Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLIII
G
10
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

XLIII - g 10

Digitized by Google

MAGNVM THEATRVM VITÆ HVMANÆ:

HOC EST,

RERVM DIVINARVM, HVMANARVMQVE SYNTAGMA CATHOLICVM, PHILOSOPHICVM, HISTORICVM, ET DOGMATICVM.

Ad normam Polyantheæ vniuerſalis diſpoſitum.

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK

THEOLOGO, PROTONOTARIO, CANONICO, & Archipreſbytero Antuerpienſi.

TOMVS QVINTVS,

Continens Literas M, N, O.

LVGDVNI,

Sumptibus IOANNIS ANTONII HVGVETAN, & MARCI ANTONII RAVAVD.

M. DC. LXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

NAPOLI
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ELENCHVS
TITVLORVM ET ARGVMENTORVM OMNIVM, QVÆ HOC TOMO QVINTO, ſub litera *M*, continentur.

Jn quo numerus Arithmeticus folium ſiue paginam libri demonſtrat.

M Littera cuius ſit rei nota, 1
Macedonvm monarchia, Reges, &c. Vide *Magiſtratus*.
Machabæi qui, quales eorumque origo, 1
Machabæorum hiſtoriæ auctor, auctoritas materia, ibid.
Machabæorum Pontifices, & Duces, 2
Machina quid & vnde dicta? 3
Machinarum origo, progreſſus, formæ, & ſpecies variæ, ibid.
Machinarum prudens cura, apparatus, delectus, conſeruatio, defenſio, 4
Nouarum inuentio, 5
Macilenti, Macri qui & vnde dicti? ibid.
Macilenti ex natura, fame, ſtudio, ibid.
Macilentiæ certamina, 6
Magia quid, eiuſque etymon, diuiſiones, inuentio, ibid.
Magia & magorum variæ appellationes & omnia apud Hebræos, Græcos, Latinos. 7
Magiæ periti,
In genere populi, familiæ, 8
In ſpecie.
Viri, ibid.
Mulieres, 11
Magiæ
Cultus, ſtudium, amor, 13
Odium & contemptus, 15
Prohibitio & eam experientium pœnæ, 17. & 18
Actiones quædam à magica facultate naturali prouenientes agente in
Morbos, 15
Venena,
Vitam. Venefici natura.
Magorum,
Impoſturæ, fraudes, abiectio, 16
In præſtigiis dæmonum imbecillitas, illuſio, &c. ibid.
Præſtigiis & maleficiis vtentium exitus & euentus horrendi ex bibliis & hiſtoriis. 18
Conuerſio & librorum combuſtio, 17
Vide plura, *Maleficium*.
Magistratvs definitio, etymon, ibid.
Origo, antiquitas, neceſſitas, 21. Forma & obedientia illi debita, 22
Magiſtratus poteſtas,
Condendi leges
Exercendi iudicia, 22
Puniendi diſcolos, ſontes
Gerendi bella
Defendendi religionem, ibid.
Magiſtratus logicè conſiderati,
In genere, Reges, Imperatores, Cæſares. ibid.
Acquiſitio
Qui, quales, ratione habita
Generis, cognationis
Sexus
Qualitatis, aptitudinis
Dignitatis.
Quomodo? Vt puta
Electione, inauguratione.
Succeſſione.
Vi.
Poſſeſſio, exercitatio
Qui, quales? Puta
Homines
Docti
Sobrij
Peregrini
Poeti
Mulieres 21
Bruta
Quo habitu, ornatu, ibid.
Quandiu? ibid.
Magiſtratuum diuerſa nomina, & officia apud varias gentes, vt ſunt
Caliphæ Mahumetanorum, ibid.
Ephori Spartanorum
Dictatores Romanorum qui, eorumque inſtitutio, ibid.
Conſules, proconſules, eorumque definitio, etymon & munus 25
Tribuni plebis & militares eorúmque definitio, & etymologia & inſtitutio. 26
Prætores 27
Ædiles
Duces, Marchiones, Comites, 28
Præfecti varij. Puta
Regni. Interreges, Proreges, Viceteges, 24
Prouinciarum. Exarchi Catapani, Thani.
Vrbium, 30
Equitum. Mareſchalchi, Chartularij
Hoſpitum,
Manſionum, ibid.
Cubiculi, Silentiarij,
Theſaurorum, Quæſtores
Electionis imperij
Fœderum 31
Conſiliorum, iudiciorum, Cenſores,
Morum,
Incendiorum,
Libellorum, Codicillorum. Scribæ, Cancellarij,
Legati,
Magiſtratus à numero denominati, vt ſunt. Duumviri, &c. 32
De varia magiſtratuum Romæ origine, ibid.
Magiſtratus ſeu potius officia,
Domeſtica, ordine alphabetico, 32
Militaria apud priſcos 33
Publica, 34
Magiſtratus
Majores
Ordinarij 36
Extra ordinem
Minores ordinarij & extra ordinem
Prouinciales
Magiſtratus quorum obſcura origo in vet. inſcript.
Magiſtratuum & prouinciarum deſcriptio ab
Auguſto & Adriano Impp.
Conſtantino Magno 37
Poſt Conſtantinum
Spectabiles dignitates imperij occidentalis, ibid.
Spectabiles dignitates, palatinæ & prouinciarũ, 38
Dignitates Imperij Conſtantinop. ſub poſtremis Impp.
Magiſtratus & dignitates imperij Romani, provt hodie apud Germanos regitur, eiuſque membra, 39
Magiſtratus apud Sinenſes deſcriptio, eiuſque ordines & officia, 43
Magiſtratus chronologica deductio, à prima mundi monarchia. Puta
Genealogia Adæ 45
Monarchia & genologia Noë, 45
Genealogia Sem & Abraham vſque ad Moyſen, 46
Hebræorum imperij integri principes, Duces, Iudices xx. tribuum. Item imperij diuiſi. Puta ſeriem Ducum & Regum Iudæorum, 47
Iſraëlitarum, 48
Ægyptiorum Reges & dynaſtiæ, ibid.
Monarchia Chaldæorum ſeu Aſſyriorum. Huc Reges
Aſſyrij,
Medorum,
Babyloniorum,
Monarchia Perſarum 51
Perſarum poſt Chriſtum Reges, 54
Monarchia Græcorum. Huc Reges
Macedonum, 52
Aſiæ.
Syriæ & Babyloniæ,
Ægypti æ poſt Alexandrum.
Monarchia Romanorum, ſeu ſeries
Romanorum 52
Regum, 52
Conſulum per ſingulos. Item Dictatorum, & quid quoque anno notabile geſtum ſit. 53
Imperatorum. Vide *Cæſares* & infra
Regum ſeries
Troianorum, 58
Tyriorum,
Lydorum,
Ponti & Boſphori, 59
Pergamen,
Græcarum vrbium. Puta
Sicyoniorum, ibid.
Argiuorum,
Mycenarum, 60
Thebanorum in Bœotiæ,
Corinthiorum,
Meſſeniæ,
Eleorum, 61
Arcadum,
Athenienſium,
Reges, ibid.
Arcondes, 62. & 63
Lacedæmoniorum 63
Regum ſeries
Italiæ & Thuſciæ, 67
Latinorum, 68
Germanorum,
Gothorum & Sueonum ſeu Suecorum, 68. & 69
Gothorum & Scandiæ, 71
Oſtrogothorum in Thracia.
Veſtgothorum in Thracia Gallia
Noruegiorum,

Norvegiorum ibid.
Danorum 73
Perſarum poſt Chriſtum 74
Parthorum 75
Hieroſolymitanorum Chriſtianorum ibid. Item eorum ſpeciatim, qui Saracenis pulſis terram ſanctam fide & armis ſibi vendicarunt. 76
Arabum, Saracenorum
Amiræ, ibid vide Saraceni
Turcorum, ibid.
Tartarorum 77
Vandalorum in Hiſpania, & Africa ibid.
Imperatores Romani poſt Chriſtum iuxta ſeriem temporum cum anno & die creationis & obitus ibid.
Imperatores Occidentis Franci & Germani 84
Imperatores Orientis 85
Italiæ principes poſt Chriſtum. Puta,
Gothorum 79
Græcorum Exarchi, Rauennates in Italia
Longobardorũ Reges in Italia ibid.
Francorum 80
Italorum
Germanorum
Venetorum duces & magiſtri militum ibid.
Neapolitanorum, & Siculorum Principum & Comitum 82.
Sabaudiæ Comitum & Ducum 83
Reges
Francorum in Gallia 85
Nauarræ 87
Burgundiæ
Chronologia particularis Illuſtrium Franciæ ſtemmatum. Puta
Stemma
Amsberti primi Maioris regiæ in Francia & S. Arnulphi Metenſis Epiſcopi 88
Pipinorum Maioris domus regiæ in Auſtraſia & Francia
Poſterorum Caroli Martelli ib.
Caroli Magni vxorum, liberorumque 89
Auſtraſiæ Reges & Duces ibid.
Lotharingiæ & Auſtraſiæ Duces 92
Lotharingiæ ſuperioris & inferioris, item vniuerſæ Reges & Duces 91
Brabantiæ Duces ac Principes, ibid.
Antuerpienſes Marchiones 92
Comites
Louanienſes ibid.
Flandriæ 93
Caſtri Gandenſis
Aloſtani
Hannoniæ
Atrefiæ
Cameracenſes 94
Bononienſes ad mare
Lenſienſes in Ardeſia
Einhamenſes in Flandria
Comites & Duces Lucemburgenſes ibid.
Comites & Marchiones Namurcenſes 95
Geldriæ Præfecti, Comites ac Duces
Comites ibid.
Virdunenſes
Atrebatenſes
Comitum Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ ſeries duplex. vna cum monoſtochis annorum regiminis 95. Altera cum nominibus, coniugibus ab ortus, regiminis, obitus, & loco ſepulturæ 96
Hiſpaniæ Reges ſcilicet
Veſtgothorum 98
Aſturum. Legionis & Caſtellæ
Nauarræ & Aragonum, ſeu Portugalliæ 99
Pannoniæ ſeu Hungariæ Reges varij. Puta
Longobardorum ibid.
Hunnorum Principes 100
Reges Chriſtiani ibid.
Polonorum Reges 101
Boëmorum Principes, Duces, Reges & interreges 102
Britannorum Reges 103
Anglorum Saxonum in Britannia Reges. Puta
Cantiorum 105
Auſtralium Saxonum
Orientalium Anglorum & Saxonum.
Merciorum ſiue Mediterraneorum Saxonum 150
Northumbrorum ad Septentrionem 106
Occidentalium Saxonum ibid
Scotorum Reges 107
Americæ ſiue Noui orbis Principes 109
De Imperio & magiſtratu quolibet
Magiſtratus ſacri, vt puta Pontificatus Epiſcopatus ſacerdotij
Acquiſitio
A quibus? à
Deo 110
Principibus populo, Clero,
Prædeceſſoribus
Filiis
A qualibus? Puta à
Concordibus
Diſcordibus ibid.
Quomodo?
Sorte
Suffragio 112
Qui. Reſpectu
Ætatis, vt pueri
Voluntatis
Inuiti, reluctantes
Incogitantes. Non ambientes
Contentionis
Concertantes 113
Petentes competitores
Dignitatis. Huc repulſi ab inferiore, ampliorem in de conſecuti
Qua ceremonia?
Qua? ibid.
Magiſtratus profani, imp. regni, ducatus
Acquiſitio
A quibus? Puta à
Deo, oraculis 113
Caſu, fortuna 114
Hominibus
Pontificibus
Regibus 115
Senatu 116
Militibus
Prædeceſſoribus
Parentibus 118
Equis ibid.
Quomodo? videlicet
Armis
Hortatu
Conſilio
Clamore 119
Electione, ſuffragio
Adoptione 122
Coniugio
Ioco
Sortitione
Qui? Nempe quoad
Ætatem pueri
Conditionem
Reges regno alieno aucti 123
Peregrini
Monachi
Ignobiles, obſcuri
Voluntatem. Non expectantes 124
Modum
Vi, armis.
Emptione
Petitione. Competitores 125
Deiectione aliorum
Cæde aliorum 126
Occaſionem, magiſtratum
Adepti cauſa
Eruditionis
Virtutis
Meritorum
Clementiæ
Stupri, adulterij 127
Formæ, roboris
Generis, nobilitatis
Dignitatem
Obtentam diuerſis
Locis
Temporibus
Non obtentam, ſed poſt ſecutam.
Qua ceremonia? 127
Quando. Puta dignitates datæ ante tempus præmaturæ 129
Seruis 130
Vbi? ibid.
Magiſtratus recuperatio
Sacri ibid.
Profani. Puta
Imperij, regni, principatus 131
Præturæ 132
Præfecturæ cuiuſuis
Magiſtratus imperij
Acquiſitio nulla. Puta
Oblati repudiatio 132
Ambiti repulſa
Non ambiti præteritio 133
Ceſſantis nulla ſubſtitutio
Magiſtratus, imperium, dignitas non conſeruata. Puta
Regna, dignitates, imperia
Euerſa 134
Derelicta 135
Abdicata ſponte 136
Ablata inuitis. Huc. Deiecti
Sacerdotio
Pontificatu
Pontifices 136
Sacerdotes 137
Flamines.
Imperio, regno ibid.
Ducatu, Principatu 140
Præfectura claſſis 141
Conſulatu
Tribunatu
Senatu
Magiſtratus & imperij Κρίσις
Reſpectu
Dignitatis per ſe. Vt puta
Qui magiſtratum geſſerunt
Eccleſiaſticum. Huc
Sacerdotes Iudæorum 141
Sacerdotes Ethnicorum 142
Legati ſacri
Politicum. Huc
Reges, Imperatores 143
Exarchi
Præfecti
Dictatores
Conſules
Legati cum imperio loco Coſſ. aut principum
Legati & oratores cum mandato compoſitionis vel inſpectionis 144
Senatores 148
Conſiliarij
Iudices
Cenſores 149

Digitized by Google

Duces militiæ
Claſſis præfecti
Magiſtri equitum
Scribæ, Cancellarij, Secretarij
Cuſtos monetæ, tributo, Ærario præfecti, Theſaurarij 150
Ædiles
Præfecti
Annonæ.
Rei domeſticæ.
Eunuchorum.
Cubiculi.
Oeconomium. Puta Tutores. 151
Reſpectu mutuo. Huc dignitas
Eadem ſæpius repetita. ibidem.
Diuerſa. Puta ornari variis magiſtratibus.

Reſpectu perſonarum, quæ eo magiſtratu funguntur, conſideratarum per ſe
Quoad
Animum, magiſtratus
Sapientes
Stulti
Boni
Mali 152
Corpus reſpectu
Ætatis, principes, pueri iuuenes, 153
Sexus. Huc mulieres quæ texerunt ibid.
Formæ. Formoſi, robuſti, &c.
Fortuita. Puta
Diuitias. Diuites, opulenti, 154
Pauperes.
Patriam
Eiuſdem generis
Peregrini

Reſpectu perſonarum aliarum. Puta
Reſpectu
Anteceſſorum
Primi
Vltimi in magiſtratu 155
Collegarum. Qui texerunt
Cum Collegis
Abſque Collegis
Succeſſorum
Similium
Diſſimilium 155
Exterorum
Reſpectu temporis
Per ſe. Huc magiſtratus
Diuturnus
Breuis 155

Per accidens, ob tranquillitatem pacem, victoriam, calamitatem 156
De magiſtratu eiuſque moribus & officio apophthegmata & præclarè facta Gentilium, ibid. Chriſtianorum 157
De magiſtratu quæſtiones politicæ, videlicet
Vtrum multis ac pœnis ad magiſtratum gerendum quis cogendus ſit? 158
Vtrum paruis, leuibus rebus magiſtratus & inſpectores præficiendi ſint, & talia officia oblata ſint obeunda? ibid.
Vtrum in magiſtram legendo ſit ratio habenda
Ætatis? 159
Patriæ? An peregrini eligendi, 160
Generis & familiæ 161
Opum & facultatum? 163
Eruditionis & doctrinæ? 164
Eloquentiæ? An videlicet eloquentia in principe aut magiſtratu ſit neceſſaria? 165

Magiſtratus Legitimi officia per ſynopſin
MAGISTER quid, eiuſque etymon, variæ functiones, nomina & requiſita 168
Magiſter præfecti aliorum in ſpecie

Qui? Puta
Populi, ciuitates ibid.
Legiſlatores
Heroes
Reges, Principes, magiſtratus
Curatores 169
Amatores.
Pædagogi
Publici, ludi magiſtri
Priuati ibid.
Heroum ibid.
Principum 170
Doctorum hominum
Parentes 172
Nutrices 174
Fratres, ſorores
Patrui
Mariti
Vxores 175
Domini
Serui, captiui
Hoſpites
Hoſtes
Mortui
Bruta
Quales? Puta
Oblati fortuito
Delecti ex profeſſo ibid.
Quo inſtrumento? Vide *Inſtitutionis Forma.*
Quo ſtudio, diligentia, promptitudine? Huc Doctores diligentes, prompti, negligentes 176
MAGNANIMITAS quid, eiuſque etymologia, officia, ſubiectum 176
Comites proprietates & mores 177. Vitia oppoſita 178. Exempla & apophthegmata Ethnicorum 178. Fidelium Veteris teſtamenti. & noui 178. & 179. Hiſtorica Chriſtianorum, ibid.
MAGNES quid, eiuſque virtus, ratio, inuentio, vſus apud nautas. 181. & 182
MAGNIFICENTIA quid & vnde dicta? Eius duplex acceptio, officium, vitia oppoſita, apophthegmata ibid.
MAHVMETANI qui, eorumque inſtitutio, religio, præcepta &c. propagatio, & ſectæ profeſſio 183
Mahumetana religio conſiderata in ſpecie
Reſpectu
Perſonarum. Huc
Pontifices Mahumetani, ibid.
Sacerdotes Turcorum
Rerum quoad
Materiam. Sic colunt
Diuos 184
Imagines
Monumenta ſacra
Dies ſacros
Formam. Sic coluntur per Circumciſionem, ibid.
Ludos 185
Corporis cultum
Mahometis & Mahometaniſmi Chronologia quoad illius
Ortum & progreſſum ibid.
Doctrinam eiuſque errores præcipui & nomenclatura
Mahometaniſmi
Durationem, eiuſque cauſæ 186
Refutationem eiuſque authores.
MAIESTAS quid? vnde dicta? Quibus competat? 187
Maieſtatis
Timor & reuerentia, eiuſque exempla biblica & hiſtorica ibid.
Læſæ pœna. Vide *Correctio. Pœna.*
MALEDICENTIA quid & vnde dicta? 188
Eius exempla & apophthegmata in genere ibid.
Maledicentiæ vſurpatio eiuſque exempla biblica 170. Hiſtorica. Huc obtrectatores, calumniatores, maledici
Qui? Puta
Populi 190
Oratores
Poetæ
Hiſtorici 191
Philoſophi
Priuati quiuis.
Erga quos? Puta erga
Deum
Sacros homines
Reges, Cæſares
Viros præclaros
Priuignos 192
patruos
Hoſtes.
Qui obiecerint? Puta falſo
Impudicitiam
Somnia
Veneficium
Auaritiam
Proditionem
Obtrectationem 193
Defectionem.
Quomodo? Puta
Accuſando coram magiſtratu in iudicio
Teſtando coram Iudice, teſtes falſi
Nunciando falſa
Clam obtrectando 194
Scribendo, mendaces Poetæ
Hiſtorici
Cur? Cauſa
Odij
Inuidiæ 194
Zelotypiæ
Pecuniæ, lucri
Regni, tyrannidis
Vindictæ
Vitæ 195
Fabulæ.
Maledicta æquo animo tolerata 190
Vide *Tolerantia*
Maledicentiæ hieroglyphica. 195
MALEDICTIO quid, & vnde dicta? ib. Pertimeſcenda. Quæ & quando hominibus licita? ib. Eius modus 196
Maledictionis efficacis exempla hiſtorica ib.
Maledictiones S. Ephrem in hæreticos & apoſtatas 198
Maledictiones rerum irrationabilium ib. & 201
Maledictionum exempla biblica. Puta à quibus ex qua occaſione & cauſa vſurpatæ ſint 202
Maledictio aduerſus pios & ſanctos à Deo punita
Maledictione ſerpentes à Deo lata diſputatio. Puta An per illam natura ſerpentis & fama fuerit mutata? 203
MALEFICIVM quid, eiuſque etymologia, diuiſio, varietas à modo maleficiandi & fine 204
Maleficium
Somnificum 205
Amatorium
Hoſtile
Maleficiorum dictorum remedia
Gentilium 207
Chriſtianorum, ſiue Eccleſiaſtica
Naturalia. 208
MALEVOLENTIA quid, eiuſque etymon, vitium & mala, exempla hiſtorica, & hieroglyphicum 209
MALITIA. MALIGNITAS quid & vnde dicta? De ea apophthegmata 210
MALVM quid, eiuſque etymologia, ſubiectum, efficacia, diuiſio & auctor ib.
MAMLVCHI, qui, eorumque origo, progreſſus & interitus 210
MANCIPIVM V. *Serui*
MANDATVM quid, & vnde dictum? 211
Mandatũ ciuile quomodo contrahatur, Eius executio. Ab executione abſolutio ib.
MANDARE, imperare
Cui?
Dæmoni
Mariti

Populis
Famulis. 211
Quid?
Silentium,
Iudicium. Euocare ad cauſam dicendam
Cædem ſui
Voluntatem vltimam 212
Curam canis
Mandata Dei quæ, & quod poſſibilia ſint? ibid.
MANES quid, eiuſque vocis acceptio. ib.
Manes euocare. Vide *Miracula magica*. Eorum apparitio cultus, vide *Apparitio Ethnicorum religio*.
MANIA, MANIACI. Vide *Amentes, Furioſi ſtulti*
MANICHÆI vide *Hæretici*
MAN ſiue MANNA quid eiuſque origo, alimentum, locus, genera 213
De Manna Hebræorum particularia, & cuius id rei Symbolum fuerit? ibid.
MANSVETVDO quid, eiuſque etymon, materia, incitamenta fructus & bona 214 & 216. Apophthegmata hieroglyphica ibid.
Manſuetudinis & manſuetorum exempla biblica & hiſtorica ibid.
Manſuetorum præmia 216
MANVS quid & vnde dicta? ibid.
Manuum
Impoſitio apud
Iudæos 217
Gentiles
Chriſtianos
Extenſio, eleuatio, expanſio. Cur & quando fieri ſolita? ibid.
Manus protendere, mittere ad aliquid, quid? 218
MARE quid? Eius ſitus, ortus, ibid. Motus quotuplex? 219. Æſtus, illiuſque differentiæ & cauſa ibid. Modus. 220
Marium numerus 218
Maria particularia vtpote
Belluis infeſta 220
Impetuoſa, naufragiis famoſa. ibid.

S. MARIÆ matris Chriſti nominis qualitas, myſterium, ibid. Pronunciatio, etymon, impoſitio & qualiter id Deiparæ aptiſſime conueniat? 241
B. Mariæ typi, ſymbola & allegoriæ ibid. Genus, parentes, natiuitas, dignitas 212. Species & venuſtas corporis. Item mores, cultus, ſtaturæ &c. ibid. Virtutes ex S. Scriptura 213. Obitus, ætas aſſumptio ibid. Feſtiuitates ab Eccleſia inſtitutæ 224. Cultus varius vti ſunt.
Angelica Salutatio, eiuſque vſus, antiquitas & mos eam ſalutandi 225
Salutationis vtilitas. 226
Roſarij recitatio, illiuſque nomen, epitheta, antiquitas, origo, vſus, virtus & feſtiuitas 227 Forma, contextus, materia 228. Impugnatores puniti 229
Recitatio pia & grata Deo ibid.
Roſarij fraternitas, eiuſque origo, antiquitas, auctor & dignitas, De ea ſcriptores ibid.
Canticum Salue Regina, eiuſque antiquitas & vtilitas ibid.
Campana precaria ad Deiparæ honorem introducta 230
Templa Deiparæ dicata ibid.
Imagines Deiparæ in honore habitæ & miraculis illuſtratæ, earumque exempla 232. Puta
Victoriæ impetratæ ibid.
Impietas in imagines diuinitus vindicata 233
Pietas erga eas 234
Loca deuotis & miraculoſis Deiparæ imaginibus celebria.
In Germania inferiore Halla ibidem.
Aſper collis
Amoris fontium 235
Traiectum
In Italia, Hiſpania, aliiſque Prouinciis 236

Loca B. Virginis patrociniis & ob ea peregrinationibus celebria, 237. v.g.
Lauretana ædes, eiuſque primordia & transmigrationes ibid. Sacelli deſcriptio ibid. Miracula ibid. facta 239
Dona à diuerſis Pontificibus, principibus Baſſis aliiſque illuſtribus ib. oblata 241
Mons Guardiæ prope Bononiam 246
Ædes Annunciatæ Virginis Florentiæ 247
Oppidum Montani in Sabaudia.
Mons Serratus in Hiſpania 248. Eius primæui cultus narratio ibid. Imaginis tranſlatio & miracula patrata 249
Hallenſe opidum in Hannonia, eiuſque miracula & ob peregrinationes celebritas 250
Collis Aſper in Brabantia, ibidemque miracula edita 254
Beatæ Mariæ Deiparæ
Debitus cultus & honor 256
Cultus ab infidelibus ipſi præſtitus 258
Puta ab
Albumazar, Saracenis ibid.
Iudæis 259
Hæreticis
Impiis
Virginitas adſerta & defenſa 258
Inuocatio in vniuerſali
Patrocinium in generali præſtitum eius cultoribus 260
In ſpecie patrocinia præſtita
Spiritualia 261
Corporalia 262
In bello vel obſidione 265
In mortis articulo 267
B. Mariæ ſacræ ſodalitates, & illius erga eas patrocinium & fauor 268. Puta
Sodalitas roſarij, eiuſque inſtitutio ib.
Contubernium puerorum Laureti 269
Sodalitatis partheniæ fructus 270
B. Mariæ contemptorum & impiorum in eius templa & ſtatuas diuina punitio ibid. & 274
Irriſores & violatores ædis Lauretanæ puniti 272
B. Mariæ virginitati detrahentium pœna 276
B. Mariæ templa & oratoria conſtruentium præmia & miracula ibid.
B. Mariæ epitheta & tituli illuſtriores, quibus à ſanctis Patribus celebratur 278
De B. Mariæ laudibus ſcriptores 279

MARITVS quis & vnde dictus? ibid.
Eius officia vide *Oeconomia*, Amicitia coniugalis. Fides
Mariti virtus vxoris ornamentum 279
MARMOR vbi eiuſque genera ibid.
Marmorarij. Vide *Mechanici*

MARTYRIVM quid & vnde dictũ? 279
Cuius ſit virtutis actus? Eius requiſita ibid. Gradus, fructus & effectus 280
Martyrum exempla
Qui ſponte ſe obtulerunt martyrio ibid.
Qui non fugerunt, non repugnarunt
Qui repugnarunt, fugerunt 281

Martyrij acquiſitio conſiderata
Reſpectu
Occaſionis v.g. ad martyria rapti ob
Doctrinam
Reprehenſionem
Sepulturam
Ætatis vt
Pueri 281
Iuuenes 282
Senes

Sexus. Puta
Mulieres martyres 283

Valetudinis *Ægroti* 287
Profeſſionis martyres
Prophetæ ibid.
Apoſtoli

Euangeliſtæ
Romæ Pontifices
Sacerdotes. Diaconi 289
Monachi, eremitæ, 290
Medici 291
Reges ibid.
Magiſtratus quiuis
Duces bellici 292
Milites
Senatores Iudices 294
Cubicularij regij
Publicani
Commentarienſes
Mimi ibid.
Pædagogi
Diſcipuli cum pædagogo
Serui cum Domino
Ruſtici
Nobiles
Loci Martyres
Aſiani 295
Europæi
Africani
Societatis. Huc ſimul martyres facti
Ciues
Parentes & liberi
Coniuges 296
Fratres
Sorores
Pueri 297
Dominæ cum ancillis
Ordinis ibid.
Miraculorum præcedentium, comitantium & ſubſequentium
Perſecutorum religionis. Puta martyres facti ſub
Ethnicis 298
Hæreticis 299
Mahumetanis
Perſecutorum patriæ, imperij ibid.
Martyres extra mortem tolerantes
Tormenta 300
Carcerem 301
Exilium, proſcriptionem paupertatem
De Martyribus qui ſcripſerint? ibid.
Martyrologiũ quid, eiuſq; antiquitas 301
Varietas & occaſio illud primum ſcribendi 302
Pſeudomartyres & pſeudomartyrologia hæreticorum 304
Matheſis quid, eiuſque etymon, encomia, apophthegmata & hieroglyphica 305
Mathematicæ
Cultus in genere, ſtudium, amor, honores & præmia 308
Vſus in genere 307. Vſus ad militiam 309
Odium, contemptus, neglectus ibid.
Mathemathicæ
Inuentores & Doctores in genere 305
Inuentores in ſpecie & de ea ſcriptores
Diſcipuli ibid.
Mathematica
Iudicia in genere 307. In ſpecie 309
Exercitia ibid.
Certamina in genere 307
Certamina & diſputationes in ſpecie 309

MATER quid & vnde ſic dicta? 310
Matres
Fœcundæ
Mortuæ præ gaudio ibid.

MATRIMONIVM quid & vnde ſic dictum eiuſque varia nomina 310. Hieroglyphica.

Matrimonij inſtitutio 311. An in præcepto ſit? ibid. Eius actus licitus 310. Eius vinculum 312. Materia, forma & miniſter 314. Quod ſit in noua lege ſacramentum 313
Matrimonij
Requiſita, vtputa

Intra

Digitized by Google

Intentio & reſpectus ad matrimonium ineundum 313
Conſenſus contrahentium 314
Conſenſus parentum eiuſque exempla. ib.
Finis quadruplex
Bona
Proles à Deo impetrandæ ipſique offerendæ, eiuſque exempla 316
Fides coniugalis eiuſque exempla 317
Matrimonij indiſſolubilitas 321
Ad matrimonium non eſſe cogendos liberos. 315
Matrimonium viri cum pluribus vxoribus ſeu poligamia an aliquando licita? Quando & quibus permiſſa, & à quibus vſurpata fuerit? 312
Quando ceſſarit? ib.
Polygami Chriſtiani 313
Vxores probæ & improbæ erga maritos 319
Per vxores conuerſi & peruerſi. ib.
Matrimonium ratum, non conſummatum, an & quomodo diſſoluatur? 321
Eius exempla ib.
Matrimonium ratum, & conſummatum, nunquam quoad vinculum ſolui, & de eo errores hæreticorum 324. Soluentium pœna 325
Matrimonio rato & conſummato licere coniugibus vtriuſque conſenſu continentiam vouere, eiuſque exempla. 322
Diuortium quid ſit; Quando & quomodo fiat? 325
Repudij libellus apud Iudæos quid fuerit? An, quando, quibus & à quo conceſſus? ib.
Matrimonij
Impedimenta quænam ſint & quomplicia? 326
Impedimentorum inſtitutio à quo facta? 327
Impedimenta impedientia ib.
Impedimenta dirimentia 326
Impedimentum cognationis & affinitatis quale & legitimum id eſſe ib.
Impedimentum diſparitatis cultus 327
In impedimentis diſpenſatio cui competat. 328
Matrimonij incommoda ib.
Matrimonialium præceptorum ſynopſis 329
De matrimonio quæſtiones problematicæ
An matrimonium ſit contrahendum 332
Quo tempore ſit contrahendum 335
An contrahendum ſit cum vxore diuite & bene dotata ib.
Matrimonium infidelium non eſſe ſacramentum ib.
Matrimonium non eſſe ineundum cum infidelibus, eiuſque exempla biblica & hiſtorica. 336

MECHANICA quid, eiuſque etymologia, inuentores, doctores, ſcriptores 337
Mechanicæ
Vſus conſideratus reſpectu
Vtentis. Huc
Mechanicæ in genere 337
In ſpecie
Aſtronomicæ 338
Medicæ
Nauticæ
Metallicæ
Bellicæ.

Effectus. Mechanicæ
Mobiles ib.
Mouentes. trahentes
Indices horarum 339
Indices ventorum
Sonoræ.
Exercitatio
Studium, amor in
Cultu artificum 339
Operum communicatione.
Odium, contemptus, neglectus
Artis
Operum ib.
Artificum 340

Mechanicæ operæ verſantes circa
Materiam inanimatam
Naturalem, vt circa
Aquam
Eliciendo, conſeruando, deriuando
Subminiſtrando in iudiciis, 340
Terram variando, colando
Aerem ventilando
Ignem
Accendendo
Subminiſtrando
Iniiciendo.
Artificialem vt puta circa
Loca v.g. circa
Templa. Huc Ædiles. æditui
Hoſpitia, ea deſignando, elocando
Noſocomia
Carceres
Cubicula
Cœnacula, diætarij
Oſtia. ianitores 341
Locata vt circa
Veſtes
Lauando. Huc
Fullones
Lotrices
Cuſtodiendo
Naues
Cuſtodiendo
Vitiando
Theſauros. theſaurarij.
Materiam animatam. Puta circa
Curam
Brutorum 341
Capratum. Caprarij
Aſinorum, mulorum eos
Paſcendo
Agendo
Camelorum
Pauorum
Columbarum
Muſcarum eas
Venando, occidendo
Abigendo
Loca animalium. Puta circa
Stabula. Stabularij
Viuaria
Arenam. Arenarij 342
Animalia ipſa
Ea mactando. Laniones
Ea venando. Venatores
Cum iis pugnando ib.

Mechanicæ operæ in hominem agentes commodando illi. Puta in hominem.
Viuum. Quoad
Animum,
Docendo
Præcepta. pædagogi
Iter
Nomina. Nomenclator. 342

Regendo in
Politia: Reges. Magiſtratus
Foro
Conuiuio
Certamine. Agonotheta.
Interpretando
Voce
Scripto. Tabellarij
Nuncij.
Oblectando. Huc
Muſici V. *Muſica*
Hiſtriones Scenici
Gladiatores. Xyſtici
Funambuli. 343

Corpus. Huc
Obſtetrices ib.
Medici, Chirurgi
Gymnaſtæ
Prægustatores. pincernæ
Qui
Matulam porrigunt, efferunt
Ventum faciunt
Somnum abigunt, expergefaciunt
Balneatores V. *Balnea*.

Tonſores V. *Tonſor*
Vnctores 343
Comptores
Nutrices, altores V. *Nutrix*
Coqui V. *Coquus*
Corporis cuſtodes V. *Satellites*
Deductores 344
Comites. Qui à pedibus
Lecticarij.

Mortuum. Quoad corpus illud
Lauando
Efferendo
Sepeliendo
Cuſtodiendo. 344
Mechanicæ operæ in hominem agentes illi incommodando. Huc qui homines
Venantur, perſequuntur
Vinciunt, vt lictores
Cuſtodiunt, occidunt. Latrones, carnifices.

Mechanicæ operæ vicariæ pro homine agentes ea quæ ab illo fieri debebant.
Quoad
Animum. Huc qui pro aliis
Loquuntur vt
Legati 344
Cauſidici. V. *Aduocati*
Interpretes V. *Theologi*
Peribunt, vt
Scribæ. notarij
Amanuenſes
Sacrorum hominum 345
Regum, Principum
Reipub.
Adminiſtrant
Adiutores
Rationes ſubducunt, Diſpenſatores
Explorant. Exploratores
Lugent, lamentantur, Præficæ
Corpus. Qui pro aliis
Guſtant. Prægustatores
Ambulant, Viatores 346
Ferunt
Arma. Armigeri
Litteras. Tabellarij
Concumbunt 347. Eunuchi.
Fortunas. Huc qui aliorum
Opes tuentur. Tutores ib.
Hoſtes ſuſtinent
In bello. Mercenarij. milites
In monomachia. Propugnatores.

Mechanicæ operæ vicariæ pro homine alio patientes, quæ ipſe pati debebat
Quoad
Corpus
Fortunas pro alio
Obſidem fieri
Carcerem ſubire.

Mechanicæ operæ circa hominem conſideratum reſpectu habitus. Sic operam locant
Habitu practico
Apparitores, lictores, carnifices magiſtratui 347
Lenæ, Lenones impuris.
Habitui mechanico. Vt puta
Agricolis, ſerui, monitores, &c.
Venatoribus 348
Ædificantibus
Textoribus, nautis, coquis
Veſtiariis. ib.

Mechanicæ operæ rerum naturalium
Acquiſitrices. Puta
Animalium V. *Venatoria artes*
Carnium quarumuis 348
Lignorum, Lignatores
Thuris, aromatum
Lapidum. Latomi
Metallorum. Ea
Indagando ib.
Effodiendo 349
Rapiendo

Eluendo ...
Mercium naufragarum.
Commutatrices,rerum ib.
Purgatrices conſideratæ reſpectu
Subiecti.Puta
Domorum vrbium
Veſtium Fullones
Corporum Mangones.
Modi.Nempe
Lauando
Corpora.Balneator
Veſtes.Lotrices
Lanam 350
Triturando
Detergendo.
Motrices.Huc qui
Pellunt,arcent de loco ib.
Transferunt de loco, idque reſpectu
Modi.Huc qui agunt camelos, equos,currus,dolia, ligna,naues,vel Nautæ 350
Materiæ ſubiectæ vt qui portant
Sacra ib.
Homines.Lecticarij 351
Cadauera
Saccos
Ligna
Naues.Rates geſtando
Nauibus vſi
Nauclei
Monitores 352
Remiges
Tormenta
Vinum
Lapides,columnas
Arma
Litteras
Liberos.

Mechanicæ operæ circa rerum cuſtodiam verſantes.Puta quæ
Conſeruant,cuſtodiunt
Regiones,vrbes
Incolæ
Milites 353
Excubitores
Homines vt ſatellites cuſtodes carceris
Frumenta. Præfecti horreorum
Fructus.Sycophantæ
Canes
Clauo.Venatores
Sale.Salſamentarij
Theſauros.Quæſtores, Theſaurarij
Animalia
Corrumpunt reſpectu
Subiecti
Vrbes 355
Animalia,Lanij.Venatores
Homines Carnifices
Modi.Huc Incendiarij ædium, nauium.

Mechanici opifices conſiderati ſecundum Materiam v.g.qui verſantur circa
Aquam v.g.Salis coctores ib.
Lapides.Marmorarij,Latomi
Metalla
Aurifabri
Argentarij fabri 355
Ferrarij
Vitrum.Vitriarij
Lignum.Fabri
Corium.Huc coriarij pelliones.
Formam operis vti ſunt
Ignis confectores artificialis ib.
Aquæ per deſtillationem extractores.
Filatores.filatrices
Reſtiones
Textores
Tinctores infectores 357
Pictores V.Pictor
Inciſores formarum, Imaginum ſculptores
Amuſſeatores. Typographi. V. Typographi
Cælatores V.Cælatura
Statuarij V.Statua
Chymici V.Chymia
Vtentes
Malleo.Fabri 358
Acu.Huc Sartores,ſartrices, ſutores Scalpro.Sculptores
Metallorum
Gemmarum
Torno.Tornatores
Piſtillo Piſtores
Mola.Molitores.
Mechanici opifices organi alicuius ſecundum vſum vel actionem quam imprimit conſiderati, vti ſunt fabricatores organorum agentium in
Animum vti ſunt quæ offeruntur
Viſui ſcilicet picturæ,ſtatuæ, ſcripturæ.Huc
Pictores
Tabellarij,Notarij 360
Auditui. Qualia ſunt horologi campanæ,muſica inſtrumenta 361
Guſtui.Huc coqui
Corpus.Puta opifices inſtrumentorum quæ inſeruiunt rerum
Capturæ.
Venatores,piſcatores, aucupes.
Tranſlationi.
Fabri curruum,nauium.
Locationi auctæ.
Huc Vaſa diuerſa quoad
Materiam
Ex qua
Metallica
Coriacea
Viminea
Quam continent
Vinaria
Olearia.
Formam.Rotunda
Vſum.Huc opifices
Lucernarum
Craterum
Cochleariorum.
Receptacula.Huc fabri
Tabernaculorum
Stellarum
Lectorum.
Locationi laxæ Huc architecti in genere & ſpecie.
Depulſioni,abactioni per
Tormenta
Tela
Crepitacula,flabella.
Alimoniæ ratione habita vel
Materiæ.Huc opifices
Panis
Vini.Vinitores
Cereuiſiæ
Olei
Carnium vt Lanij. 363
Inſtrumenti 364
Coqui,ſalſamentarij
Separationi,diuiſioni vt fabri
Acuum
Gladiorum,telorum, tormentorum. ib.
Coniunctioni diuiſorum
Illuſtrationi,Funalia,lychni
Ornatui.Huc vnguentarij ib.Saponarij, artifices aulæorum,annullorum,monilium &c. 365
Medicationi.Pharmacopolæ. ib.
Defenſioni. Huc qui parãt veſtimenta neceſſaria.arma defenſiua,clypeos,thoraces, ſoleas ferreas.
Mechanici opifices organi conſiderati reſpectu vtentis eo,vel quoad
Facultatem animæ.Puta opifices organorum inſeruientium
Viſioni. Speculorum feneſtrarum. 366
Auditioni
Motui Fabri ſcalarum
Habitum. Huc opifices inſtrumentorum conuenientium
Theoricis ſtudiis.Huc libri ſcriptores eorumque opifices
Actioni practicæ
Luſui
Religioni
Mercaturæ,monetarij
Mechanicis artificibus v.g. opifices inſtrumentorum conuenientium
Aquilegis
Tormentariis v.g.pulueris pyrij confectores
Medicis Pharmacopæi 367
Militiæ.Opifices armorum, machinarum bellicarum
Carnificibus.
Opifices organi conſiderati
Reſpectu vtentis paſſiuè,quatenus ſcilicet eo vtens pati videtur vel ſecundum
Animum quatenus ab organo
Eruditur v.g.à
Pictura,ſtatuaria
Libris,ſcripturis 369
Oblectatur,vt ab organis muſicis
Corpus quatenus ab organo
Sanatur 368
Mouetur
Locatur tegitur
MEDICINA quid, eiuſque etymologia, partes in genere & ſpecie, encomium & præſtantia 368.Origo, antiquitas & incrementum 369. Tres ordines vniuerſæ 370.Sectæ principales & earundem principes ib.
Medicinæ
Inuentores reſpectu
Subiecti.Puta
Artis 371
Remediorum ib.
Inquiſitione 372
Obſeruatione.
Doctores.Magiſtri ſtudium,odium V.infra
Qui:Quales
Angeli
Chriſtus homo
Reges Sacerdotes
Legiſlatores
Parentes. ib.
Quomodo?
Præceptione
Adhortatione. 379
MEDICI diuini. Puta medendi donum vel naturã, vel diuina quadam ſorte obtinentes 370
Medici artifices in genere, eorumque varia conſideratio 373
Medici conſiderati per accidens, Nẽpe Reſpectu
Habitus vel
Theorici vt Medici
Theologi
Mathematici
Philoſophi
Grammatici.
Practici.Huc Medici
Libidinoſi
Sancti & ſanctæ
Martyres
Confeſſores
Virgines & viduæ 380
Auari
Ambitioſi
Perfidi. ib.
Profeſſioni v.g.Medici
Sacerdotes
Monachi
Milites
Oeconomi
Gymnaſtæ.
Sexus.Mulieres medicæ
Dignitatis. Medici
Pontifices,Cardinales, Epiſcopi 380
Reges,Principes. 381
Libertatis,Medici ſerui
Temporis,Loci,patriæ ib.

Medici veterinarij 382
Medicorum miniſtri. Puta qui medicamenta legunt, quærunt, præparant, Pharmacopœi 381
Medica ſeu Medicorum
Exercitatio bona. Puta
Inueniendo, docendo medicamenta 382
Medendo, curando 383
Exercitatio mala inepta. Puta in
Cognoſcendo, prædicendo 384
Medendo 385
Medicamenta componendo 386
Diſciplinam Eccleſiaſticam relaxando 386
Iudicia
Apta ib.
Inepta 388
Perperam intellecta ib.
Certamina ib.
Stipendia 389
Medicinæ
Cultus, ſtudium, amor, honores, præmia
In ſeipſis, valetudinem
Curando 390
Committendo aliis
In aliis. Puta
Medicis
Euocandis, conducendis
Conſtituendis
Probandis
Ægris continendis in officio ib.
Odium, cōtēptus, neglectus 390
Apophthegmata 391
MEDIOCRITAS quid, vnde dicta? De ea apophthegmata 392
MEDITATIO quid, eiuſque etymologia commendatio & exempla biblica 393
Meditationis
Effectus ib.
Circumſtantiæ v.g.
Fructus 394
Præmia 395
Tempus opportunum
Media ad eius perfectionem veniendi 396
Impedimenta ib.
MEDORVM Reges. V. *Magiſtratus.*
Medorum Duces fortes. V. *Fortes.*
MEL vbi? V. *Loca materialiter conſiderata?*
Mellis vſus in ſacris, ſymbola, præſtantia varia 397
Mel ſylueſtre quid & quale? ib.
MELANCHOLIA quid, eiuſque etymon, accidentia & proprietates ibid.
Melancholicorum exempla, itemque curationis eorum ib.
Melancholia hypochondriaca quid. Eius ſigna, accidentia & exempla 398
MEMORIA quid, & vnde dicta? 399. Eius diuiſio, ſubiectum, organum, actus, obiectum præſtantia, vtilitas & efficacia. ibid. De ea apophthegmata 404
Memoriam quæ conſeruent & lædant? 400
Memoriæ
Acquiſitio
Diuinitus
Auditione crebra
Vulnere
Phlebotomia.
Poſſeſſio. Huc qui memoria valuerunt ib. Vſus
In genere 401
In ſpecie
Linguas varias diſcendo ib.
Ediſcendo ſcripta
Repetendo viſa, audita lecta
Salutando.
Vſus nullus ibid.
Memoria debilis, obliuio
Quorum?
Numerorum 402
Præceptorum mandatorum
Nominum
Dictorum factorum
Litterarum, ſcriptorum. 403
Qua ex cauſa. Puta ex
Timore
Oſtentatione
Veneficio
Memoria vacillans errata memoriæ 403
MENDACIVM quid, eius etymon turpitudo & malitia 404. Deformitas & malitia 405. Auctor, diuiſio, ib. Gradus & pœnæ variæ 406. Exempla biblica. ib.
Mendacium omne prohibitū 405
Nullo caſu licitum 405
Mendaces
Qui?
In genere 407
In ſpecie mentientes
Deductionem
Teſtimonium ib.
Crimen Accuſatio falſa
Monetam Adulterium monetæ
Scripturarum falſarij.
Cur? Puta cauſa vltionis, Reip. amoris. V. *Aſtus, Vltio.*
Mendax negatio de
Suis rebus
Bonis 408
Malis ea
Excuſando, defendendo
Libidinem
Luxum
Tyrannidem
Ignoſcendo
Celando.
Alienis
Bonis.
Per ſe Detractio, extenuatio alienorum bonorum. Reſpectu
Aliorum. Laudes aliorum non ferendo.
Malis. Ea ſcilicet.
Excuſando, defendendo
Non accuſando, non reprehendendo
Ob equendo, indulgendo
Imitando
Laudando.
Mendax affirmatio conſiderata reſpectu Efficientis
Qui. Quales.
Prophetæ. Vates
Poëtæ Hiſtorici
Legati. Teſtes.
Quo conſilio ad mentiendum inducti? Puta
Lucro pecunia
Odio, inuidia 410
Gloria
Timore
Vindictæ ſtudio
Scurrilitate.
Mendacij affirmantis accidentia v.g.
Vſus
Bonus
Malus v.g. vt famulatur
Aſtutiæ.
Fructus. Puta Crudelitatis
Mendacij de ſuis rebus
Adulationis
Obtrectationis.
Mendacij
Odium, fuga: exempla eorum qui acerba pati quam vnicum proferre mendacium maluerunt 407
Punitio. Exemplis biblicis & hiſtoricis 411
Apophthegmata ib.
Hieroglyphicum 412
MENDICVS, MENDICITAS quid, & vnde dicta? ib.
Mendicorum epitheta & varia genera 414
Mendici, quomodo habendi ſint? ib.
Mendicitas religioſa, eamque antiquam, ſanctam & licitam eſſe ib. & 413
Mendicantes validi & ſani non tolerandi 413
De mendicantibus apophthegmata 415
Problema
An ſcil. eos præſtet tēpli portis excludere? 414
MENSA quid, eiuſque etymologia, & ſignificationes & nomina varia 415
Menſarum inuentio & vſus varius ib.
Menſæ conuiuialis vſus
Sacer & religioſus ib.
Superſtitioſus 419
Profanus ib.
Menſarum forma ſeu figura, ib. Materia 417
MENS quid & vnde dicta, & de ea apophthegmata ib.
MENSIS quid & vnde dictus? ib. Eius
Conſideratio ſimplex. Puta menſium
Numerus ib.
Ordo & quantitas apud
Hebræos
Ægyptios, Perſas, Arabes
Græcos
Romanos.
Collatio & conciliatio. Puta menſium
Romanorum
Hebræorum
Græcorum
Ægyptiorum. 419
Conſideratio coniuncta per triadas, trimeſtria anni tempora ib.
Menſium vſus chronologicus
Singillatim, reſpectu gentis ſic perpenduntur ſinguli
Hebræor. XII. menſium 420
Athenienſium XI
Romanorum 116. 421
Coniunctim, per trimeſtria, ſemeſtria 422
Menſes qui, quibus diis ſacri apud Romanos? ib. 422
Menſes à quibus Imperatoribus denominati fuerint? ib.
Menſium ſingulorum obſeruationes œconomicæ, prognoſticæ & medicæ. ib.
MENSTRVA quid, eorumque natura & virtus 423. Immunditia legalis 424
MENSVRA quid & vnde dicta? ib.
Menſurarum vſus varius ib.
Menſurarum quoad capacitatem aquæ æſtimabilium, varia nomina, diuerſitas 424. Synopſis 425
Menſurarum longitudinis ſpecies & nomina. ib.
MERCATVRA. MERCATOR quid & vnde dicti, 424
Mercaturæ inuentores, finis, accidentia V. *Commutatio.*
Mercaturæ inuentio, ſtudium & cultus. 426. Odium V. *Mechanicæ artes*
MERCES V. *Diuitia.*
Mercedē continere, exigere, ſoluere 427
MERCENARII qui, eiuſque vocis varia vſurpatio 426
Mercenarij mercede non ſunt defraudandi 427
MERCIORVM reges, V. *Magiſtratus tit. Reges Angliæ*
MERETRIX quid & vnde dicta? 247
Meretrices publicæ ib.
Meretrices, ſcorta certorum hominum
Rhetorum 430
Poëtarum
Philoſophorum
Mechanicorum
Regum Principum 431
Ducum militarium
Meretrices toleratæ maioris mali vitandi cauſa 432
MERITVM quid, eiuſq; vulgaris acceptio ib. Fundamentum, diuiſio & conditiones. Puta meriti de condigno ib. Eius obiectum vel merces, ſiue quæ ſub meritum cadant? 433
METALLI definitio, etymologia, materia, cauſa efficiens, ſpecies variæ 433. Affectiones, loca in genere & ſpecię 434. Puta
Fodinæ
Æris fertiles & defectæ ib.
Ferri
Argenti fertiles ibid. Defectæ, exoletæ 435
Stanni plumbi ib.
Metalli ſupplicium. ib.
METAMORPHOSIS quid, & qui de ea ſcripſerint? ib.
Metamorphoſis
Rerum quarumuis in homines ib.
Hominum

Hominum in
Animalia. Puta in
Aues ib.
Quadrupedes 436
Piſces
Serpentes 437
Inſecta
Vegetantia ib.
Inanimata
Flumina
Fontes
Montes
Saxa. ib.
Famæ humanæ in
Saxa ib.
Bruta. 438
Corporis humani quoad
Pilos ib.
Sexum. Puta puellæ in maſculos ib.
Ætatem. 439
METAPHYSICA quid & vnde dicta? ib.
Eius varia nomina ib. Præſtantia, obiectum, ſtudium cultus & vſus. 440
Metaphyſici
Puri, ib.
Fabuloſi. ſuperſtitioſi. Theologi Ethnicorum, Veri, Chriſtianorum
METEORA quid, vnde dicta & quotuplicia ſint 441
Meteororum cauſa, loca & ſpecies portentoſæ ibid.
METROPOLIS V. *Loca materialiter conſiderata*
METROPOLITANI V. *Epiſcopi.*
METVS quid, eiuſque etymon, origo, diuiſio, comites & de eo apophthegmata 442
MILES MILITIA quid & vnde dicta? 443
Militiæ vtilitas neceſſitas & diuiſio ib.
Militiæ ſacræ. ſeu militum ſacrorum ordines ib. V. *Equitum ordines ſacri*
Militiæ ſecularis varia genera diuiſio 445
Inſtrumenta 446. Diſciplina Puta de caſtris, munitionibus, exercitiis & legibus militaribus ib.
Militaribus præceptorum, & ad diſciplinam & artem militarem pertinentium ſeries, 449
Militiæ ſacramentum. ib.
Militum prudens delectus. Puta
Qui. Quales deligendi?
In genere 460
In ſpecie Quoad
Animum. Nempe
Periti rei bellicæ
Fortes, timidi ſegregandi
Volentes. Nolentes
Suſpecti, perfidi, rebelles ſegregandi 461
Corpus reſpectu ſcilicet
Habitus corporis
Comæ, barbæ 462
Ætatis
Armorum 462
Fortunas reſpectu ſcilicet
Patriæ, ciuitatis coniugij
Paupertatis, exilij
Libertatis, ſeruitutis 462
Condemnationis, noxæ. 463
Quomodo?
Supplicatione ibid.
Lectione
Approbatione
Mercede
Honore 464
Licentia
Alea.
Militum prudens
Recenſio 464
Dimiſſio ib.
Militum ſtipendia quæ, quando dari cœpta & quanta fuerint? ib.
Militum corpora firmare, exercere ad ferenda
Vulnera, plagas 465
Labores quoſcunque
Famem, ſitim 466
Æſtum frigus.
Milites exercituum copias prudenter
Tranſmittere, deducere per ib.
Mare, lacus, flumina ib.
Foſſas 469
Regiones ſqualidas, deſertas, ſiticuloſas, aſperas, môtoſas ib
Niues ib
Regiones feris infeſtas. ib.
Tueri contra hoſtium inſtantium vim
Deludendo ne inſtet, idque
Simulatione
Quietis, caſtrametationis
Præparationis ad pugnam 470
Abitus, regreſſus 471
Diuiſione exercitus 472
Metu iniecto proditionis, irruptionis auxiliorum
Simulatione
Victoriæ 473
Pacis, deditionis, ſocietatis
Signi & abſconſione eius 474
Simulatione libertatis, effugio ib.
Nebula, fumo, niue, flatu
Suſtinendo inſtantem, inuadentem inſequentem
Loci commoditate, munitione
Igni obiecto 475
Aquæ obiectu
Celeritate effugij, abiectione impedimentum, prædæ
Aciei inſtructione opportuna 476
Circuitione, incluſione hoſtis 477
Tumultu diuerſis locis excitato
Obiectione partis ſui exercitus ib.
Obiectu deorum, captiuorum, prædæ, impedimentorum 478
Tempore
Vitæ errore ib.
Lumine 480
Militum tenebris ſuorum
Prudentiæ conſulere, vt hoſtes à ſuis hoſtiumque conatus dignoſcant
Teſſera bellica ib.
Signis militaribus
Armis, veſtibus
Signo pugnæ, receptus pacis. V. *Inſigna.*
Vigilantiam excitare. vt hoſtis inſidias præueniat ib.
Alacritatem intempeſtiuam vel nimiam cohibere 481
Alacritatem prudenter excitare
Auditu
Muſicæ caſtrenſis 482
Vocis adhortationis
Aſpectu
Ducis
Liberorum, coniugum, amicorũ
Regionis
Æmulatione, exemplo
Ducis ib.
Commilitonum 844
Mulierum
Brutorum 485
Contemptu
Ira
Spe
Præmij cœleſtis
Gloriæ dignitatis conſequendæ 486
Victoriæ aſſequendæ
Libertatis
Diuitiarum, ſtipendij, munerum, prædæ
Auxilij diuini 487
Auxilij humani, proditionis, defectionis
Loci temporis fatalis 489
Deſperatione 490
Metu
Oppreſſionis
Mortis
Vulnerum 491
Direptionis, mulctæ, damni
Infamiæ
Pudore
Gaudio ib.
Honoris collati 492
Victoriæ adeptæ verè vel ficte
Medicamentis
Alimentis
Motu corporis, ſuccuſſione, impetu 492
Labore
Siti
Auxilio fugæ ablato, præcluſo
Spectaculo 499
Metum & formidinem ante vel in pugna conceptam prudenter demere, auertere
Oraculis 494
Signis diuinis ib.
Loco vel tempore malè ominoſo 495
Hoſtium
Prudentia, virtute
Ferocia
Clamore
Perfidia
Denunciatione, minis, diris
Armis 496
Multitudine
Suorum & ſociorum
Defectione, proditione
Vulneribus 497
Incluſione
Opum, commeatus, pulueris amiſſione.
Continentiam promouere, excitare quoad
Venerem 988
Alimenta
Balnea
Opes, auaritiam.
Defectionem, deſertionem, deditionem, proditionem ſuorum vel ſociorum prudenter prohibere, impedire.
Beneuolentia
Beneficentia ib.
Diſſimulatione 499
Simulatione confidentiæ
Miſericordia
Spe
Impunitatis 500
Auxiliorum
Metu
Supplicij
Crudelitatis hoſtium
Mulctæ, direptionis
Iureiurando
Obſeruatione per
Magiſtratum
Cuſtodes
Exploratores 501
Pignore
Coniugij
Obſidum
Mutui crediti
Stipendiorum
Occaſionis ſubtractione. Puta
Diſciplina mutata
Mœnibus deiectis
Armis ademptis
Regione, vrbe præoccupata 502
Abitu intercluſo
Suſpectis alio miſſis
Colloquiis
Signis ablatis.
Militum ſuorum
Proditionem, defectionem cognoſcere & deprehendere 502
Proditionem, defectionem iam cœptam corrigere. Defectores proditores reddendo
Hoſtibus
Suſpectos 503
Inimicos
Inutiles, noxios
Nobis amicos
Diſſimulatione perfidiæ
Simulatione religionis 504
Comitate
Innoxios. Ne nocere poſſint. Nempe
Dimittendo
Excludendo
Diſſimulando.
Proditores, transfugas, defectores prudenter circumuenire & punire 504
Milites obedientes & diligentes reddere in genere 506

Militum

Militum vitia 507. Præmia commoda 510. & 511
Militaris diſciplinæ ſeueritas eiuſque neceſſitas 507. Commoda 568. Neglectæ incommoda
Militaris diſciplina apud Turcas. ibid.
Militaris exercitationis omiſſio noxia? 512
Militaria præmia poſt bellum 521. Præmia & commoda miſſionis ibid. Pœna & ignominiæ, ibid.
Militaria ſigna 512. Veſtimenta, impedimenta ibid.
De militia & militibus apophthegmata ibid.

MINÆ quid & vnde dictæ? 514. De iis apophthegmata ibid.
Minari.
Quid? Puta
Suſpendium
Tabem 515
Bellum. Indicere bellum, eiuſque modus apud diuerſas gentes ibid.
Pugnam 516
Accuſationem
Infamationem
Quibus
Regibus
Poëtis ibid.
Vxori
Filiis
Quomodo?
Simpliciter
Cum conditione
Quando? in
Funere
Periculo

MINISTRI & Miniſterij acceptiones variæ, etymologia & definitio 516

Miniſterij ſacri officia ibid.
Miniſterium menſarum 517
Miniſtri iuſtitiæ. Vide *Lictores*.

MIRACVLVM quid & vnde dictum? 517

Miraculorum gradus quatuor. ibid. Neceſſitas & vtilitas quanta & quando? 518. Auctor, ibid.
Miracula facta in confirmationem potentiæ, miſſionis, doctrinæ ſeu fidei diuinæ ex teſtamento veteri & nouo ibid. Ex hiſtoriis 420
Miracula in ſpecie patrata ad confirmandam Catholicam fidem. Puta
Curati dæmoniaci 521
Cœci illuminati 522
Muti & elinguati eloquio reſtituti. ibid.
Ægri diuerſi ſanati 523
Serpentes fugati 525
Res vna in aliam commutata
Ambulatio ſuper aquas
Mortui reſuſcitati 526
Miracula facta per Eccleſiæ miniſtros in Catholicæ fidei propagatione reſpectu locorum. Puta in
Regionibus ſeptentrionalibus ibid.
Bohemia 527
Polonia
Hungaria
Tartaria 528
India Occidentali & Orientali
Pſeudomiracula ab hæreticis aliiſque infidelibus patrata, & vera infeliciter tentata ibid.
Miracula alia à Zvvingero collecta 532
In genere
In ſpecie
Vitia cognoſcere, compeſcere, redarguere ibid.
Morbos tollere 533
Venena vincere
Vocem adimere
Morbos immittere
A mortuis ſuſcitare
Homines
Bruta 534
Cadauera à putredine conſeruare
Cadauera reſoluere
Mortem immittere
Ignem excitare
Dæmones
Ad officium cogere
Pellere ex
Locis ſtatuis
Hominibus
Brutis 535
Animalia infeſta, noxia capere, conficere, abigere, domare
Hoſtes profligere placare.
Victoriam cruentam conciliare 536
Formam mutare
Ignem cœlitus elicere
Ab igne non lædi
Incendia reſtinguere
Ab aqua feruente non lædi 537
Tempeſtatem, imbrem, inundationem compeſcere
Ab imbre conſeruare
Aquam elicere, coercere, mutare, conuertere
Loca periculoſa tranſire 538
Flumina ſuperare, ſiſtere, deriuare
Per aërem ferri, euehi
Liberare e vinculis, carceribus
Alimenta comparare, impetrare, corrigere
Alimentorum abſtinentiam ferre 539
Immobilia loco mouere
Inanimatis motum dare
Motum impedire, ſiſtere
Clauſa aperire
Seruare ab interitu

Miracula magica

In genere
In ſpecie 539
Prædicere futura
Dignoſcere abſentia, remota
Scire incognita, occulta 540
Expiſcari arcana.
Animi bona malàve conciliare, vt puta
Sapientes reddere
Amentes reddere
In amorem pellicere.
Libidinem eximere 542
Ad clementiam permouere. ibid.
Ad ſaltandum cogere
Deuorare
Morbos conciliare. Puta
Impotentiam Veneris
Pariendi difficultatem
Lactis defectum
Peſtilentiam
Tabem
Cæcitatem 542
Grauceolentiam
Occidere
In genere
In ſpecie
Homines
Bruta
Morbos abigere
Abſolute
Tranſlatione in alium
Vitam conſeruare 543
Reſurgere à mortuis
Dæmones, manes, ſpectra
Elicere, euocare ibid.
Capere
Immittere
Pellere ex
Hominibus
Locis certis
Transformare homines
Seipſos
Alios 545
Inuiſibilem ſeipſum reddere & res alias
Infeſtare vias 546
Conuiuia inſtruere
Mouere corpus
Proprium in
Aere
Eleuando, aſcendendo
Volando
Mari 547
Equo
Præcipitiis, funis
Alienum 548
Vulnera præcauere
Theſauros inuenire, pecuniam ſimulare
Seruos fugitiuos retinere
Vincula exuere. E carcere liberare.
Hoſtes
Vincere
Effugere 549
Belluas, feras, ſerpentes 550
Occidere
Abigere
Domare, cicurare
Vocales reddere
Rationem indere
Efferare
Simulare ibid.
Arboribus flores, vocem dare.
Inanimatis vitam, vocem dare
Naturam rerum inuertere
Sydera detrahere
In luna ſcribere.
Fulgura ciere
Grandinem, tempeſtatem excitare
Tempeſtates ſedare 551
Ignem excitare.
Perferre
Tenebras obiicere
Aerem inficere
Ventos ſedare, retinere, ciere
Aquam cribro haurire
Solida diuidere
Miraculorum fruſtratio
Hæreticorum
Magorum
Miraculorum diſcretio & quomodo vera à falſis dignoſcantur. 552
MISERIA quid & vnde dicta? ibid.
Miſeria humanæ conditionis ibid.
MISERICORDIA quid & vnde dicta? 553.
Miſericordiæ genera ſiue opera, eorumque remuneratio & præmia 553. Cultus & ſtatus, eiuſque exempla biblica & hiſtorica 554. Hieroglyphica & apophthegmata 558
Miſericordia exhibita in particulari
Reſpectu
Perſonarum
Commiſeratio
In genere 555
In ſpecie erga
Reges, tyrannos
Amicos 556
Hoſtes
Pauperes. Oppreſſos.
Mortuos
Supplices
Bruta 557
Rerum miſericordia aliorum tangi ob
Mortalitatem
Famem
Euerſionem vrbis
Strages
Captiuitatem
Damnationem iniuſtam
Deiectionem à dignitate 458
Fabulas
Miſericordia nulla, ſeu immiſericordes
Reſpectu
Perſonarum erga
Amicos, ſocios
Seruos
Rerum ob
Calamitatem, excidium
Aduerſam pugnam
MISSA, Miſſæ ſacrificium. Vide *Sacrificiũ*.
MISSIO puta miniſtrorum Eccleſiæ quid & quotuplex 558
Miſſio extraordinaria quæ? Eius author, teſſera & exempla biblica 559
Miſſio ordinaria quæ? Eius author, ſeries, vſus ib.
Mittendorum ad conuerſionem gentium & hæreticorum mores & conditiones requiſitæ 560
MODERATIO. MODESTIA quid, eiuſque ſpecies, præſtantia exempla in genere & apophthegmata Ethnicorum 561 Chriſtianorum actuſque particulares 563

Modeſtiæ

Modeſtiæ, moderationis in ſpecie exercitatio circa honores conſiderata
Per ſe vt
Magiſtri
Contemptus honorum
Reuelatione
Perſuaſione
Admonitione
Exemplo 564
Studij honoris ibid.
Diſcipuli
Studij honoris 565
Contemptus honoris, humilitatis
In honore
Amplectendo ſtudioſi gloriæ
Reges, pueri
Litterati
Contemnendo
Fugiendo
Qui
Reges Impp.
Principes 566
Duces, politici
Homines, religioſi
Senatores. 567
Philoſophi
Oratores
Erga quos, Erga
Diſcipulos
Monachos
Pauperes.
Moderationis circa honores exercitatio, poſſeſſio conſiderata
Reſpectu aliorum
Abſque certamine aliorum
Gloriæ non inuidendo
Ambitionem aliorum
Refrænando, caſtigando ibid.
Reprehendendo, 569
Humilitatem laudando promouendo
Cum certamine honoris æmulatione honeſta gloriæ
Qui?
Philoſophi
Sophiſtæ, Rhetores
Duces belli
Mechanici
De quo? Certare de gloria proueniente ex bonis
Animi. Puta ex
Eruditione, doctrina
Prudentia politica, bellica
Fortitudine contra belluas, hoſtes
Liberalitate, magnificentia
Corporis ex
Robore, celeritate
Pulchritudine.
Fortunæ certare de
Auctore generis
Ciuibus præclaris 571
Coniugum probitate, pudore
Victoria
Moderationis circa honores, fructus. Puta. Humilitatis
Moderatio in rebus ſecundis
In genere. ibid.
In ſpecie. Non fidere nimium
Honoribus, potentiæ
Victoriæ. Victores moderati. graues 572
Immoderatio in rebus ſecundis ſiue ſecundum exceſſum, vti eſt inſolentia, ſiue ſecundum defectum, vt ſtupiditas, deiectio animi 573
Moderationis circa opes acquiſitio in genere comprehendens ſub ſe
Magiſtros
Contemptus opum
Liberalitatis amplectendæ, exercendæ,
Prodigalitatis fugiendæ circa
Sacra
Alimenta.
Veſtimenta 574
Ædificia
Sepulchra
Spectacula
Dotem
Auaritiæ vitandæ circa
Poſſeſſiones, prædia
Dignitatem 575
Dona
Vitæ induſtriam
Locationem
Fœnus, mutuum, creditum.
Rapinam
Diſcipulos ad liberalitatem traductos
A quo? à
Dæmone
Tempore. 575
Quomodo?
Reprehenſione
Reuelatione 575
MOERROR quid, vnde dictus & de eo apophthegmata ibid.
Mœror, luctus ob
Periculum imminens.
Mortem reſpectu
Perſonarum
In genere
Doctorum hominum 577
Ciuium 578
Præceptorum
Amicorum
Hoſtium 579
Parentum
Liberorum
Fratrum 580
Coniugum
Dominorum
Brutorum
Temporis Quamdiu?
Modi. Quomodo? 581
Senectutem 582
Pudoris iacturam
Aduerſam pugnam, cladem
Militum contumaciam, ignauiam
Dignitatem, magiſtratum collatum
Imperij amiſſionem 583
Vrbis excidium
Excidium amicorum 584
Exauctorationem
Iacturam amiſſionem rerum pretioſarũ
Amoris alienationem, zelotypiam
Exilium
Condemnationem
Contemptum, ignominiam
Mœror nullus, ob ea quæ digna ſunt mœrore. Vide. *Tolerantia malorum*
Mœror ſiue luctus nullus ob
Mortuos in genere 584
In ſpecie ob mortem
Liberorum
Vxorum 585
Damnatorum
Amoris alienationem. Zelotypia nulla.
Repulſam
Condemnationem.
MOLLITIES quid & vnde dicta 586. De ea in genere apophthegmata ibid.
Mollities vt eſt ſpecies peccati quid ſit. Eius grauitas, pœna, remedium ibid.
MONACHVS. MONASTICE quid & vnde dicti & qui propriè ſic vocentur? 587
De monachorum moribus & conuerſatione apophthegmata.
Monachorum genera, antiquitas, 588. Conuenientia cum veteri monachatu, Gradus, multitudo & propagatio 589
Monachi Mahometani. Vide *Mahometani*
Monaſteria, cœnobia qui extruxerint & vbi? 590
MONARCHIA quid & vnde dicta & de ea apophthegmata & ſcriptores 592
MONETA quid & vnde dicta? 591. Eius inuentio, vſus & appellatio, requiſita, iuriſdictio, materia 593
Monetæ adulteratio & adulterantium pœna ibid.
Monetæ præfecti Vide *Magiſtratus*.
Monetæ veteris Hebræorum, Græcorum, Romanorum & Hiſpanorum, ac ponderum cum valore ponderum & monetæ noſtratis comparatio 594
MONOMACHIA quid & vnde dicta 594
Vide *Duellum*
MONSTRVM quid & vnde dictum? 594
Monſtrorum modi & cauſæ variæ vti ſunt
Virtus formatrix
Materiæ defectus aut vitium 595
Receptaculi fœtus, vitium
Primæ qualitatis diſcordes
Regionis qualitas
Imaginatio
Monſtrorum exempla hiſtorica 595
MONS, MONTES quid ſint, eorumque ortus 596. Generatio multiplex, Commoditates 597
Montium celebriorum S. Scripturæ prærogatiuæ, ſitus, qualitas & appellatio ibid. Puta.
Montes Armeniæ ſiue Taurus
Mons Moria qui & Sion ibid.
Sina ſiue Oreb 598
Garizim & Hebal
Engaddi
Oliueti
Caluariæ qui & Golgotha
Thabor ibid.
Montes
Abundantes.
Metallis
Vegetantibus, fructibus, frugibus
Feris animalibus
Raris quibuſdam
Aſperi
Alti
Terræ motu hauſti 599
Incendio clari
Scopulis nobiles 600
MONS PIETATIS quid & vnde dictus 600. Eius inſtitutio & fines varij. ibid. Diuiſio & conditiones communiter requiſitæ 601. Varia eius commoda
Montium pietatis exempla, varij modi inſtitutorum, formulæ & cauſæ 601. Proiis diploma Leonis X. Papæ 6 3
De Monte pietatis ſcriptores ibid.
MONVMENTA ignominioſa, honorifica. Vide *Inſignia*, *Honor*. *Inſcriptiones*, *Epitaphia*
MORA hoſtem atterere. Vide *Hoſtis*.
MORBVS quid, eiuſque etymologia, cauſæ variæ 604
Morbi acquiſitio
A quo? à
Dæmone 604
Hominibus 605
Brutis
Quando? Morbi nuper orti, noui
Quomodo?
Crapula ebrietate
Libidine, Venere, oſculo
Morboſi
Homines, morbo vno vel pluribus affecti 605
Tempora
Loca 606
Morborum curatio
Qui à quibus. Puta à
Deo
Sanctis
Dæmone Vide *Magica miracula*
Hoſtibus
Quibus præſidiis?
Baptiſmo
Sacris rebus
Precibus 607
Suffumigiis
Lectione hiſtoriarum
Contactu
Pharmaco
Morbi non curati 607
eiuſdem Vide *Affectus*.
Morbi ſeu affectus partium formaliter conſiderati, vti ſunt
Febris conſiderata vt
Infeſtat
Qualis
Quando 607
Quamdiu
Vnde. Qua de cauſa.
Curatur
Feliciter
Infeliciter, irritè 608

Craſ

Craſſities obeſitas, ibid.
Tabes emaciatio
Vulnera
Accepta ab
Hoſtibus
Muribus 609
Curata
Vlcera
Fracturæ 610
Mutilatio
Morbi ſeu affectus conſiderati reſpectu cauſæ morbificæ, v.g.
Dæmoniaci, Vide *Dæmoniaci*
Peſtis. Vide *Peſtis*
Hydrope
Affecti
Liberati, curati
Lepra, elephantiaſis. Vide *Lepra*
Morbi noui, admirandi & pleriquc veteribus incogniti 610
Morbi animales
Pediculorum. Pthiriaſis
Draconum. 611
Veneni cura
Cuius?
Canis rabidi ibid.
Serpentum
Plantarum 612
Quomodo? Quo inſtrumento?
Medicamento
Vomitu
Balneo frigido
Mulo
Lues Venerea. Morbus gallicus
Caſus ex alto cura ibid.
Res quæuis corpus ſubingreſſæ
Hirudines
Serpentes
Acus 612
Acies cultri
Sagitta

Mos. Mores, eorumque definitio, partitio, diuerſitas 613. De iis apophthegmata 614
Mores tempori accommodandi 613
Moroſitas. Moroſus quid, eorumque etymologia, vitioſitas, ſpecies, differentiæ & hieroglyphica 614
Mors quid & vnde dicta eius partitio, deſcriptio poëtica, imago ſiue ſchema 615
Certitudo & infallibilitas, eiuſque exempla hiſtorica 616. Quod ſit pœna peccati ibid. Eius commoda, eaque propter à multis expetita 617. Hieroglyphica 752
Mors ſuiipſius & aliorum æque ferenda; eiuſque exempla 618
Mortis
Metus immodicus per exempla 618
Memoria, meditatio, & ad eam præparatio 620
Exempla & monita de ea S. Scripturæ, & hiſtorica ibid.
Contemptus ex apophthegmatibus 233
Ante mortem pœnitentia oportuna 624
De morte, eiuſque neceſſitate apophthegmata ibid.
De morte contemnenda apophthegmata 624
Dicta & monita à morientibus data ex S. ſcriptura & hiſtoria 628. Orationes ab iiſdem factæ 629
Mors prænunciata ex bibliis & hiſtoria 632
Mors iuſtorum pretioſa ex S. ſcriptura & hiſtoriæ exemplis
Mors impiorum horrenda, ex biblicis & hiſtoricis exemplis

Mortis genera varia in genere & ſpecie Puta
Præcognita 644
Subita, improuiſa 645
Electa Mortis optio.
Data
Excepta
Cum viſione
Placida grata ibid.
Ingrata, horrenda 646
Cum & ſine perturbatione conſcientia
Placida, tranquilla
Turbata 646
Religioſa
Iudæorum
Chriſtianorum
Ethnicorum 648
Mors conſiderata reſpectu
Hominum. Sic mortui alij
Admonendo, docendo amicos
Ignoſcendo inimicis 648
Vlciſcendo
Loci
Per ſe ſpectati vt mortui in
Templo ad aras 649
Senatu, curia, foro 650
Cloaca, latrina
Balneo,
Ærario
Ærario
Puteo, fouea, palude, voragine
Lecto 651
Tugurio, caſa paſtorali
Conuiuio
Naui
Carcere 652
Gremio muliebri
Reſpectu eius qui moritur conſiderati. Huc
Locus idem natiuitatis & mortis 652
Item diuerſus
Locus facinoris idem & mortis ibid.
Temporis Huc.
Mortui morte
Oportuna reſpectu
Ætatis 653
Felicitatis
Conatus mali
Importuna reſpectu
Ætatis 651
Felicitatis
Inſtituti, conatus boni
Mortui die ſuo natali die facinoris
Mortui cum aliis eodem anno, die 653
Mortui annis
Climactericis ſeu hebdomaticis
Per ſingulos ætatis ſeptenos 654
Enneaticis ætatis 660
Mortui menſibus hybernis & autumnalibus. Puta
Pontifices 670
Reges Franciæ. Hiſpaniæ
Siciliæ, Angliæ 672
Reges Daniæ & comites Holſatiæ ibid.
Electores Saxoniæ, & Principes alij 673
Mortis genus idem vel ſimile in parentibus & filiis vel ſucceſſoribus 675
Mortis alienæ cognitio
Certa 677
Incerta ob
Genus mortis incertum
Auctorem incertum
Cauſæ principalis. Vt interfecti ab hominibus, ſeipſis, Angelis, dæmonibus. Vide *Homicida*
A beſtiis Vide *Beſtia*
Cauſæ inſtrumentalis externæ. Huc qui perierunt
Fulmine. Vide *Fulmen*
Grandine 678
Niue
Igne
Aëre, vento
Fumo, vapore ſuffocati
Aqua ſubmerſi, ambuſti feruente
Vino, Vide *Potus*
Oleo feruente
Pice
Terræ hiatu 679
Terræ motu
Terræ iniectione Viui ſepulti
Arena, puluere, Vide *Arena*
Lapidibus ictis obruti
Arborum
Reflexu diſcerpti 680
Ruina oppreſſi
Calamis, arundinibus 681
Armis bellicis. Puta
Funda
Telis, iaculis
Gladio 682
Pugione
Fuſte, claua
Lancea, haſta, conto
Stylis graphiariis 683
Cultro coquinario
Rota molinaria, plauſtraria
Naui
Ruſticis inſtrumentis
Falce
Aratro
Flagellis tritoriis
Inſtrumentis
Fabrilibus.
Aſcia, ſerra
Forcipe
Clauo
Medicis
Phlebotomo
Nouacula
Hirundinibus 684
Pharmaco, clyſmate
Acubus 684
Forfice
Diſco luſorio
Certo cibo, Vide *infra*
Pharmaco 699
Inſtrumentis carnificum
Spinis
Tribulis
Virgis, flagellis.
Rota
Securis gladio
Veru
Laqueo
Tauro æneo.
Tormentis, fidiculis
Culeo 685
Crucibus crucifixi
Palis ſuffixi 686
Supellectili œconomica. Puta
Puluino
Lucerna
Scabello
Fibulis ibid.
Statuis
Accidentibus quibuſdam vt ſunt
Viſus, aſpectus
Sonus
Odor
Cadaueris
Croci
Stercoris
Æſtus. Frigus 687
Reſpectu cauſæ inſtrumentalis internæ, ſeu in corpore exiſtentis. Huc mortui ex
Pituita ibid.
Aqua
Totius corporis hydrope
Partis. Puta
Capitis hydrocephalia
Pulmonis
Fœtu, abortu
Calculo
Cerebri 689
Hepatis
Fellis
Renum
Veſicæ
Perturbatione animi
Gaudio
Riſu 690
Dolore
Corporiſquocunque. Vide *Morbum partium corporis*
Animi Puta
Triſtitia ob
Ignorantiam inuentionem irritam
Excæcationem aliorum.
Opum amiſſionem
Cladem bellicam
Vrbem non expugnatam
Vrbem vaſtatam amiſſam

Accuſationem 691
Damnationem
Exilium indictum
Captiuitatem
Dignitatis, magiſtratus repulſam amiſſionem, deiectionem
Regni æmulationem, amiſſionem
Legationem irritam
Coniugum improbitatem, alienationem, repudium, mortem.
Liberorum ſcelera, captiuitatem, mortem 692
Generis interitum
Generi mortem
Sociorum perfidiam, deſertionem, ignauiam

Timore, terrore
Ira, indignatione 693
Labore
Pugnæ
Venationis
Curſus
Pilæ
Itineris

Caſu ex alto. Vide Caſus
Clamore
Venere 694
Balneo
Eſu

Pullorum
Caſei
Fructuum in genere
Ficuum
Perſicorum
Melopeponum
Fragorum
Fungorum
Raparum
Allij
Carnis
Piſcium

Mors conſiderata reſpectu
Modi, quo agens necem infert.
Puta

Potu
Vini
Aquæ 695
Pharmaco
Exuſtione. Igne mortui
Ruina
Montis
Antri
Templi
Theatri
Turris
Arboris
Domus, Cameræ, cœnaculi, pauimenti,
Muri 696
Statuæ
Apri capitis
Hominis
Elephanti
Ictu
Rami 696
Condyli, manus
Clauæ, fuſtis.
Diſci
Byri
Teſtudinis marinæ
Saxi, lapidis
Teſtæ, tegulæ
Styriæ
Compreſſione. Vide ſuffocati
Excoriatione
Mutilatione
Laniena, diſcerptione facta ab
Hominibus 697
Arboribus
Belluis. Vide Beſtiis obiecti
Deuoratione, deuorati ab hominibus, belluis 698
Repletione mortui

Fame 699
Siti 700
Spirituum reſolutione
Anhelitu retento
Catharri delapſu
Fumo, vapore
Veneno. Vide Venenum
Aquis. Vide Aqua
Suffocatione
Glacie 701
Niue
Terra
Arena, puluere
Cœno, luto
Fimo
Cibo hærente in faucibus 701
Potu
Vini, cereuiſiæ 702
Sanguinis taurini
Sudario, ſpongia
Spina
Fico, pyro, acino
Pilo
Muſca
Piſce
Pinguedine
Caruncula
Laqueo ſuſpenſi, ſuffocati
Qui?
Reges Principes
Conſules 703
Legati
Philoſophi
Poetæ
Pictores
Virgines
A quibus à
Seipſis
Magiſtratu
Quo inſtrumento
Puta
Laqueo
Diademate
Velo nauis
Neruo arcus
Torque 704
Vbi? Puta ex
Arbore vitæ
In cubiculo
Carcere
Ante portam
Cur? cauſa?
Pietatis
Sceleris
Repulſæ
Infamiæ fugiendæ
Stupri vitandi
Mortis nuncij
Armis, ſcutis, preſſura
Puluino, veſtibus iniectis 705
Æſtu
Extinctione caloris natiui

Mors conſiderata reſpectu materiæ partium affectarum. Vtputa morbis & affectibus
Capitis totius
Amputatione. Decollati
Alliſione 707
Vulneribus
Tumoribus, vlceribus 708
Dolore
Summi capitis vulnere
Aurium
Tumore
Exuſtione
Linguæ gingiuæ
Faucium tumore, angina
Mammillarum
Coſtarum. Fractura
Membranæ ſuccingentis, Pleuritide.
Cordis hydrope
Pulmonis
Vlcere, phthiſi
Symphyſi
Hydropi
Abdominis apertione
Stomachi
Imbecillitate, cruditate 709
Vulnere
Inteſtinorum
Colico
Iliaco volulo
Corruptione, vlcere, dyſenteria
Renum
Calculo. V. Calculus
Exulceratione
Veſicæ
Pudendorum
Amputatione
Vlcere
Vteri 709
Brachij, manuum, digitorum
Punctura
Vulnere
Amputatione
Vlcere
Dolore
Offenſione 709
Fractura
Pedis, cruris, genu, coxæ
Vulneribus
Vlceribus
Articulorum dolore, arthritide, podagra, gonagra, Chiragra
Neruorum
Reſolutione. V. Paralyſis
Conuulſione
Cutis excoriatione. V. ſupra

Mors conſiderata reſpectu partium affectarum formæ. Huc ſpectant mortui
Febre 710
Peſte 711
Vulneribus cōſideratis reſpectu
Subiecti v. g. Capitis, ſtomachi, &c.
Efficientis
Inſtrumenti
Modi
Magnitudinis. Puta
Vulnere leui
Multitudinis
Vno vulnere, pluribus 712
Vlceribus. Puta
Lepra, elephantiaſi
Phthiriaſi, morbo pediculari 713
Gallico morbo 714
Carbunculo
Herpete, vlcere depaſcente
Fracturis. Rotæ ſupplicio, fractura pedum, coſtarum
Inſania quacunque
Apoplexia, paralyſi, lethargo
Catocho, catalepſi 715
Epilepſia, morbo comitiali 716
Caloris natiui extinctione
Perturbationum vehementia
Extenuatione, emaciatione, tabe vniuerſi corporis
Concoctricis debilitate, ſuffocatione
Catarrhi defluxu
Vomitu cibi, humorum, ſtercoris, ſanguinis
Alui profluuio quocunque
Sanguinis per quaſcunque partes affluxu 717
Suppreſſione, retentione euacuationis conſuetæ. Puta
Hæmorrhoidum
Fœcum
Seminis
Alui
Vlceris.
Qui mortui? reſpectu
Ætatis
Infantes
Adoleſcentes 718
Senes
Habitus
Magi. V. Magia
Hæretici. V. Hæreſeos pœna
Improbi.
Dignitatis Reges. V. Reges
Veſtitus vt perſonati
Functionis, paſſioniſve variæ, cui immoriuntur conſideratæ per modū
Habitus vt immortui
Crapulæ, ebrietati 718
Raptui 719
Exercitationi
Ludo
Choreis
Salutationi, congratulationi.

Calcui

Cultui diuino
Baptiſmati 720
Confeſſioni fidei
Impietati
Conuiuio
Egeſtioni 721
Scortationi 719
Veneri 722
Tonſuræ
Lotioni
Veſtiendo
Phlebotomiæ
Deambulationi
Fugæ 722
Peregrinationi
Somno
Captiuitati
Exilio 719
Victoriæ.
Actus eſt mortui
Scriptioni 715
Diſputationi
Medicationi
Venationi
Actioni forenſi 716
Dignitatis petitioni
Legationi
Belli conſilio, meditationi, apparatui
Expeditioni bellicæ 717
Pugnæ
Nuptiarum apparatui 718
Nuptialia feſta 719
Viſitationi ægrotum
Otio. Quieti
Cum quibus mortui? Puta. Homines cum hominibus. Et vel pauci ſimul vel multi ſimul. Huc
Strages. Clades magnæ ex
Peſtilentia 719
Fulmine, tempeſtate 734
Incendio
Inundatione
Submerſione
Prælio terreſtri ibid.
Prælio nauali 742
Inſidiis
Ruina.
Quales cum qualibus mortui? Puta Reges cum Regibus. Vide *Mortui mutuis vulneribus.*
Domini cum ſeruis. Vide *Fidelitas ſeruorum.*
A morte qui reuixerint? V. *Reſurrectio.*
Mortuorum cura apud Romanos, Græcos, Iudæos & alios. Vide *Cadauer. Funus.*
Mortuorum cura apud Gentiles
Quoad corpus. Huc
Illius compoſitio, oculorum clauſio 743
Lotio, conditura
Veſtitus, ornatus 744
Elatio, apprecatio
Circumgeſtatio
Reſpectu aliorum
Conclamatio
Imperatio
Euocatio
Indicatio.
Domus curanda
Inſtrumenta præparanda
Ablegatio. Huc pertinent
Pompa 744
Lampades 745
Laudatio, Nænia
Muſica funebris
Luctus
Humatio 746
Suſpenſio
Crematio. Huc
Compoſitio cadaueris
Pyra
Veſtitus cadaueris.
Poſt ablegationem
Conclamatio, luſtratio
Conuiuia, epulæ, viſcerationes funebres
Certamina, ludi
Cinerum collectio
Sepulchri
Inſcriptio
Conſeruatio
Defenſio
Imagines 748
Ludi funebres eorumque origo & ſpecies variæ ibid.
Ludi funebres quibus exhibiti? Puta
Heroibus
Priuatis
Fœminis
Mortuis 749
Ludos exhibentium habitus, Item ſpectatorum, ibid.
Mortuorum cura apud Chriſtianos. Puta ritus circa cadauera, funera mortuorum animas, cadauerum lotio eiuſque cauſæ & exempla 750
MORTIFICATIO quid, eiuſque etymologia, præceptum, neceſſitas, ibid. Typus, idea, modi & exempla Gentilium, Chriſti & Chriſtianorum, 751. Præmia, 752
MOTVS, quid, & vnde dictus, eiuſque genera 755
MVLIERIS definitio, etymologia & appellationes variæ, ibid. Formatio, virtus natura, ſeductio, ærumnæ, ibid. Vitia & infirmitates 756
Mulierum
Affectus ſeu proprietatis vt puta ſunt
Inſidiantes caſtitati 756
Audaces, doloſæ vindictam appetentes
Verſipelles, ſeditioſæ, crudeles, 757
Viris imbecilliores
Ad veneficia procliues
Auaræ, cupidæ, importunæ
Superbæ veſtitu & ornatu 758
Stultiloquæ & vanæ
Inconſtantes, & ad hæreſes pronæ, 759
Huc Hæreſes & idolatriæ per mulieres propagatæ ibid.
Ornatus qualis eſſe debeat 758
Mulieres arcendæ
A publico Eccleſiæ & prædicationis miniſterio 759
A caſtris 760
A magiſtratu & gubernaculis
A patrocinandi & iudiciali munere, 761
A teſtandi officio
Mulieres velandæ & cur? 762
Mulierum
Commercia periculoſa ibid.
Contactus periculoſus 761
Fuga perutilis præſertim Epiſcopis, clericis, religioſis ibid.
De mulierum natura, forma, moribus, commercio apophthegmata 763
Mulierum virtutes & prærogatiuæ 764
Mulieres
Magnæ fidei, earumque exempla biblica, ibidem,
Sapientes & prudentes
Infeliciter imperantes 765
Eruditæ, eloquentes, cauſas, apud magiſtratum docentes 766
Piæ ad compatiendum pronæ 768
Fortes, animoſæ, generoſæ. In bello etiam & vitæ prodigæ ibid.
Conſiliariæ in bello 769
Patriæ defenſores 770
Caſtæ, religioſæ ibid.
MVLI. Vide *Locum in genere.*
MVLTILOQVIVM. Vide *Garrulitas.*
MVNDVS quid, eiuſque etymologia, ſignificata & varia acceptio, ibid. *Productio, vnitas & circa eius vnitatem, productionem, durationem, animationem, veterum, errores*, 771. *Veritatis declaratio, ibid. Originis antiquitas & de ea varia opiniones*, 772. *Perfectio & pulchritudo*, ibid.
Mundi ætates & duratio, 773. Ætas aurea, argentea, ænea, ferrea, ibid. Ætates iuxta Hebræos & Chriſtianos
Mundi per regiones & prouincias diuiſio, Vide *Geographia.*
De mundo vt res creatas ſignificat 774
Mundi contemptorum exempla & apophthegmata, ibid.
Mundi victoria
MVNVS quid, eiuſque etymologia & partitio. ibid.
Munerum corruptela, donatio iniqua efficax, eiuſque exempla biblica & hiſtorica, ibid.
Munera reiicere, non accipere 777
Munerum donatio
Prudens 779
Honorifica. Puta munera
A quibus data. Puta à
Pontificibus
Regibus
Ducibus
Populo, ſtipes à populo collata
Ciuibus
Quibus data?
Pontificibus
Regibus
Reginis 780
Populo congiarum ſportulæ
Militibus, donatiuum, donaria ſtellatura
Legatis
Peregrinis 782
Victis, hoſtibus
Hiſtrionibus
Sponſis, munera nuptialia
Ruſticis
Quæ, qualia data?
Epulæ. conuiuia. Vide *Conuiuia.*
Alimenta
Munera conuiuialia
Munera præſtantiora vti ſunt
Ciuitates 783
Agri, prædia
Domus
Dignitates
Sacræ
Profanæ
Veſtimenta
Vtenſilia, ſupellex varia v.g.
Vaſa aurea, argentea,
Fictilia
Vitrea
Aulæa
Candelabra
Horologia
Campanæ
Organa muſica
Menſæ
Alueoli luſorij
Libri
Calx. 785
Ornamenta. Vt puta
Vitis, platanus
Catenæ, compedes
Coronæ
Columnæ
Mundus muliebris
Sacræ reliquiæ
Thus
Pecunia, nummi
Tributi, Vectigalis exigendi ius 787
Pellices
Serui
Animalia vtilia, rara, dono miſſa
In genere
In ſpecie
Canes
Elephanti
Leones 782
Pantheræ
Aſini, cameli, camelopardales
Equi
Vaccæ
Aues
Corona
Opera gratuita
Spectacula munera publica conſiderata
Reſpectu finis. Puta
Natalitia
Inauguralia

Ædilitatis
Imperij
Imperialis regia
Huc quinquennalia, &c. 788
Vrbium cauſa vel quoniam
Æetatem ſæcularia
Ortum, dedicationem.
Reſpectu qualitatis
Quæ, qualia ſpectacula
In genere 789
Theamata eaque
Gymnica
Athletica
Gladiatoria 790
Curulia aurigarum
Terreſtris pugnæ
Naualis pugnæ
Acroamata 790
Ferarum
Volucrum 791
Plantarum.
Quomodo?
Quando?
MVNICIPES qui 791
MVRI, Murorum artifices. Vide *Architecti.*
MVRES vbi & quales. Vide *Locus.*
A muribus necati. Vide *Mortis inſtrumenta.*
MVRMVRATIO quid & vnde dicta? Exercita à quibus. Quomodo, eiuſque exempla biblica ibid.
Murmurationis grauitas & pœna, 792
MVSÆ quæ, quot, vnde? Earum nomina officia, forma & cognomina ibid.
MVSICA quid, eiuſque etymon, partitio, encomium in genere, 792. Veteris & hodiernæ diſcrimen, apophthegmata, ibid. Hieroglyphica 795
Muſicæ
Inuentores
In genere 793
In ſpecie
Modorum
Inſtrumentorum, 796. Eorumque apud
Sinenſes varietas 797
Muſicæ mutæ eiuſque ſpecies
Diſciplina. Huc
Magiſtri docentes eam
Præceptis, exemplis, 797
Scriptis
Diſcipuli ibid.
Poſſeſſio
In genere 798
In ſpecie
Cantores
Multorum inſtrumentorum periti
Fidicines, citharœdi, lyriſtæ
Tibicines, choraulæ 800
Fiſtulicines
Tubicines
Muſicæ exercitia conſiderata reſpectu
Perſonarum
Quæ eam exercuerint. Puta
Gentes, populi 802
Pontifices
Principes, Reges
Duces
Philoſophi,
Ægroti
Liberi
Serui
Captiui
Mortui 8[illegible]
Quæ eam tradiderunt, declararunt
Præcepta dando
Præponendo, compoſitores, muſici
Edendo
Perite
Imperite. Muſici
Periti
Corrigendo 804
Iudicando 805
In genere
In ſpecie de artis
Modis
Organis
Dignitate
Vſu
Exercitatione
Certantium
Diſcentium
Artificum
Certando. Certamina muſica, 805
Diſputando
Vſus
Quibus confert? Puta
Infantibus 806
Adoleſcentibus
Oratoribus 807
Ducibus, militibus
Mechanicis artificibus
Legatis
Captiuis
Brutis
Saxis inanimatis,
Quando, vbi, quo tempore & loco?
Puta in
Sacris
Conuiuiis 808
Acie, prælio 809
Ludis, ſpectaculis
Cubitu, ſomni tempore
Funere
Cur?
Animi motus
In genere 810
In ſpecie
Propheticum ſpiritum excitare,
Memoriam firmare,
Studia grauiora lenire
Cicurare
Pietatem Dei
Cultum promouere
Caſtitatem tueri
Temperantiæ conſulere
Fortitudinem explorare
Furorem Martium immittere. 128
Ad bellum hortari, animare
Furorem extinguere, coërcere,
Iram ſopire
Seditionem ſedare
Timorem eximere
Triſtitiam expellere
Corporis morbos leniendos, curandos, ibid.
Muſicæ ſtudium, amor in
Arte. Eam
Addiſcendo 812
Communicando
Conſeruando
Exercendo
Audiendo
Viendo 817
Artificibus
Conducendis, inſtituendis
Fouendis, amandis
Ornandis
Muſicæ
Neglectus 813
Odium, contemptus
Cuius?
In genere,
In ſpecie
Cantus
Lyræ, cytharæ
Tibiæ, fiſtulæ
Quomodo?
Artem contemnendo, alia præferendo, ibid.
Artifices
Non audiendo 814
Deſerendo
Inſectando, reprehendendo
Sugillando, irridendo
Defraudando
Multando.
Organa corrumpendo.
Muſicæ mutatio portentoſa & noxia, 814
MVTATIO. Vide *Motus.*
Mutationis definitio, etymologia, partitio, apophthegmata, 815
MVTVATIO, MVTVVM quid & vnde dictum, 816. Ex eo obligatio & apophthegmata, ibid.
MVTVS quis & vnde dictus? 815
Muti qui facti? 816
Muti curati. Qui, quid & quomodo locuti, ibid.

ELENCHVS

ELENCHVS

TITVLORVM ET ARGVMENTORVM omnium, quæ ſub Littera N, continentur.

NOENIA quid & vnde dicta? 1. Eius inuentio, honor & cultus, ibid.
NANI. Vide *Parui*.
NASVS. Nares quid eiuſque vocis vſus 1
Narium abſciſſio ibid.
NATALES, Natalitia quæ, eorumque cultus 2
Natalitiorum celebrandorum ritus apud Gentiles. Puta in
Donis mittendis
Conuiuiis celebrandis
Priuatis
In genere ibid.
Ægyptiorum
Perſarum
Iudæorum
Græcorum
Nauetatiiarum 3
Romanorum
Deos natales inuocando
Natalitiorum celebratio apud Chriſtianos.
NATATIO Natandi vſus, ſtudium 4
Natandi
Peritia
Acquiſita
Natura
Arte, inſtitutione
Poſſeſſa. Natatores, vrinatores
Vſurpata. Natationis vſus 4
Imperitia 5
NATIO. Vide *Gens*, *Externi*.
NATVRA quid & vnde dicta? ibid. Eius ſignificatio in ſacra Scriptura & apud philoſophos ſacros & profanos, ibid. De ea apophthegmata & hieroglyphica 6
Operatio
Finis propter quem operatur in genere
Fines varij in quos tendit
Cum arte ſimilitudo & diſſimilitudo. 7
Naturæ opera an & quomodo ars producat 8
Naturæ defectus, ſupplere, compenſare. Puta alterius membri aut rei vſu extraordinario.
Naturæ regionum & ciuitatum defectus compenſati
NAVIS quid, eiuſque etymologia, fabrica, partes, instrumenta ibid.
Nauigandi artis inuentio in genere 10
Studium 11
Nauium genera & differentiæ, 10. Inuentores, directores, monitores, remiges. Vide *Artes Mechanica*.
Naues
Magnificæ. Vide *Liberalitas ſumptuaria*.
Militares, vaſtæ, maximæ. V. *Bellica Politia*.
Demerſæ, accenſæ 11
Ornatæ, excultæ 11
Conſeruatæ, cuſtoditæ
Nauales & naualia
Ludi ibid.
Certamina, prælia, eorum indicia
Victoria congreſſus, 12. Vide *Claſſes*.
De Nauigātibus & nautis apophthegmata, ibid.
Nauigandi tempus 13
Nauticæ artis periti, imperiti. Vide *Artes Mechanica*.
Nauticæ machinæ. Vide *Machina*.
Nauticæ leges
NAVFRAGIVM quid & vnde dictum 14
Eius varia exempla, ibid.
Naufragorum ritus 15
NAVLVM quid 14
Naulum defunctis, in ore ponere quibus ſolitum? ibid.
NAZARÆI quid & vnde dicti? ibid. Eorum differentia, votum, conuerſatio, ritus, ibid. Typus 14. Hæreſis ibid.
Nazareni qui? 14
Nazareni nomen Chriſtianis tributum. ibid.
NECESSITAS. NECESSARIVM quid, eiuſque vocis varia acceptio, partitio & apophthegmata
NECROMANTIA quid & vnde dicta? Eius exercitatio, ibid. Pœna 16
NEGLIGENTIA, quid & vnde dicta, ibid.
Eius duplex conſideratio
Negligentia, negligentes
In quo? Puta in
Obſeruando
Audiendo
Legendo
Loquendo 16
Scribendo. Vide *Scriptio*.
Iudicando
Subſcribendo, approbando
Orando
Leges obſeruando
Magiſtratum petendo
Militando 17
Exercendo mechanica. Vide *Mechanica*.
Excubando
Corpus curando.
Qui?
Principes, magiſtratus
Duces
Medici.
NEGOTIATIO quid & vnde dicta? 17
Quibus vetita? ibid.
NEGOTIVM quid & vnde dictum? ibid.
Negotia voluntaria. Huius generis ſunt
Sua tractare, officium ſuum facere in officiis
Theoricis
Practicis
Bellicis 18
Noua, inſolita, rara facere
Seria tractare
Verba tractare
Varia tractare
Diuerſo tempore
Eodem tempore ſimul 19
Vilia curare
Inutilia tractare, otio abuti,
Artibus variis dediti
Inuentio multa. Vide *Inuentio*.
Scriptio multa. Vide *Scriptio*.
Actio multa 20
Opera mechanica multa. ibid.
Præcipitantia in ſuſcipiendo aggrediendo. ibid.
Maturitas in ſuſcipiendo, aggrediendo negotia
Cunctatio in ſuſcipiendo negotio, ibid.
Importuna, intempeſtiua tractare
Aliena ſcire, cognoſcere, quæ ſcire
Intereſt 21
Nihil intereſt
Aliena tractare
In genere ibid.
In ſpecie. Huc pertinent
Theorica tractata à militibus decore, indecore,
Græca à Latinis
Poëtica à Medicis tractata
Politica à ſacris ibid.
Bellica tractata à
Sacris Pontificibus
Cardinalibus 22
Epiſcopis
Italis
Gallis 23
Hiſpanis
Germanis
Boëmis 24
Danis, Suecis
Doctis
Mechanica à
Sacris hominibus
Regibus, Principibus
Philoſophis, litteratis,
Imperitis
Virilia munia à mulieribus ſuſcepta 26
NEMO excuſationis formula verſu deſcripta.
NEOPHYTI nominis vſurpatio ibid.
Neophyti qui an ad Eccleſiam admittendi?
Quando collocandi? 26
NEPOTES. NEPTES. V. *Cognatio*, *perfidia*.
NERVORVM dolor, reſolutio. V. *Affectus corporis*.
NESTORIANI. Vide *Hæretici*.
NICOLAITÆ, ibid.
NEVTRALES qui dicantur, & qualiter vt plurimum periculum incurrant? 27
NIX quid, eiuſque origo, ibid. Locus, tempus, commoda & vſus 28
In niues aquæ condenſandæ varia ratio
NOBILITAS. NOBILES qui & vnde dicti? 28
Nobilitas quotuplex? ibid. *Vera quæ ex ſententia*.
Gentilium 29
Poëtarum
Chriſtianorum
Nobilitatis
Differentiæ 29
Apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum. 30
Priuilegia, 31
Hieroglyphica 32
Scriptores
Nobilitatem generis non eſſe contemnendam, 31
A quibus contempta fuerit & quanto periculo 32
Nobiles non ſolos Reip. eſſe præficiendos. ibid.
NOMEN quid, eiuſque etymologia 33
Nominum
Impoſitio in genere. Quis eam primus vſurpārit?
Prænunciatio non abſque miraculo facta
Impoſitio, acquiſitio in ſpecie 34
Nomina impoſita conſiderata per ſe.
Puta indita nomina
Dei
Mentis
Sancti, Diui 34
Seruatoris
Boni. Optimi
Iuſti
Pij
Magni, Maximi
Felicis 35
Chriſtianiſſimi
Catholici
Defenſoris fidei
Eloquentis. Chryſoſtomi
Philoſophi
Audacis
Caſti
Infantis
Primi. vltimi
Patris patriæ
Conditoris 36
Liberatoris
Euergetæ. benefici
Socij. amici
Imperatoris
Auguſti
Regis
Ducis bellici 37
Domini
Clari

[N]omina impoſita conſiderata reſpectu [...]iorum, à quorumn ominibus tranſ[...]untur. Puta nomina impoſita [...]llis 7
Deorum 54
Herouin
Hoſtium
Amicorum
Meretricum 38
Parentum
Auium
Quadrupedum
Serpentum
Aſtrorum
Meteororum
Nauium

Nomina impoſita tamquam ſymbola Bonorum, malorumve animi. Puta
Eruditionis ſapientiæ 38
Ignorantiæ 39
Eloquentiæ
Pronunciationis ineptæ
Linguarum peritiæ
Vaticinij, propheticæ
Studij litterarij
Scriptionis
Memoriæ 40
Imitationis
Probitatis in genere
Improbitatis in genere
Prudentiæ
Conſilij
Stultitiæ
Aſtutiæ
Tolerantiæ
Fortitudinis bellicæ
Ignauiæ
Caſtitatis, pudoris
Libidinis, impudicitiæ
Voracitatis, ebrietatis
Liberalitatis. magnificentiæ,
Prodigalitatis
Auaritiæ
Superbiæ
Clementiæ
Moræ
Seueritatis
Crudelitatis
Libertatis nimiæ
Pollicitationis vanæ
Adulationis
Popularitatis, humanitatis
Curioſitatis 42
Inconſtantiæ
Scurilitatis
Inhumanitatis. moroſitatis
Sanctitatis
Religionis, pietas erga Deos
Pietatis in parentes
Perfidiæ
Dicti alicuius.
Facti inſignis
Curæ 43
Iræ
Motus, timoris
Voti precum alienarum.
Fugæ
Riſus
Deſiderij
Taciturnitatis
Mechanici exercitij

Bonorum, malorumve corporis v. g.
Modi partus
Loci partus 44
Temporis partus
Expoſitionis
Conſeruatæ vitæ
Educationis
Roboris corporis
Celeritatis
Staturæ
Habitus corporis
Coloris corporis 45
Pulchritudinis
Formæ ſimilis
Mortis
Capitis formæ, affectus
Affectus
Aurium
Narium
Frontis
Faciei
Superciliorum figuræ
Oculorum figuræ, affectus
Linguæ affectæ
Dentium figuræ, affectus,
Mammarum formæ, 46
Articulorum affectus
Manuum
Femoris, pedum, genuum figuræ, affectionis
Sputionis 46
Excretionis
Alimentorum
Veſtitus

Bonorum, malorumve fortuitorum vtpote
Opulentiæ 47
Theſauri
Poſſeſſionis agrorum
Paupertatis Viduitatis
Imperij ſacri, Pontificatus Sacerdotij
Imperij profani
Victoriæ
Inimicitiæ, odij.
Amicitiæ.

Nomina quibus indita? Puta
Deo Opt. Max. 48
Animantibus
Vrbibus.
Populis
Regibus. Reges à quibus nominati 49
Familiis. Familiæ à quibus denominatæ 50
Sacerdotibus 51
Nobilibus
Pueris
Quomodo indita? Puta 51
Ioco
Contemptu
A quibus indita? Nempe ab
Angelis
Principibus
Parentibus
Coniugibus
Quando indita ibid.
Quo ritu & ſolennitate? ibid.

Nomina
Superbe & inſolenter aſſumpta 52
Seruata
Non ſeruata, mutata

Nominum vſus reſpectu
Perſonarum nomina vſurpata
Regum 53
Senatorum
Familiarum
Mulierum
Nobilium
Seruorum, libertorum

Numeri. Si quando vel idem pluribus vtitur hominibus, vel plures eodem nomine
Qualitatis reſpectu
Rerum conuenientiæ. Nomina conuenientia 54
Adiuncti honoris vel dedecoris
Honorifica
Ignominioſa
Communicationis. Nomina cõmunicata
Hominibus 54
Tribubus
Regionibus
Inſulis
Mari. Fluminibus 55
Vrbibus
Ædificiis, turribus, domibus
Menſibus

Nominum vſus nullus. Puta qui nominibus vel
Carent vniuerſim 56
Abſtinent cauſa
Dignitatis alicuius
Libertatis
Modeſtiæ
Infamiæ
Religionis.

Nominis celebritas. Vide *Honor*.
De nominibus apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum. ib.

NOMENCLATORES olim qui? 57
NONÆ menſium, Quid, quibuſlibet euenerit. V. *Menſes*
NORMANNORVM duces fortes V. *Fortes*
NORTHVMBRORVM reges V. *Magiſtratus*.
NORVEGIORVM reges
NOSCOMIA V. *Mechanica opera*
NOTARII V. *Mechanica opera vicaria*
NOTHI V. *Illegitimi*
NOVERCÆ fidæ, perfidæ. V. *Fidelitas, perfidia*
Nouercas ducere. V. *Amicitia coniugalis*
NOVITAS quid, eiuſque etymologia 57
Nouitas vocum. V. *Grammatica*
Nouitatis ſtudiũ. V. *Inhumanitas*
Nouitatis odium, V. *Odium*
NOVISSIMA quæ & cur ita vocata? 57
Eorum memoria & connexio, meditatio vtilis ib.
NOVITIVS quis habendus? 58
Nouitiorum documenta ib.
Nox quid eiuſque etymon, partitio, apophthegmata 58. Hieroglyphica 59
Nox conſiliis apta 58
NVBES quid, & vnde dicta? 59. Eius materia & efficiens, diſtinctio, prærogatiuæ, effectus & excellentiæ variæ ib.
NVDVS, NVDITAS quando vſurpata licita, illicita 50
Nudi degentes V. *Veſtimenta*
Nudare pedes ſignum
Afflictionis
Pœnitentiæ
Continentiæ. 59
Nudare corpus promiſcue vetitum. Puta in
Balneis
Fluminibus 60
Corporis ablutione
Lucta, theatro
Sabbathis
Miniſteriis publicis & priuatis
Nudos operientium ex miſericordia exempla biblica hiſtorica. 61
NVMERVS quid, eiuſq; etymologia, diuiſio, origo & notæ variæ 92. Notæ apud Hebræos & Græcos ib. Encomia 64
Numerorum excellentiæ, myſteria & ſignificationes in particulari. Puta numeri
Binarij 64
Ternarij
Quaternarij
Quinarij
Senarij
Septenarij ib.
Octonarij
Nouenarij
Denarij 72
Vndenari
Duodenarij
Quadragenarij
Quinquageſimi
Centeſimi, centenarij 73
Quadringenteſimi
Numerorum varietas. ib.
NVMISMA quid & vnde dictum? 73
Numiſmatum diuiſio ib.
Velitas & genera varia
Numiſmata recepta. V. *Diuitia*
Numiſmatum cultores 74. Scriptores, cælatores, inciſores 75. Nationum quæ hanc Spartam ornarunt, ſeries. ib.
NVMVRARII qui & vnde dicti? 76
NVNTIVS quis & vnde dictus ib.
Nuntij
In genere 76
In ſpecie
Nunciantes
Fauſta v. g.
Hoſtium fugam
Mortem inimicorum
Victoriam 77
Dignitatem
Dilationem
Aduentum

Infauſta

Infauſta.falſa
Volantes in bello.Puta colúbæ
NVNDINÆ quid & vnde dictæ? 83
Nundinarum per Europam celebriorum catalogus iuxta ordinem alphabeticum
Nundinales epulæ 83
NVPTIÆ quid & vnde dictæ? ib.
Nuptialia præcepta & apophthegmata. ib.
Nuptiæ conſociatio œconomica, coniugalis conſiderata ſecundú ea, quæ præcunt coniunctioné.Huc qui inuitant alios ad cótrahédas nuptias. 84
Qualitatis perſonarum quæ ducere vel nubere poſſunt.
Reſpectu
Virtutis,fortitudinis
Ætatis
Opulentiæ
Ciuitatis,patriæ 84
Pellicatus
Affinitatis,conſanguinitatis
Seruitutis,libertatis. 85
Præparatio mulieris ad nuptias per
Sacrificium
Proſtitutionem.
Ambitus nuptiarum V. *Proci*
Acquiſitio ſponſi & ſponſæ
Delectio,certo
Suo
Aliorum
Raptu.
Repudiatio nuptiarum ib.
Secundú ea quæ in in coniunctione sút.
Huc
Habitus ſponſi 85
Auſpicium
Sacrum 86
Sponſio
Symbolã
Atteſtatio 87
Munera
Certamina.
Secundum tempus ipſum nuptiarum.
Huc
Tempus,quo nuptias contrahere licitum & illicitum ib.
Deductio ſponſi in ædes ſoceri 88
Raptus ſponſæ
Cultus corporis nuptialis
Cultus ſponſi & ſponſæ
Obrectio
Veſtitus ſponſæ & cingulum
Locus,ſeſſio ſponſæ
Deductio ſponſæ
Luſtratio
Cœna,cibus,potus
Locus nuptiarum
Sacrum 89
Deductio ad lectum
Lecti præparatio
Hymni & choreæ
Detectio 90
Ianuæ clauſio
Luſtratio
Cinguli ſolutio
Venus nuptialis
Cantus,luſus
Sponſæ
Receptio
Euocatio
Egreſſus
Deductio,pompa
Domus expiatio
Sponſæ exceptio & ſub ea colloquium, clauium traditio cum ſpatio
Dos
Dona,munera 92
Conuiuium ib.V. *Conuiuia.*
NVTRICES NVTRITII,qui eiuſque vocis vius
Nutricum exempla ib.
Erga nutrices pietas. 93

ELENCHVS
TITVLORVM ET ARGVMENTORVM
omnium, quæ ſub Littera *O*, continentur.

OBEDIENTIA quid & vnde dicta? Eius obiecti ſpecies variæ, præſtátia ib.Neceſſitas,fructus 2.Conditiones ſiue proprietates & gradus 3
Obedientiæ perfectæ exempla biblica & hiſtorica ib.Vtilitatum exempla 5.Præmia ex S.Scriptura & hiſtoriá. 9
Obedientiæ veræ conditiones. Nempe vt ſit
Fortis
Cæca & ſtabilis
Prompta
Humilis 7
Perſeuerans.
Obedientia
Mortuorum ib.
Belluarum & rerum inanimatarum. Puta
Leonis 8
Lupi
Serpentum
Ranarum
Solis
Fluuiorum
De obedientia apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum 9.& 10.
Inobedientia quid,eiuſque grauitas 10
Inobedientia mandatorum Dei variè punita ib.
OBELISCI quid,eórumque forma,inuentor 11.Vbi & qua de cauſa inuenti? ib.
Eorum inſcriptiones 12
OBESVS OBESITAS.V. *Pingues.*
Item *Affectus corporis*
Obeſitatis pœna,V. *Pœna*
OBLATIO quid & vnde dicta? 12
Oblationes in ſpecie variæ in veteri teſtamento vt puta
Primogenitorum
Primitiarum
Ornamentorum.anti.byſſi
Oblatio ſuiipſius 13
Oblatio etiam rerum minimarum Deo grata.ib.
Oblationum obligatio quæ & qualis? ib.
Oblatio & acceptio.Item Recuſatio munerum ex ſacra ſcriptura 13.V. *munera*
OBLATIO quid, eiuſque diuiſio 14. Requiſita vt teneat ib.
Obligationes Theologis & politicis familiares ib
Obligationes legitimæ vnde apud Iuriſc. oriantur? 15
Obligatio voti quibus modis ſoluatur.Item Iuramenti. 16
OBLIVIO quid & vnde dicta? De ea apophthegmata ib.
Obliuio conſiderata
Reſpectu ſubiecti.Puta
Litterarum
Nominum
Mandati
Scientiarum omnium
Rerum geſtarum Dictorum.
Reſpectu cauſæ.Vtpote cauſata ex
Senio
Ictu
Caſu
Vino
Veneno
Morbo
Litteris. 17
Obliuio nulla ib.
OBMVTESCENTIA quid & vnde dicta? ib.
Obmuteſcentes
Qui?
Doctores
Oratores,Legati
Muſici
Hiſtriones.
Propter quid? Ex
Pudore 18
Indignatione,ira
Mœrore
OBSCOENITAS quid & vnde dicta? 18
Obſcœnitas verborum fugienda. Eius effectus & pœna ib.
Obſcœna dicta declinare V. *Popularitas*
Obſcœna vſurpare.V. *Improbitas*
OBSCVRO loco nati ad alta promoti. V. *Honor.*
Obſequium V. *Amicitia*
Obſequia præſtare efferendo
Forum 19
Nuptias
Mortem,cædem
Equum.
OBSERVANTIA quid & vnde dicta? Eius gradus & diuiſio.Erga quos ſit exhibéda. ib.
Obſeruatio,obſeruare quid? 19
Obſeruare aliqua,nulla
Obſeruatio vana, ſuperſtitioſa. V. *Superſtitio, Aſtrologia.*
OBSIDIO ſiue OBSESSIO quid & vnde dicta? 20
Obſeſſi à
Subditis
Hoſtibus ib.
Ad obſidionem oportunè & feliciter faciendam requiſita ib.Ad eandem ſuſtinendam & peragendam oportuna 23.Puta
Ad tutelam obſeſſorum de
Exercitanda cura ſuorum 24
Emittendo & recipiendo nuntio
Introducendis auxiliis & commeatibus ſuggerendis
Diſſimulanda inopia,defectu
Eruptionibus
Obſeſſorum conſtantia 25
Fallendis iis,qui obſidentur.
Obſonium, Obſonatores qui & vnde dicti? ib.
Obſtetrices,Obſtetricatio quid & vnde dicta? ib.
Obſtetricandi & obſtetricú vſus antiquus,officia. ib.
OBSTINATIO quid,eiuſque etymon, variæ ſpecies,& exempla biblica & hiſtorica 26

Indicia eius & effectus. 27

OBTRECTATIO V. *Detractio. Maledicentia*

OCCASIO quid & vnde dicta? Eius encomia, natura, imago ſiue repræſentatio ib. Hieroglyphica 28

Occaſio arripienda non negligenda 28

Eius arreptæ commoda & vires ib. & 31

Occaſio

Virum facit 29

Magnum paruum facit

Mutat ſubito res

Plurimum in bello valet 30

Leuiſſima ſæpe ad res maximas opportuna 31

Salutem promouet.

Occaſio à

Loco 30

Tempore 31

Circumſtantia ib

Occaſionis oblatæ neglectus, eiuſque incommoda ex Scriptura 33. Hiſtoria 35

Occaſio

Errones 36

Maleuoli accepta

Minima ad malū magna eſt ib.

Occaſiones ad malum fugiendæ 36

Occaſionis ad malum arreptæ pœna ib.

De occaſione arripienda vel fugienda apophthegmata Ethnicorū & Chriſtianorū 37

OCVLVS quid, eiuſque etymologia, natura, præſtantia, ſitus 37. Munimentum, figura, fabrica interior, numerus 38

Oculorum indicia 38 Hieroglyphica 39

Oculorum affectus. Vt puta

Vtroque oculo priuata ib.

Altero oculo priuati. Monoculi Coclites Luſci

Oculorum vulnera 40

Ophthalmici. Lippi, lippitudinis

Acquiſitio

Curatio 41

Strabi.

Oculorum perfectio. Puta

Qui claros, perſpicaces habuerint oculos ib.

Bruta oculis perſpicacibus prædita 42

Oculorum ad libidinem excitādum & mouendum vis ib

Oculorum cuſtodia & quantum incuſtoditi noceant 42. De ea exempla biblica, hiſtorica & apophthegmata ib Exempla Ethnicorum 44

Oculorum cuſtodia circa inhoneſtas picturas ib.

ODIVM quid, eiuſque etymō & grauitas. Apophthegmata & hieroglyphica ib.

Odium

Dei. Quale habent

Impij

Damnati in inferno ib

Hominum

Omnium *μισάνθρωποι* 44

Peregrinorum quorumuis 45

Gentis certæ

Philoſophorum 45

Improborum

Regum, Imperatorum

Ducum, conſulum 47

Tyrannorum

Subditorum 48

Militum

Ciuium

Virorum

Mulierum 49

Vicinorum

Diſcipulorum V. *Perfidia*

Præceptorum 49. V. *Perfidia*

Amicorum. V. *Ex amicis facti inimici*

Hoſtium

Parentum 51. V. *Crudelitas, Perfidia*

Maritorum

Vxorum 52

Fratrum ſororum

Affinium cognatorum

Nationum ad inuicem

Brutorum

Rerum. Vt puta

Vitæ 52

Sapientiæ, philoſophiæ 53

Muſicæ

Religionis diuerſæ

Politiæ diuerſæ

Linguæ peregrinæ

Mendacij

Nouitatis

Senectutis

Coniugij

Auri, argenti, pecuniæ 54

Gemmarum

Deliciarum

Maris, ſalis

Nominis

Paupertatis

Libertatis

Seruitutis

Pacis

Belli.

ODOR, ODORATVS quid & vnde dicta? Quomodo gignatur 55. Eius ſubiectum, ſpecies variæ, medium & diffuſio quomodo fiat? 56

Odorem quæ magis participent ib.

Odoratus mortificandus 57. Eius mollities punita. ib

OECONOMIA quid eiuſque etymon, & ſpecies quatuor 57. Diſtinctio, modi, & apophthegmata 58

Oeconomiæ inſtitutio, decurſus conſideratus ratione

Temporis, familiæ

Nouæ 59

Antiquæ

Claritatis. Huc familiæ nobiles & ignobiles V. *Nobilitas & Ignobilitas.*

Perſonarum communicantium. Huc

Societas herilis inter dominum & ſeruum 59

Domini

Virtus

Officium

Seruorū differētiæ, vt puta ſact

Ortu

Inſtituto

Vi, coactione.

Seruorum coniugia, liberi, manumiſſio

Societas coniugalis reſpectu

Vtriuſque quoad

Nuptias

Imperium

Veneris vſum

Vſumfructum

Diſſolutionem matrimonij 60

Mariti. Quoad

Officium 61

Imperium in vxorem

Vxoris

Geſtatio vteri

Priuilegia

Concubinatus 61

Connubia promiſcua

Cælibatus Græco...

Venus œconomica quæ ...

Societas Patria. Quoad

Parentum

Officia, curam infantum 61

Poteſtatem erga liberos

Filiorum differentias, officiū 62

Societas œconomica ſecundaria. Vt puta

Societas conſeruorum

Libertorum & patroni

Societas coniugalis, ſocrus & nurus & affinium

Societas patriæ, maiorum inter ſe, minorum inter ſe

Puta fratrum, cognatorum, ami & nepotum

Rerum in quibus communicant. Huc

Domus eiuſque

Extructio

Poſſeſſio 62

Vſus

Apertio

Inhabitatio

Elocatio.

Vt vtenſilia domeſtica

In genere acquiſitio, conſeruatio, diſpoſitio

In ſpecie vſus

Naſorum

Lucernæ

Armorum

Oeconomiæ accidentia. Huc

Conſociatio œconomica 62

Iuriſdictio œconomica 63

Iuriſdictio

Patria

Herilis

Imitatio œconomica, herilis coniugalis ib.

Diſcordia œconomica, herilis. coniugalis

Diſſociatio herilis, coniugalis, patria. ib.

OFFICIVM quid & vnde dictum? 64

Officium neglectum alteri debitum ob

Doctrinam. Erga

Doctos in genere

Poëtas 64

Oratores

Philoſophos

Mechanicam peritiam, V. *Mechanica contemptus*

Victoriam 65

Senectutem

Dignitatem

Senatoriam

Legatorum violatam

Cæde, morte

Inſidiis 67

Vi intentata

Verberibus, flagellis

Caſtratione 68

Mutilatione

Excæcatione

proditione

Retentione

Carceribus

Exilio

Irriſione, contemptu

Exulis

Calamitatem. Puta Offici) neglectus, erga

Peregrinos

Exules 68

Supplices. 69

Officium nimium erga

Magiſtratum 70

Milites

Parentes

Amicos

Inimicos

Libertos, ſeruos.

Officium iniquum. Indignis data præmia, honores. Puta

Immerentibus 70

Improbis in genere

Inuentoribus voluptatum

Potoribus

Meretricibus

Pathicis

Scortatoribus 71

Scurris

Furibus

Sicariis

De officio apophthegmata 71

OLEVM quid, eiuſque etymon, vſus, inuentio, vis, proprietates & virtutes ib.

OLFACTVS quid, eiuſque etymologia, organum, perfectio & vtilitas 72. In quibus ſit perfectior ib.

OMEN quid, vnde dictum & de eo apophthegmata 72

Omnium vanitas ib. *Omen varia vti ſunt*

Omina

Omina
Saliſſatorea 73
Ex nomine, euentis, verbis aliorum deſumpta ib.
Ex vegetabilibus tantum 74
Ex rebus inanimatis diuerſis ib.

OPERÆ. V. *Mechanica.*
OPES. V. *Diuitiæ*
OPHYTÆ qui & quales? 75
OPIFICES Mechanici. V. *Mechanici*
OPILIONES. V. *Oues*
OPINIO quid & vnde dicta? Eius ſubiectum, materia & apophthegmata 75
Opus quid & vnde dictum
Operis manualis cōmēdatio ib.
Opera bona quæ dicantur? 76
Operum bonorum
Genera
Bonitas quæ & vnde
Iuſtitia & veritas ac de ea hæreticorũ à Catholicis diſſēſio 77
Fructus varij
Meritum
Neceſſitas ad ſalutem 78
Operæ ſupererogationis quæ ib.
OPTIO quid & vnde dicta? 78
Optare bona
Sibiipſi
Quæ?
In genere 78
In ſpecie
Sapientiam
Eloquentiam
Virtutem
Prudentiam
Fortitudinem 79
Gratitudinis occaſionem
Iuſtitiam
Vitam
Vitam priuatam, ignobilem
Sanitatem
Patientiam
Somnum
Mortem
Beatam
Citam
Vinolentam
Gloriam
Amicitiam
Amicorum cognitionem
Coniugium
Amicæ contactum
Conſiliarios bonos 80
Tranquillitatem regni.
Qui?
Populi ib.
Reges, tyranni
Philoſophi
Poetæ
Mulieres.
Quomodo?
Simpliciter 81
Cum inuocatione deorum
Voce, ſigno
Serio, ioco
Clam.
Vbi. Quando, in templo, conuiuio.
Aliis
Quid?
Spiritum Dei 81
Felicitatem
Sanitatem
Prolem
Imperium.
Quibus?
Patriæ
Ciuibus 82
Amicis
Virginibus
Sponſis
Exercitui
Militibus
Hoſtibus
Familiæ
Filiis
Nepotibus
Seruis
Mortuis
Canibus

Quomodo?
Voce
Signo
Clam.
Optare mala, imprecari, deuouere, deteſtari
Quomodo?
Pronunciatione, voce viua
Scripto
Inſcriptione
Ioco 84
Quomodo? ib.
Quæ mala?
In genere
In ſpecie 84
Diabolum
Malam conſuetudinem
Munerum talionem
Saltationem
Sterilitatem
Πανωλεθρίαν
Mortem inſolentem
Mortis difficultatem
Partum monſtroſum
Naufragium
Damnum fortunarum
Iter infelix
Victoriam nullam
Seruitutem 85
Exilium
Vxorem imperium
Quibus?
Sibiipſi
Humano generi
Patriæ
Subditis
Ciuibus
Filiis
Patruis 86
Fratribus
Hoſtibus
Vicinis
Arboribus
Equis
Tempori, diei
Cur? ob
Delictum alienum
Impietatem
Contumaciam
Perfidiam
Vrbis reſtaurationem
Cædem ſuam
Cædem brutorum
Amicitiam fictam
Profectionem ad ludos.

Non deuouere. Non imprecari 88
ORACVLVM quid, eiuſq; etymologia & cauſa, 88. V. *Diuinatio: Diuina cognitio.*
ORATIO quid, eiuſque etymologia, partitio, dignitas 88. Neceſſitas 89. Hieroglyphicum 123
Orare quibus conueniat, & qui orandi ſint? 89. Item pro quibus orandũ ſit? 90. Et quid orãdum in genere & ſpecie, ac de eo errores ib.
Orationis Dominicæ explicatio 91. V. *Plura infra.* 91

Orationis ſtudium, exercitium. Puta
Qui orauerint,
Chriſtus Dominus 92
Eccleſiæ, cœtus piorum
Prophetæ, Apoſtoli, ſacerdotes
Reges, Principes 93
Duces, milites
Coniuges
Subditi
Quid orauerint? Petitio
Sancti Spiritus 93
Miraculorum
Sapientiæ
Peccatorum remiſſionis
Vitæ melioris
Libidinis reſtinguendæ
Impietatis, ſuperſtitionis tollendæ, religionis cõſeruandæ 94
Vitæ reſtituendæ, conſeruandæ
Famis abigendæ
Sitis, ſiccitatis tollendæ, pluuiæ impetrandæ

Morbi deponendi 97
Liberos conſequendi
Dæmones expellendi
Incendij reſtinguendi
Terræmotus ſiſtendi
Naufragium auertendi 96
Inundationis compeſcendæ
Fluminum deriuationis
Condemnationis effugiendæ
Opes conſeruandi
Electionis dirigendæ
Diei propagandæ
Victoriæ
Ignominiæ depellendæ
Gratiæ conciliandæ
Diſcordiæ ſedandæ
Obſidionis tollendæ, ſuſtinendæ 98
Belluarum domandarum, abigendarum
Montes transferendi
Mora ſiſtendi
Immota mouendi
Salutis proximi, eiuſq; exempla biblica & hiſtorica. 99
Pro quibus orandum ſit: Puta pro
Omni hominum genere, eiuſq; exẽpla biblica & hiſtorica 100
Imperatoribus & Regibus 101
Tempore belli
In exordio regiminis
Pro regibus etiam diſcolis
Cum hoſte decertantibus
Pro inimicis
Pro infidelibus
Pro defunctis 102
Pro iiſdem & morientibus 103
Pro ſingibus terræ. V. *Rogationum dies.*
Orationis vt efficax ſit conditiones 105
Oratio mentalis, eiuſque exempla biblica & hiſtorica 106
Orationis perſeuerantiæ exempla 108
Orationis per 40. horas continuatio, eiuſque exempla & formulæ recentes 110
Orationis diſtractiones & impedimenta 111

Orationis circumſtantiæ vti ſunt
Locus. Omni loco orare poſſe 113
Tempus 114
Geſtus, ritus, vti ſunt
Genuflexio ib. & 115
Ablutio 115
Habitus
Manuum extenſio
Oratio verſus Orientem
Oratio cum lachrymis
Proſtratio corporis 115
Pectoris tunſio. 116

Præparatio ib.
Formulæ
Oratio dominica, eiuſque explicatio, excellentiæ & virtus 117
Orationes ſingulares ex ſacra Scriptura & hiſtoria. 118
Orationes
Votiuæ
Sacrificia ſupplicum
Litaniæ
Iaculatoriæ quæ illæ, cur ita vocatæ, earumque exempla. ib.

Orationis fructus & effectus varij ex ſcriptura 119. Hiſtorica vt puta per eam
Triſtitia expulſa 120
Dæmoniaci curati
Nauis loco mota
Obſidio ſoluta
Hoſtes fugati
Deus placatus
Fertilitas impetrata 121
Fames repreſſa
Pluuia impetrata
Salſedo in dulcorem verſa 122
Morbi depulſi
Exercitus ſuperati
Seruitus ſoluta
Latrones ad manſuetudinem ducti 123
Incendia reſtincta
Peccatores conuerſi.

ORATIONIS pro ſermone acceptę definitio, etymologia, & encomium 123
Oratio conſiderata reſpectu
Quantitatis
Magna, alta, clamor exclamatio, ca ſa
Iudicij 123
Suffragij
Gaudij
Luctus, mœroris
Metus 241
Admirationis
Indignationis
Contemptus deſpicientiæ
Parua, humilis, ſubmiſſa
Multa Multiloquium, Garrulitas
Pauca
Longa. Prolixa
Breuis. V. *Breuiloquentia.*
Quantitatis. Oratio
Blanda
Affectata Simplex 124
Aperta
Obſcura, obmurmuratio
Mollis, effœminata
Queribunda 125
Libera
Modulata Cantus
De oratione apophthegmata 125
ORATOR quid, & vnde dictus? 126. De eo apophthegmata V. *Eloquētia. Rhetor.*
ORDO pro diſpoſitione rerum, V. *Oeconomia.*
ORDO pro diſciplina. V. *Eccleſia Magiſtratus.*
ORDO pro ſacramento, eiuſque definitio & varia acceptio. 126
Ordinem eſſe verum ſacramentum ib. An de eius eſſentia ſit manus impoſitio, & quid illa ſignificet 127. Eius miniſter, locus, tempus ib.
Ordinum ſacrorum diſtinctio & numerus ib.
Antiquitas 129. Collatio in Eccleſia ſemper vſurpata 130
Ordinum ſingulorum ritus & officia. Puta
Oſtiariorum 128
Lectorum
Exorciſtarum
Acolythorum
Subdiaconorum
Diaconorum
Sacerdotum 129
De ordinibus ſacris apophthegmata. & exempla illorum, qui præ humilitate ſacris ordinibus initiari recuſarunt ib.
Ad ordines ſacros indigne ſe ingerentes puniti. ibid.
Ordines ſacros conferentium & adminiſtrantium abſque debita facultate ex ſacra ſcriptura & hiſtoria 131
Ordines ſacros ab hæreticis Epiſcopis recipere recuſantes 131
Ordinandorum
Probatio 129
Ætas, aliaque requiſita 131
Ordines religioſi, eorum diuerſitas, origo V *Religio.*
ORGANVM quid, eiuſque etymon, inuentio vſus ib.
De organo hydraulico ib. V. *Muſica inſtrumenta*
Ornamenta
Academica V. *Academia*
Nobilitatis V. *Inſignia*
Magiſtratuum V *Magiſtratus*
Poëtarum. V. *Poëta*
Ornamenta ſacra, eorumque ſignificatio, V. *Sacrificium. Eorum abuſus punitus*
Ornatus mollities corporis & veſtium exitioſa & a Deo punita 133
Ornatus ſuperfluus non quærendus 134
De ornatu & luxu nimio deteſtando exēpla & apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum. 135
ORTOGRAPHIA quid & vnde dicta? ib.
Eius querimonia 136
OSCITANTIA V. *Acedia*
OSCVLVM quid, eiuſque etymologia & genera varia 136
Oſculorum vſus antiquus
Qui quos oſculati ſint?
Mulieres
Pueros 136 & 137
Reges, Principes 136
Legatos
Filios
Vxores
Maritos, cognatos
Fratres 137
Mortuos
Hoſpites, peregrinos
Parentes
Amicos
Seniores, doctos
Quo modo? 137
Qua parte. Puta
Os
Manus
Pedes.
Cur et cauſa
Congratulandi 138
Salutandi
Valedicendi
Religionis
Reconciliationis
Amicitiæ
Amoris venerei
Fidei
Indicij 139
Proditionis
Repellere ab oſculo cōtactu. ib.
OSTENTATIO quid & vnde dicta? 139
De ea apophthegmata ib.
Oſtentare ſua
Oſtentare repreſſa. ib.
OSTROGOTHORVM reges V. *Magiſtratus.*
OSTENTVM quid & vnde dictum? 140
De eo apophthegmata
OTIVM, OTIOSITAS quid, eiuſque etymologia incommoda varia, vitandi cauſæ quinque, ib. Exempla qui vt per otiū ſcilicet in grauiora ſcelera prolapſi ſunt 141. Apophthegmata 143
Hieroglyphicum 144
Otij hoſtes. 141
Otij vt eſt ceſſatio à negotiis & laboribus commoda 142. Exempla qui otio indulſerunt conſiderati reſpectu
Rerum à quibus abſtinent. Puta ab exercitio.
Politico
Bellico. 142
Modi, quo otiantur. Puta
Voluntate inducti
Coacti ib.
Cauſæ cur otiantur. Puta cauſa
Religionis V. *Monachi*
Philoſophiæ 142
Voluptatis
Mœroris
Quietis, tranquillitatis.
Otij fructus, euentus
Bonus 134
Malus v.g.
Improbitas
Adulterium
Regni amiſſio
Reip. interitus
Ignominia
Supplicium
OVATIO quid, eiuſque ritus 144. Cauſæ, & exempla qui ouarunt 145
OVES vbi. V. *Loca materialiter cōſiderata.*
Ouium cura & curatores vti ſunt opiliones eorumque exempla 145. Et oſores 146

F I N I S.

THEATRI VITÆ HVMANÆ,

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK, ARCHIPRESBYTERO ANTVERPIENSI,

TOMVS QVINTVS

Continens Litteras

M, N, O.

* *Aſteriſci Titulis ſiue Generalibus, ſiue Secundariis, Rebúſve ſub iiſdem contentis præfixi, poſterioris Auctarij ſunt indices.*

A

M. Littera.

* CVIVS REI NOTA.

APVD veteres Ægyptios & Romanos nonnunquam ſingulæ litteræ hieroglyph corum munus expleuêre. Certè Meſſenij in ſuis clypeis M litteram pingebant, ſui & populi ſignificationem indicantes.

B Quin in ſortibus Veterum erat M nota moroſitatis, & ſtoliditatis ſignum, vnde Prouerbium ἔλαχες τὸ M. obuenit tibi M. quod Dionyſio aliquando obiectum cauilli vice, cui ſors M. obtigerat, Μωρολόγεις Διονύσιε, cui tamen vafrè, & vero de ſe præſagio reſpondit ille, Μοναρχήσω ἐγώ. Ex eo autem quod res Dionyſio benè ceſſerant, illud Prouerbium de callidis, & magna tentantibus dici cœptum, *Ioan. Pierius lib. 43. hieroglyph. cap. 50. & 51.*

Macedonum, Monarchia.

C REGES. ☞ *Pete infra ex loco de Magiſtratu. Tit. Magiſtratus Chronologicè conſideratus.*

Macedonum Duces Fortes. ☞ *In loco de Fortitudine. Tit. Duces fortes, &c. §. Macedonum.*

* Machabæi.

QVI, EORVMQVE ORIGO.

DIonyſius Carthuſianus exiſtimat Machabæos duxiſſe paternum quidem genus à tribu Leui maternum à tribu Iuda: D Leuitæ enim ex tribu Iuda vxores ſibi ſumebant. Alij tamen volunt eos cenſeri ex tribu Iuda, quia in illam fuerint coaptati, Iudæis permixti, iiſque præfuerint.

Vnde verò id nomen acceperint, incertum. A robore ita dictos ſcribit *Ioſeph. Gorion. lib. 3. cap. 9.* idque à voce Caba, quod eſt proſtrauit.

Sixtus Senenſis in Biblioth. lib. 1. Genebrard. in Chron. Arias Montanus in cap. 10 Eſaia, volunt vocem hanc compoſitam ex quatuor litteris ſymbolicis מכבי. M C B. I. quæ ſunt in Hebræo initiales illius ſententiæ *Exod. cap. 16. v. 7.* Quis ſimilis E tui in fortibus Domine? quam illi in caſtris & vexillis præferebant eoque ſymbolo plurimos hoſtes trucidarunt, ad eum modum quo vexillis noſtris inſeritur illud. In hoc ſigno vinces: idque addita figura S. Crucis. hæ autem initiales conficiunt nomen מכבי *Machabi.* Ita illi.

QVALES.

Fuerunt Machabæi bellicoſiſſimi, & pro legis defenſione zeloſi: vt qui crudeliſſimam mortem oppetierunt promptiſſimè, priuſquam carnes ſuillas lege vetitas comederent. Sic vt F Eleazarus ne quidem induci vlla ratione potuerit, ſimularet dumtaxat ſe comedere, & ita mortem euaderet, nolebat enim per hoc [verba ipſius ſunt] maculam atque execrationem ſuæ ſenectuti acquirere: ſed adoleſcentibus inquit, exemplum forte relinquam, ſi prompto animo ac fortiter pro grauiſſimis & ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar. Simile fortitudinis exemplum pia illa ſeptem Machabæorum mater vnà cum filiis præbuit. Cuius prolixam narrationem ſuppeditat *lib. 2 Machab. cap. 7* vti & prioris ibidem *cap 6.*

Fuiſſe quoque religioſiſſimos conſtat ex facto Iudæ cognomento Machabæi, viri ac Principis fortiſſimi, ob rationem G ſupra allegatam: nempè ob robur ipſius eximium, ſic vt cognomen illud tempore belli acceperit; qui ſuperatis inimicis aſcendit ociùs cum ſuis, mundare Sancta & renouare, templúmque dedicauit *Ibidem 1. lib. c. 4.*

Idem ſanctè & religioſè cogitans, de reſurrectione, miſit duodecim mille drachmas argenti: quarum pretium nonnulli cenſent valorem conficere mille & ſexcentorum florenorum noſtratium, Hieroſolymam, offerri pro peccatis mortuorum H in bello, ſacrificium *lib. 2. cap. 12.* Quod factum certè efficaciſſimè probat, iam tunc pro ſpiritibus fidelium, loquitur enim Scriptura de illis qui cum pietate dormitionem acceperant, optimámque habebant gratiam repoſitam; fuiſſe datas eleemoſynas, tota enim hæc pecunia ex collecta erat conflata; ſacrificia, & orationes oblatas, vt à peccatis ſoluerentur. Legatur S. Auguſtin. *lib. 6. de Cura pro mortuis cap. 1 lib. 4. de anima cap. 12.* Proſper *de prædict. part. 2. cap. vlt.* Rabanus Maurus in hunc locum copioſè.

HISTORIA. EIVS AVCTOR, AVCTORITAS, MATERIA.

A Hiſtoria quæ continetur libris corpori Bibliorum ſacrorum inſertis, ſub nomine Libri Machabæorum, à fortiſſimo illorum duce Iuda inſcriptionem accepit: de illo enim potiſſimum hic agitur, vt qui pro ciuitate Hieroſolymitana, legiſque Moſaicæ cultu, ac contribulibus ſuis multa præclarè geſſit. Ita Nicetas *in orat.22.Greg. Nazianz.* Quia igitur non de illo ſolum, ſed & de aliorum fortiter geſtis in eadem agitur, Machabæorum titulum accepit.

De Auctore horum librorum variæ ſunt ſententiæ. Sunt qui Flauio Ioſepho eos adſcribant, propter verba S. Hieronymi, qui ipſum vocat auctorem Machabæorum hiſtoriæ, at loquitur de libello quodam inſerto operibus Ioſephi.

Duos autem Auctores fuiſſe duorum librorum horum, probabile eſt, quamuis ignorentur, vt ait Iſidor *lib.6. Orig. cap.2. & lib.de Offic. cap.11.* Nihilominus etiamſi de Auctore determinatè non conſtet, tamen duo priores libri Machabæorum ſummæ ſemper fuerunt in Eccleſia auctoritatis, ac pro Canonicis habiti fuere ab Eccleſia Catholica, quamuis non à Iudæis, vt diſertè *Auguſt lib.18. de Ciuit. Dei cap.36.* Definiuit
B idem Concil.Carthag.III.*Can.47. Innoc.I. Epiſt ad Exuperantium, cap. vlt. Clemens Alex. lib.1. ſtromatum.* videantur plures apud Serrarium *in Harmonia Machabæorum.*

Duo vero poſteriores inter Apocryphos numerantur: nec verum eſt in Canonibus Apoſtolorum primogeniis tertium dici Canonicum: quia Canon id continens prioribus eſt adiectus, vt accuratè demonſtrat Card. *Baronius tom.2. Annal.ad annum Chriſti 120.* Dicunt Aduerſarij qui ex his libris aduertunt Orationem pro defũctis claro teſtimonio probari, hos liberos non eſſe in Canone Iudæorum, ideoq; non eſſe Canonicos. At tamen diſſimulato eo, quod Eccleſia plus, aut ad minus tantum habeat auctoritatis referendi libros in Canonem, quantum habuit vetus Synagoga; certum eſt Canonem de quo Iudæi loquuntur, compoſitum in Synodo magna tempore Eſdræ. vnde mirum non eſt hos libros tunc non fuiſſe relatos in Canonem, cum nondum exſtarent: vti neque Eccleſiaſticus.

Et vt demus non eſſe Canonicos hos libros, quod mentiuntur hæretici; nemo tamen dubitauerit eſſe veras hiſtorias: tantumque mereri auctoritatis, quantum aliæ quæuis Græcorum
C & Romanorum. Nunc autem & Canonicos conſtat, & pro talibus Eccleſia ſemper habuit, quod & poſtmodum definiuit in Concil.Carthag & Tridentino. Exſtatque ea de re luculentum teſtimonium S.Auguſtini, & aliorum, qui ex his libris varia loca allegant, tanquam Scripturæ ſanctæ teſtimonia.

Hiſtoria autem Machabæorum bipartita eſt. Primo tempore Monarchiæ tertiæ, ſeu ab Alexandro Magno, vſque ad bella Machabæorum: deinde ab his, ad Ioannem Hyrcanum. Docetur autem his libris, quis in tertia Monarchia fuerit Eccleſiæ ſtatus, poſt ſecundum templum & reſtauratam Hieroſolymam, qui ſtatus partim fuiſſe fœlix deſcribitur *lib.2.c.3.* partim calamitoſus, *lib.eodem cap. eodem* & ſequent.

PONTIFICES ET DVCES MACHABÆORVM.

Quorum ſeries vt aptè contexatur, præmittendus videtur Catalogus PONTIFICVM, *qui fuerunt ab* ALEXANDRO M. *vſque ad Machabæos.*

Suntque hi.

I. Iaddus Pontifex, quem adorauit Ieroſolymam accedens Alexãder Magnus, *apud Ioſeph.lib.13.cap.vlt.* cuius frater Manaſſes Samaritanum in Garizim templum exſtruxit, *apud Io-*
D *ſeph.lib.11.cap.7* huius Iaddi duo filij, Onias & Manaſſes.

II. Onias fil. quibuſdam Priſcus, & primus, à Cedreno Ionias, à Ioſepho contra Apionem ex Hecatæo, Ezechias, niſi fortè in illo nomine mendum eſt, qui Lagi tempore vixerit, filios habuit Simonem & Eleazarum.

III. Simon f. quibuſdam Priſcus, *Ioſeph.lib.12.c.3.* Iuſtus. ab Euſebio prætèritur.

IV. Eleazarus fr. à quo LXX. Interpretes miſſi ad Ptolemæum Philadelphum, & tutelæ nomine fratri ſurrogatus. *Ioſeph.lib.12.c.2.*

V. Manaſſes Iaddi filius, Oniæ I.frater, Eleazari ὁ θεῖος. *Ioſeph.lib.12.c.3.* Is ab Euſebio rurſum prætèritur.

VI. Onias Secundus Simonis Iuſti frater, quia iam ſenior tributum Ptolemæo Euergetæ negauit. *Ioſeph. lib.12. c.3.* vnde mala gratia, ni ad Ptolemæum legatus iiſſet Ioſephus Tobiæ & ſororis Pontificis filius. *ibid.c.4.*

VII. Simon Secundus, Oniæ fr. de quo *Ioſeph.ſub finem c.4.* *lib.12.* & huius Encomium eſt *Eccleſiaſtici 50.cap.* vt ex huius
E fœlicitate ibi deſcripta patet, cum Simon ille prior à Ptolemæo Lagi, vnà cum Iudæorum populo vniuerſo, vexatus fuerit, vt ſupra dictum. A Philone Simon Iuſtus vocatur, Antiocho Magno amicus. Et, Pontificis huius tempore fuit IESVS ille Sirac, qui Eccleſiaſticum ſcripſit.

VIII. Onias Tertius Simonis huius filius, de quo *lib. 2. Mach.c.3.4.vlt.& lib.1.c.12.*

IX. Iaſon impius, frater huius Oniæ, qui & IESVS.

X. Menelaus Benjamita impius, *lib.2.c.4 verſ.24* illegitimus Pontifex ab Antiocho, contra leges, obtruſus, & is à quibuſdam dicitur Onias 4 Simoniſque ſecundi filius.

Lyſimachus Menelai frater impius, illius abſentis Vicarius.

XI. Alcimus impius impij huius ſucceſſor, extra veram Pontificum ſeriem, qui à Ioſepho *lib. vlt. Ant.cap.pen.* ſacerdos tamen ex Aaronis ſtirpe fuiſſe dicitur, ſed ex alia domo. & nomine ἴακιμος. qui Pontificatum tenuerit annos 3. Inde inter & pontificium annos fuerit ſeptem.

XII. Mathathias, vt ſtatim dicetur.

XIII. Iudas Machabæus, malè à Ioſepho prætèritus. *lib.20. cap.penult.* F

Cæterum Pontifices & Duces Machabæorum, quorum bella & præclara facinora deſcribuntur in Libris Machabæorum, quatuor dumtaxat numerantur. Primus fuit Mathathias filius Ioannis, filij Simeonis, ſacerdos ex filiis Ioarib ab Hieruſalem, eum vocat Theodoretus vſitata ſyncope Matthiam. Et quamuis eum Pontificem quidam negare videantur, fuiſſe tamen probat Abulenſis *q.35.in c.20.Exod.* Habuit filios quinque, è quibus tres tantum in Principatu ei ſucceſſerunt, reliquis duobus mortuis. Eorum nomina parte 11. Viterbienſis hoc verſu proponit:

Omnia natorum Mathathia nomina panges
Eſt Simon Iudas, Eleazarus atque Ioannes,
Quintus erit Ionathas prælia mira parans.

videatur *c.2.lib.1. Machab.* Illius autem zelus deſcribitur *verſ.* 7. eum comparat Hieronym. *lib.2.ad Gal.c.4.* cum Phineez & Elia: & parturienti cum mulieri confert Rupertus, *lib.9.de Vict. c.28.* eius mors deſcribitur *c.2.lib.1.verſ.59.& ſeq.*

Secundus Dux & Pontifex Machabæorum fuit Iudas prioris filius vt conſtat *c.3.libri primi.* vbi deſcribitur ſimilis factus G
Leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus Leonis rugiens in venatione. ac *c.8.lib.1.* dicitur de eodem, quod fama virtutis eius vbique diffundebatur. Electus autem fuit, quod aliis eſſet ætate maior, fortiſque viribus à Iuuentute ſua. vt teſtis eſt *Ioſeph.lib.1.c.1. Gorion.lib.9.c.3.* Verum Ioſephus quamuis eum non negat fuiſſe Pontificem, tamen errat in hoc, quod poſt Alcimi mortem hanc ei dignitatem velit obueniſſe, cum ipſe Alcimus Iudæ fuerit ſuperſtes. vt conſtat ex *verſ.57. c.9.lib.1. Machab.*

Tertius fuit Ionathas, de quo *c.9.verſ.28.& c.12. verſ.6.lib.1.* Cui etiam fuerunt varia bella, cum Demetrio & aliis hoſtibus. Fœduſque iniuit cum Romanis & Lacedæmoniis, exſtantque ad illos litteræ huius *verſ.6.cap.12.lib.1.* & illorum ad Iudæos *verſ.19.* Ionathas autem templum & vrbem reædificauit vt conſtat *verſ.35.* Sed à Tryphone per pacis ſpeciem captus eſt & interfectus, vt ſcribitur *cap.13.lib.1.verſ.23.* de quo Egeſippus. *lib.2.c.13.*

Succeſſit Ionathæ Simon, poſtquam audiuiſſet à Tryphone H
collectum exercitum copioſum vt veniret in terram Iuda, & attereret eam, ita *c.13.lib.1.* vocatur autem à Ioſepho. *lib.13.c.11.* Iudæorum Ethnarcha, & Euergetes, ab aliis Ioannes & Hyrcanus. Fuit vero Simon populi Iudaici Dux, & Pontifex factus annos 170. & Tryphoni vt fratrem captum redimeret, centum talenta dedit, id eſt circiter 60000. coronatorum. Sed fruſtra, cùm perfidus ille Trypho bonum Ionatham ſceleratiſſimè interfecerit. *verſ.22. & 23.*

Exſtruxit vero ſibi & parentibus vita functis, egregium in vrbe patria Modin monumentum *verſ.27.* cuius elegans eſt deſcriptio apud Ioſephum. *lib.13.cap.11.* videatur de his prolixè *Serrarius in Harmonia Machabæorum.*

Quia vero Machabæorum Duces & Pontifices, eoſque qui regnante Alexãdro rerum potiti fuerunt, per cõpendium adduximus: ne ſtudioſus Lector deſideret porro cognoſcere, quinã his Pontificibus & Ducibus ſucceſſerint, eorũque ſeriem continuarint vſque ad aduẽtum Meſſiæ, qui regnum Iſraelis inſtaurauit, & nouum ſummumque Pontificatum inſtituit, ipſe Sacerdos in æternum; viſum fuit, in illius gratiam his adiicere Synopticam illorum continuationem.

I. Igitur

A

I. Igitur Simon de quo ſuprà; quem Ioannem Hyrcanum nominant; & principatum & Pontificatum tenuit annos 2. *Ioſeph. lib. 13 cap. 8*

II Ariſtobulus eius filius qui & Iudas nominabatur, poſteaquam matrem Salomen remouerat, ſucceſſit: Antigonum fratrem ex inſidiis interemit; primúſque regium nomen & diadema ſumpſit, licet Iudæi, dum ab Aſomonæorum regno numerant, à ſuperiore Hyrcano incipiant. Regnauit annum vnum. *Ioſeph. ibid. cap. 19.*

III Alexander ipſius frater, qui & Iamnæus dicitur, varia cum variis bella geſſit, ſæpe victus & victor fuit: duos filios reliquit, Hyrcanum ſeniorem, & Ariſtobulum iuniorem, qui ad Herodem vſque de regno inter ſe decertarunt, vt paulò pòſt patebit. *Ioſeph. loc. cit. c. 20.* Viginti ſex annos regnauit *apud Ioſephum lib. 13. cap. 15. Egeſippum lib. 1. cap. 12. Euſeb. lib 8. demonſtr. & apud D. Hieron. Daniel. 9.* anno 527.

IV. Alexandra ipſius Alexandri vxor, iam vidua regnum tenuit annos 9. Phariſæorum maximè conſiliis & imperiis benè vſa. *Ioſeph. lib. 13. cap. vlt.* qui & ſua in vita, nonum illius annum recenſet.

B

V Succeſſit Hyrcanus, filius, vt dixi ſenior, factus Rex & Pontifex. Sed ab Ariſtobulo fratre ſtatim depulſus eſt, & poſt varias fortunæ vices, tandem ab Herode Rege occiſus. *Ioſeph. lib. 14. & 15.*

VI. Ariſtobulus verò varia etiam fortuna vſus eſt, cum & à Craſſo templum expilatum eſſet. *Ioſeph. lib. 14. cap. 12.* & ipſe à Pompeio captus, *ibid. cap. 6.* Romam miſſus, *cap. 8.* & cum fugiſſet, remiſſus. *cap. 11.*

VII. Antigonus, Ariſtobuli huius filius, non multò pòſt ab Antonio ſecuri percuſſus *apud Ioſephum lib. 15.* Qui Hyrcano, Ariſtobulo, & Antigono annos 34. tribuit.

VIII Herodes alienigena tet Iudææ Rex pronunciatus fuit, primò Romæ ex Senatuſconſulto, Olympiade 184. Secundò, ab Antonio. Tertiò a Cæſare Auguſto. & hinc eius numerantur anni 37. Eorúmque anno 29. inchoato, vt doctiſſimus & Reuerendiſſimus Baronius in Annalium ſuorum, quos hinc fœliciter orditur, apparatu docet; natus eſt, ex ſtirpe Dauid Aſamonæorum iam Regibus, vt viſum eſt, ſublatis; Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Sic vt ad litteram impletum ſit moribundi Iacob de filio Iuda vaticinium, non auferetur ſceptrum de Iuda, neque dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit exſpectatio gentium. *Gen. c. 49.*

C

Machina.

Definitio & Etymologia.

MAchina Græcis eſt Μηχανὴ, ἀπὸ τὸ μῆδω, μῆδος, vt vult auctor Etymologici, ab inueniendo aut ſapiendo, ſiue ἀπὸ τὸ μηχανᾶν, vt *Euſthatius.* Sanè ab ingenio machinæ deriuantur, & Ingeniarios dicimus, qui has conficiunt. *Aſconius*: Machina eſt vbi non tam materiæ, quam ratio artis atque Ingenij ducitur.

* Origo & Progreſſus.

Vetuſtiſſima huius nominis mentio, rei quoque ſignificatio eſt *cap. 20. Deuter.* vbi Moyſes ligna agreſtia, & in cæteros apta vſus, ſuccindere iubet, & Machinas inſtruere, ad capiendum ciuitates quæ contra eum dimicabant.

D

De Ozia Rege ſcribitur *2. Paralipom. c. 26.* fecit in Hieruſalem diuerſi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent ſagittas & ſaxa grandia.

Euſebius affirmat, à Moyſe pleraque armorum & machinarum reperta.

Apud Græcos Machinæ fuerunt teſte *Statio*, qui *in ſua Achilleide* cum inducit Græcorum populos Achilli ad bellum contribuere, addit:

Murorum tormenta Pylos, Meſſenáque tendunt.

Plinius Arietem inuentum contendit bello Troiano, & Romanos à Græcis hauſiſſe, teſtis eſt *Athen lib. 6. in fine.*

Certè Romanos Machinis iam olim vſos, *Liuius* ſuadet, qui ſub Regibus, Seruium tradit centurias fabrûm duas ordinaſſe, vt Machinas in bello ferrent

Poſt reges Dionyſius anno V. C. 252 ſcribit, quod Conſul Rom. oppugnaturus Camerino, arietes & ſcalas protulerit, quod & alius fecit in Coriolanos.

Turres, teſtudines, aliúmque apparatum bellicum *Liuius* agnoſcit in obſidione Veiorum.

Cæterum verius exiſtimat *I. Lipſius lib. 1. cap. 2. de Machinis*, ante Græcos machinas Romanis vſitatas fuiſſe. *Diodorus* earum inuentionem ad Periclem auctorem refert in ea gente, *lib. 12.* cui & *Plutarchus* aſſentitur. Cæterum ante illum diu fuiſſe earum vſum, *Seruius Tullius* docet ſuprà.

* Diviſio. Formæ. Species variæ.

Machinæ triplicis generis reperiuntur, quædam Machinæ particulari nomine, aliæ tormenta, aliæ denique Tela vocantur.

Inter Machinas reperies *teſtudines*, quas *phalanges* Græci: erántque iuncti inuicem armati, qui ſcuta ſua partim lateribus applicabant, partim capitibus ſuperferebant. Ita *Homerus*:

Ἀσπὶς ἄρ᾽ ἀσπίδ᾽ ἔρειδε, κορὺς, ἀνέρα δ᾽ ἀνήρ.
Scutum ſcuto hæret, galea galea, atque viro vir.

vide *Lucanum lib. 3.*

Item *Scalæ*, quarum variæ erant genera. *vt in* Loco de Scalis.

Crates quoque *vimineæ* denſius textæ, quibus aut ſe tegebant, aut foſſas explebant, priores quoque vineas vocabant, & in tectum alleuabantur. Etiam Plutei inter machinas accenſebantur, erántque Crates Corio contectæ Ita *Iſidorus*, at *Vegetius* Pluteos vocat, qui ad ſimilitudinem abſidis è vimine texuntur. has & Leſas appellat *Cedrenus*: Erántque hæ machinæ, teſte *Vegetio*, ſuffodiendis muris opportunæ. Sic *Lucanus*:

Mox ad opera leui procedat vinea terrâ,
Sub cuius plateis, & tecta fronde latentes,
Moliri nunc ima parant, & vertere ferro
Mœnia.

Aggeres inſuper è terra, lapide & ligno congeſti, muros æquabant ſubinde, *vnde Silius Ital.*

ſubit arduus agger
Impoſitque globos pugnantûm deſuper vrbi.

Sed aggeribus *turres* impoſitæ, è quibus adminiſtri & operantes defendebantur. Quin turres illæ mobiles erant, quas Alexandrum Mazacas oppido adhibuiſſe narrat. *Q. Curtius, lib. 8.* Sic Sueſſones Cæſari ſe ſubiecerunt, vt ipſe ſcribit *lib. 2.* quod viderent aggerem & turres mœnibus ſuis admoueri: quas machinas prius non viderant. De Dionyſio Siciliæ Tyranno refert *Diod. lib. 13.* quod turres muris applicuerit ſex tabulatorum. *Plutarchus in Lucullo*, meminit turris centum cubitorum à Mithridate ad Cizicum exſtructæ. Alij de decem tabulatis referunt. At addebatur altitudini latitudo & capacitas per quadrum, quò eſſent firmiores.

Machinis quoque accenſentur *Pontes*, quos ſubiectis totis Germani propellebant, *teſte Tacito lib. 4 hiſtoriar.* vel etiam per quos flumina iungebant, aut tegebant, vt tranſitus liberior fieret. Romani congerebant nauigia, & impoſitis tabulis, flumina ſuperabant. modum & formam deſcribit *Arrianus de reb. Alexandri*: ex eo *Lipſius lib. 2. 1. de Machin.*

Ita patrum memoria Alexander Farneſius Belgicæ moderator. Scaldim ponte iunxit; eóque opere Antuerpiam Regi & fidei ſuæ reddidit. Verum ex cuppis & vtribus ſubſtratis excitatos olim pontes conſtat

Aries denique machinæ genus vſitatum, quam Tormenti nomine appellauimus. Arietem Carthaginenſes ad Gades oppugnandas inueniſſe perhibentur apud *Vitruuium*: ſeruitque ad demoliendum muros: cum enim trabem coniunctam habeat, dirigitur ſummo conatu à viris robuſtiſſimis, & ita ſummo niſu libratur in murum. Ita rurſus *Lucanus*:

——nunc Aries ſuſpenſo fortior ictu
Incuſſus, denſi compagem ſoluere muri
Tentat. &c.

Erat ergo trabs ingens, fronte acumen ſiue Roſtrum ex ferro prominens habens, quod cornu *Hegeſippus* nominat.

Appianus in Punico, ſcribit admotos Carthagini duos arietes quorum alter à ſex mille peditibus impelleretur: alter à ſociorum naualium multitudine. Tres habuit Titus ad Hieroſolymam. Imo *Ioſephus* vocat Arietem inſtrumentum exterminatorium, & *Paulus Diaconus lib. 17.* quod omnia illi cedant. Imò admotus, ſignum erat perdendæ vrbis.

Quoad *tela* autem, & *Catapultam*, & de earum forma & robore, paucis ſupereſt dicendum Catapultam veteres appellauêre ſiue inſtrumentum ſiue machinam, quâ grandia tela

mittebantur. Balliſta verò lapidibus emittendis ſeruiebat, vtriuſque meminit *Polyænus in apparatu Philippi Macedonis*, & A *Ioſephus lib. 5. Excidij Hieroſolym.* Apud quem tamen pro iiſdem ſumuntur, vnde & *Sidonius*:

Non quæ ſtridentes torquet catapulta morales.

☞ *Plura videantur apud Lipſium, libro memorato.*

De aliis Machinarum generibus, vide Locum de Mechanica: Tit. vſus conſideratus. §. Effectus. Machinæ nobiles, &c. Item ex loco de Mechanicis artibus. Tit. acquiſitio artium mechac. §. Diſciplina earum. ibi §. Machinaria.

☞ *Nonnulla etiam ad præſentem locum adducentur, ex Titulo de Bellica Politia, conſiderata reſpectu efficientis Inſtrumentalis. §. Tormenta. Machinæ.*

☞ *Inſuper ex loco de Bombarda, pleráque etiam huc opportunè transferentur.*

MACHINARVM PRVDENS CVRA,

APPARATVS, Delectvs.

Præcepit Dominus Iſraëlitis, vt ſi quod oppidum diuti-B na obſidione oppugnarent, arboribus frugiferis ad machinas conſtruendas non vterentur, ſed infrugiferis tantùm, & frugiferarum fructibus veſcerentur. *Deut. 20.*

Thaſij, machinas intra muros hoſtibus opponere volentes, cùm funibus deſtituerentur, Thaſiæ capita raſerunt, & ad colligandas machinas capillos contulerunt. *Polyænus lib. 8.*

Alexandro Magno Tyrum oppugnante, Tyrij multa contra hoſtium conatum, ex induſtria & ingenio fabrorum, inſtrumenta bellica excogitarunt. Confecerant hi tridentes maximos hamorum inſtar aduncos, quos in Macedones de turribus pugnantes iniiciebant: cumque clypeis infixi eſſent, eos funibus, vnde reuincti erant, ad ſe trahebant. Erat igitur neceſſe, aut arma abiicere, aut tractos à turribus præcipitari. Alij etiam piſcatoriis retibus hoſtes inuoluentes, cùm manus explicare non poſſent, attrahebant, atque in terram deiiciebant. Scuta inſuper aliquot ænea & ferrea fabricati ſunt: hiſque arena repletis, flammam continuam ſubiiciebant, donec ignita & candens arena fieret: C quam demùm per machinam quandam in hoſtes, audaciùs cœteris pugnantes, effundebant, atque malo extremo eos afficiebant. Illa enim inter thoraces & tunicas penetrans, cutem grauiſſimè torquebat. Neque ita cruciatis militibus ſubſidium inueniri poterat: quòd proximos, à quibus magno clamore opem implorabant, peſtis eadem comprehendiſſet. Deſtituti igitur auxilio, cùm vehementiſſimus ille dolor in furorem eos adigeret, miſerabiliter interibant. Aſſeribus inſuper, quibus falces adnexæ erant, arietum armamenta abſcindebant, ne deinceps validas in quatiendo vires haberent. In hoſtium frequentiam, de machinis candentes magnas laminas ferreas iaculabantur, quæ in tanta turba ſemper aliquos attingebant. Coruis & manibus ferreis ex propugnaculis hoſtis arripiebant. *Diod. lib. 17.*

Herodes, Antipatri F. Rex à Roman. Senatu declaratus, contra latrones in ſpeluncis degentes, militem duxit. Erant autem hæ ſpeluncæ ſitæ in præruptis montibus, anguſtis tramitibus acceſſibiles, & acutis cinctæ rupibus. In harum cauernis illi cum totis habitabant familiis. Rex autem arcas in D hunc vſum compactas de vertice montis per machinas demittebat catenis ferreis: eò quòd nec infernè propter aſperitatem montis aſcendere daretur, nec supernè contra eos derepere. Hæ arcæ completæ erant militibus haſtas falcatas geſtantibus, ad attrahendos repugnantes & deturbandos per præceps. Vt verò demiſſæ ſunt arcæ ad earum oſtia, & nemo præ metu audebat progredi: quidam ſcutatus accinctus gladio, manu vtraque apprehenſa catena, qua arca ſuſtinebatur, demiſit ſe intra fauces. Accedenſque ad quandam cauernam, primùm iaculis multos intus confecit, deinde reſiſtere conatos, falcata haſta attractos dabat in præceps: deinde penitius reconditos inuadens, iugulauit multos, ac tum demùm in arcam ſe recepit. Eóque modo ſpeluncæ omnes poſtea expugnatæ ſunt. *Ioſeph. lib. 14. cap. 27.*

In Hieroſolymorum oppugnatione, Titus tormentis lapides vaſtiſſimos in vrbem iacebat. Qui candore ſuo per aëra lati, facilè à Iudæis euitabantur, maximè cùm ſpeculatores quoque de turribus patria lingua clamantes, Filius venit, tormentum emitti ſignificarent. Attramento igitur lapides infecit, ne ſplendore ſuo proderetur. *Ioſeph. lib. 6. cap. 7. belli Iud.*

Tormenta, quæ Carolus VIII. Galliæ Rex, in expedi- E tione Neapolitana contra Aragonios adduxerat, confragoſis Apennini iugis ad Burgum caſtellum, quod à valle Tarri amnis nomen ducit, magno quidem cum labore, ſed maiore aliquanto militum ſtudio traducta: quando ea ſingulis attributa cohortibus, non ſolitis equis, qui in abrupto fluxuoſóque paſſim itinere minimè iungi coaptarique poterant, ſed manibus atque humeris militum traherentur, equitéſque ſinguli pilam ferream quinquaginta pondo, in anteriore ephippij parte collocatam alacriter deferrent. *Iouius lib. 2. Hiſt.*

Quum expugnatio ciuitàtis Belgradi inſanam machinarum magnitudinem poſtularet, ac illæ ob itineris difficultatem facilè trahi non poſſent: Mahumetes II. Turcorum Imp. machinas diffregit, antequam iter iniret, vt in leuia fruſtra redactæ, faciliùs per ardua loca veherentur. Mox vbi in Myſiam ſuperiorem ventum eſt ad Chryſonicum, ſtatim è conflato ære inſtaurauit. *Bonfin. lib. 8. Dec. 3.*

Quum Gallicus exercitus, Caroli V. Cæſaris copias, quæ intra Mediolanum & Modoëtiam conſederant, aggrederetur: Ferd. Piſcarius Cæſarianorum peditum dux, ſclopeta- F riis præcepit, vt non priùs ignem ſclopetis immitterent, quàm Volagnem ad ipſius imperium primò diſplodentem conſpexiſſent. Primus autem ordinibus imperauit, vt cum ſclopetos emiſerint, ſtatim in genua ſe proclinent, ac eos rurſus adimpleant, vt ſecundo ordini ſiue anteriorum periculo protinùs diſplodendi facultas detur. Idem vt faciant ſecundis imperat, atque item tertiis & quartis: ſcilicet, vt cùm vltimi emiſerint, rurſus primi & ſecundi ad emittenda, quæ repleuerint, celeriter expeditéque conſurgant, atque ita inceſſanter, mirabili repetito ordine, veluti perpetua pilarum grandine, priuſquam manus conſeratur, hoſtium legiones conſternantur. *Iouius in Piſcario lib. 2.*

Genuenſes centum quadraginta librarum lapides in turrim marmoream Labronenſis portus contra Piſanos emiſerunt: Bombardis in rate ſtatutis, penè mille ac quingentis paſſibus longè à litore anchoris inter duas onerarias Genuenſium naues firmata. Huius inuenti laus, penes Andream Metellum fuit: aliis fieri poſſe negantibus, vt in mari tanti ponderis G bombardæ, vel nauigij genus vllum ratis ſufficeret. *Fulgoſ. lib. 2. cap. 1.*

CONSERVATIO, Defensio.

Agathocles, Vticam oppugnans, CCC. Vticenſium in agris captos machinæ oppugnatoriæ impoſuit, & muros ſubire coëgit ad oppugnandum. Cùm Græci captos Vticenſes obiicerent, alterutrum faciendum erat, vt aut iis parcendo, paterentur patriam in hoſtium poteſtatem venire: aut vrbi ſubueniendo, ſine miſericordia infortunatorum ciuium multitudinem occiderent. Id quod accidit. Cùm enim ſeſe ab hoſtibus defenderent, & hoſtem telis appeterent, machinæ ſuperſtantium ſuorum corpora vulnerabant. Agathocles quadam parte, quæ leuiter munita erat, in vrbem irrupit, & omnia cæde compleuit. *Diod. lib. 20.*

Cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyræum, & contrà Archelaus, Regis Mythridatis præfectus, ex eo oppido propugnaret: turris lignea defendendi gratia ſtructa, cùm ex omni latere circumplexa igni foret, incendi non potuit, quòd ab Archelao alumine oblita fuiſſet. *Gell. lib. 15. cap. 1. ex Q. Claudij Quadrigarij lib. 19. Annal.* H

Carolus VII. Gallorum Rex, oppidum Cariburgum oppugnabat, Anglis parens. Galli cùm viderent vrbis partem maritimam, dum mare reſluit, in ſicco manere, in ea bombardas ſtatuunt, indéque vrbis muros oppugnant. Sub Oceani affluxum, tormenta grandibus burſis, ex optimè vncto corio confectis includebant: refluente autem Oceano, eadem denuò eximebant. Britanni quia ab ea parte plurimùm vrgebantur, quam natura munitiſſima rebantur eſſe, haud diu morati, deditionem fecerunt. Idem Carolo VIII. regnante in Morinis qui nunc Britones dicuntur, cùm vrbs Maclouium oppugnaretur, accidit. *Fulg. lib. 2. cap. 1.*

Quum Galli, qui Neapoli præſidij loco à Carolo VIII. rege ſuo relicti erant, recepto à ciuibus Ferdinando II. Aragonio, in arcem Neapolitanam compulſi, tormentis multum damni oppidanis inferrent: excogitati ſunt ab Aragoniis plutei ex craſſis aſſeribus, culitris atque centonibus protecti, quibus tormenta occultabantur, iique ductiles erant: vt quum

emittenda

emittenda forent tormenta, attolli & deduci celeriter poſſent priuſquam à Gallis ad fumi flammarumque indicia ſedulo collineantibus tormenta ab arce in vinearum feneſtra conii cerentur. Galli namque ante pineorum vſum interfectis ali quot tormentorum magiſtris, ferreas pilas in ora tormento rum ad ea perſtringenda deſtinatis ictibus adegerant. *Iouius lib. 3. Hiſt.*

* NOVÆ INVENTÆ.

Romani conflicturi cum Carthaginenſibus pugna nauali, cum viderent ſuas naues tardas nimis, & ad celeritatem parū commodas eſſe: ſingulis quibuſque munimenta quædam aptât: quæ poſtea Coruus appellauere. Ea fuit machina talis. Lignea columna prioris inerat longitudinis quatuor vlnarum, latitudinis palmorum trium. Hanc dimenſionem habenti, in eius apice totam conſtituerant. Huic præterea tabulæ inhærentes ſcalas conficiebant: quarum latitudo erat pedes quatuor, longitudo ſex vlnæ. Foramen tabulati per longitudinem erat ſcalæ duorum priorum cubitorum ſpacium, columna circundans. Habebat autem & tabularū vtrimque prolixum latus, & profunditatem vſque ad genu demiſſam. In ligni extremo ferrum erat inſtar mallei peracutū: præterea annulus fune alligatus; ita vt hæc machina machinis frumētariis ſimillima videretur Igitur ſimul ac nauis hoſtium aduentabat laxato fune ſcalæ dimittebantur, ferrum pondere, ac vi ligni ſuper hoſtium nauim delapſum figebatur, ſi aduerſa porta erat: bini milites per ſcalas deſcendebant, duo primi præferentes ſcuta, reliqui latera ſcutis protecti. Si verò obliqua erat hoſtium nauis, in eum ex tota pariter naui deſiliebatur. Facto igitur huiuſmodi apparatu, opportunum tempus ad nauale prœlium exſpectabant. Vt ergo appropinquare inter ſe claſſes cœperunt corui in ſingulis quibuſque proris proſpecti, ancipites Pœnorum animos ob rei nouitatem aliquamdiu tenuerunt, tandem vero, quidquid id foret, re contempta, infeſtis ſignis in hoſtes feruntur Implicitis iam ac ſimul colligatis nauibus, militibuſque Romanis ex ſuis in hoſtium nauigia machinis prorumpentibus, Carthaginenſes plerique trucidati, alij ob machinas hoſtilium nauium ſtupefacti, ſeſe hoſtibus dediderunt. Viſum eſt enim id certamen pedeſtri certamini quam ſimillimum. Triginta autem Carthaginenſium naues quæ primæ aduerſus Romanos impetum fecerant captæ, inter quas fuit & capta Ducis nauis. Annibal verò præter ſpem atque opinionem in ſcapham proſiliens; fuga ſaluti ſuæ conſuluit. Reliqua Carthaginenſium multitudo pari modo aduerſum claſſem hoſtium cum impetu ferebatur. Vt vero hoſtilium nauium machinis primas ſuorum naues per artem captas intellexere, ad ludificandi artem conuerſi, non iam contrario impetu, ſed obliquo in Romanos ferebantur, freti celeritate nauium ſuarum: & per eum modum violentiam coruorum declinare ſe poſſe exiſtimantes. Verum ita inſtructæ paratæque erant machinæ, vt vndecunque appropinquantes hoſtes ineuitabiliter colligarent. Quamobrem Carthaginenſes nouitate coruorum perterriti, tandem in fugam vertuntur, quinquaginta nauibus in prœlio amiſſis. *Polyb. libro 1. pag. 35. 36. 37.*

Longo ſanè tempore Bombardarum vſus tantùm in oppugnandis & defendendis vrbibus & munitionibus frequens fuit. Barbadicus verò Venetæ claſſis præfectus ſingulos lembos ac triremes, binis his machinis armans, Genuenſes inſultantes nouo commento vehementer terruit: priuſque ſpeciem edidit volante igne belligerandi.

Bartholomæum præterea Coleonem, qui viginti amplius annis Venetorum copiis cum imperio præfuit, primum omnium in bello, quod aduerſus Mediceæ familiæ principatum à Florentinis exulibus in Gallia togata excitum eſt, inſtituiſſe *Iouius* ſcribit: vt tormenta aduerſus hoſtium aciem emitterentur, cùm antea in expugnandis defendendiſque vrbibus vſui eſſe ſolerent. Spingardas, inquit (ita vocabant maiora tormenta tricubitalis longitudinis, quæ glandem pruni maioris magnitudine violenter effunderent) hæc paruis curribus inſerta, poſt acies aduehi, & ſigno tuba dato, quo agmina ſua relicto intervallo, hinc atque illinc panderentur, in oppoſitos hoſtes dirigi iubebat. Quo inuento, ad Ricardinam Bononienſis agri, hoſtilem aciem ita perterruit, vt cùm Spingardæ pila, Herculi Ferrariæ Principi calcaneum deterſiſſet, malignè & barbaro more Coleo feciſſe diceretur: qui viros fortes, gladio atque haſta pro virtute & gloria dimicantes, inuſitata atque horribili pilarum procella, ſternendos curaret. *Philip. Camerar. Cent. 2. Oper. ſucciſiu. cap. 18.*

Macilenti. Macri.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MACER, ſiue Macilentus iuxta *Perottum*, eſt idem quod exilis, extenuatus, gracilis, à Græco Μακρὸν, quod longum ſignificat, quæ enim tenuiora ſunt, longiora apparent: quomodo etiam tenuis ἀπὸ τὸ τείνειν, nempe ab extendi deducitur alioquin Macer Græcis ἰσχνὸς, λεπτός.

Monogrammi a veteribus dicuntur homines macie pratenues, decolores, ſtrigoſique, tranſlata à picturis metaphora, quæ priuſquam coloribus corporentur, lineis ad vmbram ſinguntur. Hinc eſt, quòd Epicurus monogrammos deos commentus eſt, teſte Cic lib 2. de natur. Deorum, *hoc eſt, non habentes corpus, ſed quaſi corpus.* Cælius lib. 8. cap. 19. Antiq. Lect.

CAVSA MACILENTIÆ. Vel

Natura.

Sannyrion comicus, à Stratide Poëta Canabus vocabatur, teſte Polluce. Eſt enim canabus lignum gracile, in quod pileum vitilibus aut centonibus intexitur. *Gyrald. Dialog. 7. Hiſt. poët. Athen. lib. 12. c. 29.* In hunc totum fuiſſe adagium, σκυτίνη ἐπικουρία, id eſt, coriacium auxilium, cùm præter pellem nihil haberet, *Athen. lib. 12.* indicat.

Melitus tragicus ab Ariſtophane in Geritade ob maciem perſtringitur. Similiter & Cineſias mimographus, qui Philyrini nomen apud Ariſtophanem obtinuit, quod cortice phylyræ circumcingeret ſe, ne à vento inflecteretur.

Archeſtratus vates, captus ab hoſtibus & ad lancem appenſus, inuentus eſt habere pondus vnius oboli. *Ælian. lib. 10. var. hiſt. & Athen. lib. 12. c. 29.*

Panaretus Arceſilai auditor, Ptolemæi Euergetæ familiaris, tenuiſſimo erat corpore, ſed natura ſalubri. *Athenæus ibidem.*

Hipponactem Poëtam non ſolùm paruo corpore fuiſſe ſcribit *Metrodor. Scepſius lib 2. de Aliptica*, verum etiam tenui: at ita validum, vt vacuam lecythum per maximum ſpatium coniiceret: cùm leuiora corpora non violentam habeant lationem, quia aërem diſrumpere nequeunt. *Ibidem.*

Philetam Coum elegiographum, aiunt macerrimo corpore fuiſſe, Alexandri Magni ætate. Ferunt eum ferreas plumbeáſve habuiſſe ſoleas in calceis, ne à ventis proſterneretur vel abriperetur. *Ælian. lib. 9. de var. hiſt. & Athen. lib. 12. c. 19.*

Athen. lib. Dipnoſophiſt. 12. c. 10. & Ælian. lib. 10. aiunt, Philippidem comœdiarum ſcriptorem ſic tenui fuiſſe corpore, vt etiam πεφιλιππιδῶσθαι dixerint, pro macruiſſe. Refertur prouerbium ex Ariſtophonte; ἐν ἡμέραις αὐτὸν τρισὶν ἰσχνότερον ἀποφανῶ Φιλιππίδου; id eſt, intra triduum graciliorem illum reddam Philippide. Suidas hoc tribuit Philippidi vni illorum qui rempublicam adminiſtrabant apud Athenienſes.

Λεπτότερος Λεωτρεφίδου καὶ Θουμαντίδου: id eſt, Gracilius Leotrephide ac Thumantide. Leotrephides inſigni macilentia corporis, comicorum ſalibus locum dedit, in quem Hermippi verſus referuntur *apud Athenæum lib. 12.*

Θύουσιν ὕδη βοίδια
Λεωτρεφίδου λεπτότερα καὶ Θουμάντιδος.
Immolant nunc buculas
Exiliores Leotrephide ac Thaumantide.

Eraſmus in Adagiis.

M. Tul. Cicero erat corpore gracili atque macilento & propter ſtomachi infirmitatem modicum & exiguum cibi vix admodum ſerò capiebat. *Plut. in Cicerone.*

Venuſta Epigrammata in graciles ſcripta, *pete ex 2. Epigr. Græcorum, εἰς λεπτούς.*

Fames.

Pylus ciuitas quæpiam Laconiæ, quam obſeſſam Cleon expugnauit. Qui ſuperfuerant à cæde, eos ſecum abduxit Athenas, extenuatos, confectos, pallidos, deformi ſpecie, ſicuti conſentaneum eſt accidiſſe, tum ob diutinam obſidionem præſertim in inſula deſerta, quæ rerum neceſſariarū copiam malignè ſuppeditabat, tum quòd poſt expugnatam vrbem complures dies vinculis habiti fuiſſent. *Eraſm. in Adagiis.*

Studium.

Apud Athenæum *lib. 3.* Antiphanes Philoſophos macilentos notans, μετὰ σοφιστῶν νὴ Δία λεπτῶν, ἀσίτων, σκυτίνων. id eſt, Cum ſophiſtis per Iouem macilentis, impaſtis, pelliceis. Tales erant olim Philoſophi, & hodie ſunt, qui vultu triſtes vendunt ſanctimonias. *Eraſm. in Adagiis.*

A CHÆREPHON tragœdiographus (qui res Heraclidarum proſecutus eſt) nocturnis lucubrationibus ſeſe adeò extenuauit, vt per locum νυκτερίς, Noctua diceretur. Hinc etiam natum prouerbium, Nihil differs à Chærephonte. *Athen. l. 12. c. 19.*

CERTAMINA macilentiæ.

Certamen gracilitatis inter Hermonem, Demadem, & Soſipatrum deſcribit Nicarchus *in 2. Epigr. εἰς λεπτούς.*

Πρώην λεπτοὶ ἄμφω λεπτοσύνης ἐμάχοντο,
τίς προλάβοι τούτων, λεπτὸς ἐπιλεπτότερος.
ὧν ὁ μὲν οὖν Ἕρμων, μεγάλην ἐνεδείξατο τέχνην,
καὶ διὰ δακτυλίου ῥαφίδος τρῆμα λίνον κατέχων.
Δημᾶς δ' ἐκ σχοίνου βαίνων, ἐς ἀράχνιον ἦλθ',
ὁ δ' ἀράχνην ἰδών, αὐτῇ ἀπεκρέματο.
Σώπατρος δ' ἐβόησε, ἐμὲ στεφανοῦτε, ἐγὼ γὰρ
εἰ βλέπομ' ὀφθείην, πνεῦμα γάρ εἰμι μόνον.

Magia.

☞ *Vide* MALEFICIVM.

VOX. DEFINITIO. ETYMOLOGIA.

B MAgiæ vocabulum, vt Sophiſtarum quoque & Rhetorum, & Mathematicorum, Aſtrologorum, Tyrannorum ac ſimilium, honorificum olim fuit, cùm ſummam ſapientiæ humanæ perfectionem denotaret: poſtea verò improborum hominum cupiditatibus planè odioſum eſſe cœpit, qui non contenti abſtractarum intelligentiarum notitia, & nudo commercio, voluptatum inſuper ſuarum miniſtras eſſe voluerunt: hacque ratione pro bonis angelis cacodæmones doctores ſortiri, relicto ſummi boni fonte, dæmonibus ſacra facere non erubuerunt.

* Interim origine Perſicum eſt, aut Chaldæum, vt teſtatur *S. Hieron. in cap. 2. Danielis*: quamuis alij Græcam conentur facere etymologiam.

Dicebatur autem magus ſimpliciter Philoſophus, vt vult ibi Hieron. vel denotabat eum qui facultatem habebat, qua res inuſitatas & admirandas, ratione occulta quidem, ſed naturali producebat, applicando ſingulares virtutes quas alij ignorabant: ſiue ad id Deo quaſi magiſtro, ſiue bono Angelo, ſiue propria ſolertia vteretur. Tranſlata poſtmodum magiæ ſignificatio ad illum, qui etiam ope dæmonis inuſitata producit, quæ omninò illicita eſt, & ſuperſtitioſa. De variis autem Ma-
C giæ nominibus apud Hebræos, Græcos, & Latinos, dicemus infrà, vbi conſtabit iuxta variam Magorum operationem, varia etiam nomina eos ſortiri, ad diſtinctionem inuenta.

Deſcribi autem in generali poteſt, Ars ſeu facultas, vi creata & non ſupernaturali, quædam mira & inſolita efficiens, quorum ratio ſenſum & communem hominum captum excedit. Ita *Del-Rio Diſquiſ. Magic. lib. 1. c. 2.*

* DIVISIONES.

Magia in ſua generalitate diuiditur in Licitam, & Vetitam. certum eſt enim dari magiam licitam, quæ ad Medicinam, Mathematicam, vel Mechanicam pertineat, quam exercuêre tres illi primi Chriſti adoratores. *Matth c. 2.* Et Galenus, qui teſtatur ſe habitum fuiſſe Magum, ob Medicæ artis peritiam.

Licita autem diuiditur in Naturalem, & Artificialem, quæ eſt ab humana induſtria. addúntque tertium membrum, ſc. illam quæ à Deo vel Angelis doceretur. vel etiam à dæmone ex efficacia cauſarum naturalium; ſed ea illicita cenſenda eſt.

D *Naturalis*, ex naturæ ſecretis miranda & operans & prædicens, quorum cauſæ vulgo ſunt incognitæ Sumitur autem ex Phyſiologia, ex Medicina, ex Aſtronomia & Aſtrologia. Sæpiùs etiã maligni ſpiritus harũ ſcientiarum velamento ſuã tegunt impuritatem Hæc igitur Magia ad locos pertinet, in genere quidem Sapientum, in ſpecie verò Phyſiologorum, Medicorum, Aſtronomorum, Aſtrologorũ. Tales Magi fuêre Abrahami ex concubinis poſteri, Brachmanes dicti, qui primi ex regibus Chriſtum opt. max. in cunis adhuc vagiẽtem ſalutauêre: quorum teſtimonium Chriſtus admiſit, munera accepit: alioqui vel ſolas voces dæmoniacorum deteſtari ſolitus Tales Medici olim Aſclepiadæ, propter occultas adhuc acroamaticæ artis traditiones pro magis habiti. & propter pharmacorum vſum (quorum appellatione Græci & remedia & venena complectuntur) φαρμακοὶ ſiue venefici appellati. Quorum inuentis ſalutaribus cùm improbi quidam abuterentur, venefici nomen odioſum & deteſtabile cœpit haberi. Sic qui primi ſuccino paleas, magnete ferrum attraxêre, Magiæ naturalis exempla rudi populo exhibuêre. teſte *Plin. lib. 30. Hiſtor. natur. cap. 1.*

* Diuiditur autem naturalis Magia, in Operatricem, & Diuinatricem. hæc in abditis & futuris coniectandis verſatur: illa miros effectus producit. E

Non naturalis, ſed ſupra naturam. Quæ Reuelatione potiùs, quàm inueſtigatione humana percipitur, & vel à

Deo, boniſque intelligentiis. Qualis in Prophetis & Doctoribus eccleſiaſticis fuit, qui huius Diuinæ Magiæ ductu miranda fecère, ſtupenda prædixère. Magia appellatur Pia ſiue Diuina. Quam Dæmones mali tanquam ſimiæ imitantur, & ſacrorum nominum farragine, facilſque myſteriis adſitis, ſuas ſordes velare conantur.

Dæmone, maliſque intelligentiis. Et de hac Magia impia & Dæmoniaca in præſentia agimus. eſtque ſuperſtitioſa, qua dæmon expreſsè, vel tacitè inuocatur. vtroq; enim modo fieri res clara eſt: omniſque Magia illicita pacto tacito, vel expreſſo nititur. Magi impij in eo conueniũt omnes, quòd cum impuris ſpiritibus commerciũ habent, Deum negant, Dæmoné vel mediatè vel immediatè adorant (digni proinde extremo ſupplicio, niſi ſimul cum corpore etiam anima pro qua Chriſtus mori voluit, æternæ morti addiceretur) Differunt verò ratione effectuum. Alij namque ſunt F

Malefici, & præceptoris ſui, qui ab initio Mendax fuit & Homicida, naturã imitantur vel *Imaginatione* ſola. Nam cùm nihil mali faciunt, attamen ita à dæmone phãtaſia illorum peruertitur, vt ſeſe mala quæuis facere ſibi perſuadeant, & in tormentis etiam conſtanter id aſſerant. Cuiuſmodi Lamias & Striges vulgò dictas eſſe cõtendunt: eámque Melancholiam elleboro potiùs vel pœcibus expellendam, quam ignibus expiandam cenſent.

Reipſa, cùm variis malis homines afficiant, ita vt nõ tantùm propter horrendas blaſphemias erga Deum, verùm etiã propter iniurias erga Homines ſeuerã corporis animaduerſionem mereantur. Lædunt autem Homines vel

Abſque pharmacis, ſolis carminibus, characteribus, *&c.* permittente id Deo, propter incredulitatem hominum. Hanc magiæ ſpeciem γοητείαν vocant, ἀπὸ τῶν γόων, à funeralibus carminibus, quibus ad ſepulchra mortuorum vtuntur: vel in genere à querulis vocibus & triſti murmure. Latinis fortaſſe Præſtigiæ dici poſſent: licèt hoc nominis quidam ad ludicra tantùm Magorum miracula transferre videantur. G

Cum pharmacis. Et φαρμακεία dicitur, Latinis Veneficium.

Benefici, vt blanda atque benigna cõuerſatione homines ad idololatriam atque impietatem pelliciant. Hanc Theurgiã nuncupare non erubeſcunt. Porphyrius quãdã quaſi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo diſputatione, promittit. Reditũ verò ad Deum hac arte præſtari cuiquam, inficiatur omninò. Quibuſdam verò conſecrationibus theurgicis, quas Teletas vocant, idoneam fieri atque aptam ſuſceptionem ſpirituum & Angelorum ad videndos deos, arbitratur.

* Sunt & aliæ Magiæ diuiſiones. Materialis eſt illa, quam *Plin.* indicat. Ex aqua inquit, & ſphæris, ex aëre & ſtellis, ex lauacris & peluibus ſecuribuſque, & multis aliis modis diuina promittit, prætereo vmbrarum Inferorumque colloquia.

Iamblycus, Proclus, & Porphyrius duplicem faciunt Magiam, Theurgiam vnam, quod certis cæremoniis boni & benefici inuocentur dæmones, quorum auxilio mira fiunt: Alteram Goëtiam, & Necromanticam, quæ mortuos excitat & conſulit, dicta iuxta Suidam Goëtiam, à lamentis quæ ad ſepulchra fiunt. H

* INVENTIO.

Qui ſupra omnes homines Magicis dediti fuêre, Perſæ, à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidêre Deos auctores rerum: alterum bonum, Oromazom vel Oromaglam: alterum malum, Arimanem ſiue Plutonem. *Plut. lib. de Iſide & Oryſide.* Deinde ab his Nominibus duplicem Magiam deduxerunt: vnam quæ ſuperſtitioſa tota cultum falſorum Deorum tradebat: alteram quæ naturas intimas rerum callebat, quam Perſis *Apuleius* adſcribit, *Apolog. 1.*

Naturalem legitimamque Magicen cumcæteris ſcientiis Adamo Deus largitus, à quo poſteritas docta per manus & orbem eam propagauit.

Sed & Cham filium Noë ante diluuium, Magiam vetitam didiciſſe, & exacto diluuio promulgaſſe, docet apud *Caſſianum Abbas Serenus, Collat. 8. cap. 21.* ac cœpiſſe demum, cùm filij Dei coniuncti fuêre cum filiabus hominum. *Genes. 6.* tunc enim Gigantibus illis ad ea diſciplina tradita eſt à Dæmone, quò

quò magis homines ſuos ſubiiceret imperio.

A *Plinius*, *Iuſtinus*. *S. Auguſt.* & paſſim alij, tradunt inuentorem Magiæ Zoroaſtrem, qui eodem quo natus eſt die, riſit: vixitque tempore Nini & Abrahæ, annis ferè 600 ante Moyſen. Verum hunc Zoroaſtrem volunt eſſe Cham filium Noë.

☞ *Plura require infra Tit. Magi, Magiæ periti. § Zoroaſtres.*

* MAGIÆ ET MAGORVM NOMINA ET APPELLATIONES.

Variæ, ſecundùm diuerſas Nationes.

A ſuperioribus Magiæ diuiſionibus, & ſpecierum diuerſitate mira nominum appellationumve varietas apud Hebræos Græcos & Latinos emanauit, ad eos ſignificandos, qui ſtygiis hiſce & myſteriis & diſciplinis ſunt imbuti. Proſequamur potiſſimas.

APVD HEBRÆOS.

Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, AOVOTH & IDDEGHONI; quorum (niſi fallor) poſterius latiùs paulò patet, ideoque in ſacris litteris illis ſolet poſtponi locis paſſim obuiis. Aouoth, à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior, & quaſi B ex vtre ſtridens. Nam OF primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentem, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit, ſicut & Python & ventriloquus, vocatur, vel ipſe dæmon inhabitans & ex imo hominis reſpondens, vel ipſe homo cui dæmon inhabitat.

Græcis etiam ἐγγυλλᾶς dicti, quod docent Suidas & Heſychius, & Scholiaſtes Ariſtophanis, & ex Ariſtophane Plutarchóque poſſet probari. IDDEGHONI non ſpectat ad Chyromanticos & ſimiles; vt quidam cenſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per AOVOTH, ſiue ex viſceribus telluris, ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum S. Scripturæ, vbi hoc nomen vſurpatum; ſiue ad genus quoddam diuinationis.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur reſpiciunt, patentque latiùs. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAZ, KISEM, GHONEM, ad omnes verò incantationes, CHABAR, & LACHAZ; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMMIM, & MECHASSEPPIM, de quibus nunc agendum.

C NACHAZ ſignificat augures & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe prudenti vocis æquiuocatione ad tempus Ioſephus finxit, Hæc diuinatio multis locis.

KASAM ſignificat vniuerſim diuinare, vnde KISEM diuinans ſeu ariolus, & KESEM diuinatio. Sumitur etiam in malam partem de quacumque rerum quoque non fortuitarum prohibita coniectatione. paſſim in S. Scriptura eius mētio obuia eſt.

Chonen quibuſlibet auguribus & coniectoribus accommodatur, etiam Onirocriticis, quare perperam Rabbini recentiores reſtringunt ad eos, qui ſuperſtitioſè dies & tempora obſeruant, fauſtane ſint an infauſta, quod genus ad omnia pertinet.

CHABAR & LACHAZ quomodo diſcrepent nondum conſtat; quare (ni fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam qui profanis ſeu malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

De CHARTVMMIM falli puto Abenezram, Ben-Natan & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bonam Magiam videntur referre. Quæſo, ſi hæc ſignificaret, cur tam ſerio in S. Script. D prohiberentur? Equidem puto hoc nomen complecti Magorum genus omne, qui cum dæmone fœderati diuinant vel præſtigioſa miracula operantur, imo & quoſcunque cantatores, & veneficos comprehendere probatur, quia LXX. modo vertunt expoſitores ἐξηγητὰς, modò φαρμακοὺς veneficos, modò ἐπαοιδοὺς incantatores. Vulgatus quoque noſter aliquando vertit coniectores, aliquando verò ariolos, aliquando maleficos: vt iſtorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffuſum eſſe.

Denique Mechaſſephim vox eſt orta ex radice CHASAPH, ſignificans quemuis maleficum præſtigiis vel aliis quibuſvis malis artibus Magicis vtentem. Ideo noſter tam latè interpretatus, maleficos, maleficas artes, maleficia, aut veneficia. Non defuit tamen quidam vehementer huius criminis ſuſpectus, & ex profeſſo ſagarum patronus; qui lectoribus conaretur perſuadere, hoc vocabulum ſaltem in lege *Exodi* 22. c. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis CHASAPH, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, vt apud Malachiam. & Nahum. & in libris Derelictorum. Si quando autem reſtringatur, id contingit, rei quæ diſcribitur conditione E hoc poſtulante. Sic *Exod.* 7. reſtringitur ad præſtigiatores propriè dictos, de quibus tantum agebatur: ſic apud Ieremiam ponitur pro Diuinatoribus, apud Danielem pro ſomniorum interpretibus. Det aduerſarius locum vllum, vbi pro ſolis venenariis vſurpetur. Benè eſt quod duo tantum loca adduxit. Vnum de Iezabele, quaſi vero Iezabel clanculum venenis & non ferro palam atque cædibus in Prophetas graſſari fuerit ſolita. Quantò veriſimilius eſt fœminam inſano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque & rhombis, aliiſque philtris Achab & alios dementaſſe, vt ibidem benè poſteriore loco cenſuit *Toſtatus*. Sanè ante Iezabelem Magiæ ſuſpecta non fuit Samaria: poſtea, per hanc fortè execrram, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeo pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vſurparetur. Vnde & IESV Domino obiectum; Samaritanus es & Dæmonium habes, quaſi genti proprium eſſet cum dæmone commercium habere. Quare & Do- F minus conuitium illud vnica negatione refutauit; ego dæmonium non habeo, quaſi dicat cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fœderato nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus ſum: & poſt Chriſtum Dominum ſolennes Samariæ Magi principes, eorúmque ſcholæ, Simonianorum ſcilicet & Menandrinorum. Secundum adfert locum *Exod. cap.* 22. eò quod LXX. verterint φαρμακοὺς, quod ipſe contendit ſolos venenarios ſignificare; tam bonus certè Græcus, quàm bonus Chriſtianus: refellitur ipſa conſuetudine LXX. Interpretum quos conſtat ea voce latius vti. Primò quia *Exod* 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi conſtat agi de præſtigiatoribus, nam & incantationem ſeu præſtigias ibi vocant φαρμακείας, & quos ante φαρμακοὺς dixerant, iidem ab illis vocantur ἐπαοιδοὶ. Deinde æque diffusè ſumpſerunt in Paralipomenis ἐφαρμακεύετο. Tertiò, quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, complexi ſunt diuinatores. Quartò, quia inter ſomniorum interpretes, apud Danielem recenſent φαρμακούς. Tam ergo latè ſumunt hoc vocabulum G ſeniores iſti Hebræorum doctiſſimi: quod verò peritè id faciant, ſi putarem operæ pretium, & ante non alii id feciſſent, probarem Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis, Theocriti & aliorum veterum teſtimoniis. Ioſephus vt non ſuffragatur aduerſariis, ſic nec nobis refragatur. Pro nobis ſtant *Philo. lib. de ſpecialibus legibus*, circa medium, & Catholici Patres plerique, qui legem illam Moyſis ad omnes Magorum ſpecies retulerunt. Hæc de Hebraicis.

APVD GRÆCOS.

Græcis ſua quoque ſunt nomina; quæ ſtrictè ſumendo differunt, nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum ſeu diuinum, φαρμακεὺς venenarium, γόης præſtigiatorem propriè ſignificat. Sed frequenter primum, tertium & quartum ad omnem Magicam porriguntur. γόης etiam quemcunque denotat impoſtorem. Videas etiam illa tria Homonimoſ coniungi à Platone, Syneſio, Herodoto, & Chryſoſt.

APVD LATINOS.

Sic Latinis alia eſt propria ſignificatio, alia per extenſionem accommodata. Magorum nomen à Barbaris ad Græcos, H Latinoſque traductum, initio Perſis & Chaldæis in honore fuit, vt proprium Sacrorum Antiſtibus, Regum moderatoribus, Philoſophis atque Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui.

Venefici dicebantur ante, ſoli qui malis pharmacis lædebant, & venenarij vocantur; poſtea de incantatoribus hoc nomen vſurpatum, & cunctis Theſſalis accommodatum.

Arioli, Augures, Aruſpices, Chaldæi; Theſſali, Genethliace ſæpe confunduntur.

Lamiæ dictæ, quod pueris necem adferant, deſumpto nomine vel à famoſa illa & crudeli Regina Lamia, de qua *Anton. Liberalis*, *Diodorus* & alij; vel à ſuccubis dæmonibus, de quibus *Philoſtratus*; vel à feris Libycis, de quibus *Dion Sophiſta*.

Stryges, ab infauſta & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. Veteribus etiam Romanis dictæ hæ mulieres ſunt Veratrices, quod diuinandi ſcientiam profiteantur, vt ſolent illæ feces quæ ſe iactant Ægyptias, colluuies omnium populorum ac nationum.

Longobardi ſuis legibus Maſcas nominant, eò fortè quod in conuenticulis ſuis, laruis ſe tegant; vel quod deformi ſpecie oris, vt ſunt pleræque, laruis ſeu maſcaris quam fœminis ſimiliores.

Sortilegos veteres nominabant qui quarumlibet ſortium ſuperſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur, ſed Theologi & Iuriſperiti poſteriores, cum nefando ſtrigum crimine confuderunt. Sortiarios eoſdem & ſortiarias vocatos comperio iam inde ab Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi æuo Hi venefici ſimul, & Dæmonis vaſalli Ligij ſunt, quare poſſunt etiam dici Satanici Venenarij. Horum crimen vetus & ante Chriſti Domini aduentum. Tales enim Camdia Horatij, & Erichtho Lucani, Martina Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apuleij. Nomen Sortiariorum recentius eſt. Hæc ex *lib.1. Diſq. Magicarum Mart. Ant. Del-Rio.*

MAGI. MAGIÆ PERITI.

☞ *Ex titulo Sapientum & Philoſophorum aliquot exempla huc transferri poterunt, vt Druidum & Gymnoſophiſtarum. Sed & quos Græci poſteriores Philoſophos nuncuparunt, ij ferè ſub Philoſophiæ prætextu magiam exercuerunt, Plotinus, Iamblichus, Apollonius, Maximus, & ſimiles alij, de quibus Philoſtratus & Eunapius. Conſule quinetiam Titulum Magicorum miraculorum, in loco de Miraculis.*

IN GENERE POPVLI,

FAMILIÆ.

Ex tribus Magorum generibus apud Perſas, primos, qui etiam doctrina & eloquentia præcellant, præter farinam & olera aliud nil prorſus in cibum recepiſſe memorant. *Cælius lib. 13. cap. 25. Antiq. Lect.*

Epheſi olim plurimos fuiſſe Magos, ex eo poteſt colligi, quòd Pauli Apoſtoli concionibus conuerſi, libros magicos innumeri precij exuſſerunt. Erat enim ibi potentia Satanæ propter Idolum Dianæ maxima. *Act. 19.*

Apud Romanos magicis ſacris homo immolabatur. Galli ſimiliter ſacerdotes ſuos Druidas habebant, ἀπὸ τῆς δρυῶν, à quercetis, in quibus habitabant, dictos, teſte *Plinio lib. 16. c. 44.* Britanni denique in hac ſuperſtitione tam inſignes fuêre, vt Perſis dediſſe videri poſſint. *Idem lib. 30. cap. 1.*

Cabaliſtæ, decem Dei veri nominibus, & angelorum, quorum in ſacris Bibliis fit mentio, ea, quæ magnificè pollicentur, diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente, plerumque conficiunt. Horum Cabala ligaturis & nefariis magiæ nugis ſcatet, fœtétque: de quibus etiam librum conſcripſit Coſta ben Luca, apud Hebræos.

Choatræ populi (quos Plinius circa Mæotim locat) fuerunt incantatores maximi. Vnde *Val. Flac. lib. 6. Argon.*

Cemoras, & diros magico terrore Choatras.

Triplex quondam Mathematicorum genus, inauditi generis miracula diuerſis exercuêre præſtigiis apud Septentrionales. Horum primi fuêre monſtroſi generis viri, quos Gigantes antiquitas nominauit, humanæ magnitudinis habitum eximia corporum granditate vincentes. Secundi Magi poſt hos primam phyſiculandi ſolertiam obtinentes, artem poſſedêre Pythonicam: qui quantum ſuperioribus habitu ceſſêre corporeo, tantum viuacis mentis ingenio præſtiterunt. Hos inter Gigantéſque de rerum ſumma bellis certabatur aſſiduis, quoad Magi victores, ſibi non ſolùm regnandi ius, verumetiam diuinitatis opinionem conſciuere. Horum vtrique per ſummam ludificandorum oculorum peritiam, proprios alienóſque vultus, variis rerum imaginibus adumbrare callebant, illicibúſque formis veros obſcurare conſpectus. Tertij verò generis Dei dicti, ex alterna ſuperiorum copula pullulantes, auctorum ſuorum naturæ nec corporum magnitudine, nec artium exercitio reſponderunt. His tamen apud deluſas præſtigiis Barbarorum mentes diuinitatis acceſſit opinio. *Saxo. lib. 1.*

Bothnici Septentrionales, Lappi & Finnones, Magi excellentiſſimi, Biarmi item, qui ſub polo habitant, quamcunque volunt figuram, aſſumunt: item quæ in alio gerantur orbe, ab amicis vel inimicis, lineæ veſtis aut arcus precio dato, explorant. *Olaus lib. 1. cap. 1. & lib. 3. cap. 18.*

Vltra Cazanenſe regnum Tartarorum tres Hordæ, qui Thumenski, Schibanzki, & Cozaczki appellantur, in campeſtribus habitant, caternatimque viuunt, ac tot, quot lubet, ducunt vxores, Potum ex lacte equino habent, frugum vſum neſciunt, pecuniiſque non vtuntur: exorciſmis & incantationibus ſupra modum dediti, quibus caligines aliáſque tempeſtates cœli ſæpiùs excitant, hocque modo hoſtes frequenter profligant. Hæc autem omnia, herbis, verbis, lapidibus, radicibúſque ab illis miris incantationibus perficiuntur. *Alex. Guagninus in Tartaria.*

IN SPECIE.

VIRI.

Magica ars olim in magno precio fuit habita, quandoquidem ſola artium tres alias imperioſiſſimas humanæ mentis complexa in ſe vnam redegit: medicinam videlicet, religionem, & aſtrologiam. Eam videtur Plinius triplicem facere: Perſicam, Iudaicam & Græcam. Perſicæ auctorem eſſe ZOROASTREM, qui ſex millibus annorum ante Platonem floruerit, præceptore vſus AGONACE, qui 5000. annis ante bellum Troianum vixerit, & vicies centum millia verſuum de Magia ſcripſerit. Ex iſta familia fuére APVSCORVS & ZARAIVS Medi, MARMARIDVS Babylonius, HIPPOCVS Arabs, ZARMOGENIDAS Aſſyrius: quorum nulla extant monumenta. Iudaica, à MOSE & IAMNE & IOTAPE Iudæis pendet: ſed multis millibus annorum poſt Zoroaſtrem. Græca illa vetus fortaſſis per fabulas CIRCES, PROTEI & SIRENVM fuit ab Homero enarrata. Recentior autem (quam Cypriam vocant) inuecta eſt in Græciam ab HOSTANE Perſa, qui Xerxem in Græciam comitatus eſt, & veluti ſemina artis portentoſæ vndique ſparſit, ita vt præſtantiſſimi poſtea philoſophi exilia veriùs quàm peregrinationes ſuſceperint, Democritus, Plato, Pythagoras, Empedocles, magiæ perdiſcendæ ergó. Inde Hoſtanes ſecundus Alexandri magni comes; artem eam illuſtrauit, & in vniuerſum orbem magiæ ſtudium inuexit. *Plin. lib. 30. cap. 1.*

Mizraim, Cham F. Noë nepos, magiæ auctor fuiſſe perhibetur. A quo Ægyptiorum ſacerdotes, Babyloniorum item & Perſarum magi originem ſuam duxêre. *Clemens lib. 4. Recog.*

Zoroaſtres Bactrianorum rex artes magicas inueniſſe, & iis centum millia verſuum ſcripſiſſe traditur, quæ Hermippus Commentariis explicauit, *teſte Plin. lib. 30. c. 1. & Iuſtin lib. 1. Volat. lib. 20. cap. 4. Oroſ. lib. 1. cap. 4. Friſingenſe lib. 1. cap. 6.* Hunc quidam Mizraim Cham F. eſſe volunt: alij verò diuerſum, floruiſſe enim annis plus octingentis ante bellum Troianum tempore Abraham. Is autem (vt in Clementis Itinerario legimus) volens videri Deus, & aſtris multum intentus, velut ſcintillas quaſdam ex ſtellis eliciebat, vt rudes in ſtuporem miraculi traherentur. Tandem ab ipſo dæmone quem importuniùs frequentabat, ſuccenſus eſt, ſplendido diſcipulorum commento, tanquam amicus Dei, vehiculo fulminis ad cœlum leuatus abiiſſet. Quamobrem nomen poſt mortem ſortitus eſt, Zoroaſtres, quaſi viuens aſtrum. Vixit Nini regis temporibus, cum quo bella geſſit. Prædixit moriens Aſſyriis, ſi cineres ſuos ſeruarent, regnum eorum non interiturum. *Suidas.* ☞ *Vide de eodem infra Tit. Magorum exitus horrendi.*

Rhodus, priùs dicta eſt Ophiuſa, & Stadia, poſtea Thelchinis, eò quód Thelchines inſulam incolerent. Martis filij, quos nonnulli faſcinatores & maleficos dicunt, quòd Stygiam aquam animalibus & ſtirpibus perniciei gratia inſpergerent, ac (vt *Diod.* ait *lib. 5. cap. 12.*) nubes, imbres, grandinem, niuem inducerent, ac mutarent proprias formas, cùm vellent, & aliis doctrinam artium inuiderent. Nonnulli contrarium ſentiunt quod artibus præſtantes, à ſimilibus artificibus odio haberentur, vnde hanc infamiam ſunt aſſecuti. Et primùm ex Creta in Cyprum venerunt, poſteà in Rhodum, & primi ferrum & æs operati ſunt. Nam & harpen Saturno fecerunt. *Strab. lib. 14.*

Cenſent quidam Amphionem, & Orpheum (etſi Thrax diceretur) Ægyptios fuiſſe: propterea verò alteri feras allicere, alteri verò ſaxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magica ſcientia excelleret. Ab Amphione Pelops acceptum quid in curriculo Olympico defodit. Vnde poſtea ſemper in eo loco, equi maximo terrore agitati ſunt. Locum Taraxippum vocarunt. *Pauſ. lib. 6.*

Paſes mollis natura omnes mortales magia ſuperauit: adeò vt ex incantationibus eius & cœnæ ſumptuoſæ apparerent, & miniſtrantes quidam. Habuit autem ſemiobolum ex mina à ſe factum, quẽ cum vendẽtibus, à quibus emere aliquid volebat, daret, cùm volebat, ad eum redibat. Meminit eius etiam *Apion*

Grammaticus

Grammaticus in lib. de Mago. Hinc prouerbium, τὸ πάντα ἡμιωβόλιον, Paſetis ſemiobolus. *Suidas.*

Cobares Medus, magicæ artis profeſſione celeber, quo tempore Alexander bellum mouit in Bactrianos. *Curtius lib.6.*

Dardanus è Phœnicea magus inſignis; ſicuti etiam Apollonices Captidenes. Dardani libros è ſepulcro erutos Democritus Abderites commentariis illuſtrauit, circa bellum Peloponneſiacum, anno V. C. ccc. qua ætate medicinam Hippocrates illuſtrare cœpit. *Plin. lib.30. cap.1.* Ab eo Dardaniæ artes dicuntur. Vnde *Columella.*

At ſi nulla valet medicina repellere morbum,
Dardaniæ veniunt artes. ———

Pythagoram magum fuiſſe plurimi arbitrantur. Qnum ſuperuolantem ſuſurraminibus magicis excantaſſet aquilam, ita deduxit, vt mitem redderet, ac prorſus cicurem. Pythagoras (inquit Ammianus) femur ſuum apud Olympiam aureum oſtentauit, & cum aquila colloquebatur ſubinde. Si quando gallum gallinaceum plumantem candidiùs comperiſſet, veluti fratrem amplexabatur, amabátque. *Plut. in Numa.*

Socrates apud Xenocratem à Mago quodam Gobria ſe accepiſſe ait, Opin & Hecaërgon tabulas æneas ex Hyperboreis attuliſſe, quibus continetetur, in corporis ſolutione animam in occultum ſub terram migrare locum, in quo Iunonis ſit regia, haud Iouis aula anguſtior: quippe quum terra mundi medium teneat. Veſtibula verò Plutonis prouinciæ clauſtris, æneiſque catenis vndique vinciri: illum, qui iſta referet, fluuium Acherontem priùs, mox Cocytum excipere: quibus tranſcurſis oporteat ad Minoëm & Rhadamanthum duci, in eam regionem, qui Veritatis campus cognominetur. *Crinitus lib.5. cap.11. & Calius Antiq. lect. lib.10. cap.12.*

Numa Pompilius duxerat vxorem Tatiam, vnicam Titi Tatij, qui cum Romulo regnauit, è ſoceróque ſæpiùs Romam accerſitus, in ſuo inſtituto permanſit, ſine cura & anxietate vlla, ſacros deorum luco, prataque virentia procul ab omni ciuili ambitione frequens inuiſere, per quæ genij cuiuſdam commercium familiarémque congreſſum adeptus, diuinarum eſt rerum peritiſſimus factus. Auxit eam opinionem, posteaquam Romam venit, quòd cùm manè nihil domi obſoniorum habuiſſet veſperi incredibilem cœnæ apparatum eiſdem illis, quos manè induxerat, appoſuiſſet. Quibus interpretari volebat, ſe ſuáque familiari deæ, quam Ægeriam vocarét, curæ eſſe. Faunum & Picum ab eo in Auentini parte, magica ope captos aiunt, qui ipſi monſtraſſe traduntur è cœlo Iouem elici, aut fulmina ab eo impetrari, impetrata cæparum capitibus & menadibus piſciculis expiari. *Sab. lib.3. En.2.*

Tullus Hoſtilius Rom. rex, cùm Iouis Elicij ſacra non rectè obiuiſſet, fulmine necatus traditur, nempe dignam à dæmone quem colebat, mercedem accipiens.

Theotecnus magus Athenienſis, ſub Galerico Maximino Imp. cùm eſſet Chriſtianorum hoſtis infenſiſſimus, omnem mouit lapidem, vt Chriſtiani apud Imperatorem deferrentur. Ideo idolum Iouis, præſtigiis ſuis hæc verba ſonare fecit: Edicere Iouem, vt Chriſtiani in exilium extra ciuitatem, ac ciuitatis agros, tanquam ſibi inimici, expellantur. *Euſeb. lib 8.*

Anatolius, Chriſtianiſmi ſimulator Antiochiæ accuſatus, ob magiam Tiberij II. Imp. iuſſu Conſtantinopolim accerſitus, ad Imaginem Deiparæ in Cuſtodia ſuſpenſam accurrit, manibus poſt tergum complicatis ſupplicem fingens. Illa verò ſpectantibus cuſtodibus ſupplicem auerſata dicitur miraculosè. *Euagrius lib.5. cap.18.*

Maximus Epheſius magus, Iuliani Apoſtatæ præceptor, ſeu corruptor potius, à Valentiniano tandem necatus eſt. *Eunapius in eius vita. Socrat. lib.3. & Theodor. lib.4. cap.28.*

Heraiſcus Ægyptius ſacerdos (qui ex vtero matris, indice ſilentij digito labiis admoto, prodiit, ſic vt ſectione fuerit opus) in adytis & initiis perpetuò verſabatur. Illum ſanè Bacchum eſſe quidam ſunt opinati. Naturæ impulſu viuentia & non viuentia ſimulacra diſcernebat. Primo enim aſpectu cor eius vulnerabantur præ admiratione, vt exultaret tam corpore quàm animo, quaſi numine afflatus. Ac ſi quod cum ſimulacrum non commoueret, id verò inanime erat, & diuinæ inſpirationis expers. Sic diiudicauit ineffabile ſimulacrum Æternitatis, quod ab eo deo tenetur, quem Alexandrini Oſiridis ſimul & Adonidis nomine, arcana quadam Dei commiſtione colebant. Idem ea natura fuit, quæ naturæ pollutiones auerſaretur. Nam ſi mulierem impuram vtcunque & vndecunque loquentem audiſſet, ſtatim ei caput dolebat: idque illi argumentum erat menſtruorum. Ac ita viuenti ſemper aderat aliquid diuini. Mortuo verò illo, cum viſitata illa ſacerdotibus Aſclepiades tradere pararet, cùm cætera, tum Oſiridis veſtes, quibus tegeretur corpus: ſtatim cum lumine elucebant vndique è ſindonibus arcanæ deſcriptiones, & circum ipſum conſpiciebantur formæ ſpectrorum diuinæ, euidenter oſtendentium, quibus Diis eius animus contubernalis factus eſſet. *Suidas.*

Libanius & Iamblichus magi ſub Iuliano & Valente. *Theodoret. lib.3. cap.26. Socrates lib.4. cap.19. Sozom. lib.6. cap.35. Paulus Diaconus lib.1. & 12.*

* Valerianus Imperator poſt Gallum, Imperio ſuſcepto primùm clemens & bonus viſus eſt, atque erga homines Dei beneuolus atque benignus. Neque enim alius quiſpiam, qui ante eum fuerant Imperatorum, in illos propenſior humaniórque fuit, ne illi quidem qui manifeſto Chriſtianiſmum complexi: adeò ſe ab initio mitem & placidum nobis præbuit. Tota namque domus eius, diuini numinis cultoribus plena erat, eáque prorſus nihil aliud, quàm Dei Eccleſia eſſe videbatur. Sed magorum Ægyptiorum ſectæ princeps & doctor, impoſturas & præſtigias magicas docens, ei perſuadet, vt ſanctos viros non tantum domo ſua exigat, & quàm longiſſimè repellat, ſed ferro quoque tollat, vt qui artibus incantationibúſque illorum obſtarent, & reſiſterent. Reſtabãt enim adhuc, qui pernicioſorum peſtiferorumque dæmonum actiones viſas tantum aut auditas reprimerent. Talibus igitur conſultoribus vſus, Chriſtum confitentes crudeliſſimè perſequutus eſt, & ad ſceleratiſſima ſacra animum adiiciens impias obtulit victimas, pueros miſeros occidens, infelicium parentum liberos inhumaniſſimè ſacrificans, recens edita viſcera diuidens, & creaturas Dei in minutiſſimas partes concidens. Atque his rebus felicem ſe & beatum fore eſt opinatus. Quapropter & Eccleſiæ hoſtis factus eſt, & indignum ſe benignitate Dei effecit. *Niceph. lib.6. cap.10. Euſeb. lib.7. cap.9 anno 257.*

* Poſt cædem Iuliani Apoſtatæ, impiæ eius patuêre incantationum præſtigiæ: nam Carræ vrbis etiamnum retinet impietatis illius reliquias. Hac tranſiens ſtultus ille, (Edeſſam enim ad ſiniſtram ornatam pietate reliquerat) ingreſſus in templum impiæ religionis, & peractis ibi quibuſdam cum ſociis abominationibus, ſeras & ſignum impoſuit ianuæ, reliquitque cuſtodes ianuæ milites aliquot, quibus mandatũ erat, ne quem introire, antequam reuerteretur ipſe, ſinerent: ſed nunciata morte eius, & ſuccedente pio regno impietati, introgreſſi admirandam Imperatoris fortitudinem & ſapientiam conſpiciunt, vident enim mulierculam ſuſpenſam capillis, amputatis manibus, cuius perfecto aluo fugitiuus ille fortaſſe de hepate Perſicam cognouerat victoriam. Multa etiam capita & corpora hominum iugulatorum in ciſtis, in puteis & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ ſunt reperta. Antiocheni verò cognita illius cæde, publicis epulis & feſtis indulgebant: neque in Eccleſiis ſolum, atque ad martyrum monumenta choreas agebant, ſed in theatris præcinebant crucis victoriam, & vaticinia illius cachinnis proſequebantur. Ponã etiam eorum vocem admiratione dignam: Vbi ſunt vaticinia tua ô ſtulte Maxime? Vicit Deus & Chriſtus eius. Maximus enim erat illis temporibus profeſſor quidem philoſophiæ, reuera autem magus, & qui prædicere ſe futura poſſe gloriaretur. *Theodor. lib.3. Eccleſ. hiſt. cap. vlt. & penult. Niceph. lib.10. cap.35.*

Iannes, Theophyli Imp. Conſtantinopolitani præceptor, magus. *Cedrenus.*

Aaron cùm gratia & auctoritate plurimum apud Manuelem Comnenum Imp. poſſet, magiæ accuſatus eſt, & excæcatus, cùm ſimulacrum teſtudinis prolatum eſſet, in quo erat imago hominis, qui ambos pedes habebat in compedibus, & pectus clauo transfixum. Eſt & librum Salomonium euoluere deprehenſus: qui cùm legebatur, legiones dæmonum adducebat, ſubinde interrogantium, cur accerſiti eſſent, ac iuſſa alacriter exequentium. *Nicetas lib.3.*

Manuel Comnenus Imp. Selerum Sethum & Michaëlem Sicitum excæcari iuſſit: qui ſub Aſtronomiæ profeſſione, magiæ & dæmonum impoſturis operam dabant. Ac Sethus quidem iiſdem rebus etiam deinceps ſtuduit: alter verò ſcriptum ſpurciſſimum, vt homo diuina gratia indignus, de diuinis myſteriis compoſuit. *Idem lib.4.*

Io. Trithemius Abbas Spanheimenſis, ſcribit *in Chronico monaſterij Hirſaugienſis*, Ordinis S. Benedicti, anno Domini 970. Bulgaribus imperaſſe duos filios Simeonis monachi; Petrum

A & Baianum: quorum Baianus in arte magica doctiſſimus fuerit, & per eam multa mirabilia fecerit. Quotieſcumque voluit, mutauit ſe in lupum, vel in cuiuſlibet alterius beſtiæ formam, vel etiam vt penitùs à nullo videretur: & alia miranda & potuit & fecit, quibus homines ad magnam admirationem perduxit.

Othinus magus apud Vpſalam Sueciæ, pro numine colebatur à Septentrionis regibus, qui ſtatuam eius auream Byzantium tranſmittere cogitabant. Vxor eius Frippa, auro inhians, aurum ſtatuæ detrahendum curauit. Othinus ſtatuam in crepidine locatam artis ſuæ efficacia ad contractum vocalem reddidit. Frigga interim adulteri ſui ingenio ſimulachrum demolita, aurum publicæ ſuperſtitioni conſecratum, ad priuatum luxum conuertit. Othinus gemina vxoris iniuria laceſſitus in exilium ſponte abiit. Interea Mithotyn, ſiue Methotis quidam, barbaras mentes nouis præſtigiis ad ſui cultum adduxit. Hic deorum iram confuſis permixtíſque ſacrificiis expiari negabat: diſcreta superûm cuique libamenta conſtituens.
B Qui cùm Othino redeunte, relicta præſtigiarum ope, latendi gratia in Pheoniam confugiſſet, concurſu incolarum occiditur. Buſto eius appropinquantes repentè necabantur. Quo malo irritati incolæ, egeſtum tumulo corpus capite truncarunt, acutóque pectus ſtipite transfixerunt: id genti remedio fuit. Othinus inde coniugis fato veluti expiata diuinitatis infamia ab exilio regreſſus, Magos omnes, qui per abſentiam ſuam cœleſtium honorum titulos geſſerant, in exilium egit. *Saxo lib. 1.*

Thor Othini F. eiuſdem impietatis & verſutiæ fuit Dies Iouis à Latinis dicta, dies Thor vel Othini appellata. *Idem lib. 6.*

Ollerus armorum magico vſu apud Suecos clarus euaſit, & diuinitatis opinionem adeptus eſt. Oſſe conſecrato tanquam nauigio vaſtiſſima maria ſuperabat. *Saxo lib. 3.*

Ericus, Ingonis F. Gothorum & Sueonum Rex, in arte magica nulli ſecundus, tam familiaris erat malis dæmonibus, vt quocunque verteret pileum ſuum, confeſtim inde optatus ventus adſpiraret. Eam ob rem vulgò dicebatur Ventoſus pileus. Creditumque à multis, Regnerum Daniæ Regem, huius
C Erici nepoti ſui ex filia ductu, in remotiſſimas orbis partes Conſtantinopolim vſque, piraticam extendiſſe, multáſque regiones & munitiſſimas vrbes ſubiugaſſe, & demùm cooperatorem fuiſſe, vt tam procerum conſenſu & electione, quàm hæreditaria ſucceſſione, in paternum Regnum Sueciæ aſſumeretur: quod ei diuturnum fel æque permanſit. Morbo tandem periit. Saxo aſſerit, ipſum ab Oſtano quodam inſidioſè trucidatum. *Ioan. Magn. lib. 17.*

Siualdo Suetico, Haldani regis æmulo, ſeptem fuêre Filij veneficiorum periti: ore toruo infremebant, ſcuta morſibus petebant, ore prunas deuorabant, quæuis incendia penetrabant, nec poterat furor alio remedij genere, quàm vinculis, aut humana cæde, mitigari, *Olaus Mag. lib. 3. cap. 16.*

Oddo Danus pirata abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpè nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemens agreſtibus. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hoſtilem hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent. Cominùs verò ne ferrum quidem vagina extractum viſu excipere poterant: victa quippè fulgore acies, præſtigioſæ coruſcationis impatiens erat. *Saxo lib. 5. hiſt. Dan.*
D
Croccus Boëmorum ſecundus Dux, Magus inſignis, tres filias ſibi ſimiles reliquit. *Dubrauius lib. 1.*

Hadingus Danorum Rex, is qui Sibdagerum Gothorum & Sueonum Regem, eiuſque F. Aſmundum interfecit, ab incunabulis traditus fuit præceptoribus magiæ peritiſſimis, Vagnopto & Haphlio Sueticis gigantibus, deductus eſt ab illis viuus ad inferna loca, in quibus plurima arcana mortalibus incognita contemplatus eſt. Didicit quoque ab Hartgrepa Vagnoti filia, in dæmonum auxilio ſpem omnem collocare. Conuerſatus eſt familiariter cum Othino omnium dæmoniorum nequiſſimo, qui huic primùm in humana ſpecie apparens, bellum in Curetes mouere præcepit, victúmque ex eo prælio ſuauiſſimæ cuiuſdam potionis beneficio, fortiorem vegetiorémque effecit: deindè à ſene quodam inſtruendi exercitus induſtriam aſſecutus, victor euaſit. Sic fallaciſſimi dæmones ipſum plurimis ac variis bellorum caſibus expoſuerunt, nunc victorem efferendo, nunc rurſus victum omni ope deſtituendo. Seipſum tandem ſuſpendio publicè necandum curauit, cùm Hunningi Sueonum Regis amiciſſimi mortem audiuiſſet. *Ioan. Magnus lib. 2.*

Sedechias, Iudæus, medicus, ludos coram Ludouico Imperatore & aliis principibus magicos fecit, anno Chriſti octingenteſimo, ſeptuageſimo ſexto. Homines armatos cum equis & armis, deuorauit, vehiculum fœni cum equis & auriga abſorpſit. Capita & pedes hominibus præcidebat, & cum ſanguine in peluim ponebat. Volabat per aërem, venaticos clamores excitabat, & ſimiles ludificationes multas. Hic tandem Carolum Caluum Regem veneno ſuſtulit. *Chronicon Hirſuagienſe.* E

Matiſconenſem Comitem, Magorum ſua ætate facilè principem, Hugo Floriacenſis ait excipientem prandio frequentem conuiuarum numerum ab homine foras euocatum eſſe, atque (vt non audebat homo Sathanæ refragari) equum nigrum præ foribus expectantem repetiſſe, quo ille ſtatim cum ſuo homine tranſuectus diſparuit, nec vnquam ex eo viſus eſt. *Petrus lib. 2. miracul. cap. 1.*

Ioann. Charterius, qui Caroli VII. conſcripſit hiſtoriam Gulielmum Edelinum, Sorbonæ Doctorem, narrat magicarum ſortium fuiſſe damnatum pridie natalis Chriſti 1453. confeſſúmque ſe per noctem ſæpè in Magorum conuentus exportatum, Deo ibidem renuntiaſſe, diabolum hirci figura viſum adoraſſe, & podici eius oſcula dediſſe. F

Henricus Cornelius Agrippa Nettesheymenſis, cùm magicis ſuperſtitionibus deditus eſſet, & cacodæmona ſecum canis ſpecie circumduceret, qui collare magicis quibuſdam emblematis conſpicuum gerebat: Lugduni in obſcura taberna animam agens, collari canem liberauit, cum his verbis: Abi perdita beſtia, quæ me totum perdidiſti. Ille præcipiti curſu in vicinum Ararim ſe demerſit, nec vſpiam poſtea comparuit. Agrippa paulò pòſt viuis exceſſit. *Iouius in Elogiis.*

Quendam ſe vidiſſe *Ioannes Fernelius ſcribit lib. 1. de Abditis rerum. cauſ.* vi verborum ſpectra varia in ſpeculum deriuare, quæ illic, quæcumque imperaret, mox aut ſcripto aut veris imaginibus ita dilucidè exprimerent, vt promptè & facilè ab aſſidentibus omnia internoſcerentur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque Regionibus imperent. G

Facius Cardanus, Hier. Cardani pater, dæmonem æthereum, vt ipſe dicebat, diu familiarem habuit: qui quamdiu coniuratione vſus eſt, vera illi dabat reſponſa: cùm autem illam excuſſiſſet, veniebat quidem, ſed reſponſa falſa dabat. Tenuit igitur annis viginti octo cum coniuratione, ſolutum autem circiter quinque. Dum aſtrictus eſſet, commodum ſe ſatis exhibebat: neque ſolus ſemper licet plerumque, ſed aliquando cum ſociis etiam veniebat. *Cardan. de Re. var. lib. 16. cap. 93.*

Iacobi Iodoci de Roſa, Cortricenſis, annulum circumgeſtabat, in quo exorciſmis colligatum putabat dæmonem, quem ſingulis quinque diebus, vt minimum, alloquebatur: & de rebus nouis, de morbis & curandi modis conſulebat. Tandem in vincula coniectus eſt Arnhemiæ Geldrorum, & exilio mulctatus: cum priùs annulus ille publico loco multis ſpectantibus à Cancellario ferrei mallei ictibus contuſus fuiſſet & perfractus. Actum Arnhemiæ 14. Iulij anno 1548.

Benedictus Berna, annorum ſeptuaginta quinque, annis H pluſquam quadraginta cum dæmone familiari ſub forma fœminæ concubuit. Eum in forum deducebat, alloquebatur, Hermelinæ nomine. Hic confeſſus, multa ſe illius ope patraſſe, & pueris ſanguinem exſuxiſſe, pœnas dedit. Ex *Iouio Franciſco Mirandula de Prænotione, Cardanus de Varietate lib. 15. cap. 80.*

Magduni (oppidulum eſt Galliæ haud ita procul ab Aurelia) maleficus quiſpiam deceſſurus vxori mandauit, vt quicquid eſſet apud ſe librorum magicorum, reliquaque eius ſacri arma, Ciui cuidam Aureliano traderet, propediem videlicet perituro, quòd hunc ſceleris conſcium ac participem habuiſſet. Is domi ſuæ plus triennium nefandum ſacrum vxore filiaque conſciis peragitauit. Hoſtiam ſacram in pixidula quadam ſaligna conditam ſub lecti ſtramentis abdiderat, eam ab impio Sacerdote mercatus. Quoties rem diabolicam facturus eſſet, hoſtia è ſtramentis eruta nudatáque exponebatur. Filia puella neque dum virum paſſa, enſem nudum manu ſublata tenebat, mucronem intentans, minitanti ſimilis. Tum caput quoddam proferebatur, triplici facie cælatum.

Id nonies reducto ambitu cingebatur. In his mille figuræ, infinitis Angelorum nominibus inſcriptæ: poſtea totidem ambitus cacodæmonum horrendis vocabulis diſtincti. His ita compoſitis, explicitis libris, execratis precibus, dæmon euocabatur. Is erat ingentium theſaurorum aut opifex, aut certe monſtrator. Promiſerat ſceleſtus ille aureos montes, largus etiam nonnihili, ſed adeò infra ſpem, vt virum iam operæ, quippe tr.ennis cœperit pœnitere. Itaque cum illo expoſtulat, ſe iampridem ſpe inani duci. Purgat ille ſe contrà, negans id ſuâ culpa accidere: verùm deeſſe quiddam cæremoniis, quod hominem litteris præditum deſideraret: quem ſi nanciſci poſſet, ſe theſauros indicaturum omnium votis ampliores. Perſuaſus ille, priorem Monaſterij Prædicatorum pone mœnia Aureliana conuenit, fingit ſibi codices aliquot eſſe domi, inutiles ſibi quippè idiotæ, verùm homini literato longè vtiliſſimos. Rogat num quos emptos velit, Theologus proferri iubet, inſpiciundòs ſcilicet. Promit ille vetus teſtamentum, quod vulgus Biblia vocat, Gallicè verſum. Eum codicem vbi contempſiſſet Theologus, ecquos alios haberet percontanti, grauatim quidem ac detrectanti ſimulem alium quendam ſinu abditum producit: quo euoluto, reſpondit, Maleficum ſibi videri librum. Tum ille ſilentij fidem obteſtatione ſtipulatus, ait einſdem generis aliquot domi ſibi eſſe, ſed eruditi hominis operam deſiderare: alioqui theſauros immenſos poſſe his libris conſtari. Ibi arrectior Theologus, orat vt eos quoque ad ſe perferat inſpiciendos: ſibi rem hanc vehementer eſſe cordi, nec omnino in negotio tam diuino indormiendum: ſibi ſpem eſſe certiſſimam feliciter euenturum. Ergo datis inuicem dextris miſer ille reliquos libros adfert. Theologus expiſcari non deſinit, donec homo iam eius animi ſecurus, omni de re palàm facit. Poſtremo etiam de hoſtia. Ibi ille impenſiùs obſecrat, vt res tantas ſibi oſtendat, ſe iam toto pectore de maturando negotio cogitare. Hic hominem domum ſuam deducit: myſteria proferuntur, inſpectantur. Monachus rectà inde ad officialem, quem vocant, rem defert. Is hominem per Regios miniſtros in vincula conijcit, non ſine vxore & filia. Protinus in ædes irruptum: myſterium illud honore, quo conueniebat, prolatum, poſtero die variis ceremoniis & ſplendida pompa in templum defertur. Maleficus publicè exuſtus eſt. *Cardanus lib. 19. de Subtilitate.*

Raziorum Baro (qui apud Nannetas magicarum ſortium damnatus ſupplicium pertulit) non tantùm faſſus eſt, ſe octo puerulos occidiſſe, & in animo habuiſſe occidere & diabolo ſacrificare nonum ſuum ipſius filium, idque in matris vtero, vt ſummoperè gratificaretur Sathanæ: verum etiam ſe in conclaui ſuo procidentem in genua Sathanam adorare humana ſpecie comparentem, eique adolere: qui deteſtabilium ſacrificiorum ritus apud Amorrhæos olim & Chananæos obtinebat. Huic res admirabiles Sathanas ſpoponderat, ac nominatim ipſum fore magnum. Tandem verò ſe videns captiuum, & acerbiſſimis malis oppreſſum, omnia confeſſus eſt, vltimúmque ſupplicium paſſus, & lis adhuc ſub iudice hæret de bonorum eius publicatione.

Valerius Flaccus Choaſtis magi meminit, inquiens:

Maximus hos inter Stygia venit arte Choaſtes.

Simon Samaritanus (vt *Ambroſius in Hexamerone, & Clemens Pont. in Itinerario* teſtantur) præter eius Artis mira permulta, quibus cum Apoſtolo Petro contendit, dum vt aliud pro alio appareret, perſæpè effecit, pennis per ſublime haud parum ſpatium in volantis ſpeciem vectus eſt, *Fulg. l.* 8. *c.* 11. Hic ope dæmonum Romanos ita faſcinauit, vt meruerit inter duos pontes ſtatuam, hoc titulo: Simoni Deo Sancto. *Septimius Florens.*

Menander magus, Simoni mago ſucceſſit, ipſe quoque genere Samarita: neque ſolum eius expreſſit impietatem, ſed longè ſuperans, maioribus portentis efferebatur, ſeſe Seruatorem dictitans ex olympo ad hominum ſalutem demiſſum: docebátque nullo pacto Angelos ab hominibus vinci aut cogi poſſe, quam artis magicæ diſciplina & Baptiſmo, ab ſe traditis: ex quibus immortalitatem humano generi prouenire aſſerebat, refert *Euſebius lib. 3. ex Irenæo.*

Fuit in Galeotide Quidam, qui morbos verbo populſare, & anni temporum intemperiem & ſterilitatem, & penurias profligare poterat: & demonſtrare bonas parandarum opum rationes. Hunc in Cretam muneribus à Minoe pellectum ferunt, vt celebrem illum Glauci interitum inueſtigaret. *Suidas.*

Cynops magus D. Ioanni reſiſtens, fingebat ſe ſuſcitare mortuos, & dæmonibus colloqui, in Pathmo Inſula, quæ eſt vna ex Sporadibus. Is tandem precibus Apoſtoli, fluctibus abſorptus periit.

Barieſus Elimas, in Cypri vrbe Papho à D. Paulo cœcus redditus, quod Sergium Paulum proconſulem à fide auertere conaretur. *Actor.* 13.

Carpocrates, princeps hæreticorum, qui Gnoſtici dicuntur, vocabulo à ſcientia conficto, præſtigia Simonis Magi non vt ille clam, ſed palam tradebat, déque his doceri omnem hominem oportere dicebat. *Euſebius in ſua Hiſtoria.*

Arphaxat & Zaroës magi, ſe pro diis venditarunt in Nadauer vrbe Æthiopiæ, fictis miraculis clari. Duos Dracones in vrbe circumducebant. Eos Matthæum Apoſtolum ſopiuiſſe, & vrbe excedere iuſſiſſe, tandem ipſa hora martyrij Simonis & Iudæ Apoſtolorum, fulguris ictu exuſtos fuiſſe, tradit *Abdias Babylonius Epiſc. lib. 6. certa Apoſtol.*

Thraſillus inſignis Aſtrologus & magus, ob eius artis peritiam apud Tiberium Cæſarem in maxima fuit dignatione. *Dion. in Tiberio.*

Teridates Rex Armeniæ, magnus, Neronem etiam cœnis magnis initiauit: adeo vt maior citharæ aut cantus libido non ei fuerit, quam eius artis: neque tamen eam illi communicare potuit. *Plin. lib.* 30. *cap.* 7.

Ad Taurinum Aurelianenſem Epiſcopum, magos Cambiſem & Zamrim cum diſcipulis irruiſſe legimus, vt eum interimerent, quoniam eum viuente contendere, neque dictis neque factis poterant. Illo autem ſe ſigno Crucis muniente, diuinitus inhibitos ne propius accederent, & ob id magis furore concitatos, ſibimetipſis mortem conſciuiſſe. Quam rem etiam maleficorum diſcipuli conſiderantes, Chriſtiani facti ſunt. *Marulus lib. 2. cap. 9.*

Apollonius Tyaneus Philoſophus, Apollonij filius. Mater grauida dæmonem aſtantem vidit, qui diceret, ſe eum eſſe, quem illa geſtaret in vtero, Proteum ſcilicet Ægyptium. Hinc Protei filius eſt habitus. Floruit ſub Claudio, Caio & Nerone, vſque ad Neruam, ſub quo diceſſit. More Pythagorico tacuit quinquennium: pòſt in Ægyptum abiit: inde Babylonem ad Magos, inde ad Arabes, & ex omnibus illis locis celebres præſtigias collegit. *Suidas.* Vitam eius deſcripſit Philoſtratus, hoc eſt, [vt impiè Eunapius profitetur] Dei ad homines acceſſum. Voluit ſanè aſtutiſſimus dæmon nebulonis huius præſtigiis Chriſti opt. max. miracula in dubium reuocare, eidémq; veluti antagoniſtam opponere. *Vide to. 1. Annal. Baron.*

Iulianus Chaldæus, vocatus Theurgus, filius Iuliani Philoſophi illius; qui ſcripſit de dæmonibus *lib.* 4. floruit ſub M. Antonio: ſcripſit Theurgica, τελεστικὰ λόγια. Hunc memorant quidam, laboranti ſiti Romanorum exercitu, ſub M. Antonino contra Marcomannos, prouocaſſe nubes, vnde imbres ſtatim decidêre. Alij verò hoc ad Arnuphin Ægyptium referunt. *Suidas.*

MVLIERES.

Apud Sprangerum legimus, cum de Quadam malefica cognoſceretur, eam confeſſam eſſe [vt erat obſtetrix] ſe pueros ſuſcipientem è matris vtero, diabolo obtuliſſe in aërem extollendo, deinde in caput eorum aciculam magnam, ita vt non profflueret ſanguis, indidiſſe: cum iis in ſepulchrum elatis abeuntem de nocte eos eruiſſe, furno coxiſſe, carnes comediſſe, pingue ad ſuum vſum aſſeruaſſe: hoc pacto quadraginta puerulos à ſe interemptos eſſe. Hæc Danenſis fuit ad Baſileam. Alteram verò Argentoratenſem innumeris occiſis crematam fuiſſe.

Quædam ſceleratæ Mulieres dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ac profitentur, ſe nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quibuſdam beſtiis, & multa terrarum ſpatia intempeſta nocte tranſire, eiúſque iuſſionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari. *Canon Conſilij Ancyrani.*

Arabum Mulieres veneficæ ſunt maximæ. *Ioſeph. lib.* 17. *cap.* 6 *Antiq.*

Theſſalæ mulieres pro veneficis olim habitæ. Menander Theſſalam cognominauit fabulam, complexam ambages fœminarum lunam detrahentium. Luciano Θετταλαὶ ᾠδαί, & Horatio vox Theſſala & Thaſſala portenta, magicum murmur & cantiones ſunt. Eam ſuperſtitionem in Theſſalos à Medea profectam exiſtimant, quæ illac cùm fugeret, ſcri-

ri. clarit

nio‧lum magicis herbis plenum deiecerit; eáque ſparſa ſuppullulaſſe, *Suidas in vocabulo* Θεμαχὶ γυνὴ. Lucanus in Theſſaliæ ſolum venenorum ferax, herbáſque nocentes procreans, id confert, & Theophraſtus περὶ φυτῶν. Pomponius Sabinus in taxum arborem, qua ea Prouincia abundat, è cuius ſucco fiat toxicum.

Olim Gothi ex Scandiana inſula cum ſuo rege Berico egreſſi, tandem ſub Filimero quinto poſt eum exitum Rege, ad Mæotidem paludem peruenerunt. Filimerus noui regni in illis terris fundator operæ pretiũ iudicabat auſpicia ſui imperij à morum correctione inchoare: factáque de moribus inquiſitione, reperit in populo ſuo quaſdam magas Mulieres, patrio ſermone Adelrunas appellatas. Gothico enim ſermone Runa artem, vel aliquando magiam ſignificat: vnde etiam hodie lapides complures in Gothia Characteribus Gothicis inſcripti, Runaſten nominatur. Eaſdem mulieres de maleficio conuictas vel ſuſpectas, in remotas Scythiæ ſolitudines abire coëgit, ne earum commercio reliqua gens contaminata, in nefarias operationes procliuis collaberetur. Illæ aliquandiu in ſolitudinibus pererrantes, tandem quoſdam Scythici generis homines ſimili errore per deſerta vagantes inueniunt: quibus connubio ſociatæ, prolem per temporum interualla innumerabilem dederunt. Tali ergo ſtirpe Hunni procreati, venatione & arte ſagittaria ſeſe plurimùm exercuerunt. *Iornandes & Ablab. Bonfinius lib. 1. Dec. 1. Cranzius lib. 2. Suecia, cap. 15.*

Fama eſt, Perſen & Æetam fratres, Solis filios vno tempore: hunc in Panto, in Taurica illum regnaſſe, immiti vtrumque trucique ingenio. Hecate ex Perſe orta eſt, ſæuitia & feritate paterna nihilo inferior, quæ quum virgo adhuc eſſet, ſagittis, quos libitum fuiſſet, transfigere ſit ſolita. Sed maius adhuc illi ſtudium in venenis conficiundis. Aconiti inuentum ad eam referunt quidam, vim naturámque veneni in hoſpitibus experiri conſuetam. Mox patrem his artibus aggreſſa, vita ſpoliauit: Cuius morte regnum adepta, Tauricæ erexit templum Dianæ, ad cuius aram, vt hoſpites ſiue terra, ſiue mari adueſſent, crudeliter mactarentur, inſtituit: futurum rata, vt ſuum per hæc nomen in plures gentes fama diffunderetur. Nupſit hæc deinceps Æetæ patruo, cui Circen, Medeam, & Ægialeum enixa eſt. Circe maternis artibus imbuta, & ipſa herbariam veneнáq; tractauit: addidit etiam per ſe aliqua. Nupſit virgo Sarmatarum Regi, eóque veneficiis ſublato, regno potita eſt. Quo quum aliquamdiu malè eſſe vſa, crudelitérque nimis tractaret ſubiectas gentes, regno pulſa, modico mulierum comitatu, deſertam in Oceano inſulam tenuiſſe dicitur. Sed maior omninò fama eſt, in Italiam eam veniſſe, conſediſſéque in Latij promontorio. Tum verò inſula fuit, ab eóque incolatu Circeorum nomen adepta. Medea domeſticas artes & ipſa haud quidem aſpernata, medicis herbarum viribus, magicorúmque carminum ambagibus operam dedit. Sed ingenio multò mitiore quàm mater aut ſoror (quarum vtraque feritate truculentiáque fuit inſigni) cùm arte multa, tum gratia, qua plurimum apud patrem valebat, hoſpites eripiebat cædi deſtinatos. Tandem patri ſuſpecta, ad Solis templum in litore ſitum confugit Argonautæ à Taurica in Pontum noctu delati aduentus ſui cauſam Medeæ indicarunt. Illa imminens à patre periculum, crudelitatémque in hoſpites vt cauerent, admonuit. Communicato conſilio, Medea ſe adiutricem ad perficiendum certamen propoſitum pollicita eſt. Iaſon iureiurando data fide, vxorem ſibi illam, quoad viſa ſuperſtes eſſet, futuram ſpopondit. Tum noctu Argonautæ relictis templo cuſtodibus, cum Medea ad vellus aureum profecti ſunt. Cum iiſdem reuerſæ in Græciam, Æſonem patrem Iaſonis iam ſenio confectum, ſuis artibus reduxit ad iuuentutem. Peliam Iaſonis patruum à filiabus necari curauit. & cum Iaſone per decennium Corinthi vixit. At vbi Glaucen ſiue Creuſam Creontis Regis Corinthiorum filiam ſibi præferri vidit: nouæ nuptæ, diſſimulato odio, palam venenis infectam muneri miſit. Quam quum illa induiſſet ſubito flagrauit incendio, pariqúe exitio perierunt Creon & eius regia. Filios ex Iaſone ſuſceptos laniauit palàm. Extincto præ mœrore Iaſone, Thebas fugiens, Herculem ab inſania liberauit. Inde à draconibus in aëre ſubleuata Athenas deuolauit, nupſit Ægeo: eius filium Theſeum potauit Cerberi ſpuma: cuius inſidias fugere compulſa, in Syriam venit, & regias denuò conſecuta eſt nuptias: Medus filius ex Ægeo ſuſceptus Medis imperauit. *Hæc ex Diod. lib. 4. c. 3. & Ouidij lib. 7. Metap. & Sab. lib. 5. En. 1.*

Thracia nympha, ſaga & faſcinatrix, propter peritiam herbarum & veneficiorum habita eſt loco numinis apud Thraces, quorum etiam regioni dedit nomen.

Circe Solis & Perſæ nymphæ filia, quum venefica eſſet peritiſſima, poëtarum fabulis dicta eſt commutaſſe ſocios Vlyſſis in porcos: Habitauit autem non procul à Caieta, Campaniæ vrbe.

Olympias Philippi Macedonum Regis vxor magna: ad cuius dormientis corpus viſus eſt Draco exporrectus. Idque aiunt præcipuè Regis erga eam amorem & familiarem conſuetudinem extenuaſſe, vt rarò cubitum ad illam commearet: quòd vel timeret faſcinationes eius & veneficia, vel conſuetudinem eius, vt quæ conſueſceret cum maiore, deuitaret. *Plut. in Alexand.*

Cauponam Reginam hoc modo deſcribit *Apuleius lib. 1. de Aſino aureo.* Saga eſt, & diuinipotens, cœlũ deponere, terram ſuſpendere, fontes durare, montes diluere, manes ſublimare, deos infirmare, ſidera extinguere, tartarum ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quòd in aliam temeraſſet, vnico verbo mutauit in feram caſtorem: quòd ea beſtia captiuitati metuens, ſe ab inſequentibus præciſione genitalium liberat, vt illi quoque ſimile, quòd venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatans vini ſui, aduentores priſtinos in fæce ſubmiſſus, officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quod aduerſus eam loqutus eſſet in arietem deformauit: & nunc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam imprægnationis obſepto vtero, & repigrato fœtu perpetua prægnatione damnauit. Et vt cuncti numerant, octo annorum onere miſella illa, velut elephantem paritura, diſtenditur. *Et lib. 2.* de Pamphile Miloni nuptui tradita hæc ſcribit: Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulchralis magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem iſtam lucem mundi ſideralis, imis tartari & in vetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ iuuenem, venuſtate eius ſumitur, ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa & in pecua & quoduis animal puncto reformat. Alios verò prorſus extinguit.

Artem magicam apud Septentrionales populos quantum calluerint olim mulieres, docet Olaus. Hagbertæ Vagnoſti gigantis filiæ eadem tribuit, quæ Apuleius Cauponæ. Hadingo Rege cœnante. Quædam propter foculum humo caput extulit, & cicutam Regi porrigens percontata eſt, qua mundi parte tam recentia gramina brumali tempore fuiſſent exorta? Cognoſcendi cupidum Regem proprio obuolutum amiculo, ſecum ſub terras duxit: oſtenſiſque infernalium regionum monſtris, tandem mundo reſtituit. Craca Noruegiana mulier, filij ſui Rolleri fortunæ conſultura, pulmentum parat: cui tabificum humorem trium colubrorum ſupernè tenui reſte depenſorum, inſtillabat. Sed Ericus Cracæ priuignus dapem filio Rollero paratam ad ſe tranſtulit: eiúſque opera ad ſummum humanæ ſapientiæ euaſit, vt ferarum pecudúmque voces intelligeret. Frotho Rex, Maleficæ in bouem conuerſæ cornibus in maris litore impetibus, occubuit. Guthurna Iarmerici Regis Danorum propugnatores ſubitò oculis captos, in ſeipſos arma conuertere fecit. *Olaus Magnus libro 3. cap. 15.*

Crocci Boëmorum Ducis II. filiæ tres, patri ſimiles. Bela natu maxima, herbis incantandis Medeam imitabatur, Telcha natu minor, carminibus magicis Circen reddebat. Ad vtramque frequens multitudinis concurſus fieri, dum alij eorum formam ſibi & amores conciliare, alij cum bona valetudine in gratiam redire, alij res amiſſas recuperare cupiunt. Qua arte ita Belam excelluiſſe ferunt, vt prouerbij vice, in re inuentu prorſus difficili iactaretur, Ne Belam quidem reperire id poſſe, quod ſit perditum. Hæc arcem Belinam, illa altera arcem Thetin, ex mercenaria pecunia (nihil enim gratuitò faciebant) ædificandam curauit. Lybuſſa natu minima, à nemine quidquam extorquebat, & potiùs fata publica omnibus quàm priuata ſingulis præcinebat. Itaque publicis comitiis, in locum patris ſubrogata fuit. *Dubrauius lib. 1.*

Mulier maga apud Berheliam Angliæ villam. *Vide infrà, Magorum exitus horrendi, in initio.*

Ferunt in comitum Andaganenſium familia, vnde Henricus II. Anglorum Rex ortus eſt, principem quandam fuiſſe Fœminam trifeneficam, maleficámque; & eam compulſam ad extremum colere & venerari SS. Euchariſtiam, ſubitò è templo per feneſtram à conſpectu hominum auolaſſe, nec

compa

comparuiſſe vnquam. Ab hac muliere, poſteriores eius familiæ comites originem duxêre. Quare tradunt diuum Bernardum, cùm ita aliquando vſu veniſſet, vt de Henrico rege ſermonem haberet, prædixiſſe futurum, vt ipſe cum filiis, & filij inter ſe perpetuo digladiarentur. *Polyd.lib.*13.

Mediolanensis quædam prope portam Comenſem puerum ſtrangulauit & deuotauit. Cum ſuper ſceleris immanitate torqueretur, ab ipſis diis inferis ſibi perſuaſum aiebat, ſi trimum vel quadrimum puerum immolaſſet, omnia quæcunque vellet conſequuturam. Proinde grauiſſimum de ea ſupplicium ſumptum eſt: rotarúmque radiis cancellatim inflexam, ægréque colliſis oſſibus detractã, mors lenta ſæuáque confecit. *Arlunus Hiſt. Mediolan. ſect.*1. ſuo tempore hoc accidiſſe ſcrib.

Anno Sal. 1546. Ioannis Vlmeri ciuis Eslingenſis filia, Margarita nomine, ex ventris doloribus ita intumuit, vt vétris moles totam faciem obtegere, ac in circumferentia decem palmas excedere videretur. Dicebat autem, ſe diuerſi generis animalia alere in ventre, cum interim odoribus tantùm & delicatioribus conditis ſe recreari fingeret. Audiebatur à circumſtantibus lectum, in quo defixa erat, gallorum cantus, gallinarum cocyzationes, anſerum ſibili, latratus canum, ouium balatus, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque ſerpentes ex latere circiter centum quinquaginta, quo miraculo fidem faceret. Conſulti ſunt medici atque chirurgi multi, inter eos quoque Leonardus Fuchſius. Demum Caroli V. Imperatoris, ac Ferdinandi Romanorum ac Hungariæ regis, medici acceſſere, aliquot nobilibus comitati, nec quidquam fucatum inuenêre. Cùm penè quadriennium morbus duraſſet, ac dolores magis magiſque incrudeſcere viderentur: Magiſtratus Eslingenſis Medicum, cum chirurgis tribus ac obſtetrice miſit, vt puellæ aluum ſectione aperirent. Reluctanti detrahũt tegmina, & ventrem magno artificio manibus fabricatum inueniunt, puluinaribus ſuffultum, cum variis arcubus, quibus ventri rotunditas exprimebatur: virginem interim nudam, optime compacto, ac ſupra quàm dici poſſit, formoſo corpore. Venter in curiam delatus, & anathematis loco aſſeruatus. Mater filiæ venefica, tormentis examinata, Satanæ inſtinctu lucri gratia hæc à ſe perpetrata fatetur: & fracto priùs collo, publicè exuritur. Filia, perforatis ignito ferro genis, perpetuis carceribus intrà duos parietes damnata eſt. *Lycoſthenes in Prodigiis.*

MAGIÆ CVLTVS. NIMIRVM STVDIVM ET AMOR.

Saul rex ariolos & diuinos ex finibus Iudæorum ſuſtulerat. Cæterùm vrgentibus eum bello Palæſtinis, cùm conſultus per Prophetas & Sacerdotes Deus non reſponderet, Saul à Domino deſertus, ad dæmonem confugit, & mutato habitu Pythoniſſam quandam Endore conuenit, petens, vt ſibi Samuelis Prophetæ ante biennium defuncti manes excitet. Paruit illa, & Samuelem excitauit. Saul honorem ei pronus exhibuit, & de pugnæ euentu conſuluit: Samuel vero irato vultu: Quid me inquietas, cum Deus te dereliquerit propter inobedientiam tuam, tu tuique liberi cras mecum eritis, caſtris Iſraëlitarum Paleſtini potientur. Saul exanimis ad terram concidit, donec à ſaga illa cibo vel inuitus fuit refectus 1. *Reg.*28.

Euchetæ & Gnoſtici hæretici nefanda ſacrificia perpetrare dicuntur, vt dæmonia toto concipiant pectore. Conueniunt die, quo paſſus eſt Saluator, veſpere ſtatutum in locum, vnà cum puellis ſibi notis: & poſt quædam ſacra extinctis luminibus, miſtim congrediuntur, ſiue cum ſorore, ſiue cum filia, ſiue cum qualibet. Nono rurſus menſe reuertuntur, puelláſque accerſunt, & infantes iam natos ab his auellunt, pérque totum corpus pueros circumcidunt, & circumfuſo ſanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum ſanguine miſcent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum ſua inter ſe, tum aliorum clàm quotcunque poſſunt. Exiſtimant enim hoc ſacrificij & alimenti genere tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impreſſum, ac dæmonia procul arcentem penitùs aboleri, itáque dæmonia liberiùs ingredi. Gnoſtici (vt Irenæus atteſtatur,) præbuit incunabula Carpocrates.

Ægiptij regios pueros præcipuè magicis artibus inſtituebant. Moyſen certè in omni Ægyptiorum ſapientia inſtitutum ſacræ perhibent literæ. *Alex. ab Alex. lib.*2.*cap.*15.

M. Tullius in diuinationibus, neminem apud Perſas

. *L.B.Theatr. vitæ hum. Tom.* [illegible]

regio potiri faſtigio ſcribit, qui priùs magicam non imbiberit ſcientiam. Et Poſidonium ſequutus Strabo, eſſe Parthorum duplex Concilium ſcribit: vnum quidem συγγενῶν, id eſt, nobilium, vt ipſe interpretatur: alterum verò nobilium & magorum. Ex vtroque quorum reges allegere conſueuerint. *Calius lib.* 9.*cap.*13. *Antiq. Lect.*

Pauſanias Spartanorum rex, Cleonicæ Bizantiæ virginis à ſe per imprudentiam occiſæ manibus exagitatus, quietis conciliandæ cauſa omnes Pſychagogos & negromantas adiit, ſi mali expiationem inuenire poſſet. *Plut. in Cimone.*

A Cneio Pompeo Magno ſtabat Romanum imperium, Principes & Reges quique potentiſſimi cum legionibus triginta, aduerſus Cæſarianas legiones quinque aut ſex, eò anguſtiæ adductas, vt interirent fame, & mari infeſto atque oppidis circumcluſæ eſſent, quando prælium conſertum eſt. Veruntamen placuit Pompeo ante accerſi Magos, & Arcas illa Erichtho peritiſſima illius ætatis ſaga (vt apud Lucanum legimus) ad ipſum adducta eſt.

Arioniſtus rex Germanorum (quorum copiæ ex quadringentis fermè hominum millibus conſtabant) ſagas Germaniæ conſuluit de belli euentu. Cæterùm a Cæſare funditùs euerſus eſt, irridente ſagas.

Neroni Imperatori non citharæ tragicique cantus libido maior fuit, quàm Magiæ fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi vitiis. Primùmque imperare diis concupiuit, nec quicquam generoſius voluit. Nemo vnquam vlli artium validiùs fauit. Ad hæc non opes defuêre ei, non vires, non diſcendi ingenium, aliáque non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero: vtinámque inferos potiùs & quoſcunque de ſuſpicionibus ſuis deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atque proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas: nulla profectò ſacra barbari licèt ferique ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit vmbris. *Plin. lib.*30.*cap.*2.*hiſt.* Teridates certè Magus ab eodem ingenti pecunia & Armeniæ regno donatus eſt, dum ea docet facere, quæ fieri nequeunt. *Card. de Subtil. lib. de Artibus.* Sed & Simoni mago ſtatuam poſuit, tanquam deo ſancto.

Adrianus Imp. ſupra omnia magicarum artium ſtudioſus fuit, adeò vt ſacris magicis vteretur, & per magicam vanitatem plura inquireret. *Cuſp. A.D.*

Didius Iulianus, Saluij I. C. pronepos, cùm poſt mortem Pertinacis, ipſe à ſenatu Romæ, Seuerus ab exercitu in Syria, Peſcennius Niger in Illyrico, & Clodius Albinus in Gallia, Imperatores appellati eſſent, nec Iulianus Seuero reſiſtere poſſet: fruſtra ad magicas artes, adhibito puero, qui in ſpeculo futura intueretur, confugit, *vt eſt apud Capitolinum Spartianum, & Volaterranum lib.*23. *Anthrop.*

Antonius Caracalla magiæ deditus ac Poëtiæ, Appollonium Tyrannum complexabatur plurimùm, illi etiam heróo ſubſtructo, vt ſcribit Dion: etiam ſi, vt in Epitome legimus, μάγῳ ἦν ἐμφερής. *Calius lib.*17.*cap.*13. *A.L.*

Heliogabalus Imper. arte magica ac ſuis incantationibus cùm aliorum multorum, tum potiſſimùm Seueri parentis ſui, atque Commodi animas ab inferis euocauit, qui futura prædicerent. Appollonium Lyaneum Cappadocem, qui floruerat Domitiani temporibus, laude & honore affecit, eique monumentum faciendum curauit. *Dion. Xiphil.*

Conſtantius Imp. cùm bello premeretur Perſico, ad fratris Conſtantis interfectorem Magnentium tyrannum præmiſit, ne Roma ciuili bello iterum vexaretur, Gallias concedens, ſi arma deponat. Magnentius ſperans vincere, non paruit, à maga firmatus, quæ victoriam promiſit carminibus & ſacris profanis, ſi virginem iugularet, & cruorem vino miſceret, ac militibus potandum præberet: quod Barbari immanes facere ſolent, cùm aliquid ſecretius agunt. Sed victus eſt tyrannus, magnis copiarum viribus. *Cuſp. A.D.*

Maxentius, grauidas, maximè verò Chriſtianas, funeſtis ſacris aperiebat, infantum cineribus vſurus, tyrannidis per nefas ſeruandæ ſpe. Maximinus ſimiliter in Oriente vetitarum artium doctoribus præmia etiam decreuit, auguriis ac diuinationibus fidem præſtans. Chriſtianis hæc omnia contemnentibus infeſtiſſimus *Platina.*

Iuſtinus in Apologia altera ad Antoniũ Pium queritur de ſtatuæ Simonis Magi cultu, à Romanis inſtituto, his verbis: Simon quidam Samaritanus, ex vico, qui Titon dicebatur, qui Claudio Cæſare regnante, cùm arte dæmonum magica opera

B exhibens

edidiſſet, in regia veſtra vrbe Roma deus indicatus eſt:ſtatuæ que honos ei, vt Deo, à vobis decretus eſt:eáque ſtatua in Tiberi,inter pontes duos erecta eſt cum hac Latina inſcriptione: Simoni Deo ſancto. Omnes ferè Samaritani,& aliarum etiam nationum non pauci, eum tanquam primum Deum profitentes,colunt atque venerantur:Helenámque quandam,quæ cum eo peregrinata eſt,primùm in tecto ſtatuerunt,deinde eius notitiam primam extitiſſe ferunt. Eadem & *Irenæus de Simonide teſtatur lib.1.aduerſus hæreſes Valentini,cap.20.*

Cùm Conſtantius Gallum in Oriente Cæſarem feciſſet, Iulianus in ſpem potiundi Imperij venit. Diſcurrebat autem per Græciam, & quærebat vates & ariolos,eoſque conſulebat de rerum euentu. A quodam in ſimulacorum adyta introductus, inuocat dæmones:apparuère ſubitò forma atra & horrenda. Iulianus metu perculſus, illicò frontem ſignauit cruce. Dæmones ſubitò diſparent, Dominici trophæi & ſuæ ſtragis memores. Sed præſtigator Iulianum confirmans, cùm ille vim crucis admiraretur, dæmones non ob crucem euanuiſſe, ſed odio facti, reſpondit. *Theod. lib.3. cap.3. Sozomenus lib.5 cap.2. Sabel.lib.8. Enn.7.* vt homines, ita dæmones id genus ſupplicij horrere, magum reſpondiſſe ſcribit. Imperator factus, credebat palingeneſi Pythagora animam Alexandri Magni ſeſe intraſſe, Libanij, Maximi & Iamblichi Philoſophorum perſuaſionibus, Magicis ſuperſtitionibus plurimùm operabatur. Poſt illius mortem Antiochiæ, & Carris Meſopotamiæ, plurimæ arcæ cum capitibus & caluariis ſunt inuentæ. Carris etiam in quodam templo muliebre cadauer viſum, extenſis manibus, appenſúmque ex capillis, ex cuius iecore victoriam Perſicam rimabatur: multáque alia ſuperſtitione pleniſſima comperta ſunt. Ob huius vanitatis ſtudium, vulgò Victimarius vocabatur. *Theod. lib.3. cap.26. & Paulus Diaconus in Iul lib.11. Niceph.lib.10.cap.35.*

Valens Imperator Arianus,cùm ex magicis vanitatibus intellexiſſet poſt ſe regnaturum,cuius nomen à littera Θ inchoaret, omnes interfici iuſſit qui hanc literam ſuo nomine gerebant,Theodoros, Theodotos, Theodulos, & quendam virum fortem ex Hiſpania Theodoſium,patrem eius qui pòſt regnauit Theodoſij. Quare territi plures ſua nomina inuerterunt. Fertur autem ea diuinatio facta fuiſſe per Libanum ſophiſtam, & Procli diſciplinum Iamblichum.Cùm plures eſſent interfecti, iuſſit tandem Valens diuinationis huius auctores inquirere. Iamblichus ſumto veneno vitam exuit. *Socrates lib.4.c.19. Sozomen.lib.6.cap.35.Paul. Diacon. lib.12.Zonaras Tom.3.*

D. Chryſoſt. in 2. ſerm. de Lazaro, oſtendit multos ſimplices Homines in hoc errore fuiſſe, quòd putarint animas violenta morte decedentium, dæmonas fieri. Addit, diabolum multis maleficis, ipſiſque inſeruientibus, qui in hoc errore fuerunt, perſuaſiſſe,vt tenera multorum adoleſcentum corpora trucidarent, ſperantes futurum, vt fierent dæmones, & ipſis inſeruirent.

Zonaras Ann.Tom 3. recitat,ſub Anaſtaſio Imperatore Manichæo, Mago, homine ſceleratiſſimo, ſimulacrum æneum Fortunæ vrbanæ muliebri ſpecie,quod alterum pedem in naui ante ſe poſita ænea & ipſa haberet, alicubi in vrbe Conſtantinopolitana ſteriſſe:cuius nauis vel vetuſtate corruptæ, vel per inſidias contuſæ,fragmenta quædam ablata fuerint Ex eo naues onerarias Byzantium ampliùs non appuliſſe: ſed cùm propè acceſſiſſent, violentia ventorum repulſas eſſe: ac niſi longæ naues, multis concitatæ remigibus,ſarcinas in vrbem per uexiſſent, populum fortaſſis fame periturum fuiſſe. Quæ res cùm ad tempus duraſſet, curæ fuit magiſtratibus: cauſáque mali à mago quodam ſolerti coniectura indagata, fragmentis nauis illius æneæ ſtudioſè conquiſitis, & in ſuum locum reſtitutis,expeditam nauigationem & mare nauigiis repletum fuiſſe. Vt autem certò ſcirent, illud appellendis nauibus obſtitiſſe, denuò ſublatis fragmentis, quæcunque naues tum appellerent. iterum vi ventorum reiectas fuiſſe. Ea re comperta,nauem illam magno adhibito ſtudio eſſe renouatam.

Alexander Imp. Leonis V. frater, cùm magicis eſſet deditus vanitatibus,erant preſtigiatores,qui vanis admonitionibus aures eius opplebant, longæuam illi promittentes vitam, potiſſimùm ſi porco, qui in theatro è regione leonis ſtabat ex ære, dentes & pudenda apponeret. Quæ ænigmate inſaniam Imperatoris notabant, qui ventri deditus,æreis indigere videbatur(ob continuam crapulam) dentibus:& peni ob laſciuiam indulgens, porco ſimilior quàm homini erat, omnem intemperantiam ſibi iure quodam vendicans. Sed ſtupidus hic rex & porco fœdior, dictis fidem habens quæ porco deficiebant ex ære addi iuſſit. *Cuſp.*

Leo filius Baſilij Macedonis Imperator à parente deſignatus,à Theodoro quodam Santabareno mago perſuaſus, pugionem ſecum tulit in caliga venatum abiens. Magus parenti clàm indicat,filium inſidias ei ſtruere,pugionem occultum ſecum ferre.Baſilius calumniatori fidem habens, pugione reperto, filium in carcerem duci curauit. E quo Senatus ſua interceſſione vix eum liberauit. *Zonaras tom.3.*

Pergamenſes ſuaſu cuiuſdam Magi, cùm eſſent obſeſſi à Saracenis,ſub Theodoſio grauidam mulierem occiderant,infantem coxerunt,eo cruore dexteras manicas tinxerunt,opinantes ſe fœliciùs pugnaturos. *Paul. Diac.lib.20.Rer.Rom.*

Andronicus Comnenus tyrannus Sethum Magum oculis à Manuele Imperatore priuatum, conſuluit de ſucceſſore & inſidiatore. Sub initium Septembris, dæmon in turbidis aquis literam Sigma, deinde Iota oſtendit. Andronicus hiſce Iſaurum denotari putauit, Iſaacium ſcilicet Comnenum, Manuelis Imperatoris nepotem ex fratre, qui ex Iſauria veniens Cyprum tyrannide inuaſerat. Facta etiam de tempore quæſtione, ſpiritus cum ſtrepitu in aquam illapſus, Intra exaltationem crucis reſpondit. Ergo vanum, inquit, Adronicus, eſt iſtud oraculum,quî enim Iſaacius intra tam paucos dies Cypro aduenire,méque imperio exuere poterit? Proinde vaticinium penitùs neglexit. Cùm autem quidam dixiſſet, Iſaacium Angelum è medio tollendum,nè fortè oraculo ad illum pertinente, ipſi longinqua imaginarentur, iis,quæ ante pedes eſſent,neglectis, ne ſic quidem diuinationi aſſenſus eſt:Iſaacium Angelum, vt mollem & ignauum hominem contemnens. A quo tamen paulò pòſt,& vita & imperio priuatus eſt *Nicetas lib.2.*

Ioannes præceptor Theophili Imperatoris, diuinatione per pelnim vſus, ſucceſſorem Imperatori perſpicuè demonſtrauit. *Cedrenus.*

Euphroſyna Alexij Angeli Imperatoris Byzantini vxor, cùm futura cognoſcere vellet,in nefarias diuinationes incumbebat,& multa illicita peragebat. Itaque ænei apri Calydonij roſtrum præcidit,qui ſetis horrentibus & exſertis dentibus leonem in Hippico inuadere conſpiciebatur:& inclytum Herculem, pulcherrimum Lyſimachi opus qui leoninæ pellj incumbens, capite in manum inclinato ſuas fortunas deplorabat, multis verberibus affecit. Neque hoc contenta, aliarum quoque ſtatuarum partes aliquas mutilabat, nonullis capita malleis contundebat. Vnde quidam ex circumforaneis, aues humanarum vocum imitatrices ſedulò edocuerunt, vt in triuiis & angiportubus vulgari voce canerent, Politicam iuſtitiam; *πολιτικὴ τὸ δίκαιον. Nicetas lib.3.*

Paulus Venetus lib.3.cap. 17.rer. Orient. auctor eſt,in regno Dragoiam Magos ſolere ad ægrotos vocari. Qui ſi dæmonum oraculo captato hominẽ moriturum affirmarint, propinquos ſine mora ægro os concludere, quoad ſuffocetur: carnes deinde illius conciſas deuorare: piaculum magnum exiſtimare,ſi cadauer à vermibus corrumpatur: oſſa in montium cauernis condere.

Apud Oſtrogothos lacus eſt maximus, Veter dictus, amœnam, ſed oblongam inſulam in vmbilico ſuo habens, duas tenentem eccleſias parochiales: ſub quarum altera ſpecus cauernoſo longóque introitu,& exitu immenſę profunditatis reperitur: in quam Magiæ ſtudioſi cereis accenſis filóque glomerato errores dirigente,deſcendunt vt quendam Gilbertum, nomine magum inſignem, conueniant: qui illic iam olim per proprium præceptorem Catillum, cui inſultare præſumpſerat, ſuperatus atque ligatus eſt. Nam exiguo fuſte certis characteribus Gothicis,ſeu Ruthenicis inſculpto à præceptore proiecto, & manibus apprehenſo, Gilbertus immobilis manſit. Multi olim ad has præſtigias videndas deſcendere ſummo cum periculo. Deinceps legibus cautum, vt qui vel deſcenderent, vel deſcenſum aliis ſuaderent, iiſdem pœnis obnoxij eſſent, quibus illi, qui mortem ſibi ipſis inferent. Os præterea ſpecus ſaxis obſtructum eſt. *Olaus lib.3.cap.20.*

Graſſante bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563.ex caſtris Danicis ſcriptum eſt, Ericum Sueciæ regem inter ſuas copias circumduxiſſe quatuor vetulas Lamias, quæ carmine omném Dano præpedirent victoriam, vt nullum poſſet hoſti facere damnum:& ſi qui à Sueciæ rege cingerentur obſidione redderentur imbelles, atq; in deditionem proni. Vnam ex his Lamiis Comes à Schvvartzenborg Gunthardus,dux exercitus, cepit & exuſſit. Circa vias in puteis & locis aquoſis limoſiſque

inuenta

iouenta lon[illegible] fila, quibus ligneæ cruces mulæ, aliique chara-A ęteres appe[illegible] erant. Si vera eſt hiſtoria (*inquit Vvier. l. 2. c. 34. de Præſtigiis dæmonum*) grauiter vtrimque peccatum eſt, contra manifeſtu Dei mandatum: à Suecis, quòd vetitam opem acciperint: à [illegible]anis verò, quòd ſibi à magicis illis præſtigiis & dæmonum ludibriis timuerint, cùm aduerſus ea, auxilium à Deo, & præſita ab Eccleſia petita, adhibere potuiſſent. Cæterùm rex Sueæ poſt annos quatuor à ſubditis interceptus, dignitate ſpoliatus, & in vincula coniectus eſt.

ODIVM ET CONTEMPTVS.

& Conſule Titulum, Magiæ fructus.

Hipocrates *lib. de Morbo ſacro* Magos deteſtatur, qui iactabant, [illegible]unam ſe detracturos.

Anno Vrbis 657. Cn. Cornelio Lentulo, Publ. Licinio Craſſo Coſſ. ſenatuſconſultum à Romanis factum eſt, ne homo immolaretur, cùm palàm in tempus illud ſacra prodigioſa celebrarentur. Tiberij Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas, Gallorum magos atque vates, humanis gaudentes victimis. *Plinius lib. 30. cap. 1.*

B M. Cato ſalubriter admonet, ne villicus ariolùm conſulat, ne auſpices ſagaſque admittat: quoniam hæc hominum genera vana ſuperſtitione rudes animos ad impenſas, ac deinceps ad flagitia facilè compellunt. *Polid. c. 7 lib. 7. de rer. inuent.*

Quamuis Saga quædam nomine Martha C. Marij temporibus Cimbrico bello certiſſimam in hoſtes victoriam iis modis, quos ſe tenere aiebat, polliceretur: eam tamen Senatus noluit adhiberi. *Dion, & Plut. in Mario.*

Claudius Cæſar equitem Romanum è Vocontiis, quòd in lite in ſinu ſerpentis ouum victoriæ [illegible] cauſa habere deprehenſus eſſet, interfici iuſſit. *Plin. lib. 29. c. 3. & Tacitus.*

In Caracalla prodit Spartianus, damnatos Romæ, qui tertianis & quartanis amuleta collo propendentia geſtarent. *Cælius lib. 9. c. 23. Antiq. Lect.*

Romani eos capitali ſupplicio affecère, qui furem ſolùm magicis artibus retexerant, dum adhuc à fide Chriſti alieni eſſent, ne fidem iſtis artibus habere viderentur. *Extat l. item apud Labeonem. § ſi puta aſtrologus, de iniuriis, ff.*

C Olim Gothi ex Scandina inſula cum ſuo Rege Berico egreſſi, tandem ſub Filimero, quinto poſt eum exitum Rege, ad Mæotidem paludem peruenerunt. Filimerus noui regni in illis terris fundator operæ pretium iudicabat auſpicia ſui imperij à morum correctione inchoare: factáque de moribus inquiſitione, reperit in populo ſuo quaſdam magas mulieres, patrio ſermone Adelrunas appellatas: eáſque de maleficio conuictas in remotas Scythiæ ſolitudines abire coëgit, ne earum commercio reliqua gens contaminata, in nefarias operationes procliuis laberetur. *Bonfinius Decad. 1. 5.*

Anatolius magus præfectus prætorio Antiochiæ, in amicitiam Gregorij eius loci Epiſcopi ſeſe inſinuauit, eoque aliquandiu vſus eſt familiariter. Comprehenſus cum ſociis execranda ſcelera arte magica perpetrata confeſſus eſt. Cùm autem pecunia præfectum Orientis corrupiſſet, & iam dimittendus eſſet: populus per delationes quorundam, quaſi Gregorius Epiſcopus in ſacrificiis Anatolio communicaſſet, inflammatus, ſeditionem mouit. Ad Imperatorem Tiberium Conſtantinopolim res delata, latáque ſententia, de exilio multandis iis, qui Anatolio addicti fuiſſent. Ea cùm Antiochiæ promulgata eſſet, Antiocheni denuò tumultu concitato, maleficos illos ad D exilium damnatos naui impoſitos viuos exuſſêre, Imperatorem tanquam proditorem accuſauere. Anatolius beſtiis in amphitheatro obiectus, & corpore diſcerpto cruci affixus, à lupis deuoratus eſt. *Euagrius lib. 5. c. 18.*

Gregorius Turonenſis ſcribit, Mummonem magum præfectum prætorio in tortura verſantem iuſſiſſe nunciari Childeberto regi, ſe omnis doloris expertem eſſe. Tunc mandaſſe regem, vt diſtenderetur trochleis, & aculeis inter vngues pedum manuumque poſitis, ita in diuerſum traheretur. Quod genus quæſtionis omnium valentiſſimum apud Turcos obſeruatur: non enim diſrumpuntur membra, ſed nullo negotio ob dolores grauiſſimos citò extorquetur veritas.

Mahomet Aben Thaulon, Sangiach Ægypti nuper cremari iuſſit crocodilum plumbeum portæ cuiuſdam ædis in Ægypto ſubditum, quia ſe hoc pacto incolæ à crocodilis tutos eſſe cogitabant.

Præfectus quidam Hoſij deprehenſus in ſinu ferre ſecundinam infantis nuper nati, ſibi datam à quadam muliere, ad mittendum eiſque os occludendum, qui aduerſus eum dicere conarentur: à Patribus ſextæ ſynodi in Trullo execratus fuit. *Theod. Balſamon.* E

Ludouicus Andegauenſis, anno 1381 Neapolim vrgebat, cùm in exercitu haberet lectiſſima virorum triginta millia. Neapolitani vrbis & arcis commoditate freti, apertis portis per ludibrium hoſtem expectabant. Rumor increbuerat, caſtellum Oui nonniſi arte magica expugnari poſſe. Accedit Magus quidam Andegauenſem, aereum pontem è littore in arcem ſeſe ſtraturum confidenter pollicens, per quem Galli irrumpentes, modo ne crucis ſignaculo conatum ſuum turbarent, arce potirentur. Reliquis iuueniliter conſilium approbantibus, Comes Sabaudus hominem ad ſe acerſit, & pollicitationis ſuæ certitudinem conſimili facto confirmantem, quòd Carolo Pacifico, domino ſuo, qui nunc obſideretur, non multò ante ſimili arte arcem tradidiſſet, imaginaria maris exundatione intra arcis mœnia irrumpentis Ioanna regina, & Othone Brunſuicenſe ad deditionem compulſis, acerbis verbis de proditione accuſauit, adeóque vt hoſtibus certò conſtaret, virtute non fraude magica Gallos niti, accito carnifice capite multari curauit. *Io. Foiſſardus l. 2. c. 89.* F

ACTIONES QVÆDAM PROPRIÆ, A MAGICA FACVLTATE NATVRALI prouenientes, agente in MORBOS.

Pyrrhi regis Epirotarum pollicem in dextro pede, cuius tactu lienoſis medebatur, cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumque loculo in templo. *Plin. lib. 7. c. 2.*

VENENA.

Crates Pergamen. & Strabo lib. 13. in Helleſponto circa Parium, genus hominum fuiſſe tradit, quos Ophiogenes vocat, ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos: & manu impoſita venena extrahere corpori. Varro etiam nunc eſſe paucos ibi; quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, vt Agatharcides ſcribit, à Pſyllo rege dicta, cuius ſepulchrum in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, vt cuius odore ſopirent eas. Mos verò, liberos genitos protinus obiiciendi ſæuiſſimis earum, eoque genere pudicitiam coniugum experiundi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus. Hæc gens ipſa quidem propè interneciione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamen hominum ex his, qui profugerant aut cùm pugnatum eſt, abfuerant, hodiéque remanet in paucis. Simile & in Italia Marſorum genus durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideò ineſſe iis vim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt venenum: feruntque ictos ſaliua, vt feruentis aquæ contactum fugere: quòd ſi in fauces penetrauerit, etiam mori: idque maximè humani ieiunioris. *Plin. lib. 7. c. 2. Syllius lib 8.* G

—— Marſica pubes,
Et bellare manu, & chelidris cantare ſoporem,
Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.

Gellius *lib. 6. c. 11.* Priſcianus hæc ipſa citat è Varronis *lib. 1. Rerum humanarum*, de Pariis, qui vocantur ὀφιογενεῖς, & in Africa Pſyllis.

VITAM. VENEFICI. NATVRA.

Minos Cretæ rex, veneficus natura, cuius è concubitu mulieres moriebantur, cum ſerpentes & ſcorpios & ſcolopendras parerent, quibus cum rem habebat. *Antonius Liberalis in Metamorphoſi Plut. in Paral.* H

Apollonides perhibet, in Scythia fœminas naſci, quæ Bythiæ vocantur: háſque oculis pupillas binas habere, & perimere viſu, ſi quem fortè iratæ aſpexerint. Hæ ſunt & in Sardinia. *Solinus c. 6. Plin lib. 7. c. 2.*

Sub Clemente VII. inter Romana proſtibula erat Quædam inſigni forma, cum qua ſi qui rem habuiſſent, lucente puſtula ſtatim glans illorum corripiebatur: qua paucis horis pudendum totum ita arrodebatur, vt amputatione tantùm veretri & vſtione ex multis pauci curarentur. Sic Zacheus Cardinali cuidam à Secretis cauda plus quàm media mulctatus à Iacobo Peruſino chirurgo pontificio feliciſſ. euaſit. Romanis medicis mulieris inſpiciundæ negotium datum. Cúmque ij nihil in formoſiſſimo corpore labis deprehendiſſent, natiua quadam intemperie id accidere argumentati, quod ſimile quid de puella napello nutrita Arabum commentarij referrent: clementiſſ. Pontifex ſola relegatione in illam animaduertere fuit contentus. *Andr. Petr. Peruſinus, Iacobi diſcipuli, hypomnema.*

* Prodentius *lib. 1. contra Symmachum. de Mercurio.*

Nec non Theſſalica doctiſſimus ille magia,
Traditur extinctas ſumpta moderamine virga
In lucem reuocaſſe animas, Cocytia lethi
Iuris reſignaſſe, ſurſum reuolantibus vmbris:
Aſt alias damnaſſe neci, penitúſque latenti
Immerſiſſe chao. facit hoc ad vtrumque potitus
Vt fuerit, geminoque armarit crimine vitam:
Murmure nam magico tenues exire figuras,
Atque ſepulcrales ſcitè excantare fauillas:
Vita itidem ſpoliare alios, ars noxia nouit.
Artificem ſcelerum ſimplex mirata vetuſtas
Supra hominem coluit, ſimulans per nubila, ferri
Aligeriſque leues pedibus tranſcurrere ventos.

Petronius *Arbiter* veneficam ita loquentem inducit.

Quidquid in orbe vides, paret mihi: florida tellus.
Cùm volo ſpiſſatis areſcit languida ſulcis.
Cùm volo fundit opes, ſcopuliſque atque horrida ſaxa
Niliacas iaculantur aquas, mihi pontus inertes
Summittit fluctus, zephyrique tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes, mihi flumina parent
Hircaniique tigres, & iuſſi ſtare dracones.
Quid leuiora loquor? luna deſcendit imago
Carminibus deducta meis, trepidúſque furentes
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent, taurorum flamma quieſcit,
Virgineis extincta ſacris. Phœbeia Circe
Carminibus magicis ſocios mutauit Vlyſſis:
Proteus eſſe ſolet quidquid libet, his ego callens
Artibus Idæo frutices in gurgite ſiſtam.
Et rurſus fluuios in ſummo vertice ponam.

* MAGORVM IMPOSTVRÆ, FRAVDES.

ABIECTIO.

Impoſturas Magorum arguit, quod prolixè, multíſque ſermonibus polliceantur ἀδύνατα, monteſque aureos, vt deſcribit egregiè *Virgil. Eclog. 8. & lib. 4. Æneid. Ouidius lib. 14. Metam. Propertius Eleg. 1. lib. 1. Tibullus Eleg. 2. lib. 1.* & alij qui de Magia ſcripſerunt. Pro auro enim auram inanem venditant, & accipiunt, vt teſtis eſt *Pſellus c. de collation. auri & virtutis.*

Narrat *Laurentius Ananias lib. 2. de nat. Dæmonum*, Dæmonem Ariolo cuidam dixiſſe, aſſeruari ab omni ſuo ſatellitio pecunias ac theſauros Antichriſto, vt ei ad ſumptum ſufficiat, attamen mendaci non eſt credendum.

Et cuidam inani ſpecie decipere infinitis propè exemplis demonſtrari aptè poteſt, habet quamplurima *Remigius* teſtis oculatus *lib. 1. Dæmonolat. c. 1.* & optimè *Grillan. q. 3. n. 12.*

Sic ferunt Fauſtum & Agrippam Magos cum iter facerent, ſolitos nummos ad oculum ſinceros in diuerſoriis numerare, quos, qui receperant, pauculos dies cornuum fruſta, vel ſcruta viliſſima reperiebant. Sic cuidam infauſtæ, licet nobili, matronæ Moſellanæ, quæ ob crimen ſortiarium paucis ab hinc annis apud aquas Conſluentes flammis tradita, fiſcellam dederat plenam ſcutatis, vt apparebat: illa repoſuit in arcam: verùm cum vti voluit, loco numiſmatum fimum reperit equinum. Alia hujuſmodi narrantur complur ia.

Certior ſanè cauſa, cur ita id eueniat, cum alioquin Dæmon poſſet theſauros alieni elargiri; eſt, quod Deus id non permittat, minus iubeat. Cur alioqui videamus hoc hominū genere, quibus tā ſplendidè diuitias, dignitates, gratiā Principū pollicetur Dęmō, nihil eſſe vilius, egenius, abiectius, odioſius? ſi antè diuites erant, depauperantur; ſi pauperes nunquam ditantur.

Lucianus refert Apollonium arte ſua theſauros ſolitū quærere; ſed nec Lucianus, nec Philoſtratus teſtatur vnquam eum conſecutum quidquam, vnde caput vnctius referret.

Videmus eum homines lactare vana inueniendorum theſaurorū ſpe, & cum quærere contra humanas etiam leges perſuaſerit, tum eos vel metu exanimet, vel crudeliter præfocet.

Andr. Thuetus narrat ab oculato teſte acceptum, de Græculo quodam Macriano, cum dum in Paro inſula theſauru m quærere t, à terra abſorptum.

Similia quædam in Anaſtaſio refert *Cedrenus*, & alij plures alia. Vnum aſcribam admiratione non indignum: Circa annum Chriſti, 1520. Baſileæ quidam ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, inceſtus qua arte cryptam illam, quæ Auguſtæ Rauracorum patet, ingreſſus, & vlterius quam vlli alij vnquam potuerant, progreſſus miranda quædam ſpectra referebat. Cereo accenſo in cryptam deſcendens, primò per ferream portam ſe tranſiuiſſe aiebat: inde ex vna concameration in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam ſpectari, & virginem formoſiſſimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus ſolutis infernè in horridum ſerpentem deſinentem, à ca manu ad ſcrinium ferreum deductus fuerit, ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ ſimilem eos compeſcere. Tum clauium faſce, quem collo alligatum geſtaret, ſoluto, arcat recludere, & omnis generis numiſmata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipſa crypta ſe retuliſſe oſtendebat. Addebat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus, ſeſe, cum regio eſſet ortu ſtemmate, iam olim deuotam in tale monſtrum mutatam eſſe, neque aliam ſalutis recuperandæ rationem ſupereſſe; qam ſi ab illibati pudoris adoleſcente ter deoſculata fuiſſet, tunc enim formam priſtinam ſibi reſtitutum iri, & dotis nomine theſaurum omnem, qui eo loci lateret, liberatori ceſſurum. Affirmabat quin etiam bis ſeſe virginem deoſculatum, bis tam horribiles geſtus in ea præ gaudio ſperatæ liberationis obſeruaſſe, vt ſibi, ne viuus ab ea diſcerperetur metuendum fuerit. A quibuſdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam poſtea aditum ad cryptam inuenire potuit, nedum ingredi. Quis non deprehendit illuſionem? iuuenis ille mentis non benè compos vel magus, illa de genere Lamiarum, Dæmon: oſculum petebat, deuoratura poſt tertium non permiſit Deus, canes illi duo, alij dæmones vel veri vel fictitij theſauri cuſtodes, numiſmata quædam fortè vera, & Deo permittente data.

Poſt annos aliquot alius Ciuis Baſileenſis eandem cryptam ingreſſus, vt familiæ ſuæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum oſſa inuenit, & ſubitò correptus horrore feſtinus egreſſus, intemperiis actus fuit, donec tertia poſt die miſerè interiret.

Paucos ante annos aliquot Quidam Prior Margullinæ cum duobus ſociis foſſam quandam in ſpelunca Regis Salai propè Puteolos theſaurorum cauſa ingreſſus, miſerè interiit, nec amplius viſus, vt narrat *Villamontius lib. 1. Itinerarij ſui cap. 27.*

☞ *Illuſtretur hic Titulus ex Loco de miraculo. Tit. Miracula Magica.*

* DÆMONVM IN MAGORVM PRÆSTIGIIS IMPOTENTIA, Illuſio, &c.

B. Auguſtinus refert populum Hebræum ſumma fœlicitate rerum omnium cumulatum fuiſſe, quoad Deos falſos contempſit, vt omnes inquit, intelligerent, ipſam non eſſe in Dæmonis poteſtate, ſed in illius cui Angeli ſeruiunt, quem dæmones contremiſcunt. *Epiſt. 5.* & producit ibidem Apuleium Magum, qui nec ad Regnum, nec ad vllam dignitatem quantumuis minorem, vllis Magiæ artibus potuit deuenire; etiamſi vel maximè conaretur.

At Magorum impotentia clarè in Scriptura S. arguitur: quod à Pharaone, Nabuchodonoſore, Balthazare Rege vocati, cùm vt ſomnia quæ illi viderant edicerent, tum vt ſcripturam quam ad candelabrum manus tribus digitis ſcribebat tempore conuiuij, interpretarentur, nec id poſſent. Verùm vel maximè tunc, quando productis ſerpentibus, ſanguine, ranis coram Pharaone, Moyſe præſente, eorum facultas defecit in producendis cyniphibus, *Exodi c. 8.* ſic vt exclamarent: Digitus Dei eſt hic, id eſt, potentia & operatio, qua Moyſes innatur, & compeſcimur.

Cùm Cyprianus prius Magus, & poſtea martyr Chriſti illuſtris, Iuſtinam virginem Chriſtianam iuuenis deperiret, cantionibus ac veneficiis ad libidinis ſuæ aſſenſum eam allicere conabatur. Hinc dæmonem conſuluit, qua id arte conſequi valeret? Qui cum reſpondiſſet, nullam artem aduerſus eos valere, qui fide Chriſtiana imbuti ſunt, occaſionem dedit, vt ille peſſimis artibus renuntiantis Chriſti iugo ſe ſubmitteret, priore Dæmonis excuſſo. *Breuiar. Rom. 6. Septembris.*

Eorum imbecillitatem demonſtrat poteſtas, exorciſmorum in Eccleſia, quam Petrus & Paulus aduerſus Simonem Magum hæreticorum Patriarcham adhibuere, eumque proſtrauere, vt ſcribit *Egeſippus.* Sic idem Paulus alios Epheſinos *Actor. cap. 19.* & Elymam *Actor. cap. 13. & 17.* Iacobus major, Philetum, & Hermogenem: Ioannes, Apollonium & Cynopum Magos ſuperarunt, vt eorum acta teſtantur. Legatur

Auguſtin.

Auguſtin.*lib.*18.*de Ciuit.c.*18.*& §.ſequenti*, vbi de quorumdam Magorum conuerſione agimus.

Ad Taurinum Aurelianenſem Epiſcopum, Magos Cambiſem & Zamrim cum diſcipulis irruiſſe legimus, vt eum interimerent: quoniam cum viuente contendere, neque dictis, neque factis poterant. Illo autem ſeſe Crucis ſigno muniente, diuinitus inhibitos ne propius accederent, & ob id magis furore concitatos, ſibimetipſis mortem conſciuiſſe. Confer nunc cum Magorum vanitate Crucis virtutem. Illa ſibi ſeruientes occidit, hæc à cædis periculo liberauit. Quam rem etiam maleficorum diſcipuli conſiderantes, Chriſtiani facti ſunt, & ſanctum, quem capitali odio proſecuti fuerant, reuereri cœperunt. *Vincent.in Spec.lib.*10 *c.*78.79.

* CONVERSIO, ET DE LIBRIS EORVM VRENDIS.

Cyprianus primùm Magus, dolere cœpit prioris vitæ inſtitutum, quando intellexit à Dæmone, Chriſtiana fide imbutos, ſtigiis illis artibus non poſſe detrimentum aut moleſtiam ſuſtinere, & nullam earum impoſturam aduerſus tales procedere, vt paulò antè diximus *Breuiar.Rom.in lection.dici.*

Cæterùm rara & difficilis Magorum conuerſio, propter aſſiſtentem Spiritum nequam, qui aſſiduè eos dementat & impugnat illuſionibus & perſuaſionibus nefariis, ne ad veram Dei cognitionem pertingant, vnde interpretes Actuum Apoſtolicorum, mirè extollunt, quod S. Paulus in ciuitate Epheſina, quæ erat infamis magicis incantationibus; Apollonio Tyaneo eas maximè profitente, vti & pro Deo habitus, & ſtatua fuit donatus, vt ſcripſit *Philoſtratus lib.*4. etiam ad fidem perduxerit plures eorum, qui fuerant curioſa ſectati, quod de Magicis artibus exponunt; ſic vt libros ſuos ſuperſtitioſa & Magica continentes, coram tota multitudine comburerent, non obſtante quod illorum pretium inueniretur denariorum quinquaginta millium *Act.*19.

Anaſtaſius Perſa quoque ex Mago euaſit Monachus ſanctiſſimus, & Martyr Chriſti illuſtris, ſub Choſroe Rege apud Perſas. Quippe è ſuperſtitione Magica conuerſus, Hieroſolymam viſendorum locorum ſacrorum cauſa ſe contulit, ibique Monaſticam vitam amplexus, tandem pro fidei quam ſuſceperat confeſſione, ſanguinem fundere non dubitauit. Eius acta deſcripta reperiuntur apud *Surium* 22.*Ianuarij.*

Meminit et à *Ioan. Damaſc.in hiſt.de Barlaam & Ioſaph c.*32. Theudæ, cuiuſdam conuerſi à Magicis ſuperſtitionibus: ſic vt eas mirè execraretur, idque oratione Ioſaphat, eiuſque monitionibus. Sapienter interim in Eccleſiæ mores eſt introductum, ne quis præſertim Magus recipiatur, niſi libros ſuos Magicos exemplo illorum Epheſiorum *in Actis c.*19 combuſſerit. Extatque ea de re lex Honorij & Theodoſij, & teſtantur eam conſuetudinem iam vſu tum receptam, *Athanaſius de Incarn. verbi, Aug in Pſal.*61. poſt exhortationem illius: *Nazianz. de Cypriano*, & alij, & particulatim Nazianzenus ſupra, ſcribit de Theuda Mago, quod inſtitutus verbis Ioſaphat, ex aula Regis Indorum Abenner, in qua prius inter Proceres magno in pretio fuerat, exceſſerit, atque ad ſceleratam ſuam ſpeluncam profectus, Magicos libros omnes exuſſerit, & diabolicorum arcanorum theſauros à ſe reiecerit. *c.*32.*in fine.*

Philetes quoque Hermogenis Magi diſcipulus, cum Iacobo Maiore de fide certamen iniit, victus autem credidit, & ad Magiſtrum ſuum reuerſus: Magus abieram inquit, redeo Chriſtianus. Indignatus Hermogenes, Philetem vbi conſtiterat incantationibus fixit, ita vt ſe loco mouere non poſſet. Tunc Apoſtolus ſudariolum ſuum miſit, cuius tactu liberatus Philetes diſcipulum diaboli relinquens, adhæſit Diſcipulo Chriſti. Rurſus tamen Hermogenes imperat ſpiritibus, vt extemplo ambos coram ſe vinctos ſiſterent. Sed in foueam quam fecit, ipſe incidit. Profecto enim ſpiritus tangere quidem Dei ſeruos potuerunt. Supra illos in aëra pendentes, fremebant ac lamentabantur, quod ab Hermogene miſſi vt eos ligarent, ipſi igneis catenis ligati ibidem detinerentur. Expediti tandem, & Apoſtolo, quam Mago, obſequentiores facti, Hermogenem ipſum vinculis complicatum in medium adducunt, nihil prætetea ei mali inferre iuſſi. Qui deinde libertati redditus, ab Apoſtoli latere diſcedere non audebat, ne quid grauius à dæmonibus pateretur, donec baculo eius accepto, abiit ſecurus, plus iam confidens Apoſtoli ligno, quam veneficiis ſuis. Conuerſus igitur maleficæ artis libros flammis tradidit, & ſe fidei Chriſtianis expertus, nihil ea, neque verius neq; fortius, mortalibus datũ. *Euſ. Eccl. Hiſt.l.*2.*c.*8.*Iſid de Patr.c.*73.

* LIBRI MAGICI.

Libros qui Magicas ſuperſtitiones, Incantationes, maleficia, & id genus alia docent, è medio tollendos, ſuperiori Paragrapho, exemplis è Scriptura diuina, & hiſtoriis ſacris petitis demonſtrauimus. Et nonnulla ex Loco de Libris, his affinia Lector huc transferre poterit, §. *Libri Magici.* quibus pauca adiiciemus Libros Magicas ſuperſtitiones proponentes, docentes, aut quomodolibet tractantes, nec legere permittitur, nec apud ſe retinere, nec ad hæredes tranſmittere: ſed debent ignibus tradi & comburi, exemplo eorum qui id in Actis Apoſt. *c.*19. feciſſe leguntur: aliorum inſuper quorum ſupra meminimus ex Euſebio, Iſidoro, Damaſceno, Auguſtino. Qui Auguſtinus poſt commentarium in Pſalmum LXI. narrans conuerſionem cuiuſdam Mathematici & Magi, pro eóque orationes fidelium poſtulans, dicit inter alia. Perierat ergo iſte nunc quæſitus, inuentus, adductus eſt: portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem miſſis, ipſe in refrigerium tranſeat.

Igitur iure antiquo cautum ita fieri, & in Eccleſia primitiua obſeruatum: ac renouatum edicto Pij IV. & Clemen. VIII. Pont in Reg Indici librorum prohibitorum præfixis *Reg.*9. Ibi reiici omnino mandantur libri omnes & ſcripta, in quibus ſortilegia, veneficia, auſpicia, & incantationes artis magicæ continentur: Videatur *C.de Epiſc.audient.l.b. Mathematicos, lib.cætera D.Fam. hercif.*

Libri autem hi non tam propria auctoritate comburendi veniunt, quam deferendi ad inquiſitores & Cenſores, & qui eos retinent, nec deferre parati ſunt, non erunt abſoluendi, eſtque abſolutio reſeruata in Bulla Cœnæ Domini.

Horum inſuper Librorum lectio non cuiuis permiſſa: ſed iis tantum, qui vetitorum librorum legendi facultatem ab Apoſtolica Sede habent. Hæc enim licentia ſoli Pontifici videtur reſeruata, vt conſtat ex *Bulla Iulij* 3. cuius initium, *cum meditatio cordis.*

* MAGIA VETITA, EAMQVE EXERCENTIVM POENÆ.

Iure Diuino *Exod.* 22. decernitur, maleficos non patieris viuere, ſiue vt textus Hebræus, maleficam non viuificabis, id eſt, viuere non ſines, ſed è vita tolles, vtitur autem genere fœminino, quod ille ſexus magis in maleficia propenſus. Per maleficos autem intelliguntur hoc loco, non ſolum ij qui venena adhibent vt noceant, ſed generaliter omnes, qui diabolicæ Magiæ incumbunt, eamque exercent, pactoque cum Dæmone inito fœderantur, quocunque appellentur nomine: puta venefici, malefici, incantores, ſtriges, Lamiæ, ſagæ, &c. vox namque Hebræa Mechaſſephim generalior eſt, vt diximus ſupra.

Iure autem humano Eccleſiaſtico, iiſdem mortis pœna decernitur, *C peruenit.C.cont. Idolorum* 26.*q.*5. Extrauagantib. variis corpori iuris inſertis.

Ciuili verò, & quidem ſcripto, *lib.multi. lib.nullus lib. Etſi.cap. de Malef.& Mathemat.*

Non Scripto, conſuetudine videlicet vniuerſalis totius Europæ: quam omnium gentium hiſtoriæ, omnium DD. pene ſcripta roborant: quamuis reperiantur, qui Lamias hoc ſupplicio conentur eripere, vt ſunt quidam Althuſius, Godelmannus, Fichardus.

Concurrunt enim in hoc Crimine plura enormia ſcelera; quorum vnumquodque mortem meretur. Quæ cum ſummatim complexus fuerit Iudex Eccleſiaſticus Auenionenſis, in ſententia quam aduerſus huiuſmodi maleficos tulit ann. 1582. viſum fuit eam ad verbum hic inſcribere, vt refertur *à Sebaſtiano Michaëlis, in Pneumalogia.*

Viſis proceſſibus contra N.N.N.&c coram nobis conſtitutos reos accuſatos & delatos: quibus tam per veſtram & quorumlibet veſtrum relationem, ac propriam confeſſionem iudicialiter coram nobis factam, atque ſæpius repetitam, iuramento veſtro medio; quam per teſtium depoſitiones, eorumq; accuſationes, & alias legitimas probationes ex dictis, actis & proceſſu reſultantes, nobis legitimè conſtitit, & conſtat, quod vos, & veſtrum quilibet, Deum noſtrum omnium Creatorem & Opificem, Vnum & Trinum abnegaſtis; & immitem Diabolum, hoſtem antiquum humani generis, coluiſtis; voſque illi perpetuò deuouiſtis, & ſacratiſſimo Baptiſmati, & his qui in eo fuerant ſuſceptores leuantes & proparentes, veſtræq; parti Paradiſi & æternæ hæreditatis, quam pro vobis & toto genere humano Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua morte acquiſiuit, coram præfato cacodæmone in humana ſpecie exiſtente,

abrenuntiaſtis;infundente ipſo rugiente Diabolo denuò aquã, A quam accepiſtis , veſtro vero mutato nomine in ſacro baptiſmatis fonte vobis impoſito , ſicque aliud commenticium nomen vobis imponi fictitio baptiſmate paſſi fuiſtis,& accepiſtis, atque in pignus fidei dæmoni datæ, veſtimentorum veſtrorum fragmentum & particulam illi dediſtis ; &, vt à libro vitæ vos deleri,& obliterari pater mẽdacij curaret,ſigna veſtra propria manu ipſo mandante & iubente,in reproborum damnatorum, mortiſque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato appoſuiſtis,&,vt ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, notam vel ſtigma cuilibet veſtrum,veluti rei ſuæ propriæ,inuſſit: & illius mandatis & iuſſis iureiurando, ſuper circulo (quod diuinitatis ſymbolum eſt)per vos & quemlibet veſtrum præſtito, vos obſtrinxiſtis , ſigno Dominico & cruce conculcato : & illi parendo, adminiculo baculi,quodam nefandiſſimo vnguento ab ipſo Diabolo vobis præſcripto,illiti cruribus & poſiti per aëra ad locum conſtitutum,intempeſta nocte,hora commoda malefactoribus, ſtatiſq; diebus, ab ipſo tẽtatore portati & tranſlati fuiſtis, ibiq, in communi ſynagoga plurimorum maleficorum, ſortilegorum, & hæreticorũ B faſcinariorum,cultorumque dæmonum, accenſo igne tetro, poſt multas iubilationes, ſaltationes,comeſſationes,compotationes & ludos , in honorem ipſius præſidentis Beelzebub Principis dæmoniorum,in formã & ſpeciẽ fœdiſſimi & nigerrimi hirci immutati,vt Deum, re & verbis adoraſtis:&ad illum cõplicatibus genibus ſupplices acceſſiſtis & candelas piceas accenſas obtuliſtis,& illius fœtidiſſimum ac turpiſſimũ anum (pro pudor !) ſumma cum reuerentia ore ſacrilego deoſculati eſtis;illumque ſub veri Dei nomine inuocaſtis;illiuſque auxilium,& pro vindicta in omnes,vobis vel inſenſos,vel petita denegantés exercenda efflagitaſtis:atque ab ipſo edocti, vindictas,maleficia, faſcinationes tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuiſtis,atque homicidia infantium quamplurima commiſiſtis,imprecationes, ablactationes, tabes,& alios grauiſſimos morbos ope iam dicti Satanæ,immiſiſtis;infantéſque per vos,nonnullis etiam ſcientibus tantum & annuentibus,arte iam dicta malefica oppreſſos,confoſſos & interfectos fuiſſe, ac deinum in cœmiterio ſepultos noctu & clam exhumaſtis, atque in ſynagogam prædictam faſcinariorum collegium,por- C taſtis ; denique Dæmoniorum Principi in ſolio ſedenti obtuliſtis,detracta & vobis conſeruata pinguedine,capite, manibus, & pedibus abſciſſis, truncúmque decoqui, & elixari,& interdum aſſari curaſtis, iubentéq; ac mandante præfato Patre veſtro comediſtis,& damnabiliter deuoraſtis:mala denique malis addendo,vos viri cum ſuccubis,vos mulieres cum incubis fornicati eſtis,Sodomiam veram & nefandiſſimum crimen miſerè cum illis tactu frigidiſſimo exercuiſtis;&, quod etiam deteſtabiliſſimum eſt , auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum per vos in Eccleſia ſancta Dei aliquando ſumptum, iam dicti ſerpentis à Paradiſo eiecti præcepto,in ore retinuiſtis,illudque in terram nefariè expuiſtis,vt cum maiori omnis contumeliæ,impietatis,& contemptus ſpecie Dei noſtrum verum & ſanctum dehoneſtaretis,ipſum verò Diabolum,eiuſque gloriam,honorem, triumphũ,& regnum promoueretis;atque omni honore, laudibus,dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis,decoraretis,& honeſtaretis.Quæ omnia grauiſſima, horrendiſſima ac nefandiſſima ſunt , directè in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob cauſam nos F. Florus Prouincialis Ordinis Fratrum prædicatorum, ſacræ Theologiæ Doctor , ac Sanctæ Fidei in tota iſta Lega- D tione Auenionenſi Inquiſitor generalis ; Dei timorem præ oculis habentes , pro tribunali ſedentes , per hanc noſtram ſententiam definitiuam , quam de Theologorum & Iuriſperitorum conſilio , more maiorum, in his ferimus ſcriptis , Ieſu Chriſti Domini noſtri , ac B. Mariæ Virginis nominibus piè inuocatis, dicimus , declaramus , pronuntiamus , & diffinitiuè ſententiamus, vos omnes ſupra nominatos & veſtrum quemlibet fuiſſe & eſſe veros Apoſtatas , idololatras , Sanctiſſimæ fidei deſertores , Dei omnipotentis abnegatores & contemptores , Sodomiticos & nefandiſſimi criminis reos , adulteros, fornicatores, ſortilegos, maleficos, ſacrilegos, hæreticos, faſcinarios, homicidas, infanticidas, dæmonumque cultores, Satanicæ , Diabolicæ atque infernalis diſciplinæ , & damnabilis & reprobatæ fidei aſſertores , blaſphemos, periuros, infames, & omnium malorum , facinorum & delictorum conuictos fuiſſe. Ideo vos omnes, veſtrúmque quemlibet, tanquam Satanæ membra , hac noſtra ſententia Curiæ ſeculari remittimus,realiter & in effectu condignis & legitimis pœnis eorum E peculiari iudicio plectendos.

Certè conſuetudo obtinet , vt Eccleſiaſtica Tribunalia de huiuſmodi criminibus conuictos tradant brachio ſæculari , vt merita ſupplicia ſuſtineant.

Quin etiam iam olim Gentiles Magica arte imbutos, ignis ſupplicio afficiebat. *Ita Paul. lib. 5. ſent. tit. 23.* vnde *Baronius in Martyrol. 27. Februarij* notat,quod toties Chriſtiani incenſo rogo puniti legantur , eò quod eos haberent tanquam Magos , aduerſus quam calumniam plures exſtant SS. Patrum apologiæ.

Apud Romanos Magiæ conuictus , prærupto , altóque ſaxo quod Tarpeium vocat , & adiunctum erat carceri ſiue cuſtodiæ Mamertinæ , in rupe Tarpeia; ac teſte Feſto dicebatur Robur , præcipitabatur. Ita ſcribit *Tacit lib. 2.* Lucium Pituanium magum Tarpeio ſaxo deiectum.

Itemque Apuleius in ea oratione qua Magiæ crimen à ſe alienum defendit, hæc ait : ô mirum commentum!ô ſubtilitas digna carcere & Robore ! F

Modò apud Chriſtianos pœna ignis Magia diabolica vindicatur, cuius rei innumera exempla paſſim videre eſt in Germania,& ea Belgicæ parte , quæ Geldriam attingit, lamiis,ſagis , & aliis huius turpitudinis amatoribus infamem. Quin nonnunquam etiam cum ipſis Magis libri eorum comburuntur , vt ante annos 25. aut circiter Antuerpiæ factum conſtat ex decreto Magiſtratus.

Carolus VII. Gallorum Rex, Principem Ægidium de Raxa,Gallici regni Mareſcallum furcis appenſum,atque igne aſſum,fœda morte affecit, quòd magicæ arti deditus,centum ac viginti tum prægnantium mulierum , tum infantium corpora occiderat.Mulier quoque ruſticana Abbatiſvillenſis viua combuſta fuit,quia infantes peremerat, & ſale conditos in cibum adhibuerat : omnes crudelitatis tranſgreſſa terminos , dum in eam ſæuiret ætatem, quæ etiam feras interdum mites inuenit. *Bapt. Fulg. lib. 9. cap. 2.*

Porrò pœna ignis , maleficis & incantatoribus decreta in Hiſpania fuit à tempore Romani Regis,circa annum 844. Ille G enim magica ſacra,cantionéſque coërcuit ignis ſupplicio: *Mariana de reb. Hiſp. lib. 7. c. 15.*

In Italia verò etiam tempore D. Gregorij, Baſilius quidam Senator Magus, qui vt pœnam effugeret, Monachum ſe finxerat,flammis abſumptus fuit. *Lib. 1. Dialog. cap. 4.* hic autem Baſilius cum Prætextato,viro etiam Senatorio, conuictus Magiæ fuit. *Caſſiod. lib. 4. variar epiſt. 22. & 23.*

Impœnitentes viuos comburendos : pœnitentes verò ſtrangulandos prius , ſuadet *Couarr lib. 2. var. reſolut. c. 10. num. 9. Iul. Clar. §. final. q. 99 n. 7.* quin alij circa hos mitiorem pœnam infligi poſſe decernunt.

Stabuleti , vt ſcribit *Delrio lib. 5. Diſquiſ. Mag ſect. 16. q. 5.* Ionnes Del Vaulx [non ille qui Louanij erexit Collegium humanitatis ; quod Gandenſe vulgus appellat] igne cremandus, quod de Magia eſſet conuictus capite plexus fuit.

Alibi palo alligati ſtrangulantur , qui aliàs ob hoc crimen viui erant exurendi.

Quàm ægrè autem Deus ferat maleficos, magos,aut ſimiles fæces defendi contra iuſtitiam , aut à debito ſupplicio eripi,in Anatolij cuiuſdam & ſociorum Magorum cauſa,multiplici miraculo fuit oſtenſum,narrante rem prolixè *Euagrio, lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 18.* H

*MAGORVM AC ILLORVM PRÆSTIGIIS, ET MALEFICIIS VTENTIVM , EORVMQVE familiarum , exitus & euentus horrendi.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Nahum cap. 3. verſic. 4. inter præcipuas cauſas excidij NINIVÆ memorat quod in ea magi , & malefici magni fierent.

Eaudem ob cauſam minatur Ieroſolymæ *Michææ c. 5. v. 10.* Propter Cananæi deleti & pulſi ſedibus ſuis. *Deuter. 18. v. 10.* Nunquam id impune Regibus ceſſit ; Saul non excidit regno niſi poſtquam Magiæ præſidia quæſiuit : tunc (ait Bleſenſis) dum Pythoniſſam conſulit in montibus Gelboë cum filiis meretur interfici. *1. Reg. 28. v. 8.* Sic Ochozias,qui ceciderat per cancellos , dum de vitæ diuturnitate ſcrutatur , vita eius tanquam tela texenda ſucciditur. Ob maleficiorum imitationem Manaſſes ſpecimen fit Regis calamitoſiſſimi(*4. Reg. 21. & 25.*)

cuius peccatum etiam poſteri luerunt, nec pacari Deus potuit Ioziæ pietate (4. *Reg.* 23.) Iezabelis venefícia nota, ſed & præcipitatam de feneſtra, laceratam à canibus.

HISTORICA.

Mulier quædam apud Bertheliam Angliæ villam auguratrix & malefica, cùm quadam die conuiuaretur, cornicula, quam habebat in deliciis, vocalius ſolito neſcio quid cornicata eſt. Quo audito, cultellus dominæ de manu excidit, ſimul & vultus expalluit; & ingemiſcens diriſſimè ait: Hodie ad vltimum ſulcum peruenit aratrum meum: hodie audiam & accipiam grande incommodum. Adhuc ea loquente venit ad eam nuncius, dicens: Hodie mortuus eſt filius tuus, & tota familia tua ſubita morte interiit. Quo audito, continuo dolore ſaucia decubuit, vocarique præcepit ſuperſtites liberos, monachum & monacham; quibus ſingultiendo ait: Ego miſerabili quodam fato meo dæmoniacis artibus ſemper inſeruiui; ego vitiorum meorum ſentina, & illecebrarum magiſtra fui, & ſperabam tantum in religione veſtra, & à meipſa deſperaui. Nunc ergo quia ſcio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui ſuaſores in culpa, rogo vos per materna viſcera, vt mea tenteris alleuiare tormenta; nam de anima ſententiam damnationis non reuocabitis. Corpus ergo meum inſuite in corio ceruino, & includite in lapideo ſarcophago, & operculum ferro & plumbo conſtringite; & lapidem ipſum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita ſecurè iacuero, quarta die infodietis me in humo; quanquam vereor ne terra nolit me recipere pro maleficiis meis. Pſalmicines quinquaginta ſint noctibus; & Miſſæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur eſt vt præceperat, & nihil valuit. Primis enim duabus noctibus, cùm chori Clericorum pſalmos canerent circa corpus, ſinguli dæmones oſtium Eccleſiæ, immani obice clauſum, leui negotio confringentes, duas extremas catenas diruperunt: media verò, quæ operoſius elaborata erat, illibata durauit. Tertia nocte circa galli cantum, ſtrepitu aduenientium hoſtium, omne monaſterium viſum eſt à fundamentis moueri: vnus nempe vultu cœteris terribilior & ſtatura celſior ianuas maiori vi concuſſas in fragmenta deiecit: & arroganti geſtu acceſſit ad ſarcophagum; inclamatóque nomine, vt ſurgeret: imperauit. Qua reſpondente, Nequeo, præ vinculis. Solueris, inquit, & malo tuo: ſtatimque catena, quæ cæterorum ferociam eluſerat, nullo conamine vt ſtupam dirupit, operculúmque tumbæ pede depulit, & apprehenſa manu palam omnibus, ab Eccleſia extraxit ad fores, vbi paratus erat equus niger ſuperbè hinniens, vncis ferreis per totum prætuberantibus, ſuper quem miſera illa mulier impoſita ab oculis intuentium, cum toto ſodalitio diſparuit. Audiebantur tamen clamores per quatuor ferè milliaria, miſerabiles ſuppetias deprecantis. *Olaus Magnus Gothus, Vpſalenſ. Archiepiſc. Suetiæ & Gothiæ primas lib. 3. hiſt. de Gentib. cap. 20. Vinc. ſpec. hiſt. lib. 25. cap. 26.*

Matrona quædam nobilis, in vicinis partibus Tuſciæ, ob carnis vitium à dæmone fuit correpta: cúmque antiquus ille hoſtis eam vexatione continua vehementer attereret, propinqui eam carnaliter amantes, & amando proſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium, maleficis tradiderunt, vt eius animam funditus extinguerent; cuius carni magicis artibus ad tempus prodeſſe conarentur. Ducta eſt itaque ad fluuium, atque in aquam merſa, ibique diutiùs incantationibus agere malefici moliebantur: vt is qui eam inuaſerat Diabolus, exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio dum arte peruerſa vnus ab ea repellitur, in eam ſubitò legio intrauit. Cœpit ex hoc illa tot motibus agitari, tot vocibus clamoribúſque perſtrepere, quot ſpiritibus tenebatur. Tunc inito conſilio parentes eius ſuæ perfidiæ culpam ferentes, hanc ad venerabilem virum Fortunatum Tudertinæ ciuitatis Epiſcopum deduxerunt, eis reliquerunt. Qua ille ſuſcepta, multis ſe diebus ac noctibus in orationem dedit, tantoque anniſu precibus incubuit, quanto & in vno corpore contra ſe aſſiſtere legionis aciem inuenit. Quam poſt non multos dies ita ſanam atque incolumem reddidit, ac ſi in ea ius proprium diabolus nunquam habuiſſet. *D. Greg. lib. 1. Dialog. cap. 10.*

Sifridus presbyter Minenſis adfert hiſtoriam quæ huc referri poteſt. Anno 1260. Studioſus quidam miſerè deperibat puellam: cùm alia ratione non poſſet, ipſius ſibi copiam fieri per Necromanticum, data pecuniæ ſumma, cupit. Hic ſe adoleſcentémque circulo includit, ſecuriſſimè, ne eundem egrediatur, imperans. Mox ad coniurationes conuerſo, plurima ſe ſpecies phantaſmatum offert; tandem ipſa quoque, quæ quærebatur, imago puellæ. Hic adoleſcens, libidine victus, præcepti immemor manum extendit, amatam apprehenſurus, ſed maximo ſuo malo; ſiquidem à ſpiritu nequam parieti illiſus miſeram exhalauit animam. *Lib. 2. ſuæ Epitomes an. Dom. 1260. apud P. Petr. Tybr. de locis infeſtis, part. 1. cap. 19 num. 16.*

Mira ſunt quæ *in hiſt. Bohemica Dubrauij Epiſcop. Olmucenſis* legimus. Ita enim ſcribit de Wenceſlao, filio Caroli IV. Quum filiam Ducis Bauariæ Sophiam vxorem duxiſſet: nouus ſocer, vbi generum ludicris ſpectaculis, & magicis præſtigiis, delectari cognouit, plenum præſtigiatorum plauſtrum ſecum Pragam aduexit. Ibi dum præſtantiſſimus artificum ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adeſt inter ſpectatores Zyto, Wenceſlai Magus, ore vſque ad aures dehiſcente, accidénſque propius, artificem illum Palatini cum omni apparatu ſubito deuorat, ſolos dumtaxat calceos quia luto obliti videbantur, exſpuens, ſeceſſúmque inde petens ventrem inſolita eſca grauem, in ſolium aqua plenum exonerat, præſtigiatorémque adhuc madidum ſpectatoribus reſtituit, paſſim deridendum, adeò vt cœteri quoque eius ſocij à ludo deſiſterent. Et paulò pòſt, vbi alias multas ludificationes & præſtigias eius recenſuit, ita concludit: Cæterum Zyto impoſtor, ad extremum à cacodæmone ſuperſtes, cum corpore & anima de medio hominum ſublatus fuit, iniecitque Wenceſlao curam, de religioſis deinceps, ac magis ſeriis rebus cogitandi.

Apud nos adhuc inquit *Dubr* (vt Scymnum Tarentinum, Philiſtidem Syracuſium, Heraclitum Mitylenæum, quos præſtigiatores præſtantiſſ. & elegantiſſ. tempore Alexandri Magni fuiſſe legimus, prætereamus) notum eſt, inter præſtigiatores & magos, qui patrum noſtrorum memoria innotuerunt, celebre nomen propter mirificas impoſturas, & faſcinationes Diabolicas, adeptum fuiſſe Iohannẽ Fauſtum Cundlingenſem, qui Cracouiæ magiam, vbi ea olim publicè docebatur, didicerat, adeò vt ex plebe propemodum nullus inueniatur, qui non aliquod documentum eius artis commemorare poſſit, illique eadem ludibria, quæ modo de Mago Bohemo diximus, adſcribantur. Quemadmodum autem horum præſtigiatorum vita ſimilis fuit, ita vterque horrendo modo in viuis eſſe deſiit. Fauſtus enim, vt fertur, & à Wiero recenſetur, in pago ducatus Wirtembergici inuentus fuit iuxta lectum mortuus, inuerſa facie, & domo præcedenti nocte media quaſſata. Alter autem, vt paulò ante diximus, viuus à ſuo Magiſtro raptus eſt. Hæc ſunt præmia digna curioſitatis impiæ & ſceleratæ.

Scribit Bodinus, quod cum Quidam Magis captiuis fidem non haberent, ipſis placuit experiri, & ſe vni Magæ ducendos permittere. Itaque abducti quum ſeorſim in locum aliquem ſtarent, res quidem abominandas conſpectarent; fidem dari Diabolo: ſaltari, coiri: ſed tandem Diabolus qui eos à ſe non videri finxerat, tam ſtrenuè verberauit eos, vt poſt dies quindecim morerentur. Alij renunciarunt Deo vero, ſeque periculi faciundi gratia Sathanæ deuouerunt: ſed illis perinde euenit, ac illis beſtiis, quæ ſpeluncam Leonis ingreſſæ non reuertebantur. Plura exempla eáque memorabilia recenſet *Bodinus lib. 3. de dæmonomania cap. 2. & 3.*

Ioannes Franciſcus Picus Mirandulanus, ſicut à Wiero introducitur, memoriæ tradit, Magum Quendam, vt ipſe à ſociis eius adhuc viuis audierit, à Dæmone viuum ablatum nuſquam comparuiſſe, dum curioſo cuidam, & malè ſano principi Troiæ oppugnationem repræſentare, quaſi in ſcena pollicitus eſſet, Achillémque & Hectorem introducere prælíantes.

De Zoroaſte quoque, qui (vt in libris *ἀναγνώσεων*, id eſt, recognitionum Clementis Romani legimus;) Meſraim Chami filius, & primus fuit, qui magicæ artis diſciplinam tradidit, ſcribunt, quod aſtris multum & frequenter intentus, cupiens apud homines Deus haberi, velut ſcintillas quaſdam ex ſtellis producere, & hominibus oſtentare cœperit: quo rudes in miraculi ſtuporem traherentur, deſideránſque hanc de ſe augere opinionem, ſæpius iſta molitus ſit, vſque adeo, donec ab ipſo dæmone, quem importunius frequentabat, ſuccenſus igni cremaretur.

De Lupoldo vel Leópoldo huius nominis Duce Auſtriæ, fratre Friderici III. (qui à nonnullis, III. Imperator huius nominis dicitur) narrant hiſtoriei, quod quum cacodæmonis opera, fratrem ex cuſtodia Ludouici Bauari liberare anxiè cuperet, ita è ſpectro perculſus fuerit, vt paulò pòſt diem ſuum obierit.

Conqueſtus nuper fuit ex noſtratibus QVIDAM, ait *Camerar. cent. 1. Hor. ſucciſ. cap. 70. ſub med.* qui ſuperioribus an- A nis, in expeditione quadam Italica, imprudens à commilitone ſuo magicorum ludibriorum ſtudioſo, aſſumptus fuerat in circulum quem characteribus firmiſſimè, vt ei vaniſſima ſpe perſuaſum erat contra vim dæmonũ munierat, ſuiſque horrendis & ſtupendis incantationibus effecerat, vt ſæpius vocatus, inſtante minacibus verbis Mago, tandem veluti coactus & pauitanti ſimilis ſpiritus malignus pileo attrito cum pennula ſuperbiens, laceróque linteo inuolutus, inſtar cadaueris aduſti & propemodum conſumpti vermibus, illis terribili ſpecie, ſed ambiguis pedibus appareret, à quo extorquere Magus voluit, an Guleta à Turcis capta eſſet. At ſpectrum negans, ſed id modo licet pridie adhuc fortiter defenſa eſſet ſcire, cumque Mago, quod nimis durus erga ſe & ſuos ſocios plerúmque potiora agentes ſuis diris & intempeſtiuis incantationibus eſſet, & neſcio quæ alia expoſtulans, ſumpto ſpatio ad deliberandum euanuit, tanto horrore, formidine & fœtore poſt ſe relicto, vt parum abfuerit, quin curioſi indagatores iſti animo deficerent.

Vltimus è gente Valeſia Rex, quàm inopinata & crudeli B & inaudita nece de medio ſublatus fuit, memini me (ait *Delrius*) in lib. de geſtis eius Lutetiæ excuſo legere, nullum apud eum in maiore gratia fuiſſe, quam illum ipſum, qui his artibus inſtructus ad honores graſſabatur, & Regem ſuum his ipſis initiare conatus feciſſet, niſi horror præſentiæ dæmonum illum abegiſſet. De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacenſi, de Scotiæ regibus aliquot, de multis aliis conſule *diſquiſ. mag. Delrij, lib. 6.*

Simon Magus in aëre à dæmonibus ſublatus præcipitatúſque, fractis cruribus, cum ignominia & dolore interiit, *Ibid.*

Apud *Guilh. Tyrum, lib. 8. belli ſacri, cap. 15.* Duo Magi volentes Machinas Chriſtianorum incantare, primi illis interfectj. Apud *Dubrau. lib. 23. hiſt. Bohem.*

Phil. Camerar. lib. oper. ſucciſ. cap. 70. ita ſcribit: Petierunt (à Ioan. Fauſto Quidam) vt exhiberet illis vitem plenam vuis maturis. Putabant propter alienum tempus anni (erat enim circa brumam) hoc illum præſtare nullo modo poſſe. Aſſenſit Fauſtus iam iam in menſa conſpectum iri quod expeterent, ſed hac conditione, vt omnes magno ſilentio immoti præſtolarentur, donec illos iuberet vuas decerpere, C ſi ſecus facerent inſtare illis periculum capitis. Hoc cum ſe facturos promiſiſſent, mox ludibriis ſuis huic ebriæ turbæ, ita oculos & ſenſus perſtrinxit, vt illis tot vuæ miræ magnitudinis & ſucci plenæ in vite pulcherrima apparerent, quot ipſorũ adeſſent. Rei itaque nouitate cupidi, & ex crapula ſitibundi, ſumptis ſuis cultellis exſpectabant, vt illos iuberet reſcindere vuas. Tandem cum iſtos leuiculos aliquandiu ſuſpenſos in ipſorum vaniſſimo errore tenuiſſet, ſubito in fumum abeunte vite cum ſuis vuis, conſpecti ſunt ſinguli tenentes loco vuæ quam vnuſquiſque apprehendiſſe videbatur, ſuum naſum oppoſito ſupernè cultello: ita vt ſi quis immemor præcepti dati vuas ſecare voluiſſet, ſeipſum naſo mutilaſſet.

* POENÆ CONSVLENTIVM *Magos & Aruſpices.*

Accidit, vt dum CONSTANTINVS Magnus à ſuſcepta ſemel Chriſtiana pietate nunquam deflexit, ei omnia ex ſen- D tentia euenirent, ita vt nullum vnquam fuerit fœlicius cuiuſquam imperium, cui adeò diuina opitulata eſt gratia, vt duos immaniſſimos eoſdémque fortiſſimos tyrannos (Maxentium & Licinium) abſtulerit, alterum Occidentale, Orientale alterum poſſidentem Imperium, ſimúlque barbaros quotquot inſurrexerunt in ipſum; Romanum imperium perdomuerit, atque adeo cuncta ei proſpera atque fœlicia & ex animi ſententia contigerint. Cùm vero ſuiipſius, neſcio quã incuriã, prorſus oblitus augurum reſponſa captare cœpiſſet, & perinde atque non eſſet Deus in Iſrael, miſiſſet ad conſulendum Beelzebub Deum Acarron, atque velut Saül, cùm abſtuliſſet Magos & ariolos de terra, & interfeciſſet eos qui Pythones haberent in ventre poſt modicum temporis ſpatium, Pythoniſſam ipſe conſulens, Dei vindictam in ſe concitauit, & cùm aduerſus aruſpices atque magos leges tuliſſet, ipſe tamen de iiſdem aruſpicibus conſulendis ad præfectum vrbis ſcripſit, Dei patrocinium à ſe quo ſuſtentabatur, auertit, & eius indignationem valde acerbam promeruit, vnà cum imperio funditus periturus, niſi citò Chriſtiano religionis remedio (baptiſmate) facinus expiaſſet. E *Delrius lib. 1 diſquiſ. mag. lib. 1. cap. 5.* refert Principem qui præſtigiatorem defenderat, vix biennium ſuperuixiſſe & florente ætate interiiſſe, nec quicquam illi, poſtquam malæ cauſæ defenſionem ſuſceperat, poſtea fœliciter in gubernatione ceſſiſſe. Vetuit enim Deus *Exod. 22. v. 18.* ne quis præſtigiatricem patiatur viuere, *vt ſupra diximus.*

Inter cœteras cauſas cladis magnæ, quam Flandri à Francis, cæſi anno 1301. acceperunt, memorat *Meierus lib. 10. Chron.* quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, ſortilegos ac necromanticos ſibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit & conſuluit. Idem Meierus anno 1304. de Guidone ait: fama eſt deceptum fuiſſe à quodam Necromantico, abs quo artem didiciſſet, qua ille pollicebatur, fore cum quandocumque vellet, in quolibet magno periculo inuiſibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ ſalutem.

Vratiſlaus Lucenſis Dux, Vratiſlauiæ conditor, bellum contra Gremoziſlaum Boëmiæ Ducem, nepotem ſuum, ſuſceperat: ibi mulierem fuiſſe tradunt, quæ priuigno bellum perituro, Vratiſlaum in pugna caſurum, maiorémque populi partem cum eo interituram prædixit, poſſe tamen euadere iuuenem, ſi ſibi parêret, adoleſcenti imperata facturum reſpondenti iuſſit, F vt primum qui obuius fieret, occideret, atque vtráſque aures abſciſſas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes, cruce in terra facta & deoſculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thuſco nomen eſt, commiſſa, cæſo Vratiſlao, adoleſcens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit, ſed vxorem, quam valde amabat, interemptam reperit, carentem auribus, pectuſque confoſſam, ſic quas hoſti amputauerat aures, coniugis ſuæ fuiſſe, ſtupens triſtiſque cognouit, digna merces, inquit *Delrius lib. 2. diſquiſ. mag. quæſt. 12.* conſultæ de victoria ſagæ, fortaſſis & vxor venefica fuit, & ſe prælio immiſcuit, vel genus hoc maleficij per imaginem læthalem in prælio exhibitam, dæmone interea domi miſeram iiſdem vulneribus mulctante. *Æn. Syl. in hiſtor. Bohemica.*

Delrius diſquiſ. mag. lib. 4. cap. 2 qu. 6. ſect. 4. ait: Roſtochij Quidam pecuniam in quodam loco ſepoſuit, cùm autem eam poſtea inuenire tam cito non potuiſſet, fabrum conuenit, ab eóque petiit vt oculus furi excuteretur (per diuinationem diabolicam.) Quo pacto ſtatim ipſe Dominus, qui fabri diabolica opera vſus eſt, oculum amiſit, iuſto Dei iudicio incidit in G foueam quam fecit, & merito pertulit quod tam iniuſtè per artem peſſimam malum alteri moliebatur.

Addit *q. 7. ex Chron. Scotorum*, & refert *Buchananus lib. 4.* de Natalico Rege 30. illum ipſorum à quo Rex cæſus ad diuinos miſſum, vt de victoria, de vita Regis ac regno eius percontaretur reſponſum à quadam anu accepiſſe, Regem non diu victurum, nec periculum ei ab hoſte ſed à familiaribus inſtare. Cum ille vergeret, à quo? anum, à te ſubiiciſſe, ille mulierem exſecratus. cum domum rediret, ſubiit animum illa cogitatio, nec reſponſum celari poſſe, nec edere tutum eſſe, ne ſe apud Regem, hominem prauum & ſuo timori indulgentem, ſuſpectum redderet, itaque metus eſt, tyrannum cum multorum gratia interficere, quam cum grauiſſimo capitis proprij diſcrimine incolumem ſeruare. Statim vbi domum rediit, impetrato ad reſponſa dæmonum expromenda ſecreto, cæſo Rege, duodecimum imperij annum ingreſſo, patriam ſeruitio, & ſe periculo exemit. Simile tyrannicidium in Hazaële Syro nobis Sacra Scriptura ſuppeditat, 4. *Reg.* 8. H

☞ *Vide infra.* MALEFICIVM, *Vbi etiam remedia habes Magiæ.*

Magiſtratus.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

* MAgiſtratus, *οἱ πολιτευόμενοι* dicuntur homines in dignitate aliqua ciuili & Reipublicæ adminiſtrationem ſpectante conſtituti, titulis honorificis à Deo ipſo in libris ſacris inſigniti. Nam vocantur *Elohim*, id eſt, Dij, *Pſal. 82. &c. Sarim*, principes: *Zekenim*, Seniores: & *Segbanim*, magnates: *Schoterim* præfecti, duces. In Nouo teſtamento Reges, Principes, Præfecti, &c. Aliis præterea titulis placidis & officij eos monentibus paſſim inſigniuntur. Nã dicti ſunt Patres, Paſtores populorum, benefici, iudices. afflictorum tutores, procuratores boni publici. Deniq; quicquid ad diuinæ iuſtitiæ miſericordiæque

diæque conſiderationẽ refertur apud Prophetas & Apoſtolos. A id analogicè referri poteſt ad pios & iuſtos magiſtratus, qui vncti & ſerui Dei dominationes, poteſtatem &c. nominantur.

Dicuntur autem Magiſtratus ſecundùm *Paulum Iuriſc.l.57. quib. de verb. ſignif.* à Magiſtris. Magiſtri vero appellantur quibus cura præcipua incumbit, quique magis quam cæteri diligentiam & ſolicitudinem rebus quibus præſunt, debent. Legum miniſtri ait *Cicero pro Cluentio*, Magiſtratus Significat autem & ipſam perſonam qui gerit Magiſtratum: & ipſum honorem, qui defertur ipſi. Ita *Feſtus*.

* Origo. Antiqvitas. Necessitas.

Apoſtolus Paulus poſtquam Romanos ad obedientiam in ſtis Legibus & Superioribus præſtandam fuiſſet adhortatus, velut rationem ante dictorum reddẽs, ait: Non eſt poteſtas niſi à Deo. Per poteſtatem autem intelligit eos: qui præcellenti dignitate & facultate aliis eminent: adeoque Magiſtratum Sæcularem ſiue Ciuilem, his enim præſtantur tributa & vectigalia, quæ hic ſolui iubet; quamuis in omni Magiſtratu locum habeat, Omnis namque à Deo eſt. eiuſque ordinatione conſtitutus. Sæcularis quidem à Deo mediatè, quia natura & recta ratio quæ à Deo eſt, dictat, & hominibus perſuaſit præficere Reip magiſtratus à quibus regantur.

At poteſtas Eccleſiaſtica à Deo immediatè eſt inſtituta, quia Chriſtus Petrum & Apoſtolos Eccleſiæ præfecit: vti prius Deus Moyſen, & alios. Igitur Imperatores Ethnici legitimè creati, quamuis tyrannicè imperauerint, veri Imperatores accepta à Deo poteſtate fuerunt, cui omnes etiam Chriſtiani parere debuerunt. hinc *Auguſt*. Qui dedit Mario regnum, dedit & ipſe Cæſari: qui Auguſto, ipſe & Neroni: Qui Veſpaſiano, ipſe & Domitiano: & ne per ſingulos ire ſit neceſſum, qui Conſtantino Chriſtiano, ipſe dedit Apoſtatæ Iuliano: *lib. 5. de Ciuit. cap. 21.*

Confirmantur autem hæc Apoſtolo teſte: Quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt q.d. Etiam poteſtates. Gentilium à Deo ordinatas, ad hoc ſcil. vt omnes pacem & Iuſtitiam colant, & homines à vitiis retrahantur. Sunt enim ita ordinatæ hæ poteſtates, quo modo Leges ipſæ, quibus reſiſtere non licet. Siquidem Magiſtratus Lex quædam viua eſt: quemadmodum Lex.
C Magiſtratus ſilens & mutus dicitur: vbi non eſt Gubernator, ait Salomon *Prou.11.* corruet populus.

Hinc falſum eſt quod dicit *Cicero lib. 1. de Inuentione*, fuiſſe tempus quo homines more brutorum vagarentur, atque à ſapiente quodam & facundo homine conuentionem primum inductam: fortaſſis id voluerunt prætiriſſe commenditium ſuum Orpheum Poëtæ, de quo Horatius:

Syluestres homines ſacer Interpreſque Deorum,
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus.
Dictus ob id lenire tigres, rabidoſque Leones

verum nunquam tantum à ratione alienus fuit homo, vt formam beſtiarum in viuendo & conuerſando imitaretur Adam enim fuit ſapiens, & diſcretus: Cain ſtatim ædificauit Ciuitatem materialem, abſque dubio pro cohabitatione & vnione hominum naſcendorum, eſt namque homo animal ſociale natura ſua, multiſque eget ſibi relictus, vt abſque ſocio homine, ab ipſa natiuitate eſſe aut viuere non poſſit, imò neque ſeipſũ protegere aduerſus feras & latrones. Si igitur humana natura ſocialem vitam requirit, etiam rectorem exigit qui multitudinem contineat, iuxta dictum Salomonis paulò ante allegatum.

Scriptura ſancta Iudices populi vocat Deos. *Exod 22.* quod exponens Ioſaphat *2. Paralip. 19.* dicit, eos non hominum, ſed Dei exercere iudicia, quod etiam Moyſes inculcat. *Deuteron. cap. 1.*

Et *Deuter. 17.* ſcribit leges futuro Regi: *& Iud. vlt.* cauſam volens reddere omnium malorum quæ obuenerant populo. dicit. In illis diebus non erat Rex in Iſraël, ſed quiſque quod bonum ſibi videbatur, faciebat.

Denique fuerunt ab initio Reges, ſiue præfecti qui cæteris præeſſent. Ita de Nemrod ſtatim poſt diluuiũ, Nino, Melchiſedech Rege Salem, Pharaone Rege Ægypti, Rege Sodomorum & aliorum nouem, legimus *in Geneſi*: & ita de aliis alibi. Sic vt nihil magiſtratu antiquius ſit, nihil magis conueniens.

* Potestas. nempe Condendi Leges.

Poteſtas Magiſtratus circa ea verſatur, quib. in dedito officio, & vnione, ſubditi, ac multitudo cõtinetur. Primum itaq; ad Magiſtratũ ſpectat Leges cõdere, eſt enim Regis regere, & iubendo dirigere Lex autem ipſa regula eſt, & iuſſio, imò norma humanarum actionum. Quamuis non ſit diffitendum, quin regna legibus ſint antiquiora, nonnunquam ſolo Principis arbitrio populus fuerit gubernatus, quomodo teſtis eſt Liuius, B Remp Romanam ad annos ccc. ſine legibus gubernatam.

Interim in Republica benè conſtituta, lex neceſſaria eſt velut illius coagulum, & norma, vnde æterna Sapientia dicit: Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.

Neque ſolum ad Magiſtratum pertinet leges condere quibus Reſpublica ciuiliter dirigatur, ſed tales quæ obligationem ſui inducant in conſcientia: ſic vt abſque peccato eas tranſgredi non liceat. Nam cum Lex ſit regula morum, & regulæ ſit ita intrinſecè dirigere, vt receſſus ab ipſa ſit peccatum in moribus, conſtat quomodo tranſgreſſio legis etiam humanæ, ſit contra dictamen conſcientiæ, rectæque rationis. Deinde Apoſtolus dicit, Deo reſiſtere illum, qui poteſtati, nempe politicæ reſiſtit, adeoque neceſſitate ſubditos non eſſe vult, hoc eſt, neceſſarium eſſe vt ſubdamur poteſtati, non ſolum propter iram vindictam, & gladium quem gerit, & minatur: Sed etiam propter conſcientiam, nempe læſæ diuinæ Maieſtatis: Dictat enim conſcientia Principi ſiue Magiſtratui, quaſi Dei miniſtro obediendum. *Ad Rom. c. 13.* E

☞ *Huc refer ea quæ de Legibus, & Legiſlatoribus, cùm in generali, tum in particulari dicta ſunt, in loco de Legibus.*

* *Exercendi Iudicia.*

Cùm Magiſtratui proprium ſit leges condere, vt eæ ſeruentur, neceſſarium quoque eſt exercere iudicia, ſine quibus illæ nihil prodeſſent.

Scriptura vtriuſque teſtamenti Iudicia admittit. Ita legimus *Deuteron. 16.* Iudices & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, vt iudicent populum iuſto iudicio.

1 *Cor. 6.* monet Apoſtolus Corinthios, vt in iis cauſis in quibus neceſſe non habebant neceſſario recurrere ad tribunalia Gentilium conſtituerent inter ſe Iudicem, ideoque rogat. Sic non eſt ſapiens quiſpiam in vobis, qui iudicare poſſit fratrem ſuum?

* *Puniendi diſcolos & ſontes.*

Ad Magiſtratum præterea pertinet gladio punire perturbatores publicæ quietis, huius rei in omni ſtatu habemus præcepta. Geneſis enim 9. dicitur: Qui effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius.

Iudas Patriarcha fornicariam adiudicauit ad ignis ſupplicium, *Gen 28.* G

In Exodo plura reperiũtur præcepta & exempla, vti & aliis Scripturæ locis de Moyſe, Samuele, Ioſue Dauide, Helia, & aliis viris ſanctis qui gladio vel alio ſupplicio animaduerterunt in ſceleratos, & præuaricatores.

Ob eam cauſam dicit Apoſt. *ad Rom. 13.* Principibus à Deo datum eſſe gladium, vt coërceant malos. Si male inquit egeris, time; non enim ſine cauſa gladium portat: miniſter enim Dei eſt. Gladius enim ſignificat magiſtratum habere poteſtatem vitæ & necis, vnde iis qui merum habent imperium præfertur gladius nudus: & Romani conſules ob hoc ante ſe lictores ſecurim & faſces geſtantes ducebant.

* *Gerendi bella.*

Manichæorum hæreſis fuit bella ex ſe illicita: at licita eſſe, dũmodo cauſa iuſta ſubſit; probat Moyſes, Ioſue, Dauid, Abrahã illis antiquior, aliiq; vet. Teſtamenti Patres, qui bella geſſerũt, Deo nonnunquã iubente, vt 1. *Reg. 15.* & aliàs frequenter.

Quin *Luc. 3.* inter auditores Ioannis Baptiſtæ erãt & milites: Quibus interrogantib. quid faciemus & nos? ait: Neminẽ concutiatis, neque calũniam faciatis. Non dicit vt muneri ſuo renuntiarent, aut militiam deſererent. Neq; Chriſtus centurioni dicenti, habeo ſub me milites, & dico huic vade, & vadit *Matth. 8.* mandat, vt eos dimitteret: ſed eius fidem laudauit. H

Etiam *Act. 10.* Cornelius dicitur vir iuſtus & timens Deum, qui tamen erat Centurio cohortis Italicæ.

Fuerunt tempore Chriſtianiſmi ſemper piiſſimi Principes qui bella geſſerunt: quoſque Deus ſingularibus etiam fauoribus in bello fuit proſecutus, vt quando Conſtantino Crucem in aëre oſtendit, promittens in illo ſigno victoriam. De quo *Euſeb. in vita Conſtant.* Quando cum Theodoſio S. Ioannes & Philippus viſi ſunt pugnaſſe, vt teſtis eſt *Theodoret. lib. 5. hiſt. c. 24.* Pro Iuniore Theodoſio pugnarunt Angeli contra Saracenos, vt tradit Socrates *lib. 7. cap. 18.* Cui ſimilia de Clodouæo ſcribit *Gregor. Turon. lib. 2. hiſt. Francor. c. 30.* De Honorio *Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 23.* de aliis alij.

☞ *De Conditionibus ad bellum licitè gerendum neceſſariis. aliiſque huc facientia, Legatur Locus de Bello.*

** Defendere Religionem.*

A Ethnicorũ error fuit,ad Magiſtratũ duntaxat pertinere curã rerũ ciuiliũ,pacíſque communis:neque ipſius intereſſe quomodo quis viuat, dummodo pacẽm publicã nõ perturbet.ideoque omnes ſectas admittebant,provt nũc faciunt pleriquе hęretici.

Imo Themiſtius Philoſophus Valenti Imper. ſuadere conabatur gratam Deo quamvis religionem, & ſectarum varietatem.vt narrat *Socrates lib.4.hiſt.cap.*27.

Et apud Auguſtin.quidam hæreſiarcha nomine Rhetor,docuit omnem ſectam eſſe veram. *lib. de hæreſ.cap.*72.

Cæterum ad Magiſtratum ſpectat, Religionis negocium in ſe ſuſcipere,non tanquam illius Iudices,hoc enim ad magiſtratum politicum,de quo agimus non pertinet;ſed Eccleſiaſticum, cui ouile ſuum Dominus commiſit:ſed vt defenſores, & vindices.vt videl Fides & Religio Chriſtiana conſeruetur,& pręcepta ab Eccleſiæ Principibus emanata obſeruentur.Exempla & teſtimonia obuia ſunt in Sacris Litteris & Hiſtoriis. quoties Deus præceperit comminui Idola,& laudantur qui id fecerunt: quot ſanctiſſimi Imperatores ſolam Chriſtianam Religionem B vigere voluerunt in ſuis Regnis:quoties collapſam armis reſtituerunt,& coëgerunt diſcolos ad Eccleſiaſticorum decretorum obſeruationẽ. Legitur namque Conſtantinus non ſolum clauſiſſe templa Idolorum, ſolamque fidem Chriſti præcepiſſe ab omnibus ſeruari (*Optat Mileu.lib 1.Cont.Parmen.*) ſed inſuper exilium minatum illis, qui non acquieſcerent Concilij Nicæni decretis. *Ruffin.lib.*10.*c* 5. Quippe debet terrenum regnum famulari cœleſti,vt habet *Greg.lib.*2.*Epiſt.*61.duæque poteſtates, nempe Ciuilis & Eccleſiaſtica, vnum corpus conſtituunt:ſiue ſe habent vt corpus & anima in vno compoſito politico. Non pertinere autem ad Magiſtratum politicum, Religionis, aut de ea controuerſorum Iudicium, *in Loco de Pontifice, & Bibliis*, quæ propoſito ſufficiant, dicitur.

* Forma.

Quæ boni Regiminis, eadem & Magiſtratus eſt forma. Eaque triplex, vt ſit regimen aut principatus circa vnum, & dicitur Monarchia: vel vt ſit penes Optimates,& eſt Ariſtocratia: vel denique penes totum populum, eſtque Democratia. Priori opponitur Tyrannis: Alteri verò Oligarchia ſiue faC ctio paucorum: & tertia facilè generat ſeditiones, vt docet. *Plato in Polit. Ariſt. lib.* 3. *Polit. cap.* 5. *lib.* 8. *Ethic. cap.* 10. & dicuntur hæ formæ ſimplicis gubernationis.

Poſſunt tamen inter ſe permiſceri,& ex ea commiſtione aliæ inſuper quatuor formæ produci, vna temperata è tribus iſtis: Alera ex Monarchia,& Ariſtocratia: Tertia ex Monarchia, & Democratia. Quarto ex Democratia & Ariſtocratia.

Ex ſimplicibus autẽ formis Monarchia aliis præſtat. Ex permixtis, Monarchia temperata ex Ariſtocratia & Democratia, eãque humanis rebus accommodatã vel maximè propter naturæ corruptionem,cenſet *Card. Bellar.lib.*1.*c.* 3. *de Rom.Pont.* nempe:vt eſſet aliquis ſummus princeps qui omnib. imperaret, & nulli ſubiicerentur. Eſſent tamen in Prouinciis Præſides & Principes, quorum ſuam quiſque Prouinciam vt propriã moderaretur,& imperio tamen ſupremi Principis obtemperent: Si tamen iſti Principes non hæreditaria ſucceſſione eas dignitates ſemper obtinerent,ſed ex vniuerſo populo optimi quique ad eas eueherentur, omnibus tribus formis ſupra memoratis ſuus attributus erit locus, vide de hac re elegantem & doctam D diſputationem Card. Bellarmini, loco ſuprà allegato.

* Obedientia debita.

Deberi Magiſtratui obedientiam, Apoſtolus Paulus octo rationibus probat, *c.*13.*Ep.ad Rom.* Primò, quia eſt ordinatio & præceptũ Dei:2.Quia vices Dei gerunt Principes & Magiſtratus:3.Quia gladium portant, vt plectant nocentes & tueantur innocentes. 4. propter conſcientiam,quæ peccati ſiet rea per præuaricationem. 5. Quia Deus minatur damnationem iis qui reſiſtunt 6.Quia tributa & vectigalia,quæ præſtantur,arguunt alios eſſe ſuperiores,alios ſubditos 7. Quia charitas Chriſtiana exigit,vt vnumquẽque pro modo & gradu ſuo diligamus, & reuereamur. 8.Quia lex Chriſtiana omnem diſciplinam & ſanctimoniam docet, quæ inuoluit vt reddamus Cæſari,quæ ſunt Cæſaris, videatur locus *Apoſtoli v.* 1. 2. 4. 5. 6. 8. 13. *&* 14.

* Idẽ Apoſtolus præcipit obedire præpoſitis *ad Hebr.cap.*13. quia vt ait Chryſ. quod exercitus ſine Duce,ſiue Nauarcho nauis,ſiue Paſtore grex: id ſine Magiſtratu populus. Sicut ergo exercitus Duci,grex paſtori,: Chorus præcentori ſiue chorago obtẽperat,nauis directoris manu & nutu gubernatur:Sic decet populum ſuo magiſtratui obtemperare, cuius nutu Reipublicæ nauis gubernatur.

☞ *De officiis particularibus Magiſtratum concernentibus, videat Lector hunc eundem Locum, vbi & Apophthegmata Sapientum: & monita ex Sacris prophaniſque Scriptoribus adferuntur. Infrà.* E

MAGISTRATVS LOGICE CONSIDERATI.

REGES, IMPERATORES.

IN GENERE.

Regium nomen tam Græcis quàm Romanis longo tempore inuiſum fuiſſe,& à nullis in Gręcia vſurpatũ,niſi à Philippi & Alexandri poſteris,memoriæ proditum eſt. Ex Alexandri ducibus,Eumene adhuc viuente,neminem regium nomen ſibi vendicaſſe,ſatis cõſtat:ſed præfectos appellari ſolitos. Eumene defuncto, Athenienſes Antigono & Demetrio immodicè obſequentes,inter plurimos homines regiũ illis nomen velut altius faſtigium detulêre. Licèt apud Sicyonios primum Ægialeum regnum in Græcia tenuiſſe multi aſſeuerent. *Alex. lib.*4. *c.*23.

Imperatoris prænomen decreto eſt C. Iul. Cæſari à Senatu datum,quod cupidè accepit:non(vt Dion ſcribit)tanquam maximæ alicuius pugnę victori, neque ſumma dignitate prædito, ſed veluti omniũ rerũ Domino, à quo cæteri Imperatores nomẽ prætexuêre:ab illóq; Imperatores Romani ac Cæſares nũcupãtur,tãquã à primo qui in Romana Rep. obtinuit principatũ,& primùm monarchiã(vt Suidas dixit)arripuit. *Cuſp.ex Suet.*

Cæſarum olim declaratio erat,non imperij dignitas, ſed quæ gradum ad imperium faceret, vt velut per manus, ab eo qui Auguſtus & Imperator fuiſſet, Cæſares imperij regimen acciperent. *Polyd lib.* 1. *Hiſt. Angl.*

ACQVISITIO, NEMPE QVI, QVALES, ratione ſcilicet habita Generis, Cognationis.

Mortuo Ferguſio I. Scotorum Rege, cùm alij in liberos eius gratitudinis ergò deferendum putarent regnum, alij potiorem Reip. habendam rationem: tandem in eam eſt ſententiam itum, ſancitúmque publica auctoritate, vt decedente Rege,filio relicto impubere, qui genere proximus eſſet ſumma rerum potiretur; eo demum vita functo, Regiæ proli, ſiquidem per ætatem regnare poſſet,deferretur regnum. Hanc Regis dicendi rationem Scoti aliquot ſæcula ſunt ſequuti; experti tamen ſæpius patruos nepotibus, nepotes patruis, & patrueles ſibi mutuo regnandi cupiditate necem intentaſſe, multáſque inde cædes ſubſequutas. *Hector. Boeth. lib.* 1. G

Leges nouæ creandi Scotorum Regis à Kennetho II. Rege, vt familiæ ſuæ regnum aſſereret, latæ ſunt. Rege vita functo, proles virilis ſexus natu maxima, filius nepoſve qualibet ætate conſtitutus, etiam poſthumus futurus, in regnum ſuccedito. Nepotẽ ex Regis filio prognatum, ei quem filia peperit, in hereditate adeunda præferto, Eadémq; lege cum regis nepote ex germano procreato collato ad eũ qui ex ſorore natus eſt, agito. Cunctis ex Scotorum gente in hæreditatem ſuccedentibus, idem ius ſeruato. Rege adhuc impubere, inſignem virum prudentia ſimul & opibus, qui ad quartum-decimum Regis annũ in regni ſit adminiſtratione, communi primorum conſenſu dicito. Eo anno emenſo, Rex ipſe liberam regni adminiſtrationem adſumito. Cæterorum hæredes patribus defunctis, ad alterum ſupra vigeſimum ætatis annum, ſub tutoribus curatoribúſq; contineto: eóque, non prius, anno hæreditatem adeundi ius eſto. H Cæterùm interfecto Kennetho Conſtantinus Culeni regis F. præterito Malcolmo Cumbriæ principe, Kennethi F. Rex dictus eſt. Eo cæſo è Malcolmi fratre Kennetho, Grimus Duffi Regis ex fratre nepos regnum obtinuit, cum Malcolmo pactus, vti regnum dum viueret obtineret: regnaret inde Malcolmus,& Kẽnethi familia. Ob tyrannidẽ poſtea excitus à proceribus Malcolmus, Grimũ vicit, nomen tamẽ & inſignia imperij priùs accipere noluit, quàm legem creandi regis à patre Kennetho latã denuo cuncti firmarent, eiúſq; perpetuæ obſeruationi dicto Sacramento, ſeſe aſtringerent. *H. Boeth. lib.* 11.

Sexus.

Pandæ Indorum gens fœminеo ſceptro parent. Vna Herculi ſexus eius genita, ob idque gratior, præcipuo regno donata fuit: ab ea originem deducentes imperant CCC. oppidis, peditum CLM. elephantis D. *Plin. lib.* 6. *cap.* 20.

Antipater moriens hortabatur Macedones, ne vnquam permitteretur mulieri præeſſe regno. At eo mortuo. Olympias ... Polyſperchontis

Polyſperchontis auxilio ab exilio reuerſa, rerumque potita, A
crudeliter adminiſtrauit omnia: vt tandem licet ſerò, Macedones verborum Antipatri, veluti oraculi, recordarentur, Mulieri regnum neqùaquam permittendum eſſe. *Diod. lib. 9.*

Lex Imperij Gallici omnium antiquiſſima dicitur eſſe Salicaque fœminas ſummouet à regni ſucceſſione: quanquam dubium eſt, lata fuerit nec ne. Neque verò huius imperij propria eſt; ſed communis Aſſyriorum, Perſarum, Hebræorum, Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum, Abiſſinorum, Pœnorum, Germanorum, Scytharum: qui fœminas ab imperio longè repulerunt. *Ian. Bodinus Methodi hiſt. cap. 6.*

* QVALITATIS, Aptitudinis.

Inter res illuſtres & magni momenti, quas Conſtantinus Imp. cœpit aggredi, primùm gentibus per varias prouincias diſperſis profectos, qui maximam partem ſalutari Chriſti fidei ſe addixiſſent miſit: qui verò Gentilium conſuetudinem ac ritus imitati viſi ſunt, his ne ſacrificia idolis immolarent, interdixit. Eadem lex ab eodem lata fuit de illis dignitatis gradibus, qui perfectorum honores ſuo ſplendore ſuperabant: aut enim ſi Chriſtiani erant, ita ſe gerere præcepit, vt appellationis eorum dignitas poſtulabat, aut ſi aliter animo affecti, B
mandauit, ne idolis hoſtias offerrent. *Euſeb. Cæſarienſ. lib. 2. de vita Conſtantini Imp. cap. 45.*

Andronicus Comnenus Imperator, in reficiendis prætoriis Magiſtratibus viros præſtantes & ſenatorij ordinis optimos diligebat, & ampliſſimis muneribus donatos ablegabat (non enim ea moneta publica vendebat, aut leui munuſculo conciliatus conferebat, ſed gratuito,) vt beneficiis tantis ornati minus graues eſſent ciuitatibus, & defendendis ac ſubleuandis pauperibus ſemper intenti. Quibus cùm abundè ſuppeteret, vnde viuerent, (nam quadragenas & octogenas argenti minas ſecum auferebant) tanquam ſacrilegio etiam iis abſtinebant, quæ à Prouincialibus vltrò offerebantur, quòd aut è manu potentis erepti, aut aliis beneficiis affecti eſſent. Vnde ciuitates exiguo tempore creuerunt, & terra centuplum fructum tulit, annona paruo venit: & multi olim profugi & publicis calamitatibus penè immortui, quaſi Archangeli tuba audita, & diuturno veterno expergefacti, reuixerunt, priſtina fœlicitate recuperata. *Annales Nicetæ Choniatæ lib. 2.*

C *S. Auguſt. ad Fratres in Eremo ſerm. 14.* idem clarè teſtatur verbis memoratu dignis: Regnum Romanorum, inquit, tamdiu perſeuerauit, quamdiu ſapientes regere permiſerunt. Sed dum iuuenes inexpertes elegerunt, tanquam iuſtitiam ignorantes, acceptores perſonarum facti ſunt, & iuſtitiam perdentes, dominium orbis terrarum amiſerunt. Iuuenes ergo imprudentes conſtituendi non ſunt Duces, vel Eccleſiarum Paſtores, ne ipſi ſimul cum populo pereant: tales enim ſi præſunt, non ſolùm præterita & futura non cogitant, ſed aures etiam obturant, ne quod verum, & bonum eſt, audiant.

☞ *Inter Apophthegmata, nonnulla.*

Dignitatis.

Mortuo ſine liberis Humberto Delphinatium principe, qui Ioannem Francum regem teſtamento hæredem fecerat, Carolus Ioannis filius, primus Delphinus creatur. Vnde mos natus, vt regum filij, quibus regni ventura eſſet hæreditas, Delphini vocarentur. Hanc olim Galliæ partem Allogobres tenuerunt, cuius caput eſt Vienna. *Polyd. lib. 19. Æmyl. lib. 9.*

Reges Aragonum, quos Gerundæ principes creant, illi in D
regnum ſucceſſuri ſunt. *Valla lib. 3. Hiſt.*

Henricus I. Anglorum rex in Normanniam profectus, eius regionis Gulielmum filium ducem fecit, vniuerſumque populum in eius verba iurare iuſſit. Hinc mos ſerpſit, vt reges Anglorum deinceps filium maiorem natu, quem ſibi ſucceſſorem optarent, Normanniæ principatu donarent. *Polyb. lib. 11.*

Henricus III. Anglorum rex Edouardum filium, vt maturiùs ad res gerendas grauiores experiens redderetur, Walliæ principem creauit. Vnde natum, vt deinceps vnuſquiſque rex hoc ſecutus inſtitutum, filium maiorem natu Vualliæ principem facere conſueuerit, *Polyd lib 16.*

QVOMODO. VTPVTA.

Electione, Inauguratione.

Qui Boëmorum rex euaſit, in creando Cæſare, ſeptimi ſuffragij prærogatiua & potēs & inſignis efficitur, adeò vt quum Germani ſex proceres, ad quos comitiorum ius poteſtaſque pertinet, ex pari numero vtrimque terni diſſident, addito demum, vti libuerit, ſuffragio ſuo Boëmus cum magna gloria Cæſarem pronunciat. *Iouius lib. 30. Hiſt.*

Pulſo Alexio Murzuphlo, & Byzantio recepto conuenit inter proceres Latinos, vt quindecim viri crearentur quibus Imperatoris eligendi poteſtas foret: atque illud expreſſum, vt ſi Veneti nominis Imperator declaratus non eſſet, quem ipſi vellent ſuæ gentis antiſtitem vrbis crearent. Veneti ex electorum numero quinos dedêre: Flandrenſis & Pauli Comites totidem: Bonifacius Montferratenſis & Allobrogum duces numerum expleuerunt. Horum igitur ſuffragio Balduinus Flandrenſis Imperator eſt declaratus: cui Veneti Thomam Maurocenum primo ſuffragio antiſtitem ſubiecerunt. Principes interea expeditionis Sacræ ſtudio & liberalitate incredibili nouum Imperatorem proſecuti, dimidio vrbis, prouinciarum, vectigalium, rerumque omnium quas ex fœdere ſortiti erant, donauere. Ne huiuſmodi contenti officio, illud præſenti munificentiæ eſt additum: vt quaſcumque Græcanici Imperij vrbes, caſtella, vicos, poſtea recepiſſent, velle ſe Balduini nomine videri recepta. Scribunt quidam, quartam Imperij partem illi datam: inde quod reliquum fuit, in duas partes diuiſum: quarum alteram Veneti ſint ſortiti. *Sab. lib. 8 Dec. 1.*

Henricus III. Imp. Romæ ſuaſu procerum Vratiſlaum Boëmorum Ducem armis victum, Boëmiæ ac Poloniæ præfecit, & regalem circulum capiti eius impoſuit, quali diademate hodie adhuc vtuntur. *Cuſp.* F

Succeſſione.

☞ *Vide poſt, Qui, Qualis.*

VI.

In Ruthenorum ciuitate permaxima Nouogardia, medio foro lapis quadratus eſt, in quo rex, & quidem ſtans, ius populo dicit: ſed rarò regia poteſtas in annum apud vnum manſit, ſæpè in vnam diem duo treſve regnauêre. Surgit enim ex populo qui clientelis ſe ſatis armatum exiſtimat, regemque deturbans lapide, locum eius inuadit, atque eueſtigio rex ſalutatur. Haud abſimilem & ipſe caſum ſubit, ſi quis eo fortior aduentarit regni cupidus. *Æn. Syl. com. in Panor. lib. 2. &c. cap. 27. Europa.*

POSSESSIŌ. EXERCITATIO.

Perpendendum

QVI. QVALIS. PVTA.

Homines: iiſque vel

Docti.

☞ *Tit. Doctorum principum.*

Sobrij.

G

Non licere, inquit Cteſias, apud Indos regi fieri ebrio. At apud Perſas id vno die regi conceditur, cùm Soli ſacrificat, Perſicoque more tripudiat. Ex aliis verò nullus eſt in Aſia qui tripudiet eo die, ſed omnes ſolent abſtinere. *Athen. lib. 10. cap. 11.*

Peregrini.

Peteum Mneſthei, qui ad Troiam militauit, patrem, cùm eſſet Ægyptius, poſtmodum Athenienſium ciuem & regem factum, duplicis naturæ exſtitiſſe aiunt: quoniam duplicis politiæ, Græcæ ſcilicet & Barbaræ, quarum altera partem terræ habet, hominis alteram, particeps fuerit. *Diod. lib. 2. cap. 2.*

Pueri.

Henricum puerum XI. annorum regni ſucceſſorem reliquerat Alfonſus IX Hiſpaniæ rex. Eius tutelam Berengaria ſoror, legionis regina, qui reſiſtere non poterat, Aluaro Nunij Comiti permiſerat. Id indignè ferentibus aliis, Berengariam ad recipiendum puerum incitantibus bellum ciuile excitatum fuit, quoad puer inter ludendum regulæ ictu periit. *Rodericus Toletanus lib. 9. rerum Hiſpaniæ.* H

Mulieres.

☞ *Huc Tit. Mulierum quæ populos rexêre.*

Bruta.

Gentem eſſe aiunt apud Æthiopas, inter quos canis regnat. Salutatur rex, Sacra & honores ei deferuntur Regum. Viri, ducum & magiſtratuum munera obeunt. *Plut. aduerſus Stoicos.*

QVÆ HABITV, ORNATV.

Veſtitu.

ZOPALENSES Æthiopes regem incredibili ſuperſtitione venerantur. Rex duo regiæ maieſtatis inſignia geſtat. Vnum eſt, paruus quidam ligo cum eburneo manubrio: alterum iaculis duobus haud ita magnis continetur. Ligone ſubditos ad terræ culturam abhortatur, ne propter ignauiam atque deſidiam, terram deſerant, & fame coacti latrocinentur. Vno verò

verò ex iaculis ſignificat, ſe ſcelerum vindicem futurum. *Oſorius lib.4. rerum Em.*

QVANTO TEMPORE.

Argis licèt vnus rex foret, tamen annis ſingulis admonebatur. *Alex. lib.4. cap.33.*

Vt Romæ Conſules, ſic Carthagine quotannis annui bini Reges creabantur. *Probus in Annibale.*

Ferunt olim Saxoniæ prouinciam adminiſtrari ſolitam per duodecim proceres alternis vicibus: quem verò grande bellum in adminiſtratione occupaſſet, eum regem habebant ad finem vſque belli. Inde factum eſt, vt veniente Carolo Magno in prouinciam, cùm Vedekindus dux Angariæ (Angariam vocant) in adminiſtratione eſſet, pro rege illis fuerit durante bello, ac proinde in nonnullis codicibus rex Saxonum nominetur. Finito autem bello redire cogebatur in ordinem, reddita adminiſtratione comparibus ſuis. Sed id Vedekino non fuit permiſſum, alternata & in ſpeciem aliam traducta totius prouinciæ gubernatione. Quamuis autem pontificibus fuerit à Carolo permiſſa poteſtas gubernandi, non tamen amisêre primores penitus ſuam adminiſtrationem, eoque factum eſt, vt ſæcularis poteſtas ab omnibus, bello finito, citra Viſurgum illi delata fuerit. *Crantz. lib.2. Sax cap.22.*

CALIPHÆ MAHVMETANORVM.

Mahumetis ſtudioſi æmulique iam inde ab initio maximam nobiliſſimamque orbis terrarum partem occuparant, hoſtes noſtri diri ferique. Vnum initio habuerant ſummum virum, qui omnibus imperaret, ad quem ſumma rerum conſiliorumque rediret. Deinde, vt erat neceſſe in tam longè latéque fuſis opibus, ſeditio eſt orta, duæque ſedes, ac duo Imperatores facti. Alter Baldacenſis Calipha (Calipha latina interpretatione ſucceſſor eſt, quòd in locum Mahumetis opeſque alij aliis deinceps ſuccedant) alter Ægyptius vocitabatur, Hali quodam propinqua cognatione Mahumetem contingente, auctore ſeceſſionis à Chaldaicis, qui iidem atque Baldacenſes erant. Ille iura Orienti dabat, hic non multis initio gentibus imperitabat. Paulatim hæc Regia vniuerſam Africam, ac maximam Hiſpaniæ partem in poteſtatem redegit. Ex rebus ſecundis imperioque, ſuperbia negligentiáque, atque inde ſocordia ſegnitieſque orta. Tandem Caliphæ luxui dedi cœpti, hos inſtituerunt, qui Sultani ab Ægyptiis vocitantur: Romana enarratione procuratores ſummæ rerum dici poſſunt. *Æmilius lib.4.* Paruit aliquamdiu Ægyptus poſt lapſum Rom. imperij Græciæ Imperatoribus. Circa verò annum ſalutis ſeptingenteſimum quartum, Ægyptij Græcorum vel ſuperbiam, vel auaritiam pertæſi, ad Saracenos deficiunt, principem ſibi creant ex ea gente, & à Mahometo propugnatum Caliphum, id enim fuit illi nomen. Quæ poſtea appellatio in poſteros propagata eſt, quicunque in ea terra regnum tenuêre, per annos tercentum circiter & quadraginta. Poſtremò bello ab Almerico Hieroſolymorum rege ipſi genti illato (anno ſalutis 1153.) cùm is cepiſſet plura ex hoſte loca, Caliphus ſuis omnibus diffiſus, à Syriæ rege, quem Sultanum plures dicere maluerunt, auxilium implorat. Mittitur à rege in Ægyptum Saracon vir fortis cum exercitu, ad res Caliphi tuendas. Horum armis Chriſtiani ex Ægypto abſcedere coacti retro abierunt. Tum Saracon tanquam ſibi non Ægyptio viciſſet, Caliphum in poteſtatem redactum in vincula coniicit, regnum occupat, ſe Sultanum vocat. Sic Saracon Medus natione, primúſque eius gentis regno in Ægypto eſt potitus. Saraconi Saladinus filius ſucceſſit, omnium qui in ea terra poſtea regnarunt fortiſſimus. Is Hieroſolymitanum regnum euertit. A Saladino eius fratres per manus regnum acceperunt. Sunt inde horum filij imperio potiti, ac longa ſerie alij non pauci numero, vſque ad Meſchalam, quo Ægypti regnum tenente, Tartari Comanos Cappadoces bello ſubegere. Comani à Melechſala empti & armis exercitati: cæſo rege regnum obtinuêre, quod Mamaluchorum dixêre, à Selimo Turcorum Imp. euerſum. *Sab. lib.5. Enn.9.*

EPHORI SPARTANORVM.

De Ephoris vide Alex lib.6. cap.24.

Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, cùm intelligeret obedientiam maximum eſſe bonum, cùm in Republ. tum etiam militiæ & foris, Ephororum poteſtatem conſtituit: quibus eam dedit poteſtatem, vt quemcunque velint, etiam regem, pœnis afficiant, extemplò transfigant, in magiſtratu conſtitutos intra tempus abrogent, in carceres coniiciant, & in vitæ periculum adducant. *Xenophon in Republ. Laconum. Stobæus ſerm.42. de legibus.*

Apud Spartanos octo & viginti Seniores duobus Regibus aſſideant, ne nimiùm vel democratia vel regia poteſtas increſceret prouidentes. Addita deinceps poſt multos annos Ephororum poteſtas huic paucorum adminiſtrationi: eſtque quaſi frenum Concilio illi interiectum. Accidit id centeſimo à Lycurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret. Cui poſt primum Ephorum creatum, quum ei ab vxore exprobraretur, fore vt filiis humilius eſſet regnum relicturus, quàm à patre ipſe accepiſſet: Imò maius, inquit, atque eò melius, quo diuturnius. *Sab. lib.1. En.2.* Bellum cum Meſſenijs gerebant diutinum. Diſtricti igitur expeditionibus reges, delegerunt ad iudicia reddenda certos amicos, eoſque reliquere ciuibus vicarios, qui dicti Ephori fuerunt. Longo æuo hi primùm regum adminiſtri fuere, deinde ſenſim ſummam ſibi vſurparunt poteſtatem, atque ita clàm peculiarem ſuum magiſtrum reddiderunt. Indicio eſt mos, qui obſeruabatur, vt acerſentibus regem Ephoris ſemel atque iterum contradicat, tertiò vocantibus ſurgat, & pergat ad eos. Qui hunc magiſtrum princeps illuſtrauit & ampliauit, Aſteropus multis poſt ætatibus Ephorus fuit. Hæc Cleomenes Leonidæ F. qui tyrannidem Ephororum ſuſtulit, facti ſui cauſam populo reddẽs, narrat *apud Plut. in Cleom.*

Ineunte magiſtratu omnibus ciuibus Ephori edicebant κείρειν τὸν μύστακα, id eſt, radere muſtacem, quemadmodum *Ariſt.* ſcribit *in Politicis*, non aliam ob cauſam, quàm vt ciues intelligerent eorum iuſſis obediendum eſſe. *Plut.*

DICTATORES ROMANORVM.

QVI. EORVMQ. INSTITVTIO.

Dictatura magiſtratus erat regius, à quo non erat prouocatio, cui conſules cæterique magiſtratus dicto audientes erant. Sex menſibus lege finiebatur, & in ſolis periculis reip. creabatur à conſule, in terra Italia, ſilentio noctis. Populi magiſter nominabatur, ſibique Magiſtrum equitum adſciſcebat. Anno Vrbis con. 252 hic magiſtratus in vrbem eſt introductus, ſed poſt Cæſaris mortem lege M. Antonij Conſulis, propter inuidiam Cæſaris perpetui Dictatoris in perpetuum ſublatus.

Latini à Rom. ſocietate defecerant, impellente Octauio Manilio Tarquinij genero octauo vel XII. anno poſt expulſos reges. Quia autem plebs alieno ære degrauata militiam detrectabat, ingens cura patrum animos inceſſit, qua ratione militaris ætas in officio contineri poſſet, diſceptatumque ſententiis inter M. Val. & Appium Claudium in ſenatu de alieno ære remittendo. Eò tandem decurſum, vt ad plebis terrorem, quando à Conſulibus ad populum prouocatio fieret, magiſtratus aliquis crearetur, ab eius imperio nulla eſſet Prouocatio. Ac tum primùm T. Largius Dictator creatus, nomenque id ei inditum à dictandi quæ vellet poteſtate ex ſua ſententia, non ex Senatuſconſulto, vel plebiſcito (vocant autem Romani decreta magiſtratuum Edicta) vt Plutarchus in vita Marcelli, ſiue à dicendo potiùs, quia non populi ſuffragio, non Senatus conſulto, creari contigiſſet, ſed ab illo eſſet dictus, qui tum ſummum in vrbem imperium haberet. Neque enim poteſtas, alioqui formidoloſa, parúmque tyrannide diſtans, inuidioſo fuit nomine oneranda. Non poterat niſi à Conſule dici, neque alio tempore niſi oriente nocte & ſilentio, *Liuius libro 8.* tradit. Attamen, teſte eodem, libro quarto, quum aliquando Veientes caſtra Romana cepiſſent, A. Cornelius Coſſus Tribunus militum, Mamercum Æmylium Dictatorem dixit, quòd augures conſulti, vrgente neceſſitate, eam religionem exemiſſent. *Polyd. lib.2. cap.3. de Inuent. rer.* Hunc creandi Dictatoris morem videri poſſunt Roman. à Græcis accepiſſe, vt *Dion Halicarnaſſeus lib. quinto* putat, quibus, vt *Theophraſtus* tradidit in libris, quos de regno ſcripſit, in certum tempus ſibi tyrannos, quos Æſymnetas Mitylenæi, Harmoſten Lacedæmonij, Theſſali Archum dixerunt, legere moris fuit: & Mitylenæi Pittacum aduerſus exules ſimili poteſtate creaſſe traduntur. Macer Licinius ab Albanis & morem ipſum, & nomen ad Rom. fluxiſſe arbitratus eſt, quippe qui regia ſtirpe poſt Numitorem ſublata, ſibi annuum magiſtratum crearunt eximia poteſtate, quem Dictatorem dixêre. Carthaginenſes etiam dictatorem habebant, teſte Trogo. Dictator igitur Sp. Caſſium magiſtrum equitum dixit. Sumptis deinde faſcibus, vt in medium proceſſit, vnica nouáque magiſtratus ſpecies terribilis ciuitati viſa eſt, propoſitóque edicto, vt omnes ſua liberorumque ac coniugum nomina confeſtim darent, quinquagin-

gin-

ginta millia ciuium capita, ac ſeptingenta promiſcuè, omnis
ſexus & ætatis, in cenſum retulit. Victis Latinis, & reductis
A copijs, magiſtratu ſe abdicauit. Quæ verecundia poteſtatis
vltrò deponendæ, quadringentis fermè annis, vtique ad L.
Syllæ tempora, in poſteris ſeruata eſt. Ille primus perpetuam
induit dictaturam, nullo finiendi honoris præſtituto tempore,
ſed ipſe quoque, etſi ſero, depoſuit tamen. C. Cæſar, dictatu-
ram ſemel receptam, non niſi cum morte depoſuit. Quo acci-
dit, vt ſalutaris magiſtratus, & in extremis reip. remedijs
quæſitus, infamis & execrabilis ſit factus. *Ex Plut. Marcello
Sab. lib.* 8. *En.* 2. Dictator geminum habet magiſtratum, qui
apud Romanos etiam Biconſul dicitur. *Suidas.*

Dictatorem, à quo prouocare non licebat, quémque ſum-
mum Romæ imperium tenuiſſe certum eſt, non modò labo-
rante republica & trepidis in rebus, cùm aut de communi li-
bertate ageretur, metúſque de ſumma rerum eſſet, quod vlti-
mum erat conſilium: ſed ex varijs euentis, diuerſíſque rerum
cauſis creari ſolitum accepimus. Nam & claui figendi, & ſena-
tus legendi, aut magiſtratus coërcendi cauſa, nonnunquam
B quæſtionibus exercendis, plerumque comitijs habendis, ſicut
res tempúſque poſtulabant, etiam florente republica & procul
à belli tumultu, creatum fuiſſe liquet. C. Gentiuo, & L. Æmi-
lio Mamerto conſulibus, & ſæpè aliàs, cùm graui morbo ciui-
tas affecta eſſet, Senatus L. Manlivm Imperioſum, dictato-
rem claui figendi cauſa dici iuſſit: qui dictator dictus, clauum
pauxit, iſque clauus dextro lateri ædis Iouis optimi maximi in
Capitolio fixus fuit. Poſt quem cùm Romæ de veneficiis quæ-
rerent, & aliquot matronæ damnatæ forent, eaque res prodigij
haberetur loco: vt mentes alienatæ, ſui compotes fierent, ſimi-
memoria ex annalibus repetita, claui figendi cauſa dictator
creatus Cn. Qvintilivs fuit, qui fixo item clauo, cùm eo
piaculo ciuium mentes ſui compotes fecisset, diſcordéſque
animos conciliaſſet, dictatura ſe abdicauit. Eos autem clauos
fuiſſe æneos, notáſque numeri annorum, quibus tunc tempora
deſignabant, habuiſſe, idque à Vulſinijs emanaſſe ferunt qui-
bus in vſu erat, clauos indices numeri annorum, habere fixos
in templo Nurciæ Hetruſcæ deæ. Comitiorum verò cauſa, ſi
quando neuter conſulum bello abeſſe poterat, vel morbo, aut
alia neceſſitate comitijs præeſſe nequirent, Senatum abſenti-
C bus conſulibus dictatorem, qui comitijs præeſſet, dicere cen-
ſuiſſe, ſæpè compertum eſt. Dicebat enim conſul dictatorem
comitiorum cauſa in caſtris vel vbiubi terrarum erat, cùm ipſe
à bello auocari commodo reipublicæ non poſſet, Sp. Melio
Imperium populi Romani affectante, cùm nullius imperio
magiſtratus cogi poſſet, Senatus vt nefarios ipſius conatus re-
primeret, vtque clandeſtinas inſidias à capite & ceruicibus
dimoueret, dictatorem creari exacta ætate Q. Cincinnatum
voluit: qui re explorata, ſumpto de reo ſupplicio, dictatura
ſe abdicauit. Et cùm occultas principum coniurationes conci-
liáque clandeſtina, Capuæ fieri percrebuiſſet, Senatum quæ-
ſtiones, veri inquirendi cauſa, decreuiſſe, dictatorémque quæ-
ſtionibus exercendis dici cenſuiſſe, multi adnotarunt. Nec me
præterit, legendi quoque Senatus cum patres in demortuorum
loco ſuffici, ordinémque Senatorium ſuppleri opus foret, vt
eſſet qui nouos legeret Senatores, quique Senatum ſufficeret,
plerúmque dictatorem fuiſſe. Quo tempore illud euenit, vt duo
ſimul dictatores, quod nunquam antea factum, creati, M. ſcili-
cet Iunius, qui caſtris dictator tunc præerat, & M. Fabius Bu-
teo, qui ordinem Senatorum, eò quòd multi bello ceciderant,
ſufficeret, legerétque. Quanquam & feriarum cauſa, cùm te-
D tra prodigia nunciarentur, proptereáque feriæ indicendæ fo-
rent, vt eſſet qui ferias indiceret, quique ludis Romanis, aut
quadrigis mittendis præeſſet. Nonnunquam vt illorum contu-
maciã cohiberet, qui functis honoribus, magiſtratu abire vel
Senatus dicto parere nollent. Interdum, qui flaminem prode-
ret, dictatorem fuiſſe legimus. Qui quidem magiſtratus non
Romæ tantùm, ſed & Albæ, & Lauinij, & in toto ferè Latio
ſummus erat. Id quoque non prætereundum, quòd ſiue belli
gerendi, ſiue cuiuſvis muneris exequendi cauſa, dictator di-
ctus foret, niſi virum conſularem, quique conſulatum antea
geſſiſſet, & nocte ſilente, atque in agro Romano (is autem
Italia terminabatur) dici licuiſſet, ac vltra ſex menſes, ante
Syllam, dictaturæ munus quempiam exercuiſſe, præter Fu-
rium Camillum, cui iam exacto ſemeſtri, cùm conſternata re-
publica laborarent ancipiti metu, ne tumultus vrbani fierent,
neve vrbe relicta Romani Veios migrarent, Senatus in an-
num dictaturam inuito prorogauit. Atque hic Camillus fuit,
qui vindex maieſtatis Romanæ, dictatura quinquies, trium-
pho quater potitus eſt, conſulatum verò nunquam attigit: ta- E
metſi lege veteri de dictatore creando primùm lata, id ſanci-
tum fuerit, vt niſi conſulares viri, quique conſulatum antea
geſſiſſent, nulli dictatores haberentur aut fierent. *Alexand.
lib.* 1. *cap.* 6.

Florentini Ludouici XII. Gallorum Regis auxilio ab Ale-
xandri VI. Pontificis iugo imminente liberati, quando ob
crebram magiſtratuum mutationem in eam difficultatem ſe
coniectos videbant, decreuêre, vt Iuſtitiæ Vexillifer Reipub.
princeps, quique cum Senatu in duos tantùm menſes crea-
batur, in poſterum toto vitæ ſuæ tempore cum magiſtratum
gereret, perpetuis cogitationibus reipublicæ inuigilaret,
& publicum bonum procuraret, ne reſp. neglecta deinceps
in tot pericula rueret. Qua lege lata in maioribus comitijs,
Petrus Sodetinus, vir ætate matura, ſatis amplis opibus, no-
bili genere integritatis, continentiæ fama celebris, quique
in publicis rebus plurimum laboris inſumpſerat, & quod ad
ambitionis occaſionem vitandam magni erat momenti, libe-
ris carens, magno ciuium concurſu atque conſenſu Vexillifer F
creatus eſt. Anno ſalut. 1501. Quo tamen pòſt per ſeditio-
nem eiecto, imperitæ multitudinis furore ſub Mediceorum
iugum Reſpub. recidit. *Guicciardinus lib.* 5. *Iouius lib.* 2. *vita
Leonis X.*

CONSVLES, PROCONSVLES.
Definitio & Etymologia, ac Mvnvs eorvndem.

A conſulendo dictos eſſe Conſules, conſtat. Sed cùm con-
ſulere ſignificet multa, dubium eſt, à qua mente ſit dictus
conſul. *Quintilianus lib.* 1 Sitne conſul à conſulendo, an à iu-
dicando: nam & hoc conſulere veteres vocauêre: vnde adhuc
remanet illud, Rogat boni conſulas, id eſt, bonum iudices.
Quin & Liuius conſulem olim iudicem eſſe dictum tradit. Sed
ego cum Varrone nomen miniſterij puto eſſe Conſul: vt ad-
moneretur, nihil eum habere in repub. virium poteſtatíſque,
ſed admonitorem ſolùm poſitum Senatus & pop. vt eos, quid
fieri placeret, conſuleret. Nihil enim in Senatu antiquitùs
fieri ſolebat, niſi conſulente & referente conſule. Vnde illa
tam crebra apud rerum ſcriptores: Petiit à Coſ. vt de hoc aut
illo referret. *Lud. Viues in lib.* 5. *de Ciuit. Dei, cap.* 12. G

Erant Romæ bini conſules poteſtate pari, ſicut apud Ibe-
ros bini deliguntur reges: alter qui iura daret, alter qui populis
præeſſet: & Carthaginenſibus duo annui Reges præfuêre, Suf-
fetes dicti. Hi etſi pari honore eſſent, non tamen ſimul inſi-
gnia conſulatus, aut imperium habebant. Nam poſtquam Iu-
nius Brutus, eiecto Tarquinio & Regibus exterminatis, cum
Collatino conſul creatus eſt, licet omnia iura & inſignia quæ
apud reges erant, populus conſulibus conceſſa voluerit: tamen
ne duplicatus terror videretur, ſi apud vtrumque conſulem
faſces videret, cautum fuit vt apud alterum, eum videlicet qui
imperium haberet, faſces eſſent. Ideo alternis menſibus, modò
ad vnum, modò ad alterum conſulem faces tranſire voluêre.
Idémq; ſequutis temporibus, dum imperium & reſpublica ſte-
tit, ſeruatum eſt. Sed tamen quo menſe faſces non habebat, ac-
cenſus apparebat conſuli, lictores verò ſequebantur: quod in-
termiſſum diu, poſtea Cæſar reuocauit denuò. Et quamuis cõ-
ſuli antiquiori faſces darentur priùs, veluti canitiem & annos
venerantes: poſtea lege Iulia cautum fuit, vt ei qui plures libe-
ros quàm collega haberet: aut ſi numero pares eſſent qui mari- H
tus foret præferretur: aut ſi omnia eſsẽt paria, antiquior faſces
acciperet: eos tamen qui ſecundum gererent conſulatum, al-
teri nouum ineunti, præferri haud dubium eſt. Erant ergo con-
ſulatus inſignia duodecim faſces, lictores totidem, purpurea
prætexta, curulíſque ſella. Erat conſulis officium, domi foríſq;
ac belli pacíſque temporibus toti reipub. conſulere, inque
cuſtodienda regendáque republica totis incumbere viribus
omni deniq; ſtudio, conſilio, fide, grauitate & robore animi,
pro commodis reipub. pugnare. Legatis vndecumq; in curiam
admiſſis, ſolus ex auctoritate ſenatus reſponſa dabat, legémque
ad populum ferebat. Is tamen quum de capite ciuis agebatur,
pœnam capitalem ve notam inferendi ius non habebat, lege
edita qua cauebatur, vt à conſulibus (ne per omnia Regiam
poteſtatem ſibi vendicarent) impunè prouocatio eſſet, neve in
caput ciuis Romani, niſi populi iuſſu, animaduertere poſſent.
Tunc enim qui noxæ capitis reus, ſceleris coarguitur, ad popu-
lum produci debebat, & dicta cauſa, ex populi iudicio de capi-
te ciuis cognitio dabatur. Nam ſoli dictatori & populo, ius

de nece ciuium datum eſt. Tametſi legamus Opimium conſulem, contra inſtituta maiorum, primùm dictatoriam ſibi vim vſurpaſſe, Caiúmque Gracchum & Fuluium Flaccum, alióſque ciues, abſque populi iudicio necaſſe. Si tamen conſuli Senatus permitteret (quod in ſummis reipublicæ caſibus & magna mole periculorum fiebat) vt caueretur, ne quid reſpublica detrimenti caperet, tunc de nece ciuium decernendi, illóſque omnibus modis coërcendi, belli gerendi, domi foriſque ſummum imperium habendi, ius dari cenſebatur. Ipſi tamen conſuli Romanum ciuem, etiam Senatorem, in carcerem duci iubere, & multam irrogare, facultas erat. Quòd ſi quis parum iuſto iudicio multam irrogatam, aut indigno iniuriam factam querebatur, alterius conſulis opem implorare ad eumque prouocare licebat: ipsique collegæ intercedendi, inhibendique ne quid ſecus fieret, ius erat atque poteſtas. Poſt binos conſules, quos ab initio exactis regibus continua ſerie creatos nouimus ſemel apud vnum imperium conſulare ſtetit, tunc cùm vrgente diſſidio Pompeij & Cæſaris, Senatus ne quid reſpublica detrimenti caperet, vnicum conſulem Cn. Pompeium dicere coactus fuit. Iterum Syllæ temporibus, Cinna interempto, ſolus Carbo geſſit conſulatum. *Alexan. lib. 3. cap. 3.* Anno vrbis 709. cùm C. Iulius Cæſar conſul V. Dictator IV. & M. Antonius Coſ. & Magiſter equitum eſſet, Idibus Martijs 23. vulneribus in Pompeij curia interfectus Cæſar, & anno ſequenti A. Hircius, C. Vibius Panſa Coſſ. fuerunt. Triumuiri poſtea Remp. inuaſerunt, M. Antonius, M. Æmilius. Lepidus, & C. Cæſar Octauianus, qui cum Q. Pedio Cæſaris hærede ex quadrante, Conſulem ſe conſtituit. Poſteaquam verò Octauianus imperium occupauit, & hoſtes vicit, atque adeò monarchiam ex democratia conſtituit: conſulum quidem nomen manſit, ita vt Cæſares quoque conſulatum inirent, & collegas honorarios ſibi annuatim aſciſcerent: verùm poteſtas omnis penes Cæſares erat.

Anno vrbis 387. plebs Romæ euicit, vt conſulatus populo quoque communicaretur, quod ipſum multò ante obtinere fruſtra concupiuerat: Creati igitur conſules ex patribus L. Æmilius Mamertinus, & ex plebe L. Sextius Lateranenſis. Patricij tamen pro conceſſo plebi altero conſulatu, duos ſibi quæſiuêre honores, Præturam & Ædilitatem curulem.

Vbi finito magiſtratu annuo, non expediret conſulem prouincia decedere: illi, ne ſine honore eſſet, imperium ſæpè prorogabatur, vt eam prouinciam Proconſul, vt non conſul adminiſtraret. Sæpè ad ſex menſes, modò ad annum, aut donec debellati hoſtes, vel reuocati à Senatu forent prout ex republica eſſe videbatur. P. enim Philo conſul narratur primus, cui prorogatum imperium fuiſſet, & ex eo proconſulare officium cœpit pro munere dari. Scipioni deinde Aphricano in Aphricam profecto, ne finito conſulatu, incommodo reipublicæ prouincia decederet, imperium conſulare, donec debellatum eſſet, prorogatum fuit. Nonnunquam ſtantibus conſulibus, ſi qui in prouincia tumultus, aut motus orirentur, pluréſque prouinciæ oporteret præeſſe: nouos proconſules Senatus, nunc iiſdem, nunc aliis decretis prouinciis creaui, ipsiſque plerúmque legiones & exercitus commiſit & mandauit, poterátque non modò conſuli, ſed prætori proconſulare munus dari: ſicut exemplis pluribus extat. Sempronio enim Gracho, & Q. Fabio Maximo conſulibus, quum Hannibal Italiam omni clade belli peruaſtaſſet, Cl. Marcellus ex prætore proconſul deſignatus, vires Hannibalis multis prælijs ita fregit & comminuit, vt facilè vinci poſſe documentum daret. Habebátque proconſul proconſulatus inſignia eadem quæ & conſulatus: lictores, faſces, ſecures, prætextam, curulémque ſellam: niſi eam adiret prouinciam, in qua conſul præſens foret: tunc enim ſine imperio aut inſigniis erat: proconſuli enim portam Romæ ingreſſo, minuebatur honor, priuatúſque & ſine imperio cenſebatur. Hoc tamen intererat, quòd proconſules aut proprætores auſpicia non habebant, quippè inauſpicati erant: quum conſules prætoréſque auſpicia haberent maxima. Tandem poſt Hadrianum Imperatorem, & ordo & honor proconſularis deſiêre. Siquidem M. Antoninus Imperat. prouincias ex proconſularibus conſulares aut prætorias, pro belli neceſſitate fecit: ipſe pacatas imperij prouincias, ab hoſtili tumultu otioſas, populo Romano regendas dedit, ſibíque tumultuantes & operoſas, aut hoſtium incurſionibus inquietas deſumpſit: ad quas modò proconſules, præſides aut præfectos cum imperio: modò præſidia & exercitus, nonnunquam legiones & auxilia deſtinauit. Tiberius quoque Achaïam & Macedoniã onera deprecantes, proconſulari imperio exemit, ſibíque illas regendas aſciuit. *Alex. lib. 2. cap. 17.*

An 928. Hugone Rege, qui Marociæ Marchioniſſ. Rom. connubio Roma potitus erat, ob colaphum Alberico Marociæ ex Alberto Marchione F. inflictum vrbe eiecto, Albericus conſulari poteſtate ciuitatem adminiſtrauit. Proinde Romanos, Regibus pontificibúſque contemptis, nouum ſtatum ciuitatis inuexiſſe, argumento eſt, quòd Ducis aut Magiſtri militum magiſtratus (à quibus, Exarchis & Pontificibus ciuitatem tenentibus, vrbs Romana diu eſt gubernata) per ea tempora celebrari deſiit, ac pro eis Præfectus vrbis, Conſules & Tribuni plebis inducti ſunt, qui Decarchorum nomen tulerunt, *Sigon. lib. 6. regni Ital.*

TRIBVNI, TRIBVNI MILITARES.

Definitio & Etymologia eorumque institutio.

De Tribunis, vide *Alex. ab Alexand. lib. 5. cap. 2.* & de Tribunis militum *lib. 6. cap. 18.*

Tribunos plebis, quos plebe à patribus diſcedente, & ad Sacrum montem ſecedente, ſacroſanctos ſibi plebs creauit, an. V. C. 260. ſecundum Contium, Poſthumo Comincio Aurunco II. & Sp. Craſſio Viſcellino II. Coſs. anno poſt Reges exactos XVI. nec iuri dicundo, nec poſtulatis ciuium noſcendis, ſicut alios magiſtratus, ſed vt auxilij latio aduerſus conſules eſſet, & illos qui inſolenter in plebem inſultarent, vtque præſides libertatis cuſtodéſque forent, creatos accepimus. Ideò nec in ſella curuli ſedere, nec purpuratos incedere, nec lictorem vt conſules prætoréſque, ſed viatorem habere illos ſatis conſtat. Cauſa autem hæc eſt, quòd tribunus plebis, populi Romani magiſtratus non eſt: propterea cùm conſulum, prætorum, & ædilium, reliquorúmque magiſtratuum, creato dictatore, iuriſdictio ceſſet & conniueat, ſolos tribunos plebis in poteſtate eſſe liquet. Ex reliquis præterea magiſtratibus, cùm multi vocationem & cognitionem habeant, apud tribunos tantùm prehenſionem eſſe abſque vocatione, memoriæ datum eſt. Prehendere enim tribuno plebis licet, & in carcerem mittere, iure ſacroſanctæ poteſtatis, etiam conſulem, prætorem, cenſorémque M. Druſus tribunus plebis, Philippum conſulem, quia concionantem interpellarat, præcipitem egit in carcerem, ita vt non modica vis ſanguinibus è naribus efflueret. Etiam ab iniuria quæ coram fieret inhibere, multámque indicere conſuli, dictatoríque, & reliquis magiſtratibus, tribunus pro imperio poterat. Interceſſiones quoque aduerſus reliquorum potentiam magiſtratuum, apud tribunos plebis tantummodo ſunt. Contrà verò dictatoris imperium, à quo non eſt prouocatio, tribunis intercedendi facultas non eſt, quamuis plerique contra dictatoris iuſſum, tribuni interceſſionem valuiſſe contendant, Q. Fabij exemplo, qui cùm magiſter equitum eſſet, & in eum, quòd contra vetitum pugnaſſet, L. Papyrius dictator animaduertere vellet, M. Fabius pater, qui ter conſul dictatórque fuerat, tribunos plebis, & populum appellauit, qui interceſſione ſua, etſi precariam præſtitiſſent opem, reum tamen ſupplicio eximêre. Ab vnoquoque tribunorum ad reliquos tribunos prouocare licere, ipſóſque intercedere poſſe, non eſt controuerſia. Neque enim leuis eſt vnius tribuni in prohibendo poteſtas. Siquidem vno aliquid fieri negante, nihil cæteri, etiamſi plures numero ſint, decernere valent, teſte Plutarcho in Catone minore. Id tamen lege cautum erat, ne vltra mille paſſus ab vrbe ad tribunos prouocatio foret. Ideo ſi quid ſublata interceſſione tribunorum, per populum agi vellent, extra vrbem vltra mille paſſus comitiis indictis, & Senatu euocato, decernebant. Tunc enim ſine imperio tribunus cenſebatur. Capitis etiam diem dicere dictatori vel conſulibus, poſtquam abiêre magiſtratu, & reliquis magiſtratibus dum in honore ſunt, tribunorum apud Roman. poteſtatis eſt. Illud certè ſatis conſtat, neque tribunum plebis diem integrum ab vrbe abeſſe licere, ne auxilij latio, quum opus fuerit, ciuibus deſit: ſicut Heduis in more fuit, vt qui ſummum gerit imperium, finibus excedere non poſſet. Neque eum qui parentem ſuperſtitem habeat, tribunum plebis eſſe oportere. Propterea Seruilius, qui tribunatum geſſerat, falsò tribunus eſſe creditus eſt: quòd patrem, quem obiiſſe mortem opinio inualuerat, viuere conſtabat. Quia & illud animaduertimus, tribunis quoties oportere viſum fuit, habendi & diſſoluendi ſenatus, nonnunquam,

ne

ne conſularia comitia fiant, intercedendi ius poteſtatemque fuiſſe. Ipſis tamen, cùm frequens haberetur ſenatus, intra limites curiæ adeſſe non licebat: ſed poſitis ante curiæ fores ſubſelliis, quæ ad populum pertinerent, ſenatuſconſulta excipere: quæ ſi probarent, T. litera ſubſcribere ſolebant. Si autem minime rata eſſe vellent, poterat ſenatuſconſultum per interceſſione tribunitias impediri. Tametſi æuo poſteriore, tribunum frequenti curia, de his quæ ad populum pertinerent, ſenatum ſæpè conſuluiſſe, ibique ſubſellia habuiſſe, inter exempla inuenimus: donec Atinio plebiſcito Tribuni plebi ſenatores effici meruere. Poſſe etiam plebem conſulere, & rogationes ad populum ferre, ac ſuper his leges promulgare, quæ plebiſcita tradita ſunt, tribunitiæ poteſtatis eſſe nemo dubitauit: quod quidem concilium in æde Vulcani frequentes habuêre, ibique ſi qua turbulenta confuſio eſſet, in qua conſulto opus foret, plebeios aduocare, & concionem frequentiſſimo concilio habere, aſſueuerat. Tribuni plebis domum cuiuis patere, foreſque illius per diem perque noctem recluſas eſſe oportebat: nimirum vt congreſſus faciles ad ſe præberet, & neminem aditu arceret. Nam ſoli tribuno, noctu pariter & die ciuis opem imploranti præſtò eſſe, & ius auxilij ſui expedire, atque à cuiuſque magiſtratus nimia potentia plebem tueri, fas eſt. *Alexand. lib. 1. cap. 3.*

An. Vrbis 286 C. Horatio & Puluillo II. & Q. Minutio Augurino Coſſ. ſeditione orta, decem tribuni primi creati fuerunt.

Tribuni militum primùm creati tres fuerunt, anno vrbis 309. conſulari poteſtate: prioris anni conſulibus exiſtentibus M. Genutio Augurino, & C. Curtio Medullino Fuſo. Creati autem ſunt L. Attilius Longus. T. Cælius Siculus, & A. Sempronius Attratinus. Qui ante finem anni magiſtratum deponentes, locum denuò Coſſ. fecerunt, vt poſt quartum ferè menſem eligerentur Coſſ. L. Papyrius Mugillanus, & L. Sempronius Attratinus. Rurſus anno 315. Trib militares tres creati. Poſtea enim vſus obtinuit, vt quatuor, quinque, ſex, prout neceſſitates poſtulare videbatur, crearentur.

Cùm Sylla tribunos plebis ſuſtuliſſet, Cn. Pompeius reſtituere eos plebi in animo habebat. Nihil enim pop. Rom. inſaniore cupiditate proſecutus eſt, neque vllum magiſtratum recuperare, atque eum, deſiderauit ardentiùs: vt Pompeius pro magna fœlicitate reputaret illius actionis occaſionem quod beneficium reperturum non putaret ſe aliud, hoc ſi alius præripuiſſet ſibi, quò ciuium repenſaret fauorem. Itaque tribunos plebis populo reddidit, permiſitque vt iudicia iterum lege transferrentur ad equites. *Plut. in Pompeio.*

Venetiarum ortus anno 611. cùm Atila Hunnorum rex Italiam per Forum Iulium irrumperet. Variæ inſulæ vicinæ habitatæ. Iam poſtquam Agilulfus Longobardorum rex Patauium excidit, nobiliſſimi quique eò confugere. A principio bini inſultatim ſunt annui tribuni creati, alij ſingulos ſcribunt, qui ſuis popularibus ius dicerent capitaliaque exercerent iudicia, ac ſi qua de ſumma rei conſultatio incidiſſet, celebris conuentus indiceretur omnibus inſulanis. At cùm Tribunorum diſcordia inſulani Longobardorum & prædonum iniuriis impunè expoſiti eſſent, Ducem creare placuit, Chriſtophori Gradenſis Antiſtitis conſilio, cui ſumma rerum domi foriſque committeretur. Et ſic circa annum ſal. 700. primus Dux creatus eſt Paulus Heraclienſis. *Sab. En. lib. 7.*

PRÆTORES.

Prætor Ægyptiis loco cenſoris, cui portoria exigendi munus impendebat. Achæis bini prætores longo tempore imperitarunt, mox vnum accepere. Apud Macedones, Saguntinos & Syracuſanos, domi foriſque iura dabant: in quo magiſtratu cùm eſſet Dionyſius, gradum ad tyrannidem fecit. Apud Thebanos ſummam imperij tenebant, ſicut fuit Epaminondas: & niſi præſente eo magiſtratus eligi nequibant. Sardium prætor de bellis conſultabat, & fœdera inibat Ætolis cùm de bello aut quouis negotio ſenatum conſuluiſſet, dicendæ ſententiæ ius non habebat. Epirotis & Athenienſibus prætor, Theſmotheta, & belli dux, ſingulis annis fortuito creabantur. Is autem ſi quando bella mouenda, & armis decernendum foret, militum delectus habere, legionéſque & turmas conſcribere ſolebat, quam præturam Nicias cum Pericle aliquando geſſiſſe fertur. Nonnunquam Athenienſes decem prætores militiæ præfecere, qui per vices caſtris & legionibus imperitarunt. In quo magiſtratu cùm eſſet Ariſtides, Miltiadi ceſſit, ne in pugna Marathonia aduerſus Datim Darij præfectum, in diſſidium veniret, quum multitudine prætorum, patriæ diſcrimen impenderet. *Ibidem.*

Ab ortu Vrbis, ad annum ferè CCCXC. Prætor, qui ius in vrbe diceret, nullus Romæ fuit. Erat enim hoc conſulis munus, & illorum, qui in ſummo erant magiſtratu, ſuper iure controuerſo reſpondere. Sed quia à iure dicundo, ingruente bellorum tumultu, perſæpe eos auocari oportebat, prætore ac proprio magiſtratu, qui ius in vrbe diceret, opus eſſe viſum fuit. Igitur quo tempore tribuni militum conſulari poteſtate eſſe deſiêre, quum iam de conſulibus ex plebe creandis magnis contentionibus agitari cœptum eſſet, eaque res inuiſa patribus infamiſque haberetur, neque aliter ſedari videretur poſſe: tum primùm leniendæ multitudinis cauſa, vt conſul etiam de plebe fieret, à patribus eſt impetratum, inuicemque ipſa plebs, vt prætor vnus ex patribus crearetur, qui ius in vrbe redderet, haud dubiè aſſenſi. Fuit enim is Spurius Furius Marci filius primùm prætor ex patribus, eique vt aliquibus honoris inſigniis conſpicuus foret, curulem ſellam vt conſuli dictatorique, & eadem auſpicia eſſe voluere. Nec diu apud patritios honos iſte manſit. Namque haud diu poſt, Q. Pub. Philo primus de plebe, auerſante ſenatu, prætor factus eſt: communicatáque tam prætura, quàm conſulatus cum plebe fuit. Sed cùm prætores magis ex vſu reipublicæ viderentur, breui illorum numerus auctus fertur. Quippe latius propagato & aucto imperio quo tempore Attilius Calatinus primo Punico bello dictator extra Italiam duxit exercitum, cùm obire tantum munus ſolus non poſſet, duo prætores creati, exque his alter vrbanam, alter peregrinam iuriſdictionem ſortiti fuêre. Et quia plerumque vſu veniebat, vt vrgentibus hinc inde hoſtibus, & multiplici bello ingruente, ferro & armis decernendum foret, prætores ſicut conſules prouincias ſortiri, hiſque & exercitibus cum imperio præeſſe cœpere, ibique non ſolùm ius dicendo, ſed armis imperitando imperium exercuere. Ipſis enim licèt ad ius dicendum creatis, non tamen à belli cura vacatio dabatur. Qui tametſi in imperio eſſent, iura tamen prouinciæ ſine decreto ſenatus, aut populi iuſſu mutare non poterant. Neque diu pòſt, primo Punico exacto bello, cùm Galli Tranſalpini in Italiam irrumperent, quatuor prætores creari lege Bebia fuere: quæ iubebat, à ternis ad quaternos creari licere. Manſitque hic numerus ad primum ferè Macedonicum bellum, quibus & belli ſumma commiſſa fuit, illorumque auſpiciis egregiè res geſtæ plerumque ſunt. Tunc quoque additis prouinciis, & magno incremento rebus auctis, cùm M. Cato Sardiniam obtineret, Siciliáque & Hiſpania imperio accreuiſſent, magiſque indies prætores ex vſu forent, illorum numerus auctus fertur, vt ſeni crearentur. Poſt temporum verò curricula, quibus Cornelius Sylla rempublicam in dominationem vertit, cùm plures de parricidiis, de ſiccariis, de falſis leges tuliſſet, vt eſſent qui eas tuerentur, quatuor qui de criminibus inquirerent, veteri numero adiacere, ita vt decem crearentur. Mox Iulius Cæſar numerum ampliauit: nam præter hos annonæ & rei frumentariæ præfecit duos, ad inuehendos commeatus, qui Frumentarij ſeu Cereales dicti: quibus vt ne quid commeatus frumentique vrbi deeſſet, præuidere præcauereque negotium erat. Et mox alios, qui ærarij curam agerent, adiecit. Diuus deinde Auguſtus ſedecim expleuit numerum, tametſi præturæ candidatos duodecim ab Auguſto editos, auctores ſint: quem numerum non exceſſurum Tiberius iureiurando firmauit. Demùm Diuus Claudius alios conſtituit, qui deficientium voluntates tuerentur, & de fidei commiſſis ius dicerent, quos fidei commiſſarios vocauit: quo tempore ad decem & octo prætores, quod nunquam antea factum excreuit numerus. Et quum pupillis tutores à conſulibus antè poſcerentur, Marcus Antoninus Philoſophus, omni doctrina homo eruditus, cuius pleraque extant egregia facinora militaria, vt diligenti diſquiſitione tutores pupillis darentur, proprio magiſtratui eam curam demandauit, qui tutelaris dictus eſt. Denique nullo præfinito numero tot fuêre quot expedire reipublicæ viſi ſunt. *Alex. lib. 1. cap. 15.*

ÆDILES.

Quo tempore exactis regibus, & conſulibus creatis, plebs contentione maxima cum patribus certauit, & tandem vt alter ex conſulibus plebeius foret, obtinuit: patres pro communicato plebi conſulatu, ædilitatem ſimul & præturam vendicarunt. Igitur curuli ÆDILITATE creata, illam Cn. Quin. Capitolino,

pitolino, & P. Corn. Scipioni ex patribus dederunt: poſtea alternis annis, modò ex plebe, nunc ex patribus ædiles creari cœpti, munuſque promiſcuum fuit: donec curulis ædilitas ad libertini generis homines delata eſt, tunc quum Cn. Flauius Appij ſcriba, libertino patre natus, cum Q. Anitio Prænestino, haud multo antè hoſte populi Romani, ædilis curulis ius ciuile in penetralibus pontificum diuulgauit, dieſque faſtos in albo propoſuit, ac ædem Concordiæ cum non mediocri inuidia nobilium dedicauit. Demùm diſſidente plebe à patribus, vt duo eſſent plebis ædiles, ſicut duo patritij antea fuerant, plebi eſt a patribus conceſſum. Lapſis inde temporibus, cùm Iulius Cæſar rerum potiretur, tunc primùm ſex ædiles creati, duo patritij, qui Cereales dicti, qui curam gererent annonæ forenſis, copiæque cibariorum: reliqui ex plebe, quorum præcipuum munus erat, vrbis, ædium ſacrarum priuatarumque curam agere, ad eoſque abſentibus vel impeditis conſulibus ſumma rerũ & maieſtas conſularis imperij ſæpè delata eſt. Hi præcipuè curabant, vt ædificia publica priuataque fierent, vtque templa, theatra, ſtadia, fora, porticus, curiæ, & baſilicæ, atque mœnia magnificis operibus reficerentur & ornarentur. Ad eos etiam ſenatuſconſulta & ſcita plebis, vt in æde ſacra conderentur, deferebantur: præparando conuehendoque frumento & oleo, ne vrbs penuria annonæ, neve caritate laboraret: vtque commeatus, quæque bello vſui forent, in caſtra deferrentur, ædiliũ muneris erat. Ideo Manius Martius & Trebius ædiles plebis, quòd in ſumma caritate frumentum populo in modios aſſibus dedêre, commeatúſque inuexêre, ſtatuas in Capitolio & Palatio cum titulis honorum meruêre. Et M. Seruilius T. filius ædilis curulis, quòd olei denas libras ſingulis aſſibus præſtitit, celebri memoria dignus fuit. Etiam in eos qui plus quàm lege definitum erat, agri poſſiderent, diem dicere, matronas probri accuſare, fœneratores coërcere, popinas & ganeata obſonia inhibere, in facta dictáque inciuilia atque improba animaduertere, ædilitiæ poteſtatis erat. Circa religionem, ne qui niſi Romani dij patrio more colerentur, neve à vetuſtis cæremoniis decederent, ædilibus præcipua cura fuit. Munera etiam magnificentiſſima & ludos apparatiſſimos, ad conciliandum populi fauorem, per ædiles plebis aut curules, nunc Romanos, nunc plebeios, nonnunquam ſcenicos, publica vel priuata impenſa, aut ex multatitia pecunia, curari & inſtaurari plerũque adnotauimus: in quibus venationes belluarum, quæque mira ſpectatu & inſolita ſunt, nonnunquam gladiatorum paria, qui digladiarentur, ſpectaculis exhibuêre. Quæ munera cum magnificentiſſimè per ædiles edita fuiſſent, gradus ad ampliſſimos honores magiſtratuſque fecêre. Horum exemplo Ephori Lacædemoniis fuêre, & in Theſſalia ædiles, quibus virgas lixæ præferebant, quorum munus erat annonam & forum cupedinis curare. Apud Græcos & Ætolos Agoranomi, quorum edictis vendentium & ementium rabies coërcebatur: qui hoc etiam ſibi arrogarunt, de venditarum emptarumque rerum vſu & commercio, déque conuentionibus & pactis cognoſcere. In tantumque honoris culmen ædilitas prouecta fuit, vt vrbe peſte laborante, maieſtatem conſularis imperij ad ædiles decidiſſe, Liuius auctor ſit. Duo Craſſi, & Q. Mutius & Pub. Lentulus, & Scaurus ſummis honoribus functi, ædilitatem magnificentiſſimè geſſêre, illamque magni muneris loco executi fuêre. Paulus quoque Æmilius, cùm duodecim magnis competitoribus in petitione ædilitatis prælatus fuerit, pro ſummo honore duxit. *Alexand lib. 4. cap. 4.*

DVCES, MARCHIONES, COMITES.

Autharis Longobardorum regno, quod adhuc & viribus imbecillum, & dignitate parum ſpecioſum fuerat, multum & amplitudinis ad decus, & opum ad potentiam addidit. Inſtituit, vt Reges Flauij nomine antiquo Imperatorum exemplo appellarentur, & vt à ſingulis Ducibus (xxx. autem poſt mortem Clephis regis creati erant) vectigalium ſuorum dimidium ad regiam tuendam amplitudinem conferretur. Is cenſus tertio quoque anno in Palatium regium à Iacobo Gualla ſcribitur eſſe illatus. Illis verò vſum vrbium, dominio & iure ſibi retento, reliquit, neque ſucceſſores tradidit, niſi aut virili extincta ſtirpe, aut conflata defectione. *Sigon. libro 1. reg. Ital.*

Duces initiò & Comites ab regibus Francorum præficiebantur gentibus ciuitatibúſque, ac cùm videretur, dimittebantur. deinde inueterauit conſuetudo, vt niſi ſceleris conuicti abire imperio non cogerentur: idque poſtremò, vt quiſque eo munere donabatur, iureiurando Regum cauebatur. Quod exemplum etiam ad Magiſtrum militiæ, ac eum peruenit, quem Maiorem Magiſtrumve domus Franci vocitabant, eundem Comitem ſtabuli, voce etiam à Iuſtiniano Cæſare, ac neſcio an & antè vſurpata, dicunt: Magiſtrum equitum appellamus. *Æmilius libro 1.*

Clemens VI. in contumeliam Ludouici Bauari creauit Vicecomites, Imperij vicarios: viciſſim Ludouicus in Eccleſiæ ditione Vicarios creauit Imperij. *Crantz. lib. 9. Metropol. cap. 1.*

Vicecomites patricij Mediolanenſes, in partium ſanguinaria diſſenſione, qua Italia vniuerſa Gibellinorum & Guelforum appellationibus erat incenſa, pulſis ad extremum Guelfis, qui ante partis vnius in ſua ciuitate capita erant, totius ciuitatis dominatum occuparũt: quem cùm multos annos tenuiſſent, communi tyrannorum more, vt quod iniuria erat, iure occupatum videretur, corroborare primùm veris coloribus, mox ampliſſimis appellationibus ſuam fortunam illuſtrare ſtuduêrunt. Idcirco ab Impp. Romanis, Capitanei primùm (ſic enim vulgò vocantur militum ductores atque præfecti) pòſt Vicarij Imperatorij nomine impetrato: tandem Ioannes Galeacius (atteſtante Platina) qui à Ioanne Galliæ rege ſocero ſuo in Gallia accepto comitatu, ab oppidi nomine Virtutis comes appellabatur, à Venceſlao rege Romanorum, ſuo & maſculæ ſtirpis ſuæ nomine, ducis Mediolanenſis adeptus eſt dignitatem: quem duo eius filij Ioannes Maria, & Philippus Maria continuata ſucceſſione ſunt ſecuti. Verùm in Philippo maſcula deficiente prole, quamuis Alfonſum Aragoniæ & Neapolitanorum regem neceſſitudine arctiſſima ex illa liberatione, qua eum, relictis Andiouinis, quibus antea ſemper ſtuduiſſet, à Genuenſibus in pugna nauali ad Caietam captum, liberum abire permiſit, contracta, impulſus: ac multò magis ne Mediolanenſe imperium à potentiſſimo principe defenſum, à Venetis, ad id iam manifeſto aſpirantibus, occuparetur, teſtamento hæredem feciſſet: Franciſcus tamen Sforcia, vir eius ætatis in re militari princeps, nec pacis artibus, quàm belli inferior, multis ſimul tum concurrentibus cauſis adiutus: nec minus quòd apud eum plus regnandi cupido, quàm fidei obſeruantia valuit, Mediolanenſe imperium, quaſi ad Blancam maritam vxorem ſuam, Philippi verò haud legitimam filiam, ſpectaret, armis ſubegit: quem fama eſt non magna pecunia ab Federico III. Imp. priuilegium obtinere potuiſſe: ſed ratus ſe quibus artibus principatum illum ſibi pepererat, iiſdem poſſe conſeruare, in eo Cæſaris auctoritatem contempſiſſe. Ita ſine priuilegio Galeacius eius filius, & Ioannes Galeacius nepos imperarunt. Sed Ludouicus ſimul & in vnum nepotem ſceleratus, & in patris fratriſque ſui mortuorum memoriam iniurius, auſus etiam neutrum ipſorum legitimum fuiſſe Mediolani ducem affirmare, priuilegium, quaſi principatus ad imperij iura deuoluti, à Maximiliano I habere voluit: quamobrem ſe non ſeptimum, ſed quartum Mediolani ducem appellauit: quæ tamen res ad paucorum, quoad vixit nepos, notitiam peruenerunt. Dicere prætera, Cyri, qui Artoxerxis Perſarum regis frater minor natu fuit, exemplo, atque id plurium iuriſconſultorum auctoritate roborans, ſolebat, ſe Galeacium fratrem anteire non ætate quidem, ſed naſcendi fœlicitate, quòd primus eſſet patri iam Mediolanenſium duci natus: quæ ratio vna cum priore expreſſa in priuilegio Imperatoris fuit: cui ſeparatis literis, ad Ludouici regendam cupiditatem, ridiculo tamen colore, adiunctum: Non eſſe in Romani Imperij more, cuiquam principatum aliquem conferre, qui eum priùs aliorum auctoritate poſſediſſet: idcirco Ludouici preces de priuilegio Ioannis Galleacij nomine impetrando, Maximiliano non fuiſſe auditas, quòd is primum Mediolanenſe imperium, eius populo acceptum, retuliſſet. *Guicciardinus libro 1.*

Burſius Nicolai Eſtenſis Marchionis filius ex concubina Ptolomæa Senenſi, cùm Cæſarem Fridericum III. Romam petentem, & inde reuerſum magnificentiſſimè accepiſſet, ſuper Mutinam & Regium ciuitates ducatus honorem accepit, primúſque omnium in Eſtenſi familia dux appellatus eſt. Platina in Pio II. *Æneas Syluius cap. 52. Europa.*

Fuit olim Mantua, Imperij libera ciuitas: poſt autem, variis agitati motibus atque ciuilibus malis, ad Ludouicum Gonzagam, propter eiectam Paſſerini tyrannidem, rei ſummam deferunt, anno Domini M.CCCXXVII. huius abnepotem,

tem, Ioannem Franciſcum, Sigiſmundus Cæſar creauit Marchionem, anno M.CCCC.XXXIV. additis Imperij ſignis. & Barbaram Ioannis Marchionis Brandenburgenſis filiam, Ludouico Ioannis Franciſci filio ſpopondit, in vxorem: quæ nuptiæ honeſtate familiam Gonzagam ſunt viſæ. & quòd Sigiſmundo Imp. puella affinitate coniuncta erat, & quòd pater Ioannes poteſtatem incundi ſuffragia ad creandum Imperatorem habebat. *Platina.* Tandem Carolus V. Imp. Fridericum ducem creauit, anno M D.XXX.

Angelis mos eſt, vt Ducatus & Comitatus tituli arbitratu principis dentur, etiam ſine poſſeſſione locorum è quibus ipſi tituli petantur. Nam rex ſolet iis, qui nihil in eo comitatu habeant, ex ſuis vectigalibus dare quotannis aliquam pecuniæ ſummam, in poſſeſſionis loco. *Polydorus lib. 19. & 23. Angl hiſtor.*

PRÆFECTI VARII.
PVTA,
REGNI INTERREGES, PROREGES, VICEREGES.

Quo tempore Romulus ad Capreæ paludem humanitatem exuiſſe fertur, ſatis conſtat Patres conſcriptos de Regni ſucceſſore ſolicitos, decem decuriis factis ſingulisque in ſingulas decurias creans, vt decem imperitarent, vnuſq; cum inſignibus imperij & lictoribus eſſet, interreges creauiſſe, quod imperium per orbem ire, & quinque dierum ſpacio terminari iuſſerunt. Alij per ternos quaternóſque dies, interregni ſpacium per ſingulos iuiſſe, atque anno vno ſenatores, qui C numero erant, Imperium tenuiſſe ferunt. Plerique aſſerunt, cùm CC ſenatores eſſent, à patribus fuiſſe conſtitutum, vt per quinos dies ſinguli, qui faſces & Imperij inſignia habebant, imperitarent: functuſque imperio primus, ſecundo, & reliquis deinceps regni curam munúſque traderet. Nonnulli putant quòd cùm CL patres eſſent, ſinguli cum faſcibus prodeuntes, ſex noctis horas & ſex diei, Quirino imperitarunt, & ſacrum fecerunt: tantundem Tatio, qui regni conſors erat, annuumque interuallum fuiſſe: donec Numa Pompilio Rege creato, Romulo regni ſucceſſor datus eſt. Manſitque mos poſt exactos reges, vt ſi qua fortuna aut caſu conſules creari nequirent, vel vitio creati forent, aut ſi qua turbulenta confuſio & neceſſitas premeret, donec de cõſulatu decerneretur, aut dictator reip. laretur, interreges præeſſent, qui populo vice conſulum iura darent. Quinetiam ſi contentio inter patres & plebem foret de magiſtratibus creandis, aut abſentibus conſulibus comitia haberi non poſſent, vel vitio creatis magiſtratibus auſpicia renouari oporteret: vel conſulibus morte ſublatis, de comitiis & creandis conſulibus contentio eſſet, interreges creari compertum eſt, vt eſſent qui comitia haberent magiſtratuumque munia obirent. Qui quidem interreges ſine populi ſuffragio, ad concilium plebe non admiſſa, à patribus tantùm auſpicatò creabantur. Quotieſque per interregem comitia fiebant, in patrum poteſtate euentum comitiorũ fuiſſe liquet: quippe nemo interrex, qui auctor comitiorum foret, niſi ex patribus erat. Dicebat verò conſulem plerumque interrex, ex patrum decreto, quem ipſi voluiſſent (quòd officium prodendi interregem oratoris fuiſſe autumant) poterátque non modò prætor, ſed conſul aut dictator interrex fieri. Et ſi quando proditus interrex, munus pro quo dicebatur, exequi nequiret, exacto dierum quinque ſpacio, alius ſuccedebât qui vices ſuſciperet donec per ſingulos in orbem irent, vt modò tertius, nunc quintus, aut quartus, nonnunquam quartus decimus, plerumque vigeſimus proditus interrex, conſules magiſtratuſve faceret, aut comitia haberet. Quos quidem interreges, dum honori præerant, conſulum vicem gerere, idemque iuris & poteſtatis habere, haud dubium eſt: donec abſoluto reipubl. munere, interregum poteſtas finiretur. In quo id plerumque eueniſſe comperimus, vt proditus interrex, comitiis, quæ ipſe habuiſſet, conſul crearetur: ſicut de L. Poſthumio Metello traditur, qui his comitiis, quibus interrex præerat, cum Iunio Bubulco conſul factus eſt. Illi autem tantæ poteſtatis erant, vt legem ferre poſſent, ſenatum conſulere, & conſulis munia obire. Hoc quoq; dicere haud piget, ſine cauſa interregem dicere haud licere: ſed cùm turbulentæ confuſiones, aut tumultus comitia impedirent, & niſi ad IV. Cal. Feb creari non licuiſſe. Et ſi quando comitiorum cauſa interrex proditus eſſet (quod plerumque vſu veniebat) nunquam ab eo qui primus proderetur, ſed qui ſecundò aut tertiò ac deinceps in orbem iſſent, vel comitia haberi, vel dictatorẽ dici aut conſulem vel tribunum creari. Fertur verò Sylla, cùm ſummæ eſſet potentiæ, conſulibus morbo ſublatis, per ſenatum interrégem creari mandaſſe: ſcil. qui non conſulum comitia exemplo veteri indiceret, ſed vt ſe dictatorem ad imaginem antiquitatis, indictis comitiis crearet. Neque negauerim, Cæſarum temporibus nullum interregnum fuiſſe, cùm vnius imperio occupata rep. ſenatus eſſet negligens & remiſſus, & vix vlla foret libertatis imago: niſi poſt Aurelianum, cùm de principe deligendo ſenatus opinione vaga duceretur, & cum militibus tumultuantibus non conſentiret, per ſex menſes deligendo principi interrégnum fuiſſe: donec Tacitus in imperio aſſumtus fuit, qui ſummi principis ſpem oſtendit. Tametſi morte ſublatis Cæſaribus quoties de principe diligendo ambigebatur, ad ſenatum Romanum rem pertinuiſſe, multiplici exemplo probatum ſit: quod Trajanus facere deſtinarat, vt ſi quid ei accidiſſet humanitùs, principem Reip. ſenatus daret. *Alex. lib. 5. c. 6.*

Surenas ſupremæ dignitatis apud Parthos poſt regem nomen eſt, *teſte Cuſpiniano in Cæſaribus, & Plut. in Craſſo.*

Lupus Symenius primus Prorex Siciliæ dictus. ☞ *Vide Tit. Gratitudinis pro beneuolentia & conſtanti fide.*

Apud Iaponios Indos præfecti duo ſumma cum poteſtate ſunt: quorum alter honoribus, alter iudiciorum & cauſarum cognitioni præeſt. Honoris Præfectus, quem Voonem nominant, ſtirpis ſucceſſione delectus, in deorum numero colitur. Hunc terram pede contingere, religio eſt: ſi tetigerit, magiſtratu depellitur, domeſticis finibus nunquam egreditur, nec temerè in conſpectum ſe dat. Domi vel lectica vehitur, vel ligneis ſoccis vbique præaltis ambulat In ſella dum ſedet, ex altera parte pugionem, ex altera arcum & ſagittas habet. Exteriore tunica rubra, ſerico tenui, vti velo, obducta: interiore autem nigra vtitur. Pileum gerit in capite pendentibus vittis, ad inſtar pontificalis tiaræ. Frons rubro candidóque colore depicta eſt. Cibum è fictilibus capit. *Ionius Metellus.*

PROVINCIARVM. EXARCHI,
CATAPANI, THANI.

Tametſi ad reliquas prouincias præſides & magiſtratus Romani cum lictore & faſcibus irent: tamen Alexandriam conſulares faſces accedere, aut vrbem inire vetabatur: quòd diuinis carminibus præditum eſſet, tunc demùm Ægyptum fore liberam, cùm ad eam Romani faſces aduentarent. *Alex. lib. 1. cap. 27.*

Sub Iuſtino Imp primùm excogitatus eſt magiſtratus, qui dictus eſt Exarchatus, vt quodammodò Imp. Vicarius in Italia foret, cuius ſedes erat Rauennæ, ea auctoritate, vt pontifex Romæ creatus ab eo probaretur. Incœpit autem anno DC.XX. vt quidam ſcribunt: licèt is annus non cadat ſub Iuſtino, ſed Heraclio: durauit annos CLXIV. quoad Aiſtulfus Longobardorum rex Rauennam cepit. *Cuſpin.* ☞ *Vide Tit. Amor vrbium.* Longinus Narſeti à Sophia Auguſta ſucceſſor datus, poſt ſuum in Italia acceſſum ſemper ſe tenuit Rauennæ, Romam ne videre quidem dignatus eſt, aut certè ob Narſetem in humanis agentem non eſt auſus. Attulit is ſecum in Italiam nouum regiminis nomen Graiæ ſuperbiæ plenum, vt Exarchus diceretur. Idem primus veterem adminiſtrationis formam tota Italia ſuſtulit, vt non cuique prouinciæ regionive ſuus eſſet magiſtratus, ſed ſingulis vrbibus ſinguli, qui poteſtate præirent, & ius ciuibus ſimul dicerent, ducesque appellarentur. Magiſtratum tamen, quem vnũ Romæ conſtituit, Præſidem appellauit. Sed qui poſtea ſecuti ſunt, Duces dici maluerunt. Quo contigit, vt multis inde annis Romanus Ducatus ſit dictus. Fortaſſis & aureus numus, qui Romæ cudebatur, inde nomen adeptus. Sicque tum demùm Romæ & reliqua Italia vetus adminiſtrationis forma cum magiſtratuum nominibus interiit: quæ cõtumeliæ ratio nomen Romani Populi apud exteras gentes, maieſtatémque ad nihilum redegit, cùm per tot alioqui clades, quot aliæ ſuper alias CLX. annorum ſpacio à prima imperij inclinatione rem Romanam afflixerant, neſcio quonam modo decus illud vetus, & maieſtas nominis, magis hominum opinione quàm re adhuc vigeret, veteris imperij vmbra potius, quàm quòd aliquid ſupereſſet adminiſtratione dignum. Nam & Narſes conſul Rom creatus fuit cum Baſilio. *Sab. lib. 5. Enn. 8.*

Græci Impp. Apuliam & Calabriam ſub Germanis Impp. adhuc tenebant, iiſque præfectum dabant, qui Catapanus dicebatur, vnde regio quædam ab illo Catapanatæ nomen inuenit. Indicant noua multa à Catapano ipſo oppida ædificata, vt Troia, quæ pòſt Apuliæ caput fuit, Draconarium,

rium. Florentinum, & alia. *Sigonius lib. 8. regni Ital.*

A Carolus Magnus euerſo Longobardorum regno populos ac ciuitates in Regno, hoc eſt, in Liguria, Æmilia, Venetia, Tuſcia citeriore, & Cotiis alpibus ſitas, ita gubernare inſtituit. Regni limites atque oppida Comitibus adminiſtranda cōmiſit, atque eis omnem publicam & priuatam iuriſdictionem mandauit. Limites Marchas vocarunt: vnde præfecti limitum, marcharum Comites ac Marchiones dicti. Extra ordinem autem legatos quōſdam in Regnum maiore, quàm Comites, cum poteſtate miſit, quos Miſſos vocauit. *Ibid. lib. 4.*

Thanus apud Scotos, præfecturæ dignitas eſt. *Boethius.*

V R B I V M.

☞ *De præfecto Vrbis Romæ, vide* Alex. lib. 6. cap. 8.

Ætolis polemarchus, claudendarum portarum & vrbis curam gerebat clauesque noctu habebat: interdiu autem cuſtodiis portarum aſſidebat. *Alex. lib. 13. cap. 16.*

Fridericus I. Imp. euerſo Mediolano, an. M C. LXII. Brixiæ, Bergomo, Placentiæ, Como Germanos prætores dedit, quos Poteſtates Imperatorias appellarunt. *Sig. lib. 13. reg. Ital.*

B EQVITVM. MARESCHALCHI, CHARTVLARII.

Regalium equorum curatoribus præpoſitus, à Conſtantinopolitanis olim Chartularius dicebatur. *Cuſpinianus in Leone III.*

Gallici Mareſchalchi muneris eſt ordinarium, Regis equitatum inſpicere moderarique, & in arduis prœliis primam aciem ductare. *Iouius lib. 25. Hiſt.*

Apud Turcus equitibus vniuerſis duo magiſtri equitum præſunt, qui Bellerbechi, hoc eſt, Domini dominorum, ſuperba appellatione vocitantur. Aſiaticus ad Cutheiam Galatiæ vrbem, Europêus ad Sophiam Myſiæ inferioris, ſedes habent, conſtitutiſque tribunalibus inter milites ius dicunt, quemadmodum Cadi, qui ſunt ſtatutorum & legum periti, prætoria auctoritate incolarum controuerſias finire ſolent. Bellerbecho parent Sanzachi, Latinè alarum ſigniferi: Sanzachis Subaſi obediunt, qui centenarias turmas ductant. *Sabell. Supplem. lib. 4. ex Iouio.*

H O S P I T V M.

C Proxeni apud Græcos erant hoſpitibus excipiendis præfecti, qui ex ciuitatibus aduentarent: propterea ciuitatum Proſtatæ dicuntur & Phrontiſtæ. Herodotus tradit, Spartanis fuiſſe decorum regibus, quem voluiſſent demonſtrare, qui proxeni obiret functionem. *Cælius lib. 20. cap. 11. A. L.*

MANSIONVM.

☞ *ϛαϑμοῦχος præfectus, ϛαϑμοί, manſionū curator, hoſpitiorum ſcilicet in comitatu principis aut legati ducisue exercitus. Iidem ex Plut. 1. Conuiual. quæſt. 1. præfectus conuiuij.*

CVBICVLO. SILENTIARII.

Magnus Silentiarius Zenonis Imp. fuit Anaſtaſius, qui ei in imperio ſucceſſit, hoc eſt, quietis miniſter. Erat enim dignitatis gradus, Silentiarij apud Imp titulo honeſtatus, apud Iureconſultum Vir clariſſimus ſacri palatij nuncupatus, honor mediocris. *Cuſp.*

THESAVRORVM QVÆSTORES.

☞ *De his, quatenus operam præſtant mechanicam, inter Mechanicos quoque egimus. Hic Munus ipſum politicum conſideramus.* D

Hellenotamiæ, qui pecuniam tributorum aſſerebant, quam olim Græci communiter in Dolo reponebant. Nam Athenienſes, ſociis volentibus, Pauſaniæ regis Lacedæmoniorum odio, ſuſcepto Græcorum principatu, conſtituerunt, quibus Græcis vrbibus naues, quibus pecuniæ præbendæ eſſent, ad vlciſcendum Barbarum, & prouincias eius vaſtandas. Tributum autem deſcriptum fuit ab Ariſtide talentûm CCCC. LX *Suidas.*

A Tullo Hoſtilio Quæſturam primò inuentam fuiſſe autumant. Conſtat P. Val. Poplicolam, qui cum Bruto conſul fuit, cùm Saturni ædem & ærarium condidiſſet, duos Quæſtores, qui publicę pecunię præeſſent, ſuffragiis populi creari voluiſſe. Fuêre autem hi, P. Veturius & M Minutius, qui primi ex patribus quæſturæ munus curiatis comitiis cepêre. *Plut. in Valerio.* Quæ res cùm benè & proſperè reipublicæ ceſſiſſet, & plebs cum patribus tumultuata, quęſturæ ſe participem fore contenderet, eò deducta eſt, vt ex duobus quatuor quæſtores fierent: duo qui vrbanis negotiis & ærario præeſſent: duo qui conſulibus ad belli miniſteria præſtò forent: liberumque eſſet, vt hi poſſent populi ſuffragio ex plebe vel patribus creari: quo tempore tanto certamine in quæſturam plebis inualit, vt ex quatuor vix vni patritio, Fabio ſc. Ambuſto, locus relictus foret. E Interiecto deinde tempore, Quo Picentes aſſiduis cladibus fatigati, in populi Romani ſocietatem aſciti ſunt, quæſtorū numerus auctus fertur, vt ſeni crearentur. Coniectari licet, quod auctis pop. Romani vectigalibus, & quæſtu vberrimo ex prouinciis proueniente, illorum numerum, qui id munus exequerentur, quibuſque curatio hæc demandaretur, augere oportuiſſe: donec Syllana lege intercurſu temporum, vltrà XX. excreuiſſe dicūtur. Conſules prætoréſque in prouincias profecturi, ſingulos quæſtores, quorum curæ captiua præda, & quicquid auri argentique inde adueniret, appenſum adnumeratûmque demandaretur, apud ſe habebant. Quorum munus erat, vectigalia pop. Romani in prouincia exigere, ſtipendia præbere militibus, ſingulâque accepta expenſâque rationibus inferre: multas quoque pecuniarias, tam Romæ quàm in prouinciis exigere, & in publicas tabulas notare: omniúmque rerum pecuniarúmque notas, & illuſtres rationes dare: illáſque confectas & conſolidatas, abſolutáſque per ſuos ſcribas, in ærarium deponere. F Licèt autem quæſtura ex minoribus magiſtratibus in vrbe foret, eius tamen dignationis erat, vt quiſque egregius & bonæ indolis adoleſcens, ex illa gradum ad reliquos honores faceret. Namque hinc aditum reliquis adeundis magiſtratibus auſpicabantur: ſiquidem primis experimentis, quæſturæ initiati, qui nullis antè honoribus vſi erant, inculpatæ vitæ teſtimonio, ad ædilitatem, mox præturam, & demùm conſulatum, euehebantur. *Alexan. lib. 2. cap. 2.* Poſt Cannenſem cladem, propter ingruentem ærarij & militum inopiam, Triumuiri conquirendæ pecuniæ monetales ſeu menſarij creati ſunt, æris, argenti, atque auri flatores: quorum munus erat, numiſmata probi auri & argenti, iuſtique ponderis examinare: & alios legendæ iuuentutis, qui militiæ idoneos per oppida conquiſitos adſcriberent: quod quidem, ingruente bellorum tumultu, ſæpè fieri animaduertimus. Quo enim tempore ad Cannas magna clade pugnatum eſt, conſternata repub. triumuiris datum negotium fuit, vt non ingenuos modò, ſed ſeruos ære coëmtos, & mancipia ad quatuor & viginti millia ſacramento adigerent. *Alex. lib. 3. cap. 16. & Sab. lib. 3. En. 5.*

EIECTIONIS IMPERII. G

Ex Caroli IV. Imp. Inſtituto, in ſeſſione publica Imperatoris, Archiep. Treuerenſis Archicancellarius per Gallias (hoc eſt, omnem Imperij prouinciam vltra Rhenum, quæ olim non parua fuit) & regnum Arelatenſe, è diuerſo à frōte Imperatoris conſidet. Moguntinus autem in prouincia ſua & cancellariatu per Germaniam, à dextris: & item Colonienſis, in prouincia & cancellariatu ſuo à dextris Imperatoris: & viciſſim à ſiniſtris, alter è duobus: Nam vt Mogūtinus per Germaniam, ſic Colonienſis per Italiam primatum tenet. Rex Boëmiæ à dextris Archiepſcopi, & illum ſequitur eodem latere Comes Palatinus Rheni. A ſiniſtris Archiepiſcopi dux Saxoniæ, & illi Marchio Brandenburgenſis. In publicis autem proceſſionibus eodē ordine incedunt: Treuerenſis ante Imperatorē & alij Archiepiſcopi à latere, iuxta modum dictum. Rex Boëmiæ ſine medio ſequitur Imperatorem. Quòd ſi Imperalia deferūtur inſignia, dux Saxoniæ enſem portans, ſtatim ante Imperatorem medius inter ipſum & Treuerenſem: à dextris Ducis Comes Palatinus aureum malum: à ſiniſtris Marchio cum ſceptro. Nam Ducem mareſcallum vocant, hoc eſt, belli adminiſtratorem, Palatinum H dapiferum. Marchionem camerarium. Officia ſua in Regis coronatione exequuntur hoc ordine. In regia vel Imperiali curia, quæ pro magnificētia Regni vel Imperij publicè & ſolemniter inſtituitur, primus dux Saxoniæ Mareſcallus plurimam auenam publico loco iubet effundi: eam iumento ſedens ingreſſus, argenteam menſuram, cum cylindro è ſimili metallo, ſimul duodecim argēti marchas pendentem præfert: primus auenā menſurat: eam tradit primùm venienti. Abiens Dux vicemareſcallo (is eſt ſenior domus de Pappenheym militarium) equum cum menſura & cylindro, vſibus eius & lucro deputanda relinquit: Marchio deinde camerarius equo vectus inſigni, iumento deſiliens, lauacrum ex argento duodecim in pondere marcharum argenti tenet, aquámque dat manibus Regis vel Imperatoris. Tollit mox vicecamerarius de Franckenſtein equū & lauacrū ſuis vſibus. Inde Palatinus dapifer, iumento inuectus, quatuor argenti ſcutellas duodecim marcharum infert, de iumento deſcendens coram principe inclinans ponit. Magiſter coquinæ de Nortemberg iumentum ſuis vſibus & ſcutellas tollit.

Demùm

Demùm rex Boëmjæ ſi adſit, equo ſimiliter inuectus, poculum argenteum duodecim marchatum præfert Regi vel Imperatori, & inclinās porrigit: ſine mora excipiens vice pincerna de Limborg militaris, Regis equum cum poculo ſuis vſibus refert. Sedente iam rege ad menſam, procedunt tres Archiepiſcopi, is medius in cuius prouincia res geritur, cæteris latera eius ſtipantibus: præ ſe ferentes baculum argenti marcharum duodecim pondere, in quo ſigilla regalia vel Imperialia ad præſentiam accubantis præferunt: quæ ille accipiens, reddit ei mains qui rem medius geſſit, quod ipſe appenſum collo geſtat in hoſpitium. Baculus Imperiali cancellario cedit: & ad eundem quoque ſigillum defertur ab Archiepiſcopo. Quòd ſi vicarij prænominati non adſint, cedit abſentium prouentus conſuetus curiæ miniſtris. Menſa regalis vel Imperialis, ſex pedibus ſublimior cæteris. Si adſit regina vel Imperatrix, eius eſt à dextris accubitus, tribus cæteris ſublimior gradibus. Electorum ex ordine ſeptem menſæ, ſic æquali paſſu ſtatuuntur, quo modo eſt conſeſſus eorum. Ad eorum principum menſam nemo accedit, nec licet cuiquam accumbere, quamdiu fuerit aliquid ſupeeragendum, ex comprincipibus. *Crantz. lib.6. Sax cap.29.*

FOEDERVM.

☞ *Fecialium originem, numerum & officium,* Alex. lib.5.cap.3. *perſequitur.*

Feciales à Numa primùm inſtituti ſunt, è nobiliſſimis familiis delecti, qui eo munere per omne vitæ tempus fungerentur. *Dion lib.2.* eorum prouocationem ſeptem in partes deſcribit I. Vt viderent, ne populus Rom. vlli fœderatæ ciuitati bellum inferret. II. Vt ab exteris nationibus res iniuria ademptas repeterent. III. Vt poſtulata facere recuſantibus bellum indicerent. IV. De iniuria contra fœdus illata cognoſcerent, & qui noxam nocuiſſet, dederent V. De legatorum iniuriis cognoſcerent, & vt fœderum conditiones ſeruarentur, viderent. VI. Pacem facerent: eam, quæ minùs rectè facta eſſet, reſcinderent. VII. De eo, quod Imperator contra iuſiurandum feciſſet, cognoſcerent. *Varro de vita populi Rom.* Itaque bella & tardè & nulla licentia ſuſcipiebant: quod bellum nullum, niſi pium, putabant geri oportere: & priùs quàm indicerent bellum iis, à quibus iniurias factas ſciebant, Feciales legatos repetitum mittebant quatuor, quos Oratores vocabant. Si cuius legati violati eſſent, qui id feciſſent, quamuis nobiles eſſent, vt dederentur ciuitati ſtatuerunt: Fecialeſque xx. qui de his rebus cognoſcerent, iudicarent & ſtatuerent, conſtituerunt. *Hotom. de Verbis iuris.*

CONSILIORVM, IVDICIORVM.

☞ *Conſule locum, Iudicum.*

Aphictyones, ex vrbibus & populis ſelecti iudices. Fuit enim concilium Græcanicum ad Thermopylas. Sic autem dicti ſunt, vel ab Amphyctione filio Deucalionis, vel quòd circum Delphos habitarent. Qui cùm rex eſſet, hos duodecim populos conuocauit: Iones, Dorienſes, Perrhœbos, Bœotios, Magnetes, Achæos, Phthiotas, Molienſes, Dolopes, Æmanes, Delphos, Phocenſes. *Suidas.*

Apud Athenienſes ἐπιστάτης dicebatur vnus è Senatoribus, hoc eſt, antiſtes ſeu præſes, cui id ſorte euenerat, nec licebat eundem bis eſſe præſidem. Cuſtodiebat autem templi, in quo ærarium erat claues, & publicum ſigillum. Cùm verò Senatores, qui πρυτάνεις dicebantur, quique Remp. gerebant (neque enim omnes Senatores eodem tempore, ſed per vices negotia publica tractabant) Senatum aut populum cogebant, epiſtates proëdros nouem, quaſi præſides dicas, ſortiebatur, è ſingulis tribubus ſingulos, ea excepta, quæ tum Rempubl. gerebat: & rurſus ex iis nouem, vnum Epiſtaten ſortiebatur, & negotia ei tradebat: ipſe verò actiones dabat in iudiciis, curabatque vt ex legibus omnia gererentur, neque prætermitteretur quicquam quod ad iudices edocendos pertineret. *Suid.*

Apud Turcos purpurati Baſſæ numero quatuor grauiſſimarum rerum conſiliis præſunt, & per ſingulas hebdomadas quatuor continuis diebus in regia coeunt, ſupplicibus libellis reſpondent, lites dirimunt, ipſo Imp. ex protecta velo feneſtella cunctas controuerſias querelaſque populorum, & Baſſarum reſponſa intentis auribus excipiente: vt tantarum rerum iudices cenſorem pœna & præmio cuncta expendentem adeſſe intelligant. Huius ordinis antiquior principis ſcrinio gemmaque potitur, appellaturque Veſir, & ſcribis atque notariis decreta dicta. *Sab. Suppl.lib.4.ex Iouio.*

MORVM CENSORES.

☞ *Petatur ex loco Cenſorum.*

LIBELLORVM, CODICILLORVM, SCRIBÆ, CANCELLARII.

Æmilius Probus tradit, apud Romanos Scribas mercenarios fuiſſe, apud Græcos maiore dignatione, nec ad id officium admiſſos niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita, quòd neceſſe fuerit omnium conſiliorum eos eſſe participes, huncque locum officij amicitiæque apud Macedonum reges extitiſſe. Cancellarij nomen Arcadio & Honorio Cæſaribus iam à Latinis (vt tunc literæ erant) receptum fuiſſe, ex eorum functionibus, quæ in Iuſtiniani libris leguntur, apparet. Vt nunc apud Francos res habet, neſcio an quem ipſi Cancellarium dicunt, rectè perfectum iuris dicere poſſimus, voce etiam à Liuio vſurpata. Burgundiones, cùm eis Allobroges contribuebantur, tantum honoris nomini habebant, vt etiam regni ſui Archicancellarium haberent, vocitaréque auderent, & Euſtathij Bononienſis Comitis fratrem Andreas hiſtoricus non Regis Cancellarium, ſed Franciæ vocitat. Magnitudinem virorum qui eo munere fungebantur, vires decúſque illi attuliſſe crediderim, vt ab exiguis initiis ad tantam maieſtatem peruenerit. Et magiſtrum ampliſſimum eſſe neceſſe erat, quem apud Francos Godofredus Pontifex Pariſiorum regiæ vrbis ſub Philippo I apud Burgundiones Archiepiſcopus Viennenſium gerebat. *Aemil.lib.3.*

INCENDIORVM PRÆFECTI.

Sthenobarchos dici, auctor eſt Dion, quaſi præfectos angiportubus, qui aduerſus incendia conſtituebantur ex plebe, quibus veſte vti permiſſum eſt principali, & duos habere lictores in locis ſui iuris. Factum hoc imperij ſtationem tenente Auguſto. *Calius lib.2.c.3. Antiq. Lect.*

LEGATI.

Legatorum nomen latiſſimè patet, & pro quouis Magiſtratu ſumitur, cui obeundi muneris alicuius, foris præſertim officium delegatur. Sic legatos appellabant Romani eos, qui conſulibus conſultorum loco addebantur, in prouincias profectis. Interdum quoque Legati ipſi conſulum loco adminiſtrabant prouincias, belláque conficiebant. Et priores quidem illi ad Conſultores propriè pertinent; poſteriores verò inter Reges, Duces, Conſules, connumerari debent, quorum perſonam ſuſtinent: hodie vulgò Vicereges, Viceduces, Vicarij, Locumtenentes appellantur. Iam qui cuiuſcunque negotij oretenus expediundi aliò mittuntur, communi iidem nomine Legati proprio Oratores dicuntur.

Conſulatur Locus de Legatione & Legatis.

Apud Græcos, niſi præconibus adhibitis, legatos minimè hoſtium fines ingredi decebat: neque legationis munere fungi quenquam, ni prius infuſa aqua ab iiſdem, manus abluiſſet, Ionique coronatis poculis propinaſſet. *Alexand.lib 5.c.3.*

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ & φύλακες, Inſpectores & Cuſtodes dicebantur ij, quos Athenienſes in ſuæ ditionis vrbes, ad ſtatum rerum cognoſcendum & conſtituendum, mittebant: ſicut ἁρμοσταί, ideſt, coagmentatores ſeu compoſitores, quos Lacedæmonij. *Suidas.*

Apud Romanos, ſi qui legati, qui iure gentium ſancti erant, violati eſſent, vt hi dederentur, qui iura gentium temerè violaſſent, per feciales cauebant. Erat enim veteribus ius legatorum ſanctum & inuiolabile, cùm hominum præſidio munitum, tum diuino iure defenſum, quod etiam inter bella & hoſtium tela incolume ſeruabatur. Vnuſquiſque conſulum, ſuum habebat legatum, quo præcipuo conſultore ac miniſtro conſiliorum in rebus gerendis, delectúque habendo, totáque adminiſtranda prouincia vtebatur. *Alex. ab Alex lib.6.cap.3.* vbi multa de legatorum munere & officio doctiſſimè diſſerit.

Q. Fuluio Conſuli graui vulnere affecto, cùm exercitui & caſtris præeſſe nequiret, aduerſus Hannibalem, ex patrum decreto tres legati additi fuere. *Idem.*

Cn. Pompeius bello Piratico, contra tot prædones & communes hoſtes omni genere rapinarum graſſantes, quum ſolus ſupereſſe nequiret, xxv. legatos accepit, tametſi aliquando ſolus ipſe legati munus obiret. *Alex.ab Alex.lib 6.cap.3.*

C. Iul. Cæſari Imp. (cuius in re militari præcipua virtus fuit) dum contra efferas gentes bellum parat, x. legatos conſilij ſocios decreuit Senatus, quibus adiutoribus & miniſtris magnas res geſſiſſe fertur. *Idem.*

Ludouicus XI. Galliæ rex, cæſo ab Heluetiis prima dimicatione Burgundo, Germanos diligenter ſollicitabat, &

obſeſſis vndique viis, vtebatur mendicis, & id genus hominibus internuntiis. *P. Comineus 7. Comment.*

MAGISTRATVS A NVMERO DENOMINATI.

☞ *De Duumviris*, III*viris*, IV*viris*, V*viris*, VI*viris*, X *viris*, XV*viris & C viris Rom. vide* Alex. lib. 3 cap. 16. *Nam quoties aliquod munus factu difficile Reip. impendebat, in quo præcipua aliquorum opera fidéſque exquirebatur, vbique multum ſtudij curæque opus erat: modò duumuiros, nunc triumuiros, aut quatuorviros, quinque viros, ſexuiros, aut decemuiros creauêre: quorum ope conſilioque iniuncta munera ſæpe executi ſunt: ipſique negotio abſoluto, pro quo dicti creatique erant, ab iniuncto munere quieſcebant.*

NOVEMVIRI.

Nouemviri Athenis ſortito creabantur annis ſingulis, quos Archontes nuncupabant: inter quos primus archon, primarius archontum & longè princeps erat: à quo Athenienſes, ſicut Romani à conſulibus, & Lacedæmonij à tribunis, annos & tempora dinumerabant. Eum honorem, qui ſummus erat magiſtratus, Hadrianus Cæſar dum Athenis ageret, & mox Galienus geſſiſſe fertur. Secundus, à regia dignatione Baſileus: tertius, à belli ductu Polemarchos: reliqui, à legum latione Themoſthetæ dicti ſunt, ætate & vſu docti, qui domi iura dabant, querelas accuſationéſque cognoſcebant: deque controuerſiis æquo examine decernebant. *Alex. lib. 3. cap.* 16.

DECEMVIRI.

Decemuiri conſulari poteſtate, ſine prouocatione creati, Coſſ. abdicatis, qui leges Athenis allatas conſtituerunt, & in XII. Tabulas redegerunt, anno Vrbis, ſecundùm Contium, CCCII. cùm Appius Claudius Craſſinus, & T. Genutius Augurinus conſulatu ſeſe abdicaſſent. Vixdum tamen duobus annis exactis propter Appij Claudij triumuiri libidinem, qui Virgineam L. Virginij centurionis F. ſtuprare volebat, Decemuiratus ſublatus, & Coſſ denuò creati.

Ducenteſimus & quadrageſimus agitur annus, ex quo Decemuiralis magiſtratus pro Reipub. ſalute præcipua Venetiis creatus eſt: cui tria præcipuè vindicanda ſcelera ſunt commiſſa. Primum quidem illud fuit, vt ne quis contra libertatem patriáſque leges noui conſilij moliri poſſit. Alterum ne falſam monetam quiſpiam vllo modo excuderet. Tertium ac ſupremum, vt cauerent decemuiri, ne quis temerario incœpto maſculam venerem attentaret, vt ipſa pudicitia omnibus mortalibus conſtaret: quæ ſanè crimina capitalia forent hiſce qui conuicti decemuirali ſententia forent: *Egnatius lib. 6. cap* 1.

LECTORI.

☞ *Cùm Veteres ac Recentiores qui de Romano Imperio ſcripſerunt, multa ſparſim ac variè de officiis ac magiſtratibus, qui iam inde ab Auguſto in vtroque Imperio, quippe tam Romæ quam Conſtantinopoli Imperij ſedem poſuere, fuerunt, prodiderint: neque enim eandem ſemper magiſtratuum formam aut numerum obſeruarunt Imperatores; viſum fuit hoc loci inſerere ex lucubrationibus doctiſſimis* Iulij Cæſaris Bullingeri, *de iiſdem breuem & elaboratam ſeriem: nempe exempla aliquot domeſticorum officiorum: item militarium, & publicorum, vt de eorundem varietate Lectori curioſo valeat conſtare.*

*DE VARIA MAGISTRATVVM. ROMÆ ORIGINE.

Magiſtratus Imperij Romani alij fuere ſub Regibus & Conſulibus, de quibus olim Feneſtella narrante Plinio: & noſtra ætate pleriquc accuratè ſcripſerunt. Alij ſub Imperatoribus, qui Romæ & Conſtantinopoli ſedem Imperij poſuere, de quibus Hiſtorici veteres, Notitia Imperij Romani, Codinus, & alij plerique. Nobis conſilium eſt ea in vnum contrahere, quæ veteres, ac recentiores ſparſim, ac variè de officiis ac magiſtratibus, qui iam inde ab Auguſto in vtroque Imperio fuere, prodiderunt. Imperatores enim non eandem omni æuo magiſtratuum formam, aut numerum obſeruarunt, Auguſtus Præfectum vrbi. Præfectum Prætorio, Præſides, Legatos, Procuratores Cæſaris, & alios magiſtratus inſtituit. Noua etiam officia, *vt loquitur Suet. lib. 2. cap.* 37. excogitauit, Curam, operum publicorum, variarum aquarum, aluei Tiberis, frumenti populo diuidundi, præfecturam vrbis, Triumuiratum legendi Senatus, & alterum recognoſcendo turmas equitum, quotieſcunque opus eſſet. Cenſores creari deſitos longo interuallo creauit, numerum prætorum auxit. Curam ærarij à quæſtoribus vrbanis ad prætorios prætoreſve tranſtulit. Statuit vt Centumuiralem haſtam, quam quæſtura functi conſueuerant cogere, Decemuiri cogerent. Hadrianus Magiſtratuum numerum auxit, & ex parte immutauit. Qua de re Spartanus loquitur in hæc verba. Hadrianus labantem diſciplinam retinuit ordinatis & officiis & impendiis. Victorinus Hadrianus, inquit, officia ſiue publica & palatina, necnon militiæ in eam formam ſtatuit, quæ paucis per Conſtantinum immutatis, perſeuerant. Quare in Panegyrico Theodoſij, Romam Auguſtus mœnibus ornaſſe, legibus Hadrianus imbuiſſe, finibus Traianus auxiſſe dicuntur. Conſtantinus Magnus, Theodoſius Iuſtinianus, Alexius, Comnenus & alij Imperatores auxerunt, immutarunt, & aliis nominibus prodiderunt, & officia quæ olim domeſtica erant, & à ſeruis, aut libertis curabantur, publica fecerunt. Cubicularij enim, & qui ab epiſtolis, aut commentariis dicti olim in officio domeſtico erant, qui poſtea ad imperij curam traducti ſunt, aut in Palatinis officiis cenſeri cœperunt. Quod vt clarius appareat, libet hic ex veteribus Inſcriptionibus exempla quædam officiorum domeſticorum ſubtexere, quibus officia militaria, & publica ex eodem penu ſubiiciam.

* OFFICIA DOMESTICA. EX VETER. INSCRIPT.

A

A Bibliotheca Græca palatina.
A Bibliotheca Apollinis.
Ab argento potorio Liuiæ
Ab argento ſcenico.
Ab auro eſcario. *Tacitus* tamen *lib. 2. Annalium* ſcribit ſub Tiberio decretum, ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent. *Dio*, ne vaſa ex auro, niſi quæ ad ſacra deſtinarentur.
Ab hortorum cultura.
Ab Epiſtolis.
A cura amicorum.
A Diplomatibus.
A cura Catellæ Liuiæ.
A marmoribus magiſter. Vetus lapis, M. Vlpio Auguſti liberto Phœdimo D. Aug. Traiani à potione.
Ab ornamentis.
Ab vehiculis.
Ad cenſus Druſi Cæſaris.
Ad cenſus Patroni.
A Commentariis beneficiorum.
A Commentariis rationis hæreditatum.
A Commentariis rationis vehiculorum.
Actor Cæſaris.
A cubiculo Domitiæ Auguſtæ.
A lagona, & triclinarcho, proximo lictori.
A cubiculo S. Pompeij.
A frumenti miniſtratione.
A Iano abatrienſi.
A laguna.
A libellis.
A mundo muliebri.
A manu.
A potione Liuiæ.
A marmoribus.
A Quæſtionibus.
A rationibus.
A ſtudiis D. Claudij Aug.
A ſupellectili domus artificum.
A ſupellectile.
A veſte.
A patrimonio.
A veſte magna Liuiæ.
A veſte matutina.
A veſte regia.
A veſte Imper. primota.
A veſte regia, & Græcula.
Ab epiſtolis Latinis.
Ab epiſtolis Græcis.
A rationibus tabularum
Adiutor tabulariorum.

Apen

Apendice cedri S.Pompeij.
A Ad argentum potorium.
Adiutor tabulariorum à rationibus.
Adiutor tabularior. rationis hæredit. Cæſaris.
Adiutor à libellis.
Ad veſtem.
Architectus Auguſti.
Atrij curandi.
A veſte.

C.

CASTELLARIVS aquæ Claudiæ.
Comes Auguſti.
Conſiliarius Auguſti.
Corinthiarius Agrippæ.
Cubicularius Cæſaris.
Corpore cuſtos Neronis Cæſaris.
Curator triumphi Germanij.

D.

DECVRIO larium Voluſianorum.
B De pædagogio.
Deſignator Cæſaris Auguſt.
Diſpenſator Auguſti.
Diſpenſator Capitolij.
Diſpenſator Montanus Imper. Domitianus ſeruus.

E.

EVOCATVS Auguſti ab actis fori.
Euocatus Auguſti à Quæſtionibus.
Exactor operum dominicorum.
Exactor prædiorum Lucilianorum.
Exactor tributorum in Hel.
Exactor S.Pompeij.
Exactor hæreditatum.
Exactor legatorum.
Exactor peculiorum.
Exceptor Auguſti.

H

HOSPES Tiberij Cæſ.

I.

C ἸΑΤΡΟΣ χαίτηρ⊕.
Inuitator Cæſaris.

L.

LECTICARIVS Liuiæ.
Lictor proximus Traiani Imp.

M.

MAGISTER larium Auguſtal.
Magiſter Imp. Antonini & Lucij.
Miniſter Germanicianus.
Medica Liuilles.
Miniſtrator Cæſaris.
Medicus à Bibliothecis.
Medicus ab oculis.
Mulio S. Pompeij.

N.

NECESSARIVS Auguſti & Comes per omnes expeditiones.
Nomenclator Auguſti.
Nomenclator à Cenſibus.

D O.

OFFICINATOR à ſtatuis.
Optio tabellariorum ſtationis marmorum.
Officialis.
Ornator glabrorum Tiberij Cæſ.
Ornatrix.
Oſtiarius.

P.

PATRIMONII tutor.
Præfectus Neruæ Cæſar.
Præpoſitus argenti potorij.
Præpoſitus argenti eſcarij.
Præfectus teſtamenti.
Prægustatorum procurator.
Præpoſitus à fiblis.
Præpoſitus à criſtallinis.
Præpoſitus velariorum domus Aug.

Procur.
ab epiſtolis.
ab ephemeris.
à mandatis.
à patrimonio.
ad prædia Gallicana. E
Patrimonij.
Prouinciarum.

Procurator.
Vitæ Oſtienus & Campan.
Auguſti ab alimentis.
Aug. à rationibus.
X X. Hæreditatum.
Thermas. Antoninian.
Saltus Domitiani.
Cæſaris.

Proximus ab epiſt. Græcis.
Proximus à Rationib.
Procurator Den. Num. Mai. Q. Aurel. Seueri. Alexand.
Procur. fiſci Aſiatici.
Procur. Prouinciæ Belg.
Procur. vtriuſque German.
Procur. ſaltus Domitian.

Q.

Quæſtor Auguſti. F
Quæſtor Auguſtalium.
Quæſtor Cæſaris.
Rationalis purpurarum.

S.

SCRIBA cubiculi.
Seruus lecticarius.
Sarcinatrix Liuiæ.
Seruus Claud. Cæſ. à marmoribus magiſter.
Seruus diſpenſator Tib. Claud. German.
Seruus miniſtrator Domitia.
Seruus triclinarius S. Pomp.
Seruus villicus.
Strator Coſ.
Supra velarios de domo Auguſta.

T.

Tabularius Fauſtinæ.
Tabularius à murib.

Tabul.
à ration.
à vehicul. G
hæredit.
marmorum lunenſ.
patrimonij tutor.
Menſor. ædificiorum.
rationis patrim. Cæſarum.
rationis fiſci frumenti.
rationis hæredit. Cæſarum.
villæ Tiburtis.
prouinciæ Luſitaniæ.

Tonſor S.Pompeij
Tonſtrix.
Tricliarcha.
Triclinarius ſeruus.
Tutor patrimonij.

V.

Velarij de dom. Aug.
Vicarius rationis.
Vicarius arcani Tiber. Claud. Auguſt. ſeruus.
Vnctor Auguſti.
Villicus hortorum Maianorum. H
Vilicus Cæſarum.
Viator apparitor D. Claudi.

OFFICIA MILITARIA EX VET. INSCRIPT.

A

A Copiis militaribus.
A militiis.
A ratione militaris frumenti.
A tabulario Caſtr.
Actuario leg. VII. Gemin.
Adiutor cornicularij.
Adlectus ad munera præfectutarum leg. Septimæ.
Armorum cuſtos.

B

BENEFICIARIVS Pr.

C

CAPIDVCTOR.

Centurio ſtatorum.
A Centurio frumentariorum.
Cohortis ductor.
Cornicularius legionis 3.
Cornicularius præf. præt.
Cuſtos legionis à locis ægris.

D.

Dendrophori Romani.
Decurio Germanor. Tiber. German.
Ducenarius vir.
Duplarius.

E.

Evocati ſtratorum.
Exercitatores.
Explorator legionis ſextæ.
Frumentarius.
Miles Speculator.

O.

Optio in Centuria.
Optio ſigniferorum.

B P.

Præfectus haſtatorum.
Præfectus ærarij milit.
Præfectus militum.
Præfectus auxiliorum omnium.
Præfectus claſſis.
Præfectus cohortis.

Præfectus. { equitum. | fabrûm. | haſtarum. | iuuentutis. | legionis. | ripæ Danub. | vehiculor. | vigilum. | vigilum & armorum. | legionum. }

Præpoſitus vexillationis.
Principalis beneficiarius trib.
C Procurator Auguſt. legion. 7.

S.

Schola ſpeculatorum legion. primæ
Secutor tribuni.
Seuir equitum.

T.

Tercenarius.
Tribunus cohort. prætorian. & vrbanarum trium.

V.

Vir Ducenarius.
Seuir equitum Rom. turmæ primæ.

OFFICIA PVBLICA.

A

Ab actis fori.
Ab actis Senatus.
Ab ærario Saturni.
D A commentariis XV. virûm.
Adiutor procurationis ornamentorum.
Adiutor ſummi Choragij.
A libris pontifical.
Ab opera publica.
Accenſus velatus.
Adlectus Decurio.
Adlectus inter immunes.
Adlectus inter patricios.
Adlectus inter prætorios.
Adlectus inter tribunitios.
Aduocatio vrbana.
Aduocatio Reip.
Æquidicus.
Annonaria poteſtas.
Auguſtalis.
Auguſtalis honor.

C.

Cenſitor ciuium Rom.
Cenſit. Coloniæ victricenſ. in Britannia. E
Comes conſiſtorij.
Comes in conſiſtorio primi ord.
Comes domeſticorum.
Comes domeſticus ordinis primi.
Comes ord. primi.
Candidatus Auguſti.
Candid. Cæſaris in prætura & in trib. plebis.
Candid. D. Hadriani in omnib. honorib.
Comes ordinis primi intra conſiſtor.
Comes ordinis primi intra palatium.
Comes ord. primi intra conſiſtor.
Comes ord. ſecundi.
Comes orientis Ægypti & Meſopotam.
Comes ſtabuli ſacri.
Comes & magiſter vtriuſque milit.
Conſularis Campaniæ.
Conſul Æmiliæ.
Conſular. Europæ & Thraciæ.
Conſular. Siciliæ.
Conſular. Thuſciæ & Vmbriæ. F
Corrector Flaminiæ & Piceni.
Correct. Italiæ.
Correct. Thuſciæ & Vmbriæ.
Correct. Venet. & Hiſtriæ.
Cura Kalendarij.
Curator Kalend.
Curator aluei & ripar. Tiberis & cloacarum vrb.
Curator Annonæ.
Curator aquarum & Minutiæ.
Curator aquæ ducendæ.
Curator ciuium Roman. Moguntiaci.
Curator frumenti.
Curator frumenti comparandi.
Curator inſtrument. Veronenſ.
Curator locor. public.
Curator pecuniæ publ.
Curator pecuniæ ſacræ.
Curator regionis vrbis.
Curator Reip. G

Cur. { Sartor. tector. oper. publicor. | Thermarum variarum. | Viæ Flaminiæ & Tiburtinæ. | Viarum. | Viarum ſternendar. | Vici quadrati. | Viæ Normentanæ. }

D.

Decurialis ædil. pleb. Cerialium.
Decurionatus honor.
Decurionum ornamenta.
Decurionalium Muner. 4. viralis.
Denuntiatores regionum vrbis.
Denuntiat. Puteolani.
Diſſignator.
Ducenarius vir.
Duce Ducenariô.
Duumuir.

E.

Electus ad cognoſcendas Vice Cæſar. cognitiones. H
Exactor oper. public.
Exactor tributi ciuitatum Galliæ.
Exarchus.
Ex præfecto Præt. Cos. ordinarius deſignatus.

I.

Iudex ex delegationibus ſacris.
Iudex quæſtionum.
Iudex ſacrarum cognit.
Iudex ſelectus ex V. Decuriis.
Iuridicus Ægypti.
Iuridicus Aſſyriæ & Galleciæ.
Iuridicus per Picenum & Apuliam.

L.

Legatus Auguſti pro prætore.
Legatus & Comes Claudij Cæſar.

Magister

M.

A Magiſter à Bibliotheca Apoll.
Magiſter cognitionum ſacrar.

Magiſter {
- Epiſtolarum.
- Equitum peditumque.
- Horreorum Galbianor.
- Libellorum.
- Memoriæ.
- Officiorum omnium.

Magiſtri. {
- Pagi.
- Vici.
- Vtriuſque milit.
- Auguſtales.
- Fontis Lollioni.
- Vicorum vrbis Region. 14.

Miniſtrator Decuriæ I V.

N.

Nomenclator Cenſorius.
Notarius & Tribunus.
Notarianus Prætorianus.

O.

B Octumviri.
Omnibus officiis in caliga functus.
Orator cauſarum tribunalis Africani & in conſiſtorio Principum.

P.

Patronus Caſtri.
Patr. Collegio fabr. & centonar. & dendroph.

Patr. {
- Coloniæ.
- Corporis.
- Municipij & plebis.

Præfecti Præt. Arcarius.
Præf. Præt. Cellaris.
Peræquator cenſus prouin. Galleciæ.
Præfectus 15. Populor. Hetruriæ.

C Præfectus {
- Ærarij militaris.
- Ærarij Saturni.
- Ægypti.
- Alimentorum.
- Annonæ vrb. ſacræ cum iure glad.
- Frumenti dandi.
- Iure dicundo.
- Iuuentutis.
- Monetæ Triuericæ.

Præfectus Prætorio Illyr. & Orient.
Præf. oræ maritimæ.
Præf. ripæ Danubij.
Præſes prouinciæ Aquitaniæ.
Præpoſitus ſacri Palatij.
Præſes prou. German. ſuperior.

Præt. {
- Inter ciues.
- Candidatus.
- Tutelaris.
- XV. Populis Hetruriæ.
- Tiburtinus.
- De fideicommiſſis.
- Iuuentutis.

D προσβευτὴς τῶ ἀναγραφῆς.
Primæus in conſiſtorio.
Princeps iuuentutis.
Princeps in Senatu.

Procurator {
- à rationibus.
- ad alimenta.
- ad bona damnat.

Præf. {
- Alpium Atrectianarum.
- Auguſtal. via Oſti. & Campan.
- hæreditat.
- Hiſpaniæ citerioris.
- Oper. publ.
- Prouinciæ Lugdun.
- Prou. Belgic.
- tractus Carthag.
- XX. Hæreditat.

Prolegatus Prouinc. Rhetiæ & Vindel. & Vall. Pœnn.
Promagiſter X X. hæredit.
Proprǽfectus Prætor. in vrbe Roma, finitimiſque Prouinciis.

Quæſt. {
- Alimenta.
- Ærarius.
- Anni primi.
- Candidatus.
- Collegij Centonariorum.
- Deſignatus.
- Prouinciæ.
- Veronæ & Brixiæ.
- Vrbananus.
- Quinquennalitius iuuenum.
- Quinquennalitius perpetuus.

R.

Rationalis.
Rector Prouinciæ.
Reſtitutor Reip. Veronenſ.

S.

Sacrarum Remunerationum.
Scriba Quæſtorius.
Scriba Armamentarij. E
Senator ſummus.
Senator Maximus.
Silentiarius ſacri palatij.
Statutor Auguſtorum.

T.

Tabellarius à porta Fontinali.
Tabellarius à Ripa.
Tabul. Prouinciæ Hiſpaniæ liter.
Tribunus Prætorianus.
Tribunus fori ſuarij.
Tribunus & notarius Prætorian.

V.

Viator {
- Ædilis plebis.
- Collegij magni.
- Conſularis.
- Conſular. & Prætorius.
- Quæſtorius.

Vicarius Aſiæ.
Vicar. Italiæ.
Vicar. Præfecti per Hiſpanias.
Vice ſacra cognoſcens. G
Vice ſacra iudicans.
Duumuir Anconæ.
Duumuir Iure dicundo.

Triumuir {
- ære, aur. arg. flando, ferien.
- ad ægros diuidendos.
- Capitalis.
- locorum perſequendor.
- loc. publicorum.
- Monetæ auri, arg ær. flandi.
- Reip. conſtituendæ.

Quadrumuir Æditiliæ poteſtatis.
Quatuoruir iure dicundo.
Quinqueuir Veronæ.
Quinqueuir Viarum.
Quinqueuir viarum curandarum.
Quinqueuir Slitibus iudicandis.
Seuir Auguſtalis.
Quinqueuir ex decuria armamentaria.
Seuir equitum Roman. H
Seuir iure dicundo.
Octumuir ædilis plebis poteſtate.
Septemuir epulonum.
Decemuir agris dandis ad II. Iudic.
Decemuir Slitibus iudicandis.
Quindecimuir agris dandis.

Hæc è veteribus Inſcriptionibus excepimus, quæ iam pluribus illuſtrare animus non eſt, quod ordine & regia via ingrediendum arbitramur. Primùm igitur Magiſtratus ordinarios maiores & minores percurremus à Romulo ad Conſtantinum Magnum, tum extraordinarios maiores & minores exſequemur. Sua quibuſque tempora reddemus. Deinde eos qui Conſtantino inſtituti ſunt è *Zozimo & Notitia Imperij Romani* ſublegemus. Officia eorum adſcribemus.

***

MAGISTRA

A

* MAGISTRATVS MAIORES ORDINARII.

Rex. Reges 7. fuere. Primus Romulus, vltimus Tarquin. Super.

Tribunus celerum à Romulo inſtitutus primus fuit Fabius celer, nouiſſimus L. Brutus.

A celeribus, equeſter ordo præfectus. *Liuius lib.1.*

Conſules dum creati anno vrbis 245. *Liuius lib.2.*

Cenſores duo anno 311.

Prætor primùm vnus, tum duo, deinde 4. mox 6. ſub Sylla Dictatore octo.

Prætor de ambitu. P. veneficio, vel falſo.

Prætor.
- Vrbanus.
- Peregrinus.
- De maieſtate.
- De vi.
- De repetundis, ſeu de Peculatu.
- De crimine inter ſicarios.

B Sub Iulio Cæſare X. fuere, duo Cereales.

Sub Auguſto X I I.

Claudius duos addidit qui de fidei commiſſo ius dicerent, quorum vnum detraxit Titus, reſtituit Nerua, qui inter fiſcum & priuatos ius dicerent, vt *Sueton. in Claudio, Pomponius lib.2 De orig. iuris.* M. Antoninus Prætorem tutelarem inſtituit, vt Capitolin.

Pomponius Prætores ſub Auguſto XVI. fuiſſe vult. Quod Dio *lib.56.* anno vrbis 764. accidiſſe ait, ſed paulo poſt eundem ad XII. reuocaſſe Tiberius *apud Tacitum lib.1. Annal.* ſe numerum X I I. Prætorum non exceſſurum iurat falſo. Anno enim vrbis 786. Prætores X V. creauit. *narrante Dione lib.58.* Interdum vno duobuſque plus aut minus creauit.

Claudius aliàs XVIII. *vt Dio lib.60.*

Imperatores, Cæſares, Auguſti, Principes, Senatus.

Principes iuuentutis, *πρόκριτοι τῆς νεότητος vt Tacit. & Dio*, qui poſtea Cæſares, Nobiliſſimi, Deſpotæ. *Tacit. lib.1. Annal.* lapis Ancyran. Zozymus, Codinus.

Præfectus vrbi ab Auguſto inſtitutus, πολίαρχος. Dio vrbis cuſtos. *Seneca ep.84.*

C

MAGISTRATVS MAIORES EXTRA ORDINEM.

Præfectus vrbi abſente ordinario magiſtratu à Romulo inſtitutus quorum primus Denter Romulius. *Pomponius lib.2. de orig. iuris.*

Interrex poſt Romuli mortem creatus ante Numæ regnum.

Dictator & magiſter equitum anno vrbis 256. *Liuius.*

Decemuiri legibus ſcribendis conſulari poteſtate, an.303.

Tribuni militum Conſul. poteſtate anno 310. *Liuius.*

Triumuiri Reip. conſtituendæ Octauius, Antonius, Lepidus ſub annum 710. *Dio lib.46.*

* MAGISTRATVS MINORES ORDINARII.

Quæſtores ordinarij duo, qui & quæſtores vrbani à Tullo Hoſtilio rege creati, *vt vult Vlpianus D. lib.1. De Quæſtorib. vel vt Plutarchus* à Valeriola Poblicola.

Tribuni plebis duo anno vrbis 260. poſtea decem creati.

Ædiles plebis duo eodem anno.

Ædiles curules duo anno 386. vel vt alij 388.

Ædiles Cereales à Cæſare Dictatore.

D Curatores omnium tribuum Romæ. *Varro lib.5. L.L.*

Vicorum Magiſtri. *Varro lib.5. de lin. Lat.*

Triumuiri capitales. *Tacitus lib.5. Annal.* qui & Treſuiri vel Treuiri capitales anno vrbis 465.

Triumuiri nocturni. *Liuius lib.9. Tacit. lib.5.*

Triumuiri valetudinis in numero argenteo. M. Acilius III. vir valetud.

Triumuiri monetales auro, argento, ære flando, fœriendo, *Pompon. lib.2. de orig. iuris.*

Quatuoruiri viarum curandarum. *Pomponius.*

Decemuiri Slitibus iudicandis. *Pomponius.*

Centumuiri litibus iudic. *Feſtus Pompon.*

Præfecti ærarij ab Auguſto inſtituti. *Suet.*

Curatores operum publicorum ab Auguſto.

Curatores aluei Tiberis & cloacarum ab Auguſto.

Curatores viarum ſingularum. *Plutarch. in Grac.*

Præfectus prætorio.

Præfectus frumenti populo diuidendi ab Aug.

Curatores regionum *Suet.* ab Aug.

Denuntiatores regionum.

Magiſtri vicorum vrbis regionum 14. E

Aduocatus vel Patronus fiſci à M. Antonio Philoſopho. *Capitol.*

* MAGISTRATVS MINORES EXTRA ORDINEM.

Duumuiri perduellionis à Tullo hoſtilio Rege. *Liuius.*

Quæſtores Parricidij Feſtus Pompon. Quæſt. Parricidij.

Quæſitores rerum capitalium, iidem. lex. 12. tab. meminit.

Præfectus annonæ. *Liuius lib.4.*

Quinqueuiri menſarij anno vrbis 402. *Liuius lib.7.*

Triumuiri menſarij. *Liuius lib.13.*

Duumuiri Nauales. *Liuius lib.9. 10. 41.*

Triumuiri qui conquirerent iuuenes idoneos ad arma ferenda, militeſque facerent. *Liuius lib.25.*

Decemuiri qui iudicant ſuper Sacramento & libertate. *Cicero.*

Decemuiri diſtribuendorum donatiuor. *Liuius.* F

Triumuiri legendi Senatus. *Sueton. lib.1. c.37.*

Triumuiri recognoſcendorum equitum Rom. *Suet.*

* MAGISTRATVS PROVINCIALES.

Proconſules, proconſulibus, *ἀνθύπατοι. Dio.*

Proprætores, proprætoribus. *Liuius.*

Legati proconſulum *Liuius.*

Legati proprætorum. *Cicero.*

Quæſtores prouinciales primùm duo, deinde ſex, & poſtremo à Sylla. *Tacit.*

Proquæſtores ſeu proquæſtoribus.

Præfectus Ægypti, qui & Auguſtalis ab Aug. *Suet.*

Præfecti præfecturam. *Feſt.*

Conſulares 4. qui per Italiam ius dicerent, ab Hadriano. *Spartia.*

Iuridici Italia à Marcophil. *Capitol.*

III. Viri, IV. viri, V. viri, VII. viri, X. viri Coloniæ deducendæ. *Liuius.*

V. Viri, VII. viri, XX. viri, agris dandis attribuendis. *Cicero.*

V. Viri, vel XV. agror. metiendor. diuidendorumque. *Liu.* G

III. Viri, vel V. viri, ad inſpiciendos fines, liteſque dirimend. *Liuius lib.3.*

* MAGISTRATVS QVORVM OBSCVRA ORIGO, IN VET. INSCRIPT.

Procurator à rationibus.

Præfectus
- Operum publicorum.
- Cæſaris.
- XX. Hæreditatum.
- Alimentorum.
- Frumenti.
- Vehiculorum.
- Curatorum annonæ.
- Tabulariorum publicorum.
- Muneris publici.

* DESCRIPTIO PROVINCIARVM AB AVGVSTO ET HADRIANO.

H Anno vrbis 727. Imperatore Cæſare Auguſto 7. & M. Agrippa I I I. Cos. Auguſtus Cæſar prouincias, quæ pacatæ erant, & imbelles, militúmque præſidiis non indigebant populo tradidit, quas in XII. diœceſes deſcripſit, duas proconſulares, X. prætorias. Prouincias verò firmiores in quibus exercitus habendi eſſet, vt ſibi vniuerſum imperij robur attribueret, Cæſaris prouincias eſſe, & dici voluit, in quas legatos, proprætores, procuratores dignitate proprætoria miſit, qui equeſtri loco exercitibus præeſſent. Quos omnes communi vocabulo Rectores vocauit. Ægypto præfecit Auguſtalem. *Strabo lib. 17. Dio.* Prouinciæ Cæſaris in X I V. diœceſes deſcriptæ. *Vide S. Rufum.*

Hadrianus Italiam in X V I I. diœceſes deſcripſit, quarum aliis conſulares, aliis correctores, nonnullis præſides præpoſuit. In Hiſpania IV. Præſidiales fecit. In Galliis, Aquitania, & Britannia prouincias XVIII. In Illyrico X V I I. In Thracia prouincias VI. In Africa VI. quarum prouincia Africa cuius metropolis Carthago, proconſularis eſt. Numidium & Byzacium conſulares. Tripolitana, Mauritan'a Sifenſis, Maur. Cæſarienſis conſulares. Aliæ deſcriptio ab Hadriano facta deſide

deſideratur. Ad ætatem Conſtantini magni prætoriani milites Romæ fuêre in caſtris prætoriis, quæ à Conſtantino exciſa, & prætoriani milites, quia ſteterant à Maxentio, exauctorati ſunt.

* DESCRIPTIO MAGISTRATVVM ET PROVINCIARVM A CONSTANTINO MAGNO.

Priuſquam ad Notitiam Imperij veniamus, in qua deſcriptio Magiſtratuum, & officiorum quæ ſub Theodoſio maiore fuit, vt à Conſtantino paucis immutatis facta eſt, plenè continetur, Zozimi verba *lib.*2. præmittemus. Conſtantinus, ait ille, conturbauit magiſtratus iam olim inſtitutos, τὰς πάλαι καθεσταμένας ἀρχάς. Nam cùm duo eſſent præfecti prætorio, qui hoc officium in commune iuxta gerebant, non Palatini tantum ordines eorum cura & poteſtate regebantur, ſed etiam ij quibus cuſtodia vrbis commiſſa erat, & quotquot limitibus curabant. Hic enim præfectorum magiſtratus, qui ab Imperatore ſecundus habebatur, & annonas erogabat, & contra militarem diſciplinam admiſſa pro delicto vindicabat. Conſtantinus autem rectè conſtituta loco mouens, vnum hunc magiſtratum in quatuor decerpſit. Nam præfecto prætorij Orientis totam Ægyptum cum Libiæ Pentapoli, & Orientem ad Meſopotamiam vſque, & præterea Cilices Cappadoces, Armenios, oràmque maritimam totam à Pamphilia Trapezuntem vſque, & caſtella propter Phaſidem ſita permiſit. Eidem & Thracia tradita, & Myſia, & Hæmi, ac Rhodopes, & Toperi oppidi finibus circumſcripta, præterea Cyprum adiecit, & Cycladas Inſulas, Lemno & Imbro, & Samothracia exceptis. Præfecto prætorij Illyrici attribuit Theſſalos, Cretenſes Græciam, & circum aſſitas inſulas. Epyrum vtramque, Illyrios, Dacas, Triballos, Pannonios Valeriam vſque, Myſiam ſuperiorem. Præfecto præt. Italiæ totam Italiam, Siciliam, & circum aſſitas inſulas, Sardiniam, Corſicam, Africam à Syrtibus Cyrenen vſque. Præfecto præt. Galliarum Tranſalpinos, Celtas & Hiſpanos, cum inſula Britannia.

Ita diuiſo præfectorum pr. magiſtratu, aliis quoque modis eorum poteſtatem imminuit. Nam cum præeſſent vbique militibus, non modo centuriones, & tribuni, verum & duces (ſic enim dicti, qui quolibet in loco prætorum vicem obtinebant) magiſtros militum inſtituit alterum equitum, peditum alterum, & in hos tranſlata poteſtate militum ordinandorum, & coërcendi delinquentes, hac etiam in parte præfectorum auctoritati detraxit. Id verò tam pace quam bello detrimentum rebus attulit. Cum enim præfecti prætorio vbique terrarum tributa per apparitores ſuos exigerent, & militarem ex iis ſumptum facerent, iidemque milites dicto audientes haberent, in ſuſtinendis ob delicta pœnis, prout præfectis prætorio videretur, non ab re milites cum animis ſuis cogitantes, eum qui annonam & ſtipendia præberet, delinquentes etiam punire, nihil agere præter officium audebant, partim annonarum ademptionem, partim præſentem coërcitionem veriti. Nunc cum alius ſtipendium exhibeat, alius milites coërceat, omnia licentius agunt, cum interim non minima annonæ pars, Ducis & apparitorum lucro cedat. Aliud & à Conſtantino factum eſt, quod barbaris aditum in ditionem pop. Romani aperuit. Nam cum Imperium Rom. in limitibus vbique à Diocletiano oppidis, caſtellis, & burgis incluſum eſſet (ἐσχατιὰς vocat) omnéſque limitanei milites in iis agerent, barbaris aditus interclusus erat. Quæ munimenta & præſidia Conſtantinus ſuſtulit, nouámque Romæ veteri æmulam Byzantij exſtruxit, diuiſóque ſenatu, cùm vniuerſo orbi ciuitas Romana iam olim ab Antonino Caracalla (imò ab Antonino Pio data eſſet) ſenatores omnes ex Occidentalis imperij prouinciis lectos Romæ morari voluit, ex Orientalis vero Conſtantinopoli. Conſulum item alterum Romæ, alterum Conſtantinopoli deſignari voluit. Demum eò res deducta eſt, vt Romæ duo, Conſtantinopoli totidem Coſſ. crearentur. Vrbi deinde Conſtantinopoli præfectum alterum, Romæ alterum inſtituit, & omnia priuilegia, dignitates, quibus Roma ornata pridem erat cum ciuitate Conſtantinopoli communicauit. Cæterum cum duos in occidente præfectos prætorio inſtituiſſet, præfectum præt Italiæ, & præf. prætorio Galliarum, totidem in Oriente, præfectum præt. Illyrici, & præfect. præt. Orientis, ſub eorum poteſtate magiſtratus omnes Rom. eſſe voluit, quorum deſcriptionem è Notitia Imperij Romani pete, niſi fortè his quæ hoc loco ſubiiciam contentus eſſe potes.

* MAGISTRATVVM ET PROVINCIARVM IMP. OCCIDENTALIS DESCRIPTIO, POST Conſtantinum Magnum.

Imperator Cæſar Auguſtus.

Conſul Occidentalis.

Præfectus prætor. Italiæ vir illuſtris, ſub cuius diſpoſitione Italia, Illyricum, Africa.

Præfectus annonæ Africæ, & præfectus fundorum patrimonialium, qui Gildonis patrimonium procurabat.

Miniſtri magiſtratuum libera Rep. fuêre, ſcriba, accenſis, præcones, lictores, viatores, carnifices, diribitores, rogatores, cuſtodes, nomenclatores, diuiſores, qui magiſtri curiarum dicuntur à Planto. Apparitores, interpretes. Diribitores ſingulis tribubus tot dabant tabellas quot erant candidati comitiis, quorum rationem haberi oportere iudicatum eſſet. Rogatores ante legem tabellariam rogabant ſententias, poſt legem tabellariam ciſtam proponebant mittendis tabellis. Cuſtodes tot puncta notabant, quot cuique candidato tabellæ obtigiſſent.

Officium viri illuſtris præfecti prætorio Italiæ, adiutor commentarienſis, ab actis, numerarij, ſubadiuuæ, cura epiſtolarum, Referendarius, exceptores, adiutores ſingularij.

Præfectus prætorio Galliarum ſub quo Hiſpaniæ VII. Prouinciæ Galliarum XVII. Prouinciæ Britanniarum V.

Officium præfecti præt. Gall. idem fuit quod præfecti præt. Ital.

Sub præfectis prætorio fuêre proconſules, vicarij conſulares, correctores, præſides.

Quintus Occidentis magiſtratus fuit vir illuſtris præfectus vrbis Romæ, ſub cuius diſpoſitione fuêre, præfectus annonæ, præfectus vigilum, comes formarum, comes riparum & aluei Tiberis, & cloacarum, comes portus, magiſter cenſus, rationalis vinorum, tribunus fori ſuarij, conſularis aquarum, curator operum maximorum, curator operum publicorum, curator ſtatuarum, curator horreorum Galbianorum, centenarius portus, tribunus rerum intentium.

Officium eius penè idem fuit cum officio præfecti prætorio. Pro numerario ponitur primiſcrinius, ſiue numerarius. Deinde tres ſubiunguntur qui in officio præfecti prætorio non ſunt, cenſuales, nomenclatores, ſingularij.

Sextus magiſter peditum in præſenti vir illuſtris, ſub cuius diſpoſitione fuêre ſex comites rei militaris, duces limitum X. legiones Palatinæ XII. auxilia Palatina LXV. legiones. Comitatenſes XXXII. Pſeudocomitatenſes XVIII. omnes claſſes, Veneta, Rauennas, Comenſis, Miſenas, Viennenſis, Bracaria, Maſſilienſis, Ararica, Anderetiana cum earum præfectis, tribuni omnes cohortium & militum præfecti per occidentem.

Officium eius princeps numerarius, commentarienſis, adiutor, regerendarius exceptores & reliqui apparitores.

Septimus vir ill. Comes & magiſter equitum præſentialis; ſub cuius diſpoſitione vexillationes palatinæ IX. vexillationes Comitatenſes XXXII.

Officium eius idem cum magiſtro peditum præſentiali. Additus eſt primiſcrinius alius à numeratio.

Octauus vir illuſt. magiſter equitum Galliarum, cuius officium, princeps ex officiis magiſtrorum militum, præſentialium vno anno à parte peditum, altero à parte equitum.

Officium eius commentarienſis, numerarij ex viris, & officiis ſingulares, adiutor, regerendarius, exceptores, & reliqui apparitores.

Nonus vir ill. præpoſitus ſacri cubiculi, ſub quo primicerius, cui parebant Decani Item Comes Caſtrenſis, qui menſam & palatium curabat, ſub quo primicerius menſarum, Primicer. Cellariorum, Primicer. pædagogiorum, Primicer. lampadariorum, quorum alij erant primæ formæ, ſecundæ formæ, tertiæ formæ. Sub præpoſito ſacri cubiculi ſunt & tres decuriones X X X. ſilentiariorum, chartularij ſacri cubiculi tres ſcribebant, comes domorum.

Officium tanquam magiſtratus habebat; cuius princeps

A erat vnus mittendariorum ex officio comitis largitionum *lib. 3. Cod. de palat. ſacr. larg.*

Decimus vir illuſtris magiſter officiorum, qui præeſt ſcholæ primæ, & ſecundæ ſcutariorum, ſcholæ armaturarum ſeniorum, ſcholæ gentilium ſeniorum, ſcholæ tertiæ ſcutariorum, ſcholæ agentium in rebus, & deputatorum eius ſcholæ, ſcriniis memoriæ diſpoſitionum, epiſtolarum, libellorum, Admiſſionalibus, cancellariis, fabricis XIX. ſcutorum, Baliſtarum, armorum omnium.

Officium eius de ſchola agentium in rebus Adiutor, ſubadiuuæ adiutoris, ſubadiuuæ fabricarum diuerſarum, curioſus curſus publici in præſenti, Curioſi omnium prouinciarum, interpretes omnium gentium.

Vndecimus fuit vir ill. Quæſtor, ſub cuius diſpoſitione ſunt leges, dictandæ preces. habet ſubadiuuantes. Adiutores, memoriales de ſcriniis diuerſis.

Duodecimus vir ill. Comes ſacrarum largitionum, ſub cuius diſpoſitione ſunt Comites largitionum per Illyricum, Comites largitionum Italicianorum, titulorum largitionalium per Africam, Comites veſtiarij aurí, rationales ſummarum, procuratores monetæ, præpoſiti theſaurorum, procuratores gynæ-
B ceorum, procuratores lanificij, procuratores Baphiorum, præpoſiti Brambaricariorum, ſiue argentariorum, præpoſiti Baſtagarum, comes commerciorum per Illyricum.

Officium eius Primicerius totius officij, Primic. ſcriniorum canonum, Prim. ſcrin. tabulatariorum, Primic. ſcrin. numerariorum, Primicer. ſcriniorum aureæ maſſæ, Primicer. ſcr. auri ad reſponſum, Primic. ſcrinij veſtiarij ſacri, Pr. ſcrinij ab argento, Pr. ſcrinij à miliarenſibus, Primic ſcrin. à pecuniis. Secundicerius officij, qui primicerius eſt exceptorum: tertiocerius officij qui tractabat bagaſtas.

Decimuſtertius vir ill. Comes rerum priuatarum, ſub cuius diſpoſitione comes largitionum, priuatarum, comes Gildoniaci patrimonij. rationales rerum priuatarum per varias prouincias. Rationalis rei priuatæ fundorum domus diuinæ per Africam, procuratores rei priuatæ per varias regiones, procuratores rei priuatæ Cynegiorum Triberorum, procurator Gynaceij Iuuarenſis rei priuatæ, &c. Præpoſitus Baſtagæ rei priuatæ Orientalis inferioris, Præpoſitus Baſtagæ priuatarum Galliarum.

C Officium eius Primicerius totius officij, Primicer. Beneficiorum, Primiſcrinius rationum, Primiſcrin. ſecuritatum, Primiſcrin. largit. priuatar. Secundicerius totius officij qui tractat chartas officij, Comes Gildonici patrimonij habet procuratores præpoſitos & rationales per diuerſas prouincias, & Secundocerium totius officij qui tractat chartas officij.

Decimuſquartus Comes domeſticorum equitum vir illuſt.

Decimuſquintus Comes domeſtic. peditum vir illuſt.

* SPECTABILES PALATINÆ DIGNITATES.

Primus vir ſpectabilis Primicerius ſacri cubiculi.

Secundus vir ſpectabil. Caſtrenſis ſacri Palatij, qui menſam imperat, & totum Palatium curabat, ſub cuius diſpoſitione miniſterialis Dominici, Curæ Palatinorum.

Officium eius Tabularius Dominicus, Tabularius Domniæ Auguſtæ, Adiutor, Chartularius & ſcrinium ipſius, & cæteri Palatini officiorum.

Tertius vir ſpect. Primicerius notariorum, ſub cuius cura
D eſt notitia omnium dignitatum, & adminiſtrationum tam ciuilium, quam militarium. Officium non habet ſed adiutores.

Quartus magiſter ſcriniorum, memoriæ, epiſtolarum, libellorum. Magiſter memoriæ, annotationes omnes dictat & emittit. Reſpondet tamen & precibus. Magiſter epiſtolarum legationes ciuitatum, conſultationes & preces tractat. Magiſter libellorum cognitiones & preces.

* SPECTABILES PROVINCIARVM MAGISTRATVS.

Primus ſpect. proconſul Africæ, cuius Vicarij ſex. Vicarius Vrbis Romæ. Vic. Africæ. Vic. ſeptem prouinciarum. Vicar. Italiæ. Vic. Hiſpaniar. Vic. Britanniar. Officium eius Princeps ducenarius de ſchola agentium in rebus, Cornicularius, Numerarij duo, Primiſcrinius, Commentarienſis, Adiutor, ab Actis, Subadiuuæ ſingulares & reliquum officium.

Secundus vir ſpectabilis Vicarius vrbis Romæ, ſub cuius diſpoſitione conſulares Campaniæ, Tuſciæ & Vmbriæ Piceni ſuburbicarij. Siliciæ correctores Apuleiæ, & Calabriæ, Bruttiorum & Lucaniæ præſides Samnij, Sardiniæ, Corſicæ. Valerij. Idem habet officium quod proconſul Africæ. E

Tertius vir ſpect. Vicarius Africæ, ſub cuius diſpoſitione conſulares Byzani, Numidiæ, præſides Mauritaniæ Sitifenſis Mauritaniæ Cæſarenſis.

Quartus vir ſpect. Vicarius Hiſpaniar. ſub cuius diſpoſitione conſulares Bæticæ, Luſitaniæ, Galleciæ, præſides Tarraconenſis, Carthaginenſis, Tingitanæ, Inſularum Baleatium.

Quintus vir ſpect. Vicarius ſeptem prouinciarum. Idem dicitur Vicarius Galliarum, ſeu ſeptem, & decem prouinciarum.

Sextus vir ſpect. Vicarius Britanniarum.

Septimus vir ſpect. Comes Africæ limitaneus, ſub cuius diſpoſitione XVI. præpoſiti limitum. Comes Tingitaniæ limitaneus vir illuſtris vocatur, ſub cuius diſpoſitione præfectus alæ Herculeæ Tamuco præſidens, & ſex tribuni cohortium. F

Octauus vir ſpect. Comes littoris Saxonici per Britanniam, ſub cuius diſpoſitione præpoſiti VIII. numerorum. militum, equitum, legionum, & tribunus cohortis primæ Vetaſiorum Regulbio præſidens.

Nonus vir ſpect. Comes Britanniæ, ſub cuius diſpoſit. prouincia Britannia.

Decimus vir ſpect. Comes Italiæ, ſub cuius diſpoſit. tractus Italiæ circa Alpes.

Vndecimus vir ſpect. Comes Argentoratenſis.

Duodecimus vir ſpect. Comes Illyrici.

Decimus tertius vir ſpect. Comes Hiſpaniarum.

Sequuntur in notitia XII. viri ſpectabiles. Duces limitum XXI. Conſulares XX. Præſides XXI. Item variæ præpoſituræ Magiſtri peditum præſentialium à parte peditum in Italia, quas require ex *Panciroliо* viro doctiſſimo, *ad Notitiam Imperij Romani.* Ex eodem fonte Magiſtratus imperij Orientis petes. Non id agimus vt omnia officia vtriuſque Imperij perſequamur, & quæ Pancirolius vel aliorum induſtriæ reliquit, vel parum accuratè explicauit, expediamus. G

* DIGNITATES IMPERII CONSTANTIN. SVB POSTREMIS IMPERAT. EX Curopalata, Codino, & aliis.

ΔΕΣΠΟ´ΤΗΣ. *Dominus.*
σεβαστοφόρος, Cedrenus *Auguſtifer.*
σεβαστοκράτωρ. *Auguſticrator.*
πανυπέρσεβαστος. *Valde Auguſtus.*
καῖσαρ. *Cæſar.*
πρωτοσέβαστος. *Primus Imperator.*
σεβαστὸς. *Imperator.*
πρωτοβεστιάριος. *Primo-Veſtiarius.*
βεστιάρχης. Zonaras. *Veſtiarchus.*
μέγας δούξ. *Magnus Dux.*
μέγας δομέστικος. *Magnus Domeſticus.*
δομέστικος τῆς διακονίας. *Domeſticus dominij.*
πρωτοστράτωρ καὶ πρωτοστάτωρ. *Protoſtrator & Protoſtaton.*
μέγας λογοθέτης. *Magnus Logotheta.*
στρατοπεδάρχης ὁ μέγας. *Magnus Stratopedarchus*, id eſt, *militiæ præfectus.* H
πριμικήριος ὁ μέγας. *Magnus Primicerius.*
κονόσταυλος ὁ μέγας. *Magnus Coonoſtabus. hodie Comes-ſtabuli.*
ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου. *Qui Canicleo præeſt.*
πιγκέρνης. *pincerna*, id eſt, *pocillator.*
ὁ παρακοιμώμενος τῆς μεγάλης σφενδόνης. *Accubitor magnæ funda.*
ὁ παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος. *Accubitor cubiculi.*
ὁ μέγας βαΐουλος. *Magnus baiulus.*
κουροπαλάτης. *Curopalates.*
πρωτοβεστιαρίτης. *Primus Veſtiarius.*
δομέστικος. *Domeſticus.*
ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης. *Qui menſæ curam habet, ſeu ſtructor.*
λογοθέτης τῶν γυναικῶν. *Logotheta mulierum.*
μέγας παπίας. *Magnus Papias.*
πρωτοπρόεδρος. *Antecеſſor.*
ἔπαρχος. *Præfectus.*
μέγας δρουγγάριος τῆς βασιλικῆς βίγλης. *Magnus Drungarius regiæ bigla.*

μέγας

μέγας ἑταιρειάρχης. *Magnus ſociorum præfectus.*
A ὁ λογοθέτης δρόμου. *Logotheta curſus.*
ὕπατος τῶν φιλοσόφων. *Conſul Philoſophorum.*
ὁ μέγας χαρτουλάριος. *Magnus Chartolarius.*
μύστικος. *Myſticus.*
πρωτασηκρῆτις. *Primus à Secretis.*
δικαιοδότης. *Ius dicens.*
ὁ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. *Qui ſub exercitu.*
ὁ μέγας δρουγγάριος τοῦ στρατοῦ. *Magnus Drungarius caſtrorum.*
μέγας δρουγγάριος τοῦ στόλου. *Magnus Drungarius claſſis.*
δομέστικος τῶν σχολῶν. *Domeſticus ſcholarum.*
πριμικήριος τῆς αὐλῆς. *Primicerius aulæ.*
μέγας τζαγγάριος. *Magnus calceator.*
πραίτωρ τοῦ δήμου. *Prætor populi.*
πρωτοσπαθάριος. *Protoſpatarius.*
μέγας ἄρχων. *Magnus Præfectus.*
ταιστὴς τῆς αὐλῆς. *Tata aulæ.*
λογοθέτης τῶν δομεστικῶν. *Logotheta Domeſticorum.*
μέγας λογαριαστής, λογιστὴς, φροντιστής. *Magnus Logariaſtes, ratiocinator, & curam gerens.*
ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. *Libellorum ſupplicum Magiſter.*
B ὁ ἀρχιδιάκονος. *Archidiaconus.*
ὁ σκουτέριος. *Scutarius.*
πρωτοκυνηγός. *Primus Venator.*
ἀμυράλιος. *Ammiralius.*
ἀκτουάριος. *Actuarius.*
μέγας ἀδμινιστράτωρ. *Magnus adminiſtrator.*
κυαίστωρ. *Quæſtor.*
λογοθέτης στρατιωτικοῦ. *Logotheta exercitus.*
πρωτοϊερακάριος. *Protohieracarius.*
κριτὴς βήλου. *Index veli.*
μέγας ἑρμηνευτής. *Magnus interpres.*
λογοθέτης ἀγελῶν. *Logotheta gregum.*
δικαιοφύλαξ. *Dicæophylax*, id eſt, *iuris cuſtos.*
ἀκόλουθος. *Acoluthus*, id eſt, *qui ſequitur.*
λογοθέτης τοῦ βουλῆς. *Logotheta Concilij.*
διαιτητής. *Diæta Præfectus.*
ὀρφανοτρόφος. *Pupillarum altor.*
κριτὴς φοσσάτου. *Index foſſati.*
C δομέστικος τειχιστῶν. δομές. τειχέων. *Domeſticus murorum aut mœniorum.*
πρωτονοτάριος τοῦ δρόμου. *Cedrenus. Protonotarius curſus.*
πρωτονοτάριος. *Protonotarius.*
πρωταλλαγάτωρ. *Protallegator.*
ἀλλαγάτωρ. *Allegator.*
δομέστικος τοῦ θέματος. *Domeſticus Thematis.*
πρωτοβεστιάριος, βεστιάριος, ὁ τῶν βασιλικῶν βεστιαρίων ἄρχων. *Primus beſtiarius, beſtiarius, qui Imp. beſtiariis præeſt.*
στρατοπεδάρχης μονοκαβάλλων. *Præfectus exercitus ſingularium equorum.*
στρατοπεδάρχης τῶν μυρτάτων. *Stratopedarchon myrtaton.*
στρατοπεδάρχης τζακωνίων. *Strato pedarchus tracomoron.*
στρατοπεδάρχης τζαγκράτων. *Stratopedarchus tracenon.*
ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων. *qui memoriis præeſt.*
πριμικήριος κοιτῶνος. *Præfectus cubiculi.*
πριμικήριος τοῦ βεστιαρίου. *qui præeſt veſtiario.*
δομέστικος τῶν θεμάτων. *Domeſticus thematum.*
πρωτοκόμης. *Primus Comes.*
δομέστικος ἀνατολικῶν θεμάτων. *Domeſticus orientis copiarum.*
D δομέστικος δυτικῶν θεμάτων. *Domeſticus Occidentis copiarum.*
πριμικήριος μεγάλου παλατίου. *Præſes magni Palatij.*
πριμικήριος μεγάλων παλατινῶν. *Præfectus magnorum Palatinorũ.*
πριμικήριος βλαχερνῶν. *Præfectus Blachernarum.*
λογαριαστὴς αὐλῆς. *Aulæ rationum præfectus.*
μέγας διοικητής. *Magnus Diœceta*, id eſt, *Domeſticus.*
νομοφύλαξ. *Nomophylax*, id eſt, *legum cuſtos.*
βεστιαρίτης τοῦ ἑταιρειάρχου. *Beſtiarites eteriracii.*
ἄρχων τῶν ἀλογίων. *Præfectus Alogiorum.*
ὁ μέγας μυρταΐτης. *Magnus Myrtaïtis.*
κριτὴς σεκρέτου. *Iudex ſecreti, aut bipennis.*
ῥαβδοῦχοι. *Virgam geſtans.*
καβαλλάριος. *Caballarius.*
πριμικήριος κάστρου. *Præfectus caſtrorum.*
δρουγγάριος στόλου. *Drungarius claſſis.*
κόμης. *Comes.*
πρωτοκόμης. *Primus Comes.*
κεφαλάδες, κεφαλάδαι. *Capitanei aut Capitanei.*

* IMPERII ROMANI E

Prout hodie apud* GERMANOS *adminiſtratur;

MAGISTRATVS ET DIGNITATES, EORVMQVE INSTITVTIO.

Ex Atlante Gerardi Mercatoris pagina 219.

Imperator Caput eſt Imperij, & habet ſub ſe tria membra, quorum Comitiis de omnibus Imperij negotiis conſulitur & concluditur: quorum Primum ſunt Electores ſeptem, quibus ſolis competit Imperatoris electio. Secundum membrum ſunt Principes Eccleſiaſtici & ſæculares. Tertium, Ciuitates Liberæ.

Primum Membrum Imperij ſunt VII. Principes Electores, ex quibus tres Eccleſiaſtici, quatuor ſæculares.

Eccleſiaſtici.
- Archiepiſcopus Moguntinus Imperij Romani Archicancellarius per Germaniam. F
- Archiepiſcopus Treuirenſis Imperij Rom. Archicancellarius per Galliam & Regnum Arelatenſe.
- Archiepiſcopus Colonienſis Imperij Romani Archicancellarius per Italiam.

Seculares.
- Rex Bohemiæ Imperij Romani Archi-Pincerna.
- Comes Palatinus Rheni Imperij Rom. Archi-Dapifer.
- Dux Saxoniæ Imp. Rom. Archi-Marſcalcus.
- Marchio Brandeburgenſis Imp. Rom. Archi-Camerarius.

Secundum Membrum eſt Principum virorum & Nobilium.

Nomina vulgaria in hoc ſecundo Membro appoſita ſunt ex eodem Mercatore, qui tabulis ſuis geographicis eadem ſic expreſſit, Sicque Pr. *Principes,* F. Pr. Furſtliche Prelaten, *Latine Principes Prælati;* D. *Duces;* C. *Comites;* H. Herzſchafften, *Latine, Dominia;* B. *Barones denotant. Numerus quin etiam, Circulorum Imperij ordinem deſignat; cuius ordinem eò facilius in fine Membri Tertij Imperij, hic diſtinctum & repetitum.* G

Archiepiſcopi.

Magdeburg. 9
Staltzburg. 2
Beſançon. 5
Bremen. 9

Epiſcopi.

Bamberg. 1
Wurtzpurg. 1
Wormbs. 5
Speir. 5
Straſbourg. 5
Eicſtatt. 1
Pr. Auſpurg. 4
Coſtnitz. 4
Hildesheim. 9
Paderbon. 7
Chur. 4
Halberſtat. in 9. opinor.
Ferden. 7
Munſter. 7
Oſenburg. 7
Paſſavv. 2
Friſingen. 2
Kemſe.
Gurk, alias Gorits. 3
Sekavv, Segonia. 3
Hauand.
Baſel. 5
Sitten ſiue Walys. 5
Regensburg. 8
Meiſſen. 2
Naumburg. 8
Minden. 7
Lubech. 8.9
Vtriche. 7
Camin. 8
Sevverin. 9
Geneue. 5
Camerich. 7
Verdun. 5
Loſan. 5
Metz. 5
Toul. 5
Leuich. 7
Trent. 3
Brixen. 3
Meſpurg.
Labach. 5
Vienna. 5 H
Brandenburg. 8
Ratzenburg. 9
Scleſvvich. 9
Hauelburg.

Seculares Principes & Nobiles.

Dux Bauariæ 2
Archidux Auſtriæ. 3
Dux Burgundiæ. 10
Dux Saxoniæ. 8
Palatinus Bauariæ. 2
Dux Iuliæ, Cliuiæ, Bergæ. 7
Marchio Brandeburg. 8.1
Dux Brunſvvich. 9
Dux Lunenburg. 9
D. Pomeren. 8

 D. Mecklen-

D. Mecklenburg. 9
A D. Lauenburg. 9
D. Holſtein. 9
D. Lothringen. 5
Langdt. Heſſen. 5
D. Wittenburg. 4
D. Zvveiiburg. 5
D & Co. Spanheim. 5
Marchio Baden. 4.5.7.
Landgr. Luchtenberg. 2
Princ. Anhalt. 8
Com. Henneberg. 1
Burggr. Meiſſen.

Gallici Principes.

D. Meiſſ alias Malla.
D. Sauoye. 5
D. Chalon, forte Calim, in circulo. 5

Eccleſiaſtici.

B P. Abbas Fuld. 5
Pr. Ab. Hierſfeldt. 5
Pr. Ab. Kempten. 4
Ab Reichenavv. 4
P. Præpoſ. Wiſſenburg. 5
Pr. Ab S. Galli. 4
Pr. Ab Saltfeldt. 8
Pr. Præpoſ Elvvangen.
Teutſch. ordens Meiſter. 4
Joannes ordens Meiſter. 5
Ab. Weingatten. 4
Ab. Salmanſvveiler. 4
Ab. Kreutzlingen. 4
Pr. Ab Murpach. 5
Ab Walkenried. 8
Ab. Schuttern. 4
Ab. Weiſſenovv, ſiue Minderovv. 4
Ab. S. Blaſij. 4
C Ab. Maulprun.
Pr. Ab. Corbey. 7
Ab. Schuſſenriedt. 4
Ab Rittershanſen. 8
Ab. Stein am Rhyn. 4
Ab Shafhauſen. 4
Ab. Kempeſeck. 2
Ab Waldſackſen. 2
Ab. Einſidlen. 4
Ab. Rockenburg. 4
Ab. Ochſenhauſen. 4
Præpoſ Seltz. 6
Ab. S. Gilgen Norimbergæ. 1
Ab Nuenburg.
Ab. S. Maximini iuxta Trier. 6
Ab Heneldshauſen.
Ab. S Iohans zu Curtel.
D Ab Gengenbach. 4
Ab Konigsbrum. 4
Ab Rodt, aliàs Roſſen. 2
Ab. Marcktal. 4
Ab. Rokenhauſen.
Ab S. Peter im Schvvartzvvald. 4
Præpoſ Odenheim. 5
Pr. Ab Stable. 7
Ab Diſidienſe. 4
Ab Berkenhauſen.
Ab Elchingen. 4
Ab Hentzlingen.
Ab. Vrſenis.
Ab Banckenburg.
Ab Iſſui. 4
Ab. Pfeſſers 4
Ab. S. Iohan. Thurtal. 4

Ab. Petershauſen Conſtantiæ. 4
Ab. Pruim. 5
Præpoſ. Camberg. 1
Ab. Rieshaim. 2
Ab. S. Heimeran. Ratisbonæ. 2
Pr. Præpoſ. Berchtolsgaden. 2
Ab. S. Gregorie Munſter. 5
Ab Muncherode. 4
Ab S. Cornelis Munſter. 7
P. Ab. Oerden. 7
Ab. Aurſperg. 4
Ab. Yrſe. 4
Ab Brun.
Ab. Echternaken. 7
Ab Heruoden. 7

Abbatiſſæ.

P. Quedelnburg. 8
Eſſen. 7
Alt. Munſter zu Regenſburg. 1
Pr. Ober Munſter zu Regensburg. 2
Kauffingen. 5
Lindavv. 4
Pr. Geronde. 8
Buchavv. 4
Rotenmuſter. 4
Happach. 4
Gutenzel. 4
Bendt. 4
Baley { Conlentz. 6
Elſas. 4
Oſterich. 3
Under Etſch. 3 }

Comites Barones & Domini.

Com. Helfeiſtein. 4
Co Circhberg. 4
H Tuſſen. 4
Co. Wiſenſtaig. 4
Co. Lauffen. 4
Co. Montfort. 4
Co Furſtenbert. 4
Co. Zimmeren. 4
B Gundelfinden. 4
H. Stugart. 4
H Iuſtigen. 4
H Schenſlingen.
Marckg Eberſtein. 4
B. Geroltzeck. 4
B. Ober. Herren. 4
Co Ottingen. 4
B. Rapoltſtain. 5
H Rapoltzkirchen. 4
B Stauffen. 2.4
H Hohen. Rechperg. 5
H. Berletzieck.
H. Hollen. Konigſperg.
H. Hohenfeld & Tripoltzkirch.
Co. Sultz. 4
Co Hohen. Zolleren. 4
H. Braides.
B. Sonnenberg. 4
Co Caſtel. 1
Co. Vertheim. 1
Co. Rheineck. 1
Co. Hohenloe. 1
H Reichelſperg. 1
H. Limburg. 1
Co Eparch. 1
Co. Leiningen. 5
Co. Falckenſtein. 5
Co. Hanavv. 5

Co. Luchtenberb. 5
Co. Naſſavv, Breda, & Dillenborg. 10.7
Co. Wisbaden & Iltzſtain. 8
Co Sarbrucken. 5
Co. Waldtpurg. 4
Co Naſſavv. in Weilpurg. 5
Co. Beilſtein. 6
Co. Konigſtein & Epſtein. 5
Co. Eiſenberg ſuperius. 5
Co Eiſenberg inferius. 6
Co. Meiſen.
Co. Budingen.
Co Wirnenberg. 7
Co. Solms. 5
B. Vinnenberg aut Vannenberg forte. 7
Co. Arnsberg.
Comites Rhenenſes. 5
H. Falckenſtein. 4
H Kunſech. 4
H. Kunſeckerberg. 4
Co. Horn. 10
Co. Sein 7
Co Vinſzlingen.
Co. Reien. 5
Co B tſch. 5
Co Salm. 5
Co. Veldentz. 4
Co Dengen. 8
Co Rappin. 5
Co. Hardech. 8
Co. Hohenſtein. 3
Co. Volckenſtein. 3
Co. Scaumburg & Giengen. 7.3
Co. Dierenburg & in Someravv. 7
Co. Martsfeldt. 8
Co. Stolberg. 8
Co Buchlingen. 8
Co Barbey & Mulkingen. 8
Co Gleichen. 8
Co Schvvartzenburg. 1.8
C. Snenberg, Schonberg opinor. 8
C. Iude H. im Ruech.
H Geravv.
Co Pleſſ. 5
B Daluvven. 8
Co. Weda & Ringelberg. 7
H. Reichenſtein.
Co. Olnbrug.
Co. Lœbenſtein. 4
Co. Regenſtain.
Co. Weſtfriſlandt.
Co. Ooſtfrieſlandt. 7
Co. Van der Lippe. 7
Co. Oldenburg. 7
Co. Delmenhorſt. 7
Co Hoya. 6
Co. Weſtenburg. 5
H Muntzenburg. 5
Co Lemgovv.
Co Waldek. 3
H Loſſenſtein.
Co. Diepholt. 7
Co. Steinfort. 7
Co. Benthem. 7
Co Vvitgenſtein.
Co. Spigelberg.
Co. Biuerſdorff.
H. Ridberg. 7
Co. Texelnborg. 7
H Linge.
Co. Dortmund. 7
Co. Vvinſdorff.

Co. Ottemberg. 1
Co. Rippershouen.
Co Hagen. 2
Co. Hoonſels. 2
Co Leiſeneк. 8
Co Bergen. 10
B. Degenberg. 2
B Oberſultzberg. 2
H. Somiriſſ.
Co. Manderſcheid. 7
Co. Reifesſcheid. 6
Co. Egmone & Iſſelſtein. 10
Co. Bergen & Vvaelhem. 10
H. Haber alias Hauere. 5
H. Vvidenſels aut Vviderſels forte. 8
B. Tautenberg. 8
Co Tubingen. 4
Co. Branckenberg ſiue Blamont. 5
Co. Kuchingé, Kuchanges. 5
H. Semſſen. 5
H. Roggendorff. 3
H. Alendorff.
H. Kunigſueкerberg.
H Morlpurg. & Peſort. 5
H. Brandeſtein Ranſſ.
H Vvolfſtein.
H. Permont.
H Fronsbeк.
H. Flackenſtein.
H Vvitten.
Rit. Fridberg.
Ritt. Glichauſen.

Tertium Membrū Imperij eſt Ciuitatum Liberarum Rheiniſche Banck.

G Coln. 6
Aken. 7
Vvorms. 5
Speir. 5
Turckheim. 5
Hagenavv. 5
Vveiſſenberg. 5
Strasburg. 5
Ober Ebenhaim. 5
Roshaim. 5
Schleſtatt. 5
Colmar. 5
Alrach. 5
Baſel. 5
Keyſersberg. 5
Mulhauſen in Suntgovv. 5
S. Gregorii Munſter. 5
Metz. 5
Toul. 5
Verdun. 5
H Landavv. 5
Kauffmans Sarbruck. 5
Beſançon. 5
Camerick. 5
Franckfort. 5
Fridberg. in Vvederavv. 5
Ghelenhauſen. 6
Vvetzlar. 4
Alen. 4
Lubeck. 9
Hamborg. 9
Dortmund. 7
Mulhuſeim in Duringen, 9
Northauſen. 9
Goſler. 9
Gottingen. 9
Bruchel. 7
Vvarberg. 7
Lemavv. 7

Duysburg

Duysburg.	7	Reutlingen.	4
A Dantzick.	8	Weyl.	4
Elbingen.	8	Pfullendor.	4
Schvvabiſche Banck.		Kauffbeuren.	4
Regenſpurg.	2	Northauſen.	
Nurenberg.	1	Vberlingen.	4
Rottenburg an der Tauber.	1	Wangen.	4
Weiſſenburg an Nortagavv		Yſni.	4
puto.	2	Levvkirch.	4
Donavverd.	4	Memmingen.	4
Winshaim.	1	Kempten.	4
Schvveinfurt.	1	Buchorn.	4
Wimpfen.	4	Rauenſpurg.	4
Halbrun.	4	Bibrach.	4
Hall in Schvvaben.	4	Lindavv.	4
Norlingen.		Coſtnitz.	4
Dinckelspuel.	4	Rotvveil.	4
Vlm.	4	Offenburgk.	4
Augſpurg.	4	Gengenbach.	4
Gengen.	4	Zel in Hamersbach.	4
B Bobfingen.	4	Schaffhauſen.	4
Gemundt in Schvvaben.	4	S.Gall.	4
Eſlingen.	4	Buchavvam Feder See.	4

Præter hanc trium Membrorum ordinationem, ad vitanda ſchiſmata in Imperio, ad mutuam Principum Germaniæ defenſionem ac pacem communem ſeruandam, diuiſæ ſunt Prouinciæ Imperij in ditiones aliquot, quas Circulos appellant, inque iis inſtituta ſunt particularia Imperij Conſilia, Circulorum videlicet. Primùm ſex, anno CIↃ. IↃ. Auguſtæ; deinde decem, anno CIↃ. IↃ. XXII. Norimbergæ. Eligit autem quiſque Circulus ſibi ex ſuo corpore Præfectum ſæcularem, qui ſit Princeps, Comes, Baro, aut ex præcipua Nobilitate, cui ex eodem corpore IV. Conſiliarij, viri ſæculares, honeſti & prudentes adiunguntur, quorum numerum hic diſtinctum ſubiunximus.

Primus Circulus eſt Franconiæ.
C Secundus eſt Bauariæ.
Tertius eſt Auſtriæ.
Quartus Sueuiæ.
Quintus eſt Circulus Rheni.
Sextus IV. Electorum Rheni.
Septimus Germaniæ inferioris ſiue Weſtphalicus.
Octauus Saxoniæ ſuperioris.
Nonus Saxoniæ inferioris.
Decimus Burgundiæ.

Camera Imperialis.

Præter hæc Circulorum conſilia, ad cauſas grauiores, quæ per Imperium accidunt iure decidendas inſtituta eſt Spiræ Camera Imperialis, cui præeſt Iudex Princeps, aut vt minimum, Comes, vel Baro, iſque ſæcularis: ſi ad hoc munus idoneus reperiri poſſit. Aſſeſſores huic & coniudices ab Imperatoria Majeſtate duo ex Comitibus aut Baronibus, duo ex Iuriſperitis, duo item ratione terrarum, quas hæreditariè in Imperio poſſidet, aut ab Imperio habet ex equeſtri ordine Nobiles, D hoc eſt, ſex in vniuerſum dati ſunt. Ab Electoribus item ſingulis vnus, & ab vnoquoque Circulo duo ſuperadditi ſunt quorum dimidia pars ex Iuriſperitis, dimidia altera ex Equeſtri ordine ſunt electi. *Hæc haſtenus ex Gerardi Mercatoris tabulis geographicis in Germania.*

Fertur quoque alius ordo Magiſtratuum & Dignitatum in Imperio Romano, de quo & eius inſtitutione ex ordine, quæ ſequuntur, ad verbum excerpſimus *ex ſpeculo Orbis terrarum Antuerpiæ impreſſo*, ait agitur:

Poſtquam C. Iulius Cæſar cuncta ferè bellis domuiſſet, Pompeium cæteroſque virtutum ſuarum infœlices æmulos, aut ad inferos miſerè ſublatos, aut in exilium viuos procul egiſſet, de omnibus victor Triumphator Romam inuehitur: vbi ſummam nactus auctoritatem & honorem, (cùm omnibus ſolus imperaret) ab hoc tanquam Principe, quarta quæ Romanorum dicitur, initium monarchia habuit: hanc dignitatem, quæ ſumma erat, cùm faſtuoſiùs adminiſtraret, ſuam quippe qui ſtatuam inter inuiſos Reges, atque auream ſellam poni iuberet, etiam diis exhibendum à ciuibus ſibi honorem poſtularet, viri aliquot Senatores dominationem & E Imperium pertæſi, vulneribus viginti tribus in Pompeij curia occidunt.

Atqui non hoc ſublato ſumma vis & Imperium penes Romanos eſſe deſiit, quin Auguſtus vnicus admiſſus hæres, compulſis qui partem in hoc futuram ſibi exſtimarent, quidquid ad ſummam dignitatem & Imperium attinebat, multa vi & armis capit. Sub quo, cùm omnia quieta eſſent, neque eſſet quod bello vel tumultu ſtreperet, hanc fœlicem quietem omnes admirati, penes vnum Imperium laudant. Hoc titulo multo ſæculo ſoli glorioſi & formidabiles Romani, apud omnes omnia vincere: donec tandem homines otioſi & crudeles, ad imperij dignitatem euecti, vim ſuam & audaciam domi magis, in affines, in ciues, in optimos quoſque, quam foris in hoſtem, violenter exerebant. Quibus ſibi inuicem per omne nefas ſuccedentibus, Imperij ſumma & Reipubl. libertas penes Tyrannos fuit; neque quiſquam erat, (quidquid namque Imperij erat, fauore & pecunia vendebat miles) qui Imperium à furentibus hoſtibus vndique incurſantibus, defenſaret.

F His ita ſe habentibus Hunnorum Rex ODOACER, ſummis viribus illud inuadit, Romanum exercitum & præſidium (in milite peſſimo nuſquam robur neque virtus erat) vndique ſternit: Auguſtulus Imperator hoc rumore perculſus, in itinere quò ignotior aufugeret, purpura ſe exuit: Pergit interea Romam Hunnus, eam obſidet, ac paucis diebus pòſt capit, nomen mutat, & Odoacriam eam appellat, abit ſpecies, abit ſplendor antiquus Romæ, vbique caſus & ruina.

Verùm annis tantùm quatuordecim hoc nouo Imperio fœlix, eius in inuadenda Roma ſucceſſus, ad idem tentandum THEODORICVM Gothorum Regem, qui tunc in Thracia erat, inducit. Hic collectis multis Gothorum millibus, in Italiam venit, Odoacrum Roma pellit, atque iterum copias eius propè Veronam in fugam vertit, fugientem apud Rauennam triennio obſedit, ac tandem data ciuitate eum occidit. Non ſemel atque iterum captam atque in fauillam redactam ſufficit.

Longobardi gens noua & ferox Italiam inuadunt, quid- G quid à prioribus calamitatibus relictum integrum iam proſternitur, amplius cum antiqua conferendum reſtat nil, omnia ſqualent, iacent, & antiquo famoſoque nomine ciuis Romanus exuitur, atque hoc malo adeo irreparabili, nomen Imperatoris Italia prorſus exulauit.

Cùm neque iam auxilium vllum à Græcis ſperaretur (quibus nimirum ſola Conſtantinopolis pro Imperio ſufficiebat) ſumma miſeria coactus Pontifex, pro Eccleſia ſubleuanda, à Francorum Rege Carolo, qui poſteà Magnus dictus eſt, opem petit: hic zelo percitus ſuperatis Alpibus Longobardos fugat, Deſiderium illorum Regem cum vxore & liberis capit, Regnúmque & ſtirpem penitùs ſubuertit. Pontifex animaduertens infractum animi robur, & propenſum erga Eccleſiam animum, cum imperiali diademate in auguſtum & magnum Imperatorem, cum admirabili omnium applauſu, anno octingenteſimo primo donauit Primus hic fuit qui è Germanis Imperator dictus eſt, & ad Germanos à Græcis Imperium tulit: Pacificus & bellicoſus, in quo, nihil Principe Chriſtiano dignum, deficiebat. Animi magnitudine Hunnos continuo bello H ita ad extremum adegit, vt nulla ſpes amiſſæ libertatis penes eos remanſeret. Normannos, Friſios, Danos, Anglos, Saxones, & quoſcunque alios Imperio non parentes, mirum in modum fatigauit.

Imperium cùm vndique auxiſſet, aut tumultibus 14. annis vacaſſet, illud LVDOVICO PIO filio ſuo occupandum permiſit, ac Aquiſgrani obiit. Poſt hunc Carolum Magnum, abſque bellis continuis penes Germanum populum Imperij dignitas non fuit, hanc diuerſi homines ſuæ genti annectere omnia armis tentabant. Quo apud Gallos remaneret Carolus Caluus nihil non tumultibus repleuit, Germanis autem pro Imperij dignitate animosè pugnantibus, eum Germania expellunt. Berengarium in Italia Imperatorem furiosè aggreditur Ludouicus IV. exercitum fudit, ac eum in fugam vertit, ſemel amiſſam dignitatem ſibi reſtitui cupiebant Itali; Glorioſum quippe ducentes ſinguli, penes gentem ſuam nomen Imperij. Manſit tamen Imperij dignitas multis ſæculis in Germania, vi armiſque eam ob omni iniuria tuentibus Germaniæ Principibus.

Donec tandem Ottonem IV filium Ottonis III. qui Romæ educabatur, è tutela Henrici Ducis Bauariæ ſurreptum, hominem iuuenem primores Germaniæ, Imperio conſulentes, in Imperatorem ſibi adſciſcerent. Hic bellorum & tumultuum finem, qui in Imperatorem electionibus exoriebantur, haud facilè niſi alio ordine & inſtitutione adhibitis, futurum percutiens, modum quendam & ordinem, quibus in poſterum omnis ſeditionis & tumultus cauſa omnibus ſurrepta eſt, & quo penes Germanos in perpetuum pacificè permaneret, excogitauit.

Hic igitur Otto IV. vel vt alij III. vbi ſede ſua pulſum Gregorium V. Pontificem Rom. quem paulò ante huc euexerat, Creſcentiumque Conſulem Imperatorem à Romanis ſalutatum intellexiſſet, emenſis Alpibus, ſumma vi furibundus in Italiam venit; Romanum ciuem, & quidquid eſt reliquarum vrbium, omnes ad deditionem cogit; conſternatus vehementer Creſcentius, poſtquam hoſtem intromiſſum ſentiret, in Hadriani arcem iam antè à ſe munitam & reparatam, pro vltimo ſubſidio vna cum Pſeudopontifice à ſe euecto Ioanne fugiunt. Cum neque hanc, quæ quotidie à Cæſarianis ſibi ſuiſque inferebatur, vim ſufferret, coactus arcem dedidit: Creſcentium tumultus auctorem, oculis & naſo abſciſſis, auerſè iumento imponi, ac per totam Ciuitatem vehi iubet; poſt truncatis manibus & pedibus, extra ciuitatem patibulo affigi, ac ſeminiuum mille vulneribus tandem milites confodiunt.

Sublato hoc Pſeudopontifice, Gregorius ad priſtinum Pontificatus faſtigium, Ottonis auctoritate ſubnixus, aſcendit. Porrò, Gregorius vt Cæſari Germaniſque gratificaretur, & acerrimam de accepta à Romanis iniuria vindictam reciperet, nouam fecit vnà cum Cæſare de eligendo à Germanis proceribus Rege ſanctionem formulamque, ac legem creandi Imperatoris, vt hæc electio perpetuò Germanis maneret, & vt è ſuo corpore Cæſarem deſignarent: quæ ad hoc vſque noſtrum æuum permanet.

Debet autem virtute huius electionis mox ab electione vocari Cæſar & Rex Romanorum, & accepta Corona à Romano Pontifice tum habet titulum Imperatoris Auguſti, & priuſquam hæc publicaretur, Otto vocatis Principibus ac proceribus Germanicæ nationis, indicauit illis, quanta confuſione ad illum vſque diem electus fuiſſet orbis Monarcha, & quam multi eſſent, qui conarentur propinquos ad ſummum illud promouere faſtigium, quæ res, ad ſummum Chriſtianæ Reipubl. diſcrimen poſſet aliquando fomentum miniſtrare, præſtaret propterea aliquot ex Principibus Germaniæ deſignati, penes quos omnes eligendi eſſet auctoritas, & quò illi ad minorem redigerentur numerum, eò minor poſſet oboriri contentio.

Suaſit enim, vt huiuſmodi Electores, ex Imperij præfectis & Officialibus deſignarentur, quod illi Regni & Imperij noſſent habitudinem & ſtatum. Annuentibus autem Regni Principibus & Proceribus, nominarunt Cæſar & Pontifex tres Germaniæ Antiſtites, Eccleſiaſticos Principes, quos Imperij Archicancellarios eſſe voluerunt. Moguntinum ſcilicet, qui rebus Germaniæ, Colonienſem qui Italiæ, & Treuerenſem qui Galliæ præeſſet, ac in his ſua officia exercerent.

His additi ſunt quatuor ſæculares Principes, qui ſua quoque munia Cæſari exhibent, ipſumque Dominum mundi eſſe fatentur. Saxonum Dux velut protoſpatharius enſem præfert, ſignificans hunc eſſe fontem Iuſtitiæ. Marchio Brandenburgenſis cubiculo præeſt, & vulgò Camerarius appellatur. Comes Palatinus Rheni Dapifer; Bohemiæ Rex Pincerna, corporis Cæſarei curam gerentes. A quibus Rex Romanorum electus deſignatus Cæſar, ac futurus Imperator dicitur: penes quos ius ac arbitrium eſt eligendi Regem, ne quis ſibi Imperatoriam dignitatem veluti hæreditariam vindicet, vt olim. Hanc formulam, poſtea Imperator Carolus IV. in auream bullam, quæ hodie extat, redegit, ac ſingula ſignificantius expreſſit. Fertur hæc ordinatio incidiſſe in annum humanæ Redemptionis 1001. quæ Gallis plurimùm diſplicuit, quique eam grauì animo pertulerunt.

Factæ ſunt quoque tunc, & poſteris temporibus multæ aliæ ordinationes in Romano Imperio, variaque officia, pro dignitate imperij euehenda inſtituta. Nam poſt ſeptem Electores ordinati ſunt & inſtituti alij Magiſtratus, qui omnes vti inſtituti ſunt, ſequuntur.

Caput Imperij Imperator.

Septem Principes Electores.

Tres Officiales ac Electores Eccleſiaſtici.

Archiepiſcopus Moguntinus Archi-Cancellarius in Germania.

Archiepiſcopus Treuirenſis Archi-Cancellarius in Gallia.

Archiepiſcopus Colonienſis Archi-Cancellarius in Italia.

Quatuor Officiales ac Electores ſæculares.

Rex Bohemiæ Pincerna.
Comes Palatinus Dapifer.
Dux Saxoniæ Portitor Enſis.
Marchio Brandeburgenſis Camerarius.

Quatuor Duces Imperij.

Sueuiæ in Germania.
Brunſuicenſis.
Bauariæ.
Lotharingiæ.

Quatuor Marchiones Imperij.

Miſnenſis.	Badeniæ.
Marouienſis.	Brandenburgenſis.

Quatuor Comites Prouinciales Imperij.

Thuringiæ.	Luchtenbergenſis.
Haſſiæ.	Alſatiæ.

Quatuor Comites Caſtrenſis Imperij.

Nurrenbergenſis.	Reneck.
Meidenburgenſis.	Stromburgenſis.

Quatuor Comites Imperij.

Schvvartzenburgenſis.	Ciliæ.
Cliuenſis.	Sabaudiæ.

Quatuor Milites Imperij.

Andelato.	Strongendoch.
Meldingenſis.	Fravvenberg.

Quatuor Liberi Imperij.

Lemburgenſis.	Weſterburgenſis.
Thuſis.	Aldenvvaldt.

Quatuor Metropoles Imperij.

Auguſta.	Aquiſgranum.
Metis.	Lubecum.

Quatuor Villæ Imperij.

Bamberga.	Hagenoa.
Seleſtadium.	Vlma.

Quatuor Ruſtici Imperij.

Colonia.	Conſtantia.
Ratiſbona.	Saltzburga.

Nec tamen contenti Imperatores his conſtitutionibus, crearunt ſubinde alios Duces, & nouos Comites, quin & multos Comites ſublimarunt in Duces. His ante nominatis ordinibus, nouos quoſdam, quo Imperium ſolidiori firmitate ſubſiſteret, adiunxerunt, vt ſunt,

4. Præcipui Marſchalci. — Pappenheim. Iuliacum. Miſnia. Vinſtingum.

4. Domini Terræ. — Mediolanum. Scala. Padua. Mirandola.

4. Burga Imper. — Aldenburg. Meidenburg. Rotenburg. Mecklenburg.

4. Milites. — Andlau. Meldingen. Strondech. Fronberg.

4. Abbates Principes. — Fuldenſis. Campidonenſis. Wiſſenburgenſis. Murbacenſis.

4. Venatores. — Hurn. Vrach. Scomburg. Metſch prope Canam.

4. Viculi. — Ingelheim. Altdorff. Lichtenavv. Deckendorff.

4. Montes

4\. Montes Imperij. — Munſterberg. Fridberg. Heydelberg. Nurnberg.

4\. Officia hæreditaria Ducat. Sueuiæ. — Dapifer à Waltpurg. Pincerna à Radach. Marſchalcus à Merkdorff. Camerarius à Kemnat.

4\. Serui. — Waldeck. Hirten à Fulchen. Arnſperg. Rabnau.

Multæ tamen ex his dignitatibus ſunt mutatæ, aut penitùs, intercidente morte præſidentium, abolitæ, vt ex *Munſteri Coſmographia* abundè patet. Imperialium Ciuitatum nomina, ſi quis noſcere cupiat, apud eundem ad longum recenſentur.

Fecit quoque Carolus IV. Imperator, multas in Imperio conſtitutiones, præſertim quando ſedet Imperator in ſua maieſtate, nunc Archiepiſc. Treuirenſis Cancellarius per Gallias ſedere debet in proſpectu eius, & Archiepiſcopus Moguntinus Cancellarius per Germaniam, ad latus eius dextrum, Archiepiſcopus verò Colonienſis Cancellarius per Italiam, ad latus eius ſiniſtrum: Rex autem Bohemiæ, ſedem ſuam collocare debet ad dextram Achiepiſcopi, & iuxta eum Comes Palatinus: item Dux Saxoniæ tenere debet ſiniſtram Archiepiſcopi, iuxta quem Marchio Brandenburgenſis, de his apud diuerſos diuerſa leguntur. *Hæc ex ſpeculo Orbis terræ.*

* DESCRIPTIO MAGISTRATVS APVD SINENSES. *Prout olim, hodiéque exercetur.*

Ex obſeruatione Matthæi Ricch SOCIETAT. IESV.

Sinenſe Imperium velut monarchicum eſt, & à Parente in filios, vel ad propinquos Regio more noſtro deriuatur. Duo ſolum treſve Reges antiquiſſimi regnum, morituri, non filiis, quos ad regendum ineptos iudicabant, ſed aliis, tametſi nullam haberent inter ſe ſanguinis neceſſitudinem, commendarunt. Accidit quoque non ſemel, vt is qui impotentius imperitabat, ab impatiente iugi populo, faſcibus exueretur, & in eius locum, eum qui viribus ac virtute, populique gratia emineret, ſubrogarent, ac pro legitimo deinceps Rege venerarentur. Hoc verò in laude apud Sinas ponendum, quod complures honeſtam potius mortem eligere optant, quam in intruſi Principis verba coniurare. Etenim apud Sinenſes Philoſophos celebre dictum: Matrona caſta duos neſcit maritos: nec fidelis cliens duos Dominos.

Ex eo autem quod huius regni fines ita longè latéque proferantur, & ex ignoratione transmarini Orbis arbitrantur Sinæ Regem ſuum orbi vniuerſo imperare, ideóque ſpecioſo illum nomine cœli filium Thiencu dicunt, & hodie, vt olim ſemper, appellant, quia porrò cœlum ipſi pro ſupremo numine colunt, idem eſt cœli ac Dei filium nominare. Vulgò tamen non hoc nomine, ſed Hoamſi appellatur, hoc eſt, ſupremus Imperator, aut Monarcha. Cæteri verò Reges longè inferiore titulo ab Sinis Guam appellantur.

Ad regendam porrò Rempublicam, totiúſque regni gubernacula, ſoli Doctores aut Licentiati in examinibus renunciati adſciſcuntur, nec ea ad rem ipſi vel Magiſtratuum vel ipſius etiam Regis conſilio indigent, omnia enim Reipublicæ munera ab explorata cuiuſque ſcientia, virtute, prudentia, ſolertiáque dependent, ſiue nunc primum gerere incipiant, ſiue iam alios geſſerint Magiſtratus. Id porrò Homuui leges ita præcipiunt, & magnam partem obſeruantur, excepto eo, quod humanâ malitiâ à Gentilibus minimè Religioſis quotidie contra ius legéſque peccatur.

Magiſtratus omnes, ſiue Philoſophi, ſiue militares fuerint Senatus, Sinenſi lingua Quonſu (Præſides dixeris) appellantur. Sed honoris iidem non officij cauſa Lauiie, vel Lauſie nuncupantur. Id Dominum ac Parentem ſonat. Luſitani Magiſtratus illos, à mandando fortaſſe, Mandarinos vocant, quo nomine iam etiam apud Europæos Sinici Magiſtratus intelliguntur.

EIVS APVD EOSDEM ORDINIS ET OFFICIA.

Magiſtratuum ordines in duo genera diuiduntur. Alterum eſt eorum, qui non ſolum in Regia, Magiſtratus aulicos gerunt, ſed ex ea velut ex ſpecula regnum moderantur vniuerſum.

Alterum eſt Prouincialium Magiſtratuum, qui ſingulas vel prouincias vel vrbes gubernant.

Curialia ſiue aulica tribunalia primaria ſex numerantur, Primum Li-pu vocant, pu enim Sinis idem eſt ac Tribunal, Li-pu Magiſtratuum tribunal. Id ſupra cætera tribunalia eminet, ex eo, quod eius interſit, omnes omnino totius regni Philoſophici ordinis Magiſtratus, qui potiores habētur nominare, quæ nominatio prima ſcriptionum præſtantia, cuius iudicium eſt penes hoc tribunal, definitur. Et ab humilioribus omnes officiis initium ſumentes, ad vnum omnes, paulatim per præſcriptores legibus honorum gradus aſcendunt, ſiquidem in inferioribus virtutis ac iuſtitiæ ſpecimen dederint: contra ſi fecerint, vel ad humiliores Magiſtratus abiiciuntur, vel omnino priuantur.

Alterum tribunal Hopu vocatur, quod apud nos Ærarij aut quæſturæ nuncupatur. Huius intereſt Regia vectigalia exigere, ſtipendia ſoluere, ſumptus publicos facere: aliàque huiuſmodi.

Tertium Lypu vocant, nos Rituum tribunal poſſumus appellare, ab hoc ſacrificia publica, fana fanorúmque Sacerdotes, Regia, coniugia, Ludi literarij examina, vt ritè & ex ordine fiant, publicè feſtiui dies, gratulationes certis temporibus & euentis communes Regi exhibendæ, tituli benemeritis deferendi, Medici, Mathematicorum Collegia, Legationes excipiendæ, remittendæ, earum ritus, munera, litteræque curantur. Indignum enim Rex arbitratur ſua Maieſtate, per ſeipſum litteras cuipiam ſcribere, vel intra vel extra Regni fines.

Quartum tribunal Pimpu, id eſt, militare vocant. Huic omnes militares præfecturæ ſubſunt; nam auferuntur ignauis, & ſtrenuis conferuntur, & pro facinorum magnitudine, dignitatis ab eo datur incrementum. Huius etiam intereſt, rei militaris examina curare, gradúſque conferre.

Quintum Cumpu vocant, nos ædificiorum publicorum tribunal poſſumus appellare. Huius munus eſt huiuſmodi moles delineare, palatia ſcilicet, vel Regis, vel Regiorum propinquorum, aut Magiſtratuum; nauigia quoque confici curat, quæ in vſus publicos, aut claſſes neceſſaria ſunt; pontes item, vrbiúmque muros facit ac reficit, omnem denique alium curat apparatum.

Sextum porrò, quod à repetendis criminum pœnis Himpu vocant, de criminibus inquirit ac iudicat. Publicæ quoque toto regno cuſtodiæ huic tribunali ſubduntur.

Præter hæc tribunalia, aliud ex toto regno & aula maximum, Colaos vocant, ij ferè ſunt tres quatuorve, nonnunquam ſex; qui nihil peculiariter ſibi commiſſum habent, ſed Reipublicæ inuigilant vniuerſæ, & in omni negotio Regi ſunt à ſecretis quotidiéque in Regium palatium admittuntur.

Præter hos Magiſtratuum ordines, alióſque complures, quos attingere non libet, ideo quod à noſtratibus vix diſcrepent, alij duo ſunt ordines, noſtris ferè inauditi. Prior Choli, poſterior Zauli dicitur: in ſingulis ordinibus ſuprà 60. numerantur ſelect omnes Philoſophi, viri cordati ac prudentes, qui iam Regi ac regno fidem ſuam prius egregiè probarunt. Hi duo ordines Curialibus & Prouincialibus ab Rege magni ponderis negotiis extra ordinem adhibentur, cum magnâ ſemper ac Regiâ poteſtate, quæ venerationem illis auctoritatémque conciliat: ſed præ reliquis peculiare illorum munus eſt, quale apud nos Syndicorum. quod in eo verſatur vt libellis quoties voluerint, Regem admoneant, ſicubi contra leges in vniuerſo Regno peccatur: qua in re non ſolum Magiſtratibus minimè parcunt, etiamſi ſupremi fuerint, ſed ne cum ipſo quidem Rege, aut Regia domo diſſimulant.

Sunt & ibidem præter hos in aulâ Magiſtratus, non pauca Collegia in varios fines inſtituta, ſed omnium nobiliſſimum eſt, quod Han lin yuen appellatur; in illud non niſi ſelecti Doctores inductis ſupra examinibus, adſciſcuntur. Qui in regio illo Collegio verſantur nihil omnino publici muneris attingunt, & eos qui Rempublicam regunt, ſuperant dignitate. Vnde magno ſtudio ad illud Collegium aſpiratur. Horum munus eſt ſcriptiones regias componere, regni annales concinnare, leges ac ſtatuta ſcribere. Ex his Regum ac Principum Magiſtri eliguntur. Toti ſtudiis incumbunt, & ipſo Collegio ſuos habent honorum gradus, quos ſcriptione conſequuntur. Inde ad grauiſſimas dignitates, non tamen extra curiam, aſſumuntur.

INOBEDIENTIÆ ERGA MAGISTRATVS POENA.

☞ *Pete ex loco generali de Pœna & Punitione.*

MAGISTRATVS CHRONOLOGICE Conſiderati, quoad ORDINEM & SERIEM ſucceſſionis.

De Regum & Principum apud quoſcumque populos ſucceſſione agere, Politici eſt, & huius proinde loci proprium: præter id quod vt Sol mundi oculus luce ſua illuſtrat, ſuo motu diſtinguit omnia: ita Regũ quoque & ſummorum in vnaquaque Rep. principum ſeries non publicas modo, ſed & quæ publicarum veluti partes ſunt, priuatas actiones & paſſiones tum ſplendidiores tum grauiores reddit. Itaque vel Chronici ordinis ergò (qui Hiſtoriæ proprius eſt, neque in Exemplis, ſecundum Bonorum & Malorum humanorum diuerſitatem digeſtis, niſi longus circuitus, obſeruari poteſt) Regum & Principum maximè illuſtrium continuatam ſucceſſionem ex Chronologis (quorum hoc ſtudium proprium eſt) craſſo filo deductam, tradere operæ pretium fuerit, ex qua lumen Exemplis, alioqui propter annorum defectum obſcurioribus, inferatur, quodque in moneta principum effigie inſignita accidere videmus, vt auctoritas & fides maior comparetur. In tanta autem Regnorum & Imperiorum varietate non antiquitatis tantùm, ſed & dignitatis ordinem ſequemur. D. Auguſt. Hipponenſis præclaris illis de Ciuitate Dei libris duas ciuitates facit, iam inde à primis duobus fratribus Abel atque Cain deductas, alteram Dei & Piorum, alteram Diaboli & Impiorum: in quarum vtraque religioſæ primùm, deinde etiam prophanæ Societatis ratio habeatur: cùm Politiæ quoad Homines quidem iuſtitiæ, quoad Deum verò Pietatis ſiue Religionis hoſpitia ſint & appellari debeant. Atque vt ſocietatis piorum hoſpitiũ politia fuit Iudaica, ita ſocietatis Impiorum numeroſa aliorum populorum (quos à multitudine Gentes dixêre) reſpublica: ex quibus quatuor præ cæteris inſignes atque potentes populo Dei negotium exhibuêre: quas prophetico ſpiritu Daniel præuidit, & ad Chriſtum Opt. Max accommodauit: vt quando à lege eius ceremoniæ omnes Iudæorum obliterandæ erant, ab eiuſdem quoque incarnatione, & cum hominibus conuerſatione, Monarchiæ omnes Gentilium circumſcriberentur definirentúrque. Meſſiæ θεανθρώπου *gloria (qui ſe* κατ' ἐξοχὴν *Hominis filium appellauit, quòd ratione diuinitatis* ἀμήτωρ*, ratione humanitatis* ἀπάτωρ *eſſet) ſuperbiſſimus Dæmon inuidens, ſeceſſione facta è cœlo in Tartarum præcipitatus eſt. Herodes Iudæorum Regis natiuitate audita conturbatus, eum adorationis prætextu tollere ſtuduit. Sic Iudæorũ populo omnes in vniuerſum Gentium reges, occulto Dæmonis inſtinctu, propter regem Iudæorum ex ea gente naſciturum, infeſti, ſed quatuor monarchæ potiſſimùm infeſtiſſimi fuêre. Primus Templum Salomonis excidit. Secundus Templum ſecundum, quantum in ſe erat impediuit. Tertius idipſum prophanauit. Quartus ipſam æterni Templi ideam Chriſtum occidit, ſedem certè religionis Iudaicæ deleuit. Ergo ſacrorum auctoritatem ſecuti, Iudaicæ primùm Politiæ ſucceſſionem deſcribemus: ſubinde quatuor Monarchias Babylonicæ politiæ ſeriatim deducemus. Iam quando pro diuina prouidentiæ arbitrio in vniuerſum orbem veritas æterna ſub Romano imperio, longè latéque patente, propagari debuit (qua ſanè occaſione religio Chriſtiana non vni ampliùs certo loco affixa, ſed per omnes terrarum fines euagata, omnes in ſpiritu & veritate Deum adorantes, gremio Eccleſiæ complexa, Catholicæ appellationem iure meruit) ea propter ſucceſſionem Romani Imperij tum integri, tum bifurcati ad ſuum cuiuſque ſtirpis interitum vſque perſequemur. Reliquas inde politias & monarchias omnes, ſiue nouæ illæ ſint, ſiue veterum vini radices aut inſitiones monarchiæ certè illius ſpiritualis vel hoſpitia vel ergaſtula, tum ante Chriſtum, tum poſt Chriſtum, conſequenter pro diuerſitate populorum enarrabimus: vt quemadmodum priores illæ quatuor, ob Iudæorum Regis temporalem aduentum Ad homines, in Sacris locum meruêre: ſic poſteriores illæ ob ſpiritalem eiuſdem Intra homines aduentum, ad exemplorum chronicam fidem ſtabiliendam memorentur.*

* Ordimur autem Chronologicam hanc Principum ac Magiſtratuum enumerationem ab ipſo Protoplaſto, ceu principio omnis principatus, poteſtatis, & Imperij inter homines, vt cognoſcant ij quibus ius vitæ & necis datum eſt, multiſque populis imperant, quam debile ſuæ magnitudinis principium habeant, quam inanem exitum, vt vel hac cogitatione mentis inflatæ ſpiritum comprimant, & ſe Adæ filios eodem quo ſubditi luto & limo genitos, & in illa ſe conuertendos, certò ſciant. Principes ipſi quamuis faſtigio Dij, conditione tamen homines ſunt, & miſeriam etiam ſuſtinent illorum quos regunt. *Omne ſub regno grauiore regnum eſt*, ait Poëta.

* PRIMA MVNDI MONARCHIA.

Primus Mundi Monarcha, & Princeps Adam, vt cui à Deo iniunctum Terram replere, eamque ſibi ſubiicere, eiúſque prouentibus & decore frui: Quin & animantibus cæteris dominari, vnde & ad ſe adductis ſiue per Angelos, ſiue per adfectum impreſſum phantaſiæ ſingulorum vt vult *Auguſt. lib. 9. de Gen. ad litt. cap.* 14. nomina naturæ eorúmdem congrua impoſuit, tanquam quæ ſibi ſubiecta forent. Notat autem idem *Auguſt. Tract. 9. in Ioan.* Quatuor mundi plagas literis Adæ initialibus velut ſymbolicè contineri, & apud Græcos id obſeruatur. Adam enim idem eſt quod Ἀνατολή, Δύσις, Ἄρκτος, Μεσημβρία. i. Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies, vt ſignificaretur Monarchiæ ipſius latitudo, eiúſque poſteros quatuor Mundi latera ſiue partes ſuæ poteſtati ſubiecturos.

* ADÆ GENEALOGIA *ſecundum traditionem* PHILONIS.

Lamech. Iobal: inuentor Muſices; Iebal: Paſtorum pater; Thobal: Sculpturæ inuentor; Nuach, Theſſa: filiæ.

ADAM & EVA primo Mundi Anno, genuerunt:

- Caïn, qui duxit ſororem ſuam Themeth.
  - Enoch duxit vxorem de filiabus Seth.
    - Citam, Cuth, Madab.
  - Olad
  - Lizaph
  - Foſal
  - Citha, Maac. filiæ.
- Abel à fratre occiſus primus Martyr, & Eccleſiæ fundamentum.
- Noaba, Calmana, Delbora, Themeth, Phua, Lectas, Arebica, Siphatecia, Sabaaſim: Nouem filiæ Adæ.
- SETH, Æliſeel, Suris, Ælamiel, Brabal, Naat, Harama, Zaſam, Naathal, Anath.
  - Enos, Elida, Phonna, Matha, Malida, Thila.
    - Cainan, Phoc, Thaal, Cathenath filia.
      - Malaleel, Athac, Socer, Lopha, Ana, Leua filiæ.
        - Iared, Leta, Mata, Cechar, Melie, Suriel, Loodotim, Ada, Noa, Iebal, Mada, Sella filiæ.
          - Enoch, Lead, Anac, Sobaac, Letar, Teteco, Ieſſe.
            - Mathuſalam, Anaz, Zeeum, Achaum, Pheledi, Elid, Theth, Lophith, Lead. filiæ.
              - Lamech, Inab, Raph, Aluma, Aniuga.
                - Noe
                  - Sem, Cham, Iaphet.

* Dedu

A

Deductio Chronologica Monarchiæ NOE poſt diluuium diuiſa in tres filios. E

Loquens de illis Moyſes *Geneſ. c 9.* Tres ait, iſti, videlicet Sem, Cham, & Iaphet, qui egreſſi erant de Terra; filij ſunt Noë, & ab his diſſeminatum eſt omne genus hominum. Vnde colligunt plerique doctiores, errare illos qui plures Noë filios poſt Diluuium aſſingunt, & hos tantum numerari volunt tanquam cæterorum Principes, & capita primarum gentium, & iuxta hanc ſententiam aſſignari poſſet iſtiuſmodi Noë chronologia, *ex c.10. & 11. Geneſ.*

B

Noë cum eſſet annorum quingẽtorũ, genuit ſucceſſiuè, non ſimul vt plerique male opinantur;

- CHAM
  - Chanaan
    - Zidon
    - Heth — Zoar: hinc ortus — Ephron, à quo Abraham emit agrum ſepulturæ. *Geneſ. cap. 23.*
    - Iebuſi
    - Emori
    - Girgoſi
    - Heui — Horæorum familia hinc orta, qui ante Eſau & poſteritatem eius in Idumæa habitarunt. *Geneſ. 36.*
    - Arki
    - Sini
    - Aruadi
    - Zemori
    - Hemath
    - Phereſi:
  - Phut
  - Mizraim. F
    - Ludim
    - Ananim
    - Lehabim
    - Naphthuhim
    - Patruſſim
    - Caſluhim
    - Ex his familiis prodierunt populi potentiſſimi: Philiſtiim, Caphthorim, ſeu Cappadoces.
  - Chus
    - Seba
    - Heuila
    - Sabtha
    - Raema
      - Scheba
      - Dedan.
    - Sabtecha
    - Nemrod
- SEM
  - Elam
  - Aſſur — Cainan
  - ARPHAXAD — SALECH — EBER
    - Iaketan
      - Almodab
      - Saleph
      - Hazarmaphet
      - Iarah
      - Hadoram
      - Vzal
      - Dekila
      - Obal
      - Abimaël
      - Seba
      - Ophir
      - Heuila
      - Iobab.
      - Horum habitatio facta eſt Maſſa, ſeu Moſcha, hoc eſt, vt Euſebius putat India. *Geneſ. 10.*
    - PHELEG, REGV, SERVG, NAHOR, THARAN
      - Haran
      - Nahor
      - ABRAHAM
  - Lud.
  - Aram
    - Vz
    - Hul
    - Gether
    - Mas
- C G
- IAPHETH
  - Gomer
    - Aſcenaz
    - Riphath
    - Thogarma
  - Magog
  - Madai.
  - Iauan
    - Eliſa
    - Tharſis
    - Chitim
    - Dodanim
  - Tubal
  - Meſech
  - Thirac

NOE *Generatio ante, & poſt diluuium iuxta Beroſum, Annium, & Methodium.*

D H

NOE qui & Ianus, Ogyges, Vertumnus plerisque, genuit ex Tyrea ſiue Veſta, ſecundùm alios,

- Ante diluuium plures filios, qui omnes mortui, præter illos quos ætatis Annor. 500. procreauit.
  - SEM — hos nominant — SAMVM.
  - CHAM — hos nominant — CHEM & Chemeſun.
  - IAPHET — hos nominant — IAPETVM.
- Poſt DILVVIVM iiſdem nati perhibentur.
  - Ionichus
  - Macius
  - Iapetus iunior.
  - Prometheus Briſcus.
  - Thuyſcon, pater Germanorum & Sarmatarum.
    - Mannus
    - Ingæuon
    - Iſtæuon
    - Herminon
    - Marſus
    - Gambriuius
    - Sueuus
    - Vandalus
    - Hunnus
    - Hercules
    - Teutanes
  - Huius poſteri fuerunt.
  - Cranus.
  - Cranus.
  - Granaus.
  - Thethys.
  - Oceanus.
  - Typhæus.
  - Titanes.
  - Araxas Priſcus.
  - Scytha Priſcus.
  - Pandoras iunior.
    - Napus:
    - Prutus:

A

* *Deductio Chronologica Poſteritatis* SEM & ABRAHAM, *vſque ad Moyſen.* B

EX SEM GENITI SVNT

- ELAM, ex quo Elamitæ, id eſt, Perſæ.
- ASSVR conditor Niniues: ex quo orti Aſſyrij.
- ARPHAXAD, ex quo orti Chaldæi.
  - SALAH
    - HEBER, vnde dicti HEBRÆI.
      - PHALECH
        - REHV
          - SARVG
            - NAHOR
              - THARAH
                - ABRAHAM
                  - HISMAEL, ex Agar ancilla natus.
                    - NABAIOTH
                    - MELEC-
                  - ISAAC ex SARA natus, iuſta coniuge. — REBECCA
                    - ESAV qui & EDOM vnde Idumei.
                    - IACOB qui & ISRAEL EST dictus pater XII. Patriarcharum: Quorum 4. ex ancillis, 8. ex vxoribus. — LIA & RACHEL ſorores, ambæ vxores Iacob.
                      - Ruben primogenitus ex Lia.
                      - Simeon ex Lia.
                      - LEVI ex Lia.
                        - Cahat
                          - Amram
                            - ARON
                            - MOSES
                          - Hebron
                      - IVDA ex Lia.
                        - Perez ex Thamar.
                          - Heſron
                            - Ram.
                        - Serah
                      - Iſachar ex Lia.
                      - Zabulon ex Lia.
                      - IOSEPH ex Rachel.
                        - Manaſſes
                        - Ephraim
                      - BENIAMIN ex Rachel.
                - NAHOR
                  - BATHVEL
                    - REBECCA
                    - LABAN
                      - LIA & RACHEL
                - ARAM
                  - LOTH
                    - Moab, ex quo Moabitæ.
                    - Ammon, ex quo Ammonitæ.
      - LECTAN ex quo multi populi ad meridiem & orientem.
        - Filij XII.
- LVD, ex quo Lydi.
- ARAM ex quo Aramæi, id eſt, Syrij.

B C D H

HEBRÆORVM IMPERII INTEGRI Principes, ex G. Mercatoris Chronologia.

DVCES, IVDICES XII. TRIBVVM.

A.M.		Reg.
2454	Iſraëlis poſteri anno 430. poſt datam Abrahæ promiſſionem ex Ægypto exierunt, ductu Moyſis. In deſerto XL. annis.	40
2494	Iehoſu duxit Iſraëlem in terram Sanctam, vicit reges XXXI. Vixit CX annis.	
	Iſraël ſeruit Chuſanrathaim regi Meſopotamiæ annis IIX.	
2511	Othoniel Cenozi fratris Caleb F. cuius anni annis Ioſue annumerantur. Liberauit Iſraëlitas à iugo Chuſanrathaim.	
	Iſraël ſeruit Eglon regi Moab an. XIIX.	40
2551	Ehud ſiue Aod F. Geræ liberauit populum à rege Moabitarum Eglone. Poſt quem Samgar F. Anathi occidit ſexcentos Philiſtæos pedo paſtoralii.	80
	Iſraël ſeruit Iabin regi Chananæorum annis XX.	
2631	Debora mulier vates, Lapidothi coniux, Barac Abinoam F. Nephthalenſem delectum X. millium ſuorum habere iuſſit, & Siſaram ducem Iabini regis Chananæi ad internecionem cæcidit.	40
	Iſraël ſeruit Madianitis annis VII.	
2671	Gideon, qui & Ierobaal.	40
2711	Abimelech F. Gideonis ex Droma concubina, occiſis LXX. fratribus tyrannidem inuaſit.	3
2714	Thola Phuæ F. de tribu Iſachar. Pax perpetua.	23
2737	Iair Galaadites, XXX. habuit filios. Pax florida.	22
	Seruierunt *Iſraëlitæ* Ammonitis an. XIIX	
2759	Iephtha Galaadites nothus, liberauit populum ab Ammonitis.	6
2765	Ibzan vel Abezan Bethleemita. Quidam hunc Boos eſſe putant, patrem Iſai, auum Dauidis.	7
2772	Elon Zabulonites.	10
2782	Abdon Ephraimites, Hillel F.	8
2790	Samſon F. Manoæ, Danites, liberat populum à Philiſtinis, quibus XL. an. ſeruierant.	20
2810	Heli ſacerdos ſummus, capta arca, è ſolio præceps corruit, annorum XCIIX.	40
2850	Samuel propheta, Euphrateus, Leuita. Cuius anno XXXIIX. cùm populus regem peteret, Saul elegit Samuel, Domini iuſſu.	40

REGES XII. TRIBVVM ISRAELITICARVM.

A.M.		Reg.
2888	Saul Benjamita.	2
2891	Dauid ex tribu Iuda ſeptem annis cum dimidio Hebrone imperauit Iudæis, deinde occiſo Isboſeth Sauli F. etiam reliquis Iſraëlitis annis XXXIII.	40
2891	Salomon Dauidis F.	40

HEBRÆORVM IMPERII DIVISI PRINCIPES.

Mortuo Salomone, cùm Roboam tyrannide ſua populo moleſtus eſſet, diuiſum eſt regnum in duo. Et Roboam Iuda & Benjamin, Hieroboam decem tribubus imperauit. Ordine igitur reges Iudæorum recenſebimus, Iſraëlitarum poſt ſubiungimus.

REGES DVARVM TRIBVVM, IVDA & BENIAMIN, *quos Iudæorum reges vocant, ante captiuitatem.*

A.M.		Reg.
2791	Roboam F. Salomonis, ſub quo Seſach rex Ægypti Hieruſalem vaſtauit.	17
2988	Abiam Roboam F. vicit bello Hieroboam.	3
2991	Aſa iuſtus Abiam F. idola confregit, annis X. pacem habuit, Zara Æthiopem vicit.	41
3033	Ioſaphat Aſæ F. iuſtus & pius.	25
3055	Ioram à patre Ioſaphat rex deſignatus cùm ipſe auxilium Achab ferret, Colico periit.	8
3063	Ochozias ſiue Ioatham Ioram F. à Iehu interfectus.	1
3064	Athalia Ochozia F. occiſo, rabie incitata, omnem regiam Dauidis ſtirpem interemit. Ereptus eſt. Ioas infans.	7
3070	Ioas anno ætatis VII. à Ioiada pontifice vngitur, Athalia occiditur. Mortuo Ioiada cum in idololatriam lapſus eſſet, & Zachariam prophetam Ioiadæ F. lapidáſſet, tandem à ſeruis ſuis occiſus eſt.	40
3109	Amazias Ioæ F. captus à rege Ioas. Coniuratio facta contra Amazian. Loco patris regnauit Ozias XI. Tandem interfecto Amazia in Lachis, regnauit filius eius.	29
3138	Azarias, ſiue Ozia ſolus, primò iuſtus, dein idololatra: lepra percuſſus eſt, Iotahm F. eius loco populo ius dicente. Eo mortuo.	52
3191	Iotham pius Ammonitas tributarios fecit. Cuius anno ſecundo cœperunt Olympiades.	16
3207	Achas Iotham F. impius, regem aſſyriorum adorauit, templum clauſit.	16
3223	Ezechias iuſtus & religioſus, F. Achas duobus annis cum patre regnat.	29
3225	Manaſſes Ezechiæ F. impius, in Babylonem abductus, pœnitens reuertitur.	55
3307	Ammon Manaſſis F. à ſuis interemptus domi.	2
3309	Ioſias Ammonias F. anno ætatis IIX. Dauidis imitator, cum Pharaone Neco congreſſus, ex vulnere obiit.	31
3340	Ioachaz Ioſiæ F. à Pharaone Neco captus, & in Ægyptum ductus. M. 3.	
	Eliacim alter Ioſiæ F. à Pharaone rex conſtitutus, & Ioacim dictus, capta vrbe à Nabuchodonoſor Babylonio occiſus.	11
3351	Ioachim Ioacim F. ſiue Iekonias, ſpontè Babylonem abiit cum proceribus, plebe relicta. Menſes III. D. X.	
	Sedechias, Ioachim patruus, rex tributarius à Nabuchodonoſor conſtitutus, priùs Mathanias dictus. Cùm à rege defeciſſet, vrbe cum templo incenſa, excæcatus, cum omni populo Babylonem abductus eſt. Captiuitas Babylonica 70. annis durauit.	11

PRINCIPES IVDÆORVM *poſt captiuitatem Babylonicam.*

DVCES.

A.M.		Reg.
3432	Zorobabel à Ioachin genus ducens, à Cyro libertate donatus, cum populo rediit, Olympiad. 60. an. 4. templum reſtaurauit. Eſdras inde ſacerdos, & Nehemias Iudææ præfectus, qui muros vrbis reſtituit.	58
3490	Reſamenſullam F. Zorobabel.	66
3556	Ioanna Ben Reſa.	53
3609	Hyrcanus I. dux Iuda.	31
3640	Ioſephus.	7
3647	Abner Semei.	11
3658	Matathias Eli.	12
3670	Aſarmahat.	9
3679	Artaxat Nagid.	10
3689	Hugaiheli.	8
3697	Maſſloth Naum.	7
3704	Amos Syrach.	14
3718	Matathias Siloah.	10
3728	Ioſeph Tobię F. honoratus à Ptolomæo Euergete, ſub quo Ieſus Syrach floruit. Ioſephus ei tribuit annos 22. quibus Syriæ vectigalibus præfuit.	60
3787	Ianna, Hyrcanus II. Ioſephi F. vltimus prin-	

ceps

A.M.		Reg.
	ceps ex gente David. Arabes multis præliis vicit. Antiochum Epiphanem metuens, ſeipſum occidit. Hieroſolymæ direptæ.	16
3803	Matathias menſes aliquot.	

DVCES SIMVL ET PONTIFICES.

A.M.		Reg.
3804	IVDAS Machabæus, Matathiæ ſacerdotis F. Aſmonæorum primus, templum ab idolo Antiochi purgauit. A Bacchide occiditur.	6
3810	Ionathas frater Iudæ, à Tryphone occiſus.	17
3827	Simon frater Iudæ dux & Pont. max. à Ptolemæo genero occiſus.	8
3835	Ioannes, qui & Hyrcanus III. Simonis F. ſub quo tres Hebræorum ſectæ ortæ.	31

REGES SIMVL ET PONTIFICES.

A.M.		Reg.
3866	Ariſtobulus Hyrcani filius Antigonum fratrē occidit. Poſt captiuitatem Babylonicam an. 481. M. 3. primus diadema ſumpſit.	1
3867	Alexander, qui Ianneus, & propter crudelitatem Thracida, Ariſtobuli frater.	27
3893	Alexandra, vxor Alexandri, Hyrcanum F. ſacerdotio præficit, & Phariſæis Remp. committit. Euſebis Salinam vocat.	6
3902	Ariſtobulus II. regnum inuadit, fratrem Hyrcanum pontificem, cui regnum ætatis prærogatiua debebatur, priuatum viuere cogit. A. Cn. Pompeio captiuus Romam miſſus, cum Antigono & Alexandro liberis. Iudæi vectigales facti.	4
3905	Hyrcanus ſacerdotio præficitur à Pompeio & Gabinio.	2
3907	Alexander Ariſtobuli F. qui Pompeij manus euaſerat, Iudeam inuadit, Gabinio ſe dedidit.	3
3910	Ariſtobulus Roma cum filio profugus Iudææ regnum inuadit & Pontificatum, annis 3. M. 6. Parthorum auxilio.	10
3920	Hyrcano pontificatum confirmat C. Iul. Cæſar & Antipatro Idumæo Iudææ tutelam committit.	5
3925	Herodes & Phaſellus Antipatri FF. ab M. Antonio Tetrarchæ creati.	2
3927	Antigonus Ariſtobuli F. Parthorum ope regnum recipit, Phaſellum occidit, Hyrcanum auribus mutilat. Triennio pòſt ab Antonio ſecuri percuſſus. In eo defecit ſtirps Aſmonæorum.	3
3930	Herodes Antipatri F. Aſcalonita, ſeu Magnus, à Rom. rex dictus, primus ex alienigenis. cuius anno 20. Maria virgo nata, anno vltimo Meſſias.	40
3970	Archelaus patris ſucceſſor, ab Auguſto dimidij regni Herodis, Idumææ ſcil & Iudææ, tetrarcha conſtitutus. Fratres eius tetrarchæ Herodes Antipas Galilææ, Philippus Gaulonitidis & Trachonitidis tetrarchæ. Archelaus decennio poſt relegatus, Viennæ Galliæ obiit, pœnam dans innocentium puerorum interfectorum. Iudæa in prouinciam redacta, & Syriæ adiuncta.	32
4003	Aggrippa Magnus, Herodis Magni nepos, Ariſtobuli F. à Caligula duarum tetrarchiarum, Philippi & Lyſaniæ rex conſtituitur, per annos quatuor. Deinde à Claudio Iudææ etiam Samariæ, per annos tres.	7
4010	Agrippa Agrippæ F. à Claudio donatus Philippi tetrarchia & Batanea, à Nerone etiam Galilææ parte. Euerſa Hieroſolyma. & Iudæi diſperſi.	16

REGES ISRAELITARVM X. TRIBVVM,
qui primùm Sicheme, dein Therſæ, tandem Samaria habitarunt, vnde reges Samariæ dicti ſunt.

A.M.		Reg.
2971	Hieroboam aureos vitulos erexit.	22
2992	Nadab vltimo anno Hieroboam patris regnare cœpit.	2
2994	Baſſa Athiæ F. Iſacharianus Hieroboamitas omnes necauit.	24
3016	Ela Baaſæ F.	2
3018	Zambri equitum quadrigariorum dux, interfecto Ela, ſeptimo die necatus eſt. Seditione orta, Ambri contra Thebnin confirmatus: emtoque monte Schamor, Samariam regni caput ædificauit.	12
3029	Achab Ambri F. cum Iezabel Sidoniorum regis F. Poſtremis duobus annis Ochoziam F. regem deſignans, contra Benadad Syrum occubuit.	22
3051	Ioram Ochoziæ frater à Iehu cum rege Iudæorum Ochozia interfectus.	12
3064	Iehu dux exercitus, ab Eliſæo vnctus, vt ſtirpem Achab deleret. Iezabelem præcipitauit, Achab filios 60. trucidauit, Ochoziam Iudæorum, & Ioram Iſraëlitarum reges Iezraël necauit.	28
3092	Ioach F. Iehu, quem miſerè afflixit Hazaël Syriæ rex.	17
3107	Ioas Ioach F. Amaſiam Iudæorum regem cepit, Hieroſolymæ muros diruit.	16
3132	Hieroboam II. Ioæ F.	41
3177	Zacharias Hieroboam F. ſexto menſe à Sellumo interfectus. Sellumus Iabis F. vno menſe regnans, à Manahem interfectus.	
3177	Manahem Gadis F.	10
3187	Phaces F. Manahem, à Pekah triumuito interfectus.	2
3189	Pekah F. Romeliæ.	20
3210	Oſea Elæ F. interfecto Peka, tyrannidem inuaſit per annos nouem. Inde legitimus rex factus, totidem annis regnauit. Cùm ab Aſſyriis defeciſſet, à rege Salmanaſſar cum decem tribubus in Mediam, in terram Arſareth abductus eſt, anno ſeptimo Ezechiæ regis Iudæorum. Et ſic Iſraëlitarum regnum defecit, cùm duraſſet annis 240. M. 7. D. 7. poſt exitum ex Ægypto D.CCCCXLVII. annos. Ioſephus lib 9. Antiquit. cap. 15. & 4. Reg. 17.	

ÆGYPTIORVM REGES

Ægyptiorum in ſacris frequēs fit mentio, qui populum Dei primi poſt Chananæos ſuſceperunt, & pro hoſpitum more blandè ab initio propter Ioſephi merita tractarunt, mox duriſſima ſeruitute oppreſſerunt. Gentis certè Iudaicæ veluti nidum, in quo Abramidæ in numeroſum populum excreſcerent, Ægyptum fuiſſe, res ipſa docet: è quo tandem ductu Moyſis educti fuere. Atque vt propter κακοζηλίαν reprehēdendi, ſic propter ea, quæ ſequentibus tēporibus Ægyptij reges Iudæis contra Aſſyrios contulére auxilia, laudandi veniunt: vnico Seſaci ſacrilegio excepto, qui tēplum ſpolians ſaltem ornamentis nō neceſſariis, religionem nō ſuſtulit. Etſi igitur politiæ Iudaicæ incunabula Ægyptus exagitauit, & in ipſo Moyſe verum Moyſen, Meſſiam ſcilicet, opprimere ſtuduit: attamē quia pueri & iuuenes impropriè tāntùm ciues dicuntur, quidquid Ægyptiis cum Iſraelitis ante Græcorum imperiū rei fuit, id œconomiæ potius & iuuenili ætati, quā Politiæ Iſraelitarum & ætati virili adſcribendum: cùm reliquæ Monarchiæ quatuor ipſam Iudaicam Rempublicam, ſanctiſ. iam legibus à Moyſe inſtitutam (cui non modò propter amplitudinem, verùm etiā propter diuini numinis fauorem multis conteſtatū miraculis, maximè verò propter eum, qui ex ea naſciturus erat prophetam, cuius imperij nullus eſſet finis futurus, inuidebant) certatim peterent, & opprimere ſtuderent. Et hac fortaſſe de cauſa inter Monarchias Babylonicas, regnum Chriſti infeſtantes, Ægyptij connumerari non meruére, præter id quòd ad baſim Monarchiæ impiorum Babylonem Aſſyriam Ægyptij reges nunquam peruenere, neque illam, vti pòſt Perſæ, & Græci & Romani ſub ſuam redegere poteſtatem: vt omittam interea ſplendorem & amplitudinem regni talem non fuiſſe, qui cum quatuor illis certare poſſet, etſi antiquitate, ſed obſcura illa, & multis mendaciorum fabulis inuoluta, Aſſyriorum monarchiam etiam ſuperet: ſiue nouem illa annorum millia ſpectemus, quorum memoriā à ſacerdotibus Ægypt. conſeruari Plato auctor, ſiue Dynaſtias illas multipli

tiplices, quarum Manetho, & alij mentionem fecêre. Funccius ann. Mundi 1803. *à diluuio 145. Oceanum, quem Mizraim dicit Hebræi, Cham à patre maledicti primogenitum, ex Thetide ſorore ad Nilū multos genuiſſe liberos tradit. Hammonē Tritonis F. Libiæ regem facit an. 1900 pulſum à Rhea uxore ob ſuſceptum ex Amalthea Dionyſiū Rheam ex Chameſenno Oſirim ſuſcepiſſe: Dionyſiū Oſiri adoptato, Iouem Ammonē appellaſſe. Oſiridis uxorē Iſidem, Rheæ & Chameſenni F. ob agriculturæ artē mortalibus communicatam vniuerſo orbi imperaſſe. Oſiridē à Typhone fratre interfectū: Typhonē tyrannū ab Iſide & Oro ſiue Hercule Libyo Oſiridis F. peremptū. Variæ hinc Dynaſtiæ, hoc eſt, Reip. mutationes variæ, (licet reges omnes Pharaones dicerentur, quoniā dignitatis id, non perſonæ nomen erat) quarum decimamſeptimam Paſtorū appellat cum Euſeb. qui ex partibus orientalibus irruentes, Ægyptū occuparint, Timao rege pulſo. Hos Hebræos fuiſſe* Ioſephus *nititur oſtendere* l. 1. contra App. *ex Manethone Ægyptio, & Hycſos fuiſſe dictos, quòd ſacra lingua Hyc regē vel captiuū, Sos vero paſtorē ſignificet, à Ioſeph Iacob Patriarchæ F. ſumpto initio.* Ger. Mercat. *Ægyptiorum regnū antiquiſſimū, & cū primis hominibus natum, ex Dynaſtiarum multitudine conuinci poſſe putat, quarū aliquas Euſeb. centenario minores, pleraſque maiores facit. Et Thebanorū quinq̄ Dynaſtiā, qui ante Hycſos 190. annis imperarunt, in Diluuij principium incidiſſe: priores alias, ann. 1656. comprehenſas fuiſſe. Quod vero multa annorum millia Ægyptij numerent (quibus Atlanticum etiam bellum Platonis teſtimonio comprehendatur) abſurdum non eſſe, ſi lunares annos intelligamus: adeoq; bellū illud an. circiter 150. vel 170. ante Diluuium (quo tempore vt ſceleratiſſimus fuerit mundus, ita horribilibus quoque bellis exarſerit) confectū fuiſſe, memoriamque eius ſolitudinis vtriuſque maximi, poſt Diluuium quoque conſeruatam fuiſſe. Ergo relictū vt, quorū vetuſtas conſcia ſibi eſt, ex Manethone & Beroſo (quos Ioſephum non vidiſſe, ſed ab aliis tantum citatos adduxiſſe conſtat) regum ſuperioris Ægypti ſiue Thebaidos duas, ponit* Timaum *primum, &* Alisfragmuthoſim *poſtremum, anni Mundi* 2057. *à Diluuio* 401. *ſub quo conſpirantibus omnibus Ægyptiis, reges inferioris Ægypti, quos Hycſos, id eſt, Paſtores appellarunt, expulſi fuerint, & Thebaici deinceps ſoli tota ſint potiti Ægypto.*

Dynaſtia XVII. *Paſtorum Inferioris Ægypti, anno à Diluuio* 90.

A. M.		Reg.
1816	Saltis.	19.
1865	Bæon.	44.
1909	Apachnas.	36. M. 7.
1946	Apochis.	61.
2007	Ianias.	50. M. 1.
2057	Aſſis.	49. M. 2.
	Dynaſtia totius Ægypti, Politanorum.	
	Alisfragmuthoſis ſuperioris Ægypti rex expellere cœpit Paſtores. Incertum quando regnare cœperit.	
2106	Themoſis eius F. Platoni in Phædro fortè Thamus, & Ammon Iupiter ad quem Teuth (Mercurius Abraham ſcil. propter famem compulſus) venerit, cumque artes liberales docuerit.	25. M. 4.
2131	Chebron Themoſis F.	13.
2145	Amenophis.	20. M. 7.
2165	Ameſſes ſoror.	21. M. 9.
2187	Mephres.	12. M. 9.
2200	Mephramuthoſis. Saturnus, ab omnibus decantatus, qui Cœlum patrem caſtraſſe fingitur, ipſo Aſtronomiæ ſtudio reſeratis cœleſtium motuum arcanis.	25. M. 10.
2225	Thmoſis vel Themoſis vel Tuthemoſis, Iupiter, patrem Saturnum expulit. Sub eo Ioſephus regni præfectus conſtituitur.	9. M. 8.
2225	Amephonis. Oſiris eſſe videtur. Iacob in Ægyptum deſcendit.	30. M. 10.
2266	Orus, Oſiris F. Græcis Apollo, poſtremus deorum regnauit in Ægypto.	36. M. 1.
2301	Acenchres Ori F. Eius maritum Simandium Diodori fuiſſe putat Mercator, Menam Herodoti.	12. M. 1.
2315	Achoris frater Acenchris, Ioſepho Rathoris.	9.

A. M.		Reg.
2324	Acencheres, Euſebio Cenchres, quem Rubro mari merſum putat.	
2336	Acencheres II.	12. M. 5.
2348	Cherres, Diodoro fortè Ogdous Vchoreus, Gneſacti F. qui de nomine filiæ Memphim condidit.	12. M. 3. 15.
2363	Armais.	4. M. 4.
2367	Armeſis, vel Rameſſes.	1. M. 4.
2368	Armeſeſmiamum, qui Iſraëlitas ſtuduit opprimere. Moyſes naſcitur.	66. M. 2.
2435	Amenophis, in Rubro mari ſubmerſus, dum Iſraëlitas perſequitur, ſecundum Manethonem.	19. M. 6.
	Dynaſtia XIX.	
2454	Zethon Amenophis F. & Rameſſes, & Ægyptus, & Cheremon, Euſebio Zetus, Tacito Cepheus.	59.
2513	Rameſes, Zethonis primogenitus, latè imperauit.	66.
2579	Amenophis.	40.
2619	Ammenemes, fortè Myris Herod.	26.
2645	Thuoris.	7.
	Dynaſtia XX.	
2652	Diapulitanorum annis 178.	
	Dynaſtia XXI.	
2830	Smendes.	26
2856	Cheopes Herodoto, Chemmis Diodoro, Pſeuſenes Euſebio.	50
2907	Chabreus, Cheopis F. Cephrenes Herod. Euſebio Nephercheres, alij Vaphres, cuius litteræ ad Salomonem extant.	56
2963	Amenophis Chabrei F. Mycerinus vel Cherinus Diodoro & Herodoto, qui Cheopis F. facit.	9
2971	Oſochor Euſebio, Aſychis Herod. item Saſochis, ſecundus legiſlator Ægyptiorum, vel Sauchinis & Suſachis Euſebio Seſac templū Hieroſolymitanum ſpoliat. 3. *Reg.* 14.	6
2977	Spinaces.	9
2986	Perſuſenes.	35
	Dynaſtia XXII.	
3021	Senſcoris Euſebio. Diodorus *Seſoſtrim* tertium legiſlatorem facit: Iuſtinus Seſonchoſim.	21
3042	Oſorthon.	15
3057	Tachelothis.	13
	Dynaſtia XXIII.	
3070	Petubaſtis.	25
3095	Oſorthon, cognomine Hercules.	9
3104	Pſammus.	10
	Dynaſtia XXIV.	
3114	Bocchoris, Diodoro Vecchoris, quartus legiſlator.	44
	Dynaſtia XXV.	
3158	Sabachon vel Sabachus Æthiops.	50
3208	Abiſis Sebicus. Roma condita.	12
3220	Sua ſiue So, ab Oſea Rege Iſraëlitarum contra Aſſyrium euocatus.	7
3227	Sethon Sacerdos Vulcani. In eum mouit Salmanaſſar, Taracus Æthiopum Rex auxilium tulit: cui idcirco Euſebius annos 20. tribuit, omiſſo Sethone.	
	Dynaſtia XXVI.	
3247	Merrhas.	12
3259	Nephinatis.	7
	Interregnum per biennium.	
3268	Ariſtocratia. Ægypto ciuilibus bellis turbata, XII. principes elegêre, qui regnum adminiſtrarunt XX. an. Vnus ex his Nechepſos vel Necus ſex an. regnauit. Ei à Sebac Æthiopum rege cæſo ſuffectus eſt Pſammetichus F. qui cum XI. aliis Ægypto præfuit. At poſt ſublata Ariſtocratia regnauit.	
3283	Pſammetichus ſolus.	44
3327	Nechas vel Nechepſos & Nechac Euſebio, Diodor. Necus, Pſammetichi F. à Nabuchodonoſoro	

A. M.		Reeg.
	donoſoro cæſus.	17
3344	Pſammis vel Pſammetichus, vel Sannis vel Sannieticus.	16
3359	Vaphres Euſebio, Taphres Ioſepho, Apries Pſammis F. Herod. Hieremiæ Haphram.	25
3389	Amaſis mortuus in deſcenſu Cambyſis.	54
	Dynaſtia XXVII.	
3443	Pſammenitus Amaſis F. Plenio Semniſerteus.	

A Cambyſe rege Perſarum Ægyptus occupata & Perſarum Monarchia inſerta annô 1. Olymp 64. Poſt CXI. annos defecit à Perſis denuò ſub Dario Notho, & rex creatus Amartheus, Nepherites, Achoris, Pſammites, Nectanebus, pulſus ab Artaxerxe Ocho. Nec multò poſt euerſo Perſarum regno, Alexandri Macedonis armis paruêre. Eo mortuo, Ptolemæus Lagi F. Ægyptus inuaſit, cuius ſucceſſionem ſub Macedonum regibus enumerabimus. Vltima fuit Cleopatra. Qua ſublatâ, Auguſtus in prouinciæ formam Ægyptum redegit. Diuiſo poſtmodum inter Conſtantini filios Imperio, Ægyptus Orientalibus, ſiue Græcis paruit Imp. vſque ad annum Chriſti 700. Tunc enim ad Saracenos facta defectione, Caliphum ex Mahometi ſtirpe regem paſſa eſt, à quo deinceps (vti Sabell. annotat: lib. 5. Enn. 9.) Reges cæteri Calypha ſunt dicti, per annos circiter 340. Tandem anno Sal. 1153. Almerico rege Hieroſolymorum Ægyptios vrgente, Calyphus à Syriæ Sultano auxilium implorat. Saraco Medus dux, Calipho capto, Almerico victo, regnum occupat, & per ſe Sultanum Ægyptium vocat. Succeſſit ei Saladinus F. Huic deinde fratres, & filij, vſque ad Melechſalam, qui Comanos ſeruos à Tartaris emit, eoſque in armis erudijt. Illi tandem facta conſpiratione regnum inuaſerunt: eoque caſo primus Mammaluchorum ſeruorum rex fuit Tarquimenius. Quo ſublato, Gothos Comanorum vnus regnum occupat, mutato nomine dictus Melechemes: Tartaros è Syria eiecit. Eo necato, Bādocadar regnū arripuit: Antiochiáque ſubacta, Chriſtianos tota ferè Syria eiecit, veneno perijt, Melechſaytus Bandocadaris F. Elphis vel Elopis, Melechſayto deiecto Tripolim cepit, veneno tollitur. Malecaſtraphus Ptolemaidem cepit. Melechnaſer à Guithboca Tartaro captus, qui dictus eſt occupato regno Melechaldel: ſed à Comanis deiectus, & reſtitutus Melechnaſer, à Caſſano Tartaro tota Syria pulſus. Hæc Funccius.

CHALDÆORVM, SIVE ASSYRIORVM MONARCHIA.

Chaldei (quam primam Monarchiam plerique ſtatuunt) poſt aquarum eluuiones annis CCXXCV. in ſumma quiete vixerunt: quod ſæculum aureum à Catone in originibus, ſi modò eius libri auctor eſt, appellatur. Deinde Ninus armis Aſiam maiorem inuaſit, à quo XXXVII. reges annos M.CCC. vſque ad Sardanapali exitum imperarunt. Eius imperium Arbaci & Belocho præfectis ceſſit. Itaque imperio bifariam diuiſo, Medos inter & Aſſyrios trecentis ferè annis dimicatum eſt, quoad Perſæ imperium arripuerunt. In horum ſerie G. Mercatoris & Io. Funcci; Chronologias ſequemur ex Euſeb.

REGES ASSYRII, REGNO INTEGRO
Ex Metbaſthene & Beroſo.

A. M.		Reg.
1841	Iupiter Belus Saturni F.	65
1906	Ninus, Beli F. quem in ſacris Nemrod dici Mercator conuincit, cuius anno 42. natus ſit Abraham.	52
1958	Semiramis, Aſcalonita, vxor Nini.	42
2000	Zameis Ninias, in ſacris Arampheli, Nini F.	38
2039	Arius, Bactrianos ſubegit, & Caſpios.	30
2069	Aralius ſiue Analius, mulieroſus.	40
2109	Baleus, ſiue Balaneus, & Xerxes:	30
2139	Armatites, vel Armametres.	38
2176	Belochus Priſcus.	35
2212	Baleus II. poſt Semiramidem clariſſimus Bello.	52
2264	Altadas, luxuriæ & otio deditus.	32
2296	Mamitus milites exercuit.	30
2326	Maucaleus.	30
2356	Spherus prudentiſſimus & bellicoſiſſimus.	20
2376	Mamelus, vel Mancaleus.	30
2406	Sparetus.	40
2446	Atcatades, ſiue Aſcades, Syriam domuit.	40
2486	Amyntes.	45
2531	Belochus II. vel Chuſan Reſcharaim, vel Chuſartus.	24
2556	Belopares.	30
2586	Lamprides.	32
2618	Soſares.	20
2638	Lampares.	30
2668	Pannias.	45
2713	Soſarmus.	19
2732	Mitreus.	27
2759	Tautanes, vel Tentanies.	32
2791	Tenteus, vel Tanteus.	40
2831	Thineus.	30
2861	Dercylus.	40
2901	Eupales.	38
2939	Laoſthenes.	45
2984	Pyriciades, ſiue Pytithiadias.	39
3104	Ophrateus.	20
3034	Opraganeus, vel Ophratanes.	50
3084	Acrazapes, vel Ocrazapes, vel Aſecaſaperios.	41
3124	Tonos Concoleros, Anacybdaraxis F. Græcis Sardanapalus aduerſus cuius mollitiem Arbaces Mediæ præfectus exercitum collegit cum Beleſo Babyloniæ præfecto & Sacerdote. Ipſe extructa pyra in Nino vrbe, ſe cum delicijs ſuis combuſſit. Arbaces Medorum & Perſarum Rex, Beleſus Babyloniæ & Aſſyriorum præfectus ex pacto. Hinc iam regnum aliud Medorum, aliud Babyloniorum.	20

MEDORVM REGES.

A. M.		Reg.
3144	Arbaces, vel Arbactes.	28
3172	Mandanes, vel Medidus.	40
3212	Sarſomenes, vel Soſarmes.	25
3237	Artecarmis Soſarmi F. cum Deioce tyranno contendit.	32
3274	Cardiceas Euſeb. Arbianes Diodoro, Artecarmis F.	13
3287	Deioces Cardiceam vicit.	40
3327	Phraortes, Diodoro Artines.	22
3347	Cyaxares, Artabanus & Aſtibaros Diod. Stibabaris, Alexandro Polyhiſt. Scythæ 28. Aſiam obtinuerunt: iis expulſis, Ninum cepit.	38
3379	Aſtyages, Cyaxaris F. Apanda Diod. In ſacris Aſſuerus & Artaxerxes magnus. Ex eius filia Mandane natus Cyrus, patre Cambyſe. Perſa, annm cepit, & regnum Medorum ad Perſas tranſtulit.	38

MEDORVM REGES.

In ſacris Aſſyrij dicuntur, quia parti etiam Aſſyriæ imperarunt plerique Ninuem inhabitarunt. Vocantur etiam Chaldæi.

A. M.		Reg.
3148	Phulbelochus, (Beleſis Sacerdos) ſub quo Megaſthenes Perſa hiſtoricus.	48
3196	Pulaſſar, vel Thelaſphulaſſar, vel Thadaphaſarus.	23
3221	Salmanaſſar, Ptolemæo Nabonaſſar, qui totam Phœnicem domuit, Tyro excepta, & decem tribus cum rege Oſea in Mediam abduxit.	10
3230	Sennacherib, & Sargon, ab obſidione Hieroſolymitana fugiens, in templo à filiis occiditur.	7
3237	Aſſarhaddon F. Sennacherib. Aſaracoldas Ioſepho.	10
3247	Berodach, vel Merodach Baldan (Mardocempadus Ptol.) filius Beladan, Sennacherib nepos, viuente Aſſaracolda regnauit an. 12. Eo mortuo, monarcha factus, Babyloniis & Aſſyriis imperauit, & Chaldæorum regnum appellari cœpit.	40
2287	Benmerodach.	21

Nabuchodonoſor

A. M.		Reg.
3308	Nabuchodonoſor, Beroſo Nabulaſar.	35
3343	Nabuchodonoſor Magnus F. quem Hebræi Nabucadnezor vocant, Nabopolaſſar Ptol. Vicit Pſameticum, & Syriam totam cepit, Hieruſalem incendit, Regem Sedeciam excæcatum abducit. Sub quo Babylonica captiuitas Iudæorum cœpit, 43. Olympiadis anno 2.	44
3387	Amelinus Euilmerodach, Nabuchodonoſor F. aliis Anilmathapacus, & Abimaradocus: Herodoto Labaretus. Vxor ei Nitocris Ioachim regem Iudæorum humaniter tractauit: à Nirigliſſoroore ſororis marito occiſus.	23 4
3410	Nirigliſſoroor, Beroſo.	
3414	Laboſardach, vel Labaſſardach, Nirigliſſorooris F.	m. 9.
3419	Baltaſſar, Naboandel Babylonis dictus, & Nabonidus, & Nabinidochus. Labinetus Labineti F. Herodoto. Cyrus rex Perſarum Babylonem cepit.	17

PERSARVM MONARCHIA.

A. M.		Reg.
3410	Cyrus, Olympiadis quinquageſimæ quintæ anni. 2. cœpit regnare, victo Aſtyage auo Medorum rege: & anno regni 22. capta Babylone, & occiſo Baltaſſare rege, regnum Aſſyriorum, quod in Medos & Babylonios diuiſum fuerat, reſtituit: ita tamen, vt deinceps Perſarum regnum Cyro Perſa & Dario Medo (qui fortè fuerit Harpagus) vrbem captam ſcribit. Cyrus Zorobabel ad templum inſtaurandum miſit. A Tomyri Maſſagetarum regina cum exercitu cæſus.	30
3439	Cambyſes Ægyptũ occupauit, victo Pſammenito Amaſis F. Templi inſtaurationem vetuit. Hunc Artaxerxem vocat Eſdras.	7. 5
	Smerdes Magus. cuſtos curiæ, regnum aſtu occupat.	07
3447	Darius Hyſtaſpis F. Mago à ſeptemuiris occiſo. Hunc Eſdra & Nehemias etiam Artaxerxem vocant: Hiſtoria Iudith Nabuchodonoſor. Sub eo templum Hieroſolymis denuò ædificatum.	36
3482	Xerxes Darij F. ab Artabano occiſus.	21
3504	Artabanus tyrannus occiſus.	08
	Darius Artaxerxes Longimanus, Xerxis F. quem Eſra Aſſuerum nominat: qui Eſter Iudæam vxorem duxit. Hunc etiam Cyrum appellari. Ioſephus ſcribit, ad quem Themiſtocles confugit.	40
3544	Xerxes.	02
	Sogdianus.	06
3545	Darius Nothus, qui ex Paryſatide Artaxerxen, Cyrum, Oſtanem, & Oxathrem ſuſcepit.	19
3564	Artaxerxes Mnemon (Arſicas antè dictus) cognomine Magnus, Darij & Pariſatidis F.	43
3596	Darius Artaxerxes Ochus.	23
3619	Arſes, vel Arſames, Ochi F.	3
2632	Darius Arſami F. Condomanus Iuſtino dicitur. Ab Alexãdro Macedone ſuperatus. Regnum Perſarũ ad Græcos trãsfertur.	7

GRÆCORVM MONARCHIA.

MACEDONVM REGES.

Ex Mercatore & Funccio.

A. M.		Reg.
3155	Caranus, aliâs Gramaus, qui cum Græcis caprarum gregem ſequens, Ediſſam (quam Ægeam vocauit) expulſo Mida cepit, regnique Macedonum fundamenta iecit.	28
3183	Cœnus. Sub quo cœperunt Olympiades.	12
3195	Tyrimas.	38
3223	Perdiccas.	51
3284	Archeus, ſiue Argæus.	38
3323	Philippus.	38
3360	Europus, Herodoto Æropus.	26
3387	Alcetas.	29
3416	Amyntas.	50
3466	Alexander, qui Bubari Perſæ ſororem ſuam copulauit, quæ cognatio pacem ei præſtitit, etiam ſub Xerxe.	43
3509	Perdiccas II.	31
3540	Archelaus.	24
3564	Oreſtes.	3
3567	Archelaus II.	4
3571	Pauſanias.	1
3573	Amyntas II.	6
3579	Argæus II.	1
3580	Amyntas III. Tharalei F.	19
3598	Alexander Amyntæ F. à Ptolemæo fratre occiſus.	1
3600	Ptolemæus Alorites.	3
3603	Perdiccas fratrem Ptolemæum occidit.	5
3608	Philippus Amyntæ F. Olymp. 105. anno 5. à Pauſania interfectus.	24
3632	Alexander Magnus, anno 6. Darium vicit, & Perſarum regnum deſtruxit.	

Poſteaquã Alexãder Magnus euerſo Perſarũ imperio Orientem ſibi iugum miſit, Monarchiam Perſarum Græca excepit. Eã deinde Oly. 114. an. 1 Babylone vel crapula vel veneno ſublato, duces eius, ceu catuli leonũ optimam prædam, in varias partes regnum diductum diripuere. Itaque Ptolemæus Lagi F. Ægyptum, Antigonus Aſiam minorem, Lyſimachus Helleſpontum & Thraciam, Seleucus Aſiam maiorẽ, ſiue Syriam & Babyloniam. Aridæus & Antipater Macedoniam obtinuere: quoad tandem in Rom. poteſtatem venere. Eorum ſucceſſionem ſingillatim deducemus ex Funccio & Mercatore.

MACEDONIÆ REGES POST ALEXANDRVM MONARCHAM.

A. M.		Reg.
3644	☞ *Interregnum.* Sedato inter duces diſſidio ſucceſſor creatus eſt Alexandri, donec Alexandri filius ex Roxane adoleſceret.	
	Arideus Philippus, frater Alexandri: regni procurator conſtitutus Perdiccas. Prouinciis præfecti: Ptolemæus Ægypto, Eumenes Cappadociæ & Paphlagoniæ, Antigonus Philippi F. Phrygiæ maiori, Caſſander Antipatri F. ſtipatorib. regiis, Lyſimachus Thraciæ & Ponto, Seleucus Antiochi F. caſtrorum tribunus ſummus. Perdiccas à militibus iugulatus, an. 3. Electus inde tutor Antipater (qui regni adminiſtratione Polyperchonti tradita obiit) & noua partitio prouinciarum facta, Seleuco Babylonia, Antigono Suſiana, Antigono Philippi F. Phrygia magna & Cilicia, Caſſandro tribunatus caſtrorũ. Arrideus cum Euricyde vxore Olympiadis mandato cæſus.	6
3651	Caſſander Antipatri & Theſſalonicæ Philippi Amyntæ ex Nicaſipolide filiæ F. Olympiadẽ interfecit. Antigonus Eumenẽ interfecit, Seleucum fugat, Seleucus Ptolemei ope Babylonem recuperat. Iterum pellit à Demetrio Antigoni F. Pax inter duces, vt Caſsãder dux ſit Europæ, donec Alexander Alexandri F. ex Roxane adoleſcat. Lyſimachus Thraciæ: Ptolemæus Ægypto, Antigonus Aſiæ, Seleucus Babyloni imperet. Seleucus recuperata Babylone diadema Aſiæ capiti ſuo impoſuit.	19
3669	Antigonus & Alexander Caſſandri FF. Olymp 120. anno 1.	4
3673	Demetrius Poliorcetes à Pyrrho pulſus.	4
3679	Pyrrhus Epirotarum rex Demetrium expulit. m. 7.	

A. M.		Reg.
3680	Lyſimachus Thraciæ rex.	5
3685	Ptolemæus Ceraunus a Gallis cæſus.	1
3686	Meleagrus. M. 2.	
	Antipater. D. 45.	
	Soſthenes Gallis ſe opponens regno potitur.	2
3688	Antigonus Gonata, Poliorcetis F. regnum paternum recipit. Eo abſente, Alexander Epirota Pyrrhi F. regnum inuadit.	36
3724	Demetrius Antigoni F. puer Alexandro pulſo regnum recuperat, Epirum occupat.	10
3734	Antigonus Doſontutor Philippi filij Demetrij.	
3747	Philippus Demetrij F.	13
3789	Perſeus Philippi nothus, à L. Æmylio Paulo victus. In eo regnum Macedonum defecit. Olymp. 153. anno 1. ſecundùm Sigonium: ſecundum Mercatorem Olymp. 152. an. 4.	42 / 11

A S I Æ.

A. M.		Reg.
3647	Antigonus Philippi F. conſpiratione reliquorum in prælio cæſus.	18
3665	Demetrius Poliorcetes, Antigoni F. Macedonia occupata, Græcia liberata, conſpiratione regum pulſus, à Seleuco Nicanore captus, in carcere periit. Aſiæ regnum Syriæ regibus ceſſit.	1

SYRIÆ ET BABYLONICÆ, QVI SELEVCIDÆ

dicuntur: à quorum regno in ſacris Epocha incipit, tanquam Græca Monarchia ramo principe.

Ex F. Mercatore.

A. M.		Reg.
3658	Seleucus Nicanor.	31
3690	Antiochus Soter.	9
3708	Antiochus Deus, ſub quo Parthi à Syriæ regibus defecerunt, bello Punico.	15
3724	Seleucus Callinicius, qui Berenicem nouercam cum infantulo interfecit. Eius frater fuit Antiochus Hierax.	10
3744	Seleucus Ceraunus à Ptolemæi ducibus cæſus.	3
3847	Antiochus Magnus victis Ptolemæi ducibus Syriam obtinuit: qui ab Attilio Glabrione ad Thermopylas cæſus, è Græcia pulſus fuit. Ad quem Annibal fugit.	36
3781	Seleucus Philopator, Ioſepho Soter Antiochi F. primus, ab Heliodoro occiſus.	12
3805	Antiochus Epiphanes Seleuci frater, qui Idolum templo Hieroſolymitano impoſuit. Sub quo Iudas Machabæus. Eius dux Lyſias, Gorgias.	11
3806	Antiochus Eupator, Epiphanis F. à Demetrio interfectus.	3
3809	Demetrius Soter Seleuci F. Antiochum interfecit. Eius dux Bacchis.	8
3817	Alexander Epiphanes ſiue Nobilis (Veles Ioſepho vel Balas) Eupatoris F. Demetrium vicit: à Philometore Ægypti rex conſtitutus.	7
3822	Demetrius Nicanor, Soteris F. Alexandrum vicit. Diodorus Tryphon Antiochi Thei emendicata tutela Syriam inuaſit. Demetrius ab Arſace Partho auxilia petens capitur.	10
3833	Antiochus Sedetes ſiue Deus, Soteris F. expulit Demetrium, Tryphonem occidit, Ioſephus nomine patris Soterem vocat. A Parthis cæſus.	2
3841	Demetrius Nicanor à Parthis dimiſſus.	4
3845	Alexander Zebena, Demetrio victo à Phyſcone rex conſtitutus.	2
3847	Antiochus Gryphus, Demetrij F. Alexandrum occidit, cum Antiocho Cyziceno (qui & Spondius) fratre vterino, filio Antiochi, Pij, de Regno dimicauit. Ioſepho etiam Philometor dicitur. Inſidiis Heracleonis necatur, relictis Seleuco, Antiocho, Philippo, Demetrio Eucæro, & Antiocho Dionyſio, ſeu Libero patre, filiis.	1
3859	Antiochus Cyzicenus, Thei F.	18
3877	Seleucus Gryphi F. Cyzicenum patruum in prœlio interfecit.	3
3880	Antiochus Euſebes, Cyziceni F. Seleucum interfecit. Ab Antiocho Gryphi F. & Parthis cæſus.	1
3881	Philippus & Demetrius Eucærus, Cyziceni FF. Antiochum Gryphi F. occidunt. Ipſi inter ſe de Regno decertarunt.	2
3883	Philippus ſolus, Demetrio fortè per Parthos capto.	2
3885	Tigranes Armeniæ rex, à Syris euocatus, cum 3 millib. Syriam occupat. Quo tandem victo à Cn. Pompeio, Romanorum imperio Syria ceſſit, & Græcorum regnum defecit.	18

ÆGYPTI POST ALEXANDRVM.

Ex Euſebio, Epiphanio, & Mercatore.

A. M.		Reg.
3644	Ptolemæus, Soter, Lagi gregarij militis F. ab equitibus electus. Hieroſolymam expugnauit. Philadelpho natu minori æger regnum publice tradidit.	39
3684	Ptolemæus Philadelphus. Cum patre duobus annis regnaſſe videtur.	38
3721	Ptolemæus Euergetes, Callinico victo Syriam, Iudæam, Ciliciam obtinuit, Seleucum Ceraunum occidit.	26
3747	Ptolemæus Philopator.	17
3764	Ptolemæus Epiphanes.	24
3788	Ptolemæus Philometor, cum fratre Phyſcone.	35
3823	Ptolemæus Euergetes, & ob deformitatem corporis Phyſcon. Philogum vocat Epiphanius.	29
3852	Ptolemæus Lathyrus, Epiphanio Soter, Euſebio Phyſcon & Soter.	15
3879	Ptolemæus Alexander cum matre, quæ Lathyrum regno expulerat. Timens tamen ipſe matrem, reliquit regnum. Ipſa ſola ferè 10. annis imperauit.	10
3877	Ptolemæus Lathyrus, ob matris tyrannidem reuocatus.	8
3885	Ptolemæus Auletes, Cleopatræ M. Antonij pater. Diodorus vocat Dionyſium. Regno eiectus, Romam fugit, & auxilium implorauit.	30
3915	Cleopatra cum fratre aliquot annis regnauit. A fratre pulſa, per Cæſarem reſtituta eſt. Frater ſubmerſus periit. Quo bello Alexandrina bibliotheca conflagrauit. Ipſa M. Antonij Triumuiri amores ſecuta, apud Actium primùm, deinde apud Pharum victo Antonio, ne in poteſtatem Augusti Cæſaris veniret, aſpidis morſu periit. Sic regnum Ægyptiorum defecit, & in præfecturam Ro. conuerſum eſt.	22

ROMANORVM MONARCHIA.

ROMANORVM REGES.

☞ *A Troia capta ad Vrbem conditam ſunt an. 432. ab Alba condita 400. Romulus ac Remus fratres Romam condidere, Amulium interfecêre, Numitori auo Albam reliquêre. Cæſo Remo, Romulus ſolus regnauit Olympiadis ſeptimæ anno, primo anno Mundi ſecundum Funccium 3213. ſecundùm Mercatorem 3216. Deinceps ergo annorum ab V. C. ſeriem ſequemur.*

V. C.		Reg.
1	Romulus an. ætatis 18. Romam ædificauit.	37
38	Senatores, ſublato ex inſidiis Romulo, creatis decem decurionibus, anno integro regnarunt. Interregnum.	1
39	Numa Pompilius, Olymp. 16. anno 3.	43
82	Tullus Hoſtilius Olymp. 28. anno 1.	32
114	Ancus Martius Numæ ex filia nepos. Anno 2. Olymp. 35. electus.	24

L. Tar

V.C. — *Reg.*

A 138 L. Tarquinius priſcus anno primo, 41. Olymp à filiis Anci occiſus. 38

176 Seruius Tullius Tarquinij gener, ann. 4. Olymp. 50. occiſus à L. Tarquinio genero. 44

229 L. Tarquinius Superbus Olymp. 61. ann. 4. regno pulſus, propter filij Sex. Tarquinij ſtuprum Lucretiæ illatum. 25

Regnatum eſt Romæ ſub ſeptem regibus annis 244. Deinceps Conſules annui creari cœpti.

CONSVLES ROMANI.

☞ *Reges anno 4. Oly. 67. pulſos, ferè conſentiunt auctores. Glareanus & Carolus Sigonius in annum V.C. 245. primos Coſſ. reijciunt, patricium vtrumque: alij in annum 244. Eorum nos ſeriem ex Antonio Contio I C. qui poſt Holoandrum, Carolum Sigonium, & Onufrium Panuinium Faſtos diligentiſſimè perſecutus eſt, deducamus.*

V.C.

244 L. Iulius Brutus. — L. Tarquinius Collatinus.

Fœdus 1. cum Pœnis.

B 245 P. Valerius Poplicola II. — T. Lucretius Tricipitinus.

246 P. Valerius Poplicola III. — M. Horatius Puluillus II.

247 Sp. Lartius Flauus, vel Ruffus. — T. Herminius Aquilinus.

248 M. Valerius. — P. Poſthumius Tubertus II.

249 P. Valer. Poplicola IV. — T. Lucretius Tricipitinus II.

250 P. Poſthum. Tubertus II. — Agrippa Menenius Lanat⁹.

251 Opiter Virginius Tricoſtus. — Sp. Caſſius Viſcellinus.

252 Poſthumius Cominius Auruncus. — T. Lartius Flauus, vel Ruffus.

Dictator T. Lartius, magiſter equitum Sp. Caſſius, contra Tarquinios.

253 S. Sulpitius Camerinus. — M. Tullius Longus.

254 T. Æbutius Holua. — P. Veturius Geminus.

255 T. Lartius Flauus II. — Q. Clœlius Siculus.

256 A. Sempronius Atratinus. — M. Minutius Augurinus.

Bellum Latinum. Cenſa CXXM. ciuium.

257 A. Poſthumius Albus Regil. — T. Virginius Tricoſtus.

Dictator T. Lartius II.

258 M. Claudius Sabinus. — P. Seruilius Priſcus.

259 A. Virgin. Cœlimontanus. — T. Veturius Geminus.

C *Seceſſio plebis in Sacrum montem. Placatur conceſſis Tribunis. M. Val. Dictator.*

260 Poſthumius Cominius Auruncus II. — Sp. Caſſius Viſcellinus II.

261 T. Geganius Macerinus. — P. Minutius Augurinus.

Peſtilentia & fames.

262 M. Minuti. Augurinus II. — A. Sempronius Atratinus II.

263 Q. Sulp. Camer. Cornutus. — Sp. Lartius Flauus II.

264 C. Iulius Iulus. — P. Pinarius Mamercinus.

265 Sp. Nauticus Rutilus. — Sex. Furius Fuſus.

266 C. Aquillius Thuſcus. — T. Sicinius Sabinus.

267 Proculus Virginius Tricoſtus. — Sp. Caſſius Viſcellinus III.

Lex Agraria prima.

268 Q. Fabius Vibulanus. — Ser. Cornel. Maluginenſis.

Latini rebellant.

269 K. Fabius Vibulanus. — L. Æmilius Mamercus.

270 M. Fabius Vibulanus. — L. Valerius Potitus Voluſus.

271 Q. Fabius Vibulanus II. — C. Iulius Iulus.

D 272 K. Fabius Vibulanus II. — Sp. Furius Fuſus.

273 M. Fabius Vibulanus II. — Cn. Manlius Cincinnatus, vel Vulſo.

274 K. Fabius Vibulanus III. — T. Virginius Tricoſt. Rutil.

275 L. Aimilius Mamercus II. — C. Seruil. Structus Ahala.

276 C. Horatius Puluilus. — T. Menenius Lanatus.

Trecenti Fabij caſi.

277 A. Virginius Rutilus. — Sp. Seruilius Structus.

278 C. Nauticus Rutilius. — P. Valerius Poplicola.

279 L. Furius Medullinus. — A. Manlius Fuſo.

280 L. Aimilius Mamercus III. — Vopiſcus Iulius Iulus.

281 L. Pinarius Mamercinus. — P. Furius Fuſus.

282 App. Claudius Sabinus. — T. Quinctius Capitolinus.

283 L. Valerius Potitus II. — T. Aimilius Mamercinus.

284 T. Numitius Priſcus. — A. Virginius Cœlimōtanus.

285 T. Quinctius Capitolin. II. — Q. Seruilius Priſcus.

286 T. Aimilius Mamercinus II. — Q. Fabius Vibulanus.

V.C.

E 287 Q. Seruilius Priſcus II. — Sp. Poſthum. Albus Regillenſis.

288 T. Quinctius Capitolinus III. — Q. Fabius Vibulanus II.

289 A. Poſthumius Regillenſis. — Sp. Furius Medullinus Fuſus.

290 P. Seruilius Priſcus. — L. Æbutius Helua.

291 T. Lucretius Tricipitinus. — Sp. Veturius Craſſus.

292 P. Volumnius Amintinus Gallus. — S. Sulpitius Camerinus.

293 P. Valerius Poplicola II. — C. Claudius Sabinus.

294 Q. Fabius Vibulanus III. — L. Cornelius Maluginenſis.

L. Q. Cincinnatus Dictator, L. Tarquinius. Mag. eq.

295 L. Minutius Augurinus. — C. Nautius Rutilius II.

296 C. Oratius Puluillus II. — Q. Minutius Augurinus.

Decem Tribuni plebis primi.

F 297 M. Valerius Maximus. — Sp. Virginius Cœlimontanus.

298 Tit. Romilius Vaticanus. — C. Veturius Cicurinus.

299 Sp. Tarpeius Capitolinus. — A. Aterius Fontinalis.

300 P. Tergeminus Curiatus. — Sex. Quinctilius Varus.

301 C. vel L. Menenius Lanatus. — P. Sextius Capitolinus.

302 App. Claudius Craſſinus. — T. Genutius Augurinus.

Hi abdicarunt, vt deſignarentur legum ferendarum cauſa decemuiri conſulares.

Decemuiri conſulari poteſtate, ſine prouocatione, App. Claudius T. Genutius P. Sextius. S. Veturius, C. Iulius Iulus. A. Manlius. Ser. Sulpitius Camerinus. Sp. Poſthumius Alb. P. Curatius, vel Curiatius. T. Romilius Vaticus.

303 App. Claudius II. L. Minutius Augurinus. M. Corn. Maluginens. M. Sergius. Q. Fabius Vibulanus. Q. Pœtilius. T. Antonio Merenda Cæſo Duillius. Sp. Oppius Cornicen. II. M. Rabuleius II. abdicarunt.

G *Duodecim Tabularum leges.*

304 Iidem. Ob ſcelus Appij ſecedit plebs ſecundò in Auentinum. Abdicantur. Ad conſules recedit Reſpub. dum finito anno, electi Coſſ.

Marcus Oratius Barbatus. — L. Valerius Potitus.

305 L. Herminius Exquilinus. — T. Virginius Cœlimontanus Tricoſtus.

306 M. Geganius Macerinus. — Cl. vel C. Iulius Iulus.

307 Agrippa Furius Fuſus. — T. Quinctius Capitolinus IV.

308 M. Genutius Augurinus. — C. Curtius Medullinus Fuſus.

309 Mutatur iterum Reipub ſtatus, & pro Coſſ. eliguntur Tribuni militum conſulari poteſtate, numero tres.

H L. Attilius Longus. T. Clœlius Siculus, A. Sempronius Atratinus. Qui ante finem anni magiſtratum deponentes, locum denuò Coſſ. fecerunt, poſt quartum ferè menſem.

L. Papyrius Mugillanus. — L. Sempronius Atratinus.

310 M. Geganius Macerinus II. — T. Quinctius Capitolinus V.

311 M. Fabius Vibulanus. — P. Æbutius Herua Cornicen.

312 C. Furius Facillus. — M. Papyrius Craſſus.

313 Proculus Geganius Macerinus. — L. Menenius Lanatus II.

314 T. Quinctius Capitolinus VI. — Agrippa Menenius Lanatus.

Sp. Melius regnum affectans trucidatur, L. Q. Cincinnatus Dictator iterum.

315 M. Aimilius Mamercinus. — L. Quinctius Cincinnatus.

316 [illegible] — L. Iulius Iulus Trib Mil.

M. Geganius Mamercinus III. — L. Sergius Fidenas.

V. C.		
A	*M. Aimilius Mamercinus Dictator.*	
317	M.Cornel.Maluginenſis.	L. Papyrius Craſſus.
	Q. Seruilius Priſcus Dictator.	
318	C. Iulius Iulus II.	L. Virginius Tricoſtus.
319	C. Iulius Iulus III.	L. Virginius Tricoſtus II.
	M. Æmilius II. Dictator.	
320	M. Fabius Vibulanus.	M. Foſſius Flaccinator.
		L. Sergius Fridenas Trib. Mil. III.
321	L. Pinarius Mamercinus.	L. Furius Medullinus.
		Sp. Poſth. Alb. Trib. Mil.
322	T. Quinct. Pennus Cincinn. III.	C. Iulius Mento.
	A Poſthumius Turbertus Dictator.	
323	L. Papyrius Craſſus II.	L. Iulius Iulus.
324	L. Sergius Fridenâs II.	Hoſtus Lucret. Tricipitinus
325	T. Quinctius Pennus Cincinnatus II.	A Cornelius Coſſus.
326	C. Seruilius Axilla Structus, vel Ahala.	L. Papyrius Mugillanus II.
B 327	A. Cornelius Coſſus.	T. Quinct. Pennus Cincin.
	C. Furius Pacillus.	M. Poſthum. Trib. Mil. IV.
	M. Aimilius Mamercinus III. Dictator.	
328	A. Sempronius Attatinus.	L. Furius Medullinus.
	L. Quint. Cincin. II.	L. Oratius Barbatus. Trib. Mil. IV.
329	Appius Claudius Craſſus, vel Craſſinus.	L. Sergius Fidenas.
	Sp. Nauticus Rutilus.	Sext. Iulius Iulus. Trib. Mil. IV.
330	C Sempronius Attatinus.	Q. Fabius Vibulanus.
331	L Manlius Capitolinus.	L. Papyrius Mugillanus.
	Q. Antonius Merenda.	L. Seruilius Structus, Trib. Mil. IV.
332	N Fabius Vibulanus.	T. Quinct. Capit. Barbatus.
333	T. Quinct. Cicinnatus II.	L. Furius Medullinus III.
	M. Manlius Capitolin.	A. Sempronius Atranin. II. Trib. Mil. IV.
C 334	Agrippa Menenius Lanatus P. Lucr. Tricipitius.	Sp. Nauticus Rutilus II.
		C Saruius Axilla, Trib. Mil. IV.
335	L. Sergius Fridenâs II.	C Seruius Axilla II.
		M. Papyrius Mugillanus Trib. Mil. III.
	Q. Seruilius Priſcus Fidenas Dict. II.	
336	L. Seruilius Structus.	P. Lucret. Tricipitinus II.
	Agrippa Menenius Lanatus II.	Sp. Veturius Craſſus Trib. Mil. IV.
337	. Sempr. Atratinus III.	M. Papyrius Mugillan. II.
		Sp. Nautinus Rutilus II. Trib. Mil. III.
338	P. Cornelius Coſſus.	T. Quinct. Cincinnatus.
	C. Valerius Potitus.	C. Martius Rutilus.
		N Fabius Vibulanus. Trib. Mil V.
339	Q. Fabius Dibulanus II.	L. Valerius Potitus.
	Cn. Cornelius Coſſus.	P. Poſthumius Regillenſis. Trib Mil. IV.
D 340	L. Furius Medullinus.	M. Cornelius Coſſus.
341	Q. Fabius Ambuſtus.	C. Curius Pacillus.
342	M. Papyrius Mugillanus.	C. Nauticus Rutilus.
343	M. Aimilius Mamercinus.	C. Valer. Potitus Voluſius
344	Cn. Cornelius Coſſus.	L. Furius Medullinus II.
	P. Corn. Rutilius Coſſus Dictator.	
345	C. Iulius Iulus.	P. Cornelius Coſſus.
		C. Seru. Ahala. Trib. Mil. III
346	C. Valerius Poticus II.	C. Seruilius Ahala II.
	L. Furius Medullinus II.	N. Fabius Vibulanus II. Trib Mil. IV.
347	P Cornelius Coſſus.	L. Valerius Potitus II
	C. Cornelius Coſſus.	N. Fabius Ambuſtus Trib. Mil III.
	Stipendium ex publico primò datum.	
348	C. Iulius Iulus II.	M. Aimilius Mamercinus.
	T. Quinctius Capitolin.	Q. Quinct. Cincinnatus.

V. C.		
	A. Manlius Vulſo.	L. Furius Medullinus II. Trib Mil. VI. E
349	P. Cornel. Maluginenſis.	C. Valerius Potitus III.
	M. Sergius Fidenas.	Cn. Cornel. Coſſus II.
	K. Fabius Ambuſtus II.	Sp. Nauticus Rutilus III. Trib. Mil.
350	M. Aimilius Mamercinus.	M. Furius Fuſus.
	L. Valerius Potitus III.	Ap. vel P. Claudius Craſſinus.
	M. Quinctilius Varus.	L. Iulius Iulus Trib. Mil.
351	C. Seruilius Ahala III.	Q. Sulpitius Cornutus.
	Q. Seruilius Fidenas.	L. Virginius Tricoſtus.
	A. Manlius II.	M. Sergius Fidenas II. T.
352	M. Furius Camillus II.	M. L. Iulius Iulus.
	L. Valerius Potitus IV.	M. Aimilius Mamercin. III.
	Cn. Cornelius Coſſus II.	K. Fabius Ambuſtus II. Trib. Mil.
353	L. Publicius Volſcus.	P. Mælius Capitolin. F
	L. Titinius.	P. Mænius.
	Sp. Furius Medullinus.	P. Licinius Caluus primus ex plebe Trib. Mil.
354	M. Pomponius.	L. Atrilius Longus.
	C. Duillius.	N. Veturius.
	Volero Publilius Philo.	Cn. Genutius Augurin. Trib. Mil.
355	L. Valerius Potitus V.	L. Furius Medullinus III.
	M. Valerius Maximus.	M. Furius Camillus II.
	Q. Seruilius Fidenas II.	Q. Sulpitius Camerin. II. Trib. Mil.
356	L. Iulius Iulus II.	L. Sergius Fidenâs.
	L. Furius Medullinus IV.	A. Poſthum. Regillenſis.
	Cornel. Maluginenſis.	A. Manlius Capit. T. M.
	Camillus Dictator.	
357	Cn. Genutius Augurin.	P. Mælius Capitolin. II.
	. Titinius II.	P. Licinius Caluus.
	P. Mænius II.	Lucius Atrilius longus II. Trib. Mil. G
358	P. Cornelius Coſſus.	L. Furius Medullin. V.
	P. Cornelius Scipio.	M. Valer. Maxim. II.
	Cæſo Fab. Ambuſtus III.	Q. Ser. Fidenas III. T. M.
359	L. Furius Camillus III.	A. Valerius Poplicola.
	M. Furius Medulinus VI.	C. Aimilius Mamercin.
	Sp. Poſthum. Albinus.	P. Corn. Scipio II. T. M.
360	L. Lucretius Flauus.	Ser. Sulpitius Camerinus.
	CONSVLES.	
361	L. Valerius Potitus.	M. Manlius Capitolin.
362	L. Lucretius Flauus.	M. Aimilius Mamercinus.
	Ser. Sulpitius Camerin.	L. Furius Medullinus VII.
	Agrippa Furius Fuſus.	C. Aim. Mamercin. T. M.
363	Q. Sulpitius Longus	Q. Fabius Ambuſtus.
	K. Fabius.	C. Fabius.
	Q. Seruilius Fidenas IV.	Ser. Cornelius Maluginenſis. Trib Mil.
364	M. Furius Camillus per annum Dictator, & ſolus, vrbe à Gallis Senonibus capta, de Gallis triumphat.	H
365	L. Virginius Tricoſtus.	L. Poſthumius Albinus.
	L. Valer. Póplicola II.	P. Cornelius.
	A. Manlius Capitolin.	L. Aim. Mamercin. Tr. Mil.
	Camillus III. Dict. de Volſcis triumphat.	
366	T. Q. Cicinnatus.	L. Aquilius Coruus.
	Q Seruilius Fidenas V.	Iulius Iulus.
	L. Lucret. Tricipitin. II.	Ser. Sulpit. rufus Trib. Mil.
367	L. Papyrius Curſor.	L. Menenius Lanatus.
	C. Sergius Fidenas.	L. Aimil. Mamercin.
	L Valer. Poplicola III.	C. Cornel. Trib. Mil.
368	Ser. Cor. Maluginenſis III.	T. Quint. Cicinnatus.
	M. Furius Camillus IV.	Q. Seruilius Fidenas VI.
	L. Oratius Paluillus.	L. Valerius Potitus Poplicola Trib. Mil.
369	A. Manlius Capitolin.	C. Quinctius Capitolin.
	L. Quinct. Capitolin.	L. Papyrius Curſor II.
	P. Cornelius.	C. Sergius Fidenas Trib. Mil.
	A. Corn. Coſſus Dictator.	
370	M. Furius Camillus VI.	Ser. Sulpitius Rufus.

Ser.

A

V.C.		
I	Ser.Corn.Malugin.III.	P.Valerius Potitus VI.
	C. Papyrius Craſſus.	T. Quinct. Cincinnatus II.Tr.Mil.
371	L.Valer.Poplicola IV.	M.Trebonius Flaccus.
	L.Aim.Mamercinus III.	A.Manlius Capitolin.III.
	Ser.Sulpitius Rufus III.	L. Lucretius Tricipitinus II. Tr.Mil.
372	Q.Seruilius Fidenas.	Sp. Papyrius Craſſus.
	L. Papyrius Craſſus.	L. Aim Mamercinus IV.
	Ser.Sulpitius Prætextatus.	Ser.Corn.Malugin.T.M.
373	L.Lucret.Tricipitinus III.	M. Furius Camillus VI.
	L.Furius Medullinus.	A. & L.Poſthumij Regillenſes.Tr.Mil.
	M. Fabius Ambuſtus.	
374	L.Valerius Poplicola V.	P.Valerius Potitus III.
	C.Sergius Fidenas III.	L.Menenius Lanatus II.
	Sp. Papyrius Curſor.	Ser. Corn. Malugin. V. Tr.Mil.
375	P.Manlius Capitolinus.	M. Albinius.
	C.Manlius Capitolinus.	L.Iulius Iulus.
	L. Antiſtius.	C. Sextilius Trib.Mil.
376	Q.Seruilius Fidenas II.	P.Clælius Siculus.
	Sp. Furius Medullinus.	C. Licinius Caluus.
	M.Oratius Puluillus.	L.Geganius Macerinus. Trib.Mil.
377	L.Aimilius Mamercinus V.	L.Quinctius Cicinnat.II.
	C.Quinct.Cincinnatus.	P.Valerius Potitus IV.
	Ser.Sulpitius Prætext.II.	C.Veturius Craſſus Cicurinus.
378	Solitudo magiſtratus per quinquennium fuit, Licinio	
379	Stolone & L.Sextio Laterano trib.pleb.interceſſione	
380	ne perpetua comitia interturbantibus, dum ſedulò à patribus reſiſtitur, ne legem de communicando cum plebe conſulatu, de agrorum modo, de fœnore mi-	
381	nuendo perferrent. Itaque C.Licinius Caluus & L.	
382	Sextius Lateranus per totum hoc quinquennium Trib.pleb.geſſerunt.	
383	L.Furius Medullinus II.	P.Valerius Potitus Poplicola V.
	C.Valerius Potitus.	Seru.Corn.Malugin.VI.
	A.Manlius Capitolinus.	S.Sulp.Præt.III.Tr.Mil.
384	Q.Seruilius Fidenas III.	M. Cornelius Maluginenſ.
	A.Cornelius Coſſus.	C.Veturius Craſſus.
	Q.Quinct.Cincinnatus.	M.Fab.Ambuſt.Tr.Mil.
385	L.Quinctius Capitolinus.	Sp.Seruilius Structus.
	Ser.Corn.Malugin.VII.	L.Papyrius Craſſus.
	Ser.Sulpit.Prætext.IV.	L.Veturius Craſſus Cicurinus Tr.Mil.
	Camillus IV. Dictator.	
386	A. Cornelius Coſſus II.	L.Veturius Cr.Cicurin.II.
	M.Corn.Maluginenſis II.	P. Val.Potitus Poplicola, VI.
	P.Manlius Capitolin.II.	M. Gegenius Macerinus Trib.Mil.
	Camillus V. Dictator. Coſſ. è plebe primùm creari cœpti.	
387	L.Aimilius Mamercinus.	L.Sextius Later.è plebe.
	Inſtituti ſimul duo noui magiſtratus, Prætura & Ædilitas.	
388	L. Genutius Auentinenſis.	Q. Seruilius Ahala.
	Camillus moritur.	
389	C. Sulpitius Peticus.	C. Licinius Caluus.
390	L.Aimilius Mamercinus.	Cn.Genutius Auentinenſis.
391	Q.Seruilius Ahala II.	L.Genutius Auentinēſis II.
392	C.Sulpitius Peticus II.	C. Licinius Caluus II.
393	M. Fabius Ambuſtus.	C. Petilius Libo Viſolus.
394	M. Popilius Lænas.	Cn. Manlius Capitolinus Imperioſus.
395	C. Fabius Ambuſtus.	C. Plautius Proculus.
396	C. Manlius Capitolinus Imperioſus II.	C. Martius Rutilus.
397	M.Fabius Ambuſtus II.	M. Popilius Lænas II.
398	C.Sulpitius Peticus III.	M.Valerius Poplicola.
399	M.Fabius Ambuſtus III.	T.Quinct.Barbatus, vel Pēnus Capitol.Criſpinus.
400	C.Sulpitius Peticus IV.	M.Valerius Poplicola II.
	C. Iulius Iulus Dictator.	
401	P.Valerius Poplicola.	C. Martius Rutilus II.

B

C

D

E

A.C.		
402	C. Sulpitius Peticus V.	T.Quinct.Pennus Cincin.
403	N.Popilius Lænas III.	L. Cornelius Scipio.
404	L. Furius Camillus.	P.Claudius Craſſus, vel Ap Cl.Craſſinus Regillanus.
405	Marcus Popil.Lænas IV.	M.Valerianus Coruus.
	Fœdus II. cum Pœnis.	
406	T.Manlius Torquatus.	C.Plautius Veno Hypſæus.
407	M.Valerius Coruus.	C. Pætil.Balbus Libo Viſolus II.
408	M.Fabius Dorſo.	Ser.Sulpitius Camerinus.
409	C.Martius Rutilius III.	T.Manlius Torquatus II.
410	M.Valerius Coruus III.	A.Cornelius Coſſ.Aruina.
	Bellum Samniticum.	
411	M.Martius Rutilus IV.	Q.Seruilius Ahala II.
412	C. Plautius Hypſæus II.	L. Aimilius Mamercinus, Priuernas poſtea dictus.
413	T.Manlius Torquatus III.	P. Decius Mus, qui ſe deuouit.
414	T.Aimilius Mamercinus.	Q.Publius Philo. Idem pòſt eodem an. Dictator.
415	L.Furius Camillus.	C. Mænius nepos.
416	C. Sulpitius Longus.	P. Ailius Pætus.
417	L. Papyrius Craſſus.	K. Duilius.
418	M.Valer.Coruus IV.	M. Atilius Regulus.
419	T.Veturius Caluinus.	Sp.Poſthumius Regillenſis Albinus.
420	Annus ſine Coſſ.	
421	Cn.Domitius Caluinus.	A.Corn.Coſſus Aruina II.
422	L. vel C. Valerius Potitus Flaccus.	M. Claudius Marcellus.
423	L.Papyrius Craſſus II.	L. Plautius Venno.
424	L. Aimil.Mamercinus II.	C. Plautius Decianus.
425	P. Plautius Proculus.	P.Cornel.Scipio Scapula.
426	L Cornelius Lentulus.	Q Publilius Philo II.
427	C.Petilius Libo Viſulus II.	L. Papyris Curſor I. Procoſ.
428	L. Furius Camillus II.	D Iunius Brutus Scæua.
429	L. Papyrius Curſor Dictator ſine Coſſ.	
430	C. Sulpitius Longus.	Q.Aulius Cerretanus.
431	Q.Fab.Max.Rullianus.	L.Fuluius Curuus.
	Caudina pax.	
432	T.Veturius Caluinus II.	Sp.Poſthumius Albinus II.
433	L Papyrius Curſor III.	Q.Publius Philo III.
434	L.Papyrius Curſor III.	Q Aulius Cerretanus II.
435	L.Plautius Venno.	M.Foſſius Flaccinator.
436	Q.Aimilius Barbula.	C.Iun.Brutus Bubulcus.
437	Sp. Nautius Rutilus.	M. Popilius Lænas.
438	L. Papyrius Curſor IV.	Q. Publilius Philo III.
439	M. Pætilius Libo.	C. Sulpitius Longus.
440	L. Papyrius Curſor V.	C Iun.Brutus Bubulcus II.
441	M.Valerius Maximus.	P. Decius Mus.
442	C.Iun.Brutus Bubul.III.	Q. Aimilius Barbula II.
443	Q.Fab.Max Ruillan. II.	C.Martius Rutilus, Cenſorinus poſtea dictus.
444	Dictator & Magiſter equitum ſine Coſſ. fuerunt.	
	Bellum Ethruſcum & Samniticum.	
445	Q Fab Max.Rull. III.	P. Decius Mus II.
446	App. Claudius Cæcus.	L Volumnius Flamma Violenſis.
447	P. Cornelius Aruina.	Q.Martius Tremulus.
	Fœdus III. cum Pœnis.	
448	L. Poſthumius Megellus.	T.Minutius Augurinus.
449	P. Sempronius Sophus.	P. Sulpitius Sauerrio.
450	L.Genutius Auentinenſis.	Ser.Cornelius Lentulus.
451	M. Liuius Denter.	M. Aimilius Paulus.
452	Q Fab. Max. Dictator, M. Aimilius Paulus Magiſter equitum, & M.Val. Coruus, & P.Sempronius Sophus Mag. eq.	
453	M.Valerius Coruus V.	Q. Apuleius Panſa.
454	M. Fuluius Petinus.	T. Manlius Torquatus.
455	L. Cornelius Scipio.	Cn Fuluius Centumalus.
456	Q.Fab Max. Rull. IV.	P. Decius Mus III.
457	App.Claudius Cæcus II.	L.Volumnius Flamma Violenſis.
458	Q.Fab.Max Rullian.V.	P. Decius Mus IV. qui ſe deuouit.

F

G

H

E 4 L.Poſthum.

V. C.		
459	L. Poſthum. Megellus I I.	M. Atilius Regulus.
460	L. Papyrius Curſor.	Sp. Caruilius Maximus.
461	Q. Fab. Max. Gurges.	D. Iunius Brutus Scæua.
462	L. Poſthum. Megellus I I I.	C. Iunius Brutus Bubulcus.
463	M. Curius Dentatus.	P. Cornelius Rufinus.

Tres viri Capitales primi.

464	M. Val. Coruinus V I.	Q. Cædicius Noctua.
465	Q. Martius Tremulus I I.	P. Cornelius Aruina.
466	M. Claudius Marcellus.	S. Nautius Rutilus.
467	M. Valerius Maximus.	C. Ælius.

Tertia ſeceſſio plebis in Ianiculum. Neque prius redire voluit, quam Hortenſius Dictator ſeceſſionis reducendæ cauſa legem tulit, vt plebiſcita pro legibus obſeruarentur.

468	C. Claudius Canina.	M. Aimilius Barbula.
469	. Seruilius.	L. Cæcilius Metellus.
470	. Cornel. Dolabella.	Cn. Domitius Caluinus.
471	Q. Aimilius Papus.	C. Fabricius Luſcinus.
472	L. Aimilius Barbula.	Q. Martius Philippus.

Bellum Tarentinum.

473	P. Valerius Læuinus.	Viberius Corúcan. Nepos.
474	P. Sulpitius S. Auerrio.	P. Decius Mus.

Fœdus I V. cum Pœnis.

475	Q. Aimilius Papus I I.	C. Fabricius Luſcinus I I.
476	P. Cornel. Rufinus I I.	C. Iunius Brutus Bubulcus I I.
477	Q. Fabius Gurges I I.	C. Genutius Clepſina.
478	M. Curius Dentatus I I.	L. Cornelius Lentulus.
479	M. Curius Dentatus I I I.	Ser. Cornelius Merenda.
480	C. Fabricius Luſcinus.	C. Claudius Canina.
481	L. Papyrius Curſor.	Sp. Caruilius Maximus I I.
482	C. Quintius Claudius.	L. Genutius Clepſina.
483	C. Genutius Clepſina I I.	Cn. Cornelius Blaſio.
484	L. Quinctius Gulo, vel Q. Ogulinus Gallus.	C. Fabius Pictor.

Argentum primum Romæ ſignatum.

485	P. Sempronius Sophus.	App. Claudius Craſſus.
486	M. Atilius Regulus.	L. Iulius Libo.
487	D. Iunius Pera.	M. Fabius Pictor.
488	M. Valerius Maximus.	Q. Mamilius Vitulus.
489	App. Claudius Caudex.	M. Fuluius Flaccus.

Bellum Punicum primum, quod per xx. annos varia fortuna durauit.

490	M. Valerius Maximus I I.	M. Otacilius Craſſus.
491	L. Poſthumius Megellus.	Q. Manilius Vitulus I I.
492	L. Valerius Flaccus.	T. Otacilius Craſſus.
493	Cn. Corn. Scipio Aſina.	C. Duillius.
494	L. Cornelius Scipio.	C. Aquilius Florus.
495	A. Atilius Calatinus.	C. Sulpitius Paterculus.
496	C. Atilius Regulus.	Cn. Cornelius Blaſio.
497	Q. Cæditius.	L. Manlius Vulſo Longus.
498	Ser. Fuluius Nobilior.	M. Æmilius Paulus.
499	Cn. Cor. Scipio Aſina I I.	A. Atilius Calatinus I I.
500	Cn. Seruilius Cæpio.	C. Sempronius Blæſus.
501	C. Aurelius Cotta.	P. Seruilis Geminus.
502	L. Cæcilius Metellus.	C. Furius Pacilus.
503	C. Atilius Regulus I I.	L. Manlius Vulſo.
504	P. Claudius Pulcer.	L. Iunius Pullus.
505	C. Aurelius Cotta I I.	P. Seruilius Geminus I I.
506	L. Cæcilius Metellus I I.	N. Fabilius Buteo.
507	M. Otacilius Craſſus I I.	M. Fabius Licinus.
508	M. Fabius Buteo I I.	C. Atilius Bulbus.
509	A. Manlius Atticus.	C. Sempronius Blæſus I I.
510	C. Fundanius Fundulus.	C. Sulpitius Gallus.
511	. Luctatius Catulus.	A. Poſthumius Albinus.

Duo Prætores primum creati.

512	Q. Luctatius Cerco.	A. Poſthumius Albinus.

Pax cum Pœnis.

513	C. Claudius Centho.	M. Sempronius Tuditanus.
514	C. Mamilius Turrinus.	Q. Valerius Falto.
515	T. Sempronius Gracchus.	P. Cornelius Falto.
516	L. Corn. Lentulus Caudinus.	Q. Fuluius Flaccus.

Bellum Liguſticum.

517	P. Corn. Lentul. Caudinus.	C. Licinius Varus.
518	C. Atilius Bulbus I I.	T. Manlius Torquatus.

Ianus iterum clauſus.

519	L. Poſthumius Albinus.	Sp. Caruilius Maximus.

A. C.		
520	Q. Fabius Verrucoſus.	M. Pomponius Matho.
521	M. Aimilius Lepidus.	M. Publicius Malleolus.
522	M. Pomponius Matho I I.	C. Papyrius Maſo.
523	M. Aimilius Barbula.	M. Iunius Pera.
524	L. Poſthumius Albinus I I.	Cn. Fuluius Centumalus.

Bellum Illyricum.

525	Sp. Caruilius Maximus I I.	Q. Fabius Verrucoſus I I.
526	P. Valerius Flaccus.	M. Atilius Regulus.

Bellum Gallicū Ciſalpinū. Prætores quatuor primum creati.

527	L. Apuſtius Fullo.	M. Valerius Meſſala.
528	L. Æmilius Papus.	C. Atilius Regulus.
529	Q. Fuluius Flaccus I I.	T. Manlius Torquatus I I.
530	C. Flaminius Nepos.	P. Furius Philus.
531	M. Claudius Marcellus.	Cn. Corn. Scipio Caluus.
532	P. Cornelius Aſina.	M. Minutius Rufus.
533	L. Veturius Philo.	C. Luctatius.
534	L. Æmilius Paulus.	M. Liuius Salinator.
535	P. Cornelius Scipio.	T. Sempronius Longus.

Bellum Punicum ſecundum.

536	C. Flaminius I I.	Cn. Seruilius Geminus.
537	L. Aimilius Paulus I I.	C. Terentius Varro.

Cannenſis pugna.

538	T. Sempronius Gracchus.	L. Poſthumius Albinus III.
539	Q. Fab. Max. Verruc. I V.	M. Claudius Marcellus I I I.
540	Q. Fabius Max.	T. Sempron. Gracchus III.
541	App. Claudius Pulcer.	Q. Fuluius Flaccus I I I.
542	P. Sulpitius Galba Max.	Cn. Fuluius Centumalus II.
543	M. Claudius Marcellus I V.	M. Valerius Leuinus I I.
544	Q. Fab. Max. Verrucoſus V.	Q. Fuluius Flaccus.
545	M. Claudius Marcellus V.	T. Quintius Criſpinus.
546	M. Liuius Salinator I I.	C. Claudius Nero.
547	Q. Cæcilius Metellus.	L. Veturius Philo.
548	P. Corn. Scipio Africanus.	P. Licinius Craſſus Diues.
549	M. Cornelius Cethegus.	P. Sempronius Tuditanus.
550	Cn. Seruilius Cæpio.	C. Seruilius Nepos.
551	Tib. Claudius Nero.	M. Seruilius Pulex Gemin.

Pax iterum cum Pœnis.

552	Cn. Cornelius Lentulus.	P. Ælius Pætus.
553	P. Sulpicius Galba Max. II.	C. Aurelius Cotta.

Bellum Philippicum.

554	C. Cornelius Lentulus.	P. Villius Tapulus.
555	T. Quinctius Flamininus.	Sext. Ælius Pætus Catus.
556	C. Cornelius Cethegus.	Q. Minutius Rufus.

Sex Prætores facti.

557	L. Furius Purpureo.	M. Claudius Marcellus.
558	L. Valerius Flaccus.	M. Portius Cato.
559	P. Cor. Scipio African. II.	T. Sempronius Longus.
560	L. Cornelius Merula.	Q. Minutius Thermus.
561	L. Quinctius Flaminius.	Cn. Domitius Ænobarbus.
562	M. Attilius Glabrio.	M. Cornel. Scipio Naſica.

Bellum Antiochenum.

563	L. Corn. Scipio Aſiaticus.	C. Lælius Nepos.
564	Cn. Manlius Vulſo.	M. Fuluius Nobilior.
565	C. Liuius Salinator.	M. Valerius Meſſala.
566	M. Æmilius Lepidus.	C. Flaminius Nepos.
567	Sp. Poſthumius Albinus.	Q. M. Philippus.
568	App. Claudius Pulcer.	M. Sempronius Tuditanus.
569	P. Claudius Pulcer.	L. Porcius Licinius.
570	Q. Fabius Labeo.	M. Claudius Marcellus.
571	L. Æmilius Paulus.	Cn. Bebius Tamphilus.
572	P. Cornelius Cethegus.	M. Bæbius Tamphilus.
573	A. Poſthumius Albinus.	C. Calphurnius Piſo.
574	Q. Fuluius Flaccus.	L. Manlius Accidinus.
575	M. Iunius Brutus.	A. Manlius Vulſo.
576	C. Claudius Pulcer.	T. Sempronius Gracchus.
577	Q. Pætilius Spurinus.	Cn. Cornelius Leuinus.
578	Q. Mutius Scæuola.	M. Æmilius Lepidus.
579	Sp. Poſthumius Pallulus.	Q. Mutius Scæuola.
580	L. Poſthumius Albinus.	M. Popilius Lænâs.
581	C. Popilius Lænâs.	P. Ælius Ligus.
582	P. Licinius Craſſus.	C. Caſſius Longinus.
583	C. Hoſtilius Mancinus.	C. Atilius Serranus.

Bellum Perſicum.

584	Q. Martius Philippus I I.	Q. Seruilius Cæpio.
585	L. Æmilius Paulus I I.	C. Licinius Craſſus.
586	Q. Ælius Pætus.	M. Iunius Pennus.

L. Sulpitius

	V.C.		
A	587	C. Sulpicius Gallus.	M. Claudius Marcellus.
	588	T. Manlius Torquatus.	Cn. Octauius.
	589	A. Manlius Torquatus.	Q. Caſſius longinus.
	590	T. Sempronius Gracchus.	M. Iuuentius Thalna.
	591	P. Scipio Naſica.	C. Martius Figulus.
	592	M. Valerius Meſſala.	C. Fannius Strabo.
	593	L. Anicius Gallus.	M. Cornelius Cethegus.
	594	Cn. Cornelius Dolabella.	M. Fuluius Nobilior.
	595	M. Æmilius Lepidus.	C. Popilius Lænas II.
	596	Sext. Iulius Cæſar.	L. Aurelius Oreſtes.
	597	L. Cornelius Lentulus.	C. Martinus Figulus II.
	598	P. Cornelius Naſica.	M. Claudius Marcellus II.
	599	Q. Opimius.	L. Poſthumius Albinus.
	600	Q. Fuluius Nobilior.	T. Annius Luſcus.
		Bellum Celtibericum.	
	601	M. Claudius Marcellus III.	L. Valerius Flaccus.
	602	L. Licinius Lucullus.	A. Poſthumius Albinus.
	603	T. Quinctius Flaminius.	M. Acilius Balbus.
		Bellum Punicum tertium.	
B	604	L. Manlius Cenſorinus.	M. Manlius.
	605	Sp. Poſthumius Magnus.	L. Calphurn. Piſo Ceſonian.
	606	P. Scipio Africanus Æmil.	C. Liuius Druſus.
	607	Cn. Corn. Lentulus.	L. Mummius, Achaicus.
		Bellum Viriatinum.	
	608	Q. Fab. Max. Æmilianus.	L. Hoſtilius Mancinus.
	609	Ser. Sulpitius Galba.	L. Aurelius Cotta.
	610	App. Claudius Pulcer.	Q. Cæcil. Metel. Macedon.
	611	L. Metellus Caluus.	Q. Fab. Maximus Seruilian
	612	Cn. Seruilius Cæpio.	Q. Pompeius.
	613	C. Lælius Sapiens.	Q. Seruilius Cæpio.
		Bellum Numantinum.	
	614	C. Calphurnius Piſo.	M. Popilius Lænas.
	615	P. Scipio Naſica Serapio.	Decius Iunius Brutus.
	616	M. Æmil. Lepidus Porcina.	C. Hoſtilius Mancinus.
		Bellum Seruile primum.	
	617	P. Furius Philus.	Sext. Atilius Serranus.
	618	Ser. Fuluius Flaccus.	C. Calphurnius Piſo.
	619	P. Scipio Afric. Æmil. II.	C. Fuluius Flaccus.
C	610	P. Mucius Scæuola.	L. Calphurnius Piſo Frugi
		Seditio Gracchiana prior.	
	621	P. Popilius Lænas.	P. Rupilius.
	622	P. Licinius Craſſus Mutian.	L. Valerius Flaccus.
		Bellum Aſiaticum.	
	623	C. Claudius Pulcer.	M. Perpenna Nepos.
	624	C. Sempronius Tuditanus.	M. Aquilius.
	625	Cn. Octauius.	T. Annius Luſcus.
	616	L. Caſſius Longinus.	L. Cornelius Cinna.
	627	M. Aimilius Lepidus.	L. Orelius Oreſtes.
	628	M. Plautius Hypſeus.	M. Fuluius Flaccus.
		Bellum Allobrogicum.	
	629	C. Caſſius Longinus.	C. Sextius Caluinus.
	930	Q. Cæcil. Metel. Balearic.	T. Quintius Flaminius.
		Bellum Balearicum.	
	631	Cn. Domitius Ænobarb.	C. Fannius.
	632	L. Opimius.	Q. Fab. Max. Allobrogicus dictus.
	633	P. Manlius.	C. Papyrius Balbus.
	634	L. Cæcilius Metellus.	L. Aurelius Cotta.
D	635	M. Portius Cato Nepos.	Q. Martius Rex.
	636	L. Cæcil. Metellus Dalmaticus.	Q. Mutius Scæuola.
	637	C. Licinius Geta.	Q. Fabius Maximus.
	638	M. Aimilius Scaurus.	M. Cæcilius Metellus.
	639	M. Acilius Balbus.	C. Portius Cato.
		Bellum Thracicum.	
	640	C. Cæcilius Metellus Carius.	Cn. Papirius Carbo.
		Bellum Cimbricum & Teutonicum.	
	641	M. Liuius Druſus.	L. Piſo Cæſonianus.
	642	P. Scipio Naſica.	L. Calphurnius Beſtia.
		Bellum Iugurthinum.	
	643	M. Minutius Rufus.	Sp. Poſthumius Albinus.
	644	Q. Cæcilius Metellus.	M. Iulius Silanus.
	641	Ser. Sulpitius Galba.	M. Æmilius Scaurus Hortenſius.
	646	L. Caſſius Longinus.	C. Marius.

	V.C.		
E	647	C. Atilius Serranus.	Q. Seruilius Cæpio.
	648	P. Rutilius Rufus.	C. Manlius.
	649	C. Marius II.	C. Flauius Fimbria.
	650	C. Marius III.	L. Orelius Oreſtes.
	651	C. Marius IV.	M. Aquilius.
	652	C. Marius V.	Q. Luctatius Catulus.
	653	C. Marius VI.	L. Valerius Flaccus.
		Seditio Apuleiana, Bellum ſeruile ſecundum.	
	654	M. Antonius.	A. Poſthumius Albinus.
	655	Q. Cæcilius Metellus.	T. Didius Viuius.
	656	C. Cornelius Lentulus Clodianus.	P. Licinius Craſſus.
	657	Cn. Domitius Ænobarb.	C. Caſſius Longinus.
	658	L. Licinius Craſſus.	Q. Mutius Scæuola.
	659	C. Cælius Caldus.	L. Domitius Ænobarbus.
		Fœdus primum cum Parthis ictum.	
	660	C. Valerius Flaccus.	M. Herennius.
	661	C. Claudius Pulcer.	M. Perpenna.
	662	M. Martius Philippus.	Sex. Iulius Cæſar.
		Seditio Druſiana.	
F	663	L. Iulius Cæſar.	P. Rutilius Lupus.
	664	Cn. Pompeius Strabo.	L. Porcius Cato.
		Bellum Marſicum.	
	665	L. Cornelius Sylla.	Q. Pompeius Rufus.
		Bellum ciuile Marianum. Bellum Mithridaticum.	
	666	Cn. Octauius.	L. Cornelius Cinna.
	667	C. Marius VII.	L. Cornelius Cinna II.
	668	L. Cornelius Cinna III.	Cn. Papyrius Carbo.
	669	L. Cornelius Cinna IV.	Cn. Papyrius Carbo II.
	670	L. Scipio Aſiaticus.	C. Norbanus.
	671	Cn. Pap. Carbo III. occiſus.	C. Marius in mag. occiſus eſt
		Decem Prætores facti.	
	672	M. Tullius Decula.	Cn Cornelius Dolabella.
	673	L. Cornelius Sulla Felix II.	Q. Metellus Pius.
	674	P. Seruilius Varia Iſauricus.	App. Claudius Pulcer.
		Bellum Sertorianum.	
	675	L. Æmilius Lepidus.	Q Luctatius Catulus.
	676	M. Æmilius Mamercus.	D. Brutus.
G	677	Cn. Octauius.	C. Scribonius Curio.
	678	C. Aurelius Cotta.	L. Octauius.
	679	L. Licinius Lucullus.	M. Aurelius Cotta.
	680	C. Caſſius Longinus.	M. Terentius Varro Lucull.
		Bellum Seruile contra Spartacum.	
	681	L. Gellius.	Cn. Cornelius Lentulus.
	682	P. Cornel. Lentulus Sura.	Cn. Aufidius Oreſtes.
	683	Cn. Pompeius Magnus.	M. Licinius Craſſus.
	684	Q. Hortenſius.	Q. Cæcilius Metellus.
	685	L. Cæcilius Metellus Creticus.	Q. Martius Rex.
		Bellum Creticum.	
	686	C. Calphurnius Piſo.	M. Acilius Glabrio.
	687	M. Aimilius Lepidus.	L. Volcatius Tullus.
		Bellum Piraticum.	
	688	P. Cornelius Sulla.	P. Antonius Pætus ambitus cauſa deiecti.
		L. Aurelius Cotta.	L. Manlius Torquatus ſubſtituti.
H	689	L. Iulius Cæſar.	C. Martius Figulus.
	690	M. Tullius Cicero.	C. Antonius.
	691	C. Iunius Silanus.	L. Licinius Murena.
	692	M. Pupius Piſo.	M. Valerius Meſſala.
	693	L. Afranius.	Q. Cæcilius Metellus Celer.
	694	C. Iulius Cæſar.	M. Calphurnius Bibulus.
	695	L. Calphurn. Piſo Cæſon.	A Gabinius.
		Bellum Gallicum Cæſaris.	
	696	P. Cornelius Lentulus Spinther.	Q. Cæcilius Metell. Nepos.
	697	Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.	L. Martius Philippus
	698	Cn. Pompeius Magnus II.	M. Licinius Craſſus II.
	699	L. Domitius Ænobarbus.	App. Claudius Pulcer.
		Bellum Parthicum.	
	700	Cn. Domitius Caluinus.	M. Valerius Meſſala.
	704	Cn. Pomp. Mag. III. & ſolus.	Q. Cæcilius 5. menſibus extremis.

V.C.		
702	Ser. Sulpitius Ruſus.	M. Claudius Marcellus.
703	L. Aimilius Paulus.	C. Claudius Marcellus.
704	C. Claudius Marcellus.	L. Cornelius Lentulus.
	Bellum civile Caſaris & Pompeij. Caſar Dictator ſine M.eq.	
705	C. Iul. Cæſar II. monarcha.	P. Seruilius Vatia Iſauricus.
706	C. Fuſius Calenus.	P. Vatinius.
	Caſar II. Dict. cum M. Antonio Mag. eq.	
707	C. Iulius Cæſar III.	M. Aimilius Lepidus.
	Caſar III. Dict.	
708	C. Iul. Cæſar IV. ſine collega abdicauit, & ſibi ſuffecit Q. Fab. Max. & C. Treboniũ. Maximo extrema anni die mortuo ſufficitur Caninius Rebilius XII. Prætores facti. Ex hoc anno honorarij Coſſ. creari cœpti.	
709	C. Iul. Cæſar V. Coſ. Dict. IV. Eo cæſo ſuffectus P. Cor. Dolabella.	M. Antonius Coſ. & Mag. eq. Suffecti alij.
710	A. Hirtius.	C. Vibius Panſa.
	Bellum ciuile Mutinenſe. Coſſ. ad Mutinam occiſis, C. Caſar Octauianus ante legitimam ætatem, per vim adacto Senatu, ſe cum Pedio harede Caſaris ex quadrante conſulem fecit. Caſar, Lepidus, Antonius III. viri Reip. conſt. ergò.	
711	M. Aimilius Lepidus II.	L. Munatius Plancus.
	Hinc Euſebius Auguſti imperium auſpicatur.	
712	P. Seruilius Iſauricus II.	L. Antonius Pietas.
713	Cn. Domitius Caluinus II.	C. Aſinius Pollio.
714	L. Portius vel Marcius Cenſo.	C. Caluiſius Sabinus.
715	App. Claudius Pulcer.	C. Norbanus Flaccus.
716	M. Vipſanius Agrippa.	L. Caninius Gallus.
717	L. Gellius Poplicola.	M. Cocceius Nerua.
18	L. Cornificius.	Sex. Pompeius.
19	L. Scribonius Libo.	M. Antonius Suffectus L. Sempronius Atratinus.
	Bellum Illyricum, & Marſicum.	
720	C. Cæſar Octauianus II.	L. Volcatius Tullus.
721	Cn. Domitius Ænobarb.	C. Soſius Nepos.
72.	C. Cæſar Octauianus III.	M. Valer. Meſſala Coruinus.
723	C. Cæſar Octauianus IV.	M. Licinius Craſſus & Id. Sept. M. Tullius Cicero, M.F.
	Victus M. Antonius. Ianus III. clauſus. Hinc quidam imperium Auguſti numerant: alij poſt biennium.	
724	C. Cæſa Octauianus V.	Sext. Apuleius.
725	C. Cæſar Octauianus VI.	M. Agrippa II.
726	C. Cæſar Octauianus VII.	M. Agrippa III.
727	C. Cæſar Octa. Aug. IIX	T. Statilius Taurus II.
28	C. Cæſar Octa. Aug. IX.	M. Iunius Silanus.
	Præfectus vrbis primum creatus.	
7 9	C. Cæſar Octa. Auguſt. X.	C. Norbanus Flaccus.
730	C. Cæſar Octa. Aug. XI.	Cn. Calphurnius Piſo.
7 1	M. Claudius Marcellus.	L. Aruntius Nepos.
732	M. Lollius.	Q. Aimilius Lepidus.
733	M. Apuleius.	P. Silius Nerua.
	Pax cum Parthis ſignis receptis.	
734	C. Sentius Saturninus.	Q. Lucretius Viſpillo.
	Bellum Pannonicum.	
735	Cn. Cornelius Lentulus.	P. Cor. Lentulus Marcellin.
736	C. Furnius.	C. Iunius Silanus.
737	L. Domitius Ænobarbus.	P. Cornelius Scipio.
738	M. Druſus Liuius.	L. Calphurnius Piſo.
739	M. Licinius Craſſus.	Cn. Lentulus Augur.
740	Claud. Tiberius Nero.	P. Quintilius Varus.
741	M. Valerius Meſſala II.	P. Sulpitius Quirinus.
742	Q. Ælius Tubero.	P. Fabius Maximus.
743	Iulius Antonius.	Q. Fab. Maximus.
744	Claud. Druſus Nero.	T. Quinctius Criſpinus.
745	C. Martius Cenſorinus.	C. Aſinius Gallus.
746	Claud. Tiberius Nero II.	Cn. Calphurnius Piſo II.
747	D. Lælius Balbus.	C. Antiſtius Verus.
748	C. Cæſar. Octauianus Auguſt. XII.	L. Cornelius Sylla.
749	C. Caluiſius Sabinus II.	L. Paſſienus.
750	L. Cornelius Lentulus.	M. Valerius Meſſalinus.
	His Coſſ. IIX. Kal. Ia. IESVS Christus Dei F. naſcitur. Euſebius habet ſequentem annum.	

V.C.		
751	C. Cæſar Octauius Aug. XIII.	M. Plautius Syluanus.
752	Coſſus Corn. Lentulus.	L. Calphurnius Piſo augur. Iſauricus.
753	P. Vinitius Nepos.	P. Alfinius Varus.
754	L. Ailius Lamia.	M. Seruilius Geminus.
755	Sext. Ailius Catus.	C. Sentius Saturninus.
756	Cn. Corn. Cinna Magnus.	L. Valerius Meſſal. Voluſus.
757	M. Aimilius Lepidus.	L. Arruntius Nepos.
758	Q. Cæcilius Metellus Creticus.	A. Licinius Nerua Silianus.
759	M. Furius Camillus.	Sex. Nonius Quinctilianus.
760	Q. Sulpitius Camerinus.	C. Poppæus Sabinus.
761	P. Cornelius Dolabella.	C. Iunius Sillanus.
762	M. Aimilius Lepidus.	T. Statilius Taurus II.
763	T. Iulius Germanic. Cæſar.	C. Fonteius Capito.
764	L. Munatius Plancus II.	C. Silius Nepos.
765	Sextus Pompeius Nepos.	Sextus Apuleius.

Moritur Auguſtus, Olymp. 198. anno primo, Christi XV. Stabilita Monarchia Romana. Cùm conſularis dignitas honoraria tantum fuerit, reliquos Coſſ. quos vſque ad Theoderici regis Oſtrogothi mortem anno Sal. 526. deducit cum Onufrio Contius, breuitatis cauſa omittemus, maximè cùm annorũ Christi ſeriem pleri que deinceps ſequantur Hiſtorici.

Ampliorem Romanorum Conſulum *&* *Regum Genealogias attexere, cùm ob prolixitatem huius non ſit loci, beneuolum Lectorem remittimus ad tabulas Genealogicas per* Vbbonem mium Friſium *nuper editas Groningæ anno* M. DC. XX. *in quibus alias nonnullas earundem Romanorum celebriores familias, earumque ſeriem ad Poſteros deductam, oculis ſubiecta inueniet: iiſdem enim continentur illi, qui & Regum & Conſulum temporibus ſummo in pretio habiti fuêre.*

Porrò Romanorum Imperatorum *Catalogum ſiue ſeriem, & familiarum ac Poſterorum ab illis deſcendentium lineam, & ſtemmata, &c. Require in Loco de Cæſaribus.*

TROIANI REGES.

Secundùm Auentinum lib. 1. Annalium Boiorum, Dardanus, *occiſo Iaſio fratre rege Italiæ, Ianigena in Samothraciam fugit, & Dardaniam condidit anno Mundi 2487. regnauit annos 31. Hinc* Erichthonius 75. Tros 60. Ilus, *quo tempore Gedeon liberauit Iſraëlitas,* 54 Laomedon, *ab Hercule capto Ilio interfectus, annos* 36. Priamus *patri ab Hercule ſuffectus. Cuius anno 40. capta & euerſa Troia. Æneas cum Troianis, Antenor cum Henetis & Paphlagonibus in Italiam venit: & fundamenta iecit ille Romani, hic imperij Veneti. At ſecundùm Gerardum mercatorem Dardanus anno Mundi 2484. regnauit ann. 64. Erichthonius 46. Tros 60. Ilus 55. Laomedon 36. Priamus annos 40.*

TYRIORVM REGES.

Tyriorum Reges aliquot Ioſephus lib. 1. *contra Appionem Menandro Epheſio recenſet. In iis G. Mercator hunc ordinem ſeruat:*

A.M.		Reg.
	Abibalus.	
2923	Hiramus F. amicus Salomonis regis Iudæorum.	34
2957	Beleaxarus Hiram F.	17
2974	Abdaſtartus huius F. à filiis nutricis ſuæ interfectus.	9
2983	Abdaſtarti nutricis Filius, maior natu.	12
2995	Aſtartus, Beleaſtri F.	12
3007	Aſtarimus huius frater peremtus à fratre Phellete regnandi cupido.	11
3038	Phelletes ab Ithobalo occiſus, M. 8.	
3039	Ithobalus Aſtarte Sacerdos.	32
3051	Badezorus Ithobali F.	6
3060	Mettinus Badezori F.	11
3071	Pygmaleon. Cuius anno ſeptimo Dido Carthaginem condidit.	40

REGES LYDORVM.

Ioannes Funccius anno Mundi 3189. regnũ Lydorum auſpicatur ab Ardiſo. At Gerardus Mercator 3174 quem ſequimur.

A.M.		Reg.
3174	Ardiſus, Olympiadis primæ anno primo.	36
3210	Halyattes.	14
3224	Meles, Sardium rex ex pellice Leonem ſuſcepit.	12

Candaules,

A.M.		Reg.
3156	Candaules, à Græcis Myrſilus, vltimus Heraclidarum ab Alcæo Herculis F.	17
3153	Gyges, Daſcyli filius, primus, ex Mermnadis.	
	Ardys. Sub quo Zaleucus Locrenſis.	38
3291	Sadiattes.	49
3340	Haliattes.	12
3352	Crœſus, die 14. anni 14. à Cyro Perſarum rege	57
3409	captus.	14

Sic regnum Lydorum florentiſſimum defecit, Olympiadis quinquageſima octaua anno tertio,
V. C. CCIX.

PONTI ET BOSPORI REGES.

Ex Reineccij commentariis, de Familiis regum Ponticorum hæc deduximus.

Artabazes ex regia Achæmenidum ſtirpe donatus Ponti regno à Dario Hyſtaſpis.
Rhodobatus ſub Dario notho.
Mithridates I. Rhodobati F. cum Cyro iuniore contra Artoxerxem conſpirauit. Platoni ſtatuam in Academia locauit.
Ariobarzanes, ſatrapa Phrygiæ deficiens ab Artoxerxe, Ponto potitus poſt Mithridatem, annis viginti ſex.
Mithridates II. Ariobarzanis F. poſt Alexandri Magni obitum Antigonum ſecutus, eique ſuſpectus, fugit in Paphlagoniam. Recepit tandem regnum paternum.
Mithridates III. F. protulit regni fines in Cappadociam & Paphlagoniam, Annis 36. Mithridates IV. & Filius.
Mithridates V. Seleuci Callinici gener, ſocer Antiochi Magni, & Achæi æmuli. Bellum fecit Sinopenſibus.
Pharnaces I. Sinopenſes ſubegit.
Mithridates VI. Pharnacis F. Euergetes. Rom. amicus & ſocius appellatus contra Carthaginenſes bello Punico poſtremo, item contra Ariſtonicum, donatur maiore Phrygia. Synope interfectus.
Mithridates VII. Magnus Eupator, Dionyſius, Sexti F. Cappadociam occupat. A Rom. Phrygia maiore ſpoliatur. Annos XXX. vel XL. cum Rom. varia fortuna bellum geſſit. Victus à Pompeio, à Pharnace F. obſeſſus, Gallo Bithico ſe iugulandum tradidit, anno Regni 60.
Pharnaces II. Parricida, rex & amicus à Pompeio appellatus Annos XV. A. C. Iul. Cæſare ad Zelam incredibili celeritate victus in fuga interficitur ab Aſandro, quem Boſporo præfecerat.
Darius Pharnacis F. regnum recepit à M. Antonio.
Dynamis Darij ſoror nupta Aſandro, qui imperium inuaſerat, ab eoque inſtituta hæres: nubit rurſus Sempronio, qui ſe Mithridatis nepotem & regno donatum ab Auguſto ſimulabat, à ſuis tandem oppreſſus.
Mithridates IIX. Darij F. regnum obtinet à Claudio Imp. Romam poſt captiuus ductus.
Cotys Mithridates Fr. Romanorum amicitia regnum conſeruat.

PERGAMENI REGES.

Ex Strabone lib. 13. Geographia.

Philetærus Tyanenſis eunuchus, Lyſimachi Thracum Regis theſauris Pergami præfectus, à rege defecit, & ſublato Lyſimacho à Seleuco, XX. annis caſtellum obtinuit. Ei ſucceſſit nepos ex fratre Eumenes.
Eumenes I. regnauit annis 22.
Attalus I. Attali F. is Eumen. patruelis, Galatas prælio vicit, & rex dictus, Rom. amicus. Annis 43.
Eumenes II. Attali F. maior natu. Bibliothecæ inſtitutor. A Romanis donatus regione citra Taurum. An. XLIX.
Attalus II. Eumenis, tutor nepoti Attalo Eumenis F. datus, annis XXI.
Attalus III. Eumenis F. Philometor, cùm quinquennio regnaſſet, regnum moriens Rom. teſtamento reliquit.

REGES GRÆCARVM QVARVNDAM VRBIVM. VTPVTA.

SICYONIORVM.

Ex Pauſania Corinthiacis. Ioannes Funccius in Chronologia ab anno M. 1847. incipit. Nos in iis Gerardi Mercatoris ſupputationem ſequamur.

A M.		Reg.
1092	Ægialeus indigena: à quo Ægialea vrbs, & Ægialeus, quæ pòſt à Pelope dicta eſt Peloponneſus.	25
1954	Europs.	45
1999	Telchin.	20
2019	Apis, à quo Apia, quæ priùs Ægialea.	25
2044	Thelxien.	52
2096	Ægyrus.	34
2130	Thurimachus.	45
2175	Leucippus.	53
2228	Meſſapius.	47
2275	Peratus.	46
2321	Plemnæus.	48
2369	Orthopolis.	63
2432	Marathius vel Melanthus.	30
2462	Marathus.	20
2482	Erichtheus vel Echireus.	55
2537	Chorax vel Choar. caruit liberis.	30
2567	Epopeus ex Theſſalia ſuperuenit, ſub quo primùm exercitus hoſtilis Peloponneſum intrauit. *Pauſan. in Corinth.*	35
2602	Laomedon.	40
2642	Sicyon gener Laomedontis, à quo Sicyonij, qui priùs Ægialei, ſub quo Minotaurus.	45
2687	Polybus Sicyonis nepos, Mercurij F. Pauſanias ſubiungit Adraſtum Argis pulſum, à Polybo regnum obtinuiſſe. Inde Ianiſcus Clytij nepos ex Attica veniens. Poſtea Phæſtus Herculis F. Quo in Cretam profecto, Zeuxippus Apollinis è Syllide nympha F. Inde Hippolythus Rhopali F. Phæſti nepos Eum Agamemnon Mycenæis ſubiecit.	40
2727	Inachus.	42
2769	Phæſtus.	8
2777	Adraſtus.	4
2781	Polyphides.	31
2812	Pelaſgus.	20
2832	Zeuxippus.	32
	Heraclidæ Peloponneſum reuerſi omnia occuparunt, & Sicyonij reges defecerunt.	

ARGIVORVM.

Ex Pauſania Corinthiacis. Annos Mundi ex Gerardo Mercatore adiunximus.

A. M.		Reg.
2135	Inachus. Cuius ann. 44. diluuium in Achaia fuit.	50
2185	Phoroneus Inachi F.	60
2245	Apis, quem Serapim aiunt fuiſſe, quum in Ægyptum veniſſet.	35
2280	Argus Phoronei ex filia nepos.	70
2350	Piſarus Argi F.	54
2404	Phorbas Argi F.	35
2439	Triopas Phorbantis F. cui ſucceſſit Iaſus F. maior natu Agenore fratre.	46
2485	Crotopus Agenoris F.	21
2506	Sthenelus Crotopi F.	11
2517	Danaus ex Ægypto pulſus, Argis Gelanorem expulit.	50
2567	Lynceus gener. Ægypti F.	41
2608	Abbas Lyncei F.	23
2631	Abantis filij regnum ita ſunt partiti, vt Acriſius Argis manſerit, Prœtus Tirintha, Heræum & maritima Argolici agri poſſederit. Acriſio ſucceſſit Perſeus nepos ex Danaë F. qui cum Præto rurſus regnum commutauit, & Ipſe Mycenas vrbem condidit. Hac commutatione cum Prœto facta, Prœtus	

poſtea

A. M.		Reg.
	poſtea eiúſque poſteri Argis imperarunt, ſucceſſione continua, vſque ad Anaxagoram Argi F. Megapenthis nepotem, ſub quo cùm furor feminas inuaſiſſet, & Melampus Amythaonis F. eas ſanaſſet, Anaxagoras Melampum eiúſque fratrem Biantem in regni ſocietatem accepit, & ſic tres regiæ familiæ factæ. A Biante regnarunt viri quinque per ætates quatuor vſque ad Cyanippum Ægialei F. à Neleo genus maternum ducentes. A Melampode totidem ſex ætates vſque ad Amphilochum Amphiarai F. At nepotes Anaxagoræ diutiùs regnarunt.	
	Iphis Alectoris F Anaxagoræ nepos. Cuius frater fuit Capaneus.	
	Stheneleus Capanei F.	
	Cylarabis Stheneli F. abſque liberis.	
	Oreſtes Agamemnonis F.	
	Tiſamenus Oreſtis F. Mycenarum regno eiectus, Argis receptus eſt. Hic ab Heraclidis pulſus, & ei ſubſtitutus.	
	Temenus Ariſtomachi F.	
	Ceſus Temeni F. Cuius liberis poſtea Argini libertatis ſtudio præter nomen regium nihil reliquerunt. Meltam tandem Lacidæ F Medonis nepotem, capitis damnatum, populus imperio ſpoliauit.	

M Y C E N A R V M.

Ex Funccio & Pauſania.

A. M.		Reg.
	Perſeus Iouis ex Danaë, Vrbis conditor.	
2656	Euryſtheus.	45
2701	Atreus & Thyeſtes.	65
2766	Agamemnon, per Ægiſthum interfectus.	18
2786	Ægiſthus.	6
2791	Oreſtes, qui xv. anno Pyrrhum in templo Apollinis interfecit.	70
2861	Tiſamenus Oreſtis F. ex Hermione, & Penphilus Oreſtis nothus ex Erigone Ægiſti F.	3
	Heraclydæ in Peloponneſum reuerſi, regnum occuparunt.	1

THEBANORVM IN BOEOTIA REGES.

Ex Pauſania Bœoticis.

Ogyges indigena, imperauit Ectenis, qui peſtilentia intercidêre. A Rege iſto Thebæ Ogygiæ à Poëtis dicuntur. Succeſsêre in Ectenum ſedes Hyantes & Aones vicinæ gentes.

Cadmus Agenoris F. ex Phœnicia, Cadmeam arcem ædificàuit, Hyantes expulit, Aonas ſupplices Phœnicibus permiſceri paſſus eſt. Migrauit in Illyrios. Succeſſit ei

Polydorus F. Cadmi.

Labdacus Polydori F. cuius tutelam Nycteus primùm, deinde Lycus ſuſcepit.

Laius Labdaci F. cuius tutor itidem fuit Lycus. At Lyco victo ab Amphione & Zetho, Laius periculo ſubtractus latuit.

Amphion & Zethus, Antiopes filij, regnum occuparunt, Cadmeæ arci inferius oppidum adiunxêre, & Thebas à Thebe nympha Promethei filia, ob cognationem, appellarunt.

Laio Thebani regnum detulerunt, cùm Amphionis domus tota peſtilentia eſſet abſumpta, & Zethus animi ægritudine contabuiſſet.

Oedipus Laij & Iocaſtæ F. patrem interfecit, matrem vxorem duxit.

Eteocles Oedipi & Euriganæ F. ſingulari certamine cum Polynice fratre congreſſus periit.

Leodamas Eteoclis F. ab Arginis victus.

Therſander Polynicis F. ab Arginis rex factus, à Telepho in Myſia in prima expeditione Troiana occiſus.

Peneleus dux in ſecunda expeditione Troiana à Thebanis delectus, ab Eurypilo Telephi F. occiditur.

Tiſamenus, Therſandri F. dirarum Oedipi expers.

Autelion Tiſameni F. ad Dorienſes ex oraculo migrauit.

Damaſichthon nepos Penelei. Opheltæ F.

Ptolemæus Damaſichthonis F.

Xanthus Ptolemæi F. quem Andropompus in ſingulari certamine dolo perculit. Placuit inde Thebanis abdito regno democratiam amplecti. Et ſecundiore ſanè de cætero fortuna vſi ſunt.

CORINTHIORVM REGES.

Corinthij olim Argiuorum aut Mycenarum regibus paruerunt. Ea propter priuatim ipſi nullum ad Troiam ducem miſerunt, ſed Agamemnonis ſigna ſunt ſecuti. Traduntur omnino incerta de illorum regibus, vt Pauſanias in Corinthiacis ſcribit.

Ephyre Oceani filia, prima illis finibus conſedit, à qua Ephyrea dicta.

Marathon Epopei F. Aloë Solis filij nepos.

Corinthus Marathonis F. à quo vrbis nomen.

Iaſon Medeæ artibus regnum adeptus.

Siſyphus, cùm Medeam Iaſon repudiaſſet, ab ea regnum accepit.

Thoas nepos Siſyphi ex filio Ornytione.

Demophon Thoantis F.

Propodas Demophontis F.

Doridas & Hiantidas Propodæ filij. His regnantibus Dorienſes exercitum duxerunt contra Corinthum, duce Alete Hippote F. Herculis abnepote. Regno igitur Aletæ tradito ipſi Corinthi manſerunt: at plebs prælio victa, ſedibus ſuis pulſa eſt.

Alethes anno M. 2863. ſecundùm Euſebium, anno 35. Ixion anno 37. Abelaus annos totidem. Pryminas anno 35. Inde eiúſque poſteritatis ætates quinque vſque ad Bacchim Prumnidis F. regnum tenuit.

Bacchis anno M. 3006. annos 35. eiúſque poſteritas imperauit, vſque ad Teleſten Ariſtodemi F. quo ab Arieo & Perante de medio ſublato, regno finis impoſita eſt: & Prytanei deinceps ex Bacchidarum gente ſummæ rerum præfuerunt. Hos tyrannide occupata Cypſelus Eetionis F. oppreſſit, & huius F. Periander.

REGES MESSENIÆ, QVÆ LACONIÆ VICINA EST.

Policaon Lelegis Laconum Regis F. Meſſenem Triopæ filiam vxorem duxit, argiuam: cumque Myles patri in regno Laconum ſucceſſiſſet, ipſe regionem vicinam occupauit, quam à nomine vxoris Meſſeniam appellauit, & Andaniam regni ſedem condidit. Ætatibus quinque exactis, cùm nullus omninò de Policaonis poſteris ſuperſtes eſſet, à Meſſeniis in regnum vocatur.

Perieres Æoli F. qui è Gorphone Perſei F. ſuſcepit Aphareum & Leucippum.

Aphareus patri ſucceſſit, filios reliquit Idam & Lynceum: quorum hic à Polluce occiſus, ille fulmine peremptus eſt. Et ſic Apharei domus interiit. Succeſſit

Neſtor Nelei F. Quo mortuo, duabus poſt ætatibus Dorienſes cum Herculis liberis reduces, è Meſſenia Nelei poſteros eiecerunt. Et fraude Temeni Regis Arginorum, poſthabitis Ariſtodemi filijs rex factus.

Creſphontes Ariſtodemi frater. Qui regiam Stenicleri ædificauit, & à nobilioribus propter ſtudium plebis occiſus fuit, excepto Ægypto.

Ægyptus Creſphontis F. tam gratus populo, vt poſteri eius Ægyptidæ dicerentur, cùm priùs Heraclidæ appellati eſſent.

Glaucus Ægypti F. vir iuſtus & religioſus.

Iſthmius Glauci F. patris æmulus.

Dotadas Iſthmij F.

Sybotas Dotadæ F.

Phintas Sybotæ F. ſub quo diſcordiarum ſemina inter Meſſenios & Lacones iacta fuêre.

Androcles Phintæ F.

Antiochus Androclis F. ſub quo primum bellum Meſſeni cum cœpit.

Euphaës Antiochi filius, ſub quo Amphea amiſſa, & cruento

cruento marte pugnatum, & relictis oppidis, quæ à mari longiùs aberant, in Ithomen montem ſeceſſio facta. Tandem ipſe pugnans interfectus, anno Regni decimotertio. Eo ſine liberis mortuo, ſuffectus eſt.

Ariſtodemus ex Æpytidarum familia, qui filiam pro ſalute publica iuſſu Pythiæ mactauit, & Lacedæmonios magna affecit clade. Tandem quum excidium regni adeſſe non obſcuris indiciis cognoſceret, ad filiæ tumulum manus ſibiipſi intulit, quum annos ſex imperaſſet. Meſſenij obſeſſi Ithomen deſeruerunt, anno belli xx. & à Spartanis ſub iugum miſſi xxxix. annis. Tunc tandem defecerunt, Ariſtomenem ex Æpytidarum familia præfecerunt imperio, ducis non regis titulo, ſub Peloponneſo eiecti à Laconibus, vix tandem poſt trecentos annos ſuperatis ad Leuctra Lacedæmoniis, à Thebano Epaminonda partim ex Italia & Sicilia, partim ex Libya reuocati, Vrbem Meſſenem condidêre. Hæc *Pauſanias in Meſſenicis.*

ELEORVM REGES.

☞ Hæc ex Pauſania lib. 5. veteris Græciæ.

Æthlius Iouis & Protogeniæ F.

Endymion Æthlij F.

Epeus Endymionis F. ex Aſterodia, à quo Epei dicti, ſub quo Oenomaus Martis F. à Pelope regno Piſæo fuit expulſus.

Ætolus Epei frater, regno pulſus ob cædem Apidis ad Acheloum fugit, cuius accolæ ab eo Ætoli ſunt dicti.

Eleus Endymionis F. ex Euryclida, vel Neptuni. Ab hoc Eli dicti, qui priùs Epei.

Augeas Elei F. cuius agros fimo obductos Hercules immiſſo flumine Minyeio purgauit. At pactam mercedem cùm negaret, regno exutus eſt, & filius ei ſucceſſit, Herculis clementia.

Phyleus Augeæ F.

Agaſthenes Phylei frater, cum Amphimacho & Thalpio Actoris nepotibus regnat.

Eleus Amphimachi F. ſub quo Dorienſes cum Ariſtomachi filiis in Peloponneſum redierunt.

Oxylus Æmonis F. dux Dorienſium, præmij loco Eleorum regnum obtinuit, quum ex monomachia Pyræchmes Ætolus funditor ſuperior diſceſſiſſet, interfecto Degmeno Eleo ſagittario.

Laias Oxyli F.

Iphitus ex poſteris Oxyli, Olympicos ludos inſtaurauit. Neque quicquam certi amplius de horum regibus.

ARCADVM REGES.

☞ De his Pauſanias lib. 8. veteris Græciæ.

Pelaſgus primus rudem populum ad mitiorem viuendi cultum traduxit.

Lycaon F. Cecropi Athenienſium regi coæuus, in Iouis Lycæi ſacris, cùm infantem mactaſſet, in lupum mutatus, filios habuit 26. filiam vnicam Calliſto, quæ in vrſam mutata fuit.

Nyctimus Lycaonis F. natu Maximus.

Arcas Calliſtûs filiæ Lycaonis ex Ioue filius. A quo Arcadiæ regio, quæ priùs Pelaſgia. Frumentum à Triptolemo accêpit, panem facere docuit & lanificium.

Clitor Arcadis nepos ex Azane filio.

Ægyptus Elati F. patrueli ſuo liberis orbo ſucceſſit. In venatione à ſerpente interfectus.

Aleus Aphidanti F. patruelis Ægypti.

Lygurus Alei F. liberis orbus.

Echemus Alei pronepos, Hyllum Herculis F. ducem Dorienſium, in ſingulari certamine ad Iſthmum Corinthiacum interfecit.

Agapenor Lycurgi nepos, Ancæi ab apro Calydonio interfecti F. bello Troiano interfuit.

Hippothus Cercyonis F.

Æpythus Hippothoi F. oculis captus.

Cypſelus Æpyti F. Creſphonti Ariſtomachi filio cum Dorienſibus in Peloponneſum reuerſo filiam ſuam deſpondit.

Olæas Cypſeli F.

Bucolion Olææ F.

Phialus Bucolij F.

Simus Phiali F.

Pompus Simi F.

Æginetа Pompi F.

Polymeſtor Æginetæ, ſub quo Lacedæmonij à Tegeatibus primùm fuſi ſunt.

Æchimis Briacæ F. fratris Polymeſtoris, ſub quo bellum Meſſenicum cœpit.

Ariſtocrates Æchimidis F. ob inceſtum cum virgine ſacerdote lapidibus obrutus.

Ioetas Ariſtocratis F.

Ariſtocrates Ioetæ F. ob proditos ad foſſam magnam Meſſenios ab Arcadibus lapidatus, tanta inuidia, vt à domo Cypſeli Arcadum imperium remoueretur.

ATHENIENSIVM PRINCIPES.

Ex Caroli Sigonij comment. de Magiſtratibus & Republica Athenienſium. Pauſanias ab Actæo regionem Actæam dictam ait, primumque regem Cecropem, Actæi generum, anno mundi ſecundùm Funccium 2407 ſecundùm Mercatorem 2405.

A. M.	REGES.	Reg.
2409	Cecrops Ægyptius, Biformis appellatus, Atticæ incolas in XII. oppida coegit, Cecropiæ vrbem Agrumque Mineruæ conſecrauit, quam poſtea Athenas vocauit, ibi regnum inſtituit. Populum in tribus IV. diſtribuit, Iudicium in Areopago inſtituit. Eriſichthon F. moritur.	50
2459	Cranaus Cecropis gener. Deucalionis Promethei F. diluuium.	9
2468	Amphyction Deucalionis F. Cranaum ſocerum expulit. Conſeſſum Amphictyonum è XII. Græcis pop. ad Thermopylas conſtituit.	10
2478	Erichthonius Neptuni F. Amphictyonem expulit. Panathenæa minora, & virgines Canephoras inſtituit. Sparta à Lacedæmone condita.	50
2528	Pandion Erichthonij F. bellũ cum Labdaco Thebanorũ rege de agri finibus accito è Thracia Tereo Martis F. geſſit, ei Procnẽ filiã collocauit. Ceres & Dionyſius in Atticã venerunt. Illa frumẽti ſerendi rationẽ Triptolemum Celei F. regis Eleuſinis docuit, Dionyſius Icario hoſpiti ſuo vitis ſationem tradidit. Vtrique honores & ſacra inſtituta.	40
2568	Erechtheus Pandionis regis F. A quo Erechthidæ reges vſque ad Melanthũ.	50
2618	Cecrops II. ſeu minor Erechthei regis F.	40
2658	Pandion minor ſiue II. Cecropis F. per arma ciuilia à Metionidis pulſus, à ſocero Pyla Megarenſium rege eſt reſtitutus. Dædalus faber.	25
2683	Ægeus Pandionis regis F.	48
2731	Theſeus Ægei F. Helenam rapuit, bellum cum Amazonibus geſſit, Hippolytam ſibi deſpondit: Heraclidas contra Euryſtheum defendit: Athenarum vrbem auxit, eoque Atticos omnes ex duodecim oppidis agriſque compulit: Oſchophoria, Metœcia, Panathenæa magna, & Myſteria parua inſtituit: Popularem reipublicæ ſtatum demonſtrauit.	30
2761	Meneſtheus Petei F. Ornei N. Erechthei regis pronepos. Seditione in abſentem Theſeum regem Athenis excitata, regnum occupat, ope Tyndaridarum, in expeditione Iliaca mortuus.	24
2785	Demophoon Theſei F. regnum paternum recuperauit. Idem Palladium forum, & Ephetas, & Phreaticum forum inſtituit. Troia capta.	33
2818	Oxynthes Theſei F. mortuo ſine filiis Demophoonte fratre, regnum ſuſcepit.	12

F

Aphidas

Olymp.

A ab Artabazo & Megabyzo Perſarum ducibus Ægypto ſub fœdere dimiſſi, Philocles ſecundo. Bellum Corinthium, ob Megarenſes Spartanis rebelles receptos, ob occupatam Megaram. Bion tertio. Bellum Lacedæmonium III. Vincunt Corinthios. Victi à Lacedæmoniis ad Inagrã. Mneſitides quarto Æginetæ Athenienſibus ſe dedunt.

81 Callias primo. Agrum Laconicum vaſtant. Soſiſtratus ſecundo. Ariſto tertio. Fœdus Athenienſium cum Lacedæmoniis quinquennale. Lyſicrates quarto. Sicyonij victi.

82 Chærephanes primo. Antidotus ſecundo. Euthydemus tertio. Bellum in Perſas III. pro libertate Græcarum vrbium. Victi Perſæ ad Cyprum. Pedieus quarto. Perſæ pace facta, liberas Græcas Aſiæ ciuitates relinquunt.

83 Philiſcus primo. Bellum Lacedæmoniorum IV. ob
B Megarenſes qui ad Spartanos defecerant. Timarchides ſecundo. Athenienſes Bœotiæ ciuitates liberas relinquere coguntur. Callimachus tertio. Bellum Euboicum. Fœdus cum Lacedæmoniis in annos xxx. Lyſimachides quarto.

84 Praxiteles primo. Athenienſes coloniam deduxerunt Sybarim in Italia, qui Thurij appellati ſunt. Lyſanias ſecundo. Diphilus tertio. Timocles quarto. Bellum Samium. Samij defectores ſubacti.

85 Myrrhichides primo. Bellum Byzantium. Byzantij ſubacti. Glaucides ſecundo. Bellum Corinthium & Corcyræum. Theodorus tertio. Euthymenes quarto. Athenienſes condunt Amphipolim in Thracia.

86 Nauſimachus primo. Corcyræi auxilium ab Athenienſibus impetrant. Antilochides ſecundo. Potidean obſident. Chares tertio. Aſpendes quarto. Meton floret.

87 Pythodorus primo. Euthydemus, aliàs Euthy-
C nus, ſecundò. Bellum Peloponneſiacum, omnium quæ ab Athenienſibus & Lacedæmoniis geſta ſunt, maximum. Attica ab Archidamo rege Lacedæmoniorum vaſtatur (vnde Archidamium dicitur) Laconica à Pericle. Apollodorus tertio. Athenienſes Periclem imperio ſpoliant. At cùm pacem à Lacedæmoniis impetrare non potuiſſent, rurſus eum præficiunt. Epaminondas, aliàs Lyſimachus, quarto. Pericles peſtilentia moritur. Potideatæ ſe dedunt. Lacedæmonij naualí pugna ad Rhium & Phormione Athenienſi duce vincuntur.

88 Diotymus primo. Spartani Salaminem diripiunt. Euclides ſecundo. Leontinis auxilium decernunt. Mitylenei ſubacti. Eutydemus tertio. Delus aduertendæ peſtilentiæ cauſa ab Athenienſibus expiata. Stratocles quarto. Demoſthenes Athenienſis Pylum in Peloponneſo contra Lacedæmonios communit.

D 89 Iſarchus primo. Delium in Bœotia occupant. Amynias ſecundo. Plato philoſophus naſcitur. Alcæus tertio. Fœdus cum Lacedæmoniis, per Niciam, in annos quinquaginta, anno belli Peloponneſij decimo. Ariſto quarto. Græcæ ciuitates pacem inter Athenienſes & Lacedæmonios conciliatam ſuſpectam habentes, ambobus bellum inferunt: quarum capita Argi, Thebæ, Corinthus, & Elis.

90 Ariſtophilus primo. Ob Pylum Spartanis non redditam ab Athenienſibus noua odia. Archias ſecundo. Argiui fœdus cum Athenienſibus ineunt. Antiphon tertio. Euphemus quarto.

91 Ariſtomeneſtus primo. Leontinis in auxilium miſſi contra Syracuſanos Alcibiades, Nicias Lamachus. Chabrias ſecundo. Alcibiades exul Spartam fugit. Piſander tertio. Spartam Syracuſanis auxilia mittunt. Cleocritus, Aliàs Clearchus, quarto. Bellum Decelicum, communita à

E Spartanis Decelia. Athenienſes in Sicilia occidione occiſi.

92 Callias primo. Olygarchia prima. Athenienſes clade Sicula perculſi, deficientibus à ſe ſociis, ſtatum Reipubl. immutarunt, & rempubl. Quadringentis viris commiſerunt. Theopompus ſecundo. Quadringenti abrogati propter tyrannidem, à Theramene Athenienſes nauali prælio Lacedæmonium Mindarum vincunt. Alcibiades reſtituitur. Glaucippus tertio. Diocles quarto. Megarenſes victi.

93 Euctemo primo. Ad Andrum Lacedæmonios vincunt. Inſulas Co, & Rhodum vaſtant. Alcides à Lyſandro nauali prælio ſuperatur. Cumes, ſociæ ciuitatis agro vaſtato, accuſatus ad populum, quòd cum Lacedæmoniis ſentiret, exulat. Decem ei prætores ſuccedunt. Antigenes ſecundo. Conone duce à Callicratide ad Methymnam vincuntur, iterum ad Mitylenem. Callias tertio. Ad Arginuſas Lacedæmonios
F vincunt. prætores ob cadauera è ſalo non collecta, capite damnant. Alexias quarto. Oligarchia ſecunda. A Lyſandro ad Ægos potamos victi. Conon ad Euagoram Cypri regem profugit. Athenienſes fame & peſtilentia preſſi Spartanis ſe dedunt. Dionyſius Syracuſis tyrannidem occupauit.

94 Pythodorus in olygarchia creatus. Ideò hic annus Ἀναρχία dicitur, eò quòd Lyſandri auctoritate populus, diſſoluta Democratia, xxx. viros legerit, quibus reſpubl. regeretur. Euclides ſecundo. Thraſybulus exul ope Thebanorum Piræum occupat. Abrogantur xxx tyranni. Decem viri creantur ad res cum iis, qui in Piræeo erant, componendas: qui & ipſi abuſi poteſtate nefariè ſe geſſerunt. Pauſanias rex Lyſandri gloriæ inuidens Thraſybulum Athenienſibus reconciliauit, veterémque Rempub. reſtituit.

95 Laches primo. Socrates cicutam bibit. Ariſto-
G crates ſecundo. Conon Athenienſis exul præpoſitus eſt claſſi Perſarum aduerſus Lacedæmonios. Ithicles tertio. Lyſiades quarto. Sophocles cœpit tragœdiam docere.

96 Phormio primo. Rhodij à Lacedæmoniis ad Cononem ſe contulerunt. Lacedæmonij Ageſilaum regem in Aſiam mittunt. Diophantus ſecundo. Bellum ſociale Lacedęmonium. Bœoti, Athenienſes, Corinthij, & Argiui fortunæ Lacedæmoniorum inuidentes, Perſarum auro corrupti, bellum eis communi conſenſu intulerunt. Ageſilaus ex Aſia reuocatus. Spartani ab hoc tempore maris imperium amiſerunt. Eubulides tertio. Bellum Corinthium. Cùm ſeditio excitata Corinthi eſſet, vna pars Lacedæmonios, altera Athenienſes auxilio aduocauit. Iphicrates ad Lechæum ab Ageſilao victus. Demoſtratus quarto. Corinthus ab Argiuis occupata.

H 97 Philocles primo. Nicoteles ſecundo. Ageſilaus agrum Corinthium populatur. Euagoras rex Cypro pulſus. Demoſtratus tertio. Thraſybulus à Lesbiis necatur. Antipater quarto.

98 Pyrrhio primo. Theodotus ſecundo. Pax Antalcidæ inter Græcos illuſtris. Spartani per Antalcidam pacem cum Perſis faciunt, vt Aſiæ ciuitates Græcæ regi parérent, Europeæ liberæ eſſent. Myſichides tertio. Lacedæmonij neglecto fœdere Mantinenſibus bellum inferunt. Dexitheus quarto.

99 Diotrephes primo. Ariſtoteles naſcitur. Phanodratus ſecundo. Lacedæmonij Græciæ principatum ſibi vendicant contra fœdera per Antalcidam facta. Menander vel Euander tertio. Bellum Laconicum. Bœoticum. Lacedæmonij Cadmeam occupant, Thebas ſubigunt. Demophilus quarto. Demoſthenes naſcitur.

Olymp.

A 100 Pytheas primo. Nico ſecundo. Nauſinicus tertio.
Exules Thebani ope Athenienſium Cadmeam
recuperant. Athenis diuites in Symmorias lege
Periandri diuiſi. Chabrias quarto. Bellum Lace-
dæmonium primum, poſt xxx tyrannos eiectos.
Deficiunt à Spartanis ſocij. Soluitur fœdus inter
Athenienſes & Lacedæmonios. Polis Lacedæ-
monius à Chabria Athenienſe ſuperatur.

101 Chariander primo. Timotheus Cononis F. ad Leu-
cadem mare, ad Orchomenum Thebani Lacedæ-
monis profligant. Hippodamus ſecundo. Pax
ab Artoxerxe data vniuerſæ Græciæ: præter
Thebanos, qui ſe fœdere alligari noluerunt. So-
cratides Tertio. Bellum Lacedæmonium ſecun-
dum à Demoſthene appellatur, cùm Lacedæmo-
nij Græcis oligarchiam expetentibus adeſſent,
Athenienſes democratiam. Aſteus quarto.

102 Alciſtenes primo. Pax facta à Perſarum rege ſe-
cunda, excluſis Thebanis. Phraſiclides ſecun-
B do. Bellum Bœoticum à Lacedæmoniis reno-
uatum, Lacedæmoniis in Bœotiam inuadenti-
bus, Epaminondas eos ad Leuctra propè dele-
uit. Eo prælio Lacedæmoniorum opes adeo ac-
ciſæ ſunt, vt nunquam poſtea recuperari po-
tuerint. Dyſnicetus tertio. Lyſiſtratus quarto.
Bellum Laconicum Arcadicum. Epaminondas
Meſſenem reſtituit. Lacedæmonij cum Athe-
nienſibus fœdus percuſſerunt, vt ipſi terra, illi
mari principatum haberent. Pax per Artoxer-
xem inter Græcos tertium compoſita, Thebanis
exceptis.

103 Nanſigenes primo. A Lacedæmoniis victi Arca-
des, Megalopolim xx vicis in vnum contra-
ctis condiderunt. Polyzelus ſecundo. Cephiſo-
dorus tertio. Pax inter Græcos quartùm facta
per Artoxerxem, & bello Laconico Bœotico fi-
nis impoſitus. Chio quarto. Bellum Arcadum &
Eleorum.

C 104 Timocrates primo. Chariclides ſecundo. Bel-
lum Tegeatum & Mantinenſium. Bello in
ter Tegeates & Mantinenſes exorto, cum illis
plerique Arcadum, Argiui, Archiui & Bœoti ar-
ma coniunxerunt, cum his Elei, Lacedæmonij, &
Athenienſes. Prælio ſummo ad Mantineam com-
miſſo Bœoti Lacedæmonios, duce Epaminon-
da amiſſo, pepulerunt. Eubœenſes ab Athenien-
ſibus duce Hegilocho victi ſunt. Græci inter ſe
pacem fecerunt, excluſis Lacedæmoniis. Molo
tertio. Bellum Ægyptium. Tachus Chabriam
Athenienſem & Ageſilaum vocat. Nicophemus
quarto.

105 Callimedes primo. Xenophon moritur. Euchari-
ſtus ſecundo. Philippus Macedo pacem cum
Athen. facit. Cephiſodorus tertio bellum ſociale
Athenienſium, ſociis rebellantibus. Agathocles
quarto.

106 Elpinus primo. Pax ſociis data. Calliſtratus ſecun-
D do. Bellum ſacrum, ſiue Phocium. Cùm Pho-
cenſes Delphicum templum ſpoliaſſent, à Locris,
& Bœotis finitimis populis bello petiti ſunt.
Phocenſibus ſe Athenienſes, & Lacedæmonij
contra Bœotos adiunxerunt. Diotimus tertio.
Athenienſium quidam Philippo, alij Perſis fa-
uent. Eudemus quarto. Seſtum cepêre Athenien-
ſes & colonias in Cherſoneſum miſêre.

107 Ariſtodemus primo. Demoſthenes contra Philip-
pum in Græciam irrumpere parantem agere
cœpit. Theſſalus ſecundo. Demoſthenes ſuadet
Athenienſibus, vt Rhodiorum libertatis cauſam
ſuſciperent, contra Mauſolum Cariæ hippar-
chum. Apollodorus tertio. Artoxerxes rex Perſa-
rum Ægypto potitur. Callimachus quarto. De-
moſthenes tres Olynthiacas de auxilio Olyn
thiis aduerſus Philippum ferendo dixit.

107 Theophilus primo. Philippus Olynthium, Micy-
bernam & Toronem occupauit. Plato mortuus.

Themiſtocles ſecundo. Athenienſes pacem E
cum Philippo fecerunt. Archias tertio. Philip-
pus finem bello Sacro poſt decem annos impo-
ſuit. Eubulus quarto.

109 Lyciſcus primo. Demoſthenes oratione monet
Athenienſes, vt Philippi pacem ſuſpectam ha-
beant. Pythodorus ſecudo. Philippus Thracas
ſubegit. Soſigenes tertio. Epicurus Athenis na-
tus Nicomachus quarto. Phocion Athen. Clitar-
chum Eretriæ tyrannum debellat. Philippus By-
zantium obſidet.

110 Theophraſtus primo, Athenienſes Philippo bellum
inferunt, ſubſidio Byzantiis miſſo. Philippus
cum Athenienſibus tertiam pacem componit.
Lyſimachides ſecundo. Athenienſes Thebanos
in belli ſocietatem contra Philippum ſibi adiun-
gunt, à Demoſthene inflammati. Charondas ter-
tio. Pugna ad Chæroneam. Athenienſes & The-
bani ad Chæroneam in Bœotia memorabili præ-
lio à Philippo fuſi, pacem impetrarunt. Lyſiclem
ducem, accuſante Lycurgo, capite damnarunt. F
Demoſthenes muros vrbis reficit, cuius regis er-
gò Cteſiphon decretum ſcripſit, vt corona in po
pulo donaretur, quo nomine Æſchines à Cteſi
phonte multam petit. Phrynichus quarto. Phi
lippus in Concilio Græcorum ad Corinthum
Imperator belli contra Perſas declaratus

Pythodorus, alias Pythodemus, primo. Philippo
111 interfecto, Alexander Magnus ſucceſſit. Euæne
tus ſecundo. Alexander à Græcis Imp. aduerſus
Perſas declaratus. Thebanos præſidium Macedo-
num è Cadmea arce deiicere auſos aggreſſus, eo
rum vrbem euertit, & Demoſthenem cæteróſque
rhetores cauſæ ſuæ infeſtos, quod ſibi tradi po-
ſtulauerat, populo roganti condonauit. Ariſtote-
les in Lyceo docere cœpit. Cteſicles tertio Ale-
xander in Aſia Miletum, Halicarnaſſumque ex-
pugnauit Nicocrates quarto. Alexander Darium
ad Illum Ciliciæ ſuperauit. G

Nicetatus, aliàs Anicetus primo. Alexander Ty-
112 rum occupat, & Ægyptum. Ariſtophanes ſe-
cundo Antipater præfectus Alexandri Agidem
regem Lacedæmoniorum, Arcadéſque imperium
detrectantes vicit. Alexander Darium in Arbelis
profligauit, Ariſtophon tertio Alexander Per-
ſicum regnum exſcindit. Darius à Beſſo interfe-
ctus. Cephiſophon quarto.

Euthycritus primo, Chremenes ſecundo. Alexander
113 victor in India. Demoſthenes ob Harpali pecu-
nias in exilium abiit. Anticles ſecundo. Soſicles
quarto.

Ageſilas primo. Alexander Babylone perit, De-
114 moſthenes exul. à populo reuocatur. Cephiſo-
dorus, ſecundo. Bellum Lamiacum contra Anti-
patrum Macedonem, exules reducentem. Antipa-
ter Athenienſes cogit Oligarchiam tertiam inſti
tuere, qui cenſum bis mille drachmarum habe-
rent. Quorum numerus nouem millium eſt in- H
uentus. Ariſtoteles in Chalcide moritur. Depo
ſcente oratores Antipatro, Demoſthenes exul
venenum bibit, Præſidium Munichiæ imponit
Antipater. Philocles tertio.

Apollodorus ſecundo. Polyperchon, cui Antipater
115 moriens rerum adminiſtrationem tradiderat,
decreto lato omnes Græcorum ciuitates liberas
eſſe iuſſit, vt Philippo & Alexandro regnantibus
fuerant. Archippus tertio. Caſſander Antipatri
F. Polyperchonti contrarius, Piræum per Nica-
norem occupat. Populus Athenienſis magiſtra-
tus omnes oligarchicos abdicare iuſſit, inter eos
& Phocionem, atque alios ea maximè populari-
bus ſubrogauit. Athenienſes à Caſſandro coacti
quartam Oligarchiam ſubeunt, vt Reſpub. penes
eos eſſet, qui cenſum vſque ad x. minas habe-
rent. Demetrius Phalereus curator ciuitatis po
titus. Demogenes quarto.

Demo

Olymp.

116 Democlides primo. Caſſander Thebas ab Alexandro euerſas poſt annos xx. reſtituit. Praxibulus ſecundo. Nicodorus tertio. Theophraſtus quartò.

117 Polemon primo. Antigonus Aſiæ præfectus Polemonem in Græciam mittit contra Caſſandrum. Cum eo paciſci cogitur Demetrius Phalereus. Simonides ſecundo. Fœdus inter Caſſandrum, Ptolemæum, Lyſimachum, & Antigonum ictum. Hieromnemon tertio. Demetrius Phareleus quarto.

118 Charinus primo. Anaxicrates ſecundo. Athenæ per Demetrium Poliorcetem Antigoni F. Caſſandri dominatu liberatæ. Ei Athenienſes etiam hunc honorem habuere, vt pro Archonte annuo ſacerdotem σωτήρων (ſic Antigonum & Demetrium vocabant) crearint. Corybus tertio. Xenippus quarto. Philoſophi omnes vrbe Athenarum exceſſerunt, Sophoclis lege lata, ne quis Philoſophus ſcholam haberet, niſi ſenatui & populo placuiſſet. Paulò pòſt autem redierunt, cùm Sophocles à Phillione damnatus eſſet.

119 Phelecles primo. Rhodus a Poliorcete ſubacta. Leoſtratus ſecundo. Poliorcetes à Caſſandri obſidione Athenas liberat. Nicocles tertio. Caſſander cum Ptolemæo, Seleuco & Lyſimacho contra Antigonum & Demetrium fœdus init. Antigonus in prælio cæſus. Demetrium Athenienſes ingratiſſimi recipere recuſant.

120 Tyrannidem Lacharis arripit. Demetrius Athenas obſidione ad deditionem compulit, anno 11.

121 Demetrius Alexandro Caſſandri F. necato, regnum Macedoniæ arripuit.

122 Diphilus quarto. Lyſimachus & Pyrrhus Demetrium Macedonia expulere. Athenienſes Macedonas eiiciunt, receptaque libertate, antiquato ſacerdote σωτήρων, Archontem annuum reſtituunt. Demetrius contracta claſſe Athenas obſeſſurus. Crateris Philoſophi oratione permotus in Aſiam ſe aduerſus Seleucum contulit.

123 Lyſimachus Pyrrhum Macedonia expulit. Seleucus capto in Sicilia Demetrio, Syriæ & Aſiæ ſe regem appellauit.

124 Seleucus Lyſimachum, Ptolemæus Ceraunus Seleucum, Macedoniæ regno priuat. Hoc cæſo Soſthenes.

125 Gorgias primo. Antigonus Gonota, Poliorcetis F. Macedoniam recuperat. Anaxicrates ſecundo. Galli duce Brennio in Græciam irrumpentes principe expeditionis Callipo Athenienſe ad Thermopylas cæſi. Damocles tertio. Gallorum reliquiæ in Aſiam traiecerunt, Gallogræci vocati.

126 Pyrrhus rex contra Romanos à Tarentinis vocatus. Mox à Syracuſanis, in Siciliam traiicit.

127 Pyrrhus in Italiam reuectus, à Manio Curio Dentato Conſule memorabili prælio ſuperatus, in Epirum receſſit. Macedoniam ingreſſus, magnam partem occupauit. Argos accerſitus ab Ariſteo, vrbemque ingreſſus, tegulæ ictu concidit.

128 Pytharatus ſecundo. Epicurus Philoſophus mortuus.

129 Antigonus victis Gallogræcis, Athenienſium à patre defectionem vlturus, eos ad deditionem compulit. Anno ſeq. præſidium Athenis è Muſæo

130 deduxit, & liberos Athenienſes reliquit.

LACEDÆMONIORVM REGES.

Lacedæmoniorum reges Pauſanias, in Laconicis hac ſerie recenſet, & poſt eum Carolus Sigonius.

Lelex vel Leleges, indigena, à quo populi Leleges.

Myles Lelegis F.

Eurotas Mylis F. qui cùm ſtagnantem aquam in campis ad mare alueo deduxiſſet, eum de ſuo nomine Eurotam vocauit.

Lacedæmon frater Mylis ex eadem matre, patre Ioue, monti & agro nomina dedit, & à Spartæ filia Eurotæ vxore ſua vrbem, quam condidit, nominauit.

Amyclas Lacedæmonis F. Amyclas op. communiuit.

Argalus Amycle F.

Cynortas Argali F.

Oebalus Cynortæ F. ex Gorgophone Perſei filia Hippocoontem natu maiorem & Tyndareum ſuſcepit.

Hippocoon Oebali F. Icarij auxilio Tyndareum expulit.

Tyndareus Herculis ope occidit Hippocoontem.

Caſtor & Pollux Tyndarei FF.

Menelaus Atrei F. gener Tyndarei.

Oreſtes Agamemnonis F. gener Menelai, ducta Hermione Mycenis eiectus, à Spartanis receptus, quòd ei patère mallent, quàm Nicoſtrato & Megapenthi filiis Menelai è ſerua.

Tiſamenus Oreſtis F.

Regnante Lacedæmone Tiſameno Oreſtis F. Heraclidæ, duce Oxylo, in Peloponneſum, vnde ab Euryſtheno rege quondam pulſi fuerant, reuerterunt, Creſphontes, Temenus, & Ariſtodemus, Ariſtomachi filij, Cleodæi nepotes, Hylli pronepotes, Herculis abnepotes: & cùm Dorienſium auxilio Meſſenem, Argos, & Spartam, earum inde pulſis regibus, in poteſtatem adduxiſſent, Meſſeniorumque & Argiuorum altera factio Temeno, altera Creſphonti fautrei, ea regna in ſortem coniecerunt. Creſphonti Meſſene, Temeno Argi, Sparta Ariſtodemi filiis geminis, Euryſtheni & Procli (nam Ariſtodemus à Pylade & Electra filiis, Tiſameni Oreſtis filij conſobrinis, in reditu è Delphis occiſus, geminos hoſce filios reliquerat) approbante oraculo Delphico obtigerunt. Quo factum eſt, vt regnum Spartæ duobus duarum familiarum viris poſthac mandatum ſit: quarum vna fuit poſterorum Euryſthenis Agidarum, altera Proclis Eurypontidarum. Hæc autem in ea tempora inciderunt, quibus Melanthus Andropompi F. Meſſene ab Heraclidis pulſus, Athenarum regnum ſibi vindicauit. Familiarum ſucceſſionem Pauſanias in Laconicis ordine tractat: Sigonius ſcitè inter ſe componit, vt ordine & tempore ſibi mutuò reſpondeant. Et quidem præcedentibus vndecim, duodecim loco ſuccedunt.

Suc.	AGIDÆ.	*R.*	*Suc.*	EVRYPONTIDÆ.	*R.*
12.	EVRYSTHENES Ariſtodemi F. Funcius ſub annum Mundi 2865. ponit. Mercator verò 2871. Regnat annos.	42	12.	PROCLES Ariſtodemi F. regnat annos.	
	Hi reges Rempub. regnumque Lacedæmoniorum conſtituiſſe dicuntur.				
13	AGIS Euryſthenis F. à quo poſteri omnes Euryſthenis Agidæ ſunt vocati. Bellum Iloticum, quo Ilotis, id eſt, agreſtibus Lacedæmoniis ius æquabile ademit.	50	13	SOVS Proclis F. Spartiatæ Ilotas ſubegère, & Arcadibus agri partem ademere.	
14	ECHESTRATVS Agidis F. Cynurenſes ſedibus expulit.	35	14	EVRYPON Soi F. à quo poſteri omnes Proclis Eurypontidæ appellati, qui antè Proclidæ dicebantur.	
15	LEOBETES vel Labotas Echeſtrati F. Huius tutorem facit Herod. Lycurgum legiſlatorem. Bellum cum Argiuis Cynurenſium cauſa geſſit.	37	15	PRYTANIS Euripontis F.	
16	Doryſſus Leobotis F.	29	16	EVNOMVS Prytanidis F. ciuili tumultu propinario cultro ictus occubuit.	
17	AGESILAVS Doryſſi F. an. M. 3015. ſecundùm Mercatorem.	44	17	POLYDECTES Eunomi F.	

	Suc.	R.
A	*Regnante Ageſilao, Lycurgus Eunomi regis F. Prytanidis N. cùm Charilai filij Polydectis fratris tutelam gereret, leges Lacedæmonijs ſcripſit, quibus illa Reſpublica poſtea mirificè creuit. Pax perpetua.*	
	18. Archelaus Ageſilai F. Vrbem finitimam Ægyn excidit. 60	18 CHARILAVS Polydectis F. cum Argiuis & Tegeatibus bellum geſſit, in Archelaum in excidenda Ægy adiuuit. 64
	19 TELECLVS Archelai F. Argiuos bello petiuit, & bellum Meſſeniis intulit propter virgines Lacænas violatas, in eoque ipſe occubuit. 40	19 NICANDER Charilai F. Lacedæmonij, duce Nicandro, adiunctis Aſinæis Argolidem inuaſerunt. Anno Nicandri regis 34. prima Olympias inita eſt, vt ſcribit Clemens. 39
B	20 ALCAMENES Telechi F. Helos Achæorum oppidum exciſum. Bellum Meſſenicum vicennale. 37	20 THEOPOMPVS Nicandri F. Meſſenium bellum confecit, magiſtratum quinque Ephororum inſtituit, qui Regibus oppoſiti, regni opes imminuerunt. Spartani & Argiui de Thryeatum finibus dimicant.
	21 POLYDORVS Alcamenis F. vir iuſtiſſ. cum Theopompo regni partem traduxit, & bello Meſſenico cum eo finem impoſuit, Ithome Meſſeniorum arce exciſa. A Polemarcho Spartano necatus.	
	22 EVRYCRATES Polydori F. Meſſenij rectè patent.	22 ZEVXIDAMVS Archidami F. Theopompi N.
C	23 ANAXANDER Eurycratis.	23. ANAXIDAMVS Zeuxidami F.
	Meſſenij à Lacedæmonijs deficiunt. anno, poſtquam ſubacti erant, & Ithome exciſa erat, 39. Belli dux Tyrtæus poëta claudus, Ab Athenienſibus datus. Meſſenij Peloponneſo exacti.	
	24. EVRICRATES Anaxandri Lacedæmonij cladem à Tegeatibus acceperunt.	23 Archidamus Anaxidami F.
	25. LEON Euricratis F. Lacedemonij item à Tegeatibus victi.	24 AGASICLES Anaxidami F.
	26 ANAXANDRIDES Leontis F. Lacedæmonij cum Tegeatibus melius pugnarunt. Vxori ſterili inuitus ſecundam ſuperinduxit. Hæc illi Cleomenem: prior fæcunda reddita, Doricum, Leonidam, Cleombrotum.	25 Ariſto Agaſiclis F.
D	27 CLEOMENES Anaxandridæ F. Argiuos prælio fudit. Hippiam Piſiſtrati F. tyrannum Damarati regis auxilio Athenis eiecit. Poſtremo Damaratum regem crimine obiecto regno ſpoliandum curandi, miſerè ſeipſum laniauit.	26 DAMARATVS Ariſtonis F. quaſi ſpurius regno pulſus, ad Perſas fugit.
	28 LEONIDAS Anaxandriæ F, cum trecentis ad Thermopylas occubuit.	27 LEOTYCHIDES Menaris F. Argis N. pulſo Damarato, cum ex familia Eurypontidarum

Suc. R.Suc. R.

	Suc.	R.	
		eſſet, ad regnum euectus, cum Xantippo Athenienſi Perſas ad Mycalem vicit, bellum contra Aleuadas in Theſſalia geſſit: ad extremum de maieſtate poſtulatus in exilium abiit Tegeam. 22	E
	29 PLISTARCHVS, Leonidæ F. Huius tutor fuit PAVSANIAS Cleombroti F. Anaxandridæ regis N. qui Macedonium Xerxis ducem ad Plateas vicit, deinde ad liberandas Græcas ciuitates miſſus, earum Xerxi prodendarum conſilium habuiſſe conuictus eſt. Pliſtarchus in regni initiis obiit. 1	28. ARCHIDAMVS Zeuxidami F. Leotychidis N. Sub eo bellum Peloponneſiacum initum, atque ab eo Archidamium appellatum. 42	F
	30 PLISTONAX Pauſaniæ F. Cleombroti N. Anaxandridæ pronepos. Huius tutor fuit NICOMEDES Cleomenis F. Lacedæmonij fœdus quinquennale, & alterum tricennale cum Athenienſibus percuſſerunt. 68		
	31 PAVSANIAS Pliſtonactis F. Lacedæmonij cùm Athenienſibus fœdus fecerunt in annos 50. anno 10. belli Peloponneſiaci. Cum Agide Athenienſibus 30. tyrannorum iugum impoſuit. Accuſatus in exilium abiit Tegeam, eius Ff. Ageſipolis & Cleombrotus. Cleombroti tutor fuit, ARISTODEMVS, iis genere proximus, quo duce Spartani ad Corinthum proſperè pugnarunt. 14	29 Agis Archidami F. Bellum cum Eleis geſſit. Deceliam dum Alcibiade exule communiuit. Athenienſes Ægros fl. vicit. 42	G
	32 Ageſipolis Pauſaniæ F. Cleombroti N. Bellum geſſit cum Argiuis, Mantineam cepit, dum Olynthum oppugnat moritur. 14	30 AGESILAVS Archidami F. Leothychide tanquam notho Agidis fratris ope Lyſandri deiecto, ad regnum euectus bellum contra Artoxerxem Perſarum regem in Ionia geſſit. Ex Ægypto rediens obiit Spartanorum maximus. 41	H
	33 CLEOMBROTVS Pauſaniæ F. Fœdus vltimum cum Athenienſibus violauit. In prælio ad Lectrua occubuit. Hac clade Lacedæmoniorum opes occiſæ ſunt. 9		
	34 AGESIPOLIS Cleombroti F. natu maior. 1		
	35 CLEOMENES Cleombroti F. Acrotatum & Cleonymum ſuſcepit. Acrotatus viuo patre obiit, relicto Areo F. cum quo de regno contendit Cleonymus.	31 ARCHIDAMVS Ageſilai F. Phocenſes Sacro bello iuuit. Cùm auxilio eſſet in Italia Tarentinis, ad oppidum Mandonium à Meſſapiis interfectus. 23	

Suc. R.	Suc. R.
nymus ; ſed ſuperatus, Pyrrhum Epirotam contra patriam duxit. 61	32 Agis Archidami F. victo ad Iſſum Dario, opem contra Alexandrum Magnum exercitu in Creta contracto tulit, & ſuperato in Arbelis Dario, res eius fouens bellum in Peloponneſo cum Antipatro Alexandri præfecto ad Megalopolim geſſit, in eo que occubuit. Secunda hæc fuit Lacedæmoniorum clades poſt Leuctricam. 9
	33 Eudamidas Archidami F. minor natu.
36 Areus Acrotati F. Cleomenis regis N. Athenienſibus contra Antigonum Gonatam ſuppetias tulit. 44	34 Archidamus Eudamidæ F Tertia. Lacedæmoniorum clades à Demetrio Poliorcete duobus præliis illata Spartanis.
37 Acrotatus Arei F. in prælio ad Megalopolim ab Ariſtodemo tyranno cæſus.	35 Eudamidas Archidami F.
38 Areus Acrotati F. Mortuus eſt annum agens 8	
39 Leonidas Cleonymi F. Cleomenis Regis N. Ageſipolidis pronepos grandis natu ſucceſſit.	36 Agis Eudamidæ F. è Mantinenſibus finibus & Pelleneis eiectus, accitis Achæis eorum duce Arato, item in Megaride ſuperatus.
40 Cleombrotus Agidi regi adoleſcenti Lyſandrum Lyſandri F. Ephorum ad legem de nouis tabulis, & agrorum diuiſione ferendam impellenti, cum Leonidas rex ſenior reſtitiſſet, antiquata lege à Lyſandro regno pulſus eſt. In eius locum Cleombrotus gener Rex factus eſt. Pòſt autem cum Ageſilaus Ephorus Agidem ad tollendas æris alieni tabulas impuliſſet, ac de diuidendis agris laturus eſſet, diuites, vt eorum actionibus reſiſterent, Leonidam à Tegea exulem reuocarunt, & iterum ad regnum euexerunt. Cleombrotus Rex à Leonido ſocero exactus, Agis ab Ephoris in carcere necatus eſt.	
41 Cleomenes Leonidæ F. natu maior.	37 Eurydamidas Agidis F
	38 Epiclidas Leonidæ F. Cleonymi N.

Cleomenes tyrannidem affectans, Eurydamidem ex altera familia regem veneno ſuſtulit, & fratrem ſuum Epiclidam, vel Euclidam, in eius locum nouo exemplo ſubſtituit, primique ex eadem familia duo vnà regnarunt. Ephores ſuſtulit, & bonorum æqualitate inducta, veteres reges ac rempublicam reſtituit. Achaiis bellum intulit, & Aratum Sycionium Achæorum prætorem, Antigoni Macedoniæ regis eius qui Philippi tutor fuit, opem implorare coëgit. Achæi prælio ad Selaſiam Cleomene victo, duce Arato Lacedæmonem expugnarunt. Epiclydas in pugna cecidit. Cleomenes quum in Ægyptum profugiſſet, ibi necatus eſt. Lacedæmonij regibus liberati ſunt, paucis ante Annibalis in Italiam aduentum annis. Regio dominatu libera Sparta populari Republica inſtituta, in tyrannos incidit. Primus tyrannidem inuaſit MACHANIDAS. *Eo ſublato,* NABIS, *qui templis vndique compilatis magnam pecuniæ vim pro tuendo imperio coacervauit, & noctu etiam Meſſenem occupauit. E qua tamen per Philopœmenem Megalopolitanorum Arcadum ducem demùm eiectus eſt. Pauſan. in Meſſenicis.*

ITALIÆ ET THVSCIÆ REGES.

A. M.		Reg.
1798	Gomerus Gallus in Italiam coloniam duxit, primogenitus Iapeti : a quo Cimbri dicti, qui ex Italia in Septemtrionem profecti ſunt. Eius F. Aſcenas, qui & Thuyſon, pater Germanorum. Anno eius CIII. Cham vel Chameſenus venit in Italiam, & incolas ſuis	127
1925	corrupit ſceleribus. Eum Ianus Italia pellit, & omnes colonos & aduenas corruptos à Iano, trans Ianiculum amnem montana incolere iubet, illiſque Cranam Helernam filiam ſuam præfecit, vnde Aboriginum regnum. At poſteritatem ſuam Ianigenam, & Razennam, id eſt, ſacram propagatricem eis Ianiculum habitare voluit.	
1970	Subatius Saga cum Iano regnat in Italia.	51
2001	Cranus creatus eſt Corithus à patre Iano, octauo anno obiit. Ianigæ illum Vortumnum appellant. Ianus regnum retinet.	61
2062	Autnus F. Crani.	41
	Malottages ab Autuno Corithus factus, regnat poſt eius mortem.	39
2142	Sicanus F. Molottagetis, à quo Vetuloniæ regio cognominata eſt.	30
2172	Italia hinc à tyrannis Enakiis Gigantibus, vſque ad Oſiridis aduentum oppreſſa.	37
2209	Oſiris Gigantes ſuſtulit, & decem annis Italiæ imperauit. Subſtitutus inde	10
2219	Læſtrygo gigas Oſiridis ex filio Neptuno nepos.	33
2252	Hercules Oſiridis, Libyus cognomine, Gigantes decennio debellauit, regnauit inde pacificè annis xx.	30
2287	Thuſchus F. Herculis, Corithus creatus à patre. Ipſe ſenex in Celtiberos rediit.	35
2316	Althens Tuſchi F.	20
2237	Kitim relicto filio Sicoro in Celtiberia, Italiæ regnum ſuſcepit. Qui Italus Atalea dictus eſt ob mentis excellentiam. Cuius filia Roma Aboriginum regina in vertice Palatini, Romæ vrbis fundamenta iecit, quæ poſtea à Romulo perfecta fuêre.	13
2350	Morges F. Itali. A quo Morgetæ.	9
2359	Camboblaſco Electram Morgetis ſororem in matrimonio habens, Corithus creatus.	50
2409	Iaſius Ianigena, à Dardano fratre, ope Aboriginum interfectus, in Samothraciam exul fugit.	49
2458	Coribanthus F.	41
2499	Tyrrhenus F. Athus.	51
2550	Thraſcon, vel Tarquon Priſcus, apud Razennos, Ianigeos ſiue Tyrrhenos.	34
2584	Abas Thuſcorum, à quo Abij Thuſci.	15
2599	Olanus, Olanum condidit, quod poſtea à Medone duce Inſubrum auctum, Mediolanum dictum eſt.	23
2621	Veibenus.	58
2670	Oſcus.	17
2687	Tharcon. Sub quo Euander in Italiam venit, & à Fauno iuniore Rege Aboriginum ſuſcipitur.	44
2731	Tuberinus, ex familia Veitulonæ.	45
2766	Mezentius Thuſcorum, Latinus Aboriginum. Æneas in Italiam venit.	20

A. M.		Reg.
2786	Tharchon iunior.	20
2806	Ocnus Bianor Thuſcorum, conditor Mantuæ.	49
2855	Pipinus Thuſcorum.	56
2911	Nicius Feſulanus: qui pulſis Phocenſibus ex Corſica, Niceam condidit.	47
2958	Piſeus Thuſcus pirata, inuentor tubæ, venaboli & nauium roſtratarum: cuius ann. XLIII. medium fuit ſæculorum, videlicet 3000. annorum.	52
3010	Thuſcus iunior.	39
3049	Annus.	25
3074	Felſinus, Felſinam metropolim Thuſcorum condidit.	33
3107	Bon, à quo Bononia regio.	28
3135	Atrius.	27
3162	Marſyas.	18
3180	Etalus.	30
3210	Cœlius, qui Romulum in bellis iuuit.	21
3231	Galeritus.	20
3252	Lukius Thaſcus, Lucæ conditor.	25
3276	Cibitius.	82
3358	Lucumon Cluſinus.	38
3396	Rhetus, à quo Rheti pop. Alpini.	23
3416	Hyellus.	41
3457	Porſenna Cluſinus.	58
3515	Tolumnius Veiens, à Liuio Lartes Tolumnius dicitur, qui legatos Rom. interfecit.	6
3531	Eques Thuſcus.	46
3577	Liuius Fidenâs.	48
3626	Elbius Thuſcus.	32
3656	Turrenus Hetruriæ vrbem Romanis dedit. Et ſic regnum Thuſciæ finiit, anno V. C. CCCCLX.	32

LATINORVM REGES.

Troia capta à Græcis, Æneas cum ſuis in Italiam profugit, cum Rege Latino fœdus iniit, Lauinia eius F. in vxorem ducta, vnde Lauinium vrbs nomen habet. Occiſo à Rutulis Latino, ad Æneam regnum peruenit. Et ſic poſteri eius XV. numero, vſque ad Romam conditam regnarunt. Ex Henrico Glareano. Gerardus Mercator in numeris Mundi & Regni aliquantum variat.

A. M.		Reg.
2789	Æneas quinto anno poſt Troiam captam. In pugna ad Numycum amnem vltimum, viſus eſt.	3
2790	Aſcanius Æneæ F anno XXV. Longam Albam condidit.	38
2828	Syluius Poſthumus F. Æneæ ex Lauinia ab Aſcanio fratre Rex inſtitutus, quia Iulius Aſcanij F. adhuc paruulus. Ab eo Albanorum reges Syluij dicti ſunt.	29
2857	Æneas Syluius, Poſthumi F.	31
2888	Latinus Syluius.	50
2938	Alba Syluius, Æneæ Syluij F.	39
2977	Syluius Capetus, ſiue Atys, qui & Ægyptus Euſebio, & Epitus Ouidio, Albæ F. Cuius anno penultimo medium fuit ſæculorum.	24
3001	Capys Syluius, Syluij filius. Capuam condidit.	28
3029	Capetus Syluius, Capys frater.	13
3042	Tyberinus Syluius, Capeti F. qui in Albula ſubmerſus, nomen fluuio dedit, vt Tyberis vocaretur.	8
3050	Agrippa Syluius, Tyberini F.	40
3090	Remus, vel Aremulus Syluius, Agrippæ F. Dionyſio Alladius. Fulmine ictus ob impietatem.	19
3109	Auentinus Syluius, Remi F. qui Auentino monti nomen dedit ſuo ſepulchro.	37
3146	Procas Syluius moriens, Amulio minori regnum, Numitori natu maiori pecunias reliquit.	23
3169	Amulius Syluius Numitorem fratrem regno expulit, filiam eius ſpe partus adimendi Veſtalem fecit: quæ XXVII. patrui anno Remum & Romulum peperit. Anno illius XIX. cœperunt Olympiades.	

GERMANORVM REGES.

Ex Auentico & Beroſo.

A. M.		Reg.
	Tuiſco primus Rex Germanorum regnauit annos CLXXVI. moritur anno orbis ab aquis liberato, ſupra trecenteſimum ſeptimo.	
	Huic ſucceſſit filius Manus. Is potitus eſt rerum ſexaginta ſex annos.	
	Hic filio alteri Ingeuoni cognomine regnum per manus tradidit.	
	Ipſe Ingeuon poſteaquam quinque & quadraginta annos regnauit, vita defunctus eſt, relicto auiti regni hærede Iſteuone.	
	Præfuit deinde Germanis annos tres & ſexaginta Herminon, qui & Hermion.	
	Parauit deinde Germania annos ſex & quadraginta Marſo, ab augmentando ita cognominato. Eius opus Marſoburgium oppidum Miſniæ.	
	Marſum excepit Gameriuius, qui 44. ann. regnauit.	
	Poſt hunc Germanis Sucuus imperitauit annis duodequinquaginta.	
	Potitur inde Germaniæ regno annos vnum & quadraginta Vandalus, auctor Vandalorum & Venedorum.	
	Decimus apud Germanos Teuto, imperij eius anni ſunt XXVII. Hunc Mercurium Germanorum, aliqui interpretati ſunt. Cornelius Tacitus.	
	Poſtremus regnum Germaniæ, quos Beroſus enumerat, eſt Alemannus, cognomento Hercules, conditor primus Boiorum. Huic complures aſſignantur liberi. Noricus primogenitus, Hunnus, Heluetius, Boius minimus natu. Poſteaquam mortuus eſt, fratres de regno contendunt. Rhonus, qui tum trans Rhenum in Gallia imperitabat, per diſſenſionem fratrum regnum diuidit, terminos imperij ſingulis diſtribuit.	
	Poſt filios Herculis apud Germanos regnauit Ingeramus, cognomento Herminius, filius Boil, eiuſque nepos Adalagerio. Subſequuntur Laërtes & Vlyſſes.	

GOTHORVM ET SVEONVM
SIVE SVECORVM REGES.

Hos Ioannes Magnus Gothus in Sueonum hiſtoria deducit, qui & Getæ in Scandia ſiue Scandinauia inſula ſtatim poſt Diluuium extitêre. Noë enim filios ſuos, Cham Africæ, Iapheth Europæ, Sem Aſiæ præfecit. Ipſe toti orbi, potiſſimùm Occidentali & Septentrionali præfuit. Ex Septentrione colonias in vniuerſum orbem deduxit, poſtea in Italiam migrauit. Primus igitur Scandiæ Rex poſt Noë fuit.

A. M.		Reg.
	Magog, Noë ex Iapheth nepos.	
	Suenno Magog F.	
	Gether, vel Gogus Getis nomen dedit, frater Suennonis.	
246	Vbbo Getheri frater, Vpſaliæ metropolis conditor. Succeſſit ei poſt multos annos.	
	Siggo in regno Sueonum. Ericus verò in regno Gothorum anno, CCCLVII. Gogi nepos, qui colonias miſit in Cimbricam Cherſoneſum, princeps opt. Poſt regnarunt ordine apud Gothos.	
	Vddo, Alo, Othen, Carolus, Biorno, Gethar Gett. Sueones ab iis diuiſi ſub Iudicibus. Tandem	
836	Berico vtriuſque regni monarcha conſtituitur. Gloriæ ſtudio domi Humulfo F. Rege relicto, cum voluntariis Gotlandiam inſulam, & vicinæ Germaniæ litorales regiones occupauit.	

A. M. Reg.

A paruit. Hinc ergo diuidendi Reges Gothorum in Domeſticos & Externos.

DOMESTICI GOTHORVM ET SVEONVM REGES.

☞ *Scandia inſula tria regna continet, Noruegiorum, Sueonum & Gothorum: inter quæ Suecia ſoli amplitudine & bonitate reliquo duo ſuperat. Gothorum regnum cum Suecis ferè vnitum, Noruergia modo per ſe Regem habuit, modò Sueonibus, modò Danis paruit.*

A. M. Reg.

Humolfus à patre Bericone domi relictus.

Humelus nepos. Cuius filij Dan Danis, Anglus Anglis præfectus eſt. Saxones domuit.

Gothilas Humeli F.

Sigthunius vel Sigtrugus (Crantzio Sichtrugus) Gothilæ nepos, à Gramo Danorum Rege genero in acie occiſus.

B Scarinus Scaram vrbem Veſtgothiæ regiam extruxit (Crantzio Suarinus) A Gramo ſingulari certamine cæſus.

Sibdagerus (Crantzio Seibduagerus) Noruegiæ Rex à Gothis contra Gramum euocatus, eum occidit, Danoſque tributarios fecit. Totius Septentrionis Dominus Ab Hadingo Danorum Rege Grami occiſus.

Aſmundus Sibdageri F. ab Hadigo cæſus.

Vſto Aſmundi F. ab Hadingo Dano oppreſſus.

Hunnigus Vſſonis F. (Hundingus Vſtonis F. Crantzio, ab Hadingo victore Rex dictus) in dolio mulſæ periit.

Regnerus Hunnigi F.

Hothebrotus (Crantzio Hetbrodus) Regneri F. Roë Danorum Regem occidit: ab Helgone eius fratre cæſus.

Attilus Hothebroti F. (Crantzio Atiſlus:) A Rolſone Danorum Rege priuigno cæſus. Suecia in Prouinciæ formam redacta.

C Hiartuarus Rolfonis ſororius præfectus Sueciæ. Eo cæſo, Daniæ regnum occupat, die vno.

Hotherus Athilo fratri ſuccedit, Rex etiam Daniæ. Baldero æmulo cæſo. In prælio contra Bouum Balderi F. interemptus.

Rodericus Hotheri F. (Crantzio Roricus) à patre Danis rex datus, à Suecis reſpuitur.

Attilus II. Roderici F. (Crantzio Atiſlus II. Regij ſanguinis contra Roricum electus) inſidiis Veremundi Danorum Regis cæſus.

Botuildus Attili F. tyrannus, regno encitur. Mox reſtituitur.

Carolus Botuildi N. princeps opt. & humaniſſimus.

Grimmerus tyrannus ab hoſtibus ferrea catena ſtrangulatus.

Tordo I. Grimmari F. princeps opt.

Gothardus I. Tordonis ex fratre N. Frothone cæſo Daniam ſubegit.

Adulfus Gothari F. Danos rebelles domuit.

D Algothus I. Adulfi N.

Ericus I. Algothi F.

Lindormus vel Lidorus, Erici F. Hic Indos mercatores in Gothiam tempeſtatibus delatos Metello Celeri Galliæ præſidi dono dedit, vt Corn. Nepos ſcribit.

Alaricus, vel Alarius, Lindormi nepos, à Sueonibus creatus. Gothi Geſtillum (Crantzio Geſtiblindum) Regem faciunt. Ericus Noruergiæ Regis frattes pro Geſtillo Alaricum ſingulari certamine occidit. Itaque imperauit Gothis & Suecis.

Geſtilus. Eo mortuo.

Ericus II. Diſertus, Geſtili conſanguineus, Frothonem in Daniæ regno conſeruauit, Kollerum fratrem in Noruegiam reſtituit, princeps opt. max. Ann. eius 44. Chriſtus naſcitur. Octingentis poſt annis Suecia ſub Carolo Magno Chriſto agnouit.

A. C. Reg.

E Gethericus Erici F. Gothis, Haldanus natu minor Sueonibus imperat. Sub quibus coloniæ egreſſæ, partim Pictorum in Britanniam, partim Suicerorum in Heluetiam.

Vilmerus Getherico patri in Regno Gothorum ſucceſſit. Ruſſos ſubegit.

Normianus Vilmeri F. Gothorum Rex, in Thraciam duxit exercitum.

Siuardus Haldani à Suecis occiſi F. Sueonum Rex Starchateri opera creatur.

Carolus Nordiani nepos Gothis præficitur.

Ericus III. Siuardi nepos. Sueonum R. cæſus.

Haldanus Caroli nepos, Danorum Rex, occiſo Erico etiam Sueonibus imperat.

F Vnguinus, vel Vginus, vel Euginus, Gothorum, & mortuo Haldano conſanguineo, etiam Sueonum, propter iuſtitiam à Danis quoque Rex eligitur.

Regnaldus cæſo Eugino, ope rebellium Suecis imperat. A Siualdo Danorum Rege, Eugini F. occiditur.

Crantzius cæſo Regnaldo proceres Suecos Hachone duce piraticam exercuiſſe ſcribit, & occiſo Dania rege Sigaro, à filio eius Siualdo vno prælio omnes regiæ ſtirpis Suecos extinctos: regnum perueniſſe ad Aluerum *procerum vnum, qui ſenex filio Ingoni regnum reliquit.* Ingo *à R. Haraldo occiſus, ſucceſſorem habuit.* Ingellum *fratrem. Huic* Ringo *F. puer, à quo Heraldus acie victus, periit. Huic* Gotharus. *Quo cæſo,* Iarmericus *Danorum Rex Sueciam occupauit. Poſt hunc* Iarmericus *Suecus, à Snione Danorum R. cæſus.*

Amundus Regnaldi F. patri ſuccedit apud Sueones.

Hacho Amundi F. apud Sueones. Danos ſubegit.

G Siuardus Gothis imperat.

Ingo Sueonum ſimul & Gothorum, oppreſſo Siuardo, Vnilmeri filius. Ab Haraldo Danorum R. cæſus.

Nearchus Ingonis F. Gothorum & Sueonum, pace clariſſ.

Frotho vel Froë, Nearchi frater, ob virtutes in deorum relatus numerum. Vtrorumque Rex.

Vrbarus. Vtrorumque.

Oſtonus Vrbari F. Vtrorumque. Noruegios ſubegit.

Filiolmus vel Siolmus Gothis, Attilus Sueonibus præficitur, mortuo ſine liberis Oſteno. Diuiſio hæc per annos 40. durauit.

Snercherus Filiolmi F. Gothis præeſt. Equi caſu periit.

Valander Suercheri F. Gothis, à dæmone ſuffocatus.

Visbur Valandri F. Gothis, à filiis exuſtus.

H Domalder Visburi F. Cereri immolatur. Gothis.

Domarus Domalari F. Gothis. Regno ceſſit ſponte.

Dignerus Sueonibus, Attilo ſucceſſit. Oſteni ex ſorore nepos. Princeps. opt.

Dagerus Digneri F. Sub hoc Gothiæ & Sueciæ regna, cedente Domaro, in vnum coierunt. Dania ſubacta oppreſſus.

Alaricus vel Aluerus, Dageri F. Vtrorumque. Rutenos vicit.

Ingemarus vel Ingo, Alarici F. aurea catena ab vxore ſuſpenſus.

Ingellus Ingemari F. à fratre occiſus.

Germundus Ingelli F. à Danis, quos vicerat ſtrangulatur.

Haquinus Ringo Germundi F. Haraldum Danorum Regem vicit, Princeps fortunatiſſimus & bellicoſiſſimus.

Egillus

A. C. *Reg.*

A Egillus Vendilkraacha, Ringonis F. à tauro occiſus.

Gotharus II. Egilli F. Sub eo Longobardi è Scandia egreſſi. A fratre Faſtone cæſus.

Faſto.

Gudmundus Faſtonis F.

Adelus Gothari F. Iarmerum Daniæ regem vicit.

Oſtanus Adeli F. ob tyrannidem à ſuis exuſtus.

Ingemarus Canutus Oſtani peſſimi optimus F. Danorum inſidiis trucidatur.

Holſtanus Ingemari F. Gothis, Biorno Sueciis imperauit, regno iterum diuulſo. At Holſtano mortuo, Biorno gener vtriſque imperauit. Vicit Snionem Danum.

464 Raualdus Biornonis F. Gothiæ, Sueciæ, & Daniæ Rex.

481 Suarthmannus.

B Tordo II. Suarthmanni F. Dania ab Arthuro eiectus.

509 Rodulfus regno depoſito Gothos in Italia adit.

Hathinus Vlſonem fratrem Herculis petentibus Regem dedit.

Athilus III.

Tordo III.

Algothus II. Ruſſos fecit tributarios. Optimus princeps.

Oſtanus tyrannide occupata, ob rapinas Goſtagus dictus, & ab Artho ſtrangulatus.

Arthus Algothi F. princeps clariſſ.

Haquinus Oſtani F.

Carolus Haquini F.

Carolus Caroli F.

Birgerus.

Ericus IV. Birgeri F.

Torillus, ſiue Totilus.

C 764 Biornus pacificus.

Alaricus Biorni F.

800 Biorno, aliis Bero, Alarici F. Carolo Magno confœderatus Chriſtum ſuſcipit ab Heberto primùm, deinde à S. Anſgario.

Bratemondus Frò, à Siuardo fratre cæſus. Ad idololatriam recidit.

Siuardus Frò à mattonis Norregienſibus in acie occiſus.

Herotus Thoram F. Regnero Dano elocat.

Carolus, regni occupator, Saxoni & Crantzio Sorius dicitur, Gallis Attus, à Regnero Dano victus.

Biornus à Regnero Danorum Rege patre rex factus.

Hunc ſucceſſorem facit Crantzius Vieſertum *fratrem, quem Daxon Dionis regis Orientalis F. fraude captum excuſſit. Mox* Ericum *Vieſerti fratrem qui Ventoſi pilei nomen habuerit, Erico victo* Oſtenum *Suecum ſucceſſiſſe ait. Hunc* Stunbiornum, *Biurnonis Norvegiæ Regis, Erici fratris* Ericus *patruelis Olani F. expulit, & Daniam quoque pulſo Suenone occupauit. Hunc excepit* Olaus F.

D Ingeuallus vel Ingellus, Heroti F. Biorno pulſo, incendio periit.

Olaus Tretelia, Ingeualli F.

Ingo Olai F. Regneri Dani filiam duxit.

Ericus Ingonis F. Ventoſus pileus dictus.

Ericus Segerſel Erici F. Victorioſus. Othoni I. Imper. confœderatus, Suenonem Daniæ Regem expulit.

Ericus Aorſel, aliàs Stenchillus. Erici F. Chriſtum recepit, à D. Adaluardo edoctus. A ſubditis propterea trucidatus.

Olaus Schotkonung, Stenchilli F. vel frater, fidem Chriſti integrè cum ſuis omnibus amplectitur, à S. Sigfredo Eboracenſi Epiſcopo inſtructus, & Ioannes in baptiſmate nuncupatus, Crãtzio verò Iacob. Noruegiã ſubegit. E

Amundus Olai F. (Crantzio emundus) Olai frater. Annoſus ob ſenium dictus, vel Carbonarius quòd noxiorum ædes exureret.

Amundus Vilis, Annoſi nothus.

Haquinus Rode, ſiue Ruffus.

1018 Stenchillus Olai Schotkonung ex ſorore nepos, gigas, ſagittarius inſignis.

Deinceps duos Ericos *de regno contendiſſe Crantzius ſcribit. Mutuis cladibus attritis ſucceſſiſſe Stinkeldi* F. Halſtenum, *ob tyrannidem pulſum, ſuffecto* Amandro. *Ei ob iuſtitiam pulſo ſucceſſiſſe* Aquinum, *huic* Magnum, *Nicolai Danorum Regis* F.

Ingo ex inſidiis cæſus.

Sueno Sanguinarius, tyrannus, idololatra.

1080 Halſtanus Ingonis frater.

Philippus Halſtani F.

Ingo Philippi F. veneno periit. F

Ragualdus Knaphoſde, Ingonis F. à Suecis eligitur: Magnus verò Nicolai Danorum F. a Gothis. Cæſo à Veſtgothis Ragualdo, rerum potitur.

Magnus tyrannus. Quo adhuc viuo, Rex eligitur.

Suercherus, vel Suerco. A ſtabulario interfectus. Eo mortuo regnum diuiſum.

1150 S. Ericus, Iaduardi nobiliſſimi viri F. Ingonis Regis ex filia Chriſtina gener, à Suecis eligitur. Ab Henrico Scatelero, Suenonis III. Danorum Regis F. occiditur.

1160 Magnus, Henrici Scateleri F. à patre Rex dictus, à Suecis interficitur.

1184 Carolus Suercheri F. annis duobus ante Ericum Gothis præficitur. Occiſo à Danis Erico, à Suecis quoque ſuſceptus, Danos pellit, regna cõiungit. A Canuto S. Erici F. occiſus.

1168 Canutus S. Erici F. G

1192 Suercherus Caroli F. à ſuis interfectus.

1210 Ericus Canuti F. ab exilio reuocatus.

1218 Ioannes Suercheri F. Pius vel Iuuenis cognominatus.

1222 Ericus Balbus Erici F. Canutum Folchungum tyrannidem affectantem, à quo regno eiectus fuerat, occidit. Huic Birgerum ſuffectum ſcribit Crantzius, ſed Regis titulo abſtinuiſſe. 18

1251 Valdemarus, Birgeri Oſtrogothorum Ducis F. ex Ingeburge Erici Canuti filia. Sophiæ vxoris Danæ furiis contra fratres exacerbatus regno deiicitur à fratre Magno.

1277 Magnus Ladalaos, Valdemari frater.

1290 Birgerus Magni F. impubes, ſub Tutela Turgilli Canuti. A fratribus Erico & Valdemaro captus, tertia regni parte contentus viuere cogitur. At trucidatis perfidè fratribus regno pellitur à Mathia Chetelmundo regni gubernatore.

Magnus Smeech Erici occiſi ducis F. triennis à Norregis quoque Rex ſalutatur. Schoningia ad Suecos à Danis rediit. Regno pulſus ob tyrannidem. H

Crantzius Birgero Magnũ *Erici F. ſucceſſiſſe ſcribit, ann.* 1326. *mortuum: huic* Magnum F. *qui ſororem Euphemiam Alberto Magnopolenſi deſpondit, & ob perfidiam in ſponſam, Aquino F. ex Holſatia adductam, à proceribus reiectus eſt.*

1363 Albertus, Megapolenſis ducis Alberti ex Euphemia Magni ſorore F. Magnũ capit. Captus à Margarita Danorum & Noruegiorũ regina

1388 *Interregnum* Rege capto per annos ſeptem, cùm ſola Stokholmia Regẽ ſequeretur. Tandem

1395 Margarita Dana regina ſuſcipitur. Huius auſpiciis eligitur

1396 Ericus Pomeraniæ dux, Margaritæ ex ſorore nepos. Ob tyrannidem ſponte in Pomeraniam

exce

A. C. — Reg.

exceedit.

1442 Chriſtophorus Bauarus, Erici ex ſorore nepos, Danorum & Suconum & Noruegiorum Rex.

1448 Carolus Canuti, Ericum à Gothlandia in Pomeraniam pellit. Norvegiorum quoque rex creatur. Regno eiectus ob auaritiam præfectorum ab Epiſcopo Vpſalenſi. A quo coronatur Chriſtiernus Daniæ rex. At breui pòſt reuocatur Carolus Canuti.

1470 Steno Sture ſenior, Caroli ex ſorore nepos, Gubernator dictus, regium nomen reſpuit, Principis admiſit. Chriſtiernus regno recuperato eundem præeſſe paſſus eſt.

1503 Suanto Oſtrogothorum dux, Princeps. 33

1512 Steno Sture iunior, Spantoſijs F. Princeps, à Danis occiſus.

1520 Chriſtiernus Danorum Rex à proceribus quibuſdam eligitur. Sed ob crudelitatem pellitur eodem menſe.

1523 Goſtauus, Stenonis ſenioris nepos. 37

1560 Ericus XIV. Goſtaui F. 8

1568 Ioannes III. Erici frater.

1594 Sigiſmundus Ioannis III. Fil. Sueciæ & Poloniæ Rex.

EXTERNI REGES GOTHORVM, EX SCANDIA

inſula ante MMCL. annos egreſſorum, primùm ad Vlmerugos Cimmeros & Boſphorum, deinde ad mare Ponticum: hinc in Thraciam, Mœſiam, Pannoniam: ad extremum in Italiam, Galliam, & Hiſpaniam, torrentis inſtar effuſorum.

A. M. — Reg.

Gaptus.

Augis à curetibus cæſus.

Amalus Augis F. Vnde poſtea Oſtrogothorum Reges.

Baltus ſiue Galtus. Vnde poſtea Veſtgothorum Reges.

Gadaricus, Balti F. Magnus dictus, Gepidas & Vandalos domuit.

Filimerus Gadarici F. Scythis domitis ponte Mæotidem paludem tranſmiſit cum parte exercitus. Et ſic ea vna gente duæ euaſerunt, citra & vltra Mæotim. Alij in Orientem duce Amalo, alij in Occidentem, duce Balto conceſſerunt. Hinc dicti Scythæ, quòd Shytharum victores eſſent, ij potiſſimum: qui ad mare Ponticum ſunt.

Tanauſius, Vexoris Ægyptij minis irritatus, Aſiam inuaſit, & magna ex parte ſubactam, Sorino Medorum Regi (Crantzius Sorim vocat) conceſſit. Qui domum redeuntem non eſſent comitati, Parthi, id eſt, transfugæ dicti. Hinc Parthorum regnum.

Interregnum. Filino & Solaphito reglis iuuenibus (Plinon & Scolopitium Crantzius appellat) ducibus, Cappadociam Ponticam inuadunt. Inſidiis circumuenti occiduntur. Mulieres maritos vltæ Amazonum genus ad Thermodoontem conſtituerunt: cùm eorum quos viciſſent connubia dedignarentur, & tamen fœturæ cauſa, ad gentem perpetuandam, eos quos bello cepiſſent, tanquam admiſſarios ſeruarent.

Zenta, Crantzio Zeuta, philoſophus inſignis, homines militares etiam politicis artibus imbuit.

Sagillus Græcorum hoſtis perpetuus, ob cæſas ab Hercule Amazones.

Penaxagoras Sagilli F. Augen ſororem Herculi locauit, ex qua Eleff F. ſuſcepit, quem Græci corruptè Telephum dicunt.

Telephus auunculo ſuccedit, cùm Gothi ex Cimmeriis in Mœſiam retrò abiiſſent. Bello Troiano contra Græcos pugnauit. Dion.

Euripylus Telephi ex ſorore Priami F. eodem bello occiſus.

Inter media Gothorum (quos Scythas Græci vocant) hiſtoria ob ſcriptorum incuriam ignota vſque ad Cyrum primùm Regem Perſarum.

Thamyris, repudiato Cyri connubio, filij cædem vlta, Cyrum cum CC. millibus internecionem cæcidit.

Anthinus. Cuius filiam Darius cùm in vxorem non impetraſſet, Bellum Scythis intulit.

Antheas, à Philippo Macedone victus.

Gothilas Medompam F. Philippo deſpondit. Crantzio Gudila & Medompa.

Sitalcus anno CCC. ante Chriſtum, in Macedoniam ſub Perdicca irrupit. Et ſic Gothi ex Aſia in Europam rediiſſe primum videntur.

Dromogetes vel Dromochætes Lyſimachum in Thraciam vicit & cepit.

Tandbonta.

Batoiſta, Diceni philoſophi auctoritate leges Gothis dedit. Contra eum Auguſtus Imper. exercitum duxit in Illyricum.

Commoſicus (Commoſacus vel Comoſicus Crantzio) Rex & Pontifex, Iuliam Auguſti F. vxorem duxit.

Corillus.

Dorpaneus Danubium ſuperat. Cæſis bis Rom. Domitianus tributum Gothis pendere coactus fuit.

Decebalus victus à Trajano, vltra Danubium redit, in ſocietatem acceptus.

Oſtrogotha, ob negata ſtipendia Mœſiam inuaſit ſub Philippis. Faſtidam Gepidarum Regem vicit.

Cinna Iordani, aliis Omba vel Echina, vel Ouida, Decium Imper. cum F. occidit ad Hæmi radices. Gallus Imp. tributarius factus. Sub Galieno Pontum, Aſiam, Macedoniam, Græciam depopulantur, Epheſium templum incendunt. A Claudio Imper. ad Martionopolim cæſi ad CCCM.

Cannabas ſiue Cannabandes, Cinnæ F. ab Aureliano Imp. cæſus.

Hildericus Cannabæ F. contra Licinium pro Conſtantino Magno vti ſtipendiarius pugnauit, Ariarico & Atharico ducibus. Cum Rom. pacem coluit.

Gebericus Hilderici F. Pax cum Rom. Vandalos ſedibus ſuis eiecit.

Armanaricus ex Amalorum familia. Scythiam & Vandaliam ſubegit. Reb. geſtis in Septentrione Alexandro Magno comparatus. Vixit annos 110. Hunni eius imperium inuaſerunt, tranſmiſſa Mœotide. Cæſus ex inſidiis. Hac occaſione Gothorum regnum diuiſum. Alios Reges Oſtrogothi, alios Veſtrogothi habuêre, Orientales ſcil. & Occidentales, in Thracia primùm & Mœſia, deinde etiam in Italia, Gallia & Hiſpania.

OSTROGOTHORVM IN THRACIA,

Mœſia, vſque in Italiam

A. C. — Reg.

Vinnitarius Armanarici ex fratre nepos, ſolis Oſtrogothis imperauit in Thracia. A quibus Hunnorum bello preſſis, ſeſe Veſtrogothi ſeparatunt. Oſtrogothi relictis ſedib. ad Ponti litora redeunt. A Balambro (Crantzio Valamber) Hunnorum Rege cæditur. Oſtrogothi Hunnos pro ſociis recipiunt.

Hunimundus (Crantzio Hummundus) Armanatici F. Sueuos vicit.

Toriſmundus Hummundi F. Gepidis victis caſu equi perit.

Interregnum per annos XL. Nam Geremundus Toriſmundi F. Hunnorū fœdus peroſus, maluit ſub Theoderico Veſtrogotho militare, quam patriæ ſeruiêri Hûnis imperare. Interea Attila Hunnorū rex Oſtrogothus in belli ſocietatem

A.C. *Reg.*

A cietatem adductis, Europam miſerè vaſtauit, cùm Oſtrogothorum ex Amalorum gente Rex eſſet.

Valamirus, Vandalarici F. Vinnitarij N. Theodemiri & Vindemiri frater (quos Crantzius Dietmarum & Vitimarum vocat) Poſt mortem Attilæ ab Hunnis deſciuit. Valamiro cæſo à Sueuis.

Theodemirus frater, Sueuos, Pannonas, Sarmatas & Illyricos ſubegit. Cum Leone Imp. fœdere icto, Theodericum F. obſidem dedit, quem etiam regni hæredem moriens reliquit.

Vindemirus à Theodemiro fratre in Italiam miſſus, in ipſo ingreſſu obiit.

Vindemirus Vindemiri F. à Glycerio Imper. Galliæ Narbonenſi præfectus, illic cum Veſtgothis ſe iunxit.

B 493 Theodoricus Theodemiri F. Zenonis Imp. voluntate quinto anno regni imperium Italiæ Oſtrogothis peperit.

Succeſſores pete ex Catalogo Gothorum regum in Italia.

Vestgothorvm Reges, in Thracia, Gallia, vſque in Hiſpaniam.

☞ *Veſtgothi poſt mortem Armanaraci Regis, Hunnorum armis preſſi, qui Oſtrogothos in belli ſocietatem adduxerant, à Valente Imper. ſedes in Thracia & Mœſia impetrarunt, ſimulque Arianam religionem ab eo ſuſceperunt per Vlphilam Epiſcopum, ſuumque illud virus Oſtrogothis & Vandalis quoque communicarunt. Duces illorum tres,*

A.C. *Reg.*

Fridigernus, Alatheus & Safra Valentem Imp. acie victum in tugurio cremarunt Gratianus Imper. pacem cum iis fecit.

C Athanaricus Fridigerno ſucceſſit. Qui Conſtantinopoli cum Theodoſio Imper. amicè congreſſus obiit. Theodoſius Gothos ſua humanitate ita ſibi deuinxit, vt etiam ſine Rege cum ipſo aduerſus Arbogaſtum & Eugenium tyrannos militarint, per annos xxv. ſtipendia à Roman. accipientes. Quibus denegatis, Stiliconis perfidia, Honorio & Arcadio Imp. Rex eligitur in Pannonia à Gothis.

Radagaiſus. Alij verò Alaricum ex vetuſta Balthorum familia oriundum malebant. Ergo res ſic compoſita, vt Radagaiſus in Italiam deſcenderet, Alaricus in Pannonia maneret. Radagaiſus cum cc. millibus ſuorum in Feſulanis montibus à Stilicone incluſus, captus, cæſus, anno Salut. 409.

Alaricus I. cum cc. millibus Italiam ingreſſus, ab Honorio Imper. ſedibus in Gallia impetratis, perfidia Stiliconis exacerbatus Romam diripuit.

D 415 Athaulfus vel Athanulfus Alarici conſanguineus, Romam denuò vaſtauit. Per Honorij Imper. ſororem Gallam Placidiam vxorem conciliatus, relicta Italia in Gallias migrans, Sueuos, Alanos & Vandalos in Hiſpaniam expulit. E Gallia per Conſtantium Comitem pulſus, Hiſpaniam occupauit. Seditione ſuorum occiſus.

4?0 Sigericus vel Singericus ob pacis ſtudium à ſuis occiſus. 1

421 Vallia pacem cum Honorio fecit, & Galliæ Aquitaniæ partem obtinuit à Conſtantio Cæſare, quam Veſtgothiam, nunc corruptè Vaſconiam dicunt, Toloſæ regni ſedem conſtituit, Vandalos Hiſpania in Africam expulit. 22

42? Theodericus I. aliis Rodericus, in Catalanicis campis contra Attilam & Hunnos victor occubuit. 13

A.C. *Reg.*

E 456 Triſmundus Theoderici F. æger à ſeruo interimitur, fratris inſidiis. 3

459 Theodericus II. Toriſmundi frater. Riciarium Sueuorum Regem in Hiſpania occidit. 13

Succeſſores pete ex Veſtgothorum regum in Hiſpania Catalogo.

N O R V E G I O R V M.

Ex Saxone & Crantzio.

A.C. *Reg.*

Suibdagerus filiam Grami Danorum Regis rapuit. Eo cæſo, Daniæ ſimul & Sueciæ regna obtinuit. Ab Haddingo Grami F. vnà cum Aſmundo filio in acie occiſus.

F *Interregnum, ſcilicet Danorum regibus Noruegia paruerit. Tandem potentior reliquis Proceribus.*

Geuarus regnum arripuit.

Collerus ab Horuendillo Iutiæ præfecto, dum Daniæ Roricus præeſt, interfectus.

Interregnum, Regno in Ducatus diuiſo.

Frogerus à Fronte Danorum Rege ſingulari certamine victus.

Gotarus à Frotone Danorũ rege genero cæſus.

Rollerus Erici Diſerti frater à Frotone Rex conſtitutus.

Haſmundus à Fridlevo Danorum Rege victus ob denegatam filiam.

Helgo Ingelli Danorum regis F. Starcateri opera regnum obtinuit.

Haſmundus, Haldani Danorum regis ex Thorilda Noruega F.

Regnaldus à Gunnaro Suecorum regulo cæſus. Canis regis loco datus Noruegis. Regnum diſtractum.

G Haſmundus ope Haraldi, Haldani Danorum regis F. in regno cõfirmatus oppreſſa ſorore.

Olo Haldani ex filia nepos, oculorum fulgore terribilis. A Ringone Suecorum Rege Danis præfectus, occiſo Haraldo Rege. A Starcatero in balneo cæſus.

Omundus Olonis F. Daniæ Rex, cæſo Ringone ſocero etiam Noruegiam obtinuit.

800 Gotho liberalitate clarus.

830 Biorno à Regnero patre Danorum rege præfectus, ſub Ludouico Pio. Normanni Gallis innoteſcere cœpêre, Noruegi ſc. cum Danis.

Haraldus Gunildæ F. Aquino cœlitus interfecto.

Olaus in in mari merſus. Eo victo

Sueno Danorum Rex.

S. Olauus ex inſidiis cæſus à Canuto Danorum Rege.

Sueno Canuti Dani F. à patre Rex dictus.

H Magnus Olaui F. à proceribus electus, Daniæ regnum, mortuo Canuto Canuti F. ex fœdere tenuit.

Haraldus S. Olaui frater, ab exilio Conſtantinopolitano reuerſus, in Anglia mortuus.

Magnus Haraldi F.

Magnus Magni F. ab Haraldo Hyberno captus & attonſus.

Haraldus Hybernus, Magni ſe filium dictitans à Sinardo in venere cæſus.

Magnus è cœnobio à Sinardo reductus, ab Haraldi filiis occiſus.

Ingo, Haraldi F. Gibboſus, glaciali prœlio ſubmerſus.

Aquinus quidam regnum occupat: ab Erlingo cæſus.

Edingus procerum vnus Magnum F. Regem creat.

1420 Aquinus filij interfector.

Olaus

A.C. — Reg.

A Olaus bellum cum Germanis mercatoribus geſſit.
Ericus.
Aquinus Erici frater.
Magnus rex Sueciæ, Aquinum occidit.
1319 Aquinus Magni F.
Magnus Sueciæ rex, Aquini frater.
Aquinus Magni F.
Olaus Aquini F.
Margarita Daniæ hæres, mortuo Olao F. Norvegiam accepit: capto deinde Alberto Sueonum rege etiam Sueciam occupauit.
Ericus Pomeranus à Margarita adoptatus.
Chriſtophorus Bauarus.
Chriſtiernus I. Daniæ rex.
Ioannes Chriſtierni F. itidem. Vide Danorum reges.

B *Danorum ex Saxone Grammatico, Ioan. Magno, & Funccio Chronologia.*

A.M. — Reg.

Dan & Angul, Humbli FF. Ab hoc Anglia vetuſto nomine, Britannia poſt dicta, ab illo Dania.
Lotherus Dani F. Humblum fratrem expulit. Cæſus à ſuis.
Skioldus Lotheri F. optimus princeps.
Gram Skioldi F. à Suibdagero Noruegiæ rege cæſus.
Guthormus Grami F. à Suibdagero victore præfectus mox ſublatus.
Hadingus Guthormi frater, Suibdagero cæſo, Sueciæ & Daniæ rex, inde etiam Aſmundo Suibdageri F. Suſpendio periit Magus inſignis.
Frotho I. Hadingi F. Friſios domuit. Britanniam inuaſit, Curetes ſubegit. A Suanhuita ſorore, Regneri Sueconum regis vxore
C cæſus.
Haldanus I. Frothonis F. Roën & Scatum fratres interfecit, crudeliſſ.
Roë & Helgo Heidani Fr. Roë à Suecis cæſus. Helgos Suecos eiicit, Hodbroddum regem interficit. Tandem ſibimetipſi manus intulit.
Roluo Helgonis ex filia Vrſa F. Hiarthuaro Sueciæ præfecto cum optimatibus per dolum cæſus.
Hortuerus Hodbroddi regis Sueciæ F. regno paterno recepto Daniam inuadit. Cæterùm
Balderus, Othoni F. Selandiæ regulus à Danis eligitur. Eo tandem cæſo Hotherus regno potitus, à Boo Balderi fratre vincitur.
Roricus Hotheri F. Sueones rebellantes vicit.
D Hornendillus Iutiæ præſes à Rorico deficit.
Fengo Hornendillum fratrem occidit.
Amletus Fengonem necat.
Vigletus Amletum interficit.
Vermundus Vigleti F. Attilo I I. Suecorum regi tributarius.
Vffo Vermundi F. Saxones ſubegit. Olaus Manſuetus dictus.
Dan Vffonis F. degener.
Hugletus, vel Hugulitus Botuildum Suecum regno eiicit.
Frotho I I. Fortis, ſiue Vegetus, Frogerum Noruegiæ regem vicit, à Gotharo Gothorum rege cæſus.
Dan Frothonis F. Saxones cædit.
Adulfus cæſo patre Gothiæ & Daniæ rex.
Algothus Adulfi F.
Ericus Algothi F.
Lindormus Erici F. à rebellibus electus.

A.C. — Reg.

E Fridleus I. Celer è regia ſtirpe.
Frotho I I I. Fridleui F. Septenis. Sclauos ſubegit. Gotharo Noruego cæſo, Rollero Erici Diſerti ſororij ſui fratri regnum largitur. Rathenos & Hunnos vincit. Sueonibus ſubactis regem dedit Ericum. Sub eo Chriſtus natus, pace triennali. A venefica peremptus. Mors integro triennio à proceribus diſſimulata.
A.C. Fridleus I I. Frothonis F. occiſo Hiannone occupatore regni.
Frotho V I. Liberalis, Fridleui F. legitimus, Olaum Parcum fratrem nothum habens, X I I. an. puer patri ſuccedit. Saxoniam Starcatheri opera ſubegit. A Suertingo Saxone per dolum cæſus.
Ingellus Frothonis F. degener. A Starcathero ad meliorem mentem conuerſus.
Olaus I. Ingelli F.
F Frotho V Olaui F. Haraldum I. fratrem regni ſocium clàm ſuſtulit. Ab Haraldo & Haldano nepotibus in regia exuſtus.
Haldanus I I. Haraldi F. athleta inſignis, cùm triennium imperaſſet, relicto regno fratri Haraldo I I. Sueciam inuadit. Ericus Sueonum rex viciſſim Daniam petens, Haraldum occidit. Haldanus claſſe Erico victo captoque. Sueoniam Daniæ adiunxit.
Vnguinus Cothenſium rex, ab Haldano hæres relictus, à Regnaldo cæſus.
Siualdus I. Vnguini F.
Sigarus Sylualdi F. ab Hacone fratrum necem vlciſcente occiſus.
Syraldus I I. Sigari F. ab eodem acie victus.
Tota ſtirpe regia exciſa, præter vnam Gyritham, Alfi F. Sigari neptim: Dani creatis ex plebe principibus, Oſtmarum Scaniæ, Hundingum Sialandiæ præficiunt, Hanonem Fioniæ, Roricum & Haterum Iutiæ.
G Nubit interea Gyuritha Haldano Borcari Dani F. ex Drota Noruegiorum regis filia.
Haraldus I Haldani F. regulis omnibus oppreſſis, regnum Daniæ integritati ſuæ reſtituit. Victoriis clariſſ. L. an. pace nobiliſſ. A Ringone rege Sueonum ingenti prælio victus, ab Othino dæmone trucidatus eſt. Dania in Sueonum ceſſit poteſtatem.
Hetha bellicoſa mulier à Ringone Danis præfecta. Cæterùm muliebre imperium peroſis Danis regnum inuadit.
Olo Scaniæ præfectus à Ringone conſtitutus, ob crudelitatem conſpiratione procerum à Starchatero in balneo trucidatus.
Omundus Olonis F. Ringonem Noruegiæ regem cædit. Noruegiam ſubigit.
H Syuardus I. Omundi F. à Gotharo Sueonum rege victus, in acie occubuit; Dania tributaria facta, Iarmericus filius à Sclauis abductus.
Iarmericus Syuardi F. Sclauis elapſus regnum recipit, Gotharo oppreſſo Sueoniam occupat. Bicconis conſiliis oppreſſus ab affinibus.
Syuardus I I I. Iarmerici F.
Snio Syluadi F. ſub quo Longobardi, duce Aggone & Ebone, è Dania ſunt egreſſi. Eo cæſo à Biorne Gotho, regnarunt poſtea Suecorum reges.
Biorno.
Ranaldus.
Suartmannus.
Tordo. Haraldus Danus exul regnum inuadit, ope Germanorum & Anglorum. Tordone ſuperato regnum arripit.
Arthurus Anglorum rex. Variis inde vici-

A.C.		Reg.
	A norum armis preſſa eſt Dania. Tandem regnum arripuit.	
	Biorno, & Erici I V. Gothorum regis iugum excuſſit.	
	Haraldus I I.	
	Gormo I. Haraldi F. naturæ inueſtigator.	
	Gothricus Gormonis F. aliàs Godefridus, impius. Germanis & Sueonibus tributum impoſuit. Contra Carolum Magnum bella geſſit.	
	Olaus I I. Gotrici F.	
	Hemmingus Olaui F. cum Ludouico Pio fœdus icit.	
	Syuardus I I. Ring, Gotrici ex filia nepos victo Ringone conſobrino ex vulnere periit.	
	Regnerus Syuardi F. robore & victoriis clariſſ. Haraldum tyrannum vicit: primus baptiſma ſuſcepit. Ab Hella Britannorum rege ſerpentibus deuorandus obiicitur.	
B 869	Siuardus I I I. Iuarus & Biognus, patris Regneri necem vlti, tyrannos duos occidere. Syuardus tandem ſolus imperauit in alta pace.	
	Ericus I. Syuardi F. puer, ab Erico Haraldi fratre regno pulſus: Erico rurſus à Guthormo Haraldi F. cæſo regnum recepit, & Anſgarij ſuaſu pietatem Chriſtianam profiteri cœpit.	
	Canutus I. Erici F. ex Guthormi filia. Eius pueritiæ tutor Ennignupus datus.	
880	Frotho V I. Canuti F. ab Agapeto Pp. doctores petiit.	
	Gormo I I. Angliæ rex, Frothonis F. dum Daniam recipit, Angliam amiſit.	
887	Haraldus I I I. Gormonis F.	
902	Gormo I I I. Haraldi F. piorum perſecutor. Senex mœrore periit.	
916	Haraldus I V. Gormonis F. Othonis I. Imp. arma ſenſit, religionem ſuſcepit, Noruegiam ſubegit. A Sueone F. oppreſſus.	
	Sueno I. F. Suenortho ductus in baptiſmo, patrem Haraldũ expulit. Ab Erico victorioſo Gothorum rege pulſus. A fide Chriſti deſciuit.	
C	Ericus Victorioſus Gothorum rex, Daniam ſeptennio rexit. Eo mortuo, regnum recepit.	
	Sueno, & Chriſti fidem ſincerè complexus eſt. Sigritham Victorioſi viduam duxit.	
	Canutus Suenonis F. omnium Daniæ regum potentiſſimus, Angliam ſubegit, & occiſo per inſidias S. Olauo rege, Noruegiam occupauit.	
1014	Olauus Suenonis F.	
	Canutus II. Suenonis F. Angliæ regnum mortuo Eduardo obtinuit, Noruegiæ item & Sueciæ. In expeditione Rothomagenſi mortuus.	
1038	Canutus I I I. Canuti F. Anglos in officio retinens moritur.	
1042	Magnus D. Olaui Noruegiorum regis F. ex fœdere ſuccedit. Sueonem æmulum fudit. Equi præcipitio periit.	
D 1055	Sueno II. Canuti II. ex ſorore Eſtritha & Vlone Sueco (Vrſi ſemiferi nepote) nepos, Angliæ regno ab Haraldo exutus, Danorum regnum obtinuit idemque contra Haraldum Noruegiæ regem defendit. Senex obiit.	
1067	Haraldus V. Suenonis ſpurius. Biennium regnauit. D. Canutum fratrem expulit.	1
1069	D. Canutus I V. A Fionibus in templo cæſus.	10
1079	Olauus I I I. vel Nicolaus, Canuti frater, è Flandria vbi exulabat vocatus. Fames perpetua. Eo mortuo.	10
1090	Ericus I I. Bonus. Canuti frater, ex Suecia exul euocatus. Abundantia ſumma. In Cypro obiit Hieroſolymam petens.	13
1102	Haraldus Erici F. Daniæ præfectus.	2
1104	Nicolaus Erici F. minimus natu. Ob cæſum à Magno Nicolai F. Canutum, Erici I I. F. rex dictus Ericus, Canuti frater, ſæpe victus, tandem victor Cæſo in acie Magno, Nicolaus à Sleſuicẽſibus populari tumultu interfectus.	30

A.C.		Reg.
1132	Ericus I I I. Erici I I. F. Haraldum fratrem à Nicolao ſucceſſorem deſignatum occidit. A ſicario interfectus.	E
1140	Ericus I V. Haquini F. Erici I I. ex filia nepos, tutor Valdemari Canuti F. Olauum Haraldi F. æmulum occidit.	
1150	Sueno I I I. Erici I I I. F. à Sialandenſibus & Scanis, Canutus Magni F. à Iutis rex creatur. Tandem Friderici I. Imper. opera Canutum in gratiam recepit. Sueno, Sialandiæ præfectura data. Mox cùm Canutus iterum & Valdemarus & arma & regni titulum ſumpſiſſent, tandem poſt triennale exilium regni pars Suenoni data. Qua non contentus, cum per inſidias Canutum ſuſtuliſſet, à Valdemaro vita & regno exuitur.	
1163	Valdemarus D. Canuti F. Noruegiæ rex dictus Sclauos domitos ad Chriſtianiſmum traduxit. Canutum F. Collegam adſciuit. Canutum patrem in diuos retulit. Febre obiit.	24 F
1185	Canutus V. Valdemari F. Haraldum Sueonem profligauit. Bogiſlaum Sclauum ſibi ſubiecit. In hoc Saxo Grammaticus deſinit.	18
1203	Valdemarus I I. Canuti frater: Primus ſalutatus eſt rex Danorum & Vandalorum.	40
1243	Ericus V I I. Valdemari F. à fratre Abele dolo cæſus.	9
1252	Abel, cæſus à Friſiis ruſticis.	
1253	Chriſtophorus I. frater.	7
1260	Ericus I I X. Chriſtophori F. à ſuis cæſus.	27
1287	Ericus I X. Erici F.	34
1321	Chriſtophorus I I. Erici frater.	12
1334	Valdemarus I I I. Chriſtophori F.	42
1376	Margarita Valdemari F. Noruegiæ regina cum F. Olauo annos 12. & capto Alberto etiam Sueciæ.	35
1411	Ericus X Pomeranus, Daniæ & Sueciæ, à Margarita adoptatus.	28
1439	Chriſtophorus I I I. Bauarus, Daniæ & Sueciæ.	9 G
1448	Chriſtiernus I. Comes de Aldenburg, Diues cognomine, trium regnorum rex.	34
1482	Ioannes Chriſtierni F.	32
1514	Chriſtiernus I I. Ioannis F. ob crudelitatem pulſus.	9
1523	Fridericus I. Ioannis frater Daciæ & Noruegiæ. Goſtauus Suecorum rex ſalutatur.	11
1535	Chriſtianus, Friderici F.	26
1561	Fridericus I I. Chriſtiani F.	[illegible]
1588	Chriſtianus I V. Friderici I I. F.	

PERSARVM POST CHRISTVM.

H *Poſt ſalutarem Chriſti ortum Ceſtreſachus Perſarum rex primus omnium à Romano defecit imperio, eſtque à ſuis Aſia Imperator dictus. Imperauit is non ſolùm Perſis, ſed Armeniis etiam & Medis quæ duo regna ſuis opibus adiecit. Suntque per hac Perſæ rerum potiti annis trecentis vndeuiginti. Saraceni orientis imperium Perſis ademere, anno Salutis 632. hi multò latius quam illi dominati ſedem imperij fecere Baldacham vrbem, quæ olim Babylon, ad Euphratem ſita. Manſit inde his regnum incolume annis quadringentis ac duodeuiginti. Turci, quos nunc Turques, nunc Tierqumanos Armenius Aytonus vocat, ſunt inde rerum potiti, cœpitque illorum imperium anno Sal. 1051. Corasini, gens Scythica, Perſide occupata, imperij imaginem ſibi effinxere. Sunt Turcorum ab his arma parum feliciter tentata, mox & Syria non multò felicius inita, per hæcque non vna clade affecti breui imperium amiſere. Tartari dein (& hæc gens Scythica) Heccota regis ductu, Turcorum opes afflixere, ſuntque Aſiæ imperium adepti anno 1194. Ceperunt & Syriam ex Saracenis, Memphitico rege intra Ægypti paludes fluentaque compulſo. Inde variè vtrimque bellatum, manſit tamen ſumma imperij apud Tartaros, Tamerque ſextus gentis Imperator in Cathaiano ſibi regno fixit ſedem, & in Ægypto ingens mutatio poſtea facta eſt, vt ſerui Tricaſſi, Mamaluchi dicti, imperare cœperint. Nec ita multo poſt res Turcorum in antiquam fortunam reſtitui cœpta ſunt, miroque ſucceſſu creuere. Sab. lib 6. Enn. 10. Cum Perſarum regum poſteriorum in hiſtoriis neotericis multa fit mentio, rerum ſeriem ex Funcio, & G. Mercatore, Agathiam ſecutis, ab anno quarto Alexandri Seueri*

A *Seueri Imp. hic adducere placuit, quando Artaxerxes rex Perſarum Artabano Parthorum rege interfecto, regnum Perſis reſtituit, anno 4199. Mundi, Chriſti ducenteſimo vigeſimoſeptimo.*

A. C.		A. M.	
227	Artaxerxes.	1410	
242	Sapores, qui Valerianum Imp. cepit.	31	
273	Ormiſdates.	1	
274	Vararanes.	3	
277	Vararanes II. aliis Narſeus.	17	
294	Vararanes III.	0	4
295	Narſes.	7	9
302	Miſdates.	7	9
310	Sapor II. in vtero matris coronatus.	70	
380	Artaxerxes, Saporis frater.	4	
385	Sapores III.	5	
390	Vararanes III. ſiue Cermazat.	11	
401	Iſdigerdes, tutor Theodoſij Iuniori relictus.	21	
422	Vararanes IV. aliis Barrabanus.	20	
442	Vararanes V. Varraranis F.	17	4
459	Perozes.	20	
479	Valens.	4	
483	Cauades Perozæ F.	11	
494	Lambazes vel Zambades Perozæ frater. Procopio Blaſes dicitur.	8	
502	Cauades iterum, vxoris opera è vinculis erutus.	30	
532	Coſroës Cauadis F. à Iuſtiniano Tyberij duce victus. Vltimis ſeptem annis Hormiſdam F. conſortem imperij aſciuit.	48	
580	Hormiſda ſolus, à filio captus & occiſus.	8	
588	Coſroës Hormiſdæ F. ab Heraclio victus. Mahometum Pſeudoproph. profligat.	19	
627	Siroës vel Sirochus. Coſrois F.	1	
629	Adhæſit Sirois F.		7
630	Sarbaras vel Barazas, occiſo Adheſire regnauit.		6
	Batame Coſrois F. ei ſuffecta M. 7. Aliis Bormarim Coſrois F.		
630	Hormiſda victus à Saracenis, Mahometi ſuperſtitionem ſuſcepit. A Mahometano Caliphatu Perſarum regnum abſorptum. *Incerta & obſcura poſt hæc hiſtoria, niſi quòd memoratur.*		
	Gempſa Parthorum maximus Sultanus, qui ad Bactrianos & Aracoſios vſque imperium tenuit. Multis inde interiectis, vltimus ex ea ſtirpe.		
	Molaoncher.		
	Aſſimbeius Vſuncaſſanus Armeniæ præfectus, Moloanchere interfecto regnum occupauit.		
	Iacuppus Aſſimbei F. Arduellem ſororium ſuum prophetam nouum interfecit, qui genus ſuum ad veteres reges ferebat.		
	Aluantes Iacuppi F. pulſo fratre Moratchamo, cæſus ab Hiſmaele Sopho.		
1949	Hiſmaël Sophus Harduellis F. regnum occupat, patriam religionem introducit.		

(Margin: B beside 442; C beside Batame; D beside 1949.)

PARTHORVM REGES.

Fuerunt Parthi, *quoad primam originem, Scytharum exules, id quod nomen ipſum atteſtatur: qui ſeditione domo pulſi, Cyaxare Medis imperante, modicam terram inter Hyrcaniam, Dahas, Areos, & Parthenos furto occupatam ab initio tenuêre. Terra ipſa nemoroſa, montana, & inops frugum, quippe quæ regium non poſſet alere exercitum, atque ob eam rem curſu regionem Arſacidæ præteribant. Pars eius circa Rhagas ſiue Phageam terræmotibus infeſta. Media pars illi ad Occaſum finitima: à Septentrione Hyrcania: ad Ortum Aria prætenditur: quà ad Meridiem vergit, Caramania deſerta. Gens ipſa Aſſyriis mediiſque temporibus obſcuriſſima, regnoque Medis ad Perſas translato, velut vulgus ſine nomine, victoribus præda fuit. Poſtremò Macedonibus ſeruierunt. Poſt Magni Alexandri tempora Seleucus primi Seleuci pronepos bellum cum Antiocho fratre de regno diu conſertum habuit: quam temporum occaſionem nactus Theodotus Bactrorum præfectus, ſeu Euthydamus, vt quidam ſcribunt, à Seleuco defecit. Secuta inde Parthorum defectio Arſace Scytha, latrocinio viuere ſueto, cum Danorum manu,* E *qui & Parini nuncupati ſunt; Mandragora præfecto Seleuci vi oppreſſo, Parthiam inuadit, circa primi belli Punici tempora, Romæ L. Manlio & Attilio Regulo Coſſ.* Sabell. Ennead. lib. 6. *Itaque Aſia maior Parthis ceſſit, poſt Alexandri mortem anno* CLXXII. *atque imperium ab Arſace vſque ad Artabanum cum magna gloria militaris diſciplinæ floruit annos circiter* D. Plinius XIV. *numerat Parthorum regna.* Trogus *his Orientis tribuit imperium velut orbis diuiſione cum Rom. facta. Hinc Artaxerxes Perſa cæſo Artabano regnum ſuſcepit: idque Perſæ tenuerunt annos amplius* CCCC. *quouſque Homarus princeps Arabum, Perſiam & Syriam inuaſit.* Io. Bodinus Methodi hiſtoriarum cap. 6.

- Arſaces I. A quo reges omnes Parthorum Arſacis nomen traxêre.
- Arſaces F. Contra Antiochum Seleuci F. duxit equitum XX. peditum CM.
- Pampacus Arſaces, vel Priapatius.
- Pharnaces aliis Phraates Pampaci F. Mardos domuit.
- Mithridates Pharnacis frater. Bactrianos ſubegit, imperium à Caucaſo monte ad Euphratem fl. propagauit.
- Phraates Mithridatis F. Scyticho bello à ſuis deſtitutus periit.
- Artabanus Phraatis patruus, cæſus à Colcharariis. F
- Mithridates Artabani F. Magnus ob res geſtas. Pulſus ob crudelitatem.
- Herodes, vel Hyrodes, vel Orodes, Mithridatem fratrem captum necat. M. Craſſum cæcidit.
- Phraates Herodem patrem veneno ſuſtulit.
- Teridates pulſo Phraate.
- Phraates II. Orodis F. ſigna Romanis reddidit. A Phraatace ſpurio interemptus. Phraatace cæſo, à populo vocatus ex Arſacidarum gente.
- Orodes II. qui propter crudelitatem in venatione occiſus eſt.
- Vonones Phraatis F. Roma, vbi obſes fuerat, aduocatus, propter ignauiam à Parthis derelictus.
- Artabanus Medorum rex Vononem vicit.
- Vardanes Artabani F. patri mortuo ſuccedens, propter bellum contra Rom. motum à ſubditis cæſus.
- Gotarzes Vardanis frater per inſidias ſublatus.
- Vologeſus tertius frater, fratribus ſuis Pacoro Mediam, Tiridati Armeniam diſtribuit. G
- Vologeſus ſub Commodo Armeniam vaſtat.

* *Adduntur Prioribus à Iac. Gualterio ſequentes.*

- Coſroës.
- Parthenaſparte.
- Phraates III.
- Phraates IV.
- Vologeſes I.
- Vologeſes II.
- Vonones II.
- Artabanes I.
- Artabanes II. *& vltimus R. Parthor. ita Genebrardus in Chronico, quod fuit anno Chriſti* CC.

HIEROSOLYMITANI REGES CHRISTIANI.

Sub Philippo Henrici F. Francorum rege, expeditio in terram Sanctam inſtituta, ductu Petri eremitæ, & Hieroſolymæ capta. Latinorum procerum delectu habito, rex creatus primus.

A. C.		Reg.
1099	Godofredus dux Bononienſis, vulgò Bolionius, Godofredi Gibboſi Lotharingiæ ducis F. Marchio S. Imperij in Brabantia, fundator Capituli Antuerpiæ.	1
1100	Balduinus I. fratre peſtilentia mortuo.	18
1118	Balduinus II. patrueli ſucceſſit.	16
1134	Fulco gener Balduini, in venatione ab equo lapſus periit.	8
1143	Balduinus III. Fulconis F. tredecim annorum puer regnum init.	20
1163	Almericus Comes Aſcalonis, alter Fulconis F.	10
1173	Balduinus IV. Almerici F. leproſus.	2
1184	Balduinus V. Gulielmi Montisferrati Marchionis & Sibyllæ Almerici filiæ, puer auunculo ſucceſſit, tribus vix menſibus ſuperſtes, malo Chriſtianorum fato.	
1185	Guido Luſinianus à Sybilla vxore, mortuo	

(Margin: H beside A. C. / Reg.)

A. C.		Reg.
	Balduino priuigno, IIX. creatus, capitur à Saladino, Hieroſolyma amittitur. Ipſe pro iure regni Hieroſolymitani regnum Cypri à Ricardo Anglo accipit.	
1188	Henricus Campaniæ Comes. Eliſa Balduini V. ſorore ducta, dotali iure, conciliante Anglo, rex ſalutatur.	7
1195	Ioannes Brennus, capta & mox amiſſa Damiata, in Italiam venit, & Iolen F. Friderico II.	

A. C.		Reg.
	Cæſari, Siciliæ regi, deſpondit. Hinc reges Siculi etiam regni Hieroſolymitani titulum aſſumpsêre. Chriſtiani Syria & Hieroſolymis à Saladino pulſi.	
	* Adduntur prioribus Polacus, qui inter Balduinum II. & III. inſerendus.	
	Saladinus qui & Ægypti Caliphas, anno circiter MCC.	
	Saphandinus ſucceſſit. *Geneb. in Chronico.*	

* CATALOGVS REGVM HIEROSOLYMITANORVM, QVI SARACENIS DEPVLSIS TERRAM SANCTAM FIDE ET ARMIS SIBI VENDICARVNT.

Ordo.	*Nomina.*	*Anni Domini.*	*Regni.*
I.	Gothefridus, Bolonius, Lotharingiæ Dux, communi Europæorum Principum expeditione, capta in Palæſtina Aſiæ Hieroſolyma, omnium conſenſu primus Chriſtianus Rex ibidem conſtituitur.	1099.	1.
II.	Balduinus, Francus, frater.	1100.	18.
III.	Balduinus II. de Burgo ſiue Rohas conſobrinus.	1118.	13.
IV.	Fulco, Ruffus, Andegauenſis Comes, gener ex Meliſinda filia.	1131.	11.
V.	Balduinus III. filius.	1142.	20.
VI.	Almarichus, Pinguis, frater.	1162.	11.
VII.	Balduinus IV. Leproſus filius.	1173.	12.
VIII.	Balduinus V. Pupillus Monſferratenſis Marchio, ex Sibylla filia nepos.	1184.	
IX.	Guido Luſignanus, Gallus, Vitricus, ſub huius tertium annum, corruptiſſimo noſtrorum diſſidio, Vrbs ſancta denuò amiſſa eſt & Reges exploſi.	Eodem.	8. Menſes.
X.	Henricus qui ex alto lapſus, periit.		10.
XI.	Ioannes Brennus, ſiue de Bregna, Gallus, contra Almarichum prædicti Guidonis fratrem affinémque in Cypri Regem à nouis militibus eligitur.	1209.	
	Poſtea regno hoc Chriſtianis penitus adempto, ſolum titulum Fridericus Siciliæ Rex propter Iolen coniugem Ioannis prædicti filiam, hæreditario iure poſteris ſuis Siciliæ Regibus reliquit.		
	☞ *Porrò ſeriem omnium Principum tam Eccleſiaſticorum quam ſecularium, vide in Loco de Religione Tit. Cultus Religioſus ſecundarius qui homini accommodatur.*		
	5. Perſequendo alios armis, &c.		

ARABVM, SARACENORVM AMIRÆ SIVE REGES.

A. C.	*Ex Cedreno, Funccio & G. Mercator.*	A. M.	
621	Mahometus pſeudopropheta dux Arabum factus, tyrannidē inuaſit, an. Mūdi 4587. Heraclij X. E Mecha pulſus à Iudæis incolis, latrocinari primū, inde iuſto exercitu graſſari cœpit. Hāc Alhegirā, h. e. fugā vel peregrinationem vel expeditionē appellant. & ab ea computant annos Saraceni.	10	
631	Eubokara, vel Abubachar, vel Eubezer cognomine Abdalla.	2	6
634	Aumar ſiue Omar. Cenſum fecit populi. Hieroſolyma capta, Perſis occupata.	10	6
644	Odmen, Hoam, ſiue Hotman.	12	
656	Haly.	4	9
661	Alhatem.	0	6
	Moauui, ſiue Muhanias. Syracuſæ captæ, Sicilia vaſtata.	19	
681	Ezid ſiue Gizid.	3	8
684	Habdalla tyrannidem inuadente, electus poſt mortem Ezid.		
	Maruan vel Maruem.	0.	9
685	Hedimelech vel Habdimelech Maruanis F. Africa occupata.	22	
706	Vlid, Izethus Cedreno. Hiſpania vaſtata.	9	
715	Zulzimin, aliis Solyman.	3	
718	Haumar, vel Vmar.	2	4
721	Ezid vel Gizid II. Abdiramo duce Burdegala direpta. Saraceni à Carolo Martello cæſi quieuerunt.	4	
724	Euelid, Gizidis F. Iſamus Cedreno.	18	
742	Walidus.	1	
743	Gizid III. à ſuis occiſus.	1	
744	Maruan II.	6	
755	Habdallas II. Eius anno nono Turci Caſpias portas egreſſi, Armeniam inuasêre.	21	
776	Mady ſiue Muhamad.	1	
785	Moyſes Mady F.	9	
786	Aaron Moyſis frater.	25	
809	Muhamad Aaronis F.	5	
814	Habdallas III.	17	
831	Muhamad, Cedreno Mamunus.	40	

Saraceni cum Perſis bella iterarunt, Perſæ Turcorum auxilio vicerunt. Turcæ ſenſim & Perſicum & Saracenicum regnum abſorpſerūt, Tragolipace Mucaleto Sultano primo Perſarum dicto an. M. 4838. Chriſti 871. & qui eum ſecuti ſunt Sultani omnes dicti fuêre in varios principes, pro occaſione deuictarum prouinciarum, diuiſi. Quoad tandem Monarchia Saracenicæ ſiue Mahumeticæ fundamenta iacta fuere ab Othomanno, an. M. 5267. Chriſti 1301.

☞ *Vide aliam ſeriem multum ab hac diuerſam*, inter indices Chronologiæ Iac. Gualt. Indice IX.

TVRCORVM REGES.

Anno Mundi 5013. *Chriſti vero* 1051. Turquiniani *Aſiæ regnum occuparunt. Ex Funccio, & Mercatore, & Drechſlero, & P. Ioui: Eorum primus Dominus*

A. C.		Reg.
	Sador, cui ſucceſſit.	
	Dogriſſa.	
1077	Aſpalem. Cuius nepos Solimannus Cappadociam ſubegit, ibique Turcorum regnum inchoauit.	
1086	Melecha. Cuius auctoritate & Solimannus & Attot Meſopotamiæ Sultanus Antiochiam Syriæ occuparunt, & Græcis Imperatoribus Aſiæ regnum eripuerunt.	4
1095	Belchiarok. Eo mortuo, fratrem illius Turcæ interemerunt. Armenij Turcos ſeditione agitatos è Perſide pellunt. Fugiunt illi ad Solimannum Cappadociæ Soldanum. Et ſic res Turcorum in minori Aſia plurimùm ſunt auctæ.	5
1300	Othomannus Turcorum imperium ſuſcepit, Bithyniam domuit.	28
1328	Orchanes Othomanni F. in expugnatione Pruſſiæ Bithyniæ à Tartaris cæſus.	22
1350	Amurathes Orchanis F. in Europam traiecit, vocatus à Ioanne Cantacuceno Imperat. Conſtantinopolitano per Boſphorum Thracium. A ſeruo Lazari, Deſpotæ Seruiæ in campis Caſſouiis cæſus.	23
1373	Baiazethes Amurathis F. fratrem Solimannum interemit. Bulgariam domuit, octo annis Byzantium obſedit. Chriſtianos ad Nicopolim vicit. Tandem à Tamberlâne captus, & in cauea ferrea circumductus.	26
1398	Calepinus ſiue Cyriſcelebes Baiazetis F. natu maximus.	6

Orcha

A. C.		Reg.
	Orchanes F. quem Moyſes patruus & tutor pupillo oppreſſit.	
1405	Mahometus Baiazethis tertius F. qui primus Danubium traiecit.	14
1419	Amurathes II. Mahomethi F. Fratrem Muſtapham acie vicit.	31
1449	Mahometus II. Amurathis F. Thurſinem & Calepinum fratres in cunis interfecit. Conſtantinopolim cepit.	32
1481	Baiazethes II Mahometi F. Zyzimum fratrem ad Rhodios fugere compulit. In monaſterium detruſus, veneno periit à Selimo F. dato.	31
1512	Selimus fratres Achmatum & Corcuthum ſtrangulauit.	8
1520	Solimannus Selimi F.	46
1565	Selimus Solimanni F.	10
1575	Amurathes III. Selimi F.	20
1595	Machomethes Chan Amurathis F.	8
1604	Achmetes Mahometis ætat. 15.	14
1618	Muſtaphas. ſincarceratus.	1
1619	Oſmannus adoleſcens ann. 13. Muſtaphæ patruo ſucceſſit.	

TARTARORVM REGES.

Horum vt barbara ſic incerta eſt ſucceſſio, niſi quantum ex Haytono Armeno colligi poteſt. Changius *Cham, quem Sabellicus Cangusſtā vocat, Tartarorum Imp. creatus, anno Sal.* 1205. *abrogato dæmonum cultu, ad Caſpium vſque mare proceſſit, Turquiam maiores Aſiæ occupauit.* Hoccota *Changij F. per Caucaſeas portas egreſſus, Aſiam occupauit, anno* 1242. *Eius filij tres: Iachis, Batho & Tagladas, imperium longè latéque propagarunt.* Guiſga *Hoccota F.* Mago *ſiue Meto Guiſgæ conſanguineus, ab Haytono rege Armenio ad Chriſtianiſmum conuerſus per Haalonem fratrem, Perſarum Caliphum ſuſtulit: & niſi morte ſublatus fuiſſet, Hieroſolymam Chriſtianis reſtituiſſet. Anno* 1260. Cobilia *Magonis frater.* Tamberlanes, *qui anno* 1405. *perijt, Orientem totum torrentis inſtar ſuis armis inuoluit & obruit, Baiazethem Turcarum principem vicit. Succeſſere ei filij felicitate diſpares.*

VANDALORVM REGES IN HISPANIA ET AFRICA.

A.C.	*Ex Funccio.*	Reg.
382	Modogiſilus vel Gondogiſilus, Vandalorum rex, cum illi, ſuis terris relictis, alienas inuadere cœperunt.	20
412	Gunderichus Hiſpanias occupat.	16
438	Giezerichus. Vandali vocati a Bonifacio præfecto Africam inuadunt. Viſegothi relictam à Vandalis Hiſpaniam occupant. Cum Vandalis Valentinianus pacem fecit. Atque ita Vandali per xxcv annos Africam obtinuerunt.	48
476	Honoricus in Africa.	8
484	Gundamundus.	12
496	Thraſamundus.	27
523	Hildericus, pius valde erga Catholicos.	7
530	Gilimer fraude regnum occupat. Victus à Beliſario, finem Vādalico regno in Africa impoſuit.	5

*IMPERATORES ROMANI POST CHRISTVM IVXTA SERIEM TEMPORVM.

Nomina.		*Creationis* Anni.	Dies.	*Obitus* Anni.	Dies.
Poſt magnum illum Iulium in Senatu trucidatum, primum Romanorum Imperatorem ſucceſſit Auguſtus Imperij agens annum 42. anno Chriſti.		1.		16.	19. Auguſti horâ diei 9. Nolæ.
Tiberius.		16.	19. Auguſti.	39.	16. Martij.
Caius Caligula.		39.	16. Martij.	43.	24. Ianuarij.
Claudius.		43.	24. Ianuarij.	56.	13. Octobris.
Nero.		56.	13. Octobris.	70.	10. Iunij.
Galba.		70.	10. Iunij.	71.	16. Ianuarij.
Otho.		71.	16. Ianuarij.	71.	21. Aprilis.
Vitellius.		71.	20. Aprilis.	71.	22. Decembris.
Veſpaſianus.		72.		81.	24. Iunij.
Titus.		81.		83.	13. Septembris.
Domitianus.		83.	13. Septembris.	98.	18. Septembris.
Nerua.		98.	18. Septembris.	100.	27. Ianuarij.
Traianus.		100.	27. Ianuarij.	119.	3. Auguſti.
Adrianus.		119.	11. Auguſti.	114.	10. Iulij.
Antonius Pius.		140.	10. Iulij.	163.	7. Martij.
Marcus Aurelius Philoſophus.	duo fratres ſimul.	163.		182.	17. Martij.
Lucius Verus.		163.	die obitus patris.	191.	
Commodus.		181.	17. Martij.	194.	31. Decembris.
Pertinax.		195.	1. Ianuarij.	195.	25. Martij.
Didius Iulianus.		195.	25. Martij.	195.	29. Septembris.
Septimius Seuerus Peſcennio & Albino deuictis.		195.	1. Iunij.	215.	4. Februarij.
Caracalla Getæ fr. occiſor.		213.	4. Februarij.	219.	8. Aprilis.
Macrinus.		219.	11. Aprilis.	220.	6. Iunij.
Heliogabalus.		220.		224.	19. Februarij.
Alexander Mammeæ.		223.	6. Martij.	237.	18. Martij.
Maximinus.		237.	4. Octobris.	240.	
Pupienus.		240.			
Balbinus.		240.			
Gordianus.		240.		246.	1. Martij.
Philippus.		246.		253.	
Decius.		253.		254.	
Gallus cum Voluſiano.		254.			
Valerianus.	ſimul.	257.		261.	capitur à Perſis.
Gallienus.		257.		169.	21. Martij.
Flauius Claudius.		269.		271.	4. Februarij.
Quintilius Claudij frater.		271.		271.	
Aurelianus.		271.		278.	29. Ianuarij.
Tacitus.		278.	25. Septembris.	279.	Menſe Martio.
Florianus.		279.		279.	3. Iulij.
Probus.		279.	3. Iulij.	283.	3. Nouembris.
Carus.		283.	3. Nouembris.	284.	
Carinus.	Fratres filij Cari.	284.		284.	
Numerianus.		284.		284.	
Diocletianus.		284.	21. Aprilis.	304.	19. Februarij. Abdicat.
Maximianus aſcitus à Diocletiano.		286.	21. Aprilis.	304.	19. Februarij Abdicat.

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.

IMPERATORES ROMANI.

Nomina.	*Creationis.* *Anni.*	*Dies.*	*Obitus* *Anni.*	*Dies.*
Conſtantinus Chlorus, pater Conſtantini Magni.	304.	19. Februarij.	306.	25. Iulij.
Galerius Maximianus cum Conſtantio.	304.	19. Februarij.	311.	Menſe Septembri.
Conſtantinus Magnus.	306.			
Maximus in Oriente cum Conſtantino.	310.	25. Iulij.	337.	21. vel 22. Maij.
			313.	
Maxentius in Occidente contra Conſtantinum.	306.		312.	25. Septembris, in Tiberi ſubmerſus.
Licinius contra Conſtantinum.	310		326.	
Conſtantinus iunior. } Fratres ſimul à morte patris.	333.			
Conſtans.	337.		340.	
Conſtantinus.	337.		350.	Menſe Martio.
Iulianus Apoſtata.	361.		351.	5. Octobris.
Iouianus.	363.	5. Octobris.	363.	26. Iunij.
Valentinianus. } Fratres ſimul.	364.	27. Iunij.	364.	9. Februarij.
Valens.	364.	25. Februarij.	375.	17. Martij.
Gratianus.	367.	28. Martij.	375.	9. Augusti.
Maximus tyrannus, occiſo Gratiano.	383.	20. Augusti.	383.	25. Augusti.
		25. Augusti.	388.	15. Maij.
Valentinianus Iunior.	375.		392.	
Theodoſius Magnus.		22. Nouembris.		27. Augusti.
Arcadius. } Fratres ſimul ab obitu patris.	379.		395.	
Honorius.	395.	14. Ianuarij.	408.	16. Ianuarij.
Theodoſius Iunior.	395.		423.	1. Maij.
Valentinianus 3.	408.		450.	15. Augusti.
Martianus.	425.		455.	28. Iſlij.
Auitus.	450.	15. Octobris.	457.	17. Martij.
Leo Magnus.	455.	28. Iulij.	456.	26. Ianuarij.
Maioranus cum Leone.	457.	2. Iulij.	474.	17. Maij.
Seuerus cum Leone.	457.	16. Ianuarij.	461.	Menſe Ianuario.
Anthemius cum Leone.	461.	1. Aprilis.	465.	9. Augusti.
Olybrius cum Leone.	465.	19. Decembris.	472.	15. Augusti.
Glycerius cum Leone.	472.	12. Aprilis.	472.	11. Iulij.
Zeno.	473.	11. Iulij.	474.	23. Octobris.
Iulius nepos cum Zenone.	474.	5. Martij.	490.	27. Iunij. Abdicat.
Momillus Augustulus cum Zenone.	474.	Menſe Ianuario.	475.	6. Aprilis.
	475.	24. Iunij.	476.	28. Augusti.
Baſilicus cum Zenone.		31. Octobris.		2. Augusti. Abdicat.
Anaſtaſius.	476.			
Iuſtinus.	491.		518.	10. Iulij.
Iuſtinianus Magnus.	518.	7. Aprilis.	527.	1. Augusti.
Iuſtinus Iunior.	527.	10. Iulij.	565.	13. Nouembris.
Tyberius 2.	565.	1. Aprilis.	576.	2. Octobris.
Mauritius.	579.	13. Nouembris.	583.	10. Augusti.
Phocas.	583.	2. Octobris.	602.	24. Nouembris.
Heraclius.	602.	16. Augusti.	609.	27. Martij.
Conſtantinus Heraclius.	610.	24. Nouembris.		Menſe Maij.
Heracleonas.	641.			Menſe Augusti.
Conſtans Iunior.				Menſe Octobris.
Conſtantinus Pogonatus.	641.			15. Iulij.
Iuſtinianus Iunior.	642.			
Leontius.	668.		686.	15. Augusti.
Tyberius 3. Abſimarus.		15. Iulij.		
Philippus Bardanes.	686.			
Artemiſius Anaſtaſius.	694.			
Theodoſius Adramitenus.	697.			
Leo I. Conon Iſauricus Iconomachus.	711.			
	715.		713.	
Conſtantinus Copronymus.	715.			
Leo filius Copronymi 4.			715.	Abdicauit 25. Martij.
Conſtantinus Porphyrogeneta cum Irene matre.	717.		741.	18. Iunij.
		25. Martij.		
Irene ſola.	741.		775.	15. Augusti.
		18. Iunij.		
	775.		786.	7. Septembris.
	780.	15. Augusti.	797.	
	707.	7. Septembris.	801.	

VETERE

VETERES SARRACENORVM REGES.

Qui Chriſtianos extirparunt. Pete ex Loco de Saracenis.

ILATIÆ PRINCIPES POST CHRISTVM.

GOTHORVM.

Ex G. Mercatoris Chronologia.

A.C.		A.M.
476	Odoacer Herulus primus Barbarorum rex in Italia. Theoderico Oſtrogotho Rauennæ cæſus.	166
493	Theodoricus Amalus, Theodemiri F. à Zenone Imp. adoptatus, Odoacro regnum eripuit.	336
526	Athalaricus Eucherij F. ex Amalaſuenta Theoderici filia.	8
534	Theodahatus ab Amalaſuenta in regni thorique conſortium receptus. Ea perfide interfecta regno deiectus.	2
539	Vitiges. Mathaſuenta Amalaſuntæ F. vxore ducta. Captus à Beliſario.	4
540	Ildoualdus vel Ildibaldus vel Theudibaldus vel Hildebrandus, Cranzio Ildonadus, in conuiuio à Builla occiſus.	1
541	Ataricus Rogus vel Eutarius vel Araricus à Gothis occiſus ob fœdus cum Græcis initum.	13
	Totilas Badulla, Ildoualdi nepos Tarniſij natus, Romam bis cepit. A Longobardis Narſetij militantibus cæſus.	11
552	Teias Fridigerni F. dux fortiſſimus, à Narſete victus.	1
	Gothorum regnum ſublatum, Rauenna regia capta, Gothi in Italorum nomen abiere, cum in Italia regnaſſent an. 77. bellum ſuſtinuiſſent Beliſarij & Narſetis per an. 18. Roma Orientali imperio addita, Narſes Proconſulis loco Italiam rexit, & obiit an. 567.	

GRÆCORVM EXARCHI RAVENNATES IN ITALIA, PERENNES VICARII QVIDAM Imperatorum Conſtantinopolitanorum,

Ex G. Mercatore.

Victis Gothis, Italiam pro Imp. Græco rexit NARCES *eunuchus: At cùm à Sophia Iuſtini Imp. vxore per contumeliam ad gynæceum telam texendam euocaretur, Longobardos in Italiam euocauit, vt belli neceſſarium prætextum haberet. Alboinus itaque Longobardorum regnum in Italia fundauit. Mortuo Narſete, Græci Impp. Exarchum ei parti Italiæ præfecere, quæ à Longobardis occupata non fuerat, Sedes Exarchatus Rauenna conſtituta.*

A.C.		Reg.
569	Longinus Patricius.	
584	Smaragdus.	
587	Romanus.	
603	Smaragdus iterum.	
611	Ioannes Lemigius.	
619	Eleutherus Io. Campſinum tyrannum Neapoli interfecit. Tyrannidem arripiens, Luceolis à militibus cæſus.	
616	Iſaacius.	
643	Theodorus Calliopa.	
650	Olympius cubicularius.	
653	Calliopa iterum.	
687	Ioannes Platon.	
702	Theophilactus Patricius.	
710	Ioannes Tizocopus.	
715	Scholaſticus Patricius.	
725	Paulus Patricius à Rauennatibus cæſus.	
727	Eutychius.	
	Rauenna à Longobardis capta an. 751. Exarchatus ſublatus. Aiſtulfo premente Exarchum Græcum & Pontificem Stephanum, Conſtantino Copronymo Turcorum incurſionibus in Oriente occupato, Pipini Francorum regis auxilio Longobardi repreſſi. Pentapolis & Æmilia Pontifici data à Pipino, confirmata à Carolo Magno, quod vulgò patrimonium D. Petri vocant.	

LONGOBARDORVM, IN ITALIA REGES.

Ex Mercatore & Sigonio.

Euocati à Narſete eunucho in Italiam Longobardi, Alboini regis an. 26. Salutis 568. ex Pannonia migrauere.

A.C.		A.M.
568	Alboinus, Andoni F. Ethnicus, occupato Mediolano regis titulum, ſumpſit an. 573. Ducatus duos Foroiulienſem, & Spoletanum inſtituit. A Roſimunda vxore ſublatus.	36
571	Cleb. vel Clepho vel Clephes à famulo iugulatus ob crudelitatem. Sigonius annum habet 574.	16
473	*Interregnum* annorum 10. Duces Longobardorum XXXVI. ſingillatim ſingulis vrbes adminiſtrauêre. Francorum arma à Mauricio excitorum metuentes, ad regem rurſus animum adiecêre. Creatus ergo.	
586	Autharis vel Autharis dux, Clephis F. qui ducatum tertium Beneuentanum conſtituit, & Flauij nomen ſumpſit, poſteriſque reliquit. Veneno periit. Arianus.	
583	Agilulfus, ſiue Ago, Taurinatium dux, à Theodelinda Autharis vidua in thori regnique ſocietatem acceptus Orthodoxus.	25
614	Adoaldus vel Adelualdus, Agilfuſi F. à patre rex creatus, venenato poculo ad amentiam redactus, cum Theodelinda matre in exilium pulſus. Suffectus.	10
624	Arioaldus Taurinatium dux, Arianus, abſque liberis.	11
636	Rotharis Harodus, à Gundeberga Arioaldi vidua ſuſceptus Arianus.	54
651	Rodoaldus Rotharis F. in adulterio interfectus. Arianus.	5
656	Aribertus, Gondoaldi Theodelindæ fratris F. Garibaldi Boiorum regali nepos. Catholicus. Huic Sigonius anno 5. tribuit. Mercator an. 9.	
661	Pertharitus & Hundebertus Ariperti filij: ille Mediolanij, hic Papiæ. Gundebertus Grimoaldum Beneuentanum ducem acciuit ad fratrem eiiciendum.	
666	Grimoaldus, Arichis Beneuentani ducis F. Gundeberto occiſo, Perthariro fugato, Græcos vicit: Phlebotomia periit. Sigonio anno 11. Mercatori 9.	
675	Garibaldus, Grimoaldi F. puer, à Perthariro pulſus an. 572. Sigonio.	03
	Pertharitus reuerſus.	18
683	Cunibertus, vel Chunibertus, à Pertherito patre in conſortium regni acceptus. Sigonius an. 690. ponit. Ab Alachi duce Tridentino pulſus regnum recepit.	12
705	Luitbertus, Cuniberti F. octimeſtris.	
706	Ragumibertus dux Taurinatium, Gundeberti regis F. Aſprandum Luitperti tutorem vicit.	03
	Aripertus II. Ragumberti F. Luitbertum captum occidit. Submerſus.	12
718	Aſprandus tutor, Baioariorum auxilio regnum occupat. Ei ſuffectus viuo	03
	Luitprandrus Aſprandi F.	257
743	Hildebrandus, Luitprando patre mortuo pulſus: ſuffectus Foroiulienſium dux.	
744	Rachis, Remmonis F. Abdicauit, monachus Caſſinas factus.	56
749	Aiſtulfus, Rachiſij frater. Rauenna capta Exarchatum ſuſtulit: ſed coactus Francorum armis pontifici ceſſit. Ex equo præceps periit.	7
756	Deſiderius Comes ſtabuli, dux Tuſciæ, cum Adalgiſo F. Deſiderius Papiæ à Carolo Magno captus: Adalgiſus in Græciam fugit. Hic finis regni Longobardorum in Italia, anno poſtquam Italiam occuparant 206. Chriſti 774. Tranſlatum inde ad Francos.	18

FRANCORVM.

A.C. *Ex Sigonio.* *Reg.*

775 Carolus Magnus. In ſocietatem regni aſſumptus
782 Pipinus filius. Eo mortuo, ſucceſſor patri datus.
817 Bernardus, à Ludouico Pio Imp. patruo ob conſpirationem luminibus orbatus.
818 Ludouicus Pius Imp. A quo adlectus.
823 Lotharius F. Imp. & Franciæ rex. Ab eodem adlectus.
847 Ludouicus I I. F. Sine liberis.
875 Carolus Caluus, Franciæ rex, Ludouici patruus, Imp. Eo mortuo
877 Carolomannus, Baioariorum rex Ludouici Germanorum regis F. Calui nepos, Italiam inuadit. E diuerſo Ioannes Pp. à Romanis pulſus in Galliam fugit. Ab eo Rex & Imper. dictus eſt Trecis.
Ludouicus Balbus Franciæ rex, Calui F. vtroque mortuo
880 Carolus Craſſus Germaniæ rex, Imp. dictus, & rex Franciæ. Subſtituto Arnulfo præ mœrore periit.

ITALICORVM, *Ex Sigonio.*

☞ *Mortuo ſine liberis Craſſo, Berengarius Foroiulienſis & Veronenſis dux. Vide dux Spoletanus, Hadriani I I I. Pp. decreto, ne regnum Italiæ Barbaris pateret, amplius, ſubnixi, ille quidem Italiæ, hic Franciæ regnum inuaſit. Ergo.*

A.C. *Reg.*

888 Berengarius Papiæ regni ſedem fixit: Vido ab Eudone Caroli Simplicis tutore repulſus, Berengarium expulit, Papiaque occupata, rex dictus, à Stephano V. Pp. etiam Imperator. Ab Arnulfo rege Germanorum pulſus, & reſtitutus Berengarius an. 894. Mortuo interim Vidone, factioſis principibus Lambertum, Vidonis F. Spoleti ſequentibus, Arnulfus ſecundùm in Italiam venit, Romæ imperij titulum à Formoſo Pp. ſumpſit. Eo domum reuerſo, Lambertus à contraria factione Imp. dictus, dormiens interficitur, anno quarto regni: Berengarius Papiam recipit. Factioſi Ludouicum Boſonius regis F. Prouinciæ regem euocant. Sed victum de nunquam repetenda Italia iurare cogit Berengarius. Secundò in Italiam euocatus, Berengarium anno 902. expulit. Cæterum ab eodem Veronæ captus, & excæcatus eſt. Exinde per XXII. an. pacatum regnum habuit Berengarius, Imp. titulo à Ioanne X. exornatus. Anno 921. à factioſis euocatus Rodulfus Burgundiæ rex Papiæ coronatur: Berengarius triennio poſt à ſicariis Veronæ interficitur.
921 Rodolfus Burgundiæ rex accitus Papiam, Berengarium Veronam fugauit.
926 Hugo Comes Arelatenſis, à Lamberto Mediolanenſe Archiepiſcopo contra Rodulfum euocatus. Berengarius Berengarij regis ex filia Giſla nepos, Adelberti Marchionis Eporædiæ F. regnum inuadit. Pace facta titulus regni penes Hugonem & Lotharium F. fuit, poteſtas omnis penes Berengarium Hugone mortuo.
948 Lotharius F. ſolus Phreneſi obiit.
950 Berengarius I I. cum Adelberto F. ab Othone Magno victus, ſed reſtitutus.

GERMANORVM.

A.C. *Reg.*

961 Otho I. Magnus à Ioanne XII Pp. euocatus, regni & imperij titulos aſſumpſit. Othonem F conſortem dignitatis fecit.
973 Otho I I. F. mœrore periit.
984 Otho I I I. ſecundi F. veneno ſublatus, abſque liberis.
1002 Ardoinus Dodonis F. Eporadiæ Marchio, Papiæ coronatur. Contra Arnulfus Epiſcopus Mediolanenſis.

A.C. *Reg.*

Henricum Bauariæ ducem, regem germanorum, deſignat. Eo verò domeſticis bellis occupato, vix tandem; an. 1013. in Italiam venit, Papiam occupauit, Imp. huius nominis II Romæ creatus, Ardoinus monachum induit.
1024 Conradus I I. Imp.
1039 Henricus I I I. Imp. Conradi F.
1056 Henricus I V. annorum quinque.
1094 Conradus F. regnum Italiæ obtinuit. Eo mortuo, iterum regnauit.
1101 Henricus pater. Regno deiectus à pontificia factione, & ſubſtitutus
1106 Henricus V. filius, à Paſchali I I. per vim coronationem impetrauit. Tandem inueſtituræ dignitatum ſacrarum per virgam & baculum renunciauit. Eo ſine liberis mortuo, à principibus eligitur
1126 Lotharius Saxoniæ dux. Cui cùm ab aliis obiectus eſſet
Conradus Sueuiæ dux Henrici ex ſorore nepos poſteaquam Lotharium ab Innocentio Imperatorem deſignatum audiuit an. 1134. titulum regni depoſuit. Eo mortuo creatus rex
1138 Conradus iterum Imperij coronam ſuſcepit.
1152 Fridericus dux Sueuiæ, Conradi ex fratre Friderico nepos. Alexandri I I I. Pp. ſtudio varia fortuna Italicæ vrbes libertatem adeptæ. Ab eo regni Italici ſocius adlectus.
1184 Henricus V I. F. Imp. Siciliæ rex. Relicto filio Friderico puero cum Conſtantia vxore.
1197 Philippus Henrici frater, Dux Tuſciæ, cum in ſignibus imperij à fratre acceptis in Germaniam abiit ad regnum occupandum. Contra eum electus Otho dux Saxoniæ. Vt proinde integro decennio nemo nec regno Italici nec Imperij titulum habuerit. Philippus Thuſciæ ducatum Pontifici Innocentio I I I. dimiſit. Innocentius. Fridericum & Conſtantiam Siciliæ reges dixit.

VENETORVM PRINCIPES.

Ann. Sal. 421. qui litus Venetum incolebant, veriti ne quod prius à Gothis, tunc etiam ab Hunnis, qui duce Attila aduentare dicebantur, pati cogerentur, in ſtagna per oſtium tranſmiſère vicina, & in his cum alias inſulas, tum in primis Gradum Aquileienſes, Riuum altum Patauini, vbi nunc Venetiæ ſunt, inſedere. Conſulari poteſtate gubernari cœpta Reſpubl. Aucta inde ſub aduentum Attilæ colonia, Tribuni pro Coſſ. creati annui, per an. 230. & amplius, qui ab Heraclia Heracliani ſunt dicti. Inſula fuit in Ieſulanis finibus, quam Opitergini euerſa à Rothari Longobardo patria, inſedere continenti proximam, & in gratiam Heraclij Imp. Heracliam vrbem a ſe conditam dixere, teſte Petro Marcello, & M. Ant. Sabellico. Tandem cùm tribunorum diſcordia Reſp. parum ab externa vi tuta eſſet. Chriſtophori Gardenſi Antiſtitis ſuaſu noua Reip. forma introducta, & Dux creari cœptus

A.C.	DVCES:	*Mag.*
697	Paulutius Anafeſtus Heraclianus.	20
717	Marcellus Tegalianus Heraclianus.	9
726	Horleus Hypatus, cognomine Vrſus. Rauenna Longobardis erepta. Exarcho reſtituitur. Heracliani & Ieſulani inteſtino bello feſſi, Vrſum odiorum fomitem occidunt.	11

MAGISTRI MILITVM.

☞ *Occiſo Vrſo, in ſex annos placuit vno vti magiſtratu.*

A.C.	*Creati ergo Magiſtri militum hoc ordine Heracliæ.*	*Mag.*
	Dominicus Leo.	
	Felix Cornicula.	
	Theodatus Vrſi ducis F.	
	Iulianus Ceparius, vel Hypatus.	
	Cianus, ſiue Ioan. Fabricianus, excæcatus à pop.	

DVCES.

A.C.	☞ *Recepti duces quinquennio nondum exacto.*	*Duc.*
742	Theodatus Vrſi F Medoacenſi conuentu dux declaratur, & ibi poſtea ſedes fuit ducatûs. A Galla excæcatur, falsò obiecta tyrannide.	13
755	Galla Medoacenſis excæcatur.	2
756	Dominicus Monegarius excæcatus.	5

A.C. | A.M.

A 764 Mauricius Galbaius, Heracleinſis, cum
Ioanne F. Veneti à Carolo Magno & Ni-
cephoro Imperatore liberi pronunciantur. 23

787 Ioannes Mauricij F. C. ſolus, inde cum Mau-
ricio F. Ob præcipitatum Gradenſem
antiſtitem in exilium acti. 16

804 Obelerius Antenorius, ſiue Anafeſtus cum
Beato fratre. A Valentino fratre in exiliū
eiecti, Pipinum Caroli Magni F. contra
patriam concitant. Metu Gallorū in Riuū
altum migratum. Heraclia euerſa. Orpha-
no Canali nomē à Gallorū cæde datum. 5

809 Angelus Particiatius cum Iuſtiniano F.
Heraclia inſtauratur. 18

817 Iuſtinianus Angeli F. Corpus D. Marci Ve-
netias defertur.

828 Ioannes Iuſtiniani frater. A Caroſſio pul-
ſus, inde reuocatus, tandem Gradi in
monachum attonſus. 8

B 836 Petrus Tradonicus Polenſis cum Ioanne
F. Protoſpatharius à Michaële Imp. di-
ctus, LX. triremes contra Saracenos in
Crotoniate ſinu amiſit. A Lothario li-
bertas Venetis confirmata. A ſuis cæſus. 29

864 Vrſus Particiatius cum Ioanne F. Protoſpa-
tharius à Baſilio Imp. creatus. 17

881 Ioannes Vrſi F. cum Petro, inde cum Vrſo
fratribus. Quibus mortuis vltrò ſe di-
gnitate abdicauit. 6

887 Petrus Cadianus à piratis Narentanis cæ-
ſus. Ioannes dignitatem recepit, quoad
dux creatus eſt. 05

888 Petrus Tribunus. Hunni Riuum altum ob-
ſidentes victi. 19

909 Vrſus Badoarius. Cœnobium ingreditur.
Eius F. Petrus Protoſpatharius. 19

932 Petrus Candianus, ſiue Sanutus, Petri F.
Eius F. Protoſpatharius. Iſtri raptores
virginum oppreſſi. Iuſtinopolis capta. 7

C 939 Petrus Badoarius Vrſi F. 2

941 Candianus Petri F. 11

952 Petrus Candini F. ab exilio reuocatus Ob
tyrannidem cum F. trucidatus. Ducarium
cum æde D. Marci conflagrat. 18

976 Petrus Vrſeolus. Inuitus ſuſcepit, inuitis ci-
uibus depoſuit, peregrinatione ſacra
ſuſcepta in Aquitania obiit. 2

978 Vitalis Candianus Petri F. cœnobiū intrat. 1

979 Tribunus Menius monachus factus Mau-
rocenorum & Caloprinorum rixæ. 12

991 Petrus Vrſeolus. Immunitas vectigalium à
Baſilio & Alexio Impp. impetrata. Iſtri
& Dalmatæ in fidem recepti. 18

1009 Otho, Petri F. Geizæ Vngarorum Regis F.
vxorem duxit. A Dominico Flabanico
captus, raſus, relegatus. 5

D 1024 Petrus Centranicus, ſiue Barbolanus. Vrſi
Gradenſis Antiſtitis aſtu raditur, ablega-
tur. Remp. capeſſit Vrſus: Flabanicum
exulare iubet: Othonem fratrem reuocari
curat. Fratris morte cognita, ſe pro duca-
tu abdicat. Dominicus Vrſeolus ducatū
inuadens, poſtridie in exilium pellitur. 4

1034 Dominicus Flabanſeus ab exilio reuocatus.
Vrſeolorum familia in exilium eiicitur.
Collega Duci in poſterum negatus. 10

1044 Dominicus Contarenus. 26

1060 Domicus Syluius. Normannos ad Dyrra-
chium primum vicit: mox victus, ma-
giſtratu à pop. priuatur. 13

1083 Vitalis Faletius. Dalmatia & Croatia Ve-
netis ab Alexio Imp. conceſſa. 13

1096 Vitalis Michaël I. Claſſis in Syriam miſſa
cc. nauium, ad Hieroſolymam recuperan-
dam. Smyrna capta. D. Nicolai corpus
aduectum. Piſani æmuli ad Rhodū victi. 4

A.C. | A.M.

1101 Ordelaphus Faledrus. Claſſis in Syriā. Pto-
lemais & Sidō expugnata. Priuilegia Vene-
torū in Syria. A Pānonibus ad Iaderā cæſus. 19

1120 Dominicus Michaël. Claſſis in Syriam. Vi-
cti ab Ioppen Turci. Tyrus expugnata.
Rhodus, Chius direpta, ob Caloioannis
Imp. perfidiam. 11

1131 Petrus Polanus Dominici gener. Emanuel.
Græcus Imp. cōtra Rogerium Siciliæ re-
gē defenſus. Corcyra capta, Sicilia vaſtata. 18

1148 Dominicus Maurocenus. A Gulielmo Sicu-
lo Venetis data priuilegia. 8

1156 Vitalis Michaël II. Piſani reconciliati Ema-
nuel Imp. veneno peſtilentiam claſſi Ve-
netæ immittit. Dux reuerſus, ciuitate eo
contagio infecta, per ſeditionem cæſus. 17

1173 Sebaſtianus Zianus. Otho Friderici F. vi-
ctus, Imp. Alexandro III. reconciliatus,
Aurea ædes D. Marci extructa. 7

1178 Aureus Maſtropetrus à XL. electus. Claſſis
in Syriam. Ptolomais recepta. Cœno-
bium ingreditur. 14 F

1192 Henricus Dandulus ab Emanuele Imp. olim
excæcatus. Piſani æmuli victi ad Polan.
Latinorum auxiliis Dalmatæ ſubacti, Ia-
dera recepta, Byzantium bis captum, Bal-
duinus Imp. creatus, Thomas Mauroce-
nus patriarcha. Creta Venetis attributa,
quam Genuenſes extorquere fruſtrà co-
nantur. Byzantij moritur. 13

1205 Pet. Sian. Sebaſtiani F. prætor primus Vene-
torū Byzātij Marinus Zenus. Ionij & Ægæi
maris inſulæ ſubigūtur. Patauini vincuntur.
Conſtantiā Tancredi Siciliæ regis F. ducit.
Miſſa in Cretam, quæ ter defecit, colonia. 22

1228 Iacobus Teupulus. Cretenſium quarta defe-
ctio. Byzantiū bis obſidione leuatū. Cōtra
Fridericum II. pro Pōtifice terra marique
Iadera, quæ quintum defecerat, recipitur. 20 G

1248 Marinus Maurocenus nouo more eligitur.
Patauinus Ecelini tyrāni iugum adimitur. 4

1252 Raynerius Zenus. Ob templū Ptolemaidis
commune bellū Liguſticū primū ortū XI.
annis. Veneti Balduino exuli, Genuēſes Mi-
chaëli Paleologo, qui Byzātiū occupauit,
fauet, & totā Syriā ſuis factionibus impli-
catā labefactant. Victi Genuēſes ad Ptolo-
maidē, ad Drephanū. Pax cū Genuēſibus. 17

1268 Laurentius Teupulus. Bellum Bononienſe,
Padani vectigalis cauſa. 6

1274 Iacobus Contarenus. Iſtri qui defecerant re-
cepti. Anconitanum bellum, ob vectigal
Padanum. Abdicat ſe ſpontè ob ſenium. 6

1280 Ioannes Dandulus nummum aureum pri-
mus cudit. Tergeſtum fruſtra obſeſſum. 10

1290 Petrus Gradonicus. Bellū ſecundū Liguſti-
cū V. annis. Pera Genuēſiū colonia exuſta.
Veneti ad Corcyrā nigrā & in Helleſpō-
to victi. Pax facta. Præda ingens à Græcia
abducta. Ferraria occupata. Veneti anathe-
mate perſtricti. Baiomontis Teupuli con-
1312 iuratio. 22 H

Maurinus Georgius, Sanctus cognomine.
1315 Iadera rebellat. 1

Ioannes Superantius. Anathemate liberatur
ciuitas Fr. Danduli opera. Creta rebellat.
1330 Patauiū à Maſtini Scalani iugo liberatū. 16 6

Franciſcus Dandulus, Canis dictus. Claſ-
ſis contra piratas Syros. Fœdus contra
Maſtinum Scalanum. Patauium Scalini
tyrānide iterum liberatum. Marſilio Car-
ratio adminiſtratio vrbis conceſſa. Tar-
1339 riſium captum. Pax Maſtino data. 9

Bartholomæus Gradonicus. Creta rebel-
1342 lat. 29

Andreas Dandulus Comeſinus dictus. Claſ-
ſis

A.C.		A.M.
	ſis contra Turcos infelix. Commercium mercatorum ab Ægyptiis impetratum. Iaderæ ſeptima defectio. Terræmotus & peſtilentia ingens. Bellum Liguſticum III. annis quinque. Ad Caryſtum victi Genuenſes in Boſporo Veneti. In Caralitano ſinu prope Sardiniam amiſſa omni claſſe Genuenſes ſe Io. Vicecomiti Mediolanenſi dedidêre, ne Venetis ſeruirent.	12
1354	Marinus Falerius. Victi ad Sapientiam Veneti, imperium amiſiſſent, ſi Genuenſes victoriam perſecuti fuiſſent. Tyrannidem affectans Marinus ſuſpendio necatus. Marcus Cornarius Produx.	0 9
1355	Ioannes Gradonicus, Naſo cognomine. Pax cum Genuenſibus. Bellum cum Ludouico	
1356	Vngariæ rege.	0 14
	Ioannes Delphinus. Pax cum Vngaro. Dalmatia ceſſit Venetis.	5
1361	Laurentius Celſus. Cretenſes patricij, Veneti colonii, ob tributum imperatum deficientes, Duce nouo creato, pœnas luunt.	3 10
1395	Marcus Cornarius. Cretenſes populariter deficiunt ad Græcos.	2 8
1368	Andreas Contarenus. Tergeſtini deficiunt. Franciſcus Carrarienſis victus. Bellum cum Leopoldo duce Auſtriæ & Ludouico rege Pannoniæ propter Tenedum occupatam à Venetis bellum Liguſticum IV. oritur per annos VI. conſpirantibus in Venetos Ludouico Pannonio, Carrarienſi & Aquileienſibus. Petrinus Cypri rex reſtituitur in regnum, pulſus à Genuenſibus Victis, ad Polam Venetis, Clodiam Genuenſes occupant: inde Iuſtinopolim & Vergeſtum. Tauriſium Veneti ſpontè Leopoldo Auſtrio dedunt. Pax ab Aimone Allobrogum duce facta, Tenedi arx euerſa.	14
1832	Michaël Maurocenus.	4
	Antonius Venerius è Creta; vbi ducatu fungebatur, accerſitus. Cum Galeacio Vicecomite Fr. Carrarienſem Patauio eiiciunt, Tauriſium recipiunt. Mox Franciſco Nouello Carrarienſi Patauium reſtituunt.	18
1400	Michaël Stenus Victi ad Methonem Genuenſes, poſſeſſione maris perpetuò decedunt. Vicetini ſeſe dedunt. Verona & Patauium captum. Carrarienſes in carcere ſtrangulati. Iadera redempta. Bellum contra Sigiſmundum Imp. in Carnis.	13
1413	Thomas Mocenicus, Forumiulji occupatur. Ducarium ædificatur.	10
1423	Franciſcus Foſcarus. Fœdus cum Florentinis. Bellum primum in Philippum Vicecomitem. Brixia capta. Bergomum traditum, pace facta. Bellum alterum. Veneti in Pado victi à Philippo, vincunt Ligurem in Rapalitano ſinu. Verona amiſſa, mox recepta. Benacus lacus ſubactus. Victi ad Caranagium Veneti. Bellum cum Alfonſo, mox pax contra Sfortiam per annos V. Foſcarius ob decrepitam ætatem dignitate priuatur,	34
1457	Paſchalis Maripetrus. Terræmotus. Pax.	0 6
1462	Chriſtophorus Maurus. Bellum cum Turco propter occupatam Peloponneſum. Chalcis amiſſa.	9 6
1471	Nicolaus Thronus. Fœdus cum Vſuncaſſano Perſarum rege. Cyprus Veneto acceſſit imperio. Attalia & Smyrna captæ.	1 8
1473	Nicolaus Marcellus. Scodra contra Turcos defenſa.	1 3
1474	Petrus Mocenicus Naupactus, Lemnus defenſa.	1 2
1475	Andreas Vendraminus. In Forumiulij irrumpunt Turcæ. Ad Sontium fl. Veneti cæduntur.	1 8

A.C.		A.M.
1477	Ioannes Mocenicus Petri frater. Turcæ Forum Iulij inuadunt. Pax cum Turcis, Scodra & Lemno deditis. Bellum pro Florentinis contra Pontificem Sociale & Alfonſum. Bellum Ferrarienſe, & mox omnium Italorum contra Venetos. Ducarium conflagrat. Facta pax.	7
1485	Marcus Barbadicus. Ducarium reficitur.	0 9
1486	Auguſtinus Barbadicus fratri nouo exẽplo ſuccedit, Bellum Germanicum finiũ cauſa.	15 0
1501	Leopardus Lauretanus.	19 8
1520	Antonius Grimanus.	1 10
1522	Andreas Grittus.	15 7
1537	Petrus Landus.	6 9
1544	Franciſcus Donatus.	
1553	M. Ant. Triuiſanus. Die annua defunctus.	1
1554	Franciſcus Venerius.	2 1
1556	Laurentius Priulus.	3 11
1560	Hieron. Priulus, Laurentij frater.	2 4
1562	Petrus Loridanus cuius tempore Arſenale comburitur.	4 5
1567	Petrus Mocenigus, ſub quo Cyprus amiſſa: & victoria ad Naupactum obtenta.	7
1575	Sebaſtianus Venerius.	11
1577	Nicolaus de Ponte vir eruditus, inſtituit Seminarium S. Marci.	7 9
1584	Paſchalis Ciconia ex Procuratore S. Marci Dux Ven. ædificauit arcem Palma: & Pontem Riui alti in vrbe Venetiarum.	10
1595	Martinus Grimanus.	10 8
1606	Leonardus Donatus.	6 6
1612	Antonius Memmius.	

NEAPOLITANI ET SICVLI PRINCIPES.

Ex Pandulfo Collenutio, & Michaële Ritio.

COMITES.

Rollonis (qui Robertus in Baptiſmo dictus eſt) primi ducis Normã. abnepotes Ricardus & Robertus in Italiã profecti, Salernitani ducis ſtipendiis militarunt, circa an. Chriſt. 900. Quibus defunctis, Normannorũ reliquiæ TRISTANVM *quendam cognomine Ciſtellũ ſibi præfecerunt. Huic ſucceſsêre* RAIMVNDVS *Auerſæ conditor,* CAROLVS *Capuæ princeps,* IORDANVS *Caroli F. &* RICARDVS *Caroli nex.*

A.C.		Com.
	Gulielmus Ferribrachius dictus, Comes Altauillæ, Normannus origine, Tancredi F. cum XII. fratribus præſtantiſſimis omnẽ ferè Flaminiam quam vulgò Romandiolam vocãt, obtinebat. Hic inito fœdere cum Salernitano & Cãpano principibus item cum Malocho Græci Imp. in Apulia legato, Pœnos Sicilia eiecit. At cũ Malochus cõtra pacta præſidiis ſuis oppida omnia firmaſſet, Gulielmus diſſimulata iniuria Melphim vrbẽ Apuliæ cepit, & Græc. prælio victis, bona regionis parte potitus, Comitẽ ſe Apuliæ dixit. Ipſe ſimul & fratres, qui eũ ſũt ſecuti, Apuliã & Calabriã Græcis, Saracenis Siciliã XIII. an. ſpacio eripuerũt, mirabili victoriarũ curſu.	
	Drogo Gulielmi frater, victor, à Græcis cæſus,	7
	Hunfredus Dragonis frater, Comes Apuliæ.	7
	Godofredus Hunfredi frater.	
	Belegardus vel Begelardus, Godofridi F.	

DVCES.

A.C.		Duc.
	Robertus Guiſcardus Godofridi frater indignè ferens contra morem ſibi prælatum nepotem in Comitatu, quem paribus auſpiciis fratres acquiſiſſent, Belegardo vi eiecto, à Nicolao I. Pont. Calabriæ Apuliæque dux declaratur. Res in Sicilia Epiro, Piceno geſſit maximas.	25 7
10714	Robertus I. Guiſcardi F. Sicilia recepta, Comes Siciliæ appellari voluit: cùm Boëmundus frater, occupata Melphi, de imperio cum fratre certãs, Hieroſolymitana expeditione ſuſcepta Antiochiæ princeps ob virtutẽ creatus eſſet.	25
	Gulielmus II. Rogerij F. dum Alexij Imp. Conſtantinopoli filiam in Græcia ambit, à Rogerio Comite Siciliæ, ſuo patruele, Ducatu exutus.	

REGES.

A.M. REGES. Reg.

Rogerius VI. Rogerij Gibboſi F. fratris Guiſcardi regem Italiæ ſe dixit, Innocentium II. Pp. cepit, Neapolim obtinuit. Ab Anacleto Antipapa titulum regis Siciliæ citra & vltra Pharum obtinuit. Pulſus à Lothario III. amittit Italiam. Ea recepta, confirmatur ab Cæleſtino II. Conſtantinopolim oppugnat. Moritur an. ætatis 59. Imperij 34. Salut 1149. 24

1152 Gulielmus III. Malus dictus, primogenitus Rogerij. A Pontif. Adrianus II. diris deuotus, mox in gratiam receptus, Tunetū diripuit: ob tyrannidem captus à proceribus, & Rogerius III. eius F. Panormi in regē creatus. Quem dū populus mutabilis deponere denuò ſtudet, fortuitò interimit. Gulielmum miſericordia moti è carcere eductū reſtituunt an. 11. Imp.

1162 Gulielmus IV. Bonus dictus, Gulielmi ſecundo genitus, pietate, prudētia, auctoritate ſummus obiit an. Sal. 1186. regni 26. abſq; liberis.

Regni proceres Tācredum Rogerij II. nothum regem creant, cum Rogerio filio paruulo. At Cæleſtinus III. Henrico VI. Imp. Conſtantiā Tācredi ſororē iam anum è cœnobio exemptam deſpondit, & regni hæredē nūcupauit. Imperator Apuliam acquirit. Tācredus Neapolim occupat, Conſtantiā capit. Præ mœrore amiſſi Rogerij, obiit anno nono Imperij.

Gulielmus R. Tancredi F.

Henricus VI. Imp. occupata Neapoli, capto & caſtrato Gulielmo rege.

Fridericus II. Imp. Henrici F. Ducta in vxorem filia Ioannis de Brenna Hieroſolymorum regis nouiſſimi, ius Hieroſolymitanì regni conſecutus eſt. Vnde reges Siciliæ ſe poſtea reges quoque Hieroſolymorum ſcripsēre.

Conradus Friderici F. Imperator.

Conradinus Henrici F. à Conrado patruo hæres declaratus. Cuius morte ſimulata Manfredus Friderici Imp. ſpurius regnum occupauit, cōtra quem Vrbanus IV. Carolum Andegauenſem è Gallia exciuit. Is Māfredo primùm, deinde Conradino cæſo, regnum occupauit.

1269 Carolus Andegauenſis comes Ludouici IIX. Gallorum regis frater. Tredecim annis poſt conſpirationem Siculorum Galli cæſi, & Petrus Aragoniæ rex ſuſceptus.

Carolus II. Caroli F. Salerni princeps, captus à Rogerio Aragoniæ claſſis præfecto, ius regni Siculi Iacobo Petri regis F. reſignat, ſibi Neapolitanum ſeruans.

1308 Robertus Caroli F. ex Maria Vngara.

1347 Ioanna Roberti ex Carolo neptis, Andreæ Vngaro ſobrino ſuo nupſit. Eum ſuſpendio enecari curans, Ludouico Tarentino principi Roberti regis ex Philippo F. nepoti nupſit. Pulſa à Ludouico Andreæ fratre Vngariæ rege: ſed poſt reſtituta, & Ludouicus maritus à Clemente VI. rex creatus.

Carolus Dyrrachij dux, Andreæ à Ioanna necati F. mortuo Ludouico Tarentino regno potitur. reginam captā ſtrāgulat. Ludouico Vngaro patruo abſque liberis mortuo, ab Vngaris ad regnū euocatus, in comitiis trucidatur.

Ladiſlaus Caroli F. ſimul etiam Vngariæ rex. Ei mortuo, ſucceſſit

Ioanna II. Ladiſlai ſoror, vidua Geldriæ ducis. Iacobo Marchiæ comiti ex Borboniorum familia nupſit. A quo primū capta, non multò poſt illum cepit, trucidatis Gallis omnibus & Tarenti obſeſsū in Galliā fugere, cœnobiūq; ingredi coëgit. Ipſa à Martino V. coronata, & mox ab eodem diris deuota eſt, & Ludouicus Andegauenſis III. Siciliæ rex declaratus. Eo metu perculſa, Alphosū Aragoniū adoptauit. Verū illius pertæſa, Ludouicū Andegauenſem adoptauit. Alfonſus Gallorū & Philippi Mediolanēſis armis regno eiectus. Mortua Ioāna, cū alij Renatū Andegauensē Ludouici fratrē, alij Alphōſum reuocarent. Alfonſus ad Caietam nauali prælio victus & captus à Genuenſibus, Philippo Mediolanenſi traditus, ab eoque liber dimiſſus, Renatum regno eiecit.

1442 Alfonſus Ferdinandi F capta Neapoli.

1458 Ferdinandus Alfonſi ſpurius, contra quem euocatus Ioannes Renati F. Lotharingiæ dux, & à Pio II. coronatus poſt varia bella è regno tandem pulſus eſt. Ludouicus Sfortia Carolum IIX. Gallorum regem in Italiam euocat ad Neapolim ex Andegauenſium ſucceſſione ſibi debitam aſſerendam. In ipſo belli apparatu Ferd. moritur.

1495 Alfonſus Ferdinandi F. facinorum conſcientia ſeipſum regno abdicauit. Subſtituitur

1497 Ferdinandus filius, qui à Carolo IIX. duobus ferè menſibus regno eiectus eſt. Nec multò poſt reuerſo in Galliam Carolo, à Neapolitanis receptus, ſine liberis obiit.

1499 Fridericus Ferdinandi patruus reliquias Gallorum ſuſtulit.

* COMITVM DVCVMQVE SABAVDIÆ SERIES CHRONOLOGICA.

Ex hiſtoria Lamberti Vanderburchij.

I. Beraldus Mauriennæ primus dominus obiit MXXVII.
II. Humbertus primus, obiit MXLXVIII.
III. Amadeus primus, obiit MLXXVII.
IV. Humbertus ſecundus, obiit MCIX.
V. Amadeus, ſecundus, obiit MCLIV.
VI. Humbertus tertius, obiit MCCI.
VII. Thomas comes tertius, obiit MCCXXXIII.
VIII. Amadeus tertius, obiit MCCLXVI.
IX. Bonifacius Comes quintus, obiit MCCXLVI.
X. Petrus Comes ſextus, obiit MCC LXVIII.
XI. Philippus primus, obiit MCCLXXXV.
XII. Amadeus quartus, obiit MCCCXXIII.
XIII. Eduardus Comes nonus, obiit MCCCXXIX.
XIV. Amadeus quintus, obiit MCCCXLII.
XV. Amadeus ſextus, obiit MCCCLXXX.
XVI. Amadeus ſeptimus, obiit MCCCXCVII.
XVII. Amadeus octauus, obiit MCCCCLII.
XVIII. Ludouicus Dux alter, obiit MCCCCLXXI.
XIX. Amadeus nonus, obiit MCCCCLXXI.
XX. Philibertus primus, obiit MCCCCLXXXI.
XXI. Carolus primus, obiit MCCCCXLVIII.
XXII. Carolus ſecundus, obiit MCCCXCV.
XXIII. Philippus ſecundus. obiit MCCCCXCVII.
XXIV. Philibertus ſecundus, obiit MDIV.
XXV. Carolus tertius. obiit MDLIV.
XXVI. Emanuel Philibertus, obiit MDLXXX.
XXVII. Carolus quartus.

* MINORVM NATV IN GENERE SABAVDICA SERIES:

Thomas Sabaudus Flandriæ Comes, obiit MCCLI.
Thomas Sabaudus Princeps Pedemontanus, obiit MCCLXXVI.
Philippus Sabaudus Moreæ Princeps.
Iacobus Sabaudus Moreæ Princeps.
Philippus Sabaudus Moreæ Princeps.
Amadeus Sabaudus Moreæ Princeps.
Ludouicus Sabaudus Moreæ Princeps.
Ludouicus Sabaudus Iacobi filius.
Ludouicus Sabaudus Vaulxij regulus.
Ludouicus Sabaudus Vaulxij regulus ſecundus.
Gulielmus Sabaudus Epiſcopus Valentianus.
Amadeus Sabaudus Gulielmi ſuperioris frater.
Bonifacius Sabaudus Archiep. Cantuarienſis, obiit MCCLX.
Ianus Sabaudus Geneuæ Comes.
Ludouicus Sabaudus Geneuæ Comes, obiit MCCCCLXXXI.
Iacobus Sabaudus Romontij Comes.
Renatus Sabaudus Villarſij Comes. obiit MDXXIV.
Claudius Sabaudus Tendij Comes. obiit MDLXXII.
Horatius Sabaudus Tendij Comes.
.. ..Sabaudus Cipiertij regulus.
Honorius Sabaudus Villarſij Comes.
Philippus Sabaudus Nemourſij Dux.
Philippus Sabaudus Nemourſij Dux.

A.C. Reg.

OCCIDENTIS IMPERATORES, FRANCI ET GERMANI.

Carolus Magnus, victo & in exilium acto Deſiderio Longobardorum rege an. Sal. 774. ob egregia in Romanam ſedem merita à Leone III. Imperatoris Occidentis nomine cohoneſtatus, Auguſtuſque conſecratus eſt. Romani proinde imperij maieſtas, quæ per 325. an. iam inde ab Auguſtulo conciderat, reuiuiſcere viſa.

A.C.		Imp.	
800	Carolus Magnus, Pipini F. Francorum rex, an.M.4767.	13	1
814	Ludouicus Pius Caroli F.	26	5
840	Lotharius Pij F. à quo Lotharingia, olim Auſtraſia.	15	3
855	Ludouicus I I. Lotharij F.	19	10
875	Carolus I I. Caluus rex Francorum.	2	1
877	Ludouicus I I I. Balbus rex Francorum.	1	6
879	Carolus I I I. Craſſus, Pij nepos ex Ludouico rege Germaniæ abdicauit.	8	6
887	Arnulphus Craſſo ſubſtituitur, F. Carolomanni regis Bauariæ, nepos Ludouici regis Germaniæ.	12	1
899	Ludouicus I V. Arnulphi F. coronam nunquam accepit. In quo Caroli ſtirps apud Germanos defecit.	12	
911	Conradus I. Conradi F. Franconiæ dux, coronam nunquam accepit, à Germaniæ principibus deſertus.	7	6
919	Henricus I. Auceps, Othonis ducis Saxoniæ F. qui vrbes Germaniæ muris cinxit, & exercitia bellica inſtituit.	17	
936	Otho I. Magnus Dictus, Henrici F. Berengarium regem Italiæ domuit.	25	10
958.	Otho I I. Magni F. Rubeus & Sanguinarius dictus ab æmulis, rex Germaniæ à parte appellatus: cum patre an. 15. ſolus an. 10.	25	6
983	Otho I I I. ſecundi F. Mirabilia mundi dictus.	17	2
1001	Henricus I I. Claudus, Iunior, Sanctus. Hungarorum Apoſtolus. Bauariæ & Saxoniæ dux, primus ab Electoribus electus, quem primum huius nominis quidam faciunt.	23	5
1024	Conradus I I. dux Francorum Saliquus dictus.	14	11
1039	Henricus I I I. Niger, Conradi F.	17	4
1056	Henricus I V. Nigri F. Senior vulgo.	49	10
1077	Rodolfus Sueniæ dux anticæſar electus ab Henrico oppreſſus.	3	6
1091	Conradus, Henrici I V. F. in Italia regnauit, Aquiſgrani coronatus, contra patrem. Eo mortuo	9	
1101	Henricus V. quarti F. Iunior, contra patrem. Eo viuo an. circiter 8. inde mortuo an 18. An. I V. Romæ coronatus.	26	3
1125	Lotharius dux Saxoniæ.	13	1
1139	Conradus I I I. Friderici Sueui F. dux Franconiæ.	12	10
1152	Fridericus I. Barbaroſſa vel Ænobarbus, Friderici Sueui F. fratris Conradi I I I. Submerſus in Aſia.	38	3
1170	Henricus V I. aliis 5. Barbaroſſæ F. rex Roman. creatus, cum patre an. 20. ſolus 8.	28	
1199	Philippus Henrici V I. frater, Ab Othone Vitiliſpachio interfectus.	9	3
	Otho I V. dux Saxoniæ anticæſar excommunicatus, quòd terras Eccleſiæ occupaſſet.	19	2
1210	Friderici I I. dux Sueuiæ contra Othonem.	40	
1222	Henricus Friderici F. puer rex Rom. creatus, cum patre regnauit an. 12. obiit in carcere an. 1235.		
1234	Conradus à Friderico patre rex Rom. dictus. Regnauit an. 21.		
1245	Henricus Thuringiæ & Haſſiæ Lantgrauius contra Fridericum anticæſar, qui profligato Conrado periit.	1	
1246	Gulielmus Hollandiæ Comes anticæſar. Cuius anno quarto Fridericus à Manfredo ſpurio ſuffocatus (à quo tempore vſque ad ann. 1273. Interregnum ſtatuit Cuſpinianus) Anno octauo Conradus occupato iam Siciliæ regno, veneno ſublatus eſt. Eo à Friſiis cæſo, in ſchiſmate.	9	
1258	Richardus Angliæ rex, occiſus.	6	
	Alfonſus Hiſpaniæ rex, ſpontè abdicauit, & in Rodolfum conſenſit.	15	6
1273	Rodolfus Comes Habſpurgenſis.	17	9
	Interregnum menſium 3. D. 7.		
1291	Adolfus Comes Naſſauienſis ab Alberto interfectus.	6	6
1298	Albertus I. Rodolphi F. dux Auſtriæ, à Ioanne nepote ex Rodolpho fratre prope Thermas Heluetiæ occiſus.	9	9
	Interregnum M. 6. D. 24.		
1308	Henricus V I I. Luzelburgenſis, in Calabria veneno obiit.	4	9
	Interregnum An. 1. M. 1. D. 24.		
1314	Ludouicus Bauarus excommunicatus.	33	
	Fridericus Pulcer Auſtriæ dux anticæſar, à Ludouico victus & captus obiit.	15	3
1345	Carolus I V. rex Boëmiæ, contra Ludouicum electus. Mortuo Ludouico contra Carolum electi.	32	7
1347	Edoardus I I I. Angliæ rex. Non iniit.		
1349	Guntherus inde, Comes Schuartzenburgenſis, veneno ſublatus.	0	6
	Inde Fridericus Marchio Miſnenſis, & Ludouicus Marchio Brandeburgenſis recuſarunt.		
1376	Venceſlaus Caroli F. Ignauus, precib. & precio patris coronatus. Cum patre an 3. inde 31. A principibus deiectus. Eique ſuffectus.	24	2
1400	Fridericus dux Brunſuicenſis, inſidiis Moguntini domum reuertens cæſus. Inde.		
	Robertus Comes Palatinus, Paruus.	9	9
	Interregnum M. 3. D. 19.		
1410	Iodocus Barbatus, Caroli I V. ex fratre Ioanne Henrico nepos. Marchio Brandeburgenſis. Obiit.	0	6
1411	Sigiſmundus Caroli I V. F. rex Vngariæ.	26	8
	Interregnum Dierum 22.		
1437	Albertus I I. Iunior, Vngariæ, & Boëmiæ rex, Archidux Auſtriæ, gener Sigiſmundi.	1	10
1440	Fridericus I I I. archidux Auſtriæ, an. 46 Maximilianum F. regem. Rom. creari curauit.	53	7
1494	Maximilianus patre mortuo ſolus.	25	5
1519	Carolus V. Hiſpaniæ rex, anno 12. Ferdinandum fratrem regem Rom. vidit. Abdicauit.	38	7
1558	Ferdinandus Fr. imperium ſuſcepit. An. 5. Maximilianum F. regem Rom. creari curauit.	6	
1564	Maximilianus I I.		
1576	Rodolfus I I. Maximiliani F.	35	3
1613	Matthias I. Rodulphi Frater.	6	8
1619	Ferdinandus I I. feliciter imperat.		

* IMPE

IMPERATORES ORIENTIS.

Nomina	Creationis Anni.	Creationis Dies.	Obitus Anni.	Obitus Dies.
Nicephorus Logothera.	802	1. Nouembris.	811.	26. Iulij.
Stauratus.	811	26. Iulij.		
Michaël 1. Curopalates qui & Rangabes, cum Theophylacto.	811	5. Octobris.	813.	abdicat 8. Iulij.
Leo Armenus.	813	11. Iulij.	820.	25. Decembris.
Michaël 2. Balbus.	820			
Phtanlus Iunior contra quem Thomas Conſtantinus.	821	25. Decembris.	829.	1. Octobris.
Theophilus.	829	1. Octobris.	842.	10. Ianuarij.
Michel 3.	842	20. Ianuarij.	867.	23. Aprilis.
Baſilius Macedo.	867	23. Aprilis.	886.	1. Martij.
Leo Philoſophus 6.	886	1. Martij.	911.	1. Ianuarij.
Alexander 2.	911		912.	6. Iunij.
Conſtantinus cum Romano Leucapeno.	912		960.	9. Nouembris.
Romanus Conſtantini filius.	960		963.	15. Martij.
Nicephorus Phocas.	963	16. Augusti.	969.	
Ioannes Zemiſces.	969	25. Decembris.	969.	4. Decembris.
Baſilius.	975		975.	
Conſtantinus cum Baſilio fratre.	1025		1025.	
Romanus Agyropitus.	1028		1028.	
Michaël Paphlago 4.	1034		1034.	M. Decembri.
Michaël 5. Calephates.	1041		1041.	
Conſtantinus Monomachus.	1042		1042.	
Theodora Zoë ſorores.	1054		1054.	
Michaël 6. Stratonices.	1056		1056.	abdicat.
Iſacius Comnenus 1.	1057		1057.	abdicat.
Conſtantinus Ducas.	1059	25. Decembris.	1059.	6. Iulij.
Romanus Diogenes.	1068	1. Ianuarij.	1067.	exactus.
Michaël 7. Ducas, & Parapinactus.	1071		1071.	abdicatus 7. April.
Nicephorus Botoniates 3.	1078		1078.	abdicatus 1. April.
Alexius 1. Comnenus.	1981	9. Aprilis Paſchæ.	1080.	15. Augusti.
Ioannes Comnenus vulgo Caloioannes.	1118		1118.	M. Aprili.
Manuël ſeu Emanuël Comnenus.	1143		1143.	3. Octobris.
Alexius Comnenus 2. Infans ſtrangulatus noctu.	1180	3. Octobris.	1180.	M. Octobri.
Andronicus Lyrannus.	1183		1185.	
Iſacius 2. Angelus.	1185			12. Septembris exactus.
Alexius 3. Angelus.	1195	10. Aprilis.	1185.	
Alexius 4. Angelus.	1203			
Alexius 5. Ducas Murzuphlus.	1204	20. Iulij.		28. Ianuarij ſtrangulatus.
		24. Ianuarij.	1204.	12. Aprilis, capta Conſtantinop. à Francis.
			1204.	

*IMPERATORES GRÆCI IN ORIENTE.

A. C.		A. Obitus.
1204	Theodorus Laſcaris.	1222
1222	Ioan. Ducas Diplomaſtaſius.	1255
2055	Theodorus Iunior.	1259
1259	Theodorus I I I.	
1260	Michaël 8.	1282
1283	Andronicus Paleologus.	1325
1325	Andronicus Paleologus 2.	1325
	Ioannes Cantacuſanus.	
1338	Ioannes Paleologus.	1454
1384	Andronicus F.	1387
1388	Manuël I I.	14 8
1318	Ioannes.	1421
1321	Ioannes. Intereſt Concilio Florentino.	1445
1445	Conſtantinus Dragoſes Paleologus occiſus, capta Conſtantinopoli à Mahomete I I. Turc. Imperat. Cal. Iunij feria 5. poſt Pentecoſten anno 1451. poſt annos 1122. quo à Conſtantino condita fuerat.	

IMPERATORES LATINI IN ORIENTE.

☞ *Vide ſuprà Reges Hieroſolymorum Chriſtiani.*

FRANCORVM REGES IN GALLIA.

Sicambri à Regina Cambra, Franci à Rege Franco. Eorum ortus & ſucceſſio miris vetuſtatis inuoluta tenebris. Trithemius vtrumque deducit à Scytis ad oſtia Rheni: hinc ſenſim in Galliam, quam tandem pulſis Romanis occuparunt: cumque per Duces annis xxvi. regnum adminiſtraſſent, cœperunt inde Reges creari. Quorum hæc eſt ſucceſſio, ex P. Æmilio, ab anno Chriſti 420.

A. C.		Reg.
420	Pharamundus dux orientalium Francorum, omnium Francorum conſenſu rex declaratur	11
431	Clodius Pharamundi F. magnam Galliæ partem ſubegit: item Germaniæ.	18
449	Meroueus Clodij F. Aëtio contra Atilam fert opem.	10
450	Childericus patri ſuccedens, ob libidinem regno pulſus, ſubſtituto Ægidio Romano ſed poſtea reſtitutus.	16
485	Clodoueus primus Chriſtianam ſuſcepit religionem. Syagrio Sueſſionum præfecto pulſo, Romani penitùs Gallia eiecti, Imperij fines dilatati.	0
515	Childebertus cum fratribus regnum diuiſi Childeberto Pariſij Theoderico natu maiori notho Auſtraſij ſiue Mediomatrices annis xxiii. poſt Theodebertus eius anno xiv. pôſt Theobaldus ann. vii. moriens regnum relinquit Clothario. Clodomiro Aurelij annis vii. Clothario Sueſſiones annis l. Clodomirus à Gundemaro Burgundo cæſus. Childebertus & Clotharius Burgundiam occupant, Theodebaldum & Guntarum nepotes in diuiſione præteritos Clotharius ſua manu necat, exulat Childebertvs & Clotharivs ſimul regnant. Childebertus ſine liberis moritur	45
560	Clotharius ſolus.	5
565	Cherebertus Clotharij F. cum fratribus.	

A.C.		Reg.
	Ei Pariſij obuenere, Chilperico Sueſſiones anno 22. Gunthranno Aurelij, anno 33. Sigeberto Mediomatrices, anno 14. Cherebertus luxu obiit. Sigebertus & Chilpericus. Athanagildi Viſigothi Ff. ducunt, ille Brunechildem, hic repudiata Andouera (è qua tres ſuſceperat liberos, Theodebertum, Merouenm & Clodoueum) Galſontam, cui necatæ Fredegundem pellicem ſuperinduxit.	9
574	Chilpericus Sigebertum bello occupatum contra Hunnos aggreditur. Theodebertus Chilperici F. acie cæſus. Sigebertus à ſicariis aſtu Fredegundis occiditur. Meroueum F. ob ductam Brunechildem necat: Clodoueus itidem nouercæ inſidiis perimitur, Chilpericus à Landrico Mag. equitum adultero necatur.	14
588	Clotharius II. Chilperici F. quadrimeſtris. Gunthrannus patruus Rector Franciæ, tutorem inſtituit Landricum. Childebertum Sigeberti F. Mediomatricum regem id ægre ferentem pacis cauſa hæredem inſtituit. Childebertus cum vxore eodem die pereunt, relictis Theodeberto & Theoderico liberis, quorum tutrix manſit Brunechildis. Fratres hi duo Clotarium patruum profligant, & inter ſe digladiantur. Theodebertus in acie cæſus, veneno ſublatus Theodericus, Clotharius ſolus rerum potitur.	44
632	Dagobertus Clotharij F. Ariberto fratri Aquitaniam concedit.	14
646	Clodoueus II. ſiue Ludouicus I. Sigebertus Fr. natu Maior Auſtraſia contentus. Fames maxima. Mortuo Sigeberto Childericus Ludouici F. ſecundus ſuccedit, pulſo Ilbederto Grimoaldi Mag. eq. F.	17
663	Clotharius III. Ludouici F. natu maximus.	4
667	Theodericus Ludouici F. tertius poſt Clotharium regnans Ebroini Mag. eq. auctoritate, ob ſcelera pellitur, Ebroinus in monaſterium truditur.	
668	CHILDERICVS II. ex Auſtraſia accerſitus, Clotharij F. ſecundus. Inſidiis Bodilli cæſus.	12
680	Theodericus reuocatur. Leudeſius Ercembalbaldi F. M. eq. ab Ebroino necatus. Tandem Pipinus Craſſus dux Auſtraſianus Anſigiſi F. Mag. eq.	14
694	Ludouicus II. ſiue Clodoueus III.	4
698	Childebertus II. Ludouici Fr. natu minor. Carolus Tutis, id eſt, Martellus, Pipini F. dux Auſtraſianus.	18
716	Dagobertus II. Childeberti F. Sigeberto Clodoueus dicitur. Huius Mag. eq. Theobaldus: Chilperici fratris Remanfredus.	4
810	Mortuo Dagoberto, Theodericus & Chilipericus Dagoberti filij infantes in cœnobium truduntur. Carolus Metellus Clotharium quendam regem facit, Chilipericum vincit. Clothario mortuo, reuocatur per Martellum.	2
722	Chilbericus II. Chideberti F. priùs ſacerdos, Daniel dictus. Carolus Martellus Saxonibus, Bauaris, Alemannis victis Francorum princeps.	5
727	Theodericus Cala. Saraceni bis magna ſtrage à Martello cæſi, qui obiit, relictis Carolomanno Auſtraſiæ, & Pipino Breui Franciæ præfectis.	15
742	Childericus Stupidus in cœnobium detruſus.	9
751	Pipinus Breuis Stephani Papæ beneficio, quem ab Aiſtulfo Longobardo pulſum re-	

A.C.		Reg.
	ſtituerat, conſenſu nobilium rex creatus, Filios Carolum Magnum Sueſſionibus, Carolomannum Nouiodunenſibus reges dat.	18
769	CAROLVS Magnus euerſis Longobardis, anno regni 33. Imp. à Leone Pp. creatur. Carolum Pannoniis, Pipinum Italiæ, Ludouicum Aquitaniæ præficit. Mortuo Carolo & Pipino, Bernardum nepotem Italiæ regem facit, Ludouicum verò F. Cæſarem.	46
815	LVDOVICVS Pius à Stephano Pp. Imp. coronatus. Reges Ff. creat, Lotharium Italiæ, Pipinum Aquitaniæ, Ludouicum Noricorum. A filiis capitur, ſed reſtituitur. Carolum Caluum natu minimum regem facit Neuſtriæ.	26
841	Carolus Caluus primus Franciſci ſanguinis, cùm præcedentes Germanicum quid referrent. Bellum inter fratres atrox die Reſurrectionis ad Fonconiacum. Icto fœdere Carolo Francia, Ludouico Germania, Lothario imperium cum Italia, Prouincia & Auſtraſia, quæ ab eo Lotharingia dicitur. Pipinus & Carolus Pipini fratris Ff. in cœnobium detruſi. Lotharius cœnobium ingreſſus, filios reliquit, Ludouicum Italiæ, Carolum Prouinciæ, Lotharium Lotharingiæ. Caluus biennio ante mortem Imp. ſalutatus, Boſſonem Iudithæ Auguſtæ fratrem regem creat Prouinciæ. Veneno ſublatus Mantuæ.	38
879	Ludouicus Balbus, à Ioanne Pp. Auguſtus creatur. Obiit vxore grauida. Peperit Carolum Simplicem. Cui relictus tutor Ordo Roberti Andegauenſis P.	2
881	Ludouicus & Carolomannus Balbi Ff. nothi.	4
886	CAROLVS Craſſus Auguſtus accerſitus anno Imperij ſui ſexto ob Normannorum motus. Ei curator datus Arnulfus patruus.	5
891	ODO Andegauenſis, tutor Caroli Simplicis, regnare iuſſus, ne Arnulfus regnum occuparet. Ab æmulis in Aquitaniam ablegatur. Moriens regnum pupillo iubet reſtitui.	9
900	Carolus Simplex Balbi F. anno ætatis XII. inungitur. Eius anno XIII. Rollo primus dux Normanniæ. Captus regnum reſignare cogitur Rodulfo Burgundo Ricardi F.	30
927	Rodulfus Burgundus.	2
929	Ludouicus IV. Simplicis F. Tranſmarinus, quod pater ad auunculum Anglum cum matre profugiſſet. Contra Rodulfum Lauduni ſacratus. Nono anno poſt mortem Rodulfi ſolus regnat.	27
956	Lotharius Ludouici F. Carolo eius fratri Otho II. Imp. Lotharingiæ ducatum dono dat. Id ægre ferente lege, Otho Galliam miſerè vaſtat.	31
986	Ludouicus V. Lotharij F. vltimus è ſtirpe Caroli Magni veneno ſublatus.	1
988	Hugo Capetus primus Gallus rex diademate non eſt vſus, conſecratus tantùm & inunctus. At ſecundo regni anno filium Robertum coronauit.	95
997	Robertus ſolus, literatus, pius.	35
1031	Henricus Roberti F. regnum armis contra fratrem Robertum aſſeruit.	30
1061	Philippus Henrici F. nouennis. Sub tutela Balduini Flandriæ Comitis. Guſſelmus nothus Normannus Angliæ, Godofredus Bollionus Hieroſolymorum regnum occupauit.	49

Ludouicus

A. C.		Reg.
1110	Ludouicus Craſſus, Philippi F. initium primi belli Anglici. Philippus Iunior Craſſi F. collega regni, à ſcrofa equo deiectus.	27
1138	Ludouicus Iunior Craſſi F. Hieroſolymis reuerſus Leonoram Aquitanam vxorem repudiat. Illa nubit Henrico Andegauenſi futuro Angliæ regi, dotem ferens Aquitaniam. Hæc cauſa maximi belli Angl.	42
1181	Philippus Auguſtus Adeodatus, Ludouici F. Hieroſolymam proficiſcitur. Bellum Anglicum. Normannia recepta anno 260. quàm Rolloni data fuerat. Victoria Bouinenſis.	43
1224	Ludouicus, Diui pater, Philippi F.	3
1227	D. Ludouicus, Blancha mater regens Galliæ anno 7. Anno 22. bello Sacro à Saracenis capitur expugnata Damiata. Carolus comes Andium, frater regis, regnum occupat Neapolitanum. Cum tribus Fr. rex in Africam traiicit, Tunetum obſidet ann. 43. Obit peſtilentia.	44
1271	Philippus, Diui F. quidam Audacem vocant, αὐτοφραστικός. Bellum Taraconenſe, ob Veſperas Siculas.	15
1286	Philippus Pulcher, Philippi F. Secundum bellum Anglicum. Bellum Flandricum propter Anglos. Clades Curtracenſis. Sedes pontificia Auenionem transfertur ann. 21. Templarij aboliti.	28
1314	Ludouicus Hutinus Pulchri F. ſolus tumultuoſus & perturbator.	2
1316	Philippus Longus, rex Nauarræ, Pulchri Fr.	5
1321	Carolus Pulcher Longi Fr. iuſtus & ſeuerus. Iſabella ſoror Eduardum II. Anglorum regem maritum filio cedere cogit. Regina poſthumam parit Blancam.	7
1328	Philippus Valeſius. Catholicus, Caroli comitis Valeſij F. qui frater fuit Philippi Pulchri. Sacra expeditio. Bellum Anglicum funeſtiſſ. ob defectionem Roberti Atrebatis. Clades naualis ad Cluſas. Pugna Creſciacenſis. Delphinatus Viennenſis.	22
1350	Ioannes Valeſij F. magnanimus, ſed infelix. Captus ab Anglo, per ann. 4. Regnum factione Caroli Nauarri Carolum Delphinum oppugnantis miſerè agitatur. Obſidum liberandorum cauſa in Angliam profectus rex Londini moritur.	14
1364	Carolus V. Sapiens, Ioannis F. primus Delphinus. Aquitanis deficientibus ab Anglis, bellum Anglicum redintegratur. Bertradus Geſquinus Mag. eq. Papa Romam redit. Rex togatus conſilio domi, armis foris, ab Anglis pleraque recepit.	16
1380	Carolus VI. Beneamatus, puer. Ludouicus Andium dux patruorum maximus, Franciæ Rector. Seditiones ob fiſci anguſtiam. Bellum Flandricum. Ludouicus Aurelianenſis regis Fr. à ſicariis immiſſis à Io. Burgundo occiſus, relicto F. Carolo. Clades ad Dagincurtum ab Anglis accepta. Regina cum filia Catharina, relicto rege inſano, Burgundo ſe committit. Carolus Delphinus Burgundum per ſicarios occidit. Philippus Io. F. Henrico V. Angliæ regi ſe iungit, Catharinam regis F. ei deſpondet. Anglus Franciæ Rector.	4
1423	Carolus VII. Sexti F. ductu Ioannæ puellæ Anglos Aureliis repellit. Henricus VI. Anglus Lutetiæ rex Galliæ coronatur. Rex Burgundo in ſuas partes pertracto, Lutetiam & Normanniam recipit. Ludouicus Delphinus pro Auſtriæ duce in Baſileenſes & Heluetios. A patre deficiens, ad Burgundum confugit.	38
1461	Ludouicus XI. Caroli F. Bellum, Bonum publicum, ob Regis auaritiam. Pugna ad montem Lethericum contra Carolum Burgundum comitem Caroleſium. Ludouicus Lucenburgenſis Mag. eq. cæſo Burgundo Heluetij primum à rege ſtipendium accipiunt. Nobiles Galli iugum regis ſubeunt.	23
1484	Carolus VIII. Delphinus 13. annorum. Anna ſoror regens. Id ægrè ferens Ludouicus Aurelianenſis, bello moto capitur. Rex Margaritam Maximiliani F. repudiat, ſponſam Maximiliani Annam Britannam rapit. Neapolim acquirit, & amittit. Obit repentè abſque liberis.	14
1498	Ludouicus XII. Aurelianenſium & Valeſiorum dux, Annam Caroli viduam ducit, repudiata Ioanna Ludouici XI. F. Mediolanum capitur. Rurſus amittitur.	17
1515	Franciſcus I. Valeſius, Ludouici per Claudiam gener.	33
1548	Henricus II. Delphinus.	12
1559	Franciſcus II. Delphinus.	2
1561	Carolus IX. Aurelianenſis, Franciſci Fr.	13
1574	Henricus III. Poloniæ Rex.	15
1589	Henricus IV. Borbonius trucidatur in rheda 14. Maij anno 1610.	21
1610	Ludouicus XIII. regnat fœliciter.	

L. B. Thuan. vita hum. Tom. V.

* REGES NAVARRÆ.

Ex Chronologia Claudij Roberti.

Enecus vel Inigus, Comes Bigorræ.	912
Garſius Enecus.	919
Sanctius Garſias Abarca.	929
Garſias Sanctius Tremulentus, vel Temulentus: Temblador.	954
Sanctius Maior primus, poſtea Rex Caſtellæ.	980
Sanctius Garſias.	1015
Sanctius Sapiens.	1157
Ramires.	
Garſias.	
Sanctius Fortis.	1190
Sanctius Infirmus.	
Theobaldus ex Comite Bleſenſi.	1234
Theobaldus II.	1269
Henricus I.	1270
Philippus Pulcher Rex Franciæ, per Ioannam vxorem fundatricem Collegij Nauarræ Pariſiis.	
Ludouicus Hutinus Rex Franciæ.	1313
Philippus II. Longus Rex Franciæ.	1315
Carolus Pulcher.	1320
Philippus III. Bonus Comes Ebroicenſ.	1349
Carolus III. Malus.	1349
Carolus III. Nobilis.	1387
Ioannes Aragonius.	1429
Gaſtonus Foxius.	
Franciſcus Phœbus Foxius.	1481
Ioan. Albertus ob Catharinam vxorem Regnum à Ferdinando inuaditur. 1512.	
Henricus II. Albertus.	1516
Antonius Borbonius, Dux Vendomius per Ioannam vxorem fit Rex.	
Henricus III. poſtea Rex Franciæ IV.	1572
Ludouicus II. Nauarræ, & 13. Franciæ.	1610

REGES BVRGVNDIÆ.

Gaudiſelus. regnat ann. 370.	
Gundicarius.	411
Gondericus.	456
Gondebaudus, Chilpericus, Godemarus, Godeſilus F.	
S. Sigiſmundus.	502
Gondomarus.	527
S. Gontranus Clotharij F. Clod. Franciæ Nepos.	564
Theodoricus.	618
Clotharius Rex Franc. vt ſuprà.	

*REGES BVRGVNDIÆ TRANSIVRANÆ.

Rodolphus primus, regnat. anno	888
Rodolphus II.	919
Conradus pacificus.	950
Rodolphus III. nihili.	995
Odo Campaniæ Comes.	
Henricus, qui & Imperator eius nominis tertius.	1038

Ex Chronologia Claudij Roberti.

*CHRONOLOGIA PARTICVLARIS. ILLVSTRIVM FRANCIÆ STEMMATVM & Familiarum.

Non erit à propoſito noſtro alienum, ſi præmiſſis Regum Franciæ Chronologiis, celebriores quaſdam familias quæ ab illis ſuæ claritatis decus & ſtemmatis ramum longa auorum ſerie deducunt, ſubiiciam, quo lectori harum rerum ſtudioſo aliquouſque ſaltem ſatisfeciſſe videar.

*GENEALOGIA ANSBERTI, PRIMI MAIORIS REGIÆ IN FRANCIA, ITEMQVE S. ARNVLFI Metenſis Epiſcopi.

Ex Stemmatibus Belgicis Aub. Miræi.

1. Clodoueus primus Francorum Rex Chriſtianus, ex Grothilde Chilperici Burgundi Regis filia, Gundebaudi Regis nepte, anno 511. moriens quatuor filios reliquit, Childebertum Pariſiorum, Clotharium Sueſſionum, & Burgundiæ, Clodomirum Aureliæ, & Theodericum Aſtraſiæ Reges: *vt Gregorius Turonenſis in hiſtoria Francorum lib. 2. cap. 43. & lib. 3. c.* . commemorat.

2. Clotharius Sueſſionum & Burgundiæ Rex, anno 521. moriens filios quatuor ſuperſtites reliquit, Chilpericum Sueſſionum, Haribertum Pariſiorum, Guntramum Burgundiæ, & Sigebertum Auſtraſiæ Reges, itémque Blithildem filiam: *vt idem Turonenſis lib. 4. cap. 2.* narrat.

3. Blithildis ſeu Piuchilda, Clotharij regis filia, nupta Ansberto, Senatori ac Maiori domus regiæ, genuit Arnoldum patrem S. Arnulfi Metenſis Epiſcopi.

De Ansberto ſic apud Petrum Pithæum legitur, in fragmento de Maioribus domus regiæ deſumpto ex vetuſtiſſima membrana Floriacenſi: Fuerunt autem Maiores domus, ex quibus generatio regalis proceſſit, primus quidem Ansbertus Senator, qui ex Blithilde filia ſecundi Lotharij genuit Arnoldum patrem S. Arnulfi tandem Metenſis Epiſcopi, qui genuit Anchiſem patrem Pipini.

4. Arnoldus ſeu Arnoaldus Comes Palatinus (vt in Genealogia S. Arnulphi apud Pithæum nuncupatur) ex Oda, genuit S. Arnulfum Comitem Palatinum, qui poſtea fuit Metenſis Epiſcopus. Arnoldi huius, itémque Ansberti meminit Sigebertus in Chronico: anno 625. Pipinus filius Carlomanni Maior domus Regis Lotharij principabatur: Pipino in diſponenda Republica cooperabatur S. Arnulfus filius Arnoldi, filij Ansberti, ex Blithilde filia prima Lotharij Regis.

5. S. Arnulphus ex S. Doda genuit Anſigiſum, S. Clodulfum Metenſem Epiſcopum, & Wandregiſilum ſeu Walgiſum, patrem S. Wandregiſili Abbatis: vt in MS. Genealogia Ducum Brabantiæ, ex codice vetuſto Niuellenſi deſumpta, diſertè legitur.

6. Anſigiſus, S. Arnulphi filius, vxorem duxit S. Beggam, Pipini I. cognomento Landenſis filiam, & S. Gertrudis Niuellenſis ſororem. Ex ea ſuſtulit Pipinum Herſtallium, Maiorem domus regiæ in Auſtraſia & Francia. *De quo vide infrà in Stemmate Pipinorum.*

*STEMMA PIPINORVM, MAIORVM DOMVS REGIÆ IN AVSTRASIA ET FRANCIA.

Ex iiſdem Stemmatibus.

Hieronymus Henninges in ſuo Theatro Genealogico, & vulgares rerum Brabanticarum ſcriptores, neſcio quos Siluios, Carolos, Iulios, Brabonos, & alios ſimiles Tungrorum, ac Brabantiæ Duces ſibi finxerunt, quos claſſici veteréſque Hiſtoriographi, itémque antiqua Regum ac Principum diplomata prorſus ignorant. Inter rerum noſtratium ſcriptores, primas ſeu antiquiſſimas partes obtinet Sigebertus, Gemblacenſis in Brabantia Monachus Benedictinus; cuius Chronicon cum autographo à me collatum Antuerpiæ, anno 1608. publicaui.

In dicto Chronico memoratur, Pipinus eo nomine primus cognomento Landenſis, his verbis: Anno 625. Pipinus, filius Carlomanni, Maior domus Regis Lotharij principabatur. Pipino in diſponenda Republica cooperabatur S. Arnulfus filius Arnoldi, filij Ansberti ex Blithilde filia primi Lotharij Regis.

1. Reiectis itaque fabellis à Pipino Landenſi ordiamur. Fuit is Carlomanni potentis in Hasbania viri Principis filius; de cuius maioribus nihil certò nobis conſtat. Dictus eſt Landenſis à Landa vetuſtiſſimo Hasbaniæ Brabantinæ oppido, quod hodiéque exſtat & nomen retinet. Vxorem habuit Ittam, ſeu Idubergam, S. Modoaldi Treuirenſis Archiepiſcopi, & S. Seueræ ſororem. Fuit Præfectus ſeu Maior domus regiæ ſub Lothario, & Dagoberto, Francorum Regibus & anno 646. viuere deſiit; ſepultus Niuellis in Brabantia: vbi oſſa eius feretro ligneo incluſa, vt & oſſa Idubergæ, adſeruantur, ab illuſtri virginum nobilium Canonicarum collegio. Ex Iduberga liberos reliquit Grimoaldum, S. Gertrudem Abbatiſſam, & fundatricem Niuellenſem, & S. Beggam Andennenſem.

2. Grimoaldus Pipini Landenſis filius fuit maior domus regiæ, ſub S. Sigeberto Auſtraſiæ Rege. Filium reliquit ex N. coniuge Hildebertum, quem ad regnum Auſtraſiæ euehere conatus fuit, anno 654. excluſo Dagoberto, S. Sigeberti Regis filiolo, quem attonſum in Scotiam miſit. Sed Clodoueo Francorum Rege præualente Grimoaldus morte amara Pariſiis in carcere anno 655 conſumptus periit, & Childericus Clodouei filius iunior, regnum Auſtraſiæ obtinuit; *vt Aimoinus lib. 4. cap. 42.* fusè narrat. Hildebertus autem Grimoaldi filius in acie cæſus ſine liberis obiit.

3. S. Begga Grimoaldi ſoror, Anſigiſo filio S. Arnulfi (qui ex Maiore domus regiæ Metenſis Epiſcopus fuit) nupta genuit Pipinum Herſtallium. Anſigiſo è viuis ſublato, Begga Andennam (qui vicus eſt agri Namurcenſis ad Maſam fluuium) ſeceſſit, & vitam ſanctè peregit: vbi & quieſcit in baſilica nobilium virginum Canonicarum à ſe condita.

4. Pipinus II. cognomento Herſtallius, Anſigiſi & Beggæ filius, poſt Vulfoaldum, Maior domus Childerici Regis in Auſtraſia exſtitit. Victo Berthario an. 687. fuit & Maior domus Regiæ in Francia, ſub Theoderico Rege. Vxorem legitimam habuit Plectrudem, & ex ea filios duos, Grimoaldum & Drogonem: quorum poſterior Theodoaldum filium reliquit prior ſine liberis obiit.

Anno 694 Pipinus Herſtallius Alpaidem ſororem Dodonis (qui S Lambertum Epiſcopum Leodienſem occidit) Plectrudi ſuperinduxit, & ex ea Carolum Martellum genuit.

5. Carolus Martellus Pipinum III. cognomento Breuem Francorum Regem, Pipinus Rex 6. Carolum Magnum Imperatorem procreauit.

7. De horum Principum liberis infra ſpeciatim narrabimus, quæ ex vetuſtis Scriptoribus ac diplomatibus hauſimus.

*GENEALOGIA POSTERORVM CAROLI MARTELLI.

In Annalibus Lauriſheymenſibus, de Martelli filiis hæc leguntur: an. 741. Carolus Maior domus diem obiit tres filios relinquens, Carolomannum, Pipinum, Grifonem: quorum Grifo cæteris natu minor matrem habuit Suanichildam, neptem Odilonis Ducis Boioariorum. Hæc illum ad ſpem totius regni concitauit, in tantum vt ſine dilatione Laudunum occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto, Laudunum obſidentes fratrem in deditionem accipiunt.

Exinde Carolomannus Grifonem ſumens in nouo caſtello, quod iuxta Arduennam ſitum eſt, cuſtodiri fecit.

Hactenus ex Annalibus Lauriſheymenſibus, qui ab anno 741. vſque ad annum 829. à Monacho Lauriſheymenſi, in Diœceſi Wormatienſi, ſunt conſcripti: vt ex rebus geſtis anni 774. collegimus. Sunt ij Coloniæ anno 1521. ab Hermanno Nuenario primùm publicati, cum Eginharto, de vita Caroli Magni. Conradus Geſnerus in Bibliotheca ſua auctorem vocat Herimbertum, Marquardus Freherus Adelmum Monachum Benedictinum nuncupat. Nos titulo Annalium Lauriſheymenſium citabimus.

Cæterum ex Suanichilda, Odilonis ducis filia ſeu nepte, vt alij volunt, Martello nati ſunt filij.

Carolomannus Princeps Auſtraſiæ, Alemanniæ & Thuringiæ, poſtea monachus Caſſinenſis.

Pipinus cognomento Breuis Princeps Neuſtriæ, Burgundiæ, & Prouinciæ, pòſt Francorum Rex.

Grifo Dux XII. Comitatuum inter Sequanam & Iſaram.

Præter quos & hi quoque liberi, ſed neſcio an ex Suanichilda ipſi fuerunt.

Bernardus, pater S. Adalardi & Walachi Comitum, poſt
A Abbatum Corbienſium Bernerij ſeu Bernarij, Gundradæ ſanctimonialis Pictauij ad S.Radegundem, & Theodradæ Abbatiſſæ Sueſſionenſis in monaſterio B. Mariæ.

Remigius Epiſcopus Rotomagenſis, quem nonnulli Ægidium per errorem nuncupant.

Hieronymus pater Fulradi Abbatis: quod ex Theodulfi Aurelianenſis verſibus Iac. Sirmondus collegit, in Notis ad Capitula Caroli Calui tit. 10.

Hiltrudis, ſiue Altrudis vxor Odilonis Bauariæ Ducis, mater Taſſilonis.

Landrada, quam Iac. Meierus Abbatiſſam nuncupat.

Wolfangus Lazius his adiungit Chrodegangum Epiſcopum Metenſem: ſed errat, nam is patrem habuit Sidrammum potentem in Haſbania virum, & matrem Landradam. Idem in aula Martelli à pueritia enutritus. Referendarius eiuſdem fuerat, ſed regnante Pipino, poſt Sigebaudi Epiſcopi Metenſis mortem ad illam cathedram eſt euectus: vt *Andreas Quercetanus, in Hiſtoria ſua Burgundica* rectè obſeruauit.

B

*GENEALOGIA LIBERORVM PIPINI FRANCORVM REGIS.

Pipino ex Berta coniuge hi fuerunt liberi.

Pipinus qui obiit puer bimulus.

Carolus cognomento Magnus Francorum Rex & Imperator.

Carolomannus Rex Burgundiæ & Prouinciæ, Dominus Alſatiæ, & Alemanniæ; obiit anno 771. ſepultus Rhemis ad S. Remigium.

Ægidius Monachus in monte Soractæ.

Rothaidis } obierunt in iuuenili ætate, Metis ſepultæ in Monaſterio S. Arnulfi.
Adelheidis }

Giſla Abbatiſſa.

Lazius Pipino ſecundam vxorem aſſignat, ſed falsò.

*CAROLI MAGNI VXORVM LIBERORVMQVE SERIES.

C Carolus Magnus habuit legitimas coniuges quatuor, videlicet. N. Deſiderij Longobardorum Regis filiam, Hildegardem, Faſtradam, & Lutgardem. Ex prima & quarta nullas habuit proles. Ex Hildegarde Immæ filia nati ſunt ei liberi.

Carolus Rex Alemanniæ, & partis Burgundiæ: à quo genus duxerunt Comites Veromanduorum, ſi Genealogiæ S. Arnulfi à Pithœo editæ credimus, nam Regino eos deducit à Pipino Rege Italiæ, eiuſdem Caroli fratre.

Pipinus Rex Italiæ, pater Bernardi, & quinque filiarum [teſte Eginharto] Romæ baptizatus, & ante baptiſmum dictus Carolomannus.

Ludouicus cognomento Pius Francorum Rex & Imperator.

Lotharius infans obiit.

Rotrudis ſeu Rotarudis vxor Conſtantini Imperatoris Conſtantinopolitani.

Berta vxor Angilberti, poſtea Abbatis monaſterij S. Richarij, mater Harnidi & Nithardi: quorum poſterior ſcripſit libros quatuor de diſſenſionibus filiorum Ludouici Pij, ad annum vſque 843. à Pithœo editos.

D Giſla baptizata Mediolani per Thomam Archiepiſcopum.

Hildegardis } obierunt infantes, ſepultæ Metis ad ſanctum Arnulfum.
Adelheidis }

Ex Faſtrada quam anno 783. duxit, natæ ſunt Theodrada, & Hiltrudis filiæ.

Varias inſuper concubinas habuit, ex quarum prima [cuius nomen ignoratur] genuit Pipinum Gibboſum, monachum Prumienſem; ex ſecunda pariter anonyma Rothaidem. Ex tertia Mathalgarde, Rothildem: ex quarta Gerſuinda Saxonica, Adaltrudem procreauit. Ex quinta nomine Regina, nati ſunt ei duo filij.

S. Drogo Metenſis Epiſcopus, & Hugo Magnus, dictus Abbas, dux Burgundiæ.

Ex ſexta Adalinda ſeu Adalnide, filium habuit Theodericum.

Prolixiorem & accuratiorem eiuſdem Caroli Magni Poſteritatis deductionem, Vbbo Emmius Friſius, *tabulis ſuis Genealogicis demonſtrauit: qui præmiſſis Imperatorum ac Regum Franciæ & Germaniæ Chronologijs, ſubiecit celebriores quaſdam Familias, quæ ab illis ſua claritatis decus & Stemmatis ramum longâ auorum ſerie deducunt: itaque Lectorem harum rerum ſtudioſum, ad eundum remiſimus, dum breuitati ſtudentes, hoc apponere conſultò omiſimus.* E

*AVSTRASIÆ REGES, ET DVCES.

Auſtraſia peculiare fuit Regnum tempore Caroli Magni, complectens Alſatiam, Vueſtricham, Lotharingiam, Brabantiam & Hollandiam, vt teſtis eſt in ſuo Chronico *Munſterus l. 3. c. 146.* Cum enim filij Regum Franciæ multiplicarentur, diſtracta ea fuit in plura regna, è quibus vnum erat Auſtraſia, cuius termini claudebantur Rheno ac Moſa, & habebat Rex ſedem ſuam Metis, & aliquando Aquiſgrani, imo & ſubinde vt volunt alij, Coloniæ. Vocata autem exiſtimatur Auſtraſia à præſide Auſtraſonit *Munſter. lib. 2. Chron. cap. 16.* quem Iuſtinianus Imperat. illi Regioni præfecerat. Alij ab Auſtrali Galliæ ſitu dictam volunt. Sunt & qui cum Auſtria confundant, ſed ſatis impetitè.

*AVSTRASIÆ REGES.

Ex deſcriptione Nicolai Clementis Tralei.

Theodoricus Clodouei primi Gall. Reg. F. regnauit annis 23. obiit anno Dom. 537.

Theobertus prioris Fil. Reg. an. 14. obiit anno 550. F

Theobaldus huius F. Reg. 6. annis mortuus anno 556.

Clotharius Theobaldi Patruus, reg. an. 5. obiit an. 564.

Sigebertus Clot. Fil. Reg. an. 14. obiit an. 558.

Theodoricus eius Fil. Reg. an. 22. obiit anno 600.

Theodobertus II. Regnauit annis 17. obiit anno 617.

Theodoricus II. prioris frater, reg. 1. anno, obiit 618.

Clotharius II. Reg. in Auſtraſ. annis 12. obiit an. 633. alij 631. Imo, & 644. ſepultus in D. Germani à pratis templo.

Dagobertus Reg. annis 14. obiit anno 645. alij 641. Spineti mortuus, & in S. Dionyſio ſepultus.

Sigebertus II. Dagoberti F. regn. ann. 2. obiit an 656. ſepultus in ſuburbano Pariſienſi ad S. Vincentium.

Schildericus, Reg. 12. annis, à Bodillo percuſſus obiit an. 979. aut 679. ſepultus in templo D. Germani.

Theodoricus III. Reg. annis 13. aliis 19. obiit anno 693. Regiaci ſepultus in æde D. Vedaſti.

Childebertus II. Reg an. 17. obiit 617. Nancei ſepult.

Dagobertus II. eius F. 4. annis regn. obiit an. 719. ſepultus Nancei. G

Daniel ſiue Chilpericus, regn. menſes aliquot & vitam monaſticam duxit Nouioduni ſepultus an. 720.

Clotharius III. Dabog. Frat. regn. an. 2. obiit an. 722. ſepultus Canciaci, ſiue Nancei.

Chilpericus de quo ſuprà, iterum Rex exiguo tempore.

Theodoricus IV. Dagob. II. F. reg. an. 15. obiit an. 741. ſepultus in S. Dionyſio.

Schildericus III. Theodorici Fr. Stupidus nominatus, in Monaſterium Ratisbonenſe detruſus, reg. 9. annis, obiit anno 750. Rati bonæ tumulatus.

Carolomannus Caroli Martelli fil reg. an. 3. obiit anno 753. ſepultus in monte Caſſino.

Pipinus Carolom. F. reg. an. 18. obiit anno 778. ſepultus in S. Dionyſio.

Carolomannus II. Pip. F. reg. an. 3. obiit an. 781. Salmoneæ ſepultus.

Carolus Magn Imp. Carolom. Fr. reg. annis 47 obiit an. 814. Aquiſgrani ſepultus. H

Ludouicus Pius Imp. Caroli Magni F. regn. an. 26. obiit anno 840. Moguntiæ & Metis in S. Arnoldo conditus.

Lotharius Imp. Lud. Filius, reg. an. 15. obiit anno 855. in monaſterio Pluneris conditur.

Lotharius II. Lotharij Fil. à quo volunt Lotharingiam appellatam; regn. annis 16. obiit Placentiæ, anno 871.

Carolus Caluus Imp. reg. an 8. in Lotharing. obiit anno 878. Mantuæ veneno ſublatus, Vercellis conditur.

Ludouicus Balbus Car. F. etiam Imp. regn. annis 2. mortuus anno 880. Compendij ſepultus eſt.

Confuſis Imperiis regnarunt annis 26. tres aut quatuor habiti ſpatij.

Carolus ſimplex III. Lud. Balbi F. Imper. ann. 27. obiit an. 916. Peronnæ tumulatus.

Ludouicus III. reg. an. 27. obiit anno 955. Rhemis ſepultus.

Hic deſiit Regñ Auſtraſiæ Titulus, Regnũq; variè diuiſũ, aliis Prouinciis & Ditionibus acceſſit: Lotharingia velut ſibi relicta manſit:

A *qua deinceps Ducatus inſignia & dignitatem retinet. Seriem Ducum ſubycimus : qui tamen veteris nominis appellationem ſortiti, etiam Auſtraſia Duces nuncupantur.*

* Lotharingiæ et Avstrasiæ Dvces.

Carolus Ludouici Tranſmarini Fil. regnauit annis 42. obiit anno 993.

Otho Caroli Fil. regnauit viuente patre annis 4. mortuo verò 11. Sepultus Treuiris in templo D. Arnulphi.

Godefridus Othonis agnatus ſiue Patruelis, ex Teſtamento Dux hæres cognomento Iunior Barbatus, regn. 16. an. obiit an. 119. Viroduni ad S. Petrum tumulatus.

Gozelus Gotfridi Frater, Bononiæ Comes.

Auguſtus, regnauit 25. annis, obiit anno 1044. ſepultus Viroduni ad S. Videnum.

Gozelo II. qui Gotshelus, Gotsheli filius, iners aut ignauus. Regnauit menſes 11. obiit anno Domini 1045. Viroduni ad S. Videnum ſepultus.

Gotefridus II. Barbatus, Gotsheli II. frater, probus eques.
B Regnauit 26 annis, obiit anno Domini 1070. Viroduni in æde Mariæ Virginis ſepultus.

Godofridus III. Barbatus, Strumoſus, Gotefridi Barbati II. filius, Signifer eques. Regnauit 7. annis, obiit anno Domini 1077. Viroduni in æde Mariæ Virginis ſepultus.

Gotefridus Bononius IV. Barbati III. ex Ida ſorore nepos; Euſtachij Bononiæ & Bullonij Comitis filius, dictus procerus heros. Regnauit 24. annis, obiit anno 1100. ad Caluariæ montem in S. Sepulchri templo iacet.

Baldovvinus Bononius, Gotefridi IV. frater, Bellax. Regnauit 19. annis. Iacet in S. Sepulchri fano, quod eſt Chriſtianorum, ad Caluariæ montem.

Gulielmus Ianuillæ Comes, Gotefridi & Baldouini frater. Regnauit 4. annis, obiit anno 1125. Ioanuillæ ſepultus.

Theodoricus Gulielmi filius, Violentus Regnauit 8. annis, obiit anno Domini 1131. Mediolani ſepultus.

Simon Theodorici filius, Belliger. Regnauit 12. annis, obiit anno Domini 1141. ſepultus Belloprati.

Matthæus, Simonis filius, Pius. Regnauit 35. annis, obiit anno 1176. Clariloci ſepultus.

Simon II. Matthæi F. Pacificus. Regnauit 32. annis, obiit
C anno Domini 1207. Stuttzebrunnæ ſepultus.

Fridericus Simonis Fr. Opulentus, Regnauit 6. annis, obiit anno 12[illegible]3 Stuttzebrunnæ ſepultus.

Theobaldus, Friderici F. Pulcher. Regnauit 7. annis, obiit anno Domini 1220. Stuttzebrunnæ ſepultus.

Matthæus II. Theobaldi Fr. Manſuetus, & de Solymis dictus. Regnauit 30. annis, obiit anno 1250. Ioppæ mortuus, & Stuttzebrunnæ ſepultus.

Fridericus II. Caluus, Matthæi F. regnauit 54. annis, obiit anno Domini 1303. Nancei mortuus, & Belleprati ſepultus.

Theobaldus II. Friderici F. liberalis. Regnauit octo annis, obiit anno 1321. Belloprati ſepultus.

Fridericus III. Theobaldi F. Athlethes Regnauit 19. annis, obiit anno Domini 1329. Belloprati ſepultus.

Ratulphus, Friderici F. Strenuus. Regnauit 18. annis, obiit anno Domini 1346. Belloprati iacet.

Ioannes, Ratulphi F. Adeodatus. Regnauit 37. annis, obiit Pariſiis anno Domini 1381. Nancei ſepultus.

D Carolus II. Ioannis filius, Audax. Regnauit 49. annis, obiit anno Domini 1430. Nancei in Sacello, quod ſibi viuens fecerat, in æde S. Georgij quieſcit.

Renatus Andegauenſis, Caroli gener, Lodouici Andium Ducis filius, Siciliæ, Neapolis, &c. Rex. Regnauit 24. annis, obiit anno 1480. Aquis Sextiis primò ſepultus, & Andegauum relatus in æde S. Mauricij quieſcit.

Ioannes II. Andegauus, qui & Renati F. Ingenioſus. Regnauit 18 annis, obiit anno Domini 1473. Barcinoni ſepultus.

Nicolaus Andegauus, Ioannis II. F. Venuſtus, Regnauit 2. annis, obiit anno Domini 1433. Nancei in æde S. Georgij ſepultus.

Renatus II. Friderici Lotharingi, & Iolandæ Renati Andegauæ nati F. Nicolai cognatus, Victor Regnauit 36. annis, obiit anno 1508. Nancei in Franciſcanorum templo iacet.

Antonius Renati F. Bonus. Regnauit 36. annis. obiit an. Domini 1546. Nancei in Franciſcanorum fano ſepultus.

Franciſcus Antonij F. Sapiens. Regnauit vno anno, obiit anno Domini 1546. Nancei in Franciſcanorum templo ſepultus.

Chriſtina Caroli III. mater, & Nicolaus Lotharingus Mercurij Dux, Caroli patruus. E

Carolus III. Franciſci F. Clemens, Pius, Felix.

☞ *Cæterum Regum & Principum Auſtraſiæ ac Lotharingiæ accuratam ſeriem mihi tradidiſſe viſus fuit Aubertus Miræus, ſuiſque Annalibus Belgicis ſubieciſſe, vti & pleraſque alias Principum Belgicæ. Quorum memoria iamdudum edaci temporis lima attrita iaceret, niſi tandem velut è tumulo excita, ad poſteros tranſmitteretur. Ea propter ad pleniorem hiſtoriæ cùm veteris tum recentis indagationem, operæ pretium duxi, pleraſque hic adſcribere, quo curioſo Lectori faciam ſatis, præſertim cum paſſim obuia non ſint, & non niſi magno labore ex variis monumentis eruta, ac cum iiſdem collata. Vnde etiam patebit diſcrepantia Authorum in recenſendis Principum quorundam genealogiis & ſtemmatibus, ac faciliùs conciliari poterunt quæ aliàs longo ambitu diſtare ab inuicem exiſtimantur, dum temporum & ſucceſſionis ordo, ea qua maximè obtineri potuit certitudine, attexitur. Quamuis diffitendum non ſit, ſubinde coniecturis opus eſſe, præſertim in tam pugnantibus hiſtoricorum ſententiis & ſcriptis.*

* Reges Avstrasiæ. F

Quorum Regia ſedes fuit Metis. *Ex Annalibus Auberti Miræi.*

Theodoricus Clodouei I. Francorum Regis Chriſtiani filius, patre defuncto annò ſalutis 511. in Auſtraſia regnare cœpit, & anno 534. obiit.

Theodebertus Theoderici filius an. 547. deceſſit.

Theodoualdus Theodeberti filius anno 554. obiit.

Clotharius Francorum Rex, defuncto Theodoualdo, Auſtraſiam occupauit, & anno 562. viuere deſiit.

Sigebertus, Clotharij filius, patre defuncto. Rex Auſtraſiæ creatus, an. 575. gladio confoſſus eſt, dolo Fredegundis, quæ fratri eius, Philippico Pariſiorum Regi nupſerat.

Sigeberto Patri ſucceſſit Childebertus, & anno 596. obiit.

Theodebertus II. Childeberti filius, à fratre Theoderico Burgundiæ Rege anno 612. apud Tullum vincitur, & Coloniam vſque fugatur.

Theodericus II. an 612. Coloniam capit, & vniuerſum Auſtraſiæ regnum occupat. Anno proximè ſequenti bellum contra patruelem Clotharium Regem parans, Metis fluxu ventris extinguitur. G

Clotharius II. conſilio Arnulfi, poſt Metenſis Epiſcopi, & Pipini Landenſis, anno 613. Regnum Theoderici occupauit, cæſis eius filiis, & auia Brunichilde, obiit anno 628. propè pariſios in S. Vincentij Eccleſia conditus.

Dagobertus à Clothario patre an. 623. conſtitutus eſt Rex Auſtraſiæ Septentrionalis, vt *Aimoinus lib. 4. cap. 8.* narrat. Directores tunc in Auſtraſia habuit eundem Arnulfum & Pipinum Landenſem: obiit demùm Rex Franciæ, anno 644.

Sigebertus II. à patre ſuo Dagoberto anno 639. Auſtraſiis Præfectus, cùm prole careret, Hildebertum, Grimoaldi filium, in ſpem regni adoptauit: ſed filium poſtea genuit Dagobertum.

Dagobertus II. à Grimoaldo Duce attonſus, & in Scotiam ablegatus anno 654.

Gildebertus a patre Grimoaldo Rex Auſtraſiæ creatus, poſt reiectus ab Auſtraſiis; qui Grimoaldum Pariſios captiuum ad Clodoueum Regem miſerunt. H

Childericus ſeu Hildericus, Clodouici Regis filius, homo leuis ac nihili, poſt ad Neuſtriæ regnum à Francis vocatus, à Bodilone an. 667. eſt interemptus. Poſt quem Auſtraſia priuatim Reges non habuit, ſed cum reliquo Francorum regno manſit vnita.

Hilderico ſucceſſit frater Theodoricus: huic ex ordine Clodoueus, Childebertus, Dagobertus, Chilpericus, Clotharius, Theodoricus, & Hildericus, vltimus ex familia Merouingorum Reg. Francorum, ſunt ſuffecti. Quo attonſo, Franci Pipino Auſtraſiæ duci regnum detulerunt, an. 752.

Dvces Avstrasiæ.

Auſtraſiam, ſecundùm Reges, ampliſſima poteſtate Duces gubernabant, & rebus militaribus præerant. Ex iis præfectos palatij, quos Maiores domus appellabant, legi mos erat. Nec vnus illo Ducis munere fungebatur, ſed plures interdum, vt vrgentium bellorum aut negotiorum neceſſitas poſtulabat.

Tales

Tales fuêre Duces, Arnulfus, poſt Metenſis Epiſcopus, Pipinus Landenſis, Grimoaldus Anſegiſus & Valtilius.

Chilperico, poſtremo Auſtraſiæ Rege, anno 667. occiſo, Vulfoaldus Princeps Auſtraliæ, ſeu Maior domus regiæ in Auſtraſia extitit.

Vulfoaldo circa an.674. mortuo, Martinus & Pipinus Herſtallius, Anſegiſi filius, in Auſtraſia ſunt dominati. Hi contra Ebroinum pugnarunt, ſed infoeliciter. Martinus denique dolo Ebroini occiſus fuit. Pipinus verò vſque ad annum 714. vixit, non ſolum in Auſtraſia, ſed etiam in Francia Principatum ſeu Maioratum domus regiæ adeptus eſt.

Carolus Martellus, Pipini filius, anno 741. obiit.

Carolomannus, Martelli filius, cum Pipino fratre Ducatum partitus, vſque ad annum 747. Principatum in Auſtraſia geſſit: quo anno Romam ſe contulit, & Monachus in monte Caſſino factus, an.755. viuere deſiit.

Pipinus Carolomanni frater ex Maiore domus, anno 752. Rex Francorum creatur: demum an.768. deceſſit.

* PRINCIPES LOTHARINGIÆ.

Aduertat Lector Lotharingiæ, quæ à Lothario nepote Caroli Magni nomen habeat, ditionem fuiſſe ampliſſimam, continebat namque olim omnem ferò regionem quæ Rheno, Scaldi, & Vogeſo monte continetur, diuidebatúrque in ſuperiorem & inferiorem. Inferior habebat Brabantiam, Haſbaniam, Geldriam & Cliuiam: Superior Epiſcopatum Leodienſem, Lutzenburgum & Limburgum: Ducatum præterea Moſellanum, Palatinatum Surenſem, tractum Obrmacum & Regionem illam omnem, quæ hodie ſingulari titulo Lotharingia appellatur, quo fit vt primum illos qui vniuerſæ Lotharingiæ præfuerunt, dein eos, qui alterius dumtaxat Regionis extitêre moderatores in medium adduxerit, *in ſuis Annalibus Aubertus Miræus.*

Eſtque hæc Lotharingiæ diſtinctio neceſſariò conſideranda, vt hiſtoriæ & ſtemmatum ſeries debitè texatur, omniſque confuſio quæ aliàs ſuboritur, dum Principes illius promiſcue numerantur, tollatur.

* REGES LOTHARINGIÆ.

Lotharius II. Imp. an.869. obiit.

Ludouicus Germanicus obiit an.876.

Carolus Caluus an.877.

Ludouicus, Lud. Germanici filius, an.878.

Carolus Craſſus, an.888.

Arnulfus Imp. Normannos Louanio eiecit.

Suendiboldus an.895. Lotharingiæ Rex creatus, obiit an.900.

Ludouicus Suendeboldi frater obiit an.911. aut 912.

Conradus, Francus Orientalis, an.919.

Carolus Simplex Lud. Balbi filius.

Henricus Auceps Imperator.

* DVCES LOTHARINGIÆ VNIVERSÆ.

Giſlebertus, Raginſeri Ducis & Albradæ filius, ab Henrico Aucupe Dux Lotharingiæ conſtitutus, an.939. obiit.

Henricus Othonis I. Imp. frater.

Otho Ricuini filius, an.944. obiit.

Conradus, Othonis I. gener.

S.Bruno, Othonis I. gener. an.965. deceſſit.

* DVCES LOTHARINGIÆ SVPERIORIS SEV MOSELLANÆ.

Fredericus an.959. à S.Brunone Dux conſtitutus.

Theodericus, Frederici I. filius.

Fredericus II. Theoderici filius, an.1034. obiit.

Gothilo Magnus, Godofredi Comitis Virdunenſis & Einhamenſis filius, an.1007. Marcam Antuerpienſem poſſedit; poſteà Lotharingiæ ſuperioris & inferioris Ducatum tenuit.

Godefridus Barbatus ſenior, Gothilonis filius, anno 1070. obiit.

Adelbertus ſeu Albertus an.1048. obiit.

Gerardus Alſatius an.1070. obiit.

Theodericus, non Gulielmi Bolonienſis, vt Paradinus, Trelens, Albizius & alij ſcripſerunt, ſed Gerardi Alſatij filius, ſi Genealogiæ S. Arnulphi, à Pithæo editæ, credimus, circa an.1120. obiit, Medioiani ſepultus.

Simon Theodori filius, circa an.1141. obiit in Belloprato ſepultus.

Matthæus, Simonis filius anno 1176. in Claro loco ſepultus.

Simon II an.1207. obiit Sturtzebrunnæ conditus.

Fridericus III. Simeonis frater anno.1213. obiit, ibidem conditus.

Theobaldus, Friderici filius, 1220. deceſſit, ibidem ſepultus.

Matthæus II. Theobaldi frater, anno 1250. Ioppæ obiit, Sturtzebrunnæ humatus.

Fridericus IV. Matthæi filius 1303. Nancei obiit, in Belloprato conditus.

Theobaldus II. Friderici filius, anno 1312. ibidem conditus.

Fridericus V. an.1320. ibidem ſepultus.

Rafulus ſeu Rodulphus, Frederici filius, an.1346 ibidem humatus.

Ioannes, Ratulphi filius, an.1382. Pariſiis obiit, Nancei ſepultus.

Carolus, Ioannis filius, an.1430. obiit ſepultus Nancei in æde S.Georgij quam conſtruxit.

Iſabella Ioannis filia. & Renatus Rex Siciliæ, Dux Andegauenſis, qui an.1480. obiit.

Ioannes II. Renati filius, an.1473. obiit.

Renatus II. Friderici Lotharingi & Iolandæ, Renati Andegaui filiæ, filius, Caroli Burgundi victor, an.1508. obiit.

Antonius, Renati II. filius, an.1544.

Franciſcus, Antonij filius, an.1546.

Caroli II. Franciſci filius.

Henricus, Caroli II. filius.

* DVCES LOTHARINGIÆ INFERIORIS, ET MOSELLANÆ:

A quibus auſpicamur Principes Germaniæ Inferioris, ſiue Galliæ Belgicæ.

Carolus, Ludouici Francorum Regis & Gerbergæ (cuius prior maritus fuerat Gillebertus Dux Lotharingiæ vniuerſæ) filius, ab Othone II. Imp. an.977. Dux creatus, obiit anno 991. Aureliæ, carceri incluſus ab Hugone Capeto.

Otho, Caroli filius, obiit ſine prole.

Godefridus, Godefridi Comitis Virdunenſis & Einhamenſis filius, anno 1023. obiit ſine prole.

Gothilo Magnus, Godofridi prædicti Ducis frater.

Gothilo Ignauus Gothilonis Magni filius.

Fridericus, Adelbronis Epiſcopi Metenſis & Henrici Boioariæ Ducis frater, obiit an.1064.

Godofridus Barbatus ſenior. Anno 1065. factus eſt Dux Lotharingiæ inferioris, & obiit, an.1070.

Godefridus Gibboſus ſeu Struma, aliàs Iuſtus, God. Barbati filius anno 1076. Antuerpiæ confoſſus.

Conradus Henrici Imp. filius.

Godefridus Bullionius, an 1076. Marchio Antuerpienſis, & anno 1089. Dux Lotharingiæ creatus, obiit anno 1100. Rex Hieroſolymorum.

Henricus Limburgenſis Comes.

Godefridus Barbatus Iunior competitorem habuit Valeranum, Henrici Limburgenſis filium, & an.1140. obiit, ſtilo Romano, Affligemij conditus.

Godefridus II. Barbati filius.

Henricus III. Godefridi II. filius. ☞ *Reliquos vide infrà in ſerie Ducum Brabantiæ.*

Hæc ita *Miræus* ſuprà, quæ tamen vix conciliari poſſe videntur cum aliis, qui eorundem Principum ſeriem & Stemmata cùm in ſuis Annalibus, tum ſeparatim deduxerunt, inter quos *Antonius Albizius* nobilis Florentinus, nuper euulgauit Stemmata Chriſtianorum Principum, æneiſque formis expreſſit, ac notis non ineruditis iuxta archiuorum veterum fidem illuſtrauit.

* BRABANTIÆ DVCES AC PRINCIPES

Pipinus Landenus, Carolomanni filius, 646. obiit.

Grimoaldus, Pipini filius, an.655. obiit.

S.Begga Grimoaldi filia, & Anſegiſus.

Pipinus Herſtellius, anno 714. obiit.

Carolus Martellus, Pipini filius, an.741. obiit.

Pipinus Breuis, Martelli filius, poſteà Rex Francorum, an. 768. obiit.

Carolus Magnus Imp. obiit 814.

Ludouicus Pius Imp. anno 840.

A Lotharius I. Imp.an.855. moritur Prumiæ.

Lotharius II. Rex Lotharingiæ primus, anno 869. obiit Placentiæ.

Carolus Caluus Imperator anno 877. obiit.

Ludouicus Balbus Imp. anno 879.

Ludouicus Carolomannus fratres.

Carolus Simplex Rex Francorum, an.929. obiit Petroniæ in carcere.

Ludouicus Tranſmarinus, Caroli Simplicis filius.

Lotharius III. Lud. Tranſmarini filius, obiit anno 986.

Carolus Dux Lotharingiæ, Lotharij III. Fr. obiit an. 991. Aureliæ carceri incluſus ab Hugone Capeto.

Otho, Caroli filius, obiit ſine prole an.1005. ſepultus Niuellis.

Gerberga, Othonis ſoror, & Lambertus Comes Louanienſis, Ragineri Longicolli filius, anno 1015. cæſus apud Florinas. & Niuellis conditus.

Henricus, Lamberti & Gerbergæ filius, anno 1038. domi ſuæ interfectus eſt à ſuo captiuo Herimanno.

B Otho, Henrici filius, patri ſuo non diu ſuperuixit.

Baldricus, qui & Lambertus Henrici I. frater, collegij Canonicorum Bruxellis fundator, obiit anno 1054.

Henricus II. Comes Louan. Baldrici filius, obiit an.1068.

Henricus III. Comes obiit anno 1096.

Godefridus Barbatus, ex comite Louanienſi anno 1106. Dux Lotharingiæ ab Henrico IV. Imp. creatus, obiit anno 1140.

Godefridus II obiit an.1142.

Godefridus III. in cunis obiit 1186.

Henricus I. Dux Lotharingiæ obiit an.1235.

Henricus II. Dux obiit 1247.

Henricus III. Dux, obiit 1260.

Aleidis, Henrici vidua, pro liberis præfuit ſeptennio.

Ioannes I. obiit 1294. ſepultus Bruxellis ad D. Franciſci.

Ioannes II. obiit 1312. ſepultus Bruxellis ad D. Gudilæ.

Ioannes III. obiit 1355. ſepultus Villarij.

Ioannes & Wenceſlaus.

Antonius Burgundius obiit 1415.

Ioannes V. Antonij filius, obiit an.1427. ſepultus Furæ.

C Philippus, Ioannis frater, obiit 1430. conditus ibidem.

Philippus Bonus Burg. Brabantiæque Dux, & Flandriæ Comes, obiit 1466.

Carolus Audax cæſus apud Nanceium an.1477.

Maria & Maximilianus Auſtriacus.

Philippus I. Auſtriacus, Rex Hiſpaniæ, obiit 1506.

Carolus V. Imp. ceſſit filio Philippo Hiſpaniam, Indiam, & Belgicam. an.155. & obiit 1558.

Philippus II. Rex Catholicus obiit 1598.

Albertus Pius an.1621. obiit & Iſabella Clara Eugenia.

Philippus IV. Rex Catholicus.

* COMITES LOVANIENSES.

Inter xxvi. oppida quæ Brabantiam ornant, Louanium eſt antiquiſſimum, ac prima Studiorum ſedes, vt in qua etiam hodie Dux publico Sacramento ſe obſtringit: hic celeberrimam toto orbe Academiam conſtituit. Martino I. Pont. eandem confirmante; Ioannes IV. Brabantiæ Dux, anno M.CCCC.
D xxvi. Comitatus quondam titulo fuit inſignata, qui Louanium, Bruxellam, Niuellam, Villenordiam cum Fura ac Sonia Sylua complectebatur, atque olim Lotharingiæ annectebatur, vt vult Molanus, atque ex P. Diueo colligit *Franciſc. Harreus Tom.1. Annal. Brabantiæ*, manſitque hic titulus vſque ad Godefridum Barbatum, qui reſumpſit auita inſignia, & titulum Ducis Brabantiæ, quamuis alij ad illius filiū extendant.

Lambertus, non Manaſſis, ſed Ragineri Ducis & Abradæ filius. Ragineri Longicolli, Hannoniæ Comitis frater.

Aufridus, Lamberti filius, obiit Epiſcopus Vltraiectinus.

Lambertus II. Gerbergæ (quæ fuit filia Caroli Lotharingiæ Ducis) maritus an.1015. ad Floripas cecidit.

Henricus, Lamberti & Gerbergæ filius, an.1037. Louanij à captiuo ſuo occiſus.

Otho, Henrici filius, breuis æui puer.

Baldricus Lambertus. Henrici F. an 1045. Bruxellis Canonicos fundauit, S Gudilæ corpus tranſtulit, & an.1054. Tornaci cecidit.

Henricus II. Baldrici filius. an. 1068. deceſſit.

Henricus III. Henrici II. filius, Affligemium an.1083. condidit. & Tornaci an.1096. periit.

Godefridus Barbatus, Henrici III. frater Comitatui Louanienſi Ducatum Lotharingiæ inferioris & Marchionatum Antuerpienſem an.1106. adiunxit, atque ad poſteros ſuos, Lotharingiæ ac Brabantiæ Duces tranſmiſit, obiit an. 1140.

Godefridus II. God. Barbati filius, Dux Lotharingiæ, Comes Louanij, & Marchio S.R. Imperij an.1143. obiit, Louanij in D. Petri conditus. *Reliquos vide ſupra in ſerie Ducum Brabantiæ.*

* MARCHIONES ANTVERPIENSES.

Ex Codice Donationum Aub. Miræi.

Habuit olim Antuerpia cum pago Rienſi ſuos Principes ſeu Marchiones, ac Comites proprios, primò Francorum Regibus (qui Romanos è Belgica ac reliqua Gallia pepulerunt) poſt Germaniæ Imperatoribus obnoxios, beneficio Theoderici, Francorum Regis, Rothingus ſeu Rohingus cum vxore ſua Bebelina Marcam Antuerpienſem an 726. & S. Willibrordo, Archiepiſcopo Vltraiectino Eccleſiam veteris caſtri, ſeu Burgi Antuerpienſis, ac tertiam partem telonei donauit: vt ex eiuſdem Rothingi Diplomate liquet. B Rothingi principatum quinam exceperint, non conſtat primis antiquitatum noſtrarum monumentis, per Normannorum vaſtationes penitus deperditis.

Anno 1008. Gothilo cognomento Magnus, Comitatum Antuerpienſem poſſedit; & ex Diplomate S Henrici Imp. conſtat. Idem poſtea Ducatum Lotharingiæ inferioris, anno ſcilicet 1023. defuncto fratre Godefrido, obtinuit. Frederico demum Moſellanorum Duce an.1034. ſine filiis mortuo, Moſellanam ſeu ſuperiorem quoque Lotharingiam ab Henrico Imp. impetrauit.

Liberos reliquit, Godefridum Barbatum ſeniorem, Gozilonem ſeu Gothelonem Ignauum Fredericum, qui poſtea Stephanus IX. Papa fuit, & Odam Baldrico Comiti Louanienſi nuptam.

Gothiloni Magno filius Gothilo Ignauus in Marca Antuerpienſi, & in Ducatu Lotharingiæ inferioris ſucceſſit, iuxta *Hermannum Contractum*.

Gothilonem Ignauum Fredericus, Lotharingiæ Inferioris Dux, Adelberonis Epiſcopi Metenſis, & Henrici Boioariæ Ducis frater, an. 1016. excepit. G Fredericum intra Andouerpum an.1955. Godefridus Barbatus ſenior & Balduinus Comes Flandrenſis obſederunt, ſed irrito conatu; vt Sigebertus in Chronico teſtatur, obiit is anno 1084.

Godefrido auunculo ſuo ſuffectus eſt idem Godefridus Barbatus ſenior. Duxerat is Beatricem Frederici II. Ducis Moſellani filiam, Bonifacij Italiæ Marchionis viduam, & an. 1070. deceſſit, Virduni conditus. Liberos reliquit Godefridum Gibboſum & Idam Godefridi Bullonij matrem ex Euſtathio Comite Bolonienſi.

Barbato filius Godefridus Gibboſus in Marchionatu, itemque Ducatu Lotharingiæ inferioris ſuccenturiatus, an 1078. Antuerpiæ à ſicario confoditur, & Virduni iuxta patrem condirur, nulla prole relicta.. Vxorem duxerat Mathildem, potentiſſimam Italiæ Marchioniſſam, Bonifacij & Beatricis filiam.

De Mathilde, ſua olim Principe ac Marchioniſſa eſt quod Antuerpia ſibi applaudat, fuit virilis animi mulier, quæ pro Romanis Pontificibus contra Henricum IV. Regem & Pſeudopontifices non ſemel arma ſumpſit. H Anno 1115. moriens magnam Tuſciæ partem Eccleſiæ Romanæ legauit. Id patrimonium S. Petri hodie dicitur.

Anno 106. Henricus 4. Imp. Vltraiecti exiſtens Ducatum Lotharingiæ inferioris filio ſuo Conrado, Marcam verò Antuerpienſem Godefrido Bullonio, ex Euſtathio Comite Bolonienſi, & Ida Godefridi Gibboſi ſorore nato, attribuit: vt Lambertus Schafnaburgenſis tradit. Idem Bullonius Lotharingiæ inferioris dux an.1089. ab eodem Imperator creatus eſt Sigeberto teſte, obiitque demū Rex Hieroſolymitanus an.1100.

Godefrido Bullonio defuncto, Henricus Comes Limburgenſis vacantem S.R.I. Marchionatum ad Scaldim, cum Ducatu Lotharienſi obtinuit ab eodem Henrico IV.

Henrico Limburgenſi ob rebellionem capto, Ducatus & Marca Godefrido Barbato, Comiti Louanienſi ab eodem Henrico an.1106. attribuuntur.

An.1126. Godefridus Barbatus, Conrado Imperium ambienti adhærens, à Lothario illius æmulo vtraque dignitate priuatus eſt, Valerano Limburgenſi, Henrici Exducis filio ſubſtituto.

Lothario

A Lothario mortuo Conradus Imp. eidem Godefrido Barbato an. 1137. Lotharingiam inferiorem & Marcam Antuerpienſem rurſus attribuit, ac confirmauit. Is vtrumque principatum ad Godefridos, Henricos, & alios ſuos in Brabantia ſucceſſores tranſmiſit. Obiit autem Barbatus an. 1140. ſtilo Romano, in Affligemienſi Benedictionum Abbatia, tertio lapide à Bruxella, conditus.

Hæc de primis Antuerpienſium Marchionibus, hactenus obſcura, in gratiam vrbis noſtræ Antuerpienſis, fuſius enarrare viſum fuit; ad Vtelonem, Anſbertum, Arnoldum, & alios neſcio quos, à Wolfango Lazio, eiuſque ſequacibus confictos Marchiones, explodendos.

☞ Reliquam ſeriem require inter Duces Brabantiæ.

* COMITES FLANDRIÆ.

Balduinus Ferreus Iuditham Caroli Calui filiam ſibi ſumpſit vxorem an. 861. & obiit 879.

Balduinus Caluus, Bald. Ferrei filius, obiit. anno 918.

Arnulfus Magnus an. 961. Canonicos XII. Brugis in baſilica S. Donatiani conſtituit.

Balduinus III. an. 991. obiit.

B Arnulfus II. obiit an. 988.

Balduinus IV. Pulcrobarbatus an. 1014.

Balduinus V. Inſulanus & Pius. Inſulenſe, Herlebecanum, & Arienſe, collegia Canonicorum fundauit, & an. 1067. obiit.

Balduinus VI. cognomento Montanus, duxit Richildem Comitatus Hannoniæ hæredem, & an. 1070. deceſſit.

Arnulfus III. Infælix Balduini Montani filius.

Robertus Friſius, Bald. Inſulani filius, an. 1093. deceſſit.

Robertus II. Hieroſolymitanus, obiit anno 1111.

Balduinus VII. Securis, an. 1119.

Carolus Bonus an. 1127.

Gulielmus Normannus, an. 1128.

Theodericus Alſatius, anno 1169.

Philippus Alſatius, anno 1191.

Margarita Phil. Alſatij filia, & Balduinus Animoſus, Hannoniæ Comes.

Balduinus VIII. Flandriæ & Hannoniæ Comes, poſtea Imp. Conſtantinopolitanus, obiit anno 1204.

Ioanna Conſtantinopolitana.

C Margarita Conſtantinopolitana, Mariæ ſoror.

Guido Dampetra, an 1304. obiit.

Robertus III. Bethunius, anno 1322.

Ludouicus I. Creſſius, anno 1346.

Ludouicus II. Molanus, anno 1383.

Margarita III. Ludouici Molani filia, & Philippus Audax, Dux Burgundiæ, an. 1404. obiit.

Ioannes Diuionenſis, Dux Burgundiæ, Comes Flandriæ, Hannoniæ, &c.

Philippus Bonus, Dux Burgundiæ, & Brabantiæ, Comes Flandriæ &c.

Carolus Audax, Philippi Boni filius.

Maria Caroli Audacis filia, & Maximilianus I. Imperator.

☞ Reliquos vide ſuprà in ſerie Ducum Brabantiæ.

* COMITES CASTRI GANDENSIS.

Flandriæ quæ Belgicarum Prouinciarum & fertiliſſima eſt & opulentiſſima, Metropolis eſt Gandauum, cuius encomium citra omnem aſſentationem, hoc Epigrammate expreſſit *Maximilianus Vrintius*, eidem vrbi à ſecretis.

D *Cæli delitium, Flandri decus orbis, ocellus*
Belgica, & enixo Caſare virgo parens.
Conſilio illuſtris, bello horrida, florida pace,
Pulchra ſitu, felix aere, diues aquis.
Gandauum breuiter, nil vltra quære, nec vrbem
Verum orbem in tanta mole videre puta.

Eſt certè vrbs omnium Europæ amœniſſima, & natura loci ſaluberrima, continens intra muros ambitum 45640 pedum Roman. hoc eſt, ſeptem milliarium Italicorum. Olim ante Iulij Cæſaris tempora arx erat ignobilis: verum is cum in Morinis ageret, eam auxit, & ampliore muro donauit: tandem Comitatus nomen titulumque accepit.

Porrò Wiemannus primus noui caſtri Gandenſis, ab Othone I. Imp. ad ripam Legiæ fl. ſtructi, Comes conſtitutus fuit. Huic ſucceſſit

Theodericus, Wiemanni filius, ex Luthardo Arnolfi Magni Comitis Flandriæ filia.

Arnulfus, Theoderici filius.

Theodericus II. Arnulfi filius.

* COMITES ALOSTANI.

Gaudet Oppidum Aloſtum inſigni & opulento Territorio plurium pagorum & municipiorum. Eiuſque olim Comites fuere Balduinus Craſſus, Rodulfi filius. E

Balduinus Luſcus, Bal. Craſſi filius, vnicam reliquit filiam Beatricem, Henrico Caſtellano Borburgenſi nuptam, quam Comitatu patruus Iuanus ſpoliauit.

Iuanus Bald. Luſci frater, Truncinienſis Abbatiæ dotator, Laureta, Theodorici Alſatij Flandriæ Comitis filia, reliquit Theodoricum filium.

Theodoricus ex Laurentia, Balduini Hannoniæ Comitis filia, nullos reliquit liberos: ſicque Philippus Alſatius Flandriæ Comes, Aloſtenum Comitatum occupauit, ex pactione inter Iuanum Aloſtanum & Theodoricum Flandrenſem inita.

Cæterum Henricus Boburgenſis in Flandria Caſtellanus, ex Beatrice, Balduini Luſci filia, filium ſuſtulit Walterum. Huius filia & hæres Beatrix nupſit Arnoldo Comiti Giſnenſi. Is filium reliquit Balduinum cognomento Gandauum ſimiliter Comitem Giſnenſem, qui an. 1232. Ferdinando Flandriæ Comiti ceſſit omne Ius ſuum in Comitatu Aloſtanum. F

* COMITES HANNONIÆ.

S. Wincentius Comes, Cognomento Magdelarius & eius vxor S. Waldetrudis, inter alia poſſederunt Caſtrilocum, nunc Montes Hannoniæ, Sonegias & Altum montem. Floruerunt an. 651.

Raginerus I. ex Albrada tres filios ſuſtulit, Giſlebertum Lotharingiæ Ducem, Raginerum Longicollum & Lambertum Comitem Louanienſem, contra Normannos bella geſſit, & obiit circa an. 915.

Raginerus II. Longicollus, à S. Brunone Archiep. Colonienſi, & Archiduce Lotharingiæ in exilium pulſus, obiit circa an. 960.

Raginerus IV. Ragineri III. filius.

Richildis, Ragineri IV. filia, primùm Hermanno Comiti, poſt Balduino VI. Flandriæ Comiti nupta.

Balduinus, Richildis & Balduini filius, vxorem habuit Idam

Balduinus, Balduini & Idæ filius vxorem habuit Iolem. G

Balduinus, Balduini & Ibles filius, vxorem habuit Aleidam.

Balduinus Magnanimus, & vxor eius Margarita Philippi Alſatij Flandriæ Comitis ſoror.

Balduinus Bald. Magnanimi filius Flandriæ & Hannoniæ Comes, poſt Imp. Conſtantinopolitanus.

Ioanna Bald. Conſtantinopolitani filia, maritos Ferdinandum, Sanctij Portugalliæ Regis filium, & Thomam Sabaudum: ſed obiit improlis.

Margarita, Ioannæ ſoror, Ioanni Dampetræ nupta.

Ioannes IV. Auennenſis, Margaritæ & Burchardi Auenenſis filius.

Ioannes II. Aleidam Florentij IV. Hollandiæ Comitis filiam duxit, quæ mortuo fratre Gulielmo, eiuſque filio Florentino V. & ex eo genito, Ioanne I. Hollandiæ Comite ſine liberis vita functo, Hollandiam, Zelandiam & Friſiam Hannoniæ adiunxit, & quatuor iſtos Principatus ad duos ex ordine Gulielmos tranſmiſit. H

Gulielmus prior cognomentum Boni meruit: poſteriori ſine prole defuncto Margarita Auguſta ſoror ſucceſſit, ex qua Ludouicus Bauarus Cæſar genuit Guilielmum & Albertum.

Albertus, fratri mentis inopi ſuperſtes, filium reliquit Guilielmum: cuius hæreditatem filia vnica Iacoba Bauara adiit: quæ à Ioanne patruo armis laceſſita, Philippo Bono, Burg. Brabantiæque Duci, Hannoniam, Hollandiam & reliquas prouincias tradidit, vt hæredi legitimo ex vtroque parente.

* COMITES ARTESIÆ.

Arteſia olim Flandriæ pars fuit à reliquo illius corpore ſeiuncta anno Domini 1192. quo tempore Comes Balduinus neptem ſuam Philippo Francorum Regi matrimonio iunxit, data in dotem illa Flandriæ portione.

Ab his igitur nuptiis prima Comitatus Arteſiæ origo petenda eſt: vt & Arteſiæ nomen vulgo Artois, ab Adertenſi vel Atrebatenſi pago (cuius frequens fit mentio, in medij æui ſcriptoribus) eſt deducendum quaſi dicas Adartois, vel Attrebatois

Primus

Primus itaque Arteſiæ, à Flandria ſeparatæ, Dominus fuit
A Philippus Auguſtus Francorum Rex, cùm Eliſabetham Balduin Hannoniæ Comitis & Margaritæ Alſatiæ filiam duxiſſet. Quas nuptias Bapalmæ anno 1180. ſolenni ritu, ac feſtiuitate celebratas fuiſſe tradunt.

Eliſabetha, anno 1189. Pariſiis defuncta, filius eius ex Philippo Auguſto Ludouicus VIII. Francorum Rex, vix trimus Arteſiæ ſecundus Dominus agnoſcitur, viuente adhuc Philippo Auguſto, qui anno 1125. demum obiit.

Obiit autem Ludouicus VIII. anno 1126. apud Mompenſerium in Aruernia: cui liberi fuerant, S. Ludouicus Rex eo nomine nonus. Robertus primus Arteſiæ Comes, Alfonſus Pictauij & Toloſæ Comes, Carolus Andegaui & Prouinciæ Comes, Philippus qui puer obiit; & Eliſabetha monialis in Longo Campo.

Anno 1226. Robertus S. Ludouici Regis frater, adhuc impubis, ex Ludouici VIII. patris teſtamento, Arteſiæ Dominus eſt declaratus: idque anno 1237. S. Ludouicus ratum habuit ac probauit, edito diplomate, quod in noſtro Codice donationum piarum cap. 104. exſtat.

B 1. Adeoque primus Arteſiæ Comes hic Robertus ab hiſtoricis nuncupatur. Is ex Machtilde Henrici Brabantiæ Ducis filia, liberos reliquit Robertum ſuum in Arteſia ſucceſſorem, Blancam, primùm Henrico Nauarræ Regi, poſt Edmundo Henrici III. Angliæ Regis filio, nuptam. Robertus primus Arteſiæ Comes, Damiatâ ad Nili ripas expugnatâ, dum Saracenos fortiter proſequitur, ad Manxoram anno 1249. periit Machtildis eius vidua, Guidoni Caſtillionæo [quem Iperius Calterum nuncupat] S. Pauli Comiti ſecundis nuptiis ſe iunxit, & anno 1288. demum obiit in Caricampenſi monaſterio, condita iuxta Guidonem maritum.

2. Robertus II. cognomento Illuſtris, Arteſiæ Comes II. anno 1259. duxit Amiciam, Petri Curteniaci filiam: ex qua nati, Robertus, qui improlis obiit & Philippus qui ex Balnea, Petri Britanniæ minoris primi Ducis filia, genuit Robertum anno 1241. defunctum & Margaritam Ioanni Comiti Namurcenſi nuptam, & anno 1298. obiit. Machtildis quæ Othoni Burgundiæ Comiti nupſit, & patri in Arteſiæ Comitatu ſucceſſit, item Blanca, quæ Roſuanienſem Comitatum tenuit. Robertus porro Illuſtris anno 1302. in prælio contra Flan-
C dros apud Curtracum cecidit, in Regaldi Abbatia, iuxta Pontiſarum ſepultus.

3. Machtildis Roberti illuſtris & Amiciæ filia, ex Othone Burgundiæ Comite vnicam filiam ſuperſtitem anno 1329. moriens reliquit Ioannam ſcilicet Philippi Longi, & Franciæ & Nauarræ Regis viduam.

4. Ioanna Philippi Longi vt dixi vidua, ex paterna ſucceſſione iam pridem Burgundiæ Comitiſſa, anno 1329. Machtildi matri in Arteſiæ Comitatu ſucceſſit, quem non diu tenuit, vtpote anno 1330. menſe Ianuario defuncta & Pariſiis apud Franciſcanos ſepulta. Ioanna ex Philippo Longo filios quatuor genuit, Ioannam Othoni Burgundiæ Duci, Iſabellam Delphino Viennenſi, Margaritam Ludouico Niuernenſi, Flandriæ Comiti nuptam. & Blancam Monialem in Longo Campo prope Lutetiam Pariſiorum.

5. Ioanna II. Othonis Burgundiæ Ducis coniux, an. 1330. Ioannæ matri in Comitatibus Arteſiæ, & Burgundiæ ſucceſ-
D ſit. Ex Othone marito filium genuit Philippum, qui ex Ioanna Bononiæ Comitiſſa filium cognominem anno 1345. moriens reliquit. Obiit autem Ioanna II. Arteſiæ Comitiſſa an. 1347. in Dionyſij monaſterio extra Lutetiam ſepulta.

6. Philippus, Othonis & Ioannæ ex Philippo filio nepos an. 1347. in Comitatu Arteſiæ ſucceſſit.

Anno 1148. Otho Dux Burgundiæ, Roberti nepos, deceſſit, Ciſtertij ſepultus. Poſt cuius obitum Burgundiæ Ducatus ceſſit Philippo Arteſiæ & Burgundiæ Comiti, eius nepoti ex Philippo filio. Philippo autem ſexto Arteſiæ Comiti deſponſata fuit Margarita Ludouici Malani Flandriæ Comitis filia vnica & hæres. Obiit Philippus Comes 6. anno Chriſti 1361. ætatis 15. in Burgundia apud maiores ſuos ſepultus. Margarita eius vidua ſeu ſponſa nupſit poſtea Philippo Audaci, Burgundiæ Duci.

Anno 1361. Margarita Philippi Longi Galliæ Regis & Ioannæ Arteſiorum Comitiſſæ filia Ludouici Niuernenſis Flandriæ Comitis, in prælio anno 1346. apud Creſſiacum cæſi vidua, Philippo [cuius erat matertera maior] in Comitatibus Arteſiæ, & Burgundiæ eſt ſuffecta, & anno 1382. viuere deſiit, ad ſanctum Dionyſium prope Pariſios ſepulta.

Anno 1382. Ludouicus Malanus, Flandriæ Comes, Margaritæ ex Ludouico Niuernenſi filius Arteſiæ & Burgundiæ Comitatum obtinuit. Sicque poſt ducentos circiter annos ex quo auulſa fuerat, Arteſia iterum Flandriæ acceſſit. Obiit Mala- E
nus an. 1384. Inſulis Flandrorum conditus.

Lud. Malano defuncto ſucceſſit filia Margarita Malana, quæ primum Philippo Arteſiæ ſexto Comiti deſponſata fuerat, ſed illo vix pubere extincto, poſtea Philippo Audaci Burgundiæ duci nupſit. Quo matrimonio Flandria, & Arteſia ad familiam Burgundicam tranſierunt.

Anno 1404. Philippo Audaci filius Ioannes Intrepidus ſucceſſit, huic Philippus Bonus; & ſic alij ex ordine. *Hæc Miræus in Catalogo Stemmatum Principum Belgij.*

* COMITES CAMERACENSES.

Rodulfus, Balduini Ferrei Flandriæ Comitis filius anno 899. in prælio occiſus.

Balduinus Balzo, anno 793. obiit.

Iſaacus Rodulpho ſucceſſit iuxta quoſdam. F

* COMITES BONONIENSES AD MARE, ET LENSIENSES IN ARTESIA.

Euſtathius I. vxorem habuit Machtildem Henrici Comitis Louanienſis filiam.

Euſtatius II. Euſtathij I. ex Machtilde filius, coniugem habuit Idam, Godefridi Barbari ſenioris, Lotharingiæ Ducis filiam, Godefridi Gibboſi ſororem. Ex ea liberos ſuſtulit, Godefridum Bullonium, Balduinum, Reges Hieroſolymitanos ex ordine, Euſtathium, & Gulielmum: quorum poſtremus à Tyrio de bello ſacro lib. 9. cap. 5. memoratur.

Euſtathius III. ex Maria coniuge filiam reliquit Crabaldim, aliis Mathildem, Comitatus Bononienſis hæredem: quæ nupſit Stephano Bleſenſi, Mortaniæ apud Normannos Comiti, poſt Angliæ Regi: vt Tilius narrat.

Idem Euſtathius III. filium habuit Rodulphum, ſed qui ante obiit, aut naturalis fuit.

Gulielmus & Matthæus Comites.

* COMITES EINHAMENSES IN FLANDRIA. G

Godefridus Comes Virdunenſis & Einhamenſis anno 1005. floruit.

Hezcelo, Godefridi filius, Virduni Monachus ad S. Vitonum obiit. Is filiam reliquit, Comitatus Einhamenſis hæredem, Raginero IV. Hagnoënſi Comiti nuptam.

COMITVM ET DVCVM LVCENBVRGENSIVM SERIES.

Quam nobis ſuppeditauit Aubertus Miræus.

Primus Comes fuit Sigifridus, Ricuini aut Regimiri Ducis Auſtriæ Moſellanæ filius, qui obiit circa annum 1000.

Giſelbertus, qui & Chilbertus, Sigifridi filius, obiit anno 1015.

Fredericus, Giſleberti filius, qui & dux Auſtriæ Moſellanæ fuit, obiitque an. 1056. aut 1063. H

Conradus, Conradi Comitis Arlonenſis filius, excluſa Ermenſenda Frederici filia, quæ Godefrido Namurcenſi Comiti nupſerat. Hic Conradus fundauit, Abbatiam Munſterienſem Monachorum Benedictinorum prope Lucelburgum, an. 1083. & obiit in via Hieroſolymitana.

Wilhelmus Conradi filius.

Conradus, Wilhelmi filius, obiit ſine prole maſcula.

Henricus Comes Luxemburgenſis & Namurcenſis, filius Godefridi & Ermenſedæ, quam Friderici tertij Comitis Luxemburgenſis filiam fuiſſe diximus. Henricus porrò cum vxore ſua Agnete ſepultus iacet Floreſſiæ.

Emerſenda Luxemburgenſium Comitiſſa, Henrici filia duos maritos habuit, Theobaldum Barri Comitem, Walramum Limburgenſem Ducem. Theobaldus ad terram ſanctam recuperandam ibidem obiit. Ermenſendis autem ſecundò nupſit Walramo anno 1214.

Henricus eo nomine ſecundus Ermenſendis ex Walramo filius, obiit ſexagenarius circa annum 1288. ſepultus in Monaſterio Clariſfontis propè Arlunum.

Henricus

A Henricus III. Henrici II. filius pro ſucceſſione Ducatus Limbugenſis, contra Ioannem Brabantiæ Ducem infeliciter pugnans, haud procul à Colonia Agrippina, anno 1288. occubuit.

Henricus IV. cognomento Iuſtus, Henrici III. filius an. 1308. eligitur Rex Romanorum ex ſtemmate Luxemburgenſi primus, & obiit Imperator, an. 1314.

Ioannes Henrici Iuſti filius, poſtea Rex Bohemiæ.

Quod ad Carolum IV. Imperatorem attinet, is nunquam fuit Comes Luxemburgenſis, vt multis probat *Hemingus*.

Wenceſlaus Ioannis Bohemiæ regis ex Beatrice Borbonia filius, à Carolo IV. Imp. an. 1354. primus dux Luxemburgi creatus fuit, & an. 1383. obiit in Anreæ Vallis Monaſterio conditus.

Wenceſlaus II. Luxenburgenſium Dux, idemque Romanorum ac Bohemiæ rex, patruo ſuo Wenceſlao I. ſine liberis defuncto in ducatu Luxemburgenſi ſucceſſit, & anno 1415. periit in prælio Azincuriano.

Sigiſmundus Imp. habitus fuit Dux tertius, & pro tali ſe geſſit.

B Philippus Bonus Burgundiæ Brabantiæque Dux, fuit quartus Luxemburgenſium Dux, & obiit an. 1467. fuitque pacificus poſſeſſor Ducatus Luxemburgenſis ab an. 1462.

* COMITES ET MARCHIONES NAMVRCENSES.

Comitatus Namurcenſis Metropolis & caput eſt Namurcum, elegans & munita Ciuitas. Primus Comes fuit Berengarius S. Gerardo Abbati & fundatori Bronienſi familiaris.

Albertus, Ermergardem, Caroli Lotharingiæ Ducis ſororem habuit vxorem.

Albertus Alberti filius.

Godefridus, Alberti filius.

Aleidis, Godefridi filia, & Baldninus III. Comes Hannoniæ. Hunc Marchionem Namurcenſem ab Henrico Cæſare, Friderici filio, creatum fuiſſe volunt.

Henricus, Namurci & Luxemburgi Comes.

Philippus, Baldnini filius.

C * GELDRIÆ PRÆFECTI, COMITES AC DVCES.

Wichardus de Pont. obiit circa an. 910.

Gerlacus, Wichardi filius.

Godefridus Wichardi filius.

Wichard. II. Godefridi filius.

S. Magengoſus, & Girberga vxor eius fundarunt Vilicenſe templum, propè Coloniam Agrippinam.

Wibingus ſeu Wichingus.

Wichardus III. Wichingi filius.

Adelheidis, Wichardi III. filia & Otho.

Gerardus Comes de Gelre, Othonis & Adelheidis filius, fratrem habuit Henricum, & an. 1096. ſubſcripſit diplomati Affligemienſi.

Henricus Gerardi filius, Geldriæ & Zutphaniæ Comes, condidit monaſterium Bethlehem propè Dotechemum oppidum.

Gerardus II. Henrici filius, Idam, Matthæi & Mariæ Comitiſſæ Bolonienſis filiam, habuit vxorem.

D Otho II. Gerardi II. frater.

Gerardus III. Othonis II. filius, Ruremundæ tria Monaſteria, videlicet Carthuſianorum, Franciſcanorum, & tertium Virginum exſtruxit.

Otho III. Claudus, condidit Virginum cœnobium, quod Vallis Comitis, Grauendaël dicitur, ibidem ſepultus.

Rainaldus I. Gerardi II. filius, obiit an. 1326.

Rainaldus II. Rufus, Geldriæ dux primus an. 1339. creatus à Ludouico Bauaro Cæſare.

Rainaldus III. Pinguis Carthuſian. propè Arnhemium condidit, & an. 1371. deceſſit.

Eduardus obiit ſine liberis.

Guilielmus I. Dux Iuliacenſis.

Rainaldus, Guilielmi I. frater obiit ſine liberis.

Arnoldus, Rainaldi IV. ex ſorore pronepos.

Adolphus Egmondanus.

Carolus Egmondanus.

Carolus V. Imperator.

* COMITES VIRDVNENSES.

Godefridus Comes Virdunenſis & Einhamenſis.

Godefridus, Godefridi Comitis filius, Dux Lotharingiæ inferioris, obiit improlis, an. 1023.

Gothilo Magnus, Godefridi improlis frater.

Godefridus Barbatus ſenior.

Godefridus Gibboſus.

Godefridus Bullonius.

* COMITES ATREBATENSES.

Atrebatum in Flandriæ & Picardiæ finibus, ciuitas eſt munitiſſima, cuius meminit Iulius Cæſar, Comitatus titulo olim gauiſum fuit.

Habuit autem primum Comitem Robertum Francum, Mathildis filiæ Ducis Brabantiæ maritum, Ludouici VIII. filium natu maximum, floruit anno 123.. & præfuit annis 19.

E Robertus II. ſucceſſor qui cognomento Pius, obiit anno 1302.

Mathildis Comitiſſa Othonis Burgundiæ Comitis vxor anno 1303. diſceſſit.

Robertus Atrebas floruit vſque ad annum 1350. ſucceſſit Ioannes filius.

Huic Philippus F. qui in carcere obiit anno 1397.

Carolus itidem incarceratus annis multis in Anglia moritur ſine prole anno 1471.

Bona Philippi Filia nupſit Philippo Bono Burgundiæ Duci anno 1424. & mortua ſine liberis, finem impoſuit huic ſtemmati, paruerunt que Atrebates Flandriæ Comitibus nunc Regi Hiſpaniarum.

* COMITES HOLLANDIÆ, ET ZELANDIÆ AC DOMINI FRISIÆ.

Additis monoſtichis de ordine & tempore Imperij ſingulorum. Ex lucubrationibus Michaëlis Voſmeri.

1. Theodericus Aquitaniæ. *Per quatuor decadas primus dux iura Batauis.*
2. Theodericus II. *Hic ſeptendecimum finit moderamine luſtrum.*
3. Arnoldus Hollandiæ. *Quinta ſed Arnoldum Phriſiis malè prodidit æſtas.*
4. Theodericus III. *Ter tredecim, ſeptemque biemes Theodericus exit.*
5. Theodericus IV. *Æſtas nona diem ſupremum infecit ab arcu.*
6. Florentius I. *Hebdomadas Florus geminas amiſit in vmbra.*
7. Gertrudis vidua Florentij. *Vnum Gertrudis ſedit viduata Decembrem.*
8. Robertus Friſo. *Octauo retinet ſub Conſule frena Robertus:*
9. Gothiphredus Lotharingiæ. *Temporis & medium vt Gothiphredus obibat.*
10. Theodericus V. *Hebdomadem decadi quintus Theodericus addit.*
11. Florentius Obeſus. *Ac ter ſeptenis decadem Florentius addit.*
12. Theodericus VI. *Octo luſtra regis Sextus, ſuperoſque relinquit.*
13. Florentius III. *Terque nouem menſis & Florus tertius implet.*
14. Theodericus VII. *Tertia poſt decimam te ſeptima finiit æſtas.*
15. Ada Theod. VII. Filia. *Ada ſemel tantum bifrontem vixit Ianum.*
16. Guilielmus I. *Prime nouem decies Guilielme potiris habenis.*
17. Florentius IV. *Zelotypus Florum bis ſexto ſuſtulit anno.*
18. Guilielmus II. Rom. Rex. *Cæſar Olympiacas quatuor, ſed caſus, habebat.*
19. Florentius V. *Luſtraque poſt ſeptem foſſus, ſexquinto Nouembres.*
20. Ioannes Hollandiæ. *Per quatuor meſſes Batauis regnabat Ianus.*
21. Ioannes Annoniæ. *Alter Olympiadem claudit non degener. Hanno.*
22. Guilielmus Bonus. *Trigintaque duos faces Bonus inde gerebat.*
23. Guilielmus IV. *Nona necem Quarto in Phriſia perdixit hirundo.*

24. Margarita Ludou. Vxor. *Margarita tibi gliſcit noua factio luſtro.*
25. Guilielmus V. *Autumnis ſeptem ſedit, rapiturque phreneſi.*
26. Adelbertus Bauariæ. *Alberto poſt luſtra nouem non defuit annus.*
27. Guilielmus VI. *Tertia poſt decimam Guilielmum ſuſtulit æſtas.*
28. Ioannes Bauariæ. *Sexta Leodinum nec paſta ciconia tollit.*
29. Iacoba Bauariæ. *Femina per decadem terris iactatur, & alto.*
30. Philippus Burgund. Bonus. *Poſt decades ternas quatuor Bonus addit ariſtas.*
31. Carolus Audax. *Carolus hebdomadem trieteride finit in armis.*
32. Maria Charleſia. *Præcipitatur equo quintâ Charleſia meſſe.*
33. Maximilianus Auſtrius. *Maximus hebdomadem quinis coniungit ariſtis.*
34. Philippus Auſtrius. *Tantundem proles feſtina morte Philippus.*
35. D. Carolus Auguſtus. *Carolus autumnos tredecim, ſex luſtra coëgit.*
36. D. Philippus Car. F. *Luſtra decem Magnus tenuit ſua Regna Philippus.*
37. D. Philippus III. Hiſp. R. *Alberto hic Belgi titulum & moderamina ceſſit.*
38. Albertus Archid. Auſt. *Gyſis ea Albertus bis deno, annoque ſecundo.*
39. D. Philippus IV. Hiſp. R. *Tu tamen æternum ut Belgas moderere, precamur.*

* AMPLIOR SERIES EORVNDEM, COMPLECTENS NOMINA, CONIVGES, ANNVM IMPERII, OBITVS, ET SEPVLTVRAM.

Obitus. A. Domini.	Anni. Imperij.	Nomina	Coniuges.	Sepulchra.
903 Pridie Nonas Octob.	40.	Didericus Aquitaniæ.	Gena, Puppini minoris, Regis Italiæ.	Egmundæ.
988. Pridie Nonas Maij.	85.	Didericus II. Hollandiæ.	Hyla, Ludouici Regis Franciæ.	Egmundæ.
993. 16. Calend. Octob.	5.	Arnoldus I. Hollandiæ.	Lutcharis, Theopanis Imp. Byzantiæ.	Egmundæ.
1039.	46.	Theodoricus III.	Withildis, Ottonis Saxonis 2. eius nominis Imp.	Egmundæ.
1048. Idibus Maij.	9.	Theodoricus IV.	Cœlibem duxit vitam.	Egmundæ.
1062.	14.	Florentius I.	Gertrudis. Heimi Ducis X. Saxoniæ.	Egmundæ.
1063. Nupſit Roberto.	1. Vidua.	Gertrudis Saxoniæ.	Florentius I. & Robertus cognomento Friſo.	Egmundæ.
Pulſus ditione anno 1071.	8.	Robertus Friſo.	Gertrudis. Heimi X.	Caſſale.
1075. V. Calen. Martij.	4.	Gothiphrædus, cognomento Gibbus.		In Traiecto ſuperiori.
1092. 15. Calend. Septemb.	17.	Theodoricus V.	Withildis Frederici Saxoniæ Ducis.	Egmundæ.
1123. Pridie Nonas Martij.	31.	Florentius II. cognomento Pinguis.	Petronella, Theoderici Saxoniæ.	
1163. Ipſis Nonis Auguſti.	40.	Theodoricus VI.	Sophia, Ottonis Palatini.	Egmundæ.
1190.	27.	Florentius III.	Ada, Henrici Regis Scotorum.	Antiochiæ.
1203.	13.	Theodoricus VII.	Aleydis, Theodorici Cliuiæ.	Egmundæ.
1204.	1.	Ada.	Ludouicus Comes Loſſenſis.	Metelloburgi.
1223.	19.	Guilielmus I. Theodor. VII. Frater.	Aleydis, Ottonis Gelriæ & Maria, Ethmundi Ducis Lancaſtri.	
1235.	12.	Florentius IV.	Mattheldis, Henrici Ducis Brabantiæ.	Rheniburgi.
1255. 5. Calend. Februarij.	20.	Guilielmus II. Romanorum Rex.	Eliſabeth, Ducis Brunſuicenſis.	Middelburgi.
1296.	41.	Florentius V.	Beatrix, Guidonis Dampetri Comes Fland.	Rheniburgi.
1300.	4.	Ioannes I. Hollandiæ.	Eliſabeth, Eduardi I. Regis Angliæ.	Rheniburgi.
1305.	5.	Ioannes Hannoniæ Guilielmi Roman. Regis ex Sorore Nepos.	Philippa, Comitis Lutzenburgi.	Valencænis.

	Obitvs. *A. Domini.*	Anni. *Imperij.*	Nomina	Coniuges.	Sepvlchra.	
A	1337.	32.	Guilielmus III. Hannoniæ cognomento Bonus.	Ioanna, Caroli Valeſij Comitis.	Valencænis.	B
	1346.	9.	Guilielmus IV. Hannoniæ.	Ioanna, Ioannis Brabantiæ.	In cœnobio Flori-campi, dicto Oudenclooſter, inde Valencœnis.	
	Deſiit præeſſe Hollandiæ.	5.	Margarita, Soror Guilielmi IV.	Ludouicus Cæſar.	Valencœnis.	
	1351. Ob phreneſim in custodiam datus anno 1358.	7.	Guilielmus V. Bauariæ.	Machteldis, Henrici Ducis Lancaſtri.	Valencœnis.	
B	1404. Octauo Cal. Februarij.	46.	Albertus Bauariæ Guilielmi V. Frater.	Margarita, Ducis Brygæ in Polonia, & Margarita, Adolphi ducis Cliuiæ.	Hagis.	F
	1417.	13.	Guilielmus VI. Bauariæ.	Maria, Caroli VII. Regis Franciæ, & Margaris, Philippi Burgundiæ.	Valencœnis.	
	1442. Poſtridie Non. Ian.	6.	Ioannes Bauariæ Electus Leodienſis.	Elizabeth Lucenburgenſis, Antonij Brabantiæ Ducis Vidua.	Hagis.	
	Reſignauit Anno 1443.	10.	Iacoba Bauariæ.	1. Ioannes, Delphinus Franciæ. 2. Ioannes IV. Dux Brabantiæ, conditor Academiæ Louanienſis. 3. Hunfredus, Dux Gloceſtriæ. 4. Franco à Borzelen, Comes ab Ooſteruan.	Hagis.	
C	1467. 17. Cal. Iulij.	34.	Philippus Burgundiæ cognomento Bonus.	1. Michaella, Caroli VI. Galliæ Regis. 2. Bona, Roberti Attrebati, quam Annales noſtri vocant Laudam: Comitis Heū Filiam. 3. Iſabella, Ioannis Regis Portugalliæ.	Dinione in Burgundia.	G
	1477. Ipſis Non. Iannar.	10.	Carolus Bellicoſus.	1. Catharina, Caroli VII. Regis Galliæ. 2. Iſabella, Caroli Ducis Borbonij. 3. Margarita, Richardi Ducis Eboraci.	Nancij.	
	1482. VI. Cal. Aprilis.	5.	Maria Charleſia.	Maximilianus Auſtrius, Frederici III. Imp. F.	Brugis.	
	Reſignauit Philippo filio Anno.	12.	Maximilianus Auſtrius.	Maria Charleſia. Maria Blanchia, Ducis Mediolani Filia.	Neoſtadi, in Auſtria.	H
D	1494. 1506.	12.	Philippus Auſtrius.	Ioanna Ferdinanda Regis Hiſpaniæ.	Granatæ propè Burgos.	
	Tradidit Philippo qui inauguratur Anno 1549.	43.	Carolus Auſtrius, Imp.	Iſabella, Emanuelis Regis Portugal.	Granatæ.	
	Tradidit in dotem Alberto. 1598.	50.	Philippus Catholicus.	1. Maria, Ioannis Regis Portugal. 2. Mariæ Angliæ Regina Henrici VIII. 3. Iſabella, Henrici II. Regis Galliæ. 4. Anna Maximiliani, Imperatoris.	In Eſcuriali.	
		22.	Albertus Archidux Auſtriæ, cum Iſabella Clara Eugen. Hiſp. Inf.		Bruxellæ in Brab.	
			Philippus IV. Hiſp. R. Annor. 18.		Hodie regnat, & vtinam diu regnet.	

HISPANIÆ REGES.

Funcius *Tubalem Iapeti F.Celtiberorum regnũ anno M.*8100. *condidiſſe ſcribit. Subnectit reges alios, Iberum, Tagum, Betum, Hiſpanum, Heſperum, Luſum, quorum nomina ciuitates ab iis condita ſeruant. Nos vetuſtis illis propter confuſionem & incertitudinem omiſſis, ad recentiores veniemus. De Hiſpania Imperio Carthaginenſes & Romani inter ſe diu multumque digladiarunt. Victores tandem Romani, eius poſſeſſionem multis annis obtinuere. Pulſi demum à Vandalis, hi in Africam exacti à Sueuis, qui Galitiam gubernarunt, (teſte* Nauclero vol.23.) *per regem Emmericum, Rexillam, Rixarium, Maſdrugum, Armiſuindum, Theodomirum,& Mirum. Hunc occidere Veſtgothi, & regnum ad ſe transtulere: quorum reges ex* Roderico Sanctio parte 2. hiſt. Hiſp. *ſecundùm Annos Chriſti, &* Roderico Toletano lib.2. rerum Hiſpan. *ſecundùm æram Hiſpanicam*, & Ioan. Magni Hiſtoria Gothorum, & Alberto Cranzio *deducemus, & quoniam numeris multum inter ſe differunt, Rodericum tanquam domeſticum Scriptorem ſequemur vſque ad Gundamirum deinceps verò Magnum.*

VESGOTHORVM.

A.C.		Reg.
344	Athanaricus.	13
	Interregnum ann.28. Toletanus Radaiſum interfecit.	
356	Alaricus.	23
411	Athaulfus primus Hiſpanias ingreditur.	6
417	Sigericus, Athaulfi conſanguineus.	1
418	Walya, Vandalos Hiſpania expulit.	3
421	Teudredus, vel Theudoredus, ab Atila cæſus.	4
425	Turiſmandus, Tendredi F.	31
456	THEODERICVS Aquitaniæ Rex, Turiſmundi F. (Toletano Fr.) Italia occupata, Riciarium Sueuorum regem in Hiſpania interfecit, ab Eurico fratre cæſus.	10
467	HENRICVS Theoderici Fr. Toletano & Magno EVRICVS, anno 473. Legiſlator.	17
485	Alaricus II.Henrici F. à Clodoueo Francorum rege cæſus. Magno 491.	22
508	Geſſelaricus, Giſaleicus, Henrici nothus (Toletano Alarici) tyrannus. Magno an 511.	4
512	Theodericus Oſtrogothus, Italia occupata Amalarici annis maternus, vel patruus, Geiſalarico à Francis cæſo, vxoris loco regnum adminiſtrauit, & tandem nepoti ceſſit.	107
524	Amalaricus, Alarici F. ex Amalaſuenta.	5
532	Tendius, vel Teuda, vel Teudius, Alarici conſobrinus. Toletano ab Amalaſuenta regno & thoro dignatus.	17
549	THEVDISCLVS dux, Tendij conſanguineus (Cranzio Rendegiſilus & Tendegiſlaus) ob ſtupra cæſus, Magno anno 3.	1
550	Agila, Agilaus, Ageſilantus. Magno anno.	5
555	Athenagildus tyrannus, Agila cæſo. Gothi & Alani in vnam gentem coaluere, dicti Catalani.	14
589	Lemba vel Luiba (Cranzio Lemnia) Magno an. 565. Fratrem regni conſortem facit.	3
572	Leonegildus vel Leonigildus, Luibæ pater, Arianus, Andoca rege victo regnum Sueuorum poſt 177. an. quam in Hiſpania ceperat, ſuſtulit.	18
590	RECAREDVS I. Leonegildi F. Catholicus.	15
[illegible]	Luiba II. Ricaredi F.	25
607	Vitericus, vel Victericus (Cranzio Becterieus) Luiba cæſo.	7
6140	GVNDAMIRVS, Gundemarus, Gunnarus.	20
630	Siſebutus (Cranzio Siſebodus) rex pius, Hiſpanos à Romanis in ſolidum liberauit.	10
640	Ricardus, vel RECAREDVS II. Siſebuti F. puer, vix ſex menſibus imperauit.	
651	Cintitilla I.vel Suintilla, vel Santilla (Cranzio Sintila Recaredi I. F.) dux Siſebuti, primus Hiſpaniæ monarcha, Rechimirum F. collegam fecit.	3
644	Siſenandus, vel Siſecundus, Cintilæ F. ſecundogenitus, fratricida.	7
651	Cintila II.(Cranzio Chutilan) Suintilæ primogenitus.	9
653	Tulgas Cintilæ F. (Cranzio Tolgan) princeps optimus.	2
657	CINDASVINDVS (Cranzio Chintaſindus) Tulga in monachum attonſo, regnum occupatum præclarè adminiſtrat.	10
667	Recinſvindus Cindaſuindi F. (à Crantzio Flauius Reſcindendus.)	18
680	Bamba, Paulum tyrannum vicit. Fit monachus.	8
689	Eurigius, vel Eriuingius, vel Eryngius, Recinſuindi nepos vel conſanguineus, per vim regnum occupat, Theofredo Bambæ F. pulſo.	7
699	Egita, vel Egica, Bambæ conſobrinus. Eurigij gener, tyrannus.	7
703	Vitiſa Eurigij (Santio Egicæ F. Teobertum excæcat, à Roderico & Acoſta Theofredi filiis necatur.	9
712	Acoſta vel Coſta, Theofredi F.	5
717	Rodericus Acoſtæ Fr. Santio Theofredi Fr.) Qui cùm Iuliani Comitis filiam ſtupraſſet, à Muza & Tarif ducibus Miramelini regis Africani à Iuliano euocati cæſus eſt, & regnum Vaſtgothorum deletum in Hiſpania. Reliquiæ Chriſtianorum apud Aſtures regem ſibi fecere Pelagium.	

Saraceni biennio totam occuparunt Hiſpaniam, præter Aſtures & Cantabros (qui contra Saracenos inuicti perſtitere) & regem conſtituere BILLAZIM *Muza F.poſt illum* XV. *reges intra* XX. *an. fuerè, à ſuis interfecti. Tandem* ACABET *Lageti F. interfectis proceribus regnum ſtabiliuit. Diductum inde regnum in plura, in Cordubenſe, Hiſpalenſe, Carthaginenſe.*

ASTVRVM ET LEGIONIS. ET CASTELLÆ REGES.

☞ *Prima ciuitas Legionenſis Mauris erepta, inde Legionis reges dicti. Poſt cùm Santius Maior, rex Nauarræ, filiam Santij Semitis Caſtellæ duxiſſet, ditione auctus, rex Caſtellæ dici cœpit. Ioannes Magnus Pelagij initium ponit an.720. Rodericus Santius an.721. Rod. Toletanus ſecundùm æram Hiſpanicam an.752. Nos Santium ſequemur.*

A.C.		Reg.
712	Pelagius Theofredi F. Receſuindi regis nepos vel frater Roderici, Chriſtianorum reliquias apud Aſtures collegit.	20
730	Faſilla Pelagij F. ab vrſo interfectus.	2
731	Alfonſus vel Adelfonſus Catholicus, gener Pelagij.	19
752	Froila Alfonſi F.	13
766	Aurelius interempto fratre regnum inuadit anno 6. VEREMVNDVM fratris F. tegendi parricidij gratia ſucceſſorem fecit.	6
700	Sillo, pulſo Veremundo, ſolus regnat cum	

ſoro

A. C.		Reg.
	ſororem Aurelij Egimondam vxorem haberet.	8
	Mauregatus Alfonſus ſpurius, ope Saracenorum regnum occupauit.	5
785	Veremundus Bilmarai F. Alfonſi Catholici nepos. Monachus factus.	2
805	Alfonſus II. Caſtus, Froilæ regis F.	41
813	Ramirus I vel Ranimirus, Veremundi regis F. Garſiam fratrem collegam facit.	6 9
817	Ordonius I. Ramiri F.	10
833	Alfonſus III. Magnus, Ordonij F. Fratres excæcat. A filio coactus abdicauit.	40
883	Garſias Alphonſi primogenitus.	3
887	Ordonius II. Garſiæ Fr. Caſtellani à Legionenſibus defecêre, Comites loco Iudicum elegêre.	8 6
894	Froila II. Ordonij Fr.	1 2
895	Alfonſus IV. Froilæ F. Monachus factus.	5 7
901	Ramirus II. Alfonſum fratrem regnum repetentem excæcat.	19 2
920	Ordonius III. Ramiri F.	5
	Ordonius IV. Malus, Alfonſi IV. F. à Santio pulſus.	
916	Santius I. Ordonij III. Fr. Craſſus.	13
937	Ramirus III. Santij F. quinquennis.	25
962	Veremundus II. Ordonij III. F. Podagricus dictus, ab rege Almanſore exagitatus.	7
979	Alfonſus V. Veremundi F. quinquennis.	27
1006	Veremundus III. Alfonſi F à Ferdinando Santij Maioris Caſtellæ & Nauarræ regis F. cæſus	10
	Santius Maior Nauarra, Elvira Comitis Caſtella F. in vxorem ducta, primus rex Caſtella hic inſeritur. Ab alijs verò	
1017	Ferdinandus eius F. cùm Santiam ſororem Veremundi in vxorem haberet regna Legionis & Caſtellæ coniunxit: cæſo item Garſia fratre regnum Nauarræ obtinuit.	40
1057	Santius II. Ferdinandi F. Caſtellæ & Nauarræ rex, Aldefonſum fratrem Legione, Garſiam fratrem Gallicia pellit. Per inſidias cæſus.	6
1068	Aldefonſus VI. eius Fr. exul regnum repetit, Toletum occupat. Imperator Hiſpaniæ dictus.	43
1108	Alfonſus VII. Imp. Alfonſi nepos ex filia qui rurſus diuiſit regna, Santio Caſtellam, Fernando Legionem dans.	51
1159	Santius III. Deſideratus, Alfonſi primogenitus.	1
1159	Fernandus II. Santij Fr.	31
1160	Alfonſus IIX. Bonus, vel Nobilis dictus, Santij F. etiamnum infans à Ferdinando Legionenſe patruo regno propemodum exutus, illud feliciter recuperauit. Saracenos ingenti ſtrage affecit.	53
1200	Alfonſus IX. Ferdinandi regis Legionis F. gener Alfonſi IIX. Caſtellæ & Legionis regnum coniunxit iterum. Henrico I. Alfonſi IIX. F. inter ludendum ictu tegulæ mortuo.	28
1216	Ferdinandus III. Alfonſi IX. F. Saracenis Cordubam eripuit.	35
1252	Alfonſus X. Ferdinandi F. aſtronomus & Imp. Regi Portugalliæ Dionyſio, nepoti ſuo ex filia ſpuria, tributi immunitatem conceſſit.	
1284	Santius IV. Alfonſi F.	1
1295	Ferdinandus IV. Santij F. nouennis.	15
1310	Alfonſus XI. Ferdinandi IV. F. cc. Saracenorum M. occidit. Peſte obiit.	40
1360	Petrus I. Alfonſi F. crudeliſſimus.	19
1369	Henricus II. Fr. rex dictus, per biennium varia fortuna. Pòſt ſuapte manu Petrum confodit.	10
1379	Ioannis I. Henrici F. equi caſu periit.	
1390	Henricus III. Ioan. F. duodecennis, optimus.	16
1407	Ioannes II. Henrici F. duorum annorum.	47
1454	Henricus IV. Ioannis F.	22
1475	Ferdinandus V. Magnus, regnum Hiſpaniæ cum Alfonſo Portugalliæ diuiſit.	41
1516	Carolus V. Imp.	
	Philippus Caroli F.	
	Philippus II. Philippi I. Fil.	
1621	Philippus III. hodie regnat. alij quartum numerant illius nominis.	

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.

NAVARRÆ ET ARAGONVM

reges varietate magna à Roderico Toletano, & Roderico Santio & Taripha enarrantur. Conciliet, cui otium erit.

PORTVGALLIÆ.

Ex lib. 7. rerum Hiſpan. Roderici Toletani, & Roderici Santij hiſtoria Hiſpanica, & Hieronym. Henningis genealogia.

A. C.		Reg.
1110	Henricus Comes Lotharingus, Taraſiæ Alfonſi IIX. Aſturum & Caſtellæ regis F. in vxorem ducta, Saracenos ex Portugallia eiecit.	3
1112	Aldefonſus Henrici F. Ducis titulum vſurpauit, pòſt etiam Regis ab Eugenio II.	73
1185	Santius Aldefonſi F.	26
1211	Aldefonſus II. Santij F.	12
1223	Santius II Capello, Aldefonſi F.	24
1247	Alfonſus III. Alfonſi X. Hiſpaniæ regis ſpuriam vxorem duxit.	32
1279	Dionyſius Alfonſi F. ab Alfonſo auo regni immunitatem obtinuit.	46
1325	Alfonſus IV. Dioniſij F.	32
1357	Petrus Alfonſi IV. F.	30
1367	Fernandus Petri F.	16
1383	Ioannes miles Ferdinandi F.	50
1433	Eduardus Ioannis F.	5
1438	Alfonſus.	57
1495	Emanuel Ferdinandi principis Portugalliæ F.	26
1521	Ioannes III. Emanuëlis ex filia Maria nepos.	36
1557	Sebaſtianus Ioannis III. ex Ioanne fil nepos.	21
1578	Sebaſtianus Ioannis III. frater Cardinalis.	2
1580	Philippus I. Caroli V. F.	
1599	Philippus II. Phil. I. F.	
1621	Phillippus III. Phil. F.	
	Philippus IV. annorum 19. hodie regnat.	

PANNONIÆ REGES VARII LONGOBARDORVM.

☞ Longobardi, ex Scandia inſula egreſſi, fame vrgente maximè Vandalos ſedibus eiecerunt, inde Pannonias occupauère, victis Herulis. Tandem in Italia ſedem fixerunt, Crantz. lib. 3. Dania. Egreſſi ſunt ex Scandia circa ann. Chriſti 384. ducibus HACONE & HIBBONE. *Fato functis duobus, rex creatur.*

A. C.		Reg.
393	Agelmundus Aionis ducis F. Rugiam occupauit. A Bulgaris interfectus.	33
424	Lamiſſus ſpurius.	3
429	Labe vel Lethu.	40
469	Heldehoc, Let[illegible].	4
473	Godohoc, ad vlteriorem Danubij ripã ſedes collocauit, & Rom. prouincias miſit.	12

A. C.		Reg.
485	Daphaon, Diacono Claſſo vel Clallo dictus.	6
490	Fhantus, Diacono Thiadus (Cranzio Tanto) Claſſi F. Herculorum regem Rodulfum profligauit.	10
500	Wacho (Cranzio Walcarius) patruum Thantum interemit. Gepidas & Sueuos bello vicit.	18
518	Walthariens Wachonis F.	7
525	Andoinus (Cranzio Audonius) in Panno-niam eos introduxit.	18
543	Alboinus Andoini F. Cunimundum Gepidarum regem occidit. An. regni 26. à Narſete euocatus.	

HVNNORVM, HVNGARIÆ PRINCIPES.

☞ *Hunnorum decies centena & octoginta millia ex Aſiatica Scythia in Europam traiecerunt, & Martino præfecto Pannorum cum Theoderico Veronenſe profligato, Pannoniam occuparunt. Ex Abrahami Bakſchay Pannonij Chronologia.*

A. C.		Reg.
401	Atila primus Hunnorum rex, anno M. 4363 Regni ſedem in vrbe Sicambria poſuit, quæ Buda vetus eſt, à Buda fratre Atilæ dicta. Hic toto ferè terrarum orbe victoriis ſubacto, tandem pertæſus laborum, virginem Hildico vel Mykolth Bactrianorum regis filiam vxorē ducens, nocte apoplexia extinctus eſt Ætatis cxxiv.	44
446	Atilæ duo filij Aladarius & Chaba ſuccedunt. Illis de imperij ſucceſſione diſſidentibus, Aladarius ab Ardarico Gepidarum rege bello petitus occiditur, Chaba in Scytham redit.	
	Hunni, qui in Pannonia manſerant per legatos è Scythia ſuos euocant gentilo. Itaque Hunnorum ingens multitudo ſecundariò ingreſſa eſt. Pannoniam anno Chriſti 744. ſub ſeptem ducibus, quorum primus fuit Arphad filius Almi, qui eſt pregnatus ex Elēdo filio Vgek: Vgek ex Edo, Edus ex Chaba filio Atilæ. Deinde Zabolch, Gyula, Keund, Lebel. Berbulcho, & Vros. Hi ſe Hunis Pānoniciis adiunxerūt, & conſiderunt in Tranſyluania, poſitis ibi ſeptē caſtris: vnde etiam prouincia Sibenburgen, id eſt, Septem caſtrorum nomen habet. Arphads poſteri Pannoniam vſque ad tempora D. Stephani regis poſſederunt & gubernarunt. Ex Arphad enim dux Zultan proceſſit: ex quo Toxon, pater Goyzæ & Michaëlis. Gayza genuit D. Stephanum regem: Michaël verò Ladiſlaum Caluum, & Vnaſal, Ladiſlaus Caluus genuit Andream, Belam ex Leuante. Gaza primus inter Hungaros fidem Chriſti amplexus eſt, fuitque Baptizatus à S. Adalberto Epiſcopo. Moritur an. Chriſti 997.	

REGES CHRISTIANI.

A. C.		Reg.
997	S. Stephanus I. filius Geyzæ, dux an. tribus, poſtea rex factus, D. Emericus F. maturè obit.	37
1038	Petrus Alemannus, filius Gulielmi, fratris Sigiſmundi Burgundiorum ducis, ex ſorore S. Stephani nepos, propter crudelitatem regno pulſus.	3
1041	Aba Hungarus, ſororius S. Stephani, ob crudelitatem prope amnem Tibiſcum occiſus.	3
1044	Petrus Alemannus in regnum ab Henrico Imp reductus occiditur. Hungari à fide deficiunt.	3
1047	Andreas I. primogenitus Ladiſlai Calui, Salomone F puero collega adſcito, bello contra Belam occiditur.	12

A. C.		Reg.
1059	Bela I. victo fratre Andrea, idololatras ſuſtulit. Geyzam, Ladiſlaum & Lampertum filios reliquit.	3
1062	Salomon, Andreæ, F. ab Henrico Imp. ſocero reſtitutus. A Geyza & Ladiſlao patruelibus regno exutus monachus obiit Polæ.	11
1075	Geyza I. primogenitus Belæ I.	3
1078	S. Ladiſlaus I. Fr. Geyzæ, Dalmatiam & Croatiam ſubigit. Fames.	19
1096	Colomannus, filius Geyzæ. Almum fratrem cum F. Belo excæcat.	19
1114	Stephanus II. Colomanni F. Fulmen dictus, monachum ſe fecit.	18
1132	Bela II. Cæcus, Almi ducis F. Borichum Colomanni nothum profligauit.	10
1142	Geyza II. Belæ II. F. Germanos profligauit.	20
1162	Stephanus III. Geyzæ II. F. Venetos & Græcos vicit. Imperium ſibi vſurparunt Ladiſlaus II. filius Belæ cæci, viuo Stephano per ſex menſes. Eo mortuo, Stephanus IV. Ladiſlai Fr. M. 5. a Stephano victus.	12
1173	Bela III. Geyzæ II. F. Latrones domuit.	23
1191	Emericus Belæ III. F.	9
1202	Ladiſlaus III. Emerici F. per ſex menſes.	
1204	Andreas II. Belæ III. F. Hieroſolymitanus, ob Sultanum victum. Ex Gertrude Germana Belam, Colomannum, Andream, & D. Elizabetham ſuſcepit. Ex ſecunda vxore Stephanum. Priuilegia nobilibus conceſſit.	31
1235	Bela IV. Andreæ II. F. Tartari Hungariam diripiunt triennio. Rex à Rhodius equitibus reſtituitur.	39
1274	Stephanus V. Belæ IV. F. Boëmos domuit, Bulgaros fecit ſtipendiarios. Liberos habuit Ladiſlaum, & Mariam Carolo Claudo Siciliæ regi nuptam, matrem Caroli Martelli, qui Carolum F. genuit.	3
1278	Ladiſlaus IV. Stephani V. F. Kunlazlo nominatus, Tartari biennio Hungariam diripuēre, A Cumanis interfectus.	13
1291	Andreas III. Andreæ II. ex Stephano F. N. cognominatus Venetus. Auſtriam ſubegit.	11
1302	Venceſlaus, Hungaris Ladiſlaus, filius regis Boëmiæ ab Hungaris adſcitus, cùm alij Carolo Martelli F. Alij Othoni Bauaro fauerent; Quietis cauſa in Boemiam receſſit.	3
1304	Otho dux Bauariæ, à Ladiſlao Vayvoda Tranſyluaniæ captus.	2
1307	Carolus I. Caroli & Martelli F. potentiſſ. Ludouicum, Andream & Stephanum liberos habuit.	19
1342	Ludouicus I. Caroli I. F. à Polonis etiam rex creatus. Moldauos & Ruthenos domuit, Cumanos conuertit, Iudæos regno expulit. Eius F. Heduinis Poloniæ regnum adiit.	40
1383	Maria, filia Ludouici I. cum matre Elizabetha regnat annos 4. Contra eam euocatur Carolus II. Paruus, rex Neapolitanus, Ludouici I. ex fratre Andrea nepos, in arce Budenſi occiſus. Nupſit Maria Sigiſmundo Caroli IV. Imp. F.	
1387	Sigiſmundus Imper. & rex Boëmiæ, Mariæ ſponſus.	15
1438	Albertus Imp. Archidux Auſtriæ, per Elizabetham Sigiſmundi F.	2
1440	Vladiſlaus Lituaniæ dux, regis Poloni Fr. ab Hungariæ proceribus reginæ ventrem expectare nolentibus euocatus. Interea regina filium edit Ladiſlaum, corona legitima inaugurat. in cunis; coronam cum F. ad Fridericum III. patruum pueri defert. Vladiſlaus	

diade

A. C.		Reg.
	diademate de D. Stephani capite deſumpto coronatur. Ad Varnam ab Amurathe cæſus.	4
1445	Ioannes Corninus Huniades, Vayuoda Tráſſyluaniæ, gubernator regni creatur. Cùm Fridericus Ladiſlaum cum corona reſtituere nollet, Auſtriam populatur. Georgium Setuiæ Deſpotem vincit.	7
1452	Ladiſlaus V. Alberti poſthumus, anno ætatis XII. reſtituitur Hungaris. Io. Coruinus ab Alba Græca repellit Mahometum. Ladiſlaus, patre mortuo, ob cæſum Vlricum Ciliæ comitem gladio obtruncatur: Matthias frater Pragam captiuus abducitur. In nuptiarum apparatu Pragæ Ladiſlaus.	7
1459	Matthias Coruinus, Ioannis F. à Georgio Podibradio Boëmo è carcere dimiſſus, ab Hungaris rex creatus, Orientis & Occidentis terror.	32
1491	Vladiſlaus II. rex Boëmorum Caſimiri Poloniæ regis F. ab Hungaris lectus	26
1517	Ludouicus II. filius Vladiſlai in cunis rex declaratus, Mariam Maximiliani Imp. neptem vxorem ducit. Anna Ludouici ſoror Ferdinando Auſtrio deſpondetur. A Solymanno victus in fuga periit.	10
1526	Ioannes de Zapolia, Vayuoda Tranſſyluaniæ, & Comes Sepuſienſis rex ſalutatur. Viciſſim.	
1527	Ferdinandus Auſtrius hæreditario iure regnum occupat. Solymannus Ioannem Budæ regem conſtituit. Mortuo Ioanne, anno MDLX. Ioannes Ioannis. F. ex Iſabella Sigiſmundi Poloni filia Solymanno commendatur.	
1562	Maximilianus II. Ferdinandi F.	
	Rodolfus II. Maximiliani F.	
	Matthias Rodolphi Fr.	
	Ferdinandus hodie regnat.	
	Ferdinandus eius filius, coronatus menſe Decembri anno 1625.	

POLONORVM REGES.

Lechus & Chicus vel Czechus fratres Sarmatæ, ſiue Sclaui, à Cimmerio Boſporo égreſſi, vacuas à Vandalis relictas ſedes occuparunt, circa ann. 550. & Cichus quidem Boëmis, Lechus Polonis dux fuit primus. Lechi progenies ad 700. vſque Chriſti annum regnauit. Interregno ad XII. Voienodas ſiue Palatinos adminiſtratio regni tranſlata. Quorum tyrannidem exoſi ſubditi, Principem crearunt Cracum Cracouiæ conditorem. Ex Martino Cromero de geſtis Polonorum, & Alex. Guagnino.

A. C.		Reg.
700	Cracus Cechi Boëmi N. Pòſt Lechus Craci F. Cæſo fratre Craco II. pulſus.	
730	Venda Craci filia.	
	Interregnum XII. Palatini iterum.	
760	Leſcus I. antea Præmiſſus aurifaber.	
780	*Interregnum tertium.* Leſcus II. humili loco ortus.	
804	Leſcus III. Leſci F filiis Poloniam diuiſit.	
815	Popielus Leſci III. F. *Oſſerich* Germanis dictus.	
823	Popielus iunior à muribus deuoratus Guaninus an. 830.	
843	*Interregnum quartum.* Piaſtus ruſticus.	
	Ziemouitus Piaſti F.	
901	Leſcus IV. Ziemouiti F.	
921	Ziemomyſlus Leſci IV. F.	
962	Miecíſlaus I. vel Miesko Ziemomyſli F. Chriſtianam religionem ſuſcepit, triennio pòſt fruſtrà à Benedicto VII. regium diadema petiit.	37
999	Boleſlaus Miecíſlai F. Chrobri, hoc eſt, Acris, Boëmos, Morauos, Ruſſos domuit. Ab Othone III. Imp. rex creatus.	25
1025	Miecíſlaus II. Boleſlai F. ignauus. Rixa vxor regina pellitur cum filio Caſimiro I. Sexennio miſerè agitatur Polonia.	9
1040	*Interregnum quintum.* Reuocatur Caſimirus I. F. Cluniacenſis monachus.	18
1059	Boleſlaus II. Caſimiri F. Audax. Ob D. Staniſlaum interfectum, in exilio periit.	20
1081	Vladiſlaus I. alias Hermannus, Boleſlai Fr. regem ſe appellari non eſt paſſus.	21
1103	Boleſlaus III. Vladiſlai F. ob oris carbunculum Criuouſtus dictus, princeps bellicoſiſſ.	36
1140	Vladiſlaus I. Boleſlai F.	6
1146	Boleſlaus IV. Criſpus, Vladiſlao fratre eiecto ob tyrannidem, Conrado Imp. reconciliatus.	48
1174	Miecíſlaus III.	
1178	Caſimirus II. Iuſtus, fratri tyranno ſubſtitutus.	17
1195	Leſcus V. Albus, Caſimiri F pulſus, tandem à Suatopelco Pomeraniæ præfecto cæſus.	
	Miecíſlaus ſenex iterum, pulſo Leſco.	
	Leſcus iterum pulſo patruo.	
	Miecíſlaus iterum, pulſo Leſco.	
1202	Vladiſlaus II. Laſconogus, à gracilitate crurum dictus, Miecíſlai F.	
1206	Leſcus Albus iterum, cedente Vladiſlao.	
1228	Boleſlaus V. Pudicus dictus, Leſci F. De cuius tutela Conradus Dux Maſouiæ, & Henricus Barbatus ciuilia bella geſsêre. Tartaris Poloniam miſere vaſtantibus, cum ſuis in Hungariam fugit. Deſerta Rep. princeps creatus Boleſlaus Caluus, Henrici Pij Sileſiæ ducis, à Tartaris cæſi F. Conradus dux Maſouiæ principatum inuadit. Reuocatur Boleſlaus.	
1280	Leſcus VI. Niger, Boleſlai Pudici ex patruele N.	10
1290	*Interregnum ſextum.* De Craconienſi dominatu contendentibus, Boleſlao Maſouiæ duce, Henrico Probo duce Vratiſlauiæ. Vladiſlao Loctico, Premiſlo, Venceſlao Boëmo tandem vocatur ad regnum.	
1295	Præmiſlus II. maioris Poloniæ dux regium nomen CCXV annis intermiſſum repetiit. A Brandeburgenſibus cæſus. M 7.	
1296	Vladiſlaus III. Locticus, id eſt, cubitalis à breui ſtatura, dux Siradenſis (*Cranzius lib.* 8. *Vandaliæ* Lakoldum vocat) non Regem, ſed Hæredem Poloniæ ſe dixit. Ob ignauiam deiecto ſufficitur.	
1300	Venceſlaus Boëmorum rex. Eo mortuo	
1305	Vladiſlaus Locticus iterum Regni titulum vſurpauit, coronatus Cracouiæ anno M. CCCXX. Et ex eo tempore ius coronandi reges Gneſna Cracouiam translatum.	
1333	Caſimirus III. Magnus, Vladiſlai F. ſtirpis Miecíſlai vltimus.	38
1371	*Interregnum ſeptimum.* Ludouicus Hungariæ rex à Caſimiro auunculo adoptatus, qui Sigiſmundum Marchionem Brandeburgenſem, generum ex Maria F. ſucceſſorem declarauit. Eo à Polonis ſpreto fuit	
1383	*Interregnum octauum.* Multis regnum ambientibus tandẽ Heduigis Ludouici filia natu minor Regina ſalutatur: eique repudiato Gulielmo Auſtrio deſpondetur.	
1386	Iagello Lituanus qui cum baptiſmate Vladiſlai IV. nomen accepit Cranzio Boleſlai, cùm priùs Iagail diceretur.	
1434	Vladiſlaus V. Iagellonis F etiamnum puer. Accitur poſtea quoque ad regnum Hungariæ. Cæſus ad Varnam à Turcis anno ætatis XX.	
1445	*Interregnum nonum.* Boleſlao Maſſouiæ duce rege creato, & rurſus deiecto, eligitur.	
1447	Caſimirus IV. Vladiſlai Fr. dux Litua-	

A.C.		Reg.
	niæ Cruciferos Pruſſos ſibi ſubiecit.	46
1491	Ioannes Albertus Caſimiri F.	9
1501	Alexander Alberti Fr. Lituaniæ dux.	5
1506	Sig ſmundus I. Auguſtus Alexandri Fr.	41
1548	Sigiſmundus II. Sigiſmundi F.	25
1573	Henricus Galliæ rex.	2
1577	Stephanus Bator.	62
1587	Sigiſmundus Sueciæ Rex, Ioanne III. & Catharina Sigiſmundi regis Polonorum filia natus. 1566.	

BOEMORVM PRINCIPES.

Ex Ænea Sylnio, Martino Cromero & Funcij Chronologia, potiſſimum verò ex Ioannis Dubrauij hiſtoria Boëmica.

DVCES.

A.C. — Reg.

Zechus Slauus genere ex Illyria (quæ hodie Croatia) patrato homicidio, domo profugus, eam Germaniæ partem occuparit, quam Boëmiam poſtea appellarunt. Frater eius Leches planiciem Orientalem, Poloniam dictam, à Pole, hoc eſt, planicie. Eo mortuo, & multis imperium ambientibus, tandem

Cracus vel Crocus, magus, Polonorum princeps, ob iuſtitiam etiam à Boëmis eligitur, Craconiæ conditor. Quam Meſcho Polonus diu pòſt Boëmis eripuit.

Libuſſa Craci filia, fatidica. Nupſit Premiſlao ruſtico. Sub quo Valaſca virago cum virginibus Boëmos grauiter afflixit ſeptennio integro.

Nimiſlaus vel Nezamiſlus, Premiſlai ex Libuſſa F. ignauus, ſed pacificus.

Mnatha Nimiſlai F. venator.

Vorcius vel Voien vel Vogemus, Mnathæ F. Morauos & Miſnios domuit.

Vinſlaus vel Vneſlaus, Vorcij F. Cromerus habet Grezomiſlum, cui Boëmiæ ducâtus obtigit: Vratiſlao fratri Lucenſis principatus, qui pòſt Zacenſis dictus eſt. Contra Carolum Magnum res geſſêre.

Grezomiſlau vel Creuomyſlius, Vinſlai F degener, quem Vratiſlaus patruus bello perſecutus eſt. Interfecto patruele Vratiſlao principatum redintegrauit.

Neclan Creuomyſlij F. imbellis.

Hoſtiuitius, Neclan F. fratri Myſtibogio Gutimenſem regionem conceſſit.

Borinorius I. vel Borſiuoius, Hoſtiuitij F. Chriſtum amplexus, ſponte ad Morauos in exilium abit.

Stoymirus ab Hoſtiuitio in exilium pulſus, è Bauaria reuocatus, ob linguæ patriæ obliuionem pellitur.

Borinorius poſt x. menſes reuocatur. Sponte abdicat.

Spitigneus I. Borinorij F.

Vratiſlaus I. Spitignei Fr.

S. Venceſlaus. Vratiſlai F. ab Othone I. regio titulo ornatus, eo nunquam vti voluit: à fratre Boleſlao occiſus.

Boleſlaus I. Sæuus. Huius filia Dambrouuia, Miceſlao nupta, Polonos conuertit.

Boleſlaus II. Pius, Sæui F. Craconiam occupat.

Boleſlaus III. F. ſecundi, à Polonis excæcatus. Boëmia Polonis tributaria facta.

Iaromirus Boleſlai F. à Cochano proditore telis confixus ſuperuixit. Poloni Praga ab Vdalrico fratre eiiciuntur.

Vdalricus fratrem Iarominum excæcat. Sed mox in Regni ſocietatem recipit.

A.C.		Reg.
1030	Bretiſlaus I. vel Biſetiſlaus, vel Prædiſlaus, Vdalrici F. bellicoſiſſ. Polonos tributum pendere coëgit.	
1052	Spitigenus II. Bretiſlai F. ex lupo agnus.	

REGES, PRINCIPES, ET INTERREGES.

A.C.		Reg.
1086	Vratiſlaus II. Spitignei Fr. ab Henrico V. primus regio titulo exornatus.	
	Conradus Vratiſlai Fr. M. 7. Hic variant ſcriptores. Nos Dubrauium ſequemur	
	Bretiſlaus II. Vratiſlai F Hungarorum ope mortuo patruo regnum occupat. A Lothario Imp. inueſtitus.	
	Borinorius II. Bretiſlai Fr. Vdalricum Conradi regis F. Germanis ſuffultum reprimit. A Suatoplulo patruele regno pellitur.	
	SVATOPLVCVS vel Suentopelcus, Othonis marchionis Olomucenſis fratris Vratiſlai II. F. A ſicario ſagitta transfixus.	
	Otho Suatopluci Fr. ab Henrico V. princeps datus, ſed à Boëmis repudiatus, & VLADISLAVS Borinorij F. electus. Intereà cum BORIVORIVS exul Pragam proditione recepiſſet, bellumque ciuile exortum eſſet, Cæſaris auctoritate Vladiſlaus confirmatus eſt, Borinorius in vincula coniectus, Sobieſlaus Fr. repreſſus, & in exilium pulſus. Tandem Borinorium ſponte in regni ſocietatem admiſit. Sed is poſt biennium rurſus in exilium abiit.	
	Sobieſlaus I. ab Vladiſlao fratre moriente princeps dictus, Othone fratre ſublato, bello pacéque clariſſ.	
	Vladiſlaus II. Sobieſlai ex Vladiſlao fratre N. Conradum patruelem reprimit. A Friderico I. Imp. Rex dictus ſecundus. Fridericus filius in regni ſocietatem acceptus, declinandæ inuidiæ cauſa in Hungariam exulatum abit.	
	Sobieſlaus II. primi F. à Friderico eiectus.	
	Fridericus Vladiſlai F Frideri Imp. ope regnum recipit. Conrado Zonymæ principi æmulo conciliatur.	
	Conradus II. Vladiſlai Fr. ſuccedit. Neapoli peſte obiit.	
	VENCESLAVS II. Henrici Fr. Pragam occupat. Tertio menſe in Germaniam fugit.	
	Premiſlaus II. Vladiſlai F. pulſo Venceſlao cognato, poſt menſem vnum Cæſarem metuens in Moraniam fugit.	
	Henricus Epiſcopus Pragenſis conſenſu ordinum principatum inuitus ſuſcipit. Eo mortuo	
	Vladiſlaus III. è carcere ad principatum euehitur. Sed eo poſt quinque menſes ſponte cedente, exul ſuſcipitur iterum.	
1199	PREMISLAVS II Fr. à Philippo Cæſare rex creatus tertius, & OTHOGARVS dictus. Eius ſucceſſores omnes Regium titulum habuere. Ab eo ſequentes etiam Othogari dicti.	
	Venceſlaus III. Premiſlai F. Othogarus primùm, inde Monoculus dictus, Rex quartus. Tartarorum irruptio.	
1258	Othogarus Venceſlai F. vel Fr. Premiſlaus alioqui III. Rex quintus. A Rodolfo I. Imperatore cæſus.	

S. Venceſlaus

A.C. Reg.

1278 S. Venceſlaus IV. Othogari F. octennis Rex ſextus. Ei tutor datus Otho Marchio Brandenburgenſis, imperium oblatum reſpuit. Rex Poloniæ fit. Regnum Hungariæ ſponte repudiauit.

1305 Venceſlaus V. filius degener Iunior dictus. Rex ſeptimus. A ſicario cæſus.

1307 Henricus Carinthius, Annæ ſororis Venceſlai maritus, Interrex. Eum pellit.

Rodolfus Mitis, Alberti I. Cæſaris F. Ex dyſenteria moritur. Itaque regnum recipit Henricus.

1312 Ioannes Lucemburgenſis, Henrici VII. Cæſaris F. ducta Elizabetha Annæ ſorore, Henricum eiicit. Ad Creſſiacum cæſus. Rex octauus. A quo deinceps conſtans Regum appellatio.

1346 Carolus IV. Imp. Ioannis F. opt. & feliciſſ.

1361 Venceſlaus VI. Imp. Ioannis F. ignauiſſ. Apoplexia perijt. Sub eo Huſſus. 55

Sigiſmundus Imp. & Hungariæ rex, Venceſlai Fr. 17

1438 Albertus Auſtrius Sigiſmundi gener. Imp. Boëmiæ & Hungariæ rex. Eo ex lienteria mortuo, quum Fridericus III. Imp. Ladiſlai pueri, Alberti filij, tutelam ſuſcepiſſet, neque Boëmiam tutoris nomine adminiſtrare vellet, quòd id ſine magna pecuniarum profuſione facere non poſſet, ſed Barones Boëmos ipſos per ſe regnum adminiſtrare ſineret, donec puer adoleuiſſet: electi Gubernatores, inter quos primi fuêre Mainardus Nonæ domus princeps, & Ptarſco, hic Huſſitarum, ille Catholicorum duces. Mortuo Ptarſcone, Georgius Poggiebracius Mainardum capta Praga in carcerem conijcit, ipſe regnum Ladiſlao rege adminiſtrat.

Ladiſlaus Alberti poſthumus XII. annorum coronatur. Anno ſexto poſt fatis conceſſit, Pragæ peſtilentia extinctus in ipſo nuptiarum apparatu, & Poggiebratio regnum commiſit. Rex ſalutatur.

1462 Georgius à Cunſtat, Podiebradij arcis dominus, è gubernatore regni rex ab Huſſitis dictus. Ierſicus vulgò dictus, Crantzio.

1470 Vladiſlaus Caſimiri Polonorum regis F. à Boëmis electus. Mortuo Mathia Coruino æmulo, Beatrice vidua eius ducta, Hungarorum quoque rex creatus: Albertum fratrem, Ioannem Mathiæ nothum, Maximilianum Cæſarem æmulum ſuperauit. 45

1516 Ludouicus Vladiſlai F. vndecim annorum. ad Mohazium à Turcis victus. 9

1527 Ferdinandus Auſtrius, Vladiſlai ex Anna gener.

Maximilianus II. Ferdinandi F. Cæſar.

Rodolfus Maximiliani F.

Matthias Rodolphi Fr.

Ferdinandus II. hodie regnat. Pſeudorex Fridericus Comes Palatinus. an. 1622. pulſus.

BRITANNORVM REGES.

Britannia (Albion olim dicta propter albas rupes, quæ circa litus ſunt, ſic vt ex Gallico litore, claris præſertim diebus, facilè cernatur) poſt Diluuium proculdubio habitata, tandem à Britone *filio Syluij, Aſcanij nepote, occupata & denominata. A quo vſque ad Caſſiuellaunum à Iulio Cæſare victum anni numerantur ab Euſebio* MXL. *Ex Polydori Vergilij hiſt. Anglicana. H. Boethius in Scotia, à Coilo rege incipit, à Pictis & Scotis ductu regis Ferguſij cæſi, ſubiungit Oenum, qui Scotorum regem Reutherem & Pictos inteſtino bello attritos in Orcades & Hiberniam fugere coëgerit. Hinc Siſillium, ſub quo Reuther regnum recuperauit: mox Caſſibilanum à Cæſare victum. Incerta ante Chriſtum hiſtoria, proinde in hunc locum reiicere reges ipſorum viſum eſt.*

A.C. Reg.

Brito, Syluij F. Latinorum regis.

Locrinus Britonis F. a Guindelona vxore ob pellicem interfectus.

Madan Locrini F.

Mempricius Madani F. Manlium fratrem occidit.

Ebrancus Mempricij F. Eboraci conditor

Brito, Viride ſcutum dictus, Ebranci F.

Leylus Britonis F.

Audubras Cantuariam & Vintoniam condidit.

Badudus Bathoniæ conditor, magus inſignis.

Leyrus Badudi, Leceſtriam extruxit.

Cordilla Leyri filia, à Morgano & Conedagio ſororum filiis capta.

Conedagius Morgano fratre interfecto. Inde Riuallo. Poſt Gurgoſtius ſeu Gorgontius, Silius, Iagus, Chinemarcus, Gorbodio.

Porrex Gorbodionis F. Ferrece cæſo, à matre interfectus.

Interregnum ſeditioſiſſimum. Tandem ad quinque tyrannos ſumma rerum peruenit. Quorum inteſtinis bellis liberatur Reſp. & rex creatur à populo.

Gintolinus, eoque mortuo vxor Mattia. Poſt

Sicilius Cintolini F.

Chimarius. Danius.

Mormidius à feris deuoratus, tyrannus.

Corbonianus Mormidij F. frugi.

Archigallo frater à nobilibus eiicitur.

Eliodorus Pius dictus, nobilibus auctor reſtituendi Archigalli.

Archigallo iterum annis X.

Eliodorus fratre mortuo.

Vigenius & Perydorus Eliodorum fratrem eiiciunt. Iis morbo abſumptis.

Eliodorus tertium princeps creatur.

Secuti poſtea reges pace nobiles fuêre. Nimirum Reginus, Morganus, Ennanus, Iduuallo, Rynio, Geruntius, Catellus, Coyllus, Porrex II. Cherinus, Fulgentius, Edalus, Androgeus, Viranus, Eliud. Tandem

Dunuuallo Molmicius, militarem artem reſtituit, legeſque nouas Molmicinas condidit.

Bellinus filius patri ſuccedit. Brennus frater in Gallias profectus, Senonibus ſe coniunxit, & Romam cepit. Bellino ſucceſsêre ordine.

Gurguntius II. F. Merianus, Blandanus, Capenus, Oninus, Silius, Blegdabredus, Archemalus, Eldolus, Rodianus, Redargius, Samulius, Peniſellus, Pyrrhus, Caporas, Dinellus, & Helius, principes deſides & ignaui.

Lud ſtatum Reip. recognouit, Londinum exornauit.

Caſſiuellaunus eius frater (H. Boëthio Caſſibilanus) Androgeo & Theomantio Ludi filiis pueris exiſtentibus tributarius factus C. Iul. Cæſari, ante Chriſti aduentum anno circiter LX. cùm à Britone per MXL. anno nullius externi iugum pertuliſſent.

A.C.		Reg.

A Theomantius Ludi F.

Cimbellinus (Boëthio Cimbelinus) Theomantij F. ſub Auguſto Cæſare ſtipendia fecit.

Guiderius (Boëthio Guiderius) Cimbellini F. rebellis, à Plautio Claudij Imp. legato cæſus. Multi interim in variis locis reguli. Sed principes.

Arviragus Guindelij frater, à Claudio Imp victus, ſed tamen rex dictus, moriens filias duas & Cæſarem hæredem fecit.

Cati procuratoris Romani inſolentia Voada regina pulſata filiæ conſtupratæ, Defectio inſulanorum. Clades magnæ. Paulinus Suetonius ſub Nerone inſulam recepit. Rex dictus.

B 72 Marius à Romanis, Arviragi F. cui virium obtulerat, in vxorem ducta. Sub hoc Pictos Albionem inuaſiſſe. Polyd. ſcribit, an. 87.

121 Coylus Marij F. Rom. ſemper amicus. 48

169 Lucius Coylli F. à Fugacio & Damiano ad Chriſtianiſmum traductus. Eo mortuo, cùm regium nomen Seuerus Imp. penitus ſuſtuliſſet, Fulgentij ductu rebellio ſecuta. Quam Imp. armis compeſcuit, illicque obiit, anno 213.

Carantius ſiue Carauſſius, ob Findoci fratris Scotorum regis cædem profugus (vt vult Boëthius. Polyd. Diocletiani ducem facit) militari fortitudine ad Germanici Oceani defenſionem à Maximiano Herculio cum claſſe miſſus, Pictis & Scoti coniunctus, cæſo Q. Baſſiano legato, regnum arripuit.

C Allectus Romanus legatus cæſo per dolum Carantio, tyrannidem inuaſit. Cæterùm ab Aſclepiodoro præfecto prætorij cæſus eſt, & inſula Romanis reſtituta ſub Diocletiano. Non multò poſt

Coel ex veteri regum proſapia oriundus cæſo Aſclepiodoto rex dictus. A Conſtantio profligatus, Helenáque filia eidem deſponſata, regnum Romana benignitate accepit. Natus inde Conſtantinus.

D C. Herculeus Conſtantini legatus, tyrannide ſua defectionis anſam præbuit. Octauius Tegenus, coniuratorum dux, cæſo Herculeo; Londinum occupat. Pulſus à Trahero Herculei ſucceſſore, Scotorum auxilio Regnum recipit. A Trahero victus iterum ad Norwegios fugit. Cæſo populari tumultu Trahero, tertiò regnum obtinuit, benignitate Cæſaris confirmatum. Defectione denuò facta, cùm Maximus Conſtantij legatus viciſſet Britannos, Octauius triduo poſt ex mœrore obiit. Octauius F. in Monam inſulam confugit.

Maximus interea victis Scotis purpuram ſumpſit (à quo tempore etiamnum Britannos reges diademate Imperiali, vti Polyd. aſſerit) & Imperio inhians orbis, cæſo Gratiano Imp. tandem ad Aquileiam à Theodoſio oppreſſus eſt. Interea Octauius è Gallia reuerſus Britanniam recipit: & poſt varia prælia eandem ad vitæ vſque exitum Cæſaris benignitate obtinuit.

Miſſi à Theodoſio in Albionem duo legati, Martius Londinum, & Victorinus Eboracum. Martius à Gratiano Britanno qui regnum inuaſerat, cæſus. Ei ſuffectus Conſtantinus, ſumpta purpura in

A.C.		Reg.

E Gallia à Conſtantio Honorij Imp. comite interfectus. Victorinus poſtea purpuram ſumpſit, ab Heracliano Honorij legato captus. Heracliano Placidus. Placido ſucceſſit Caſtius: quo à Scotis Pictiſque cæſo Dionethus Octauij F. paternum regnum recepit, à Maximiano Valentiniani III. legato pulſus. Maximianus, Dionethi filia Otilia ducta, tyrannidem arripuit: eiuſdemque propagandæ cauſa in Galliam traiecit. Armoricam deletis incolis Britannis frequentauit, Britannorum minorem appellauit. Mortuo Dionetho, Scoti & Picti coniunctis armis Britannos ſibi vectigales fecêre, anno Chriſti 436. à Britonum regno per Brutum condito 1601.

F Britanni ſeruitutis pertæſi, Conſtantinum Androëni Britanniæ minoris regis F. aduocant, regem deſignant. Is Dongardum Scotorum regem occidit. A Pictorum ſicariis obtruncatus in cubiculo à Boëthio. At Polydorus ad Arelatem à Conſtantio Honorij Imp. duce cæſus.

G Conſtantius Conſtantini F. ex monacho rex, alii Vortigerni Britanni à ſtipatorib. Scotis cæſus, Boëthio Polyd. Viennæ à Gerontio Comite interfectum ſcribit, & ſic Britanniam ab Honorio Imp. receptam. Verùm abſumpto Britannicæ iuuentutis flore Scotos ex Hybernia inſulâ inuaſiſſe (quos multò antè eam occupaſſe Boëth. ſcribit) & cum Pictis fœdus iniiſſe. Ætij Valentiniani Imp. ducis auxilio fruſtra implorata, Britannia à Rom. poſt D. ferè annos quàm à Cæſare adita erat, auulſa, ann. Sal. 445. Ambroſio & Vtero Conſtantij fratribus impuberibus in Armoricam fugientibus, rex dictus

Vortigenus vel Vortigerius, Scotorum & Pictorum armis preſſus. Saxones Hengiſto & Vrſo ducibus, in auxilium vocat. Roxienam Hengiſti filiam in vxorem ducit repudiata coniuge. Merlinum magnum familiarem habuit. A proceribus in carcerem coniectus, & ſubſtitutus.

Tortimerus F. fœdere cum Scotis & Pictis icto Saxones expulit. Roxeniæ fraude veneno ſublatus.

Vortigernus è cuſtodia eductus regno reſtituitur, Hengiſti è Saxonia reuerſi dolo capitur, trucidatis nobiliſſimis, & in Cambriam (Vualiam hodie dictam) ablegatur. Hengiſtus rex Londini dictus.

H 498 Aur. Ambroſius cum Vtero fratre, Conſtantini F. ex Armorica regnum repetit, Vortigernum obſeſſum incendio abſumit cùm 17. annos cum Vortimero regnaſſet. Scotorum & Pictorum ope Saxones expulit, Hengiſtum ſuapte manu occidit. Occam Hengiſti F. reuerſum cum Paſſentio fratre vicit. A Copa Saxone medico veneno potionatus. 7

504 Vterus, Pendragon dictus, Aurelij frater. Occæ Hengiſti F. poſt aduerſam pugnam, eam Britanniæ regionem, quæ Germanico alluitur Oceano, conceſſit, cui Angliæ nomen, quaſi Hengiſtilandiæ inditum. Occæ ſucceſſit Occa Oiſti fratris F. bellicoſiſſ. Londinum cepit. Vter veneno ſublatus in Vualia. 18

Arthurus Vteri nothus. Saxones variis præliis ſuperauit, regnum recepit. A Scotis & Pictis cæſus. 23

541 Conſtantinus Corneiæ princeps. A Saxonibus

A.C.		Reg.
	A xonibus reuerſus in Vualiam pulſus. Tandem monachus factus. Hunc ſecuti Aurelius Conanus, Vortiporius, Maglocunus, Carentius Caduanus, & Cadouallo, varia fortuna cum Angloſaxonibus pugnantes.	
588	Cadoualladrus Cadouallonis F. fame, peſte & principum ſeditione exagitatus, cum ſuorum non exigua manu in Britanniam Galliæ traiecit, tandem anno DC. remiſit ſuos in patriam, quos Angli Vualos, propter linguæ & religionis diuerſitatem dixêre: ipſe Romæ peregrinatus obiit. Angli tota inſula, præter ea loca quæ Scoti & Picti tenebant.	

ANGLORVM SAXONVM IN BRITANNIA REGES.

B *A Vortigero Britanno contra Scotos & Pictos è Germania euocati Angloſaxones anno CCCCLXIX. re bene geſta præmij loco Cantu ſedes, permiſſu Regis fixere. Senſim inde maioribus è patria viribus aucti, Britannia imminere, & imperium inſulæ vſurpare cœperunt quam quiſque partem bello adeptus eſſet, eam iure bello obtineret. Itaque varij reges, præter Britannorum regem, inter ipſos Anglos exorti, nimirum cùm alij Cantinorum, alij Orientalium, alij Auſtralium, alij Occidentalium Anglorum reges eſſent. Ex Polydoro.*

CANTIORVM REGES TEMPORE & dignitate primi.

A.C.		Reg.
449	Hengiſtus, qui Angloſaxones primus è Germania in Britanniam duxit, ab Ambroſio cæſus.	
	Oica Hengiſti F. Boëthio Occa, regnū repeti, Vtero victo cōcedente. In acie cæſus.	
	Otho Oicæ frater Occo Occæ nepos, ex fratre Oiſto, Boethio. Pictos, Scotos, Britannos vicit. Ab Arthuro victus.	
	C Himericus, Bedæ Iurminricus, poſt obitum Arthuri redit, Conſtantinum vincit, regnum occupat.	
569	Ethelbertus, qui Cadoualladro exule, ſuum regnum contra reliquos Anglos augere cœpit, & Chriſtianam religionem primus Anglorum ſuſcepit.	56
625	Edbaldus Ethelberti F.	25
650	Ercombertus Edbaldi F.	25
676	Egbertus Ercomberti F. Ethelbertum & Ethelbrittum patrueles interfecit.	
	Lotharius Egberti F à populo cæſus	
	Edricus Ethelbritti F. in ſeditionē periit. *Interregnum* per ſeptem annos. Tandem	2
	Vithredus alter Egberti F. cui ſucceſſerunt filij tres, Edbertus, Ethelbertus & Alricus. His reges degeneres ſuperuenêre, Ethelbertus, Cuthredus, Baldredus, & Poſtremus Ethelnolfus ab Egberto occidentali rege captus eſt, & regnum Cantianum Occidentali adiunctum, per ccc LXIII. annos, ab Hengiſto per XIIX. reges deductum.	

D

A.C.	AVSTRALIVM SAXONVM.	Reg.
481	Elia Saxo Britannis vario bellorum motu fatigatis, paulatim Auſtralem inſulæ partem occupauit. Poſt hunc regnarunt Sicca, Ethelualchus, Bertinus, & Aladinius, ab Ina Occidentalium rege vita pariter & regno exutus.	

ORIENTALIVM ANGLORVM.

A.C.		Reg.
	Vffa primus regulus. Titulus.	
	Redoualdus religionem Chriſti ſuſcepit, ſed mox defecit, vxoris ſuaſu.	
	Capualdus Redoualdi F. à Paulino baptizatus.	

A.C.		Reg.
	Sigebertus Carpualdi patruus. Religionem promouit, Cantabrigienſem ſcholam inſtituit. Cœnobium ingreſſus. E	
	Egricus Sigeberti cognatus A Penda Merciorum rege cum Sigeberto cæſus.	
	Annas à Penda interfectus. Hunc ſecutus eſt Ethelherius, Ethelualdus, Adolfus, Elnoldus, Beornas, Ethelredus, & poſtea	
	Ethelbertus Ethelredi F. rex ſanctiſſ. Hunc Offa Merciorum rex nuptiarum cum filia contrahendarum cauſa accitum perfidè interfecit.	
	☞ *Regnum* deinde Orientale modò à Merciis modò ab Occidentalibus, aliquoties à Cantianis regulis poſſeſſum eſt, donec illud tenuit.	
	Edmundus rex ſanctiſſ. à Dacis interfectus. A Dacis occupato regno præficitur	
855	Guthormus. Deinde	16
872	Ericus, ab Anglis cæſus. Cæterum poſtea Orientales partim à Dacis vleiſcendi cupidis, partim ab Occidentalibus regnandi libidine exagitatis, Eduardo Seniori Occidentalium regi ſeſe dididêre. F	

ORIENTALIVM SAXONVM.

A.C.		Reg.
	☞ *Diuerſos hos ab Orientalibus Anglis facit Beda. Alij vnum regnum, a duobus tamen regulis adminiſtratum. Caput gentis Londinum, quo poſtea Ethelbertus Cantianus potitus eſt. Primus regulus fuit.*	
	Erchenuinus.	
	Slada. Sibertus	
	Serredius S berti F. cum Senardi, & Sigeberto fratribus, ab Occidentalibus cæſus.	
	Sigebertus patruus, Senardi F.	
	Suthelinus. Sigerius. Sigehardus. G	
	Offa Sigerij F. Romæ in peregrinatione obiit.	
	Colredus. Suthredus ab Egberto Occidentalium rege regno exutus.	

MERCIORVM SIVE MEDITERRANEORVM *Saxonum, ampliſſimum & opulentiſſimum.*

A.C.		Reg.
	Crida Saxo primus regulus.	
	Vibbas Cridæ F.	
	Cearlus.	
	Penda Vbbæ F. Oſualdum Northumbrum interfecit.	
	Penda Pendæ F. primus Merciorum Chriſtum agnouit, victus & coactus ab Oſuuio Northumbro.	
	Wilfredus Pedæ frater.	
	Ethelfredus Vulferi frater tutor Chenredi monaſterium ingreditur. H	30
	Chenredus Vulfredi F. Romam cum Offa Orientalium Saxonum rege profectus monachus.	5
712	Chereldus.	
	Ethelbaldus à Beruedo cæſus.	40
	Beruredus.	
	Offa Beruredum interfecit, Roma reuerſus obiit.	
	Egfredus Offæ F. ſine liberis quatuor menſes.	
	Cenulfus hæres ab Ogfredo inſtitutus.	24
	Chenelmus Canulfi F. puer ſanctiſſ. ſororis opera à tutore ſuo interfectus. Regnum manifeſtè inclinare cœpit. Secuti	
	Ceuolfus. Bernulfus. Ludicenus.	
	Vthlacus ab Egberto Occidentalium rege victus.	
	Bertulfus à Regenero Daco victus, exul	

in

Ludouicus Pius Imp. anno 840.
A Lotharius I. Imp. an. 855. moritur Prumiæ.
Lotharius II. Rex Lotharingiæ primus, anno 869. obiit Placentiæ.
Carolus Caluus Imperator anno 877. obiit.
Ludouicus Balbus Imp. anno 879.
Ludouicus Carolomannus fratres.
Carolus Simplex Rex Francorum, an. 929. obiit Petroniæ in carcere.
Ludouicus Tranſmarinus, Caroli Simplicis filius.
Lotharius III. Lud. Tranſmarini filius, obiit anno 986.
Carolus Dux Lotharingiæ, Lotharij III. Fr. obiit an. 991. Aureliæ carceri incluſus ab Hugone Capeto.
Otho, Caroli filius, obiit ſine prole an. 1005. ſepultus Niuellis.
Gerberga, Othonis ſoror, & Lambertus Comes Louanienſis, Ragineri Longicolli filius, anno 1015. cæſus apud Florinas, & Niuellis conditus.
Henricus, Lamberti & Gerbergæ filius, anno 1038. domi ſuæ interfectus eſt à ſuo captiuo Herimanno.
B Otho, Henrici filius, patri ſuo non diu ſuperuixit.
Baldricus, qui & Lambertus Henrici I. frater, collegij Canonicorum Bruxellis fundator, obiit anno 1054.
Henricus II. Comes Louan. Baldrici filius, obiit an. 1068.
Henricus III. Comes obiit anno 1096.
Godefridus Barbatus, ex comite Louanienſi anno 1106. Dux Lotharingiæ ab Henrico IV. Imp. creatus, obiit anno 1140.
Godefridus II obiit an. 1142.
Godefridus III. in cunis obiit 1186.
Henricus I. Dux Lotharingiæ obiit an. 1235.
Henricus II. Dux obiit 1247.
Henricus III. Dux, obiit 1260.
Aleidis, Henrici vidua, pro liberis præfuit ſeptennio.
Ioannes I. obiit 1294. ſepultus Bruxellis ad D. Franciſci.
Ioannes II. obiit 1312. ſepultus Bruxellis ad D. Gudilæ.
Ioannes III. obiit 1355. ſepultus Villarij.
Ioannes & Wenceſlaus.
Antonius Burgundius obiit 1415.
Ioannes V. Antonij filius, obiit an. 1427. ſepultus Furæ.
C Philippus, Ioannis frater, obiit 1430. conditus ibidem.
Philippus Bonus Burg. Brabantiæque Dux, & Flandriæ Comes, obiit 1466.
Carolus Audax cæſus apud Nanceium an. 1477.
Maria & Maximilianus Auſtriacus.
Philippus I. Auſtriacus, Rex Hiſpaniæ, obiit 1506.
Carolus V. Imp. ceſſit filio Philippo Hiſpaniam, Indiam, & Belgicam, an. 155. & obiit 11558.
Philippus II. Rex Catholicus obiit 1598.
Albertus Pius an. 1621. obiit & Iſabella Clara Eugenia.
Philippus IV. Rex Catholicus.

* COMITES LOVANIENSES.

Inter xxvi. oppida quæ Brabantiam ornant, Louanium eſt antiquiſſimum, ac prima Studiorum ſedes, vt in quo etiam hodie Dux publico Sacramento ſe obſtringit: hic celeberrimam toto orbe Academiam conſtituit, Martino I. Pont. eandem confirmante; Ioannes IV. Brabantiæ Dux, anno M. CCCC. D xxvi. Comitatus quondam titulo fuit inſignata, qui Louanium, Bruxellam, Niuellam, Villenordiam cum Fura ac Sonia Sylua complectebatur, atque olim Lotharingiæ annectebatur, vt vult Molanus, atque ex P. Diueo colligit *Franciſc. Harræus Tom. 1. Annal. Brabantiæ*, manſitque hic titulus vſque ad Godefridum Barbatum, qui reſumpſit auita inſignia, & titulum Ducis Brabantiæ, quamuis alij ad illius filiū extendant.
Lambertus, non Manaſſis, ſed Ragineri Ducis & Abradæ filius. Ragineri Longicolli, Hannoniæ Comitis frater.
Aufridus, Lamberti filius, obiit Epiſcopus Vltraiectinus.
Lambertus II. Gerbergæ (quæ fuit filia Caroli Lotharingiæ Ducis) maritus an. 1015. ad Florinas cecidit.
Henricus, Lamberti & Gerbergæ filius, an. 1037. Louanij à captiuo ſuo occiſus.
Otho, Henrici filius, breuis æui puer.
Baldricus Lambertus, Henrici F. an 1045. Bruxellis Canonicos fundauit, S Gudilæ corpus tranſtulit, & an. 1054. Tornaci cecidit.
Henricus II. Baldrici filius an. 1068. deceſſit.

Henricus III. Henrici II. filius, Affligemium an. 1083. condidit, & Tornaci an. 1096. periit.
Godefridus Barbatus Henrici III frater Comitatui Louanienſi Ducatum Lotharingiæ inferioris & Marchionatum Antuerpienſem an. 1106. adiunxit, atque ad poſteros ſuos, Lotharingiæ ac Brabantiæ Duces tranſmiſit, obiit an. 1140.
Godefridus II. God. Barbati filius, Dux Lotharingiæ, Comes Louanij, & Marchio S.R. Imperij an. 1143. obiit, Louanij in D. Petri conditus. *Reliquos vide ſupra in ſerie Ducum Brabantiæ.*

* MARCHIONES ANTVERPIENSES.

Ex Codice Donationum Aub. Miræi.

Habuit olim Antuerpia cum pago Rienſi ſuos Principes ſeu Marchiones, ac Comites proprios primò Francorum Regibus (qui Romanos è Belgica ac reliqua Gallia pepulerunt) poſt Germaniæ Imperatoribus obnoxios, beneficio Theoderici, Francorum Regis, Rothingus ſeu Rohiſingus cum vxore ſua Bebelina Marcam Antuerpienſem an 726 & S Willibrordo, Archiepiſcopo Vltraiectino Eccleſiam veteris caſtri, ſeu Burgi Antuerpienſis, ac tertiam partem telonei donauit: vt ex eiuſdem Rothingi Diplomate liquet. Rothingi principatum quinam exceperint, non conſtat primis antiquitatum noſtrarum monumentis, per Normannorum vaſtationes penitus deperditis.
Anno 1008. Gothilo cognomento Magnus, Comitatum Antuerpienſem poſſedit; & ex Diplomate S Henrici Imp. conſtat. Idem poſtea Ducatum Lotharingiæ inferioris, anno ſcilicet 1023. defuncto fratre Godefrido, obtinuit. Frederico demum Moſellanorum Duce an. 1034. ſine filiis mortuo, Moſellanam ſeu ſuperiorem quoque Lotharingiam ab Henrico Imp. impetrauit.
Liberos reliquit, Godefridum Barbatum ſeniorem, Gothilonem ſeu Gothelonem Ignauum Fredericum, qui poſtea Stephanus IX. Papa fuit, & Odam Baldrico Comiti Louanienſi nuptam.
Gothiloni Magno filius Gothilo Ignauus in Marca Antuerpienſi, & in Ducatu Lotharingiæ inferioris ſucceſſit, iuxta *Hermannum Contractum.*
Gothilonem Ignauum Fredericus, Lotharingiæ Inferioris Dux, Adelberonis Epiſcopi Metenſis, & Henrici Boioariæ Ducis frater, an. 1016. excepit. Fredericum intra Andouerpum an. 1955. Godefridus Barbatus ſenior & Balduinus Comes Flandrenſis obſederunt, ſed irrito conatu; vt Sigebertus in Chronico teſtatur, obiit is anno 1084.
Godefrido auunculo ſuo ſuffectus eſt idem Godefridus Barbatus ſenior. Duxerat is Beatricem Frederici II. Ducis Moſellani filiam, Bonifacij Italiæ Marchionis viduam, & an. 1070. deceſſit, Virduni conditus. Liberos reliquit Godefridum Gibboſum & Idam Godefridi Bullonij matrem ex Euſtathio Comite Bolonienſi.
Barbato filius Godefridus Gibboſus in Marchionatu, itemque Ducatu Lotharingiæ inferioris ſuccenturiatus, an 1078. Antuerpiæ à ſiccario confoditur, & Virduni iuxta patrem conditur, nulla prole relicta. Vxorem duxerat Mathildem, potentiſſimam Italiæ Marchioniſſam, Bonifacij & Beatricis filiam.
De Mathilde, ſua olim Principe ac Marchioniſſa eſt quod Antuerpia ſibi applaudat, fuit virilis animi mulier, quæ pro Romanis Pontificibus contra Henricum IV. Regem & Pſeudopontifices non ſemel arma ſumpſit. Anno 1115. moriens magnam Tuſciæ partem Eccleſiæ Romanæ legauit. Id patrimonium S. Petri hodie dicitur. H
Anno 106. Henricus 4. Imp. Vltraiecti exiſtens Ducatum Lotharingiæ inferioris filio ſuo Conrado, Marcam verò Antuerpienſem Godefrido Bullonio, ex Euſtathio Comite Bolonienſi, & Ida Godefridi Gibboſi ſorore nato, attribuit: vt Lambertus Schafnaburgenſis tradit. Idem Bullonius Lotharingiæ inferioris dux an. 1089. ab eodem Imperator creatus eſt Sigeberto teſte, obiitque demū Rex Hieroſolymitanus an. 1 00.
Godefrido Bullonio defuncto, Henricus Comes Limburgenſis vacantem S R. I. Marchionatum ad Scaldim, cum Ducatu Lotharienſi obtinuit ab eodem Henrico IV.
Henrico Limburgenſi ob rebellionem capto, Ducatus & Marca Godefrido Barbato, Comiti Louanienſi ab eodem Henrico an. 1106. attribuuntur.
An. 1116. Godefridus Barbatus, Conrado Imperium ambienti adhærens, à Lothario illius æmulo vtraque dignitate priuatus eſt, Valerano Limburgenſi, Henrici Exducis filio ſubſtituto.

Lothario

Lothario mortuo Conradus Imp. eidem Godefrido Barbato an. 1137. Lotharingiam inferiorem & Marcam Antuerpienſem rurſus attribuit, ac confirmauit. Is vtrumque principatum ad Godefridos, Henricos, & alios ſuos in Brabantia ſucceſſores tranſmiſit. Obiit autem Barbatus an. 1140. ſtilo Romano, in Affligemienſi Benedictionum Abbatia, tertio lapide à Bruxella, conditus.

Hæc de primis Antuerpienſium Marchionibus, hactenus obſcura, in gratiam vrbis noſtræ Antuerpienſis, fuſius enarrare viſum fuit ad Vtelonem, Anſbertum, Arnoldum, & alios neſcio quos, à Wolfango Lazio, eiuſque ſequacibus confictos Marchiones, explodendos.

☞ Reliquam ſeriem require inter Duces Brabantiæ.

* COMITES FLANDRIÆ.

Balduinus Ferreus Iuditham Caroli Calui filiam ſibi ſumpſit vxorem an. 861. & obiit 879.

Balduinus Caluus, Bald. Ferrei filius, obiit anno 918.

Arnulfus Magnus an. 961. Canonicos XII. Brugis in baſilica S. Donatiani conſtituit.

Balduinus III. an. 991. obiit.

Arnulfus II. obiit an. 988.

Balduinus IV. Pulcrobarbatus an. 1034.

Balduinus V. Inſulanus & Pius. Inſulenſe, Herlebecanum, & Atenſe, collegia Canonicorum fundauit, & an. 1067. obiit.

Balduinus VI. cognomento Montanus, duxit Richildem Comitatus Hannoniæ hæredem, & an. 1070. deceſſit.

Arnulfus III. Infælix, Balduini Montani filius.

Robertus Friſius, Bald. Inſulani filius, an. 1093. deceſſit.

Robertus II. Hieroſolymitanus, obiit anno 1111.

Balduinus VII. Securis, an. 1119.

Carolus Bonus an. 1127.

Gulielmus Normannus, an. 1128.

Theodericus Alſatius, anno 1169.

Philippus Alſatius, anno 1191.

Margarita Phil. Alſatij filia, & Balduinus Animoſus, Hannoniæ Comes.

Balduinus VIII. Flandriæ & Hannoniæ Comes, poſtea Imp. Conſtantinopolitanus, obiit anno 1204.

Ioanna Conſtantinopolitana.

Margarita Conſtantinopolitana, Mariæ ſoror.

Guido Dampetra, an. 1304. obiit.

Robertus III. Bethunius, anno 1322.

Ludouicus I. Creſſius, anno 1346.

Ludouicus II. Molanus, anno 1383.

Margarita III. Ludouici Molani filia, & Philippus Audax, Dux Burgundiæ, an. 1404. obiit.

Ioannes Diuionenſis, Dux Burgundiæ, Comes Flandriæ, Hannoniæ, &c.

Philippus Bonus, Dux Burgundiæ, & Brabantiæ, Comes Flandriæ &c.

Carolus Audax, Philippi Boni filius.

Maria Caroli Audacis filia, & Maximilianus I. Imperator.

☞ Reliquos vide ſuprà in ſerie Ducum Brabantiæ.

* COMITES CASTRI GANDENSIS.

Flandriæ quæ Belgicarum Prouinciarum & fertiliſſima eſt & opulentiſſima, Metropolis eſt Gandauum, cuius encomium citra omnem aſſentationem, hoc Epigrammate expreſſit *Maximilianus Vrientius*, eidem vrbi à ſecretis.

Cæli delitium, Flandri decus orbis, ocellus
Belgica, & enixo Cæſare virgo parens.
Conſilio illuſtris, bello horrida, florida pace,
Pulchra ſitu, felix aere, diues aquis.
Gandauum breuiter, nil vltra quære, nec vrbem
Veriùs orbem in tanta mole videre putes.

Eſt certè vrbs omnium Europæ amœniſſima, & natura loci ſaluberrima, continens intra muros ambitum 45640 pedum Roman. hoc eſt, ſeptem milliarium Italicorum. Olim ante Iulij Cæſaris tempora arx erat ignobilis: verum is cum in Morinis ageret, eam auxit, & ampliore muro donauit: tandem Comitatus nomen titulumque accepit.

Porrò Wicmannus primus noui caſtri Gandenſis ab Othone I. Imp. ad ripam Legiæ fl. ſtructi, Comes conſtitutus fuit. Huic ſucceſſit

Theodericus, Wicmanni filius, ex Luthardc Arnulfi Magni Comitis Flandriæ filia.

Arnulfus, Theoderici filius.

Theodericus II. Arnulfi filius.

* COMITES ALOSTANI.

Gaudet Oppidum Aloſtum inſigni & opulento Territorio plurium pagorum & municipiorum. Eiuſque olim Comites fuere Balduinus Craſſus, Rodulfi filius.

Balduinus Luſcus, Bal. Craſſi filius, vnicam reliquit filiam Beatricem, Henrico Caſtellano Borburgenſi nuptam, quam Comitatu patruus Iuanus ſpoliauit.

Iuanus Bald. Luſci frater, Truncinienſis Abbatiæ dotator, Laureta, Theodorici Alſatij Flandriæ Comitis filia, reliquit Theodoricum filium.

Theodoricus ex Laurentia, Balduini Hannoniæ Comitis filia, nullos reliquit liberos: ſicque Philippus Alſatius Flandriæ Comes, Aloſtenum Comitatum occupauit, ex pactione inter Iuanum Aloſtanum & Theodoricum Flandrenſem inita.

Cæterum Henricus Boburgenſis in Flandria Caſtellanus, ex Beatrice, Balduini Luſci filia, filium ſuſtulit Walterum. Huius filia & hæres Beatrix nupſit Arnoldo Comiti Giſnenſi. Is filium reliquit Balduinum cognomento Gandauum ſimiliter Comitem Giſnenſem, qui an. 1232. Ferdinando Flandriæ Comiti ceſſit omne Ius ſuum in Comitatu Aloſtanum.

* COMITES HANNONIÆ.

S. Wincentius Comes, Cognomento Magdelarius & eius vxor S. Waldetrudis, inter alia poſſederunt Caſtrilocum, nunc Montes Hannoniæ, Sonegias & Altum montem. Floruerunt an. 651.

Raginerus I. ex Albrada tres filios ſuſtulit, Giſlebertum Lotharingiæ Ducem, Raginerum Longicollum & Lambertum Comitem Louanienſem, contra Normannos bella geſſit, & obiit circa an. 915.

Raginerus II. Longicollus, à S. Brunone Archiep. Colonienſi, & Archiduce Lotharingiæ in exilium pulſus, obiit circa an. 960.

Raginerus IV. Ragineri III. filius.

Richildis, Ragineri IV. filia, primùm Hermanno Comiti, poſt Balduino VI. Flandriæ Comiti nupta.

Balduinus, Richildis & Balduini filius, vxorem habuit Idam

Balduinus, Balduini & Idæ filius vxorem habuit Iolem.

Balduinus, Balduini & Ibles filius, vxorem habuit Aleidam.

Balduinus Magnanimus, & vxor eius Margarita Philippi Alſatij Flandriæ Comitis ſoror.

Balduinus Bald. Magnanimi filius Flandriæ & Hannoniæ Comes, poſt Imp. Conſtantinopolitanus.

Ioanna Bald. Conſtantinopolitani filia, maritos Ferdinandum, Sanctij Portugalliæ Regis filium, & Thomam Sabaudum: ſed obiit improlis.

Margarita, Ioannæ ſoror, Ioanni Dampetræ nupta.

Ioannes IV. Auennenſis, Margaritæ & Burchardi Auennenſis filius.

Ioannes II. Aleidam Florentij IV. Hollandiæ Comitis filiam duxit, quæ mortuo fratre Gulielmo, eiuſque filio Florentino V. & ex eo genito, Ioanne I. Hollandiæ Comite ſine liberis vita functo, Hollandiam, Zelandiam & Friſiam Hannoniæ adiunxit, & quatuor iſtos Principatus ad duos ex ordine Gulielmos tranſmiſit.

Gulielmus prior cognomentum Boni meruit: poſteriori ſine prole defuncto Margarita Auguſta ſoror ſucceſſit, ex qua Ludouicus Bauarus Cæſar genuit Guilielmum & Albertum.

Albertus, fratri mentis inopi ſuperſtes, filium reliquit Guilielmum: cuius hæreditatem filia vnica Iacoba Bauara adiit: quæ à Ioanne patruo armis laceſſita, Philippo Bono, Burg. Brabantiæque Duci, Hannoniam, Hollandiam & reliquas prouincias tradidit, vt hæredi legitimo ex vtroque parente.

* COMITES ARTESIÆ.

Arteſia olim Flandriæ pars fuit à reliquo illius corpore ſeiuncta anno Domini 1192. quo tempore Comes Balduinus neptem ſuam Philippo Francorum Regi matrimonio iunxit, data in dotem illa Flandriæ portione.

Ab his igitur nuptiis prima Comitatus Arteſiæ origo petenda eſt: vt & Arteſiæ nomen vulgo Artois, ab Adertenſi vel Attrebatenſi pago (cuius frequens fit mentio, in medij æui ſcriptoribus (eſt deducendum quaſi dicas Adartois, vel Attrebatois

Primus

Primus itaque Arteſiæ, à Flandria ſeparatæ, Dominus fuit Philippus Auguſtus Francorum Rex, cùm Eliſabetham Balduini Hannoniæ Comitis & Margaritæ Alſatiæ filiam duxiſſet. Quas nuptias Bapalmæ anno 1180. ſolenni ritu, ac feſtiuitate celebratas fuiſſe tradunt.

Eliſabetha, anno 1189. Pariſiis defuncta, filius eius ex Philippo Auguſto Ludouicus VIII. Francorum Rex, vix trimus Arteſiæ ſecundus Dominus agnoſcitur, viuente adhuc Philippo Auguſto, qui anno 1225. demum obiit.

Obiit autem Ludouicus VIII. anno 1226. apud Mompenſerium in Aruernia: cui liberi fuerant, S. Ludouicus Rex eo nomine nonus. Robertus primus Arteſiæ Comes, Alfonſus Pictauij & Toloſæ Comes. Carolus Andegaui & Prouinciæ Comes, Philippus qui puer obiit; & Eliſabetha monialis in Longo Campo.

Anno 1226. Robertus S. Ludouici Regis frater, adhuc impubis, ex Ludouici VIII. patris teſtamento, Arteſiæ Dominus eſt declaratus: idque anno 1237. S. Ludouicus ratum habuit ac probauit, edito diplomate, quod in noſtro Codice donationum piarum cap. 104. exſtat.

1. Adeoque primus Arteſiæ Comes hic Robertus ab hiſtoricis nuncupatur. Is ex Machthilde Henrici Brabantiæ Ducis filia, liberos reliquit Robertum ſuum in Arteſia ſucceſſorem, Blancam, primùm Henrico Nauarræ Regi, poſt Edmundo Henrici III. Angliæ Regis filio, nuptam. Robertus primus Arteſiæ Comes, Damiatâ ad Nili ripas expugnatâ, dum Saracenos fortiter proſequitur, ad Manxoram annô 1249. periit Machtildis eius vidua, Guidoni Caſtillionæo [quem Iperius Calterum nuncupat] S. Pauli Comiti ſecundis nuptiis ſe iunxit, & anno 1288. demum obiit in Caticampenſi monaſterio, condita iuxta Guidonem maritum.

2. Robertus II. cognomento Illuſtris, Arteſiæ Comes II. anno 1259. duxit Amiciam, Petri Curteniaci filiam: ex qua nati, Robertus, qui improlis obiit & Philippus qui ex Balnea, Petri Britanniæ minoris primi Ducis filia, genuit Robertum anno 1281. defunctum & Margaritam Ioanni Comiti Namurcenſi nuptam, & anno 1298. obiit. Machtildis quæ Othoni Burgundiæ Comiti nupſit, & patri in Arteſiæ Comitatu ſucceſſit, item Blanca, quæ Roſuanienſem Comitatum tenuit. Robertus porro Illuſtris anno 1302. in prælio contra Flandros apud Curtracum cecidit, in Regaldi Abbatia, iuxta Pontiſaram ſepultus.

3. Machtildis Roberti illuſtris & Amiciæ filia, ex Othone Burgundiæ Comite vnicam filiam ſuperſtitem anno 1329. moriens reliquit Ioannam ſcilicet Philippi Longi, Franciæ & Nauarræ Regis viduam.

4. Ioanna Philippi Longi vt dixi vidua, ex paterna ſucceſſione iam pridem Burgundiæ Comitiſſa, anno 1329. Machtildi matri in Arteſiæ Comitatu ſucceſſit, quem non diu tenuit, vtpote anno 1330. menſe Ianuario defuncta & Pariſiis apud Franciſcanos ſepulta. Ioanna ex Philippo Longo filios quatuor genuit, Ioannam Othoni Burgundiæ Duci, Iſabellam Delphino Viennenſi, Margaritam Ludouico Niuernenſi, Flandriæ Comiti nuptam. & Blancam Monialem in Longo Campo prope Lutetiam Pariſiorum.

5. Ioanna II. Othonis Burgundiæ Ducis coniux, an. 1330. Ioannæ matri in Comitatibus Arteſiæ, & Burgundiæ ſucceſſit. Ex Othone marito filium genuit Philippum, qui ex Ioanna Bononiæ Comitiſſa filium cognominem anno 1345. moriens reliquit. Obiit autem Ioanna II. Arteſiæ Comitiſſa an. 1347. in Dionyſij monaſterio extra Lutetiam ſepulta.

6. Philippus, Othonis & Ioannæ ex Philippo filio nepos an. 1347. in Comitatu Arteſiæ ſucceſſit.

Anno 1148. Otho Dux Burgundiæ, Roberti nepos, deceſſit, Ciſtertij ſepultus. Poſt cuius obitum Burgundiæ Ducatus ceſſit Philippo Arteſiæ & Burgundiæ Comiti, eius nepoti ex Philippo filio. Philippo autem ſexto Arteſiæ Comiti deſponſata fuit Margarita Ludouici Malani Flandriæ Comitis filia vnica & hæres. Obiit Philippus Comes 6. anno Chriſti 1361. ætatis 15. in Burgundia apud maiores ſuos ſepultus. Margarita eius vidua ſeu ſponſa nupſit poſtea Philippo Audaci, Burgundiæ Duci.

Anno 1361. Margarita Philippi Longi Galliæ Regis & Ioannæ Arteſiorum Comitiſſæ filia Ludouici Niuernenſis Flandriæ Comitis, in prælio anno 1346. apud Creſſiacum cæſi vidua, Philippo [cuius erat matertera maior] in Comitatibus Arteſiæ, & Burgundiæ eſt ſuffecta, & anno 1382. viuere deſiit, ad ſanctum Dionyſium prope Pariſios ſepulta.

Anno 1382. Ludouicus Malanus, Flandriæ Comes, Margaritæ ex Ludouico Niuernenſi filius Arteſiæ & Burgundiæ Comitatum obtinuit. Sicque poſt ducentos circiter annos ex quo auulſa fuerat, Arteſia iterum Flandriæ acceſſit. Obiit Malanus an. 1384. Inſulis Flandrorum conditus.

Lud. Malano defuncto ſucceſſit filia Margarita Malana, quæ primum Philippo Arteſiæ ſexto Comiti deſponſata fuerat, ſed illo vix pubere extincto, poſtea Philippo Audaci Burgundiæ duci nupſit. Quo matrimonio Flandria, & Arteſia ad familiam Burgundicam tranſierunt.

Anno 1404. Philippo Audaci filius Ioannes Intrepidus ſucceſſit, huic Philippus Bonus; & ſic alij ex ordine. *Hæc Miræus in Catalogo Stemmatum Principum Belgij.*

* COMITES CAMERACENSES.

Rodulfus, Balduini Feruei Flandriæ Comitis filius anno 899. in prælio occiſus.

Balduinus Balzo, anno 793. obiit.

Iſaacus Rodulpho ſucceſſit iuxta quoſdam.

* COMITES BONONIENSES AD MARE, Et Lensienses in Artesia.

Euſtathius I. vxorem habuit Machtildem Henrici Comitis Louanienſis filiam.

Euſtatius II. Euſtathij I. ex Machtilde filius, coniugem habuit Idam, Godefridi Barbati ſenioris, Lotharingiæ Ducis filiam, Godefridi Gibboſi ſororem. Ex ea liberos ſuſtulit, Godefridum Bullonium, Balduinum, Reges Hieroſolymitanos ex ordine, Euſtathium, & Gulielmum: quorum poſtremus à Tyrio de bello ſacro lib. 9. cap. 5. memoratur.

Euſtathius III. ex Maria coniuge filiam reliquit Crahaldim, aliis Mathildem, Comitatus Bononienſis hæredem: quæ nupſit Stephano Bleſenſi, Mortaniæ apud Normannos Comiti, poſt Angliæ Regi: vt Tilius narrat.

Idem Euſtathius III. filium habuit Rodulphum, ſed qui ante obiit, aut naturalis fuit.

Gulielmus & Matthæus Comites.

* COMITES EINHAMENSES in Flandria.

Godefridus Comes Virdunenſis & Einhamenſis anno 1005. floruit.

Hezcelo, Godefridi filius, Virduni Monachus ad S. Vitonum obiit. Is filiam reliquit, Comitatus Einhamenſis hæredem, Ragineto IV. Hagnoënſi Comiti nuptam.

COMITVM ET DVCVM Lucenburgensium Series.

Quam nobis ſuppeditauit Aubertus Miræus.

Primus Comes fuit Sigifridus, Ricuini aut Regimiri Ducis Auſtriæ Moſellanæ filius, qui obiit circa annum 1000.

Giſelbertus, qui & Chilbertus, Sigifridi filius, obiit anno 1015.

Fredericus, Giſleberti filius, qui & dux Auſtriæ Moſellanæ fuit, obiitque an. 1056. aut 1063.

Conradus, Conradi Comitis Arlonenſis filius, excluſa Ermenſenda Frederici filia, quæ Godefrido Namurcenſi Comiti nupſerat. Hic Conradus fundauit Abbatiam Munſterienſem Monachorum Benedictinorum prope Lucelburgum, an. 1085. & obiit in via Hieroſolymitana.

Wilhelmus Conradi filius.

Conradus, Wilhelmi filius, obiit ſine prole maſcula.

Henricus Comes Luxemburgenſis & Namurcenſis, filius Godefridi & Ermenſedæ, quam Friderici tertij Comitis Luxemburgenſis filiam fuiſſe diximus. Henricus porrò cum vxore ſua Agnete ſepultus iacet Floreſſiæ.

Emerſenda Luxemburgenſium Comitiſſa, Henrici filia duos maritos habuit, Theobaldum Betri Comitem, Walramum Limburgenſem Ducem. Theobaldus ad terram ſanctam recuperandam ibidem obiit. Ermenſendis autem ſecundò nupſit Walramo anno 1214.

Henricus eo nomine ſecundus Ermenſendis ex Walramo filius, obiit ſexagenarius circa annum 1288. ſepultus in Monaſterio Clarisfontis propè Arlunum.

Henricus

Henricus I I I. Henrici II. filius pro ſucceſſione Ducatus
A Limburgenſis, contra Ioannem Brabantiæ Ducem infeliciter pugnans, haud procul à Colonia Agrippina, anno 1288. occubuit.

Henricus I V. cognomento Iuſtus, Henrici I I I. filius an. 1308. eligitur Rex Romanorum ex ſtemmate Luxemburgenſi primus, & obiit Imperator, an. 1314.

Ioannes Henrici Iuſti filius, poſtea Rex Bohemiæ.

Quod ad Carolum I V. Imperatorem attinet, is nunquam fuit Comes Luxemburgenſis, vt multis probat *Henningus*.

Wenceſlaus Ioannis Bohemiæ regis ex Beatrice Borbonia filius, à Carolo I V. Imp. an. 1354. primus dux Luxemburgi creatus fuit, & an. 1383. obiit in Aureæ Vallis Monaſterio conditus.

Wenceſlaus I I. Luxenburgenſium Dux, idemque Romanorum ac Bohemiæ rex, patruo ſuo Wenceſlao I. ſine liberis defuncto in ducatu Luxemburgenſi ſucceſſit, & anno 1415. periit in prælio Azincuriano.

Sigiſmundus Imp. habitus fuit Dux tertius, & pro tali ſe geſſit.

B Philippus Bonus Burgundiæ Brabantiæque Dux, fuit quartus Luxemburgenſium Dux, & obiit an. 1467. fuitque pacificus poſſeſſor Ducatus Luxemburgenſis ab an. 1462.

* COMITES ET MARCHIONES NAMVRCENCES.

Comitatus Namurcenſis Metropolis & caput eſt Namurcum, elegans & munita Ciuitas. Primus Comes fuit Berengarius S. Gerardo Abbati & fundatori Bronienſi familiaris.

Albertus, Ermergardem, Caroli Lotharingiæ Ducis ſororem habuit vxorem.

Albertus Alberti filius.

Godefridus, Alberti filius.

Aleidis, Godefridi filia, & Balduinus I I I. Comes Hannoniæ. Hunc Marchionem Namurcenſem ab Henrico Cæſare, Friderici filio, creatum fuiſſe volunt.

Henricus, Namurci & Luxemburgi Comes.

Philippus, Balduini filius.

C * GELDRIÆ PRÆFECTI, COMITES AC DVCES.

Wichardus de Pont obiit circa an. 910.

Gerlacus, Wichardi filius.

Godefridus Wichardi filius.

Wichard. I I. Godefridi filius.

S. Magengoſus, & Girberga vxor eius fundarunt Vilicenſe templum, propè Coloniam Agrippinam.

Wibingus ſeu Wichingus.

Wichardus I I I. Wichingi filius.

Adelheidis, Wichardi I I I. filia & Otho.

Gerardus Comes de Gelre, Othonis & Adelheidis filius, fratrem habuit Henricum, & an. 1096. ſubſcripſit diplomati Affligemienſi.

Henricus Gerardi filius, Geldriæ & Zutphaniæ Comes, condidit monaſterium Bethlehem propè Dotechemium oppidum.

Gerardus I I. Henrici filius, Idam, Matthæi & Mariæ Co-
D mitiſſæ Bolonienſis filiam, habuit vxorem.

Otho I I. Gerardi I I. frater.

Gerardus I I I. Othonis I I. filius, Ruræmundæ tria Monaſteria, videlicet Carthuſianorum, Franciſcanorum, & tertium Virginum exſtruxit.

Otho I I I. Claudus, condidit Virginum cœnobium, quod Vallis Comitis, Grauendaël dicitur, ibidem ſepultus.

Rainaldus I. Gerardi I I. filius, obiit an. 1326.

Rainaldus I I. Rufus, Geldriæ dux primus an. 1339. creatus à Ludouico Bauaro Cæſare.

Rainaldus I I I. Pinguis Carthuſian. propè Arnhemium condidit, & an. 1371. deceſſit.

Eduardus obiit ſine liberis.

Guilielmus I. Dux Iuliacenſis.

Rainaldus, Guilielmi I. frater obiit ſine liberis.

Arnoldus, Rainaldi I V. ex ſorore pronepos.

Adolphus Egmondanus.

Carolus Egmondanus.

Carolus V. Imperator.

* COMITES VIRDVNENSES.

Godefridus Comes Virdunenſis & Einhamenſis. E

Godefridus, Godefridi Comitis filius, Dux Lotharingiæ inferioris, obiit improlis, an. 1025.

Gothilo Magnus, Godefridi improlis frater.

Godefridus Barbatus ſenior.

Godefridus Gibboſus.

Godefridus Bullonius.

* COMITES ATREBATENSES.

Atrebatum in Flandriæ & Picardiæ finibus, ciuitas eſt muniſſima, cuius meminit Iulius Cæſar, Comitatus titulo olim gauiſum fuit.

Habuit autem primum Comitem Robertum Francum. Mathildis filiæ Ducis Brabantiæ maritum, Ludouici V I I I. filium natu maximum, floruit anno 123.. & præfuit annis 19.

Robertus I I. ſucceſſor qui cognomento Pius, obiit anno 1302.

Mathildis Comitiſſa Othonis Burgundiæ Comitis vxor anno 1303. diſceſſit. F

Robertus Atrebas floruit vſque ad annum 1350. ſucceſſit Ioannes filius.

Huic Philippus F. qui in carcere obiit anno 1397.

Carolus itidem incarceratus annis multis in Anglia moritur ſine prole anno 1471.

Bona Philippi Filia nupſit Philippo Bono Burgundiæ Duci anno 1424. & mortua ſine liberis, finem impoſuit huic ſtemmati, paruerunteque Atrebates Flandriæ Comitibus nunc Regi Hiſpaniarum.

* COMITES HOLLANDIÆ, ET ZELANDIÆ AC DOMINI FRISIÆ.

Additis monoſtichis de ordine & tempore Imperij ſingulorum. Ex lucubrationibus Michaelis Voſmeri.

1. Theodericus Aquitaniæ. *Per quatuor decadas primus dat iura Batauis.*
2. Theodericus II. *Hic ſeptendecimum finit moderamine luſtrum.* G
3. Arnoldus Hollandiæ. *Quinta ſed Arnoldum Phriſiis malè prodidit æſtas.*
4. Theodericus I I I. *Ter tredecim, ſeptemque hiemes Theodericus exit.*
5. Theodericus IV. *Æſtas nona diem ſupremum infecit ab arcu.*
6. Florentius I. *Hebdomadas Florus geminas amiſit in vmbra.*
7. Gertrudis vidua Florentij. *Vnum Gertrudis ſedit vidnata Decembrem.*
8. Robertus Friſo. *Octauo retinet ſub Conſule frena Robertus:*
9. Gothiphredus Lotharingiæ. *Temporis & medium vt Gothiphredus obibat.*
10. Theodericus V. *Hebdomadem decadi quintus Theodericus addit.*
11. Florentius Obeſus. *Ac ter ſeptenis decadem Florentius addit.*
12. Theodericus V I. *Octo luſtra regis Sextus, ſuperoſque relinquit.*
13. Florentius I I I. *Terque nouem menſes & Florus tertius implet.* H
14. Theodericus V I I. *Tertia poſt decimam te ſeptima finiit æſtas.*
15. Ada Theod. V I I. Filia. *Ada ſemel tantum bifrontem vixit Ianum.*
16. Guilielmus I. *Prime nouem decies Guilielme potiris habenis,*
17. Florentius I V. *Zelotypus Florum bis ſexto ſuſtulit anno.*
18. Guilielmus I I. Rom. Rex. *Cæſar Olympiacas quatuor, ſed caſus, habebat.*
19. Florentius V. *Luſtraque poſt ſeptem foſſus, ſexquinte Nouembres.*
20. Ioannes Hollandiæ. *Per quatuor meſſes Batauis regnabat Ianus.*
21. Ioannes Annoniæ. *Alter Olympiadem claudit non degener, Hanno.*
22. Guilielmus Bonus. *Trigintaque duos faces Bonus inde gerebat.*
23. Guilielmus I V. *Nona necem Quarto in Phriſia perdixit hirundo.*

Margarita

A 24. Margarita Ludou. Vxor. *Margarita tibi gliſcit noua factio luſtro.*

25. Guilielmus V. *Autumnis ſeptem ſedit, rapiturque phreneſi.*

26. Adelbertus Bauariæ. *Alberto poſt luſtra nouem non defuit annus.*

27. Guilielmus VI. *Tertia poſt decimam Guilielmum ſuſtulit æſtas.*

28. Ioannes Bauariæ. *Sexta Leodinum nec paſta ciconia tollit.*

29. Iacoba Bauariæ. *Femina per decadem terris iactatur, & alto.*

30. Philippus Burgund. Bonus. *Poſt decadas ternas quatuor Bonus addit ariſtas.*

31. Carolus Audax. *Carolus hebdomadem trieteride finit in armis.*

32. Maria Charleſia. *Præcipitatur equo quintâ Charleſia meſſe.* E

33. Maximilianus Auſtrius. *Maximus hebdomadem quinis coniungit ariſtis.*

34. Philippus Auſtrius. *Tantundem proles feſtina morte Philippus.*

35. D. Carolus Auguſtus. *Carolus autumnum tredecim, ſex luſtra coëgit.*

36. D. Philippus Car. F. *Luſtra decem Magnus tenuit ſua Regna Philippus.*

37. D. Philippus III. Hiſp. R. *Alberto hic Belgi titulum & moderamine ceſſit.*

38. Albertus Archid. Auſt. *Ceſſit ea Albertus bis denq; anneque ſecundo.*

39. D. Philippus IV. Hiſp. R. *Tu tamen æternum ut Belgas moderere, precamur.*

* AMPLIOR SERIES EORVNDEM, COMPLECTENS NOMINA, CONIVGES, ANNVM IMPERII, OBITVS, ET SEPVLTVRAM.

	Obitus. A. Domini.	Anni. Imperij.	Nomina	Coniuges.	Sepulchra.	
B	903 Pridie Nonas Octob.	40.	Didericus Aquitaniæ.	Gena, Puppini minoris, Regis Italiæ.	Egmundæ.	F
	988. Pridie Nonas Maij.	85.	Didericus II. Hollandiæ.	Hyla, Ludouici Regis Franciæ.	Egmundæ.	
	993. 16. Calend. Octob.	5.	Arnoldus I. Hollandiæ.	Lutcharis, Theopanis Imp. Byzantiæ.	Egmundæ.	
	1039.	46.	Theodoricus III.	Withildis, Ottonis Saxonis ex eius nominis Imp.	Egmundæ.	
	1048. Idibus Maij.	9.	Theodoricus IV.	Cœlibem duxit vitam.	Egmundæ.	
	1062.	14.	Florentius I.	Gertrudis. Heimi Ducis X. Saxoniæ.	Egmundæ.	
	1063. Nupſit Roberto.	1. Vidua.	Gertrudis Saxoniæ.	Florentius I. & Robertus cognomento Friſo.	Egmundæ.	
C	Pulſus ditione anno. 1071.	8.	Robertus Friſo.	Gertrudis. Heimi X.	Caſſale.	G
	1075. V. Calen. Martij.	4.	Gothiphrædus, cognomento Gibbus.		In Traiecto ſuperiori.	
	1092. 15. Calend. Septemb.	17.	Theodoricus V.	Withildis Frederici Saxoniæ Ducis.	Egmundæ.	
	1123. Pridie Nonas Martij.	31.	Florentius II. cognomento Pinguis.	Petronella, Theoderici Saxoniæ.		
	1163. Ipſis Nonis Auguſti.	40.	Theodoricus VI.	Sophia, Ottonis Palatini.	Egmundæ.	
	1190.	27.	Florentius III.	Ada, Henrici Regis Scotorum.	Antiochiæ.	H
	1203.	13.	Theodoricus VII.	Aleydis, Theodorici Cliuiæ.	Egmundæ.	
D	1204.	1.	Ada.	Ludouicus Comes Loſſenſis.	Metelloburgi.	
	1223.	19.	Guilielmus I. Theodor. VII. Frater.	Aleydis, Ottonis Gelriæ & Maria, Ethmundi Ducis Lancaſtri.		
	1235.	12.	Florentius IV.	Mattheldis, Henrici Ducis Brabantiæ.	Rheniburgi.	
	1255. 5. Calend. Februarij.	20.	Guilielmus II. Romanorum Rex.	Eliſabeth, Ducis Brunſuicenſis.	Middelburgi.	
	1296.	41.	Florentius V.	Beatrix, Guidonis Dampetri Comes Fland.	Rheniburgi.	
	1300.	4.	Ioannes I. Hollandiæ.	Eliſabeth, Eduardi I. Regis Angliæ.	Rheniburgi.	
	1305.	5.	Ioannes Hannoniæ Guilielmi Roman. Regis ex Sorore Nepos.	Philippa, Comitis Lutzenburgi.	Valencænis.	

	Obitvs. A. Domini.	Anni. Imperij.	Nomina	Conivges.	Sepvlchra.	
A	1357.	32.	Guilielmus III. Hannoniæ cognomento Bonus.	Ioanna, Caroli Valeſij Comitis.	Valencænis.	E
	1346.	9.	Guilielmus IV. Hannoniæ.	Ioanna, Ioannis Brabantiæ.	In cœnobio Flori-campi, dicto Oudenclooſter: inde Valencœnis.	
	Deſiit præeſſe Hollandiæ.	5.	Margarita, Soror Guilielmi IV.	Ludouicus Cæſar.	Valencœnis.	
	1351. Ob phreneſim in cuſtodiam datus anno 1358.	7.	Guilielmus V. Bauariæ.	Machteldis, Henrici Ducis Lancaſtri.	Valencœnis.	
B	1404. Octauo Cal. Februarij.	46.	Albertus Bauariæ Guilielmi V. Frater.	Margarita, Ducis Brygæ in Polonia. & Margarita, Adolphi ducis Cliuiæ.	Hagis.	
	1417.	13.	Guilielmus VI. Bauariæ.	Maria, Caroli VII. Regis Franciæ, & Margaris, Philippi Burgundiæ.	Valencœnis.	F
	1442. Poſtridie Non. Ian.	6.	Ioannes Bauariæ Electus Leodienſis.	Elizabeth Lucenburgenſis, Antonij Brabantiæ Ducis Vidua.	Hagis.	
	Reſignauit Anno 1443.	10.	Iacoba Bauariæ.	1. Ioannes, Delphinus Franciæ. 2. Ioannes IV. Dux Brabantiæ, conditor Academiæ Louanienſis. 3. Hunfredus, Dux Gloceſtriæ. 4. Franco à Borzelen, Comes ab Ooſteruan.	Hagis.	
C	1467. 17. Cal. Iulij.	34.	Philippus Burgundiæ cognomento Bonus.	1. Michaella, Caroli VI. Galliæ Regis. 2. Bona, Roberti Attebati, quam Annales noſtri vocant Laudam: Comitis Heũ Filiam. 3. Iſabella, Ioannis Regis Portugalliæ.	Diuione in Burgundia.	G
	1477. Ipſis Non Ianuar.	10.	Carolus Bellicoſus.	1. Catharina, Caroli VII. Regis Galliæ. 2. Iſabella, Caroli Ducis Borbonij. 3. Margarita, Richardi Ducis Eboraci.	Nancij.	
	1482. VI. Cal. Aprilis.	5.	Maria Charleſia.	Maximilianus Auſtrius, Frederici III. Imp. F.	Brugis.	
	Reſignauit Philippo filio Anno.	12.	Maximilianus Auſtrius.	Maria Charleſia. Maria Blanchia, Ducis Mediolani Filia.	Neoſtadi, in Auſtria.	H
D	1494. 1506.	12.	Philippus Auſtrius.	Ioanna Ferdinanda Regis Hiſpaniæ.	Granatæ propè Burgos.	
	Tradidit Philippo qui inauguratur Anno 1549.	43.	Carolus Auſtrius, Imp.	Iſabella, Emanuelis Regis Portugal.	Granatæ.	
	Tradidit in dotem Alberto. 1598.	50.	Philippus Catholicus.	1. Maria, Ioannis Regis Portugal. 2. Mariæ Angliæ Regina Henrici VIII. 3. Iſabella, Henrici II. Regis Galliæ. 4. Anna Maximiliani, Imperatoris.	In Eſcuriali.	
		22.	Albertus Archidux Auſtriæ, cum Iſabella Clara Eugen. Hiſp. Inf.		Bruxellæ in Brab.	
			Philippus IV. Hiſp. R. Annor. 18.		Hodie regnat, & vtinam diu regnet.	

A. C.		Reg.
	ſororem Aurelij Egimondam vxorem haberet.	8
	Mauregatus Alfonſus ſpurius, ope Saracenorum regnum occupauit.	5
783	Veremundus Bilmarai F. Alfonſi Catholici nepos. Monachus factus.	2
805	Alfonſus II. Caſtus, Froilæ regis F.	41
843	Ramirus I. vel Ranimirus, Veremundi regis F. Garſiam fratrem collegam facit.	6 9
827	Ordonius I. Ramiri F.	10
833	Alfonſus III. Magnus, Ordonij F. Fratres excæcat. A filio coactus abdicauit.	40
883	Garſias Alphonſi primogenitus.	3
887	Ordonius II. Garſiæ Fr. Caſtellani à Legionenſibus defecêre, Comites loco Iudicum elegêre.	8 6
894	Froila II. Ordonij Fr.	1 2
895	Alfonſus IV. Froilæ F. Monachus factus.	5 7
901	Ramirus II. Alfonſum fratrem regnum repetentem excæcat.	19 1
920	Ordonius III. Ramiri F.	5
	Ordonius IV. Malus, Alfonſi IV. F. à Santio pulſus.	
926	Santius I. Ordonij III. Fr. Craſſus.	13
937	Ramirus III. Santij F. quinquennis.	25
962	Veremundus II. Ordonij III. F. Podagricus dictus, ab rege Almanſore exagitatus.	7
979	Alfonſus V. Veremundi F. quinquennis.	27
1006	Veremundus III. Alfonſi F à Ferdinando Santij Maioris Caſtellæ & Nauarræ regis F. cæſus	30
	Santius Maior Nauarræ, Eluira Comitis Caſtellæ F. in vxorem ducta, primus rex Caſtellæ hic inſeritur. Ab alijs verò	
1017	Ferdinandus eius F. cùm Santiam ſororem Veremundi in vxorem haberet regna Legionis & Caſtellæ coniunxit: cæſo item Garſia fratre regnum Nauarræ obtinuit.	40
1057	Santius II. Ferdinandi F. Caſtellæ & Nauarræ rex, Aldefonſum fratrem Legione, Garſiam fratrem Gallicia pellit. Per inſidias cæſus.	6
1068	Aldefonſus VI. eius Fr. exul regnum repetit, Toletum occupat. Imperator Hiſpaniæ dictus.	43
1108	Alfonſus VII. Imp. Alfonſi nepos ex filia qui rurſus diuiſit regna, Santio Caſtellam, Fernando Legionem dans.	51
1159	Santius III. Deſideratus, Alfonſi primogenitus.	1
1159	Fernandus II. Santij Fr.	31
1160	Alfonſus IIX. Bonus, vel Nobilis dictus, Santij F. etiamnum infans à Ferdinando Legionenſe patruo regno propemodum exutus, illud feliciter recuperauit. Saracenos ingenti ſtrage affecit.	53
1200	Alfonſus IX. Ferdinandi regis Legionis F. gener Alfonſi IIX. Caſtellæ & Legionis regnum coniunxit iterum. Henrico I. Alfonſi IIX. F. inter ludendum ictu tegulæ mortuo.	28
1216	Ferdinandus III. Alfonſi IX. F. Saracenis Cordubam eripuit.	35
1252	Alfonſus X. Ferdinandi F. aſtronomus & Imp. Regi Portugalliæ Dionyſio, nepoti ſuo ex filia ſpuria, tributi immunitatem conceſſit.	
1284	Santius IV. Alfonſi F.	1
1295	Ferdinandus IV. Santij F. nouennis.	15
1310	Alfonſus XI. Ferdinandi IV. F. cc. Saracenorum M. occidit. Peſte obiit.	40
1360	Petrus I. Alfonſi F. crudeliſſimus.	19
1369	Henricus II. Fr. rex dictus, per biennium varia fortuna. Pôſt ſuapte manu Petrum confodit.	10
1379	Ioannis I. Henrici F. equi caſu periit.	
1390	Henricus III. Ioan. F. duodecennis, optimus.	16
1407	Ioannes II. Henrici F. duorum annorum.	47
1454	Henricus IV. Ioannis F.	22
1475	Ferdinandus V. Magnus, regnum Hiſpaniæ cum Alfonſo Portugalliæ diuiſit.	41
1516	Carolus V. Imp.	
	Philippus Caroli F.	
	Philippus II. Philippi I. Fil.	
1621	Philippus III. hodie regnat. alij quartum numerant illius nominis.	

NAVARRÆ ET ARAGONVM

reges varietate magna à Roderico Toletano, & Roderico Santio & Tapha enarrantur. Conciliet, cui otium erit.

PORTVGALLIÆ.

Ex lib. 7. rerum Hiſpan. Roderici Toletani, & Roderici Santij hiſtoria Hiſpanica, & Hieronym. Henningi genealogia.

A. C.		Reg.
1110	Henricus Comes Lotharingus, Taraſiæ Alfonſi IIX. Aſturum & Caſtellæ regis F. in vxorem ducta, Saracenos ex Portugallia eiecit.	3
1112	Aldefonſus Henrici F. Ducis titulum vſurpauit, pôſt etiam Regis ab Eugenio II.	73
1185	Santius Aldefonſi F.	26
1211	Aldefonſus II. Santij F.	12
1223	Santius II Capello, Aldefonſi F.	24
1247	Alfonſus III. Alfonſi X. Hiſpaniæ regis ſpuriam vxorem duxit.	32
1279	Dionyſius Alfonſi F. ab Alfonſo auo regni immunitatem obtinuit.	46
1325	Alfonſus IV. Dioniſij F.	32
1357	Petrus Alfonſi IV. F.	30
1367	Fernandus Petri F.	16
1383	Ioannes miles Ferdinandi F.	50
1433	Eduardus Ioannis F.	5
1438	Alfonſus.	57
1495	Emanuël Ferdinandi principis Portugalliæ F.	26
1521	Ioannes III. Emanuëlis ex filia Maria nepos.	36
1557	Sebaſtianus Ioannis III. ex Ioanne fil nepos.	21
1578	Sebaſtianus Ioannis III. frater Cardinalis.	2
1580	Philippus I. Caroli V. F.	
1599	Philippus II. Phil. I. F.	
1621	Phillippus III. Phil. F.	
	Philippus IV. annorum 19. hodie regnat.	

PANNONIÆ REGES VARII LONGOBARDORVM.

☞ Longobardi, ex Scandia inſula egreſſi, fame vrgente maxima Vandalos ſedibus eiecerunt, inde Pannonias occupauêre, victis Herulis. Tandem in Italia ſedem fixerunt, Crantz. lib. 3. Daniæ. Egreſſi ſunt ex Scandia circa ann. Chriſti 384. ducibus HACONE & HIBBONE. *Fato functis duobus, rex creatur.*

A. C.		Reg.
393	Agelmundus Aionis ducis F. Rugiam occupauit. A Bulgaris interfectus.	33
424	Lamiſſus ſpurius.	3
429	Labe vel Lethu.	40
469	Heldehoc, Let[illegible].	4
473	Godohoc, ad vlteriorem Danubij ripã ſedes collocauit, & Rom. prouincias miſit.	12

A.C.		Reg.
485	Daphaon, Diacono Claſſo vel Claſlo dictus.	6
490	Thantus, Diacono Thadus (Cranzio Tanto) Claſſi F. Herculorum regem Rodulfum profligauit.	10
509	Wacho (Cranzio Walcarius) patruum Thantum interemit. Gepidas & Sueuos bello vicit.	18
518	Walthariens Wachonis F.	7
525	Andoinus (Cranzio Andonius) in Pannoniam eos introduxit.	18
543	Alboinus Andoini F. Cunimundum Gepidarum regem occidit. An. regni 26. à Narſete euocatus.	

HVNNORVM, HVNGARIÆ PRINCIPES.

☞ Hunnorum decies centena & octoginta millia ex Aſiatica Scythia in Europam traiecerunt, & Martino præfecto Pannorum cum Theoderico Veronenſe profligato, Pannoniam occuparunt. Ex Abrahami Bakſchay Pannonij Chronologia.

A.C.		Reg.
401	Atila primus Hunnorum rex, anno M. 4363 Regni ſedem in vrbe Sicambria poſuit, quæ Buda vetus eſt, à Buda fratre Atilæ dicta. Hic toto ferè terrarum orbe victo eiis ſubacto, tandem pertæſus laborum, virginem Hildico vel Mykolth Bactrianorum regis filiam vxorē ducens, nocte apoplexia extinctus eſt Ætatis cxx: v.	44
446	Atilæ duo filij Aladarius & Chaba ſuccedunt. Illis de imperij ſucceſſione diſſidentibus, Aladarius ab Ardarico Gepidarum rege bello petitus occiditur, Chaba in Scytham redit.	
	Hunni, qui in Pannonia manſerant per legatos è Scythia ſuos euocant gentilo. Itaque Hunnorum ingens multitudo ſecundariò ingreſſa eſt. Pannoniam anno Chriſti 744. ſub ſeptem ducibus, quorum primus fuit Arphad filius Almi, qui eſt pregnatus ex Elēdo filio Vgek: Vgek ex Edo, Edus ex Chaba filio Atilæ. Deinde Zabolch, Gyula, Keumd, Lebel, Berbulcho, & Vurs. Hi ſe Hunnis Pānonicis adiunxerūt, & conſiderunt in Tranſyluania, poſitis ibi ſeptē caſtris: vnde etiam prouincia Sibenburgen, id eſt, Septem caſtrorum nomen habet. Arphadis poſteri Pannoniam vſque ad tempora D. Stephani regis poſſederunt & gubernarunt. Ex Arphad enim dux Zultan proceſſit: ex quo Toxon, pater Gayzæ & Michaelis. Gayza genuit D. Stephanum regem: Michael verò Ladiſlaum Caluum, & Vuaſal, Ladiſlaus Caluus genuit Andream, Belam ex Leuente Gayza primus inter Hungaros fidem Chriſti amplexus eſt, fuitque Baptizatus à S. Adalberto Epiſcopo. Moritur an. Chriſti 997.	

REGES CHRISTIANI.

A.C.		Reg.
997	S. Stephanus I. filius Geyzæ, dux an. tribus, poſtea rex factus. D. Emericus F. matura obit.	37
1038	Petrus Alemannus, filius Gulielmi, fratris Sigiſmundi Burgundiorum ducis, ex ſorore S. Stephani nepos, propter crudelitatem regno pulſus.	3
1041	Aba Hungarus, ſororius S. Stephani, ob crudelitatem prope amnem Tibiſcum occiſus.	5
1044	Petrus Alemannus in regnum ab Henrico Imp reductus occiditur. Hungari à fide deficiunt.	3
1047	Andreas I. primogenitus Ladiſlai Calui, Salomone F puero collega adſcito, bello contra Belam occiditur.	12
1059	Bela I. victo fratre Andrea, idololatras ſuſtulit. Geyzam, Ladiſlaum & Lampertum filios reliquit.	3
1062	Salomon, Andreæ, F. ab Henrico Imp. ſocero reſtitutus. A Geyza & Ladiſlao patruelibus regno cautus monachus obiit Polæ.	11
1075	Geyza I. primogenitus Belæ I.	3
1078	S. Ladiſlaus I. Fr. Geyzæ. Dalmatiam & Croatiam ſubigit. Fames.	19
1096	Colomannus, filius Geyzæ. Almum fratrem cum F. Belo excæcat.	19
1114	Stephanus II. Colomanni F. Fulmen dictus, monachum ſe fecit.	18
1132	Bela II. Cæcus, Almi ducis F. Borichum Colomanni nothum profligauit.	10
1142	Geyza II. Belæ II. F. Germanos profligauit.	20
1162	Stephanus III. Geyzæ II. F. Venetos & Græcos vicit. Imperium ſibi vſurparunt Ladiſlaus II. filius Belæ cæci, viuo Stephano per ſex menſes. Eo mortuo, Stephanus IV. Ladiſlai Fr. M. 5. a Stephano victus.	12
1173	Bela III. Geyzæ II. F. Latrones domuit.	25
1191	Emericus Belæ III. F.	9
1202	Ladiſlaus III. Emerici F. per ſex menſes.	
1204	Andreas II. Belæ III. F. Hieroſolymitanus, ob Sultanum victum. Ex Gertrude Germana Belam, Colomannum, Andream, & D. Elizabetham ſuſcepit. Ex ſecunda vxore Stephanum. Priuilegia nobilibus conceſſit.	31
1235	Bela IV. Andreæ II. F. Tartari Hungariam diripiunt triennio. Rex à Rhodijs equitibus reſtituitur.	39
1274	Stephanus V. Belæ IV. F. Boëmos domuit, Bulgaros fecit ſtipendiarios. Liberos habuit Ladiſlaum, & Mariam Carolo Claudo Siciliæ regi nuptam, matrem Caroli Martelli, qui Carolum F. genuit.	3
1278	Ladiſlaus IV. Stephani V. F. Kunlazlo nominatus, Tartari biennio Hungariam diripuêre, A Cumanis interfectus.	13
1291	Andreas III. Andreæ II. ex Stephanō F. N. cognominatus Venetus. Auſtriam ſubegit.	11
1302	Venceſlaus, Hungaris Ladiſlaus, filius regis Boëmiæ ab Hungaris adſcitus, cùm alij Carolo Martelli F. Alij Othoni Bauaro fauerent; Quietis cauſa in Boëmiam receſſit.	3
1304	Otho dux Bauariæ, à Ladiſlao Vayuoda Tranſyluaniæ captus.	2
1307	Carolus I. Caroli & Martelli F. potentiſſ. Ludouicum, Andream & Stephanum liberos habuit.	19
1342	Ludouicus I. Caroli I. F. à Polonis etiam rex creatus. Moldauos & Ruthenos domuit, Cumanos conuertit, Iudæos regno expulit. Eius F. Heduinis Poloniæ regnum adiit.	40
1383	Maria, filia Ludouici I. cum matre Elizabetha regnat annos IV. Contra eam euocatur Carolus II. Paruus, rex Neapolitanus, Ludouici I. ex fratre Andreanepos, in arce Budenſi occiſus. Nupſit Maria Sigiſmundo Caroli IV. Imp. F.	
1387	Sigiſmundus Imper. & rex Boëmiæ, Mariæ ſponſus.	15
1438	Albertus Imp. Archidux Auſtriæ, per Elizabetham Sigiſmundi F.	2
1440	Vladiſlaus Lituaniæ dux, regis Poloni Fr. ab Hungariæ proceribus reginæ ventrem expectare nolentibus euocatus. Interea regina filium edit Ladiſlaum, corona legitima inaugurat in cunis, coronam cum F. ad Fridericum III. patruum pueri defert. Vladiſlaus	

A. C.		Reg.
	diademate de D. Stephani capite deſumpto coronatur. Ad Varnam ab Amurathe cæſus.	4
1445	Ioannes Coruinus Huniades, Vayuoda Trãſyluaniæ, gubernator regni creatur. Cùm Fridericus Ladiſlaum cum corona reſtituere nollet, Auſtriam populatur. Georgium Seruiæ Deſpotem vincit.	7
1452	Ladiſlaus V. Alberti poſthumus, anno ætatis XII. reſtituitur Hungaris. Io. Coruinus ab Alba Græca repellit Mahometum. Ladiſlaus, patre mortuo, ob cæſum Vlricum Ciliæ comitem gladio obtruncatur: Matthias frater Pragam captiuus abducitur. In nuptiarum apparatu Pragæ Ladiſlaus.	7
1459	Matthias Coruinus, Ioannis F. à Georgio Podiebradio Boëmo è carcere dimiſſus, ab Hungaris rex creatus, Orientis & Occidentis terror.	32
1491	Vladiſlaus II. rex Boëmorum Caſimiri Poloniæ regis F. ab Hungaris lectus.	26
1517	Ludouicus II. filius Vladiſlai in cunis rex declaratus, Mariam Maximiliani Imp. neptem vxorem ducit. Anna Ludouici ſoror Ferdinando Auſtrio deſpondetur. A Solymanno victus in fuga periit.	10
1526	Ioannes de Zapolia, Vayuoda Tranſſyluaniæ, & Comes Sepuſienſis rex ſalutatur. Viciſſim.	
1527	Ferdinandus Auſtrius hæreditario iure regnum occupat. Solymannus Ioannem Budæ regem conſtituit. Mortuo Ioanne, anno MDLX. Ioannes Ioannis. F. ex Iſabella Sigiſmundi Poloni filia Solymanno commendatur.	
1562	Maximilianus II. Ferdinandi F.	
	Rodolfus II. Maximiliani F.	
	Matthias Rodolphi Fr.	
	Ferdinandus hodie regnat.	
	Ferdinandus eius filius, coronatus menſe Decembri anno 1625.	

POLONORVM REGES.

Lechus & Chirus vel Czechus fratres Sarmatæ, ſiue Sclaui, à Cimmerio Boſporo egreſſi, vacuas à Vandalis relictas ſedes occuparunt, circa ann. 550. & Cichus quidem Boëmus, Lechus Poloniæ dux fuit primus. Lechi progenies ad 700. vſque Chriſti annum regnauit. Interregno ad XII. Voieuodas ſiue Palatinos adminiſtratio regni tranſlata. Quorum tyrannidem exoſi ſubditi, Principem crearunt Cracum Cracouiæ conditorem. Ex Martino Cromero de geſtis Polonorum, & Alex. Guagnino.

A. C.		Reg.
700	Cracus Cechi Boëmi N. Pòſt Lechus Craci F. Cæſo fratre Craco II. pulſus.	
730	Veuda Craci filia.	
	Interregnum XII. Palatini iterum.	
760	Leſcus I. antea Præmiſlus aurifaber.	
780	*Interregnum tertium.* Leſcus II. humili loco ortus.	
804	Leſcus III. Leſci F filiis Poloniam diuiſit.	
815	Popielus Leſci III. F. *Offerich* Germanis dictus.	
823	Popielus iunior à muribus deuoratus Guaninus an. 830.	
843	*Interregnum quartum.* Piaſtus ruſticus.	
	Ziemouitus Piaſti F.	
902	Leſcus IV. Ziemouiti F.	
921	Ziemomyſlus Leſci IV. F.	
962	Mieciſlaus I. vel Miesko Ziemomyſli F. Chriſtianam religionem ſuſcepit, triennio pòſt fruſtrà à Benedicto VII. regium diadema petiit.	37
999	Boleſlaus Mieciſlai F. Chrobri, hoc eſt, Acris, Boëmos, Morauos, Ruſſos domuit. Ab Othone III. Imp. rex creatus.	25
1025	Mieciſlaus II. Boleſlai F. ignauus. Rixa vxor regina pellitur cum filio Caſimiro I. Sexennio miſerè agitatur Polonia.	9
1040	*Interregnum quintum.* Reuocatur Caſimirus I F. Cluniacenſis monachus.	18
1059	Boleſlaus II. Caſimiri F. Audax. Ob D. Staniſlaum interfectum, in exilio periit.	20
1081	Vladiſlaus I. alias Hermannus, Boleſlai Fr. regem ſe appellari non eſt paſſus.	21
1103	Boleſlaus III. Vladiſlai F. ob oris carbunculum Criuouſtus dictus, princeps bellicoſiſſ.	36
1140	Vladiſlaus I. Boleſlai F.	6
1146	Boleſlaus IV. Criſpus, Vladiſlao fratre eiecto ob tyrannidem, Conrado Imp. reconciliatus.	48
1174	Mieciſlaus III.	
1178	Caſimirus II. Iuſtus, fratri tyranno ſubſtitutus.	17
1195	Leſcus V. Albus, Caſimiri F pulſus, tandem à Sŭatopelco Pomeraniæ præfecto cæſus.	
	Mieciſlaus ſenex iterum, pulſo Leſco.	
	Leſcus iterum pulſo patruo.	
	Mieciſlaus iterum, pulſo Leſco.	
1202	Vladiſlaus II. Laſconogus, à gracilitate crurum dictus, Mieciſlai F.	
1206	Leſcus Albus iterum, cedente Vladiſlao.	
1228	Boleſlaus V. Pudicus dictus, Leſci F. De cuius tutela Conradus Dux Maſouiæ, & Henricus Barbatus ciuilia bella geſsêre. Tartaris Poloniam miſere vaſtantibus, cum ſuis in Hungariam fugit. Deſerta Rep. princeps creatus Boleſlaus Caluus, Henrici Pij Sileſiæ ducis, à Tartaris cæſi F. Conradus dux Maſouiæ principatum inuadit. Reuocatur Boleſlaus.	
1280	Leſcus VI. Niger, Boleſlai Pudici ex patruele N.	10
1290	*Interregnum ſextum.* De Cracouienſi dominatu contendentibus, Boleſlao Maſouiæ duce, Henrico Probo duce Vratiſlauiæ. Vladiſlao Locſtico, Premiſlo, Venceſlao Boëmo tandem vocatur ad regnum.	
1295	Præmiſlus II. maioris Poloniæ dux regium nomen CCXV annis intermiſſum repetiit. A Brandeburgenſibus cæſus. M 7.	
1296	Vladiſlaus III. Locticus, id eſt, cubitalis à breui ſtatura, dux Siradenſis (*Cranzius lib.* 8. *Vandaliæ* Lakoldum vocat) non Regem, ſed Hæredem Poloniæ ſe dixit. Ob ignauiam deiecto ſufficitur.	
1300	Venceſlaus Boëmorum rex. Eo mortuo	
1305	Vladiſlaus Locticus iterum Regni titulum vſurpauit, coronatus Cracouiæ anno M. CCCXX. Et ex eo tempore ius coronandi reges Gneſna Cracouiam tranſlatum.	
1333	Caſimirus III. Magnus, Vladiſlai F. ſtirpis Mieciſlai vltimus.	38
1371	*Interregnum ſeptimum.* Ludouicus Hungariæ rex à Caſimiro auunculo adoptatus, qui Sigiſmundum Marchionem Brandeburgenſem, generum ex Maria F. ſucceſſorem declarauit. Eo à Polonis ſpreto fuit	
1383	*Interregnum octauum.* Multis regnum ambientibus tandẽ Heduigis Ludouici filia natu minor Regina ſalutatur: eique repudiato Gulielmo Auſtrio, deſpondetur.	
1386	Iagello Lituanus qui cum baptiſmate Vladiſlai IV. nomen accepit Cranzio Boleſlai, cùm priùs Iagail diceretur.	
1434	Vladiſlaus V. Iagellonis F etiamnum puer. Accitur poſtea quoque ad regnum Hungariæ. Cæſus ad Varnam à Turcis anno ætatis XX.	
1445	*Interregnum nonum.* Boleſlao Maſſouiæ duce rege creato, & rurſus deiecto, eligitur.	
1447	Caſimirus IV. Vladiſlai *Fr.* dux Litua-	

A.C.		Reg.
	niæ Cruciferos Pruſſos ſibi ſubiecit.	46
1492	Ioannes Albertus Caſimiri F.	9
1501	Alexander Alberti Fr. Lituaniæ dux.	5
1506	Sigiſmundus I. Auguſtus Alexandri Fr.	41
1548	Sigiſmundus II. Sigiſmundi F.	25
1574	Henricus Galliæ rex.	1
1577	Stephanus Bator.	62
1587	Sigiſmundus Sueciæ Rex, Ioanne III. & Catharina Sigiſmundi regis Polonorum filia natus. 1566.	

BOEMORVM PRINCIPES.

Ex Ænea Syluio, Martino Cromero & Funcij Chronologia, potiſſimum verò ex Ioannis Dubrauij hiſtoria Boemica.

DVCES.

A. C. — Reg.

Zechus Slauus genere ex Illyria (quæ hodie Croatia) patrato homicidio, domo profugus, eam Germaniæ partem occupauit, quam Boëmiam poſtea appellarunt. Frater eius Leches planiciem Orientalem, Poloniam dictam, à Pole, hoc eſt, planicie. Eo mortuo, & multis imperium ambientibus, tandem

Cracus vel Crocus, magus, Polonorum princeps, ob iuſtitiam etiam à Boëmis eligitur, Cracouiæ conditor. Quam Meſcho Polonus diu pòſt Boëmis eripuit.

Libuſſa Craci filia, fatidica. Nupſit Premiſlao ruſtico. Sub quo Valaſca virago cum virginibus Boëmos grauiter afflixit ſeptennio integro.

Nimiſlaus vel Nezamiſlus, Premiſlai ex Libuſſa F. ignauus, ſed pacificus.

Mnatha Nimiſlai F. venator.

Vorcius vel Voien vel Vogemus, Mnathæ F. Morauos & Miſnios domuit.

Vnſlaus vel Vneſlaus, Vorcij F. Cromerus habet Grezomiſlum, cui Boëmiæ ducatus obtigit: Vratiſlao fratri Lucenſis principatus, qui pòſt Zacenſis dictus eſt. Contra Carolum Magnum res geſsêre.

Grezomiſlau vel Creuomyſlius, Vinſlai F degener, quem Vratiſlaus patruus bello perſecutus eſt. Interfecto patruele Vratiſlao principatum redintegrauit.

Neclan Creuomyſlij F. imbellis.

Hoſtiuitos, Neclan F. fratri Myſtibogio Gurimenſem regionem conceſſit.

Boriuorius I. vel Borſiuoius, Hoſtiuitij F. Chriſtum amplexus, ſpontè ad Morauos in exilium abit.

Stoymirus ab Hoſtiuitio in exilium pulſus, è Bauaria reuocatus, ob linguæ patriæ obliuionem pellitur.

Boriuorius poſt x. menſes reuocatur. Spontè abdicat.

Spitigneus I. Boriuorij F.

Vratiſlaus I. Spitignei Fr.

S. Venceſlaus, Vratiſlai F. ab Othone I. regio titulo ornatus, eo nunquam vti voluit: à fratre Boleſlao occiſus.

Boleſlaus I. Sæuus. Huius filia Dambrouua, Mieciſlao nupta, Polonos conuertit.

Boleſlaus II. Pius, Sæui F. Craconiam occupat.

Boleſlaus III. F. ſecundi, à Polonis excæcatus. Boëmia Polonis tributaria facta.

Iaromirus Boleſlai F. à Cochano proditore telis confixus ſuperuixit. Poloni Praga ab Vdalrico fratre eiiciuntur.

Vdalricus fratrem Iarominum excæcat. Sed mox in Regni ſocietatem recipit.

A.C.		Reg.
1030	Bretiſlaus I. vel Biſetiſlaus, vel Prædiſlaus, Vdalrici F. bellicoſiſſ. Polonos tributum pendere coëgit.	
1052	Spitigenus II. Bretiſlai F. ex lupo agnus.	

REGES, PRINCIPES, ET INTERREGES.

A. C. — Reg.

1086 Vratiſlaus II. Spitignei Fr. ab Henrico V. primus regio titulo exornatus.

Conradus Vratiſlai Fr. M. 7. Hic variant ſcriptores. Nos Dubrauium ſequemur

Bretiſlaus II. Vratiſlai F Hungarorum ope mortuo patruo regnum occupat. A Lothario Imp inueſtitus.

Boriuorius II. Bretiſlai Fr. Vdalricum Conradi regis F. Germanis ſuffultum reprimit. A Suatophilo patruele regno pellitur.

SVATOPLVCVS vel Suentopelcus, Othonis marchionis Olomucenſis fratris Vratiſlai II. F. A ſicario ſagitta transfixus.

Otho Suatopluci Fr. ab Henrico V. princeps datus, ſed à Boëmis repudiatus, & VLADISLAVS Boriuorij F. electus. Intereà cum BORIVORIVS exul Pragam proditione recepiſſet, bellumque ciuile exortum eſſet, Cæſaris auctoritate Vladiſlaus confirmatus eſt, Boriuorius in vincula coniectus, Sobieſlaus Fr. repreſſus, & in exilium pulſus. Tandem Boriuorium ſpontè in regni ſocietatem admiſit. Sed is poſt biennium rurſus in exilium abiit.

Sobieſlaus I. ab Vladiſlao fratre moriente princeps dictus, Othone fratre ſublato, bello pacéque clariſſ.

Vladiſlaus II. Sobieſlai ex Vladiſlao fratre N. Conradum patruelem repremit. A Friderico I. Imp. Rex dictus ſecundus. Fridericus filius in regni ſocietatem acceptus, declinandæ inuidiæ cauſa in Hungariam exulatum abit.

Sobieſlaus II. primi F. à Friderico eiectus.

Fridericus Vladiſlai F Friderici Imp. ope regnum recipit. Conrado Zonymæ principi æmulo conciliatur.

Conradus II. Vladiſlai Fr. ſuccedit. Neapoli peſte obiit.

VENCESLAVS II. Henrici Fr. Pragam occupat. Tertio menſe in Germaniam fugit.

Premiſlaus II. Vladiſlai F. pulſo Venceſlao cognato, poſt menſem vnum Cæſarem metuens in Morauiam fugit.

Henricus Epiſcopus Pragenſis conſenſu ordinum principatum inuitus ſuſcipit. Eo mortuo

Vladiſlaus III. è carcere ad principatum euehitur. Sed eo poſt quinque menſes ſponte cedente, exul ſuſcipitur iterum.

1199 PREMISLAVS II Fr. à Philippo Cæſare rex creatus tertius, & OTHOGARVS dictus. Eius ſucceſſores omnes Regium titulum habuere. Ab eo ſequentes etiam Othogari dicti.

Venceſlaus III. Premiſlai F. Othogarus primùm, inde Monoculus dictus, Rex quartus. Tartarorum irruptio.

1258 Othogarus Venceſlai F. vel Fr. Premiſlaus alioqui III. Rex quintus. A Rodolfo I. Imperatore cæſus.

S.Venceſlaus

A.C.		Reg.
1278	S. Venceſlaus IV. Othogari F. octennis Rex ſextus. Ei tutor datus Otho Marchio Brandenburgenſis, imperium oblatum reſpuit. Rex Poloniæ fit. Regnum Hungariæ ſponte repudiauit.	
1305	Venceſlaus V. filius degener Iunior dictus. Rex ſeptimus. A ſicario cæſus.	
1307	Henricus Carinthius, Annæ ſororis Venceſlai maritus, Interrex. Eum pellit.	
	Rodolfus Mitis, Alberti I. Cæſaris F. Ex dyſenteria moritur. Itaque regnum recipit Henricus.	
1312	Ioannes Lucemburgenſis, Henrici VII. Cæſaris F. ducta Elizabetha Annæ ſorore, Henricum eiicit. Ad Creſſiacum cæſus. Rex octauus. A quo deinceps conſtans Regum appellatio.	
1346	Carolus IV. Imp. Ioannis F. opt. & feliciſſ.	
1361	Venceſlaus VI. Imp. Ioannis F. ignauiſſ. Apoplexia periit. Sub eo Huſſus.	55
	Sigiſmundus Imp. & Hungariæ rex, Venceſlai Fr.	17
1438	Albertus Auſtrius Sigiſmundi gener. Imp. Boëmiæ & Hungariæ rex. Eo ex lienteria mortuo, quum Fridericus III. Imp. Ladiſlai pueri, Alberti filij, tutelam ſuſcepiſſet, neque Boëmiam tutoris nomine adminiſtrare vellet, quòd id ſine magna pecuniarum profuſione facere non poſſet, ſed Barones Boëmos ipſos per ſe regnum adminiſtrare ſineret, donec puer adoleuiſſet: electi Gubernatores, inter quos primi fuêre Mainardus Nouæ domus princeps, & Ptarſco, hic Huſſitarum, ille Catholicorum duces. Mortuo Ptarſcone, Georgius Poggiebracius Mainardum capta Praga in carcerem conijcit, ipſe regnum Ladiſlao rege adminiſtrat.	
	Ladiſlaus Alberti poſthumus XII. annorum coronatur. Anno ſexto poſt fatis conceſſit, Pragæ peſtilentia extinctus in ipſo nuptiarum apparatu, & Poggiebratio regnum commiſit. Rex ſalutatur.	
1462	Georgius à Cunſtat, Podiebradij arcis dominus, è gubernatore regni rex ab Huſſitis dictus. Ierſicus vulgò dictus, Crantzio.	
1470	Vladiſlaus Caſimiri Polonorum regis F. à Boëmis electus. Mortuo Mathia Coruino æmulo, Beatrice vidua eius ducta, Hungarorum quoque rex creatus: Albertum fratrem, Ioannem Mathiæ nothum, Maximilianum Cæſarem æmulum ſuperauit.	45
1516	Ludouicus Vladiſlai F. vndecim annorum. ad Mohazium à Turcis victus.	9
1527	Ferdinandus Auſtrius, Vladiſlai ex Anna gener.	
	Maximilianus II. Ferdinandi F. Cæſar.	
	Rodolfus Maximiliani F.	
	Matthias Rodolphi Fr.	
	Ferdinandus II. hodie regnat. Pſeudorex Fridericus Comes Palatinus. an. 1622. pulſus.	

BRITANNORVM REGES.

Britannia (Albion olim dicta propter albas rupes, quæ circa litus ſunt, ſic vt ex Gallico litore, claris præſertim diebus, facilè cernatur) poſt Diluuium proculdubiò habitata, tandem a Britone *filio Syluij, Aſcanij nepote, occupata & denominata. A quo vſque ad Caſſiuellaunum à Iulio Caſare victum anni numerantur ab Euſebio* MXL. *Ex Polydori Vergilij hiſt. Anglicana. H. Boethius in Scotia, à Coilo rege incipit, à Pictis & Scotis ductu regis Ferguſij caſo, ſubiungit Oenum, qui Scotorum regem Reutherem & Pictos inteſtino bello attritos in Orcades & Hiberniam fugere coëgerit. Hinc Siſillium, ſub quo Reuther regnum recuperauit; mox Caſſibilanum à Caſare victum. Incerta ante Chriſtum hiſtoria, proinde in hunc locum reiicere reges ipſorum viſum eſt.*

A.C.		Reg.
	Brito, Syluij F. Latinorum regis.	
	Locrinus Britonis F. a Guindelona vxore ob pellicem interfectus.	
	Madan Locrini F.	
	Mempricius Madani F. Manlium fratrem occidit.	
	Ebrancus Mempricij F. Eboraci conditor	
	Brito, Viride ſcutum dictus, Ebranci F.	
	Leylus Britonis F.	
	Audubras Cantuariam & Vintoniam condidit.	
	Badudus Bathoniæ conditor, magus inſignis.	
	Leyrus Badudi, Leceſtriam extruxit.	
	Cordilla Leyri filia, à Morgano & Conedagio ſororum filiis capta.	
	Conedagius Morgano fratre interfecto. Inde Riuallo. Poſt Gurguſtius ſeu Gorgontius, Silius, Iagus, Chinemarcus, Gorbodio.	
	Porrex Gorbodionis F. Ferrece cæſo, à matre interfectus.	
	Interregnum ſeditioſiſſimum. Tandem ad quinque tyrannos ſumma rerum peruenit. Quorum inteſtinis bellis liberatur Reſp. & rex creatur à populo.	
	Gintolinus, eoque mortuo vxor Martia. Poſt	
	Sicilius Cintolini F.	
	Chimarius. Danius.	
	Moruidius à feris deuoratus, tyrannus.	
	Corbonianus Moruidij F. frugi.	
	Archigallo frater à nobilibus eiicitur.	
	Eliodorus Pius dictus, nobilibus auctor reſtituendi Archigalli.	
	Archigallo iterum annis x.	
	Eliodorus fratre mortuo.	
	Vigenius & Perydorus Eliodorum fratrem eiiciunt. Iis morbo abſumptis.	
	Eliodorus tertium princeps creatur.	
	Secuti poſtea reges pace nobiles fuêre. Nimirum Reginus, Morganus, Ennanus, Iduuallo, Rynio, Geruntius, Catellus, Coyllus, Porrex II. Cherinus, Fulgentius, Edalus, Androgeus, Viranus, Eliud. Tandem	
	Dunuallo Molmicius, militarem artem reſtituit, legeſque nouas Molmicinas condidit.	
	Bellinus filius patri ſuccedit. Brennus frater in Gallias profectus, Senonibus ſe coniunxit, & Romam cepit. Bellino ſucceſſêre ordine.	
	Gurguntius II. F. Merianus, Blandanus, Capenus, Ouinus, Silius, Blegdabredus, Archemalus, Eldolus, Rodianus, Redargius, Samulius, Peniſellus, Pyrrhus, Caporas, Dinellus, & Helius, principes deſides & ignaui.	
	Lud ſtatum Reip. recognouit, Londinum exornauit.	
	Caſſiuellaunus eius frater (H. Boëthio Caſſibilanus) Androgeo & Theomantio Ludi filiis pueris exiſtentibus tributarius factus C. Iul. Cæſari, ante Chriſti aduentum anno circiter LX. cùm à Britone per MXL. anno nullius externi iugum pertuliſſent.	

A.C. | Reg.

A Theomantius Ludi F.
Cinbellinus (Boëthio Cimbelinus) Theomantij F. ſub Auguſto Cæſare ſtipendia fecit.
Guiderius (Boëthio Guiderius) Cimbellini F. rebellis, à Plautio Claudij Imp. legato cæſus. Multi interim in variis locis reguli. Sed principes.
Arniragus Guindelij frater, à Claudio Imp victus, ſed tamen rex dictus, moriens filias duas & Cæſarem hæreden fecit.
Cati procuratoris Romani inſolentia Voada regina pulſata filiæ conſtupratæ, Defectio inſulanorum. Clades magnæ. Paulinus Suetonius ſub Nerone inſulam recepit Rex dictus.
72 Marius à Romanis, Arniragi F. cui virium obtulerat, in vxorem ducta Sub hoc Pictos Albionem inuaſiſſe. Polyd. ſcribit, an.87.
B
121 Coylus Marij F. Rom. ſemper amicus.
169 Lucius Coylli F. à Fugacio & Damiano ad Chriſtianiſmum traductus. Eo mortuo, cùm regium nomen Seuerus Imp. penitus ſuſtuliſſet, Fulgentij ductu rebellio ſecuta. Quam Imp. armis compeſcuit, illicque obiit, anno 213.
Carantius ſiue Carauſſius, ob Findoci fratris Scotorum regis cædem profugus (vt vult Boëthius. Polyd. Diocletiani ducem facit) militari fortitudine ad Germanici Oceani defenſionem à Maximiano Herculio cem claſſe miſſus, Pictis & Scoti coniunctus, cæſo Q. Baſſiano legato, regnum arripuit.
Allectus Romanus legatus cæſo per dolum Carantio, tyrannidem inuaſit. Cæterùm ab Aſclepiodoto præfecto prætorij cæſus eſt, & inſula Romanis reſtituta ſub Diocletiano. Non multò poſt
C
Coël ex veteri regum proſapia oriundus cæſo Aſclepiodoto rex dictus. A Conſtantio profligatus, Helenáque filia eidem deſponſata, regnum Romana benignitate accepit. Natus inde Conſtantinus.
C. Herculeus Conſtantini legatus, tyrannide ſua defectionis anſam præbuit. Octauius Tegenus, coniuratorum dux, cæſo Herculeo, Londinum occupat. Pulſus à Trahero Herculei ſucceſſore, Scotorum auxilio Regnum recipit. A Trahero victus iterum ad Noruegios fugit. Cæſo populari tumultu Trahero, tertiò regnum obtinuit, benignitate Cæſaris confirmatum. Defectione denuò facta, cùm Maximus Conſtantij legatus viciſſet Britannos, Octauius triduo poſt ex mœrore obiit Octauius F. in Monam inſulam conſugit.
D
Maximus interea victis Scotis purpuram ſumpſit (à quo tempore etiamnum Britannos reges diademate Imperiali, vti Polyd. aſſerit) & Imperio inhians orbis, cæſo Gratiano Imp. tandem ad Aquileiam à Theodoſio oppreſſus eſt. Interea Octauius è Gallia reuerſus Britanniam recepit: & poſt varia prælia eandem ad vitæ vſque exitum Cæſaris benignitate obtinuit.
Miſſi à Theodoſio in Albionem duo legati. Martius Londinum, & Victorinus Eboracum. Martius à Gratiano Britanno qui regnum inuaſerat, cæſus. Ei ſuffectus Conſtantinus, ſumpta purpura in

A.C. | Reg.

E Gallia à Conſtantio Honorij Imp. comite interfectus. Victorinus poſtea purpuram ſumpſit, ab Heracliano Honorij legato captus. Heracliano Placidus. Placido ſucceſſit Caſtius: quo à Scotis Pictiſque cæſo Dionethus Octauij F. paternum regnum recepit, à Maximiano Valentiniani III. legato pulſus. Maximianus, Dionethi filia Otilia ducta, tyrannidem arripuit: eiuſdemque propagandæ cauſa in Galliam traiecit. Armoricam deletis incolis Britannis frequentauit, Britannorum minorem appellauit. Mortuo Dionetho, Scoti & Picti coniunctis armis Britannos ſibi vectigales fecêre, anno Chriſti 436. à Britonum regno per Brutum condito 1603.
F
Britanni ſeruitutis pertæſi, Conſtantinum Androëni Britanniæ minoris regis F. aduocant, regem deſignant. Is Dongardum Scotorum regem occidit. A Pictorum ſicariis obtruncatus in cubiculo à Boëthio. At Polydorus ad Arelatem à Conſtantio Honorij Imp. duce cæſus. | 48
Conſtantius Conſtantini F. ex monacho rex, aſtu Vortigerni Britanni à ſtipatoribus Scotis cæſus, Boëthio Polyd. Viennæ à Gerontio Comite interfectum ſcribit, & ſic Britanniam ab Honorio Imp. receptam. Verùm abſumpto Britannicæ iuuentutis flore Scotos ex Hybernia inſulâ inuaſiſſe (quos multò antè eam occupaſſe Boëth. ſcribit) & cum Pictis fœdus iniſſe. Ætij Valentiniani Imp. ducis auxilio fruſtra implorata, Britannia à Rom. poſt D. ferè annos quàm à Cæſare adita erat, auulſa, ann. Sal. 445. Ambroſio & Vtero Conſtantij fratribus impuberibus in Armoricam fugientibus, rex dictus
G
Vortigenus vel Vortigerius, Scotorum & Pictorum armis preſſus. Saxones Hengiſto & Vrſo ducibus, in auxilium vocat. Roxienam Hengiſti filiam in vxorem ducit repudiata coniuge. Merlinum magnum familiarem habuit. A proceribus in carcerem coniectus, & ſubſtitutus.
Tortimerus F. fœdere cum Scotis & Pictis icto Saxones expulit. Roxeniæ fraude veneno ſublatus.
Vortigernus è cuſtodia eductus regno reſtituitur. Hengiſti è Saxonia reuerſi dolo capitur, trucidatis nobiliſſimis, & in Cambriam (Vualiam hodie dictam) ablegatur. Hengiſtus rex Londini dictus.
H
498 Aur. Ambroſius cum Vtero fratre, Conſtantini F. ex Armorica regnum repetit, Vortigernum obſeſſum incendio abſumit cùm 17. annos cum Vortimero regnaſſet. Scotorum & Pictorum ope Saxones expulit, Hengiſtum ſuapte manu occidit. Occam Hengiſti F. reuerſum cum Paſſentio fratre vicit. A Copa Saxone medico veneno potionatus. | 7
504 Vterus. Pendragon dictus, Aurelij frater. Occæ Hengiſti F. poſt aduerſam pugnam, eam Britanniæ regionem, quæ Germanico alluitur Oceano, conceſſit, cui Angliæ nomen, quaſi Hengiſtilandiæ inditum. Occæ ſucceſſit Occa Oiſti fratris F. bellicoſiſſ. Londinum cepit. Vter veneno ſublatus in Vualia. | 18
Arthurus Vteri nothus. Saxones variis præliis ſuperauit, regnum recepit. A Scotis & Pictis cæſus. | 23
541 Conſtantinus Corneiæ princeps. A Saxonibus

A.C. Reg.

A xonibus reuerſus in Vualiam pulſus. Tandem monachus factus. Hunc ſecuti Aurelius Conanus, Votiporius, Maglocunus, Carentius Caduanus, & Cadouallo, varia fortuna cum Angloſaxonibus pugnantes.

588 Cadoualladrus Cadouallonis F. fame, peſte & principum ſeditione exagitatus, cum ſuorum non exigua manu in Britanniam Galliæ traiecit, tandem anno DC. remiſit ſuos in patriam, quos Angli Vualos, propter linguæ & religionis diuerſitatem dixêre: ipſe Romæ peregrinatus obiit. Angli tota inſula, præter ea loca quæ Scoti & Picti tenebant.

ANGLORVM SAXONVM IN BRITANNIA REGES.

B *A Vortigero Britanno contra Scotos & Pictos è Germania euocati Angloſaxones anno CCCCLXIX. re bene geſta præmij loco Cantij ſedes, permiſſu Regis fixêre. Senſim inde maioribus è patria viribus aucti, Britannis imminere, & imperium inſulæ vſurpare cœperunt: quam quiſque partem bello ademiſſet, eam iure belli obtinerent. Itaque varij reges, præter Britannorum regem, inter ipſos Anglos exorti, nimirum cum alij Cantiorum, alij Orientalium, alij Auſtralium, alij Occidentalium Anglorum reges eſſent. Ex Polydoro.*

CANTIORVM REGES TEMPORE *& dignitate primi.*

A.C. Reg.

449 Hengiſtus, qui Angloſaxones primus è Germania in Britanniam duxit, ab Ambroſio cæſus.

Olca Hengiſti F. Boëthio Occa, regnũ repetit, Vtero victo cõcedente. In acie cæſus.

Otho Olcæ frater Occo Occæ nepos, ex fratre Oiſto, Boëthio. Pictos, Scotos, Britannos vicit. Ab Arthuro victus.

C Himericus, Bedæ Irminricus, poſt obitum Arthuri redit, Conſtantinum vincit, regnum occupat.

569 Ethelbertus, qui Cadoualladro exule, ſuum regnum contra reliquos Anglos augere cœpit, & Chriſtianam religionem primus Anglorum ſuſcepit. 56

625 Edbaldus Ethelberti F. 25

650 Ercombertus Edbaldi F. 25

676 Egbertus Ercomberti F. Ethelbertum & Ethelbrittum patrueles interfecit.

Lotharius Egberti F. à populo cæſus

Edricus Ethelbritti F. in ſeditione periit. 2

Interregnum per ſeptem annos. Tandem

Vithredus alter Egberti F. cui ſucceſſerunt filij tres, Edbertus, Ethelbertus & Alricus. His reges degeneres ſuperuenêre, Ethelbertus, Cuthredus, Baldredus, &

D Poſtremus Ethelnolfus ab Egberto occidentali rege captus eſt, & regnum Cantianum Occidentali adiunctum, per CCCLXIII. annos, ab Hengiſto per XIIX. reges deductum.

AVSTRALIVM SAXONVM.

A.C. Reg.

481 Elia Saxo Britannis vario bellorum motu fatigatis, paulatim Auſtralem inſulæ partem occupauit. Poſt hunc regnarunt

Sicca, Ethelualchus, Berutius, &

Aladinius, ab Ina Occidentalium rege vita pariter & regno exutus.

ORIENTALIVM ANGLORVM.

A.C. Reg.

Vffa primus regulus. Titulus.

Redoualdus religionem Chriſti ſuſcepit, ſed mox defecit, vxoris ſuaſu.

Capualdus Redoualdi F. à Paulino baptizatus.

A.C. Reg.

E Sigebertus Carpualdi patruus. Religionem promouit, Cantabrigienſem ſcholam inſtituit. Cœnobium ingreſſus.

Egricus Sigeberti cognatus A Penda Merciorum rege cum Sigeberto cæſus.

Annas à Penda interfectus. Hunc ſecutus eſt Ethelherius, Ethelualdus. Adolfus, Eluoldus, Beornas, Ethelredus, & poſtea

Ethelbertus Ethelredi F. rex ſanctiſſ. Hunc Offa Merciorum rex nuptiarum cum filia contrahendarum cauſa accitum perfidè interfecit.

☞ *Regnum* deinde Orientale modò à Merciis modò ab Occidentalibus, aliquoties à Cantuanis regnulis poſſeſſum eſt, donec illud tenuit.

Edmundus rex ſanctiſſ. à Dacis interfectus. A Dacis occupato regno præficitur

855 Guthormus. Deinde 16

F 872 Ericus, ab Anglis cæſus. Cæterum poſtea Orientales partim a Dacis vlciſcendi cupidis, partim ab Occidentalibus regnandi libidine exagitatis, Edoardo Seniori Occidentalium regi ſeſe dididêre.

ORIENTALIVM SAXONVM.

A.C. Reg.

☞ *Diuerſos hos ab Orientalibus Anglis facit Beda. Alij vnum regnum, a duobus tamen regulis adminiſtratum. Caput gentis Londinum, quo poſtea Ethelbertus Cantianus potitus eſt. Primus regulus fuit.*

Erchenuinus.

Slada. Sibertus

Serredus Siberti F. cum Senardi, & Sigeberto fratribus, ab Occidentalibus cæſus.

G Sigebertus patruus, Seuardi F.

Suithelmus. Sigerius. Sigehardus.

Offa Sigerij F. Romæ in peregrinatione obiit.

Colredus. Suthredus ab Egberto Occidentalium rege regno exutus.

MERCIORVM SIVE MEDITERRANEORVM *Saxonum, ampliſſimum & opulentiſſimum.*

A.C. Reg.

Crida Saxo primus regulus.

Vibbas Cridæ F.

Ceallus.

Penda Vbbæ F. Oſualdum Northumbrium interfecit.

Penda Pendæ F. primus Merciorum Chriſtum agnouit, victus & coactus ab Oſunio Northumbro.

Wilfredus Pedæ frater.

H Ethelfredus Vulfferi frater tutor Chenredi monaſterium ingreditur. 30

Chenredus Vulfredi F. Romam cum Offa Orientalium Saxonum rege profectus monachus. 5

712 Chereldus.

Ethelbaldus à Beruedo cæſus. 40

Beroredus.

Offa Beroredum interfecit, Roma reuerſus obiit.

Egfredus Offæ F. ſine liberis quatuor menſes. 24

Cenulfus hæres ab Ogfredo inſtitutus.

Chenelmus Canulfi F, puer ſanctiſſ. ſororis opera à tutore ſuo interfectus. Regnum manifeſtè inclinare cœpit. Secuti

Ceuolfus. Bernulfus. Ludicenus.

Vchlacus ab Egberto Occidentalium rege victus.

Bertulfus à Regenero Daco victus, exul

in

A.C.		Reg.
	in Galliam abiit. Dacis crudeliter dominantibus illorum petulantiam coërcuit.	
	Burthredus regio ſanguine natus, per xx. annos. Quo interfecto, Dacis denuò rerum potitis, præficitur Merciis.	
	Ceuolfus Burthredi ſeruus, homo ſordidus & ignauus. Eo victo. Aluredus Occidentalium rex Merciorum regno potitus eſt anno DCCCXX.	

NORTHVMBRORVM, AD SEPTENTRIONEM,

diuiditur in Berniciam, quæ ad Scotiam pertinet, & in Deiram. Initium ſenſit an. 88. poſt primum Anglorum aduentum.

A.C.		Reg.
508	Idas, Lothum Pictorum & Conranum Scotorum reges vicit.	12
	Addas Idæ F.	
	CLAPPAS. THEODVLFVS. ERBODVLFVS. THEODORICVS. ETHELRICVS.	
	ETHELFREDVS Ethelrici F. impius, à Redoualdo rege Orientalium Anglorum acie cæſus, & ab eodem in regnum reſtitutus.	
	EDVINVS Allæ regis Deiræ F. ab Ethelfredo antè pulſus. Chriſtianam religionem ſuſcepit, à Paulino baptizatus. A Cadoualione Britannorum rege in acie cæſus, an. 633. Regnum Northumbriæ diuiſum inter ORISCVM & ENFREDVM Ethelfredi filios. Hinc Bernicia, illi Deira obuenit. Quibus itidem à Cadouallone vniuerſis, ſucceſſit	
	OSVALDVS tertius Ethelfredi F. Cadouallonem ſuperauit, Anno regni nono à Penda Mercio occiſus. Iterum diuiditur regnum.	28
671	Oſuuius Oſualdi frater Berniciæ, Oſuinus Oſrici F. Deiræ præfuit. Oſuinum Oſuius (Boëthio Oſuvens) ſuſtulit, Pendam interfecit, & Mercios fecit Chriſtianos.	15 19
700	Egfredus Oſuuij F. à Pictis cæſus.	
716	Alfredus Egfredi frater ſpurius.	
	Ofredus.	
	Chenredus.	
	Oſricus.	
	Ceoloulfus, cui Beda opera ſua inſcripſit. Cœnobium ingreſſus eſt.	8
	Egebertus Ceoloufi patruelis. Cœnobium ſimiliter ingreditur.	22
	Oſoulfus à ſuis cæſus.	
	Altredus pulſus.	10
	Ethelbertus regno deturbatus.	
	Aſualdus ſeditione oppreſſus.	11
	Oſredus regno ſpontè ceſſit.	1
	ETHELBERTVS ſeu Adeldredus à ſuis occiſus.	
	Interregnum per xxx. annos, nemine id petere auſo, ob infelicem regum priorum exitum. Daci illud interea occuparunt. Quibus victis, Egbertus Occid. Saxonum rex Northumbrios deditione ſuo adiecit regno, ann. 826. Poſteà Aluredus rex præfecit iis Gormonem Dacum. Tandem Adelſtanus prouinciam rurſus barbaris eripuit, & ſuæ ditioni adiunxit.	

OCCIDENTALIVM SAXONVM,

anno 72. poſt aduentum Anglorum in Britanniam cœpit. Quod deinceps ANGLORVM regnum dictum eſt.

A.C.		Reg.
521	Cerdicius, qui vltimus omnium è Germania ſuis auxilio venit.	
	Centicus filius. Ceaulinus.	
	Clericus & Ceoloulphus, ſiue Quichelmus, concordes regnant, Chriſtiani facti.	
	Cynigillus. Sub quo Berinus Epiſcopus Occidentales conuertit.	30
	Cenoualchius.	
	Elcuinus & Centinus fratres.	
	Cedoualla Romæ à Sergio baptizatus, & Petrus appellatus, obiit.	
	Inas Auſtralium Saxonum regnum occupauit, regnum ſuum pontifici tributarium fecit. Monachus Romæ periit.	
	Ethelhardus Inæ conſanguineus.	
	Cuthredus.	
	Sigibertus exul à ſuario interfectus.	1
	Cineuolus à Cineardo Sigiberti fratre cæſus.	
764	Britrichus.	16
800	Egebertus, Cantianos, Northumbrios, Orientales Saxones ſibi ſubiecit, & deleto Britãnico & Saxonico nomine, vniuerſam gentem Anglos in poſterum appellari, edicto ſanxit.	37
837	Etheluolfus Egberti F.	20
857	Ethelbaldus Etheluolfi F.	5
863	Ethelredus Ethelbaldi frater à Dacis cæſus.	9
872	Aluredus Ethereldi frater, Danos expulit (Boëthio Alaridus) ab Honorio Romæ ann. DCCCLXXII. coronatus. Mercios domuit.	28
901	Edouardus I. Aluredi F. Orientales Anglos domuit, victo Erico rege Dano, item Mercios.	24
925	Adelſtanus Edouardi F. ex concubina. Scotos vicit. Northumbria potitus eſt.	16
941	Edmundus Edouardi F. legitimus.	6
947	Elfredus Edmundi frater.	9
955	Eduinus Edmundi F.	4
959	Edgarus Eduini frater.	16
975	Eduardus II. Edgari legitimus, Alfredæ nouercæ inſidiis cæſus.	3
978	Etheldredus (Boëthio Elredus) Edgari ex Alfreda nothus, baptiſma ſtercore polluit. Sueno rex Dacus regnum inſulæ obtinuit, anno MXIV. Etheldredus in Normanniam ad ſororium confugit. Mortuo Suenone, ſuccedit Heraldus F. Eum Etheldredus occidit, à Canuto Danorum rege Heraldi fratre interfectus. Hinc	38
1816	Edmundus Etheldri F. per monomachiam in regni ſocietatem Canutum recepit. (Boëthio an. 4) Eo mortuo.	1
1017	Canutus II. Dacus toto regno potitus, in regem conſecratur.	20
1036	Haraldus Hairfuet Canuti ſpurius. (Boëth. 2.	4
1040	Canutus III. Boëthio Hardicanutus, Canuti II. F. legitimus. Eo mortuo, Angli Dacos omnes inſula eiecêre, decreto edito, ne quis Dacus in perpetuum rex crearetur.	2
1042	D. Edouardus III., Etheldredi F. exul è Normannia vocatus, in Diuorum numerum relatus. Eo ſine liberis mortuo	24
1066	Haraldus Goduini Cantianorum Comitis F. ex ſorore Canuti III. regnum occupat. A Gulielmo Normanno vita & regno exutus Sic regnum ad Normannos vnico prælio tranſit.	1
1067	Gulielmus Conquæſtor vel Nothus, Normanniæ dux Scotorum regem in ſua verba iurare coëgit.	22
1088	Gulielmus Ruffus eius F.	

Hen

A.C.		Reg.
1101	Henricus I. Bellus Clericus vulgò dictus, Roſſi frater natu minor Roberto fratre victo, Normanniam Angliæ regno adiecit. Cum Ludonico Craſſo Gallorum rege bellum cœpit. In hoc Normannorum ſtirps defecit. Mathildem F. cum liberis ex Gaufredo Andeuagenſi ſuſceptis, hæredem fecit.	35
1136	Stephanus Bleſenſis Comitis F. Henrici ex ſorore Adela nepos, regnum occupat.	9
1155	Henricus II. Mathildis F. Andeganenſis. Hyberniam regno adiecit. Ab Henrico F. quem regni conſortem fecerat, bello petitus, victor euaſit.	35
1189	Ricardus I. Henrici F. Cor leonis dictus. Ioppen inſtaurauit. Regni Hieroſolymitani ius permutata Cypro ad ſe tranſtulit.	11
1201	Ioannes Ricardi frater, pulſo Arthuro Britanniæ duce, quem ex fratre Gaufredo nepotem Ricardus hæredem fecerat Normanniam amiſit. Angli Ludouicum Philippi Gallorum regis F. regem dicũt. Ioannes regno exutus mœrore perit.	17
1217	Henricus III. Ioannis F. nouem annorum puer à proceribus rex creatur, Ludouico eiecto.	56
1274	Edouardus I. Langſcanx dictus, Henrici F. Alioqui quartus foret. Sed initium ſumunt à Guilielmo Normanno. Scotos ſubegit.	34
1308	Edouardus II. Carnamtiuanus à loco natali dictus, princeps Vualliæ, primi F. captus ab vxore, in carcere necatur. Subſtituitur.	19
1327	Edouardus III. F. Ioannem Gallorum regem cepit.	51
1377	Ricardus II. Edouardi ex Edouardo F. nepos. Captus ab Henrico Lancaſtrio nepote ex fratre, in carcere periit.	22
1399	Henricus IV. Ricardi N. ex fratre Ioanne.	14
1413	Henricus V. quarti F. Normanniam recepit, regens Franciæ conſtitutus Philippi Burgundi opera.	9
1422	Henricus VI. quinti F. etiamnum puer, mortuo Carolo VI. rex Angliæ & Franciæ renuntiatur, & Lutetiæ etiam coronatur. Normanniam & Aquitaniam amiſit. Ab Edouardo Merchiæ comite regno priuatus in Scotia exultat.	38
1461	Edouardus IV. deiecto Henrico regnum occupat, Ricardi ducis Eboracenſis F. Henricus opera Varnicenſis comitis in regnum reſtitutus, ſexto poſt menſe iterum captus, in carcere gladio percuſſus eſt.	23
1483	Ricardus III. Edouardi frater, tutor nepotum, iis interfectis regnum arripuit. Ab Henrico Richemondiæ Comite, qui ſolus ex Lancaſtria familia ſuperarat, cæſus. Ergo	2
1486	Henricus VII. ducta in vxorem Elizabetha Edouardi IV. F. Lancaſtriorum & Eboracenſium principum ſimultates ſuſtulit. Conſpirationibus mirificè exagitatus.	23
1509	Henricus IIX Henrici F.	
	Edouardus V. Henrici F.	
1553	Maria Henrici F. Philippo Hiſpaniarum regi nupſit.	
1558	Elizabetha Henrici F.	
1603	Iacobus I. Stuart. Angl. & Scotiæ R.	
1625	Carolus, duxit Henricam Gall. R. F.	

SCOTORVM REGES.

Ex Hectoris Boëthij Scotica hiſtoria: à quo multum variat quoad gentis antiquitatem, Polydorus Vergilius in rebus geſtis Anglorum. Cæterum quia hiſtoria ante Chriſtum obſcura eſt, inter ea quæ Chriſto ſecuta ſunt regna, reiecimus.

A.C.		Reg.
	Fergusius I. Ferquhardi Hiberniæ regis F. dux Scotorum, Britanniæ partẽ occupauit, anno antè Chriſtum 330. Mari periit.	25
	Feritharis frater, nepotum tutor Ferlegi nepotis inſidiis cæſus.	15
	Mainus, Fergusij F. religioſus.	29
	Dornadilla, Maini F. venator.	28
	Nothatus Dornadillæ frater, ob tyrannidem cæſus à Donalo.	20
	Reuther (Bedæ Reuda) Dornadillæ F. ſubſtitutus. Ciuili inde bello principibus Scotorum & Pictorum acie cæſis: Picti à Britannis in Orcades. Reuther rex cum Scotis in Hiberniam fugere coactus reparatis demùm viribus regnum recepit.	26
	Reutha, Reutheris patruelis, nepoti ætate maturo regnum reſtituit.	17
	Thereus Reutheris F. ob tyrannidem pulſus Eboraci conſenuit. Interrex creatus Conanus. Mortuo rege, depoſuit magiſtratum creatúſque	12
	Ioſina, Therei frater optimus.	24
	Fynnanus Ioſinæ F. Druydum ſedem in Mona inſula conſtituit.	30
	Durſtus Fynnani F. tyrannus, à ſuis acie cæſus.	9
	Euenus I. Durſti patruelis, exul accerſitur.	19
	Gillus Eueni nothus, Durſti filiis per inſidias cæſis, regnum occupat. Ob tyrannidem pulſus.	2
	Cadallus interrex, hoc eſt, regni gubernator ſuffectus.	
	Euenus II. Fynnani regis ex fratre nepos. Cadalli opera Gillum in Hibernia interfecit. Ab eo moriente rex dictus.	17
	Ederus Durſti regis F. cuius anno quarto Iul. Cæſar in Albionem traiecit, ſed coniunctis Pictorum, Scotorum & Britannorum armis primùm repulſus eſt. Secundò reuerſus, Britannos priore victoria elatos, & Scotorum auxilium reſpuentes, tributarios fecit.	48
	Euenus III. Ederi F. ſceleſtiſſimus à pop. captus, in carcere ſtrangulatus.	7
	Metellanus Ederi nepos ex fratre Carrano, modeſtiſſimus. Cuius anno x. Chriſtus natus eſt.	39
A.C.		
	Caractacus Metellani nepos ex ſorore. Romanis per nouennium fortiſſimè reſtitit, tandem ab Oſorio Scapula victus, Romam miſſus, fidéque data in Scotiam remiſſus obiit.	22
54	Corbredus I. Caractaci frater, bellicoſiſſ. A Paulino Suetonio Neronis legato magnis affectus cladibus.	18
71	Dardannus Metellani pronepos, Groſſus dictus ob proceritatem, ob tyrannidẽ, & quòd Corbredi filiis necem ſtrueret, acie victus diſcerptus, in cloacã præcipitatus.	4
75	Corbredus II. Corbredi F. Galdus dictus, quòd à Vorda matre Britãna peregrinis moribus inſtitutus eſſet, Tacito Galgacus. Contra Petilium Cerealem Neronis legatũ infeliciter pugnauit. A Iul. Agricola Domitiani legato non ſemel victus. Cui cùm Cn. Trebellius ſucceſſor miſſus eſſet, contra exercitus voluntatem, occaſione ea viſus Galdus, tribus prælis ad xl. millia Romanorum cæcidit, ad turpiſſ. pacem adegit; l. annorum bello finem impoſuit, patriam liberauit.	

Luſtabus

	A. C.		Reg.
A	103	Luſtahus Galdi F. ſceleſtis. crudelis. impuriſs.. à populo trucidatus.	8
	106	Mogallus Galdi nepos ex filia. L. Antenoum Adriani legatum magna clade affecit. Tandem tyrannus factus, in Hebridas fugiens à ſuis confoditur.	36
	148	Conatus Mogalli F. patri ſimilis, in vincula coniicitur. Gubernator regni deſignatur Argadus, Argatheliæ Princeps. Mortuo in carcere Conato.	14
	162	Ethodius Mogalli nepos ex ſorore, à tibicine ſtrangulatus.	33
	194	Strahel Ethodij frater, ob ignauiam & improbitatem noctu ſuffocatus.	4
	197	Donaldus Satrahelis frater, Felgentianæ rebellionis ſocius, à Seuero Imp. vincitur. Pace accepta ad Chriſtum conuerſus eſt. Primus pecuniam ſignauit.	21
B	216	Ethodius Ethodij F. ignauus & auarus & ſtupidus, à ſtipatoribus cæſus.	16
	231	Athrico Ethodij F. optimus primū octauo imperij anno tyrānus factus, à Natholoco Argathelio nobile filiatū ſtuprum perſequēte ad inferēdas ſibi manus compulſus.	12
	242	Natholocus rex dictus, ob procerum cædem, quos Athircontis liberis fauere ſuſpicabatur, coniurationem metuens, à Morauo quodam intimo confoſſus eſt.	11
	252	Findocus Athirconis F. ex Pithlandia, vbi exulabat, vocatus. A transfugis duobus in venatione cæſus.	10
	253	Donaldus I I. Findoci frater, à Donaldo tyranno in Morauia cæſus.	1
		Donaldus I I I. Hebridum tyrannus, metu Scotos proceres in officio continuit. A Crathlinthio confoſſus.	12
C	273	Crathlinthus Findoci F. Carantij patrui opera Pictis reconciliatus, ad Romanos è Britannia pellendos ſocius.	24
	322	Fincormacus, Cormachi Crathlinchi patrui F. Octauium Britanniæ regem contra Traderum Rom. legatum defendit, regnoque reſtituit.	47
	378	Romachus Crathlinthi regis ex fratre nepos fugatis patruelibus. Ob tyrānidē cæſus	3
	381	Anguſianus, Romachi patruelis, ex Hibernia vbi exulabat, vocatus, Pictos Romachi cædem vltutos vicit. Ab iiſdem victus & interfectus.	2
	373	Ethelmacus tertius patruelis, victis Pictis, eorundem inſidiis clam cæſus.	3
	376	Eugenius I Fincormaci reg's F. è Mona, vbi exulabat vocatus. A Maximo legato Britāniæ Pictis opē ferēte cæſus. Scoti è Britānia pulſi, an. Sal. 379. regni 712. Eugenij frater Ethodius in Daniā exulatum abiit.	3
D	379	Ferguſius I I. Ethodij ex Ertho P. nepos, Alaricū Gothū ſecutus, Romæ expugnatoré, præda onuſtus in Daniam reuerſus à Pictis Romanā tyrannidē ægrè ferentibus accerſitus: icto cum Pictis fœdere, regnum Scotorū 44. poſt anno quàm euerſum fuerat, reſtituit. Cōtra Victorinū legatū bis infeliciter pugnauit. Placidū Honorij Imp. legatū ad pacē adegit. A Maximiano Valentiniani I I I. legato cæſus.	9
	410	Eugenius I I Ferguſij F. Pictorum auxilio Britannos à Romanis deſtitutos vicit, & vectigales fecit. Aureum deinceps ſub eo ſæculum.	30
	460	Dongardus Eugenij frater. A Conſtantino Britannorum rege cæſus.	5
	465	Conſtantinus Eugenij I I. frater ignauus ſtrangulatus.	17
	482	Congallus Dongardi regis F contra Saxones pro Britannis fortiter pugnauit.	20

	A. C.		Reg.
E	501	Conranus Congalli frater, aliis Goranus. A coniuratis cæſus.	35
	535	Eugenius I I I. Congalli regis F. cum Pictis Arthurum occidit.	34
	569	Conuallus Eugenij frater religioſiſſimus.	10
	579	Kinnatillus Conualli frater, empyemate periit.	2
	580	Aidanus Conrani F. Bedæ Aidanides. Saxones vicit.	27
	608	Kennethus Keyr, Conualli F. 4. menſe mortuus.	
		Eugenius I V. Aidani F. Alij Brudus dictus.	15
	620	Ferquhardus I. Eugenij F. tyrannus, in carcere ſibi manus intulit.	13
	632	Doneualdus I V. Ferquhardi F. Submerſus.	14
	646	Ferquhardus Ferquhardi F. ex optimo peſſimus factus. Phthiſiaſi periit.	1
	664	Malduinus Doneualdi F. ſtrangulatus ob pellicatum.	10
F	684	Eugenius V. Malduini nepos ex fratre Dongardo, Egfredum Northumbrum vicit.	4
	688	Eugenius V I. Ferquhardi F.	11
	697	Ambirkelethus Eugenij V. F vel nepos, ſpurciſſimus. Inſidiis ſublatus. Hunc Polydorus an. 742. regnum iniuiſſe ait.	
	699	Eugenius V I I. Ambirkelethi frater.	[illegible]
	7[?]6	Mordacus Ambirkelethi F. pacis ſtudioſiſſ.	16
	741	Ethfinus Eugenij V I I. F. optimus.	10
	762	Eugenius I I X. Mordaci F. ob tyrānnidem confoſſus.	3
	765	Ferguſius I I I. Ethfini F. Eugenio ſimilis, ab vxore ſtrangulatus.	3
	768	Soluathius Eugenij I I. F. bonus princeps.	20
	807	Achaius Soluathij Fr. felix princeps, cum Carolo Magno fœdus icit contra Anglos Polyd. an. 741.	12
	819	Conuallus vel Congallus Achaij patruelis Donualli Ethfini regis fratris F.	5
	824	Dongallus Soluathij Regis F. Submerſus.	6
G	830	Alpinus Achaij regis F. Feredethum Pictorum regem interfecit. A Brudo Pictorum rege decollatus.	4
	834	Kennethus Magnus, Alpini F. Pictorum euerſor.	20
	855	Donaldus I V. Kennethi Fr. ignauiſſ. ab Anglis captus, magna agri parte multatus, in cuſtodia ſibiipſi manus intulit.	6
	860	Conſtantinus I I. Kennethi F. in acie cæſus à Danis.	13
	874	Ethus, Conſtantini Fr. Alipes dictus, ob ignauiam in cuſtodiam coniectus. Suffectus	2
	876	Gregorius Dongalli Regis Fr. opt. & bellicoſiſſ. legiſlator, ab Anglis, Britannis atque Danis recuperauit omnia. Hiberniam ſubegit.	18
	893	Donaldus V. Conſtantini I I. F.	11
H	903	Conſtantinus I I I. Ethi F. Monachus factus ob infelicem pugnam.	40
	943	Malcolmus Donaldi regis F. à ſicariis cæſus.	15
	959	Indulfus Conſtantini I I I. à Danis cæſus, Polydoro an. 949.	9
	968	Duffus Malcolmi F. pius, à Doneualdo Morauo iugulatus.	4
	972	Culenus vel Culmus, Indulfi regis F.	5
	976	Kennethus I I. Duffi Fr. à Fenella muliere ſagittis confixus. Regni ſucceſſorem Malcolmum F. Cumbriæ principem & regni ſucceſſorem dixit. Cæterum à proceribus	25
	1000	Conſtantinus Culeni regis. F. Caluus dictus. Quo in acie à Malcolmo cæſo, ſucceſſit.	1
	1001	Grimus Duffi regis nepos ex fratre ob tyrannidem deſertus, & acie victus eſt. Victor	9
	1010	Malcolmus I I. Kennethi F. vt regia dignitas deinceps hæreditaria eſſet, obtinuit.	

Iuſtiſſi

A.M.		Reg.
	Inſtiſſimè imperauit. Danorum & Anglorum regis Suenonis duces multis præliis vicit, leges dedit: Regnum in Baronias diuiſit. Mutata vita à coniuratis cæſus.	30
1040	Dvncanvs Malcolmi nepos ex Beatrice F.A. Maccabæo conſobrino clàm necatus.	7
1046	Maccabævs, vel Machabeda, Malcolmi ex filia nepos, tyrannus, à Malcolmo cæſus.	16
1061	Malcolmvs III. Cammoir, Duncani P. ex Anglia exul, Eduardi per Margaritam F. gener. Religioſiſſimus. A ſicario Anglo cæſus. Luthlath fatuus Maccabæi F. cum aſſeclis occiſus.	36
1097	Donaldvs Bane, Malcolmi Fr. Gulielmi Ruſſi Anglorum regis ope regnum inuadit.	½
	Dvncanvs Malcolmi nothus. Eo per inſidias cæſo regnum recipit.	1½
	Donaldvs. Eum in prælio cepit.	2
1101	Edgarvs IV. Malcolmi III. F. Anglorum auxilio. Primus pontificia vnctione regnum accepit Hebrides à Noruegis occupatæ.	9
1110	Alexander Fers, id eſt, fortis, Edgari F.	17
1125	David I. Alexandri Fr. optimus.	29
1153	Malcolmvs IV Virgo ob caſtitatem, Dauidis ex Henrico filio nepos.	12
1165	Gvlielmvs Malcolmi Fr. Leo cognomine ob iuſtitiam. Captus ab Anglis. Miraculis clarus.	49
1214	Alexander II. Gulielmi F.	35
1249	Alexander III. Alexandri F. nouennis. Hebrides recuperauit. Ab equo præceps ruit. Orbus.	37
	Interregnum per Gubernatores adminiſtratur.	6
1286	Ioannes Baliolus, Roberto Bruſio competitori (vterque à Gulielmi regis fratre Dauide genus ducebat, ſed ille maternũ, hic paternum) ab Eduardo I. Anglo, arbitro delecto, prælatus, ab eodem captus & deiectus. Scotia ab Anglis ſubacta.	3½
1296	Edvardvs I. Scotiæ & Angliæ rex, Scotos ſubigit, lapidem fatalem è Scona Londinum transfert.	6
1306	Robertvs Bruſius ſe regem appellat. Variis calamitatibus affectus. Tandem mortuo Eduardo I. contra Eduardum II. rem geſſit, regnum recepit, cum Hibernia. Cum Gallis fœdus renouat. Lepra obiit.	24
1329	*Interregnum*. Thomas Ranulfus interrex.	2
1331	David Roberti F. octennis. Thomas Ranulfus regni gubernator ope veneno ſublatus. In Galliam fugato Dauide.	
	Edvardvs Io. Balioli F. ope Eduardi III. Anglorum regis regnum occupat.	
	David è Gallia reuocatus, Ab Anglis captus. Baliolus ius ſuum Scoticum in Eduardum transfert.	39
1370	Robertvs II. Stuart, Dauidis ex ſorore nepos, felix bello.	19
1390	Robertvs III. Roberti F. Ioannis nomine abiecto, clementiſſ. Iacobum F. in Angliam ſecuritatis cauſa miſſum Angli retinent. Rex mœrore obit.	16
1406	Robertvs IV. Stuart Roberti Fr. regni gubernator. Inde Mordacus F. Tandem dimiſſus ab Anglis.	19
1424	Iacobvs I. Roberti III. F. doctiſſ. à coniuratis cæſus.	13
1436	Iacobvs II. F. ſexennis, procerum factio-	

A.C.		Reg.
	nibus miſerè exagitatus, bombardæ ruptura extinctus.	23
1460	Iacobvs III. ſecundi F. à coniuratis cæſus.	28
1488	Iacobvs IV. tertij F. 14. an. In acie ab Anglis cæſus.	25
1513	Iacobvs V. quarti F. Magdalenam Francam vxorem duxit.	29
1542	Franciscvs II. Gallorum rex, ducta in vxorem Maria Iacobi V. F.	
	Henricvs Matthæi Stuart Comitis Lenoſſenſis F. Mariam Franciſci viduam duxit.	
1063	Iacobvs VI. Henrici F. cum ſuſpic. veneni.	22
1625	Carolvs I. hodie regnat.	

* PRINCIPES AMERICÆ SIVE NOVI ORBIS.

Americæ Meridiolanis pars non ignobilis Peruuia eſt, quæ & cæteris illius Regionis Prouinciis, fertilior & locupletior, latè ſe extendit ante Hiſpanorum in eam aduentum. Illi enim plures Regiones huius Tractus agnoſcunt. Olim ſub Ingis, quæ vox patrio idiomate Regem aut ſupremum denotat; gubernabatur, quorum ſeriem Diego ſiue Iacobus Fernandus tradit hunc in modum.

Primus Ingo fuit Mango Capa. Hunc Peruiani ab homine ſatum negant, ſed ex petra quadam, quæ circa Cuſcum oſtenditur, procreatum credunt. Hic ex vxore Mama Guaco filium ſuſtulit, nomine Sicheroca. Patre hic bellicoſior, vicinos multos populos ſubiugauit, & imperij limites promouit.

Ex Mama Cura vxore hæredem reliquit Locuco Pangue, Ingam tertium Hic parta à patre tueri, quàm nouis imperium augere, maluit. Admodum decrepitus, duxerat vxorem Mamam Ananerque; quæ illi filium & ſucceſſorem produxit, quem Mayta Capa nominant. Hic Cuſcum prouinciam ſuo regno adiecit.

Ex coniuge Mama Yacchidela, filium nomine, Capac Yupangue genuit, ſed nihil memoria dignum fecit. Filium reliquit ex matre Mama Cagna, quem Inga Ruca vocant. Sed neeque hic aliquid dignum relatu in vita égit, præterquàm quod matrimonio ſibi iunxerit Mamam Micay: ex qua illi multi filij ſunt nati, inter quos vnus, nomine Yaguan Guacinga Iupange; de quo hanc narrant hiſtoriolam: Puer trimeſtris ætate, ſurreptus fuit è quodam Cacique, vt eum occiderent, inter conſultandum autem an eum interimerent, nec ne, accidit vt huic infanti lachrymando guttæ ex oculis ſanguineæ effluerent: quod iſti prodigij loco interpretantes, de eo interficiendo ſuperſedere. Interea temporis à quodam alio repertus, & patri reſtitutus, adoleuit in virum ſtrenuum & admodum militarem, ita vt ſibi quamplurimos populos circumuicinos ſubiecerit. Coniunxitque ſibi matrimonio Mamam Chiquiam, ex qua filium primogenitum vidit Vira Cocham, & hic illi in imperio ſucceſſit, auxitque id non paruo incremento.

Poſt hunc regnauit Pachacuti eius filius, natus ex coniuge Mama Yunto Cayan. Hic omnes ſuos prædeceſſores in re bellica anteiuit, ita vt victoria ſuperauerit plurimas gentes. Hic arcis Coſconiæ prima iecit fundamenta.

Moriens reliquit poſt ſe hæredem Topa Inga Yupangue, filium ex vxore Mama Anabarque, qui non tantum arcem à patre inchoatam abſoluerit; ſed patris gloriæ imitator, aliquot regna, vti ſunt Chila & Quito, vicinis ademerit, imperioque ſuo adiunxerit. Moriens reliquit filios vltra centum & quinquaginta.

Guayna Capa autem quem ex Mamo Oclo coniuge genuerat, hæredem conſtituit. Hic etſi patrem habuerit magnanimum, & rebus pace belloque eximium, egregiis tamen hunc rebus geſtis, multis paraſanguis poſt ſe reliquit. Multo enim vlterius regni Peruuiani fines promouit. Rempublicam in meliorem formam redegit, legeſque multas emendauit, nonnullas de integro ſanxit. Duxerat vxorem Coyam Pilico Vaco; ex qua cum nullam ſuſciperet prolem,

alias multas ſuperinduxit;ex quibus, numero filiorum,patrem non tantum æquauerit,ſed & ſuperauerit.

Inter quos primus natu erat Guaſcar, cuius mater vocabatur Raua Oclo. Idem alium habuit nomine Atabalipa. Inter hos duos fratres cum nonnihil diſſidij ortum de regni adminiſtratione eſſet,& Atabalipa in Caſſamalca,Guaſcar verò in Cuſco commorabatur:Atabalipa, educto in fratrem exercitu,ſuperior factus,eum capit captiuumque Cuſcum perduxit, vbi & poſtea ab eodem interemptus:ille vero tandem ab Hiſpanis exuſtus fuit.

Rerum habenas accepit Mago Inga tertius frater (habuit enim dictus Guayna Capa plures vxores filioſque) hic moriens inſtituit hæredem Xaitem Topam Ingam qui duxit vxorem Coyam Cuxi Vercaij Guaſcaris filiam.

Hic prinſquam diadema acceperat, mutato nomine ſe Mango Capa Pachuti Yupangue appellari voluit. Verùm ſubiecit ſe Regi Hiſpan. Philippo, factuſque eius Vaſallus. accidit autem iſtud anno M.D.LXVII. die VI. Ianuarij, ipſo die Epiphaniæ.

Promiſit de his Ingis, eorúmque geſtis, peculiare volumen quidam *Petrus Cieza*, quod nondum à nobis viſum fuit:Hæc autem ex *Theatro orbis Abrah. Ortelij, ad tabulam Peruuiæ* excerpſimus.

DE IMPERIO ET MAGISTRATV QVOLIBET.

MAGISTRATVS SACRI ACQVISITIO VTPVTA PONTIFICATVS, EPISCOPATVS, SACERDOTII.

☞ *Vide Locum de Eccleſiaſtica Dignitate. Epiſcopis. Pontifice.*

A QVIBVS. A *Deo.*

Cùm Iſraëlitarum quidam indignè ferrent, ſoli Aaroni à Moyſe commiſſam eſſe ſacerdotij dignitatem,præcepit Dominus,vt à ſingulis Iſraëliticarum familiarum principibus ſingulas virgas acciperet,& ſua cuiuſque in virga nomen eius ſcriberet, eáſque oraculari tabernaculo reponeret:futurum enim, vt quem Dominus virum elegiſſet,eius virga fruticaret. Quod cùm feciſſet Moyſes, poſtridie tabernaculum ingreſſus, vidit Aaronis virgam, Leuiticæ familiæ principis, fruticauiſſe, floréſque edidiſſe, & amygdala peperiſſe.Oſtendit eam omnibus Iſraëlitis, & ante oraculum repoſuit, rebellibus æterno futuram exemplo. *Num.*17.

Cùm Aaroni tempus moriendi inſtaret, iuſſit eum Dominus montem Horeb conſcendere in conſpectu totius multitudinis,& à Moyſe ſuis veſtimentis ſpoliari,iiſque filium eius Eleazarum veſtiri, qui eo mortuo in pontificatu patri ſuccederet. *Num.*20. Sic etiam cùm Moyſes ad ſuos conceſſurus eſſet,præcepit Dominus,vt in montem Abarim aſcenderet, terram Sanctam, quam ingredi non poterat, aſpecturus. Petiit Moyſes, vt aliquem ſuo loco multitudini præficeret Dominus. Ioſue igitur Nun F. Dominus elegit, eique Moyſem manum imponere iuſſit. & coram pontifice Eleazaro, totáque multitudine ſiſtere, & de ſua auctoritate ei impertiri, vtque ei omnes Iſraëlitæ obedirent,præcipere. *Num.*27.

* In noua lege Chriſtus Ieſus Sacerdos in æternum, poſtquam Eccleſiam ſuam ex Iudæis & Gentibus conſtituiſſet, ſummum in ea Sacerdotium & Pontificatum inſtituit, Petro Apoſtolo oues ſuas paſcendas committens,eique claues regni cœlorum dedit, atque hac poteſtatis prærogatiua muniuit, vt quodcunque ligaret ſuper terram, ligatum foret in cœlis: & quodcumque ſolueret ſuper terram, ſolutum quoque eſſet in cœlis. Huius autem Primatus Petro à Chriſto conceſſi priuilegia & dignitatem, ☞ *Vide in Loco de Pontif. Roman.*

* Manſit autem à Petro Apoſtolo in Eccleſia Chriſtiana, ſummorum Pontificum vſque ad præſentem diem interrupta ordinis & temporis ſerie,legitima ſucceſſio, vt videre eſt *allegato Loco de Pontif. Romano* In quo omnium Pontificum Catalogus texitur,vſque ad Vrbanum VIII.qui hodie ſedet, Anno ſcilicet 1626.

De Alexandro *Euſeb lib.6.cap.*10. hæc retulit. Cùm ille ſocius in Epiſcopatus adminiſtratione Narciſſo ſeni adhibendus eſſet,atque ex Cappadocia, vbi in celebri quadã vrbe Epiſcopus fuerat, diuinis reuelationibus euocatus,Hieroſolymam accedens à fratribus expectaretur,clara interdiu è cœlo vox omnibus audita eſt,ſignificans, Accipiendũ eſſe eum Epiſcopum, qui à Deo ipſis deſtinatus ſit. Addit narratio Euſebij,etiam viſiones nocturnas interceſſiſſe: Alexandro quidem,vt vna cum Narciſſo miniſterij officio fungeretur: Hieroſolymitanis verò, ne Alexandro redire domum cupienti poteſtatem darent.

Dum Antero ſucceſſor quæreretur in pontificatu, columba ſupra caput Fabiani aſtitiſſe fertur, eiuſdem formæ qua illa viſa eſt, quæ Spiritum ſanctum ſupra caput Ieſu apud Iordanem detulit. *Platina.*

Braulius filius Seueriani ducis Carthaginis, & frater Leandri, circa annum Salutis 560. in Epiſcopum Cæſarauguſtanæ ciuitatis diuinitùs electus eſt. Nam cùm multos nominarent, ſubitò flamma ſuper Braulij caput omnibus viſa eſt. Ea innoxia cœli conuexa petens, Braulium Epiſcopatus dignitate decorandum, cæteriſque præferendum ſignificauit. *Tarapha de regibus Hiſp.*

* B. Nicolaus cùm adoleſcens ſingularis ſanctitatis documenta præberet,Dei monitu Mizam quæ Lyciæ eſt Metropolis venit,quo tempore mortuo Epiſcopo,cũ prouinciales Epiſcopi de ſucceſſore conſultant, diuinitus eis inſpiratur, vt eum eligerent quem mane ad Eccleſiam venientem deprehenderent Nicolaum nomine, qua obſeruatione adhibita, Nicolaus omnium ſententia Epiſcopus renuntiatur. *Breuiar. Romanum.*

* Ambroſius vir præſtantis facundiæ,cùm diſſidij ſuper electione Epiſcopi componendi inter Arrianos, & Orthodoxos cauſa Mediolanum deſtinatur à Probo Præfecto, repente tam Arriani quam Catholici Epiſcopum eum inclamant, & Catechumenum adhuc, quamtumcumque reniteretur, in Epiſcopum eligunt, anno 1334. quod non niſi diuinâ inſpiratione factum, ſubſecuta ſanctiſſimi viri in illa functione opera demonſtrarunt. *Lippeloo.*

* Hilarius quoque dum adhuc laicus & matrimonio iunctus, aduerſus Eccleſiæ hoſtes ſtrenuum ſe exhibet, & alios quoſuis magno cum fructu admonet ne hæreticis communicarent, concordantibus totius populi ſuffragiis à Dei ſpiritu directis, in Epiſcopum Pictauienſem eligitur. Claruit miraculis viuus & mortuus. *Ex vita eiuſd. per Fortunatum ſcripta.*

Similium exemplorum ſeges colligi poterit ex vitis & hiſtoriis SS. apud Surium, Lipomanum, & alios.

Principibus, Populo, Clero.

☞ *Vide Tit. Ius Electionis, quatenus exempla collati Magiſtratus continet.*

Concilio Conſtantinopolitano, an. 381. Nectarius vir ſenatorius,ac præfectura fungens,& adhuc catechumenus,à populo propter virtutis opinionem ad Epiſcopatus Conſtantinopolitani honorem euectus, ac mox ab Epiſcopis conſecratus eſt. Illo inde cum cæteris aſſidente, decretum factum eſt, vt Epiſcopus Conſtantinopolitanus proximas poſt Romanum ſedes haberet. Is honos dignitati regiæ vrbis viſus eſt conuenire. *Sigon.lib.*8. *Imp. occid.*

Ioannes Chryſoſtomus voluntate cleri & populi Conſtantinopolitani, cui Imperator quoque addidit conſenſum, deſignatus eſt Epiſcopus: vt ſcribit *Socrat.lib.6.cap.2.& Sozomenus lib.8.cap.2.* eſtque Antiochia, vbi fuerat presbyter,Conſtantinopolim traductus. In eadem vrbe mortuo Attico, cum de electione variarent ſententiæ,euicerunt tandem ac obtinuerunt populi ſententiæ, vt Siſinnius ſubſtitueretur. *Socrates lib.7. cap.26. Chryſoſtomus* expreſsè dicit, *homil.*18. *in* 8. *cap. poſt. ad Corint.* Eccleſiarum ſuffragium non parum ornare eos, qui ad ſpirituales principatus venturi ſunt. Ac paulò poſt allegat Apoſtolorum exemplum, quòd quandoque, cum electuri eſſent ſeptem Diaconos, communicarunt cõſilium ſuum priùs cum populo. Similiter & Matthiam elegiſſe præſentibus omnibus, tam viris, quàm mulieribus. Cæterùm propter factiones & pericula, ſumma vrgente neceſſitate, interdum qui Imperio fungebantur, aliquos vocabant. Sic mortuo Siſinnio, Neſtorius quidam Antiochia accerſitur. Neſtorio autem propter hæreſin reiecto,iterum propter electionem diſceptatio oborta eſt:quam Imperator ſua auctoritate compeſcuit, alium, quem nominabat, non impium,recipi iubens. *Socrates lib.7. cap.29. & 35. Niceph.lib.14.cap.21.& 15.* Hoc etiam defuncto,ne rurſum propter electionem perturbaretur Eccleſia, Imperator Theodoſius conſuluit Proclum quendam, probatæ tum fidei, ordinari. *Socrat.lib.*40.

A Boleſlaus II. Bohemiæ rex, poteſtate deſignandi Præſulem Pragenſem ſibi facta à Ioanne Pontif. Dethmarum Saxonem apud ſodales Magdeburgenſes initiatum primum epiſcopum à Mogantino metropolita inaugurari, & ab Othone I. Imp. regalia accipere fecit. *Dubrauius lib.6.*

☞ Videatur in loco de Pont. Rom. quid iuris olim vſurparint Imperatores in electione eiuſdem.

Prædeceſſoribus.

In Eccleſijs Africæ interdum licitum fuit, viuo ac ſuperſtite adhuc paſtore ſeu epiſcopo, alium, quem ipſe iudicaret idoneum, ſibi ſucceſſorem deſignare: miniſtrorum tamen reliquorum, & populi ſuperiorumque conſenſu. Sic cùm Valerius Hipponenſis epiſcopus, ingraueſcente ætate, optaret ſibi ſucceſſorem dari Auguſtinum presbyterum ſuum, doctrina, pietate & plurimis donis præſtantem, ſignificauit id primùm literis Numidiæ primati, ſub cuius iuriſdictione ſeu inſpectatione Hipponeſium eccleſia erat. Is verò non modo probauit conſilium Valerij, ſed mox ipſe accurrit Hipponem. Congregato igitur cœtu vniuerſo iſtius Eccleſiæ, Valerius conſilium cunctis expoſuit: Auguſtinum ſe cupere coadiutorem B in miniſterio verbi diuini, ob ſenectutis incommoda, ſibi adiungi. Cuius oratio cùm magno omnium applauſu excepta eſſet, Auguſtinus non tantum futurus eligitur Valerij ſucceſſor, ſed ſtatim etiam epiſcopus creatur. Quanquam autem, ne hoc fieret, ſupra modum pugnabat ipſe, diceretq; in eo fieri præter modum Eccleſiæ: attamen cùm illi contrà dicerent, non eſſe hoc inuſitatum, idq; exemplis & Africæ & Tranſmarinarum quoq; Eccleſiarum confirmarent, paſſus eſt ſibi perſuaderi, & epiſcopatus curam ſuſcepit: *vt Poſſidonius ſcribit in vita Auguſtini cap. 8.* Cùm Seuerus Mileuitanæ eccleſiæ epiſcopus eum, quē volebat ſibi poſt obitū ſuccedere, tantùm apud clerū ſeu miniſterij ordines deſignaſſet, non etiam apud populum, minimè hoc opus eſſe ratus: ipſe defuncto, in ſucceſſoris ordinatione nonnihil turbatum dedit, quas Auguſtinus compoſuit. Ac Auguſtinus ſanè diſertè ac expreſsè dicit, in eo minus, quàm oportuit, factum eſſe: nimirum quòd non etiam populi in ſucceſſore deſignando requiſita ſit voluntas. Auguſtinus quoque annis iam grauior, & laboribus plurimis defatigatus, ſucceſſorem ſibi vnus delegit: *vt epiſtola eius 100. docet.*

C *☞ Vide locum de Pontifice & Epiſcopis.*

Filijs.

Bernardus Dominus de Lippia, monaſterium ingreſſus, Abbas primùm, inde cùm deuotione pro Chriſto peregrinandi tangeretur, conſecratus fuit epiſcopus Lealhenſis in Liuonia. Eum Otho filius, Epiſcopus Traiectenſis, manibus ſuis conſecrauit epiſcopum, factus parentis parens: & inde pater cum eodem filio Gerardum Archiepiſcopum Bremenſem, alterum filium, oleo ſancto initiarunt. *Cranz. lib.7. Met. c.40.*

A QVALIBVS. PVTA A

Concordibus.

Mortuo Auxentio Arianorum epiſcopo, ſtatim ſeditio Mediolani exorta eſt. Cùm hanc reprimere Ambroſius conaretur, qui tum conſularis eiuſdem prouinciæ faſces regebat, Eccleſiamq; ingreſſus multa de concordia partium diſſeruiſſet, ab omnibus ſucclamatum eſt, non alteri quam Ambroſio Epiſcopatum committi debere: quod etiam factum eſt. Ex catechumeno enim Chriſtianus factus, & ſacris initiatus, Mediolanenſis epiſcopus creatur. Cuius doctrina & ſanctitas quanta fuerit, eius vita ac opera doctiſſimè & elegantiſſimè D ſcripta oſtendunt. *Platina.*

Mortuo Ioanne V. Pp. dum Romani Petrum archiepiſcopum, exercitus verò Exarchi Theodorum presbyterum in Ioanni demortui locum ſufficere conarentur, tandem poſt longam altercationem, in hanc ſententiam venēre omnes, nutu diuino impulſi, vt Cononem eligerent, virum moribus, literatura, pietate, religione, dignitate, ſpecie inſignem, quem nonnulli Angelicum ob venerandam caniciem & dignitatem formæ appellarunt: animi ſimplicis & integri, modeſtiæ & iuſtitiæ ſingularis, conſtantiæ & prudentiæ pluſquam humanæ. *Platina.*

Vacante Apoſtolica ſede, iam ſecundo anno, per Nicolai quarti Pontificis mortem propter graues Cardinalium in eligendo ſucceſſore contentiones: vnanimes tandem conneruut Cardinales, vt Petrum Moronum eremitam pontificem crearent: arbitrati illum vnum ad tantam dirimendam contentionem, lapſæque in deterius Eccleſiæ corrigendos mores, remedium eſſe poſſe. Boni enim illius viri ſanctitatis opinio, inopiáque humili conſociata ſpiritu plus valuit, quàm E verſuta eorum doctrina. Electus igitur à ſacro ſenatu, ſe. plaribúſque multis principibus, in Æquorum vrbem Aquilam exceptus, aſinæ inſidens, horrida amictus veſte omnes in admirationem venerationemque ſimul haud aliter permouit, quàm ſi redemptorem Hieroſolymam Palmarum die ingredientem videret. Humilis enim illius veſtis, atque peruilis animalis, quod ſenex inſederat, imperium, Cardinalium fulgens purpura, candidique equorum greges ſuberunt, virtutem ceu cœlitus miſſam, quæ ſub tam humili latebat habitu adorantes. Humilitati ſanè tunc Deus hoc prærogatiuæ munus conceſſit, vt qui ei aduerſabantur, eamque fugiebant, in aliis ipſam adorare cogerentur. *Fulgoſ. lib. 2. cap. 5.*

Pio III. Pp. mortuo, tanto ſtudio in vnum Iulianum Rouereum Iulium II. dictum, vota ſuffragiaque omnium ſunt conuerſa, vt penè, priuſquam conclaue ingrederetur, Pontifex ſit dictus. *Iouius in Leone lib. 2.*

Diſcordibus.

F *☞ Seriem Pontificum & Epiſcoporum.*

Mortuo, anno 1503. XIIX. Augusti, Alexandro VI. Cardinales numero triginta octo conclaue ingreſſi ſunt. Vbi diſſidium, quod alus temporibus moram afferre ſolebat, in cauſa fuit, vt intra paucos dies Franciſcum Piccolomineum, Senenſem Cardinalem Pontificem crearint: qui Cardinales certè erant integræ famæ, aliiſque dotibus tanto gradu minimè indignus cenſebatur. Hic vt Pij Secundi, patrui ſui, à quo in pontificum collegium cooptatus fuerat, memoriam renouaret, Pius III. nuncupari voluit. Et quidem Pius, Cardinalibus ſpe in ſua creatione concepta minimè fraudatis, vigeſimo ſexto pòſt die, quàm erat ad pontificatum aſſumptus, ex hac vita migrauit. *Guicciard. lib. 6.*

Nemo vnquam vlla ſacrorum comitiorum memoria, ex his qui literarum & virtutis opinione claruerunt, vel minore ſua ambitione, vel tenuioribus amicorum ſtudiis Hadriano VI. pontificatum eſt adeptus: quippe qui tot candidatis, qui gratia, meritis, atque opibus nitebantur, ſine contentione ſuperatis, ipſe Romæ nulli cognitus, & vix audiens ab Hiſpania, extremiſque Germaniæ oris, ad ſummum rerum faſtigium tam felici, quàm inopinato euentu facilè perueneri. Ita vt G hinc liquidò conſtet, pontificatum ſingulari Dei prouidentia gubernari. *Iouius in Hadr.*

Defuncto Hadriano VI. Pont. ſumma contentione comitiis creandi pontificis initis, atque in duas partes ſenatu ſciſſo, ſeniorum Cardinalium prærogatiam Pompeius Columna vehementiſſimè tuebatur. Iuniores in vnum denſati globum Iulio Medici conſtantiſſimè fauebant; ita vt comitia ad quinquageſimum ferè diem extraherentur. Tandem Pompeius vbi ſeniores magna ex parte Gallicæ factionis ſtudioſos eſſe comperit, ſecretò Iulium adiens, An non mihi, inquit, gratiam habebis, ſi te iam ad pontificatum extulero? At ille: Si ſerio dicis, egregiè profectò tecum agam, reſpondit: & tu cum priuatis rebus tuis honeſtè ſeruies, tum publicis, Cæſarique in primis præclarè atque opportunè conſulueris. Tum Pompeius id vnum enixè poſtulauit, vt Franciſco Soderino veteri inimico, & pleriſque item Cardinalibus, à quibus acerbiſſimè atque inimiciſſimè fuerat oppugnatus, ſincera fide parceret, eoſque omnes in gratiam reciperet. H Dextram tum Iulius Pompeo dedit prolixè pollicitus id ſe præſtiturum, obliganitque ea in te fidem ſuam, Clementis VII. nomine deſumpto: qua vna nominis profeſſione tanquam edicto, inimicos aduerſarióſque omni metu liberare videretur. Nec mora, auctore atque hortatore Pompeio, quum is nudatis conuerſi animi conſiliis comitiorum haud dubiè princeps prodiret, illuſtrique auctoritate quàm plurimos adduceret, cuncti ferè Cardinales Iulium adorarunt, tanta ſeniorum mœſtitia, vt non multos pòſt dies, ex ægritudine animi conceptis morbis, Soderinus ipſe & Graſſus, itemque Cardinal & Fliſcus perierint. Nauatæ autem operæ Pompeius præmium tulit, luculentiſſimas ædes à Raphaële Riario regio ſumptu extructas: atque item Vicecancellarius eſt effectus. *Iouius in Pompeio.*

QVOMODO.

Sorte.

In locum Iudæ Iſcarioth poſt Chriſti aſcenſionem ſuffectus fuit Matthias. Nam cùm duos Apoſtoli in medio ſtatuiſſent

A ſent, Ioſephum Iuſtum, & Mathiam, ſortibus ductis, Mathias exiit. *Actor. 1.*

Zeno Imp. ius eligendi Epiſcopos ſibi ſoli rapuit. *Euagrius lib. 3. cap. 11.* Nam Petrum Moggum, ſine ſua auctoritate Alexandriæ Epiſcopum factum, morte multauit. Solebat autem in altari collocare chartam, & a Deo petere, vt nomen eius, quem vellet epiſcopum, inſcriberet: verùm cùm occaſione chartæ, ab Imperatore in aram collocatæ, per fraudem quiſpiam malus ad epiſcopatum veniſſet, eam quoque conſuetudinem mutauit, & ſacerdotibus ius eligendi reſtituit. *Niceph. lib. 16 cap. 11. & 18.*

Sub Conſtantino Magno Imp. mortuo Myræ vrbis Epiſcopo, cum nemo facilè reperiretur aptus ad hoc officium nec qui ſuſcipere vellet ob grauitatem tanti muneris, præſertim iſto tempore qui non ſolùm perſecutionibus, ſed variis quoque hæreſibus & ſectis eccleſia oppugnabatur: conſtitutum erat inter epiſcopos & presbyteros alios, vt quicunque ſequenti die primus in templum veniret, is Epiſcopus ordinaretur. Et cùm iam ſeduli in oratione fuiſſent Epiſcopi, etiam cum reliquis hominibus piis, tota ea nocte, vt Dominus vi- B rum pium in meſſem ſuam extruderet: accidit, vt Nicolaus, priuatus ciuis, ignarus huius conuentionis, ſummo mane veniret ad templum, oraturus cum aliis pro ſucceſſu eccleſiæ in eligendo epiſcopo. Itaque hac occaſione ipſe ſtatim epiſcopus deſignatus eſt, quanquam ſedulò reluctaretur. *Sur. tom. 6.*

Henrico, Comite Neocomenſe, Epiſcopo Baſilienſe, anno 1274. mortuo, cùm inter partes diſtraherentur Canonici: tandem conuenerunt, vt ſcribam publicum cum teſtibus aliquot ad Minoritas ablegarent, & qui primus ex monachis ſeſe offerret, eum pro Epiſcopo haberent. Itaque Henrico Iſnenſi patria, piſtoris F. Theologiæ Doctori, Rudolfi I. Imp. pœnitentiario, ſortem obtigiſſe, Vrſpergenſis narrat. Etſi alij à Petro Richio, præpoſito Baſilienſe, Romam Epiſcopatum à Pp. obtinendi cauſa, ablegatum. Rudolfi, Imp. gratia ſibi eundem conciliaſſe teſtentur. *Chriſtian. Vrſtiſius lib. 3. Hiſt. Baſil.*

C

Suffragio.

In Concilio Baſilienſi, Patres deiecto Eugenio IV. Pontifice, cui maior pars Cardinalium fauebat, de nouo eligendo Pontifice ſolliciti, Triumuiros elegerunt, qui Electores futuros Cardinalium loco nominarent, Epiſcopos XII. Abbates VII. Theologos quinque, Interluminatos & Doctores nouem. Hi Amadeum Sabaudiæ ducem Pontificem renunciarunt, ſub nomine Felicis V. *Vide Æneam Syl. lib. 2. Baſil. Concily.*

QVI. RESPECTV
ÆTATIS.
Pueri.

Ioannes, Ferdinandi regis Neapolitani F. puer adhuc Tarentinæ Eccleſiæ præfectus à Sixto IV. & in numerum S. R. E. Cardinalium adſcitus fuit. *Garimbertus lib. 4. de Viris Pontif.*

Bucardus de Satken, octogenarius, ad epiſcopatum Lubecenſem euectus, cum non putaretur quinque aut ſex ſuperuicturus annis, peruenit in Eccleſia ad annum quadrageſimum D primum. Obiit an. 1317. *Cranz. lib. 8. Metrop. cap. 37.*

VOLVNTATIS VEL.
Inuiti, reluctantes.

Petrus Apoſtolus Romæ, quia pluribus intentus eſſe non poterat, cùm orationi & prædicationi vacaret, duos epiſcopos ordinauit, Linum ſcilicet & Cletum, qui ſacerdotale miniſterium Romano populo & aduenis bene ſentientibus exhiberent. Moriturus Clementem epiſcopum conſecrauit, eique cathedram & eccleſiam Dei commendauit his verbis: Eandem ego tibi poteſtatem ligandi & abſoluendi trado, quam mihi Chriſtus reliquit: ſpretis ac contentis rebus omnibus, tum corporis, tum fortunæ, oratione & prædicatione ſaluti hominum, vt bonum paſtorem decet, conſule. Subterfugiebat ille tantum onus. Tum Petrus: Tibi tantummodò conſules, populum Dei in fluctibus ambulantem deſeres, cùm periclitanti ſubuenire poſſis? Clemens nihilominus omnium modeſtiſſimus, Linum & Cletum ſponte ſibi in tanto honore prætulit. *Platina.*

Auxentio Mediolani epiſcopo ob Arianiſmum Romæ condemnato, atque vrbe exacto, populus de more ad comitia ſucceſſoris creandi in templo conuenit. Ibi ciuitate diſcordia laborante, cum alij alium pro cuiuſq; ſtudio poſcerent, breui rem ad iurgia & praua certamina deduxerunt: ſatiſq; apparebat, neutram partem pertinaciæ modum fracturam, niſi eo, quem quiſque diceret, epiſcopo deſignato. Qua re cognita, Ambroſius ciuis Rom. qui Liguriæ atque Æmiliæ Conſularis Mediolani ſedebat, vt tumultum comprimeret, ad templum accurrit, atque apud eos, quæ oportuna viſa ſunt, diſſerere de concordia & pace Eccleſiæ cœpit. Adhuc verò illo loquente, pueri vox in turba increpuit, Ambroſium epiſcopum acclamantis. Quam vbi populus audiuit, auidè non aliter, ac ſi de cœlo miſſa eſſet, arripuit, & continuò, conſentientibus ambarum partium animis, ipſum ad baptiſmum, (nam catechumenus erat) & epiſcopatum accipiendum orauit, ſic enim fore, vt ciuitatis concordia coaleſceret. Qua re audita Ambroſius, vt populi ſtudia in alium ſe digniorem auerteret, templo egreſſus tribunal aſcendit, ac capitalem quæſtionem exercuit. Quod conſpicatus populus, clamare cœpit: Peccatum tuum Ambroſi ſuper nos: tuorum tibi remiſſionem peccatorum per baptiſmatis gratiam pollicemur. Atque hoc idē, cum ille domum regreſſus ſe philoſophiæ ſtudio tradidiſſet, ac publicas mulieres ad ſe publicè accedere præcepiſſet, effecit. F Poſtquam autem inſtanti ſe reſiſtere populo non poſſe vidit, media nocte vrbe abiit, ac Ticinum verſus iter intendit. Verùm errore viæ prima luce ad eandem, vnde exierat, portam, quæ Romana iam tum dicebatur, appetiit. Quem vt populus vidit, acceptum aſſeruauit, ac relationem ad Valentinianum in Galliam miſit. Valentinianus hoc cognito: Gratias ago Deo, inquit, quòd quos ego reip. adminiſtrandæ præficio, eos ille ad eccleſiam ſuam gubernandam depoſcit, ratúſque eam electionem bono eccleſiæ Mediolanenſi futuram, vicario, vt rem ad exitum perduceret, imperauit. Interim Ambroſius ex cuſtodia elapſus, in fundo Leontij viri clariſſimi ſe occuluit. Verùm vbi edictum à vicario propoſitum fuit, à Leontio proditus, Mediolanum repetiit; ac ſe in populi poteſtate eſſe profeſſus, ab epiſcopo catholico baptiſmum, ac poſt dies octo epiſcopalem conſecrationem accepit: atque inde eccleſiam G ordinare, atque Arianos ab Auxentio illatos ex vrbe atque ex prouincia deturbare inſtituit. Euaſit enim vir ſanctitate, eruditione, & multorum ſignorum editione inſignis, ita vt eum magiſtrum, doctoremque Eccleſia Occidentalis aſciuerit. *Sigonius lib. 7. Imp. occid.*

Seculo quinto poſt Chriſtum, in oppido Geris, quinquaginta à Peluſio ſtadiis, poſt obitum paſtoris ſui, legerant ciues quendam Nilammonem, quòd eſſet vir bonus, virtutibus præſtans, & in monaſtica vita perceleberis. Degebat autem haud longè ab oppido illo, caſæ paruæ incluſus. Is verò vehementer recuſabat. Accidit autem, vt Alexandrinus epiſcopus, Conſtantinopolitani reuertens, eò appelleret. Is cùm omnino Nilammoni perſuadere conaretur, vt manuum impoſitione miniſterij adminiſtrationem ſuſciperet: ſimulauit tandem Nilammon ſe vocationi obtemperaturum, ac inquit ad Theophilum: Age pater, quandoquidem ita tibi videtur, faciam cras quod placuerit: hodie tantùm meum me agere, propriáſque H res diſponere ſine. Poſtridie itaque, vt conuenerat, adeſt Theophilus. Tum Nilammon: Quin priùs ad Deum preces faciamus: Quod cùm Theophilus approbaret, inter ipſas preces Nilammon ſpiritum efflans obiit. Cùm autem longius iuſto tempus extraheretur, aperto oſtio, mortuum reperierunt. *Sozom. lib. 8. cap. 19.*

Incogitantes, Non ambientes.

Anno 1272. Cardinales Theobaldum Vicecomitem Placentinum, indito Gregorij X. nomine, Pontificem crearunt, cum is infimi ordinis ſacerdos, ſed virtute inſignis, nunquam de toga candida cogitaſſet: magno quidem ſenatorum probro, qui neminem è corpore ſuo in ea pertinaci contentione pontificatu dignum exiſtimaſſent, nolentibúſque ſimiles, & caſu quodam ſuffragiis ludentes, probitatem ex alio, eóque humili ordine quæſiuiſſent. *Iouius in vita Othonis Vicecomitis.*

Cum Reginuuardus in fata conceſſiſſet, & Ledradus Bremenſis chori præpoſitus à clero & populo Hamburgenſi in Archiepiſcopum ſurrogaretur, mittitur ſolenni more ad regem Rom. Conradum I. pontificalem ferulam (hoc eſt, regalia temporalis dominij iura) ab illo accepturus, néq; enim poterit

rex

rex aliud quàm temporale committere. In familia autem ſua
A Ledradus electus duxit Vnni ſuum capellanum. Quum in conſpectum regis prodiret electus, non longè aberat Vnni, dominum ſuum ſecutus. Rex electionis ordinem perſpiciens, quum illa tempeſtate arbitrium conſtituendorum pontificum per vim ſibi reges vendicarent, ferulam, quam manu tenuit, prætcrito Ledrado, à tergo adſtanti, tradidit Vnni capellano, eum Eccleſiæ pontificem deſignans, monens populi & cleri electionem ſine ſuo nutu factam: ſed & diuino ſpiritu fortaſſe prævidens, per hunc Danorum gentem ad Chriſtum eſſe perducendam. *Cranzius lib.3. Metropol. cap.5.*

CONTENTIONIS.

Concertantes.

Moguntia miſerabilem paſſa ruinam, ex libera facta eſt ſerua, dum duo de Archiepiſcopatu contenderent, vterque à ſede apoſtolica confirmatus. Intus erat Dietherus de Iſenberg, foris pugnabat Adolphus de Naſſauu: qui ope Palatini, & occulto conſilio proditorum, ciuitatem cepit, traditoribus in primis ſua præmia perſoluit, aduerſæ partis factionem abduxit: vix ipſe Dietherus elapſus eſt. Iudæis præcipuè adempta
B ſunt iura, cùm victorum arbitrio cuncta gererentur. *Crantz. lib.11. Metrop. cap.50.*

Petentes. Competitores.

☞ *Ex loco Competitorum huc exempla. Illic Ambitus, hic Dignitatis quæ ambitur, ratio habetur.*

DIGNITATIS PRÆCEDENTIS.

Huc pertinent

Repulſi ab inferiore, ampliorem inde conſecuti.

Leontius ſacerdos, priuati ordinis vir, damnatus à Pontifice, non multò poſt non ſolùm loco ſuo reſtitutus eſt, ſed etiam Antiochenum patriarchatum eſt adeptus. Magnum fortunæ exemplum: quippe qui in ordinem redactus, deinde in eam dignitatem ſit euectus, vt inter diui Petri Apoſtolorum principis, & Ignatij ſucceſſores, adnumerari poſſit. *Egnatius lib.7.cap.5.*

Theodoſius ſacerdotij dignitate priuatus ab Eugenio pontifice, mox reſtitutus à Gregorio IV. Saguntinæ præfuit Ec-
C cleſiæ, non mediocri ſua cum laude, & cum Saguntinorum omnium vſu non vulgari. *Egnat.lib 7.cap.5.*

Gabriel Condeſmarius Romanam curiam ſecutus, Senenſiſque Epiſcopus à Gregorio XI. Pp. declaratus, ab ipſis Senenſibus ſtatim reiectus repulſuſque eſt. Quem tamen nõ multò poſt eadem ætas pontificem Romanum vidit, ſub nomine Eugenij IV. in Martini locum ſuffectum. *Egnat.lib.8.cap.5.*

QVA CEREMONIA.

Quum Moyſes tabernaculum ædificaret, fuit illi à Deo præceptum, vt ſacrum conficeret vnguentum, quo ipſum opus vnà cum vaſis, ac ſimul ſacerdotes & reges perũgi poſſent, qui vocarentur ad ſacerdotium, vel regnum. Quo facto, vſus inde increbuit, vt quemadmodum olim Romanis Imperatoribus indumentum purpuræ, inſigne fuit regiæ dignitatis initæ, ſic Hebræis vnctio ſacri vnguenti nomen ac poteſtatem regiam conferret: auctor *Lactant.* Quapropter Aaron & filij eius primùm à Moyſe, poſtea Saul primus Hebræorum rex à Samuele propheta vnctus eſt. *Ioſeph.lib.6. Antiq.* Dumque Saul puerum præmiſiſſet, ſumens Propheta (de Samuele loquitur) vas olei,
D ſuper iuuenis caput effudit, eumque complexus ait: Eſto tu rex conſtitutus à Deo. Ita mos inoleuit, vt hoc deinde modo tam reges quàm ſacerdotes conſecrarentur, quibus propterea ſumma ab omnibus haberetur reuerentia, dicente Domino *Pſal.* 104. Nolite tãgere Chriſtos meos. *Polyd.lib.5.c.5.de rer.inuent.*

Poſt Vrbani II. mortem Paſchalem II. vita priuata contentum, quippe qui antea monachus fuerat Rainerius nomine, etiam nolentem & latitantem pontificem Romani crearunt. Indutus coccineam chlamydem, tiaràque capiti eius impoſita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perducitur, maximè verò ad eam porticum, quæ ad Auſtrum verſa, in baſilicam Saluatoris ducit, quam Conſtantinianam vocant: vbi cùm in ſede ad eam rem de more parata aliquamdiu quieuiſſet, atrium Lateranenſe conſcendens, baltheo ſuccingitur, vnde ſeptem claues ſeptemque ſigilla pendebant, vt intelligeret, ſe ſecundùm ſeptiuariam ſancti Spiritus gratiã ſanctarum Eccleſiarum, quibus, Deo auctore, præerat, claudendi, ſigillandi, aperiẽdi, recludendique rationem habere. Inuiſit, ſceptrum pontificium manibus gerens, ea quoque loca, quæ ſolis ponti-

ficibus ſunt adiudicata. Sequentibus verò diebus conſecratio-
E nem accepturus, ad baſilicam beati Petri proficiſcitur, in qua eum chriſmate inunxère Oddo Hoſtienſis Epiſcopus, Mauricius Portuenſis, Gualterus Albanus, Bono Lauicanus, Nilo Prænestinus, Orſo Nepeſinus. Oddoni Hoſtienſi primæ partes, quas adhuc retinet, obtigêre. Poſt vnctionem verò in vrbem rediens, coronam de more accepit. *Platina.*

Stephanum II. in Pont. electum & humeris exceptum, primùm in baſilicam Conſtantinianam deportatum tradit *Liber Pontif.& Francus de Pontificibus.* Oppreſſo Aiſtulpho, in pompa ſolenni ad Lateranenſem baſilicam ſe portari curauit. Eius pedes humi proſtrati oſculati ſunt Pipinus, filius eius Carolus Magnus, Luitprandus Longobardorum rex: & ſtapedes eius apprehenderunt, & frenũ equi illius tenentes, ſtratoris officia ei præſtiterunt. *Martinus in Chronico, Blondus lib.1. Decad.1.* Carolus Magnus Adriani I. pedes oſculatus ſcribitur à *Blondo lib.1. Decad.2. & Æmilio.* Iuſtinianus Imp. Conſtantini Pp. Romani pedes Nicomediæ oſculatus eſt. *Liber.Pontificalis.*

De cæremoniis in Electione Rom. Pont. vſitatis.

☞ *Require Locum de Pontifice Rom.*

F QVANDO.

Bonifacius II. inſtituit, vt in demortui locum alter Pontifex ſi fieri poſſet, tertia die ſufficeretur, ne dilatio ſeditionem faceret. *Platina.*

Cardinales Rom. nouum pontificem electuri, ante defuncti exequiarum finem (ſunt autem nouendiales) ex veteri more locum ſuffragiis ferendis deſtinatum, quem ipſi Conclaue vocant, non ingrediuntur. *Guicciard.lib.6.*

Vno eodemque anno Thomas Sarzanus & Epiſcopatum Bononienſem, & Cardinalis dignitatem, & pontificatum adeptus eſt, ſub nomine Nicolai V. cum maxima totius cleri populique Romani lætitia. *Platina, & Sab.lib.7.cap.7. & Crantz. lib.11. Metrop.cap.1.*

Poſt Pij III. obitum, cùm pontificum collegium aliquot dies conclauis ingreſſum diſtuliſſet, electio extra conclaue decreta fuit. Nam Hoſtienſis, qui S. Petri in Vincula Cardinalis appellabatur, amicis, auctoritate, & opibus potẽs, tot ſuffragia ſibi obſtrinxerat, vt qui contrà ſentirent, ſe opponere non audentibus, iam certus & deſignatus Pontifex conclaue ingreſ- G
ſus, nouo atque hominum memoriæ antea inaudito exemplo, antequam conclaue clauderetur, eadem nocte, quæ fuit poſtrema Octobris, ad pontificatum aſſumptus fuerit: qui primum ſuum Iuliani nomen intuitus, Iulius, eius nominis inter omnes, quotquot fuerant pontifices, Secundus appellari voluit. *Guicciard 6.*

☞ *Vide Pontifex Roman.*

MAGISTRATVS PROFANI, IMPERII, REGNI, DVCATVS, ACQVISITIO.

A QVIBVS. PVTA

A DEO, ORACVLO.

Samuel propheta, Domino iubente, Saul filium Cis Beniaminenſem, ſolus regem Iſraëlitarum vnxit, perfuſo eius capite oleo: & vt huic vnctioni fidem adhiberet, indicauit ei, quænam eo die ei acciderent. Mox conuocato populo apud Maſpham, eis præcepit: vt in tribus diſtributi ſortirentur. Sors igitur Beniaminenſi tribui contigit: qua porrò ducta per cognationes, Metri obuenit ſors, & in ea Saul Cis filio. Qui cùm quæ- H
ſitus non inueniretur, Deus conſultus eum apud impedimenta latêre reſpondit. Itaque eo concurſum eſt, & illinc accerſitus, in medio populi collocatus, cùm humeris omnes ſupereminerer. Cæſis inde Ammonitis, profecti omnes Iſraëlitæ, Galgala, Saul illic coram Deo regem crearunt, ſacráque pro ſalute fecerunt. 1. *Reg.*10. *& 11.*

Idem propheta Domini iuſſu, cùm Saul Deo inobediens fuiſſet, Bethlehemam profectus, vitulam ſecum duxit, ſub ſpecie ſacrificij anniuerſarij perficiendi, ne Saul reſciſceret, eum vngendi Dauidis ergò veniſſe. Cùm Bethlehemam veniſſet, Iſæum cum filiis luſtrari iuſſit, & ad ſacrificium vocauit. Sacrificio peracto, Iſæi filios ſeptem inſpicit, Eliab natu maximum forma & ſtatura elegantiſſimum, Abinadab, Sammam Nathanaëlem, Raëlem, Aſam, num aliquis illorũ eſſet, quem Deus ad regnum vocaret. Verùm Deo nulli aſtipulante, octauum natu minimum Dauidem, qui tum pecus paſcebat, accerſiri iubet, eúmque ruffum, & elegãti forma præditum, ſumpto olei cornu inter fratres ſuos vnxit, atque ex illo die Dei ſpiritu fuit inſtinctus Dauid. 1. *Reg.*16.*& Ioſeph.l.6. Antiq. cap.*10. qui Iſæo ſeptẽ filios tribuit. At in Sacris Octauus connumerat Dauid.

Iehu Ioſaphat F. dux exercitus Ioram regis Iſraëlitarum, à A vate quodam, ex Eliſæi prophetæ præcepto, Ramoth in regẽ vnctus, vt Achab regis ſtirpem penitùs deleret. Iehu vatis mandatum militibus expoſuit. Illi confeſtim ſuam quiſque veſtem in graduum pulpito ſubſternunt, datóque ſigno tuba, Iehu regem pronunciant. Is Iezraëlæ Ochoziam Iudæorum & Ioram Achab F. Iſraëlitarum regis necauit, Iezabelem de turri præcipitauit, & 70. Achab filios à Samaritanis occidendos curauit. 4. *Reg.* 9. & 10.

Targitaus Iouis & filiæ Boryſtenis fluuij. F. tres habuit liberos, Lipoxain, Arpoxain, & nouiſſimum Coloxain. Illis regnantibus, in Scythicam regionem cœlitùs demiſſa fuerunt ex auro facta aratrum cum iugo, ſecuris & phiala. Quæ cùm maximus natu attrectaſſet, aurum arſit. Similiter cùm medius. Minimus natu cùm accederet, aurum fuit extinctum: & ob id regnum ei fratres duo conceſſerunt. A quo deinde reges Paralatæ dicti, ortum habuêre. Et hæc quidem Scythæ narrant. Aliter Græci, qui Pontum incolunt. *Herod. lib.* 4.

Æthiopes ſacerdotes optimos ex ſeipſis eligunt. Quem B verò ex eis Deus more quodam bacchantium circumcirca delatus cœpit, hunc regem populus creat: ſtatimque flexis genibus, quoniam ſit diuina prouidentia datus, vt Deum honorat. Aſſumptus in regem, vitam ducit ſtatutam legibus, omniáque agit ſecundùm patrios mores: neque præmio, neque pœna afficiens quenquam, præter traditam à ſuperioribus legem. *Diodorus lib.* 3. *cap.* 1. *Bibliotheca.*

Expirauit quondam apud Arginos Heraclidarum gens, ex qua de more regem habebant. Requirentibus regem his, conſulentibuſque oraculum, ſortes dedit Deus, monſtraturam aquilam. Paucis poſt diebus aquila, quæ ſuperuolitabat, demittens ſe ſuper Ægonis ædes conſedit ibi. Ita rex deſignatus Ægon fuit. *Plut. orat.* 2. *de fort. Alex.*

Septem Tartarorum duces Mongali, in deſperationem & extremam ſortem perducti, cùm quidam Tartarus faber ferrarius pauper, Changius nomine, dixiſſet, Viſum à ſe in ſomnis equitem candore inſignem, à quo iuſſus erat eis nunciare, velle immortalem Deum, vt ipſe Tartarorum princeps eligeretur, atque ipſius manu Tartari liberarentur: ceu delirus ab eis irriſus atque reiectus eſt. Cùm poſtea idem omnes ipſi duces C in ſomnis vidiſſent, religione perculſi, ſtatim hominem ipſum delegerunt, & Cham gentili nomine, id eſt, regem ſuum appellarunt. Neque verò hoc ſatis fuit; ab eo iuſſi duces ipſi magiſtratu abire, & primogenitos in ſuo conſpectu occidere, ſine mora paruerunt, ipſum ab immortali Deo ad regnum eſſe vocatum arbitrati. *Fulgoſ. lib.* 1. *cap.* 1. *ex Haytonis Armeni cap.* 16 *de Tartaris.*

Legimus in omnibus ferè Anglicis annalibus, recuperata Hieroſolyma, duces Chriſtianos in eligendo rege, ad rogandã Dei ſententiam conſtituiſſe, vt ſinguli in templo ante principem aram cereas candelas ardentes tenerent, orantes Deum, quòd ſibi mentem donaret bonam, vt illud munus homini digno deferrent: & accidiſſe, vt Robertus Normannorum dux diuino nutu rex deſignatus fuerit, quòd eius cãdela ſubitò extincta, ac mox accenſa eſt: ſed illum ſpreto oraculo, id minimè cæteris ducibus patefeciſſe: imò, vt nonnemo affirmat, id decoris à cunctis ſibi delatum temerè repudiaſſe, vt qui ad regnũ Angliæ opulentius ac quietius iampridem adipiſcendum animum adiunxiſſet. Ex quo ferunt ex eo die nunquam Roberto D poſthac fortunam fauiſſe. Cæterùm alij auctores non contemnendi, Godofredum Bononienſem, virum poſt hominum memoriam excellentiſſimum, tradunt de communi omnium ſententia regem creatum, nulla facta mentione neque de Roberto, neque de tali modo regis optandi. *Polyd. lib.* 10.

Casv, Fortvna.

Aſconius Pedianus in oratione pro Milone, refert Nænij poëtæ ſenarium iactatum in familiam Metellorum, quòd Conſules deſignarentur arbitrio fortunæ, quæ campi domina dicitur veriùs, quàm ſuis meritis:

Fato Metelli Romæ fiunt Conſules.

Ad id tum Metellus conſul iratus reſpondit ſenario hypercatalectico, quẽm ait & Saturnium appellari:

Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.

Ad id rectè alluſit M Tullius, quum ait: Te non fato, vt cæteros ex noſtra familia. *Eraſ. in Adag.*

Ab Hominibvs. Tvm.

Quibus: Vt à

Pontificibus.

E Ioiada pontifex, cum vxore Ioſaba, Ioram regis filia, Ioam infantem cum nutrice eius, ex cæde regiorum filiorum, ab Athalia auia patrata, eripuit, & per ſex annos in templo occuluit. Anno ſeptimo eum in templo Iudæorum regem vnxit, Athaliam interfecit, Baalis ædem diruit. 4. *Reg.* 11.

Pipinus, Francorum regis Childerici, ex gente Merouingorum vltimi, præfectus palatij, penes quem opes & regni poteſtas erat (atque is Maior domus ea ætate appellabatur, vt pote ad quem ſpectabat ſumma Imperij: cùm reges, præter inane vocabulum, & perſonam crine & barba veſtitam, in ſolio reſidentem, & legatos audientem, nihil reliqui haberent) multa inſignia ac egregia bella geſſit: atque ideo in monaſterium detruſo Childerico rege, iuſſu Stephani pontificis, rex cunctorum conſenſu electus, & à Bonifacio Moguntino vnctus fuit. *Regino lib.* 2.

Carolus Magnus cum exercitu vindicaturus Leonis III. pontificis, qui ab inimicis captus erat, iniuriam, properauit F Romam. Et cùm natali die Seruatoris noſtri templum oraturus ingrederetur, nihil minus ſperanti, Leo pontifex coronam impoſuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit. Cui ab vniuerſo populo Romano acclamatum eſt: Carolo piiſſimo, perpetuo Auguſto, à Deo coronato, magno ac pacifico Imperatori, vita & victoria. Vnctus eſt deinceps, & abolito Patricij nomine, quo illum Romani honoris ergo donarant, appellatus eſt Imperator, ann. regni ſui XXXIII. Sal. 801. ab Vrbe cõdita 1552. imperante Conſtantinopoli tum Irene, poſt excæcatum filium Conſtantinum. *Cuſpinianus.* Cauſas iſtius mutationis Romani prætendebant, quòd à dignitate Romani Imperij alienũ eſſet. Irenem fœminam ei præeſſe: & quòd ſperarent, Irenem in nuptias Caroli conſenſuram: & quòd Carolus Longobardorum atque Græcorum dominatu non modò eos liberaſſet, ſed etiam bona illa, quæ Longobardi de Imperio occupauerant, multoſque annos obtinuerant, pontifici Romano donaſſet: & paratus eſſet iureiurando fidem dare de iis defendendis contra omnes hoſtes. *Sigebertus*, & alij. Franci ergo, qui ſub Iuſtiniano primò Italiam inuaſerãt, ac ſub Leone Iſauro à Gregorio pontifice amici eorum facti erant, iam tandem G ſub Leone Italia vniuerſa, & ipſa Roma potiti ſunt. *Zonaras tomo* 3. Sic Aquila Romana in duo capita diuiſa eſt.

Pontifex Hadrianus petenti Carolo Magno vt filios Reges appellaret, die ei officio celebrando indicta, quæ Dominicæ Reſurrectioni eſt conſecrata, magna omnium approbatione ac lætitia, Pipinum Italiæ, & Ludouicum Aquitaniæ reges innuxit, & Pipinum alterum ſacro lauacro tinctum de fonte ipſo leuauit. Papiam inde reditum: ibique Thomas Archiepiſcopus Pipinum Modœtiæ, exemplo iam à Carolo inſtituto, ferrea corona donauit, & Giſſam filiam de eodem fonte ritu Chriſtiano ablutam ſuſcepit. *Sig. lib.* 4. *regni Ital.*

Leo IIX. Othonem I. Romæ coronauit, Gregorius V. Othonem II. & Othonem III. *Blondus, Nauclerus.* Ioannes duodecimus ſtatuit, vt Imperator Auguſtus à Papa Romano coronaretur. Dolebant Romani, & vniuerſi Italiæ populi, quòd ad Germanos transferretur Imperium: propterea Romani Pontifices Tranſalpinos Imperatores, à Ludouico tertio vſque ad Othonem primum, deinceps Imperij corona inſignire H noluerunt.

Fridericus primus Romam veniens, vt Hadrianum IV. Pp. contra rebelles Romanos reduceret, in pratis Neronianis caſtra poſuit: atque armato milite decore incedente ſtipatus, ex compoſito porta Aurea vrbem Leoninam iniuit, atque ad baſilicam progreſſus, Hadrianum Pp. ſedentem pro gradibus adorauit: poſtremò ab eo ad Confeſſionem S. Petri deductus, ſecundùm rem diuinam ſolemni pompa inunctus & coronatus eſt, omnibus, qui aderant, fauſtis acclamationibus. præconiiſque fauentibus. Quibus rebus ritè actis, coronam gerens, atque equum phaleratum inſidens, cæteris pedeſtribus, per eandem, quam inierat, portam in caſtra, Hadriano in ædibus Vaticani relicto, reuertitur. Populus Romanus, qui cum ſenatu in Capitolium venerat, vt reipublicæ, prout vſus poſtularet, conſuleret, vbi audiuit, Fridericum ſine auctoritate atque præſentia ſua à Pontifice coronatum, propè in furorem adductus, magno impetu Tiberim traiecit, atque ad ædem S. Petri progreſſus, paucos ſtratores, qui ibi remanſerãt, interfecit, & Cardinales

dinales aliquot ſpoliauit. Vrbano tumultu in caſtris audito, Fridericus Pontificem & Cardinales armis à Romanis oppreſſos ſuſpicans, militem, qui corpora curare, atque ex æſtu ſe recreare parabat, ſubitò armari iuſſit: eoque aduerſus Romanos adducto, prælium duplex iniuit, vnum propè arcem cum Romanis, alterum iuxta piſcinam cum Tranſtyberinis. Vbi per aliquot horas incerto euentu pugnatum eſt, Romani cùm vim Germanorum ſuſtinere non poſſent, terga verterunt. Prælium à decima diei hora cœptum nox ipſa diremit, cæſi, aut in Tiberim merſi ex Romanis propè mille, capti fermè du centi, vulnerati innumeri, reliqui fuſi ac fugati in vrbem ſe receperunt. *Sigonius lib.* 12. *regni Ital.*

Gulielmus Siciliæ Rex instructo exercitu Apuliam hoſtili animo ingreſſus, cùm omnia ferro ac flamma conſumpſiſſet, in Græcos & Apulos mouens, qui apud Brunduſium caſtra poſuerant, eos ſuperauit: vnde Salentini Apulique omnes deditionem ſtatim fecère. Pontifex autem Adrianus IV. Cardinalibus infenſus, qui obſtiterant, quò minùs pax componeretur, Gulielmum in gratiam recepit, eidémque vtriuſque regni tam citra quàm vltra Pharum titulos aſſcripſit, adhibito priùs Sacramento, ſe nil deinceps moliturum, quod Eccleſiam Romanam offenderet. *Platina.*

Rogerius, Rogerij Comitis Siciliæ filius, mortuo Gulielmo Apuliæ duce, non Apulia modò, ſed Calabria, Lucania, Campaniáque potitus, ſe Italiæ Regem dictitabat, ac ita ſalutari volebat. Animos faciebant illi opes, réſque lætæ, ac maiorum gloria, qui priuata nobilitate orti, audendo agendóque ad maxima quæque perueniſſent: ſibi tantùm regium nomen deeſſe, cùm nulli regum viribus Imperióque conferendus non ſit. Innocentius II. Pontifex contra eum mouit. Commiſſo ad fanum Germani prælio, Pontifex cum non paucis Cardinalium in poteſtatem Siculi venit. Itaque Siculo cuncta, quæ petiit, conceſſit, præter Regium nomen, inſigniáque. Ad eius capti famam, in vrbe Petrus, Leonis ciuis Romani ditiſſimi filius, Ægidio Cardinale Tuſculanorum Epiſcopo adnitente, Pontifex maximus ſalutatus, adoratúſque à ſuæ factionis hominibus, ſe Anacletum II. vocitari iuſſit. Impar viribus Innocentius in Franciam venit. Siculus eo profugo, ſe cauſæ Anacleti coniunxit: ab eo Rex Siciliæ, contributis etiam cis fretum Brutiis, Lucanis, Apulis, Calabris, ſalutatus. Innocentius concilium Claromonte habuit, Anacletique cauſam damnauit. *Æmil. lib.* 5. *& Sigonius lib.* 11. *regni Ital.*

Balduinus IV. Rex Hieroſolymorum, Balduinum ſuum ex ſorore Sybilla & Gulielmo Montisferrati Marchione poſthumum nepotem, annorum quinque puerum, in regno ſucceſſorem de communi principum conſilio denominarat; regni gubernatore Raymundo Tripolitano Comite deſignato, anno 1183. Mortuo Rege, Tripolitanus omnem regni adminiſtrationem, ac Regis pueri Balduini tutelam ſibi integram deberi contendebat. At Sybilla Guidonem maritum (cui poſt Montisferratenſem nupſerat) inſtigabat, vt competitori nullo modo cederet. Minis igitur quod volebat Guido extorſit à regni proceribus. Sed menſibus ſeptem tantùm auunculo ſuperſtes fuit Balduinus, lento veneno ſublatus. Eius obitum mater non priùs aperuit, quàm ab Heraclio patriarcha, Guidonem Regio diademate inſigniri magnis muneribus redemiſſet. Ita vno eodémque die & Guido coronatus, & Balduini exuuiæ ſepultæ fuerunt. Tripolitanus inuidia & ira æſtuans, cum Saladino amicitiam iniuit, ſimulatáque reconciliatione cum Guidone Rege, ad Tiberiadem Chriſtianorum exercitum prodidit. Qua clade illata, Saladinus Hieroſolymis, & reliqua terra ſancta potitus eſt. *Tyrius.*

Babyloniæ clariſſima Caliphæ ſacrorum Principis ſedes eſt, qui à cunctis Mahumetani nominis Regibus excolitur, veterémque obtinet prærogatiuam adoptandi, & ex certa coëmptionis cerimonia confirmandi Aſſyriæ Regis, ſicuti Sultanos etiam Memphiticos, recenti adhuc memoria à Saracone Comanorum duce repetita, qui Ægyptiis ante trecentos annos principatum eripuit, vt ibi Mamalucorum ſeruorum imperium conderet. *Iouius lib.* 33. *Hiſt.*

Regibus.

Vt Romanum Imperium illuſtrius videretur, ſi regibus imperaret, Otho II. illi adiecit coronam Poloniæ, Henricus IV. Boëmiæ: Lotharius verò Canutum Sleſuici ducem Regem fecit Obotritorum. *Crantzius lib.* 5. *Vandalia, cap.* 10.

Fridericus I. Imp. bello contra Henricum Leonem Saxoniæ ducem, cùm principum Pomeraniæ Caſimiri & Boggiſlai potentiam haberet ſuſpectam, duces ſe illos creare pollicitus eſt. Illi magnifica Cæſaris promiſſione moti, neſciebant, quòd ſub ſpecie honeſtioris tituli, ad Romani regni ſeruitutem deuincirentur. Venientes ergo in caſtra, ducali nomine, traditis aquilis cum vexillo inſigniti fuère, facta homagij fide. *Crantz. lib.* 6. *Vandalia, cap.* 14.

Henricus I. Imperat. Danorum victor, apud Sleſuicum (quæ etiam Heideba dicebatur) regni ſui terminos ponens, Marchionem ibi conſtituit, hoc eſt ducem limitaneum, & Saxonum coloniam habitari præcepit. *Crantzius lib.* 3. *Metrop. cap.* 5.

Otho I. Cæſar, Regium titulum diuo Venceſlao Boëmorum principi detulit: delatum ille tamen, vti vir ſanctus, & ab omni ambitione prorſus alienus, vſurpare abſtinuit, ſolito Principi Boëmiæ titulo contentus. Cæterùm Henricus V. Imp. poſt obitum patris ſui, celebrem Principum conuentum Mogontiæ celebrans, ſecumque reputans, qua potentia, quas regiones, quos populos Vratiſlaus regeret, nempe Boëmos, Morauos, Sleſuitas, Luſacios, à quibus maius periculum, quàm ab aliis nationibus eſſet pertimeſcendum: ſua voce Boëmiæ Regem Vratiſlaum declarauit, mandauitque Gilberto Treuirorum præſuli, vt eundem cum vxore Pragæ inungeret, & coronaret. *Dubrauius lib.* 9.

Lotharius Cæſar, feſto die Paſchæ conuentum principum Ratiſponæ celebraturus, inter cæteros Bretiſlaum inuitauit. Is Boriuorum præterea fratrem & Hermannum deſignatum Pragenſem Pontificem ſibi adiunxit, ibíque mille amplius delectis equitibus, vnoque colore veſtitis comitatus. Propinquanti Ratiſponæ, Cæſar ter mille ferè paſſus obuium ſe in itinere obtulit, manuque deſilire equo paranti iniecta, eques equiti, dextram porrexit, receptúmque intra ſecures ſuas, ſibi proximum adequitare iuſſit. Actum de hinc inter alia negotia publica, vt Bretiſlaus ſolenni principum electorum more, Cæſareæ maieſtati ſolitum honorem haberet. Allata mox vexilla regni & prouinciarum, quarum Dominus ac princeps erat Bretiſlaus, ipſéque Cæſar corona & ſceptro ornatus in throno Cæſareo ſublimis reſidens, & Regalia (quæ vocant) per vexilla Bretiſlao, Hermanno autem Pontifici per ſceptrum in manus oblatum diſtribuit. Boriuorio datum, vt ſi quid humanitus Bretiſlao eueniret, tutela liberorum Bretiſlai, & regni ſucceſſio, ad Boriuorium pertineret. *Dubrauius lib.* 9.

Vladiſlaus II. à Friderico I. Imp. Rex Boëmiæ coronatus eſt, ann. 1158. *Dubrau. lib.* 12.

Philippus Imp. de bello contra Othonem Saxonem Moguntinæ deliberaturus, an. 1199. Premiſlaum, Regem Boëmiæ creauit, impoſita ei ſua manu corona Regia. Et tunc tandem interregnum in Boëmia finitum, Regibus ſibi deinceps continua ſerie ſuccedentibus: poſtquam vſu didicerant, ad dignitatem atque exiſtimationem tuendam plurimum referre, inter Reges potiùs, quàm inter Principes cenſeri. *Dubrau. lib.* 4.

Ioannes Boëmorum Rex Vernero Pruſſiæ magiſtro Pomeraniam, Polonis ademptam, perinde ac ſi empta à ſe eſſet, diplomate Regio confirmauit, quærentéque Vladiſlao, Locticо, principe Poloniæ, de iniuria ſibi illata, reſpondit: Se Poloniæ Regem eſſe, illum autem dumtaxat principem: plus verò dignitatem Regiam quàm principalem in iure ſuo vindicando pollere. Perſtrictus hac voce Vladiſlaus, ſapere cœpit, vt de reuocando in Poloniam Regia corona protinus, non apud Cæſarem Ludouicum Bauarum, ſed in curia Romani Pontificis. Ergo Pontifex Regium decus Polono reſtituit, ea lege, vt viciſſim ille vectigal intermiſſum quotannis Pontifici penderet. Denarium S. Petri, in hunc diem Poloni appellant. Etſi Poloni Locticum multò antè coronatum affirmant, anno nimirum 1320. *Dubrauius lib.* 20.

Albertus Bauarus (cuius ſoror nupta fuit Petro Regi Hungariæ) qui & Bambergenſis, Leopoldi F. Alberto N. Othonis III. pronepos, primus Marchionatus Auſtriæ titulo & prouincia ab Hungaria reſecta donatus, cùm Henrico II. Cæſari Petrum contra Abam in regnum reducenti ſtrenuam operam nauaſſet, & magnam ſuorum ſtragem paſſus eſſet. *Dubrauius lib.* 7.

Robertus III. Scotorum Rex, Dauidem primogenitum filium ſuum Ducem Rotheſay creauit; & Robertum gubernatorem, comitem Fiſenſem, fratrem ſuum, ducem Albaniæ. Hi primi fuère in Scotia duces, quum antea tanti faſtigij nominibus vſi non fuiſſent. Nec deinceps quenquam ex Scotica gente

tam præcellentis dignitatis nomina ad maiorum virtutes imitandas, nec opes ad probitatem colendam induxere, ſed in omnium penè perniciem ad peſtilentem extulere ambitionem: quo vitio antea minimè laboratum fuit, quum virtute quiſque niti, quam honoribus mallet. *H. Boethius lib. 16.*

Sigiſmundus Imp. Io. Franciſcum Gonzagam, qui Domini tantum titulo Mantuæ præerat, ad Marchionalem dignitatem euexit. *Dubrauius lib. 25.*

Anno Dom. 1525. die 8. Aprilis, Pruſſia, quam fratres Crucigeri Teutonici tenuerant, in principatum ſæcularem hæreditarium conuerſa eſt. Albertus enim Marchio Brandeburgenſis, ordine 44. & vltimus Magiſter Crucigerorum, belli cum Rege Poloniæ pertæſus, difficiléque contra ſtimulum calcitrare videns, Cracouiam veniens, iuramentum Regi Poloniæ Sigiſmundo medio foro Cracouienſi præſtitit, multis Principibus pro eo fideiubentibus, ibique prædictum Albertum Marchionem Brandeburgenſem, poſt iuramentum ſolenniter præſtitum, Sigiſmundus Rex Principem ſecularem, equitémque, vt vocant auratum creauit, terraſque omnes Pruſſiæ certis ſub conditionibus eidem vt feudali clientique & ſubdito ſuo conceſſit, vexillúmque illi ſuum ſub inſigniis Polonicis dedit. *Guagninus in deſcript. Pruſſiæ.*

Senatu.

Aureliano occiſo, inter Senatum ac exercitum gratum ſurrexit nouumque certamen. Licet enim poſt conditam Vrbem defunctis regibus Interregnum fieret, tamen pluribus iam ſeculis illud erat abolitum. Sex totis igitur menſibus vterque ordo certauit, dum bonus quæritur Imperator. Tanta fuit inter eos concordia ac tranquillitas. Nullum enim habuit exercitus principem, qui Aureliano, quem occiderant, poſſet conferri: idcirco de eligendo Imperatore ad Senatum retulit. Senatus eandem electionem in exercitum reiecit: quòd milites ſciret ægrè eos accipere Imperatores, ob plurium animorum inconſtantiam, quos Senatus elegiſſet. Tandem Senatus, cùm diu eſſet ita certatum magno temporis interuallo, permittentibus militibus, P. Annium Tacitum, virum egregium, & Reipub. commodum, Imperatorem elegit, & Auguſtum appellauit, multiſque acclamantibus eum vel inuitum imperium aſſumere coëgit. Tunc primùm Reſpub. velut longo poſtliminio reducta, ſuo iure ac iudicio vſa eſt. Nec Senatus ob id diſſimulauit ſuum gaudium: quum iam in antiquum ſtatum Remp. reſtitutam arbitraretur. Quin de ea ſibi principes creandi poteſtate ab exercitu reddita, ſupplicationes decreuit, hecatomben vouit, & publicè ac priuatim litteras dedit ſuis & externis. *Sab. lib. 7. En. 7. & Cuſp.*

Militibus.

A Vitellius legatus in inferiorem Germaniam à Galba miſſus, à Fabio Valente Imperator ſalutatus, aſſenſit voluntati militum, qui eum & Germanicum dixere, quod ab vniuerſis delatum cupidè recepit, nam Cæſaris nomen recipere noluit, ſi Plutarcho credimus: ſi Suetonio, in perpetuum recuſauit: Auguſti verò nomen diſtulit. Ab vniuerſis militibus in Colonia Agrippinenſi per celeberrimos vicos circumlatus, Imperatorque acclamatus ab vtriuſque Germaniæ legionibus, conſternatiſque, quòd eius caminus incendio flagraret: Bono, inquit, animo eſtote, nobis hæc flamma illuxit. Paulò poſt cùm annunciata eſſet Galbæ cædes, in Othonem verſus, ad Bebriacum victor, imperio potitus eſt. *Cuſp. ex Suet.*

Probus, Ægypto & Orientis maxima parte in Aureliani poteſtatem redacta, Tacito defuncto, & Floriano imperium vi arripiente, ab Orientali exercitu Imperator eſt electus, quòd à Tribunis, vt fit in concione ſæpiùs iteratur, Principem eſſe diligendum, fortem, ſanctum, verecundum, probum atque clementem, ne iterum Senatus Principem daret. Tum acclamationes ſubſequutæ ab omnibus. Probe Auguſte, Dij te ſeruent. Moxque Imperator appellatus, & pallio purpureo de more ornatus eſt, etſi reluctaretur, & inuitus traheretur. Senatus militum electionem approbauit, pulcherrima acclamatione, & ſpecioſiſſimis laudibus & titulis, Francici, Gothici, Sarmatici, Parthici: adiutum nomen Cæſareum, nomen Auguſtum, additum proconſulare imperium, Patris patriæ nomen, cum pontificatu maximo, Ius tertiæ relationis, & Tribunitia poteſtas. Sed & reliqui milites audientes Probum (verè Probum, vt Epitaphium eius habuit) imperare, Florianum interemerunt. *Cuſp.*

Tradit *Vopiſcus*, cùm in ægritudinem incidiſſet Claudius II. Imper. priuſquam decederet, conuocatis ducibus, tribunis, & præfectis, fuiſſe concionatum de eligendo Imperatore, & longa orationis ſerie Aurelianum probauiſſe: Senatum verò nunciata Claudij morte, eius fratrem Quintilium, Italici præſidij ducem, Cæſarem Auguſtum appellaſſe. Exercitus interea Aurelianum Imperatorem elegit. Poſtquam nuncius ad vrbem peruenit, illius conatibus ſe imparem cùm videret Quintilius, maléque expertus concione militum voluntatem, qui omnes fauebant partibus Aureliani, venas ſoluit, & paulò pòſt deceſſit, decima-ſeptima die Imperij. *Cuſp.*

Maximus legatus Conſtantini, Britanniam, pulſo Octauio Rege Romanis vindicauit, Scotos Albione expulit. A militibus Imperator dictus, ſeptemdecim exinde annos tenuit Albionem: contigitque ei, quod nulli alteri, poſt inſulam inhabitatam, vt cunctæ Albionis regiones ipſius parerent Imperio. Heirguſtum Scotorum Regem liberè permiſit regnare, modico tributo imperij nomine populo impoſito, ex agris vltimo in Albionis receſſu ſitis, vt monumentum id eſſet, inſulam totam Romano Imperatori aliquando paruiſſe. *H. Boëthius lib. 7.*

Iulianus Cæſar à Conſtantio Imper. dictus, cùm re benè geſta in Galliis ſæpiùs hoſtes profligaſſet, vltráque Rhenum coëgiſſet, & præter omnium opinionem in ſolo hoſtili præclara multa geſſiſſet, concordi aſſenſu victoris exercitus vocatus eſt Imperator & Auguſtus. Nam mediocritate vitæ atque manſuetudine militibus perquàm gratus acceptúſque erat. Sed quum Auguſti nomen pertinaciſſimè renueret, excito militum tumultu, ſtrictis enſibus coactus eſt cognomen aſſumere Auguſti. In ſcutis itaque peditum leuato acclamatum eſt: Auguſte Iuliane, dij te ſeruent, dij te ſoſpitent. Vt igitur milites quieſcerent, annuit, licet inuitus: adeóque quinos ſingulis aureos, argentique ſingula pondo promiſit. Inde in occulto ſe abdidit, nihil pro Imperio agens, ex quo rumor eſt diſſipatus, ipſum interemptum fuiſſe, magnum, niſi euanuiſſet, tumultum excitaturus. Vocatos inde in concionem omnes blandè appellauit: atque literas inde ad Conſtantium de iis, quæ euenerant, ſcripſit, quibus ſe coactum ad cognomen Auguſti accipiendum narrauit. *Sigonius lib. 6. Imp. occid. ex Ammiano.*

Iouianus Pannonius, occiſo Iuliano Cæſare militibus de eligendo Imp. digladiantibus, tandem ab extremis eligitur, Domeſticorum ordinis primus. Cùm autem violenter à militibus ad Imperium raperetur, recuſabat illis imperare, qui à fide ſua alieni eſſent. Tum milites acri voce veluti ex compoſito ſe quoque Chriſtum colere affirmarunt. Cùm itaque anteſignani Iouianum Imperatorem Auguſtum acclamarent, qui in medio, quique poſtremi erant, opinari Iulianum reuixiſſe, ingenti lætitia efferebantur: credebant enim plerique medicaminibus recreatum. At cùm nouus Imperator purpuratus per caſtra duceretur, primoribus comitantibus, viſúſque homo incuruus, ſtatura procera: in lachrymas effuſi ſunt omnes, auſpicium haud felix præſentis imperij. Ob amorem tamen Iuliani, qui à militibus valde erat obſeruatus, in hunc quoque conſenſerunt omnes, quòd nominis ſimilitudo eſſet, vna tantùm eſſet littera immutata. *Cuſpin.*

Cùm Iouiniani corpus Conſtantinopolim eſſet relatum, vt inter Auguſtorum reliquias conderetur, exercitus Niceam conceſſit, quæ vrbs caput eſt Bithyniæ, vt illic moderatorem grauem & prudentem eligeret principem, qui magnitudines curarum in ſe ſuſciperet. Aberat tunc L. Equitius, qui Illyrico præfuit, vir ingenti animo, quem magna pars militum principem dixit: ſed cùm quibuſdam aſper videretur, & abſens præteritus eſt, & Valentinianus Pannonius, Cibalis ortus, tribunus ſcutariorum, vir magnanimus, & rei militaris peritus, veluti cœleſtis numinis aſſenſu electus eſt Imperator, cùm iam diebus decem Interregnum fuiſſet. *Idem.*

Prædeceſſoribus.

Antoninus Pius Imper. moriturus Remp. M. Antonino Philoſopho & filiam præſentibus præfectis commendauit, iuſſitque in eius cubiculum transferri Fortunam auream, quæ in cubiculo principum poni ſolebat. *Cuſpin.*

Fl. Claudius Galieni morientis ſententia Imp. eſt deſignatus: ad quem Ticini poſitum, per Gallonium Baſilium indumenta regia direxerat. S.P.Q.R. acclamauit. Auguſte Claudi, dij te nobis præſtent: Claudi Auguſte, principem, qualis tu es, ſemper optauimus: Claudi Auguſte, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus ſenator, tu verè princeps: & ſimilia multa acclamata ſunt. Et meritò quidé: amauit enim parentes, fratres, propinquos, malos perſequutus eſt, fures Iudices palam vindicauit, leges optimas dedit. Denique ita ſe in Rep. geſſit, vt eius ſtirpem

pem ad imperium Senatus Principéſque eligerent. Vir ad Bar-
A baros delendos natus: quos ſtatim multis in locis vicit, fudit,
atque cæcidit præliis ac rerum penuria. Sarmatas Getas, Scy-
thas, Quados conſumſit, Daciam recuperauit. *Cuſp.*

Iuſtinus Iunior, iam morbi ſæuitia remittente, vt & peccata
lapſuſque ſuos agnoſceret, & Reip. melius conſuleret, conuo-
cato imperij Senatu, in aperto imperialis aulæ palatio, Tibe-
rium imperatoris corona & penula indutum, Cæſarem deſigna-
uit, alta voce hæc prolocutus: Ne, Tiberi optime, vmbra huius
phantaſiæ ſeu apparatus, & huius veſtis ſplendor te decipiat,
quibus ego miſer deceptus, meæ oblitus conditionis, extremis
pœnis factus ſum obnoxius. Tu quæſo peccata mea corrige: id
quod facies, ſi rectè & benigne Rempublicam adminiſtraue-
ris: nec omnino iſtis (principes & conſiliarios aſtantes de-
monſtrans) parueris. Nam illi ipſi in eas, quas cernis, me con-
iecerunt ærumnas. Poſtremò addidit: Honora, Tiberi, Deum,
& eius Eccleſiam, vt tu quoque ab iis honoreris: ſed & olim
quidem heram & dominam, nunc verò matrem tuam. Qui fa-
cultates habent, retineant: quibus eæ deſunt, eis tribue: vt alios
omnes, ſic teipſum obſerua. Memineris & quis antea fueris, &
B quis hodie factus ſis, & non ſuperbies, non peccabis. Meum
intuere exemplum, qui paulò ante fuerim, & quid nunc ſim.
Pauperes in primis dilige, & eleemoſynis tuis eos iuua. Hæc
finita oratione Epiſcopus pro more preces recitauit: quibus
cùm omnes reſpondiſſent, Amen, Tiberius Cæſar ad pedes Im-
peratoris ſe abiiciens: Si, inquit, volueris, ſum: ſi nolueris, non
ſum. Reſpondit Iuſtinus: Deus qui fecit cœlum & terram,
omnia quæcunque tibi dicere oblitus ſum, in animum tuum
ſubiiciat, téque ſanctiſſimo ſuo timore inſtituat, vt per ipſum
omnia tibi rectè proſperéque eueniant. *Euagr. lib. 5. & Nice-
ph lib. 17. cap. 40.*

Diſpoſitio de regno Romanorum olim non tam fuit in ar-
bitrio eligentium, quàm in ordinatione decedentis. Nam iam
inde à Carolo Magno pater filio reliquit Imperium: niſi quòd
aliquoties propter ignauiam ſuccedentis ſe interpoſuerunt
principes ordinationi. Itidem Ludouicus Lotharium filium
conſortem fecit Imperij. Nondum enim erat legitima electio-
nis forma, quæ in Othonis III. nouiſſimis annis eſt inſtituta.
Crantz lib. 3. Saxonia, cap. 4. & 13.

C Conradus primus Imp. cùm ſupremum diem adeſſe cerne-
ret, conuocatis Germanis proceribus, multis precibus & lacry-
mis, auctor fuit, vt Henricus, Othonis Saxonum ducis filius
(cuius beneficio ipſe ad imperium peruenerat) Auguſtus crea-
retur. Itaque regalia ornamenta, coronam multis vnionibus &
precioſis gemmis nobilem, ſceptrúmque aureum in medium
ferri iuſſit: iiſque manu tactis: Hæredem (inquit) regiæ digni-
tatis & imperij vicarium ſtatuo Henricum Saxoniæ ducem.
Cui vt pareatis, non conſulo modò, ſed oro obſecróque. Proce-
res lacrymis ac dulci perſuaſione moti, eius votis annuerunt:
acceptiſque regis indumentis abierunt. Rege paucis pòſt die-
bus mortuo, ann. Sal. 919. Henricus congregatis Principibus
Germaniæ cum omni Francorum exercitu, Fritſlarij rex deſi-
gnatus, & Auguſtus coram omni populo appellatus fuit. Cùm
vnctio ei offerretur à ſummo Pontifice: Satis (inquit) eſt me
diuina annuente, veſtráque pietate, regem dici, tanto honore
nos indignos arbitramur: ſit penes eos vnctio, qui meliores
D eſſe cupiunt: hac ſumus appellatione contenti. His dictis, ma-
nibus in cœlum eleuatis, Deo ſe commendauit. Vnde ingens à
populo excitatus eſt clamor, Deus te regem cuſtodiat, Deus te
iuuet, tibíque aſſiſtat.

Quum Henricus II. Imper. decumberet moribundus, &
proceribus imperij conſulentibus, quemnam ſucceſſorem di-
gnum imperio iudicaret, ſine longa deliberatione, communi
ſaluti proſpiciens, Conradum Orientalis Franciæ ducem, qui
aliquando militarium ordinum dux ſub eo fuerat, & ſtipendia
honeſtiſſimè meruerat, licet in nulla fuiſſet apud eum aucto-
ritate aut gratia, dignum cenſuit qui imperium moderaretur:
quòd antiqui generis & vetuſtiſſimæ eſſet familiæ, ac egregiæ
libertatis, vtpote qui ſe nunquam alicuius ſubmiſiſſet ſeruitu-
ti. Cæſaris morientis iudicium ſanctum viſum eſt. Mortuo ita-
que Henrico, inter regnum biennio durauit, quòd Electores
principes inter ſe de eligendo rege diſſiderent, & Cuno dux
Francorum vehementiſſimè ambiret, vt rex crearetur. Sed
Aubone Moguntino Archiepiſcopo, & Eberardo Babenber-
genſi præſule Conrado fauentibus, quum Cuno ſuffragium
ſuum Conrado daret ridendo, ratus impoſſibile eſſe vt elige-
retur, cæteris principibus in eius ſuffragium conſentientibus,
omnium voto electus eſt Conradus, & Cuno ſpe ſua fruſtra-
tus eſt. *Sig. lib. 8. reg. Ital.* E

Collegis.

Conſtantius audiens Gallias aſſiduis Germanorum incur-
ſionibus afflictari, quòd putaret, haud ſatis tutum eſſe, ſe Italia
cedere, Iulianum, Galli fratrem, Cæſarem ſibi adiunxit, qui
nuper palliatus ex Græcia venerat, iuuenem bonarum ſtu-
dio literarum, ac Chriſtianæ tum pietatis laude florentem.
Itaque in concione militum Mediolani, Iulianum purpura in-
duit, ac ſecundis clamoribus fauente concione Cæſarem ap-
pellauit, eúmque ſibi laborum, periculorumque adeſſe ſocium
iuſſit: atque ei mox Galliarum tutelam commiſit. Quæ omnia
milites horrendo fragore ſcuta genibus illidentes præter pau-
cos approbanêre. Inde poſt paucos dies ad firmandam fidem
Helenam ſororem illi matrimonio copulauit. *Sigonius lib. 6.
Imp. occid.*

Poſt Ioniniani mortem Valentinianus Tribunus ſcutario-
rum à militibus Nicææ Bithyniæ Imperator eſſe iuſſus, coro-
na & cultu Imperatorio decoratus, Auguſtus appellatus, & in
clypeo militari more circumlatus, omni laudum genere cele-
bratus fuit. Cùm autem exerta manu meditata quædam dicere
vellet, exercitus ex omni parte vociferari cœpit, vt ipſe ſibi F
Imperij conſortem aſciſceret. Quod cùm conſtantius ac propè
pertinacius faceret, Valentinianus veritus, ne ea res grauiorem
aliquem tumultũ excitaret, elata dextera, vt fiduciæ plenus pro-
ximos quoſdam inſolentiùs ſe gerentes increpuit. Atque ita
ſedato clamore, ordinibus omnibus proſequentibus in regiam
eſt progreſſus. Poſt diem tertium Nicæa diſcedens, primores,
quos aduocauerat, ſciſcitatus eſt, quemnam collegam Imperij
oporteret aſſumi. Cui ſilentibus cunctis, Dagalaiphus, equitum
magiſter, liberiùs: Si tuos, inquit, amas, habes fratrem: ſi Rem-
publ. alium quære. Quo ille dicto offenſus, diſſimulato conſilio
Kalen. Martij citatis itineribus Nicomediam prodiit, atque
ibi Valentem fratrem ex Pæonia accitum ſtabulo ſuo cum tri-
bunatus dignitate præfecit. Inde progreſſus Conſtantinopo-
lim, Kalen. Aprilis eundem in ſuburbanum produxit, ac ſum-
mo omnium conſenſu (neque enim refragari audebat quiſ-
quam) Auguſtum declarauit, atque Auguſtali trabea, ac regio
diademate ornatum in eodem vehiculo ſecum reduxit, pote-
ſtatis quidem eiuſdem participem, ſed more apparitoris obe-
dientem. *Ibid. lib. 7.* G

Valentinianus I Imp. anno 367. apud Ambianos adeò peri-
culoſo morbo iactatus eſt, vt quidam illius vitæ diffidentes, oc-
culta de ſucceſſore ſubſtituendo conſilia coquerent, alij Ruſti-
cum Iulianum, memoriæ magiſtrum, alij Seuerum peditum
magiſtrum ſermonibus deſtinantes. Quod vbi ille ex morbo re-
creatus comperit, Gratianum filium nondum puberem, Augu-
ſtali affecit dignitate. Re cum exercitu conſtituta, vt animis
eum promptis acciperent, progreſſus in campum, tribunal aſ-
cendit, & nobilium poteſtatum corona cinctus, puerum dextra
apprehenſum produxit, atque Imperatorem renunciatum ipſis
militibus commendauit. Fecit autem hoc nouo exemplo Va-
lentinianus, quòd fratrem, & filium deſignatos, non Cæſares,
ſed Auguſtos vocarit: neque enim, vt inquit Ammianus, quiſ-
quam ſibi aſciuit pari poteſtate collegam, præter Marcum, qui
verum fratrem adoptiuum ſine diminutione aliqua maieſtatis
Imperatoriæ ſibi conſtituit ſocium. *Ibid.*

H Gratianus Imp. cæſo à Gothis Valente Auguſto, cù videret
rempubl. innumerabilibus malis ægram, ac potius exanima-
tam iacere, barbaris nationibus Romanis prouinciis aliquando
tandem velut inundatione aliqua ſuperfuſis: cúmque ſe bello
Germaniæ in Gallia irretitum reuocari, fratrem Valentinia-
num II. vix XIII. an. natum, propter ætatem ad nullum adhuc
militare munus idoneum eſſe animaduerteret, quòd ſuis care-
ret (præſtantiſſimos enim duces Gothica tempeſtas abſumſe-
rat) alienum, cui Orientem committeret, ſibi adſciuit, Theo-
doſium ſcilicet, virum bello pacéque præſtantem, & multis re-
bus fortiter proſperéque geſtis inſignem, verùm factione pau-
corum in Hiſpania tum, vnde genus trahebat, tanquam in exi-
lio voluntario, commorantem. Eum inde euocatum orienti
primùm præfecit, mox etiam Auguſti nomine inſigniuit. *Sigon.
lib. 8. Imp. occid.*

Iuſtinus Auguſtus finem ſibi vitæ imminere ex lethali mor-
bo intelligens, Iuſtinianum, ſororis filium, egregium animo
atque virtute iuuenem, Imperij ſibi conſortem aſciuit, & vita
cedens Imperatorem reliquit. *Sigon lib. 17. Imp. occid.*

Ludouicus, Vladiſlai Hungariæ & Boëmiæ regis F. infans,

patri

patri regni conſors additus fuit, quandoquidem dolor ex obitu A Annæ vxoris, puerperæ conceptus, aliter mitigari nequibat. Fuitque Ludouicus a Boëmis & Morauis, etiam inuitis Hungaris, in Alba regali, Hungariæ rex, iuxta patrem inuſitato exemplo deſignatus. Biennio dehinc pòſt, in Boëmia Pragæ coronatus. *Dubrauius lib.31.*

Parentibus.

Carolus Magnus amiſſis Pipino rege Italiæ & Carolo filiis, cùm ſe affecta iam ætate, & parùm agendis rebus idonea cerneret, vt honeſtis imperandi laboribus oportunos ſibi ſocios compararet, ac ſimul imminentibus domeſticorum diſſidiorum incommodis obuiam iret, quintodecimo Kalendas Decembris, ann.814. Aquiſgrani Ludouicum filium ex Aquitania euocauit, atque ipſum præſentem conſortem Imperij, Bernardum verò nepotem abſentem regem Italiæ declarauit. Res agebatur in templo D. Virginis ab eo conſtructo, circumſtantibus regnorum fermè omnium profanis, ſacratiſque proceribus, & corona aurea ſuper aram maximam erat de induſtria collocata. Itaque audientibus atque approbantibus omnibus ad Ludouicum verſus: Accede, inquit, Ludouice, & coronam capiti tuo non dignitatis ſolùm ornamento, ſed regnis etiam noſtris, & reipublicæ Chriſtianæ præſidio lætus impone: ac mecum B vnà Imperium auſpicatis poſthac conſiliis moderare. Paruit voluntati patris filius, & corona accepta ſimul principes apud ſe ſacramenta dicere iuſſit. Id deinde inſtitutum poſteri Reges tenuerunt, vt viuentes filios alios ſibi ſocios Imperij cooptarent, alios regnorum hæredes relinquerent. Ex quo opes Francorum, quę regnante Carolo maximę ampliſſimæque fuerunt, demùm propè cum ingenti Franciſci nominis gloria ad nihilum reciderunt. *Sigon.lib.4.regni Ital.*

Henricus I. Cæſar morbo grauatus, conuocatus proceribus deſignauit Othonem filium regem, cæteris prædia cum theſauris diſtribuens. *Cranzius lib.3.Saxoniæ, cap.13.*

Fridericus II. filium ſuum Henricum, decennem puerum, regem Germaniæ declarauit Francofordiæ: id ratum habuêre principes electores. Idem ante illum fecerat Fridericus I. de Henrico VI. filio poſt ſe imperante: fecit idem Henricus IV. primùm de Conrado filio, inde (vbi iſte diſplicuit, deficiens à paterna improbitate) Henricum V. alium filium regem declarauit: qui etiam viuentem patrem depulit Imperio. C Hoc exemplum ætate noſtra ſequutus Fridericus III. in Maximiliano filio, magis (vt ferunt) fieri paſſus eſt à principibus electoribus quàm faceret. *Cranz.lib.7.Saxoniæ, cap.38.*

Ruſticis.

Memoratu digna res eſt, qua Carinthij ducem ſibi creant cæremonia, ipſi Archiducem vocant. Eſt patens vallis ad Vitum oppidum, durant in vaſta planicie dirutæ vrbis veſtigia adhuc viſenda, nomen loci aboleuit vetuſtas, nec procul hinc eſt marmoreus lapis in patentibus pratis erectus. Hunc, quum dux creandus eſt, ruſticus hæreditario iure occupat: ad dextram bouem habens fœtam, nigri coloris, ad læuam equa illi ſiſtitur ſtrigoſa macieque inſigni: frequens circà populus, agreſtiumque turba ingens. Dux inde futurus ex aduerſo mouet, purpuratorum multitudine ſeptus: præcedunt principatus ſigna, omneſque in toto comitatu egregiè culti, præter futurum ducem. Is agreſti habitu pileo tectus, calceos & paſtoralem baculum gerens, paſtorem agit magis quàm principem. Hunc venientem intuitus, qui lapidem obtinuit, Illyrica voce (ſunt enim D Carinthiani Illyrij genere) Quis hic eſt, exclamat, qui tam ſuperbè incedit? Reſpondet circumfuſa multitudo, Principem regionis aduentare. Tum ille, iuſtúſne iudex? ſalutem patriæ quærens? liberæ conditionis? dignúſne honore eſt? Chriſtianæ fidei cultor, auctor? Reclamatur: Eſt quidem, & erit. Rurſus idem: Quæro quo me iure hac à ſede dimouebit? Ait Comes Goritiæ, ducalis aulæ magiſter, Sexaginta denariis hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erunt (ad bouem & equam intendens) veſtimenta quæ dux exuet, habebis, eris tu cum tota domo liber. Quibus dictis ruſticus malam percutit, alapa leuiter incuſſa, iubétque ſimul æquum iudicem eſſe, præmióque inde abducto loco cedit. Tum lapidem dux occupat, nudum gladium vibrans, populum affatur, pollicetur ſe æquum iudicem futurum: ferunt & equam agreſti pileo delatam potare, in futuræ ſobrietatis argumentum: inde operari ſacris in ſacello D. Mariæ vicino. Quibus peractis humili veſte depoſita, paludamenta induit, ſplendidéque conuiuatur cum proceribus: poſtremò in apertum egreſſus, pro tribunali ſedens ius dicit populo. Fama eſt anno Sal. DCCXC. imperante Carolo Magno, ducem gentis Ingonem nomine, ingens conuiuium prouincialibus præparaſſe, & agreſtibus quidem ad conſpectum ſuum E intromiſſis, in vaſis aureis atque argenteis, nobilibus verò ac magiſtratibus procul ab oculis collocatis, fictilibus miniſtrari iuſſiſſe. Interrogatum, cur ita faceret? reſpondiſſe, non tam mundos eſſe, qui vrbes & alta palatia, quàm qui agros & humiles caſas colerent. Ruſticis, qui Chriſti euangelium accepiſſent, baptiſmatis vnda purificatis, candidas & nitidas eſſe animas: nobilibus ac potentibus, qui ſpurcitias idolorum ſequerentur, ſordidas ac nigerrimas. Se ergo pro animarum qualitate inſtruxiſſe conuiuium. Caſtigati ea re nobiles, breui tempore ſub Vergilio & Annone Iuuauienſibus Epiſcopis Chriſti fidem accepêre. Hinc honos inueſtiendi principis ruſticis datur. *Sab. l.3.En.10.ex Aen.Syl.c.20. Europa.*

Equis.

Darius Hiſtaſpis F. hinnitu equi regnum Perſarum meruit. *Herodotus.*

Libuſſa, Croci Ducis ſecundi Boëmorum filia, à patris morte regno ſuſcepto, eóque iuſtiſſimè adminiſtrato, tandem pertæſis Boëmis fœminæ imperium, eóque maximè, quod in iudicio F pauperem à nobili homine oppreſſum vindicaſſet, illis conſilium dedit, vt equum, quo vehi ſolebat, ſtratum in libero campo ſoluerent, & apud quemcunque curſu ſubſiſteret, illum ſe pro marito, ipſos pro rege habituros, id ſe (erat enim fatidica) certo ſcire, regem futurum Deorum nomine, qui ſuper ferrea menſa comederet. Parent illi: Equus decem millia paſſuum liberè percurrit: tandem ad Bielum fl. coram Primiſlao ruſtico conſtitit. Boëmi eum ducem ſalutant. Primiſlaus ſolutis bobus (quos in aërem ſublatos è conſpectu abiiſſe fabulantur) & ſtimulo humi defixo (qui mox fronduit, & tres corylii ramos emiſit, quorum duo ſtatim aruerunt, tertius in arborem proceram excreuit. Vates interpretabantur, tres illum filios ſuſcepturum, quorum duo morte immatura eſſent perituri, tertium nobilem editurum ſobolem. Quòd ſi agrum totum ante vocationem arauiſſet, ſtirpem eius perpetuò fuiſſe regnaturam) interſoque vomere cibum ſumſit. Tum tandem Boëmi confirmati ſunt, in menſa ferrea comedentem regem videntes. Equum inde conſcendit, calceis indutus ligneis è quercu: quos in arce G Viſſegradenſi ſeruari, & poſteris oſtendi voluit, vt recordati ruſticum generis auctorem fuiſſe, ab omni inſolentia ſibi temperarent. Seruati diu calcei, vt multis ſeculis in pompa coronationis à ſacerdotibus Viſſegradenſibus, regibus prælati. Ducta inde Libuſſa in matrimonium, Pragam vrbem muro cinxit, leges condidit, vxoris ſapientia clarus. Qua mortua, ſolus imperio potitus, à Valaſca virgine grauia bella ſuſtinuit. Illius certè villæ incolæ, in qua hæc geſta narrantur, liberi ſunt, nec tributum aliud quàm modium nucum quotannis Regi pendunt. *Æn. Sylu.in hiſt.Boem.*

QVOMODO. VIDELICET.

Armis.

☞ *Sub loca Opulentiæ, Regnorum occupatorum exempla congeſſimus. Hic eam, quæ poſſeſſioni iuncta eſt, dignitatem conſideramus.*

Regnum Longobardorum in Italia (quam Galliam veteres Itali dixêre Ciſalpinam) conſtitutum. Danorum gloria eſt, Scania egreſſorum: Gothorum autem decus, ſubegiſſe Italiam, vaſtaſſe vrbem Romam, diu regnum in Italia, diu in Galliis & Hiſpaniis tenuiſſe. Nouergi vero proprium ſibi vendicarunt, H maritima Franciæ de ſuo nomine dixiſſe Normanniam: inde in mediterranea in Italiam vſque penetraſſe, ac in Apulia Calabriáque primò ducatum, & in Sicilia comitatum, poſtea nobile regnum in vtraque Sicilia (quod in hunc vſque diem durat) fundaſſe. *Cranz. lib.1. Daniæ.*

Hortatu.

Procopio Siculo, Iulianus, dum Carus Euphratem eſſet tranſgreſſus, & Lunæ ſacra faceret, ante aras fertur paludamentum purpureum tradidiſſe, remotis arbitris: mandaſſéque arriperet fidentius principatum, ſi apud Parthos ipſe interiret. Itaque mortuo Iuliano, corpus eius Tharſum vſque produxit, & tumulo dedit. Inde abiit, & nuſquam niſi ex improuiſo viſus, Conſtantinopoli purpuram aſſumſit à Valente Imp. tandem victus. *Cuſpin.*

Conſilio.

Cùm Romæ interregna crebra eſſent, quod ciues largitione Cæſaris corrumperentur, & plures iam pertinaciùs Dictatoris mentioné inferrent: veritus Cato, ne id exprimerent, deliberauit legitimum aliquem magiſtratum Cn. Pompeio permittere,

quo

quo eum ab immodico illo & tyrannico deflecteret. Ac Bibulus, Pompeij inimicus, in Senatu princeps pro ſententia dixit, Pompeium ſolum conſulem deſignandum. Aut enim exemptum iri remp. præſenti confuſione, aut optimò ſeruituram. Quæ noua cùm viderentur propter auctorem, exſurrexit Cato, præbuitque expectationem, quaſi oppugnaturus eſſet eam ſententiam. Facto ſilentio, propoſitam ſententiam ait non fuiſſe Septimum dicturum, ſed pronunciatam ab alio cenſere ſequendam, quemlibet magiſtratum præſtare inter regno, & Pompeio arbitrari ſe, neminem in tantis procellis meliùs imperaturum. In eam ſententententiam pedibus eſt itum, & ſenatuſconſultum factum, vt Pompeius conſul deſignaretur, & ſolus magiſtratum gereret: qui ſi collegam deſideraret, allegeret, ſed non ante duos menſes, quem probaſſet. Ita creatus & renunciatus per Sulpitium interregem, conſul benignè Catonem appellauit, magnáſque gratias dixit ſe agere, atque orauit eum, vt priuatim conſilio ſibi adeſſet. Cato verò nihil ait eſſe, quod Pompeius ſibi gratias ageret: neque enim illius cauſa ſe eam ſententiam, ſed reipubl. promiſiſſe. Conſilium ſuum ei ſeorſum non defuturum, ſi peteret: ſi non peteret, publicè ſe, quod videretur, dicturum. *Plut. in Pompeio.*

Ludouico IV. Arnulphi filio, Auguſto è medio ſine ſobole ſublato, Imperij nomen à ſtirpe Magni Caroli ad nouam virtutem nobilitatémque delatum eſt. Nam vniuerſus Francorum ac Saxonum populus, Germanorúmque procerum concurſus, ad Othonem Saxoniæ ducem fiebat, eò quòd rebus geſtis, ſumma prudentia & ſanguine eſſet nobiliſſimus, eumque Auguſtum ſalutabant. Sed cùm is ſenecta inualidus eſſet, excuſatione ætatis vſus, Conradum Franconiæ ducem, Conradi F. opibus, robore animi ac corporis inſignem, vt eligerent ſuaſit, quòd dignus eſſet, qui Imperij habenas tractaret. Ergo auctore Othone Conradus Auguſtus deſignatus eſt, & Rex iunctus, licet ſumma rerum penes Othonem eſſet. *Cuſpin.*

Clamore.

Apud Spartanos electio tum aliorum, tum præſertim Senatorum agebatur ad hunc modum. Concione aduocata delecti viri includebantur propinqua domo, hi neminem videbant, neque ipſi conſpecti, ſtrepitum tantùm exaudiebant concionis: competitorum ſinguli introducebantur per ſortem, tacitique per concionem tranſibant. Concluſi illi, tabulas habebant, in quas referebant ſigillatim plauſus magnitudinem: neſcij cui facta eſſet, tantùm primùm eſſe, vel ſecundum, cui tertium, aut quotus quiſque fuiſſet, introductus, cui eſſet plurimus & maximus factus, hunc renunciabant. *Plut. in Lycurgo.*

Electione, Suffragio.

Athenis ſortiebantur, qui Senatores aut magiſtratus fieri cupiebant. Deinde, poſt vnumquemque eorum, cui ſors obuenerat, ſortiebatur alius: vt ſi prior ille vel improbatus vel mortuus eſſet, eius ipſe loco vel in Senatum legeretur, vel magiſtratu potiretur. *Suidas in voce* ἐπιλαχών.

Mortuo Romulo, inter Romanos & Sabinos contentio & certamen non erat pro viro ſolùm, verùm etiam vtro ex genere Rex ſumendus eſſet. Etenim qui cùm Romulo primi vrbem condidêre, indignum ducebant, Sabinos, qui ad vrbis agrique portionem admiſſi eſſent, iis imperare, à quibus regnum ſuſcepiſſent. Sabinis quoque ratio quædam erat haud abſurda, quoniam Tatio Rege ipſorum mortuo, nulla in Romulum ſeditione ſint vſi, ſed eum ſolum imperare permiſerint: dignum itaque eſſe ſuæ rurſum gentis principem creari. Neque enim inferiores ſe ad eos acceſſiſſe, ſed adiectione ſua illos quoque multitudine roboraſſe, ac ſecum ad ciuitatis dignitatem & amplitudinem promouiſſe. Sed patres conſentientes, vt altera ex altera Regem declararet, voluerunt; ſic enim quieſcere contentionem poſſe: & qui declaratus eſſet, æqualem vtriſque fore exiſtimabant. Nam & alteros, qui ſe elegiſſent, amaturum: alteris autem, vt cognatis, beneuolum futurum. Cùm permitterent veteribus Romanis Sabini lectionem, maluerunt ipſi regnum Sabino deferre, quàm accipere Regem ex illorum ſuffragiis Romanum. Ita re inter ſe deliberata, ex Sabinis, creârunt Numam Pompilium, virum, qui Romam non commigrauerat: verùm adeò erat inclyta apud omnes illius virtus, vt audito eius nomine, maiore plauſu eum Sabini, quàm illi, qui detulerant regnum, acciperent. Vbi renunciauerunt in concione, quem dixiſſent Regem: primores vtriuſque factionis ad eum oratum, vt ad regnum ſuſcipiendum veniret, pariter miſerunt. *Plut. in Numa.*

C. Gracchus intendit animum ad Tribunatum plebis petendum, vniuerſa eum pariter impugnante nobilitate. Cæterùm tantus cœtus in vrbem influxit ex Italia, ſuffragatáque eius petitioni eſt, multos vt diuerſoria defecerint, ex tectiſque & faſtigiis ædificiorum, non capiente tantam multitudinem campo, voces eorum reſonarent. Tantum tamen expreſſerunt populo principes, & ſpei detraxerunt Caij: quòd non pro expectatione ſua primus, ſed renunciatus fuerit quartus. At inito magiſtratu, mox omnium fuit primus, quòd tum facundia, vt nemo alius, polleret, tum quia calamitas amplum liberè dicendi campum ſuppeditabat, fratrem ſuum Tiberium deploranti. *Plut. in Tiberio.*

P. Scipioni Aphricano iuſſus populus inire ſuffragium, omnis militaris ordo, omnéſque centuriæ & tribus, ad vnum, imperium in Hiſpaniam detulêre. *Alex. lib. 4. cap. 3.*

Mortuo Lothario Imper. ann. 1137. plerique principum in Conradum, qui paulò ante cum Lothario decertarat, animo propendebant. Itaque veriti, ne ſi generalibus res comitiis committeretur, Henricus Bauariæ ac Saxoniæ dux, Lotharij gener, qui Imperatoria apud ſe inſignia obtinebat, gratia præualeret, Confluentiæ conuenerunt, atque ipſum Theoduino Pontificio legato probante Regem declarauerunt: inde Aquas profecti, per eundem etiam conſecrarunt. Controuerſia inde ab Henrico de iure comitiorum illata, ipſum dum vixit, eximiè fatigauit, cauſámque attulit, cur ad coronam à Pontifice accipiendam non venerit. Saxones, & Henricus, qui concilio Confluentiæ caruerant, Conradum vitio creatum inſimularunt. Quare motus Conradus, conuentum Bambergam ad eam rem cognoſcendam indixit. Cæterùm cum reliqui præſtò fuiſſent, Henricus non affuit. Itaque inſignia reddere die ſancti Petri præſtituta eſt iuſſus. Vbi vero eò venit, promiſſis maximis oneratus reſtituit: verùm eorum, quæ oſtentata fuerant, nihil obtinuit. Itaque indictis inimicitiis iratus abſceſſit. Quamobrem iudicio apud Herbipolim conſtituto principum ſententiis eſt proſcriptus, ac propria ditione nudatus. *Sigon. lib. 11. regni Ital.*

Gregorius V. Pontifex à Romanis, auctore Creſcentio Conſule, pulſus ab Othone III. Imper. reſtitutus, gratitudinis ergo formulam eligendi Imperatoris nouam fecit, qua freti Germani, & bella ciuilia vitarent, & imperium penes ſe retinerent, excluſis peregrinis. Solis licet Germanis (*inquit Blondus lib. 1. Decad. 2.*) qui inde Electores ſunt dicti, principem deligere: qui Cæſar tunc & Romanorum Rex dictus, ſi à Romano Pontifice coronabitur, Imperator Auguſtus appelletur. Innocentij III. Pontificis Epiſtola decentalis profitetur electores principes Germaniæ ius habere creandi Cæſaris liberum, & Imperij dignitatem non à ſucceſſione pendere, ſed ab electione. Nominarunt Cæſar & Pontifex (vti ſcribit Ptolemæus Lucenſis antiſtes) tres Germaniæ antiſtites Eccleſiaſticos principes, quos Imperij Archicancellarios eſſe voluerunt: Moguntinum ſcilicet, vt rebus Germaniæ: Colonienſem, vt Italiæ: ac Treuirenſem, vt Galliæ præeſſet, ac in iis ſua officia exercerent. His quatuor ſunt additi ſeculares Principes, quia ſua quoque munia Cæſari exhibent, ipſumque Dominum mundi eſſe fatentur: Saxonum dux, veluti Protoſpatharius enſem præfert, ſignificans hunc eſſe fontem iuſtitiæ: Marchio Brandemburgenſis cubiculo præeſt, & vulgò Camerarius nuncupatur: Comes Palatinus Rheni, dapifer: Boëmiæ Rex, pincerna: corporis Cæſarei aurum gerentes. A quibus Rex Romanorum electus, deſignatus Cæſar, ac futurus Imperator dicitur: Penes quos ius ac arbitrium eſt eligendi Regem, ne quis ſibi Imperatoriam dignitatem veluti hæreditariam vendicet, vt olim. *Cromerus lib. 3. de rebus Polonorum*, ait, Boëmiæ Regem ſeptimum à Rodolpho Imperatore adiunctum, qui paribus illorum ſuffragiis controuerſiam dirimeret. *Crantzius verò lib. 4. Saxoniæ, cap. 25.* hoc Carolo IV. tribuit, qui formulam electionis in Bullam auream, quæ hodie extat, redegit, ac ſingula ſignificantius expreſſit. Fertur hæc ordinatio incidiſſe in annum humanæ Redemptionis 1001. quæ Gallis plurimùm diſplicuit, qui eam graui animo pertulerunt. Verùm quia Regium ſtemma Caroli Magni iam defecerat in Ludouico Lothari filio, Regia dignitate in Hugonem Capetum translata, contendere cum Germanis operæpretium non fuit. *Cuſpinianus. & Plat.* Sub Henrico, poſt Othonem, ad imperium aſſumpto, primùm inſtitutum fuit; vt in poſterum non per ſanguinis ſucceſſionem deccerneretur Imperium: ſed proceres

quidam

quidam in Germania principes, vnà cum quibuſdam Pannoniæ principibus (vt Palmerius auctor eſt) eligendi Imperatoris poteſtatem haberent. *Benſin. lib. 10. Decad. 1.* A

Circa annum Chriſti 1178. creati IIII viri, qui XL. viros elegêre, quorum ſuffragiis Venetorum princeps creatus eſt Aureus Maſtropetrus. *Sabell. lib. 8. Dec. 1.* Marinus Mauroçenus nono, vt quidam tradunt, electionis genere Iacobo Tepulo ſurrogatus fuit anno 1248. Creandi ducis ratio ad eam diem ſeruata fuit omnino ſimplex, & quæ (ſi viri illi, qui ea tempeſtate fuerunt, non omnino ambitione caruiſſent) facilè peccandi cuiuis occaſionem præbuiſſet. Quæ deinceps ſecuta eſt, veteri illa longè cautior: & quò cautior, eò magis diuerſa. Namque omnium primùm, quum nouus dux creandus eſt, priuſquam ordo vllus lectorum ſorte ducatur, quinque viri ad hoc ipſum creati, futuro duci leges publico nomine præſcribunt, quę tum ex illius dignitate, tum vel maximè è republica eſſe credantur: eas ſupremum concilium ſciat, neceſſe eſt: & quas ſciuerit, probet. Si igitur probauerit, tum iis patricij ordinis comitia indicuntur, qui trigeſimum annum vitæ attigerint. Hic tot minutiſſimæ pilæ in vrnam coniiciuntur, quot intra curiæ parietes cenſa fuerint nobilium capita. His triginta aureæ B temere miſcentur: ita dico, vt omnes vnà mixtæ ciuium numero reſpondeant, ne plures pauciorésve, quàm ab initio cenſi fuerint, reperiantur. Mox ordine citati ſinguli ſingulas educunt: atque ij, qui auream ſortiti ſunt, in proximum conclaue deducuntur: & hæc prima triginta pilarum ſortitio nominatur. Hîc rurſus pro numero eorum, qui ſorte ducti fuerant, triginta pilæ, in quibus nouem aureæ ſunt in vnam coniiciuntur: atque nouem illi, qui aureas eduxerint, quadraginta viros ſuffragio legunt: quò fit, vt hi primæ lectionis lectores dicantur. Quadraginta illi ſuffragio creati, totidem pilis, in quibus duodecim aureæ miſcentur, in vrnam coniectis in ſortes recidunt: ex hoc numero duodecim illi, qui remanſerint, ſecundi lectores nominantur. Ab his quinque & viginti creãtur viri. Hi nouem aureas pilas, reliquas pro numero albas in ſortem coniectas educunt. Nouem illi, qui aureas ſorte duxerunt, quinque & quadraginta viros ſuffragio legunt. Qui ad ſortes reuocati, vndecim aureas ex omni numero educunt: quas qui eduxerint, ij demùm vnum & quadraginta viros creant, C qui ducem ſummúmque vrbis magiſtratum legunt. Hi in ea parte curiæ claudi ſolent, vbi penè quotidie Senatus habetur. Tum ibi ſub primum ingreſſum tres ex omni numero, qui annis & auctoritate præſtare credantur, totius collegij principes creantur, quos ipſi inter ſe Priores appellant. Inde aliquanto digniore his loco quàm reliquis conſtituto, diuiditur ipſum conclaue quadrifariam, vt ſint loca, vnde nominatim ſuffragatori citentur: qua parte eſſe velit, fas eſt vnicuique optare. Ex qualibet igitur illarum partium (nam ita haud multum refert) vocati ad conſpectum illorum trium ſuffragatum veniũt: ſinguli complicatas ſchedulas habentes, in quibus nominatim exprimunt, quem ducem velint creatum iri: eas in vnum coniiciunt locum. Vbi verò omnes retrò abiêre, ſcribæ duo, qui ſenioribus illis aſſiſtunt, ipſis ſpectantibus perſpiciunt, quot numero quique ſuffragati ſint. Tum illorum nomina, quibus ſuffragia quæſita ſint, in pileum demiſſa ſorte educuntur: & vt quoto quiſque loco fuerit eductus, ita ordine cum ſuis ſuffragiis notatur. Sed hæc ipſa ſuffragia non tam conferunt ad ducis creationem, quàm ad diſpoſitionem animorum percipiendam. Redactis itaque in ordinem nominibus, & rurſus in D vnum coniectis: tum pro eo, cuius nomen primò fuerat ſorte eductum, ſuffragia citantur: ipſe interim in proximum penetrale cogitur abire. Verùm priuſquam illa ineantur, quæritur ab iis, qui adſunt, an quiſquam ſit illi, pro quo citentur ad ſuffragium, aliquid obiecturus: fitque poteſtas omnibus liberè, quid de eo ſentiant, loquendi. Tum ſi quis eſt, qui aliquid ei obiiciendum putet, in medium procedit, omnia dicit, quibus ille indignus videri poſſit, cui ampliſſima vrbis dignitas deferatur. Hic quaſi reus ex penetrali in conſpectum productus, iubetur ea diluere, ſi poteſt, quæ obiecta ſint: atque vbi id fecit, in priſtinum conclaue reducitur. Hinc rurſus quæritur. An ſit quis in ea, quæ ille dixerit, denuò aliquid dicturus, atque ita quotiens obiectum fuerit aliquid, ſit ei diluendi poteſtas: ſed vna, ad ſummum duabus actionibus, rem ipſam tranſigi ſolere accepimus. Poſt nouiſſimam igitur purgationem pro eo vocata ſuffragia ineuntur: atque in duos calices, aſſenſus & negationis indices, pilas certis characteribus notatas, ne qua fraus ineſſe poſſit, demittunt: numerantúrque diligenter ſuffragatoriæ pilæ, quæ ſi quinque & E viginti numero fuerint, ille, pro quo ſunt vocata ſuffragia, declaratur princeps: ſic pauciores, pro eo citantur, cuius nomen ſecundo loco fuerat ſorte eductum. In hunc quoque, ac deinde in reliquos, fas eſt cuique ea quæ ſentiat, dicere: atque rurſus illi ſit obiecta refellendi poteſtas. Is quoque ſi ſuffragiorum numerus quadrauerit, princeps erit: ſi minus, ad tertium veniatur neceſſe eſt: ſic deinde ad quartum & reliquos in orbem. Rarò euenit, vt ad priſtinum hoc ſcrutinium non Ducis creatio ſequatur: quæ ſi fortè non ſecuta fuerit, antiquatis prioribus ſuffragiis rurſus noua pro iis, qui in conclaui ſunt, inire incipiunt: idque toties fit, quoad noua principis contingat declaratio. Hoc electionis genere primum omnium Maurocenum creatum reperio. *Sab. lib. 9. Decad. 1. de Magiſt. Venetorum.*

Captis Hieroſolymis, Latinis ducibus antiquiſſima omnis cura fuit, vt Rex Hieroſolymorum fortis piúſque eligeretur. Difficile erat virtutis nobilitatiſque ac meritorum iudicium delectúſque. Regnum in medio poſitum: omnes peræquè ſummo nomine digni, maximo omnes animo. Nullum diſcrimen, F cur alij aliis anteponantur. Nulla in ſancta ciuitate ambitio, nulla prehenſatio, nulla largitio. Ad Robertum Normannorum ducem vltrò regnum delatum. Cæterùm qui Gulielmus frater Angliæ Rex ſine liberis deceſſiſſe ferebatur, domum reuerti maluit. Etſi interea Henricus frater natu minor, diſſipato rumore, Robertum Sacram terram patriæ prætuliſſe, ſolium inuaſit, adeóque Robertus vtróque regno caruit. Hieroſolymis verò rurſus coacto concilio, Godofredus Bononienſis (vulgò Bolionius) dux Sanctæ terræ Rex deſignatur. Is non armis tantùm, ſed & conſilio & religione ingens erat. Franci eum obſeruabant, quod in Francia natus eſſet, patre in regia gratioſiſſimo, patruo Pontifice Pariſiorum, eodem in ampliſſimo magiſtratu. Germani ſuum docebant, quòd ſub Auguſtorum ſignis meruiſſet. Itali colebant, quòd magnus eius auunculus Stephanus primùm antiſtes Caſſinatis templi cœnobiique, deinde Pontifex maximus priſca ſanctitate ſediſſet, octauo quidem menſe ſedis ſuæ defunctus, ſed ingenti gloria, quod Eccleſiam Mediolanenſem ad officium reuocaſſet, ducenteſimo anno, ex quo ab Romana defeciſſet: & in Italia Godofredus militauerat auſpiciis Cæſarum, ſecunda virtutis G modeſtiæque ac clementiæ fama. Proinde trilinguis, ac veluti triplici patria, ſacro bello cunctorum animos in ſe vertens, eos inter ſe quoque deuinciebat, alioqui ſolitos auaritiæ verborum dictorúmque, vt inter diſſonas moribus oréque gentes aſſolet, decertare. Non deerant Hieroſolymis, qui regnum darent: deerant, qui regnum acciperent, gererentque. Negauit Bononienſis, ſe in ea vrbe auream coronam ſumpturum, vbi Dominus Deuſque ſpineam geſtaſſet. Regia poteſtas ſine Regio nomine inſigníque ei credita. Adiutorem depopoſcit Tancredum ſummum in bello ducem: eique attribuit Tiberiadem, ac vniuerſum Galilææ principatum. *Æmilius lib. 4.*

Anno Sal. 1201. cum Latini LXIIX. diebus Conſtantinopolim expugnatam cepiſſent, pulſo Murziphlo tyranno, ita conuenerant Franciæ proceres cùm Venetis, vt Flandrenſis exercitus, & Dini Pauli Comitis, quinos darent viros, totidem Marchionis Montisferratenſis, & Allobrogum duci exercitus, Veneti quoque quinos, quibus Imperatoris & patriarchæ Conſtantinopolitani eligendi poteſtas plenè conceſſa eſſet hac conditione, vt ſi Imperator ex Francis crearetur, H Veneti darent antiſtitem, ne penes vnam gentem vtræque eſſent dignitates. Balduinus itaque Flandrenſis Comes ex Francis ſumma concordia Imperator, & Thomas Maurocenus ex Venetis antiſtes vrbis deſignantur. Qui ſtatim ad Romanum Pontificem profectus Innocentium III. pro confirmatione obtinenda cum dignitatis ſuæ auctorem effecit; Móxque reuerſus, celeberrimo gentium] conuentu, Balduinum Imperij corona inſigniuit & inunxit: allatis Imperatoriis inſignibus ac ornamentis, quibus auctoritate Apoſtolica coronabatur. *Æmil. lib. 6.*

Mortuo ſine liberis Martino Aragonum & Siciliæ rege, cùm alij Fridericum nothum Martini ex filio nepotem (quem annis eo ipſo die, quo obiit, per Benedictum Pontificem Barcellonæ legitimum iam iure donaturus fuerat, vt liberiùs ſuccedere poſſet) alij Ludouicum, alij FERDINANDVM Caſtellæ Infantem regno dignum iudicarent: comes verò Vrgellenſis armis regnum ſibi vendicaret: delecti ſunt nouem iudices, ex ſingulis prouinciis, Aragonum ſcilicet, Valenti-

nianorum & Catalanorum, terni, qui quò primo ingreſſuri iudicium erant, corpus Domini, inſpectante populo, communiter acceperunt. Deinde continuos triginta dies, præter feriatos, partium aduocatos audierunt, quoties & quamdiu cuique libuit dicere. Libellos, diſputationes, certáque in ſcriptis probationum genera ſeorſum ſingula accipiebant. Reliquam diei partem in conſultando ſoli conſumebant. Poſtea verò quam nihil cuique libitum eſt verborum ac ſcriptorum proferre, concluſi ſunt in oppidi arce, hac lege, vt illinc prodire fas non eſſet, niſi rege declarato. Octauo die, quam ſe concluſerant, qui fuit profeſtus diei, qui celebratur in honorem D. Petri principis Apoſtolorum, menſe Iunio, conuocatis partibus ad ſententiam audiendam, Iudices in loco edito ante valuas templi conſederunt. Tum Vincentius Ferrerius, Prædicatorum ordinis monachus, à cœtu collegarum ſurrexit, ſuggeſtúmque gradibus propoſitum, & ad populos obuerſum conſcendit, atque oratiunculam habuit, qua dignitatem quandam ſententiæ compararet: tùm inſtrumentum, in quo ſcripta erat ſententia aperiens, infantem Caſtellæ Ferdinandum regem declarauit. *Valla lib. 1. Hiſt.*

Vngari ad Mugacium anno 1526. à Turcarum Imper. Solymanno victi, amiſſoque rege Ludouico, Rhacos indixerunt, id eſt, comitiale concilium armatæ multitudinis, cuius auctoritate, acclamationéque ex vetere legis inſtituto, Pannoniæ reges creantur. Eius autem Rhacos is fuit exitus, vt Ioannes Sepuſius Tranſyluaniæ regulus, quum neminem in publico luctu competitorem habiturus videretur, quando nemo vel clariſſimus candidati nomen profiteri auderet, magno omnium applauſu rex appellaretur: præſtoque ei mature adfuit Petrus Perenus, in cuius cuſtodia, vetuſtiſſima ex rudi auro Hungarici regni corona ſeruabatur, qua ſolenni cæremonia legitimi reges coronari ſoliti ſunt. Ea Stephani primi Pannoniæ regis fuiſſe traditur, ſeruaturque in arce Vicegradenſi antiquiſſimorum procerum more per manus tradito ſeruatoque. Atque ita Ioannes ritè coronatus conſecratuſque eſt. *Iouius lib. 18.*

Teutonici magiſtri electio per ſuffragia fit. *Æn. Syl. cap. 19 Europæ, & Sab. lib. 4. Enn. 10.*

Adoptione.

Alexander Seuerus, Heliogabali conſobrinus, mortuo Macrino Cæſar à Senatu dictus. Sed poſt adoptionem ab Heliogabalo iterum Cæſar declaratus, Auguſti nomen recipit addito & Patris patriæ nomine. Mox ius proconſulare, tribunitia poteſtas, & ius quintæ relationis à Senatu vno die ſunt oblata, more antiquorum Imperatorum, ne milites tumultum excitarent. Quæ omnia ob bonos eius mores & vitæ integritatem facta ſunt. *Cuſpin.*

Nerua Imp. M. Vlpium Traianum, virum Hiſpanum, nulla ſibi cognatione iunctum, ob virtutem hominis, in filium adoptauit, & partem imperij aſſignauit, Cæſaremque in curia appellauit, Imperiique & iura & inſignia in Germaniã vſque (cui tunc præerat) tranſmiſit: hunc verſiculum adiiciens:

Telis Phœbe tuis lacrymas vlciſcere noſtras.

Cum eo vixit annis tribus, vt Sextus Aurelius ſcribit, quàm familiariſſimè. *Cuſp.*

Cùm Traianus ſine liberis è vita exceſſiſſet, factione Plotinæ Traiani vxoris, quæ amore flagrabat Adriani, ac conſilio Attiani, qui municeps & Cæſaris procurator erat, cùm vicinus eſſet & potens, declaratus eſt Cæſar Adrianus. Et ob id mors Traiani aliquot dies occultata fuit, vt adoptio procederet, nam viuens Traianus nunquam adoptauit Adrianum. Quæ res deinde ex literis ad Senatum patuit: quandoquidem epiſtolis, non ipſe, ſed Plotina ſubſcripſit: id quod in nullo antè alio fecerat. *Idem.*

Cùm Britannia, Ægyptus, & Mauritania amiſſæ, animos Diocletiani & Maximiani Auguſtorum vrgerent, placuit ambobus, ad confirmandas reip. vires, & bella omnia complectenda, ſibi Cæſares adoptare. Et Diocletianus quidem Galerium Maximinum, virum prope Serdicam vrbem Ripenſis Daciæ natum, Maximianus verò CONSTANTIVM Chlorum in Dardania ex filia Criſpi fratris Claudij nuper Imperatoris progenitum adoptauit, Maxentio filio tum propter ætatem parum probato, tum verò quòd artem vxoris, mariti animum virili prole edita retinere cupientis, ſuppoſitus videretur. Et Diocletianus quidem Galerium in Illyrico, Maximianus Conſtantinum in Italiam accitum pompa, quæ adhiberi in eiuſmodi celeritate ſolebat, adhibita, Cæſarem declarauit, Galerio etiam Diocletianus Valeriani filiam collocauit, à qua pars quędam Pannoniæ nomen traxit: Maximianus verò Conſtantino Theodoram priuignam: atque earum ducendarum cauſa vterque priores vxores dimiſit. Conſtantius etiã, vt fraternæ fidei certum Galerio pignus daret, Conſtantinum filium qui poſtea imperauit, ex Helena vxore ſuſceptum, obſidem dedit, eo nomine, vt prima illo duce rudimenta militiæ poneret: nam xv. tum annos agebat. Cæterùm, vt inquit Ammianus, hi Cæſares ipſis Auguſtis tanquam apparitores obtemperarunt vltrò citroque pro eorum arbitrio commeantes. *Sigonius lib. 1. Imp. occid.*

Iuſtinus Imper. cùm nouem annis imperaſſet, volens ſenectuti ſuæ conſulere, ſororis ſuæ filium Iuſtinianum, iam xxx. annos natum, quarto menſe ante obitum adoptauit, conſortémque imperij fecit, ac ſucceſſorem reliquit imperij: quem priùs conſulem cum Valerio & ducem copiarum, cum libera totius bellicæ rei adminiſtratione, fecerat. Licèt Cabades vel Quadus rex Perſarum, tum literis, tum oratoribus à Iuſtino peteret, filium Coſroën ab eo adoptari. Vnde & orta ſunt à Perſis bella, quæ Procopius latè proſequitur. *Idem.*

Ericus ex Pomeraniæ duce in regem Daniæ, Sueciæ & Nouergiæ, Margaritæ reginæ iam ſeneſcentis adoptione, prouectus eſt. *Crantz. lib. 10. Saxoniæ cap. 26. & lib. 8. Daniæ, cap. 1.*

Coniugio.

Martinum Thracem genere, & militaribus ſtudiis iam inde à primis annis deditum, diuinitùs ac ſingulari Dei conſilio vocari ad Imperij maieſtatem, Imper. Theodoſius iunior, maſcula prole carens, viſione monitus, Pulcheriæ ſorori Auguſtæ iam moriturus aperuit: multáque oſtenta portenderunt. *Euagr. lib. 2. c. 1. Niceph. lib. 14. c. vlt. & l. 15. c. 1.* Theodoſio proinde ex lapſu equi grauiore mortuo, & nondum ſepulto, illicò Pulcheria Auguſta Martiano tribunitio Imperij ſceptra obtulit his conditionibus: ſi priùs daret fidem, quod ſuæ vitæ, poteſtati, ac maximè pudicitiæ minimè inſidiari, ſed hæc omnia ſalua ac integra conſeruare vellet. Mane facto, congregato procerum concilio, & patefacta Theodoſij morte populo, mulier verſuta longiuſcula oratione, illum principem ac Cæſarem tanto imperio dignum fore teſtata eſt, cuius ipſa capiti diadema impoſitura eſſet. Et cùm plures anhelantes illud expectarent ſenis Martiani caput diademate ornauit. Leuatus igitur de more, & purpura indutus, cùm ordinibus ſatis cognitus eſſet, approbatis moribus, dignus viſus eſt principatu, anno Chriſti 453. ſecundùm Palmerium, vel *vt Nicephorus*, 460.

Conſtantinus VII. Imper. ſenex tabe confectus, de ſucceſſore imperij cogitans, virum clarum genere, & illuſtri natum familia è Senatu elegit generum & hæredem, Romanum Argyropolum. Sed huic obſtabat adoptioni, quod ille conſuetudinem cum concubina haberet. Hanc vt ab eo auelleret, hoc commentus eſt Imperator. Iram aſperam & violentam contra illum ſimulat, & lictores, qui illum ad ſupplicium trahant, mittit. Itaque domum violenter ingreſſi noctu, concubinam rapiunt, comam abſcindunt, domo eiciunt. Hæc commentum ignorans, aliud vitæ genus ſponte elegit nigro indumento circumdata Romanus ad regiam ductus, ſupplex Imperatoris genibus aduoluitur. Quam non concedit, niſi vnam è filiabus ſumat vxorem. Iunior natu Imperatoris filia Theodora, audiens concubinam nolentem & inuitam ab eo diuulſam, illius coniugium renuit. Altera ſoror Zoë hunc maritum accepit. Sic Cæſar eſt pronunciatus Romanus Argiropolus. Conſtantinus verò triduo pòſt mortuus, ſeptuagenario maior. *Cuſp.*

Authari rege Longobardorũ, vix dum circumacto à Theodelindæ Bauaræ nuptiis anno, qui ſextus ei ab initio regno fuit, mortuo, tantũ Theodelindæ ſanctitas valuit apud Longobardos, vt regem comitiis creare ſoliti, tunc iure ſuo vltrò ceſſerint, conſenſerintque vt quemcunque ipſa vidua maritũ optione data legeret, is rex ab vniuerſis ſalutaretur. Illa Agilulphum ducem Taurinorum delegit, eumque regem matrimonio fecit: gentémque omnem tandem perpulit, vt Chriſtiani efficerentur. *Æmil. lib. 3.*

Chriſtianis è Terra ſancta Sultanorum Ægyptiorum armis eiectis, Ioannes Brennus Hieroſolymitanus rex Romam venit exul, & ab Honorio III. ſuſceptus, Friderico II. Imp. filiam ex Iole vxore ſuſceptam in matrimonium locauit, eique ius illud donauit dotis nomine, quod ei hæreditario iure in regno Hieroſolymitano competebat. Hinc eſt, quòd omnes Siciliæ Neapolitánique reges, titulum Hieroſolymitani regni verbis,

non etiam armis ſibi vendicant. *Platina. Cranizius lib. 7. Saxonia, cap. 39. & Bolnduu lib. 7. Dec. 2.*

Ioco.

Sub Galieno, cùm omnis conſumptus eſſet pudor, Republica ſubacta & calcata, in cæteris orbis partibus ſurrexerunt alij Imperatores ſiue tyranni: in Illyria autem Regilianus dux militaris, qui contra Sarmatas multa fortiter geſſerat, à Mœſis penè ridicula occaſione Auguſti nomen obtinuit. Nam Valerianus tribunus cùm diceret. Vnde Regiliani nomen deductum putamus? A regno, quidam reſpondit. Tum milites, Poteſt ergo rex eſſe, aiunt. eum proinde nos regem facimus. Sic demùm iocante fortuna, Regilianus, cùm ſequenti die proceſſiſſet, Imperator fuit à principibus ſalutatus. *Cuſp.*

Proculus Liguſtici ſanguinis, Albingauni natus, diu latrocinium exercens, licèt etiam multa militaria edidiſſet facinora ſub Probo Imp. per luſum priùs in conuiuio, mox Lugdunenſibus ad id facinus hortantibus, aperte rebellauit. Cùm enim in conuiuio latrunculis luſitaret, ac decies Imperator ipſe exiſſet, ſtatim ſcurra quidam: Salue (inquit) Auguſte: & allata purpura, vt mox erat, humeros eius ornauit. Sic vulgo eſt Imperator ſalutatus *Vopiſcus.*

Sortitione.

Cùm ſerui Tyriorum dominos interfeciſſent, ita inter ipſos conuenit, vt qui eorum poſtridie naſcentem ſolem primus conſpicatus eſſet, tanquam ſuperis gratiſſimus, rex ſalutaretur. Cùmque vnus ex ſeruis, herum ſuum ſenem cum filio conſeruaſſet, ob mite clemenſque imperium: eique indicaſſet ſeruorum propoſitum: ab illo monitus fuit, vt cæteris verſus ortum conuertentibus oculos ipſe contrario ſtatu, murorum faſtigia proſpiceret. Quod ſenis conſilium ſecutus ille, primum Solis radium repente à tergo demonſtrauit. Mirantibus cæteris ac ſciſcitantibus, coactus auctorem prodere, de hero à ſe ſeruato confeſſus eſt. Vita itaque Stratoni ſeni & filio conceſſa, quadam deorum prouidentia ſibi ſenem ſeruatum rati, regem conſtituerunt. Poſt cuius exitum filius regnauit cum poſteris longo tempore. *Sab. lib. 9. En. 1.*

Darius Perſarum rex hinnitu equi, Premiſlaus Boëmorum rex, equi ſtatione factus: cùm hoc genus ſortis hinc, Boëmis, illinc Perſarum proceribus placuiſſet. Illius *Herodotus* huius meminit *Dubrauius in hiſt. Boëmica.*

Turci è Scythia egreſſi Perſiſſe immiſcuere. Quibus cùm graues eſſent, publico edicto migrare iuſſi, Cobare Babyloniæ fluuio ſuperato, vires ſuas, quas priùs diſſipatas ignorauerant, inuictas fore diuinati ſunt, ſi caput haberent. Ex centum igitur familiis ſuæ gentis nobiliſſimis centum ſagittas vno colligatas faſce, velóque tectas, ſortis cauſa in medio propoſuere. Puer ſagittam familiæ Helduceorum educit. Helducei ea fortuna læti, centum præſtantiſſimos è ſuis deligunt, centum ſagittis nomina eorum habentibus ſortem committunt. Educitur Selduchi ſagitta. Ei cùm ſeſe pariturus Turci profeſſi eſſent: Perſiam & Mediam hoſtilibus armis occuparunt. *Collenucius lib. 1. hiſt. Neapol.*

Anno Chriſti 120. Montisferrati Marchio Bonifacius Flandriæ comes Baleuinus, Comes S Pauli Ericus, & Venetorum Dux Ericus Dandolus, coniunctis Viribus Byzantinum imperium Alexio Murziphlo eripuere, & cùm in ædem SS. Apoſtolorum Byzantij deliberandi ergo de nouo creãdo Imp. conueniſſent, principiò patrio quodam ritu pro numero candidatorum quatuor calices ordine collocare inſtituerunt, quorum vnus incruentam victimam contineret, cæteris vacuis: eóſque tradere totidem ſacerdotibus, vt ad cuiuſque principis nomen vnum tollerent, & eis redderent. Imperium verò penes eum futurum erat, qui eum calicem accepiſſet, in quo diuinum corpus & ſanguis Chriſti eſſet. Deinde cùm Veneto duci Dandulo deſignationem ſuffragiis committere viſum eſſet, ex Frãcis & Longobardis quinque optimatibus, & ex Venetis totidem iudicibus, lectis plurium ſuffragiis, Imperij decus Balduino Flandriæ comiti obtigit, dolo & ſolertia Danduli. Qui cùm ob cæcitatem numero candidatorum excluderetur, imperium penes eum eſſe voluit, cuius priuatus principatus quàm remotiſſimus eſſet à ditione Venetorum: ne ſi qua controuerſia cum illo incidiſſet, plures copias ex ſuo territorio acceſſere, aut Venetos fines commodè inuadere, aut incurſionibus vexare poſſet. Bonifacium itaque Marchionem repulit, prælato illi Balduino. *Nicetas.*

* * *

QVI NEMPE QVOAD ÆTATEM.

Pueri.

Cùm Adonias Dauidis F. ex Hagitha, inſcio patre ſeſe regem feciſſet, Bethſaba pro filio Salomone apud Dauidem interceſſit, conſilio Nathanis prophetæ, eumque fidei datæ admonuit. Tum ſtatim Dauid Salomonem F. mulæ regiæ impoſitum, ad Gethon deduci: & à Sadoc pontifice ſacro oleo vngi, ſignóque tuba dato, regem proclamari fecit. Adonias cum ſuis repentè diſpartit, ad aram confugiens, cornibus apprehenſis, non priùs diſceſſit, quàm Salomon vitæ illius ſe parciturum iureiurando confirmaſſet. 3. *Reg.* 1.

Charilaum in cunabulis allatum in conuiuium, quod phiditium dicitur, loco ſui Lycurgus regem Spartæ renunciauit. *Plut. orat. 2. de Alex. fortuna.*

Alexander Seuerus ex Arcena Syriæ ciuitate, puer adhuc à ſenatu Cæſar factus eſt. *Lampridius, & Volater, libro 23. Antrop.*

Agilulfus Longobardorum rex animum ad ſucceſſorem ſibi ſubſtituendum adiiciens, id decus ad filium Adaloaldum, licet adhuc infantem, ſibi deferendum exiſtimauit. Itaque Adaloaldus in Circo, patre ipſo aſſidente, rex à populo ſalutatus, atque inſigni regio decoratus eſt. *Sigonius lib. 2. regni Ital.*

Henricus VI. Imp in Auguſtanis comitiis per amicos egit, vt omnes principes Fridericum filium quadrimum ac penè in cunis vagientem regem aſſumerent, idque literis & iuramento firmarent. *Cuſp.*

Mortuo Ioanne Anglorum rege, quem Ludouicus Gallorum regis F. à proceribus euocatus regno priuarat, proceres Angli Gallorum iugum non ferentes, Henricum Ioannis F. optimæ ſpei puerum, nouennem, regem creatunt. Cuius nomine Gulielmus Gloceſtriæ omnes Ludouicum regno eiecit. *Polydorus lib. 16.*

Carolus Sapiens, Francorum rex, memor, captiuo apud Anglos patre Ioann., iuuentæ ſuæ vt rectores darentur Lutetiæ tentatum, ac quamplurima per licentiam popularium facinorosè impotentérque facta: frequenti procerum patrúmque cõuentu, lege de filiis Regum ſanxit, vt mortuo patre Rege, maximus ſtirpis filius continuò ſuccederet, iſque ingreſſus quartumdecimum ætatis annum & coronaretur, & extra tutelam foret, réſque adminiſtraret. Eam legem eò etiam latam ferunt, ne diuturniore tutela res nouæ orirentur, tam multiplici cæcaque mortaliũ cupiditate. Pius ſapienſque pariter habitus, gloriam etiam optimi iuſtiſſimique Regis ſolidã aſſecuturus fuerat, ſi communi ſaluti proſpexiſſet, ne ſub Rege filio, ætate florente, ſed mente minuta, res ipſæ peſſum ire poſſent. Succeſſit enim ipſi Carolus VI. vix XIII. annum ætatis excedens. Tutor ei datus Philippus Audax Burgundiæ dux patruus, & Borbonius auunculus: Dux Andium, patruorum maximus natu, Rector Frãciæ deſignatus. Cæterùm dum illi ſua potiùs, quàm quæ regni erant, agunt, & iniuſtis exactionibus populum aggrauant, ſeditiones hinc inde excitatæ ſunt grauiſſimæ, & Rex iuuenis, regio nomine tamen, etiam mente alienatus eſt: ſic vt patrui tutelam denuo recipere cogerentur. *Æmil. lib. 9. & 10.*

Carolus IIX. Francorum rex annum iam tertiumdecimum agens, regnum iniit. *Ritius lib. 3. Francorum regum.*

Carolus IV. Imp. Venceſlaum F. vix ſeſquiennem, conſenſu procerum vngendum & coronandum curauit in regem Boëmiæ. *Dubrauius lib. 22.*

Raymirus III. Sancti Craſſi, primi huius nominis Hiſpaniæ regis filius, annum ætatis agens quintum, patri in principatu ſucceſſit, *Ritius lib. 2. Regum Hiſpaniæ.*

Alphonſus Calabriæ rex, cùm annos pubertatis nondum egreſſus eſſet, à patre regni vicarius creatus eſt, decretáque illi Calabriæ prouincia: non annos, non ætatem reſpiciente, ſed virtutem, quarum tanta in eo apud omnes erat expectatio, vt cunctorum & populorum & procerum regni oculus in ſe vnum conuerteret. *Pontanus de Principe.*

Elizabetha Alberti II. Imp. vxor ſurripuerat coronam diui Stephani regis, qua Hungariæ reges coronantur, dum theſaurum regni in arce Vicegradenſi, haud longè à Strigonio, quibuſdam Baronibus ad eam rem ſelectis præſentibus, recognoſcit, Gregorio Palotio Strigonienſi Pontifice defuncto, qui cuſtos theſauri erat, cæteriſque omnibus obſignatis, hanc anui clàm cuſtodiendam tradens, ſecum abſtulit. Imper. mortuo, ad

Ladiſlaum

Ladiſlaum poſthumum regna Hungariæ & Boëmiæ redierant. Elizabetha variis inſidiis enitatis, infanti, per Archiepiſcopum Strigonienſem Dionyſium lauacro baptiſmatis abluto, coronam iuſſit in Alba regali imponi, cùm nondum quatuor exegiſſet menſes Hungari Vladiſlaum Poloniæ regem, puero neglecto, ad regnum vocarunt. Eo mortuo, Fridericus III Imp. patruus pueri tutelam ſuſcepit: neque eum priùs Auſtralibus, Hungaris & Boëmis petentibus dare (nam fugam ſæpè meditantem cuſtodia adhibita aſſeruabat) voluit, quàm Auſtralium armis id facere coactus eſt. Ladiſlaus igitur XII annorum regna iniit, nomine tenus rex, cùm interim Auſtriæ & ipſiuſmet regis adminiſtratio penes Vlricum Comitem Ciliæ, Hungariæ penes Ioan. Huniadem, Boëmiæ penes Georgium Pogiebracium eſſet. An. ætatis XIIX. Chriſti 1457. nuptias cum Magdalena Caroli Francorum regis F. Pragæ celebraturus, peſte, ſeu (vt alij ſuſpicantur) veneno periit. *Aen. Syl. in hiſtoria Boëmica, & Cuſpinianus.*

CONDITIONEM. PVTA

Reges regno alio aucti.

Poſteaquam Isboſeth Saul F. è medio per ſuos duces ſublatus eſt, Dauid, qui iam in Hebron in Iudæos anni ſeptem & ſex menſibus imperium habuerat, à reliquis Iſraelitarum ſenatoribus in regem vnctus eſt, annos natus quadraginta, & illis imperauit annis 33. 2. *Regum* 5.

Peregrini.

Athenienſes non ſolùm idoneis ciuibus gerendam rem pub. & militiam adminiſtrandam commiſerunt, ſed ſæpe etiam peregrinos ciuibus antetulerunt, eòſque reipub. gubernationi præfecerunt, ſiquidem eos bonos honeſtóſque viros cognouiſſent, & ad hæc munera ſubeunda accommodatos. Itaque Apollodorum Cyzicenum ſæpiſſimè belli ducem crearunt, quamuis eſſet peregrinus: item Heraclidem Clazomenium. *Aelianus lib. 14. Var. hiſt.*

Herodes filius Antipatri interfecto Hircano, regnum Iudæorum ſenatuſconſulto accepit, & primus alienigena Iudæis præfuit. Qui pontificatum quoque nequaquam iuxta legem Moyſi mortuis parentibus tradebat liberis, ſed alienis: & nec ipſis multo tempore, niſi ob gratiam & precium, diuinæ legis iuſſa contemnens. *Hieronymus in Daniel c. 9.*

Virtutis opinio Polonos Chriſtianos rege carentes compulit (aliis regulis quamuis Chriſtianis poſtpoſitis) gentis ſuæ regnum ad Iagellonem idolorum cultorem, Lituaniæ principẽ, deferre. Qui poſtea in ſacro fonte per baptiſmum regeneratus, Ladiſlai nomen accepit. *Fulgoſius lib. 2. cap. 5.* At non tam virtutis opinione, quàm ſtudio Lituanorum gentem regno Poloniæ coniungendi id factum Poloni ſcriptores teſtantur.

Monachi.

Conſtantinus à Britannis militibus Imper. contra Honorium deſignatus, Gallia occupata, Conſtantem filium, qui monachus erat, Cæſarem eſſe iuſſit, eúmque in Hiſpaniam miſit, tum vt Imperij ſui limites prolataret, tum vt propinquorum Honorij magnas in ea prouincia opes infringeret: tandem à Gerontio duce, qui ad maximum tyrannum defecerat, Viennæ obſeſſus, & vita exutus eſt. *Sigonius lib. 10. & 11. Imp. occid.*

Tarraconenſes, vulgò dicti Aragonij, regem non habentes quendam ſuorum nobili loco natum Petrum Tares ſibi præfecerunt, nec multo poſt crudeliter imperantem regno deiecerunt, pontificia auctoritate ad Ranimirum nothum Sanctij maioris, è cœnobio eductum, illud transferentes, anno Salut. 1017. Itaque hic primus fuit rex è Gothorum proſapia. Pictanienſis comitis ſororem duxit, & ex ea filiam ſuſcepit Horracam. Mox à ſuis ob ſimplicitatem contemtus, Alfonſo VII. regi Caſtellæ, regni filiæque cura commiſſa, in cœnobium rediit. *Collenucius lib. 1. hiſt. Neapolitanæ.*

Ignobiles, Obſcuri.

☞ Conſule Tit. Ignobili orti loco, qui clari euaſere. Illic Generis obſcuritas, cui epimetri loco Dignitatis principalis accedit: hic verò Magiſtratus ipſe conſideratur.

In Papho cùm ille, qui regnabat, violentus eſſet & flagitioſus, exacto eo Alexander Magnus alium quærebat ex Cinyradarum familia, quæ iam exoleſcere atque extingui videbatur. Igitur vnum demonſtrarunt ſupereſſe inopem & obſcurum hominem, in horto quodam viuentem, atque ex eo ſe alentem, Alynomon dictum. Ad quem cùm nuncij veniſſent, adaquantem olera offenderunt. Obſtupuit hic occupantibus cum militibus, ac concedere iubentibus ad Alexandrum. Ad quem in obſoleta plagula adductus, rex eſt deſignatus, ac purpuram induit, fuitque in numero eorum, qui regis amici dicebantur. *Plut. orat. 2. de Alexandri fortuna.*

Sydone capta ab Alexandro Magno, obtinebat regnum inter Sydones Strato Darij amicus. Is, quia deditio ab oppidanis facta eſt, indignus ab Alexandro habitus, cui regnum reſtitueretur. Ephæſtioni permiſſum, vt quem Sydonij regno dignum arbitrarentur, ex illorum ſententia regem declararet. Erant Ephæſtioni hoſpites Darianorum quidam: hi oblatum vltrò regnum pertinaciter recuſarunt, prædicantes id faſtigium patrio more non recipi, niſi ab iis, qui regia eſſent ſtirpe procreati. Laudati iuuenes ab Ephæſtione, quod magnitudine animi ſpernerent ea, quæ per ignem & ferrum cæteri mortales peterent, iuſſi ſunt cum aliis bonis circumſpicere, qui omnium optime eſſet id nomen inter Sydonios laturus. Tum demùm multis ambientibus res ad Abdolominum quendam, longa cognatione regiæ ſtirpi annexum, eſt delata. Incolebat is ab omni armorum ſtrepitu remotus ſuburbanum hortulum, multa parſimonia. Quo contigit, vt agreſti operi intentus ſit rex conſalutatus. Illudi ſe ab iis, qui ad id miſſi fuerant, ratus, poſt vbi rem agi ſeriam vidit, non ſine cunctatione regis nomen & inſignia recepit. Cæterùm multis eius inopiam & ſordes criminantibus, ad Alexandrum perductus. Haud, inquit Macedo, viri indoles famæ generis repugnat; Videndum eſt, quo animo inopiam toleris. Tum ille: Vtinam Alexander ſic regnum ferre poſſim. Hæ manus ſatis ad victum fuere, nihil habenti nihil defuit. Eo ſermone Alexander delectatus, non ſolùm Stratonis ſupellectilem ad regiam inſtruendam detulit, ſed ex Perſica etiam præda dono quædam habere dedit, regionemque vicinam eius ditioni ſubiecit. *Sab. l. 4. Enn. 4.*

Romæ populus ſe patritiis opponens, & Appij Claudij partibus ſtudens, & plebeiorum prouectionem confirmare volens ædilem elegit illuſtrioris ædilitatis Cn. Flauium, ſcribam, qui Faſtos populo proſtituerat, libertinæ mulierculæ filium: iſque primus Romanorum hunc dignitatis gradum aſſecutus eſt, cùm filius eſſet patris libertini. *Diod lib. 20.*

Laberius minus in ſenatum à Cæſare lectus, cùm à Cicerone ad conſeſſum non reciperetur, dicente: Reciperem te, niſi anguſtè ſederemus, mordaciter reſpondit: Atqui ſolebas duabus ſellis ſedere: obiiciens tanto viro lubricum fidei. Id quod Cicero dixit: Niſi anguſtè ſederemus, ſcomma erat in Cæſarem, qui in ſenatum paſſim tam multos admittebat, vt eos quatuordecim gradus capere non poſſent.

Deuorato à muribus Popielo iuniore Polonorum principe cùm proceres in arce Cruſuicia conueniſſent, & ſtudia circa principis noui electionem variarent, inſperata ſalus diuinitùs afflictæ Poloniæ oblata eſt. Erat Cruſuiciæ oppidanus, Piaſtu nomine, Coſſiſconis filius, agello colendo & mellificio vitam ſuſtentans, homo ſimplex & iuſtus, & beneficus, præſertim in egenos, atque hoſpitalis, pro modo facultatum ſuarum. Is ex vxore à ſuis moribus non aliena, cui Repichæ nomen erat, vnicum filium ſuſceperat: eique, viuente adhuc Popielo, primam comam gentili ritu tonſurus, & nomen impoſiturus, amicos ad eam cæremoniam atque conuiuium porco mactato, & aquæ mulſæ vaſe defuſo, inuitarat. Priuſquam ſtata dies adeſſet, fortè obtulerunt ei ſeſe ignoti duo homines, habitu peregrino: quos ille, cùm regia excluderentur, comiter inuitatos, hilarè in domum ſuam introduxit: inſtruxit menſam, appoſuit affatim ex his, quæ ad futurum conuiuium præparauerat. Ibi res mira & ſtupenda accidit. Accreuit porcina, redundauit ex vaſe mulſa, excepit Piaſtus, vaſis admonitu hoſpitum conquiſitis: iiſdemque auctoribus non ciues modo, verùm etiam principem ipſum (vt tunc minimè faſtuoſi ac delicati erant principes) cum omni comitatu conuiuio accepit. Eiſdem igitur hoſpitibus ſub tempus comitiorum reuertentibus & iubentibus, Piaſtus ex tenui penu ſuo conuentum illum omnem penuria laborantem, augeſcente rerum earum, quæ promebantur, copia refecit. Quo miraculo animaduerſo, vulgatóque, vna voce omnes Piaſtum non humanis ſuffragiis, ſed diuino iudicio principem ſibi dari conclamabant. Recuſat ille. Tandem hoſpitibus illis auctoribus aſſenſus, ita vt erat veſte & peronibus ex tiliæ cortice textis indutus, in regiam à primoribus deducitur. Hoſpites illi perfuncti officio ſuo, diſparuerunt. Exiſtimantur autem ij fuiſſe Angeli Dei, beneficentiam & hoſpitalitatem etiam in alieno à vera religione remunerantis. *Crom. lib. 2.*

Volvntatem

Non exſpectantes.

Saul, cùm aſinas patris quæreret ad prophetam Samuelem ſe contulit, vt amiſſas inueniendi ab eo indicium acciperet. Sed Propheta Dei monitu eum in Iudæorum regem vnctione ſanxit.

Amaſis legatus ab Aprie ad defectores miſſus, ab illis in regem creatus fuit. Ab Aprie bello petitus vir regem, & honorificè eum apud ſe in vrbe Sai habuit. Verùm Ægyptij ægre ferentes, Apriem inimicum ſuum ſuperſtitem eſſe, contra Amaſis voluntatem eum ſtrangularunt. *Herod.lib.2.*

Siculis auxilium Corinthiorum contra Dionyſium, qui tyrannidem recuperauerat, implorantibus, Corinthij promtè decreuerunt auxilium. Dum dux quæreretur, ſuggererentque magiſtratus eos ciues, qui inclareſcere ſtudebant: vnus de vulgo exſurgens Timoleontem nominauit, Timodemi & Demariſtes filium, qui rempub. nondum attigerat, neque in eam venerat ſpem vel inſtitutum, ſed interfecto fratre Timophante tyranno, 20. ferè annis Repub. abſtinuerat. Dux ergo omnium conſenſu creatus eſt: quique ſtatim in deſignando eo effulſit fortunæ fauor, idem alia quoque eius geſta ad decorandam virtutem eius proſecutus eſt. *Plut.in Timol.*

P. Scipionem Æmilianum populus ex candidato ædilitatis conſulem fecit, eundémque, cùm quæſtoriis comitiis ſuffragator Q. Fabij Max. fratris filij, in campum deſcendiſſet, conſulem iterum reduxit. Eidem Senatus bis ſine ſorte priùs Africam, deinde Hiſpaniam dedit. Atque hæc neque ciui cupido, neque ſenatori ambitioſo, quemadmodum non ſolùm vitæ eius ſeueriſſimus curſus, ſed etiam mors clandeſtinis illata inſidiis declarauit. *Val.lib.8.cap.16.*

L. Lucullus, cùm ante adultam fratris ætatem magiſtratus petere nollet, tantum gratia & fauore valuit, vt abſens vnà cum fratre ædilis relatus fuerit. *Alex.lib.4.c.4.*

Claudius Cæſar, per varia fortunæ ludibria, tranſacta ætate ſua, quinquageſimo anno Imperium cepit mirabili caſu. Excluſus inter cæteros ab inſidiatoribus Caij, cùm quaſi ſecretum eo deſiderante turbam ſubmouerent, in diætam, cui nomen eſt Hermeum, receſſerat. Neque multo poſt rumore cædis exterritus, prorepſit ad ſolarium proximum, interque prætenta foribus vela ſe abdidit. Latentem diſcurrens fortè gregarius miles (Ioſephus Gratum vocat) animaduerſis pedibus, ſtudio ſciſcitandi quiſnam eſſet, agnouit: extractúmque & præ metu ad genua ſibi accidentem Imperatorem ſalutauit. Hinc ad alios commilitones fluctuantes nec quicquam adhuc quàm frementes, perduxit. Ab his lecticæ impoſitus, & quia ſerui diffugerant, viciſſim ſuccollantibus, in caſtra delatus eſt, triſtis ac trepidus, miſerente obuia turba, quaſi ad pœnam raperetur inſons. Receptus intra vallum, inter excubias militum pernoctauit, aliquanto minore ſpe quam fiducia. Nam Conſules cum Senatu & cohortibus vrbanis forum Capitoliúmque occuparunt, aſſerturi communem libertatem: accitúſque & ipſe per Trib.Pleb. in curiam ad ſuadenda, quæ viderentur, vi ſe & neceſſitate teneri reſpondit. Poſtero verò die, Senatu ſegniore in exequendis conatibus, per tædium ac diſſenſionem diuerſa cenſentium, & multitudine, quæ circumſtabat, vnum rectorem iam & nominatim expoſcente, armatos pro concione iurare in nomen ſuum paſſus e : promiſitque ſingulis quina dena H.S primus Cæſarum fidem militis etiam præmio pignoratus. *Suetonius.*

Vladiſlao Vngariæ atque Boëmiæ rege, Alberti qui Friderici Imper. frater fuerat, filio, abſque liberis defuncto, Vngari noui regis eligendi ius in ſua poteſtate eſſe rati, paternæ virtutis memoria ducti, Mathiam Huniadem, à Georgio Pogiebrachio Boëmiæ rege in vinculis detentum, qui poſt tanta cum tam parui regni gloria potentiſſimum Turcarum Imperium toties afflixit, ſibi regem anno 1458. crearunt. *Guicciardinus lib.7.*

Modvm. Vtpvta

Vi, Armis.

☞ *Vide Tit. Tyrannidem inuadere.*

Oreſtes Agamemnonis F. regno paterno eiectus, Argis primùm potitus eſt, deinde etiam Spartanam occupauit, non inuitis Lacedæmoniis. Illi enim Tyndari nepotem, cui parerent digniorem putarunt, quàm Nicoſtratum & Megapenthem, quos Menelaus è ſerua genuerat. *Pauſan.in Corin.*

Arſaces, ignobili gente vir, ſed impiger & acer, diſcordia Seleuci & Antiochi fratrum regum fretus, regum Mediæ vi ſibi ſuiſque aſſeruit. Vnde Parthorum regnum exortum, quod manſit vſque ad Alexandrum Seuerum Cæſarem: quo imperante, Xerxes Perſa regnum Parthis ademit, & Perſico nomini reſtituit, idque regnum etiam ætate Auguſtini durauit.

Maximus Cæſar in Britannia dictus a Militibus, in Celticam traiecit: cúmque Gratianum fugientem perſequeretur, Conanum hominem Britannum ſummum ducem maritimis ciuitatibus ad Oceanum pertingentibus, quæ Armoricæ dicuntur, præfecit. Conanus, vt ſuum genus perpetuò propagaret, eiectis vbique Gallis, Britannos duntaxat locorum incolas paſſim locauit: quinetiam Gallorum aſpernatus connubia, vxores ex Britannia ſuis petiuit. Quo factum tradunt, vt frequens virginum numerus ex inſula illuc migrarit, atque vndecim millia vtriuſque ſexus vno tempore partim naufragio, partim ſúpplicio (nam Barbari ad littus captos iugulabant) interierint: in quibus fuiſſe dicitur diua Vrſula, filia Dionoti, Cornubiæ reguli, quæ Conano deſponſa erat. *Polyd. lib.3.*

Odoacer Herulorum & Turcilingorum regno potitus, quum cæſum ab Oreſte Gotho militiæ magiſtro (cuius ipſe armiger fuerat) Iul. Nepotem Imper. audiret, & Momyllum filium eius, adhuc puerum, Auguſtum ſalutatum reſciuiſſet, haud operoſam fore victoriam, ſi de improuiſo cum paratiſſimò ſe intuliſſet exercitu, arbitratus, Herulos, Turcilingos, Scyos, ac Rugos, interioris Germaniæ populos, qui nuper inter valida Attilæ ſæuientis auxilia fuerant, excitauit, ac magnorum ſpe præmiorum ſolicitatos haud ægrè, vt ſeſe in eam ſequerentur, induxit. Danubium traiecit, ex Norico in Italiam per alpes Tridentinas ac fines Veronenſes intrauit, hoſte, qui tranſitum moraretur, Venetia nullo reperto, in Liguriam tranſiit, Laude Oreſtem cepit, Rex Italiæ à ſuis acclamatus, Placentiæ Oreſtem, exercitu ipſo inſpectante, ac gratulante, occidit. Dimiſſo inde per Italiam exercitu, omnes vrbes, ſuæ ditioni adiunxit. Citeriore Italia ad obſequium ſuum adducta, Romam inde acceſſit. Populus dira vrbium aliarum calamitate edoctus, deditione repentè facta, obuiam extra vrbem effuſus, ipſum magna hilaritate excepit. Quod vbi vidit Momyllus Auguſtus, vt ſaluti ſuæ conſuleret, purpuram ſtatim depoſuit, ac vita ab Odoacre hoc modo impetrata, iuſſu eius in Lucullanum Campaniæ caſtrum, tanquam in exilium abiit. *Sigonius lib.14. Imp.occid.*

Ann.449. Merouæus rex Francorum patri Clodioni ſucceſſit, ac paratis copiis, quod maiores ſui tentarant, neque aſſequi à Romanis ſemper repulſi potuerant, Rhenum ſine certamine vllo traiecit, ac demùm ſedes Francorum ad Axonam amnem, permittente, aut certè non repugnante Valentiniano III. Imper. locauit. Ab eo inde Francorum reges, qui abhinc in Gallia dominati ſunt, Merouingorum tulere nomen. Hæc Francorum regni in Gallia primordia fuiſſe, doctiſſimis placet auctoribus. *Sigon.lib.13.Imp.occid.*

Balduinus ſenex, Comes Flandriæ, filium ὁμώνυμον ditionis hæredem inſtituerat: Robertum verò nauibus, ære & milite donatum, ad quærendam ſedem ablegarat. Hic re in Gallis & Græcia infeliciter tentata, in Flandriam rediit, atque Friſiam Florentino comiti bellis defatigato eripuit. Quam vicinitatem iniquiùs tolerans Balduinus, fratri intulit bellum. In quo, dum ſuos fugientes in prælium reuocat, in hoſtium cuneos incautè delatus occiſus eſt. Robertus Flandriam ſibi ſubiecit, anno 1071. teſte Sigeberto: atque Philippum regem Francorum, qui Balduini filium Arnulphum armis reſtituere conabatur, repulit, patruele interfecto. *Sigebertus* anno 1071.

Emtione.

Bello ſacro, Guidoni Luſitano Hieroſolymorum regno exuto à Saladino, Ricardus Anglorum rex perſuaſit, vt regnum Cypri à ſe capeſſeret: Templariiſque, quibus ipſe illud oppignorarat, rem creditam ſolueret, crederétque iure, quod ſibi eſſe in regnum Hieroſolymitanum cæterámque Syriam contenderet. Guido in Cyprum tranſmiſit, ſublatis ſecum rebus ſuis: quo regno Luſinianorum familia ad memoriam vſque noſtram potita eſt. *Æmilius lib.6.* Eo factum, vt cæteri deinceps Angliæ reges Hieroſolymitani regni titulum aliquandiu vſurparint. *Polyd.lib.14.*

Genuenſes Fridericum I. Imp ann. 1164. rogabant, vt quatuor millibus marcharum acceptis, nouum regni Sardiniæ titulum inſtitueret, id eſt, Bariſonem Arboreæ, quæ pars Sardiniæ,

A diniæ, iudicem, appellaret Regem: eum inſulam ad commoda Imperij obtenturum. Quo audito legati Piſanorum, qui adeſtant, iniquitatem poſtulati conqueſti ſunt: neque enim Regem alienæ terræ inſtitui conuenire: & ſe rei impedimento fore, profeſſi ſunt. Eum à Genuenſibus Papiam adductum pecunia accepta in baſilica S. Syri Imper. regem Sardiniæ appellauit, ac diademate ſolenni ceremonia rediminit, Piſanis iniuriam in eo ſibi fieri fruſtra expoſtulantibus. Bariſo rex in Sardiniam vectus, cùm pecuniam ſoluere non poſſet, quam à Genuēſibus ad regium faſtigium emendum mutuò accepiſſet, ab iiſdē Genuam eſt reuectus, atque in cuſtodiam, donec pēderet, traditus, vix tandem poſt ſexennium reductus. *Sig. lib. 13. reg. Ital.*

Friderico Comiti à Zollern, Burggrauio Norinbergenſi, vendidit Marchiam Brandeburgenſem Sigiſmundus Imp. cum dignitate electorali, quadringentis millibus aureorum. Hinc propago Marchionum Brandeburgenſium, qui modò rerum potiuntur. Eos Otho Columnius Papa Martinus V. gentilis in ſuam cooptatos familiam eſſe voluit. At Galeacius Vicecomes miſſo ad Venceſlaum VI. Boëmiæ regem & Imper. oratore Petro Philargi. Mediolanenſi Archiepiſcopo, centum

B millibus aureûm nummûm, pro veteri titulo Vicecomitis nouum impetrauit, vt deinceps Mediolanenſis Dux appellaretur. *Dubrauius lib. 23.*

Petitione. Competitores.

☞ *Vide Titulum, Æmuli honorum.*

L. Paulus Æmilius ex maioribus magiſtratibus ædilitius candidatus, duodecim competitoribus, quos poſtea omnes memorant conſules fuiſſe prælatus eſt. *Plutarchus in Æmilio.*

Anno quinto belli Punici, quum Romæ iuniorum prærogatiua, T. Octacilium & M. Æmilium Regulum conſules retuliſſet: vehementi Q. Fab. Max. conſulis oratione factum eſt, vt centuriæ in ſuffragium miſſæ, Fabium ipſum & M. Cl. Marcellum, Octacilio fruſtra indignante, conſules crearint. Nec multis annis fuerant conſules, qui celebritate nominis & virtute, in maiorem expectationem ciuitatem erexiſſent. Etenim Fabium clypeum vulgò appellabant populi Romani, Marcellum enſem. Ipſe quoq; Hannibal profeſſus aliquando dicitur, ſe Fabium vt pædagogum, Marcellum vt pugilem formidare.

C Referebant adhæc ſenes, ſic olim T. Manlium cum Publio Decio ad bellum Gallicum, ſic Papyrium & Coruinum aduerſus Samientes & Brutios vnà conſules creatos. Nec quiſquam Fabium imperij cupidum, quia ſe conſulem refici paſſus eſſet, exiſtimauit, quin ab omnibus eſt laudatus, quod ſua animi magnitudine nixus, minoris inuidiam ſuam faceret, ſi qua inde oriri potuiſſet, quam Reipublicæ ſalutem, cui optimis ducibus opus eſſe ea tempeſtate videbat. *Sab. lib. 3 En. 5.*

M. Cato Cenſorius ſecundus conſul multis eſt competitoribus renunciatus: ſecundus item cenſor candidatis prælatus ſeptem nobiliſſimis viris & primariis. *Plutarchus in Catone.*

Cicero Præturæ candidatus, cùm multos haberet inſignes competitores, omnium eſt renunciatus primus. *Plutarchus in Cicerone.*

Obierat diem ſuum poſtremum Thomas Mocenicus, clariſſimus Venetorum dux, erantque ea tempeſtate viri patricij non pauci celebres, qui ad hanc dignitatem ciuitatis ſtudio non paruo euocarentur: inter quos Franciſcus Foſcarus pro curatoria dignitate inſignis vnus erat, qui præſtare cæteris vi-

D deretur, ſi non ætas recentior illi obſtaret. Vicit tamen ſua quadam beneficentia, & arte. Itaque Petro Lauretano, & aliis ſenioribus repulſis, præter multorum ſpem, dux creatus eſt. *Ægnat. lib. 7. cap. 5.*

Cùm Meinhardus Comes Tyrolis ac Goriciæ, tres totius Germaniæ athletas Principibus Electoribus Francofurti commendaſſet, pluribúſque extuliſſet laudibus, à rebus ſtrenuè geſtis: ducem ſcilicet Carentaniæ Bernardum, Albertum ſeniorem Tyrolis & Goriciæ comitem, & Rudolphum comitem de Habſpurg: Rudolphus omnibus prelatus eſt An D. MCCLXXIII. quòd ſanguinis claritati morum honeſtas accederet cum ætate matura, in qua & armorum robur, & ingenij vires florent. *Cuſpinianus.* Obſidebat ille tunc Baſileam, vt factionem Stelligerorum à Pſittacis Epiſcopo fauentibus reduceret cùm literæ illi Electorum per manus Baſilienſium ſunt traditæ. Quibus ille Euangelij loco pacem dedit, & obſidionem ſoluit. Teſtium huius rei in Burſa leonina adhuc extantem Rudolphi habitu imperatorio codicillos manu tenentis, ſtatuam quidam eſſe contendunt.

Mortuo in Neapolitana expeditione Conrado Boëmorum rege duo cognati principes, Premiſlaus Conradi frater, &

E Venceſlaus, de ſumma rerum contendebant. Venceſlaus prior Pragam occupauit: ſed Premiſlao vrbem obſidente, tertiò mēſe ſe principatus ad Henricum VI. Cæſarem confugit. Premiſlaus licet receptus à Pragenſibus, tamen quòd ſe Cæſaris viribus imparem eſſe cognoſceret, in Morauiam fugit, vix menſem regno potitus. Vacante principali ſede, Henricus præſul Pragenſis diem comitiorum habendorum Pragæ in ſixit, & pro Spitigneo Venceſlai F. pupillo ſuo proceres compellauit: At Boëmi ipſum Henricum vnanimi conſenſu principem Boëmiæ pronunciarunt, multum licet repugnantem: cum ita demùm concordiam in Boëmia conflari poſſe dicerent, ſi illam ipſe, nulli factioni additus, regendam ſuſciperet. Ea conditione dare ſe illis manus, reſpōdit, ſi Cæſar voto illorum ſubſcripſerit. Atque inde ad Cæſarem profectus, vt more ſolemni principis perſonam indueret, non aliter ei ſunt vexilla de manu Cæſaris porrecta, niſi vt ſummam pecuniæ, quam ſe repræſentaturum Venceſlaus ſpoponderat, ipſe ære ſuo expungeret. Hinc noua difficultas exorta, vndenam promiſſum Cæſari æs dilueretur? Nec enim Henricus ſoluendo erat, nec creditores reperiebantur, qui eidem mutuum æs dare vel-

F lent. Ergo quicquid tum ex priuata arcula, tum à fideliotibus amicis contractum æris ad manus venerat, illud in præſens ad Cæſarem miſſum, cum ſyngrapha obligatoria de reliquo debito diſſoluendo. Principatum geſſit ea moderatione, vt populo chariſſimus fuerit, dubiumque reliquerit, iuſtior rex an ſanctior fuerit pontifex. *Dubrauius lib. 14.*

Mortuo Maximiliano I. competitoribus Carolo Hiſpaniarum & Franciſco Gallorum rege, tandem Carolus Principum Germanorum conſenſu Imperator declaratus eſt, anno 1519. *Polydor. lib. 27.* Itaque ferream coronam, vnctionemque ſacrā Bononiæ à Clemente VII. ſuſcepit, anno 1530. octauo Calendas Martij paulóque pôſt, vielicet ſexto ante eaſdem Calendas die, qui dies Cæſareæ maieſtati natalis erat, auream itidem coronā accepit, vt Longobardorum rex Romanorúmque Imp. haberetur ab omnibus, qui iam tum ante decennium vel circiter fuera Aquiſgrani in Germanorum regem coronatus. *Surius in Comment.*

Deiectione, depoſitione aliorum.

G Regnabant iampridem in Francia poſteri Merouei, regno in hunc modum vltimorum regum incuria atque ignauia conſtituto. Regium nomen penes regem erat, poteſtas autem in eum, qui Maior domus regis dicebatur, vniuerſa erat collata. Siquidem rex Kalend. Maij in Campum Martium curru vectus, atque pro tribunali ſedens, ipſo præſente Prorege ſolennia, quæ à populis ferebantur, dona ſuſcipiebat, & quæ deinceps eo anno agenda eſſent, populis indicebat. Illo verò domum reuerſo, Prorex omnia pro arbitrio diſpenſabat. Hunc magiſtratum paulò antè Carolus Martellus geſſerat, tum verò Pipinus, Caroli filius, ſumma cum induſtriæ ac virtutis commendatione adminiſtrabat, Chilperico rege nullam partem curæ ſibi regiæ depoſcente. Quod indignum eſſe Pipinus exiſtimans, Zachariam Pp. conſuluit, vter ei regio faſtigio dignior videretur: iſne qui otio languens nihil ad communem vtilitatem afferret, an qui dies noctéſque de regni ſalute atque cuſtodia cogitaret? Cui Zacharias reſpondit, omninò ſe regem illum iudicare, qui regni commodis & incolumitati ſeruiret, rogatúſque ab illo, decretum pro magnitudine poteſtatis in-

H terpoſuit, quo regnum Chilperico, vt parum idoneo, abrogauit, & Francis ſacram oti religione ſolutis, vt Pipinum regem ſubſtituerent auctor fuit. Quo decreto accepto, Franci conuenerunt, ac Chilperico abdicato, Pipinum regem conſentientibus omnium voluntatibus deſignarunt, eúmque Sueſſione per Bonifacium Moguntinum Archiepiſcopum conſecrarunt. Chilpericus regno pulſus, in monaſterium eſt coniectus. *Sigonius lib. 3. regni Ital.*

Imperij Germanici optimates cùm Imp. Carolum Craſſum viderent viribus animi & corporis deficere, Arnulphum, nothum Carolomanni regis Bauariæ, elegantis formæ, & ſtrenuum ducem totius Orientalis Franciæ (quæ regnum Teutonicum tum dicebatur, Bauariam, Sueuiam, Saxoniam, Turingiam, Friſiam, Lotharingiam complectens) deiecto Carolo, regem & Imperatorem delegerunt, ac illum Carolo curatorem nullo exemplo dederunt: ſed & pôſt mortuo Carolo, etiam tutorem Carolo Simplici, regi Franciæ, conſtituerunt. *Cuſpin.*

Saxones Henrico IV. Imperat. Romano rebelles, cum

legatis pontificis Rom. Gregorij VII. Forchaimiæ, in confinio A antiquæ Franciæ veteriſque Boiariæ, congreſſi, Rodolphum, Sueuorum & Burgondiorum ducem, regem hac lege ſalutarunt, vt comitia pontificalia abrogaret, clientelas Epiſcoporum abdicaret, néve velut hæreditario iure filios ſuos ſucceſſores declararet. Diadema deinde capiti Rodolphi impoſuêre à Gregorio miſſum: cui inſcriptus erat hic verſiculus:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodolpho.

Auentinus lib. 3. Annalium Boiarum.

Cæſar Ludouicus Bauarus laborabat pedum cancro, carnes ſuratum pauxillatim deuorante, nec vllis medicamentis cedente. Clemens VI. Pontifex, cùm animaduerteret Cæſarem nulli ampliùs multum nocere poſſe, Carolum Ioannis Boëmiæ regis filium, miſſo de latere in Germaniam legato, Cæſarem ab Electoribus principibus deſignari impetrauit. Conuenerant Francofordiam Electores omnes, excepto Marchione Brandeburgico, nempe filio Cæſaris, & Antiſtite Moguntino quem Pontifex proſcripſerat, atque ij vna voce Carolum diu renitentem, Regem Romanorum conſalutarunt: & quandò B non ſatis tutò Aquiſgranum adiri poterat, Bonnam Coloniæ Agrippinæ vicinam deflexerunt, ibique Carolum ſolemni more coronarunt. *Dubrau. lib. 21.*

Guidone Luſignano rege Cypri defuncto, regnum Almericus frater accepit: qui Iſabella vidua Henrici Campaniæ comitis (quæ regni Hieroſolymitani ius hæreditarium à Balduino IV. fratre habebat) in vxorem ducta, regni Hieroſolymæ titulos, ſimul & Tyri Ptolemaidæque principatum accepit. Cùm autem Almericus rex frigidè rem adminiſtraret, Latini in Aſia agentes, eo depoſito, Ioãnem de Brenna, celebris famę militem, ex Galliis vocauêre. Qui cum multis copiis Conſtantinopolim delatus, Iolen, filiam Conradi Montisferrati marchionis, & Hieroſolymæ regis (cui Iſabella ante Henricum nupſerat) vxorem duxit, cum qua Tyri coronatus eſt, & nuptiæ pompa regia celebratæ. Qui anno 1221. cùm Chriſtiani, Damiata Soltano reddita, domum redirent, Romam venit & acceptis muneribus ab Honorio Piſas ſe contulit: & Friderico II. Imp. filiam quam ex Iole defuncta ſuſceperat in matrimonium deſpondit, ius, quod in regno Hieroſolymitano ſibi competebat, dotis nomine donans. Hinc reges Neapolitani Hieroſolymæ quoque ſe reges appellant. *Blondus lib. 7. Decad. 2.*

C Apud Ruthenos ciuitatem permaximam eſſe tradunt, Nouogardiam appellatam, ad quam Teutonici mercatores magno labore perueniunt. Magnas ibi eſſe opes fama eſt, & multum argenti, pelleſque precioſas. Appenſo argento, non ſignato vtuntur. In medio vrbis foro lapis quadratus eſt, in quo rex & quidem ſtans ius populo dicit: ſed rarò regia poteſtas in annum apud vnum manſit, ſæpe in vnam diem duo treſve regnauêre. Surgit enim ex populo, qui clientelis ſe ſatis armatum exiſtimat, regemque deturbans lapide, locum eius inuadit atque eueſtigiò rex ſalutatur. Haud abſimilem & ipſe caſum ſubit, ſi quis ſe fortior aduentarit regni cupidus. *Æn. Syl. in Panorm. lib. 2. cap. 17. Europa.*

Cæde aliorum.

☞ *Vide Titulum Regnandi libido.*

Ildobaldo Gothorum in Italia rege cæſo, Rugi, qui & ipſi cum Gothis erant: reliquis inuitis Gothis, Araricum regem extulerunt. Baduillas antè cognomento Totilas, Ildobaldi nepos D miſit Rauennam ad Conſtantianum ducem Iuſtiniani, traditurum ſe Taruiſium pollicens, ſi ſibi & comitibus ſuis ſalus præberetur. Cui Conſtantinus iureiurando ſe fidem præſtiturum reſpondit. Re compoſita, dies indicta eſt, qua milites Conſtantiani Taruiſium reciperentur. Gothi verò Ararici imperium iniquo animo ferebant, vt qui bello cum Romanis gerendo parum idoneus eſſet, ac magnarum rerum occaſionem interpellaſſet. Itaque omnes vno animo ad Totilam Taruiſium mittunt, eúmque ad Regnum ſuſcipiendum accendunt, ſperantes ſe, illo regnum obtinente, Italiam poſſe recuperare. Quibus Totilas reſpondit, ſe defectionem ad Romanos conſtituiſſe: ſi vero Araricum in tempore ſuſtuliſſent, illorum voluntatem non neglecturum eſſe. Quibus rebus auditis, Gothi Ararico inſidias compararunt. Romanis interim quieſcentibus, & Gothos quieturos arbitrantibus, neq; propterea in eorum actiones obſeruandas intentis. Araricus Gothos conuocauit, & ad pacem hortatus, vt ad Iuſtinianum de prioribus conditionibus confirmandis mitterent, auctor fuit, atque ex eorum conſenſu legatos miſit, ſpondens, ſi ſe Patricium facerent, totam illi Italiam traditurum. Legatis autem profectis, Gothi, Ararico per dolum extincto, regnum ad Totilam detulerunt. *Sigon. lib. 18. Imp. occid.* E

OCCASIONEM. MAGISTRATUM ADEPTI cauſa

Eruditionis, Sapientiæ.

Apud Perſas, rex nemo fieri poterat, niſi qui majorum diſciplinis imbutus eſſet. *Alex. lib. 4. c. 23.*

Virtutis

Græci, qui Pontum incolunt, narrant Herculem Geryonis vaccas agentem, cùm in Scythia obdormiſſet, eas amiſiſſe, & vix tandem in terra Hylea inueniſſe in antro cuiuſdam virginis, quæ pubetenus fœmina erat, infernè ſerpens. Cum ea Hercules rem habuit. Concepit illa ex eo tres filios. Abiens Hercules arcum ei reliquit, & baltheum, in cuius commiſſura aurea erat phiala: vt quicunque ex filiis tribus arcum intenderet poſſet, & baltheo præcingi, is regnum Scythiæ obtineret. Adultis iam filiis mater arcum proponit. Et Agathyrſus quidem & Gelonus à matre fuerunt amandati. Scythes verò natu minimus arcum intendit, & regnum occupauit, à quo regio ea Scythia fuit dicta. Et ab eo baltheo Scythæ ad hunc vſque diem phialas in baltheis ferunt, tanquam nobilitatis inſigne. F *Herodotus lib. 4.*

Gratianus Imp. cùm animaduertiſſet Thraciam ac Daciam à Gothis, Taiphalis, Triballiſque vaſtari, ab Hunnis ac Alanis periculum Romano nomini maximum imminere, in Pannoniam veniens, accitum ab Hiſpania Theodoſium, ingentis animi & pietatis virum, magiſtrum militum fecit, & cum exercitu contra Barbaros miſit. Quos ille cæde ac ferro diſiecit repulitque: & properè ſui triumphi ipſemet nuncius Barbaros trans Iſtrum fugatos Imperatori indicauit. At obtrectatores ipſum in fugam verſum, amiſſis copiis, mentiebantur. Miſſi exploratores, multa millia Barbarorum cæſa renunciarunt. Ergo Gratianus Theodoſium conſortem imperij fecit concesſa illi purpura apud Syrmium, cùm tertium ac triceſimum ageret ætatis annum, tradito illi Oriente cum Thraciæ imperiò. Theodoſius nocte, quæ præceſſerat, in ſomnis videbat, ſe ab antiſtite Antiochenſi chlamyde veſtiri, & corona ornari. *Cuſpianus.*

Braſilienſes nullius regis imperio ſubiiciuntur. Cùm tamen bellum inter eos exoritur, eum ducem eligunt, quem omnium fortiſſimum, & in bellis gerendis acerrimum fore credunt. *Oſorius lib. 2. rerum Emmanuelis.* G

Meritorum.

P. Scipioni Africano, ab expeditione ad vrbem reuerſo, conſulatum detulerunt Romani: non quo ei gratificarentur, verùm quò illius opera maturè & facilè potirentur Carthagine. *Plut. in Apophthegm.*

P. Scipio Maſiniſſam victo Syphace rege, & capto pro concione regem appellauit, appellatum aurea corona donauit, patera aurea, curuli ſella, & ſcipione eburneo, toga picta, & tunica palmata, triumphalibus ſcilicet ornamentis: quo honore nullus tum maior fuit apud Romanos. *Sab. lib. 5. En. 5.*

Conſtantino rege Scotorum in acie cæſo, Grimus Duffi regis nepos ex Kennetho fratre, Thano Atholiæ, Conſtantiniani exercitus reliquiis collectis, Sconam adiens, ſeſe Scotorum regem multitudine probante, declarauit. Iniit eum Duffi felicis & innocentis memoria, cùm ſibi perſuaderent omnes, Grimum in patrui mores optimos abiturum. Erat præter hæc corporis forma inſigni. Cæterum regno firmato, ex optimo & liberaliſſimo, crudeliſſimus & auariſſimus euaſit. Deſertus itaque à ſuis, à Malcolmo Cumbriæ principe acie victus dolore contabuit nono regi anno. *H. Boeth. lib. 11.* H

Ludouicus I. dux Boiorum, ab Friderico II. Imperatore Rhenum ducatum, quem Palas vocant, anno Salutis 1215. officij ac ſingularis obſequij ergo impetrauit, atque in fidem accepit. Dumque eò proficiſcitur, atque incautiùs oppida, caſtra, vrbes vendicat, ab incolis cum omnibus comitibus captus maximo pecuniæ numero, quam viritim Boij tribuêre, ſe redemit. Tandem à Rhenanis receptus eſt. *Auentin. lib. 5. Annalum Boiorum.*

Clementiæ.

In Taprobana inſula rex eligitur à populo ſenecta clementiaque inſignis, liberos non habens: & ſi poſtea gignat, abdicatur, ne fiat hæreditarium regnum. Rectores, ei à populo xxx. dantur. *Plin. lib. 6. cap. 22.*

Aloyſio Molino Procuratore demortuo, Veneti Marcum filium

filium in patris locum ſtatim ſubrogarunt, quòd nuſquam antè alicui contigerat, ob eam æquanimitatem, quod fratris necem, quem Marchus Michaël occiderat, ob patris interceſſionem non vlciſceretur: ſed & Marcum perpetuo exilio damnatum à Decemuiris patriæ reſtitui ſupplex & obnixè peteret. *Ægnatius lib.4 cap.1.*

Stupri, Adulterij.

Emmanuel Imp. Conſtantinopolitanus, humili loco natus, Triphonque vocatus à pueris, primoribus ciuitatis muliebri conſilio interfectis, imperium adeptus eſt. Fuerat hæc Alexij principis vxor, cuius Trypho conſuetudine tenebatur. Quo accidit, vt poſt viri interitum nobilium cæde adultero imperium aſtruxerit. *Sab.lib.5.Enn.9.*

Formæ, Roboris.

In Meroe nemo ſummum gerebat imperium, niſi qui prævalido corpore cæteris antecelleret. Gordij Regem quàm obeſum & præpinguem eſſe voluère, quòd ex corporis mole animi indolem diiudicarent. *Alexander.*

Apud Medos, qui viribus excelleret, præcipuóque robore cæteris emineret, iure gentis, Rex eligebatur: & in Libya ſolùm qui citiſſimo curſu valeret. *Alexander.*

Apud Catheos, Indicam gentem, qui inſignis corporis forma cæteris anteiret.

Æthiopes, ſi quando regiæ ſtirpis vir deeſſet, maximarum virium, quique opibus & robore præcelleret, Regem eligebant. *Alexan. lib.4.cap.23.*

Erat Antiochiæ mulier quædam Phœniſſa, ex vrbe Emeſa, Iulia illius ſoror, quæ priùs Seuero Principi, mox & Caracallæ priuigno nupſit. Huic duæ erant filiæ, Sœnis & Mammea. Alexianus huic erat filius, qui poſtea Alexander dictus eſt, illi Baſſianus, ambo Solis ſacerdotes, quem Phœnices Heliogabalum dicunt. Baſſianus annos iam quatuordecim natus, forma adeò eleganti erat, vt Baccho ſimillimum multi puerum prædicarent. Erat is quotidie in oculis Romanorum militum, qui in Phœniciæ finibus habebant caſtra, magnuſque fiebat ad templum concurſus pueri viſendi ſtudio, conciliabátque illi militarem fauorem forma, ſed multò maiorem Meſæ maternæ auiæ teſtimonium, quæ dubium mentita, an quòd ita eſſe exiſtimarit, Baſſianum ex Caracalla genitum inter milites prædicabat, qui eo tempore, quo ipſa, Seuero principe, apud Iuliam ſororem ſuam Romæ fuiſſet, Sœnim filiam adhuc virginem vitiaſſet, vitiatámque prægnantem reddidiſſet. Euſebius non Sœnim, ſed Sœniam vocat. Res temerè credita, militum animos incendit ad imperium pueto demandandum. Augebat id ſtudium Caracallæ memoria, militibus gratiſſima, nec non ſpes auri, quod Meſam diutiſſimè in principis aula verſatam poſſidere rumor erat. Id aurum auus & quaſcunque congeſtas haberet opes profuſura putabatur, vt nepoti imperium adſtrueret. Hæc milites ſecuti, illum in caſtra perductum, Imperatorem conſtituère, & Macrinum Caracallæ interfectorem acie victum interemère. *Sab.lib.6.Enn.7.*

Generis, Nobilitatis.

Apud Chatramotitas Arabes ſuccedit in regno non filius patri, ſed qui primus è nobili genere poſt conſtitutum Regem naſcitur. Nam ſimul ac aliquis in imperio conſtitutus eſt, omnes nobilium virorum vxores prægnantes conſeribuntur, & cuſtodes apponuntur, qui obſeruent, quæ prima pepererit. Nam eius filius ex lege aſſumitur, & ad regni ſucceſſionem regaliter educatur. *Strabo lib.16.*

Sidonij neminem, niſi de regia ſtirpe & familia natus eſſet, regnare patiuntur. Apud Sabæos, primus ex nobilioribus iure gentis ad ſucceſſionem regni aſpirat. *Alex.lib.4.cap.23.*

DIGNITATEM PRÆCEDENTEM,
Quam vel
Conſequuntur diuerſis
Locis.

L. Fuluius Tuſculanorum rebellantium conſul, eodem honore, cùm tranſiiſſet, exornatus confeſtim à populo Romano: adeóque ſolus, eodem anno, quo fuerat hoſtis, Romæ triumphauit ex iis quorum conſul fuerat. *Plin.lib.7 cap.43.*

Temporibus.

☞ *Huc illi qui diuerſos magiſtratus, ſuo quemque tempore ſunt conſecuti.*

C. Marius I. Romanorum omnium ſepties conſul, vir acri ingenio, & ad rem bellicam potiùs, quàm vrbanam, quæſito, difficile dictu, paludatuſne magis vtilis patriæ fuerit, an pernicioſus in toga. *Sab.lib.5.En.6.*

Non conſequuntur, ſed maiorem poſt adipiſcuntur.

L. Æmilius Paulus aliquoties fruſtrà conſulatum petiit. Idem poſt, cùm iam campum repulſis ſuis fatigaſſet, bis Conſul & Cenſor factus eſt, ampliſſimum etiam dignitatis gradum obtinuit: cuius virtutem iniuriæ non fregerunt, ſed acuerunt, quoniam quidem nota ipſa accenſam cupiditatem ſummi honoris ardentiorem ad comitia detulit, vt populum, quem nobilitatis ſplendore, & animi bonis mouere non potuerat, pertinacia vinceret. *Val.lib.7 cap.5.*

C. Marius curulis & plebeiæ ædilitatis repulſam paſſus vna die, ſepties deinde conſul factus. *Alex.ab Alex lib.4.cap.4.*

L. Sylla diuitias & imperia largitus eſt, leges vetuſtas abrogauit, nouas tulit. Et hic tamen in eodem campo, cuius poſtea Dominus extitit, repulſa præturæ ſugillatus eſt. *Val. lib.7.cap.5.*

Veſpaſianus quinquies repulſam ædilitatis tulit, tandem Imperator euaſit. *Alex.lib.4.cap.4.*

Non potuit non mirari Veneta ciuitas, eiſdem comitiis Nicolaum de Canali, virum alioqui clarum & literis & aliis multis animi dotibus, ſed maritimæ rei haud ſanè ſatis peritum, præpoſitum fuiſſe Petro Mocenico, qui aduerſus Turcas Imperatori contenderet. Quem poſtea, Chalcide amiſſa, cum ſumma ignominia reuocarunt, ipſumque Petrum in eius locum præfecerunt: qui multis præclariſque geſtis domum reuerſus, Dux poſtea iure optimo declaratus eſt. *Egnat.lib.7.cap.5.*

QVA CÆREMONIA.

☞ *Conſule locum Inſignium regni, imperij. Illic Nota, hic Res notata perpenditur.*

Iſraëlitæ Regis eligendi hanc habebant rationem, ex Domini præſcripto. Eum creabant, quem Dominus elegerat, Iſraëlitam, non alienigenam. Ei multos equos habere interdicebatur, ne propter equorum multitudinem populum reduceret in Ægyptum, hoc eſt, occaſionē eis daret cum Ægyptiis conuerſandi, qui equis abundabant. Multas vxores, argenti, aurive multum habere prohibebatur, ne animo deflecteret. Cùm in regni ſolio conſediſſet, legem à Leuitis in libro exſcribi, & apud ſe habere, eámque legere & obſeruare iubebatur, ne contra conſanguineos ſuos animo inſoleſceret, ſed iuſtitiam & pacem tueretur. *Deut.17.*

Rex Perſarum electus, Paſargadas pergit, vt ſacris regis inauguretur à ſacerdotibus Perſicis. Delubrum eſt Deæ bellatricis, quam Mineruam conicias eſſe. Eò ingreſſum, qui inauguratur ſtolam ſuam oportet ponere, & inducere eam, quam Cyrus priſcus priùs, quàm regno potiretur, geſſit: & ficorum maſſam eſſe, tum terebinthum vorare, & calicem haurire lactis acidi. An quæ præterea alia agant, cæteris eſt obſcurum. *Plut. in Artaxerxe.*

Scriptores Mediolanenſes, patrios ſequuti annales, aſſerunt Agilulpho Longobardorum Regi coronam impoſitam fuiſſe, à Theodelinda regina inſtitutam, auream illam quidem, verùm circulo ferreo interiore intextam. Vnde pòſt ferreæ coronæ nomen Italico Longobardorum in regno enituit. *Sigon. lib.1.regni Italici.*

Ritum inaugurandi Imperatores Conſtantinopolitanos, *pete ex Paulo Diac.lib.23.rer.Rom.* Imperatorio clypeo inſidet is, qui imperio deſtinatur, ac pedibus primùm inſignibus ornatus & manibus, imperatoriis hymnis & plauſibus ab omnibus celebratur. *Pachymerius.*

Ludouicus Balbus, Calui F. à Richilde nouerca tabulas patris accepit, quibus ille regnum ſibi Franciæ tradebat, & enſem S. Petri, per quem ſe Regem inſtituebat, & regiam veſtem, & coronam, & ſceptrum auro, gemmiſque precioſis diſtinctum: atque ita magno Epiſcoporum procerúmque conſenſu Rex ab Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo conſecratus & coronatus eſt an.877. *Sigon.lib.5. regni Ital.*

Gondebaldus Burgundiorum Rex, cùm relicta gentilium ſuperſtitione, verum Dei cultum reciperet, ac à Remigio Rhemenſi Pontifice ex aqua luſtraretur: oleo quoque, quòd à columba cælitùs allatum fuit, vt rumor eſt, vngitur. Ex eoque mos durat, vt Francorum Reges, quum honoris inſignia accipiunt, eo tingantur. *Ritius lib.1 de Regib.Francorum.*

Philippus Valeſius anno 1328. Francorum Rex ſalutatus, ſacratuſque, quanta non alius multis ſæculis celebritate, frequentique procerum cœtu. Poſt Rhemenſia ſacra ad Dionyſij Pariſiorum venit, ac ibi quoque cæremoniis ſolemnibus peractis, ſacerdotio ciuitatis ſacris inſignibus velato, nec non

liberalium artium Doctorib. Muſæique ſcholaſticis ad portas A opperientibus: ad hæc patribus in purpura, decurionibus cum bicolore veſte: nec non auctoribus ſummarum extra portas, continentiáque ac ſuburbana ædificia in equis occurrentibus: ipſe Rex cum Regiæ ſtirpis inclitarumque familiarũ proceribus, reliqua etiam nobilitate, & ipſa maxima ex parte torquata, & ſagulis virgatis, auroque intertextis, equiſque magnificẽtiſſimè inſtratis, exculriſque, vrbem Regiam ſub ſacra vmbella intrãs, excipitur lætis fauſtiſque ominibus, plauſuque, omni ordine, omni ætate proſperum felicemque ingreſſum apprecante: viis (vt tempus anni ferebat) flore multo, feſta fronde, virente herba ſtratis: supernè velis vmbtaculiſque honeſtantibus: aulæorum magnificentia varietatéque, ac picturarum tabularumque artificio exterioribus domorum parietibus veſtitis: ſplendidiore mulierum è feneſtris ſpectantium, ſeque ſpectandas præbentium, quàm virorum cultu. Nulla lætitiæ ſpecies, nullum dignitatis exemplum non excogitatum, non adhibitum. Ita in Inſulam ad ædem maximam deductus, ac diuam virgi B nem veneratus, in Regiam ſe contulit. Aduentitia (vt aſſolet) cœna regifico apparatu accubuêre principes illuſtréſque viri. Omnia quidem ſolenni more, inſtitutóque: ſed hunc Regem præcipua charitate obſeruantiáque proſecuti, prædicabant eum vindicem Franciciæ maieſtatis, legis Salicæ aſſertorem: qua vna, dignitas libertáſque Francici nominis conſtaret, ne alienigenarum imperio, ne externorũ ditione teneri poſſent Franci, cæteris gentibus Reges legéſque dari ſoliti. Veſpertino igni in arcis plateiſque accenſo, nocturnis funalibus concurſantibus collucente, choreis virginum iuuenumque ſymphonia, voce, fidibus, ſiſtris, tibiis vrbe perſtrepẽte, feſti dies acti. *Æmil. l. 8.*

Victo captóque Rege Deſiderio, & Longobardis omnibus in fidem ac deditionem acceptis, Carolus Magnus regnum Italicum ſibi iure victoriæ vindicauit. Quod vt nouo præterea iure ſanciret, vetus, vt putabatur, Pontificis Gregorij decretum adhibuit. Quippe Modoëciæ ſe per Archiepiſcopum Mediolanenſem corona redimiri ferrea voluit, atque, vt ita apud poſteros obſeruaretur, inſtituit. Ea res maxima fieri cæremonia conſueuit, quæ in Rituali antiquiſſimo continetur, qui Ordo Romanus vocatur. Perducto ſcilicet per Epiſcopos ex C cubiculo in templum atque ad aram maximam Rege, Archiepiſcopus poſt ſolennes aliquot precationes effuſas populum alloquutus interrogabat, num ſe tali Regi ſubiicere, atque illius mandatis & iuſſionibus conſtanti fide vellet obtemperare: vbi verò populus ſe velle reſponderet, Regis caput, pectus, ſcapulas, atque ipſas brachiorum compages oleo ſancto vngebat, Deum orans, vt & in bello gerendo, & in ſobole propaganda votis eius annueret. Ornato inde enſe, armillis, pallio, annulo & ſceptro, coronam imponebat, & per Chorum ductum in ſolio collocabat, atque oſculo pacis oblato, diuinam inde rem faciebat. Hæc tum Thomas Mediolanenſis Archiepiſcopus egit. Ex quo tantum ei Eccleſiæ ſplendoris accreuit, vt in poſterum contendere de dignitate cum Rauennate non dubitarit. *Sigon lib. 4. regni Ital.*

Carolum Mag. ob euerſum Longobardorum regnum, & Exarchatus ſimul & Pentapoleos donationem Romanæ ſedi factã Leo III. Pp. Imperatorio titulo ornare inſtituit, ann. 801. Vbi dies Natalitiorum aduenit, Carolus ſummo mane Vaticanam baſilicam adiit, atque ad Confeſſionem progreſſus, ſolẽnem Dei obſecrationem iniuit. Qua perfecta, Pontifex, qui ex D compoſito aderat, chlamydem Auguſtalem & coronã auream pretioſiſſimam, quam de induſtria comparauerat, ei impoſuit. Quo facto, populus vniuerſus ter voce clariſſ. lætiſſimus acclamauit: Carolo Auguſto, à Deo coronato, magno & piiſſimo Imperatori Romanorum, vita & victoria. Deo inde diuiſque ritè in auxilium inuocatis, Imperatorius ille titulus à populo cõfirmatus eſt. Populari inde acclamatione ſedata, Pontifex patrem Carolum & filium Pipinum aſtantes, illum Imperatorem Romanorum, hunc Regem Italiæ, oleo ſancto perunxit, ac deinde ſacris conficiendis ſe tradidit. Quibus abſolutis Carolus vnà cum Pipino baſilicæ Vaticanæ abacum argenteam, & diuerſa vaſa ex auro puriſſimo fabrefacta ad vſum abaci obtulit: Lateranenſi verò crucem eximiam, ex Iacinthorum gemmis conflatam, quam Leo in ſupplicationibus præferri, Carolo obſequutus, inſtituit. Hunc dignitatis Imperatoriæ titulum, cùm in Momyllo Auguſtulo vltimo Occidentis Imperatore ante trecentos fermè annos ſub regnum Gothorum in Italia defeciſſet, in eodem Occidente Pontifex renouauit, vt haberet Eccleſia Romana aduerſus infideles, hæreticos ac ſeditioſos tutorem, cuius officium repudiaſſe iampridem Imperator Orientis E videretur. Indicat hoc ipſius iuriſiurandi formula, quo Pontifex Imperatorem, coronã impoſiturus, obſtrinxit, quæ in antiquiſſimo commentario, qui Ordo Romanus dicitur, memoratur. In nomine Chriſti ſpondeo atque polliceor ego N. Imperator, coram Deo & B. Petro Apoſtolo, me protectorem ac defenſorem fore huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in omnibus vtilitatibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout ſciero, poteróque. His actis, Carolus abiecto Patricij titulo, Imperatorem ſe Romanum atque Auguſtum inſcripſit. *Sig lib. 4. regni Ital.*

Ludouicus Bauarus, Romanorum Rex, victo Friderico Auſtriæ Duce æmulo, vocatus venit in Italiam, exceptuſque perbenignè à Gibellinis, qui partes fouebãt Imperij, peruenit Romam, excipientibus eum proceribus Romanis ſolenni apparatu. Habebant autem primores Romani magiſtratum, quem appellauêre Vicariatum, quem tum Stephanus Columna gerebat. Is à Clero & populo interpellatus, coronam Ludouico dedit imperialem. *Crantz. lib. 9. Saxoniæ, cap. 15.*

Imperij & regni Italici & Germanici ſuſcipiendi iam inde ab Othone I. ratio fuit huiuſmodi. Mortuo Rege, Principes F Epiſcopique Germaniæ Aquiſgrani conuocati legitimis ſuffragiis Regem aliquem ex ſuo corpore deſignabant: deſignatum verò in ſolio Caroli Magni locabãt, quod erat in aula baſilicæ D. Mariæ ab eo conſtructæ, atque ſinguli apud eum ſacramẽta dicebant. Ex aula inde in baſilicam deſcendentem Archiepiſcopus Mogunt. cum Clero occurrens excipiebat, ac populo, qui frequens honeſti ſpectaculi cauſa circumſtabat, Regem à Deo & principibus lectum oſtendebat. Populus porrectis manibus ac clamore ſublato nouo Regi fauſta ac proſpera omnia precabatur. Inde antiſtes cum Rege progrediebatur ad aram, ſuper quam Regia poſita inſignia erant, atque ei primũ gladium cum baltheo, deinde armillas cum chlamyde, tum ſceptrum cum baculo porrigebat, ac demum oleo ſacro perfuſum corona impoſita cõſecrabat, inde excelſo inter duas columnas in ſolio collocabat, vnde facilè ab omnibus videri, atque ipſe videre omnes poſſet: ac diuina laude cãtata in Regia adducebat. Ibi Rex ſolenne cum Epiſcopis ac Principibus epulum celebrabat, atque ſingulos pro cuiuſque dignitate donabat. Cæterũ coronã Germanicam in omnibus commentariis argenteam fuiſſe inuenio. G Luitprãdus etiam aureã fuiſſe negat: at aureã prodit is, qui huius totius cæremoniæ eſt auctor, Vitichindus. Conſecrationis autem ius ad Moguntinum antiſtitem, qui Germaniæ Metropolitanus, & regni Cancellarius erat, delatum eſt, quamuis Treuirenſis id munus ſibi vendicaret, quod Eccleſia ſua cæteris antiquitate præſtaret: Colonienſis verò quòd ea conſecratio in ſuis finibus fieret. Rebus inde Germaniæ per ſolennes conuentus compoſitis, ad regnum Italiæ ſuſcipiendum veniebat. Vbi verò venturus erat, nuncios præmittebat more iam tum à Francis inſtituto, qui ciuitatibus aduenturum Regem nunciarent, ac ſacramenta repeterent, & fœdera exigerẽt, aliáque aduenienti Regi debita officia indicerent. Italiã autem ingreſſus recta Mediolanum adibat. Ibi verò condicto die, in Ambroſianam ædem procedens, Archiepiſcopo rem diuinam facienti, regiis depoſitis veſtibus, ac ſubdiaconi ſumptis, miniſtrabat. Qua re ritè perfecta, Archiepiſcopus ſacro ipſum oleo inungebat, atque ad reliqua inſignia ferream ei coronam imponebat, ipſum ſolenni adigens ſacramento, ſe Italiæ iura in perpetuum pro viribus tutaturum. Tum verò omnes magiſtratus at- H que omnes dignitates vacabant in ciuitatibus. Rex autem adhibito Colonienſi Archiepiſcopo, qui regni Italiæ Cancellarius erat, ex legum ſcitis & iuriſconſultorum iudicio de rebus omnibus cognoſcebat. Itaque ad Padum deſcendens, in campo quodam, qui Roncaliæ dicebatur, non longè à Placentia conſidebat, ibique caſtra in hunc modum faciebat. Loco aut natura plano, aut ſi inæqualis eſſet, manu atque opere complanato, vallum in orbem aut in quadrum ducebatur, Fabrorum, opificum ac mercatorum turba ad vſus neceſſarios ſequens exercitum, cum ſuis tentoriis & tabernis, ſi quadrata erant caſtra, ſuburbiorum, ſi rotunda, muri exterioris ſpeciem afferebat. Intra caſtra vicis aptè diſtinctis vias dirimebant, plateaſque & portas effingebant, vt quaſi vrbs quædam repentina exiſteret. In medio Regis tabernaculum locabatur, templo ſimillimum, circáque Principes, vt quiſque dignitate præſtabat, tentoria ſua figebant. His caſtris locatis Rex ad ſtipitem præaltum ſcutum ſuſpendebat, cóque omnes feuda habentes ad excubias Regi ex inſtituto agendas per præconem publicũ euocabat, eadémque ratione, qui in comitatu Principes

erant,

erant, ſinguli ſingulos ſibi addictos valuaſores citabant, poſtridie qui non affuiſſet, ſeudo multabatur. Inde conuentu in A ſtituto ciuitatum legatos vel gratulantes excipiebat, vel excuſantes aut expoſtulantes audiebat, atque eorum controuerſias iuriſconſultis adhibitis cognoſcebat, ac leges, ſi erat opus, ferebat. Erat autem moris, vt primos dies in iuredicundo conſumeret, alteros paci inter ciuitates conſtituendæ dicaret, extremis iura feudorum cognoſceret, ac nouis legibus ſtabiliret. Conuentu peracto Romam ad tertiam Imperij Romani coronam accipiendam ipſo Archiepiſcopo deducente pergebat. Singulæ in itinere ciuitates cum faculis & fauſtis clamoribus occurrentes, debita obſequiorum officia enixè præſtabant, ſin minus, aut pecunia, aut priuilegiis multabantur aut armis ad officium redigebantur. Vbi Romam acceſſerat, relicto in pratis Neronianis exercitu, ipſe cum honeſto procerum comitatu Leoninam vrbem ingrediebatur, atque ad Pontificem, qui ipſum ex compoſito in gradibus baſilicæ Vaticanæ operiebatur, adorandum veniebat, atque ad Confeſſionem S. Petri deductus, ſupplicem ad eum orationem habebat. Pontifex ſacris operatus ipſum ab Epiſcopo Mediolanenſi oblatum, ac Diaconi vice functum, ſacro oleo perungebat, digi- B to annulum inſerebat, enſem nudum tradebat, & capiti corona aurea impoſita ſceptrum Imperatorium porrigebat. Ille tactis ſacris Euangeliis perpetuum ac conſtantem ſe fore Romanæ Eccleſiæ ac totius Reipublicæ Chriſtianæ defenſorem nouo Sacramento ſe obligabat. Deinde ab vtroque ad baſilicam Lateranenſem adibatur, atque ibi reliquum ceremoniarũ abſoluebatur. Itaque ab hoc tempore qui Rex Germaniæ fuit, idem etiam regnum Italiæ & Occidentale Imperium tenuit, ac propterea tres coronas accepit: vnam Germaniæ argenteam, Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Moguntino: alteram Italiæ ferream Mediolani à Mediolanenſi: tertiam Imperij auream Romæ à Pontifice; neque ante Pontificis conſecrationem Auguſti aut Imperatoris nomen vſurpauit, ſed Rex Germaniæ atque Italiæ, ſiue Rex Romanorum & Imperator deſignatus appellatus eſt. Annos autem regnorum atque Imperij à diebus numerauit, quibus coronas Aquiſgrani, Mediolani, & Romæ cepiſſet. *Sigon. lib. 7. regni Ital.*

Cœleſtinus II. Henricum VI. coronauit in Imperatorem ſub hac forma: in primis recepto ab eodem iuramento ante C gradus Eccleſiæ Romanæ, quòd Eccleſiam Dei defenderet, eius iura conſeruaret, rectam iuſtitiam teneret, patrimonium Petri, ſi quid ablatum fuerit, pro poſſe reuocaret. E contrà Papa in cathedra ſedens coronámque Imperialem manibus tenens, inclinato capiti Imperatoris impoſuit: quam tamen ſtatim pede in terram excuſſit, deſignans per hoc, quòd ipſe Papa haberet poteſtatem creandi Imperatorem, ſi meruerit, & deiiciendi, ſi demeruerit. *Randph. lib. 7 cap. 26. in Polychronico.*

Aureæ bullæ Caroli IV. hæc inter alia ſunt capita, vt Moguntinus Archiepiſcopus Cæſaris mortem reliquis Electoribus denunciet, & diem conſtituat, vt intra tertium menſem Francofurti præſto ſint ipſi, vel ipſorum legati, cum plenis mandatis, noui Cæſaris aut Romanorum Regis eligendi cauſa. Quod ſi Moguntinus negligat, cæteri collegæ nihil ſecius intra tempus illud conueniant, & comitatum habeant ſinguli non ſupra ducentos equites, cùm oppidum ingrediantur, & in his armatos ad quinquaginta. Qui nec ipſe venit, neque legatum etiam mittit, aut ante confectum negotium diſcedit, ius electionis, eo quidem tempore, amittat. Magiſtratus Francofurtenſis omnem fidem Electoribus præſtet, ac durante comitio, neminem præter Electores ipſorúmque familiam D intromittat. Vbi conuenerint omnes, in æde D. Bartholomæi ſacrum fiat, quo Sancti ſpiritus imploretur gratia: deinde ſinguli iurent, verbis præeunte Moguntino, nihil ſe facturos in ea re vllius vel pacti, vel mercedis, vel largitionis, vel pollicitationis cauſa: pòſt, ad actionem veniant, neque priùs illinc diſcedant, quàm creato Cæſare. Quòd ſi res vltrà trigeſimum diem differatur, omnibus aliis detractis cibariis, præter panem & aquam nihil eis detur. Quem maior pars elegerit, hic eodem loco ſit, ac ſi communibus omnium ſuffragiis, nemine repugnante creatus eſſet. Ad hunc modum deſignatus Cæſar, omnium primò confirmet Electoribus omnia priuilegia, & quidquid ad ipſorum dignitatem, decus, libertatem ac immunitatem pertinet. Deinde ad Aquas Grani, Belgiæ oppidum, prima fiat inauguratio.

Conradus II. in Italiam veniens magno honore Mediolanum intrauit, ac Regium ab Archiepiſcopo diadema ſuſcepit. Inde Modœtiam progreſſus, ibi iterum coronari ſe, vetere renouata conſuetudine, petiit, & cùm id neceſſarium eſſe Herebertus Archiepiſcopus negaret: ſe Caroli Magni & poſterorum eius exemplo promoueri reſpondit. Conradum inde imitati poſteri, ac ſucceſſores eius plerique, Modœtienſem quoque coronam appetiuerunt, quam coronam Mediolanenſes mundà perciti, ad contemptum, Palearem vocarunt. Pòſt etiam Romæ coronatus fuit. *Sigon. lib. 8. regni Ital.* E

Rodolphus I. Romanorum Rex, cùm poſt factam de ſe electionem in Bopardia vrbe Rheni maneret, lancea Imperialis Dominica cum corona illi præſentata fuit, eáque non longè pòſt Aquiſgrani ſolemniter coronatus eſt: quod nulli Regum à memoria D. Caroli fertur contigiſſe. Nam argenteam ibi primam ex conſtituto ſolet accipere coronam. Ferunt teſtatum eſſe quàm ſanctè à grauibus viris, coronationis tempore viſam auream crucem ſupra Eccleſiam ſanctiſſimæ Virginis, in qua miniſterium implebatur; idque Lugduni coram ſummo Pontifice & patribus in concilio expoſitum. *Crantzius lib. 8. Saxoniæ cap. 30.*

Diua Margarita Scotorum Regina, viuens id ab Vrbano Pontifice Maximo impetrauit, vt exinde Reges Scoti inungerentur. Fuit eorum omnium Edgarus primus, qui in Scotia Reges vnctione ſacra ſanctificati ſunt, anno à Redemptoris aduentu 1101. Confirmauit id poſtea Ioannes XXII. Papa. *H. Boethius lib. 12* F

Vladiſlaus Bohemiæ & Hungariæ Rex, cùm Albertum fratrem, Ioannem Mathiæ Coruini nothum, & Maximilianum Cæſarem æmulos viciſſet, regali Alba recepta, regium in illa diadema ritu ſolemni ſuſcepit. Viſúſque eſt, non ſolùm de viuis competitoribus, ſed de Mathia quoque ipſo Bohemiæ regni æmulo quantumuis mortuo triumphaſſe. Deficiente namque regni vexillo, quod Regi inter coronandum offerri ſolebat, detractum eſt Mathiæ vexillum ſupra ſepulchrum eius ſuſpenſum, illúdque in manus Vladiſlai velut triumphantis traditum. Egreſſus templo vix prandium abſoluerat, cùm baiuli in ordinem compoſiti, ſcyphos, phialas, pateras, & alia vaſa præclaro opere grandique pondere inſignia, & nonnulla ex iis aureis nummis plena, manibus geſtarent, vt illa pro munere Dominorum ſuorum nomine Regi offerrent, quibus, G poſtquam menſæ & ſcamna eſſent ornata, innuit Rex vni & alteri è proceribus Bohemis, vt propitiùs accederent, inquiens, Multò culina vnctior in Hungaria quàm in Bohemia apparet, captuſque nidore eius, Pragam rariùs frequentabit. *Dubrauius lib. 31.*

Abyſſini, qui annos DCCC. imperium totius Africæ maximum tenent, Reges ab vna & eadem gente ſemper quæſierunt: ac ne gens aliquando deficiat, neve plures imperandi cupiditate populum in varias partes diſtrahant, aut parricidiis ſe polluant: gentiles Regis (quos Iſraëlitarum filios vocant) ſimul educantur, in arce fortiſſima, in excelſo monte Anga, vt *Aluareſius* tradit, quò niſi per abrupta & anguſtiſſima loca perueniri non poteſt, eáque validiſſimo præſidio muniuntur. Mortuo Rege non proximus agnatus, ſed qui magis idoneus optimatibus & cuſtodibus videtur, eligi conſueuit. Hunc igitur Abyſſini educentes ex arce, veluti Deum aliquem cœlo delapſum maximis honoribus & obſequiis proſequuntur. *Bodin. in Meth. hiſt. cap. 8.*

QVANDO DIGNITATES DATÆ H

Ante tempus; Præmaturè.

Licet imperium conſulare annuum eſſet apud Rom. nulliq; niſi exacto quadrageſimo & tertio ætatis anno conſulatum capere antea licuerit: pluribus tamen citra eam ætatem, ſi quod dignum operæ pretium Reipublicæ præſtitiſſent, conſulatum gerere permiſſum fuit. Nam & Valerium Coruinum in tertio & vigeſimo ætatis anno, ante legitimum tempus, ad conſulatum promotum legimus apud *Val. lib. 8. cap. 16.* & Mario iuniori, Scipioni Aphricano, & Octauio Auguſto, aliiſque Ducibus, ob ſingularem rei militaris diſciplinam, & ob candorem ingenij, ante tempus conſulatum alioſque honores delatos comperimus. *Alexand. lib. 3. cap. 5.*

T. Quint. Flaminius tranſcurſis mediis honoribus, in quibus iuuenes documentum ſui dare conſueuerant, tribunatu plebis, prætura, ædilitate, ad conſulatum ſtatim tendens, deſcendit in campum ſtudiis Narniæ & Coſſæ, quas deduxerat, coloniarum ſuccinctus. Comitia tribuni plebis Fuluius &

Manlius (M. Curium habet Liuius) impediebant : demonſtrantes mali rem exempli eſſe, quòd iuuenis nondum reipub. quaſi primis ſacris & myſteriis initiatus, ad ſummum honorem contra leges perrumperet. Id Senatus populi arbitrio permiſit. Populus conſulem nondum triginta annos natum, addito collega Sexto Ælio creauit, & in Macedoniam aduerſus Philippum miſit. *Plut. in Flaminio.*

P. Corn. Scipio, Africanus poſtea dictus, ante legitimum tempus ædilitatem petens, etſi tribuni plebis aduerſarentur, quia nondum ſatis annorum eſſet, peruicit tamen vt per tribus duceretur, atque extemplò frequentibus ſuffragiis Quiritum ædilis curulis eſt declaratus. *Auctor eius vita.*

Carthagine obſeſſa P. Scipionem Africanum minorem, quia per ætatem conſul fieri non poterat, cùm ædilitatis candidatus proceſſiſſet, omnes eum centuriæ conſulem dixêre. Negare conſul, qui comitia habebat, ſe eum relaturum, quia contra patrias leges conſul fieret. Inſtare populus, ſuáque comitia eſſe clamitabat, libera eſſe populi ſuffragia, licuiſſe ſibi ſemper ac liciturum, imperium cui libitum eſſet demandare, idémque abrogare cùm vellet. Placuit itaque in præſentem annum legem abrogatum iri, creatúſque eſt cum Scipione conſul Druſus. Cæterùm Aphrica Scipioni extra ſortem data eſt qui Carthaginem excidit. Eundem quoque Romani ad bellum Numantinum conficiendum conſulem creauêre, ſolutum priùs lege, qua intra decem annos nemo bis creari poterat. *Sab. lib. 9. Ennead. 5.*

Q. Metellus Pius tam bonæ ſpei adoleſcens fuit, vt in petitione præturæ, & pontificatus, conſularibus viris prælatus ſit. *Plin. de Viris illuſt.*

Pompeius Magnus de ſe liberè profitebatur, quòd omnem magiſtratum, quem geſſerat, & citiùs eſſet nactus quàm ipſe expectaſſet, & citiùs depoſuiſſet, quam ab aliis exſpectatum eſſet. Quod citò ſuſcepiſſet imperium, vel fortunæ fuit, vel prææmaturæ virtutis: quòd maturè depoſuit, animi moderati erat, non ad tyrannidem ſpectantis, ſed ad Reipublicæ commodum. *Plut. in Roman. Apopht.*

Octauius Auguſtus, qui C. Iulio ſucceſſit, bellis ciuilibus multa adeò ſtrenuè egit, vt conſulatum illi petere per decem ante annos, quàm ex lege liceret, Senatus conceſſerit decreto, multóſque alios honores illi contulerit. *Appian. in 3. Ciuil*

Germanicus C. Cæſaris pater, Druſi & iunioris Antoniæ filius, à Tiberio patruo adoptatus, quæſturam quinquennio ante, quàm per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit. *Suet.*

Andreas Dandalus, ſepultis in Italia literis, primus bonis artibus & literis inſtructiſſimus fuit. Idémque admiratione virtutis tam illuſtris, tres & triginta annos natus, Dux in ea ciuitate dictus eſt: quæ cùm ſenili ætati ſemper plurimum detulerit, tunc verò iuuenem hunc omnibus ſenibus antepoſuit. *Egnat. lib. 3. cap. 1. & lib. 8. cap. 16.*

Serius.

Eſt literis proditum, eos qui ſuo anno conſulatum Romæ peterent, perrarò ſine repulſa ad præſcriptos honores admiſſos. Qui verò ſeriùs quam per ætatem liceret, ſine repulſa plerúmque ad conſulatum promotos. *Alexand. lib. 3. cap. 3.*

VBI.

Conrado Sueuo imperante, quemadmodum ſcribit *Blondus Decad. 2. lib. 3.* inſtitutum eſt, vt Imperator deſignatus, priuſquàm Romæ à Pontifice confirmaretur, ſiue inauguraretur, Modoëciæ primùm palea, deinde Mediolani ferro coronaretur. Poſteriùs denique Aquiſgrani fieri cœptum eſt id, quod Modoëciæ priùs fiebat. *Cromerus lib. 3. & Bonfinius lib. 1. Decad. 2.*

Petrus Aragonum Rex ſeptimus, Romam profectus, ab Innocentio III. Summo Pontifice coronatus eſt corona panis azymi, hoc eſt, ſine fermento, in Eccleſia ſancti Pancratij: quin etiam impetrauit à Pontifice, vt quamuis ipſe Romæ coronatus eſſet, eius tamen ſucceſſores in perpetuum Cæſaraguſtæ coronarentur à Tarraconis antiſtite. *Marinæus lib. 10. rerum Hiſpan.*

Ann. Chr. 1531. Ferdinandus Bohemiæ Hungariæque Rex, non Francofurti pro veteri obſeruatione, ſed rebus ita exigentibus, Coloniæ Agrippinæ, & vbi Traianus Imp. optimus imperij faſces ſuſcepit, Rex Romanorum deſignatus eſt.

Kennethus Scotorum Rex, poſt deletum Pictorum regnum, marmor (quod aliquando Simon Brechus ab Hiſpania vexerat in Hiberniam, & Fergufius primus ab Hibernia in Albionem) ab Argadia, vbi ad id vſque tempus diligenter aſſeruabatur, in Goureiam Pictorũ regionem (veluti ſacrum pignus illic Scotici regni deinceps ſtabiliendi) vectum, Sconæ, quòd ad eum vicum ſuprema in Pictos parta fuiſſet victoria, edito tumulo locauit: cui qui Scotorum Reges dicerentur inſidentes, inſignia reciperent regalia. Nonnulli vulgata illa carmina:

Ni fallat fatum, Scoti quocunque locatum
Inuenient lapidem, regnare tenentur ibidem:

lapidi tum primum Kennethi iuſſu inſculpta aſſeuerant. *H. Boethius lib. 2.*

Reges electuri in Suetia, Senatores ac proceres, nunciíque omnium prouinciarum, communitatum, ciuitatúmque regni conueniunt in Archiepiſcopali ciuitate Vpſalenſi. Non procul eſt lapis campeſtris amplus, ab incolis Moraſteen appellatus, in circuitu duodecim continens lapides paulò minori forma humi firmatos. Ibi ex Senatu præcipuus proponit, quàm neceſſarium ſit, pro regni omniumque incolarum libertate, in vnum Regem ac Principem conſentire, more à maioribus accepto omnes exhortans, vt libero, quem velint, voto quantocyùs ex nomine proſequantur. Non hîc generis, non opum, ſed virtutis examen inſtituitur, & qui melior omnium conſenſu fuerit iudicatus, Rex appellatur. *Olaus Magn. in hiſt. gentium Septem. lib. 8. cap. 1.*

Lecturi Regem veteres Vani, affixis humo ſaxis inſiſtere, ſuffragiáque promere conſueuerant, ſubiectorum lapidum firmitate facti conſtantiam ominantes. Quo ritu Humblus, decedente patre, nouo patriæ beneficio Rex creatus eſt. *Saxo l. 1.*

In Babylonia Armeniæ (quam Solæmanus de Perſis cepit) Caliphæ ſacrorum Principis ſedes eſt, qui à cunctis Mahometani nominis Regibus excolitur, veterémque obtinet prærogatiuam adoptandi, & ex certa coëmptionis ceremonia confirmandi Aſſyriæ Reges, ſicuti Sultanos etiam Memphiticos. Ab hoc Calipha Solymannus, veteris ſuperſtitionis inſtituta ſequutus, inſignia atque ornamenta ſuſcepit, multáque largitione propitiatis ſibi Babyloniorum primoribus, & populis item liberali congiario delinitis, ea in vrbe antiquiſſima, propter Semiramidis penſilium hortorum memoriam, hyemauit. *Sab. ſupplem. lib. 18. ex Iouio.*

MAGISTRATVS IMPERII RECVPERATIO SACRI.

Arnulphus Rhemorum Archiepiſcopus, Lotharij Regis Franciæ frater, Hugoni Capeto, qui regnum inuaſerat, ſuſpectus, illegitimorum natalium, & proditionis Rhemenſis vrbis prætextu, in patrum concilio deiectus fuit, ſolo Seguino Senonum Epiſcopo acriter reclamante. In deiecti locum ſubſtituitur Gilbertus, qui poſtea Romanus Pontifex factus, Syluester II. dictus eſt. Ioannes Pontifex maximus, re cognita, omnibus Epiſcopis, quorum ſententiis Arnulphus ſede remotus fuerat, ſacris interdixit: ac per Leonem Abbatem, ſuum legatum, in Rhemenſi ciuitate Apoſtolica auctoritate alia Synodo collecta, prioris acta reſcidit: ſícque Gilberto depoſito, Arnulphus de cuſtodia extractus, priſtinæ dignitatis locum, omnibus applaudentibus recipit: vt *Antonius, Paulus, Æmilianus, & Aimoinus* teſtantur.

Leo X. Bernardinum Caruaiallem & Fridericum Sanſeuerinatem Cardinales, concilij Piſani præſides contra Iulium II. demortuum, in gratiam recepturus, reſtitutioni diem ſtatuit, quæ hunc in modum peracta eſt. Clam noctu abſque Cardinalium veſtitu & ſignis Romam ſunt ingreſſi: manéque ſequenti, cùm ſe coram Pontifice in Senatu cum omnibus Cardinalibus ſedentes ſiſtere deberent, communi Sacerdotum amictu, capite nigris tiaris cooperto, per omnia Vaticanæ curiæ in qua pernoctauerant, publica loca, ingenti hominum multitudine ad eos videndos accurrente, tranſiuerunt. Hinc in Senatum admiſſi, genibus in terram poſitis abiecti ac ſordidati, omnia ab Iulio facta, & nominatim, quòd ipſos collegij dignitate priuaſſet, nouique Pontificis creationem velut legitimè factam comprobantes, & Piſanum conciliabulum, tanquam ſeditioſum & execrandum damnatus, à Pontifice totóque Pontificum collegio veniam petierunt. Quæ res vt in tabulas ipſorum manu ſubſcriptas eſt relata, erecti ſingulos Cardinales, qui ſe ſuis ſedibus non mouebant reuerenter ſunt amplexi: & deinde ſacra purpura induti, in eundem locum, in quo antea ſedere conſueuerant, ſunt admiſſi. Purpurei galeri dignitate hunc in modum recuperata, non tamen Sacerdotia

ac benefi

ac beneficia, quibus antea frui ſolebant, recuperarunt: illa A enim multò ante, tanquam vacantia, in alios tranſlata fuerant. *Guicciardin. lib.* 11.

PROFANI. VIDELICET.

Imperij, Regni, Principatus.

Leonidas Cleonymi F. regno ob perfidiam Cleombroti exutus, & è patria pulſus, in Arcadiam exilij cauſa abiit. Verùm non ita multis pòſt annis ab iiſdem in patriam, & priſtinum etiam regnum reuocatus eſt. *Pauſ. in Lacon. & Vide Tit. Perfidia erga ſoceros.*

Maſiniſſa Galæ F. regno pulſus à Syphace Numidarum Rege, in Balbum montem cum paucis equitibus conceſſit. Maſſeſſulorum quidam cum pecore & familia Maſiniſſam ſecuti, locorum difficultatibus freti, ſe & reliquum fortunarum cum Rege aduerſus Syphacis iniuriam tuebantur, in cuius ditionem cætera Maſſeſſulorum gens conceſſerat. Ex iis locis aliquamdiu Maſiniſſa Carthaginenſem agrum latrociniis ſubi- B tiſque excurſionibus habuit infeſtum: donec Bocchar, Syphacis præfectus, cum quatuor millibus ad eum debellandũ miſſus, montibus deiectum, cùm XL. equitibus fugientem, ad vrbem Clopeam circumuentum propemodum oppreſſit. Inde ſaucius medio tumultu cum quatuor equitibus elapſus ad flumen peruenit: ibi præcipiti metu (hærebat enim veſtigio hoſtis) vorticoſum flumen ingreſſus, ægrè cum duobus equitibus ad vlteriorem ripam pertendit, duo reliqui in hoſtium conſpectu aquarum impetu abſorpti ſunt, atque ita ab hoſtibus periiſſe creditus, in ſpelunca quadam plures dies latuit, donec vulnus, quo grauabatur, herbis ſit penè obductum. Tum verò iactationis patiens factus, cum duobus ad paternum regnum repetendum (quod vix ad poſteros tam audax facinus inueniat fidem) porrò ire conſtituit. Iuncti ſunt primò illi aliquot equites: inde vbi, præter ſpem omnium, viuere dictus eſt, ſimul ac in conſpectum venit, ad ſex millia hominum & quatuor equitum ad eum confluxère. Quibus non ſolùm regnum recuperauit, ſed Syphacis & ſociorum fines multa nominis celebritate vexare eſt adortus, caſtris inter Cyrtam & Hipponem loco edito munitis. Quò Syphax cum filio Vermina profectus, C eum magis arte, quàm viribus victum, iterum exercitu & regno ſpoliauit. Ille cum modico equitatu elapſus, ad minorem Syrtim confugit, ibique ſe vſque ad Romanæ claſſis appulſum tenuit. Tum iis equitibus, quos fortè circa ſe habuit, ad P. Scipionem venit, à quo benignè eſt acceptus, & victo Syphace Rex declaratus, in pop. Rom. ſocietate conſenuit. *Sab. lib. 5. Enn. 5.*

Alexandrini pulſo Ptolemæo Aulete, filiam eius maximam natu reginam conſtituerunt, nupſitque primo illa Cybioſacti cuidam Syro, regia ſtirpe, vt ipſe credi volebat, procreato, quem tamen paucis diebus ob ſordidum ingenium expulit. Iuncta inde Archelao eſt, eius Archelai filio, qui contra Syllam pro Mithridate pugnauit, moxque à Romanis in ſummo fuit honore habitus. Cæterùm dum filia nouis ſtudet nuptiis, Ptolemæus Romam profectus, Pompeio eſt ab initio conciliatus, per eúmque patribus commendatus. Nec longo inde interiecto tempore, Pompeij impulſu, Gabinius, iniuſſu populi Regem reſtituit. Qui recepto regno, filiam & Archelaum, cui puella nupſerat, occidit: nec ipſe diu poſtea filiæ & genero ſuperfuit, periitque fatali morte, quatuor filiis ſuper- D ſtitibus, duobus virilis ſtirpis, ac totidem alterius ſexus. Ex his maiores natu teſtamento patris regnare iuſſi ſunt, Dionyſius Ptolemæus, qui Pompeium puer adhuc interfecit, & Cleopatra, poſt cuius interitum Ægyptus in prouinciæ formam eſt redacta. *Sab. lib. 6. En. 6.*

Iſaacius Angelus Imp. ab Alexio fratre oculis & imperio orbatus, Alexij filij cura 30. mille marcarum auri mercede promiſſa, Venetorum & Francorum armis reſtitutus eſt, Conſtantinopolis capta. Fratricida Alexius nocte concubia, apud Irenam filiam virginem monialem ingentem defoſſum relinquens theſaurum, aufugit. Iſaacius carcere liberatur. Alexius puer maximo populi fauore Cæſar acclamatur: ac poſt ſubitam patris mortem (qui ex inſolentia aëris è carcere egreſſus obierat) Imperator eſt dictus. *Cuſp.*

Childericus Rex Francorum ann. 461. propter intoleranda tributa, & nefarias libidines populis ſuis inuiſus, ab eis regno depellitur. Auxilij inops in Thuringiam veterem patriam ſe recepit, ac Vindomalum (Æmilius Vindomarum habet) fidum amicum, qui ſæuientes erga ſe Francorum animos mitigaret, ac ſibi reditum in tempore compararet, reliquit, ſi- E gno dato, quo ſe moneri volebat, quando tutò domum repetere poſſet, is fuit aureus nummus in duas partes diſſectus, quarum vnam ipſe ſecum detulit, alteram, qua moneri volebat, apud amicum reliquit. Eo profecto, Franci Regio imperio aſſueti Egidium magiſtrum militum, qui pro Romanis Sueſſione ſedebat, magno animorum conſenſu ſibi Regem depopoſcerunt, atque vltrò ſe illius arbitrio ſubiecerunt. Octauo poſt anno demùm Vindomalus nuncios ad Childericum cum nummi parte miſit, atque, vt bono animo regnum repeteret, ſigno inter ſe compoſito docuit. Quo accepto, ille gaudio geſtiens in Galliam ſe recepit, ac benignè à Francis, Egidium iam peroſis, acceptus, regno illum eorum vſus auxilio deturbauit, atque inde proſperè multos annos illud obtinuit. *Sigon. lib. 14. Imp. Occid. & Æmilius.*

Reuther Scotorum Rex, ciuili bello attritis penitus Scotorum viribus, in Hiberniam fugere à Britannis coactus, non multò poſt recollectis copiis regnum recuperauit. *H. Boethius lib. 2.*

F Sueno Danorum Noruegiorúmque Rex, claſſe in Angliam cùm tranſmiſiſſet, Edelfredum Anglorum Regem prælio victum, tota ex Inſula exegit. Profugus, in Normanniam cum duobus filiis Eduardo Alfredoque, ac Anna vxore, eadem Ricardi tertij Ducis ſorore, ſeſe recepit. Mortuo Suenone, Anglus depoſitis apud Auunculum adoleſcentulis, paruis copiis ſubnixus ad repetendum regnum cum vxore reuerſus, ab Hunnuto Dani filio ſignis collatis victus, Londinique obſeſſus, deceſſit. Victor vt Normannos ex hoſtibus amicos affineſque ſibi efficeret, cœlebs Annam viduam in matrimonium duxit, magnóque in honore ac gratia habuit. Eduardus cum maioribus copiis tranſmiſit, caſtráque iuxta hoſtem collocauit, Re infecta reuertit. Ferunt, cùm ei ſui certam victoriam ſponderent, hoſtéſque ad internecionem deletum iri, illum dixiſſe: Abſit vt meum vnius regnum tot millium hominum morte ad me redeat. Præſtat priuatam & incruentam agere vitam, quàm per tantam carnificinam dominari. Interea mortuo Hunnuto, filius ex priore vxore Heroldus ſucceſſit: Alure- G dumque auxilio Roberti Normannorum Ducis tranſgreſſum dolo ſuſtulit, ſubornatis veteribus Anglorum proceribus, quorum longè Princeps Godouinus erat, qui dicerent; feſſos ſe auaro impotentique Danorum imperio, Edelfredi iuſti legitimique ac optimi Regis ſobolem ſpectare. Ergo cum mille omnino expeditis profectus, inſidiis exceptis necatur. Hunnuto ſucceſſit Ardebunnutus, ipſius ex patre frater: qui cùm Eduardum ſanctum virum è Normannia vocatum in ſocietatem regni adſciuiſſet, obiit. Eduardus à diuturno exilio ad regnum profectus, tranquillam etiam reliquam vitam tranſegit: & quòd apud Normannos Duces educatus cultúſque fuiſſet, nec liberos ſuſtuliſſet, beneficiorum cognitioniſque ac conſuetudinis memor, Gulielmum nothum Regem hæredémque nuncupauit, in eiúſque verba proceres gentis iureiurando adegit. *Æmil. lib. 3.*

Imperauit Mediolani Matthæus Magnus ab Othonis Vicecomitis patrui morte ſeptem annos, nouem in exilio tolerauit: quum malignitate propinquorum & ſubita nobilitatis conſpiratione, atque Alberti Scoti perfidia circumuentus, vt inuidiæ cederet, Mediolano exceſſiſſet. Sed eum, poſt patriam fruſtra armis ſæpè repetitam, de formis exilij in- H commoda conſtantiſſimè tolerantem, nec vnquam deſpondentem animum, Henricus VII. Imper. qui anno 1308. Italiam petebat, reſtituit, Guidone Turriano deiecto. *Iouius in eius vita.*

Philippus, Galeacij Vicecomitis filius, admodum puer, cum Ioanne Maria fratre maiore natu relictus, maximam principatus partem amiſit. Galeacio namque defuncto, multi hinc inde tyranni coorti, ſinguli ſingulas pluréſve vrbes inuaſerunt. Sed ille poſt, Franciſci Carmaniolæ ductu, non ſolùm paterni principatus partem maximam recuperauit: ſed nonnullas etiam vrbes, miro felicitatis curſu, ſuis opibus adiecit. *Sabel. lib. 9. Dec. 2.*

Petrus Moldauiæ, quæ Walachiæ pars eſt, Princeps, Draculæ pronepos, ob latrocinia à Solymanno Turcorum Imper. pulſus, Ioanni Tranſyluaniæ Regi ſe dedidit. Stephanus eius frater in regnum reſtitutus, Solymanno auctor fuit Petri à Ioanne depoſcendi, quòd eo viuo Moldauia nunquam quietura foret. Ioannes negat ſe miſeri, ſponteque dediti ſalutem proditurum; tamen quò omnis amittendi regni metus

Stephano

Stephano demeretur, tamdiu quàm Solymannus vellet, in eadem cuſtodia retenturum. Poſtremò, quum ſeuerioribus literis repeteretur, Petrum non captiui modò, ſed legati nomine Byzantium cum inſigni comitatu tranſmiſit, vt coràm obiecta crimina dilueret, & ſi fas eſſet, veniam quoque impetraret. Petrus ergo ita cauſam ſuam egit, vt Peram relegaretur purpuratis omnibus conciliatis. Nec multò pòſt Stephanus ob tyrannidem trucidatus, & Alexes quidam à Moldauis princeps creatus. Id indignè ferens Solymannus, Petrum ab exilio reuocatum in Moldauiam reduci curauit. Moldaui cùm fruſtrà Ferdinandi auxilium implorâſſent, vt noua perfidia veterem eluerent, & Petrum placarent, Alexem trucidarunt, & caput eius muneris loco Petro tranſmiſerunt. Receptus ille, viginti ex Moldauis ſecuri percuſſit. *Sab. ſuppl. lib.24. ex Ionio.*

Anno Sal. 1519. Vlricus Princeps Wirtembergicus ditione ſua pulſus fuit, & eiectus à Sueuici fœderis ſociis, cùm Rutelingam, oppidum Imperij, confœderatum ipſis, nuper cepiſſet. Eam deinde prouinciam Cæſar ab illis, poſt Ferdinandus frater à Cæſare, cùm hæreditas diuideretur, eſt conſecutus. In Auguſtæ comitiis anno 1530. Principes quidam intercedebant, vt Vlricus, qui iam in vndecimum annum exulabat, reſtitueretur: ſed Cæſar ornamenta ſolennia principatus fratri ſuo tum publicè contulit. Lantgrauius ergo, qui magna neceſſitud ne & propinquitate coniunctus erat Vlrico, quadriennio pòſt, per abſentiam Cæſaris, cùm etiam eo ipſo tempore Sueuicum fœdus, in annos vndecim antea factum diſſolueretur, Galliam petens, agrum Mombelgardum, Regi, pro certa pecuniæ ſumma, nomine Vlrici principis oppignorauit, ea lege, niſi intra tertium annum ille luat, vt tum eſſet Regni Galliæ hæreditarius. Præter eam pecuniam Rex quoque mutuò ſe daturum promiſit alteram ſummam, facta ſpe, non repetitum iri. Lantgrauij igitur opera victus Ferdinandus, qui ad iuris legúmque diſceptationem fruſtrà hanc controuerſiam reuocabat, & Vlricus reſtitutus. Tandem bello Germanico ſic inter eos conuenit, vt Vlricus princeps & ipſius hæredes maſculi ſint Ferdinandi Regis, tanquam Auſtriæ Principis, beneficiarij, & agri Wirtembergici poſſeſſionem ei ferant acceptam: extincta fortè familia Wirtembergica, nec exſtantibus maſculis, Auſtriaci Principes eam regionem obtineant, Imperij beneficio & auctoritate, cui & hoc nomine teneantur: Vlricus Ferdinandum agnoſcat pro Romanorum Rege, neque fœdus vllum aduerſus eum faciat. *Sleidan. lib.9.*

Præturâ.

C. Iulius Cæſar Cæcilio Trib. pleb. turbulentiſſimas leges aduerſus collegarum interceſſionem ferenti, auctorem propugnatorémque ſe pertinaciſſimè præſtitit: donec ambo adminiſtratione Reip. decreto patrum ſummouerentur. At nihilominus permanere in magiſtratu & ius dicere auſus, vt comperit paratos, qui vi ac per arma prohiberent, dimiſſis lictoribus, abiectáque prætexta domum clàm refugit, pro conditione temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo pòſt ſponte & vltro confluentem, operámque ſibi in aſſerenda dignitate tumultuoſiùs pollicentem, compeſcuit. Quod cùm præter opinionem eueniſſet, Senatus ob eundem cœtum feſtinato coactus, gratias ei per primores viros egit: accitúmque in curiam, & ampliſſimis verbis collaudatum, in integrum reſtituit, inducto priore decreto. *Sueton.*

Præfectura cuiuſuis

Thebanis in Peloponneſum irrumpere conantibus, cùm Spartani à Cenchræis ad Lechæum vſque foſſam & propugnacula exſtruxiſſent, Epaminundas tamen vi perrupit præſidia, & cùm magnam cladem hoſtibus inferre poſſet, contentus priore ſucceſſu, pugnam vlteriùs facere deſtitit. Cùm autem magna de ipſo exoriretur apud omnium animos ſuſpicio, quaſi Lacedæmoniis ex priuata gratia pepercìſſet: hi, quorum oculos ſplendor eius gloriæ perſtringebat, opportunum calumniandi tempus arripuerunt; cúmque proditionis reum agerent, multitudo exaſperata, abdicauit eum magiſtratu Bœotarchiæ, & in priuatorum numerum reiiciens, cum aliis miſit ad bellum Theſſalicum. In quo cùm Bœotarchorum imperitia in maximas difficultates redactus eſſet exercitus, Alexandro Pheræorum tyranno grauiter inſtante, deſperatis iam ferè & perditis, Epaminundas Dux è militibus conſtituitur. Qui confeſtim delectis aſſumptiſque leuis armaturæ militibus & equitibus in poſtremis ordinibus exercitus, inſequentium aduerſariorum impetum repulit, & rem tutiſſimam præcedentibus armatis præſtitit. Quo facto cùm abſterſiſſet iniectam ſibi notam ignominiæ, reſtituit etiam eum populus in priſtinam dignitatem. *Diod. lib.15.*

Antonius Grimanus, claſſis Venetorum contra Baiazetem Dux, ob malè geſtum imperium in exilium actus, at liberorum interceſſione reſtitutus, Nicolao Triuiſano templi Marci procuratore mortuo, magno omnium fauore in eius locum ſuffectus eſt. Atque illa quidem in procuratione eo erat tempore Antonius, cùm eſt exul factus: itaque bis eam dignitatem eſt adeptus, quod nemini antea contigerat. *Bemus lib.11. Hiſt. Ven.*

Vlricus Ciliæ comes, auunculus & Rector Ladiſlai Bohemiæ & Vngariæ Regis, repentè de ſtatu ſuo deiectus eſt artibus Vlrici Eyncigeri, ita vt ei aula omnibuſque aulicis honoribus & ipſa Vienna vrbe interdiceretur: & niſi ab Alberto Marchione Brandeburgēſi ad portā vſque vrbis deductus fuiſſet, lapidibus obrutus fuiſſet. In exilium ad paternū ſolum proficiſcentem, quatuor tantùm equites comitati ſunt, cùm alias frequentiore ſatellitio quàm ipſe Rex cingeretur. Cæterùm nō multò pòſt in gratiam denuò receptus eſt. Quatuor clientuli eiectum comitabantur: reducem mille equites, phaleris armis, auro, argento conſpicui deducebant. Ipſe Rex cum proceribus venienti obuiam extra vrbem Vratiſlauiam factus, honorem vt auunculo habuit, reſtitutúmque in priſtinum dignitatis gradum gubernatorem Auſtriæ conſtituit. *Dubrau. lib.29.*

MAGISTRATVS, IMPERII, NVLLA ACQVISITIO.

NEMPE VEL

OBLATI REPVDIATIO.

Captis Hieroſolymis, Latini Duces Regem Hieroſolymorum elegêre, Robertum Normannorum Ducem. Natus erat inuictiſſimo ſapientiſſimóque Rege Anglorum Gulielmo, Comitatum addixerat, Ducatúmque opulentiſſimum nobiliſſimúmque oppignorarat, vt Chriſto militaret. Si domum redeat, non videbatur aliquid ſui liberum ſolutúmque habiturus vbi conſiſtat. Spes magna oblata rem illi abſtulit. Accidit famâ, Gulielmum Anglorum Regem eius fratrem ſine liberis deceſſiſſe. Domum ſpectare cœpit perfecto ſacro bello, cùm iam & cæteri de receſſu cogitarent. Gratias proceribus egit, de tanto de ſe iudicio: eſſe alios tantæ maieſtati ferendæ. Henricus eius frater minor rumorem domi emiſerat, captis Hieroſolymis Robertum Regem creatum, ſacram terram patriæ prætuliſſe: atque ita Rex Anglorum ab ſuis ſalutatus, ſolium inuaſit. Vtroque igitur regno Robertus caruit. *Æmil. lib 4.*

Henricus Campaniæ Comes, Iſabella Regina Hieroſolymorum, Conradi Montisferrati Marchionis viduâ, in vxorem ducta, Tyri Dominium accepit, ſed Regni titulos recuſauit, quia Regem Franciæ Philippum domum redeuntem ſequi feſtinabat. Ricardus Anglorum Rex Guidonem Luſignanum (qui Iſabellæ ſororem Sibyllam, Balduini V. Regis pueri matrem in vxorem habuerat) blandè appellatum in eam ſententiam duxit, vt pecunia non grandi relicto regno Hieroſolymitano, ac Tyri & Ptolemaidæ Domino, ad quæ aſpirabat, regnum Cypri ab Anglis occupatum perpetuò poſſidendum acciperet. Sæpe rogatus Henricus vt Hieroſolymæ regni titulos acciperet, prorſus renuit, deliciis potiùs quàm bello natus, cupiens domum reuerti. Sed dum aulam ſuam Ptolemaide incautus circuit, præcipitio periit. *Blond. lib.7. Dec.2.*

AMBITI REPVLSA.

☞ *Ex Titul. Æmuli dignitatis & imperij, non pauca huc referri poſſunt, reſpectu eius, qui voto ſuo fruſtratur. Loco de Ambitione.*

C. Iul. Cæſar à Marij partibus ſtans, ad petitionem ſacerdotij penè impubes venit in campum. Cæterùm huius repulſam, aduerſante clàm ei L. Sylla, tulit: qui cùm de necando eo deliberaret, & oſtenderent nonnulli, nihil eſſe cauſæ, cur tantulum puerum trucidaret: Nihil mentis dixit eos habere, ſi non ei puero multos viderent Marios ineſſe. Hac voce ad Cæſarem perlata, longo tempore palans in Sabinis abdidit ſe. *Plut. in Cæſare, & Sueton.*

Circa annum Chriſti 1285. Iunnienſes Sacerdotes Stephanum, Henrici Boij Ducis F. Pontificem legerant. Mittuntur Romam legati, vt Pontifex auctor fiat. Verùm cùm legati,

quos

quos exploratum vitam ac mores Stephani in Boiariam proficiſci iuſſerat, eundem paludamento militari amictum, ſagittarium ſpectaculo præſidentem ſe offendiſſe referrent, illum abdicauit. Stephanus poſtea vxore ducta liberos procreauit. *Auent. lib. 7. Annalium Boiorum.*

Cùm cœnobium quoddam vacaret in Anglia ſub Gulielmo Ruffo Rege, duo Monachi inter ſe pactionem fecerunt, vt ſe ita inuicem adiuuarent, quo alter cœnobio præficiatur. Hoc capto conſilio, certatim pro præfectura adipiſcenda pecuniam Regi offerunt. Interea Rex conſpicatus coram alium monachum, hominem bonæ frugis, qui comes illis duobus competitoribus fortè venerat, ad ſe vocat, quæritque ab eo, Ecquid dare velit, ſi Abbas fiat. Is reſpondet, ſe nihil prorſus daturum, cùm eo animo ſeſe iſti vitæ principio dediſſet, vt ſpretis faciliùs diuitiis atque honoribus in ſanctitate vitæ acquieſcens caſtiùs Deum coleret. Ad hæc Rex inquit: Tu ergo dignus es, qui cœnobio tuo præſis. Id quod fieri ſtatim iuſſit, illis duobus competitoribus non ſine ignominia ab ſe repulſis *Polyd. l. 10.*

Gelanor Sthenelæ F. & Danaus regnum Argiuorum ambiebant. Dùm eorum vterque ad populum multa & ea maximè probabilia & iuri conſentanea dixiſſet, neque omnino quæ Gelanor afferebat, minus æqua viderentur, cauſa ampliata eſt in craſtinum. Poſtera die prima luce, in boum gregem in pomœrio paſcentem lupus impetum fecit, atque is taurum ipſum gregis Ducem adortus eſt. Viſum eſt Argiuis, Gelanori cum tauro, cum lupo eſſe Danao aptiſſimam conuenientiæ rationem: quod ſcil. vti lupus animal eſt homini minimè familiare, ſic propemodum ad id temporis nulla fuiſſet Danaus Argiuorum vſus conſuetudine. Quare cùm tantum lupus confeciſſet, è re nata Argiui Danao imperium adiudicarunt. *Pauſ. in Corinthiacis.*

C. Martius Coriolanus, in vrbe Roma nobilitate inſignis, rerum, quas geſſerat, magnitudine fretus, cùm conſulatum peteret, ſatis fauentem populum Rom. habuit. Sed cùm eodem die peragi, quæ ad comitij atque ſuffragiorum rationem pertinebant, non poſſent, poſtridie manè in forum, magno patriciorum numero proſequente, deſcendit. Itaque mutata populi voluntate, qui maiorem odij ſui in patricios, quàm Coriolani virtutis rationem habuit, repulſam ab vniuerſo populo tulit. Ademptus eſt igitur ei conſulatus, quem Volſci populi Rom. hoſtes, vt exercitui ſuo perficerent, ob virtutem dignum duxerunt. Vnde haud multò poſt, in ingentem calamitatem coniectus populus Rom. ei coactus eſt ſupplicare, cuius antea preces audire noluerat. *Fulg. lib. 7. cap. 5.*

P. Scipio Naſica, togatæ potentiæ clarum lumen is qui conſul Iugurthæ bellum indixit, qui matrem Idæam è Phrygiis ſedibus ad Rom. aras focóſque migrantem, ſanctiſſimis manibus excepit, qui multas & peſtiferas ſeditiones auctoritatis ſuæ robore oppreſſit, quo principe Senatus per aliquot annos gloriatus eſt: cùm ædilitatem curulem adoleſcens peteret, manumque cuiuſdam ruſtico opere duratam, more candidatorum, tenaciùs apprehendiſſet, ioci gratia interrogauit eum, Num manibus ſolitus eſſet ambulare; Quòd dictum è circumſtantibus exceptum, ad populum manauit, cauſamque repulſæ Scipioni attulit. Omnes namque ruſticæ tribus paupertatem ſibi ab eo exprobratam iudicantes, iram ſuam aduerſus contumelioſam eius vrbanitatem deſtrinxerunt. *Valerius lib. 7. cap. 5.* P. Scipio Naſica in toga candida bis repulſa notatus à populo. *Plin. lib. 7. cap. 34.*

L. Paulus Æmilius, primo conſulatu Ligures ſubegit, poſt, cùm ſæpiùs declaraſſet, ſe ſecundum conſulatum cupere, & verò aliquando fuiſſet etiam candidatum ſe profeſſus: vbi tulit repulſam, & prætericus eſt, quieuit deinceps, & ſacris curam intendit: ita vt vix vrgente populo conſul denuò creari, & iam ſexagenarius bellum Macedonicum ſuſcipere voluerit. *Plut. in Æmilio.*

Q. Ælius Tubero à Q. Fabio maximo epulum populo Rom. nomine P. Africani patrui ſui dante, rogatus, vt triclinium ſterneret: lectulos Punicanos pellibus hœdinis ſtrauit, & pro argenteis vaſis Samia expoſuit. Cuius rei deformitas ſic omnes offendit, vt cùm alioqui vir egregius haberetur, comitiiſque prætoriis candidatus in campum, L. Paulo auo & P. Africano auunculo nixus deſcendiſſet, repulſa inde abiret notatus. Nam vt priuatim ſemper continentiam probabant, ita publicè maxima cura ſplendoris habita eſt. *Val. lib. 7. cap. 5.*

Q. Cæcilium Metellum pauci & mœſti amici conſulatus duplici repulſa afflictum (propter ſeueritatem nimiam) triſtitia ac robore plenum, domum reduxerunt. Eundem de Pſeudophilippo triumphantem, vniuerſus Senatus lætum & alacrem in Capitolium proſecutus eſt. Achaici etiam belli, cui ſummam manum L. Mummius adiecit, maxima pars ab hoc viro profligata eſt. Ei neque verò populus conſulatum negare potuit, cui mox duas clariſſimas prouincias aut daturus erat, aut debiturus, Achaiam & Macedoniam? *Var. lib. 7. cap. 5.*

M. Portius Cato plus moribus ſuis præturæ decoris adiecturus, quàm prætextu eius ſplendoris ipſe laturus, conſequi illam à populo aliquando non potuit: prælato Vatinio homine ignauiſſ. Ergo ſi verè æſtimare volumus, non Catoni tunc prætura, ſed præturæ Cato negatus eſt. *Var. lib. 7. cap. 5.*

Cato Vticenſis petiit trib. plebis & adeptus eſt, petiit præturam, factus eſt prætor, ſed paſſus priùs repulſam: petiit conſulatum, tulit repulſam. Homo, vt *Plut.* inquit, qui precio comparandus erat ad gerendos magiſtratus: dignior qui cogeretur accipere honores, quàm qui peteret.

P. Rutilium Fratris repulſam conſulatus tam ægrè tuliſſe, refert *Cicero lib. de Oratore*, apud Fannium fuiſſe ſcriptum, vt eam ob cauſam è vita deceſſerit.

Duo ordines ſunt ædilitatis. Altera à ſellis curulibus quæ incuruis erant pedibus, ex quibus munia magiſtratus explicabant, nomen traxit. Altera inferior plebis dicitur. Vbi ædiles curules creauerunt, mox ædilibus plebis ineunt ſuffragia. Vt C. Marius in ſuperiori ſe vidit præteriri, confeſtim tranſiit ad petendam ædilitatem plebis. Verùm qui nimium eum iudicauerunt audacem & præfractum, repulſam tulit: qui quamuis bis eodem die delectus honore fuit (quod præter eum accidit nemini) nihil demiſit tamen animos: ſed haud multò poſt præturæ candidatus penè repulſam eſt paſſus, at licet nouiſſimus omnium renunciatus fuit, ambitus eſt poſtulatus. *Plut. in Mario.*

Q. Sertorius in Tribunatu repulſam tulit per factionem Syllanam. Hinc Syllæ videtur infenſus fuiſſe. *Plut. in Sert.*

Guido, Dux Spoletanus, mortuo Carolo Craſſo, regnum Franciæ affectans, ad Metim diuertit, ſperans ex compoſito conuenturos ſocios, qui arma & ſuppetias ſubminiſtrarent. Accidit (vt tradunt Annales) cùm dapifer eius illuc præmiſſus ad alimenta regio more præparanda ab Epiſcopo Metenſi videret, iuxta Francorum conſuetudinē, multa admodum cibaria parata, petiiſſe ab Epiſcopo, vt ſibi e quum donaret, ſeſe curaturum, vt Rex tertia huius obſonij parte eſſet contentus. Cui Epiſcopus: Non ferent Franci regnare Regem, qui X. drachmis prandeat, abeat retrò vnde venit, nemo hunc Regem amplectetur, nemo amabit. Francorum igitur rebellione Guido, electo Odone Andegauenſe Rege, deturbatus fuit. *Cuſp.*

Franciſcus I. Galliarum Rex, imperij Germanici repulſam paſſus eſt. Carolo Auſtriaco prælato. *Surius in comment. rer. toto orbe geſtar.*

NON AMBITI PRÆTERITIO.

Inter ea, quæ de Marco Furio Camillo referuntur multa & eximia, ſingulare imprimis videtur ac mirandum, quod qui victorias Imperator plurimas & præclariſſimas retulit, Dictator quintùm fuit dictus quater triumphauit, alter etiam Romæ appellatus conditor, ne ſemel quidem conſul fuerit. In cauſa fuit reipublicæ ſtatus, quo populus à patribus diſſidens, ne conſules crearentur, obſtitit: ſed tribunos rebus præfecit, quorum propter numerum, tametſi conſulari eſſent & auctoritate & poteſtate, minus in plebis oculos incurrebat imperium. Quippe quos paucorum offendebat potentia, his minùs moleſtum erat, ſex viros quàm duos rempublicam tenere. Per id tempus cùm potiſſimùm Camillus gloria & rebus geſtis floreret, quamuis ciuitas medio tempore comitia conſularia habuerit ſubinde, non ſuſtinuit tamen conſul inuito fieri populo. In cæteris magiſtratibus, quos multos cepit & varios, ita ſe geſſit, vt poteſtatem ſuam, cùm vel ſolus obtineret, ſupremam in medium conferret: gloria verò ad eum redundaret vnum, vbi etiam collegas habebat. Huius cauſa fuit eius prudentia, qua ſuperabat citra controuerſiam omnes; illius modeſtia, ſine inuidia imperantis. *Plut. in Camillo.*

Christophorus Maurus Venetus ædes ſuas in cœnobium D. Franciſci conuerterat. Ei iam D. Marci procuratori conſtituto Bernardinus Senenſis principatum prædixit. Cæterùm abrogato principatu Foſcaro ipſi, quum ſumma principis dignitas, repulſo Mauro, Paſchali Maripetro demandata eſſet, admirabundus ipſe tacitus ſecum Bernardi vaticinium irri-

dere, quod tamen veritatis plenum fuit. Siquidem Maripetro A ſucceſſor eſt datus. *Egnat. lib. 7. cap. 5.*

Bernardus Iuſtinianus, Leonardi F. literis Græcis atque Latinis pro illius ſæculi conditione ornatiſſimus, omnibus honoribus functus, & nullam vnquam repulſam paſſus, procurator D. Marci, in locum Petri Mocenici creatus fuit. Marco Barbadico Principe Venetorum vita functo, quum haud dubie omnis ciuitas Bernardum ipſum creandum acclamaret, tulit tamen repulſam, Auguſtino ipſi fratri ſuffecto: vel quòd breuiſſimus fuit ipſius Marci principatus (quod præter omnium ſpem euenit) vel quòd & ipſe frater multis honoribus functus, & procurator etiam dictus, non indignus hoc tanto faſtigio creditus eſt. *Egnat. lib. 7. cap. 5.*

Mortuo Pio II. Alfonſus Borgia Catalanus Dominico Capranicæ Cardinali prælatus fuit, & Calliſtus III. dictus. Dominicus domum reuertens è conclaui, obuium habuit in ponte S. Angeli pauperem eleemoſynam petentem, quòd Catalanorum manus euaſiſſet. Ad eum conuerſus, Tu mihi potiùs largire, qui in Catalani manus præter exſpectationem & meritum inciderim. *Hier. Carimb. lib. 3. de Vit. Pont.*

B Nicolao V. mortuo Cardinales Beſſarionem Nicænum Pontificem deſignarant, & ad cubiculum illius bis accedentes, Pontificem ſalutaturi erant. Nicolaus Perottus eius famulus moleſtè ferens nunc ſomnum, nunc ſtudia patroni interrumpi, Non eſſe, cur Cardinalem inquietent, acerbè reſpondit. Ergo bis reiecti, ſimul etiam à Cardinale Auenionenſe perſuaſi, qui indignum facinus eſſe dictabat, Latinos Græco, orthodoxos hæretico conuerſo Rempublicam Chriſtianam committere, Caliſtum III. creauêre. Ita Beſſario, qui per noctem integram, omnium opinione, Pontifex fuerat, mane facto præter meritum ſucceſſorem habuit. *Iouius in Elogiis.*

CESSANTIS NVLLA SVBSTITVTIO.

Apud Rom. licet ex duobus conſulibus, altero defuncto, collegæ ſubrogando haberentur comitia, alterque conſul in defuncti locum cooptaretur: tamen ex duobus cenſoribus altero deſito, alium ſubrogari non licebat. Quod C. Iulio cenſore mortuo, L. Papyrius Curſor ne abiret magiſtratu M. Cornelium Maluginenſem collegam ſibi ſubrogarat, religio inuaſit, & piaculare fuit, quia eo luſtro è Gallis vrbs capta eſt, ne in C demortui locum cenſor ſubrogaretur. Itaque cenſore vita functo, collegam magiſtratu abire oportebat. Quamuis Appius Claudius Cæcus, contra mores inſtitutáque maiorum, collega ſe magiſtratu abdicantē, ſolus cenſuram gerere non dubitauit. *Alexan. lib. 3. cap. 13.*

Nero Cæſar defuncto circa Kal. Ianuarias altero è Coſſ. neminem ſubſtituit: improbans exemplum vetus Caninij Rebuli, vno die Conſulis. *Suet.*

DIGNITATIS, MAGISTRATVS, IMPERII CONSERVATIO.

Et vel

NON INTERPOLATA. VEL TEMPORE CERTO

Definita. Non deiecti à dignitate ante tempus.

M. Antonius Pius Imp. ſucceſſorem viuenti bono Iudici nulli dedit, niſi Orphito præfecto vrbi, ſed petenti. *Capitol.*

D Anno Chriſti 1078. in Londinenſi concilio Vulſtanus Vigornienſis Epiſc. ſanctitate vitæ multò clariſſimus (non tam quòd rudis ingenij eſſet, ſed vt potiùs in locum eius, voluntate Gulielmi Conquæſtoris Regis, homo Normanus ſubrogaretur) coactus à Lanfranco Cantuarienſe Epiſcopo, indumenta pontificalia deponere, diuino animi ardore repentè inflammatus, Regi inquit: Melior te, his me ornauit, cui & reddam. atque deinde ad ſepulchrum Edouardi III. cuius beneficio Epiſcopus factus fuerat, profectus, & veſtitu inſigni ſe exuens, baculum ita altè in lapide monimenti infixit, vti nulla vi extrahi poſſet. Quo miraculo Rex & Lanfrancus territi, magnoperè virum ſanctum orarunt, vt ſumptis indumentis inſignibus, ſuo poteretur honore.

Indefinita, Perpetua, Dignitas prorogata vltra tempus.

Cæſar Dictator conſulatum geſſit continuum: ſiue, vt *Appianus in ſecundo* ſcribit, conſul per decennium continuū deſignatus fuit, calcatis legibus: cùm magiſtratus is annuus eſſet, nec, niſi decem anni interfuiſſent, quiſquam poterat capere, vt Cicero tertio de Legibus ſcribit. Licet tertium & quartum cōſulatum e titulo tenus geſſerit, conſul ſimul & dictator exiſtens. B Inſuper dictaturam, quæ ſemeſtris dignitas erat, perpetuam in ſe recepit, quia dictator in omnem vitam electus eſt. *Cup.*

Auguſtus I. titulum Imperatoris perpetuum ſumpſit. Recepit & morum legúmque regimen æquè perpetuum: quo iure quanquam ſine cenſuræ honore, cenſum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega, medium ſolus. *Suet.*

INTERPOLATA DIGNITAS CONSERVATA per vicarium ſubſtitutum.

Mathiæ, Theophili F. Pontifici Iudæorum, Herodes Rex propter ſeditionem excitatam cauſâ aquilæ aureæ, ſacerdotium ademit. Eiuſdem Pontificatu accidit etiam alium Pontificem ad vnam Diem ſubſtitui, qua Iudæi populariter ieiunium celebrant. Nam Mathias ea nocte, quæ præcedebat diem ieiunij, viſus eſt ſibi per ſomnum cum vxore congredi; & cùm ob hoc ad rem diuinam faciendam non eſſet idoneus, Ioſephus Ellemi filius adiutor vicarius propter cognationem ei datus eſt. *Ioſephus lib. 17. cap. 8. Antiq.*

DIGNITAS, MAGISTRATVS, IMPERIVM NON CONSERVATVM. E

REGNA, IMPERIA EVERSA.

Tit. Regna occupata, exempláque quadam petenda. Illic Acquiſitio opulenta, hic Amiſſio Imperij, reſpectu diuerſarum perſonarum, conſideratur.

Aſſyriorum Imperium in Sardanapalo defecit, ab Arbace Medo in Medicum & Babylonium ſubdiuiſum. Cuius quidem Euſebius MCC. & XL. annos numerat. Diodorus Siculus MCCC. & LX. Ex Cteſiæ ſupputatione, qua plurimùm vtitur in rebus Aſiæ narrandis Iuſtinus, ex hoc numero ſexaginta adimit: nec de numero Regum conſtat. Diodorus XXX. Reges fuiſſe Aſſyriorum ſcribit. Euſebius ſex & triginta. Velleius Paterculus tres & triginta à Nino ad Sardanapalum, ita vt ſemper ſucceſſor regni fuerit demortui filius. *Viues in 4. de Ciuit. Dei, cap. 6.*

Perſarum regnum, quod in Cyro cœpit, Babylonij & Medici regnorum acceſſione facta, Alexander Magnus Macedo euertit, cùm CCXX. & amplius annos duraſſet. Alexandro G ætat. anno XXXIII. mortuo, cùm XII. imperaſſet, velut confracta arca numis referta, & pecuniis reſilientibus, ad prædam iacentis imperij Græcanici vndique à purpuratis accurſum eſt, rapuitque quiſque quantum potuit. Itaque Leoſthenes palantem & in ſemetipſam incurrentem potentiam Macedonum imitari Cyclopem dixit, qui eruto lumine, manus quoquouerſum porrigeret, ad nihil certi tendentes. Vel potiùs vt emortua corpora, vbi euolauit anima, non vltrà conſiſtunt vel cohærent, verùm contabeſcunt, diſſoluuntur à ſe inuicem, euaneſcúntque & exoleſcunt: ita amiſſo Alexandro potentia illa palpitabat moribunda, vibrabat, & æſtuabat, Perdiccis, Meleagris, Caſſandris, Ptolomæis, Seleucis, & Antigonis, ſicut ſpiritibus calentibus adhuc pulſibúſque micantibus, & huc illuc iactatis: denique marceſcens & contabeſcens intra ſe, ſcatuit tanquam vermibus ignauis Regibus Ducibúſque torpidis. *Plut. orat. 2. de Alexandri fort.*

Vt Occidentale Imperium Romanum Honorio regnante domeſticis ſeditionum moribus, & externis armorum incurſibus, tutoribus & ducibus regiis in excidium reipublicæ conſpirantibus, & barbaris acriore quàm antè impetu irrumpentibus, eſt tentatum: ſic Valentiniano III. & Placidia matre H rerum potientibus, quorum in altero ætas & praua educatio, in altera ſexus & nimia in re adminiſtrādâ rem iſſio improbata eſt, eiſdem turbantibus ac ſæuientibus barbaris, magis magiſq; concuſſum eſt: *Sigon. lib. 12. Imp. occid.* Valentinianum porrò Imperatores illi per tempora exceperunt, quibus dominantibus fœda ac miſerabilis ipſa demùm occidentalis Imperij labes eſt ſubſequuta. Hi ſunt enim, qui ipſas prorſus Occidentis prouincias amiſerunt: hi ſunt, qui Romam iterum atque iterum à barbaris captam atque incenſam viderunt: hi, qui Italiæ dominatione exuti, nomen, gloriámque Romanam funditus euerterunt: hi denique, qui clariſſimum Imperij Romani lumen, atque inueteratam populis nobiliſſimæ gentis auctoritatem penitùs extinxerunt. Nam barbaris iam latè omnia ditione libidinéque tenentibus, non ſolùm antiqua Imperij maieſtas, ſed vetus etiam literarum atque ingenij dignitas omnino euanuit. Neque enim in tanto bellorum ardore, ac quotidianā ſeruitutis neciſque formidine, priſtinis doctrinæ atque eloquētiæ

ſtudiis

ſtudiis vacare hominibus licuit. Itaque fœcunda illa erudito-
A rum diſertorumque virorum propago, quæ vſque ad primam Gothorum in Italiam impreſſionem cum maxima omnium admiratione floruerat, tetro ipſo Barbaræ tranſitu, tanquam infeſto rapidi cuiuſdam aquilonis impetu, prorſus exaruit. *Sig. lib. 14. Imp. occid.*

Romanum Imperium anno Salutis 476. à primo orto ſub Iulio Cæſare 522. in Auguſto defecit. Odoacer Herulorū Rex, olim Oreſtis armiger: Oreſtem ipſum (qui Iulium Nepotem imperio ſpoliarat, & Auguſtulum F. Imp. fecerat) cum Turcilingis, Scythis ac Herulis Italiam occupans, Roma iam quartum capta, ſuperauit: ac Placentiam, vt illic interficeretur, miſit. Auguſtulum eius filium (Momyllum alias dictum) cum vix vndecim menſibus Rempublicam tenuiſſet, exilio damnauit, in Lucullano oppido Campaniæ, abiecta imperiali maieſtate. *Onuphr. Sigon. lib. 14. Imp. occid.*

Aiſtolphus Longobardorum Rex an. 752. Rauenna in poteſtatem adducta, nullo inde negotio cætera Exarchatus, Pentapoliſque oppida recepit in ditionem. Atque hic quidem finis
B Exarchatus, Græcorum Impp. præfecturæ fuit, quæ ſuperbè atque impotenter per ducentos fermè annos Italiæ imperarat: finis etiam Imperij, cuius Rauenna poſt Honorium Auguſtum qui Romam cum hac permutauit, perpetua ſedes ac domicilium extitit. *Sigon. lib. 3. regni Ital.*

A Carolo Magno Francorum Rege captus Papiæ Deſiderius Longobardorum Rex, & in Franciam adductus eſt. Hic finis regni Longobardorum in Italia fuit, annó poſtquam Italiam occupauerant, ducenteſimó ſexto: Chriſti verò ſeptingenteſimo ſeptuageſimo quarto. Cæterum Longobardorum imperium ſæuum ab initio atque impotens, poſt Chriſtianam religionem; Catholicamque fidem aſcitam, mitius ac benignius erat affectum. Teſtes ſunt rectæ leges eorum, quibus furta, latrocinia, rapinæ, cædes, adulteria ſeueriſſimè vindicantur, ac libertas & fortunæ priuatorum ſummo ſtudio conſeruantur. Docent templa magnifica, & monaſteria ampliſſima, quibus, pietatis ergò ipſi potiſſimùm citeriorem Italiam exornarunt; baſilicæ Epiſcoporum, quas ampliſſimis præmiis honeſtarunt: inclyta oppida, quæ aut noua condiderunt, aut diruta inſtaurarunt: homines ſanctitate conſpicui, quibus
C honores eximios habuerunt: demum Pontifex ipſe, quem cum ditione opibuſque auxerunt, tum tanto cultu ac reuerentia proſecuti ſunt, vt monente eo, regnum ipſum dimiſerint, monachumque induerint. Hæc autem omnia decora nimia vna dominandi ac dilatandi regni libido corrupit ita, vt etiam faſtigio regio & inueterata iam Italiæ dominatione exuerit. *Sigon. lib. regni Ital.*

Achaius Scotorum Rex Ferguſianam Hungi Pictorum Regis ſororem in vxorem duxit. Hungus moriens Dorſtorlorgum F. ſucceſſorem fecit. Eum Egenus frater ſuſtulit. Egenum Brenna vxor, Merchiorum Regis filia, Dorſtorlorgi Regis mariti cædem vlta ſtrangulauit. Regnum hæreditario iure Alpino, Achaij Regis ex Ferguſiana filio, Rex Scotorum Dongallus petebat. Picti peregrinum Regem auerſati, Feredetho viro nobiliſſ. regnum deferunt. Dongaldus in belli apparatu perit, ſuccedit ei Alphinus. Is Fredethū acie vicit. Mox à Brudo (qui Brudo primum, deinde etiam Kennetho, ignauiſſ. Feredethi filiis populari tumultu interfectis ſucceſſerat) interfectus eſt, & abſciſſa ceruice ludibrio habitus, anno Sal. 814 Ea
D victoria Picti elati, Camelodunū, quæ illorum regia fuit, poſt ſacra patrio more communi omnium gaudio peracta, contractis Chriſti Euangeliis ſimul atque diuorum ſtatuis iurarunt ſe nunquam bello quieturos, donec impia Scotorum gens, cui numen certò ſcirent infenſum, ad exitium fuiſſet perducta: ſanciueruntque ſi quis de pace aut fœdere cum inhumana gente inguida deinceps faceret mentionem, capite plecteretur. Senes aliquot contrarium ſuadentes fœdè pulſati, templo ſunt eiecti. Interea cùm Picti ſeditionibus inteſtinis laborarent, Brudus Rex reconciliatione fruſtra tentata præ mærore obiit. Succeſſit ei Druskenus frater, à Kennetho Scothorum rege maxima clade affectus. Pacem inde petens, cùm nulla, niſi regni poſſeſſione cederet, daretur, extremo prælio cæſus cum exercitu propè ad internecionem. Sæuitum extemplo in omnem Pictorum regionem tanta feritate, vt præter duo propè hominum ad Anglos confugientium milia, quicunque Pictici nominis, extra Camelodunum paucula ſque munitiones fuerant inuenti, occidione interierint: nulli religionis, ſexus aut ætatis. Ad tantæ cladis ſæuitiam deuitandam, profuit renetentia, Oc-

cupatas per hæc Pictorum regiones, Kennethus Scotorum nobilibus, pro meritis vniuſcuiuſque eſt partitus: nouis illis nominibus aut à Ducibus, aut à promontorio fluuiove aliquó inſignitis (vt vetus erat genti mos) adhibitis: vt ſimul cum Pictis eorum memoria interiret. Camelodunum inde arcta cinctum obſidione. Vrgente fame inducias tridui obſeſſi impetrant. Noctu, facta eruptione, ad DC. Scotorum excubitores obtruncant. Ex perfidia irritati Scoti, vrbe expugnata, ferro atque flamma in omnem ætatem atque ſexum graſſati, vel matronas nobiliſſ. ad Kennethi genua prouolutas trucidauêre, vt ne vnum quidem viuentium marem fœminamve, qui extremis patriæ cineribus lacrymas daret, ſupereſſe paterentur. Mœnia inde ſolo æquata, cunctáque ædificia publica & priuata cum diuorum templis incendio abſumpta. Quod flammæ ſuperfuit, id hoſtium immanitate dirutum. Itaque Pictorum regnum in Albione eſſe deſiit, quum annos mille centum & vnum ſupra ſeptuaginta illic à Pictis fuiſſet regnatum, anno Salut. 839. Qui ad Anglos & Britannos effugerant, cum paulò poſt contra Donaldum Scotorum Regem vtramque gentem concitaſſent, victi Scoti, pacem turpiſſ. admiſère. Victores partiti inter ſe magnam agri Pictici Scotis ademptiſ partem, Pictos de iniuria conquerentes ad vnum proſcripſere. *H. Boeth. lib. 10.*

A Suenone Danorum Rege victus eſt Eldreus Anglorum Rex, in Normanniam pulſus. Et ſic regia dignitas Anglis in Albione adempta in Danorum gentem eſt tranſlata, anno poſtea quàm Saxones primum à Vortigerno inuitati venêre in Britanniam nono circiter, ſupra quingenteſimum atque viceſimum, *H. Boeth. lib. 11.*

Mahometus II. Turcorum tyrannus an. 1453. per LXVI. dies oppugnata Conſtantinopoli, terra marique, & tandem capta, Conſtantino rege in fuga interempto, Græcorum regnum a Conſtantino Magno conſtitutum, quod per MC. annos floruerat, euertit. *Crantz. lib. 11. Saxoniæ cap. 34.*

DERELICTA REGNA, DIGNITATES.

Ericus Dux Pomeraniæ à Margarita Daniæ, Sueciæ & Noruegiæ regina adoptatus, diuturno cum Ducibus Sleſuici & Vandalicis vrbibus bello occupans, quum Sueci proceres nouum ſibi gubernatorem conſtituiſſent, regnis ſponte ceſſit, patriæ regionis angulum deligens ad quietem: proceribus iam inclinantibus in Chriſtophorum nepotem eius ex ſorore, Ducem Bauariæ. *Crantz lib. 12. Vand. cap. 10.*

Chriſtophoro Danorum, Suecorum, & Noruegiorum Rege mortuo, Suenones ex ſua gente Regem creauêre, opulentiſſimum militem, Carolum Kanuti, ex infimo nobilitatis gradu delectum. Daniæ atque Noruegiæ proceres, indignati de Suecorum à ſe diſceſſione Regem ſuum dixêre, quem regina vidua maritum dignaretur, Chriſtianum (quem dixêre more ſuo Chriſtiernum) de Aldemburg & Delmenhorſt comitem. At Carolus annis vix ſeptem in regno exactis, quum Eccleſiis pariter & oppidis æquè grauis immineret: omnibus ordinibus odioſus, regni theſaurum tutis in locis depoſuit, & brumali tempore in ipſo Carniſprivio, quum omnis regio conuiuali luxu debaccharetur, Gedanum profectus eſt. Nobiles regni atque prælati, communicato conſilio, Chriſtiernum Daniæ atque Noruegiæ Regem in regnum vocauerunt. *Crantz lib. 5. Sueciæ, cap. 19.*

Bonifacius IIX. Pp. contra Andream Venetum Regem dederat Hungaris Carolum Robertum, an. 1299. Sed pleriſque procerum vehementer hic titus nouus, ratum habendi, quidquid Romanus Pontifex, etiam in ipſo Rege declarando, conſtitueret, diſplicebat. Archiepiſcopus proinde Colonenſis omnibus Ordinibus diem comitialem indixit, nominauitque Venceſlaum Regem Bohemiæ & Poloniæ. Legati adeò properè miſſi, rati eum alacrem cum gaudio illud accepturum, audiunt eum vultu demiſſo gratias benignè agentem, quòd ſe dignum duxerint, quem Regem Hungariæ appellarent: ſed ſibi nullo ampliùs regno opus eſſe, cum duobus iſtis, quæ poſſideat, plus ſatis oneretur. Nec vlla perſuaſione de hac ſententia dimoueri potuit. Ad extremum tamen exorare ſe, quanquam cunctanter admodum, paſſus eſt, vt filium ſibi cognominem Venceſlaum vix decennem daret Hungaris Regem. Bonifacius interea ſacris in Hungaria interdixit omnibus, qui Venceſlaum ſequerentur, & in ſeniorem Venceſlaum, iunioris patrem, Cæſarem Albertum, concitauit, ſed vano exitu. Venceſlaus inde videns, filium diſſolutiore educatione ab Hungaris

A corrumpi,& propter inteſtina odia in magno verſari periculo, cum exercitu in Hungariam profectus, miſit Budam ad filium ei iniungens, ne Danubium traiiceret, neve in conſpectum parentis prodiret, niſi coronatus corona illa, quàm Hungari ſanctam vocarent. Nam ſi pro ſancta habetur, impiè agere omnes eos, qui per impia arma illam violarent. Aſſentientibus qui aderant proceribus, iuſſa facit filius, & cum corona apparet. Venceſlaus aliquamdiu coronam contemplatus, ſeponi illam iuſſit, quaſi diligentiùs paulò poſt conſideraturus. nec deindè illam Hungaris reſtituit, (prætendens futura pericula, ſi illa vel amitteretur, vel per vim ab æmulo interciperetur) ſed vna cum filio ſecum in Bohemiam aſportauit, Patermanno Budæ relicto, qui præfecturam gereret. At in eo ad ſedandos grauiores tumultus inualido, & ciuibus per auaritiam, proceribus per contemptum inuiſo: ab Hungaris electus fuit Otho Bauariæ Princeps. Nec is regnare abnuit, ſi Venceſlaus pro derelicto regnum illud haberet. At Venceſlaus tam nobile regnum nullo in fructu ſuo, ſed in mero planè beneficio reponens, largitus eſt promptiſſimè Othoni gratuitam coronam cum omni iure, quod filius in regnum Hungariæ habebat. Ea corona Otho, à Benedicto Veſperinenſi, & Antonio Chanadienſi Epiſcopis, in loco ſolito coronatus eſt. *Dubrau. lib.* 18.

ABDICATI SPONTE.

Moris erat, vt quibus imperium certa de cauſa abrogandum erat, ij dignitati & exiſtimationi ſuæ conſulentes, per ſe & quaſi ſua ſponte magiſtratum deponerent ſeſeque priuatos redderent, quod in P. Lentulo Prætore factum videmus in tertia Catilinaria, de quo Senatus cenſuit, vt cùm ſe Prætura abdicaſſet, tum in cuſtodiam traderetur P. Lentulus, inquit, quanquam patefactus indiciis & confeſſionibus ſuis, indicio Senatus non modò Prætoris ius, verumetiam ciuis amiſerat, tamen magiſtratu ſe abdicauit. Hoc autem Græci ἀφίεσθαι τῆς ἀρχῆς dicunt, Deponere magiſtratum propriè dicebantur, qui eum confecto tempore populo Romano reddebant. *Hotom. comen. Verb. iuris.*

C Tarquinius Collatinus cum L. Iunio Bruto primus conſul creatus poſt exactos Reges, ob nominis inuidiam, & quia in Aquiliorum proditorum cauſa populum offendiſſet, vltrò abdicauit ſe magiſtratu, & in exilium iuit. *Plut. in Valer.*

Q. Fabius Maximus, cùm rem diuinam feciſſet, concentus ſoricis auditus eſt. Quæ vox cum diri aliquid portendere videretur, ne deos offenderet, dictaturæ honorem reſpuit. *Valer. Max. lib.* 1. *cap.* 1.

C. Flaminius, ſacrificans cùm ſoricis vocem audiuiſſet, magiſter equitum eſſe noluit, ne reclamantibus Dei honorem & potentiam amare diceretur. *Val. Max. lib.* 1. *cap.* 1.

Q. Fabio Max dictatori cum M. Minutio magiſtro equitum adæquata fuit poteſtas Romæ ſine vllo exemplo primùm, poſt cladem verò Cannenſem repetitum, quo tempore ad exercitum M. Iunius dictator fuit. Cùm autem ſupplendus in vrbe ſenatus eſſet, multis in acie cæſis ſenatoribus, alterum dictatorem creauêre Fabium Buteonem. Cæterùm hic eodem, quo in publicum progreſſus, ſenatum legit die, dimiſſis lictoribus, & proſequentium reiecta turba, mediæ plebi ſe iniecit atque immiſcuit, ſuaſque res agens & curans, in foro priuati more

D verſatus eſt. *Plut. in Fabio.*

Flamen Dialis apud Romanos, mortua vxore, ſacerdotio ſe abdicat. *Scaliger lib.* 3. *Poëtices cap.* 100.

L. Sylla dictaturam perpetuam paulò ante mortem depoſuit. *Plut.*

Diocletianus Imp. magnis reb. geſtis, tanquam blandis fortunæ obſequiis ſatiatus, poſthac in otio viuere curis publicis vacuus cupiens, huius decreti ſui Maximianum participem fecit, eumque, licet reluctantem, obſequi voluntati ſuæ coëgit, vt Imperium, quod ſecum ceperat, ac ſecum admirabili concordia geſſerat, ſecum item eadem animi æquitate deponeret. Itaque eo conſilio quòd viuentibus, poſteriſque omnibus, dulcedinem imperandi ſpecie tenus ſolummodo intuentibus plus allaturum admirationis erat, quam æmulationis, ex placito, Diocletianus Nicomediæ Galerium, Maximianus Mediolani Conſtantinum Auguſtos ex Cæſaribus declararunt x1. Kal. Maij, an. 307. quo die viceſimus Diocletiani Imperij annus abſoluebatur. Inde ambo templum Iouis ingreſſi. populis audientibus ita dixerunt: Recipe Iupiter Imperium, quod mihi commodaſti: quod ego ita depono, vt reſumpturum non eſſe, ſanctum tuum teſtatus numen, adiurem. Atque his dictis, protinus ipſis ſe Imperij inſignibus, ſtupentibus hominibus potiùs, quam probantibus exuerunt. Diocletianus inde Salonam in patriam, Maximianus in Lucaniam, vitam in otio traducturi ſe contulerunt, memorabile poſteris moderati exemplum animi prodituri, niſi quam laudem virtutis benè gerendo imperio peperiſſent, eam vniuerſam iniuſtè Chriſtianos vexando corrupiſſent. Diocletiani verò præcipua fuit gloria, vt qui poſtea de ratione depoſiti Imperij interrogatus, nihil difficilius eſſe, quàm benè imperare, bono etiam cautoque Imperatori, reſponderit. Noua certè, quæcunque ea fuerint, in eo hæc duo contigerunt, quod primus, vt oratores dixerunt, Imperium & communicauit, & poſuit. *Sigon. lib.* 1. *Imp. occid.* B

Veremundus a Froila Rege Aſturum adoptatus, Vimarani ab eodem fratre interfecti F. Maurègato Rege mortuo Rex factus, ex Imilone Ranimirum & Garſiam ſuſcepit. Cæterùm religionis conſcientia, quòd Diaconi gradum olim ſuſcepiſſet, poſt duos annos ſponte abdicauit, & Aldephonſum Froilæ F. exulem reuocauit. *Roderic. Toletan. lib.* 4. *rer. Hiſp. cap.* 7.

Gregorius XII. & Ioannes XXIII. patrum noſtrorum memoria in concilio Conſtantienſi, cui Imperator Sigiſmundus interfuit, vltrò Pontificatus titulo ceſſerunt. *Fulg. lib.* 1. *c.* 1.

Lucius Maluctius Bononienſis, præuidens, fore, vt ſibi imperium Veneti exercitus abrogaretur, litteras ad Patres dedit: ſenem ſe factum, minuſque ab belli munera & labores obeundos idoneum, quam anteà fuerit: itaque cupere artem deſinere, ſi per eos liceat, atque ad requiem ſe vitamque reliquam dare, petere, vt liceat. Quam quidem eius petitionem Patres opportunè oblatam libentes acceperunt, honorificoque reſponſo miſſum eum fecerunt. *Bembus hiſt. Ven. lib.* 31.

Reutha Scotorum R. VII. qui à bellis externis otium nactus, populum primum malis efferatum, deinde victoria viſi cruenta inſolentem ad mitiorem cultum redigere conatus, multas ſanctiones vtiles fecit, & à ſubditis honoratus eſt. Aduerſæ valetudinis tædio, ſeu propinqui vel nepotis ex fratre Therei ambitioſiſſimi timens ingenium, multa de laudibus eius habita oratione, populo id ægrè permittente, regno ſe abdicauit. A. M. 3794. regni 17. *H. Henninges in Geneal.*

DEIECTI, ABACTI.

☞ Abacti magiſtratu dicuntur Feſto, qui inuiti depoſuêre. G

Abrogare magiſtratum dicitur, qui legem fert ad populum, vt is magiſtratu ſuo ſpolietur. *Cicero in Corneliana.*

A SACERDOTIO, PONTIFICATV.

Pontifices, Epiſcopi.

Heli Pontifici minatur Dominus, Pontificatum ab eius familia ad aliam familiam transferendum. Id quod multis poſt annis factum eſt. Nam cùm ex familia Achimelech nepotis Heli, ſolus ſuperſtes eſſet Abiathar, Dauidis errorum ſocius atque comes, & is tandem cum Adonia Dauidis filio regnum affectante ſenſiſſet, Salomon, Dauide mortuo eum ſacerdotio priuauit, & rus relegauit, & Pontificatum Sadoc de familia Phinees Aaronis filij (qui frater fuerat Ithamar, à quo Heli familia deſcendebat) tradidit. 3. *Reg.* 2.

Apud Iudæos Pontificatus honor ſemel aſſumptus ſolet eſſe perpetuus. Primus Antiochus Epiphanes eam legem violauit, pro Ieſu ſubrogato fratre ipſius Onia, qui & Menelaus. Secundo Ariſtobulus ab Hyrcano fratre eum honorem in ſe tranſtulit. Tertius Herodes Ariſtobulum Alexandri F. adoleſcentem viuo adhuc Pontifici Ananelo ſucceſſorem dedit, atque H ita tum viſus eſt diſcordiæ domeſticæ attuliſſe remedium. *Ioſeph. lib.* 15. *cap.* 3. *Antiquitatum.*

Ieſus Phabetis. F. pontificatu abdicatus ab Herode Rege, & in eius locum ſubſtitutus Simon, cuius filiam ducturus Rex, honoris acceſſione eum ornare volebat. *Ioſeph. lib.* 15. *cap.* 12.

Simon Boëthi F. Pontificatu deiectus ab Herode genero, quia filia eius, in Herodis mariti perniciem conſpiraſſe videretur. *Ioſeph. lib.* 17. *cap.* 6.

Mathiæ Theophili F. Pontifici ademit ſacerdotium Herodes Rex, quaſi non alienus à ſeditione propter aquilam auream orta: eique ſucceſſorem dedit fratrem vxoris ſuæ Ioazarum, eo quod pridie viſus eſſet ſibi in ſomnis cum vxore congredi. *Ioſephus lib.* 17. *cap.* 8. *Antiq.*

Ananus Anani F. Iudæorum Pontifex, quia D. Iacobum (quem fratrem Ieſu Chriſti vocabant) lapidandum tradidiſſet, Albino (qui Feſto demortuo ſuccederet) adhuc in itinere agente, ab Agrippa Rege dignitate priuatus eſt. *Ioſeph. l.* 20. *c.* 8. *Ant.*

Syluerium Romanum Epiſcopum Antonina Beliſarij

vxor,

vxor, ficto crimine, quòd Romam Gothis prodere voluiſſet, in Pontiam inſulam deportari curauit. Reuerà autem Theodora Iuſtiniani Imp. vxor, propter Anthemium patriarcham Conſtantinopolitanum hæreticum, ab Agapeto depoſitum, Romanis irata, Beliſario mandauit, vt Syluerium Romæ viciſſim ab Epiſcopatu deiiceret. *Paulus Diaconus lib. 16. rerum Roman.*

Conſtantinus ex laico creatus pontifex quorumdam factione, ſed à ſynodo deiectus eſt, conſtitutúmque, vt quos ipſe ordinaſſet Epiſcopos, ad eum gradum redirent, quem antea habuiſſent & examinati denuo, ſi digni inuenirentur, conſecrarentur: presbyteri verò & diaconi ſimiliter ad priorem gradum reuerſi, & ipſi quidem, ſi digni eſſent, denuò conſecrarentur, ſed ad altiorem gradum non aſcenderent: laici verò ab illo Diaconi vel Presbyteri ordinati, omnino degradarentur. An. Domini 768. *Sigeber. in Chronico; Blond. lib. 1. Dec. 2.*

Poſt Caliſti II. è Gallia in Italiam aduentum Gregor. IIX pſeudo pontifex ab Henrico V. dictus Sutrij ſe continuerat, Comitum quorumdam præſidio ſeptus. Hi inſtati infeſtas latrociniis vias habuerant, eóſque, qui Romam tenderent, ſpoliarant. Ob id Caliſtus ira incenſus collecto exercitu ad Sutrij obſidionem Ioannem Cremenſem Cardinalem miſit. Gregorius à Sutrinis ſubitò deditus, & in Cauenſe monaſterium incluſus, ingloriùs mortem oppetiit. *Segon. lib. 10. reg. Ital.*

Ioannes XXIII. pontifex abdicare ſe Epiſcopatu & Sacerdotio compulit Hugonem Cadurcenſem Epiſcopum priuatum omnibus pontificalibus inſignibus, annulo, mitra, cappa, pileo, camaſiáque Romana. Degradatum inde & curiæ ſeculari traditum, omnibus cruciatibus coëgit vitam cum morte commutare, quod in pontificem coniuraſſet. *Platina.*

Gulielmus dux de Monte, Paderburnenſis Epiſcopus factus, deiecto Bertranda Italo, Archiepiſcopatum Colonienſem ambiebat, multis adſtipulantibus. Sed maior pars Canonicorum Theodericum de Mortſi elegêre. Interea dum Gulielmus ad concilium Conſtantienſe prouocat, æmuli per eius abſentiam Epiſcopatu quoque Paderburnenſi eum priuant. Ergo Gulielmus, cùm nullis adhuc dum ſacris initiatus eſſet, animo à rebus Eccleſiaſticis euerſo, Theoderici Archiepiſcopi neptem ex ſorore, filiam comitis de Tekenborg, accepit coniugem. Nuptiæ in arce Arnsberg, præſente Archiepiſcopo, ſumma celebritate peractæ ſunt. Ita victus eſt aduerſario. Eccleſia Paderburnenſis in adminiſtratione Theoderici ad finem vitæ eius permanſit. *Crantzius lib. 11. Metrop. cap. 18.*

Ioannes XXIII. pontifex, in concilio Conſtantienſi deiectus, ſubſtituto Martino V. variis agitatus caſibus, tandem vltrò Florentiam, ad Martinum profectus, exoſculato illius pede, eundem, audientibus omnibus, vt verum pontificem & Chriſti vicarium, canonicè electum, ſalutauit. Martinus viciſſitudine rerum humanarum motus, poſt aliquot dies hominem in numerum Cardinalium adſciſcens, Epiſcopum Tuſculanum creauit, atque deinceps eo habuit in honore, quo reliquos Cardinales tam publicè quàm priuatim. Verùm aliquot poſt menſes Florentiæ mortuus eſt & ſepultus magnificè in templo ſancti Ioannis. *Platina.*

In ſchiſmate trium Pontificum, ſub Sigiſmundo Imperatore concilio Conſtantiæ habito, Petrus Luna, qui ſe Benedictum XIII. cognominabat, magiſtratu ſe abdicare recuſabat. Licet enim ab oratoribus regnum Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Nauarræ, Aragonum, Caſtellæ, Legionis, Portugalliæ & Algarbiæ admonitus eſſet, qui omnes ab eius obedientia ſe ſubtrahebant, à Sigiſmundo Imperatore perſuaſi, pertinaciſſimè tamen renitebatur. Ob id effictó ſimulachro, veſtibus & ornamentis ordinis ſpoliato, non ſine magna nominis ſui infamia ſummo Sacerdotio deiectus eſt. *Cuſpinian.*

Baſilienſe concilium ex Martini V. Pontificis inſtituto cœptum. Ad quod Eugenius IV vocatus, quia parere noluiſſet, dignus iudicatus eſt, cui Pontificatus abrogaretur. Amadeus dux Allobrogum Pontificatus ſpe adipiſcendi Baſileam acceſſitus, cum duobus filiis eò profectus eſt. Vixerat is annos circiter quadraginta in florentiſſimo principatu. Subiit inde tædium rerum humanarum, inſtituitque eremiticam vitam, ſumpſit & pallium eremiticum, per quæ magnum erat nomen ſanctitatis adeptus: quum ad eiuſmodi honoris illecebram caput extulit, pallióque & barba depoſitis, ſe reddidit ſeculo, arriſitque illi fortuna primo conatu. Baſileam profectus, magno omnium conſenſu Pontifex declaratur, ipſe ſe Felicem quintum vocat. Fauere nouo Pontifici Carolus Galliæ, & Alphonſus Aragoniæ Reges, Philippus Vicecomes, Fridericus Imperator. Cæterùm hominum fauore paulatim deſtitutus, quam multa pro Pontifice geſſiſſet, in ordinem redactus, in ſupremo antiſtitum ordine ad exitum vitæ manſit. *Sab. lib. 5. Enn. 10.*

Sacerdotes.

Degradatio vulgò dicta, ita fieri ſolet in Chriſtianorum Sacerdotibus. Hæreſeos damnatus à iudice Eccleſiaſtici ordinis, induitur ſacris veſtibus, inque manus ei traditur calix cum vino & aqua, ſed & patella deaurata cum pane azymo. Sic in genua procumbentibus vicarius Epiſcopi tollit & adimit ea, quæ diximus, & ſimul mandat, ne poſthac ſacrum faciat pro viuis aut mortuis. Lamina deinde vitrea radit ei digitos, iniungens ne rem vllam deinde conſecret. Poſthæc reliquum apparatum omnem aufert, vſus ad ſingula certis quibuſdam imprecationibus. Cùm iam exemptus eſt ille numero Sacerdotum, reliquis etiam gradibus, per quos ad Sacerdotij dignitatem veniri ſolet, exuitur. Sic denudatus, aliiſque veſtibus prophanis indutus, traditur magiſtratui: deprecante interim Epiſcopi vicario, ne quid in ipſius vitam aut corpus etiam ſtatuatur grauius.

Flamines.

Cor. Cethegus, & Q. Sulpitius flamines Sacerdotio priuati ſunt: hic, quòd inter ſacrificandum apicem (quem flamines ferebant) de capite cadere permiſiſſet: ille, quòd exta victimæ non ritè admouiſſet.

IMPERIO, REGNO.

Aſa Iudæorum Rex, matrem ſuam Maacham, Abſalonis filiam propter ædificatum Pani ſacellum, regno priuauit. *Lib. 3. Regum cap. 15.*

Leotychides nothus, mortuo Agide patre, Ageſilai patrui conuitiis ſuaſionibus & opibus, Spartanorum regno excidit. *Plut. in Lyſandro, & Ageſilao.*

Demaratus Rex Spartanorum, à Leotychide accuſatus, quòd Ariſtonis Regis filius non eſſet, ſed ex adulterio matris natus (conſentiente etiam Pythia, quæ à Cleomene Demarati inimico corrupta fuerat) regno deiectus, ad Medos transfugit, & in magno apud illos honore fuit. *Herod. lib. 6.*

Cùm aliquot dies Lacedæmonij, duce Cleomene, Piſiſtratidas tyrannos obſediſſent Athenis in arce, Spartam abiêre. Interea filij Piſiſtratidarum, qui clàm extra regionem mittebantur, intercepti ſunt. Quo facto, omnes eorum res perturbatæ ſunt, ita vt pro redimendis filiis ad voluntatem Athenienſium tranſegerint, vt quinque diebus ex Attica excederent. Ergo in Sigæum, quod eſt ſupra Scamandram, conceſſerunt, cùm ſex & triginta annos regnaſſent. *Herod. lib. 5.*

Dion fretus non tam ſuis copiis, quàm odio tyranni Dionyſij, maximo animo duabus onerariis nauibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis nauibus, decem equitum, centúmque peditum millibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum, adeo facilè perculit, vt poſt diem tertium, quàm Siciliam attigerit, Syracuſas introierit. Ex quo intelligi poteſt, nullum eſſe imperium tutum, niſi beneuolentia munitum. *Plutarchus in Dione.*

Poſt Hieronem Thraſybulus cùm regnum optimis artibus à Gelone acquiſitum familiæ ſuæ accepiſſet; per improbitatem & ſcelera turpiter amiſit, pulſus à Syracuſanis: cúmque Locros confugiſſet, reliquum ibi ætatis ſtatu priuato conſumpſit. *Diodorus lib. 11.*

Æacides Epirotarum Rex, volens Olympiadi ſuccurrere, contra Caſſandrum, aduerſæ factionis homines proſcripſit. Qui Epirotarum exauctorati in patriam diſceſſerant, ſeditionem contra abſentem Regem fecerunt, & communi decreto eo in exilium damnato, cum Caſſandro ſocietatem inierunt: quod quidem nunquam antea contigerat in Epiro, ex quo Neoptolemus Achillis filius in ea regione regnauerat. Semper enim filius patris principatum excipiens in regno moriebatur, vſque ad hæc tempora. *Diodorus lib. 19.*

Tarquinius Superbus primus fuit, cui apud Rom. abrogatum fuit imperium. Propter inſolentiam enim regno pulſus, cum ſuis, Sabinorum primò, mox Porſenæ regis Hetruſci, tandem Latinorum armis reditum fruſtra tentans, poſt victos à Rom. ad lacum Regillum Latinos, Latio eiectus, quum iam nonagenarius eſſet, Cumas ad Ariſtodemum tyrannum ſe contulit: vbi regno, patria, opibus priuatus, neceſſitudinum omnium inops, paucis diebus fato deceſſit. *Sabellicus lib. 8. Enn. 2. ex Liu.*

Auitus Aruernus, vir bello pacéque clarus ad Theodericum Gothorum Regem Tholoſam miſſus erat à Maximo II. Imper. ad pacem renouandam. Interea cùm Maximus à ſuis cæſus, Roma à Vandalis direpta eſſet, Theodericus Pacem, quam petis, inquit, vltrò dabo, atque ad abolendam eam, quam Alaricus Roma capienda contraxit, inuidiam, arma pro Romanis ſumam, ſi modò ego te ad nomen Auguſti ſuſcipiendum inducam. Atque his dictis, quæ ſpopondit data dextera confirmauit. Profecto inde in Aruenos Auito, ciues his cognitis, gaudio alacres occurrerunt, atque ignaro tribunal conſtrauerunt, & conuocata nobilitate ipſum ad Auguſtalia ſumenda inſignia cohortati ſunt: ſatis meritorum in eo dicentes hærere, in quo virtutis plurimum eluceret: rogare, vt difficillimo Galliæ tempore tribunal aſcendat, quæ hac opinione imbuta ſit, ſe illo principe libertatem, dignitatémque veterem poſſe recuperare. Ita ſuborta omnium acclamatione dies ad deferenda inſignia deſtinatur. Poſt diem verò tertium proceres Galliæ citis euocati nuntiis, cùm in conſilium conueniſſent, Auitum, militibus circumfuſis, Auguſtum atque Imperij vindicem appellarunt. Auitus ſtatim Senatum Romanum de dignitatis ſuæ prouectione commonefecit, ſéque ad iura ex æquo moderanda, & rempub. viribus defendendam paratum eſſe oſtendit. Rebus Galliæ ex ſententia conſtitutis, Gothicis ſuffultus auxiliis, Romam acceſſit, atque ab omnibus benignè exceptus, res tractare pro ipſo Imperij iure, nemine contradicente, inſtituit. Quibus perfectis, tanquam ab omni periculo ſeditionis ſecurus, Gothos domum remiſit, ac ſeſe Romanorum præſidio tradidit. Qua re animaduerſa, Senatus ſiue luxurioſa eius vita, vt quidam tradidêre, permotus, ſiue Marciani Auguſti imperio obſequutus, paratis occultè auxiliis, repentè eum inuaſit, ac nullo negotio vrbe deiecit. Itaque languido atque infirmo admodum comitatu iter ingreſſus, Placentiam adiit. Ricimer Sueuus, magiſter militum, tanquam officij cauſa ad eum acceſſit, ac iuſſu Marciani tumultu concito ipſum comprehendit, & Imperio ſe abdicare coëgit. Auitus autem imperio dimiſſo, ne priuatam vitam ex tanto faſtigio, vnde repentè detractus admirabili fortunæ inconſtantia erat, ingreſſus omnino contemptui haberetur, Eccleſiam Placentinam, quæ vacabat, accepit & pro Imperatore Epiſcopum induit. Mox autem cùm ſenſiſſet, Senatum adhuc iratum ſibi, licet iam Epiſcopo, inſidiari, inde diſceſſit, atque ad baſilicam S. Iuliani martyris in Aruernos ire contendit. Verùm in via morbo intempeſtiuo oppreſſus, ne id quidem aſſequi morte præuentus potuit, vir propter egregiam animi indolem, virtutíſque præſtantiam, à Sidonio præcipuè celebratam, hoc rerum & vitæ exitu indigniſſimus. *Sigonius lib. 14. Imp. Occid.*

Romani neceſſitate coacti Alarico Gothorum regi ſe dediderant, ac receptis eius legatis, ipſum ad vrbem vocarant, & Placidiam Honorij ſororem, tanquam fidei obſidem, ab eo petitam conceſſerant. Quo facto ille iuſſit, vt Attalum præfectum vrbis inſignibus Imperatoriis ornatum in Auguſtali ſolio collocarent. Quod illi obedienter egerunt. Ipſe præfecturam militiæ pedeſtrem obtinuit. Inde cùm ſe ab Attalo propter infirmitatem promiſſa obtinere poſſe diffideret, iterum ſe ad Honorium contulit, ac ſe Imperium Attalo abrogaturum promiſit. Ita haud ægrè, quæ poſtulabat, omnia impetrauit. Primum autem Attalum, ſuis inſpectantibus, extra vrbem Auguſtalibus inſignibus ſpoliauit, eáque ad Honorium miſit. Attalo cum filio eius Ampelio apud ſe, donec pace cum Honorio conſtituta, ſecuritatem eis impetraſſet, retento, atque exercitu ad vrbem relicto, cum paucis Rauennam pacem compoſiturus ſe retulit, atque ad Alpes, locum, vt inquit Sozomenus, ſtadiis ſexaginta longè ab vrbe illa diſtantem acceſſit. Ibi demùm res tranſacta, fœdúſque his conditionibus eſt percuſſum, vt Alaricus ſocius Honorij eſſet, atque in Gallia ſedes ſibi ſuíſque locaret, ibique bellum cum hoſtibus Honorij faceret. Perfidia autem Sari, qui Gothos ex inſidiis adortus fuerat, commotus, Romam regreſſus, quaſi in Galliam profecturus, per 300. Gothorum robuſtiſſimos, principibus Romanis dono datos noctu vrbem occupauit, diripuítque. Attalum, quem ſecum habebat, iterum primo die, tanquam Imperatorem, Auguſtalibus inſignibus decoratum, incedere iuſſit: altero verò priuatum populo contumeliæ cauſa oſtendit: tertio autem præda opulenta onuſtus vrbe cum exercitu ceſſit, ſecum Placidiam ducens, quam honeſtiſſimè habuit. *Sigon. lib. 10. Imp. occid. ex Zoſimo & Sozom.*

Iul. Nepos à Leone Imp. Conſtantinopolitano occidentis Cæſar contra Glycerium à militibus elatum deſignatus, eum in oppido Porto prope Romam obſeſſum atque captum, Imperij deponere inſignia compulit, eáque mox ipſe induit. Glycerio, ne priuatus ludibrio haberetur, Eccleſia Salonenſis in Dalmatia attributa. *Sig. lib. 14. Imp. occid.*

Occupata ab Heraclio Conſtantinopoli, Photinus Phocam Imp. in Regiam confugientem vxoris ſuæ ſtupratorem imperio deiecit. *Cedrenus.*

Marcianus filius Anthemij Imp. Zenonis æmulus, victus acie, cùm rem in craſtinum differret, à ſuis deſertus, ſolus ad templum Apoſtolorum ſupplex confugit. Inde extractus, primùm Cæſariam Cappadocum, deinde Tarium Ciliciæ abductus eſt, ibique capite raſo presbyter factus. *Nicephorus cap. 22.*

Leontius Imperator, cùm annos tres imperaſſet, à Tiberio Apſimaro coactus, in monaſterio Dalmatij monachus factus eſt.

Theodoſius III. à Leone Conone duce Orientalium copiarum Imperio deiectus monaſticam vitam amplecti coactus. *Cuſpin.*

Anaſtaſius Arthemius à Theodoſio publicorum vectigalium exactore Imperio deiectus, presbyter ordinatus, ne de Imperio poſſet cogitare amplius. Relegatus inde Theſſalonicam, cùm res nouas moliretur, & ad Bulgaros transfugiſſet, à Leone III. qui Thedoſio III. ſucceſſerat, interficitur. *Idem in eius vita.*

Romanus Lacapenus coactus à Stephano filio ſuo, cum quo 23. annos imperat, imperio ſe abdicauit, & in Monaſterium inſulæ Protes relegatus eſt.

Stauratius Nicephori filius, anno imperij 7. à Michaële Rancabe coactus, monachus factus eſt in monaſterio Thebraiaca à ſe condito.

Michaël Rancabes, cùm annum vnum imperaſſet, à Leone V. monaſterium inſulæ Protes cum filio relegatus eſt. *Zonaras.*

Michaël VII Ducas Patapinaceus, imperij anno 6. à Nicephoro Botaniate coactus, Monachus factus in Monaſterio Studij, & non longè pòſt Metropolites Epheſi creatus obiit in Monaſterio Manualis. *Zonaras.*

Nicephorus III. Botaniates, exacto Michaële VII. imperauit annis 3. ſed ab Alexio Comneno Iſaacij filio (quem Megadomeſticum creauerat) Conſtantinopoli in Monaſterium Periblepræ detruſus eſt.

Bardas Phocas, contra Ioannem Zimiſcem Cæſar Cappadociæ ab exercitu Orientali dictus, ſed à Ioanne victus, clericus factus, in Chium inſulam relegatus eſt.

Baſiliſcus filius Harmatij à Zenone Cæſar creatus, ab eodem, mortuo Harmotio, cùm de eius fide dubitaret, Sacerdos factus, & Eccleſiæ Cyzicenæ præfectus eſt.

Nicephorus, Chriſtophorus & Nicetas filij Conſtantini ſexti Copronymi, cum patre & fratre Leone IV. imperarunt annis x. Poſtea ab ipſorum nepote Conſtantino VII. deiecti, clerici facti ſunt.

Conſtantinus Capronymus, Artabaſdum, qui Docylæi erat, ſtudiis populorum erga eum permotus, opprimere eſt conatus. Qua re cognita, Artabaſdus Conſtantino in fugam coniecto, Conſtantinopolim aduolauit, ac ſacris imaginibus reponi per vrbem iuſſis, extemplò ab omnibus ordinibus Imperator eſt ſalutatus. Anaſtaſius patriarcha in concionem aſcendit, ac tenens crucem Domini, ita dixit: Per eum, qui huic ligno affixus eſt, iurò, Conſtantinum Copronymum hæc mihi verba dixiſſe: Noli credere, quem Maria peperit, Chriſtum, filium Dei; ſed purum hominem eſſe, ita enim eum Maria mater peperit, vt & me Maria mater mea. Quibus vocibus auditis, populus inflammatus, extemplò ei imperium abrogauit. *Sig. lib. 3. reg. Ital.*

Longobardi regni Hildeberandi pertæſi, ipſum poſt ſeptem menſes de regno deiecerunt, idque Rachiſio Duci Foroiulienſi ob virtutis eius præſtantiam detulerunt. *Idem.*

Hyldoninus Dionyſiarius, Vala Corbeienſis, Abbates, Ebbo Rhemorum Epiſcopus, Hugobertus Lugdunenſis. Bernardus Viennenſis, ac quidam alij Epiſcopi, & Machofridus, Hugo, Laudbertus, aliique Celtarum principes, Ludouico Pio ob vxoris Iudithæ libidines & tyrannidem abrogarunt magiſtratum, & Lotharium ac Pipinum filios Cæſares deſignauerunt. Imperator Neomagi in conuentu copiis Germanorum adiutus,

adiutus, conſpirationis auctores partim exiliis, partim bonis
A multauit, & filiis ignouit. Sed paulò poſt ſeditionem iidem re
nouarunt, præ ertim cum ſparſo rumore, quòd Ludouicum
Gregorius Pp. excommunicaſſet, plerique illum deſeruiſſent.
Quare motus pater, in poteſtatem filiorum ſeſe tradidit. Epiſ-
copi & monachi Iudith am vxorem eius in monaſterium in-
cludunt. Lotharius patrem circumductum, Auguſtæ Sueſſio-
num in monaſterium Medardi abdidit, anno Domini 832. Sed
biennio nondum exacto, proceres Germaniæ, vi Lotharium
coëgere dimittere parentem, eique arma, imperium & vxo-
rem reſtituere. *Auentinus lib. 4. Annalium.* Lotharius ſupplex
patri reconciliatus dignitatem imperij & regni coronam ac-
cepit, anno Domini 839.

Carolus tertius Imper. Craſſus cognomine, ægritudine
corporis & animi affectus, dum Francorfordiæ conuentum
agere, omnes ſubitò proceres, maximè Franci, Turingi, Boij,
Saxones ab eo defecerunt: conniuente Hyldarga ſorore Caro-
li, & Arnulphum, regulum Boiorum, filium Carolomanni re-
gis Italiæ atque Boiariæ, vltro ad ſubeundum imperij molem
pertraxerunt. Carolum patrueli bellum indicere parantem,
B Sueui quoque deſeruerunt. Imperator deſertus ab omnibus,
etiam famulis, triduo integro, fame periiſſet, niſi Luitbertus
Moguntinus archymiſtes eum aliquot dies pauiſſet. Tandem
Carolus filium nothum Bernardum ſupplex ad nepotem miſit,
ſe atque prolem eius fidei ac tutelæ commendauit: victum
duntaxat orauit. Arnulphus patruo Nidingam pagum Sueuiæ,
vbi habitaret, conceſſit: reditus eiuſdem vici, vnde victitaret,
tribuit. Ita occidentis ferè totius locupletiſſimus Imperator, eo
fortunæ ludibrio paupertatis peruenit, vt de ſummo generis
humani faſtigio ad ima deturbatus, obolo etiam eguerit. Alij
in Augia maiore conſenuiſſe, ſcribunt. *Regino lib. 2. Auentinus
lib. 4. Annalium Boiorum.*

Henricus quartus Imp. cùm ſui iuris eſſe contenderet, inue-
ſtituram Epiſcoporum per annulum & baculum conferendi,
ei Gregorius VII. Pp. formula concepta imperium abrogauit.
Paſchalis inde II. Romæ concilio celebrato (Nauclerus Flo-
rentiæ factum aſſerit) atrociori excommunicationis fulmine
contra illum vſus eſt. Itaque ſub initium anni 1105. proceres
non pauci, filio Henrico V. vt contra parentem arma caperet,
C auctores fuere. Is ſpecie pietatis & religionis, vt Friſingenſis
loquitur, defecit, ac Romani Pontificis & Chriſtianæ reipu-
blicæ dignitatem, quæ tot iam annos patris ſui contumacia
plurimùm eſſet periclitata, ſe pro virili tutaturum promiſit.
Defecerunt hinc certatim omnes ad filium. Roma interim le-
gati adſunt, Pontificem aduenturum nunciantes Imp. comitia
indicit Moguntiæ, cauſam illic ſuam acturus. Filius cum exer
citu aduolat, patri ſupplex accedit, pietatem erga illum ſuam
commemorat, auctor illi eſt vt Pontifici placetur: ne tamen ſe
comitiorum incerto euentui committat, ſuadet, ſed in propin
quo oppido ſententiam procerum expectet: eius ſeſe vitam &
dignitatẽ pro virili tutaturum promittit. Pater credulus, auer
ſantibus eum Epiſcopis pleriſque propter excommunicatio
nem, filio paret, Bingum ſeſe confert. Illic omni comitatu ſpo-
liatus, cuſtodiæ mancipantur Ingelheimæ. *Otho Friſing. lib. 7. c.
11. & Anton & Sabel. lib. 4. Enn. 9. Calendis Ianuarij, anno* 1106.
Moguntiæ Eccleſiarum præſules duo & quinquaginta, præter
Richardum Albanenſem, Romanæ curiæ legatum, principes
D aliique proceres conuenere. Ibi ſententia excommunicationis
in Henricum ſeniorem à tot Pontificibus lata, denuo promul-
gatur: acta Gregorij VII. rata cenſentur: Henricus filius om-
nium ſuffragiis Cæſar nuncupatur: cui mox ſacerdotes ac reli-
qui proceres, more maiorum, iuramentum dixerant. *Vrſperg.*
Wigbertus Miſnenſis Marchio ad Imperatorem captiuum
ablegatur cum mandatis, ſiquidem ſuæ vitæ conſultum velit,
Imperij inſignia Moguntiam perferenda tradat. Imperata fa-
cit pater, dat coronam, ſceptrum, crucem, lanceam, gladium.
Hac patris promptitudine minimè contenti, filium, vt ipſe re-
galia de patris manu accipiat, adigunt. Horum itaque impulſu
mox Ingelheimam petit, ſuæ cauſæ addictis ſolum ſtipatus ho-
minibus, & pontificio legato. In frequenti hominum corona
ad filium adducitur captiuus pater, regno ſponte cedit, ipſique
fi llo regalia manu propria tradit, omnibus ſpectantibus. Filius,
relicto parente, vt ibi priuati more viueret, diſceſſit: vt ex epi
ſtola Henrici quarti ad Celtarum regem, & *Auentino* videre
eſt. *Helmodus in Sclau. Chron. c.* 32. habet, ex concilij mandato
tres Epiſcopos, Moguntinum, Colonienſem & Vormacienſem
Imperatorem Ingelheimæ adiiſſe, vt ipſi inuito Imperialia in-
ſignia auferrent. Illo autem cauſam requirente tam ſeueræ in
ſe inauditum à concilio prolatæ ſententiæ, obiecisse ei feruntur, E
tur, in conferendis Epiſcopatibus & Abbatiis ſimoniam. Tunc
Imperator: Dic Moguntine, dic Colonienſis, per nomen
æterni Dei, quid à vobis acceperim. Dixerunt: Nihil. Et Im-
perator: Gloria Deo in excelſis, quia vel in hac parte fideles
inuenti ſumus. Certè maximæ veſtræ dignitates potuiſſent
magnum cameræ noſtræ, ſi ita quæreretur, quæſtum præſtitiſ-
ſe. Dominus Vormacienſis nouit, quæſtu an gratia interue-
niente illum receperimus. Nolite, patres temerare fidem ve-
ſtram Ecceriam ſenſo liboramus, ſuſtinete nobiſcum & noli-
te in confuſionem gloriam noſtram terminare. Generalem cu-
riam expetimus: ſi cedendum eſt, propriis manibus filio coro-
nam trademus, & paramper ſecedens, Imperialibus ſe veſtiuit
inſignibus, & reuerſus: Hæc, inquit, Imperialis honoris ſunt in-
ſignia: hæc mihi præſtitit æterni regis pietas, & principum ele-
ctio. Potens eſt Deus nos in his conſeruare, & manus veſtras
ab opere cœpto cohibere, quamuis ſimus armis & militia no-
ſtra deſtituti: ſecuri enim de tali violentia, nobis non proſpe-
ximus. *Erfordienſis c. 86. Chron. Hirſaug. Otho Friſingenſis lib. 7.* F
*cap. 10. Crantzius in Metropoli lib. 5. c. 20. & 33. Auentinus lib. 5.
Ann. Boiorum.* Anno ſequente, filius Coloniam patri addictam
obſedit, miſſis legatis, publica fide interpoſita patrem in caſtra
Leodio euocauit, vt lege potiùs, quàm ferro, lis coram prima-
tibus diſceptaretur. Dum Leodij moram trahunt legati, re-
ſponſum ab Henrico expectantes, ipſe morbo correptus vita
exceſſit, anno Imperij 53 ætatis 56. ſeptimo idus Auguſti, anni
Saluatoris 1106. Per eoſdem filio annulum & enſem, paterni
amoris pignus extremum miſit. *Vita Henrici quarti.* Manſit
corpus eius inſepultum in cella quadam ædis deſerta, Pontifice
Paſchali II. id ſepeliri vetante, per annos quinque. *Sigonius lib.
9. regni Ital.*

Carolus Simplex Francorum rex ſuperbiebat, quòd Lotha-
ringiam amiſſam tanto interuallo Francis recuperaſſet. Mox
cum Henrico I. Imperatore fœdus icit, qui poſcenti Germa-
norum copias auxilio miſit contra aduerſariorum factionem:
Germaniſque magis quàm ſuis ſeſe credebat committebatque
Simplex. Ea res nouam flammam inuidiæ apud Francos illi G
conflauit: auxitque eam, quòd credebatur in animum indu-
xiſſe, ſe Franciámque Henrico Germanorum regi ſubiicere,
ne bello à Germanis vexaretur, ſed eorum auxiliis, ſi opus
eſſet, iuuaretur. Id verò vniuerſa propè Francorum nobilitas
non ferens, ad æmulum regni Robertum magiſtrum equitum
ſtudia viréſque inclinauit. Conſenſu hominum permotus Her-
ueus Hermorum pontifex eum inunxit. Miraculo mortalibus
fuit, quod die tertio ab ea inunctione obiit Archiepiſcopus.
Æmilius lib. 3.

Populus Francorum Hildericum, ignauum regem, floccifa-
cere cœpit, nec à contumeliis temperatum eſt. Ille vmbrati-
cum, ille pupparum, alius puerorum regem eum appellabant.
Auentinus lib. 3. Annalium. Itaque conſilio Papæ eum remoue-
runt, & in monaſterium detruſerunt. *Ranulphus lib. 5. cap. 25.
Polychronici.*

Fridericus II. Imperator, cùm anno Chriſti 1235. Frideri-
cum ducem Auſtriæ creaſſet regem Auſtriæ, illum ea dignita-
te priuauit anno Chriſti 1236. quòd ageret vitam rege indig-
nam & infamem. *Munſterus in Chronico.*

Edoüardus II. Anglorum rex ignauiſſ. ab vxore Iſabella & H
proceribus captus, regno deiectus, & in carcere necatus fuit,
ſubſtituto ei Edoüardo III. F. *Polyd. lib. 18.*

Saxones Arthuri, Britannorum regis cæde audita, in Albio-
nem reuerſi, ſubactis Britonibus, pulſóque in Vualiam rege
Conſtantino, Anglorum reſtituerunt regnum. Conſtantinus
poſt aliquot annos liberis & coniuge orbatus, clam cum ſuis
abiit in Hiberniam: ibique in priſtino pauperum obſequiis ali-
quamdiu deſeruiuit incognitus. Inde Monachi ſuaſu, cui ſe pa-
tefecerat, tonſo capite cœnobium ingreſſus eſt. Ad Scotos tan-
dem miſſus à loci antiſtite, vt populum Chriſti dogmate eru-
diret, impiorum manibus paſſus eſt martyrium. Cui aliquot
poſt ſecula relato in diuorum numerum templa nonnulla inter
Scotos erecta fuere. *H. Boeth. lib. 9.*

Gormo Anglorum Rex, Daniæ regnum mortuo Fro-
thone VI. patre recipiens, Angliæ regnum abſens amiſit.
Saxo lib.

Henricus ſextus Anglorum Rex, Pariſiis ad diuæ Virginis,
opera Cardinalis Vinceſtrienſis Francorum Rex coronatus eſt,
duodecim natus annos. Idémque poſtea & Francorum &

Angliæ regnum amiſit,& profugus ad Iacobum tertium Sco- A torum regem peruenit, vt qui modo duorum populorum flo rentiſſimorum Rex fuerat, aliena miſericordia vitam ſuſtinere miſere cogeretur. *H. Boëth. lib.* 7.

Cùm Aquitanus, Noruegiæ rex, Olao filio impuberi teſtamento matrem Margaritam tutricem reliquiſſet, & ante pubertatem filio decedente, Margaritæ ipſum etiam regnum ceſſiſſet: regni ſucceſſorem Henricum Pomeraniæ ducem vicinum conſtituit. Is cùm in Noruegia, Suecia, Daniáque annos quinque & quinquaginta regnaſſet, Chriſtophoro Bauariæ duce regno pulſus eſt, ſola ei Gothica inſula conceſſa. Mortuo Chriſtophoro, cui Carolus ſucceſſit, intra breue tempus ipſa quoque inſula, vbi exulare magis quàm regnare dici poterat, Henrico adempta eſt. Itaque iam decrepitus, in Pomeraniam rediit. Neque verò Carolo fortuna certior fuit: nam cùm aduerſus Deum hominéſque impiè ſe gereret, Ioannis Epiſcopi opera concitatis ad arma populis, ipſe in exilium pulſus in parua fluminis Viſtulæ inſula diem ſuum miſerè clauſit. *Fulg. lib. 6. cap.* 11.

Adolphum Naſſanienſem, aſtu ad imperium euectum, ob B ſcelera & ignauiam principes imperio deiecere. Tota Germania bello æſtuabat. Præterea Gerlacus Moguntinus Archipræſul eius conſanguineus, cuius ſolius opera Romanorum rex priùs fuerat creatus, inutilem imperio palam aſſerebat. Principes imperij neglexit, indignos extulit, publicè adulteria patrauit: virgines, moniales, viduas vi conſtuprauit: fidem & literis & ſigillo roboratam violauit, & id genus multa ſcelera admiſit. Itaque principes Moguntiæ, abrogato Adolpho imperio, Albertum Auſtriæ ducem elegerunt, fidelitatiſque iuramenta præſtiterunt. In agro Spirenſi, qui vulgò Haſenpuhel cognominatur, ſex horis acriter pugnatum. Tandem Adolphus, qui cum ſuo exercitu aduerſos Solis habuit radios, equo eſt deiectus. Sed quum reſtitueretur equo, caſu Albertus ſuperuenit: à quo circa oculum enſe traiectus, in collo lethale ſuſcepit vulnus: cúmque ſibi galeam capitis auferri iuſſiſſet, incautus hoſtibus expoſitus interficitur, quia ſine ordine in aciem deſcenderat. *Cuſpin.*

Genuenſibus & Venetis de imperio certantibus, Græci pro C ceres de iugo Latinorum excutiendo ſolliciti, Michaëlem Palæologum aduocant. Balduinus Auguſtus, Iuſtinianuſque Patriarcha claſſem conſcendunt, vt maris imperium ſpem vnicam retinerent. Ciues liberi Latinorum metu, portis patefactis Palæologum mœnibus noctu recipere, quo ex die capta à Veneto Francóque de Græcis fuerat quinto & quinquageſimo. Auguſtus patriarcháque, deploratis rebus, Græcia deceſſere. *Æmilius lib.* 7.

Venceſlaus, Ignauus cognomine, Caroli IV. F. rex Rom. muneribus creatus, vino & veneri indulſit, regni nulla cura habita. Captus à regni Baronibus, per Ioannem ducem Luſatiæ fratrem liberatus, nihilo melior redditus: à fratre Sigiſmundo iterum captus, & duci Auſtriæ traditus, vinculis elapſus, regnoque recuperato, ab Electoribus tandem imperio deturbatus eſt, anno Salutis 1400. Robertus Bauariæ dux Cæſar dictus. *Æmilius lib. 10. & Cuſpinianus.*

Sigiſmundus Caroli IV. Imp. F. à Ludouico rege Vngarorum & Polonorum, ſocero ſuo, rex Poloniæ dictus, regno excidit, quod Demaratum à præfectura maioris Poloniæ, ſic iubentibus Polonis proceribus remouere noluerit. Itaque He- D duigin Mariæ ſororem reginam ſalutarunt, eamque de procerum conſilio Iagelloni duci Lituaniæ deſponderunt. *Cromerus lib.* 15.

Alexander V. Pontifex Ladiſlaum regem Neapolitanum potentiſſimum, qui ditionem Eccleſiæ Pontificibus abſentibus diu multumque vexauerat, oppidáque aliquot vi occupauerat, in concilio Piſano, approbantibus, qui tum aderant, regno priuauit, iuſque illud Ludouico Andegauiæ duci competere declarauit: *Platina.*

Iacobus è Narbonenſi Gallia, regia ſtirpe ortus, & ab Ioanna Neapol. regina, Ladiſlai ſorore, ea conditione, vt regio titulo abſtinens, Tarentinus tantùm princeps vocaretur, in matrimonium acceptus: ea potentia abuſus, reginā vxorem in captiuæ morem Gallorum cuſtodia ſepſit, infauſtoque Iulij Cæſaris Capuani & Cechloni Peruſini ſtudio rex appellatus, vix vndecim menſibus regnauit. Nobiliſſimorum enim ciuium conſpiratione in poteſtatem reginæ redactus, demùm impetrante Martino V. Pontifice, cùm liberiore cuſtodia ſeruaretur, nauigio repentè conſcenſo Tarentū profugit, ſed eo fortunæ euētu, vt inde oppugnatus à femina, Maria Baucia Ladiſlai E regis vxore, fœdiſſimè pelleretur. Senſit & demùm vel Italia pulſus infeſtos deos, rabidiſſimis ventis in Cephaleniam inſulam raptus, & longo tandem varioque errore delatus in Galliam. Deſperatis itaque rebus, vt ignominiam & calamitatem religionis voto contegeret, ſacrati habitus cucullum ſumpſit: atque ita vir ſæuitia & faſtu intolerandus, inter ſacerdotes in obſcuro vitam finiuit. *Iouius in vita Magni Sfortiæ.*

Fridericus Aragonius anno 1501. à Ludouico XII. Galliæ, & Ferdinando Hiſpaniæ regibus regno Neapolitano exutus, Galliæ regis fidei ſeſe commiſit, vt Andiouinorum dux eſſet, & xxx. aureorum millia quotannis acciperet. *Guicciard. lib.* 6.

Baiazethes II. Turcorum tyrannus, cùm natura pacis quàm belli eſſet ſtudioſior, filiis inteſtinis ſeditionibus occupatis, à Ianizariis ſuis (in quibus omnis eius ſpes ſita erat) imperio deturbatus, vigeſima tertia Iunij, anno Salutis 1512. ingreſſus religionem, paulò poſt veneno à filio iuniore dato, quum vno & triginta annis imperio præfuiſſet, mortuus eſt. *Cuſpin. & Surius in Commentario.*

Ducatu. Principatu.

Cùm apud Heduos ſingularis magiſtratus antiquitùs crea- F retur, regiámque poteſtatem quis non niſi annum obtineret, accidit, vt duo magiſtratum gerere vellent, legibuſque ſe vterque creatum diceret. Alter Conuictolitanes, florens & illuſtris adoleſcens: alter Cotus, antiquiſſima familia natus, ſummæ potentiæ, & magnæ cognationis, cuius frater proximo anno eundem magiſtratum geſſerat. Ob id diſſidium cum ciuitas omnis eſſet in armis, Iulius Cæſar eo profectus, cùm paucis clàm conuocatis didiciſſet, alio loco, alioque tempore atque oportuerit, fratrem à fratre renunciatum eſſe: & lex duos ex vna familia viuo vtroque non ſolùm magiſtratus creari vetaret, ſed etiam in ſenatu eſſe prohiberet: Cotum imperium deponere coëgit: Conuictolitanem, qui per ſacerdotes more ciuitatis creatus eſſet, poteſtatem obtinere iuſſit. *Ærodius ex Cæſare lib. 7. Com.*

Fridericus primus Imp. Henricum Leonem Saxoniæ ducem potentiſſ. poſt multam principum querimoniam euocatum, & contemnentem imperalia iuſſa, pro inſigni contumacia priuauit honore ducali, & aliis principibus attribuit eius dignitates Archiepiſcopus Colonienſis ducatum. Weſtphaliæ, G quæ eſt vetus Saxonia, ſibi deſurapſit, & retinet in hodiernum. Bernardus de Anholt, ducatum cum titulo Saxoniæ ſuſcepit Imperiali munere, & tenent vſque hodie poſteri eius, inferiorem ad Albim Saxoniam: ſuperiorem habent Miſnenſes. Neque eius filij ad ducalem honorem vnquam redierunt, ſed Vilhelmus Brunſuicenſem ducatum tenuit: Henricus ducta comitis Palatini filia, Palatinatum, etſi Otho filius rex Romanorum electus eſt. *Crantz lib. 7. Metr. c. 20. & 21.*

Sigiſmundus Imperator Ericum, Venceſlai primi filium, ducem Saxoniæ in Levvenburg & Wittenberg, ob rebellionem ac inobedientiam priuauit electoratu, eumque Marchioni Miſnenſi Friderico contulit: cuius proſapia etiam hodie hoc iure vtitur: *Cuſpinianus.*

Franciſcus Foſcarus dux Venetorum, qui annos xxv. ſumma cum laude ciuitatem rexerat, Philippo Mediolanenſium duci Brixiam Bergomúmque ademerat, copias eius pluribus in locis fuderat, Franciſcum Carmaniolam clarum ducem copiarum de proditione ſuſpectum ſecuri percuſſerat, Marſilium Carrarium, cuius maiores diu Patauium per tyrannidem tenuiſſent, dum paternam hæreditatem vendicare conatur, inter- H ceptum necauerat, pacem cum Turcis nō tam honeſtam quàm neceſſariam fecerat, Imperiumque Venetum terra marique amplianerat, gubernationi tandem cedere compulſus eſt, tanquam præ ſenio reipub. videretur inutilis. Ille è publico palatio in priuatam domum ſe recipiens cùm principatum ſuis ciuibus reddidiſſet, ægram quoque confeſtim animam naturæ reſtituit. Cuius caſum tanquam præuidiſſet Baptiſta Blaſius Cremonenſis aſtronomus, pluribus ante menſibus prædixerat. Erat autem, cùm moreretur, ferè nonagenarius, corporis maieſtate decorus, memor omnium, quæ poſt infantiam aut vidiſſet, aut audiuiſſet, facundia copioſus, & ingenio prompto ac dexterrimo, & qui moderari frena ſenatus optimè noſſet. *Sab. lib. 6. En. 10. & lib 8. Dec* 3.

Piſani, mortuo Henrico VII. Imper. amiciſſ. cùm Florentinorum Lucenſiumque odia timerent, Hugutionem Fagiolanum quaſi dominum accepere. Nec multo poſt etiam

Lucen

A Lucenſes Quibus cùm an. Sal. 1318 præeſſet Nerius Fagiolani filius cum præſidio equitum, Caſtrutium Caſtracanem coniuratorum caput inter Lucenſes propter prædam in Lucenſibus factam, coniecit in carcerem, atque ad ſupplicium educere parabat. Sed ſubitò tumultus exortus eſt Ad quem cõpeſcendum cùm Fagiolanus Piſa egreſſus pergeret, obuiũ filium habuit, qui Luca pulſus, ad patrem confugiebat. Quo narrante Lucenſium rebellionem, nuncij è Piſa venientes, rebellaſſe Piſanos referunt, & clauſis portis in libertatẽ ſe erexiſſe. Fagiolanus igitur eadem die duarum vrbium dominio priuatus, ad Maleſpinas Marchiones amicos confugiens, per Lunenſem regionem longo circuitu ad ſua Romandiolæ oppida rediens conſenuit, filióſque moriens & nepotes reliquit. Caſtrutius è carcere eductus, tyrannidem apud Lucenſes inuaſit. *Blond. lib. 9. Decad. 2. Platina in Ioanne 23. & Sabell lib. 8. Enn 9.*

Ludouicus Sfortia Inſubrum dux, ad primum nuncium deſcenſus Ludouici XII. Gallorum regis in Italiam, ſiue populorum ſtudiis diffiſus, ſiue ſubita quadam (quia hinc Gallis, inde Venetis vrgentibus ſciret ſe imparem futurum) deſperatione, Aſcanio & liberis cùm magno auri pondere in
B Germaniam præmiſſis, & Mediolanenſem arcem valido firmauit præſidio, firmatam dedit tuendam Bernardino Curtio Ticinenſi: inde Mediolanenſes pro concione affatus bono iuſſit animo eſſe, affuturum ſe breui ex Germania cum amici regis auxiliis. Galli interea Mediolano potiuntur: Veneti Cremona, & quicquid eſt circa Abduam. Affuit interea ex compoſito Aſcanius Ludouici frater, ex Germania, litteris & nunciis accerſitus Hunc venientem Mediolanenſes in vrbem magno totius ciuitatis fauore induxerunt. Id ſtudium Ticinenſes & Parmenſes ſecuti, Gallorum præſidia ſuis vrbibus eiecerunt, & iam omnia ad defectionem ſpectabant, quum Ludouicus triduo poſt Aſcanium, magna omnium gratulatione Mediolanum reuertitur. At vbi acie cum Gallis congreſſus, Nouariam compulſus eſt, Suitenſibus cum hoſte pactis, vt incolumes inde abirent, veritus Ludouicus, ne Nouariæ cum ſuis relictus, fame aut alia vi ſubactus in hoſtium poteſtatem veniret, Suitanico habitu Germanis mixtus conatus eſt diſſimulata perſona in apertum euadere Stabant Galli dextra læuáque armis inſtructi, per hos Suitenſes longo agmine taciti abibãt. Hic ab hoſte agnitus, quum iam multum Germani agminis
C proceſſiſſet, ex improuiſo Galli in eum manum iniiciunt. Captus eſt cum fidiſſimo vno ex familiaribus, qui illi ignoto habitu hærebat. Aſcanius à Venetis captus Gallis petentibus traditus eſt. Ambo in Galliam abducti. Et Sfortiani per hos nobiliſſimo principatu exciderunt, anno milleſimo Salutis atque vndequingenteſimo, qui quinquageſimus fuit ab eo, quo Franciſcus Sfortia, Ludouici pater, fuerat Mediolano potitus *Sabell. lib. 9. Enn. 10.*

Petrus Medices infami pactione Carolum octauum, Galliæ regem, contra Aragonios proficiſcentem, traditis arcibus Florentinæ Reip. ſibi conciliauit. Qua iactura ita offenſi ſunt Florentini, vt perduellionis reum in exilium cum Ioanne cardinale & Iuliano fratribus abire coëgerint, cùm per 60. annos Medicei Reip. præfuiſſent. *Guicciard. lib. 1.*

Iulius ſecundus pontifex, Ioannem Bentiuolum, ab inueterata tyrannide, cœtúque audacium filiorum præpotentem, Bononia expulit, ope Gallorum adiutus, qui ad portas exercitum admouerant. Bentiuolus ſeptuagenarius ſenex, animum deſpondens, quum ferociam imminentis Pontificis magnopere
D timeret, ad caſtra Gallorum confugit, nullo in ſuprema rerum difficultate, aut virtutis, aut induſtriæ conatu edito: ſic vt poſtea apud Mediolanum in exilio perierit. Domus eius incomparabilis ſtructuræ, quam media in vrbe ædificarat, vt abominandi dominatus memoria tolleretur, concurſu populi à fundamentis euerſa eſt. *Iouius.*

Præfectura claſſis.

Bello Peloponneſiaco, cùm peſtilentia ingens Athenas inuaſiſſet, & populus in Periclem cauſam referret, qui plebem ruſticanam tempore æſtiuo in anguſtis tectis vrbis habitare coëgiſſet pro defendenda vrbe. & claſſe inſtruenda Epidaurum fruſtra obſediſſet: imperium ei abrogarunt, multámque dixerunt, cuius ſummam, qui minimam, quindecim talenta: quinquaginta, qui maximam ſcribunt. Hoc iudicio accuſatorem ſe profeſſus eſt, vt tradit Idomeneus, Cleon: vt Theophraſtus Simmias: Ponticus Heraclides Lacratidam refert *Plutarchus in Pericle.*

Cùm Antiochus claſſis præfectus, Alcibiade in Cariam ad conficienda ſtipendia profecto, temerè cùm Lyſandro pugnans claſſem amiſiſſet: Athenienſes calumniatoribus aures præbentes, Alcibiadi imperium abrogarunt, alióſque legerunt prætores. Quos cum in Ægos flumine viciſſet Lyſander, Athenas demùm cepit, & xxx. tyrannos vrbi impoſuit. *Plutarchus in Alibciade.*

Conſulatu, Tribunatu.

Expulſo Tarquinio tyranno, conſul cum Bruto creatus eſt maritus Lucretiæ L. Tarquinius Collatinus. Brutus collegam primæ ac nouæ illius poteſtatis, quẽm poterat, ſi hoc offendebatur, nomine tantùm priuare, & patria priuauit & honore. *Aug. de Ciu. Dei. lib. 3. cap 16.*

C. Octauius à tribunatu deiectus per Tiberium Gracchum, cùm ei legem agrariam perferenti in opulentorum gratiam publicè aliquoties reſtitiſſet. *Plut in Tiberio.*

Senatu.

Apud Rom. ſi quis ob flagitia ſenatu à cenſoribis motus eſſet, ſi denuò reciperetur, ad primos magiſtratuum gradus petendos, licet eos ante geſſiſſet, cogebatur. Sic Corn. Lentulus Sura prætor erat, quando cùm Catilina cõiurauit: motus iampridem ſenatu, & tum demùm receptus, *Plut. in Cicer.*

Dum L. Lucullus in Ponto & Armenia bellum geſſit, Romæ Cn. Lentulo & L. Gellio conſulibus, quatuor & ſexaginta Senatores, quot nunquam aliàs, vno tempore ſunt curia ſummoti. *Sab. lib. 4. Enn. 6.*

Circa annum Sal. 1393. in Agrippina Colonia ciues duplex habuère Concilium: arctum eorum, qui quotidiana ciuium negotia curarent: & latum. ad illos quoque pertinens, qui magnis reipublicæ negotiis adhiberentur. Erat ex latiore concilio vir primarius, quem legitimis cauſis proſcripſerat magiſtratus concilij ſtrictioris. Parendum fuit: ſed ille apud principes effecit, vt eorum opera reſtitueretur. Vlciſcendi ſtudio, concitata plebe, omnes de ſtricto concilio in vincula duci ſatagebat. At viri ſagaces minoris concilij, præuenientes inſidias cæterorum, latum concilium per eandem plebem fecère in vincula duci. Prudentes interea quidam, quibus vtraque molitio improbabatur, effecerunt, vt minus etiam concilium cuſtodiæ manciparetur. Vtriſque diligenter cuſtoditis, populus vtrumque concilium dignitate exuit: & nouo delectu habito conſtituit ſenatum alium, vt in reliquum ciuitas non duplici, ſed vnico concilio gubernaretur, magno Reip. bono. *Crantz. lib. 10. cap. 17. Sax.*

MAGISTRATVS ET IMPERII ΧΡΗΣΙΣ, RESPECTV DIGNITATIS CONSIDERATÆ.

PER SE. MAGISTRATVM QVI geſsère

ECCLESIASTICVM. HVC

Sacerdotes Iudæorum.

Melchiſedech ſacerdos Dei, rex Chananæorum. Is vrbem in Sion monte concludit, Salémque dixit, hoc eſt, εἰρηνικόν, Pacificam: in qua cum regnaſſet annos 113. obiit, vir iuſtus, & virgo. Genealogia verò eius non explicatur. quod prorſus non eſt de Abraami ſemine, ſed genere Chananæus. & ex deteſtabili fato oriundus. Quamobrem genealogiæ honore caret. *Suidas.* Hic nouum ſacrificij genus Deo panem & vinum ob-
D tulit, & Abraham ex victoria redeunti obuiam proceſſit. Primus item typum Domini noſtri geſſit. Eius enim genealogia ignoratur, ſicuti & Chriſti: ſine humano patre: ſecundùm diuinitatem verò ineffabilis. *Volat. lib. 17. Anthrop.*

Eſdras, Saraiæ F primarius ſacerdos Iudæorum Babylone degentium. Is ſibi Xerxem regem ſapientia ſua ita conciliauit vt ab eo libertatem Iudæos, qui vellent in patriam reducendi, obtinuerit. Inſtituit is populum qui antè etiam à Zorobabele reductus fuerat, in vera religione, & legis librum ipſis prælegit. *1. Eſdra 7. & Ioſephus lib. 11. cap. 5.*

Matathias ſacerdos Iudæus Modinenſis, cum quinque filiis fortiſſimis, Ioanne Caddo, Simeone Thaſſi, Iuda Machabæo, Eleazaro Abaran, & Ionathan Appho, Antiochi Epiphanis edictum, quo Iudæos à patria religione vi abducere conabatur, contemnens, Iudæum ad aram idoli accedentem cum Apelle, regio præfecto, occidit: in ſolitudinem relictis facultatibus cum ſuis confugit, manúque & ſocietate Aſidæorum collecta, hoſtes ex improuiſo adortus cæcidit, pueros per vim circumcidit. Moriens filiis quinque præcepit, vt veſtigia

veſtigia ſua ſecuti, legem Domini contra regem defenderent 1. *Machab.* 2. ☞ *Vide Locum de Machabæis.*

Sacerdotes Ethnicorum.

☞ *Apud ſacerdotes olim, præſertim Ægyptios, occultioris ſapientiæ profeſſio extitit, multo otio abundantibus. Hinc factum, vt cùm quiſque deos ſuos, quorum miniſter erat, naturæ principes ſtatuere cupit, varia de diis finxerint, fabuliſque omnia repleuerint. Quarum cognitio Theologia olim dicebatur, cùm reuerà Philoſophia eſſet naturalis aut ethica. Reſpectu igitur Eruditionis, Theologi quidam ſunt poëtici: reſpectu verò Dignitatis, huius propriè ſunt loci.*

Iethro Madianitanus pontifex, ſeptem filias habuit, quas Moyſes contra iniuriam paſtorum tutatus, vnam ex eis Sephoram in coniugem accepit. *Exod.* 2.

Mattan Baal ſacerdos, Hieroſolymæ Ioa rege electo, iuſſu Ioiadæ pontificis ad aram Baal interfectus eſt. 4. *Reg* 11.

Coreſus ſacerdos Bacchi Calydonij, amore Callirhoës virginis æſtuans, cùm ea potiri non poſſet, Calydonios execratus eſt, vt multi inſania & furore perierint. Quo etiam morbo liberari nequiuerunt, niſi ad aram Liberi vel Coreſum vel Callirhoën, aut alium, qui ſe pro illa deuouiſſet, immolarent. Cùm igitur puella cædi deſtinata & victimæ ornatu ad aram deducta fuiſſet, Coreſus amore victus, ſeipſum pro illa occidit *Pauſ. in Achaicu.*

Leodes enopis F ſacerdos, inter procos Penelopeos magno cratere, è quo cyathizabant, ſemper aſſidebat, vel tanquam cuſtos, ne venena miſcerentur: vel certè, quo faciliùs & promtiùs ſibi hauriret. Diſplicebant huic procorum mores & intemperies: ſed quoniam comeſſationum cupiditate à recto ſe deduci ſinebat, ab Vlyſſe quoque, multis licet ſuam proteſtatus innocentiam, fuit interfectus, tum quia ſæpe in procorum gratiam contra Vlyſſem ſacra feciſſet, tum quia ſpem haberet aliquam potiundæ Penelopes. *Homerus in Odyſſea.*

Cereris ſacerdos Soſtratus, *apud Corn. Tacitum.*

Nichtas Iſidis ſacerdos apud Babylonios. *Alex. lib.* 1. *cap.* 8. *Item* Grammathas, *lib.* 2. *cap.* 8.

Sethon rex Ægyptiorum, poſt Amyrtæum, Vulcani ſacerdos. *Herod in Euterpe.*

Veſtæ ſacerdotes, virgines Veſtales, Romæ à Numa ſtipendium de publico habuerunt, perpetuáque virginitate aliiſque cæremoniis venerabiles redditæ ſunt. Carpento vehebantur, magiſtratúſque illis aſſurgebant, ac fortuito occurſu ſontem ſupplicio eximebant: ignem perpetuum ſeruabant: qui ſi per incuriam extinctus eſſet, cuſtos flagro à pontifice maximo cui ſuberant, cædebatur. Si qua inceſtus conuicta eſſet, ante ora ciuium, mœſto ſilentio efferebatur, viuáque circa Collinam portam, in ſubterraneum ſpecum dimiſſa, terráque ſtatim ſuperiniecta, necabatur. *Polyd. lib.* 4. *cap. vlt de inuent. Cælius lib.* 15. *cap.* 14. *A. L. & Sab. lib.* 3. *En.* 2.

Tyrannus, Saturni ſacerdos Alexandriæ, cùm miris præſtigiis in Saturni templo omnes ferè nobiles matronas adulterio polluiſſet, ſub prætextu, quaſi Saturnus earum colloquio nocturno delectaretur: tandem deprehenſo dolo, pérque tormenta conuictus, meritas impietatis pœnas luit. *Euſebius lib.* 11. *cap.* 25. *hiſt. Eccleſ.*

Megabyzus ſacerdos Dianæ Epheſiæ, eunuchus, à cuius nomine cæteri dicti ſunt Megabyzi. *Plin. lib.* 15.

Myxos Dianæ ſacerdos, immodicus ſui nominis præco & oſtentator. Hinc & Myxos appellamus huiuſmodi homines ventoſos, qui plus æquo ſibi tribuunt. *Raniſius.*

Iphigenia, Dianæ ſacerdos Tauricæ, Agamemnonis & Clytemneſtræ filia.

Comœtho Triclariæ Dianæ ſacerdos *Pauſ. in Achaic.*

Camma ſacerdos Dianæ in Gallia, femina pudiciſſima. Eraſinorigi Galliæ tetrarchæ, qui vt ea potiretur maritum interfecerat, mulſum veneno mixtum propinauit. Et cùm eum quoque bibiſſe cerneret, magna voce exclamauit, Dianam adorans: Gratiam tibi habeo, veneranda Diana, quòd, mihi conceſſeris in tuo templo, pro marito mea cauſa interfecto ſupplicium exigere. Hiſque dictis confeſtim & ipſa mortem obiit, & ſponſus ſimul cum ea ad aram deæ vitam reliquit. *Polyæn. lib.* 8. & *Alex. lib* 2. *cap.* 5.

Apollinis ſacerdos fuit Panthus, Othrij filius. *Virg.* 2. *Æneidos.* Item Anius rex. 3. *Æn.* Item Lycas, exſectus matre peremta. *Æneid.* 10.

Palladis ſacerdotes, Lyſimache, apud *Plinium lib.* 4. Item Theano *ibid*, apud Homerum. Butes, cuius familia longo tẽpore ſacerdotiũ tenuit, Eteobutades dicti. *Alex. ab Alex. l.* 2. *c.* 8.

Cybeles ſacerdos, Choreus. *Virg.* 11. *Æn.* Item Meliſſa prima eius ſacerdos, Meliſſei Cretenſium regis filia, qui primùm diis rem obiiſſe diuinam ac ritus nouos ſacrorúmque pompas introduxiſſe dicitur. Didymus in libris enarrationis Pindaricæ. Et ab hac Meliſſa omnes huius deæ ſacerdotes Meliſſæ dictæ ſunt. *Lactan. lib.* 1. *Inſt. Cæl. lib.* 2. *cap.* 1. & *lib.* 12. *c.* 3. *A. L.*

Atys Phrygius puer, cum à Rhea amaretur, perpetuam virginitatem ſe ſeruaturum pollicitus. At cùm eam non ſeruaſſet, furore percitus ſeipſum euirauit, atque ſacerdos deæ, cui fidem violauerat, factus eſt. Inde manſit ea conſuetudo, vt à Gallis vocatis ſacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur, vt teſtatur *Lucianus in dea Syria.* Huic deæ pinus arbor ſacrata fuit, quòd in eam arborem denique Atym ab illa amatum, mutatum fuiſſe credant, *vt teſtatur Ouid. lib.* 12. *Metamorph. Natalis Comes Mythol. lib.* 9. *cap.* 5.

Batabaces Matris magnæ ſacerdos, victoriam bello Cimbrico populo Rom. prædixit. *Plut. in Mario.*

Aſpaſia Cyri Perſarum regis pellex, ſacerdos facta Dianæ Anaitidis. *Plut. in Artaxerxe.*

Sacerdos Paludianorum ethnicus conuerſus ad Chriſtum per Macarium Ægyptium & Alexandrinum, ob veram religionem à Valente Imp. exilio multatus. Nec is ſolùm, ſed & omnes Paludij incolæ. *Ruffin. lib.* 2. *cap.* 4. *Socrates lib.* 4. *c.* 4. *Theodoret. lib.* 4 *cap.* 21. *Sozom. lib.* 6. *cap.* 20.

Conſi ſacerdos Anglus ethnica templa diruit:

Pontifex primus à Numa Romæ creatus eſt Martius, Marci filius, vir patricius, cuius poteſtati omnia ſacrorum iura ſubiecit. Quibus hoſtiis, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fieri oporteret, formula edocuit. Si pontifex à refectione pontis eſt dictus, vt Varroni & aliis placuiſſe video, quia pons tum nullus vtique fuit, qui refici potuerit (conſtat enim poſt Numæ tempora ab Anco Martio pontem primò Tiberi impoſitum) diuerſa appellatione ab initio vocatum credere par eſt. Nec me præterit, fuiſſe, qui à vetuſtiſſima ſacrorum ratione, quæ ad pontes fierent, id nomen ab initio factum crederent: quæ opinio pari ratione refellitur. *Sab. lib.* 3. *En.* 1.

Alexianus Mammeæ F. Baſſianus verò Sœmidis, ſororum (quarũ matertera Iulia Seuero primùm, inde Caracallæ priuigno nupſerat) ſolis apud Phœnices ſacerdotes, quem Heliogabalum vocabant, Milites Baſſianum, velut ex Caracalla pe ſtuprum natum, propter formæ elegantiam, occiſo Macrino Imperatorem fecêre. *Sab. lib.* 6. *En.* 7.

Legati ſacri.

Cùm diuturna ſiccitate Græcia laboraret, miſſi Delphos ſunt qui ex oraculo calamitatis cauſam ac remedium cognoſcerent. Ibi reſpõdit Pythia, Iouẽ placandũ, vtẽdum verò, modò vt velit obſequi, Æaco deprecatore. Ex eo itaque reſponſo miſſi ex ſingulis vrbibus ad Æacum, vt deprecationem ſuſciperet, oratum. Ille Panellenio Ioui ſacris ritè peractis, & votis nuncupatis, imbrium Græciam compotem fecit. Ad rei memoriam legati Æginetæ ſtatuas poſuerunt. *Pauſ. in Corinth.*

Bœotorum terra cùm vnum & alterum annum nullis imbribus irrigaretur, à ſingulis ciuitatibus Delphos miſſi ſũt, qui opem implorarent. Apollo imperauit, vt Lebadeam venientes à Trophonio mali auxilium quærerent. Cùm oraculũ reperire non poſſent, Saon quidam Acræphinenſis, collegarum natu maximus, cùm apum examen conſpexiſſet, quocunque illæ diuertiſſent, ſequi ſtatuit. Vbi igitur eas ad ſpecum quandam aduolantes vidit, & ipſe ſubiens oraculum, quod quærebat, illud eſſe intellexit. Saonem hunc cùm ea, quorum cauſa miſſus fuerat, tum ſacrorum omnem ritum, & quæ inter conſulendũ fieri fas eſt, edoctum à Trophonio memorant. *Pauſ. in Bœoticis.*

An. 1053. Eccleſia Conſtantinopolitana rurſus à Romana defecit, propter principatum, quam ipſa ſibi aſciuit, Conſtantino Imperatore Michaëlem patriarcham primariis honoribus, onerante. Quam rem vbi Leo IX. Pp. audiuit, legatos tres ad eam comprimendam decreuit, Fridericum Archidiaconum cancellarium ſuum, Hubertum Epiſcopum Syluæ candidæ, & Petrum Archiepiſcopum Amalphitanum. Illi honorificè ab Imperatore ſuſcepti ſunt. Inde vt hæreſes eorum cognoſcerent, concilium indixerunt, atque eò Imperatorem & patriarcham vocarunt. Cùm autem illi ſe venturos principatum Eccleſiæ ſibi vindicãtes negarent, Fridericus vrbe egreſſus ſandalia ſua more Apoſtolorum ſuper eos excuſſit. Quo facto tantum terroris omnibus Conſtantinopolitanis incuſſit, vt Imperator & patriarcha cum clero & populo poſtridie

ſacro

ſacco & cinere obuoluti ad eum peruenerint, & Apoſtolicam auctoritatem in eo ad terram prolapſi adorarint. Inde hæreſibus eorum, & Michaële patriarcha, & Leone Epiſcopo Acridano damnatis in Italiam redierunt. *Sig. lib. 8. reg. Ital.*

POLITICVM.

Reges, Imperatores.

☞ *Catalogum variorum Regum ex Loco de Politia pete.*

Exarchi.

Exactis Gothis, expulſor ipſe victórque Narſes à Iuſtiniano Imperatore ſummæ rerum præpoſitus, titulo Ducis Italiæ ſumpto, Italiam per decem & ſeptem prouinciarum præfectos pro ſuo arbitrio adminiſtrauit.

Longinus Patricius, ſucceſſor Narſeti à Iuſtino ſubmiſſus, quòd ſumma cum poteſtate atque imperio venerat, nouam pro arbitrio Italiæ adminiſtrationem induxit. Primùm Rauennæ, non Romæ, præfecturæ ſedem poſuit, nec ſe Ducem, ſed Exarchum Italiæ, quemadmodum & Africæ Exarchus erat, vocauit, & prouinciarum Conſularibus, Correctoribus, Præſidibúſque ſublatis, ſingulis ciuitatibus ſingulos Duces impoſuit, ac varios ei ad reddenda iura Iudices aſſignauit. ann. 567. *Sigonius de regno Italiæ.*

Præfecti.

Cataoniæ vrbs eſt & Bellonæ fanum, quod illi Comana vocant, maximam numine afflatorum & ſacrorum ſeruorum multitudinem habens. Eam Cataònes incolunt, qui quanquam regi ſubditi ſint, parent tamen Sacerdoti, qui fani & ſacrorum ſeruorum magna ex parte dominus eſt, qui tempore, quo Strabo peregrinatus eſt, ſupra ſex millia erant, viri ſimul ac mulieres. Fano adiacet regio non parua, cuius fructum ac prouentum ſacerdos accipit. In honore ſecundus eſt in Cappadocia poſt regem. Reges ac ſacerdotes frequentiùs ex eadem eſſe progenie ſolebant. Hoc ſacrorum genus Oreſtes cum ſorore Iphigenia è Scythia Taurica videtur attuliſſe, quæ Dianæ Tauropolæ erant. *Strabo lib. 12.*

Conſtantinus tertius Scotorum rex, ſtatuit vt is, qui Scotiæ regno defuncto rege deinceps præeſſet, Cumbriæ præfectura ornaretur. Proinde primus ipſe Malcolmum Donaldi regis F. Cumbria donauit. *H. Boeth lib. 11.*

Dictatores.

Concitauerat Phaliſcorum & Tarquinienſium clades omne Hetruſcum nomen in Romanos, atque duobus populis ducibus ad Salinas vſque prædabundus hoſtis proceſſerat. Aduerſus hunc terrorem Martius Rutilius primus è plebe Dictator eſt dictus. Qui C. Plautium, & ipſum Plebeij ſanguinis, magiſtrum equitum dixit. Ferre id iniquo animo Patres, indignantes non conſulatum modò, ſed dictaturam etiam in promiſcuo eſſe: nihil itaque illi decernere, vt irrita dictatura fueret. Ea iniuria populus inſtructus, maior, quàm vllo antea ſtudio omnia ad bellum neceſſaria detulit. Parato itaque exercitu, Rutilius in hoſtem contendit, exercitúque ratibus Tyberim traiecto popularibus multifariam oppreſſis, ex improuiſo caſtra hoſtium adortus, vi cepit. Octo millia hoſtium capta Romam duxit, ac ſine Patrum auctoritate, populi iuſſu, triumphauit. Atque ita contigit, vt Rutilius, qui primus è plebe eſt dictator creatus, idem primus inuitis patribus legitimum de hoſte triumphum egerit. Fuitque annus ille quadringenteſimus ab Vrbe condita, poſt vrbem à Gallis receptam quintus, *vt Liuius ſcribit*, & quadrageſimus. *Sab. Lib. 3. En. 4.*

Anno Vrbis 252. Poſthumo Cominio Arunco & T. Lartio Flauo Coſſ. T. Lartius Flauus primus dictator dictus, Sp. Caſſius magiſter equitum, contra motus Tarquiniorum *Euſeb.*

A Poſthumius Albus Regillenſis, ad lacum Regulum Latinos vicit, anno Vrbis 257. qui Tarquinio reducere tentabant.

Anno Vrbis 259. cum plebs in Sacrum montem receſſiſſet, M. Val. dictator dictus.

L. Quinctius Cincinnatus, dictator, & L. Tarquinius Flaccus magiſter equitum, Æquos vicerunt, Vrbis anno 295. Ille idem anno 314. dictator iterum creatus, cùm Sp. Melius largitione frumentaria regnum affectaret. C. Seruilius Hala magiſter equitum Melium ad dictatorem venire recuſantem interfecit.

Belli Hetruſci cura omni diſcuſſa, Æmilius Mamercus, ne non aliquid in ſua dictatura egiſſe videretur, cenſuram, quæ ab initio quinquennalis fuit, in annum & ſemeſtre ſpacium lege ad populum lata contraxit. Et vt ſciatis, inquit, Quirites quàm mihi diuturna non placeant imperia, dictatura me abdico. Cenſores eum in ordinem redactum, quia magiſtratum Pop. Rom. minuere eſſet auſus, tribu ſubmouerunt, octuplicatóque cenſu fecerunt ærarium. Tulit Lamercus eam ignominiam ciuili animo, cauſam potiùs quàm rem intuitus. Contra tanta populi in Cenſores exarſit ira, vt nullius, præterquam ipſius Mamerci auctoritas, ne multitudinis incurſu violarentur, eos protexerit. *Sab lib. 5. En. 3.*

Q. Seruilius Priſcus dictator, Poſthumus Ebutius magiſter equitum, anno 317. Captæ Fidenæ Dictator iterum anno 365. Æquos vicit, & Luicanos, capto Lauico oppido.

M. Æmilius Mamertinus dictator 1. anno 316. iterum anno 319. tertiò anno 327. & A. Corn. Coſſus magiſter equitum, de Veientibus triumpharunt.

Pub. Corn. Rutilius dictator anno 343. de Volſcis & Æquis triumphauit.

M. Fur. Camillus dictator anno 356. Veiis captis triumphauit. Anno rurſus 363. iterum dictator de Gallis triumphauit. Anno 365. dictator III. de Volſcis triumphauit. Anno 385. dictator IV. Luc. Æmilius magiſter equitum, cùm lex de conſulatu altero plebi communicando à Tribunis ferretur Dictator V. anno 386. in agro Albano Gallos vicit: Tertio pòſt anno peſte obiit.

L. Furius Camillus dictator bello Arunco creatus, anno 408. Aurunci victi: Sora Volſcorum vrbs capta.

L. Papyrius Curſor dictator ſine Coſſ. anno 429. Cæſis Samnitum 20000. triumphauit.

Q. Fab. Max. Rullianus dictator, Q. Aurelius Cerrenus magiſter equitum, anno 444. Satricula capta, Samnites cæſi.

Anno Vrbis 467. Hortenſius dictator, ſeceſſionis populi in Ianiculum reducendæ cauſa legem tulit, vt plebiſcita omnem populum Quiritium tenerent, & pro legibus obſeruarentur, *Liuius lib. 11.*

Vaſtante Italiam Hannibale, & Romanis ad Trebiam & Thraſimenum ingenti clade affectis, ciuitas ad vnicum Reip. remedium confugit, & quia conſul aberat, dictatorem, quod numquam antea fieri contigit, Q. Fabium Maximum populus creauit, niſi prodictator ille potiùs fuit: quod & Liuius ſuſpicari mihi videtur. Is magiſtrum equitum M. Minutium Rufum dixit. *Sab. lib. 2. Enn. 5.*

C Cor. Sylla, mortuo Mario, & Marianis victis, ipſe ſemetipſum dictatorem in centum annos dixit.

Romani à bellis inteſtinis arbitrãtes dominatuum reſpirationem, C. Iul. Cæſarem dictatorem perpetuum dixere. Erat vera ea tyrannis, cùm ad poteſtatem abſolutam acceſſiſſet perpetuitas. *Plut. in Cæſare.*

Florentini Petrum Soderinum, vti partem patriæ, antiquato trimeſtri magiſtratu, adminiſtrandæ Reip. dictatorem perpetuum creauere, quòd illius opera Ludouicus XII. Gallorum rex contra Alexandrum VI. Pp Mediceos reducere conantis Reipubl. conciliatus fuiſſet. *Iouius in Leone lib. 1.*

Conſules.

☞ *Conſules Romanos in loco de magiſtratu tradimus vt Romanæ Reipubl. ſucceſſio ſeruetur.*

Legati cum imperio ad Remp. gerendam, aut bella conficienda, loco Conſulum aut Principum foras miſſi, domive relicti.

Ageſilao regi Spartano in Aſiam cum exercitu profecto legatus additus Lyſander. *Plut.*

A. Gabinius legatus, rebus aduerſus Lucanos proſperè geſtis, multis oppidis expugnatis, in obſidione caſtrorum hoſtilium cecidit. *Liuius lib. 76.*

Q. Fab. Maximus, Quinto filio conſuli, legatus aduerſus Samientes, ad Sueſſulam obuiam prodiit. *Alex. lib. 6. cap. 3.*

T. Q. Flaminius legatus in Græciam cum Maunio Accilio Coſ. contra Antiochum & Ætolos, ad confirmandas in fide Romanorum ſocias ciuitates, miſſus. *Plut. in eius vita.*

C. Claudius, L. Cornelij conſulis aduerſus Boios pugnantis legatus, cùm litteras de negligentia conſulis Romam ſcripſiſſet, effecit, vt triumphus Cornelio denegaretur. *lib. 6. cap. 3.*

P. Scipio Africanus. L Scipioni fratri aduerſus Antiochum fuit legatus: cuius auctoritate factum eſt vt victo Antiocho, de Antiocho & omni Aſia triumpharet. *Idem.*

C. Lælius legatus in Hiſpaniam Africano profectus, in expugnatione Carthaginis nouæ propoſitus claſſi fuit, vt Liuius teſtatur. Idem miſſus à Scipione ad Syphacem legatus pro amicitia, tribunos peritiſſimos rei militaris ſpecie ſeruorum ſecum duxit, explorandæ regionis gratia, vt ait Frontinus,

nus: in qua legatione Syphacem populo Romano amicum reddidit. *Volat.lib.16.Vrban.Com.*

Fl. Fimbria ciuis ſæuiſſimus, ſatelles Cinnæ, Valerio Flacco conſuli legatus in Aſiam profectus, per ſimultatem dimiſſus: corrupto exercitu, ducem interficiendum curauit. *Volaterranu. lib.16. Antrop.*

C. Marius, Metelli conſulis legatus, contra Iugurtham *Alex.lib.6.cap.3.*

Ser. Galba, Galbæ oratoris nepos, C.Iul.Cæſaris in Gallia legatus eidémque inſenſiſſimus. *Volat.lib.16.Anthrop.*

Labienus, Cæſaris in Gallia legatus, magnas ſub eo res geſſerat. Demùm, bello ciuili transfugit ad Pompeium. Ei Cæſar eius bona, quæ habebat in poteſtate, remiſit. *Lucanus*:

——— Dux fortis in armis.
Cæſareis Labienus erat, nunc transfuga vilis.

Aur. Scaurus legatus à Cimbris, fuſo exercitu, captus eſt: & cùm ad conſilium ab his euocatus, eos deterreret, ne Alpes tranſirent, Italiam petituri, Romanos vinci minimè poſſe aſſerens, à Belo rege feroci iuuene occiſus eſt, *Liuius lib.67.*

Ventidius Marc. Antonij III. viri legatus, de Parthis, nouo exemplo, ſolus & ſine conſule, triumphauit. *Alex.ad Alex. lib 6.cap.3.*

Perennius legatus cum Commodo ad exercitum in Britanniam miſſus, ſeditiones multas compreſſit. *Volaterranus lib. 23. Anthrop.*

Ægidius Carilla ab Innocentio VI. Pont.max. Auenione habitante legatus ad res Italiæ componendas miſſus, Hiſpanus genere, è gente Carilla, in rebus agendis prudentiſſimus, ſtatum Eccleſiæ variis tumultibus exagitatum, abſente Pontifice pacauit. Iterum ab Vrbano VI. in Italiam miſſus, Barnabam Vicecomitem, ſtatum Pontificis turbantem, compreſſit. Præterea quoque ab Vrbano V. Lemouicenſe legatus in Italiam miſſus *Volat lib.22. Anthrop.*

Iulianus Cæſarinus Cardinalis, legatus cum Vladiſlao Pannoniæ rege aduerſus Turcas ab Eugenio IV. Pont max. miſſus, & cæſus eſt. *Volat.lib.22. Anthrop.*

Ioannes Eduardi filius (ex præclariſſima Columenſium familia, ex qua cc. viri clariſſimi omnium claruerunt) Cardinalis S. Praxedis, legatus in expeditione Hieroſolymitana, anno MCCXX. inter duos poſtes à Barbaris incluſus, iamiam ſecandus erat, niſi illos diuina prouidentia, eius conſtantia fideque permoto, flexiſſet. *Volat.lib.22. Anthrop.*

Ioannes Cornetanus, quem Vitellicum nominabant, Patriarcha Alexandrinus, ex humili loco in ſenatum adſcitus, duci propior quàm ſacerdoti, abſente Pontifice legatus, tumultum Romæ compreſſit: ſtatumque reliquum ac terras rebelles pacauit: de ſontibus ſumendo ſupplicium. *Idem.*

Legati & Oratores cum mandato compoſitionis vel inſpectionis tam priuatim quàm publicè miſſi.

☞ *Exempla aliquot ex Tit. Fidei & Perfidiæ erga legatos, item ex Tit. Legati prudentes in Loco de Legatis.*

Phinees Eleazari Filius ſacerdos, cum decem Principibus decem tribuum ad Iſraëlitas Transiordaninos legatus miſſus *Ioſue cap.22.*

Zorobabel, Ananias & Mardochæus legati Iudæorum ad Darium regem Perſarum miſſi, vt accuſarent Samaritanos templi inſtaurationem prohibentes. *Ioſeph.lib.11.cap.4.*

Eupolemus Ioannis filius, & Iaſon Eleazari, legati miſſi à Iuda Machabeo ad Romanos, pro ineunda amicitia, *1.Mac.8.*

Græci cùm Tenedum appuliſſent, legatos miſere ad Troianos, pro repetenda Helena, Vlyſſem oratorem plenum, vberem, planéque Aſiaticum, & Menelaum breuem atque Laconicum, vt alter eloquentia ſua, alter pondere rerum Troianos moueret. Vtriuſque mores deſcribit. *Homer. Iliad.*

Myrſus Lydus, Gygis F. ab Orœte præfecto Sardinum ad Polycratem miſſus, vt eum ſpe colloquij & pecuniæ accipiendæ eliceret, & caperet. Id quod & factum eſt. *Herod.lib.3.*

Amaſis, legatus ad defectores ab Aprie rege miſſus, ab Ægyptiis rex creatus eſt. Viciſſim Pataremis ad Amaſim legatus, vt eum ob rebellionem vinctum ad Apriem perduceret. cùm re infecta rediiſſet, Apries ei præcidi aures & naſum præcepit. *Herod.lib.2.*

Scylax Caryandes à Dario rege legatus miſſus ad oſtia Indi fluuij indaganda. *Herod.lib.4.*

Darius rex ingreſſus in Scytham, inopia laborabat. Scythæ autem Legatos ad eum miſerunt cum muneribus: aue videlicet, mure, rana, & quinque ſagittis. Darius pro iure terram, pro rana aquam, pro aue equos, pro ſagitta ſeipſos tradere interpretatus eſt. Gobryas hoc dicere dona coniectabat: O Perſæ, niſi vt aues auoleris, aut vt mures ſubeatis terram, aut vt ranæ inſiliatis in paludes, non remeabitis, his ſagittis confecti. *Herodotus.*

Lacedæmonij Benemeritos, quo anno ex Equitibus exirent, ne otio torpeſcerent alios aliò mittebant. *Plut.in Lycurgo.*

Alexander Amyntæ F. Macedoniæ rex, à Mardonio, qui à Xerxe relictus erat in Græcia ad eam ſubigendam, legatus miſſus ad Athenienſes pro amicitia contrahenda. Sed re infecta dimiſſus, & eadem de cauſa rurſus Athenas venire prohibitus. *Herod.lib.8.*

Demetrius Poliorcetes, Macedonia à Pyrrho pulſus, cùm iterum deſciuiſſent ab eo Athenienſes, inflammatus ita mouit in eos, vrbémque valida cinxit obſidione. Cæterùm miſſo ad ipſum Cratere philoſopho, partim illius adductus precibus, partim rationibus, ſoluit obſidionem, & in Aſiam ad Cariam & Lydiam Lyſimacho adimendam nauigauit. *Plutarch.in Demetrio.*

Ariſtogaras Mileſius legatus Spartam profectus, vt auxilia Ionibus contra Perſas impetraret, inſolita veſtitus munditie, aliiſque deliciis Ionicis affluens, quidam ex Ephoris eum hoc dicto ſubmouiſſe fertur, οἴκοι τὰ μιλήσια. id eſt, Domi Mileſia. *Suidas.*

Polycratidas, vnus cum cæteris miſſus orator ad duces regios, quum ab his interrogaretur, Vtrum priuatim veniſſent, an publicè miſſi? Si impetramus, inquit, publicè: ſin minùs, priuatim. Vox pij candoris in patriam index. Si ceſſiſſet ex ſententia legatio, gloriam volebat Reipubl. cedere: ſin minùs, ignominiam repulſæ ad patriam non pertinere. *Plut.in Laconicis.*

Lacones legati olim quum ad Lygdamum tyrannum iſſent, atque ille congreſſum ſæpiùs differret, dicens ſe malè habere: Dic (inquiunt legati) nos non veniſſe cum illo colluctaturos, ſed collocuturos. *Bruſ.lib.3.cap.30.*

Agis Archidami filius, cùm ad Philippum regem legatus mitteretur, ſolus regem ſine comitatu acceſſit. Rege mirante: Veni, inquit, vnus ad vnum. *Plut. in Lac. Apopht.* At *comm. de Garrulitate*, legato Spartano ad Demetrium regem hoc ipſum tribuit.

Lacrines legatus Lacedæmoniorum ad Cyrum cum quinqueremi miſſus, qui illum à bello Ionibus inferendo dehortaretur. *Herod.lib.1.*

Charmidas Eutys F. à Spartanis regnante Alcamene in Cretam miſſus ad ſeditiones componendas, & ad perſuadendum, vt quæ oppida à mari longiùs abeſſent, parùm illa quidem munita relinquerent, & pro iis ea incolerent, ad quæ facilè nauibus appelli poſſet. *Pauſanias in Laconicis.*

Ad regem Artoxerxem miſſi ſunt legati Thebanus Iſmenias, & Pelopidas iam acie Leuctrica victor, Timagoras Athenienſis. Iſmenias cùm adorare regem iuberetur, annulum ad pedes ſuos humi abiecit, quem inclinato ſuſtulit corpore: vnde exiſtimarunt eum Regem adoraſſe. *Plutarchus in Artoxerxe.*

Alexandrum Magnum in Inda miſſi è ciuitatibus obſeſſis legati ſupplices adiêre: & primùm obſtupuere, cùm in armis eum ſine vlla pompa contemplarentur. Hunc puluinum, qui allatus ſibi erat, accipere & conſidere maximum natu, Acuphi nomen erat, iuſſit. Cuius admiratus benignitatem & humanitatem Achuphis, quæ fuit, quibus conditionibus ipſos recipere in amicitiam vellet? Reſpondente Alexandro: Vt teipſum patriæ tuæ principem imponamus, & vos centum ad nos viros optimos mittatis. Arridens Acuphis: Atqui melius, inquit, impetrauero rex, ſi deterrimos ad te potiùs, quàm optimos miſero. *Plut.in Alex.*

Alexander ad Gymnoſophiſtas eos, qui erant clariſſimi, ſolitariam autem quietámque vitam agebant, Oneſicritum miſit petitum, ad ſe vt venirét. Fuit Onecritus philoſophus ex Diogenis Cynici contubernio. Aiût Calanum ſanè quàm ſuperbe & aſperè iuſſiſſe ei, vt poſita veſte audiret ſe nudus: alioqui non congreſſurum cum eo ſe, ne ſi admiſſus eſſet quidem. Dandamin eſſe placidiùs: ac de Socrate, Pythagora, Diogene cùm audiuiſſet, dixiſſe magno ingenio ſibi eos viros videri fuiſſe, ſed nimium reuerentes legum. Alij Dandamim nihil memorât, niſi ſolùm hoc quæſiſſe: Qua de cauſa Alexander eò veniſſet tam immenſo itinere? *Plut.in Alex.*

Anaximenes Alexandrum Magnum, Lampſacenis vehementiùs iraſcentem, miſſus à ſuis legatus, placere inſtituerat.

Alexan

Alexander eo viſo, vt omnem gratiæ occaſionem præcideret, iureiurando affirmauit, nihil eorum, quæ Anaximenes, quantumuis præceptor, peteret, ſe conceſſurum. Tum ille: Hoc ergo à te peto, inquit, ô Rex, vt Anaximenis præceptoris tui patriam funditùs euertas. Itaque Alexander Lampſacenis vel inuitus pepercit. *Pauſan.lib.6.*

Phocion legatus ad Antipatrum, victis ad Cranona Græcis, profectus Thebas eſt, adiuncto ab Athenienſibus inter legatos cæteros Xenocrate philoſopho. Tantum enim virtutis Xenocratis erat apud omnes opinio, vt exiſtimarent quamuis feritatem & excandeſcentiam animi humani ex ſolo aſpectu mitigari poſſe. At vero euenit ob improbitatem Antipatri & virtutis odium ſecus. Nam primùm complexus alios, non ſalutauit Xenocratem. Vnde dixiſſe aiunt illum: Rectè facere Antipatrum, qui indignitatis cauſa, qua ciuitatem Athenienſem ſtatuerat afficere, vnum ſe erubeſceret. Deinde dicere exorſum non ferens, ſed interpellans infenſus, orationem eius præcidit. Cùm verò diſſeruiſſet Phocion, reſpondit amicitiam & fœdus ſe cum populo Athenienſe facturum his conditionibus: vt Demoſthenem & Hyperidem ſibi dederent, Rempubl. more veteri ex cenſu tractarent, præſidium in Munychia acciperent, præterea impenſas belli & multam penderent. Has conditiones præter Xenocratem alij legati vt benignas læti accepêre. Ille enim moderatè ait Antipatrum vt cum ſeruis, vt cum liberis duriter egiſſe. Phocione autem præſidium detrectante & deprecante, fertur Antipater dixiſſe: Omnia Phocion parati ſumus tibi indulgere, exceptis iis quæ & te & nos perdent. Alij non ita, ſed interrogaſſe autumant Antipatrum: Velletne Phocion, ſi præſidium remiſiſſet Athenienſibus, ſponſor eſſe, fœdere ciuitatem ſtaturam, neque quicquam molituram noui? Tacente & cunctante illo, Callimedonta Carabum audacem hominem, & liberis populis infeſtum exſiliiſſe cum hiſce dictis: Quid ſi hic deliret Antipater, tu credes ei, & à conſiliis diſcedes tuis? Ita præſidium Athenienſes Macedonum acceperunt. *Plut.in Phocione.*

Olim Megarenſes Corinthiis erant vectigales. Cæterùm cùm illorum imperium grauiter ferrent, ac defectionem pararent, miſſus eſt Legatus Corinthiorum nomine, qui apud plebem Megarenſem cùm alia multa ferociter dixit, tum illud indignabundus vociferans intonuit: *Οὐκ οἴσεται ὁ Διὸς κόρινθος*, id eſt, Non feret Iouis filius Corinthus. Id vbi ſæpiùs iteraret, concitatus populus ſucclamare cœpit: *παῖε, παῖε Διὸς κόρινθον*, Feri, feri Iouis Corinthum, ſimúlque legatum expulerunt. Erat autem Corinthus hic Corinthiorum Rex, Ioue prognatus: tametſi *Pauſ.in Corinthiacis* negat ſe apud auctores ſerios reperiſſe, Corinthum Iouis fuiſſe filium, ſed vulgus duntaxat Corinthiorum ita prædicare. Ex Interprete Pindari in Nemeis. *Cælius lib.21.c.16. A.L.*

Leontini Chalcidenſium coloni in Sicilia, Athenienſiúmque cognati, preſſi opibus Syracuſiorum, legatos Athenas miſêre, oratum à populo auxilium. Legationis Princeps fuit Gorgias rhetor, orator ſimul & exorator. *Diod.lib.12*

Tauromenitæ Siculi Corinthiorum Ducem Timoleontem cum claſſe receperant. Pœni id indignè ferentes, Legatum cum triremi Tauromenium mittunt: qui poſt multa odioſa verba apud Andromachum, oppidi dynaſten, patrem Timæi hiſtorici facta, & fulmina barbarica, niſi actutum eiiceret Corinthios, poſtremò manum ſupinam oſtendit, inde inuertit, additis minis, ciuitatem eius ſe, quæ talis eſſet, talem redditurum. Irridens Andromachus nihil aliud reſponſi dedit: ſed manum, vt ille nunc ſupinam protendens, nunc pronam, iuſſit eum naue abire, niſi eam pro tali effici vellet talem. *Plutarch. in Timoleonte.*

Ariſtæus & Andreas legati miſſi à Ptolemæo Philadelpho Rege Ægyptiorum ad Eleazarum Pontificem Iudæorum pro lxx. Interpretibus *Ioſeph.lib.12.c.2.*

Metrodorus Scepſius à Mithridate Rege legatus ad Tigranem miſſus, à Rege deſciuit. At Tigranes inuitum eum ad Regem remiſit, qui ſeu Regis opera, ſeu morbo in itinere exceſſit. *Strabo.*

Ariſtionem quendam Athenienſem, conſueuerat Mithridates ad Græcas ciuitates legatum mittere. Hic cum Athenienſibus egit, vt in amicitia Roman. Mithridatem præferrent. *Pauſ. in Atticis.*

Numam annum agentem quadrageſimum legati Romani acciuerunt ad accipiendum regnum. Verba fecerunt Proculus & Veleſus, quorum alterutrum populus antè videbatur ad regnum prouecturus. Proculi veteres Romani, Tatij factio fuerat Veleſi ſtudioſa. *Plut.in Numa.*

Romæ cùm de legibus populo æquandis inter ordines conueniſſet, miſſi in Græciam, qui præclaras Solonis leges, aliarúmque illuſtrium ciuitatum mores & inſtituta conſcriberent. Legati ad hoc ipſum miſſi, Sp. Poſthumius Albus, & P. vel Ser. Sulpitius Camerinus, & A. Manlius. *Sabel.lib.4. En.3.*

Athenienſes Oropum ſociam vrbem diripuerant. Romani multam talentûm ferè quingentum eis impoſuerant. Quam vt deprecarentur, legatos miſere tres Romam, Carneadem Academicum, Diogenem Stoicum, & Critolaum Peripateticum: qui in Senatum introducti, interprete vſi ſunt Cæcilio Senatore. Ipſe alioqui ſeorſim quiſque oſtentandi ingenij gratia, magno conuentu hominum diſſeruerunt. Carneadis oratio ampla, vehemens & rapida: Critolai gracilis, teres, & venuſta: Diogenis in medio horum, modeſta & ſobria fuiſſe perhibetur. *Gell.lib.7.c.14. Noll. Att.* De iis ſic Plutarchus: Legati Athenienſium Romam aduentarunt, Carneades Academicus, & Diogenes Stoicus philoſophus, petitum vt iudicio ſubleuaretur populus Athenienſis: quo indicta cauſa condemnato, poſtulantibus Oropiis & Sicyonis iudicibus, lis æſtimata quingentis talentis fuerat. Hos ilicò ſtudioſiſſimi quique adoleſcentes adibant, frequentéſque audiebant & celebrabant. Carneadis lepos præcipuè, cuius magna vis, & ea vi non inferius erat nomen, cùm inſignes & benignos auditores nactus eſſet, inſtar venti vrbem ſonitu compleuit: vulgatúmque fuit, virum Græcum ad miraculum vſque eximium, omnia delinientem & allicientem, mirum infudiſſe iuuentuti ardorem, per quem reliquarum voluptatum & oblectamentorũ obliti, quaſi fanatici raperentur ad philoſophiã. Cùm ea res cæteris placeret Romanis atque adoleſcẽtiam libenter viderent literis Græcis imbui, & excellentibus viris vti, M. Cato iam ſenex, à primo, vbi influxit in vrbem Græcarum diſciplinarum admiratio, ſtomachabatur: veritus ne iuuentus eò conuerteret ſtudium atque eloquentiæ gloriam rebus gerendis & diſciplinæ militari anteferret. Vt verò in vrbe nomen increuit horum philoſophorum, ac primas orationes eorum clarus vir C. Aquilius (fortè C. Acilius, *de quo apud Gellium l.7.c.14. Macrob.l.1.Sat. c.5.*) cùm id officij vt præſtaret, enixè poſtulaſſet ipſe, in ſenatu eſt interpretatus, cenſuit omnes philoſophos ab vrbe honeſta ſpecie ablegandos: atque cùm veniſſet in ſenatum, incuſauit magiſtratus, quod legati, qui perſuadere facilè quiduis valerẽt, diu illic ſine reſponſo ſederent. Quare primo quoque tempore aliquid eiſe cenſuit de legatione ſtatuendum & decernendum, quò hi ad ludos literarios regreſſi, apud Græcorum filios diſſererent: Romana autem pubes conferret ſe, vt antè, ad obtemperandum legibus & magiſtratibus. *Plut. in Catone.*

T. Q. Flaminius legatus ad Pruſiam, vt Hannibalem peteret, miſſus, cauſa fuit, vt ad Antiochum ille fugeret. *Plutarch.in eius vita.*

M. Popilius Lænas, legatus ad Antiochum Epiphanem, qui Ptolemæum Regem amicum pop. Rom. obſederat, miſſus, nunciatum, vt à ſociis pop. Rom. abſtineret: cunctantem, reſponſúmque differentem, virga circumſepſit, ne vltra ſpacium illud deſerendo exiret. Ex quo territus Antiochus, bellum omiſit. *Liuius lib.45. Val. Max.* Plinius tamen C. Octauium pro Popilio ponit, manifeſto errore.

C. Fabricius ad Pyrrhum legatus miſſus de redimendis captiuis, vt patriam deſereret, magnis pollicitationibus ab eo fruſtra inuitatus eſt. *Liuius lib.4.*

In ſeditione illa agraria, in qua C. Gracchus periit, factione optimatum oppreſſus, Fuluius Flaccus conſularis Auentinum occupauerat, cùm è diuerſo L. Opimius conſul cum patribus forum teneret. Miſit inde Fuluius Filium minorem de Caij conſilio cum caduceo in forum. Erat adoleſcens facie elegantiſſima, & tunc vultu modeſto atque cum rubore lachrymabundus, de pace cum conſule & ſenatu egit. Magna pars aſſiſtentium non abhorrebant à pacificatione. Verùm Opimius: Non per nuncios, inquit, oportebat eos ſenatui ſatisfacere, ſed deſcendere, vt ciues ſontes, ad cauſam dicendam, permittentéſque ſe ei ita deprecari pœnam. Adoleſcenti verò edixit, vt niſi his conditionibus nõ rediret. Caius autem fuit, vti fama eſt, paratus ire & purgare apud ſenatum ſe. Sed cùm id nemo aliorum permitteret, miſit filium Fuluius iterum ad agendum pro ipſis, ſicut antè. At Opimius, qui cupiebat pugnam committere, iniecit extemplò adoleſcenti manus, eundémque cæſo tandem Caio occidit. *Plut. in Caio.*

Cl Marcellus vnus è tribus legatis miſſus ad Maſiniſſam in Africam, vt ait *Liuius lib.*50. periit naufragio, paulò ante cœptum bellum Punicum tertium. *Volat lib.* 17.

Victis ad Cannas Rom. ab Annibale, Mago Annibalis frater Carthaginem profectus, feliciſſimæ victoriæ nuncium ſuis ciuibus detulit, réſque ab Annibale geſtas magnificentiſſimis verbis in ſenatu expoſuit, & ad faciendam fidem orationi ſuæ effundi iuſſit in veſtibulo curiæ aureos annulos Roman equitibus ademptos, quorum cumulum alij modij vnius, alij trium modiorum dimidiique menſuram exceſſiſſe tradunt. Petitum deinde ſupplementum, conceſſúmque à ſenatu eſt maiore ſtudio, quam poſteà miſſum. *Auctor in vita Annibalis.*

Romani tres in Bithyniam Legatos mittebant, qui inter Nicomedem filium & Pruſiam patrem domeſticam diſcordiã componerent. Fortè ita euenit, vt legatorum vnus caput multis haberet cicatricibus ſparſum, alter pedibus laboraret, qui reliquis erat ſocordi & ſtupido haberetur ingẽnio: in quos M. Cato haud inſulsè cauillans, eam legationem capite, pedibus & corde carere dixit. *Sabel. lib. 9. Enn. 5. Ex Plut. Catone.*

Mar. Craſſum contra Parthos proficiſcentem, adierunt Arſacis Legati cum breui oratione. Ea hæc fuit: Si miſſus à populo Romano exercitus eſſet, geſturum illum implacabile & inexpiale bellum. Sin patria inuita, priuati Craſſus quæſtus gratia arma Parthis intuliſſet, & vrbes occupaſſet: acturum Arſacem moderatè, & Craſſi miſericordiam ſenectutis capturum, populóque Romano remiſſurum milites, quos obſeſſos teneat potiùs, quàm in præſidiis locatos. Ad ea Craſſo iactante, Seleuciæ ſe reſponſum daturum: ex legatis Vagiſes, qui cæteros ætate anteibat, videns, manus ſupinæ oſtenſa vola: Hinc priùs, inquit, pili Craſſe exorientur, quàm tu aſpicias Seleuciam. Ita ad Regem Hyrodem diſceſſere, bellandum renunciantes. *Plutarch. in Craſſo.*

Cornelius Centurio legatus in creatione conſulis Octauij Cæſaris, enſis capulum in curia oſtendens, ait: Hic faciet, ſi vos non feceritis. *Volat. lib.* 23.

M. Æmilius Scaurus, orator inſignis, legatus ad Iugurtham, vt eum ab oppugnatione Cyrthæ & à ſeditione Adherbalis moneret, miſſus eſt. *Saluſt. in Iugurtha.*

Q. Cicero frater, legatus Cæſaris in Gallia, 14. legationibus præfuit. *Volat. lib.* 20.

Geminius, cùm in Aſiam miſſus eſſet ad M. Antonium Triumuirum (qui Cleopatræ amoribus victus tum regebatur) vt daret operam, quò cum Octauiano redintegrari communis amicitia poſſet, atque in mutuam concordiam rediretur: vocatus ab Antonio in conuiuium, atque præſente Cleopatra mandata exponere iuſſus, nulla aut ipſius amplitudinis, aut Cleopatræ præſentis ratione habita: Quæ tibi, inquit, Antoni, dicere iuſſus ſum, cum ſobrio, & alio loco, quàm vbi nunc ſumus, tractanda ſunt. Sed vtcunque, rem vnam vel ebrius dicere mihi poſſe videor: ſcilic. res tuas omnes benè ſucceſſuras, ſi Cleopatram in Ægyptum dimiſeris. Liberè notans & Antonij ebrietatem, & eius in Cleopatram immodicum amorem. *Plut. in vita Antonij.*

Nicolaus Damaſcenus ab Herode Iudæorum Rege (cuius & res geſtas ſcripſit, plus tamen gratiæ eius, quàm veritati tribuens) Romam legatus ad Auguſtum miſſus, Cæſarem Herodi iratum propter bellum Arabibus illatum placauit, &, vt Syllæus Arabum legatus damnaretur, effecit. Idem mortuo Herode, Antipatro regnum obtinuit apud Cæſarem. *Ioſephus lib. 16. cap.* 17.

Ceperat iam duos Hieroſolymorum muros Titus, & tertiũ oppugnare parabat. Ioſephum ergo Iudæum miſit, qui propiùs ad murum accedens, populum hortaretur, vt deditionem faceret. At tantùm abfuit, vt perſuadere potuerit, vt etiam telis ab iis fuerit impetitus. *Ioſeph. lib. 6. c. 11. belli Iudaici.*

Cùm inter Iudæos & Græcos Alexandriã habitantes exorta eſſet ſeditio, terni ab vtraque parte legati delecti ad Caium Imp. miſſi ſunt. Apion Alexandrinorum legationis princeps multa in Iudæos iactauit crimina, intérque cætera, quòd Cæſarem non proſequerentur diuinis honoribus. Philo è Iudæorum legatis potior, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus philoſophiæ, parabat cauſam ſuæ gentis agere. Sed repulſus eſt à Cæſare, iubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab iniuria. Quapropter eiectus comitio, verſus ad Iudæos aſſectatores: Nunc, inquit, oportet bono eſſe animo, quando Caius iratus eſt: nunc enim Deus nobis contra illum aderit. *Ioſeph. lib. 18. c. 10. Antiq.*

Leo Byzantius cùm Athenas legatus miſſus eſſet, agitatamque videret inter eos longa contentione ſeditionem, in concionem aſcendens, riſum populo excitauit, obeſus admodum, ventricoſúſque apparens. At ille nihilo magis perturbatus: Quid ridetis, inquit, Athenienſes, quòd vobis videar pinguis? Scitote, mihi vxorem longè pinguiſſimam eſſe: taléique ac tanti cùm ſimus, concordes breuis admodum lectulus capit: diſcordes, neque tota domus. *Philoſtratus.*

Valentinianus II. Imp. in Italia, fœda Gratiani fratris cæde accepta, Maximi tyranni potentia ad rationem reuocata, de propria ſalute ſolicitus eſſe cœpit, veritus ſcilicet id, quod poſteà euenit, ne Maximus, Occidẽte in ſuam ditionem redacto, ſuperatis Alpibus, in Italiam ſe dimitteret. Itaque conſilio armorum abiecto, Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem ad eum pacis cauſa miſit. Is rogatus, cur Valentinianus ad ſe, tanquam filius ad patrem, non acceſſiſſet. Reſpondit: Aſpero hyemis tempore puerum cum matre Alpes incommodè tranſiturum fuiſſe: ſe verò miſſum eſſe, vt de pace ageret, non vt de Valentiniani officio reſponderet. Tum ille: Expectemus, quid Victor ab illo reſponſi ferat. Vt autem Victor reuertit, accito ad ſe Ambroſio: Pacem Valentinianus, inquit, accipit, aduentum abnuit atque Ambroſio multa de bono Valentiniani erga illum animo prædicante, pacem compoſuit. *Sigonius lib. 9. Imp. occid.*

Narrat Sabellicus, quod Iuſtinus ſenior, cùm ad eum pro legatione veniſſet Ioannes Pontif. Romanus, nomine Theoderici Regis Gothorũ, Arianos in integrum ſub Iuſtini ditione reſtitui petentis, alioqui Orthodoxorum interitum minantis, voluerit ab ipſo coronari: tanquam res iſta magis ratum facturа eſſet imperium, aut certè auguſtius.

Agapetus Papa Theodahati Regis iuſſu ad Iuſtinianum Imperatorem bellum inferentem, legatione pro Italiæ ſalute ſuſcepta, vaſa ſacra pro neceſſario comparando viatico oppignerauit, atque iter ingreſſus, in Græcia claudum & mutum, maximo adſtantium ſtupore, ſanauit. Conſtantinopoli à Iuſtiniano & cuncta ciuitate pro ſedis dignitate receptus, comiter omnes ad ſe adeuntes tractauit, vno Epiſcopo Anthimo excepto, quem propter hæreſim à ſalutatione ſummouit. Rogatus à Iuſtiniano vt Anthimum ad ſalutationem admitteret, omnino ſe facturum negauit, niſi Catholicam ille confeſſionem exprimeret, ac ſuam ſedem repeteret. Neque enim fas eſſe, vt in ſede Conſtantinopolitana, prauæ fidei atque alienæ Eccleſiæ Epiſcopus reſideret. Theodora verò Auguſta pro eo ſe interponente, & variè preces mináſque miſcente, nunquam de ſuſcepta dimoueri ſententia potuit: quin etiam de criminibus eius ab Epiſcoporum & Monachorum libellis edoctus, illum communione atque officio, quouſque reſipiſceret, exuit, eo nomine, quòd contra leges Eccleſiam inuaſiſſet, & à Catholicis defeciſſet, atque eos libellos Iuſtiniano exequendos porrexit. Quód vbi Anthimus ſenſit, pallium Imperatoribus reddidit. Agapetus verò Menam ei ſuffectum, fidem Chalcedonẽſis Concilij amplectentem (quod adhuc Rom. Pontifex nullus effecerat) manus impoſitione ſacrauit. Inde, Pelagio diacono apocriſario apud Iuſtinianum inſtituto, dum profectionem adornat, aduerſa tentatus valetudine, Conſtantinopoli obiit. Tum Auguſta, Anthimi & Eutychianorum vicem ſolicita, Vigilium ipſius diaconum aduocauit, ac pontificatum ei & centenaria decem auri ſpopondit, ſi ſe Anthimum reſtituturum, fidémque eius confirmaturum repromitteret. Quod ille ſummo animi ſtudio ſanxit: atque inde Romam cum cadauere Agapeti diſceſſit. *Sigon. Imp. lib.* 17. *Imp. occid.*

Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus ſanctiſſimus, varias legationes pro Theodorico Gothorum Rege & aliis obiit, ſempérque rebus ex ſententia confectis rediit. *Enodius in eius vita.*

Helmogaudus legatus Caroli Magni ad Nicephorum Imperatorem Græcum, relegatæ Irenes Imperatricis nomine, quàm coniugem Carolus per legatos petebat, dono accepit gentem Saxonicam ab Imper. Reuerſus autem domum, cùm iſtud Imperatori Carolo renunciaſſet, is ſubridens dixit: Meliùs tecum actum fuiſſet, ſi te feminalibus Rex Græcus donaſſet. *Auentin. lib.* 4.

Amalaricus Fortunatus, Germanus, monachus Luxonienſis, vir Græcè & Latinè eloquentiſſimus, Treuirenſis Archiepiſcopus, Caroli Magni legatus ad Michaëlem Conſtantinopolitanum Imp. ad amicitiam & pacem ineundam ac confirmandam. Ann. Dom. 8 3.

Carol. Magnus Albinum, cui Alcuini cognomen redditur,

ex Britannia à Regibus miſſum, vt pacem à ſe impetraret, ob
A eximiam eruditionem complexus, ex legato hoſpitem fecit ſuum, ex hoſpite præceptorem: vetus Athenienſium exemplum imitatus, qui Gorgiam à Leontinis publicè ad ſe miſſum, legationis munere defunctum, Athenis remorati ſunt, eius capti eloquentia. *Sabell. lib. 9. Enn. 8.*

Ieſſe Ambianenſis Epiſcopus, Caroli Magni, ob Græcæ linguæ peritiam, legatus ad Irenem Imperatricem, de pace componenda. *Aimoin. lib. 4. c. 89. de Francis.*

Rabanus Maurus, Fuldenſis monachus, legatus miſſus ab Achaio Scotorum Rege ad Carolum Regem Gallorum. *Sigeb.*

Haïdo vel Hatto Baſilienſis Epiſcopus, legatus Caroli Magni ad Imp. Conſtantinopolitanum pacis cauſa, anno Sal. 811. Scripſit itinerarium. *Auentin lib. 4.*

Armeniæ Rex ſororem per legatos offerebat Michaëli Andronici Palæologi Imp F annos natam XII. legati delecti fuere eius ætatis Doctiſſimi viri, Metochites Theodorus & Ioannes Glycys, alter Domeſticus, alter Dromi Logotheta: nec eò tantùm, quod rerum vſum habebant, ſed etiam, quod prudentia doctrinæque copia tam diuinarum quam humanarum
B rerum, Græcarúmque literarum cognitione excellebant. *Gregor. lib. 6.*

Fridericus I. Imp. ſubacto Mediolano Papia profectus, lustrandi regni gratia, Bononiam, quam nouo conſilio ab Alexandro III. cum Mediolanenſibus ſtetiſſe compererat, minitabundus acceſſit, eo animo, vt ſi Bononienſes reſiſterent, perinde in eos, atque in Mediolanenſes, animaduerteret. Bononienſes, ſiue quod ſe ad tantam belli tempeſtatem ſuſtinendam impares, atque imparatos viderent, ſiue quod miſerabilem Mediolani cladem ante oculos ſibi proponerent, Friderico repugnare non auſi, Iuriſconſultos ſuos, quibus ille plurimùm tribuebat, obuiam ei miſerunt, ac ſe in eius auctoritate futuros oſtenderunt. Quorum oratione placatus, iiſdem, quibus cæteris, conditionibus ignouit. Muri veteris, qui adhuc ſtabant, vrbis euerſi, foſſæque repletæ. *Sig. lib. 13. reg. Ital.*

Thanaus Scotorum Brigantinorum ex Hiſpania legatus ad Scotorum colonos in Hiberniam miſſus, vt inteſtinis ſeditionibus finem imponeret, perſuaſit illis, vt Simonem Brechum, regio ſanguine Brigantinorum natum, in Regem aſſumerent. *Hect. Boeth. lib. 1.*

C Milada ab Vlaſta Amazonum Boëmicarum regina ad Premiſlaum principem miſſa, in arce Viſſegra lenſi cum comitibus cæſa fuit. *Dubrau. lib. 2.*

Bruno quidam, omnium Haraldi Danorum Regis, collactanei ſui, conſiliorum vnicè particeps ac conſcius habebatur. Cui ipſe & Ringo Sueonum Rex, eius ex ſorore nepos, quoties ſecretiore nuncio opus habebant, mandata credere conſueuerant. Eo fluminis cuiuſdam aquis abſumpto, Othinus dæmon eius nomine & habitu ſumpto, arctiſſimam Regum concordiam labefactauit. *Saxo lib. 8.*

Ebbo, Gothari Sueonum Regis legatus, ad Omundum Daniæ Regem, pro petenda eius filia in matrimonium, poſteaquam in Sconingiam ſiue Hallandiam, Daniæ regno vicinam, peruenit, hoſpitio exceptus eſt à duobus fratribus, qui hoſpites incautos noctu penſili trabe acutis clauis munita dormientes è lacunari configere ſolebant. Ebbo dolo animaduerſo, vix latronum manus euaſit. Ea iniuria irritatus Gotharus, bellum Danis induxit, & maiorem partem regni occupauit. *Ioan. Magn. lib. 8. c. 15.*

D Henricus Dandulus Venetorum legatus, eo quod paulo liberiùs quædam locutus eſſet, contra ius gentium ab Emanuele Conſtantinopolitano Imp. oculis orbatus eſt. *Volaterran. lib. 23. Anthrop.*

Cùm Veneti mercatores ab Alexandrinis peſſimè tractarentur, Senatus Petrum Balbum, quem paulo antè rei maritimæ Imperatorem dixerat, ad Laſeraphum Sultanum legatum decreuit. A quo non ſuſcepta legatione (quod quidem tunc vni ſibi licebat) Dominicus Triuiſanus D. Marci procurator Balbo ſubſtitutus eſt. Quem quum ad ſe aduentantem audiſſet Sultanus, princeps alioqui ea tempeſtate longè potentiſſimus, tanti viri publica fama excitus, ſtatim cum ingenti principum virorum manu illi occurrit: moxque magnificentiſſimo regio que apparatu exceptum, penes ſe in ſumma amicitia per aliquot menſes habuit. Triuiſanus renouato ex Reipublicæ dignitate fœdere, ſumma ſua cum gloria domum rediit. *Egnat. lib. 8 cap. 16.*

Franciſcus Dandulus, Venetus orator, miſſus in Galliam ad Clementem Pontificem Maximum, vt eum infeſtiorem Veneto nomini propter Ferrariam receptam placaret, quum multa & varia ſecum agitaſſet conſilia, neque à Pontifice ipſo E iratiore quicquam impetraret, quadrupes effectus, catenáque ferrea collum nexus, ad Pontificis prandentis pedes canis in morem ſeſe ſubſtrauit. Quo nouo ſpectaculo Pontifex attonitus, illum in gratiam recepit, Venetoque nomini iniuriam remiſit. *Egnat. lib 6. c. 2.*

Beſſarion Cardinalis Nicenus, initio Xyſti Pontificatus, dum ſponte legatus in Galliam ad componendam Ludouici Regis & Caroli Burgundi pacem, tanquam extremum Deo munus oblaturus, proficiſcitur, alteri ſuſpectus parti, rebus infectis reuerſus in itinere Rauennæ præ animi dolore mortuus eſt. *Volat. lib. 21. Anthrop*

Dantes Florentinus, Poëta in ſua lingua inſignis, cùm Veneti Guidoni Potentano bellum inferrent, apud quem in otio vixerat, pulſus à ſuis in exilium, miſſus legatus de pace, minimè à Venetis acceptus eſt, nec auditus. *Volat. lib. 1. Anth.*

Scarbicus, Comes Polonus, legatus ad Henricum VI. Imperatorem, cùm ei Cæſar ingentem theſaurum monſtraſſet, F ſubiiciens: Hic Polonos perdomabit: annulo, quem digito gerebat, in theſauro proiecto: Aurum, inquit, adiiciamus aurotſtultam ſcilicet Cæſaris iactantiam notans. Cæſar ſcomma gratias agendo eluſit, *Sab danck*, inquiens, lingua Germanica. Inde familiæ nomen manſit, vt Habdanci dicantur. *Cromer. lib 5.*

Nicolaus de Book, eques, legatus Valdemari Marchionis Brandeburgenſis, principis ſui nomine ad Roman. Regis electionem Francofurtum miſſus erat. Competitores erant Philippus Pulcher Auſtriæ, & Ludouicus Bauariæ Dux. Marchio Fridericum Regem ſuo ſuffragio multis literis diplomate munitis conſtituerat. Legatus nihil muneris à Friderico exſpectans, ſed & plurimum animos in Ludouicum inclinare animaduertens, abraſa membrana, expunctoque nomine Friderici, Ludouicum contra voluntatem Domini ſui ſubſtituit. Ob quod ſcelus Marchio illum in vinculis inedia confecit. *Cuſpinianus.*

Oratorem populus Florentin. ad Ioannam Reginam Neapolitanam miſerat, Franciſcum quendam iureconſultum pro- G feſſione, reipſa admodum indoctum. Qui cùm Reginæ mandata quædam expoſuiſſet, poſtridiéque ad eam reuerti iuſſus, audiſſet interim Reginam haud aſpernari viros forma conſpicuos, tediit, multiſque vltrò citróque dictis, tandem ſe cum ea ſecretiora quædam loqui velle dixit. Tum Regina cùm hominem in remotius conclaue deduxiſſet, exiſtimans aliquid eſſe occultius, quod communicandum cum plurib non eſſet: ſtultus ille, qui ſibi de propria forma plurimùm perſuaſerat, reginam concubitus poſtulauit. Tum illa nihil immutata, vultum hominis inſpiciens comiter: Nunquid (ait) hoc tibi Florentini in mandatis quoque dedere? Tacentem atque erubeſcentem oratorem, vt huius rei mandatum afferret dicens, abire à ſe abſque indignatione iuſſit. *Poggius in Facetiis.*

Laurentius Medices à Florentinis legatus Neapolim ad Ferdinandum Regem miſſus erat. Cùm autem ex Regiis equis vnus adductus eſſet, quo vectus Laurentius vnà cum Rege (quod ei non tanquam priuato obuius venerat) in arcem contenderet Tum ſibi equo opus fore, reſpondit, cùm à tanto Rege pacem impetraſſet, quo nuncio optatiſſimo ciuitatem ſumma celeritate perfunderet. Neque vero eum ſpes ſua fefellit. Nam H Ferdinandum lenocinio orationis & comitate quadam, quæ in eo virtus dicitur planè regia fuiſſe, ita ſibi deuinxit, vt ex hoſte infenſiſſimo am cum patriæ ſummum redderet. Sic qui Laurentij odio bellum Florentinis indixerat, eiuſdem colloquio iram omnem poſuit. *Brutus lib. 7 hiſt. Flor.*

Carolus Barbianus, Belgioioſi Comes, Ludouici Sforciæ apud Galliæ Regem Carolum IX. legatus, ſuſcipiendæ contra Aragonios Neapolitanæ expeditionis partim precibus, Regi iuueni, partim precio conſiliariis auariſſimis perſuaſit. *Guicciardin. lib. 1.*

Franciſcus Cardinalis Senenſis, ab Alexandro VI. Pontifice ad Carolum IX. qui ad bellum proficiſcebatur Neapolitanum, magnis de rebus miſſus, Lucam vſque proceſſit. Vbi quum comperiſſet, Regem ſe non vt Apoſtolicæ ſedis legatum, ſed vt Senenſem antiſtitem auditurum: homo præſenti conſilio, & quem Pij II. Pontificis perneceſſarium agnoſcas & alumnum: Quando, inquit, vt legatus non recipior, vt tanquam Senenſis antiſtes accedam non expedit, atque ita infecta re retrò abiit.

Erat Caroli Regis haud obſcurum odium in Pij Pontific. memoriam & eius neceſſarios. *Sabel. lib. 9 Enn. 19.*

Petrus Soderinus legatus Florentin. ad Ludouicum XII Regem Galliæ, cùm ſua interceſſione tantùm effeciſſet, vt patria & à Vitellocio Alexand. VI. Pontif. Mediceos reducere conantis copiarum duce liberata ſit, & vrbes omnes ademptas receperit à Florentino populo, vti pater patriæ, inuſitato hucuſque more, antiquato bimeſtri magiſtratu, adminiſtrandæ Reipublicæ Dictator perpetuus creatus fuit. *Iou. in Leon. X. lib. 1.*

Senatus Venetus Dominicum Triuiſanum, & Antonium Bolduum ad Hiſpaniæ Reges legauit, qui procurarent, vti ex induciis ſemeſtribus inter eos & Carolum Galliæ Regem factis diuturna pax fieret. Quibus profectis Antonius, eloquentia planè ſingulari, & præſtanti vir ingenio, in itinere aduerſa valetudine interceptus, Genuæ interiit. Eius morte audita Senatuſcóſultum factum eſt: Cùm Antonius Bolduus Andr. filius ex equeſtri ordine, nullum laborem pro Republica refugiens, legatione ad Reges Hiſpaniæ ſuſcepta in itinere mortem obierit, Senatui placere, vt Gabrieli Bolduo eius filio primo quoque tempore in fano Patauino ſacerdotium attribuatur, quo ſe fratréſque ſuos alere commodiùs atque honeſtiùs poſſit: idque paulo poſt ſacerdotium ab Alexandro Pontifice, Senatu petente, Gabrieli eſt attributum. *Bembus lib. 4. Veneta hiſtoria.*

Florentini 1511. Franciſcum Guicciardinum, qui Hiſtorias ſui temporis conſcripſit, Iuriſconſultum, adeò iuuenem, vt per ætatem patriis inſtitutis ei ad nullum magiſtratum gerendum aditus pateret, legibus ſolutum, ad Aragoniæ Regem Ferdinandum oratorem miſerunt. *Guicciardin. lib. 10.*

Cùm ann. 1530 Carolus V. Cæſar ex fœdere cum Pontifice Clemente VII. contra Florentinos percuſſo, Mediceos in patriam reducturus Florentiam obſidione diuturna premeret, ea fuit pertinacia ciuium populari ſtatui fauentium, vt crudeli pœna ſeuiretur in eos, qui pacem amplectendam liberiùs dicerent. Tandem vero Philippo Meliore, honeſto in Republ. iuuene, è ſuggeſtu apud Senatum frequentiſſimum perorante, & pacem accipiendam ſuadente, patres legatos omninò mittendos ad Pontificem decreuerunt. Sed ea præpedientium malignitas fuit, vt non hi, quos negotij magnitudo flagitabat, ſed leuiſſimæ alioqui auctoritatis, verùm egregiè populares homines legerentur. Hi fuêre Aloyſius Soderinus, qui nihil vſque adeo graui negotio dignum ab vſu rerum præter familiæ nomen præferibat, & Andreolus Nicolinus, Aſſiduus & diligens potiùs mercator, quàm ſenator: atque item Robertus Boncius, quem iam pridem Thomæ Soderini ſoceri propinquitas, quò minùs enixè concordiæ ſtuderet, maximè ſuſpectum faciebat. Hos, vbi Bononiam peruenerunt, Pontifex, quod nec ſatis dignitatis, nec ſatis induſtriæ ſinceræque voluntatis & fidei in his conſpiceretur, adeò contempſit, vt effusè rideret, quod ad ſe pro eximiis ſenatoribus, mercatores, nec primæ quidem claſſis, è Florentia miſiſſent. Nam quod ad eleuandam legationis exiſtimationem maximè pertinuit, apparitores miniſtrique vectigalium Bononienſium, in ipſorum ſarcinis nexi auri filorum ad telas aureas texendas magnam vim, mercimonij cauſa, vt portorium ſubterfugerent, deprehenderant. Quæ calliditas inepta negotio longè grauiſſimo, tanquam inuoluta tenuiſſimi lucri ſordibus, eo validiùs ridenda fuit, quod nihil certi ad conficiendam pacem, prolatis mandatis attuliſſent. Atque ita Clemens, ridente etiam Cæſare, mercatorum auaritiam atque imperitiam, in maximarum rerum conſilio periculoque ad exiguam lucri ſpem reuocatam, ſtomachatus, pertinaciam inſaniæ proximam exprobrauit, vt inde non obſcurè exploſi dimitterentur. Vbi verò domum ſunt reuerſi, quod nihil omninò pepigiſſent, tanquam patriæ dignitatis egregiè memores atque conſtantes, ab ipſa factioſorum multitudine laudati celebratique ſunt: gementibus bonis ciuibus, qui deſperata concordia, nullum niſi maximè funeſtum belli atque obſidionis exitum expectabant. *Iouius lib. 28. Hiſt.*

Quum Clemens VII. Rom. Pontifex, & Carolus V. Imp Bononiam negotij cauſa conueniſſent, Franciſcus Aluares legatus Dauidis vulgo Prætogiam dicti, Regis Abyſſinorũ Æthiopum, qui mediterraneam Africæ partem tenent, eò, Ioannis Luſitaniæ Regis oratore duce, acceſſit, atque in ſenatu ſui Regis nomine promiſſum fidei obedientiæque Clementi fecit, ann. Salut. MDXXXIII. menſe Februario. *Polyd. lib. 4. c. 2. de Rerum inuent.*

Hermolaus Barbarus legatus Venetorum ad Pontificem, cùm ab Innocent. Pp. Patriarchatum Aquileienſem contra leges patrias, quamuis inuitus, ſuſcepiſſet: iſtúdque vehementer magiſtratui improbari animaduerteret, nec tamen hoc ſe munere ampliùs extricare poſſet: ægritudine animi mortuus eſt. *Bembus lib. 1. Veneta hiſt.*

Senatores.

Conſule Tit. Prudentes conſiliarij. Illic Virtutis, hic Dignitatis habetur ratio.

Ioſephus ab Arimathia ſenator Hieroſolymitanus, occultus Chriſti diſcipulus. *Matth. 27. Luc. 23.*

Conſiliarij.

Conſule Tit. Prudentes conſiliarij. Illic Habitus, hic Dignitas conſideratur.

Diodorus Mercurium ſcribit fuiſſe Iſidi & Oſiridi in conſilio. Cúmque in expeditionem Oſiris iret, Mercurium ceu conſiliarium Iſidis coniugis domi reliquiſſe, hominémque fuiſſe inſigni prudentia, multáſque tradidiſſe mortalibus artes ac ſcientias. Hunc exiſtimat *L. Viues in lib. 8. Auguſt. de ciu. Dei cap. 26.* fuiſſe auum Hermæ Triſmegiſti, qui ſcripſit, illúmque vocatum eſſe Theut, dæmonem, vt ait *Plato in Phædro,* qui artes mathematicas, & literas, & aleam inuenit, detulitque ad Thamum Ægypti Regem, qui Rex poſtea dictus eſt Ammon.

Iudices.

Iudices, quatenus dignitatem obtinent, inter Honoris & dignitatum titulos referentur, Quatenus prudentes iuſti ſunt, eatenus Prudentiæ & Iuſtitiæ locum merentur.

Diſceptarunt Athenienſes cum Mitylenis, de poſſeſſione agri, Periandro iudice atque arbitro. *Laërt. in Pittaco.*

Themiſtoclem Corcyræi controuerſiæ, quam habebant cum Corinthiis, ceperunt iudicem. Is diremit pugnam eorum, iudicauitque vt viginti talenta Corinthij iis penderent, & Leucadem poſſiderent communem vtrique coloniam. *Plutarch. in Themiſtocle.*

Cùm Leo III. Pp. Carolo Magno Imp. claues ſacras, inſigne Pontificiæ dignitatis, & aquilam ſignum Romani Imperij miſiſſent, & ſe & Romam in eius fidem commendaſſet, ac poſtulaſſet, vt legatos Romam amandaret, qui populi Romani fidem ſacramento Carolo deuincirent: miſit Carolus duodecim Proceres diuini iuris prudentes in Italiam & Romam, vt controuerſias cognoſcerent, ſupplices audirent, cauſas abſoluerent, lites dirimerent, & ius dicerent. *Auentinus lib. 4. Annalium.*

Otho Vicecomes, Archiepiſcopus Mediolanenſis, pacato iam imperio, ac hoſtibus præcipuis debellatis, in Matthæum Magnum, ex Theobaldo Andreocij fratris filio pronepotem, ſenex omnia humana iura contulit, adeo, vt vtrumque magiſtratum vnus occuparet, impleretque. Nam & gerebat bellum vt Dux atque equitum magiſter, & è tribunali in prætorio patientiſſimè ius dicebat, vt ipſe omnium litium diſceptator & iudex ex arbitrio iudicaret, & omnis ſubinde prouocatio tolleretur, res graui ciuium incommodo ad ſerendas lites excogitata. *Iouius in vita Othonis.*

Alphonſus Caſtellæ & Garſias Nauarræ Reges, poſt longas controuerſias, de agrorum poſſeſſione circa fines vtriuſque regni ortas, tandem datis vtrinque obſidibus, rem omnem ad Henricum II. Angliæ Regem retulere, atque eius iudicio ſe ſtaturos iureiurando promiſere. Henricus inter Reges diſceptator factus, de re controuerſa ad ſuum domeſticum ſenatum retulit, auditiſque ſingulorum conſiliariorum ſententiis, ita poſtremo ſecundum alterum iudicauit, vt alter eius iudicio ſteterit. *Polyd. lib. 13.*

Notaras ſiue Leontaras iudex Byzantinus à Mahometo Turcorum Imp. poſt captam Conſtantinopolim cum liberis & vxore benignè tractatus eſt, & à Turcis militib. redemptus cum in magna ob prudentiam exiſtimatione eſſet. At vbi filium XII. annos natum tyranno libidinoſo dare recuſauit, cum liberis ad mortem raptus eſt. *Chalcocondylas lib. 8.*

Hercules Ateſtinus Ferrariæ Princeps de Piſano bello, quémadmodum ſibi videretur, ſtatuendi poteſtate ab Florentinis & Venetis longo bello feſſis tradita cum legatione, quam ad illum Florentini miſerant, cúmque Ludouici legato ad vrbem venit. In vrbe cùm eſſet, tres ei ciues Principis collegium attribuit, qui ei præſtò eſſent: ſi quid petere aut cognoſcere vellet, atque ad principem & Patres renuntiarent. Scripto autem nequidum prolato iudicio, cùm ſe id Hercules Patribus oſtenſurum eſſe

eſſe diceret, vt ſi quid aboleri aut commutari vellent, liceret: Geor. Cornelius vnus ex Principis collegio Patres eſt hortatus, A afferri ad ſe libellos iuberent, atque inſpicerent, ne ignaris ipſis quid Hercules iudicaturus eſſet, ſententia proferretur. Sed is reprehenſus à Patribus (quum dicerent non eſſe æquum data Herculi per Senatum poteſtate ſuo arbitrio iudicandi, nunc ei leges velle imponere. ſi quæ ſcripſerit, ſint improbaturi, ſi non ſint, fruſtrà inſpici, quæ non improbentur) conticuit. *Bombus lib. 4. Veneta hiſt.*

Carolus V. Cæſ. de Ferrarienſi controuerſia inter Clementem VII. Pontificem, & Alfonſum Ateſtinum Ferrariæ Ducem his legibus ſententiam tulit, vt Ferraria Pontificij imperij auctoritatem libertatémque perpetuò reſpiceret, & Alfonſus poſterique eius ſe Romani Pontificis beneficiarios fide atque obſequio profiterentur, certúmque auri pondus tributi nomine penderent. Mutina verò, tanquam Imperatorij iuris atque obiter veteris concesſionis beneficium iampridem eſſet conſecuta, Alfonſo Ateſtinæque domui redderetur. Ab eo autem graue auri pondus Clementi ſolueretur, ſi eius ſententiæ beneficio vti vellet. Hoc promulgato Cæſaris iudicio, Alfonſus mirum in modum eſt lætatus. Id verò Clemens vſque adeò gra-B uiter ac indignanter tulit, vt nihil ſibi moleſtius accidere potuiſſe, amarulentis ſermonibus fateretur. *Iouius in Alfonſo.*

Cenſores.

Tiberio Gracho cenſore, cùm reuerteretur à cœna domum, lumina ciues Romani reſtinguere ſolebant, quod timerent, ne longiùs quàm oporteret, conuiuiis indulſiſſe viderentur. *Plut. in Tiberio.*

Q. Pompeius & Metellus Macedonicus, cenſores fuere, ambo plebeij. Quod ad eam diem nunquam acciderat, vt ex eo ordine duo ſimul eſſent cenſores creati. Fecerunt cenſuram illam nobilem ad poſteros Metelli acta. Extitit is auctor, vt creandorum liberorum cauſa, ciuitas connubiis ſedulo daret operam. Habuítque ſuper ea re orationem ad populum, cuius pauca adhuc reſtant. *Sabel. lib. 1. Enn. 6.*

Appius Claudius Cæcus, dum cenſuram ageret, filiis libertinorum in ſenatum adſcitis, ordinem inquinaſſe dicitur primus. *Alex. lib. 4. c. 1.*

L. Paulum Æmilium, rebus contra Perſeum geſtis clariſſimum, Romani dignitate cenſuræ ornarunt. *Plut. in Paulo.*

C C. Quint. Flaminius poſt res in Græcia geſtas, & bellum Antiochi, cenſor eſt creatus. Eſt is ſummus magiſtratus, & Reipubl. gerendæ quaſi culmen. Collegam habuit Marcelli, qui Conſul quinquies fuit, filium. Senatu mouerunt quatuor non admodum illuſtres. Cenſuerunt omnes, qui ciues ſe profitebantur, ſi ex ingenuis parentibus eſſent. Coacti id fuere à Tribuno plebis Terentio Culeone, qui obtrectans optimatibus, populum ad id ſciſcendum induxit. *Plut. in Flaminio.*

Cn. Pompeius Conſul vnus dictatoria poteſtate creatus, ad ambitum cæteráque vitia ciuitatis coërcenda. Quod nunquam antea Romæ contigerat. *Sabel. lib. 6. Enn. 6.*

M. Cornelius eodem anno in C. Iulij cenſoris demortui locum ſuffectus eſt. Id, quia eo luſtro Roma à Gallis poſtea capta eſt, religioni fuit, vt iam inde in demortui cenſoris locum quiſquam ſufficeretur. *Sabel. lib. 9. Enn. 3.*

Duces militiæ.

☞ Exempla Pete ex Tit. Fortitudo ducum bellica. Item ex Tit. Triumphorum.

D Abner Neris F. Saul Regis, & poſt eius mortem Isboſeth eius filij polemarchus. Defecit poſteà ad Dauidem. *2. Reg. 3.*

Ioab Aſa & Saruiæ ſororis Dauidis Regis F. Dauidici exercitus polemarchus fuit. *2. Reg. 2. & 3.*

Naaman Syrus polemarchus Benadad Syrorum Regis, leproſus, ab Eliſæo propheta curatus. *4. Reg. 5.*

Miltiades Cimonis F. (Eius, qui Piſiſtrati tyrannidem fugiens, ter Olympicam palmam quadriiugo vicit certamine, iiſdem equabus) ad Marathonem vnus ex decem ducibus, quos Athenienſes contra Perſas pugnaturi ſibi præfecerant, Callimacho Aphidnæo polemarcho vndecimo exiſtente, cùm cæteri Duces prælium cum Medis committere diſſuaderent, ſolus reſtitit, & Callimacho idem perſuaſit. Itaque cùm dies ſui imperij veniſſet, acie inſtructa memorabili clade Marathonia Perſas affecit. *Herodot. lib. 6.*

Datis Medus, Dux Darij contra Eretrienſes & Athenienſes, in locum Mardonij ſuffectus. *Herod. lib. 6.*

Scopas Ptolemæi Epiphanis Dux. *Ioſeph. lib. 12. c. 3.*

Cleopatra Ægypti regina, mortuo marito Ptolemæo Euergete ſeu Physcone, Ptolemæum Lathurum filium regno expulit, ducibus Chelicia & Anania Iudæis, filiis Oniæ, cui Philometor in regione Heliopolitana templum Hieroſolymitano E ſimile extruendum conceſſerat. *Ioſeph. lib. 13. c. 21. Ant.*

Beliſarius Iuſtiniani Imp. Dux, Græcus homo, Perſas in Oriente vicit, Vandalos in Africa, ducto in triumphum Gilimere: Gothorum in Italia gentem, capto Vitige Rege, ſuperauit. Poſt hæc Africam repetens, Vandalorum gentem, redintegratis viribus bella renouantem, Reipub. Rom. ſubdidit, Rege eorum Guntario interfecto. Victor inde Romam reuerſus, crucem auream, vbi res eius geſtæ celatæ fuerant, Petri Baſilicæ obtulit. *Volat. lib. 3. Antrop.* At Io. Leoclauius, qui Zoſimum conuertit, ex eodem obſeruauit Gothum ſiue Germanum fuiſſe Beliſarium.

Claſſis præfecti.

Xerxis Perſarum Regis ad Salaminem claſſis præfectus Ariamenes ingenti vectus naue, iacula & ſagittas velut è muro ingerebat, qui vir inſignis erat, & Regis fratrum longè fortiſſimus & iuſtiſſimus. F Eum Amenias Decelenſis & Soſicles Pedienſis, vna vecti, vt concurrentes infeſtæ naues & in ſe mutuò impactæ roſtris cohæſere, inſilientem in ipſorum nauem exceperunt, haſtiſque afflictum præcipitauerunt in mare. Corpus eius inter cætera fluitans naufragia Artemiſia agnitum deportauit ad Xerxem. *Plut. in Themiſt.*

Achæmenes frater Xerxis, præfectus claſſis, quam Xerxes contra Græcos duxit. *Herod. lib. 7.*

Eurybiades Euryclidæ F. Lacon. præfectus claſſis 271. nauium, quas Græci ad Artemiſium contra Xerxem collegerant. *Herod. lib. 8.*

Patrocles præfectus claſſis Seleuci & Antiochi Regum, qui Indiam explorauit. *Plin. lib. 6. c. 17.*

Timoſthenes Ptolemæi Philadelphi claſſium præfectus, Æthiopiam luſtrauit. *Plin. lib. 6. c. 29.*

Magiſtri equitum.

☞ Conſule Tit. Dictatorum ſuprà.

Nabuzardan magiſter equitum, Nabuchodonoſoris Chaldæorum Regis, qui Hieroſolymam incendit, populum omnem Babylonem abduxit, vaſa templi abſtulit. *4. Reg. 25.* G

Ludouicus Lucemburgius equitum magiſter apud Ludouicum XI. Gallorum Regem, bello contra Carolum Burgundum proditionis inſimulatus, tandem cùm inter vtrumque conueniſſet, vt vter eorum prior illum in poteſtatem redigeret, vel intra octauum diem ſupplicium de eo ſumeret, vel puniendum alteri traderet: à Duce Carolo, ad cuius aſylum ſe receperat, Ludouico Regi Lutetiam miſſus fuit, ibique de eo publicè ſupplicium ſumptum. *Æmilius lib. 10.*

Franciſcus I. Gallorum Rex, equitatui, quem in Italiam ducebat, Carolum Borbonium, Boiorum & Aruernorum principem, præfecit, quem cum paulò ante propter generis claritatem vſúmque militiæ Magiſtrum equitum creaſſet: quem honorem, vt ſuſpectum & formidabilem regibus damnato necatoque S. Pauli comite, ac tum rebellantibus Galliæ regulis, Ludouicus IX. aboleuerat. *Iouius.*

Ann. 1538. Franciſc. I. Galliæ Rex Annam Momorancium, curiæ præfectum, creauit Magiſtrum equitum, ipſi Conneſtablium vocant, qui ſummus eſt ibi gradus honoris. Vacauerat autem hoc munus inde à Carolo Borboniorum Duce, per annos ferè quindecim, nam huius defectione Rex vehementer H offenſus, nemini illud ad hoc vſque tempus communicauerat, & non vni magiſtratus hoc infeliciter alioqui ceſſit, quando ſumma poteſtate abuſi, vel Reges ipſos, vel optimates in ſe concitarunt.

Scribæ, Cancellarij, ab Epiſtolis, à Secretis.

Prexaſpes Perſarum ſatrapa, Cambyſi Regi à ſecretis, cuius opera Smerdes frater Cambyſis interfectus fuit. Eius poſteà filium Cambyſes ſagitta interfecit, ægrè ferens, ſe ab eo ebrietatis cauſa reprehenſum fuiſſe. *Herod. lib. 3.*

Eginhardus à ſecretis Carolo Magno, eius filiam vxorem duxit. Videns enim Imperator aliquando, eum noctu à filia ſua in gynæceum deportari humeris, ne veſtigia in niue animaduerterentur, eam illi tradidit vxorem.

Turpinus Caroli Magni ſecretarius, Epiſcop. Rhemenſis, ſcripſit geſta Caroli. *Trithemius.*

Adaldagus Hamburgenſis Pontifex tandem factus, cùm per annos quinquaginta trium Othonum Imperatorum curias ſequutus, cancellariam adminiſtraſſet, & multa, quæ extant Im-

peratorum, nominibus decreta & conſtitutiones concepiſſet. *Crantz lib.5. Saxon.c.3.& lib.3. Metrop.c.16.*

A Sindigerus in aula Hen. III. Imp. epiſtolarum aliquamdiu magiſter, Epiſcopatum Bambergenſem adeptus eſt, poſt quartum verò annum, ad ſummum Pontificatum ſub nomine Clementis II. conſcendit, Imperatori authoritate: quem mox Imperij diademate, & Auguſti nomine ornauit.

Hemirpherres Caſſiani Antiocheni Principis ſcriba, vrbem prodidit Chriſtianis. *Æmilius lib.4.*

Florentini in legendis Cancellariis non iuris ſcientiam, vt pleræque ciuitates, ſed oratoriam ſpectant, & quæ vocant humanitatis ſtudia. Norunt enim rectè ſcribendi dicendique artem, non Bartolum aut Innocentium, ſed Tullium, Quintilianúmque tradere. Itaque tres in ea vrbe, Græcis & Latinis literis illuſtres, Cancellariatum ordine tenuere, Leonardus & Carolus Aretini, & Poggius, qui ſecretarius Apoſtolicus tribus quondam Roman. Pontificibus dictarat epiſtolas. Præceſſerat illos Collenucius, de quo Galeatius Mediolanenſium Dux dicere ſolebat, non tam ſibi mille Florentinorum equites, quàm Collenucij ſcripta nocere. *Æneas Syl.c.54. Eu ope.*

B Caſpar Schlickius Francus, trium Cæſarum cancellarius, Sigiſmundi, Alberti & Friderici III. tanta omnium cum gratia, licet diuerſis penitus moribus eſſent, vt multis oppidis ab iis ditatus fuerit. Mortuus tandem Viennæ apoplexia. *Æn. Syluius c.53. hiſt. Boem & Bonfin. lib.3. Dec.3.*

Thom. Morus, dum viueret, Angliæ regni Baro fuit inclytus, ac ſupremus Iudex, quem illi Cancellarium appellant, qua dignitate non eſt apud eam gentem alia maior, excepto Rege: eoque, quum prodit, aureum ſceptrum impoſita corona Cæſarea geſtatur ad vnum latus, ad alterum liber. *Auctor vitæ.*

Quæſtores, Monetæ, Tributo Ærario præfecti.

Theſaurarij.

Aduram tributo præfectus fuit à Dauide Rege, 2. *Regum* 20. Dauid Rex, Iabin ex Moyſis familia oriundum cuſtodem theſaurorum templi conſtituit. *Ioſeph lib.7. Antiq.c.15.*

Ieroboam Nabath. F Ephratæus, humili loco natus à Rege Salomone muris Hieroſolymæ ædificandis primùm, mox Ioſephæorum tribulium tributo præfectus, ab Achia Silonio vate Iſraëlitarum Rex deſignatus, licet viuente Salomone voto ſuo non fuerit potitus, eo tamen mortuo, diuino permiſſu à

C Roboam Salomonis F. decem tribus abduxit. 3. *Reg.11.*

Lyſimachus, Menelai Pontificis Hieroſolymitani frater, theſauris templi præfectus ærarium omne exhauſit, vt fratrem ab Antiocho Epiphane captum redimeret. Orto populi tumultu ad ipſum obtruncatus eſt ærarium. 2. *Mach.4.*

Heliodorus Antiochi Epiphanis Syriæ Regis quæſtor, theſauros Hieroſolymitanos compilaturus, à duobus angelis flagris ad mortem vſque cæſus, voto facto, Oniæ Pontificis precibus ſanitati reſtitutus eſt. 2. *Mach.3.*

Simon Benjamites, templi Hieroſolymitani theſaurarius, Oniæ Pontificis optimi odio, ſecreta omnia Seleuco Philopatori Syriæ Regi enunciauit, & templum opulentiſſimum quantum in ſe erat ſpoliandum tradidit. *Idem.*

Harpalus Babyloniis theſauris ab Alexandro Magno præfectus, cùm audiuiſſet Alexandrum in Indiam profectum, de reditu eius deſperans, theſauros profundere cœpit alacriter. At cùm reuerſus Alexander præfectos multos morte multaſſet, idem de ſe timens, collectis quinque millibus talentorum argenti, ex Aſia in Atticam contendit. Excluſus ab omnibus

D Athenas venit. Quum ab Olympiade & Antipatro nuncij eum petituri veniſſent, ipſe aufugit. Tandem in Creta à Thimbrone, vno è ſuis familiaribus, per inſidias interemptus eſt. *Diodorus lib.17.*

Græci etiam imperio Lacedæmoniorum nonnihil ſtipendij contulerant. Verùm poſteaquam ad Athenienſes tranſiuerunt, ob Pauſaniæ tyrannidem, quia oppidatim nolebant id imponi ſingulis æqualiter, Ariſtidem ab Athenienſibus poſtulauerunt, eique negotium dederunt vt inſpecto agro & vectigalibus, præſcriberet, pro cuiuſque facultatibus & opibus quantum penderet. Qui cùm tantæ rei haberet arbitrium, & cùm Græci quodammodo ſummam rerum ad vnum eum detuliſſent: pauper profectus eſt, & reuerſus pauperior: tributique deſcriptionem non ſolùm innocenter & æqualiter, ſed etiam gratè omnibus atque conuenienter fecit. Vt enim Saturni regno priſci, ita Athenienſium ſocij deſcriptum ab Ariſtide tributum, felicitatem Græciæ appellantes, ferebant illud in cœlum: maximè quia non multò poſt duplicatum mox triplicatum fuit. Quod enim indixit Ariſtides, ſexaginta & quadringenta talenta efficiebat. Huic adiecit Pericles penè trientem: ſiquidem ſexcenta talenta Thucydides ait initio belli Peloponneſiaci populo Athenienſi ſocios tuliſſe. E Defuncto Pericle, qui populum tenebant, tributum intendentes, paulatim ad mille trecentorum talentum ſummam redegerunt: non ita quod propter longinquitatem & clades flagitaret tantos ſumptus bellum, vt quòd ad largitiones, ſpectaculorum ſportulas, ſignorum & templorum extructiones, populum impuliſſent. Cùm igitur magno nomine Ariſtides & illuſtri eſſet ex tributi digeſtione, dicitur Themiſtocles eum deriſiſſe: quaſi non ea viri laus, ſed loculorum eſſet, quibus aurum aſſeruatur. *Plut. in Ariſtide.*

Attalici Reges à Philetæro Tyanenſi eunucho ortum habuere. Lyſimachus Agathoclis filius, qui vnus fuit ex Alexandri ſucceſſoribus, Acutum montem ſupra Pergamum communiit, & ſuos ibi theſauros poſuit. Quorum cuſtodiam Philetæro tradidit. Sed is cùm ab Arſinoë Lyſimachi vxore diſſideret, quæ eum accuſauerat, tempus ad defectionem expectauit. Interea Lyſimachus malo conſilio ductus Agathoclem filium interfecit. Seleucus autem Nicator reuerſus illum ſuſtulit, F & ipſe à Ptolemæo Cerauno dolo interemptus eſt. Inter hos tumultus eunuchus in arce ſe continens, viginti annis caſtellum & pecunias poſſedit. Huius nepos ex fratre Eumenes regnum vſurpauit. *Strabo lib.13.*

P. Val Poplicola Coſ. cùm eſſet ad bellum collatione ſtipendij opus pro facultatibus ciuium: quod pecuniam neque tractare ipſe vellet, neque permittere amicis, nec verò vt omnino in tecta priuata pecunia publica deferretur, attribuit ærario templum Saturni, populóque conceſſit, vt duos Quæſtores crearet. Creati primi P. Veturius & M. Minutius. Ingens vis eſt pecuniæ coacta. Cenſiti fuere centum triginta millia. Orbis viduitque gratia facta tributi pendendi. *Plutarch. in Valerio.*

L. Lucullum bello Marſico conſtantiæ cauſa & manſuetudinis comprehendit Sylla amicitia, eiuſq; opera maximis quibuſque in rebus perpetuò vſus eſt: in quibus fuit monetæ negotium. Siquidem bello Mithridatico pleraque in Peloponneſo per eum ſignata eſt, à quo Lucullia eſt dicta, diúque durauit in bello, ex vſu militari cito permutata. *Plut. in Lucullo.*

Mithridates quæſtor Cyri Regis Perſarum, qui regio iuſſu vaſa ſacra Iudæis ad reficiendum templum Zorobabele profecturis reſtituit. 1. *Eſd.1.* G

Ædiles.

Fertur Domitius Nero, Neronis auus, dum ædilitatem gereret, adeo procax & animi immodicus fuiſſe, vt L. Plancum cenſorem via ſibi cedere coëgerit. *Alex. lib.3. c.13.*

Præfecti annonæ.

Ioſeph Iacobo F. à Pharaone Rege vniuerſæ Ægypto præfectus fuit, vt annonæ magiſter eſſet. *Gen.41.*

Rei Domeſticæ præfecti. Procuratores domus.

Pharao Ioſeph vniuerſæ Ægypti annonæ & domui ſuæ præfecit, propter ſomnij interpretationem. *Gen.41.*

Abdias procurator domus Achab. Regis, centum prophetas in antro abſconditos pane & aqua ſuſtentauit. 3. *Reg.18.*

Eliacim Helciæ F. procurator domus Ezechiæ Regis Iudæorum. 4. *Reg.18.*

Patizithes magus, curator rei domeſticæ Cambyſis Regis, cum fratre ſuo Smerde, contra Regem parantem expeditionem in Ægyptum, rebellauit. *Herod. lib.3.*

Præfecti Eunuchorum.

Aſphenez ſpadonum Regis Nabuchodonoſoris magiſter. H Itidem & Malaſar, quibus Daniel cum ſociis commiſſus fuit. *Dan.1.*

Præfecti cubiculo.

Menedemus L. Lucullo à cubiculis. ☞ *Vide Titul. Legati violati.*

Guagterius Iuetoti Dominus, cubicularius Clotharij Gallorum Regis, inuidorum opera in exilium pulſus. Reuerſus à ſacra militia poſt decennium, & literis Vigilij Pontificis commendatus, à Rege in templo interfectus eſt. *Fulgoſ. lib.9. cap.7.*

OECONOMICVM. Puta

Tutores.

Vlpianum I. C. Alexand. Seuerus pro tutore habuit, primùm repugnante matre, deinde gratia agente, quem ſæpè à militum

militum ira obiectu purpuræ ſummè defendit: atque ideo ſummus Imp. fuit, quòd eius conſiliis præcipuè Rempub. rexit. Ita A idem Imp. in l. 4. C. locat. præfectum prætorio & parentem ſuum appellat. *Heroum. in deſcript. Iuriſconſul. ex Lampridio.*

Balduinus IV Hieroſolymorum Rex, Balduino nepoti ex Sybilla ſorore tutorem dedit Guidonem de Luſignano vitricum. Qui cùm ſuperbè imperaret, deiectus a tutela eique ſubſtitutus Tripolitanus Comes Bertrandus. Cæterum cùm mortuo Balduino auo, Guido tutelam vi arripuiſſet, Raimundus Comes & Tripolitanus ea offenſus iniuria ad Saracenos defecit, & Saladini partes contra Chriſtianos plurimum promouit. *Blond. lib. 7. Dec. 1.*

Vladiſlaus Hungariæ Rex filio Ludouico annos vix decem nato, Maximilianum Cæſarem & fratrem Sigiſmundum Poloniæ Regem tutores conſtituit. Et licet Hungari proximo poſt mortem Regis conuentu eoſdem acceptaſſent, oratoribúſque vtriuſque Principis tutelam addixiſſent, ſemper tamen deinceps abnegauerunt. Quâ re effectum eſt, vt dum timent Hungari, ne quid auctoritatis ſibi Principes in regno vendicarent, regnum ab omni parte hoſtibus prædæ fuerit, & vndique factiones regulorum ſubortæ ſint. *Cuſpin.*

B

RESPECTV MVTVO.

DIGNITAS.

Eadem Repetita. Qui eundem magiſtratum ſæpiùs geſſêre.

Phocion ſemper quidem procurauit pacem & otium, bella verò geſſit plurima omnium non ſuorum tantùm æqualium, ſed & priorum, non prenſans neque ambiens eas prouincias: ſed neque defugiens tamen neque declinans, vbi vſus vocauit eum Reipubl. Conſtat enim eum quinque & quadraginta cepiſſe præturas, cùm comitiis ne ſemel quidem interfuiſſet, ſed abſens ſemper electus & accerſitus eſſet. Itaque mirabantur inſipientes populũ Athenienſem: quòd cum plurimũ Phocion in eum incurreret, neque vnquam quicquam vel dixiſſet vel egiſſet populariter (ſicut Reges cenſent vti adulatoribus debere, poſt lotas manus) vtebatur populus hic concionatoribus facetioribus & blandioribus per ludum: ad imperia ſobrius ſemper & ſedulus ſeueriſſimum vocaret ac ſapientiſſimum ciuem. *Plut. in Phocione.*

C Aratus decimum & ſeptimum Imperatorem geſſit, Pelopidas Thebanus ter & decies, Philopomenes Megalopolitanus octauum: quem apud Achæos intra annum bis gerere non licebat: ſicut apud Spartanos bis eundem claſſis præfectum fieri lege vetabatur. *Alex. ab Alex lib. 1. cap. 2.*

Nulli ante C. Marium, extra vnum Val. Coruinum populus toties conſulatum ſuffragiis ſuis mandauit. Verùm ille dicitur inter primum conſulatum & poſtremum quinque & quadraginta annos interpoſuiſſe. Marius verò a primo quinque alios vna fortunæ incitatione percurrit, attonito populo Cimbrorum irruptione. *Plut. in Mario.*

M. Val. Coruinus ſella curuli ſemel ac vicies ſedit, quoties nemo alius: annos impleuit centum. *Plin. lib. 7. cap. 48.*

Auguſtus ſemel & vicies fuit Imp. dictus apud Rom.

Diuerſa. VARIIS *ornati magiſtratibus.*

Ex Cæſaribus C. Iul. Cæſar auguratum ſimul & Pontificatum, Galba autem Sacerdotium triplex geſſiſſe dicitur: id D quod à Regibus Spartanorum vſurpatum fuit. Nam quum primùm in eam aſſumpti ſunt dignitatem, priuilegio honoris præcipui, Iouis Cœleſtis & Lacedæmonij Sacerdotio funguntur: quibus ex omni ſcrofarum fœtu porcus debebatur, vt ſi diis immolare vellent, nunquam victima deeſſet. *Alexand. ab Alex. lib. 2 cap. 8.*

Hyrcanus, alio nomine Ioannes nuncupatus, primus ſolúſque inter Hebræos fuit, qui princeps, Pontifex atque Propheta ſimul eſſet: habereque vnus tres gentis ſuæ primarios honores, inter quos, prophetiæ munus, humana fraude minimè paratur. *Fulg. lib. 7. cap. 6.*

Bartholomæus Rouerella Rauennas Cardinalis à Pio II. creatus, raro exemplo omnes Eccleſiaſticas dignitates, quæ à Pontifice diſtribui ſolent diuerſis, diuerſo tempore cum laude adminiſtrauit. *Garimbertus lib. 4. de vitis Pontificum.*

(***)

MAGISTRATVS ET IMPERII ΧΡΗΣΙΣ; RESPECTV PERSONARVM, QVÆ EO FVNGVNTVR per ſe conſideratarum.

E

QVO AD ANIMVM.

Sapientes.

☞ *Conſule Tit. Principes docti. Loco de Doctrina.*

Stulti.

Aridæum quis dicere poſſet magnum, quem nihil à pueró diſcedentem, tantùm purpura & faſciis inuolutum, in ſolio Meleager locauit Alexandri? Neque id abſurdè: vt intra paucos dies videretur, quemadmodum virtute homines & quemadmodum caſu regnent, pugili imperij hiſtrionem ſuggeſſit. *Plut. orat. 2. de Alexandri fortuna.*

Boni.

☞ *Vide Tit. Reges boni. Illic Virtutis cui dignitas, hic Dignitatis, cui virtus coniuncta eſt, habetur ratio.*

Mali.

☞ *Conſule Tit. Tyrannorum.* F

CORPVS QVO AD ÆTATEM PRINCIPIS.

Pueri, Iuuenes Reges.

☞ *De iis, qui pueri in Reges electi ſunt, ſub Acquiſitione egimus; De iiſdem, vti regnant, hic ſub poſſeſſione.*

Theodoſio Magno Orientis & Occidentis Imp. humanis exempto ſimul etiam robur ac dignitas ipſius titubare Imperij cœpit. Neque enim aut in filiis eius Arcadio, qui Orientem, aut in Honorio, qui Occidentem accepit, ad impendentem malorum tempeſtatem ſuſtinendam ſatis aut neruorum; aut animi fuit. His verò cladibus cauſam attulit, primùm imbecilla vtriuſque principis ætas, quòd ille nouendecim, hic decem dumtaxat annos natus, parum rebus tantis adminiſtrandis erat idoneus: deinde nefaria Rufini & Stiliconis improbitas, quorum hunc natione Vandalum, Serenæ fratris ſui filiæ maritum Honorio, illum Arcadio, tutorem Theodoſius dederat: qui, captata puerorum occaſione, certatim animum ad inuadendum Imperium per omne genus ſceleris perfidiæ contulerunt. Nam cùm ambo tanta habendi cupiditate flagrarunt, vt ius venale omne habuerint, neque vllum ad conficiendam pecuniam iniuriæ genus omiſerint: tum ſe tanto G inter ſe odio proſequuti ſunt, vt alter alterius euertendi cauſa humana diuináque omnia permiſcuerit. His acceſsêre barbari, qui prioribus annis in fines Romanorum accepti, atque honoribus militaribus, excluſis veteribus Romanis, ornati, eò inſolentiæ venerant, vt iam non ſeruire, ſed dominari, neque iuſſa Imperatorum expectare, ſed eorum temporibus inhiare viderentur. *Sigon. lib. 10. Imp. occid.*

Ludou. vndecim annos natus, Vladiſlao patri in regno Hungariæ ſucceſſit. Nonnulli gubernacula regni ſtatim ad Ludouicum deferenda cenſebant, alij gubernatorem requirebant, cuius auctoritate regnum adminiſtraretur, cum Ludouicus adoleſceret: atque in hanc partem Iani Trencinenſis familiarium vehemens ſtudium apparebat. Indicto conuentu, conſtitutum fuit Regi tribunal, in quod cum conſiliariis conſcendere. Proximus Regi Thomas Archiepiſcop. Strigonienſis aſſedit: eum Rex vti puer rogat, quid hoc nominis eſſet, aut quæ illius auctoritas, quem Gubernatorem vocant: Tanta, inquit ille, vt in ipſum Regem & regnum habeat imperium. H Qualis ergo, ait, Rex ego futurus ſum? Picto, inquit, ſimilis, qui nullam exercet iuriſdictionem. At ego, ait, ferre talem non poſſum. Dabitur, inquit, opera vt ne nos etiam illum feramus. Vacabat tunc morte Perenij ſummus apud Hungaros magiſtratus: quem regni Palatinum appellant: qui vt cæteris omnibus magiſtratus honore antecellit, ita imperio tamen Regis, ſicut alij, ſubiectus eſt. Huic cùm & Rex intenderet, & omnes Proceres eundem cupere viderentur, exploſo gubernatore, Stephanus Batori, Palatinus regni declaratus fuit: atque ita maieſtas regia apud Ludouicum incolumis manſit. Regno vtroque ob rapinas miſerè afflicto, ad Mahozium tandem à Solymanno Turcorum tyranno victus, à ſuis deſertus, in palude ſuffocatus interiit. *Dubrau. lib. 33.*

SEXVM HVC.

Mulieres, quæ populos rexêre.

☞ *Ex Tit. Mulierum bonarum, item bellicoſarum, exempla quædam petenda. Illic Virtutis, hic Dignitatis habetur ratio.*

Debora, vates, Lapidothi coniux, viginti annos Iſraëlitas rexit, iudicauitque: & ne minus armis ac bello, quam pace aut religione, in adminiſtranda re Iudaica excelluiſſe videretur, per Barac Abinoam F. Nephthalenſem, Chananæorum Ducem Siſaram vicit. *Iud. cap.* 4.

Inter Buaos Libyes, vir cæteris viris, mulier autem imperat mulieribus. *Stob. ſerm.* 42. *ex Nicolao de Moribus gentium.*

Helerna, quæ & Crana & Carna dicitur, filia Iani, apud oſtia Tyberina regnauit, donata à patre albo ſceptro. Poſt mortem à Crano fratre ibidem in luco ſepulta, ſacris inſtitutis. *Ouidius in Faſtis. Volat. lib.* 15. *Antrop. & Beroſius.*

Semiramis Memnonis vxor, ob formam & prudentiam bellicam à Nino Aſſyriorum Rege ducta, mortuo Rege Babylonem vrbem condidit, & vniuerſam Aſiam præter Indos ſubegit. Quidam fabulantur, illam in columbam fuiſſe conuerſam: compluribus enim auibus domum ingreſſis, & illam cum reliquis auolaſſe. Quo factum, vt Syri columbam vt deam colant, immortalem reginam arbitrati. Vixit annos, quemadmodum Cteſias Cnidius ſcripſit, duos & ſexaginta, quadraginta duos regnauit. *Diod. lib.* 2. *cap.* 5.

In Meroë inſula olim regnauit fœmina Candace, quod nomen multis annis ad reginas tranſit. Delubrum Ammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Cæterum cùm potirentur rerum Æthiopes, inſula ea magnæ claritatis fuit: armatorum CCL. M. dare ſolita, artificum CCCC. M. alere. Reges Æthiopum XLV. & hodie traduntur. *Plin. lib.* 6. *cap.* 29.

Gens fuit Indorum Pandæ, ſola regnata fœminis. Vnam Herculi ſexus eius genitam ferunt, ob idque gratiorem, regno donatam præcipuo. Ab ea deducentes originem imperitarunt trecentis oppidis, peditum centum quinquaginta millibus, elephantis quingentis. *Cælius lib.* 14. *cap.* 1. *A. L.*

Zarina Sacarum Regina (ad quam à Medis Parthi defecêre) fertur tum pulchritudine, tum conſilio prudentiáque mirabilis extitiſſe, propinquáſque gentes barbaras ſuperbia elatas, ac Sacis imperantes, expugnaſſe, maiorémque eius regionis partem ad mitiorem traduxiſſe vitam. Multas inſuper condidiſſe vrbes, quas reddiderit cœteris vicinis gentibus feliciores. Poſt eius obitum, memores beneficiorum eius virtutiſque ſubditi, ſepulchrum ei conſtruxere, omnium, quæ apud ipſos erant, magnificentiſſimum. Pyramis ea fuit triangularis, cuius latus quodque tribus ſtadiis protendebatur: altitudo ſtadij erat vnius, vertice in arctum conſtructo. Addiderunt ſepulchro auream ſtatuam inſtar Coloſſi, honores inſuper heroicos: aliáque ad ſepulchri magnificentiam impenderunt, quæ ſuis maioribus conſueuerunt largiri. *Diod. lib.* 2. *cap.* 9.

Lacedæmoniis Mulieres adhibere publicis conciliis, illáſque frequenti curia in exequendis negotijs ſocias aſſumere, vſus erat, apud quos fœminarum arbitrio decernuntur multa. *Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 11.

Xerxes in arcano concilio, cùm delectos Perſarum proceres conſuleret, Artemiſiam reginam Cariæ, Mauſoli vxorem, ſæpè ad conſultandum accerſiuit, eiúſque ſententiam ſæpè ſecutus, bello tamen contra Græcos fatali quadam imprudentia & obſtinatione aſpernatus, inſignique ob id ipſum clade affectus, ſerò tandem muliebre conſilium ſaluberrimum fuiſſe cognouit. *Herodotus.*

Alexander Polyſperchontis filius, Peloponnenſi Dux à Caſſandro conſtitutus, ab Alexione Sicyonio interfectus eſt. Vxor Grateſipolis, ſuſcepta rerum adminiſtratione retinebat exercitum, ſupra modum chara militibus. Succurrebat enim aſſiduè miſeris, & inopum multos ſuſcipiebat. Erat & prudentia prædita in rebus gerendis, & audacia maiore, quàm pro fœmina. Cùm Sicyonij eam propter viri obitum contempſiſſent, ipſa prælio multos interfecit, captóſq; circiter triginta crucifixit, ac ſtabilitis vrbis rebus imperauit Sicyoniis. *Diod. lib.* 19.

Celtæ & Galli non ſolùm Mulieres conciliis admittunt, ſed quicquid eſt contentionis, fœminarum iudicio decernunt: ita vt inteſtina ſæpe odia illarum interuentu ſedata ferantur. *Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 11.

Pheretima regno Cyrenæorum pulſa, ad Euelthonem Regem Cypriæ Salaminis profecta, precabatur, vt ſe filiúmque Arceſilaum ex Batto Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potiùs quam exercitum huic dabat. Pheretima id, quod dabatur, accipiens, dicebat bonum id quidem eſſe: ſed meliùs facturum eum, ſi daret exercitum. Cumque identidem ad omnia, quæ dabantur, hoc diceret, tandem miſit ad eam, Euelthon dono fuſum aureum, atque colum penſo circumdatam, his verbis: Talibus, ó Pheretima, rebus donantur fœminæ, non exercitu. Tandem Sami Græcis perſuaſit, vt eorum auxilio in regnum reduceretur. Deinde cùm Arceſilaus interfectus eſſet in vrbe Barca, ipſa Cyrene (vbi loco filij ius dicebat) in Ægyptum profugit, & Aryandem Ægypti prætorem à Cambyſe conſtitutum ad ſe reducendam incitauit. *Herod. lib.* 4.

Alexandra ab Alexandro Iudæorum Rege marito adminiſtrandæ Reip. ex teſtamento præpoſita (quamuis duos haberet filios, Ariſtobulum & Hircanum) mulier honeſtatis & iuſtitiæ ſtudioſa, nouem annis principatum in pace adminiſtrauit, cùm 70. ætate ſuperaſſet, in eo ſolo peccans, quod Phariſæis nimiùm credidit, eorúmque ſuaſu de optimatibus, qui Alexandro auctores fuerant, vti in populum ſæuiret, pœnas ſumpſit, & ſic Rempub. veluti præſidibus orbauit. *Ioſeph. lib.* 13. *c.* 24.

Tibarenos & Chaldæos, vſque in Colchidem & Pharnaciam & Trapezuntem Pythodoris rexit, pudica mulier, & imperandi perita. Ea Pythodori Tralliani filia fuit, & vxor Polemonis, quæ aliquandiu cum illo regnauit. Deinde in imperio ſucceſſit, illo apud Apurgianos mortuo. Ex Polemone filij duo relicti, & filia, quæ Cotyi Sapæo data eſt. Quo dolo interempto, cælibatum egit, ex eo filios habens, quorum natu maior imperauit. Ex filiis Pythodoridis, alter vt priuatus cum matre adminiſtrauit imperium, alter maioris Armeniæ Rex declaratus. Ipſa Archelao nupta, cum eo manſit vſque ad extremum. *Strabo lib.* 12.

Teucas Illyriorum regina, à Romanis de iniuria ſuis mercatoribus ab Illyriis illata per legatos certior facta, ſed intempeſtiuo legati Iunioris reſponſo ad iram laceſſita, quoſdam miſit, qui contra ius gentium legatos à ſe demiſſos adorti Iuniorem obtruncarent. Qua cæde Romam perlata, claſſis contra eam mittitur. Teucas multiplici clade fracta, tributaria Romanis facta eſt. *Sab. lib.* 9. *En.* 4. *& Bonfin. lib.* 6. *Decad.* 1. qui Teutanam vocat.

Liuia, Tyberij mater, Auguſti vxor, ſuperbia omnes priores fœminas longo interuallo poſt ſe reliquit, quæ Senatum ac de populo, qui vellent domum ad ſe ſalutandam venire, admittebat, idque ipſum in publicos commentarios referri curabat. Quinetiam Epiſtolis ad Tiberij nomen matris aliquamdiu adſcriptum fuit, literæque ad Tiberium datæ, Liuiæ etiam inſcribebantur: ac niſi quod in concilium, ad exercitum, inque conciones venire non fuit auſa, cætera omnia, quaſi ipſa imperium teneret, agere audebat. Etenim Auguſto incolumi plurimum potuerat, ipſáque ſe Tiberio Imperium dediſſe ferebat: ideóque non æquata modò poteſtate cum eo regere, ſed priores ipſo gerere volebat. Hinc multa extra conſuetudinem populi Rom. introducta, inuentique haud pauci, qui matrem eam patriæ ac genitricem appellandam cenſerent: alij Tiberio ab ipſa nomen habendum, nimirum à matre vocatum, vt Græci à Patre. Quæ indignè ferens Tiberius, & decretos illi, exceptis minimis, honores improbauit, neque inſolens quicquam agere permiſit. Statuam quandam Auguſto Liuia dedicare, ac propterea Patricios & equites cum eorum vxoribus conuiuio accipere ſtatuerat. Tiberius neque deditionem ei niſi Senatuſconſulto conceſſam permiſit: & viris ipſe epulum, illa tantum mulieribus eo iubente præbuit. Poſtremo ab omnibus actionibus publicis ei remotæ, rei familiaris curationem mandauit. Qua ipſa cum moleſta ipſi eſſet, peregrinationes inſtituit omnique modo ſe illi ſubtraxit: neque minima Capreas ſecedendi cauſa mater ipſi fuit. *Dion. lib.* 57.

Claudij & Neronis tempore, cùm non pro dignitate videretur, Agrippinam Patrum conſultationibus intereſſe, decrenêre Patres, vt à tergo abditis foribus ſtaret, velo diſcreta, quod viſum arceret, auditum admitteret. *Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 11.

Meſa varia, vrbe Emeſa, quæ in Phœnicia eſt, orta, Iuliæ ſoror fuit, olim Septimij Seueri Imperatoris coniugis. Hæc mortuo Baſſiano, à Macrino, qui ei ſucceſſerat in imperio, in Phœniciam remiſſa, aſtu mentiendóque conſecuta eſt, vt nepotem ex filia, Heliogabalum nomine, cùm nondum quartum decimum excederet annum, in imperio conſtitueret. Ipſa ſub eo Romanum imperium, quamdiu vixit, adminiſtrauit: quod etiam egit Alexandro imperante, quem, vt Heliogabalum, cui æquè auia erat, arte ſua ad principatum euexerat. Hac gloria inſignis facta, quæ aut nulli, aut rariſſimis contigit, vt fœmina in Senatu ſederet, ac verba faceret, nomen ſuũ inſcriberet, cætera Imperator. munia obiret: item mortua, Imperatoria pompa ſepeliretur, atque in diuarũ Romanarum numerũ reciperetur, omnium iudicio felix atque prudẽs habita. *Fulg. lib.* 8. *c.* 16.

Semia

Semiamira, Heliogabali mater, omnium prima loco viri Senatum narratur ingreſſa. Quin & in colle Quirinali Senatulus eſt conſtitutus, id eſt, mulierum Senatus. Cautum tamen mox, ne vnquam mulier Senatum ingrederetur, vtque inferis eius caput dicaretur deuoueretúrque, per quem eſſet factum. *Cal. lib. 13 cap. 33. A. L.*

Victoria Auguſta, mater Victorini, Mater Caſtrorum dicta (vt Fuſtina olim Antonini Pij Imp. vxor) inter xxx. tyrannos ponitur ſub Galieno, in Gallia. *Volater. lib. 20. Anthrop. & Cuſpin.*

Zenobia Palmyrenſium regina, mortuo Odenato marito, cùm Orientis regnum tueretur, armata in virili veſte exercitui præfuiſſe, & Imperatoris nomen tuliſſe dicitur, cuius auſpiciis pleraque egregiè geſta in hoſtes fuêre. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 2.*

Conſtantinus Ducas Imp moriens, relictis tribus filiis impuberibus, Eudociam vxorem ſuam Auguſtam illis & imperio præfecit, quòd mōderata & prudens, tum ad filiorum educationem idonea videretur, & ad gerenda negotia nata. Iuramentum tamen ab ea inſcriptum exigebat, ad ſecundas nuptias non tranſituram, quod patriarcha ſua ſubſcriptione roborauit Accepit ergo Imperatrix communem liberorum prouidentiam ac educationem, vnáque cum illis in regio throno collocata fuit, vtrinque accubantibus filiis, regina in medio reſidente. Sic in conſiliis, ſic in publicorum iudiciorum cognitionibus, ſic in domeſticis ſeſſionibus, ſic in conſuetis progreſſionibus ſedebat & incedebat. Verùm quia Barbari Orientem infeſtabant, multis clamantibus, Imperatore opus eſſe ad hæc conficienda negotia, quæ fœmineo eſſent lōgè imparia ingenio: mulier ſagax, ne vnà cum pueris regno excideret, Republ. ob Imperatorem periclitante, Romanum Diogenem, Ducem fortiſſimum, ob affectatam tyrannidem carceri incluſum, & condemnationē expectantem, abſoluit, & in patriam Cappadociam ablegauit. Mox reuocatum, magiſtrum & prætorem conſtituit. Imperatorem potius appellandum, cenſens, vt virum ſe digniſſimum. Sed obſtabat iuramentum & inſcriptio, quæ penes Patriarcham aſſeruabatur Quam vt extorqueret, Eunucho internuncio, ſimulat apud Patriarcham ſe amore Bardæ nepotis illius teneri: verùm obſtare chirographum Eam ſi reddat, & à iuramento abſoluat, ſtatim ſe nepoti eius tradituram imperij poteſtatem. Patriarcha, deceptus muliebribus dolis, omnia pollicitus eſt. Eunuchus ad hæc Senatum quoque compellans neceſſitatem ac negotia poſtulare, inquit, Imperatorem ex eorū numero deligere, ne diutiùs à fœmina ac puerulis Republica gubernata, breui Romanum Imperium peſsū eat: ſeuerè reprehendens mortuum Imperatorem, quòd non publico conſuluiſſet commodo, ſed ob zelotypiam illicita exegiſſet iuramenta, ac illegitima apographa. Ergo cùm plures inueniſſet aſſentientes, contradicētes partim muneribus, partim promiſſis induxit, vti tale aliquid decernerent. Accepto igitur chirographo, Regina Diogenem ſibi maritum coniunxit, præter omnium opinionem, eúmque Imperatorem ſalutauit. *Cuſp.*

Mortuo Leone IV. Imp. Irene Atheniensis Auguſta imperium ſuſcepit adminiſtrandum pro Conſtantino puero, decimum tum ætatis annum agente: fœmina ſingularis prudentiæ, ſummæ tamen in regnando libidinis. Quamdiu Conſtantinus matris imperio obtemperauit, ritè omnia domi foriſque ſe habuêre: nullæ populorum querelæ, nulli bellorum motus, pace & otio omnia florebant. Continebat ſapientiſſima mulier filium in officio: identidémque monſtrabat, bonis artibus imperia augeri, ſuperbia & auaritia labefactari. Verùm vbi Conſtantinus matrem ab imperio remouit, illius factione oppreſſus & excæcatus, in vinculis expirauit. *Idem.*

Theodora, mortuo Theophilo Imp. imperium cum Michaële F. impubere adminiſtrauit per ann. XIV. & imaginum cultum reduxit. A Barda fratre, qui iuuenis Regis familiaritate vtebatur, palatio pulſa, theſauros regios Senatoribus commiſit. quaſi magiſtratus præclarè geſti rationem redderet, & cœnobium ingreſſa eſt. *Idem.*

Zoe, Leon. V. vidua, à Conſtantino Porphyrogenito F. adminiſtrationi imperij adhibita eſt, quæ priùs ab Alexandro patruo & tutore Conſtantini priuata viuere coacta fuerat. Tandem verò cùm Rom. Lacapeno filij ſocero, quem tyrannidem affectare ſuſpicabatur, inſidias ſtruxiſſet, eiecta è curia, & abſciſſis capillis, in monaſterium S. Euphemiæ detruſa eſt. *Cuſp.*

Zoe Conſtantini VII. F. Romani Argyri Imp. vxor, libidinoſa & imperioſa, cum Michaële Paphlagone ſtupri habens commercium, ſuffocato Romano ei nupſit, ne deeſſet Imperandi occaſio. Eo monaſterium ingreſſo, cum Michaële Calaphate, quem adoptauerat, imperium adminiſtrauit. Verùm non multò poſt ab ingratiſſimo homine pulſa, & in monâſterium detruſa, à populo imperio reſtituta, effoſſis Michaëli oculis, ſimul etiam Theodora Zoës ſoror Auguſta ſalutata, vt ambæ ſorores ſimul imperarint. Intereà Zoë Conſtantino Monomacho nupſit, & iam ſeptuagenaria obiit. Conſtantino autem de ſucceſſore vt deliberaret, extra vrbem profecto, Theodora regiam ingreditur, regio ad ſe accerſito ſatellitio. Ad eam Senatus quoque confluxit, eamque Imperatricem declarauit: vtpote ad quam hæreditario iure principatus pertineret. Hoc vbi Monomacho ſignificatum eſt, maximo affectus dolore, quàm diu vixit (quod admodum exiguum erat) ſuſpiriis ac mærore contabuit. Ipſa ciuilium rerum iuriſdictione Syngello Leoni, qui Paraſpondylus vocabatur, tradita, per ſeniores ius dicebat, ſtudebatque gratiæ multitudinis, ſedulam legum habens curam, decreta & ſententias ferebat. Veſcebatur autem publica & communi ratione, felixque erat ſub ea Reſpub. Nec enim in eam quiſquam coniurationem molitus eſt, nec præſtabantur à ſubiectis negligenter, quæ iuſſi erant, nec vlla ſub Romanis natio tumultuata eſt: ſed erat vndique temporis tranquillitas, ac omnium rerum vbertas, domi foriſque otium ac quies, terra ipſa fructus abundè ſubmiſtrante, adeò vt neminem feminei pœniteret imperij. Morbo autem correpta iliaco, ſucceſſorem declarauit Michaëlem Seniorem, cùm anno vno & menſibus nouem imperaſſet. *Idem.*

Amalaſunta, Theodoricis Regis Italiæ filia, & mater Almarici Hiſpanorum Regis, defuncto iam filio in imperio ſucceſſit, Tendiumque ſobrinum ſuum in ſpem ſucceſſionis adoptauit. *Ritius lib. 1. Reg. Hiſpan.*

Theodelinda, mortuo Agilulfo marito Longobardorum Rege, Aldoualdo F adhuc impubere, regni curas magno animo ſuſcepit & adminiſtrauit per decennium. *Bern. Saccus lib. 9. Ticinenſis hiſt. Platina* Aldoaldi vxorem facit.

Mortuo Craco principe, & filiis eius duobus, Poloni Vendæ Craci filiæ ob patris memoriam regnum detulerunt, viragini formoſiſſ. Hæc Ritigeri Marcomannorum Ducis nuptias reſpuit, Principem ſe malle eſſe inquiens, quàm principis vxorem. Ritigerus exercitu infeſto Poloniam inuaſit. Verùm deſertus à ſuis, ignominiæ metu manus ſibiipſi intulit. Venda hoc ſucceſſu læta, ouans Craconiam inuehitur: mactatiſque quamplurimis victimis, ad extremum ipſa Diis patriis ſolenni ritu ſeſe deuouit, ac de ponte in profluentem Viſtulæ, ne quis aduerſus caſus felicitatem eius contaminaret, proiecit. Proceres inuentum cadauer eius, vno ab vrbe milliario, editiore loco è conſpectu vrbis ſupra amnem Dlubniam ſepeliuerint, aggeſto itidem vt patri tumulo. Indeque ſubiacens pagus Mogilæ, hoc eſt, tumuli nomen adeptus, adhuc retinet. *Crom. lib. 2.*

Libuſſa Croci Ducis Boëmorum II. F. velut vna ex Sibyllis habita, poſt obitum patris prouinciam gubernauit: & prinſquam Praga ædificaretur, arcem Viſſegradenſem communicauit. Contendebant coram ea duo ex optimatibus de poſſeſſione agrorum. Sententia ex bono & æquo dicta, potentior damnatur. Is populares appellans, indecorum eſſe indignumque ait, tantum populum, vnius fœminæ ſubeſſe arbitrio. Ad cuius vocem excitata multitudo, muliebre regimen accuſare, vicinarū gentium mores in medium adducere, virum qui ſibi dominetur expetere. Libuſſa, re cognita, Primiſlao ruſtico ſupra menſam ferream prandenti nupſit. *Æneas Sylu. in hiſt. Boemica.*

Agnes, Henrici III. Imp. mater, vnà cum filio imperium rexit: cuius facta nefandiſſima cùm filius minimè probaret, à rerum adminiſtratione admota eſt. *Volat. lib. 13. Anthrop.*

Gintolinus, Britannorum Rex, genuit ex Maria vxore vnicum filium Sicilium: qui cùm mortuo patre nondum imperio maturus eſſet, Martia multarum rerum perita, regni interim curam ſuſcepit. Hæc id, quòd è Republica eſſet, inprimis ſibi faciendum rata, leges tulit, quas Marianas poſteri appellarunt. *Polyd. lib. 1.*

Margarita, Renati Andugauenſis ducis F. Henrici VI. Anglorum Regis vxor, prudentia & animi robore inſignis, marito quietis ſtudioſo exiſtente, ipſa regni habenas non pace tantùm, ſed & bello moderata eſt. Captum à coniuratis Henricū armis liberauit, & ſuis feliciùs quam mariti auſpiciis belligerauit. Tandem ab Edouardo regni occupatore eiecta, in Galliam confugit. Inde ter in Agliam cū exercitu redire feſtinans, aduerſis reiecta ventis, animi magnitudini comitem fortu-

nam

nam non habuit. Vix tandem voti compos, acie cum Edouar- A do confligens, ſed multitudine hoſtium ſuperata, capitur. & amiſſo filio, à ſuis redempta, in Gallia mœrore periit. *Polyd. lib.* 21 *&* 24.

Blancha Hiſpana, Ludouici Francorum Regis vxor, D. Ludouici mater, ſummam rerum, ſuprema mariti voluntate demandatam rexit. Diuo filio annum vix agente duodecimum Raimundum Toloſatium comitem, quem ſummi duces non perdomuerant, imperata facere coëgit. Proceres, regimine rerum ſe excludi moleſtè ferentes, ad officium armis redegit, Anglos acie vicit. *Æmil. lib.* 7.

Neapolitanorum Regi Roberto duæ erant neptes ex Carolo filio, Florentiæ Domino viuente patre defuncto: & Carolo Martello, Roberti germano, Vngariæ Regi, paulò antè mortuo, filius Carolus erat, cui viuenti, & patre defuncto, ſuperſtites manſerant Ludouicus & Andreas. Moriens Robertus, ann. Sal. 1346. teſtamento ordinauit, vt Ioanna filia, Andream conſobrinum ex Hungaria venientem virum acciperet: atq; ita factum eſt. Sed Ioanna ſocordem exoſa virum, in Auer- B ſa vrbe necari curauit, & alteri conſobrino nupſit, Ludouico Tarenti principi, olim Philippi filio qui Roberti frater fuit. Ludouic. Rex Hungariæ cum exercitu Italiã petiit, & Sulmone recepto, Apenninum tranſgreſſus, omni regno facilè eſt potitus. Ioanna & adulter fuga ſibi conſuluerunt, Prouinciam petentes, relicto ad regni cuſtodiam Duce Dyrrachino, comitis Grauinenſis Regis Roberti germani filio: quem Ludouicus repugnare auſum, prælio ſuperatum captumque ſupplicio affecit. Sed ſæuiſſima peſte graſſante, Ludouicus relicto præſidio in Hungariam tertio menſe reuerſus eſt. Clemens pacem inter Hungarum Regẽ Ioannámque hoc modo conſtituit, vt Ioanna regio vſa titulo reſtitueretur: Ludouicus Tarentini principatus titulo, ſiue maritus ſiue adulter, apud Ioannam vteretur. Sed non multò pòſt Clemens Ludouicum corona donauit, & pacem cum Hungaro renouauit, & à Ioanna regina Auenionem, quæ ſui patrimonij erat, in venditionem accepit, precijque diſſolutio permutata eſt in pecuniam feudi, quam Ioanna pridem coronata pro regno promiſerat. *Blond. lib.* 10. *Dec.* 2.

Galeacio Maria Sforcia Mediolani à coniuratis interfecto, Bona vidua, Ioann. Galeaci adhuc pueri mater, imperium C adminiſtrabat, Franciſci Simonetæ Calabri hominis prudentiſſimi conſiliis. Hic cum Ludouico Sforcia pueri patruo, & idcirco Reip. adminiſtrationem ad ſe deferri petente, ſimultates exercens, Bonæ perſuaſit, vt Senatus decreto interpoſito illum extra vrbem cum Octauiano fratre & Aſcanio, ablegandum curaret. Exules cùm armis patriam atque adeò principatum repetere conarentur, Bona ancipiti perculſa metu Antonij Taſſini Ferrarienſis cubicularij ſui, quem forma illi conciliatũ quidam ſuſpicabantur, ſuaſu, Ludouicum cum fratribus reuocauit. Sperabat n. Taſſinus, deiecto Simoneta, facilè ſe principem locum apud Ludouicum obtenturum. At Simoneta cùm impendentem ſibi calamitatem ab exulum reditu proſpiceret, Taſſino prædixiſſe fertur, Ludouicum & Aſcanium impetrato reditu ſibi quidem certum exitium, ſed minimè dubiam ei ignominiam atque exilium allaturos. Nec falſus fuit vates. Nam Simoneta ſecuri percuſſus eſt, Taſſinus ob recens beneficium vita donatus, ob vetus odium in exilium pulſus eſt. Id Bona princeps cùm peractum contumeliæ ſuæ cauſa ægerrimè ferret, irata Ludouico & filij tutelam, qui illi erat prædæ futurus, & principatus procurationem reliquit, atque ex In- D ſubribus diſceſſit. *Brutus lib.* 7. *Hiſtor. Flor.*

Margarita Valdemari Danorum Regis F. Haquini Noruegiorum vxor, mortuo patre & marito, Daniæ & Noruegiæ regina creata, victo Alberto Sueonum Rege, etiam Suecorum regnum iniit. quibus poſtea Ericum Pomeraniæ Ducem ſuum ex ſorore nepotem præfecit. Hanc Dani vt deam aliquam venerantur, Suenones inſtar dæmonis deteſtantur. Anno Chriſti 1412 poſt conſtitutam cum Holſatis pacem, cùm in Daniam nauigaret, contracta ex marino fœtore nauſea, antequam naui egrederetur, occubuit. *Io. Magnus lib.* 19. *&* 20. *& Cranz. lib.* 5. *Sueti*æ, *cap.* 35.

Formoſi.

☞ *Vide Tit. Formoſorum.*

Robuſti.

☞ *Vide Tit. Robuſtorum. Item, Regum fortium.*

FORTVNAS. Quo ad OPVLENTIAM.

Diuites.

☞ *Conſule Tit. Reges diuites. Illic Opum, hîc Magiſtratus habetur ratio.* E

Ptolomæum Philadelphum, Ægypti Regem, narrant habuiſſe peditum ducẽta millia, equitum viginti millia, curruum verò duo millia, elephantos, quos primus eduxit ex Æthiopia, quadringentos. Naues longas, quas liburnas vocãt, quille quingentas, alias ad cibaria militum deportanda mille: auri quoque & argenti grande pondus, ita vt de Ægypto per ſingulos annos XIV. millia & 800. talenta argenti acceperit, & frumenti artabas (quæ menſura tres modios, & tertiam modij partem habet) quinquies & decies centena millia. *Hier. in Danc. c.* 11.

Pauperes.

☞ *Vide Tit. Reges pauperes.*

PATRIAM, MAGISTRATVS

Eiuſdem gentis.

Omnes Reges, qui poſt cladem à Saracenis, cæſo Roderico vltimo Gothorum Rege, Hiſpaniæ illatam, orti ſunt, ex trunco atque ſtipite Regum Hiſpaniæ, quos nunc Reges Caſtellæ appellamus, deſcendere, nonnulli tamen remotiùs, ali- F qui propinquius. Quinimò ab eadem domo, eadémque familia, & eodem Gothorum genere, ſine aliqua extraneæ familiæ ac ſtirpis interpellatione, continuata eſt ſucceſſio. Cui nihil ſimile in Europa reperias, regium ſcil ſolum tamdiu ſub eadem familia & ſine interpoſitione alterius continuatum. Et licet plerumque inter eoſdem Hiſpaniæ Reges certatum ſit, nunquam tamen ad extraneam familiam principatus deuenit. *Rodericus Santius part.* 1. *hiſt. Hiſp. cap.* 16.

Peregrini

M. Perpennam, natione Græcum Romæ conſulatum eſſe adeptum, ac de Ariſtonico Gallorum Rege triumphaſſe, Val. Max. auctor eſt. *Eutrop.* tamen *lib.* 4. tradit, Ariſtonicum ab Perpenna victum in carcere Senatus iuſſu ſtrangulatum: quia, inquit, triumphari de eo non poterat: nam Perpenna apud Pergamum Romam rediens diem obierat.

L. Cornelium Balbum Gaditanum Romæ Conſulem fuiſſe, Auguſto, M. Antonio. Lepido & Rempublicam gerentibus prodidit Dion: additque, eum diuitiis & magnificentia præcelluiſſe adeò, vti populo Romano vicenas quinas drachmas moriens reliquerit. Primus omnium externorum triumphi honorem, omnibus aliis præterquam Romanis denegatum, victis G Garamantibus adeptus eſt. *Plin. lib.* 5. *cap.* 5. *& lib.* 7. *cap.* 43.

Ventidium Baſſum, Picentem genere, loco humili, de Parthis, quos tribus fuderat præliis, primùm omnium triumphaſſe, auctor Tranquillus eſt: quin & in Noctibus Atticis repetit Gellius. *Cælius lib.* 13. *cap.* 8. *A. L.*

Cùm Tuſculanorum conſul eſſet L. Fuluius, atque pro eis multa præclarè geſſiſſet, Romam tranſiuit: atque eo ipſo anno Romæ conſul factus, Tuſculanos prælio deuicit, ac de eis triumphauit. Solus Romæ, ac primus, qui ciuitate donatus, & conſul factus eſſet, ac triumpharet, eo ipſo anno, quo hoſtium dux fuiſſet. *Fulg. lib. cap.* 16.

Trajanus, patre Trajano genitus, viro conſulari & familia antiqua, Italicæ in Hiſpania, primus Cæſarum peregrinus fuit. Sextus Aurelius ex vrbe Tudertina natum ſcribit. *Cuſp.*

MAGISTRATVS ET IMPERII ΧΡΗΣΙΣ, reſpectu Perſonarum aliarum.

Puta reſpectu

ANTECESSORVM. H

Primi.

Ariſtobulus filius Ionathæ, Rex pariter & Pontifex, primus apud Iudæos diadematis ſumpſit inſigne: poſt CCCC.LXXXIV. annos Babylonicæ captiuitatis, ex quo Nabuchodonoſor populum in Chaldeam tranſtulit. *Euſebius.*

Vltimi.

☞ *Vide Tit. Regna in quibus defecerunt.*

COLLEGARVM QVI CVM collegis vel abſque collegis Rempubl adminiſtrauêre.

☞ *Huc refer Tit. Socios in imperio, ferre, vel non ferre.*

Cn. Pompeius Magnus, eques Romanus, proconſul in Hiſpaniam aduerſus Sertorium, pari imperio, cum Pio Metello principe ciuitatis, miſſus eſt. Nondum vllum honorem auſpicatus, bis triumphauit. Initia magiſtratuum à ſummo imperio cœpit, tertium conſulatum decreto Senatus ſolus geſſit. *Val. lib.* 8. *cap.* 16.

Congregato in comitiis populo, vt Mithridatico bello Cn. Pompeius prætor crearetur, cùm Roſcius moneret populum, vt alium eligeret, ac comitem ei Pompeium daret, digito eum deſignans, vt qui audiendi facultatem in tumultu non habebant, digito, qui deſignabatur, intelligerent: arbitratus Pompeij maieſtate lædi populus, ſi comes fieret, indignatione vniuerſus eſt motus, ſublatóque in eam magnitudinem clamore, vt ſuperuolantes corui in populum attoniti caderent, non antea comitiis diſceſſit, quàm vni Pompeo prætura decerneretur *Fulg. lib. 2, cap. 5.*

Quum in diuerſis mundi partibus vndique ſurgerent tyranni in Gallis, Britannia, Ægypto ac Italia, Diocletianus Imp. animaduertens conſorte imperij opus eſſe, Maximianum legit, & cum illo imperij habenas æquo iure mira concordia gubernauit, vt eadem ſemper cogitarent, eadem facerent, nunquam alteri alter repugnaret. Obtemperauit enim Maximian. Diocletiano tāquam filius patri, ac minor maiori, nec vnquam eius voluntati reſtitit. Diocletianus Iouij, Maximianus Herculei cognomen aſſumpſit, quaſi ille Iouis, hic Herculis eſſet ſucceſſor. Diocletianus aurei ſeculi parens, Maximianus ferrei dictus eſt. Gallia pacata, ſubacta Ægypto, cùm vndique iterum noua naſcerentur bella, & in Oriente per Narſeum, in Britannia per Carauſium, per Iulianum turbaretur Italia, ambo Augusti duos ſibi adoptauere Cæſares: Diocletianus Galerium Maximianum, quem cognomēto Armentarium Aurelius Sextus vocat: Maximianus Conſtantium cognomine Chloron, & poſt ſe imperio abdicauere. *Cuſp.*

Ab initio Licinius à Galerio Maximiano adoptatus pulchrè cum Conſtantino Magno conſenſit. Vna eademque ſententia legem ſtatuerūt, qua Deum Chriſtianorū ſummis laudibus vbique venerandum colendúmque decreuerunt. Verùm ſuperato Maximiano Orientis præfecto victoria elatus Licinius, Conſtantinum contemnere cœpit, quamuis eius ſororem Conſtantiam matrimonio haberet, Chriſtianos omnes è palatio atque exercitu ſuo abegit, & palàm in eos deſæuiit, adulteriis & ſtupris oblectatus, auaritia inſatiabilis, cenſus nouos exigendos ac tributa, agros cultoribus vacuos reliquit. Inde igitur Conſtantinus, contra Liciniū vires Gallicanas & Italicas collegit. In Pannonia victus Licinius conceſſit in Macedoniā. Ibi reparantem vires Conſtātinus fudit, & in Thraciam fugauit. Tandem in Bithynia, ablato iam ei Byzantio ac Chryſopoli, adegit Licinium pacta ſalute indumentum Regium offerre per vxorem. Deditionem proinde Nicomediæ fecit, miſſúſque eſt Theſſalonicem, vbi priuatus viueret. Conſtantia ad fratrem ſupplex venit: & primùm pro imperio mariti, tum pro titulo tantum, deuotiſſimè orauit. Cùm neutrum aſſequeretur, pro ſalute mariti precata, animum flexit fratris. Iuſſus eſt igitur, ſine purpura & inſignibus ad Conſtantinum venire. Interim Imperator ad Senatum retulit, quid de Licinio agendum eſſet. Senatores reſcripſerunt, vt id milites decernerent. Hi proficiſcentem Serras Licinium interfecerunt. *Idem.*

Conſtantinus Magnus ante Licinij cædem Cæſares tres fecit, cùm ille priuatus viueret: Criſpum, ex Mineruа concubina ſuſceptum, & Conſtantinum, ex Fauſta coniuge Maximiani Herculei F. iiſdem diebus oppido Arelatenſi natum: & Licinium Iuniorem, ſororis Conſtantiæ & Licinij filium menſium ferè xx. *Idem.*

SVCCESSORVM.

Similium.

☞ *Ex Tit. Filij parentibus ſimiles, huc exempla quædam afferri poſſunt.*

Diſſimilium.

Illud vſu venire ſolet, vt ſceleratiſſimum tyrannum ſequatur iuſtiſſimus princeps. Quorum enim exitus perhorreſcunt, eorum vitam imitari turpe ac periculoſum ducunt. Itaque Neronem Galba princeps optimus ſecutus eſt, Nerua Domitianum, Alexander Heliogabalum, Pertinax Commodum, Gordianus Maximinum. *I. Bodin. cap. 1. meth. hiſt.*

Beliſarius victo captóque Vitige Gothorum Rege à Iuſtiniano Imp. contra Perſas reuocatus, Italiam Beſſæ, Ioanni, Vitali & Conſtantino adminiſtrandam commiſit. Præfecti interim omnia ad priuatam vtilitatem referre, ſubiectos libidini militari permittere, nec milites dicto audientes habere. Alexander inſuper à Iuſtiniano miſſus, Italos falſis quæſtionibus de pecunia regia, & aduerſa, & fraudibus in Theodericum Regem commiſſis implicuit, ac militum labores etiam maximos præmiis exilibus compenſauit. Quo factum eſt, vt breui Italos Imperatori infenſos reddiderit, ac milites à periculis in bello ſubeundis auerterit. Itaque cùm odiis erga Imperatorem certarent, Gothis occaſionem creſcēdi dedere. Proinde Ildobaldus, quem Gothi Vitigi ſubſtituerant, auxilia omnia in vnum contrahere cœpit. Eo cæſo per dolum à ſuis, Totilas eius nepos tantum Romanis negotij exhibuit, vt vix tandem è Narſete ſuperari potuerit, *Sigon. lib. 18. Imp. occid.*

* EXTERORVM.

☞ *An Exteri ad Magiſtratum adſciſcendi, an vero remouendi, quæritur ex propoſito Lib. V. huius Operis in Loco de Exteris.*

MAGISTRATVS IMPERII ΧΡΗΣΙΣ, conſiderata reſpectu TEMPORIS

PER SE. MAGISTRATVS.

Diuturnus.

☞ *Vide Catalogum Regum, vbi annos imperij cuiuſque annotauimus.*

Maſiniſſa Rex Africanorum, qui amicitiam cum Romanis retinuit, annos nonaginta in vigore vixit, ſexaginta imperauit. *Diod. lib. 32. & Val. lib. 8. c. 14.*

Mirum in Auguſto videri poteſt, quod cum primus fuerit, qui Imperatoris nomen atque titulum ſibi ſumpſiſſet, ſex ac quinquaginta annos imperium rexit: & poſt eum, in tanto numero veterum Imperatorum nullus (quanquam in eis aliqui tenera adhuc ætate ad eum honorem aſcendiſſent) in adminiſtratione eum annorum numerum impleuit, etſi inter recentiores quidam prope acceſſerint *Ful. lib. 8. c. 14.*

Theodericus Gothorum Rex Italiæ imperio potitus, vitam feliciter eſt terram ipſam adeptus, quam pacatè poſtea annos LX. & & ampliùs poſſedit. *Sabell. lib. 7. cap. 7.*

GVLIELMVS Tutteuillanus Cardinalis Rhotomagenſis XXXVIII. annis ſub galero vixit octogenarius. Obiit anno Sal. 1485. *Garimbert. lib. 5. de viris Pontificum.*

Breuis.

☞ *Ex Catalogo Pontificum & Regum huc quædam.*

Dionyſius Alexandum Pheræum, quòd decem menſes potitus imperio, mox vita deceſſerit, τραγικὴν βασιλείαν dixit: Nam in tragœdiis tantiſper durat imperium, dum fabula peragatur: tum depoſita perſona, qui paulò ante fuerat Agamemnon, aut etiam Iupiter, treſſis homuncio diſcedit domum. *Eraſ.*

Mortuo Romulo, cùm Romani & Sabini de Rege eligendo diſſentirent, ne ſuſpenſa ſine imperio Rep. diſcordia omnia miſceret, compararunt inter ſe centum quinquaginta Patres, vt loco Quirini ſinguli viciſſim cum inſignibus imperij ſolennia ſacra obirent, & ius dicerent ſenis horis nocturnis, & ſenis diurnis. Hæc temporis vtriuſque diſtributio ad æqualitatem rectè comparata magiſtratibus videbatur, & viciſſitudo ſummi imperij, ne id in oculos plebis incurreret, efficere, cùm eundem conſpicerent eodem die & nocte priuatum ex Rege factum. Forma ea imperij apud Rom. Interregnum appellata. Cæterùm cùm neque iſti obtrectationem & murmur populi vitare poſſent, tanquam ſummam rerum ad paucorum arbitrium trahentes, & Rempubl. ad nutum ſuum conuertentes, ad Regem creandum omnes conſenſēre. *Plut. in Numa.*

Cùm Maximus conſul deceſſiſſet, in diem vnum magiſtratus reliquam conſulem creauit Cæſar dictator Caninium Rebilium. Ad quem de more ſalutandum & proſequendum multis contendentibus: Cicero, Maturemus, inquit, priuſquam ille abeat magiſtratu. *Plut. in Cæſare.* Item, Conſulem habuimus vigilantiſſimum & fortiſſimum, qui in toto ſuo conſulatu ſomnum non vidit. *Dion. in Cæſare.* Item, Conſulem habuimus tam ſeuerum, tamque cenſorium, vt in eius magiſtratu nemo pranſus ſit, nemo cœnauit, nemo dormierit. *Cuſpin. in Conſulibus.*

Cicero in Vatinium, qui vno die conſul fuit, ita iocatus eſt: Vatinij anno magnum oſtentum fuit, quòd eo conſule nec bruma, nec ver, nec æſtas nec autumnus fuiſſet: iam his totus annus diſtinguitur. Cùm morbo laboraret, & eo nomine in Ciceronem inueheretur, quòd ægrotantem non acceſſiſſet: Volebam, inquit Cicero, in tuo venire conſulatu, ſed me nox occupauit. *Macrob. lib. 2. c. 2. Saturn.* Ad eum congratulandi ac aſſociandi gratia pluribus euntibus: Maturemus, inquit, vt hominem ante ſui conſulatus exitum præueniamus. *Idem Curioni lib. 8. Epiſt.* ſic ſcribit: Caninio conſule, ſcito neminem prandiſſe. Nihil tamen eo conſule mali factum eſt. Fuit enim mirifica vigilantia qui toto ſuo conſulatu ſomnum non viderit.

Sub

Sub Galieno Imp. Marius tyrannus, vt ſcribit *Trebell. Pollio*,
A vna die factus eſt Imperator, altera viſus imperare, tertia interemptus eſt.

M. Votacilius Pitholaus in C. Seruilium, qui vno tantùm die conſul fuit, ita luſit: Antè flamines, nunc conſules diales fiunt. Abuſus eſt voce, Diales: quaſi à die deducta ſint, ac non magis à Ioue, cui flamines inſtituebantur.

Neronem ſequentes tres principes, Galba, Otho, Vitellius, rectè ab Appollonio Tyaneo Thebani Imperatores dicuntur: quòd ſicut Thebani breui admodum tempore Græciæ tenuerunt principatum ita iſti paucis menſibus Romæ imperauerant, tanquam Tragœdiarum tyranni perſonam mutantes, qui ſe inuicem eliſerunt, ſicut claui clauos excutiunt. *Cuſpin.*

Interfecto Aureliano, ex Anniorum familia, duo principes, quaſi quidam interreges inter Aurelianum & Probum, P. Annius Tacitus ſex menſibus frater M. Annius Florianus vix duobus imperarunt. Quibus duæ ſtatuæ marmoreæ Interamnę in patrio ſolo locatæ fuerunt: ſed fulmine diſiectæ perierunt. *Idem.*

B Theodoſius III. Imp. humaniſſ. cùm vix anni ſpacio imperium tenuiſſet, à Leone III. deiectus eſt. *Idem.*

Valentinus I. Pontifex ſanctiſſimus quadrageſimo pontificatus ſui die moritur, ac in baſilica S. Petri ſepelitur, conquerentibus omnibus cum hominem morte ſublatum, quo ſtante labefactari Romana libertas & Chriſtiana religio vix poterat. *Platina.*

Celeſtinus IV. vita & doctrina inſignis, ſenex admodum & valetudinarius in locum Gregorij IX. ſuffectus, decimooctauo pontificatus ſui die moriens, in baſilica S. Petri ſepelitur, magno ſui deſiderio relicto, quòd homines ſperabant ſe eius pontificatu felices futuros, liberti ab Honorio III. &
C Gregorio IX. Pontif. quorum diris Italia Friderici II. armis grauiter afflicta fuerat. *Idem.*

Albertus V. Dux Auſtriæ vno eodemque anno, immò paucis penè menſibus ex Duce Auſtriæ Dux Lucelburgenſis, Moraniæ Marchio, Rex Romanorum, Hungarorum & Boëmorum creatus, duobus tantùm annis in ſummo rerum faſtigio vixit. *Cuſp.*

Obiit Ferdinand. maior Neapolitanorum Rex ſub initium Gallici tumultus, morienſque Alfonſo filio regnum tradidit. Is ſuis diffiſus opibus, Ferdinando filio ceſſit, quum vix annum vnum regnaſſet. Excidit hic regno paulò poſt Gallicis armis pulſis, potitúſque Carolus IIX. regia. Quo in Galliam abeunte Ferdinandus Neapolim recepit. Cæterum hoc intra annum defuncto, Fridericus eius patruus, maioris Ferdinandi F. Regium nomen cum re adeptus eſt: & vno regno, intra triennij ſpacium toties eſt Regibus variatum. *Sab. lib. 9. En. 10.*

PER ACCIDENS. OB

Pacem, Tranquillitatem.

☞ *Conſule Tit. Sæcula pacata, Illic Temporis, hic Principis ratio habetur.*

Victoriam.

Fuit Eugenij IV. Pontificatus vel maximè inſignis: tum quòd Italicas res, cùm ſuas, tum pontificias & reliquorum Italiæ principum inter ſe diſcordias ſatis feliciter ſedauit, tum
D quòd Græcorum Imperatorem Ioannem Palæologum & reliquam Græciã in Italiam exciuit. Vbi Florentino Concilio peracto, & ipſe Conſtantinopolitanus Princeps, & Patriarcha, cum ſacris reliquis viris præſentes interfuêre, ſubſcriptionéque ſua comprobarunt, quod ad eam diem ſumma animorum obſtinatione auerſati fuerant. *Egnat. lib. 7. cap. 5.*

Calamitatem.

Caius Cæſar optabat inſigni aliquo malo ſuum imperium nobilitari, vt vt Tiberij ætatem ruina theatri Fidenatis *Sueton.*

* APOPHTHEGMATA, ET PRÆCLARE DICTA, FACTAQVE MAGNORVM VIRORVM

Ex quibus tota de Magiſtratu Tractatio ad mores pertinens illuſtratur.

GENTILIVM.

Periander, felicem fore eam Rempub. putabat, in qua cum reliqua æqualiã exiſtimentur, virtute quod melius, vitio autem quod deterius eſt deſignatur. *Stob. ſerm. 41.*

Idem Principes conſtitui iuſſit illos, qui à teneris bene educati ſint, & iam adulti ætatem ſuam lucri gratia non proſtituerint. *Ibidem.* E

Idem dicere ſolebat, beatas eſſe Reſpublicas, quæ ab illis regerentur, qui aut ipſi ſaperent aut ſapientiæ incumberent. *Cic. ad Quintum fratrem.*

Zeno ſolitus eſt dicere decorandas eſſe vrbes non pretioſis ornamentis, ſed inhabitantium virtutibus. *Stob. ſerm. 41.*

Chryſippus, rogatus cur non adminiſtraret Rempubl. dixit: Quia ſi quis malè rexerit, diſplicebit diis, ſin bene, ciuibus. *Stob. ſerm. 43.*

Ariſtoteles dicebat prudentes Magiſtratus debere non propter officium aut imperium, ſed virtutis cauſſa admirationem ſui parere: vt etiam immutata fortuna eiſdem laudibus digni cenſerentur. *Stob. eod. ſerm.*

Epictetus, Quemadmodum, inquit, faces in portu ſublitæ, magna flamma in paucis cremiis excitata nauibus per mare errabundis multum auxilij ferunt: ſic & vir ſplendidus, id eſt, prudens magiſtratus) in vrbe periclitante, paucis ipſe rebus contentus magnis beneficiis ciues afficit *Stob. eod. ſerm.*

Theophraſtus percontatus, quidnam Rempubl conſeruaret? reſpondit, Præmium & pœna. *Stob. eod. ſerm.* F

Quum Epaminondæ per inuidiam & contumeliæ gratia ſordidus quidam & contemptus magiſtratus delegatus eſſet à populo Thebano, non aſpernatus eſt, dicens: Non ſolum magiſtratum oſtendere virum, ſed virum viciſſim oſtendere magiſtratum. Itáque ſe geſſit, vt deinceps tanquam honeſtum munus à multis ambiretur, quum antea nihil fuerit, quam cura, ſordes & ſtercora ex angiportis eiiciendi. *Eraſ. lib. 5. Apophth. ex Plut.*

Agaſicles interrogatus, quonam pacto magiſtratus, nullo ſtipatus ſatellitio, imperare ſuis poſſet? reſpondit. Si ita imperet ſuis, vt pater filiis. Quo inquit, ſi magiſtratus beneuolentia & benefactis adiungeret ſibi ciuium animos, non opus eſſe barbarico conductitióque ſatellitio, cum nullos haberent corporis cuſtodes tutiores quam ciues, erga quos patris gererent affectum. *Plut. in Lacon.*

Ageſilaus, Magiſtratus officium eſſe dicebat, erga rebellantes, audacia, erga ſubiectos beneuolentia vti. *Plut. in Lacon.* G
Vt poſtea dixit Virgil. principis artes eſſe.
Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

Idem rogatus à quodam, cur Spartanorum Reſpub. præ ceteris ſecundis rebus floreret? Quonam inquit, plus cæteris in hoc ſeſe exercent, vt pariter & imperare & parere ſciant. Senſit vir prudentiſſimus ciues diſciplinæ capaces cauſſam eſſe incolumitatis publicæ. *Plut. in Lacon. Apophth.*

Cleon cum primum ſtatuiſſet Rempubl. capeſſere, amicis in vnum locum conuocatis, eam quæ ei cum illis interceſſerat amicitiam dirupit, tanquam quæ in adminiſtratione ciuitatis rectum ac iuſtum inſtitutum emolliat, & tranſuerſum agat. Themiſtocles contrà, qui, cum quidam moneret vt præclare magiſtratu fungeretur: nequaquam, inquit, in eo ſeſſurus ſum throno, in quo amici non meliore ſunt futuri conditione quam inimici. Non enim ciuitas homines amicis & ſodalibus carentes, ſed commodos & temperantes requirit. *Anton. in Meliſſa part. 2. ſerm.*

Agathon dicere ſolebat, magiſtratum trium debere meminiſſe. Primum, quod imperet hominibus: Deinde quod ſecundùm leges; Tertiò, quod non ſemper imperet. *Stob. ſer. 43.* H

Appollonius cum vidiſſet in Domitiani ædibus quendam ſenio iam confectum magiſtratum inhianter affectare, atque Imperatori ceu ſeruum ſe ſubmittere, Huic, inquit, ô Damis, non perſuaſit Sophocles, vt agreſtem Dominum furioſumque aufugeret. *Bruſ. lib. 5. cap. 5.*

Fabio maximo iam ſene, filius illius conſul factus eſt, qui cum publicitus multis audientibus habuiſſet orationem: Fabius conſcenſo equo præcedebat. Quum autem iuuenis lictorem miſiſſet, qui patrem iuberet equo deſcendere: alij quidem factum hoc auerſati ſunt. At Fabius ab equo deſiliens, non habita ætatis ratione, accurrit, ac filium complexus: Euge, inquit, fili, ſapis: qui intelligas, quibus imperes; & quam magnum magiſtratum ſuſceperis. *Plut.*

Scipio minor, quum in cenſura Mumiam collegam haberet, feſtinè grauitérque pro roſtris dixit, ſe ex maieſtate Reipublicæ omnia facturum: ſiue ſibi Quirites collegam dediſſent, ſiue non dediſſent. *Plin. in lib. de Viris illuſt. cap. 58. Valer. Max. lib. 6. cap. 4.*

M. Cato

M. Cato exhortans magiſtratus ad ſumendas pœnas de his qui delinquerent, dicebat eos qui maleficos prohibere poſſent, nec facerent, lapidanos eſſe: ſentiens illos, de vniuerſo populo peſſimè mereri, quod ad ſcelerum licentiam inuitaſſent improbos. *Plut. in apoph.*

Socrates dicere ſolebat abſurdum eſſe, cum artes manuarias nemo exerceat qui eas non didicerit: neque quiſquam aliud faciendum locet ei, qui eius opificij ſit planè ignarus: ad publicos magiſtratus admitti eos, qui rerum omnino rudes eſſent. *Eraſm. lib. 3. apoph.*

Plato cenſebat publica munera nemini eſſe concedenda, quod nominatus ad ea capeſſenda diues eſſet, aut huiuſmodi quicquam poſſideret, vt robur, magnitudinem, generis claritatem: ſed ei qui legibus pareret maximè, & hac re cæteris in ciuitate præſtaret. *lib. 4 de legib.*

Chilon, Fratri querenti, quod Ephorus ipſe non crearetur, quum ille eſſet: Ego inquit, iniuriam ferre noui, tu non: ſignificans neminem eſſe idoneum magiſtratui, qui non poſſit diſſimulare multa præter æquum & bonum facta, iuxta illud ἄρχων ἀκούων καὶ δικαίως τε καὶ ἀδίκως, id eſt, Princeps æqua & iniqua pariter audiat. *Plut. in Chilon.*

Antiſthenes admonuit Athenienſes, vt aſinos æque atque equos deligerent ad agriculturam. Quum illi dicerent hoc animal eſſe alienum ab aratione: Quid refert, inquit, quum in veſtra Republica duces ſint, qui nunquam didicerunt adminiſtrandi rationem: ſed hoc ſatis eſt, quod à vobis delecti ſunt: Sentiens, multo abſurdius eſſe, ei commendare Rempubl. qui gubernandi artem non tenet, quam ſi aſinum pro equo adhibeas aratro. *Laert. lib. 6 cap. 1.*

Carneades, cum in Senatu dixiſſet, neminem conſulem, neminem prætorem aut Imperatorem eſſe, niſi ſapientem: Albino, qui tum prætor erat, audiente, ſubridens ait: Ego igitur tibi Carneades prætor non eſſe videor, quia ſapiens non ſum? *Fruſon. in lib. 4. cap. 5.*

M. Cato ciues incuſabat, quod ſemper iiſdem committerent magiſtratum. Videmini enim, inquit, aut nullum habere magiſtratum, aut iudicare paucos eſſe dignos magiſtratu. Quorum alterum erat malè ſentire de publica poteſtate, alterum, de ciuibus. *Plutarch. in Roman. apoph.*

Idem, Cenſuram petens, quum cæteros competitores videret ſupplices, populóque blandientes, ipſe clamabat, populo opus eſſe medico auſtero, validiſque remediis: proin eligendum non qui iucundiſſimus eſſet, ſed qui inexorabilis. Atque hæc dicens, ante omnes cenſor creatus. Agnouit populus morbum ſuum: eoque Cato plus valuit obiurgando, quam cæteri blandiendo. *Ibid.*

Saturninus, quum milites illi peplum imperiale impoſuiſſent, aduocata concione de ſeipſo dixit: Commilitones, bonum ducem perdidiſtis, & malum principem feciſtis: Ante fuerat egregius, ſed quoniam in imperio fuerat ſeuerior, ab iiſdem à quibus Imperator factus fuerat, interemptus eſt. Non quiuis ad quoduis munus idoneus eſt. *Trebell. Pollio.*

Auguſtus Cæſ. Romanum admonuit magiſtratum, vt Rempublicam committerent iis, qui vſu & experientia rerum plurimum poſſent, nec eam ſinerent pendere ex cuiuſquam voluntate. Nihil enim in Republica pernicioſius eſſe putauit, quam ſi magiſtratus rerum imperitus dominium obtineat. *Xiphilin. Dionis abbreuiator. in Auguſto.*

Idem, cum ægrè ferret, quod Caius, quem Agrippa eius filius ſuſceperat, nondum adoleſcens conſulatum petiiſſet: graui dolore affectus, precatus eſt, ne vnquam incideret in huiuſmodi tempora, in quæ ipſe olim inciderat, vt minor xxi. annis conſul fieret. Cumque adhuc inſtaret, reſpondit in imperium deferendum eſſe ei, qui nihil peccaret, quique poſſet ſtudiis populi Romani obſiſtere, deinde vt eos modeſtiores faceret. *Dion. Nicæus in Auguſto.*

Democritus dicere ſolebat, melius eſſe regi ab aliis, quam regere homines malos. *Stob.*

Alcibiades dicere ſolitus eſt de ſuis factis, ſe Dioſcurorum vitam viuere. Nam dum populi gratiam obtineret, diis parem ſe videri: cum vero illam amiſiſſet, nihil à mortuis diſcriminis habere. *Ælian. lib. 13. de Var. hiſt.*

Themiſtocles audiens quoſdam ambire magiſtratum: Si mihi inquit, duas oſtenderitis vias, quarum vna ad ſepulchrum, altera ad tribunal duceret, multo libentius ingrederer eam quæ rectà ad ſepulchrum duceret. Non ignorauit ſanè vir ſapientiſſimus, quantæ curæ, moleſtiæ, vexationes, circumueniant eos, qui in magiſtratu conſtituti, omnibus expoſiti eſſe coguntur. *Ibid. lib. 6.*

Demoſthenes ad iuuenes quos habebat familiares, dicere ſolebat: Sibi ignaro iam quantum inuidiæ, metus calumniæ ac diſcriminis ſit expectandum ad Rempubl accedenti, ſi ex duobus alterum ſit eligendum citius in exilium iturum, quam ad ſuggeſtum aut tribunal. *Eraſ. lib. 4. apoph. ex Plut.*

Seleucus frequenter dicere ſolitus eſt, paucis notum eſſe Regum aut magiſtratuum quantæ ſint curæ. Alioqui nullum inuentum iri, qui Regium diadema humi proiectum colleret. *Eraſm. lib. 8. apoph. Stob. ſerm. 46.* Antiocho adſcribit: cuius dicti meminit etiam. *Valer. Max. lib. 7. cap. 2.*

Antigonus, cum Regium ſibi traditum accepiſſet diadema, priuſquam capiti imponeret, dixiſſe fertur: O nobilem magis quam felicem pannum! quem ſi quis penitus cognoſcat, quam multis ſollicitudinibus, periculis & miſeriis ſit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet. *Valer. Max. lib. 7. cap. 2. Stob. ſerm. 47.*

Pompeius Magnus quum ex literis Senatus intellexiſſet, omnia quæ Sylla armis obtinuerat, in ipſius poteſtatem eſſe tradita populi ſuffragiis centuriatis, percuſſo fœmore dixit, Proh! nunquam finienda pericula! quanto ſatius erat obſcurum naſci, ſi à militaribus curis nunquam dabitur recedere: nec hac exuto inuidia, licet cum vxori ruri vitam degere; Magnam potentiam ambit inexpertus, odit expertus, ſed deponere tutum non eſt. *Plutarch.*

Heraclitus Rempublicam vt deploratam contempſit, eique dare leges quum rogaretur, recuſauit. Seceſſit autem in templum Dianæ, ibique cum pueris ludebat talis. Circumſtanti & admiranti populo: Perdidi, inquit, an non præſtat hoc agere, quam vobiſcum Rempub. adminiſtrare? *Laert. lib. 5. cap. 1.*

Antiſthenes, Rogatus: quomodo ad Rempublicam capeſſendam ſit eundum? Veluti inquit, ad ignem, ne nimis admotus exuraris, procul amotus frigeſcas. *Stob. ſerm. 43.*

Bion dixit, oportere bonum virum à magiſtratu diſcedentem non ditiorem, ſed clariorem euaſiſſe. *Stob. ſerm. 43.*

Pythagoras, Dicebat primùm luxuriam ciuitates ingredi, deinde ſaturitatem, poſtea contumeliam, poſtremo exitium. *Stob. ſerm. 41.*

Cic. Cum Caninium Conſulem poſtremo anni die à Cæſare factum videret, qui tamen poſtero die conſulatum pro more alteri tradere cogebatur, iocosè de breui eius magiſtratu iudicans. Conſulem, inquit, habuimus vigilantiſſimum & fortiſſimum, qui in toto ſuo conſulatu ſomnum non vidit. *XiNica abbreuiator. in Cæſare.*

Idem, De Caninio Reuilio cùm paruo tempore conſul fuiſſet, ſex videlicet meridianis horis idém dixit. Conſulem habuimus tam ſeuerum, tamque cenſorium, vt in eius magiſtratu nemo pranſus ſit, nemo cœnauerit, nemo dormierit. *Phil. Eraſ. lib. 4. apoph.*

Vatinius cùm morbo laboraret, & eo nomine in Ciceronem inueheretur, quod ægrotantem non acceſſiſſet: Volebam inquit Cicero, in tuo venire conſulatu, ſed me nox occupauit. *Ibid.*

Ad hunc conſulem congratulandi ac aſſociandi gratia pluribus euntibus: Maturemus, ait, vt hominem ante ſui conſulatus exitum præueniamus. *Plutarch.* Talis fuit autem ſub Galieno Imperatore poſtea Maurius tyrannus, *vt ſcribit. Trebell. Pollio*, qui vna die factus eſt Imperator, altera viſus eſt imperare, tertia interemptus eſt.

M. Votacillus in C. Seruilium: qui vno tantum die conſul fuit, ita luſit: Ante Flamines, nunc conſules diales fiunt. Abuſus eſt voce, Diales: quaſi à Die deducta ſit, ac non magis à Ioue, cui Flamines inſtituebantur. *Macrob. lib. 2. cap. 2. Satur.*

CHRISTIANORVM,

Et Apophthegm. Beyerlinck.

Magiſtratum Legem loquentem dicebat Tullius, ſine cuius prudentia ciuitas eſſe non poteſt; quorum deſcriptione omnis Reipub. moderatio continetur. ideóque magnopere in eius delectu inſudandum. Ita Pius II. aliquando dixiſſe commemoratur: Magiſtratus alios mereri, & non habere; alios habere quidem, & non mereri. Dignitates autem non viris, ſed viros dignitatibus dandos. Eſt enim ei, cui Reſpublica commiſſa eſt, neceſſaria oratio & ſapientia, vt habet *lib. 1. de Legib. Cicero. Et Platina in Vita. Beyerlinck in Apoph.*

Non erat ab hac mente alienus Alphonſus, qui dicere

ſolebat, ſi quando de Magiſtratu conferendo ſermo fieret; A Qui aliis præſunt, tanto priuatis hominibus meliores eſſe oportet, quanto honoribus & dignitatibus antecellunt. *Pamor. lib.6. de Geſt.eiuſd.ibidem.*

Interrogatus Idem ipſe cuinam Magiſtratum ſimilem diceret Coti, inquit. Quia veluti argentarij cote iudice vtuntur ad probandum aurum & argentum: ita Magiſtratu Reges ad hominum ingenia exploranda, quaſi dicat, tum demùm homi nis mores perſpici, ſi publicam perſonam ſuſtineat. *Ibid.*

At multa diſſimulanda interdum, ad publicam tranquillitatem conſeruandam, iis qui Reipub. clauum tenent, aſſerebat Imperator Fredericus III. cui in ore perſæpè.

Qui regnare volunt, multis dormire, ſagaci
Multáque conſilio diſſimulare ſolent.

Reinh Hadam. in Inſtit. Princ. Beyerlinck ſuprà.

Sigiſmundus Imperator interrogatus, cur apud liberas ciuitates peculatus crimen adeò frequens inueniretur? Idcirco reſpondit, quòd nudos honores ciuibus commendant, populus autem ad lucrum inhiat. Indicat autem Magiſtratum ipſum in B cauſa eſſe, quod peculatus crimine tam multi hodie inſimulentur: Cùm enim tam varia Reipublicæ ſint officia, ſingulis certa & ſufficentia ſtipendia deberent eſſe aſſignata, quò hi, qui ad eiuſmodi honores & officia vocantur, haberent vnde viuerent, ſine vlla vel furti vel peculatus ſuſpicione. Verùm cùm deſint hæc ſtipendia, vel nimis ſint tenuia, fit vt plerique flabello diuitiarum accenſi, ambitioniſque cupidine permoti ex publico theſauro ſibi per nefas proſpiciant, & pauperes primùm ad ampliſſimas opes perueniant. *Æneas Syluius lib. 2. Comment. de geſtis Alphonſi cap. 54.*

Idem cum cœnanti verboſus quidam & importunus ſenex nimium verbis obreperet, exclamaſſe fertur: Aſinorum conditio longè potior, quàm Regum: illis enim dum paſcuntur Domini parcunt, Regibus nemo. *Idem Alphonſo tribuit Æneas Syluius.*

* VARIÆ QVÆSTIONES POLITICÆ De Magistratv.

VTRVM MVLCTIS AC POENIS QVIS Adigendus, aut alia cogendus ratione ſit, Magiſtratum vt gerat?

C

Ad Magiſtratum gerendum inuitum nemo compellendum:

Exempla primùm docent eorum, qui delatos honores, oblata regna, Dinarchias, Magiſtratus, deprecatione aliiſque modis à ſeſe remouerunt. T Manlius Torquatus renunciatus Conſul, excuſata oculorum valetudine, Centuriam illam, quæ ſuffragium tulerat, reuocari iuſſit: peſſimum ac periculoſiſſimum ſeſe exemplum dixit introducturum: ſi oculis alienis Rempub adminiſtrandam ſuſciperet: hortatus eſt, alium, magis idoneum vt eligerent. Cùm vero cuncti inſtarent, alium, inquit, quærite Quirites, ad quem honorem hunc transferatis. Nam ſi me gerere eum coëgeritis, nec ego mores veſtros ferre, nec vos meum perpeti imperium poteritis. Itaque ſuffragio denuo inito Conſules electi alij fuerunt. *Liuius l. 6. Plin. de viris Illuſtribus, c. 28. Valer. Max. l. 6. c. 4* L. Quintius Cincinnatus, qui à patribus impetrauit: ne Conſulatus ſibi continuaretur *Liuius, lib. 5. Dionyſius, lib. 10. Valer. Max. l. 4. c. 1. Florus, l. 1.* Germanicus, qui Imperator à militibus ſalutatus, excuſando imo gladium diſtringendo & αὐτοχειρίαν minitando liberatus D eſt. *Dion ac Suetonius in Tiberio.* Beliſarius, qui regnum Itali cum à Gothis inuito ſibi imponi noluit. *Egnatius lib. 4.* Seruile deinde ac illiberale videtur, cogi aliquem ad Magiſtratum gerendum: qui ſi bonus extiterit, patriæ amans vltro ei inſeruire cupit: ſin malus; ne petendum quidem ab illo Reipub. ad gubernacula vt ſedeat. Tum neque quiſquam benè ac diu iſtud facit, inuitus ac coactus quod facit. Rurſus;

Ad Magiſtratum gerendum etiam inuitus compellendus.

Quod ſi boni ac pruden tes, oblatos ſibi honores ac Magiſtratus non admittant, eoſdem praui & ſtolidi conſequantur. *Plato Epiſt. 9.* Bonorum deinde ac prudentum ea natura & conditio: quod quieſcere atque obedire, quam imperare aliis malunt, nec honorum cupidine flagrant. *Plato lib. 1. de Repub. Simanca de Rep. lib. 2. cap* 8. Et vt, natura iubente, pars vna potius diſcrimen ſubire cogitur, quam totum pereat: ita iuſtitia flagitat, vt boni etiam, periculoſum potius Magiſtratum gerant, quam damnum aliquod Reſp. ſentiat. *Ariſt. Pol. 2. cap. 7. Et in hunc Caſum.* Si quoque nauis inſtar Reſpub. æſtimanda, quæ omnium opus manibus officióque habet: ideóque in id incumbendum, non modò ne euertatur, ſed vt in portum tutiſſimum ſeſe recipiat: omnium ac ſingulorum eò conſilia, opus, actiones dirigendæ: vt Reſpub. non ſeruetur ſolum: verum etiam indies feliciter augeatur. *Patricius de Reipub. inſtitutione lib. 5.* Ideóque & leges hac de re diligenter agunt. Si qui magiſtratus municipio creatus munere iniuncto fungi detrectet: per præſides munus agnoſcere cogendus eſt remediis, qui tutores quoque ſolent cogi ad munus, quod iniunctum eſt, agnoſcendum. *Digeſt. lib. 50. Tit. 4. de muneribus & honoribus:* niſi vocatio conceſſa, aut afferatur excuſatio talis, quæ æquitate nitatur: vt ætatis, imbecillitatis corporis, profeſſionis, egeſtatis. *Ibid. Tit. 5. de vocatione & excuſatione munerum & Codicis lib. 10. Tit. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53.* in quibus de excuſationibus munerum, de quibus muneribus nemini liceat ſe excuſare, de iis qui ætate, vel profeſſione ſe excuſant: vel morbo vel numero liberorum, vel aliis modis, agitur. Quin & benè conſtitutæ Reſpub. mulctare eos ſunt ſolitæ, qui magiſtratus & officia publica recuſarunt: Athenienſis, capite; Romana, libertate: Sparta, patria. Et Sophænetus, quod Dux declaratus, munus recuſaſſet, 10. multatus minis eſt. *Xenophon de Cyri minoris expeditione, lib. 5.*

* QVÆSTIO.

VTRVM ETIAM PARVIS, LEVIBVS, contemptis rebus ac negotiis, Magiſtratus & Inſpectores conſtituendi, & ſi talia oblata fuerint officia, obeunda?

Officia ac munera parua non obeunda.

Valeant iſta: quod ad magna illico adhiberi, ad nomen parandum, conciliandam authoritatem plurimum facit. Deinde, vt in re familiari videmus minutula officia famulis committi: honeſtiora patremfamilias ſibi reſeruare: & in naui non eadem eſſe officia remigum & gubernatorum: ita non conuenit; ingeniis magnis ac erectis munus vile negotiáque leuia mandare: neque his eadem oblata ſi fuerint, ſuſcipere. Tum & ad contemptum non modo perſonarum, verum etiam Rempubl. pertinere videtur: quando paruis ac leuibus negotiis Magiſtratus & inſpectatores conſtituuntur. Contra quod.

Officia ac munera parua non contemnenda.

Illa probant: qua ſtudium multitudinis, & illorum penes quos eligendi eſt poteſtas minimè improbandum. Deinde cum in Magiſtratu moderatio maximè commendetur: huius argumentum ac ſignum magnum eſt, cum quis etiam ad inferiores Magiſtratus ſeſe demittit. Tum & publica iſtud vtilitas flagitat. Siquidem Reipublicæ prodeſt, vt minoribus quoque officiis, quæ contemni ſolent, aliquid dignitatis ac ſplendoris ab iis adiiciatur, qui illa ſuſcipiunt: ſiquidem etiam à Viris Magiſtratus ornatur.

Eſt præterea vtrumque neceſſarium, vt nec contemptui ſeſe Politicus exponat, ambiendo magna officia: nec odium in ſe excitet, petenti Reipubl. operam ſuam denegando. Sunt etiam multa, quæ ſi quis ipſe aut per ſe agat ac tractet; abiectus idem ac ſordidus videri queat: liberalis contra & nobilis, ſi ciuitati exhibeat ac præſtet. *Plut. in præceptis gerenda Reip.*

Vnde Cato nullam delati officij partem recuſandam eſſe cenſuit: modo authoritati & gratiæ parandæ prodeſſet. Et Epaminondas Thebanus, cùm contemptu quodam ac inuidia Telearchum eum ciues elegiſſent (cuius officium erat curare, vt ſordes ex angiportis eiicerentur, rectè deriuarentur aquæ; plateæ eſſent mundæ, ſternerentur viæ) munus hoc in ſeſe recipit: addita facti ſui ratione, quod non ſolum Magiſtratus Virum, ſed etiam Vir Magiſtratum oſtendat. *Idem ibid.* Huc accedit, quod nihil abiectum indicandum, quod in Republica geritur, niſi malis forte moribus vitiatum fuerit. *Simanca, lib. 2. de Repub. cap. 8. ex Caſſiod. lib. 6. Variar.* Neque vlla Reipub. pars tam eſt vilis ac contempta, quæ inſpectionem ac procurationem non requirat. *Plut. in præcep. Reip ger.*

Neque

Neque verò Lacedæmonij ſuos habuerunt tantum ἁρμοστάς:
A Theſſali, Archos *Dionyſius lib. 5. Alexand. ab Alexand. lib. 4 cap. 13.* Pœni Suffetem. *Liuius, lib. 3. & 4.* Ægyptij, Diœcetas *Cic. pro C. Rabirio Poſthumo.* Perſæ, Megiſtanas. *Amm. Marcellinus, & Sueton. in Caligula* Achæi, Demiurgos. *Liuius lib. 4.* Thebani, Archinos *Æmilius in Pelopida.* Longobardi, Exarchos, *Valat. lib. 4. Geographia*: alij alios maiores Magiſtratus, quorum meminit Alexander ab Alexandro, *lib. 4. cap. 23.* verum iiſdem & minores fuerunt. Nec apud Romanos ſolum extiterunt Conſules, Prætores, atque extra ordinem Dictatores dicti, Cenſores, &c. de quorum imperio agit *Sigonius lib. 3. de Ant. Iure Prouinc. cap.* 8. 9. 10. & Feneſtella: ſed & ſuccreſcentibus negotiis aliis, minores magiſtratus multi creati: vt Triumuiri nocturni, Monetales, Agrarij, Capitales. *Idem lib. 1. cap.* 20. Et Athenienſi in Republ. reperti ſunt, Philarchi, Phratriarchi, Demarchi, Prytanes, Proëdri, Epiſtatæ, Archontes, Polemarchi, Theſmothetæ: de quibus legendi ſunt, *Demoſthenes in Theocrinem, Midiam, Eubulidem, Polyclem, Leptinem, Neæram pro Cteſiphonte, Plutarchus in Solo. Xenophon de Athenienſium Republ. Iſocrates contra Lochitam.*
B *Pollux Sigonius lib. 4. de Repub. Athenienſium, cap. 2. & 3.* Interim & reperti ſunt, qui naualia curarunt, qui de verberiac vi quæſiuerunt: qui Agoranomi, negotiationibus & nundinationibus præfuerunt: id curarunt, ne in emendo ac vendendo mendacij locus aliquis eſſet: qui, Metronomi, viderunt, vt menſuræ iuſtæ eſſent: nemo his deciperetur: qui, Sitophylaces, in eo occupati fuerunt, vt frumentum, farinæ, panes pretio æquo venderentur: qui, Emphorij curatores, id ſpectarunt, vt frumenti, quod in Atticum Emporium aduheretur, partes duæ in vrbem à mercatoribus deferrentur: qui nautarum ac mercatorum ſibi commendatas lites habuerunt, qui vendita à Ciuitate adminiſtrarunt: qui pecunias, quæ multæ nomine pendebantur, acceperunt: qui ζητηταί, pecunias publicas retentas acerbè exegerunt: qui, Sitonæ, externum frumentum Reip. nomine mercati ſunt, & recondiderunt: qui Aſtynomi, id negotij habuerunt, vt cum decoro ornatu ædificia tam publica, quam priuata, vt & vitæ, conſeruarentur: in his collapſa reficerentur: limites communes
C ſine controuerſia tenerentur: aquæ, in fontes abundè ac purè euntes, ciuitatem ſimul & ornarent & iuuarent: qui ad muros veteres reficiendos, τειχοποιοί, fuerunt adhibiti: qui præpoſiti ſunt legibus, νομοφύλακες, mulierum modeſtiæ & virorum ſumptibus ac conuiuiis οἰνόπται: qui rationes popoſcerunt magiſtratuum & curationum Logiſtæ. *Sigonius de Republic. Athenienſium lib. 4. c. 3. ex Demoſthene contra Energum, ad Pantænetum, in Timocratem Leptinem, Phormionem, Theocrinem, Eubulidem. Ariſtogitonem, Neæram. Leocharem. Ex Æſchine in Timarchum, & Cteſiphontem: Iſocrate in Trapezitica: Plutarcho in Lycurgo, Solone, Themiſtocle, Pericle: Polluce prætrea. Apocratione, Suida.* Neque ſacra ſi conſiderentur, apud populum Iudaïcum locum ſaltem inuenerunt Pontifices, Sacerdotes, Leuitæ: ſed etiam vſus idem fuit cantoribus, ianitoribus, Nathinæis: *de quibus, præter ſacras literas, Ieſephus lib. 8. & 20. ac Philo de Sacerdotum præmiis agunt: vt Sigonius de Hebræorum Republ. lib. 5. à cap. 1. vſque ad 8.*

* QVÆSTIO

D
VTRVM IN MAGISTRATV LEGENDO ætatis ratio habenda?

Senibus Magiſtratus gerendus: Res capeſſenda publica:

Probant, quæ ſequuntur: quia primò in antiquis ſapientia, & in multo tempore eſſe prudentia: annorum multitudo ſapientiam docere dicitur, *Iob cap. 2. & 32.* Specioſum canitiei indicium, & ſpecioſa veteranis ſapientia, glorioſus intellectus & conſilum habetur. *Eccleſ. cap. 25.* Væ eſſe terræ illi docetur, cuius rex puer eſt, *Eccleſ.* 18. Deinde nomen hoc indicat, clauum imperij ſeniores tenere oportere. Appellarunt Spartani Magiſtratus ſuos πρεσβυγενεῖς, natu grandiores, & γέροντας, ſenio à ſenes nomen apud Romanos Senatus accepit: γερουσίαν Curiam vocari Romulus voluit. *Plut. an Seni Reſpub. gerenda? & in vita Romuli.*

Legibus præterea conſtituendum eſſe Plato monet, ne quis Magiſtratum quendam gerat, qui pauciores, quam 50. annos habuerit iuuenes non admittit, quod ſoleant eſſe ſimplices & minimè mali & improborum hominum verſutiis facilè
circumueniantur: cum earumdem affectionum exempla in ſe E
minimè habeant. *lib. 5. & 6. de Repub.* Quin & leges ciuiles hoc requirunt, quæ ad Rempubl. adminiſtrandam nolunt ante 25. annum vel ad munera, quæ non patrimonij ſunt, vel honores minores admitti. *Digeſt. lib. 40. Tit. 4.*

Et ætas in legendo ſenatore certa Romæ eſt obſeruata. Nec conſulatus geri potuit ante 43. annum, prætura ante 40. ædilitas & quæſtura ante 27. *Gracchus lib. 1. de Comitiis Romanorum, Sigonius de ant. iure ciuium Rom. lib. 2. cap. 2. Greg. Tholoſanus. lib. 4. de Repub. cap. 5.* Etiam ad indicandum annus ætatis legitimus trigeſimus quintus fuit. *Suetonius in Auguſto.* Apud Chalcidenſes intra quinquageſimum annum Magiſtratum gerere nemo potuit: vti nec Spartæ: *Heraclytus de Polytiis, Plut. in Lycurgo.*

Neque id immerito; ſiquidem eſt in ſenibus mens ac intelligentia. *Ariſt. Polit. 7. cap. 16. Cicero in Catone.* Seneſcentibus vitiis, feruore & audacia ætate ſublata, conſilium indies creſcit: eſt corporis infirmitas, mentis ſobrietas, ſeneſcentibus corporis membris, ſenſibus emollitis, in conſilium pro-
xima tranſeunt. *Liuius lib. 3. Simanca de Repub. lib. 7. cap. 8.* F
Accedit experientia, & rerum multarum vſus: vt tertium quendam oculum ſenes habeant, quo rerum euentus facilè proſpiciunt. *Plato 3. de Repub. Iſocrat. in Epiſt. Epiſt. 6. Euripides in Phœniſſis, Sophocles in Thyeſte.* Et vt medicus ille melior dicitur, qui diutius inter ægrotos verſatus eſt, aut ipſe æger extitit: ita ſenex acutius proſpicere iudicatur, quid expediat, quam iuuenes.

Sed & ordo naturæ hoc requirit, vt iuuenes ſenili ſub diſciplina viuant: vt quæ à minus perfecto ad perfectum progreſſa, iuuentutis obſequium, imperium ſenectutis docet *Ariſt. Polit. 7. cap. 14. Caſus.*

Et poſſunt ita obtrectationes atque odia vitari, quia carent odio ac inuidia ſenes: aut, ſi eſt inuidia, ſimilis fumo eſt, qui cum initio adeuntibus ad Rempub. quaſi incenſus largius offertur, poſtquam hi effulſerunt, euaneſcit. *Plut. an Seni Reſp. gerenda.* Sed & hac de cauſa Senibus Reſpublica capeſſenda, vt iuuenes multos ad adminiſtrandam Rempubl. rectè infor-
ment. *Idem ibid.* G

Cum verò & authoritas plurimum in Magiſtratu poſſit: vel hoc nomine ſenum ratio habenda, vtpote in quorum vultu obſeruanda maturitas apparet: plurimum quoque authoritatis apud populum conciliat. *Ibidem.* Eſt contra adoleſcentiæ ac florentis ætatis propria temeritas. *Cato de Senectute.* Per ætatem iuuenes imprudenter multa faciunt, nec rerum ante exitus vident: ſunt maximè in eo vituperandi, quod illos, quorum ſequi conſilia debebant, aſpernantur. *Comineus lib. 7.* Ad honores euecti intemperanter atque inſolenter ſeſe gerunt: ad aliorum iudicia & opiniones reſpiciunt: peiora facilè reſpiciunt. *Seneca in Thyeſte.* Affectus vehementes habent, eoſdémque regere nequeunt. *Idem in Troad. Ariſtoteles 2. Rhet. cap. 12.* Itaque prouerbio trito, *Haſta iuuenum. Conſilia ſenum*, vſurpatur. *Plutarch. an Senibus gerenda Reſpub.* Et in Senatu conſtituendo lex diuina Seniores ſeptuaginta cogere mandat, quæ cæteris ſapientia, prudentia ac ſcientia præſtent. Sapientia, vt pietatem ab impietate ſecernant: prudentia, vt turpe ab honeſto ſeiungant: ſcientia, vt verum à falſo diſtinguant. *Bodinus lib. 3. de Republ. cap. 7.* Et quales eſſe ſoleant ad
gubernacula adoleſcentes adhibiti, Roboam docet, qui re- H
licto ſeniorum conſilio, ſeipſum maxima regni parte priuauit, *lib. 3. Regum, cap. 12.* Et Alexius, qui Manueli Comneno adhuc puer ſucceſſit in imperio. Ob immaturam vero ætatem, conſiliique inopiam, nullam officij curationem habuit: nam faſtu ac ſuperbia elatus, venationibus & equitationibus incubuit: puerorum, cum quibus colluderet, familiaritate eſt vſus. *Nicetas.*

Quantum vero regnis noceat, ſi regum filij, etiam impuberes in regno ſuccedant, coronentur, tutorum arbitrio ſubiecti; vel Caroli VI. Gallorum Regis exemplum oſtendit: qui cum ſolo nomine Rex eſſet, æmulatione factionum Gallia inteſtinis bellis miſerè agitata: Angli à Burgundione euocati regnum occuparunt, & Rege ſuam in poteſtatem redacto, quas voluerunt fœderis conditiones ſcripſerunt, *Æmilius lib. 10. Polydorus lib. 32.* Et Frothonis III ſub quo Rege impubere Dania miſerrimè improborum præſidum, tyrannide oppreſſa eſt. *Olaus lib. 8.* Neque tamen ita ſenum ratio habenda, vt alij prorſus amandentur: ſed &

Iuuenes ad honores ac Magiſtratus admittendi.

A Non enim omnis ſenectus venerabilis & apta,ſed illa,quæ non canis, ſed meritis albeſcit. Et eſt canicies animæ in canis cogitationibus ac operibus fulgens. *Simanca lib. 7. de Repub. cap. 8. ex D. Ambroſ. Epiſt. 60.* Sunt deinde ſenes decrepiti bis pueri, nonnulli παρήγηρωτες, ratione ac conſilio pueri. *Plato in Axiocho 1. & 7. de legibus.* Ac propterea legum conſtitutio non permittit, vt ſi ſeptuageſimum annum exceſſerint magiſtratum gerant. *Plato lib. 6. de legib.*

In Senectutem præterea, quicquid in natura eſt ruinoſum ac interitui obnoxium, confertim ſeſe effundit: & quidem ita, vt nullis remediis illa imbecillitas auerti queat. Quod ſi quis tardius velut debitam vitam non reddiderit, natura tanquam fœneratrix inſtans ac vrgens ab alio aſpectum, ab alio auditum, ſæpenumero vtrumque tanquam pignus exigit. *Plat. in Axiocho.*

Ideoque imperium oblatum quidam ſuſcipere recuſarunt. Macrianus admittere illud noluit, quod ſenex eſſet, equitare ad exemplum non valeret, lauandum ſibi eſſet frequentius, edendum delicatius: iuuenes quærere iuſſit. *Trebell. Pollio.* Sunt

B adhæc ſenes ſuſpicaces, paruis & anguſtis animis præditi, meticuloſi, querulı, vtilitatem magis quam honeſtatem ſpectant. *Ariſtoteles Rhetor. 2. cap 12.* Vt contra adoleſcentes præditi multis, quæ ad Rempubl. capeſſendam neceſſaria.

Sunt animoſi ac fortes: ſunt laudis ac gloriæ cupidi: in rebus agendis honeſtatem, non vtilitatem, propoſitam habent. *Ariſtot. ibid.* Nec annorum ſpatium, ſed ingenium ac diligentia in cauſa, vt alios prudentia ſuperent. Idcóque nulla in conſiliis ætas repudianda. *Iſocrat. in Archidamo.*

Et leges, cum de iis agunt, qui ætatis impetrant veniam, ob anticipatam ætatis prudentiam gratiam adoleſcentibus faciunt: dant poteſtatem iudicandi ac gerendi Magiſtratus, ſed ita, vt non minores ſint 14. annis. Etſi enim, de Catonis ſententia, ſenilis iuuenta præmaturæ mortis eſſe ſignum videatur; maturè magnum ingenium vitale non iudicetur: tamen ſunt adoleſcentes, in quibus aliquid ſenile prudentia ætatem ſupplet. *Cicero 4. Philip.* Et ab excellenti atque eximia virtute ætatis progreſſus non expectandus. *Idem 5. Philip.* Et iuuenes ad Imperia ac Magiſtratus fuerunt euecti.

C Dauid fratrum ſuorum minimus Rex eſt Iudæorum electus. *1. Samuel, c. 16.* Salomon duodecim natus annos, *3. Reg. cap. 3.* Alexander Magnus cum res maximas geſſiſſet, 33. anno mortem obiit. Romæ Coruinus, Marius iunior, Scipio Africanus, Pompeius, Auguſtus, alij ob ſingularem rei militaris diſciplinam ingeniique candorem ante tempus Conſulatum & alios honores conſecuti ſunt. *Plut. in viris. Appian. lib. 3. bell. ciuil. Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 3. Plin de Viris Illuſt. cap. 29. 49. 98. 77.* Alexander Seuerus puer adhuc à Senatu Cæſar eſt factus. *Lampridius. Volaterranus lib. 23.* Gordianus anno ætatis 11. vel, vt alij, 13. vt Iunius Cordus dicit, 16. *Iulius Capitolinus* Otho III. annos vix 11. natus *Mirabilia mundi* dictus propter ſapientiam ipſam ætatem ſuperantem. *Sigebertus in Chronicis.* Carolus V. cui ætate non magna prædito diadema eſt ſuperimpoſitum, *Sleidanus lib. Comment.* 1. Carolus VIII. Francorum Rex anno 13. regnum init. *Ricius lib. 3. Franciæ Regum.* Raymerus III. annum ætatis quintum agens patri in Hiſpania ſucceſſit. *Ricius lib. 1.* Henricum Proceres Angliæ nouennem Regem crearunt. *Polyd. lib. 16.* Et ſanè ſi in Magiſtratibus ætas certa obſeruanda ſit; fit, vt magna virtutis

D indoles prius extinguatur, quam prodeſſe Reipublic. poſſit *Cic. 5. Philip.*

Concludendum igitur videtur, non à Magiſtratibus & officiis publicis excludendos omnes adoleſcentes, ſed tantum rerum imperitos ac rudes eſſe coniungendos cum ſenibus, vt, quod Plato de vino nimis forti ſcribit, diluendum illud aqua eſſe, & inſanum Deum ſobrio aliquo temperandum: ita coniungendam cautionem ſenilem cum feruente ſtudio adoleſcentum: *Plut. in gerenda Reipub. præceptis.* Cogitandum ſenibus, etiam ſe aliquando adoleſcentes fuiſſe & conſiliis atque actionibus ſuis ad honorum gradus aſcendiſſe, idque accidere etiam aliis poſſe; maximè iis, quibus recta voluntas adeſt. *Demoſthenes epiſt. 5.* Ideóque malè illos facere, qui iuuenum commodis ac honoribus obſtant: non ſecus atque arbores vetulæ ſubnaſcentes arbuſculas vmbra ſua premere & necare ſolent. *Plut. in gerenda Reipub. præceptis.*

(**)

* QVÆSTIO. E

VTRVM PATRIÆ RATIO IN LEGENDO Magiſtratu habenda? Peregrinis hic potius, quam indigenis committendus?

Controuerſa hæc maximè Quæſtio eſt. Sunt enim qui à Magiſtratibus ac officiis publicis prorſus peregrinos excludunt: non niſi indigenas ad hæc eſſe promouendos cenſent: reperiuntur rurſus, qui ea ipſa credere exteris, quam ſuis malunt. Vnde odia, contentiones, factiones, bella inteſtina ſæpenumero & ſubditis & Principibus pernicioſa oriuntur. Atqui ſanè quod

Indigenæ peregrinis anteponendi:

Euincunt rationes quæ ſequuntur. Siquidem Deus ipſe mandat; vt, ſi eligendus Magiſtratus, è numero fratrum eligatur: neque rex conſtituatur, qui alterius gentis ſit. *Deut. 17.* Benè conſtitutæ Reſpub. Romana, Carthaginenſis, Athenienſis, & hoc tempore Veneta, & aliæ Magiſtratus ſuos ciuibus tradunt. *Patricius l. 3 de Repub. tit. 2.* Apud Maſſilienſ. qui laudē æquitatis legum habuerunt, nemo τιμοῦχος creatus fuit, niſi qui liberos haberet, & de ciuium ſanguine tertiam per generationem ortus eſſet. *Strabo lib. 4. Geographiæ.* Syracuſani quoque non niſi priſcis ciuibus & familiis vetuſtis magiſtratus adhibuerunt. *Diodorus l. 11.* Et, ſi non vtile iudicatur, ciues eſſe peregrinos: quod fortiores facti tales indigenas expellunt, Reſpubl. turbant, ſeditiones excitant: quemadmodum Achæi Trœzenios, Thurij Sibaritas, Sami Zancleos, Chalcidenſes Amphipolitas eiecerunt. *Ariſt. Polit. 5. cap. 3.* multo minus illud probandum videtur, vt Magiſtratus peregrini gerant.

Experientia quoque teſtatur, contraria in eodem loco cohabitare non poſſe: peregrinos & aduenas fructum ciuitatis deuorare, non ſecus atque locuſtæ ſegeti nocere ſolent. *Ariſt. ibid. & in hunc Caſus.* Et homines peregrini, peregrinos ſecum ſermones adferunt, vnde noua de rebus iudicia oriuntur, ex quibus fieri non poteſt, quin affectus multi, conſilia talia naſcantur, quæ planè diuerſa ab inſtituta Reipub. ratione: quæ eſt inſtar vocum conſonantia, nec diſcrepantiam admittit. *Plut. in Lycurgo.* Imo ſunt, qui putant principem nouum, ſi ſentiat ſeſe inferiorem ad principatum conſeruandum, non poſſe G melius ſibi conſulere, quam ſi omnia incipiat innouare: nouos conſtituat magiſtratus, ad eos homines eligat nouos. *Machiauellus de Repub. lib. 7. c. 26.* Ac licet princeps externus benè rem gerat; tamen quia moribus & ingenio differt, nec erga populum repræſentare poteſt eam beneuolentiam, ac ſi indigena eſſet: faciles oriuntur diſſenſionum occaſiones. Vnde, vt tueatur princeps, neceſſe habet, vt copias aliunde adducat: militum ſeſe præſidio muniat: qui beneficiis & honoribus poſtea aucti, odium atque inuidiam multitudinis in ſe concitant. *Comminæus lib. 5.* Exempla hoc teſtantur: Wilhelmi Neapoleos & Siciliæ Regis, qui cum Gallos eueheret ad honores atque officia præteritis indigenis; magnam ſibi inuidiam conciliauit, fecit, vt omnes Galli vno tempore interficerent: Hardicanuti, Regis Daniæ & Angliæ, vbi etiam Dani & Angli cuncti interfecti ſunt: Vngarorum, qui à Polonis cæſi omnes fuiſſent: niſi Regiam arcem occupaſſent, poſt certis conditionibus domum rediiſſent. *Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 5.* Alberti Magnopolenſis, qui in Sueonum Regem electus, cum Teutonibus loca & officia publica committeret, nobiliſſimas virgines ac viduas in extraneorum & indigniſſimorum coniugia conſentire cogeret: à ſuis victus ac in carcerem conH iectus fuit. *Ioannes Magnus lib. 11.*

Huc accedit, quod longè ſunt faciliores & proniores ad obtemperandum conciues, quam ſi à peregrinis res agatur. *Patricius de Repub. lib. 3. Tit. 2.* Cúmque caput ſit, noſſe Rempublicam: perſpectos habere ciuium mores: ciuibus vtique rectius ac tutius, quàm peregrinis & exteris Reſpublica committitur: vtpote quibus ſubditorum ingenia non ſunt nota, perſpecta inſtituta, explorati mores *Ariſt. lib. 1. Rhet. cap. 6. Cic. 2. de Oratore.* Multo quoque diligentius ac fidelius Rempublicam indigenæ, quam alienigenæ gerere ſolent. Vnde, alia ſilentio vt inuoluantur, Boëmi ne externis publicam ſalutem crederent, ad indigenas cucurrerunt: Georgium Pogiebrachium, cuius in longa gubernatione iuſtitiam, virtutem, prudentiam & integritatem ſat exploratam habuerant, repulſis competitoribus externis, regem ſuum declararunt, Hungari Matthiam Coruinum. *Bonfinius lib. 9. Decad. 3.*

Peregrini

Peregrini ab honoribus non excludendi.

A Verum non quia comparatione facta, indigenarum ac ciuium eſt ratio habenda in honoribus & magiſtratibus mandandis; idcirco ab his excludendi prorſus peregrini ſunt. Nam & Numa Pompilius, non modo non patricius, ſed ne ciuis quidem Romanus, ex agro Sabino autoribus patribus Romæ regnauit. *Liuius, Plut. in Num. Florus lib. 1. Dionyſius lib. 2. Oroſius lib. 4. Eutropius lib. 1. Plin. de Viris illuſt. cap. 3.* Lucius Tarquinius Priſcus, Græci Demarathi filius, Rex eſt Romæ factus, ciuis adhuc Anci liberis. *Liuius lib. 1. Florus l. 1. Dionyſius l. 3. Eutropius lib. 1. Plin. de Viris illuſt. cap. 6.* Nec etiam exactis Regibus, clauſa peregrinæ Virtuti fuit. *Liuius lib. 4. in Orat. Canulei.* Eſt M. Perpenna, Græcus natione, Conſul Romæ factus: & L. Cornelius Balbus Gaditanus. *Plinius lib. 5. cap. 5. Eutropius lib 4* Etiam familiæ præcipuæ ac Conſulares è peregrinis ortæ Romæ fuerunt, & quidem dum ſolida domi quies, & aduerſus externa Romani floruerunt Ac ſanè omnia quæ vetuſtiſſima nunc creduntur, ante noua fuerunt:
B & quod exemplis nunc tuemur, inter exempla olim erit, *Cornel. Tacit. lib. 11. in Orat. Neron. pro peregrinis* Inter Imperatores pòſt bene imperio præfuerunt: Nerua oppido Narnienſi genitus; Aurelius Victor, Trajanus, qui nec Italus erat, nec Italicus, ſed Hiſpanus, à Nerua Imperator deſignatus, quod cenſeret, Virtutem cuiuſque, non patriam, æſtimari & ponderari oportere. *Dio in Nerua.*

Neque exempla tantùm pro peregrinis faciunt, ſed & rationes ab his ſtant. Siquidem authoritas peregrinorum maior, quam indigenarum eſt: minus in patria ſua homines, quàm apud exteros honorantur: quod multi, qui cognoſcunt infirma eorum, ſemper in memoriam illa reducunt: etiam malitia quadam defectus magis, quàm Virtutes conſiderantur. Errat præterea multum in iudicando populus, cumque alios pares eſſe videt genere, vel alia ratione; omnino pares eos eſſe credit. *D. Thom. in Matthæum.*

Accedunt huc incommoda plurima quæ oriuntur, cum indigenæ peregrinis præferuntur. Si enim multi ſunt qui ambiunt, æqua poteſtate ac gratia præditi: populus in factiones diſtrahitur: oriuntur inter ambientes controuerſiæ & conten-
C tiones graues: mutuis rapinis ac cædibus Reſpub. duellitur. *Bodinus de Repub. l. 6. c. 5.* Naſcuntur etiam inimicitiæ, cum in ciuem ciues vel iuſtiſſimè animaduertunt: vt & iuſtitia ſæpè exulat: dum in propinquitatis communione amicitiam natura ipſa parit. *Simanca de Repub. lib. 8. cap. 3.*

Hinc in Gallia, etiam ex conſtitutione Philippi Pulchri Regis & Caroli V. idem obtinuit, qui alienigenas ciuibus ſuis præfecerunt: ne, ſi ciues ciuibus præeſſent, vel nimia indulgentia illis parcerent, vel veteri quodam odio præter modum in eos ſæuirent. *Guagninus l. 9.* Itaque peregrinitas non prorſus reijcienda: & ſi (quod fieri interdum ſolet) hæc inuidioſè ab indigenis obiiciatur, illud afferendum, quod *Cicero* aduerſariis ſuis reſpondet: non peregrini habendi, quorum iam & nomen & honor Vrbi inueterauit, & hominum famæ & ſermonibus: neque patiuntur ſe ab aliis verborum iactantia inani ſuperari, niſi Virtute vincantur, *pro Sylla.*

An Genus in Magiſtratu obſeruandum?

An in deferendo Magiſtratu quoque generis ortus, familiæ ſit ratio habenda; haud, opinor, incommodè quæri ſolet. Sunt enim qui ad familias tantum nobiles, ac vetuſtas hic reſ-
D piciunt: homines nouos obſcuroque natos loco, etſi Virtute præditos, prætereunt: contrà alij, vt ægrè illis faciant, promouent: Itaque rationes in vtramque partem quæ afferri poſſunt, notandæ conſiderandæque erunt.

Neque vero de Anengiis, Scotiis, Phartheniis, thoróque illegitimo natis eſſe dubitatio poteſt. Etſi enim huius generis homines non pauci in alio imperium obtinuerint: Iephte Galaadites, Iſraëlitarum Iudex, *Iudic. 11.* Themiſtocles Abrotoni meretricis filius, qui hac etiam de cauſa in gymnaſio Cynoſarges tantum extra vrbē exercebatur; in quo Spurij ſoli conueniebant. *Plut. in Themiſtocle, Athen. lib. 13.* Timotheus Seroti filius, qui dux Athenienſium factus, cum aliquando carperetur, quod ex matre huiuſmodi eſſet: illi ſeſe gratiam habere dixit, quia ob illam Cononis filius eſſet. *Athen. lib. 13.* M. Brutus ex Seruilia, Catonis ſorore impudica, quæ palam ſtupri commercium cum Cæſare Dictatore habuit. *Plut. in vita Bruti* Heliogabalus Antonini Caracallæ Imp. & Symiamiræ filius, *Ælius Lamprid. & Capitolinus.* Alexander Imp. filius Mammeæ, *Cuſpinianus.* Theodoricus Oſtrogothorum rex, Valamiri, & Aurilenæ concubinæ filius, *Ioannes Magnus lib. 9.* Carolus Martellus Pepini filius nothus ex Alpaide pellice, B
Æmil. lib. 1. Manfredus Friderici II. ſpurius ex concubina Blanda, *Cuſpinianus.* Adelſtanus Angelorum Rex, Edoardi I. filius, ex Edgina puella ruſtica. *Polyd. lib. 6.* Sint quoque ſæpè ingenioſi, fortes, felices, tamen in eligendis ac conſtituendis Magiſtratibus ad genus & natiuitatem reſpiciendum eſt.

Itaque Indi certos præfectos habuerunt, ſcrutatores natiuitatis & mortis cuiuſque, & Romani præfectos ærarij, qui in æde Saturni ſingulos ciues de natis ſuis audierunt. Vnde & intra tertium diem liberis nomina imponere coacti fuerunt. *Strabo lib. 15.* Plato quoque vult, vt Candidati Magiſtratus alicuius, eo tempore quo Comitia habentur, in ara Dei nomen ſuum, & patris, & gentis, & tribus in tabula ſcriptum deponant: atque ita quaſi in teſtimonium Deo vocato profiteantur ſe legitimè natos eſſe: *lib. 6. de legib* Et Ariſtoteles in Politicis ſuis non vult, vt ſpurius in regno ſuccedat, *lib. Pol. 5. cap. 11.* Neque rationes hic deſunt. Cum enim admittuntur ta- F
les, quaſi faces accenduntur libidinum, dantur præmia adulteriis. *Ariſt. Polit. 4. c. 6. & in hunc Caſus.* Magiſtratus infamia & macula inſigni notatur, cum tales ad ſubſellia, conſilia ac honores admittuntur. *Idem ibid.* Nec poſſunt non timidè demiſſéque tales rem gerere, quia animi ſpiritum deprimit genus ſubditicium & adulterinum, & cum quis meminit ſcelerum parentum ſuorum. *Plut. de Educat. liberor. Euripdes in Hyppolit.* Ac tametſi eiuſmodi homines generis infamiam auro nonnunquam redimant, tamen ſimiles ſunt, qui ligneum naſum tingunt. Nam neque hic color vitium expungit, neque illic aurum indolem mutat. *Treuirus Apoph. 15.* Verum extra controuerſiam hoc eſſe videtur. Illud dubitationem habet, vtrum generis ac familiæ ratio in honoribus & officiis mandandis habenda? Et quidem quod

Reſpiciendum in Magiſtratibus committendis ad genus ac familiam.

Probant quæ ſequuntur: quia I boni ex bonis ordine ac diſpoſitione naturæ procreantur, ſimile ſibi ſimile gignit. *Ariſtot. lib. 1. c. 7.* Nec tantum eſt præclarus ac magnificus theſaurus liberorum, parentum Virtus, nobilitas & gloria, ſi G
ea homines non abutantur, ſed ineſt quoque in illa vis admirabilis & occulta propagandæ Virtutis ac in ſtirpem deriuandæ. *Plato in Menexeno, Plut. de liber. Educat.*

Deinde ad Virtutis indolem plurimum valet, eſſe aliquem bono nobilique loco natum: quod qui generoſa ſtirpe orti non ſunt, ſimulate Virtutem, eamque conſtantem habere non poſſunt. Qui autem antiquo à ſemine bonorum genus ducunt, perpetuò virtute pollent. *Dio lib. 44. in Orat. Antonij de laud. Caſ.* Rarò quoque turpiter agunt, qui tali loco nati: quoniam maiorum ſuorum laudem ſecum periclitari cernunt: quemadmodum paruam contra iacturam illi faciunt, cum delinquunt, qui obſcuris parentibus nati ſunt, ipſi quoque ignobiles. *Patricius de Repub. lib. 1. Tit. 4.* Nihil eſſe turpius arbitrantur ei, qui aliquid ſe eſſe opinatur, & laudem affectat, quam parentum & maiorum gloriam dilapidare & occaſionem laudis quærere non ex ſeipſo, ſed maiorum gloria. *Plato in Menexeno.*

Huc accedit, quod etiam leuia delicta obſeruari in nobilibus animaduertunt: quemadmodum grauius feruntur, ſunt
maiori dedecore verrucæ in facie, quam næui aliis in mem- H
bris, quæ teguntur. *Plutarch. de Repub. gerenda.* Sunt præterea nobili loco laudis atque gloriæ cupidi: à natura autem homines ita animati, vt bona illa, quæ ante habent, augere, non imminuere vel amittere cupiant. *Ariſt. lib. 2. Rhet. cap. 16 de Nobilium ingeniis ac moribus.*

Sed & illud conſiderandum eſt, facilius cum illuſtribus ac nobilibus, quam nouis & obſcuris agi: quia hi non iraſcuntur parua ob delicta, obſcuri ac noui ſuccenſent & puniunt grauiter: quia dum ignoſcunt aliis, ſuam imbecillitatem argui putant, dum puniunt grauiter, potentiam ſuam demum intelligi & confirmari opinantur. *Xiphilinus in Tiberio.* Et aſperius nihil eſt humili cum ſurgit in altum. Exemplo ſit Maximinus è paſtore Imperator factus, qui crudelitatem ſummam exercuit cum in alios, tum vero nobiles, quo ſuam ignobilitatem tegeret. *Herodianus, Iulianus Capitolinus.*

Neque illud contemnendum, quod ſplendor ac maieſtas

ſingularis Reipublicæ accedit, cum ad gubernacula nobiles A ſedent, in quibus ſingularis virtus ac generis ſplendor lucet. *Ariſtot. Politicorum lib. 3. cap.* 8. Et vt facilis ſit gubernatio publica, tria requiruntur: ſapientia, ne erretur: potentia, vt quæ decernuntur, in actum producantur: & familia, vt contemptus tollatur, adſit authoritas. *Simanca lib 3. de Repub. cap. 3. ex D. Thoma.*

Itaque apud Spartanos, Athenienſes, & Corinthios iſtud more receptum fuit: vt penes certas familias, & quidem nobiles regiæ dignitates, officia publica alia eſſent. *Herodot. lib.* 5 *Pauſan. lib.* 1. *de Spart. regibus, Strabo l.* 8. *Dionyſius l.* 2. *Plut. in Theſeo.* Ac leges Romuli inter alia hoc habent: ſacra & Magiſtratus partes ſoli peragunto: plebij agros colunto. *lege* 2. 3. 4. Et Germani reges ac Magiſtratus ſuos elegerunt ex generis nobilitate: vt belli duces ex Virtute. *Corn. Tac. de morib. Germ* Non ſpectarunt corporis robur, vt Medi: non pedum perniciem, vt Lydi: non pulchritudinem, vt Indi: non diuitias, vt Æthiopes: non molem & obeſitatem corporis, vt Gordij. *Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 25. Et, vt rectè hæc ſeſe habeant. Ita

B *Non excludendi prorſus ab honoribus ac Magiſtratu noui, aut obſcuro loco nati.*

Saül, patris ſui aſinas amiſſas quærens, Rex vngitur, paſcens oues Dauid. 1. *Regum cap.* 10. & 16. Amaſis, qui cum apud Ægyptios pauper, & obſcurus ad Regium culmen peruenisſet, eoque nomine contemneretur à ſuis; ex aureo vaſe, quod turpes ad vſus ſeruierat, Iouis ſimulachrum confecit, confectúmque collocauit in vrbis eminentiſſimo loco. Quod cùm religioſiſſimè coleretur, ſimulachrum ex eo conflatum eſſe dixit, in quo prius pedes Ægyptij lauabant: nunc autem religioſiſſimè coli. Idem ſibi contingere, qui prius plebeius, nunc eorum rex eſſet. *Herodotus lib.* 2. Darius Hyſtaſpis filius, Cyri pharetrophorus, rex pòſt Perſarum factus. *Herodotus lib.* 3. Andolobinus qui hortulum colens, ab Alexandro verò Magno Sidoniis imperare iuſſus: Hæ, inquit, manus ſatis ad victum fuerunt: nihil defuit. *Sabellicus lib.* 4. Themiſtocles, cuius obſcurius genus fuit, quàm quod ad gloriam conferre aliquid poſſet. *Plut. in eius vita.* Iphicrates, patre ſutore natus, C qui, cùm generis illi ab Harmodio obſcuritas obiiceretur: Meum, reſpondit, à me ipſo genus initium ſumit: tuum autem in te deſinit. *Idem.* Tullius Hoſtilius, qui IV. Romanorum eſt rex paſtor creatus; quod operam præclaram aduerſus Sabinos nauaſſet. *Liuius lib.* 1. *Dionyſ. lib.* 3. *Florus lib.* 1. *Plinius de Viris Illuſt. c.* 4. L. Tarquinius Priſcus Græci Demarathi, mercatoris filius, qui Romæ rex eſt V. factus. *Liuius lib.* 1. *Dion. l.* 3. *Florus l.* 1. *Plin. de Viris Illuſt. c.* 6. Seruius Tullius, qui Corniculani & Ocriſiæ ancillæ filius rectè ac laudabiliter Romæ imperium gubernauit. *Liuius l.* 1. *Dion. l.* 4. *Florus l.* 1. *Val. Max lib.* 1. *Plin de Viris Illuſt. cap.* 7. Terentius Varrolanij filius, Conſul Romæ eſt factus. *Valer. Max. Ibid.* Et M. Æmylius Scaurus, cuius pater, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. *Plin. de Viris Illuſt. cap.* 71. M. Portius Cato, qui Thuſculi, ignobili loco ignobilis ortus, optimus & Senator & Imperator & Orator eſt habitus. *Plut. in eius vita. Liuius l.* 3. & 4. *Plin. de Viris Illuſt. c.* 47. *Val. Max. lib.* 3. C. Marius, qui loco humili obſcuroque natus ſepties Romæ Conſul eſt factus: Iugurtham captum ante currum egit: Cymbros D in Gallia, in Italia Teutonas vicit. *Plutarch. in vita Marij Florus lib.* 3. *Plin. de Viris Illuſt. cap.* 67. *Valer. Max. lib.* 2. Pro ſe ac nouitate & obſcuritate familiæ fortiter pugnat apud Salluſtiũ in bello Iugurthino. M. Tullius itidem homo nouus, in Conſulatu multis aliis prælatus; patriæ pater dictus. *Plut. in eius vita, Ipſe* 2. *Agraria & pro P. Sylla.* Sed & Imperatores poſt non pauci ſunt facti Romani, obſcuro nati loco. Et Auguſti proauus reſtio, auus argentarius fuit. *Suetonius.* P. Ætij Pertinacis pater mercator. *Iulius Capitolin.* L. Septimius Seuerus ignobilis. *Xiphilinus, Ælius Spartianus.* Opimius Macrinus ſeruus. *Dion. in Macrino.* Max. Puppienus, qui patrem fabrum ferrarium habuit, *Cuſpinianus.* Probus, qui nobiliore matre, quàm patre, patrimonio moderato, affinitate non magna, tam priuatus, quam Imperator nobiliſſimis virtutibus claruit. *Flauius Vopiſcus.* Aurelianus obſcuriore familia ortus. *Idem*, qui illud notatu dignum addit: non magnorum principum virtutibus ſummam ſciendi eſſe: vbi quiſque genitus ſit, ſed qualis in Republica fuerit. Diocletianus ſcribæ filius. *Pomponius Lætus, Aurelius Victor.* Galerius Maximianus parentibus agrariis prognatus, qui paſtor primum armentorum extitit. *Cuſpinianus.* Iuſtinus Thrax, qui teneris ab annis ſuum ac boum cuſtos, pòſt lignarij cuiuſdam miniſter, Imperator eſt factus. *Zonaras.* B Pipinus Eremita ex Præfecto Prætorij Rex Francorum creatus ob ignauiam Childerici Francorum Regis. *Ritius lib.* 1. *de Reg. Franc.* Bamba ab aratro ad principatum euectus & electus in Regem Hiſpaniarum. *Idem lib* 2 *reg. Hiſp.* Præmiſlaus ruſticus Bohemorum Rex factus. *Cromerus lib.* 2. Piaſtus agricultura & maleficio vitam ſuſtentans Polonorum ſceptrum obtinuit. *Idem ibid.* Agathocles Syracuſanorum Rex, cuius pater figulinam exercuit. Vnde in conuiuiis inter vaſa aurea fictilia quoque adhibere ſolitus eſt, vt eodem tempore & paternæ obſcuritatis & magnitudinis, in quam ipſe euaſerat, ſpecies repræſentaretur. *Iuſtin. lib.* 12. *Valer Max. lib.* 13. *cap.* 13. Villegiſius, patre fabro plauſtrorum natus, ab Othone II Imperatore ad Moguntinenſem Archiepiſcopatum & Electoratum euectus, omnibus in locis plauſtri rotam depingi curauit cum hac inſcriptione, Villegiſi quis ſis, quis fueris memento. Mos inde obtinuit, vt rota hæc Archiepiſcopo Moguntino pro inſigni data, & ab Henrico II. confirmata fuerit. *Bruſchius.*

Deus enim, qui in altis habitat, humilia reſpicit: ſuſcitans è terra inopem & de ſtercore pauperem erigens, *Pſalm.* 112. E euehit ad honores ac dignitates Ioſeph è carcere, *Geneſeos*, 41. Gedeonem frumenta purgantem. *Iud.* 6. Danielem captiuum. *Danielis* 8. Mardocheum. *Eſther* 10.

Eſt deinde in Magiſtratu legendo Virtutis maximè ratio habenda. *Plato in Menexeno.* Et, vt venator canem quærit, non id, quod à cane natum ſit: & rei equeſtri deditus, non quod equo prognatum ſit, ſed equum ſpectat: ita longè à ſcopo aberrant, qui quærunt, non quis ſit aliquis, ſed ex quibus ortus ſit, *Plut. in vita Sylla. Vopiſcus in Aureliano.* Neque tam homines, quam hominum actiones bene conſtituta Republ. conſideranda ei plurimum tribuendum cuius in animo Virtus ineſt. *Ariſt. Polit.* 3. *cap.* 18. *Vell. Paterculus lib.* 2.

Oritur præterea, quo nihil vtilius, amor ac beneuolentia ciuium in Magiſtratus, cum etiam tenuioris conditionis homines promouentur, excitatur Virtutis ſtudium & diligentia in rebus peragendis. *Idem ibid.* Qui enim magnis nati in familiis ſunt: commendatione maiorum ſuorum virtutem promptam habebant. *Cicero pro Plancio.* Omnia illis beneficia dormientibus deferuntur. *Idem lib.* 5. *in Verrem.* Si fortè deliquerint; maiorum fortia facta, vetus nobilitas, cognatorum & G affinium opes, multæ clientelæ præſidio adſunt: *Salluſtius in oratione Marij ad Quirites.* Nouis contrà hominibus alia ratione viuendum eſt: quia alia infirma ſunt; ſpes omnis in ipſis, quam neceſſe eſt Virtute ac innocentia tutari. *Idem ibid.* Et in aliis errato nulla venia; rectè facto exigua laus, & ab inuitis expreſſa proponitur: non dubitanti fidele conſilium, non laboranti certum ſubſidium oſtenditur, *Cic.* 2. *Agraria.*

Accedit huc, quod qui præter genus nihil habent, non Virtute proditi, tincti doctrina ſunt, ad gubernacula adhibiti non plus proſunt, quam obſoniorum fumus inanis ad corpus nutriendum prodeſt, qui tantum nares prouocat. *Threnirus apoph.* 126. Imo ſæpè imaginum maiorum beneficiis præfecti bello, ignari omnium tales trepidant, & aliquem ex populo quærunt ſui officij monitorem. Atque ita fit, vt, qui imperare iubetur, imperatorem alium quærat. *Salluſt. in Orat. Marij.*

Vt nihil de eo nunc dicatur, quod multi ſunt degeneres, & naturæ quaſi monſtra, liberorum tantum numerum complent. *Seneca ad Martium, Epiſt.* 12. & generoſiſſimarum ima- H ginum fœtus aliquod dedecus deuoluunt: lucem à maioribus acceptam in tenebras conuertunt. *Valer. Max. lib.* 3. Vnde prouerbium, Heroũ filij noxæ. *Eraſmus in prouerbiis, Chiliad.* 1. *Centuria* 6. *prouerb.* 32. Diſſerit hac de re Ælius Spartanus, & neminem propè magnorum Virorum optimum & vtilem filium reliquiſſe oſtendit. Aut ſine liberis Viri, inquit, interierunt, aut tales habuerunt plerique: vt melius fuerit, de rebus humanis ſine poſteritate diſcedere. Et, vt ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum relinquit, nihil Numa Pompilius, quod vtile eſſe poſſet Reipublicæ. Quid Camillus? num ſui ſimiles habuit? Quid Scipio? Quid Catones, quam magni fuerunt? Quid de Cæſare? Quid de Tullio loquar, cui ſoli melius fuerat liberos non habere. Quid de Auguſto, qui nec adoptiuum bonum filium habuit, cum illi eligendi fuiſſet poteſtas ex omnibus Falſus eſt etiam ipſe Traianus in ſuo municipe ac nepote deligendo: Quid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum

hæredem

hæredem non reliquiſſet? Quid Seuero Septimo, ſi Baſſianum non genuiſſet, qui fratrem Getam in matris ſinu occidit: qui nouercam, quinimo matrem, vxorem duxit: qui Papinianum, Iuris aſylum & doctrinæ legalis theſaurum, quod parricidium excuſare nollet, interemit? *In Seuero.* Sed extiterunt degeneres multi alij. Rexit ſumma cum laude Iſraëliticum populum Moyſes: at in Eleazaro & Gerſa filiis nihil laude dignum fuit, ideoque in Hebræorum hiſtoria de iis non niſi perexigua, vt de abiectis mos eſt, mentio facta. *Fulgoſus lib. 8. c. 3.* Magnus Athenienſi in Republica ac potens Pericles fuit at ſtupidi filij Paralas & Xantippus. *Plato in Alcibiade priore* Quantum Germanicus animi vigore, prudentia, morum honeſtate præſtitit: tantum Caligula filius eius ignauia, libidinibus, ſtultitia ab eo degenerauit. *Suetonius.* Valerius Imperator omnibus virtutibus præditus, Galienum filium reliquit, qui propter inſignem ignauiam ac mollitiem triginta tyrannis imperij inuadendi occaſionem dedit. *Trebellius Pollio.* Caroli Magni magna in liberis inſtituendis cura fuit: ſed euentus diſpar extitit: filij patri diſſimiles, excepto Ludouico Pio *Auentinus l. 4. Æmil. l. 2* Henricus II. Imp. laudatiſſimus: at filium Henricum III. reliquit, à paternis virtutibus prorſus degenerem. *Egnatius l. 3.* Et oſtendit Ariſtoteles fortium & animoſorum filios, cum deficiunt & παρεκβαίνουσι faciunt, temulentos, prodigos, crudeles, furioſos euadere; vt Alcibiadis & Dionyſij, grauium vero ac doctorum, ignauos, ſimplices, bardos, aſininis ingeniis præditos: vt Socratis & Hippocratis; *lib. 2. Rhet cap. 13. de Nobilium moribus & ingeniis.* Fiunt autem παρεκβάσεις digreſſiones tales, vel fato, vt Demoſtheni placet: vel educatione indulgenti apud magnos, qui φιλοστοργίᾳ ardentiori vtuntur: vel inſtitutione negligenti apud publicis negotiis occupatos, vt Plutarchus in libello περὶ παίδων ἀγωγῆς cenſet: vel naturali rerum omnium inconſtantia ac mutatione in deterius, vt *Ariſtoteles in loco ante notato* docet, allata ſimilitudine ab agris ſumpta: quod, vt in agris interdum magna frugum φορά, vbertas ac copia, interdum ἀφορία, penuria & egeſtas eſt: ita in familiis nonnunquam, magnorum Virorum quaſi copia & vbertas: interdum vero penuria exoritur: Viris claris ac bonis improbi ac nullius precij homines ſuccedunt.

Itaque cum maiorum ac parentum ſuorum ſolis quis rebus geſtis meritiſque fretus, honores ac officia petit; reſpondendum, quod Antigonus II. adoleſcenti cuidam reſpondit, qui patris fortis ipſe non fortis ſtipendium petiit: οὐ πατραγαθίας, ἀλλ᾽ ἀνδραγαθίας ἕνεκα, non patrias, ſed proprias cuiuſque viri virtutes, mercedem ac munera dare ſoleo. *Plutarchus in apoph.* cùm veteris proſapiæ multarumque imaginum homines in obſcuris Virtutem deſpiciunt; dicendum, quod apud Salluſtium Marius dicit: tales, ſemetipſos ac maiores ſuos deſpicere, quibus non minus ab ipſis ex virtute aliquando nobilitas cœpit. *In bello Iugurthino.* Et, quod Cicero *pro L. Murœna* habet, eiuſdem animi ac ingenij eſt, poſteris ſuis amplitudinem nominis quam non acceptis, tradere: & memoriam prope intermortuam generis ſui virtute renouare. Et *pro Plancio,* vbi gradus exponuntur, quibus ad honorum conſcendendum culmen eſt: Cum equidem ſemper, inquit, laboraui primo, vt honore dignus eſſem, ſecundo, vt exiſtimarer: tertium mihi fuit illud, quod pleriſque plurimum eſt, ipſe honos.

☞ *Videatur Locus de Nobilitate. Tit. Qui contempſerint Nobilitatem, &c.*

QVÆSTIO

VTRVM IN HONORIBVS AC Magiſtratibus mandandis opes & facultates ſpectandæ?

Quæri, nec incommodè quoque ſolet, vtrum in mandandis honoribus ac officiis publicis etiam facultates ac diuitiæ ſint conſiderandæ? opulenti egenis anteponendi? Et quidem

Satius eſſe videtur diuitibus quam Pauperibus Magiſtratus committi.

Quia res ac pecunia obſidis & pignoris eſt loco apud Rempublicam & amoris in patriam; fides in hac ipſa & fundamétum olim erat. *Gellius l. 16. c. 10.* Et qui bene rebus ſuis conſulunt, etiam publicis proſpecturos veriſimile eſt: vt cótra qui ſibi malus eſt, aliis bonus neutiquam erit, nec diligentiam ac prudentiam in Republica adhibebit, qui domui ſui præeſſe neſcit. *Iſocrates ad Demon. & de Pace. Æſchines in Timarchum & Cteſiphontem.* Neque enim tales ingenium & animum, ſed locum tantum mutant *Æſchines contra Cteſiphontem.* Nec, niſi multitudine ac magnitudine, rerum priuatarum cura à Reipub. gubernatione differt: aut quæquam aliud eſt regnum vel ciuitas, quam magna familia; & viciſſim domus, quam parua quædam Reſpub. *Xenophon lib. 3. de dictis ac factis Socratis.*

Sunt prætereà diuites rerum experientia inſtructi melius quam pauperes, qui non domi, vt pauperes, deliteſcunt ſed in luce viuunt. *Ariſtoteles libr. Politicorum 2. c. 7.* Domeſticis negotiis minus, vt pauperes, impediti diligentiam maiorem in rebus publicis tractãdis adhibent. *Iſocrates in Nicocle.* Cumque in Magiſtratu non tantum amor ſubditorum, ſed etiam potentia requiratur, hanc ad rem diuitiæ plurimum commodant. *Ariſt. Polit. 5. c. 9.* Faciunt, vt magnificentius ſeſe homines gerant: minus circumagantur pretiis & affectibus. *Liuius l. 1. Ariſt. Polit. 2. cap. 7. Caſus. Æmylius libr. 1.* Vt contra onus graue, morbus Reſpub. magnus, paupertas. *Plut. in Lycurgo*: res pernicioſa in imperante tenuitas: animal periculoſiſſimum, rex pauper. *Simanca lib. 3. de Repub. cap. 15 ex Caſſiodori lib. 11 variarum.* Eò egeſtas impellit, vt munera capiantur, quæ ſapientum oculos excæcant; verba iuſtorum ſubuertunt, *Deut. 16.* Ideoque mortis illud pœna dignum vitium iudicatur. *Plato lib. 12. de legib.* Damnatur etiam à legibus ciuilibus, quæ requirunt, vt qui præſides ſunt gentium, ciuiles adminiſtrationes habent prouinciarum, puris vtantur manibus, & ab omni acceptatione pro illis abſtineant, ſolis iis contenti, quæ à fiſco dantur. *Nouell. Conſtant. 8.* Contemptum adhæc parit, qui Magiſtratui pernicioſus eſt. Vnde Phormio Athenienſis vir bene moratus, ſed male nummatus, claſſi præfectus, imperium recuſauit, quod diceret: pauperem ſe & obæratum, nec authoritatis ſatis apud milites, nec mentis ad cogitandum habiturum. *Pauſanias in Atticis.* In cauſa inſuper eſt: vt timide cuncta agantur. Neque enim audent pertuſa dicere læua homines. *Iuuenalis Satyr 7.* verum ligatam linguam habent. *Plut. de audiendis Poetis.* Vitiorum ac flagitiorum faces accendit: libidini rerum nefandarum ſtimulos admouet. *Plato lib 4. de Repub.* Iubet quiduis & facere & pati, virtutiſque viam deſerit arduam. *Horat. lib. 3. Carminum. Ode 24.*

Et habuit Dauid rex Iudæorum argenti mille millia talentûm, id eſt decies centena millia, & auri centum millia, quæ mille millia talenta argenti valent. Etiam Salomonis immenſæ opes fuerunt: fecit idem, vt eſſet tanta auri argentique copia in Hieruſalem, quantum & lapidum, *lib. 3. Regum c. 10.* Aurelianus Imp. factus, cum Magnates interrogaret, quo pacto imperandum eſſet, reſponſum tulit. Auro ac Ferro munitum eum eſſe oportere; illo apud amicos; hoc apud hoſtes. *Zonaras in Aureliano.* Carthaginenſes non optimos ſolum, ſed & ditiſſimos cenſuerunt, magiſtratibus admouendos: quod arbitrarentur fieri non poſſe, eum qui egeſtate premeretur, rectè ſinceréque magiſtratum gerere, ac quietem optare. *Cælius lib. 10. cap. 14.*

Etiam cenſus apud Romanos in Senatore ac Magiſtratu laudatus fuit, ne ſplendor ordinis ampliſſimi rei familiaris anguſtiis obſcuraretur. *Sigonius de ant. iure ciu. Rom. lib. 2. cap. 1.* Et ante Auguſtum cenſus ſenatoribus fuit ſeſtertiûm octingenta millia, qui auctus poſt fuit. Quinetiam ſi poſteaquam lectus eſſet Senator, cenſum labefactaſſet, ordinem amittebat. *Idem Alexander l. 4. c. 11.* Et laudabatur Tiberius, qui præterquam quod cenſum Senatorium iuuit, & honeſtam paupertatem ſubleuauit innocentium *Cornel. Tacit. lib. 2.* Vt & Nero, qui Senatoribus tenui familiari in re conſtitutis annua ſalaria conſtituit. *Alexander, lib. 4 cap. 11. Sueton. in vita Neronis.* In Athenienſi quoque Republica Solon ex cenſu Magiſtratus quingentorum modiorum & iugerum conſtituit. *Plutarch. in Ariſtide, ac Solone.* Thebanorum quoque lex fuit, vt mercenarij annos decem à foro abſtinerent, ſuiſque acquiſitis bonis honeſte viuerent, antequam ad Magiſtratum admitterentur. *Ariſtoteles, l. 3. Polyt. c. 3. Val. Max l. 4. c. 4.* Cæteris ergo paribus in Magiſtratibus conſtituendis diuitiarum ratio habenda: Interim

Pauperes non excludendi prorſus ab honoribus & Magiſtratibus.

Thebanorum enim Imperator clariſſimus Epaminondas, tam pauper fuit, vt vnicam tantum veſtem haberet: quæ cum reſarcienda eſſet, domi eſt manere coactus. *Plutarchus in Epaminonda.*

Epaminonda. Ariſtides Athenienſis adeo pauper periit, vt domeſtico ſumptu funerari non potuerit: huius paternæ, virtutis cauſa, publico ære ſuæ matrimonio locatæ. *Plutarchus in Ariſtide.* Lamachus Alcibiadis ac Niciæ Collega, Vir fortis, ita inops ac tenuis extitit; vt, quoties dux electus ab Athenienſibus eſſet, neceſſe haberet exiguum peculiolæ in veſtem ac crepidas expenſas ferre. *Plut. in Nicia* Et apud Romanos,

Pauper erat Curius, reges cum vinceret armis:
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum ſperneret aurum:
Sordida Serranus flexit dictator aratra.

Cn. Scipio poſt res proſpere feliciterque in Hiſpania geſtas, ſumma in paupertate deceſſit: ita vt filias publice Senatus ob inopiam dotaret *Frontinus lib.4.* L. Æmilius Paulus ad tantam paupertatem peruenit, vt, eo mortuo, dos vxori, niſi diuenditis bonis, exſolui non potuerit. *Plutarch. in Æmilio. Plin. de Viris Illuſt. c.56. Val. Max. l.4. c.3.* Ladiſlaus II. Vngariæ rex, in eas anguſtias rei familiaris venit, vt interdum, menſæ, quod apponeret non haberet. *Sambuc. in Appendice Bonfinij.*

Ac ſane paupertas per ſe turpis non eſt, niſi ſit indicium ſocordiæ, intemperantiæ, prodigalitatis: viro temperanti, laborioſo, iuſto, forti & qui omnibus virtutibus præditus in publico verſatur, paupertas magni animi teſtimonium præbet: cum non poſſit magnas res gerere, qui paruas curat. *Plut. in Ariſtide.* Eſt mater induſtriæ: experiri multa homines docet: imo omnes artes perdocet. *Plut. in Sticho.*

Neque quicquam abſurdius ac pernicioſius eſt, quam dignitatem quæſtu, ordinem pretiis metiri, cum ſæpe aut furtis & rapinis, aut caſu quodam fortunæ dentur & eripiantur. *Bodinus, lib.3. de Republ. c.8.* Neque ars ſordida, ſed mens; non facultas, ſed virtus; non adiumenta fortunæ, ſed ornamenta animi in electione ſpectanda. *Ariſtoteles Politic.3. cap.5. Caſus ibid.* Et ſæpe etiam olitor ſecundum prouerbium, valde eſt opportuna locutus, ſumma ingenia in occulto latent. *Plaut. in c. Eraſm. in Prouerbiis, Chiliad.1. Centuria.6. prouerbio 1.* Quemadmodum rurſus ſæpe reges, ciuitates, nationes per opulentiam magna imperia amiſerunt, quæ per virtutem inopes ceperant. *Saluſtius in Fragmentis.*

Neque id mirum videri debet. Siquidem vbi bonus deteriorem diuitiis magis charum magiſque acceptum videt: primo æſtuat multaque in pectore voluit: Sed vbi gloria honorē magis, indies Virtutem opulentia vincit: animus ad voluptatem à vero deficit. Quippe gloria induſtria alitur: vbi eam dempſeris, ipſa per ſe virtus amara & aſpera eſt. *Idem ibid.* Negligentiam præterea opes ac diuitiæ pariunt, pereundi perdendique omnia deſiderium per luxum & libidinem inuehunt *Liuius lib.1.* His qui abundant, inſolentes redduntur: imo ex inſolentibus inſani fiunt: tyranni euadunt, qui populum, vt leones, prædam faciunt: eius frangunt vires. *Ariſt. Polit. cap.7. Caſus ibid.*

Itaque Plato operam eſſe dandam monet, vt qui vtiliter ac decenter Magiſtratu fungi debent, ſint diuites bonis animi, iuſtitiæ, ſapientiæ, pietatis auro abundent, *l.7. de Repub.* Et quæritur Plinius, quod cenſus Magiſtratus ac quietes faciat: cum ſit ſanctius & vtilius inquirere, non quale matrimonium habeat magiſtratus, ſed cuius exiſtimationis ſit, & quomodo anteactam vitam tranſegerit. *l.14.*

* QVÆSTIO

VTRVM ERVDITIO AC DOCTRINA in Magiſtratibus & officiis publicis conſideranda?

Quemadmodum vero allata hactenus moneri ſæpe ſolent, cur magiſtratus eligendi, concedendæ dignitates, demandanda officia ſunt: ita & illud non raro in quæſtionem venit, Verum eruditionis ac doctrinæ ſit ratio habenda? Et quidem, quod

Eruditio & doctrina minime in Magiſtratu ac officiis publicis ſpectanda:

Probant, quæ ſequuntur: quod doctos alere conſiliarios Principes ad Magiſtratus poſſunt: imperitia deinde cum modeſtia coniuncta vtilior eſſe videtur peritia ac doctrina, quæ adiunctam immodeſtiam habet Qui imperiti ſunt; imbecillitate ſua agnita, legibus ſimpliciter obtemperant, iudicant ex æquo ac bono: periti & docti legibus ſæpe ſapientiores videri volunt in conſultationibus prævalere cupiunt. *Thucyd. lib.3. in Cleonis Oratione.* Et Symboli loco Imp. Licinius illud vſurpare eſt ſolitus: Peſtes Reipub literæ. *Eutropius.* Et Gothi negarunt literas diſcendas ei eſſe, qui inter enſes ac haſtas verſari aliquando debeat. *Macrob. lib.1. de bello Gothico.* Et Ludouicus XI. Carolum VIII. Gallorum regem filium latine ſcire quicquam vetuit, præter illud vnum. Qui neſcit ſimulare, neſcit regnare. *Æmilius libro. 10.* Accedit huc quod docti ac literati multi, male Imperiis ac Rebuſpub. præfuerunt; egerunt tyrannice, ac literis dediti nimis, eadem neglexerunt. Teſtes ſunt: Ariſton, qui Epicureæ diſciplinæ præceptis imbutus egregie; ſubita vi patriam adortus, apertam tyrannidem exercuit. Critias, & qui cum eo ſunt Athenis philoſophati, tyranni extiterunt: Pythagoras multo crudelius, quam qui literarum ignari fuerunt, in alienam libertatem eſt graſſatus. *Sabellicus lib.3. Enead. 6.* Fuit quoque Tiberius Imperator doctus: ſed ingenio moribuſque peculiaribus rariſque: iniuſtitia, auaritia, audacia ignauia, vitiis aliis pollutus: *quæ Dio Nicæus l.58. & 59. recenſet: & Tacitus lib. Ann. 2.3.4.5. & 6. & Suet. in Tiberio.* Claudius Imp. qui diſciplinis liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit, ac ſæpe experimenta cuiuſque etiam publicauit. Verum nullam inde ſpem de ſe præbere commodiorem potuit, omnis generis maleficiis ac ſcelesibus deditus. *Suet. in Claudio, Tacitus, lib. Annall. 12.* Nero qui à Seneca Philoſopho inſtitutus, peſſime vixit. *Dio Nicæus Tacitus, lib.11. Suet. in Nerone.* Gallienus qui oratione, poëmate, atque omnibus artibus claruit: tam inter Poëtas, quam Rhetores ſui temporis emicuit: at prodigioſus Imperator, genio ſuo indulſit: maximum Romano Imperio damnum dedit: cladium plurimarum author cauſaque extitit. *Trebellius Pollio.* Michaël Parapinaceus Imperator, Poëta, Orator, Hiſtoricus minime contemnendus, ſed Reipub. prorſus inutilis. *Cuſpinianus.* Theodotus Gothorum rex doctiſſimus, ſed ad Rempubl. gerendam ignauiſſimus. *Ioannes Magnus lib.10.* Verum hæc literas earundemque cultum non euertunt: quodque

Eruditio ac doctrina in Magiſtratu & officiis publicis probanda,

Inde colligitur, quod I. apud Perſas rex fieri nemo potuit niſi qui Magorum imbutus diſciplina eſſet. Romani, cum Imperator aliquando quæreretur: quis, acclamarunt, melius quam literatus imperat? *Vopiſcus in Tacito.* Et Numa II. Romanorum rex philoſophatus egregie eſt. *Plut. in Numa.* Annum XII. in menſes diſtribuit: leges quoque tulit pulcherrimas & vtiliſſimas. *Plin. de Vir. Illuſt. cap.3.* C. Iulius Cæſar, quam fuerit doctus, cum alia probant, tum rerum geſtarum in Gallico & ciuili bello libri ſcripti ac editi. *Sueton. in Caſare.* Cæſar Auguſtus, qui ſtudia liberalia laborioſiſſime exercuit: etiam Mutinenſi in expeditione & legit, & ſcripſit, & declamauit quotidie. *Dio, lib.56. Suet. in Auguſto.* Germanicus, qui Græcas Comedias & Epigrammata ſcripſit: cauſas orauit etiam triumphales. *Suet.* Titus, cognomine paterno, amor ac delitiæ generis humani, qui Latinæ Græcæque linguæ, vel in orando, vel in fingendis poëmatibus promptus & facilis ad extemporalitatem vſque, ſed ne Muſicæ quidem rudis: vt qui cantaret & pſalleret iucunde ſcienterque. *Suet.* Adrianus, qui Græcis literis ſic ſtuduit, vt à nonnullis Græculus diceretur: poëmatum, & literarum omnium ſtudioſiſſimus; Arithmeticæ, Geometriæ peritiſſimus fuit. *Ælius Spartianus in Andriano.* M. Antonius Philoſophus, in quo tantum Philoſophiæ ſtudium extitit, vt aſcitus iam Imperatoriam ad dignitatem, tamen ad domum Appollonij dicendi cauſa veniret: tantum operis & laboris ſtudiis impendit, vt corpus afficeret, atque in hoc ſolo pueritia eius reprehenderetur. *Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſ.* Seuerus, qui Latinis Græciſque literis imbutus egregie fuit: 18. ætatis anno publice declamauit, *Ælius Spart. in Seuero.* Alexander Seuerus Mammeæ filius, qui à pueritia prima artibus bonis imbutus, tam ciuilibus, quam militaribus, ne vnum quidem diem ſponte ſua tranſire paſſus eſt, quo ſe non & ad literas & ad militiam exerceret. *Ælius Lamprid. in Alexandro Seuero.* Conſtantinus Magnus, qui ex literis non ornatum tantum, verum etiam fructum maximum cepit. *P. Diaconus.* Theodoſius Maior, princeps optimus ac doctiſſimus, *Idem.* Carolus Magnus linguarum multarum peritia clarus, *Æmilius lib.3. Sigebertus, Sigonius lib. 4. de regno Italiæ.* Fridericus II. Imp. Latinam, Græcam, Sarace

A Saracenicam, Gallicam & Germanicam linguam optimè calluit : quicquid habuit otij , librorum lectioni tribuit. *Sig. lib. 16.Cuſpinianus.* Alphonſus ſenior Calabriæ dux, qui nunquam ſine libris in expeditionem proficiſcebatur : ex quibus magno ſuo cum fructu longe melius præſtantiſſimorum virorum virtutes ſe cognoſcere poſſe affirmabat , quam ex mutis magiſtris. *Pontanus in l.de Principe.* Alphonſus Aragonum & Siciliæ rex potentiſſimus, qui dicere eſt ſolitus: malle ſeſe priuatum viuere , quam eruditione carere : commentarios Cæſaris in omnibus expeditionibus ſecum habuit: librum apertum pro ſuo inſigni geſſit. *Panormita. de rebus eius geſtis.* Ladiſlaus rex Vngariæ ac Boëmiæ, qui quamuis adhuc puer, cum eſſet Romæ , non videri ſibi aiebat homines , qui literas ignorarent. *Æneas Syluius lib 1.*

Et quemnam plura ac meliora ſcire oportet, quam principem & Magiſtratum , cuius doctrina omnibus ſubiectis profutura eſt ? *Veget. de re mil. in proœmio l.1.* Cuius magnum ac difficile munus, cura ingens, & quæ magnis autoribus eget. *Plato l.2.& 7. de repub. Vell. Paterculus, l.1. Lipſius lib. Politic. 3.cap.2.*

B Ac ſane natura hoc requirit , vt melioribus & potentioribus deteriora ſubmittantur. Ita ſcilicet multis gregibus aut maxima corpora præſunt, aut velociſſima: non degener taurus armenta præcedit , ſed qui magnitudine ac toris cæteros mares vincunt: Elephantorum gregem excellentiſſimus ducit: inter homines pro ſummo eſt optimus, ac rector animo eligendus. *Seneca , lib.13. Epiſt. Epiſt.90.* Neque qui doctrina tincti non ſunt , multum diſſimiles ſtatuis ac coloſſis eſſe videntur, qui honeſtam præ ſe foris ſpeciem ferunt : intus vero pleni plumbo, lapide, terra ſunt. *Plut. ad principem indoctum.*

Neque ad vitam ſolum inſtituendam literæ conducunt ; verum etiam neceſſariæ ſunt ad conſultandum : conſilia vtilia ad Rempublicam capeſſendam ſuppeditant. *Plut. in Coriolano.* Eſtque laudis fundamentum doctrina : fons veræ felicitatis; & , vt laurus perpetuò viret , & eruditionis fama non marceſcit. *Plato lib.6.de Republ. Plin.lib.15.cap.30.* Vt inſcitia contra omnium in Republica miſeriarum ac calamitatum cauſa eſt. *Idem l.5.de Republ.& Epiſt.7. Pontan. de Principe & l.5.de Obedientia.* At , vt neceſſe eſt ante omnia regulam rectam eſſe, vt ea , quibus applicatur ad rectitudinem perducantur : ita C Principem ac Magiſtratum oportet ipſum recte conſtitutum eſſe: cum non ſit cadentis erigere: incompoſiti componere; inordinati ordinare; *Plutarch. ad Principem indoctum.* Quemadmodum etiam veſtium magnificentia ac ſplendor requiritur, vt cæteris hominibus Princeps ac Magiſtratus præſtent : ita hoc flagitatur , vt iidem doctrina atque eloquentia aliis antecellant: quandoquidem longè pulchrius eſt magiſque regium, bene conſtituto animo eſſe , quam corpus pulchris veſtibus ornatū habere. *Ariſt. in Rhet. Alex. ab Alex.c.12.* Ac licet Virtus à natura quoſdam impetus ſumat: tamen perficienda doctrina eſt: & ſi ad naturam eximiam eruditio acceſſerit , tum demum ſingulare quid exiſtere ſolet. *Cic. pro Archia Poëta.*

Neque iſtud ſilentio obruendum, quod magna ingenia , niſi, recte inſtituta, imbuta literis fuerint, quæ mores emolliunt, tanto deteriora euadunt , quanto in illis maiores igniculi extiterint. *Plato 6.de Repub.* Neque admonere talia ingenia aut reprehendere amici audent. Vnde illud dictum : Nihil niſi equitare recte potentes diſcere: quod equi nullam ſeſſorum rationem habeant ; æque Principem atque alium equitandi im- D peritum excutiant. *Plut. ad Principem indoctum.*

Ac licet conſiliarios habeant doctos & prudentes Principes & Magiſtratus: tamen miſera prudentia eſt, quæ ex alieno arbitrio pendet. *Hereſpachius, de Principum educatione, cap.12.* Quin & prudentiæ magnæ eſt , aliorum conſiliis ac ſententiis obtemperare velle. Et tres infelices in lege leguntur : qui ſcit & non docet: qui docet & non facit: qui neſcit & non interrogat. *Beda.* Teſtes Athenienſes ſunt, qui quamuis monente Solone, Piſiſtrato ſtipatores conceſſerunt : quibus ille fretus Tyrannidem occupauit. *Plut. in Solone.* Et Cyrus qui Crœſo diſſuadenti expeditionem contra Tamyrin Maſſagetarum reginam, imperandi libidine accenſus , non obtemperauit , neque verum eſſe credidit , quod diſcere eum idem iuſſit : Circulum eſſe rerum humanarum , qui rotatus, eoſdem ſemper fortunatos eſſe non ſinat. *Herodotus lib.1.* Et Xerxes , qui Demarato Spartano ſi paruiſſet , Græciam totam ſine negotio ſubegiſſet, *Herod. lib.7.* Nec idem ſuperatus ad Salaminem turpiſſime fuiſſet, ſi Artemiſiæ Cariæ reginæ locum conſiliis dediſſet, quæ ſuaſit , ne in loco anguſto cum Græcis in re nautica exercitatiſſimus certaret. *Herodotus lib.8.* Nec Mardonius dux Xerxis, cum triginta hominum millibus vitam amiſiſſet , ſi Thebanis E morem geſſiſſet ; qui , cum à Xerxis partibus ſtarent , ſuadebant in Theſſalia manendum , & miſſa pecunia , Græcos ad factiones ac ſeditiones ſollicitandos eſſe. *Herodot. lib.9* Nec exercitum apud Coroneam Tolmis , dux Athenienſium , ſi Periclem audiuiſſet , qui pro concione eum orauit , ſi Pericli non crederet: non tamen erraturum ipſum , ſi prudentiſſimum Conſiliarium operiretur, Tempus. *Plut. de Pericle.* Sed & illud non vulgaris prudentiæ eſt , recte iudicare , qui bene aut perperam conſulant aut dicant aliquid. Exemplo ſint Claudius & Sergius Galba Impp. qui abutendos ſeſe tradiderunt ſuis , nec iudicare de conſiliis eorum potuerunt. *Suetonius.* Et Nero, qui Conſiliariorum ſuorum inſtinctu multa contra dignitatem ſuam fecit. *Xiphilinus in Nerone.* Ac de Athenienſibus Anacharſis dixit, ſapientes in concionibus ſententiam apud Græcos dicere: ſtultos vero iudicare. *Alexan. ab Alexand. l 4.cap.11.* Nec Deus etiam punire magis populum poteſt, quam cum Principes ac Magiſtratus ſtolidos imperitos præficit. Quia enim tales toti ab aliorum arbitrio pendent, nec per ſe ipſi quicquam F gerunt : naſcuntur factiones , diuiditur populus , diuiditur Senatus , diuiduntur regni proceres, oriuntur demum bella. *Comineus lib.3.* Fit, quod dici prouerbio ſolet, vt rege ceruo leones vincantur. *Æmilius lib.2.*

* QVÆSTIO

VTRVM ELOQVENS VT SIT *Magiſtratus , neceſſarium.*

Vt eruditio ac doctrina magnum & adiumentum , & ornamentum Reipublicæ gubernatori affert : ita eidem dicendi plurimum vis ac facultas prodeſt ; licet ſint , contrarium qui ſtatuant : & quod

Non Deſideretur in Principe ac Magiſtratu Eloquentia.

Probare conantur his rationibus , quia I. Mores dicentis perſuadere ſolent, non oratio : τρόπος ἐστὶν ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος. Et Scaurus talis apud Romanos fuiſſe dicitur, vt natu- G ralis quædam grauitas & authoritas in eo deprehenderetur: vt non cauſam, ſed teſtimonium dicere videretur, cum pro reo diceret. Deinde Oratio videtur , quo magis ad ornatum eſt ac oſtentationem compoſita, eo à veritate abeſſe longius putatur. *Plato in Axiocho.* Tum & Ariſtoteles in Politicis affirmat: Democratias plurimas in tyrannidem ſæpenumero eſſe mutatas per blandos populi ductores *l.5.Politic.c.6.* Ac ſane plura detrimenta publicis rebus , quam adiumenta importare Eloquentia conſueuit : eripit pœnis ſceleſtos , damnat bonos , in peius conſilia ducit , non ſeditiones modo turbaſque populares, ſed bella etiam inexpiabilia excitat. *Ariſt.1.Rhet.c.1.Cic.1. de Inuentione, 1. de Oratore. Quintilianus l.2 c.17.* Ita Piſiſtratus Athenis Eloquentia ſua tyrannidem occupauit , fruſtra reſiſtente Solone. *Plut. in Solone. Iuſtinus lib.2.* Et Alcibiades non mediocris orator , inquietus fuit , & ad res multas nouas feneſtram aperuit. *Plut. in Nicia.* Et Theramenes, qui triginta tyrannos Athenis conſtituit. *Suidas.* Et Ephialtes , qui Athenis Senatus Areopagi potentiam fregit , ciuibuſque affatim, vt *Plato lib. de Repub. 8.* ſcribit, meram libertatem propi- H nauit, qua inſtar equi luxuriantis poſtea deſiit populus principes ac Magiſtratus ſuos audire. *Plut. in Pericle.* Apud Romanos quoque Tribuni plebis , homines ſeditioſi ac turbulenti, plerumque Eloquentia valuerunt : Tiberius , & Caius Gracchus, L. Saturninus. *Cicero lib.1.de Inuentione, & in Bruto.*

Itaque Eloquentes auerſati ſunt ipſam Eloquentiam, fugerunt bene conſtitutas Reſpub. Lycurgi inſtituto Spartana in Repub. iubebantur pueri oratione vti; quæ ſel conditum venuſtate haberet , & multum ſenſus paucis in verbis. *Plut. in vita Lycurgi.* Eiectus ibidem Chreſipon fuit , qui ſe profitebatur quauis de re diem totum dicere poſſe. *Plut. in apoph. Laconicis.* Athenis Oratores ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν dicere iubebantur *Ariſt. lib.1. Rhet.c.2.* Romæ olim Rhetores vrbe eiecti fuerunt, C. Fannio Strabone, & M. Valerio Meſſala Conſulibus , *Suetonius de claris. Oratorib.* Verum hæc omnia non obſtant, quo minus dicendi neceſſaria facultas ſit.

Sed contra quod

III. Curare vt pura & ſincera doctrina Catholica tradatur ac propagetur, *Exempla*: Rex Aſſyriorum, 4. *Reg.* 17. 26. 27. Ioſaphat, 2. *Paral.* 17. 7. 8. & Nabuchodonoſor, *Dan.* 3. *v.* 97. 98. 99. Darius, 6. 25. 26. Ioſias, 4. *Reg.* 23. *v.* 21. Ezechias, 2. *Par.* 30. 1.

IV. In pietate vera & religione ſana maiorum exempla imitari. *Exempla*, Aſa, 3. *Reg.* 15. 11. 12. Ioſaphat, 2. *Paral.* 17. 3. 4. Ezechias, 4. *Reg.* 18. 3. 4. *&c.* 2. *Paral.* 29. 2. Ioſias, 4. *Reg.* 22. *v.* 2.

V. Eſſe nutritium Eccleſiarum & Scholarum. *Exempla*: Pharao, *Gen.* 47. 58. Duces populi Iſraelitici, *Num.* 7. 1. 2. *&c.* Principes Iſraelitarum, 31. *v.* 49. 50. Dauid, 1. *Par.* 20. 2. Principes familiarum, *v.* 6. 7. Hiram, 3. *Reg.* 5. 10. Salom. 8. 64. Aſa, 15. 11. 15. Ezechias & ſubditi eius, 2. *Par.* 31. 4. 5. Cyrus, 1. *Eſd.* 1. 6. 7. *Dan.* 4. 1. Darius, 6. 3. 4. Abdias domus regis Achab, diſpenſator, 3. *Reg.* 18. 13. Abimelech, *Ier.* 38. 7. 8. 9. 10. Magi, *Matt.* 2. 31. iuxta illud, *Eſaia* 49. 13.

VI. Exemplo pietatis, honeſtatis & iuſtitiæ ſubditi præire. *Exempla*: Ioſeph, *Gen.* 47. *v.* 23. 24. Dauid, 2. *Reg.* 6. 14. 1. *Par.* 18. 14. Saul, 2. *Reg.* 1. 14. Samuel, 1. *Reg.* 12. 2. 3. Salomon, 3. *Reg.* 10. 6. 7. 8. Ioſaphat, 2. *Par.* 19. 6. 7. Rex Niniuitarum, *Ioan.* 3. 6. 7.

VII. Cæremonias diuinitus inſtitutas vna cum ſubditis ſancte obſeruare, *Exempla*: Salomon. 3. *Reg.* 2. 26. 27. 35. Salomon & omnis Iſraël, 6. 62. 63. 64. Rex Aſſyriorum, 4. *Reg.* 17. 27. 28. Ezechias & populus Iudaicus, 2. *Paral.* 30. 1. 2. Ezechias, 31. 1.

VIII. De rebus agendis & adminiſtrandis, os Domini conſulere: *Exempla*: Ioſuah conſulit Eleazarum *Num.* 27. 20. 21. 22. Saul obtemperat Samueli, 1. *Reg.* 10. 8. 9. Dauid conſulit Dominum. 23. 19. monitis Gad obtemperat. 24. 18. Ioſaphat & Achab conſulunt Michæam. 3. *Reg.* 22. 5. 7. Rex Iuda Iſraël & Edom Eliſæum, 4. *Reg.* 3. 11. Ezechias Eſaiam. 19. 2. Sedechias Ieremiam, *Ierem.* 38. 14.

IX. Subditos ad ſeriam pœnitentiam & orationem edictis cohortari, *Exempla*: Ioſaphat: 2. *Par.* 20. 3. 4. 18. 19. 20. Ezechias, 32. 6. 7. Rex Niniuitarum, *Ion.* 3. 6. 7.

X. Extruere & reſarcire ædificia, in quibus verus Dei cultus tractetur, *Exempla*: Dauid, 1. *Reg.* 7. 2. 5. Salomon, 3. *Reg.* 5. 4. 5. *&* 6. 2. Ioſias 4. *Reg.* 22. 3. 4. 5. Cyrus, 2. *Paral.* 36. 22. Darius, 1. *Eſd.* 6. *v.* 1. 2. 5.

XI. Viros pios ac bonos ad gubernationem idoneos præfectos ordinare & conſtituere, *Exempla*: Moyſes, *Exod.* 17. *v.* 21. 22. Dauid, 2. *Reg.* 5. *v.* 14. 15. 16. 17. 18. *&* 10. *v.* 25. Salomon, 3. *Reg.* 2. 34. 35. *&* 4 *v.* 2. 3. *&* 11. 25. Ioſaphat, 2. Par. 19. 4. 5. 11. Dauid, Pſ. 101. 4. 5. 6. 7.

XII. Prius cognoſcere cauſam, quam ſententiam ferre. *Exempla*: Iſraëlitæ. *Iudic.* 26. *v.* 3. *&c.* Ioſuah, *Ioſ.* 19. 10. Salomon, 3. *Reg.* 3. 23. 24.

XIII. Inire fœdus & colere amicitiam, pacem cum vicinis gubernationibus, *Exempla*: Abimelech cum Abraham, *Gen* 21. 26. Dauid cum Hacun, 1. *Par.* 19. 2. Salomon cum Hiram, 3. *Reg.* 5. *v.* 5. 5. cum Pharaone, 3. 12. cum vicinis Regibus 2. *Par.* 9. 23. 24.

XIV. Dimicare pro libertate, aduerſus ſeditioſos ac hoſtes publicos. *Exempla*: quinque Reges Sodomorum, *Gen.* 4. 8. Aod, *Iudic.* 3. 28. Samgar. 31. Debora & Barach. 4. 14. Gedeon, 7. 22. 23. Iephte, 11. 32. 33. Ioab. 2. *Reg.* 10. 12. Dauid, 20. 6. Ezechias, 4. *Reg.* 18. *v.* 7. 8.

XV. Supplicia de hoſtibus ſumere, & innocentibus parcere. *Exempla*: Ioſue. *Ioſ.* 8. 26. Samuel, 1. *Regum* 15. 33. 34. Saul parcit Cinæo, 6. Salomon, 3. *Regum.* 1. 25.

Ex Scriptoribus profanis.

Eſt boni magiſtratus, commoda ciuium defendere, non diuellere, atque omnes æquitate eadem continere. *Cicero*, 2. *Offic.*

Eſt proprium munus magiſtratus, intelligere, ſe gerere perſonam ciuitatis, deberéque eius dignitatem & decus ſuſtinere, ſeruare leges, iura deſcribere, & ea fidei ſuæ commiſſa meminiſſe, 1. *Officiorum.*

Hi qui Rempublicam tuebuntur, imprimis operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate ſuum quiſque teneat: vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur: neque locupletibus ad ſua vel tuenda, vel recuperanda, obſit inuidia. *Idem* 2. *Offic.*

Imprimis videndum eſt ei qui Rempub. adminiſtrabit, vt ſuum quiſque teneat, & earum rerum ſit copia, quæ ſunt neceſſariæ. *Cic.* 2. *Offic.*

Magiſtratus, nec obedientem, & noxium ciuem mulcta, vinculis, verberibuſque coërceant, ni par maiorve poteſtas, populuſve prohibeat. *Idem ſerm.* 3. *de leg.*

Qui Reipubl. præſunt, legum ſimiles ſint, quæ ad puniendum non iracundia, ſed æquitate ducuntur. 1. *Off.*

Munus eorum eſſe debet, reſiſtere & leuitati multitudinis & perditorum temeritati. *Idem de Milone.*

Eſt ei cui Reſpublica commiſſa eſt, neceſſaria oratio & ſapientia, qua regat populos, qua ſtabiliat leges, qua caſtiget improbos, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua præcepta laudis ſalutis aptè ad perſuadendum edat ſuis ciuibus, qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, conſolari poſſit afflictos, factáque & conſulta fortium & ſapientum cum improborum ignominia ſempiternis monumentis prodere. Plerumque tamen ad honores adipiſcendos, & ad Rempub gerendam nudi veniunt & inermes, nulla cogitatione rerum, nulla ſcienti ornati. 1. *de Legib.*

Hominibus rempublicam tractantibus puto valde neceſſariam eſſe præteritarum rerum cognitionem, vt in ſimilibus caſibus exempla in promptu habeant quæ ſequantur, *Dionyſius Halicarnaſſæus lib* 5.

Iis qui de repub. conſultant, omnia quæ veriſimiliter accidere poſſunt, ſunt proſpicienda. *Idem lib.* 7.

Viris ciuilia negotia tractantibus quemadmodum cæteris hominibus illud commune eſt, vt omnium eorum quæ rebus adhærent contemplatione pleniſſima delectentur. *Idem lib.* 11.

Præfectum Rebuſpub. ſtantem mori oportet. *Dictum Turbonis* viri eximia virtute præditi. *Dion. in Adriano.*

Boni malique in Republica nihil eſt, quod in diuerſum traduci nequeat moribus præſidentium. *Aurel. Vict lib. de Cæſarib.*

Moderatores omnium errare minus fas eſt. *Idem ibid.*

Omnino ab hominibus honor iis debetur, quos honore Deus dignatus eſt. *Cedren. hiſt. compend. pag.* 462.

Eos qui in publica rerum adminiſtratione verſantur, intueri hæc diligenter, & exactiſſimo ſtudio examinare decet, ne eos lateat animus illorum, cum quibus vel iunguntur fœdere, vel pace conciliantur, quando id cedentes tempori faciant, quando non animo vlterius ſæuiendi, quo ab iis quidem qui opportunitatem male faciendi præſtolantur, cauere aſſidue poſſint: iis verò quos vel ſubiectos imperio ſuo, vel veros amicos norint, quandoque ſecure ac fideliter vtantur. *Polyb. lib.* 2.

Ferrum neque Rempublicam gerens, neque medicus adhibere niſi extrema poſtulante neceſſitate debet: vtrumque enim imperitiæ eſt, & in Republica iniuſtitia & crudelitas ad eam imperitiam accedunt. *Plut. in comparat. Agidis, & Cleomenis cum Tib. & C. Graccho.*

Oportet eum qui Rempub. gerit, varia conſilia agitare, ac perſpicere qua potiſſimum ratione vnaquælibet res facillimè poſſit expediri: itaque ſæpè ille parte aliqua dimiſſa, totam rei ſummam conſeruat, paruoque cedens maiora conſequitur. *Plut. in comparat. Solonis & Publicola.*

Duo extrema vitanda Magiſtratui, ne vel aliena pluris faciant de ſeipſo iudicia & ſermones: vel eadem prorſus contemnant. Regium eſt quidem malè audire cum bene feceris, vt dicebat Alexander: & ignauiæ criminationem Fabius repellebat, pugnæ declinans periculum cum diceret: Eſſem ego vere formidoloſus, ſi leuium veritus obtrectationem, à meorum conciliorum ratione diſcederem.

At Moyſes non eſt dedignatus hominis Gentilis reprehenſionem, atque concilium. *Exod.* 18. Iethro ſcilicet ſoceri ſui & alienigenæ, nemo enim eſt bonus Doctor, qui non ſit docilis, inquit S. Cyprian.

Caietanus expendens verba quæ ad Moyſen Iethro dixit *Exod.* 18. Proinde elige tibi viros potentes de omni plebe, in quibus ſit veritas; quatuor dotes in Magiſtratu requirit: Magnanimitatem, Timorem Dei, Sapientiam, Abſtinentiam à muneribus. De poſteriori ☞ *Vide Munerum corruptela, Loco de Munere.*

A

Magiſtri. Magiſter.

Definitio & etymologia.

MAgiſter qui cæteris, quibus præeſt, eſt maior: à rebus Oeconomicis & ciuilibus, tranſlatus eſt titulus, ad Scholaſticas. Magiſtri ait Feſtus, non ſolum Doctores ſunt artium, ſed etiam pagorum, ſocietatum, vicorum, collegiorum, equitum, nauium. Vnde & Magiſtratus, qui per imperia potentiores ſunt, quam priuati, Διδάσκαλος, Καθηγητὴς Græcè. imò & μέγας. Magiſter enim dicitur qui aliis eſt maior dignitate, & excellentia, ſicut miniſter qui aliis minor. Ita רב Hebræis eſt magnus & magiſter. Alioquin Rabbi apud illos propriè Doctorem ſignificat, & reſpondet Didaſcalo: Magiſter verò magis ad mores & vitam pertinet, qualem inſtitutorem καθηγητὴν vocant Græci. Et hanc diſtinctionem videtur inſinuare Chriſtus apud *Matth. cap. 23.* vbi cùm Phariſæos reprehenderet quod affectarent nomen titulumque Rabbi, ſubiicit ad diſcipulos conuerſus, Nec vocemini magiſtri, quia vnus eſt magiſter veſter in cœlis Chriſtus. Communiter tamen Moreeh id eſt, reueritus eſt, Hebræi pro magiſtro vtuntur.

B

* Variæ functiones, Et Nomina.

Magiſterium circa varia exercetur, & ideo qui illud obeunt, non vno appellantur nomine. Communiter & velut per Antonomaſiam Magiſtros dicimus, & quidem Noſtros, qui in S. Theologia quæ princeps eſt ſcientiarum, ſupremum gradum obtinent. Quamuis etiam inferiores ſcientiæ Magiſtros ſuos habeant. Et qui Philoſophiæ metas tranſgreſſi, Magiſtri artium appellantur.

Hoc nomen etiam deferunt qui ludo litterario præſunt, quamuis vnico verbo Ludimagiſtri nuncupentur, & Didaſcali, imo & præceptores.

Legum Doctores quoque iuxta Alciatum, Magiſtri dicuntur, & putat generaliter eo titulo comprehendi Baccalaureos, & Licentiatos. Apud Græcos Imper. μάγιστρον peculiaris dignitas erat, eaque ampla, quia ad intima Imperatoris conſilia adhibebantur. *Caſſiod. varior. 6.* Reuerendum honorem ſumit, quiſquis magiſtri nomen accipit. Inter patricios numerabantur, imo illis poſteà prælati.

C

Ipſi quoque Imper. filij & conſanguinei hoc titulo decorati. Hodie qui principatum obtinent inter Equites Melitenſes, & Ordinis Teutonici, Magiſtri nomen habent: addito tamen epitheto, Magnus Magiſter.

Magiſter equitum ἱππάρχης, olim ſummum imperium habebat in equitatum. Galli Conneſtablum appellant, & addebatur olim Dictatori, cui in populum erat poteſtas. Ita *Varro lib. 4. de ling. Lat.* Et dicebatur Magiſter populi.

Inſtitutores iuuentutis priuatim, hoc eſt qui illius mores & ſtudia dirigunt, hoc nomine gaudent, etiamſi in Gymnaſio non prælegant, quamuis communiter appellentur Pædagogi.

Illos quoque qui pecorum curam agunt, & Paſtores dicuntur, Magiſtros pecorum nuncupat *Varro 2. de re Ruſt. cap. 10.*

Meminit *Cicero ad Appium*, Magiſtri morum.

Vlpianus Magiſtrum nauis vocat. *lib. 1. de Exercit. action.*

Cicero rurſus 5. *in Verrem.* Magiſtrum dicit Scripturæ. Is eſt qui publicos prouentus ſcribendi in Ciuitate ius habet, quamuis non omnium prouentuum cura huic demandetur, ſed quibus ex pecoribus obueniunt.

D

Magiſtri etiam titulum gerebant, qui bona ſub haſta vendunt, vt *Cicero ad Atticum lib. 2.* teſtatur, & *Cal. Rhodig. Antiq. lection. lib. 12. cap. 5.*

* Ad Magiſtrum Requiſita.

Magiſter ſit eruditus, prius diſcat quam doceat, ſit manſuetus, prout oportunum eſt, rigidus, vt lites diſſoluat, oblatrantes remordeat, obloquentes reprimat, proteruientes caſtiget: debet item eſſe diligens: nam ſicut in vnoquoque opere mater conſtantia inuenitur, ita vniuerſæ doctrinæ nouerca negligentia.

Magiſter ſit in ſermone verax, in iudicando iuſtus, in conſilio prouidus, in commiſſo fidelis, conſtans in vultu, pius aſpectu, virtutibus inſignis, bonitate laudabilis. *Ibid.*

Magiſter probæ ætatis & vitæ, eruditioniſque diligendus eſt. Nec puto erubeſcit doctus vir illud facere in propinqua vel nobili virgine, quod fecit Ariſtoteles in Philippo filio, vt ipſa librorum varietate initia monſtraret literarum. Non ſunt contemnenda quaſi parua, ſine quibus conſtare magna non poſſunt. *Idem lib. 8.* E

Sunt plerique, qui dum meriti ſe neſciunt: quæ non didicerunt, docere concupiſcunt: qui pondus magiſterij tanto leuius æſtimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant. *Greg. in Prolog. paſtor.*

Magiſtri, Præfecti aliorum In ſpecie

Qvi. Pvta Popvli, Civitates.

Alexandrini tum Græcos tum Barbaros ferè omnes encyclias diſciplinas denuo docuerunt, cùm propter ſucceſſorum Alexandri Magni inteſtina bella literæ bonæ ferè intercidiſſent. *Athen. lib. 5. cap. 5.*

Euripides in Troadib. Græciam κουροτρόφον appellauit eximiè, non tam propter ſtudium ſuſcipiendi alendique liberos, quàm eoſdem rectè educandi. *Victor. lib. 27. Var. lib. cap. 5.*

Romani quotannis ſex optimatum filios ad ſex Hetruriæ populos mittebant, vt auguralem ſcientiam diſcerent. *Alex. lib. 5. cap. 19.* F

Britanniam Galliæ bis Magiſtram fuiſſe accepimus. Veterum Gallorum diſciplina, inquit Cæſar in Britannia reperta, atque inde in Galliam tranſlata eſſe exiſtimatur. Et tunc qui diligentiùs eam rem cognoſcere vellent, plerumque illò diſcendi cauſa proficiſcebantur. Confirmat hoc ipſum *Aimoinus lib. 1. cap. 6. de geſtis Franc.* Deinde cùm barbaries, afflicta Romanis bellis Galliæ libertate, omnem quoque diſcipulum afflixiſſet, ex eadem inſula Flaccus Albinus, vel Alcuinus, à Carolo Magno honorificè acceptus, liberales artes in Gallia rurſus excitauit, primáque Pariſienſis Academiæ fundamenta poſuit. *Ramus in proœmio Mathematum.*

Legislatores.

Lycurgus aſſuefecit ciues, ne vellent, néve ſcirent priuatim viuere: verùm vt apum more ad Remp. conglobati ſemper, & inter ſe circa principem volutati, afflatúque lymphatico atque gloriæ ſiti tantùm non mente alienati, patriæ eſſent toti addicti. *Plut. in Lycurgo.*

Alexandri Magni legibus innumeri homines vſi ſunt & vtuntur, beatioréſque euaſerunt ab Alexandro ſubacti illis, qui ei ſunt elapſi. Hos enim ex miſera vita exemit nemo, illos agere compulit victor in felicitate. *Plut. de Alex. fortuna ſeu virtutib. orat. 1.* G

Heroes.

De Chirone, & vide ſuprà. *Inſtitutio proba.*

Romæ ara fuit Herculis & Muſarum communis: quia literas docuit Hercules Euandrum, vt in hiſtoria Iuba prodidit: & cenſebantur facere præclarè illi, qui amicos & propinquos erudiebant. Serò cœperunt mercede docere, ac primus aperuit ludum literarium Sp. Caruilius, Caruilij illius qui coniugem princeps repudiauit, libertus. *Plut. in Quæſt. Romanis.*

Reges, Principes, Magiſtratvs.

Cleomenes Leonidæ F. rex Spartanus, qui ſublatis Ephoris ad Lycurgi leges ciuitatem reuocauit, omnium ipſe erat doctor. Frugalem, ſimplicem, nulla re licentiorem aut ſplendidiorem cæterorum cultum ſuum tanquam temperantiæ exemplum proponebat. Quod ad negotia Græciæ ei præbuit nonnihil momenti: ſiquidem cùm alios reges Græci adirent, non ita opes & luxum eorum ſtupebant, vt execrabantur ſuperbiam & faſtum tumidè & aſperè cum appellantibus ipſos agentium. Cleomenem cùm adirent, qui rex & verè erat & dicebatur, neque purpuras circa eum, neque lænas, neque lectulorum conſpicerent vel lecticarum inſtrumentum: neque per nunciorum & ianitorum gregem, vel per libellos grauatim & cum diſſimulatione reſpondentem: verum illum ipſum pallio amictum plebeio ad ſalutationes occurrentem, colloquentémque & vacantem exporrecto vultu humanóque adeuntibus: his artibus capiebantur & ducebantur, ſolumque ab Hercule illum prædicabant ortum. *Plut. in Cleomene.* H

Hipparcus Piſiſtrati F. quamuis tyrannus, ſapientiæ tamen ſtudia promouit, omnique ſtudio annixus eſt, vt optimis imperaret. Ciues igitur primùm in vrbe erudiri curauit. Mox etiam eos qui in agris erant. Nam electis his quæ ſapientiſſima

tiſſima

tiſſima eſſe iudicabat, ea elegiacis verſibus complexus, ſtatuis
A Mercuralibus quas Hermas vocauit, & in medio ciuitatis, &
in ſingulis tribunus erexit, inſcripſit, vt etiam prætereuntes
ſapientiæ præcepta dicerent. In qualibet etiam ſtatua duo
erāt epigrammata. In ſiniſtra quidem parte Mercurius dicebat,
ſe in medio populi & ciuitatis conſiſtere. In dextra verò ſic:
Admonet Hipparchus, Iuſta tenere velis. In via Steriaca
legebatur: Admonet Hipparchus, Ex omni parte cauendum,
Ne quis amicum auſit decipere improbior. *Plato in Hipparcho*

Auguſtus Cæſar rectorem ſolitus eſt apponere ætate par-
uis, ac mente lapſis, donec adoleſcerent, aut reſipiſcerent: ac
plurimorum liberos & educauit ſimul cum ſuis, & inſtituit.
Suetonius.

Carolus Magnus Burchardo Herbipolenſi epiſcopo duode
cim adoleſcentes ex illuſtribus parentibus Saxonum natos,
quos obſides acceperat, ſeruandos & erudiendos in doctrina
pietatis commiſit: Oſnaburgenſi epiſcopo ſcholam aperire
præcepit. *Crantz. in Metrop. lib. 1. cap. 2.*

CVRATORES.

Ludouicus Hungariæ & Boëmiæ rex, XI. annorum puer
B Vladiſlao patri ſucceſſit: qui ſi nactus fuiſſet educatorem,
qualem oportuit Regem habere: qui non ſolum corporis vi-
tæque curam ſuſcepiſſet, ſed multò magis optimam viuendi
rationem menti eius incidiſſet, tam bona indoles, quæ in pue-
ro emicuit, ſopita nunquam fuiſſet. Nunc altor morumque for-
mator ei patris voluntate Georgius Marchio Brandeburgen-
ſis obtigit, bonus ille quidam princeps, ſed cui conuiuia, thea-
traque & arena, in qua haſtis concurritur, ludique & choreæ
magis cordi erant, quam ſeria ſtudia: quæ mox deliciæ Lu
douicum ſic perſecutæ ſunt, vt conſultationes de regno gra
uiores vitaret caue peius & angue. *Dubrau. lib. 33.*

Carolus IX. Imp. moriens Venceſlao VI. filio, regi &
Imp. itidem, moderatorem conſilio omnium dederat Ioan-
nem Archiepiſcopum Pragenſem: eique vni Venceſlaus au
ſcultare, ſuiſque cupiditatibus modum imponere ſolebat. At
eo defuncto, ceu rectore deſtitutus, in omne genus ſcelerum
præceps abiit. *Dubrau. lib. 23.*

AMATORES.

C Spartani, pueros ſi quid deliquiſſent, ætatis nomine excuſa-
tos habebant: at amatores illorum negligentis inſtitutionis
cauſa puniebant. *Plut. in Lycurgo, & Ælianus lib. 3.*

Fuit olim in Hiſpania Ciuitas, in qua iuuentus otio atque
opulentia perdita, nihil præter conuiuia, ſaltationes, amores,
luſus curare cæpit, cum magno ſeniorum mœrore, qui ex iis
initiis grandem Reipub. ſuæ iacturam augurabantur. Eorum
quidam cùm animaduertiſſet hoc iuuenes de voluntate ac iu-
diciis feminarum pendere, auctor reliquis ſenibus fuit, vt
quiſque filiabus ſuis, & nuribus declararet, quo in diſcrimine
ſitæ eſſent ciuitatis res, quæ ex florenti, ac felice, miſerrima ac
perditiſſima eſſet futura, ſimul primùm amentiſſimi homines
adminiſtrationem illius ſuſcepiſſent: feminas verò, quæ nunc
molliter per opulentiam ætatem agerent, inuerſis negotiis in
egeſtate atque inopia rerum omnium duriſſimam toleraturas
vitam. Vnicum reſtare hiſce malis remedium, ſi illæ, quarum
cenſuris iuuentus tantopere tribueret, ad prudentiæ illos ſtu-
dium, curamque publicæ ſaluti exſtimularent, id futurum per-
facilè, ſi ſaltatores, loquaces, ineptos, conuiuatores, ludibun-
dos, aperta ſignificatione faſtidij deſugerent atque auerſaren-
D tur: probos autem, moderatos, ſobrios, comiter ac beneuolè ex-
ciperent: hos laudarent, tanquam futuros aliquando columen
& tutelam patriæ: vituperarent illos, vt nequam & perditos
adoleſcentes, nullius frugis, & patriæ futuros dedecori atque
exitio. Placuit ſenibus conſilium, idque Fæminæ, vt in tam
manifeſto periculo, acutiſſimè exequutæ ſunt. Breui itaque
tempore iuuentus ita eſt commutata, vt è profligatiſſimis ac
perditiſſimis, cordatiſſimi viri euaſerint, atque illa ciuitas
multò deinceps florentior fuit ſub his iuuenibus, quàm illis
ſenibus fuerat. *Lud. Viues de Chriſt. fem. lib. 1.* ſe Puerum hanc
hiſtoriam audiuiſſe ſcribit.

PÆDAGOGI. IIDEM RVRSVS VEL
Publici. Ludimagiſtri.

☞ *Huc Titulum Grammaticorum accommodato.*

Phemius ludimagiſter Smyrnæus, cui Critheis Cumana
ex furtiuo concubitu prægnans elocata fuit, & non multò poſt
ad Meletem fluuium filium peperit, quem Meleſigenem vo-
cauit, Eum Phemius moriens, & opum hæredem & ſcholæ
ſucceſſorem reliquit. Qui poſtea cùm in peregrinationibus vi-
E ſum amiſiſſet, lingua Æolica Homerus, quaſi cæcus, dictus
eſt, & ſcriptis ſuis arcem poëticæ occupauit. In præceptorem
& altorem gratus, nomen illius ſuæ poëſi inſeruit. Docuit in
Chio priuatim filios cuiuſdam locupletis hominis ad Boliſſum
vicum, & in eorum gratiam Cercopas, Batrachomyomachiam,
Epicichlidas & alia puerilia ſcripſit: deinde in ipſa vrbe Chio
publicè docuit. *Herod. & Plut.*

Callimachus poëta clariſſimus litteras publicè docuit in
Eleuſini Alexandrino vico: dein in aula regis diu verſatus eſt.
Olymp. 125. *Gyrald. Dial. 3. Hiſt. poſuit.*

Atrometus literarum magiſter Athenis, Æſchinis oratoris
ſummi Pater, *Plutarcho teſte.*

Dionyſius iunior tyrannus Syracuſanus, regno per Dionem
pulſus, Corinthum abiit: ibique in extrema paupertate conſti-
tutus, ludum litterarium aperuit, tanta ſolitudine, vt Dioge-
nes iocatus ſit, eum cum Muſis & Apolline duodecim habe-
re diſcipulos.

Ariſteas Proconneſius, cùm eſſet in fullonis cuiuſdam offici-
na in Proconneſo mortuus, eadem die atque hora à multis
in Sicilia viſus eſt, literas docens. Quòd cùm eis ſæpiùs eueniſ-
ſet, & per multos annos innotuiſſet, ac crebrius in Sicilia ſe eius F
imago offerret: Siculi aram ipſi poſuerunt, atque vt heroi
ſacrificarunt. *Appollonius in hiſt. mirab.*

Primus Carbilius iuuentuti Romæ ludum aperuit: Sp. Car-
bilij libertus, qui vxorem repudiauit primus. *Alex. lib. 2. cap. 25.
& Plut.*

Crates Malotes legatus & philoſophus primus Romæ per
legationis tempus grammaticas fecit acroaſes. *teſte Tranquillo
de Illuſt. gram.*

Protius Licinius primus Romæ poëticam docuiſſe ſcribitur
à Seruio, his verſibus:

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Gellius *lib. 17. cap. 21.*

Val. Cato grammaticus & poëta, nobiles Rom. erudiit.

Q. Rhemmius Palæmon Vicetinus, Romæ publicè docuit.
☞ *Vide Tit. Grammaticorum.*

Literas Latinas Græcaſque, tum & præcepta dicendi edo- G
ctus eſt Iulius Cæſar à M. Antonio Gniphone, homine Gal-
lo, qui magno ingenio vir, ac ſingulari memoria, præterea mo-
ribus comis, & natura facilis, primò in ædibus L. Cæſaris pa-
tris Græcam Latinámque Grammaticam & Rhetoricen do-
cuit: hinc in ſuis ipſius, multa diſcentium liberalitate conſecu-
tus, cum nunquam paciſceretur de mercede, *Suet.*

P. Ælius Pertinax Ligur patre libertino natus, literis & cal-
culo puer dedit operam: in Græcis imprimis eruditus. Sulpi-
tium Apollinarem audiuit, poſt quem Grammaticam publicè
profeſſus eſt. Exinde per diuerſa officia ad imperium Roma-
num aſcendit. Quomodo Nicolaus V. & ipſe Ligur, ad Pon-
tificatum peruenit. *Gyraldus Dialogo 5. Poet. hiſt.*

Taberius Hiera grammaticus nobiliſſimus, Brutum & Caſ-
ſium docuit vt teſtis eſt *Suetonius de illuſtribus grammaticis, ca-
pite duodecimo*: tantáque honeſtate præditus fuit, vt temporibus
Syllanis proſcriptorum liberos gratis & ſine mercede vlla diſ-
ciplinam receperit.

Flaccus Albinus, vel Alcuinus, poſt Bedam & Adelmum H
Anglorum omnium eruditiſſimus, in ſchola Cantabrigenſi
artes profeſſus eſt. Ab Offa Merciorum rege ad Carolum Ma-
gnum pacis cauſa miſſus, Caroli præceptor in Dialecticis, &
Rhetoricis & Aſtronomicis fuit, anno 790. Plurima ſcripſit.
Carolus eum in monaſterio D. Martini Turonenſis Abbatem
fecit. *Hen. Erfordienſis cap. 69. & Vincentius lib. 23. cap. 73. &
Sigebertus.*

Othricus ſecundus Magdeburgenſis Archiepiſcopus, vir ea
tempeſtate doctiſſimus, nominis fama auditores etiam ſuos il-
luſtrauit. Qui enim Othricum meruiſſe audire præceptorem
aliquid ſibi ſupra cæteros accepiſſe videbatur. *Crantzius lib.
Metrop. cap. 37.*

Priuati, Magiſtri.

Heroum.

Cum Hercules adoleuiſſet, iaculandi artem à Teutaro
Scyta paſtore, vt ait Iſaacius, hauſit, vel à Rhadamanto. Alij
ab Amphytrionis paſtoribus: alij à Chirone & Teſtiade ma-
lunt: Theocritus, ab Eutyto quodam. A Lino Apollinis filio
terras didicit, muſicam ab Eumolpo: luctam & artes cæteras

lyco currus agitare:equitandi peritiam ab Amphitryone. Qui fuerint magiſtri in ſingulis facultatibus docet Theocritus. *Natalis Comes Mythol.lib.7.cap.1.*

Crius, hoc eſt, Aries, Phryxi pædagogus fuit. Cuius opera nouercali odio ſubtractus, ad Colchos euaſit, vbi ab Æeta rege immolatus eſt. Pellis ei detracta, in tẽplo ſuſpenſa & deaurata, velleris aurei fabulæ occaſionem dedit. *Sab.lib.5.Enn.1.*

Cùm educaretur à Pitheo auo materno Theſeus, rectorem eum habuiſſe & pædagogum nomine Connidam, cui ad hoc vſque æuum pridie Theſeorum arietem immolant, memoriam eius celebrantes & honorantes, iuſtiùs, quam Silanionem venerantur & Parrhaſium, Theſei imaginum pictores & plaſtas. *Plut. in Theſeo.*

Chiron & Phœnix Achillis præceptores fuère: in medicina Chiron, in moribus Phœnix. Teſtatur Phœnix apud Homerum, à patre Peleſeo ſe cuſtodem ei & præceptorem datum eſſe μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων. De Chirone *Pindarus Ode 6. Nemecorum.*

——— βαθυμῆτα Χείρων
τράφεν λιθίνῳ τ' Ἰάσον', ἔνδον τέγει.
καὶ ἔπειτ' ἐν Ἀσκλαπιό
τὸν, φαρμάκων δίδαξεν
μαλακόχειρα νόμον.
νύμφευσε δ' αὖθις ἀγλαόκαρπον
Νηρέος θύγατρα γόνον τέ οἱ φέρ-
τατον ἀτίταλλεν, ἀρμέ-
νοισι πάντα θυμὸν αὔξων.

Profundus conſilio Chiron educauit lapidea Iaſonem in domo: deinde etiam Æſculapium, quem pharmacorum docuit per manus molliter apparandorum artem. Deſpondit etiam Peleo claram Nerei filiam filiumque eius excellentiſſimum educauit molliter, virtutibus cunctis animum eius exornans.

Regum, Principum.

Multi Alexandri Magni inſtitutioni appoſiti fuerunt nutritij, pædagogi, & magiſtri appellati: quibus omnibus impoſitus Leonidas erat vir, & moribus ſeuerus & propinquitate Olympiada contingens. Hic pædagogi nomen cum honeſto & ſpecioſo coniunctum officio repudiabat, atque ab aliis dignitatis & neceſſitudinis cauſa nutritius Alexandri & rector vocabatur. Ille qui ſpeciem pædagogi & vocabulum ſumebat, Lyſimacus natione Acarnan, vrbanitate nulla præditus erat alia, ſed quòd Phœnicem nominaret ſe, Alexandrum Achillem, Philippum Pelea, ideo gratus erat, & ſecundum locum tenebat. *Vide Tit. Fidei erga Præceptores.* Porrò ingenium eius conſiderans Philippus non facilè impelli, quòd reluctaretur cogentibus, ſed rationibus promptè ad officium duci: etiam ipſe ſuadere potiùs quàm imperare tentauit ei. Muſicæ triuialium artium doctoribus nequaquam credens inſtitutionem & expolitionem eius: quòd rem duceret magis arduam, atque eam, quæ haberet, vt apud Sophoclem eſt:

Multis opus frenis, etiam clauis ſimul.

Philoſophorum clariſſimum & eruditiſſimum acciuit Ariſtotelem, præmiumque ei dedit inſtitutionis præclarum & decorum. Stagiram patriam Ariſtotelis, quam exciderat, iterum frequentauit incolis: ciuéſque, qui in exilio aut in ſeruitute erant, reduxit domum: Ludum eis & ſtudij locum Nymphæũ propè Miezam aſſignauit: vbi & hac ætate ſedes Ariſtotelis lapideas & ambulationes vmbroſas monſtrant. Opinio eſt Alexandrum ab eo non ethica modò & politica præcepta percepiſſe, verùm etiã ex interioribus & grauioribus diſciplinis, quas acroſmaticas & epopticas illi peculiariter nuncupant, neque efferebant in vulgus, attigiſſe. Medicinæ quoque ſtudio imbutum ab Ariſtotele Alexandrum putant. Namque non tãtùm commentatione eius delectatus eſt, verùm multis etiam amicis ſuccurrit in morbis, præſcripſitque certa remedia & rationem victus, quod ex epiſtolis eius diſcas. Plutarchus in Alexandro. Extat hodie exemplum epiſtolæ Philippi Macedonum regis, qua terror ille Græciæ teſtatur, nõ magis ſe lætari quod Alexander filius natus eſſet: quam quòd Ariſtotelem haberet, cui puerum tradere poſſet inſtituendum. *Gellius lib.9.cap.3.*

Apollodorus Pergamenus Auguſti præceptor, à libidine & iracundia illum prudenter retraxit *Strabo lib.13.*

Theodorus Gadarenus ſophiſta, ſeruili ortus genere magiſter Tiberij Cæſaris, *Suidas.*

Seneca philoſophus, Neronis præceptor, ab eodem, ob plagas quas puer acceperat, in ſolio aquæ calidæ venas ſecare iuſſus, periit.

Alexander Ægæus, Peripateticus, præceptor Neronis, vnà cum Chæremone philoſopho, Neronem vocabat πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον, lutum ſanguine maceratum. *Suidas.*

Traianus Imp Plutarcho Chæronenſi, quo cum familiariſſimè vixit: & qui plura ingenij ſui monimenta ad eum ſcripſit, vſus eſt præceptore. *Cuſp.*

M. Antonius Philoſophus, patre mortuo, ab auo paterno adoptatus, præceptoribus traditus eſt. Plurimum detulit Frontoni Cornelio, cui ſtatuam a Senatu impetrauit, & Apollonio Chalcedonio Stoico, ad cuius domum diſcendi cauſa accedere ſolebat. Pleroſque alios inſignes philoſophos audiuit, vt Sextum Chæronenſem Plutarchi nepotem, Iunium Rusticum, Claudium Maximum, & alios multos, quibus honores maximos exhibuit, imagines eorum aureas fecit, condiſcipulos quinetiam diuitiis auxit. *Idem.*

L. Verus Antonius præceptores habuit Scaurum Grammaticum Scauri filium, eius qui Hadriani præceptor fuit: Græcos Telephum atque Harpocrationem. Rhetores Appollonium Celerem, Caninium Ruſum, Herodem Atticum: philoſophos, Apollonium & Sextum Chæroneum. *Volater. lib. 23. Antroph*

Commodus Imp. habuit præceptores Oneſicratem Græcum grammaticum: Latinum verò Capulam Antiſtium, oratorem Atteium Sanctum. *Lampridius.*

Antipater Hierapolitanus Seueri Imper. filiorum preceptor; à quibus & honoris ergò Deorum præceptor appellabatur. Quæ vox in prouerbium ceſſit, vt qui principes erudiunt deorum dicantur inſtitutores. Fuit idem Seuero ab epiſtolis, cùm in ea re ita excelleret, vt omnibus aliis præponi poſſet. Seueri etiam res geſtas hiſtoria complexus videtur. *Cælius Antiq. Lect. lib. 11. cap. 33.*

Fab. Quintilianus à Domitiano Imp. ſororis filiorum inſtitutioni præfectus. *Giraldus Dialogo 5. Hiſt. poet.*

Alexander Seuerus Imp. à prima pueritia bonis artibus tam ciuilibus quàm militaribus fuit inſtitutus, matre Mammea procurante, quæ ei nobiliſſimos quoſque præceptores adhibuit, Valerium Cordum, T. Viturium, Aurelium Philippum, Iulian. Frontinum, Bebium Macrinum. & alios multos. *Cuſp.*

Lactantius Firmianus Criſpum Conſtantini Imperatoris filium in Gallia literis erudiuit. Adeò pauper, vt plerumque neceſſariis egeret. *Poggius de Felicitate principum, & Platina.*

Poſthumus, præſes Galliarum à Valeriano Imper ob morum grauitatem conſtitutus. Ei Galienus filium Saloninum credidit inſtituendum. Galli Imperatorem Poſthumum elegerunt ob contemptum Galieni, & Saloninum interfecerunt. Cùm annos ſeptem Gallias inſtauraſſet, Germanorum incurſiones cohibuiſſet, interemptus eſt cum filio Poſthumo iuniore. *Cuſpinianus.*

Anatolius Theodoſij Imp. præceptor, vir probus & diuitiarum contemtor. *Volat. Anthrop. lib. 13. cap. 3.*

Zonaras refert Arſenium dicaconum fuiſſe Romanæ eccleſiæ, eruditione & virtute celebrem: cuius diſciplinæ Theodoſius Imp. duos filios Honorium & Arcadium, literis imbuendos, tradiderit: cumque iis non vt cum Imperatoribus, ſed tanquam plebeiis agere eum iuſſerit: plagas etiam adhibere, ſicubi officium non facerent. Imperator aliquando de improuiſo Arſenij ludum ingreſſus, cùm pueros ſellis collocatos, Arſenium ſtantem docendi munere fungi deprehendiſſet: grauiter indignatus præcepit, vt pueri poſthac ſtantes diſcerent, Arſenius verò ſedens doceret. Plagas ab eo aliquando pro delicto certo Arcadius acceperat, & iratus, inſidias præceptori comparauit, percuſſore ſubornato. Quod conſilium Arſenius animaduertens, aula relicta, clàm in ſolitudinem Scethin Ægypti ſe contulit, ibique ſolitariam vitam profeſſus eſt. Ab Imperatore autem diligenter quæſitus, inueniri nuſquam potuit. *Niceph. lib. 12. cap. 23.* tradit, Arcadium ipſum, cùm ſanctiſſimè in ſolitudine viuere Arſenium cognouiſſet, miſiſſe ad eum, qui nomine ſuo veniam delicti ſui ſimul & benedictionem ab eo peterent.

Auſonius Burdegalenſis, Valentiniani Cæſaris F. Gratianum erudiuit.

Serenus Sammonicus Gordiani Iunioris principis præceptor fuit Legauit eidem bibliothecam ſuam ſexaginta duo millia voluminum continentem. In balneis à Caracalla trucidatus. *Spartianus & Capitolinus.*

Maximus philoſophus Platonicus atque magnus, Epirota vel

A vel Byzantius, præceptor Iuliani principis, cui dedicauit etiam ſua in Ariſtotelem commentaria. *Volat.lib.17.Anthrop.*

Longinus philoſophus Syrus ex Palmyra ciuitate, præceptor Zenobiæ Palmyræ reginæ, interfectus ab Aurelio in eius vrbis direptione. *Vopiſcus.*

Caſſiodorus Rauennas præceptor Theoderici regis Gothorum. *Volat.lib.14.cap.2.Antrop.*

Carolus Magnus primò vſus doctore Petro Piſano ſene Diacono, in Grammaticis: in cæteris diſciplinis, Albinum ſiue Alcuinum obſeruauit, Anglum natione, Bedæ auditorem, multæ eruditionis virum: inter cuius ſcripta etiam Gloſſa Bibliorum ordinaria connumerantur. Hunc ex regis Britanni legato hoſpitem primùm fecit, ex hoſpite præceptorem, eiuſque ſuaſu Pariſienſe gymnaſium extruxit: inde Papienſe, poſteaquam Longobardos perdomuit. *Cuſp.& Cranzius lib. 2. Saxonia cap.7.*

Literis Leo philoſophus Imp. initiatus fuit Byzantij. Rhethoricam, Philoſophiam, Arithmeticam, & reliquas ſcientias in Antro inſula didicit, ibi verſatus cum Michaele Pſello. *Cedrenus.*

B Gilbertus Floriacenſis monachus Gallus, philoſophus inſignis, Othonem III. Imper. & Robertum regem Francorum erudiit. Huius opera Rhemenſis, illius verò Rauennatenſis, & tandem Romanus factus eſt epiſcopus ſub nomine Sylueſtri II. *Vincent. Antonin. Platina, Æmil.lib3. Sigon.lib.7.reg. Ital.*

Lanfrancus Cantuarienſis antiſtes, Gulielmi Ruffi Anglorum regis feram naturam, rabiem, furorem, coërcuit: conciliauit pari ſtudio Anglorum animos eidem. Quæ res principi ſaluti fuit: nam ille omnino armis coniuratorum occubuiſſet, niſi Lanfrancus id malum auertiſſet. Eo mortuo Ruffus, perinde vt ſolutus vinculis, omnia repagula iuris, pudoris, & officij perfregit, præcepſque in omnem licentiam abiit. *Polyd.lib.10.*

Alfonſi Aragonum & Siciliæ regis præceptor fuit Antonius Panormita, qui & vitam eius luculentiſſimè deſcripſit.

Galeacij Sforciæ Mediolanenſium Ducis præceptor fuit Cola ſiue Nicolaus Montanus: qui cùm principem virgis ſæpe cecidiſſet, ab eodem iam ſenex virgis cæſus, lege talionis vindictæque cupidus, Hier. Olgiatum ad tyranni cædem incitauit.

C *Iouius in elogio Galeacii.*

Ioannes Iouianus Pontanus, natus Cærete Vmbriæ oppido, patre Iacobo Pontano à factioſis ciuibus interfecto, Neapolim profugit, vbi tandem Alphonſi iunioris, regis præceptor & epiſtolarum magiſter extitit, philoſophus, orator ac poëta inſignis.

Philoſophus Callimachus Tuſcus, orator & poëta, verſatus aliquamdiu in aula Pij II. Cùm Paulus II. Pp. Pomponium Lætum, Platinam, & quoſdam alios viros eruditos, amicos Callimachi, ſiue quòd de religione malè ſentirent, ſiue quòd in ſe conſpiraſſe dicerentur, comprehendi iuſſit, Callimachus Cazimiro adhuc regnante in Poloniam profugit, & pro præceptore regiis filius fuit. Ioannes Albertus rex factus, Callimachi præceptoris arbitrio omnia ferè gerebat. Periit fluxu ventris, anno 1496. *Cromerus lib.30.*

Galeottus Martius Mathiæ Coruini Vngariæ regis. *Iouius in Elogiis.*

D Maximiliani primi Engelbertus quidam pius homo, poſtea ab Imperatore Nouæ ciuitatis in Auſtria (quæ patria Imperatoris erat) Epiſcopus inſtitutus. *Cuſpin.*

Leo X. Pontifex bonis litteris à prima ætate diligenter inſtitutus, præceptoribus vſus doctiſſimis, cum aliis, tum maximè Angelo Politiano, viro vtriuſque linguæ callentiſſimo.

Hadrianus VI. Pontifex ex Decano Eccleſiæ Antuerpien. Caroli V. Imp. præceptor fuit.

Doctorum hominum.

☞ *Conſule Tit. Grammaticorum, Rhetorum, Poëtarum, Theologorum, Mathematicorum, quatenus diſcipulos doctos poſt ſe reliquerunt. Locis eorund. propriis.*

Pronopis Homeri. Agonias Zoroaſtris. Pherecydes Pythagoræ, Pythagoras Alcmeonis Crotoniatæ præceptor fuit.

Zaratas Pythagoræ fuit præceptor. *Plut. de Anima orgu.*

Thales Mileſius Anaximandri & Anaximenis Mileſiorum: Anaximenes Anaxagoræ Clazomenij: Anaxagoras Archelai Mileſij, Carneadis, Socratis, Euripidis: Archelaus Xenophanis: Xenophanes Parmenidis Eleatis. *Laertius.*

Parmeniendes Meliſſi Samij, & Zenonis Eleatis: Zeno Leucippi Eleatis, Lucippus Democriti Abderiti, Democritus Protagoræ Abderitis. *Laertius.* E

In Euthydemo Platonis, Socrates Connum præceptorem ſuum, à quo ſenex fidibus canere didicit, ludibrij cauſa pueris vocatum fuiſſe γεροντοδιδάσκαλον inquit.

Socrates Platonis, Xenophontis, Antiſthenis, Æſchinis Athenienſium, Ariſtippi Cyrenaici, & Euclidis Megarenſis. *Laertius.*

Ariſtippus Cyrenaicorum princeps, Aretes filiæ Ptolemæi Æthiophus, Antipatri Cyrenæi. Aretæ auditor fuit Ariſtippus filius, ob id ipſum μητροδίδακτος dictus huius Theodorus ἄθεος diſcipulus. *Idem.*

Stilpo Megarenſis, Euclidis auditor, Menedemi Eretrienſis, Timonis Nicæi præceptor. *Idem.*

Plato Speuſippi Athenienſis Xenocratis Chalcedonij, Ariſtotelis Stagiritæ, Dionis Syracuſani, Heraclidis Pontici, Laſtheniæ Mantineæ, Axiotheæ Phliaſiæ. *Idem.*

Ariſtoteles Theophraſti Ereſij, & Menedemi Eretrienſis: Theophraſtus Demetrij Phalerei, & Stratonis Lampſaceni. Strato Lyconis, Troadenſis, Xenocrates Epicuri Athenienſis. *Idem.* F

Antiſthenes Diogenis Sinopenſis, Diogenes Monimi Syracuſani, Crateris Thebani Crates Zenonis Citiæi, Metroclis Maronitæ, eiuſque ſororis Hipparchiæ, quam in vxorem duxit. *Laertius.*

Zeno Stoicorum princeps, Cleanthis Aſſij: Cleanthes Chryſippi Solenſis, Chryſippus Eraſiſtrati medici.

Epicurus Metrodori Athenienſis, Polyæni Lampſaceni Leontiæ Atticæ meretricis. *Laertius.*

Euripides Athenienſis, à corporis cura ad excolendi animi ſtudium tranſgreſſus: auditor fuit Anaxagoræ Clazomenij phyſici: atque vnà etiam cum illo vixiſſe, Dionyſius Halicarnaſſeus in Rhetoricis ſcribit: idque præcipuè cognoſci aſſerit ex ipſius poetæ fabula Menalippe ſapiente, vbi eius philoſophi placida inſerit. Meminere huiuſce rei Græci ſcriptores, inter quos Diodorus, Euſebius, alij. Vitruuius verò de rerum principiis agens, Euripides, inquit, auditor, Anaxagoræ, quem philoſophorum Athenienſes ſcenicum appellauerunt, &c. Idē Athenæus in quarto, vbi de pace agit, καὶ ἄλλους δ᾽ εὐρὼν ἐν σκηνικός ὁ τοῦ φιλόσοφος. In Rhetoricis Euripes magiſtrum habuit Prodicum Cæum: in morali verò philoſophia Socratem. *Gyraldus de Poetis.* G

Carneades Clitomachum, qui antè dicebatur Aſdrubal, natione Pœnum, Græcorū mores induere compulit. Zenon Babylonium Diogenem ad philoſophiā traxit. *Plut. de Alex. fort.*

Hippocrates Cous præceptores habuit Heraclidem patrem ſuum, ex genere Aſclepiadarum: deinde etiam Herodicum, Gorgiam Leontinum rhetorem audiuit, & Democritum Abderitem philoſophum, ad quem curandum ab Abderitis euocatus fuerat. *Soranus in eius vita.*

Demoſthenes rethor Iſæo vſus eſt ad dicendum duce, quamuis ſcholam eo tempore haberet Iſocrates: vel quòd ob orbitatem pendere Iſocrati præfinitam mercedem non valeret decem minas, vel quòd dictionem vt neruoſam & verſutam Iſæi ad vſum præferret. At Hermippus fuiſſe Platonis Demoſthenem auditorem ſcribit, atque illud primùm ei contuliſſe ad dicendum. Refert item Cteſibium dicere Demoſthenem à Callia Syracuſano & nonnullis aliis clam accepiſſe & conſideraſſe Iſocratis atque Alcidamantis artificium. *Plut. in Demoſthene.* H

Lælius V. Varronis, Silo & Parthenius Græcus Virgilij, Orbilius Horatij, Palæmon & Fl. Virginius Perſij præceptores fuêre.

Cicero ſchola relicta, Puerili Philoni dedit operam Academico, quem Romani ſupra cæteros Clitomachi alumnos & ob dicendi facultatem admirati ſunt, & dilexerunt ob morum ſuauitatem. Simul etiam Mutium Scæuolam ſectatus eſt conſultum virum & principem ſenatus, ex quo iuriſprudentiam hauſit. Vt appulit Athenas, ANTIOCHVM Aſcalotam audiuit, volubilitate captus & venuſtate eius orationis: opinionum verò eius non probauit nouationem. Iam enim à vetere, quam vocant, Academia deſciuerat, Carneadæ ſectæ Antiochus deſertor, vel euidentia permotus & ſenſibus, vel, vt alij dictitant, ambitione aliqua & diſſenſione cum Clitomachi & Philonis diſcipulis, Stoica præcepta vbique ferè mutata ſententia amplexus: Cicero autem maluit illis inhære atque

A illa ſequi. Inde in Aſiam & Rhodum nauigauit. In Aſia Xenoclem Adramettinum, & Magnetem Dionyſium, Menippum Carem audiuit: Rhodi Appollonium oratorem Molonis filium & philoſophum Poſidonium. *Plut. in Cicerone.*

Galenus medicus primùm à Stoico præceptore Philopatoris diſcipulo virtutis ſtudia animique tranquillitatem aliquam hauſit, & mox à Platonico Caio aliquam rerum diuinarum cognitionem, & deinde Peripatetico Aſpaſij diſcipulo naturalium præcipue (quamvis enim ex philoſophis iſtis alias quoque philoſophiæ partes ſinguli tractent, in illis tamen quas dixi excellunt) poſtremò autem in Epicureum incidit, qui nimirum in voluptate, non vt reliqui ferè in vſu virtutis, felicitatem hominis collocabat. Præceptores inde habuit, primò Satyrum ſecundò Pelopem apud Smyrnam. Fuit ille diſcipulus Quinti, qui neminem ea ætate ſecundum habuit, cuius ſæpe meminit Galenus: Pelops autem Numeſiani, qui & ipſe Quinti celeberrimus auditor extiterat. Poſt hos Numeſiano Corinthi dedit operam. Vſus eſt quoque Faciano præceptore, qui & ipſe Quintus diſcipulus cum eo diu vixerat, vt & Satyrus. Sed & Pergami Stratonicum, Sabini Hippocratici diſcipulum, præceptorem habuit: Smyrnæ autem Albinum Platonicum, annum iam natum triceſimum ſecundum. Ne-
B que rationalis ſolum ſectæ præceptores ei eximij contigerunt: ſed etiam methodici, & inter empiricos Æſchrion Pergamenus. Meminit horum paſſim, tum præſertim *lib. De animi morbis cognoſc. Geſnerus in eius vita.*

D. Hieronymus præceptores habuit in litteris Hebræis Barrabanum & Nicodemum Iudæos: in humanioribus Donatum & Victorinum: in ſacris Gregorium Nazianzenum, Appollinarem Anthiochenum, & Didymum Alexandrinum. *Crinitus lib. 6. cap. 6.*

Virorum Politicorum, pacis bellive artibus illuſtrium.

C Epaminondas Polymni F. Thebanus eruditus ſic fuit vt nemo Thebanus magis: nam & citharizare, & cantare ad chordarum ſonum doctus eſt à Dionyſio, qui non minore fuit in muſicis gloria, quàm Damon, aut Lamprus, quorum peruulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro: ſaltare, à Calliphrone. At Philoſophiæ præceptorem habuit Lyſiam Tarentinum Pithagoræum: cui quidem ſic fuit deditus, vt adoleſcens triſtem & ſeuerum ſenem omnibus æqualibus ſuis prapoſuerit. *Probus in Epaminonda.*

Periclem præceptorem habuiſſe in Muſicis Damonem memorant plerique.* Ariſtoteles Muſica excultum apud Pythoclidem tradit. Apparet Damonem, cùm inſignis eſſet ſophiſta, quod ad vulgus acrimoniam ſuam inumbraret, nomen prætexuiſſe. Adfuit Pericli hic velut athletæ in repub. aliptes & magiſter, non fuit clàm tamen lyræ Damonem velamento vti: verùm vt inquietus & tyrannidis fautor exilio punitus de cennali fuit, præbuitque ſcribendi poëtis materiam. Audiuit Zenonem quoque Eleatem, de natura, Parmenidis more philoſophantem: in primis verò Anaxagoram. *Plut. in eius vita.*

Phocion dux clariſſimus Athenienſium, Adoleſcentulus Platoni, deinde etiam in Academia Xenocrati operam dedit, & à tenera ſtatim ætate optimis quibuſque ſtudiis incubuit. *Plut. in eius vita.*

Plato in Siciliam appulit, nullo quidem conſilio humano:
D ſed haud dubiè Deus aliquis aditum procul libertatis Syracuſanis inſtituens, & tyrannidis moliens euerſionem, detulit Platonem Syracuſas, Dionemque fratrem Ariſtomaches vxoris Dionyſij tyranni ad colloquium eius attraxit. *Plut. in Dione.*

Philopæmenis Tegeatis, Craugidis, F. ducis fortiſſimi, tutor fuit Cleander Mantinæenſis exul, præceptores cùm alij, tum Megalophanes & Ecdelus, Arceſilæ Pitanæi diſcipuli. Legit quinetiam eruditorum libros, quibus vel bellicæ res, vel Imperatorum conſilia mandata eſſent. *Pauſanias in Arcad. Plut. in Philopæmene* Ecdemum & Demophanem vocat, Archelai diſcipulos.

Catonis minoris præceptor erat vrbanus, promptiorque ad inducendum ratione quàm pugno, Spardeo nomine. χειρὶ ὁ παιδαγωγὸς, καὶ λόγῳ ἔχων τὸ κονδύλου προχειρότερον Habuit quoque Antipatrum Tyrium Stoicum in moralibus. *Plut. in Catone.*

M. Brutus Cæſaris interfector, Antiochum Aſcalonitam Academicum admiratus eſt, fratrémque eius Ariſtonem ſibi contubernalem fecit. In Rhetoricis vſus eſt Empyrio. *Plut. in Bruto.*

Ariſtodemus, Pompeij magni filiorum didaſcalus.

Liuius Andronicus primus fabularum actor apud Latinos, præceptor Liuij Salinatoris filiorum, & ab eo manumiſſus. E

Nicephorus Gregoras hiſtoricus, Theodori Metochitæ Logothetæ liberorum præceptor ſub Andronico ſeniore. *Teſtatur ipſemet lib. 8.*

Laurentius, Medices præceptorem habuit in Grammaticis Gentilem Vrbinatem, quem poſtea Aretinorum Pontificem renunciandum curauit. A Ioanne Argyropylo Coſmi aut ſtipendiis Byzantino euocato Peripateticorum, à Marſilio Ficino, (quem Coſmus domi à puero ad liberos in litteris inſtituendos educauerat) Platonicorum dogmata hauſit, *Brut. lib. 5. hiſt. Flor. & Iouius in Leone X.*

PARENTES.

Iob omnium patientiſſimus, doctrina & exemplo liberos ſuos ad tolerantiam, & quandam animi tranquillitatem inſtruxit. Nam qui patrem, & tot cladibus affectum ærumnoſumque in pietate & officio permanétem vidêre, tolerantemque omnia ferentem, hi (vt credere æquum eſt) ſi ruinam, qua demùm obruti ſunt, præuidere potuiſſent, tam fortiter tuliſſent, quàm ſenex vno caſu omnes tulit amiſſos. *Sab. lib. 3. cap. 2.* F

Dauid iam moriturus diligenter inſtruxit Salomonem filium ſuum, qui regnare debebat poſt eum. *3. Reg. 2.*

Tobias iam ſenex Tobiæ filio præcepta dat, vt ſe mortuum ſepeliat honorificè, matrem honoret & alat, quoad vixerit, memor dolorum quos eius cauſa in partu pertuliſſet, vita functam ſecum honeſtè ſepeliat, iuſtitiam colat, impoborum ſocietatem fugiat, liberalitatem erga pauperes exerceat, ab omni impudicitia abſtineat, vxorem ex ſuis cognatis petat, ſuperbiam vitet, bonis conſiliis obtemperet. *Tobiæ 4.*

Raguel Saram filiam, quam iuniori Tobiæ deſponſarat, cum marito abeuntem monuit, vt ſocerum & ſocrum loco parentum honoraret, maritum diligeret, familiam regeret, domum gubernaret, ſe inculpatam præſtaret. *Tob. 4.*

Timotheum Pauli Apoſtoli diſcipulum & commilitonem auia Lois & mater Eunice, in vera pietate erudierunt, licet pater idolis ſeruiret. *2. Tim. 1.*

Limyrnij vxores habent communes, & liberos communiter alunt vſque ad annos quinque: deinde ſexto anno omnibus pueris congregatis, ſimilitudines ipſorum ad viros coniectant, & vnicuique ſimilem tradunt puerum ceu parenti, quem ille acceptũ pro filio educat. *Ex Nicolao de More gent. Stob. 42.* G

Chaldæorum & Ægyptiorum ſacerdotum pueri à patribus diſcunt philoſophiam, omni aliarum rerum cura poſthabita. Itaque, tum quia à teneris annis in ea doctrina erudiuntur, tum quia diutius in illa perſeuerant, doctiſſimi euadunt. *Diod. lib. 2. cap. 8. & lib. 1. cap. 6.*

Lamponem Ægynetam *Pindarus Ode 6. Iſthmiorum* laudat à præclara inſtitutione filiorum, inquiens:

λάμπων δὲ, μελέταν
ἔργοις ὀπάζων, ὑπόδε
μάλα τιμᾷ τοῦτ' ἔπος,
υἱοῖσι φράζων παραινεῖ,
ξυνὸν ἄστει κόσμον ἑῷ προσάγων;

Heſiodus in ἔργοις inquit:

—— μελέτη δέ τι ἔργον ὀφέλλει.

Epaminondam Thebanum Polymnis pater, quamuis pauperrimus, patriis omnibus diſciplinis à puero erudiendum curauit, & Lyſiæ Tarentino Pythagoræo commiſit. *Pauſanias in Bœoticis, & Diod. lib. 16.* H

Procul Naucratia vſque adeò indulgens in filium fuit, vt in alendis canibus auibúſque adeſſet: dictitans, has nugas eum citius cum ſenibus dimiſſurum, quam cum æqualibus. *Philoſtratus.*

De Antigene Siculo extat Antipatri Theſſalonienſis elegans carmen *Apud Stobæum ſec. 5.*

Ἀντιγένης ὁ Γελῷος ἔτ' ἐκ ... τοῦτο θυγατρὶ
εἶπεν, ὅτ' ἤδη νεύμενος εἰς Ἀΐδην.
παρθένε καλὴ τέκνον, κόρη δ' ἐμὰ, ἴσχε συνεργὸν
ἠλακάτην, ἀρκεῦν κτῆμα πένητι βίῳ.
ἢν δ' ἵκῃ ἐς ὀρθὸν ἄνδρα, ἔχε τοὺς ἤθεα μητρὸς
χρυσῷ φύλακας, ... βεβαιοτάτην.

Antigenes Gelous hunc ſermonem aliquando ad filiam dixit, cùm iam eſſet moribundus: ô formoſa virgo, & filia mea, ſociam tibi retine colum, ſufficientes tenui vitæ opes. Quòd ſi viro nupſeris, Gratæ parentis, mores obſeruato probos, firmiſſimam viro dotem.

Euenos

Euenor Parrhaſium Epheſium filium in pictura inſtituit: A
vti Mycon filiam Timareten. *Plin. lib. 35. cap. 9.*

Hippocrates ille magnus, Cous, patrem Heraclidam ex genere Aſclepiadarum in arte medica præceptorem habuit. *Soranus in eius vita.*

Æneas apud Virgilium Aſcanium filium his verbis planè aureis inſtruit:

Diſce puer virtutem ex me, verùmque laborem,
Fortunam ex aliis. ———

Breuis præceptio, ſed fertilis admodum & fructuoſa.

Tib. Gracho mortuo Cornelia cum XII. relicta liberis, cùm in viduitate manens reliquam amiſiſſet prolem, excepta vnica filia quæ Africano minori nupſit, & filiis duobus Tiberio, & Caio, eos tanta eduxit cura, vt cùm in pube Romana eſſent citra controuerſiam ſumma indole, præclariùs tamen inſtituti quàm geniti viderentur ad virtutem. *Plut. in Gracchis.*

L. Æmilio Paulo maximæ curæ fuit librorum inſtitutio: qui victo Perſeo omni Macedonum gaza potitus, ex tam opulenta præda nihil attigit præter libros regiæ bibliothecæ, quos filiis habendos dedit. Petiit ab Athenienſibus, vt ſibi probatiſſimum philoſophum mitterent ad erudiendos liberos. Il-
B li Metrodorum Athenienſem Carneadis auditorem, philoſophum & pictorem inſignem ei miſerunt. *Cicero de Oratore.* Idem filios in diſciplina Romana, & veteri, quomodo ipſe antè fuerat, exercuit. Verùm in Græca ambitioſius, non ſolùm enim grammatici & ſophiſtæ & rhetores, ſed plaſtes quoque, pictores, equorum & catulorum rectores magiſtri venandi cum adoleſcentibus verſabantur. Ipſi niſi negotiis publicis diſtrictus, ſpectabant meditantes & exercentes ſe. *Plut. in Æmilio.*

Cato Cenſorius filium ſuum inſtituit ipſe in literis: licèt ſcitum ſeruum literatorem haberet, Chilonem nomine, qui multos pueros erudiebat. Nolebat autem filium, vt ipſe ait, à ſeruo malè audire, vel aure vellicari, ſi tardiùs diſceret, nec verò eſſe tantulæ diſciplinæ cauſa obſtrictum ſeruo: verùm erat ipſe eius ludi magiſter: ipſe legum doctor, ipſe laniſta. Neque iaculari modò & armis depugnare atque equitare docuit filium: ſed pugilatum etiam, æſtũ & algorem tolerare, vortices
C & fluctus fluminis nando ſuperare. Hiſtorias ſua manu ſe grãdibus literis dicit cõſcripſiſſe, vt filius diſciplinam maiorum & veterum inſtituta domo petere valeret. Turpiter loqui non minùs filio præſente quàm virginibus Veſtalibus cauiſſe, nunquam cum eo in balneis fuiſſe. Tam præclarum fingenti opus ad virtutem Catoni, & conformanti filium, cùm reſponderet ſtudium illius, etiam ob indolem obtemperaret mens, ſed eſſet corpus ad tolerandos labores mollius, remiſit rationem victus intentiorem & auſteriorem. *Plutarch. in Catone.*

Fuit Iulius Cæſar admirabili docilitate, & ad dicendi facultatem appoſitus, ſermo eius Latinus, excultus eſt domeſtica conſuetudine ab Aurelia matre, quę purè ac eleganter Romanè loquebatur, vt Mutiæ, Læliæ, Corneliæ & aliæ primariæ matronæ: in quarum familiis inſignes Oratores extiterunt. *Lud. Viues in exordium Suetonij de Iul. Cæſare.*

Iulius Cæſar cùm Octauium adhuc infantem educandum ſumpſiſſet, de eo ſtatim bene ſperare cœpit, atque eum introducere ad nobiliſſimos viros, & ad omnia quæ conuenire ei videbantur, qui ſummum imperium bene geſturus eſſet. Nam in omni genere dicendi Græcè & Latinè exercebatur: militiæ
D labores perferebat, perdiſcebat omnia quæ ad remp. quævè ad regnum pertinerent, *Xiphinus in Auguſto.*

Seruij Oppidij memorabilis inſtitutio his verſibus *ab Horatio lib. 2. Sermonum, Satyra 3.* exponitur.

Seruius Oppidius, Canuſi duo prædia diues,
Antiquo cenſu, natis dediſſe duobus
Fertur, & hoc moriens pueris dixiſſe vocatis
Ad lectum: Poſtquam te talos, Aule, nucéſque
Ferre ſinu laxo, donare & ludere vidi,
Te Tyberi numerare, cauis abſcondere triſtem:
Extimui, ne vos ageret veſania diſcors,
Tu Nomentanum, tu ne ſequerere Cicutam.
Quare per diuos oratus vterque penates,
Tu caue ne minuas, tu ne maius facias id,
Quod ſatis eſſe putat pater, & natura coërcet.
Præterea ne vos titillet gloria, iure
Iurando obſtringam ambo, vter Ædilis fuerit, vel
Veſtrum Prætor, is inteſtabilis, & ſacer eſto.
In cicere, atque faba, bona tu perdáſque lupinis,
Latus vt in circo ſpaciere, aut æneus vt ſtes,
Nudus agris, nudus nummis inſane paternis. E

Auguſtus Cæſar filiam & neptes ita inſtituit, vt etiam lanificio aſſuefaceret: vetarétque loqui, aut agere quicquam, niſi propalàm, & quod in diurnos commentarios referretur. Extraneorum quidem cœtu adeò prohibuit, vt L. Tucinio, claro decoróque iuueni ſcripſerit: Quondam parum modeſtè feciſſe eum, quòd filiam ſuam Baias ſalutatum veniſſet. Nepotes ſuos Lucium & Caium, quos ab Agrippa in ſpem ſucceſſionis adoptarat, & literas, & natare, aliaque rudimenta per ſe plerumque docuit: ac nihil æquè laborauit, quàm vt imitarentur chirographum ſuum. Neque cœnauit vna, niſi in imo lecto aſſiderent: neque iter fecit, niſi vt vehiculo anteirent, aut circa adequitarent. *Suet.*

Mauruſiorum rex Maſiniſſa, vt teſtatur *Ptolem. lib. 8. Comment.* quærentibus ſimias coëmere, dixit, Apud vos ô viri, mulieres pueros non pariunt? Nam Maſiniſſa filiorum pueros apud ſe nutriebat. Complures erant filiarum etiam filij, quos omnes ad triennium vſque educabat. Quo ſpacio peracto ad parentes eos remittebat, alióſque denuò capiebat. *Eubulus Comicus in Gratiis. Athen. lib. 12. cap. 8.*

Horatius Patris ſui libertini hominis ſtudium in educando F
filio cùm alias, tum præſertim *lib. 1. Serm. Satyra 6.* prædicat.

——— *Pater macro pauper agello*
Noluit in Flaui ludum me mittere magni,
Quò pueri magnis è centurionibus orti,
Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamque lacerto,
Ibant, octonis referentes idibus æra:
Sed puerum eſt auſus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quiuis Eques atque Senator
Semet prognatos. Veſtem ſeruóſque ſequentes
In magno vt populo ſi quis vidiſſet, auita
Ex re præberi ſumtus mihi crederet illos.
Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) ſeruauit ab omni
Non ſolùm facto, verùm opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, ſibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco paruas, aut, vt fuit ipſe coactor G
Mercedes ſequerer: neque ego eſſem queſtus. Ob hoc nunc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.

Mater D. Clementis Apoſtoli Athenas Roma proficiſci voluit, vbi ipſa quidem ſine periculo viuere poſſet, filij verò bonas literas docerentur, vt refert ipſe *Clemens lib. 7. Recogn.*

Alexander Imper. à Mœſa auia optimè inſtitutus, & à matre Mammea. Mortua Mœſa, Mammea multò impenſiùs incubuit in filij inſtitutionem, nec pati eum adiri à quoquam malorum artium artifice. Sed auctor erat adoleſcenti, vt in iis ſe artibus exerceret, quæ Imperatori neceſſariæ eſſent, adeóq; natura ſua ſponte mitis maternis profecit cõſiliis, vt quatuordecim annos incruentum egerit imperium, ne vno quidem interfecto. Iraſcebatúrque Mammeæ matri, quòd extruendarum opum paulò cupidior eſſet. *Sabell lib. 6. En. 7.* Ipſa vndique imperium cuſtodiebat, eique perſuadebat, vt longiſſimo tempore ius dicerent, quò illa occupatione diſtractus tempus non haberet ad peccandum. *Suidas.*

Zenobia Palmyrenorum regina, quam Aurelianus Imp. in H
triumpho duxit, filios ſuos Herennianum & Timolaum adeò exercuit Latino ſermone, vt Græcè vel difficilè, vel rarò loquerentur. Nec ipſa Romanæ ignara linguæ, ſed rariùs ſic locuta, pudore cohibita. Ægyptiacè plurimũ loquebatur Fuitque Alexandrinæ hiſtoriæ totiúſq; orientis peritiſſima, quã in formam Epitomes redegiſſe traditur. *Sab lib 7. En. 7. ex Pollione.*

Ædeſia Hermiæ vxor, cognata magni Syriani philoſophi, pulcherrima & optima Alexandrinarum mulierum, moribus marito ſimilis, patrimonio ob beneficentiam erga pauperes obærato vidua relicta cum pupillis duobus, Ammonio & Heliodoro, vt in philoſophia filij eruditentur, & patris doctrinã vnà cum patrimonio conſequerentur, cum iis Athenas nauigauit, Hierace Syneſij fratre comitante. Virtutem eius cum reliquus philoſophorum cœtus, tum anteſignanus Proclus ſunt admirati. *Suidas.*

Helena Conſtantinum Magnum F. ſuum inſtituit, vt virtute animoſus eſſet abſque ſuperbia, & Rempublicam ſummo ſtudio curaret, Deóque cum timore & tremore ſeruiret. *Suidas.*

Amalaſuenta Oſtgothorum in Italia regina, filium Atalaricum Romanis moribus & diſciplina inſtruendum cura-

uit. Et facilè in optimum principem euaſiſſet, niſi tres Gothi A illius educatores, rapinis, quibus aſſueti erant, inhiantes, prudens Regniæ conſilium impediuiſſent, affirmantes Gothorum proceribus nequaquam placere, Regem ſub magiſtrorum tyrannide educari, qui minis & verberibus meticuloſum ſeruum efficerent: præſtare maiorum reuerentia ſolutum, inter coæuos viuere, armáq; & equos tractare, quibus animi vigor, generoſitáſq; à maioribus accepta indies augeretur: Theodericum patrem, qui tantum acquiſiuiſſet imperium, ab literis abhorrentem, frequentiùs vſurpaſſe, haudquaquam eos quos ferulæ timor iam ſemel inuaſiſſet, gladios & lanceas toleraturos. Adoleſcens ergo in laſciuiorẽ vitam reſolutus: præſertim poſt Iuſtini Imperatoris fatum, cuius potentiam formidabat, matrem neque adire, neque alloqui dignabatur. Regina tres illos auctores ſuaſoréſque malorum, in diuerſas Italiæ prouincias, ne regiam indolem penitùs corrumperent, ſub ſpecie honoris dimiſſos, immiſſis clàm percuſſoribus occidit, adoleſcentem ſibi reconciliauit; & melioribus conſiliis imbuens, effecit, vt ſpem de ſe bonam (ſi per fata licuiſſet) polliceretur. *Io. Magnus lib.* 10.*cap.* 2.*&* 5.*ex Suida*.

B Agilulpho Longobardorum rege mortuo Adoaldus F. cum Theodelinda matre, magno totius gentis ſtudio & fauore regnum per manus accepit, manſitque regnum puero incolume pacatúmque toto decennio, quo vixit muliebri tutela. *Sab. lib.6.En* 8.

Carolus Magnus Imper. maxima cura liberos educauit. Nunquam domi ſine ipſis cœnauit, nunquam iter fecit, quin filij adequitarent, filiæ vehiculo extremo agmine claudente ſubſequerentur: ipſos liberalibus ſtudiis inſtitui iuſſit. Mares ſimul ac per ætatem licuit, more Germanorum equis, armis, venationibus exercuit: feminas verò etiam lanificio, colo fuſóque ne otio torperent, aſſuefecit. Atque hæ cùm admodum pulcræ eſſent, nullam earum nuptum dedit vſque ad mortem, negans ſe earum conſuetudine carere poſſe. *Auentinus lib.* 4 *Æmilius lib.2.Cuſp.*

Geiſa Vngariæ rex, vt filius Stephanus cum lacte præcepta ſacræ legis imbiberet, operam dedit. *Bonfin. lib.* 1.*Dec.*2.*rerum Vngar.*

Edoardus rex Anglorum, filias ſuas ita inſtituerat, vt literis C vacarent, colum & acum exercere conſueſcerent, & his artibus publicè pubem virginitatis tranſirent. Filios ita, vt primùm eruditio plena litterarum in eos confluerct: & deinde quaſi philoſophi ad gubernandam Rempublicam, non rudes procederent. *Gulielmus Malmesburienſis lib.2. de geſtis Anglorum, & Ranulphus lib.6.c.4.*

Blanca Hiſpana D. Ludouici Francorum regis mater, eo adhuc impubere, ex mariti teſtamento rebus adminiſtrandis præfecta, quòd mulier, quòd externa, quòd externorum fide conſilióq; vteretur, iniquos æmulóſq; habuit: alioqui ſine cótrouerſia, ſine exceptione laudibus cumulata. Ferunt illam à puero filium ita inſtituiſſe, eáque religione imbuiſſe, vt in animum induceret malle emori, quam ſcelus concipere: Patrem quoque Ludouicum Regem opinio eſt ea continentia in ſumma omnium rerũ licentia temporibúſque corruptiſſimis extitiſſe, vt vſum voluptatũ intra ſepta matrimonij cohibuerit: vt mirũ nó ſit, tali vtrimque indole, domeſticiſq; inſtitutionibus ac exemplis ſobolem ſanctam fuiſſe. Et ſanctam per ſe matrem, filius vbi adoleuit, etiam ſanctiorem effecit, *Æmil lib.* 1.

D Ludouicus Craſſus Francorum Rex, triginta regnauit annis: & ne quid fortunato deceſſui deeſſet, cùm fatalẽ ſibi diem appetere ſentiret, reuocauit filium Ludouicum Iuniorem regẽ è Vaſconia: corámque hortatus eſt, obteſtatuſque vt magis piè regnaret, quàm ipſe feciſſet, religionem coleret: egenis bus conſuleret: orbis pupilliſque proſpiceret: paci communique dignitati ac ſaluti inſeruiret. Regnum nihil aliud quàm procurationem munuſque publicum exiſtimaret: cuius in vita adminiſtratis edendam exactè rationem continuò poſt fata ſciret, ſedente in ſe immortali iudice, ſua cuique facinori parata præſenti ſempiternáque mercede. *Æmil lib.* 5.

Anaſtaſia Matthæi Magni Vicecomitis mater, puerum rara inter Itàlicas matronas caritate propriis vberibus aluit, adultúmque vſque adeò diligenti & planè virili cura honeſtiſſimis moribus inſtituit, vt Otho Vicecomes, Mediolanenſis Archiepiſcopus, neſcio quid egregium & verè magnum in pueri indole ſe conſpicere fateretur. *Iouius in eius vita.*

Paulò antequam Laurentius Medices vita excederet, Ioannem Cardinalem F. Romam cum inſigni comitatu ad Innocentium VII. miſit, deditque ei præcepta ſummæ plena prudentiæ, peculiari libello ad honeſtiſſimæ vitæ rationem E conſcripta. Quibus tanta incubit diligentia Ioannes, vt licèt pulſus patria cum Petro & Iuliano fratribus, tamen ob ingenij liberalis, eruditi & obſequentis vim ab omnibus mortalibus diligeretur, & tandem reductus Hiſpanis armis in patriam, ad Pontificatum ſub Leonis X. nomine perueneric. *Iouius in eius vita.*

Laurentius & Iulianus Medices, Petri Ff. præter natiuæ dotes domeſticam diſciplinam habuêre optimam, Lucretiæ Tornabonæ matris lectiſſimæ feminæ, quæ litterarum quoque ſtudiis dedita erat, imitatione. *Brunus lib.2.hiſt.Florent.*

Maria Luſitaniæ regina, Emmanuelis vxor, filios octo enixa, & inſita caritate diſciplinæ ſeueritate in puerili officio continebat, nec permittebat, vt aliquid ludendo committerent quod ab honeſtate abhorret. Nullum, quantumvis leue, puerilis flagitij veſtigium in illis impunitum relinquebat. *Oſorius lib.*11.*rerum. Em.*

NVTRICES.

Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuiſſe, muliere ſanè ingenioſa, & ad omnia præclara opera promta, quæ illam omnibus artibus erudiit. *Poſidonius de Diis & Heroibus, Natalis Comes Mythol.lib.*4.*cap.*5. F

Nutrices vetat Plato, inanes aut aniles fabulas pueris ſuis narrare. Idem præcipiendum matribus: hinc enim fit, vt quidam ex prima illa educatione in grandiorem ætatem vel teneros, v fractos & pueriles animos referant, nihil vt graue ac prudens audire & ſuſtinere queant, ſed tantùm libros ineptiſſimarum fabularum ſectentur, qui nec veri quicquam narrant nec veriſimile. *Lud.Vines de Chriſt.fem.lib.*2.*ex Plat.de Inſtit.*

Baſilius Magnus paſſim gloriatur, ſe Chriſtianis natum parentibus, & à Macrina nutrice educatum, quæ Gregorij Neocæſarienſis diſcipula fuerit, eiuſque conciones referre ſolita animum ſuum vera pietate imbuerit. *Baſilius in Epiſtola ad Neocæſarienſes.*

D. Auguſtin.lib. 9.*Confeſſionum cap.*8. Anus cuiuſdam meminit, quæ Monicæ matris ſuæ & ſororum educationi præfecta erat, quali fide illa erudierit, inter cætera & hoc addit: Præter illas horas, quibus ad menſam parũtũ moderatiſſimè alebantur, etiamſi exardeſcerent ſiti, nec aquam bibere ſinebat, præcauens conſuetudinẽ malam, & addens verbum ſanum: Modò aquam bibitis, quia in poteſtate vinum non habetis: cùm autem ad maritos veneritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua ſordebit, & mos potandi præualebit. G

FRATRES, SORORES.

Theodoſius iunior filius Arcadij Imper. cùm pater obiret vixdum octo natus annos, Anthemio præfecto imperium adminiſtrante, à Pulcheria ſorore bonis diſciplinis ac moribus inſtitutus fuit, *Cuſp.ex Zonara.*

PATRVI.

Romani ſuos liberos fratribus educandos dabant, quod apud eos & caritas eſſet generis, & indulgentia paterna erga filios abeſſet. *Volat.lib.*30.*Philologia, cap.*29.*& Alex.lib.*2.*cap.* 25. Hinc illud Satyrici:

Dum ſapimus patruos.

Numidia Quadratilla licèt Pantominis impensè delectaretur; Quadratum tamen nepotem huiuſcemodi ſpectacula accedere non ſinebat. *Plinius Cæcilius auctor.* Qui Hiſpulæ, amitæ vxoris ſuæ, pro bona inſtitutione gratias officioſè agit in Epiſtolis. H

MARITI.

Tu quidem, *inquit Plut. in Præceptis con. ad* Pollianũ, qui eius iam es ætatis, vt incumbere debeas in philoſophiæ ſtudio iis, quæ cum demonſtratione & probatione traduntur, mores fac vt exornes, colloquendo ac ſectando eos, qui prodeſſe tibi poſſunt. Vxori verò Eurydicæ quod ex vſu eſt vndique apis modo colligens, ac ferens in te ipſe, participa, ac fere cum ea colloquia, atque ita gratas ei familiares doctrinas optimas reddes:

Quandoquidem pater es tu illi venerandáque mater,
Tu frater.

Nec minùs eſt vxorem audire dicentem graue.

Aſt et tu mihi vir

præceptor, & philoſophus, & rerum magiſter optimarum & diuiniſſimarum. Etenim à rebus abſurdis abducunt huiuſcemodi diſciplinæ mulieres. Erubeſcet enim, quæ geometriam addiſcit femina, ſaltare: neque veneficiorum deſiderabit incantamenta, quæ Platonis faſcinata ſermonibus eſt & Xenophontis,

phontis. Quòd ſi qua deuorare lunam profiteatur, ridebit in-
ſcitiam & inſulſitatem earum quæ hiſce fidem adhibent, mu
A lierum, quæ aſtrologiæ non ſit rudis.
Thomas Morus Anglus, vig liis, ieiuniis, precationibus, aliiſ-
que conſimilibus progymnaſmatis ſacerdotium meditabatur.
Neque quicquam obſtabat, quo minus ſeſe huic generi addi-
ceret, niſi quòd vxoris deſiderium non poſſet excutere. Virgi-
nem duxit admodum puellam, claro genere natam, rudem ad-
huc, vtpote ruri inter parentes ac ſorores ſemper habitam,
quo magis illi liceret illam ad ſuos mores fingere. Hanc & li-
teris inſtituendam curauit, & omni muſices genere doctam
reddit, planeque talem penè finxerat, qui cum lubuiſſet vni-
uerſam ætatem exigere, ni mors præmatura puellam ſuſtuliſ-
ſet è medio, ſed enixam liberos aliquot. Paucis menſibus à fu
nere vxoris viduam duxit, magis curandæ familiæ, quàm vo-
luptati: quippe nec bellam admodum, nec puellam, vt ipſe io-
cari ſolebat, ſed acrem ac vigilantem matremfamilias. Vix vl-
lus maritus à ſua tantum obſequij impetrauit imperio atque
ſeueritate, quantum hic blanditiis iociſque. Effecit etiam vt
mulier iam ad ſenium vergens, ad hoc animi minimè mollis,
B poſtremò, ad rem attentiſſima, cithara, teſtudine, monochor-
do, tibiiſque canere diſceret, & in hiſce rebus quotidie præ-
ſcriptum operæ penſum exigenti marito redderet Induxit de-
nique & tertiam. *Eraſmus in eius vita.*

Vxores.

Vide Titulum, Magiſtri pietatis, ſuperſtitionis, Vxores.

Eua prima mater à ſerpente perſuaſa de fructu ve o co-
medit, & quod exitialius fuit, Adamum culpæ participem ſuo
fecit conſilio. *Gen.3.*
Socrates rogatus ab Antiſthene, Cur qui cæteros iuberet
vxores ſuas docere ea omnia quorum peritas eſſe vellent. Xan-
thipen tamen ſuam omnium quæ ſunt, fuerunt & erunt mu-
lierum moleſtiſſimam, bonis moribus inſtituere neſciret;
Quòd, inquit, eos etiam video, qui equeſtris rei peritiſſimi fieri
volunt, non illos ſibi equos comparare, qui libentiſſimè pa-
reant: ſed valdè animoſos. Exiſtimant enim ſe, ſi tales cohibere
poſſint, facilè alios etiam equos tractaturos Itaq; & ipſe quum
vti hominum conſuetudine cupiam, hanc mihi quæſiui, cùm
ſcirem futurum, vt ſi eam tolerare poſſem, facilè cum vniuer-
ſis hominibus cæteris verſaret. *Xenoph. Conuiuio.*
C Leonidas rex Spartanus, ſtrangulato in carcere Agide, e us
vxorem Agiatidem nomine, quæ nuper pepererat filium, quòd
collocari eam nollet alteri (erat enim opulenti hæres patrimo-
nij Agiatis Gylippi patris, ætatiſque & formæ flore inter fe-
minas Græcas longè præcellente, & probatis moribus) domo
extractam, vi filio Cleomeni deſpondit, haud ſatis ad nuptias
maturo. Quapropter multa mouit illa, vti ferunt, orans ne
compelleretur inuita. Vt verò connubio iuncta Cléomeni
fuit, Leonidam oderat: erga ipſum adoleſcentem bona vxor
& amans fuit viri, qui mox à nuptiis dilexit eam, atque ali-
quatenus amor in Agim vxoris quæ reminiſceretur eius, mo-
tus fuit: ac ſubinde ea de re percunctabatur, & attentè expo-
nentem audiebat Agidis conſilium & inſtitutum. Itaque vxo-
ris monita ſecutus, Ephoros tandem interfecit, & Agidem ſe
ipſa præſtitit, æqualitatem à Lycurgo inſtitutam reducendo.
Plut. in Agide.
Autharis Longobardorum Rex, Theodelindam, Garibaldi
Bauarorum regis filiam duxit vxorem Sed anno vix dum exa-
cto fato periit. Cœptum agitari de nouo rege creando. Cæte-
D rùm quia parum inter primores conueniebat, quis omnium
potiſſimum crearetur, eò decurſum eſt, vt quem Theodelinda
ex omni ducum numero ſibi virum legiſſet, is totius gentis rex
eſſet, tanta tum indoles in vna fuit femina, vt genus hominum
ferox & immane non dubitauerit ampliſſimi regni ſummam
eius arbitrio ſubiicere. Quanta in Theodelinda virtus fuerit,
diui Gregorij demonſtrant epiſtolæ. Legit hæc ſibi virum Agi-
lulphum, Taurinorum ducem, virum fortem, formáque & æta-
te florentem. Hæc ſanctioribus Gregorij Pontificis præceptis
imbuta præferocem alioqui virum, dextrè monendo, veritatiſ-
que lucem oculis admonendo eò traxit, vt omnibus ſuæ gen-
tis auctor fuerit, à malorum dæmonum cultu, deteſtandaque
hæreſi, ſeſe vindicandi. Reſtituit inde omnia, quæ Lombardi
diuorum templis ademiſſent, auxitque donaria, ſuperadiecit &
prædia. *Sab. lib 5. Enn. 8.*
D. Margarita, D Eduardi Anglorum regis ex Eduardo fi-
lio & Agatha Pannoniæ regina neptis. Malcomo III. Scoto-
rum regi nupta, & maritum & ſubditos ad religionis ſtudium
mirificè inflammauit. Dauid filius, qui patri in Regno ſucceſ-
ſit, parentum pietatis imitator: Henricus Dauidis patris, licet
ante patrem obiit. Malcolmus & Henrici patris & aui hæres E
non magis Regni, quam ſanctimoniæ, ob perpetuam caſtita-
tem Virginis cognomen meruit. *H. Boet. lib. 13.*
Monica B. Auguſtini duplex mater fuit, nam eam & mun-
do, & Chriſto peperit.

Domini.

Cornelius Centurio Cæſarienſis pietatem quam hauſerat,
omnibus quoque vernis & domeſticis ſuis communem eſſe
voluit. Atque vt ipſe D. Petrum, ſic tota eius familia ipſum
Cornelium præceptorem habuiſſe videri poteſt. *Act. 10.*
M Craſſus cùm ſeruos plurimos anagnoſtas, ſcriptores, ar-
gentarios, diſpenſatores, ſtructores haberet, iis tamen omnibus
docendis inſtituendiſque præerat, quòd domino maximè con-
uenire arbitraretur ſeruorum curam, qui rei domeſticæ anima-
ta eſſent inſtrumenta Reliqua enim à ſeruis ſeruos à domino
gubernari debere dicebat. *Plutarchus in eius vita.*

Servi, Captivi.

Naaman Syrus à captiua Puella Iſraëlitide de ſanctitate
Heliſæi Prophetæ inſtructus, ad illum profectus, à lepra mun- F
datus eſt. *3. Reg.*
Athenienſes duce Nicia parum feliciter aliquando pugna-
uerunt aduerſus Siculos, permultis occiſis, pleriſque captiuis in
Siciliam abductis, qui Siculorum filios literas docere coacti
ſunt. Proinde pauci qui fuga elapſi redierant Athenas, rogati
quid hic aut ille faceret in Sicilia, reſpondebant, Aut periit,
aut docet litteras. *Eraſm in Adag. ex Zenod.*
Liuius Andronicus primus apud Latinos fabulam docuit,
Liuij Salinatoris ſeruus fuit, eiúſque liberos erudit. Mo ma-
numiſſus, & Liuij nomine donatus, cùm prius Andronicus di-
ceretur.
Iberi Aſiani (qui hodie Georgiani dicuntur) ad Chriſtianiſ-
mum conuerſi ſunt, à Muliere Chriſtiana, quam captiuam ab-
duxerant. *Ruffinus lib. 1. c. 10. Socrates lib. 1. c. 20. Vide Tit.
C uerſorum.*

Hospites.

Cùm Q. Fabius Maximus Tarentum reciperet, ſub eo fortè
admodum adoleſcens militabat M. Cato. Hoſpitio vſus Near-
chi cuiuſdam Pythagorici, deſiderauit eam diſciplinam intel-
ligere. De iiſdem cùm diſſerentem illum audiuiſſet, quibus G
vſus Plato eſt, qui voluntatem maximam mali eſcam vocat:
calamitatem animæ primam, corpus: liberationem & purga-
tionem illas cogitationes, quibus maximè à corporis affecti-
bus auocat & abducit ſe ipſam: amplexus eſt multò acriùs fru-
galitatem & continentiam. *Plut. in Catone.*

Hostes.

Henricus IV. Iacobum Roberti III. Scotorum regis, licèt
hoſtis, F. in liberali penes ſe cuſtodia habuit, & optimis præce-
ptoribus erudiendum tradidit. Proinde ad tantam probitatem
atque eruditionem peruenit, vt omnibus admirationi foret.
Vide Tit. Hoſtes magiſtri.

Mortui.

Agis Spartanorum rex, ob nouas tabulas & legem agra-
riam à Leonida rege æmulo in carcere necatus fuerat. Eius vi-
duam Agiatidem cùm Leonidas Cleomeni filio vel inuitam
nuptui dediſſet: vxoris familiaritate motus Cleomenes Agidis
conſilia commendatis, Ephoros tyrannidem exercentes contra
ipſos reges ſuſtulit, æs alienum remiſit, agros ex equo partitus
eſt. Et ſic quod viuus non poterat Agis, mortuus per vxorem H
impetrauit, vt æqualitas à Lycurgo inſtituta reduceretur. *Plut.
in Agide.*

Brvta.

Bruta quatenus vel inueniunt, vel docent aliquid, ad Theatrum Brutorum per ſe pertinent. Huc referuntur tantùm reſpectu hominum, qui illorum exemplo erudiuntur.

Pſittacus auis Leonem Baſilij Macedonis Imper. F. iniuſtè
captiuum, ſua voce liberauit. *Vide Tit. Clementia magiſtri
Bruta.*

Qvales. Nempe Oblati Fortvito.

Ex præcedentibus, Exempla quædam petenda:

Delecti. Magistri ex Professo.

Vide ſuprà, Populi Magiſtri.

Apud Thurios & omnem ferè Græciam lege cauebatur, vt
pueris cùm primum adoleſcerent, magiſtros ſtudiorum, doctos

ætate &, vſu, in primo tyrocinio publica impenſa præficerent,
A atque plures vnius curæ & diſciplinæ mandarentur, qui ma-
giſter eſſet & comes, ſicut de Thuſcis & Maſſilienſibus tradi-
tur. Idem apud Iberos Sertorius fecit, vt magiſtris ſcientiſſi-
mis, qui artes docerent liberales, ingenuoſque educarent, ſti-
pendium de publico daret. Alexander Macedo multis millibus
puerorum ex Perſide magiſtros dedit, qui Græca inſtituta,
mores, militarémque diſciplinam præciperent. Veſpaſianus
Græcis Latiniſque rhetoribus annua centena dedit. M. Anto-
ninus Pius rhetoribus per omnes prouincias annua ſalaria
conſtituit. Trajanus quoque adoleſcentes ad quinque millia
bonæ indolis, ex omni Imperio ſelectos, publicè ali, & parentis
affectu patribus diſciplinis erudiri curauit. *Alex. lib. 2. c. 25.*

Charondas Thuriorum legiſlator, liberos ciuium omnes in
ludo literarum rudimentis inſtituendos, tradi, conductis ad
id mercede & ære Publico Præceptoribus, lege iuſſit. *Diodo-
rus lib. 12.*

Syracuſis ſeruilem ſcientiam Quidam edocebat, pueros
mercede inſtituens, vt coquinariam ſcirent, vel id genus fa-
mulatum alium. *Ariſt. lib. 1. Polit.*

Ageſilaus Xenophonti illi ſapienti, quem ſecum magno in
B honore habebat, liberos ſuaſit vt acciret, & Lacedæmone edu-
caret, quo pulcherrima diſciplina imbuerentur imperandi at-
que parendi. *Plut. in Apoph.*

Phocion Athenienſis, cùm Phoci filij intemperantiam do-
meſtica diſciplina cohibere non poſſet, Lacedæmonem miſit
inſtituendum: eoque adoleſcentum ordine collocauit, quem
ἀγωγὴν Græco verbo dixerunt, nec dubitauit homo temperan-
tiæ cultor egregius, externam diſciplinam Atticæ præferre,
quæ tum omnium præſtantiſſima habebatur: ratus (quod certè
eſt) vitam hominis magis exemplo proficere, quam præceptis.
Sab. lib. 5. cap. 2. Eo ipſo autem non parum offendit populum
Athenienſem, quaſi inſtituta deſpiceret & faſtidiret domeſti-
ca. Cui cum dixiſſet Demades: Quin inducimus, Phocion, po-
pulum Athenienſem, vt inſtituta Laconica recipiat? Quod ſi
mihi auctor ſis, præſtò ſum ad ferendam & ſuadendam legem.
Tibi verò, inquit, admodum conueniat, tantoperè vnguentum
redolenti & chlamydem iſtam gerenti, de conuiuiis Laconicis
conſulere populo Athenienſi, & Lycurgum laudare. *Plut. in
Phocione.*

C In ludum literarium non ſolùm ingenui pueri, ſed & virgi-
nes nondum adultæ, literis & bonis diſciplinis formandæ Ro-
mæ ventitabant. Eligebatur aliqua Matrona inſignis, ſpectatæ
virtutis, toti generi propinqua, aut Vir grauiſſimæ diſciplinæ,
cuius ſanctitate & moribus tota familia & infantilis cognatio,
bonarum artium cupiens imbueretur. Apud eum in domo ho-
neſtiſſima Hetruſcas primùm literas, mox Græcas, & haud
multò pòſt circumſcriptas ſententias, quas Chrias Græci vo-
cant, ediſcebat: deinde ſtudia liberalia & animi cultum: A qui-
bus ſi quid eſſet offenſum, prætextati anguillarum tergore,
pueri ferula, à parentibus verò lenioribus flagris vel plagis,
aut puerili verbere plectebantur: quibus exciti diſciplinis, ad
virtutem vegetabant animos corporaque. *Alex. lib. 2. c. 25.*

Alypius Alexandrinus, Iamblichi æqualis, philoſophus in-
ſignis, multos habuit ſectatores: ſed eius inſtitutio intra col-
loquij & priuatæ diſputationis terminos ſtabat, librúmque
nemo proferebat. Tantum erat illi dialecticæ ſtudium. *Euna-
pius in Iamblicho.*

QVO INSTRVMENTO.

D ☞ *Vide ſuprà, inſtitutionis Forma quoad Inſtrumentum.*

QVO STVDIO DILIGENTIA,
PROMPTITVDINE. Huc
Doctores.

DILIGENTES, PROMPTI.

Epicurus Athenienſis tanto ſtudio diſcipulos exercebat, vt
etiam memoriter tenerent ipſius ſcripta. *Laërt. lib. 10.*

Ariſto Chius malè audiens apud Sophiſtas, quod cum qui-
buſvis colloqueretur: Feræ quoque, inquit, vel ſermonum ca-
paces eſſent ad virtutem ſtimulantium. *Plutarch. Cum principi-
bus philoſophandum.*

Archeſilaus Pitanæus vt doctiſſimus erat, & in docendo
promtus atque diligens, ita etiam in communicandis rebus
ſuis mirè facilis. *Laërt. lib. 4.*

Auguſti Cæſaris in docendo ſuos ſtudium. ☞ *Vide Tit. Pa-
rentes magiſtri.*

Cùm Mathematicus proconſuli in Aſia ſeniori Gordiano
prædiceret, ad Imperium ipſum peruenturum, & Gordia-
num verbis ſuis non habere fidem perſpiceret: artis ſuæ li-
bris atque inſtrumentis, per rationem omnia quæ dixerat E
probauit: adeo vt fidem apud eum, etiam experimento ipſo
ſibi faceret: omnia enim, ita vt prædixerat, iuxta tempus de-
ſignatum euenerunt.

Zeugmatius monachus quamvis cæcus eſſet, tamen ſedulo
circuiuit oras, docens, confirmans, reprehendens. *Theodoretus
lib. 4. c. 28.*

Aſclepius Afer in Baienſi territorio parui vici Epiſcopus,
in docendo extemporanea facultate præditus erat, circa an-
num Domini 440. ſub Theodoſio iuniore. *Gennadius in Cata-
logo ſuo.*

Ioannes Mailroſius Scotus, Bedæ diſcipulus, in Wermu-
thenſi cœnobio, cum Claudio Clemente populari ſuo Pari-
ſios venit, opera mercatorum quorundam Britannorum. Alij
eos à Scotorum rege Achaio ad Carolum Magnum miſſos
aſſerunt. Pariſiis in forum publicum progreſſi: cùm alij mer-
ces venales exponerent, ipſi alta voce proclamarunt, ſe ſa-
pientiam venalem habere. Erat tunc apud Carolum Albinus,
qui cum illis Bedam audiuerat. Is Regi perſuadet, vt ſcholam
inſtituat, & ſcholæ illos præficiat. Paret rex, & prima Luthe- F
rianæ Academiæ fundamenta iacit. Ioannes poſtea à Carolo
Ticinum quoque miſſus eſt Gymnaſij inſtituendi cauſa, anno
Domini 792.

Bartolus, quinquennium conſumſit integrum in prælectio-
ne legis, *De ætate, ff. de minoribus. Richard. in eius vita.*

NEGLIGENTES.

☞ *Sub Tit. Negligentia quædam*

---

* Magnanimitas.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MAgnanimitas Græcè μεγαλοψυχία, eſt virtus quæ verſa-
tur circa magna, ſecundùm Ariſtotelem *lib. 4. Ethicor.*
Importat enim intenſionem animi vel ad magna abſolutè, vel G
ſecundùm proportionem, vt docet *D. Thomas 2. 2. q. 129.
art. 1.*

Definitur autem optimè, quod ſit virtus ad opera magna
& heroica, in omni genere virtutis inclinans. Is enim mag-
nus animus dicitur, qui ad magna adſpirat, eaque ſola cogitat,
exigua deſpicit. In rebus autem humanis præter virtutem ni-
hil magnum.

HVIVS VIRTVTIS OFFICIA

Principale huius virtutis officium eſt, opera magna ſeu quæ
magno honore ſunt digna efficere, non propter honorem
mundi, qui eſt res caduca, vana, tranſiens; ſed propter ipſorum
operum excellentiam, ratione cuius honore ſunt digna.

Secundum munus eſt appetitum honorum moderari: neque
nimium extolli ſi conferantur: neque nimium triſtari, ſi dene-
gentur.

Tertium, in omni proſpera æquè ac diuerſa fortuna, ſe mo-
deratum exhibere, cum nihil magni æſtimet, quam quod verè
eſt magnum, omnia temporalia magnanimus facilè contem-
net.

SVBIECTVM.

Vera magnanimitas reperitur in iis maximè, qui ſpretis H
omnibus quæ in mundo ſunt, Chriſti monita & conſilia ſe-
quuntur, & ad illa vitam ſuam componunt. Nam magnitudo
animi in duobus potiſſimum conſiſtit, nempe in contemptu
earum rerum quæ magni vulgo æſtimantur, vt ſunt diuitiæ,
deliciæ, honores; & conatu ad ea attingendi, quæ verè ſunt ar-
dua, vt ſunt omnia cœleſtia. Quamvis in aliis rebus etiam
communiter vſurpetur magnanimitas apud Ethnicos.

EXEMPLA ETHNICORVM ET APOPHTEGMATA,
DE MAGNANIMITATE.

Democritus ſciſcitatus: Quid eſſet magnanimitas? reſpondit,
Leuiter ferre fruſtrationem. *Stob. ſerm. 106.*

Socrates, quidam ei cum alio quodam colloquenti filium
eius mortuum eſſe nuncupauit, ille vero colloquio abſoluto,
Nunc, inquit, abeamus, Sophroniſci funus curaturi, *Eodem ſer-
mone.*

Diogenes aduerſis quibuſdam caſibus preſſus, dixit, Euge ò
fortuna, tu viriliter mihi praees. *Eodem ſerm.*

Phauorinus

Phauorinus dicebat, virum in vera magnanimitate & philoſophia educatum, antequam calamitates ingruant, animi A tranquillitatem intra ſe reconditam habere. At inquit, in rebus aduerſis aliena conſolatione opus habere, id tranquillitatis animi modum excedit. *Ibid.*

Xantippe de Socrate marito ſuo dicebat, cum infinitæ mutationes & Rempubl. & ipſos occupaſſent, in omnibus ſimilem ſe vidiſſe Socratis vultum & exeuntis domo, & domum redeuntis. Ad omnia enim concinnus & magnanimus erat, quamobrem nihil vnquam ipſum triſtitia affecit. *Stob.*

Magnanimus eſt, inquit, qui omnia facile fert: puſillanimus vero, qui ne paruа quidem. *Stob. ſer. 7.*

Epictetus dicebat eſſe quoſdam leniter magnanimos, qui tranquille facerent abſque iracundiæ motu æquè magna, at que alij vehementer impetuoſi & iracundi. *Arrian. in diſſer.*

Turpius eſt amittere poſſeſſa antea quam non potiri quæ antea non tenueris, & conuenit aduerſus hoſtes ire, non tan tum confidenti animo, ſed etiam elato. Nam & timidi gloriari poſſunt in rebus ſecundis quæ caſu eis acciderunt: ſed animi celſitudo in illis eſt qui ratione confidunt, & in quibus conſi B derata fortunæ æqualitate, prudentia tamen proſpicit diſſimiles cauſas audendi, nec cæca ſpe ducitur, quæ eſt fallax, ſed conſilio monetur, quod minus fallit collata vtrorumque potentia. *Thucyd. lib. 2.*

Non ſocordiam timoremve infert, cogitatione verſare, quemadmodum præſentibus rebus vtendum ſit, ſed grauitatem & audentiam. Si enim vbi demum, quæ profutura ſunt, innotuerint, illud ſequetur omnino, vt iure audere omnia queas tanquam non in ancipitem fortunam euectus. *Agath. hiſtor. lib. 1.*

Animi promptitudinem tamdiu profuturam eſſe exiſtimo, & magna laude dignam, quamdiu moderata eſt, nec iacturæ quid adfert ſe poſſidentibus. Nam & bona omnia cum nimia fuerint in deteriora verti conſueuere. *Procop. de bel. Goth. libro 2.*

Excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua ciuem regant, quam qua hoſtem ſuperent. *Liu. Decad. 1. lib. 2.*

Maximo enique id accidere, animo certum habeo, vt ſe non cum præſentibus modo, ſed cum omnis æui claris viris compa- G ret. *Liu. Decad. 3. lib. 8.*

Secundæ res ingenio modico & ſubmiſſo præditos attollunt, vt magni ſibi videantur, criſtaſque erigant, cum excelſo loco ſe conſtitutos cernunt: vera animi magnitudo & conſtantia in rebus aduerſis ferendis emendandiſque caſibus eluceſcit. *Plutarch. in Eumene.*

Facilia ex difficillimis animi magnitudo reddit. *Cæſar lib. 2. de bell. Gall.*

Multum eſt hominibus præſidij in animi firmitudine. *Idem lib. 3. de bel. ciuil.*

Roma à Gallis capta, C. Atilius barbam ſuam permulcenti Galloſcipionem vehementi ictu capiti inflixit, eique propter dolorem ad ſe occidendum ruenti cupidius corpus obtulit. Capi ergo virtus neſcit, patientia dedecus ignorat. Fortunæ ſuccumbere triſtius ducit omni fato, noua & ſpecioſa genera interitus excogitat, ſi quiſquam interit, qui ſic extinguitur. *Val. Max. lib. 3.*

COMITES.

Pertinet ad hanc virtutem, eamque velut comitatur, Fiden tia, & ſecuritas. Fidentiam quidem comitari volunt, quia non D poteſt quis ardua generoſè aggredi, niſi multum confidat ſe poſſe conficere. Deinde fidentia oritur ex eo, quod quis aduertat ſibi ſuppetere vires & auxilia ad res arduas peragendas, & quod earum perficiendarum deſiderio teneatur; quorum vtrumque eſt in hac virtute. Securitatem vero, quia qui res humanas non multum curat, & ſolis æternis eſt inſtitutus, ad quas ſatis opis & præſidij à Deo ſe habere ſentit multis curis eſt ſolutus, & magna animi ſecuritate fruitur, magna quoque confidentia ſecuritatem parit. Ita *Leſſius de Iuſtic. & iure.*

INDOLES, PROPRIETATES ET MORES MAGNANIMITATIS.

Virtutis huius indolem exprimit Ariſtoteles, aſſignando viginti proprietates, ſiue mores.

Prima dignum ſe magno honore exiſtimare: intellige ſpectato officio, quod gerit, vel donis Dei, quibus eſt ornatus: cum hoc tamen ſtare poteſt vt ſit humillimus coram Deo, dum conſiderat ſe ex ipſo nihil boni habere, nihil poſſe, nihil eſſe; ſine Deo in profundum malorum, imo in nihilum ruere, &c. Sic Sancti in cœlis & humillimi ſunt, & tamen ab homi- E nibus coli volunt, diuerſa ſui conſideratione.

Secunda, Modicè honoribus, etiam magnis, & à bonis viris oblatis delectari, à vulgo & ob res paruas delatos contemnere.

Tertia, In proſperis & aduerſis moderatum ſe præbere.

Quarta, Non offerre ſe caſibus paruorum periculorum, nec amare pericula, eò quod paucas res magni faciat; magnis tamen, vbi de rebus præclaris agitur, ſe exponere, & tunc vitæ non parcere. Ariſtoteles tribus verbis, ὡς ἔστι δ᾽ μικροκίνδυνος δ᾽ φιλοκίνδυνος μεγαλοκίνδυνος δ.

Quinta, Acceptum beneficium maiore beneficio compenſare. Vnde fit vt non multum meminerit beneficiorum acceptorum; quia maioribus illa beneficiis obruit, quod intellige de beneficiis humanis & vulgaribus, quæ ipſe facilè poteſt vincere.

Sexta, Neminem aut vix quemquam rogare: vel enim parua ſunt quæ ab aliis poteſt accipere; & ita non curat: vel certè F ſua induſtria poteſt conſequi; & ſic non vult ab alio pendere, nec alteri moleſtus eſſe.

Septima, Libenter alteri operam dare atque inſeruire: hoc enim eſt perfectionis, & αὐταρκείας ſignum.

Octaua, Cum viris Principibus & opulentis præſtare ſe magnum & excelſum, nimirum illis non adulando, nec minendo ſuam libertatem opprimi eorum autoritate, cum mediocribus & infimis modeſtum ac moderatum, ſic enim Deum quodammodo imitatur, qui humilia reſpicit.

Nona, Non locis aut functionibus honoratioribus ſe ingerere: hoc enim potius eſt ambitioſi quam magnanimi.

Decima, Cunctari & quietem agere, niſi res magna ſit propoſita; quia parua non mouetur; vnde fit vt pauca faciat, ſed magna.

Vndecima, Apertè odiſſe & apertè amare; puta quæ odio vel amore digna: Græcè eſt, τὸ φανερόμισον καὶ φανερόφιλον, quia timentis eſt, fronte occultare ſententiam.

Duodecima, Apertè omnia dicere & agere: intellige intra limites prudentiæ. Addit Ariſtoteles, amat enim orationis libertatem, quia ad alios contemnendos eſt propenſus, id eſt, G cum res humanas parui faciat, facilè ita ſe gerit, vt etiam alios parui pendere videatur. Quod intellige, quando de veritate, vel iuſtitia agitur: exempla habemus in Martyribus, & aliis viris ſanctiſſimis.

Decima tertia, Vti diſſimulatione in vulgus: non enim ſua patefacit omnibus, ſed tegit, non enim quærit vulgi laudes.

Decima quarta, Non poſſe alterius nutu viuere, niſi amici: ſeruile enim id eſt, nec ſine aſſentatione fieri poteſt; à qua ille longiſſimè abeſt. Quod ſi amici nutu viuere poteſt, multo magis nutu ſuperioris, qui & maximè eſt amicus, (cùm omne bonum ſubdito ex ſincera beneuolentia velit ac procuret) & loco Dei præſidet. Vnde patet religioſam obedientiam cum magnanimitate non pugnare; ſed ei conſentaneam eſſe.

Decima quinta, Non facilè admirari: nihil enim ei magnum eſt, inquit Ariſtoteles, puta in rebus humanis.

Decima ſexta, Non meminiſſe iniuriarum: viri enim magnanimi non eſt, ait idem, memorem eſſe, præſertim iniuriarum & H malorum, ſed ea potius pro nihilo putare. Itaque viles animæ ſunt, Ariſtotelis ſententia, qui iniurias priuatas ſine fine perſequuntur, quomodo enim non viles, quorum ſtatus & dignitas omnis vno verbo labefactatur, nec niſi, eo vindicato, conſtare poteſt: quanto generoſius eſt ſtatum ſuum extra fortunæ aleam repoſitum ducere, nec ſe à quoquam niſi à ſeipſo lædi poſſe? Multum igitur errat vulgus, qui illos generoſos & magnanimos putat.

Decima ſeptima, Non cupidè loqui de hominibus; quia neque vt laudetur ſollicitus eſt, nec vt alij vituperentur, nec aliorum laudator eſt, nec maledicus, nec in inimicos quidem, niſi accepta contumelia. Vbi Ariſtoteles permittit illis rependere κακολογίαν, id eſt, probrum ſeu conuitium, accepta contumelia ab inimico: tunc enim non videtur eſſe contra virtutem, ſi moderatè & abſque ſcandalo fiat, vt ſic contumelia repellatur, plerumque tamen melius eſt diſſimulare, ne videamur reddere malum pro malo,

aut

aut maledictum pro maledicto,contra præceptum Apoſtoli,&
A Domini noſtri:idque maioris animi eſt ſignum.Leo ad latratus canum vix lentus reſpicit.

Decima octaua, in rebus, quæ neceſſariò perferendæ, vel quæ exignæ ſunt, non eſſe queribundum aut ſupplicem: quia eſt animi nimium rebus humanis addicti.

Decima nona, malle poſſidere res honeſtas quam fructuoſas, hoc enim magis proprium eſt hominis ſeipſo contenti.

Vigeſima, habere motum tardum, vocem grauem, orationem ſtabilem ac ſedatam: quia feſtinare non ſolet,qui paucis rebus ſtudet; nec vehementer contendere, cui nihil magnum eſſe videtur.*ita Ariſtoteles.*

VITIA OPPOSITA.

Opponuntur ſecundùm B.Thomam *q.130.& 131.* Magnanimitati tria vitia per exceſſum, præſumptio, ambitio,& inanis gloria. Præſumptio reſpicit propriè opus aliquod: Ambitio honorem:inanis gloria opinionem & famam. Vnum per defectum, Puſillanimitas;quæ tamen illis rebus reſpondet.

* MAGNANIMI.

B

EXEMPLA FIDELIVM VET. TESTAMENTI.

Caleb & Ioſuë. Ij terræ Chanaam exploratores fideliſſimi, dum reliqui exploratores Iſraëliticum populum ab ingreſſu in illam terram deterrebant,dicebant, imò aſcendamus,vt hæreditariò poſſideamus eam:nam omnino præualebimus aduerſus eam. *Numer.13.30.*

Et *ſequenti capite, verſic.6.* Ioſuë & Caleb audientes impia murmura populi, lacerarunt veſtimenta ſua, & allocuti ſunt totum cœtum filiorum Iſraëlis,dicendo;Terra per quam tranſiuimus ad explorandum eam, terra eſt perquam optima. Si nobis propitius fuerit Dominus, introducet quoque nos in terram iſtam,& dabit eam nobis,terram quæ eſt affluens lacte & melle. Tantummodo contra Dominum ne rebellate: Præterea vos ne timete populum iſtius terræ, nam cibus noſter ſunt:receſſit vmbraculum eorum ab eis,& Deus eſt nobiſcum, ne timete eos. *Num.14.v.7.8.9.*

Duo viri exploratores à Ioſue miſſi, emenſis periculis variis, ad Ioſue reuerſi, poſtquam enarrarunt quæcunque obue-
C nerant ſibi,dixerunt ad Ioſue;Eamus, nam tradit Deus in manus noſtras totam terram iſtam Chanaan: atque etiam diffluunt omnes habitatores iſtius terræ metu noſtri. *Ioſue 2. verſic.24.*

Captis & eductis è ſpelunca Makedæ quinque regibus Amoræorum, atque ad Ioſue productis, vocauit Ioſue omnes viros Iſraël,& edixit ductoribus virorum militantium, qui venerant cum ipſo; Appropinquate,imponite pedes veſtros ceruicibus iſtorum regum. Quo facto, dixit ad eoſdem Iſraëlitas Ioſue, Ne timete, neque conſternamini, & fortes eſtote: nam ſic facturus eſt Deus omnibus hoſtibus veſtris, quibuſcum vos pugnaturi eſtis. *Ioſue 10.24.25.*

Saul rex Iſraëlis, audiens regem Ammonitarum opprobrium inurere velle Iſraëli,Spiritu Dei arreptus &ira iuſta accenſus acceptum par boum membratim diuiſit illud,& tranſmiſit in totum terminum Iſraëlis per nuncios,dicendo, Quiſquis non exibit poſt Saulem & poſt Samuelem,ſic fiet armento eius.Vnde incidit pauor Domini in populum,ita vt exirent vnanimes. *1.Reg.11.v.7.*

D Ionathas filius Saul ceſſante & inſcio patre atque exercitu, diuino Spiritu incitatus, cum ſolo armigero ad Philiſtæos accedens,dixit;Agedum tranſeamus ad ſtationem preputiatorum iſtorum,ſi fortè faciat Dominus pro nobis.Non enim eſt Domino difficile quin ſeruet in multis aut in paucis. Reſpondenti armigero,Fac quicquid eſt in animo tuo,ecce me tecum,dixit Ionathas, Ecce nos tranſituri ſumus ad viros iſtos, & retegemus nos eis. Si dicent ita ad nos,Subſiſtite, donec peruenerimus ad vos, tum ſtabimus in loco noſtro, & non aſcendemus ad eos.Sin autem ita dicent,Aſcendite ad nos,vtique aſcendemus:nam tradiderit eos Deus in manum noſtram: hoc igitur eſto nobis ſignum.Vocatus à Philiſtæis eos inuaſit viginti trucidatis,reliquos fugauit,&c. *Vide 1.Reg.14.7.8.&c.*

Quum Goliath gigas Philiſtæus prouocaret Iſraëlitas ad duellum,Dauid ſuperbi iſtius minacia verba audiens, conuerſus ad quoſdam adſtantes, Quid fieret(inquit)viro qui percuteret Philiſtæum illum & auferret opprobrium ab Iſraële? quis enim eſt Philiſtæus præputiatus iſte, qui probro afficit acies Dei viuentis? Obiurgatus deinde ab Eliab fratre maximo,
reſpondit. Quid feci nunc?nonne negotium fuit? Tandem ad E
Saulem deductus dixit, Ne concidat animus vllius propter iſtum,ſeruus tuus iturus eſt,& pugnaturus contra Philiſtæum iſtum. Quum autem obiiceret Saul robur Goliath & Dauidis pueritiam, reſpondit Dauid:Paſcente ſeruo tuo patri ſuo gregem, cùm accedens leo aut vrſus auferret paruam pecudem è grege,egreſſus perſequebar illum,vt percuterem eum,aut eriperem ex ore eius, inſurgentem verò in me præhendebam eum barba,& percutiens morte afficiebam eum.Tum leonem tum vrſum percuſſit ſeruus tuus,& nonne erit Philiſtæus præputiatus iſte vt vnus ex eis,cùm probro affecerit acies Dei viuentis? Dicebat item, Dominus,qui eripuit me à leone & ab vrſo idem eripiet è manu Philiſtæi iſtius.

Tum dixit Saul ad Dauidem, Abi, & Dominus ſit tecum. Quum autem à Philiſtæo Dauid inermis ſperneretur, Tu (inquit)venis ad me cum gladio,& cum haſta,& cum humerali: ego verò venio ad te in nomine Domini exercituum,Dei acierum Iſraëlitarum, quem probro affeciſti Hoc ipſo die dedit te
Deus in manum meam,vt percutiens te,amoueam caput tuum F
à te,& tradam cadauera exercitus Philiſtinorum hoc ipſo die volatilibus cœli & beſtiis terræ: ita cognoſcent incolæ totius terræ Deum eſſe pro Iſraële. Et cognoſcet tota congregatio hæc, non gladio aut haſta Dominum ſeruare. Nam Domini eſt hoc bellum,ideo tradet vos in manus noſtras.Verbis euentus reſpondit,Goliath interfecto & Philiſtæis fuſis & fugatis. *Vide 17.c.1.Regum.*

Sidrach, Miſach, Abdenago, ſocij Danielis prophetæ.Nabuchodonoſore, imagini aureæ, quam erexerat, diuinos honores iubente exhiberi, tres Danielis ſocij, qui conuentui iſti intererát, recuſant pollui idololatria:quamobrem apud regem accuſati,& ab eo accepti minaciter dixerunt, Nabuchodonoſor, vt reſpondeamus tibi, non ſumus ſolliciti de hoc negotio: ſiue futurum eſt, vt Deus noſter, quem nos colimus, qui potens eſt ad eripiendum nos,à fornace ignis accenſa,& à manu tua,ô rex, eripiat nos, ſiue non:notum ſit tibi, rex, deos tuos non eſſe culturos, & imaginem auream quam erexiſti non adoraturos. *Dan.3.16.17.18.*

Iudæorum Hieroſolymam inſtaurantium hoſtes quum opus G
feliciter inchoatum & ad finem ferè perductum interturbare & deſtruere vellent,Nehemiam populi ducem perterrefacere vel tollere de medio cogitarunt, & quum per nuncios illi dicerent,Ineamus conſilium in aliquo vicorum in valle Ononitis,reſpondit per alios nuncios,Opus magnum facio, ideoque non poſſum deſcendere: quamobrem ceſſaret hoc opus, cum deſiſterem ab eo deſcendens ad vos.Tentatus quater, reſpondit eis in eandem ſententiam. Tandem Sanballato, nouos dolos cudenti, miſit qui hominem mendacij & vanitatis arguerent. Et pſeudoprophetæ cuidam mercenario qui pauorem in cor eius inſtillare ſtudebat,dixit,An vir qualis ego ſum,fugeret:aut quis eſt qualis ego qui ingrediatur in templum vt viuat? non ingrediar. Tandem euanuerunt hoſtium conſilia & artes. *Vide Nehem.c.6.*

Quum rex Antiochus per Lyſiam miſiſſet exercitum XL.M. peditum,& VII.M.equitum aduerſus Iudæos,Iudas,& fratres eius dixerunt quiſque alter alteri, Reſtituamus populum noſtrum ex deiectione hac, & pugnemus pro populo noſtro ac ſanctuario. Poſtquam verò humiliati eſſent coram Deo, ca-
ſtrametati ſunt ad Emmauntem.Et dixit Iudas Iudæorum tur- H
mis, Accingimini, & eſtote ſtrenui,ac eſtote parati manè ad pugnandum contra gentes iſtas quæ congregatæ ſunt aduerſum nos, ad tollendum nos & ſanctuarium noſtrum:nam melius eſt nos mori in bello,quam videre mala gentis noſtræ & ſanctuarij.Prout autem fuerit voluntas Dei in cœlo ita faciat. *1.Machab.3.53.58.&c.*

Mortuo Ionatha, cùm videret Simon frater eius populum eſſe trepidum & perculſum metu, aſcendit Hieroſolymam, & congregauit populum,&adhortatus eſt eos,dicens eis,ipſi noſtis,quanta ego & fratres mei ac domus patris mei fecerimus pro legibus & ſanctuario, & quæ prælia anguſtiaſque experti ſimus:propterea perierunt fratres mei omnes cauſâ Iſraëlis,& ego ſolus reliquus factus ſum.Nunc autem abſit à me,vt parcam animæ meæ omni tempore anguſtiæ: non enim melior ſum fratribus meis. Verum vindex ero pro gente mea,& pro ſanctuario, & pro vxoribus liberiſque noſtris:quandoquidem congregatæ ſunt omnes iſtæ gentes, vt atterant nos infenſo animo *1.Machab.13.3.&c.*

Novi Testamenti.

Ioannis Baptiſtæ, magnanimitatem inuictam in taxanda Phariſæorum & Sadducæorum hypocryſi, ac coërcendo Herodis inceſtu deſcribit *Lucas c.3. & Marc.c.6.*

Magnanimitatem Apoſtolorum poſt acceptum Spiritum ſanctum proponit Lucas *Act.3.5.15.&c.*& paſſim in tota illa ſacra hiſtoria.

Historica. Christianorvm.

Proconſul D. Cyprianum coram tribunali ſuo adductum intuitus, ait: Tu es Taſcius Cyprianus, qui te Papam ſacrilegæ mentis hominibus præbuiſti? Iuſſerunt te ſacratiſſimi Imperatores ſacrificare. Conſule tibi ne pereas. Sanctus Martyr reſpondit. Ego ſum Cyprianus, Chriſtianus ſum, & diis ſacrificare non potero: tu verò quod tibi præceptum eſt, fac. In re enim tam iuſta, nulla conſultatio eſt: Deinde morti adiudicatum ſe audiens, dixit, Gratias ago Deo omnipotenti, qui me à vinculis huius corporis dignatur abſoluere. *Pontius Diaconus in Actis paſſionis D. Cypriani.*

Paulò antè mortem D. Cypriani, ferunt à præſide clibanum calcis accenſum & in ore illius prunas cum thure exhibitas, & præſidem dixiſſe Chriſtianis: Eligite è duobus vnum, aut thura ſuper his carbonibus offerre Ioui, aut in calcem demergimini. Tunc Trecenti viri fide armati, ſe ictu rapidiſſimo, Chriſtum Dei filium fatentes, iecerunt in ignem, & inter vapores calcis puluerei ſunt demerſi, quos ſibi Chriſtus conſecrauit. *Pontius Diaconus, in Actis paſſionis D. Cypriani.*

Vrbicius Alexandriæ præfectus quum propter veræ Religionis profeſſionem Ptolemæum duci ad ſupplicium iuſſiſſet, Lucius quidam, & ipſe Chriſtianus, tum ibi aſtans, improbato eiuſmodi iudicio, Quæ (malum) hæc ratio eſt? inquit. Numquid infamis maleficij vir hic admiſiſſe conuictus eſt? An quod Chriſtiani nomine tantùm is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem pium, non Imperatoris filium philoſophum. Non ita, vt ſacro ſenatui conuenit, iudicas Vrbici Præfectus autem quum Lucium etiam duci iuſſiſſet, ille, Se gratiam Vrbicio habere profeſſus eſt: à malis quippe dominis ſe liberari, & ad Deum Patrem & regem optimum tranſire. Ad quos tertius alius itidem acceſſit, in quem ſupplicio quoque eſt animaduerſum. *Niceph. eccl. hiſt. lib.3.c.34.*

Erat in palatio Licinij inter notarios Auxentius quidam vir nobilis. In imperiali autem quadam domo fons aquæ fuit, & ſuper eo fonte Bacchi ſimulachrum: tum autem vitis ampla, quæ locum eum omnem regens, multa cum amœnitate obumbrabat. Huc quum Licinius veluti deambulatus, Auxentio, & multis præterea aliis eum officij gratia comitantibus, veniſſet, & botrum ingentem maturumque è palmite pendentem conſpexiſſet, Auxentio vt eum decerperet, mandauit. Auxentius nihil prorſus ſubeſſe doli ſuſpicatus, pugione, quem ex femore ſuſpenſum geſtabat, ſtricto, botrum reſecuit. Tum Licinius, Ad pedes Dionyſij vuas depone, dixit. Auxentius verò, Minimè gentium, inquit Imperator. Chriſtianus enim ſum. Licinius rurſum, Itaque ex aula, ait, confeſtim abibis, dignitate poſita. Alterum tibi duorum iſtorum neceſſariò faciendum. Enim verò Auxentius, nulla interpoſita mora, cingulum perquam libenter ſolutum poſuit, & aulæ diſcedens valedixit. Hunc aliquanto pòſt, Epiſcopi Mopſueſtiæ antiſtitem legerunt. *Suid.*

Modeſtus, Edeſſæ præfectus, cum ad locum quendam vt Chriſtianos ibi congregatos interficeret, iuſſu Valentis armata manu properaret, Mulierem cum filio feſtinantem, accerſit, & cauſam tantæ feſtinationis exquirens: Vt ocius, inquit illa, ad campum in quo populus Eccleſiæ Catholicæ coactus eſt, veniam. Tunc ſola, ait præfectus, neſcia es me actutum eò peruenturum, & quos offenderim interfecturum? Imò verò, inquit, audiui, & propterea curſu celerrimo mihi opus eſt, ne poſt tempus veniam, & ita martyrio à Deo ablato deſtituar. At cur quæſo, inquit Modeſtus puerum tecum ducis? Vt ille quoque (reſpondit mulier) communis afflictionis particeps fiat, parque præmium conſequatur, &c. *Sozom. eccl. hiſt lib.6.c.18.*

Arethuſiorum Epiſcopus Marcus, quum poſt crudelia tormenta, à perſecutoribus melle & liquamine vnctus, in ſportulam impoſitus, ac in ſublimi ſuſpenſus eſſet, cùm veſpæ & apes ad eum aduolarent, carnemque eius excederent, ferunt eum carnificibus dixiſſe, ſe in ſublime poſitum eſſe, videréque eos humi infra repentes. *Sozom. eccl. hiſt. lib.5.c.9.*

Imperator Conſtantius, cùm Liberius Epiſcopus Romanus eius iniquis imperatis reſtitiſſet, dedit mandatum vt in Thraciam, niſi intra biduum ſententiam mutaret, relegaretur. Cui Liberius, Mihi inquit, ô Imperator, die ad deliberandum non eſt opus. Iam enim olim iſta & deliberata ſunt à me, & decreta. Itaque iam ab hinc diſcedendum paratus ſum. Fertur item, Imperatorem ei iam cùm in Thraciam abduceretur, quingentos aureos miſiſſe: illum autem eos non recepiſſe, ſed dixiſſe ei qui attulerat, Abi, & nuncia illi qui hoc aurum miſit, vt ipſum det ſuis aſſentatoribus & hiſtrionibus, quos continua egeſtas præ inſatiabili cupiditate in dies ſingulos grauiter premit: quippe qui perpetuò appetant diuitias, nec vnquam ſatiari poſſint. Nos autem Chriſtus, qui Patri in omnibus rebus ſimilis eſt, nutrit, & omnia bona nobis ſuppeditat. *Sozom. eccleſiaſt. hiſt. lib.3.c.10.*

Cùm Euſebia Conſtantij Imperatoris vxor, ſuperbiâ elatâ, ab Epiſcopis adoraretur: ſolus Leontius Tripolis Lydiæ Epiſcopus domi manſit. Pollicetur ea ſe maximam Eccleſiam illi extructuram, & affatim pecuniæ præbituram, ſi ſe conueniret. Cui ille: Non mihi, inquit, ſed Deo gratificaberis, hoc faciens. Tu verò, ſi me ad te venire voles, ſic agito. Vbi in tuum venero cõſpectum, de ſolio deſcende, caput benedictioni manuum mearum ſubmitte. Ego in tuo ſedens throno, tibi cùm videbitur ſedendi poteſtatem faciam. Illa vehementer commota rem marito exponens eum ad ſupplicium de Epiſcopo ſumendum inſtigauit. Is, Leontij animo collaudato, vxorem in gynæceum ablegauit. *Suidas.*

Cum Iuſtina, Iunioris Valentiniani mater, Arianæ ſectæ patrona, impium quid à Beniuolo ſcribarum præfecto, viro orthodoxo, poſtularet, præcibus ac promiſſis ampliorum dignitatum additis Beniuolus detractum ſibi baltheum ante pedes Iuſtinæ abiiciens, dixit, Sibi neque præſentem hanc, neque ampliorem vllam dignitatem tanti fore, quam in mercedem impietatis affectaret. *Sozom. eccleſ. hiſt. lib.7.c.13.*

Valentinianus I. Imperator, quum poſt Ioniniani mortem milites eum Imperatorem elegiſſent, & ſuo more vellent multa ſibi tribuere quæ minimè decebant, Valentinianus qui Ethnicorum inſolentiam frænare & imperij ſtatum ordinare cupiebat, dixit eis: In veſtra manu poſitum erat, milites, cùm Imperator non eram, mihi Imperij gubernacula tribuere: verùm cùm iam ea ſuſceperim, non veſtrarum partium, ſed mearum ſolum eſt de cætero communi Reipubl. adminiſtrationi conſilio & ſapientia prouidere. *Theodoret. eccleſ. hiſt. lib.4.c.5.*

Valentinianus II. Imperator, quum adhuc multi non ſolùm Romæ, ſed etiam in Romano Senatu, errori gentilitatis addicti eſſent, imbecillitate Valentiniani II. pueri & Iuſtinæ matris eius illecti, conſiliis communicatis petere ab eis ſtatuerunt, vt ara vetus in curia reponeretur, ad quam iurare ſenatores ſolebant de reb. publicis conſulturi, & vt ſacris faciendis ſumptus ante ſublati à Gratiano reſtituerentur. Quod cum Chriſtiani, qui numero ſuperabant, clam moueri ſenſiſſent, libellum Damaſo Pontifici obtulerunt, denunciantes, nihil ſe eiuſmodi cenſuiſſe, neque aſſenſione ſua probaſſe: ſi id concederetur, ſe in ſenatum non venturos, quem libellum Damaſus ad Ambroſium, ille ad Gratianum miſit. Occiſo Gratiano Symmachus vrbis præfectus, homo non tam eloquentiæ, quam gentilitatis ſtudio clarus, relationem ſenatus nomine ad Valentinianum miſit, petens, vt quod paulò antè agitari cœptum erat; ipſe aram Victoriæ reponere in curia ſineret: atque impenſæ ad ſacra facienda à Gratiano Auguſto ſublatæ reſtituerentur. Quod vt Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis audiuit, proxima, vt ipſe inquit, legatione confiſus, Valentinianum ab eiuſmodi re indulgenda, quæ gentilitatem reduceret, auocauit: rogauitque, vt ſibi relationis exemplum remitteret, vt ei reſpondere poſſet, quemadmodum accuratè reſpondit, vt legitur adhuc ſcriptum vtrumque. Cæterum cùm in conſiſtorio Valentiniani omnes, qui aderant, Chriſtiani & Gentiles, ea reddenda eſſe contenderent, ſolus Valentinianus diſſenſit: ac Chriſtianis perfidiæ incuſatis, Gentilibus ita reſpondit, Quomodo quod pius frater eripuit reddere me ſuadetis? cùm & religionem læſurus ſim & fratrem, à quo nolo pietatis officio ſuperari? Subiicientibus autem illis, patrem illius nunquam vt eas eriperet adduci potuiſſe, occurrit: Patrem meum, inquit, laudatis, quia non abſtulit, nec ego abſtuli: neq; idem reddidit, vt me debere reddere contenditis, &, ſi reddidiſſet, frater ademit, cuius in hoc genere imitatorem me eſſe malo. Nam perinde hic Auguſtus ac pater fuit, & par vtrique debetur reuerentia, & par vtriuſq; eſt erga Rempublicã gratia. Hac animi magnitudine iuuenis Imperator impiam Gentilium

lium petitionem irritam reddidit. *Sigonius Imp.occid.lib.8.& 9.*

A Anaſtaſius Imperator audiens Epiſcopum quendam, nomine Oemandum, diſertum eſſe, & qui ora omnibus ſententiæ de paſſo Deo aſſertoribus obturaret, cum ad ſe vocatum hortatus eſt, vt ad ſuam factionem deſciſceret, pollicens eum quid quid petiiſſet illico accepturum. Cui Epiſcopus, Tu (inquit) potius ad orthodoxos tranſi: ne dum opiniones impiorum hominum Seueri Eutychis, & Dioſcori amplecteris, æterno igni addicaris, ſimúlque apprehendens Imperatoris chlamydem: hæc ait. Veſtis nequaquam te poſt mortem ſequetur, ô Imperator: ſed ſola te comitabitur pietas ac virtutum habitus. Miſſam fac Eccleſiam, quam Chriſtus redemit ſuo ſanguine. Indoctus es, & ratiocinandi ignarus, neque vllum Eccleſiæ decretum perfectè intelligis: tantùm impoſturis & ſcurrilibus calumniis ſanos terres. Satis tibi ſit dignitatis quod Imperator es, antiſtites Eccleſiæ vexare noli. Ad hæc Imperator pudore ſuffuſus, obmuuit. Pauperrimus autem cùm eſſet ille Epiſcopus, ne obolum quidem ab Anaſtaſio voluit accipere: adeo liber erat, & ſolius in Deum fidei ac pietatis rationem habens, terrena calcans omnia. *Sigon.lib.16.hiſt.Imp.Occ.*

B Polyeuctus Conſtantinopolitanus Patriarcha, Ioannem Ziſiſcam poſt interfectum Nicephorum Phocam, Imperatorem deſignatum, & ob id magnum templum, vt manu Patriarchæ ſibi diadema imponeretur, ingreſſurum, non admiſit, dicens: Non licet templum ſubire eum, cuius manus adhuc recenti cognati cruore ſtillant. Cùm Zimiſca, ſe manus Nicephoro non intuliſſe affirmaret: ſed ab aliis iuſſu Theophanonis Auguſtæ trucidatum: Polyeuctus iuſſit percuſſores regia pelli, vna cum regina Theophanone, ac edictum contra præſules reſcindi: pœnitentiamque Zimiſcæ iniunxit, vt quas priuatas opes poſſideret, egenis diſpertiret. His omnibus factis natali Chriſti Seruatoris, in magnam Eccleſiam progreſſus, diademate coronatus eſt, *Cedrenus Cuſpinianus.*

Theodatus rex Gothorum, Conſtantinopolim miſerat Agapetum I pontificem. Is, cum pacem impetraſſet ab Imperatore, tentabatur vt Eutychianam opinionem confirmaret. Verùm cùm Iuſtinianus ab ea re ſanctiſſimum hominẽ abhorrere cerneret, precibus minas addidit. Tum Agapetus. Ego, inquit, ad Iuſtinianum Chriſtianiſſimum principem venire optaui, ded Diocletianum inueni, Chriſtianorum hoſtem accerri-

C mum. Alij narrant Agapetum à Iuſtiniano rogatum, vt Anthimum Epiſcopum Eutychianæ hæreſeos fautorem ad ſalutationem admitteret, omnino id ſe facturum negaſſe, niſi Catholicam ille confeſſionem exprometet, ac ſuam ſedem repeteret, neque enim fas eſſe, vt in ſede Conſtantinopolitana, præter ſi lei alienæ Eccleſiæ Epiſcopus reſideret. Theodora verò Auguſta pro eo ſe interponente, & variè preces minaſque miſcente, Agapetus nunquam de ſuſcepta dimoueri ſententia potuit, quinetiam de criminibus Anthimi ab Epiſcoporum & Monachorum libellis edoctus, illum communione atque officio, quovſque reſipiſceret exuit, eo nomine quòd contra leges Eccleſiam inuaſiſſet, & ab Orthodoxis feciſſet. *Cedrenus Sigonius lib.17. hiſtoria de Occid. Imperio. Fulgoſus. Egnatius lib.6. c.1. Ioan. Magnus lib. 10.c.10. Platina.*

B. Martinus, à conuiuio Maximi Imperatoris frequenter rogatus abſtinuit, dicens ſe menſæ eius participem eſſe non poſſe, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expuliſſet. *S.Seuerus, lib.de B. Martini.*

Cæterum memorabile magnanimitatis exemplum in B. Ba-

D ſilio deſcribit, & proponit *D.Nazianzenus:* Imperatoris religionem minimè coiis, omnibus aliis iam inclinatis ac ſuperatis Non enim, inquit Baſilius, hæc vult Imperator meus: nec rem vllam creatam adorare ſuſtineo, cum & ipſe à Deo creatus ſim, & Deus eſſe iubear. Nos vero, inquit ille, qui tandem tibi videmur: Nihil ſanè, inquit, Baſilius, dum hæc iubetis. Age verò, inquit ille, non magnum & honorificum exiſtimas ad noſtras partes adiungi, ſocioſque nos habere? Ad hæc Baſilius: Vos quidem præfecti iſtis, & quidem illuſtres, non inficias eo: minimè tamen Deo præſtantiores. Socios autem vos habere mihi quidem amplum & honorificum fuerit (quidni enim, cùm ipſi quoque Dei creaturæ ſitis?) ſed vt alios quoſdam ex his, qui nobis ſubiecti ſunt: non enim perſonarum dignitate, ſed fide Chriſtianiſmus inſignitur.

Hac oratione commotus præfectus, ac maiori ira ſuccenſus, de ſubſellio ſurrexit, atq; aſperioribus verbis cum eo agere perrexit. Quid? Poteſtatem hanc non pertimeſcis? Quid patieris, intulit ille: vnum è tam multis, quæ meæ ſunt poteſtatis. Quænam hæc, ſubiunxit Baſilius? fac enim intelligamus. Bonorum, inquit ille, proſcriptionem, exilium, cruciatus, mortem. E Tum Baſilius: Si quid aliud habes, id nobis minitare. Horum enim, quæ adhuc commemoraſti, nihil nos attingit. Quonam modo, inquit ille? Quoniam, inquit Baſilius, bonorum proſcriptionis obnoxius non eſt, qui nihil habet: niſi fortè laceris & detritis hiſce pannis indiges ac paucis libellis, in quibus omnes mihi facultates & copiæ ſunt. Exilium autem haud cognoſco, qui nullo loco circumſcriptus ſum, ac neque terram hanc, quã nunc incolo, meã habeo, & eam omnẽ, in quam profectus fuero, pro meã duco: imò, vt rectiùs loquar vniuerſã terrã Dei eſſe ſcio, cuius aduena ego ſum & peregrinus. Iam tormenta quid accipere queant, cũ corpus deſit, niſi fortè primã plagã dixeris: huius enim ſolius penes te arbitriũ & poteſtas eſt.

Mors porrò beneficij mihi loco erit: citius enim me ad Deum tranſmittet, cui viuo, & munere meo fungor, maximáq; ex parte mortẽ obij, & ad quem iampridem propero. Quo ſermone obſtupefactus Præfectus: Nemo, inquit, me (nomenque ſuũ adiunxit) ad hunc vſq; diẽ ita eſt allocutus, nec pari verborum libertate. Neque enim, ait Baſilius, fortaſſe in Epiſcopum F incidiſti. Alioqui hoc prorſus modo diſſeruiſſet, pro huiuſmodi rebus in certamen veniens. Nam cæteris quidem in rebus, ô præfecte, manſueti, & placidi ſumus, atque omnium abiectiſſimi, quemadmodum hoc nobis lege præſcriptum eſt, ac non dicam aduerſus tantum Imperatorem, ſed ne aduerſus plebeiũ quidem quemquam & infimi ordinis hominem ſupercilium attollimus Verùm vbi Deus nobis periclitatur, ac proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipſum ſolum intuemur. Ignis autem, & gladius, & beſtiæ, & vngulæ carnem lacerantes, voluptati nobis ac deliciis potiùs ſunt, quàm terrori. Proinde contumeliis nos affice, comminare, fac quicquid collibuerit, poteſtate tua fruere: audiat hæc etiam Imperator: nequaquam profectò nos vinces, nec efficies, vt impiæ doctrinæ aſſentiamur: ne ſi his quidem atrociora miniteris. *Oratione 20. de Baſilio Magno, erga Valentis Im. præfectum.*

Prudentius deſcribens Martyrium S. Fructuoſi, ita eum inducit magno animo loquentem.

Putare ferrum triſte chirurgo meis
Inferre coſtis, quod ſecat ſalubriter.
Non eſt amarum, quo reformatur ſalus.
Videntur iſti carpere artus tabidos.
Sed dant medelam rebus intus viuidis.
Quis neſcit autem quanta corruptela ſit G
Contaminata carnis ac ſolubilis?
Sordet, tumeſcit, liquitur, fœtet, dolet:
Inflatur ira, ſoluitur libidine:
Plerumque felle tincta liuores trahit.
Aurum regeſtum nonne carni adquiritur?
Illuſa veſtis, gemma, bombyx, purpura,
In carnis vſum mille quæruntur doli.
Luxus vorandi, carnis aruinam fouet:
Carnis voluptas omne per nefas ruit.
Medere quæſo carnifex tantis malis.
Concide, carpe fomitem peccaminum:
Fac vt refecto debilis carnis ſitu,
Dolore ab omni mens ſuperſit libera,
Ne geſtet vltra quod tyrannus amputet.
Ne terrearis, turba circumſtantium;
Hoc perdo ſolùm quod peribit omnibus, H
Regi, clienti, pauperique & diuiti.
Sic vernularum, ſic ſenatorum caro
Tabeſcit, imò cum ſepulcro condita eſt.
Iactura vilis mordet ac damnum leue,
Si quo carendum eſt, perdere extimeſcimus.
Cur quod neceſſe eſt, non voluntas occupat?
Natura cur non vertis in rem gloriæ?
Legale damnum deputemus premiis.
Sed præmiorum forma quæ ſit fortibus
Videamus: illa nempe quæ nunquam perit:
Cœlo refuſus ſubuolabit ſpiritus.
Dei parentis perfruetur lumine,
Regnante Chriſto ſtans in arce regia.
Quando cœlum ceu liber plicabitur,
Cadet rotati olis in terram globus:
Sphæram ruina menſtrualem deſtruet:
Deus ſuperſtes ſolus, & iuſti ſimul
Cum ſempiternis permanebunt Angelis.

Contem

A *Contemne præſens vtile, ô prudens homo,*
Quod terminandum, quod relinquendum eſt tibi:
Omitte corpus, rem ſepulcri ac funeris:
Tende ad futuram gloriam: pergo ad Deum.
Agnoſco qui ſis: vince mundum & ſæculum.

Memoriæ proditum eſt, Caſtellæ regnum in Hiſpania quondam à triginta barbarorum regibus, duce atque Imperatore Smaragdo occupatam fuiſſe. Vnde quum illi magnum Chriſtianis terrorem iniicerent, breuique ſe tota reliqua Hiſpania, quæ Chriſtianorum erat, potituros eſſe confiderent, Sanctium Nauarrenorum regem collecto forti magis quam numeroſo exercitu, aduerſus eos profectum eſſe, quum prius pulcherrimum, & clariſſimum iuſiurandum iuraſſet, nunquam ſe ex eo bello niſi parta victoria reuerſurum. Excogitauerant barbari cùm alia multa, ad prohibendas Chriſtianorum incurſiones aptiſſima, tum catenas quaſdam ferreas, quibus ita vias omnes oocluſerant, vt equitani, quo plurimum Nauarreni valebant, omnis adempta ſpes faciendæ in hoſtem irruptionis videretur. Sed nihil virium habent aduerſus prudentiam ſubdola & aſtuta conſilia: debiles ſunt omnes aduerſus conſtantiam machinæ: imbecilla & inutilis aduerſus fortitudinem multitudo. Deo duce per medios hoſtes ſibi & ſuis viam ferro faciens Sanctius, non prius deſtitit, quàm barbaros fuſos fugatos, caſtris exutos docuit, victoriam non in munitionibus operibúſque bellicis, ſed in cauſæ bonitate poſitã eſſe: qui pro Chriſti nomine dimicarent, eorum impetum non poſſe, ne collatis quidem in vnum omnium aliorum viribus, ſuſtineri. Superatis igitur & in poteſtatem redactis hoſtibus, omnium ducum & militũ incredibilis concurſus ad Sanctium factus eſt: alius amplexari cum alius ad genua accedere: alius fortem illam dextram barbarorum domitricem, Hiſpaniarum liberatricem, victoriæ confectricem exoſculari: qui propter multitudinem propius accedere non poterat, vultu, oculis, manibus, corpore, quaſcunque poterant animi ſui ſignificationes dabant: vna omnes voce, bellatorem fortiſſimum, & Imperatorem inuictiſſimum conſalutabant. Inde quum de diuidenda præda agi cœptum eſſet, quæ tanta erat, quanta triginta potentiſſimorum Regum collatæ in vnum locum opes coaceruare poterant, nemo erat in vniuerſo exercitu, qui non ita
C ſentiret, ita prædicaret, Quãtamcumque ſibi partem ex ea vel depoſceret, vel etiam ſuo iure ſumeret Sanctius, nunquam tantum ad eum peruenturum eſſe, vt non multò plus ipſius virtuti præclariſque factis deberetur. Erat in caſtris barbarorum auri argenti facti infectique permagna vis, gemmarum maximi pretij admirabilis multitudo: multum tapetium, multum conchyliatæ veſtis, multum periſtromatum, vt eſt illa etiam in bellis luxurioſa gens. armorum omnis generis optimorum & exquiſitiſſimo artificio fabricatorum infinitus prope numerus, equi præſtantes permulti, phalerarum, ephippiorum cæterorumque ornamentorum ſequeſtrium incredibilis copia. captiui longè plurimi, ex quibus ingens pecunia confici poſſet, quibus omnium ex rebus Sanctium, vt quantum vellet, ſibi ipſe ſumeret, ſummo omnes conſenſu obſecrabant. Ille alacri vultu, quum gratam ſibi eſſe illam exercitu voluntatem ſignificaſſet, Non me, inquit, barbaricarum opum cupiditas, vt in hoc bellum ingrederer, aut in prima acie ſtans corpus meum telis hoſtium obiicerem, induxit: Chriſtianæ mihi pietatis ardor, & huius pulcherrimæ regionis ab iniuſto immanium bellnarum dominio vindicandæ ſtudium, faces ad eam rem &
D ſtimulos ſubdiderunt. Nunc quum id quod volui, diuino beneficio, & veſtra (milites) virtute conſecutus ſum, non committam, vt maiori animo videar armatorum & ſtantium copias, quam inermium & iacentium ſpolia contemſiſſe. Ornamento iſta ſint primum immortalis Dei noſtri, diuorumque templis ac delubris, vt partim in ſacrariis repoſita; partim tholis propendentia propagent in omne tempus memoriam noſtri, poſteroſque noſtros ad ſuſcipiendã ſemper magno animo religionis noſtræ defenſionem exſuſcitent: ditent cætera egenos & exhauſtos pro ſuis quemque meritis, milites: vt qui iuuentutis ſuæ firmitatem in periculis & laboribus conſumſerint, habeant olim quo ſenectutis infirmitatem in tranquillitate atque otio ſuſtentare poſſint. Ego quidem, quod ad me attinet, præter has catenas, quas ſpectantibus adiuuantibúſque vobis perfregi atque perrupi, & præter illam gemmam, quam manibus meis deiectam illic iacentem videtis (hæc autem dicens oſtendebat illis proſtratum & in ſanguine ſuo inuolutum exanimem Smaragdum) nullam omnino mihi mercedem nullum præmium aut poſtulo, aut appeto. Ergo ad conſeruandam tam nobilis victoriæ memoriam, ſimulque & incitandos ſucceſſorum ſuorum animos, & ipſe poſtea catenas pro
E inſignibus geſtauit, & inſtituit, vt iiſdem inſignibus cæteri poſt ſe Reges vterentur. At quoniam eo in prælio præcipuum barbarorum ductorem Smaragdum ſua ipſe manu obtruncauerat, eiuſdem nominis gemmam medio illarum catenarum complexu voluit contineri. Quin etiam propter hanc aliáſque ſimiles victorias, Regibus Nauarræ honoris ergo tributum eſt, vt inungantur, coronentur, conſecrentur, &c. *M. Ant. Muretus in ſua oratione, quam Romæ ad Pium IV. habuit, nomine Henrici Regis Nauarræ.*

Circiter annum Chriſti 840. Dani tunc Ethnici magno agmine Holſatiam inuaſerunt, Saxoniam poſtea deprædaturi. Bruno autem vbi ſenſit aduentare infinitam barbaræ gentis irritam & indomitam manum ſolito acriùs ferocientem, conuocatos ſuos ne multitudine terrerentur, putauit alloquendos: & videtis, inquit, commilitiones barbariem nobis imminentem. Neminem moueat inſolentium hoſtium multitudo: potens eſt Deus omnem illam colluuiem ante pedes veſtros
F proſternere. Memineritis non in pugnantium robore aut multitudine, ſed de cœlo victoriam eſſe. Pro nobis facit iuſtiſſima religionis cauſa quam defendimus: pro nobis pugnant lacrymæ miſerabilium per prouinciam Chriſtianorum, qui niſi dextris hodie veſtris defendantur, in prædam venient ferociſſimorum hoſtium. Proinde memor quiſque pietatis, pro qua ſumpſiſtis arma, præſenti animo hoſtes inuadite, certi victoriam eſſe in manibus. Nam ſi verò perfidos egerimus, victores quiſque redibimus in ſua: ſin aliter Deo placitum, ſic quoque vincemus cauſa ſuperiores, apud Deum martyrium conſummaturi. Bene igitur mortem, quam alioqui naturæ debemus autori Deo impendimus, de neceſſitate facturi ſacrificium. Ite mecum alacres in pugnam, cuius non poteſt eſſe exitus niſi glorioſus. Si ſuperamus, terram noſtram cum habitatoribus defendimus. At ſi viſum eſt conditori Deo vt ſuperemur, terram accipimus viuentium poſſidendam. Hac oratione commonitos ducit in prælium, vbi maxima ſtrage edita, tandem hoſtium innumera multitudine obruti, fortiter pu-
G gnando ad vnum vniuerſi Chriſtiani cæduntur. Placuitque Deo ex terrigenis augere Sanctorum agmina cœlitum, & de ſanguine domeſticorum Martyrum ditare Saxoniæ inopiam. *Alb. Cranzius in deſcriptione veræ hiſtoriæ SS. Martyribus, in Ebbeckstrop monaſterio.*

☞ *Plura peti poſſunt ex Locis de Conſtantia, Fortitudine, Terrenorum bonorum contemptu, & Martyrio, ac Martyribus.*

* Magnes.

QVIS. EIVS VIRTVS, RATIO. INVENTIO.

MAgnes genus eſt lapidis, quem Sideritim, alij Heracleon appellant: Alij à Magneſia Lydiæ regione dictum volunt, in qua hunc primùm inuentum circa Heracleam vrbem contendunt: vnde ab ea nomen obtinuit. Indicat id *Lucretius lib. 6.*

Quod ſupereſt, agere incipiam quo fœdere fiat
H *Natura, lapis hic vt ferrum ducere poſſit,*
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graij.
Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus.

Inuentum autem volunt, vt ex Nicandri ſententia *Plinius* tradit *lib. 16. cap. 16.* per opilionem pecus ducentem: qui dum calceos haberet ferreis clauis confixos, ſenſit adhærere pedem lapidi, ipſumque lapidem ſoleis adhæreſcere. vnde Magnetis vis innotuit, ferrum ad ſe trahentis.

Cauſam huius virtutis aſſignant, quod vel ex vi poli quò vergit, ea virtus illi communicetur: vel quod certiſſimum videtur, id fiat ex ſympathia quadam ferri & Magnetis, per potentiam attractiuam in Magnete, quæ qualitatem ſeu vim impellentem imprimat ferro, qua ad ſe illud impellat & trahat.

Notant verò naturales omni virtute attrahendi Magnetem deſtitui, ſi vngatur oleo, aut pingui aliqua materia, tunc enim ob ſænorem reſpuit. Sed mirabilis quoque huius lapidis natura eſt, quod ſemper ad Septentrionem vergat. Vnde magna commoditas humanis ingeniis acceſſit inueſtigandi maria & Regiones longinquas, cum exhinc nauræ verſoriam ſuam quam vocant, inuenerint, quæ attritu lapidis huius imbuta, curſum dirigit nauium in vaſtiſſimo æquore. Nam pars

cuſpidis

A cuſpidis Magnete confricati in quam deſinit ferramentum, ſtabiliter obuerſatur Septentrioni, populum Arcticum reſpicit quocunque tandem contorto clauo nauis impellitur. Qua autem virtute Magnes in verſoria hæc efficiat, qui ex aduerſo ſe Septentrioni opponit, eamque cœli partem intuetur, hactenus Naturales non inuenerunt. Quod enim volunt plerique Magnetem odorari ferrum in montibus Septentrionalibus vnde erutus eſt, ridiculum videtur.

VERSORIA NAVTICA.

An autem huius inſtrumenti cognitio ſuperioribus ſæculis fuerit, dubitatur? Fuiſſe, veriſimilior eſt opinio: ex quo legimus Carthaginenſes nauigandi peritos, ſuprà bis mille annos verſus Oceanum nauigaſſe, & totum Mauritaniæ ambitum peruſtraſſe: vt nihil dicamus de Lyriis & Sydoniis, ac Salomonis Naucleris, qui ex Ophir quotannis aurum deferebant. Vnde ſuadetur veteribus huius inſtrumenti vſu etiam maria commenſa fuiſſe, quod Plautus exprimere viſus his verſibus, *in Mercat. Sen. 5.*

Si huc item properes, vt iſtuc propiras, facies rectius.
Huc ſecundus ventus nunc eſt, cape modo verſoriam.

B Phalandrus tamen editis in Vitruuium commentariis cenſet, huius rei vſum & commoditatem recens inuentam: & veteribus defuiſſe. Via fortaſſis media ineunda hic fuerit; vt nempe dicatur veteres huius inſtrumenti vſum habuiſſe, non tamen tam exactum, vt poſterioribus hiſce ſæculis, quando omnia veterum magis excuſſa fuerunt, & perpolita. Quin fieri potuit, vt per vaſtitates & ſqualores Regionum intercederit illius vſus, & demortui artifices, ita vt pacatis rebus, denuò in vſum ſit reuocatum. Legatur *Liuin Lemnius lib. 3. de occult. nat. mirac. cap. 4.* & *Liuius Sanutus in deſcriptione Africæ* Magnetis vim & vſum exprimit.

* Magnificentia.

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

C MAgnificentia Græcè μεγαλοπρέπεια, & μεγαλείον magnificò dicitur, Hebr. *Guedhulah*, à verbo *Guadhal*, magnus fuit, magnificatus eſt. Eſt autem Magnificentia virtus magnitudinis ſumptuum effectiua, cuius contrarium modicitas, *ſec. Ariſt. lib. 1. Rhet.*

Magnificentia eſt virtus factiua magnorum, & eſt virtus generalis, ſi ſumatur facere communiter, ſcilicet pro omni opere: ſi vero propriè, ſcilicet pro operatione exteriori, eſt virtus ſpecialis *ex B. Thom. 2. 2. q. 134. art. 1.*

Magnificentia eſt rerum magnarum excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendida propoſitione agitatio, atque adminiſtratio ipſa in ſumptibus, vt Ariſtoteles cenſet. Cuius extrema Luxuria & Parcitas, niſi quod Parcitas aliquando loco virtutis ponitur, vt Parſimonia ac Dilapidationis diuitatio, id eſt, Græcis μικροπρέπεια *Cic. in Ariſt. in Rhet.*

In iiſdem tandem, in quibus Magnificentia verſari poteſt & magnanimitas, ſi ſpectentur vt magna virtutum opera, vt expreſſe docet *S. Thomas art. 2. ad 2. q. 135. 2. 2.* Magnificentia namque intendit potius magnitudinem in opere externo, cum

D alia reſpiciat magnitudinem in actione virtutis.

ACCEPTIO DVPLEX.

Magnificentia dupliciter accipi poteſt, vt colligitur ex *D. Thom. q. 134. art.* Primò in genere pro quauis virtute, quæ facit res magnas, ſiue illę ſint actiones, quas Græci πράξεις vocant, ſiue res effectæ quæ ποίησις. Facere enim aliquādo generatim ſumitur, vt actiones & effectiones comprehendat, hoc modo magnificentia non eſt virtus ſpecialis, & conuenit etiam Deo & Chriſto; cernitúrque in opere creationis, redemptionis, gubernationis, ſanctificationis, glorificationis. Hæc enim valdè magna ſunt, & hominum ratione Scriptura tribuit Deo & Chriſto magnificentiam. *Paralip. 29. Pſal. 8. 100. 144. & alibi.*

Secundò, Pro virtute humana, quæ magnis ſumtibus in externa materia aliquid magni efficit. Hoc modo eſt peculiaris virtus, quam explicat hic D. Thomas & *Ariſtoteles libro Ethicorum cap. 2.* eumque vocat μεγαλοπρέπειαν, q. d. magnitudinem.

OFFICIVM.

E Officium primarium huius virtutis eſt, res magnas, ad quas magno ſumptu opus eſt, efficere, quando ratio id poſtulat, vel ſuadet. Deinde huius rei cauſa affectum copiæ pecuniæ ad id neceſſariæ moderari, ne per illum vel opus non audeat ſuſcipere quando oportet, vel ſuſceptum relinquat, vel non decorè perficiat, tota enim difficultas in huiuſmodi ſplendidis operibus ſuſcipiendis & perficiendis prouenit ex affectu pecuniæ non mediocris, ſed grandis & ingentis ſummæ quæ impendenda; hic enim affectus facit vt homini valdè difficile ſit tantam copiam profundere, quantum opus poſtulat. Itaque requiritur aliqua virtus qui hanc difficultatem vincat, neque ad hoc ſufficit liberalitas; quia hæc ſolum moderatur affectum circa mediocres & ordinarias expenſas; tollitque difficultatem, quam homo in illis ſentire ſolet, non affectu magnitudinis ſummæ; ſed ſimpliciter ex affectu pecuniæ: at longè alia ſentitur dum magnæ expenſæ faciendæ; vnde oportuit maiorem quandam eſſe virtutem, quæ id præſtet in magnis, quod

F liberalitas in mediocribus: hanc Magnificentiam vocamus. Simile cernitur in honoribus: affectum enim in magnis honoribus regit magnanimitas: in mediocribus virtus ἀνώνυμος quam φιλοτιμίαν vocare poſſumus, hoc nomine in bonam partem accepto. *Vide. Ariſt. lib. 4. Ethic. cap. 4. & D. Thomam, q. 129. art. 2.*

VITIA OPPOSITA.

Opponuntur Magnificentiæ duo vitia. Alterum per exceſſum, quod Ariſtoteles vocat βαναυσίαν, q. d. operariam & indecoram diligentiam in ſumptu faciendo; vt cum quis de induſtria ſumptus auget ſuprà quam res poſcat, aut decorum patiatur; ſicut faciebat ille, qui in filij epulo natali omnes cibos cum patinis argenteis, cum referrentur è menſa, proiiciebat in Tiberim. Item qui res paruas ſumptus magnos facit, aut inconcinnè ſplendorem & magnificentiam oſtentat; ſicut ille qui ſcenæ præpoſitus ſubſternebat hiſtrionibus purpuram, & mercator, qui conuiuis ad cœnam vocatis, cum hyems eſſet, faciebat ignem ex cinnamomo, &c. hos etiam ἀπειροκάλους vocat Ariſtoteles, id eſt, decori inexpertos & ignaros.

G Alterum per defectum, quod Ariſtoteles vocat μικροπρέπειαν, D. Thomas paruificentiam, cum quis præ anguſtia animi, operi magno pares ſumptus non exhibet: vt ſi templo, vel Cœnobio, quod extruendum ſuſcepit, vellet facere parietes craticios, aut tectum ſtramineum, vt minus expenderet. Hic (vt Ariſtoteles ait) magna pecunia conſumptâ, in paruo honeſtum omne perdit, & extinguit: quidquid facturus eſt procraſtinans, & cunctabundus efficiet, & qua ratione quam minimo ſumptu id conficere poſſit conſiderabit; & in his lamentabitur, & ingemiſcet, omniaque ſe efficere maiora quàm oporteat, arbitrabitur.

APOPHTHEGMATA.

Nicias, cum inter Græcos præcipuus eſſet, qui magnificentia excelleret; ideo à populo in iudicium vocatus, ait: Sint mihi ipſi, non populo Athenienſi tanti ſumptitus facti, meumque operibus ipſis nomen inſcribam. *Pontanus cap. 12. de Magnificentia, ex Plutarcho.*

H Plato, videns Agrigentinos magnis impenſis multa ædificia extruentes, dixiſſe fertur, Agrigentini quaſi ſemper victuri ædificant, & comedunt quaſi ſemper morituri. Notauit autem vanam illam ædificiorum condendorum magnificentiam. Cum homo fragile & caducum animal, facilè tugurium habere poſſit, in quo ad paucos annos, quibus in hoc mundo quaſi in alieno ſolo obambulat, à tempeſtatis intemperie ſe defendat. *Ælian. lib. 12. de var. hiſt.* Idem de Rhodiis dixit *Stratonicus apud Plutarchum.*

Auguſtus Cæſar, cum vrbem Romanam multis modis & ornaſſet & communiſſet, atque etiam in poſterum (quod quidem in ipſo fuit) tutam reddidiſſet, non ſine cauſa glorians dicere ſolebat: Romam lateritiam accepi, marmoream relinquo. Nihil Principi magnificentius, quam ſi ditionem, quam accepit, reddat ſtatu meliorem. *Sueton. in eius vita. Pontan. cap. 31. de Magnificentia. Eraſm. Roter. lib. 4. Apoph.*

* Mahumetani.

Qvi. Eorvm Institvtio.

MAhumetani dicti à Mahumete impio illo Arabe, qui ab Iſmaele genus duxit vigeſima tertia ſtirpe, Abdala patre, Hemina matre, nato ſub anno Chriſti 592. homo fuit idiota, edoctus tamen è Sergio & Ioanne hæreticis Arrianis & Neſtorianis, poſtquam Camelorum curam aliquamdiu habuiſſet, & quibuſdam Iudæis familiarior exſtitiſſet, Alcoranum ſuum compoſuit, eumque ſe à Gabriele Angelo ad terras miſſo, & à Spiritu ſancto per columbam accepiſſe, impius impoſtor perſuaſit.

Propoſitum autem ipſi erat, Iudaiſmum & Chriſtianiſmum penitus euertere, diuinitatem Chriſto eripere, multa Arriano rum commenta firmare: Chriſtóque ſe opponebat tanquam inſignis ipſius aduerſarius, & regni Antichriſti conditor, vt in cuius nomine numerus 666. qui eſt Antichriſti, continetur. Habitus autem fuit tanquam ſummus Propheta inter ſuos: ſtatim enim habuit multitudinem ſe ſequentem, vt ſic Arabes ocius in ipſius Legem & Religionem conſpirarint. Qui eam Turcis poſtmodum, & Perſis communicarunt. Perſæ tamen Alcorani interpretationem peculiarem ſequuntur, vnde & à Turcis ceu ſectarij habentur.

Legem ſuam Rythmicis verſibus condidit, vt imperitæ multitudini eſſet gratior, obiit autem anno ætatis 40. alij 63. pleuritide, poſtquam apud Sarracenos regnaſſet annis 10. *Genebrard. in Chron.*

Igitur qui Religionem & dogmata illius ſectati fuerunt, ab auctore Mahumetani nuncupati fuerunt.

* Eorvm Religionis Præcepta &c.

Omnis eorum Religio & Leges ſiue præcepta ex libro pro manant, qui eorum lingua Muſaph dicitur, Arabibus Curaam: in triginta partes diſtributus. quem ſumma in veneratione habent, & à Gabriele Archangelo, Prophetæ ſuo Mahometi traditum fingunt.

Habent præcepta octo. Quorum primum: Deus vnus eſt: Mahumet autem propheta eius, quæ verba quoque Mahometes ſymbolum erant.

II. Omni honore, & amore, ac reuerentiâ parentes venerare.

III. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

IV. Conſtituto quiſque tempore, in Meſchit, id eſt, templo compareat.

V. Quiſque intra anni ſpatium debito ordine menſem ieiunio conſecret.

VI. Pro ſuarum rerum facultate, quiſque eleemoſynas eroget.

VII. Quiſque matrimonium ineat, & ſolennitates ac cæremonias circa illud ritè obſeruet.

VIII. Nemo alium vlla ratione, niſi vi aut iure coactus, occidat. *Ex lib.2. Philippi Loniceri de reb. Turc.cap. 1.*

Præter hæc præcepta inſuper ſeptem peccata inter grauiſſima flagitia cenſent. Suntque Superbia, Auaritia, Impudicitia, Iracundia, Inuidia, Acedia, Luxus vel Gula. *Idem ibid. cap.15. & ſequent.*

Templa habent ampla & ſumptuoſa: at in iis nihil præter lampades, libros, tapetia quibus in genua ſe reclinant.

Diem Veneris colunt, ſicut Chriſtiani Dominicum, eoque Sacerdos legit ex libro vitam Mahometes, aut aliquid de Religione eorum.

Habent Sacerdotes, & inter eos Primates & Iudices. Supremus Caldeleeer dicitur. Qui verò è gradibus templi capita Religionis legunt, altera manu acinacem, altera lanceam oſtendentes, ſuoſque aduerſus Mahumetanæ religionis hoſtes animantes, Antippi vocantur. Sunt & qui hymnos decantant, & Sophi appellantur.

Habent quoque Monachos ſuos, homines impuros & voluptatibus ventrique deditos, quos tamen Religionis prætextus tuetur. Suntque illorum quatuor ordines. ☞ *Vide Tit. Sacerdotes, Monachi.*

Capita Religionis Mahumetanæ plerique collegerunt, & inueniuntur apta ſympathia coincidere cum dogmatibus hæreticorum noſtri temporis, quomodo nuper eadem contulit ad inuicem *Gulielm. Reginaldus*, Libro quem inſcripſit *Caluino-Turciſmus*, & poſt illum iam recens *Iacobus Gaultier in Chronolog. ſæculo ſeptimo.*

L.B.Theat. vitæ hum. Tom.V.

Duarum quarundam Indiæ gentium, quæ vocatur Zenchia & Albarachum, antiqua conſuetudo fuit, nudos ac decaluatos, magniſque vlulatibus perſonantes, ſimulacra dæmonum circumire, angulos quoque oſculari, & proiicere lapides in aceruum, qui quaſi pro honore diis extruebatur. Hinc in *libro Salomonis* dicitur: Qui proiicit lapidem in aceruum Mercurij. Faciebant autem hoc bis in anno, initio Veris & Autumni. Hunc morem cum ab Indis Arabes accepiſſent, in honorem Veneris Mahometus retinuit, cum cæteras idololatriæ præſtigias remouiſſet, vt lapilli retro, id eſt, ſub genitalibus membris proiicerentur, eò quod Venus illis maximè partibus dominetur. Idque adhuc hodie fit Mechæ in domo Dei, quam vocant Illicitam, id eſt vbi nihil licet niſi quod ſacrum eſt. *Vincentius lib.23.cap.60. ex diſput. Chriſtiani cum Turca.*

☞ *Require Tit. de Superſtitione.*

PROPAGATIO.

☞ *Ex Tit. Superſtitionis propagatio armis facta.*

PROFESSIO SECTÆ.

Iſmaël Sophus Harduellis reguli Perſici F. paternam hæreſim, religionis ſpecie & vitæ ſimulata probitate, maximè promouit. Erat autem Harduelles ingenio ac moribus propè diuinus, quum honores, diuitias, voluptates, & cultioris vitæ commoda, veras ærumnas fortunæque ludibrio exiſtimaret, eáque palàm ageret mira animi fortitudine, quæ populus continentiæ & doloris impatiens, mirari magis, quàm imitari poſſe conſideret. Vulgata noua religione, immutatiſque priſcæ legis myſteriis apud Tauriſium, illico veluti diuino ſpiritu afflatus perſuaſerat, neminem ex his poſt mortem cœleſtia regna petiturum, qui Mahometem colerent, niſi eos legis ritus ſequerentur, quos Haly Mahometis interpres & ſocius ſcribendo ac docendo poſteris tradidiſſet. Ea erant magna ex parte diuerſa atque aliena penitus ab perſuaſionibus atque myſteriis, quibus Aſia omnis & Africa ea tempeſtate tenebatur. Nam Homarem alterum ex Mahometis diſcipulis, tanquam grauius & certiùs lege interpretantem, Halys doctrinæ præferebant. Paternam igitur hancce hæreſim Mahometanæ inferens Hiſmaël filius, vitæque ſimulata probitate eam illuſtrans, tantam apud omnes gratiam adeptus eſt, vt Sophi cognomen meruerit, quod deorum interpretem ſapientémque ſignificat. *Calius S.C. in Sabell. ſupl. lib.3. ex Ionio Cuſpiniano.*

Hircani hodie & Zagataiæ Bacepas à viridi capitum integumento vocantur: ſicuti Perſæ propter nouæ ſuperſtitionis cauſam, Guſelbaſæ: hoc eſt, rubra capita appellari conſueuere. *Sabell. Supplem. lib. 18 ex Ionio.*

MAHVMETANA RELIGIO IN SPECIE Conſiderata, Reſpectv PERSONARVM. Hue

Pontifices Mahvmetani.

Caliphorum ſeu Pontificum Iſmaëliticæ religionis tanta fuit maieſtas, vt non modò legum ac religionum, verùm etiam imperij & armorum, omniúmque poſſeſſionum, libertatis denique & ſeruitutis, poſtremò vitæ ac necis ius in omnes haberent. Sed ab eorum imperio Turcæ, Scytharum progenies, ac Mamaluchi genere Circaſſij, primi deſciuerunt, eoſque de veteri poſſeſſione deturbarunt. *Ioan. Bodin. Meth. hiſt. cap.5.*

Sacerdotes Tvrcorvm.

Turcorum ſacerdotes in tres claſſes diſtincti ſunt. Darniſſæ religioſiores cæteris, ſimiles Obſeruantibus Chriſtianorum, ſolitudines incolunt, mendicantes viuunt. Quos propter frequentia latrocinia Baiazethes Mahumeti F. ad internecionem deleuit. Hozæ fratribus conuentualibus Chriſtianorum ſimiles. Talaſmani tertio loco, ſacerdotibus ſecularibus noſtratibus aliquo modo reſpondent. Penes hos tres ordines omnis ſacrorum adminiſtratio eſt. *Marinus Barletius in vita Scanderbeghi.* Turcorum Eccleſiæ à Domibus non differunt communibus; vt nec ſacerdotes à communi populo. Sacerdotes nec meditationibus, nec ſtudiis literarum vacant, ſed vxoris ſolatio & filiorum communiſque familiæ. Iumenta enim curant mercantur, vſuram capiunt in poſſeſſionibus, venationi incumbunt, aucupio & canibus operam nauant: nihil eſt eis illicitũ prohibitúmve. Qualis enim lex ac cultus, tales & ſacerdotes & miniſtri. Quamuis enim multam coram hominibus religionem ſimulant, clàm tamen omnibus ſe flagitiis immergunt. Literas pecunia corrupti ſcribunt libertatis, vt ſerui capti fugiãt: Magicas item vanitates literis ſignant, ne quis in prælio

 vulneretur.

vulneretur, aut enſe aut ſagitta: quas litteras gentili lingua vo- A cant Haymayli. Multis omnino nequitiis coinquinati. *Cuſp.*

MONACHI MAHVMETANI.

Turci habent religioſos multos habitu exteriori differentes, & arte diabolica admiranda facientes: quibus rebus miſeram plebem decipiunt. Quidam incedunt nudi, operientes verenda tantùm: tantum præ ſe ferentes patientiam, vt quaſi impaſſibiles, neque hyemis ſæuitiam frigore, neque æſtatis ardorem calore ſentiant: ſtigmata, cicatrices, inciſiones cutis, vlcerationes æquè ferentes, ſi quis faciat, inſenſibiles penè. Quidam eò deueniunt abſtinentiæ, & tantam induunt perfectionem, vt rariſſimè cibum ac potum, nonnunquam penitùs ſine cibo & potu degant. Alij magnam paupertatem profeſſi, nil de terrenis rebus cogitant, nec in craſtinum aliquid reſeruant. Alij rurſus perpetuum ſilentium tenent vt muti, Czamutlar dicti, nullam cum hominibus conuerſationem habentes, ac ne prouocati quidem ſummis iniuriis ac tormentis ad loquendum cogi poſſunt. Dicunt alij ſe viſiones ac reuelationes, alij raptus ac extaſes ſupernaturales habere. Quicumque autem in hoc ſtatu degunt, Dermſchler nominantur, ſignáque diuerſa profeſſionis geſtant. Aliqui in capite pennas, quibus ſignifi- B cant ſe meditationibus ac reuelationibus deditos. Aliqui in aures, quibus notant obedientiam in ſpiritu, propter raptus frequentiam. Nonnulli catenas in collo aut brachiis, quibus violentiam, quam in extaſi patiuntur, notificant. Nonnulli centones variegatos, quo paupertatem repræſentant. Varios quoque habent viuendi ritus. Aliqui inter homines conuerſantur, alij ſeorſum congregati in modum villæ, plerique in nemoribus ac locis deſertis. Quidam in ciuitatibus aquam baiulant in vtribus, ad bibendum optimam, nihil inde mercedis expoſcentes, ſed hoſpitalitatis officium exhibentes. Habitant aliqui circa ſepulcra mortuorum, & ex oblationibus populi viuunt. Hi omnes non ſeruant leges Mahometis particulares, quia vxores aliqui non habent, nec lotiones nec orationes ſecundùm cæremonias prædictas faciunt. Feminæ autem quædam his ſeſe religioſis clàm commiſcentes, dicuntur natos ſine virili ſemine parere, qui Neſeſogli vulgò vocantur: quanquam diabolico id fieri ſuggeſtu feratur. Quorum ſemper duo in magna illa ciuitate, & ante Conſtantinopolim captam ſede C regia, quæ Burſia corruptè, Pruſia ab antiquis dicta: capillis vel veſtimentis ſuis omnes infirmitates dicuntur depellere: quia eorum & actio & vita mirabilis & ſupernaturalis cenſetur. Ob id Chriſtianis illudentes, minimè mirum eſſe dicunt, ſi Ieſus Chriſtus ex Maria virgine natus dicatur. Omnes verò religioſi illi, qui Dermſchler vulgò nominantur, in magna habentur veneratione, quaſi ſanctorum ſucceſſores, regnique totius conſeruatores, & amici Dei ac Mahometis. Horum opinio eſt, legem nihil prodeſſe, ſed gratiam Dei qua hominem ſaluari oportet, quæ ſine merito & lege ſufficiens eſt ad aſſequendam ſalutem, quam ipſi Rach Matallach nominant. Sed nulla ratione, nulla auctoritate opinionem ſuam, prodigiis tantùm & ſignis aſſerunt: multos in ſui fauorem trahentes, potiſſimùm qui ſpirituales & deuoti ſunt. Sunt qui Czoſilar appellantur, quaſi meditatiui vel ſpiritualibus exercitiis dediti. Hi quaſi ſucceſſores Prophetarum, & Patrum qui hanc ſectam fundarunt, magnæ auctoritatis habentur, traditiones Patrum allegantes, & per meritum homines ſaluari aſſerentes, ſine gratia & lege (quod Perekeallach vocant) intenti orationibus par- D ticularibus, exercitiis ſpiritualibus, vigiliis & meditationibus. Nunquam enim orationem intermittunt continuam, quam ipſi Izillaraitmach vocitant. Noctu conuenientes in circulo conſident, ac commotione capitum per aliquod tempus repetendo dicunt Layllachillahae. Subiungunt deinde crebrò item repetendo Lahu. Tandem repetunt iterum Huhu, & quaſi exanimes cadunt & obdormiunt. Hos maximè illi venerantur, qui generis antiquitatem & ſtemma nobilitatis referunt, Effiier Emblier dicti, quorum genus eorum alterius nationis commixtionem non accipit, nec à patrum ſanctione huius ſectæ vnquam receſſit. *Cuſp.*

Apud Turcos ſunt religioſi, qui Horiſe, quod hæreſim ſonat, patria lingua dicuntur: aſſerentes quemque in ſua lege ſaluari à Deo data, cùm tales æquè bonæ ſint ſeruantibus, nec vlla ſit alteri præferenda. Hi quaſi ſchiſmatici & Turcis ſuſpecti, nonnunquam deprehenſi affliguntur: quandoquidem occultè docent, & Chriſtianorum Eccleſias ſubeunt, aquaque benedicta ſe conſpergunt, ſigno ſe crucis muniunt, legémque Chriſti tam bonam quàm Mahometis aſſerunt. *Cuſp.*

RERVM. QVO AD CVLTVS MATERIAM. SIC COLVNT E Diuos.

Turcorum religioſi mortui in numerum Sanctorum referuntur, & ſignis quibuſdam mendacibus plebem ſeducunt. In tota verò Turcia primæ venerationis habetur, cui nomen Sedichaſi, quod interpretatur ſanctus victor, vel victorioſus inter ſanctos. Cuius ſepulcrum eſt inter limites Caramanorum & Othomannorum. Quem tanta religione colunt, vt neminem deſiderio ſuo fraudatum, qui opem illius implorarit, conſtantiſſimè credant: præcipuè ſi bellorum ac victoriæ vota fiant. Ob quam rem, maxima donaria à Principibus quotannis viritim ad huius ſepulchrum deferuntur. Eſt alius apud eos ſanctus Hatſcipetterh cognominatus, hoc eſt, peregrinationis adiutor, quem implorant peregrini. Qui verò Aſcikpaſſa dicitur, patronus amoris extat, & in matrimonio inuocatur prolis cauſa, vel in partus periculo, vel maritatis litigantibus. Vairpaſſa, diſcordantibus concordiæ patrocinium conferre dicitur, nunc ſe iuuenem, nunc ſenem hominibus oſtendens. Schleychpaſſa conturbatis & tribulatis ſolatium præbere dicitur. Chidirelles viatoribus neceſſitatem patientibus auxilio eſſe ſolet: quem in forma viatoris equo inſidentem apparere inuocantibus aiunt. Coluntur etiam quidam, qui pecorum & cæterorum animalium curam habent, & qui pro pluuia aut ſerenitate aſſequenda inuocantur, quorum alter Goiuelmirſchin, alter Battſeumbaſſa nuncupatur: his butyro litant & calido pane, quem paſſama vocant. *Cuſp.*

Selimus Turcorum Imp. Hieroſolymam veniens, veterum Prophetarum monumenta ſuppliciter veneratus, Mahumeto inprimis ſacrificauit: & Chriſtianis ſacerdotibus loci præſidibus, tanquam piis probiſque hominibus, pecuniam & alimenta ſex menſium largitus eſt. *Ionius.*

Imagines, ſimulacra.

Turci imagines omnes, ſeu pictas ſeu ſculptas, abhorrent ac deteſtantur, & Chriſtianos, quoniam his oblectantur, idolatras, dæmonúmque cultores vocant. *Cuſp.*

Monumenta ſacra.

Lapidem quendam Chabat, hoc eſt, caput Veneris dictum adorare & oſculari ſolebant Saraceni, eò quòd Abraham ſuper illo cum Agar coiiſſet, aut camelum alligaſſet, ſacrificaturus Iſaac. G *Damaſcenus, in lib. de Centum hæreſibus.*

Dies ſacros.

Eſt apud Turcos dies Veneris celebris, quemadmodum apud nos dies Solis, quo attentiùs orant, non tamen vacant ab vllo labore. Singulis autem ciuitatibus principale eſt quoddam templum, patria lingua Enemeſcit appellatum, quo die Veneris omnes conueniunt: Rex quoque inprimis, & alij Principes. Oratione meridiana perfecta, fit prædicatio, & eleemoſynarum regalium diſtributio. *Anton. Tit. 11. c. 4. & Cuſpinianus.* Mahometus inquit in Alcorano: Quando die Veneris oratum vocatur, omnis bonus forum atque negotium dimittat, & Deum inuocatum eat. Hoc enim eſt optimum, ſi ſapitis. Oratione quidem terminata: diſgregemini, veſtra captatum commoda: Deúmque in ſingulis rebus inuocate atque precamini, vt ſic veſtra negotia procedant. *Azoara 71.*

FORMAM. SIC COLVNTVR PER Circumciſionem.

Heraclius Imp. oraculo monitus eſt, vt à circumciſis caue- H ret. Omnes ergo Iudæos religioni Chriſtianæ nomina dare coëgit. Impetrauit illud idem à Dagoberto Francorum, & Siſeburo Veſtgothorum regibus. Interim Saraceni, quorum opera contra Perſas vſus erat, dum illi ſtipendio ſe fraudari conquererentur, & quæſtores eos tanquam canes maledictis inceſſerent, Damaſcum occuparunt, Ægyptum vaſtarunt, Arabiam ſubegerunt. *Blondus Decadis 1. lib. 9. Regino lib. 1. Otho Friſingenſis lib. 5. cap. 9. Cuſp.*

Circumciduntur Turcæ non octauo ſolùm die, quemadmodum Iudæi, ſed octauo, duodecimo, vel decimoquinto ætatis anno, vel maturiùs aut ſeriùs pro rei opportunitate. Pueri enim non circumciduntur, donec tam grandes ſunt, vt circumciſioni reſpondere queant. Indicem attollit, quo ſigno ſe Mahumetanum eſſe fatetur. Eos in templo circumcidere non licet, ſed in parentum ædibus, quoniam incircumciſi templum ingredi non poſſunt. Multi conueniunt, dum quiſpiam circumcidendus, feſtumque diem ſuo more celebrant atque in illo cœtu puer circumciditur. Sacerdos ſumpta forcipula puero dicit,

dicit,ſe illi demonſtrare velle,quid poſtridie præcidendum ſit: adductóque præputio,abiit,vt puerũ fallat. Nam illicò reuertitur, tanquam aliquid demonſtrare oblitus, cutem iam colligatã forcipula præſcindit ſine magno dolore pueri,vulnúſque falſa aqua ablutum lineo panniculo impoſito curat. Cæterùm à circumciſione nomen pueri non immutatur, ſed id retinet, quod illi in natiuitate inditum fuerat, addita ſolum voce Muſulma,hoc eſt,verus Turca circumciſus. Circumciſione facta, feſtum diem celebrant, vt apud nos in nuptiis alicuius:ad balneas deducitur, redeuntem tympanorum ſtrepitu excipiunt,& candida cydari,floſculis nonnunquam inſperſa inſigniunt, atque ad templum magna pompa deducunt. Abſoluto deinde conuiuio, munera illi à conuiuiis pro familiæ ipſius dignitate conferuntur,aurea,argentea,& alia precioſa,ſi ex opulenta & auctoritate prædita ſit familia. *Pet.Bellonius l.3. Obſeruat.c.18.*

Perſarum Rex, Mahumetanus, Turcas hæreticos appellat, quoniam ipſorum vxores circumciſæ non ſunt, vt ſui dominij fœminæ: ea de cauſa illis templa ingredi licet, quod Turcicis non conceditur. Cophtæ etiam Æthiopiæ Regi parentes,& in Ieſum Chriſtum credentes,circumciduntur. Cùm enim lex ſanciat,vt fœminæ circumciſionis aliquod veſtigium impreſſum habeant, illis particulam Græcis Hymenæa, Latinis Alæ,dictam præſcindunt,quoniam illam præputio reſpondentem aiunt. *Petrus Bellonius lib.3.Obſ.cap.18.*

Ludos.

Religioſi Turcorum feſtiuitates quaſdam agunt, vel propter vota populi eius commiſſa, vel ad aſſequendam pluuiam, ſerenitatem,victoriam,vel propter prædeceſſorum memoriam. Quæ quidem feſtiuitas Machia, ludus autem quem faciunt Cymach patria lingua dicitur. Congregantur enim finitimi vnius regionis, occidentes (ſi habent) animalia. Sin minus, ex leguminibus & oryza cœnam inſtituunt. Refectione peracta,qui primus inter eos eſt,tympano accepto, modulatur. cæteri ſurgentes, ordine ludunt quadam regulata totius corporis agitatione, motibus honeſtis omnium membrorum & valde decentibus, ſecundùm modulationem menſuræ inſtrumenti muſici. Tum in modum vertiginis quodam motu velociſſimo circulariter rotatione ac corporis reuolutione (in qua vis ludi conſiſtit) ita celeriter reuoluuntur,vt homone ſit, an ſtatua, haud facilè diſcernas: oſtendentes ſe in hoc quaſi ſupernaturalem habere corporum agilitatem.Licet autem quiſpiam eos poſſit in cæteris ludi geſtibus imitari, hanc tamen reuolutionis rationem, quantumuis agilis, nemo facilè ſequetur. Finito ludo ſurgunt omnes, & ordine confuſo imprecationis voces pro ſalute eorum, à quibus eleemoſynas acceperunt, emittunt.

Corporis cultum.

Præparant ſe Turci ad orationem lotione, quæ apud eos triplex eſt. Prima gentili lingua Zeagirmeg vocitatur, quæ perfuſio eſt totius corporis cum aqua tam diligens ac curioſa, vt nullus penitùs in vniuerſo corpore locus illotus maneat, alioqui inualida eſſet lotio. Solent ob id radere pilos in omni parte corporis, barba in viris excepta, & crinibus in capite mulieris. Quos tamen multo ſtudio lauãt,& pectinibus crebro diſcriminant, vt aqua penetrare poſſit. Incidunt præterea vngues manuum ac pedum,& vtuntur ob hanc rem circumciſiõne,vt hæc lotio non ſit inualida,ne ſub præputio ſordes remaneant. Et hanc putant perneceſſariam poſt quamcunque pollutionis maculam, vel etiam naturalem. Nec enim cuiquam loquitur ſi poſſibile eſt,etiam vix ab vllo cernitur niſi priùs in aqua merſus aut perfuſus aqua mũdetur. Sunt itaque in ciuitatibus inſignioribus balnea,quibus continuè vtuntur. Vbi non ſunt, ſecretum locum aliquem ad lotionem præparatum habent in domibus,vt poſſint aqua perfundi,priuſquam domum exeant. Pollutum enimuerò ſi agnoſcant, Tſcump per contumeliam vocant,per quod Immunditiam tanquam execrabilem reprehendunt. Altera lotio vulgò Tachriat dicitur,quæ neceſſaria eſt, cùm opus naturæ exercetur, vel ventoſitates erumpunt:tum enim aliquo ſecreto loco verenda abluunt. Maxima etenim ſolicitudine curant, tam domi quàm foris vel caſtris, cum naturæ opera perficiunt,ne corpus denudent. Vtuntur itaque fœmoralibus amplis, quibus ſolutis (nam anteriori parte aperiuntur)reiiciunt curuati in terram veſtes ſine corporis nudatione, vt vix quid agatur deprehendi valeat. Erectum vel ſtantem naturæ opera exercere, pro piaculo habetur maximo. In primis tamen cauent, ne faciem in meridiem vertant, hoc agentes, quo ſe orantes vertere conſueuerunt. Tertia lotio Abdas dicitur, alij Aptam vocant, quinque ſenſuum organis perneceſſaria:qua manus & brachia ad cubitos vſque abluunt, de hinc os, nares & totam faciem ad aures vſque. Tum manu cum aqua ſuperducto capite, deſcendit ad pedes, ablutiſque cruribus ad tibias hæc lotio proficiſcitur. In omni loco licitum eſt hanc facere, nec neceſſum vt præcedat vnamquamque orationem, niſi immundicia hanc exigeret. Satis eſt enim vna lotio ante orationes omnes, ſi caueatur immunditia omnis. Licet aliqui ob maiorem deuotionem frequentiùs eam repetant. *Cuſpin.*

Occaſione horum quæ à Zuingero de Mahometanis dicuntur,libuit in gratiam Lectoris, vt accuratior eorundem habeatur cognitio, adiicere quæ Benedictus Pererius Theologus è Societate IESV, *de iiſdem, eorumque Auctore, Religione, aliiſque ad id pertinentibus, ſedulo & erudite collegit.*

CHRONOLOGIA MAHOMETIS QVOAD ILLIVS ORTVM, ET PROGRESSVM.

De Mahometis Chronologia nonnihil diſſentitur inter Scriptores.Quidam enim ortum illius referunt ad annum Domini ſexcenteſimum trigeſimum,Heraclio Imperatore & ſummo Pontifice Honorio I. Sed nobis viſum eſt ſequi Genebrardum, qui omnem Mahometis Chronologiam ex bonis Auctoribus expromptam breuiter & diſtinctè, neque indiligenter explicauit.

Mahometes ab Iſmaële originem ducens Abdala Patre, & Hemina matre naſcitur anno Domini quingenteſimo nonageſimo ſecundo, Mauritio Imperatore, & ſummo Pontifice B. Gregorio. Primò, Ducem ſe per decem annos geſſit plurium Arabum,ſeu Iſmaëlitarum vel Saracenorum: qui ſic appellati ſunt vel à Sara principali vxore Abrahæ;vt ſe iactarent hæredes fore promiſſionum, quæ ſemini Abrahæ & Saræ Deo factæ fuerãt:cùm ipſi tamen eſſent ex ſtirpe Agar ancillæ Abrahæ, & ex filio eius Iſmaële genus ducerent. Vel Saraceni ſunt appellati à Sara monte,quem ipſi olim incoluerant. Doctus & eruditus eſt à duobus præcipuè Iudæis Apoſtatis, à Sergio & Ioanne Hæreticis Arrianis & Neſtorianis.

Camelorum primò paſtor fuit, nec legere, nec ſcribere ſciens, quod etiam ipſe fatetur. Mox vidua quadam diuite ducta vxore, mercaturam exercuit. Poſt hæc, Pſeudopropheta, & obtentu Gabrielis nomine legem ex Iudæis & Gentibus & Chriſtianis variè, mixtè, confuséque collectam compoſuit: quam mendacibus ſignis & prodigiis, de quibus ſupra diſputauimus, ſed maximè armorum terrore, & per bellicam violentiam plurimis, vel ignorantia veritatis, vel metu bellicæ potentiæ occupatis perſuaſit,vel obtruſit potius.

* EIVS DOCTRINA, ERRORES PRÆCIPVI, NOMENCLATVRA.

Legem autem & Doctrinam ſuam Rythmicis quibuſdam verſibus condidit,quo facilius in animos imperitæ multitudinis per ſuauitatem cantus & rythmi influerent, & firmius eis inhærerent.

Vulgare tunc apud Arabes, carminibus & Poëticis cantilenis ſtudere: quin etiam verſus facere, tam nobiles quam ignobiles, tanquam quid vulgò vſitatum, pro nihilo ducebant.

Legem ſuam ALphulcan nominauit, id eſt Sectiones ſiue Capita ſimulans legem ad ſe miſſam à Deo,non ſimul datam ſibi vniuerſam,ſed per partes,& per interualla temporum; & vt Sibyllæ folia,diuerſis in locis, temporibus,diſcretiſq́; ſententiis,callidè videlicet,ne quis in ea Scriptura,rerum conſequentiam & ordinem ac rationem doctrinæ requireret. Primus omnium Odmen, annis poſt Mahometem circiter centum & decem,aliorum Mahometis ſucceſſorum adiutorio iſtam legem in vnum quaſi corpus,& ad integritatem,quoad eius fieri potuit,redegit: Arabes appellarunt Alcoram,id eſt Scripturam, per excellentiam videlicet, præciſè Scripturam appellari volentes:cùm tamen ea ſit ex variis Iudæorum,Hæreticorum,& Epicuræorum doctrinis,erroribus,fabulis,& blaſphemiis, ceu indigeſtum quoddam Chaos:quam tamen ipſe legem ait, deſcendiſſe de ſummo cœlo, vſque ad infimum cœlum, deinde paulatim in terris lapſam eſſe,& ad ſe delatam, de quo etiam Deum ſermocinantem ſecum inducit.

Inter præcipuos Mahometis amicos & ſocios duo fuêre apud poſteros celebriores. Quorum alter vocatus eſt Haly, cuius interpretationem Alcorani ſequuntur Perſæ:alter nomi-

natus eſt Hanmar ; quem vt fideliſſimum legis Mahometicæ A interpretem, cæteri (Turcas dico & Mauros) complectuntur, Perſis hoſtili odio habitis.

Moritur Mahometes extremo Imperatoris Heraclij principatu, & moritur pleuritico morbo. & anno ætatis, vt traditur ab aliis quadrageſimo, & regni ſui apud Saracenos, decimo. Duobus & viginti prœliis conflixit cum Perſis, & Græcis, & Ægyptiis, in omnibus ferè victor. Cui in regnum Arabum ſucceſſit Abumacar annis tribus: deinde Omar, qui ex ſtirpe Coſdroë Perſicum ſuſtulit, & rapuit imperium. At enim, nobilis ille Arabs à Dionyſio Carthuſiano commemoratus, memoriæ prodidit, Mahometem vixiſſe tribus & ſexaginta annis ; & obiiſſe anno Domini ſexcenteſimo quinquageſimo quinto, Imperatore Conſtante, & ſummo Pontifice Eugenio primo : quorum annorum viginti tres exegiſſe in ſua Prophetia.

In hac Secta ergo primus princeps Arabum & Saracenorum fuit Mahometes ipſe Legiſlator. Inde principatus penes eam gentem manſit per annos ſexcentos ſexaginta. Poſtea principatum inuaſerunt Turcæ, quorum primus Rex fuit Ot- B tomannus, vnde familia Ottomanna proſeminata eſt, principatum tenens vſque ad hanc diem per annos circiter trecentos quadraginta. Ex hac familia extitit Mahometes ſecundus circa annum Domini milleſimum quadringenteſimum quinquageſimum : captâ Conſtantinopoli, & Imperatore eius occumbente, Imperium Orientis ſibi aſſeruit, & Imperatorem Orientis ſe appellari iuſſit.

Illud denique quod etiam Genebrardus ſcitè annotauit, perdignum animaduerſione & admiratione Dei prouidentiæ videtur : circa annum Domini milleſimum trecenteſimum, quo tempore Ottomanna familia eiuſque dominatus originem habuit; eodem ipſo tempore, quaſi ex aduerſo, Auſtriacam familiam ad Principatum, ingenti Catholicæ Eccleſiæ bono, prouehi cœptam eſſe.

Cùm verò Mahometes doctus fuerit & eruditus ab Arrianis, Neſtorianis, Iudæis & Paganis, ex iſtis fontibus varios, & fœdos, & pernicioſos hauſit errores.

Negat Trinitatem diuinarum Perſonarum, & ridiculum putat dicere, Deum habere filium.

C Negat Chriſtum eſſe Deum, ſed hominem tamen ſanctum, Deóque charum, magnúmque Prophetam confitetur.

Negat ipſum fuiſſe crucifixum & mortuum.

Facit Deum corporeum.

Ait Dæmones in fine mundi eſſe ſaluandos.

Dicit vetus Teſtamentum à Iudæis, & nouum à Chriſtianis eſſe corruptum & deprauatum: ſeque iactat vtriuſque teſtamẽti verum eſſe prædicatorem, & conſeruatorem, vocans ſe Prophetam veteris teſtamenti, & Apoſtolum noui. Cui rei vt fidem faceret, prima vtriuſque teſtamenti Sacramenta in ſuam adſciuit diſciplinam & ſectam, ex veteri aſſumens circumciſionem, ex nouo Baptiſmum.

Sed vtrumque tamen Sacramentum peruerſo ritu obſeruari inſtituit: nec more Iudaico infantes circumcidit octauo die, ſed ad imitationem Iſmaëlis, aliquot poſt ortum annis iam adultos. Nec more Chriſtiano ſemel tantùm baptizat ad purificationem ſpiritualem animæ, ſed, vt moris erat Iudæis, ſæpius baptizat ad ſolam videlicet corporis purificationem, & D externam quandam munditiem.

Pro Chriſtianorum Quadrageſima, inſtituit vnius menſis Lunaris ieiunium, ſine diſcrimine tamen delectúque ciborum.

Pro die Dominico Chriſtianis ſacro & feſto, diem Veneris feſtum agi, & celebrari voluit : omnes Imagines vel Dei, vel ſanctorum hominum ex omnibus locis auferri iuſſit, verum Dei prætexens cultum, & venerationem.

Vſum vini ſuis interdixit.

Repudium vxoris multis de cauſis facile reddidit. Polygamiam conceſſit, poteſtatem faciens tot habendi vxores, quot poſſit maritus alere.

Videtur etiam ponere facti neceſſitatem, & veram humanæ voluntatis libertatem auferre.

Vltimam & ſummam felicitatem hominis, etiam poſt mortem, in voluptatibus & deliciis carnalibus ponit, ad ſimilitudinem videlicet Epicuri inter Philoſophos, & inter Hæreticos ipſius Cerinthi.

Sunt alia permulta eius inſtituta non ſolùm non honeſta, nec rationi conuenientia, ſed maximè obſcœna, & abſurda, & ridicula, & pecudum potius quam hominum: vt quicumque is E fuerit, qui dixit Legem Mahometanorum eſſe legem porcorum, mihi quidem ſcitè admodum, non ſolùm vere dixiſſe videatur. *Ita Pererius in Apocalypſim.*

* QVI SCRIPTIS SVIS MAHOMETANISMVM CONFVTAVERVNT.

Iſtius ſectæ Mahometis falſitatem & abſurditatem multi de Chriſtianis Auctoribus ſcriptis demonſtrarunt atque confutarunt. Dionyſius Carthuſianus quinque libros ſcripſit; Richoldus Ordinis Prædicatorum edidit librum, qui inſcribitur Confutatio legis Mahometicæ ; Pius Papa huius nominis ſecundus Epiſtolam ea de re ſcripſit ad Mahometem Turcarum Imperatorem ; Bartholomæus etiam Vngarus, & Ioannes de Turrecremata, & Gulielmus Poſtellus in libris quos euulgauit de Origine Tartarorum, Perſarum, Arabum & Turcarum; præterea Gabriel Barletanus Ordinis Prædicatorum ſcripſit. Mahometem in ſua lege permittere quod aſinis & porcis magis conuenit, quàm humana ratione vtentibus; F quod etiam vir inter Mahometanos medicinæ ſcientia clariſſimus Auicenna nono ſuæ Metaphyſicæ libro confiteri non erubuit. Paulus Burgenſis in quadam ſua additione ad Poſtillas Lyrani ſuper caput decimum tertium Apocalypſis, bene longam ſatiſque curioſam, & eruditam de Secta Mahometis diſputationem fecit : vbi citat etiam & laudat eximium quendam tractatum de lege & doctrina Mahometis, qui incipit. Quot ſunt dies ſerui tui. F. Nicolao Prædicatorum Ordinis compoſitum. Is perdiu fuerat in regionibus Orientis, multúmque verſatus eſt cum Doctoribus iſtius Sectæ : quin etiam vt ea ſubtilius & altius ſcrutari, & noſſe poſſet, & linguam & literas didicit Arabicas : & vt in omnia doctrinæ illius arcana & ſecreta penetraret, frequenter cum nobilioribus eius magiſtris, ea, de quibus ipſe vel dubitabat, vel penitus cognoſcere auebat, communicauit : vnde non modo perſpectam habuit doctrinam Alcorani, verùm etiam quemadmodum Principes eius Interpretes & Doctores eam intelligerent atque interpretarentur. Dionyſius Carthuſianus libro ſecundo contra Alcoranum capite primo & ſequentibus, refert epiſto- G lam valde longam, & egregiam cuiuſdam Chriſtiani gentis Arabum nobiliſſimi, qui recens fuit ab obitu Mahometis, ſcriptam ad amicum ſuum Mahometanæ legis ſenatorem : in qua plurima diligenter, & exquiſitè enarrantur, & declarantur de ipſo Mahomete, & de eius lege. *Idem qui ſupra, Pererius.*

* DVRATIO.

CAVSÆ CVR TANTÆ DVRATIONIS ſit hæc Secta.

Nulla vnquam Secta, nulláque gens inimica & infeſta populo Dei, tamdiu infeſtauit, & afflixit eum quam Secta & gens Mahometana Chriſtianum populum. Equidem plures eius rei cauſas, ſatiſque probabiles inuenio, quarum tres primæ à Dei prouidentia petitas, tractat *Paulus Burgenſis* in ea, quam de Secta Mahometana fecit Diſputatione *ſuper Caput decimumtertium Apocalypſis.*

Prima cauſa eſt huiuſmodi : Habet hæc Secta quædam & H probabilia & laudabilia, Deóque grata, ob quæ videtur non ſine cauſa tolerari à Deo. Hæc enim ſecta maximè odit, & deteſtatur Idololatriam ; prorſus adeò, vt nullas vel Dei, vel Angelorum, vel ſanctorum hominum imagines non ſolùm colat, ſed nullo etiam in loco depingi patiatur : ſicut etiam in veteri Teſtamento Deus omnium Imaginum Iudæis venerationem & cultum interdixit.

Secunda cauſa : Iſta ſecta Mahometana Chriſtianos ſuæ Dominationi ſubiectos fere non cogit abnegare fidem Chriſti, ſed patitur eos & fidem, & Religionem & diſciplinam Chriſtianæ legis colere, vt cernere licet in Chriſtianis qui ſunt in Græcia, & in Aſia & in Syria, & in Ægypto : permittit in terris ſuis quatuor Patriarchatus ; plurimas item Eccleſias, & monaſteria : permittit Chriſtianos vndecumque venire ad terram ſanctam, viſitare ſepulchrum Domini, aliáque ſancta loca ; quin etiam Chriſtianorum cuſtodiæ ea permittere, habere inibi Monaſteria & hoſpitia, nec legem & Religionem Chriſtianam damnare, ſecundùm

Mahometis

A Mahometis videlicet ſententiam, qui Chriſtianos ſecundùm legem ſuam ſaluari poſſe confeſſus eſt. Quod ſi alicubi & aliquando aliqui Chriſtianorum ad renunciandum Chriſto vel minis, vel promiſſis quodammodo cogantur, id nec generale eſt, nec per ſe fit, ſed vt ita dicam, per accidens, quo ſcilicet eorũ miniſterio in rebus bellicis fidelius & tutius poſſint vti.

Tertia cauſa eſt eadem ipſa, propter quam paſſus eſt Deus, Philiſtæos, Ammonitas, Moabitas, Iſmaelitas, & Madianitas, gentes nimium Hebræis inimicas atque infeſtas, vel illis vicinas, vel ipſis etiam immixtas habitare: primò quidem ob bellicam Hebræorum eruditionem, vt ex aſſidua cum hoſtibus decertatione prudentiores & fortiores ad pugnandum in eos fierent. Deinde vt ſi Dei legem violarent, & ab ipſius cultu ad Idololatriam defluerent: per iſtas gentes vicinas promptam à Deo acciperent punitionem. Præterea id ipſum valebat ad Hebræorum virtutis ac pietatis explorationem atque probationem, hac de re in libro Iudicum capite ſecundo & tertio ita loquitur Deus. Ego non delebo gentes quas dimiſit Ioſue, vt in ipſis experiar Iſraël, vtrum cuſtodiant viam Domini, & ambulent in ea. Has gentes dereliquit Dominus, vt erudiret in iis Iſraelem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum: & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi.

B Ob eaſdem has ipſas cauſas paſſus eſt Deus, & patitur, Mahometanos hoſtes acerrimos Chriſtianorum tam diu regnare & vigere.

Quarta cauſa: Hoc ipſum permiſit Deus ad puniendos flagello Turcarum & Mahometanorum Chriſtianos, Græcos & Orientales, ob multiplices ipſorum errores circa fidem; & ob ingentem eorum ſuperbiam atque contumaciam aduerſus Romanos Pontifices & Eccleſiam Romanam; & ob multiformem perfidiam, variáſque proditiones, quibus vſi ſunt aduerſus Chriſtianos exercitus occidentales in recuperatione terræ ſanctæ.

Quinta cauſa: Noſtris diſſidiis atque diſcordiis ſecta iſta & aucta, & roborata, & firmata tamdiu præualuit. Arma enim in Turcas & Mahometanos conferenda, in noſtros conuertimus: gladium bellicum in hoſtes Chriſtiani populi diſtringendum atque vibrandum, in noſtra ipſa viſcera imprimimus.

Sexta cauſa: Habet hæc ſecta & alia complura, & præcipuè tria vulgò admodum probabilia. Primò nihil præcipit & tradit credendum hominibus quod ſit ſupra ſenſum, aut certe

C ſupra captum humanæ rationis: vt propterea dediti ſenſibus homines, vel ſola rationis regula metientes quæ credenda ſunt, ab ea lege recipienda propter difficultatem intelligendi eam minimè retardentur. Deinde eſt iſta lex valdè carnalis & ſecta, plurimùm indulgens voluptatibus & rerum terrenarum cupiditatibus; ſuper omnia verò libidini dominandi & imperandi quocunque malo id conſequi poſſit: ad hæc autem procliuiſſimi ſunt mortales, eáque flagrantiſſimè concupiſcunt atque conſectantur. Poſtremò, iſta lex & ſecta, non per efficaciam prædicationis, nec per mirabilitatem ſignorum & prodigiorum perſuaſa eſt hominibus: ſed inuecta & intruſa eſt per vim bellicam & terrores bellicos, & tyrannicam violentiam; quibus rebus plurimas gentes & prouincias vel imbelles, vel tunc inermes ac præſidiis bellicis deſtitutas inuadens, facilè dominatum earum obtinuit, atque in his diu præualere potuit.

Septima cauſa: Hæc ſecta ex aliis pluribus ſectis mixtè confuſéque collecta eſt: quia ex omni ſecta habet nonnulla: habet etiam vnde & cur aliarum ſectarum cultoribus placere queat.

Octaua cauſa: Hæc ſecta tamdiu conſeruatur & perpetua-

D tur ob Imperij Turcici potentiam, valdè ſtabilem & firmam ac durabilem. Eſt quidem Turcicum Imperium planè tyrannicum, quia in eo Princeps proprium omnino bonum ſpectat, nullo autem modo bona curat ſubditorum: deinde, quia ſubditos tractat, vt ſeruos & mancipia, quantum ad honores & poſſeſſiones bonorum temporalium: tum quia leuiſſimis de cauſis quoſlibet, etiam optimè meritos & bonis & vita ſpoliat. *Hæc Peregrinus in Comment. ſuo in Apocalypſin.*

An bene ſentiant, qui Mahometem arbitrantur Antichriſtum illum, quem Scriptura memorat in fine Mundi venturum, & requirat Lector ex Loco de Antichriſto, primo Libro & Tomo huius Operis.

B

* Maieſtas.

Definitio, & Etymologia.

Maieſtas eſt excellentia dignitatis, ſiue honor eximius cum veneratione, qui ex admiratione poteſtatis virtutis, aut rerum geſtarum defertur. Vnde *Trebellius* de Piſone, Senatuſconſultum de Piſone factum ad noſcendum eius maieſtatem libenter inſerui. Græci *καθοσίωσιν* appellant, & *βασιλείαν* vt conſtat apud *Euſebium lib.* 10. Item *κράτος*, vt *Theodoretus lib. 4. hiſt. cap.* 8. Dicitur autem propriè à magnitudine, ſiue quod maior ſtatus ſit.

Quid autem ſit illa Maieſtas, quæ venerationem ac timorem incutit inferioribus, non poteſt facilè exprimi, proprietatem rei clarè ſenſibus inſinuando: eſt enim quippiam latens, quod reddit præter naturam propriam mirabile quippiam, vnde veneratio ſingularis & honor naſcitur, nec quale illud ſit, poſſunt ipſi admirantes notare apertè.

Ouidius 5. *Faſtorum* ex honoris & reuerentiæ coniugio, natam maieſtatem voluit, dum ait, Deos, quondam exemiſſe à terris maieſtatem filios honoris & reuerentiæ, ideóque homines maieſtate priuatos auxilium Gigantum inuocaſſe, vt illam de cœlo detraherent. Certè Dei hæc virtus eſt, & radius à vera Dei maieſtate inditus, vt opinor, ſeu Angelus poteſtatis miniſter, vel aliud quippiam efficax vel incognitum: ita *P. Greg. Toloſ. lib. 8. de Republ. cap.* 3. F

Quibus competat.

Maieſtas Deo primùm attributa abſolutè & ſolummodo; dehinc, & Principibus, qui, vti ſcribit *Plutarchus*, in terra ſunt Dei ſimulachra; cuius maieſtatis impreſſio, etiam inter fortunæ varietates, Principum inſidet perſonis, veluti ſignaculum & character poteſtatis, quæ nulla eſt, niſi à Deo permittatur vel detur: ex quo vel peſſimi quandoque, imò vt plerúmque, timent mittere manum in Principes, vel poteſtatem publicam habentes. *Idem ibid.*

Ita olim de Romano populo dici cœpit Ideóque in fœderibus adſcriptum, vt Romani populi maieſtatem ſeruent. Ita *Cicero pro Balbo* Et idem *in Partition.* Maieſtas eſt, ait, magnitudo quædam Pop. Romani, in eius poteſtate ac iure retinendo. Itaque Reipublicæ propter imperium maieſtas tribuitur.

Cùm autem lege Regia poteſtas populi ad Imperatorem tranſiit, etiam maieſtas ad illum delata eſt

Maieſtas autem Imperatoria in veneratione primùm erat: quam vt tanto magis eximiam deferrent ſubditi, rariùs in G publicum prodibant, & id nonniſi lecticis tenſiſque ſubuecti, & denſiſſima armatorum teſtudine vallati.

Ad maieſtatem etiam eorum pertinebat, quod nonniſi ſcripto adirentur, etiam præſentes. *Tacitus lib.* 4. quod Cæſarem primum vſurpaſſe ferunt, vt ab amicis per literas adiretur.

Auguſtum etiam ſermones cum ſingulis, & grauiores cum Liuia ſua ſcripto miſcuiſſe, *Suetonius* eſt auctor *cap.* 48.

Quod etiam Seianus apud *Tacitum* legitur feciſſe, pro Liuia ducenda, ſcriptis ad Tiberium litteris, non obſtante tamen eo, quod Tiberij in Imperio eſſet Vicarius, & ſummæ auctoritatis.

Nunc apud Reges etiam vox Maieſtatis vſurpatur. *C. vt nemo priuatus.*

Suetonius Domui Auguſti maieſtatem tribuit, *lib.* 2. *cap.* 15. *Plinius lib.* 9. maieſtatem pueritiæ dixit: *Liuius lib.* 14. maieſtatem matronam *αἰδῶ, δόξαν*, reuerentiam quæ lege naturæ certis perſonis tribuitur.

Accipitur tamen nomen Maieſtatis aliquando generalius pro dignitate & grauitate, quomodo aliis inferioribus tribui poterit, ſi vſus voluerit. Ita vſurpat hanc vocem *Ouidius*:

Non benè conueniunt, nec in vnà ſede morantur H
Maieſtas & amor.

☞ *Require pleraque ex Loco de Gloria, Honore, Claritate. Tit. Exiſtimatio, Opinio, Perſuaſio honorifica. §. Reges, Principes, Magiſtratus clari, honorati Maieſtas Imperii. &c.*

MAIESTATIS LÆSÆ POENA.

☞ *Petatur ex Loco de Correctione & Pœna. Tit. Iniuſtitia pœna erga Magiſtratum. §. Maieſtatis læſa.*

☞ *Item ex Loco de Correctione iniuſta. §. Maieſtatis læſa pœna nimia.*

MAIESTATIS REVERENTIA, TIMOR

Exempla S. Scripturæ.

Illa Maieſtas apparuit in Moyſe, quam ipſe acceperat ex

A colloquio Domini,& videbatur eius facies cornuta,ita vt duræ ceruicis populus, non poſſet in eum intueri ob gloriam & maieſtatem eius,niſi ipſe velaret faciē. *Exod.c.34.v.29. & ſeq.*

Cùm etiam Deus diſtribuit de ſpiritu Moyſis in ſeptuaginta Senes, quos ei dedit in adiutorium gubernationis populi, maieſtas apparuit, & inter populum iſti tali maieſtate cogniti Prophetæ, & obſeruati fuerunt. *Num.cap.* 11.

Poſtquam vnctus fuit Saül in Regem à Samuële,immutauit illi cor aliud,& qui eum inuenerunt redeuntem ad pa tē,agnouerunt eam maieſtatē, & muneribus donarunt,imò, & cuneus Prophetarum ad eum venit,& in ipſum inſiliit ſpiritus Domini.1 *Reg.c.*10 Rurſum,*cap.*11.cum Amonitæ obſiderent Iabes, maieſtas illa effecit,quæ ex ſpiritu Domini facta eſt, vt nullus auſus fuerit ex populo contradicere,ne in bellum veniret.

Illud ſingulari nota adiectum eſt,poſt vnctionem Dauid in Regem, quod directus eſt ſpiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps,ſpiritúſque Domini receſſit à Saule,& exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino, 1. *Reg. cap.* 16.

B Quando Salomon vnctus fuit Rex.3.*Reg.c.*1.ſtatim Adoniæ factio à maieſtate Regia ſola territa, dilapſa eſt,quæ iam iam Adoniam regnare volebat viuo Dauide patre. Deus enim, qui poteſtatem dat, quia non eſt poteſtas niſi à Domino; ſua authoritate eandem conſeruat, & intereri vult, & ita fit vt vult, quemadmodū hominibus poteſtatem dando in animalia, dixit:Terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes volucres cœli, &c. *Geneſ. cap.* 9.

Tantam indidit Deus Moyſi maieſtatem, vt Pharao Rex Ægypti nunquam auſus ſit in eum manum mittere, facientem prodigia virtute Dei, etiam vſque ad primogenitorum necem. Verbū Dei inuiolabiles facit ſuos Legatos ſua Maieſtate, non minus quam gentes ſuis caduceis, dixit: Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. *Pſalm.* 104

Poſtquam ſpiritus Domini induit Gedeon, ante priuatum & addictum etiam à patre morti, propter deſtructam aram Baal, omnes reueriti ſunt eum, & iuſſu eius abſque contradictione arma ſumpſerunt,& ſecuti ſunt eum.*Iud.6.v.*34.*& ſeqq.*

HISTORICA.

C Legimus Lictorem vel ſatellitem, iuuenem armatum delegatum ad occidendum Marium Conſulem proſcriptum, apud Minturnenſes in carcere decrepitum & inermem, nuſquam auſum ferire, veluti quadam occulta maieſtate Marij percusſum, & prohibitum. *Valer. Max.lib.* 2. *cap.* 10. *in Mario Appian. in* 1. *de bellis ciuil. & Plut. in eius vita.*

Cùm victoria Vitellij nunciaretur Veſpaſiano, ſubito in Veſpaſiani vultu apparuiſſe maieſtatem antea inuiſam, refert *Tranquillus in vita Veſpaſiani cap.* 6. *& Suetonius.*

Silius Italicus, loquens de Scipione Africano, narrat inter arma ſolam maieſtatem ei inſediſſe præcipuam, qua veneratior habebatur, & magis timebatur.

Maledicentia. Maledicere.

*DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

GRæci Maledicentiam κακολογίαν, λοιδορίαν, δυσφημίαν vocant. Hebræi Gu dduphah, & Guidduph, vituperauit, conuiciatus eſt. Eſt autem Maledicentia, obtrectatio ſine conuicium: vnde Maled ci ſunt, qui ad inferenda conuicia & contumelias ſunt procliues.

D *Cicero pro Cælio*: Aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, rem vt definiat, nomine vt notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantiùs iaciatur, Conuitium: ſi facetiùs, Vrbanitas nominatur. *Muretus lib.* 8. *Var. lect. cap.* 19.

Plut. in 2. *lib.* συμποσιακῶν, *cap.* 1. quid interſit inter σκῶμμα & λοιδορίαν docet. Cùm enim vtriuſque rei vim inuolutā explicuiſſet,exemplis quoq; idē confirmare volens,inquit Qui ſalſamentarium quempiam apertè vocauit, conuitium in eum iecit: qui verò in eundem dixit: Meminimus cùm tu cubitu emūgebaris,ſcommate eſt vſus.*Victor.lib.*14. *Var. lect. cap.*50.

Strabo lib. Geographiæ XIV. ſcribit, flumen eſſe nomine Lethæum vicinum Lybybus Heſperiis: huic imminere montem, cui nomen Chorax, in quo fama eſt, Daphidam grammaticum cruci ſuffixum fuiſſe, quòd maledico carmine reges inceſſiuiſſet: vnde dictum illud manarit in vulgus, φύλαξαι τὸν θώρακα, id eſt, Caue à Thorace.

* EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA, IN GENERE. E

Scipio Æmilianus, apud Numantiam iratus C. Metello, dixit: Si quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram, Tarditatem mentis, ac deformitatem corporis illi fratribúſque eius exprobrans. *Eraſm. Rec. lib.* 6. *Apoph.*

M. Seruilius diſſuaſus legem quam ferebat M. Pinarius: Dic mihi M. Pinari, inquit, ſi contra te d xero, num mihi maledicturus es, vt cæteris ſoles: Vt ſementem, inquit, Pinarius, feceris, ita & metes. Per allegoriam minitans, illum malè auditurum, ſi malediceret. *Ibid.*

In cognitione quadam, cùm Æmilio Æliano Cordubenſi, inter cætera crimina illud vel maximè obiiceretur, quod malè loqueretur de Cæſare: conuerſus ad accuſatorem Cæſar Auguſtus,Velim(inquit) hoc mihi probes, efficiam, vt Ælianus ſciat,me quoque linguam habere,plura enim viciſſim de eo loquar.His minis contentus nihil poſtea de illo inquiſiuit. *Suet.*

Fl Veſpaſianus,De iurgio quodam inter Senatorem & equitem Romanorū ita pronunciauit,vt diceret Nō oportere maledici Senatoribus:remaledici verò,& ciuile faſq; eſſe;prærogatiuam enim dignitatis ipſe ſibi ademit, qui laceſſiuit. *Suet.* F

Sicinius,cùm leui momento amorem ſimul & odium permutaret,eundémque hominum & patronum & accuſatorem ſe præberet:Sicinius homo maledicus,qui multa in quoſcūque probra iacere cōſuetus erat,aliquando rogatus,cur ſoli Craſſo non malediceret,cum maledicendi materiam haberet ampliſſimam, non facio, inquit, fœnum enim habet in cornu. *Plut.*

M. Cato, cuiuſdam, qui multis intemperantiæ notis infuſtus erat, probris vexatus: Impar mihi tecum ait, certandi conditio eſt. Nam & malè audire, & maledicere inſuaue eſt, & inſuetum. *Eraſm. lib.* 5. *Apoph.*

In C. Cæſarem mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. Nam primū poſt victoriā Cæſaris interrogatus Cicero, cur in electione partis erraſſet?reſpōdit; Præcinctura me decepit. Notans Cæſarē,qui ita toga cingebatur,vt trahendo laciniā,velut mollis incederet:adeò vt Sylla tanquam prouidus dixerit Pompeio.Caue tibi illū puerum præcinctum: *Macr.lib.*2.*cap.*3. *Sat.*

G Deinde cum Laberius in fine ludorum annulo aureo honoratus à Cæſare,è veſtigio quatuordecim gradus ad ſpectandum tranſiiſſet,violato ordine,& cum detractus eſſet eques Romanus,& cum Nimus remiſſus,ait Cicero prætereunti Laberio,& ſedile quærenti: recepiſſem te, niſi anguſtè ſederem,ſimul & illum reſpuens, & nouum Senatum mordaciter taxans, cuius numerum Cæſar ſupra fas auxerat. *Macrob.lib.*2.*c.*3. *Saturn.*

Chilon, mortuis nequaquam maledicendum eſſe dicebat; quandoquidem ignauum eſſe videretur eos lingua inceſſere,qui reſpondere non poſſent. *Laert.l.*3.*cap.*4.Idem docebat,nemine cōuitiis laceſſendū, ne ſi dixerimus,quę libent,audiamus viciſſim quæ dolent.Habet.n. & maledicendi morbus ſuam voluptatem,ſed quę plerūq;malè audiendi ſummo dolore penſatur. Huc alluſit M.Tullius Salluſtio cōminans, fore,vt ſi,quā voluptatem maledicendo cœpiſſet,eā malè audiendo amitteret. *Laer.*

Socrates, cuidam admiranti,quod nihil in eum commoueretur, a quo conuitiis inceſſabatur. Mihi,inquit, non maledicit,quandoquidem ea, quæ dicit, mihi non adſunt, nec in me hærent.Atqui ob hanc cauſam hominum vulgus magis commouetur, ſi quid dicitur in immerentem. Boni,cum malè audiunt,ſibi gratulantur. quo puri ſunt ab his malis, quæ ipſis impinguntur,nec in ſe dici interpretantur:nihilo magis quam ſi quis oculorum errore Platonem appellat Socratem,& in Socratem congerat maledicta: is non maledicit Platoni, ſed ei, quem exiſtimat eſſe Platonem. *Eraſ. lib.* 3. *Apoph.*

E Auguſtus Cæſ. indignanti Tiberio, ac per Epiſtolam etiam conquerenti apud eum de conuitiatore, reſpondit;Ætati tuæ, mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari, eò quod ſint, qui malè de me loquantur. Satis eſt enim,ſi hoc habemus, ne quis malefacere poſſit. *Suet.*

Tiberius ab initio ſui Principatus in conuitiatores maledicos dicere ſolebat, in ciuitate libera linguam quoque liberam eſſe debere. *Suet. Tacit.*

Domitianus, cùm homines mordaces atque maledicos haberet odio, ſemper tamen eos d cere ſolebat peiores eſſe, qui maledicis aures præberent, nec reprehenderent, quam ipſos maledicos. *Suet.*

Pythagoras quodam dicente; Nimium mihi maledicis ac plus ſatis derides:Atqui,inquit,ſpleneticis etiam acria & amara proſunt, dulcia nocent. *Anton. in Meliſſ. par.* 2. *ſerm.* 78.

Ariſtippus

A Ariſtippus, audiens quendam temerè hominibus maledicentem, Vtinam inquit, tu linguæ tuæ, ſicut ego aurium mearum Dominus eſſes. *Laërt.*

Empedocles interrogatus, cur cùm mala audiret, tam indignanter ferret maledicta? Quia, inquit, ne laudationes quidem mihi iucundæ forent, niſi maledicta mihi moleſta eſſent. *Maxim. ſerm. 16. de Admonitione.*

Diogenes, Cuidam conuitiatori: At, nec mihi, inquit, credit quiſquam, te laudanti: nec tibi, me vituperanti. *Anton. in Meliſſ. par. 2. ſerm. 55.*

Zoilus Amphipolitanus, Polycratis auditor, qui canis Rhetoricus nominatus eſt, homo ſtudioſus malè loquendi, cum non ſolum in Homerum, Platonem, alióſque præclaros & magnos viros ſtilum ſtringeret, ſed vbique litibus, & pernicioſis etiam contentionibus operam daret, rogante quodam erudito viro, Quamobrem omnibus malediceret? Quoniam, inquit, malefacere cum velim, non poſſim. Exprimit autem omnium maledicentium & detractantium perſonam Zoilus, qui dum non inueniunt qua ratione facto lædant, dentibus caninis & lingua amarulenta in bonos inuehuntur. *Ælian. l. 11. de Var. hiſt.*

B Socrates, Ei cum nuntiatum eſſet, à quopiam eum maledictis inceſſi: Benè, ait, loqui non didicit. *Laërt.*

Ariſtoteles maledicenti ſibi cuidam dicebat: Tu conuicia libenter audis, & facile dicis: mihi autem dicere non eſt conſuetum, & audire iucundum. *Anton. in Meliſſ. par. 3. ſerm. 72.*

Ælianus cum Philoſtrato roganti quid operis cuderet, dixiſſet ſe opus in tyrannum nuper mortuũ cudere: Admirater, inquit Philoſtratus, ſi viuentẽ accuſaſſes, ſuperſtitẽ ſiquidem tyrannũ inceſſere, viri opus eſt: mortuũ verò cuiuſq; *Bruſ. l. 1. c. 16.*

Cleomenes maledicenti ait: An propter hæc tu omnibus maledicis, ne tempus de tua loquendi malignitate habeamus? *Plutar. ibid.*

Alcibiades canem miræ magnitudinis abſciſſa cauda per vrbem dimiſit: hoc cum multis ſtultum atque ineptum viſum eſſet, monentibus eum amicis, ac ſermones qui de eo circumferebantur, enarrantibus, ridens Alcibiades, Sic, inquit, res, vt intenderam, ſucceſſit. Hoc enim Athenienſibus loquendi volui præbere argumentum, vt eos à peioribus, quæ

C de me & aliis quoque hominibus conuitioſè loquuntur, nonnihil auerterem. *Plutar. in Alcib.*

Chabrias ab improbo quodam multis conuitiis affectus: Bene, inquit, feciſti, quod nihil eorum quæ inſunt prætermiſiſti. *Anton. in Meliſſ. par. 2. ſerm. 68.*

Memnon, quo tempore bellum gerebat aduerſus Alexandrum pro Dario Rege, lapitem quendam mercenarium multa conuitia petulanter iacentem in Alexandrum, haſta percuſſit: Ego, inquiens, te alo, vt pugnes aduerſus Alexandrum, non maledicas. *Plut. in Apoph.*

Demochares ſignificare volens ſe nihili pendere obtrectationes vulgi, cùm videret multos obtrectatores vna ſedentes in tonſtrina, & malè loquendi omnino cupidos: Quid loquimini (inquit) vos Dyſmenidæ? Simul hoc nomine ingenium naturámque ipſorum innuens & detegens. *Ælian. l. 3. var. hiſt.*

Piſiſtratus cùm conuiua benè potus ei maledixiſſet, irritantibus amicis ad pœnas de conuiua ſumendas dixiſſe fertur. Non aliter illi ſuccenſeo, quam ſi quis obligatis oculis in me occurriſſet. Senſit, maledicendi anſam dediſſe vinum, & igno-

D uit errorem. *Ælian.* Idem dicenti cuidam, quod à maledico laudaretur. Miror, inquit, niſi quis illi dixit me mortuum eſſe. Nam viuentem ille poſſet laudare neminem. *Stob.*

Xenophantes Colophonius Homeromaſtyx, cum apud Hieronem Siciliæ Regem lamentaretur paupertatem, quod vix à ſe duo famuli poſſent nutriri: At Homerus, inquit, Hieron, cui tu aſſiduè maledicis, plus quam decem millia hominum alit, vel mortuus. Reprobauit autem inuitam homini maledicentiam, quæ paupertatis & inopiæ ſuæ non minima cauſa erat. *Plut. in Apoph.*

Philippus Alexandri patrem conuitio afficiebat, quidam effræni lingua præditus, cumque amici hortarentur, vt conuitiatorem reprimeret. Non eſt hoc, inquit ille faciendum, ne amplius affectus & implicatus plura in nos iaciat maledicta. *Anton. in Meliſſ. par. 2. ſerm. 69.*

Idem dicebat ſe ſuis conuiciatoribus gratiam habere, quo ſe meliorem redderent. Ego, inquit, ſtudeo illos mendacij conuincere, & ſi quid improbè fecerim, muto conſilium, & pœnitentia emendo factum. *Idem ibid.*

Idem maledictis à Nicandro laceſſitus, pluribus cœpit illum donis honeſtare: quibus acceptis cœpit Nicander eum laudare. Ad amicos igitur conuerſus Philippus. Videtiſne ergo, inquit, & noſtrum eſſe bene & male audire, & à maledicentiæ morbo affectos ſanare. *Plut.* E

Pyrrhus à quibuſdam rogatus, vt maledicum quendam ex Ambracia pelleret: reſpondit, Potius apud paucos, illic manens, quam apud multos de nobis obloquatur. *Plut.* Idem cum audiſſet, ſibi à quopiam mala dictum, conuiciatorem ad ſe duci iubet, atque interrogat, num dixiſſet ea propter quæ accuſatus erat: reſpondit, Dixi, ô Rex & dicturus plura etiam, ſi plus vini appoſitum mihi fuiſſet. Quo audito, Pyrrhus ridens, hominem impune dimittendum mandauit. *Plut.*

Antiſthenes, Eos, qui nos maledictis inceſſerent, magis tolerandos dicebat, quam qui nos lapidibus impeterent. Verba enim non lædunt, ſi quis contemnat. *Laert. lib. 6. cap. 4.*

Demoſthenes à caluo quodam maledictis aſperſus: Ego quidem, inquit, nullam facio iniuriam: quin potius laudo capillos tuos, qui malam caluariam effugerint, ſubnotans illum non iudicio, ſed cerebri vitio maledicum eſſe. *Eraſ. l. 8. Apoph. ex Stob.*

Diogenes Hoſpitibus quibuſdam celebrem illum Demoſthenem videre cupientibus, porrecto medio digito: Hic eſt, inquit, ille Demoſthenes Athenienſium Orator. Digitus pollici proximus, index dicitur, quod hunc intendentes ſolent aliquando commonſtrare. Digitus autem medius apud priſcos infamis habebatur ob cauſam hic non referendam. Porro Demoſthenes vulgò malè audiebat, quaſi parum vir eſſet: id ſignificans Diogenes, maluit illum medio quam indice demonſtrare. *Laert. lib. 6.* F

Timon Athenienſis interrogatus, cur omnes homines odio proſequeretur? Malos, inquit, meritò odi: cæteros ob id odi, quod malos non oderint. Sentiens: non eſſe verè probos, qui non deteſtantur improbos. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

Pytheas. Pytheam Oratorem quidem criminabatur, quod malus eſſet. At ille non inficias ibat: hanc enim illi conſcientia neceſſitatem imponebat: Sed reſpondebat ſe minimo tẽpore omnium qui rempublicam Athenienſiũ adminiſtraſſent, minimè malum fuiſſe, nempè in hoc ſibi placens, quod nõ perpetuo fuiſſet eiuſmodi. Putanſque ſe non iniuriam facere, ſi nõ cum peſſimis compararetur. Stolidum hoc ſanè Pytheæ. Non enim ſolum qui iniuriam infert, malus eſt; verum etiam qui iniuriam inferre in animum inducit. *Ælian. lib. 14. var. hiſt.* G

Herodes ſophiſta Protheo Cynico ſine fine ipſum conuitiis inceſſenti: Conſenuimus, inquit, ambo, tu quidem malè loquens, ego malè audiens. Senſit immedicabile malum eſſe, cui ille tamdiu aſſueuerat: & ſic moderatius ferre, quod iam nouum non eſſet. *Philoſ.*

Nicander Cuidam dicenti, quod Argiui malè de ipſo loquerentur: Num igitur, inquit, dant pœnas qui de bonis loquuntur malè? Significans, Rempublicam malè moratam, vbi liceret impunè maledicere nihil mali commeritis. *Plutar. in Lacon.*

Cum improbus quidam Cleomenem conuitiis inceſſeret: Num, ideo, inquit, tu maledicis omnibus, ne ſi velimus reſpondere, otium habeam vicíſſim de tua dicendi malitia? Vt è ſublimi contempſit maledicum, nec vllo reſponſo aut alia pœna dignum iudicauit nebulonem, cui nihil eſſet præſidij præter maledicam linguam. *Plut. in Lac.*

Idem Argiuis nonnullis Cleomenem conuitio laceſſentibus, vt periurum & impium: Vobis, inquit, poteſtas eſt, mihi maledicendi, at mihi poteſtas eſt vobis faciendi malè. Admonens non eſſe tutum eos maledictis irritare, quibus in manu eſt, cum velint, rẽ ipſa lædere, ad hæc non oportere potentes humiliorum dictis admodum commoueri. Satis enim vindictæ eſt, quod licet, cum libet, vlciſci: cùm illis nihil aliud reliquum ſit, quam malè loqui. *Plut. in Lac. Apoph.* H

Leotychidas Ariſtonis F. cuidam ipſi dicenti, quod Demarati amici malè de eo loquerentur: Per Deos, inquit, nihil miror, quandoquidem nullus illorum de quodam bene loqui poſſet. Docuit contemnendam eſſe maledicentiam, quæ non à iudicio, ſed animi morbo proficiſcitur. Qui verò paſſim maledicunt omnibus, eos palam eſt id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant. *Plut. in Lac.*

Cum Achides lapſon multa in Artaxerxem Regem licenter & contumelioſè diceret, hactenus quidem vlgus eſt maledicum, vt per tribunum militum denunciaret ei licere in Regem quæ vellet dicere, ſibi verò in illum licere quæ vellet & dicere & facere. *Eraſ. lib. 5. Apoph.*

Simicythus

Simicythus Nicanorem deferebat apud Regem Macedoniæ Philippum, quod ſine fine de ipſo malè loqueretur, cúmque ſuaderent amici, vt hominem accerſiri iuberet, déque eo ſupplicium ſumeret: Philippus ita reſpondit: Nicanor non eſt Macedonum peſſimus: videndū eſt igitur, necubi nos ceſſemus in officio. Vt igitur cognouit vehementer afflictum inopia, & tamen à Rege neglectum fuiſſe, iuſſit donum aliquod ad illum deferri. Hoc facto cum rurſus Simicythus diceret regi. Nicanorem apud omnes ſine fine prædicare laudes ipſius. Videtis igitur, inquit, in nobis eſſe ſitum, vt bene aut male audiamus. Immane quantum abſunt ab huius Principis ingenio, qui nunquam ſibi videntur ſatis laudari, cum nihil faciant laudandum: nec ſtudent beneficiis ſibi conciliare beneuolentiam hominum, ſed metui malunt quam amari: cúmque ſæpenumero faciant deteſtanda, idque palam, tamen periit quiſquis auſus eſt hiſcere. *Plut.*

Quidam petulantioris linguæ maledicta conſicere ſolebat in Philippum: hunc amici hortabantur, vt eiiceret in exilium. At ille negauit hoc ſe facturum. Quærentibus, Quid ita? Ne, inquit, oberrans inter plures, male de me loquatur. Quod maledicum non egit in crucem, vel clementiæ erat, quod ignouit, vel magnanimitatis quod contempſit: quod noluit expellere, prudentiæ, plus enim nocuiſſet. *Plut. in Apoph.*

Peloponneſij cum Philippum Macedoniæ Regem, à quo multa beneficia acceperant, in ludis Olympiacis ſibilis deriſiſſent: Rex admonitus ab amicis vt eam iniuriam rependeret, negauit ſe id facturum: Si tam prauo, inquiens, ſunt ingenio, vt eos irrideant qui de ipſis bene meriti ſunt: Quid tum fiet, ſi quid mali ſentirent? Senſit vir prudentiſſimus, maledicos non vltione prouocandos eſſe vt magis maledicant. *Plutarch. in Apoph.*

☞ *Adduci hic poterunt nonnulla ex Loco de Inimicitia, Conuicio, Contumelia.*

*MALEDICENTIA ÆQVO ANIMO TOLERATA.

☞ *Vide Locum de Patientia, Iniuria, &c.*

Egregium huius tolerantiæ exemplum in Chriſto agnoſcit illius in terris Vicarius Petrus, cum de eo ſcribit *in 1. ſua Epiſt. cap. 2.* Qui cum malediceretur, non maledicebat: neque enim tantum innocens erat, ſed & patiens inter tot conuicia, vt quibus non ſolum nulla reponebat, ſed maledicentibus benedicebat. Mira ipſius modeſtia elucebat, cùm argueretur vt dæmoniacus, potator vini, amicus publicanorum: item poſt impactam ſibi alapam. *Ioan.* 18.

☞ *Exempla aliorum Sanctorum qui Dominum ſuum hic imitati, petantur ex Locis deſignatis, vnum aut alterum hic ſubiicimus.*

Quod Bonaſus animal, id homo maledicus: ille enim ſi Plinio fides, quoniam cornibus implexis lædere non valet, fimum aufugiens reddit, cuius contactus inſequentes adurit: ita hic, dum coram non audet, à tergo ſparſis probris, proximum contaminat, & nihilominus percontanti: annè maledici diligendi eſſent, Baſilius reſpondit: Omnino diligendi. Quia eorum operâ eam beatitudinem conſequimur, de qua Chriſtus dixit: Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines. *Collig. ex leg. fuſ. diſp. q. 176. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtian.*

Maximam quoque Maledicentiæ tolerantiam in Pio II. Pont. arbitrari debemus fuiſſe. Numquam enim malè de ſe opinantes aut loquentes coërcuit. Volebat namque in libera ciuitate omnes liberè loqui. Conquirenti verò cuidam, quod maledictis laceraretur; De me etiam, inquit, qui malè ſentiant, ſi ad campum Floræ te conferas, multos audies. Volebat Principum mores priuatorum imprudentiæ impudentiæque ſubiectos eſſe. *Platina in Vita. Beyerlinck ſupra.*

Venerat ad Franc. Sfortiam Nolanus eques transfuga, qui, vt ſibi gratiam & fauorem conciliaret, referebat Tartaliam hominem improbum omnibus maledictis eius famam dilacerasse: idque, vt ſibi fides haberetur, iureiurando ſæpius affirmabat. At Sfortia: Non eſt opus vt multum perſuadendo labores, cùm Tartalia numquam verbum de quoquam protulerit, quin maledixerit. *P. Iouius de Dict. & Fact. Sfortiæ, cap. 85.*

☞ *Videatur Locus de Patientia.*

In Specie Maledici. Qvi.

MALEDICENTIÆ VSVRPATIO.

Exempla S. Scriptvræ.

☞ *Quære in Loco de Detractione.*

Exempla Historica,

MALEDICORVM

Qvi alienis malis confingedis, exaggerandis, reprehendendis, accuſandis, occupantur.

Omnis obtrectatio morſus dicitur. Vnde Ariſtophanes iocatur, in annulo non ineſſe remedium aduerſus ſycophantæ morſum. Diogenes apud Laërtium rogatus, cuiúſnam animantis morſus eſſet pernicioſiſſimus? Ex feris, inquit, obtrectatoris: ex cicuribus, adulatoris. Hoc venenum Horatius loliginis ſuccum appellat. *Eraſmus in Adagiis.*

☞ *Vide Conuicium, Contumelia, Detractio.*

Obtrectatores, Calumniatores, Maledici.

Populi.

Proſelini dicuntur Arcades, Apud Lycophronis interpretem, hoc eſt, contumelioſi, & in probra procliues: nā προσελεῖν, conuiciari eſt. Sunt tamen qui ſatnos interpretentur, tanquam antiquos dicas, & luna quoque vetuſtiores. *Cælius l. 16. c. 3. A. L.*

Malè audiebat Abydena gens, quòd calumniatrix eſſet, Hinc prouer. μὴ εἰκῆ τὴν Ἄβυδον; Ne temere Abydum. Cuius meminit *Suidas. Stephanus* ſic effert, μὴ δ᾽ εἰκῆ Ἄβυδον πατεῖν: id eſt, Ne temerè quidem Abydum calcato: id eſt, ne quis confidenter illam ingrediatur: indicat vſurpari de temerariis, addens hoc iaci ſolitum in eos qui Abydū inſulæ Mileti incolebant. Commonſtratum eſt olim mihi quoddam oppidulum in Picardia, quod negant vllum hoſpitem potuiſſe tranſire, non aliquo notatum ſcommate, inquit *Eraſmus in Adagiis.*

Moſchi natura ſua ad contumelias & calumnias mutuas etiam cariſſimorum propenſi, ſæpè etiam in domos alienas res quaſuis clam inferunt, quas tanquam furto ereptas repetunt. Qui ſemel apud Principem delatus eſt mortem vel falſam luit calumniam. *Alexand. Guagnius in Moſchouia.*

Æzonenſes, αἰζωνεῖς, municipium tribus Cecropiæ, cuius incolæ malè audiebant, vt maledici; vnde αἰζωνεύεσθαι, maledicere. *Plato*: Nihil ad iſta dicam, ne me, quamvis quod dicerem, non deeſſet, Æzonenſem putes. *Suidas.*

Oratores.

Cùm Arginorum Reſpublica per populi poteſtatem regeretur, & aliqui ex Oratoribus plebem concitarent aduerſus eos, qui potentia gloriáque excellerent, accuſati conſpirant ad opprimendā plebem: cúmque aliqui qui cū his facere putabantur, in quæſtionibus examinarentur, cæteri tormentorum cruciatum perhorreſcentes, ipſi ſibi mortem conſciuêre. Quodam autem tempore vnus in quæſtionibus cōfeſſus effecit, vt ſibi fides haberetur, & prodens triginta ſpectatiſſimos viros reos fecit. Populus accuſatos morte multauit, & eorum bona publicauit. Cùm verò plurimi eſſent in ſuſpicione, & oratores fictis criminationibus eam iuuarent, in tantum ferociit plebs, vt omnes, quicunque in crimen vocarentur, quamvis multos & locupletiſſimos homines, morti adiudicaret. Interfectis deinde potentioribus viris plus duobus millibus, & ducentis, timentes oratores, ne ſibi inopinatum aliquod malum accideret, accuſandi ſtudium deſeruêre. Plebs ſe derelinqui ab eis exiſtimans, omnes eos capitis ſupplicio affecit. Inde ad priſtinam beneuolentiam reuerſi ſunt. *Diod. lib. 15.*

Poetæ.

Theonino dente rodi dicuntur, qui conuitiis lacerantur. Sumptum à Theone Poëta quodam rabioſæ loquacitatis petulantiſſimæque maledicentiæ: vnde & Auſonius in carmine hendecaſyllabo, Poëtam quempiam indoctum & mordacem Theonem appellat:

Nec poſthac metues, vbique dictum,
Hic eſt ille Theon Poëta falſus.

Eraſmus *in Adagiis.*

Hipponax Epheſius Iambographus, amarulentus, ac notæ mordacitatis, qui autore Dionyſio Halicarnaſſeo, trimetrum Archilochium de induſtria in Scazontem infregit, cùm inimicos lacerare vellet, quò videlicet feriret fortiùs. Hic Bupalum & Anthermon, quò ab his deformi ſpecie pictus eſſet, verſibus iambicis inſectatus legitur. Erat autem Hipponacti notabilis in vultu fœditas, quamobrem quidam imaginem eius propoſuêre in ridentium circulis, quorum aliquot ſuis carminibus creditur ad laqueum compuliſſe. Negat id eſſe verum *Plinius, lib. 36. cap. 5. Eraſmus in Adagiis.*

Archilochus ex Paro inſula, Iambo primus vſus eſt ad maledicendum (quoad alia ante vtebantur) contra Lycamben ſocerum, qui promiſſam ſibi filiam Neobulen denegarat. Epodōn ex trimetris commentus, eo ſocerum cum tribus filiabus

bus ad laqueum compulit. *Gyraldus*. De eo *Pindarus Ode* 2.
A *Pythiorum his verbus*:

[illegible]

Vidi quidem iam olim multa in egeſtate (conſtitutum) vituperonem Archilochum, infenſis conuitiis impinguatum.

Anaxandridas Anaxandri F. Rhodius Comicus contra Athenienſes ſcripſit, & eos ſanctiſſimas quidem leges habere, prauiſſimis tamen vni dixit. Quare ab eis fame necatus eſt. Platonem quoque ipſum maledictis lacerauit. *Suidas*.

Cratinus Athenienſis Comicus, Audax ab Horatio dicitur, quod Athenienſes mira dicendi acerbitate, dum Dionyſia eſſent, proſcripſerit. *Gyraldus*.

Timocreon Rhodius, priſcæ comœdiæ pentathlo vicit pugil: cum Simonide & Themiſtocle inimicitias exercuit: & quia in Themiſtoclem inuectiuum carmen ſcripſiſſet, in
B exilium miſſus eſt. Floruit Olymp. 77. *Gyraldus*.

Theocrines, primùm Tragœdiarum actor fuit, deinde calumniator & ſycophanta: Vnde Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte, Æſchinem tragicum Theocrinem vocat. Extat eiuſdem aduerſus hunc Theocrinem oratio, quanquam nonnulli Dinarcho tribuunt. Vſus eſt hoc prouerbio Diuus *Hieronymus*, ni fallor, *in epiſtola ad Furiam, de Viduitate*: Vbicunque videret Chriſtianum, ſtatim illud de triuio, *Græcus impoſtor*. Hoc conuitij iaciebant in Chriſtianum, quaſi ſanctimoniæ ſimulator magnificis verbis aliorum vitam criminaretur. *Eraſmus in Adagiis*.

Mæuius Virgilij & Horatij æmulus, cùm Athenas petulanti carmine lacerâſſet, in carcerem coniectus, inedia perire coactus eſt. *Gyraldus Dialogo 4. Hiſt. Poet.*

Philoſophi.

Auctor admonet, Bionem Philoſophum fuiſſe, qui mordaciſſimis dialogis lacerarit Poetas, ſic, vt nec Homero parceret. Porphyrion autumat Ariſtophanis comici patrem fuiſſe. *Eraſmus in Adagiis*.

Hiſtorici.

C ☞ *Vide infra Modum, Scribendo.*

Quiuis priuati.

Medius quidam ex Alexandri adulatoribus, in optimum quemque conuicia iaciebat, & aliis idem faciendi auctor erat. Nam etiamſi, inquit, vulnus perſanarit, in quem morſum infixeris, nihilominus cicatricoſus apparebit locus. *Cælius lib. 15. cap. 25. A. L.*

Pancratius quiſpiam infamis calumniator, cui cùm mos eſſet bonis viris calumnias ſtruere, atque hoc tam fœdo quæſtu parare rem, tandem deprehenſus conuictuſque pœnas dedit capite. Huic præcipuum ſtudium fuit, probati nominis iuuenibus negotium faceſſere. Idem popularibus conuitiis lapidatus eſt, quod fur eſſet, & ædium perfoſſor. Vnde Prouerb. Παναίτιος [illegible]. *Eraſm. in Adagiis*.

Oleus fuit quiſpiam, natus ad contumelias omnium ingeniis impingendas. Nulli non inuſſit notam. *Seneca*.

Mercurius quidam delator. ☞ *Vide infra §. Somnia.*

Ammianus lib. 14. refert, Paulo cuidam qui plurimos ad mirandis technis deferebat apud Conſtantium, vulgò cognomentum inditum Catenæ, quod in complicandis delationibus nodos necteret inſolubiles.

D Erga Quos: Quibus maledixerint. Erga

Deum.

Mentiti ſunt contra Dominum Ieſum Iudæi, præcipuè Scribæ & Phariſæi, dicentes eum eſſe potatorem, mendacem, voracem, & prohibentem tributa dari Cæſari, gentis ſubuerſorem, & turbarum ſeductorem, dæmoniacum, blaſphemum, & Samaritanum. *Matth.* 11. *Luc.* 23. *Ioan.* 8.

Ethnici, cùm viderent Chriſtianam religionem nec tot tantiſque perſecutionibus potuiſſe conſumi, ſed his potiùs mira incrementa ſumpſiſſe: excogitauerunt neſcio quos verſus Græci, tanquam conſulenti cuidam diuino oraculo effuſos, vbi Chriſtum quidem ab huius tanquam ſacrilegij crimine faciunt innocentem, Petrum autem maleficia feciſſe ſubiungunt, vt coleretur Chriſti nomen per CCCLXV. annos: deinde completo memorato numero annorum, ſine mora ſumeret finem. *Auguſtin. lib.* 18. *de Ciuit. Dei, cap.* 53.

Sacros homines.

Cyrillus Hieroſolymitanus Epiſcopus, ab Acacio Cæſarienſi Epiſcopo Ariano falſò apud Conſtantium Imp. fuit accuſatus, quòd veſtem precioſam, quam Conſtantinus Eccleſiæ E
Hieroſolymitanæ dederat, vendidiſſet ſcenico cuidam hiſtrioni, qui ea indutus inter ſaltandum collapſus interiiſſet, eaque calumnia Cyrillum Hieroſolymis expulit. *Theodorus*.

Athanaſium Patriarcham Alexandrinum, non vitæ ſanctitas, non doctrina protexit, quin apud Conſtantium Auguſtum à multis Epiſcopis Arianis ceu magus & veneficus accuſaretur. Nam cùm inſuper adderetur, ab eo mutilatum brachio Arſenium, vt ex eo veneficia conflaret: conuocato Tyri concilio oſtenſóque Arſenio incolumi, tamen non effugit, quin iudicum odio atque iniquitate damnatus, per totum Orientem perſecutionem pateretur. *Fulgoſus lib.* 8. *cap.* 1. *& Egnat. eodem.*

Reges, Cæſares.

Dauid Iudæorum Rex, Abſalonis defectione Regio ſolio turbatus, cum cohorte vna Hieroſolymis digreſſus conuicio exceptus eſt ac lapidibus petitus à Semei quodam. Erat is ob Saül Regis propinquitatem in Iudæa minimè obſcurus. Is nouitate illa temporum fretus, & que in Dauidem ſtomachi magis quàm Regiæ Maieſtatis memor, in prætereuntem temerè inuectus probro, & lapidum iniectu ſacroſanctum hominem violare eſt auſus. Nec Dauid eam iniuriam vltus eſt, ſed filius Salomon: cui exilio priùs, deinde capitis ſupplicio debitas Semei expendit pœnas. *Sab. lib.* 4. *cap.* 9. F

Hyrcanus III. Iudæorum Dux & Pontifex, cùm aliquando Phariſæos (quorum ſectæ addictiſſimus erat) vocaſſet ad conuiuium, & accepiſſet comiter, poſtquam animaduertit, eos exhilaratos, ſic illos affatus eſt: Scire eos ſuam voluntatem, quòd nihil magis cuperet quàm iuſtus eſſe, & omnia iuxta Dei placita facere, quemadmodum & ipſi docerent: attamen ſi quid in ipſo deſiderarent, & aliqua in re à iuſtitiæ præſcriptis aberrantem deprehenderent, officij illorum eſſe, vt admonitione corrigant. Cùm verò omnes eius virtutem comprobarent, vehementer gauiſus eſt eorum teſtimonio. Tandem vnus à conuiuis Eleazarus, vir malus & ſeditioſus: Quandoquidem, inquit, ais te cupere audire veritatem, ſi vis eſſe iuſtus abdica te Pontificatu, & contentus eſto Principatu populi. Illo verò caquam rogante, cur ita hoc poſtularet? Quia, inquit, audiuimus à natu grandioribus, matrem tuam captiuam fuiſſe, regnante Antiocho Epiphane. Falſus autem erat is rumor, & ideò grauiter his verbis Hyrcanus offenſus eſt, nec minus Phariſæi ceteri. Tum Ionathas quidam è Sadducæorum ſectâ, quæ eſt Phariſæis contraria, præcipuus Hyrcani amicus, dicebat de communi Phariſæorum ſententia conuitiatum Eleazarum: G
quod indubium videatur, manifeſtum fore interrogatis illis qua pœna hominem dignum cenſeant. Quod poſtquam Hyrcanus rogauit, dicens, ex pronunciata ab illis ſententia ſe cogniturum, an ex eorum conſenſu factum ſit ſibi conuicium: & illi ſatis putarunt, ſi vinculis caſtigaretur & verberibus, quòd iniquum videretur capite hominem plecti ob maledicentiam: & alioqui hæreditariam illi eſſe clementiam: vehementer exacerbatus eſt, quaſi iam compertum haberet eos eſſe auctores opprobrij atque ſibi generis infamiæ. Nec deſtitit Ionathas furenti calcar addere, in tantum, vt deſertis Phariſæis ad Sadducæos deficeret, & abrogatis illorum conſtitutionibus, earum obſeruatores pœnis afficeret: atque hinc factum eſt, vt & ipſe & eius filij parum gratioſi apud vulgus fuerint. *Ioſeph. l.* 13. *c.* 18. *Antiq.*

Iulius Cæſar, cùm caluitium iniquiſſimè ferret, & deficientem capillum à cerulee reuocaret ad frontem, ab irato milite ei dictum eſt: Facilius eſt, Cæſar, te caluum non eſſe quàm me in exercitu Romano quicquam egiſſe, vel acturum eſſe timidius. Præterea margaritarum cupidiſſimus erat, quas, pondus earum interdum manu conferens, diſcernebat. Cùm ergo, H
Cæcilio Balbo inuito, rem vt faceret Senatus auctoritate denunciaſſet, vt ei videbatur iniuſtam, Ante, inquit, ſatiaberis margaritis. *lib.* 5. *cap.* 14. *Policratici. Ioan. Saliſberienſis.*

Anno Dom. 1381. Olgerdo Lituaniæ Principe è viuis decedente, Iagello paterno principatu, fauente Keyſtuto patruo, potitus eſt. Multa bella vario euentu cum Ruthenis Poloniſque & Crucigeris Liuonienſibus ac Pruſſienſibus geſſit. Erat apud eum Voydilo quidam, ruſticanæ & obſcuræ familiæ homo, qui cùm olim piſtrinum apud Olgerdum exercuiſſet, & induſtriam ſuam Principi probaſſet, cubicularius primò, deinde pocillator, tandem intimus Secretarius Olgerdi fuit, quoad vixit: Iagello quinetiam ſororem ei ſuam in matrimonium collocauit: quæ res non leuiter Keyſtutum patruum Iagellonis offendit. Id vbi animaduertit Voydilo, Keyſtutum

apud

apud Iagellonem, criminari cœpit, eoque conſiliis ſuis iuuenem adduxit, vt is clam fœdus cum Crucigeris Pruſſienſibus A aduerſus patruum iniret. Keyſtutus Vilnam inuaſit, eamque in poteſtatem ſuam redegit: Voydilonem autem laqueo vitam finire fecit. Vitoldus poſtea Creuam miſſus, & morti deſtinatus, nocte quadam vxoris dolo liberatus eſt. Nam ea cùm liberam haberet adeundi poteſtatem, commutato cum vna de duabus pediſſequis habitu, veſte muliebri indutum eduxit: imberbis enim erat. Emiſſus ille in Maſouiam ad Ioannem Ducem affinem ſuum, atque inde in Pruſſiam ad Crucigeros confugit. *Guagninus in deſcriptione Lituaniæ.*

Viros præclaros.

Craterus Macedo ſub Themiſtoclis exilium refert laſciuiente populo gregem extitiſſe Quadruplatorum, qui proceres & principes appeterent, ac flammæ populi ſecundis rebus & potentia luxuriantis ſubiicerent. In his Ariſtidem quoque accuſatore Diophante Amphitropenſi repetundarum B damnatum: quòd cùm vectigalia exigeret, pecuniam cepiſſet ab Ionibus: qui cùm litis æſtimationem (quinquaginta minæ erant) ſoluere non poſſet, nauigio auectum, & in Ionia extinctum. *Plut. in Ariſtide* ficta arbitratur.

Priuignos.

Phronime Etearchi Regis filia, falsò accuſata à Nouerca & iniuriarum & impudicitiæ nomine, à patre Themiſoni cuidam tradita fuit, vt eam in mari demergeret. *Herod. lib. 4.*

Patruos.

Agrippa, Ariſtobuli F. à patre Herode interfecti, Romæ ſeſe ita Caio inſinuarat, vt Iudeæ Rex conſtitutus fuerit. Inuidebat ei Herodias ſoror Herodi Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, patruo Agrippæ nupta, & maritum impulit, vti & ipſe Romam nauigaret. Paruit ille, quamuis inuitus: Agrippa re cognita, Herodem per literas accuſat, quòd iam olim cum Seiano contra Tiberium, nunc etiam cum Artabano Partho contra Caium conſpirarit. Argumento eſſe ipſius apparatum, qui in armamentariis ſuis haberet tantum armorum, quantum inſtruendis virorum LXXM. ſatisfaceret. Qua re Cæſar com- C motus, percontatus eſt Herodem, Veranè eſſent, quæ nunciarentur de armorum numero. Quo annuente, ſatis approbatam putans defectionem, ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adiecit, Herodémque perpetuo apud Lugdunum Galliæ vrbem exilio damnauit. *Ioſephus lib. 18. cap. 9.*

Hoſtes.

Hecuba Regina in Græcos plus ſatis maledica fuit. Qua re moti illi, lapidibus obrutam necarunt, ſepulchrúmque apud Abydum ſtatuêre, Cynoſſema dictum, ob linguæ proteruiam, impudentémque petulantiam. *Dictys lib. 5.*

Athenienſes in traducenda Minois crudelitate mendaces fuerunt, comminiſcentes pueros, ab ipſis in Cretam ex iuſſu oraculi ad Minoa miſſos, in Labyrintho Minothaurum monſtrum peremiſſe, vel vagantes, nec inuenire valentes exitum ibidem mortuos. Nam Cretenſes, auctore Philochro, hæc inficiantur, ac dicunt, cuſtodiam Labyrinthum fuiſſe, quæ nihil mali, quòd non valerent inde effugere cuſtoditi, haberet: Minoa in Androgei memoriam ludos gymnicos feciſſe victoribúſque præmio dediſſe pueros, qui tunc in Labyrintho aſſeruabantur. Viciſſe prioribus ludis primarium belli ducem apud Minoa, nomine Taurum, feris & duris hominem moribus, qui pueros Athenienſium ſuperbè & crudeliter habe- D ret. Ipſe quoque in Bottiæorum Rep. Ariſtoteles fatetur, à Minoë non arbitrari ſe interfectos fuiſſe pueros, ſed mercenariam vitam agentes in Creta conſenuiſſe: ac Cretenſes aliquando, ad vetera perſoluenda vota, hominum miſiſſe primitias Delphos, atque cum his, qui mittebantur, miſtam illorum ſobolem vnà emigraſſe. *Plut. in Theſeo.*

Quid obiecerint. Falsò obiicere.

Impudicitiam.

Bellerophon à Stenebœa Prœti Argiuorum Regis vxore tentatæ pudicitiæ falsò accuſatus fuit, cùm illa eum ad ſtuprum aliquoties fruſtrà prouocaſſet. *Homerus Iliad. ζ. Zenes in Lycoph. & Nat. Comes Myth. lib. 9. cap. 3.*

Tennes Cychi, Colonis Regis F. falsò à nouerca apud patrem de inceſtu oblato accuſatus fuit; cùm illa potius priuigni amore incenſa, repulſam ab eo ſtupri tuliſſet. *Pauſanias lib. 10.*

Poppea, quæ prius adultera Neronis, mox repudiata Octauia, marito potens facta, ſubornauit quendam ex Octa- E uiæ miniſtris, qui ei ſeruilem amorem obiiceret. Ancillis Octauiæ ad quæſtiones pertractis, quædam cruciatu victæ falſis annuerunt, quædam perſtiterunt, dominæ ſuæ ſanctitatem prædicantes. Ex his vna inſtanti Tigillino reſpondit: Caſtiora eſſe Octauiæ muliebria, quam os eius. Significans, illum eſſe & fellatorem, & fellatoribus obſequentem. *Eraſm. lib. 6. Apoph. ex Suetonio.*

Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus falsò ab Arianis accuſatus fuerat, quòd virginem vitiaſſet. Producta in medium meretricula, Timotheus presbyter, comes Athanaſij, cùm Athanaſius accuſationi mulierculæ reſpondere iuſſus taceret, ipſe ad mulierem conuerſus: Mihine, inquit, res tecum fuit vnquam, aut hoſpitio tuo vſus ſum, mulier? Tum illa, vt-pote non cognoſcens Athanaſium, impudentiore quàm antea vociferatione, Timotheum digito demonſtrans: Tu, inquit, mihi vim & vitium obtuliſti. Hacque ratione per ſe detectum fuit mendacium. Ita quoque accuſatus, quaſi Arſenij cuiuſdam brachium ſecum ferret, quo ad veneficia vteretur: F Arſenium in Synodum productum, vtrumque brachium habere oſtendens, innocentiam ſuam atteſtatus eſt. *Theodoretus lib. 1. cap. 29. & Socrates lib. 1. cap. 27.*

Sabinus & Creſcentinus Gregorium Agrigentinum Epiſcopum de ſtupro cum Eudocia puella falsò accuſarunt coram Synodo CL. patrum. Is adductis CX. teſtibus, Pſalmum alta voce ingeminauit: Inſurrexerunt contra me teſtes iniqui, quæ ignorabam obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant. Statim igitur puella à dæmone correpta, ad pedes eius concidit. Gregorius ſanitati à ſe reſtitutam verum fateri iuſſit. Illa faſſa eſt, muneribus ſe corruptam à Sabino & Creſcentino, Gregorium falsò accuſaſſe. *Metaphraſt. in Vitis SS.*

Melancia ſtupri intentati falsò accuſarat Eugenium Abbatem. Ipſe ſe fœminam eſſe oſtendens, Melanciæ dolum reipſa detexit. *Marul. lib. 3. cap. 3. & Sabel. lib. 5. cap. 3.*

Gnenoſſius Dalencius Subcamerarius Cracouienſis Heduigim Reginam Poloniæ accuſauit falsò ſtupri, quaſi abſente Rege Gulielmus Auſtrius ſecretò Cracouiam veniſſet, & aliquot diebus cum Regina conſueuiſſet. At cum accuſationem G probare non poſſet, & Regina iureiurando ſatisfeciſſet, Gnenoſſius ex decreto iudicij, mentitum ſe eſſe, clara voce, & latratu ſubter ſcamnum edito, profeſſus eſt. *Cromer. lib. 15.*

Somnia.

Eſt ſycophantarum genus, quod non ſolùm defert dicta factáque hominum, verum etiam hominum ſomnia: cuiuſmodi delatoribus aurem patulam præbuit Conſtantius, vt prodit *Ammianus lib. 14.* Præcipuè verò induſit Mercurio cuidam, qui vulgò ob id Mercurius ſomniorum eſt dictus; quòd ſe ſpecie familiaritatis conuiuiis admiſceret, & ſi quis nocturnum viſum effutiſſet, deprauata narratione ad Principem deferebat: adeò vt vix quiſquam apud ignotos auderet fateri ſe dormiſſe, ac docti nonnulli ſororem ſuam deplorarent, quod apud Athlantos nati non eſſent, vbi negant videri ſomnia: quod fatetur & Stephanus in dictione Athlantes. *Eraſmus in Adagiis.*

Veneficium.

Alexander Magnus cum ſe in Cydno flumio gelidiſſimo propè Tarſum Ciliciæ ſudore & æſtu feſſus lauiſſet, ſubito horrore membra eius diriguerunt, pallórque ſecutus, toto propemodum corpore calore vitali deſtituto, expiranti ſimilis. Darius H hoſtis quinque tantùm dierum ſpatio aberat. Alexander medicis neceſſitatem impoſuit curationis præcipitandæ. Quibus cùm præceps nihil placeret, Philippus Arcanan, qui Alexandri adhuc pueri curam à patre creditam habuerat; pollicitus eſt, ſe potione vna continuò Regem à morbo leuaturum. Iubet eam Alexander ſubitò parari. Interea Alexandro libellus à Parmenione redditur, in quo ſcriptum erat, vt Rex ſibi Philippo medico caueret, quem ſciret à Dario mille auri talentis, ſororiſque aut filiæ connubio corruptum. Commotus Alexander aliquandiu, tandem tamen Philippo admiſſo, læua manu libellum gerens, poculum intrepidè hauſit, intraque triduum conualuit. *Sab. lib. 4. En. 4.*

Auaritiam.

M. Catonem Cenſorium Cæſar in Anticatonibus inſimulauit auaritiæ. Id Plutarchus perinde ſcribit eſſe, quaſi ſi quis Herculem inſimulet ignauiæ; Nihil enim minus in Herculem quadrat, quàm hoc criminis. *Eraſmus in Adagiis.*

Obtrectatio

Obtrectationem.

A Tiberius Imp. diligenter inueſtigare ſolebat quæ ſibi homines exprobrarent. Sed poſtquam ea, quæ ſecretò locuti eſſent homines deprehendiſſet, ea ipſe in publicos commentarios referri curabat. Qui autem videretur iuſtius iraſci, ea ſæpè quæ nemo dixerat, ſed quorum eſſet conſcius, dicta eſſet mentiebatur. Ex quo fiebat, vt contra ſe delinqueret in iis, propter quæ alios vt impios puniebat. *Dion.*

Proditionem, Defectionem.

Ceſennius Pætus, Syriæ præſes ſub Veſpaſiano, Antiochum Comagenes Regem (cuius metropolis erat Samoſata iuxta Euphratem) falsò apud Cæſarem traduxit, quaſi cum Parthorum Rege conſpiraſſet. Pætus accepta poteſtate Antiochum imparatum, nihilque hoſtile meditantem regno expulit in Ciliciam. Filij eius Epiphanes & Callinicus ad Parthorum Regem Vologeſium confugerunt. Cùm autem Antiochus in Cilicia captus Romam duceretur, Veſpaſianus veteris amicitiæ ratione habita, vincula ei auferri præcepit, & intermiſſa profectione Romam, Lacedæmone degere, Regiis ſumptibus ſubminiſtratis. Quo cognito (filij etiam interceſſione Parthorum Regis Cæſari reconciliati, apud patrem Lacedæmone
B tranſegerunt. *Ioſeph. lib. 7. cap. 27.*

Obſeſſa à Gallis Neapoli ſub annum Salut. 1527. Fabritium Maramaldum Neapolitanum inimici nefario dolo circumuenire conati ſunt. Quidam enim è Montella Samnij oppido, ſe Gallicarum partium militem ab ipſo albæ crucis ſymbolo teſſeráque mentitus, atque in inſidias excurrentium Hiſpanorum vltrò datus, & Neapolim perductus, Fabritium Maramaldum proditionis reum fecit, quòd is portam Gallis proditurum promiſiſſet. Ea re ſubitis auribus accepta, & ad ſuſpicacem animum tranſmiſſa, Princeps Aurentius Fabritium cuſtodiæ tradit. Neapolitani rei incredibilis fama vehementer offenſi, quòd præclaræ & antiquæ ſtirpis ciuis, ſpectatæ virtutis dux, & per omnem vitam Cæſarini nominis ſtudioſus, ab agreſti & nemini penè cognito homine delatore, in diſcrimen ſalutis & famæ vocaretur: apud Aurantium peruicerunt, vt delator falſiſſimæ coniecturæ indicium, ſeuera in quæſtione prius perpurgarent, quàm Maramaldus ad refellendam calumniam, vti æqua iura, in diſpari probo atque pernobili reo ca-
C uerent, tormentorũ cruciatibus admoneretur. Ergo accuſator in quæſtione diu & grauiter tortus, quum tormenta ſecus ac ante periculum crediderat, acerbiora ferre nequiuiſſet: ſe pecunia corruptum, ſubornatúmque fuiſſe ab inimicis Maramaldi confeſſus eſt, & talionis pœnas in fruſtra diſſectus, dedit. *Iouius.*

Quomodo obtrectant. V. C.

Accuſando coram magiſtratu, In iudicio.
Accuſatores falſi.

☞ *Perfida Accuſatio ad Iniuſtitiam pertinet, huc ratione Mendacij. Vide Tit. Iniuſtè damnorum, & Actus in damnandis aliis.*

P. Scipio Africanus iniuſtè à Q. Q. Petiliis Trib. pleb. accuſatus fuit, quaſi pecunia corruptus eſſet ab Antiocho, vti conditionibus gratioſis & mollibus pax cum eo Pop. Rom. nomine fieret. *P. Ærod. ex T. Liuio, Dec. 4.*

Ariſtogiton Athenienſis, cùm à lictoribus per tormenta ve-
D xaretur, vt conſcios proderet, conſciorum neminem indicauit: omnes verò amicos Hippiæ, particeps inſidiarum fuiſſe dixit. Cùm hos morte multaſſet Hippias tyrannus, tum Ariſtogiton amicorum ſtratagema ei exprobrauit. *Polyæn. lib. 1.*

Teſtando coram iudice. Teſtes falſi.

☞ *Mendacij reſpectu, huius eſt loci. At reſpectu Perfidiæ; ad Iniuſtitiam pertinet.*

Contra Naboth Iezraelitam Duo falſi teſtes producti fuerunt, Iezabelis inſtinctu. *3. Reg. 21.*

Daniel examinauit duos Senes, qui contra Suſannam iniquum teſtimonium tulerant. *Dan. 13.*

Multi falſi teſtes contra Dominum prodierunt: Duo verò præcipui, ſophiſmatis inſtructi, dicentes, audiuiſſe ſe ex illo, quòd templum Dei demoliturus eſſet, & tribus diebus aliud ædificaturus. *Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. Ioan. 18.*

Iudæi ſtatuerunt duos filios teſtes contra B. Stephanum, dicentes, eum non ceſſare loqui verba aduerſus ſanctum locum, & legem. *Actor. 6.*

Τενέδιος αὐλητής: id eſt, Tenedius tibicen, dicebatur teſtis
E falſus & calumniator. Hinc natum, quòd Philonome tibicinem ſuum ſubornauit, qui teſtatur apud Cygnum, ipſam à Tenue de ſtupro fuiſſe interpellatam, ac vi etiam tentatam. Stephanus in catalogo vrbium. *Eraſm.*

Cùm bello Sicilienſi Athenis noctu omnes Mercurij ſtatuæ, quas Hermas vocant, in compitis facies & ora mutilatæ repertæ eſſent: inimici Alcibiadis in Alcibiadem hanc impietatem coniecerunt, & falſos teſtes ſubornarunt, quorum Vnus interrogatus, quomodo intempeſta nocte facies eorum qui ſimulacra mutilaſſent cognouerit? Ad Lunam, reſpondit: manifeſto mendacio, cùm actum id fuerit die nouilunij. *Plutarch. in Alcibiade.*

M. Tull. pro L. Flacco, repudians eleuanſque Græcorum teſtium fidem, Veruntamen inquit, hoc dico de toto genere Græcorum. Tribuo vel literas, vel multarum artium diſciplinam non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam. Deinde ſi qua ſibi alia ſumunt, non repugno. Teſtimoniorum religionem, & fidem nunquam iſta natio coluit: totiuſq; huiuſce rei quæ ſit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud eſt, δάνεισόν μοι μαρτυρίαν. Da mihi
F teſtimonium mutuum. Non Gallorum, non Hiſpanorum putatur, Totum iſtud Græcorum eſt, vt etiam qui Græcè neſciunt hoc quibus verbis à Græcis dici ſoleat, ſciant.

Impia ac ſceleris plena fuit cauſa, propter quam Narciſſus, Hieroſolymitanus Epiſcopus, fuit damnatus: mirãda quoq; illa, propter quam abſolutus. Imperante enim Seuero, tribus falſis Teſtibus conuictus, iudicio ceſſit, & ad deſerta ſe contulit loca, atque in epiſcopatu alter fuit ſuffectus. Cùm triũ teſtium primus dum teſtaretur adiuraſſet, niſi vera eſſent quæ teſtabatur, vt comburi poſſet incendio, cum omnibus quæ habebat abſumptus eſt. Reliquorum duorum, cùm alter imprecatus eſſet vt lepra corripi poſſet, alter autem vt luminibus caperetur, niſi vera teſtarentur: intra paucos dies vterque iis malis, quibus ſe adiurauerat, affectus eſt. Quibus prodigiis, ceu crimine, liberatus Narciſſus, abſolutus iudicio fuit, & in locum ſuum reſtitutus. *Fulg. lib. 8. cap. 1.*

Romanorum quidam ſubornatis falſis Teſtibus, accuſantibus Symachum Papam, clàm Laurentium paratum ſubintrò-
G duxerunt. Pro quo ſchiſmate dirimendo Rex Theodoricus Epiſcopum Petrum contra Canones viſitatorem ſedis Apoſtolicæ inſtitui. *Sigeb. in Chron.*

Nunciando falſa.

Theſeus Ægei Regis Athenarum filius, occiſo Minotauro Ariadnam Minoris filiam vxorem duxit. Quidam Theſeum à mendacibus Cretenſibus proditum, & à Minoe immolatum eſſe, falsò nunciauit Ægeo. Quo ille nuncio accepto, in mare ſe de promontorio præcipitauit. Vnde mari nomen factum. Theſeus Ariadna vxore & Cretenſi regno contempto, patri in regno ſucceſſit. *Suidas.*

Demoſthenes Athenienſis orator mentitus fuit, Alexandrum Magnum in Triballis, aduerſus quos bellum gerebat, periiſſe, in concionem quendam producens, qui affirmaret, interfuiſſe ſe prælio, vulneratúmque eſſe. *Sab. lib. 4. Ex. 4. Plut.*
H nunc puerum, nunc adoleſcentem, inter agendum à Demoſthene Alexandrum in contemptum appellatum ſcribit.

Cùm M. Otho contra Galbam conſpiraſſet, & iam à militibus prætorianis Imp. eſſet ſalutatus, deliberante an in publicum prodiret Galba, V. Iunio aut manendum cenſente, Celſo verò & Lacone incitantibus eum, vt prodiret, Iuniumque acerbiùs increpantibus, vagus rumor vulgatus eſt, interfectũ in caſtris Othonem, ac mox conſpectus Iulius Atticus miles non obſcurus inter ſpiculatores ſtricto enſe accurrere, qui occidiſſe clamabat ſe Cæſaris hoſtem, dimotaque turba gladium cruentum oſtendit. Quem in Galba intuitus: Quis tibi, inquit, iuſſit? Qui cùm reſpondiſſet, Fides & ſacramentum, quo adactus eſſet: & plebs acclamaret, Rectè ſanè, plauſumque daret: Galba in lectica delatus eſt, vt Ioui immolaret, & oſtenderet ſe ciuibus. Poſtquam in forum peruenit, quaſi venti conuerſio oblatus rumor eſt, tenere Othonem caſtra Ibi vt ſolet in tanto cœtu cùm acclamarent hi vt regrederetur: illi, vt procederet: pars, vt eſſet bono animo: alij caueret & lectica, ſicut in fluctibus huc illuc iactaretur, & crebrò nutaret: conſpecti ſunt primò equites, mox pedites à baſilica Pauli aduolare, qui Galbam interfecerunt. *Plut. in Galba.*

Clàm obtrectando.

Beſſarionem Nicenum patriarcham Æmuli non religionis, ſed ambitionis ergo in Florentino Concilio Latinorum partes ſecutum calumniati ſunt, vt galerum ab Eugenio IV. conſequeretur. Sed tanto viro meliora credere, quàm deteriora ſuſpicari præſtat, *Garimbert.lib.6 de vit.Pontif.*

Scribendo, Mendaces Poetæ, Hiſtorici.

☞ *Hiſtoria Mendacium voluntarium hic conſideramus. Non voluntarij, qui Error eſt, ſub Hiſtoricum claſſe commeminimus.*

Quidam dicunt falſum eſſe rumorem, qui de Medea fertur. Non enim illam liberis ſuis mortem intuliſſe, ſed Corinthios. Fabulam verò, & actum de Colchide inde natum eſſe. Euripidem, rogantibus Corinthiis, confinxiſſe, & à mendacio veritatem ſuperatam eſſe propter Poëtæ ingenium & artem. Pro ſcelere veros in filios patrato, etiam nunc fama eſt, Corinthios expiatoria ſacrificia filiis offerre, & ea quaſi tributum eis referre. *Ælian.de Var.lib.5.*

Phidias magnificis ſtructuris à Pericle præpoſitus, omnia curabat, artificibuſque præerat omnibus: id quod huic conuitia, illi conflauit inuidiam, quaſi ingenuas matronas ad ſpectanda opera commeantes in Gratiam Phidias reciperet. Eos rumores excipientes Comici, inſolentem laſciuiam ei impegêre, ac Menippi vxorem amici atque in bello legati improperauêre, Pyralimpiſque auium viuaria: cui, cùm familiaris Pericles eſſet, infligebantur ipſum mulieribus, quibus conſueſceret Pericles, ſubiicere pauones. *Plut.in Pericle.*

Virgilius Dionem falsò cum Ænea ſtupri commercium habuiſſe finxit, *teſte Sab.lib.9.Enn.1.ex Trogo. De ea Auſonius:*

Dum fugeret furias atque arma procacis Iarbæ,
Seruauit diua morte pudicitiam.

Pari fide Turnum ab Ænea occiſum fabulatur. *Macrob.lib.5. Saturn.cap.17.*

Socrates, cum plerique adoleſcentes eum adamaſſent, inuidiam ſenſit, & primus Ariſtophanes, Nubibus ſcriptis eum exagitauit, tanquam corrumpentem adoleſcentes: & Atheum vocauit, propterea quòd canem & plantanum ob inſignem religionem ac numinis reuerentiam iurabat. Poſt Anytus & Melitus hoc nomine eum accuſarunt, & reum peregerunt. *Suidas.*

Quidam hiſtorici gentium & glorioſiſſimarum ciuitatum fœdare nobilitatem, & conuerſationi detrahere tentauêre: Theopompus quidem Athenienſium, Lacedæmoniorum verò Polycrates. Is autem qui Tripoliticum conſcripſit (non enim Theopompus hoc fecit, ſicuti quidam putant) etiam Thebæorum momordit vrbem. Multa verò etiam Timæus in hoſtiis de prædictis, & de aliis blaſphemauit. Et hoc faciunt alij propter inuidiam atque maleuolentiam, alij verò propter verboſam nouitatem, memoria ſe indignos indicante. *Ioſeph. lib.1. cont. Appion.*

Iudæi humanarum victimarum falſo accuſati fuerunt tempore Antiochi Epiphanis à Græcis hiſtoricis, vt hoc prætextu immanem illius & ſacrilegam tyrannidem palliarent. Verùm hoc mendacium pulchrè diluit. *Ibid.lib.2.*

Manethonis, Chæremonis & Lyſimachi Hiſtoricorum mendacia contra Iudæos. *Pete ex Ioſephi lib.1.contra Appionem: Appionis verò Grammat. Alexand.lib.2.*

Mores Maſilienſes in Plauti Caſſina, ſunt qui molliculos effœminatioreſque intelligant, ex Athenæi doctrina: abs quo proditum eſt, Maſſilienſes adeò libidinibus remollitos fluxoſque olim fuiſſe, vt morſum prouerbialem non euaſerint. *Cælius lib.16.cap.*8. contrarium oſtendit, contra Græci hominis mendacia.

Andreas quidam, in eo, quem de Medicinæ origine ſcripſit libro, malitiosè aſſerit, Hippocatem Coum inuidia laudis Gnidiorum medicorum adductum, publicam Gnidiorum Bibliothecam igne clàm iniecto concremaſſe, & ob id ſcelus patria exceſſiſſe. Sed Soranus Cous in Hippocratis vita id factum negat & artis exercendæ gratia peregrinatum aſſerit.

Lyſimachus hiſtoricus, Iſraelitas, Moyſe duce, ex Ægypto egreſſos, omnia templa diruiſſe, & gentes excidiſſe ſcribit, & in Iudæa vrbem condidiſſe, quam à templorum ſpoliis *ἱερόσυλα* appellarint. Verùm Græcus homo impudentiſſimè mentitur, vt *Ioſeph.lib.1 cont. Appian.* pulchrè oſtendit.

Appion Alexandrin. fingit Iudæos ex Ægypto Duce Moyſe ſex dierum itinere in Palæſtinam perueniſſe, & inguinum morbo correptos, quem Ægyptij Sabbon vocant, ſeptimo die quieuiſſe, quem idcirco Sabbathum appellarint. Verùm mendacium illius pulchrè confutat *Ioſeph.lib.2.cont. App.*

Cur. Cauſa.

Odij.

Pherotas Herodis Regis frater, Alexandro Herodis filio clam perſuaſit, Herodem vxorem eius Glaphyram amare. Alexander zelotypus patri id facinus exprobrauit. Herodes ſeſe excuſauit, & fratrem mendacij conuincit. Eam autem calumniam Pherotas ſtruxerat, vt animum adoleſcentis contra patrem incitaret, cui ipſe infenſus erat. *Ioſeph lib.16.cap.11.*

Antiochus quidam apoſtata, Iudæos contribules falsò accuſauit de incendio Antiocheno, quo quadratum forum exuſtum fuit, & archiua monimentorumque publicorum receptacula, totáque ferè ciuitas. Ergo Antiochenſes tanquam furore correpti, aduerſus eos, qui accuſabantur, impetum fecêre. *Ioſeph.lib 7.cap.21.belli Iud.*

Inuidia.

Niphon Patriarcha, quoſcunque vel ingenio, vel quauis earum artium, quæ vel publicè omnibus, vel priuatim Imperatoribus Andronico Palæologo & Michaëli eius F. placerent, præſtare cerneret, eorum ſe palàm amicum ſimulabat: clàm verò oderat, & inuidebat omnibus: & aliàs alios occultè criminando, Imperatoris animum ab illis alienare ſtudebat. In quo Libycum ſerpentem imitabatur. Aiunt enim ſerpentem naſci in Africa, viperæ non abſimilem, qui multa arena obrutus, ore & lingua tantùm exerta, prætereuntes inexpectato multet interitu. *Gregoras lib.7.*

Zelotypia.

☞ *Vide Tit. Vindicta Zelotypæ.*

Poppea, quæ à Nerone repudiatæ Octauiæ ſuperinducta fuit, ſubornauit quendam ex Octauiæ miniſtris, qui ei ſeruilem amorem obiiceret. *Sueton.* ☞ *Vide ſuprà fuſius.*

Pecuniæ, Lucri.

Acme Iudæa, ancilla Iuliæ Cæſaris vxoris, corrupta muneribus ab Antipatro Herodis filio, falſis confictis literis Salomen Herodis ſororem de inſidiis accuſauit. Sed re detecta, à Cæſare occiſa eſt. *Ioſeph.lib.17.cap.8.*

Scortum publicum pecunia corruptum ab aduerſariis Methodium Patriarcham Conſtantinopolitanum ſtupri falsò accuſarat. Ille in conſpectu ſynodi ab hac infamia liberum eſſe, ſublatis veſtibus impotentiam ſuam detegendo oſtendit. *Cuſpin.*

Regni, Tyrannidis.

Demaratum Regem Spartanorum optimum & præſtantiſſ. Cleomenes & Leutychides falſis calumniis, quod Ariſtonis filius non eſſet, ſed ex adulterio conceptus, regno deiecerunt, & ad Perſas exulem profugere coëgerunt. In locum illius ſuffectus eſt Leutychides, & regnum cum Cleomone adminiſtrauit. *Herod.lib.6.*

Antipater Herodis Iudæorum Regis F. vt Alexandrum & Ariſtobulum de ſpe regni deiiceret, ſibique regnum ea ratione pararet, patrem inſidias metuentem, in fratribus tollendis, conſilio iuuit ſtrenuè. *Ioſephus.*

Perſeus Philippi ſpurius, Demetrium fratrem innocentiſſ. & cordatiſſ. falsò conſpirationis, cum Romanis nomine inſimulatum, circumuenit, & patrem nimis credulum ad filij necem compulit: vt ipſi, cui propter natalium pudorem regni potiundi ſpes nulla erat, tantis virtutibus prædito iuuene è medio ſublato, aditus daretur.

Vindicta.

Ariſtogiton Athenienſis, cùm à lictoribus per tormenta vexaretur, vt conſcios proderet, conſciorum neminem ſignificauit: omnes verò amicos Hippiæ particeps inſidiarum fuiſſe dixit. Cùm hos morte mulctaſſet Hippias tyrannus, tum Ariſtogiton amicorum ſtratagema ei exprobrauit. *Polian.lib.2.*

Nicagoras Moſſenius Cleomeni Spartanorum Regi prædium amœnum vendiderat: cuius precium ille vel ob inopiam pecuniæ, vel per occupationes, vel propter bella non diſſoluerat. Cleomenem ergo Alexandriæ exulantem videns apud Ptolemæum, falſis calumniis de proditione accuſatum, in vincula coniici curauit. *Plut.in Cleomene.*

Leo Imp. Iconomachus, Ioannem Damaſcenum, Damaſci prætorem, ſibi in imaginum cultu acriter repugnantem, adulterinis literis confictis accuſauit apud Saracenos, quaſi vrbem ſibi prodere voluiſſet. ☞ *Vide Tit. Monachorum octaui Seculi.*

Geloria, Sanctij Caſtulonenſis atque Nauarrenſis Regis vxor, apud maritum ſtupri falsò accuſata fuit à Garſia natu tali filio, quod ei commodare equum recuſaſſet, quem vxori Sanctius magnoperè commendauerat. Sed tandem innocentia eius patefacta eſt à monacho, cui Garſias veritatem confeſſus erat. *Fulg. lib. 9. cap. 11.*

Vita.

Tryphon tonſor Herodis, Tironem veteranum de inſidiis Herodi factis falsò accuſauerat. Spe enim præmij, à Tirone amico ſummo Alexandri (quem Herodes pater de inſidiis ſuſpectum capitis damnarat) ſe non ſemel ſollicitatum aſſeruit, vt inter curandum guttur Herodi nouacula præciderent. Ab Herode autem vna cum Tirone in vincula coniectus, cùm filius Tirius conſortem etiam conſpirationis reum faceret, à populo lapidibus obrutus dignas ſuæ perfidiæ pœnas luit. *Ioſephus lib. 16. cap. 17. Antiq.*

Fabula.

☞ *Vide paulò antè «Mendaces Poëtæ quatenus — ſic veris falſa remiſcent. Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.*

Maledicentiæ Pœna.

☞ *Ex Loco de Pœna & Punitione.*

Hieroglyphica.

Maledicum hominem, probos improbóſque æquè carpentem ſignificare qui volunt, *Purpuram* exerta pingunt lingua: quæ quidem illi tam acuta & valida eſt, vt ea & conchleas, & quaſcunque ſui generis teſtas perforare poſſit. *Pierius lib. 28. pag. 26.*

Placiades maledicentiam, ſiue, vt ipſe ſcribit, maliloquium, per *ferram* ſignificari obſeruauit, ſiue id ob dentium ſeriem quæ mordacitatem innuere videatur: ſiue ob inuiſum ſtridorem, maximéque auribus infenſum, quem in nodos præcipue illapſos reddit, acerbo, vt inquit Lucretius, horrore concitato. *Idem Pier. lib. 41. cap. 78.*

* Maledictio.

Definitio & etymologia.

Maledictio, vti & Benedictio, ſi vocem ſpectes, vtraque à Deo originem trahit; ſolis Aduerbiis, Bene & Malè, differunt; Significatione maximè diſcriminantur, nam benedicere eſt bona optare ac imprecari; maledicere, mala: vt ipſa nomina ſatis per ſe indicant. Græcè etiam εὐλογεῖν & κακολογεῖν, εὐλογία & κακολογία, plurimum ſignificatu; voce perparum diſcrepant, ſicuti latina.

Verbo κακολογεῖν vtitur S. Matthæus *Matth. cap. 15.* & S. Marcus, *Marci cap. 7.* alioqui vbi vulgata noſtra verſio maledictionis vocabulum ponit, Græcè plerúmque eſt ἀρὰ vel κατάρα; vt apud S. Iacobum, ex ipſo ore procedit εὐλογία καὶ κατάρα. Ibidem vbi nos: In ipſa benedicimus Deum & Patrem, & ipſa maledicimus homines. Græcè καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους. Apoſtolus ad Romanos *Cap. 3.* ὧν τὸ ſτόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt. Beza, vt lectores ſuos latinitatem doceret, Quorum os diris & amarulentia plenum eſt. Eſt quidem deuouere diris, maledicere: cum qui diris deuouet, peſſima quæque optet ac imprecetur, longè tamen plures legentes Apoſtolum Paulum intelligent, quid ſit maledictio, quàm quid Diræ, quidque maledicere, quàm diris deuouere.

Noſter interpres aliquando etiam verbum λοιδορεῖν & nomen λοιδορία reddidit, maledicere & maledictio; vt apud S. Petrum, *Epiſt. 1. cap. 2.* ὃς λοιδορούμενος, οὐκ ἀντελοιδόρει. Qui cum malediceretur, non maledicebat, & qui S. Paulo eſt λοίδορος, is Interpreti noſtro eſt maledicus.

☞ Pertimiſcenda.

Vt autem benedictio maximè facienda & exoptanda eſt; ſic maledictio ſummo ſtudio vitari debet; quam nemo facilius ſibi accerſit, quàm qui benedictionem contemnit, præcipuè ſi contemptus ſit enormis, & animi vehementer ingrati index; iuxta illud B. Dauidis. Dilexit maledictionem, & veniet ei: & Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Et ſæpè fit, vt ob nimiam improbitatem & ingratitudinem induat quis maledictionem, ſicut veſtimentum, intretque ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius. Qui miſerrimus ſanè ſtatus eſt, quando homo & interius, & exterius, & in intimis etiam medullis maledictione plenus eſt.

Licita quæ, et quando hominibus.

Maledictionem aliquando licitam eſſe probatur primò Exemplo Dei, quem interdum hominibus, aliiſque rebus maledixiſſe ſacrarum litterarum monumentis compertum habemus; cuius maledictio, vti & benedictio, practica eſt; quia vt hæc bona, quæ optat, largitur, ita & illa, malum, quod imprecatur, infert, vel inferri permittit. Maledixit Deus in ipſo ſtatim mundi ortu ſerpenti *Gen. 3.* Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ. Maledixit præterea terræ. Maledicta terra in opere tuo. Alibi: Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus. *Gen. 5.* Alibi, promittit ſe non amplius maledicturum terræ propter homines.

Abrahæ hoc inter cætera Deus pollicitus eſt. *Gen. 12.* Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi. Et paſſim in ſcriptura Deus, vel maledicit, vel maledictionem minatur, præcipuè in Deuteronomio, *cap. 27. & 28.* vbi horrificas maledictiones videre licet, quibus Deus Iſraëlitas à malo auertere, & ad bonum ſectandum conuertere volebat. Sed vix illuſtrius exemplum maledictionis ſuppetit, quàm qua Zelotypiæ ab ipſo Deo inſtituta, in quam tot maledicta congerebantur, quæ etiam ad mulierem, ſi adulterij rea eſſet, migrabant, poſtquam ebibiſſet aquam illam, prout ebibere neceſſe erat. *Num. 5.*

Secundò, maledictiones aliquando licitas eſſe, docemur etiam exemplo Saluatoris noſtri, qui ficui, rei rationis experti, maledixit, & quidem tam efficaciter, vt ſtatim exaruerit: nam poſtridie cum tranſirent, viderunt ficum aridam factam à radicibus. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixiſti, aruit. *Marci 11.*

Tertiò, idem probatur ſanctorum virorum exemplis; nam Noë maledixit Cham, vel potius Chanaan, filio eius, & poſteris. *Gen. 9.* Iob maledixit diei, in qua natus eſt. *Iob. 3.* Ieremias: Maledicta dies, in qua natus ſum, dies in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta. Maledictus vir, qui annunciauit patri meo, dicens: natus eſt tibi puer maſculus. *Cap. 20.* Helisæus pueris ſibi illudentibus, maledixit in nomine Domini; egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.

B. Dauidis Pſalmus centeſimus octauus, terrificis maledictionibus refertus eſt. Conſtitue ſuper eum peccatorem, & Diabolus ſtet à dextris eius: cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies eius pauci, Epiſcopatum eius accipiat alter. Fiant filij eius Orphani, & vxor eius vidua, &c. Vt omittam alias huius generis κατάρας, vel ipſo auditu formidabiles. Quamuis plerique arbitrentur non eſſe maledictiones, niſi ſolis verbis; ſenſu autem prædictiones eorum malorum, quæ impiis euentura ſint; ita vt quæ imperandi formam habent, in eam ſpeciem, quæ verbis de futuro congruit, tranſmutentur. Conſtitues ſuper eum peccatorem, & Diabolus ſtabit à dextris eius; cum iudicatur, exibit condemnatus. Fient dies eius pauci, & Epiſcopatum eius accipiet alter, &c. Cui ſententiæ multum ponderis conciliat, quòd ipſemet S. Petrus hæc, prædictionem nominat: Oportet impleri ſcripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, &c. *Actor. 1.*

In eandem ſententiam explicari poſſunt diræ illæ ſacrificij Zelotypici. *Num. 5.* Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo ſuo, putreſcere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus diſrumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumeſcente putreſcat femur. Quæ omnia non tam optantis, quam prædicentis eſſe videntur: nam ante has diras proximè antecedit: his maledictionibus ſubiacebis, vt proinde eius, quod immediatè ſubiungitur: Det te Deus in maledictionem, ſenſus ſit: Dabit te Deus in maledictionem, putreſcere faciet femur tuum, &c. Et in Deuteronomio, vbi integer maledictionum catalogus texitur, maledictiones aliquando optantis ſeu imprecantis, aliquando prædicentis & futura vaticinantis proponuntur: Venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, &c. Mittet Dominus ſuper te famem & eſuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ facies. Poſt hæc mutatur locutionis forma: Percutiat te Dominus egeſtate, febri & frigore, ardore & æſtu, & aëre corrupto ac rubigine, &c. Sit cœlum, quod ſupra eſt, æneum, & terra, quam calcas ferrea.

Nihil tamen vetat hæc & ſimilia ſacrarum litterarum loca accipere, modo & ſenſu imprecatorio, neque enim Charitati proximo deditæ aduerſatur ei imprecari mala, non vt mala ſunt, ſed vt ſunt bona quædam iuſtitiæ diuinæ vel humanæ ac politicæ: Cùm enim peccatores iuſtè à Deo à legitimo magiſtratu pœnis afficiantur, iure & Deus, & magiſtratus, & homo etiam priuatus expetere poteſt, vt iſte vel iſte pœnas luat, quo iuſtitiæ bonum promoueatur, eique legitimè ſatisfiat.

Fas inſuper eſt mala optare, vt vergunt in bonú vel ipſius, cui malum imprecor, vel aliorum qui inde exemplum capiant; monitique iuſtitiam amare, & nõ temnere diuos diſcant. Quo pacto viri etiam ſancti peccatoribus morbos & flagella à Deo precari ſolent, vt à peccatis deſiſtant, & pœnitentiam agant, vtque vita doctrina, moribus & exemplo proximis pernicioſi eſſe deſinant, imò & ſoli intereant, ſi fortè corrigi nolint, melius eſt enim, vt pereat vnus, quàm vt plures in idem exitij barathrum præcipitentur: neque optare, vt talis è medio tollatur, actus odij eſt, ſed charitatis erga bonum commune.

IRRATIONABILIBVS.

Creaturis rationis expertibus non maledicitur, niſi reſpectu ad hominem, quem in harum rerum maledictione vel puniri (ſeu meritò, ſeu immerito) vel inſtrui, vel etiam à læſione præſeruari optamus. Cur enim ſerpentibus, & id genus aliis venenatis animalibus, itémque locuſtis, bruchis, erucis, fruges arboreoſque fœtus depaſcentibus, maledicimus, niſi quia homini, & rebus quæ ad vſum hominis ſpectant, nocere ſolẽt?

MODVS.

Ad extremum maledictionem aliquando licitè vſurpari oſtenditur exemplis ſanctorum virorum noui Teſtamenti, quorum nonnulla percenſebimus, dummodo maledicendi modos ex Scriptura præmiſerimus.

His finem imponat S. Gregorius, cuius verba ea, quæ hic tradidimus, nõ parum illuſtrabunt Sciendum eſt, quod ſcriptura ſacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet, quod approbat, aliud, quod damnat: aliter enim maledictum profertur iudicio iuſtitiæ, aliter liuore vindictæ: maledictum quippè iuſtitiæ iudicio, ipſi primo homini prolatum eſt, cum audiuit, maledicta terra in opere tuo. Maledictum iudicio iuſtitiæ profertur, cum ad Abraham dicitur: Maledicam maledicentibus tibi. Rurſum, quia maledictum non iudicio iuſtitię, ſed liuore vindictæ promitur, voce Pauli Apoſtoli prædicantis admonemus, qui ait, Benedicite, & nolite maledicere. Et rurſum: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt: Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur, quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit, niſi examine & virtute iuſtitiæ. Cùm ergo ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, ſed ex iuſtitia examinis erumpunt. Intus enim ſubtile Dei iudicium aſpiciunt, & mala foris exſurgentia, quia maledicto debeant feriri, cognoſcunt, & eò in maledicto non peccant, quò ab interno iudicio non diſcordant. *Hæc Greg. lib. 4. mor. in Iob. cap. 6.*

EXEMPLA HISTORICA.

Quibus clarè demonſtratur maledictionum vis, & quantum timendæ.

Exſtat apud *Theodoretum in Philotheo ſeu Hiſt. Religioſa* his verbis. Illo tempore venerat Iacobus in Perſidem, viſurus plantas veræ Religionis, & ei, quam erat curam adhibiturus. Cùm is autem fontem tranſmitteret, puellæ quædam, quæ pannos lauabant, & veſtes pedibus emundabant, ne nouum quidem, & qui decentem præ ſe ferebat grauitatem, ſunt reueritæ habitum, ſed exuto pudore, & perfricta facie, & impudentibus oculis diuinum hominem aſpiciebant, neque capita operientes, neque veſtes quas ſuccinxerant, demittentes. Hoc cum ægrè tuliſſet homo Dei, & vellet Dei virtutem in tempore oſtendere, vt facto miraculo liberaret ab impietate, fontem quidem eſt execratus, & fluentum confeſtim euanuit. Puellas quoque eſt execratus, & impudentem earum iuuentutem caſtigauit canis ante tempus inductis, & ſermonem factum eſt conſecutum, mutatúſque eſt nigror pilorum: & ſimiles euaſerunt nuper plantatis arboribus, quæ verè circumtectæ ſunt foliis autumnalibus. Eæ autem cùm ſic ſenſiſſent ſupplicium (nam & fontis fluenta effugerant, & ſua inuicem capita intuentes, videbant repentinam illam mutationem) curſu ad vrbem contenderunt, renunciaturæ illud, quod acciderat. Illi autem cum accurriſſent, & magnum Iacobum offendiſſent, rogauerunt, vt iram compeſceret, & ſupplicium remitteret. Ille autem non diu cunctatus, Domino quidem preces obtulit: fluenta autem rurſus ſcatere iuſſit. Illa verò mox rurſus è ſuis emanarunt penetralibus, iuſti deriuata nutibus. Illi autem, cum hoc impetraſſent, petebant vt filiarum quoque ſuarum crinibus color ſuus redderetur. Aiunt autem eum hoc quoque conceſſiſſe, requiſiſſe autem puellas quæ illam acceperant diſciplinam, & quoniam non venerunt, reliquiſſe ſupplicium, documentum temperantiæ, & argumentum moderationis, & diuinæ virtutis perpetuum & euidens monimentum. Tale eſt noui huius Moyſis miraculum, quod quidem non factum eſt virgæ percuſſione, ſed operationem accepit ſigno crucis. Ego autem, præter miraculum, valdè quoque miror manſuetudinem. Neque enim vt magnus Eliſæus, impendentes illas puellas vrſis tradidit immanibus: ſed quadam innoxia diſciplina, & quæ dedecoris parum habebat, vſus, pietatem ſimul docuit & moderationem. Hæc autem dixi, non vt Prophetam ſæuitiæ accuſem, abſit vt adeò inſaniam: ſed vt oſtendam quòd cùm eandem haberet virtutem, ea effecit, quæ congruebant Chriſti manſuetudini & nouo Teſtamento.

Idem ſanctus vir ingenti cuidam ſaxo maledixit, vt maledictione & miraculo inde ſubſecuto Iudicem quendam ad reſcindendam iniquam ſententiam induceret. Rem ita narrat *Theodoret.* Cùm (Iacobus) aliquando vidiſſet Iudicem Perſam iniquam tuliſſe ſententiam, quendam maximum lapidem, qui propè ſitus erat, execratus, iuſſit eum conteri & diſpergi, & illius iniquam arguere ſententiam. Lapide autem ſtatim comminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuêre qui aderant, horrore autem plenus iudex, renocauit quidem priorem, alteram autem iuſtam tulit ſententiam. Et hic quoque ſuum Dominum eſt imitatus: qui cum vellet oſtendere ſe ſua ſponte ac lubentem ſubire paſſionem, & facilè, ſi voluiſſet puniſſet ſceleratos, non eis intulit ſupplicium, ſed ficum inanimatam verbo arefaciens, ſuam oſtendit virtutem. Hanc ipſe quoque imitans clementiam non puniit iniuſtum iudicem: ſed ictu lapidis illum docuit iuſtitiam.

Auctor Quæſtionum ad Antiochum, quæſt. 117. huiuſmodi quæſtionem, inter cęteras, proponit. Si ſanctus aliquis vir παιδείαν ἢ πυρείαν, caſtigationem, aut pœnam, aut dæmonem, aut mortem, aut aliam quampiam animaduerſionem immiſerit in Dominum, aut in ſubſtantiam ſeu facultates, aut in liberos alicuius immiſerit, poteſtne ille homo, inuocato alio ſancto, allaborare, vt effugiat ſententiam maledictionis à priore ſancto latam? Senſus eſt: Num ſi quis ſanctus alicui maledixerit; liceat, implorata ope alterius ſancti, maledictionis iaculum declinare? Reſpondet Auctor. Si ſanctus ſit ille vir, qui pœnam (maledicendo) immiſit; euidens eſt, id voluntate Dei, ab illo factum. Et quis de cœtero eſt, qui conſilium Dei diſſoluere queat? Neque ipſi ſancti aliquando inter ſe digladiantur; memores vinculi charitatis, quo copulantur, neque ignorant, Deum non exauditurum preces ſancti, qui precibus preces alterius ſancti irritas reddere tentet. Neque enim congruit Deum, vt alium ex ſuis famulis affligat, alium recreet; Quare inceſtuoſum illum Corinthium idem Paulus, qui ligauit, etiam ſoluit. Et in veteri Teſtamento Helias, cælum, ne plueret, clauſit, idémque Helias iterum aperuit: quamuis Deus tunc haberet ſeptem millia ſanctorum, qui genua coram Baal non incuruauerant. Rurſus, cum Iob ab amicis ſuis contumelia affectus fuiſſet: voluit Deus, vt ipſe illis hoc delictum condonaret; dicens: Ite ad ſeruum meum Iob, & orabit pro vobis. Et quemadmodum ex ſanctis Angelis alter alteri non aduerſatur, ita & de ſanctis hominibus ſtatuendum eſt. *Hæc Auctor iſte.* Si tamen contingeret, aut contigiſſet, prout non dubito contigiſſe: vt Sanctus quiſpiam diras alicui ab alio ſancto immiſſas, tolleret, vel ſuſtuliſſet, id non niſi Deo, ipſóque adeo ſancto volente, fieret, aut factum eſſet, vt hac ratione vtriuſque ſancti meritum apud Deum inclareſceret, cùm minoris virtutis nõn ſit, à maledictionis pœna ſoluere, quàm eidem ſubiicere.

Quàm maledictiones timendæ ſint, docet illuſtre hoc exemplum à Sancto Auguſtino teſte oculato, literis conſignatum. Decem quidam fratres fuerunt, inquit S. Auguſtinus, (quorum ſeptem ſunt mares, tres fœminæ) de Cæſarea Cappadociæ ſuorum ciuium non ignobiles, maledicto matris, recenti patris eorum obitu deſtitutæ, quæ iniuriam ſibi ab eis factam acerbiſſimè tulit, tali pœna ſunt diuinitus coërciti, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum: in qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorum ciuium non ferentes, quaqua

verſum

verſum cuique ire viſum eſt, toto penè vagabantur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo, frater & ſoror, Paulus & Palladia, multis aliis locis, miſeria diffamante, iam cogniti. Venerunt autem ante Paſcha fermè dies quindecim, Eccleſiam quotidie, & in ea memoriam glorioſiſſimi Stephani frequentabant, orantes, vt ſibi iam placaretur Deus & ſalutem priſtinam redderet. Et illic, & quacunque ibant, conuertebant in ſe ciuitatis aſpectum. Et nonnulli, qui eos alibi viderát, cauſamq; tremoris eorum nouerant, aliis, vt cuiq; poterant, indicabát. Venit & Paſcha, atque ipſo die Dominico manè, cùm iam frequens populus præſens eſſet, & loci ſancti cancellos, vbi Martyrium erat, idem iuuenis orans teneret, repentè proſtratus eſt, & dormienti ſimillimus iacuit: non tamen tremens, ſicut etiam per ſomnium ſolebat. Stupentibus qui aderant atque aliis pauentibus, aliis dolentibus, cùm eum quidam vellent erigere, nonnulli prohibuerunt, ſed potius exitum expectandum eſſe dixerunt. Et ecce ſurrexit, & non tremebat, quoniam ſanatus erat, ſtabat incolumis, intuens intuentes.

Quis ergo intuentium ſe tenuit à laudibus Dei? clamantium gratulantiumque vocibus Eccleſia vſquequaque completa eſt. Inde ad me curritur, vbi ſedebam iam proceſſurus: irruit alter quiſque poſt alterum, omnis poſterior quaſi nouum, quod alius prior dixerat, nunciantes: méq; gaudente, & apud me gratias Deo agente, ingredior etiam ipſe cum pluribus, inclinatur ad genua mea, erigitur ad oſculum meum. Procedimus ad populum, plena erat Eccleſia, perſonabat vocibus gaudiorum: Deo gratias, Deo laudes, nemine tacente, hinc atque inde clamantium. Salutaui populum, & rurſus eadem, feruentiore voce, clamabant. Facto tandem ſilentio, & Scripturarum diuinarum ſunt lecta ſolemnia. Vbi autem ventum eſt ad mei ſermonis locum dixi pauca, pro tempore, & pro illius iucunditate lætitiæ. Magis enim eos in opere diuino quandam Dei eloquentiam non audire, ſed conſiderare permiſi. Nobiſcum homo prandit, & diligenter nobis omnem ſuæ ac maternæ fraternæque calamitatis indicauit hiſtoriam. Sequenti itaque die poſt ſermonem redditum, narrationis eius libellum in craſtinum populo recitandum promiſi. Quod cum ex Dominico Paſchæ die tertio fieret in gradibus exedræ, in qua de ſuperiori loquebar loco, feci ſtare ambos fratres, cùm eorum legeretur libellus. Intuebatur populus vniuerſus ſexus vtriuſque vnum ſtantem ſine deformi motu: alteram membris omnibus contremiſcentem. Et qui ipſum non viderat, quid in eo diuinæ miſericordiæ factum eſſet, in eius ſorore cernebant. Videbat enim quid in eo gratulandum, quid pro illa eſſet orandum.

Inter hæc recitato eorum libello, de conſpectu populi abire eos præcepi: & de tota ipſa cauſa aliquanto diligentius cœperam diſputare, cùm ecce me diſputante, voces aliæ de Memoria Martyris nouæ gratulationis audiuntur. Conuerſi ſunt eò, qui me audiebant, cœperuntque concurrere. Illa enim vbi de gradibus deſcendit, in quibus ſteterat, ad ſanctum Martyrem orare perrexerat. Quæ mox vt cancellos attigit, collapſa ſimiliter velut in ſomnum, ſana ſurrexit. Dum ergo requireremus quid factum fuerit, vnde iſte ſtrepitus lætus extiterit, ingreſſi ſunt cum illa in baſilicam, vbi eramus, adducentes eam ſanam de Martyris loco. Tum verò tantus ab vtroque ſexu admirationis clamor exortus eſt, vt vox continuata cum lachrymis non videretur poſſe finiri. Perducta eſt ad eum locum, vbi paulò ante ſteterat tremens. Exultabant eam ſimilem fratri factam, cui doluerant remanſiſſe diſſimilem. Et nondum fuſas preces ſuas pro illa, iam tamen præuiam voluntatem tam citò exauditam eſſe cernebant. Exultabant in Dei laudem voces ſine verbis tanto ſonitu, quantum aures noſtræ ferre vix poſſent. Quid erat in cordibus exultantium, niſi fides Chriſti, pro qua Stephani ſanguis effuſus eſt? *Hæc S. Auguſtinus, lib. 22. de Ciu. Edit. cap. 8.*

Exemplar libelli, quem Paulus ſanitate recuperata, publicè recitandum obtulit; *exſtat apud S. Auguſt. ſerm. 31. de diuerſis. Edit. Louanienſ.* In quo longè copioſius explicatur, qua de cauſa fratres illi & ſorores in tantam calamitatem inciderint; nempè quia ipſis approbantibus & diſſimulantibus, frater maior natu matrem indigniſſimè tractauerat, etiam violentis manibus in eam iniectis. Quæ fœminei doloris ſtimulis incitata, iniurioſum filium maledicendo punire conſtituit: quod & fecit, & quidem ad fontem Baptiſmatis. Mox maternas preces vindicta proſequitur, nam maiorem natu filium, tremor ille corporis ſtatim corripuit, reliquos omnes intra annum eo ordine, quo nati fuerant. Libello recitato ſubiunxit S. Auguſtin. Sermonem, quo maximè filios ad honorem parentibus deferendum cohortatur. Neque enim fruſtra ſcriptum eſt *at 1 Eccl. 3.* Benedictio Patris firmat domum filiorum: maledictio matris eradicat fundamenta.

Huius exempli & vltionis diuinæ meminit quoque *Lutherus Tom. 1. Lat. Colloq. tit. de Furto*: dicebat enim ſe in Auguſtino legiſſe, (ſordidi Interpretis verba refero) filios à matribus maledictos, ſi pueris mala imprecatæ ſunt, quamprimum malum illud ſecutum eſt, ita vt mater Auguſtinum acceſſerit, filiorum morbum deplorans, ſed tandem communi Eccleſiæ precatione iterum liberati ſunt.

Ex quibus luce clarius eſt, oſcitanter admodum, S. Auguſtinum a Luthero lectum eſſe, nihil enim ille de precibus S. Auguſtino à matre oblatis, quippè quæ ex Cappadocia in Africam cum filiis non venerit: Perfidè inſuper diſſimulat Lutherus, cuius ope & interceſſione duo illi maledictionis pœnâ obſtricti, priſtinam ſanitatem recuperarint, nimirum S. Stephani Protomartyris, ad cuius Memoriam confugerant, imóque ex pectore preces fuderant.

Aliud maledictionis exemplum recenſet S. Gregorius Lib. 3. Dialog. cap. 15.

Eodem tempore in Nurſinæ partibus prouinciæ, duo viri in vita atque habitu ſanctæ conuerſationis habitabant, quorum vnus Eutychius, alter verò Florentius dicebatur: Sed idem Eutychius in ſpiritali zelo atque in feruore virtutis ſe exercebat, multorúmque animas ad Deum perducere exhortando, ſatagebat. Florentius verò ſimplicitati atque orationi deditam ducebat vitam. Non longè autem erat monaſterium, quod rectoris ſui morte erat deſtitutum, ex quo ſibi Monachi eundem Eutychium præeſſe voluerunt. Qui eorum precibus acquieſcens, multis annis monaſterium rexit, diſcipulorumque animas in ſtudio ſanctæ conuerſationis exercuit. Ac ne oratorium, in quo prius habitauerat, ſolum remaneret potuiſſet, illic venerabilem virum Florentium reliquit. In quo dum ſolus habitaret, die quadam ſeſe in orationem dedit, atque ab omnipotenti Domino petiit, vt ei illic ad habitandum aliquod ſolatium donare dignaretur. Qui mox vt impleuit orationem, oratorium egreſſus, ante fores vrſum reperit ſtantem. Qui dum ad terram caput deprimeret, nihilque feritatis in ſuis motibus demonſtraret, apertè dabat intelligi, quòd ad Viri Dei obſequium veniſſet, quod vir quoque Domini protinus agnouit. Et quia in eadem cella quatuor, vel quinq; pecudes remanſerát, quibus omnino deerat qui paſceret & cuſtodiret, eidem vrſo præcepit, dicens: Vade, atque oues has ad paſtum eiice, ad horam verò ſextã reuertere. Cœpit itaque hoc indeſinenter agere. Iniungebatur vrſo cura paſtoralis, & quas manducare conſueuerat, paſcebat oues beſtia ieiuna. Cùm vir Domini ieiunare volebat ad nonam, præcipiebat vrſo eadem hora cum ouibus reuerti, cum verò noluiſſet, ad ſextam. In omnibus itaque mandatis viri Dei obtemperabat vrſus, vt neque ad ſextam iuſſus redire, veniret ad nonam, neque ad nonam iuſſus redire veniret ad ſextam. Cúmque diu hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ virtutis fama longè latéque crebreſcere.

Sed quia antiquus hoſtis vnde bonos cernit eniteſcere ad gloriam, inde peruerſos per inuidiam rapit ad pœnam; Quatuor viri ex diſcipulis venerabilis Eutychij, vehementer inuidentes, quòd eorum Magiſter ſigna non faceret, & is qui ſolus ab eo relictus fuerat, tanto hoc miraculo clarus appareret, eundem vrſum inſidiantes occiderunt. Cúmque hora, qua iuſſus fuerat, non rediret, vir Dei Florentius ſuſpectus eſt redditus, & vſque ad horam veſpertinam expectans, affligi cœpit, quòd is, quem ex ſimplicitate multa fratrem vocare conſueuerat, vrſus minimè reuerteretur. Die vero altera perrexit ad agrum, vrſum pariter ouéſque quæſiturus: quem occiſum reperit, ſed ſollicitè inquirens, citius à quibus fuerat occiſus, inuenit. Tunc ſeſe in lamentum dedit, fratrum malitiam magis, quàm vrſi mortem deplorans. Quem venerandus vir Eutychius ad ſe deductum conſolari ſtuduit, ſed idem vir Domini coram eo doloris magni ſtimulis accenſus, imprecatus eſt, dicens: Spero in omnipotenti Deo, quia in hac vita ante oculos omnium ex ſua malitia vindictam recipiant, qui nihil ſe lædentem vrſum meum occiderunt. Cuius vocem protinus vltio diuina ſecuta eſt. Nam quatuor Monachi, qui eundem vrſum occiderant, ſtatim elephantino morbo percuſſi ſunt, vt membris putreſcentibus interirent. Quod factum vir Dei Florentius vehementer expauit, ſéque ita fratribus maledixiſſe perti-

nuit. Omni enim vitæ ſuæ tempore flebat, quia exauditus fuerat, ſe crudelem, ſe in eorum morte clamauit homicidam. Quod idcirco omnipotentem Dominum feciſſe credimus, ne vir miræ ſimplicitatis quantolibet dolore commotus, intorquere vltra præſumeret iaculum maledictionis.

Qua hiſtoria audita, ſubiunxit *Petrus Diaconus*. Numquidnam valdè graue eſſe credimus, ſi fortaſſe cuilibet, exagitante iracundia, maledicamus? Reſpondit *S. Gregorius*. De hoc peccato, cur me percunctaris an graue ſit, cum Paulus dicat: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt? Penſa igitur, quàm grauis culpa eſt, quæ ſeparat à regno cœleſtis vitæ. *Petrus*. Quid ſi homo non fortaſſe ex malitia, ſed ex linguæ incuria maledictionis verbum iaculatur in proximum? *Gregorius*. Si apud diſtrictum iudicem, Petre, otioſus ſermo reprehenditur, quanto magis & noxius? Penſa igitur, quàm ſit damnabilis, qui à malitia non vacat, ſi & ille ſermo pœnalis eſt, qui à bonitate vtilitatis vacat. Qua cenſura videtur S. Gregorius innuiſſe, maledictionem hanc à Florentio non proceſſiſſe purè ex zelo iuſtitiæ, ſed aliquatenus ſaltem, ex cupiditate vindictæ.

Maledictiones, quas S. Ephrem in ſuo Teſtamento coniecit in Hæreticos & Apoſtatas.

Quemadmodum S. Ephrem ſuo in Teſtamento bonos proſperrimis benedictionibus proſequi voluit; ſic improbos, præcipuè hæreticos, diriſſimis maledictionibus conficit. Væ tibi Paullona; (alloquitur Hæreticum) cuius mater ex mulieribus maledicta. Væ ventri, qui te peperit: quoniam perditionis omnium hæreſum particeps factus es, & prædonum ianua ingrederis. Opera enim tua omni nequitia atque flagitio plena ſunt, &c. Horribile prodigium Deus tuo oſtendet in corpore, &c. confiſus quippè es in arundine fracta, &c.

Arrouadran vir effrænis atque rebellis, quia voluiſti congregationes Chriſti Eccleſiarum à Spiritu ſancto congregatas demoliri atque exterminare, ex ea, quæ ſub cœlo eſt, deleatur memoria tua, & non inueniatur in libro viuentium, quoniam dereliquiſti viam vitæ, &c. Meis præceptis atque doctrinæ ſedulò operam dantes vt mei diſcipuli, à Catholica ne deſciſcatis fide, &c. neque ab illa in aliquo dubio aut Schiſmate deflectatis. Si quis verò dubitauerit, aut contra Deum ſanctámque eius Eccleſiam, impingens & diffluens, ſeparatus fuerit, ſpirans adhuc & viuus in infernum detrudatur, & particeps hæreditatis maledictionis Caïn reddatur, geménſque ac tremens ſit ſuper terram. Et quicunque patre filium minorem fecerit, inhumatus, & abſque ſepultura, ipſe etiam viuus in terram pariter deſcendat. Si quis verò aduerſus Spiritum ſanctum diſſenſerit, talis in iudicio miſericordiam non obtineat. Et ſi quis aduerſus Catholicam Eccleſiam ſeſe extulerit, leproſus fiat inſtar dementis ac ſtulti Giezi. Quicunque porro rectam intelligentiæ fidem dereliquerit, conſtringatur iniquitatis funiculo proditoris Iudæ.

Hæc S. Ephrem zelo iuſtitiæ & amore Religionis Orthodoxæ, quæ nimia non videbuntur, qui & hæreſeos ſummam turpitudinem ac impietatem, & Pſalmi centeſimi octaui diras attentè conſiderauerit, vel cum iſtis Ephræmicis comparauerit, vel etiam illam maledictionem, quam S. Petrus in Simonem Magum vibrauit: Pecunia tua tecum ſit in perditionem. Qui enim non ait; Eſt, ſed, Sit, non indicatiuo, ſed optatiuo modo ſe hæc dixiſſe ſignificauit, vt ait *S. Gregorius*.

Cùm S. Theodorus Studita ſuo in Teſtamento expoſuiſſet, quoſnam ex Patribus, præſertim eremi olim indigenis, reciperet, nominaſſétque, Marcum, Eſaiam, Barſanuphium, Dorotheum, & Heſychium, ſtatim ſubdidit, non quidem Barſanuphium, Eſaiam & Dorotheum illos, qui cum Acephalis Coacephali, id eſt, ſine capite pariter fuerunt, ſed longè diuerſos ab iſtis anathemate pridem confoſſis: nam ſi illos ipſos eſſe liquebit, qui anathemate notati fuerunt, aut vt ab iis diuerſi ſint, hæreſi tamen illa infectos; anathema illis, & catathema & pananathema à Patre, & Filio, & Spiritu ſancto. *Tom. 9. Baron. An. 826. Num. 53.*

Hæc feruenti zelo accenſus & impulſus S. Theodorus Apoſtolum imitatus, qui & ipſe, vt ardorem ſuum aduerſus Chriſti inimicos declararet, maledictionis miſſile duplicauit. Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema, Maranatha. Genus cum ſua ſpecie, inquit Caluinianus *Druſius lib. 6. præteritorum*: nam anathema eſt aliquando nomen generis, cuius tres ſpecies: Niddui, Herem, & Samatha, quæ hic dicitur Maranatha. Vtraque vox ſonat: Dominus venit. Maran, Dominus, Atha, venit. Syriacum eſt Sem, nomen, id pro tetragrammato vſurpatur, vnde Samatha, Dominus venit. Ita iſte. Alij aliter.

Nec Conciliorum anathemata & anathematiſmi aliud ſunt, quàm maledictiones, aduerſus fidei Catholicæ & pacis Chriſtianæ hoſtes ac perturbatores.

Oderat Chilpericus Rex Francorum Prætextatum Rhotomagenſem Epiſcopum: Quocircà rogauit Epiſcopos in cauſa Prætextati collectos, vt aut veſtis Prætextati ſcinderetur, aut centeſimus octauus Pſalmus (qui maledictiones Schariothicas continet) ſuper eum recitaretur, vel certè in perpetuum communione priuaretur. Quod tamen Epiſcopi facere abnuerunt, vt ſcribit Aimoinus. Videtur autem Chilpericus hoc petiiſſe ex more illius temporis, niſi enim tunc Pſalmum illum vel ſuper verè nocentes, vel ſuper illos, qui falsò nocentes cenſebantur, recitare conſuetum fuiſſet, quo modo hæc poſtulatio Chilperico in mentem veniſſet? *Aimoin. lib. 3. de geſtis Francorum cap. 26.*

Alia maledictionis exempla & effecta.

In vita S. Quintiani Aruernenſis Epiſcopi, tale quid literis prodidit *Gregor. Turonenſ. de eod. S. Quintiano.* Poſt peractam ſtragem cladis Aruernæ, Hortenſius vnus ex Senatoribus comitatum vrbis illius agens, quendam de parentibus Sancti, Honoratum nomine, in vrbis platea nequiter retineri iuſſit, quod celeriter beato viro nunciatum eſt: tum ille per amicos ſuos cœpit rogare, vt eum, data audientia, ſolui iuberet, quod ille nullatenus præſtitit. Tunc beatus ſenex deferri ſe in plateam, qua ille tenebatur, iubet: allatus autem rogabat milites, vt eum dimitterent: illi verò timentes obedire auſi non ſunt Pontifici. At Sacerdos, ad domum, inquit, Hortenſij, me velociter deportate, erat enim ſenex valdè & propriis pedibus ire non poterat: deferentibus autem in domum Hortenſij miniſtris eius, excutiens in eam puluerem calceamenti ſui ait: maledicta ſit domus hæc, maledicti habitatores eius in ſempiternum, fiatque deſerta, & non ſit, qui habitet in ea. Et dixit omnis populus Amen. Et adiecit: quæſo Domine, nunquam de iſtius generatione promoueatur quiſquam ad Epiſcopale Sacerdotium, qui Epiſcopum non exaudit. Egreſſo autem ex ea Sacerdote, protinus omnes familiæ, quæ in domo illa erant, à febre corripiuntur, & parumper ingemiſcentes ſpiritum exhalabant, quod cum iam die tertia ageretur, videns Hortenſius ſibi nihil de ſuis ſeruis reſeruari, timens, ne etiam & ipſe pariter interiret, ad ſanctum virum mœſtus ingreditur, proiectúſque ad pedes eius, cum lachrymis veniam rogat, quam ille benigniſſimè indulgens benedictam aquam domui tranſmiſit: illáque per parietes reſperſa, omnis ægritudo protinus eſt depulſa, ac magna ibi virtus apparuit: nam qui & morbum incurrerant, ſanati ſunt, & qui ſanati erant, vltra non incurrerant. *Turon. lib. de vita SS. Patrum.*

Quam periculoſum ſit aliis ſeu ex ira, ſeu ex odio mala imprecari, docet nos hoc exemplum ex vita S. Zenobij Epiſcopi Florentini deſumptum: nam inter cæteros, qui ſanitatis adipiſcendæ gratia, ad Reliquias S. Zenobij confluxerant, aderat etiam à cuncto populo ſpectatus Puer quidam à dæmone miſerabiliter obſeſſus, qui cum ad liberandum duceretur, nullatenus Eccleſiam intrare permittebatur. Nam hic, cum olim febribus laboraret, & ob contractam ſitim, matre offerente poculum, quadragies in nocte vna bibiſſet, feſſa iam illa & ſomno oppreſſa, cùm iterum à puero excitaretur, indignati animo & irato poculum cùm illi porrigeret, inquit: Vna cum hoc diabolum bibe: quod nec minus ſecutum eſt. Præſto affuit diabolus, illius corpus obſedit, & miſerabiliter contorquebat. Et cum plura in vanum adhibita fuiſſent remedia, tandem à religioſa quadam fœmina edocta mater, vnà cum patre puerum Florentiam ad ſepulchrum B. Zenobij deferunt, & cum religioſorum quorundam clericorum orationibus adiuti, illum tandem in Eccleſiam intuliſſent, perduxiſſentque ad altare Zenobij, tumefacto primum miro in modum ventre, poſt temporis modicum cum fœtore horribili euanuit dæmon, nec vnquam, quoad vixit, ad illum reuerti auſus fuit. *Sur. Tom. 3.*

Adde huc hiſtoriam non diſſimilem *ex eadem vita S. Zenobij.* Nam cùm Mulier quędam pagana, illuſtris & diues valde, in hac Florentina ciuitate, mortuo viro duos ſuperſtites habebat filios, quos delicatiſſimè enutrierat, & ad perfectam illi iam

peruenissent

peruenissent ætatem, quodam die in iram versi, matrem pro-
A priam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod ſcelus
ipſa impatienter abhorrens, corpora illorum horrendis im-
precationibus deteſtata fuit, genibuſque procumbēs, & terram
manibus pulſans, Erynnem ceteráſque infernas peſtes in rabiē
filiorum, magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab
imis tenebris: iuuenes congrediuntur, illos in furias exagitant.
Qui ſtatim vt rabidi canes, mordaciter ad inuicem ſua mem-
bra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens. Alij fu-
nes, alij catenas ferunt. Ligantur iuuenes, nec rabie contineri
valent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœ-
nitet, & tantæ calamitatis euentū deflet, plangit, nec quid inde
agat, cogitare valebat. Interim occurrunt memoriæ, quæ de Ze-
nobio audierat, & accepto conſilio, ſpéque, pro filiis recupe-
randæ ſalutis, licet pagana ſit, tamen credula, ad Zenobium fi-
lios abduci procurat. Cuius ipſa pedibus prouoluta, fatetur rē
geſtā, Deum ſuum exorare dignetur, precibus & lacrymis fide-
liter orat. Ille infelicem iuuenū captiuitatem miſeratus, piéque
commotus, ait ad mulierem: Conſtanter age mulier, & crede,
quod Dominus noſter Ieſus, qui illos modò poſt orationem
B meā ſanitati reſtituet verus eſt Dei filius, & omnium Creator
& Dominus. Exſtatim in baſilica Saluatoris, vbi aderant, corā
vexillo Crucis ſe proſternens componit: vbi cùm duabus horis
in oratione iacuiſſet, hoc eſt, à prima diei hora, qua illi adue-
nerant, vſque in horam tertiā, ſurrexit ab oratione, & iuuenes
ſigno Crucis benedicens dæmones ab illis prorſus effugauit, vt
in eo compleretur, quod ſcriptū eſt: Perſequar inimicos meos,
& comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Af-
fligam illos nec poterunt ſtare, cadent ſub pedibus meis: quia
præcinxiſti me virtute ad bellum. Illi verò ſaniſſimi effecti, vnà
cum matre, & omni familia, conſtituto tempore, baptiſmi gra-
tiam ſuſceperunt: qui vſque ad Simpliciani tempora, ipſo atte-
ſtante, in feruore fidei magna ſanctitate perſtiterunt.

Refert *Cæſar lib. 5. c.* 11. Energumenam quandam liberatam
à Dæmone: qui interrogatus, quomodo intraſſet, nec ipſe re-
ſpondit, nec mulierem reſpondere permiſit. Poſtea confeſſa
eſt, ad vocem mariti ſui, in commotione animi ſui dicentis: va-
de Diabolo, quòd intrare illum ſenſerit per auriculam. Quæ
maledictio Germanis perquam vſitata eſt. *Theen Teufel mit dir*
C *Das dich der Teuffel hole.*

Subiungit *Cæſar. c.* 12. Homo Quidam iratus, ſicut audiui à
quodam Abbate, dixit filio ſuo: Vade Diabolo, quem mox
Diabolus rapuit, & nuſquam comparuit. Audito hoc euentu
ſciſcitatur Apollonius Interlocutor in Dialogis Cæſarianis.
Quid eſt, quòd filius punitus eſt ob peccatum patris, cum ſcri-
ptura dicat: Filius non portabit iniquitatem Patris. *Ezech.* 18.
Reſpondet Cæſarius. Eadem, quæ de ſupradicta muliere dixi,
& hic dico, vtrumque fieri permiſit Deus propter exemplum,
vt dum iracundi in vexatione vxoris, mariti audierint cruciatus
cordis & in raptu filij patris dolores, animi ſui furorem cohi-
beant, & à ſtultiloquio linguas ſuas compeſcant.

Idem Auctor lib. 5. cap. 16. de Muliere quadam, quam Diabo-
lus cum eſſet quinquennis hoc ordine intrauit. Die quadam,
cum lac manducaret, pater eius iratus dixit: Diabolum come-
das in ventrem tuum. Mox puella ſenſit eius ingreſſum, & vſ-
que ad maturam ætatem ab illo vexata eſt. Hoc anno primùm,
meritis Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum limina viſitauit,
liberata eſt.

D *Cæſarius iterum cap.* 27. de quodam Iuuene, qui cum cupitis
amoribus non eſſet potitus, iratus dixit: Diabolus, qui me huc
adduxit poterit me etiam hinc reducere. Mox inuitatus affuit,
hominem rapuit, & in aëra leuauit, & vltra ciuitatem transfe-
rens iuxta ripam cuiuſdam lacus incommodè ſatis depoſuit.
Ad quem ait: Si non quocunque modo te ſignaſſes, modò occi-
diſſem te: tenuiter enim & imperfectè in ipſo raptu ſignum ſi-
bi crucis impreſſerat. Dimiſſus à Dæmone, tam grauiter ceci-
dit, vt in terra ſine ſenſu iacens ſanguinem vomeret. Tandem
aliquantulum virium reſumens, manibus pedibúſque reptando
ad aquam venit, faciem lauit, atque ex ea bibens, cum multo
labore ad hoſpitium ſuum peruenit. Ingreſſus domum mox vt
lumen aſpexit, ſecundò in terram ruit, vocatus eſt Sacerdos,
qui initium Euangelij S. Ioann ſuper eum legit, aliiſque ora-
tionibus contra impetus diaboli illum muniuit. Poſtea per an-
num integrum ita corpus eius totum erat tremulum, vt ſcy-
phum manu tenere non poſſet ad bibendum.

Commemorabile eſt, quod *Euſebius* memoriæ prodidit *l.* 6.
cap. 8 de calumniatoribus S. Narciſſi, qui ſi falſum teſtarentur,
(vt re vera teſtabantur) horrificas diras ſibi imprecati fuerant.
Accipe Euſebij verba: Cùm Quidam perditi homunciones E
grauem & ſeueram eam rationem, qua per vniuerſam vitam
tum in hominibus acriter admonendis, tum in corū vitiis cor-
rigendis vti conſueuit, neutiquam ferre poſſent, præ metu, ne
ipſi propter infinita ſcelera, quorum ſibi ipſis conſcij erant, iu-
dicati, ab eo pœnas luerent, cœperunt contra illum conſutis
dolis conſpirare, & turpem quandam criminationis calum-
niam in eum coniicere: deinde quo magis auditoribus crimi-
nationis falſo obiectæ fidem facerent, eam iureiurando con-
firmare. Atque vnus ſic deierare: ſi non verè dixerim; opto vt
ignis incendio miſere diſpeream. Alter vero ſic: ſi non verè di-
xerim, opto vt fœdo ac ſæuo morbo corpus abſumatur. Ter-
tius autem hoc modo, Opto ſi non verè dixerim, vt luminibus
penitus orbatus ſim. Verum quamuis nemo ex fidelibus, pro-
pter nobilitatem ac teſtatam inter omnes omnino Narciſſi ca-
ſtimoniam, atque adeo ob vitæ rationem ex Virtutis regula
traductam, illis vel grauiſſimo iureiurando ſe obſtringentibus,
animum, aut fidem adhibuerit, ille ipſe tamen partim præ in-
dignitate falſo obiectæ criminationis, partim præ cupiditate
vitæ in ſapientiæ ac virtutis ſtudio degendæ, quam iam diu op- F
tauerat, ab oculis vniuerſæ multitudinis ſe penitus remouit, &
in ſolitudine lociſque deſertis ad multorum annorum ſpatium
vitam tranſegit. Verum ſublimis ille diuinæ iuſtitiæ vltioniſ-
que obtutus, his ſceleribus patratis, minime acquieuit, ſed
quam celerrimè impios illos & nequam homines, qui inter iu-
randum tam diris execrationibus, contra ſeipſos obligaſſent,
grauibus calamitatibus oppreſſit. Primus igitur illorū, ſcintil-
la perexigua noctu in ædes, quibus inhabitabat, ex nulla cauſſa
ingreſſa ſubito ruente, miſere cum tota familia & ſtirpe ſua
rapido flammarum ardore omnino conflagrauit. Alterius cor-
pus eodem morbo, quem ſibi tanquam mulctam fore impre-
catus eſſet, ab extremis pedū digitis ad caput vſque infectum,
contabuit. Tertius, ærumnoſos priorum euentus aſpiciens, &
Dei, qui oculis omnia intuetur, ineuitabilem vltionem admo-
dum reformidans, palam inter omnes maleficia communiter
à ſe ſuiſque ſociis per fraudem contra Narciſſum admiſſa cō-
feſſus eſt. Sed tamen dum pro delicto grauiſſimè condoleſce-
bat, tantis & tam acerbis lamentis ſe afflictauit, & vſque eo la-
crymas effundere non deſtitit, quoad vtrumque oculum ſibi G
penitus extinxiſſet. Atque hi pro ea criminatione falſo contra
Narciſſum conficta, tales pœnas perſoluerunt.

Magni nominis fuit olim S. Maclouius (qui & Maclithus
ſeu Macuthes) cuius vitam antiquitus ſcriptam, *Sigebertus*
reconcinnauit, & aptiore ſtylo expoſuit: Is ſummis Britonum
quorum erat Epiſcopus, iniuriis, irritatus, maledictionis iacu-
lum aduerſus illos, cum inde cum ſuis abiret, intorſit, ſic ſuos
allocutus: Agamus, fratres, inſtanter, cedamus, quæſo, patien-
ter. Ita vir Dei exeeratus illam peſſimam generationem, intu-
lit illis meritam maledictionem, quia elongauerant à ſe bene-
dictionem. Sic Moyſes ille mitiſſimus ſuper omnes homines,
qui morabantur in terra: ſic Eſaias, ſic Ieremias, offenſi cerui-
coſa ingrati populi duritia, obligauerunt eos deuotione peſſi-
ma, ſcil. imprecantes propter eorum impœnitentiam, ne at-
tenderet Deus eorum vota vel ſacrificia. Eliſæus quippe inſul-
tantes ſibi pueros maledixit, & maledictionis pœnæ eos addi-
xit. Quid de Dominorum Domino dicam, qui in ficulnea pro-
pter infœcunditatem eius à ſe maledicta, & arefacta deuora-
tioni ſubiecit dignam maledictione Iudæorum perfidiam: Hoc H
exemplo B. Maclouius maledixit ſuis, vt traditi Satanæ in inte-
ritum carnis, animabus tamen reſeruata ſpe ſalutis, deſiſterent
ab opere iniquitatis: & qui propter duritiam cordis ſui the-
ſaurizauerunt ſibi Dei iram, tandem emolliti per pœniten-
tiam, reconciliarent ſibi Dei miſericordiam.

Quis verò effectus huius maledictionis? Audi Sigebertum
Homines illi, qui in Britannia virum Dei exacerbauerunt, &
improbitate obſtinationis ſuæ ſe, terramque ſuam ab eo ma-
ledici pertulerunt, maledictionis vindictam effugere non po-
tuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta, tam in fru-
gibus, quàm in pompis omnium generum, ſterilis & infructuo-
ſa eſt reddita. Habitatores verò eius mille modis morborum
deuorati, alij membrorum debilitate cœperunt contrahi, alij
lepra ſqualebant, alij viſu ſe priuari dolebant: iſti oris officio
ſe deſtitui, alij ſe auditu plangebant diminui Nec aliquis erat
omnium, qui cœleſtis vindictæ effugeret iudicium. Tandem per
culpæ vindictā cognoſcentes ſerò culpā ſuā, nec volentes, nec
valētes vltra ſufferre maledictionis & vltionis moleſtiā, com-

municato conſilio deliberauerunt, à ſancto viro humiliter im-
A plorare veniam. Miſſa itaque ad eum legatione, poſcũt cũ cor-
dis contritione: vt abſoluantur ab illata maledictione, ſpon-
dentes, ſi eos dignaretur ſua reuerſione, deinceps ſe ei obtem-
peraturos ſine aliqua contradictione. Amator pietatis & mi-
ſericordiæ Maclouius, vbi pœnitentiam patriotarum accepit,
ſummam conſilij ad Leontium venerabilem detulit. Leontius
hanc ad ipſum Deum referendam cenſuit. Vterque indicto ſi-
bi triduano ieiunio, exorant ſibi reuelari à Domino, quid ſuper
hoc ſibi eſſet opus facto. Inter orandum Angelus Domini Ma
clouio adſtitit, eique ex ore Dei hæc ſuggeſſit: Oportet te ó
amice Dei, Britanniam reuiſere, omnem maledictionem aufer-
re, homines ſalutifera benedictione ſanare, terræ vbertatem re-
ſtituere. Deinceps debes Santonas repetere, quia illic habes
propediem obire. Sanctus itaque vir ſecundũ Angelicam reue-
lationem repatriauit, terrã hominesque ſua benedictione ſan
ctificauit. Deóque largitori omnium bonorum eos orando cõ-
mendauit. Sicque omnis terra repleta eſt dapſili vbertate per
eius benedictioné, quæ antea damnata fuerat per eius maledi-
B ctioné. Ita factum eſt omnibus palã, quòd Pontifex pius hanc
maledictionem nõ intulit per aliquã maleuolentiæ intempe-
rantiam, immò per vtilem ſeueritatis beneuolentiam, vt per
hanc neceſſitatem ſaltem inuiti traherentur ad pœnitentiam.

Probus in vita S. Patricij, Lib. 2. apud Bedã Tom. 3. Cũ aliquãdo
veniſſet S. Patricius in regiones filiorum Amalgit, congregata
eſt multitudo Magorum ad primum Magum Recraidum no-
mine, rogantes vt vlciſceretur ſe de inimico Deorum ſuorum:
at ille ſtatim ſurgens ambulauit cũ illis, habens erga ſe artem
magicã ſcriptã in veſtimentis ſuis albis. Cúmque vidiſſent eos
veniẽtes ad ſe, Patricius & Endeus filius Amalgit, & Conallus
filius Endei, dum iam baptizaret Patricius multitudinem bar-
barorum, arripuère arma ſua Endeus & filius eius, vt repelle-
rent magos à S. Patricio: Vir autem Domini Patricius eleuauit
manum ſuam ſiniſtram in cœlum, & maledixit Recraidũ præ-
fatum principem magorum, qui venerãt cum eo, & exuſtus eſt
ante faciem omnium eorum, & in ſignum vindictæ Dei, terra
deglutiuit eum: quo viſo, cæteri diſperſi ſunt per totum cam-
pum Damnon, & territi ſunt vehementer à facie Dei cœli.

Idem Probus de eod. S. Patricio: Virũ aliquem valdè durum &
C auarum in campo Hanyr habitantem, in tantum ſtultitiæ aua-
ritiæque incurriſſe crimen periti fuerunt, vt duos boues à carro
Patricij auferret violenter, & ad ſuum vſum transferret: cui
iraſcens S. Patricius, cum maledictione dixit, Madebrot,
Quod poteſt intelligi, Male feciſti, nunquam proficiet tibi, ſed
ager hic tuus neque tibi, neque ſemini tuo in æternũ vnquam
vtilis erit. Et factum eſt ita. Inundatio enim tam abunda maris
eodem die circuiuit, atque perfudit eiuſdem viri agrum, vt nũ-
quã amodo faceret fructum, poſitáque eſt, iuxta Prophetæ ver-
bum, terra fructifera in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in
ea. Arenoſa ergo & infructifera eadem terra facta eſt à die,
qua maledixit eam S. Patricius vſque in hodiernum diem.

Huc adde illud maledictionis exemplum, quod ibidem Pro-
bus percenſet. Nunciatum eſt S. Patricio aliquando, nequiſſi-
mum opus cuiuſdam Britannici Regis, nomine Chairtic, in-
fauſti crudeliſque tyranni, qui erat maximus perſecutor, & in-
terfector Chriſtianorum. Sanctus igitur Patricius per epiſtolã
ſuam ad viam veritatis eum reuocare tentauit, ſed ille ſalutaria
eius monita deridebat. Quod vbi nunciatum eſt homini Dei,
flexis genibus orauit, & dixit, Domine, ſi fieri poteſt, expelle
perfidum hunc de præſenti ſæculo & futuro. Nec multo poſt
præfatus ille tyrannus Muſicam artem à quodam ſibi præcan-
D tari fecit, à quo audiuit, quòd cito de ſuo regali tranſiturus im-
perio eſſet: omnéſque clariſſimi eius in hanc ipſam vocem pro-
ruperunt. Tum ille, cum eſſet in medio foro, illico, vulpeculæ
miſerabiliter arrepta forma, profectus eſt in præſentia ſuorum,
quo eum impetus animi duxit: & ex illo die, illáque hora velut
à diabolo raptus, nuſquam apparuit.

Eſt Excommunicatio ſpecies quædam maledictionis; quia
anathema eſt. Hanc in prædones & latrones quoſdam vibra-
uerat S Laurentius Archiepiſcopus Dublinenſis in Hibernia
Quod cum illi cognouiſſent, & quemadmodum fieret excom
municatio, inquiſiſſent, dixerunt: Excommunicemus &
nos Archiepiſcopum, & accipientes exta bouis furto ablati,
loco ſtolarum, & ac cenſis ſignorum faculis loco candelarum,
inſtar luporum vlulabant, Clericos irridentes, anathema legen-
tes, & in deriſum Eccleſiæ etiam in aqua ipſas faculas extin-
guentes. Ex his vnus poſtero die, licet quadruplici tectus veſte
frigore ſatis temperato & tolerabili extinctus eſt. Tertio inde
die malitiæ eorum dux itidem peremptus eſt, atque ita alij poſt E
alios intra annum vnum perierunt. *Cap. 25. vitæ eiuſ.*

Ibid. hæc hiſtoria memoratur. Quidam ex miniſtris Archie-
piſcopi, quandoque non abſque ſua fortaſſis culpa, Dubliniæ
ad patibulum trahebatur. Cumque iam ad ſuſpendij locum
perueniſſet, rumor eius rei ad Archiepiſcopum perlatus eſt. Il-
lico ſurgit ille, ſequiturque hominem, vt eum liberet. Videns
autem vnus è carnificibus præſulem venientem, timenſque ne
infelix ille ex eorum manibus auferretur, caput miſero præci-
dit. Id cernens Epiſcopus, multumque dolens ereptum ſibi ho-
minem, in eius percuſſorem maledictionis fulmen intorſit.
Cumque ille cum ſociis Dubliniam rediret, in ponte cadens,
coxam fregit, & ex eo vulnere breui vitam amiſit, manifeſto
diuinæ vltionis iudicio.

Cum quidam Eccleſiaſticarum rerum inuaſores pleno curſu
ad Eccleſiam Lincolnienſem deprædandam tenderent, S. Hu-
go eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, iuſſit omnes, in vicinis Paro-
chiis, pulſatis campanis, excommunicatos denunciari. Viden-
tes ergo illi ſolita benignitate virum ſanctum ſtare pro ouibus F
ſuis, nutu diuino territi, diſceſſerunt omnes; valde enim timẽ-
bant, ne in Satanæ poteſtatem traderentur, morteque reproba
à Diabolo præfocati perirent, ſicut plurib. iam euenerat, quos
ſanctus Epiſcopus percuſſerat anathemate. *Sur. Tom. 6.*

In eadem S. Hugonis hiſt. hæc leguntur. Cum rebelles quoſ-
dam & contumaces Satanæ tradidiſſet in interitum carnis, ſu-
bitò non comparuerunt. Miles quidam propter quoddam men-
dacium ab Epiſcopo ſancto reprehenſus, cum admonitionem
eius parui penderet, nec ſe emendare vellet, mox ab illo ex-
communicatus eſt. Vſurpabat namque ſibi bona quædam, quæ
incitante eum vxore, quod prolem legitimam non haberet, à
veris hæredibus per ſimulationem alienare conſenſerat. Tre-
menda res. Inuaſit eum diabolus nocte ſequenti, extorquens
ſubito animam mendacem.

Alius Quidam in eodem ſcelere ei ſuccedens, cum lætus &
tumulentus lecto exciperetur, ſopori mortem ſocians, etiam
miſerè extinctus eſt.

Foreſtarius quidam propter facinus plexus anathemate,
viri Dei ſententiam non metuens, intra paucos dies horribili G
morte deceſſit è vita.

Quidam Diaconus, liuore impellente, militem quendam
nequiter accuſans de crimine regiæ proditionis, Hugonis ſen-
tentia ob ſpem emendationis percuſſus, cùm peccatum ſuum
non modò non vellet agnoſcere, ſed etiam ab Archiepiſcopo
abſolutionem impetraret, rediensque ad virum ſanctum, pur-
gationis, vt putabat, ſuæ chirographum ſecũ afferret; rurſum,
non obſtante mandato, ab illo excommunicatus eſt. Vt autem
Dominus oſtẽderet, vtrius ſententiã approbaſſet, Diaconũ hor-
rendũ in modum percuſſit, nec eũ diutius viuere paſſus eſt, &c.

Clericus quidam propter tyrannidem quorũdam poten-
tium, ius ſuum, quod ei erat in quadam Eccleſia, obtinere non
potuit. Pecuniis quoque ac aliis rebus penè omnibus in curia
Romana conſumptis, iã ſumma egeſtate cœpit vrgeri. Audiens
verò ſanctum Hugonem oppreſſorum cõſolatorem piiſſimum
eſſe, ad illum tandem venit, etiam longè extra fines diœceſis
ſuæ, & cum lacrymis eius auxilium implorauit. Notus ergo vir
Dei omnes excommunicauit, licet eius iuriſdictione non te-
nerentur. Quid plura? Alij in amentiam verſi, alij repentina
morte extincti ſunt: quorundam oculi cum ingenti cruciatu H
exciderunt, donec legitimo poſſeſſori reſtituta eſt Eccleſia.

Alios etiam viros Septem quandoque excommunicauit vir
ſanctus, quod furem à cœmeterio dolo abſtraxiſſent, & mox
ſine dilatione ſuſpendiſſent. Timentes verò illi, ne accideret
ipſis, quod iam multis eueniſſe cõſtabat, ad pedes Epiſcopi pa-
riter venerũt. Sex ſatisfactione dura illa quidem, ſed breui ex-
purgati sũt: ſeptimus, quia noluit ſatis facere, abſolutionis gra-
tiam non impetrauit. Tam vero dura fuit ea ſatisfactio, vt etiã
brumali tempore penè nudi furem à patibulo depoſitum, per
longũ iter humeris portare, atque in eo, quod diximus, cœme-
terio, vnde illum extraxerãt, tumulare compulſi ſint. Res pror-
ſus ſtupenda. Iam ſeptem anni tranſierant, & ecce redit miſe-
rabilis ille, cũ lacrymis petens abſolutionem: Domine, inquit,
poſtquam ſententia tua me perculit, acciderũt mihi mala mul-
ta. Gratiam Regis continuò perdidi: exulare coactus ad inopiã
redactus ſum: corporis moleſtia contabui, plurimiſque aduer-
ſis caſibus ſubiacui. Sed ne peiora his ſuccedant, dignare (obſe-
cro) vel ſerò pœnitentem releuare. Miſertus ergo vir pius tãta

calami

A calamitatis, quod ex fortunato & diuite ærumnoſus & morbidus factus eſſet, clementer eum abſoluit, & ne dolorem dolori adderet, mulctam ei mitiorem irrogauit.

S. Radbodus Epiſcopus Traiectenſis, viſitans aliquando creditum ſibi gregem, in Friſiam profectus eſt, vt ſi qui illic priſtini erroris emergerent frutices, eos ſpiritali vomere extirparet, doctrináque fidei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, eiuſque conatus impediunt. Sed ille tamen nihil mortis periculo abſterritus, ſalutares eis adhortationes adhibet, vt repudiatis erroribus complectantur veritatis viam. At illis obdurâtis animis in malitia perſiſtentibus, mortemque ipſi minitantibus, anathematis in eos ſententiam vibrauit. Tum verò diuina vltio confeſtim eos perſecuta eſt. Nam peſte horrenda, tanquam fulminis ictu, percuſſi, omnes ferè extincti ſunt. Nec vnquam impune tulerunt, quoties moleſtia eum Traiecti affecêre. E veſtigio enim, Dei iudicio, plectebantur, vt perſæpè teſtati ſunt ex illis pauciſſimi, qui ſe viuos euaſiſſe lætabantur. *Sur. eod. Tom. 6.*

B Theraſia, Alphonſi VI. Regis Caſtellæ filia, à filio ſuo in carcerem coniecta, cùm nullis nec ſuis nec alienis precibus, nec ſummi Pontificis iuſſu, liberationem & libertatem obtinere poſſet, indignatione permota, maledixit filio, dicẽs: Quia crura mea vinculis alligaſti & mihi abſtuliſti honorem à patre relictum, Deum precor, vt ab hoſtib. ſis captiuus, vt ego ſum, demum crura tua fracta conſpicias, ſicut mea ferro vinxiſti. Quod paulò poſt expletum eſt, nam cum bellum apud ciuitatem Pacenſem cum Ferdinando Rege Legionis Alphonſus conſereret, exiens per portam ciuitatis ad prœlium iam cæptum, tibia vectis ferro inuoluta eſt pariter & rupta: Ille verò in bello victus & captus eſt. Itaque eadem inobedientia, mandata Apoſtolica ſimul & maledictio materna eum comprehenderunt. *Hæc Roderic. Sanctius lib. 1. de rebus Hiſp. c. 14.*

Quomodo S. Eligius Epiſcopus Nouiomenſis maledixerit ob inobedientiam plus quam quinquaginta hominibus, eoſque à Dæmone arreptos, per aquam benedictam curauerit, dictum iam eſt alibi.

De eodẽ iſta prodidit *Audoën. in Hiſt. vitæ, Lib. 2. c. 25. Tom. 6. Surij.* Quidam Presbyter Diœceſis eius peſſimè apud vicinos audiebat. Eum Eligius crebro verbis caſtigans ad ſanitatem re-

C uocare nõ potuit. Cumque mala eius fama latius ſuperet, beatus vir tam nefanda audire amplius non ſuſtinens, accerſit eum ad ſe, percontatur de crimine, quod fama vulgaſſet, comiter hortatur ad emendationem & cõfeſſionem. Ille prorſus negat, ſe illud admiſiſſe flagitiũ, audacterque pergit excuſare ſeſe, videlicet plus hominem, quàm diuinam vltionem reformidans. Eligius ſentiens nulla via adduci eum poſſe ad confeſſionem, ferit eum anathemate, vt ſic publice agat pœnitentiam, nec auſus ſit ad altare ſacrificaturus accedere. Addit minas, ſi id faciat, ſe ſeuerius in eum animaduerſurum. At ille abſcedens, eiuſque minas flocci pendens, pergit, more ſuo, viuere diſſolute, atque poſt paucos dies, neglecta B. Epiſcopi excommunicatione, ad altare, ſacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus attingeret, mox diuinitus percuſſus, & magno impetu humi proſtratus, expirauit. Ea re factum eſt, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori eſſet, dictáque eius, oraculi inſtar haberentur.

Albertus Krantzius in ſua Saxonia. Lib. 4. c. 33. Chorizantes in Kolbecke, villa Halberſtattenſi, inſolenter ſacta nocte Do-

D minicæ Natiuitatis, in Cœmeterio ſancti Magni, iuuenes & viri cum fœminis, inconcinnis clamoribus ebrij duxêre choreas. Rogati à ſacerdote ſacra facturo, ne diuinum officium interrumperent, nihil fecêre minus. Ille ad impatientiam verſus, correptuſque zelo & indignatione diuinæ iniuriæ, & contemptu in religionem. Quando, inquit, mecum diuina religio contemnitur, ſit vobis circuitus iſte annalis. Exinde vltio diuina contumaces inſequitur, ſine ceſſatione, ſine vlla quiete, per dies & noctes, abſque cibo girabantur. Miſerum ſpectaculum, dum rotarentur girantes. Stupuêre, qui viderant. Aliquot ſancti viri interpoſita prece, orabant pro illis. Nihil minus girabant. Sororem quidam ſuam extracturus de circulo girantiũ, brachium fertur euulſiſſe. Illa perſeuerabat girans. Impreſsêre alta terræ veſtigia, quod neceſſe fuit. Anno demùm euoluto, quieuêre. Maior pars ſpiritum efflauit: pauci, qui ſuperfuêre, recreati, inſigni ſe pœnitentia macerarunt.

Addamus & hoc *ex Flodoar do Hiſtoria Rhemenſis lib. 1. de S. Remigio cap. 17.* Seneſcente iam S. Remigio, Deique ſpiritu ſibi reuelante, quod abundantiam tunc præſentem fames ſecutura foret; de frugibus villarum Epiſcopij nonnullos iuſſit acer- E

uos fieri, fame laboraturæ poſtmodum profuturos plebi. Quorum in villa, quæ Celtus vocatur, facti ſunt plures: At homines illius villæ ſeditioſi & rebelles erant. Qui die quodam inebriati cæperunt inter ſe dicere, Quid ille lubelaus, (ita virum ſanctum propter ætatis prolixitatem vocitantes) facere vellet ex his quas aggregauerat Metis: an ciuitatem de ipſis facere cogitaret, quia ſicut turres per muros ciuitatis, ita per circuitum cortis diſpoſiti cernebantur aceruí. Tandem ſuadente diabolo, ſe mutuo cohortati, miſerunt in eos ignem. Quod cùm B. Præſuli nunciatum fuiſſet, in propinqua villa, quam Baſilicæ cortem vocant, tunc forte conſiſtenti, aſcenſo protinus equo, celeriter ad tantam compeſcendam præſumptionem deuenit Celtum. Quo cum perueniſſet, ardenteſque fruges reperiſſet, ad ipſum calefacere ſe cœpit ignem. Semper inquiens, eſt bonus focus, ſi non ſuper poteſt. Veruntamen omnes, qui hoc egerũt, & qui de ipſo germine nati fuerint, viri ponderoſi fiant, & fœminæ gutturis calamitate plectãtur. Quod ita quoque conſtat impletum. Vſque ad tempora ſiquidem magni Caroli, qui huiuſcemodi homines de Celto, quoniam Vicedominum Ec- F

cleſiæ Rhemenſis in eadem villa necarunt, exterminauit, cædis auctoribus interfectis, & conſentientibus per diuerſas prouincias diſperſis, atque perpetuo condemnatis exilio, ac de cæteris huius Epiſcopij villis eandem reſtaurari fecit; ita viri fœminæque generationis huius mulctati permanſerunt, vt ſancti viri ſententiam promulgauit. Et aptè quidem vir Dei, quoniam poſteros eorum rebelles ac ſeditioſos fore prouidit, huiuſmodi vindicta non ſolum præſumptores, ſed etiam genus ipſorum plecti decreuit.

EXEMPLA MALEDICTIONIS RERVM IRRATIONABILIVM.

Illuſtre huius rei exemplum ſuppeditat nobis *Audoënus Rhotomagenſis Epiſcop. Commentario de rebus geſtis S. Eligij Epiſcopi Nouiomenſis, Lib. 2. c. 22. Tom. 4. Surij.* Quandoque iter neceſſarium ſuſcipiens, peruenit ad locum quendam propinquum Compendio, regali palatio. Feſſus ex itinere, diuertit in agrum cuiuſdam coloni, vbi erat arbor nucib. onuſta, è quibus miniſtri eius illo in diuerſorio manentes, quaſdam decerpſerunt. Accurrit ocyus arboris Dominus procaciter improperans, nu- G

ces ſibi eripi. Id vbi comperit B. Eligius vocat ad ſe virum, & blandè ac comiter illum appellans, orat ne propter paucas nuces, cum plurimæ illæ relictæ eſſent, tantas turbas cieat: ait ſe pro nucibus ablatis liberaliter ſatisfacturũ. Sed ille tumido animo bonitatem eius ſpernens aſperis in eum verbis inuehitur, eadẽ ſæpius iterãs. Tum vir Dei, animo mutato, famulos quidẽ, quod id feciſsẽt, acriter obiurgat; homini illi tres aureos numerari iubet: ſed ad arborem conuerſus, vt olim Saluator noſter ad ficulneam, ita ait. Quandoquidem adeò tuâ cauſſâ infeſtamur, nunquã deinceps ex te fructus naſcatur in æternũ. Confeſtim ad vocem eius arbor exaruit, hodiéque ſic perſeuerat. Tenebat fide pleniſſima illam Domini ſententiam: Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet: atque ita cũ fiducia imperauit arbori, Dominicũ, vt diximus, ſecutus exemplũ.

D. S. Brigida Virgine Hiberna, hæc *Auctor quem Sur. edidit. Tom. 1.* Quædam mulier poma attulit S. Virgini Brigidæ, ſimul autem accedebant leproſi, ſtipem ab ea emendicantes. Iuſſit ergo poma illa dari miſeris. At mulier id audiens, poma ad ſe retraxit, dicens: Non leproſis hæc mala attuli, ſed tibi, & Vir- H

ginibus tuis. Diſplicuit id ſanctæ Virgini, aitque ad illam: Non rectè facis, dum hoc miſericordiæ officium impedis. Itaque arbores tuas noueris æterna ſterilitate damnatas. Abiit mulier, & ecce hortum ſuum, quem pomis plenum reliquerat, vacuum inuenit, & deinceps perpetuò ſenſit ſterilem.

Non ſilendum eſt, quod *Syluester Gyrald. in Topographia Hiberniæ, diſtinct. 2. cap. 32.* his verbis prodidit: Eſt in Lauinia prouincia quædam, quæ Fernigenan dicitur, quam à Guneſeſordia ſolùm Slanenſis aqua diſterminat. Vnde mures maiores, qui vulgariter Rati vocantur, per imprecationem S. Yuorij Epiſcopi (cuius forte libros corroſerant) prorſus expulſi, nec ibi poſteà naſci, nec viuere poſſunt inuecti. Etiam reliquiæ & puluis tumuli, quo ſepultus S. Vdalricus, glires fugant. imò & necant, quod num ex maledictione his animalibus inflicta à S. Vdalrico acciderit, an Deus peculiari ratione Sancto Vdalrico hanc gratiam conceſſerit, dicere non habeo, vtrumque accidere potuit: & experientia in promptu eſt: cui cur reluctemur, cùm ipſe ſenſus nos conuincat? *Bruſchius in Catalogo Monaſteriorum de Vrenbura.* Efficit idem Epiſcopus (S. Vdalricus)

vt nulli magni mures ſint in Cœnobio, imò vt & aliunde im-
A portati viuere non poſſint, ſed illico exſpirent ac intermorian-
tur. Qua verò induſtria id factum, ignoratur. Eodem benefi-
cio affeciſſe dicitur totum Epiſcopatum ſuum Auguſtanum.

In vita S. Coëngini, quam manuſcriptam vidimus, exſtat
maledictio eiuſdem Sancti in coruum. Prædictus puer (ſermo
fuit de filio cuiuſdam Reguli ægrotante) cum lac concupiſce-
ret, vir Dei ceruam de monte ad cellam iubet venire, cuius lac
in vſum infantis fecit mulgeri. Sed coruus veniens, munus la-
ctis cum vaſe effudit. Quod Dei famulo valde diſplicuit, eique
dixit: Noë in arca inobediens extitiſti, mihi in hæc diſplicuiſti,
ideoque dico tibi: vade nunc quidem, ſed in die natalitij mei,
hic requiem non habebis. Quod & nos (en teſtem oculatum)
oculis impletum cernimus. Nam per tres dies Patris Coëngi-
ni, ales illa nec tantùm ciuitati valet proximare, ſed etiam in
vertice montis ſe lacerare non ceſſat.

☞ *Pleraque huc referantur ex Loco de Imprecatione.*

EXEMPLA VARIA MALEDICTIONVM A QVIBVS, ET QVA OCCASIONE, VEL EX QVA cauſa vſurpatæ.

B

Ex S. Scriptvra.

Primus inter homines Noë legitur maledixiſſe Chanaan
nepoti ſuo, pro eo quòd Cham pater eius nuditatem ipſius
Noë cæteris fratribus nuntiauit, cùm magis eam tegere de-
buiſſet. *Geneſ.9.*

Inter verba benedictionis quæ dedit Iſaac Iacob filio ſuo
Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus. *Geneſ.27.*

De Simeon & leui dixit Iacob patri eorum. Maledictus
furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura.
Geneſ.49.

Balach miſit nuntios ab Balaam vt veniret & malediceret
populo Iſraël: audierat enim quòd maledictus erat, in quem
maledictio deueniſſet. *Num.22.*

Multas maledictiones ponit Moyſes in eos, qui tranſgre-
derentur tradita illis diuina mandata. *Deut.17.*

Diruta ciuitate Ierico imprecatus eſt Ioſue, dicens: Male-
dictus vir coram Domino, qui ſuſcitauit & ædificauit Iericho
C *Ioſue* 6.

Sichemitæ inter epulas & pocula maledicebant Abime-
lech. *Iudic.9.*

Goliath Philiſtæus maledixit Dauid in viis ſuis. 1. *Reg.*17.

Saul volens perſequi Philiſtæos adiurauit populum, dicens:
Maledictus vir qui comederit panem vſque ad veſperam, do-
nec vlciſcar de inimicis. 1. *Reg.*14.

Semei procedebat egrediens & maledicebat, mittebatque
lapides contra Dauid, & dicebat egredere vir ſanguinum, &
vir Belial. 2. *Reg.*16.

Eliſeus maledixit pueris illudentibus ei, & dicentibus: Aſ-
cende calue aſcende. Et lacerati ſunt quadraginta duo pueri, à
duobus Vrſis. 4. *Reg.*2.

Cùm Iudas Machabæus obſideret quoddam præſidium, illi
qui intus erant, ſupra modum maledicebant, & ſermones ne-
fando iactabant. 2. *Mach.*10.

Phariſæi maledixerunt cæco nato, per Dominum Ieſum
illuminato, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis. *Ioan.*9.

Arguebant Iudæi Paulum, dicentes: Summo ſacerdoti Dei
D maledicis? Sed ille excuſauit ſe & dixit, neſciebam fratres quòd
princeps eſſet. *Act.*23.

MALEDICTIO ADVERSVS PIOS ET SANCTOS, PVNITA A DEO.

Maledici in Sanctos illi vocantur, qui vel Sanctis mala im-
precantur, vel contumelioſa aliqua appellatione afficiunt
Vtriuſque generis maledicos, à Deo grauiter punitos inuenies
plurimos, quiſquis Eccleſiaſticæ antiquitatis monumenta per
currere volet. Noſtri cõſilij non eſt vel omnia, vel plurima di-
uinæ vltionis exempla conglobare: Omnia enim qui poſſem?
Nec plurima opus, quia id iam ab aliis præſtitum, nominatim
quod attinet ad maledicta in Deiparam Virginem iacta; pœnas
ab his virulentis linguis repetitas inuenies in *Hiſtoria Ioann.
Benſ..., de vita & miraculo B. Virginis, & apud Matthæũ Tym-
pium in Theatro vindictæ diuinæ.* Ergo paucula dũtaxat libabimus

Quidam petulantis & infruniti oris S. Malachiam, Hiberniæ
Primatem appellauerat ſimiam. Et Malachias quidem doctus
non reddere maledictum pro maledicto, obmutuit; (*verba
D. Bernardi in vita S. Malachiæ*) & non aperuit os ſuum, dum

conſiſteret peccator aduerſus eum. Sed non Dominus oblitus
ſermonis ſui, quem dixerat: Mihi vindictam, & ego retribuam. E
Eadem die domum reuerſus homo, luit linguæ effrenis teme-
ritatem, ipſo vltore, quo inſtigatore litarat. Arreptum in ignem
proiicit dæmon: ſed mox manibus aſſiſtentium extractus eſt,
adustus tamen corporis parte, & mente captus. Et dum inſa-
niret, vocatus Malachias venit, reperitque maledicum ſpumã-
tia ora torquendum, horrendis vocibus & motibus terrentem
omnia, ac toto corpore agitatum, vix poſſe teneri à pluribus:
& orans pro inimico vir totius perfectionis exauditus eſt, ſed
ex parte. Nam illico quidem ſancto orante, ille aperuit oculos
& ſenſum recipit. Relictus eſt autem ei Spiritus Domini ma-
lus, qui eum colaphizet, vt diſcat non blaſphemare. Credimus
eum viuere vſque adhuc, & vſque ad hæc tempora luere pec-
catum grande, quod peccauit in ſanctum: certis temporibus
tamen ferunt lunaticum eſſe.

Contra S. Trudonem Presbyterum & Confeſſorem multa
euomuerat publicæ annonæ Diſpenſator, eumque ceu tantum
frugibus conſumendis natum, procul pellendum exiſtimabat:
Quem cum alij defenderent ac debitis laudibus proſequeren- F
tur, eumque, vt in ſcripturis ſanctis ſeſe exerceret, adeſſe
dicerent, ducto initio à Pſalmis, oggeſſit ille non ſine irriſu:
Imprecor, vt cum hic memoriter habuerit Pſalterium, pœna
in me non redundet alia, quam dolor dentium. Audiuit Do-
minus, & prouocatus ad iracundiam, interim tamen ſerui ſui
diſtulit vlciſci contumeliam. Annus quoque defluxit, & capa-
ciſſimus iuuenis ſecundùm operantem in ſe ſpiritum, memo-
riter perfecit Pſalterium: diſpenſatorem verò ſecundum cor
impœnitens, & deuorationem labiorum ſuorum, inuaſit dó-
lor dentium. Creſcebat in dies malum, extendebatur pœna, vt
vel ex tormento cogeretur honorare, quem ex ſpiritu ſuperbiæ
non erubuerat infamare. Vox incondita, manus incontinens,
præterea totus homo traditus in interitum, teſtabantur in eo
magis dæmonium, quàm dolorem dentium. Nec requieuit
pœna, donec expleta dierum ſuorum ſufficienti malitia, extor-
queretur & anima. Audiant hoc vel exemplum, vel pœnam,
quos nec patientia Dei ad pœnitentiam, nec diabolus adducit
ad veniam. *Sur. Tom.6.*

Nec impunè tulit linguæ procacitatem miles quidam Ar-
noldus nomine, in S. Engelbertum Archiepiſcopum Colo- G
nienſem maledicta iacere auſus, ita aduerſus illum ſacrilegè
debacchans. Multi, aiunt, Dominum hunc, qui complures læ-
ſit, damnis affecit, & exhæreditauit, ſanctum eſſe, & miracula
facere. Hoc ſi verum eſt, quod tamen ego non credo, hæc mi-
hi Deus faciat & addat, vt antequam moriar, inſanus efficiar.
Mulctauerat illum B. Epiſcopus quadraginta marcis ob cul-
pam filij eius, qui fœminam vi oppreſſerat. Qua tamen in re
multum ei pepercerat, vt facinus morte plectendum, tam mo-
dicæ pecuniæ damno mulctaret. Vt verò oſtenderet Deus, quã
periculoſum ſit, homini ponere in cœlum os ſuum, eodem die
maledico vertiginem capitis immiſit: & cum paulò poſt aliena
loqueretur, vxorem cum cæteris cædere cœpit, itemque ſacer-
dotem, qui ad confeſſionem eius audiendã vocatus erat. Quid
plura? Tenetur, vincitur, cuſtoditur, tanquam furioſus, & ſe-
quenti die, poſt multa blaſphemiæ verba, ſine viatico & con-
feſſione animam inſanus expirat. Induerat enim maledictio-
nem ſicut veſtimentũ, & intrauit ſicut aqua in interiora eius.
Itaque nemo debet ſibi malum imprecari: quia licet benignus
ſit ſpiritus ſapientiæ, non tamen ſemper liberabit maledictum H
à labiis ſuis. Hæc mihi retulit miles quidam, qui has Arnoldi
blaſphemias audiuit, nec tamen compeſcere potuit blaſphé-
mantem: & vix eſt quiſquam in ea vicinia, quem tantum lateat
miraculum. *Ibidem.*

Quomodo obtrectatores quoſdam S. Ambroſij Epiſcopi
Mediolanenſis, Deus punierit, docet his verbis *Paulin. Preſ-
byter in eius vita.* Donatus quidam, natione Afer, Presbyter ta-
men Eccleſiæ Mediolanenſis, cum in conuiuio poſitus, in quo
erant nonnulli religioſi viri, detraheret memoriæ ſacerdotis,
aſpernantibus illis, & deferentibus linguam nequam, ſubitò
vulnere percuſſus graui, de eodem loco, in quo iacebat, alienis
manibus ſubleuatus, in lectum poſitus eſt, atque inde ad ſepul-
chrum vſque perductus. In vrbe etiam Carthaginenſi, cum
apud Fortunatum diaconum fratrem venerabilis viri, Aurelij
Epiſcopi ad conuiuium veniſſem vnà cum Vincentio Coloſ-
ſitano Epiſcopo, Murano etiam Epiſcopo Boliſano, ſed &
aliis Epiſcopis & Diaconibus, Murano Epiſcopo detrahenti
ſancto viro, retuli exitum presbyteri ſuperius memorati: quod
illè

ille de alio dictum.de ſe oraculum, maturo ſuo exitu compro- A bauit.Nam de eodem loco,in quo iacebat.cum ſubitò vulnere ingenti eſſet percullus,alienis manibus ad lectum portatus eſt,atque inde ad domum,in qua hoſpitabatur,reductus diem clauſit extremum. Hæc eo fine Paulinus abs ſe literis prodita dicit,vt quicunque fortè huiuſmodi captus eſt conſuetudine, cùm legerit,qualiter in iis,qui ſancto viro detrahere auſi ſunt, fuerit vindicatum,ipſe etiam in aliis emendetur.

De pleriſque aliis qui ſanctis obtrectauerant,à dæmone obſeſſis,mira narrat *Del Rio in Diſquiſ.mag.lib.3.p.q.7*.nempe de Fœmina,quæ D.Gregorium Agrigentinum:& de alia,quæ virum ſanctum infamarat. Item de viro.fœmina,& liberis occupatis à dæmone,propter patris in ſanctum calumniam:ſcribit *Surius menſe Decembri*.

* DISPVTATIO
DE MALEDICTIONE SERPENTIS,

Quam Deus illi poſt ſuggeſtionem primis Parentibus inditam,velut in pœnam imprecatus fuit, Geneſ.cap.3.

An per illam natura ipſius,& forma fuerit mutata?

Affirmat *Lutherus in caput tertium Geneſeos.* Quia ſerpentè B Satan ad pecatum abuſus eſt,ideo partem pœnæ ſerpens cogitur portare;qui ſic maledicitur,vt inter omnes beſtias ſit odioſiſſimus: Talis initio non fuit, ſed nunc per maledictionem accedit aliquid naturæ ſerpentis: nam quod nunc ſerpit humi,maledictionis eſt, non naturæ. Et tamen noſtri Sophiſtæ, clamat Lutherus, etiam adhuc hodie audent dicere, quòd naturalia poſt peccatum manſerunt integra,etiam in Dæmonibus:ſi enim ſerpens,quo Satan abuſus eſt ad peccatum,hanc pœnam fert,vt qui antea fuerat belliſſimus, nunc ſubitò ante oculos Adæ viperinam caudam trahat,& humi repat, ac iam Adæ formidabilis fiat,quid de homine dubitabimus, qui ipſe peccauit?&c. Gloria eſt,quod oues,boues, & aliæ beſtiæ veſcuntur herbis,etiam arborum fructibus, & deinde generant ex ſe homini ad cibos vtilia, butyrum,lac,carnem, &c. hanc gloriam ſerpens cum aliis communem habuit. (Quæſo,num lac butyrum aut caſeum ſerpens homini ſuppeditaſſet? Num carnem edendam præbuiſſet? Forſan oua, gallinarum inſtar, nobis peperiſſet.) Nunc ab iſta Societate, & quaſi ex menſa & conuiuio hoc, propter peccatum eiectus eſt, vt ne quidem C abiectiſſima herbula liceat veſci, non poma, non pira, non nuces,quibus etiam mures veſcuntur,guſtare audet, ſed crudam terram vorat.

Vnde ergo illud Poëtæ:

Coluber mala gramina paſtus.

Cur lacti adeo inſi liantur ſerpentes?

Quis ergo ante maledictionem fuit ſerpens, qui diris cœleſtibus adeo deformatus eſt, cunctiſque inuiſus redditus? Audi mira. Qui nunc horribilior & magis inuiſus eſt, quàm omnes aliæ animantes, ante maledictionem fuit ſuauiſſima beſtiola. II Fuit pulcherrima beſtiola:& homini gratiſſima,ſicut hodie ſunt hinnuli,oues, catelli. III. Eua non aliter cum ſerpente loquitur, quàm nos cum delicata anicula, aut blando catello. Nec mihi dubium eſt,inquit Lutherus,ſerpentem fuiſſe pulcherrimam creaturam, cum ſingulari hoc dono ornatam, vt inter reliquas beſtias haberet primam laudem calliditatis, ſicut calliditatis laudem habent vulpeculæ,muſtelæ, &c. IV. Serpens proculdubio,ſicut initio conditus fuit,rectus inceſſit, ſicut hodie cerui & pauones incedunt. Erectus ingreſſus eſt: D ait Lutherus. Sed,quod dixi, ſerpentem ante maledictionem inceſſiſſe erectum non ita intelligendum eſt, quaſi erectus inceſſerit,vt homo,ſed ſicut ceruus aut pauo.

Si inceſſit erectus,vt ceruus, fuit ergo ſerpens quadrupes. Si vt pauo,fuit ergo bipes. Sed vbi duo vel quatuor illi pedes erant? In qua parte ſerpentis? Quàm verò alti? Si vt ceruini, tunc ſanè ſatis alti fuêre. Si vt pauonis,tanto dimiſſiores fuiſſe oportuit, quantò pauo humilior & dimiſſior eſt ceruo.

Deinde,cum varia ſint, eaq; longè diuerſiſſima ſerpentium genera, an omnibus hæc pœna ſubeunda fuit? An certæ tantum ſpeciei. Quænam iſta ſpecies,quæ antea pedibus gaudebat & valebat,nunc ventrem humi trahere & repere cogitur ex gradiente repens effecta? Scio non deeſſe ex antiquis Scriptoribus, qui ante maledictionem ſerpenti pedes rectúmque ac erectum inceſſum fuiſſe tradiderint, quorum vel primus Ioſephus; nec abnuere videtur S. Baſilius. Quibus accedit Moſes Barcepha in Commentario de Paradiſo, qui pro eadem opinione adducit S.Ephræm Syrum.

Sed quidquid ſit de horum ſententia, certum exploratumq; eſſe debet, ſerpentem natura & corporis conſtitutione, non E fuiſſe alium,quàm modò ſit,& planè Lutherum delirare, cùm tam pulchram,formoſam, ſpecioſam & amabilem beſtiolam ex ſerpente nobis procudit, cui victus cum homine cõmunis fuerit:Nam quod Eua ſerpentem non horruit,ideò factum eſt, quia certò ſciebat, ſibi nullum nocumentum à ſerpente illatũ iri,aut etiam inferri poſſe,& hoc ratione loci & ſtatus,in quo viuebat:vbi omnia tuta erant,nec fera in feram, multoq; minus in hominem graſſabatur:Nam quòd nunc ſerpentes fugimus & execramur,id ea cauſſa fit,quia nocere nobis poſſunt, & ſolent quoque. Cur leones,vrſos,lupos & ſimiles truculentas belluas odimus & auerſamur,earumq;occurſum vehementiſſimè formidamus,niſi quia obuios inuadunt, dilacerant, & deuorant;quorum nihil erat in ſtatu innocentiæ, vbi Eua leonem magnis non metuebat, quàm ſerpentem, nec ſerpentem magis,quàm Leonem,ſecura omnis periculi & damni.

Dices:Si ſerpenti ante maledictionem erat eadem corporis conſtitutio & forma,reptatio, cibus,& naturalis ab homine auerſio, quorſum ergo diræ illæ diuinæ: Maledictus es inter omnia animantia,& beſtias terræ, ſuper pectus tuum gradieris,& terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. F Reſpondeo I. quidquid maledictionis in ſerpentem iacitur, id primario pertinere ad Diabolum, qui ſerpente pro inſtrumento deceptionis vſus fuerat;oſque ſerpentis in ſermonem articulatum formauerat.

Reſpondeo II. *Cum Del Rio in cap.3.Gen.* Quæ ſerpenti à natura competebant,hæc eadem Deum illi in pœnam & ſupplicium vertiſſe. Quare nihil hac maledictione ſerpẽti nocitũ, quàm quod infame iuſſum eſt eſſe,quod infame non foret, ſi iuſſum non fuiſſet: Sicut è contrario Crux quæ prius erat ignominioſa,& qui in ea appenſus,maledictioni obnoxius putabatur, poſtquam à Dei Filio electa, per quam nos redimeret,cœpit eſſe optabilis,& glorioſa,& in benedictionem tranſiit:non abſimiliter ſerpens cœpit hominibus eſſe abominabilis & maledictus,quia ruinæ hominum fuit inſtrumentum: atq; ita,quæ fuit ſemper antipathia naturalis inter ſerpentum & hominum ſæcula;poſt hanc præuaricationem per Dei maledictionem,qua ruptis repagulis & habenis laxatis,in bellum G noxium & infectum vtrimque erupit, quod priùs ne mutuò noceret, ſingularis Dei prouidentia reprimebat. Cur quæſo ſerpentis naturalia dona tollerentur,quæ nec Dæmonibus propter peccatum ablata fuerunt?

Quare inania & prorſus friuola ſunt cùm alia iam ex Luthero recitata,tum hoc: Poſt verbum maledictionis emiſſum, ſerpens mutatus eſt ex pulcherrima forma in turpiſſimam & abominabilem. Quod delirium Lutherus eò auidius arripuit, quia credebat alteri cuidam ſuo ſomnio hinc firmamenti aliquid accedere poſſe:huic nempe, Naturalia in hominibus & Dæmonibus non manſiſſe integra. Si enim ſerpens ea quæ ſibi naturaliter competebant,per maledictionem amiſit,quanto magis homo & Dæmon. At iure ſciſcitetur quis ex Lutheranis quid tandem naturâ ſibi debitum homo aut dæmon amiſerit? Forma & materia, ex quibus homo eſſentialiter componitur, adhuc,ni fallor, integrè durant. Si potentias & ſenſus tam internos,quàm externos,aut partes quãtas ſeu integrales in homine quæras,omne reperies,neque enim antea habebat homo tres oculos,tres aures,quatuor pedes,binas vel quaternas manus,duos intellectus,duas voluntates. Quid ergo, dic obſecro, H ex naturalibus, quibus homo conſtabat, amiſit? Num quod poſt maledictionem perdidit corporeum fuit, an ſpirituale? Si illud,edatur nomen. Si hoc,rurſus edatur nomen. Idem dico de Dæmone. Tota naturalis eius ſubſtantia ad viuum reſecetur, & quaſi anatomiæ ſubiiciatur: nihil inuenies ad naturalem eius ſubſtantiam pertinens,quo poſt & per peccatum priuatus fuerit.

Obſtrepunt: Intellectum fuiſſe ignorantiæ tenebris obfuſcatum, & voluntatem ad praua inclinatam. Num ideo amiſſa aut hæc aut illa potentia? Etiam vino & ſomno obnubilatur intellectus: An idcirco amittitur? An Sectarij intellectu carent, effecti ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus? Iterum rogo Lutheranos,vt quia Lutherus contẽdit naturalia in homine & Dæmone non manſiſſe integra; idque oſtendere vult exemplo ſerpentis, qui per maledictionem pedes amiſerit, monſtrent tandem nobis, quid ſimile homo ad naturalem eius integritatem vel eſſentiam ſpectans, perdiderit, & ſimiliter quid Dæmon?

A Sed his omiſſis,aio,fundamentum Moyſis Barcephæ infirmum eſſe. Nam Serpentem fuiſſe quadrupedem inde probat, quia appellatur beſtia:quod nomen quadrupedibus conuenit. Sed hoc fragile eſt,nam beſtia hic idem eſt,quod brutum,ſeu animal ratione carens. Qui verò abnuat, reptilia, brutis & animalibus ratione deſtitutis accenſeri debere? Et vipera,quæ Melitæ S.Pauli manui adhęſit,nominatur θηρίον, beſtia. Num quadrupes fuit?

Pro clauſula referre placet, quid *Franciſcus Iunius Caluiniſta in 3.cap.Geneſ.* ſcriptitans, de hac Lutheri opinione ſcriptum reliquerit. Ait ergo. Hæc quidem duo,(ſuper ventrem ire, & puluerem terræ comedere) ſerpenti à Deo in documentum maledictionis fuêre impoſita: quod documentum plerique (audite-tu Luthere, & vos Lutherani)non intelligentes illum ipſum ſerpentem putauerunt aut pedes habuiſſe quibus ince deret,ſed iis mutilatum fuiſſe ſententiâ Dei, aut etiam (prout Iudæi fabulantur)erectum ambulauiſſe. Quæ res cum nullo ex teſtimonio ſcripturæ,aut ratione naturæ confirmari poſſit, per nos valere iubebitur.

Qui mox vt ad ineptum quendam ſyllogiſmum contrariè B ſentientium reſpondit, ſequentia ſubiungit. Secundum creationis legem neque ſuper ventrem ire,neque puluerem comedere, ſerpenti maledictum fuit: ſecundùm verò ſententiam, quam Deus hac culpa commiſſa tulit,ipſum ire ſuper ventrē, puluerem que comedere,maledictione grauiſſima & acerbiſſima conditum eſt: & quod prius naturæ fuit, id pœnæ poſtea factum eſt,iudicio Dei. De altero pœnæ genere, nimirum de cibo,non eſt,inquit,Caluiniſta, ſententia Dei ita accipienda, tanquam ſi nihil aliud ſerpentes comederent (quàm terram, ſeu puluerem terræ) cum ex contrario ſerpentum ſit ea voracitas,vt ranas,cancros, piſciculos integros deglutiant,ſed potius hoc de difficultate victus oportet intelligi, nempe tantam fore ſerpenti incommoditatem comparandi victus, vt ipſo puluere terræ cibum ſibi parare neceſſe habeat. Hæc Caluiniſta Iunius contra Lutheri de ſerpente deliramenta.

Forſan magis lubebit audire *Seuerianum Gabalorum Epiſcopum,qui Oratione ſexta in Coſmopœiam ſuper illa verba:* Terram comedes;ita ſcribit ὅρα, τί τὸ περὶ τὸ ὄφεως λέγει, ὅτι ἔσται σοι σιτίον ἡ γῆ, οὐδὲ γὰρ ἀεὶ τοῖς ὄφεσι τὸ ἐσθιόμενον γῆ, ἀλλὰ καὶ κρέα περιφέρονται, C καὶ καρποὺς ἐντυχοῦνται, καὶ σπερμάτων ἐφάπτονται, καὶ βοτάνας θηρῶσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ εἰπεῖν, γῆν φαγῇ, τοῦτο λέγει, δαπανήσεις φησὶ, τὴν γῆν ἐπ' αὐτὴν ἐνδιατρίβόμενος. Vide, non dicit de ſerpente, cibum eius terrā fore,neque enim ſemper terrâ veſcitur,ſed & carnibus nutritur,& fructus depaſcitur,& ſemina mandit,& herbas venatur,ſed dicendo: Terram comedes; hoc indicat: Terram abſumes,in ea iugiter commorans. Qui etiam Lutheri ſomniū de pedibus ſerpentinis ita refellit. οὐχ ὡς πόδας κεχρημένον τὸ πρότερον νῦν ἀποφαίνεται θεὸς τὴν ἐπὶ τῆς κοιλίας πορείαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὀρθὸς ἑστηκὼς τῇ γυναικὶ διελέγετο, οὐ γὰρ ἦν ἄλλως αὐτὴν τὴν Εὔαν προσειπεῖν διαλέξιν, αὐτὸ τὸ διαλέξεως σχῆμα μεθ' οὗ ἐξηπάτησε τῷ κατὰ τὸ στῆθος πορείᾳ κολάζει, καὶ τῆς συνήθους ἐκβάλλει βαδίσεως, εἰ γὰρ καὶ ἄπους ἐξαρχῆς διεπέπλαστο, ἀλλὰ κύκλοις γραμμῶν κάτωθεν ἑλιγμῶν ἀνορθούμενος, περιεβάλετο τοῖς ἄνω ἰοῦσιν. διὸ καὶ νῦν ὁ ὄφις πολλάκις θυμούμενος αἴρει ἑαυτὸν, καὶ κυκλικὸς ἐλαυνόμενος τρέχει, ὁσάκις δὲ ὅσον δεῖξαι τὸ παλαιὸν βαδίσματος τὴν μνήμην, πάλιν τῷ τῆς ἀποφάσεως καταβάλλεται νόμῳ: Non quaſi ſerpens prius vſus fuerit pedibus, Deus inceſſum ſupra ventrem denunciat,ſed quia erectus ſtans cum muliere ſermo-D cinatus fuerat, (non enim aliter poterat cum Eua colloqui) ipſam collocutionis ſpeciem, qua Euam deceperat, inceſſu ſuper pectus,punit,& ordinario greſſu priuat: nam licet ab initio ſine pedibus conditus fuerit,attamen ſpiris quibuſdam ſinuoſorum voluminum infernè erectus, elato pectore inne hebatur. Eam ob cauſſam nunc quoque ſæpius ira concitatus ſeipſum erigit,& in orbem actu currit: incedenſque, quantum opus eſt,vt veteris inceſſus veſtigia demonſtret, rurſus diuinæ ſententiæ decreto ſubiicitur. Caruit ergo ſerpens ex Seueriani mente pedibus:ſed anteriore ſui parte erectum inceſſiſſe arbitratur,idque à natura:ſed longè verius eſt,ſerpentem tunc,quando cum Eua ſermocinabatur, ab inhabitante Dæmone erectum fuiſſe: neque tunc naturaliter magis erectum inceſſiſſe,quàm hodie incedat,nam quòd ſerpens, ira præſertim tumidus,ſe priore corporis parte ſurrigit, id naturæ indicium eſt,non veteris inceſſus argumentum. Benè *Didymus in Catena Lippomani.* Quidam ex eo, quod ſerpens maledictus eſt,arbitrati ſunt arduum (hoc eſt, erectum) non animaduertentes,quòd non illum ſolum è reptilibus Deus rectum fecit:ſed quoniam cum Diabolus,allocuturus mulierem, erexit, ideò iuſſus eſt,vt in pectus & ventrem caderet. *Hæc Didymus.* E

Videtur tamen *Seuerianus* exiſtimaſſe,ſerpenti ante maledictionem fuiſſe aliam formam. Ait enim: μὴ προσέχῃς τῷ νῦν ὄψει ὅτι καὶ φεύγομεν καὶ βδελυττόμεθα. οὐκ ἦν οὕτως ἀπ' ἀρχῆς. φίλος ἦν ὁ ὄφις, καὶ τῶν ὑποσαινόντων τὸν ἄνθρωπον ἐγγύτερος, τίς οὖν αὐτὸν ἐχθρὸν ἐποίησεν; ἡ τοῦ θεοῦ ἀπόφασις, ἐπικατάρατος γὰρ σὺ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων. Ne attendas ad aſpectum, qui nunc eſt quia fugimus & abominamur. A principio non ſic erat. Amicus erat ſerpens,& ex illis animantibus, quæ homini blandiebantur. Quis ergo inimicum fecit? Dei ſententia. Maledictus enim tu præ omnibus aliis animalibus. Nihilominus ex his verbis, nihil aliud extundere licet, quàm naturale illud odium, quo ſerpens in hominem fertur,& horrorem, quo homo ſerpentem auerſatur, in ſtatu illo innocentiæ, quaſi ligatum fuiſſe. Verùm rupto hoc per peccatum vinculo,naturales illæ inimicitiæ & abalienationes in apertum proruperunt; hinc mutuò ſe fugitant, quia & ſerpens homini,& homo ſerpenti nocere poteſt ac ſolet. F

Hæc ex Serrario, in Tractatu de maledictionibus:cuius labore & ſtudio in præſentis argumenti diſcuſſione fruere Lector.

Maleficium

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

MAleficium communiter ſumitur,vt ſit idem quod malefactum, iniuria, iactura, ſiue vt dicit *Budæus*, quidquid improbè admiſſum eſt. Sic & *Vlpian. lib.1. ff. ſi fam.furt.fec.* vnde & pro ſcelere accipitur apud *Ciceron.pro Roſcio.* adeoque omne peccatum maleficium appellatur.

Strictius tamen,& prout hic accepimus,vſurpatur hoc nomen pro ſigno & effectu magico ac ſuperſtitioſo,à quo maleficos dicimus incantatores,veneficos, ſagas, & ſimiles.

Et definitur eſſe ſpecies Magiæ,qua quis ope dæmonis alteri damnum parat,niſi enim pactum cum dæmone interueniat, non erit maleficium præſentis loci.

DIVISIO. VARIETAS. G

Maleficij varietas cùm ex cauſa inſtrumentali proxima,tum ex fine cognoſcitur. Per efficientem inſtrumentalem, intelliguntur ea quæ ad nocendum proximè concurrunt, ſuntque vnius generis.

MODI MALEFICIANDI.

Primò nocent pulueribus quibuſdam minutis, in cibum potumvè infuſis,vel nudo corpori affricatis, vel in veſtes diffuſis:horum,qui necant atri;qui morbum tantum adferunt cinericei,vel interdum ruſi coloris ſunt. Contrà, quo puluere malum tollunt & medicinam faciunt, is plurimum albus eſt. Vis tamen iſta, non ex pulueris colore, vel aliis qualitatibus manat,ſed tota pendet à pacto, cum dæmone inito, colores tantum deſeruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne ſagæ decipiantur, quid (vt dici ſolet) pro quo præbendo. Hoc indè colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius ſtrigis poteſtate lethalis eſt, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adduci,quin etiam vni & eidem ſagæ aliquando necem infert, aliquando ſanat à H morbo,provt dæmoni ſignum lubet commutare. Putarim huiuſmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago. *apud Anaſt.q.m.SS.23.*

2. Maleficium patrant herbis.feſtucis,aliiſque id genus friuolis in humum proiectis,quæ ſupergredientibus, (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certiſſima cauſa ſunt.

3. Vtuntur vnguentis albis,vel ſubruſis,inſtar bituminis,in quibus interlucent permixtæ metalli micæ,& ſimul luteæ candicanteſque guttæ:ſi vnguentum hoc igni iniicias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit, cui ſimilem res alia nulla. Hoc nonnullæ ſemper habent manus illitas,ne qua nocendi elabatur occaſio,lethali,ſi demulcēdo vel ſummas veſtes attigerint.

4. Solo habitu afflatuq; inficiunt:ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant *Nic.Remig.l.1.cap.27.Sprengerus in Malleo.& Loyherius lib.2.de Spectr. cap.5.* & hoc dæmones poſſe *Pſellus* olim docuerat *lib. de dæmon.*

5. Grauiſſima damna inferunt ſolis verbis, vnde *Lucanus:* Mens

A *Mens hauſti nullâ ſanie polluta veneni*
Excantata perit.

Virgilius:

Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba.

Nempè quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat Hecateia:

Precimus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.

Seneca, multis venenis enumeratis de Medæa:

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda.

Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione, imò & laude. creditum id non gentilibus modo, qui Baccare frontem cingebant, vt hoc malo obuiarent: ſed & ætati noſtræ probatum experientia; quod & ego fateor, ſed addo hæc omnia non virtute verborum, ſed opera diaboli ad ſignum concurrentis perfici.

6. Nec rebus ſacris parcunt, vt quæ aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergens aliam aquâ benedictâ, miſeram confecit, *apud Remig lib. 1. cap. 2.* Denique graſſantur apertius, quæ per dæmonem ſtrangulari vel præcipitari alium curât, vel puerulos noctu iniecta culcitrâ præfocant; vel acu poſt
B aurem infixa necant, vt apud *Sprengerum* illa obſtetrix Heluetia; vel è cunis rapiunt & lancinât, aut in vſum vnguentorum, vel in cibum ſibi gratiſſimum, vnde Gloſſarum vetus Strigæ λαιστρύγονες: ductâ voce à Læſtrigonibus *Homeri Odiſſ.* χ. anthropophagis: ſic etiam legimus Eucheras & Gnoſticos, qui magia vtebantur infames fuiſſe infanticidiorum; à quibus in Catholicas hanc nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam inſtillant, vnde moriantur vel ſtatim, vel tabe paulatim, interdû & ſanguinē exſugunt. hinc orta vetus opinio de Freſaia vel Strige auiculâ, de qua *Q. Serenus*

Præterea ſi fortè premit Strix atra puellos,
Viroſa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab *Ouidio* comprobata his verſibus;

Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis:
Carpere dicuntur lactentia corpora roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.

Meminit & Feſtus Pompeius. Talis illa Gelo, ſi præſtigioſa non fuit, quæ incaſſum Mauritio in crepundiis mortem molita.

C VARIETAS A FINE.

Reſtat altera Maleficij diuiſio, à fine petita; ſecundum quam omne maleficium vel eſt ſomnificum, vel amatoriū, vel hoſtile.

MALEFICIVM SOMNIFICVM.

Vocatur maleficium ſomnificum, quando aliquem potione vel malo carmine & prælatâ manu ſuſpendioſo abſciſsâ, & ad ſingulos digitos affixa candelolâ accensâ, vel aliquando ipſis digitis prodigioſè ardentibus, & à flamma non abſumptis integris manentibus; aut aliter profundo mergunt ſomno, vt interea vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulterióve contaminent, faciunt hoc interdum magi, & fieri poteſt naturalibus venenis ſoporiferis; tecentia exempla congerunt Petr. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur *in vita D. Bernardi*, nam ibi tot annis adiacētem maritum incubus vxoris fefellit, quod eō dormiente factum oportuit. Pleraque Magiæ ſecreta ſparſim *Virg.* attigit, in his & illud *Æn. 6.* de Cerbero & Cumæa.

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle ſoporatam, & medicatis frugibus offam
D *Obiicit: ille fame rabida tria guttura pandens*
Corripit obiectam, atque immania terga reſoluit
Fuſus humi, totoque ingens extenditur antro;
Occupat Æneas aditum cuſtode ſepulto.

Sic & *Ouid. 7. Metamorph.* de Medeâ:

Peruigilem ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſtâ linguiſque tribus præſignis, & vncis
Dentibus horrendum, cuſtos erat arboris aureæ:
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſucci
Verbaque ter dixit placidos facientia ſomnos;
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Æſonius potitur,

Eadem imitari in *Medea Seneca*, & in *Argonauticis Valerius Flaccus*. Sed de hoc maleficio difficultas.

AMATORIVM.

Maleficium amatorium eſt, quidquid dicitur, fit, datur ve eo fine, vt in amorē quis, Venerisque furias pertrahatur. Plurima huiuſmodi phyltra veteres nobis commemorarunt, *Theocr.* & *Virgil. in Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius ait à Germanis vocari, *Bindab, Bafferoths, Nuerdrommel*, Latini Frutillam vocant, *Hippomenes*; laudant idem *Theoc. Virg. Propertius*; Remoram, & Sippen, *Ariſt.* ranæ quoddam oſcillum, *Plinius*, alia multa vetus Poeta. *Lenius apud Apuleium Apol. 1.* Et *Lucianus in Dial. Bacchid. & Melittæ*: & ex recentioribus *Marſil. Ficin. lib. 15. Theol. Platon. Pomponius de Incant. c. 8.* Et *Cælius Calcaguinus integro opere, de Amatoriâ Magiâ.*

Maleficia in hoc genere noſtri æui, quæ nobis, omnium optimè & exactiſſimè, Grill. ſcripto prodidit. Amatoria (inquit) ſortilegia, vel fiunt intra corpus, vel extra corpus (*ſ. maleficiati.*) In corpore communiter fieri ſolent per cibum, vel potum. Et in his frequenter admiſcēt (quod vix ſolent in hoſtili vel ſomnifero maleficio) Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, vt hoſtiam conſecratam, vel nondum conſecratam, ſed circumſcriptam notis & litteris ſanguineis: ſuper qua dici curant, quandoque vnam, duas, tres, quinque vel plures miſſas: quibus celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, non integram prout eſt, ſed in puluerē redactā valdè ſubtiliter, perſonæ maleficiandæ, quam aſſumere faciunt in cibo, ſicut in meneſtrâ, vel in potu: eodem modo faciunt cum calaminthâ immixtâ aliis ſpeciebus, & traditâ, vt
F ſupra in cibo vel potu, ex quo dicunt, illam eſſe naturæ attractiuæ, & quod poterit cor & voluntatem abſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradētis. Sed omnes ſunt nugæ & dæmonis fallaciæ, &c.] *Et poſtea*; Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio ſine maleficio incumbentes, hoſtiam immiſcuerant. Vnum videlicet Clericum religioſum; qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipiebat; cuius partem, ipſe ſceleratiſſimus, qui cupiebat amari, aſſumſerat, dicendo quædam verba ſatis turpia atque nefanda, quæ hic referre non expedit; reliquam verò partem hoſtiæ, miſerat ad ipſam mulierem, non in forma hoſtiæ, ſed minutatim contritam, & in puluerem redactam, ſumendam in cibo aut potu.

Iterum habui alium, qui hoſtiam nondum ſacratam acceperat, & ſuper illam circumcirca, cum ſanguine annularis digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat, deinde ipſam hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nudo lapide conſecrato ſub linteamine tamen altaris abſconditam, & à quodam ſacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illa quandoque miſſas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propoſitum ſuperadditis, deinde hoſtiam ipſam ſumpſerat, quæ tamen non erat ex-
G preſsè conſecrata; cuius partem alteram pro ſe ſumpſerat, alteram vero partem perſonæ maleficiandæ tradiderat redactam in puluerem, vt proximè dixi; aſſerentes vterque ipſorum, qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant indiſſolubili amoris vinculo adinuicem ſe colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi, nec percepi.

Nec ſunt adhuc duo anni elapſi, quod alium ſimilem caſum audiui, Romæ accidiſſe, de quadam impudica muliere; in cuius cophinis repertæ fuerunt duæ hoſtiæ, ſuper quibus ambabus erant deſcripta quædam verba ſanguinea, &c. quas ipſa tenebat, vt aſſeruit, ad effectum cuidam alteri mulieri tradendi, ad inſtantiam viri, qui eiuſdem mulieris amorem concupiſcebat.

Aliàs quoque nondum eſt annus elapſus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas vidi, & audiui: quæ acceperant oleū
H baptiſmatis, quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c.) & cum labiis illis ſic inunctis oſculatæ fuerunt viros quoſdam, cauſa captandi amorem ab ipſis, vt ipſæ aſſerebant. Nihilominus demum omne experimentum fallax fuit, & ſuorum exceſſuum condignas vidi luere pœnas.

Aliud exemplum à triennio, & citra in eadem Vrbe contigerat: quod Quædam turpiſſima mulier acceperat particulam cutis illius qua infans indutus egreditur de vtero matris, quam primum venit in lucem, illamque ſimiliter ſuper lapide nudo ſacrato abſconderat, & ſuper illa plures miſſas numero quinque celebrari fecerat, cutemque prædictam poſtea aſſumpſerat, & baptizauerat ſub nomine perſonæ maleficiandæ, cum aqua baptiſmatis & cæremoniis conſuetis, deinde eandem in puluerem redegit, ad effectum tradendi perſonæ maleficiandæ; tamen interim capta fuit, nec perficere potuit ſortilegium, ſed congruas ſceleris ſui luit pœnas. *Hæc ille.* Qui addere potuit adeò nefarios etiam eſſe huiuſmodi ſortilegos; vt fœminæ vitis ſua menſtrua, & viri (quorum vtrumque vix pudicæ aures tolerant) ſemen in cibum potumvè aliis permixta, & certis verbis condita, præbeant; vt multorum conſtat confeſſionibus; ſtercora quoque & alia huiuſmodi excrementa, vt *Sprengerus* tradidit.

Proſequitur deinde *Gyraldus* dicta ſua, inquiens: Extra corpus autem ſiue extra inteſtina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compoſitas ex herbarum foliis vel radicibus, metallis, reptilibus terræ: plumis inteſtinis, membriſve, auium, piſcium, vel animalium; aliarumve ſimilium rerum naturalium [adde, maximè expetere, vel capillos, vel vnguium præſegmina, vel faſciam, vel quid aliud veſtimenti quod ſolitum tangere corpus maleficiandi; aut ſi nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtolam, vel quid aliud de illius domo] & tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta conſuunt in chlamyde vel tunica maleficiandi, vel abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia ſuper quę ipſe dormit, aut ſub limine oſtij, vel alterius loci, ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſitura ſit. Hæc ille partim *d.q.3.num.15.* partim *q.5.num.3.* vbi etiam addit ſacrilegia quædam iſtorum. Ipſi (inquit) ſortilegi admiſcent ſæpiùs in iſtis aquam benedictam, ſcilicet fontis Baptiſmatis, aut communis amphoræ exiſtentis in Eccleſia, aut oleum ſanctum Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, ſacros agnos Dei, thura benedicta, cereos paſchales & his ſimilia.

Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquiis SS. Martyrum, ſi habere poſſunt; ſcilicet particulas oſſium, capillorum vel veſtium. Alij autem capiunt fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium aliorumque panniculorum benedictorum; quibus ſacra myſteria venerantur celebranturque, ſicut camiſiæ, purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, ſtolæ candidæ, lapidis ſacrati, mappæ altaris, patinæ, ſudarij, calicis, & ſimilia. & iſta omnia, vel iſtorum partem admiſcere ſolent in ſortilegiis amatoriis, adhibitis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum aliorum ſacrorum perpetrantes abuſum.

Mox ſubdit tertium quoddam genus ſortilegij amatorij his verbis; Quidam ex his qui ſunt expreſſæ profeſſionis, deferunt quandoque imagines quaſdam ad loca ſacrificiorum terrâ, vel cera, aut gemmarum, ſed alia quauis mixtura confectas, illaſque baptizant prius nomine perſonæ maleficiandæ ſub deuotione & inuocatione diaboli, cum eiſdem ceremoniis quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero baptiſmate: & adiiciunt quædā verba turpia & nefanda: quidam imaginibus quādoque aperiunt pectora, & ipſarum corda ingēti calore ignita reddunt; aut tantum detinent, quod liqueſiant, putantes quod eodem modo cor hominis maleficiandi ſimiliter aduratur, ſeu mollificet. & obediens reddatur ad votum ſortilegi vel amantis] *Ioan. Saliburienſ. lib. 1. cap. 11.* Vultricoli ſunt, qui ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel fortè limo, eorum quos peruertere nituntur, effigies exprimunt, cuius illuſionis in Pharmaceutria *Virgilius* meminit:

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodemque igni ſi noſtro Daphnis amore, &c.

Naſo quoque *in libro Heroidum*:

Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit.
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Scribit *Thomas Boſius lib. 14. de notis Eccl.* quomodo Auſidi in Piceno, anno 1273. quædam Mulier, cum ſumpſiſſet ore Euchariſtiam, non deglutiit, ſed ſeruatam ſecum detulit; vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum ſibi per veneficia. Quamobrem ſic malis artibus edocta, ſuper prunas in tegulâ repoſitam proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Euchariſtia apertiſſimè in carnem conuerſa ſanguinem latè emittere, ita vt prunas extinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit: iniiciendo cinerem, puluerem, ceramque apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina & ſanguine inuoluens, ſtabuli propinqui ſtercore infodit. Latuit res annos ſeptem, quamvis aliquot mirabilia euenerint; quæ vndenam naſcerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac ſceleris ſui conſciam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem geſtam Sacerdoti; qui, cùm ſe eò contuliſſet, reperit intactam carnem ſanguinemque recentem, linteumq; illæſum. Miraculum patefactum cunctiſque diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commouit, & commouet adhuc poſt annos tercentum & ſexdecim. Viſitur enim caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei memoriam ſempiternam, neque poſt tanta temporum ſpacia quicquam ex iis eſt corruptum aut tabefactum. En quo pacto Deus tam manifeſto miraculo nefarium mulierculæ ſortilegium inhibuerit.

MALEFICIVM HOSTILE.

Hoſtile Maleficium dicitur, quidquid in bonis animi, corporis aut fortunæ damnum infert, & vt infert à maleficio adhibetur. Suntque præcipuæ illius ſpecies Faſcinatio ſtrictè ſumpta, vt eſt pernicioſa qualitas dæmonis arte illata, ob tacitum, vel expreſſum inter ipſum & hominem pactum: Et Veneficium, quando certo veneno applicato, morbos aliaſque incommoditates animalibus procurant Magi accepto eodem à dæmone, cui vires illius ſunt perſpectæ. Ita procurant abortus, lactis exſiccationē in puerperis, partum difficilem, vt omittam innumera morborum genera. Exempla plura reperire eſt apud *Del-Rio lib. 4. p. 1 diſquiſ. magicarum.* vnum aut alterum dabimus.

Anno LIII. captæ ſunt Berlinæ Duæ feminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ ſunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipſum diſſectum coxerunt. Factum eſt diuinitus, vt mater quærens infātem, interueniret, ibique ollam & impoſita amiſſi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus & in tortura examinatis, dixerunt: Si proceſſiſſet coctio, tunc futura fuiſſet ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur.

Scribit *Cardanus lib. 15. de varietat. rerum, cap.* 80. circa annum Domini 1536. Saleſſiæ circiter Quadraginta viros ac fœminas coniuraſſe, inter quos carnifex erat; vt cùm peſtis antea ſæuiiſſet, tunc verò iam miteſceret, vnguentum conficerent, quo, tangentes portarū coronidas, inficerentur: puluerem quoque confeciſſe, quem ſemper in veſtes clam ſpargerent. Latuit aliquandiu hæc res, ſublatique multi. Sed cum cuiuſdam, nomine Neri, fratrem atque vnicum filium ſuſtuliſſent, vixque alij quàm domini domum, aut filij perirent, ſimùlque animaduertiſſet androgynam ſe in domos inſinuantem, atque eos maximè petere, quorum domos ingrederetur; deprehenſâ coniuratione omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt: faſſi etiam decreuiſſe in pompâ celebri Diui cuiuſdam, ſubſelliis iunctis vniuerſos ciues occidere, paratáſque ad hunc vſum ſupra viginti ollas.

Tentarunt & idem alij Geneuæ poſt, dederuntque pœnas.

Ipſi etiam malefici interdum afflando vel inficiunt, vel necant. Narrat *Sprengerus Mallei part. 1. q. 1. cap. 11.* Mulierem quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicina litigaſſet mox cùm noctu ante oſtium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo Fœminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe, vnde & ſubitò lepram contraxerit.

In diœceſi eadem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore ſtrui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixiſſe: En tibi à me mercedem; ſimul in vultum eius inſufflaſſe: & ecce, miſer operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierum ſpacio, cum pluribus adiunxit.

Aliam maleficij hoſtilis ſpeciem per arma malo imbuta carmine reperio *apud. Meierum*, his verbis: Primum omnium Aurelianum conatum fuiſſe omnem regiam ſtirpem per ſcelus extinguere, atque per artes diabolicas & maleficia quoad regni ſolium graſſari. Tradidiſſe Ducem gladium, pugionem & annulum ſuum cuidam monacho apoſtatæ & ſociis eius, vt ea dicarentur diabolicis præſtigiis, incantarenturquè ad maleficia per illa perficienda. Monachum illum in turre Mongeyâ, iuxta Ligniacum, ſuper flumen Marronam, per artes ſuas euocaſſe duos ad ſe cacodæmones, quibus gladium, annulum, & pugionem, vt illis operarentur, tradidit. Ea inſtrumenta à cacodæmonibus initiata, incantatàque, & reddita monacho, atque per eum Aurelianenſi, per ea inſtrumenta incantaſſe ac demonſtraſſe germanum ſuum Carolum Regem adeò ſubtiliter, vt vix quiſquam poſſet percipere. Primam incantationem factam apud Belloacum, quæ adeo erat virulenta, vt regi vngues atque capilli deciderent. Alterum maleficium in Cænomannis, in quo tanta erat vis vt nemo mortalium iudicare poſſet, an viueret Rex, nec ne. Iacebat enim abſque vllo ſenſu & ſpiritu vitali, quantum cerni poſſet. At poſtquam ad ſe redire cœpit, Obſecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit; idque mihi facit germanus meus Aurelianus.

Tacoq

Taceo quod de annulo noſtris temporibus à fratre fratri A Regi Carolo non dato, penè ſimilia narrat libellus Gallicus Pariſiis de Henrico III. excuſus: ſed fortè id ab hoſtibus Regiis tum confictum, & cum famoſis libellis ille damnandus.

Scribit *Ioan. Nider lib. vlt. Formic.* talem hiſtoriam. In oppido *Boltigen*, Lauſanenſis diœceſis, Quidam dictus *Stadelein*, grandis maleficus, captus per Petrum Iudicem loci, fatebatur ſe in certa domo, vbi vir & vxor ſimul manebant, per ſua maleficia ſucceſſiuè in vtero vxoris præfato ſeptem circiter infantes. ita vt ſemper abortum faceret, in fœminâ annis multis necaſſe. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtoſis, quorum nullum viuum partum edidit in eiſdem annis] poſtea ex eiuſdem confeſſione inſtrumentum maleficij quod fuerit, oſtendit his verbis, ſubter lumen oſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit; & ſi amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cùm autem ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortaſſis redactus erat, pulueres ſeu terram deſuper poſitam aſportabant, & in eodem anno vxori & omnibus iumentis, do-B mus fœcunditas reſtituta eſt.

De pariendi difficultate, & quidem perpetua ſic *Apuleius, lib. 1. de aſi.* Eadem amatoris ſui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in ſarcinam prægnationis obſepto vtero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa onere, velut elephantum paritura, diſtenditur.

Latino Græcus accedit ſcriptor *Pauſ.* cuius *in Bœoticis* iſta habentur; Pharmacidas Thebani a Iunone miſſas aiunt, vt parturienti Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filiâ Hiſtoride tali commento deluſas. Ex eo námque loco, vnde illæ facilè audire poſſent, clamauit: peperiſſe iam Alcmenam: illas ea voce deceptas, ſtatim abiiſſe: Alcmenam illicò puerum enixam.

Superioribus annis Treuirenſi in ciuitate combuſta fuit malefica, quæ confitebatur ſe ſolitam ex pariete per epiſtomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere.

Aliæ herbis, verbis, vel ſolo attactu lacte priuant armenta, pecoraque quæ lubet.

Biebrana Laodunenſis ſaga, ſolis minis vbera vicinæ mu-C lieris ſic exſiccauit, vt ad obitum vſque ſagæ, quamuis multos pepererit, lacte ſemper caruerit.

REMEDIA MALEFICIORVM DICTORVM GENTILIVM.

Gentilibus vſitata erant antidota contra philtra, fiebantque per incantationes aut luſtrationes quaſdam, quæ Chriſtianis etiam prorſus illicita ſunt. *Virgilius 4. Æneid.*

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit, aſt aliis diras immittere curas.

Verè dixit promittere, nec enim præſtabat. *Tibull. lib. 1.*

Quid credam; nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.
Et me luſtrauit tædis & nocte ſerenâ
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.
Non vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim,

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum eueniret, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Numeſianus, inducit paſtorem querentem hæc omnia ſibi incaſſum cecidiſſe:

Quid prodeſt quod me peregrini mater Amyntæ
Ter vittis, ter fronde ſacra, ter thure vapora
Luſtrauit, ciueréſque auerſa effudit in amnem,
D *Incendens vino crepitantes ſulphure lauros;*
Cum ſic in Meroën totis miſer ignibus arſi?

Dittas intellige funeſti viri. Omiſit & aquæ aſperſionem, de qua *Propert. lib. 3.* loquens de amore:

Quod mihi non patrij poterant auertere amici.
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.

Hanc ſecuti opinionem Gentilium videntur, non *Eunapius* modo, in vita Edeſij, de illâ quam magus Philometor in amorem pellexerat, magus verò Maximus amore ſoluit; & *Plin.* ſed & *Pomponat.* homo malè Chriſtianus.

Opus eſt in antidotis diſtinctione.

1. Si naturalia tantum ſunt medicamenta, maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus caſtus & huiuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis vti.

2. Si verò dubitetur num inſit illis vis naturalis, an verò ſint merè ſuperſtitioſa remedia, tunc iis abſtinendum, tale quod de Scythicâ ſeu Promothæâ herba refert *Propertius*, quod de inſperſo corpori puluere, in ſe mula volutauerit, vel hirci vrinâ habitâ, vel rubeta in corio pecoris recentis alligatâ, E & de virga lupi. *Plin lib. 28. 35. 39. & Pomponat.* tradidêre.

3. Si moraliter improba ſunt remedia, planè vitanda & vetita ſunt, tale remedium Cratetis apud *Laërtium*, ſcilicet ſui ſuſpendium; talia Raſis ac Pauli Æginetæ licentioſa Balnea, tripudia, comeſſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo vſus M. Anton. Philoſophus; qui gladiatorem eius adulterum occidi iuſſit, & illam incedere inter caput & collum.

4. Si ſit admixta ſuperſtitio, tunc pertinent ad vanam obſeruantiam; ſi verò dæmonis pactum interueniat, pertinent ad dæmoniacam Magiam.

* REMEDIA CHRISTIANORVM, SIVE ECCLESIASTICA.

Remedia Eccleſiaſtica ſiue Chriſtianorum, optima ſunt, & abſq; ſuperſtitione aut periculo adhibêtur, vtpote vel à Chriſto & Apoſtolis inſtituta, vel ab Eccleſia approbata, vnde totã vim ſuam habere cognoſcuntur. Eadem autem remedia numerantur. Magna fides & fiducia in deum: Suſceptio Sacramentorum: Confeſſio, Eucharistiæ perceptio: Exorciſmi Eccleſiæ: F Aqua benedicta: Reliquiæ Sanctorum; Signum Crucis. Inuocatio nominis Ieſu, & B. Virg. Angeli Cuſtodis, & aliorum SS. Oratio denique & ieiunium, quæ valent aduerſus peſſimum genus dæmoniorum: teſte ipſo Domino, *Matth. cap. 17.*

Supradictorum exempla innumera ſuppeditat *Del Rio lib. 6. Diſquiſit. Magicarum cap. 2.* Pro ſingulis vnum aut alterum aſſignabimus, indicato Auctoris loco qui illud refert, vt lectori ad eum recurſus fieri poſſit.

De fide ſiue fiducia in Deum efficaci aduerſus maleficia, videatur *Caſſianus collat. 8. cap. 18. & 19. Paulinus in vitam S. Ambroſij, Greg. lib. 1. Dial. cap. 4 & ſupra Tit. Magorum conuerſio.*

Suſceptio Baptiſmi miram vim exhibuit olim, & à paucis annis, in hoc genere, vt videre eſt apud *Nicephorum in hiſtoria Tyridatis Armeniæ Regis*, quam Metaphraſtes confirmat, citatus a *Del Rio diſquiſit. mag. lib. 6. cap. 1.* Item apud *T. Boſium lib. 1 de notis Eccleſ. cap. 16. ex Ioanne Villaneo lib. 7. cap. 35. Petrum Chiezam p. 1. cap. 18 hiſtor. Peruanæ.*

Confeſſio peccatorum vim ſuam exercuiſſe probatur à *Petro Abb. Cluniacenſi, lib. de mirac. cap. 6.* de quo etiam videatur G *Auctor vitæ S. Bernardi l. 1. c. 8. Hector Boëtius lib. 8 rer. Scoticar.*

Perceptionis S. Euchariſtiæ virtus hic etiam enituit, dum per eam maleficia curata intelliguntur, & confirmatur *lib. 1. vit. S. Bernardi c. 10.* Et *B. Auguſtin lib. 22. de Ciuit. Dei c. 8.* ſcribit domum quamdam à dæmonum infeſtatione liberatã, quod in ea offerretur Miſſæ ſacrificium. Memorat ſimilia de Euchariſtiæ ſumptione *Caſſian. coll. 21. cap. 6. Ioan. Molineus in Chron. Bel. anni* 1490. Quin de Sacramento confirmationis teſtis eſt *Lactantius l. 4. diuin. Inſtit. cap. 27. Prudentius* narrat omnes Iuliani Apoſtatæ magicas artes concidiſſe præſentia vnius Batauí ſpiculatoris Chriſmate ſignati.

De Olei quoque benedicti vſu efficaci, *Beda* ſcribit *in Lucam cap. 8 fol 315. Surius in vita S. Lannomari 14. Ianuar. Metaphraſtes in vita S. Eucheriæ 7. Februar.*

Exorciſmorum in Eccleſia inſtitutorum efficaciam docet continuus Eccleſiæ vſus. Iam enim ante annos 1400. in Eccleſia ſuit ordo Exorciſtarum, vt conſtat ex *Epiſt S. Ignatij ad Antioch.* Exempla hic innumera ſuppeditari poterunt, quædam à H nobis indicantur *in Loco de Exorciſmis.* Et habet alia *Surius in vita S. Maurilij cap. 10 & in vita S. Opertunæ, 22. April.*

Aquam benedictam commendant hic etiam variæ hiſtoriæ eorum, qui illius remedio vſi, vt *B. Marc. apud Theodoretum l. 5. hiſt. c. 21. S. Macharius apud Pallad. l. 1. cap. 19. S. Bernardus l. 2. vitæ eius cap. 3.* eſtque illius vſus frequentiſſimus apud Indos.

Sanctorum etiam cum Chriſto in cœlis regnantium reliquiæ vim miram exercent: ſic verum etiam de illis ſit, quo nimis ſit confortatus eorum Principatus. Videatur *Thomas Faſellus de reb. Siculis l. 10. c. 2. Euagrius lib. 1. cap. 16. Sozom l. 7. c. 26. Niceph. lib. 10. cap. 8. Greg. Turon lib. 2. de glor. Martyr. cap. 45. Boſius lib. 15. de ſignis Eccleſiæ cap. 7. 11. & 12.* ☞ *Vide quæ diximus loco de Amuletis ſacris, Tit. Agnus Dei.*

Quæ verò virtutes per adhibitum ſignum Crucis contra iſtiuſmodi machinationes diabolicas præſtitæ fuerint, docent infinita exẽpla & monita. *apud Chryſoſt. hom. 8. in Epiſt. ad Coloſſ. Lactant. l. 4. c. 27. Cyprianum ſer. de paſſione. Bernard. l. 2. vitæ. cap. 2. & 3. Greſcerũ lib. de Cruce.* Neque diſſimilia ſunt quæ de inuocatione nominis Ieſu, SS. Deiparæ, Angelorum, ac cæterorum

rum cũ Deo regnantium ſcripta repetiuntur apud *S. Iuſtinum*
A *aduerſ. Triph Origen.l.1.contra Celſum.Tertullian.de corna milit. ad Scapulam,& in Apol.Cyprian.aduerſ.Demetriad.* Similia habet *Climachus grad.10. Salisburienſis l.2. Polycrat.c.11.Niceph. l.18.hiſt cap.25.Ioannes Molinetus Chron.Belgic.anni* 1490.Item plura habentur *in hiſtoria Lauretana B.Virginis.*

Imò Campanarum pulſationem dæmonis machinationes nonnunquam diſſoluiſſe, docet exemplo quodam *Petrus Cluniacenſ.lib.1. de mirac.cap.13.*

Vti de piis ſcriptis & amuletis ſacris collo appenſis,vt ſunt Symbolum Apoſtolorum , Euangelium S.Ioannis , &c. tradit *Em. Coſta in Comment.rer. Indicar.*

Miſericordiæ opera commendant hic quoque euentus varij, quorum meminit *Metaphraſtes in S.Auxentij , & Procopij,* cuius vitam ſcripſit *Nicolaus Salius.*

Orationem aduerſus hæc munimentum eſſe firmiſſimum, res notior eſt , quam vt exemplis firmetur, plura inuenientur apud illos , qui orationis encomia & virtutem litteris conſignarunt. E quibus legatur *D Gregor.lib.3. Dialog. cap.33. Pall. lib.x.hiſt.cap.18. & ea quæ infra in Loco de Oratione* à nobis in
B medium adducentur.

Qui horum aut ſimilium vberiorem narrationem deſiderauerit, adeat Auctores à nobis citatos : & *Martinum Del Rio lib.6. Diſquiſit. magic.* Vbi de hac re ex propoſito diſputat.

NATVRALIA.

Quamuis res naturales directam in dæmones poteſtatem nequeant exercere,ſed indirectam tantum & ſecundariam, vt peritiores cum Medici , tum Theologi tradunt , concurrente videlicet cùm agente naturali cauſa aliqua ſupernaturali,Deo, vel Angelo : Tamen non idcirco omnis earumdem vſus hic abolendus : cùm ſi intra debitos limites contineatur ſit licitus, & à multis etiam prudentioribus adhibitis , ſed cùm ea qua decet circumſpectione , ne ſuperſtitio , fraus diabolica, aut quid ſimile irrepat,earúmque vis extendatur ad ea in quæ nullam poteſt exercere. Adſcribam igitur quid de pleriſque naturalibus ſentiant varij.

Lapidibus & herbis vim aliquam tribuit *Canon Dæmoniorum* 26. *q q.7.* de multis infra ſubiungentur quædam.

Radices varias commendat Ioſephus : & in his Baaras : ſed
C modus euellendi , & alia quædam quæ addit , ſuſpectam rem reddunt,*lege lib.9.antiqu.cap.2. & lib.7.belli Iuda,cap.23.*

A Thapſia dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei *Amatus Luſitanus in Dioſcor.lib.4.*

Plinius dæmonum ludibriis arcendis pæoniam commendat ſed nigram. *lib.23.cap.5.*

Veneficia depelli rhamni ramo ad valuas & feneſtras poſito,vt famâ celebre,ſcribit *Dioſcorides lib.44.cap.110.*confirmat Dionis exemplum , ſed laudari additis foliis *apud Illuſtrium in eius vitâ.*

Verbaſcum valde commendat Botanographus Apuleius. *lib. de virtutib. herbar. cap.71.*

Ouidius lib.6. Faſtor.

——Spinam, quæ triſtes pellere poſſit
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Quidquod & in humano ſanguine vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt?vt menſtruata muliere agros circumeuntenoxia vermina necari cenſuêre Dardani ſectatores apud Columellam,& Lud.Banairolus ſcribit. *Enn. muliebri cap.22.*
D ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungantur , dæmoniacis Magorum artibus inſidiis aditum omnem præcludi.

Apud Mich.Iſſelt,anno 1586.legitur,in Liuonia fuiſſe locũ vbi nimbis , tonitruis ac tempeſtatibus dæmonia truculenter graſſabantur , niſi in lacum quendam innocuus infantulorum cruor à ruſticis infunderetur.Poſterius hoc apertè Satanicum; priori aliquid phyſicum ineſſe poteſt;ſed indirectè agens.

Sed non iniucundum erit ſi aſcribam , ex Balduini Ronſæi veneratione nonnulla,quæ vel carminis elegantia, vel raritate materiæ,queant curioſum lectorem delectare;& ſi naturæ genius faueat,ægrum iuuare. De lupo cecinit:

Nec roſtrum virtute caret, nam munere quodam
Naturæ arcano, depellit faſcina dira;
Si prius exſuccum fuerit , mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid ? quod dura cutis rigida ceruice reuulſa
Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe ?
Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincla iugalia curat,
Et linit obductos vitiis hoc vnguine poſtes. E
Ante venit ſponſus quam optata ad lumina ſponſæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innuptæque puellæ
Inſtituêre luſus feſtos atque annua feſta,
Quod lamiis, ſtrygibuſque feris quoque ſuſtulit anſam
Turbandi nouiter nuptos, noxamque ferendi,
Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidve cibis aliis dicam noua toxica mixta ?
Dæmon homo eſt homini , ſic nos veſana libido
Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos & totos faſcinat amens
Artus,ac lento conſumit corpora tabo.
Horrendum facinus nimium, nil tale verentes,
Promeritoſque homines violentæ obtrudere morti,
Et ſpoliare bonis , ſed magni rector Olympi
Antidotes homines docuit. Nam frontis hyena
Noctiuaga pellem perhibent arcere verenda F
Faſcina ſi geſtet quiſquam, taciturſve reſeruet:
Stercora quæ reiicit violenta & morte perempta,
Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore
Interiora domus, muroſque obducere rubro
Incruſtamento , vel fel ſuſpendere tignis.
Lichenes timidos celeris dromada & reſecare
Conuenit , & ſiccos ſeruare cubilibus amplis,
Quod ſtrygibus , fraudes, adiment & faſcina pellant
Atque oculus dexter miſtelæ includitur auro,
Poſt teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris lamiis ſtrygibuſque ligatos.
Creditur à multis torui ſeruata leonis
Pars caudæ prodeſſe viris, quos faſcina vexant:
Fertur quod ſimili vi polleat vngula pardi.

Idem *Ronſaus epiſt.22.* conatur oſtendere cur aſini ſilueſtris ſeu onagri, nec non domeſtici,nulla nigredine aſperſi, vngula ad effaſcinationem faciat ; idque tribuit ſalaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium reſtringendum cenſet , quo viri velut legati ad Venerem inutiles redduntur.

Q.Sammonicus Serenus , medicina cap.58. G

Præterea ſi forte premit Stryx atra puellos
Viroſa immulgens exſertis vbera labris :
Alia præcepit tundi ſententia Vecti,
Qui veteri claras expreſſit more Togatas.

Euonymus *in Theſauro Medico cap.de ſolis quibuſdam,&c.*docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi , quod faſcino aduerſetur. Marbodeus Gallus multa de lapidibus diſſerens, inter cætera de Adamante :

Et noctis lemures , & ſomnia vana repellit.

*Thetel Iudæus lib.de ſculpturis,*eandem vim tribuit Chryſolito mulieris figura naturaliter formato:

Sed & *Morbodeus de eodem ;*

Eſſe pylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores;
Pertuſus ſetis ſi traiiciatur aſelli,
Dæmonas exterret , & eos agitare putatur.
Traiectum læuo decet hunc geſtare lacerto.

Quid corallium ?

Vmbras dæmonicas & Theſſala monſtra repellit. H

Quid Gagates ?

Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur,
Vincit præſtigias, & carmina dira reſoluit

Quid Iaſpis ?

Et, ſicut perhibent , phantaſmata noxia pellit.

Quid Onyx;

In ſomno lemures & triſtia cuncta repellit:

Sic vulgò legitur , ſed ſenſum membranæ contrarium exhibent:

In ſomno lemures , & triſtia cuncta figurat.

Sanè maleficam eius vim ipſemet indicat *Marbodeus cap. Sardio,* cùm ſcribit præſente Sardio Onycem nocere non poſſe. *Georg. Villichaus,* de Cameleonte ;

Cameleontis hepar toſtum nicromanica pellis
Appenſum collo.

De Aſino,

Infantum cunas pellit, villoſa defendit
Horrificóſque metus pellit & iſta ſimul.

Marcellus Empir.l.*de medicina cap.*20.potionem præſcribit

contra

A contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia; quæ ab illo peti poteſt; contra equorum faſcinationes quaſdam ſuffumigationes præſcribit *Renat. Vegetius lib 3. Veternariæ cap. 74.* Sanè ſuffitibus dæmones expelli de corporibus, cenſuére Iudæi & Gentiles; teſte Iuſtino Mart. cont. Triph. Thargum Chal. *Cantic. 4. v. 6.*

De hyperici ſuffitu teſtantur *Iullus lib. 2. de quinta eſſent.* & *Mathiolus in Dioſc.* & factitant noſtri exorciſtæ teſte *Meng. Flag. dæm. ex 3. 4. & 6.* cætera à reliquis qui Æſculapidarum de gente, nos medicinam corporum non profitemur. Theologis qui animarum remedia profitentur, placuit, res corporeas in intellectualem naturam nihil poſſe, directè ſaltem & proximè. Indirectè tamen & immediatè iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod auferant vel impediant diſpoſitiones, quibus dæmon vtitur, ob naturalem habitum corporis, illius quem affligit. *Ita Del Rio lib 6. cap. 2. ſect. 2. q. 3.*

☞ *Huc refer multa ex Loco de* MAGIA.

* Maleuolentia.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

B MAleuolentia, Græcè, κακόνοια, vel χαιρεκακία, κακόνους, maleuolus. Eſt autem maleuolentia voluptas ex malo alterius ſine ſuo emolumento, *ſecundum Cic. lib. 4. Tuſc. q.*

Maleuolentia, Heb. *Reſchach*, impietas, improbitas à verbo *Raſchach*, improbus, maleuolus, perfractus fuit. Cognationem habet cum *Rabaſch*, commotus eſt, & cum *haſ hir*, diues fuit. Illud enim maleuolis hominibus ſolemne eſt, quod ſubitò moueantur, & in diuitiis plantati, malum animum aduerſus quoſuis foueant.

Maleuolentia nonnullis dicitur *ſchinanah*, id eſt, acerbitas, & *ſchen*, dens, à verbo *ſchanan*, acuit: quia maleuoli in eos quos odio proſequuntur, dentes neſcio quomodo acuere videntur.

VITIVM, ET MALA.

Philemon in Anacalyp.

Ἀντυρήῶν δ' ἐάν τις ἀκολουθῶν λέγῃ.
Χαῖρ' ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τοῦτο ἐσμῶζεσθαι λέγει.
Si quis triſtantem aliquem ſecutus ei dixerit,
Salue, neceſſario ipſum lugere iubet.
C *Οὐ χρὴ ἐπιχαίρειν τοῖς ἀδικοῦσι.*
Non eſt gaudendum ob alienas calamitates.

Menander.

Ταῖς ἀτυχίαις μὴ ἐπίχαιρε τῶν πέλας.
Πρὸς τὴν τύχην γὰρ ζυγομαχεῖν οὐ ῥᾴδιον.
Ne gaudeas ob infortuna proximorum:
Fortunæ enim reluctari difficile eſt.

Amaſis Polycrati ita inquit. Mihi quidem feliciter agere, cũ viro amico meo & hoſpite audire voluptati eſt: tamen tuæ magnæ proſperitates non placent, quia intelligo quàm inuidũ numen ſit. Quod ad me attinet, malim tum meas, tum eorum qui mihi curæ ſunt, res nunc proſperas ire, nunc contra, & per varias fortunæ vices æuum traducere, quam in omnibus mihi proſpere credere. Nullius enim vnquam mentionem audiui qui vbique ſucceſſus ex animi ſententia habuerit, & tandem male finiens non funditus ſit euerſus. *Herod. lib. 3. hiſt.*

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατρὸς, τοῖς δ' ἀτυχοῦσι, φίλους δεῖ παραινεῖν.
Medicos ægrotis, amicos infortunatis conſulere oportet.

D At mihi tamen antequam in prouinciam venirem, redditæ ſunt à te literæ: quibus etſi te Tarſum proficiſci demonſtrabas, tamen mihi non dubiam ſpem conueniendi mei afferebas: cùm interea, credo equidem, maleuoli homines (late enim hoc patet vitium, eſt in multis) ſed tamen probabilem materiam nacti ſermonis ignari meæ conſtantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam, qui te forum Tarſi agere, ſtatuere, decernere, multa iudicare dicerent, cum poſſes ſuſpicari iam tibi eſſe ſucceſſum: quæ ne ab iis quidem fieri ſolerent, qui breui tempore ſibi ſucceſſum iri putarent. Horum ego ſermone non mouebar: quin etiam (credas mihi velim) ſi quid tu ageres, leuari me putabam moleſtia: & ex annua prouincia, quæ mihi longa videretur prope iam vndecim menſium prouinciam factam eſſe gaudebam, ſi abſenti mihi vnius menſis labor detractus eſſet. *Cic. lib. 3. epiſt. famil. ad Appium Pulchrum.*

EXEMPLA HISTORICA.

☞ *Petantur pleraque ex Loco de Inuidia.*

Cernere eſt in quibuſdam hominibus quandam naturæ prauitatem, vt duri ſemper, torui, immites, inflexibiles, inexorabileſque eſſe videantur, nunquam alieno bono gaudeant, ſed male omnibus eſſe cupiant, neminem æquo animo ferre poſſint. E Et potius eorum quos ignorant (ſi vnquam fuerint) laudes audiunt, quam eorum à quibus plurimis beneficiis quotidie afficiuntur. Eiuſmodi viri fuerunt imprimis Diogenes Cynicus, Pyrrho Philoſophus, Heraclitus Phyſicus, & Timon Athenienſis, qui in odium vniuerſi generis humani nati eſſe videbantur.

Cn. Martius, qui deinde ob quæſitam victoriam Coriolanus dictus eſt, nullo manſuetudinis ſtudio, nulla facilitate in hominum conſuetudine verſabatur, & multis erat aduerſus, nemini in concione aut communi alloquio cedebat, durus erat ſemper ac pertinax, & multitudinem omnem odio habere videbatur. Sic quanquam fortitudine & iuſtitia pollebat, tamen repulſam tulit prælatis ei competitoribus, genere ac virtute longè inferioribus. Eam tamen mitius ferre debuit, nec tam crudeliter in patriam ſæuire. Nulla enim cauſa eſſe poteſt, qua quiſpiam iure optimo poſſit patriæ ſuccenſere. Odium ciuium ſuâ culpâ contraxerat, cùm multitudinem nullo obſequio mulceret, nullis blanditiis deliniret, ſed eam faſtu F ac pertinacia aſpernaretur, quæ ſæpiùs facilitate, gratia ac precibus flectitur, quam duritia, odio atque minis. Cogitare enim debebat non tam eos à multitudine præferri, qui genere ac virtute excellunt, quam negligi eos, qui nec populum rogandum, nec multitudinem mulcẽdam, colendamque eſſe cenſent.

Phocion etiam Athenienſis nihil in omni vita popularis gratia cauſa dixit vnquam, aut fecit, & ſæpenumero plebi acerrimè contumelioſè aduerſatus eſt; ſi eam aliquando infeſtam habuit, minimè admirandum eſt; nullis etiam facilitatis ſtudiis ad Rempublicam acceſſit.

L. Craſſus Craſſi illius auus, qui cum filio & omni exercitu à Parthis trucidatus fuit, quem ſemel riſiſſe in omni eius vita Cicero teſtatus eſt (luctibus enim alienis gaudebat) inexorabilis, durus, peruicax, crudeliſque admodum erat, & ſola triſtitia ac ſeueritate popularis.

Catonem increpabat Cicero, iniquumque eſſe dicebat, ciuem vnum repugnare his rebus quas vniuerſus populus ſtatuiſſet; proinde cedendum tempori eſſe monebat. Non enim rebus tempora, ſed res temporibus deſeruiunt, vt Dionyſius G Halicarnaſſæus ait. Inſani quidem hominis eſt pertinaciter populo inſiſtere, & vltro ſe periculis obiectare.

Accuſant etiam Hiſtorici Catonem & Scipionem, quod poſt Pharſalicam victoriam Cæſari cedere noluerint, quódque reparato bello tot viros in Libya & in Hiſpania perdiderint, ſine ſpe aliqua reparandæ Reipublicæ, cùm multo ſatius fuiſſet illos ad meliora tempora reſeruare: ſine pertinacia enim benè conſulendum Reipub. fuit etiam in aduerſa fortunâ.

C. Cæſar cognomento Caligula Imperator pertinax nimis inexorabilis fuit, & maleuolentia quadam ac malignitate aduerſus omne genus hominum graſſabatur. Is vultum naturâ tortum, tetrum atque horridum de induſtria etiam efferebat, illum ad ſpectaculum componens in omnium hominum formidinem & terrorem. Timeri enim volebat, non autem amari.

☞ *Conſulatur Titulus de Inuidia & Liuore.*

HIEROGLYPHICVM.

Coturnix ſi quem fontem aut riuum limpidæ aquæ inuenerit, ſimul ac bibit, pedibus roſtróque vniuerſam turbat, & lu- H toſam reddit, imò puluere ingeſtò nititur eam vitiare, ne alteri animali ſit ad vſum. Quæ maligna natura Coturnicis effecit, vt Ægyptij inde argumentum ſumerent, hominem maleuolum per illam deſignandi. *Ioan. Pierius, hieroglyph. lib. 4. cap. 48.*

* Malitia. Malignitas.

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

MAlignitas, peruerſa eſt & deprauata voluntas. Græcè κακοηθεία, Heb. *Rabab*, malè affectus fuit, incommodauit. Eſt autem malitia mentis atque animi deprauatio, à tramite veritatis deuia. *ſecund. Ambr. in Hexamer.*

Malitia eſt verſuta & fallax ratio nocendi. *ſecund. Cic. l. 3. de Nat. Deor.* Differt autem malitia à vitioſitate, quod malitia certi cuiuſdam vitij nomen eſt, vitioſitas omnium.

Malum, Græcè κακόν, dicitur. Et nihil eſt aliud, quam boni priuatio, ſicut tenebræ ſunt priuatio luminis, *ſecundùm Ioan. Damaſ.*

Damaſ.lib.2.cap.4 & Vide infra hoc eodem Loco.

A Malum nihil aliud eſt, quam bonum imperfectum, *ſecund. B. Thom.ſecund ſ. nt.art.3 4 q 1.*

Malignitas, Græcè κακία, πονηρία, malignus dicitur. Malignus verò dicitur quaſi malus ignis, id eſt, prauam habens intentionem, *ſecund.B.Thom.ſup.ſ 36.princ.* Eſt enim malignus, aſper, difficilis, inuidus, auarus. Hinc malignam vitam, quæ anguſta atque ardua eſt. *Virg. Aditiſque maligni.*

Malignitatem vitæ noſtræ ſimilitudo declarat. Aranea eſt animal debile ac tenuiſſimum, quod tráſeuntibus muſcis quædam retia doloſa contexit: ſic anni illorum qui ſceleratis operibus dediti ſunt, inanibus & ſubdolis machinationibus occupantur. *Caſſ. ſuper illud, Anni eorum ſicut aranea.*

Catullus de nuptiis Pelei, & Thetidis.

Sed poſtquam tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Iuſtitiamque omnes cupida de mente fugarunt,
Perfudêre manus fraterno ſanguine fratres,
Deſtitit extinctos natus lugere parentes,
Optauit genitor primæui funera nati,
B *Liber vt innuptæ poteretur flore nouercæ*
Ignaro mater ſubſternens ſe impia nato,
Impia non verita eſt diuos ſcelerare Penates.
Omnia fanda, nefanda malo permiſta furore
Iuſtificam nobis mentem auertêre Deorum.
Quare nec tales dignatur viſere cœtus.
Nec ſe contingi patiuntur lumine claro.

Habet malitia currum ſuum rotis quatuor conſiſtentem, ſc. vitia, impatientia, audacia, impudentia. Valde enim velox eſt currus iſte ad effundendum ſanguinem, qui nec innocentia ſiſtitur, nec patientia retardatur, nec timore frænatur, nec pudore inhibetur. Trahitur autem duobus perniciibus equis, & ad omné perniciem paratiſſimis, terrena potentia, & ſeculi pōpa. Porro præſident his duobus equis aurigæ duo timor & liuor; Timor quidem pompam, liuor potentiam agit. *Bern.ſup.Cant.*

APOPHTHEGMATA.

Thales, quid nocentiſſimum eſſet, interrogatus? Malitia, dixit: Nocet enim illa bonis etiam, ſi attigerit, *Stob.*

Socrates, Hominem cui ex malitia ſpes dependet, ſimilem illi eſſe dicebat, qui nauim infirmæ anchoræ committit. *Stob. ſerm.2.*

C Democritus, Malitia, inquit, res eſt quæ facilè capitur. Nam dum in ſolum lucrum intenta eſt, circumſpectè obuiam ſe quæſtui præbet, & temere perſuadetur. *Stob. ſerm.2.de mal.*

Epictetus, Quemadmodum, inquit, viperam, aut aſpidem aut ſcorpium in eburneō vel aureo ſcrinio inſpiciens, non propter materiæ pretium ipſa diligis aut magni facis tanquam felicia animalia, ſed potius propter naturæ ipſorum exitialé vim abhorres ac deteſtaris: ſic etiam in diuitiis & faſtu fortunæ malitiam videns ineſſe, non ad materiæ ſplendorem obſtupeſce, ſed morum prauitatem contemne. *Stob. ſerm.5.*

Plato, Ea quæ mala dicuntur, malis bona, iuſtis verò mala eſſe dicebat. Bona rurſus, bonis quidem verè eſſe bona, malis autem mala, *Stob. ſerm.2.*

Dion, Philoſ. Res malas ſeu improbas dicebat nunquam in eodem ſtatu manere, ſed ſubinde moueri & in maiorem creſcere petulantiam, nec vllum certum modum aſſequi. *Ibid.*

Hiperides, Incipientibus malis obſtruendas eſſe vias dicebat; Nam cum ſemel (inquit) radices egerit, & inueterata fuerit malitia, tanquam congenita ægritudo, difficilis extinctu fit. *Stob. ſerm.44.*

D Socrates, Iniuriam, inquit, facere, & non obedire meliori, ſiue Deo, ſiue homini, malum ac turpe eſſe ſcio. Nunquam enim vel metuam, vel fugiam illa, de quibus an bona ſint incertus ſum, magis quam mala, quæ mala eſſe non dubito. *Plato in Apolog. Socratis.*

Democritus, Malum, inquiebat, etiamſi ſolus fueris neque dixeris, neque feceris. Diſce autem teipſum multo magis quam alios revereri. *Stob. ſerm.31*

Pythagoras, Vir malus plus mali patitur afflictus conſcientia, quam ille qui in corpore caſtigatur, & flagris cæditur. *Stob.ſerm.44.* Idem Qui de malis, inquit, pœnas non ſumunt, bonos affici volunt iniuriis. *Stob.ſerm.44.*

Epictetus, Si cupis, inquit, bonus fieri: primùm crede, quòd malus ſis. *In Enchir. & Stob. ſer. de virtute.*

Iamblichus dicebat, quemadmodum ſuppurato ſatius eſt vri quam ita manere: ſic etiam malo viro mori, quam viuere. *Stob. ſerm.44.*

Archylas Pythagoreus: Semper, ait, infelicem oportet eſſe malum, ſiue adſit materia, male enim vtitur: ſiue ea careat. E Sicut cœcus, ſiue lumen habeat, & claritatem viſibilem ſiue in tenebris degat. *Stob.ſerm.de virtute.*

Diogenes, Cùm adoleſcentem natura malum lapides in cœlum iactantem videret: Euge, inquit, ſcopum non attinges. Innuit autem, eos cœleſtium bonorum nequaquam hæredes eſſe, qui malitioſam agerent vitam. *Laert.lib.4.*

Idem, Corinthum profectus, ludum ingreſſus eſt; quem ibi Dionyſius regno repulſus aperuerat, audiuitque pueros male canentes. Interim ingreſſus Dionyſius, quoniam putabat Diogenem conſolandi gratia veniſſe, humaniter, inquit, facis Diogenes, hæc eſt rerum humanarum volubilitas. Imò, (inquit Diogenes) miror te etiamnum viuere, qui tantum malorum in regno patiaris, & video nihilo meliorem eſſe ludimagiſtrum quam fuiſti Rex, *Laert.& Eraſm lib.3. Apoph.*

Idem Eunuchus quiſpiam contaminatæ famæ, inſcripſerat ædibus ſuis, μηδὲν εἰσίτω κακόν. Ne quid ingrediatur mali. Id videns Diogenes: Ægidium, inquit, dominus, qua ingreditur? Eunuchus boni ominis gratia poſuerat titulum, ne quid infelicitatis attingeret domum, id Diogenes detorſit ad mala animi, quæ ſola vera mala ſunt. *Laert.lib.6.Bruſon.lib.4.cap.11.* F

* Malum.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

Pythagoreorum error fuit, malum eſſe naturam quandam: ideoque conſtituebat bonum & malum tanquam genera.

Cæterum malum non eſſe naturam, res certa eſt: nihil enim aliud eſt malum, quàm abſentia boni: quomodo tenebræ abſentia ſunt lucis. Inuenitur autem in rebus malum, perinde ac corruptio & defectus, non quidem formaliter poſitiuè, ſed vt loquitur *S.Thomas 1.p q.48.* remotiuè, & hoc pertinet ad perfectionem vniuerſi. Dicitur autem Malus, aut Malum à μέλας à nigro, vnde & à nigro felle Melancholici. *Iſidor.lib.10.*

SVBIECTVM ET EFFICACIA.

Cum malum ſit boni priuatio, in eodem ſubiecto eſt cū illo: eſtque in bono tanquā in ſubiecto ſuo, priuatiuè, nō negatiuè.

Malum autem tantæ eſt efficaciæ, vt bonum, cui opponitur totaliter auferat, quomodo viſus totaliter tollitur per cæcitatem. At bonum quod illius ſubiectum eſt non minuitur per illud: vt v.g. per tenebras aut cæcitatem nihil de ſe ſubſtantia aëris aut hominis tollitur. *Ita S.Thomas ſup.art.4.* G

DIVISIO.

Malum in ſuo generali eſt multiplex, prout in rebus creatis, inuenitur multifaria diſconuenientia. At in rebus voluntariis eſt duplex: Malum culpæ, & malum pœnæ: hoc vocant illud, quod fit per ſubtractionem formæ & integritatis rei. Quod autem committitur vel exiſtit per ſubtractionem debitæ operationis, eſt malū culpæ. Ideoque culpa plus habet de ratione mali, quam pœna, nam culpa hoc ipſum malum eſt, quo mali ſumus, & à noſtra tantummodo voluntate proficiſcitur.

AVCTOR.

Deus eſt auctor mali pœnæ, non culpæ: vt quæ à propriæ voluntatis pertinacia & impietate profecta eſt. Malum alias non habet cauſam per ſe, ſed per accidens, vt ait, *S.Thomas*, videlicet bonum ipſum, quod illius ſubiectum ſupra diximus. Eſt igitur cauſa illius per modum cauſæ materialis. Formalem enim cauſam malum non habet, cum ſit formæ priuatio: nec finalem, cum ſit etiam priuatio ordinis ad finem debitum: habet ergo cauſam per modum agentis, idque per accidens. Cùm H autē ordo vniuerſi exigat ordinem Iuſtitiæ, qui requirit vt peccatoribus inferatur pœna, Deus illius mali, quod pœnam dicimus, cauſa dici poteſt: alterius non niſi per accidens, cauſando bonum ordinis vniuerſi, & ita ex conſequenti corruptiones rerum. Itaque quidquid eſt entitatis & actionis in mala actione, in Deum refertur tanquam cauſam: at quod ibidem eſt defectus, fit ex cauſa ſecunda deficiente. Abſurdum autem eſt dicere dari aliquod ſummum malum, quod omnium aliorū ſit cauſa, neque enim poteſt quid eſſe per eſſentiam ſuam malū, cùm omne ens in quātum tale, bonum ſit. Videatur *S.Thomas.*

* Mamluchi.

Quæ eorum origo, progreſſus, interitus.

Mamluchi olim vocabantur filij Chriſtianorum, empti à Turcis, & à Chriſtianiſmo ad Turciſmum traducti. Cū enim Tartari Armeniam ſubegiſſent, infinitos Chriſtianorum filios vendiderunt Melech Sala Ægypti Sultano, qui eos in

militia exerceri curauit, & Mamluchos vocauit id eſt emptos ךלמ malac Arabicè emere ſignificat. Poſt mortem verò Sultani Melech Sala, cœperunt Mamluchi è ſuo collegio, quod ſolum Apoſtatis Chriſtianis conſtabat, Regem eligere anno Chriſti M.CC.L.I. Idq; ſub Imperatore Friderico II. extirpati vero fuerunt à Selymo Ægyptum occupante anno Chriſti M.D.XVI. tunc & regnare,& eſſe deſierunt. Refer *Cornel. à Lapide ex Societ. Ieſu comment. in 1. Epiſt. ad Corinth. cap. 7. verſ. 10*

Mancipium.

☞ *Vide* SERVI. SERVITVS.

* Mandatum. Præceptum.

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

MAndatum eſt quod alicui agendum committitur, & fit à poteſtatem habente. Dicitur autem à mandare, quod eſt committere, iniungere, iubere. ἐντέλλω, ἐπιτάσσω. *Teren. in Adelp.* Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis. Trahit autem originem ex officio atque amicitia, inquit *F. Balduin. lib. 3. Inſtitut. Iuſtiniani Tit. 26. de mandato*

At aliter vſurpatur apud Iuriſconſultos, aliter apud Eccleſiaſticos. De vtraque acceptione in præſenti agemus. Et quidem prior illa acceptio ciuilis eſt, pro iuſſione qua alterius voluntas innoteſcit, aut perfertur: & qui perfert, mandator appellatur, & mandatarius: niſi quod mandator accipiatur etiam pro eo qui mandat.

* MANDATVM CIVILE QVOMODO CONTRAHITVR.

Quinque modis contrahi mandatum docet *Iuſtinian. tit. 26. Inſtit.* vt ſi tua tantum gratia quis mandet, at hoc potius conſilium dicendum, neque inducit obligationem, ſi tua & ſua: ſi aliena tantum: ſi ſua, & aliena; ſi tua, & aliena. Contrahitur autem conſenſu expreſſo vel tacito. Quinque autem hos modos ad tres redigunt: nempe Mea, Tua, & Aliena gratia. Rei autem turpis nullum eſt mandatum, neque ſi ſuſcipiatur perficiendum, obligatio.

EXEQVVTIO.

Qui mandatum exequitur, eius fines excedere non poteſt, ſed intra illos ſe continere. Niſi tamen ſine vllo mandantis incommodo fieri aliter potuiſſet. Conſultiſſimum fuerit, quoties certum mandatum eſt, formam illius ſeruare. Si incertum, relinquitur boni viri arbitrio illius præſtatio. De quo *vide Gellium l. 1. c. 13.* Non tamē dicetur excedere mandatū, qui id agit, quod mādato cohæret, & ſine quo cōmodè expleri non poſſet.

Cum autem liberum ſit mandatum non ſuſcipere, tamen vbi ſuſceptum fuerit, conſummandum eſt, inquit Iuſtinian. aut renunciandum, idque tempeſtiuè.

Craſſus quod architectus aliam trabem miſiſſet, quam iuſſerat, virgis multum cædit. Quid quæſo amplius in monachum arctioris regulæ dictaſſet abbas ſeuerus? In eo namque ſolo deliquerat, quo non paruerat mandato, etſi fortè reipſa vtilius eſſet quod fecit. Nam ſicut in religione degentibus, prælatorum mandata, dum præceptionem perpetuam non impugnant, à ſubiectis non oportet diſcuti, ſed impleri; ſic in re militari; circa mandata ducis, nulla eſt examinatio militaris, niſi forte quod præcipitur, expreſſim ſaluti reipublicæ inuenìatur aduerſum. Nam in eo non obtemperat niſi perfidus & impius miles. Quid enim iniquius, quid deteſtabilius, quam ſine fidei reuerentia aggredi quicquid dictauerat Imperator? Nonne apud omnes vox funeſta eſt & crudelis, plenaque perfidiæ,

Pectore ſi fratris gladium, iuguloque parentis
Condere me iubeas, plenæque in viſcera partu
Coniugis; inuita peragam tamen omnia dextra.
Caſtra ſuper Tuſci ſi ponere Tybridis vndas,
Heſperios audax veniam metator in agros.
Tu quoscunque voles in planum effundere muros,
Hic aries actus diſperget ſaxa lacertis.
Illa licet penitus tolli quam iuſſeris vrbem,
Roma ſit ———

Quid nequius dici potuit? & vnde magis deberet, ſi fidelis eſſet, Romanus Imperator offendi? In eo namque ſceleratus miles fidei ſuæ fidē facere ſtuduit, vnde ſeipſum maximè infidelē & perfidum eſſe conuincit. Magna quidem reuerentia debetur duci, ſed fidei religione ſeruata. Quædam ita neceſſaria ſunt vt mandatum nec exſpectent, alia ſic deteſtabilia, vt nullum omnino mandatum admittant. Media quidem quæ neque ſunt neceſſaria bona, nec deteſtabilia mala, conſiſtunt in arbitrio præſidentis. Velit nolit præfectus, ex neceſſitate boni, diligendus eſt Deus. Velit nolit præfectus ex malitia iniquitatis, eſt adulterium declinandum. At militare, vel non militare, egredi vel non egredi, cæteráque quæ philoſophi in differentia reputant, ad præpoſiti diligentiam & reuerentiam ſpectant.

In his niſi mandato præſidentis, oculum aperire, inſtar criminis eſt, aut ex ſcientia ſua ad cuiuſcúque operis fructum manum irreuerenter extendere. Sit cæcus in hac parte obiectus vt viuat, quia quacumque die quaſi propria diſcretione ad arborē ſcientiæ, quam ſibi & prælatis reſeruat Dominus, temerariam manum miſerit, laqueum mortis incurrit. Quid enim bonum, aut malum in talibus ſit, non licet indicare ſubiectis, dum plena reuerentia præpoſitis exhibeatur, & fidelis obedientia mandatorum. Militem ergo in omnibus his quæ ad ſtatum publicum pertinent nihil omnino tentare licet, niſi ducis iuſſu vel licentia, quod ipſe faciendum decreuerit, roboretur.

Vnde hi plerumque, qui ducum contempto vel non expectato imperio, congredientes cum hoſte reipublicæ victoriam contulerunt, ſæpè non tam gloriam aſſecuti ſunt de victoria, quam de temeritate, vel negligentia pœnam. Quid ergo merebitur transfuga, ſtationiſve deſertor, ſi ex diſciplina militari tanta ſeueritate corripitur triumphator? *Ioan. Saliſburienſis. lib. 6. cap. 12. Polycratici.*

* ABSOLVTIO AB EXECVTIONE.

Euaneſcit mandatum, ſi dum adhuc res eſt integra, reuocetur à mandante, aut renuntietur ab eo qui ſuſceperat, vel etiam reuocetur, priuſquam cœperit intereſſe illius qui mandatum ſuſceperat: neque enim minus mandatario, quam mandatori indemnitas præſtanda.

Item morte illius qui mandatum ſuſceperat, ſi integro adhuc mandato obierit, ſoluitur mandatum, ſic vt hæres illius executionem non habeat. Mortuo autem mandante, etiam mandato nondum conſummato, non ſemper euaneſcit mandatum, præſertim ſi nomine communitatis aut alterius, mandatum ſit factum aut ſuſceptum: poteſt enim aut hæres, aut cuius intereſt, quive in munere ſuccedit, proſequi, & vrgere mandatarium, vt conſummet quod ſuſcepit. Legatur *F. Balduinus comment. in Inſtit. Iuſtin. lib. 3. Tit. 26.*

IMPERARE MANDARE.

CVI.

Dæmoni.

Apud Hieronymum Presbyterum in vita Hilarionis Palæſtini Eremitæ, legitur de Quodam Conſtantij Imperatoris cādidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris vnguiculis dæmon obſederat malignus. Ductus ille Gazam ad Hilarionē, exponéntique tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nunquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit vir ſanctus: Non curo, quomodo intraueris, ſed vt exeas, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti impero.

Marito.

☞ *Vide Tit.* γυναικοκρατούμενοι. *ſub loco Blanditiæ & Imperij domeſtici.*

Populis.

Plutarchus in vita Lycurgi ſcribit vrbem Lacedæmoniorum διὰ σκυτάλης μόνῃ καὶ τρίβωνι ἄρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης, id eſt, Scytala & ſago imperantem Græciæ ſpontaneæ volentique. *Eraſmus in Adagijs.*

Famulis.

Gorgo apud Theocritum in Syracuſiis, profectura duo mandat famulæ, vt infantem vagientem placaret, & catellum reuocaret intrò. *Eraſmus in Adagijs.*

QVID.

Silentium.

De Alexandro Magno memorant, cùm matris ſecretam Epiſtolam ſoluiſſet, tacitúſque ſecum legeret, admoto Ephæſtionem ſenſim capite vnà eam legiſſe: Et illum quidem interpellare non ſuſtinuiſſe, ſed detracto annulo admonuiſſe Ephæſtionis ori ſigillum. *Plut. orat. 2. de Alex. fortuna.*

Iudicium. Euocare ad cauſam dicendam.

Si is, qui reus agitur, & capitis accerſitur, prædicta die in iudicium non veniſſet, vel domo abeſſet, mos Romanus erat, vt ante fores ædium nomenclator tuba illum ad cauſam dicendam quatuor diffinitis in locis citaret. *Alex. lib. 3. cap. 5.*

Cadem ſui.

Atila Hunnorum Rex poſtquam ſe ab Ætio Valentin. III. duce in campis Catalaunicis ſuperatum vidit, intra carrorum ſepta confugit: ſcutatiſque in circuitum (vt valli ſpeciem pro

carris ſtantes exhiberent) diſpoſitis, ſagittarios adiunxit, vim hoſtium, quæ improuiſa fieret, quoad acies inſtrueretur, propulſaturos. Et ne aut viuus in hoſtium veniret manus, aut mortuus careret ſepultura, iumentorum clitellas in ſtruem congeſſit: in qua, ſi durius quid accidiſſet, ſe gladio à domeſticis confodi, & ſubiectis ilicò flammis cremari iuſſit. *Cranzius lib. 3. Suecia, cap. 4.*

Voluntatem vltimam.

☞ *Huc Teſtamenta, voluntatis vltima Inſtrumenta De quibus ſuo loco. Hic Mandata morientium ſola conſideremus.*

Seruius; *Oppidius Canuſi duo prædia diues*
Antiquo cenſu natis diuiſſe duobus
Fertur: & hoc moriens pueris dixiſſe vocatis
Ad lectum: Poſtquam te tales, Aule, nucéſque
Ferre ſinu laxo, donare, & ludere vidi:
Te Tiberi numerare, cauis abſcondere triſtem:
Extimui, ne vos ageret vaſania diſcors,
Tu Nomentanum, tu ne ſequerêre Cicutam.
Quare per diuos oratus vterque penates,
Tu caue ne minuas, tu ne maius facias, id
Quod ſatis eſſe putat pater, & natura coercet.
Præterea ne vos titillet gloria, iure
Iurando obſtringam ambo: vter ædilis fuerit, vel
Veſtrûm prætor, is inteſtabilis & ſacer eſto.
Horatius *libro Sermonum, Sat. 3.*

Maximilianus I. Imp. Gregorio Carthuſienſi confeſſori ſecreto præcepit, vt mox ſibi mortuo ſubligaculum indueretur, ne pudenda ſua poſt mortem quiſpiam videret. Erat enim omnium mortalium verecundiſſimus, adeò vt nemo vnquam ex cubiculariis eius viderit naturæ opera exercentem: nemo neque meiere, neque egerere. Pauciſſimi medici eius vrinam, dum ægrotaret, viderunt, tantæ erat verecundiæ. Dehinc præcepit, vt poſtquam animam efflaſſet, pilis eius tonſis toto corpore, omnes dentes euellerentur, in foueáque ſuppoſitis carbonibus ac igne in cœmiterio obruerentur: corpúſque flagellatum, triplici ſacco, ex lino, ſerico albo, Damaſceno, inuolueretur cum calce ac cinere mixto. Voluit etiam, vt corpus ſuum toto die palàm omnibus ipſum adeuntibus oſtenderetur, ac poſtremò incluſum pheretro (quod ſecum annis quinque & ampliùs in eum vſum factum circumuexit) interiùs ferramentis optimè munito in nouam ciuitatem Auſtriæ ductum, in ſacello arcis, S. Georgio dicato, ſub magno altari ſepeliretur. ☞ *Vide Locum de Morte. Tit. Morientium Dicta.*

Curam canis.

Lucianus ſalſiſſimè ludit in Stoïcum barbatum, cui in eodem ſedenti vehiculo Domina catellam committit, obteſtans illum per ea, quæ ſunt in vita dulciſſima, vt diligenter curet. *Eraſm. in Adagiis.*

* DE MANDATIS DIVINIS.

QVID, ET QVÆ SINT.

Mandata Dei ſunt regulæ à Deo homini ſiue mediatè, ſiue immediatè propoſitæ ad benè viuendum. Cum enim per mandata, Dei voluntatem, & peccati turpitudinem damnúmque cognoſcamus, fit vt per illa norma nobis præfigatur bene viuendi. Vnde Apoſtolus dicit mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum. Loquitur autem de mandatis legis à Deo traditæ, quæ vocat Sancta, quia præſcribunt quomodo ſanctè Deus coli debeat; Iuſta, quia præſcribunt vt cuique quod eſt ſuum tribuas: Bona, quia ea præcipiunt quibus vnuſquiſque ſit bonus, & exiſtimat S. Thomas, Apoſtolum reſpexiſſe ad triplicia veteris legis mandata: Cæremonialia, quibus cultus erga Deum: Iudicialia, quibus iuſtitia erga proximum: Moralia, quibus erga ſeipſum continentia & bonitas præſcribuntur.

Mandatum autem magnum in lege percontanti Legiſperito, qui tentaturus Chriſtum aduenerat, reſpondet Dominus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &c. hoc eſt primum & maximum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. *Luca cap. 10. Matth. 22. Marc. 12.* Additque: In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet & Prophetæ. q. d. In illis omnia Legis & Prophetarum præcepta comprehenduntur, & ex iis dependent & eliciuntur, & ad duplicis illius dilectionis exhibitionem aut conſeruationem omnia ordinantur, vt ſecundum exigentiam mandatorum dilectionis, reliqua mandata vel ſeruanda ſint, vel omittenda. Quin etiam in his duobus continentur quodammodo omnia, quæ in Lege vel Prophetis narrantur facta, vel dicta à Deo vel hominibus. Omnia enim propter charitatis ædificationem narrantur, Hinc Auguſtinus, Dilige, & quoduis fac.

☞ *Huc referri aptè queunt, quæ de Decalogo, & Lege, ſuis Locis prolixè dicuntur.*

* SVNT POSSIBILIA.

Hæretici noſtri temporis, ſecuti Martinum Lutherum, quo liberius peccarent, docent mandata Dei eſſe impoſſibilia, & à nobis etiam iuſtis impleri non poſſe. *Luth. de Libert. Chriſtian.* quia vt *Caluinus* cenſet, *lib. 3. Inſtitut. cap. 14. §. 9.* Nullum à Sanctis exire opus poteſt, quod non mereatur iuſtam opprobrij mercedem.

Cæterum impiam hanc doctrinam refellunt euidentia Scripturarum teſtimonia, & SS. virorum pariter ac mulierum exempla.

Ipſe Legiſlator Chriſtus non tantum poſſibilia dixit ſua mandata, ſed etiam facilia. Ita *Matth. cap. 11.* Iugum ait, meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Quin dicit diligentes ſe mandata ſua ſeruare. *Ioan. 14. 15. & cap. 15.* Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis: quid autem præcipiat, exponit ibidem, dicens: Hoc eſt præceptum meum vt diligatis inuicem. Quamuis enim dilectio in altera vita ſit futura perfectior, nihilominus in hac vita tam perfecta eſſe poteſt, quæ adimplendis præceptis ſufficiat: Qui enim diligit proximum, legem impleuit, ait Apoſt. *ad Rom 13.*

Adoleſcenti roganti, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? reſpondit Dominus: ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et cum plures Scripturâ teſte memorentur, qui ea obſeruarunt, vtique à nobis etiam poſſunt obſeruari. Dicitur Noë fuiſſe vir iuſtus atque perfectus. *Gen. 6.*

Dicit de ſeipſo Dauid: In toto corde meo exquiſiui te. *Pſal. 118.* Et de eodem dicitur *Lib. Reg. cap 14.* Non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea. Idem dicitur *Act. 13. 3. Reg. 15.* Etiam de *Ioſue cap. 11.* dicitur, quod vniuerſa mandata Dei ſeruauerit. De Aſa & populo, *2. Paralip. cap. 15.* Et ſimilia de aliis viris ſanctis dici poſſunt.

In nouo Teſtamento, de Zacharia & vxore eius traditur; quod ambo erant iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. *Luc. 1.*

De Apoſtolis Chriſtus dicit *Ioan. 17.* Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem meum ſeruarunt.

Dixerat ſæpè eos amicos: idque hac conditione propoſita, ſi facerent ea quæ præcepta eſſent illis. *Ioan. 14.*

Et ſane, datâ Mandatorum impoſſibilitate, ſequetur Deum quouis Tyranno crudeliorem, qui ab ipſis amicis ſuis exigit quod præſtare nequeunt: & ſi non præſtiterint, æternis eos ſuppliciis punit: nemo tamen in eo quod vitare non poteſt, peccat: neque ad impoſſibilia quis poterit obligari. Iam vero mandata vel ipſius Dei mandantis teſtimonium, neque ſuprà nos ſunt, neque procul poſita. *Deut. 30.* Quæ ſi volueris ſeruare, ait *Eccl. cap. 15.* ſeruabunt te. Itaque in libero eſt hominis arbitrio mandata Dei ſeruare, vel eadem negligere: adiuto ſcilicet per gratiam Dei, quæ nunquam deeſt opportuno tempore, vt naturæ noſtræ corruptæ per peccatum vires addat ad bene operandum.

☞ *Pauca hæc de præſenti argumento ſufficiant. Conſulantur Doctores Theologi, qui Fidei controuerſa tradunt. Inter quos excellit Rob. Card. Bellarm. Tom. 3. Controuerſ. lib. 5. de Gratia & Lib. arbit. cap. 5. & lib. 5. de Iuſtificat. cap. 5.*

☞ *Illuſtretur etiam præſens Locus ex Locis de Decalogo, Gratia, & Lib. arbitrio.*

---

* Manes.

DEFINITIO, ET ACCEPTIO VARIA.

MAnes variè accipiuntur apud Scriptores. Apuleius de Dæmonio Socratis, dicit eſſe animas melioris meriti, quæ in corpore noſtro Genij vocantur: corpori renuntiantes, Lemures: quos tamen malos Genios vocabant Platonici. Seruius Manes vocari contendit, quamdiu in alia corpora non migarunt. Promiſcuè Veteres per Manes intelligebant Deos infernales: eóſque inter numina infauſta numerabant, quibus ſacrificabant, nè nocerent. Alij quaſuis animas corpore egreſſas hoc nomine cenſebant. Vnde illa familiaris ſepulchrorum inſcriptio, Dis Manibus. *Videatur Del Rio, lib. 2. diſq. Magic. quaſt. 26. Sect. 1.*

Eos Evocare.

A ☞ *Quæratur in Loco de Miraculis Magicis. Sub generali Tractatu de Miraculis. Tit. Dæmones, Manes, Mortuos elicere, euocare.*

Apparitio. ☞ *Pete ex Loco de Apparitione & de Spiritibus.*

Cultus. ☞ *Ex Loco de Ethicorum religione, Conſiderata reſpectu ſubiecti. Puta materia. §. Huc pertinent cultus Manium.*

* Mangones.

Qui Hoc Nomine Vocentur.

Mangones ἀνδραποδοκάπηλοι, quaſi magiſtri formæ puerorum, qui mentiendi & fucandi arte pollebant; vt homines quos vendebant, pluris fierent. Vnde *Martialis*:

Millia pro puero centum me Mango popoſcit.

Vnde Domitianum teſtatur *Suetonius*, pretia puerorum apud Mangones imminuiſſe.

Erant autem Mangones in vtroque ſexu. *Plinius* enim meminit obſtetricis, quæ Mango erat.

Exempla virorum qui Mangones fuiſſe leguntur, ☞ *Pete* B *ex Loco de Operis Mechanicis. Tit. Opera Mechanica rerum commutatrices. §. Mancipia. Venalitij*: qui ſeruos venales habent.

His adiungi poterunt ij, quorum meminerunt ſacræ litteræ, *Danielis c.1. & Eſtheris c.2.* vbi deſcribuntur cùm pueri, tum puellæ ſpecioſiores, creditæ Eunucho ad hoc deputato, vt veſcerentur cibis delicatioribus, & curam corpori impenderent, quo formoſi apparere poſſent: vt de Daniele & ſociis eius legimus. Etiam repudiata Vaſthi Reginâ, quærebantur Aſſuero puellæ ſpecioſæ numero quadringentæ, vt colligit *Ioſephus*, penes quem ſit fides: *lib. 11. Antiq. c. 6.* & tradebantur Egeo Eunucho cuſtodiendæ, alendæ, fouendæ, & velut Mangonizandæ, vt placerent Regi, dum ex illis quampiam ad ſe vocaret.

☞ *Vide nonnulla ex Loco Spadonum, Eunuchorum.*

Mania. Maniaci.

☞ *Vide Stulti, Amentes, Furioſi.*

Manichæi.

C ☞ *Vide Titulum, & Locum de Hæreſibus.*

* Man ſiue Manna.

Qvid, Eivsqve Origo.

MAn quod Manna dicunt Medici, multiſque in locis in foliis virgultorum coaleſcit, & à Galeno Droſomeli, & Aëromeli, id eſt mel roſcidum & aërium dicitur: antequam Sole ſplendente liqueſcat, pruinæ ſpeciem habet. Eſtque nihil aliud, quam halitus terræ & aquæ, per ſolis calorem extenuatus & coactus, ac nocturno frigore in vnum condenſatus.

Alimentvm.

Filij Iſraël in deſerto annis XL. Mannæ alimentum ſumpſerunt, quod Deus illis pluebat: quamuis vt erant ventri & gulæ dediti, illud faſtidirent, non obſtante eo quod omnis ſaporis dulcedinem illis adferret, vt ſcribitur *Sapient. 16.* & ſaporem pro libitu variaret; & alios cibos deſiderarent, & quauis arte ſibi ab Idumæis aliiſque Gentibus eos comparare contenderent. Sic enim legimus quod tranſeuntibus fines Idumææ, Dominus per Moyſen mandaſſet, vt cibos ab illius regionis incolis emerent. *Deuter. cap. 2.*

D Pluebat autem illis Deus Manna ſingulis noctibus; præterquam Sabbatho: idque tanta copia, vt tribus hominum millionibus ſufficeret alendis. Iacebat enim per circuitum caſtrorum mane inſtar roris: non quod liquidum eſſet, ſed quia rori, & cryſtallinæ guttæ in coriandri ſeminis formam conglobatæ, ſimile erat. Ita Nyſſ. Phil. Ioſeph. & conſtat *Exod. cap. 16.* Erat ergo inſtar roris concreti: vnde & pruinæ comparatur. *v. 14.*

Locvs.

Galenus lib. 3. de aliment. cap. 3. aſſerit hoc genus mellis copioſè colligi in Libano monte Liburniæ, eiuſque regionis agreſtes expanſis humi velleribus, concuſſiſque arboribus, plena fictilia domum referre.

In Calabria modo illud copioſè gignitur, & exindè ad varias orbis partes & medicinæ vſus aliò tranſportatur: vt refert *Matthiolus ſuper cap. 75. lib. 1. Dioſcor. & Valeſius in ſuo Oper. de S. Philoſ. cap. 57.* Etiam India ſuum habet Manna, vt teſtatur *Chriſtophorus à Coſta, lib. de Aromatibus.*

Genera.

Mannæ varia genera recenſet quidam ab Orta, quem citat Acoſta ſuprà eaque à loco vbi colligitur, quantitate, & colore diſtinguit. E

Aliud genus idem Acoſta refert in India Orientali vſurpari à vulgo, minoris pretij, & effectu maius quam Calabrinũ, quod in Orunis venale is vidit, & exinde defertur ad alias Indiæ prouincias. Narrat autem quendam Brachmannum familiarem ſibi Medicum degentem in Ciuitate Cochin ſibi dixiſſe, accepta ſilentij fide, Manna iſtud componi arte, & paucos eam callere, atque ex Perſide aduectam. Idque ex amylio candido, & puriſſimo, Manna cuiuſque generis, Scammonea, & ſemine quod Viſa dicunt, cum ſaccharo & pauxillo aquæ odoriferæ, quæ omnia in maſſam compacta ſecundum artem, vt loquuntur Pharmacopæi; ſoli exponebat, & ad vium conſeruabat. De Manna quod in Polonia decidit. ☞ *Vide §. proximo*: vt & de eo, quod pluit Atrebati in Arteſia.

De Manna Hebræorum quod illis in deſerto tanta copia præſtitum de cœlo fuit quærunt nonnulli, an eiuſdem fuerit ſpeciei cum vulgari? Placet eorum ſententia, qui ſentiunt eiuſdem ſpeciei fuiſſe quoad naturam ſuam cum vulgari: quamuis ipſius generatio ſupra communem modum perficeretur, & accidentalibus excellentiis illud præcelleret, de quibus §. *ſequenti.* F

DE MANNA HEBRÆORVM. PARTICVLARIA.

Circa Manna Hebræorum, ſex inueniuntur à Deo præcepta, vt totidem miracula. Primum vult, vt colligant in ſingula capita quotidiè menſuram Gomor, id eſt, tantum quantum putabant ſufficere ad Gomor implendum: quo factum, vt alij plus, alij minus colligerent.

Nihilominus cum domum referrent, omnes inueniebant menſuram Gomor [quæ menſura fuit annis 40. vſitata ad menſurandum Manna Vnde Gomor quaſi גמר Gomer, id eſt, manipulus victus diurni inquit Arias Montanus.] ſiue plus, ſiue minus collegiſſent: quod fuit maximum miraculum, quod tantum quotidie deplueret, vt tot hominum millionibus ſufficeret, omneſque menſuram Gomor implerent Angelo addente inuiſibiliter, ſi minus: demente, ſi plus quam oportuit collegiſſent. Ita enim Scriptura: Qui multum non abundauit, & qui modicum non minorauit. Cui adde, quod Deus inſuper illâ Mannæ menſuram ita ſtomacho cuiuſque attemperabat, vt æqualiter omnes ſatiaret, ſupplendo ſi quid nutrimenti deeſſet calori naturali, & in debili ſtomacho, producendo neceſſariam digeſtionem. G

Secundò præcipiebatur illis, ne in diem ſequentem quidquã reſeruarent: addita pœnâ, quod alioquin ſcateret vermibus, ſicuti accidit, ſi quando illud reſeruarent: quod & alterum fuit miraculum: neque enim ex natura Mannæ id fiebat, vt patet: nam Sabbatho quo non licebat colligere, manebat illæſum.

Tertiò quod manebat in agro, ſole adueniente liqueſcebat, perindè ait Caiet. velut ouum ſub gallina & in ea, teſtam habet mollem, & ocius induratur ac genitum eſt.

Huic autem Mannæ dicunt ſimile reperiri in Polonia, & menſe Iunio ac Iulio depluere, herbiſque de nocte inſtar roris incumbere. Itaque ante exortum Solem cribro colligunt, excutiunt, fundunt, aqua miſcent, & in alimentum ſumunt admixta farinâ. Et fatetur Cornel. à Lapide, ſe hoc manna vidiſſe, ac eſſe inſtar ſeminis milij, & referre ſaporem panici. Includitur autem folliculo, & colore rubet.

Quartò præcipiebatur, vt feria 6. duplum colligeretur, id eſt, iuxta menſuram duplicis Gomor, quia Sabbatho, propter H reuerentiam diei, ceſſabant à colligendo. Vnde & feria 6. quiſque duo Gomor apud ſe inueniebat, vnumque reponebat in diem ſequentem.

Quintò volebat Deus ſeruari Manna in perpetuum diuinæ alimoniæ illis præſtitæ monimentum. In quo etiam euidens fuit miraculum, quod illud Deus tot ſæculis ſeruaret incorruptum. Sic pluit Manna Atrebati in Arteſia, quod ibidem etiamnum perſeuerat, & integrum ſeruatur. Hinc rythmus

Atrebati Manna, Romæ pluit vnctio ſacra:
Hieruſalem ſanguis: hæc ſunt tria dona ſalutis.

Sextò præceptum fuit, vt in ſingulos dies colligerent, idque annis XL. fuitque miraculum quod omni tempore anni plueret, ſiue æſtate, ſiue hyeme, donec venerunt in Canaan, ibique de frugibus terræ comederent. Itaque Angeli quotidiè in nubibus è materia ad id diſpoſita Manna conficiebant, ideoque vocatur panis de cœlo, & panis Angelorum, quia manibus Angelorum ex ſummo aëre dimittebatur. Fuit autem vt Scriptura commemorat, inſtar ſeminis coriandri,

ſed

ſed album, figura tamen & quantitate illud referens; erat-A que ſaporis mellei, ita vt videretur ſimila mellita aut oleata idque natura ſua. Alioquin ſi comedens alium guſtum deſideraret, mox ſapiebat in manna. Quod ſanè non exigui miraculi ſpeciem habuit, eaque de cauſa tantoperè illud extollit Sapiens, cum dicit panem veteribus datum omne delectamentum in ſe habuiſſe, omniſque ſaporis ſuauitatem, *cap. 16. verſ. 20. & 21.* deſeruientem vniuſcuiuſque voluntati. Quod tamen de probis dumtaxat intelligendum exiſtimauit Abulenſis, Lyranus, Carthuſianus. Improbi namque conqueſti ſunt cum nauſea ſuper Mannæ alimento, & anhelabant ad ollas Ægyptias, ſic vt ne quidem illis guſtantibus ſapuerit inſitus Mannæ ſapor, vt illi volunt, ſed planè ingratus eis fuerit. Hoc argumentum autem eruditè diſputatum reperies apud Lorinum, in præfatum ſapientiæ locum.

Cæterùm pluente Manna, etiam ros quidam ipſum operiens deſcendebat, qui prius inſtar pruinæ deciderat, antequam Manna plueret, ſic vt Manna ipſum inter duplicem rorem includeretur.

Quod Iudæi adhuc hodie in menſa ſua repræſentant, po-B nentes panem inter duo menſalia. *Ità Cornel. à Lapide in cap. 16. Exodi.*

Cvivs Rei Symbolvm.

Manna illud datum Hebræis, ſymbolum fuiſſe Euchariſtiæ datæ Chriſtianis in noua lege, cuius etiam figuram illud geſſiſſe conſtat, latè diximus *in Loco de Euchariſt.* vbi plures, veriuſque analogias, aliáque eò facientia adduximus, ex quo proinde Lector accipiat, quæ præſenti rei iudicauerit opportuna.

Manſuetudo.

Definitio, & Etymologia.

Manſuetudo Græcè πραότης, & ἠπιότης manſuetudo, mediocritas circa iram, *ſecund. Ariſt. lib. 4. Ethic.* vel virtus irarum moderatrix.

Hebr. *Hanauah*, à nomine primatiuo *Hanau*, manſuetus, mitis, lenis, modeſtus. Cognationem habet arctiſſimam cum verbo *Hanah*, conſiderauit mente tenus. Vnde *Hani.* miſer,
C pauper. Nam manſuetus is dicitur, qui multis ærumnis & miſeriis exercitatus, conſiderat & cognoſcit ſeipſum. Hinc *Græc.* ἤπιος, ἤπιος, πρᾶος, πραΰτης, manſuetus, lenis, & ἠπιότης, πραότης, manſuetudo.

Manſuetudo eſt depreſſio atque ſedatio iræ, *ſecundum eundem lib. 2. & 2. Rhetor.*

Manſuetæ feræ dicuntur cicures. Nam cicurare antiqui dicebant manſuefacere. *ſecundum M. Varronem.* Et quidquid à fero diſcretum eſt, dicitur. Cicur ingenium dicimus mite atque manſuetum. Videturque deductum à Cico. Nam cicum veteres dicebant membranam tenuem, quæ eſt in malo punico diſcrimen.

Gloſſa in cap. 5. Matth. explicans illud Beati mites, ait: Manſuetudo eſt dulcedo animi, quam non vincit amaritudo, moderatur enim manſuetudo iram, ſubiiciens rationi appetitum inferiorem, ita vt etiam oblatis quæ irritarent in iram non prorumperet.

Eivs Materia.

Huius virtutis proxima materia eſt ira, cui modum à ratio-
D ne præſcriptum, veluti formam quandam imponit; nimirum, vt iraſcamur quando, & cui oportet, quam ob cauſam, quantum, & quomodo oportet: & cum non iraſcendum, iram omnibus comprimamus.

Ad Eam Incitamenta.

Ad excolendam manſuetudinis virtutem, ſex potiſſimum rationes poſſunt nos impellere.

Primum eſt, Conſideratio manſuetudinis diuinæ, quæ infinitis mortalium peccatis prouocata iram cohibet, & ſolita beneficia largiſſimè effundere non ceſſat; iuxta illud *Matth. 5.* Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.

II. Conſideratio manſuetudinis Chriſti. De quo inter exempla, infrà.

III. Eſt, Conſideratio nocumenti quod ſibi ipſe infert qui iniuriam facit. Hic enim ſe ante grauiſſimè lædit, quam alteri nocere poſſit, nam ipſa nocendi voluntate coram Deo occidit ſuam animam, perdidit æternam vitam, & reum ſe æternæ mortis conſtituit: coram hominibus vero dedecore & infamia ſe afficit, & multorum aduerſus ſeipſum apetit ora, tibique maiores texit coronas, & multos patientiæ ac magnani-E mitati tuæ conſtituit præcones, vt pulchrè docet *Chryſoſt. hom. 62. in Matth.*

IV. Conſideratio nocumenti quod accipies, ſi illi iraſcaris, quod longè maius eſt, quam quidquid aduerſarius inferre potuit, pulchrè Chryſoſtomus demonſtrat, neminem lædi niſi à ſeipſo. Itaque ſi iraſceris, aduerſarium iuuas, & crudelior tibi ipſe es, quam ille fuerit: ſi iram contines, irritum ipſius conatum reddideris; & illæſum te cuſtodieris, & præclarè illum non ſolùm viceris, ſed etiam vltus eris. *Vide Chryſoſt. hom. 81. in Matth.*

V. eſt, Conſideratio illa in B. Thomæ Mori: Vel bonus eſt, cui iraſceris, vel malus. Si bonus immeritò illi iraſceris quem Deus amet, qui Dei ſit amicus & filius. Si malus eſt, vel talis erit in æternitate, vel mutabitur; & erit bonus: ſi ſemper erit malus, ſat habebit miſeriarum æternis incendiis addictus, vnde magis commiſeratione, quam ira dignus; ſi verò in æternitate futurus eſt bonus, iniquum eſt illi iraſci qui æterna amicitia tibi futurus ſit deuinctus, Deóque chariſſimus. F

VI. Conſideratio bonorum, quæ manſuetudo ſecum adfert. de quibus ſtatim.

Mansvetvdinis Frvctvs et Bona.

Multa certè bona adducit manſuetudo, propter quæ vel ſummoperè expetenda.

Primò enim facit ſimilem Deo, & Chriſto Domino, qui infinitam manſuetudinem erga peccatores præſtat.

Secundò, meretur remiſſionem peccatorum, [iuxtà illud *Matth. 6.* Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœleſtis peccata veſtra] & beatæ patriæ poſſeſſionem. Vnde *Matth. 5* dicitur: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram: nimirum terram viuentium, de qua pelli non poterunt, vt D. Auguſtinus, & alij communiter explicant.

Tertiò, reddit vitam in hoc mundo tranquillam & pacatam: quod inſinuatur *Pſalm. 36.* Manſueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis, quod etſi potiſſimum in futura vita impleatur, tamen etiam in iſta locum habet. Et *Eccleſiaſt. 3.* Fili, manſuetudine opera tua perfice, & ſuper gloriam hominum diligeris, quaſi dicat: conſequeris gloriam & amicitiam apud homines. Denique omnes penè mortalium turbæ, diſſentiones & bella ex ira G procedunt, quam manſuetudo præcidit.

Quartò, reddit animam ſerenam & idonea percipiendæ veritati, quam ira maximè perturbat, & impedit. Vnde *Iacob. 1.* dicitur: In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum; quod poteſt ſaluare animas veſtras. Manſuetudo enim facit, vt homo non contradicat doctrinæ veritatis, quod plerique ex commotione iræ faciunt. Vnde *D. Aug. lib. 2. de Doctr. Chriſt. cap. 7.* ait: Opus eſt miteſcere, neque contradicere diuinæ Scripturæ, ſiue intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit; ſiue nō intellectæ, quaſi non melius ſapere, veriuſque percipere poſſimus: ſed cogitare potius, & credere id eſſe melius & verius, quod ibi ſcriptum eſt, etiam ſi lateat, quam id, quod per noſipſos ſapere poſſimus. *Vide D. Thom. art. 4. ad 1. 2. 2. q. 157.*

Mansvetvdinis et Mansvetorvm Exempla. S. Scriptvræ.

Moyſen conſtat manſuetiſſimum fuiſſe omnium hominum, ideóque dignum cenſet Dionyſius *Epiſt. 8. ad Demophilū*, diuina amicitia & familiaritate donatum: ac ſi quando, inquit, ipſum diuino excidiſſe aſpectu commemorat, non id ei priuſ-H quam à manſuetudine deficeret, contigiſſe deſcribit.

Tales quoque fuiſſe dicit Iob, Ioſeph, Abel, & Dauid, de quo Deus: Inueni virum ſecundum cor meum. Vnde ipſe canit, Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.

Ambroſ. lib. 2. offic. cap. 7. miratur manſuetudinem Moyſis, primo obliuiſcentis omnes iniurias illatas à populo. 2. reſpuentis ducatum ſibi à Deo oblatum maioris populi. 3. orantis pro ingratis Hebræis.

Attamen omnis manſuetudinis magiſter eſt Chriſtus ipſe, qui ait, Diſcite à me quia mitis ſum. *Matth. 11.* quæ ſanè illius manſuetudo tota vita enituit in cōuerſatione cum peccatoribus & rudibus: at maximè in remittendis iniuriis & contumeliis de quibus facilè ſe poterat vindicare: Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè, vt ait: *S. Petrus 1. Epiſt. c. 2.* ☞ *Vide Locum de Patientia & Ira.*

HISTORICA.

A Quantum vero huius virtutis imitatores extiterint Sanctorum plerique, idque conſideratione manſuetudinis Moyſis, & Chriſti, ſubiectis exemplis docemur.

Quippe hanc in ſe expreſſit Abraham Monachus & Epiſcopus, qui pro affligentibus ſe infidelibus, non modò interceſſit, ſed & fideiuſſit, vt refert *Theodoretus in Philotheo, capite 17.*

Similis manſuetudo fuit Religioſi inſontis, qui vt fratrem ſontem lucrifaceret, cùm eo pœnitentiam egit, de quo *Ruffinus lib. 3. in vitis Patr. n. 12.*

Et Alterius, qui vt fratrem à lapſu præſeruaret, ei mira lenitate per omnia obſecutus eſt, de quo *ibidem libro 5. capite 5. num. 18.*

Et Serapionis Sindonitæ, qui *teſte Pallad. in Lauſia. cap. 83.* Manichæo cuidam ni bil in ſeruum ſe vendidit, vt eum cum tota familia ab hæreſi conuerteret, quod & intra biennium præſtitit.

Et Sillius Monachi, qui, vt fratrem lapſum, & aſſiduè fornicantem conuerteret, longam pro eo ſubiuit pœnitentiam, de quo *Ioannes Moſchus in prato ſpir. cap. 97.*

B Sanctus ille Senex apud Caſſianum, exagitatus ab infidelibus Alexandrinis, rogatuſque, ecquæ mira Chriſtus ſupra naturam feciſſet: Hæc, inquit, quod ego conuitiis & iniuriis inſuper veſtris laceſſitus, ad indignationem non moueor.

Alter in vitis Patrum hanc diſcipulo ſuo diſciplinam, & viam ad perfectionem præſcripſit, 1. vt toto triennio aliorum opera ferret. 2. vt altero triennio daret mercedem iis, à quibus contumeliis & conuitiis appeteretur. fecit ille imperata: tum ſenior: Ades ergo, vt experiar quin profeceris. Ductus Athenas, cum ad portam contumeliis inceſſeretur, cœpit ridere iuuenis. Miratur alter: Quid hoc rei, inquit, quoad à me irriſus, & ſannis exploſus rideas? Non rideam? inquit diſcipulus: tres annos mercedem ſolui iis, qui me maledictis onerarunt; hodie gratis id abs te patior. Attonitus Athenienſis, Ingredere, inquit, vrbem, dignus es cœtu ſapientum.

Tertius, doce me, Pater, inquit, vnum aliquid quod cuſtodiam, vt potiar cœlo: Poteſtne, inquit ſenior, conuitia pati? C perinde quaſi caput ſalutis in miti tolerantia contemptus & deſpicientiæ conſiſteret, idque meritò, cum Chriſtus dicat: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Quarta S. Amma in monaſterio virginum quaſi ſtulta, riſibus & ludibriis omnium expoſita, cum id manſuetè & hilariter ferret, à S. Pitirione Dei inſtinctu declarata eſt eſſe totius monaſterij ſapientiſſima, æquè ac ſanctiſſima, vti refert *Palladius in Lauſiaca cap 42.*

Quintus, Abbas Pimenius *in vitis Patrum lib. 7. cap. 37.* Iniuriam, inquit, ferre nec paria reſpondere, eſt animam ponere pro proximo.

Sextus, Abbas Macarius *ibidem*: Culpa, inquit, eſt monachi ſi læſus à fratribus, primus in charitate purgato corde non occurrit. Sicut enim Sunamitis ſuſcepit Eliſæum; quia cum nullo cauſam habebat, ita anima quieta recipit Spiritum ſanctum, ſi cum nullo litem aut offenſam ſeruet.

Septimus, Abbas Ioannes *ibidem libro 6. cap. 4. num. 12.* Porta cœli, inquit, eſt iniuriarum perpeſſio, & patres noſtri D per multas iniurias in ea gratulantes ingreſſi ſunt.

Octauus, Senex alius rogatus à diſcipulo: Da mihi, pater, vnam rem quam cuſtodiam & ſaluer per eam; Reſpondit, ſi potueris iniuriari, & affici conuitiis, & portare ac tacere, magna eſt res hæc, & ſuper alia mandata. *Ibidem lib. 3. num. 85.*

Nonus, Abbas Antonius fratrem ab aliis laudatum tentauit, & reperit quod non ſufferret iniuriam, dixitque ei: Tu ſimilis es ædificio, quod quamuis habeat ingreſſum ornatum, per poſtica tamen à latronibus expugnatur. *Ibidem num. 88.*

Decimus, Monachus poſt conuitia alapa cæſus à Philoſopho, mox aliam maxillam ei præbuit, tum ille adorauit eum dicens: Verè Monachus es. *Ibidem libro 5. capite 16. num. 16.*

Vndecimus, Ammonius audiuit ſibi prædici à S. Antonio: Tu ad hanc menſuram peruenies, vt nullam tibi fieri arbitreris iniuriam, ſed ad omnem inſenſibilis fias vt lapis. *Ibidem lib. 7. cap. 19.*

E Beatus Martinus Turonenſis Epiſcopus miræ fuit manſuetudinis & beneuolentiæ erga ſubiectos, non ſolùm circa bonos & bene agentes, ſed etiam circa delinquentes, quia omnes volentes pœnitere & cauere à delictis, compaſſionis & miſericordiæ ſinu recipiebat. Et cùm diabolus eum aliquando reprehenderet, quod ita lapſos ad pœnitentiam reciperet, reſpondit: Si tu ipſe, ò miſerabilis, ab hominum infeſtatione deſiſteres, & te factorum tuorum pœniteret, ego tibi in Domino confiſus miſericordiam pollicerer. *Iordan a Saxon. lib. 2. de vitis fratr. c. 4.*

Cùm B. Ignatius Loyola inſtitutor Societatis IESV, Venetiis Patauium pedibus iter haberet, domeſtica eâque ad modum attrita lacerna ob inopiam indutus Iacobo Laine comite, pecuarius quidam puer, qui à via non longè armenta paſcebat, conſpectis eminus peregrinis, ad eos repentè propius adcolat; habituſque fortaſſe nouitate permotus defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemque licentiùs cœpit illudere. Cumque Ignatius vultu placido ſubſtitiſſet, F conuerſus ad eum comes: Quin, ait, acceleras gradum pater, teque ipſius pueri petulantiæ ſubtrahis: Immo verò, inquit ille, cur puerum oblata ſibi præter ſpem hac tanta oblectatione fraudemus: Itaque conſultò etiam diutius hæſit in iiſdem veſtigiis, ac ſe curioſius intuendum redendumque affatim proteruo adoleſcentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicunque ſui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quàm alij ex vulgi plauſu, fauſtâque acclamatione percipiunt. *Maffaeus lib. 3. cap. 5. vita.*

Cùm Ioannes Epiſcopus Bergomatis Eccleſiæ, vir miræ ſanctitatis, cum rege Cuniberto in conuiuio ſermocinaretur, eumque fortè offendere-, rex illi in hoſpitium reuertenti, equum ferocem & indomitum, qui immenſo fremitu ſuper ſe ſedentes terræ allidere ſolebat, præparari fecit. Cui cùm dictus Epiſcopus ſuperſediſſet, ita manſuetus extitit, vt eum blando inceſſu vſque in domum propriam deportaret. Quod rex audiens, & Epiſcopum ex eo die honore debito coluit, & ei ipſum equum, quem ſuæ ſeſſioni, ſuoque vſui deſtinauerat, largitus eſt. *Paulus Diacon. lib. 6. de geſtis Longobardorum.*

Neque ſolum in iis quos Eccleſiaſticus ordo Deo coniunxit, huius virtutis ſplendor elucet, ſed etiam in ſæcularibus radios ſuæ lucis exeruit. Sanè non exiguum huius rei exemplum in Ottone Magno proponitur ab *Alberto Crantzio lib. 9.* G *c. 23. & Sebaſtian. Munſtero in Coſmograph.* Cum enim vndique bella domeſtica in eo commouerentur tanta, vt videretur Europa in perniciem Imperatoris conſpiraſſe: Henricus quoque frater ſpe regni accenſus, ſeditioſa aduerſus eum arma expedit. Verùm cùm aliquot præliis victus, omnibus rebus ſe deſtitutum videret, aſſumptis aliquot Epiſcopis, de improuiſo ad Imperatoris fratris ſui genua procidit, ſupplexque veniam ab eo petit. Epiſcopi quoque pro virili quiſque ſua pro eo intercedunt. Imperator primùm quaſi attonitus aliquantiſper tacuit. Tandem in hæc verba erupit: Qua in re, frater, à me offenſus animo adeò exaſperato funeſtum prorſus aduerſum me bellum concitaſti? Implacabilis fuit hactenus furor tuus, nec vllum veniæ, quam ſæpè vltro tibi obtuli, locum dedit. Propter quam contumaciam tuam licet nulla ſis venia dignus: attamen non quid tua mereantur facta, ſed quid fratrem & Regem deceat ſpectabo, depoſitiſque inimicitiis te vt fratrem amplectar. His dictis fratrem ſubleuatum oſculatur, eumque in arcem Ingelheimenſem cuſtodiendum aliquandiu tranſmiſit. Mox ſopitis omnibus ſimultatibus aliquot Lotharingiæ H ciuitatibus præficit, deinde poſt mortem Bertholdi Bauariæ ducis, ex matris interceſſione ei ducatum Bauariæ attribuit, omniáque fraterni amoris officia ſedulò cum ipſo coluit.

Otto II. quemadmodum patri ſucceſſit in imperio, ſic etiam virtutis, inprimis autem manſuetudinis eius fuit imitator. Rapuerat filiam eius Iutham quæ Ratiſbonæ in monaſterio educabatur, Vdalrici Bohemorum ducis filius Biſetiſlaus. Nec pater facinus filij improbabat, ſed potius audaciam eius miratus, nuptias cum rapta in Morauia celebrari iuſſit, tanto præſtantiorem filium æſtimans, quanto nobilioribus nuptiis cohoneſtaretur Pater autem puellæ iniquiſſimo ferens animo, tantam ſibi Romanorum Imperatori contumeliam & iniuriam à principe, qui ſit Imperio ſubiectus, illatam eſſe, magno exercitu conſcripto in Bohemiam tetendit. obuia quæque ferro & igni depopulatus. Contra etiam Vdalricus & filius caſtra mouent. Iam duo exercitus intra iactum teli conſiſtebant, cùm Iutha, cauſa caputque belli huius, crinibus ſparſis, ſciſſis

ſciſſa vnguibus facie, victo periculorum magnitudine pauore, A auſa telis ſeſe inferre volantibus inter primas acies proſiliens patris alloquium, priuſquam furor ardeat amplior, expoſcit. Quo impetrato, precibus & ſuis lacrymis patris iracundiam omnem mitigat, & ne paterna volentia matrimoniale vinculum diſſolueretur, efficit. Mox etiam coram Imperatore appa ret ipſe iuuenis Biſeriſſlaus, & proſtratus in genua, facinoris non tam ex malitia, quàm amoris incendio admiſſi veniam impetrat. *Idem ibid.*

APOPHTHEGMATA.

Chilon docuit, potentiam adiungendam manſuetudini, vt à ſuis princeps non tam metum extorqueat, quam impetret reuerentiam. Reuerentiæ comes eſt amor, metus odium. Amari autem non ſolum honeſtius eſt, verum etiam tutius. *Laert. lib. 1. c. 4.*

Archidamidas, cuidam Charilaum regem laudanti, quod pariter erga cunctos fuiſſet mitis ac manſuetus: Et qua fronte laudetur aliquis, reſpondit, qui erga ſceleratos ſe mitem præbeat? Perſpexit vir egregius, manſuetudinem cum iuſti tia coniunctam eſſe oportere. Alioqui principis in facinoroſos lenitas, quid aliud eſt, quàm in bonos crudelitas? *Plutarch. in* B *apoph.*

Cleomenes, cùm è ciuibus quiſpiam apud Cleomenem diceret; bonum regem omnino erga omnes mitem & placidum eſſe oportere: Sed hactenus, inquit, ne ſit contemptui. Significans, erga improbos manſuetudinem nimiam eſſe inutilem ciuitati: notanſque quorundam mores, qui principes vehementer bonos & clementes, cum impenſius amare debuerint, ha bent contemptui: Eſt quidem præcipua virtus in principe co mitas ac manſuetudo: verum ob malorum ingenium hæc ita temperanda eſt, vt principi ſua conſtet authoritas. *Plut. in Lacon. apoph.*

Ariſtoteles, Manſuetudinem deſcribens, dicebat virtutem eſſe animoſæ facultatis, qua præditi ægrè mouentur ad iram. Manſuetudinis autem eſſe poſſe moderatè ferre obiecta crimi na & contemptus, nec celeriter rapi in vltiones, nec facile moueri ad iras; ſed moribus eomem eſſe ingenioque quieto & ſtabili. *lib. de virtutib.*

HIEROGLYPHICVM.

Manſuetudinis Hieroglyphicum eſt *Elephantus*, quod animal tanta eſt moderatione & manſuetudine, vt alienæ crude C litatis miniſterio fungi, nulla ratione cogi valeat. *Pier. in Hieroglyph. lib. 2.*

MANSVETVDINIS BONA.

Conſideratio bonorum quæ manſuetudo ſe habentibus præſtat, omnes in ſui amorem meritò prouocare deberet. Suntque hæc potiſſimum.

Primò redduntur Deo eiuſque Filio ſimiles, qui vel hanc virtutem maximè & frequentiſſimè exercent, & infinitis modis oſtendunt.

II. Manſuetudo peccatorum debitique apud Deum remiſſionem impetrat: ſic oramus dimitti nobis debita, ſicut & nos debitoribus dimittimus; & patriæ cæleſtis poſſeſſionem. Vnde *Matth. 5.* promittitur mitibus poſſeſſio terræ, nempe viuentium, vt Auguſtinus, & alij exponunt communiter.

III. Præſtat etiam in hac vita tranquillitatem, iuxta illud *Pſal. 36* Manſueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis: Omnes enim diſſenſionum bellorum que motus manſuetudo præcidit, cum iram quæ illarum eſt prouocatrix, præcidat.

D IV. Facit hominem capacem veritatis, redditque animum ſerenum. Hinc *Iacobi* 1. dicitur, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, &c. *Vide S. Thomam q. 157. 2. 2. art. 4. ad. 1.*

Huius quoque virtutis excellentiam Ethnici non ignorarunt. Inter quos eleganter & verè *Seneca in Hercule furente, tract. 11 act. 3.*

Quiſquis eſt placide potens,
Dominuſque vitæ: ſeruat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animoque parcit, longa permenſus diu.
Felicis æui ſpatia, vel cælum petit,
Vel læta felix nemoris Elyſij loca.

MANSVETORVM PRÆMIA.

Moyſes ob mitiſſimam animam Dei conſpectu & alloquio dignus fuit. Pharao quia ſæuus eſt, in mari rubro mergitur, Moyſes ſaluatur, quia orat pro iis qui ſibi inſultant, hinc *Syr. 45.* in fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum.

Iacob ſua manſuetudine lethalem minacis Eſau bilem vertit in lacrymas, quem enim perdere cogitauerat, amplexatus, oſculatuſque eſt adeo tenere, vt fleret. *Gen. 33.* E

Mitis Noë in Arca ſeruatur, ſuperbi diluuio pereunt.

Dauid Saulis toties in ſe repetitum furorem non vindicando ſed parcendo leniebat, & quem nullo officio ne curſim indignaretur mouere potuit, eius in regno ſucceſſor fieri meruit, qui perſequebatur innocentem, hoſtium gladiis occubuit, qui verò perſecutori ſuo manum inferre voluit, regnauit; proinde ſuo iure dixit: Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.

Multis ſanctis feræ animantes obtemperarunt haud dubie, quia in ipſis vim manſuetudinis ſentiebant.

Clotario Britannorum Rege venationi indulgente, aper à venatoribus actus ad Deicolum Abbatem confugit, & ab eo ſeruatus eſt, nam qui inſequebantur belluam, pepercerunt ei ob reuerentiam ſancti. *M. Marulus lib. 4. c. 5.*

Marianus Bituricenſis cœnobij monachus, bubulci officio defungi non dedignatus, aprum, ad ſe confugientem tutatus eſt, canibus inſequentibus imperauit ne illum tangerent, canes obedierunt, aper diſcedere noluit, & cuius benignitate ſe ſeruatum agnouit, eidem humiliter adhæſit. F

Eadem fera ad Baſoli Rhemenſis Abbatis cellam confugiens, pedibus eius prouoluta ſic in tuto fuit, vt canes qui magno curſus impetu iam tergo fugientis imminebant, repente ſubſiſterent. Tunc Attila venator rem admiratus, prædium quod ibi habebat, Abbati conceſſit, dignum omni beneficio aſſerens, cuius, & manſuetudinem aper, & virtutem canes teſtati ſint.

Columbano Abbati vrſi in ſyluis obediuerunt.

Heleno onagri, crocodilique, hos inſiliens trans fluuium ibat, illos ſarcinis onerabat. *Beda.*

S. Hieronymum in monaſterio Bethlehemitico manentem, Leo poſita ferocitate blanditor adiit, & reliquis qui aderant metu dilabentibus, ipſi pedem ſpina vulneratum porrexit, ſanatus famulatum exhibuit, nulliſque iam monachorum metuendus, aſellum ad paſcua educebat, reducebatque ad ſtabulum, agaſonis fungens officio, qui quondam prædonis functus fuerat. *Paulin. in vita Ambr.* G

Dum cerua timidiſſimum animal venatorum tela ſaucia fugeret, ad Baſſianum Epiſcopum ſe recepit, qui perſequebantur, miraculo obſtupefacti ſtetere, quidam vero licentius accedens, eam de manu Epiſcopi eripere voluit; ſed ipſe præreptus à diabolo vexari cœpit. Epiſcopus autem qui beſtiam blandè amicéque exceperat, & clementer fuerat tutatus, ab immundo ſpiritu oppreſſum priſtinæ ſanitati reſtituit. *Baron. tom. 5. pag. 474.*

Ad Rhemigium Rhemenſem Archiep. paſſeres aduolare ſolitos accipimus, & de manu eius certatim cibum capere. *Sur. tom. 1.*

Blaſio Epiſcopo in ſolitudine perſecutionem declinanti ſylueſtres auiculæ victum ſuppeditarunt. *Metaph. Sur. tom. 1.*

A Iudoco Regis Britanniæ filio dum contempto regno ſoli Chriſto ſeruiret, columbas piſceſque eſcam manu porrectam acceptaſſe ferunt. *Rodolph. Agric.*

Iuonem presbyterum ad menſam recumbentem auis quædam albo viridique colore ſpectabilis de improuiſo adiiſſe dicitur, & tangi ſe ac contrectari ab eo paſſa, poſt acceptam benedictionem euolaſſe. H

Seuerus Agathenſis Abbas paſſerem aduolantem, qui fracto crure aliorum aucupium effugerat, ſua precatione ſanatum dimiſit.

Ad S. Franciſcum prædicantem auiculæ confluebant, neque refugiebant manum eius, vſque adeo obſequentes vt non niſi cum ipſe iuſſiſſet abirent, nonniſi tum ipſe innuiſſet garritum comprimerent. *S. Bonauent. c. 8.*

* Manus.

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

MAnus à manando, quod vel ab humero manet, aut ab ipſa digiti promanent, dicta; eſt pars corporis non ignobilis cum ſit omnium penè exteriorum actionum inſtrumentum, & ingenij ſedula miniſtra, operumq; toto orbe admirabilium,

bilium, artiúmque operatrix & productrix. Multa illius ſignificata reperire eſt apud Grammaticos, Poëtas, Hiſtoricos. Nos
A hic vulgarem accipimus, pro parte ſiue membro corporis, quod Græci χεὶρ appellant, eſtque organum organorum.

Varia illius munera, accidentia, vſum, ſignificata, præſenti opere ſparſim reperientur, prout locorum variorum argumenta requirunt. Vtpotè Imperio, Ablutio, Deoſculatio manuum, *&c Petantur ex Loco de Notis variarum. Tit. Coniunctione mix. Item ex Tit. Paſſionum animi*, vbi agitur de iis quas ex animi motu ſibi infert. §. *manuum Ablutio, &c.*

Item manum dare, extendere, geſticulari, agitare, applicare alij membro, *& Ex iiſdem Locis & Titulis eruetur; quatenus per ea quid inſinuatur.* Item *de Impoſitione nominis à manibus. Vide Impoſitio nominum.* Manus violentas ſibi inferre. *Quæratur tit. de Homicidio.* A ſeipſis interfecti. *Item in Loco de Patria.*

MANVVM IMPOSITIO, APVD IVDÆOS.

Vetus Cæremonia eſt impoſitio manuum, eiúſque vſus varius. In lege quidem veteri legimus, cum quidam blaſphemaſſet Deum Ægyptius genere (quem Rabbini volunt fuiſſe fi-
B lium illius; quem Moyſes diu antè occiderat, eò quod quemdam ex Hebræis cæcidiſſet;) iuſſit eum Deus duci extra caſtra, omnéſque qui audierant, ponere manus ſuper caput illius, eumque lapidari. *Leuit. cap.* 24. Ecce morem Iudæorum, vt teſtes ſuper caput rei manus imponerent, quaſi ſignificantes hoc caput impium & dignum morte. Addit *Lyranus*, eos dicere ſolitos, Malitia tua te adduxit ad mortem, non nos. Hinc ſuper caput alicuius manum imponere, eſt contra eum teſtimonia ferre.

Sic duo ſeniores qui accuſabant Suſannam, aduerſus eam conſurgentes, poſuerunt manus ſuas ſuper caput eius. *Daniel. cap.* 13.

Etiam ſuper Idololatrias manus impoſitas, legimus *Deuter. cap.* 17. *verſ.* 7.

Victimæ quoque piaculari iuſſit Deus imponi manum, ſi quando homicidium erat perpetratum, & lateret homicida. *Deuter. cap.* 21.

Eodem modo *Leuit. cap*... præcipitur, vt capro emiſſario cui imprecabatur Sacerdos pœnam peccati à populo commiſſi, imponat Sacerdos vtramque manum, &c.
C Idem circa oblationem quæ fiebat pro peccato per ignorantiam, iubetur fieri. *Leuit. cap.* 4. *verſ.*

Ideo autem hoſtiæ manus imponebantur, vt offerens ſignificaret eo ritu, ſe victimam è ſua manu & poteſtate, in ius Dei transferre.

Denique imponebantur manus iis qui Sacerdotio Leuiticoque officio initiabantur; vt ait Baronius, imo Moyſes impoſuit manum capiti Ioſue ſucceſſoris ſui. *Num* 17. Sic & Iſaac benedicens Iacob: ipſe Iacob benedicens filios Ioſeph. *Geneſ. cap.* 27. *&* 48. manus impoſuit.

Apvd Gentiles.

Etiam Gentilibus vſitata manuum impoſitio: tum maximè ſi ſe ſeruis ſuis abdicarent, quos manu-mittere dicebantur: nam caput tenentes dicebant hunc hominem liberum eſſe volo, quippe per manus ſignificantur actiones quæ manibus fiunt, ait *Theodoretus.*

Ægyptij quoque capiti victimæ imprecabantur, ſi quid forte eſſet, quod vel ſacrificantibus, vel Ægypto eſſet nociturum vt id, omne in caput hoc conuerteretur, moxque caput victimæ ſecabant, & in flumen abiiciebant. *Gyral. Syntag.* 17.
D Scribit *Liuius Dec.* 1. *lib.* capiti Numæ, cum ſummo initiaretur Sacerdotio, manum fuiſſe impoſitam.

Apvd Christianos.

Apud Chriſtianos recepta eſt Cæremonia Impoſitionis manuum. Ipſe enim Dominus rogabatur à Centurione venire, & manum ponere ſuper infirmum puerum ipſius. *Matth.* 6. Et dicit Apoſtolis, Super ægros manus imponent, & bene habebunt, eratque manus impoſitio Curatoria. *Marc. vltim.*

Idem Dominus *Marci* 7. rogabatur manum ſuper Lunaticum imponere.

Pueris quoque ſibi oblatis manus imponebat, eis benedicendo. *Matth.* 19.

Vnde nata eſt Eccleſiaſtica conſuetudo, quam *Auctor op. Imperf. in Matthæum* probat, vt Laici, præſertim pueri, à Sacerdotibus & Epiſcopis etiam extra Eccleſiam, impoſitis manibus benedicantur.

Quin hanc ſanctorum hominum conſuetudinem fuiſſe etiam in Lege antiqua, vt per manus impoſitionem ægros ſanarent, conſtat teſtimonio hominis Gentilis *Naaman*, 4. *Regum cap.* 5. vbi indignabundus quod iuberetur lauari in Iordane, E
ait ſperaſſe ſe, quod Hæliſæus egrederetur, & tangeret manu locum lepræ, & ita ſanaret eum.

Præter eſt ſolemnis manus impoſitio Confirmatoria, de qua *Lucas Act.* 8. quomodo Samaritanis baptizatis imponebant Apoſtoli manus, & accipiebant Spiritum ſanctum. Ideóque apud Veteres, Sacramentum Confirmationis vocatur Sacramentum Impoſitionis manuum. Ideo etiam in modo extendit confirmans manum ad confirmandum, eius frontem inungendo.

Eſt & manus Impoſitio Ordinatoria, cuius vſus erat in ſuſceptione ſacrorum ordinum Diaconatus, & Presbyterij. Exempla vtriuſque ad manum ſunt. Prioris *Actor. cap* 6. vbi poſtquam conſenſu diſcipulorum ſeptem eſſent conſtituti in conſpectu Apoſtolorum, ad miniſterium Eccleſiæ, Apoſtoli orantes impoſuerunt illis manus. *Act. cap.* 13. Paulus & Barnabas quamuis ante vocati fuiſſent ad Apoſtolatum, tamen ordinabantur Epiſcopi per impoſitionem manuum iuxta interpretationem Chryſoſtom. & aliorum; ac tunc demum Saulus vocatus eſt Paulus. F

Apoſtolus idem Paulus monet Timotheum aliquoties, vt gratiam quam per impoſitionem manuum cum ſuarum, tum Presbyterorum acceperat, ſtuderet conſeruare, & reſuſcitare. 1. *ad Timoth.* 4. *cap.* 5. *verſ.* 22. *Epiſt.* 2. *cap.* 1.

Eſtque manus Impoſitio de eſſentia Sacramenti Ordinis, ita vt ſine illa nihil efficiatur, vt tenet communis DD. ſententia, & confirmatur ex Paulo, qui dicit per manus Impoſitionem dari gratiam, quo euidenti ſigno Deus declarauit, quando vt ſcribit Metaphraſtes; cum imponeret manus S. Chryſoſt. Epiſcopus Antiochenus, vt eum crearet Presbyterum, Spiritus S. in forma columbæ deſcendit. *In vita S. Chryſoſt.*

Igitur ex inſtitutione & doctrina Chriſti & Apoſtolorum, ſemper in Eccleſia ordinandis in Diaconum & Presbyterum, manus imponitur. Ideoque ordinis Sacramentum χειροθεσία, id eſt, manus impoſitio ſiue extenſio dicitur, & Syriacè ex loco *Actor.* 6. סימדא Sciameda, manuum impoſitio, ſacri huius ritus nomen eruitur.

Erat inſuper manus impoſitio reconciliatoria, cuius vſus erat in pœnitentibus; Item cæremonialis, ad Baptiſmum, ac deprecatoria. Meminit harum *Gloſſa in cap. manus Impoſ.* 1. G
q. 1. Salutaris etiam, quam impendunt qui benedictionem impartiuntur.

* MANVVM EXTENSIO, ELEVATIO, EXPANSIO.

Cvr, Qvando Fieri Solita.

Manuum extenſio, eleuatio, expanſio, non ſemel vſitata legitur, variique ſunt illius ritus, ſignificationes quoque & ſymbola varia.

Primum Chriſtus tranſiturus ex mundo ad Patrem, & corporali præſentia relinquens diſcipulos, eleuatis manibus benedixit eis & ferebatur in cœlum. *Luca cap. vlt.* eleuat autem manus, tum vt ſuprema monita in cordibus eorum conſignet, & benedictione ſua ad miniſterium Euangelij capeſſendum inflammet. Erat igitur ſignum orantis, & benedictionem quam dabat diſcipulis à Patre poſtulantis.

Ita Moyſen & Aaronem legimus manus extendiſſe dum orarent. *Exod.* 17. *& Leuit.* 9. *verſ.* 21.

Et de Gentilibus idem conſtat duce Natura, quæ cœlum Dei templum & ſedem eſſe docet. Habitus orantium inquit H
Apuleius lib. de Mundo; hic eſt vt manibus extenſis ad cœlum precemur.

Euſebius recitat legem Conſtantini de feriando die Dominico, qua imperauit, vt etiam Gentiles vota ſua nuncuparent expanſis in cœlum manibus. *Lib.* 4. *vita cap.* 18.

Quin ſcribit de eodem, quod Imaginem ſuam ita fingi voluerit ad modum orantis, manibus expanſis, oculiſque in cœlum eleuatis. *lib.* 3. *cap.* 3. *Ibid.* extantque in Pſalmis plurima huius rei teſtimonia.

Naturale, ac morale eſt, vt quis in repentino diſcrimine exiſtens, manus extendat, quaſi cedens infortunio, & implorans auxilium: ſic videmus extenſione manuum manus dare, & ad nutum nos promptos profiteri ei, ſupplices manus extendimus. Paratus eſt, inquit *Tertullian. in Apol. cap.* 30. ad omne ſupplicium ipſe habitus orantis Chriſtiani &c. quaſi dicat, Orans, præſto ſum, ſeca, & plecte, ſi vis, aut certe miſerere.

Prudentius ſanctos quoſdam Martyres decantat ad ſupplicia catos ita orantes corpus conformaſſe, vt ſimul Crucifixi, pro quo pati parati eſſent, cultores ſe profiterentur.

Huc etiam facit paræmialis locutio, qua digitum dicimur tollere, vel manum. Idem illud ſignificatur *apud Perſium Sat. 5. Ambroſ. de Elia. c. 13. Hieronymum aduerſ. Lucifer. Sidonium lib. 5. epiſt. 7. carm. 23. Apoll. Lactantium lib. 3. cap. 8.*

Alia cauſa priori quodammodo oppoſita eſt, vt orans conſertis quaſi manibus pugnare, & luctari cum Deo videatur, ſicut Iacob, & Moyſes, atque præ magna fiducia manu iam quod petit prehendere, vt eleganter de Bebiano viro conſulari in Carmine de ipſo, cum ſe iamiam morituro videndum Deus exhiberet, deſcribitur. Præterea indicat ritus iſte nolle oratorem torpentem otio quod flagitat, impetrare, ſed ſimul ad opus manus admonere. Leuaui, inquit ille, manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: & alius hortatur, vt leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cœlos, & vt manus puras in omni loco, ſeu innocuas, vt ait *Tertullianus ſuprà*, aut re ipſa etiam lotas tollamus, iuxta morem antiquum Chriſtianorum preces fundentium, quem indicat Conſtantinus Imperator *in epiſt. ad Arium*, quam recitat *Baronius Tom. 3. Annal.*

Egregiè *Ephr. tom. 2. de Panopl. Spir.* oratione tanquam arcu nos armatos dixit, quoniam in ea manus extendimus, ac veluti ſagittam in inimicum dirigimus. Quocirca meritò de nobis querentem in iudicio Chriſtum *martyr Hyppolitus orat. de conſum. ſaculi*, introducit: Manus veſtras feci, vt ad preces & obſecrationes extenderetis eas; at vos ad rapinas, & cædes, & mutuas occiſiones extendiſtis. Vbi alludit ad *Eſaiam, cap. 1. v. 15*

Sed quæ ſequitur cauſa multis Patribus placet, potiſſimum *Minutio in Octa. Nyſſen. in vita Moyſis, Hieron. Mar. 11. c de Manſ. in 11. Tertulliano contr. Iudæos cap. 10. lib. de Orat. cap. 11. 3. cont. Marc cap. 18. & in Carmin. cont. eundem lib. 3. Max Serm. de Cruce inter ſerm. Ambr. Taurinenſi vel Ambroſio, Cypr. de exhort. Mart. cap. 8. l. 2. cont. Iud. cap. 21. & ſer. de Paſſion Dom. Iul. Firm. de erro. profa. cap. 22. Theod. q. 34. in Exod.* vt ritu hoc adorandi, merita proteſtemur crucifixi Chriſti, eaque Petri vt efficaciſſimum ad impetrandum medium offeramus, qui inde quoque argumentantur contra Gentiles & Iudæos. In ipſo Miſſæ ſacrificio Sacerdos maiore ex parte manibus orat expanſis: quæ expanſio ſiue extenſio, inquit Stephanus Eduenſis, prætendit in cruce manuum Chriſti extenſionem. Finem facio, ſi vnam cauſam addidero ex ipſius orationis ratione, naturáque petitam, vt ſit mentis in Deum eleuatio; hanc enim eleuati non ſolum oculi, ſed & manus ſignificant. Aptis id Clemens Alexand. verbis expreſſit: Caput & manus in cœlum extendimus, & pedes excitamus in vltima acclamatione orationis, promptitudine & alacritate Spiritus aſſequentes eſſentiam, quæ apprehenditur intelligentia, & vnà cum verbo corpus à terra educere conantes, erectam & eleuatam animam deſiderio meliorem, cogimus in ſancta progredi, magno animo corporis vinculum deſpicientes &c. Hoc videlicet etiam affirmare poſſumus, orationem ceu Sacrificium altari (quod ab altitudine nomen habet) imponere: hoc idem dirigere ad Deum, vt incenſum, orationem, exardeſcentem & exhalatam igne deuotionis. Petrus Damianus quadam epiſtola valdè commendat vſum orationis eleuatis manibus, itaque orantes Geruaſium & Protaſium oſtenſos Ambroſio ſcribit: ſimul diſputans, vt ſtando oretur, maximè in Eccleſia, reprehendenſque contrarium Galliarum abuſum.

Cæterum ex Chriſti in cœlum abeuntis benedictione eleuatis manibus impertita, ſeu crucem in aëre pinxerit, vt Gretſerus ſuſpicatur; ſeu non pinxerit, manaſſe in Eccleſia vſum; *Frid. Nauſea in Cathol. Catech. cap. 16. Ludolph. part. 2. de vita Chriſti cap.* 82. exiſtimant, benedicendi crucem formando, ac nominatim finito ſacro. Hæc *Lorin. in cap. 1. Actor. verſic. 9.*

MANVS PROTENDERE, MITTERE.

Manus protendere, ſiue mittere ad aliquid, eſt ſignum etiam potentiæ, vel progreſſus in opere. Sic dicitur miſiſſe manus Herodes, vt affligeret quoſdam de Eccleſia. *cap. 12. Actor.* Et Salomon de Muliere prudenti, Manum ſuam ait. miſit ad fortia.

Item ſignificat diripere, benefacere, inſultare, variis locis Script.

Deinde Paulus vinctus mittebat adoleſcentem, quem alij nepotem illius ſuſpicantur, ad Tribunum, *Actor. 23.* qui apprehendens illius manum, cum eo ſeceſſit. Vbi manus apprehenſio humanitatis eſt. Sic apud *Horatium lib. 1. Serm. Sat. 9.*

Occurrit notus quidam mihi nomine tantum,
Arreptáque manu, quid agis dulciſſime rerum?

Talem humanitatem exhibuit Abſalon erga omnes aduenientes ſalutandi cauſa, apprehendebat enim ſingulorum manum & oſculabatur eos. *Lib. 2. Reg. cap. 15.*

Imo manum apprehendere in Litteris S. eſt ſymbolum amicitiæ, confœderationis, pacis, vt conſtat *Iob. 8. verſic. 20. Eſaia 42. verſ. 6.*

Apud Romanos etiam pax hoc ſigno declarata fuit: *Vide Xenophontem lib. 6. de pædagog. Cyri. Cæſarem, lib. 7. de bello Gallico. Plut. in Othone.*

Quamuis etiam prehenſio manus alterius, nonnunquam litis intentionem, & ius quod in alterum quis habet, ſignificetur. De quo ritu diſputat *Pineda in Iob. cap. 17. verſ. 3. Corn. Ianſſen. in cap. 6. Prouerb.*

Denique manus porrectio ſiue prolatio, ſilentij nota. Sic legimus Paulum iuſſum coram Feſto loqui, extenta manu cœpiſſe, quaſi ſilentium indicens, qui eſt ritus Oratorum, quem *Perſius Sat. 4.* expreſſiſſe videtur:

Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ.
Maieſtate manus. —

☞ *Petantur etiam de Manuum extenſione, quæ dicentur in Loco de Oratione. Tit. Geſtus.*

☞ *Videantur nonnulla in Locis & Titulis ſuprà memoratis.*

Dextera manus prærogatiua &c. ☞ *In Loco de Dextera.*

Mare.

* Definitio. Situs. Ortus.

MAre eſt congregatio aquarum. Ita naturæ auctor & maris ipſius fundator per os Adami dicitur vocaſſe congregationes aquarum Maria ימים Iammim, à copia & multitudine aquarum. Iammim enim per anaſtrophen litteræ Iod, idem eſt quod Maim, id eſt, aquæ. Rurſus Iammid alludit ad radicem המה hama, quod eſt ſonare, ſtrepere præ turba, quod Mari conuenit.

Circa ortum Maris variæ fuêre Philoſophorum opiniones; exiſtimabant nonnulli omnem locum qui terram ambit, principio aqua tectum fuiſſe, ac Solis ardore exſiccatum, plurimam illius partem in vaporem abiiſſe. Alij quemdam ſudorem à terra vi caloris ſolaris fuſum Mare arbitrantur.

Sed vera ſententia eſt, Mare ab initio mundi à Deo productum: ſic tamen vt primo die totam terræ molem complecteretur, tertiò denique, diuino imperio in eum locum quem nunc occupat ſeceſſerit: ſic vt vnum globum terra cum aqua conficiat, neque hæc illa ſit eleuatior, vt communis ſententia Mathematicorum tenet, & Scriptura dicit terram ſuper aquas fundatam. Congregatæ igitur aquæ in locum vnum, id eſt, à terra ſeparatum, vt ea fieret arida & habitabilis.

* NVMERVS MARIVM.

Quatuor potiſſimum, quinquéve Maria, ab Hydrographis numerantur. Oceanus, Mare Mediterraneum, Rubrum, Perſicum, & Caſpium.

Mare Oceanum, quod reliqua Maria vaſtitate & magnitudine vincit, ambitque totam terram, è Gaditano freto & Herculis columnis tanquam è portu ſoluens, circumquaque in immenſum funditur, diuerſas mundi oras, variarum gentium littora, continentem, inſulas, promontoria flexuoſo meatu obertans: à quibus varia ſortitur nomina. Dicitur enim Oceanus Occiduus ab Occidente: Æous ab Oriente: Æthiopicus ab Æthiopiâ: Atlanticus, Scythicus, Britannicus, Germanicus, à monte Atlante, à Scythia, à Britannia, à Germania, atque ita aliis itidem vocabulis.

Mediterraneum mare eſt; quod ex Oceano inter Abylam Mauritaniæ, & Calpem Hiſpaniæ promontoria (columnas Herculis vocant) irrumpens, per medias terras diffunditur & Africam ab Europa diſterminat. Quamuis autem vna eadémque aquarum continuatio ſit; in diuerſa tamen Maria diſtribui conſueuit. Primò quidem in Ibericum, Balearicum, Liguſticum, Gallicum, & Adriaticum, à quibus continuò Siculum ſequitur, porrectum in obliquum: quod & ipſum excipitur à Cretico. Huic autem coniuncta ſunt, parte alia Ægyptium, Pamphylum, Syrium: alia Ægeum & Myrtoum; Quibus Pontus ex aduerſo protenſus obiicitur multis conſtans partibus. Ac pars illius vltima penetrans, Mæotis appellatur: alteram in

fauces contractam, Propontidem vocant, quæ iam Europam A Aſiámque diſcriminat. Et hæc quidem ſummatim.

Quod ad mare Rubrum attinet, inprimis de eius appellatione varia ab auctoribus prodita ſunt. *Plin.lib.6.cap.23.* Mare, inquit, rubrum dixêre noſtri, Græci Erythræum à Rege Erythra, aut (vt alij) ſolis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes: alij ab arena terraque: alij tali aquæ ipſius natura. *Q. Curtius*: Mare Rubrum ne colore quidem abhorret à cæteris, ab Erythra Rege inditum eſt nomen. *Philoſtr. lib.3. vita Apollon.* Rubrum mare vehementer cæruleum eſſe tradunt: denominant autem Rubrum, vt ipſi perhibent, à rege Erythra id eſt, rubro, qui ex ſuo nomine Mare appellauit. *Solinus c.45.* Rubrum Mare, quod Erythræum ab Erythra Rege, Perſei, & Andromedis filio, non ſolum à colore appellatum Varro ſcribit, quia affirmat in littore Maris iſtius fontem eſſe, quem ſi oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & antea candidæ amittant quod fuerint vſque ad hauſtum. Denique *Arrianus 8. geſtorum Alexandri lib.* ſcribit in Mari rubro Inſulam eſſe, cui qui primus imperauit Rubro, nomen fuit, ab eiuſque nomine Mare rubrum nuncupatum.

Hæc de nominis impoſitione ab antiquis prodita ſint: quorum tamen controuerſiam diremit nauigatio Luſitanorum, qui B (vt *Ioannes Barrius*, præclarus Indiarum rerum Hiſtoriographus *cap.1.lib.8. Decad.1.* refert) Mare illud peruagati, comperrunt inprimis eius aquas rubrum colorem referre. Deinde vt coloris cauſam pernoſcerent, aquam è mari in nauem hauſêre: quam cum pellucidam atque omnis roboris expertem vidiſſent planè intellexerunt, non aquas ipſas in ſe rubras eſſe, ſed eum colorem in iis repræſentari ex arenis rubeis ſeu coralliis, quibus maris illius fundus ſcatet. Ab hoc igitur colore mare rubrum nuncupatum eſt. Quod etiam ſinus Arabicus dicitur à gente Arabum. Incipit autem circiter ab Inſula Socotora, quæ Latinè Dioſcoridis dicitur, terminaturque ad Septentrionem oppido Sues, quod à Latinis Poſidium vocatur: habet longitudinis circiter 350. leucas. Qua de re lege *Barrium loco citato.*

Mare Perſicum (quod etiam ſinus Perſicus à Perſidis populis vocatur, nunc Meſendim) qua parte mare accipit, vtrinque magnis lateribus grande oſtium quaſi ceruice complectitur, deinde terris vaſtè & æqua portione cedentibus magno littorum orbe reddit quaſi formam capitis humani: habet longitu- C dinis circiter 280. leucas.

Mare autem Caſpium (quod Parthi marè Bachan, Tartari Chuualins, Comoria, & Chelucelam nuncupant) vnde originem habeat, non liquet inter ſcriptores. *Plinius cap.13 l.6. Solinus cap.27. Mela lib.3. Strabo lib.2. Macrob.lib.2.de ſom. Scip. Martial.l.7.* aiunt, erumpere illud ex Oceano Scythico. Nonnulli etiam quos *Strabo* refert, in vnum coëgere Mæotim lacum, qui Tanaim recipit & Caſpium mare. *Ariſtot.* verò *lib.2. Meteor.cap.1. D. Thomas ibidem. Herod. in Clio*, & alij affirmant Caſpium omni ex parte terra cinctum eſſe quaſi inſulam, nec ex vllo mari originem ducere. Suffragatur *Ptolem. in ſua Geogr. cap.5. lib.7.* aiens Hircanum mare quod & Caſpium dicitur, ab omni parte littoribus obſideri, & inſulæ ſimilitudinem ex oppoſito ducere. Atque hæc ſententia procul dubio vera eſt, vti ab iis, qui ætate noſtra terram & maria perluſtrarunt, compertum fuit. Itaque Caſpium mare, non tam mare eſt, quam palus multorum fluminum incurſu ſtagnans; niſi fortè Oceanum D quoque ſubterraneo meatu occultè excipiat. Dicitur verò tum Caſpium, tum Hyrcanum, à Caſpiis & Hyrcanis montibus, inter quos iacet. *Herod. loco citato*, ait latum eſſe octo, longum dierum quindecim nauigatione: ſed qui ipſum quotidie tranſmittunt mercatores, teſtantur, non amplius duodecim diebus vniuerſum eius ambitum expleri.

* Motvs Qvotvplex.

Præter motum quo aqua ob ingenitam grauitatem deorſum meat, qui vtrique inferiori elemento communis eſt, aliæ præterea eidem aquæ competunt. Quorum primus eſt is, quo mare à ventis nunc in hanc, nunc illam partem agitur, pro ratione flatuum, qui tunc in eo dominantur, niſi malicia ſit.

Secundus eſt, quo ab Oriente in occaſum fluit: vt eſt à nautis deprehenſum. Nam qui ex Hiſpania occidentem Solem, nouum orbem petunt, curſum intra menſem conficiunt, iidemque trium aut etiam quatuor menſium traiectione in Hiſpaniam reuertuntur, ob aquarum nixum in contrariam partem. Eundem motum obſeruarunt etiam Luſitani, cum litus Africæ obeuntes in Indiam contendunt; etenim tranſacto Bonæ ſpei promontorio, licet ſecundis fruantur ventis, cum proram in E ortum ſolis obuertunt, aliquantò ſegnius eunt, aquarum fluxu retardati. Item in Mediterraneo, qui ex Hiſpania in Paleſtinā contendunt, plus temporis eundo quam redeundo conſumunt. Huiuſce motionis cauſa creditur eſſe diurna conuerſio cœleſtium orbium, à quibus occulta vis in Oceanum influit, quæ aquas verſus eandem partem rapit. Atque hic fluxus tam in Oceano, quam in Mediterraneo mari obſeruatur.

Tertius motus, qui in vtroque etiam mari viſitur: eſt, quo mare à Septentrione ad Auſtrum defluit: qui quidem circa Septentrionales partes notatur. Huius meminit *Ariſtot. cap.1. lib.2. Meteor.* eiuſque cauſam refert partim in altitudinem terræ Borealis, à qua proinde delabi aquas in profundiora & caua neceſſe eſt; partim in flumina quæ maria ad polum Arcticum ſpectantia ſubeunt, vt Mæotidem Tanais, Pontum Euxinum Danubius.

Quartus motus eſt, qui (*vt aſſerit Contarenus Cardin. lib.2. de Clement.*) deprehenditur à nautis in mari Mediterraneo. Nam qui in Adriatico, qui legunt oram Dalmatiæ, Hiſtriæ, Illyridiſque totius, non ſentiunt dumtaxat perennem illum maris F fluxum, de quo antea egimus, verſus occidentem Solem: ſed in intimo receſſu, vbi Venetorum vrbs ſita eſt, experiuntur flecti mare ad Meridiem verſus Flaminiam, indeque declinare Apuleiam verſus aliquantulum ad ortum Solis: quo fit vt prædictum mare quodammodo in orbem agi videatur iuxta terrarum oras. Huius motus cauſa eadem eſt, quæ illius quo mare in Occidentem progreditur. Nam cum aquæ inter terras concluſæ, & in littora impingentes, perpetuo tenore cieri nequeant ab ortu in occaſum: conſequens eſt vt propè terras flexuoſo itinere in gyrum voluantur, & circularem motum moliantur.

Quintus motus eſt ille, quem æſtum vſitata ſignificatione appellamus: quo videlicet maris aquæ reciproca agitatione nunc ad littus accedunt, nunc ad ſe redeunt ſubſiduntque. Cuius cauſa, quæ Philoſophis multum exhibet negotij, inueſtiganda à nobis hoc loco erit.

* Æstvs Maris. G

Illivs Differentiæ.

In quibuſdam maris tractibus, nullus aut perexiguus æſtus viſitur: vt in mari Liguſtico, Tyrrheno, Narbonenſi, & apud Brachinonem in Celtiberia, & in Mexico ad Cubam, & vicinas inſulas. In aliis magnus: vt ad Begaram, in plaga Indica ſecundùm Gangem, & Indi fauces in mari Gothico, Flandrico & Britannico, & Luſitano, & in mari Rubro. Ordinariè tamen & vt plurimum æſtus in Oceano maiora inundat ſpatia, quam in reliquo mari. Præterea, circa littora magis, quam in alto deprehenditur hic motus.

In fluminibus quoque maria intrantibus diuerſitas eſt: namque Luſitana flumina æſtu retrocedunt, Atlanica minimè. Tamiſis in Britanniam regreditur ad fontes quinquaginta milliaria, totidem fermè Bœtis in Hiſpania.

Præterea neque idem temporis ſpatium vbique æſtus conſumit. Nam in Luſitano Oceano, aliiſque in locis magna ex parte ſenis intumeſcit horis, ſenis detumeſcit: ac Garumnæ fau- H ces in littore Aquitaniæ ſeptenis ſubit Oceanus, quinis refugit: ad Guineam Æthiopiæ, ſiue ad Erythræum.

Africæ promontorium, quaternis accedit, octonis regreditur? denique alibi ſegnior eſt, alibi acrior. Ac oram Guineæ tantus eſt impetus æſtuantis maris, vt tres anchoræ vix ſuſtinere nauem queant ne allidatur.

In littore Cambaiæ, quæ eſt in faucibus Indi, mare binis horis triginta circiter leucas acceſſu obtegit; binis totidem receſſu detegit. Itaque tanta rapiditate agitur, vt homines ingruentem è pelago vndam vix curſu euadunt. Ne vero incautos æſtus arripiat, cymbali ſonitu admonentur. Nec naues ibi poſſent commorari, niſi haberent lacunas ad eum vſum defoſſas, in quibus mari abeunte conſiſtunt. Poſtremò, nec eodem die, tempore, vbique æſtus incipit ac deſinit: quandoquidem ſingulis diebus vna ferè hora mare tardius aſcendit.

* Cavsa.

Quænam cauſa maris acceſſum receſſumve efficiat, non conuenit inter Philoſophos, extantque ea de re diuerſæ eorum

ſententiæ : quas commemorant *Plut. lib 3. de placit. cap. 17. Mela lib. 3. cap. 1. Laurentius Corninus in ſua Georg. cap. 11. Mirandula lib. 1. de exam. vanit. cap. 12. eiuſque Patruus lib. 3. contra Aſtrologos, cap. 15.*

Inprimis ergo Stoici arbitrati ſunt, hanc ſpectabilis mundi vniuerſitatem animal quoddam eſſe, ex variis elementis conglobatum, quod mente & ſpiritu viuat; haberéque in profundis Oceani nares quaſdam, per quas emiſſi anhelitus, vel reducti, modo inflent maria, modo reuocent: ſicque fieri acceſſum & reciprocationem maris.

Apollonius Thianeus ſcripſit Oceanum fluere ac refluere à ſpiritibus, qui partim ſub ipſo, partim circa ipſum anhelant impulſum retrorſúmque.

Timæus docuit, cauſam æſtus eſſe flumina per Celtarum montes in Atlanticum irrumpentia, quæ ſe protrudendo æſtum & inundationem inferant, colligendo retrahant.

Plato cenſuit, aquas cuiuſdam ſpecus hiatu ſuſtolli & latè effundi, ſubindéque eodem remeare, nec eſſe aliud fluxum & refluxum aquarum ad littora.

Seleucus Mathematicus, qui terram perenni circumactu agitari aiebat, putauit terrarum motui Lunæ vertiginem occurſare, & hoc impetu colligente ſe inter maria & cœlum flatu, atque in mare Atlanticum incumbenti, reciprocare vndas.

Communior ſententia eſt hanc æſtus reciprocationem aſcribi Lunæ, ſecundùm motum, quo vnà cum primo mobili diurna conuerſione circumuehitur. Non igitur Lunæ per ſe dumtaxat, ſed vt Solis promouetur & fouetur adſpectu. Siquidem videmus æſtum maris maiori ex parte ſequi Lunæ periodos ſecundùm motum illius diurnum: ſingulis enim diebus naturalibus mare quater cietur, bis fluendo, bis refluendo. Imo diuerſis Lunæ ad Solem adſpectibus, nunc minores, nunc maiores æſtus maris fiunt. Plenilunio enim maximè feruent, aliàs miteſcunt. Verùm de influxu Lunæ qui hanc reciprocationem cauſatur, tractant *Phyſici lib. 2. de Cœlo, cap. 3.*

* Modus.

Inter Philoſophos naturales non minima eſt quæſtio, num hic æſtus fiat rareſcentibus marinis aquis, atque ita elato cumulo ad littora properantibus, deinde rurſus conſtipatis ac decidentibus; an potius aquis citra vllam rarefactionem & adenſationem loco motis? *Contarenus lib. 2. de element.* priorem approbat ſententiam, eo argumento, quod non appareat vnde tam repentè adeo magna aquæ aduentitiæ copia erumpat, qua mare intumeſcat; rurſumque quonam ſe recipiat decreſcente æſtu, cum mare ſeſe contrahit.

Nobis tamen oppoſitum veriſimilius videtur: nimirum Lunam (ad eum modum, quo magnes ferrum mouet) iniecta qualitate effectrici impulſus, citra rarefactionem, cuius nulla hic aut neceſſitas aut indicium apparet, concitare aquas, & ſecundum diuerſos aſpectus, propinquitatemque ad mare, & ob tuſiores aut acutiores angulos, nunc aquas ad littus eleuando trahere, nunc eaſdem relinquere, ita vt illæ ſuaptè pondere in decliuiora reſiliant, & ſe colligant: exire autem tantam aquæ copiam ab immenſitate maris, & in eiſdem patentem & apertum campum refundi.

MARIA PARTICVLARIA.
Vtpote

Belluis infesta.

Plurima & maxima in Indico mari animantia reperiuntur, maximè priſtis & balena: in Gallico Oceano phyſeter, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiorque nauium velis diluuiem quandam eructans, in Gaditano Oceano arbor in tantum vaſtis diſpanſa ramis, vt ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. *Plin. lib. 9. cap. 4.*

Mare Septentrionale ob marinas belluas infeſtiſſimum eſt nauigantibus. Illæ tamen ſolo tubarum clangore ne naues euertant, abiguntur. *Olaus lib. 21.*

Importuosa, Naufragiis.
Famosa.

Strabo lib. Geographiæ 8. tradit, Corinthiorum vrbem in Iſthmo ſitam, duos habuiſſe portus, alterum Aſiam verſus, alterum Italiam. Verùm quòd freti inſtar eſſet, non ſine diſcrimine eò nauigari, velut olim in mari Siculo inter Scyllam & Charybdim, maximè autem præter Maleam, propter reflantes inde ventos. Vnde & prouerbium celebratum fuiſſe: Μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε: id eſt, Maleam legens, quæ ſunt domi obliuiſcere. Eſt autem Malea promontorium Laconiæ, à Maleo Argiuorum rege dictum, quod per quinque paſſuum millia in mare protenditur, auctore Seruio in quintum Æneidos. Significat *Homerus li. Odiſſeæ 9.* periculoſam circa Maleam nauigationem fuiſſe, ſic Vlyſſem loquentem inducens:

Ἀλλά με κῦμα ῥόος τε περιγνάμπτοντα Μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε, παρέπλαγξεν δὲ Κυθήρων. Id eſt,
Sed me dum Maleam prætereuehor, vndaque fluctuſque,
Et boreas illinc pulſum admouere Cytheris.
Eraſmus in Adagiis.

Darij regis claſſis ex Thaſo Acanthum profecta, Aquilonis vi disiecta eſt, & ſupra xx. Perſarum millia circa Athon periere. Excurrit Athos à planitie in mare ſeptuagintaquinque millia paſſuum: radicis ambitus centum quinquaginta millia colligit. Oppidum in eius vertice fuit Acroton. Xerxes Darij F. non multò poſt atrociſſimi huius caſus memoria territus, montem continenti terræ ademit, mille quingentorum paſſuum Iſthmo militari opere effoſſo, per quem poſtea eſt Athos enauigatus. *Sab. lib. 1. En. 3.*

Mare Mamertinum fœdiſſimis tempeſtatibus infame eſt: ſiquidem venti è diuerſa ſuperi inferique maris regione (quæ maria Adriaticum & Tyrrhenum vocat) ſpirantes, ab alto vndas cient, & procellis infeſtiſſimas reddunt. Quin & cum venti poſuere, ea eſt influentis & refluentis pelagi concitatio, tam grauis bellnarum innatantium odor, vt naufragiis nulla ſalutis reliqua fiat ſpes. Quòd ſi nauem hoc in freto Vlyſſes fregiſſet, non ille quidem in Italiam incolumis enataſſet. In ea pueri xxxv. cum chori magiſtro & tibicine ad feſtos ludorum dies à Rheginis miſſi, ad vnum periêre. *Pauſanias l. 5.*

Inter tres Nouergiæ inſulas, Lofoth, Langanas, & Vaſtral, mare appellatur Muskoſtron, id eſt, æſtus. Hic mare ſorbetur intra cauernas, accedente fluxu, & reflatur refluxu, quanto maximo impetu deferuntur torrentes. Nauigatur hoc mare, donec inferius eſt faucibus ſcopulorum: at qui iniquo tempore inciderint, feruntur præcipites in voraginem. Naufragiorum reliquiæ perrarò redduntur: & ſi quando redduntur, reperiuntur robora attrita colliſione ſcopulorum, vt lanugine quaſi obducta videantur. Hæc eſt potentia naturæ, fabuloſas Symplegadas, & formidatam Maleam, & Siculam Charibdim, & omnia miracula ſuperans. *Ziglerus in Scondia.*

---

* S. Maria mater Chriſti.

Non miretur Lector quod Beatiſſ. Genitricis Domini noſtri *hoc loco memoriam refricauerim, cum præter inſtitutum noſtrum ſit perſonarum ſingularibus Locis meminiſſe. Tamen quia vti* Chriſtus *præ filiis hominum ſpecioſus: & Mater illius inter mulieres benedicta fuit, & beata omnibus generationibus prædicanda, meritò propter vtriuſque excellentiam particulares Tractatus de iiſdem inſerui, vt qui Theatrum vitæ humanæ non exornent dumtaxat, ſed fulciant. Sitque nobis opus, vt eleganter melliſluus Bernardus, mediatore apud mediatorem Chriſtum videlicet; neque vllus aptior magiſque efficax quam* Maria; *quò fit vt ſecurum habeamus acceſſum ad Deum Patrem, cui Filius latus & vulnera, Mater filio pectus & vbera pro nobis exhibet & oſtendit. Itaque prius agam de Nomine.*

NOMINIS MARIÆ QVALITAS.

Hebræi volunt nomen (Maria) eſſe nomen tetragrammaton, conſtans quatuor literis *Mem. Res. Iod. Mem.* eſt quidem Hebraicè nomen diſſyllabum Miriam. Sic legunt Maſſoretæ corrumpentes puncta; alij vero Mariam duplici dumtaxat ſyllaba, eſtque Syris vſitata ea pronunciatio. Græcis vero triſyllabum habetur, & indeclinabile; quamuis Interpres *Matth. cap. 1.* declinauerit, interpretando verba (virum Mariæ) vnde conſtat nomen Mariæ eſſe tetragrammaton, quia vocales, quibus illud legimus, litteræ non ſunt, ſed puncta dumtaxat, & notulæ litterarum.

Mysterium.

Refert *Georg. Venetus in Harmon. mund. cant. 1. tom. 5. cap. 7.* Hebræos inter arcana ſua abditiſſima tradere, vnam eſſe creaturam reliquis excellentiorem, & velut principem quam Mitraton appellant, id eſt, Principem facierum: quia ſcilicet ſemper Deo adſiſtat, & poteſtatem habeat reliquos in conſpectum illius adducendi.

Addunt

Addunt literas vocis Mitraon conficere numerum 999. quem numerum reddunt literæ nominis Maria, ſic vt non immeritò debeat credi illam eſſe creaturam iſtam præſtantiſſimam, facierum principem, cuius prærogatiua ſit reliquos ante ſummi Imperatoris conſpectum adducere.

Aduertit autem Galatinus lib. [illegible] cap. 1. duo nomina videlicet Ieſus & Maria; ratione Arithmetica aſcendere ad numerum Berith, quod nomen ſignificat Pactum. Et interpretantur Cabaliſtæ locum illum Hieremiæ 33. Niſi pactum meum (ſcilicet eſſet) diem ac noctem, leges cœlo & terræ non poſuiſſem hoc modo. Niſi pactum meum eſſet (niſi amor mei Ieſu & Mariæ eſſet) mundum non creaſſem.

PRONVNTIATIO.

Nomen hoc Maria iuxta formam nominum Græcorum, & Latinorum pronunciandum: Latini ſiquidè & Græci, iuxta linguæ ſuæ [illegible] nomen, poſteriùs M [illegible], & ex diſſyllabo fecerunt triſyllabum. Vnde audiendus non eſt Laur. Valla in cap. 1. Matth. volens indeclinabiliter nos dicere Mariam, quià textus Græcus legit [illegible] ibi reperitur caſibus obliquis, vt cap. 1. Actor. cap. 1. Matth. [illegible] cap. 8. 10. 24. Lu.

Ioſephus lib. 1. Antiq. Mariamnem appellat, quæ Hebreis eſt [Hebrew] Miriam. Eſt enim hoc nomen non nouum, ſed antiquiſſimum, quamuis, vt dicemus mox, Deiparæ virgini attributum fuerit in noua lege.

ETYMON.

S. Hieronymus lib. de nominibus Hebraicis, triplicem huius nominis adfert etymologiam, vt ſit Maria illuminatrix [illegible], vel illuminans eos, vel ſmyrna, id eſt Stella maris, & præfert hanc prioribus. Imo addit Syriacè, Dominam ſignificare Mariam. Sunt qui compoſitionem huius nominis penitus attendunt, dicuntque illud componi ex voce [Hebrew] quod myrrham: vel potius ex [Hebrew] mora, id eſt, magiſtra vel Domina, & [Hebrew] iam, hoc eſt maris. Ita vt Maria ſit idem quod myrrha maris, ſiue, vt alij mare amarum. Rationem nominis volunt, quod prima quæ hoc nomen tulit naſcente, cœperit amara tyrannis Pharaonis, volentis mergi infantes Hebræorum. Niſi dicamus eamdem ideò ſic vocatam, quod magiſtra futura eſſet & Domina maris. Futura namque erat dux fœminarum, eiſque præitura in tranſitu Rubri maris. Sic vt abſque fundamento Angelus Caninius l. de [illegible] c. 15. irriderat interpretationem Stellæ maris, quod primam literam neget radicalem. Cur enim minus hic talis cenſebitur; quam in aliis nominibus Mem pro initiali habentibus? puta Melcha, Melchiſedech, & ſimilibus. Perperam etiam Victorinus, Mariam interpretatur miſeram. Imperitiſſimè Lutherus Mariam interpretatur Guttulam aquæ. Omnium improbiſſimè perfidi Iudæi, qui per contemptum nomen corrumpunt, mutata prima litera [Hebrew] mem in literam [Hebrew] hes vocantes, Ieſchu ben Hariam, id eſt, filium eius, qui vilis eſt inſtar fumi, attamen illi, ſicut fumus à facie ignis, ita pereant à facie Dei.

IMPOSITIO.

Inter eas quæ nomen hoc ſortitæ leguntur, in veteri Lege vnius tantùm meminit Scriptura, nempe ſororis Moyſis Exodi cap. 15. quæ & virgo fuit iuxta Nyſſenum, & Ambroſium, cæterarum mulierum princeps, & ſapientia inter illas præſtans: Tympaniſtria, & Propheſſiſſa.

In lege Noua nomen hoc datum illi virgini, quæ iuxta vaticinium Iſaiæ concepit in vtero, & peperit mundo verum Emanuelem, & deſideratum tot ſæculis, expetitum tot tantiſque votis Saluatorem. Vnde Matthæus arcani conſilij legationem deſcribens, nempe Angelicam legationem ad eam factam, dicit: & nomen virginis Maria. Virginis ſcilicet deſponſatæ viro, cui nomen erat Ioſeph, ad quam miſſus fuit cœleſtis nuntius.

At præter hanc, aliæ inſuper hoc nomine appellatæ, vt puta Maria Magdalene, Salome, Iacobi, &c. ſic vt familiare virginibus eſſe cœperit.

VIRGINI DEIPARÆ APTISSIME CONVENIRE.

Nomen Maria non ſine diuino conſilio, & myſterio excellenti B. Virgini Deiparæ impoſitum; & ratio & auctoritas euincunt.

Inprimis ſignificata fuit per Mariam illam ſororem, quæ & Virgo permanſit, Dux reliquarum, Propheteſſa, quæ etiam velut de mari Rubro ſolennata eſt, Deo canticum gratiarum ex[illegible].

Noſtra Maria ſemper Virgo, in mulieribus benedicta, à Spiritu S. obumbrata, de mundo hoc velut triumphans luxit, Deo canticum gratiarum apud Elizabetham perſoluit, & quid porrò de filio & de ſe futurum, quod ſcilicet omnes generationes eam beatam dicerent; prædixit. Vide S. Ambr. in exhortat. ad Virg. Baſilium in cap. 8. Eſaiæ Damaſc. orat. de aſſumpt. Fuit ſummi legiſlatoris & Sacerdotis non modò ſoror vt vetus illa, ſed mater.

[illegible] L. B. Theatr. vitæ hum. [illegible]

Quin ſi Etymon inſpicimus, nulli ſanè aptius conuenire reperiemus. Eſt enim ipſa Domina ac Magiſtra noſtra, quod ſonant ſyllabæ primæ Mara, pro quo Chaldæi dicunt Mar. Arabes Mu; qui & Sir vocant Dominum. Vnde & Chriſtiani S. Thomæ in India, Prælatos ſuos & Epiſcopos Chaldæos Mar vocant, vt mar Abraham, mar Ioſeph. &c. R. Haccados doctrina celeberrimus, ante Chriſtum Hebræorum Doctor, Meſſiæ matrem Dominam nuncupandam prædixit, vnde & veteres Liturgiæ Iacobi, Baſilij, & Chryſoſt. eam [illegible] Dominam noſtram vocant, & ita Chriſtiani omnes ſuo idiomate huiuſmodi titulum quaſi antonomaſticè donant. Ipſa enim mater eſt Chriſti, qui primogenitus & Dominus omnis creaturæ. Vnde illius Typum geſſit Sara quæ interp. Domina.

Eadem quoque illuminata eſt, nempe à Dei filio, & omnes illuminauit, SS. Trinitatis fidem producendo. Idcirco eam Magiſtram magiſtrorum; & Prophetarum Propheteſſam nominat Rupert. l. 1. in Cant. Bernardus verò illuminatricem Euangeliſtarum: Ignatius, religionis noſtræ magiſtram: Athanaſius, Dominam: Damaſcenus, Maris, id eſt, mundi totius Dominam agnoſcit. Iterum Stellam maris eam appellat Bernardus; quia vt ſtella ſine ſui corruptione genuit Filium tanquam radium, totique mundo illuxit meritis atque exemplis.

Eſt etiam mare amarum, aut myrrha maris, propter filij paſſionem myrrha amariorem: vt verius quam Noemi olim, Mara dici potuerit. Vnde eam plus quam martyrem facit Hieronymus, & Anſelmus.

Pie quidam quinque literis nominis, quinque ſanctas mulieres, quæ typum eius geſſerunt, denotare tradiderunt, vt prima M. ſororem Moyſis Mariam: A. Abigail humilitate & prudentia placantem Dauid: R. Rebeccam & Rachel pulcherrimas: I. Iudith quæ Holofernum obtruncauit, vt iſta ſerpentem: A denique Annam Samuelis matrem deuotiſſimam, ſignificaret. Legatur cap. [illegible] Actor. & Vegam in cap. 12. Apocalypſ.

S. MARIA OLIM PRÆSIGNIFICATA.

Variis Typis, Symbolis, & Allegoria.

Poſt admiſſum in Paradiſo à primis noſtris Progenitoribus inobedientiæ peccatum per ſuggeſtionem Serpentis, ait Dominus Deus ad ſerpentem. Quia feciſti hoc maledictus eris inter omnia animantia & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram commedes omnibus diebus vitæ tuæ. Quæ omnia [illegible], non ſerpenti, animanti ſcilicet illi dicta intelligi [illegible] debent; cùm à natura hoc haberet, vt ſuper pectus graderetur: ſed magis accipienda ſunt, vt fine [illegible] ſerpentis Infernalis Diaboli, cui pro maledicto poſitum eſt, vt ſuper homines qui ita terram adſpiciunt, vt cœlum negligunt, dominentur, & ſemper bonum circa Dei electos impediat: vt notauit Rupertus. Et ſ quitur: Inimicitias ponam inter te & mulierem: ſemen tuum & ſemen illius. Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius. Vbi per (Mulierem) Virgo Deipara; eiuſque ſemen, Chriſtus Dei filius accipitur, qui ita eſt ſemen mulieris, vt nõ ſit etiam viri. Hæc autem tam diuinum ſemen mundo inferendo, deceptoris caput contriuit. Ita namque Chriſtus, Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam, & iterum: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras, Gen. cap. 3.

Cum Deus Moyſen primum vocaſſet, vt populi ſui dux eſſet, ei in Rubo ardente & non combuſto apparuit, ita vt vocatus ille diceret: Vadam & videbo viſionem hanc magnam, cur non comburatur rubus. Rubum hunc qui ignem concepit, & virorem conſeruauit, Virginem benedictam adumbraſſe, quæ Chriſtum concepit, & virginitatem non amiſit, docent Veteres. A Virgine ait Nyſſ. lib. de vita Moyſis, Diuinitatis lux, aſſũpta carne illuxit hominibus, eamque omnimodò incorruptam ſeruauit, Virginitatis viriditate nullo pacto commutata. Exod. c. 3.

Suſcitato Gedeone à Deo, poſtquam aram Baal deſtruxiſſet, lucumque eius incendiſſet, dedit ei Deus ſignum, quod in manu eius ſaluaret populum, vellus lanæ in area, in quod decidit ros nocte illa. Quid verò illud vellus Gedeonis inquirit Bernardus, ſignificat, quod de carne tonſum: ſed ſine vulnere carnis in area ponitur? niſi carnem filij Dei ſumptam de carne virginis abſque detrimento virginitatis. Iudic. cap. 6.

T 3 Cum

A Cum Deus eligere vellet ex omni multitudine filiorum Iſraël vnum aliquem, qui cohiberet eorum querimonias; iuſſit XII. virgas iuxta numerum XII. tribuum reponi in tabernaculo fœderis coram teſtimonio. Quas cum Moyſes poſuiſſet, ſequenti die inuenta eſt germinaſſe virga Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis erupiſſe flores. Virga Aaron florida, nec humectata, inquit mellifluus *Bernardus*; virginem concipientem, quamuis virum non cognoſcentem ſignificat. Quo pertinet Iſaiæ vaticinium, *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Hic florem filium dicit *Bernardus*, virgam intellige matrem. Quoniam & virga floruit abſque germine, & virgo concepit non ex homine, nec virgæ viſorem floris læſit emiſſio, nec virginis pudorem ſacri partus editio. *Numer. c.* 17.

Magnam illam ſtatuam quam per quietem viderat Aſſyriorum Rex Nabuchodonoſor, cōterebat *paruus lapis de monte abſciſſus ſine manibus.* Mons iſte inquit *Epiph. orat. de laud. Virg.* nullatenus inciſus, virgo eſt benedicta, habens petram Chriſtū, de qua *Daniel, abſciſſus* ait, *eſt lapis ſine manibus*, id eſt, abſque viro ſolidam petram Chriſtum virgo peperit. *Daniel. c.* 2.

Viderat Ezechiel in auguſto illo templo quod ei ſuerat oſtenſum, portam Sanctuarij exterioris quæ clauſa erat. Dixitque ad eum Dominus: *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non*
B *tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per eam.* Portam hanc Mariam Virginem ſignificaſſe cum B. Hieronymo omnes paſſim contitentur, quæ ante, & poſt partū Virgo permanſit, tranſiuit per eam Chriſtus, non tamen illam aperuit. Sed quemadmodum ſtella radium profert abſque ſui corruptione: ſic Virgo benedicta filium peperit ſine pudicitiæ virginalis amiſſione. *Ezech. c.* 44.

Mortuo Nabal miſit Dauid nuncios ad vxorem illius Abigail, vt ſumeret eam ſibi in vxorem: & venerunt ad eam pueri Dauid, dicentes; *Dauid miſit nos ad te, vt accipiat te ſibi in vxorem.* Quæ conſurgens adorauit prona in terram, & ait: *Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei.* Ad eundem modū virgo benedicta, accepto cœleſti nuntio quod in matrem Dei electa eſſet, non dubia de oraculo, ſed læta de nuntio ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Lucæ c.* 1.

C Notat autem *Ioann. à Carthagena lib. Homil. de Arcanis Mariæ & Ioſeph*, in ſacra Scriptura B. Virginem deſignari per varios tropos & metaphoras, ideoque etiam varijs nonnunquam nominibus appellari, quorum nonnulla in Litanijs eidem Virgini dicatis relata ſunt. Sic eam vocant Euam, matrem viuentium, mulierem conterentem caput ſerpentis, Rebeccam, Mariam ſororem Moyſis, Iahelem, Iudith, Eſther, Saram, Abigail, Sunamitidem, & Suſannam, Salomonis thronum, & templum, Arcam Noë, Arcam teſtimonij, Arcam teſtamenti. Hortum concluſum, Columbam, Virgam Ieſſe, Domum ſanctam, Tabernaculum ſanctificatum altiſſimi, Terram benedictam, Rubum ardentem incombuſtum, Montem, Scalam Iacob, Vellus Gedeonis, Portam clauſam, electam vt Solem, pulchram vt Lunam, Terribilem vt caſtrorum aciem ordinatam, Nubem lucidam, Propitiatorium, Aulam Regiam, Thalamum, Lectulum floridum, Turrim Dauid, Lilium inter ſpinas, Odoriferam, Cedrum, Palmam, Cinnamomum, Platanum, Roſam Iericuntinam, Myrrham electam, Virgam Aaronis, Mulierem ſole amictam, Mulierem ſata tria fermento commiſcen-
D tem Ciuitatem Sion, Petram, quorum omnium congruentias, diſertus Concionator facilè inueſtigabit.

S. MARIÆ GENVS, PARENTES, NATIVITAS, DIGNITAS.

Exorſurus Euangelium ſuum Matthæus, enarrationem Genealogiæ Chriſti proponit, dicens; *Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Iſaac, Iſaac autem genuit Iacob, &c. Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus.* Ioſeph vero dicit virum Mariæ, vt inſinuet ſe idcirco hanc genealogiam ad Ioſeph vſque deduxiſſe, vt ex genere Ioſeph etiam illius genus cognoſceretur. Erat enim Ioſeph iure propinquitatis Mariæ Virginis maritus, eamque in vxorem accepit, iuxta præceptum *Numer. cap.* 36. quo cum ea, hæreditas illius ad ipſum deueniret. Erat namque Maria ex filiabus quæ lege iubebantur nubere conſanguineo, eo quod nullum haberet fratrem. Et quia Iudæis familiare erat mulierum coniugatarum genealogias non niſi per maritos texere, quæ ſimul in eandem mariti tribum transferebantur; ideo Matthæus per Ioſeph ad Mariam deſcendit. E
Ita eruditè *Ianſenius* in aurea ſua Concordia Euangeliſtarum c. 6. *Matth. c.* 1.

Proximos progenitores habuit Ioachimum Mathetæ filiū, & Annam Iſachar, ſiue vt alij volunt, Mathan ſacerdotis & Mariæ filiam. Domus paterna ex Nazareth Galilææ, materna ex Bethlehem fuit. Ambo caſtiſſimi, vt idcirco eos par turturum appellet *Damaſcen. orat.* 3. & ex regia ſtirpe. Verum Anna ſterilis erat, & Angelica reuelatione cognouit Ioachim vxorem ſuam tam diuina prole donandam. Quippe alteram illam Annam Samuelis matrem imitata, per preces & ieiunia ſterilitatem depulit. Lege de hac re *Epiphan. hæreſ.* 79. *Germanum Archiep. Conſtantinop. in encomio Virg. Ioan. Damaſc. lib.* 4. *de fid. Orthod. c.* 15. *de laudibus D. Virg.*

Menſe nono quem Septembrem traditione agnoſcimus fuiſſe, nata eſt Maria, anno vt colligit *Card. Baron. Tom.* 1. *Ann.* ab Vrbe condita 737. Auguſti à Triumuiratu Imper. 16. olympiade 190. anno 3. Coſſ. Furnio Nepote, & Iunio Silano: idque in Nazareth Galilææ, & nomen accepit Angeli præſcriptione Maria: quod Syris Dominam, Hebræis Maris ſtellam ſignificat, *Baron. ſupra.*

F Excellentiſſima eius dignitas poſtremis à Matthæo genealogiæ verbis continetur, dum ex ea pronuntiat natum Ieſum Chriſtum. Vnde auguſtiſſimus, eidem titulus perpetuò adhæret, quod ſit & vocetur Deipara, ſiue mater Dei, qui titulus iuxta *D. Thomam Aquinatem*, infinitam quandam continet dignitatem. Quin *D. Bonauentura in ſpeculo c.* 8. Virgo inquit eſt mater, qua maiorem Deus facere non poſſet: maiorem mundum poſſet facere Deus, maius cœlum, maiorem matrem quam matrem Dei facere non poteſt, nempe, quæ maioris filij mater ſit. *Matth. c.* 1.

Non exigua dignitas fuit, quod poſtquam Templo in quo annis xi. fuerat, egreſſa, an. XIV. ætat. ab Angelo ſalutata fuerit: *Gratia plena, Dominus tecum*, atque *inter mulieres benedicta*, eique Spiritus ſancti obumbratiō promiſſa, filij Dei ſecutura natiuitas prædicta, & cognatæ etiam ſterilis inaudita fœcunditate firmata. *Lucæ c.* 1.

Senſit hanc virginis benedictæ excellentiam Elizabeth cognata eius, quæ vt vocem auribus excepit, dicebat, Infantem, nempe Ioannem Baptiſtam, vtero clauſum præ gaudio exſiliiſſe. Ipſa etiam Spiritu S. repleta ad aduentum illius exclamat, *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me*; eamque beatam appellat, quæ credidiſſet, &c. *ibid.*

G Sed vt mulier quædam de turba extollens vocem exclamauit, & dixit ad Virginis filium, poſtquam eundem de regno Dei diſſerentem audiuiſſet; Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti, vbi dum matrem eius beatam dicit, maiore orationis gratia, eandem per ventrem & vbera deſcribit, illas ſcilicet partes nominando, quæ generando, alendóque Chriſto maximè ſeruierant. Voluit enim illius beatitudinem potiſſimum indicare, quod Chriſtum genuiſſet, aluiſſetque, vt exponit *Maldonatus in c.* 11. *Lucæ.*

Quære in fine huius Loci, Titulo vltimo.

EPITHETA VARIA B. VIRGINIS.

SPECIES VT VENVSTAS CORPORALIS. *Item Mores, cultus, Statura, &c.*

Fuiſſe in Virgine benedicta omnibus numeris abſolutam corporis venuſtatem, & pulchritudinem, omnium DD. ſententia eſt. Idémque reuelatum S. Brigittæ, conſtat *l.* 1. *Reuel. eius* H
c. 50. vnde & *Cant.* 1. vocatur pulcherrima inter mulieres.

Ioannes Damaſcenus ita eam compellat: ô Deo digna filia, humanæ naturæ venuſtas, mulierum ornamentum. *Orat.* 1. *de Natiuit. eiuſd.* Vnde meritò illius typum geſſit pulcherrima Rachel, Eſther, Iudith.

Dionyſius Carthuſ. lib. 1. *de laud. Virg. c.* 39. ſcribit interiorem illius puritatem & ſanctitatem in vultu illius viſibiliter radiaſſe, tantamque fuiſſe, vt temperari oportuerit, dum eum hominibus conuerſaretur. Cur enim Virgini virginum negemus, quod Moyſi ex vnico Dei conſortio euenisſe Scriptura teſtatur; nempe vt vultus eius tanto micaret ſplendore, vt in eum filij Iſraël intendere nulla ratione poſſent.

Docet autem S. *Ambroſius lib. de Inſtit. Virg. c.* 7. *Bonauent.* & alij, tantam fuiſſe virginis pulchritudinem, vt vel ſolo intuitu omnes ad caſtitatem, puriſſimumque amorem incitaret, ſuoque aſpectu ſenſualis motus omnem concupiſcentiæ extinguerer, quod S. Thomas tribuit ſingulari effectui gratiæ qua abundabat. *In* 3. *d.* 3. *q.* 1. *art.* 2. *q.* 2.

Ceterum

Cæterum cuiuſmodi Sanctæ virginis forma, ſpecies & venuſtas corporis extiterit, tradit Nicephorus lib. 2. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 23. ex Epiphanio his verbis: Mores eius, & ſtaturæ eius modum, vt inquit Epiphanius, talis fuit. Erat in rebus omnibus honeſta, & grauis: pauca admodum, eáque neceſſaria loquens: ad audiendum facilis, & perquam affabilis: honorem ſuum, & venerationem omnibus exhibens: ſtatura mediocri, quamuis ſint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem exceſſiſſe dicant: decenti dicendi libertate, aduerſus homines omnes vſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maximè: colore fuit frumentum referente, capillo flauo, oculis acribus, ſubflauis &, tanquam oleæ colore, pupillas habentibus, ſupercilia inflexa, & decenter nigra, naſus longior, labia florida, & verborum ſuauitate plena: facies non rotunda & acuta, ſed aliquanto longior: manus ſimul & digiti longiores: erat denique faſtus omnis expers, ſimplex, minimèque vultum fingens, nihil molliciei ſecum trahens, ſed humilitatem præcellentem colens: veſtimentis, quæ ipſa geſtauit, coloris natiui contenta fuit; id quod etiam nunc ſanctum capitis eius velamen oſtendit, & vt paucis dicam, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Hæc Nicephorus.

S. MARIÆ VIRTVTES.
Ex S. Scriptura.

Omnia flumina intrant in mare, omnes virtutes in Maria perpetuum fixerunt domicilium, ita vt anima illius fuerit velut Cythara Sancti Spiritus, ſuauiſſimum concentum & harmoniam ſemper retinens. Fueritque velut omnium Gratiarum mare, virtutum omnium ſanctiſſimum Collegium. Quippe vix triennium ætatis egreſſa, à matre, quæ ita ſe ſacratam voto nuncuparat, Deo in templo conſecrata eſt, vt commemorat Nicephorus lib. 2. cap. 7. hiſt. Eccl. vbi veteres inquit diuinæ, intacta & ſacroſancta in templi ſanctiore loco, & in adytis ipſis viuebat.

Virginitas Mariæ ab Iſaia prædicta, ab Euangeliſtis pronunciatur, dum eam Virginem appellant, & deſponſatam viro, hoc eſt coniugatam. Hanc autem ex voto ſeruabat, cum ab ineunte ætate eam Deo conſecraſſet. Ob eámque cauſam attonita cœleſti nuncio de concipiendo & pariendo filium, dicebat: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? id eſt, ex voto cognoſcere non poſſum, nec debeo? Audi inquit Gregorius Nyſſenus in Orat. de Christi Natiu. pura Virginis vocem. Angelus partum denuntiat, & illa Virginitatem amplectitur, quam ſine conſilio, præcepto, aut exemplo, prima omnium ſeruauit, vt probabiliter Veteres docuerunt. Luc. cap. 1.

Humilitas Mariæ illuxit, quod ab Angelo Dei mater ſalutata, audito conceptionis ſtupendæ ordine, Deo ſe totam humili ſubiectione dedicat, & velut ſe tabulam cœleſti penicillo poliendam pingendámque proponit; nec Dominam aut Reginam ſe fatetur, ſed ancillam: dicens, Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Ibid.

Et quidem prior illa erga Deum; ſed nec minor erga proximum humilitas Virginis fuit. Intellexerat ex Angelo cognatam Elizabetham concepiſſe, & iam ſextum menſem vterum geſtare. Surgit ocius, montana conſcendit pedes, vt teſtis eſt D. Bonauentura; & per 40. paſſuum millia iter arripit, vt cognatæ circa inſtans puerperium inſeruiret, & gratularetur de cœleſti beneficio, quæ meritò & gratulantium voces, & miniſteria aliorum expectare debuerat. Vnde dum eam beatam pronunciat Elizabeth, nihil clarior, Largitorem Deum à quo omne donum perfectum magnificabat, quòd humilitatem ancillæ ſuæ reſpicere fuiſſet dignatus. Ibid.

Excellentiſſima inſuper fuit humilitas Matris ſanctiſſimæ, quod diuinam prolem paritura, vile tugurium ſubierit, eò quod in diuerſorio locus deeſſet; in eóque diebus XL. vt probabile eſt, permanſerit, filium pepererit, inter iumenta reclinauerit. Mox Herodis furorem fugiens, in Ægyptum ſeceſſerit, vbi in gente ignota & barbara annis ſeptem migrata eſt. Luc. cap. 2.

Fides Deiparæ quanta fuit, quando res arduas omnino ignotas, & paradoxas, qualia erant Virginem parere, Deum fieri hominem; ita firmiter credidit, vt nihil in corde hæſitaret. Sciebat non eſſe apud Deum impoſſibile omne verbum, ideoque magnum illud Fiat, ad cuius ſonitum Cœlum exultauit, Terra tremuit, & nihilominus gauiſa eſt, edixit, nec aliunde beatam Elizabeth prædicauit, quam quod credidiſſet. Supra.

Charitatem Virginis commendant Nuptiæ factæ in Cana Galilææ, ad quas IESVS venit cum Matre, ac diſcipulis ſuis. Deficiente autem vino dicit Mater IESV: Vinum non habent. Vt nuptiarum egeſtati ſuccurreret, filium interpellat. In cuius manu quod omnia poſita quę vellet facere ſciret, admonet miniſtros, vt facerent quicquid ille iuberet. Diſcite exemplo Virginis, ait Bernardus, magnam in mirabilibus habere fidem. Non defuit pietati fides, efficacia voto, &c. Ioan. c. 2.

Deuotionem conſuetudo adeundi ter in anno templum Ieroſolymitanum demonſtrat. Aſcendentibus illis, ait Lucas, Ieroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti. Igitur ex pia conſuetudine Virgo Mater cum ſponſo ſuo Ioſeph, ad ſolemnitatem aſcendit, piiſque operibus vacauit, nóſque exemplo ſuo dies feſtos colere, templa adire, & Deo vacare docuit. Lucæ c. 2.

Obedientia humilitatis comes hanc etiam arcem tutata ſemper eſt, ex quo primùm ſeruitudinis ancillaris vexillum ex ea ſublatum fuit. Quippe expleto puerperij tempore lege præcepto, inſtar aliarum Matronarum in dolore parientium, ſponte ſe Purificationis legi ſubiecit qua non tenebatur. Quippe tantummodo mulieribus quæ ſemine viri concepto parerent, præſcripta. Qui gradus obedientiæ non exiguus reputatur, ad cumque Virgo benedicta conſcendit, cum quis lege non tenetur, & nihilominus perfectiſſime eam obſeruat. Ibid.

Sed & Veteres pleriqùe affirmant, maximè heroicum obedientiæ actum Deiparam exercuiſſe, quando iuxta crucem ſtetit, & filium in ea pendentem velut Patri cœleſti obtulit. Ioan. cap. 19.

Pudor Virginitatis monile in Virgine enituit, quod intra domicilij ſui penetralia ſe continuerit. Non obſcurè indicauit id Lucas, dum ait: Et ingreſſus Angelus ad eam, quaſi videlicet in interiore domus parte reconditam, vnde Euſeb. Emiſſen. in expoſitione Euangelij: Non in plateis erat, inquit, non in publico morabatur, erat in penetralibus ſola ſedebat, non tamen ſola, tanto virtutum exercitu circumſepti. Vnde & expauit conſpectu Angelico, vt Ambroſius notauit: vbi timor, ibi pudor, vt ab Epicharmo dictum Suidas commemorat. Luc. 1.

Silentium nemo in alma Virgine requiret, qui cum Doctore melliſluo obſeruabit, in Euangelio non niſi quater reperiri locutam. Primùm quidem ad Angelum; poſtquam eam ſemel atque iterum ſuiſſet allocutus: Secundò ad Elizabeth, dum eam ſalutaret: Tertiò ad Filium repertum in templo: Quartò ad Filium, & miniſtros in nuptiis. Deinde obſeruat idem Bernardus, nuſquam tradi locutam virginem paſtoribus, Magis, aut Simeoni in templo. Ad loquendum tarda: in omnibus, neque in ipſo Dominicæ Incarnationis Sacramento, quodcunque verbum feciſſe reperies. D. Bernard. ſerm. ſuper ſignum magnũ.

Vide & Lectiones in ſecundo huius Loci, Encomia SS. PP. de Eadem SS. Virgine.

S. MARIÆ OBITVS, ÆTAS, ASSVMPTIO.

De Sanctiſſimæ Virginis ætate qua mundo huic illuxit, non conuenit inter omnes Scriptores. Et quidem Anno XIII. aut XIV. inchoato, Ioſepho coniugem datam, & cœleſti nuncio accepto menſe quarto, poſt nouem deinde menſes Vnigenitum peperiſſe, ſatis conformiter ab omnibus traditur. Quamdiu verò poſt Filij ad cœlos aſcenſionem ſuperuixerit, varij variè opinantur. Amplectenda videtur communis ſententia, qui poſt Epiphanium, Cedrenum, & alios cũ Baronio exiſtimant, eam ad annum ætatis ſeptuageſimum peruenisſe, adeóque plus quam annis XX. Filio ſuperſtitem manſiſſe. Quibus piè & ſanctè expletis, Ieroſolymis obdormiuit, non quidem martyrio functa, neque etiam infirmitate corporis extincta, ſed vehementi amore ad Filium aſpirans, eſſe inter homines deſiit. Eius corpus quod vitæ principium dederat, in valle Ioſaphat conditum, ſcribunt Iuuenal. Damaſc. Nicephorus, & communiter alij: idque vt teſtatur Brocardus, in radice montis Oliueti, vbi poſtmodum in B. Virginis honorem Eccleſia fuit ædificata ab Helena Imperatrice vt eſt author Nicephorus lib. 8. c. 30.

De SS. Virginis Aſſumptione in Cœlum, Eccleſia Catholica piè ſemper credidit, & venerata eſt quod ſcribit Ioann. Damaſcen. & ex eo Ambroſ. Bernardus, & alij propemodum infiniti. Nempe Apoſtolos qui toto orbe erant diſperſi, eo nutu & imperio diuino Virgine moriente connolaſſe Ieroſolymam, & inter eos fuiſſe Dionyſium Areopagitam, & Timotheum colligitur ex ipſius Dionyſij lib. de Diuin. nomin. c. 3. atque corpus

pus illius digno funere curaſſe, & ſummo honore in ſepulchrum extuliſſe, multiſque miraculis Deum illud nobilitaſſe, memorat *Damaſc. Orat. 2. Niceph. lib. 2. cap. 22.* A

Porrò cùm forte vnus aliquis, quem D. Thomam Apoſtolum arbitrantur, à collegio Apoſtolorum abeſſet, & die tertia accurriſſet, placuit ſacro illi cœtui tumulū recludere, vt & ipſe tam beato corpori, cuius videndi deſiderio æſtuabat, honorem & debitam reuerentiam impenderet. At ſepulcralibus duntaxat faſciis inuentis, ipſum corpus non inuenerunt, Deo que gratias agentes, id ſolum animo meditabantur, Deum corpus Virginis ante communem reſurrectionem immortalitate decoraſſe, & ad Filium Matrem vnà cum corpore migraſſe. Legatur *Dionyſ.* & *Nicephorus* ſupra, *Ioannes Damaſcen. Glycas, Metaphraſtes.* & alij, quæque proximo Membro de illius Aſſumptionis feſtiuitate dicentur.

FESTIVITATES

Ab Eccleſia inſtitutæ, & earundem Antiquitas.

Duas ob cauſas dies feſtos in Eccleſia celebrari docent Veteres: nempe propter myſterium, rei videlicet quæ in memoriam renouatur, ſub qua perſona: quæ honoratur ſanctitas & B virtutes ac conſummatio intelligitur. Et exemplum: vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat. Ita præcipuorum & maximè excellentium myſteriorum Chriſti & Sanctorum, qui nos exemplo ſuo præcellerunt, feſta recolit ſancta Mater Eccleſiarum: vt beneficiorum quæ percepimus gratam memoriam refricet, tum vt ad imitandum eos quos veneramur, accendat: & denique vt eorundem apud Deum patrocinia experiamur, deuota oratione efficiat.

Inter Deiparæ Virginis memoranda myſteria & exempla ſequentia ab Eccleſia peculiari ſolennitate celebrantur. Feſtum Annunciationis, quod tamen vnum ex Dominicis feſtis habetur, idque primarium & maximè venerandum, vtpote in quo primus Filij Dei ad nos aduentus repræſentatur. Celebratur hoc feſtum octauo Kal. Aprilis, quo die Angelus Gabriel ad Virginem miſſus, lætiſſimum de Incarnatione Domini nuntium attuliſſet. Feſtiuitas autem hæc tam à Græcis, quàm Latinis Patribus colitur, vt conſtat ex C omnibus Martyrologiis. Eiuſque meminit *Trullana Synodus, c. 52* apud *Theod. Balſ. pag. 128.* & *Cyrillus* in oratione hac ſolennitate habita. Olim in pleriſque Eccleſiis ea ſolennitas habita fuit ad xv. Kal. Ianuar. vt conſtat ex *Conc. Laodicenſi c. 51.* quod tempus quadrageſimæ, in quo ordinariè incidit, potius luctui deberetur, ſitque hic dies lætitiæ & gaudij. *Baronius in Martyrol.* & alij.

II. Eſt feſtum Conceptionis eiuſdem Virg. quod & Sanctificationis dicitur, ordine tamen primum: reuocans in memoriam tempus illud, quo Virgo hæc benedicta in vtero ſterilis Annæ fuit primitùs concepta, & ſalutis noſtræ initium illuceſcere cœpit, ac redemptionis humanæ opus inchoatum eſt. Quod tamen circa alios Sanctos Eccleſia non facit (vnum Ioannem Baptiſtam excipio, cuius natiuitas celebratur) vt quæ præter Chriſti in Virginis vtero conceptionem, ſolam hanc ipſius Virginis in Annæ viſceribus feſtiua ſolennitate veneratur: quod ex ſingulari priuilegio nulli culpæ obnoxia, aut originali labe fuerit aſperſa. Vtpote à qua vnicam hanc, præſeruatam à Deo piè credimus, aut certè primo conceptionis inſtanti D mundatam cum Veterum pleriſque tanquam probabilius aſſerimus. Etiā hanc ſolennitatē tam Græci, quàm Latini agnoſcunt. Ac primùm quidem in Anglia celebratam *B. Anſelmo* fauente, qui de conceptione hac Commentariū ſcripſiſſe fertur, volunt nonnulli. Idque occaſione viſionis cuiuſdam quæ ſic ſe habet. Circa Annum Domini MLXX, cùm Gulielmus Normannorum Dux in Anglia regnaret, Elſino ſiue Elpino alij, Abbati Anglo maris tempeſtate periclitanti, apparuit viſio quædam, eumque admonuit de celebranda hac feſtiuitate: & ſubſecutum eſt miraculum in fidei & veritatis teſtimonium.

Percepit poſtmodum hanc ſolennitatem Eccleſia Lugdunenſis circa tempora D. Bernardi, vt conſtat ex Epiſtola eiuſdem ad canonicos Lugdunenſes 174. Tandem acceſſit conſenſus Rom. Eccleſiæ: ac poſtremum Concilij Trident. & Pius V. Pont. eam ſeruari præcepit die 8. Decembris.

III. Solennitas Natiuitatis eiuſdem Virginis, quam nonnulli ab Innocentio IV. primùm inſtitutam, ſed falſo opinantur: cùm diu ante Innocentium celebratam doceat *S. Ildephonſus lib. de Virg.* & *in Sacramentario S. Gregorij*, quod in Vaticana Bibliotheca vetuſtiſſimū extat, illius fit mentio. Intetim exploratum eſt, quòd tempore Caroli Magni Imp. & Ludouici Pij Eccleſiæ Gallicanæ hoc Feſtum ignorauerunt, idque E ex Concil. Moguntino celebrato ſub eodem Imp. Anno 813. nihilominus eius inſtitutio antiqua eſt, eamque tam Græci quàm Latini Patres pari ſtudio amplexati fuere. Fuiſſe autem huius inſtitutionis reuelationem cœlitus factam viro cuidam Religioſo author eſt *Petrus in Catalogo lib. 8. cap. 51.* & extant de Natiuitate S. Virginis tres luculentiſſimæ Orationes *S. Ioan. Damaſceni.* Recolitur autem die 8. Septembris, quo die natam hanc virginem, communis omnium eſt ſententia.

IV. Præſentationem in templo, menſe Nouembri recolit. Quando ſcilicet expleto ætatis triennio, in templo à matre quæ id vouerat adducta eſt. Et ſicvt vſurpem verba *Ioan. Damaſcen. lib. 4. de fide Orthod. cap. 15.* in domo Domini plantata, & impinguata Spiritu, velut oliua fructifera omnis virtutis habitaculum facta eſt, cum ab omni ſeculari, vita & carnalium concupiſcentia procul mentem auertiſſet. De hac celebritate agunt Græci die xxi. Nouemb. quo etiam in Latina Eccleſia ſeruatur. Fitque eius mentio in conſtitutione Emanuelis Imper. quam recitat *Theod. Balſ. in Nomoc. Photij tit. 7. cap. 1.* Eadem feſtiuitas tranſiit in Gallias temporibus Ca- F roli V. Francorum Regis, Anno Domini 1375. de qua extat eiuſdem Epiſtola ad *Nicolaum* Antiſſiodorenſem Epiſcopum, quam citat *Molanus* in additione ad *Vſuardum*.

Viſitationis Deiparæ ſolennitas menſe Iulio celebratur, in memoriam illius diei, quo Virgo ſanctiſſima poſtquam ab ea Angelus diſceſſerat, vt *Lucas* Euangeliſta narrat; iam Deo plena, ad Elizabeth cognatam in montana perrexit, quod tamen menſe Martio, vel ſub initium Aprilis eam feciſſe, probabilis eſt coniectura. Solennitas hæc ab Vrbano Papa eius nominis ſexto inſtituta, & cæteris Deiparæ feſtiuitatibus fuit annumerata, & à Bonifacio IX. publicata. Inſtituta autem fuit Anno Domini 1389. quo tempore Cardinales Galli Auenione quendam Clementem Antipapam in locum Gregorij II. ſuffecerant, cùm tamen Vrbanus Apoſtolicam ſedem tanquam verus & legitimus Pontifex obtineret. Cui malo ſchiſmatis auertendo, eiuſdem Dei Genitricis opem implorandam ſanctus Pontifex indicauit, eiuſque cultum G hac ſolennitatis veneratione auxit. Oppugnauit hanc celebritatem quidam Adelbertus aduerſus quem ſcripſit elegantem Tractatum *Ioannes Pragenſis*, in quo affirmat, Deum per varia miracula & reuelationes hanc feſtiuitatem comprobaſſe. Vide *Cæſar. Baron. In notis ad Martyrol. Rom. 2. Iul.*

Eſt inſuper dies 2. Februarij Purificationi intemeratæ huius Virginis ſacer, quando ſcilicet iuxta legis conſtitutionem, impletis diebus purgationis ſuæ, quamuis nullis puerperij ſordibus contaminata fuerit, vt cuius vuluam Chriſtus qui clauſo ſepulchro ſurrexit, nunquam aperuerit, neque Virginitatis clauſtrum violauerit; in templum venit, vt vnigenitum ſuum ſiſteret, & vt daret hoſtiam, ſecundùm quod dictum eſt in lege Domini. Feſtiuitatis huius primus inſtitutor ignoratur: antiquam tamen conſtat, vtpote tam Græcis, quàm Latinis ſolennem Græci ſiquidem eam ὑπαπαντὴν, quaſi occurſum appellant, quod nempe hoc die Chriſtus Deo occurrerit in templo: Ita habet officium illius diei, Gaude Sion, occurrens Domino Deo tuo. Latini verò olim H nunc feſtum Simeonis & Annæ, nunc Præſentationis vocant.

Sub Iuſtiniano Imper. cœptum hoc feſtum celebrari Conſtantinopoli, teſtes ſunt *Nicephorus lib. 17 hiſtor. cap. 28. Sigebertus in Chron. eo Anni 542.* qui addit, occaſionem huius ſolennitatis ibidem fuiſſe magnam mortalitatem, cui depellendæ auxilium Deiparæ poſtulatum, & in illius honorem inſtituta hic ea celebritas. Cæterum Gelaſius Papa qui annis triginta ante Iuſtinianum vixit in Occidentalibus Eccleſiis hanc feſtiuitatem inſtituit, dum Lupercalia iſto die Romæ celebrari ſolita abrogauit: eamque mox Oriens amplexatus fuit. Ordo Romanus addit, Sergium Pontificem Anno 690. permotum ſuperſtitione Pop. Roman. qui quolibet Anno, quinto Kalen. Februarij, matri Deorum Februæ luſtrabant, id eſt, vrbem totam facibus tota nocte circumcurſitabant, inſtituiſſe vt eodem die in honorem B. Virginis Proceſſio, & in ea Cereorum benedictorum geſtatio fieret, velut in Symbolum luminis, quod Simeon ad reuelationem Gentium datum hac die prædicauit. Quamuis ipſe Ceremoniarum vſus ante Sergium inſtitutus legatur, in ſermone quem S. Eligius Epiſcopus Nouiomenſis in eadem ſolennitate habi-

buit, qui obiit Anno 669. iuxta *Sigebertum*. Vide plura in Notis *Card. Baronij*.

Maximè autem celebris, quámque præuio ieiunio Eccleſia Romana adornat, eſt ſolemnitas Aſſumptionis. Meminit illius Menologium Græcorum, & Nouellæ Conſtitut. Emmanuel. Imp. Item Conc. Moguntinum ſub Carolo Magno Can. 36. Denique *Nicolaus* Papa ſcribens ad Conſulta Bulgarorum cap. 4 inter ieiunia antiquitus ſeruari ſolia ab Eccleſia Romana, recenſet Ieiunium celebrari ſolitum ante ſolemnitatem Aſſumptionis. Vnde conſtat perantiquam eam eſſe, & ſolemnem. *Nicephorus* meminit eam in Oriente iuſſu Imp. Mauricij promulgatam, *lib. 17. hiſt. c. 28.* Et in Galliis circa tempora Caroli Magni receptam, colligitur *lib. 1. Capitul. Reg. Fran. c. 163.* Ac de eadem exſtant plures Græcorum Sermones. Seruatur hæc ſolemnitas die xv. Auguſti.

Quo etiam menſe ſed die quinto, inſtituta eſt ad honorem eiuſdem Virginis, feſtiuitas quam vocant S. Mariæ ad Niues. Cuius occaſionem ex Breuiario Rom. adſcribam. Liberio Pontifice quidam Ioannes Patricius Romanus, cum vxore etiam nobili, cùm liberos non ſuſcepiſſent quos hæredes bonorum inſcriberent, D. Virgini hæreditatem ſuam vouerunt, aſſiduè deprecantes, vt in quod pium opus eam impendi vellet, aliquo modo ſignificaret. Igitur Nonis Auguſti, quando maximi calores in vrbe eſſe ſolent, noctu partem collis Eſquilini nix contexit, atque in ſomnis Ioannes & Coniux moniti, vt in eo loco Eccleſiam ædificarent, quem nive viderunt conſperſum, eamque nomine B. Mariæ dedicarent. Idem quoque Liberio Pontifici per ſomnium eſt indicatum, ad quem Viſum ſuum Ioannes retulerat. Quare ſolenni Proceſſione ad collem niue coopertum deuentum, & in eo loco Pontifex Eccleſiam deſignauit, quæ præfatorum Coniugum deuotione & ære extructa eſt: & modo ſub nomine Baſilicæ S. Mariæ Maioris viſitur. Cuius dedicationis memoria hac die ob niuem quæ miraculosè cecidit, annuè colitur. Videatur *Petrus in Catalog. lib. 7. cap. 21.* & *Baron. in notis ad Martyrol. Rom. die V. Auguſti.*

*OBSEQVIVM, ET CVLTVS VARIVS

B. Virgini exhibitus, ac illius circa quemlibet Patrocinium & gratitudo.

I. ANGELICA SALVTATIO.

Vſus, & Antiquitas illius.

Salutationem Angelicam dicimus formulam illam, qua S. Maria ab Angelo Gabriele fuit ſalutata, addita breui ad eandem oratione, & paucis verbis ab Elizabetha prolatis, nempe Benedictus fructus ventris tui. Vnde patet formulam ſalutandi Deiparam ab Angelo Gabriele effluxiſſe. Orationem verò ab Eccleſia additam, vt dum eam veneramur officio, etiam illius patrocinium ſentiamus. Huius autem rei inſtitutionem, ita *D. Proſper contra Collator* & poſt eum *Card. Baronius Tom. 5. Annal. ad annum* 431. commemorat hoc modo.

Anno Domini 431. cùm Cæleſtinum Romanum Pontificem omnes Orientales Eccleſiæ gemina peſte, inquit *D. Proſper*, purgatæ eſſent, execranda nimirum Neſtorij impietate, qui volebat B. Virginem dici Chriſtotocon, non item Theotocon ſiue Deiparam, & etiam Pelagij id minimè ignorantes, Cyrillus Alexandrinæ vrbis Antiſtes, aliiq; Patres, qui Epheſi conuenerant, atque etiam ipſe Theodoſius Imperator, legationem miſerunt ad ipſum ſummum Pontificem, ipſi gratulantes de proſtrata cum ſuo auctore hæreſi Neſtoriana. Et quia omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendere à Patre luminum ſancta Dei Eccleſia nouit, eidem ipſi Deo gratias immortales egit, quòd vindex extitiſſet Filij Deitatis, & matris eius honoris, vtriuſq; præconia illis vocibus celebrãs, quas à ſanctis ſciret frequẽtatas eſſe Patribus, vbiq; locorum Matrẽ Dei Mariam omnium ore cantans, laudans atque prædicans. Tunc & additamentum illud accepiſſe creditur Angelica ſalutatio: *Sancta* MARIA *Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, &c.* Quod omniũ Fideliũ ore dici, ac frequẽtiùs repeti, & tanquã prima elementa à piis parentibus vnà fermè cum lacte infantibus propinari cõſueuit: vt fieret ſecundùm illud Propheticum: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem tuam illuderentq; ſuperbo draconi pueruli. Sanctorum itaq; Patrum veſtigiis inſiſtentes, ait Caniſius, nõ modò laudabilem & admirabilem illã Virginem, quæ ſicut lilium eſt inter ſpinas, ſalutamus, ſed & eam virtute Dei auctã eſſe tanta credimus atque profitemur, vt poſſit prodeſſe, fauere, annuere miſeris mortalibus, dum hi præſertim ſe ſuáque vota illi commendant, ac diuinam gratiam matris interceſſione ſupplices expetunt.

MOS B. VIRGINEM SALVTANDI.

D. Ioannes Chryſoſtomus ſic B. Virginem ſalutando honorauit. Vt verè dignum & iuſtum eſt, glorificare te Deiparam & ſemper Beatiſſimam & penitus incontaminatam Matrem Dei noſtri, honorationem Cherubim, & glorioſiorem incomparabiliter Seraphim, quæ citra corruptionem Deum peperiſti: verè Deiparam te magnificamus. *Aue gratia plena* MARIA, *Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*; quoniam Saluatorem animarum noſtrarum peperiſti, *In Liturgia eius.*

Ante hunc D. Iacobus Apoſtolus & frater Domini in Liturgia ſiue Miſſa ſua, eandem ſic ſalutat: *Aue* MARIA *gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*; quia Saluatorem peperiſti animarũ noſtrarũ. Dignum eſt, vt te verè beatam dicamus Deiparam ſemper beatam, & omnibus modis irreprehenſam, & Matrem Dei noſtri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deum Verbum peperiſti, te reuera Deiparam magnificamus. Tibi, ô plena gratiæ, vniuerſa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es templum ſanctificatum, Paradiſus ſpiritalis, Virginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit, & puer factus eſt Deus noſter, qui eſt ante ſecula: tuum enim vterum thronum fecit, & dum ventrem latiorem & ampliorem cœlis ipſis reddidit, tibi ô gratiæ plena, vniuerſa creatura gratulatur: tibi gloria. *In Liturg. D. Iacobi apud P. Caniſ. lib. 5. de Laud. Dei cap. 31.*

Eandem ſic quoque ſalutat B. Athanaſius: Quandoquidem ipſe Rex eſt, qui natus eſt ex Virgine, idemque Dominus & Deus: eapropter & Mater, quæ eum genuit, & Regina & Domina, & Deipara propriè & verè cenſetur. Iſta noua Eua Mater vitæ appellatur, variegataq; permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentiũ. Dicimus eam igitur iterum atq; iterum, & ſemper, & vndequaque Beatiſſimam. Ad te clamamus, recordare noſtri ſanctiſſima Virgo, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti. *Aue gratia plena, Dominus tecum: beatã te prædicãt omnium Angelorum & terreſtrium hierarchiæ. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Intercede hera & Domina, & Regina, & Mater Dei pro nobis. *Caniſius ſup. cap. 30.*

Glorioſiſſimæ Virginis Ieſu Chriſti Dei atque hominis veriſſimæ ſanctiſſimæque parentis & pius & ardens cultor Bonauentura, Romani conceſſu Pontificis egit, vt fratres ac monachi populum publicè priuatimq; hortarentur ad Virginem flexis genibus ſalutandam verbis illis: *Aue Maria*, ſigno campani æris audito, poſt vltimas diei preces, poſtque diuinorum officiorum complementum. Ita iubendi, ac ſciſcendi cauſa illa fuit, quod plerique fidelium ſibi perſuaſerint, illa ipſa hora lucis deſinentis Mariam Virginem à paranympho Gabriele Aue illud audiuiſſe. Qui profectò mos paulatim inter Chriſtianos corroborari cœpit, ſonantéque cymbalo in ipſo aditu noctis atq; veſtibulo, Maria Virgo trina ſalutatione Angelica vbique ita locorum ac gentium à ſynceris fidei cultoribus honoratur. *Caniſ. lib. 5. cap. 3.*

Margareta Dominicana, ex illuſtriſſimis Regibus Vngariæ nata virgo, multis miraculis ob vitæ ſanctitatem exornata, in Mariæ cultu tam feruens ac ſedula fuit, vt quoties Deiparæ ſacram imaginem præteriret, genua flecteret, & Angelicam ſalutationem recitaret. Quem morem nulla vnquam vel eundi celeritas, vel conficiendi negotij neceſſitas impediuit. Quod ſi ſolennes Virginis feriæ celebrarentur, illa eandem ſalutationem proximis octo diebus vel milliès recitabat, ac in ipſa ſalutatione ſimul humi ſeſe proſternebat. *Surius in eius vita 28. Ianuarij.*

Catharina Senenſis annos nata quinque, Gabrielis illud *Aue*, & quæ præterea dicuntur, aſſiduè repetebat. Perq; domus ſuæ gradus frequenter accedens atque diſcedens morabatur in ſingulis, dum flexis genibus miſericordiæ Matri ſalutationem proferret, & offerret Angelicam. Intellexerat nõ quidem ex hominum ſermone, ſed ex diuino colloquio, Mariam Dei omnipotentis Matrem, omnium primam ſe voto virginitatis obligaſſe. Illam imitata cùm ſeptennis eſſet, atque in ſecreto domus angulo ſupernæ parentis patrocinium fidenter implorаſſet, caſtitatis ſponſione perpetuæ ſe Chriſto coniunxit, ſuámque virginitatem immortali ſponſo inuocata Mariæ Virginis ope voto arctiſſimo dedicauit. *Raymundus in eius vita.*

Beata Maria Ogniacenſis per diem & noctem milliès & centies

A centies flectens genua ſalutabat B. Virginem atq; admirandum hoc & inauditum ſalutandi genus & officium ad quadraginta dies continuabat. Primò autem in ſpiritu vehementi, ſine intermiſſione, ſexcenties flectebat genua; deinde integrum Pſalterium ſtans legebat, ad ſingulos Pſalmos Beatiſſimæ Virgini flexis genibus Angelicam ſalutationem offerens; tertiò auſtro flante vehementiùs, trecentis vicibus ad ſingulas genu flexiones virga ſe percutiens, Deo & Beatiſſimæ Virgini prolixo martyrio ſe immolabat. Tribus autem vltimis ictibus tamquã ad aliorum condimentum copioſum è ſuo corpore extrahebat ſanguinem. Tandem quinquagies flexis ſimpliciter genibus ſacrificium conſummabat. *Sur. tom. 3. in vita eius 23. Iunij.*

Salutationem Angelicam Syri ab ipſis Apoſtolis primùm inſtituti non ſine inuocatione ſolent abſoluere nunc in modũ Pax tibi, Maria, gratia plena, Dominus noſter tecum: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus, qui eſt in ventre tuo, Ieſus Chriſtus. Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis pro nobis, inquã, peccatoribus Amen. Idem S. Seueri Patriarchæ Alexandrini precationes non ita pridem conuerſæ demonſtrant. Hæc autem ſalutatio Angelica additamentum

B hoc, Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis noſtræ, Amen, accepiſſe dicitur, anno Chriſti quadringẽteſimo trigeſimo primo, & Cæleſtini Papæ octauo, poſtquam hæreſis Neſtorij, qui fuit magnus B. Mariæ hoſtis, ex ſacris diuinæ Scripturæ oraculis Epheſi fuit proſtrata & condemnata, inquit *Baron. tom. 5 an. 431. Pet. Caniſ. lib. 5 capite 30.*

S. Gertrudis aliquando ægrotans, & lecto decumbens, cùm horas ſuas legere non poſſet, neque etiam iuxta deſiderium ſuum ad honorem Beatiſſimæ Virginis Mariæ valeret dicere ex integro ſalutationem Angelicam, conata eſt tamen ſæpius iterare ſaltem hæc verba: Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum. Huic Virgo Deipara apparuit, induta pallio aureis floribus mirè exornato, quibus deſignabantur ſalutationes ab iſta cum labore lectæ, & in his excellentiſſimè relucebat pius affectus, quo ipſam glorioſam Virginem ſalutare deſiderauerat; relucebat etiam ſacra diſcretio, qua illa tantum verba legerat, cùm ſentiret ſe alia legere non poſſe: relucebat item integra fiducia, qua confidebat matrem Domini benignè ſuſcipere hoc ipſum exiguum ſeruitium ſuum. *Ludou. Bloſ. Monil.*

C *ſpirit. cap. 3.*

SALVTATIONIS ANGELICÆ VTILITAS.

Euſemia benè morata virgo ad religionem aſpirabat: diabolus tenerrimam puellam à ſancto monacharum ſuſcipiendæ vitæ propoſito deducere conatus, humana ſpecie ſe illi identidem ingerebat, vitæque illius qua aſperitatem, qua miſerias, ſermone fallaciſſimo proponebat, rurſus coniugalis vitæ felicitatem, ac delicias orationis vanitate amplificare pergebat. Cui Euſemia: Quid mihi, inquit, proderunt oblectamenta iſta poſt mortem? Hoc dæmon reſponſo quaſi aliquo telo ictus puellam nihil redarguens, & ad cubiculi, in quo erat, trahens feneſtram, omnibus viribus adnitebatur, vt eam inde deiiceret, præcipitaretq; ſæuiſſimè. Territa Euſemia ſalutationem pronunciat, qua Angelus Gabriel eſt vſus, cuius auditione hoſtis ille hominum puellam ponit è manibus, neque voci atque iræ parcens; Si te, inquit, ad monaſterium contuleris, ero tibi ſemper infeſtus, & nunc quidem ſine dubio periiſſes, niſi mulierem illam mihi inimiciſſimam inuocaſſes, quæ mea frangit

D tam ſæpe conſilia. *Cæſarius monach. Ciſterc. lib. 5. Dial. cap. 44.*

Eremita quidam in ſylua proxima, quæ Brocherota vocatur, commanens ſolitarius, vidit, ſicut ipſe referebat, non dormiendo, ſed vigilando media die ſanctam Dei Genitricem Mariam in cœlo inſtar Reginæ præcelſo throno reſidentem; & duas ſanctas Waldetrudem videlicet, & Aldegundem, pedibus eius ſe proſternentes, & de Theodorico Aueſnenſi, qui eccleſias earum combuſſerat, vltionem poſtulantes; cúmque vehementer conquerentes acrius iuſtitiam expeterent, ſancta Virgo ſic eis reſpondebat: Parcite, quæſo, mihique nolite eſſe moleſtæ; quia nolo ad præſens eum grauare: Vxor enim eius domina Ada quoddam ſeruitium mihi facit, quo me ſibi ſic familiarẽ aſtringit, vt nec ipſi, nec marito eius pati poſſim aliquid inferri grauaminis. Cumq; ſanctæ illæ requirerent, quod eſſet illud ſeruitium, reſpondebat: Angelicam illam ſalutationem, quæ in terris principium mihi lætitiæ extitit, ſingulis diebus mihi ſexagies replicat; & vicies quidem proſtrata, vicies genibus flexis, vicies autem ſtando, aut in eccleſia aut in cubi-

E culo, aut in aliquo loco ſecreto. Cùm verò adhuc illæ ſanctæ inſtantius multa replicantes ſeſe vindicari importunè exigerent, tandem S. Virgo ſic eis reſpondit: Rogo vt mihi ad præſés de hac vltione inducias detis, & ego promitto vobis, quod veniet tempus, quando de eo iuſtitiam vobis faciam, & contra D. Adam nihil delinquam. Conſanguinei verò eiuſdem Theodorici contriſtati, quòd de coniuge ſua prolem non haberet, conſanguinitatis linea quarta eos propinquos eſſe coram Odone Epiſcopo Cameracenſi, qui Abbas fuerat S. Martini, Tornaci, accuſauerunt, & die ſtatuta iureiurando confirmarunt. Sicq; Eccleſiaſtico iudicio, cùm iam pluſquam viginti annis ſimul manſiſſent, coniugium illud diſſolui fecerunt. Vix autem dimidius annus tranſierat; & ecce præfatus Theodoricus in ſyluam venatum pergens ab Iſaac de Barlemonte inſidiis circumuentus occiditur, & ad cœnobium Leſſienſe quod ædificauerat, relatus, in Capitulo ante ſedem Abbatis ſepelitur. Tumque vulgatum eſt, verum fuiſſe quod ſolitarius ſe audiſſe dixerat, B. Mariam promittentem, quia eas vindicaret; & contra dominam Adam iam ab eo ſeparatam nihil delinqueret. Eadem verò domina à marito diſiuncta, continuò relicta ſæculari pompa ad cœnobium, quod cum viro ſuo conſtruxerat,

F abiit, nec tamen ex toto proprietatem dimiſit, ſed ædificata iuxta eccleſiam ſibi domo lapidea, nolens grauare monaſterium, de redditibus ſuis vſque ad finem vitæ vixit. In tantum verò, id quod diximus eliminatum eſt, vt etiam Goſceguinus, qui Theodorico ſucceſſit, eaſdem ſalutationes S. Mariæ quotidiè replicaret, multiſque ſuis eas dicere ſuaderet. Quamobrem & ipſe licet multa mala fecerit tamen bono fine vitam terminauit: Nam ſentiens ſe valida ægritudine laborare, in eodem cœnobio monachus factus, ſicque defunctus, iuxta auunculum ſuum in Capitulo eſt ſepultus. *Ex Chron. monaſt. S. Martini Torn. M. S. per Hermannum Abb. 3. conſcript. & habetur. 3. vol. annal. Hannon cap. 19.*

Quidam venerabilis Archiepiſcopus Cantuarienſis eccleſiæ, reuertens olim à curia Romana, in Abbatia S. Benedicti, quæ eſt apud S. Audomarum, hoſpitatus eſt, & die craſtina ductus in Capitulum, ſermonem ædificationis cum fratribus habuit. Functo autem ſermone, indicauit eis, quod cum eſſet apud Beneuentum, audiſſet à quodam viro religioſo, qui de partibus Hieroſolymitanis oriundus erat, quod in illa terra

G quinque Pſalmos incipientes à ſingulis literis nominis Beatæ ſemper Virginis Mariæ, in honore & memoria ipſius frequentare conſueuerat. Hi ergo ſunt Pſalmi: Magnificat, Ad Dominum, Retribue, In conuertendo, Ad te leuaui, & ſingulis Pſalmis ſalutationem Angelicam, ſcilicet Aue Maria, præmittebat. Erat autem ibidem in conuentu S. Bertini monachus quidam Ioſcio nomine, qui hæc vigilanter audiuit, & quotidiè poſt matutinum prædictos Pſalmos in honorem B. Mariæ virginis decantare cœpit. Accidit igitur, vt quadam nocte circa feſtum S. Andreæ Apoſtoli, ſurgentibus fratribus ad vigilias, ille frater Ioſcio choro pſallentiũ non intereſſet. Subprior verò chorum circumiens cum lucerna, ibi eum non inuenit, ad lectum eius citiùs perrexit, & defunctum reperit. Conuocati itaque fratres accurrunt ſtupentes & lugẽtes, vultumque eius diſcooperientes inuenerunt quinque flores roſarum in vultu ipſius. Vnus egrediebatur ex ore & lingua eius: duo de oculis: & duo de auribus. Lætantes autem pro tali miraculo detulerunt eum in chorum, & facie diſcooperta cum recentibus roſis diligentiùs intuentes, in roſa, quæ de ore egrediebatur, inuenerunt

H ſcriptum, Maria. Tenuerunt igitur illum per ſeptem dies, donec tres Epiſcopi conuenirent, quorum vnus fuit Attrebatenſis Epiſcopus, qui fuerat Abbas Ciſtercienſis, & multi alij Clerici & laici, qui viderunt magnalia Dei. Id verò accidit circa annum Domini 1162. circa finem regiminis Leonis Abbatis & Theodorici Comitis. *Ex archiuis monaſt. Bertinienſ. Audomar. Vincentius in hiſt. Molanus in Natal. SS. Belgh. 30. Nouemb.*

Illud addam ad eius honorem, quam Paranymphus Gabriel decentiſſimè honorauit, à Ciſtercienſibus deſumptum. Erat emeritæ militiæ veteranus, qui ſæculo etſi tardè, renuncians, ſanctum Ciſtercienſium ordinem introiuit. Quæſitus autem à magiſtro nouitiorum, ſi ſciret orationem dominicam, ſcilicet Pater noſter, negauit; nunquam ſe diſcere potuiſſe, conteſtans. Quid plura? Fit labor inanis, vt diſcat; & cum non poſſet, præcepit Abbas, vt ſaltem breuem illi Angelicæ ſalutationis verſiculum inculcarent. Quod, etſi multo & diuturno labore, factum eſt tamen. Cùm enim ad exhortationem magiſtri ſui, illum verſiculum inter prandendum ad vnamquamq; bucel-

lam

A Iam fere, ne oblinioni traderet, ruminaret, ex frequenti & longo vſu, tantam in ipſa ſalutatione mentis concepit dulcedinẽ, vt cordi eius & ori ſola memoriæ matri Chriſti, quanquã alias auocatus, indelebiliter adhæreret. Contingit ergo, vt poſt aliquanta annorum curricula veteranus ille deuotiſſimè moreretur, & inter fratres cœmeterio ſepeliretur. Mira res, de tumulo eius non multò poſt, à parte capitis arbor naſci ignoti generis viſa eſt, cuius folia literis aureis inſignita, *Aue Maria gratia plena*, notabiliter ſingula continebant. Quod vbi notum fit Diœceſano Pontifici, ad locum venit ipſe miraculi, radicem arboris per effoſſionem diligenter ſcrutatus eſt, & eam de ore veterani illius ortum habere probauit. Nec mora, vbi diuinæ oſtenſionis arbuſcula debitum officium executa eſt, in oculis omnium aruit & defecit. Quicunque igitur matri Chriſti cupis eſſe deuotus, ſalutationem iſtam frequens & deuotus ingemines: nec credo quicquam illi gratius vocalis laudis offerri. *Thom. Cantiprat. lib. 2. de vniuerſ. cap.* 29. § 9.

Cùm quidam è familia B. Catharinæ Suedicæ virginis & viduæ, ſomno correptus, è curru decidiſſet inter equorum pedes, ſuccedentes mox rotæ adeò eius coſtas attriuerunt, vt vix B anhelitum ducere videretur. In currum autem ſubleuatus, animum Catherinæ multo dolore affecit. Itaque ſuo more dicebat ſalutationem Angelicam, & leuiter hominis quaſſatum latus contrectabat. Mox adeò ille reſtitutus eſt, vt qui præ doloris acerbitate ſpirare vix poterat, eodem die lætus diſcurreret, Chriſtum laudans, & S. Catharinam; cuius meritis eſſet ſalutem tam celeriter adeptus. *Surius in Vita* 22. *Martij*.

DEIPARÆ CVLTVS PER RECITATIONEM ROSARII.

Vbi primùm de illius NOMINE, ET EPITHETIS.

De Mariano Roſario aliquid dicturus, primùm nominis ipſius cauſam & originem proponam. Roſarium propriè ſignificat ſertum ſeu coronam qua virgines circum tempora cingi ſolent, ſponſæque adornari. Ad huius autem ſimilitudinem formulam quandam orandi per calculos, receptiſſimo apud Fideles vocabulo Roſarium dicimus, quod nempe in ea certæ preces, videlicet orationes Dominicæ & Angelicæ ſalutationes ob myſteria quædam repetitæ, Virgini virginum offerantur C tanquam egregium & gratiſſimum quoddam ſertum ſpiritualibus florum odoribus cumulatum, quod merito coronam vocamus, eo quod in circulum recitando abeat, redeatque oratio vnde egreditur: ſiue quod tot granis conſtet, quot fuerunt anni vitæ Beatiſſimæ Virginis, ſcil. 63. vel iuxta nonnullos 72. Sunt qui appellent Pſalterium Marianum: quod integrum Roſarium conſtat ex 150. Salutationibus Angelicis iuxta numerum Pſalmorũ Dauidicorum: vel inſtrumenti Muſici quod Hebræi Nabalum, Græci Organũ dicunt, in quo ſunt 150. fiſtulæ: eoque olim decantari ſolitum volunt Pſalterium Dauidicũ. Imò figuratum fuiſſe hoc virginalis laudationis Canticum alicui videri poſſet per Cytharam qua Dauid malum ſpiritum à Saule expulit: & per tympanum quo Maria ſoror Moyſis poſt demerſum Pharaonem, in gratiarum canticum, comitata aliis ſui ſexus, ſe effudit. Siquidem malignos Spiritus non ſemel hac armatura repreſſos in progreſſu docebimus. Atque hac precãdi formula laudes & gratiarũ præconia Virgini Deiparæ ob varia beneficia humano generi collata deferimus, eãque Aduocatã noſtram in hac lachrymarũ valle agnoſcimus, & profitemur.

ILLIVS ANTIQVITAS, ORIGO, VSVS.

D De prima Roſarij origine varij variè ſentiunt. Scribit *Aquẽſis lib. de Roſacea corona*, ad Imp. Maximilianum, iam olim inter naſcentis Eccleſiæ primordia, fideles perfectiores conſueuiſſe Pſalmorum Dauidicorum tres quinquagenas Deo perſoluere: & quia rudiores id præſtare non poterant, ad myſticum illorũ Pſalmorum numerum orationes quas didicerant accommodaſſe, nõ ignorantes illum ſub his ſignificare, de quo frequenter Dauid in Pſalmis loquebatur, vnde & trinas Angelicarum ſalutationum quinquagenas Marianum Pſalterium appellare cœperunt Dominica oratione in ſingulas Decades propoſita.

Rebellus quidam *l. 1. de Roſ. c. 6. art. 1.* dicit Iapones & Indos quoſdam certis Idolis precum ſerta offerre, quæ & coronas, indubiè à veteribus Chriſtianis; & Roſaria appellant. Sunt qui Petro Eremitæ adſcribunt modũ orandi per lapillos, ſiue calculos, vt *Pineda l. 20. Monarch. Eccleſ. c. 2. § 4. Pallad in Lauſiaca cap. 2.* illud Abbati Paulo attribuit: vti & *hiſt. Tripart. l. 8. cap.*

Cæterum pro explorato eſt, Roſarij formulam prout modo eſt in vſu & veneratione, primordia habuiſſe quoad orationum diſtributiones, & myſteriorum ſignificationes à S. Dominico, anno M.CC.XVI. qui ſanctiſſimam huius nominis fraternitatem inſtituit, quo tempore Albigenſes dolis & armis Italiam E Franciæ regnum deuaſtabant, & Eccleſiam maximis moleſtiis afficiebant. Itaque vt teſtatur *in ſua Epitome SS. Patrum Ioannes Lopez*, ipſa Virgine reuelante, & velut arma aduerſus inſolentiſſimos hoſtes ſuppeditante, preces & deuotas ſupplicationes ſacræ militiæ in honorẽ ipſius inſtituẽdæ. Neque fefellit euentus ſubſecutus. Viſa eſt nãque Virgo benedicta aſſiſtere Simoni Comiti Montisfortis aduerſus robur exercitus Albigenſiũ, eumque immiſſis de cœlo 150 lapidibus fugauit. Sic vt octo Chriſtianorum millia ſupra centum millia hæreticorum internecioni dederint, cæſo Petro Tarraconenſium Rege qui eas copias ducebat, & fugato Memelino Rege Aphrorum, quem illi cum ingentibus copiis in auxilium euocarant, quique dolore animi in Sicilia occubuit. Acta autem fuerunt hæc circa annum Domini 1216. videatur *Anto. in. 4. p. Spec. hiſtor. tit.* 19. *& Vincent. lib. 30. Spec.* Atque in huius rei memoriam XV. Decades Roſario adſertæ, quarũm ſingulæ conſtant ſalutationibus Angelicis x. & vnica oratione Dominica.

Vide infra. Tit. Sodalitates B. Mariæ.

F Eſt igitur Roſarium ſiue Pſalterium, ſacra quædam formula precandi Deum, in honorem S. Mariæ: qua centies quinquageſies recitata Angelica ſalutatione, inſtar Dauidici Pſalterij, & cuilibet decadi interiecta oratione Dominica, per 15. decades, quindecim præcipua humanæ inſtaurationis myſteria piis meditationibus percenſentur. Huius autem adeò præclari inuenti, Beatiſſima Deipara edocente, auctorem fuiſſe B. Dominicum, etiam Rom. Pontifices Leo X. Pius V. Gregorius XIII. ac Sixtus V. Apoſtolicis diplomatibus profitentur. Cœpit ergo ſaluberrimum Roſarij inſtitutum, prout modo eo vtuntur Catholici; per B. Dominicum, eiuſque fratres Prædicatores, incredibili cum animarum fructu, vbique propagari, erectæque ſunt eiuſdem complures Societates.

Sed B. Dominico morte in cœlum recepto, cùm celebris conſuetudo, vel hominum negligentia, vel dæmonis arte paulatim cœpiſſet excidere, vt penè iam exſtincta videretur, ſacratiſſima Virgo immenſo circumdata lumine, Fratri Alano eximio concionatori ſe viſendam exhibuit: atque monuit, vt tum ipſe, tum eius ſocij Prædicatores, collapſam ſacri Roſarij deuotionem totis viribus reſtituere conarentur. Siquidem hoc G genus orandi promptum ac facile, eſſe ſibi gratiſſimum, ad impetrandam diuinam miſericordiam accommodatiſſimum, populis ſalutare, & contra quæuis aduerſa præſens auxilium. Sed & Priorem Conuentus Prædicatorum Coloniæ ciuitatis, eadem ſanctiſſima Virgo ad eundem inſtaurandum ſacrum ritum, cùm ſe illi feciſſet conſpicuam, vehementer accendit.

Vix verbis exprimi poteſt, quantum prædicatione & opera FF. Prædicatorum diuina iſta deuotio in Chriſtiano populo vbique promouerit, quot quantæq; in honorem Dei genitricis ſub Roſarij nomine fundatæ ſint Societates, in quas Reges, Principes, Imperatores, atq; Eccleſiarum Præſides pro ſummo ducunt honore cooptari. Romani etiam Pontifices innumeris Indulgentiis, Priuilegiis, fauoribus atq; gratiis ſacrum iſtud Roſarij inſtitutum proſequentes egregiè ornarunt. Sed imprimis ipſa Beatiſſima Dei parens Maria, quod ipſa mundo extulit ſalutare Roſarij donum, mirificè fouet, & auget, cultores eius ingentib. afficit beneficiis & clariſſimis miraculis illuſtrat. H

ROSARII VIRTVS ET FESTIVITAS.

Porro Anno Domini M.D.LXXI. dominica prima Octob. Claſſis Maurorum multis elata victoriis, numero & potentia Chriſtianorum vires excedens, mirabiliter ſuperata, non aliis quã ſpiritualibus Roſarij armis fuit. Quippe iſtius militiæ fratres Rom. Põtificis Gregorij XIII. hortatu ad Virginem conuerſi, ei ſerta & Roſaria ſua obtulerunt, humilique prece illius patrocinium poſtularunt, & impetrarunt. Quo factum vt motu proprio Pontifex ſtatuerit, vt quotannis prima dominica Octob. celebraretur in omnibus Eccleſiis ordinis à S. Dominico inſtituti feſtũ Roſarij, in quo fideles Deo gratias agerent, & miſericordiæ Matrem communibus votis prædicarent. De quo iterum *Ioan. Lopez ſupra in conc. feſti SS. Roſarij.*

Quocirca ſanctiſſimus Pontifex Clemens VIII. Apoſtolica auctoritate feſtum Roſarij Dominica prima Octobris, à Gregorio XIII. inſtitutum, publicis Eccleſiæ tabulis his verbis inſcribendum præcepit: Die ſeptimo Octobris commemoratio ſanctæ Mariæ de Victoria, quam Pius V. Pontifex Maximus, ob inſignem victoriam à Chriſtian. bello nauali,

eiuſdem

eiuſdem Dei genitricis auxilio hac ipſa die de Turcis reportatam, A quotannis fieri inſtituit: & Gregorius XII. prima huius menſis Dominica die, annuam ſolemnitatem Roſarij eiuſdem beatiſſimæ Virginis celebrandam decreuit. Feſtiuis igitur hodie ſacratiſſimam Virginem laudibus celebramus, quòd & ſanctum Roſarium, & per illud innumera nobis beneficia contulerit. Ita legitur *in Breuiario Ord. Prædicatorum, Anno 1603. Romæ & alibi edito.*

ROSARII FORMA, CONTEXTVS, MATERIA.

Quod autem in myſtico hoc ſerto, quod Roſarium Catholici appellant, calculi ſiue globuli adhibeantur, ne facilè in numero orationum perſoluendo ſenſibili tactu erraretur, minus nouum alicui videri debet, qui attendet quod de Paulo Anachoreta memorant *Palladius, Sozomenus, Caſſiodorus.* Hic enim vt erat 500. Monachorum Pater, ſolitus erat indies CCC. orationes, Deo velut penſum perſoluere, & ne in numero fortaſſis delinqueret, lapillum ad ſingulas in ſinum proiicere, quin memoriæ proditum, quod S. Clara virgo ſanctiſſima orationes B Dominicas congerie lapillorum Deo ſolita fuerit annumerare, quod calculos ad manum non haberet. Quorum tamen antiquitas ex Sarcophagis vetuſtioribus & imaginibus liquido eruitur, *Surius tom. 2. in vita S. Claræ.*

ROSARII RECITATIO PIA, ET DEO GRATA.

Laudatiſſima eſt inter Catholicos quotidiana recitandi Roſarij conſuetudo. Oſtendit autem B. Virgo certiſſimis, plurimiſque indiciis, quàm ſibi grata eſſet iſta pietatis exercendæ ratio: frequẽter enim in periculis aut calamitatibus præſentem eius opem experti ſunt, qui conſuetudinem hanc vſurparunt: In primis verò Adoleſcens quidam, cui ſic aliquando B. Virgo apparuit, vt potionem illi ſuauiſſimam calice immundo bibere dare videretur. Admiratur adoleſcens, quid hoc rei ſit At Virgo, cui gratior puritas & ſalus animi eſſet, quã quod ab illo quotidie percurrebatur Roſarium: Vide, inquit, fili: preces roſarij tui ſunt mihi gratiſſimæ, ſed calix quo porrigis, eo quod tu minus puriter viuas, auerſioni mihi atq; horrori eſt. Quibus verbis permotus ita eſt adoleſcens, vt continuò nouam & meliorem viuendi rationem inierit, *Albert. Caſtel. lib. de Roſario.*

C Cùm Roſarij roſæ defluerent, ac feruor intepeſceret, quem quondam Eloyſius Carthuſianus accenderat, quo ſæuiſſimam Germaniæ peſtem Roſarij medicina fugarat, quemque Diuus Dominicus omnium maximè inflammauerat, Deipara Virgo animorum medicinæ inuentrix, expultrixque morborũ, Alano mandauit, vt Roſarij ſodalitates rurſus aggregaret; quo autem ad id muneris paratior & pronior redderetur, concionibus adiutricem ſe fore Virgo promiſit, edituràque miracula. Quorum vnum annuli fuit, quẽ ex digito virginali detractũ, deque ſanctiſſimi ſui capitis crinibus capilliſque contextum Alano dedit induendum. Quo ille dono erectus, ac recreatus annos quindecim Roſarij concionator fuit, diuinoſque flores vaſtis mundi locis ſparſit, qui odorem ſuauiſſimum exhalarunt. *Alanus Rupenſ. lib. de Roſario. Ioan. Bonif. lib. 2. de hiſt. Virg. cap. 15.*

Cùm concionaretur D. Dominicus cum magno feruore in Regno Franciæ, Chriſtianiſſima Regina nomine Blancha rogauit ipſum, vt vellet ſibi orationibus à Deo impetrare filiolum; S. verò Dominicus reſpondit: Regina, te exhortor, vt recites Roſarium B. Virginis Mariæ, & compares tibi multa Roſaria, deſque iis, qui volent legere, promittens ipſi his verbis: Regina ſpera in Deo, quòd ſi hoc feceris, & fueris deuota B. D Virgini, Deus per ipſius preces, & aliorum, qui legent hoc Roſarium, dabit tibi filium ſibi carum, virumque ſanctum. Hoc facto deuota Regina tempore ſtatuto peperit filium, qui fuit Chriſtianiſſimus Rex Ludouicus, inter Sanctos relatus ob ſuam virtutem, opera & miracula. *Ex eodem Alano. Razius in Hortulo exempl. tit. de B. Maria.*

Eodem tempore, quo idem B Dominicus prædicando pugnaret contra hæreticos Albigenſes: & Rex Francorum Ludouicus nomine, pater ſancti Ludouici, armis eoſdem impugnaret, fuit in exercitu ſuo quidam miles de Britãnia oriũdus, prope oppidum Dinauenſe, Alanus nomine, qui audita prædicatione B. Dominici mirum in modum commendantis confraternitatem Roſarij B. Virginis, in animo ſuo concepit effici Sodalis illius. Quod & impleuit: Nam per ſingulos dies dicebat deuotè, & genibus flexis tria Roſaria, meditando quæ prius dicta ſunt: & illis ſimilia. Huic itaque militi Chriſti, & B. Virginis mirabilia contigerũt virtute huiuſmodi Roſarij ſeu Pſalterij: Nam cùm ſemel eſſet in bello cum valde paucis fidelibus, eſſetque a maxima multitudine hæreticorum concuſſus, ita E vt iam fatigatus reſiſtere vlterius non valeret, illi affuit Mater miſericordiæ, Virgo ſanctiſſima Maria cum centum & quinquaginta lapidibus: quos vt ſibi videbatur, contra hoſtes mirabili cum impetu coniecit, & ſic eos in fugam conuertit: nonnullos tamen in terram proſtrauit, & ſic cum tali victoria dictus miles, cum ſuis liberatus eſt. Tandem ergo ad patriam ſuam reuerſus, cùm valde potens eſſet, fundauit cõuentum Dinauenſium Ordinis fratrum Prædicatorum, viuente adhuc B. Dominico: ibique receptus eſt ad habitũ Ordinis, qui demum factus eſt Prædicator deuotiſſimus: Et tandem poſtquam variis in locis Pſalterium prædicaſſet, obiit in conuentu Aurelianenſi. Poſt cuius mortem, os & manus inſtar cryſtalli claruerunt. *Gull. Pipinus Tract. de Roſario.*

Mulier quædam inops, atque egens cum aduerſario potentiſſimo litigabat, cui pro opibus & gratia & litem protogare, & leuiſſimi iudicis animum donis corrumpere licuit. Cum vero egentiſſima fœmina communi tenuiorum ſorte deprecatore ac F patrono careret, ad eam Reginam confugere ſtatuit, cui orborum, ac viduarum ſolitudo curæ eſt. Orataque virgine, & recitato Roſario breui cauſam obtinuit, non tamẽ ſine diuinæ virtutis auxilio, & miraculo præclaro præpotentis Dei. Ter enim iudex iniquus ſententiam ex ſcripto pronunciare aggreſſus, ter à Virgine reuocatur, & contra atque ipſe vellet conuerſa lingua ſecundum inopem mulierculam coactus eſt proferre ſententiam. *Ioan. Bonif. hiſtoriæ Virginalis lib. 2. cap. 15.*

Nobilis quidã homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fungano pollens, habebat Filiam matrimonio cum Gentili copulatam, cuius mater cũ tota familia quoque erat Gentilis, nullus verò Chriſtianus, niſi dictus nobilis, vir bonus & religioſus. Accidit filiam ex improuiſo infirmari, & quidem intra ſex dies vſque ad mortem: quidam aiebãt à dæmone obſeſſam, propterea quòd tam furioſos inſolitos geſtus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum, ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitioſis ne hilum quidem eã iuuare potuêre. Verùm quia fœminæ impendebat mors, certiorem reddidêre eius parentem G octodecim milliaribus inde diſiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem ſpirantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater illicò mandat ſubmoueri omnes Bonzios, alioſque Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto Roſario ter Dominicã orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur pronunciare: fœmina interim nihil mutatur, ſed horribiliores potius geſtus, quam priùs, edidit, vt à multis teneri vix poſſit. Pater redit ad præſidium Roſarij: eo verberat tergum filiæ, dicens: Tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore: & reſpondit dæmon: Non excedam. Pater, vt erat homo virtute præſtãs, Roſarium iniicit in eius collum, dicens: Velis nolis, excedes. Tum dæmon: Tollite, inquit, Roſarium quia abſcindit mihi collum, & tunc exceſſero. Reſpondit Pater: Minimè tollam, homo funes quoſdam arripiens minatus eſt ſic eum diuerberaturum, & ſic exceſſit. *Mart. Del. Rio de Magia: ex literis Iaponicis Ludouici Frois anno 1596.*

Adoleſcenti cuipiam, quem diabolus omni ope irretire conabatur, confeſſio ſaluti fuit. Hunc dæmon primò oblata eximia mulieris ſpecie illexit, blanditúſque captum extra Vrbem H in remotiſſimum ab arbitris locum multa iam nocte ſeduxit. Ibi hominem magnopere monere, orare, poſtremò imperare, vt B. Mariæ coronam, quam circumferebat, ſtatim abiiceret, ſi ſua forma frui vellet; mirari adoleſcens, qui corona in veſte abdita illi ſubnoluiſſet: cur tantopere B. Virginis cultus inuiſus eſſet. Ad extremum ſuſpicatus id quod erat, illũ diabolum eſſe; omnino negat ſe id eſſe facturũ. Hic Satan vbi nihil impetrat, ira furens, abiecta mulieris forma, ſeſe in horribilem belluam conuertit, & vnguibus, cornibuſque attonito rei nouitate adoleſcenti exitium minatur. Sed furor vltra minas progreſſus non eſt, B. Maria belluæ impetum prohibente; ille autem metu quidem exſanguis, ſed tamen incolumis, ſeſe inde proripuit. Nihilo ſecius illi dæmon alias aliis ſpectris inſidias ſtruere inſtitit, ac modò aurum, modò voluptatum illecebras obiiciens incautum ſubinde captabat. At ille vt ſe aliquando his moleſtiis, ac periculis liberaret, noſtrum ſacerdotem adire conſtituit. Huius ſuaſu Sacramentis armatus omnes importuniſſimi aduerſarij conatus eluſit. Ita adoleſcens B. Virgini deditus eius ſecundùm Deum ope præſens periculum vitauit. *ex Annal. Societ. anno 1545. in Prouin. Mexicana.*

A Doctiſſimus vir Martinus Nauarrus, cùm ſexaginta amplius annos conſuetudinem habuiſſet quotidie recitandi Roſarij, negat ſe melius quicquam hac exercitatione reperiſſe: vt antequã decadem aliquam inchoes, myſterium, quod in ea meditandũ eſt, breuiter in memoriam reuoces, retinendum poſtea, dum decadem abſoluas. Deinde ſub initium orationis dominicæ, Deum velut præſentem animo ſubijcias, vt Patrem: ſub initium ſalutationis Angelicæ; B. Virginem, vt matrem: abſoluta decade, quaſi animi recreandi cauſa, hiſce verbis ad gratulationem te excites, decies millies te benedicant, Virgo Mater glorioſa Maria, omnes Angeli, & Archangeli, &c. cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo, Amen. Deinde poſt ſecundam decadem, Vicies millies te benedicant, Virgo Mater glorioſa, omnes ſancti Patriarchæ, Innocentes, & S. Ioan. Baptiſta, & omnes Sancti antiqui teſtamenti. Poſt tertiam: Tricies millies te benedicant Virgo Mater glorioſa, omnes ſancti Apoſtoli, Diſcipuli Domini, Euangeliſtæ, omnes Martyres glorioſi, &c. Poſt quartam: Quadragies millies te benedicant Virgo Mater glorioſa, S. Anna mater tua, & Mariæ ſorores tuæ, amiciſſimæ tibi, Magdalena, Martha, & omnes ſanctæ Martyres, B Virgines, Viduæ, Coniugatæ, cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo, Amen. Atque hæ gratulationes repetendæ, tum in prima Roſarij parte, quæ læta myſteria B. Virginis continet: tum ſecunda, quæ luctuoſa, tum tertia, quæ glorioſa, in ſingulas decades ſuis laudibus diſtributis. *Nauar. Miſcellan.* 24.

ROSARII IMPVGNATORES PVNITI.

Anno Dom 1471. Seneſcentem Roſarij pietatem D. Dominici ſectatores, iubente Deipara, Coloniæ renouandam curarunt. Procedente eorum induſtria, & Sodalium augeſcente numero proſpera Roſarij principia duobus illius vrbis concionatoribus ingrata & iniucunda fuerunt. Honorabat concionatorium hoc par, & celebrabat maximè populus ob eloquendi artem, &c. ideoque ad horum vtriuſque concionem audiendam innumera multitudo confluebat. Igitur Roſarij creſcentis inuidia tacti, pium illum ita precandi morem vituperare adorti, ſeque verſutè ac veteratoriè in auditorum animos inſinuantes, C Roſarij religionem & ſanctitatem perfidioſè impièque vexarunt. Alter enim eorum incredibili audacia cum Sodalitatis pernicie & ſacri iniuria Roſarij è ſuperiore loco, multa iactauit, multa imprudenter effutiuit, quibus retardati quamplurimi & ab ea pietate deterriti, partim Sodalitatem, quam iam coierant, deſeruerunt, partim ineundæ conſilia prorſus abiecerunt. Sodalitas ergo, quæ multos numerabat, ad paucos redacta, ſolitudinem deplorabat. Cùm verò nugator ille quoſdam animaduertiſſet, & Roſarij adhuc tenaces eſſe, & Sodalitia frequentare, ad eam religionem funditus euertendam & eius exinanienda Collegia, concionem in proximum Dominicum diem cum applauſu auditorum indixit, in ea ſe monſtraturum, quàm eſſet inanis & futilis ea religio. Aduenerat dies, populuſque in maximam concionis expectationem adductus, templum omne compleuerat, cùm eundi tempus eſſet, neque tamen Orator appareret, quæſitus à ſuis, inuentus eſt mortuus. Nam proximi ſabbathi nocte, cùm ſanus & valens decubuiſſet, & minacem D illam concionem habiturus eſſet, Dei iudicio omnia continentis ac regentis repentè obiit, nullo teſte, nullo adiutore, nemine, qui ſalutifera Ieſu & Mariæ nomina identidem inuocaret, aſſiſtente. Alter ille Orator erroris concors & ſocius, Roſarij exagitator impius, illud humanitus eueniſſe cenſens, mortui conſiliorum ſe profeſſus hæredem, Roſarij reliquias delere conſtituit, & in eum finem concionem aduocauit; dumque in ſuggeſtum parat aſcendere, tota vrbe inſpectante, paralyſi repentina correptus in terram ſubitò concidit, integra tamen Dei beneficio mens muto infantique relinquitur. Cùm igitur intellexiſſet improbati Roſarij ſe pœnas meritas dare, & ſupplicij cauſam agnoſceret eſſe iuſtiſſimam, cœli Reginam, cùm voce non poſſet, animo & corde compellat, leniſſimæque Matris opem mutatus implorat, & linguam à Deipara poſtulat, quæ prædicet dilaudetque Roſarium, quod furiis agitatus impugnaſſet. Impias ac nefarias conciones, commendandi pro dignitate Roſarij tum aſſiduitate, tum alacritate & ſtudio ſe correcturum eſſe promittit, diligentioremque ſe ad reſtituenda Sodalitia fore, quàm fuiſſet ad euertenda furioſus. Vix ſponſionem votumque finierat, cùm vox illi linguaque redditur, & valetudo priſtina reparatur. Inde ad ſuggeſtum lætus aſcendit, & in illa maxima frequentia Roſarij laudes ſuauiſſimè veriſſiméque proſequitur, taléque ei pietate teſtimonium dedit, quale eius eſſe B oportebat, qui beneficio Virginis ex tanto & tam graui tum periculo, tum ſupplicio incolumis euaſiſſet. *Ioan. Lopeſius lib. 1. de Roſario, c.* 25.

ROSARII FRATERNITAS.

Illivs Antiqvitas, Avctor, Dignitas.

Non ſolum ipſam Roſarij formulam, nexum, & myſteriorũ ſacrorum, quæ ad ſingulas quindenas aſſignatæ ſunt, ſignificationem B. Dominicus inſtituit, ſed inſuper fraternitatem illius nomine ad honorem Deiparæ erexit, quam per totum etiam terrarum orbem celebrem eſſe voluit, dum eam vnà cum ordine ſuo innoteſcere & propagari effecit. Siquidẽ quo anno ipſe in Diuorum Catalogum adſcriptus fuit, qui erat ab Incarnato Verbo 1227. numerabantur in Chriſtiano orbe familiæ Prædicatorum in quibus Roſarij cultus & collegia erecta erant, 4147. teſte *Genebrardo in Chron. l.* 4. neque vllus mundi angulus erat, ad quem hic Ordo vnà cum præfata deuotione non penetraret. Sic vt quæcunq; alibi ſub hoc nomine Sodalitates apud Religioſos poſteriores per æmulationem excitatæ fuerunt, ab F hac velut deſumptæ, illique inſitæ dicantur.

Dignitatem huius Fraternitatis *Trithemius* expreſſit, dicens: Quantò Dei mater cum Genitrice ſua, meritis & ſanctitate reliquos Sanctos in cœlo antecellit, tantò Fraternitas nomini eius dicata locum tenet eminentiorem: Vnde vt fideles promptam apud Deum aduocatam habere mereantur, ſub nomine Roſarij, ad honorem eius fraternitatem inſtituerunt.

Spectat quoque ad excellentiam huius Fraternitatis, quod omni ſexui, Ordini, ætati communis ſit. Hæc inquit *Bryſſeius lib. 1. de Corona Roſacea*, infantiam mulcet, ſenectutem non offendit, otioſos exercet, non impedit occupatos, potentes & diuites allicit, pauperes & debiles non excludit, tepidos ad faſtidium non adducit, nec viuos tantum ſed & defunctos admittit, ſic vt hæc Societas omnium aliarum diuitias complexa videatur. Ita ille.

Adde quod eandem inſignibus fauoribus proſecuti ſunt, ſupra quaſcunque alias, Romani Pontifices XVIII. numero ab Vrbano IV. vſque ad Paulum V. eamque ex Eccleſiæ theſauro G varijs indulgentiis locupletarunt, vt conſtat ex diplomatibus deſuper expeditis. Quin Pius V. decreuit anno 1569. vt nemini liceret Capellam in honorem S. Roſarij erigere, abſque licentia Generalis Ord. Prædicatorum. Adeo vt ante annos XL. etiam illi qui apud Clericos Societatis Sodalitio adſcribebantur, nomen prius huic Fraternitati dare conſueuerint, in agnitionem primæuæ originis & inſtituti.

Scriptores.

Scripſerunt de Roſario & illius Fraternitate, Abbas Trithemius, Alanus de Rupe, Pelbertus in Stellario Coronæ Virginis Nauarrus in Miſcellaneis. Ant. Senenſis in Biblioth. SS. PP. Ioan. à Cartagena in Homiliis, Ioan. Lopes, Anton. Auroult in Cathechiſmo, & alij ex profeſſo.

CANTICVM, SALVE REGINA, B. Virgini Persolvtvm.

Eius Antiquitas, & Vtilitas.

Hermannus ille, qui propter membrorum ſtuporem Contractus dictus eſt, vt meminit *Guiliel. Eiſengrin.* in Chronico, ad eam nobilitatem quam generis dederat claritudo (quippe H Vetingenſis Comes) doctrinæ, & ſanctitatis decus adiunxit. Ex huius namque illuſtris, religioſique viri ſcriptis celebre illud Canticum, *Salue Regina*, iuſtiſſimis de cauſis memoratur. Nam præter Virginis præconia ipſa etiam antiquitate cõmendatum eſt. Siquidem anni plus quingenti numerantur, ex quo hic Cantus prodiuit in lucem: quem à doctis examinatum, à ſapientibns explanatum, ab vtriſque approbatum mater vſurpat Eccleſia. Fauentibus ſuperis hoc carmen decantari conſtat. Nota illa hiſtoria, D. Bernardum Abbatem Clarauallenſem Apoſtolicæ ſedis legatum, cùm Spiram veniſſet, quæ Germaniæ imperialis eſt ciuitas, à clero & populo cum triumpho exceptum, & ad primariam ædem Deiparæ ſacram deductum, & in ipſo aditu, Salue Regina, eſſe cantatum: Bernardo ter tribus in locis genua eſſe deflexa, & in primo quidem, O clemens, In altero, O pia, in tertio, O dulcis Virgo Maria, voce clara reſponſum. In cuius rei memoriam hodie cereæ laminæ ternæ viſuntur, in quibus quo ordine Bernardus cecinit, inſcripta ſunt verba. Quin & quotidie in Spirenſi hoc templo cantatum.

Salue Regina cum melodia concinitur, ipſique hæretici, quorum magnus eſt numerus, ad huius ſacri hymni modulatum canticum audiendum, libenter accedunt. *Ex Chronicis Naucleri ann. Dom. 1142. Caniſ. de laudibus Virg. lib. 5. cap. 13.*

Mulier quædam de partibus Aretinis iam dies ſeptem grauiſſimè cruciata, cùm præ tormento nigrum induta colorem deſperaretur a medicis, D. Franciſcum, qui iam diem ſuum obierat, confidenter inuocauit, votique promiſſione facta dormiuit. In quiete beatum pauperum Patriarcham vidit, ſe humaniſſimè conſolantem, duoque illa percontantem: Agnoſcis me? & canticum Salue Regina ad implorandum Deiparæ tenes auxilium? cùm illa ſe vtrumque noſſe reſpondiſſet, (nam Franciſcum vel de facie nouerat, ſi eius vixit ætate, vel vulnera prodiderunt ea ſe forma oſtendentem, qua pingitur) Exordire igitur Antiphonam Salue, Franciſcus ait, qua necdum perfecta ſalua & incolumis partum effundes. Ad hanc vocem experrecta mulier, & admonitionis memor celebrem Eccleſiæ cantum, *Salue Regina*, pronunciat, inque verbis illis, & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende, puerum pulcherrimũ doloribus liberata peperit, ac Reginæ miſericordiæ gratias egit, quæ Diuo incurrente Franciſco, pietatiſque virgineæ vel poſt mortem magiſtro manum ſibi porrexit ſalutarem. *D. Bonauent. in vita S. Franciſci, cap. de liberatis à periculo partus.*

Pia quædam Matrona & venerabilis, ſoror ſummi Pontificis Clementis III. dum aliquando Fratres noſtri poſt completorium antiphonam illam, Salue Regina, cantarent, & ad illius partem perueniſſent, qua dicitur, & Ieſum benedictum fructum, &c. vidit beatam Virginem in capite proceſſionis ſuper eleuatam offerentem filium, vt paruulum, quem gerebat, Fratribus ipſis. Cùm etiam ad finem antiphonæ eiuſdem, dicendo Maria, ſeſe inclinarent Fratres, vidit etiam eandem B. Virginem inclinantem & reſalutantem eos. *D. Anton. p. 3. Chron. tit. 2. cap. 4.*

Referunt Inſularum Philippinarum litteræ annuæ, in reſidentia Antipolana inductum fuiſſe alicubi vſum, toto anno cantandi in honorem Deiparæ Virginis canticum, Salue Regina, & feria ſexta Quadrageſimæ poſt lectionem ſpiritualem faciendi diſciplinam in Eccleſia. Cùm igitur Indi quidam, more in calidis regionibus conſueto, in flumine ſe abluentes exaudirent campanæ ſignum dari ad Salue, & diſciplinam, mox ſe amictu reſumpto in viam dederunt. Vnus ſolus reſtitit, & irridens ſocios idiomate ſuo dixit: Acoi ouian, id eſt, Afferte mihi inde aliquid: quæ formula eſt apud ipſos irridendi: digreſſis aliis ecce ſolum Crocodilus (quod animal in his regionibus eſt admodum ferox, & carnis humanæ percupidum) inuadit & interimit, antequam illi ſubſidium corporale vel ſpirituale ſuppeditari poſſet. Id verò admiratione non parua dignum fuit, cùm bellua hæc admodum vorax ſit, homineſque occiſos vel totos deuoret, vel pedem aut manum ſaltem auellat, hunc tamen integrum & illæſum reliquerit, quod Indi attribuêre virtuti decantati cantici Salue, & factæ diſciplinæ. *Ex Annal. Inſularum Philippin. per Franc. Vaez. ann. 1603.*

CAMPANA PRECARIA
AD VIRGINIS HONOREM INTRODVCTA.

Inualuit mos apud Catholicos ſalutandi B. Virginem ad pulſum campanæ maioris, quæ deſinente die triplici ſonitu tunditur. Cuius deuotionis initium tribuunt B. Bonauenturæ, vt qui coram Xiſto IV. Pontif. perorans, petiit à Pontifice, quatenùs Religioſi S. Franciſci mouere poſſunt populum, vt abſolutis diei precibus, ſigno campanæ audito, Aue Maria omnes recitarent. Perſuaſum enim pleriſque ſub veſperam à Paranympho Gabriele ſalutationem cœleſtem accepiſſe. Atque hinc paſſim in omnibus Eccleſiis maioribus deſinente luce, ſignum editur Angelicæ ſalutationis rememoratiuum. *Petr. Caniſ. lib. 1. de Deip. cap. 3.*

Verùm Ludouicus Francorum Rex XI. non contentus veteri inſtituto veſperi Deiparam ſalutandi, etiam hora meridiana id fieri voluit publicæ pacis obtinendæ gratia, vt *Guagninus l. 10. de geſtis Franc.* ſcribit. Id primum fieri cœptum anno Domini 1472. primo die Maij, teſtatur *Genebr. in Chron.*

Porrò etiam matutina luce in Aurora tandem Campanæ ſigno omnes excitati, ad eandem Virginem ſalutandam, eaque conſuetudo nunc apud Catholicos ſumma pietate obſeruatur. Sic vt templorum cuſtodes inter alias ſuas functiones, hanc vnicè commendatam habeant, vt ter per diem triplici bambo, ſi maiores campanæ ſint, alias repetito nouies pulſu, excitent fideles ad orationem, aut ſalutationem Deiparæ præſtandam: vnde facile quis deprehendat, an inter Catholicos, an apud hæreticos degat, ſi ad locum antea ignotum deuenerit.

☞ *Vide in loco de Campana lib. 3. huius operis alias rationes huius Inſtitutionis.*

TEMPLA DEIPARÆ DICATA
ET ERECTA.

Tanta ab omni æuo, ex quo Deiparæ Virginis beneficia in homines aſtatim diffuſa extiterunt, pietas in eandem ſemper fuit, vt vix vllam Nationem reperire ſit, quæ non locum aliquem ceteris illuſtriorem, ad illius etiam cultum deputarit. Quod obſequium ſibi gratiſſimum Deus euidentiſſimus miraculis paſſim confirmauit. Exempla è multis, eaque magis celebria, & fidis teſtimoniis ſuffulta damus. *Plura Lector requirat apud P. Caniſ. & alios.*

Arado inſulæ, quam Aradius filius Chanaan, nepos Noë primus inhabitaſſe, & in ea vrbem munitiſſimam ſui nominis ædificaſſe dicitur, ab Oriente vicina eſt ciuitas olim valde nobilis, quæ ex eo quod prædictæ ciuitati è regione oppoſita eſt Antarados, hodie verò corrupta nuncupatione Tortoſa dicitur: vbi Apoſtolus Petrus Phœnicem circumiens, in honorem Dei genitricis dicitur Baſilicam fundaſſe modicam, quæ multo populorum vſque hodie frequentatur acceſſu: & vbi diuinitus per eiuſdem ſemper Virginis interceſſionem multa dicitur indigentibus fidelibus præſtari beneficia. *Guil. Tyrius lib. 22. de bello Sacro cap. 3.*

D. Iacobus Apoſtolus filius Zebedæi in Hiſpania prædicauit Euangelium Chriſti, & in tota prouincia nouem dumtaxat ad fidem noſtram conuertiſſe dicitur. Cuius prædicationis tempore in ciuitate Cæſarauguſtana templum Virgini Matri dedicauit, ipſius admonitu, quod vulgò dicitur, Nueſtra Sennora del pilare, etiam hodie plurimis nobilitatum miraculis. Atque hæc fuit prima Chriſtianorum toto orbe Eccleſia, vt eſt conſtans à multis retro ſeculis ac perpetua famá & memoria. Cauſam autem huius templi à D. Iacobo in honorem B. Mariæ erecti altiùs repetemus. S. Iacobus Maior Cæſarauguſtæ agens, cùm angeretur, quòd ſeptennio degiſſet in Hiſpania, & nouem dumtaxat conuertiſſet, vrbe ſub veſperam egreſſus ad ripam Ebri fluminis, ibi videt Deiparam columnæ marmoreæ inſiſtentem multis conſtipatam Angelis, hymnos ſuauiſſimè cantantibus (qui eam columnam Hieroſolymis apportarent) D. Iacobum his verbis conſolantem: Quod viuens multos non feceris diſcipulos, poſt mortem efficies. Iuſſit ibi extrui ſacellum, addens ſe illius loci tutelam ſuſcepiſſe. *Ita P. Franciſcus Arias refert lib. de Imitat. B. Virginis c. 20. & P. Petr. Ribadeneira de Vitis Sanctorum in vita S. Iacobi Apoſtoli, 25. Iul.*

Cyrus vrbis Conſtantinopolitanæ Præfectus, poſtea in ſedem Smyrnenſem promotus, templum Dei genitrici dicauit, quod Cyri dicitur: in quo fama eſt, Romanum illum cantorem, eximium propter carmina decantata, honorem & præmium virtutis à Dei genitrice recepiſſe. Templum autem id huiuſmodi ocaſione iſthic eſt erectum. Cupreſſus in eo loco ingens & procera fuit, in qua ſuperioribus temporibus, neſcio quomodo, imaginem Dei genitricis quidam occultauit. Cùm autem multum præteriiſſet temporis, & imago lateret, ipſa ſeipſam indicauit. Cupreſſus enim immenſo coruſcans lumine, perinde atque fax vna ardere viſa eſt, & ingens etiam miraculorum vis ab obſcura & latenti efficacia manauit. Vbi autem quidam curioſitate laudata arborem conſcendit, imago ea, vnde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyrus loco ei honorem habens, pulcherrimum & maximum Dei Genitrici conſtruxit templum. *Niceph. lib. 14. hiſt. cap. 48. Baron. tom. 6. ann. 446.*

Cum Iuſtinus Imp. vaſtari à Perſis audiret Imperium, ad conciliandum ſibi diuinum numen Dei genitrici Mariæ templum erigendũ curauit, de quo ita hoc anno eiuſdem Imperij duodecimo in Miſcellâ. Iuſtinus Imp. ſynagogam Iudæorum, quæ erat Conſtantinopoli in Chalco, pretiis ablatam ab eis, fecit eccleſiam Dominæ noſtræ ſanctæ Dei Genitricis, quæ eſt proxima magnæ eccleſiæ.] Quænam autem ſit Iuſtinus à Deo ob piè factum beneficia conſecutus, idem auctor mox addit: nimirum, quòd cùm deliquio mentis laboraret, ob idque res Imperij in ſummo eſſent diſcrimine poſitæ, tantum Dei Genitrix præſtitit ſanitatis, vt dilucido Interuallo potiùs, cunctis rectè diſpoſitis, ſtatum Reipublicæ in tuto collocaret, aſcito ſibi Tiberio in collegam. *Ex Baron. tom. 7. ad ann. 577. 5.*

Stephanus

Stephanus Hungarorum Rex fidelis & integer in omnibus A factis ſuis, Deo toto pectore deditus & addictus, ſeipſum quoque & regnum ſuum per votum & oblationem in perpetuæ Virginis Mariæ tutelam aſſiduis precibus contulit. Cuius ſanctiſſimæ Virginis honor & gloria tam eſt celebris apud Vngaros, vt feſtum Aſſumptionis eius, tacito proprio nomine, ſua lingua diem Dominæ appellent. Atque vt Rex piiſſimus propenſiorem tantæ Virginis defenſionem & patrocinium poſſet promereri, in ipſa Regiæ ſedis ciuitate, quam Albam vocant, in eiuſdem perpetuæ Virginis laudem & honorem, grandem & inſignem atque in primis celebrem Baſilicam condidit, opere ſanè mirifico, cœlatis chori parietibus, & pauimento marmore ſtrato. Quam Baſilicam qui vidit, teſtimonium perhibet dictis noſtris, innumera illic haberi palliorum, & eorum, quæ paramenta vocant, genera, tabulas altarium non paucas ex auro puriſſimo, pretioſiſſimorum lapidum ordinibus conſpicuas: Euchariſtiæ ædiculam, quam Ciborium dicunt, arte mirabili ſupra Chriſti menſam extructam: conclaue omni genere vaſorum cryſtallinorum, onychinorum, aureorum, & argenteorum abundè refertum. Tantæ verò elegantiæ Eccle- B ſiam vſque adeò Rex ſibi vni vendicauit, adeóque immunem eſſe voluit, vt nullus Epiſcopus quidquam in ea iuris haberet. Quibus autem diebus abſolutio eſt pœnitentibus impendenda, aut ſacrum chriſma conficiendum, eum Epiſcopum voluit in ea & abſoluere pœnitentes, & chriſma conficere, quem ipſe vel præſens id facere iuberet, vel quem abſens eo mitteret. Diuina quoque Miſſarum ſolemnia, Rege illic præſente, eum duntaxat Epiſcopum celebrare, cui Rex, conſentiente cum Fratribus Præpoſito, id demandaret: abſente autem Rege, abſque Præpoſiti & Fratrum bona venia, nullum Epiſcopum illic ſibi vel Miſſas celebrandi, vel cuiuſlibet Pontificalis miniſterij exercendi licentiam vſurpare. Præterea eius Eccleſiæ populum tanta libertate & immunitate gaudere voluit, vt nulli omnino Epiſcopo decimas pendere, ſed ſoli Præpoſito & Fratribus, prout ipſe inſtituiſſet, ſeruitium exhiberet. *Carthuitius in vita eius, apud Baron. tom. 11. ann.* 1002. 12.

In pluribus Italiæ ciuitatibus viget adhuc memoria Eccleſiarum à Conſtantino Imperatore ſummâ impensâ conſtructarum, vt in aliis etiam Prouinciis itidem factum eſſe conſtat: & inter cæteras nobiles ab eo iuſſas ædificari baſilicas, meminit C Gregorius Turonenſis de ea ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ ab eodem in Gallia excitata, in cuius erectione eiuſmodi inſigne miraculum accidiſſe teſtatur: Maria verò (inquit) glorioſa genitrix Chriſti, vt ante partum, ita virgo creditur & poſt partum. Quæ Angelicis choris canentibus, in paradiſum, Domino præcedente, tranſlata eſt. Cuius Baſilica ab Imperatore Conſtantino admirabili opere fabricata renidet: ad quam adductæ columnæ cùm præ magnitudine leuari non poſſent, eo quòd eſſet circuitus earum ſexdecim pedum, ac diebus ſingulis caſſo labore fatigarentur: apparuit artifici ſancta Virgo per viſum, dicens: Noli mœſtus eſſe: ego enim tibi oſtendam, qualiter hæ queant eleuari columnæ. Et ei oſtendit, quæ aptarentur machinæ, qualiter ſuſpenderentur trochleæ, atque funes extenderentur, illud addens: Coniunge tecum tres pueros de ſcholis, quorum hoc adiutorio poſſis explere. Quod cùm ille vigilans, quæ præcepta fuerant, coaptaſſet: vocatis tribus pueris ab ſcholis, erexit ſumma velocitate columnas. Præſtitum eſt populis ſpectare miraculum admirandum, vt quod multitudo virorum fortium leuare nequiuerat, tres puεruli abſque D virtute perfecti operis ſubleuarent. *Greg. Turon. de gloria martyrum cap. 9. Baron. Tom 3. ann.* 324.

In diœceſi Treuirenſi obiit Genoueſa Palatina. Hæc Ducis Brabantiæ filia, velut altera Suſanna ſuis temporibus emicuit pudicitia, & patientia, nec non deuotione erga Dei Genitricem. Cuius interuentu à Sifrido Romani Imperij Palatino maſculam prolem concepit, antequam is ad barbaras nationes cum magno belli apparatu abiret. Abiens coniugem cum omni dominio defendendam tradidit militi fortiſſimo Goloni: Sed miles primùm blanditiis, & fictis de morte mariti litteris, deinde variis moleſtiis eius pudicitiam exagitauit, nouiſſimè redeunti viro omnia proſpera eſſe dixit, præter thorum adulterium maculatum. Quare eam cum prole ſubmergendam ſuggeſſit. Quod mox maritus irâ percitus fieri decreuit. Sed famuli eam in nemore deſeruerunt, & pro lingua eius ad Golonem attulerunt linguam alicuius canis. Interim velut altera Agar, cum prole per ſolitudinem vagatur, & antra inhabitat, limpha & herbis ſe ſuſtentans: ab aduocata autem ſua Deipara Virgine multiplicem conſolationem capiens. Per cu- E ius patrocinium etiam cerua quædam filiolo turgidas mammas exhibuit. Elapſis tandem annis ſex, & menſibus tribus, maritus inter venandum in die Epiphaniarum vxorem cum prole reperit, & ex cicatrice vulneris in Brabantia accepti, aliiſque ſignis & verbis eam cum rugitu cognouit. Noluit illa cum marito congredi, niſi priùs ſponderet Eccleſiam eo loco ædificare Dei genitrici, quæ eam in tot aduerſitatibus conſeruauerat. Quod celerrimè factum eſt, & conſtructam Hidulphus Epiſcop. conſecrauit: appellatúrque VrouWekercke. *Ioannes Molanus in Natalibus SS. Belg. 2. April. anni* 1472.

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.

De templo Sanctæ Mariæ Maioris extructo à Ioanne Patricio Romano ☞ *Vide Tit. Feſtiuitatum Deiparæ, feſtiuit. vltima.*

Anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXIV. Præpoſitus S. Michaëlis & Canonici num. XII. paulò antè à Godofredo Bullonio Marchione S. Imperij, in Principe Marchionatus vrbe vrbe Antuerpia, fundati in Eccleſia Archangelo Michaëli ſacra, Eccleſiam ſuam Norberto, & Religioſis eiuſdem recens inſtitutis inſigni largitate cōceſſerunt, vnà cum domibus, F & fundo adiacente. Ipſi verò eodem loco, exiguum Sacellum B. Virgini ſacrum, & miraculis aliquando illuſtre erexerunt, ita vt paulatim in ſtupendam illam molem, quæ nunc celeberrima per Europam turri conſpicitur, ſurrexerit. Atque in illius ornatum ita certatim etiam hodie omnes ſingulari in Deiparam pietate dona effundunt, vt vix in orbe reperias Eccleſiam, quæ paucorum annorum ſpatio, ex quo noui Iconoclaſtæ ſecundò eam ſpoliarunt, in tantam deuenerit maieſtatem, altarium, monumentorum, & picturarum exquiſitarum ſplendore eminentem.

Clodouæus Galliarum Rex, ſacro baptiſmatis fonte ablutus, Idolorum templa paſſim euertit, Deoque conſecrauit. In vrbe autem Argentinenſi primam Eccleſiam extruxit anno Dom. D. VIII. eamque ad honorem Virginis Deiparæ dedicari præcepit, quæ temporum lapſu, ædificio, turri ſtupendæ altitudinis, ita celebris euaſit, vt inter primas Europæ annumeretur. *Ex Theatro Ciuitatum Georgij Bruni.*

Carolus re & cognomine Magnus, Franciæ R. dum forte venando deueniſſet ad eum locum vbi nunc Aquiſgranum, G delectatus loci, thermarúmque amœnitate, arcem & thermas ipſas à ruina veterum Romanorū vindicauit. Et vt erat ſedulus Religion. Chriſtianæ cultor, propè Regiam ſuam inſigne templum maximo ſumptu condidit, & per Leonem Pontificem in honorem Dei & ſanctiſſ. Virgin. Mariæ conſecrari curauit, ampliſſimiſque donis, ac potiſſimum ſacris Reliquiarum monumentis cumulauit. *Ibid. Tom.* 1.

Fuit & in vrbe Conſtantinopolitana auguſtiſſimum Virgin. Deiparæ Templum, egregium ſanè auitæ pietatis Conſtantinianæ monumentum. In quo Pulcheria Theod. Imp. ſoror, de qua capite ſequenti, eiuſdem Virginis imaginem quam tradunt à D. Luca efformatam collocauit, ſummoque honore proſecuta fuit, quamuis nunc proh dolor, ſub Turcarum iugo cum toto illo Imperio prematur. *Niceph. lib. 15. hiſtor. cap. 14.*

Hiſpali quæ Hiſpaniæ eſt ciuitas & Emporium celeberrimum, inter alia pietatis inſignia, Templum eſt ſtructura & opibus ſtupendum, Virgini intemeratæ ſacrum. Cuius quidem amplitudo tanta eſt, vt neſcias, an in orbe Chriſtiano parem reperias. Opulentiam illius & maieſtatem ex annuis penſionibus & prouentu Epiſcopi & Canonicorum ibidem reſidentium colligit *Franciſcus Paciecus.* Dicitque ipſi quidem Antiſti- H ti vltra centum aureorum millia quotannis cedere: Canonicos verò ſupra duo aureorum millia accipere, ac præter hos qui numero 40. Clerus eſt inferioris ordinis penè abſque numero. Campanile ſiue turrim habet auguſtiſſimam, ad quam etiam equiti aſcenſus datur. Opus inſigne & vetuſtum, quod à Mauris, dum hic rerum potirentur, magna arte & ſumptu extructum perhibent. *Georg. Brun. in Theatro Ciuit. Tom. 5.*

Neque ſubticenda eſt memorabilis D. Virginis Baſilica, quam olim Epiſcopi Tornacenſes, liberalitate Regum, qui hic principatum exercebant, in vrbe ſua Neruiorum principe, erexerunt. S. enim Piatum circa annum Domini CCLXXIV. diuini verbi ſementem hic feciſſe, Annales commemorant. Eccleſia verò in vrbis meditullio, quinque prælatis turribus conſpicitur. Chorum habet ampliſſimum, neque vſquam tanta ſolennitate officium diuinum peragitur. Sunt in ea XLIII. Canonicatus celeberrimi, præter Dignitates & minora beneficia Vicariorum, & Sacellanorum. *Ibidem.*

Addenda prioribus eſt illuſtris moles, quam in honorem
A Virginis Deiparæ erexerunt regali ſanè ſplendore & cultu, ex ſingulari erga eandem affectu, Sereniſſimi Belgarum Principes Anno Salut. 1609. quæ demum hoc anno 1626. perfecta eſt, in Aſpero Colle miraculis claro, vbi etiam hæc Epigraphe legitur.

DEO OPT. MAX.

DEIPARÆQVE VIRGINI

MARIÆ.

Magnæ in rebus afflictis auxiliatrici,
quà Mater Chriſti eſt, potenti,
quà Mater noſtra eſt, volenti:
quæ Collem ſaltibus Aſperum elegit,
vt miraculorum fama inclytum
ſuper altiſſ. montium culmina exaltaret,
vnde nominis ſui gloriam cultumque
B per innumerabilia beneficiorum miſſilia
frendente nequidquam hæreſi
toto terrarum orbe diffunderet.

ALBERTVS ET ISABELLA.

Archiduces Auſtriæ, Belgicæque Principes,
tutelari tuæ, ac ſuorum Diuæ,
poſt ciuilia XL. amplius annorum bella,
placatis Belgicæ Prouinciis,
publicæ gratitudinis ergo
Hanc Baſilicam à fundamentis excitarunt,
anno partæ ſalutis CIↃ. IↃ. CIX.

☞ *Vide infrà Patrocinia & beneficia per Mariam Virg. à Deo cultoribus ſuis impetrata, vbi & præmia illorum, qui eidem Templa erexerunt.*

IMAGINES DEIPARÆ IN HONORE HABITÆ:

Et per miracula illuſtrata.

EXEMPLA S. HISTORICA.

C Celeberrima inter omnes Sanctorum Imagines quas Eccleſia in pretio habuit, quaſque ſingulari cultu & deuotione fidelis populus ſemper eſt proſecutus, illa Deiparæ imago habetur, quam D. Lucas Apoſtolus ad viuum expreſſiſſe perhibetur, cuius plures effigies imitatione prototypi depictæ paſſim habentur, & intemeratæ Virginis vultum repræſentare dicuntur.

Meminit illius *Theod. in Collectan. lib.* 1. qui ante annos M. floruit: & *Nicephor. lib.* 14. *cap.* 2. *& lib.* 15. *hiſtor. cap.* 14. narrat, Pulcheriam Imperatricem Theodoſij Imp. ſororem, diuinam hanc imaginem ſumma deuotione in templo illius honori exſtructo Conſtantinopoli collocaſſe, ac deinde Hieroſolymam miſiſſe. Habuit autem Imagò iſta effigiem ſiue figuram Dei matris geſtantis puerum Ieſum: vt vult *Molanus lib.* 2. *de Imag. c.* 9. Legatur *Baron. tom.* 1. *Annal. ad annum LXI.*

Scribit *Germanus* Epiſcop. Conſtantinopolitanus, Virginis intemeratæ Imaginem in Zoſopoli Ciuitate Piſſidiæ, ex manu pictâ vnguentorum ſcaturiginem effundere ſolitam. *Tom.* 3. *Conc.*

VICTORIÆ AB HOSTIBVS IMPETRATÆ.

D Iſaacius Imp. Orientis, bellis ciuilibus Branæ Tyranni opera excitatis multum afflictus, ſpiritualibus auxiliis rem aggreditur, tranſlata ex Hodegio monaſterio intemeratæ Virginis imagine, eamque in illa vrbis Conſtantinopolitanę parte collocat, vbi bellum crudelius hoſtiúmque incurſus timebatur, multiſque prætерea deuotionis & pietatis teſtimoniis exhibitis, adfuit Virginis filius, qui Conradum Longobardorum Ducem ſuſcitauit. Hic occiſo Tyranno, Iſaacium, & vrbem ab imminenti exitio liberauit. *Nicetas in Annal. lib.* 1. *in Iſaacio.*

Conſtat Imperatores Byzantinos in extruendis, ornandis, ac venerandis Marię templis, nullis pepercisſe ſumptibus, curámq; diligentem adhibuiſſe. Vnde Byzantini cùm ſuam vrbem à Saracenis aliquando grauiter obſeſſam cernerent, & hoſtes magnoperè formidarent, non ſine ieiunio & oratione, Virginiſque Matris patrocinio felicem belli ſucceſſum & exitum ſibi auſi ſunt polliceri. Itum igitur eſt ad ſacram ædem, quæ propè S. Sophiam extabat: illinc Deiparæ imago, quam Lucas depinxerat, reuerenter accepta, & in publicam ſupplicationem ſiue proceſſionem adducta, ſed & hebdomadatim per totam vrbem feria tertia religioſè admodum circumgeſtata eſt. Ita E
demum optata de Saracenis hoſtibus victoria, qui miſerè perierunt, ſicut *Vincentius* refert, lætè ſucceſſit, haud dubiè Maria hiſce ſuis ciuibus, totique vrbi patrocinante. *Bedenbach. lib.* 2. *collat. Sat. cap.* 24. *Vincent. lib.* 2. *ſpec. hiſt. cap.* 147.

Anno Chriſti 1123. cùm Ioannes Comnenus Imperator ageret annum quintum in Imperio, ope Dei genitricis Mariæ de barbaris Scythis trans Iſtrum habitantibus, & ingenti agmine Thraciam inuadentibus victoriam obtinuit, de quo poſt aliam, quæ in prælio dura & ardua Romanorum exercitui contigerunt, iſta Nicetas: Cùm Romanæ phalanges, vrgentibus hoſtibus, & audaciùs ſe inferentibus laborarent: imaginem Dei genitricis cum gemitu & miſerabilibus geſtibus Imperator intuens, lachrymas bellicis ſudoribus calidiores fundebat: neque id fruſtra. Statim cœleſti robore armatus Scythicam aciem profligat, quemadmodum olim Moyſes extenſione manuum Amalechitarum turmas diſſipauit. Aſſumptis igitur armigeris, qui clypeis oblongis, & prominentibus F
galeis inſtar muri inexpugnabilis muniuntur, cum Scythis congreditur. Qui cùm diſſoluta illa curruum ſerie ad manus venirent, in turpem verſi fugam, à Romanis alacriter perſequentibus magno numero cæduntur Hamaxobij illi, caſtriſque direptis, innumerabiles capiuntur. Sed & transfugæ deſiderio captiuorum popularium confluebant, adeò vt in Occidentali quadam Prouincia Romana pagi ab eis conderentur, quorum adhuc reliquiæ ſuperſunt, nec pauci in ſociorum cohortes referrentur, & maior turba ab exercitu capta videretur. Hac de Scythis parta victoria, & illuſtri edito facinore, Ioannes vota Deo perſoluit, quod feſtum Pazzinacarum noſtro tempore dicitur in rei geſtæ monumentum, & grati animi teſtimonium. Non multo poſt contra Triballos, &c. Ibi & alias ſubiicit hiſtorias ope ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ obtentas, cui vt vnicæ victrici religioſum parauit triumphum, qui ab eodem Niceta ita deſcribitur: Byzantium reuerſus triumphum indicit, & currum argento interpunctum compingi iubet, opus admirabile, & gemmis pretioſiſſimis ornatum. Cùm dies ſupplicationis adeſſet, omnis generis tapetes G
auro & purpura intexti vicos exornabant, nec deerant Chriſti & Sanctorum effigies in iis ad viuum expreſſæ. Erant & tabulata vtrinque propter ſpectatores ſtructa digna admiratione. Fuit autem locus vrbis ſic inſtructus, qui ab Orientali porta vſque ad magnum palatium pertinet. Quadrigæ à quatuor equis niue candidioribus trahebantur. Imperator verò non conſcendit, ſed Dei genitricis imaginem in eo collocauit, ob quam lætitia exultabat, & animo penè delinquebatur: cui victorias vt collegæ Imperij inuictæ acceptas ferebat. Habenas viris potentiſſimis moderandas, & cognatis ſuis currum curandum dedit. Ipſe crucem manu geſtans pedes anteceſſit: & Dei Sapientiæ templum ingreſſus, atque in conſpectu omnis populi ob ſucceſſus gratiis Deo actis, in palatium abiit. *Nicet. apud Baron. tom.* 12. *ann.* 1123. 6. 7.

Cùm Andronicus Iunior Byzantium vrbem proditione cepiſſet, & ad Palatij fores cum militibus amplius octingentis perueniſſet, Andronicus ſenior Imperator tumultu & clamore audito, de lecto ſurrexit perturbatiſſimus, & omni ope deſtitutus ducum atque militum (palatium enim, cubiculi miniſtris adoleſcentibus exceptis, deſertum prorſus erat) ad ſacram imaginem Dei genitricis Hodegetriæ cōfugit, ante multos dies in palatium tranſlatam, quæ ei firmo ſolatio erat. Hac H
igitur fretus, & humi proſtratus, ardenter cum lachrymis obteſtatur, ne periclitantem deſerat, & ſicariorum enſibus obiiciat. Exaudiuit preces eius, & feſtiuum tulit auxilium, quæ quiduis poteſt caſtiſſima Dei genitrix. Nam dum ille in palatio Deiparam ad hunc modum deprecatur: Iunior Imperator foris, omnibus ducibus & tribunis ſuis conuocatis, grauiter edicit, ne auum Imperatorem vel manu vel vllo contumelioſo dicto violarent, nec quenquam prorſus omnium. Hanc enim, inquit, victoriam Deus nobis dedit, non ipſi parauimus. Dei voluntas omnia mouet, cui parent omnia, ſtellæ, aër, mare, terra, homines, fulmina, fulgura, peſtilentiæ, terræ motus, imbres, ſterilitates, & alia conſimilia, partim ad felicitatem, partim ad infelicitatem ac potius caſtigationem. Nobis igitur inſtrumentis caſtigationis vſus victorias & trophæa largitur. Fortaſſis autem cras aliis contra nos vtetur, & quales nos in victos erimus tales vtique & illi ſe nobis præbebunt. Quare ſi nos neque cognatio, neque eiuſdem

gentis

A gentis neceſſitudo monet, noſtri ipſorum ſaltem reſpectu humanitate vtendum, ne grauiorem Dei indignationem experiamur. Intereà quidam è palatio iuniori Imperatori portam aperit, & ab auo hunc nuncium affert: Quoniam hodie Deus, mi fili, ſceptrum Imperatorium mihi ademptum tibi donauit, vnum hoc beneficium à te peto, pro multis, quæ ab ipſo ortu tuo in te contuli (omitto enim hoc rerum mearum ſtatu, me tibi ipſius natiuitatis & progreſſionis in vitam, poſt Deum, auctorem fuiſſe) dona mihi vitam meam, parce paterno capiti, nec violento ferro eum ſanguinem hauſi, à quo tu vitæ fontem accepiſti. Homo quidem cœlum & terram intuetur, humanas verò actiones cœlum & terra intuentur. Ne velis igitur nefandi facinoris, quale ab omni æuo nemo vnquam auſus eſt, inſpectores habere cœlos & terram. Quod ſi fraternus ſanguis olim ad Dominum contra Cain clamabat, quanto magis paternus ſanguis ad Dominum clamabit, & terræ, & ſoli, & aſtris tantum facinus annunciabit, & apud omnes gentium Reges deteſtabitur? Reuerere ſenium miſerabile, quod mihi paulò poſt obitum, tibi verò longarum curarum requiem pollicetur. Reuerere manus, quæ te ſæpè in cunis adhuc vagientem ſunt amplexæ. Reuerere labia, quæ te ſæpè ſumma charitate deoſculata ſunt, & alteram animam appellarunt. Calami à fortuna B proiecti miſerere, nec tu eum denuò conterere velis. Ne tu cum homo ſis, præſenti fortuna efferaris, ſed rerum inconſtantiam & varietatem, à me ſumpto iudicio, conſiderato. Reſpice longæ vitæ finem. Admirare, vt vna nox, quæ me multorum annorum Imperatorem accepit, alieno imperio ſubiectum relinquit. His verbis Iunior Andronicus delinitus, auique ſalutis diligenti cura ſuſcepta, vix etiam à lachrymis temperans, palatium ingreditur: ac primùm venerabili Dei genitrice imagine, vt decet, adorata: deinde auum illi inhærentem abductum, ſalutauit, amplexus eſt, & blandis verbis recreauit. *Niceph. Gregor. lib. 9. hiſt. Rom.*

☞ *Vide infrà Imagines in Belgio celebres.*

VINDICATA IN IMAGINES IMPIETAS

Exempla Historica.

C Anno Domini 1325. Guilhelmo III. Comite Hannoniæ, Verpa quidam ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari: ſuſcepit ex fonte Comes, & Guilhelmum filiolum nominauit, & Apparitorem Curiæ Montenſi eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterij Cambronenſis, actus furiis, blaſphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quinque plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt. Videre faber aſciarius quidam & Monachus laicus Matthæus Lobius. Faber aſcia caput findere Iudæo parabat, ſed à monacho prohibitus. Rem detulere igitur ad Abbatem Ioannem de Montibus: is ad Comitem: Iudæus pertinaciter tormenta eluſit. Sic dimiſſus, quadriennio poſteà ab Angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Flander, Eltinnenſis, & ſeptenio iam ex paralyſi clinicus iubetur Iudæum accuſare, & duello prouocare. Bis monitus Parochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertiùm illi ipſa Virgo quin-
D que illis plagis conſauciata ſe videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera, quæ in viſo erant: accedit Comitem, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur. Arma, tudes, fuſtes, & ſcuta lignea ſuperſunt etiam hodie. Iudæus agili corpore, ferox viribus, tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenē ridebat. Sed iuuit Athletam ſuum Deus: tam impar commiſſus, æger ſanum, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit, & horrendè blaſphemantem, conuictum, ſed non pœnitentem: Comes iuſſit caudæ equinæ alligatum trahi ad patibulum, & capite deorſum, duobus ad latera moloſſis eum rabidè laniantibus, appenſum ſubdito ignis fumo interire. Narrat fusè *Robert. Hauportius duobus ea de re libris carmine conſcriptis, & eſt memoria in Monaſt. Cambronenſi.*

His accedit miraculum aliud mirabilius multoque magis ſtupendum: Anno Domini 1383. 26. die Septembris, Carolus V. Francorum Rex, poſt partam in agro Roſebecano pro Comitis Flandriæ defenſione contra Anglos & Flandros rebelles victoriam, mox eiectis fugatiſque Burbugo Anglis omnibus, ciuitatem cum ſuis Principibus & Baronibus ingreſſus edictum fecit, vt omnia ciuium bona diriperentur, exceptis tamen Eccleſiæ bonis. Vidiſſes mox edicto diuulgato miſeran- E dam rerum faciem, milites ædibus inſultantes, rapientes, tumultuantes, pugnantes, vendentes, ementes, pro ſe quemque quantum prædæ poſſet auferentem. Porrò vt ſunt ſemper plures mali, iuxta verbum Sapientis: quanquam quis dicat bonum militem inueniri? cùm optimus omnium prædæ animum intendat, contra edictum Principum aliquot ſceleratiſſimi nebulones, ſacrilegi, filij Belial, Britones natione, non contenti ſua ſorte prophanas ædes deuaſtando, in templum ſanctum Dei, quod D. Ioanni Baptiſtæ dicatum eſt, irruerunt, impetumque fecerunt, non ſine magno incommodo, vbi erat (ac etiamnum eſt) imago quædam ex ligno fabrefacta, ad honorem & venerationem B. Mariæ Virginis in puerperio decumbentis, ipſo aſpectu venerabilis, & neſcio quid gratiæ præ ſe ferens. Ad eam Quidam eiuſdem farinæ & feritatis & malitiæ vir, cuius erant præfati nebulones ſacrilegi, ſpe prædæ acceſſit ad altare, conſcendit, ratus auream eſſe imaginem, quam bracteis quibuſdam incruſtatam videbat, pugionem exemit, & illam magno impetu veluti carneam tranſuerberauit. Mirabile viſo, illa accepto vulnere, roſeo cruore perfuſa eſt, totaque commaduit, nec aliter ſanguinis guttæ ex ligno dimanare viſæ ſunt, quam ex corpore humano plagis affecto. Impius ille parricida, vt primum ſtatuæ Mariæ Virginis vulnus pugione incuſſiſſet, in humum furibundus deorſum cecidit, & crepuit, hoc eſt, factis ſuis dignam mercedem accepit. *Ex monumentis Eccleſ. Burburgenſi.*

Homo improbus, omnium religionum contemptor, Brunſvvichij, vbi cœnobium virginum erat inſtructum, ſub trunco arboris, vbi Dei matris imago infantem Ieſum fouens in gremio tot iam ſæcula ſuum habuerat domicilium, cellam vinariam effodi iuſſit: ſed non impune hæc impietas abiit. Tertiò die horrea omnia & pecus vniuerſum & ædificia nonnulla ignis incendio conflagrarunt, ipſe verò ſceleris author, cùm magnos ad honores iam perueniſſet, multorum facinorum reus in atrum coniectus eſt carcerem, vbi ſceleſtam vitam inhonorato fine concluſit. *Nicolaus Orlandinus in an. Societ. 1584.*

Lepidum eſt, quodque cum riſu admirationem habeat, geſtum pridem ciuili in Belgico bello. Oliuerius Tempelius, vir G militiæ gnarus Bruxellæ præerat, Halliſque vicinis imminebat eò fidentius, quod iam loca vicina in poteſtatem ſuam redegiſſet, & vix miles ſupereſſet qui Hallas tueretur. Fuit autem hic ſtatua B. Virginis crebris miraculis nobilitata magnaque deuotione ibidem colitur. Igitur dum ſcalas mu o admouent qui cum Tempelio venerant, quidam Ioannes Sibyckius, homo & religione & lingua improbus, canere triumphum, & iactare, ſe manibus ſuis Hallenſem mulierculam (ſta uam B. Virginis intelligebat) naſum abſciſſurum. Ecce audit Virginis Filius, & quaſi talionis pœnam infligit, imporoque iſti ſcurræ naſum gla de plumbeâ excuſſit. Riſum ab omnibus, qui hominem identidem Hallas ad ſe recipiendum naſum mittebant. I. Lipſius *de Virgine Hallenſi.*

Quidam de hoc Sibyckij naſifrag o ita luſit.

Zunickius Hallenſi naſum defringere Diuæ.
Dum voluit, naſum perdidit ipſe ſuum.
Nam cum Tempelio venientem Antiſtita ſcurram
Audiit horribiles ore tonare minas
Audiit, ac dicto citius Vindicta cruentas
Militis impuri fecit in ore manus.
Ferrea liuentis glandem nam fiſtula plumbi H
Naſum illi in ventos, eiaculata, tulit.
Vt tibi Lipſiades, Diuaque illudere poſſint,
Indulgent vncis naribus heretici.
Sed nihil hoc, ſcurræ, tantumque illudite: Virgo
Vos ita naſutos non ſinet eſſe diu.

In eadem expeditione Ioan. Ryſſelmannus or immaniore effuderat, ſe ſtatuam Virginis Bruxellam adducturum; & medio foro crematurum. Audit Deus, & filij matrem ab iniuria vindicat, illique impio tormenti ictu, os blaſphemum, & paulò poſt vitam abſtulit. *Idem ibid.*

Sic olim cuidam Conſtantino inſuper improbo & ſcelerato eueniſſe, memorat *Eutropius lib. 21. rerum Roman.* Hic Dei genitricis imaginem conſpicatus, lapidis eam iactu deiecit; & iacentem pedibus calcauit. Apparet improbo illi per ſomnium Dei genitrix, ſcelus obiicit, & pœnam minatur. Ille viſione hac parum territus, negligit culpam pœnitentiâ eluere: at mox talionis pœnam luit, & orto cum Saracenis bello, iactu maximi lapidis contuſus interiit.

Nuper quoque anno videlicet M.DC.VII. paulò antè quam in Belgio Induciarum pacta firmarentur, Equites non pauci è vicinis hoſtium Batauorum præſidiis hoc ſine verſus Aſpricollem, locum deuotione populi celebrem excurrerunt, vt ſpoliato ibidem Virginis Deiparæ Sacello, quod multis donariis cumulatum erat, etiam ſacram eiuſdem ſtatuam auferrent. Sed ecce, dum in conſpectu locum habent, & viſu prædam hauriunt, panico terrore corripiuntur, & cum morbis variiſque infortuniis conflictari coguntur. Ita vt ſponte in fugam coniecti, paſſim edicerent, ſe non facilè de ſtatua illa deferenda poſt hac cogitaturos. Eſtque hæc res in Brabantiæ territorio quod Kempen vocant, notiſſima.

PIETAS ERGA IMAGINES.

Caroli Magni filius Ludouicus non imperij ſolum, ſed multò etiam magis paternæ pietatis hæres, venerandam Deiparæ Virginis imaginem tanti fecit, vt eam, quocumque iret, religioſiſſimè circumferret, in venationibus ad arborem collocari iuberet, vt eam è regione poſitam inter venandum crebrò videret, à tergo relictam ſubinde reſpectaret, ad eandem precaturus ſæpe recurreret. Idem diuina monitus viſione ad arboris truncum noui templi fundamenta iecit, opuſque illud ſanctiſſimæ Virgini nuncupauit. Huic idem Ludouicus, qui Pij cognomen eſt aſſequutus, in Wormatienſi ſuburbio monaſterium condidit, & Deiparæ Virgini, quam incredibiliter adamabat, ſinceris affectibus oblatum Mariæ matris cœnobium appellauit. *Cranzius l. b. 10. Metrop.*

Bauarus ille Ludouicus, iis, qui ita appellati ſunt, numero quartus & ordine, Mariæ Virgini, vſque adeò deditus fuiſſe traditur, vt eius pulchram, quæ adhuc extat, effigiem, ex Italia in Bauariam ſuis ipſe manibus deportarit: & in monaſterio Etalenſi, quod in aſſumptæ Virginis laudem in mediis ſyluis extruxerat, piè ac religioſè collocarit. *Idem Ibid.*

LOCA DEVOTIS ET MIRACVLOSIS DEIPARÆ IMAGINIBVS CELEBRIA.

S. Elizabeth Hungarorum Reginæ filia Sophia maternæ pietatis hæres, & aſſecla, Diuæ Virginis cultui fuit ſemper mancipata: hæc à matre piiſſima ſtatuas aliquot eiuſdem Virginis accepiſſe putatur, quas ſanctas, & in veneratione habuit. Vnam in Brabantiam veniens, Virginum Cœnobio quod Vilnordiæ duplici à Bruxella miliari, elargita eſt. Alteras Machtildi ſorori Henrici Ducis mariti ſui impartiuit, quæ moritura eas diſpartiuit, & coluit. Quarum vnam Graueſandæ in Hollandia: aliam Harlem: tertiam Hallis in Hannonia collocare cepit, circa annum Dom. ∞ CC.LXVII. A quo tempore prædicta loca B. Virginis patrocinio ſingulariter fuêre commendata, multáque admiranda illius interceſſione euenerunt. *I. Lipſ. in Virg. Hallenſi, cap. 3.*

HALLÆ VIRGINI DEIPARÆ SACRÆ.

Illud autem primum obſeruationem meretur, in illa ipſa ſtatua quæ Hallis viſitur, quæque vix bipedalis eſt, & è puro ligno, & nunc tot ſæculis perſeuerat, quod inter tot rerum diſcrimina permaneat immunis adhuc ex exitiali peſte. Immunis etiam ab incendiis: quæ vrbecula illa aliquoties, vel noſtrâ memoriâ, ſenſit: cùm illa Diua & ſe, & templum ſuum, omni vicino foro, & iuxta ipſam ædem ædibus ardentibus, defendit. Quid, quòd ab hoſte, & vi bellicâ, defendit? Incolæ præferunt, & Annales referunt, aliquoties oppidum illud, nec ſitu, nec opere munitum, tentatum ab hoſte, vel clàm & fraudibus, vel palàm & machinis: ſed tutelâ præſidioque eius ſteriſſe inuictum. Cùm bellum ciuile, aut potiùs inteſtinum, inter miſeros & fato quodam huic malo deſtinatos Belgas eſſet, quo tempore Maximilianus Primus Auſtriacus rebus præerat filij ſui Philippi tutor: cùm, inquam, alia Flandri atque vna Bruxellenſes, alia & meliora Hannonij & maior prouinciarum pars ſentirent, Principi * nouo & veteri adhærentes: ecce Philippus Cliuius partium aduerſarum Dux, animo & manu ſtrenuus, Bruxellæ tum agebat, & valdè in rem putabat Hallas ita propinquas capi. Vno anno bis tentat per inſidias ſemel, & occultam intra muros conſpirationem: iamque copias ad ſex millia militum cum tormentis eduxerat, ignaris ſuperuenturus. Caſu ciuis (quid caſu? Numine, & Diua vigilabat) ciuis, inquam, Bruxellenſis à præſidiariis capitur: qui rem omnem & conatus ipſos detexit. Cliuius ignarus aduenit, & vt putabat, ignaris. Illi ſilent, diſſimulant, adire patiuntur, foſſas tranſire, muris ſubire: tum vndique ex præparato ingruunt tela, viri, fœminæ, & magnâ ſuâ clade proturbant incautum hoſtem: deleturi etiam, ſi maior aliqua manus in oppido fuiſſet. Alterum eodem anno, clarioris ſubſidij. Quod fraus abnuet ta, à vi Cliuius vult impetratum. Venit eò cum inſtructo decem millium equitum peditúmque exercitu. Ita autem ſubitus venit vt centum viginti Hallenſes præſidiarios, lignatum & pabulatum egreſſos, ad vnum omnes interciperet: triſti augurio, & damno certiore, quò minor in vrbe manus, vix ducenti quinquaginta milites, remanebat. Sed Diua ſcilicet, quæ tutelæ ſuæ totam rem facere voluit, etiam muros diruì tormentis paſſa, & aditum lato limite fieri, quà vel tria plauſtra tranſirent. Præterea ignis ferreis cauatis globis, & qui emiſſi patefecerent, cúmque funderent, in domos variè ſparſus: & quaſdam iam comprehenderat. Vbique periculum, clamor, conſternatio: ſed in vna re ciues conſtantes, ad Diuæ opem piis votis confugiunt. Tum veluti robore diuinitus immiſſo, à templo ſ. currunt in hoſtem, ipſi ſacerdotes iis mixti. Pugnatur acriter, illinc viribus, hinc animis maioribus: ac denique ſub veſperam cum multâ ſuâ cæſde hoſtis pellitur, ipſe quoque faſſus Numen ſibi palàm repugnaſſe. Intereà fœminæ & imbellis manus incendia reſtinguere: è quibus decem, vna aliqua domo conſepsa, cùm ea ipſa decidunt. Mortuas & obtritas, tam graui ruina, omnes exiſtimare: at illæ ſurgunt ſine maiore aliqua noxa, & domum quæque ſuam, ſuis pedibus eunt. Quis non tum laudes gratéſque ſacræ Virgini corde, ore, plauſu dixit? Et hoſtis cum ſequenti die iterum oppugnare pararet: ecce tabellarius à Carolo Croyo Chimaci Principe (qui toto hoc bello fidam & eximiam operam Maximiliano præbuit: cuius ad illum litteras latinè ſcriptas, ipſa Maximiliani manu, libens * vidi) ab eo, dico, Hallenſibus litteræ, quibus intra triduum auxilium & copias magnanimus ille Princeps promittebat. Ciues gaudio exſultare, tympana & campanæ ſonare, omnia lætitiæ ſigna dare: vt hoſtis non aduentare: ſed aduenisse iam auxilia ſuſpicatus, ſiue Deo etiam terrente & auertente, trepidos feſtinuſque inde diſcederet: ne mortuorum quidem cura aut ſauciorum, quos in foſſis viiſque reliquit ipſa etiam oppugnationis aut belli inſtrumenta. Sanè centum circiter globos è ferro aut lapide, etiam nunc monumentum rei, in æde ſacra ſeruant, arcis ligneis conditos, qui triginta, quadraginta, ſunt & qui ſexaginta pondo libras pendunt. *Idem.*

ASPER COLLIS.

Etiam BRABANTIÆ Ducatu ſingularis cultus erga B. Virginem iam olim fit, quique etiam iſto hoc æuo incolarum religione fulcitur. Eſt hic Dieſtum oppidum, in cuius finibus, integro illinc miliari, COLLIS exſurgit, leni faſtigio, quem ACVTVM vulgò dicunt, non quia in verticem talem aut conum deſinat (imò æquabili ferè planicie eſt, & ſatis lata:) ſed quia idiotiſmo ruſtico & metaphora, terram ſcabram, aridam, horridam, Acutam etiam dicunt: quam Latinè Aſperam verè & pro ingenio loci reddas. Ita enim eſt, exſuccum, macrum, amarum ibi ſolum, frugum & penè herbæ vacuum, arbuſtis quàm arboribus gaudet. In eius parte verruca ſiue colliculus fuit, & in eo quercus: & in hac Diuæ Virginis affixa icuncula: quæ culta accolis à tali initio fertur. Aiunt ante annos centum (& conſtans ita fama habet) fuiſſe paſtorem, qui oues in eo tractu paſceret: atque is repertam, neſcio quo caſu, humi imaginem ſuſtulit, in ſinum condidit, certus eam domum ſecum auferre. Parua enim erat, & priuato cultui videbatur opportuna. Sed dum agitat, ecce membra eius omnia ſtupere, pedes vtique non mouere, & quaſi frutex aut ſtipes ibi ſtare. Ipſe mirari, & animo quoque ſtupere, nec ad cauſam adſurgere: herus autem villicus abſens, requirere paſtorem ſuum & gregem: nam hora iam reditui lapſa, & Sole remoto non propinquabat. Itaque infortunij anxius, eò accurrit: & reperit defixum ſtantem, & quæ geſta ſimpliciter narrantem. At ille mentis melior, imaginem ſtatim recipit, & timida religione in veteri ſua ſede & quercu reponit. Eóque facto, paſtor velut vinculis liberatur: & venerati vterque numen domum abeunt, rem denarrant, & viciniam totam religionis implent.

A *Beate paſtor, cui ſacratam imaginem*
Datum inuenire, & tangere.
Beata vita ruſtica, ô vita innocens,
Amica ſemper Numini!
Te ſolitudo, & à malis ſecretio,
Cœleſtium iungit choris.
Hæc vita quondam, ab orbe condito, fuit
Primigeniis parentibus.
Cum rure quiſque, & ſiluulis lætus ſuis,
Et coniuge atque liberis,
Luxum affluentem, & improbam cupidinem,
Neſciret, aut contemneret.
Non fora ſtrepebant litibus, non claſſibus
Infida feruebant freta.
Non purpura, aut argento honos: ſed præmium
Pretiúmque erat virtutibus.
Hæc vita redeat, mihi ſit hæc voto ô Dea!
Vt numen atque te colam,
Exuers ab aliis curis: & in libris ſacris
Aut cogitationibus,
B *Quod temporis erit reliqui, fallam & teram:*
Dum Parca me fallens mea
Obrepat, atque abducat ad cœleſtium,
Præeunte Diuâ te, choros,
I. Lipſius de Miraculis B. Virg. Aſpricollis.

Febrium ibi curatio. Imaginis abolitio, & alius ſubſtitutio. Aliquid de quercu, in qua inuenta primitus imago.

Ab hoc deinde Miraculo, in fama iam multa & cultu imago fuit: & auxit, quòd morbis, & præſertim febri, ſolennis, ac penè certa ibi medicina. Confluebant vndique Sichemio, Dieſthemio, Areſchoto, locis finitimis, ciues, pagani, milites, & ſalutarem illic opem poſcebant, & ferebant. Hoc qui viuunt boni ſenes, aut nuper vixerunt, ex fide teſtati ſunt: & liquet communi ſuffragio, ante hos viginti annos ſic fuiſſe. Itaque locus frequens & celeber, vt dixi: ſed enim euenit, & candidè fatendum eſt, vt dicta imago illa ſiue ſtatua perierit, incertum qua vi, aut caſu, niſi quòd ſuſpicio prædones culpat, in iis luſtris aſſiduos per hæc bella, non ſolùm crebros. Ea
C amiſſio incidit circa annum ∞.Iↄ.LXXX. vt aiunt, & conſpici ibi Diua deſiit, ſed non coli. Veniebant enim nihilo ſegniùs ad locum loculúmque vacuum: & opem ac ſolatium etiam inueniebant. Quis miretur, aut culpet? Perſæ, Regis ſui ſellam venerati ſunt, quia maieſtas illa inſediſſet, & attactu velut ſacraſſet: cur non liceat piis loca Numini electa, & conſecrata? Nec tamen quercum illam (nemo cenſeat) ob ipſam, ſed in ea ſtatuam, in ſtatua Diuam, In hac Deum venerati ſunt, & adorarunt. Nec in ſtatua ſanè propriè vis aut virtus: quod res hic docuit ea amiſſa, & mox mutata. Nam poſt annos ſeptem, id eſt anno ∞.Iↄ.LXXXVI. religioſus quidam ſenior & Senator Sichemienſis, conſpecta affluentium multitudine & ardore, qui inter ſicarios & tela prædonum, non abſiſtebant locum hunc petere, ſuffecit imaginem arculæ ligneæ impoſitam, & quercui ibidem affixit. Manſit, donec anno ∞.IↄCI. tam maiore in dies concurſu, Godefridus Paſtor Sichemienſis, venerationi augendæ, detractam arbore, in ſacello modico, quod è tabulis iuxta ſtruxerat, ritè & piè collocauit.
D Sed enimuerò, cùm id anguſtum turbis (ita loquendum eſt, & ſine numero iam concurrebant) eſſet: ſacellum è lapide ſecto inchoatum abſolutumque eſt, & Diuæ dicatum ſacratúmque ab Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Mathia Houio, Mechlinienſi Archiepiſcopo, tanto hominum, è diſſitis etiam locis, conuentu, vt id quoque inter Miranda, ſi non Miracula, cenſeri mereatur. Hoc factum anno iſto ∞.IↄC.IV. Idibus Iuniis, die qui SS. Trinitati eſt ſacer: & ex eo, ipſa illa imaguncula ibi perſeuerat. At quercus paulò antè, conſilio & decreto, à ſtirpe exciſa eſt: idque vel ideò, quòd trunco variè ſciſſo & imminuto, cùm fragmenta & aſſulas quiſque ſibi peteret, caſum iam minabatur. Exciſa itaque, & Sichemium, quod eius ſuperfuit translatum. Vnde quidam, & icunculas ſibi fecêre, & piè colant: alij fruſtulis in potu vſi, & conſtat quòd cum morborum medela. *Ibid cap 4.*

Sanguinis ſudor in Statuâ.

At iam ad ipſa Miracula veniamus: quæ pullulare, vt ſic
E dicam, & magnis fluctibus augeſcere cœperunt, poſt Paſcha ſtatim anni ſuperioris; 1603. Etſi iam antè plurima: vnde enim locus aliter in tanto cultu, & confluxu: ſed; atùm obſeruata, aut quidem conſignata ſunt: & certum nobis, nihil niſi certum dare. Primum igitur quod memoretur, eſt in ipſa ſtatua: quam ſanguinem ſtillaſſe, anno iam dicto, plurium oculis eſt vſurpatum. Venerant Sichemium è magiſtratibus pagorum adiacentium, negotij publici cauſſa: eoque peracto domum quiſque redituri, ad ſacrum tamen locum, religionis & orationis ergo, diuertunt. Quinque erant: atque ij dum corpore flexo orant, vnus intentior in Diuam, guttam ſanguinis, floridè purpurantem, in labro eius videt. Hæret, ambigit, accedit: & audet manu tangere: & digitis primoribus abſtergete. Attonitus, oſtendit proximis, pariter mirantibus: atque ecce alia eodem loci gutta ſe oſtendit, & ab alio detergetur. Fit tertium, fit quartum: quam primus ille (Walterus Wuckelinus nomen) candido linteo exceptam, omnibus exhibuit, veri ſanguinis colore & facie: manſitque & in poſterum diem denarij nummi modulo diffuſa, ſed dilucidiùs rubens. Circumſpicere iis cura fuit ſacelli tectum, & num perplueret: ne quis humor fortè delapſus ſe ſ…liſſet, nihil fuit: ne ipſa quidem ſtatua colore vllo nouo cincta iampridem, ſed quidquid, & quaqua cauſſa hoc fuit, vi cœleſti ex arido ligno ſtillauit.

F *Quid ſigni tamen hoc fuiſſe dicam?*
An ſudas, Dea, ſanguinem hoc in æuo,
Quo ſanguis malè funditur: dolorem
Et ſic exprimis? an magis cruenta
Siſtes bella, tuiſque gutta labris
Vt terſa fuit, ſic & madenti
Huic fiet patriæ? ô benigna fiat:
Et iuua precibus, Deumque placa.

AMORSFORTIVM DEIPARÆ DEVOTVM.

Amorsfortiæ quæ Diœceſis Vltraiectenſis ciuitas inſignis, anno humanæ ſalutis M.CCCC.XLIV. inuenta eſt imago Deiparæ ſub aquis, & magno adfectu excepta, tandem loco honorifico conſtituta fuit, ac Sacello quod eleemoſynis piorum vna cum turri excelſa excitatum fuit, eiuſdem Deiparæ honori dedicato illata. Exindè frequentiſſimus concurſus ad noſtra vſque tempora omnium vicinorum deuotione factus, celebri-
G tatem illius loci auxit præſertim cùm creberrimis miraculis eum Deus illuſtraret, quorum bona pars archiuis veteribus continetur; & ad poſteros tranſmiſſa eſt. *Ioan. Gallus Mommandien. Georg. Brunus lib. 4. Theatri Ciuitatum: Tit. Amersfortia. & Vide infra De B. Virgine Montis Serrati. Tit. Loca B. Virginis cultui conſecrata.*

IMAGO SACRA TRAIECTENSIS.

Traiectum quoque ad Moſam, Brabantiæ Vrbs eſt antiqua; cuius primordia feciſſe Iulium Cæſarem *Matthæus Herbenus* refert, & ad Moſam ſita, Diœceſis Leodienſis, S. Materni Epiſcopi & B Petri diſcipuli; ac S. etiam Seruatij, qui pontificalem cathedram huc tranſtulit, in qua Epiſcopi XX reſederunt; doctrina & habitatione nobilis.

In hac etiam Imago iam olim B. Virginis, crebris miraculis coruſcat in templo F. Minorum, quamvis ignogetur, vnde & quando eadem huc venerit, allatam tamen ante annos CC. XXX. à viro nobili, qui ibidem ante Aram primam ſepultus, fama eſt.

Verum miraculis illuſtratam eam Icunculam innumera exempla confirmant: quin & numen ſuum in eadem Virgine
H prodidiſſe, honori ſuo propagando conſtat: nam anno M.D. LXXIX. dum ad hanc vrbem hæreticorum furor conuolauit, eamque occupauit, & Imaginem hanc in tabulato Monaſterij Virginum quod Noui horti vocant, repoſitam miles, & mox illius Ductor, gladio peteret euaginato, repentè brachium quo ictum mirabatur, obriguit. Plura autem miracula quæ Deus per Matrem filij ſui, hunc locum adeuntibus, eamque in imagine hac deuotè viſitantibus, preceſque & vota deferentibus, indulſit, ſcripſit nuper *P. Henricus Sedulius* ex ordine Minorum; non quidem omnia, cum plura nec obſeruata fuerunt, nec quidem conſcripta, ſed quæ reperire potuit, teſtibus, factique euidentia firmata, ac publico Senatus Traiectenſis diplomate conſignata.

IN ITALIA.

In ipſa alma vrbe Roma non vna Virginis Deiparæ imago miraculorum ſplendore coruſcat. Plures enim in ea Baſilicæ, Oratoria, Sacella Virgini dedicata, in quibus Imagines illius prodigiis, & admirandis Dei operibus interceſſione Genetricis Filij ſui patratis pia deuotione viſuntur.

Præter enim Eccleſiam quam S. Mariæ Maioris nominant, de qua ſub Titulo Feſtiuitatum pleráque nobis ſunt dicta, & aliam quæ S. Mariæ trans Tiberim nominatur, cuius infra ſub Titulo Locorum Virginis cultui dicatorum mentio incidit, eſt alia in Montis Capitolini vertice vulgò S. Maria in Ara Cœli nuncupata, ob Aram illam, quam Auguſtus Cæſar, Apollinis monitus oraculo, Ignoto, ad illa tempora, Deo, Chriſto Ieſu, in hunc mundum breui naſcituro, in palatio ſuo, vbi nunc eſt Eccleſia, cum hac inſcriptione, Ignoto Deo, protinus collocauit, quæ hodierno adh c die cernitur, in abſide templi ſiniſtra è cuius regione, medio in altari, alia Virginis Matris, à S. Luca depicta, non minus quam illa S. Mariæ de populo, eiuſdem artificis, tot reſplendeſcit miraculoſis beneficiis, vt numerus vix valeat iniri.

Non ita procul inde, occurrit Baſilica S. Mariæ in Via Lata, S. Pauli hoſpitio nobilis, vbi vnà cum S. Luca diſcipulo ſuo, biennio toto, ex condicto habitauit. Ibi complures, ad varios epiſtolas ſcripſit: Ibi verbum Dei Iudæis & Gentibus prædicauit: Ibi Chriſtus ei viſibili ſpecie apparuit, & contra imminentes aduerſitates roborauit. Ibi S. Lucas Apoſtolorum acta compilauit; Ibi virginales imagines, quotquot in Vrbe, & alibi, vt plurimum inueniuntur, ſingulari Virginis amore inflammatus delineauit, & coloribus illuſtrauit, quarum vnam, digito annulum geſtantem, innumeris, vt olim, ita & modo Miraculis excultam, hoſpitio veteri, gratæ memoriæ ergo reliquit. Et hæc eſt quæ S. Mariæ in via lata titulo inſignitur.

Nec omittenda, S. Maria In Porticu, propè Theatrum Marcelli. Erat hæc domus olim, S. Gallæ viduæ Symmachi Patricij, quem Theodoricus Rex Arrianus interfecit, pientiſſimæ filiæ, quæ poſt vnum, à primis nuptiis, annum, defuncto marito, quidquid ſanitatis & prolongandæ vitæ cauſa, ſuaderetur à medicis, amplius nubere, & ad ſecunda nolens tranſire vota, ſoli Deo vacans, duodecim quotidie pauperes alebat. Quadam ergo vice dum pauperibus inſeruiens, cum illis inſimul pranderet, Angelica manu Sapphyrino lapidi inſculpta Virginis matris, Chriſtum baiulantis aureis lineolis, mirè radians Imago, in eius gremio reponitur. Attonita illa cœleſte donum miratur, & inſolito perfuſa gaudio, S. Ioanni Pontifici, poſtea ſub eodem Tyranno Chriſti Martyri, protinus oſtendit. Sed ecce miracula miraculis aucta & cumulata. Eodem momento omnes Vrbis campanæ, nemine pulſante, vbique perſonant, & peſtis, quæ Vrbem iam diu populabatur, illico diſpellitur, & fugatur. Eadem imago, dum Calixto III. Eccleſiæ clauum moderante, ſæuiſſima peſtis graſſaretur, in publica proceſſione circumlata, quaſcumque plateas attigiſſet, ibi contagionem exterminabat.

Idem patrum noſtrorum memoria factum, ſub Adrian. VI. vbi ſub eadem ſupplicatione, impius Iudæus, Virginis ſimulachro, verſa ad dorſum facie, nequiter illudens, ita obriguit, immobiliſque remanſit: Iudaica quoque mulier, ſimilis ſacrilegij rea, illo eodem momento, oculorum lumen amiſit, vt alia propemodum infinita huius gemmeæ imaginis prodigia taceantur.

Plures præterea per Italiam celeberrimæ imagines Deiparæ ab aliis memorantur, inter quas non minimum locum ſortitur ea quæ Conſtantinopoli tranſlata, iuxta Bononiam in monte Guardiæ ſeruatur, de qua nonnulla Titulo ſequenti, vti & de alia, quæ Florentinæ miraculis claret.

Sed & in ipſis Tridentinarum Alpium faucibus, prope vicum Ciuizanenſem, elegantiſſimæ ſtructuræ Eccleſia, Virgineo nomini ſacrata cernitur, in qua imago eiuſdem Dominæ noſtræ aſſeruatur, non ſolùm admirandis in miſeros mortales beneficiis, verumetiam cœleſti quorumdam allocutione nobilitata. Miraculorum autem frequentiam, anathemata, quæ votorum rei & tholis & arcubus ibidem ſuſpenderunt, facili coniectura quis aſſequetur. Et nec eo loco hodiernum in diem, benefica manus Virginis ab opere conquieſcens, exſpirauit.

In Tremitana, Ionici maris inſula, vetuſtiſſima Virginis imago eſt in honore, ad quam, ſicubi maris in tempeſtatibus, naufragij periculum metuentes, Epibatæ, votiuas peregrationes promittant, furibundi fluctuum motus, & procellarum impetus atque fragores compeſcunt, vitæ diſcrimina mitigantur, terriculamenta omnia illico propulſantur.

IN HISPANIA.

Notæ ſunt complures in Hiſpaniæ Regno miraculoſæ Virginis noſtræ imagines, Cæſarauguſtana de Pilari nuncupata, Guadalupenſis, Montiſſeratenſis, aliæ non paucæ omnium penè ſcriptorum elogiis illuſtratæ, quas præter Hiſpalenſis, primariæ ædis imago antiqua, nomine inſignita, præcipuo nunc eſt in honore: nam cum iuſſu Sancti Didaci, mulier cuius filius in clibanum ardentem, ſemet præcipitarat, ante illam pro filio oraſſet, non ſolum puer ab incendio planè illæſus extitit conſeruatus, verum tanta quoque cœleſtium prodigiorum affluentia, poſtmodum ab ea promanauit, vt famæ ac nominis celebritate, & exiſtimationis præſtantia, omnes illius Prouinciæ regnorum oras peragrârit.

IN ALIIS PROVINCIIS.

Olim in Syria & quidem in Eccleſia Sozopolitanà quemadmodum Gregorius Presbyter, illius æui ſcriptor litterarum monumentis ſcriptum reliquit: inueniebatur eo in loco, longè antiquiſſima & ab Apoſtolorum temporibus, iam quidem ſumma veneratione culta, Virginis Deiparæ ſtatua, quæ certis anni temporibus, olei cuiuſdam odoratiſſimi liquorem exudabat, quo peruncti, quocumque morbo affligerentur, illicò & ſine omni alio medicamine, conſeneſcebant.

Adamanus Epiſcopus natione Scotus, è quo venerabilis Beda, omnium Terræ ſanctæ locorum deſcriptionem eſt mutuatus, inter alios auctor eſt, eo ipſo tempore, quo viſitata Palæſtina, domum ipſe rediturie bat, in vrbe Conſtantinopolitana; Virginis imaginem extitiſſe, quam cum ſacrilegus quiſpiam Iudæus, humano ſtercore, auſu Diabolico fœdiſſime conſpurcaſſet, & Chriſtianus quidam viciſſim, à ſordibus ablutam emundaſſet, ac ſumma ſedulitate abſterſiſſet, ex omnibus eius membris ac veluti poris, olei ſudor guttatim emerſit, quo delibuti, variorum morborum preſſuris anguſtiati, homines calamitoſi, eodem momento, priſtinæ ſanitati reddebantur.

De imagine D. Virginis Gaudiorum in Picardia, ☞ *Vide Tit. ſequentem* vbi etiam memoratur alia non minus illuſtris in Sabaudia.

Nec eſt quod in Germania requiramus intemeratæ Virginis præſidia imaginum ſuarum cultoribus exhibita.

Habet Sueuia imaginem, S. Mariæ à varia ope auxiliatricis dictam haud procul ab Auguſta Vindelic. in Campeſtribus Lyci fluminis.

Habet & Bauaria, præter Oetingam vbi celeberrima &, vetuſtiſſima Virginis Baſilica, complura loca, in quibus imagines, aliáque monumenta ſacra Virginis Deiparæ, inſignibus quondam & modo etiam, ipſius accedente interuentu, in varios indignos beneficiis commendata. Viſuntur Ethalenſis, Duntenhuſana, & Ratisbonenſis, veteris Capellæ, Cellenſis inſuper Diua, in Auſtria, primas præ omnibus ferunt, vt alia prætercam innumera, haud vulgaris famæ, loca eiuſdem Virginis nomini honori attributa.

De diua Virgine Eremitana, in Heluetia, & Virginis Deiparæ imagine vetuſtiſſima, quæ in ara Sacelli ſacroſancti pia deuotione colitur, & hominum quotidiano concurſu, tota potiſſimum æſtate, frequentatur, non deeſſent haud dubiè innumera ſcitu digna & mira, quibus eo in loco à tot iam annorum centuriis, Matrem ſuam, Chriſto Ieſu Opt. Max. Saluatori, placuit cohoneſtare, nec hodierno etiamnum die incredibilia, eo in loco beneficia, inuiſentibus domum illam Virginalem, exhibere deſiſtit.

Vnum hoc, inter memoranda illius, quæ Virginem Dominam noſtram ſpectantibus refert imaginis beneficia recenſetur, quod cum Heluetij Catholici, longè pauciores numero, cum ZWinglianis, Tigurinis & Bernatibus. Duce

ZWinglio

ZWinglio, Hæreſiarcha illo peſtilentiſſimo, prælio ſupra modum cruento, inter ſe dim carent, viſa fuerit a pleriſque Virginis imago ſplendida & albicanti nube conueſtita, Catholici exercitus aciem præcedere, & miſſilia atque iacula, quæcumque ab hoſtibus intorquebantur, in ipſomet validiſſimo concitu retorquere. Ingens igitur edita Zvvinglianorum ſtrages ipſomet Zvvinglio Duce pariter intercempto, pauciſſimis è Catholicorum exercitu deſideratis.

Qua de re, & aliis haud ſanè paucis, quæ Parthenijs honoribus, haud parum inſeruitura cenſemus, Annales loci tam Germanico quam Latino idiomate concinnati, conſulantur.

Imagines in Proceſſionibus circumgeſtata.
Vide Proceſſio.

LOCA B. VIRGINIS PATROCINIO CELEBRIA.

Peregrinatio, & Votum ad ea ipſa: ac Miracula.

Quemadmodum nullus in orbe ſublunari locus eſt, in quem non aliquas dotes Natura effudit: Ita nulla eſt in terræ ambitu Prouincia ad quā Fides Catholica ſuæ lucis radios nō porrexit, quamuis in aliis etiam ſimulacrorum cultui dedicatis nonnulla reperias, in qua non beneficiorum ſuorum munera Mare hoc gratiarum, Virgo inquam benedicta fuerit pleno ſinu elargita. Ita vt ferè vbiuis terrarum certa loca ſuæ venerationi dedicata eſſe voluerit, quorum cultum celeberrimā miracula illuſtrarunt.

Neque tamen ea nobis mens eſt omnia perſequi; quis enim aut finis aut modus? Pauca, eaque magis celebria dabimus. Nempe Lauretanæ domus, quæ ea ipſa eſt, in qua Dei parens Angelico nuntio decorata, ſalutis noſtræ authorem concepit, ac nunc in Piceno ſumma deuotione viſitur admirandā Montis deinde Serrati in Hiſpaniis, montis Suevdiæ in Italia: Hallenſis oppidi in Belgio cultum: & ad extremum, Aſpricollis in eadem Prouincia, ac aliorum inſuper locorum ſtabilem deuotionem breui compendio trademus, & ſimul nonnulla beneficia adferemus, quibus cumulati ij, qui hæc loca, & in his B. Virginem re vel votò adierunt.

LAVRETANÆ ÆDIS PRIMORDIA, & tranſmigratio.

Scripſit ex fide huius rei hiſtoriam Horatius Turſellinus, ex quo deſumpſimus, quidquid circa illam tradimus, vt qui ſedulò & diligenter indigauit, quæcunque de ea typis mandauit.

Natalem B Virgini domum Galilæa Syriæ regio olim habuit. Ibi in oppido Nazaretho illa genita, & educata eſt. Inibi ab ipſa æternus Deus Angelo pronunciante conceptus: & ſalutaria mortalibus Dei, ac Deiparæ veſtigia impreſſa. Nec loci ſanctitas, aut ignota piis hominibus, aut neglecta vnquam fuit. Omnium primùm ſatis cōſtat, eam magnū ſemper nomē venerationémque apud Chriſtianos habuiſſe: & eius venerationis authores ipſos fuiſſe Apoſtolos: ab his quippe Virginalē domum, ſeu prodendæ poſteris memoriæ, ſeu Chriſtianæ religionis augendæ ſtudio, ritè cōſecratam. Ex eo igitur tempore, & ipſi Apoſtoli ingenti eam honore coluerunt, & ab aliis pari religione cultam voluerunt. Apoſtolorū inde authoritas apud poſteros valuit. Cæteræque deinceps ætates certatim cœleſtis reginæ incunabula, Deique concepti veſtigia celebrarunt, qua dignum erat religione cultúque. Itaque anno poſt Chriſtum natū circiter ccc (quo tempore Chriſtiana res, longa pace cuncta refouēte ſub tutela Magni Conſtan. florere cœpit,) D. Helena Augusta domicilium Virginis pereleganti æde decorauit. Nā Palæſtinam peragrans (vt Nicephor. tradit) cum loca diuinis rebus nobilitata ſacris ædibus adornaret, peruenit *Nazareth, & ſalutationis Angelicæ domo reperta, peramœnum inibi condidit templum*. Ex eo, non ſolùm ab Aſianis, Afriſque, ſed etiam ab Europæis ſacra illa loca ſolito magis celebrari cœpta: & natale B. Mariæ tectum cæleſti nuncio, diuinæque ſobolis conceptu inclytum à piis hominibus impenſiùs cultum.

AMISSO CVLTV IN GALILÆA, POST quam ſub Sarracenis, & Turcarum Tyrannide tota illa Regio gemere cœpit, diuina virtutè in Dalmatiam aſportatur.

Cùm neque ab indigenis, neque ab exteris populis debitus ſacroſanctæ cellæ honos haberetur, non diu paſſus eſt Deus, ſua, Matriſque ſuæ veſtigia neglecta inter Barbaros iacere. Eodem quippe anno, qui fuit ſuprema Palæſtinæ clade inſignis, Deo dilecta domus è Syria pariter cum religione diſceſſit. Author eſt *Ioan Villanus* hiſtoricus eius ætatis ſanè nobilis, Aprili menſe circiter medio anni M. CC. X C I. Ptolemaidem captam. Menſe igitur inſequenti eiuſdem anni, hoc eſt, VII. Idus Maias, Nicolao IV. Pont. Max. (vt Illyrici annales perhibent) Deiparæ Domus aſportatur in Europam, cladem Orientis tanto Occidentis bono compenſans. Sunt qui facultates Ioachimi Patris B Mariæ ſpectantes, non tam domum eius, quàm cubiculum putent à cætera ſeiunctum domo. Me quidem haud pœnitet eorum ſententiæ eſſe, quibus ſimul cubiculum fuiſſe, & domum Virginis, id eſt, tecti paterni partem præcipuam placet. Argumento eſt (vt de fictilium armario taceam, quod inibi viſitur,) atqui longè maior, quam pro modo cubiculi à cæteris ædibus ſeparati. Nec Ioachimi fortunæ mouere nos debent. *Nicephor.* quippe *Calliſtus* tradit, Deiparæ Virginis parentes propter bellicos Iudææ tumultus, ex oppido Bethlemo auita ſede, in Galilæā commigraſſe: & Nazarethi domicilium collocaſſe Sed ſiue illud cubiculum, ſiue domicilum Deiparæ fuit, certè ab Apoſtolis dedicatum & in templi formam redactum Chriſtiani deinceps excoluerant, ornauerántque. Hæc igitur ædes eius vi, ac poteſtate, qui ad preces D Gregor. Taumathurgi, montem olim ſede ſua molitus alio trāſtulit, in gratiam cœlitum Reginæ à fundamentis auulſa eſt: Atque haud dubio Angelorum miniſterio, inde vſque à Galilæa (mirum dictu auditúque) per ingentes terrarum, mariſque tractus in Dalmatiam tranſlata. Quippe id ſpatium patet amplius vicies centena paſſuum millia. Terſactū inter, & Flumé, (oppida ſunt Dalmatiæ) tenuiter acclinis mōs eminet: quo in ſummo æquata agri planities ſedem efficit peramœnam, Adriatico imminentem mari. Quod olim crebris fœdiſque tēpeſtatibus infame, ex eo tempore ſatis mitigatum ferunt: credas Virginē inſanos freti illius æſtus cellæ ſuæ obiectu cohibere voluiſſe, vt vel hinc coniiceremus, quid ipſa effectura eſſet in mortalium vita, quæ variis quotidie caſibus, & quaſi procellis agitatur. Hic igitur Nazarena domus, velut præcipua tutela periclitantium à cœleſtibus miniſtris, Deiparæ iuſſu, ſita eſt ſecunda circiter noctis vigilia.

Vt primum diuinæ liberalitatis domum accolis lux oſtendit: enimuerò animos rei nouitate attonitos non admiratio tamū, ſed etiam religio inceſſit. Ergo qui propius aberant, vt quiſque primus rem notauerat, certatim viſendi ſtudiō accurrunt. Ædiculam conſpiciūt faſtigiato tecto, & ſimul camini culmine, ſimul ſublimi tintinnabulo inſignem: at nulla re magis, quā vetuſtate viſendā. Protinus limen ingreſſi proſternere humi corpora: Deū venerari ſacro quodā horrore pariter, gaudioq; perfuſi. Inde orato Chriſto, Chriſtiq; parēte, quorū ſimulacra cernebant, cuncta otioſè contēplari, & perluſtrare oculis cœperūt.

SACELLI DESCRIPTIO.

Sacellum figuræ quadrangulæ oblongæ, è vulgari ſtructum lapide. Tectum perbelle laquearibus concameratū: quod modicis diſtinctum quadratis, cæruleóque colore obductum inauratæ ſtellæ, velut in cœlo quodam intermicantes honeſtabant. Sub tecto laqueato eminebāt vndique è parietib. modica ſpecie ſemicirculi ſe mutuò contingētes: quos medios pictæ adornabant capedines. Parietes cubitali fermè craſſitudine, non ad perpendiculum, neque ad regulam exacti, loricati tamen opere tectorio Huic ſuperinducta antiquitus pictura ædis ipſius myſteria referebat: quæ ſupernè multis locis hodie manet, infernè, tēporis vetuſtate defluxit. Ædis lōgitudo pedum amplius XL. latitudo minus xx. altitudo circiter xxv. In medio fermè pariete, qui olim, verteor, faciem obtinebat domus, ianua ſatis ampla, ſed à vulgari vſu haud ſanè abhorrens. Pro ſuperliminari trabs rudis ſuperiecta eſt Ad læuam armariolum miræ ſimplicitatis aſſeruandis fictilibus aptum. Ad dexteram in proximo pariete feneſtra non magna: è regione feneſtræ caminus humilis tenuiſque opere, vt cætera, vulgari. Inibi ſublime loculamentum columellis in orbem ſtrictis laterà cingentibus conſpicuum: arcuque eiuſdem operis, quinque iunctas pariter lunas imitante faſtigiatum. In loculamento B Mariæ ſtantis, ac puerum Ieſum ſiniſtra manu medium amplexantis, dextera ſuſtinentis effigies cedrina ferè bicubitalis. Cuius facies electro argentum referente oblita, ſed luminum infuſcata fumo. Cæterùm illa ipſa infuſcatio antiquitatis ac religionis index, impensè auget Virginalis oris maieſtatem. Gemmata corona ſublimem diſtinguit verticem. Diſcriminati crines Nazarenorum ritu per nuda colli, & humeros fluunt. Simulachrū

ſtolà

ſtola aurea tegit, latiore zona, gentis more, ſuccincta demiſſa-
A que ad pedes. Palla cærulea ſtolæ ſuperinducta pendet ex hu-
mero: vtraque in eodem trunco celata pictáque. Inſiſtit ma
ternæ dextræ puer Ieſus mortali ſpecie auguſtior, diuinæ cu-
iuſdam maieſtatis indolem vultu præferens. Priores dextræ
digitos, benedicentis in morem tollit. Siniſtra aureum tenet
globum. Et ipſe diſcriminato capillo, tunica talari, zonáque
Nazarenum habitum refert. Ante Deiparæ effigiem, ara ſoli-
do è ſaxo quadrato viſitur ſpirans ſanctitatem. Dalmatæ igitur
cuncta per otium cótemplari, etſi quid tandem rei eſſet, igna-
ri, communi tamen conſenſu ita ſtatuunt, quicquid ſit, profe-
cto donum id eſſe diuinum. Neque enim ædem illam repen-
tè humo excitatam, ſed aliunde, Dei nutu ac voluntate vtique
aduectam. Igitur inde digreſſi, vt quiſque obuius fit, ab ſe viſa
commemorant: Nec mora, mortalium plerique, atque in his
ægrorum nonnulli ad nouum tantæ rei ſpectaculum conflue-
re: aliquid inde opis expectare. Nec ſua eos ſpes fefellit. Loci
religio ſanis corporibus mentis ferè ſanitatem, ægris etiam
morborum curationem impertiebat.

B **ALIÆ TRANSMIGRATIONES SACRÆ ÆDIS.**

Cæterum Illyricis breue gaudium fuit, nec diuturna doni
poſſeſſio: nam nondum expleto quadriennio, Sacra Ædes ex
finibus eorum ceſſit cum ingenti Dalmatarum luctu, & in Pi-
cenum aduecta Recinetenſem ſyluam inſidebat, quo tempore
factionibus Guelforum & Gibellinorum Italia ſcindebatur.
Quaſi enim pacem & ſalutem allatura virgo aduenit, nocte
intempeſta ſub annum 1294. Inde poſt menſes octo Angeli-
ca ope transfertur in verticem colli, quem à poſſeſſoribus
duorum fratrum collem appellabant. Verum creſcente populi
deuotione & cultu, vt fratrum rara eſt gratia, inter ſe diſſidere
cœperunt, & emolumento quod cumulatè obueniebat, inhia-
re. Ergo non minus fraternæ diſcordiæ, quam latrociniis quæ
in Sylua Picena exercebantur offenſa virgo, imò virginis fi-
lius, noluit diutius Ædiculam in qua conceptus, eo loci rema-
nere ſed in alium collem verſus mare eam ſubmouit, vbi ho-
die religioſè colitur.

VESTIGIA LOCORVM QVÆ SANCTA DOMVS occupauit, & de vltima migratione nonnulla.

C Et extant his omnibus locis hodie haud dubia rei argumen-
ta. Nicolaus quippe Frangipanius (vt ſuprà oſtendimus) no-
uam Ædem Nazarenæ parem, ac geminam in iiſdem veſtigiis,
vbi illa ſteterat, ab ſe exſtructam magnifico circumdedit tem-
plo. Id templum S. Mariæ à Terſacto vocatur, vel veteri ſan-
ctiſſimi ſacelli memoria, vel nouis miraculis nobile. Et in eo
templo ad ianuam aſſimulatæ Nazarenæ Domus egregium
Nicolai Frangipanij monumentum hodie viſitur, qui templi
conditor pro ſua erga natalem Virginis domum eximia reli-
gione, proximum illius veſtigiis ſepulchrum elegit ſibi, poſte-
riſque. Quin etiam marmorea inibi tabula exſtat perantiqua,
tanti miraculi ad poſteros teſtis. In qua inciſum: HIC EST LO-
CVS, IN QVO OLIM FVIT SANCTISSIMA DOMVS B. VIR-
GINIS DE LAVRETO, QVÆ NVNC IN RECINETI PAR-
TIBVS COLITVR. Harum ego rerum authores habeo, haud
dubiæ fidei viros complures, qui mihi ſe vidiſſe narrarunt. Eo
autem loco, vbi primùm in Picenum delata conſedit, quam-
diu ſylua ſtetit (ſtetit autem vſque ad annum ſæculi huius fer-
me LXXV.) haud obſcura extiterunt Ædis ablatæ, miraculique
indicia. Quippe area, quam ſacra occupauerat Domus, nite
D bat ſemper vernantibus herbis floribuſque, cum omnia circa
denſis obſita virgultis, ac ſentibus horrerent. Nec dubia res:
Author eſt Hieronymus Angelita in Virginis Lauretanæ hiſto-
ria, quam Clementi VII. Pont. Max. dicauit eo ipſo tempore,
cùm hoc viſentibus miraculo erat. Viſebantur pariter cum
area ſanctorum parietum ſolo impreſſa veſtigia, ſanctitatem &
quaſi diuinum quiddam ſpirantia. Id adeò ipſemet accepi à
Raphaële Riera ſpectatiſſimæ fidei, ac religionis viro, qui
Ædis veſtigia, atque areæ nitorē ſæpiùs magna cum voluptate
ſe ſpectaſſe memorabat. Cæterùm exciſo nuper nemore, ac ſolo
arationi deſtinato, eximia illa amœnitas ab imperito rerum
agricola, & foſſione, & ſatu olerum violata defecit. Itaque ad
retinendam loci religionem, ab eodem illo Riera in ipſis ve-
ſtigiis quoquo verſus parietes paulum à terra ſunt excitati, ſiue
monumentum ad poſteros, ibi olim Lauretanam ſtetiſſe Do-
mum; ſiue aduerſus pecudum, & ruſticorum iniurias muni-
mentum. Vidi ego ipſe, & inſpexi locum, cùm hæc ipſa literis
proderem: animaduerti parietibus illis aream includi, & lon-
gitudine, & latitudine Ædi Lauretanæ vſquequaque parem. E
Areæ porrò ſolum, cætero circà ſolo ſimile, amiſſa inſigni illa
amœnitate, quam habuerat priùs, quàm ſanctitatem loci ru-
ſtica temeritas violaret. Verumenimuero ita amiſit amœnita-
tem, vt retineat religionem. Hodie religionis ergò à multis vi-
ſitur à pluribus etiam viſeretur, niſi vulgò ignotus eſſet locus.
Olim quidem, cùm eſſet, ſiue ob inſignem illam amænitatem,
ſiue ob commoditatem viarum notior, adeò coli à peregrinis
ſolebat, vt nemo ferè Lauretanæ Virginis Cellā ſe adiiſſe cre-
deret, qui non illa quoque prima eiuſdem Cellæ veſtigia co-
luiſſet. Deuius omnino eſt locus, atque auius: neque enim cer-
tis ſemitis aditur, & perito itineris duce opus eſt. Diſtat ab op-
pido Laureto mille fermè paſſus, tantundem etiam à mari, non
tam recta regione, quam per anfractus ſemitarum. Situs
eſt inter montem Vrſum, & Muſionem fluuium pari ferè in-
teruallo, atque in Lauretum, & mare. Vulgò Banderola dici-
tur, fortaſſis ex vexillo, quod olim ex arbore quapiam emine-
bat pariter omnibus conſpicuum, vt ſacroſancti ſacelli in ne-
more latentis ſedem peregrinis venientibus, & nautis præter
eam oram nauigantibus ſignificaret. Certè paruum vexillum
Itali Banderolam appellant. Propter ſacram aream, quam di- F
xi, puteus eſt ingēs, qui perennes & haurienti faciles ſubmini-
ſtrat aquas. Inſolitam illam putei amplitudinem ad ingentis
alicuius multitudinis, id eſt, ad populorum illuc confluentium
vſum conditam ſentias. In colle porrò duorum fratrum obſcu-
riora argumenta cernuntur. Namque is collis ad ædificiorum
commoditatem, oppletis conuallibus, æquatus, coædificatuſ-
que eſt, cùm Lauretum oppidum conderetur. Locus tamen,
aut loci potiùs veſtigium monſtratur. Extra priuatarum ædium
parietem extat rudis quædam, metæ inſtar turbinata particula
exciſi collis, tecto modico inſignis. Id vnum ſupereſt captę ini-
bi deſertæque à B. Maria ſedis indicium. Domus, cui veſtigium
hoc adhæſit, non procul Pontificiarum ædium ianuâ, ad dexte-
ram ingredienti ſita, Laureti oppidi velut vmbilicus eſt. Ac
procedens inchoata Pontificiorum tectorum pars totam fermè
illam regionem occupabit. Sed tum quoque (vt reor) aliquod
relinquetur monumentum rei, locique, ne tam memorandæ
rei veſtigium intereat. Cæterum incidit tertia hæc, & po-
ſtrema migratio in annum à Chriſto nato M. CC. XCV. quæ
aduentus ſacræ Domus in Italiam eſt conſecutus. Operæ autē
pretium eſt de admirabili eius ſitu cognoſcere. Situs enim ipſe G
ſacroſanctam illam ſedem non humana, ſed diuina prorſus ar-
te, manuque locatam facilè declarat. Sita igitur eſt, ſi qua vſ-
quam, ad quatuor cœli mundiq; regiones, ex Mathematicorum
diſciplina. Neq; id ſolùm, ſed ex veteri etiam SS. Patrum inſti-
tuto, qui aras ſacrarum ædiū ad ſolis ſpectare ortum iubebant.
Namq; anterior paries, vbi feneſtra viſitur Angeli ingreſſu (vt
ferunt) nobilis, ad occidentem ſolem vergit, poſterior, vbi ara
eſt ante B. Mariȩ ſimulachrum poſita, vernum fermè orientem
ſpectat, adeò quidem directè, vt per vtrumque æquinoctiū, de-
cem circiter dierum ſpatio, ſol oriens poſteriorē, occidens an-
teriorem aſpiciat partem. Itaque ſub occaſum ſol per eam, quā
dixi, feneſtram ingreſſus, ad B. Virginem velut veſpertinus ſa-
lutator accedit, quādo matutinus eſſe nequit, obiectu parietis
excluſus. Id adeò etiam poſt ſacram Domum templo incluſam
obſeruatum ferunt, priuſquam obuerſa templo facies Pontifi-
ciȩ Domus obiiceretur, ab occaſu. Cæterum non dubio, quin
eius ianua (perfecto deinde opere) patefacta, illud idem ſolis,
Deiparam à templi aditu per ſacelli feneſtram quodammodo
ſalutantis, ſit præbitura ſpectaculum. Siniſter porrò ſanctiſſimi
ſacelli paries ad ſeptentriones vergit, dexter ad meridiē. Ac H
proinde Pontificaliū tectorū porticus ſanè magnifica, ad me-
ridiē verſa (B. enim Virgo ſuæ Cællæ ſitu, ſitū Pōtificiarū ædiū
velut præſcripſit architecto) quotidie, cùm aduerſum rectà ex-
cipit ſolē, meridiem haud dubiū indicat. Hunc autem tū admi-
rabilem ſanctiſſimi ſacelli ſitū non caſu occupatū, ſed diuino
quæſitum conſilio, vel illud argumento eſt, quod ipſa quoque
ſylua, eundem planè ſitum à B. Virgine optatum (vt egomet
intentiùs obſeruaui) veſtigia, quæ exſtare diximus ſatis oſten-
dūnt. Idē fortaſſe in colle fratrum accidit: nam ex obſcuris ve-
ſtigiis iudicari non poteſt. Fortaſſis idem quoque in Dalmati-
ca ſede vſu venit: nihil.n. comperti habemus. Sanè res ipſa cō-
ſentanea eſt. Sacroſanctā quippe domū duo præcipua myſteria
ortus B. Virginis, & æterni Verbi conceptus inſignem fecēre:
quorū ille ferè in autumnale, hic in vernū incidit æquinoctiū.
Igitur haud immeritò eam ſol per vtrumque æquinoctium lu-
ſtrat, ſic prorſus, vt vel illorum myſteriorū memor, & ſub ortu
&

& ante occaſum Deiparam Virginem pene ambitioſè adire, & quodammodo ſalutare videatur:

MIRACVLA IBI FACTA.

SANITAS PIO II. REDDITA.

Pius II. Pontifex Max. Calliſto ſublectus eſt, vir ingenio & virtute clarus. Is Chriſtianis regibus, ac Principibus non modò per literas, Legatóſque, ſed etiam per ſe in Concilio Mantuano ſua præſentia, ac voce ad Turcicum bellum incitatis, ex itinerum laboribus in longinquum, periculoſumque incidit morbum, alieniſſimo Chriſtianæ Reipubl. tempore. Quippe magna ſacrorum militum pars, qui cruce inſignes ſacræ militiæ dederant nomen, Anconam Pij Pontif. iuſſu conuenerant, iamque Pontificis ipſius ex compoſito præſtolabantur aduentum. Cæterum ſenile, laboribuſque fractum Pij corpus, alieniſſimo tempore ardens febris, moleſtiſſimáque tuſſis adeo afflixerant, vt non dicam ire, ſed aſpirare Anconam, vti conſtituerat, haudquaquam valeret. Damnata igitur ſpe, atque ope medicorum, B. Mariæ Lauretanæ, cuius egregiam vim in morbis diuinitus curandis, famâ acceperat, implorat opem, non tam vrgentis morbi, quàm Anconitani itineris remedium quærens. Nec dubius auditas preces, ex templo calicem aureum opere ac pondere inſignem B. Virgini donat, dicatque. Addita votiuo calici ab ipſo Pontifice in voto nuncupando dictata inſcriptio, Pontificij voti donique monumentum.

PIA DEI GENITRIX,

Quamuis tua poteſtas nullis coarctetur finibus, ac totum impleat orbem miraculis, quia tamen pro voluntate ſæpius vno loco magis, quam alio delectaris: & Laureti tibi placitam ſedem per ſingulos dies innumeris ſignis & miraculis exornas: Ego infelix peccator, mente, & animo, ad te recurro ſupplex orans, vt mihi ardentem febrim, moleſtiſſimamque tuſſim auferas: laſiſque membris ſanitatem reſtituas, Reipubl. vt credimus, ſalutarem.

INTERIM HOC MVNVS ACCIPITO MEÆ SERVITVTIS SIGNVM.

PIVS PAPA II. ANN. HVM SAL. M.CCCC.LXIV.

Et donum Virgini cordi fuit, nec ſua ſpes Pium Pontificem vlla feſellit ex parte. Mirum dictu: voto nuncupato, ex templo febris ardor refrigeſcere cœpit, tuſſis remittere, redire vires affectis ac penè conſumptis, morbo pariter & ætate membris. Pius ergo moræ impatiens, nondum ſatis confirmata valetudine committit ſe viæ, Anconam iturus, & Lauretanæ Virgini ex itinere votum exſoluturus. Lecticâ delatum complures Cardinalium Romanorumque Procerum proſecuti, quos partim Pontificis charitas, ac reuerentia, partim miraculi fama, partim etiam ſacri Exercitus viſendi cupido ab Vrbe exiuerat. In itinere Pontifex quò propiùs Lauretanam Ædem accedebat, hoc melius habebat: vt facilè appareret inde vires augeri. Itaque ad B. Mariæ patronæ ſuæ conſpectum valens, ac vegetus peruenit: & præſentis opis in Vrbe, atque in via expertæ memor vota perſoluit.

INGENS TVRCARVM MANVS diuinitus fugatur.

Sub idem tempus ingens procella exorta, & opulentiam & religionem Lauretanæ Ædis oſtendit. Mahometes Turcarum Imperator, Rhodo Inſula nequicquam oppugnata, vnum è ſuis Ducibus cum claſſe in Italiam deſtinauit. Is igitur anno eius ſæculi circiter LXX. ex improuiſo Hydruntum oppidum nobile in Salentinis, velut clauſtra Italiæ occupauit. Exin finitima circum loca populatus: cæteræ oræ maritimæ Adriatici ſinus imminebat. Ergo Recinetenſes, etſi impendentis periculi famâ conterriti, tamen immemores patriæ, Lauretanam Domum ſummis opibus propugnare ſtatuerunt. Valido igitur præſidio impoſito, excubias agitabat dies noctesque. Ac ne Barbaros opulentæ prædæ ſpes ad Lauretanam Ædem oppugnandam alliceret: Lauretana dona præcipua in tutum recipi placuit. Mox deprompta, ac de more relata in tabulas, à certis hominibus Recinetum deferuntur, & in arce conduntur. Satis conſtat, ea dona tum ſex ferme aureorum millibus æſtimata. Inter cætera Laurentij Medicei (is Petri filius, Magni Coſmi nepos fuit) ſtatua argentea, quæ nixa genibus altitudinem excedebat cubitalem, Compendiaria fortaſſe ſimulacri eius inſcriptio (in qua erat, Laurentius P.F. Medices) Angelicam decepit, vt Laurentium per Franciſcum interpretaretur, quod ſignificabat Petri filium. Credo equidem Laurentium, cum Xyſti Pontificis, ſociorumque armis premeretur adeò, vt ad ipſum Ferdinandum Neapolitanum Regem, acerbiſſimum hoſtem ſuum confugere cogeretur, donum eiuſmodi vouiſſe: bello deinde periculóque defunctum, Lauretanæ Virgini, vel tuliſſe, vel miſiſſe. Cæterù ni ſapiens Recinetenſium conſilium, ſubductúmque periculo ſacrum aurum, argentumque haud quaquam Barbaros à conando ſcelere auertit. Turcæ populabundi ad Caſtrum Portus Recinetenſis claſſe delati, omiſsâ minorum prædarum cura, ad Lauretanam prædam, quam opulentiſſimam ſciebant eſſe, aſportatam aliò neſciebant, iter intendunt. Tuebantur Lauretanam Ædem, vt diximus, Recinetenſes, leue aduerſus Barbarorum exercitum inſolentem victoriâ præſidium, niſi ipſa loci Præſes ſuæ domui præſidio foret. Itaque ad ſacræ Domus conſpectum, ingens repente terror totam Turcarum peruaſit aciem, cunctóſq; è veſtigio inuictiſſimis animis referre coëgit pedem, ſtupore attonitos, & Deum profectò pro illa Æde ſtare memorantes. Nec tamen illis ſacrilegus conatus impunè fuit. Superbiſſimus Tyrannus haud ita multò poſt, ſubita morte extinctus: Hydruntum à Chriſtianis receptum: Turcæ Italia pulſi. Cæterùm idipſum periculum Cardinalem Roboreum Laureti Patronum admonuit, vt Lauretanum templum deſtinatis propugnaculis, primo quoq; tempore communiret. Ex eo templum ipſum in arcis modum impenſè muniri cœptum aduerſus repentinos hoſtium incurſus.

MVLTIPLEX LAVRETANÆ VIRGINIS auxilium in nauali de Turcis parta victoria.

Iiſdem temporib. in vltimo ferme rerum diſcrimine, Lauretanæ Virginis vis, vel maximè enituit. Selimus Turcarum Imperator Cypro per vim potitus, cæteræ Venetorum ditioni, orbíq; Chriſtiano imminebat. Pius ergo V. Pontifex communi periculo communibus viribus occurrendum ratus, Venetis & Hiſpaniarum Rege in armorum ſocietatem aſſumptis, ingenti mole bellum apparere cœpit. M. Antonius Columna Dux illa tempeſtate inter Romanos, genere famáque clariſſimus, Pontificiæ claſſi præpoſitus eſt, & maturè ſoluere in Turcam iuſſus. Ibi eius coniux Felix Vrſina, pari nobilitate mulier, ſtimulante metu orbitatis ſuæ, liberorũque, ſtatuit in tot maritimi belli caſibus ad Lauretanam confugere Virginem. Propere igitur cum honeſtiſſimo comitatu Lauretum accurrit, haud dubia, per Deiparam facilè propitiari poſſe cœleſte numen ſibi, viróque. Solemnibus expiata myſterijs in ſacroſancta Cella ſupplex pernoctauit, veniam opémque ſibi, viróque ſuo à Deo, Deique Matre impenſius expoſcens. Inde B. Virgine accenſis ſtudiis, votiuiſque muneribus cultâ in eius gratiam Hebræum adoleſcentulum ibi è ſacro fonte ſuſcipit, & aureo donatum torque in ſuam adſciſcit familiam. Nec irrita ſupplicatio, aut gratia fuit. Haud longo tempore intermiſſo, cumulati voti compos exſtitit. Coniugem ſuum ex tam atroci prælio non reducem ſolùm, ſed victorem etiam recepit: eundemque in vrbe Roma veteri Romanorum more renouato, inſigni pompa ouantem, læta conſpexit. Cæterùm, eodem bello haud certiorem illa in priuata re, quàm Pius Pontifex in publica Lauretanæ Virginis expertus eſt opem. Chriſtianã claſsẽ vltimæ dimicationi inſtructam, intentámque eſſe intellerat. Nec ignarus erat, ſummam rerum in eo prælio verti. Proinde Pontifex verè Pius, priuatis, publiciſque ſupplicationibus Deum conciliare inſtitit. Præcipuè in auguſtiſſima Cella Lauretana orari aſſiduè Deiparam iuſſit, vt in vltimo rerum diſcrimine pia Mater adeſſet Chriſtianis. Nec Pij Pontificis, piorúmque ſpes in irritum cecidit. Initâ pugna nauali, non tam humanæ, quàm diuinæ opis res viſa. Obſecundante Chriſtianis, quæ ante pugnam aduerſus erat, vento, fumúmque bombardarum, ac tela hoſtium in ipſorum ora retorquente, nobiliſſima eſt de Barbaris parta victoria. Plerique hoſtium cæſi, naues partim depreſſæ, partim captæ: Ingens præda, magna vis captiuorum ſupra 10. Chriſtianorum millia ſeruitio exempta. Quorum quidem pars longè maxima deinceps Lauretum perſoluendorum votorum gratia venerunt. Satis conſtat ipſo naualis prælij die, antequam ſigna canerent, Chriſtiana mancipia remigio à Turcis addicta pro libertate, pleroſque autem Duces, ac milites Chriſtianæ claſſis pro ſalute ac victoria B. Mariæ Lauretanæ vota feciſſe. Vt dubium cuiquam

quam eſſe non poſſit, quin tam inſignis victoria poſt Deum, A Deiparæ debeatur. Ergo non remiges modo captiui Turcarum, ſed etiam milites, Ducéſque Chriſtiani ad agendas Deo, ac B. Mariæ gratias, votáque reddenda Lauretum contulêre ſe. Et diuini beneficij monumenta inibi extare vtrique voluerunt: alteri quippe catenas, quibus religati ad remos fuerant, apud liberatricem reliquerunt ſuam: alteri Deiparæ velut authori victoriæ, manubias hoſtium conſecrarunt. Hoc autem vltimum, atque haud ſcio, an maximum Pij V.

TRES VIRI ILLVSTRES È MORTIS faucibus eripiuntur.

Eodem ferè tempore Ædes Lauretana nobiliſſimis eſt illuſtrata miraculis. Iulianus Cæſarinus vnus è Proceribus Romanæ ciuitatis, anno huius ſæculi xxx. Bononiæ graui implicitus morbo ad vltimum periculi venerat. Iamque à Medicis deſtitutus, adeſſe ſibi ſentiebat ſupremum diem, cùm implorato Lauretanæ Virginis præſidio repentè conualuit. Eodem anno Vainoda Tranſyluaniæ ab Abrahamo Prætore Regis Turcarum (Baſſam ipſi appellant) prælio victus captuſque, victoris irati iuſſu ex altiſſima rupe agendus erat præceps. Cæ- B terum ille, B. Maria Laurentana inuocata, ſeruitium quoque, non tantum præſens ſupplicium euaſit. Nam fortè ſermonem de religione cum Baſſa ingreſſus, adeò efferatum eius animum diuina ope mitigauit, vt Barbarus odio in amorem verſo, ipſum cum cæteris Tranſyluanis captiuis dimitteret gratis. Extat hodie Laureti tabula ingens egregiè picta, auroque exornata, vbi tota res non ſolum coloribus, ſed etiam literis expreſſa viſitur. Iiſdem ferè temporibus Ferdinandus Gonzaga adoleſcens nobiliſſimus, Mantuæ præferocem curſu exercebat equum. Quo vehementiùs concitato effuſus in clathros ferreos vicini templi, B. Mariæ Lauretanæ opem implorat: mira dictu res. Et tam graui, periculoſóque caſu, extemplo ſanus vegetúſque ſurrexit. Nec voti parùm memor, equeſtrem ſtatuam argenteam Lauretanæ Virgini donum tulit. Ipſe autem eiuſdem effigiem Virginis ex argento expreſſam deinceps in omni vita perpetuò ſuſpenſam geſtauit è collo, ſine miraculi momentum, ſeu vitæ præſidium: nec fruſtra: in maximis præliorum diſcriminibus vir bellicoſus præſentem ſemper Deiparæ Virginis expertus eſt opem.

C *TVRMÆ EQVITVM PRÆFECTVS abreptus impetu fluminis, euidenti periculo eripitur.*

Eſt in agro Reatino (Italiæ vmbilicum vocant) lacus haud ignobilis, quem Velinus amnis efficit, à quo nomen trahit. Hinc Velinus emerſus aliquanto ſpatio lenis, ac placidus fluit: inde ex altiſſima rupe per ſcopulos & ſaxa præcipitás, in ſubiectam petram ingenti fragore, ac ſtrepitu aquarum cadit: vulgò Pediluci ruinas appellant. Haud procul rupe, quam dixi, turma equitum Petri Aloyſij Farneſij (is tum Caſtri Dux erat) fortè ducebatur. Turmæ Præfectus (Mareſcallum appellant) Petrus Terennaticus Senenſis erat. Hunc cupido inceſſit ſpectandi propiùs amnem ex alto cadentem. Igitur duobus equitibus aſſumptis, ad locum, vnde Velinus præcipitat, viſendi ſtudio diuertit. Iamque potaturus equus flumen intrarat, cum procedens paulatim in profundum gurgitem prouexit incautum. Nec mora: ſenſit ſe à profluente abripi in præcipitem locum, quem ſpectaturus aduenerat. Iamque aquarum impetu ex equo deturbatus haud procul aberat interitu, cum Lauretanam Virginem lachrymabundus implorat. Nec ſurdis auribus preces adhibitæ. Extemplò in ipſa fluminis ruina B. Virgo D adeſt periclitanti, porrectaque dextra præcipitem inter vndas, ac ſcopulos ſuſtinet, tueturque donec ad ima perueniat: mira dictu res: ex altiſſima rupe deuolutum ſcopulus excepit, redditque innoxium. Igitur confeſtim Lauretum ad vota Deiparæ exſoluenda venit, votiuamque tabellam, in qua tota res ordine perſcripta eſt, tanti miraculi teſtem exſtare voluit: quæ hodie ad dextram ſacroſancti ſacelli in pila ſuſpenſa viſitur. In tabella inſcriptum. *Ego Petrus Terenaticus eques, & Mareſcallus equitatus Ducis Caſtrorum, & cæteri equites ex Piceno ad Vicum Varronis proficiſcentes, cum Nonis Martij, M.D.XLIII. ad Velinum lacum perueniſſemus, ego, & duo alij milites, Tiberius ex Grauiſcis, & Antonius Cortonenſis à cæteris equitibus diſceſſimus, vt illum viſeremus locum, quo ſe Velinus in Nar præcipitat. Ac non procul inde, cum equum adaquarem, ego vnà cum equo in quaſdam fluminis anguſtias incidi, ex quibus præcipitem altiſſimo caſu, circiter videlicet centum cubitos altum, & Deiparæ Virginis Lauretanæ opem implorantem quidam ſcopulus excepit incolumem, & E rei miraculo admirabundum, atque attonitum. Quapropter illico votum perſolui Beatiſſimæ Virgini, quam tum præſentem, propitiamque ſum expertus, teſtibus oculatis duobus Centurionibus Chiancio Vrbeuetano, & Raymundo cum vniuerſa equitum ala.* Hanc nos inſcriptionem ad verbum interuimus, vt quàm teſtatum certumque ſit hoc miraculum, magis appareat.

IVVENIS INNOCENS CARCERE, ALTER bis ſuſpenſus exitio, ac ſupplicio liberatur.

Haud minus in ſuppliciis, quàm in fluctibus propulſandis Lauretana Virgo admirabilis per idem tempus fuit. Auguſtinus à Rocca Valdonia (oppidum eſt ditionis Senenſis) falſo crimine poſtulatus, vinculis tenebatur. Ibi cum innocens multos iam dies torqueretur, Lauretanam Virginem, cui mirificè addictus erat, implorat. Nec irritæ præces: nocte intempeſta excitus ſomno, manicas ferreas, quibus vinctus erat, ſua ſponte elapſas videt è manibus. Protinus B. Mariâ conſilium, vireſque ad fugam ſuppeditante, carceris parietem ſubruere aggreſſus, cæmenta quædam reuellit manu, ita patefacta feneſtra, quæ illi effugium dedit. Cæterùm, duo reſtabant oſtia, quæ obſtarent fugæ: hæc ſorte quadam diuinitus aperta, & in- F cuſtodita reperit. Ergo euadit in tutum, B. Mariæ munere non effugium ſolùm nactus, ſed etiam perfugium. Hic imminenti, alter iam vrgenti ſupplicio exemptus. Franciſcus erat quidem Ferrarienſis, homo ruſticanus, ſed pius. Is anno ſæculi huius LVI. Picenum peragrans in Ducis Guiſij, qui pro Paulo IV. aduerſus Philippum Regem Hiſpaniæ bellum gerebat, copias incidit, à quibus de ratione itineris ſui interrogatus, ac liberaliter habitus, cum litteris Galli Ducis ad Pontificij exercitus Præfectum in thoracem inſutis, certiſque notis, de quibus inter eos conuenerat, dimittitur, rei totius ignarus. Igitur ad Anagniam Campaniæ Vrbem ab excubiis hoſtilis exercitus interceptus, excuſſuſque ad M. Antonium Columnam adducitur. Qui ex repertis in thorace hoſtium litteris, notiſque, exploratorem haud dubiè ratus, continuò ſuſpendi miſerum ruſticum iuſſit. Confeſtim igitur ad ſupplicium rapitur, proſequente ingenti militum, ciuiumque Anagninorum manu. Nec tamen ille defuit ſibi. Facta orandi diuini nominis poteſtate, ſubmittit genua, à Deo veniam orat. Protinus Mariam Laure- G tanam inclamans: Non te fugit B. Virgo Dei mater (inquit) me innoxium mori, neq; vllo modo conſcium iſtiuſmodi litterarum. Proinde te oro, quæſoque, tuum mihi propities filium, vt alias meas noxas, quibus grauiora commeruiſſe me fateor, oblitus, pro ſua ſingulari clementia, innocentiam indicio aliquo declaret meam. Hæc magna voce elocutus, fidenti animo graditur ad mortem. Eum carnifex ad furcam religatum, è ſcalis deiicit, ceruicibuſque pede oppreſſis relinquit pro mortuo. Mira dictu, viſuque res. Parumper miſer ille pependerat, cùm fracta reſte ſubito corruit, apparuitque incolumis, ſanuſque. Sed miraculum pro fortuito caſu habitum, quò deinde foret illuſtrius. Extemplo carnifex ſolidiore laqueo ceruicibus inſerto miſerum illum reducit ad patibulum, obtortóque ſtrenuè collo, deturbat è ſcalis. Ecce tibi rurſus Dei vtique, ac Deiparæ nutu funis rumpitur, & Franciſcus præceps ruens, fracto capite, iacuit ſemininus. Tum enimuero mouit circumfuſam multitudinem miſeranda ruſtici ſpecies, admirationemque auxit funis præualidus ſua ſponte ruptus. Et ſimul ſubibant animos H vadentis ad ſupplicium preces, ac Lauretanæ Virginis imploratio. Itaque pleriſque veniam inſonti, ac B. Mariæ charo iuueni deprecantibus, cœleſtium munere bis ſeruatum à mortalibus perdi religio fuit. Ergo M. Antonius ab inſita humanitate, eximiaque in Lauretanã Virginem religione, impenſiùs etiam, quàm rogabatur, condonat illi ſupplcium. Et ciuitas Anagnina rei geſtæ teſtimonium ritè obſignatum eidem tradit. Quod ille Lauretum ad agendas Virgini grates profectus apud eam depoſuit, illuſtre apud poſteros miraculi monumentum.

CÆCIS DVOBVS LVMEN OCVLORVM reſtituitur.

Triennio poſt admirabilius etiam ſpectaculum Lauretana Virgo, & incolis, & aduenis præbuit. Senenſis Puella erat Venetæ matronæ haud ſanè vilis, quæ in obſequio Dominæ luminibus capta, nihil penitus cernebat. Et apparebant in oculis ſigna, quæ facerent cæcitatis fidem. Itaque Medicorum remediis fruſtra tentatis, Dominæ iuſſu à mulieribus duabus Lauretum adducitur, haud dubia ſpe lumen illi redditum iri, ope ac deprecatione B. Mariæ Puella igitur inter illas duas fœminas auguſtiſſimam Virginis Cellam ingreſſa, ſubmiſſis genibus,

bus, obortiſque lacrymis, Deiparam enixè implorare cœpit. Refertum erat ſacellum accolis & peregrinis, qui pariter Virginem orabant, ſeu puellæ miſericordia capti, ſeu rei exſpectatione ſuſpenſi. Ecce tibi illa dum precibus lacrymabunda inſiſtit, repentè hilarior facta, lucis ſe aliquid diſpicere clamat: & ſimul eos, qui aderant, vt precibus iuuarent, impensè rogat. Cæteris ad comprecandum Deum accenſis, paulò pòſt læta ſucceſſu puella ſuccłamat, iam cerni ab ſe ardentes ante Virginem faces lychnóſque. Enimvero ea vox accenſa ſupplicantium ſtudia vehementius inflammauit: cunctorúmque ex oculis lacrymas gaudio miſtas exciuit. Tandem puella gratulabunda exclamat: iam B. Mariæ effigiem, iam quæ circa illam ſunt, dona cerno. O Dei, ô Deiparæ clementiam: ô diuinum, & commemorandum vtriuſque beneficium. Talia inter gratulandum illa miſtis gaudio lacrymis iterante, ingens orta eſt omnium comploratio Deo, ac B. Virgini grates agentium. quæ ſemihoram tenuit: & pleróſque etiam ſacellum egreſſos ſecuta, ſuperuenientium pectora pari ſenſu, atque admiratione compleuit: vtque cùm iidem, qui modò cæcam puellam conſpexerant, nunc integri oculis, ac probè videntem cernerent. Vix alia res eiuſmodi in maiore populi frequentia geſta. Quippe ſecundùm ferias Paſchatis id miraculum patratum eſt: qua tempeſtate, maximo ſolet mortalium concurſu Ædes Lauretana celebrari. Raphel Riera, qui rem litteris conſignauit, miraculo interfuiſſe ſe tradit.

Minus celebre, ſed nihilominus admirabile eſt, quod de Thoma Parmenſi perhibetur. Is ex graui oculorum morbo haud dubiè cæcus, nocte quadam acerbiſſimo oculorum dolore cruciabatur. Igitur allenat ſe ſuper lectum, vbi iacebat: poſitiſque genibus, multis cum lacrymis Lauretanæ Virginis implorat auxilium. Precibus adiicit votum, ſi lumen oculorum recipiat, ſe Lauretanam Domum aditurum. Exinde recubuit, ingentem in B. Virgine ſpem reponens. Nec ſua illum fruſtrata ſpes. Manè experrectus ſomno, matutinam lucem ſanis oculis gauſit. Extemplò igitur Deiparæ gratias agit, Lauretum proficiſcitur, vota perſoluit.

DVCIS LOTHARINGI VXOR
Paralytica Lauretum delata ſanatur.

Nec Auſtriacarum mulierum, Italiæque ea propria laus fuit. Chriſtierna, ſeu Chriſtina Daniæ rege, & Caroli V. Auguſti ſorore genita, eademque Dux Lotharingiæ, fœmina exſtitit virili virtute, eximiáque pietate: hæc magno iam natu, quamvis ætate, ac paralypſi impedita, voti cauſa Lauretum venire conſtituit. Nec vnquam paſſa eſt, id ſibi votum, ſuorũ rogatu à Pontifice cum aliis pietatis officiis commutari, adeò ardens erat Lauretanæ Virginis viſendæ cupido. Lectica igitur cum regio penè comitatu in Italiam, Picenumque delata pergit ire, quò deſtinarat, ſatis fidens, ab ſe valetudinem B. Mariæ opere recuperari poſſe. Ergo in ſanctiſſimæ Domus aditu, non cœleſtem modò lætitiam hauſit animo, ſed priſtinam quoque recepit corporis ſanitatem, illam membrorum, quibus capta erat vſum ac vires extemplò ſibi redditas ſentiens, primùm præter morem ſine vllo adminiculo inſtitit pedibus, periculum virium factura. Inde cùm res ſatis procedere, egreſſa, per ſe nullo adiutore ſacroſanctam Virginis Cellam ſuis pedibus circumiit gratulabunda, eius familiaribus miraculo attonitis, Deique ac Deiparæ donum certatim extollentibus. At Chriſtina, quam ea res propius attingebat, obortis gaudio lacrymis, in auguſtiſſimum ſacellum egreſſa, ante cœli Reginam prouolui: nullum diuini beneficij efferendi modum, nullum agendarum gratiarum finem facere: ſe, ſuáque Deo, ac Dei Matri dedere. Exinde, vt tanti beneficij monumentum exſtaret, ingens cor ex auro ſolido coronatum, quod hunc ad vſum domo attulerat, ante B. Virginem catella aurea ſuſpendit. Regia deinceps dona promit, torquem ex auro egregium, coronam ex vnionibus, bacciſque, monile ex gemmis clariſſimis: aræ inſuper ac ſacerdotis miniſtrorúmque ſolemni ceremonia ſacrificantium veſtes argenteas, opere Damaſceno ſanè mirabili: denum regalia munera ingenti pecunia cumulat.

DVO PRÆCIPITI EX EQVO
Periclitantes à morte reuocantur.

Minus illuſtre ſi perſonas conferas; ſin res ipſas magis admirabile exiſtit, quod paucis annis acciderat. D. Suſannæ Iacobi Thainonij Cordauellenſis equitis nobilis coniux fuit, hæc ab equo cui inſidebat excuſſa, afflictáque ad terram, ad vltimum periculum venerat. Namque oſſibus, quà fractis, quà luxatis, omnes amiſerat ſenſus. Adhæc membra vitalis penè deſtituerat calor. Itaque deſperata à peritiſſimis Medicis corporis ſalute, Sacerdos ſalutem curabat animi, moribunda de more Deo, Diuiſque commendans, & luſtrali ſubinde reſpergens aqua. Interim Iacobus clariſſimæ vxoris vicem ſollicitus, templum proximum intrat. Ibi poſitis genibus, oculos pariter manúſque tollit in cœlum, lacrymanſque enixè Lauretanam inuocat Virginem: votum precibus miſcet ſe ad Lauretanam Ædem iturum, ſi ſua ope ſeruet eam, quam nulla vis humana ſeruare poſſit. Nec irritum fuit votum. Vixdum planè id vouerat, cùm mulier habere meliùs cœpit, ac breui conſanatis diuinitus oſſibus membriſque conualuit. Eques igitur voti memor an. M.D.LXXV. (qui annò Iubilæo celebris & inſignis fuit) Lauretum cum vxore contendit, laminamque argenteam Lauretanæ Virginis effigie, quam hinc viri, hinc mulieris imago ſupplex erat, votiuum donum Deiparæ tulit. Additus laminæ titulus, qui totam rem breuiter exponit miraculi ad poſteros monumentum.

Huic aliud conſimile eodem ferè tempore. Nicolaus Pauonius ciuis Catacenſis nobilis erat. Is cum eques exerceretur inter æquales corruente ab rapido curſu equo, effuſus in terram confracto corpore, brachio etiam comminuto iacuerat exanimis. Exſpiranti ſimilem famuli excipiunt, domumque referunt, haud ſatis compotem mentis. Adhibentur confeſtim Medici, qui mali magnitudine victi, actum de illo eſſe pronunciant. Pauonus ergo amicorum ſuaſu, B. Mariam Lauretanam implorat, vouens ſalute recuperata, ad eam ſalutandam eſſe venturum. Votum iucundiſſimus ſomnus excepit. In ſomnis Lauretanæ Virginis obuerſata ſpecies, quę affectos iacentis artus manu contrectans, repentè ſanaret. Haud vanum fuiſſe ſomnium oſtendit euentus. Nicolaus è ſomno euigilans, membra perſanata comperit. Extemplò igitur exſiliit lætus è lectulo, Lauretum accurrit, votum exſoluit.

TRES CIVITATES PESTILENTIA
liberantur.

Iiſdem temporibus Lauretana Virgo non magis ciuibus ſingulis; quàm vniuerſis ciuitatibus præſens in malis auxilium tulit. Anno huius ſæculi LXXVII. atrox morbi vis contagione vulgata, totam penè Siciliam peruaſerat. Iamque nobiliſſimæ vrbes continuatis propè funeribus exhauſtæ, horrenda ſuperſtitibus præbebant ſpectacula. Ibi Panormitana ciuitas, ingruente lue, cœleſtem iram placare inſtitit, ita voto, & imploratione Lauretanæ Virginis, periculum euaſit. Et votum cum fide exſoluit. Exſtat hodie lamina ingens argentea librarum ferè nouem, vbi Beatæ Mariæ Lauretanæ tecto inſidentis expreſſa effigies viſitur. Cui præclara imago Panormitanæ vrbis ſubiecta talem præfert titulum, depulſæ luis indicium:

FELIX CIVITAS PANORMI TRINACRIÆ
MATR. B. M. VIRGINI LAVRETANÆ
DICAT.

EIVS PATROCINIIS A PESTE LIBERATA,
AN. SAL. M. D. LXXVII.

Biennio ferme interiecto, Anicia Galliæ vrbs non ignobilis, triduò diſtans à Lugduno, in grauiore etiam periculo par Lauretanæ Virginis experta eſt præſidium. Diutina vrgente peſtilentia, colonis, ac ciuibus penè exhauſta, haud procul exitio abeſſe videbatur. Itaque ciues, quibus adhuc lues pepercerat, tam atroci, pertinacique malo conterriti, commodiſſimum rati ſunt, per Dei Matrem placare iratum Deum. Communi ergo conſilio, ſolemne Lauretanæ Virgini votum nuncupant: ſtratique paſſim templo veniam delictorum, finémque morbo precibus expoſcunt. Nec fruſtra. Nuncupationem voti, ciuitatis ſanitas eſt conſecuta: mali infeſta vis profligata: priſtina ciuitati facies reddi cœpta. Extemplò Lauretum votiua dona publicè per certos homines miſſa cum publico teſtimonio, quod monumentum foret, & voti ab Anicienſibus facti, & morbi Virginis ope depulſi.

Nec Lugdunenſis Galliæ ciuitas clara imprimis, ac nobilis, aut communis cladis expers, aut Lauretani præſidij exſors fuit. Fœda namque lue claras iuxta, & obſcuras domos populante, inopes humani auxilij Magiſtratus ad Deum. Deiparamque populum, ac vota verterunt. Publicè voto pro ciuitatis ſalute ſuſcepto, Lauretanæ Virginis imploratur auxi-

lium.Extemplò auditæ preces, ægri ſanati,peſtilentia diſcuſſa. Ergo an.M.D.LXXXI.ab grata ciuitate votiuum donum B. Virgini mittitur, nec ciuium religione, nec amplitudine vrbis indignum.

Alexander inde VI. Innocentio VIII. ſucceſſit,cuius Pontificatus flagrãte inteſtinis, exteriſque bellis Italia,haud pacatior quàm Innocentij,quamquam Iubilæi celebritate, quæ in annum milleſimum quingenteſimum incidit, inſignior fuit. Ea tempeſtate atrox Recineti graſſabatur lues, quæ contagione vulgata ciuium pluribus abſumptis,grauiorē indies minitabatur ciuitati cladem. Igitur à Magiſtratibus de Primorum cõſilio,inducitur ad Lauretanam Ædem ſupplicatio:votum publicè nuncupatur.Nec ſpes preceſvè in irritum cecidēre.Extemplò votiua ſupplicatione veluti diuina manu peſtilentia abſterſa:Ciuitas periculo exempta.

DONA QVIBVS LAVRETANA ÆDES CVMVLATVR.

A PONTIFICIB. IMPERATOR. PRINCIPIBVS.

Et cum aduenarum multitudine Lauretanæ Ædis opulentia creſcebat.Satis conſtat ex eo tempore dena,duodena,quaterdena,ſenadena, vſque ad vicena aureorum millia in arcam quotannis ingeſta. Nec verò vnquam vllus Pontificum quicquam ex arca Lauretana in ſuum vſum vertit. Sed omnibus æquè ſancta ea pecunia fuit. Duo omnino tempora inciderũt cùm aliqua inde pecunia ad Pontifices ita peruenit,vt paulò poſt ab iiſdem eodem rediret. Leonis X. Pontificis Duces, ad reprimēdas Franciſci Mariæ Vrbinatium Ducis populationes, ſex aureorum millia ex ſacra arca in ſtipendium militare depromſerant.Id vbi cognouit Pontifex, extemplò per Picen Quæſtorem B.Virgini eam ſummam renumerandam curauit. Clemens inde VII. ſub direptionem Vrbis, cùm in ſumma difficultate eſſet numeraria (vt ſupra demonſtrauimus) tria aureorum millia mutua ab Lauretana Virgine accepit: quæ deinde periculo defunctus, cum fide perſoluit. Itaque omnis illa pecunia, quæ in ſacram arcam ingerebatur, in Lauretanam fabricam,alioſq; S.Ædis vſus erogabatur. Paulo autem IV. Pont. ad eam pecuniam acceſſerunt, alia dona quæ ad ſacram ſupellectilem pertinebant.Chriſti crucifixi effigies argentea iuſtæ magnitudinis cùm Caluario monte, ac ſimulacris B. Virginis,& S.Ioannis ex argento expreſſis,bina itidem argentea candelabra cubitalia,& patera argentea bilibris pulcherrimè facta.Ad hæc amiculum eximium Epiſcopale ex veſte Attalica, cuius præcipuum ornamentum erat aurea ingenti ſpecie fibula, tribus cumulis margaritarum inſignis, quali Cardinales & Epiſcopi vti ſolent. Textilis inſuper pictura Chriſti ortum referens ex ſerico auróq; mira arte perfecta, Cardinalis Carpenſis dona ſunt, Ducis Vrbinatis, veſtes ſacerdotis ac miniſtrorum aureæ.

Par donum Ducis Epirotarum, Ducis item Mantuani, niſi quòd hæ ſunt ex auro argentóque contextæ.

Ducis Bouini præclarum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ferculum ex argento,pedalibus angelorum ſimulacris innixum.

Honorati Caietani Ducis Sermonetæ, ſacerdotalis veſtis aurea,aræque ornatus ex veſte Attalica.

Auguſtini Auriæ caput argenteum, biniquc Sacerdotales ornatus ex auro textili.

Margaritæ Auſtriacæ Caroli V. Cæſaris filiæ egregia veſtis,aræ,pariter & ſacerdotis,ex argenteo textili criſpo.

Marchioniſſæ Vaſti ciborium aureum bilibre, opere præclaro.

Alterum ciborium egregium, ſed diſtinctum columnis ex argento inaurato, vxoris Ducis Ariani.

Sacerdotis, ac miniſtrorum ſolemni ritu ſacrificantium ornatus argenteus Ducis Mantuanæ.

Denique Sacerdotalis veſtis aurea inſignis à tergo ingenti effigie,B. Virginis ſole amictæ,eadémque auro,margaritiſque diſtincta,Reginæ Vngariæ donum.

Inter hæc euidenti miraculo nouus Pontifici Iulio II. iniectus eſt ardor Lauretanæ Virginis honeſtandæ. Bononiam pergens ad comprimendos Bentiuolorum motus, Lauretum venit: & ipſo natali B. Virginis die, in natali eius Cella ſacrum fecit:ſub ſacrum ſolemni pompa in ſuggeſtum ad id fabricatum aſcendit. Hinc populo, qui ad Pontificis aduentum maior ſolito confluxerat,benè precatus, ampliſſimam delictorum indulgentiam largitur omnibus Lauretanam Ædem eo die ritè viſentibus. Sunt, qui ſcribunt, Iulium eo tempore vota B. Virgini nuncupaſſe pio iuſtóque bello Tyranno perſequi molientem. Certè id. & belli euentus, & Pontificis ob partam victoram dona teſtātur. Iulius igitur Bononiam profectus, expulſis Bentiuolis, vrbem pacauit. Inde Fauentia, Foroliuio,Rauenna,aliiſque Pontificiæ ditionis vrbibus,oppidiſque vi receptis, cum Mirandulæ obſidio Ducum incuria traheretur; ipſemet Pontifex bono exemplo pergit in caſtra, Duces militéſque ſua præſentia excitatus, Ibi dum belli conſilia cum Cardinalibus agitat ſub tentorio; manifeſtum periculum diuina vtique euaſit ope. Quippe globus ferreus inſtar humani capitis, repente ab hoſtibus æneo tormento prægrādi excuſſus, deiecto Prætorio, nihil omnino Pontificem ipſum,aut quenquam eorum,qui Pontifici in conſilio aderant, læſit. Id enimuero Pontifex B. Mariæ Lauretanæ debere ſe profeſſus eſt; ſiue quod ad bellum iturus, ei vota fecerat,ſeu quod ad primum bombardæ fragorem Lauretanam Virginem inclamaret. Ergo Mirandulæ expugnatione, aliiſque victoriis clarus Lauretum pergit ad vota reddenda. Gratiis Deo,Deiparæque impensè actis globum illum in ſacroſancto ſacello ſuſpendi iubet, monumentum poſteris, quanta peſtis eſſet ab ſuo capite, Lauretanæ Virginis præſidio depulſa. Suſpenſus eſt globus è pariete ab latere ſiniſtro aræ, quod vulgò cornu Epiſtolæ vocatur; vbi nunc quoque monſtratur viſiturque.Inde Pontifex, vt gratus, non tantùm pius in Virginem foret,Lauretanam baſilicam decorare impēſiùs cœpit. Námque aram maximam ſacra ſuppellectili augendam ratus, egregium aræ amiculum ex veſte Attalica criſpante argenteam crocem pondo librarum quadraginta auro, & antiquo opere celatam: Bina item ſeſquicubitalia candelabra, eiuſdem materiæ atque operis.pondo XXVI. ab vrbe miſit. Et extat in turbinata crucis baſi titulus, haud obſcurum indicium partæ à Pontifice,Deiparæ virginis ope,victoriæ.

IVLIVS II. PONT. MAX.
DEIP. VIRGINI LAVRETANÆ DICAVIT.
ANNO M.D.X.
IN HOC SIGNO VINCES.

Neque his contentus Iulius binos inſuper aræ ornatus (frontalia vocamus)ex holoſerico villoſo cæruleo, inſigne auro,margaritis,& opere Phrygio addit. Altarium ornatui ornatum miniſtrorum adiecit, mitram egregio opere, aliaque Pontificalia ornamenta,quibus videlicet, vel Pontifices, vel Epiſcopi ſacris operantes vterentur. Super hæc conchyliata periſtromata exornandis templi parietibus, aliaquē complura dona Lauretanæ Virgini dedit dicauítque.

Aliorum Donariorum ſpecificatio.

Non aliàs magis antè, pluribus Ædes Lauretana votiuis floruit donis.

In Lauretanæ Domus codicibus reperio per hæc tempora omnes fermè Piceni populos quotannis ſolitos in ſupplicationibus argenteas B.Virgini coronas ferre ſingulas, binas,ternas,vſque ad ſeptenas, voti aut religionis ergò. Et quia iam ſatis ſuperque erat coronarum (coronæ quippe tum cenſebantur ad ſeptuaginta) commodatas coronas accipiebant à ſacræ Domus Cuſtodibus,pro his precium ferebant.A pleriſque etiam Piceni caſtellis, oppidis,vrbibúſque argentea ipſorum ſimulacra in ſupplicationibus præferebantur. Erant illis temporibus partim vrbium, partim oppidorum, & caſtellorum ex argenteo expreſſa ſimulacra numero duodeuiginti:inter quæ Firmum pondo librarum penè viginti & ſpecie, & precio eminebat. Cæterùm hæc quoque aliis populis,quibus deerat aurificis copia commodata à cuſtodibus in ſupplicationis pompa ferebantur, argento pro his repenſo. Et vterque mos,vel coronarum,vel illius modi ſimulacrorum vtique adeò increbuit,vt nunc,vel maximè vigeat.

Nec ſe Piceni finibus ea tenuit conſuetudo. Iiſdem temporibus Piſaurenſes argenteam Piſauri imaginem miſerunt affabre factam.

Nec ea tempeſtate ciuitatum, ac populorum magis, quàm ciuium, ac nobilium virorum pietas extitit

Aſcanius Columna inter Romanos Proceres genere,atque opibus clarus,argenteā Beati Rochi effigiem librálem, & ſacerdotis,ſolemnia ſacra celebrantis, amiculum ex textili argenteo,donum Virgini attulit Cardinális,ſanctorum Quatuor Coronatorum caput argenteum,pondo fermè quatuor.

Comes

Comes Rangonus Mutinenſis, & Io. Franciſcus Boſſius Mediolanenſis, ſingulis crus argenteum librale.

Pyrrhus Gonzaga eiuſdem materiæ ac ponderis pedem.

Pardus Pappacoda Neapolitanus effigiem ſuam argenteam ponderis duplo maioris.

Alexander Calcagninus imaginem ſuam argento cælatam trilibrem.

Marchio Tripaldæ lignum argenteum pari ferme pondere.

Magnus Rhodiorum Equitum magiſter alterum lychnum eadem materia, ſed pondere aliquantò maiore.

Vincentius Alfanus Peruſinus ſimulacrum ſuum ex argento expreſſum librarum x v. Alia porrò ab aliis (quorum nomina prodita non ſunt) ſigilla ſexdecim argentea, pondo librarum ſeptem & ſeptuaginta.

Sed longè ante alia omnia huius temporis dona excellit Ludouici Giſilardi ciuis Bononienſis effigies argentea, pondo amplius quinquaginta. Sacra etiam ſubinde ſuppellex aucta.

Cardinalis Montinus (qui poſtea Pontifex factus, Iulius III. eſt appellatus) ſacerdotalem veſtem egregiam ex auro textili criſpante donum tulit.

Cardinalis Palmerius aræ ac ſacerdoti, ornatum ex veſte Attalica.

Dux Traiectenſis, ſacerdotis, ac miniſtrorum ſolemnibus ſacris operantium, veſtes ex holoſerico villoſo violaceo, diſtinctas auro.

Oliuerius Fagnanus Mediolanenſis ex eadem materia, aræ, & ſacerdotis ornatum.

Marchio item Biſuntinus ex veſte Damaſcena aureis operibus inſignita. Alij quoque alias altarium, ac ſacerdotum veſtes coronas argenteas, calices, aliáque eiuſmodi, quæ perſequi longum foret, dona Deiparæ Virgini ſeu portarunt, ſiue miſerunt.

Nec ea propria virorum laus. Iſabellæ Cardonæ Proreginæ Neapolitanæ corona aurea libralis, & ipſius effigies B Virgini ſupplicantis argentea, pondo ſequilibræ, & pes libralis item argenteus: ad hæc arcula ſcitè facta eiuſdem materiæ ponderiſque: bini vrceoli aurei vnciarum x i v. armillæ itidem aureæ bene factæ donum fuit.

Marchioniſſę Vaſti, effigies B. Virginis, puerum Ieſum gremio geſtantis, argentea, pondo ferè quatuor.

Quin etiam à Turcis dona miſſa. Conſtat anno huius ſæculi x x i x. Baſſam Turcarum (nomen, & cauſa non proditur) argenteam aræ veſtem, margaritis inſuper adornatam, Lauretanæ Virgini donum miſiſſe Clemente VII. Pontifice Maximo: vt intelligeremus Lauretanam Virginem communem omnium gentium eſſe Patronam, quicunque eius patrocinio vti velit.

A BASSA TVRCARVM DATA.

Nec barbari Lauretanæ opis expertes fuere. Corcutus Turcarum Prætor (Baſſam ipſi vocant) anno M. D. L I I. Conſtantinopoli cùm eſſet, ex graui, occultóque pectoris apoſtemate ad extremum venerat vitæ diſcrimen. Apud eum ſeruitutem ſeruiebat Chriſtianus vir bonus ac pius. Qui Domini periculum ſuæ libertatis occaſionem ratus, Prætorem adit moribundum, & de Beatæ Mariæ Lauretanæ admirabili vi, in morbis cuiuſque generis depellendis edoctum, bonæ implet ſpei. Igitur haud egregiè eum perpulit, vt ſecum Lauretanam Virginem inuocaret vouens ſi morbum depuliſſet, ſe in eius gratiam illi ſeruo libertatem daturum. Nec ſeruus Dominum, nec Maria pium ſeruum fefellit. Protinus dirupto apoſtemate Prætor ſanatur, & extitit ab eo quoque fides. Extemplò ſeruum illum libertate donatum cum litteris, ac muneribus Lauretum ad Virginem deſtinat. Munera fuerunt, mantile egregio opere, ingentes cerei, argenti vis non parua, arcus, & pharetra præclara cum ſagittis, non tam precio, quàm donorum nouitate, donantiſque admiratione grata, & accepta. Erat illa tempeſtate Laureti præſes Gaſpar Doctor Venetus. Is cæteris donis ſuper aram poſitis, arcum, pharetrámque ſuſpendi in ſacroſanctæ Cellæ veſtibulo iuſſit, rei ad poſteros monumentum. Attulerat is, quem dixi, Baſſæ Libertus miraculi teſtimonium, chirographum Patroni ſui. Quod Gaſpar ex Arabico in vernaculam linguam conuerſum ad poſteritatis memoriam aſſeruari voluit. Id autem Latinè verſum erat eiuſmodi. Quod bonum, fortunatúmque nobis eſſe velit; magnus ac miſericos mundi Dominus. Cùm mihi ipſi diuinitus quidam euenerit, Ego Corcut. Baſſa (ne meo deſim officio tantæque rei monumentum aliquod poſteris exſtet) rem omnem ordine exponam. Ortum erat atrox apoſtema nobis in pectore, iámque haud dubium imminebat exitium; cum deſperata à Medicis ſalute, meus me ſeruus adiit, & ſanè fidenter; ſi mihi libertatem polliceris (inquit) Dei mei Matrem exorabo, vt priſtinam tibi reſtituat valetudinem. Itaque ego confeſtim, accerſito tabellione libertatem ei repromiſi, ſi ipſe promiſſa præſtaret. Extemplò ſeruus poſitis humi genibus, & quædam ſuper ſe ſigna ducens manu rogitat, vt ſemet verbo præeuntem ſequar. Inde ipſe præire his verbis cœpit. Ego Beatæ Mariæ Lauretanæ opem imploro. Monenti obſecutus, triduo poſt, Deo fauente, conualui. Ergo ſeruo in libertatem vindicato, hoc chirographum dedi cum votiuis donis, quæ meæ obſeruantiæ, gratique animi monumenta ſint, Beatæ Mariæ parenti præpotentis Dei; qui nos ſaluos velit.

AB ALIIS VIRIS ILLVSTRIBVS.

Nec miraculis magis quàm muneribus Lauretana Domus Iulio III. Pont. Max. illuſtrata.

Cardinalis Auguſtanus, veſtem auream opere præclaro: monile ex vnionibus centum quinquaginta, certa per interualla aureis diſtinctum globis, ad hæc aureum numiſma pendulum gemmis, ac margaritis inſigne Lauretanæ Virgini donum tulit.

Card. Cæſius aræ ornatum argenteum.

Carpenſis eximium Epiſcopi ſolemni ritu diuina officia celebrantis amiculum ex veſte Attalica. Item alterum ex veſte argentea auro criſpante diſtinctum.

Card. Medices (qui poſtea Pius IV. Pontifex fuit) aræ veſtem ex textili auro.

Bernardinus Sanſeuerinus, Princeps Biſiniani, effigiem ſuam à pectore expreſſam ex argento, ingentis ponderis aræ inſuper, & ſacerdotis ornatum ex holoſerico villoſo coccineo.

Hercules Dux Ferrarienſis aræ, ſacerdotis, miniſtrorúmque ſolemni pompa, rem diuinam celebrantium præclarè ornatos ex veſte Damaſcena, ingentibus aureis floribus intertexta.

Vidobaldus Vrbini Dux aræ pariter, ac ſacerdotis amiculum ex Attalica veſte.

Dux Grauinæ ex eadem materia ſacerdotis ornatum.

Prorex Neapolitanus, & ſacerdotis, & miniſtrorum ſolemni more ſacrificantium veſtes aureas opere Phrygio conſpicuas.

Mantuanus Marchio, eorundem ad eundem vſum veſtes argenteas.

Portia Cæſia, pluuiale aureum.

Vxor Comitis Palenæ in Samnitibus, monile ex auro margaritiſque.

Conſtantia Leiua Hiſpana coronam auream libralem.

Inſigne etiam donum è Germania miſſum à Ferdinando Rege Romanorum, argentea Beatæ Virginis effigies ſeſquipedalis pondo xxxi. cuius genibus aduoluta eſt Anna Bohemiæ regina ex argento. In baſi titulus duplex, alter à fronte.

SERENISS. AC POTENTISS. ROMANORVM,
VNGAR. BOHEMIÆ REX, ARCHIDVX
AVSTRIÆ, ETCÆTERA.
FERDINANDVS.

HANC ARGENTEAM EFFIGIEM D. VIRGINI
OFFERENDAM TRANSMISIT. AN. M.
D. LII. MENSE MAIO.

Alter porrò titulus à tergo:

FERDINANDVS ROMANOR. VNGAR. BOHEMIÆ
REX, ARCHIDVX AVSTRIÆ, ETC.
EX VOTO SALVTIS IN MEMORIAM DVLCISSIMÆ
CONIVGIS ANNÆ, HANC IPSIVS
ARGENT. EFFIGIEM MARIÆ
VIRG. DEDICAVIT,
CONSECRAVITQVE.

A **DVCIS IOIOSÆ, ET REGIS GALLIÆ** *Pietas ac munificentia in Ædem Lauretanam.*

Nunquam aliàs ante plures diuerſarum gentium Proceres, Lauretanam Ædem præſentia ſua, ac muneribus coluerunt. Author eſt *Victorius Brigantius*, (is Lauretanus ſacerdos aſſiduus ac pius, appendicem ſcripſit Hiſtoriæ Lauretanæ,) complures per id tempus Dynaſtas cum donis veniſſe Lauretum.

Ioioſa Dux Deiparæ ſalutandæ ſtudio, ex Gallia Lauretum profectus, haud minora liberalitatis, quàm religionis ſigna præbuit. Quippe octo dies totos, cultui B. Mariæ, & admirationi Ædis Lauretanę dedit: quo tēporis ſpatio ter in auguſtiſſima Virginis Cella paſtus eſt cæleſti dape. Diſceſſurus autem quatuor aureorum millia in arcam coniecit munificentia memorabili. Nec eo contentus munere, cum ex vrbe Roma Pontificem de more veneratus, diuertiſſet Florentinam, parem auri ſummam denuò Lauretanæ Virgini donum miſit: doni appendix bini argentei lychni ingentis pōderis fuere, qui aſſiduè ante B. Virginem ardentes eximiam, ac penè regiam teſtantur munificentiam Ioioſæ Ducis. Hæc pecunia Lauretana-
B rum ædium, quas Principibus viris excipiendis deſtinatas diximus, bonam condidit partem, eam ſcilicet, quæ è regione templi Lauretani, perducta quidem ad culmen, ſed rudis adhuc, & impolita hodie cernitur.

Nec regali Galli Ducis munificentiæ Rex ipſe Galliæ ceſſit. Henricus III. cum Lauretanam Virginem publicis implicatus negotiis viſere, ac muneribus colere ipſe non poſſet, Luſitanum vnum ex Proceribus Galliæ ſuo loco ad eam deſtinauit cum regali munere, anno M. D. LXXXIV. Donum votiuum ſcyphus egregius erat Virgini, vt virilem Regi regnoque ſtirpem impetraret, munus & materiâ & opere maximè inſigne. Scyphus ipſe è gemma excauata, lapidem Lazuli hodie vocant, Veteres Sapphirum (vt quibuſdam placet) appellabant. Hæc gemma eximia magnitudine eſt, & aureis internitet venis. Operculum ſcyphi Cryſtallinum tornatile, quod auro circumcluſum clariſſimæ gemmæ diſtinguunt. Porrò in ſummo operculo Angelus aureus Gallici regni inſigne Lilium adamātinum ſuſtinet manu. Conſtat quippe Lilium ex tribus Adamantibus auro mira arte illigatis, ſcyphi pes ſmaragdinus auro obducitur, atque ſuſternitur, circa gemmis eximiiſque vnioni-
C bus adornatur. In ipſa ſmaragdini pedis ſolea, quam auream eſſe diximus, doni author & cauſa his literis inciſa.

Vt quæ prole tua mundum Regina beaſti;
Et regnum, & Regem prole beare velis.
Henricus III. Fran. & Polon. Rex. Anno M. D. LXXXIV.

Cæterùm, occulto Dei conſilio, preces interdum non audientis ad voluntatem, vt audiat ad ſalutem, donum ratum, votum irritum fuit.

ALIA GALLORVM DYNASTARVM *Munera.*

Dux inde Humalæ, vnus è Primoribus Galliæ Dynaſtis, Lauretanam Ædem acceſſit. Ibi ſolemnibus miſteriis ritè procuratis totum ferè quatriduum in auguſtiſſimo ſacello B. Virginis ſupplex exegit precibus. Demum, Deiparā muneribus culta diſceſſit.

Egregium Ducis PERNONII munus ſubinde Lauretum affertur, memorabili quidem inſigne miraculo. Dux Pernonius è Vaſconia Lugdunum, ad Henricum Galliæ regem tendens, in via Gioioſæ Ducem oſtendit eodem petentem. Itaque ſalute data acceptâque, ambo pariter iter facere cœperunt.
D Ventum erat ad anguſtam in præruptis rupibus viam, cum Pernonij equus factus eſt inſolentior, & equi inſolentia in Domini caput vertit. Pernonius obſtinatè ſe erigentem iactantemque equum cohibere connixus, de altiſſima rupe agitur præceps. Pro mortuo ſublatus in proximam Lugduno villam propere defertur. Hic omnium amicorum chariſſimus erat Regi. Rex igitur trepido nuncio excitus accurrit, totamque ibi tranſigit noctem, ſumma opere remedia amiciſſimo viro adhibenda curans. Et Gioioſa vicem amici ſollicitus, pro eius ſalute Lauretanæ Virgini votum ſuſcipit. Nec fruſtra id fuit: Paucis horis interiectis, Pernonius liberiùs iam meante ſpiritu alleuare oculos cœpit: inde paulatim redeunte animo circumſtantes amicos cognoſcere. Ibi Gioioſa, vt illum mentis compotem, laxatâque morbi vi, magnitudinem mali ſentire vidit, acceſſit propiùs, & bono animo eſſe iuſſum monet, magnam vt concipiat ſpem, ſibi B. Mariæ Lauretanæ opem affuturam, cui ipſemet paulò antè pro ipſo vota feciſſet. Rogitat deinde vtrùm id votum ratum habeat. Ille cùm voce aſſentiri non poſſet, capite annuit. Incredibile dictu, B
paucis horis ſenſus omnes cum voce pariter recipit, paucis diebus è lecto ſurgit incolumis. Ergo beneficij ſatis memor, certum hominem ſuo loco ad exſoluendam voti religionem deſtinat exinde Lauretum: per eum binos ſolidos ex argento angelos cubitales dicat, qui ad pedes Beatæ Mariæ hinc, & hinc accenſis perpetuò cereis lucerent, monumentóque eſſent poſteris Lauretanæ Virginis ope redditam ſibi huius lucis vſuram.

Hanc Gallorum Principum pietatem æmulata Claudia Turnonia, arcis Turnoniæ effigiem argenteam miſit, ſeruatæne arcis votiuum donum, an voluntariam tutelæ Virginis conciliandæ? Dono inſcriptum:

HOC ARCIS TVRNONIÆ.

EXIMIA DONA, AC PIETAS GVILIELMI *Bauariæ Ducis, & aliorum Principum Germaniæ.*

Conſtans tam euidentium in nobiliſſimis Principibus miraculorum fama Germaniam peruagata, plures Dynaſtarum ad viſendam, ac muneribus colendam Ædem Lauretanam accendit. Horum Gulielmus Bauariæ Dux primas tulit, vir vel opibus, vel pietate Germani nominis longè princeps. Hic pater- F
næ in Virginem Lauretanam munificentiæ ſatis memor, regalis opulentię dona partim miſit Lauretum, partim attulit. Inter dona miſſa erant equus generoſiſſimus, laminâque argentea ebeno incluſa, vbi Beatæ Mariæ Ieſum puerum gremio geſtātis, Ioſepho fugæ comite in Ægyptum, effigies expreſſa cernitur. Candelabrum item argenteum penſile, non magis pōdere, quàm opere egregium; pondus eſt librarum LXXX. opus autem eiuſmodi, vt quatuor & viginti veluti rami ex eodem emineant trunco, ſcitè omne venuſtéque diſpoſiti, adeò vt totidem cereos ſatis laxè ſuſtineant. Ergo id candelabrum in ipſa Virginis Cella perpetuò ante eius effigiem pendet, nobile omninò Bauari Ducis donum, ſed hoc nobilius, quod dotatum venit. Dotis nomine perpetuum aſſignatum à Duce ſtipendium, vt quotannis per quadragenos dies feſtos ac ſolennes, candelis vicenis & quaternis candidis B. Virgini luceat. Inde Dux ipſe ſua munera ſecutus, & quatuor dumtaxat comitantibus Lauretum, mutatis ſubinde equis currit ignotus. Annus agebatur M. D. LXXXV. Eximia tanti Principis modeſtia G
pietatem quoque inſigniorem fecit; Namque humanas aſpernatus delicias, vt diuinas liquidiùs hauriret, publicum magnificumque Principibus excipiendis deſtinatum hoſpitiū poſthabuit priuato, tenuique. Quippe ex aulici ſtrepitus, pompæque faſtidio, auidus religioſæ quietis ad Religioſos Soc. Ieſu, de quo ordine optimè meritus erat perfamiliariter diuertit. Ibique apud eos dies aliquot diuerſatus eſt, vulgari quidem victu, cultúque contentus. Cæterùm, tanta virtus diu latere non potuit. Præſes Bauari Ducis aduentu cognito, propere ad eum venit: perliberaliter inuitat hoſpitio, rogitat, vrget, inſtat: Demum, vt obfirmato animo recuſantem vidit, incepto irrito diſcedit. Nec minor in templo modeſtia ducis fuit, quàm in hoſpitio fuerat. Scabellum ad genua ſubmittenda, ſellâque ad conſidendum apparata erant penè regio cultu. At ille non luxum ex Lauretana Æde, ſed pietatem petens, adeò aſpernatus eſt ea, vt ne aſpexerit quidem. In
auguſtiſſima porrò Virginis Cella vſque eò Chriſtiana eius H
humilitas, pietaſque enituerunt, vt cæteris miraculo forent. Nam tanta animi corporiſque ſubmiſſione ſupplicabat in turba, vt vnum aliquem de populo crederes. Obuerſabatur credo, eius animo Dei filius, qui cum in forma Dei eſſet inibi exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens. Ita porrò aſſiduus erat in ſupplicando, vt in B. Virginis Domo habitare videretur. Nec obſcuriora Laureti reliquit munificētiæ ſuæ, quam religionis veſtigia. Præcipuum eius donum fuit libellus ex auro ſolido, qui trifariam diuiſus, quatuor velut paginis gemmata ſigilla, egregiaſque imagines continet. Integumentum ex auro, vnionibus, gemmiſque clariſſimis, opere mirabili perfectum, pendet ex tribus catellis aureis, quas ex auro fluentes annulo ingens Sappirus excipit. Fama eſt, hoc donum octo aureorum millibus æſtimatum. Nec fermè aliud eſt in Ædis Lauretanę theſauris, quod iucundius à peregrinis, auidiuſque viſatur: adeò non ſolùm ornatu, ſed etiam interiorum imaginum, ſigillorumque eximia pulchritudo ſpectantium oculos capit, arte certante cum copia. Eiuſdem donum Chriſtus aureus fuit, ea ſpecie, qua rediuiuus extitit è ſepulchro: ſed ſepulchrum Adamantibus, Pyropiſque collucet. Egregia Bauari Ducis pietas multis Germaniæ Proceri-

ſus exemplo fuit Lauretanæ Virginis ſalutandæ, colendæque muneribus, quorum deinde aduentus in Xyſti V. Pontificatum incidit, Ducis tamen Braunſuichienſis vxor amiculum argenteum B. Virginis, auro diſtinctum opere Phrygio, egregiam quoque aræ veſtem margaritis, Adamantibus, Pyropiſque diſtinctam dona portauit Gregorio Pontifice. Cardinalis porro Madrucius ex legatione, qua apud Rodulphum Cæſarem functus erat, reuerſus crucem argenteam talium Legatorum inſigne, Lauretanæ Virgini donum tulit, legionis feliciter obitæ illius præſidio atque ope, monumentum.

ITALIÆ PRINCIPVM PIETAS, ac dona.

Nec obſcura per id tempus Italiæ Procerum pietas, aut liberalitas fuit.

Ioannes Piccolomineus laminam argenteam, in qua muli duo lecticam ferentes expreſſi, quorum alter hominem humi iacentem calcibus petit, haud dubium depulſi Virginis ope diſcriminis argumentum.

Ioannes Baptiſta Duara Gonzaga compedes argenteas pro ferreis, quibus vinctus fuerat, donum attulit, indicium partæ per Virginem libertatis.

Ludouicus Martinengus Brixienſis calices quatuor ex argento inaurato.

Marchionuſſa Eſtenſis ſuam filiique ſui imaginem B. Mariæ ſupplicantem ex lamina argentea pondo XIV.

Dux Atriæ bina Angelorum ſimulacra ſeſquicubitalia præclaro opere, pondo XXXVI. quæ ante B. Virginem, apud aram ipſam locata, ardentes cereos perpetuò præferunt. Votiuum id donum eſſe titulus baſi inciſus oſtendit.

Dux Terræ nouæ, lychnum argenteum penſilem librarum XXII. haud minùs opere, quàm pondere egregium.

Emmanuel Philibertus Dux Sabaudiæ effigiem ſuam corona ſceptróque inſignem, in ſupplicantis modum ex auro expreſſam, pondo librarum X.

Card. Columna Piceni Legatus vas argenteum opere eximio, pondere non contemnendo.

Card. Aragonius calicem aureum opere, gemmis & margaritis inſignem, crucem cryſtallinam cum Chriſti effigie aurea, & quatuor candelabra argentea pulcherrimè facta.

Card. Riarius aræ, & ſacerdotis ornatum ex veſte Damaſcena.

Auguſtinus Cuſanus, qui ſubinde in Cardinalium Collegium eſt cooptatus, ſacerdotis aræque veſtem ex auro argentóque contextam Lauretanæ Virgini donum dedit.

Et Gregorius ipſe Pontifex, Lauretana domo cultu, ac muneribus aucta admodum lætus, ſuum quoque proprium Pontificis donum exſtare voluit. Romani Pontifices Dominica Quadragenarij ieiunij quarta (ea ab Miſſæ introitu, Dominica Lætare dicitur) veteri ſolemnique more Roſam auream conſecrant. Ea ſtirps eſt, ſeu planta roſarum vernantium ex auro, quæ aureo inſerta vaſculo, & ex tripode eminens aureo, ſeſquicubitalem altitudinem facilè excedit. Aureis nummis æſtimari fertur circiter mille. Pontificale hoc donum Reginis plerumque mitti ſolitum, Gregorius Lauretanæ Virgini vtpotè Reginæ mortalium & cœleſtium miſit. Et exſtat in medio vaſculo titulus donantis monumentum.

Porrò Nicolaus Gaëtanus Cardinalis Sermonetæ, nouo doni genere per id tempus Lauretanam Ædem honeſtauit, Hic ſine communi familiæ (erat enim ex gente Bonifacij VIII. Cuius Pontificatum ſacroſanctæ Cellæ in Italiam aduentus inſignem fecerat) ſeu priuato quodam ſtudio, Lauretanæ Virgini vnicè deditus erat. Itaque ſanus, ac valens in templo Lauretanæ, haud procul Deiparæ Cella, ſedem ſepulchro ſuo delegit, idque magnifico ſanè opere extruit. Præclara vtique ac perampla eſt monumenti ſpecies, vario diſtincta marmore; & æneo Nicolai Cardinalis ſimulacro pulcherrimè facto inſignis. Tabula marmorea ſub eo poſita his inciſa literis:

Nicolaus Gaëtanus Cardinalis Sermoneta Gentilis Papa Boni. VIII. cum ſub id tempus, quo ille Pontificatum iniit, ſanctam hanc Domum hic tandem diuinitus conſediſſe:

Et multa ſe a Deo Opt. Max. B. Virg. Deipara precibus obtinuiſſe meminiſſet, ſperans eiuſdem opem morienti non defuturam:

Monumentum hoc marmoreum, viuens & incolumis ſibi faciendum curauit, atque in eo, vbi mortalitatem exuiſſet, corpus ſuum recondi voluit, An. agens LIV. *obiit annos natus ferme L X. An. Salut. Hum. M.D.LXXXV. menſe Maio.*

Nicolaus igitur vita functus ab vrbe Roma Lauretum defertur. Ibi funus maximo apparatu factum, & abſoluto dudum ſepulchro corpus illatum, lapiſque ſuperpoſitus cum hoc titulo.

HIC HABITABO, QVONIAM ELEGI EAM.

Exſtat hodie in templo Lauretano ſtragulum ingens ex veſte Attalica, quod vndique ambit faſcia prægrandis ex holoſerico villoſo nigro, qua gentilitiis Gaetanæ familiæ inſignibus, quà crucibus aureis magnificè diſtincta; haud obſcurum magnifici funeris argumentum.

IOANNIS AVSTRIACI EXIMIA pietas in Lauretana Æde viſenda.

Nec illa tempeſtate Ædes Lauretana populorum ſpectaculis, quam Procerum præſentia celebrior exſtitit. Ioannes Auſtriacus vir Carolo Quinto Imperatore patre digniſſimus, nec paterna gloria, quam ſua virtute clarior, eodem ipſo anno Lauretum voti cauſa aliquando pertexit: Is quinquennio antè aduerſus Turcas nauali prælio dimicaturus Lauretanæ Virgini vouerat, ſi ſuperſtes ipſe partæ de Barbaris victoriæ foret, Lauretum vtique ad eam iturum. Cæterùm voti compotem publica negotia alia ex aliis morata erant, quo minùs ante id tempus eſſet fidem exſoluere. Itaque cùm Neapolim paulò ſolutiore animo tenuiſſet; non horror ſæuientis hyemis, non publicæ, priuatæque negotiorum curæ, non Procerum, populorumque preces flectere eum potuerunt, vt ne ſumma hyeme, itineribus, glacie, ac niue obſitis, fluminibus paſſim turgentibus, Lauretum ad Beatam Virginem iter intenderet: Et horrida tempeſtas inſigniorem pietatem optimi Principis fecit, Recineteuſem portum equo prætergreſſus, vt procul Ædem Lauretanam conſpexit: venerabundus caput aperuit, ac Deiparam Virginem ſalutauit. Inde, velut alienato à ſui cura ad cœleſtis Reginæ venerationem animo, nunquam neque imbris, neque cœli inclementia perpelli potuit, vt ſemel apertum operiret caput: adeò, ſe caputque ſuum B. Virgini deuouerat, cuius præſidio ſe incolumem credebat eſſe. Poſtquam ad ſacram Ædem peruenit, totius anteactæ vitæ noxis confeſſione expiatis, grates B. Mariæ ingentes agit: protinus vota perſoluta ſatis magnæ pecuniæ cumulat dono. Comites inſuper, & voce, & exemplo ad parem pietatis laudem accendit. Voti, pietatiſque munere perfunctus Neapolim regreditur, ingens Lauretanæ Virginis deſiderium ſecum ferens.

ILLVSTRIVM FOEMINARVM DONA, Singularis pietas ac munificentia.

Nec per id tempus Principibus viris, fœminæ nobiliſſimæ pietate erga B. Virginem ceſsère. Quadriennio ante (opus enim fuit rerum, perſonarúmque ordinem ſequenti, negligere nonnihil ordinem temporum) inter initia Pontificatus Gregorij XIII.

Ioanna Auſtriaca Ferdinandi Cæſaris filia, eadémque Franciſci Magni Hetruriæ Ducis vxor Lauretum petiit, diuturnam Virginis viſendæ ſitim explere cupiens. Ergo Pontificis iuſſu, tota Pontificia ditione, regio cultu excepta a Paulo Odeſcalco Atrienſi, & Pennenſi Epiſcopo, qui ad id ipſum ab Vrbe deſtinatus fuerat à Pontif. Max. ad optatiſſimã Virginis Ædem deducitur. Cæterum, pia mulier ſub Recineti mœnibus, Lauretana Æde procul conſpecta, confeſtim vehiculo deſilit, ac ſubmiſſis genibus Deiparam enixè ſalutat. Inde reliquum iter conficit pedibus, vniuerſo comitatu Dominæ exemplum ſequente. Lauretum intrauit in veſte candida, tenuique, ex qua candor mentis eius eximius pelluceret. Inde etiam modeſtia eiuſdem exſtitit ſingularis. Namque à duobus Epiſcopis in ſacroſanctam Virginis introducta Domum, cõtemptis puluinaribus, ac tapetis, ſuper nudo pauimento procumbit in genua: cœli Regem, Reginamque illius domus olim habitatores, nunc Præſides impensè colit: manãtibuſque lacrymis veniam, ſibi ac viro ſuo, adhæc concors coniugium, virilemque inſuper ſtirpẽ precibus expoſcit. Solẽnibus exinde expiata myſteriis, inſequentem noctem totã ſupplex ante B. Virginem, impenſiùs iteratis abſumpſit precibus. Idẽ duobus conſecutis diebus, totidémque noctibus factitauit: tantũ illi virium incenſa pietas ſuggerebat. Diſcedẽs porro corda aurea aureis catellis ante B. Mariæ ora ſuſpendit: ſiue vt monumento foret illam ſibi, viróque ſuo eſſe cordi, ſiue vt Virgo author concordiæ talem coniugis ſui animum præſtaret ſibi, qualem ſuum erga illum ſciret eſſe. Neque his contenta donis, ita diſceſſit, vt

A fixum haberet, Lauretanam Virginem aliquo dono colere quotannis. Idque quam diu vita ſuppeditauit, impenſiùs etiam fecit, quam ſtatuit. Argentea Chriſti crucifixi effigies præclara, cum ingenti cruce ex ebeno, candelabra quatuor ſeſquicubitalia ex argento perbene facta, ſolemnes Epiſcopi Sacerdotis, miniſtrorum, aræque veſtes, ex auro argentóque bifariam criſpante contextæ, & Phrygio inſuper opere inſignes, amictus quoque aureus Beatæ Virginis mirabili arte conſpicuus, alia porro aræ thoralia, & ſacrorum calicum opere Phrygio, gemmis, auro, argentóque diſtincta, Ioannæ Auſtriacæ ſunt munera. Nec in irritum piæ mulieris preces, donáque cecidêre. A peregrinatione Lauretana, ex coniuge ſtirps ei virilis fuit, maternæ pietatis effigies, in ſpem paternæ, ac penè regiæ ditionis genita; quæ matri aliquamdiu ſuperſtes popularium ſuorum animos ad ſpem haud dubiæ felicitatis erexerat. Cæterùm ſubinde mater exſtincta, & arcano Dei conſilio matrem impubis filius ſecutus Hetruriam impleuit mœrore luctúque. At Ioanna Auſtriaca non ſolum facto rem Lauretanam ornauit, ſed etiam exemplo.

B Haud ita multò poſt Margarita Auſtriaca (vt in eadem familia non magis virtutis ex viris, quàm ex mulieribus pietatis exempla paterentur) Caroli V. Imper. filia, eadémque Octauij Farneſij Parmenſis Ducis vxor, Lauretanam Virginem adiit cum egregia nobiliſſimorum Procerum manu. Ibi Confeſſionis Euchariſtiæque myſteriis ritè perceptis, totum triduum diuinis in templo officiis ſemper interfuit: in anguſtiſſimo ſacello haud diutius, quàm enixiùs Deo ac Dei Matri ſupplicauit. Ingentique auri vi in arcam coniecta, B. Virginem ſe dignis muneribus coluit.

Polyxena Perneſtaina Proreginæ Boëmiæ S. Gerionis Thebæorum Ducis caput, præclara incluſum theca, Lauretanæ Virgini donum miſit. Theca argentea auro interlita, & egregiè facta S. Gerionis loricati ſpeciem reddit à pectore: & lorica eſt argento, auróque conſpicua, caput martyris gemmata redimitum corona. Huic ſubiecta baſis ex ebeno, argentóque ſacras Thebæorum martyrum reliquias cryſtallo incluſas oſtentat: votiuum donum eſſe conſtat à Polyxena Proregina pro ſalute viri ſui recuperata, Virgini redditum.

Princeps Vaſtallæ binas effigies aureas, alteram ſuam, alteram viri ſui cum duobus cordibus aureis, ſex pondo B. Virgini dedicauit.

C Maria Boadilia triremem cum B. Mariæ Lauretanæ effigie ſublimi, ex lamina expreſſam argentea.

Principis Caſteruetterani Vxor crucem auream, mole quidem exiguam, ſed materia nobilem, quippe ſex Adamantibus auro illigatis nitet.

Ducis Niuernienſis Vxor bina candelabra argentea benè facta pondo librarum octo, per coniugem ſuum Virgini donum miſit.

Hieronyma Spinula ornatum aræ ex veſte Damaſcena violacea, auro conſpicuum, binóſque vrceolos cum ſuo pollubro ex argento pulchrè, ſcitéque factos.

Violanta Farneſia bina candelabra argentea egregio opere.

Saluſtia Creſcentia Romana amiculum B. Virginis argenteum ſtellis aureis illuſtre.

Principis Biſiniani vxor Draconem aureolum gemmis diſtinctum clariſſimis, precio ſeptingentorum fermè aureorum.

D Iuſtina Vicecomes aræ veſtem ex auro, argento, ſericóque ſutilem, pictam opere mirabili, nouóque. Nam continuatis inuicémque implexis aureis, argenteis, ſericiſque verſicoloribus filis totum opus per ſe, nullo ſubſtratu, adminiculóque fultum acu pertexitur; vacuis in medio ſpaciis relictis: vulgò punctum in aëre appellant Opus reconditi artificij ac laboris penè infiniti. Hoc igitur opere tota illa, quam dixi, aræ veſtis perfecta eſt. Quindecim inibi B. Mariæ Roſarij myſteria ſcitè expreſſa viſuntur, quadratis incluſa ſpaciis: alterniſque ingentibus floribus diſtincta, velut opere ſcutulato, ac ne inania ſint vacua illa operis ſpacia, tota veſtis argento textili ſubſuta internitet. Id verò (ſi famæ credimus) Vicecomitis matronæ nobiliſſimæ non donum modò, ſed etiam opus fuit, quanquam complura eſſe nobilium fœminarum munera, quæ earundem etiam opera ſint, ſatis conſtat: calicum præcipuè ſacrorum velamenta, & B. Mariæ amicula.

Iſabella quoque Conſobrina Ducis Sabaudiæ coniux, D. Syluestri N. donum miſit, ſua (vt ferunt) elaboratum manu, ſanè egregium, aræ, Sacerdotis miniſtrorúmque ſolemni cæremonia operantium veſtes ex ſerico, auroque contextas opere nouo, ac mirabili. E

Iacoba Dux Cliuiæ, Badenſis Marchionis germana ſoror torquem aureum, globo ex Pyropis, Adamantibuſque pendulo inſignem, Lauretanæ Virgini donum miſit.

Cæterùm, Chriſtinæ vxoris Magni Hetruriæ Ducis aduentus vel pietatis, vel munificentiæ argumentis maximè inſignis fuit. Hæc cum regali penè comitatu Lauretum petens, ingentia ſecum dona attulit. Attamen Chriſtianæ pariter modeſtiæ & S. Franciſci memor, vulgarem veſtitum cineræi coloris adamauit, aurum, gemmáſque depoſuit, vt cœleſtis Reginæ, cui ſciebat cordi ſemper fuiſſe paupertatem, illa cultus ſimplicitate caperet oculos. Et Dominæ exemplum apud ancillas, matronas, aſſeclas, ipſoſque corporis cuſtodes valuit. Omnes Lauretanæ peregrinationis comites, modeſtiæ quoque, & coloris ſocij fuêre. Nec Clemens Pontifex inſigni clariſſimæ fœminæ pietati defuit. Tranſeunti per Pontificiæ ditionis oppida, vbique lautitiæ præbitæ regio apparatu, quacúque incedebat, non magis veſtitus tenuitas miraculo erat, quã eximia pietas exemplo. vtique poſteaquam Laureto appropinquauit. F Quippe vbi primùm Recineto egreſſa, procul Lauretanæ Baſilicæ tecta cõſpexit: confeſtim lectica, qua vehebatur, exſilit, procumbit in genua: Beatam Virginẽ ſalutat de via, nulla aſſeclarum detrectante pietatis officium, quod Domina occupaſſet. Inde pedibus cum Epiſcopis aliquot, cæteróque comitatu Lauretum ingreſſa, ad B. Mariæ proceſſit Ædem. Ibi contempto puluino, cæteróque apparatu, in ſacroſanctæ Domus veſtibulo genua ſubmittit venerabunda. Hortantibus certatim Epiſcopis, ipſoque Cardinale Gallo, vt ipſam Deiparæ Cellam intraret, nefas eſſe reſpondit ante noxas ſacra confeſſione abſterſas, auguſtiſſimum illud limen intrare, & os ſuum ſanctiſſimæ Virgini oſtendere. Nec vllæ cuiuſquam preces de propoſito eam deducere potuerunt, adeò rara in eius mente inſidebat religio Lauretanæ Domus. Tandem igitur animo ritè expiato, cœleſtique dape refecto, ſacroſanctam Cellam ingreditur. Creuerat pietatis ardor, vt fit, iniecta mora. Ergo B. Mariæ viſendæ, ſalutandæque ſtudio accenſa procidit ſupplex: ibique impenſis precibus plures abſumpſit horas. Neque id ſemel fecit, ſed toto triduo, tãdiu enim Laureti ſubſtitit. Quo quidẽ tempore adeò erat in templo aſſidua, ſacriſque intenta officiis, vt eam in templo habitare crederes. His pietatis indiciis par munificentia reſpondit. Sub digreſſum pueros cum donis regalis opulentiæ miſit in templum. Altarium, Sacerdotis, miniſtrorúmque ſolemni ritu operantium veſtes inter dona erãt, auro argentóque trifariã criſpante, mirabili opere, artificióque perfectæ: ſuper hæc aræ thoralia, & materia & opere maximè inſignia. Quippe totum penè eorum ſpacium occupant, Prophetarum, Sibyllarum, Apoſtolorum, Euangeliſtarum imagines egregiæ, ſcitè inſertæ ramuſculis, floribúſque: opus autem vniuerſum acu mira prorſus arte depictum, affirmare auſim, vix quicquam in eo genere artificioſius, precioſius, admirabilius vſpiam factum: ſatis conſtat eius manu precium ad octo aureorum millia perueniſſe. Eximia ſacrorum calicum velamenta, aliáque generis eiuſdem in doni cumulum acceſsêre. G

Quæ porro hiſtoriam & venerationem ſacræ domus Lauretanæ contingunt, videantur apud Horatium Turſellinum in memorata illius hiſtorica deſcriptione. H

MONS GVARDIÆ

Propè Bononiam S. Virgini ſacer, & miraculis coruſcus.

Neque ſolum Lauretanæ domus venerationem cultúmque Italia habet, ſed inſuper complura Virgini benedictæ dedicata loca exhibet, in quibus illa vt eſt in omnes benefica & pia, miſericordiæ ſuæ viſcera aperit indies, ſeque deuotè viſitãtibus propitia adſiſtit. Celebriora vrbis Romanæ adduximus in Titulo de Imaginibus ſacris eiuſdem Virginis. Poſt Ædem autem Lauretanam, mons Guardiæ, haud procul à Bononia, in cultu & veneratione Deiparæ iam olim fuit, ex quo illius Imago quàm S. Lucæ penicillo efformatam fama vulgauit Conſtantinopoli huc tranſlata fuit. Hiſtoriam rei *Aſcanius Perſius* accuratè deſcripſit, quam ex eodem in compendium retulimus. Quo tempore Orientis Imperium Comnenus Manuël: Occidentale Fridericus cognomento Ahenobarbus, obtinebat, vir quidam in Græcia fuit, vitæ innocentia ac religione comprimis venerandus: quippe qui, vt diuinum numen ſanctiùs colere, vitámque ab omni noxia labe purã exigere poſſet, eùm

cùm in ſola ac deſerta ſeceſſiſſet loca, vbi diu auſterè admodũ,
A ac durè vixerat. Hic aliquando Conſtantinopolim profectus, vbi ipſam iniit vrbem, rectà in Fanum S Sophiæ tetendit, in quo veneratus Deum, luſtrare templum oculis, quæque in eo digna viſu cernebantur, contemplari cœpit. Ibi inter multa tabula viſebatur, in qua imago inerat Virginis Deiparæ in vlnis puerum gerentis, vmbilico tenus picta. Subtus autem huiuſmodi legebatur inſcriptio:

TABVLA HÆC LVCÆ EVANGELISTÆ MANV PICTA, IN FANVM EIVS MONTI Guardiæ inædificatum ferenda, ibique ſuper altare locata ſanctiſſimè colenda.

In hæc ergo defixis oculis vir ſolitarius miráque imaginis eius reuerentia ac religione ipſius animum ſubeunte, commotus, eam pronus adorauit: dein literas legit. Quæ vbi hominem mira incenderunt cupiditate cognoſcendi, quiſnam ille foret locus in quem transferri imaginem iubebant, eius fani Sacerdotes de ea re continuò adit, à quibus ita reſponſum, ſe à parentibus accepiſſe, eam tabulam ſumma ſemper religione habitam eaſque literas ibi diutiſſimè fuiſſe, necdum tamen, cum de monte Guardiæ perquiſitum ſedulo foret, compertum eſſe quid-
B quam. Tunc ille iis vltrò pollicetur, ſi ſibi tabulam concredere velint, terrarum ſe vſque eò peragraturum orbem, donec ad eam ignoratum diem reperiat locum vbi ipſam deponat. Mirum ſanè & vix dignum fide. Sed quid non facilè credas euenire poſſe auctore Deo? Impetrat continuò hiſce dictis homo ignotus ignaruſque loci, tabulam illam, ne notiſſimo quidem gnaróque loci facilè committendam. Etſi, vti notus necne ille fuerit, haud nobis ſatis conſtat; ſic contra, cognitum fuiſſe iis præclara vitæ ſanctimonia; Græcum præſertim Græcis, longè verò ſimilius nonnulli putant. Ergo ferunda illi concreditur tabula, quam in pericula, quæ ipſi ſub ala pendebat reconditam, diligentérque prius obuolutam, conſalutatis iis lætus indè auehit, & errabundus alias & alias Regiones perquirit donec in Italiam traiiciens, intellexit tribus à Bononia miliaribus hunc montem ſitum eſſe, atque in eo iam olim fanum D. Lucæ ſarum. Igitur Bononiam accurrit, litteras Magiſtratui reddit, & peregrinationem ſuam ac imaginis ſacræ illuc aſportatæ nar-
C rationem orditur.

Commoti mirum in modum eo ſpectaculo fuêre cunctorum animi, queis vnà ſacrum quendam horrorem, miſtamque lætitiâ reuerentiam incuſſit, vniuerſamque extemplò vrbem, eius rei peruaſit rumor. Quippe omnium ordinum ciues pictam tabulam, non vt ab homine oblatam, ſed tanquam de cœlo cernentibus ipſis, delapſam, venerabundi atque exultantes excipiunt. Indictæ mox triduę ſupplicationes, quas ampliſſima pompa obiêre, cœleſte illud donum, per vrbem circumlatum feſto cantu ac pſalmis concelebrantes. Tertio in veſperum declinãte die frequentiſſimus populus perpetratis ſupplicationibus Tabulam vſq; ad montem Guardiæ proſecutus eſt: quam in templo, quod in ipſo montis cacumine S. Lucæ titulo poſitum erat ſupra aram, vt ſcripto monebantur, ritè collocarunt; Eremitæ, quem ſingulari humanitate publicè & priuatim exceperant, ſi hoc quod ſupererat vitæ traducere vellet, vbi haud ipſe minus quam in Græcia, ſi videretur ſolitudinem colere, atque ipſam etiam accolere imaginem poſſet, in eodem monte domum, qua-
D lem optaſſet ſibi inædificaturos polliciti: At ille, cum iis egiſſet grates, re quam ſanctè ſuſceperat, perfecta, familiarem ſuum Græciæ ſeceſſum, fortaſſe eodem diuinitus vocatus, repetiuit. Ipſi curam imaginis, mulieri Ciui, quæ Angelica vocabatur, eundem hunc cum ſociis mulieribus, religionis ſtudio incolenti locum permiſerunt.

Cæterum imago in penetralibus, edito parietis poſita loco; ita vt Aræ eius Principi, à qua paries ipſe peranguſtata intercapedine ſeiungitur, impendeat, ſcalis vtrimque lapideis aditur, ligneóque pereleganti atque egregiè picto armario, ſiue, vt vocant, tabernaculo concluſa, reliquijs eam ambientibus Sanctorum compluribus, varióque ornatu decorato, religione maxima cuſtoditur, haud minore oſtenditur plurium tutelæ clauium commendata.

Ad vrbem quotannis, ob ſolemnes trium dierum ſupplicationes, quas Rogationes appellamus deportatur. Ibique Cleri cæterorumque ferè Ciuitatis Sacrorum Ordinum, deuotorum item (videlicet laicorum ſodalium, qui ſupplicationibus ſub proprijs inſtructi vexillis ingrediuntur) longis agminibus, nec non artium, quæ in vrbe exercentur Collegijs ſpectabili pompa præeuntibus; Magiſtratibus ſubſequentibus, reliqua comitante Ciuitate per tres eos dies matutinis horis ad delubra cer-
ta ferri ſolet. Exportatur præterea, atque in vrbem defertur, noxia impensè frugibus, humaniſve corporibus cœli intemperie, grandine, aut alio præſente aut imminente malò, ſanctiores populo comprecationes indicente. E

Quamplurimis ac propè innumeris miraculis fulget. Ea quippe votiuis oppleti parietes tabellis cereiſque, argenteis atque aureis etiam donariis affatim indicant: quæ vix illi capiunt, etſi tam multæ deſiderantur tabellæ (vt cætera taceam anathemata) quæ in tranſitu Borboniano, vaſtante omnia eius exercitu, à Germanis Iconomachis refixæ, atque igne abſumptæ magna templum ex parte denudarunt. Qua iactura priorum ferè omnium eius imaginis miraculorum, intermortua memoria eſt.

Summæ eius templi religioni ſatis illud argumento ſit, quod in ſolo ſitum loco, nec vrbi propinquo admodum, quo etiam cliuoſa contenditur via, nihilo tamen ſecius, quam ſi in media ſit vrbe adorantium in eo quotidie, ac ſacrificantium, aut aliquid piè agentium (qui vndique confluunt) curſu frequentatur. A ſummis verò Pontificibus aliiſque Eccleſiæ Præſidibus, vnicuique eum locum piè inuiſenti, liberales peccatorum in- F
dulgentiæ conceſſæ fuerunt.

ÆDES ANNVNCIATÆ VIRGINIS FLORENTIÆ.

Etiam in Hetruriæ metropoli, peregrinantium vota innumera ſanctiſſ. Virginem ſumma veneratione ab omnibus colendam proponunt. Fuit hic pictor celebris, pietate in Virginem notiſſimus: qui Gabrielem Archangelum, filij Dei incarnationem, Mariæ diuino iuſſu annuntiantem, coloribus quam affectuoſiſſimè exprimere, in optatis, immò & votis habebat. Angeli vultum præclara ſanè, vt accuratius aſpectanti liquet, induſtria, iam expinxerat & efformarat. Virgo tota pulchra, tota ſine macula, imo mulierum omnium pulcherrima, deinceps expedienda, colorumque lituris repræſentanda, reſtabat. Quid porrò artifex, hærebat anxius; nihil aliud, quam ſummam Virginali vultui venuſtatem, pro ſuo in Dei matrem affectu inderere, & ea, qua Dei filium vtero concepiſſet, vultus & faciei conſtitutione, & habitudine quodammodo animatam ante oculos aſpectantium collocare ſatagebat; quam ab ipſa gratiam & facultatem, vnicè ſuſpirando, & anhelando depoſceba. Hiſce diſtentus curis, graui ſopore ſtimulatur; quin potius premitur & G
obruitur, neſcius quid exinde conſecuturum: mora demum perexigua interiecta, expergefactus, cernit in tabella ſua, ſolo antea colorum fundamento ſtrata, & ad pingendum parata, omnium formoſiſſimam Virginis ſpeciem, humana longè auguſtiorem, nec humano, ſed Angelico planè artificio ac penicillo, tam breui temporis interuallo elaboratam: obſtupeſcit; Domeſtici rerum geſtarum conſcij, mirantur, & rem aliis manifeſtant. Miraculum panditur: cœleſtis, vt videre erat, non humana manus, artificem prodobat; oris lineamenta, concurrentes ad ſpectaculum in ſummam admirationem atque ſtuporem, rapiebant. Ad ſacram igitur ædem, cœleſte pignus, ritu ſolemni & condicto Archipræſulis defertur: incipiunt coruſcare miracula, quæ hodiernum in diem, ſacrum illud & Angelicum Cimelion incredibili venerantium bono, continuantur. Refert *Ant. Spinellus in Annal. Hetruriæ.*

OPPIDVM MONTANI IN SABAVDIA, H

Veneratione & Miraculis Deipara illuſtre.

Stuporem omnem & admirationem ſuperat, quæ de Virginis imagine, innumeris anno 1595. in Sabaudia miraculis effulgeſcente, ſcriptis conſignauit ſcriptor Mercurij Gallobelgici *lib. 14. ad annum* 1595. Quidam, ait, in oppido Montani (vti 15. Septemb. Veneti ſcribunt) auſus eſt ſtricto gladio ſtatuam B. Mariæ Virginis ferire: è vulnere mox ſanguis effluxit. Quo cum multi cœci, ſurdi, claudi, & qui alijs vitijs & morbis laborant, ſanantur. Qua re motus Emanuel Sabaudiæ Dux, eò peregrinationem ſuſcepit. Hæc ille.

Exiſtimo autem hanc eandem eſſe imaginem, de qua vir quidam magni nominis, hunc in modum, nobis Spira, menſe Decembri proximè tranſacto perſcripſit. Quid, inquit, vos de illa D. Virginis imagine, puerulum Chriſtum vlnis tenente; quæ tanta & tam multa, in Pedemontana regione Miracula patrare ſcribuntur? Inaudita ſunt ferè quæ narrantur, inter alia hæc: Impius quidam, cum de dicta Imagine, & alijs quæ ab illa fieri dicebantur, audiſſet, vt illuderet ei, iumentum ocul

A eò adduxit, viſum illi reſtitui petiturus. O miraculum! Beſtiæ lumen redditur, & illuſori adimitur.

Aliud. Mulier vt ſanitatem corporis, quam amiſerat, recuperaret, veſtes ſuas pretioſiores, aliáque Cimelia quædam, ad dictam imaginem deferens, ei obtulit, ſanitatémque recuperauit. Pòſt pœnituit eam oblationis, donáque mente & voluntate repetebat: & ecce omnia illi diuinitus reſtituuntur, dona ſcilicet atque ægritudo.

Pedemontanus quidam hæreticus, equo illac iter agens, fortè fortuna, aurigam quendam obuium habuit, vehentem lateres. Rogat, quò lapides vehat, reſpondit auriga: ad hunc ſacrum locum, vt D. Virgini templum ædificetur. Quin potius inquit ille vt hara porco. Vix locutus erat, cum terra dehiſcens, equum & ſeſſorem collo tenus abſorbuit, totumque triduum ita demerſum retinuit, quouſque iteratis precibus, ab eadem Virgine ſuperis reſtitutus eſt Rumor horum miraculorum latè increbuit, vt viginti hominum millia, ſæpè ſimul eò confluant.

Virgines trecentæ à monte Serrato albis indutæ veſtibus & nudis pedibus, eò nuper profectæ ſunt, votiſque ibidem peractis, variæ infirmitates curatæ ſunt, eorum qui hanc virginum turbã ſequebantur. Die Virgini Mariæ ſacro, iam nuper octuaginta hominum millia, ad hanc imaginem peregrinatum con-
B ueniſſe feruntur. *Hoc ille Spirenſis.* Scribimus hæc, non ijs, quibus Deus aut omnipotens non eſt, aut nihil facere debet, niſi quod ipſis decorum videtur, credentes Sanctos eſſe mortuos, & Deum nullam eorum habere rationem: falſum eſſe quod Christus dixit: Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Quando? in vita? minimè: peripſemata enim hæc ſunt & purgamenta huius mundi: ſed poſt mortem cum regnãt in cœlis vnà cum Deo. Sed iis ſcribimus hæc, qui credunt, Deum poſſe operari, quando, quidquid, & per quod ipſe vult qui honorat Sanctos ſuos, eoſque à nobis vult honorari. Huc uſque ſupradictus auctor.

MONS SERRATVS IN HISPANIA.

Celeberrimi toto orbe Montis Serrati, haud procul à Barcinone, cultum deuotionemq; ſilentio præterire non poſſumus. Cuius encomium intexens *P. Caniſius l. 5. de Deipara c. 24.* ait: Primas tenet quod in monte Serrato templum eſt Hiſpaniæ citerioris, & ad Lauretanum, omnium nunc templorum ni fallor celeberrimum, videtur accedere, ſiue miraculorum magnitudi-
C nem, ſiue peregrinantium concurſum, ſiue religioſorum hominum illic degentium ſanctitatem, & erga exteros hoſpitalitatem conſiderare velimus. De hoc monte *P. Ribadeneira l. 1. de vita Ignatij c. 4.* ita ſcribit. In Hiſpania clariſſimus habetur D. Virginis Patrocinio mons Serratus; is locus itinere vnius diei Barcinone diſtat, inquit Ribadeneira, eſtque peregregio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis cauſſa eò confluentium concurſu maximè celebris: *de quo hæc* Hieronymus Paulus in ſuo de Fluminibus & Montibus Hiſpaniæ commentariolo. Serreſus, quem & Serratum vocant mons eſt finibus Leletanorum in Lacetanis: olim profanis Deorum cultibus dicatus de quo quædam haud indecenter enarrare lubet. Mons ipſe non modò in Hiſpaniis, ſed vbinis Prouinciarum Latini, Chriſtianíque nominis fama pernotiſſimus eſt: ſitus, & religio efficit, diſtat à Barcinone circiter xxx. millia paſſuum, tantundem mari remotus, &c. Et, cùm cernentibus ſe inacceſſibilem oſtendebat, benignum tamen aditum circuitus tribuit; exterius autem præruptis exciſiſque ſaxis ita vndique in gradnum, & ſerræ ſimilitu-
D dinem, & ex ordine compoſitum eſt, vt prudenti opere naturã ipſam, aut mundi huius opificem montem ipſum neſcio quid ſacri numinis oſtentantem ſuo celeberrimo cultui extruxiſſe credamus. Religionis eius auxère initia, quod ſupremæ Virgini ſacer ſit ob vetuſtiſſimum ipſius ſimulacrum abditiſſima ſpelunca diuinitus adinuentum. De quo, ſi pro materia diceretur, grande eſſet profectò opus: ideo relinquendum. Vltra montis medium ara Virgini extructa eſt, & auguſtiſſimum templum. Via quoque aſcendentibus non exigua, laborioſo accolarum cultu, regiiſque ſumptibus coacta eſt. Deſperatum prima manu opus, mox abſolutum. Cacumina præterea montis, religioſis habitantur viris, quos Eremitas appellant, ligneiſque gradibus, & exemptilibus ſcalis ad pendentia ſaxa, admotis non ſine vaſtæ ſublimitatis terrore, ac caſus etiam periculo adeuntur. Aſcendentibus ne decidant, remedium eſt, curioſius ſcandere; &, ne ima deſpiciant. Eremicolæ ipſi cœlibes, ac ſpretis libentius malè caris opibus cœleſtia venerantur. Templum, quod diximus, cera argentóque atque auro conflatis per orbem donariis ornatum eſt. Cuius veterrimi tholi faſtigio, mirandæ, Virgineæ
E opis miſeris, ægriſque mortalibus præſtitæ, teſtes appendent ſtatuæ, & depictæ imagines, catenæ, loricæ, clypei, & roſtra carinis erepta, atque alia liberationis, ac victoriæ monumenta. Quodque omnium maximum eſt, reuiuiſcẽtium hominum funebria veſtimenta ſuperatæ naturæ mirificentiſſimum ſpectaculum. Soluuntur vota ſexto Id. Septemb. numeroſa populorum vſque ad internecionem preſſura.

De eodem monte ſic ſcribit *Lucius Marinæus l. 5. de reb. Hiſp.* In monte, quem Serratum vocant, apud Barcinonem, B. Mariæ Virginis aſſiduè miracula multa, diuinaque myſteria ſumma cum veneratione celeberrima cantat Eccleſia. Domus eſt in altiſſimo monte ſita, & in amœniſſima conualle, & altiſſimis rupibus adhærens, & à multis non ſolùm Hiſpaniæ populis, ſed etiam ab externis gentibus, & peregrinis frequentata, quæ ſupra ſe, & in altioribus locis, montiſque iugis domunculas, & ædiculas habet, in quibus viri religioſiſſimi Deo ſeruientes ſolitariam vitam agunt, qui ſe adeuntibus ſermocinantur, & ſanctiſſime conſulunt. Hæc præterea domus quamuis parua, cubicula tamen habet, & hoſpitia, in quibus Reges, Duces, Marchiones, Comites, & Equites ſeparatim recipiuntur. Huius au-
F tem ſanctiſſimæ religionis, & deuotiſſimæ domus ordinem diuináque myſteria, multáque miracula, quæ magno indigent volumine, cauſa breuitatis omittimus; quoniam ſunt ab aliis autoribus commemorata. Hæc Marinæus.

PEREGRINATIO AD EVNDEM, ET PRIMÆVI CVLTVS ENARRATIO.

Ad hunc montem, opis à Deipara impetrandæ gratia contulit ſe B. Ignatius Loyola, periculoſo ex morbo recreatus, & in poſterum non mundo, ſed Deo militare inſtituens; nouæ enim militiæ in hac ſacratiſſima domo rudimenta ponere voluit. Ergo vt in montem Serratum venit, ibi optimo Confeſſarius totius vitæ ſuæ crimina per triduum ex ſcripto confeſſus eſt, illique homini omnium primo animi ſui propoſitum aperuit: iumentum reliquit; gladium, pugionémq; quibus mundo meruerat, ante aram beatiſſimæ matris Dei appendi iuſſit. Pridie verò eius diei, qui hominibus Verbo Dei incarnato, ſalutis initium
G attulit, Anni 1522. noctis tenebris tectus, quã occultiſſimè potuit, ad mendicum quendam, pannoſumque hominem adit; ſuas veſtes ſibi detractas illi dono dat; ipſe verò optato illo ſuo veſtimento induitur, & ad ſacram diuinæ matris aram conſiſtit. Cũ autem in profanis libris legiſſet ritum, quo noui milites olim inaugurabantur, vt eius ritus imaginem quandam ſpiritualiter in ſe repræſentaret, nouis contra diabolum armis accinctus, partim ſtans, partim in genua procumbens, totam noctem illam coram ſanctiſſimæ Dei genitricis imagine inſomnem duxit, ſe illi commendans, ſua flagitia deflens, meliora animo concipiens, &c. *Ribad. lib. 1. de vita Ignatij.*

Sanè ex quo Deiparæ Virginis imaginem Incolæ hoc loco collocatam inuenerunt, etiam priuſquam Catalonia anno 714. à Saracenis cum reliqua Hiſpania fuit ſubacta; quamuis multo feruentius poſt eandem per Carolum Magnum priſtinæ fidei, & obedientiæ redditam; certatim huc ſua vota detulerunt, præſertim cum Imago ipſa tempore Saracenorum in ſpecu abſcondita, nullam ſui memoriam retineret, iamque illius veneratio euanuiſſet, niſi cœlitus demonſtrata fuiſſet. Cuius rei hiſtoriam ita deſcribit idiomate Gallico *Matthæus*
H *Oliuerius.* Anno inquit, circiter octingenteſimo & LXXXIII. ſeptem Pueri opiliones, aliquot diebus Sabbathinis poſt ſolis occaſum cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſibi commiſſum, viderunt apertis cœli foribus prodire chorum coruſcantium luminum, quorum radiis tenebræ omnes illuſtrabantur, eumque deſcendere vſque ad ſpecum aliquem inacceſſum verſus orientem, circum quem Angelicam quandam ſymphoniam percipiebant, reique nouitate perculſi, parentibus & notis quidquid rei erat, vulgabant. Audiit & Parochus territorij, qui re penitus examinata, & explorato eo quod à pueris ſignificabatur, Epiſcopo denuntiat. Hic comitatus non paucis è clero & populo, die & hora qua iſta repræſentabantur, locum adiit, & ex ordine deprehendit ita ſe habere quemadmodum iam crebris teſtibus famaque didicerat. Et illuceſcente Aurora Dominicæ, aſperas rupes ſcandendi rationem veſtigat, tandemque ijs ſuperatis ad ſpecum venit tot luminibus & cœleſtibus hymnis decoratum. Et ecce apparet ad introitum icon virginis Deiparæ, eadem quam ſollicita accolarum deuotio prouidè ibidem repoſuerat, & cognouit Epiſ-

copus

copus tam luminaria quam Pſalmodiam, Angelorum Reginæ A ab Angelis fuiſſe delatam. Igitur ſacram imaginem amplectitur, & in ea Dei matrem veneratur, indictaque ſolemni proceſſione eam transfert, omnibus ſtupentibus, Deique magnalia prædicantibus. Cum autem ad eum locum peruentum eſſet vbi hodie Cœnobium Benedictinorum viſitur, omnes immoti ſubſiſtere, nec loco ſe mouere, miraculo attonitus Antiſtes hunc locum ſuæ venerationi cœli reginam prælegiſſe intellexit, ideoque illius imaginem in Sacello, quod iam olim illius cultui ibidem ædificaturus fuerat, collocat, eiuſque curam vicino Parocho demandat.

Dum autem hæc aguntur, admiranda quædam eueniſſe perhibentur circa Eremitam quendam Fratrem Ioannem Guerinum, quæ verſibus comprehenſa, præſentibus ſubiicienda iudicauimus, cum etiam illorum quæ paulò antè tradidimus memoriam reſticent, dummodo tamen pauca ad eandem rem ſpectantia præmiſerimus.

IMAGINIS SACRÆ TRANSLATIO, ET VOTIVA DONA ILLI DEDICATA.

B Simul ac imago hæc priſtinæ deuotioni reſtituta fuit, & Sacello de quo paulò ante dedicata, crebris miraculis & hoc & illam illuſtrare voluit bonorum omnium largitor, quibus excitati ex toto orbe magna deuotione voti cauſa eò accurrerunt fideles, quorum munificentia monaſterium Virginum ex ordine S. Benedicti, quod tamen anno nongenteſimo XCVI. mutato ſexu, viris eiuſdem ordinis obtigit; quod Comes Barcenonenſis erigere cœperat, ea ſumpſit incrementa, vt vel celebrioribus Hiſpaniæ annumeretur. Templum autem vetus in quo annis DCC. & XI. imago fuit cuſtodita, anguſtius erat quam vt peregrinantes caperet. Quo factum vt nouum cœptum ſit ædificari priore longè capacius, & ſplendidius, quod anno demum nupero M.D.XCII. completum fuit, & ſeptennio pòſt præſente Philippo III. Hiſpaniarum Rege, in illud introducta ſolenni cum pompa, omniumque applauſu, miraculoſa Imago, ac collocata in Sacello & altari eidem deſtinato, ad cuius ſumptum & ornatum præfatus Rex qua erat erga B. Virginem pietate, per Quæſtorem ſuum conſignauerat ſummam viginti quinque millium ducatorum.

C Quantis vero donis & ſacra ſupellectili paucorum annorum interuallo, tam Principum vtriuſque ordinis, quam inferioris ſortis Fidelium munifica pietate Sacellum hoc cumulatum fuerit, dici vix poterit. Omnes enim certatim hic religioſæ beneficentiæ teſtimonium aliquod extare voluerunt, ſic vt iam anno nupero M.DC.XVII. inter alia ſacra pignora numeratæ ſint XVII. lampades argento celatæ, quæ nocte dieque lucent, idque ex liberalitate Adriani Papæ VI. Caroli V. Imp. eiuſque filij Philippi, Ferdinandi Regis Aragoniæ, Ioannis Auſtriaci, & aliorum Principum, quos tamen hîc ſuperarunt Sereniſſimi Albertus & Iſabella Principes Belgarum, miſſa lampade æſtimata ad ter mille & quingentos coronatos, pondere & opere ceteras excedens. Prætereo indumenta ad officium diuinum, & vſum ipſius imaginis: torques, ornamenta, tapetes, & reliquam Sacelli & Aræ Virgini dedicatæ ſupellectilem vix vllo pretio coæquandam.

MIRACVLA HIC PATRATA.

D Si admiranda omnia, quæque ſupra hominum poteſtatem & fidem ſunt miracula SS. Virginis patrocinio hic à Deo patrata, enumerare quis voluerit, integrum codicem requirent, vt illuſtriora, & quæ omnium aſſenſu magis nota & publica poſteris tradantur. Nam præterquam quod definiri nequeant, quæ indies vti iam olim frequentiſſima fieri deprehenduntur; quæque in nullos codices faſtoſque relata hactenus; ſupra quadringenta monumentis tradita reperiuntur à Matthæo Olinetio Religioſo ex Ord. S. Benedicti eiuſdem loci, vbi præter ſanitatem & curationem deſperatis morbis ac vulneribus redditam, membrorum reſtitutionem, organorum ſenſibilium rectum vſum, periculorum depulſionem, aliaque merito recenſenda, quinquaginta & octo mortui vitæ redditi perhibentur. Qui autem horum ſeriem magis in particulari deſiderauerit, recurrat ad hiſtoriam præfati Auctoris editam Lugduni anno M.DC.XVII.

Sed age, carmen cuius ſuprà meminimus in medium profeſamus, non tam metro, quam pietate commendabile.

Deſerens fraudes, & inanitatem
Sæculi ſeorſim venit ad cauernam
Monte-Serrato celebrem Garinus,
Vt benè viuat.

Inter exciſæ ſalebroſa rupis
Teſqua, diuinæ bonitatis afflat.
Aura: nam ſacram locus hic figuram
Virginis abdit.

Lætus ætatem peragit Garinus,
Et peregiſſet benè: ſed malignus
Non tulit dæmon, ſolitaque iuſtum
Fraude feſellit.

Barcinonenſis Comitis furentem
Filiam, ſancta prece quam reduxit,
Hanc patris multo monitu Garinus
Sedulò ſeruat.

Venit & falsò ſimulans amicum,
Excitat caſto furianter ignem
Pectori dæmon, fouet, & frequenti
Fomite complet.

Deperis: non vis: iterum puellam
Deperis: tandem, quid agis Garine?
Non ſat eſt caſtam violaſſe? cur hanc
Ipſe trucidas?

It tamen Romam ſcelerum Garinus
Impetraturus veniam: Comeſque
Filiam quærens, vocitanſque fruſtrà
Triſtis abiuit.

Præſuli poſt hæc humilis Garinus
Paret, & flexis genibus, iacenti
Ore, ſubnixus manibus rediuit
Ad iuga montis.

Quodque peccarat graue pœnitendo
Crimen abſtergit, ſitit, eſuritque,
Æſtuat, friget, ſpoliatur, hirtis
Pellibus horret.

Neſciens, hirtum Comes vt Garinum
Vidit, abduxit velut inſolentem
Belluam, ludens fluit vrbs ad hirtum
Tota Garinum.

Tunc Deus ſacram voluit figuram
Virginis coram dare, ſeptimumque
Ad diem ſeptem pecudum ſequaces
Mira videbant.

Namque ſub noctem, volucres cadebant
Cælitus flammæ, ſubitoque clauſam
Quam ſubintraſſent pia perſonabant
Cantica rupem.

Proximus reſcit, videt, adſtat, audit.
Et ſuo totum recitat Sacerdos
Præſuli: Præſul videt, & ſtupendo
Suaſus ab actu

Appetit rupem, capit & figuram
Virginis geſtat: ſed ad hanc profectus
Nunc vbi eſt ſedem, ſtetit, & coactus
Cedere, manſit.

Sic vbi nunc eſt, colitur que imago
Virginis, mira fuit hic repoſta,
Et ſalutari penitus fauore
Mirare fulget.

Interim feſtam veniens Garinus
Ad ſui menſam Comitis, trimeſtrem
Audit aſtari puerum, ſtatimque
Sponte reſurgit.

Hic, ait, pœnæ modus eſt, perempta
Filia: mirum! Comes huic pepercit
Adque defunctæ meditans puellæ
Funera venit.

Huic locum monſtrat tumuli Garinus!
Dumque confeſtim foditur, puella
Surgit effulgens, facili Maria
Tuta fauore.

Gutturi tantum leuis irrubebat
Sectio ferri: pater offerebat
Filia ſponſum: ſed (ait) ſtatutum eſt,
Nubere nolo.

Quæ mihi vitam dedit, hanc Maria
Debeo, multis micat hic Maria
Gratus: ergo tunc quod amauis ipſa,
Hoc amo templum.

Dixit: & ſacris dedit hos puellis

Terminos

Terminos vltro Comes, huius illa
Nata direxit, famulatur illis
Rite Garinus,
O Dei Virgo genitrix Maria,
Quæ tot oſtentis ſpecioſa fulges
Monte-Serrato, pius oro, monſtra
Te mihi matrem.

Oppidi HALLENSIS IN HANNONIA *quæ Virginis Deiparæ cultum & beneficia habet, Veneratio, Peregrinatio, & Miracula.*

Habet Italia & Hiſpania plura loca euidentiſſimis miraculis à Deo per interceſſionem Matris vnigeniti filij ſui nobilitata, & fidelium peregrinatione religioneque celebria. Verum propoſito noſtro, duo, quæ dedimus ceteris illuſtriora ſuffecerint. Neque ſanè vnico etiam loco Belgium quamuis varijs nouarum Religionum, quas paucorum inſolens libido nuper effinxit, laruis, portentiſque fœdatum, eiuſdem Virginis patrocinia experitur, cùm infinitis propemodum hac etiam prærogatiua decoretur. E multis duo proponemus celebriora hoc æuo. Hallas in Hannonia, qua Brabantiam tangit: & Aſpricollem in Brabantia ipſa, vnico ab oppido Dieſtemio milliari. Occaſionem cultus venerationiſque locis his dederunt Imagines Deiparæ ſiue potius Deipara ipſa, in imagine venerationem cultumque ſui beneficiorum largitione acceptans. De qua re eodem hoc Titulo egimus, Memb. v.

HALLÆ OPPIDVM, ET TEMPLVM.

Hallenſe oppidum verbo inſinuauimus, ſitum in finibus Hannonię qua Brabantiæ terminatur, tertio à Bruxella miliari; quod quando conditum non conſtat: vetuſtatem tamen habet, cuius index Arx eſt, Dynaſtarum eius tractus, olim domus aut Prætorium: in qua egiſſe ſæpiùs, atque etiam obiiſſe Philippus Audax dicitur, is qui Flandriam cum Brabantia iunxit. Etſi Froſſardus in oppido quidem, ſed in hoſpitio Cerui (nunc quoque domus ibi, & inſigne) non autem in arce ſcripſit obiiſſe. Id fuit anno Chriſti ∞ CCCCIIII. Eſt autem templum in oppido, foro imminens, eleganti ſatis opere: cuius ala ingredientibus, ſiniſtra ſacellum habet & Aram, ac ſuper eam Statuam hanc D. Virginis, de qua agimus & agemus, quamque huc delatam anno M.CC.LXVII. ſupra tradidimus. Sacellum modicum eſt, ornatum è donariis & tabulis votiuis habet, religionem à ſe, & neſcio quomodo ingredientes ea tangit. Concurſum huc olim & nunc vndique, etiam à longinquis locis, & quàm latè propemodum Chriſtiani fines ſe tendunt Quid mirum? Mira hoc effecerunt, quæ crebra & vel aſſidua hic euenerunt, eueniuntque; quod boni gaudeamus & iactemus; improbi liueant aut calumnientur. *Iuſtus Lipſius lib. de miraculis B. Virg. Hallenſ.*

PEREGRINATIO, VOTA, ET MIRACVLA.

Alexander Parmæ & Placentiæ Dux, cui materna ab Auſtriacis origo, quique munus Principis & fortiſſimi Ducis vicem annos plures præ cæteris omnibus qui hanc gubernatoris dignitatem detulerunt in Belgio feliciter obiuit. Sile enim liuor, & vel mortuum hunc Camillum reuerere, quidni ſic dicã? quem ille titulum varijs victorijs, conſilio & virtute partis meruit: in rebus afflictis, & Belgicâ non diuiſa ſolùm, ſed in ſe armata. Ille magnam partem iterùm iunxit, legitimo imperio ſubiunxit: & quia euentus tamen à Deo eſſe ſciebat, interpretem apud eum & conciliatricem habuit hanc matrem. Sæpè huc commeare ſolitus, & vix aliter in expeditionem vllam ire, niſi precibus votiſque ad aram eius ritè piéque conceptis. Atque hoc in eo notabile, & laudabile: quòd ferè aut pedes iter totum (rarum priuatis, quid Principibus?) conficere, aut certè in ipſa via, ad primum conſpectum ſacræ turris, deſilire ex equo, & reliquum ſic peragere, teſtandæ venerationi, conſueuerat. Dona porro eius ibi crebra, ſubmiſſa aut oblata: ſed ferè ſtipes aut nummi fuerunt, oportuna ſolatia in arctis tunc rebus. Hoc ipſo laudandus, quòd beneficium dare, non famam parare voluit: & Deum notorem ac muneratorem aſpexit.

Vir nobilis erat è terra Bauaria, Monachio oriundus, qui religione motus in Iudæam, & loca Seruatori noſtro calcata, & ſanguine ſacro reſperſa, iuit. Peruenit, & videbat; ſed in via cùm in naui, mari Ionio, ferretur, acer eum morbus inuaſit, & ad extremas Fati lineas admouit. Nauticum genus ſatis aſperum, neque ægris aut languidis amicum, hominem in imam carinam & angulum aliquem nauis detrudunt. Ingraueſcit ibi magis morbus, & iam in eo erat vt deſperatus in mare abiiceretur piſcium & belluarum eſca. Senſit & doluit alius è Belgica noſtra vir nobilis, in eadem naui vector; is ad hominem accedit, linguæ iam impotem, mentis vix compotem: ſolatur tamen & erigit verbis, quà poteſt; & inter alia dicit, Diuam Virginem Hallis coli, inſignem beneficijs, & velut publicam miſerorum tutelam: ſuadet ad hanc aram confugiat, & quoniam lingua nuncupare preces aut vota non poſſit, corde faciat: confidere ſe de præſenti auxilio & ſalute. Homo intelligit, arripit, etſi anteà fama nulla eius patrocinij ad aures eius veniſſet. Tamen è cordis penetrali ſuſpiria & preces ad eam mittit: & ipſo tempore videt agmen varium & miſcellum Geniorum malorum ſuper nauim volitare: & ſimul auguſta forma fœminam ante ſe ſtare, quæ prolem in brachio, & manu altera cereum ardentem præferret. Ea vix comparuit, cum Genialis illa turba diſparuit: & hanc adorans, ac pacem veniamque ab ea precatus; mox ſentit vires reſtitui, ſermonem & valetudinem veterem redire. Quod ipſe gauiſus, alij mirati ſunt, in tam ſubita mutatione. Ac cùm deinde patriam attigiſſet, nihil prius habuit quam ad Seruatricem ſuam venire: quod non ſine inſigni teſtimonio pietatis fecit. Nam ipſe cum famulo totum illud iter, quàm lata penè Germania eſt, nudipes confecit: iterumque eo habitu repedauit. En religioſum in Bauaria pectus! neque nunc deſunt priſci & puri illic cultores, præeuntibus Principibus, quos fulcrum & exemplum appellare licet auitæ pietatis. Accidit autem hoc anno 1442.

Comes fani S. Pauli, nobile & notum nomen eſt in illa & noſtra Gallia. Is, cum anno 1443. cùm bella feruerent inter Anglos Galloſque varia ſorte, & factionibus alita gangræna hæc mali, membra penè omnia florentiſſimi regni peruaderet: fors fuit vt ipſe in arce Catteleria eſſet tractu Picardiæ, illinc ad Delphinum iturus, qui Compendij agebat. Ecce præmittit manè (dies Sabbathi erat) metatorem ſuum coquum, & diſpenſatorem, vt parata omnia in diuerſorio Compendij reperiret. At illi leuiter progreſſi, hoſtium aliquam manum vident (ad LX. aut LXX. erant) qui in ſubiectis pratis pecudes rapiebant agebantque, & ſi quid aliud in agris eſſet. Remeant igitur trepidi, domino nuntiaturi: & Hoſtes, & ad Arma, clamant. Comes vir magni animi erat, nec talium expers inuocat ſuos, arma & equos expedirent, ſequerentur, ſi quis fidem & ſe amaret. Simul ipſe in equum abit, aſſequitur: & vnà cum ipſo fidus famulorum, Ioannes Gertrudanus nomine, qui ſemiermis, vt feſtinatio erat, comitabatur. Idem aliquot alij, ſinguli aut bini aduenientes: qui omnes tamen iuncti vix octoginta, nec ab armis inſtructi ſatis erant. At hoſtes, qui in ſubſidio fuerant, iam conſpicui, & primis illis iuncti, facilè ad mille quingentos accedebant. Ioannes, quem dixi, aduertit, & dominum iræ properum, & animi nimium, abire & ſibi conſulere hortatur: nos, intereà, inquit, vilior manus propugnabimus, & tutum tibi receptum reddemus. Non mouetur dominus, pugnat: ſed ante eum Ioannes: cui ſtatim duplici ſagitta baliſtaria brachium traijcitur: & herum cùm reſpicit iterum moniturus, tertia collum ei tranſit. Tum denique, Domine, inquit, ô amor, ô fides! conſule tuæ vitæ: nam de mea quidem eſt actum. Et cum dicto ex equo delabitur: Comes atque alij in vicinum oppidum fuga delati ſeruantur. Sed Comitem mœror tetigit, amiſſo, vt putabat, tam fido miniſtro: ſed quem Dei & Diuæ benignitas incolumem, præter opinionem, & penè fidem, reddidit. Nam dum ibi iacet inter viuos equoſque, Diua Hallenſis ei in mente atque ore eſt, & quæ tam multis quotidie auxilio eſſet, vt ſibi in hoc diſcrimine, precatur. Auditus eſt, & ſimul manibus genibuſque nixus, prorepſit in viam proximam ac viribus defectus ibi hæſit. Nondum finis; mala accumulantur, vt remedia creſcant; & diſcrimina iterantur, vt ſalutaris illa vis magis inclareſcat. Tres ex hoſtibus ſeorſum adueniunt, ſcrutaturi omnia, & prædam, vt fit, quærentes; miſerum hunc vident, accedunt, pecuniam, annulos, veſtem tollunt: ſublatiſque, gladio exſerto vnus caput illi findit. Ne ſic quidem moritur, ſed Mariam identidem ingeminat, & in eius ac Diuæ Barbaræ honorem, vt fas ſibi ſit peccata apud ſacerdotem expiandi, precatur. Tangit etiam duros animos, Diua faciente, pietas; permittunt, imò & operam promittunt: atque ecce ruſticanum ſacerdotem per viam fortè euntem vident, aduocant, & homini admouent. Exſpectant vt finiat, & tum illi quoque dent ſuum finem; nam occidere nihilo ſecius hominem deſtinatum erat. Sacerdote igitur etiam adſtante, vnus eorum mucronem gladij, vt cenſebat in guttur eius defigit: Diua auertit, & ſubuculam eius modò ſcindit. Sacerdos intereà

deprecari,

deprecari, & mitigare : exorat tandem.& redeunt,atque ipſe ſic ſaucium in proximum quoddam horreum partim ducit,partim trahit,& vulnera eius, vt copia erat,obligat. At ecce noua hoſtium manus, inter quos Duces ipſi & honeſtiores militum erant,eorum metu ſacerdos fugere, Ioannes conſpectis iis veniam vitámque petere : & facilè impetrat ab animis nobilioribus, & quos honor & humanitas non prorſus reliquiſſent. Sed enim diſceſſu iſtorum,tres illi ſicarij, immani ſæuitiâ, iterum redeunt:& cùm viuere vident, gladium vnus ſtrictum viribus in caput librat; ſed Diuâ, quam inclamabat,ictum moderante,humerum modò attigit,& leuiter etiam ſtrinxit. Conſilium deinde capiunt in flumen cadauer (pro tali habebant) abijciendi; quod faciunt,& ſanguine manantem ferociter eò trahunt, quo tempore viſa illi palàm adſtare Diua Virgo,quæ ſolatium & iuuamen benignè promitteret:conſilium etiam daret,vt mortuum ſe gereret & ſimularet.Parricidæ autem è ripâ in flumen deuoluunt : atque vnus haſtâ etiam petit, vt ſi quid fortè reliqui ſpiritus aut vitæ eſſet,educeret.Sed Diua & hunc ictum irritum facit,& clientem ſuum in inſulam modicam peruehit,limoſam,& leuiter flumine exſtantem.Ibi confectus nouem plagis grandioribus,aquis refrigeratus, ad horas ferè tres iacet,erigere aut mouere ſe impotens:cùm ſacerdos,apud quem culpas ſuas faſſus erat,miſeratione impulſus redit,& eum quærit,& ſanguinis veſtigia ſecutus ad flumen denique venit. Ibi non reperto percellitur & merſum omnino cenſet : cùm ecce oculos longiùs & intentiùs permittens,videre in limo illo inſulæ viſus effigiem hominis.Neque certus tamen,homo an ludibrium Genij eſſet, cruce ſe ſignat, & altè inclamat, Adiuro te,ſi homo & Chriſtianus es,ſignum aut vocem ede. Ioannes audit,& manum attollit.Sacerdos audacter in aquam inſilit,& collo tenus madidatus ad eum peruadit. Erigit, & in ſiccum, quantum poteſt, perducit : curſu inde in oppidulum propinquum fertur, vehiculum & homines adducit miſero huic ſubleuando.Qui inibi curatus,poſt paucas etiam ſeptimanas Hallas venit,Diuæ præco,& omnibus narrabat; quæ vix ipſe, niſi ſibi, credidiſſet.

Philippus Clinius cognomento, quia ex illuſtri ea gente originem, ſed natura non lege ducebat, in oppido Burgundiæ claro & noto Dinione agebat.Militiam ſectabatur:neque ea proſpera illi tum fuit. Nam captus à Gallis,abductus Vaucolorium fuit,ad Lotharingiæ fines,& turri præaltæ creditus, quæ cubitos LXXX. ſupra terram eminebat. Petitum ab eo lytrum ſiue redemptionis pretium, vt à Viro nobili, quingenti aurei. Nimium quantum ei viſum,pro fortuna & opibus : itaque æger animi mœrebat, &,corpore etiam languebat. Die quadam ſub meridiem cibus ei adfertur, non ſumit, ſed ſomnus eum ſtatim occupat : & dormit in ſequentis diei alterum meridiem,dormiſſétque etiam (ſedens & in vinculis) niſi cuſtos excitaſſet,& ad cibum inuitaſſet.At ille ſpreuit,neque cupido erat:ita toto animo agitabat & defixus hærebat in viſo, quod per ſomnum erat obiectum. Id tale. Videbatur Hallis eſſe, & iacere in ipſis gradibus ſacelli, quod Diuæ Virgini eſt ſacratum. Ibi preces fundebat, coram eius imagine : atque ea ſolari, & animos addere,vt breui liberando.Hoc ſomnium,dico,cùm ſuauiter menti obuerſaretur : cuſtodis abſceſſu in genua voluitur,& illam ipſam Diuam precatur, ratum firmumque id velit eſſe. Spei impletur, & os arripit è carne bubula, quæ eſui appoſita erat,eoque velut lima vſus (ah ſtulte,non ſtulte, quid facis? oſſe ferrum ſecas?) vſus, inquam, ſtatim numellas ferreas, quibus ceruix adſtricta, decidere videt fractas. Idem in manicis, idem in compedibus. Et iam vinculis omnibus liber,fune quem è laneis lineiſque veſtibus ſuis fecerat,è feneſtra ſe demittit. Sed turris,vt dixi, præalta erat, nec funis ſatis competebat : tamen fiducia diuini auxilij demittere, & illæſus in terram ſaltu fertur. Iterùm hic miraculum, fugit in proximam ſiluam & metu perquiſitorum diem totum latet : idem altero tertióque facit.& noctes ſaltem itineri impedit: idque ſine vllo cibo, aut etiam veſte.Diua tamen tuita ſanumque perduxit Hallas tali illo habitu, id eſt nudum & ſqualentem.

Plura miracula varij generis,varijs locis,è Tabellis aut Inſcriptionibus collecta: & ab eodem I. Lipſio poſteritati tradita.

Anno M.D.XXXV. quo tempore Carolus V. Imp. fortiter magis quàm feliciter,intentaram ab aliis Africam, & in ea Algerium vrbem tentauit : fuit in expeditione Ioannes Preſius cum vxore, qui in reditu præſens vitæ periculum adiit, ipſa naui, qua vehebatur, euerſa & merſa: cùm ille Diua Hallenſi inclamata, teſtatur in Tabula incolumem ſeſe atque illæ ſam euaſiſſe : & modum vltrà non addit.

Anno ∞ IↃ. LXV. Mantuæ Carpetanorum, quod Madritum hodie appellant,Puella Aulam regiam cum parentibus ſecuta (ij autem Hallis oriundi erant) caſu è feneſtra ſublimi,& quadraginta ampliùs pedes alta, decidit. Diuæ corde inuocatæ auxilio immunis ab omni noxa ſurrexit,vocem ſtatim emittens, *O Diua Parens me tuere.* Bona Virguncula,iam tuita erat:quid poſcis; agnoſce magis, quàm pete: ſed & hæc agnitio erat, ore falſæ quod corde vouerat.

Anno ∞ IↃ. LXXI. Alfonſus Guſmannus Hiſpanus,domi nobilis, eiuſque filius, ille in gutture lethale vulnus,hic in capite exceperant; & à medicis deſperati ac relicti, ad Diuæ huius opem verſi ſtatim eam ſenſerunt,& cum omnium admiratione intra paucos dies vtrimque vulnus conſanuit.

Anno ∞ IↃ. XCI. fuit Vir nobilis Antuerpiæ (nomen verecundè ſilemus) qui fœdum & immane aliquid in ſe meditans,& animi impetu victus, fræna rationis excuſſerat : ſubitò ad Diuam ipſam ſeſe & preces conuertens mirabili mutatione ſenſit refrigeratum pectus, & ſcelus quod amabat, deteſtari. Quod offenſus,qui prædæ iam imminebat,malus Genius,ex alto loco & ſeptemdecim gradibus ſcanſili,hominem præcipitem dedit, cecidítque ſine noxa corporis aut membrorum pugione tantùm diffracto,quem ſceleris inſtrumentum geſtabat. Diuæ igitur huic gratus tabulam poſuit, magnum nec obſcurum rei monumentum.

Anno ∞ IↃ. XCIII. Nicolaus Biatta,inter Epirotarum equitum (qui laudem à tempore Caſtriotæ illius, vulgò Scanderbergi,equeſtris militiæ tenuerunt) inter equitum dico illorum vexillationes,& alæ vnius Præfectus,in Gallia militabat Carolo Duci Mayennio, qui religionis cauſam tueri cenſebatur. Cùm autem iuxta Cambreſium in pago aliquo cum Ala ſua ſolus ageret, occaſio viſa Duci Longeuillio (is partes Henrici IV. Regis ſequebatur) rei benè gerendæ,& hominis opprimendi. Itaque venit ſubitus,& inuadit eum cũ ducentis circiter equitibus,quadringentis peditibus.Impar valde pugna, & vel numero vincitur:equus ſub eo confoditur,ipſe capitur,& vt bellis ciuilibus ſanguis magis quàm præda petitur,clamatum imperatumque,occide.Vulnus igitur in capite lethale accipit,viginti in reliquo corpore plagas:& cùm in tanto diſcrimine Diuam hanc palàm inuocaſſet, ſemimortuus, opinione mortuus relictus,incolumis tamen euaſit,& voti reus Hallas paulò pòſt venit; tabula miraculum teſtatur.

Anno ∞ IↃ. XCV. Antonius Chamberius Anglus natione, Vicarius Centuriæ Tribuni ſui Stanleij:cùm Spadam in Eburonum tractu, ad laudatos illos & medicatos fontes veniſſet, fors fuit (memini,& pars periculi eram) vt Batauí trecenti equites inopinati aduenirent, multos opprimerent, & abducerent captiuos. Iſte in eorum medio tutus & intactus (dicamne & inconſpectus?) egit: ſola Diua hac Virgine, cui ſe deuouerat, velante,& per medios hoſtes eripiente. Senſit & faſſus eſt,& tabula ſcripta adfirmauit.

Anno ∞ IↃ. XCVII. Stephanus Robinus, Montibus Hannoniæ oriundus,rei & negotij cauſa Luſitaniam cùm feliciter veniſſet,in reditu non eadem fortuna fuit.Tempeſtas occupat,& in medio mari nauem frangit, & vectorum pleroſque demergit.Ipſe in D.Virgine fretus,tabulam arripit,& inter tenebras vaſtoſque fluctus, ſidere illo allucente ac dirigente, terram & vitam tenuit.Tabellam dedicauit, & breui narrationi ſubſcripſit : *Mirabilis eſt Deus in Sanctis ſuis.*

Anno ∞ IↃC. II. Gerion Parmenterius,nobilis vir & miles in præſidio arcis Tornacenſis agebat,ſub Illuſtriſſimo Philippo Comite Soltano, virtutum & prudentiæ dotibus inſigni Principe.Improuidus,an feſtinus, decidit veſpere ſub horam octauam,denſis iam tenebris, Februario menſe, in ſubiectum arci flumen,magnum & rapidum,Scaldim.Ipſo caſu Virginem Hallenſem inclamat, & voto vouet:ſtatimque non auxilio ſolùm, ſed præſentia adeſt,vidétque coram Diuam tali effigie,qua in æde Hallenſi aræ ſuperſtat.Et quaſi manu ſentit ſubleuari ſe,& impelli ad ripam fluminis:vbi ſalicis ramum apprehendit; tenuitque firmiter,donec cymba ex altera ripæ parte appulſa,in eam impoſitus liberatur. Hoc non ipſe magis,quàm vigiles omnes arcis teſtati ſunt, qui viderunt audieruntque.

Anno ∞ IↃC. III. quo hæc ſcribimus, Vxor Nicolai Langij graui morbo detinebatur, depoſita & à medicorum ope abdicata. Decem horas pro mortua iacuit : cùm maritus vota noſtræ Diuæ fecit,factiſque vxor reuiguit,an reuixit? certè

A intra paucas horas plenè reualuit. Vterque Hallas venit, monumentum dedicauit. Plura liceat aggerere: ſed aut prioribus paria, quæ cum tædio iterentur: aut obſcura, id eſt, nec locis, nec temporibus, aut perſonis ſatis definita. Paſſim enim ibi ſcipiones, fulcra, mali, aut tabulæ nauium, variæ hominum aut euentuum figuræ, quæ latam opem oſtendunt, ſed vt dixi, incertam, & narratu haud facilem; quoniam in re iſtâ ſacrorum nec libet, nec licet, ingenio indulgere. Superſedemus; & quidni ſatis ſint iſta, beneficentiæ & potentiæ eius aſſerendæ? ſed & pietati ac religioni in animis excitandæ, ſi qui ab vtraque ex profeſſo non ſint alieni.

Aliud, ſed ab alio æuo: quodque certius deſignetur. Euenit enim, vt memoriæ veteres habent, anno ∞ ccc.xc. menſis Augusti die qui Petro eſt ſacer. Angianum in Hannoniâ oppidum eſt, in decliui ſitum: vbi ciuis quidam inter gregarios, Paſtinus nomine fuit. Euenit die iam dicto, vt ſubita & prodigioſa tempeſtas eſſet: nimbi, tonitrua, fulmina, & aquæ ſic denſæ caderent, vt torrentes vbique fluerent, domos abriperent, plateas delapidarent, moles auferrent, omnia denique, vt mare, inundarent. Homines trepidare, alius in altum, alius imum fugere; ille aquas, hic fulmina: & Paſtinus noſter in cellam penuariam B ſuam, pluribus gradibus dimiſſam. Dum ibi eſt, & ſeruare etiam edulia aliqua aut vtenſilia ſua ſatagit; ecce aquæ vis perrumpit cauum implet tanta vi, vt exitus ipſi, nec ipſis quidem eſſet, niſi muris in parte perruptis & deiectis. Sed nec ſic finis aquæ aliæ adueniunt, & iam Paſtino mors in oculis, D. Virgo Hallenſis in ſenſibus: quam trepidus inuocat, & vnà (illa inſpirante) ianuam in ſublimi, quæ fornicem claudebat, manibus apprehendit. Tenet fortiter duas totas horas, & aquæ nihilominus vndique aſſultant, mentum & caput interim ſupergrediuntur, aut tangunt. Iam nox aduenit, & mortis nuncia aut ſoror caligo: cùm ille flebiliter iterùm Diuam, nec fruſtra, inuocat; quippe quæ claris radijs immiſſis locum illuſtrauit, & ſimul vires ei addidit ad perdurandum. Nox & aqua abiit, ipſe emerſit, vxore & prole tamen ſubmerſis: Hallas venit, ceream imaginem obtulit, ſeptemdecim fidos teſtes adduxit, qui vnà cum eo de re ſic geſta affirmarunt.

Alia rei magnæ, ſed breuicula, & ſine tempore, aut perſona, loco, narratio: ſed vetus, & mihi fida. Puer domo egreſſus quæ-C ritur duas horas amplius, nec inuenitur. Pater denique in lacunam lapſum reperit, capite in limo fixum, pedibus supernè elatis. Educit, deponit in terram, adſtat mœſtus, & explorat ſi quid adhuc animæ inſit. Exſpiraſſe videt, & hora tota iam lapſa ab eductione erat: cùm interno quodam inſtinctu ad Virginem Hallenſem impellitur, eique puerum & preces offert. Vix factum, vita redit, puer palpitat & erigitur, cum læto patre domum abiit.

Alia item ſine tempore, ſed alijs tamen notis inſignita. Fuit Aldenardæ in Flandria Reinerus Wilegemus, vir mente & corpore validus: ſed in quem ipſo Aſſumptionis D. Virginis feſto malignus Genius irruit, & domum ſibi fecit. Fremebat, ſpumabat, laniabat ſeſe & alios: fœda facies, & vel hoſti miſeranda: quid cognatis & amicis? Illi conſenſu & voto Hallas adſpiciunt, tutelarem hanc inuocant, aduerſus notum & ſæpiùs fractum hoſtem. Audit, adeſt, occulta vi eijcit: & ſtatim reſtituit ſibi & ſuis, verè iam Reinerum, & purum. O potens, ô beni-D gna, nos quoque ab eodem fallaci ſerpente defende: & quæ caput eius ſemel in ſacra partione tua contriuiſti, ne cauda nos flagellet aut ſternat, adiuua & indulge.

Alia, carmine complectenda.

In terra & vrbe Eburonum fuit PVER
Stirpe atque cenſu honeſtius, æger corporis,
Et orbe vtroque lucis orbus: quod Patri
Perdoluit & matri, atque amicis omnibus.
Medicina adhibita fruſtrà, inhærebat malum
Et cæcitatis ſimul, & ægrimonia.
Sed ecce fames melior aures accidit
De Virgine hac Hallenſe. Vota nuncupant:
Et nuncupatis luce donatur puer,
Clara atque certa: quique heri tenebrio
Vulgò audiebat, prouocat nunc Lyncea:
Donatur & ſalute reliqui corporis
Venit parens vterque, venit & puer,
Cui Nicolaus nomen, Hallas oppidum:
Siſtuntque Diua ſeſe, & vna imaginem
Pueri & puer argenti offerunt: quæ poſteris
Beneficij teſtamen eſſet & fides.

Iam ad ea venio, quæ temporis, etſi non rei, magis certa. Anno ∞ cccc v. Viri tredecim, quorum nomina ſchedis expreſſa E pretium non eſt iterare, naui è Batauiâ Antuerpiam vehebant. Tempeſtas aboritur & mare fit magnum, & nox ſuperueniens mala metumque auget. Magis etiam gubernator, qui victam à vi artem faſſus, oratione ſtricta & aſpera hortatur. Quiſque ſe fatis paret, Deo litet, ad meliorem vitam ituris hac amiſſa. Fuit gemitus, & comploratio, in genua voluuntur, manus ad cœlum tendunt, præſentem omnes mortem exſpectant. Fuit, qui ſuggereret, D. Virginem Hallenſem communibus votis vocibuſq; inuocandam: quod faciunt Et facto, ſtatim clarum lumen, naui ſuperfulſit, quod tenebras diſpulit, metum minuit: & mox illa gubernante nauis portum tenuit; è qua totidem illi viri egreſſi omiſſis rebus, H[illegible] venêre, & vitam ſe Virgini debere teſtati, votum bona fide ſoluerunt.

Anno ∞ cccc. VII. Virgo fuit nobilis è gente Hangerelia, quæ corpore ſana, & forma bella, ſubitò mente capta fuit, & in furorem data. Matrem habebat caſu hoc (quis de parentali affectu dubitet?) confuſam & afflictam Omnia experitur & facit: ad Diuam denique Virginem ipſa auxilij cauſa venit. In templo eſt, & preces fundit: ipſo illo momento filia abſens con-F ualeſcit, & plenè ad mentem rediit, priuſquam mater rediret. O gaudium & amplexus! Eamus mea filia, coràm gratias actura benigniſſimæ Patronæ, cui tu ſanitatem, ego vitam debemus. Veniunt, ceream imaginem centum decem pondo libras offerunt, quæ filiam ipſam repræſentaret, ἰσοτάλαντον vt cum Græcis dicam, & ipſo illo pondere æqualem.

Anno ∞ cccc VIII. Huyum oppidum in terra Eburonum ſuper Moſam eſt: qui medium ſcindit & interfluit, ſed ponte lapideo coniunctum. Puer ibi annos quatuordecim natus, cum quatuor æqualibus ſuis cymbam conſcendunt, & ſolita huic ætati laſciuia in flumen pergunt, ludere & vagari captantes. Sed miſeri in diſcrimen & angorem veniunt, venti ſurgunt, & flumen à pluuia increuerat: iactantur, fluctuant, & tamen adniſi ad ripam appellunt, & quatuor exſiliunt, primus ille quatuordecennis puer relinquitur, repulſa, vt fit, pedibus aliorum cymba. Venti etiam abripiunt, atque adeò cimbam euertunt; puer in vndis voluitur, pueri compares Opem clamant: accurrunt plures, & inter eos trepida mater. Quid faceret? G tollit in cœlum oculos. & ô Dei mater, quæ Hallis coleris, matri ſuccurre. Ego & filius ſoſpites tibi ſiſtemur: votum facio. Dixerat, ecce puer inter ingentes vndas ad pontem abripitur, inter arcus illæſus tranſit, & ad medium circiter milliare ſupernatat: quo, niſi cœleſti manu, ſubleuante? Cuius ductu, longè infra oppidum in pratum deuehitur (nam flumen reſtagnabat:) & ibi molliter deponitur, ac matri redditur. Reddunt & ipſi votum Hallis, lubentes, meritò, tibi Virgo auxiliatrix.

Anno ∞ ccccx. Bruxellæ in ſuburbio, quà Hallas itur (Obbruſſeliam vocant) ruſticula mater erat; quæ Puerum ſexennem in viridarium ſecum duxit, herbas & gramen iumentis refectura. Comitatur & alter aliquis è vicinia puer, & mater opus ſuum facit, ſuum pueri, id eſt ludunt Sed puteus ibi profundior erat, è quo aquas hauriebant, in orbem lapidibus ſubſtructus, vt ſolet. In hunc filius fœminæ (Lilia illi nomen) improuidè decidit: puero altero adſtante, & ſuppetias clamante. Lilia venit, puerum non videt, pileum eius ſuperfluitantem aquis videt, ipſo graui caſu ad fundum demerſo. Tollit clamo-H res: viciniam concitat: è quibus vnus denique cum harpagone accurrit, quo in aquam demiſſo puerum extrahunt, ſed palàm mortuum, & colore mortis. Nam vel atrior carbone erat, ſolemne ſuffocatis. Iacet ibi, & miſera parens affligitur, ſimul aliæ mulierculæ: & tandem, vno aliqua præeunte, votum Diuæ Hallenſi concipitur: quod ab ea auditur, ſtatimque vitam & vires puer recipit, ſurgit, domum abiit Triduo pòſt cum matre & vicinis Hallas veniunt, factum narrant, grates laudéſque dicunt.

PVER TRIDVVM MORTVVS, ET SEPVLTVS REVIVISCIT.

Sunt hæc ferè vniformia, fateor: & alia etiam dicenda reſtant, Quid enim iſta omittam? aut quid magis poſſit eſſe Dei potentiæ, matris gratiæ aſſerendæ, quàm mortuos per eam ſuſcitatos? Gentiles hic ſtupeant, improbi ſileant: nec color ſit iſtis verè Miraculis diluendis. Ergo non rem, ſed ſtylum tamen mutabo & vertam.

Seneffiæ

Seneſſia, qui pagus eſt Brabantiæ
A *Hallis propinquus, nimia mira ediſſeram*
Olim accidiſſe,audite, res certiſſima eſt,
Firmata ſcriptis ſeriis,& teſtibus,
Firmata item tapete picto, textili,
Quem nunc videre templo in Hallenſi licet.
Res ſic habet. Matrona nupta, patrui
Propinqua, languet: mortuam prolem parit.
Amici & agnati, vt ſolet, mandant humo
Cadauer: abeunt, atque luce poſtera,
Matri haud volenti non volentes nunciant,
Sed nunciant, in lachrymas hæc ſoluitur,
Diemque totum luget: ecce veſpere
Videre viſa ſpecie honeſta fœminam,
Solatij, quæ hac lege faceret copiam,
Si vota concepiſſet Hallenſi Deæ.
Nihil morata concipit, dein vocat
Oratque præſentes, ſuam prolem ſibi.
Saltem liceret leniter oculis tangere,
Quam menſibus tot conditam in ſinu ſuo
Mater tuliſſet, ſpernere illi, & dicere
Prolem ſepultam, & mortuam ante triduum.
Inſiſtit hæc, & precibus iterum quærere:
B *Negantibuſque, verſa in iram edicere,*
Se potionis & cibi expertem fore,
Id donec impetraſſet. His victi minis,
Eunt, refodiunt, adferunt, in lectulo
Locant parentis; illa lumen poſcere,
Et intueri ſedulo: quid fit? puer
Mutat colorem, è pallidóque punicat,
Mouetque vtrumque brachium, & bis ter gemit.
Defertur in ſacram ædem, vt vndis abluant
Ex lege ſacris: ſed ſacerdos in mora eſt.
Adſtabat aræ, & incruentam victimam
Deo immolabat: immolato, iterum tamen
Moratur & negat puellum viuere.
Hi dicere, ille abnuere: at ecce mox puer
Et ſpiritum palàm atque aquas emittere.
C *Ergo ille munus fungitur ſuum, hi ſuum,*
Domumque redeunt: denique à meridie
Sopitus iterum Chriſtiani iam gregis,
Demoritur infans, cælicamque init domum.

Sed ad alia imus: & omne genus auxilij Miſericordiæ matrem, vt Eccleſia appellat. in omni genere miſeriarum oſtendemus attuliſſe. Auennæ in finibus Hannoniæ & Picardiæ oppidum eſt, Ducibus Arſchotanis iure & municipio ſubditum: vſu tamen, & tranſactione aliqua, Principum Belgicæ factum, vt præſidia locare, munire & tueri faciliùs, pro ſuo arbitratu poſſent. Quid hic mirandum euenerit, iam dicam. Erat Ioannes quidam Sampenoius Gallus natione, ex oppido Aſpernaco in Campania, opinor. Is pietate motus, anno 1405. Hallas ad viſendam Virginem affectabat: & in via duos comites (heu, parùm fidos!) reperit, Nicolaum Barenium, & Petrum Normannum. Illi benignè appellare, & Quò iter? In Belgicam. Nos vnà te pietas, non lucellum trahit, & mercatores ſumus. Auennas iuncti veniunt, ſtatim miſſi è Gallia superueniunt, qui duos illos furti & rapinarum nimis ex vero arguunt: atque illi duo iam capti, iſtum falsò. Fatentur in tormentis, quatuor argenteas pateras ſe furto abſtuliſſe, vendidiſſe, & trientem D pecuniæ huius Ioanni ceſſiſſe. Ampliùs, tres alias in oppido S. Maxentij partitione eadem facta. Denique, præter hæc atque alia furta, cædem patraſſe innoxij viatoris: & huius quoque conſcium atque adiutam Ioannem fuiſſe. Itaque ille in iiſdem vinculis & cuſtodia habetur: & Nicolaus iam eductus, & cruci admotus in eáque ſuſpendendus, religione tactus liberat culpæ omnis Ioannem, & reuocat quidquid accuſarat. Alter Petrus contrà, & palam iterúmque aſſerit, & in extremis fallere ſe Deum hominesque negat: Ioannem conſortem facinorum illorum verè eſſe. Hic prætor nihil vltrà ambigere, & Ioannem eodem adigere: & tamen quia innoxium ſe proclamabat, populum hortari, vt ſacrificio Miſſæ intereſſe vellent, in gratiam veniámque criminum morituri. At Ioannes, Imò potiùs, ô Prætor, inquit, Dominicam orationem & Angelicam ſalutationem ſinguli recitent, honori Beatæ Virginis Hallenſis, ad quam ibam. Et quoniam in innocentia patrum præſidij eſt, ad illam appello, ea me tueatur. Poſt dicta, carnifex hominem cruci applicat, laqueo illigat; ſcalis deiicit: & ille viuere perſeuerat; quod alij mirantur, carnifex in- E dignatur. Itaque funem trahere, & ſtringere, genibus niti ſuper eum & premere, omnia facere, quæ accelerandæ morti eſſent. At ille tamen viuere: & palàm videre (poſtea faſſus eſt) pulchra & auguſta facie fœminam à tergo ſibi ſtantem, quæ amplecteretur & circumdaret, velut in tutelam ſuam receptũ. Hora ampliùs ſic exigitur: atque ecce demirantibus ſuperuenit in equo vir nobilis Ioannes Sellius, omnibus ibi à virtute, ſtirpe, & opibus notus. Is ad Prætorem, Domine, inquit, precibus à te poſco, hunc innoxium hominem mihi dones, aut potius Beatæ Virgini, cuius nomine & monitu huc veni. Ille impellitur, iã antè inclinatus: & ſolui iubet, ac ſibi habere. Accedit Sampenoius ad ſuum ſeruatorem, grates, gratias agit: ille à ſe abdicat, & ad Diuã, inquit, Hallẽſem perge, cui promiſeras, auctorem tuæ ſalutis agnoſcere, & meã ab illa depoſcere.

Quod non pridem anno ſcilicet 1601. 4. Kal. Sept. nec procul euenit, incolis & accolis notum, Carmine complectamur.

Seditio militaris, heu, Belgas meos
Quoties malè habuit atque penè perdidit!
Vel illa, quæ biennium ante, in oppido F
WIERDA *coaluit, atque ibi fixit pedem.*
Erant calones, & mala, manus, fœminæ.
Hi iuſque faſque & imperantium iugum,
Etſi exuiſſent; attamen ſine legibus,
Aut ſpecie earum, haud agere poſſe ſe vident.
Statuta condunt ergo militariter.
Et maximè quæ commeatum tangerent:
Vt liber ille vberque poſſet aduehi,
Aduectus venire, ſciſcunt neminem
Diripere poſſe inempta vel ſubducere.
Colore nullo niſi dati nummi forent.
Et quiſquis aliter, capital hoc ipſum foret.
Sciſcunt, & exſequuntur, ecce ſeruules
Inter, IOANNES *gente Lucemburgius,*
Haleca dum vult emere, itemque ſoluere:
Abripitur à premente turba, & in manu
Numos tamen reſeruat, iſtud conſpicit
Tubicina quidam, & incitante præmio
(Index ferebat quinquies quinque aureos)
Accuſat hunc apud Ducem, quem legerant: G
Ille aduocare concionem, & dicere
Reum Ioannem, quid videtur? omnium
Vox vna. Lex ſeruetur, & pereat nocens.
Crux ilico ſtatuitur, & myſtæ duo
Sacri acciuntur, ſuas culpas piè
Piet Ioannes, qui tamen reſiſtere,
Et velle ſe purgare: fruſtrà, ita omnium
Aures ad innocentis occluſæ logos.
Ergo ille tollit lumina, & mentem ſimul
Ad alta. Tu regina cœlitum potens,
Quæ cultum & ædem in oppido Hallenſi tenes,
Tuere me innocentium vindex ſolers.
Dixit, ſimulque concipit fiduciam
Certam ſalutis, lictor abducit tamen,
Crucique ſiſtit: tollit inde carnifex,
Adſtringit, & deuoluit, ille duplici H
A fune dependebat, alterumpere,
Alterque idem minariter, miraculum
Viſum omnibus, clamantque mitti innoxium,
Non mittit, imò carnifex magis premit
Manu genuque: donec vnus militum
Conſcendit, & funem alterum gladio ſecat.
Sic liber à gabalo Ioannes tunc abit,
Et venit Hallas, votaque exſoluit Deæ.

DONA PRINCIPVM, QVI BELGICÆ PRÆFVERVNT.

Iam ad eos venio, qui Donis etiam & Muneribus variè teſtati ſunt affectum. Et quamquam hic quoque magnus numerus, (in Rationario templi vidi) tamen duplici cauſsâ diffundere hæc prohibeor. Primùm, quia ipſa Dona non omnia, imò exigua pars comparet; cùm olim, & nunc maximè publicâ hac inopiâ multa conſilio & conſenſu diuendita ſint, ad templi & ſacrorum vſum. Deinde, quia eadem hic Actuariorũ ruditas culpanda, qui Dona quidem conſignant, & appendunt: ſed donantium nomina inſuper habent, titulos indicaſſe contẽti. Vt, *Dux Brabantiæ calicem dedit. Seneſchallus Hannoniæ ſtatuam argenteam armati militis crucem inauratam magni pretij. &*

L.B. Theat. vitæ hum. Tom. V.

operis, figuris variegatam, Delphinus Galliæ. Ille ipſe *Falconẽ magnum argenteum inauratum.* Item, *Statua donata argentea, muliebri habitu, cum inſignibus Bauariæ.* Item, *Statua argentea, corona & capillis inauratis, ipſius Diuæ Virginis, donante Toparcha Montmorencio.* Multa, inquam, hæc talia lego: ſed quid memorem, perſonis & cauſis ſic incertis? Ego vero pauca illa digeram, quæ noſtri Principes & Dynaſtæ dederunt: & initium ab illo faciam, qui Belgicam noſtram in hoc vnum corpus feliciter iunxit. Is eſt Philippus iure ſuo Bonus: & huic Diuæ quàm addictus! Docent monumenta quæ affectus & cultus ſui reliquit. Primò, ipſius Virginis ſtatua grandiuſcula, in media Ara poſita: ſed auro puro inducta. Filium brachio vno præfert, altero florem Lilij inauratum. In pectore monilis vice ſunt, vniones ſex, puri, grandes: & in eorum medio carbunculus, ſiue Pyropus lapis, quem Rubinum nos à colore vocamus. At in capite corona eſt puri puri auri. Sunt deinde in eadem Ara duodecim Apoſtoli, ex argento, fabrè ſatis facti: quos inibi etiam nũc eſt videre, ſimulque ad latus vtrumque Aræ, duos cæleſtes Genios, ſiue Angelos, eodem metallo, candelabra præferentes, & venerationem Diuæ exhibentes. Supra has ſtatuas, ibidem duæ ſunt militares, altera Pedeſtris, altera Equeſtris: & ſignificatum liquet, vtramque militiam ſuam verè Bonum Principem Diuæ conſecraſſe. Iſtæ pariter ex argento: ſed fuerunt & duæ, eodem militari habitu, puri auri: quarum Pedeſtris ſecurim, Equeſtris lanceam manu teneret. Idem Lampadem auream, inſigne munus dedit: cui aliam inauratam publica neceſſitas deinde ſubſtituit. Fuit & Statua, iuſtæ magnitudinis, dimidiata argento, donum eius Vxoris. Conſpicitur item Feneſtra vitrea in eo ſacello variè picturata, Philippo curante & donante. Denique & Tabula eſt, in qua ipſe Dux ſupplicis habitu effingitur procumbens ad Diuæ genua, & verſus aliquot Gallici inſcripti pij magis quàm boni, in huius laudes. Annus ſubſcribitur ∞.cccc.l.v. Martij dies xx. Enimuero (vides Lector) valde hanc Diuam, nec ſine mercede coluit: quippe quæ pariter eum extulit, & ad id æui diuulſas Belgicæ prouincias, paulatim conciliauit, & vnius illius imperio ſubiecit.

Carolus eius filius, cognomento & re Audax: atque vtinam non fuiſſet! Eius ibi donum lego, Falconem argenteũ: nec vltrà.

Maximilianus ſucceſſit, qui in Auſtriam gentem omnem hanc potentiam tranſtulit, matrimonio Mariæ Burgundicæ, Caroli filiæ iunctus. Dignus ea fortuna, & maiore, Princeps fuit: virtutibus & animi magnitudine, itemque benignitate, cum optimis comparandus. Quid dicam de Scientiæ, & Sapientiæ ſtudio? Quod ad Scientiam, vix alius in eo culmine litteras, & memoriam rerum veterum, magis ipſo coluit, earumque gnaros honeſtauit. De Sapientia, vnum, ſed eximium factum, dicat. Biennio toto ante mortem (& ætas adhuc bona, ac valetudo erant) capulum è plumbo funebrem, arcæ ligneæ, incluſum, circumferri ſecum, quaqua iret, & in dormitorio ſemper cubiculo deponi curauit. Theſaurum ignari cenſebant occuli: & erat, ſed Philoſophiæ, cuius ſtudium veteres definierunt, Meditationem mortis eſſe. Sed Principis huius laudes arcta pagina non ſtringo: Pietatem memoraſſe contentus, quæ agmen virtutum eius duxit. Oſtendit habuitque eximiè in hanc Virginem: & qui niſi ipſum teſtem demus? Conſpicitur etiam nunc, genibus nixus, in ſacelli dextero latere, tabulato paulùm altiore, loricatus, & cætero cultu militari. Ponè eum Albertus Dux Saxoniæ geniculatur, itidem armatus: qui bellis tunc noſtris fidam fortemque operam Maximiliano præbuit, & filio eius Philippo. Illum eſſe inſignia gentilicia ſatis oſtendunt. Eſt & tertius, velut per ſubmiſſionem paulùm ab illis remotior, genu pariter flexo: quem, ex inſignibus, gentis Meluniæ eſſe apparet: ac fortaſſe Robertum Melunium, id æui rebus conſiliiſque mixtum. Dona Maximiliani ſunt, Calix cum patina inauratus: cui inſculpta Auſtriæ gentis inſignia, ſuperaddito pileo Archiducali. Ex quo liquet ſub initia, Archiducem adhuc dediſſe. Eiuſdem eſt Diui Maximiliani ſtatua argentea, admodum bipedalis: quæ mitram capite, crucem vna manu, altera gladium geſtat, & ab eo dependentes argenteas duas claues. Fama tenet (& clauium argumento adſtruas) Bruxellenſes noſtros, anteà aliarum partium, tunc in pacem ditionemque acceptos, velut mulctam dependiſſe. Eſt ab eodem Arbor, ſiue Roſæ frutex, è puro auro, cum pluſculis ramis floribuſque, item bipedalis: quam ſacratam à ſe Pontifex Maximiliano donum, ipſe porrò Diuæ Hallenſi miſit. An non velut omen, aut votum? vt ſua ope vellet Belgicam, attonſam tot bellis & attritam, ſub nouo imperio iterum reuireſcere, & pace ſuauiter florere. Et verò ſæpe auxiliarem illam ſenſit, palàm in Atrebatium vrbe a Francis auellenda, & in corpus ſuum reſtituenda. Tenebantur grandi præſidio: ciuium optimi, quod viribus non poterant aſtu patrandum ſuſcipiunt: ſed trepidi & anxij, vt inter plures, ne res emanaret, aut in euentu falleret; animos ad Deum & Diuam vertunt. Vouent huic, ſi adſpiraſſet, nudis pedibus Hallenſem eius ædem inuiſere, oblaturoſque è ferro & cera tabulas, rei geſtæ monumentum. Ampliùs, egenis pecuniæ certum modum eius honori elargituro, & denique aqua ac pane vitam toleraturos: donec votorum iſtorum ſe liberaſſent. Factũ & hoc, & iſtud eſt: ciues & vrbs Principi ſuo redditi & vota noſtræ Diuę.

Philippus ſequebatur, huius filius: qui Hiſpaniarũ regna per coniugium eſt ſortitus. Magna indoles virtutũ, ſed breui imperio & vita: cum fata hanc lucem terris tantùm oſtendiſſent.

Ergo excipit Carolus V. pius & felix Imperator: cuius laudes ne libare quidem hic ſuſtineo, alibi pleno ore dicendas. Is ſæpè ad hanc ædem, religionis cauſa ventitare ſolitus, donis etiam auxit. Statuam argenteam viri armati genibus nixi, manibus in cœlum ſublatis, ſupplice habitu, dedit dicauitque. Idem Scyphum grandem inauratum, operis antiqui. Idem militari forma chlamydem, villoſo ſerico, auro intertextam, inſignibus Imperij, & gentis Auſtriæ, decoratam: quid in ea, niſi ſuam Diuæ militiam & victorias, aut conſecrans, aut referens acceptas? Ciues autem ab inſito in hunc Principem affectu, donum hoc ſuper alia honeſtant, & quotãnis, ſolenni ſupplicatione (prima Dominica Septembris) ea chlamyde ſtatuã Virginis ornatã, templo efferunt, Efferunt, inquam: nam mox, via procedente, mos habet ſæpiùs ſæpiuſque veſtes mutare, & pia aliorum etiam dona admonere: ſed primum vt dixi, velandi honorem Cæſareum illud habet.

Iterùm Philippus ſequitur: ſed breui in his locis mora, affectũ (vt cætera eius pietas ſuadet) habuit magis, quàm oſtendit.

Albertus iam noſter Auſtriacus, & Iſabella Clara Eugenia, eius vxor, optimi atque optatiſſimi Principes, ſingulari vterque religione, eam in hoc loco & Diua eminente etiam voluerunt. Sæpiùs adierunt, preces fuderunt, & ille donum ſuſpendit. Lampadem argenteam, pondere & opere inſignem, eique vectigal annuum addidit, vt in æuum ante effigiem ſacram luceret. Iſabella autem Chlamydem ſacrauit auro & argento intertextam.

PENNA IVSTI LIPSI OBLATA.

Cæterum Principibus viris annumerandus V.C. Iuſtus Lipſius Literarum & Eloquentiæ, ſui ſæculi princeps, qui hæc B. Virginis admiranda calamo ſuo cõcepit & euulgauit, eidem quoque eodem hoc loco Pennam ſuam tantorum operum quæ ſera poſteritas ſtupeſcat inſtrumentum, argento celatam dicauit, & his verſibus exornauit.

Hanc, DIVA, PENNAM *interpretem mentis meæ,*
Per alta ſpatia quæ volauit ætheris,
Per ima quæ vorauit & terræ, & maris:
Scientia, Prudentia, Sapientia
Operata ſemper, auſa quæ CONSTANTIAM
Deſcribere, & vulgare; quæ CIVILIA,
Quæ MILITARIA, *atque* POLIORCETICA;
Quæ ROMÆ MAGNITVDINEM *adſtruxit tuam;*
Variaque luce ſcripta priſci ſæculi
Aſſecit, & perfudit: hanc PENNAM *tibi*
Nunc, DIVA, *meritò conſecraui* LIPSIVS,
Nam numine iſthæc inchoata ſunt tuo,
Et numine iſthæc abſoluta ſunt tuo.
Porrò ô benignitatis aura perpetim
Hæc ſpiret! & famæ fugacis in vicem,
Quam PENNA *peperitque, in perenne gaudium*
Vitam, DIVA, LIPSIO *pares tuo.*

COLLIS ASPER IN BRABANTIA, B. VIGINIS CVLTV, ET BENEFICIIS ILLVSTRIS.

Ab anno Domini M.DC.

Peregrinatio & Vota ad eundem. Item Miracula celebriora.

De Statua quæ loco huic admirationem, & ſimul glorioſæ Virginis quam repræſentat venerationem primùm dedit, & miracula circa illam, ſua breuitate ſuprà nonnulla tradidimus, nunc quæ ab ipſa, aut ad ipſam, eaque non omnia, ſed ex omnibus quæ propè infinita, magis nota & ſelecta.

O crebra, ô aſſidua Miracula! & quis non excitetur? ait *idem Lipſius particulari Libello.* Iã fama meritò vicina & longinqua implebat, iam concurſus vndique, & tanta quotidie frequen-

tia (ipſi vidimus) viæ penè commeantibus anguſtæ eſſent. Sæpe in vno die quinque, ſex, millia notata: vis & quaſi miraculum? In vno Natiuitatis eius feſto, ad viginti millia ſunt obſeruata. Quis, niſi numen, in vnum locum ſic condnxit, & hunc Pietatis ſenſum infudit? Nos quoque, ſub id tempus pars inuiſentium fuimus: & ad te Diua, animi magis quam corporis cauſa, iuimus: tamen & pro iſto apprecati, ſi ſanari & vireſcere expediret. Preces eas & verſu poſteà concepi, quas corde itero & pono.

Accede, D i v a, trepidus ad ſacrum locum.
Quem tu colis colenda; quem notum facis
Notum per orbem ab inclytis Miraculis.
Quæ magna, noua & inuſitata, iſtic patras.
En, D i v a, pronus ara ego aduoluor tuæ,
Tu ſupplicem audi: tabet hoc corpus mihi,
Simulque corpore ipſa mens: & hæc negat
Munus ſuum viceſque, & illud fungier.
Languore langueo, marceo, ego ſum linea,
Vt vera dicam, vmius homo, tu ſubueni,
Aut ire iam mox Lipſio exſequias licet.
Sed ſubueni, rogamus hoc per gaudia
Quæ nuncius cæleſtis attulit, ſacra
Cum partione te parentem deſtinat.
Rogamus hoc, & per doloris intimi
Senſus, vbi oculis ipſa conſpexiſti tuis
Cruentum in alta filium fixum cruce.
Miſerere, V i r g o mitis es; fac, quod ſoles,
Miſerere, M a t e r es Dei; fac, quod potes.

Sed nos porrò excerpamus, vt cœpimus. Ægidius Liebenus, pago Auenhouio, annos LXX. natus, ab anno ætatis vigeſimo, morbo Herculaneo ſiue caduco, laborarat: & inuadebat maximè feſtis diebus, aut diuino cultui deſtinatis. Remedium à Diua in loco flauitauit, impetrauit, liber rediit & manſit.

Franciſcus Flandius, Theologus, ſacerdos & paſtor parochiæ (Curiam liceat dicere: ſed receptis vtendum eſt) quam Capellam Bruxellæ dicimus, diutino Hemorrhoidum fluxu exhauſtus attenuatuſque eſt; tum & aſthmate cœpit diuexari, ac mirificè ſuſpirioſus eſſe. Eò denique deductus, vt medici reſtitui poſſe abnegarent. & iam ab aqua intercute palam metus eſſe, cùm pedes & tibiæ tumeſcerent, & quatuor ſic annos langueret. Balnea, fomenta, alia adhibita: ſed in peius ibat: & anno ipſo ſexageſimo tertio, apoplexia viſus corripi, & mens & memoria minuta, lingua debilitata inutilem functioni ſuæ reddebat. Vertit igitur ſe ad Deum, & hanc Diuam, quam inuiſit, veneratuſque eſt: & rediens, in ipſa via quaſi pruritum & neſcio quem motum in tibiis ſentit, & prætereà nouum aliquem in neruis & toto corpore vigorem. Sed domi cùm eſſet, planè plenéque ſanum ſe agnoſcit, omnia detumuiſſe, ſtomacho vim rediiſſe, Hemorrhoidas ceſſaſſe: atque ex eo die (fatetur, & ad Dei gloriam iactat) vires & alacritatem habuit, quam vel in media ætate vnquam. Qui diffidit, ad ipſum ito: viuit, munus ſuum cum laude obit.

Illuſtri ſtirpe mulier, Martha Roſenbergia, Baronis Maximiliani Roſenbergij filia, maritum in militiam noſtram ſecuta fuerat, eóque amiſſo vidua agebat, annos circiter LX. nata. Hæc ante biennium femore fœdè affecta fuit, à ſummo eo ad genu, tribus vlceribus grandibus, minoribus aliis in ambitu duodenis. Ac primùm, pudore muliebri, verecundata partes eas viris oſtendere, mulierum opera ac cura vſa fuerat, fruſtrà, adhibuit & chirurgum igitur, peritum, ſedulum: fruſtrà. Ad Diuam confugit, ſomnio etiam monita, in quo ſibi viſa videre ſtatuam eius in Colle, & arcam, & aram & ſiluam ambientem: atque experrecta, calore quodam & inſtinctu interno impelli ſe ad iter ſentit. Paret, in ipſa via paulò melior facta; magis in loco; maximè cum domum rediit, vlceribus omnibus, vnico excepto, ſanis. Illud ipſum reliquum, biduo poſt ſpontè coiuit: ipſa quoque faſſa & gloriata de meliore valetudine & viribus, quam quibus anteà vſa fuiſſet.

Campaniam tractum Brabantiæ dicimus, latum, vaſtum: ab oppidis non ſic frequentem, pagis inſeſſum. Planities ferè & æquor eſt, ſed ſabuloſum, aut terra alibi fungoſa & paluſtri: cæterùm humano cultu & improba induſtria ſic emendatum, vt fruges fructúſque exuberent, etiam quæ accolis communicentur. Mirum dictu, & citra fidem videatur; ab annis iam triginta ſeptem belli tempeſtas ferè ibi deſæuiit; nec frangere patientiã hominũ, aut auertere à ſoli ſui affectu & cultu potuit. Omnia etiam nunc inter prædones, inter milites, inter exercitus diſcurſantes, rapientes, vaſtantes, omnia, inquam, florent, rident, penè vt pace: iterùm dico, rem non niſi nobis credendam, ſenſuum fide. Sed in hac Campania Meerhoutium pagus eſt, & in eo quid pro re noſtra euenerit, verſa oratione dicam.

P e t r v s erat, in Meerhoutio hoc, H o n s b e r g i v s,
Honeſtiores inter, à cenſu, & loco:
Nam iudicem ſæpè, & Senatum egerat,
Is luſtra vita dena iam decurrerat,
Sed virium & ſalutis integer ſatis.
Cùm ſubitus, ecce, languor inuadit; dehinc
Paralyſis inſecuta, & artuum ſtupor.
Non brachia, manus, genua, tibiæ, & pedes
Officia facere: viuus ipſe mortuus
Iamnunc videri, niſi quòd os vnum & caput
Vigeret, & moueret, ô ſortem malam!
Et aſperabat acer, aſſiduus dolor,
Qui nec quietem nocte, nec die daret.
Ipſine tantùm? imò & domeſticos ſimul
Habet inquietos, dum ferunt, dum transferunt,
A ſede in hanc ſedem, à thoro in alium thorum?
Medici vacati, induſtriè facere omnia:
Sed irriti, artem pertinax vincit malum.
Dimittit ergo, & mittit aliò ſpes ſuas,
Auditque Diuam mira magna in Aſpero
Patrare Colle: adſpirat, & votum vouet,
Et venit illuc, in die Diuæ ſacro:
Venitne? reuoco, vectus in curru fuit.
Perhellus autem (turba populi ſic erat)
Attingere aut accedere aram non poteſt;
Sed, quod poteſt, ad illum Imaginem ferunt
Piè oſculatur, corde, & ore ſupplicat:
O Numen! ecce membra perfundi nouo
Vigore, & omnia ad ſuum vſum vergere.
Primùm ambulare cœpit, & fulcris tamen
Inniti; at iſtis ſcipio ſuccedere;
Et ſcipioni mox pedes ſolui, ambulat,
Viget, valetque plenè, & ad veterem modum.

Talem ſe domi & ſuis exhibuit: talem paulò poſt in iſto ipſo Colle, vbi turbæ ſe oſtendit, & iterum Diuæ gratias lubens meritò egit. Accidit id autem Anno 1603. 7. Idus Aprilis.

Tali etiam morbo (ſiue Apoplexia fuit) Anna Verreyckia, ſuccubuit, in pago Tittelio, qui Sichemio eſt vicinus. Alius deinde oculorum acceſſit, & viſio planè deliquit. Quæ lamenta illius miſeræ? quæ mariti afflictio? nam ille hanc immobilem ferre, referre, ad lectum, focum, menſam, ſellam, opus habebat, & deſerere aliud penè omne opus. Tres menſes ita perſeuerat: ad vicinam Diuam itur, & quàm promptè & certo auxiliatrem! Vix venit, precata eſt, impetrauit: & membra atque oculos, id eſt, alteram vitam recepit.

Sed ades, ades, Louanium, & tu claſſicum
Virginei honoris inſona mihi, & tubam.
Famæ ipſa ſedes, gloriæ domicilium,
Diffunde famam gloriamque Virginis.
Experta ſæpè numen eius es domi.
Experta nuper etiam Colle in Aſpero.
Quod tenui ego ore ediſſeram: tu ſpargere
Memento, & orbem implere nominis ſacri.

In hac vrbe *Gualterus Gillonius* agit, qui vitreas ex opificio concinnat, vir ſanè bonus. Is Filiam tredecennem habebat: quæ triennio ante infeſtari ſtrumis multiſque vlceribus cœpit, nec in vnâ corporis parte. Caput, brachia, manus, femora, tibiæ, pedes infici; ſed caput maximè; atque ibi genæ, oculi, os ipſum, aures obſideri, intumeſcere, ſic vt non palpebras deducere, vix labia aperire & ſpiritum emittere poſſet. Interim & diſrumpi alibi vlcera; tetro odore adſtantes fugare. Anxius angor parentum, atque eius: & remedia doctè & ſolicitè adhibita, non iuuant. Tres, vt dixi, ſic annos affecta iacuit: verè iacuit, nam & ingredi inualida iam erat. Ecce audit de beneficâ iſtâ Diuâ: & parentes rogat, permittere illuc iter, & ſi commodum eſſet, comitari. Annuunt, & pater viæ validus, Vel humeris te meis filia, inquit, geſtabo. Hoc illa per pietatem deprecari, & Quinimo pedes pater ibo, & Diua conantem iuuabit. Certè iuit; iuerunt enim, & alij cum iis vicini, filiam miſerantes: quæ feſſa & languida, tardo gradu, ad votiuum tamen locum venit. Precantur ibi omnes calidè, domum redeunt, & in viã puella animo alacrior eſſe, & corpore agilior, cantare etiam, quaſi veterum malorum ſana, aut certè

oblita. Cænat domi, dormit : manè ignara matre ſurgit, ipſa (A) ſe ornat & veſtit(diu non factum:)deſcendit,& interulam lin-team parentibus oſtendit mundam,& nullo pure attaminatam. Addit, dolorem omnem ſibi deterſum. Mirari parentes, & nondum credere, explorant linteum, inſpiciunt corpuſculum, vident omnia vlcera coiuiſſe, imò vix cicatrices aut veſtigia comparere. Tum ſeriò læti, grates Diuæ acclamant : atque adeò mater eodem veſpere, certa ſanitatis, inter ſanos pueros eam in lecto deponit. *Idem ibid.*

Volens ſcienſque omitto quædam:nam quis finis ſit? & paritatem fugio, atque ex ea tædium. Dicam quod in eadem Louanienſi vrbe mirabile euenit, & me gnaro ac fortuito quodam teſte. Catharina Serraetia,nobili ſtirpe virgo, Antonij Equitis filia, Deo caſtitatem & vitam vouit, in cœtu Virginum Louanij, quas Albas(ab habitu) vulgò vocant, Diuo Victori ſacras. Ea ab natiuitate ipſa clauda fuerat, pede altero breuiore, & niſi cothurno adiuuaretur, inutili ad greſſum. Cauſa in coxendice apparebat : vbi os emotum ſuo ſitu retrorſum eminebat, & velut gibbum reddebat, genu autem (B) ſuppoſitum intrò curuabatur, & breuitatem faciebat quam dixi, palmari circiter modo. Itaque altinſculo calceo neceſſum habebat attolli, aut nec ambulare. Quid, quòd neque ingeniculare & inflectere, niſi alterum genu poſſet? Et res hæc nota domeſticis, & amicis omnibus; nota & calceolariis, qui nuper aut olim tales illos cothurnos adaptaſſent. Nota & chirurgis, quos variè pater aduocauerat, peritiſſimos : nec impendij parcus in filia : & opum largus. Omnia in naturam pro vano fuêre:ita manſit ad annum quadrageſimum ætatis. Eo tempore, fama mota tot miraculorum, & ipſa ad Collem adſpirauit : ſed qui quæque præerant (inter eos Iacobus Ianſſonius, Theologiæ Doctor, amicus noſter & Virtutis) commeatum non indulgere, & monere acquiſceret in ſorte, quam Deus adſignaſſet: & melius ita ſalubriuſque cenſeret. Acquieuit, donec ecce illuſtriſſimus Princeps Carolus-Philippus, Haurechij Marchio, Louanium venit, pietatis ergo ad Diuam illam iturus. Hanc inuitat, & veniam impetrat : & cum conſorte ſua virgine curru illuc eſt vecta. Deiſthemium veſpere diuerteront, manè cum Marchione ipſa in eſſedo in Collem : & in via, Princeps interrogare (ab ipſo audiui) Ecquid precari Di-(C)uam pro ſanitate, & reſtitutione greſſus vellet? Illa ambigere, & natiuum hoc malum dicere:tot annos tuliſſe, & porro laturam quamdiu Deo viſum eſſet : oratum autem pro ſalute & quiete Eccleſiæ, ac patriæ, ſerio veniſſe. Iam in ſacello, iam ſacro interſunt : & alia ab aure ſiniſtra dolorem viſa percipere, qui totum corpus permearet aduſque femur, & tibiam adfectam. Nihil etiam ſuſpicari:ſacris peractis ad prandiolum inde in eſſedum, in eo Louanium veniunt. Et quia veſpera erat, ſtatim (vt antiſtitam ſalutauit, & ſe exhibuit) ad cellulam properat:ſed enim in adſcenſu, aduertit calceum illum altinſculum impedimento ſibi eſſe, & gradum refrænare. Cùm aſcendit igitur, abiicit, & videt abſque eo(numquam anteà factum)inſiſtere, & ambulare rectam poſſe. Percipit & tenſiones quaſdam & laxationes in tota ea parte:atque gaudio attonita, orationi incumbit, Deum & Diuam rogat, firmum & proprium hoc bonum ſibi eſſe. Laſſa denique in lectulum incumbit, manè ſurgens, & experta, videt nihil cothurno opus eſſe. æquales ſoleas ſumit, & iis quaquauerſus inambulat, & Antiſtitam ac ſodales gnaras facit, & ſe oſtendit. Mirari omnes, laudes dicere, & canere:denique fama in vrbem, & ſtatim ad (D) Marchionem deferri. Ego ei fortè aderam, inquit Lipſius, & ſeriis de rebus ſermones erant, conclaui etiam clauſo. Pulſant validè, ingreſſi Miraculum acclamant, & narrant : ipſe gaudio exſultare, & pias lachrymas manare. Mittere tamen Philipum Numannum (is tum vnà venerat) virum fidei & probitatis notum, cum alio nobili, vt ipſi adirent, & oculis vſurparent, ſatin' certò ita eſſet? Clara, conſpecta omnia:ergo veniam impetrat, vt ſecum ea Virgo Bruxellam iret, & Sereniſſ. Iſabellæ; Principi noſtræ piiſſimæ fœminarum, ſiſteretur. Factum: & ipſa Virgo aſſiduè melior, non greſſum ſolùm, ſed modulum tibiæ (quæ attenuatior antea) receperat, & gibbum in femore exſtantem amiſerat. Ipſe calceus altior eo latus, quem & nos vidimus, & menſi ſumus, ad modum ſuprà dictum : qui ad aram deinde D. Virginis appenſus, monumentum rei exſtat. Exhibuit ſe omnibus, etiam Illuſtriſſimo Antiſtiti Mechlinienſi Matthiæ Houio, qui tum Bruxellæ:is inquiſiuit, & comperit fraude omnia vacua, Deo plena. *Idem.*

Ioannes Courteſius, inter belli adminiſtros, Antuerpiæ domum habebat. Fortè in Campania noſtra, ad Hoochſtratam (E) arcem, in rixa aliqua, ictus gladio punctim fuit: idque in manu iuxta pollicem, ſed ita vt ad cubitum læſio & vis pertingeret, ac nerui pleriique brachij abſinderentur. Dum curatur, inflammatio ſuperuenit; & medicantium ſententia decretoria, brachium amitti atque abſcindi, aut vitam debere. Ille tamen mollior ad iſta, abnuere, & mortem potiùs eligere:ſed ante omnia ad Diuam Hallenſem recurrere, & votum ei vouere. Audit ab ipſo voto, & intra paucos dies ſanitatem recipit & vires : ita vt Antuerpiam rediret, & inde Hallas iret. Cæterùm plena illa ſanitas non fuit; manus manet, & digiti tres primores rigidi, & ſine motu, manſerunt. Non impotentia hæc (nos ſcimus) numinis, ſed prouidẽtia fuit: & in partem venire Diuam etiam Aſpricollem voluit, aut potiùs idem Deus & Diua hic etiam reliqua beneficia ire expunctum. Venit eo, inuocat : globulos, quibus preces ſolet perſoluere, ſacerdoti offert, vt ſacram ſtatuam tangant. Dum recipit, manum laxatam videt, moueri, claudi, vt anteà, & nihil ex contractione vltrà eſſe. *Idem.*

Plura ſunt, & ſciens quædam omiſi: quàm multa & ipſi, qui beneficia adepti, gaudij ſui tacita conſcientia contenti, non retulerũt ad Actuarium, aut expreſſerunt? Penè liquet, altera (F) tanta dictis eſſe. At claudam iam (nec Diua tamen adhuc ſuum fontem:) ſed ego, inquam, claudam inſigni & nobili curatione hominis externi, quæ Belgicam fama & admiratione ſui impleuit. Erat Bruxellæ Ioannes Clemens, filius Iacobi Lucernæ in mediis Heluetiis natus. Sed ad hæc loca cum patre venit, quo tempore Erneſtus Auſtriacus præerat : ô Princeps bonus, & bono noſtro natus, ſi Deo viſum diuturnum eum hic eſſe! Venit autem ipſe pater, in comitatu Poloni viri nobilis, Tobiæ Merzkuæ, cui in peritia aliqua linguarum, pro interprete eſſet. Sed enim iſte Ioannes à natiuitate claudus, debilis, imò monſtroſa quadam facie corporis fuit. Tibiæ & pedes contracti, & antrorſum verſi in pectus: ſic vt genua iniungerentur & adhæreſcerent, nec eſſet digitum aut aliud immittere, tanquam natiua concretione. Imò verò cauitas, & velut putei, apparuerunt ſub pectore, cùm ſanatus ille fuit. Iidem in vtroque femore, & ventre imo iungebantur. Globoſum aliquod corpus diceres, nec ſtare, iacere, ambulare idoneum : ſedere tantùm, & ſedendo proſerpere, manuum aliquo nixu, quæ fulcris etiam iuuabantur. Hæc deformitas patri do-(G)lori, matri etiam exitio fuerat: quæ in partu obiit, cùm ventre exſecto Cæſo hic prodiit, triſti fato. Talis igitur, cum patre delatus inter impedimenta, variis Belgicæ locis cum eo fuit, vbique viſus, deteſtatione aut miſeratione, vt ingenium hominum erat. Pater varia tentauit, curando & corrigendo : etiam ad inclytas thermas Aquæ granenſium miſit: ſed dum ibi eſt, patrem amiſit, à prædonibus interfectum. Noua calamitas. Bruxellam rediit, paternam pecuniolam conſumpſit, benignitate aliena deinceps ſuſtentatus : ibi, Antuerpiæ, in ipſa Batauia, Zelandia: nam & ad hæc loca errabundus iuit. Tamen religione tactus ad nos rediit, & ſtipe diurna victitauit : donec moti miſeratione aliqui ciuium, picturæ artem diſcere ſuaſerunt, & magiſtrum repererunt. Diſcit, & inibi crebra fama motus capitur ad Diuam noſtram venire, ſi fortè & ipſe opem ac ſolatium referret. Vectus eſt curru, in Sacellum repſit, culpas confeſſione & pœnitentia expiauit, ſacram hoſtiam ſumpſit: & paulò poſt angi viſus & animo collabi, item dolores in omni corpore ſentire: denique ſudor à capite ad calces diffluere. Et dum conatur egredi, atque aëre refici, magis increuit morbus : manſitque volens nolens totum diem in veſperam. (H) Tunc ſolemnes Diuæ laudes canebantur, & ipſe ante aram: ſentitque palàm à terra ſe attolli, & pedes antè contortos & ligatos laxari, deiici: idque thorace, qui velabat, per vim diſrupto: & ſtatim directus, pedibus ſuis ſtetit. Ipſe attonitus: quid alij? in tanta mutatione, animo iterum labi, & corpore viſus; ſed erigitur, in ſede collocatus, veſtes tegendo adferuntur, & feminalia inducuntur. Vires deinde magis magiſque augeſcere : ipſæ tibiæ tenues & exſuccæ, carne & ſanguine impleri. Alterum autem mirum, vulnus in capite ante dies quindecim acceperat, nec id coiuerat: coiuit ſponte ipſo illo tempore, & cicatricem accepit. Hæc turbis ibi viſa, hæc Louanij cùm rediit, hæc Bruxellæ : & quis non concurrit? Audiui medicos primarios, & talium haud temerè credulos, exclamantes; Verè hanc vim & manum Dei eſſe. *Idem.*

CVLTVS HONOR DEIPARÆ VIRGINI MARIÆ DEBITVS.

In Mariæ cultu retinendo eadem prorſus confeſſio & conſuetudo

ſuetudo in Græca & Latina Eccleſia apud omnes in vnum ritum conſpirantes ſemper viguit. Et apud Latinos quidem Fridericus tertius Princeps Auſtriacus, & Romanorum Imperator, feſtum aſſumptæ in cœlum Virginis religioſè admodum venerabatur, vt omni ferè cibo & vino in profeſto abſtineret; idemque fundator multorum monaſteriorum fuit, quæ cenſibus etiam annuis liberaliter dotare curauit. Eius verò mater Cimburga Maſſouiæ Ducifſa tam erat cultui diuino dedita, vt ieiuniis & orationibus maceraret corpus, & de more loca ſancta religioſiſſimè inuiſeret. ideoque ſub mortem etiam Cellas Mariæ, vt Auſtriaci vocant, religionis ergo petiuit. Tū Albertus quartus, qui & ipſe Auſtriæ Princeps fuit, Mariam coluit reuerenter, Chriſtianæ religioni & Eccleſiaſticis cæremoniis adeò deditus, vt in Sanctorum templis vnà cum Sacerdotibus pſallere & cantare, ſolemniaque ſacra, quàm deuotiſſimè celebrare non erubeſceret. *P. Caniſ. lib. 5. de Virg. Dei cap. 28*

Henricus eius nominis II. Impeartor Bauariæ Dux, qui Claudi, imò & Sancti cognomentum accepit, vt florem ſanctæ Virginitatis integrum conſeruaret, ſingulari Mariæ ope fuit adiutus: ſicut & Nauclerus fuſius explicat, in colenda Virgine tam ſedulus perſeuerauit, vt in mediis etiam peregrinationibus, ſi quando vrbem aliquam ingrederetur, primam quidem noctem precandi gratia in illa æde conſumeret, quam B. Virgini ſacram fortè reperiſſet. Eidem calicem aureum immēnſæ magnitudinis, ac duabus anſis inſignem fabricari atque dicari curauit. *Idem ibid.*

Stephanus Hungariæ Rex, fidelis & integer in omnibus factis ſuis, Deo toto pectore deditus & addictus: ſeipſum quoque, & regnum ſuum per votum & oblationē in perpetuæ Virginis Mariæ tutelam aſſiduis precibus conſulit. Cuius ſacratiſſimæ Virginis honor & gloria tam eſt celebris apud Hungaros, vt feſtum Aſſumptionis eius, tacito proprio nomine, ſua lingua diem Dominæ appellent. Atque vt Rex piiſſimus pro potiorem tantæ Virginis defenſionem & patrocinium poſſet promereri, in ipſa regiæ ſedis ciuitate, quam Albam vocant, in eiuſdem perpetuæ Virginis laudem & honorem grandem & inſignem, atque in primis celebrem Baſilicam condidit, opere ſanè mirifico, cælatis chori parietibus, pauimento marmore ſtrato. Quam Baſilicam qui vidit, teſtimonium perhibet dictis noſtris, innumera illic haberi palliorum, & eorum quæ paramenta vocant, genera; tabulas altarium non paucas ex auro puriſſimo, pretioſiſſimorum lapidum ordinibus conſpicuas: Euchariſtiæ ædiculam, quam Ciborium dicunt, arte mirabili ſupra Chriſti menſam extructam, conclaue omni genere vaſorum cryſtallinorum, onychinorum, aureorum, & argenteorum abundè refertum. *Ant. Bonfin. de Regib. Hung. lib. 1. decad. 2.*

De eodem Rege Stephano hæc ſubiicit *Bonfinius*: Aſſiduis diuam Virginem precibus exorauit, vt ſe ſuūmque regnum perpetuo magna Mater patrocinio tueretur, cuius tutelæ ac poteſtati ſe Hungaróſque omnes addixerat, omniáque ſuorum ſtudia fortunáſque dicauerat. Quin etiam illud ſolenne promulgauit edictum, vt omnes diem B. Virginis, quo inter Diuos relata fuit, inter celebratiſſimos haberent, Dominæque diem appellarent, ac cætera eius feſta ieiuniis & ſingulari ſolennitate tranſigerent: hanc demùm peculiarem ſibi pientiſſimamque Patronam in cœlo terriſque ducerent. Quadam nocte idem Rex cœleſti percitus inſtinctu, clam ſine comite è regia prodiit, diſtentos nummorum loculos ferens, quos miſerrimo Chriſti populo diſtribueret. Quò cum veniſſet, ſtipemque viritim daret, inter petulantes rogatores mox orta ſeditio, Regi per contumeliam ab auidioribus pleriſque barba diſtracta, & ne parua quidem ex parte conuulſa. At is nequaquam ex hoc ſuccenſus, imò ſolido quodam gaudio agitatus, in genitricis ædem properauit, ac mox ante aram in terram procidens, ingentes Diuæ gratias egit: Regina, inquit, cæli, ac diuûm magna parens, vnica Hungaricæ patrona gentis, immortales tibi gratias ago, quòd me, quem Regem eſſe voluiſti milites tui hoc modo tractarunt colueruntque: Si has ab hoſtibus iniurias accepiſſem, tuo auxilio vlciſcerer. Proinde hinc futuræ felicitatis auſpicia capio, neque irrita Filij tui verba ſcio fore: quum ſuis Apoſtolis ne minimum quidem è capite capillum periturum eſſe recepit. *Bonfin. l. 1. decad. 2. de reg. Vng.*

S. Gerardus martyr, Epiſcopus Canadienſis in Pannonia, laudibus & venerationi ſacratiſſimæ Virginis tantæ humilitatis obſequio ſe ſubdere nouerat, vt ſi quis reus clàm à ſancti viri familiaribus edoctus, veniam ab ipſo peteret, per numen matris Chriſti, mox audito nomine Matris miſericordiæ pater ſanctus lachrymis perfunderetur, & perinde ac ſi ipſe reus eſſet, à reo veniam peteret. Filium quoque ſuum illum fore aſſirmaret, ſi eam ſincerè Dei crederet genitricem. Ipſo authore, ab Hungarica gente non pronunciatur nomen ipſum matris Dei, ſed Dominam eam vocant. Si ſit autem pronunciatum illius nomen, ſtatim flexis genibus, & demiſſis in terram capitibus, ſeſe inclinant. Atque adeo Pannonia à ſancto Rege ſuo Stephano familia S. Mariæ appellata eſt. *Sur. in vita cap. 3. die 24. Septemb.*

Nobilis Domina Garſenda Elzearij Comitis nutrix, cum aliquando Dominum pro eo in Eccleſia noctu deprecaretur, hanc vocem audiuit: Iuueni huic, pro quo tam multum oras, noueris me matrem meam dediſſe magiſtram: nihil igitur de illo dubites. Ad quas voces illa nimiùm obſtupefacta, vbi ad ſe rediit, rogauit Dominum, vt ſi illuſio eſſet, abſcederet: ſin autem res vera, ſe certiorem inde redderet. Altera die cùm Miſſæ ſacrificio piè ac deuotè intereſſet, poſt conſecrationem corporis, auribus vocem eiuſmodi ad ſe dirigi ſenſit: Quę ſuperiori nocte de iuuene Elzeario tibi dixi, ea non ambigas vera & certa eſſe. Illa verò confeſſatio ſuo viro valde religioſo, fratri Ioanni Iuliani ea indicauit. Is porrò ſecretò ex Elzeario percontatus eſt, quem in precibus ſuis modum formámque ſibi præfigeret, & quem è Sanctis ſibi præcipuè patronum delegiſſet. Reſpondit ille: Equidem Virginem ſanctiſſimam mihi patronam & aduocatam elegi: cumque ad orandum me præparare volo, indignitatem & vilitatem meam priùs conſidero: atque ita Matri gratiæ me commendans, eam precor humiliter, vt ea, quæ ipſi & eius benedicto filio grata ſint, ponat in corde & ore meo: ſimúlque quanta poſſum animi pietate ſemel ei offero Angelicam ſalutationem. Ea dicta, nunquam mihi deeſt rerum diuinarum materia. His dictis abundè comperit confeſſarius ille, veriſſima eſſe quæ à Garſenda acceperat. *Surius 27. Septemb. in vita cap. 15.*

Sanctiſſimam Chriſti matrem inter alios ſanctos, ita vt par erat, ardentius amabat Hedvvigis Duciſſa Poloniæ, beatæ Elizabeth, quæ nupſit Lantgrauio Turingiæ, matertera, atque ea cauſa illius apud ſe paruam imaginem ſemper ferebat, eamque ſæpiùs geſtabat manibus, vt ex amore crebrò eam poſſet intueri, & inſpiciendo ad eius amorem ſe poſſet ampliùs excitare. Ea imagine cùm interdum benediceret languidis, illicò curabantur, vti etiam miraculorum virtute cunctis innoteſceret, ad quantam meritorum celſitudinem illa iam perueniſſet, quæ feruenti amore incitata hanc matris Dei imaginem ſedulò circumferret. *Surius in vita 15. Octob.*

Lutgardis virgo admodum pia: è celeberrima Tungrorum ciuitate oriunda, quadam nocte: cùm in Cantico, Te Deum laudamus, verſum illum; Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem, non horruiſti Virginis vterum, diceret, ei beatiſſima Virgo Maria gratulabunda apparuit, intellexitque Lutgardis verſum hunc illi gratiſſimum eſſe, quo commemoratur, ipſam Dei filium concepiſſe. Atque hoc illa mihi tanquam filio dilecto reuelans, admonuit, vt quoties verſum illum dicerem, toto me corpore ad laudem ſacratiſſimæ Virginis inclinarem. Quod etiā diu feci, hodiéque facio, & vt idem faciant, lectores meos omnes adhortor. *T. Cantiprat. lib. 2. cap. 24. Surius 16. Iuny.*

S. Odilo Abbas Cluniacenſis, inter cæteros Sanctos erga beatam Dei Genitricem tam ardenti pietate flagrabat, vt quotieſcumque Mariæ nomen proferri audiret, profundè ſeſe inclinaret: & conſtitutus in choro pſallentium, cum ad illum veniretur ex modulantium alternatione verſiculum (Tu ad liberandū ſuſcepturus hominē, non horruiſti Virginis vterum) in terram ſe poſterneret, ſicque per corpus oſtenderet, quibus deſiderij cœleſtis in mente facibus æſtuaret. *P. Dam. in vita eius.*

Laudat Franciſcum ſuum *Bonauentura*, & virum planè Apoſtolicum, diuināque charitate flagrantem meritò laudat quòd Matrem Domini Noſtri Ieſu Chriſti ineffabili complecteretur amore, vt quæ Dominum maieſtatis fratrem noſtrum effecerit, & per quam ſimus nos miſericordiam conſecuti: In ipſa, inquit, per Chriſtum præcipuè fidens, eam ſui ac ſuorum aduocatam conſtituit, & ad honorem ipſius, à feſto Apoſtolorū Petri & Pauli vſque ad Feſtum Aſſumptionis deuotiſſimè ieiunauit. Eam verò his verbis deprecabatur: Sancta Maria, Virgo, inquit, non eſt tibi ſimilis nata in mundo in mulieribus: filia & ancilla altiſſimi Regis patris cœleſtis, Mater ſanctiſſima Domini Noſtri Ieſu-Chriſti: Sponſa Spiritus ſancti: ora pro nobis cum S. Michaele Archangelo, & omnibus Virtutibus cœlorum, & omnibus Sanctis, tuum ſanctiſſi-

mum filium delectiſſimum Dominum noſtrum & magiſtrum, A Amen. Et rurſus eandem Deiparam ſic inuocat vir integerrimus. Sancta Dei genitrix dulcis & decora, Regem morti traditum filium tuum dulciſſimum Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum pro nobis exora, vt ipſe per ſuam piiſſimam miſericordiam & clementiam, & virtutem ſanctiſſimæ incarnationis & mortis ipſius acerbiſſimæ nobis indulgeat peccata noſtra, Amen. *In vita S. Franciſci cap. 9.*

Excurrit vnus ſub Epiphaniorũ feſtum in oppidum Toparchæ cuiuſdam excellenti pietate, qui olim educatus inter conuictores Viennæ: vxorem hic habebat ſterilem, nec ſatis firmam in fide, cùm veſceretur cibis illicitis. Perſadet Mulieri noſter: vt ſi liberos velit, habeat hunc ſaltem honorem Virgini, vt carnibus ſabbato abſtineat, diuinam illi opem ſub tanto patrocinio affuturam. Fidei reſpondet euentus, vno partu geminos marem & fœminam enixa, & agnoſcens diuinum beneficium vterque coniux aureæ calulæ, caliciſque donum miro artificio Deiparæ, quæ colitur in noſtro templo, ex voto dedit. Hæc ille de muliere cui profuit diei abſtinentia ſeptimi, non quidem Iudaico ritu, ſed Eccleſiaſtica propter Virginem pietate. *Boniſ. hiſt. virginal. lib. 3.*

EIVS VIRGINITAS ADSERTA ET DEFENSA

Et Gallia Gothica Pelagius quidam & Helladius profecti B veteris Heluidij inſaniæ ſcintillas in Hiſpania exſuſcitare tentarant, Mariam Virginem negantes perpetuò virginitatem retinuiſſe. Horum furorem ne patientia confirmaretur audacia, aut mora creſceret malum, ſibi Illefonſus impugnandum ſumpſit cominus diſputando, eminus libro euulgato, in quo perpetuæ virginitatis Mariæ patrocinium ſuſcepit. Ea diligentia erroris ſemina diſſipata, compreſſique nefarij eorum impoſtorum conatus: operæ nauatæ merces veſtis de cœlo allata fuit. Ad nocturnas preces perſoluendas contendebat menſe Decembri, ipſa nocte, quæ feſtum Annunciationis diem nuper à Patribus inſtitutum præcedebat: cùm templum maximum viſum eſt maiori fulgore micare, quàm vt oculi mortales ferrẽt. Tunc cæteris aliò atque aliò delapſis præ terrore, ad aram ipſe progreſſus, ac nixus de more genibus preces fundens in cathedra, vnde is ad populum concionari erat ſolitus, aſtantem beatam Virginem in auguſtiori, quàm pro hu- C mano habitu ſpecie vidit, his eum verbis compellãtem: Cultæ in tuo corpore virginitatis cum mentis puritate fideique ardore cõiunctæ, noſtræque virginitatis defenſæ præmium erit ex cœleſti theſauro munus allatum. Inter hæc verba veſtem ſuis manibus capiti inſeruit. Hac inquiens, filij mei, meáque, quæ toto anno recurrunt, feſta celebrato: Comites receptis à pauore animis cùm ad Præſulem accurriſſẽt, toto iam ſpectaculo ex oculis ſublato, ferme exanimatum inuenerunt. Tum metus, tum admiratio vocem intercluſerat, oculi tantum in lacrymas ſoluebantur: quòd neque pares beneficio gratias agere poſſet, neque Virginem alloquio morari. Sic nimirum ſuſceptas pro pietate actiones continuit diuinum numen numerari. Cixilla Illefonſi ſucceſſor hæc omnia memoria propagauit ex ore Vrbani Archiepiſcopi item Toletani, atque Euãtij Archidiaconi accepta, quibus per ætatẽ licuit rei geſtæ miraculo intereſſe. Lapis vbi beata Virgo veſtigio conſtitit, in ipſo tẽpli Toletani aditu monſtratur, clatris ferreis incluſus, rei tantæ monumentum. *Io. Mariana lib. 6. cap. 10. ex Alfonſ. à Carthagena Ep. Burg. in Anacephalaeoſi Reg. Hiſpan. cap. 38. Roderic.* D *Tolet. lib. 2. de rebus Hiſp. cap. 22. ara 713. Roderic. Santius p. 2. rerum Hiſp. cap. 31. & Bar. tom. 8. ad ann 657.*

Cum Ignatius Loiola paulò ante conuerſionem ex patria in montem Serratum proficiſceretur, eum cœpto itinere pergentem, & rectà eò progredientem Saracenus quidam, ſiue Maurus, aſſecutus eſt. (erant per id tempus in Hiſpania Tarraconenſi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquiis) Cùm vnà irent, incidit, vt fit, illius ſermo de virginitate beatæ Virginis Mariæ, quam cùm in conceptu Filij concederet Maurus a partu negaret, ad eamq; rem naturales rationes aliquot adferret, neque ad veritatem flecti poſſet ab Ignatio; celeriter præceſſit, ſolúmque Ignatium reliquit, hærentem diu, multúmque ducitantem, verum ab ſe pietas Chriſtiana exigeret, vt Maurum conſequeretur, & pugione confoderet, quòd de beatiſſima, & immaculata Virgine corã ſe ignominioſè locutus fuiſſet. Homo quippe militaris, & fallaci veri honoris imitatione olim deluſus, dedecori ſibi eſſe ducebat, ſi quid à religionis Chriſtianæ inimico, ſe audiente, de inuolata ſacroſanctæ Virginis integritate impunè detraheretur: quæ quidem cogitatio in ſpeciem pia, diu, multumque rudem tum Chriſti militem E torſit, in eãque deliberationem tandem induxit, vt vbi ad biuium, vnde e via publica ad oppidum vicinum Maurus declinarat, conſtitiſſet, habenas mulæ, qua vehebatur, permitteret, & ſi ad locum, vbi Maurus erat, diuerteret, quæſitum illum, atque inuẽtum interficerẽt; ſin rectà pergeret, omitteret: atque ita diuina prouidentia factum eſt, vt iumentũ lata facilique via prætermiſſa ſuũ iter ſequeretur. *Petr. Ribad. l. 3. de vita eius c. 3.*

Cum in ſacro Tridentino Concilio quæſtio illa grauiſſima de originali peccato, cuius expers fuit Virgo ſanctiſſima, agitari cœpta eſſet, Iacobus Laines Societatis Antiſtes, & ex Romani Pontificis Doctoribus vnus ſententiam rogatus, quòd cum quartana febris grauiter angeret, pro argumenti dignitate loqui ſe poſſe negat; ſed tamen ſuam vtcunque dicturum eſſe ſententiam pollicetur, & quàm breuiſſimè propter morbi moleſtiam loquuturum. Itaque in ſuggeſtum aſcendit, ſed præter ſpem & opinionem firmis lateribus agit, tréſque horas integras in virginis defenſione conſumit, quam ab omni F originis vitiatæ labe puram fuiſſe exquiſitis teſtimoniis, rationibuſque diſſeruit: in ipſo autem orationis ſuæ fine robuſtiorem ſe ſenſit, quàm cùm exorſus eſſet dicere. Eam ille tanta morbi grauitatẽ fortitudinem clementiſſimæ Dei matri referebat acceptam, pro cuius immunitate pugnauiſſet. Quamobrem ſancta Synodus, ſacerque ille orbis terræ Senatus perſuadente potiſſimùm Laine, honorifica illa de Virgine concepta decreuit; & Sixti quarti conſtitutionem confirmauit. *Petr. Ribaden. lib. 3. de vita ipſius Iacobi cap. 17.*

Virginitatem negantes puniti. & Vide infra.

B. VIRGO AB INFIDELIBVS ETIAM HONORATA.

Non ſine certa numinis prouidentia factum arbitror, vt multo ante Mariam natam Sibylla ſit Ethnicis vaticinata, de noſtra Virgine canens, & ſalutationis Angelicæ initio perbelle conſonans,

Εὐφράνθητι κόρη καὶ ἀγάλλεο σοὶ γὰρ ἔδωκεν
εὐφροσύνην αἰῶνος, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν.
ἐν σοὶ δ' οἰκήσει, σοὶ δ' ἔσσεται ἀθάνατον φῶς, hoc eſt, ſi ſimpliciter interpretari velimus:

Lætare & exulta puella, tibi enim gaudium donauit æternum, G *qui cœlum & terram condidit. Is verò in te habitabit, tibique erit immortale & indeficiens lumen. P. Caniſ. lib. 3. de B. Virg. cap. 3. Zoares tom. 1. in 3. par. D. Thomæ.*

Ceterum omnium Sibyllarum de Virgine Maria vaticinia, require *apud Ioan. de Carthagena, l. 6. de arcanis Mariæ, hom. 17.*

Albumazar inſignis Aſtrologus, etſi alienus à fide, tamen præclarum Virgini teſtimonium dedit; cuius in ſcriptis hæc verba leguntur: In prima facie ſigni virginis oritur in terra virgo munda, puella immaculata corpore, decora, ore venuſta, cultu moderato, crine prolixa. Et verò, ne qua in hominum animis ſuſpicio relinqueretur, ipſe prouidit, & quam Virginem deſcriberet, digito ipſe monſtrauit, nempe hanc eſſe illam Virginem, quæ puerum in Iudæa nutriat, & paſcat, eumque puerum à quibuſdam Ieſum vocari, quem nos, inquit, Græcè Chriſtum nominamus. *Ibid.*

Iam verò quemadmodum Chriſtum Mariæ filium, vt diuinum hominem agnoſcunt Mahometani, mirifque laudibus H extollunt, ita de ipſa etiam Maria, licet eam Dei genitricem pernegent, tamen, vt hoc etiam adiiciam, honorificè admodum ac reuerenter loquuntur. Nec mirum, quando in ſuo Alchorano, quo nihil habent antiquius, illam frequenter laudari, & ab ipſis etiam ornari Angelis certiſſimè deprehendunt. Etenim Angelorum hæ voces illic recitantur: *O Maria cunctis viris fœminiſque præclarior, ſoli Deo perſeuerãter ſtudẽs.* Ac rurſus ab eodẽ dicitur: *O Maria, Deus vtique elegit te, & purificauit te: elegit te clarã ſuper mulieres ſæculorũ. O Maria, Deus annunciat tibi verbum ex ipſo: nomen eius* Ieſus *Filius* Mariæ, *& erit honorabilis in hoc ſæculo & in futuro.* Quid autẽ eo luculentius? Maria *ſe dirigendo nil malitiæ aut prauitatis operata eſt: vnde noſtram ei animam inſufflauimus.* Adeò enim Mariam Alchoranus extollit, vt inter fœminas omnes illã ſanctiſſimã & lectiſſimã, ſed & Virginẽ; ſimúlque Chriſti matrem eſſe cõfirmet, multaque de illa recitet, quæ cum litteris Euangelicis quadrare videantur. Certè non obſcura & illa Mahometis vox eſt: *E viris multi perfecti fuerunt: nulla autem ex mulieribus vnquam perfecta fuit, niſi* Maria *mater* Ieſu. Et quoniam non ſolùm Alchoranus, ſed etiam liber Alcoran magnæ apud iſtos auctoritatis eſt, audiant ex eo etiam, qui nos non audiunt, Dei vocem ita ſonantem:

nantem: *Nullus de filiis Adam naſcitur, quem non tangat Sa-*
A *tan: & ideò ploras vociferans ex eius tactu præter* MARIAM & *filium eius. Ibid. lib. 3. cap. 10.*

Ac memorat *Antoninus 3. p. Summa*, Virginis Mariæ imagines viſas non ſemel à Turcis adorari, thure adoleri, & puniri qui eam proterunt maledictis, aut illius Icones contemnunt.

Salvaticus p. 2. de Virtut. verbi Dei cont. Hebra. c. 14. refert quondam in Catania Idololatras in magna veneratione habuiſſe virginem quandam infantem propriis manibus baiulantem, qui interrogati quare ſingulis annis imaginem illam per publicas plateas circumducerent? reſpondiſſe teſtatur in honorem & cultum cuiuſdam virginis præſtare, quæ virgo manens peperit filium ſuum.

Beleſphoret in ſua Coſmogr. ſimile quid accidiſſe narrat aliis nationibus, quæ ex antiqua traditione idipſum factitabant, quam à Sybillis originem duxiſſe putabant.

Ægyptiacæ fœminæ à tempore Ieremiæ Prophetæ, ſolitæ fuerunt Virginem cum infante vbera eius ſugentem cultu religioſo venerari: cuius rationem ab eis poſtulanti Regi Ptolemæo reſponderunt ab antiquiſſimo tempore eam conſuetudi-
B nem viguiſſe, per Ieremiæ Prophetæ prædicationem, parituram Virginem eis prædicantem. *Auctor hiſt. Eccleſ.*

Conſtantinopoli inuentum eſt ſepulchrum, in quo lamina quedā antea inuenta fuit, cū hac inſcriptione: Chriſtus naſcetur ex Virgine, & credo in eum: temporibus Syrenæ & Conſtantini iterum me videbis ô ſol. *Zon. Annal. lib. 1. Fulg. lib. 1.*

Refert *Sur. tom. 4. & Bonif. l. 1 hiſt. Virg. c. 2.* de S. Procopio, quod cùm corā Diocleт. Imp. de ſua Religione cum Flauiano iudice contenderet, hæc obiecerit: Si oraculis Flauiane fidē habes, Dodonei Iouis & Apollinis, tum Pythij, tum Delphici, & Ammonis, quibus tui ſimiles credunt. Multa ex his omnibus promere mihi liceret, ſed breuitatis cauſa duo Delphici Apollinis reſponſa teſtabor. Nam de humani generis vindice & liberatore Chriſto Ieſu, déque eius matre Virgine, ita Iaſoni nil taléſuſpicanti reſpondit: cùm enim Argonautarum dux ille à Græcis Poëtis celebratus, de templo, quod Athenis in arce conſtructum eſſet, Apollinem Delphis conſuleret in hunc modum prædixit: Phæbe vates cuiuſnam erit hæc ædes? cui ſit in poſterū ſeruitura? quæcumque ad honeſtatem virtutemque
C vos incitant facite, ego autem tres cupio, Deum vnum regnantem apud ſuperos, cuius Verbum ab interitu alienum, conceptum in ſimplici Virgine, quod tanquam ignitus arcus percurrens mundi medium omnes capiens, eos adducet donum patri: huius erit hæc ædes, Maria autem erit nomen eius.

Quis neget de eadem Virgine ceciniſſe *Virgilium in Bucolicis* iam tempore Auguſti Cæſaris:

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.

A IVDÆIS.

Non hic agimus de Iudæis fidelibus, quales fuerunt multi Prophetarum, qui de B. Virgine præclara prædixerunt: ſed de infidelibus, quorum pleroſque ſcribit *D. Bonauentura in ſpec. Virg.* dicere conſueuiſſe, hoc mirabile fuiſſe in Maria, quod cùm eſſet pulcherrima, à nullo vnquam viro fuit concupita.

Petrus Galatinus de arcanis Cathol. veritatis c. 4 tradit Rabbi Accados, quem magiſtrum ſanctum Iudæi vocitabant dixiſſe: Sicut Abacus eſt armarium, quod principes conficiunt, vt auri & argenti vaſcula in eo recondant, ſuámque gloriam & opes cunctis oſtendant; ita Regis Meſſiæ mater erit armarium,
D quod Deus ipſe conſtruxit, vt Meſſias in ea ſedeat, ad maieſtatis ſuæ gloriam mortalibus omnibus monſtrandam. Addit idem Auctor, prius quam Hieremiam hunc Rabbinum dixiſſe: Creauit Dominus nouum ſuper terram: fæmina circumdabit virum. Et Rabbi Simeonem dixiſſe illud Salomonis: Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te. Similiáque ex aliis libris ſcripta tribuit Rabbi Barachias, Rabbi Iodam, Rabbi Moyſes Adarſan, Rabbi Kimki, Rabbi Humna, & Rabbi Iodem, qui multa in laudem Virginis edixêre.

AB HÆRETICIS.

Etiam hæretici tam veteres quam noui, veritate conuicti, non exigua Virgini virginum encomia ſcriptis ſuis dereliquerunt.

A Manichæis exordior. Hi nōnulla ſupra cōmune humanum genus eximia encomia de B. Virgine prædicarūt, eáq; ad Angelicam dignitatem ſublimarūt, teſte *D. Th. 3. ſent. d. 4. q. 2.*

Martinus Lutherus, peſtifer ille noſtri temporis hæreſiarcha Virgini aliàs vehementer infeſtus, ſui velut oblitus, hoc Mariæ teſtimoniū alicubi præbet: Dignum & iuſtum erat Mariæ perſonam ab originali peccato reſeruari, de qua Chriſtus ſumpturus erat carnē, quæ omnia peccata ſuperaret. *In poſtilla maiori circa Euang. Feſti concept. Mar.* Eiuſdem quoque illa vox fuit: Nulla mulier tam ſancta eſt, nec fuit, nec in poſterum erit, quæ fructum ventris ſui benedictum parit, quando nulla citra voluptatem, & peccatum concepit. *Idem in Feſt. Conc. Mariæ.* E

Caluinus quoq; perfidus Eccleſiæ Catholicæ inimicus, hāc Virginis commendationē ſcripſit: Nunquā de me, vt in Domino confido, audietur, quaſi auerſer Mariā, erga quam minus benè affici, reprobatæ mentis certum exiſtimem iudicium, *in harmonia Euang.* & infra ſubdit: Quæ ſupra omnes, quæ Regina eſt omniū, quam Deus præ omnibus honorauit, cui ſimilis non reperitur alia, quid non aſſecuta quod eminentiſſimam probet?

Bucerus item ſic, inter alia habet: Pius animus de Maria, vaſe tam ſancto atque electo, vt Chriſtum nobis pareret, nonniſi ſanctiſſima cogitabit. *In expoſit. cap. 1. Matth.*

Si Maria benedicta eſt inter omnes mulieres, & beata ab omnibus prædicanda nationibus, infelices certè ſunt Iudæi, qui ipſam nunquam conuiciis laceſſere deſinunt: infelices ſunt pſeudo-Chriſtiani, qui Iudæis nihilo meliores, ſua laude F ipſam ſpoliant. *Bullingerus in ſerm. de B. Maria.*

Oecolampadius *ſerm. de laudando in Maria Deo*, tot ac tanta de B. Virgine præconia in lucem edidit, vt non ille, ſed quiſpiam ex noſtris Catholicis loqui videatur. Sic enim ait: Rectè admonet Propheta, vt in Sanctis laudemus Deum. In quo autem plaſmate tam laudandus Deus, vt in Virgine Maria, quam hodie non ſolum inhabitare tanquam templum ſacratiſſimum, ſed ex ea, & in ea carne aſſumpta, homo fieri dignatus eſt? Cœli enarrant gloriam Dei, ne inuideant; quem ipſi cōtinere non poterunt, Virginis vtero clauditur. Obſtupeſcant Angeli, quod ipſis præteritis, Rex eorū ad Virginem diuertit. Et quomodo non per Mariam laudabilis Deus, in qua ſe oſtentat grauiſſimè, &c. Plura habet his ſimilia eodem loco.

AB IMPIIS.

Petrus Gnaphæus Præſul Eccleſiæ Antiochenæ, vt tradit *Niceph. l. 15 hiſt. Eccl. c. 18. & Damaſc. l. 3. c. 10* homo audax & turbulētus, & in fide claudus, tamē legē tulit de Maria Deipara ſuppliciter inuocāda, & in ſacris precationibus nominanda: nihil ille nouū inuſitatūque ſanciuit, quandoquidem ab Eccleſia condita Chriſtiani Deiparam ſemper implorarunt, religio- G ſiſſimiſq; & animis & vocibus appellarūt, ſed quod in ſua prouincia vel iniuria hominū, vel iniuria temporū, vel inſania hæreticorum fieri deſierat, veritate impellente, qui impius erat, reuocauit. Vſque adeò verum eſſe demonſtratur ipſius Virginis de ſe Vaticinium, Beatam me dicent omnes generationes.

☞ *Vide ſupra, Donaria Ædi Lauretanæ miſſa.*

Elogia & Epitheta SS. Patrum, ☞ *quære in fine præſentis Loci.*

* INVOCATIO MARIÆ VIRGINIS,

Ac Primum.

IN VNIVERSALI.

D. Ephrem *Syrus in oratione ad ſanctiſſimam Dei genitricem* ait: Immaculata, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, Dei ſponſa, Domina noſtra, vnica ſpes deſperatorum, oppreſſorū ſubſidium, & ad te currentium auxilium præſentiſſimum, omnium denique Chriſtianorum profugium: meam ſordidiſſimam, indigníſque labiis expreſſam orationem admitte, nec non tuum quidem filium, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoque mitiſſima illa ſuæ pietatis viſcera reſeret, & poſthabitis innumerabilibus H peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probéque ſua complere mandata concedat. Adſis mihi ſemper Virgo miſericors, clemens, & benigna, in præſenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hoſtiles impetus repellens, & me deducens ad ſalutem, ac in ſupremo vitæ momento miſeram meam animam conſeruans, & tenebroſos malorum dæmonum aſpectus ab ea procul abigens; in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, poſtremò, inacceſſæ tui filij & Dei gloriæ me hæredem efficiens. Quam per interceſſionem fauorémque tuum Domina mea ſanctiſſima, Dei mater, te etiam atque etiam oro, aſſequi valeam gratia, miſeratione, & humilitate vnigeniti tui filij, &c. *S. Ephrem ſupra.*

D. Auguſtinus inter cœtera ſic reuerenter B. Mariam affatur ac inuocat: Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis perſoluat, quæ ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quaſcunque exiles, quaſcumque meritis tuis impares gratiarum actiones, & cum ſuſceperis vota, culpas noſtras orando excuſa. Accipe quod offerimus, impe-

tra quod rogamus, excuſa quod timemus; qui nec potiorem A meritis inuenimus, quàm te, ad placandam iram Iudicis, quę meruiſt eſſe Mater Redemptoris & Iudicis. Succurre ergo miſeris, iuua puſillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro Monachorum Choro, exora pro deuoto fœmineo ſexu; ſentiant omnes tuum leuamen, quicunque deuotè celebrant tuum nomen. Sit tibi compaſſio ſuper afflictis, ſit pius affectus ſuper cœlorum peregrinis: Et cùm te lætantem ſemper aſpicis, fletus noſtros, quæſumus, ipſa ad Deum perferas, eúmque vt filium proprium pro nobis interpelles. *Aug. Serm. de Aſſumpt. Virgin.*

Huc prætereà ſpectat Archiepiſcopus Cantuarienſis Anſelmus, magnum ſui ſæculi decus, ac tunc ferè princeps Theologorum, ſingulari vitæ ſanctitate præcellens. Is cùm ſedulus cultor Virginis eſſet, de illius excellentia librũ ſcripſit, in quo ſic eam inuocat: Subueni nobis, inquit, Domina piiſſima, & non conſiderata peccatorum noſtrorum multitudine, velle tuũ ad miſerendũ nobis inflecte. Eia ſuccurre oramus, vt laus, B quam per tot ſæcula dignè poſſediſti, cõtinua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo perdito ſubueniſti. Tibi ergo nos commendamus, tu procura ne pereamus: & alibi: Pie Dominè parce ſeruo matris tuæ. Pia Domina parce ſeruo filij tui. O tu illa piè potẽs, & potenter pia Maria, de qua fons eſt ortus miſericordiæ, ne contineas, precor, tam veram miſericordiam, vbi tam veram agnoſcis miſeriam. *Anſel. lib. de excell. B. Virg. c. vlt.*

D. quoque Bernardus hanc ſacram Virginem hac oratione inuocauit, ac inuocandam docuit. Domina noſtra, inquit, Mediatrix noſtra, Aduocata noſtra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos commenda, tuo filio nos repræſenta. Fac, ô benedicta, per gratiam quam inueniſti, per prærogatiuam quam meruiſti, per miſericordiam quam peperiſti: vt qui te mediante fieri dignatus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoque intercedente participes nos faciat gloriæ & beatitudinis ſuæ. Et rurſus: Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca Mariam: In periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuer-C ſationis exemplum. *Serm. 2. de aduentu Domini, &c.*

Accedat & totius Africæ lumen, & fortiſſimus ille Chriſti Martyr Cyprianus, de quo præclara ſcribit *Greg. Naz.* atque inter cætera ſequentem hiſtoriam refert: Cùm hic Cyprianus à fide Chriſti adhuc alienus, ac rebus magicis omnino deditus eſſet, amore Iuſtinæ Chriſtianæ virginis exarſit, & in illius expugnanda pudicitia plurimùm laborans, vt cæcus & inſanus eſt amor, etiam dæmonem ſibi adiutorem aſciuit. Virgo etſi turpem eiuſmodi amorem deteſtaretur (Chriſto enim ſponſo ſe totam conſecrarat) tamen præſentes Satanæ technas & ardentes libidinis faces non potuit non perſentiſcere, multum his ac grauiter exagitata. Proinde, vt par erat, ad pudicitiæ ſuæ cuſtodem & tutorem Deum ſe conuertit, ſimulque Mariam caſtiſſimum & clariſſimum Virginum decus ſupplex obſecrauit, vt ſibi periclitanti auxilium ferret, corpus interim ieiunio atque humi cubitatione, quæ ſunt continentiæ arma caſtigans, vt in hoc certamine hoſtem impurum vinceret potiùs quam vinceretur. Quid multis? non irrita fuit Mariæ inuocatio, per quam propitius afflictæ Virgini adfuit Deus, vt & hoſtis deuictus abſcederet, & Cyprianus è ſtulto amatore Chriſtianæ ſapientiæ non modò diſcipulus, ſed etiam, ſicut Augu-D ſtinus vocat, Doctor ſuauiſſimus, & martyr beatiſſimus efficeretur. *S. Greg. Naz. in laud. Cypriani Martyris.*

B. Antonius Luſitan. Seraphicæ D. Franciſci familiæ decus & lumen, cùm quadragenarij ieiunij nocte quadam diurnis occupationibus feſſus ſomno ſe pauliſper dedere voluiſſet, à diabolo compreſſis faucibus nihil propiùs factum eſt, quàm vt ſtrangulatus animam ageret. At Anton. Beatiſſimæ Dei matris nomine inuocato, ſignóque crucis fronti impreſſo, atque eo illo hymno pronunciato; *O glorioſa Domina*, tortorem dæmona vertit in fugam. Cumque ſe proſpicientem humani hoſtem generis videre cupiens ſanus iam ac liber oculos ſuſtuliſſet, totam illam cellulam, vbi cubabat, anguſtiſſimi luminis vidit ſplendore fulgentem. Morte propinqua eundem hymnum (O glorioſa Domina) cecinit, & perneceſſario tempore patrocinium Virginis implorauit. *Surius in vita cap. 14. die 13. Iun.*

Vixit circa ann. Dom. 1094. non procul ab vrbe Laudunẽſi quędã Mulier quę arcanum homicidij crimen à ſe commiſſum in exomologeſi detexerat Sacerdoti, ac proinde poſt acceptam mortis ſententiam, vt flammis ardentibus traderetur, ad ſuppli-E cij locũ ducebatur. Et quoniã per Deiparę templũ iter habuit, vbi toti populo peccatũ ſuũ confeſſa eſt, Virgini matri magna etiam fiducia ſupplicauit, ſéque totã eius patrocinio cõmendauit. Hinc digreſſa eſt, & iam in ignem ſemel atque iterum coniecta, tantum Dei & Virginis beneficiũ ſenſit, nihil vt ab igne quãuis copioſo & vehementi caperet detrimenti, imò nõ modò carnem, ſed veſtẽ etiam ab omni flammarum iniuria ſeruauit ſemper illæſam. Cùm hinc admiratio ingens animos populi occuparet, ad dictum Mariæ templum curſitatum eſt, vt vnà cum bona muliere Deo & Virgini gratiæ agerentur, tantúmque miraculum ad Virginis inuocationem geſtum cõmuni omnium lætitia celebraretur. *Sigibertus in Chronico anni 1094.*

Addere his libet *Baptiſta Mantuani* votum ad eandem miſericordiæ matrem carmine expreſſum. 1. *Parthen.*

Tu mihi diua faue, cœlum cui militat omne,
Quam trepidant Erebi ſedes; cui terra fretúmque
Vota preceſque ferunt: noſtro tu Sancta labori
Sis præſens, operique tuã largita futuro
F *Præſidium, noſtræ veniens illabere menti,*
Tu licet à noſtro ſpatiis ingentibus orbe
Diſiungare ſuos quantum polus eleuat ignes?
Non tamen humanos caſus oblita, tuúmque
Nil pertæſa genus, vigili mortalia cura
Suſcipis, & lachrymæ tangunt tua pectora noſtræ.
Tu placidum terris ſidus, quod liberat omne,
A pelagi feruore rates, quod luce benignâ
Saturni Martiſque graues eliminat iras.
Tu nobis Helice, nobis Cynoſura; per altum
Te duce vela damus portus habitura ſecundos.
Tu mare, tu ventos, tu ſidera cuncta, Deumque
Concilias; tu tuta ſalus, tu pacis origo.
Tu commune bonum, generis tu gloria noſtri.
Huc ades: & cœptos præſenti numine curſus
Dirige, & infirmam rege per vada cærula puppim.

Idem ad eandem.

Ad ſuperos clamo, ſupplex & numina planctu
Sollicito: Diuos in mea vota voco:
G *Sed te præcipuè, Diuorum maxima Virgo*
Mitis in humanum quæ genus eſſe ſoles.
In nos magna tui ſunt experimenta fauoris
Et pietas omni iam tua nota loco eſt.
Erue nos cunctis igitur Regina periclis:
Et laceræ ſparſas collige nauis opes.

Nec minus piè ad piiſſimam Virginem Io. Damaſcenus loquitur, cùm ait: Inuituperabilem, Deipara, ſpem tuam habẽs ſeruabor: defenſionem tuam poſſidens, per quam, ô pura non timebo. Perſequar inimicos meos, & in fugam vertam; ſolam habens vt thoracem, protectionem tuam, & omnipotens auxilium tuum. Et deprecor clamans tibi: Domina ſalua me interceſſionibus tuis: & eleua me è tenebroſo ſomno ad tuam glorificationem, potentiã ex te incarnati Dei.

Gregor. quoque Nazianzenus ita ad eandem cecinit.

Veneranda ô Virgo! caſta, feliciſſima!
Quanta Beata nunc Beatorum in polo,
Exuta quidquid facis humanæ, ſedes
Æternitatis pallio ornata, vt Dea
Habita, ſenecta expers: ſupremo ex æthere
Benigna adeſto vocibus meis; preces
H *Admitte Virgo ô inclita! hic quando tibi*
Verbi parenti, ſed ſupra modum tamen
Legémque ſolus inter omnes contigit
Honor. Ego fretus his, tibi me audentius
In verba ſupplex efferam: & ſuauiſſimo
Contextam ab horto, quæ tuum exornam caput,
Coronam, ô Domina, proferam.

☞ *Vide infra Tit. Loca celebria, §. Aſpricollis, votum elegans V.C. Iuſti Lipſij, carmine etiam conceptum.*

☞ *Huc refer ea quæ paulo ante circa Imagines eiuſdem Virginis ſunt adducta: quæque deinceps adferentur.*

PATROCINIVM B. MARIÆ, IN GENERALI PRÆSTITVM CVLTORIBVS ILLIVS.

B. Dominicus Ordinis Fratrum Prædicatorum Inſtitutor, cùm more ſuo, precationi intentus mentem aliquando defixiſſet in cœlo; vidit ſublimem in aëre Chriſtum Dominum, cum admirabili ſplendore maieſtatis & magnitudinis ſuæ, regali ſolio conſidentem. Erat illi in vultu horrenda ſeueritas; ira

ex oculis emicabat: manu tres, vt apparebat lanceas vibrabat, quibus orbem vniuerſum erat interempturus. Cùm autem inueniretur nemo, qui furori iuſto ſe opponeret: glorioſa Virgo Mater aduoluta genibus, & arctiſſimè amplexa filium rogat, vt hominum, quos ſuo ſanguine redemiſſet, caperetur miſericordia; Chriſto contrà infinitas cauſas iuſtiſſimæ vindictæ, in perditiſſimam gentem mortalium ſummatim recenſente, ſubiicit amantiſſima filiorum Mater: duos ſe etiam habere ſeruos, quorum laboribus, & induſtria flagitioſi reuocari poſſint ad pœnitentiam, & ſimul cũ dicto vtrumq; offert alterũ Dominicum; Franciſcum alterum. Placatus eſt maternis precibus Dominus, & ad eam rem accipere ſe oſtendit inſigne illud par bellatorũ. *D. Antonin. p. 3. Chron. Tit. 23. c. 3. Boſius de ſignis Eccl. l. 9. c. 10.*

Aliud narrat haud abſimile D. Antoninus. Cùm alio tempore percenſuiſſet Deus hominum facta, inuentis bonis paucis, ſceleratorum immani numero: comprehenſum, velut manu, totum orbem inſtar leuiſſimæ paleæ concluſiſſe viſus eſt, quaſi in barathrum præcipitaturus; ſimulque vocem illam terribilem miſiſſe: Cùm iudicatur, exeat condemnatus. Quā voce conterritus ille qui ſpectabat, velut emerſus è ſomno clamat ad B. Virginem: Sancta Maria, ſuccurre miſeris: Hanc igitur vidit impetrare à filio tam grauis ſententiæ dilationem, dum concionatores, quos illa per orbem dimiſerat, ſuum officium expleſſent. Quàm ſæpè aliàs accidiſſe putamus, vt mundus iam ab iræ diuinæ turbine in ſcopulos iuſtiſſimæ vindictæ impingendus, ab illa ſit liberatus? *Antoninus ibid.*

Cum Cæſar Iuſtinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus, ſiue, vt alij vertũt, Archidiaconus Eccleſiæ fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere, quod tamen conſtanter detrectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accuſatus, de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam, adeóque impietatem deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Mariam data ſyngrapha turpiſſimè abnegaret, ſéque totum imperio Satanæ, qui ſe videndũ obtulerat, traderet atque manciparet. Quid hîc faceret miſer tam nefarij criminis iam ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquàm ferè poſſet conſiſtere, cùm irato Deo ſe dæmonis eſſe mancipium cogitaret, mutato conſilio, tandem ad ſanctiſſimam Dei Matrem ſibi confugiendum duxit, ac templum ei ſacrum petiit, in quo ſuas preces ac ſupplicationes cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnúmque verè pœnitentiæ ſpecimen edere cœpit. Quòd ſi Theophilum ipſum Mariæ ſupplicantem libet audire, his quidem verbis, vt legimus, illam compellauit: Domina mea benedicta, & defenſio generis humani, portus & protectio eorum, qui ad te confugiunt: Scio ô Domina mea Deiparens, quod te valdè offenderim, & ex te natum Deum noſtrum, nec ſum dignus conſequi miſericordiam. Ac rurſus: Quomodo audebo, Domina mea Benedicta, ego, qui ſum indignus & miſer, aperire labra, cum os habeam ſordidum & luto inquinatum? Nec multò poſt: Cum hac intenſa, & quæ ex tota fit anima confeſſione, rogo, ſanctiſſima Domina, offer me Chriſto, qui natus eſt ex te ſancta, & mundo deſiderata Deiparente, & ne abomineris me infelicem, ne deſpicias preces meas peccatoris, qui fuit correptus à maligno inimico. Pergit interim anxius homo preces triſtiſſimas fundere, faciem ſuam verberare, ſolo adhærere, templum Virginis, in quo iſthæc fiebant, rigare lachrymis, in ieiunio perſeuerare, tum in propoſitam imaginem, quæ ſe illic offerebat venerandæ Virginis, æſtuans intueri: Te, inquit, habeo poſt Deum protectionem & defenſionem Domina mea benedicta; ad tuum intuens auxilium & gubernationem, non faciam irrita ea quæ tibi ſum pollicitus. Scio enim, ſcio, ô benedicta, poſt Deum non eſſe aliam hominum defenſionem, niſi te ſolam, ô Deiparens. Quis enim, ô Domina mea, ſperauit in te, & pudore eſt affectus? Aut quis hominum fideliter omnipotentem tuam rogauit opem, & fuit vnquam derelictus? Reuerè nullus vnquam. Quid multis? Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullúmq; orandi & plorandi lamentandiq; finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ) demùm opitulante ſacra Virgine ſuam ſcriptam & conſignatam diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiurauerat, (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam rediit, peccatum eſt vltrò confeſſus, & poſt pœnitentiæ fructus dignos editos etiam Eccleſiæ per Epiſcopum publicè reconciliatus, eò demum peruenit, vt ob vitam ſanctè actam Catalogo Sanctorum ſit adſcriptus, ac ſolennis eius memoria quarto Februarij quotannis in Eccleſia celebretur. Tantum valuit Mariæ apud Deum petita & obtenta interceſſio. *Ex Eutychiano Patriar. Conſtantinop. Sim. Metaphraſt. P. Damianus Serm. 1. de natiuit. B. Virg.*

Tempore Arcadij & Honorij Imper. Cyrillus ſanctiſſimus Alexandriæ Archiepiſcopus, conſobrinus Theophili, & aliquamdiu præſumptioni ſeruiens, vt homo, ac Theophilum auunculum ſequens de Chryſoſtomo malè & ſentiebat, & loquebatur. Quia autem feruens hoc erat ſtudium pugnandi, non à notitia veri, neque tamen ab inuidia aut diabolica peruicacia, ortum, dignus eſt habitus, qui in viam reuocaretur, myſtica quadam patefactione. Imaginatus enim eſt Cyrillus, ſe eſſe quodam terribili ac pulcherrimo in loco, vbi multitudo Angelorum Genitrici Dei adſtaret, propéque eam Chryſoſtomus. Se, cùm accedere conaretur, ab eo repelli: Matrem autem Dei intercedere pro ſe, & poſcere vt admittatur: quia non parum propter ipſam laboris pertuliſſet, dum nomen Dei Genitricis vindicaret. Poſtquam ad ſe rediit Cyrillus, ſuiipſius pœnitentia ductus, in omnibus Chryſoſtomum exinde eſt ſequutus. *Nicephor. lib. 14. cap. 28. Baron. tom. 5. anno 412.*

BENEFICIA INTERCESSIONE B. VIRGINIS præſtita, illis qui eam deuotè colunt.

SPIRITVALIA.

In *Franciſcanis Annalibus* legimus, Leoni, qui vnus fuit ex S. Franciſci familiaribus, quidem intimus, huiuſmodi aliquando viſionem obiectam. Erat magna planities, & in ea ſpecies quædam iudicij mox futuri. Magna aderat hominum multitudo, Angelorum tubæ perſonabant; denique binæ ſcalæ è ſummo cœlo vſque ad terram demiſſæ, altera candido colore, altera purpureo. Huic autem purpureæ imminens viſebatur ex alto Chriſtus, vultus habitu ſeuero, ác ſubirato. At Franciſcus paulò infra ipſum fratres ſuos euocabat, vt aſcenderent fidenter, Dominum ita velle, eóſque inuitare. Cùm autem illi ſe per ſcalas audenter efferrent, alius de tertio, alius de quarto, vel de decimo, alij de ſuperioribus, ac penè iam vltimis gradibus procidebant. Qua ſuorum clade magnoperè commotus B. Franciſcus, eos voce magna admonuit, vt ad ſcalam alteram candidam accurrerent, illic nihil fore periculi. Itaque cùm ad eam acceſſiſſent, Mariam ei incumbentem vident, quæ eos blandiſſimè intuens ſtudiosè etiam iuuaret, exciperétque ſingulos, ita vt nullo negotio ad vnum omnes in cœlum euaſerint. *Refert Hier. Platus de bono ſtatu Relig. cap. 34.*

Hermanni cognomento Contracti doctrina eo mirabilior fuit, quod eam inſigni miraculo adeptus ſit. Ita enim ſcriptum eſt, hunc in Sueuia ex nobili Comite ortum, ab ineunte ætate omnibus membris captum fuiſſe, atque ob eam cauſam nomen illud, quod diximus, Contracti accepiſſe. Quare cùm Monachus factus eſſet, multis precibus B. Virginem rogare inſtitit, vt ipſum eo morbo liberaret. Illa verò clara luce ſe ei viſendam præbens, optionem obtulit, vtrum è duobus mallet, ſanuſne fieri, ſed vt erat rudis, & indoctus permanere, an perſeuerare in morbo, & omnibus ſcientiis inſignis euadere. Cum autem Hermannus, vt debebat, hoc poſterius prætuliſſet, ab eo tempore mirabiles progreſſus in omni genere litterarũ facere cœpit, adeò vt neminem in his ſuperiorem, vix etiã æqualẽ habere crederetur, ac nominatim tres linguas, Latinã, Græcam, Hebraicã ita calleret, ac ſi in iis natus eſſet. *Plat. lib. 2. c. 52. ibid.*

Nec prætermittam Rupertum Germanum, eumque Abbatem Tuitienſem, qui cùm primùm ingenio ſe tardum, & ad ſacra diſcenda parùm idoneum cerneret, opem Sacræ Virginis ſingulari ſtudio implorauit, vt hanc naturæ difficultatem ſuperare, ac felices in ſacris litteris progreſſus facere poſſet. Cui Virgo mater nocte apparens promittit & præſtat, quod ille tantopere cupiebat, tam excellenti deinde gratiâ ſcientiáque illuſtratus, vt inter Germanos Theologos eminuerit, ac ſimilẽ ætas illa non tulerit; qui & viuus & mortuus multis claruit miraculis, ſicut Trithemius apertè teſtatur. Nec ingratus ille fuiſſe videtur Virgini, quam in ſuis monumentis libenter extollit; præſertim in commentarios eius in Cantica, & opus de diuinis officiis conſulamus. *Idem ibid. Caniſ. l. 5. de B. Virg. c. 20.*

Multò igitur ille prudentior cautiórq; fuit, quàm Vdo Magdeburgenſis, qui & ipſe rudis & indocilis in ſchola puer Mariam admodum beneficam ſenſerat, ita vt ſuis precibus ad illam anxiè fuſis magnam ingenij lucem, ac doctrinæ laudem fuerit conſecutus. Prædixerat autem illi Virgo mater, quòd non ſolùm ad eruditionem, ſed etiam ad Epiſcopale munus progreſſurus eſſet, ſeduloq; monuerat, ne huiuſmodi donis acceptis

ceptis ingratus abuteretur, fore alioquin, vt irato numine graues pœnas lueret ſuæ improbitatis. A Ille porrò ſuos commilitones ingenio & doctrinâ ſuperare cœpit, eamque nominis auctoritatem paulatim ſibi comparauit, vt ad Magdeburgenſem Epiſcopatum poſtea eueheretur. Qui tamen honor illi non profuit, ſed obfuit, ac vitæ auxit licentiam, vt etiam nefariis voluptatibus ſe dederet, vitámque prorſus obſcœnam & infamem duceret, immemor videlicet eorum, quæ mater Domini iam pridem præmonuiſſet. Igitur cùm peccandi finem non faceret, in grauiſſimum Dei iudicium incidit, & inaudito modo, horrendáque prorſus morte turpiſſimam vitam conclusit, Henrico II. vel vt alij volunt, tertio Cæſare rerum potiente. *P. Caniſ. lib. 5. de Maria Virg. cap.* 20.

Maria Ægyptiaca multis annis velut Veneris victima, impudicitiæ frena laxârat, ſuúmque corpus vagæ multorum libidini fœdiſſimè proſtituerat, priuſquam ad templum Hieroſolymitanum, quod ob Dominicæ crucis reuerentiam ſacrum ac celebre, religionis ergò proficiſceretur. Cùm verò cerneret, B ſe ab huius templi ingreſſu non ſemel, nec obſcurè omninò diuinitùs prohiberi, prioris vitæ turpitudinem & agnoſcere & deplorare cœpit, ſéque ad Deiparæ imaginem, quæ templum ingreſſuris occurrebat, non ſine pudore conuertit, atq; ita cum lachrymis dixit: Domina Virgo, quæ Deum verum genuiſti corpus habens & animam mundam & immaculatam, adiuua me ſolitariam, & nullum habentem adiutorium. In Synodo Nicæna ſic eadem eſſe precata legitur: Quandoquidem, vt audiui, propter hoc Deus, quem genuiſti, homo factus eſt, vt peccatores ad pœnitentiam vocaret, auxiliare mihi ſoli, & non habenti, qui mihi ſuppetias ferat. Vt reliquam orationis partem prætermittam, Adiecit deinde promiſſionem, ſe poſthac omnibus mundi illecebris carniſque deliciis renunciaturam, ac totius vitæ curſum in melius commutaturam eſſe, modò templum hoc ingredi, ac offenſo Deo reconciliari poſſet. Quæ poſtquàm ſine impedimento in templum ingreſſa, opémque Virginis ſibi præſentem experta eſt, iterum atq; iterum Mariæ ſeſe commendauit, vt ad votum explendum propitia porrò & cuſtos ſibi adeſſe vellet. Inde verò digreſſa ad veteris vitæ ſordes nunquam rediit, ſed mundi & carnis blandimentis ac voluptatibus animo repudiatis, in vaſtam eremum contendit, vbi C vitæ prioris labes contractas, magna vitæ ſeueritate ſuſcepta, & dignis pœnitentiæ fructibus editis diluit, frequenter ſolita Virginem innocare. Tibi quidem, inquit, ô bonarum rerum amatrix Domina, quæ tantam mihi præter meritum humanitatem exhibuiſti, preces meas nec reieciſti, gloria. Tu verò me, quò placuerit, ducito, eſto mihi ſalutis magiſtra, mihi viam, quæ ad pœnitentiam ducit, indica: Domina Deipara, ne me derelinquas: ac ſub huius quidem Patrocinio eum vitæ curſum ſolitaria tenuit, & ad annos vſque quadraginta ſeptem abſoluit, omnium ferè tentationum, & diabolicarum infeſtationum acerrimis vexata ſpinis, vt impudicis & viris & fœminis, ſi ad emendatiorem viuendi diſciplinam aſpirent, pœnitentiæ ſpeculum & exemplar illuſtre præbeat, digna etiam. quæ cum Magdalena Euangelica peccatrice, ab omni Eccleſia quotannis feſto proprio decoretur. *Conc. Nicæn. II. Paul. Diaconus.*

In ora Trauancoris magna eſt Religioſorum Soc. IESV ſedulitas in excolendis erudiendiſque Chriſtianis. In huius oræ pagores accidit digna litteris. Miles ex myoparone deſiliens omni ſpe ſalutis abiecta, quoniam diabolo ſeipſum addixerat, ingreſſus eſt templum, & coram ſanctiſſima Dei matris imagine D proſtratus in genua auxilium ab ea multis lachrymis implorabat. Cùm ecce tibi ex amplexu Virginis puer IESVS viſus eſt cum milite lachrymari, è matris autem manibus emicare fons aquæ, quæ totam perfudit aram: vt intelligeret miles, quanta ſibi veniæ ſpes eſſet ab ea, quæ totius miſericordiæ fons eſt, & quàm non difficilis ſit filius ad matris preces, qui cũ lachrymis perditum hominem ad ſe redeuntem excepit. Admoniti de re tota comites accurrerunt, vt quo plures oculi conſpexiſſent, eo maior prodigij fides foret. Qui quidem imbutum aqua ſudariolum, qua aram diximus madefactam, partiti ſunt inter ſe: miles verò cùm veniſſet ad nos, vniuerſæ vitæ flagitia confeſſus Religionem vouit, vt quantò iniquiùs ſe deuinxerat dæmoni, tanto arctiùs ſe aſtringeret Deo. *Annal Soc. Ieſu de Anno* 1583.

Albertus Magnus, vt in *Prædicatorum Annalibus* ſcriptum eſt, ſextodecimo ætatis anno in eum ordinem ingreſſus, cum in litteris pene nihil proficeret, eò quod ingenio ac memoria eſſet tardiore, tanto affici cœpit tædio, vt etiam de religioſa vita deſerenda cogitaretur, in qua fluctuatione dum hæreret, viſum eſt ei nocte quadam, cùm ſcalis ad Monaſterij muros E admotis abitum pararet, apparere matronas quatuor venerabili admodum vultu, quarum vna, deinde altera ſemel iam atque iterum ſcandentem manu impulſum deturbaret; cum autem tertiò idem conaretur, interrogatum eſſe à tertia quidnam ageret, & qua de cauſa, qua expoſita, monuiſſe illam, vt opem potius à quarta matrona, quæ Dei mater cælique regina eſſet, expoſceret, ſe verò cùm reliquis deprecatione adiuturam. Paruit ille, ac benigne acceptus à Virgine, inſuper etiam interrogatus, vtra ſcientia mallet donari, diuina an naturali. Tum adoleſcens, qui pro ætate nihil adhuc altius guſtaſſet, cum Philoſophiam dixiſſet, fiat, inquit illa, quod petiiſti. Sed tamen quia ſcientiam hanc filij mei ſcientiæ prætuliſti, extrema vita, omnem perdes doctrinam, & in hanc ipſam quam nunc exues hebetudinem recides. Nec mora, viſo dilapſo, ſtatim ſe mutatum ſenſit, quidquid audiret, quidquid legeret, facillimè capiebat, aut ſi quid paulò difficilius incidiſſet, cum ſe ad Virginem deprecandam, quaſi promiſſum efflagitans, conuertiſſet, illicò conſequebatur. F Quare cùm talis tantúſque vir euaſiſſet, & multos annos tum docendo, tum ſcribendo conſumpſiſſet denique triennio antequam è vita migraret, dum publicè è cathedra neſcio quid interpretaretur, repente omnem ſibi memoriam rerum omnium, quas tenebat, funditus excidiſſe ſenſit. Tum ille coram omnibus qui aſtabant, quid ſibi adoleſcenti accidiſſet enarrauit, ac profeſſus, quidquid ſibi poſtea eueniret ſe fidei articulos ex animo complecti, inque eorum confeſſione emori velle. deſcendit è ſuggeſtu proſequentibus eum auditoribus cum fletu, eumque amanter amplexantibus, quin etiam reliquam deinceps vitam quaſi repueraſcens in magna ſimplicitate tranſegit, ita tamen vt nullum religioſi inſtituti officium prætermitteret, nam in his dumtaxat memoriæ facultas conſtabat.

Refert *Antonius Bonfinius lib. 3. rer. Hungaricarum Decad.* 3. Anno Dom. 1415. poſt pugnam à noſtris contra Turcas & Valachos in Hungaria commiſſam, in campo, vbi magnus reſtabat cæſorum corporum cumulus, fortè à viatoribus auditas voces Ieſu & Mariæ, cumque propius ſe admouiſſent cumulo, Caput loquax ita locutum. Quid hic aſtatis ſtupentes? Chriſtianus ſum & Dei matri addictus, ſine confeſſione facta occubui ante biennium, Maria Dei mater, cui in vita deuotus extiti, linguam hactenus mihi ſeruauit quò confiteri poſſem. G Quare rogo vocate Sacerdotem, vocarunt, confeſſus eſt, & abſolutione percepta illicò conticuit.

CORPORALIA.

Alexandrinus quidam ciuis, vir fidelis, religioſus valdè, & miſericors, & hoſpitio ſuſcipiens Monachos, habebat vxorem & ipſam humilem valde & ieiunantem quotidie. Erat autem illis & filiola quaſi annorum ſex. Quadam verò die vir ille pius profectus eſt Conſtantinopolim: erat enim negotiator. Relictis ergo domi vxore, & puella, & vnico ſeruo, abiit vt nauigaret. Cùm verò iret ad nauem, ait ad illum vxor: Cui nos commendatos relinquis, Domine? Reſpondit vir eius, Dominæ noſtræ ſanctæ Dei Genitrici. Die verò quadam cum ſederet vxor, & operaretur, habens & puellam ſecum, ſeruus ille ex ſuggeſtione diabolica voluit necare dominam, & eius filiam, & diripere quidquid haberent, & fugere. Sumpto igitur ex coquina cultro perrexit in triclinium, vbi erant ambæ. Cùm verò veniſſet ante ianuam, comprehenſus eſt cæcitate, ita vt neque triclinium ingredi, neque ad coquinam reuerti poſſet. Cùm autem vna fermè hora perſtitiſſet, fruſtráque conaretur H ingredi, cœpit vocare dominam ſuam, dicens; Veni huc vſque. Illa admirans, quod in medio ianuæ perſiſtens, ad illam non ingrederetur, ſed clamaret, ait illi: Tu magis huc veni; ignorans quod cæcitate teneretur: puer autem cœpit illam adiurare, vt iret propè illum. Illa verò iurauit, ſe non ituram. Tunc ait ille: Mitte vel puellam. Quæ noluit, ſed ait: Si quid vis, ipſe potius veni. Videns autem ſeruus, quod nihil potuiſſet agere, ſeipſum gladio percuſſit, & corruit. Domina verò illiùs cùm vidiſſet quid egerat, exclamauit, continuóque vicini accurrerunt. Ingreſſi ſunt autem & ex officio Prætorij nonnulli, puerumque reperientes adhuc viuum, didicerunt ab ipſo omnia, & glorificauerunt Dominum, qui oſtenderat miracula, & matrem ſaluauerat cum filia, *Sophronius in Prato Spir. cap.* 75.

In Fulberto Abbate Ferrarienſi præter ſcientiam, & vitæ integritatem maximè commendatur (inquit *Baronius*) quod erga ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam addictiſſimus ſeruus, & promptiſſimus eius amator fuerit, in cuius laudem

librum

librum conſcripſerit, baſilicámque conſtruxerit, laudéſque cecinerit: ab ea autem ſingulari remuneratum dono, dum ipſi ægrotanti per viſum apparens ſugenda aperuerit ſacra vbera. *Baron. tom.* 11. *Anno* 1028. 5.

In hiſtoriis Ordinis Ciſtercienſis ſcriptum eſt, Reinaldum vita planè & moribus ſanctiſſimum, cùm reliquis fratribus in meſſorio opere occupatis, ipſe, vt erat iuſſus, propter ætatis grauitatem ſeceſſiſſet, ob eamque cauſam ſederet mœſtus, vidiſſe chorum fœminarum de proximo colle deſcendentium, omnes veſtimentis candidis, vna præeunte, quæ reliquas omnes & proceritate, & pulchritudine lógè ſuperaret. Hæc igitur cum ſuo comitatu vt ad Dei famulos propinquauit, ſingulos perhumanè, & peramanter compléxata, atque etiam oſculo dignata, inſuper linteolis, quæ duæ comites deferebant, de illorum frontibus ſudorem, puluerémque abſtergere cœpit, quin etiam contentiùs laborantes, ſuauiùs, & largiùs recreare. Cùm autem Reinaldus ſecum ipſe inquireret, quænam illæ eſſent, & miraretur tantum audere fœminas aduerſus religioſum morem, aſtitit ei quidam aſpectu venerabili, à quo edoctus eſt, illam quam videret, eſſe Dei matrem, reliquas verò virgines in cœlo degentes: veniſſe autem eam ad ſuos illos meſſores (hoc enim verbo vſus eſt) viſitandos. Hoc vidit Reinaldus ille; cæteri autem, illi ipſi, quibus hoc contigit, non oculis quidem viderunt, ſed animis proculdubio perſenſerunt, cum corporis ipſius vires inſtauratas, dum patientiam adauctam, dum dulcedinis guſtum quendam in illa moleſtia inſtillatum perceperunt. Ex quo nobis quoque intelligendum eſt, etiamſi ſanctiſſimæ huius Virginis beneficia ſub aſpectum non cadant; ea tamen & frequentiſſima, & maxima, omni loco, & tempore, maximéque in iis laboribus, quos Chriſti eius filij cauſa toleramus, in animos noſtros prouenire. *H. Platus lib.* 3. *de bono ſtatu Relig. c.* 34

Adelbertus Martyr illuſtris cùm adhuc puer graui morbo, eóque periculoſo afficeretur, ipſum ita laborantem parentes Deiparæ commendárunt dicentes: Non nobis, Domine, non nobis viuat puer iſte, ſed clericus in Dei matris honorem portet iugum tuum. Receſſit itaque in ictu oculi vis doloris, & infantulus ad ſe rediit ſoſpes in omnibus membris, & ad vitam monaſticam ſe contulit. Sic bona Angelorum Imperatrix Auguſta, Virgo perpetua, ſplendida ſtella maris ad Deum portat hominum vota. Hic primus ferè Boëmis, ac deinde Polonis Euangelicam lucem oſtendit. *Surius in vita* 23. *April.*

Andreas Trapezuntius inſignis itidem Chriſti Martyr cùm grauibus febribus laboraret, voto Virgini facto perpetui cælibatus, è mortis foribus ad vitæ mox limina rediit, qui poſteà albis ſe induit veſtibus, vt voti facti memor ſemper exiſteret. Hic poſtea cùm pro Chriſto multa tormenta ſubiiſſet, flagelliſque pectinibus, ferreis vngulis ac ſcorpionibus ſic eſſet dilaniatus, vt pedibus conſiſtere nequiret: cúmque maiora ei tormenta die altera pararentur, ad carcerem ductus, ferreiſque catenis ligatus, Virginis inuocato nomine, mox ſtupentibus omnibus ſanatus eſt. Et quod mirandum eſt, cùm carnifex accenſus rabie, die ſequenti ex vno ictu maxillam martyris denudaſſet, & fideles carnem maxillæ è terra, in qua iacebat, reuerenter ſumpſiſſent, eámque in templo D. Franciſci refertam odoribus conſeruaſſent: cúmque interim martyr rurſus maiora paſſurus in Cullianum carcerem mitteretur, altera illuceſcente die, ſtupentibus omnibus, lætus cunctis apparuit. *Rutilius Benozon Epiſc. Lauret. lib.* 1. *diſquiſ.* 2.

Illud verò recentiſſimum eſt, quod Romæ nuper contigit, vbi, ob miraculorum ingentium frequentiam colitur præcipuè Virgo ipſa Deipara in Eccleſia B. Mariæ, quam de Montibus appellant. Cùm enim podagræ morbo, qui quidem miſerè torquere plerumque ſolet nobiles viros, ad exitium ferè laboraret vir omni officio & humanitate præditus Ferdinandus de Torres, nullúmque ad id remedium (quod omnibus ferè accidit, qui ægritudine illa vexantur) ex humanorum medicorum conſiliis comparare poſſet; ad miſericordiæ, pietatiſque matrem intima deuotione conuerſus, impetrauit ex eius precibus à Deo Optimo Maximo dolorum ac morbi vis leuamen maximum, membrorumque vſum à multo quidem tempore ferè deperditum ex eiuſdem Virginis interceſſione recuperauit. Cuius beneficij magnitudinem piè teſtatus eſt, & picta, quod & alij ſolent, tabella, & carmine elegantiſſimo. *M. Anton. Marſil. Archiep. Salern. Sect.* 3. *Hydragiologia. cap.* 6.

In hiſtoria Lauretana cùm *Horatius Turſellinus* de Adoleſcente quodam perdito narraſſet, quemadmodum chirographo ſuo Satanæ fidem obſtrinxiſſet, ſi eius ope potiri poſſet congreſſu mulieris, quam deperibat, ac tandem pœnitudine ſceleris ductus Lauretum appuliſſet, ad omnem pœnam ſubeundã paratus, ſi ſpes ſalutis foret, tandem ſubiicit: Itaque ſacerdos adoleſcentem monet, vt per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligeret, B. Virginis opem implorans; ſe eodem triduo rem diuinam pro ipſius incolumitate facturum. Triduo exacto ſacerdos optimum ratus eſt ante abſolutionem chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Monet vt auguſtiſſimum B. V. Lauretanæ ſacellum ingreſſus precibus lacrymiſque Deiparam euſq; fatigaret, dum chirographum à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, ſuæ ſalutis ſecuritatiſque auidus, haud dubia ſpe id ſe impetrare poſſe. Ergo proſtrato ante Virginem corpore, lacrymãs ſubmixè eam precatur, vt recepto nefario illo chirographo ſaluti ſuæ conſultum velit; verſiculos illos ex animo iterabat: *Monſtra te eſſe Matrem, ſumat per te preces, qui pro nobis natus, tulit eſſe tuus.* Talia precatus ſubito chirographum in manus ſuas dilapſum conſpicit. Itaq; vix ſibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virginis enixiùs agit. Inde ſacello egreſſus, lætitia exultans ad ſacerdotem accurrit, receptum Deiparæ beneficio ſcriptum oſtendit. Id erat tot tantiſque in Chriſtum, atque in eum, qui ſcripſerat, diris atque execrationibus refertum, vt facilè appareret à ſempiterno humani generis hoſte dictatum. *Hor. Turſell. lib.* 4. *cap* 33.

Cum die quadam tempeſtas ſæua, atque aëris nimia perturbatio fuiſſet exorta, fulgura facta ventiq; vehemẽtes vndique ferentur, & tenebrarũ caligo cælum diemq; nubium nocte ſubduxiſſet, corruſcationes quoquè valdè terribiles, & fulgura crebrò demiſſa terrorẽ nimium mortalibus inferrent: populus omni pauore concutitur, ac primùm pecora, ne pereant, intra tuta domorum cogunt. Deinde ingraueſcente diſcrimine, mortiſque ſæuitiam minitante, cuncti deſperatione viuendi in eccleſiam confugiunt, & obſeratis vndique foribus, terribile iudicium Dei, quod imminere putabant, pauidi præſtolabantur. Quibus turbatis, & voce confuſa concrepantibus, ſancta Virgo occurrens, indicit patientiam, pollicetur ſecuritatem, ſecúmque eos orationi incumbere adhortatur, & ſine mora toto corpore ante altare ipſa proſternitur. Intereà ſæuit tempeſtas, & ventorum furorem domorum tecta non ſuſtinent, crebriſq; fulminum ictibus terra tremiſcit, tenebrarum quoq; denſitas, & continua corruſcationum per feneſtras irruptio maximum timidis horrorem ingeminat. Dum populus omnis tanti terroris immanitatem non ferens ad altare concurrit, & B. Virginem ab oratione excitat periculis opponendam, primáque eam Tecla conſanguinea eius, his verbis adorſa eſt: O dilecta, dilecta, in te ſpes populi huius, in te votorum ſumma conſiſtit. Surge ergo, & pro nobis Dominam tuam ſanctam Dei genitricem inuoca, vt eius interceſſione ab huius tempeſtatis diſcrimine liberemur. Ad hanc vocem illa ab oratione ſurrexit, & quaſi ad colluctationem vocaretur, Cappam, qua erat induta, abiiciens, fores Eccleſiæ confidenter aperuit, atque in limine conſiſtens, ſigno ſanctæ Crucis edito, furenti tẽpeſtati nomen ſummæ Maieſtatis oppoſuit: extenſiſque manibus in cælum, terno clamore Chriſti clementiam inuocauit, & per interceſſionem ac merita S. Mariæ Virginis, propitium eum populo ſuo adeſſe precabatur: confeſtim adfuit, ac tempeſtate diſcuſſa, tranquilla ſecuritas facta eſt. *In vita S. Lioba Abbatiſſæ à Rudolpho Rabani diſcipulo conſcripta cap.* 17. *apud Cur.* 28. *Sept.*

Leo Iſaurus Iconoclaſtarum patronus imperabat, & ad tuendam ſectam pſeudoſynodum celebrari iuſſerat, ingentes motus excitans, vt ſacras imagines ferro, & igne deleret, prorſuſque aboleret in Eccleſia. His rugientis leonis furoribus, ſi quis alius, certè Damaſcenus ſeſe fortiter oppoſuit, & in patria degens, tres libros pro ſacrarum imaginum defenſione conſcriptos edidit, eóque opere animos Ichonomachorum vehementer offendit. Qui cùm dolerent, ſuas artes & fraudes tanti viri induſtria detegi, atque labefactari, falſo illum apud Saracenum in Arabia principem proditionis accuſarunt, quòd ad rumpenda principum fœdera literas manu ſua conſignatas ſubdolè miſiſſet, ac pacem publicam perturbare aggrederetur. His Princeps Barbarus accuſatorũ querelis nimium credens, Damaſcenum quamlibet innocentem de proditione ſuſpectum habet, eumq; in iudicio damnat, pœna illi in amputatione manus dextræ conſtituta. Quæ res à Saraceno Principẽ perpetrata, ſed abſentium iconomachorum dolo nequiſſimo procurata, fæliciorem, quàm illi ſperabant, exitum habuit. &

Maria

Maria quidem duce Catholicis lętã victoriã impetrauit. Itaq;
A dextera ea, quæ ſcriptis ſuis virtutem Orthodoxis in Deo fece-
rat, exciſa eſt: dextera, inquam, ea exciſa eſt quæ homines Do-
mini odio percitos refutabat: atque pro attamento, quo, cùm
imaginum adorationem litteris mandaret, prius tingi ſolebat,
ſuo cruore perfunditur. Deinde exciſa hæc manus a Domino
(vt ſic loquar) in foro ſuſpenſa eſt. Cùm autem aduesperaſce-
ret, ac Ioannes Tyranni indignationem ſedatam atque com-
preſſam eſſe coniiceret, legationem ad eum miſit, ſupplex ro-
gans & obſecrans, atque huiuſmodi verbis vtens: Dolor mihi
ingraueſcit, méque intolerandum quendam in módum excru-
ciat, neque acerbitatis aculeo leuari poſſum, quamdiu præciſa
mihi manus in aëre pendet. Hanc igitur, quæſo, donari mihi
iubeas, vt eã humo conditã, doloris acrimonia relaxetur. His
precibus ſtatim ceſſit tyrannus; redditáq; eſt viro iuſto manus.
Quã accepta ille ad oratorium, quod domi habebat, ingredi-
tur, pronóque omninò corpore ante diuinam imaginem, quæ
Dei genitricis effigiem gerebat, prouolutus, exciſámque manu
B priſtinæ ſuæ commiſſuræ admouens, intimo pectore ingemi-
ſcit, ac cũ lachrymis exclamans, illã ad miſericordiam propen-
ſiſſimam hunc in modum obſecrare cœpit: Domina & caſtiſſi
ma Mater, quæ Deum meum peperiſti, diuinarum imaginum
cauſa dextera mihi manus amputata eſt: neque enim te fugit,
quid Leonem in furorem coniecerit. Quare quàm celerrimè
accurre, & manui meæ medicinam adhibe. Dextera Excelſi,
quæ ex te incarnata eſt, per tuam interceſſionem virtutes mul-
tas efficit. Tuo itaq; rogatu meam quoque dexteram obſecro
ſanet, vt tuas quemadmodum conceſſeris, Filiiq; ex te incarna-
ti laudes modulo ac concentu, ô Dei genitrix, litteris conſi
gnet. atq; Orthodoxo cultui adiumento ſit. Potes enim quid-
quid lubet, vt Dei Mater. Hæc Ioannes lachrymis dicens ob-
dormiuit, atque in ſomnis Dei genitricis imaginem videt, pla-
cidis & lætis oculis ipſum intuentem, & dicentem: Ecce ſani-
tati eſt reſtituta manus tua. Iam ergo ſine vlla cunctatione
quemadmodum nunc pollicitus es, eam ſcribæ velociter ſcri-
bentis calamum effice. Experrectus igitur ille, qui ſanus fue-
rat, eùm exciſam manum contemplaretur, eamq; ſanatam con-
ſpexiſſet, ſpiritu exultauit in Deo ſalutari ſuo, atque ipſius Ma-
C tre: quoniam fecit ipſi magna, qui potens eſt; pedibuſq; ſtans,
manus in altum extulit, carménque, quod tempori maximè
conueniret, cecinit; totáque nocte vnà cum vniuerſa familia
lætabatur; ad grati animi ſignificationem canticum nouum
Deo cantans, ac dicens: Dextera tua, Domine, magnificata
eſt in fortitudine: Dextera tua manum meam amputatam ſa-
nauit, ac per eam hoſtes, qui venerandam tuam ac genitricis
tuæ imaginem honore minimè proſequuntur, conſcindet: at-
que in multitudine gloriæ tuæ aduerſarios imaginum fracto-
res per manũ meam confringet. Erat itaque nox ea, dies, & nõ
nox, ac lumen, & non tenebræ (licet autem hoc loco Prophe-
tæ vocem cum alia immutatione vſurpare) erat illi nox purè
epulantiũ, & ſonus exultationis in iuſti viri tabernaculo. Hæc
porrò non occultè in ſilentio peragebantur, verùm admiran-
dus ille ſonus, atque continua illa iubilatio ad vicinos, & eos,
qui in orbem habitabant, ſeſe diffundebat. Ex quo factum eſt,
vt confeſtim quidam ex Chriſti inimicis Saracenis Principem
ſuum adirent: Ioannis dexteram minimè abſciſſam eſſe affir-
mantes, verùm alij cuipiam, ſeruo puta, aut alioqui ipſi mini-
ſtranti, qui beneuolentia erga eum ductus ſeipſum Domini lo-
co huic ſupplicio expoſuiſſet: eos autem, quibus huiuſmodi ſe-
D ctio imperata fuiſſet, pecunia corruptos pœnam in alium
tranſtuliſſe: En enim Ioannes (inquiebant) domi deſidens ca-
nit, ac perinde oblectatur, ac ſi nuptiale feſtum celebraret, epi-
thalamiumq; aliquod cantum ederet, imò & huiuſmodi læti-
tiã ipſius exultatio ſuperat. Hoc nuncio allato, ſtatim Ioannes
accerſitur. At cum veniſſet, exectam dexterã extendere iubetur.
Quã demonſtrata, certo Dei matris conſilio ac prouidentia,
linea quædam in ea lucebat, veriſſimam exciſionem eſſe oſtẽ-
dens. Tunc igitur ex eo Barbarus quæſiuit, quiſnam medicus
ipſum in ſanitatem aſſeruiſſet, ac quænam medicamenta im-
poſuiſſet? Ille clara & ingenti voce miraculum prædicat. Do-
minus meus, inquit, omnipotens medicus, cuius vis ac poten-
tia orationem pari pede comitatur, in ſanitatem me vendica-
uit. Ad hæc Barbarus: Quantum coniectura aſſequor, ô ho-
mo, id quod paſſus es, inſons paſſus es. Ac velim illud nobis
ignoſcas, quod præcipiti & inconſiderata ſententia ſupplicium
tibi intulimus. Tu verò priſtinum munus miniſtrabis, princi-
pémque inter conſiliarios noſtros locum obtinebis. Neque
enim poſt hæc, niſi de tuo conſilio ac ſententia quicquam fa-
E cturi ſumus. Ille autem humi proſtratus, adorauit, pronúſque
iacens eum perdiu rogauit, vt id ſibi remitteret, aliamq; viam
multo iucundiorem & optabiliorem ingredi permitteret, eius
qui ait: Ego ſum via, veſtigiis inhærere. At Barbarus pote-
ſtatem minimè faciebat; eratque cernere tanquam gladiato-
res quoſdam, Barbarum & virum iuſtum inter ſe pugnantes,
&c. *Ex Io. Patriarcha Hieroſolymitano qui hanc hiſt. græcè ſcri-
pſit, & illam Oecolampad. inſignis Eccl. Cathol. hoſtis interpre-
tatus eſt. Petr. Caniſ. lib. 5. cap. 19. Baron. tom. 9. Anal. Ec-
cleſ. ad ann. 727. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. Bredemb. 2. cap. 2.*

Cum aliquando infirmaretur S Bernardus Abbas Claraual-
lenſis, contigit aduesperaſcere die, vt cæteris fratribus iuxta
conſuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, vt
ſolus cum duobus fratribus ſibi aſſiſtentibus remaneret in di-
uerſorio, in quo iacebat. Cúmque vehementius affligeretur, vt
ſupra vires dolor accreſceret, aduocans alterum è duobus, iu-
bet citiùs oratum ire. Excuſantem denique, & dicentem: Non
ſum ego talis orator, obedientiæ auctoritate compullit. Itum
eſt & oratum ad altaria, quæ in eadem baſilica erant tria: F
primum in honore Beatæ Dei genitricis: duo circumpoſita in
honore B. Laurentij martyris, & B. Benedicti Abbatis. Eadem
hora adfuit viro Dei prædicta B. Virgo, duobus iſtis ſtipata
miniſtris, Beato ſcilicet Laurentio, & Beato Benedicto. Ade-
rant autem in ea ſuauitate & ſerenitate, quæ eos decebant &
tam manifeſtè, vt ex ipſo introitu cellulæ perſonas diſcerne-
ret ſingulorum. Imponentéſque ei manus, & loca doloris at-
tactu piiſſimo lenientes, omnem protinus ægritudinem de-
pulerunt. Siccatus eſt enim illicò phlegmatis riuus, & dolor
omnis abſceſſiſſet. *Guil. Abb. in vita eius lib. 1. cap. 12.*

Illud certè multis hominum millibus, qui & viderunt & ad-
huc viuunt, manifeſtiſſimum, quod Anconæ an. Dom. 1470.
factum à multis fide dignis accepimus. Puella quædam pro-
pter peſſimam quandam neruorum contractionem à primis
incunabulis gradiendo natibus pro cruribus vtebatur. Præter-
eà Bidellus Florentinus propter fauciũ pectoriſque contuſio-
nem multos annos loqui nihil potuit. Ambo cùm D. Mariæ
eodem in loco ſuppliciter ſe commendaſſent, ſani prorſus eua-
ſerunt. Omni populo multis annis noti erant infirmi, & poſteà
iam quatuor continuè omni populo ſani. *P. Caniſ. lib. 5. cap. 20.* G

Thomas Sanchez, quo tempore ſollicitè inſtabat apud Pro-
uincialem de ingredienda Societate, adeò linguâ erat impedi-
tâ, vt ob defectum hunc inſignem nulla ei ſpes daretur admiſ-
ſionis. Quamobrem adoleſcens grauem animi mœrorum con-
cepit, ſeſeque Cordubam patriam ſuam contulit: ibiq; inuiſit
B. Virginem Dominam noſtram, dictam ſacri fontis, ſummæ
pietatis ac deuotionis locum: ac flexis inibi genibus copioſo
lachrymarum imbre perfuſus, obnixè à Deipara petiit, auferri
ſibi votorum ſuorum obicem ac remoram, linguæ videlicet
impedimentum. Tanta autem animi conſtantia hoc à pientiſſi-
ma omnium Matre petiit, vt ſe affirmaret ex loco illo non abi-
turum, donec per eam voti ſui compos fieret, neque in irritum
preces eius ceciderunt. Supplices famuli ſui preces exandiuit
Virgo benigna, ab eóq; ita quidem linguæ vinculum abſtulit,
vt ingreſſum eius in Societatem minimè retardaret. Ex hoc
tempore poſt admiſſionem quoties Cordubam iter equo ve-
ctus inſtitueret, beneficij tãti memor, antequam ad Collegium
diuerteret, ſanctam Deiparæ Virginis imaginem inuiſebat, atq;
inſequentem diem totum orationi ac deuotioni tribuebat,
ſummuſque ex eo tempore B. Virginis cultor extitit. *ex litt. P.* H
Lud. Poncei, ad P. Franc. Suar. de morte Thom. Sanchez ann. 1610.

P. Ioan. Bonifacius lib. 3. de inſtit. Chriſtiani pueri: Cum Abulæ
eſſem, ait, vrbiſque illius generoſam & maximè docilem iu-
uentutem erudirem, res accidit memoranda: Nam cæca Mu-
lier aſpectum atque viſum recepit, quæ ſe Virgini & matri
ſanctiſſimæ commendauit, in ſacello ſubterraneo SS. Marty-
rum germanorum Vincentij, Sabinæ & Chriſtetæ: quo in loco
puriſſimæ Dei parentis antiqua effigies, ſacra & viſenda viro-
rum & mulierum incredibili frequentia honoratur. Huius au-
tem miraculi illuſtris & glorioſi teſtes plurimi, iidémque vera-
ciſſimi fidem fecerunt. Agitata enim res eſt anni ferè ſpatio,
cúmque facti veritas explorata ſatis inquiſitáque fuiſſet, viriq;
grauiſſimi & doctiſſimi, qui ex omni ordine conuenerant
conſultique fuerant, ferias feſtóſque dies lætitiæ & exultatio-
nis ergò indici debere conſueuiſſent: illuſtriſſimus Aluar. Men-
docius Abulenſis Epiſcopus, vt ita fieret, imperauit. Die verò
ab indictis feriis octaua, totam vrbem ſimulachrum Virginis
innume

innumerabilibus comitantibus perluſtrauit, nec defuerunt A religioſi viri, qui ſacræ Virginis effigiem de cæca illa, déque vniuerſis ciuibus bene meritæ (copioſis enim imbribus aridam terram cum primum feriæ agitari cœperunt, madefecit, diem tamen pompæ per vrbem incedentis, vacuam à pluuiis eſſe voluit, ne gaudium publicum aliqua ex parte poſſet impediri) venuſta lepidáque actione ſuas ædes obiter inuiſentem ſalutarent: egreſſique deinde, quod reliquum erat itineris ferculo humeros ſupponentes læti conficerent. Qui vero hiſtoriæ ſeriem & narrationem ſcire cupiunt longiorem, carmina legant quæ ſequuntur, nos illa conſcripſimus illorum rogatu, qui templi SS. Martyrum vrbiſque patronorum, Vincentij, Sabinæ & Chriſtetæ (quo in loco res tanta acciderat) curam gerunt, reſque omnis adminiſtrant, qui verſus in valuis affixi, cunctis rem paulò fuſius noſſe volentibus, patuerunt.

Mæſta diu vixit mulier, qua lumen ademptum,
Et mille infirmo corpore damna tulit.
Cumque hominum fruſtra tentaſſet ſæpe medelas,
Diuinam ſtatuit quærere rebus opem.
B *Virgo hæc ex diua ſacra veſtalibus Anna,*
Martyris ad noſtri tecta venire cupit:
Permittunt proceres, vadítque ad limina diuum,
Seque ſacerdoti detegit ipſa ſuo.
Eſcam vitalem ſacras quoque ſumit ad aras,
Sanguine fraterno quæ maduère prius.
Eſt locus in fano, ſubitus quem turba frequentat,
Mixtaque lux homines ad pia vota mouet.
Intus honorantur fœcunda Virginis aræ,
Cuius & effigiem ſexus vterque colit.
Fœmina cœleſti nutu petit antra Mariæ
Ductoriſque manu cæca peregit iter.
Inchoat inde preces octauam circiter horam
Quintaque iam inſtabat, cum gemebunda dolet.
Pallor ineſt ori, mortemque timere propinquam
Incipit, & ſudor frigida membra replet.
Presbyter eſt præſto, triſtemque affatur amicè,
Verbaque de Marci muſſitat ore libro.
Non poſt multa redit membris vigor, atraque cedit
C *Caligo, & lucem fœmina læta videt.*
Principio molem cernit vaſtaſque figuras,
Clarius & tandem cernere cuncta datur.
Audiit hæc iudex cenſorque æquiſſimus acta,
Perque anni ſpatium diſcutienda manent.
Multa fidem fecere viro teſteſque reperti
Prodigium monſtrant, nec dubitare licet, &c.
Hæc P. Ioan. Bonif.

☞ *Huc refer miracula omnia quæ certis locis Deiparæ dedicatis patrata, ſuperioribus Titulis referuntur.*

PATROCINIVM B. MARIÆ IN BELLO VEL OBSIDIONE.

Anno Chriſti 625. & imperij Heraclij decimoſexto, Coſrhoës Perſarum Rex nouam fecit militiam, peregrinos, ciues & ſeruos, ex omni natione facta electione, coaceruans, hos cum Ducibus aduerſus Imperatorem direxit. Sain primarius Dux pollens ſelectiſſimis copiis, iiſdemque præ excellentia aureis nominibus nominatis, perueniens ad fratrem Imperatoris Theodorum, bellauit contra eum. Deo autem per in- D tercessionem ſemper laudabilis Dei genitricis opitulante, bello commiſſo, grando miræ magnitudinis contra Barbaros cecidit, eorúmque plurimos perculit: at verò Romana acies tranquillitate aëris potita eſt. Vertunt autem Romani Perſas, & interficiunt multitudinem copioſam. Hoc comperto, Coſrhoës iraſcitur contra Sain: qui ex multo animi mœrore ægrotans mortuus eſt. Cuius corpus ſale conditum Coſrhoës ad ſe juſſit afferri, quod pluribus reddit confoſſum vulneribus. At verò Sarbaras alius Dux Coſrhois, Chalcedonem properans, Auareſque Thraces, vrbi appropinquantes hanc depopulari parant, multis machinis aduerſus eam commotis: iidemque & nauium ſculptarum ex Iſtro flumine multitudine infinita delata ſinum repleuerunt matris. Decem ſanè dies vrbem obſidentes, bellum terra marique gerentes, Domini virtute pariter & cooperatione, necnon & intemeratæ Dei genitricis & Virginis Mariæ interceſſionibus ſuperati ſunt: amiſſis verò terra marique ingenti numero ſuis magno cum dedecore diſceſſerunt.] Vigebat tunc quidem Conſtantinopoli, poſt omnipotentis Dei primarium honorem, cultus Deiparæ Virginis, cui ab ipſis Conſtantini temporibus eadem vrbs dedicata, eiuſque nomine appellata eſt ciuitas Virginis. Quamobrem & Con- E ſtantinopolitani ciues omnes ipſam Dei genitricem enixius inuocare ſoliti erant, ſicut & Heraclium feciſſe apparet, eiuſque ope tam grandia confeciſſe, quæ diximus, atque hoc eodem anno à Theodoro ſuperatum robuſtiſſimum Perſarum exercitum, pariterque à tot leonibus faucibus inhiantibus vrbem ereptam. Ex quibus ſingulis diſcant duces exercitus, quibus debeant niti è ſuperis petitis auxiliis, & pollere viribus, nimirum conciliare ſibi obtinentem cuncta ſemper à Deo precibus ſuis, Dei genitricem Mariam. Ne autem inanis hæc fiducia videretur de ope Mariæ Virginis, diuinitus factum eſt, vt non ſolùm obſeſſi id perſpicuè intelligerent, ſed etiam hoſtes ipſi ſuo experirentur damno: Qua de re ſic Cedrenus: Tale enim, inquit, quippiam hoſtibus accidit. Viderunt barbari prima luce, cùm Sol oriretur, mulierem quandam illuſtrem eunuchis comitatam, porta Blachernarum exeuntem (erat namque à Blachernis Deiparæ templum à Conſtantinopolitanis frequentari ſolitum) quam cùm Heraclij opinarentur vxorem eſſe, & ad ſuum Principem ob mariti abſentiam ire pacis petendæ cauſa, tranſitum ei conceſſerunt, ſubſequentem ex vrbe F hominum turbam ipſi adorturi. Vt verò foſſæ ambitum egreſſam non ire ad Regem viderint, inſecuti ſunt eam vſque ad locum, cui Veteris ſaxi nomen eſt, vbi cùm ferè iam eſſent aſſecuti, illa cum ſuis ex oculis & conſpectu eorum euanuit. Ipſi autem tumultu concitato inter ſe congreſſi, ad veſperam vſque mutuò ſtrages ediderunt. Manè inſequentis diei dux cauſam inquirens, quod maiorem ſuorum partem inteſtino conflictu periſſe videret, turpiter domum rediit: ſtatimque claſſis ab obſidione receſſit; quam domum reuertentem in Euxino mari oborta tempeſtas ita afflixit, vt perpauci ad ſuos redierint. Sarbares, tametſi hæc ei moleſta acciderent, tamen obſidionem Chalcedonis non ſoluit: ſed hyemauit ibi, populans tranſmarina, & vrbes euertens. Heraclius porrò anno ſequenti, hyeme in Perſidem cum Turcis ingreſſus, improuiſo Coſrhoën perterruit. Sed Turci hyemem ac crebras Perſarum excurſiones ægrè ferentes, neque tolerandis ærumnis ſocios ſe Imperatori præbere ſuſtinentes, paulatim ex caſtris dilabi, tandemque vniuerſi, deſertis Romanis, domum reuerti cœperunt. Tum Imperator ſuos ita eſt allocutus: Videtis, fratres, neminem nobis G adeſſe velle præter vnum Deum, & quæ eum ſine ſemine peperit, Virginem. Ideò fit, vt cœlitus nobis miſſo auxilio in nobis ac omnibus iſtis ſuam demonſtret potentiam, &c. Pridie ſiquidē Idus Decembris geſtum eſt bellum, & ante omnes proſiliens Heraclius Principi Perſarum occurrens, diuina virtute, Deique Genitricis opitulatione Coſrhoën deiecit, & in anguſtum valde redegit cum Razate eius Duce. *Theophan. Anaſtaſ. Cedren. in annal. apud Baron. tom 8. ad annum Chriſti 625.*

Anno Dom. 886. retulit à Deo Baſilius Imperator benefactorum operum multiplicia præmia; ſiquidem tam terra quam mari ſæpè deuicit hoſtes. Inter alias verò victorias Dei beneficio acceptas illa magis proficua & memorabilis, qua magna gloria atque potentia claros hæreticos Manichæos ſub Theophricēs eorum ciuitatis Principe Chryſore militantes ſic proſtrauit, vt eorum innumera tunc multitudo collata vt fumus euanuerit. Sed & in eo prælio magnopere eſt demonſtrata diuina potentia, quod geſtum eſt ab ipſo per Andream Ducem pium valde virum aduerſus Saracenos Tarſi regnantes, ad quem cùm eorum Princeps litteras miſiſſet ſuperbiæ & maledictorum plenas, & hæc indicantes: Nunc videbo H an Mariæ filius, eiuſque parens tibi proderit, cum contra te cum meo exercitu progrediar. Quas litteras conuicij plenas acceptas ipſi imagini Dei genitricis appendit, hæc locutus: Vide, ô Mater Dei, túque ipſius filius Deus, qualia exprobrauit, & ſuperbè dixit contra tuum ſuperſtitem populum barbarus iſte arrogans. Quibus dictis, aſſumptis Romanis copiis contra Tarſum proficiſcebatur, & cùm ad Podandum perueniſſet, ibi cum hoſtibus congreſſus multa cæde fundit & fugat barbarorum multitudinem, cùm priùs ibi eorum Dominus occubuiſſet, pauci verò vix ſe Tarſum incolumes recipiunt. Sepultis autem ſuis, & hoſtibus in vnum locum coactis, magnaque erecta ad poſterorum memoriam columna, in patriam rediit cum ſpoliis, &c *Baron. tom.* 10. *ad ann.* 886.

Ioannes Zemiſcas Græcorum Imperator, ope D. Virginis, martyrum Georgij & Theodori ingenti gloriâ Roſſos & Bulgaros, Scythas, Turcas & alios barbaros aduerſus Romanos ſimul fœdere iunctos, numero trecentorum triginta millium militum, iteratis ſummo labore atque periculis ſæpè præ-

lis ſuperauit,atque ſumma religione, qua vicerat,triumphum parauit. Primariam Bulgarorum ciuitatem, vbi Regia erat, Paraſthlabam nominatam expugnauit, & mutato poſteà nomine ab Imperatore Iannopolim nuncupatam, cæpitque Regem Bulgarorum Boriſem cum vxore & liberis, & Bulgarorũ regnum extinctum, ſuperatis ingenti prœlio poſteà barbaris die S. Georgij martyris, cui tanta victoria accepta lata fuit. Conuerſo poſt hæc bello aduerſus reliquos, qui ſe Droſtoli munierant,ancipiti periculo & certamine diu multumque pugnatum, donec diuinum auxilium certis ſignis Romanis adfuit, quibus adiuti vicere penitùs barbaros. Quænam autem fuerint diuina ſubſidia,ea refert Curopalates: Fertur, inquit, diuinam opem tum Romanos eſſe conſequutos, turbo enim quidam à Noto vento in ora Schytharum conſtitit,haud permittens eos captis vti in bello conſiliis.Et quidam vir conſpectus eſt ab omni Romanorum exercitu equo albo vectus in anteſignanis pugnare, hoſtiumque commouere ac perturbare phalanges;nulli prius aut poſteà cognitus,quem aiebant vnum eſſe ex glorioſis martyribus,.Theodorum videlicet,quibus tutoribus ac propugnatoribus contra hoſtes vtebatur ſemper Imperator. Etenim fortè accidit, vt hoc prælium ea die committeretur, qua celebrare memoriam Militis conſueuimus. Cùm & mulier quædam nobis Byzantij,ſupremæ poteſtatis,per viſum illud ita eſſe cõfirmabat vna ante congreſſum die,in ſomnis ſibi viſam Dei Genitricem præſto eſſe,& cuidam militi dicentem audire: Domine Theodore, meus ac tuus Ioannes in periculo verſatur: ad eius auxilium propera:Orto ſole eadem mulier vicinis rem patefacit. Et quæ viſa ſunt, hæc fuerunt. Funduntur rurſus Scythæ, qui clauſas vrbis portas comperientes,à Sclero Duce per planitiem diſſipati, mutuóque conculcati interfecti ſunt, & à Romanis cæſi numero infiniti, vulnerati autem ferè omnes. Martyri autem debitum reddens honorem Imperator, & auxilij præmia rependens, templum illud, vbi ſanctum eius corpus conditum eſt, à fundamentis euerſum, maius, pulcherrimumque ædificauit,attributis ei magnificis poſſeſſionibus,quod etiam poſt Euchanen,Theodoropolim appellauit. *Ioan.Curopalat.in hiſt. Græc. apud Baron. tom. 10. ad an.971.*

Omiſſis Orientalibus ad Occidentales veniamus, quibus æquè atque in aliis in bello fauit beatiſſima mundi imperatrix. Ætate enim ſeptingẽteſima quinquageſima ſexta, inquit *Tudenſis*,hoc eſt,anno Domini 718. Aſtures omnes in vnum collecti ſuper ſe Principem erexerunt Pelagium. Fuit iſte Regis Theodorici Spatarius,qui fugiẽs impreſſionem Saracenorum, cum ſuis in Aſturios ſe contulit montes. Cùm autem auditum eſſet à Saracenis Hiſpaniam occupantibus, id magna audacia eſſe præſumptum, in eum acies mouent, ſed primùm inſidiis ipſum appetendum putarunt:miſſo ad ipſum Oppa Archiepiſcopo Toletano Witizæ Regis filio, qui magnis pollicitationibus deditionem ei ſuaderet. Ad quem Pelagius ita reſpondit: Tu, inquit,& Chriſti Eccleſiam deiecisti,& propter ſcelera patris veſtri, qui peccare coëgit totam gentem Gothorum, reliquit Dominus Eccleſiam ſuam. Et quia Deo facile eſt ſaluare ſiue in paucis, ſiue in multis, nos de miſericordia Dei confidentes, committimus ad Dominum Deum noſtrum, vt fidem Catholicam conſeruemus, quem vos ſpreniſtis & pater veſter. Eſt enim Eccleſia Dei ſicut luna, quæ aliquando apparet plena, aliquando valde diminuta, & iterum reuertitur ad plenitudinem primum. Ecce in iſta tinaba (ſpelunca loci natura munita illic erat, vbi cum ſuis Pelagius degebat) hodie incluſa eſt maxima pars militiæ Gothorum, ſed egredietur ex illa, dante Domino, ſemen, quo genus Gothorum, vt erat, Chriſto in toto Hiſpania reſtauretur. Et quia deuotam eam habemus, apud Deum Patrem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum totam ſpem noſtram ponentes, hanc multitudinem paganorum, quibus ducatum præbes, deſpicimus. Confidimus enim per interceſſionem glorioſæ Virginis genitricis eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſaluari, & ipſa adiuuante, quæ mater miſericordiarum eſt, gentem Gothorum de paucis,qui ſunt in iſta ſpelunca, reſtaurari, ſicut ex paucis granis infinitæ ſegetes germinantur. Quibus dictis Pelagius, & qui cum eo erant, tanto hoſte perterriti incluſerunt ſe in ſpelunca, B. Mariæ ſuffragia expetentes, eius ibi memoriam venerabantur, & pro recuperatione Chriſtianorum orationibus inſiſtebant. Videns autem Oppa, quam Pelagius confidentiam in Domino poſuerat, reuerſus ad Iſmaëlitas dixit: Properate ad ſpeluncam, & pugnate fortiter, quia vt ex verbis eius comperi, niſi per gladium pacem cum eo habere non poſſumus. Alchaman illicò fundibulariis & ſagittariis & iacientibus iacula portam ſpeluncæ ferire præcepit. Tunc cerneres intermixtis iaculis ſicut denſiſſimas pluuias euolare contra beatam ſpeluncam. Sed in hoc turbine iaculorum & lapidum, qualiter diuina manus, quæ percutit & ſanat, pro Chriſtianis pugnauerit, exemplo poterit aduerti, quod lapides & iacula & ſagittæ à Saracenis emiſſa contra eos retorquebantur, & maximam Saracenorum multitudinem proſtrauerunt. Barbari autem vbi non ſolum ad peragendum negotium quod volebant, ſe nihil proficere, ſed maximam ſuorum partem vident proſtratam armis ſuis, confuſi & turbari retrocedendo, ſpeluncam oppugnare deſtiterunt. Pelagius ad prælium Dei gratia & fortitudine roboratus, cum tantam multitudinem hoſtium proſtratam adſpiceret, reliquos ſuperaturus Saracenos aggreſſus de ſpelunca ſtricto enſe inuadit vbique. Statim Oppa captus eſt,& Alchaman cum viginti millibus Saracenorum interfectus. Sed nec ſexaginta millia quæ remanſerant, Domini vindictam euadere potuerunt: ſiquidem cum per verticem montis Anſenæ fugam arriperent, atque per concaua petrarum & deuia loca aduenitebant, & venire vellent ad ſupercilium montis,dum graderentur ſecus flumen Deuæ, diuinum numen oppreſſit eos: vnde cum idem flumen innodatione aquarum proprium alueum excedit, multos ex eis occidiſſe, ſigna armorum & oſſium euidenter oſtendunt. Verè Deus impleuit tunc fuſiùs illud quod *Paulus* dixit: *1.Corinth.10.* Fidelis Deus:qui non patietur vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere. Tam glorioſè egit Deus tunc cum populo Chriſtiano, vt in primo Iſraëlitico, cui Deus cum paucis de multis dedit ſemper triumphare, talis victoria inuenitur: ſicque Pelagius regulus tenuit regnum decem & octo annis. Porrò ſpelunca illa Dei genitricis memoriæ dicata eſt,eius quoque nomine nuncupari cœpta, dictáque S. Maria Couadonga. *Lucas Tudenſis, lib. 4. cap.2. Baron. tom.9. ad annum* 718.

Narſetem electum à Cæſare Iuſtiniano militum Ducem virum pietatis omnis genere præſtantem, conſilio manuque promptum, minimè prætetibo, quem ob inſignem eius pietatem de Totila Gothorum Rege plenam meruiſſe, deſperatis iam planè rebus,victoriam ſcribit Procopius,idipſum atteſtante Euagrio atque Nicephoro, iſtis repetitis verbis: De Narſete, qui familiariter cum eo vixère illud perhibent, ita ipſum ex diuino numine pependiſſe, atque id omnis generis pietate coluiſſe, & Virginem eandemque Dei genitricem ita veneratum eſſe,vt illa manifeſtò ei apparens,quando prælium committendum eſſet, præciperet, neque illum facilè prius in aciem deſcendiſſe,quam tempus opportunum ab ea cognouiſſet. Eiuſdem elogium ita profert Paulus Diaconus: Erat, inquit, vir piiſſimus,in religione Catholicus,in pauperes munificus,in reparandis baſilicis multum ſtudioſus, vigiliis & orationibus in tantum ſtudens,vt plus ſupplicationibus,quàm armis bellicis victoriam obtineret. *Procop. de bello Goth. lib. 3. Niceph.lib.17.cap.13. Baron.tom.7.ann.*568.

Stephanus Vngarorum Rex, cum aliquando hoſtium iniuria laceſſitus, bellum ad ſuos tuendos neceſſarium pararet, in primis operam dedit,diuinam vt opem manibus & corde ſurſum erectis imploraret,ſimulque Mariæ, tamquam Matri & Dominæ ſuæ,vim ab hoſtibus illatam ſuppliciter ac religioſè commendaret: Si placet tibi, inquit, Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuaſtari, & nouellam Chriſtianiſmi plantationem diſſipari,ne,quæſo,ſinas illud imputari diffidentiæ meæ,ſed potius diſpoſitioni voluntatis tuæ: Si quid commiſit culpa Paſtoris,ipſe luat:Oues,quæſo,inſontes ne patiaris affligi. *Ant.Bonfin. de reb.Vngar.lib.1.Dec.2.*

Tornaci olim in Eccleſia B. Mariæ quàm plurima fuerunt per interceſſionem B. Virginis facta miracula. In cæteris illud memoria digniſſimum eſt, quod Ciuitate obſeſſa contigit. Anno Chriſti milleſimo treceteſimo quadrageſimo, graui obſidione compreſſum eſt Tornacum, & ad vltimas anguſtias redactum. Ea propter Clerus populuſque ſuis viribus diffidentes, lachrymarum imbre perfuſi, ac precibus inſiſtentes, claues vrbis,ad ædem ſacram Deiparæ Virginis detulerunt, ſeque ipſos, ſuæque Nerniæ defenſionem pientiſſimæ ac potentiſſimæ Matri commiſerunt. Suſcipit illa preces pro ſua in Neruios pietate: Nocte enim inſequenti tantus timor hoſtes inuaſit, vt ſpoliis dimiſſis fugam dederint omnes: ſicque reddita vrbi libertas eſt. Hoſtes porrò obſeſſæ ciuitatis ſceleris

ſui

ſui pœnas haud diu poſt dederunt, peſtilenti quodam & ardenti igne inflammati: Sed deducti ad ædem Deiparæ, ſubſidium ab ea viſibiliter receperunt, redditi nimirum priſtinæ valetudini, pallio Virginis extinguente ignes. *Ex archiuis Eccleſiæ Cathed. ibid. an. 1340.*

Inter recentiora, illud in Indiis Occidentalibus, vbi religio Chriſtiana propagatur, adiutrice Deipara contigit. Inſula Cuba eſt è maioribus, quas Oceanus in iis oris circumdat. In hac Regulus quidam victorias multas eſt conſecutus aduerſus finitimos populos nō alia ratione, quàm quod vſus ex Chriſtiano quodam Duce copiarum ſuarum. Is autem pergebat in hoſtes geſtans in pectore imaginem Virginiss, ac protinus illos in fugam verſos ſuperat. Cúmque diſſenſione orta inter Indos, præſtantiorne foret imago Mariæ, an verò Indicorum Deorum, idcirco ad arma veniretur, conuênere, vt in lata quadam planitie duo iuuenes inde brachiis ad terga ligarentur arctiſſimè, & duo quidem nomine Mariæ ab aduerſaria parte vinculis obſtringerentur, duo verò Indicorum Deorum nomine ſimiliter ab alia parte: quorum verò manus ſpōte ſoluerentur, ij victores eſſent, ac pro veritate crederentur pugnare. Res ita acta, & continuò innumeris videntibus inclamante Regulo, Aue Maria, adſtitit Matrona Mirabili maieſtate, quæ ad ſuos appropinquans, & virga manus tangens, illos exſoluit, vinculáque ſe ad alios duos ex aduerſo poſitos deuincendos continuò contulerunt. Quo peracto, viſum eſt idem certamen renouari: ac rurſus idem mirabiliter euenit. Hoc paſſim diuulgatum plurimos ad Chriſtum traduxit. *T. Boſius de notis Eccleſ. lib. 9 cap. 20.*

EIVSDEM VIRGINIS PATROCINIVN IN MORTIS ARTICVLO.

Filio ſuo, Ieſu Chriſto, Domino ac Redemptori noſtro in cruce pendenti, & animam agenti adfuit benigniſſima Virgo Maria. *Ioan. cap. 19.*

Morti vicinus Arnulphus Sueſſionen. Epiſcopus, beatum Petrum Apoſtolorum principem vidit affirmantémque audiuit, quæ pecaſſet, eſſe remiſſa, ianuā vitæ patere. Petrum lætiſſimi nuntij auctorem comitabatur ingens beatorum modulantium cœtus. Eundem Arnulphum ſignifer ſanctus Michaël Angelico exercitu conſtipatus inuiſit, ſéque Arnulphp in cœlum Ducem futurum ſpopondit. Denique feliciſſimū Epiſcopum beatiſſima Dei mater ſua præſentia recreauit cum agmine virginum glorioſo, Arnulphi animam ad Superos abituram prædicens, & eorum gaudiorum fore participem, quibus exultant cœli ciues, ipſo die Virginis in cœlum aſſumptæ. *Ioan. Liſiard. in vita, cap. 49 apud Surium 15. Aug.*

Huic affine eſt, quod de Radbodo Epiſcopo Traiectenſi legitur. Cùm aliquando grauiter decumberet, ita vt omnem viuendi ſpem abiiceret, Beatiſſima Dei genitrix ſempérque Virgo Maria, ſubſequentibus ipsā ſanctis Virginibus Tecla & Agnete, multa luce coruſcans ei apparuit, totum cubiculum ſplendore perfundens. At ille tanta viſione valde perterritus, loqui præ timore nihil potuit, & propemodū exanimatus eſt. Tū verò Porta ſalutis, Domina mundi, conſolationis medicinā ei adhibens, omnémque non modò timorem, ſed etiam languorem depellens: Ne timeas, inquit, Radbode, certus eam te intueri, cui crebrò ſupplices offers preces. Non ego te mea dedignor conſolari præſentia, qui in tuis ad Deum precibus mei ſemper memoriam vſurpas. Noueris autem, nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi, ſed curatum te iri, nec tamen diu poſteà in carne victurum. Securus eſto tui: vigilare & operari ne ceſſes, ſed perge vt cœpiſti. Sub his verbis repentè ſplēdor ille diſparuit, ſed permanſit diu odor gratiſſimus: & morbus omnis planè ablatus eſt. Hæc cùm ille clàm quibuſdam è ſuis expoſuiſſet (neque enim, ſe viuo, cuiquā voluit ea innoteſcere) ſimul etiā formam, habitum, ornatū ſanctiſſimæ Virginis illis explicauit, addens pulchritudinem eius neminem ſatis poſſe admirari: ſanctas autem Virgines Teclam & Agnetem, tam ex vultu, quàm veſtitu potuiſſe diſgnoſci. *Sur. 29. Nouemb.*

Simile etiam quoddam eiuſdem Virginis beneficium extitit in Adulphum Franciſcanum, qui cùm relicto Alſatiæ principatu ſanctam & humilem in illa familia vitam egiſſet, moribundo denique aſtitit hæc communis omnium religioſorum patrona, ac mater, innumerabilium Angelorum comitatu ſtipata, eumq; trepidantem ita confirmauit. Quid times fili, aut cur ob imminentem mortem angeris? Veni ſecurus, quoniam filius meus, cui fideliter ſeruiuiſti, dabit tibi coronam gloriæ: Quibus ille Virginis verbis, & aſpectu adeò recreatus eſt, vt omnis horror mortis in ingentem lætitiam verſus ſit. *Platus lib. de bono ſtatu relig.*

S. Stephanus Vngarorum Rex, cuius eximiam ſanctitatem frequentibus poſt mortem miraculis Deus commendauit, ſentiens adeſſe migrationis tempus, accerſitis Epiſcopis & primoribus palatij, Chriſtiano nomine glorianitbus, primum tractauit cum eiſde ſubſtituendo Rege, deinde paternè admonuit eos ſeruare Catholicam Fidem, quam acceperant, amare iuſtitiam, fraternæ charitati ſtudere, humilitati dare operam, ante verò omnia nouellæ Chriſtianiſmi plantationi curam & ſolicitudinem adhibere. His dictis manus & oculos ad cœlum erigens: Regina cœlorum, inquit, mundi inclyta Reparatrix, tuo patrocinio ſanctam Eccleſiam cum Clero & Epiſcopis, regnúmque cum Primatibus & populo tuis precibus commendo. Quibus nunc vltimum valedicens, animam quoque meam tuis manibus committo. Inſtabat tunc præcipua ſolennitas & lætus Angelis & hominibus Aſſumptionis Beatiſſimæ Mariæ dies, in cuius gaudiis, vt ſui corporis fieret diſſolutio, precibus à Domino contendit, lacrymis & gemitibus impetrauit, ſperans cumulatioris miſericordiæ ſe ſpem habiturum. Aderat ergo felix ille dies eius obitus, mox felicitatis aliquam acceſſionem habiturus, circumſtante Clero Epiſcopi, cum miniſtris Principes & Comites. Rex in medio iacens ſacram percepit vnctionem, ſanctamque animam corporis & ſanguinis Chriſti recreatam viatico, anno Dominicæ incarnationis * M.XXXVIII. in manus perpetuæ Virginis & ſanctorum Angelorum, æternæ quietis beatitudini inſerendam tradidit. *Baron. tom. 12 ann. 1038. 17.*

Contingit aliquando eos deuiare, qui ad Mariam Deiparam ſingulariter ſunt affecti, quos tamen illa ſic reducere ſolet, vt præclarè vitam finiant. Cuius rei memorabile admodum exemplū nobis ſcripto reliquit beatiſſima *Brigitta in ſuis reuelationibus* in hæc verba: Fuit B. Brigittæ filius, cui nomen Carolus, iuuenis ætate ac moribus militiæ deditus, qui ea in ætate mortuus eſt. Anxia erat Brigitta de filij æterna ſalute, quam hac viſione Chriſtus Dominus conſolatus eſt. Vidit tribunal iudicis, & in eo Chriſtum ſedentem, ad cuius dexteram Maria mater erat. Acceſſit dæmon ad iudicium, & ait: Iuſte iudex adeò iuſtus tu es, vt ſperem me à te obtenturum, quod iuſtè petiero, etiam ſi contra matrem tuam petam ego inimicus tuus. iniuſtè illa mecū egit in morte Caroli in duobus, quorum illud primum fuit, quod die vltima vitæ illius illa cubiculum eius ingreſſa eſt, eique adfuit in extremis laboranti, méque illa die inde expulit, ne vllo modo paſſa eſt eò me ingredi, vt tentare Carolum poſſem. Qua in re manifeſtè vim intulit mihi, ius enim mihi à te conceſſum eſt homines tentandi, maximè tamen poſtrema die, qua vniuerſum hominis negotium conficitur. Iube ergo animam illius in corpus redire, & per diem mihi concedatur, vt tentem eum. Quod ſi euaſerit, mihique viriliter reſtiterit, ſaluus ſit: nunc verò iure ſalutem conſequutus non eſt, ſed iniuria. Secunda verò mihi à matre tua irrogata iniuria hæc fuit, quod cùm ego tanquam apparitor debeam animas in iudicio præſentare, ac accuſare, mater tua animam Caroli corpus exutam inter brachia recepit, ad iudicium tuum detulit, méque iudicium intrare prohibuit, & eum accuſare, iudiciúmque ſine parte actum eſt, quod contra omne ius eſt. Reſpondit Maria: licet dæmon pater eſſet mendacij, ibi tamen vera dixiſſe, quia corā veritate prima ageret, eamq; præſtitiſſe ea animæ Caroli beneficia præclara, eò quòd ille in vita eam ſummè dilexiſſet, omnique die ſe illi commendaſſet, & inſuper ſummè eum lætatum de bonis Mariæ & pro ea vitam fundere paratiſſimum, cumque ille tāto erga eam affectu fuiſſet, debuit illa in morte illi adeſſe, & hæc in eum beneficia conferre. Reſpondet iuſtiſſimus Mariæ filius: Mater mea in regno meo principatur, non vt alij electi, ſed tanquam Mater, Regina ac Domina, & proinde poteſt diſpenſare in legibus à me latis, cùm iuſta interceſſerit cauſa; iuſtiſſima verò fuit cauſa, vt cum anima Caroli diſpenſaret, ſic enim honorandus erat, qui matrem meam tanto dilexiſſet affectu, & ea erat morte donandus: quare ſuper hac cauſa perpetuum ſilentium dæmoni indictum eſt. Qua reuelatione intellexit beata Brigitta, filium ſuum in cœleſti regno cōmorari, adiutrice Maria, propter ipſius in illam eximiam deuotionem. Eam ergo nos imitemur, vt ſimili beneficio perfruamur. *Surius Tom. 4. Conc. ex reuelat. S. Brigittæ approbatis.*

Referri huc etiā poteſt incredibile illud miraculum, quod mediatrice Beatiſſima Virgine in Valachiæ campo quodam

obſeruatum eſt, poſt cruentam admodum pugnam inter Dæ-
A an & Merchen eodem genere natos,& de Valachiæ dominatu contendentes Principes. Verba auctoris adſcribemus: Secundo, inquit, tertioue anno, cùm plerique in eum campum deſcendiſſent, vbi patratam ſtragem fuiſſe memorat, editiſſimúmque cadauerum aceruum ſpectarent, emiſſam inter oſſa vocem ſubinde exaudiuêre, triſtiſſimè Ieſu Chriſti Saluatoris, & D. Mariæ Virginis nomina reſonantem. Admiratio ſimul & pauor hos inceſſit. Cùm ad verba ſubticuiſſent, eadem paulò poſt, quaſi difficulter expreſſa, accepêre. Dum vocem inter oſſa diſquirerent, portenti deſiderio ſuccenſi, loquax inter cadauera Caput inueniunt. Quod vbi homines ſibi adeſſe agnouit: Quid tam, inquit, ſtupidi hic ſtatis viri? Chriſtianus ego ſum, & magnæ Matri D. Mariæ ſemper addictus, inexpiatus, inconfeſſuſque in hoc bello occubui. Magna Dea, in cuius tutela vitam degi, me æterni ſupplicij reum eſſe non patitur. Hic me adhuc linguæ cõpotem ſeruit, vt & delicta fateri, & animam ſacris ritè Apoſtolicis luſtrare queam: proinde ſacerdotem, qui confeſſionem exaudiat, & me expiatum reddat, accerſite, quæſo. Rogatus, quo tantum à Dea beneficium promeruiſſet, reſpondit: Peculiare ſibi id in vita fuiſſe numen, ſe ſeptena quotannis in vita ſua feſta reuerendiſſimè celebraſſe, religioſiſſimiſque ieiuniis ex pane duntaxat & a-
B qua decoraſſe: ſacris fuiſſe quàm ſtudioſiſſimè operatum: illi tantùm numini cunctas animi vires dedicaſſe. Accerſito è pago proximo ſacerdote, confeſſionem ritè tranſegit, & impetrata erratorum omnium remiſſione, acceptáque nouiſſima luſtratione, id defuncti caput repentè conticuit, perpetuóque quieuit. *Anton. Bonfin. lib. 3. Decad. 3. rer. Vngar. Tyraus de locis in feſt. par. 1. cap. 10.*

Sanctiſſimam Virginem Deiparam ſuo cultori Dominico morienti adfuiſſe, eiuſque felicem animam in cœlum recepiſſe, diuina quædam viſio eiuſdē gregis fratri Gualæ viro optimo, qui Brixienſe cœnobium eo tempore gubernabat, facta demonſtrauit. Nam qua hora animā agebat Dominicus, Guala dulci ſomno conſopitus cœli quendam quaſi hiatum aſpexit, per quem candidiſſimæ ſcalæ ſubmittebantur, quas hinc Chriſtus, inde Chriſti Mater ſanctiſſima, ſumma earundem apprehenſa parte, manibus ſulciebant: per has admotas ſcalas
C deſcendebant, aſcendebant, ibant, vt per Iacobæas olim cœleſtes Angeli. Erant in imo ſedes, & in ea quidam Prædicatorum habitu facie velata. Scalæ ſenſim ac leniter à Chriſto & eius Matre ſanctiſſima ſurſum trahebantur: eodem pariter nutu ſedes illa ferebatur in cœlum, illéque ſimul qui in ea velatus atque contectus requieſcebat, comitantibus Angelis & triumphum agentibus, vbi & ſcalas & eū, qui ſolio collocatus erat, Chriſti, Deiparæque manus in cœlum prorſus intulerunt: illa cœli quaſi diſceſſio coiuit, clauſúmque omnino eſt, quod ille apertum videbatur. Dilapſa viſione Guala Bononiā properat, illíque eâdem, qua rem tantam hora viderat, ſanctum Dominicum Patrem ſuum comperit ex hac noſtra mortalitate ad cœlum migraſſe. *S. Ant. part. 3. Chron. tit. 23. cap. 4. §. 14.*

Romæ Henricus ab Harden Canonicus Treuirenſis pari morum elegantia & nobilitate adoleſcens, cùm ab extrema pueritia ſeptem annos in Collegio Germanico egiſſet, inſtāter requiſitus à ſuis reditum parabat in patriam, ſed veram illi patriam Deo deſtinante incidit in febrim, quæ octauo die attulit mortem. Monitus à ſacerdote de neceſſitate vltima (iam
D antè ſe generali confeſſione præmunierat) ad Apoſtoli Andreæ corpus, quod Malphi colitur, pro valetudine peregrinationem vouet, certam dein pecuniam ac crucem argenteam ponendam in æde Sancti Apollinaris (is eſt Collegij patronus) itémque ad pallium quo altare operitur Deiparæ Virginis, in cuius erat ſodalitio, reliquit. His rebus ita diſpoſitis, cum ſomnus multis præſentibus oppreſſit. Pòſt paulò euigilans accerſito ſacerdoti, qui erat ei à confeſſionibus, O Pater, pater, inquit, quæ ego vidi? Quæ? interrogat ille. Quæ nec oculis, nec auribus, ſed nec vllo ſenſu percipi poſſunt. Tum, cùm mouiſſet expectationem, & ingeminent omnium preces, ſubiecit, inter attonitum, lætúmque, ſed læto propior: Salus mea fuit in anguſto, at benignitas B. Mariæ Virginis, ſanctorum Andreæ & Apollinaris, & Martyrum noſtrorum tutelarium in tempore mihi ſuccurrit. A dæmone ſum ductus ad iudicem magna vis, cùm ſolus eſſem, circumſtitit accuſantium turba varia crimina obiectantium, iamque exactor ſupplicij me pertrahebat ad gehennam, & cùm abeſſet propè nihil, quin eſſem miſerrimus, aſtitit miſericordiæ parens, ad

illos conuerſa: Quid vos iſtum, aut quid vobis cum illo, qui E
tot annos mihi in mea congregatione ſeruiit? Conſecutus deinde ſancti Andreas, idem indignans titulum obtendebat mei patrocinij, quam vouerat ad eius tumulum peregrinationem: Sanctus poſtremò Apollinaris, cum cæteris Martyribus quorum ſacroſanctæ reliquiæ ſunt in æde noſtra, vim inhibuit aduerſariorum, memorans crucem, quam proximè mandauit faciendam. Ita quæ Deo eſt gratia, periculo ſimul ſomnóque ſolutus ſum. Hæc cùm dixiſſet exultans, quarta ferè poſt hora animam reddit. *Ioan. Benif. in hiſt. Virg. lib. 4. capite 18.*

Religioſa quædam mulier quæ Emma vocata eſt caſtiſſimam vitam agens viduas & orbas alebat, nudos veſtiebat, ægrotis præſto erat, & operoſæ ac miſericordis vitæ operibus intenta Deo & hominibus gratioſa viuebat. Nouigentum ad beatiſſ. Dei matris Eccleſiam creberrimè veniebat, in ea cereos incendebat, déque ſuis rebus precioſa munera altari Virginis offerebat: vbi autem comperit Godefridum Abbatem Nouigentenſis monaſterij cuius erat diſcipula, Ambianenſem electum eſſe Pontificem ſeu Epiſcopum, dolore icta cecidit, tuique Patris deſiderio, quem autorem ſequuta tam multa & tam præclara faciebat, immortalem Deum exorat, ne prius Godefridum Nouigento exire patiatur, quam ſuum corpuſcu-
lum illius manu terræ mandetur. Emmæ has preces morbus, F
morbum mors, mortem ſepultura eſt talis, qualem ipſa optauerat conſequuta. Nam Godefridus eam ſollicite inuiſit, periculosè decumbentem, cum lætitia & voluptate morientem gratulatione proſequitur, mortuæ cadauer in Nouigentenſi monaſterio quod Emma optauerat à Deóque enixe petierat, honorificè ſepeliuit. Et nimirum hic exitus eſſe ſolet eorum qui Deiparam & factis & affectibus amauerunt. *Nicolaus Sueſſionenſis in vita Sanct. Godefrid. P. Ioann. Bonif. de hiſt. Virg. lib. 3. cap. 2.*

*SODALITATES DEIPARÆ VIRGINI SACRÆ.

Item Virginis erga eaſdem patrocinium & fauor.

Ac primùm Sodalitas Roſarij, à *S. Dominico inſtituta.*

Nobiliſſima illa Roſarij Sodalitas à B. Dominico Ordin. G
Prædicatorum fundatore contra Albigenſes circa partes Toloſanas primùm inſtituta fuit, circa annum Domini milleſimum ducenteſimum decimum ſextum, ac deinceps per Europam vniuerſam egregiè propagata. Cuius id initium fuiſſe refertur. Cùm Italiæ, & Galliarum finitimæ partes hæreſum nebulis, & Albigenſium maximè, in ditionibus Toloſanis, & circumcirca poſitis Prouinciis miſerè corrumperentur, ad eas excidendas B. Dominicus Spiritu ſancto afflatus, ad eam, quæ cunctas hæreſes (vt canit Eccleſia) ſola interemit, mentibus animiſque confugiendum credidit. Itaque pium per calculos aut orbiculos orandi modum, quod Roſarium dicimus, omnibus etiam ignaris ac rudibus peruium inſtituit, quo noua hac precandi forma, pulſatis hæreſum tenebris, noua lux Catholicæ fidei aperiretur, ipſique fideles in alios quaſi viros euaderent. Nec enim fefellit opinio: ita enim obuiis omnium vlnis exceptus eſt hic precandi ritus, ita eo contriti Albigenſes, vt excitata quamprimùm vtriuſque ſexus pia ſodalitia ſint & maximo Chriſtianæ religionis bono, quod ſanctus vir inten-
derat, & quidem multò opinione ſua ampliùs, conſecutus H
ſit. Quo factum, vt Roſarij ritum & inſtitutas ſub Roſarij nomine Sodalitates, Summi Pontifices, magno ſanè numero approbauerint, & Indulgentiis maximis ditauerint. *Manual. Sodal. Franc. Veron. p. 4.*

SODALITATES ALIBI IN VIRGINIS DEIPARÆ HONOREM INSTITVTÆ.

Pium hoc Prædicatorum inſtitutum alij ordines poſterioribus annis ſumma contentione æmulari, etiam Parthenica collegia, & deuotos Virgini Sanctæ greges ex omni ordine & ætate excitare laborarunt, ipſóque facto excitarunt, eáque variis legibus ad pietatem cultúmque Virginis directis exornarunt. Qua in re aliis magis ſeduli apparent Religioſi Societat. Ieſu, apud quos iſthæc deuotio egregium ſumit incrementum, accedentibus præſertim non exiguis Summorum Pontificum, & fidelis populi fauoribus & ſingularibus Indultis.

HONOR ET ADFECTVS SODALITATIBVS IMPENSVS

In ſancto illo Iouis die, qui vltimæ Domini cœnæ ſacer eſt, S. Anno Archiepiſcopus Colonienſis maximo febris ardore atque

atque æſtu iactabatur, neque tam dolori morbus erat, quàm quod ſuorum pedes Chriſti exemplo abluere ſe poſſe deſperabat. Itaque ſe totum dedit in preces, viréſque ab immortali Deo ad illud obeundum munus gratum ſibi & ſolenne poſtulauit: quartum ſe compotem fore certiſſimè ſperans puerú ad ſuos Canonicos miſit, qui celerem ſuum aduentum nunciaret, proinde ſe paulisper expectarent. Tardante Pontifice Canonici per nuncium de mora conqueruntur. Antiſtes Canonicorum querelis auditis charitatis igne febris adorem ſuperante ſurgit è lecto, ac ſe veſtibus quàm citiſſimè induens ad eccleſiam properauit. Linteo de more præcinctus præter omnem ſpem & opinionem pedes lauare inſtitit, tum illa aqua, quam in peluim infuderat, tum lacrymis, quas ex oculis vberes effundebat, pedes lotos & lino terſit, & venerandi capitis capillis exſiccauit: Chriſtum enim & Chriſti diſcipulam Magdalenam imitari cupiebat. Oſculum tandem ſingulorum pedibus infigens atque imprimens, humilitatis, charitatis, fortitudinis præclara dedit documenta. Cúmque ſingulis ordinibus ſuus eſſet attributus locus, tamen illos, qui erant ex immaculatæ virginis Congregatione, & quadam quaſi familia, quam ipſe fundarat, & Mariæ Dei matris ardentiſſimo ſtudio coegerat: in certa quadam & maximè inſigni ſede collocauit. Hanc Mariæ Societatem intimo amoris ſenſu diligebat, amabat, ferebat in oculis, qui ex Virginis hoc ſodalitio eſſent, illis potiſſimum oblectatus. Neque illud ſolum Coloniæ, ſed alia alibi à ſe conſtituta cum ſumma recordabatur, recenſebat, ac recolebat lætitia & voluptate: duxque eorum videtur fuiſſe, qui huiuſmodi coitiones honorandæ Virgini variis in locis erexerunt. *Ioan. Bonif. lib. 2. hiſt. virg. cap. 14.*

Circa ann. Dom. 1595. cœpit doctrina Chriſtiana aliquandiu intermiſſa in Iaponia reſtitui. Vt autem illa maiores haberet progreſſus, illud inter cætera præcipuum ad iſtius vineæ Dominicæ culturá quoddam attulit adiumentum, quod multis in locis iiſque primariis inſtituta ſit Conceptionis ſerenissimæ Angelorum Reginæ Sodalitas, quę ſic Iaponiorum animos commouit, tantóque ſenſu & affectu illam complexi ſunt, vt nobiliſſimi quique & omnium principes honorificum reputent, ſi nomen illi dare poſſint. Quocirca ſtudioſè laborant, non ſolum in eam inſcribi, ſed ita quoque vitam inſtituere ſuam legibus & exhortationibus conſétaneam, vt in diuini ſeruitij via quotidiè proficientes, ſe digniſſimos fideliſſima Imperatricis cœleſtis protectione præſtent. *In Relat. hiſt. Iaponiæ, ann. 1595.*

Adoleſcentes, qui in Sodalitium B. Virg. erant adſcripti in Collegio Dolano, belli peſtilentiæque tempore dilapſi, poſtquam rediêre, narrarunt ſe diuinam ſanctiſſimę Matris tutelam ſuis quiſque in periculis expertos eſſe, quibus planè periiſſent, niſi præſentiſſimum eius auxilium præſto fuiſſet. Et nunc eo maiore ſtudio ad ſanctiſſimum eiuſdem Virginis cultum pietatemque quàm maximo affectu retinendum excitantur: neque id verbo ſolùm leuique ſignificatione, ſed toto vitę genere, atque in ſuſcepta religione conſtantia ſæpe declarant. *Ex litt. annuis ann. 1590. Prouinc. Lugdun.*

Ciuis Oenipontanus grandis natu conſtituerat aliquot annis ante ad B. Virginis Sodalitatem ſe adiungere: ſed aduerſis maledicorum hominum rumoribus retardatus procraſtinabat. Is iter faciens cœnoſa & lubrica via, prolapſus latus grauiter offendit, tum negligentiæ atque errati memor ſpondet B. Virgini, ſe cùm primùm conualuerit, curaturum, vt in eius Sodalitium adſcribatur. Vnde confeſtim ſentit benignæ matris opem: nam & dolore leuari cœpit, & non ita multo poſt planè conualuit. Alteri eius iam Sodali familiares apertè denunciarunt; ni ab ea Sodalitate ſe abduceret, ſe neque ipſum, neque ipſius liberos amicorum numero eſſe habituros, neque ſi quid ipſi aduerſi accidat, vllam opem laturos: Tanto ergo, inquit ille, ſtudioſius in ſanctiſſimæ Virginis, quæ neminem deſerit, patrocinium me dedam. *Ex iiſdem ſuperioris Germaniæ.*

Ingolſtadij adoleſcens nobilis, ingenij & corporis dotibus probandus Sodalium B. Mariæ Virginis albo aliquando fuit adſcriptus. Is cùm ætatis lubricæ ſpatia inoffenſo pede aliquamdiu decurriſſet, iniecta ſenſim animo rerum illecebra habenas paulatim cœpit cupiditatibus remittere. Inde prauorum incitamentis illectus liberioris vitæ curſum iniit. Eóque vſque conſuetudine prouectus eſt, vt quæ ante magna veneratione coleret ſtudia pietatis, ea demum riſui cótemptuique haberet, nec quiquam illi magis cordi eſſet, quàm vt per ſummam laſciuiam compotationibus, ac pergræcationibus tempus conſumeret, iiſque genialiter indulgeret, quæ illi vitæ comitari ſolent, & vt miſer humanæ prauitatis venenum altiùs imbiberet, in aliorum Sodalium genio deditorum familiaritatem ſe penitùs immerſit. Hi ad cæteram laſciuiétis ætatis licentiam etiam illud addiderunt, vt ardentibus tædis aut ſarmentis accenſis, tanquam Oreſtem furiæ, modò hunc, modò illum ex ſuo numero ex improuiſo adorirentur, flãmis circumſiſterent, corpus amputarent, ni properè cœnam expediret. Cúmque multos iam furioſa illa alea in orbem percurriſſet; die, qui Purificationis Virginis feſtum inſequitur, hunc miſerum nihil minus cogitantem ebrioſa illa turba tedatorum derepente opprimit, homini flammas admonet: cœnam exigit: paratur, expediútur pocula, potatur in multam noctem. Poſtquam poculis indultum eſt ſatis, onuſti vino ad ſuos quiſquè lares reuertuntur. Hic in ſuum ſe recipit cubiculú, & vt quieti ſe daret, veſtes detrahit ad linteum induſium, inde vino, ſomnóque victus, vt erat ſeminudus, in menſam, quæ poſita erat in cubiculo, dormitabũdus ſe acclinat, innixus cubito. Interim miſero alto ſopore preſſo ardens candela, caſu admota induſium inflammat, idque peruadit totum non ſentienti. Concepta flamma expergiſcitur, tandem ſeminuſtulatus. Exclamat amens, horrendis vocibus familiam conciet. Cúmque ſe è flammis exuere non poſſet, humi prouoluitur, ſi fortè preſſu corporis flammas opprimeret. Nihil proficitur. Flamma iam valida magis ſæuiebat: accurrunt familiares: miſerum adoleſcentem, quas fruſtra malè vitarat ante cœnam, poſt cœnam flammis vident abſumi. Perculſi pauore, periculo tamen audaciam faciente, licet ſeram, aliquam tamen opem ferunt, pertinacéſque flammas qua poſſunt ratione reſtinguunt, conſumpta ſindone, cute corporis iam penitus ambuſta. Et eſt quidem ille præſenti periculo ereptus, ſed incendij vis tam altè viſceribus inſederat, vt nullis remediis coerceri potuerit, quo minus aſſatæ cutis tabis intus ſerpens, acerbiſſimo cum ipſius cruciatu etiam vitalia depaſceret. Itaque octauo die, eadem penè hora, qua in eandem calamitatem inciderat, conſumptus eſt. Sed ne ea quidem vitæ licentia, tótque ac tantis offenſionibus ſanctiſſima Mater irrità, eum, qui ſe aliquando in ſuam tradiderat clientelam, deſeruit. Tanti refert prima ætatis initia illius ſanctiſſimo cultui addicere. Quin tam acerbo oppreſſum caſu alumnum ſuum, quondam ſibi carum, licet in præſens æſtu quodam abductum, ita ſua diuina luce illuſtrauit, vt ille ad ſe rediens, eam ſe calamitatem, ſolutiſſimæ, quam duxerat, vitæ caſtigandæ diuinitus immiſſam fateretur. Ità ſummam dolorum acerbitatem, quibus vndique membra omnia continenter vrebantur, magna ſignificatione pietatis non patienter ſolum, & æquo animo, ſed etiam libenti pertulit, & cum in rebus omnibus toto illo tempore, tum maximè, cùm ad Sacramenta excipienda ſe pararet, magna ſigna dedit pietatis. Speramus eius animam, diuinæ ſinu matris exceptam, non alio fortaſſe, quàm quo illi depaſta vita eſt, incendio ad ſui expurgationem eguiſſe. *Manuale Sodalitatis p. 1. § 4. ann. 1596.*

CONTVBERNIVM PVERORVM, QVI Lauretanæ Virgini laudes canant.

Nec fortunis tantùm Lauretana Ædes, ſed etiam miniſtris aucta. Pontifex ſatis gnarus integræ pueritiæ preces Deo, Deiparæque acceptiſſimas eſſe, Collegium duodecim alumnorum inſtituit. Ibi lectiſſimos ex omni Piceno pueros ingenuos impuberes inſtitui iuſſit, ad laudes B. Virgini decantandas. In his porro legendis, corporum, animorúmque integritatem ſpectari, in inſtituendis optimorum Magiſtrorum rationem haberi voluit. Præcipua erat cura, vt non minùs caſtitate morum, quàm ſuauitate vocum ſanctiſſimam Virginem delinirent. Ergo hi ex præſcripto Pontificis in opportuno loco (Canonicam vocabant) intentiore cura educati, inſtitutíque B. Mariæ carmina in eius ſacello, ſtatis quotidie canebant horis, pacem ac veniam à Deo, Deiparáque orantes, & opem Italiæ contra Turcarum rabiem expoſcentes. Nec puerilis pietas Pontificis ſpem, nec B. Virgo pueriles preces fefellit. Etſi enim fœderatorum Principum claſſem Ducum diſcordia inutilem fecit, tamẽ Deipara Virgo & otium Italiæ peperit, & Turcarú audaciam fregit. Quippè haud ita multò poſt, compoſitis inter Cæſarem, Galliæque Regem controuerſiis, ex triſti bello læta repentè Italiæ pax reddita. Maxima, inſtructiſſimáque Turcarum claſſis, Ariadni Ænobarbi ductu exitiú Italiæ ferens, ipſo menſe Auguſto Acroceraunis illiſá ſco-

pulis, in conſpectu propemodum Ædis Lauretanæ, fecit naufragium. Quo naufragio ſatis conſtat maximam claſſis partem amiſſam: viginti Barbarorum millia hauſta fluctibus: totumque ferme Adriaticum ſinum hoſtium cadaueribus, armis, tabulis, armamentis, aliiſque naufragij indiciis ſtratum. Quorum arma ad Lauretum fluitantia cognita in littore, priùs ferè quàm nunciari poſſet, inſignem fecerunt hoſtium cladem. Ibi enimvero exſultare Lauretani, aduenæque: auidas profectò à Deo, Deique parente preces puerorum, piorúmque aperuiſſe aliquando oculos vltorem Turciæ ſuperbiæ Deum: alius alium hortatione firmare, talem vt Præſidem præcipuo colerent honore, cuius præſidio totam illam Italiæ oram cernerent præſenti Turcarum formidine liberatam. *Ex hiſtor. Lauretan. cap. 3. lib. 1.*

SODALITATIS PARTHENIÆ FRVCTVS.

Anno 1215. peſtis ſæuiſſima Athum oppidum (vt & omnia vicina loca) inuaſerat, erátque ibi mulier peregrinatrix ad Tungros nomine Nicolaa, quę nihil ſibi metuebat à peſtilentia, quod B. Virginis bonitate ſubnixa eſſet, & inſcripta albo ſodalitatis eius apud Tungros, quo fiebat vt vicino & amicos ſuos incitaret ad votum peregrinationis Turgenſis. Perſuaſit hoc quamplurimis qui cum ſuis domeſticis à peſte immunes extiterunt, & ad Tongrenſem ædiculam peregrinatione ſuſcepta, actiſque deinde Beatiſſimæ Virgini gratiis, ſeſe peregrinorum & ſodalium Catalogo inſcribi fecerunt. Ex hoc rumore totum per oppidum ſparſo ciuium animi pia deuotione ac deuota pietate mirabiliter fuerunt inflammati. Quæ res loci paſtorem permouit, vt publicam ac ſolemnem proceſſionem ab Atho ad ædiculam Tungrenſem, populo nouis delibuto gaudiis indiceret. Ventum eſt eò non ſine magna pietatis ſignificatione, ſacriſque ceremoniis. Auditus eſt præco ille diuini verbi Ioannes Reg us, qui tantam credulæ plebis animis ingenerauit fiduciam de fauore & auxilio Dei per Beatiſſ. Virginis merita obtinendo, ſi modo ſerio ad Dominum conuerterentur, vt inde ſalutaris admodum ſucceſſus & lætus euentus prodierit. Ab eo enim tempore vindex Dei manus exarmata eſt, & horribile Dei flagellum in oppido iam nominato conquieuit, ita vt exinde nullus omnino cuiuſcumque demum ætatis fuerit, peſtilentiæ morbo ſit ſublatus: inſigne hoc & euidens miraculum nuſquam non innotuit, vnde & alibi populi ſimilem veræ conuerſionis viam ſunt ingreſſi, &c. *Ex lib. de miraculis B. Mariæ Virg. apud Tungros in Hannonia.*

*CONTEMPTVS B. VIRGINIS.

Supplicia à Deo inflicta, & pœnæ atrociores, quibus contumelia & Blaſphemia in B. Virginem punitur. Item impietas in templa ei dicata, variè etiam punita.

☞ Vide pleraque paulò ante.

De blaſphemia Conſtantini Copronymi agens Theoſteriſtus illius temporis ſcriptor in Nicepta, hæc in deteſtationem illius ait: Habitu erat Chriſtianus, mente Iudæus. Quam enim Chriſtus ſibi in domicilium delegit, glorioſſimam, inquam, ſuam Matrem omnibus aliis rebus creatis ſuperiorem, omniũ hominum ſalutem, mundi patrocinium, quæ propter virginitatis ſuæ præſtantiam prope Deum verſatur, huius, inquam, venerandum nomen multis modis ab Eccleſia expellere ſtuduit: eius verò interceſſiones, per quas mundus conſiſtit, illas ne nominare quidem voluit, cùm diceret, nemini eam poſſe opitulari. Conabatur autem, quod dicebat, hoc exemplo confirmare: Cùm enim aliquando marſupium aureis nummis plenum in manum ſumpſiſſet, & iis qui cum ipſo verſabantur, illud oſtendiſſet, ab eis quærens: Quantinam, inquit, marſupium hoc valet? Multum, inquiunt illi. Cùm verò aurum eieciſſet, rurſum quæſiuit: Quantinam marſupium eſſet? Cúmque illi reſpondiſſent, nihil valere: Ita: inquit miſer ille, & Deiparens Maria (neque enim ſanctam dignabatur nominare eam indignus ille) quo tempore Chriſtum in ſe habebat, valde honoranda erat illa, ex quo autem tempore illum peperit, nihil differebat à reliquis. O blaſphemiam, ô ſuperbiam, ô immenſam Dei tolerantiam, ô ſummam patientiam! quomodo ipſius lingua non obmutuit, quæ aduerſus Chriſti Matrem tam ſuperbè iniquitatem loquuta eſt! Quidnam à blaſphemis Iudæis nouus hic Phariſæus, & Deo inuiſus differebat? Ita quidem Theoſteriſtus. Quem attendant noſtri temporis Nouatores, qui eius diſcipulos impietatis ſe eſſe factis, dictiſque in omnibus profitentur. Sed vide hominis impuriſſimi exitum à Glyca deſcriptum. Hic tyrannus, ait, carbunci morbum in pedibus ſenſit, ſicque vitam finiuit, dicens: Propter inſaniam meam viuus inextincto igni trador. Et *Cedrenus de eodem* ſic refert: Carbunci pedes eius inuaſerunt, & febris ardentiſſima: ſicq; animæ & corporis mortem obiit, vociferans atque dicens: viuum ſe inextinguibili igni traditum eſſe, propter Mariam Deiparam, iubénſque eam exinde honorari ac celebrari vt Deiparam. *Baron. tom. 9. ann. 767.*

Leo Armenus Imper. hoc nomine quartus, filius Conſtantini Copronymi, ex templo S. Sophiæ auream coronam immenſi pretij gemmis ornatam rapuit, quam Mauritius Imper. ſanctiſſ. Deiparæ dedicarat, ad ornatum templi: carbunculo igitur in capite oborto perimitur, qui virginei capitis ornamento auſus eſt ſacrilegas manus iniicere. *Zonaras* ait: Leo interficitur qui ſe ſanctorum carnibus ſaginabat. *Petrus Mexica in eius vita. In annal. Conſtant & Cedren.*

Anatolius quidam, vir primùm quidem plebeius & mollis, poſtea verò ad magiſtratus & alia munera obeunda ſubdolè (neſcio quo modo) arrepſit, & Antiochiæ ætatem traduxit, quo in loco res, quas habebat in manibus, ſedulò executus eſt. Vnde cum Gregorio eius vrbis Antiſtite maximam conflauit familiaritatem, perſæpéque illum adiit, partim gratia de negotiis ſuis colloquendi, partim vt maiorem auctoritatem ex crebra eius conſuetudine ſibi conciliaret. Iſte Anatolius hoſtias ſimulachris immolaſſe forte deprehenſus eſt, qui cùm vocaretur in quæſtionem, homo impius, præſtigiator, & infinitis inuolutus ſceleribus repertus fuit. Et tamen parum aberat, quin & ipſe & ſui omnes (habuit namque alios ſui ſimiles, qui idolis itidem ſacrificaſſe manifeſtò tenebantur) liberi dimiſſi fuiſſent, niſi populus excitato tumultu, omnia turba ita miſcuiſſet, vt conſilium de impiis initum eo pacto diremptum eſſet. Quinetiam contra Gregorium Epiſcopum clamores tolluntur, eum conſilij Anatolij participem fuiſſe palam prædicatum. Porrò autem execrabilis dæmon, humanæ vitæ perturbator, nonnullos induxerat, vt victimis immolandis cum Anatolio ſe ſocios adiungerent. Hinc Gregorius in maximum venit diſcrimen, populo eum grauiſſimè exagitante, inſectantéque: hinc etiam in illum tam vehemens mouebatur ſuſpicio, vt Imperator ipſe Tiberius coram ex ore Anatolij veritatem expiſcari laboraret. Mandatum igitur dat, vti Anatolius & ſui omnes quàm celerrimè aduentarent. Quibus rebus cognitis, Anatolius ad imaginem quandam Mariæ Deiparæ fune in carcere ſublimem appenſam accurrens, manibus à tergo complicatis ſe ei ſupplicare, preceſque adhibere oſtendit. Illa autem veluti ſacrilegiũ deteſtata, & vt Deo inuiſum coarguens, penitus ab ſe auertit: ſpectaculum plano horribile & memoriæ ſempiternæ prodendum: quod quidem à præſidiariis militibus, ab his, quibus illius cuſtodia commiſſa fuit, viſum eſt, & ab his omnibus aliis diuulgatum. Apparuit item Deipara re ipſa nonnullis aliis fidelibus, eoſque contra ſceleſtum illum incitauit, inquiens, Anatolium filium ſuum contumeliis afficere. Vbi verò Anatolius ad vrbem Conſtantinopolitanam ductus fuit, & ibi verberibus ſupra modum cæſus, nihil contra Epiſcopum potuit dicere, ipſe cùm ſuis maioris tumultus & ſeditionis planè popularis ciuitati auctor & cauſa extitit. Nam cùm quidam illorum ſententiam haberent de ſe pronunciatam, vt non morte, ſed exilio duntaxat mulctarentur: populus diuino quodam zelo ſuccenſus, omnia turbare, bile & iracundia exardeſcere, exilióque damnatos rapere cœpit: qui in nauem piſcatoriam impoſiti, totius populi ſuffragiis viui ignis tradebantur incendio. Contra Imperatorem porro & Eutychium Epiſcopum ſuum tanquam fidei proditores grauiter vociferari. Nec dubium, quin Euthychium, & eos, quibus poteſtas in Anatolium cum ſuis inquirendi permiſſa fuit (iſtos namque in ſingulis locis inquirere & vndique circumſidere cœperunt) prorſus è medio ſuſtuliſſent, niſi Dei prouidentia, quæ omnium ſaluti proſpicit, illos è quærentium manibus eripuiſſet, & tam ingentis multitudinis furorem pedetentim ſedauiſſet. Siquidem ita factum eſt, vt neque vllum atrox facinus eorum manibus ederetur, & Anatolius primùm in amphitheatro beſtiis expoſitus ab iiſdem delaniaretur, deinde ageretur in crucem. Neque tamen ita finem ſuppliciorum ſibi inflictorum reperit. Nam lupi corpus eius in terram diſturbantes (quod antè numquam viſum fuiſſet) paſtu crudeli membratim deuorarunt. Erat autem

quidam

quidam è noſtris hominibus, qui priuſquam res iſtæ confectæ
A eſſent, dixerat, ſe ſecundum quietem vidiſſe ſententiam con
tra Anatolium, ac ſuos à populo latam. Quinetiam vir illu-
ſtris, qui Imperatoris Palatio præfuit, quique Anatolij cauſam
acriter admodum tuebatur, dixerat, ſe quoque vidiſſe Deipa-
ram Mariam, eamque ſic ipſi locutam: Quouſque defendis
cauſam Anatolij, qui tum me, tum filium meum tantis onerat
contumeliis? *Euagr. lib. 5. hiſtor. Eccleſ. cap. 17. & 18. Niceph.
lib. 18. cap. 4.*

Pergamus & ad alios Mariæ hoſtes, quorum maledicen-
tiam diuina ſeueritas non ſine miraculo publicè caſtigauit, ni-
mirum, vt & mali, propoſitis exemplis, ne quid ſimile deſi-
gnent, prouidè terreant, & boni in honorandæ Virginis of-
ficio magis confirmentur. Cùm Cæſar Mauritius imperaret,
Chriſtiani quidam, vt fit, in caupona ſuauiter compotabant,
& lepidi, ſcilicet, eſſe non poterant, niſi inter compotandum
ter conuitiis in Mariam iactis impurè certarent. En verò tibi
æquum in Mariana cauſa vindicem Deum, qui præcipuos hu-
ius nefariæ concertationis auctores, vt ne vnus quidem ſaluus
euaſerit, potenter arripuit, proſtrauit, oppreſſit, deleuit, recta-
que ad inferos miſit perpetuò excruciandos. Hoſpes autem
& dominus ædium, in quibus blaſphemi conuenerant, ab
B hac diuina punitione vix manſit immunis, præſertim quòd is
conniuentiâ potiùs, quam vt cæteri, ex deſtinata malitia de
liquiſſet. Cui non multò poſt nocte dormienti Dei mater
aſtare viſa eſt, illique in memoriam reuocauit, quòd blaſphe
mos illos conuiuas in ſuis ædibus indignè tolerâſſet. Tum ille
miſer ſupplex illi eſſe, veniamque delicti petere, & ne tam ci-
tò morte mulctaretur, ſed vt tempus ipſi pœnitentiæ relinque-
retur, orare. Virgo daturam ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum
ita morte pœnas luiturum promittere: vimine autem, quod
manu geſtare videbatur, genua eius circumcirca velut exarans
circumſcribere. Id vbi factum, ſacra Virgo quidem non appa-
ruit amplius, ſed ille ſomno diſcuſſo, membra ea quæ vimine
notata fuerant, à reliquo corpore diſrupta ſtatim inuenit, &
recentem inde ſanguinem ſenſit profluere. Igitur in publicum
productus miſer, fœdo & miſerando habitu corporis non mi-
nus quàm oris ſui teſtimonio veritatem publicè confirmauit,
hocque iuſtum Dei iudicium omnibus promulgauit. *Niceph.
lib. 18. cap. 33.*

C Huic planè congruit, quod Moſchus Euiratus in ſuo Prato,
Heliopoli, quæ Phœnicis eſt ciuitas, refert accidiſſe. In hac,
inquit, Mimus quidam erat; Gaianus nomine, qui in thea-
tro ſanctam Dei genitricem blaſphemans populo blaſphemiæ
ſpectaculum præbebat. Apparuit autem illi ſancta Dei geni-
trix, dicens: Quid tibi mali feci, quia coram tanta multitudi-
ne mihi detrahis, & blaſphemas me? Ille verò ſurgens, non ſo-
lùm non ſe correxit, verùm etiam plus blaſphemabat. Rurſus
ergo apparuit ei ſancta Dei genitrix corripiens eum, ac dicens:
Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille verò rurſum de-
terius illam blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò eidem apparens,
eadem repetebat. Cùm autem ſe ille non corrigeret, ſed plus
quoque blaſphemijs adijceret, meridie dormienti ſibi appa-
ruit, nihilque dicens, digito ſolo ſignauit eius manus & pedes.
Euigilans autem inuenit ſe truncatum manibus & pedibus.
Atque ita infelix, vt truncus & inutilis iacens, confitebatur
omnibus, cuius rei gratia, & quomodo hoc paſſus eſſet, vtque
propter blaſphemias ſuas clementer cruciatus fuiſſet. *In Prato
D Spirituali cap. 4.*

Gulhelmus Buldeſanus in ſtimulis virtutum adoleſcentiæ ad
hanc rem hoc adfert exemplum: Narrauit, inquit, mihi vir reli-
gioſus & grauis, ſuperioribus annis in Mediolanenſi Prouincia
fuiſſe adoleſcentem, vt nobilitate, ſic faſtu & arrogantia inſi-
gnem. Hic cùm aliquando in contentionem veniſſet cum alio
quodam, inter pugnandum, impium aliquid dicit in Matrem
Dei. Atque ecce iuſtiſſimus iudex permiſit, vt os illud apertum
contra maieſtatem tantæ Reginæ, ipſo temporis articulo ad-
uerſarij telo interciperetur, tam ad punctum vibrato ictu, vt
ipſis linguæ radicibus ſuccißis, & transfixo palato repentè con-
ciderit mortuus. *Buldeſ. lib. 3. cap. 21.*

Motibus illis eo Goëſſeorum anno vix dum exortis, mulier-
cula Quædam oppido Hollandiæ Aſpera parturire cœpit: con-
uenêre vicinæ atque cognatæ: vbi illa eniteretur difficilius,
& grauiſſimè non minus quàm periculoſiſſimè laboraret, vna
circumſtantium pio ex more puerperam admonet, vt D. Vir-
ginem Mariam inuocaret auxiliatricem. Cui illa: Quid mihi
iſtam, inquit, dicis ſcrofam? Erat namque infelix Anabaptiſta-
rum delirijs capta, qui ſupra omnes ferè diuos vnam illam ſan-
ctorum ſanctam Deiparam Virginem Mariam execrantur, E
oderúntque infenſius. Verum quidnam acciderit, accipe. Pro
maledicta blaſphemia, fuit & Dei plaga, qua nefariam ſuæ ma-
tris vindicauit contumeliam. Actutum enim illa miſera, quæ
ſacroſanctam Virginem Dei genitricem Mariam impuræ ſuis
nomine blaſphemarat, nigellas aliquot in lucem edidit, ſed
emortuas ſuculas. Vnum hoc exemplum, vt Catholicam no-
ſtram de pia Sanctorum inuocatione doctrinam ſolidè iuxta
ac liquidò confirmat: ita inſanam iſtorum ſacrilegorum icono-
claſtarum & hagiomachorum euertit Theomachiam. Quod
aduerſarij cum probè haberent perſpectum, collecta his ſu-
per geſtis informatione, productáque teſtium, quam vocant
iuriſperiti, turba, rem longè veriſſimam, & in vulgus notiſſi-
mam, ſuo percallido fruſtra conabantur obruere mendacio.
Illos enim teſtes audire non dignabantur, qui de paradoxi hu-
ius puerperij monſtro comperta, viſáque dicere potuiſſent, vti
ex ore Notarij N. fide digniſſimus nobis narrauit, alijs pluri-
mis audientibus. Lepidum verò illud, nec minus falſum, quod
in iſtos veritatis hoſtes dictitabat Notarius. Cùm enim varios
conuocarent, veréque exquirerent teſtes, ad rei tam memo- F
rabilis fidem ſemel obruendam: Vos illis videmini perſimiles,
inquit, qui de fure ad oſtiarios percunctantur, quem per po-
ſticum ſciunt elapſum. *Guilhelm. Lindan. in Apologet. pro rel.
cath. cap. 11.*

Volunt Regum Franciæ ordinationes, vt blaſphematores
Dei, & Virginis Mariæ puniantur. Et primùm ex ordinatione
Philippi VI. Valeſij cuius tenor talis eſt: Volumus & ordina-
mus, quod ille, vel illa, quæ Deo & B. Mariæ Virgini maledice-
re præſumpſerit, aut turpe, ſeu vile iuramentum fecerit, pro
prima vice ponatur in pilario, inibi ab hora prima, vſque ad
nonam, per menſem, ad cuius oculos proiici valeant lutum, &
aliæ immunditiæ, abſque lapidibus, vel alijs rebus eum læden-
tibus, deinde verò ad panem & aquam, abſque alio cibo, per
menſem morabitur. Sin autem ipſum ſecundò recidere conti-
gerit, vult quod in die mercati ſolemnis rurſus in pilario con-
ſtituatur, ipſiuſque labium ſuperius cùm ferro calido taliter
ſcindatur, quod dentes eius appareant: pro tertia vice, totum
labium inferius, & quarta vice, totum bilabium: quod ſi per
miſeriam eius id ſibi contigerit, vult quod in totum lingua ſibi
præſcindatur, quod in tota quaſi Alemania ſeruatur, & præci- G
puè in mulieribus. Idem ſtatuit D. Carolus VII. Francorum
Rex: excepto quod pro prima vice ſolum ponitur in carcere,
per menſem, ad panem & aquam, & condemnatur in viginti
ſolidis, quorum pars fabricæ Eccleſiæ Parochialis, & alia pars
media Domino loci applicabitur, & pro alijs vicibus, vt ſupra.
Si verò contra B. Virginem Mariam, vel ſanctos & ſanctas Dei
blaſphemiam dixerint, pro prima vice arbitrio iudicis, pro
quantitate, potentia, & facultate delinquentium, pecuniariter
puniantur, pœnam ipſam, vt dictum eſt, applicando. Et ſi am-
plius in id reciderint, tanquam blaſphematores Dei & ſancto-
rum puniantur. Vbi verò aliter Deum & Virginem Mariam
piiſſimam Dominam noſtram iurauerint, ſcilicet iurando mor-
tem, ſanguinem, ventrem, caput, plagas, & alia illicita & re-
probata iuramenta, in emendam pecuniariam condemnabun-
tur, pro prima vice in duodecim denarijs, ſicut ante dictum eſt,
applicandis: Pro ſecunda vice, in duobus ſolidis Turon. pro ter- H
tia vice, in quadruplum, videlicet in quatuor ſolidis Turon. Pro
quarta vice in triplū, videlicet in octo ſolidis Turon. Et ſi quin-
tò reciderint, in priſione ad panem & aquam per tempus à lo-
corum iudicibus arbitrandum teneantur. Et ſi pœnis ſupradi-
ctis caſtigari noluerint, neque malas eorum deſerere voluerint
conſuetudines, publicè die mercati, vel ſolemni pilorizentur, vt
cæteris tranſeat in exemplum. Et quaſi idem per Carolum VIII.
ſancitum ac ſtatutum fuit, excepto quod in maiori emenda, ſi
facultates bonorum ſuppetant, condemnari debent. Sed per
aliam Ludouici XII. conſtitutionem blaſphematores tam pro
1. 2. 3. & 4. vicibus, in pecunia, ad iudicis arbitrium condem-
nantur: in ſecunda, tertia & reliqua duplicantur, triplicantur,
& quadruplicantur: quæ in eas diuiduntur partes, vna ſcilicet
Regi, alia fabricæ Parochialis Eccleſiæ, & alia denunciatori
adiudicatur. Et pro quinta vice ad carcanum & pilorium die
mercati, vel alia ſolemni demorentur, ab hora mane octaua
vſque ad horam primam poſt meridiem, etiam cum omnibus
iniurijs & opprobrijs à tranſeuntibus inferendis. Et nihilomi-
nus ad iudicis arbitrium mulctabuntur. Et ſi ſoluendo non fue-
rint, ad carcerem cum pane & aqua per tempus, ad idem indi-

cis arbitrium moderandum habito ad emendam pecuniariam A reſpectu ponantur. Et pro ſexta vice, labium ſuperius, & pro ſeptima labium inferius cum ferro calido ſcindatur, taliter quod dentes eorum apparentes ab omnibus videantur. Et pro octaua vice, quod lingua in totum ſibi præſcindatur. *Nicol. Boerius Burdeg. Præſes, deciſ. 301.*

Audite nunc exemplum memorabile, quod propter rei atrocitatem per totum regnum fama vulgauit. Quidam ad turpem concubinatum Indam fœminam pellexerat, quam cùm aliquando ad infauſtum thorum vi, miniſque compuliſſet, prouecta nocte cœlum tonitru concuti, tremiſcere terra, denſaſque inter tenebras micare ignes, & per feneſtrarum rimas effundi, vt ferirent oculos animóſque adulterorum. Cadit intereà ſciſſis nubibus largifluus imber cum grandi grandine crepitante ſuper tectum. Hic mulier ſubitò pauore correpta: Virgo, inquit, Maria, fer opem, tuere me, obſecro. At vir ferox & impius mediam complexus; tace, ſis ſtulta, ſc. auxilium nullum ferre poteſt Maria, abſcidit extremam vocem fulmen ſubitum, quod intonuit, & adhuc loquentem auellit ab amplexu mulierculæ, quatuórque aut quinque paſſus eiecit extra lectum, & flamma corripit B arida nutrimenta: ſurgit mulier perterrita, miſerum inclamat, excitat, percellit: nempe metu exanimatum, non exanimem putabat. Trahit digitos pedum, corruunt pedes ipſi, diuelluntur conantem domo egredi, & mortuum extrahere, impediebat ignis introrſum repellens. Ad extremum vociferata horrendum, conciuit vicinos, & ægrè protracto informi cadauere, reperiunt hominem, mirum dictu, hiante ore, ſine vllis dentibus, ſine lingua, omnia præterea membra ita ſoluta & fluxa, vt vel leniter contrectata manum ſequerentur. Hic finis impuri, impudicique hominis fuit; at mulier alieno malo edocta, quamquam extra periculum, non extra metum, cùm vndequadraginta millia paſſuum confeciſſet, ad Religioſorum Societatis IESV templum ſe contulit meliori vitæ inſtituendæ. *Ioan. Bonif. lib. 5. hiſt. virgin. cap. 2.*

☞ *Require ſub membro de Imaginibus Deiparæ, exemplum* 8. *&* 9.

Atqui in Brabantia & vindicem ſe, non beneficam ſolùm, Virgo benedicta oſtendit Dieſthemij ciuis erat (nomen conſi- C lio non prodimus) qui vxorem ſuam aliaſque fœminas illudebat identidem, vt fœminas, quæ ad hanc imagunculam aut pupam irent, & quæ ſolent iſti talium contemptores. Ad Diuam conuicia venerunt: ab ea ſupplicium, an remedium dicam; nam vtrumque fuit, & hoc ab eo fluxit. Statim ille ſine cauſſa alia, claudus effectus, internis doloribus etiam adflictus, denique lecto adfixus. Quid ais homo? numen agnoſcis? Agnoſcit, ad Diuam ſe vertit, ſeriò pœnitens pacem veniámque, tum & ſanitatem apprecatur. Vouet ad Aſperum Collem ire, & iuit. O benignitas! ſanitatem corporis ſtatim recepit: an non & animi? putamus.

Euenit, euenit hæc: audi impia turba profanis
Quæ ſalibus gaudes diuina illudere facta.
Eſt numen, quod cuncta oculis hæc arbitratur.
Eſt quoque, cùm punit: ſi non; in tempore fiet,
Credite, cùm fuerint vitalia lumina adempta.

Iuſt. Lipſ. in virg. Aſpricolle.

D

VIOLATORES ÆDIS LAVRETANÆ PVNITI.

Cæterùm aucta Lauretanæ Ædis celebritate, eam iannis augeri oportuit. Vna tum erat ianua in medio ferè pariete, qui vergit ad Septentrionẽ: hac ingredientibus omnibus & egredientibus aditus erat pariter, exituſque. Itaque in tanta aduenarum multitudine concurſuque, alijs, vt fit, alios prementibus, nonnulli (quia receſſum primis vltimi non dabant) coarctati, oppreſſique exanimabantur. Proinde (quod iam pridem, & à multis optatum, & à Leone Decimo in forma exterioris ornamenti deſtinatum fuerat) perniam fieri Cellam placuit, binis ad angulos duorum parietum iannis patefactis. Vt primùm architecti conſilium diſtulit rumor, enimuero nefas videri, non magis accolis, quàm peregrinis, eos parietes ferro temerari, quos per tot ætates diuina prouidentia ſaluos, intactoſque ſeruaſſet. Multi palàm fremere, quiſquis id auderet, haud impunè ſcilicet auſurum. Igitur cœleſtis iræ metus fabros à conando abſterruit. Haud vanum fuiſſe docuit euentus. Quippe Nerucio ipſi Architecto rem aggredienti quiddam accidit viſu dictúque mirabile. Fabris tale miniſterium detrectantibus, ipſemet ſacrum parietem perfodere aggreſſus eſt, B maiore artis fiduciâ, quàm reuerentia loci. Ergo vt malleum in ſacrum parietem adegit, repentè manu obtorpeſcente, inſolitus horror reliquum corpus inuaſit: pallor deindè ſuffuſus ori ingentis mali nuntius: mox linquente animo, qui circa erant, collabentem excipiunt, domumque inter manus deferunt exſpiranti ſimilem, & ſenſus omnis expertem. Exanimatus iacuit horas ferme octo, quoad ſcilicet eius coniux mulier pia, & B. Mariæ Lauretanæ dedita, in paucis Deum Deiparamque precibus, votiſque placuit viro. Tandem igitur vitalis calor, qui totum propemodum corpus reliquerat, artubus reddi, & ſpiritus liberiùs meare cœpit. Iamque alleuans Nerucius oculos, redeunte ſenſim animo, circumſtantes noſcitare. Demum iam compos mentis audaciam incuſare ſuam: veniam opémque à B. Maria expoſcere. Nec fruſtra. Animus religione exſolutus, pariter corpus ægritudine leuauit, vt morbi cauſam ipſamet curatio aperiret. Poſtquam conualuit, Pontificem tota de re admonitum, quid facto opus ſit, conſulit. Ille aut ignarus id nimia Architecti confidentia magis, quàm indignatione B. Virginis euenisſe, miſcens monitis imperia, F vrget Nerucium, vt Dei Vicario authore non dubitanter exſequatur incœptum: & ſimul impensè monet, vt ſacros parietes perfodiat, non tam malleo & audacia, quàm ieiunio & veneratione Virginis armatus: ſic demum rem ex ſententia ſucceſſuram. Neque enim timendum eſſe, ne Deipara Virgo ſuam domum peruiam fieri nollet, quæ eam peregrinis vellet cum ſalute, non modò ſine pernicie patere. At Nerucium recenti malo, ex audacia timidiorem iam factum, ne Pontificis quidem authoritas perpellere potuit, vt iterum ipſemet experiretur, quod tanto ſuo periculo paulò ante tentarat. Ad vltimum, quia Pontificis imperium vrgebat, & mora patefaciendi iannuas ædificationem morabatur operis, inuentus eſt adoleſcens minimè timidus, qui authoritate Pontificis fretus & plus amicorũ vocibus rem aggreditur. Clericus is erat Baſilicæ Lauretanæ. Venturam Perinum vocabant: hic triduano munitus ieiunio, ad ſacrum parietem cum malleo venerabundus accedit. Circa Perinum erat & aduenarum turba, & Clericorum, hæc ſolicita ex adoleſcentis fiducia, illa rei expectatione ſuſ- G penſa. At Perinus ſupplex ita præfatus dicitur: Sacra Virginis Domus, ignoſce innocentiæ: non ego te hoc malleo, ſed Clemens Dei Vicarius ornamenti tui auidus fodit: ille te ornatam, ille te peruiam cupit. Placeat Dei parenti, quod Dei Vicario placet. Talia precatus, deſignatum parietis locum percuſſit impunè. Eum deinde ictus tutò iterantem, fabri pari ieiunio, ac reuerentia ſecuti, iannas aperiunt tres, quarum duæ liberum populo ingreſſum, egreſſumque præberent, tertia ſacerdotibus aditum daret ad ſanctiorem ſacelli partem, vbi eſt Virginis ſimulachrum. *Horat. Turſellin. de Virg. Lauret. c. 13. lib. 1.*

LAPIS ABLATVS RESTITVITVR.

Illud inſuper toto Chriſtiano orbe celeberrimum. Ioannes Soarius Conimbricenſis Epiſcopus, vir doctrina pariter, ac pietate clarus exſtitit. Is anno huius ſæculi LXI. ad Tridentinum Conſilium à Pio IV. indictum proficiſcens, ex itinere diuertit Lauretum ſub natalem Virginis diem. Ibi fuſis rite precibus, votiſque perſolutis ingens eum cupido inceſſit, ædiculam Lauretanæ ſimilem in ſuo Epiſcopatu con- H dendi: ad eam rem, vnum aliquem lapidem ex Lauretana auferendi domo. Verum loci Præſes, ac Patronus obſtabant, interdictum Pontificum intentantes. Itaque Soarius honeſtum præferens titulum, cultus Lauretanæ Virginis propagandi in Luſitanias quod optabat, impetrat à Pontifice: ab eoque aufert ſolemne diploma. Id per Franciſum Stellam aſſeclam ſuum (nam ipſe Tridentum perrexerat) ad Laureti deſtinat Præſidem: is erat Pompeius Pallanterius. Poſteaquam Conimbricenſis Epiſcopi ſacerdotem, Pontificali armatum diplomate, ad ſubruendum auguſtiſſimum Cellæ parietem veniſſe fama vulgauit: enimuero non Præſidi magis, & Canonicis, quàm oppidanis, aduenisque indigna res viſa, nec tam præſenti damno, quàm futuro exemplo pernicioſa. Proinde paſſim querebantur, nimirùm actum eſſe de ſacroſancta Virginis Cella: ſi ſemel initium auferendi eius lapides fiat, breui nullum lapidem reliquum fore. Veruntamen, quia Pontificis vrgebat authoritas: Canonici, Sacerdotéſque Laurerani, re diuina, ac ſupplicatione ſolemni ritu peracta, in ſanctam Virginis

A Cellam coëunt, imperata paſſuri magis, quàm facturi. Cunctis tale miniſterium obſtinatè detrectantibus, ipſemet Stella ferro lapidem è pariete eximit, auferteque, cuſtodibus palàm frementibus. Breue ſcilicet gaudium illud Epiſcopo futurum. Auferret ſanè ſacrilegij miniſter Deo, Deiparæque, quod vti que haud ita multò poſt, manifeſta eorundem ira eſſet relaturus. Vaticinatio fuit. Hæ voces, velut è cœlo miſſæ, audacis hominis perculêre pectus: & ſimul anxiis impleuêre curis. Itaque fluctuans animo, quamuis vrgente Epiſcopi ſui imperio, octo dies totos Laureti ſubſtitit; tempuſque id omne, in placando omni ope Deo, nequicquam abſumpſit. Neque enim cœleſtem leniuit iram, qui cauſam iræ penes ſe reſidere pateretur. Denique ipſis Kalend. Decembribus dat ſeſe in viam, haudquaquam libero religione, ac ſolicitudine animo. Cæterùm poſtquam ſine vllo incommodo peruenit Anconam; ſecurus periculi iter pergens, Deum adeſſe ſenſit ſuæ temeritatis vltorem. Ex eo quippe magnis ſemper imbribus, fœdáque tempeſtate vexatus, procedere tamen, quò intenderat perſeuerans, multa, magnáque adibat vitæ diſcrimina, in ſingula penè momenta.
B Viæ lacunis, voraginibúſque teterrimæ paſſim obſtare: torrentes obuij exitium minitari: equus, quo vehebatur identidem corruere; ipſe cadens lacunis haurire: equi ſubinde mutati omnes inutiles reddi. Tandem variis caſibus infauſtum iter morantibus, Decembri menſe exeunte Tridentum aliquando peruenit, maximis incommodis, periculiſque defunctus. Ibi ſacrum lapidem Epiſcopo tradit, exponens, quanti tandem ſibi ſtetiſſet. At Epiſcopus nihilo cautior factus, cùm ſpatio diuinitus ad reſipiſcendum dato, non didiciſſet alieno periculo, didicit ſuo. In Februar. menſis exitu, ſacrum lapidem, argentea incluſum theca, tranſmittere parabat in Luſitaniam, cùm repentè ardentiſſima correptus febri, miſerandum in modum æſtuare, iactarique cœpit. Ad febrim accedebat grauius, atque atrocius malum, acerbiſſimus inguinum dolor, qui nullam ſinebat ei capere quietis partem. Confeſtim Medici adhibentur, qui omnibus rebus fruſtra tentatis (quia morbi cauſa conſuetudinẽ, morbus ipſe ſuperabat artẽ) ſeuerè pronunciant, ſibi non vim, non cauſam morbi humanam videri. Proinde videret ipſe, ne fortè illud eſſet ab irato Deo inflictum malum. Ita parum proſperè curationis euentum veriti, deſperata eius
C valetudine, diſceſſerunt. Ingens Epiſcopum ſolitudo inceſſebat anxium, vtrum occulti alicuius delicti tam atroces ab ſe Deus expeteret pœnas. Ergo deſtitutus à Medicis æſtuare cœpit animo etiam magis, quàm corpore: in ſeipſum intentius inquirere: & Lauretani lapidis religione animum ſtimulante, precibus, gemitibuſque diuinum placare numen: ab Lauretana Virgine, ſi eam fortè, violata eius Domo læſiſſet, expoſcere veniam: ſe ad omnia deſcendere ſatisfaciendi cauſa paratum profiteri. Nec in irritum miſſæ præces, culpam vtcunque agnoſcentis, deteſtantiſque. Mox tacitam velut miſſam cœlo vocem ſibi audire viſus, iubentis ademptum Lauretanæ Virgini ſaxum reddere. At ille veritus, ne id ægræ mentis vanum eſſet ludibrium, ſimul quod lapidem ex authoritate Pontificis haberet, ſimul quod tanto bono iam parto fraudare nollet Luſitaniam, animi, conſiliique incertus hærebat. Per hæc hebdomadæ aliquot abſumptæ, Stella Domini ſui iuſſu, cœnobiis duobus ſacrarum Virginum ciuitatis Tridentinæ ſanctimonia inclytis, Epiſcopi periclitantis ſalutem impenſius commendarat. Biduo interiecto, vnum ex vtriuſque cœnobij Primoribus reſponſum tulit: ſi ſaluus eſſe vellet Epiſcopus, Lauretanæ
D Virgini redderet, quod abſtuliſſet. Ea vox, vt ad aures accedit Stellæ, animum quoque eius parumper defixit, mirantis, quòd tandem de Lauretano lapide reſciuiſſent clauſtris incluſæ Virgines, quod Tridenti quidem præter ſe & Epiſcopum (is rem ſumma ope taceri iuſſerat) ſciret nemo? Haud dubius ergo totam illius rem diuino indicio enunciatam, Domino comperta renunciat. Tum verò ille attonito ſimilis hæſit animo: inde, conſcientia ictus crebros edidit gemitus. Mox ſuper lectum vbi iacebat, cubito alleuat ſe, & manus pariter, oculóſque tendens in cælum, manantibus vbertim lachrymis, veniam à Dei parente enixè petere inſiſtit: ignoſceret miſericors Mater pio errori: ignoſceret delictum agnoſcenti ſuum: nihil Lauretanæ Domus penes ſe, ipſa inuita, futurum: Fixum ſibi ac ſtatutum eſſe extemplò reſtituere, quod accepiſſet: nec deeſſe ſi lnciam recuperandæ per eam ſalutis, lapide reſtituto. Proinde ipſa opem ferret, quæ ſpem feciſſet. Nec verò, aut ille ſuum promiſſum, aut B. Virgo eius ſpem fefellit. Extemplò Soarius Stellam ipſum, qui attulerat, Lauretum referre ſaxum illud, & iter

E maturare iubet. Vixdum ille vrbis porta citato exceſſerat equo, cùm Epiſcopus melius habere cœpit. Igitur alterum protinus curſorem ſubmittit, qui Stellam ad iter quam maximè accelerandum incitaret. Itaque ille mutatis ſubinde equis, quietis penè immemor ſtrenuè noctes, diéſque currebat, Lauretum peruenire feſtinans. Dictu mirabile: quò propiùs is Lauretum accedebat (vt poſtea temporibus inter ſe collatis intellectum eſt) hoc melius habebat Epiſcopus, vt eodem tempore, & Virgini lapis, & ſalus Epiſcopo redderetur. Neque illud carere viſum miraculo, quod Stella non magis difficili, impeditóque vſus erat itinere ſacrum auferens lapidem, quam facili, expeditóque vſus eſt referens. Satis conſtat illum Tridentino Anconam (ea xv. millia paſſuum abeſt Laureto) non toto quatriduo peruolaſſe. Adeò non tam equorum celeritas, quàm diuina quædam vis obſecundabat redeunti. Hæc vti à me perſcripta ſunt, Raphaëli Rieræ, qui tum Laureti erat, Stella ipſe narrauit. Et ſanè propter euidentiam miraculi, res eſt omnium ſermone celebrata. *Ibid cap. 3. lib. 3.*

SACER LAPIS MAGNO APPARATV

Concurſuque in ſuo loco repoſitus celebratur.

Lauretum Stella attigit menſe Aprili ineunte, protinus Lauretano Præſidi rem omnem, vti geſta erat enarrat: lapidem argentea, vt erat, theca incluſum cum Epiſcopi litteris tradit. Quæ fama poſteaquam ad ſacerdotum, qui malè ominati rem tentantibus fuerant, peruenit aures, pro ſe quiſque fremere, Lauretanam Virginem natalis ſuæ Domus vltricem, oculos aperuiſſe: & ne talia poſthac alius auderet, inſigne mortalibus documentum dediſſe. Cæterùm, vbi primùm relati tam euidenti miraculo lapidis fama percrebuit, cunctis oppidanis, aduenisque viſendi ſtudio concurrentibus ad portam oppidi, ſupplicatio eſt indicta. Ibi Epiſcopi Conimbricenſis litteris (hæ rem totam ordine exponebant) propalam recitatis, inſignis miraculo lapis ornatiſſimo impoſitus ferculo, quanta maxima tum potuit pompa à Præſide, Canonicis, Sacerdotibus circumfertur: & proſequentibus amplius duobus hominum millibus, in ſuum reponitur locum. Lapidi duplex ferri retinaculum additum, quod monumentum foret ad poſteros, eum temeritate hominum exemptum, Dei prouidentia reſtitutum.
G Ipſius quoque Epiſcopi litteræ ad Pium Pontificem tranſmiſſæ, tanquam miraculi teſtes: quæ hodie cum aliis litteris ad Pontifices pertinentibus, Romæ aſſeruantur in arce S. Angeli, vnde nos exemplum habuimus, quod hoc loco viſum eſt intexere. Epiſtola igitur totidem penè verbis in Latinum tranſlata talis eſt.

Ioannes Epiſcopus Conimbricenſis Præſidi Lauretano S. D. Pro mea erga Lauretanam Virginem religione, eius ædis lapidem (quod te non fugit) ſumma ope, operaque curaueram. Ac demum interdicti Pontificij religione ſolutus à Pontif. Max. impetraram, Cardinale Carpenſi Laureti Patrono non inuito. Sed Deus, ac Dei parens haud obſcuris argumentis mihi denunciarunt, vt ablatum lapidem Lauretum remitterem. Quippe & inuſitatus morbus proſperam meam valetudinem diuinitus afflixit: & piorum, Deoque acceptorum hominum monitu hanc morbi cauſam eſſe perſpexi. Itaque ego nulla interpoſita mora, veniam, pacemque precatus à Deo, eiuſque ſanctiſſima parente, ſacrum lapidem per eundem Franciſcum Stellam Arietinum ſacerdotem meum, qui iſtinc eum abſtulerat, referendum curaui. Quæſo obteſtorque, vt remiſſum, qua par eſt religione, ceremoniáque recipias, ac ſuo reponas loco, vna cum calce, quæ pariter remittitur: Vnum oro, vt arculas argenteas, quibus ea conti-
H *nentur, velut teſtes miraculi aſſerues ad poſteritatis memoriam ſempiternam. Gratiſſimum quoque mihi feceris, ſi Card. Patronem, ipſumque Pontificem Max. de tota re feceris certiores, vt poſthac Cenſuras Eccleſiaſticas in Ædis Lauretanæ violatores ratas eſſe, ac ſanctas velint, ne quid omnino illinc in poſterum auferatur. Orabis etiam cum iſtis ſanctis ſacerdotibus B. Virginem, vt hoc quicquid eſt, ſiue erroris, ſiue culpæ clementer mihi condonet. Data Tridenti 6. Id. April. Ann. M.D.LXII.*

Subinde tam certi, exploratique miraculi fama per Picenũ Italiamque vulgata, & loci religionem, cultumque plurimùm auxit, & maximam vndique peregrinorum molem cum donis exciuit. Satis conſtat, intra vnius menſis ſpatium, ſupra quinquaginta aduenarum millia confluxiſſe Lauretum, ſtudio celebrati fama lapidis viſendi oſculandique. Nec alia res illa tempeſtate, ſermonibus hominum celebratior fuit.

Ibid. lib. 3. cap. 4.

ALII VIOLATORES PVNITI.

Subinde etiam in ſacroſancti ſacelli violatoribus euidens Dei numen apparuit. Anno M. D. LVIII. vir Quidam ex præcipua Italiæ ciuitate, nobilis imprimis, & copioſus (nomen & hominis, & Patriæ ſilentio ſupprimitur, quia ipſe ſuppreſſum voluit) Lauretum venit, documentum haud inultam temeritatem talia audentium eſſe. Hic multis antè annis exiguum lapidem, ex ſanctiſſima Virginis Cella ſubtractum, domi ſuæ aſſeruabat omni honore, cultúque. Haud tamen ille cultus cœleſtem leniuit iram; Sed Deo matris ſuæ iniuriam vindicante, miſer ille ſacrilegam religionem orbitate filiorum, & amiſſione fortunarum omnium luit. Adhæc pertinaci magis, quàm pernicioſo morbo vrgeri, vexaríque cœpit. Itaque, vt erat vir cæteroqui prudens, ac ſapiens, aperuit aliquando oculos: & Deum profectò alicuius ſui ſceleris vltorem adeſſe ſenſit. Cæterùm etſi omnia ſibi accidere videbat aptè ad repræſentandam iram diuini numinis, tamen quo tandem ſuo merito illa acciderent, non videbat. Ergo ab ægritudine ſimul corporis, animíque anxius, omni ope placare nitebatur iratum Deum. Sed iræ materia apud eum, quamuis ignarum, reſidens, irrita omnia faciebat. Alia deinde ſpes, poſtquam hæc vana euaſerat, ei affulſit. Lauretanæ Virgini, cui mirè addictus erat, memor, eius auxilium pariter, & conſilium implorat. Nec mora, B. Mariæ monitu diſcit, lapidem ex Lauretana domo ſublatum cauſam eſſe cœleſtis iræ: eamque non, niſi ſacro lapide reſtituto, poſſe placari. Tum ille obortis lachrymis, religioſæ, vt crediderat, audaciæ veniam à Deo, Deiparáque expoſcens, deſiderauit ipſemet referre Lauretum, quod abſtulerat. Nec in irritum preces cecidêre: hoc quoque, culpam agnoſcendi ſuam Deipara indulſit. Extemplò igitur, depulſo morbo, alacer pergit Lauretum, ſaxum reſtituit, vota perſoluit.

Aliud quoque per id tempus huic haud abſimile accidit. Fœmina ex agro Piceno poſt diuturnum matrimonium, nullos genuerat liberos. Hæc eius animum cura angebat maximè, vt vndique ſterilitatis remedia quæreret. Ergo ait illi, neſcio, quis mulieris gratiam initurus, nullum remedium præſentius ad abolendam ſterilitatem, quam Lauretanæ domus reliquias piè religioſéque cuſtoditas: ſi quid inde abſtulerit, breui eam matrem fore pollicetur. Id non promiſſum magis ſtolidè, quàm creditum. Illa igitur manifeſta Dei vltoris ira, ablatum inde lapidem cum febri domum retulit: & ægritudo corporis animum vrgebat, adeò non vehementius febris æſtu, quàm conſcientiæ iactabatur. Nec priùs ex iactatione illa conquieuit, quàm Laureto Sacerdotem acciuit, & lachrymas pœnitentiæ indices profundens, ablatum reddidit lapidem. Pœnitentiam valetudo, non tantùm venia eſt conſecuta. Magno etiam Illyricis mercatoribus ſimilis audacia ſtetit. Hi coempto ex Picentibus frumento, ſaxum ex Deiparæ Cella ſurreptum clàm in onerariam abdiderant. Cæterùm, vt fallerent homines, ſacrilegij vindicem Deum non fefellerunt. Profectos ex portu atrox vis tempeſtatis ſubitò adorta in ingentem adduxit metum: & trepidos vaſorum merciúmque iacturam facere coëgit. Haud procul exitio res erat, cùm Deum parentis ſuæ vltorem adeſſe ſenſerunt, & flentes, tendentéſque in cœlum manus, veniam pariter orare cœperunt. Placato precibus, ac lachrymis Deo, mare quoque placatur. Illi periculi erepti retro iter flectunt: ad Lauretum appellunt: lapidem Virgini reſtituunt. Proſpero inde curſu in Dalmatiam prouehuntur. Peregrinorum quoque nonnullos, qui aliquid indidem ſeu lapidis, ſeu calcis abraſerant, abeuntes morbus, velut diuinæ prouidentiæ lictor corripuit, nec ante eos dimiſit, quam regreſſi cum lachrymis, & confeſſione temeritatis ſuæ, ablata Deiparæ reddiderunt. *Ibid. cap.* 30.

Cæterùm his, quos religionis ſpecies deceperat, leniorem ſe diuina ſeueritas præbuit: Aliorum, quos auaritia in fraudem impulerat, audaciam grauius vindicauit. Per eadem tempora nonnulli Lauretanæ Domus miniſtri, ex compoſito ſacros theſauros compilarant, quos à compilatoribus tutari debuerant. Sed celeriter Deus infandum ſacrilegium debita pœna eſt perſecutus. Iam res omnes in nauim conditas, occulta aſportabant fuga, cùm agri Piceni oram prætervectos aduerſa tempeſtas reiecit eò, vnde conſcenderant. Itaque in Recinetenſium poteſtatem delati, in manifeſto ſcelere deprehenduntur. Nec mora, prodendi exempli gratia, ne quiſquam in poſterum talia auderet, pro Æde Lauretana ſuſpenſi, nefarium ſacrilegium fœdo ſupplicio luunt. Verùm fallendi ſpes alios ad ſimile facinus ſubinde pellexit. Haud ita multò poſt facinoroſum hominem cupido inceſſit ſacroſancti ſacelli furtim expilandi. Is igitur ſacrilegi conatus ſocium idoneum nactus, ferramenta parat, quibus valuarum & arcæ nummariæ fores aperiat. Omnibus in eam rem paratis, intra Virginis ſepta ſolerter occulit ſe. Inde nocte concubia ſacrilegium exequens, ſacra dona aurea, argenteaque congerit vnum in locum: mox arca, & ſacelli foribus patefactis, templi quoque valuas molitur. Tandem his quoque refractis, circumſpicere cœpit, quærens oculis adiutorem ſceleris, qui in templi veſtibulo (ſic enim conuenerat) illa ipſa hora præſtò eſſe debeat, ſacra dona, nummóſque in deſtinatum locum abditurus. Ecce ſibi dum intentius circumſpectat, armatorum agmen (cœleſtium manum ante Ædem Virginis excubantium fuiſſe, creditum eſt) adeſſe cernit. Quorum inopinatus aſpectus tantum illi terroris incuſſit, vt clauſis properè valuis, abderet ſe, ratus caput ſuum ab illis peti. Cæterùm, infelix perfunctus (vt credebat) periculo, ſtimulantem auaritia rurſus audere cœpit. Igitur cùm iterum, ac tertiò patefactis templi foribus ſocium ſceleris quæritaret; ſemper ei cœleſtis illa manus infeſtis occurrebat armis: ac trepidum effuſa fuga compellebat in templum. Ita per ſpem metumque nocte abſumpta, tandem de ſalute magis, quàm de præda ſollicitus, irrito incœpto, abire ſtatuit. Iámque appetente aurora, per auerſam templi portam capeſſebat fugam, cùm cœleſtium excubiarum, quas diximus, occurſu territus, in ſacroſanctam Cellam refugit. Manebant adhuc manifeſta ſacrilegij incœpti veſtigia, vt qui locus facinoris teſtis fuerat, etiam index foret. Superuenientibus igitur ſanctiſſimi ſacelli cuſtodibus, valuæ refractæ, ſacra dona congeſta, haud leuibus argumentis illum ſuſpectum ſacrilegij fecerunt. Nec mora trepidans, conſcientiæ notis prodentibus conceptum nefas, comprehenditur, quæſtione habita, rem omnem confitetur: cum ſceleris conſcio merita pœna afficitur, haud leue diuinæ prouidentiæ erga res Lauretanas documentum. *Ibid. cap.* 31.

ALIA EXEMPLA PVNITIONIS IN ILLOS INFLICTÆ A DEO, QVI LOCA B. VIRGINI DICATA VIOLARE AGGRESSI.

Deportantibus Dei matris inclytæ mortuum corpus Apoſtolis, hiſtoriæ produnt, Hebræum quendam, diaboli furore, feretro ſanctiſſimo impias & ſacrilegas manus afferre conantem, brachia & manus amiſiſſe, cùm verò agnito defletóque ſcelere, virginali tabernaculo armarióque cœleſti deſecta membra ſupplex admouiſſet, ad priſtinam tum ſanitatem, tum integritatem rediiſſe, fortémque eandem & mitem virgineam manum perſenſiſſe. *Damaſc. orat. de dormit. virg. Simeon Metaph. orat. de ortu, educat. & deceſſu Mariæ.*

Vir quidam opibus & nobilitate præſtans, ſua vero ſorte non contentus, in villam Chriſti matris cultui dedicatã atque deuotam, cui Domnolus præerat, præclarus antiſtes, furenter inuaſerat, & eam ſibi cum ſumma Eccleſiæ pernicie ac ciuium offenſione vendicarat. Sacrilegum hunc tyrannum Domnolus, vt reſipiſceret, ſibi caueret, & ad frugem ſe reciperet, admonebat: vt nihil agi videt, ad Deum ſe conuertit orandum, vtque diuinum ſuum numen oſtenderet, exorauit: nefariámque hominis audaciam accuſat, qui bona olim ad expiationem animarum Eccleſiæ fidelibus donata, & tributa, & rapere auſus eſſet, & reddere appellatus rogatuſque renueret. Interim ſacrilegus diuina animaduerſione febrem patitur, cuius vi atque æſtu ſine vlla intermiſſione iactatur. Nihilo ſanior effectus, ablata retinet, neque fertilis villæ poſſeſſione cedit. Cumque febris arderet, & lecto affixus teneretur, nocte quadam præpotentis Dei matrem, cuius res & bona vſurpauerat, irruentem vidit, quæ ferreo malleo, quem gerebat, pertinacis reguli frontem vulnerauit: Ille nimio terrore concuſſus confeſtim S. Epiſcopum miſit, qui rogarent, vt quæcunque ex rebus D. Mariæ, Deo, ſanctiſque Geruaſio ac Protaſio dicatis ablata eſſent, cùm fœnore & incremento reciperet, ſe reddere velle quamprimum. Neque tamen prius cõualuit, quàm præſens Domnolus, quæ erepta erant, conduplicata recuperans, pro ægrotante preces affudit. Sed vulneris tamen in fronte accepti, ad rei memoriam eruditionémque multorum, quoad diues ille vixit, impreſſa veſtigia remanſerunt. *Sur. in vita S. Domnoli Epiſcopi Canomanenſis, de vit. Sanct. Maij.*

Templum erat in vrbe Turonenſi S. Mariæ Virgini, ac diuino Chriſti percurſori dicatum, vbi periuri diuinitus plectã am-

ſtebantur. Quidam enim, qui peierandi animo in Eccleſiam (A) venerat, ſimulátque ad Virginis Aram aſſiſtens manum ſuſtulit vt iuſiurandum mendax pronunciaret, retrò labens ita caput ad pauimentum ſupinus afflixit, vt vix vitæ ſpes vlla intereſſet. Cùm autem recreatus atque erectus ad ſe miſer homo rediiſſet, periurij ſcelus quod occultarat, patefecit, & ad Dei, Mariæque matris gloriam peruulgauit. Gregoriuſque Turonenſis huius author hiſtoriæ, quoſdam Turonenſes vidiſſe ſe ait, qui in illo eodem loco, iuriſiurandi religionem & teſtimonij ſanctitatem violarunt, haud impunita quidem audacia, quandoquidem omnes intra anni curriculum viuere atque auras inſicere deſierunt. *S. Gregorius Turonen. lib. in gloriam plur. mart. cap* 19.

In S. Vincentij monaſterio, ab eo loco non longè, cui Petra Pertuſa nomen eſt, fratres vnanimes lege lata ſanxerunt, vt cum Pontificijs, ex Breuiario, vt vocant, precationibus horariæ Beatiſſimæ Deiparæ preces dicerentur. Cumque id toto triennio ſanctè integréque ſeruaſſent, perditi cuiuſdam Monachi, cui Gazoni nomen fuit, loquacitas impia, vt Virginis ad omnes horas preces tollerentur, euicit: attamen de cœlo vindicta tarda non fuit, rapinas, deprædationes, incendia, monaſteriique tum (B) ſeruorum tum adminiſtrorum cædes immittens. Itum eſt ad Germaniæ Imperatorem qui maleficia coërceret, & à facinoroſis pœnas repeteret, irrito euentu. Conſulitur Petrus Damiani, vir illa ætate vt ſapientiſſ. ita ſanctiſſimus; qui meritò illa paſſos eſſe reſpondit, quod imperatricem pacis, vtar illius verbis, abiecissent. Mox in terram nuncij currentes, beatiſſimæ Virginis matriſque laudes nunquam ſe in poſterum omiſſuros receperunt, quibus reſtitutis ſequuta pax eſt, & monaſterij alta viſa ſecuritas. *Ep. ad Thomam Claudiopolenſem Epiſcopum. Ex ſcriptis Petr. Damiani, & ex Anton. Florentia Archiepiſc. 2. part. tit. 16. cap.* 8 *ſect.* 1.

Impius deteſtanduſque Neſtorius, qui ſanctiſſimam Virginem Dei eſſe matrem inficiabatur, blaſphemiæ pœnas ſoluit, & iuſtiſſimo Dei iudicio damnatus horribili eſt abſumptus interitu. A Theodoſio Iuniore Antiochiâ (vbi Presbyter, concionator, & eccleſiaſtes erat) Conſtantinopolim vocatus, & illius inclytæ vrbis Præſul Patriarcháq; delectus, non ſolum eloquentiæ, qua valebat; ſed etiam caſtitatis & continentiæ famam (C) collegerat: Sed poſteaquam virus effudit, immaculatæque Virgini bellum nefarium indixit, à religioſo Imperatore proſcriptus eſt, exilioque mulctatus. Hoc ſupplicio quod mortis inſtar putabatur, nihiloque melior effectus, errorem vel furorem pòtius minimè deponebat. Quamobrem Dei vnigenæ filius, à ſuæ parentis improbiſſimo ac turpiſſimo vexatore debitas pœnas repetiuit, & Epheſini Iudicio Concilij (quo eius perfidia damnata eſt) diuinum ac cœleſte ſubſcripſit, ſuoque quaſi calculo Deus ſacroſanctæ Synodi decretum approbauit. Neque enim ſatis eſſe debuit, tam tetrum & immane monſtrum à beatiſſimo Patrum cœtu reijci ac exterminari, ſacerdotis honore, & Conſtantinopolitano Epiſcopatu ſpoliari, à Chriſtiano Principe quater in exilium relegari, à bonis omnibus quaſi peſtem exitialem deuitari, ſed & procaciſſimæ linguæ, quam toties in D. Matris iniuriam contumeliámque vibrabat, pœnas moribundus meritas dedit, ac vitam miſerrimo fine terminauit. Siquidem (D) horrēdi vermes ſubitò miſceri & ſcatére ſunt viſi, qui blaſphemam atque ſacrilegam Neſtorij linguam morientis, velut agmine facto, roſerunt, atque ita cōfecerunt, vt nihil omnino ſupereſſet. Corpus quoque in ſepulturam illatum, terra ipſa deuorauit, vt apud inferos vna cum ſceleratiſſimo illo animo torqueretur, & temulentiſſimæ pœnas inſaniæ multò antè dependeret. Vermibus linguam exeſam fuiſſe Neſtorij Euagrius ſcribit, & ab amanuenſi ipſius Neſtorij ſe accepiſſe confirmat. Porci huius putruiſſe corpus Theodorus lector aſſeuerat, &c. *Socr. lib.* 7. *Niceph. lib.* 14. *cap.* 36. *Theod. lib.* 4. *hær. fab. Paulus Diac. lib.* 18 *rerum Rom. Caniſ. de B. Virgine l.* 5. *cap.* 20. *Bredemb. lib.* 2. *cap.* 9.

Dynaſtæ Scheirenſis tantæ nobilitatis, vt Bauariæ Principes multos procrearint, inſigni pietatis laude commendantur. Quod enim in ipſorum ditione erat præſtans admirandúmque caſtellum, religioni B. Virginis dedicauerunt, monaſterioque conſtructo, quod etiam nunc apud Bauaros extat, gentis ac familiæ non modo ſepulchrum (humantur illic Bauariæ proceres) ſed etiam monumentum reliquerunt. Cùm enim illo qui familiam ducebat, quique rerum ſine controuerſia legitimus poſſeſſor erat, extincto, atque mortuo, multi hæredes de Scheirenti caſtro dubia lite contenderent, diuino agente ſpiritu ſuo quiſque iure ceſſerunt, & beatiſſimæ cœli Reginæ caſtrum illud libentiſſimis animis obtulerunt, vno excepto (Duce) Arnoldo, (E) quem Bauarorum vulgus Infelicem appellat, cùm infandum dicere debuiſſet, qui, quod malo dæmone familiariter vteretur, ſuæ partis eum conſortem facere nitebatur. Non multò pòſt dæmon amicus gratiam retulit, eam ſcilicet, quàm ſibi deuotis reddere conſueuit. Viuum enim, veſtitum, ſoſpitémque corripuit, & in lacum monaſterio vicinum deturbauit, vnde nunquam eſt viſus emergere. Eo igitur de medio ſublato, rata cæterorum donatio fuit, & hæreditas peruenit ad Virginem, quæ ſuos remuneratur amatores, & ex orci faucibus ereptos ad illam vitam perducit, quæ nullis finibus terminatur. *Trithem. libro de origine gentis principumque Bauariæ.*

Placentiæ cum in taberna luderet Quidam, teſſeræque iactus minus proſper ac felix cecidiſſet, glorioſiſſimo Mariæ ventri, vbi Chriſtus ſalus noſtra delituit, impudentiſſimus aleator obſtrepuit, ad nefariámque vocem, qua virgineum vterum diris execrationibuſque deuouet, ſubita morte proſtratus deſcendit ad inferos, quem locum illi incolunt, quos à ſe Chriſtus bonus paſtor ſegregauit, ac furijs vltricibus dæmoniſque permiſit in omnem æternitatem cruciandos. (F) *Vinc. Beluac. part.* 2. *ſpec. hiſt. lib.* 8. *cap.* 104.

Matrona quædam tum pia, tum nobilis, Ciſtercienſi familiæ prædia donauerat, quibus in S. Mariæ Virginis honorem ædificata domus eſt. Cùm verò poſt matronæ fundatricis obitum Quidam ſe bonorum illorum legitimos eſſe Dominos profiterentur, Ciſtercienſibus moleſtiſſimi eſſe cœperunt, Duce Henrico, qui omnium acerrimè monachos agitabat. Sed tamen Dei matris ope, quæ cœnobio præſidebat, effectum, vt non modò præda illa non potiretur, vt ſuis etiam fortunis euerſus vitam gerit infelicem. Alter eorundem bonorum cupidus, & monachorum illa de cauſſa vexatoria ſuo occiſus ſeruo temeritatis & audaciæ meritas pependit pœnas. Tertius ad hanc eandem prædam aduolans & anhelans in ipſo curſu miſerrimus occidit ac medius crepuit, vt, qui Iudæ proditoris imitabatur auaritiam Iudæ ſupplicium pateretur. Hanc memorabilem vltionem, cùm quidam ex competitoribus vir & nobilis & bene cordatus audiuiſſet, in templum Virginis venit, & hæc ibi verba fecit: Domina mea, ſpes mea, portio mea, ſint tua tibi, ego iure meo cedo, & quæ me pars attingit, ſi forte attingit, eam ego partem libenter adiudico. (G)

At verò poſt tot exempla Dynaſta quidem potens, cui Wilhelmo nomen fuit, vxoris inſtinctu, quæ ſeſe bonorum illorum iactabat hæredem, ſua ipſe authoritate agrum omnium optimum occupauit, ac monachis omnia iura ac lege tenentibus, grauiſſimum tum rapinæ, tum contumeliæ vulnus inflixit. Interea religioſus quidam ſacerdos in viſu didicit, quæ pœna raptorem ſacrilegúmque maneret, eumque proinde monuit, vt maturè reſipiſceret. Ille, culpata vxore, aliena retinere, monachis negotium exhibere perſeuerat. Romani Pontificis ſeuero diplomate ac litteris appellatus, rem diutiùs quàm par eſſet, extraxit. Interea dum curſores vltro citroque commeant ac de pace cum Wilhelmo fruſtra contenditur, déque agro reddendo nequicquam laboratur, religioſus quidam, Ioannes nomine, in ſomnis Virginem quærentem audiuit, atque ita dicentem. Hinc me commigrare neceſſe eſt: rogante hoc ipſo, quo ibis domina? ad filium meum, inquit, de Wilhelmo conqueſtura, qui me (H) hoc in loco quietam eſſe non ſinit. Poſtridie mane, viſionem Ioannes cuidam Wilhelmi famulo patefecit, & Dominum cito moriturum ſignificauit: irriſit famulus, ſed irriſiſſe nollet, quippe qui altero pede truncatus, deſpicientiæ pœnas perſoluerit. At Wilhelmus dum in ſecreto quodam nemore (viſcum manu tenens) volucres aucupatur, à duobus Comitis Seinenſis adminiſtris, quibus vnius captiui prædam extorquere conabatur, lancea transfixus confeſtim exſpirauit: vxorem malorum cauſſam priuignus quidam, ex bonorum omnium poſſeſſione, cum liberis, quos ex tyranno Wilhelmo ſuſceperat, præcipitem exturbauit. Ita Ciſtercienſes glorioſæ Virginis Deiparæ meritis ac patrocinio cuncta pacificè poſſederunt. *Cæſar. Monachus Ciſtercienſis l.* 7. *dial. cap.* 7.

* * *

POENA

POENA DETRAHENTIVM B. VIRGINIS PERPETVÆ VIRGINITATI.

Neſtorius genere Germanicienſis, in litteris mediocriter inſtitutus, Antiochiæ porrò presbyter & Eccleſiaſtes factus, non paruam eloquentiæ, caſtitatis & abſtinentiæ laudem ſua tulit ætate, hoc eſt, quum Cœleſtinus Pontifex, & Theodoſius Iunior Monarchas agerent orbis Chriſtiani. Ac Theodoſius quidem celebri Doctoris huius fama delectatus, illum Conſtantinopolim accerſiuit, & florentiſſimæ tunc Eccleſiæ Præſulem ſiue Patriarcham conſtituit. In qua publica & graui functione magis ac magis ille, vt fieri ſolet, indies ſe prodidit, vt lupus ouili pelle tectus diu latere non poſſet, quin à peſtiferis fructibus agnoſceretur. Quod ſi mores hominis attingendi ſunt, fuit hic Neſtorius natura vehemens, contentioſus, arrogans, ob eloquentiam turgidus, ad popularem auram captandam intentus, veterum ſcriptorum negligens, tantúmque ſibi præſidens, vt ſe alijs omnibus facilè anteferret. Neque parum deprauauit hoc ingenium Anaſtaſius, peruerſus ille Doctor ac presbyter, Neſtorio valdè familiaris, ac intimus conſiliarius, qui has quidem voces ex hæretica officina profectas pro concione iactabat: Mariam Θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit, & vt Deus ab homine generetur, fieri neutiquàm poteſt. Hæc noui erroris ſemina quum à presbytero malè iacta eſſent, peius illa fouit Epiſcopus Neſtorius, ſuaque tum oratione, tum autoritate publicè confirmauit, graues vt turbæ ob hoc nouandæ religionis ſtudium in populo excitarentur, & propterea Synodus Epheſi coacta eſt, in qua ducenti Epiſcopi apparuerunt, vt publici motus, Neſtoriíque conatus peſſimi reprimerentur. Verùm autor ſchiſmatis de ſua ſententia non potuit dimoueri: tam imprudens enim fuit ac pertinax, vt miſſos ad ſe Epiſcopos repelleret, nullumque locum ſanis bonorum conſilijs reliquum faceret, quicquid eum Cœleſtinus Pontifex, & qui tum maximè florebat Cyrillus Alexandrinus, aliíque Patres & Epiſcopi hortarentur. Proinde cùm magis ac magis nefarium tueretur errorem, nullamque ſpem faceret reſipiſcentiæ, non ſolùm à Synodali conuentu reiectus, ac omni Epiſcopali dignitate priuatus, ſed etiam à Cæſare proſcriptus quartóque exilio mulctatus fuit. Intereà verò cùm inflictæ pœnæ acerbitas illum angeret & diſcruciaret, fucatæ pœnitentiæ ſpecimen præ ſe tulit, ac velut priorem mutaſſet ſententiam, hoc modo fateri cœpit: Dicatur etiam Dei genitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant, perinde ac ſi harum ille pertæſus eſſet, & palinodiam canere vellet. Sed enim neque Patrum cenſura, neque Cæſaris ſeueritas vel pilo meliorem illum effecit, quum vitam profugam plenamque miſerijs agere cogeretur. Nam vt ſcribit Nicephorus: Neſtorius cùm hoſtile bellũ aduerſus Deiparam inſtituiſſet, adeò non impunè tulit tantam audaciam & procacitatem, vt fuerit à toto Concilio Epheſino anathemati perpetuò traditus, ab Imperatore quoque Theodoſio in exilium actus, Epiſcopatu ſuo Conſtantinopolitano planè ſpoliatus, ac demum coactus in exilium vitam abſoluere calamitoſam. Sed & blaſphemam eius linguam, miri carnifices corroſère vermes, & ſi non corpus, nefandum nouæ impietatis organum, à terra dehiſcente abſorptum, certè anima eius ad inferos vſque detruſa, meritas blaſphemiæ pœnas luit. *Petr. Caniſ. de Deipara Virg. lib. 3. c. 18.*

MIRACVLA QVÆDAM, SIVE PRÆMIA.

Illorum, qui D. Virgini templa & oratoria conſtruunt.

Ternæ Conſtantinopoli in honorem Virginis ædificatæ Eccleſiæ à Pulcheria inſigni Auguſta Marciani Optimi Imp. vxore, quæ ipſo conſentiente Marciano, florem Virginitatis illæſum atque integrum conſeruauit. Hinc Dei beneficio, in ipſa & monaſtica obſeruantia, & imperij adminiſtratio eluxit: experientiaque monſtrauit. Theodoſio Theodoſij Magni nepote, neminem feliciorem fuiſſe, dum ſe ſororis Pulcheriæ ſubiecit arbitrio, neminem contrà funeſtiorem eodem ipſo Theodoſio, quoties Eudociæ coniugi & perfidis eunuchis aures patefecit. Leo magnus Pontifex Roman. immortalitate digniſſimus, huic Pulcheriæ defenſionem fidei aduerſus impium nefariumque Neſtorium refert acceptam. Voluit namque Deus (quod *Baron. Epiſt. 29. tom. 5. annal. in Leon* rectè conſiderat) ſummæ ſapientiæ ſuæ diſpenſatione, vt per Virginem, ſumma Virginis dignitas, qua Dei Mater eſt appellata, inoffenſa penitùs ſeruaretur. *k. P. Ioan. Bonif. de hiſt. Virgin. lib. 2. cap. 1.*

Conſtantinopoli (quæ noua appellata Roma eſt) multæ Baſilicæ D. Mariæ ſacratæ viſebantur, quarum primam Conſtantinus fidei noſtræ magnus aſſertor inſtituit. ☞ *Vide ſuprà Templa Deiparæ dedicata, ſub finem.*

Abbas Sabas ad Iuſtinianum Imp. miſſus orator quidquid poſtulauit, obtinuit. Pro Palæſtinis cauſſam dixit, quos Samaritani iniurioſe tractauerant, monaſterijs quæ ipſe multa fundauerat, propugnacula turreſque popoſcit, hoſtium quippe patebant incurſionibus. Hæreticorum falſa dogmata, primùm Imperatorio edicto, dein ſeuero, ſi delirare pergerent, ſupplicio puniri ac vindicari petiuit. Deiparę templum ab Helia Patriarcha Hieroſolymitano ędificari cœptum, vt conſummaretur optauit, Cæſari ſi rogata faceret, remunerationem ab immortali Deo, qui fandi & nefandi memor eſt, minime defuturam. Nec Sabæ non rata prædictio. Nam cùm ei, ſuorum legato, Iuſtinianus non modo acquieuiſſet, ſed etiam propè obtemperaſſet, Palæſtinos tributis releuaſſet, hæreticos funditus eiecíſſet, præſidijs monaſteria firmaſſet, Deiparæ templum ab Helia inchoatum ita perfeciſſet atque exornaſſet, vt Cyrillo, Procopióque teſtibus, ſimile nullum inueniretur, ac proinde (ob ſingularem & nunquam aliàs viſam operis artem & venuſtatem) noua quædam ac inaudita diceretur Eccleſia, multaſque præterea toto orbe in laudem eiuſdem fœcundæ Virginis immenſi operis baſilicas apparaſſet, vniuerſa potitus eſt Africa (quam Wandali Romanis ereptam annos 95. poſſederant) & Romam recepit amiſſam, Romam, inquam, Gothis ademptam ſub ditionem imperiumq; ſubiunxit, eiuſque claues accepit, ſimulatque Petri Claues in Papa Vigilio recognouit. Africam verò illius culpæ emendatio reſtituit, cuius cauſſa perierat. Nam Theodoſio Imp. Arcadij filio, cum Neſtorio, ſacroſanctæ Virginis acerrimo hoſte diſſimulante, agentéque remiſſius (etſi enim Archiepiſcopatu priuatus eſt, tamen in monaſterio S. Euprepij liberè cũ quouis agere congrediq; permiſſus multos infecit) ſequuta eſt vltio diuina. Siquidem & Africam tertiam mundi portionem Wandali occupauerunt, & Conſtantinopolitana ciuitas triduano exarſit incendio. Quid enim tàm accuſabile in principe non quidem hæretico, diſſoluto tamen, quàm vt Neſtorius poſt Cõcilij damnationem toto quadriennio in monaſterio clauſus, varijs & multis, (quod affirmat Euagrius) muneribus afficeretur & pro carcere delicias inueniret? Attamen Iuſtinianus vltor hæreſis & intactæ Virginis magnus amator recuperauit Africam, & quamdiu ſanus eſſe voluit pietatis fructum tulit vberrimũ: Imò Dei ſancta parens & Iuſtinianus Imp. viſi ſunt quodammodo mutuis officijs decertare. Nam cum hic aduerſus improbiſſimos Neſtorianos, Mariæ ſummum omnium titulum defendiſſet, quo vera Dei eſt mater appellata, viciſſim ipſa rependit, vt orbis teneret imperium: Quamdiu ſanctè vixit & ſe Catholicum præbuit, proſper fuit, fluxeréque res ad voluntatem, vbi verò ſe extulit, & obediens dicto Romano Pontifici eſſe noluit, ad ima depreſſus eſt. Et cùm primum perturbare cœpit Eccleſiam, aſſentirique Theodoræ coniugi, ſéque mali principis corroborauit audacia, odio eſſe ijs cœpit, à quibus cùm ſaperet laudabatur: itaque repentina eſt morte ſublatus, &, vt credit *Euagrius lib. 4. cap 29.* detruſus ad inferos.

Cum Iunior Iuſtinus vaſtari à Perſis audiret imperium, ad conciliandum ſibi Dei numen, Synagogam, quæ erat Conſtantinopoli, Iudæis ereptam ac rite expiatam, Dei noſtri ſanctiſſimæ genitricis eſſe fecit Eccleſiam, fuitque huius vnius ſolum templi autor Iuſtiniano, plurimorum architecto longè felicior. Nam cùm morti iam vicinus mente deſiperet ac prorſus deliraret, reſque imperij in ſummum eſſent adductæ diſcrimen, miſericordiæ mater iudicij ac ſenſus integritatem ſanitatemque reſtituit. Ergo Tiberium religione ac virtute præſtantem, maximo cum Reip. bono, Imperij ſucceſſorem nominauit, & cum eo paterne loquutus, quid faceret, quid contra defugeret, ſapienter ſalutaritérque præcipit, & cùm Iuſtinus hic principio bonus, ſeſe contaminaſſet in fine, pecuniarúmque auidiſſimus, multos bonis & fortunis euerſos perdidiſſet, vetuit ne ſe in auaritia ſæuitiáque prauis adulatorum conſilijs abductus ſequeretur. Ille etiam Tiberium his verbis admonuit: ne ſis ſuperbus, & non peccabis. Licuit auxiliante quoque Deipara peccata confiteri, & quidquid deliquiſſet, ſe audienti aperte presbytero, ita vnius fabrica templi, Catholico & ſe quamuis ſero corrigenti Iuſtino felicior fuit, quam Iuſtiniano tàm multæ, quas hominis tandem hæretici & omnia corrumpentis in fine, & conſtantiæ & puritatis amantiſſima Virgo non videtur accepiſſe. *Videantur hæc apud Procop. de bello Gothico l. 3. Euag. lib. 1. cap. 7. & lib. 4. c. 23. Marcell. in Chron. Socr. l. 5. c. 18.*

Gallus

Galliæ Rex Dagobertus, Autberti Cameraci Præſulis fama
A incitatus, regali faſtu depoſito, ad eum ſupplex adibat illiuſ-
que ſermonibus ac monitis docilem animum attentaſquè au-
res non ſine totius regni admiratione, præſtabat, Epiſcopi hoſ-
pes erat aſſiduus, ex eius congreſſu, alloquio, conſiliis, & ex
illa crucis conſignatione Pontificis, quam benedictionem
appellamus, incredibilem animo voluptatem capiebat: Aut-
bertique manum ſuo capiti admoueri, omnia fauſta feliciáq;
precãtis, & trinũ vnúmque Deum inuocantis, in maximis bo-
nis Rex inclitus numerabat. ſanctæq; illius amicitiæ perpetui-
tatem cũctis antreponebat, idque agebat, vt à præclaro ſancto-
que Antiſtite quotidie magis amaretur. Et vero quidam Aut-
berti intimus Regem ſic affatus eſt aliquando: Si vis charus
eſſe Põtifici, quod te velle præ te fers, illi Eccleſiæ quæ B. Vir-
gini dedicata eſt, quã fert Autbertus in oculis, bona & poſſeſ-
ſiones augeto, illius templi dona Epiſcopo cordi eſſe, nõ labo-
rare de cæteris. Rex intellecta Epiſcopi, quem maximè dilige-
bat voluntate, fratribus, qui duce Autberto, in oratorio, vt vo-
cant Beatiſſimæ Virginis miniſtrabant, locupletiſſimum vecti-
gal attribuit ad humanos vſus & vitæ ſubſidia. In hoc autem
Diuæ Matris domicilio, nobilis quidam puer, nomine Landi-
nus, ab ipſo Autberto edoctus atque educatus, maximã ſui ex-
ſpectationem concitarat. Enimuerò aſtutus ille ſerpẽs, eò ma-
B gis Landinũ afflatu peſtifero inficere inſtituit, quod illũ vide-
ret eſſet meliorem. Itaque exacta pueritia, in qua cuſtode Põti-
fice, perfidi hoſtis effugit inſidias, contubernalium & ſociorũ
conſuetudine deprauatus, occultáque mali dæmonis machina-
tionẽ deuictus à ſuo & alumno & præceptore defecit, mona-
ſterioq; deſerto, principiò miles, pòſt factus eſt latro, & is la-
tro, quem nemo teter audacia, nemo ſæuitia, nemo rapacitate
vinceret aut ſuperaret. Et quoniam metuebat, ne ipſo nominis
iudicio à ſuis poſſet generoſis parentibus inueniri, tacito Lan-
dini proprio nomine, Mauroſum ſe voluit appellari. Hæc mõ-
ſtra vbi ad ſancti & pædagogi & magiſtri Autberti aures ve-
nerunt, acerbo eſt fletu iuuenis miſeriam proſequutus, diabo-
lique & audaciã, & eius matrem inuidentiam, deteſtatur, pro
deperdita illa oue bonus paſtor aſſiduè precabatur, non igna-
rus orationis quàm arma ſint fortia. Et operis quidem fructũ
C conſequutus eſt vberrimũ. Nam cùm diuitis cuiuſdam domum
nocte Mauroſus diripere ſtatuiſſet, ad eamq; rem furti ſocios
aduocaſſet, neceſſaria inſtrumenta parauiſſet, vnus ex furi-
bus dum ſcalæ admouetur, & aſcendit incautiùs, mortuus
ſubitò concidit, cuius animam pœnas horribiles apud inferos
patientem Dei ſingulari miſericordia Landinus inſpexit, & ab
Angelo vt reſipiſceret admonitus, quem Angelum Autberti
preces & lachrymæ, Deo mittente, è cælo deuocarant, ad ſani-
tatem remigrauit, ſeque totum S. Pontifici Autberto reſtituit,
cui poſt aſperrimũ vitæ genus, poſtque inundantes lacrymarũ
fluuios, ſic ſe bonus ille Diſmas latro probauit, vt iubẽte Aut-
berto monachatum ſacerdotio coniunxerit, & ſe vtroque mu-
nere dignum exhibuerit. Vt autem ſuperioribus vitæ flagitia
virtutibus corrigeret, & benefactis maleficia compẽſaret, in il-
lis iiſdem locis vbi latronum receptacula, latronum ipſe dux
anteſignanúſque conſtruxerat, religioſorum monaſteria fun-
dauit, & quos antea ſcelerum ſocios habuerat, eoſdem rerum
diuinarum atque cæleſtium conſortes participéſque delegit.
Nec dubium quin Dei Matris optimæ atque excellentiſſimæ,
in cuius monaſterio fuerat educatus, præſidium inuocatioque
D profuerit. Has enim admirandas morum ac vitæ conuerſio-
nes, à ſuo vnigenito Filio Deipara implorata & ſimpliciter ap-
pellata conſequitur. Dagobertus verò etiam ad reſtituendam
Argentinenſem Eccleſiam, quæ Deiparæ Virgini deuota erat
ac dedicata, oppidum Rubiacum, totamque in circuitu ditio-
nem pro ſua liberalitate donauit. Neque labori præmium de-
fuit. Siquidem mulieroſum & partum in caſtitate conſtantem
hunc Francorum Regem, hæc in Virginem & cælites pietas à
purgantis flammæ diriſſimis pœnis, vt ex Regis Ludouici Pij
teſtimonio intelligere licet, liberauit. *Caniſ. de B. Virg. lib. 5.
cap. 23. Fulbertus in vita S. Autberti Epiſcopi Cameracen.*

Baſilius & Eudocia coniuges, genere opibuſque præſtan-
tes, propriis ſumptibus, magnificum templum in ſanctiſſ. Vir-
ginis Mariæ laudem & honorem condiderunt: pro qua pie-
tate illis datus eſt filius & natus Eudocimus, admirandæ ſan-
ctitatis. Cui ante ſenectam mortuo, claroque miraculis, ſepul-
chrum in eodem Virginis templo datum eſt à parentibus,
quos Eudocimus morte præuerterat, qui ſe perbeatos & tem-
plo & templi cuſtode filio putauerunt. Eudocimi tanta dum
vixit caſtitatis cautio fuit, omnibus fœminis excluſis, vnam ad
colloquium matrem admitteret. Præmio non caruit integritas, E
integritatiſque cuſtos religioſa prudentia: duodeuigeſimo
poſt obitum menſe corpore incorrupto reperto, & veſtibus
primum nitorem colorémque ſeruantibus. Ergo mater argen-
team capſam apparauit, quæ filij corpus caſtum & integrum
cum dignitate ſeruaret, pretioſumque theſaurum cuſtodiret.
Metaphraſt. in vitis S. Iulij.

Nobilibus orta parentibus, Oeginæque inſulæ ciuis Atha-
naſia, in tenera ætate viro nupſit, quem bellantem Martis vis
perculit, & ita victoris, alterique collocata eſt, qui Athanaſiæ
hortatu ad Monaſterium Virginũ adſpirantis, monaſticum vi-
tæ genus elegit, ipſaque coniugali ſoluta vinculo in Cœnobio
ſacrarũ Virginũ, immortali ſe ſponſo deuouit. cuius non multò
poſt Antiſtita facta eſt ob vitæ dignitatem. Cumque opibus
abundaret, terna mirandi artificij templa conſtituit. vnum glo-
rioſiſſimæ Deiparæ, alterum Ioanni Baptiſtæ, tertium S. Nico-
lao cui ob miſericordiam in egentes præcipua quadam religio-
ne ſeruiebat. Nam ſimilis ſimili gaudet, & quæ hoſpites, pere- F
grinos, viduas, pupillos, pauperúmque vulgus omne protexerat,
miſericordis memoriã Nicolai pio cultu proſequebatur. Cum
verò neceſſitas quædam vrgeret, & Conſtantinopolim conce-
dere neceſſe eſſet, ſeptennium in Regiæ vrbis quodam mona-
ſterio commorata exulem ſe dicebat, quod à templo Virginis
quæ Deum pepererat abeſſe cogeretur. Hæc lugenti lamen-
tantique Athanaſiæ virginalis illius tẽpli, quod amabat ac re-
quirebat, in quodam mentis receſſu, ecſtaſin græci dicũt, fo-
res patere ſunt viſæ, ſimulque audita vox, quæ illuc iuberet in-
troire. Igitur ad ſe rediens, & viſa auditaq; retractãs ex ingrata
vrbe, migrauit, deſideratamque ſedem auidiſſimè repetiuit: vbi
poſt breue tempus, mortis vel potius immortalitatis admoni-
ta, ſeſe ad obitum ſumma animi ſui lætitia comparabat. Ade-
rat feſtus dies aſſumptæ in cælum Deiparæ, cùm Athanaſia
ſuas virgines monuit, ne quicquã eorũ quæ triumphantis Ma-
riæ ferias decernent, funeris cauſſa relinquerẽt, ſed feſtæ lucis
religione ac cæremoniis in primis procurata, corpuſculũ (hæc
eius fuère verba) terræ mandarent. Nihil ſacræ ſorores extra
præſcriptum, & quia cæli Reginã Athanaſia viuens mortua-
que dilexit & ſtudioſiſſimè coluit, Regalis ei amictus eſt da-
tus corona impoſita capiti, gẽmatoq; ſceptro manus honeſta- G
tæ. Hoc enim Athanaſiæ tribui, duæ ex ſacro illo numero vir-
gines quadrageſimo poſt ſuæ Antiſtitæ mortem die, ex diuina
quadam viſione cognouerunt. *Metaphraſtes in vita S. Ang.*

Sanctiſſ. Dei Matri Oſuualdus Vnigornienſis Antiſtes, mo-
naſterium in ipſa Epiſcopali ſede locauit: vt autem loci opor-
tunitas ad monachorum, quos valde amabat congreſſum in-
uitaret, quædam ſuperædificanda fuerunt, ſed quadratus qui-
dam lapis ſubſtructioni apprimè neceſſarius, nullis hominum
viribus, inſidente malo dæmone, ſaxumque grauante, poterat
immoueri. Oſvvaldum res minimè latuit, ſignoque crucis ho-
ſte profligato, facili negotio collocatus eſt lapis. Abſoluto ope-
re, multi Cathedralis Eccleſiæ Canonici faſtu contempto, ad
nouam Mariæ Dei matris ædem migrauerunt, & à clericis ad
monachos domicilium Epiſcopale tranſlatum eſt. Die verò
quadam Oſvvaldus cum in cælum oculorum aciem intende-
ret, ac diu in contemplatione defixus ſtaret, rogatus ecquid
tam cupidè cerneret, ita reſpondit: illa equidem frater intueor
quæ magnoperè cupiebam, eoque migrandum mihi eſt quo
iamdudum feſtinabam Rem quæ videtur obſcura lux craſtina, H
me tacente, declarabit. Beata namque vita, cuius cauſſa in
hunc vſque diem laboraui, pro foribus eſt, neque ante ſol cra-
ſtinus occidet, quam in æternam illam requiem & in beato-
rum feliciſſimam ſedem me meus Chriſtus, vt promiſit, ſic in-
troducat: itaque in ſacrarium, vnde cælum ſuſpecturus exierat
reuerſus, Eccleſiæ Sacramenta percepit. Nocte inſequenti,
aduerſæ valetudinis immemor, in templum ſe contulit, offi-
cium diuinum rite peregit, pauperum pedes more alacri ab-
luit, lineo detergit, oſculatur, quindecim Pſalmis quos in illo
obeundo munere recitare ſolebat, abſolutis, Gloria Patri cùm
diceret, & ſanctum Spiritum tertiam in Trinitate Perſonam
nominaret, extremum ipſe anhelitum edidit, ac ſuum ipſe ſpi-
ritum Domino recipiente profudit. Cùm verò ad Dei geni-
tricis Eccleſiam quam conſtruxerat, Canonici corpus afferrẽt,
niuea columba de cælo lapſa, quæ & ſancti Spiritus, quem ore
pronuncians expirauit, & Deiparæ Virginis ſponſæ pulcher-
rimæ ſymbolum eſt, cui templum ipſe parauerat, expanſis
alis, & lento volatu funus minime funeſtum proſecuta eſt.

P. Ioan. Bonif. lib. 2. Virg. hiſt. cap. 2. Ex hiſtoria ut creditur
A *Branenus monachi.*

*EPITHETA ET TITVLI ILLVSTRIORES, QVIBVS TAM GRÆCI, QVAM LATINI PATRES VIRGINEM BENEDICTAM CELEBRARVNT.

Nos intendimus præſenti loco prolixa in medium proferre veterum Eccleſiæ Doctorum teſtimonia, panegyros, ſermones aut alia huiuſmodi, quibus eximium ſuum erga Dei Matrem adfectum cultumque oſtendere conati ſunt, cum iis recenſendis vix plures libri ſufficere poſſunt: ſed ſuccincta quædam Epitheta ſcriptis eorundem inſerta deprompſimus, quæ ſinguli ad exornandū Saluatoris noſtri thalamum, & noui Teſtamēti Arcam, vt olim feciſſe Hebræos iuxta cuiuſque facultatem, ad fabricandam Arcam Propitiatorij veteris conſtat, contulerunt, eique ceu gratuita piæ ac deuotæ mentis dona obtulerūt.

In primis *Metuodius* Martyr celeberrimus, Olimpij, & poſtea Tyri Epiſcopus, Mariā vocat Fidelium facem, incircumſcripti circumſcriptionem: ſpecioſiſſimi floris radicem: Creatoris
B Matrem, Nutricem omnia nutrientis: Comprehenſionem omnia comprehendentis. Geſtatricem verbo ſuo vniuerſa portantis. Purificantis carbonis forcipem. Bethlehemiticam ciſternam Dauidem refocillantem. Humanitatis Filij Dei fontem. Dei indumentum. Glorificatam Deóque dignam ſedem. Dilectionis theſaurum. Spiritus ſancti vmbraculum. Humanæ feſtiuitatis principium, medium & finem. Precioſam cæleſtis regni Margaritam. Vberrimum totius Sanctitatis fontem. Animarum Altare. Panem vitæ. Diuinæ charitatis promptuarium. Spiritus ſancti vmbroſum montem. *Method. in orat. habita ob Hypapant. Dom.*

A *Ruperto Abbate lib. de oper. Spiritus S. cap. 8. lib. 8. in Cant.* vocatur Dei Patris ſponſa. Sanctæ religionis magiſtra. Virtutum operatrix. Magiſtra magiſtrorum.

Ab *Origene*, Eccleſiaſticæ ſcholæ apud Alexandrinos, principe, nominatur Regis cæleſtis domus immaculata. Cæleſtis theſaurus Deitatis, vel (vt alij legunt) veritatis.

A *Chryſoſtomo* verò, Columba in medio accipitrum. Ouis in medio luporum. Stella in medio nubium. Lilium in medio
C ſpinarum. Germen iuſtitiæ in oppido iniquitatis. *Hom. 2. de patientia Iob & in ſua Liturgia.*

A *S. Ignatio martyre*, vt refert *Marc. Michaël presb. Corton. lib. de viror. illuſtr. variis nominibus* indigitatur, vocaturque Placida & officioſa Magiſtra pœnitentiæ. Animarum Dei templum. Anchora, portuſque tutiſſimus. In bello verſantibus munitiſſimum propugnaculum. *Et in Epiſt. ad Ioannem Euangeliſtam.* Sacratiſſimum monſtrum, & cæleſte prodigium.

A *S.* item *Bernardo* variis titulis decoratur. Benedicti Seminis auguſta parens. Magnificum diuinæ Gloriæ templum. Regis æterni palatium. Thalamus immaculatus. Regina Cælorum. Maris ſtella. Vitæ genitrix. Inuentrix gratiæ. Domina mundi. Parentum reparatrix. Poſterorum viuificatrix. Lignū vitæ, quod ſolum fuit dignum portare fructum ſalutis. Via regia, per quam Saluator aduenit. Omnibus firmamentis firmius firmamentum. Tuba. Terra lacte & melle manans. Ouis. Nauis in medio mari. Apotheca. Roſa. Margarita. *Serm. 1. de aduentu Domini, & ſerm. 2. in die Pent. & ſerm. 2. Adu & ſuper Salue Regina.*

D A *D. Cyrillo Alexandrino* coram grauiſſimo Patrum cœtu, & in Epheſino templo Deiparæ dato, Maria compellatur Eximium vniuerſi terrarum orbis decus. Lampas inextinguibilis. Virginitatis corona. Recta fidei ſceptrum & norma. Templum inuiolatum. Eccleſiæ fundatrix *Hom. 6. contra Neſtor.*

A *Damaſceno.* Verbi mater. Paradiſi reſeratrix. Dulciſſimum Annę pignus. Fons perenniter fluens. Paradiſi delitię. Fidelium turris. *Orat. de dormit. Virg. & in car. Eccleſ.*

A *Chryſippo* presbytero Ieroſol. Solis ortus, qui nullum poteſt ferre occaſum. Fons lucis. Armarium vitæ. Totius fragrantiæ pratum. Vitis vuas pulchras producens. Radix omnium bonorum. *Serm de Maria.*

A *S. Andrea Ieroſolymit.* nominatur, Sancta tellus, ex quā nouus Adam formatus eſt. Sacrum Dei fermentum, ex qua Chriſti corpus tanquam panis conficitur. Mirificus ager, ex quo cæleſtis agricola ſuam ſine ſemine ſpicam eduxit. Lætitiæ inſtrumentum. Ornatiſſimum diuinæ gloriæ templum. Cælum in quo ſol gloriæ ſplendet. Domicilium cælo præſtantius. *In explicat. ſalutat. Angelica.*

Ab *Andrea* verò *Cretenſi*: Chriſtianorum propugnatrix. Omnis ſanctitatis theſaurus. Declaratio occultorū & profun- E
dorum. Diuinæ incomprehenſibilitatis ſumma. Diuinorum oraculorum diuini archetypi imago, *In Encom. de dormit. Virg.*

Ab *Eſichio Ieroſolymitano*: Cathedra non inferior Cathedra Cherubica. Arca latior, longior & illuſtrior. Arca Noë. Trinitatis complementum. *Serm. 2. de Deipara.*

A *D. Auguſtino*, nominatur Vitæ parens. Euæ aduocata. Totius Trinitatis viuum tabernaculum. Humani generis operatrix. *de fid. ad Petr.*

A *S. Fulgentio.* Feneſtra cæli. Scala cæleſtis. Fœminarum reſtauratio.

A *B. Laurentio Iuſtiniano*: Delinquentium ſpes, Sanctitatis ſpeculum. Fœderis Arca. Fidei magiſterium. *Serm. de Natiuit. Maria.*

A. *S. Anſelmo*: Cæli & terræ ſumma Domina, & vnica Dominatrix, ſuper choros Angelorum exaltata. *Lib. de excell. B. Virg. cap vlt.*

A. *S. Athanaſio*: Regeneratrix, & Hera. *in Euang. S. Deip.*

A *S.* etiam *Epiphanio* his nominibus appellatur: Clibanus intellectualis, qui ignem & panem vitæ calidum mundo in eſum attulit. Menſa virginea optimis quibuſque cibis abundans. Splendida lucerna relucens. Candelabrum aureum. Purpura regia, quæ cæli & terræ Regem induit. Liber incom- F
prehenſus, qui Verbum Patris mundo legendum exhibuit. Vitis veritatis fertiliſſima, & non vindemiata. *Serm. de laud. Virg.*

A *S. Ephrem.* Eccleſiæ Edeſſenæ Diacono ita nominatur: Patrum ſpes. Gloria Prophetarum. Apoſtolorum præconium. Martyrum honor. Sanctorum lætitia. Lumen ſtudioſorum. Carta diuiniſſima. Solatium mundi. Orphanorum ſuſceptio. Præſtātiſſimum orbis terræ miraculum. *Orat. de laudib. Maria.*

A *S. Gregorio Magno*: Mons in vertice montium *lib. 1. in expoſition. cap. 1. lib. 1. Regum.*

A *Chryſologo*: Mater viuentium per gratiam. *Serm. 140.*

Ab *Irenao*: Salutis cauſa. *lib. 5. cont. hereſ.*

A *B. Damiano*: Totius ſalutis exordium, *Serm. 2. 3. de nat.*

A *Timotheo presbytero Ieroſolymitano*: Signum contradictionis. *orat. de Proph. Simeon.*

A *S. Hieronymo*: Lucida nubes. *In Pſal. 71.* G

A *S. Germano Patriarcha Conſtantinopolitano*: Virgo illuſtris, Cælum, & Sedes Dei. Omnis puritatis receptaculum. *In Pſ. 44.*

A *S. Sergio* Patriarcha: Tenebrarum expultrix. Immortalitatis fons. Corruptionis interitus. Receptaculum diuinitatis. *De nat. Mar.*

A S. *Proclo* Epiſcopo Ciziceno, his epithetis decoratur: Impollutus & purus illibatæ Virginitatis theſaurus. Decus & ornamentum ſecundi Adam. Paradiſus. Vnitarum inter ſe naturalium officina. Pons, per quem Deus ad homines deſcendit. *tom. 1. conc. Eph.*

Ildefonſus verò multis, ac variis nominibus Mariam exornat, illud tamen ſingulariſſimum addidit, quod vt perpetuam illius virgineam integritatem declararet, vocauit eam, æternitatem Virginitatis. Epithetum ſanè omni acceptione dignum. *lib. de Virg. Mar.*

A S. *Antonino* vocatur Virginum primiceria. *3. p. Sum. tit. 15.*

A *Dionyſio Richelio*: Singulare perditorum refugium. Aduocata omnium iniquorum ad ipſam confugiētium. Maria Chriſtifera. *lib. 2. de laud. Virg. art. 15.* H

A *Giſelberto* D. Anſelmi diſcipulo nuncupatur. Mater matrum. Virgo virginum. Stella ſtellarum. Sacrarium Spiritus ſancti. Virgo florentiſſima, vita & moribus præcellentiſſima.

Ab *Innocentio Papa*, Angelorum imperatrix. Virgo dulcis, & ſerena appellatur. *in hymn. B. Virg. refertur à Can. lib. 5. de Deipara. cap. 27.*

Ac tandem *B. Damianus*, & *S. Gregorius Nazianzenus*, vocant B. Virginem Deam, non quia Deitatem habeat, ſed quia inter omnes puras creaturas præſtantiſſima omnium Deitatis imago ſit. *Damian. ſerm. 2. de nat. Nazianz. orat. de Chriſtipara.* Verumtamen eſt, quod cum ſermo habetur cum inſipientibus & ruſticis, melius eſt à Deæ appellatione abſtinere, ne alicuius erroris anſam illi ſumant. Vnde Petrus Cluniacenſis, quem D. Bernardus valde prædicat, non ſuo tantum, ſed totius Eccleſiæ Catholicæ nomine, quam defendit, ait: Damnat Eccleſia Collyridianos Mariam pro Deo colentes, & quod illam loco numinis adorandam eſſe putarunt. *Hareſi 79. cont. Collyridian.*

SCRIPTORES

SCRIPTORES.

Qui B. Virginis laudes & encomia tradiderunt.

Poſt veteres Catholicæ Eccleſiæ Doctores, qui Virginis Deiparæ laudes & encomia lucubrationibus ſuis inſeruerunt ceu gemmas quaſdam quæ aliis eorum ſcriptis pretium addant & ornatum, ſuntque inter illos non infimi *Anſelmus, Epiphanius, & Ioan. Damaſcenus, Greg. Nazianz. Auguſt. Chryſoſtomus*: exſtitêre cum mediæ ætatis, tum recentiores non pauci. Primas debemus *Bernardo*, ſummo & nominis ſalutiferi, & Mariæ cultori & admiratori: *Thomæ* etiam *Aquinati*, *Bonauenturæ*, *Antonio, Ildefonſo, Bedæ*, non inferiora debentur. Ex recentioribus *Petrus Caniſius* integrum volumen edidit de laudibus Deiparæ. Scripſit de eadem *Petrus Damianus, Rutilius Epiſcopus*, *Ioannes a Turrecremata, Bernardus Baſtenſis, Saluaticus, Petrus Galatinus*, *Bernardinus à Buſto*, & copioſè etiam ac piè *Ioannes à Cartagena, Iuſtus Lipſius, Matthæus Oliuerius, Ioannes Bonifacius*, qui Virginalis hiſtoriæ plures edidit libros: *Laurentius Surius, Franciſcus Arias, & Ioannes David. Laurentius Beyerlink* in ſuo promptuario morali. Denique omnes qui ſacras conciones vulgarunt, quorum numerus definiri vix poteſt.

* Maritus.

A Mare dictus, quaſi vir, ſiue mas vxoris.

☞ *Quare illius officia in Loco de Oeconomia. Tit. Oeconomica ſocietas.*

☞ *Item ex Loco de Amicitia. Tit. Amicitia coniugalis, multa in hanc rem annotantur, quæ huc poterunt transferri.*

☞ *Denique ex Loco de Fide ſiue Fidelitate, Amore, Crudelitate, Perfidia, etiam pleraque hunc locum explicabunt.*

MARITI VIRTVS VXORIS ORNAMENTVM.

Viri in vxorem imperium, veluti animi in corpus eſſe oportere, olim dicebat Plutarchus: eandémque in illis, veluti in his, naturæ coniunctionem. Ac veluti huius ornamentum eſt animus, ita illius vir. Teſtata hoc præclaro ac memorabili teſtimonio, Philonis coniux: quæ interrogata, cur non vt mulierum genus monilibus compta & veſtium varietate ornata incederet, prudenter, & ſupra mulierem reſpondebat: Potiſſimum pudicæ vxoris ornamentum, vir bonus & ſapiens. Non minùs ſanè eleganter, quam illa Phocionis Probi: cui ſemper in ore, Meus mundus ſunt præclara geſta mariti. Æmulamini has ô matronæ; quæ ſpretis his ornamentis, de quibus verè vobis gloriandum, vanis & ad pompam dumtaxat exteriorem deſtinatis lenociniis inhæretis. *Ex Anton. Serm. de muliere forti. L. Beyerlinck in Apoph.*

Eugenia Philippi filia.

☞ *Vide Coniugium, & Bonus vir.*

De Fœmina quadam ſic luſit *Sabinus*.

Pauperis vxor erat, ſed honeſti ciuis: ad illam
Veſtibus & gemmis ſplendida venit Anus;
Cuius ſacrilega ditatus fraude maritus,
Turpiter immenſas accumularat opes.
Hæc ait, En quantum ſum diuite ſplendida cultu;
Tu quid inops inopis coniugis vxor habes?
Opportuna dedit verbis reſponſa modeſtis
Pauper honorato FÆMINA *iuncta ſeni:*
Te decorant Tyriæ veſtes, gemmæque nitentes,
Fama boni decorat me ſed honeſta viri.

Ex Epigram. Sabini. *Idem ibid.*

* Marmor.

VBI, EIVSQVE GENERA.

Loca varia marmorum. ☞ *Vide in Loco de Lapide. Tit. Locus marmorum, &c.*

Varia marmorum genera *Plinius* recenſet *lib. 36. c. 7.* Communiter accipiuntur eadem à colore, maculis, duritie, loco proprio. Ita album marmor Parium dicitur à Paro inſula, quale & in Liguria olim Lumentium lapidicinæ dederunt.

Aliud Laconicum, quod eſt viride & cunctis hilarius.

Aliud Luculium, quod ferè atrum erat, quo delectatus Lucullus illi nomen indidit.

Aliud Ophites, à maculis ſerpentum, quibus diſtinguitur, nomen accipit.

Aliud Porphyrites, quod eſt rubrum, candidis interuenientibus punctis, quod & Lentoſticos vocatur.

Baſaltes ferrei coloris & duritiei, vnde nomen mutuatur.

Onychites ex Arabiæ montibus eſt, ex quo vaſa potoria in Germaniam afferuntur.

Alabaſtritem quoque candidum cauare ſolent ad myrothecia, quoniam vnguenta incorrupta ſeruare creditur.

Marmorum inſcriptione Laudati. ☞ *Pete ex Loco de Honore. Tit. de Præclar. Teſtimoniis. Sculptores ex Tit. opera Mechanica, conſiderata ſecundum inſtrumentum.*

☞ MARMORARII, *ex loco de Mechanicis opificibus in initio.*

Martyrium Martyres.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

Martyrium dictio Græca eſt μαρτύριον, & idem quod teſtimonium. Vnde μάρτυρ, Teſtis. Hebraicè Hehh, à verbo Hedh, quod etiam ſignificat teſtem: éſtque hæc generalis vſurpatio vocis. At apud Eccleſiaſticos Scriptores accipitur pro teſtimonio veritatis fidei, vel alicuius virtutis per mortis tolerantiam, nimirum cum quis mortem ſubit pro veritate aut opere virtutis.

Hoc autem dupliciter fieri poteſt. Primò cum actu aliquo quo propter finem illum mors acceptetur. Quomodo fit in adultis: éſtque hoc martyrium formale, ſequitur enim ex intentione teſtificandi. Secundò abſque vllo actu, ſicut in paruulis propter Chriſtum occiſis, quos Origenes vocat martyrum pro Chriſto occiſorum flores & primitias; quamuis eorum martyrium potius ſit materiale: aberat namque intentio & voluntas teſtificandi, quia tamen mors illa inferebatur propter Chriſtum, teſtimonium quod nondum poterant ſermone, perhibebant paſſione, & ſufficit cauſa teſtimonio, licet non eloquio diſtinguatur: vt pulchrè ait *Auct. ſerm. de Stella & Magis, apud Cyprianum.* Vnde Deus illam mortem acceptat inſtar formalis martyrij. Vide *Aug. lib. 3. de lib. arbit. c. 23.*

* CVIVS VIRTVTIS SIT ACTVS.

Communior ſententia Martyrium definit eſſe eximium actum fortitudinis, etiamſi ſolius charitatis & fidei affectu ſubeatur. Verſatur enim in excellentiſſima fortitudinis materia, nempe periculis maximis, idque pro fidei & veritatis defenſione. *S. Ambroſ. lib. 1. Offic cap. 41.* fusè oſtendit, fortitudinem plus in tolerando, quam in vincendo conſiſtere. Idem proſequitur eleganter *Chryſoſt. Homil. 85. in Matth.*

* REQVISITA.

Ad Martyrium materiale nihil exigitur, quam vt in odium Chriſti aut veræ Religionis inferatur, vti diximus de innocentibus pro Chriſto occiſis: & magis obtinet, de paruulis baptizatis.

Ad Martyrium adultorum, requiritur primò vt mors irrogetur in odium Chriſti, aut Chriſtianæ Religionis, aut propter opus virtutis alicuius. Eſt namque martyrium opus externum, quo teſtificamur de Chriſto, doctrina illius, aut virtute aliqua; hinc *Auguſt. conc. 2. in Pſal. 34.* Martyrem non pœna facit, ſed cauſa: pœna enim latroni & martyri communis eſt, quod vnus è duobus qui pendebant cum Chriſto latronibus ſignificauit, dum alterum blaſphemantem increpans, dicebat: Neque tu times Deum qui in eadem damnatione es, & nos quidem iuſtè: hic autem quid fecit?

Secundò exigitur mortis acceptatio ob cauſam honeſtam & piam; quamuis conſenſus actu præſens non ſit neceſſarius, ſufficit præceſſiſſe, nec eſſe reuocatum. Debet autem hic actus aliquo modo eſſe ſupernaturalis, ſeu ex motione Spiritus ſancti, quia ſolis naturæ viribus non poteſt quis producere opus tam heroïcum ad ſalutem neceſſarium. Cauſa autem pia mouens ad acceptandum, varia eſſe poteſt, nempe præceptum diuinum, dignitas fidei, exemplum Chriſti, ædificatio proximi, ſpes beatitudinis, horror inferni, aut ſimilis. Tale exemplum habes in Eleazaro *lib. 2. Machab. c. 6.* & aliorum alibi, qui propter vitam æternam, temporalem promptè amiſerunt. Quamuis verum ſit ex affectu charitatis hanc acceptationem procedere: ſiue vt S. Thomas loquitur, imperari à charitate.

Tertiò requiritur, vt Tyranno non reſiſtat. Vnde milites in bello occumbentes pro martyribus non habentur. Exemplar martyrum Chriſtus cum pateretur, non comminabatur. Qui enim reſiſtunt, videntur mortem pati neceſſitate, non voluntariè.

Quartò requiritur vt fide ſupernaturali credat veritatem pro qua tuenda elegit mortem. Vnde hæretici martyres non ſunt quia Chriſto per veram fidem non coniunguntur. Vnde neque martyr haberetur, qui mortem ſuſtineret pro veritate fidei, quam naturali ratione nouit eſſe veram, puta pro confeſſione vnius Dei, deteſtatione Idolorum aut ſimili, quia talis non credit propter auctoritatem Chriſti aut Dei, ſed propter rei euidentiam. Requiritur ad extremum ſtatus gratiæ, vel ſaltem legitima ad eam diſpoſitio, quia martyrium ſine charitate nihil prodeſt. 1. *Corinth.* 13. Itaque attritio vt minus ad fructum martyrij neceſſaria: & quia ſufficit ad baptiſmi effectum conſequendum, ergo etiam ad effectum martyrij.

* GRADVS.

Quatuor Martyrij gradus diſtingui poſſunt. Primus eſt martyrium perfectum, éſtque ſuprema veritatis teſtificatio, & per mortem ſubſequutam completur.

Secundus eſt, cum quidem martyrium morte ſtatim ſecuta non completur, ſed tamen cauſa illius proxima infertur, ita vt neceſſario ſit ſecutura, verbi gratia; dum vulnera lethalia, aliæque afflictiones inferuntur, quæ neceſſariò ad mortem diſponant.

Tertius eſt, Cum eſt completum ex parte cauſæ extrinſecus applicatæ, quamuis ipſe martyr nihil ſentiat incommodi Ita S. Ioannes oleo feruenti immerſus, euaſit illæſus, quando enim cauſa per ſe efficax applicatur, & diuinitus impeditur effectus, quaſi duplicatum redditur veritatis teſtimonium.

Quartus gradus eſt toleratio tormentorum, non tamen lethalium; à tyranno, pro fidei veritate; nam & tales paſſim pro martyribus habentur à Veteribus: licet ab aliis Confeſſores dicerentur. Tamen Confeſſores propriè vocamus eos, qui licet Chriſtum eſſent confeſſi, nondum tamen tormentis fuerant ſubiecti, *vide Cyprianum Epiſt.* 9. quæ inſcribitur Martyribus & Confeſſoribus. *Tertullianus lib. ad Martyr. cap.* 1. vocat Martyres deſignatos, illos qui mortem nondum erant paſſi. Confeſſores nunc communi vſu appellantur, qui vita laudabiliter perfuncti ſunt, abſque vlla externa perſecutione diximus.

* FRVCTVS ET EFFECTVS.

Actus interni in Martyrio, quales ſunt affectus Charitatis, Fidei, Spei, aut alterius virtutis; ſunt in iuſtis meritorij vitæ æternæ: in peccatoribus diſponunt ad iuſtificationem duntaxat.

Externa verò perpeſſio quæ Martyrem declarat, in ſubiecto aptè diſpoſito tollit omnem culpam, omnemque pœnæ reatum: confértque gratiam iuſtificantem. Eſt omnium Patrum, D. Thomæ, & Scholaſticorum huius temporis. Omnes enim Veteres martyrium adultorum in vi delendi peccati; æquant baptiſmo. Conſtat ex *Clement. lib. 5. Conſtit. Apoſtolic. cap. 5. Tertulliano in Scorpiaco, & Apol. ſub finem. Cypr. Epiſt. 73. Aug. lib. 13. de Ciuit. cap. 7.* & *D. Thomas.* 2. 2. *q.* 124. *art.* 2. *ad* 2. dicit: Paſſio pro Chriſto ſuſcepta vim obtinet Baptiſmi, vnde purgat ab omni peccato, &c.

Denique effectus martyrij eſt propagatio fidei & veritatis. Dum enim vident infideles, Chriſtianos veritatis doctrinæ ſuæ confeſſionem ſanguinis teſtimonio confirmare, vitámque pro nihilo ducere, frequenter ad erroris ſui deteſtationem excitantur, cuius rei non pauca exempla in Vitis martyrum reperire eſt. Sic vt hic locum habeat illud Tertulliani: Sanguis martyrum, ſemen Chriſtianorum.

MARTYRVM EXEMPLA.
IN PARTICVLARI.

☞ *Petantur nonnulla ex Tit. de Hæreticis, vbi de eorumdem crudelitate.*

Pleraque eorum qui mortem fortiter pertulerunt. Exempla ſub Fortitudine produximus: at reſpectu finis, vt atteſtentur veritati, ad hunc Titulum referendi erunt. Exempla plurima ex Tit. Prophetarum, Doctorum Eccleſiaſticorum, Monachorum *petantur. Pontifices Romanos pleroſque ante Syluestrum martyrium generosè perpeſſos conſtat. Nos in ſequentibus magna ex parte &* Maruli & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ *ſecularium Scriptorum auctoritatem ſecuti ſumus.*

Qui ſponte obtulerunt ſe Martyrio.

Ortus Euſtratius ex Arabicis, regione Armeniæ vicina, & Græcis diſciplinis cum laude inſtitutus, apud Lyſiam Orientis præfectum, ſcribæ ducalis officio fungebatur. Mirificam martyrum conſtantiam ſub Diocletiano contemplatus, in martyrij deſiderium exarſit. Seipſum detulit, & Chriſtianum eſſe profeſſus eſt. Abreptus, & in ſublime extenſus, acriter primum cæſus eſt. Igne deinde ad viſcera eius admoto aduſtus, & ſale atque aceto perfuſus, poſtremo verò teſtarum fragmentis acutis laceratus eſt. Diuino tamen beneficio corpus eius priſtinæ formæ reſtitutum eſt. Tandem Sebaſtiam abductus, vnà cum Oreſte comite igni traditus eſt. *Niceph. lib. 7. cap. 14. & Marul. lib. 5. cap. 5.*

Secundianus, à Valeriano Decij præfecto, cùm ſe Chriſtianum eſſe conſtanter affirmaſſet, in carcerem duci iuſſus eſt. Inter ducendum, cùm Verianus & Marcellianus ſatellitibus acclamaſſent, quid innocentem traherent? ſimúlque publicè confeſſi eſſent, & ſe Chriſtianos eſſe, arrepti ſunt & ipſi. Perducti verò Centumcellas, cùm adolere iuſſi, in ſimulachra expuiſſent, fuſtibus cæſi, & in equuleis ſuſpenſi ſunt, ignibus ad latera eorum admotis. Denique tortoribus partim ſubitò collapſis & mortuis, partim à dæmonibus arreptis, gladiis cæſi ſunt. *Vincent. lib. 11. cap.* 51.

In metropoli Phrygiæ, Macedonius, Theodulus & Tatianus, ſtatuas, quas præſes Amachius in templis collocauerat, noctu confregêre. Cúmque præſes in alios, quos ſuſpectos de eo facto habebat, animaduertere vellet, ipſi protulêre, auctores ſe eſſe confitentes. Abrepti igitur, omnis generis tormentis ſubiecti ſunt: poſtremò verò craticulis impoſiti, aſſati ſub Iuliano Apoſtata. Quod ſupplicium adeò forti animo ſuſtinuerunt, vt etiam præſidi ad hunc modum inſultarint: Si de carnibus aſſis, Amachi, guſtare cupis, verte nos priùs in aliud latus, ne ad guſtum tuum ſemiaſſi videamur. *Socrat. lib. 3. cap. 15. & Sozom. lib. 5. cap.* 11.

Anno VII. Antonini Pij, Alexandriæ mulier quædam à Ptolemæo in fide inſtituta, mariti poſticam venerem luxúmq; deteſtari cœpit, & illo in turpitudine iſte permanente, libellum repudij ei miſit. Impius ille Vrbicium Centurionem contra Ptolemæum incitat. Conijcitur in vincula, cauſáque indicta, nullius reus criminis, ad ſupplicium abripitur. Eam iniuſtitiam Lucius quidam Chriſtianus liberè reprehendens, & ipſe abduci iuſſus ab Vrbicio, ei gratias egit: hac ſe ratione à malis dominis liberari dicens, & ad bonum Patrem ac Regem Deum proficiſci. *Euſeb. lib. 4. cap. 17. & Iuſtinus in Apolog.*

Romanus quidam, Beatum Laurentium tormenta pro Chriſti amore patientem ſpectans, dixit ſe videre iuuenem forma inſignem, candidiſſimo linteolo cruorem illius detergentem. Laurentium ego ad carcerem reductum, ab eodem ſe baptizari fecit: & cum iam apertè ſe Chriſtianum eſſe proclamaret, Decio iubente, virgis cæſus capite truncatur, *Marul. lib. 5. cap. 5. ex Henrico Erford.*

Non fugerunt, non repugnarunt.

Qui Romæ in carcere cum Alexandro maximo Pontifice vincti tenebantur, poſt eius martyrium adeò & ipſi mori pro Chriſto concupierunt, vt Quirino tribuno iam conuerſo clauſtra reſerante, fugámque ſuadente, exire noluerint. Inde eductos Aurelianus princeps, alligatis ad colla ingentibus ſaxis, in mari ſubmergi iuſſit, *Marul. lib. 5 cap. 5.*

Chriſtophorus eunuchus, ab eremita quodam iuſſus eſt migrare ad quendam flumium, ac per eum, quia ingenti eſſet ſtatura, peregrinantes tráſportare. Quo munere dum aliquamdiu functus fuiſſet, noctu tandem puer venit, qui ſe per flumen deferri ab eo petiit. Exportatus autem ad litus, dixit ſe Chriſtum eſſe. Sami oppido Lyciæ, cum militum cohors, vt ipſum comprehenderet, miſſa, manum illi iniicere timeret, vltrò ſe illis vinciendum præbuit, & eóſdem, à quibus vinctus ducebatur, à vinculis erroris exoluens, Chriſtianos fecit, ita vt Chriſtum confitentes capitalem ſententiam libenter ſubirent. Ipſe virgis ferreis cæditur, galea ſub prunis ſeruefacta operitur, & igne ſuppoſito in ferreo ſcamno torrendus conſtringitur. Poſtremò ad ſtipitem ligatus, ſagittis impetitur. Et cum ne ſic quidem confici poſſet, capite multatur. Rex oculũ ſibi ſagitta fortè confoſſum cruore eius liniens, cùm viſum recepiſſet, ad Chriſtum conuerſus eſt. *Marul. lib. 5. cap. 5. ex Chronico Hartmanni, & Bergomenſe.*

Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus, cuius multa religiosè & eleganter ſcripta extant, ſub Valeriano & Galieno in exilium actus, deinde reuocatus, cum edictum, quo capite cædendus decernebatur, audiſſet, Deo gratias egit, nihil præ ſe triſtitiæ ferens. Deinde ſuis præcepit, vt ſpeculatori, à quo percuti deberet, XXV. aureos mercedi darent: quaſi beneficium

ab eo, non interitum acceptorus. Itaque oculos ipſe ſudario tegens, extuſam ceruicem gladio ſubiecit, & coronam accepit martyrij. *Marul.lib.5.cap.5.*

Cùm Dunaam Hebræus perſequeretur Chriſtianos, vrbem Nagram in Æthiopia hab tantes, magna notatur & præclara inter martyres Mulieres Contentio. Monachæ enim Virgines nequaquam concedebant primas partes iis, quæ erant iunctę matrimoniis. Recordamini dicentes, quod prius vobis ſumus præpoſiti, & in templorum ingreſſu, & in Sacramentorum participatione, & in ſtatione, & in ſeſſione: & ideo oportet nunc quoque ante vos & veſtros maritos conſequi martyrium. Martyrum autem vxores, quæ iam etiam vocabantur matres, nequaquam ferebant in præſentia habere ſecundas partes. Infantes quoque balbutientes matres præcurrebant, & ipſi quoque carnificem prouocabant ad mortem. Sciebant enim alias quoque pueros fuiſſe Chriſto propter ipſum, ſacras oblatas victimas. Sic beatæ illæ mortem præripientes, iis qui videbant, magnam afferebant lamentationem: adeo vt rex crudeliſſimus cum admiratione talem vocem emiſerit: Qualem omnibus ferè hominibus terrorem immiſit Galilæus ille? vt qui vel ipſam mortem contemnere perſuaſerit, & pro illo perdere ſuas animas & corpora. *Caſar Baronius Tom.7. Annal. Eccleſ.*

Repugnarunt, Fugerunt.

Metu perſecutionis ſub Antiocho Epiphane, mille Iudæi in ſpeluncam quandam fugerunt: quos milites regij duce Philippo Phryge cùm obſiderent, & eis bellum ſabbatho facerēt, ipſi ob religionem diei, neque os ſpeluncæ obſtruxerunt neque vllum lapidem in hoſtes emiſerunt. Itaque non reſiſtentes miſerrimè occiſi, vel (vt Ioſephus tradit) fumo ſuffocati fuere, cum vxoribus atque liberis. *Ex 1. Machab.2. & 2. Machab.6. recitat Georg. Fabricius.*

Oſualdus rex Britanniæ, à gente Merciorum, & rege eius Ethnico, in Maſerfeld pro religione & patriæ libertate fortiter dimicans, cæſus eſt anno Salutis DCXLIII. *Beda lib. 3. cap. 6. & 9.*

Edmundus rex Angliæ, ob defenſionem Chriſtianæ fidei contra Danos bella gerens, ab ipſis tandem victus, & martyrio affectus eſt, anno Domini CCLXXIV. Caput eius inter fruttea occultatum, quærentes ad ſeſe vocauit *Ranulphus lib.5. cap.32.*

Occaſionis reſpectu. Ad martyrium rapti ob *Doctrinam.*

Sub Iuſtiniani ſecundi imperio, anno DCXCIII. ex Anglia præclari doctores, Eualdus Albus, & Eualdus Niger, propter capillorum diuerſitatem, venerunt in antiquam Saxoniam: & ibi prædicantes Euangelium de Chriſto, martyrio affecti ſunt prope Bremam, in comitatu de Hoia: vt habet Faſciculus temporum: licet alij in Galliis interfectos ſcribant, & ſepultos iuſſu Pipini in Agrippinenſi Colonia. Addit Beda, corpora ipſorum fluuio iniecta, contra alueum per XL. millia paſſuum nataſſe, & ad ſuos rediiſſe. Auctor verò cædis fuit villicus quidam, apud quem diuerterant, petentes vt ad Satrapam ducerentur. Is videns eos eſſe alterius religionis, ac metuens ne Satrapa conuerſus, auitos cultus mutaret, communicato conſilio cum aliis Barbaris, eos interemit: ac Album quidem Eualdum gladio ſuſtulit, Nigrum verò membratim diſſecuit. *Sigebertus, Beda lib.5. Eccleſiaſt. hiſt. cap.11.*

Gothus fuit Nicetius genere qui apud Gothos & confines nationes in Germania Iſtro conterminas, religionis Chriſtianæ doctrinam primus propagauit. Captus autem à Gothis ad Danubium, cùm deos eorum adorare nollet, crematus eſt. *Auentin.lib.2. ex Petro de Natalib 5.cap.40.*

Reprehenſionem.

Vincentius, Euſebius, Peregrinus, Potentianus, imitatione Apoſtolorum gentes circumeundo conuertebant. Commodus natali ſuo conuocata plebe Romana, cùm Herculem & Iouē celebraſſet acclamatione publica, Protector eſt Hercules Reipubl. & defenſor libertatis Romanæ: & pelle leonis indutus, ad auream Iouis ſtatuam thura adoleuiſſet: pio zelo accenſi, eam idololatriam Imperatoris & populi arguentes, Iulium ſenatorem & alios conuerterunt. Capiuntur à Vitellio, & cum Herculi & Ioui ſacrificare recuſarent, poſt multa tormenta & variæ miracula tandem plumbatis cæſi ſunt. *Vincent. lib. 10. cap.119.121.123. & Henricus de Erfordia.*

Sepulturam.

Tyburtius, aliis Tiberius, & Valerianus, Romani ciues, cùm ab Almachio vrbano prætore in vincula coniecti rogarentur, cur principum ſententiis damnatos, honore ſepulturæ afficere præſumerent? Quia, inquiunt, quos principes ipſi pro Chriſto damnandos iudicant, eorum nos fieri ſerui cupimus. Itaque ij & fuſtibus cæſi, & capite truncati, martyrij coronam perceperunt, tyrannorum ſæuitiam in ſuum conuertentes triumphum. *Marul.lib.5.cap.5.*

Abdon & Sennes reguli duo Chriſtiani, cùm Chriſtianos (quos Decius Babyloniæ captiuos inuentos, Cordubam ſecum abduxerat, variiſque cruciatibus ad mortem vſque multauerat) ſepeliſſent, accuſati apud Decium, Romam pertracti ſunt. Ibi cùm ad aras ducti ſacrificare noluiſſent, & idola conſpuiſſent, leonibus & vrſis obiecti ſunt. At cùm feræ membra Sanctorum non attigiſſent, gladiis interfecti ſunt. *Bergomenſis lib.8. Vincentius lib.11. cap.4.*

Euſebius monachus Terracinæ Claudij iuſſu interfectus eſt quod Cæſarium diaconum & Iulianum presbyterum martyres ſepeliuiſſet.

Ætatis reſpectu.

Martyres Pueri. ☞ *Vide Locum de Cruce.*

* Sidrach, Miſach, Abdenago pueri, ætatem animi magnitudine ſupergreſſi, cum regis Nabuchodonoſor ſtatuam adorare nollent, in fornacem ardentem proiiciuntur, & inter furentes flammarum globos laudes Deo decantant. Daniel leonibus deuorandus datur. Sed nec illos aduſſit ignis, neque hunc leones attigerunt, vt omnibus manifeſtum fieret, veræ religionis virtutem potentiſſimo tyranno fortiorem eſſe, & fideles, niſi Deo permittente, nulla vi occidi poſſe. *Daniel 3. & 6.*

* Poſthæc Antiocho Epiphane Ieroſolymam vaſtante idolum deſolationis ſuper Altare Dei poſitum multi ex Iudæis nolentes adorare trucidati ſunt. Pueri qui circumciſi deprehendebātur, ſuſpendio interempti, & qui cibis immundis abſtinuerant, neci traditi. Quidam qui ſe prius armis defenderant, deinde ab inuadentibus die Sabbati ad vnum ferè cæſi ſunt. Etenim ne diuinæ Legis mandato derogarent, ea die repugnare nefas eſſe duxerunt. *1. Machab.1.*

* De pueris Machabæis ita ſcribit *S. Ambroſ. lib.1. Offic.c.41.* Quid, inquit, de martyrum dicam paſſionibus? Non minorem de ſuperbo Rege Antiocho Machabæi pueri tenuerunt triumphum, quàm parentes proprij. Siquidem illi armati, iſti ſine armis vicerunt. Stetit inuicta ſeptem puerorum cohors, regiis cincta legionibus: defecerunt ſupplicia, ceſſerunt tortores, non defecerunt martyres. Alius corium capitis exutus, ſpeciem mutauerat, virtutem auxerat. Alius linguam iuſſus amputandam promere, reſpondit: Non ſolos Dominus audit loquentes, qui audiebat Moyſem tacentem. Plus audit tacitas cogitationes ſuorum, quam voces omnium. Linguæ flagellum times, flagellum ſanguinis non times? Habet & ſanguis vocē ſuam, qua clamat ad Deum, ſicut clamauit in Abel. Quid de matre loquar, quæ ſpectabat læta filiorum quot funera tot trophæa, & morientium vocibus tanquam pſallentium cantibus delectabatur, pulcherrimam ventris ſui cytharam in filiis audiens, & pietatis harmoniam omni lyræ numero dulciorē; Quid de bimulis loquar, qui antè palmam victoriæ acceperunt quam ſenſum naturæ. Quid de ſancta Agne, quæ in duarum maximarum rerum poſita periculo caſtitatis & ſalutis, caſtitatem protexit, ſalutem cum immortalitate commutauit.

Florellus decem annorum puer, Antonino Auguſto Eccleſiam perſequente, apud Auguſtodunum paſſus eſt. Hic Valeriani præſidis iuſſu, cùm ad immolandum diis cogi non poſſet, in equuleo ſuſpenſus flagellatur: in cauea cum leone includitur, in ignem mittitur, clauis configitur: ſed iis omnibus ſuperſtes, feris tandem belluis obiectus, conculcatu preſſuque earum præfocatur, in nulla corporis parte cruentatus.

Iuſtus & Paſtor fratres, in oppido Compluto Hiſpaniæ ſcholam frequentabant. Cùm autem domi à parentibus ſuis in vera religione inſtituti eſſent, in ſchola verò gentium idola commendari audirent: cœperunt ſeſe magiſtris ſuis opponere. Præſes Decianus, ne puerorum exemplo alij ad martyrium incitarentur, cenſuit eos verberibus caſtigandos & dimittendos eſſe. Verùm cùm ij ſe mutuò ad conſtantiam cohortarentur, à carnificibus extra vrbem ducti, capite truncati ſunt, anno Adriani X.

Sub Alexandro Mammeæ Agapetus quindecim annorum (A) puer, vt *Bergomenſis* narrat *lib.* 8 quòd idolis ſacrificare nollet Præneſte: comprehenſus, loris cæſus, & pedibus ſuſpenſus. cùm aquæ bullientis ſuperfuſione necari non poſſet, nec beſtiis obiectus vulnerari, ad extremum gladio percuſſus eſt. Ciuitatis præſes ex tribunali ſubitò procidens, exanimatus eſt.

Puer Antiochenus cum matre, ſub Galerio. ☞ *Vide infr. Martyres Nobiles.*

Apud Daphneum vbi ſacrificare Iulianus Imp conſueuerat impius quidam ſacerdos Filium à tenera ætate clanculum ad pietatem formatum, quòd aufugiſſet Antiochiam ad magiſtram ſuam, quæ eum apud Meletium Epiſcopum occultauerat, comprehendit, ac verberibus primùm plurimis multauit: mox etiam veru cadens, manibus, pedibúſque ac dorſo inflixit: tandémque concluſum in cubiculum obſeruatum reliquit & abiit Puer diuina ope miraculosè liberatus eſt. *Theodoretus lib.3.cap* 14.

Mammes puer ſeptennis Cæſareæ, & Agapetus xv. natus annos Præneſte, audacter ſe Chriſtianos eſſe prædicarunt, neque vlla pœnarum magnitudine ab ea confeſſione dimoueri potuêre. *Marul.lib.5 cap.5.*

Martinus tenellus ætate: ſed fortiſſimus Chriſti miles, Ro- (B) mæ Martiani præfecti iuſſu bubalis loris flagellatus eſt, in equuleo extentus, ferreis vngulis laceratus, deinde ad machinam, vt membratim diſtraheretur, applicatus: at illa mox fracta diuinitus liberatur, & à plagis quas acceperat, apparuit ſanus. Sed rurſum quia à puero vinci pudor erat, ſciſſæ apertæque ad medium vſque truncum arbori inſeritur, vt partibus ad ſe redeuntibus colliſus deficeret. Arbor autem veluti adactis cuneis radicitùs diuiſa in diuerſum laxatur. Inde ergo ad ferream cratem torrendus transfertur, plumbo liquato perfunditur: ſed repentè proximi fluminis inundatione ignis extinguitur. Iterum ille in ſartagine coquitur, ſe rore cœleſti protectus, calorem non ſentit. In cacabum pice bullientem iactatur, at ibi etiã effuſa pice manſit illæſus. Feris immanibus obiectus nihil iniuriæ patitur. In fornacẽ miſſus, die poſtero, cùm iam in cineres redactus putaretur, exiit incolumis. Capitis tandem truncatione tormentorum finem, & beatitudinis (C) accepit initium. Martianus verò ne tam obſtinatam in puerũ rabiem impunè ferret, putreſcentibus membris, & toto corpore vermibus ſcaturiente, infelici morte infeliciorem vitam ad æternos ignes deputatus inchoauit. *Ibid.*

Cùm in Negra Arabiæ felicis ciuitate miſerabilem ederet Chriſtianorum lanienam Iudæus quidam Pſeudomoyſes, imperante Iuſtino ſeniore: inter conſtantiſſimos alios martyres imprimis Puerulus quidam, cum matre ad pyram accenſam, contra tyranni voluntatem, qui eum ſeruare ſtudebat, acceſſit, & mortem oppetiit. *Niceph.lib.17.cap.6.*

Pauillum puerum, fratrem Paſchaſij & Eutychij martyrum propter regiam indolem & formæ elegantiam rex Vandalorũ Genſericus in Africa habebat acceptiſſimum. Sed quoniã à profeſſione rectæ fidei nullis vel illecebris vel minis retrahi poterat, diu multúmque fuſtibus affectum, tandem ad ignominioſam ſeruitutem damnauit. *Proſper, Theodoſij Anno XIV.*

☞ *Vide nonnulla infrà, § Pueri.*

* Agè verò, non taceamus egregium factum pueri ab omni- (D) bus vbique memorandi. Anno 1576. captus eſt a Malanaribus Indis cis Gangem in ora Commorinenſi puer annorum duodecim, cui nomen Ioanni, natione Hiſpano, patria Medina càpi; cúmque formoſa ac liberali ſpecie foret, dono datus eſt cuidam Regulo, qui eximia pueri indole delectatus nihil non egit, vt à Chriſti cultu illum deduceret: inter cætera eſt pollicitus, ſe illi in matrimonio collocaturum filiam, quam pulcherrimè ornatam iuſſit in medium procedere, vt eius adſpectu, blanditiiſque deliniretur. Vbi verò poſt multa tentata ſe nihil proficere vidit, furore ſuccenſus atrociſſimum ſuppliciũ mandat apparari. Nihil eo conſternatus impubes, petito temporis ſpatio, quo ſupplicaret Deo, intrepidus ad extremum ſe nihili facere omnia eſt profeſſus. Itaq; ſummos primò digitos, deinde manus in plura fruſta paulatim ſecuerunt, idemque brachiis ambobus fecere: mox ad pedes & crura venerunt, minutatimque illa conciderunt, cúmque ſæpius ab ipſo immaniſſimi tortores, carnificéſque exigerent, vt Chriſto nuntium remitteret, inuictus hilariſque reſpondebat, ſe nunquam id facturum, & ad ſtantes conuerſus, in quibus multi erant captiui Chriſtiani, ad eadem perferenda hortabatur, affirmans ſe nunquam tantum lætitiæ cepiſſe, nunquam guſtaſſe tantum (E) ſuauitatis: quæ cùm peroraſſet animo ardentiſſimo ad ſuperos euolauit. *Thom. Boſius de ſign. Eccleſ. lib. 11. cap.1. num.6. An. Dom.1576.*

Iuuenes.

Georgius Cappadox adoleſcens, in dæmones Gentilium acriter inuectus erat, Imperatorúmque Diocletiani & Maximiani impietatem deriſerat. Captus igitur, in carcerem & vincula conijcitur: mox vngulis acutis laniatus, calce ardenti aduſtus, fidiculis diſtractus, mucronibus membratim diſſectus, gladio tandem percuſſus eſt. *Niceph.lib.cap.15.*

Senes.

In perſecutione ſub Antiocho Epiphane, Eleazar doctor legis, canicie, ſapientia, grauitate, hoſtibus etiam ſuſpiciendus, ætate nonagenarius: edere carnes ſuillas iuſſus, noluit: in os ſibi ingeſtas, expuendo reiecit Rogatus vt alias carnes appoſitas ſumeret, tanquam vetitis illis veſceretur: mori potius, quàm exemplo offendere iuuenes, aut iis ad impietatem dux atque auctor eſſe maluit. 2. *Machab.*6.

Hieroſolymis per Atticum Conſularem ſub Traiano Simeon, Cleophæ filius, Chriſti conſobrinus, cùm annorum eſ- (F) ſet cxx. cruci affigitur, quòd Chriſtianus, & ex poſteris Dauid, Chriſtique agnatus eſſet. *Euſeb.lib.3.cap.32.& Egeſip.*

Polycarpus, D. Ioannis diſcipulus, Epiſcopus Smyrnæus, xxcvi. annos natus, Smyrnæ viuus exuſtus eſt, admirandæ & ſanctitatis & conſtantiæ vir, vnà cum xii. aliis è Philadelphia. *Conſule Euſeb.lib.5.cap.1.*

Pontinus Lugdunenſis diaconus: anno ſupra nonaginta natus in graui illa perſecutione ſub Antonio Vero, corpore quidem cùm propter ſenium, tum propter morbum elanguido: anima verò ad hoc in illo ſeruata, vt per eam Chriſtus triumpharet: à militibus ad tribunal deportatur, concomitantibus ipſum ciuibus & omni multitudine variis modis, quaſi ipſe Chriſtus eſſet, inclamante. Interrogatus à præſide, Quiſnam ſit Chriſtianorum Deus? Si dignus, inquit, fueris, cognoſces. Hoc dicto, commoti Ethnici, qui ei vicini erant, manibus (G) illi ac pedibus contumeliam inferebant, nec ætatem illius reuerebãtur: remotiores, quod quiſque in manu habebat, in ipsũ iaculabantur. Ægrè adhuc ſpirans, coniectus in carcerem, poſt biduum exſpirauit.

Apud Arethuſios, Marcus ſenex, Conſtantino imperante Idolorum quoddam templum euerterat. Ob id Arethuſij ſub Iuliano Apoſtata eum comprehendunt, nudant, pulſant, totumque verberibus lacerant: mox in cloacas fœtidas abiiciunt, atque inde retractum, pueris ſtilis compungendum proponunt: poſtremò in corbe locatum, & melle vnctum, ſub dio veſpis & apibus arrodendum exponunt. *Theod.lib.3.c.7.& Suidas.* Sed audiendus eſt de iſto *D. Greg. Naz.*

* Marcus inquit Arethuſius ducebatur, ſenex ſacerdos, athleta voluntarius; per mediam ciuitatem, omnibus, præter perſecutores & carnifices, tum ob ætatem venerabilis, tum ob vitæ probitatem venerabilior. Ducebatur porrò ab omnibus, cuiuſlibet ætatis, & conditionis ac fortunę, omnibus æquè vrgentibus, viris & fœminis, adoleſcentibus & ſenibus, tã qui publica negotia adminiſtrabant, quàm qui honoribus ac dignitatibus præditi erant. Atque hoc vnum certamen cunctis (H) propoſitum erat, vt furoris aduerſus ſenem immanitate ſeſe mutuò ſuperarent, omnibúſque pietatis pars eſſe cenſebatur, quam plurimis eum malis afficere, pugilémq; ſenem aduerſus totam ciuitatem decertantem ſuperare. Raptabatur per plateas, protrudebatur per cloacas: crinibus, & quauis alia corporis parte (admixta nempe tormento contumelia) ab iis trahebatur, qui in Mithræ ſacris huiuſmodi ſuppliciis iuſtè cruciantur. A pueris ad pueros pẽdulus remittebatur: cultris pennariis generoſum illud corpus excipientes, atq; hanc tragœdiam inſtar ludi habentes. Tormentis etiam tibiæ illius ad ipſa vſque oſſa comprimebantur: lineis filis aures amputabãtur, & quidem tenuiſſimis & firmiſſimis, ipſo interim ſporta in altum ſublato. Melle & iuſculo vndique perfuſus, apibus & veſpis meridiano tempore pungebatur, ardentiſſimo ſole lucente, atque huic quidem carnes colliquante, illis autem beatarum illarum carnium (non enim dixerim miſerarum) eſum acriorem efficiẽte. Huic enim verò, vt hoc quoq; litteris mandẽ, ſenex ille, idémque ad certamina iuuenis, (nam ne in tormentis quidem

animi

A animi hilaritatem reliquerat, verùm ex ipſis etiam cruciatibus delicias capiebat) celebratum illud & memorabile dixiſſe fertur: nimirum ſignum illud ſibi placere, quod ſublimem ſe perſpiceret, illos contrà abiectos atque humi ſitos. Vſque adeo ſuperior iis erat, à quibus tenebatur, adeoque à doloribus & moleſtiis remotus, non aliter ac ſi alienis periculis intereſſet, ſuppliciumque ſuum pompam, non calamitatem eſſe duceret. *Oratione 3. ſtelitentica 1. in Iulianum.*

Cùm perſecutionem in Perſia exerceret Sapores, duos ſenes decrepitos Abedecalaam & Ananiam cum Simeone Epiſcopo comprehendi, & ad ſupplicium duci iuſſit: Ananiæ autem, cum fractus & tremebundus videretur, Puſices quidam præfectus artificum regiorum, acclamauit proprio cum periculo: Modico momento, ô ſenex, oculos claude, & fortis eſto: propè enim eſt, vt Dei lucem videas. Ei perfoſſa ceruice linguam extraxerunt. *Sozom. lib. 1. cap. 10. & Vide infra Foreſtus §. Monachi.*

Sexus reſpectu. Martyres

Mulieres.

B In perſecutione ſub Antiocho Epiphane accuſatæ ſunt Mulieres binæ, quòd ſecundùm Dei præſcriptum, filios ſuos circumcidiſſent. Quæ cùm in publicum productæ, ſine terrore id faterentur, infantes occiſi, & de matrũ vberibus ſuſpenſi ſunt, feminæque ſanctiſſimæ ludibrij cauſa per vrbem circumductæ, de muro in foſſam præcipitantur. Matrum quidem & infantum nomina tyrannus aboleuit, ſed aureis in cœlo litteris annotata ſunt, & in Dei conſpectu viuunt cũ lætitia. 2. *Mach. 6. Petrus de Natalibus l. 6. cap. 112. & Vincentius lib. 9. cap. 28*

Feliculam Petronellæ, filiæ Petri, collactaneam, cùm neque ſacrificare, neque Flacco comiti nubere voluiſſet, XIV. dies inediam pertuliſſe, & tandem in equuleo tortam, in cloacam abiectam periiſſe narrant.

Domitilla, neptis Domitiani ex ſorore, à Nereo & Achilleo eunuchis & cuſtodibus ſuis, qui Petri diſcipuli fuiſſe perhibentur, perducta ad fidem, à Clemente presbytero baptizata dicitur. Quum Aureliano Flauio, Clementis Domitiani fratris filio, nubere nollet, putans ſibi Chriſtianæ cum gentili viro non bene conuenturum, in Pontiam inſulam deportata, longum ibi martyrium (teſte Hieronymo) duxit: & **C** tandem à Luxurio, fratre Aureliani, ſub Traiano, cùm ſacrificare idolis nollet, vna cum ſuis famulis, in vrbe Tarracina, in cubiculo cremata eſt.

Traianus Antiochiæ quinque Virgines, fidem palàm profitentes, combuſſit: & oſſibus earum in cinere redactis, ærique commiſtis, ahena quædam, & alia vaſa fabricari curauit in vſum publici lauacri, quod ipſe magnificentiſſimè extruxerat, æterna ſuæ crudelitatis monumenta. Verùm quicunque eò ingrediebantur, quamprimùm calida ſe perfundebant aqua, caligine & vertigine correpti, cum impetu excurrebant & procidebant. Cauſa eius mali cognita, Traianus, vt alia vaſa ex ære puro pararent, mandauit, & priora illa in quinque ſtatuas transformari, eáſque virginum combuſtarum forma & habitu pro balneo collocari curauit. *Nicephorus lib. 3. cap. 23.*

Getulius cùm Tyburti plures docuiſſet, cum Cereali, Amantio & Primitiuo iuſſu Adriani igne exuſtus eſt. Conſtantiam mariti vxor Symphoroſa imitata, cum ſeptem filiis, Creſcente, Iuliano, Nemeſio, Primitiuo, Iuſtino, Stacteo, & Eugenio, anno ſequenti martyrium diuerſis ſuppliciis fecit. Ipſa in fluuium præcipitata, filij palis affixi ſunt, vndecimo **D** Adriani anno.

Sophia ex Italia Romam cum filiabus, Fide, Spe, & Charitate venit, & plurimas ethnicas mulieres ad fidem conuertit. Quæ res cùm Antiocho cuidam præfecto innotuiſſet, ad Adrianum id retulit, vxores Romanorum à Sophia perſuaſas, à conſortio & conuiuio maritorum abſtinere. Adrianus Sophiam cum filiabus accerſit: & ſingulas ſeparatim, primùm Fidem, poſtea Spem, poſtremò Charitatem, cum pollicitationibus ad abnegationem fidei, & ad ſacrificandum Dianæ, tum comminationibus grauiſſimorum cruciatuum ſollicitat. Cùm illæ nihil neque promiſſionibus, neque comminationibus cómouerentur, poſt multa tormenta capitalia ſupplicio affectæ ſunt. Mater ad ſepulchrum filiarum animi mœrore expirauit. Narrant Paſſionalia, Adrianum, cùm animam ageret, conſtitutum in grauiſſimis doloribus exclamaſſe: Deus trium virginum, & earum matris velociùs animam meam educ è corpore: ſcio enim, quòd propter illas omnia hæc mala in me irruerũt. Allegat eius narrationis teſtẽ Chronicon Hermanni, Euſebiũ:

Dorothea virgo, Cæſareæ Cappadociæ oppido, pro Chriſti nomine à Fabricio præfecto diu torta, cùm tandem ad capitale ſupplicium duceretur: gaudebat quòd ſe ad ſponſum ire **E** diceret, cuius paradiſus omnium florum, omniumque fructuum feracitate multò amœnius, quàm dici poſſit, vernat, ſuauiùs fragrat, copioſiùs exuberat. Tunc Theophilus ſcriba ridiculi cauſa illam rogauit, vt cùm eò perueniſſet, inde ſibi roſas aliquot mittendas curaret. Cui ipſa: Ne quid, inquit, impoſſibile eſſe credentibus credas, quod petis efficiam. Poſtquam ergo decollata eſt, Theophilo in curia verſanti, puer cum recentium ciſtula roſarum apparuit & quidem brumæ tempore, quando nihil in aruis florere ſolet, eaſque ipſi à Dorothea de ſponſi ſui paradiſo miſſas dixit: & cùm obtuliſſet, ex oculis euanuit. Videns ergo ille ſeriò factum, quod ioco popoſcerat, quia fieri poſſe non credebat, & altiùs rem ſecum conſiderans, Chriſtianum ſe fecit, martyriúmque ſuſtinuit: poſt roſas, fructum quoque veræ perfectæque beatitudinis percepturus. *Marul. lib. 5. cap. 6.*

Virginem prouectæ ætatis Apolloniam Alexandriæ Ethnici **F** ſub Decio cõprehenderant, dentéſque illi cunctos percuſſis maxillis excuſſerant. Cùm ad rogum iam ſuccenſum ducta eſſet, repentè è manibus impiorum proſiliens, in flammam ſeſe vltrò coniecit, ita vt perterrerentur ipſi quoque crudelitatis miniſtri, quòd promtior eſſet ad mortem femina, quàm tyrannus ad pœnam. *Polydorus lib. 8. cap. 7. de rerum Inuent.*

Maxima & Donatilla ſorores, cum Secunda, cùm ſe ſuamq; virginitatem Chriſto dedicaſſent, perſecutione Galieni Principis in Aphrica paſſæ ſunt. Felle primùm & aceto Anolini præſidis iuſſu potatæ, gaudebant quòd dignæ habitæ eſſent, eam iam bibere pro Domino amaritudinem, quam antè pro ipſis Dominus biberat in cruce. Inde verberibus cæſæ, calceq; confricatæ, vt plagarum dolor duplicaretur. Ad hæc etiam in equuleo extentæ, compelli non potuêre, vt idolo immolarent. Id quod cum expuiſſent, ſuper craticula torrentur: deinde ad beſtias damnantur. Sed igne beſtiiſque parcentibus, non parcit Anolinus: gladio ambas cædi iuſſit, vt ſe & flammis ardentiorem, & feris animalibus truculentiorem oſtenderet. *Marulus lib. 5. c. 6. ex Henrico Erfordienſe, & Vincentij Speculo.* **G**

Margarita virgo ab Olybrio Antiochiæ præfecto adamata, deinde quòd Chriſtiana eſſet, amore in odium verſo, in equuleo fuit ſuſpenſa, virgis cæſa, vngulis lacerata, carceri tradita. Vbi à dracone deglutita, rupto illius ventre euaſit illæſa. Dæmonem, qui humana figura ad ſe decipiendam venerat, proſtratum pedibus conculcauit, ita vt ille emiſſo eiulatu, & ſe victum confeſſus, euaneſceret. Cùm iterum in equuleo torqueretur, facibus vreretur, in aquam mergeretur, terra tremuit, vincula ſoluta ſunt, vulnera curata, virginale caput ſolari radio coronatum apparuit, multa hominum millia ad Chriſtum conuerſa ſunt. Ipſa poſtremò capite cæſa, relicto corpore cœlum petiit. *Marul. lib. 5. cap. 6. & lib. 4. cap. 8.*

Iuſtinam virginem cùm Aglaius iuuenis arderet, & ipſa iam Chriſto iuncta mortalis hominis nuptias reſpueret, dæmonem immiſit Cyprianus magus, qui illius animum ad libidinem occulta carnis titillatione illiceret. Re autem infecta reuerſum, cum eam mouere nequiuerit, interrogat: & audiens, ſigno crucis perterritum effugiſſe, alium miſit nequiorem illo, qui virginalem formam habitúmque indutus ad Iuſtinam accedens, etiam ſe virginitatem Deo vouiſſe dixit: petiitque vt ſi non in ſocietatem, ſaltem in ſeruitium reciperetur. Suſceptus poſt dies aliquot, captata occaſione, dubitare ſe ait, ne virginitatem ſeruando offendant potiùs Deum, quàm aliquid promereantur. Scriptum enim eſſe: Creſcite & multiplicamini, & replete terram: indéque in veteri Teſtamento ſanctiſſimas mulieres, Deóque gratas, viros habuiſſe, & filios genuiſſe. Cœperat Iuſtinæ animus iam nutare, ac de virginitatis propoſito penè ambigere: mox ſeipſam reprehendens, Chriſti nomine inuocato, cruce ſe ſignauit: & dæmon crucis virtutem non ſuſtinens, effugit. Iterum idem Aglai formam aſſimulatus, noctu ad eam venit, & nunc blandus, nunc minax, vt voto ſuo conſentiret, petiit. Sed eodem quo priùs modo ab ea fugatus abiit. Deinde Iuſtina virgo alijs atque alijs partim diaboli, partim ipſius magi commentis tentata, cùm ſemper cruce ſe muniret, ſemper ſuperior euaſit. Quàm rem videns Cyprianus, & ipſe Chriſto credidit, & vnà cum illa martyrium ſubiit ſub Diocletiano, fidelis factus quia fidelibus dæmonia præualere non poſſe, liquidò cognouit. *Marul. lib. 5. c. 8. ex Vicentij l. 12. c. 120*

Vinxit Theodoram, Hermitis illuſtriſſimi martyris ſoro-

rem. Aurelianus conſul, Claudio adhuc in humanis agente, A quam poſtea, Imperator factus, extremo affecit ſupplicio. *Sabellicus.*

Cyrillam, Decij Imperatoris filiam Chriſtianiſſimam, pro Chriſto Romæ iugulatam, hiſtoriæ tradunt.

Maxentius Imp. vbi Lucinam matronam Romanam inſtituiſſe Eccleſiam Dei rerum ſuarum hæredem intellexiſſet, iratus, & mulierem ipſam relegauit ad tempus, & Marcellum Pontificem captum impellere minis conatus eſt, vt & Epiſcopatu ſe abdicaret, & Chriſtianum nomen deponeret. Quem vbi contemnere & deridere ſua præcepta vidit, in cacabulum ad cuſtodienda animalia publica (vt quidam volunt) incluſit: quo in loco nec orationes vnquam, nec ieiunia prætermiſit. Parochias item, non ſecùs ac liber eſſet, epiſtolis gubernabat Menſe autem nono captiuitatis ſuæ à cleris noctu à cacabulo liberatus eſt. Quare maiore percitus ira Maxentius, ſanctiſſimum virum in cacabulum redegit: vbi cùm fœdè & incommodè habitaret, pedore & ſitu mortuus eſt. A verò Lucina ſanctiſſimi viri corpus via Salaria in cœmiterio Priſcillæ condidit XVII. Kal. Febr. Poſtea autem re Chriſtiana creſcente, cacabuli domus in Eccleſiam erigitur B. Marcelli nomine, quæ etiam hodie viſitur. *Platina.*

B Euphemia virgo, dum martyres Chalcedone ad toleranda fortiter tormenta palàm hortaretur, dum cum ipſis torqueri cupiens clamat: Iniquum eſſe, vt ſibi, quæ Romana eſſet, & quidem ſenatoris filia, aduenæ & ignoti homines præferantur, ſe priùs ad Chriſtum mitti oportere: hac vociferatione prouocato Priſco præfecto, in carcerem cum cæteris qui damnati erant, detruditur, & Deo gratias agit, quòd ſe martyrum nomero dignam feciſſet. Deinde cùm alij vincti, ipſa ſoluta, in forum producerentur, quæſta eſt derogari principum edicto, quòd non ſe quoque ſicuti reliquos vinculis conſtringerent. Præfectus erga ſe ludibrio à puella haberi ratus, iracundè hoc tulit omniàque in illam tormenta, quæ furenti occurrere poterant, exercuit: alapas, equuleum, ignem, inediam, trapeta, beſtias, gladium, quo tandem illa confoſſa, tradidit ſpiritum. Igitur non ſola virginitate Chriſto placere deſiderans, vltrò ſe expoſuit ſupplicijs, vt placeret & martyrio. *Marul. lib 5. cap. 6.*

C Luciam virginem Syracuſanam Paſchaſius proconſul ad proſtibulum duci iuſſerat. Illa neque virorum, neque boum vi, qui funibus vinctam trahere nitebantur, loco moueri potuit. Lignorum ergo ſtruem tyrannus circumponi, & virginem incendio conſumere decernit. At illa inter flammas conſtituta, calorem non ſentiens, Deo gratias agebat. Fugit Paſchaſius, & iam quò ſe vertat neſcit, dum ipſum à fæmina vinci putet. Dumque animo conflictaretur, quidam ex lictoribus diſtricto enſe Luciæ iugulum transfodit, nec tamen illa mori potuit: donec Euchariſtiæ ſacramentum de manu ſacerdotis accepit, illicòque comitata ad cœlum abiit, cuius fidem in terra cùm torquere tur non deſeruit. *Idem.*

Hermannus Gigas etiam Serenam, Diocletiani Imp. vxorem martyrium pro fide Chriſtiana perpeſſam prodidit.

Anaſtaſiam *Vincent. lib. 12. cap. 66.* ſub præfecto Illyrici manibus pedibuſque palo alligatam & crematam ſcribit.

D Chriſtianam virginem in oppido Italiæ Tyro (quod ad Vulſinum lacum ſitum eſt) paſſam mirari facilius eſt quàm laudare. Patris ſui Vrbani Tyri præfecti idola argentea confringens, egenis diſpertiuit: blandimenta illius, quibus ipſam à Chriſto auertere moliebatur, deſpexit: minas irriſit, non flagellis, non vngulis dilaniata conſtantiam mutauit. Quinimò laceræ carnis fruſtum in patrem proiiciens, ait; Satiare carnibus, miſer, quas genuiſti: filiam comedere potes, at certè vt impietati tuæ conſentiat, facere non potes. Hinc rotis alligatur, & ſubdito igne vritur, in lacumque deiicitur. Mox defuncto patre, à Dione eius ſucceſſore in oleo, reſina & pice coquitur: & cùm ab hac quoque pernicie liberaſſet eam Dominus, ad Apollinem adorandum ducta, ſtatuam precatione ſubuertit. Dioni morte repentina ſubtracto ſubrogatur Iulianus. Qui Chriſtianam in fornacem ardentem mitti iuſſit: ſed miſſa noxam non ſenſit. Serpentibus mordendam obiecit: ſed ſerpentes illa dimiſſa, veneficum inuaſerunt: interemtum ipſa ſuſcitauit, & ſerpentes in deſertum fugere compulit. Serpentibus tamen ſæuior Iulianus, mammillas illi amputari iubet, linguam præcidi, ipſam ſagittis confici. Tali demùm martyrio conſumptam cœlum ſuſcepit *Marul. lib. 5. cap 6.*

Iulitæ Tarſenſi matronæ eripuerat Imperatoris Alexandri præfectus omnes facultates. Illa ius ſuum perſequuta, religionis nomine accuſatur: & cùm diis ſacrificare nollet, E primùm durè flagellatur. Quiricus adhuc trimus puer, ſpectante matre, præcipitio in terram eliditur. Ipſa cùm in confeſſione perſeueraret, excoriatur, pice bulliente perfunditur, poſtremò decollatur. Necdum ſatiata tyranni rabies, aduerſus interfectos deſæuit, mortua corpora fruſtratim concidi, latéque diſpergi iubet At fruſtis inter ſe coëuntibus, atque conſolidatis, corpora integra inuenta ſunt, & ſepulturæ mandata, & à fidelibus reuerentiæ habita. *Marul. l. 5. cap. 6 Baſilius in orat. de Iulia* eam rogo adiudicatam ſcribit. Quam ſententiam ipſa cupidè recepit, ad flammam properans, & conſtantiam egregiam præ ſe ferens. Ad adſtantes mulieres eiuſmodi oratione vſa: Ne grauemini pro pietate ſubire labores, néve naturæ muliebris fragilitatem cauſemini. Ex eadem enim, qua illi, materia ſumus, & ad imaginem Dei æquè atque illi conditæ. Non enim caro tantùm ad mulieris conſtructionem ſumpta eſt, ſed & os oſſibus: ex quo & robur, & conſtantia, & patientia tam nobis ex Deo, quàm viris debentur. Quæ cùm dixiſſet, in pyram vltrò ipſa proſiliit.

F Theodoſia virgo Cæſareæ Palæſtinæ oppido Vrbani præſidis iuſſu per capillos nuda ſuſpenditur: nubes autem ab alto delapſa nuditatem eius texit. Ferreis nexibus conſtricta in teterrimo carcere compingitur: at verò veniente ad ancillam ſuam Chriſto, illuxit carcer, vincula confracta ſunt, ipſa virgo iucunditate perfuſa. Deinde ſaxo ad collum ligato, in mare præcipitatur: ſed ab eo ſoluta ad littus enatauit. Tum etiam leopardis exponitur: ſed beſtiæ quam illicò dilaniaturæ putabantur, non attigerunt. Denique præſes quando illam aliter conſumere nequiuit, obtruncari iuſſit. *Marul. ibid.*

Agatha vigo Catinenſis, Quintiano Siciliæ proconſuli extrema minitanti, niſi diis thura daret, reſpondit: Se Deo vero ſacrificaturam, non dæmoniis. Et cùm fidiculis equuleóque vexaretur, delectari ſe pœnis, non triſtari dixit. Quoniam ſicuti triticum non reconditur in horreum, niſi tritura ventilatiónéque permundatum: ita & ſe non poſſe ad patientiæ præmium peruenire, niſi ſuppliciis antè probetur. Hinc iubente Quintiano mammillam illi à pectore diſtorquent, mox & abſcindunt, at ipſa ad Quintianum conuerſa, exclamat: Impie, crudelis, dire tyranne, non te pudet in me amputare quod G in matre ſuxiſti? Sed nihil proficis. Habeo enim quas auellere non potes interiores fidei ſpeique mammillas, quarum alimento reparatur in me ſuſtinendi virtus. Poſt hæc in carcere poſitæ, Petrus Apoſtolus apparens plagam curat, & locus ante tenebris horrens, pedoréque triſtis, repente illuſtratur, ſuauitérque fragat: Attoniti eo miraculo cuſtodes, reſeratis ianuis virginem, vt abiret, hortantur. Cæterùm ipſa ne ſtans in limine victoriæ pedem referendo præmium emitteret, nuſquam diſceſſit. Poſtero die Quintiani iuſſu, ſuper prunas teſtis permixtas aliquamdiu volutata torretur, ſimul ac laceratur: fluentéque vbertim cruore ignis extingui cœperat, cùm tam immane facinus terra non ferens intremuit, pars muri quaſſata, Quintiani aſſeclas oppreſſit ruina. Virgo rurſum carceri reddita, cùm finem oraſſet vitæ, obdormiuit in Domino. Ab angelis appoſita fertur ſepulturæ eius marmorea tabella, in qua ſcriptum erat: Mentem ſanctam ſpontaneam, honorem Deo, & patriæ liberationem. Quintianus cum equo, cui inſederat, in fluuium præcipitatus, nuſquam comparuit. *Marul. lib. 5. cap. 6. & Fulg. lib. 3. & Sab. lib. 5 cap 8.* H

Agnes virgo Rom. Præfecti vrbis filium nuptias ſuas petentem deſpexit: diuitias, quæ illi affatim ſuppetebant, oſtentantem neglexit: patrem quoque eius vt minantem, ita iniuria afficientem riſit. Ob quam conſtantiam Dominus, dum eam impij expoliant, capillorum miro veſtiuit incremento: dum ad proſtibulum trahunt, ſua totatus eſt luce, Infamem locum micantis fulgoris decore honeſtauit. Perculit horrore corruptores, & in fugam conuertit. Procum autem illum libidinis furiis actum, nihilque penſi habentem, cùm ad eam irruiſſet, repentina nece multauit. Illa in medias proiecta flammas, non eſt aduſta. Diſſipatus ignis, crudelitatis appetiit miniſtros, & inſonti parcens, conuerſus eſt contra nocentiſſimos, Dei voluntati obſequente elemento. Denique ſuſcepto per iugulum gladio, intactam virginitatem eidem, cui vouerat Chriſto ſponſo obtulit, *Marulus lib. 4. cap. 8 & lib 5. c. 6* Habetur in numero ſermonum D. Ambr. vnus de martyrio Agnetis, nobilis Romanæ virginis. Retulit totam eam narrationem in *Prud. in Hymno.*

Emeritana Hiſpaniæ virgo Eulalia, tredecim (vt Petrus de Natalibus retulit) annorum, Dacium Maximiliani præſidem obiur

obiurgarat, quòd impius in Deum, tanta in Chriſtianorum A ſanguinem atrocitate fureret. Ideóque arrepta, & ad aram idolorum ducta, cùm ſacrificare noluiſſet, rogo impoſita, martyrium fecit. *Idem.*

Catharina virgo ſanctitate magis, quam regia ſtirpe clara, atque inter Alexandriæ puellas pulcherrima, plus tamen virtutibus quàm forma pollens. Cùm Maxentius Cæſar Chriſtianos ad idolorum culturam cogeret, prorupit in medium, Cæſarem increpuit, martyres præmij ſpe confirmauit, quinquaginta Philoſophos diſputando vicit, ita vt conuerſi, pro Chriſti nomine, quod impugnauerant, iam defendendo mori non formidarent: pro quo & ipſa ſcorpionibus cæſa, in carcerem detruſa, fame ſitique afflicta, ab angelis viſitatur atque alitur. Fauſtinam Maxentij coniugem, Porphyriumque militum magiſtrum, cum ducentis millibus virorum in fidem recipit Chriſti. Quamobrem rotis applicatur, ita arte compoſitis, vt in orbem actæ multiplici mucrone diſcidiſſent alligatam, niſi exemplo vi diuina veluti fulminis cum fragore ruentis ictu, ipſa tormenti moles fracta diſiluiſſet. Itaque virginem B intactam reliquit, multam tamen infidelium turbam violento fragmentorum exceſſu proſtrauit. Cæteri qui euaſerant, ferè omnes Chriſto credidêre, martyrióque cum Fauſtina & Porphyrio coronati ſunt. Cùm ergo Catharina tantam multitudinem ante ſe ad cœlum præmiſiſſet, & iam eos cuperet ſequi, obtruncatur. Vulnus lacte manaſſe conſtat, vt virginalem puritatem teſtaretur. Corpus ab angelis inde vſque ad montem Sinai delatum, vt vbi à Deo data lex fuit, ibi illius monumentum eſſet: quæ ſic pro lege ſteterit Chriſti, vt & philoſophorum ſapientiam confutaret, & tyranni ſæuitiam nec reprehendere timeret, nec ferre recuſaret. *Marul. lib. 5. c. 6. & Fulg. lib. 3. cap. 3. ex Pet. de Natalib. & Sim. Metaph.* Incidit in annum Domini cccx. ſecundùm Antoninum.

Barbaram Nicomediæ ciuem, forma, genere, diuitiis, floreque ætatis præſtantem, fidei tamen ardore talia contemnentem, cùm multis eam petentibus nulli nubere vellet, & ſe Chriſtianam virginitatis votum ſuſcepiſſe diceret: furens gentilis pater Dioſcorus, ſtricto gladio illam perſequi cœpit. Sed quam pater perſequebatur, ſaxa miſerata ſunt. Eam namque montis crepido, ad quam fugiens conſtituerat, inclinata trans C vallem in aduerſa rupe depoſuit, & rurſum ſe erigens, perſecutorem impediuit. At neque miraculo mollitus, omni ſilice durior pater, tam diu per deſerta latitantem quæſiuit, donec inuenit. Tunc per capillos tractam Martiano præſidi torquendam tradidit. Quam Martianus poſt multos cruciatus, & vtramque auulſam papillam, ignominiæ cauſa nudam per vrbis fora duci iuſſit. Exhorruit nuditatem virgo, quam non terruerant ſupplicia. Et cum Dominum oraſſet, exemplo affuit illi angelus, papillas reſtituit, ſanatumque corpus candenti ſtola contexit. Sed quoniam miracula maleficiis, non virtuti imputabantur, iuſſa eſt decollari. Et ne quid ad immanitatem deeſſet, præuenit carnificem pater, filiámque gladio, quo ante perſecutus fuerat, interemit. *Marul. lib. 4. cap. 8. & lib. 5. cap. 8.*

Barbara, nobiliſſima virgo in Thuſcia, poſt carceris ſqualores, neruorumque inciſionem, lampadas lateribus admotas aliosque cruciatus multos & diuerſos, ad extremum gladio percuſſa eſt. *Bergomenſis.*

Cyzici fuit Fauſta virgo diuitibus nata parentibus, & ab iis ad pietatem Chriſtianam ſtudioſè educata. Orphana verò relicta ſub Maximino, comprehenſa, & cruciatibus ſubiecta D eſt ab Euelaſio Palatij primario, quem inter tormenta conuertit: deinde à Maximino præfecto, qui & ipſe precibus Fauſtæ ad Dominum conuerſus, cum vtriſque martyrium obiit. *Metaphraſtes.*

Nobilitate atque animo præſtans Iuliana virgo, vt Chriſto nuberet, Eleuſij Nicomediæ præfecti nuptias contemſit: & vnius Dei ſe famulam confitens, ab idolis autem abhorrens, flagella, virgas, plumbum paſſa eſt. Diabolum viſibili ſpecie ſibi inſidiantem ligat, verberibus afficit, & in latrinam præcipitem mittit. Sed etiam inter tormenta apparuit patientis virtus: rotis conterenda ſubiicitur, & rotæ franguntur: in bulliens plumbum mittitur, & plumbum tepeſcit. Capitis demùm obtruncatione implet martyrium ſub Maximino. *Marul. lib. 5. cap. 6. ex Metaphraſte.*

Romanus quidam fuit Chriſtianæ pietatis ſtudioſus Chryſogonus, præceptor Anaſtaſiæ nobilis fœminæ Romanæ, quæ à patre coacta gentili, quamuis nupta marito Publio, pudicitiam tamen & fidem Chriſtianam tutata eſt: & martyres vinctos omnibus officiis complexa; ad conſtantiam etiam animosè exhortata eſt. Poſt Chryſogonum interfectum, fecit E ipſa quoque celebre martyrium Aquileiæ, quò ſeſe vltrò martyrij auida contulerat: cùm morte prius fuiſſent ibi affectæ clariſſimæ virgines, Agape, Irene, Chionia & Theodora. *Simeon Metaphraſtes.*

Puella fuit Theſſalonicenſis Anyſia, nata parentibus locupletibus & Chriſtianis. Martyr fit in tumultu promiſcuo gentilium in templo, poſteaquam edictum Maximinus cædibus Chriſtianorum penè obſaturatus propoſuiſſet, quo impunè liceret cuique interficere Chriſtianos vbicunque locorum deprehenſos. *Metaphraſtes.*

Saphira Antiochena virgo Romam venit, & Sabinam Valentini viduam, cuius famula erat, ad fidem conuertit. Sacrificare diis iuſſa, conſtanter ſuam edidit confeſſionem, ſe Chriſtianam eſſe, Deumque omnipotentem, qui omnia fecit, colere. Deos gentium non eſſe veros deos, ſed dæmonia. Berillus præſes virginem capite truncari curauit, ſeptimo Adriani anno. Petrus de Natalibus, & Vincentius ad ſtuprum duobus iuuenibus traditam, & mirabiliter ſeruatam, impudicos adoleſcentes necatos, coram tribunali oratione ſua reſuſcitaſſe, & F poſtea lampadibus ſine læſione vſtam fuiſſe ſcribunt.

Sabina filia Herodis metallarij, vxor Valentini patricij Romani, poſt mortem mariti à Serapia conuerſa, ſub Adriano ſuo ſanguine Chriſtum profeſſa eſt. Cùm delata eſſet ob pietatis opera apud Helpidium præfectum, in prætorium adducta, interrogata, Cur Chriſtianorum religionem amplexa ſit? reſpondit. Ego gratias ago Domino Ieſu Chriſto, qui me peccatricem, per famulam ſuam Serapiam, de multis ſordibus & poteſtate dæmoniorum liberare dignatus eſt, vt non ampliùs errarem, ſicut video vos errare, adorando dæmones: cum quibus, niſi conuerſi fueritis, vos & Imperatores veſtri in ignem æternum coniecti puniemini. Helpidius commotus, pronunciauit ſententiam in hunc modum: Sabinam diis inobedientem, Dominos quoque & Auguſtos blaſphementem, gladio percuti decreuimus, atque omnes eius facultates in ærarium publicum conferri.

Felicitas vidua Romana, primaria fœmina ad fidem Chriſti conuerſa, ſuam quoque familiam cum ſeptem filiis ad agnitionem Chriſti perduxit, & multas mulieres Chriſto lucrifecit. G Imperator Antoninus Publio vrbis præfecto mandat, vt Felicitatem cogeret cum filiis ſacrificare diis, eoque ſacrificio iram & pœnas deorum auertere. Publius Felicitatem ad ſe cum filiis accerſit: & primùm blandis verbis, poſtea verò comminatione pœnarum & cruciatuum conatur ei perſuadere, vt ad veterem religionem deorum reuertatur. Felicitas breuiter reſpondet: Nec blandimentis tuis moueor, nec terroribus & minis frangor: Spiritum Sanctum habeo, qui mihi ſuggerit vires, vt parata ſim pro fidei meæ confeſſione quiduis perpeti. Filij clariſſimi, in fide & confeſſione perſiſtite: vos iam expectat Chriſtus cum ſanctis ſuis: pugnate pro animabus veſtris, & fideles vos exhibete Chriſto. Spectante matre, Ianuarius plumbatis occiditur: Felix & Philippus fuſtibus ad necem vſq; cæduntur: Syluanus præcipitio interimitur: Alexander, Vitalis & Martialis capite truncantur. Poſtremò mater quoque ipſa necatur, anno Veri ſexto. *Beda & Henricus de Erfordia.* De ea Gregorius ſic ſcribit: Felicitas credendo extitit ancilla Chriſti, prædicando verò mater Chriſti facta eſt: prædicando peperit filios Deo, quos carne pepererat mundo. Filios ſuos carnem ſuam eſſe nouerat, ſine dolore morientes videre non poterat. H Sed erat vis amoris interior, quæ carnis dolorem ſuperabat. Rectè igitur hanc feminam vltra martyres dixerim, quæ toties eſt in filijs & deſideranter extincta. Dum enim multiplex martyrium obtinuit, ipſa quoque martyrij palmam vicit: quia ob amorem Chriſti ſola ei ſua mors minimè ſuffecit. Felix quæ octuplici patientia, octies martyr, octo donanda coronis cœlum aſcendit. *Marul. lib. 5. cap. 6.*

Antonino Auguſto Eccleſiam perſequente, dum in Sicilia Sebaſtiani proconſulis iuſſu victor martyr torqueretur, Stephana militis cuiuſdam vxor viſis miraculis, ad fidem conuerſa, Chriſtum Ieſum Dei filium confiteri cœpit. Cumque nullo pacto ab ea confeſſione reuocari poſſet, duobus duarum arborum aliquantum inter ſe diſtantium ramis, aduerſo inflexu vi ad terram curuatis, alligata atque dimiſſa, rapido eorum in diuerſum reductu repentè diſcerpitur: & diſperſo per humum cruore, diffluentibuſque inteſtinis, corporis partes in ſuo vtraque ramo ſuſpenſæ palpitarunt. *Ibid.*

In perſecutione ſub Seuero, Alexandriæ clariſſima virgo Potamiæna, lata ſententia à Baſilide, ad mortem ducta eſt. Cùm autem illi multitudo moleſta eſſet, & laſciuis verbis contumeliam inferre conaretur, ferunt Baſilidem repreſſis ac cohibitis conuitiatoribus plurimum erga eam miſericordiæ & humanitatis oſtendiſſe. Illam viciſſim viri huius erga ſe condolentiam approbaſſe, animóque bono eſſe iuſſiſſe: velle enim ſe, poſt abitum ſuum ex hac vita, miſericordiam ipſi à Domino ſuo impetrare, & haud diu poſt pro beneficiis in ſe collatis rependere. Haud diu poſt Baſilides, cùm à commilitonibus ob quandam cauſam iuramentum poſcerent, affirmauit ſibi non licere iurare: eſſe enim ſe Chriſtianum. Ergo vinculis traditur. Cùm autem fratres ad ipſum veniſſent, & de cauſa tam ſubitæ mutationis percontarentur: narrauit Potamiænam triduo poſt martyrium nocte ſibi adſtitiſſe, coronáque capiti ſuo impoſita dixiſſe: Interpellaui pro te Dominum, ac petita impetraui, nec diu poſt aſſumêris. Obſignaculo igitur Domini à fratribus accepto, ſequenti die martyrium capite truncatus ſuſtinuit. *Euſebius lib.6.cap.5.*

Inter reliquos Perſarum martyres, ſub Sapore rege, numeratur Trabula Symeonis Epiſcopi Perſarum filia, quam Iudæi apud reginam ægrotantem accuſarunt, quòd patris mortem vleiſci volens, veneficiis ſibi morbum paraſſet. Magi eam cum aliquot aliis virginibus captis condemnarunt, medias diſſecauerunt, parteſque diſſectas ſtipitibus alligarunt. *Sozomenus lib.3.*

Alexandriæ ſub Decio Ammonarion ſancta virgo, quam iudex diu admodum torſerat, Mercuria, anus honeſtiſſima. & Dionyſia multis liberis fœcunda, præſide confuſo, quòd inefficaciter eas torſiſſet, & à mulieribus victus eſſet, nullum ampliùs tormentorum ſenſum capientes, ferro necant. *Dionyſius Alex. ad Euſebium.*

Heliopolitani ſub Iuliano ſacras Virgines nudatas in publicum locum ad omnium ſpectaculum & irriſionem ſtatuerunt, & poſtquam ſatis ſibi pro libito illuſiſſe viſi ſunt, tonſas diſſecuerunt, & ad deuorandum viſcera eorum porcis obiecerunt: ideo quòd Conſtantinus olim Veneris templum, in quo pro more virgines proſtituebantur, deſtruxiſſet. *Sozomenus lib.5.cap.10.*

Martina virgo Romana, poſt atroces cruciatus, conſtans in fide, gladio tandem percuſſa, martyrium compleuit. *Bergomenſis, Vincentius, & Henricus de Erfordia.*

Cæciliæ Romanæ Chriſto dedicata virginitas martyrij retulit triumphum. Hæc Valeriano deſponſata, dum nuptiarum celebris ageretur dies, pro Feſcenninis Euangelium intra ſe tacita decantauit. Et cùm iam cubilis ſecreta cum ſponſo adiiſſet, illi fidem Chriſti, deinde etiam Tiburtio fratri eius perſuaſit, atque ambos ad coronam egit martyrij, angelorum viſu, roſarumque cœleſtium odore ante animatos. Ipſa quoque quoniam deos gentilium ſimulacra vana eſſe diceret, Almachij vrbani prætoris iuſſu, in ignem cremanda coniicitur: & cùm illæſa permaneret, decollari iubetur. Ter percuſſa occidi non potuit, & dimiſſa, triduum ſuperuixit, vt neque tunc moreretur, cùm carnifici liberet, neque vltra quàm ſibi expediret, viueret: ne & ille nece eius gloriari poſſet, & ipſa tardius quàm vellet, cum ſeruatæ caſtitatis, tum conſummati martyrij reciperet mercedem, anno VI. Alexandri. *Marul. lib.5.cap.6. ex Vincentio, & Bergomenſe.*

Vandali Ariani ſub Hunerico rege honeſtas matronas, maximè verò nobiles, nudas prorſus in publico excruciabant. Erat inter eas matrona nomine Dionyſia, forma honeſtiſſima: eam cùm fuſtibus crudeliter percuterent, ipſa nullum aliud miſericordiæ ſibi beneficium præſtari petebat, quàm ne pudenda nudarentur. Verùm hoc ipſum eo magis faciebant, in eminentiori loco eam collocantes, & veſtimentis omnibus exuentes, ſpectaculo omnibus in propatulo vt eſſet. Illa inter fluitantes de corpore ſanguinis riuulos, clara voce exclamabat: Vos miniſtri diaboli: quicquid ad opprobrium meum facere cogitatis, id mihi in laudem cedit. Et cùm eſſet mediocriter in verbo erudita, cæteris quoque erat ad martyrium hortatrix, ipſorumque animos confirmabat: idque tanto zelo, vt patriam ſuam vniuerſam conſeruarit. Proprium verò filium omnium maximè cohortata Maioricum, cùm ipſum ad pœnas nonnihil trepidantem cerneret: Quæſo, inquit, fili mi, memineris, nos in nomine ſacroſanctæ Triadis in Eccleſia eſſe baptiſatos: ah ne perdamus illud precioſiſſimum & ſalutare indumentum! ne veniens qui ad nuptias nos vocauit, non reperiat veſtem nuptialem, & in tenebras exteriores eiiciamur. Adoleſcentulus confirmatus curſum martyrij glorioſo certamine finiuit. Fœmina quædam Victoria nomine, in tormentis diu diſtenta, quaſi exanimis tandem ab equuleo depoſita, retulit, quandam ſibi adſtitiſſe virginem, & ſingula tetigiſſe membra: quo contactu illicò ſanata fuerit. *Victor. lib.3.*

Wandali circiter decimum ſextum Honorij annum, Hiſpanias occuparunt: & cùm alij eſſent Ariani, alij Gentiles, Catholicos afflixerunt. Thraſimundus rex cupiens Arianiſmum propagare, adhibuit etiam tormenta, & omnis generis neces. Puellam quandam nobilitate, forma & diuitiis præſtantem, miris blanditiis ad rebaptizandum inuitabat. Verùm ipſa infracto animo id recuſauit. Iubetur igitur ſpoliari omnibus facultatibus, & torqueri. Tandem per vim in colymbethram immergitur, in quo tamen clara voce fidem ſuam proclamat: Patrem cum Filio & Spiritu ſancto vnius credo & confiteor ſubſtantiæ eſſentiæque; hocque vociferans, ventris excrementis aquas polluit. Eueſtigio igitur quæſtionibus & torturis grauiſſimis ſubditur: ac poſt equuleos, flammas & vngulas, tandem capitis ſupplicio afficitur. *Turonenſis lib.2.cap.2.*

Petrus de Natal. Sigebertus in Chronicis, & alij Chronographi, de Vrſula, & vndecies mille virginum exercitu, prope Coloniam ab Hunnis cæſo, imperante Martiano, ob religionem Chriſtianam, narrationem texunt. At Cyriacus pontifex Romanus, qui cum iis Roma abiiſſe dicitur, ante ducentos annos obierat, vt teſtatur *Crantzius in Metrop. Bonfinius lib.5. Decad. 1.* Sed Cyriacus ille quamuis vocetur Pontifex, non fuit niſi Epiſcopus, quia illa nomina ſæpè vſurpantur pro iiſdem, etiam hodie: fuit ergo Pontifex, ſed non Romanus, neque ſummus. Giulam ſiue Iulium Hunnorum præfectum, ad Coloniam Agrippinam interfecto Etherio Vrſulæ ſponſo (qui ſponſæ Roma redeunte Coloniam vſque obuia venerat) Vrſulæ nuptias ambiiſſe ſcribit. Ab illa ſpretus, pectus virginis ſagitta transfixit. Cæſæ comites reliquæ. Sola ex vndecim millibus Cordula virgo remanſit, quæ illa nocte metu correpta, ſub nauis carina delituit. Poſtero die prodiens, ne martyrium detrectaret, à furente tyranno lethalem ictum exigit. Hæc inter diuas vna cùm cæteris relata non eſt, quia cum reliquis eo die cæſa non fuerat: ſed multò poſt tempore, ſacræ cuidam virgini in ſomnis apparuit, mandauitque, collegio ſacerdotum ſuo nomine nunciaret, poſtridie eius diei, quo vndecies mille virginum feſtum agitur, diem ſibi ſacrum colendum. Paſſæ ſunt autem anno 451. menſis octob. die 21. & earum reliquiæ Coloniæ honorificè reconduntur in Baſilica illarum nomine dedicatâ. Scripſit earum hiſtoriam fusè *Hermannus Folein.* Sunt tamen qui rem totam in dubium reuocare moliuntur: ſed abſque ſolido fundamento.

In Hiſpania, imperante Tiberio, Eroiſuintha Ariana lue infecta, tanta crudelitate Chriſtianos perſecuta eſt, vt ne propinquis quidem ſuis pepercit. Rex fuit tum temporis Hiſpaniæ Leonichildus Arianus, quem alij Leuigildum vocant. Huius filius natu maior Hermingildus, Sigeberti Francorũ regis filiam Ingundẽ vxorem duxit. Ea pro more regio cum magno apparatu in Hiſpanias profecta, ab auia Eroiſuintha humaniſſimè accepta fuit. Quia verò in orthodoxa religionis doctrina educata, & inſtituta fuerat, Eroiſuintha variis blanditiis eã à vera pietate ad Arianas blaſphemias traducere cœpit. At Ingundis: Sufficit mihi (inquit) me ſemel ſacroſancti baptiſmi lauacro ab originali peccato ablutã, & ſanctã in vna æqualitate confeſſã eſſe Trinitatẽ. Ab hac fide, qua à pueris ſum imbuta, auelli me nunquam, vel vitæ periculo, patiar. Eroiſuintha puellam pilis comprehenſam ſolo alliſit: & pedibus conculcatã & cruentatã ſpoliari, & piſcinæ immergi iuſſit. Verũ diuino beneficio ſeruata, maritum deinceps Herminigildũ ſua pietate, & Leãdri Hiſpalenſis Epiſcopi monitis ad fidẽ Chriſti conuertit. *Greg. Tur. l.5.c.38.* Leuigildus filiũ tũ minis, tũ promiſſionibus ab orthodoxa religione auocare fruſtrà conatus, regno ipſum abdicauit, omnibuſque bonis ſpoliauit. Mox in vincula cõiecto, ferro collũ manuſque crudeliter ligari iuſſit. In vigilia Paſchatis Arianũ Epiſcopũ ad eum mittit, qui illũ de ſententia abducere conetur. At cũ in orthodoxa religione perſeueraret, crudelis pater caput per lictores eodẽ die præcidi iuſſit. *Greg. Papa Dial. l.3. c.31. Adon Vienn. in Cõment. 4. ætat. & Mar. Scot. l.2. 45 Maur. imp. an.* Interfecto marito, Ingũdis Hiſpaniis fugiens, dũ in Galliam reditum parat, in militum manus, qui Hiſpaniæ fines cuſtodiebant aduerſus Gothos, incidit: à quibus cum filiolo paruo capta, in Siciliam, vbi diem extremum clauſit, abducta fuit.

fuit. Filius verò Mauricio Imperatori, matre defuncta, Conſtantinopolim tranſmiſſus dicitur. *Paul. Diac. de geſt. Longob. lib. 3. cap. 10.*

Galanduch femina, omnis generis tormenta multis annis ob confeſſionem Chriſtianæ religionis à Perſis perpeſſa eſt. Tandem martyrij coronã expetiit. Angelus qui ei ſæpiùs antea apparere & adeſſe ſolitus fuerat, aſſiſtens, iuuenem quendam enſiferum produxit, qui deſiderio eius ſatisfecit, eique caput præcidit. Poſt capitis reſectionem, aliquandiu deinceps ſuperſtitem fuiſſe, & miracula edidiſſe; *à Niceph. l. 18. cap. 25. Steph. Hieropolitano Epiſcopo* refert *Euagrius lib. 6. cap. 20.*

Valetudinis. Martyres.

Ægroti.

Iulianus, homo podagricus, nec ſtare, nec ingredi valens, cum duobus alijs ipſum baiulantibus adductus eſt. E quibus alter mox negauit, alter verò Cronon nomine, cognomento Eunus, cum ipſo Iuliano, Dominum confeſſus eſt. Camelis impoſiti, ſublimes flagellantur: & tandem igni iniecti, circumfuſo concto populo Alexandriæ ſub Decio comburuntur. *Dionyſius Alexandrinus in epiſtola ad Euſebium.*

Profeſſionis reſpectu. Martyres.

Propheta.

Primi veteris legis martyres prophetæ fuerunt. Micheas in maxillam percutitur, & in carcerem truditur. Hieremias carcerem & verbera patitur: in lacum cœni per ludibrium iactatus voluitur, poſtremò lapidibus obruitur. Eſaias in duas partes viuus ſecatus. Dũ enim miſſi à Domino veritatem prædicarent, ſæuiſſimorum principum vim atque minas pro nihilo habuerunt. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

Vrias propheta, Semeiæ F. Cariathiarimenſis, Iudæis excidium denuncians, à Ioachim Iudææ rege interfectus eſt. *Hieremiæ cap. 26.*

Apoſtoli.

B. Iacobus Maior, cognomento Iuſtus, Domini frater, ſiue nepos ex ſorore Mariæ Chriſti matris. Hic, vt *Egeſippus* ait, Apoſtolorum temporibus vicinus; in vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, nil carnis deguſtauit vnquam, intonſus, nec balneo, nec vnguento vſus eſt, veſtibus lineis tantummodò indutus. Sancta ſanctorum ingreſſus, ita aſſiduè flexis genibus pro ſalute populi orabat, vt eius genua camelorum more occalluerint. Verùm abeunte ex Iudæa Feſto, ipſius prouinciæ gubernatore, priuſquam ei Albinus ſuccederet, pontifex Ananus Anani filius, compellens publicè Iacobum Chriſtum Dei filium negare, recuſantem lapidibus obrui iuſſit. Cùm præceps de pinna templi deiectus eſſet, ſemiuiuus adhuc, & manus ad cœlum tendens pro perſecutoribus oraret, fuſte, quo fullones vtuntur, necatus eſt. Refert autem *Ioſeph. Antiq. l. 20. c. 16.* hunc tantæ ſanctitatis fuiſſe, vt propter eius necem publicè creditum ſit, Hieroſolymam eſſe ſubuerſam. Hic eſt ille Iacobus, cui Dominus poſt reſurrectionem apparuit, cuique panem benedicens ac frangens, dixit: Mi frater, comede panem tuum, quia filius hominis à morte reſurrexit, vti teſtatur Hieronymus ex Euangelio ſecundum Hebræos. Annis triginta Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præfuit, id eſt, vſque ad ſeptimum Neronis annum. Cuius ſepulchrum iuxta templum, vnde deiectus fuerat, cum titulo, Hadriani temporibus adhuc extabat. *Platina.*

In Petri Apoſtoli martyrio Romæ ſub Nerone anno 69. à multis Angelos viſos tradunt, coronas illi roſarum liliorumque porrigentes, atque etiam iuxta ſtantem Chriſtum, apertumque librum manu tenentem, in quo ea ſcripta conſpiciebantur, quæ Petrus ad populum fando expromebat: & dum plebs eum ſubtrahere neci vellet, ne oblatam ſibi gloriam impedirent, petiit. *Marulus.*

Vas Dei electum Paulus Lyſtris lapidibus expellitur Philippis cum Syla diſcipulo virgis cæſus, & compedibus vinctus carceri includitur. Inde dimiſſus, plurimis peragratis locis profectus Hieroſolymam, ibi alligari & mori paratus pro nomine Ieſu, comprehenditur, ligatur, flagellatur, torquetur, in ore percutitur. Poſtremò Romæ capite truncatur, tunc demùm ceſſans Euangelizare Ieſum, cùm in corpore viuere ceſſaſſet, paſſus eodem die quo Petrus, & anno eodem.

S. Andreas Apoſtolus, cùm Patris in Achaia in crucem Egeæ proconſulis iuſſu actus eſſet, deliberantibus turbis, vt ipſum per vim irruentes eriperent, non acquieuit, diſſolui cupiens, & eſſe cum Chriſto. Cùm igitur iam biduum de cruce ad illos verba feciſſet, vitæ æternæ promiſſis omnes erigens, ſi religionem à ſe prædicatam conſtanter tenuiſſent. Poſtremò animam Deo commendans, luce de cœlo lapſa circumfuſus expirauit. In quanto ergo lumine viuunt ſancti, ſi etiam moriendo luce ſepiuntur? *Marulus.*

B. Philippum Apoſtolum Hierapoli Phrygiæ vrbe crucifixum, ac lapidibus interemptum conſtat. Bartholomæum apud Armeniam, in oppido Albano viuum excoriatum, decollatumque. Ioannem Apoſtolum in feruenti oleo decoctum, nec tamen læſum, Chriſto protegente, vti refert *Tertullianus*, ſed puriorem exiuiſſe quam intrauerat, tandem relegatus à Domitiano in Inſulam Pathmos quam Pſalmeriam vocamus, Apocalypſim infinita futurorum myſteria continentem ſcripſit.

Thomam Dydimum apud Indos carceri traditum, nudis veſtigiis per candentes laminas ductum, & in ardentem fornacem truſum, poſtremò lanceis perfoſſum, Matthæum Apoſtolum in Perſide poſt tergum transfixum. Simonem Zelotem, & Iudam Thaddæum in Perſiæ vrbe Senair, quia ipſis ingredientibus in templum ſimulachra deorum corruerant, ab æditũis trucidatos. Matthiam, qui apoſtolatum, à quo Iudas deciderat, ſortitus eſt, Hieroſolymis à Iudæis lapidatum, & Romano ſecuri percuſſum. Barnabam gentium Apoſtolum Salamine à Iudæis comprehenſum, atque igni conſumptum. *Marulus.*

* EVANGELISTÆ.

S. Marcum Euangeliſtam Alexandriæ, idolorum cultores furentes, collo fune circumiecto, per ſalebroſam humum huc illuc tractum extinxêre.

S. Lucas qui putatur fuiſſe vnus ex 72. diſcipulis: Antiochenus genere, & variarum ſcientiarum diſciplinis excultus, Pauli comes in gentium conuerſione, Medicinam quoque & Picturam exercuit: Ægyptijs Chriſtum annuntiauit. Hunc Martyribus annumerat *Nazianz. orat. 1 in Iulianum*: & *Nicephorus* ſcribit *lib. 2. hiſt. cap. 43.* eum ex oliua arbore ſuſpenſum eò quod ligna parandæ cruci deeſſent, Deo ſpiritum commendaſſe, eiuſque ſepulchrum multis miraculis decoratum fuiſſe.

* ROMANI PONTIFICES.

Primi XXX. aut XXXIII. Romani Pontifices ſanguinis effuſione Chriſti doctrinam & fidem confirmarunt, Primum Pontificem & Epiſcopum animarum noſtrarum imitati, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta.

Huius itaque Vicarius Petrus, vt paulò antè diximus, iuſſu Neronis in crucem actus occubuit.

Qui huic ſucceſſit Linus, à Saturnino conſule, cuius filiam à Dæmone liberarat, capitali ſupplicio affectus fuit, poſt annorum XI. gubernacula.

Cletus Romanus ſub Domitiano martyrio coronatus eſt.

Clemens eodem imperante, martyrio occubuit.

Anacletus Græcus, Neruæ Traiani temporibus ſuccedit, eoque perſecutionem mouente, cùm multa Chriſtianorum millia cæſa eſſent, poſt annos IX. occiditur.

Euariſtus etiam Græcus, qui titulos in Vrbe diuiſit presbyteris, & 7. Diaconos cuſtodire Epiſcopum prædicantem voluit, ſub Hadriano offenſo in Chriſtianos martyr occubuit.

Alexander I. Romanus qui multa præclara præſtitit in Eccleſia, & aquam conſecrari ad fugandos Dæmones, eamque in templis & domibus conſeruari iuſſit, martyrio coronatur cum Euentio & Theodulo Diaconis poſtquam ſediſſet annis 10. ſub Hadriano Imp.

Eandem etiam ſortem experti fuêre pro Chriſto. Xiſtus I. Teleſphorus. Hyginus, ſub Antonino.

Pius I. vigentibus adhuc priorum Cæſarum edictis trucidatur ſub eodem Antonino, alij ſcribunt ſub Marco Aurelio, & Lucio Vero.

Anicetus Syrus natione, Soter Campanus genere, prior Imperante Antonino Vero, & alter ſub Commodo, palmam martyrij obtinuit.

Sub eodem Commodo, Eleutherius Græcus cæſus eſt.

Victor I. gente Afer, Ælio Pertinace imperante martyrio affectus eſt.

Zepherinus tempore Seueri Imp. martyr occubuit.

Calixtus I. ſub eodem, abſciſſo capite peruenit ad palmam.

Vrbanus I. ſub M. Aurelio Antonino, dum multos ad fidem Chriſti perduxiſſet, & inter alios Valerianum Cæciliæ Virginis ſponſum, eiuſque fratrem Tiburtium, martyrio vitam finiuit.

Pontianus temporibus Alexandri Imp. *Anterus* imperante

Maximino

Maximino; *Fabianus* ſub Decio, Martyrium conſummarunt.

Cornelius eodem Decio imperante plumbatis cæditur, & ad templum Martis ductus, vt idolis immolaret, pœna capitali affectus fuit. Commiſit autem ad ſupplicium ductus omnia bona ſua Stephano Diacono.

Lucius I. iubente Valeriano, poſtquam in exilio aliquamdiu vixiſſet, lucis perpetuæ hæres per martyrium euaſit.

Stephanus I. ad Martis ſimulacrum perductus, cùm prolato nomine Ieſus ſubitò corruiſſet, & omnes qui aderant in fugam acti fuiſſent, tandem comprehenſus à Decij militibus, vna cum alijs capite truncatus, vitam hanc cum immortali commutauit.

Sixtus II. ex Philoſopho Athenienſi factus Chriſti diſcipulus, durante Deciana & Valeriana perſecutione, Chriſti etiam martyr euaſit. Huius Archidiaconus erat B. Laurentius, cui theſauros Eccleſiæ in pauperes expendendos crediderat, qui etiam triduo pòſt, martyrio coronatus migrauit ad Dominum.

Felix I. Romanus, & Eutichianus, Thuſcus natione, tempore Aureliani Imp. martyrium conſummarunt.

Caius Dalmata ex patre Caio, ex genere Diocletiani Imperat. ordines in Eccleſia diſtinxit, quibus ceu gradibus ad Epiſcopatum aſcenderetur: & regiones Diaconis diuiſit exemplo Fabiani, qui res Martyrum ſcriptis traderent. Latuit diu in cryptis ſubterraneis, captuſque vnà cum Gabino fratre eiuſque filia Suſanna, martyrium ſuſtinuit.

Marcellinus Romanus, perſequente Eccleſiam Diocletiano & Maximiano, quando teſte Damaſo, ſeptemdecim credentium millia vtriuſque ſexus, intra dies triginta martyrio extincta fuerunt; tormentorum acerbitate & metu perterritus, cum thus ante Idola poſuiſſet, facti pœnitens, conuocauit Concilium centum & octoginta Epiſcoporum in Sinueſſa vrbe Campaniæ: ad quod ipſe cilicio indutus venit, culpam agnouit, iudicium exſpectauit. At cum Patres dicerent primam ſedem à nemine iudicari, Petrum peccatum ſuum flendo eluiſſe, Romam rediit, Diocletianum adiit, impietatem ei exprobrat quod Dijs eum immolare compuliſſet; comprehenſus igitur, cognito errore ſuo, martyrium fortiter pro fide in qua defecerat, ſuſtinuit.

Marcellus I. à Maxentio Imperatore ad beſtiarum catacumbas miſſus, cum per litteras ſuos viſitaret, tandem pedore & ſqualore loci mortuus eſt.

Miltiades Afer genere, multis in Eccleſia præclare conſtitutis, & Manichæorum hæreſi Romæ oppreſſa, Maximini Imp. iuſſu capitis ſupplicium tulit.

Huc vſque perſecutionis gladius in Pontificum Romanorum ceruices deſæuit. Vnde Pontificatus aliud hoc tempore non erat, quam certiſſimus ad martyrium gradus: adeoque locum habebat illud Pauli. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Quod argumentum à nobis tractatur *in Loco de Epiſcopis*.

EPISCOPI.

Longum foret Epiſcoporum martyrum ſeriem velle contexere, vt quæ ſola integrum volumen requireret. Dabimus igitur ex multis nonnullos, eoſque illuſtriores.

In Ponto Phocas Epiſcopus iuſſu Traiani, eò quòd Neptuno ſacrificare nollet, in caminum ardentis calcis præcipitatus eſt, ac poſtea in Thermas coniectus & necatus.

Ignatius, Antiochiæ Eccleſiæ tertius poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus, Traiani perſecutione damnatus ad beſtias quum Romam vinctus mitteretur, & iam Smyrnam perueniſſet, ad Romanos, qui fidem receperant, ſcribens, ait: De Syria vſque Romam pugno ad beſtias in mari & in terra, nocte diéque ligatus cum decem leopardis, hoc eſt militibus, qui me cuſtodiunt: quibus cum benefecerim, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum, mea doctrina eſt. Sed non idcirco iuſtificatus ſum: vtinam fruar beſtijs, quæ mihi ſunt paratæ, quas & oro mihi veloces eſſe ad interitum & ad ſupplicia, & allici ad comedendum me, ne ſicut aliorum martyrum non audeant corpus attingere. Quòd ſi venire noluerint, ego vim faciam, ego me ingeram vt deuorer. Ignoſcite mihi filioli, quid mihi proſit, ego ſcio. Nunc incipio Chriſti eſſe diſcipulus, nihil de ijs quæ videntur, deſiderans, vt Ieſum Chriſtum inueniam. Ignis, crux, beſtiæ, confractio oſſium, membrorum diuiſio, & totius corporis contritio, & tormenta diaboli in me veniant, tantùm Chriſto fruar. Quumque iam ductus eſſet ad beſtias, & rugientes audiret leones, ait: Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarum molar, vt panis mundus inueniar. Præfocatum à leonibus, & nunquam cruentatum ferunt, XI. anno Traiani. *Marul. lib. 5. cap. 5. & Plat.*

Polichronius Epiſcopus & Parmenas & presbyter. Babylone paſſi, cùm à Decio comprehenſi, multa ſingillatim interrogarentur, & Polychronius nihil omnino reſponderet, quærenti Imperatori, an mutus eſſet? Parmenas ait: Non eſſe mutum Epiſcopum, ſed ideo tacere, ne impiorum colloquijs inquinaretur. Imp. ſtatim Parmenæ linguam præcidi iuſſit, Polychronio os lapidibus contundi: deinde vtrumque decollari. *Marullus lib. 5. cap. 5.*

Baſilio Amaſiæ Ponti Epiſcopo, Nicomediam adduci iuſſo, quòd Deis immolare abnueret, Licinius Imperator caput deſecari, & cadauer in mare abijci iuſſit: quod mox à piſcatoribus integrum inuentum, incredibile dictu eſt, quantum omnium in ſe piorum oculos animoſque conuertit. *Sigon. lib. 3. Imperij occid.*

Sub Diocletiano Anthimus Nicomedienſis Epiſcopus, edita præclara confeſſione, ac ſecum ducens amplam & honeſtiſſimam martyrium cateruam, capite cæſus eſt. *Euſebius.*

Tradunt Babylam Epiſcopum Antiochenum, Numeriano, vel (ſicut alij malunt) Decio Imperatori ingredi in ſacram ædem ad multitudinem populi volenti, obſtitiſſe in foribus: quòd negaret ſe paſſurum, vt lupus ad oues irrueret. Atque Imperatorem tum quidem, ſeu metu multitudinis ſeu qua alia de cauſa diſceſſiſſe indignabundum. Reuerſum in regiam, iuſſiſſe acciri illum, & vno facto ſatisfacere ſibi, ſacrificando dijs. Tum illum, hoc ſe minimè facturum dixiſſe. Imp caput illius amputari iuſſit. Babylas cum abduceretur, illud Pſalmi accinuit: Conuertere anima mea ad quietem tuam: Dominus enim reſpexit te. Sunt qui ſcribant, tres adoleſcentes fratres, educatos à ſene, captos & ipſos poſt varia tormenta ad cædem, detrectantes deorum ſacrificia. Eos Babylas ante ſe iugulari curauit, ne quis metu ſupplicij reſiliret. Atque ita illis interemtis, cùm dixiſſet: Ecce me & liberos quos Deus mihi tribuerat: porrexit ceruicem, mandauitque aſtantibus, vt catenas vnà cum ſuo corpore ſepelirent, ne ornamentis mortuus careret. *Niceph. lib. 6. cap. 35. & Suidas.*

Quirinus Epiſcopus Siſciæ (Euſebius Sceſiam vocat) Pannoniæ ſuperioris, ſub Maximino paſſus, anno Domini CCCXIV. Euſebius & Prudentius in Hymnis περὶ στεφάνων. Mola ad collum ligata, è ponte præceps datus in flumen, diutiſſimè ſupernatauit, & cum adſtantibus collocutus, ne ſuo terrerentur exemplo, vix tandem orans, vt mergeretur obtinuit. *Chronicon Euſebij, & Sigon. lib. 2. Imp. Occid.*

Eudoxius Epiſcopus Antiochiæ, ex Arabiſſa minoris Armeniæ (cuius pater Cæſarius, ſub Maximiano martyrij corona eſt redimitus) prioris vitæ maculas martyrij ſanguine eluit. Vtroque pede magnis clauis ſex transfixo, in ignem eſt coniectus: & cùm ſtatim flammæ admotus expiraſſet, ſemiuſtulatum & integrum cadauer cognati eius in agro quodam Subelo nomine condiderunt. *Suidas.*

Caſſiani martyris mentionem facit Petrus de Natalibus libro ſeptimo, & Epiſcopum eum fuiſſe dicit Brixienſem in Italia: in Foro verò Cornelij poſtea ſcholas puerorum rexiſſe, vbi & paſſus ſit. Martyrium eius enarrat *Prudentius, in Hymno de Coronis.*

Cùm Vandali duce Croſco Gallias vaſtarent, Lingonienſium ciuitatem expugnarunt. Motus calamitate Eccleſiæ ſuæ Epiſcopus Deſiderius, editiorem muri locum cepit, & lamentabili oratione clementiam ducis implorauit: inde mox ſeſe in templum contulit, & pro peccatis populi ardentiſſimè orauit. Vandali vrbe capta Epiſcopum è templo abreptum, ad ducem adducunt. Qui cùm ſe animo paratiſſimo ad necem offerret, modò reliquo cœtui parceretur, eductus ex vrbe capite plectitur. *Petr de Natalib. lib. 5. cap. 51.*

Antidius Epiſcopus Turonenſis, in faciem cæſus, variiſque ictibus cruciatus à Vandalis, poſt multa vulnera, capite truncatus eſt, Turonique ſepultus. *Petr. de Nat. lib. 8. cap. 32.*

Adalbertus (aliàs Voicechus) Pragenſis Epiſcopus ſecundus, ad Pruſſos propagandæ religionis ergò profectus, anno Chriſti 997. in ſinu Venedico à Barbaris confoſſus periit: cuius corpus poſtea Boleſlaus Polonorum rex primus à Pruſſis redemit, & minimo quidem: propterea quod appenſum in ſtatera corpus, perexiguum ponderaret, diuina (vt creditum eſt) virtute efficiente. Tantum enim argenti, ſiue auri, vt alij volunt,

volunt;Barbari pacti erant,quantum corporis ponderi reſponderet. Deductum ſolenni pompa, primùm in Tremeſnenſi monaſterio collocauit: nec multò poſt ad Gneſnenſem baſilicam tranſtulit. *Cromerus lib.* 3.

Sunderoldus ex monacho Moguntinus epiſcopus, Vormaciæ à Normannis martyrio affectus eſt,anno Domini 895. *Sigebertus.*

* Anno 1534.defecit à veritate Henricus VIII.Anglorũ Rex, ex illo variis ac diriſſimis modis per annos quinquaginta duos atrociſſimè Catholici vexati. Qui verò primus è Præſulibus ſacris ob veritatem cæſus eſt,is fuit ſanctiſſimus ac doctiſſimus Cardinalis Ioannes Fiſcherus Epiſcopus Roffenſis, cuius arculas dum ſatellites impij ſcrutarentur, nummorumque ferè nihil inueniſſent,repererunt autem cilicium,flagellúmque aſperrimum, quibus ille ſuum corpus ſolitus erat caſtigare. Ductus ad martyrij locum, priuſquam ceruicem ſecuri ſubiiceret,hymnum,qui incipit,Te Deum laudamus,totum ſublatis oculis in cælum cantauit.*Tom. Boſius de ſignis Eccleſiæ Dei lib.* x.*cap.* xx.*an. Dom.*1534.

Ioannes Mechelburgenſium primus epiſcopus,cum cæteris Chriſtianis in ſua vrbe captus, vinctus, fuſtibus cæditur, ſpectaculi loco per ſingula Sclauorum oppida ducitur:tandem ſecuri percutitur: cadauer eius manibus pedibúſque truncatum, cunctis calcandum in plateas abiicitur: caput Barbari conto affixum, pro victoriæ laude,Radagiſto ſuo deo immolarunt. Hæc in Slauorum metropoli Rhere geſta ſunt, ſub Henrico IV. *Helmoldus,& Crantzius lib.*4.*Metrop.cap.vlt.*

* Diuinus Euſebius Epiſcopus Samoſatenus, oppido Doſichæ Marim Epiſcopum dedit,quod quidem oppidum Ariana contagione infectum maximè erat. Eò Euſebius vt venit,vt ipſe Marim vario virtutum genere refulgentem, in poſſeſſionem Epiſcopalis ſedis induceret. Sed enim ei oppidum ingredienti mulier quædam Arianis deliramentis plena,ex ſuperiore loco tegulam in caput coniecit.Et ita tum quidem viri ſancti caput comminutum eſt,paulò verò pòſt,vbi cerebrum putredine corruptum eſſet, moriens ille ad meliorem migrauit vitam. Quem fama eſt iam animam agentem, iureiurando amicos obſtrinxiſſe, ne à fœmina, quæ facinus tantum auſa fuerat, pœna quæpiam exigeretur. Ea in re Dominum ſuum æmulatus,quid faciunt.*Niceph.Call.lib.*11.*hiſt.Eccl.*

Sacerdotes, Presbyteri, Diaconi.

Gerardus Chanadienſis epiſcopus, ab Vngaris ad Scythicã relabentibus religionem,ex alta rupe deiectus, tandem haſta tránsfoditur,ſub Henrico III. *Bodin.lib.*2.*dec.*2.*& Nauclerus.*

Heliopoli Cyrillum Diaconum,qui Conſtantino imperante multa ſimulacra confregerat, non interemerunt modò idololatriæ ethnici:verùm etiam ventre diſſecto,illius iecur guſtarunt,Iuliano imperante.*Sozom.lib.*5.*cap.*10.

S.Laurentius Diaconus Romanus(de cuius martyrio hymnus apud Prudentium in coronis extat)quum diuerſorum tormentorum inſtrumenta ſibi ante oculos propoſita videret, ſemper ſe optaſſe dixit ad eiuſmodi epulas inuitatum iri & ad ipſas haurendas accedere. Quumque Decius cæteros Chriſtianos ab eo ſibi prodi popoſciſſet:Quid,inquit,eos requiris,quorum conſpectu es indignus? nam nomina illorum ſcripta ſunt in cœlo. Iratus ille, contemptorem ſuum fuſtibus prælumbari iuſſit,laminis cadentibus vri, ſcorpionibus lacerari, in ore lapidibus contundi: ſic denique excruciatum, ſuper ferrea crate diſtendi,pruniſque torreri. Aduſto iam latere altero, ad præfectum conuerſus, inquit:

Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter:
Et fac periculum,quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet.
Tunc ille: Coctum eſt, deuora.
Et experimentum cape,
Sit crudum,an aſſum ſuauius.

Mox Deo gratias agens, quod ſe martyrij gloria dignatus eſſet,animam reddidit,tantò maius recepturus præmium,quantò paſſus duriora. *Marul lib.*5.*cap.*5.

* D.Ambroſius illius paſſionem deſcribens, ait:Non prætereamus etiam ſanctum Laurentium, qui cùm videret Sixtum Epiſcopum ſuum ad martyrium duci,flere cœpit, non paſſionem illius,ſed ſuam remanſionem.Itaque his verbis appellare cœpit. Quò progrederis ſine filio pater;Quò ſacerdos ſancte ſine diacono properas; Nunquam ſacrificium ſine miniſtro offerre conſueueras. Quid in me ergo diſplicuit,pater? Num degenerem probaſti? Experire certè, vtrum idoneum miniſtrum elegeris. Cui commiſiſti Dominici ſanguinis conſecrationem, cui conſummandorum conſortium ſacramentorum; huic conſortium tui ſanguinis negas? Vide ne periclitetur iudicium tuum,dum fortitudo laudatur.Abiectio diſcipuli,detrimentum eſt magiſtri. Quid quòd illuſtres & præſtantes viri diſcipulorum certaminibus magis quam ſui vincunt? Denique Abraham filium obtulit,Petrus Stephanum præmiſit.Et tu pater oſtende in filio virtutem tuam, offer quem erudiſti, vt ſecurus iudicij comitatu nobili peruenias ad coronam. Tunc Sixtus:Non ego te fili, relinquo ac deſero:ſed maiora tibi debentur certamina. Nos quaſi ſenes lenioris pugnæ curſum recipimus,te quaſi iuuenem glorioſior manet de tyranno triumphus.Mox venies,flere deſiſte:poſt triduum me ſequêris. Inter ſacerdotem & Leuitam hic medius numerus decet.Non erat tuum ſub magiſtro vincere, quaſi adiutorem quæreres. Quid conſortium paſſionis meæ expetis? Totam tibi hæreditatem eius dimitto. Quid præſentiam meam requiris? Infirmi diſcipuli magiſtrum præcedant, fortes ſequantur:vocant ſine magiſtro qui iam non indigent magiſterio. Sic & Helias Heliſæum reliquit. Tibi ergo commendo noſtræ virtutis ſucceſſionem.Talis erat contentio,digna ſanè de qua certarent Sacerdos & miniſter,quis prior pateretur pro Chriſti nomine.Laurentius poſt triduum,cùm illuſo tyranno impoſitus ſuper craticulam exureretur. Aſſum eſt, inquit: verſa & manduca. Ita animi virtute vincebat ignis naturam. *Officiorum lib.*1.*cap.*14.

Quum ſanctus Vitalis cogeretur à perſecutoribus vt Chriſtum negaret, & ille amplius profiteretur Dominum Ieſum Chriſtum, omnia tormentorum genera in eum exercente, vt non eſſet in corpore eius ſine vulnere locus, orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte: Saluator meus, & Deus meus, iube ſuſcipi Spiritum meum quia iam deſidero vt accipiam coronam, quam Angelus tuus ſanctus mihi oſtendit. Et completa oratione emiſit ſpiritum. *Exhortat. ad virgines.*

Vincentius, Leuita, Sixti Pp, diſcipulus & D. Laurentij martyris, Valentiæ vel Abilæ in Luſitania,cum Valerio Epiſcopo, quum in equuleo ſublatus à Deciano præſide per ludibrium rogaretur;Vbinam eſſet?In ſublimi, inquit,vnde te poteſtate terrena tumentem altior deſpicio. Grauiora minitanti: Non minari mihi videris, reſpondit, ſed quod votis omnibus concupieram,offerre. Igitur quum vngulas,faces, prunas toto corpore dilacerato conſtanter exciperet, ait:Fruſtrà fatigaris, Deciane:non potes tam horrenda excogitare tormenta,quàm ipſe paratus ſuſtinere. Carcer,vngulæ,cadentes laminæ,morſque ipſa, ludus iocúſque Chriſtianis ſunt, non tormentum. Poſt hæc aliis atque aliis confectus pœnis, cum victoriæ palma migrauit ad cœlum. *Marulus lib.*5.*c.*5.*ex hymno Prudentij de Coronis,& Bergomenſis ſupplemento.* Eũ certè diuus Auguſtinus, Epiſcopus Hipponenſis admiratus alibi ſic dicit; Beatus Vincentius verè Vincentius fuit,quia fortiſſimè omnia mortis pericula vicit. Vicit,inquam, in verbis, vicit in pœnis, vicit in confeſſione,vicit in tribulatione, vicit exuſtus, vicit ſummerſus,vicit viuus,vicit & mortuus. Quia eo mortuo, vt eius ſacra habet hiſtoria, angelos ei dixiſſe ferunt:Agnoſce,ô Vincenti,quia pro cuius nomine viriliter decertaſti, ipſe tibi coronam præparatam ſeruat in cœlis,qui te victorem fecit in pœnis. *Marinæus lib.* 5. *rer.Hiſp.*

Henricus de Erfordia,ex Vſuardi martyrologio refert,Concordium presbyterum apud Spoletum, ſub Antonino Vero Ioui ſacrificare nolentem, & inſuper in faciem idoli expuentem, poſt multa alia ſupplicia gladio cæſum. *Vincentius lib.*10.*cap.*108.

Lucianus Antiochenus presbyter poſt recitatam coram Imperatore Diocletiano apologiam, martyr obiit. *Euſebius lib.*8.*cap.*13.

Pauli Conſtantinopolitani Epiſcopi, quem ſub Conſtantio Ariani ſceleratè expulerunt, & exulantem poſtea interfecerunt, Macedonio in eius locum ſurrogato, domeſtici fuerunt Martyrius hypodiaconus, & Marcianus pſaltes, ac ſacrarum Scripturarum lector. Cùm autem expulſione Pauli populus Conſtantinopolitanus exacerbatus, Hermogenem præfectum, cui mandatum Paulum eiiciendi Imperator dederat, interfeciſſet:Macedonius Martyrium & Marcianum præſidi,vt auctores tumultus, in quo occiſus eſſet Hermogenes, tradi-

dit:à quo extremo ſupplicio affecti ſunt. Feruntur autem magno animo mortem eam ſuſtinuiſſe. Quamobrem & monumentum illis inſigne, vt martyribus à populo Conſtantinopolitano ante vrbis muros poſitum eſt. *Sozom. lib.4.cap.3. Socrat.lib.2.cap.12.& 13.*

Baſilius Ancryanus presbyter, qui Conſtantio regnante perpetuum ſe hoſtem & reprehenſorem Arianorum profeſſus fortiter fuerat, ſub Iuliano Apoſtata paſſim circumiens, Chriſtianos publicè adhortatus eſt, ne gentilium ſe abominationibus contaminarent. Cum ad publica deorum ſacrificia veniſſet, orauit ibi cum gemitu Deum, ne quem Chriſtianorum implicari impiis abominationibus permitteret. Agnitus ibi, ad ſupplicia abductus eſt. *Sozom.lib.5.cap.11.*

Iſdigerdes Perſarum Rex, Beniamin, diaconum comprehenſum in carcerem includi iuſſerat, & biennium iam integrum in eo aſſeruatus fuerat: cùm forte legatus Romanorum aliis de cauſis in Perſiam ad Regem venit, qui pro Diacono interceſſit. Liberatur ergo ea conditione, ne magis doctrinam Chriſtianam communicaret. Ibi Beniamin: Quis iſta, inquit, præſtare poſſit? Quomodo enim lucem, quam conſecutus ego ſum, aliis impertiri non poſſim: cùm ſacra teſtetur Euangeliorum hiſtoria, quanto dignus ſupplicio ſit occultator talenti ſui: Ergo docere perrexit, omnibúſque lumen ſalutis impertiit per anni ſpacium. Rex acceerſitum iterum iubet abnegare Deum, quem coleret. Tum ille: Deſertores tuos pœna mortis afficis, ô rex. Quam igitur pœnam mereri eum cenſes, qui ſit deſertor creatoris ſui? Hac oratione accenſus rex, viginti calamos acui, ac vnguibus digitorum manuum atque pedum eius infigi iuſſit. Cúmque hoc ſupplicium pro ridiculo haberi ab eo conſpicaretur, alium calamum acutum impingi verendis illius, & extrahendo atque immittendo enarrabiles cruciatus ei excitare præcepit. Tandem ſtirpem ramoſam in meatus naturæ Diacono adigi iuſſit, quo extremo cruciatu victus, athleta fortiſſimus expirauit. *Theodoretus lib.5.cap.39.*

* Ianuarius Beneuenti Epiſcopus Diocletiano & Maximiano in Chriſtianos ſeuientibus, cùm in fornacem ardentem iniectus, illæſus euaſiſſet, neruorum diſtractione martyr occubuit. Interea Feſtus eius Diaconus, & Deſiderius Lector comprehenſi, & Puteolos tracti ante rhedam Præſidis vnà cum Proculo iam Diacono, & aliis gladio percuſſi Deo animam reddiderunt. *Surius Breuiar. Rom.*

Monachi, Eremitæ.

Ægyptius Menas, abiecta militari zona, in deſerta loca aliquamdiu ſub Diocletiani perſecutione ſe abdidit, ieiuniis, vigiliis, & Scripturarum diligenti meditationi vacans. Inde egreſſus ad Cotyenſium vrbem, cùm ſpectaculum quoddam ex more publicum celebraretur, clara voce è ſublimi Chriſtianũ ſe eſſe proclamans, ad Pyrrhum præſidem ductus eſt. Ab eo de fide ſua interrogatus: Conuenire dixit, Deum confiteri, quoniam lux ſit, & tenebræ in eo non ſint. Hoc enim Paulum docere, dicentem: Corde quidem credi ad iuſtitiam, ore autem fieri confeſſionem ad ſalutem. Atrocibus affectus ſuppliciis, in ore habeant illud: Nihil eſt quod mea quidem ſententia conferri poſſit cum regno cœlorum. Neque enim totus mundus poteſt, æqua lance expenſus, vni compárari animæ. Et: Quis nos ſeparabit à charitate, quæ eſt in Chriſto IESV? afflictio, an anguſtia? Et: Habeo perſuaſum à Domino meo & rege, non timere eos qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: illum autem potiùs timere, qui poteſt corpus & animam perdere in gehenna. Sententia pronunciata vt gladio perceuteretur, ad locum ſupplicij deductus dixit: Ago tibi gratias, Domine Deus, quòd me dignatus ſis conſpici ſocium precioſæ tuæ mortis, & non dederis deuorandum hoſtibus aggreſtibus, ſed effeceris perpetuò puram in te ſeruare fidem. *Sim. Metaph.tom.5.* vbi Timothei de miraculis eius prolixa texitur narratio.

Ciuis Cæſarienſis Gordius, centurio, abiecto militari baltheo, exilium ſibi vltrò elegit, & in deſertum ſeceſſit, in quo per annos aliquot vitam egit ſolitariam & religioſam. Egreſſus inde die quadam, in qua vrbe Martis feſta celebrantur, cùm populus in theatrum veniſſet, in eminentiorem locum conſcendit, & ingenti voce exclamauit Apoſtoli illud: Ecce inuentus ſum ab iis qui me non quærunt, his qui me non interrogabant, palàm apparui. Quibus verbis ſignificabat, ſe ad certamen vltrò veniſſe. Agnoſcitur Gordius, & ſilentio per præconem imperato, ad præſidem ducitur. Interrogatus, Quis eſſet? Reuerſus, inquit, ſum, vt palàm oſtenderem me edicta tua omnino nihil curare, ſed Ieſum Chriſtum ſpem meam præſidiumq; profiteri. Cúmque acceperim, te reliquos homines crudelitate ſuperare, hoc ſanè tempus explendo meo voto idoneum ſumſi. Præſes iubet expediri flagella, rotas, equuleum, & omne tormentorum genus excogitari. Gordius oculos ad cœlum eleuans, illud Pſalmi accinit: Dominus mihi adiutor, non timebo: quid faciat mihi homo. Et, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Tormenta deinde in ſe vltrò prouocat: & ſi quæ more intercedebant, increpat. His cùm ſe nihil efficere præſes videret, promittit ſe magna ei, ſi Chriſtum neget, daturum: locum inter milites illuſtrem, opes, ac quicquid tandem cupiat. Ille præſidis inſaniam ridens, penes ipſum eſſe negat collationem alicuius, quod æternis ſedibus dignum ſit. Ergo damnatus, extra vrbem concremandus educitur. Adſunt qui Gordium amplexantur, & vt ſuæ parcat iuuentuti flentes exhortantur. Quibus reſpondet: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper inimicos Dei, qui in Chriſtianos continuò graſſantur. Eos flete, qui ignem nobis parant, ſibimet gehennæ incendia in die iræ theſaurizantes. Ego pro nomine Domini mille mortes, ſi neceſſe ſit, adire paratus ſum. Adſunt rurſus alij, qui vt Chriſtum ore ſaltem neget, corde retineat, ſuadent. Quibus ille: Lingua, inquit, quam Chriſti beneficio retineo, adduci non poteſt, vt auctorem ſuum neget. Corde credimus ad iuſtitiam, ore ad ſalutem confitemur. Ergo vultu alacri in ignis ſupplicium volens ſe immiſit. *Baſilius in ſermone de Gordio.*

* Epheſi ſub Copronymo, Quadraginta duo Monachi propter cultum ſanctarum imaginum illuſtre martyrium conſummarunt, meminit horum *Damaſcenus, & Surius Tom.6.ad diem 28.Nouemb.*

* In monte Sina Triginta octo Monachi à Saracenis in odium Chriſtianæ religionis trucidati ſunt, quorum acta & paſſionem deſcripſit S. Nilus, qui eos occubuiſſe dicitur 14 Ianuarij. *Vide Martyrol.Baronij.*

* Inſuper circa ea tempora grauiſſima Barbarorum incurſio fuit in monaſteria Syriæ & Paleſtinæ, neque tamen caruit ſua perſecutione Ægyptus, vbi XLIII. Monachi à Blemmiis, gentis Saracenæ id nomen, trucidati ſunt, quorum etiam Græci *in Menologio* meminerunt. *Niceph.lib.14.cap.54.*

Anaſtaſius in Perſide natus, à patre magno inſtitutus, à Chriſtianis autem captiuis de Chriſto eiúſque doctrina commonefactus, ex Perſide abiens, Chalcedone & Hierapoli inſtituitur: Hieroſolymæ baptizatur, & in monaſterium ingreditur. A Perſis captus ſub Heraclij imperio, propter confeſſionem veritatis, cum aliis ſeptuaginta martyrio coronatus eſt, anno Domini 610. vt tradit *Sigeb.* Iuſſu autem Coſrhois regis primùm ſupinus in terra iacuit, & impoſitum eſt ſuper eius tibias lignum, in cuius extremitatibus vtrinque duo robuſtiſſimi viri ſteterunt, alternis ſeſe moribus ac deorſum librantes. Deinde cùm illos dolores fortiter pertuliſſet, iuſſus eſt vna manu ex alto ſuſpendi, alligato ingenti lapide ad pedes, quo deorſum traheretur. Tandem cum aliis LXX. ſociis, fune collo aptato, ſuffocatus vitam finiuit, & ad extremum etiam decollatus, caput ad regem delatum eſt, anno Sal. 620. *Vincent.lib.23. cap.14. Adon Viennenſis, Sigeb. Sim. Metaph.in vita eius, Regino lib.1. Beda lib 2.de Rat.temp.*

Liberatus Abbas, Bonifacius Diaconus, Ruſticus ſubdiaconus, Seruus ſubdiaconus. Rogatus, Septimus & Maximus monachi, ex monaſterio Carthaginem pertracti, primùm blanditiis ad Arianam perfidiam ſollicitati ſunt: Illi verò vno ore & animo ſuam coram omnibus confeſſi ſunt fidem, dicentes: Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma: nec poterit in nobis iterari, quod in doctrina Euangelij ſemel dari præceptum eſt. Quia qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſe vt denuò lauetur, ſed mundus eſt totus. Satius eſt momentanea perferre ſupplicia, quàm æterna ſubire tormenta. Iubet rex nauem ſarmentis impleri, confeſſoréſque ligatos ſuperimponi, ignéque ſubiecto, & naui in pelagi medium promota, concremari. Illi magna cum fiducia cantabant: Gloria in excelſis Deo. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quando pro fide Dei noſtri ſupplicia perferemus, ne acquiſitæ fidei indumentum amittamus. Ignis cùm accenderetur, ſæpiùs extinctus eſt. Ergo rubore & furore perculſus Rex Hunericus, mandauit eos remorum vectibus necari. *Victor lib. 4. Vandalica perſecutionis.*

* Anno Dom. 1535. Angliæ Rex, inter alios plurimos ex omni genere, ætate, ſexu, & ſtatu Catholicos, nouem cepit Carthuſianos, illóſque miſerabiliter, & atrociſſime cruciari iuſſit

iuſſit. In his referam trium priorum horrenda tormenta: hi cratibus impoſiti, & ſupini alligati, per aſpera, ſaxoſa ac lutulenta loca ſunt miſerrimè raptati ad locum ſupplicij, ibi craſſo fune, qui non ſtatim fauces elideret, ad collum conſtricto ſuſpenſi: priuſquam morerentur, ille præciſus, compreſſa inter anguſtias gutturis maximo cum dolore anima. Rurſus quippe qui iam reuixerat, crudeliter raptati, vt priùs inde veſtibus nudati, verenda amputata, venter exciſus, viſcera extracta, in flammas proiecta ante oculos ipſorum, cor transfixum. *Sanderus lib.6.cap.1.an.Do.1535. & lib.1.cap.11.*

* Anno Domini 1537. in Anglia Henrici VIII. Regis mandato, plurimi tum eximiæ doctrinæ, tum probitatis viri per tracti ſunt ad carceres: inter quos Duo de Catholica religione optimè meriti. Pater Retibe Guardianus Cantuarienſis, & P. Riche Guardianus Richmorienſis, captiui abducuntur: A quibus Rex manifeſtiùs ſuam profeſſus rebellionem Anglicanæ Eccleſiæ caput cupiebat declarari. Eo enim dementiæ genere laborabat, vt facile crederet ad ſuæ Eccleſiaſticæ auctoritatis vim aliquam confeſſionem ſubditorum etiam metu extortam, ſufficere ſibi. Abnuunt illi rem ſtultam & impiam perpetrare. Interim ferreis compedibus membra piorum ſtringuntur, moleſtiiſque ac contumeliis variis humi iacentes afficiuntur, velut pecudes macello deſtinatæ. Poſtmodum paucis interiectis diebus, inſignis patientiæ ac manſuetudinis patres educuntur è carcere, extremo plectendi ſupplicio, imponunturque vehiculis, quæ non rotis, ſed lignis rudibus per glebas ſaxáque agitata trahebantur, vt eis nullum tempus, nullúſque locus pœnæ deeſſet. Vbi verò ad locum ſupplicij ventum eſt, en adſtat altiſſimum patibulum, iuxta quod lebes erat, igne ſuppoſito, plenus aqua feruenti, vt ij tormentorum adſpectu ac terrore vel ſententiam mutarent, vel futuri diri ſupplicij pœnam prægustarent in animo, quam in corpore erant paſſuri. Primus per ſcalas trahitur Guardianus Cantuarienſis, atque interim accurrit Regius nuntius, qui nutu regio & libertatem, & vitam eis promittit, ſi ſalutem ſummo Eccleſiæ Pontifici velint renuntiare. At illi in ſententia perſiſtunt, & pro ſancta eorum matre Eccleſia, cuius caput Chriſtus & Chriſti vicarius ſummus Pontifex eſt, quodlibet atrociſſimæ etiam mortis genus ſubire profitentur. Itaque qui in ſcalis erat, ſæpius repetens verba Prophetæ, dicentis; Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, quoniam bonum eſt; ſublatus in patibulum, præceps è ſcalis eiicitur; moxque à carnifice ſcinditur laqueus, ruit corpus adhuc viuũ in terra, vt infandæ crudelitatis opus perficiatur à diaboli miniſtris. Adeſt carnifex, ad primùm virilia membra Martyri Chriſti abſcindit, cor ex corpore aperto ventre reuellit. Quod dum manu tenet, vniuerſo ſpectante populo ſaltitat, illudque in ignem cum inteſtinis coniicit; caput amputat à corpore, corpúſq; in quatuor partes diſcerpit, in ipſumque lebetem igne feruidum proiicit. Inde ad portas Londinenſis ciuitatis aſportat atque ſuſpendit: caput verò (vt in crimine læſæ maieſtatis expiando fieri ſolet) ſtipiti impoſitum in ponte publico erectum fuit. Poſt huius patris agonem & lugubre ſpectaculũ, alter Guardianus per ſcalas trahitur, qui interea multorum hortamenta, ſuaſionéſq; callidas, & delira verba reiecerat, & ſimili impietate, vt præcedens ſocius, ſuſpenditur, deiicitur viuus, euiſceratur, virilibúſque, & capite truncatur: atque in quatuor partes diſcinditur, & coquitur: dumque carnifex aperto ventre cor attigit, vt extraheret, ait Chriſti athleta, Quod in manu habes ſacratum eſt Deo. Sicque in ignem viſcera coniiciũtur, & eodem atrocitatis genere, vt in priori Patre, omnia peracta ſunt: ambóque atrociſſimo ac ſimili ſupplicio fortiter martyrium paſſi diem clauſerunt extremum. *F. Franciſc. Gonzaga Generalis Franc. lib. de Origin. Seraph. relig. 3. part. ſub Prou. Angliæ in initio.*

* Finem facerem, niſi me vnus Foreſtus teneret: quem priori ſæculo fortiter occumbentem vidit Anglia, & inuidit. Flammis adiudicatus, quòd Henrici iniuſtis decretis acquieſcere recuſaret, condolenti ſibi Catharinæ Aragoniæ Reginæ, cui fuerat à confeſſionibus, reſpondit rogauitque: Quæſo continuis precibus inſtantem meum agonem & certamen ſubleuato. Quo facto, nolim de conſtantia dubites. Parum enim decet hos canos meos, iſtis puerorum terriculamentis in cauſa Dei moueri: & virum qui 60. iam & quatuor annis vixi, mortem turpiter formidare: ac religioſum Franciſcano habitu 43. annis diſcentem & docentem terrena contemnere, non amare, & quouis conatu adſpirare ad cæleſtia. *Ex Sandero lib.1. de Schiſm. Anglic. L. B. in Apoph. Chriſtian.*

MEDICI.

☞ Vide locum Medicorum.

Narrat *Euſeb. lib.8. cap.13.* in Antiochia Syriæ ſub Dioclet. martyrium paſſum eſſe Zenobium medicum optimum, qui inter cruciatus lateribus adhibitos mortuus ſit.

Alexandrinus Cyrus medicus, perſecutionem Diocletiani & Maximini in Ægypto fugiens, in Arabiam ſeceſſit, ibique monachum ſe profeſſus eſt, doctrina & miraculis clarus. Cui ſe poſt annos aliquot ſocium adiunxit Ioannes Edeſſa oriundus, militia relicta. Interea in vrbe Canopo Ægypti, ob confeſſionem in vincula coniicitur Athanaſia, Chriſtiana femina, Cyro nota, cum filiabus tribus, Theoctiſte, Theodota & Eudoxia. Quarum omnium infirmitati metuens Cyrus, ad confirmandas eas eò cum Ioanne contendit: quo tempore Ægypti præfecturam adminiſtrauit Syrianus dux: cuius truculentiæ in Chriſtianos Athanaſius meminit in Apologiis ſuis, & epiſtola ad ſolitariam vitam agentes. Accuſati igitur ab Ethnicis quaſi eorum perſuaſione deos atque Imperatorum religionem virgines contumaciter deſpicerent, ad ſacrificandum adduci non poſſent, comprehenſi, & poſt editam conſtantem confeſſionem, gladio percuſſi ſunt: condemnata ad mortem etiam Athanaſia cum filiabus *Simeon Metaph.*

Refert *Vincent. lib.9. cap.50.* Vrticinum medicum Rauennæ, cùm multa ſuſtinuiſſet ſupplicia, tandem trepidaſſe ad ictum gladij, & ſecum de abnegatione cogitaſſe. Verùm Vitalem militem, cum Paulino iudice vrbem ingreſſum, eum confirmaſſe his verbis: Noli frater Vrticine medice, qui alios curare conſueuiſti, teipſum æterna morte occidere. Quibus ille verbis corroboratus, ceruicem ſecuri præbuit. Vitalis verò à ſuo domino diſceſſit, & paulò pòſt ob Chriſtum accuſatus, viuus in terram defoſſus eſt. Vxor eius Mediolanum veniens, cùm de idolothytis edere recuſaret, ad mortem vſque multata eſt.

Pantaleon medicus illuſtris Nicomediæ, Chriſtianum ſe profeſſus ſub Diocletiano, pertulit equitum vngulas, faculas, ſartaginem, plumbum, in mare merſionem, in terra feras. Poſtremò cùm ad rotam clauorum mucronibus aculeatam laniandus ligaretur, ſolutæ protinus machinæ fragmenta, impietatis miniſtros percuſsêre peremêréque. Ipſe quoque Cæſar magis iam timens quàm timendus, ne quid martyrem torquendo grauius ipſe pateretur, ſtatim illum obtruncari iuſſit. *Marul. lib.5. cap.5. ex Bergomenſe.*

REGES.

* S. Eadmundus Angliæ Rex, cùm ſe ab hominibus vndique vallatum cognoſceret, de conſilio Humberti Helmhamenſis Epiſcopi confugit ad Eccleſiam, vt ſe membrum Chriſti oſtenderet, & armis temporalibus proiectis, cœléſtia induit, humiliter Patrem & Filium cum Spiritu ſancto deprecans, vt ſibi in paſſione conſtantiam largiretur. Igitur à miniſtris iniquitatis clementiſſimus Rex Eadmundus ab Eccleſia truculenter extrahitur, loris diriſſimis coarctatus: & ſicut Chriſtus ante Pilatum præſidem, ita ducitur Eadmundus ante iniquum Ducem, cupiens eius ſequi veſtigia, qui pro nobis immolatus eſt hoſtia. Quo iubente, ad arborem quandam, quæ non multum aberat, ligatus, diutiſſimè flagellatus, modiſque omnibus illuditur: ſed inuictus Athleta Chriſti Eadmundus inter flagella ſemper Chriſtum inuocando flebilibus vocibus, tortores ſuos compulit in furorem, & ad ipſum tunc arcubus, quaſi ad ſignum ludendo, totum corpus eius telis confodiunt & ſagittis. Nec erat locus in corpore Martyris vacuus cui nouũ poſſet imprimi vulnus. Nam ſicut ericius in cute denſis armatur ſpinis, ita corpus inuicti Regis ſpiculis configitur ſagittarum. Cùm nec ſic Hinguar carnifex truculentus ſanctam martyrem Eadmundum à fide Chriſti, & confeſſione Trinitatis potuit ſeparare, vt ſuis iniquis perſuaſionibus præberet aſſenſum: protinus lictori mandat, vt enſe cruento martyris caput præcidat. At lictor ſanctum de ſtipite truculenter auulſum inter verba orationis & cõfeſſiones Chriſti nominis, vnico ictu ipſum decapitando 12. Kal. Decemb. grauiſſimum Deo holocauſtum igne paſſionis examinatum cum palma victoriæ, & corona Iuſtitiæ tranſmiſit ad cœlum: *Baron. to. 10. Annal. Ec. l. ſub an. Dom. 8.70.42.*

Magiſtratus quinis.

Victorianus Adrumentius ſub Hunerico Vandalorum rege, proconſul Carthagine, cùm & opibus populares, & gratia apud regem aulicos omnes vinceret, ab impio rege propter conſtantiam in vera fide diris cruciatibus necatus eſt. *Vict l.3.*

Theophilus Ciboritarum prætor, à Saracenis captus in prælio, ad Aaronem principem eorum adducitur. Ille eum conatur muneribus corrumpere, vt abnegata fide Chriſti ad Mahometi ſectam accedat, ac pro ea ſecum contra Romanos pugnet. Sed vir pius in fide ſua perſeuerat. Tyrannus capitali ſupplicio eum affecit. *Paul. Diac. lib. 23. rer. Rom.*

Duces Bellici.

Euſtachius qui & Placidus; à Traiano contra Barbaros miſſus, victoriam adeptus eſt. Romam reuertenti occurrit Adrianus, qui mortuo Traiano ſucceſſerat. Venitur ad templũ Apollinis. Adrianus templum ingreditur, ſacrificaturus diis: Euſtachius foris cõſiſtit. Imperator grauiter cum eo expoſtulat, quòd diis non ſacrificarit pro victoria. Ego, reſpondit ille, ſupplico Chriſto Domino meo, eique preces & gratiarum actionem pro beneficiis offero: alium Deum neque ſcio, neq; colo. Adrianus iuſſit eum cingulo militari priuari, & vnà cum vxore & liberis leoni obiici. A quo cùm non dilacerarẽtur, in æreum taurum coniecti ſunt, laudantes & inuocantes Deum. Quum triduo machina illa arſiſſet, ipſique iam in cinerẽ redacti putarentur, exanimati quidem inuenti ſunt, ſed nunquam aduſti, ita vt neque capilli, neque pili nitorem vllum amiſerint. Deo volente etiam in igne corpora eorum ſeruari integra, quorum & in credendo fides, & in patiendo conſtantia extitit incorrupta. *Marul. lib. 5. c. 5. ex Niceph. lib. 3. c. 29. Pet. de Nat. Vinc. & Henrico de Erphordia, & aliis. 5. Adriani an.*

Sab. ait *En. 7 lib. 7.* Quitinum, virum Romani ſanguinis, & qui militum fuerat tribunus, quia Chriſtum confiteretur, à Claudio membratim conciſum fuiſſe.

Cæſarienſis fuit in Palæſtina Procopius, functus in Oriente ducali dignitate, quam ei Diocletianus tribuerat. Is contra dæmonum cultores liberè depugnauerat, aurea & argentea idola ſua comminuerat, eorúmque precium inter pauperes diſtribuerat. Propterea innumeras pœnas torturæ, fidicularum, vngularum, ignium, facium ferramentorum, mucronumque perpeſſus, tandem gladio percuſſus eſt. *Niceph. lib. 7. cap. 15.*

Exercitus dux Theodorus, ſpectata fortitudine vir, Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorum genti præfectus, deorum ſimulacra comminuta egentibus dedit. Hunc Licinius etiamſi egregiè charum haberet, in crucem tamen egit, ſubulas in meatus ſecretiores corporis immiſit, poſtremò, cæteris malis inuictum capite truncauit. *Niceph. lib. 17. cap. 14.*

Principali dignitate & munere militari Alexandriæ Philoromus fungebatur. Comprehenſus vt Chriſtianus, ab amicis & ipſo iudice obſecrabatur, vt ſeipſum, vxorem & liberos ſuos reſpiceret. Sed perſuaderi ei nequaquam potuit, vt confeſſionem Chriſti contemneret. Tormenta generosè ſuſtinuit: & pietatis ſuæ præmium, capitale ſupplicium accepit. *Euſebius & Niceph. lib. 7. cap. 9.*

Dux fuit ſub Iuliano Aretinus Ægyptiacorum militum. Is magiſtratum ſub Conſtantino gerens, ſimulacra plurima deiecerat. Eum Iulianus non facultatibus ſolùm & dignitate ſpoliauit, ſed poſt plurimos miſerandos cruciatus, capite ad poſtremum truncauit: prætexens culpam, quaſi auctoribus cædis fratris ſuis Galli ſocius fuiſſet. *Theod. lib. 3. cap. 18. Nicephorus lib. 10. cap. 11.*

Fuit in comitatu aulico Genſerici quidam Comes Sebaſtianus, gener Comitis Bonifacij illius, qui Vandalos in Africam pertraxerat, conſilio & viribus domi militiæque valens. Huius prudentiam ſuſpectam habens tyrannus, cùm per inſidias non liceret, religionis prætextu eum tollere decreuit, & obnixè ab eo petiit, vt Arianam hæreſim profiteretur. Sebaſtianus per parabolam reſpondit. Veluti panis ſimilagineus, vt regiæ menſæ eſſet dignus, excuſſa furfurum craſſitie, & admixta ſimilagineæ maſſæ conſperſione, per ignem tranſiuit & aquã: ita ego quoque mola diuini verbi in Eccleſia comminutus, & pœnitentiæ excerniculo purgatus ſum, & ſacri baptiſmatis vndis conſperſus, & igne ſancti Spiritus coctus, Chriſtianus vt fierem. Si igitur panis iſte iterum in minutiſſimas partes comminutus, vndique conſperſus denuò, pinſetur, meliorque efficiatur, faciam quod tibi cuiſque viſum fuerit. Rex nihil quidem quod contradiceret habuit: ſed paulò pòſt alio commento ſuſtulit. *Victor lib. 1. hiſt. Vand.*

Milites

Vincent. lib. 7. cap. 47. de Longino milite, qui lancea Chriſto aperuit latus, longam texit narrationem: quòd conuerſus in Cæſarea Cappadociæ XXVIII. annis monachum egerit, & ab Octonio præſide interfectus ſit, & eidem excæcato, & ad cadauer Longini pœnitentiam agenti, viſum reſtituit.

Proceſſus & Martinianus milites, cùm cuſtodirent Paulum & Petrum in carcere, miraculis eorum conuerſi ſunt & baptizati, vnà cum XLVII. aliis captiuis. Paulinus iuſſit eos partim lapidari, partim fuſtibus cædi, partim flammis vri, partim ſcorpionibus caſtigari. A Nerone tandem capite plexi ſunt. *Vincent. lib. 9. cap. 54. Petrus de Natal. Suppl. Chron.*

Maximianus Imp. 285. cum exercitu a ſe conſcripto in Galliam contra ruſticos tumultuantes, Bacaudas dictos profectus, ac Thebæa legione ſe ſubſequi iuſſa: Pœnino ſaltu ſuperato, in campos ad oppidum Octodurum deſcendit. Ibi, vt erat veteri deorum cultui deditus, atque imprimis Herculi auctori, vt præ ſe ferebat, generis ſui addictus, exercitum omnẽ luſtrare ex gentilibus Chriſtianiſque conſtantem cupiens, ſingulos milites adeſſe ad dicendum ſibi ſacramentum præcepit, daturos ſe operam, vt iiſdem animis Chriſtianos deorum ſuorum inimicos, atque Bacaudas Imperij hoſtes vlciſcerentur. Cuius mandatum cùm reliqui exhauſiſſent, ſola Thebæa legio detrectauit. Hi erant orientales milites, Chriſtiana diſciplina ab Epiſcopo Hieroſolymitano imbuti, &, poſtquam Romam venerant, à Pontifice Romano in fide vſque adeo confirmati, vt religione n bellicæ fortitudini, fidem armis omnibus anteponerent. Itaque, ne tam impio ſe iureiurando aſtringerent, Octodurum prætergreſſi, Agaunum prodiderunt, inſignem ei loco Chriſtiani martyrij famam in omnem ſedulorum memoriam relicturi. Erant in ea legione Mauricius primicerius, & Exuperius ſignifer, viri bellicis laudibus nobiles, ſed eximia in Chriſtum fide nobiliores. Hi cùm Octodurum ad iuſiurandum concipiendum repetere eſſent iuſſi, reſpondere pro vniuerſa legione non dubitarunt, Se Chriſtianos eſſe, atque vt militiæ munera pro Imperatore non recuſare, ſic religionis eius ſacrilegia deteſtari. Quo reſponſo Maximianus exacerbatus, quòd vnà & diſciplinam militarem ſolui, & ſacra ſua contemni eiuſmodi imperij detrectatione videret, ac cæteros ſupplicij exemplo terrendos cenſeret, decimum quemque iugulari militari more præcepit, ac reliquos ſe referre Octodurum mandauit: quos Mauricius primicerius alloquutus, primùm gratulatus eſt, quòd, cùm ſocios ſuos indigna ſterni cæde conſpicerent, manus ab eis vindicandis abſtinuiſſent: deinde eos ad conſtantiam ſidei retinendam præclaro illorum exemplo accendit: atque omnium nomine ſe priùs mortem millies oppetituros, quàm vt ei mandato parerent, reſpondit. Itaque nouo Maximiani edicto XI. Kal. Octobris cum cæterorum decimo quoque peremtus eſt. Reliquorum inde, cùm item Octodurum repetere iuberentur, cauſam ſuſcepit ſignifer Exuperius: qui correptis ſignis & Mauricio verbis plurimis egregiè collaudato, ſubiecit, ſe Imperatori quidem militiam, at vero Deo integritatem debere: neque Chriſtianos vt perſequantur, in animum inducere poſſe. Quibus rebus Maximianus eò vehementiùs efferatus iter exercitui indixit, atque occultè legionem circunfuſo exercitu ſepſit: eamque, vt erat ingenio aſper, ac propè immanis, militibus trucidandam, ac pro arbitrio ſpoliandam obiecit. Vnde Andegauenſium martyrum immortalis in Eccleſia gloria dimanauit. Poſtquam in Galliam venit, ſubitò parte exercitus, in quo multæ quoque è Thebæa legione erant centuriæ, ſecundo Rheno ad eum opprimendum immiſit. Poſt autem, ſumto ad Agaunum de maiore legionis eius parte ſupplicio, reliquos etiam, vbicunque terrarum eſſent, interimi iuſſit. Qui verò huic negotio præfecti fuerunt, Caſſium & Florentinum apud Veronam, ciuitatem tum in ripa Rheni fluminis ſitam, cum ſeptem aliis aſſequuti iugularunt: Gereonem verò, ac trecentos octodecim ſocios ad Coloniam: Victoremque demùm cum trecentis triginta ad oppidum Francorum, nomine Xanthum, VI. Idus Octob. fœdiſſimè trucidarunt: quos omnes ſatis conſtat mortem ac cruciatus omnes conſtantiſſimè ſubiiſſe. *Sigon. lib. 1. Imp. occid. ex Pet. de Natal. lib. 8. & 9. cap 47. & 103. Vincent. lib. 12. cap. 2. & Henrico Erfod. Sim. Metaph.* ſeptuaginta tantùm fuiſſe Mauricij milites ſcripſit.

Ortus ex Narbonenſi Gallia Sebaſtianus miles, primæ cohortis Diocletiani princeps, multos Chriſti martyres exhortationibus ſuis in fide retinuerat. Delatus apud Imperatorem in aperto campo à militibus ſagittis transfixus, corpus eius in cloacam abiectum eſt. *Bergom. lib. 8. Pet. de Natal. l. 2. cap.* 106. Meminit Sebaſtiani martyris. *Ambr. in com. in Pſal.* 118. Irene mulier Chriſtiana, vt corpus mandaret ſepulturæ, noctu venit & ipſum adhuc viuere comperit. Solutũ domi fouit, atque ille

intra

intra paucos dies curatus, rurſum in publicum procedens, principum in Christianos immanitatem arguere cœpit. Illi indurati in impietate, cum fustibus enecarunt. *Marul. lib. 5. c. 5. Simeon Metaphraſt:* ſocios Sebaſtiano martyrij adnumerat Marcum & Marcellianum fratres, Nicoſtratum cum vxore Zoë, Tranquillinum Seniorem cum vxore Martia, Traglinum, Claudium, Caſtorem, Tiburtium, Caſtulum, & alios.

* Apud Alexandrinā Armeniæ, Hadriano Imperatore, exercitus Decem Millium militum ab Angelis in fide Chriſti inſtructus, primùm vt Ieſus ipſe flagellis cæſus, tum ſpinis coronatus, tandem humi clauis confixus in monte Ararath. Sic omnes proprio ſanguine baptizati triumphantes migrarant in cœlum. *S. Ant. in Chron. Vinc. in Speculo Hiſt. lib. 11. c. 98.*

* Baſilides, Cyrinus, Nabor, & Nazarienus, Romani milites, genere illuſtres, Chriſtiana religionē ſuſcepta, cum eam prædicarent, ab Aureliano Vrbis Præfecto comprehenſi, & vt Diis ſacrificarent admoniti, eius iuſſa contemnentes in carcerem miſſi, & à Maximiano Imper. ſcorpionibus cruciati, ſecuri percutiuntur. *Breuiar. Rom.*

Quadraginta nouem milites Romæ ſub Diocletiano: & XLVI. ſub Claudio: rurſus XL. ſub Galieno martyrium pro Chriſto ſuſtinuerunt.

Cùm Iulianus Apoſtata fontes atque carnes venales in macello ſacris ethnicis polluiſſet, vt ea ratione Chriſtianos vel inuitos ad ethniciſmum pertraheret: duo excellentes milites, Imperatoris ſatellites, Chriſtiani, Iuuentius & Maximianus, quodam in conuiuio, vehementiùs aliquanto facinus illud neferium deplorauerant, detorquentes in Imperatorem hæc verba, quæ in Babylone quondam pueri illi eximij in regem impium vſurpauerant: Tradidiſti non Regi iniquo, & tranſfugæ ſuper omnes gentes in terra. Proditi ab improbo quodam, Imperatori intrepidè reſponderunt: Nos in vera, Imperator, pietate educati, legibus optimis à Conſtantino eiúſque filiis latis ſeruientes, de abominationibus tuis & funeſtis ſacris, quibus omnia repleri, cibóſque & potus pollui aſpeximus, queſti ſumus, ac deplorauimus: & nunc apud te cum dolore querimur, vt quos aliud in toto tuo Imperio nihil æquè offendit. Ob has voces ad ſupplicia abrepti, morte mulctati ſunt, læſæ maieſtatis prætextu. Nam martyrum nomen & honores illis inuidebat Imperator. *Theod. lib. 3. cap. 15.*

Agathon Alexandrinus, ex ordine militari, cùm quoſdam petulanter cadaueribus martyrum illudentes obiurgaſſet, ſtatim clamorem vulgi in ſe irritauit. Oblatus igitur iudici, cùm in confeſſione Chriſti perſiſteret, capitis damnatus eſt. *Henricus Erford.*

Quadraginta milites Sebaſtæ Armeniæ paſſi ſunt, ſub Licinio Imperatore, Lyſia & Agricolao præfectis. Hos quidem quum Chriſtum publicè prædicarent, in ſtagnum gelu concretum collotenus merſos, manere vſque ad diem alterum compulerunt. Thermæ propè appoſitæ erant, vt ad eas confugere liceret, ſi quis eorum pro Chriſto pati frigus recuſaret. Vnus ex illis algoris impatiens, vt ad thermas peruenit, vita defunctus eſt. Reliqui in glacie perdurantes; Deo laudes decantabant. Circa vigiliam noctis tertiam, deſcendit lux ſuper eos, & triginta nouem coronæ in luce apparuerunt. Quod cernens cuſtodum Præfectus, illis qui ſecum erant à ſomno excitatis, Chriſtianum ſe profeſſus eſt: & veſtitu reiecto, nudus in ſtagnum proſiliit, atque vnà cum iis, qui ibi erant, pſallere cœpit coronam percepturus, quam is, qui inde effugerat, cum vita ſimul amiſit. Manè poſt hæc eductis, & in fidei propoſito perſiſtentibus, crura confregerunt. *Ex Niceph. & Sozom. lib. 9. Marul. lib. 5.* Illorum verò coniuges, quæ & ipſæ quadraginta fuère, Heracleam Thraciæ abductæ, ibi cum Amone quodam diacono, tormentis, quæ vix exprimere quiſquam poſſit, generosè & fortiter toleratis, cum inſigni profeſſione gladio cæſæ ſunt.

Huic ſimilis eſt ea, quam *Baſilius* in alia quadam oratione, de quadraginta Militibus martyribus, narrationem texit. Venit in quendam locum Imperatoris præfectus, cum edicto, ne quis Chriſtum profiteretur: confeſſus autem, omnis generis ſuppliciis, ac tandem etiàm morti obnoxius eſſet. Quadraginta milites liberè Chriſtianos ſe profitentur. Præfectus blando eos ſermone aggreditur, admonens, vt ætatem ſuam reſpiciant: pecuniam pollicetur, & honores. Sed ea illi omnia præ Chriſto flocci faciunt. Barbarus præſes diſpicit ſtagnum quoddam in media ciuitate, frigori vehementi & flatibus Boreæ horridis expoſitum, in quo nudos ſub dīo pernoctare cogit. Illi in hoc ſupplicij genus alacres deſcendunt, exhortantes ſeſe mutuò, ac: Non amictum (inquiunt) exuimus, ſed hominem veterem, concupiſcentiæ deceptione corruptum, deponimus. Gratias agimus tibi Domine, quòd cum iſto amictu, ſimul & peccatum exuere licet. Quoniam ob ſerpentem eum induimus, ob Chriſtum verò exuimus. Poſt hæc nudati in eum locum deducuntur, rigeſcunt membra omnia gelu. Poſteaquam illuxit, adhuc ſpirantes igni traduntur: ac cineres eorum in fluuium proiiciuntur. Forte ex ex illis vnus validior viuus manſerat. Cuius miſerti lictores, ad matrem eius, quæ tum aderat, ſe vitam ei donaturos, aiunt. At illa propriis filium apprehendens manibus, currui eum in quo reliqui iacentes ad pyram ferebantur, impoſuit, admonens, vt cum contubernalibus cæteris ſuis iter beatum perficeret.

* An. Dom. 1516. Gundiſlaus Vaſcius, vir animi maximi, qui cum fuiſſet Maurus natione, & religione Mahumetanus, impiam ſuperſtitionem execratus, ad Chriſti ſe nomen & fidē adiunxerat, in Tingitanam vrbem ſe contulit, vt opera ſummi cuiuſdam chirurgi crus, quod illi in bello confractum fuerat, ſanari poſſet. Vix ſanitatem recuperarat, cùm nauem conſcēdit, vt Arzilam, in qua vrbe domicilium habebat (deſiderio enim magno videndi vxorem & filios tenebatur) repeteret. Magiſter enim nauis dabat fidem, fore, vt intra tres horas nauem ſaluam in Arzilienſi portu conſtitueret. Sed cum ventus deficeret, duæ longæ Maurorum naues in inſidiis collocatæ in illam inuehuntur. Is quamuis eſſet in armis acerrimus, non tamen arma tunc, neque præſidium vllum, quibus hoſtes repelleret, habebat: & cùm ſibi moriendum eſſe neceſſariò cerneret ſi in manus hoſtium perueniret, in ſcapham deſiluit, vt remis periculum declinaret. Captus tamen cum paruulo filio fuit. In nauem ſimiliter (nemo enim in ea erat qui reſiſtere poſſet) hoſtes ingreſſi viros & mulieres, qui ea vehebantur, Tetuanum abduxerunt. Mulieres vim & libidinē à corporibus ſuis lachrymis & ingentis pecuniæ promiſſis cohibuerunt. Pretio autem perſoluto, omnes cum viris, qui ſimul capti fuerāt, in libertatē reſtitutæ ſunt: ſolus Gundiſaluus Vaſcius, quamuis ingentem pecuniam pro redemptione illius multi viri nobiles offerrent, & Mauri eſſent auariſſimi, non potuit in libertatem vindicari. Erant enim hoſtes in illum, propter deſertam Mahumetis nefariam & impiam ſuperſtitionem vehementer infenſi. Itaque cruciatus in illum diros excogitant, & primum filium in illius conſpectu dilacerant, quem ipſe, vt ſupplicium libenter Chriſti gloria ſubiret, verbis exhortatur. Illius deinde manus atq; pedes duobus aſſeribus fibula coniunctis, atque diſcluſis alligant, & illum verberibus concidunt, & vngulas euellunt, atque vt diutius torqueretur, ita paulatim carpunt corpus, vt non celeri morte doloribus acerbiſſimis finis imponeretur. Is interim omnem à corpore dolorem nomine Chriſti ſæpius inuocato depellebat, & illi gratias agebat, quòd ſe tanto beneficio cumularet. Neque enim ſibi clarius in hac vita munus cōcedi potuiſſe dicebat, quam vt pro illius nomine, qui tantos in Cruce pro generis humani ſalute cruciatus pertuliſſet, vitam cum inſigni cruciatu profunderet. Neque ſolùm ſuppliciis oblectari videbatur, verùm & ſupplicibus verbis flagitiorū veniā poſtulabat. Hoſtes fidei cōſtantia perturbati, multo grauiora animis ſupplicia perferebant. Nō poterant enim pati omnes ſuos conatus, quos ad illius virtutē frangendam & debilitandam cōparauerant, ad nihilum recidiſſe. Itaque flagrabant furore & amentia: & quò ille conſtantiùs in fide permanebat, & fortiùs cruciatus cōtemnebat, eò magis illi animis efferebantur, & vehementiùs illum nouis cruciatibus oppugnabant. Cùm verò Chriſtum in ſuppliciis laudari, & Mahumetis nomen lacerari perſpicerent, linguam illius præciderunt: qui tamen ipſo ſpiritu, qui è vultu & ex oculis eminebat, eorum immanitatem & impietatem refutabat, & clariorem triumphum tacitus ex eorum crudelitate victor agebat, quàm verbis dicere potuiſſet: mente enim tunc cum Deo clariùs euulſa lingua loquebatur, & magnificentius Chriſti numini vota perſoluebat, quàm ſi ſummis eloquentiæ viribus hoſtes exterreret. Biduo hæc cruciamenta inuicto animo pertulit, & ſic tandem in cælum è corporis vinculis expeditus immigrauit. *Hieron. Oſorius de reb. Emmanuel. Regis Luſit. lib. 10.*

* Thomas Morus Angliæ Cancellarius ab Henrico VIII. renuntiatus, quod mox eiuſdem impietati aſſentiri recuſaret, qua coniugem ſuam repudiare, & pellicem cum qua conſueuerat, cuius etiam pater æſtimabatur (vt quam ex Thomæ Poleni coniuge marito in Galliis legationem obeunte ſuſceperat)

rat) ſubindncere moliebatur : eumque Anglicanæ Eccleſiæ A caput non agnoſceret , in vincula coniectus , cum nec promiſſis , nec vxoris liberorúmque blanditiis à ſententia remoueri poſſet , tandem ſecuri percuſſus , illuſtri martyrio coronatus occubuit.

SENATORES, IVDICES.

*Gordianus Iudex , cùm ad eum Iannarius Presbyter vt condemnaretur ſub Iuliano Apoſtata ductus eſſet, ab eodem in fide Chriſtiana inſtructus,cum vxore & aliis LIII. ex eadem familia Romæ baptizatur. Quare carceri incluſus,& plumbatis diu cæſus,capite plexus obdormiuit. *Breuiar. Rom.* 10. *Maij.*

Iulius Senator Romanus, à Ruffino Presbytero baptizatus cum tota familia , nihil magis in votis habebat , quàm pro Chriſto vitam ponere. Ab Imp. accerſitus, Imperatori ſuæ fidei rationem reddit : & Herculem ac Iouem non eſſe veros deos oſtēdit, & cultores idolorum æternis ſuppliciis perituros monet. Imperator Vitellio magiſtro peditum mandat , vt Iulium ſacrificare Herculi recuſantem interficiat. Vitellius vt iuſſus erat , fuſtibus Iulium ad mortem vſque multari curauit.

Cubicularij Regij.

B Diocletianus Auguſtus,acerbus Chriſtianorum perſecutor, cùm ſciret Petrum vnum è cubiculariis miniſtris ſui Chriſtianæ religioni initiatum eſſe, dum ab ea deducere ipſum ſtudet, plūbeis flagellis cæſi,& deinde præacutis clauis dilaniari iuſſit. Cùm autem inter hæc tormenta læto perſtaret vultu aceto ſaléq; totum perfūdi,ac deductū,vt erat nudus,in ferrea crate diſtendi, imperauit, vbi lentis ignibus aduri cœptus eſt, vt tormenti diuturnitas ſæuiùs dolorem acueret. Cæterùm ne ita quidem victus,quo vultu fuit,cùm inchoarentur tormenta , hoc ſibiipſi conſtans,& vitæ tormentis finem fecit. *Euſeb. lib.* 8. *cap.* 6. *& Sigon lib.* 1. *Imp. occid.* Hæc conſpicati , Dorotheus cubiculi Regij Præpoſitus,& Gorgonius : Cur, aiunt, Imperator, in illo crimen ducitur, quod omnes nos confitemur ? Eos igitur ille , ſimilibus penè ſuppliciis affectos , ad poſtremum laqueo appenſos , necari iuſſit. *Euſeb. Ruffini lib.* 8. *cap.* 6.

Publicani.

Petrus Mainmenus Chartularius erat, & de publicis tributis rationes conficere ſolebat. Amplectebatur doctrinā Chriſti,& auerſabatur Mahometi ſuperſtitiones. Sed vim metuens, C ea quæ ſui muneris erant curabat, & Arabum conuicia tolerabat. Cùm ad eum ægrotantem veniſſent primores Arabum : Teſtamenti mei teſtes vos eſſe volo,inquit,quod tale eſt. Omnis qui non credit in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, conſubſtantialem,& diuinam in monade Trinitatem, mortuus eſt anima,& æterno dignus tormēto. Talis eſt Mahumet pſeudopropheta veſter,& Antichriſti præcurſor. Diſcedite ergo ab illius fabulatione. Cùm ex infirmitate conualuiſſet, maiori cœpit voce clamare : Anathema Mahometus, & cuncti qui credunt ei. Gladio igitur percuſſus eſt. Hunc declamationibus ſermonum honorauit Ioannes Chyſorrhoas. *P. Diac. lib.* 21. *rer. Rom.* Item *Damaſcen.* Anno Dom. 745. *iuxta Sigebert.*

Commentarienſes.

Hippolytus (cuius cuſtodiæ Laurentius Leuita traditus fuerat) Chriſtum credens atque confitens, Valeriani Præfecti iuſſu ad colla indomitorum equorum ligatus , cum diſtraheretur , fidem quam receperat , integram ſeruauit. Pœna hæc caſu inflicta , ſed Dei nutu videtur electa , vt nomini eius pulchrè conueniret. *Marul. lib.* 5. *cap.* 5.

Mimi.

D Maſculonem quendam archimimum inſidiis iam crebrò petitum , vt ad fidem rectam abiiciendam impelleretur , Rex Genſericus aggreditur benigna oratione. At ipſo perſeuerante condemnat eum palàm capitis: occultè autem percuſſori mandat, vt ſi in ipſo momento vibrati gladij aliquid formidinis perſentiat , feriret modò : ſin autem nullum conſternati animi ſignum feriendus ederet, gladium inhiberet à feriendo, ne ipſum martyrij gloria illuſtrem redderet. Chriſto igitur robur ipſi largiente , confeſſor euaſit præclarus. *Prosp. in Chron.*

Pædagogi.

Vſthazares Saporis Regis Perſarum Pædagogus , cùm à Chriſto in Regis gratiam defeciſſet : à Simeone Epiſcopo Perſarum , ad carcerem ducto , grauiter increpatus , ad pietatem rediit & tandem gladio occubuit. *Niceph.*

* Caſſianus Epiſcopus Brixienſis , primùm inde pulſus Imolæ conſedit , ibique ludum litterarium aperuit , qui tandem impij Præfecti iuſſione, quod Chriſtianus eſſet , reuinctis poſt terga manibus puerorum ſtylis ferreis confodiendus traditus fuit , quod genus ſupplicij graue erat , & acerbum. Hic autem grauius,quod puerorum vis minor maiorem adferret cruciatum. *Legatur Martyrol. Baronij ad* 13. *Auguſti.*

* S. Cyprianus Afer Rhetoricam primùm docuit , factúſque Chriſtianus, Cecilio Presbytero ſuadente , & Epiſcopus Carthaginenſis, ſub Valeriano paſſus eſt.

* DISCIPVLI CVM PÆDAGOGO.

SIVE MAGISTRIS.

Dionyſius Areopagita à B. Paulo conuerſus ad fidem , & Eccleſiæ Athenienſium Præpoſitus , tandem in Galliam à Clemente miſſus eſt , comitantibus eum Ruſtico & Eleutherio , quos ante inſtruxerat in fide. Sed & ibidem cum iiſdem quod Euangelium Chriſti mirificè propagarent virgis cæſus , & in craticulam igne ſubiecto repoſitus , tandem capitis abſciſſione Palmam martyrij promeruit. De quo memoriæ proditum , quod abſciſſum caput ad duo paſſuum millia manibus detulerit. *Breuiar. Martyrologium.*

Cecilia cum Valeriano & Tiburtio quos ad fidem Chriſti perduxerat , etiam martyrium pro Chriſto excepit.

* SERVI CVM DOMINIS.

Vitalis ſeruus Agricolæ , cùm Bononiæ ſub Maximiano ob Ieſu Chriſti fidem & cultum , vario tormentorum genere F cruciaretur, ſic vt animam efflaret ; Agricola quem ſerui ſupplicijs terrendum ſperauerant , & Chriſto renuntiaturum , magis confirmatus , cruci affigitur , & Vitali ſeruo nobilis martyrij conſors redditur. *Breuiar. Rom.* 4. *Nouemb.*

Ruſtici.

Anno 35. Iuſtiniani (vt Marianus Scotus narrat,ex lib. 3. Dialogorū Greg Papæ,cap. 27. & 28.) cùm Longobardi XL. Ruſticos bello captos ad comedendas carnes diis immolatas compellere non poſſent, mortem illis minari cœperunt. Ruſtici æternæ potiùs quàm præſentis vitæ rationem habentes , ſimul omnes mortem oppetierunt. *Greg. lib.* 3. *Dialog. cap.* 28.

S. Baſilius celebri laudum præconio proſecutus eſt nobile martyrium ignobilis licet genere viri, nempe ruſtici hominis ac planè agreſtis Barlaham ; ſed martyrij gloria illuſtriſſimi , ac planè clariſſimi: de quo egregium illud facinus, quo inſuperabilis Chriſtianorū cōſtantiæ admirabile ſpecimen edidit, inter alia egregia viri facta deſcribit his verbis: Dexteram habuit igne firmiorem,cuius illi machina poſtremò ab hoſtibus G applicabatur. Aræ namq; pro more dæmoniaci libaminis, igne ſuppoſito martyrem adductum ſiſtentes, focóque incenſo, dexteram ſupinā impendere iubentes, manu quaſi æreo altari abvtebatur , thure illi ardenti malitioſè ſuppoſito : ſperabant enim ignis vi expugnatam manum neceſſariò ac velociter incēſum thus in aram excuſſurā. Papæ, quàm multiiuga ſunt impiorum præſtigia ! Quoniam (inquit) innumeris vulneribus contentioſi pugilis mentem non fleximus , vel manum illius flamma incendamus : quorum variis machinis animum illius haud quaquam permouimus, dexteram igni admotam permoueamus. At ne hac quidem ſpe miſeri potiti ſunt, nam flamma manum quidem exedit. Perdurauit illa cineris inſtar flammam ferens ; tergum ſæuienti igni nōn dedit, quemadmodum fugitiui & imbelles ſolent: ſed immota perſtitit, ſtrenuè cōtra flāmam dimicās, & propheticas martyris voces proferendas adminiſtrans , vt diceret : Benedictus Dominus Deus meus , qui docet manus meas ad prælium,& digitos meos ad bellū. Ignis cum flamma confligebat ; ſed ignis vincebatur. Luctabantur H inter ſe flāma, ac dextera martyris; ſed dexteræ noua quædam certaminis victoria concedebat, dum flamma quidem per mediam manū exigebatur , ipſa verò manus adhuc ad luctā porrecta erat. O manum igne contentioſiorem! ô manum ab igne flecti neſciam ! & ô ignem à manu vinci edoctum! Ferrum videtur ignis tyrānide emolliri, æs cedit ignis potentiæ, ſolet illa lapidum quoque vinci durities: nunc verò martyris dexteram extēſam ignis ille comburens nō flexit, cuius vigor omnia domat. Meritò ſanè martyr iſte ad Dominū huius gratia clamaret : Tenuiſti manum dexteram meam,& in voluntate tua deduxiſti me , & cum gloria ſuſcepiſti me. *Ex D. Baſilij orat. in Barlaam. Baron. Tom.* 2. *Annal. Eccleſiaſt. ſub An. Dom.* 304.

Nobiles.

Irruerat Galerius cum præfecto Aſclepiade in Antiochenorum vrbem, eo propoſito, vt omnes ibi ad abnegandum Chriſtum armis & vi cogeret. Fortè tum Chriſtiana plebs in cœtum conuenerat. Illicò accurrit Romanus , nuncians adeſſe eos qui impetum in Chriſtianos eſſent facturi. Adhortatur ne trepident , aut imminenti periculo cedant. Aſclepiades in

in equuleo eum ſuſpendi & euiſcerari iuſſit. Sed quia vir erat A Primarius, quem tali affici ſupplicio non licet, flagris & plumbatis cædi mandat. ille inter ictus gaudens hymnum dicit, ac nequaquam ſibi nobilitatis nomine parci iubet: Abſit, inquit, vt me nobilem ſangnis parentum præſtet, aut lex curiæ: generoſa Chriſti ſecta nobilitat viros. Deinde ingenti animo & libertate in præfectum inuectus, & deos ethnicorum riſu exagitans, Deum Chriſtianorum, ſolum verum, pia & prolixa oratione prædicauit. Qua vehementer offenſus Aſclepiades, latera eius mucronibus ſcindi iuſſit. Sed Romanus: Gratias, inquit, ago tibi, ó præfecte, quòd ampliores mihi oris patefeciſti meatus, quibus Chriſtum prædicare poſſim. Tot ecce laudane ora, quot ſunt vulnera. Repreſſus hac conſtantia præfectus, à torturis quieſcere lictores iuſſit, & ignem minatur, illud addens: Chriſtum recentem eſſe, cùm gentium dij vetuſtate commendentur. Nactus hinc occaſionem Romanus, longa oratione de æternitate Chriſti, de aſſumpta natura humana, de morte & ſatisfactione Chriſti diſputauit: & ad Pueri ſeptennis iudicium prouocauit, quæ ætas nec odiis nec vitiis aliis B obnoxia eſt. Aſclepiades è turba ſtatim puerum accerſitum in Romani conſpectu ſiſtit. Quærit is: Dic fili, verum tibi videatur verum eſſe & cõgruens, vnumne Chriſtum, & in Chriſto Patrem colere, an adorare deos infinitos? Reſpondet puer; Illud certè, quicquid eſt, quod Deum eſſe homines perhibent, vnum eſſe neceſſe eſt, quod cum vno vnicum ſit: cumque Chriſtus hoc ſit, Chriſtum eſſe verum Deum neceſſe eſt. Plures enim deos nec nos pueri credimus. Stupens ad hoc Præfectus, quærit, quo iſta auctore didicerit? Reſpondet ille ex matre, à qua ſimul cum lacte hauſiſſet, Chriſto credendum eſſe. Aſclepiades puerum in ſublime arripi mandat, & matre ſpectante loris duriſſimè cædi. Sola mater de filio datum ſpectaculum ſine fletu intuetur: quin & aquæ hauſtum poſcentem filiolum obiurgat: calicem cum exſpectaret, quem occiſi in Bethleem olim bibiſſent infantes, lactis & papillarum immemores: Iſaacum reſpiceret, qui cùm immolandus aram & enſem aſpexiſſet, vltrò colla præbuiſſet. Interea cutem cum capillis à vertice tortor reuellit. Acclamat mater: Patere fili: mox enim ad eum venies, qui caput nudatum nunc tuum per contumeliam, regio veſtiet diademate. Adhæc & alia matre C monente, puer lætus, virgas & dolorẽ vulnerum ridet. Præfectus, quia nullis tormentis puerum vinci cerneret, in carcerem eum concludi præcepit, Romanumque tanquam mali huius auctorem acerbiùs torqueri iuſſit. Ducuntur tandem ad ſupplicij locum ſimul. Romanus ait: Appello ab iſta tua, Præfecte impie, crudelitate, ad Chriſtum meum: non quòd mortẽ metuam, ſed vt probetur, quàm nihil hoc ſit quod tu iudicas. Peruentum ad cædis locum eſt: puerum, quem in complexu mater foràs extulit, carnifex poſcit. Dat illa, præter oſculum nihil morata. Et, Vade, inquit, nate dulciſſime. Ceruicem dum enſe carnifex ferit, accinit illa: Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius: Ecce ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Hæc vbi dixiſſet, caput amputatum pueri in pallium explicitũ excipit, & pectori applicat. In altera parte pyra ingens conſtruitur, in quam iniectũ Romanus futurum dixit vt non crematetur. Imber coortus ignem extinxit. Carnifex linguam Romano exſecat. Loquitur ille nihilominus: Chriſtum, inquit, loquenti lingua nunquam defuit. Tandem tum martyris animoſitate, tum miraculis Præfectus victus, abripi eum in carcerem & ſtrangulari iuſſit. *Prudentius in Hymnis περὶ στεφάνων.*

D * Etiam non infimæ nobilitatis, nec proiecti generis fuêre Sebaſtianus, ob nobilitatem & virtutem Diocletiano charus, cuius tamen iuſſu ad palum alligatus, & ſagittis confixus fuit: Fauſtinus & Iouita, de quibus in § *Fratres Martyres.* Valerianus vna cum Cecilia ſponſa ſua: Caius qui Imp. Diocletiani conſanguineus: Staniſlaus Polonus, à Boleſlao Rege, quem ob publicas libidines acriter reprehenderat, dum Miſſam celebrat, per ſicarios obtruncatus: Pancratius Phrygius XIV. annorum puer, ſub Diocletiano paſſus: Flauia Domitilla Titi & Domitiani Impp. neptis ſub Traiano trucidata, & plures alij vtriuſque ſexus Annalibus Sanctorum inſerti, qui omnes ſæculi nobilitatem illi quæ ſecundùm Deum eſt, poſtpoſuerunt, & cælorum reges effecti ſunt.

Loci reſpectu. Martyres.

Aſiani.

Antipæ martyris mentio fit in Epiſtola Chriſti ad Angelum Pergamenſem, *Apoc.* 2. his verbis: Antipas, teſtis meus E fidelis, occiſus eſt apud vos, vbi ſathanas habitat.

Maximus martyr ſub Decio Imperatore ab Optimio proconſule in Aſia paſſus, cùm fuſtibus cæſus, & in equuleo extenſus, vngulis quoque laniaretur, tormenta hæc non dolori ſibi eſſe dicebat, ſed iucunditati. Inde extra vrbem tractus, lapidibuſque obrutus, iucunditate illa, quam inter cruciatus capiebat, iam omni moleſtia liber frui plenius cœpit, fruiturus ſine fine. *Marulus lib.* 5. *cap.* 5.

Iacobus Denodatus Perſa, apoſtata primùm in regis Iſdigerdis gratiam, inde à matre & vxore perſuaſus ad pietatem reuerſus, articulatim diſſectus eſt. *Idem.*

Europæi.

Pontius in Cymela Italiæ vrbe ſub Alpibus, iuſſu Claudij præſidis in equuleo primùm ſuſpenditur, deinde vrſis duobus obiicitur, à quibus nihil læſus, manibus & pedibus poſt tergũ reuinctus, in ignem iniicitur: poſtremò verò in ſaxo riuulo vicino decollatur, corpuſque eius in flumen abiicitur. *Bergomenſis, Henricus de Erfordia, Vincentius lib.* 11. *c.* 79. Claudius præſes, & aſſeſſor eius Anabius, arrepti à dæmonibus, ſuffocati ſunt. F Vincentio teſte. *Videatur Sanderus de ſchiſm. Anglicano, Molani Indiculus SS. Belgij. Raderus de Sanctis Bauariæ. Index Topographicus Baronij in martyrol.*

* *Africani.*

S Cyprianus Afer Epiſcopus Carthaginenſis, ibidem martyrio affectus occubuit.

Rogatianus presbyter & Feliciſſimus in perſecutione Valeriani & Galieni in Africa illuſtri martyrio ſunt coronati: de quibus ſcribit *S. Cyprianus in Epiſtola ad Confeſſ.* 7. 39. 40. *&* 81. *Beda & Vſuardus.*

Quoduultdeus Epiſcopus Carthaginenſis, vna cum clero à Genſerico Rege Arriano in nauibus fractis, abſque remigio & velis impoſitus, præter ſpem Neapolim appulit, vbi & obdormiuit. *Victor Vticenſ. de perſecut. Vand. lib.* 1.

Etiam Carthagine martyrij coronam adepti ſunt Agileus, Cecilius presb. Cyrus Epiſc. Heraclius & Zoſimus, Octauianus & multa millia cum illo. De quibus & infinitis aliis, vide *Indicem Topographicum adiectum Martyrolog. Caſ. Baronij.*

Societatis reſpectu. Martyrium ſimul paſſi

Ciues.

G In Phrygia ciuitas fuit, ad quam mandata aliquot, vt diis ſacrificarent, & ſimulacra adorarent, Imperator Diocletianus miſerat. Quæ quidem Ciues illi omnes, & magiſtratus ipſe, & quæſtor ac dux, Chriſtianos ſe eſſe confeſſi, detrectauerunt. Cincta igitur obſidione ciuitas, ſuccenſa, cum omni populo conflagrauit. *Euſebius lib.* 8 *cap.* 11.

Parentes & liberi.

☞ *Sub Tit. Mulieres martyres, quædam reperies Matrum & Filiorum exempla, ſupra.*

Septem fratres, vnius mulieris filij, ab Antiocho Epiphane ad carnes ſuillas manducandas cogebantur: quas attingere aut guſtare nullo modo voluerunt. Cæſi flagris & taureis, alacres perſiſtunt: vexati tormentis, fortes in propoſito manent. Quãobrem acerbioribus eos rex pœnis tentat aggredi, vt ipſos, ſi fieri poſſet, ad ſuam ſententiam traheret: & atrocitate ſuppliciorum reliquos pios deterreret. Igitur alteri poſt alterum lingua exſcinditur, & cute cranium nudatur, & membra extrema H amputantur, & in ſartaginem feruentem immittuntur. Tortores fatigati, ipſi expugnati non ſunt, vt vel vnum verbulum triſte aut humile ederent: matre ipſos identidem adhortante, vt cruciatus generosè ferrent, & impauidè morerentur, & vitam in cœlis meliorem expectarent. Et mox ſublatis tot cariſſimis filiis, poſt ipſos eadem fiducia & animoſitate mortua eſt. 2. *Mach* 7. De Eleazaro & ſeptem his fratribus, Antiochiam ex caſtello eorum Suſandro perductis, cum matre Salomona, Ioſephus libellũ conſcripſit. Nomina filiorũ ſunt, Machabæus, Abner, Machir, Iudas, Achas, Aret, & minimus natu Iacobus.

Mater Antiochena filij ſeptennis martyrio ſiccis adeſt oculis. ☞ *Vide infrà, Nobiles martyres.*

Marium ſiue Maurum & Martham vxorem eius, liberoſque eorum Audifax & Apacuch, natione Perſas. Claudio Auguſto Chriſtianos perſequente, Romæ martyrium paſſos legimus. Quum enim deos Gentilium dæmonia eſſe prædicarent, & Martha eos hortaretur, vt confidenter pro Chriſto tormenta exciperent, fuſtigationẽ, equuleũ, flagella, faces, vngulas pertulerunt.

pertulerunt. Præciſis deinde manibus, & ad collum alligatis, A per vrbem ducti ſunt, acclamante præcone, puniendos eſſe deorum contemptores. Poſtremò capite cæſi, martyrium conſummauerunt. Martha poſt illos in Nympha aqua ſuffocata, & ipſa æquè conſtantis in tolerando animi, exemplum poſteris reliquit. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

Coniuges.

* Chryſanthus & Daria, nobiles & coniuges, fide tamen nobiliores, quam Daria mariti opera cum baptiſmo ſuſceperat. Romæ innumerabilem hominum multitudinem, hæc mulierum, ille virorum ad Chriſtum conuerterunt. Quare comprehenſi à Celerino præfecto variè torti, bouiſque corio incluſi expoſiti ardentiſſimo ſoli, deinde lapidibus obruti, martyrij coronam adepti ſunt. *Breuiarium Romanum.*

* Euſtachius, qui & Placidus, Decimæ Legionis ſub Imperatore Traiano præfectus, cum Theopiſte vxore, & duobus filiis, ad Chriſtianam religionem, oſtento inter venandum Cerui, qui crucem radiantem inter cornua defe- B rebat ſibi exhibito, perductus, dum Idola execratur, & baptiſmo initiatus iam cum vxore & liberis eſſet: in exilium ſeceſſit. Vbi & vxore & filiis vario infortunio orbatus fuit. Sed mox ab Imperatore accerſitus & inuentus, dum rurſus militem conſcribit, fortè vxor ad caſtra venit, veniunt & filij, tandémque ſe inuicem agnoſcentes, in mutuos amplexus ruerunt. Interea Euſtachius inſignem victoriam ex hoſte reportat. Mortuus iam erat Traianus, eique Hadrianus ſucceſſerat. Hic Euſtachio ſummos honores parat, & de reditu vxoris ac filiorum gratulatur. Itaque ad deos pergens vt illis immolaret, Euſtachius ſe retraxit, Chriſtum victorem confeſſus. Quem vt Chriſtianum cognouit Imperator, variè tentatum, & in fide permanentem, vnà cum vxore & filiis boui æneo incluſit, & ſuppoſito igne interemit, dignáſque Deo victimas effecit. *Surius.*

Hadrianus Nicomediæ militum præfectus, cernens piorum in ſuppliciis conſtantiam credere cœpit: & ſe Chriſtianum profitens, inter damnatorum nomina ſuum aſcribi petiit. Maximiani iuſſu in carcerem ducitur. Natalia vxor eius læta ad carcerem concurrit, virum ad patientiam hortatur, C mox enim fore, vt pro temporali pœna æternis fruatur bonis. Hadrianus cupiens illam ſuæ fortitudinis fieri ſpectatricem, cùm dies martyrij inſtaret, vadibus datis dimiſſus, ipſam accerſitum perrexit. At illa aduentantem proſpiciens, rata ideo liberum factum, quòd præuaricatus eſſet religionis fidem, claudit oſtium, & ſe nolle eum domi recipere exclamat, qui à Chriſto deſciuiſſet. Vt autem rem ſicuti erat didicit, admiſſum dulciter amplexata, vnà cum illo ad carcerem rediit. Deinde cum ipſe fuſtibus durè admodum verberatus, fractiſque cruribus in terra ſeminiuus volutaretur, illa leuiter plagas refouendo, animum viri in pœnis deficientem adhortationibus erigebat. Vbi tandem ipſe manu inſuper amputata expiraſſet, illa Deo gratias egit, & manum eius in ſinu ſuo conditam latenter tulit, ſiccatámque in deliciis habuit. Corpus mandatum eſt ſepulturæ. Mira vtriuſque virtus, ſed in ſexu fragili mirabilior. *Marul. lib. 4. cap. 5.*

☞ *Vide ſuprà Diſcipuli cum Magiſtris.*

Fratres.

Marcus & Marcellinus Romæ ſub Diocletiano paſſi, gau- D denter ad ſupplicium ibant, & quoniam germani erant, ſtipitibus infixi, Pſalmum illum alternatim decantarunt, Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, fratres habitare in vnum. Cúmque non modò ferrent, ſed etiam irriderent tormenta, erubuit Diocletianus contemni ſe haberi ab iis quos torqueret, & ambo lanceis confodi iuſſit, atque interimi. *Marul. lib. 5. cap. 8. & Sab. lib. 5. cap. 4.*

* Petrus & Andreas: Item Iacobus & Ioannes fratres, Chriſtum vocantem ſecuti fuerunt, eiúſque fidem ſanguine ſuo ſanxerunt.

* Ioannes & Paulus fratres Romani, cum facultates ſibi à Conſtantia Conſtantini filia relictas occaſione fidelis ſeruitij, in Chriſti pauperes diſtribuerent, à Iuliano Apoſtata in numerum familiarium inuitati, liberè negarunt ſe apud illum eſſe velle qui à Chriſto defeciſſet. Quibus cum dies decem præfinirentur, infra quos Idolis ſacrificarent, aut moriendum ſibi certò ſtatuerent, illi diſtributis quæ ſupererant facultatibus, à Terentiano Præfecto pro Chriſti fide capitis ſupplicio affecti, & martyrio coronati fuerunt. *Breuiarium Roman. 16. Iulij.* E

* B. etiam Felicitatis ſeptem filij à matre in fide roborati, palmam martyrij fortiter ſuſtinuerunt. Timebat enim illa, vt diſertè S. Gregorius: poſt ſe viuos illos in carne relinquere, ſicut carnales parentes metuere ſolent, ne mortuos præmittant. *Hom. 3. in Euang.*

* Septem Machabæi vna cum matre, pro patriis legibus, fortes conſtantéſque ſe præbuerunt, nihili impiiſſimi Tyranni minas aut ſupplicia facientes, cùm neſciam an ad barbaram crudelitatem qua vnus poſt alterum vitam hanc perdidit vt meliorem inueniret, quiddam addi poſſet. Hiſtoriam paſſionis eorundem latè deſcribit *liber Machab. 2. cap. 7.* Et ſcripſit de illis orationem quæ vigeſima eſt, Gregorius Nazianz. ☞ *Vide paulò ante hoc eod. Tit.*

* Sed & inter Innocentes illos, qui præconium nati Saluatoris non loquendo, ſed moriendo confeſſi fuerunt, cum à bimatu & infra iuſſu impij Herodis interficerentur, plures germanos fratres extitiſſe quis ambigat? F

* Coſmas & Damianus fratres Arabes, nobiles Medici Imperatore Diocletiano & Maximiano, non magis medicinæ ſcientia, quam Chriſti virtute, morbis etiam inſanabilibus medebantur. De quorum religione Lyſias Præfectus certior redditus, cùm Chriſtianam fidem ad ſalutem neceſſariam liberè prædicarent, & Idolis immolare recuſarent, exquiſitis ſuppliciis illius imperio excarnificati, ſecuri percuſſi ſunt. *Breuiar. Rom.*

* Fauſtinus & Iouita nobiles fratres Brixiani, in multis Italiæ vrbibus, quo vincti ſæuiente Traiani perſecutione ducebantur acerrima ſupplicia perpeſſi, fortes in Chriſtianæ fidei confeſſione perſtiterunt. Poſt varia verò tormentorum genera, quæ Deo auxiliante ſuperauerant, tandem capite plexi, glorioſam pro Chriſto mortem oppetierunt. *Idem.*

* Caius nobilis Dalmata Pontificatum geſſit, & vna cum fratre Gabino, Diocletiani furore martyrij coronam eſt conſecutus. *Breuiar. Rom.*

* Nereus & Achilleus fratres Eunuchi Flauiæ Domitil- G læ, cui cùm perſuaſiſſent, vt Virginitatem Deo vouerent, ab illius ſponſo Aureliano quod Chriſtiani eſſent accuſati, tandem dum conſtanter negarent, ſe à S. Petro baptizatos vllis tormentorum cruciatibus cogi non poſſe Diis immolarent, ſecuri feriuntur. *Idem 12. Maij.*

* Valerianus & Tiburtius itidem fratres, quorum prior ſponſus erat B. Ceciliæ; etiam illuſtre martyrium ſub Almachio Præfecto ſubierunt. *Breuiar. Rom.*

Primus inſuper & Felicianus, & genere & religione fratres, in perſecutione Diocletiani, variis tormentis exagitati, feris etiam obiecti, quæ capite & cauda ipſis blandiebantur, ſecuri percuſſi, martyrij coronam adepti ſunt. *Ibidem 9. Iunij.*

* Geruaſius & Prothaſius, Vitalis & Valeriæ filij, quorum pater Rauennæ, mater Mediolani martyrium paſſa, diſtributo pauperibus patrimonio, & ſeruis libertate donatis, Aſtaſio Comite verberibus cæſi & fuſtibus contuſi, animam H Deo reddiderunt. *Ibid. 19. Iunij.*

Marchus & Marcellinus, &c. ☞ *Vide Textum Theatri.*

* *Sorores.*

Rufina & Secunda ſorores, virgines Romanæ, reiecto connubio Armentarij & Verini, quibus à parentibus erant deſponſatæ, quod Chriſto Virginitatem vouiſſent, Valeriano & Galieno Imperatoribus comprehenſæ, cæſæ, in balneum ardens, & in Tyberim ſine noxa immiſſæ, Romæ capite plexæ fuerunt, cùm nihil à fidei conſtantia remitterent, neque promiſſis, neque minis à propoſito abducerentur. *Breuiarium Romanum. 10. Iulij.* meminit harum *Ado & Vſuardus. Surius quoque Tom. 4.*

Pudentiana virgo Pudentis Romani filia, parentibus orbata, cùm ſumma pietate Chriſtianam religionem coleret, vna cum Praxede ſorore pecuniam ex patrimonio vendito acceptam pauperibus diſtribuit, ſeque cum ea aſſiduis ieiuniis & vigiliis dedit. Et quamuis ſanguinem pro Chriſto non fuderint, eius tamen faciendi periculo ſemet frequenter expoſuerunt, vt merito Martyribus veniant accenſendæ.

* Tres virgines ſorores Menodora, Nymphodora, Metrodora,

trodora, è Bythinia oriundæ, multis & animi & corporis dotibus claruerunt. Et quamuis pulcherrimæ eſſent, ſic vt omnium in ſe oculos conuerterent, tamen ſolitudinis amantes, Deo cui ſeruire regnare eſt, placere ſtuduerunt. Igitur accuſatæ quod Chriſtianæ eſſent, coram Frontone Iudice ſiſtuntur, Diiſque ſacrificare iubentur. Sed neque minis, neque blanditijs, quibus aut excitari aut terreri ſexus ille ſolet, compelli potuerunt, vt relicto Chriſto Idola adorarent. Vnde horrendis ſupplicijs deformata Menodorâ, cum Iudex ſperaret duas alias illius ſpectaculo ad aliam mentem transferendas, cum nihil proficeret, omnes vario cruciatus genere interemit. Et ita quæ ſecundùm carnem & mundum ſorores fuerant, etiam tales ſpiritu & in cœlis permanſerunt: & ſicut in vita dilexerunt ſe, ita & in morte non ſunt ſeparatæ. *Metaphraſtes in vita.*

* PVERI.

☞ *Vide ſupra plura Exempla in Tit. Ætatis reſpectu.*

Celſus verè excelſus puer minorennis à B. Nazario Chriſtianis præceptis imbutus & baptizatus cum Treuirim conceſſiſſet cum inſtructore ſuo, Neronis perſecutione in mare deijcitur, vnde diuinitus ereptus, Mediolani dum Chriſtum confiteretur, capite plectitur. *Breuiar. Roman. 28. Iulij.*

Vitus inſcio patre adhuc puer baptizatus, dum Patris minas deſpicit, & fidem ſuſceptam non ſegniter tuetur Valeriano Iudici flagellandus ſiſtitur. Sed cum nihil proficeret, Patri reſtituitur. Mox Angeli monitu cùm ſuis educatoribus Modeſto & Creſcentia migrat in alienas terras: vbi eam ſanctitatis famam comparauit, vt Diocletianus eum accerſeret vt filiam ſuam à dæmone poſſeſſam liberaret. Quòd vbi fecit ingratus Imperator vt Deos coleret perſuadere conatur. Sed dum tam illum quam alios conſtantiores reperit, primùm in vas plumbo liquato pice & reſina immitti, deinde Leoni obijci, ſed abſque læſione. imperauit. Vnde ita accenſus, illos membratim concidi iuſſit, & ita martyrij palma nobiles migrarunt ad ſponſum. *Beda, Vſuardus, Ado in Martyrolog.*

De Antonio Iaponenſi, Chriſtophoro Hiſpano, Guilielmo Angelo, Simone Tridentino: pueris in Crucem propter Chriſtum crudeliter actis, quædam diximus *in Loco de Cruce, Tit. Crucifixi.*

Priſca virgo Romana: Et Agnes etiam virgo, tredecim annos natæ martyrium ſubierunt. Quo deteſtabilior crudelitas dicit S. Ambroſius; quæ nec minuſculæ pepercit ætati. Imò magna vis fidei, quæ etiam teſtimonium ab illa inuenit ætate. *Lib. 1. de Virginib. Breuiar. Romanum.*

* DOMINÆ CVM ANCILLIS.

In Perſia ſub Sapore Tarbula ſoror S. Simeonis Epiſcopi, & cum ea duæ illius Ancillæ per Iudæorum Calumniam ſerris per medium ſectæ, patibuliſque affixæ, integra animas Chriſto reddidêre. *Metaphraſtes, Surius, Sozomenus lib. 2. cap. 11. Niceph. lib. 7. cap. 37.*

Ordinis reſpectu.

Martyrium veteris Teſtamenti primitiæ Abel à Cain fratre interfectus, *Cypriano teſte.* Noui verò Ioannes Baptiſta, ab Herode capite plexus: ſeu potiùs medius inter vtrumque. Nam quia omnia religionis noſtræ myſteria à paſſione Domini conſummata habentur, propterea Stephanus protomartyr ponitur teſte Hieron. aduerſus Iouinianum. *Polyd. lib. 8. cap. 6. de rerum Inuent.* De tempore, quo Stephanus interfectus eſt, variant auctores. *Euſebius in Chronico,* XXXIV. anno Chriſti, lapidatum aſſerit; die 25. Decembris. *Euodius* verò, quem *Niceph. allegat l. 2. cap. 3.* Anno VII. poſt Aſcenſionem Domini, ſed prior ſententia ab Eccleſia tenetur.

Martyrum ſub Diocletiano primus is fuit, qui apud Nicomediam zelo pietatis Imperatorum Diocletiani & Maximiani qui tum ibi aderant, adfixa contra Chriſtianos edicta refixit, ac minutatim diſcerpſit. *Bergomenſis* Ioannem appellat. Eum *Sabellicus & Platina* ſcripſerunt pelle nudatum, & aceti ac ſalis in viſcera detecta perfuſione necatum eſſe. *Euſebius* Diocletianum & Maximianum, & continuò omni in eum crudelitatis genere deſæuiſſe ſcribit, neque tamen efficere potuiſſe, vt eum mœſtum quis videret in pœnis: ſed læto atque hilari vultu, cùm iam viſcera in ſupplicijs defeciſſent, ſpiritus tamen lætabatur in vultu.

Miraculorum præcedentium, comitantium, ſubſequentium reſpectu.

Narrat *Euſebius lib. 8. cap. 7.* ſub Diocletiano in Tyro Phœniciæ miraculoſa facta martyria, vbi beſtijs immaniſſimis obiecti Chriſtiani, nihil ab illis, omnium circumſtantium cum admiratione & ſtupore paſſi ſunt, leonibus, vrſis, pardis, ne quidem incitatis accedere ad eos cupientibus: qui tamen in eos, à quibus circum immiſſi eſſent, quique extra ſepta conſiſterent, crudeliſſimè ſæuierunt, ac in aëra prius proiectos diſcerpſerunt. Martyres, quia à feris lædi non potuerunt, gladio tandem interfecti, & in maria iniecti ſunt. Martyrio cum perfuncti ſunt, Tyrannion Epiſcopus Tyri, & Zenobius Sydonis, Syluanus, Cazenſium Epiſcopus, in Phœniciæ metallifodinis, cum alijs triginta nouem capite plexus eſt. Cæſareæ Pamphilus presbyter, martyr clariſſimus obiit: cuius tum vitam, tum martyrium, peculiari libro ſe conſcripſiſſe *Euſebius* indicat *lib. 8. cap. 13.*

Eleutherius Hadriani iuſſu, lectum ferreum, craticulam, ſartaginem, fornacem expertus, noxam non ſenſit. Equorum ferocium caudis alligatur diſtrahendus, & ſolutis vinculis incolumis euaſit. Leonibus in theatro exponitur, ſed cum neque leones illi quicquam mali inferrent, capite cæſus, diem ſuum obijt. Hoc quidem poſtremum permittente Domino, ne ſanctus martyrij gloria careret: illa verò priora cohibente, vt credere nolentium inexcuſabilior eſſet peruicacia. *Marulus lib. 5. cap. 5.*

Pontianus martyr ſub Antonino Auguſto Spoleti paſſus, nolens Gentilium ſacrificare dijs, virgis cæditur, per prunas nudis pedibus ambulare compellitur, in equuleo tenditur, vngulis ferreis ad oſſa vſque proſcinditur, leonibus in theatro exponitur. Sed eidem (in quem homines graſſabantur) beſtiæ pepercêre. Poſt hæc in carcerem fame conſumendus truditur. Sed Angelo hominem nutriente, quem inedia iam extinctum putabant, die decima ſaluum educunt. Tunc iudex plumbo liquefacto nudum perfundi iuſſit. Sed cum neque hoc ſupplicij genere perimi potuiſſet, capitis tandem abſciſſione interficitur. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

Syriacum Hieroſolymitanum Epiſcopum (qui ante Iudas dictus, B. Helenæ lignum dominicæ Crucis diu ſub terra celatum indicauit) quia Chriſtum prædicare non ceſſabat, Iulianus Apoſtata comprehendi iuſſit, & manum illi dextram abſcindi, plumbum liquens in os infundi, ſuper lectum ferreum torreri, ferreiſque virgis cædi: Matrem quoque eius Annam per capillos altè ſuſpendi, vngulis proſcindi, facibus aduri. Ea conſumta, rurſum Cyriacum in foueam ſerpentibus refertam mitti mandat. Sed eo dimiſſo, ſerpentes omnes mortui apparuerunt. Ammonius verò veneficus, qui illos excantauerat, viſo miraculo conuertitur, & Chriſtum confitens obtruncatur. Cyriacus in cacabum oleo bullientem demerſus, cum mori nequiret, gladio tranſuerberatur. *Marulus lib. 5. cap. 5.*

Conon cum paruulo filio apud Iſauriam, ſub Aureliano Imperatore, iubente Domitiano præfecto, primùm in craticula extenti, oleóque peruncti, deinde ad ſartaginem tranſlati torrentur. Poſtremò cùm magis torqueretur tyrannus, quòd tam diris mortiferiſque ſupplicijs neque cederent, neque conſumi poſſent: conſtructa copioſiore pyra ſuperiniecti expirant. Vox de cœlo lapſa illos, ad percipiendas iam martyrij coronas euocauit. *Idem.*

Sub Diocletiano Gregorius martyr Spoleti paſſus, dum Flacci & Hyrcani præſidium minas rideret, colaphis cæditur, fuſtibus verberatur, ſuper ferream cratem torretur. At verò, vt fidei ab eo prædicatæ virtus pateſceret, pars vrbis terræ motu concuſſa trecentos & quinquaginta idololatras ſuis oppreſſit ruinis, præſides territi, fugam fecêre. Ceſſante autem timore, ſed perſeuerante perfidia, martyrem idolis thura adolere nolentem virgis ferreis cędi iubent, & facibus ad latera admotis vſtulari, ac demùm capite truncari. Sic extinctum corpus, ne à Chriſtianis honore ſepulturæ afficeretur, in theatro feris laniandum datur, ſed à nulla læditur. Flaccus, qui pertinaciùs in Gregorium ſæuierat, eadem hora inteſtina per os euomitans, miſerabiliter expirauit, multò acerbiora apud inferos, & quidem ſine fine paſſurus. *Idem.*

Nicetæ martyris pœnas difficile eſt enumerare, nec miracula minùs. Nicomediæ illas à Maximino rege paſſus eſt auunculo ſuo magno, ſed primum ab infideli patre. Nam cum Deos argenteos domi ſublatos confregiſſet, egeniſque erogaſſet: ligatur à patre, & bubalis neruis nudus acerrimè flagellatur. Mox ab Angelo ſpiritali conſolatione recreatus, & in cœlum ſuſpicere iuſſus, vidit manum coronam incredibilis decoris inde ſibi porrigentem, ob quod magis patiendi cupiditate ardere cœpit.

Et

Et cum ei ſuper plumeum ſtratum vinculis colligato, molliterque compoſito meretriculam adduxiſſent, linguam dentibus præſectam in illam expuit, & ſtupore attonitam diſcedere coegit. Inde ſuper carrucam clauis præacutis aſperatam nudus collocatur, vt dum captaretur, ipſa quaſſatione crebriùs vehementiuſque sauciaretur. Sed ipſo orante, omnes ferreæ cuſpides illæ paleatum inſtar molleſcunt. Cumque ſic lædi non poſſet, atrociora excogitantur tormenta: hamo ori indito ſuſpenditur, ferro candente per vtramque aurem transforatur, per latera quoque pilo perfoditur. Mira res, tot lethalibus plagis affectus, mori non poterat. Hinc etiam per pedes à terra ſuſpenſus, fumo cruciatur, mox in pyram cremandus proijcitur, & tamen inde quoque euadit inoffenſus: manibus pedibuſque truncatur, & ſuper candenti lamina mutilatis cruribus inſiſtere cogitur: in foueam multæ altitudinis iactatur, ſed & inde membris omnibus ab Angelo redintegratis, viuus incolumiſque educitur. Poſt hæc venenum ſibi propinatum ſine noxa hauſit, ac mortuos quoſdam precationibus ad vitam reuocauit. Quo quidem miraclo plurimi ad Chriſtum conuerſi, mota ſeditione, in regem impetum faciunt, & fruſtra fugere conantem occidunt. Nicêta verò cùm illos baptizaſſet, Eccleſiaſque aliquot conſtruxiſſet, ad Dominum tranquillo vitæ exitu migrauit. Verè Niceta, qui tot tormenta vicerit, & de cuius nece tyranno non licuerit gloriari. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

Martyribus Florentio & Hilario, propter egregiam confeſſionem de Chriſto, primùm exſectæ fuerunt à Paganis linguæ: deinde cùm nihilominùs recto atque integro ſermone ad fidei præconia & Eccleſiæ exædificationem vterentur: gladio ipſos percuſsêre in caſtro Seduno, ad 5. Kal. Octobris. *Petrus de Natalib. ex Adonis Martyrologio, & Sigebertus.*

Bonifacius Tarſi paſſus, ad locum ſuppliciorum audacter accedens, martyres ad patiendum palàm hortari cœpit, & Sulpitij præſidis iuſſu in equuleo erectus, vngulis ita laceratus eſt, vt oſſa apparerent. Clauiculos deinde arundineos in digitis inter vngues & carnem defixos pertulit, atque in os plumbum infuſum, tum demùm in bullientem picem in caput præcipitatur. Sed cùm neque hoc cruciatu conſumi poſſet, capitis amputatione peregit martyrium: & dum feriretur, terra tremuit, plurimique conuerſi, idola reliquêre.

Aretij Tiburtius præfectus, Pergentinum & Laurentinum fratres, ne Chriſtum prædicarent, ſuaſionibus primùm blanditiiſque lactat. Vbi id parum ſucceſſit, comprehenſos fuſtibus verberari iubet: verberantium brachia aruerunt. In carcere concluſis cibum denegat: ab Angelo aliti ſunt. Eductos ſuper candentes prunas ambulare nudis pedibus cogit: vt ſuper arenam iuerunt illæſi. Allato Iouis ſimulacro, vt adorarent, minaciter hortatur. Illis autem Ieſum inuocantibus, æneus Iupiter in puluerem ſolutus periit. Multi gentiles ad Chriſtum conuerſi ſunt. At impiiſſimus tyrannus capite eos poſtremò cædi iuſſit. *Marul. lib. 2. cap. 8.*

Apronianus Romæ cùm ad Siſinnium martyrem, de carcere, vt torqueretur eductum, vocem cælitùs miſſam audiſſet: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum vobis à conſtitutione mundi paratum: nihil cunctatus, ad pedes martyris prouoluitur, Baptiſmo luſtrari petit: deinde patiendi cupiditate, Laodicum prætorem de impietate in Chriſtianos redarguere cœpit: ſe quoque Chriſtianum confeſſus, capitis abſciſſionem lætus ſuſtinuit, eodem die martyr factus, quo & Chriſtianus. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

Obſeſſis ab Atila Rhemenſibus in Gallia, Nicaſius Epiſcopus cum ſorore Eutropia populum ad mortem conſtanter perferendam adhortati, ad exorandum pro auxilio Deum in baſilicam conueniunt. Irrumpentes hoſtes Nicaſius diù fruſtra placidis verbis mitigare conatus, obtruncatur. Caput ceruice auulſum ſubinde diuina verba retulit, illúdque inprimis: Viuifica me ſecundùm verbum tuum, Domine. Eutropia, verita ne ad ſtuprum reſeruaretur, in fratris interfectorem infeſtis vnguibus inſiliit, eique oculos eruit. Qua indignitate, confeſtim ab alijs interficitur. Cæteri ad vnum omnes cæſi: tantúmque ſanguinis effuſum, vt tota vrbs inundaretur. Horrendæ deinde monſtra ſubſecuta. Cœleſtium numinum acies, quaſi dimicantes per vrbem diſcurrere videbantur: voces in templa, & planctus auditi: inſani per noctem viſi lemures, horrendique apud aras ſonitus. Quare tantus hoſti terror inceſſit, vt vrbem deſeruerit. Ciuium cadauera, quæ paſſim ſtrata iacebant, ab omni corruptione immunia, diuino quodam miraculo ſeruata, miro odore fragrabant. In deſerta vrbe lumina nocte multa videbantur, ſuauiſſimi cantus audiebantur. Pauciſſimi, qui e tanta cæde ſuperfuerant, diuinóque iuſſu in patriam ſe receperant, ſancta corpora incorrupta & redolentia humi recondiderunt: inprimiſque Pontificis truncum nobili ſepultura donarunt, Eutropiam virginem propè ſepelierunt. *Bonfinius lib. 4. Dec. 1.*

Receperat Albanus in Britannia hoſpitio clericum quendam, perſecutionem Diocletiani & Maximiani fugientem, nondum conuerſus. Contemplatus autem clerici pietatem, eandem cum eo religionem profiteri cœpit. Exploratores veniunt ad Albani ædes. Ille indutus hoſpitis ſui habitu, pró eo ſeſe offert, & ad iudicem ducitur, qui tum dæmonum ſacrificijs intentus erat. Quærit: Cuius ſit familiæ? Reſpondet Albanus: Quid ad te, iudex, cuius ſim generis? Chriſtianus ſum, Chriſtianorum officiis vaco. Rurſus iudex: Quî vocetur? Reſpondet is, Albanum ſe vocari à parentibus, & Deum verum ac viuum omnium conditorem adorare ſe & colere. Iubet igitur eum iudex ſacrificare idolis. Ad quod ille: Sacrificia veſtra dæmonum ſunt ſacrificia, nec cuiquam opitulari poſſunt: imò quicunque quo tu iubes modo ſacrificauerit, cruciatus æternos apud inferos pro mercede recipiet. His verbis irritatus iudex, Albanum loris cædi à tortoribus iubet. Poſt cùm verbera eum cum gaudio ferre videret, gladio percutiendum pronunciat. Dum ad ſupplicium ducitur, exſiccatum flumum, complanatum montem, excitatum fontem tradit *Beda lib. 1. cap. 7. Eccleſ. hiſt. Angl.*

Apud Veſtgothos Sigfridus Eboracenſis Archiepiſcopus Chriſtum docebat. Interea tres eius Nepotes, quibus Eccleſiæ Vexonienſis curam commiſerat, dum latiùs conantur diffundere Euangelium Chriſti, à proceribus quibuſdam regni crudeliter occiduntur. Patrata cæde, capita vaſi incluſa, appenſoque lapide magni ponderis, in ſtagnum propinquum demergunt: truncos verò cadauerum in paludem abiiciunt. Rege de latronibus iuſtas pœnas ſumere volente, Sigfridus precibus obſtitit, & multam ab homicidis exactam reſpuit. Non multò poſt prope ſtagnum Vexonienſe Eccleſiæ contiguum inambulanti Epiſcopo, preceſque fletu miſcenti, repentè apparuêre tria lumina ex aquis procantia. Is in aquas inſiliens, vidit vrnam maximo ſaxo grauatam ſimul adnatare: qua apprehenſa, inuenit ſuorum nepotum capita. Magno igitur cum mœrore acceptis capitibus ingemuit, & hæc verba protulit: Vindicet Deus. Hic mox & capita vocem edidêre. Vnum dixit: Vindicabitur, ſecundum: Quando? tertium: In filios filiorum. *Olaus lib. 17. Septent. hiſt. cap. 20.*

Colomannus Scotus, propagandæ religionis gratia oberrans, ab Auſtriacis in oppido Scotorum, tanquam ab hoſtibus miſſus ſpeculator, ex arbore ſuſpenſus vitam finiit: cuius innocentiam ſubſecuta miracula teſtata ſunt. Anno MCIII. *Auentinus lib. 5. Annalium.*

Religionis perſecutorum reſpectu. Martyres facti ſub

Ethnicis.

Venantius martyr ſub Decio Cæſare, in oppido Camerino, præſidis iuſſu fuſtibus verberatur, leonibus exponitur, ex pedibus pendens, vertice ad terram verſo, ſubditi ignis fumido vapore torquetur. Inde depoſitus, diſpanſis manibus pedibuſque diuaricatis, prono, diſtentoque funiceis vinculis corpore à ſolo ſubleuatur, & eiuſdem ignis flamma ventrem & illa lambente cruciatur. Poſtremò gladio perimitur. *Marul. lib. 5. c. 5.*

Gazæi, qui præ cæteris paganiſmi ſtudioſi fuerunt, fratres duos, Euſebium & Neſtabulum Chriſtianos, domi latitantes, comprehenderunt ac flagellarunt. Deinde cùm in theatrum conueniſſent, vehementer aduerſus eos vociferati ſunt, quòd templa eorum labefactaſſent. Ad carcerem currunt, indéque extractos fratres crudeliſſimè interimunt, iam pronos eos, iam ſupinos raptantes, & ad pauimentum illidentes, ac partim lapidibus, partim fuſtibus cædentes. Aiunt autem & mulieres è textrinis egreſſas, radiis eos pupugiſſe: & coquos qui in foro erant alios cum illuſione ollas plenas feruenti aqua focis ereptas in eos effudiſſe, alios eos verubus tranſuerberaſſe. Poſtquam autem capita eorum ſic contudiſſent, vt cerebrum ex illis in terram efflueret, traxerunt eos extra ciuitatem, quo beſtiarum cadauera abiici ſolent, ignéque ſuccenſa combuſſerunt: oſſiumque reliquias camelorum & aſinorum oſſibus miſcuerunt, ne inueniri facilè poſſent. *Sozomenus lib. 5. cap. 9.*

Alexandriæ locus quidam fuerat deſertus ac neglectus, & ſordibus plenus, in quo gentiles olim Mythræ ſacra peregerāt, & homines mactauerant. Eum locum Conſtantius Imp. Eccleſiæ Alexandrinæ proprium eſſe conceſſerat. Georgius Epiſcopus templum in eo ædificare volens, locum ædificio templi ineptum eſſe deprehendit, propter nimiam profunditatem, repletam craniis hominum, & recens & iamdudum interfectorū in magicis Mythræ ſacrificiis. Chriſtiani tum ſtudioſè hoc agentes, vt omnium riſui & ludibrio impia gentilium myſteria exponerent, crania reperta palàm oſtentabant, non ſine illuſionibus & execrationibus. Moritur interea Conſtantinus. Succedente igitur Iuliano apoſtata, Ethnici qui & Alexandriæ erant, in Chriſtianos impetum faciunt, alios gladio, alios fuſtibus, alios lapidibus enecant, alios funibus ſtrangulant, nonnullos crucifigunt, plurimos vulnerant. In hoc tumultu, vt fit, ne à familiariſſimis quidem ſibi temperant: ſed amicus amicum, frater fratrem, & parentes liberos percutiunt, & in mutuam cædem corruunt. Gregorius ex Eccleſia protractus, camelo alligatur, ac cum eo comburitur. *Socrates lib. 3 cap. 2.*

Conuenerant Chriſtiani in templum, cuiuſuis ætatis & ſexus, memoriam Natiuitatis Chriſti cèlebraturi. Maximianus nactū ſe occaſionem explendi ſui in Chriſtianos furoris ratus miſit eò, qui templum incenderent: ſed priùs per præconem ſignificarent, vt qui viuere vellent, ex templo exirent, & proxima Iouis ara adolerent: qui nollent, cum ipſa æde conflagraturos. Tum aſſurgens in templo vnus, cæterorum omnium nomine reſpondit: Chriſtianos ſe omnes eſſe, atque vnum, cumque ſolum Deūm & Regem credere eſſe Chriſtum, ipſique ac Patri eius & Spiritu ſancto ſe ſacrificare. Nunc verò etiam ſeſe ei offerre paratos eſſe. Ad hanc vocem ignis ſuccenſus, ac concremati ſunt homines vicies mille. *Niceph. lib. 7. cap. 6.*

Victorem Maximianus apud Maſſiliam, iniecto pedibus fune, raptatim trahi mandauit, atque ita vexatum, tantumque non exanimem, in carcerem trudi. Vbi ille diuino ſplendore refocillatus, ac refectus, carceris cuſtodes ad Chriſtum conuertit, eoſque in fide ſtabiles Imperator capite cædi præcepit. Porrò Victorem in equuleo tolli, fuſtibuſque & neruis duriter cædi, ac rurſum in vincula coniici. At ipſe cum ſimulacrum Iouis ante ſe conſtitutum adorare iuberetur, id abominatus, pede ſtatuam euertit, iacuitque reſupinatus Iupiter ſuis etiam ridendus cultoribus. Maximianus Victorem, cum pedem illi priùs abſcidiſſet, molendini rotæ ſubiectum conteri, & adhuc ſpirantem gladio feriri iuſſit. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

Siſinnius, Martyrius & Alexander, genere Græci, ciues Cappadoces, exciti fama Diui Ambroſij, Mediolanum ſeſe recepêre. Ab eo honorificè excepti, aliquandiu apud eundem commorati ſunt. Inde recedentes, Tridentum pertexêre: vbi à Vigilio Epiſcopo ſacris initiati, ad prædicandum Euangelium gentilibus abeunt. Vallem Annoniam ingreſſi, cùm in vico Medo extructo templo, è multis conuerſis Eccleſiam colligerent, ruſtici quidam Saturno ſacrificia facturi pro vbertate annonæ, ipſos ad eadem inuitarant. Quod cùm illi recuſarent, Siſinnij caput æreæ turbæ alliſum, ſecuri confoditur. Martyrius ſecuri vulneratus, ſudibuſque fixus, cum ad idolum traheretur, occumbit. Corpora Alexander ad ſepulturam ferebat. Pagani ea ante ſimulacrum in ignem proiecere, ipſum ad mortem vſque flagellis concidêre. *Pet. de Natal. cap. 56. lib. 5. ex Adone.* meminit & *Sigebertus.*

Hebdomade ſexta ante paſſionis Dominicæ diem, Chriſtiani centum, quorum alij Epiſcopi, alij preſbyteri, alij aliis Eccleſiaſticis dignitatibus ornati erant, in carcere vna die occiſi fuêre à Sapore rege Perſarum. Quibus adſtans Symeon Epiſcopus Perſidis, forti eos iuſſit eſſe animo, diſſerens illis multa de mortis ſanctorum gloria, de reſurrectione, & aliis quæ ad conſolationem Martyrum facere videbantur, quorum ſingula ex ſcripturis S. probabat. *Sozom. lib. 2.*

Anno 35. Iuſtiniani, cùm XL. Capitolos Longobardi tenerent, more ſuo capræ caput adorabant, quod immolaturi erant: ac Chriſtianos, vt idem factitarent, cogere tentabant. Verùm illi ceruices ſuas potiùs carnifici præcidendas præbuerunt, quàm idololatria vitam ſuam redimerent. *Gregor. Papa lib. 3. Dialog. cap. 28.*

Oldar Aldenburgenſis Eccleſiæ Præpoſitus, cum ſexaginta preſbyteris ſociis, à Slauis ſiue Vandalis, ductu Miſtiuoij principis occupata vrbe, magna immanitate tractatur. Cute enim capitum inſtar crucis inciſa, cerebrum ſingulis aperuerunt: & manibus poſt tergum ligatis, per vrbes & vices martyres ſpectaculi loco traxerunt, vſque dum expirarent. *Helmold. cap. 16. & Cranz. lib. 2. cap. 42. Vand. & lib. 3. Metrop. cap. 2.*

Hæreticis.

Cùm Valens Imp. Arrianus Eccleſiam orthodoxorum grauiter perſequeretur, veniunt quidam Eccleſiaſtici Viri numero LXXX. Nicomediam, ac ſupplicationum libellos, de iniuriis, & malis quæ perpeſſi fuerant, Imperatori exhibent. Qui ira furens, Modeſto præfecto clàm mandat, vt comprehenſos eos morte mulctet. Præfectus multitudinis ſeditionem metuens, nauim parari curat, ſimulans ſe eos in exilium deportaturum. Sed nautas in nauicula piſcatoria ponè ſequi iubet, & nauem ſuccendere. Sic mediis in fluctibus igni perierunt.

Alexandrini ciues Eutychetis errori addicti, ſuum Epiſcopum Proterium orthodoxum afflixerunt: ac ipſo reiecto, Timotheum quendam cognomento Ælurum ſubſtituerunt, eâ occaſione vtentes, quòd Imperator Marcianus mortuus, & Orientis præfectus in interioris Ægypti partibus longiùs abeſſet. Cùm Proterius ad baptiſterium confugiſſet, eum tranſfodiunt, cadauer fune ſuſpenſum per publicum trahunt, canentes, Proterium trucidatum eſſe: igni iniectum cremant, cinerem in ventos diſpergunt, viſcera cruda deuorant. Præterea ſex alios eadem immanitate in odium Proterij rapiunt, & interficiunt. *Euagrius lib. 2. cap. 8. & Niceph. lib. 15. cap. 16.*

In quodam loco Africæ ſub Genſerico, cui Reia nomen, cum Aliqui ad Paſchatis feſtiuitatem agendam conueniſſent, & clauſum templum aperuiſſent, Arrianus presbyter congregatam armatorum manum in eos accendit: qui hoſtiliter piam turbam inuadunt, miſeramque ſtragem edunt, alios gladiis interficiendo, alios iaculis perimendo. Qui euaſerant, regio iuſſu alij pœnis paulatim attriti, omnes demùm necati ſunt, maturioris præſertim ætatis. *Proſper. in Chron.*

☞ *Vide de Hæreticis noſtri temporis Locum de Hæreſi, & Hæreticis.*

Mahumetanis.

Cùm Agareni Cretam occupaſſent, Cyrillum Gortynes Epiſcopum propter confeſſionem Chriſti interfecerunt. *Zonaras in vita Michaëlis Balbi.*

Petrus Damaſci metropolites, Saracenorum impia dogmata refutabat, & hæreſin Arabum & Manichæorum multa cum ipſis communia habere demonſtrabat. Itaque apud Halim principem accuſatus eſt. Lingua ei præciditur. In Arabiam felicem deportatus, cùm alios Chriſtianos confirmaſſet in fide, interfectus eſt, An Dom. 745. iuxta Sigebertum in Chronico. *Paulus Diac. lib. 21. rerum Romanarum*, anno Copronymi ſecundō id factum narrat.

GVNDISSALVVS Vaſcius. ☞ *Vide ſuprà ſub Militibus* Patriæ, Imperij perſecutorum reſpectu.

Hunc ordinem Eccleſiaſtica ſeruat Hiſtoria.

☞ *Vide Tit. Perſecutorum.*

Secundo Hadriani anno, Aurelius comes Alexandrum Romanum Epiſcopum, cum Hermete præfecto vrbis, eius vxore, liberis, & tota familia numero MCCL. in carcerem conijcit, & tandem in furno ardenti cremauit. Redarguens verò hanc iniquam tyrannidem Theodulus, Alexandri diaconus, idem ſupplicium ſubiit. Narrant & Zenonem, patricium Romanum, cum decem millibus, ducentis & tribus, pro Chriſto interfectum. Nono eius anno decem millia martyrum in Armeniæ monte Ararat pro fide Chriſti crucifiguntur. Ex his nominatur ab Henrico Erfurdienſe, Achaicus princeps, Heliades dux, Theodorus magiſter militum, & Carcerius dux exercitus, cum ſuis contribulibus.

Sub Decio martyres innumerabiles glorioſam pro Chriſto mortem oppetierunt. Inter quos Iuſtinum quendam Romanum presbyterum, & Nicoſtratum diaconum, *Bergomenſis* recitat. *Vincentius* his addidit Portium, qui duos Philippos Imperatores conuerterat.

Carthagine ſub Valeriano & Galieno trecenti martyres ſimul paſſi ſunt. Cùm enim præſes adpoſitis carbonibus cum thure, ad clibanum calcis, conditionem illis tuliſſet, vt aut thura carbonibus in honorem Iouis imponerent, aut in fornacem calcariam irent: omnes vno impetu in ignem ſe iniecerunt. *Henricus de Erfordia, Vincentius.*

Primo anno Imperij ſui Claudius ducentos & ſeptuaginta duos Chriſtianos iuſſit extra muros portæ Salariæ educi, ibique incluſos in amphitheatro à militibus cōfodi. Quadraginta ſex milites à Dionyſio Papa ſimul baptizati, decollati ſunt, ac

in

A in via Salaria ſepulti, cum aliis martyribus centum & viginti vno. *Idem.*

Sub Antonino Vero, Lugduni & Viennæ in Gallia Sanctus Viennenſis Eccleſiæ diaconus, Maturus recens baptizatus, Attalus Pergamenus. Blandina ancilla horrendos cruciatus pro Chriſto ſuſtinuêre. Quos *Euſeb. lib. 5. cap. 1.* recenſet.

Sub Alexandro Mammeæ Pammachius Romanus conſul cum vxore & filiis, aliiſque promiſcui ſexus ad quadraginta duos: item Simplicius Romanus ſenator: omnes vno eodemque die capitis ſupplicio affecti, eorumque capita ad diuerſas vrbis portas in terrorem, ne quis ſe Chriſtianum profiterentur, affixa ſunt.

Teſtes ſunt *Damaſus, Beda de Temp. rat. Oroſius lib. 7. cap. 25. Honorius, & alij*, cæſa in perſecutione ſub Diocletiano, ſpacio triginta dierum, martyrij nomine, ſeptendecim Chriſtianorum millia, ac præter eam multitudinem, numerum alium ingentem, metallorum effoſſionibus, lapidibuſque excidendis addictum.

Indes & Dommas, cum multitudine viginti millium martyrum, paſſi Nicomediæ ſub Maximino. *Metaphraſtes.*

In graui illa perſecutione ſub Sapore Perſarum rege, ſupra XVI. mille martyres diuerſi ſexus, ætatis, conditionis, locis diuerſis, numerati fuêre, præter eam multitudinem, quæ in di-B gitos referri non potuit.

TOLERANDO TORMENTA EXTRA MORTEM.

Thecla Iconij à Paulo conuerſa, ſponſo Thamiro renunciauit datam connubij fidem, & profeſſa eſt Virginitatem: eam ob cauſam à matre accuſata, & vnà cùm Paulo in carcerem ducta. Paulo eiecto, ipſa in ignem coniecta: ſed pluuia ignem extinguente, euaſit incolumis, ad Paulum rediit, & ſe ad habitum viri tonderi voluit, vt Paulum libere ſequi poſſet: verùm à Paulo id facere non eſt permiſſa. Ab Alexandro procoſ. cùm eius libidinem explere nollet, accuſata, variis ſuppliciorum generibus fruſtra afflicta, tandem ſuperſtes manſit: Tonſa & virilem veſtem induta, comitantibus quibuſdam iuuenibus ad Paulum profecta eſt. Tandem Seleuciæ obiit. *Pet. de Natal. lib. 8. cap. 110. Vincent. lib. 9. cap. 47. Marul. lib. 5. cap. 6. & Sabell. lib. 5. cap. 8.*

C Hieron, & Ater, & Iſidorus Ægyptij, & cum illis Dioſcorus puer quindecim annorum, Alexandriæ ſub Decio traditi fuêre. Puerum quidem iudex primùm verbis ſeducere, deinde tormentis cogere conabatur. Verùm ille nec perſuaderi, nec cedere ſuſtinet. Reliquos ferociſſimè laceratos igni tradidit. Dioſcorum verò ſapientiſſimè ad interrogata reſpondentem, admiratus dimiſit: illique vitam ad reſipiſcendum impertire ſe dixit: *Dionyſ. Alexandrin. in Epiſt. ad Euſeb.*

Duos Antiochenos iuuenes, quòd Chriſtiani eſſent, Diocletianus cuſtodiri iuſſerat. Cùm paratis tormentis ante aras, vt ſacrificarent, Diocletianus eos ſtatui iuſſiſſet, concordibus animis reſponderunt, patientiæ ſuæ periculum ſe facere paratos, ne quis conſideret, tormentorum magnitudine poſſe eos à Chriſtiana fide deduci. Quod cùm dixiſſent, ambo manus ſacrificij ignibus iniecerunt, nulloque doloris oſtenſo ſenſu tamdiu in eis manus tenuerunt, quoad vrendo deſiccata carne nuda oſſa reliquerunt. *Fulgoſ. & Egnat. lib. 3. cap. 3.*

Cùm in Iulianum Imper. Chriſtiani reliquias Babylæ martyris ex Daphne Antiochiam transferentes, quædam libera & D alta voce ex Pſalmis ſuccinuiſſent, tanta ille rabie correptus eſt, vt ſequenti die Chriſtianos omnes comprehendi iuſſerit. Dederat id negotij Salluſtio præfecto, qui, licet inuitus iuuenem quendam Theodorum comprehendit, & à prima luce ad horam vſque decimam torquet in equuleo, loris, laterum perfoſſionibus, aliiſque immanibus tormentis. Cùm autem Theodorus vultu hilari Pſalmum, quem pridiè cœtus vniuerſus cecinerat, iteraret, nec ſe quicquam effeciſſe crudelitate ſua Salluſtius videret, vinctum eum in carcerem coniecit, Imperatorem verò monuit, futurum vt Chriſtianis gloriam, ſibi infamiam & ignominiam, ſi ſic ſæuire in eos pergat, conciliet. Dimiſſus Theodorus Antiochiam venit, vbi interrogatus ab aliquibus; Ecquos ſenſiſſet in equuleo & tormentis dolores? reſpondit: Initio ſe quidem nonnihil perpeciſſe doloris, ſed mox adfuiſſe ſibi iuuenem quendam, qui & ſudores abſtergeret, & frigidam ſuffunderet: qua re ita delectatus fuerit, vt cum de equuleo deponi iuſſus eſſet, mœſtior factus fuerit. *Ruffinus lib. 2. cap. 36. Theodoret. lib. 3. cap. 11. Sozom. lib. 5. cap. 20.*

Maximus, vir doctiſſimus, & ſanctiſſimus, Abbas in Africa, eo quod Theodorum Conſtantinopoleos Epiſcopum reprehenderat, & Romam profectus, in ſynodo cum Martino E Papa damnauerat, Monothelitarum errorem, à Conſtante cum duobus diſcipulis lingua & manu truncatus, in Cherſonam relegatus eſt. *Zonaras, Paul. Diac. lib. 18 & 19. rer. Rom.*

Martyrum ſub Genſerico & Hunerico Vandalorum Regibus in Africa numerus iniri nequit. Præ cæteris recenſentur Duo fratres germani, ciuitatis Aquiſregienſis, qui iuramento ſeſe mutuo adſtrinxerant, ne alter alterum in iſto certamine desereret. At verò cùm alter peteret mitigationem, & è ſuſpendio, quo totum diem pependerant vterque, alligatis pedum digitis immenſis lapidum molibus deponi: ibi alter ipſum vehementi increpatione obiurgat, ſeque eum periurij accuſaturum coram Chriſto minatur: atque fratrem ita confirmauit, vt in patiendo tamdiu cum fratre durarit, dum ipſi tortores quoque defatigati, illos vltrò reiicerent cum tædio & quadam indignatione, quod horum conſtantiam vniuerſi imitarentur, nec quiſquam ex illis ad Arrianiſmum accederet, & quidem poſt tormenta ne liuores quidem apparerent. *Victor.*

F In graui illa perſecutione Vandalica ſub Hunerico collegiũ orthodoxorum, quod Eugenio Epiſcopo in exilium abducto reliquum Carthagini manſerat, inedia & cædibus paulatim maiori ex parte confectum, procul in horrendum locum exilij flagris & verberibus expellitur. Ex hoc cœtu retracti ſunt violenter duodecim Pueri, claritate vocis præditi, ſuaſu Theucarij, qui illos habuerat diſcipulos, priuſquam à veritate ad Arrij mendacia tranſiiſſet, vt in cœtu eſſent muſico. Quos cùm blanditiis in Arrianiſmum pertrahere non poſſent, duriſſima quæque illis iterum atque iterum intentauerunt, vulnera vulneribus infligentes, & priora poſterioribus ſubinde refricantes. Verùm Chriſto robur addente, in rectæ fidei confeſſione perſtitêre. *Victor.*

Conſtituerat Genſericus Vandalorum rex in Africa, ne vlli hominum, præter Arriani dogmatis ſectatoribus, in aula ſua, filiorumque vlla officiorum adminiſtratio committeretur. Poſt plurimos ex aulicis, qui ad abiurandam fidem adigebantur, peruentum tandem eſt ad Armogaſtem. Eius cùm tibiæ tumentibus chordis grauiter conſtrictæ torquerentur, fronſque ipſa reſonantibus neruis vſque adeò conſtringeretur, vt veluti G in exarata terrata ſulci, ita in ea craſſæ ac ingentes rugæ apparerẽt: cœlum ſuſpiciens, tacitè ſe Chriſto commendauit. Igitur improuiſo, quaſi aranearum fila, nerui crepantes rumpuntur. Eo viſo, tortores adhibitis fortioribus chordis, iiſque caballinis, ſæpiùs repetunt torſiones. Verùm ipſo Chriſti nomen inuocante, conatus fuerunt irriti. Imò cùm altero pede, capite deorſum vergente, ſuſpenſus penderet, plurimis ceu ſuper lectũ mollibus plumis ſtratũ, dormire viſus eſt. Genſerici filius Theodericus, cuius ab officio fuerat Armogaſtes, iubet eum capitis ſupplicio affici. At hoc eius mandatum mutat presbyter Iocundus, aliud ſuggerens, poſſe eum diuerſis & lentis cruciatibus paulatim confici. Si gladio percutiatur, futurum, vt Romani martyrem ipſum celebrent. Solutus ergo, mittitur in Bizagenam prouinciam, ad fodiendas ſcrobes. Breui poſt inde reuocatus, ad maiorem ignominiam, non ita procul à Carthagine paſcendis vaccis præficitur. E qua functione paulò poſt placida morte exemptus eſt. *Proſper in Chron.*

H Tipaſſenſis Mauritaniæ maioris ciuitas, cùm audiuiſſet ex aulæ notario, ſibi deſignatum paſtorem, hominem Arrianum, potiſſima eius Eccleſiæ pars omnibus neglectis, proximas Hiſpanias nauigatione petiit, paucis ibidem relictis. Eos cùm Arrianus neque blandimentis, neque minis in ſuam ſententiam pertrahere poſſet, ac ipſi in priuatis ædibus ſua ſacra tractarẽt, Rex in medio foro cunctis manus dexteras & linguas præcidi curauit. Quo facto, illi nihilominus rectè loqui potuerunt, Chriſto ipſos pro afflictione hoc miraculo remunerante. Et vt huius rei fides firmaretur, ſcribit *Victor. lib. 3.* in aula Imperatoris Zenonis vnum ex his, Reparatum nomine, paulù poſt in magna fuiſſe veneratione. Epiſcopis etiam quibuſdam orthodoxis hoc idem accidiſſe, vt lingua mutilati nihilominùs loquerentur: teſtatur *Iuſtinian. lib. 1. Cod. de officio præfecti prat. & ipſe Procop. lib. 3. de bello VVand. Greg. Pap. lib. 3. Dialog. cap. 32.*

Aithalas Perſa ſub Sapore rege in tormentis nimium extenſus, brachiorumque luxationem paſſus, manus poſtea mortuas ac pendulas circumtulit, vt aliorum manibus cibum ori eius adhiberi neceſſe eſſet. *Sozom. lib. 2.*

Miles militiam primùm profeſſus apud Perſas, Chriſtianam deinde fidem amplexus, & Perſicæ cuiuſdã ciuitatis Epiſcopus factus, cùm neminem ad Chriſtianiſmum conuertere

poſſet

poſſet : poſt verbera & afflictiones multas, quas ab incolis ſuſtinuit, maledictionem ei ciuitati imprecatus, eam deſeruit, imperante Conſtantino. Quæ paulò poſt à Rege Perſarum Iſdigerde ſubuerſa fuit, propterea quòd in eum primates eius grauiter quædam deliquiſſent. *Sozom. lib. 2. cap. 14.* Vbi Apoſtolorum imitatione pera dumtaxat, in qua Codicem Euangeliorum ferebat inſtructum circumiuiſſe, multaque edidiſſe miracula ſcribit.

In Campania Italiæ, cùm Totilas Rex Benedictum Iuniorem ſanctitate clarum, propter Chriſtum, cum cellula comburere cuperet, nec poſſet : eum in ardentem clibanum proiecit. Qui tamen inde altero die illæſus corpore & veſtimentis exiſſe dicitur. *Sigeb. in Chron.*

Tolerando Carcerem.

Iuſtinus Imp. ad alia Imperij ſui illuſtria decora hanc quoque adiicere laudem voluit, vt Arianos demùm prorſus à ſe diſſipatos conſtans poſteritas prædicaret : ſiquidem acerbiſſime ferens, perfidiam eorum tot Conciliorum ſententiis ingulatam, atque confoſſam, adhuc tamen in Oriente ſpirare, edictum propoſuit, vt Arianorũ Eccleſiæ vbique Catholica religione conſecrarentur. Quod vt Theodericus Oſtrogotho cum primus in Italia Rex accepit, dolòrem ferre non potuit, ac prauum alterum conſilium Catholicos inſectandi in Italia cepit. Itaque Ioannem Pontificem ad ſe accerſitum legatum ad Iuſtinum pro imperio contendere iuſſit, admonitum, vt ſuas Arianis Eccleſias redderet, neque negotium vllum faceſſeret : ſin minùs, ſe eadem mala Catholicis in Italia moliturum. Ioannes Iuſtinum non ſolùm ad Eccleſias Arianis reddendas non impulit : verùm etiam ipſe omnes, qua potuit vbique ritu Catholico conſecrauit : Ea propter Theodericus ipſum cum ſociis legationis Rauennam venire imperauit, ac grauiſſima Catholicis comminatus, in carcerem condidit, atque ibi omni humanarum ærumnarum genere conflictauit. Ioannes autem, dum fuit in carcere, cauſam tueri Catholicorum deſtitit. Cæterùm haud multis pòſt diebus, fame, ſiti, & cæteris carceris incommodis maceratus expirauit : cumque 98. poſt die, Rex ſubſecutus eſt. *Sigon. lib. 16. Imp. occid.*

Tolerando Exilium, Proscriptionem Paupertatem.

Hormiſda gente Achæmenides, natione Perſa, ab Iſdigerde Rege ob religionem acerbè reprehenſus, pœnæ loco Regis camelos nudus paſcere iubetur. Paret ille. Rex cùm obedientiam illius videret, recordatus paternorum meritorum, linea veſte indutum ad ſe iubet adduci, adductum blandis verbis à Chriſto abducere conatur. At zelo diuino incenſus Hormiſda, veſtem diſciſſam ad pedes Regis abiecit : Si propter munus lineum, inquit, deſerere me ſperaſti pietatem, en tibi donum tuum cum impietate, quam poſſides. Eum igitur Rex nudum regno ſuo expulit. *Theod. lib. 5. c. 39.*

Hunericus exilium Epiſcopis, Presbyteris, & eius ordinis plurimis, & aliis quoque ad quinquies mille ferè decreuerat. Erat in eo numero Felix Abbiritanus Epiſcopus, munere iſto ad annos quadragintaquatuor functus. Id quòd paralyſi eſſet tactus, nec ſentiebat, nec loquebatur quicquam. Pro eo apud regios reliqui depeccabantur, fineret Rex Felicem iam iam moriturum Carthagine, tantiſper dum animam efflaret, eò quod in exilium difficulter abduci poſſet. Qui tyrannus magno cum ſtomacho reſpondit : Quòd ſi adeò vſque morbo debilitatus eſt, vt iumento inſidere non queat, alligatus funi à bobus trahatur, quò præcepi. In eo exulum cœtu & Puerorũ grex, quo genitrices comitabantur, aliæ quidem gratulantes, quòd martyres peperiſſent : aliæ gemebundæ, quod ſuos miſerè perituros intueri cogerentur : immenſiſque doloribus victæ, cupiebant eos rebaptizationis lauacro à confeſſione reuocare, atque hoc modo ex præſenti afflictione eripere. Verùm cuius virtus maximè in infirmitate eſt potens, is tantum addidit robur tam fragilibus teſtulis, vt nullo maternorum affectuum conatu infringi poſſent. Anus quædam ex interuallo ſequebatur reliquam multitudinem, properantibus paſſibus, quantum pro ætate poterat, manu ducens puerulum : eum inter ambulandum ſubinde ad alacritatem blanditiis adhortabatur : Age, inquit, propera puer vides quanto ſtudio feſtinet vniuerſus Sanctorum exercitus, ad percipiendas gloriæ coronas : acceleremus & nos, vt illis coniungamur. Et cùm interpellaretur à quibuſdam ; Quid ita perditè feſtinaret cum paruulo, & qua ratione tantum itineris ſuperaſſet ? reſpondit : Bene precemini, bene precemini, & orate pro me & iſto meo nepotulo, mulier ſum peccatrix, filia olim Zuritanæ ciuitatis Epiſcopi : & cum iſto ad exilium vna quoque pergo, ne ille ſolus relictus hoſti veritatis & vitæ prædæ ſit, & a via vera abductus in exitium præcipitetur. Congregata autem vniuerſa multitudo in vrbibus Siccenſe & Larenſe, Mauris ad eremum deducenda traditur. Verum ex nobilitate quidam Comites aduenientes, multis blandis ſermonibus à fidei integritate illos retrahere conabantur. Illi verò ingenti vociferatione vno conſenſu ſuam ediderunt confeſſionem clamantes : Chriſtiani ſumus, vniuerſæ Eccleſiæ conſenſum amplectentes, Deum vnum & trinum, & trinitatem vnum Deum inuiolabiliter confitemur. Eo facto, iam grauiori cuſtodia includuntur quidem, ſed tamen ſpatioſiore : nec denegabatur ingrediundi facultas fratribus, qui conſolationibus ipſorum animos erigere, aut etiam ſacris adminiſtrare vellent. Verùm id eis non diu conceſſum eſt : nam eam ob rem cuſtodes fuſtibus cæſi ſunt, & ne cuiquam ad eos pateret acceſſus, interdictum. Imò in anguſtiorem locum, qui tantæ multitudinis non bene erat capax, alius ſuper alium ceu locuſtæ, ſiue verius, frumenti grana in cumulos coacernata, coarctati ſunt, vt ne ſecedendi quidem ad naturæ opera eſſet locus : ſed egeſtiones vrgente neceſſitate tam vrinæ quàm ſordium, illo ipſo loco ſubtus ſe faciendæ eſſent. Vbi cùm aliquamdiu morarentur, eò vſque ſtercora cumulata ſunt, vt in totum ſpatium exundarent. At vbi hoc Mauris viſum fuit, ad deſerti præſcripti locum pergere iubentur. Egreſſi ergo ex illo ſqualido loco, & ora & capita & veſtimenta ſtercoribus oblita trahebant : interim tamen quaſi præclarè cum ipſis ageretur, hilares Deo hymnum inter eundum decantabant : Hæc eſt gloria omnibus ſanctis eius. Illis ſic in ſqualore incedentibus, aderat Cyprianus Vinzibirenſis Eccleſiæ Epiſcopus, qui diuini verbi conſolationibus ipſos confirmabat. Sed & plurimæ paſſim turbæ vndiquaque e regionibus confluebant ad ipſos viſendos, atque magna acclamatione ſuam potiùs quàm ipſorum exulum conditionem deplorabant, cupientes itineris eorum eſſe comites. In peregrinatione autem cùm indies progreſſiones longas facerent ij, quibus deducendi negotium commiſſum erat, imbecillior ætas paruulorum & ſenum defatigabatur, quos acutis haſtilium cuſpidibus impellebant ad procedendum : vnde magis magiſque delaſſati, penitùs deficiebant, adeò vt iam etiam impedimento futuri eſſent. Quare Mauri eos, qui progredi non valebant, pedibus ligatis trahebant per loca aſpera & dura : qui hoc modò ſaxorum illiſionibus attriti, funium conſtrictionibus violentis enecti, inter trahentium manus expirabant. Erat autem ipſorum numerus non exiguus, vt ex tumulis erat conijcere, qui ſparſim toto illius itineris tractu ceu calparum cumuli cernebantur. Reliqui habiliores, ad deſignatum ſolitudinis locum peruenere, vbi paſti aliquandiu ſunt hordeo, iumentorum ritu : quod tamen ipſis paulò poſt etiam denegatum eſt. *Hæc Victor. de perſecution. Vandal.*

Saturus, domus Hunerici procurator, accuſatore quodam Diacono Marinado, vt Arianus fiat, poſtulatur. Cùm autem confeſſionem veritatis pluris faceret, quàm omnia ſua commoda aut damna : vxor adductis communibus liberis, ad genua mariti aduoluitur, pérque omnia ſacra rogat, obſecrat, & obteſtatur, miſereatur ſui, & pendentis à lacte matris filiolæ, & reliquorum coniugij pignorum : neu committat, vt quos nobilitas reddiderit claros, ſeruili conditioni ſubijciantur, non patiantur, vt ſe viuo, indigno & turpi matrimonio camelarij ſerui copuletur : Deum haud dubiè reſpecturum, quod inuitus & valde grauatim faciat ipſe, quod plerique feciſſent voluntarij. Sed ipſe ex Iob ei reſpondet : Tanquam vna ex inſipientibus mulieribus loqueris. Ego Domini promiſſionum ſecurus, verba in mente fixa tenebo. Si quis non reliquerit vxorem, liberos, agrum aut domum, meus non poterit eſſe diſcipulus. Vxor diſcedit. Saturus ſpoliatus omnibus, & plurimis ſuppliciis debilitatus, mendicus demùm relinquitur. *Prosp. in Chron.*

Valerianus Habenſiſæ Epiſcopus in Africa, dum impio Genſerici Vandali edicto totis viribus reluctatur, ne traderet S. libros, quos poſtulabat, eiicitur ciuitate ſolus, & priuatus, omnibúſque ſeueriſſimè demandatur, ne quis eum in agrum ſuum, nedum in domum admittat. Quare multo tempore in publico ſub dio, & quidem nudus iacuit, annos habens ætatis ampliùs octoginta. *Idem.*

PROPVLSANDO.

A Iſraëlitæ Duce Ioſue, & propagandæ religionis cauſa, & regionis ſibi diuinitus promiſſæ e manibus impiorum vindicandæ, Dei iuſſu contra Palæſtinos, Amalechitas, Amorrhæos, Ammonitas, Moabitas, Hettæos, Iebuſæos bella geſsère cruentiſſima Et quia numine iubente ſuſcepta fuère bella: eiuſdem fauore, feliciter ſunt confecta, vt Dei Eccleſiæ locus pateret in terris, impiis occupatoribus funditus exciſis. Et hæc in veteri lege, quæ ſui obſeruatoribus temporalia bona pollicetur, tranſgreſſoribus contraria minatur omnia.

Iudith vidua Bethulienſis, partim obſidione, Iudæam omnem, hoc eſt, Dei populum, ſeruitutis periculo liberauit. Omnibus ſe ornamentis comit: Dominus auxit illi formæ decorem, oriſque venuſtatem, vt trahere poſſet Leuiatham hamo. Egreſſa occurrit exploratoribus, & Filia ſum Hebræorum; inquit: ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnoui, quòd dabuntur vobis in deprædationem. Denique Holoferni ſe indicaturam pollicetur, quo aditu ſine ſuorum perni- B cie capiat ciuitatem. Poſtremò cum ipſo collocuta, ſermone, promiſſis, vultu fefellit: atque eundem quem adorauerat, cuius ſe ancillam dixerat, captata occaſione incautum interimit. Summus Sacerdos Ioachim cum magno Presbyterorum comitatu de Hieroſolymis Bethuliam venit, vt faciem eius videret, cuius famam admirabatur. Et ſic Aſſyrij qui multas iam gentes vrbéſque vno impetu ſubiugauerant, vnius mulieris fraude capti ſuccubuerunt. *Marul. lib. 4. cap. 4. ex Iudith. c. 11.*

Iudas Machabæus cum ſuis contra Antiochum Eupatorem pugnabant, non tam vxoribus & liberis ſolliciti, quàm de templo Domini, quod paulò antè ab Epiphane profanatum luſtrauerant. Et cum hoſtibus congreſſi, manibus quidem pugnabant: animis autem Deum inuocabant. Itaque victores ſemper extiterunt. 2. *Math.* 15.

Maxentius tyrannus, Conſtantino Magno contra eum mouente, vt tantam belli molem auerteret, ad magicas artes ſe contulit: ac modò grauidas mulieres, modò pueros infantes aperiens, modò leones iugulans, interdum etiam infantes ad dæmones excitandos adiuratores exercens, eorum ſibi parare ſubſidium inſtitit. Conſtantinus viciſſim, cùm rem in Italia C gerendam eſſe ſciret, non ſolùm cum gente bellicoſiſſima, ſed etiam in Prouincia præſidiis, opibus, oppidiſquè firmata, & cum eo duce, qui non tam humanis viribus, quàm magicis præſtigiis ad victoriam niteretur, maiore præſidio opus eſſe putauit, quàm quòd a militari expectari virtute poſſet: confugiendum ad diuinum auxilium eſſe, non eorum, quos ſequuti Valerius & Maximianus fœdiſſimum vitæ exitum falſis oraculis ac vaticiniis audiendis adepti eſſent, ſed eius quem pater ſuus veneratus, cuſtodem conſeruatorémque regni haud dubiè cognouiſſet. Hunc igitur toto animo cœpit implorare, vt ſe, quinam eſſet, ſibi dignaretur oſtendere, ac rebus, quas molitetur, opem auxiliúmque præbere. Vidit ergo cum toto exercitu inclinante iam ſole, Crucis ſignum in cœlo, Soli imminens, his verbis cinctum: In hoc ſigno vinces. Sed & per quietem vidit ſpeciem viri humano habitu auguſtiorem, monentis, vt ſignum ei quod in cœlo viderat par efficeret, idque præliis adhiberet. Paruit, & Deo plenus potentiſſ. tyrannum ſuperauit & extinxit. *Sigon. lib. 3. Imp. occid.*

Conſtantinus Magnus Theſſalonica egreſſus, in Hebri ripa aduerſus Licinium tyrannum conſedit, qui caſtra ad montem vrbi imminentem poſuerat. Cùm armatus vtrinque ſtaret D exercitus, in ſummi certaminis dimicationem paratus, Licinius principes ſuos in lucum ſeduxit, variis Deorũ ſimulachris refertum: quibus cùm cereos accendiſſet, ac victimas immolaſſet, tum conuerſus ad eos ita dicere cœpit: Hi ſunt Dei, quos à maioribus colendos accepimus, & quorum auxilio rem publicam & priuatam huculque optimè geſſimus. Conſtantinus autem patriis inſtitutis neglectis, nouum quendam ac peregrinum Deum ſibi ſuſcepit colendum, ac turpi eius inſigni ſuum dehoneſtauit exercitum: eiuſque numine fretus, ad nos Deóſque noſtros tollendos infeſtus procedit. Verùm propediem apparebit, vtri numini cultus ſit adhibendus: nam à qua parte certaminis victoria ſtabit, ab eadem potiorem religionem eſſe conſtat. Conſtantinus autem diuino, ſi quando aliàs, auxilio ſibi opus eſſe intelligens, ſalutiferum Crucis vexillum, cuius virtutem bello contra Maxentium expertus incredibilem fuerat, præferebat, ac ſacris Sacerdotibus aduocatis piis, atque aſſiduis eorum ad Deum orationibus ſe totum tradiderat: vates arioloſque irridens, qui Licinio aderant, eúmque ridicula gentilium arte confiſi inani ſpe rerum ſecundarum inflabant.

E Itaque in vrbibus Licinij multi per eos dies multas Conſtantini cohortes meridie per vrbes tranſeuntes tanquam victrices ſe vidiſſe, affirmarunt, omenque victoriæ, quæ inſtabat, fecerunt. Licinius ſuis, vt vnum Crucis vexillum peterent, ac lacerare contenderent, imperarat. Narrat autem Euſebius, ſe ab ipſo Conſtantino audiſſe, cùm vexillifer in ipſo pugnæ ardore telorum ingruentium multitudine conſternatus, periculi declinandi cauſa vexillum proximo tradidiſſet, atque acie exceſſiſſe, factum eſſe, vt ipſe extra aciem tragula traiectus obierit: qui verò vexillum ſeruauerat, incolumis inter tot vndique impetentia tela, vexillo ipſo multis in partibus perforato, euaſerit. Licinius, cùm impetum Conſtantini ſuſtinere non poſſet, arrepta fuga Byzantium ſe recepit. Liciniani omnes, qui prælio ſuperfuerunt, ſeſe Conſtantini fidei permiſerunt. Decimo octauo demùm menſe Licinius ſæpiùs victus, Nicomediæ obſeſſus, imperij inſignia deponere coactus eſt. *Idem.*

Theodoſius Magnus Imper. ad Iulias Alpes Eugenium ty- F rannum, Valentiniani interfectorem, idolorum cultorem, memorabili prælio vicit, & pietatem Chriſtianam ſeruauit. *Sigon. lib. 9. imp. occid.*

Iuſtinianus Imper. Chriſtianæ religionis initiò ſtudioſiſſimus, Chalcedonenſis Synodi decreta conſtanter & ſumma ſeueritate in omnibus Eccleſijs propagari, & aduerſarios omnibus modis coërceri, & ad conſenſum compelli iuſſit. *Euagrius lib. 4. cap. 11. & 16. & Niceph. lib. 4. cap. 10. & lib. 7. cap. 12.* Omnibus ex Lybia, & Carthagine potiſſimùm, pulſis Arianis, Chriſtianis templa iuxta vaticinium Cypriani martyris reſtituit. Nam cùm Chriſtianorum perſecutionem ſub Vandalis Arianis in Africa vidiſſet, motus ipſorum calamitate, arma pro iis ſumere animo decreuit: idque tum ipſo facto declaraſſet, niſi Ioannis Hypatchi aulici præfecti conſiliis à propoſito deterritus fuiſſet. Cæterùm Epiſcopus quidam Orientalis Imperatorem accedens, indicauit ſe in ſomnis à Deo mandatum accepiſſe, vt Imperatorem ad ſuſcipienda arma pro afflictis Chriſtianis hortaretur. Eo nuncio accepto, Imperator ſine dilatione Beliſarium cum armata manu in Ly- G biam contra Vandalos miſit: qui capta vrbe Carthagine, & tandem Gilimere Rege, parricida & perſecutore Chriſtianorum crudeliſſimo, tribus menſibus totam Lybiam Iuſtiniani imperio ſubiecit. *Procop. lib. 3. de bello Vand. Paul. Diac. lib. 6. cap. 1.* Narrat ex *Procop. Euagr. Eccleſ. hiſt. lib. 4. cap. 16.* Iuſtinianus cùm bellum contra Vandalos pro Chriſtianorum defenſione ſuſcepiſſet, nauem prætoriam ad litus iuxta ædes Imp. deducere iuſſiſſe: deinde Epiphanium Conſtantinopolitanum Epiſcopum claſſi militari de more benedicentem, ac bene precatum, milites paulò antè baptizatos, nomen profitentes Chriſtianum, ſigillatim in nauim introduxiſſe.

Procop. lib. 1. belli Perſici, de Helliſtæo Æthiopum Rege ſcribit, quòd contra Iudæos, in Homeritarum regione Chriſtianos affligentes, claſſem inſtruxerit: & victoria potitus Regem impium interfecerit, & Chriſtianum ſubſtituerit, qui doctrinæ cœleſtis propagandæ curam geſſerit.

Phocas Iudæos Antiochiæ tumultuantes contra Chriſtianos, tormentis ſubdidit, & vrbe expulit. *Zonar. tom. 3. Paul. Diac. lib. 17. rerum Rom.*

Ethnici ſepties à Conſtantino expulſi Hieroſolymis, denuò eam ceperunt & Ioannem Patriarcham eiecerunt. Ille Con- H ſtantinopolim veniens, petit ab Imperatore & filio eius Leone auxilium, ſed ille eum ad Carolum Magnum cum litteris ablegauit. Quibus lectis, ad arma vocauit ſuos, & Hieroſolymam exercitum duxit: & recuperata vrbe, paganos expulit. *Henr. de Erphordia in vita Conſtantin. c. 69. ex Helinando. Ptol. Lucenſis* ſcribit, Carolum coniunctis viribus cum Conſtantino Copronymo Saracenis & Arabibus Hieroſolymam & terram Sanctam eripuiſſe. Hiſpaniam à Saracenis occupatam, Carolus vſque ad Cordubam recuperauit, & Compoſtellæ in Synodo, cui Turpinus interfuit, Eccleſiam Iacobi Principẽ & Dominam conſtituit ſuper omnes Eccleſias Galeciæ & Hiſpaniæ. *Vincent. lib. 24. cap. 17. ex Turpino: Ptolomæus Lucenſis in Rudimento, & Blondus Decad. 2. lib. 1. ab inclinat. Rom. Imperij.*

In Northanymbrorum gente, dum Heduinus regnauit, floruit Eccleſia, & fuit maxima in politia tranquillitas, quam Deus veluti halcyonia conceſſit Eccleſiæ colligenti ſuos cœtus per ann. 17. Verùm poſtquam Heduinus à Ceduald Britonum & Penda Merciorũ regibus fuit occiſus, miſera facies

Eccleſiæ ſubſecuta eſt, ſæuientibus Cedualda & Penda: quorum hic paganus & Chriſtiani nominis ignarus, ille moribus ac animo barbarus erat. Paulinus igitur, aſſumpta ſecum regina Edilberga, rediit Cantuam nauigio: atque ibi Roſenſis Eccleſiæ curam ſuſcipiens, vſque ad mortem permanſit: ſicque in Nortanymbrorum inſula relapſa eſt religio, & rurſus creuit ac dominari cœpit idolomania, donec Oſualdus, Heduini nepos ex ſorore ſucceſſit: qui a parua manu, fide autem Chriſti munita, confligens cum Cedualda, ipſum cum immenſis copiis ſuis fudit ac interemit, & regnum & religionem inſtaurauit: & in Berniciorum gente primus templa, altaria ac crucem erexit. *Beda lib. 2. cap. 20. & lib. 3. cap. 1. 2. & 3.* Sed tamen *Sigebertus in ſuo Chronico ex hiſtoria Britonum* colligit, ipſum Oſualdum à Cedualda interemptum, & Cedualdam diū poſt illum regnaſſe.

Egfrido Rege Anglorum mortuo, extremi Reges gentiles, regnum Angliæ vaſtarunt, annis 4. Wicred filius Egberti Regis, religione & induſtria inſtructus, gentem Anglorum ab oppreſſione exterorum liberauit. *Sigebert. in Chron. & Beda lib. 4. cap. 12. 21. & 26.*

Reliquerat Geiſa Vngarorum Rex, qui circa Salutis annum 997. in viuis eſſe deſiit, Stephano filio pacatiſſimum Eccleſiæ ſtatum: quem pro virili ipſe quoque, cum Giſla cõiuge pietatis ſtudioſiſſima tutatus eſt. Verum Giula Stephanum ſuum auunculum verbis ſæpiùs corripuit, ac tandem eum armis ad patriam cogere religionem tentauit. Bello ſuperior Stephanus Giulam cuſtodiæ tradidit, vſque dum miteſceret. Sicque Eccleſia ſub Stephano Rege, ad annos ferè quadraginta ſua habuit halcyonia, *Bonfin. lib. 1 Decad. 2.*

Idem ſubditos ſuos ad Chriſtianam religionem humanitate inuitaturus, cùm non ſuccedere rem animaduerteret, aliquantulùm ſeueriùs in reluctantes egit. Quod cùm faceret, plerique principum, Duce Cupa in eum coniurant. Stephanus coacto exercitu ad Garam amnem cum illis confligit dubio Marte. Ergo ad preces conuerſus, vix facto orandi fine, Vencellinus Cupæ caput abſcidit. Quo per aciem circumlato, ita hoſtium animi conſternati, vt palantes fugerent. Principes coniurationis capti, & in caſtris cæſi: in cæteros Regis edicto remiſſiùs actū. Cupæ corpus in partes quatuor diſſectum: vna Strigonienſi portæ affixa eſt. Veſprinienſi altera, tertia Lanrienſi, in Tranſſyluaniam quarta ad deterrendos Dacorum animos delata, & albæ Iulæ præfixa. De cæteris captiuis, pro facinorum grauitate pœnę ſunt exactæ. *Idem.*

Pelagius Hiſpaniarum Rex, licèt copias valde exiguas & inermes haberet, diuino fretus auxilio, Chriſtianæ religionis fomitem in Hiſpania à Mauris occupata excitauit. *Phrygio in Chronico, & Ritius lib. 2. de rebus Hiſp.*

Sub Miecislao Principe Polonorum primo Chriſtiano mos inoleuit apud Polonos, vt homines equeſtris ordinis in templis, dum ſacerdos apud altare pronunciat, vnde recitaturus ſit Euangelium, gladios mediotenus ſtringerent, quaſi profitentes Euangelij & religionis defenſionem. Choro autem reſpondente, Gloria tibi Domine: rurſus reconderent. Diuque hic mos manſit in Polonia. *Cromer. lib. 3.*

Veneti quum in Saracenos, terram Italiam fœda clade vaſtantes, claſſem quadraginta nauium Gradonico Principi ducendam commiſiſſent, quæ Theodoſio Græco Duci iunctam rem gereret, tametſi Venetus acerrimè in hoſtes fidei inuectus dimicarit, tamen à Græcis inter primum pugnæ ardorem deſtitutus, tantam cladem paſſus eſt, vt ne vna quidem nauis ex tam numeroſa claſſe incolumis euaſerit. Non deterruit tamen Venetorum animos tam inſignis accepta clades, vt quum primùm nunciatū eis eſſet, Saracenos è Creta inſula in Adriaticum ſinum, ad omnémque Italiam deuaſtandam claſſe ingenti comparata venturos, illi ſtatim ad Gradum occurrerint, atque ibidem inita viriliter pugna, hoſtes ingenti clade affecto, ſic ſupero mari expulerint, vt clades accepta non facilè animis eorum exciderit. Quæ victoria vel eò lætior fuit, quòd Baſilius Imperator Vrſum Partitiacum Ducem, quo auctore res erat geſta, Protoſpatharium declarauit: quæ dignitas inter primarias penes Græcos Principes habebatur. *Egnatius lib. 1 capite 6.*

☞ Plura require in Loco de Magnanimitate.

*SCRIPTORES.

Poſſet hic locus Martyrum excreſcere in immenſum volumen, cùm etiam tempore S. Hieronymi, tantus illorum numerus fuerit, vt in quemlibet anni currentis diē decē millia aſſignari potuiſſe adfirmet. Qui ergo in hunc locum tranſlati fuerunt, illuſtriores aliquot ſunt, & notiores. Plures reperire erit in *Martyrol. Bedæ, Vſuard. Adonis Baronij, Græcorum Menologio,* & illis qui geſta & obitus Sanctorum litteris conſignarunt. Iam enim ab initio Eccleſiæ Notarij Romæ inſtituti. (quorum in locum iam Protonotarij ſucceſſerunt inani plerumque titulo;) qui acta Martyrum ex fide tranſcriberent, & in hiſtoriam redigerent. Cui rei egregiam operam nauauit S. Clemens I. hic enim ſeptem regiones Eccleſiæ Notariis huiuſmodi diuiſiſſe legitur. Præerant his ſeptem Diaconi, & totidem Subdiaconi, qui ſeriem geſtorum dirigebant. Fabianus Papa idem etiam confirmauit. Et habemus exemplum, recentius Paulini Notarij S. Ambroſij, cuius etiam vitam deſcripſit, in qua ait ſe fuiſſe ſub cura Caſti Diaconi, ad quē cuncta refert. Horum autem Actorum veteres meminère, hæretici tamen omni tempore ea è medio tollere, deprauare, incertis & falſis narrationibus maculare præſumpſerunt, ſic non exigui laboris fuerit Martyrologium aliquod Romanum iuxta integritatem ſuam contexere. Quin tempore Gelaſij Pontificis Acta Martyrum non legebantur in Eccleſia Romana, quod ea à pleriſque adultera eſſent, & deprauata, mutata, detracta, vt *Arnobius lib. 1. aduerſus Gentes* fatetur, vt ita credentium fides retardaretur, & geſtorum corrumperetur auctoritas.

Quamvis non ſit credendum quod penitus ſubuerſa fuerint, aut mutata, aut mutilata. Romæ enim ſemper reſederunt Pontifices Catholici, qui Sanctorum res geſtas accuratè literis conſignari fecerunt. Quod quidem ampliùs roboratur ex eo, quod Ariani & alij qui primis temporibus bellum Eccleſiæ Romanæ intulerunt, nullam Sanctorum memoriis iniuriam inferrent.

Tamen Diocletiani Imperatoris impiiſſimo edicto omnes Chriſtianæ religionis Codices igne damnatos conſtat, cuius feralis ſanctionis meminit *Euſeb. lib. 8. hiſt. cap. 2. & 3.* Quando inquit, diuinas & ſanctas Scripturas medio foro in rogum iniici adſpeximus. Tunc in tanto Chriſtianarum Scripturarum naufragio, lacrymabilem illam Auctorum Martyrum iacturam accidiſſe pro comperto eſt, ſupermanentibus duntaxat paucis tabulis, vt poſt vindemiam racemus vnus aut alter ſupereſſe conſueuit.

---

* Martyrologium.

Qvid sit. Eivs antiqvitas.

Martyrologium eſt idem quod ſeries ſiue hiſtoria ſuccincta eorum qui pro Chriſto ſanguinem & vitam profuderunt. Continens nomen, tempus, locum quoad fieri poteſt, genus mortis, eiuſque cauſam, Martyrum. Primus omnium qui Martyrologium conſcripſit, ab omnibus prædicatur Euſebius Pamphili Epiſcopus Cæſarienſis. Id teſtatur *Hieron. Epiſt. ad Heliod. Strabo lib. de reb. Eccleſ. cap. 28. Beda & Molan. in libello* quem ſcripſit de *Martyrologiis cap. 2.* Poſt hunc B. Hieronym. rogatus à Chromatio & Heliodoro Epiſcopis, vnum etiam compoſuit: exſtant eorum litteræ ad illum, eiuſque reſponſio, *in Proœmio Martyrol. apud Baron.* ſed quid de fide earum ſentiendum ſit, vide eundem Baronium.

Sunt qui putēt ne Euſebium quidem Martyrologium ſcripſiſſe, ſed ipſa Martyrum Acta ingenti volumine, non autem compendioſam narrationem concepiſſe. Nam ſicut Romæ olim Notariis de conſcribendis SS. Martyrum Actis: Ita & in aliis Eccleſiis tranſmarinis alicui ex Clero negotium imponebant, cuiuſque martyris Acta, diemque natalem, (ſic enim eorum ex hac vita tranſitum vocabant, quod tum Deo & cœlo naſcerentur) ſcripto tradere. Vnde conſtat Martyrologia antiquiſſima eſſe, eorumque primum Auctorem B. Clementem: quæ proinde ſucceſſu temporis creuerūt, prout illorum numerus augebatur. Imò variarum Eccleſiarum Acta & ſcripta tandem in vnum Diarium ſiue Indiculum coaluerunt. De Romano autem veteri Martyrologio ita ſcribit *Gregor. ad Eulogium Epiſcop. Alexand. Epiſt. 29. lib. 7. Ind. 1.* Nos, inquit, penè omnium Martyrum, diſtinctis per ſingulos dies paſſionibus, collecta in vno codice nomina habemus: non tamen eodem volumine quis qualiter ſit paſſus indicatur, ſed tantum locus & dies paſſionis ponitur. Vnde fit vt multi ex diuerſis terris atque Prouinciis per dies ſingulos cognoſcantur martyrio coronati. Sed & habere vos beatiſſimos, credimus.

En quomodo Sanctus Pontifex exiſtimet eandem Martyrum collectionem æquè ac Romæ etiam reperiri Alexandriæ, & alibi. Vnde inſinuare videtur, fuiſſe vniuerſalem hanc in Ecclesia Sanctorum Communionem.

VARIETAS.

A Roman. Martyrologio, quod primum & antiquiſſimum eſt, alia velut è fonte deriuarunt. Itaque poſt Romanum olim editum ſub nomine Hieronymi, primum locum obtinet, quod à Beda concinnatum fuit, qui non tam nouum compoſuit, quam Romanum vetus auxit. Bedæ ſucceſſit quidam Florus Monachus Benedictinus, cuius meminit *Sigebert. cap. 94. de viris illuſtribus*. Poſt hos elapſis circiter annis 70. temporibus Caroli M. Vſuardus eiuſdem inſtituti Monachus, natione Gallus, Martyrologium ſcripſit, & quod ab aliis prætermiſſum, adiecit, & quædam emendauit.

Poſt annos circiter 50. anno ſcil. Dom. 850. Wandelbertus Diaconus & Monachus, Poëta illius æui, heroico verſu Martyrologium conſcripſit. Cuius meminit *Sigeb. & Trithemius de viris illuſt. Ord. S. Bened cap. 36.* His ſucceſſit Ado Epiſcopus Treuirenſis, qui claruit tempore Gregor. VII. quique Martyrologium locupletius ſcripſit, & nonnulla fuſius, quam alij, enarrauit. Qui verò noſſe deſiderauerit, quinam præterea circa hoc argumentum deſudarunt, conſulat libellum *Ioann. Molani* Theologi Louanienſis, quem in ſecunda ſui Vſuardi editione adiecit. Certè non parum Card. Baronio debemus, qui Martyrologium Romanum cum integris exemplaribus ex fide collatum euulgauit, notas eruditas, aliaque curioſa & varia, vnà cum Indice Sanctorum, Topographico, & Rerum addidit.

*OCCASIO ILLVD PRIMVM SCRIBENDI
Vbi de vſitato, & veteri MARTYRVM *cultu.*

Teſtis eſt *S. Gregor. ſupra ad Eulogium* ſcribens, ſolitos primitiuæ Eccleſiæ Præſides, recurrente die natali, hoc eſt obitus alicuius Martyris, in eiuſdem memoriam Deo offerre ſacrificium. Et hoc ipſum. *Tertull. lib. de Corona militis* ſcribit: Pro natalitiis annua die facimus. Facere enim idem eſſe penes antiquos, quod ſacrificare, etiam ex Virgilio qui dicit: *Cum faciam vitulam*, demonſtratur. Item ex illo Chriſti, Hoc facite &c.

Porrò illic agi à Tertulliano non de natalitiis more Gentilium, vt perperam interpretatur infelix Rhenanus, ſed de die quo ſancti Martyres victores in cœlum à Deo recepti ſunt, cōſule in eum Locum pientiſſimi & eruditiſſimi viri Pamelij adnotationem. Habes de eodem priſtino vſu *Epiſtolam, S. Cypriani ad presbyteros & diaconos Eccleſiæ Carthag. eſt in edit. Pamel.* 37. in qua hæc verba deſcripta habentur. Denique & dies eorum quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias martyrū celebrare poſſimus. Quamquam Tertull. fideliſſimus, & deuotiſſimus frater noſter, pro cætera ſollicitudine & cura ſua, quam fratribus in omni obſequio operationis impertit (qui nec illic circa curam corporum deeſt) ſcripſerit, & ſcribat, ac ſignificet mihi dies quibus in carcere beati fratres noſtri ad immortalitatem glorioſæ mortis exitu tranſeunt, & celebrentur à nobis hic oblationes & ſacrificia, ob commemorationes eorum, quæ citò vobiſcum Domino protegente celebrabimus. Hæc *Cyprian.* qui & ad clerum & plebem ſcribens *Epiſt.* 34. ſic in eandem ſententiam: Sacrificia pro eis ſemper (vt meminiſtis) offerimus, quoties ad martyrum paſſiones & dies anniuerſariâ commemoratione celebramus. *Hæc ille.*

Quod porrò ait, ſacrificia pro illis offerre: nemo putet pro peccatis illorum expiandis id fieri ſolitum, cum omnia mundentur in ſanguine, maiorémque (teſte ipſomet Domino) hac charitatem nemo habeat, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Si enim flenti mulieri peccatrici dimiſſa ſint ex ſētētia Saluatoris peccata multa, quoniam dilexit multum, quis dicere audeat, poſt imbrem ſanguinis, conſummato martyrio adhuc ſupereſſe expiandas ſordes? Sed ſic accipiendum ſacrificia pro eis offerre, ac ſi diceret, in eorum commemorationem illud facere, prout ea quæ ponuntur inferius verba declarant, & quæ ex dicta *Epiſt.* 37. ex eodem auctore ſuperius recitauimus. Vnde *S. Aug. tractatu* 84. *in Ioann.* habet: Ideò quippe ad ipſam menſam non ſic eos commemoramus quemadmodum alios qui in pace requieſcūt, vt etiam pro eis oramus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, & eorum veſtigiis inhæreamus. Hæc ibi. *Et de ver. Apoſt. ſer.* 17. *c.* 1. in eandem ſententiam ſic ait: Habet Eccleſiaſtica diſciplina (quod fideles norunt) cum martyres recitentur eo loco ad altare Dei, ibi non pro ipſis oretur, pro cæteris autem cōmemoratis defunctis oratur. Iniuria eſt enim pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari. *Hæc Auguſt.* ex quibus omnibus dilucidius intelligere potes, quid ſit offerre po Martyre. Si hæc vberius cupis, conſule in citato loco Tertulliani ac Cypriani, notationes Pamelij. Recitabantur poſt Apoſtolos nomina ſanctorum Martyrum, prout etiam docet ſacræ Miſſæ Canon, qui habet Communicantes & memoriam venerantes in primis, &c. Recitabantur ex ſcripto ſecundum prærogatiuam ſtatus & meritorū, nec tantum nomina martyrum, ſed & aliorum Sanctorum. Vnde & *Auguſt. lib. de ſancta Virginit. cap.* 45. hæc ait: Perhibet Eccleſiaſtica auctoritas in qua fidelibus notum eſt, quo loco Martyres, & quo loco defunctæ ſanctimoniales recitantur. *Hæc ille.*

Ex prædicta igitur nota dierum natalium Sanctorum Martyrum pro commemorationibus faciendis, Martyrologij conſcribendi prouenit occaſio: cùm etenim frequens eſſet Martyrum numerus, (decem enim illis quas numerant perſecutionibus, in vnaquaque Prouincia necatos fuiſſe quamplurimos, nemo poterit dubitare) atque in chartis Eccleſiæ ſingulorum nomina & dies quibus Martyrium conſummaſſet notata haberentur: ex iiſdem Eccleſiaſticis monumentis pridie diei natalis (vt hodie fit in Martyrologio) annuntiabantur nomina in Eccleſia, quorum natalitia recenſenda eſſent die ſequenti, eorundemque vna cum ſacrificio foret commemoratio facienda. Eiuſmodi Eccleſiaſticas tabulas quibus ſingulorum martyrum natalitia conſcripta haberentur à Tertulliano Faſtos fuiſſe appellatas, optimè eruditéque notat *Pamel. in dicta epiſt.* 37. *Cyprian.* Ille enim *in lib. de Coron. milit.* hæc ait. Habes tuos cenſus, tuos Faſtos, nihil tibi cum gaudiis ſæculi, &c. Tertullian. idcirco quod in dictis Sanctorum Martyrum natalitiis ſolebant Chriſtiani mutua inter ſe charitate gaudere, quando & conuiuium quod Agapen dicebant, celebrare in ipſa Memoria, in Eccleſia inquam Martyris conſuerant: licet quod ad locum ſpectat, vſum illum Concilium Laodicænum *Can.* 38 reſtrinxerit.

At antiquitas veneranda, & ab Apoſtolis manans, ſempérque ſeruata, atque propagata traditio non tantum egit vt anniuerſaria celebritate Sanctorum Martyrum commemoratio ageretur, ſed etiam vt in ipſorum honorem memoriæ paſſim erigerentur: eo quippe nomine à maioribus nominatæ ſunt Eccleſiæ, quæ in honorem Sanctorum Martyrum Deo conſecrarentur, vt *S. Auguſt.* teſtatur *de Ciuit. Dei. lib.* 21. *c.* 10. Qui quidem laudabilis vſus Apoſtolorum temporibus (vt dictum eſt) viſus eſt duxiſſe principium, ea nimirum occaſione, quod veneranda Martyrum corpora ſub altare recondi conſueuerint, ſecundum illud *Ioan. Apocal. cap* 6. (vt omnes præſertim antiquiores declarant Interpretes.) Vidi ſub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant. Cúmque ipſa altaria ſepulchra eſſe Martyrum viderentur, ac ſubinde eadem præclara memoria Martyrum haberentur, quæ eadem ex cauſa ſuperædificarentur Eccleſiæ, æquè Martyrum Memoriæ dicebantur.

Accidit inſuper, vt pium ardénſque fidelium in martyres ſtudium non ſatis eſſe putaret, ſi vnius vel alterius Martyris in vno tantum loco eſſet Memoria collocata, ſed plures optaret. Quamobrem factum eſt, vt non ſine reliquiis eiuſdem Martyris in eius honorem altare erigere, & Memoriam ſuperſtruere liceret, id legibus Eccleſiaſticis prohibentibus. *Concil. African. cap.* 50. Quamobrem cum ex corpore Martyris ſumptæ reliquiæ in pluribus altaribus collocarentur, id effecerunt, vt plura vnius eiuſdem martyris ſepulchra atque memoriæ dicerentur, proque numero altarium ſepulchrorum numerus augeretur.

*HÆRETICORVM FALSI MARTYRES,
ET PSEVDOMARTYROLOGIA.

In ſola Eccleſia Romana reperitur cum corona Martyrium, dixit enim Dominus, Qui non eſt mecum, contra me eſt. Vnde Cyprianus apertè dicit, quod ab Eccleſia ſegregatus, & extra eam occiſus, atque ab illius charitate diuiſus: coronari in morte non poterit: *ad Antonian. epiſt.* 52. *edit. Pamel.* Et *ad Cornel. Pap. ep.* 54. Idoneus eſſe non poteſt ad martyriū, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium. Et ad regnum peruenire non poterit qui eam quæ regnatura eſt, relinquit. De eodem argumento legatur *Optatus cont. Parmen. Auguſt. cont. Donatiſtas*. Nō enim alios Martyres Eccleſia Chriſti recipit, niſi quos fide, ita & charitate nouit eſſe probatos. Nā & in his multæ poſſunt ſubeſſe

A eſſe cauſæ ſubeundi martyrium quæ Deo diſplicent, quales erant illi quorum meminit *Auguſt. in Breuic. collat. diei 3. c. 13.*

Cùm ergo hæretici viderent olim Dei Eccleſiam Martyrum trophæis nobilitari, ipſi etiam Martyres habere affectarunt, & Martyrum gloriam Actaque confinxerunt. Inter quos prim fuerunt Narcionitæ, & Cataphryges, ſiue Montaniſtæ, vt eſt locuples teſtis *Apollinaris apud Euſebium l. 5. c. 15.* Vnde & poſteriores docebant tempore perſecutionis fugiendum non eſſe. Quales autem fuerint illi martyres, vnus Alexander Pſeudomartyr docet: vt cuius facinora & latrocinia, pro quibus pœnas debitas luit, quæque in tabulas publicas relata ſunt, commemorat Apollonius grauis auctor aupud *Euſeb. lib. 5. hiſt. cap. 17.* Eiuſmodi Pſeudomartyres erant Nouitiani, in quos ſæpè inuehitur Cyprianus.

Habuerunt etiam ſuos Ariani, Priſcillianiſtæ, & plures alij quos recenſere longum foret. Nouatores quoque noſtri ſæculi Martyrum in locum & numerum redigunt, quos Principum ſententia tanquam perduelles initio turbarum, quas in Belgio excitarunt, morte affecit, & velut membra putida à reliquo
B corpore Reipublicæ auulſit: eorumque indiculum contexunt, vt Catholicam tyrannidem pugionum animis inſtillent, & in pertinacia roborent.

Matheſis.

* Definitio, & Etymologia.

MAtheſis, μάθησις vel Mathema, μάθημα, diſciplina, à μανθάνω, quod eſt diſco, & doceo ſignificat. Mathemata dicuntur artes, quæ firmis demonſtrationibus conſtant. Harum periti Mathematici appellantur, qui Geometriam, Muſicam, Arithmeticam & Aſtronomiam callent. Chaldæi qui temporis ſucceſſu Aſtronomiam in Aſtrologiam diuinatricem conuerterunt. Mathematici tandem ſunt nominati, atque tota illorum profeſſio infamis habita eſt.

Falſo illi in quinque diſtincta genera diuinationem ſuam Aſtrologicam diuiſerunt: quorum vno conuerſiones annuas & menſuras, altero mutationes aëris, tertio electiones, quarto prædictiones ex natiuitate: vltimo reſponſiones ad omnia quæſita
C pertractant, explanatione longa iudiciorum Aſtrologicorum & canonum multiplicium, egreſſi limites phyſicos, vel ſuperſtitione, quæ fuſa per gentes mentes mortalium oppreſſerat, imbecillitatem hominum occuparat: aut ambitione, vel ſpe quæſtus.

* ENCOMIVM.

Deſcribit illius encomium *Ouid. Faſt. 1.*

Felices animæ; quibus hæc cognoſcere primùm,
Inque domus ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt illos pariter vitijſque, iociſque.
Altius humanis exeruiſſe caput.
Nam Venus & vinum ſublimia pectora fregit
Officiúmque fori militiaue labor.
Nec leuis ambitio, perfuſaque gloria fuco:
Magnarúmque fames ſollicitauit opum.
Admouere oculis diſtantia ſydera noſtris:
Æthereque ingenio ſuppoſuêre ſuo.
D *Sic petitur cælum, non vt ferat Oſſan Olympus,*
Summáque Peliacus ſydera tangat apex.

* APOPHTHEGMATA.

Ariſtippus cum ciuibus ſuis nauigans, naufragio eiectus in littore maris vidit figuras Mathematicas in arena depictas. Salua, inquit, res eſt, hominum veſtigia conſpicio. Voluit oſtendere vir ſapientiſſimus, eos demum eſſe homines, qui cognitione diuerſarum artium à cæteris animalibus differrent. *Vitruuius lib. 6. de Architectura, & Eraſ. lib. 3. Apoph.*

Diogenes reprehendebat Mathematicos, quod ſolem, lunam & ſtellas intuerentur, ea autem non viderent, quæ eſſent ante pedes. *Laërt. lib. 6. Apoph.*

Ariſton eos, qui encyclopediæ & mathematicis diſciplinis vacarent, neglecta philoſophia, ſimiles dicebat eſſe procis Penelopes, qui cùm ipſa potiri non poſſent, ancillis miſcebantur. *Stob. ſerm. 2. de Impudentia.*

Hadrianum Romanorum Imperatorem ferunt ex Matheſeos peritia præſciuiſſe futura, ac Varum non fore longæuum dixiſſe ex Virgiliano carmine:

Oſtendent terris hunc tantum fata, neque vltra
Eſſe ſinent, &c.

Dion Caſſius.

* HIEROGLYPHICVM. E

Per *Orygem* animal pictum aut ſculptum Mathematicum hominem Ægyptij intelligebant: ſiquidem illi, cùm Sothen aſtrum illud ſuum, quam nos caniculam appellamus, magno cultu proſequerentur: deque die, quo præcipue oriretur, ſolliciti admodum eſſent, animaduerterunt, Orygem ſyderis eius ortum ſentire, atque etiam clamore edito ſignificare quaſi vel ortum nunciet, vel ſaluere iubeat. *Pier. Valer. lib. 10. pag. 90.*

MATHEMATICI IN GENERE. Inuentores, Doctores, Profeſſores mathematum in genere.

De Mathematicis hic in vniuerſum, quos nomine ſpeciei etiam Geometras dicunt: de ijs inquam, qui vel non in certa aliqua, vel certè in pluribus ſimul Mathematicæ ſpeciebus ſeſe exercuerunt. Sunt enim ita inter ſe cognatæ ſcientiæ Mathematicæ, vti facultates Organicæ: nec facilè quis in vna excellit, niſi in cæteris quoque ſit verſatus. Hiſtoriam ſucceſſionis mathematicæ diſciplinæ breuiter deducemus. F

Adam ſiue diuina reuelatione, ſiue aſtrologiæ peritia, vniuerſalem rerum interitum prædixit: vnum incendio, alterum diluuio. Eius nepotes, Seth filij, per manus acceptam ſapientiam excolentes, ne mathematicæ artes planè perirent, excitarunt duas columnas: alteram lateritiam contra diluuia, alteram lapideam, contra incendia, & vtrique ſua inuenta inſcripſerunt: vt ſi lateritiam diluuio deleri contingeret, lapidea ſuperſtes hominibus diſcendi copiam faceret, *teſte Ioſeph. lib. 1. cap. 3. Antiq.* qui lapideam ſua ætate adhuc in Syria extitiſſe ſcribit. Mathematis igitur ea in gente continuatis, Abraham extitit, qui ex mundi huius admiranda harmonia ad vnius Dei cognitionem aſcendens, vti Theologus ſummus, ita quoque Mathematicus fuit excellentiſſimus. At quia Chaldæi & Meſopotamij & Aſſyrij cæteri, contra ipſum mouebantur religionis nomine, in Chananæam venit. Fame inde exactus, cum Ægyptijs ſacerdotibus congreſſus, magna apud Pharaonem Regem auctoritate & gratia, mathemata illis communicauit: & ſic è Chaldæa Mathematum velut colonia in Ægyptum deducta eſt. Ager certè à Pharaone Ægyptis ſacerdotibus in ſtipendium mathematicæ profeſſionis aſſignatus eſſe, *Geneſ. capite vigeſimo ſeptimo*, traditur. Apud Hebræos interim, reuerſo in Chananæam Abraham, per ſucceſſionem quandam diuini patres: apud Ægyptios, ſacerdotes mathemata ſunt profeſſi. G

Thales Mileſius, primus Græcorum, annò ante Chriſtum circiter 584. in Ægyptum peregrinatus, Geometriam ad Græcos traduxit, contemplationem de lineis, quam priùs Euphorbus Phryx inchoauerat, abſoluit, & adſcriptionis trianguli & circuli lætitia elatus, bouem immolauit. Pyramides Ægyptias dimenſus eſt ex proportione vmbrarum. Circa æquinoctia & ſolſtitia quædam obſeruauit, item de Vrſa minore, *teſte Laertio, Callimacho & Eudemo.* Solis eclipſin primus prædixit, auctore Hippia & Ariſt. Primus alia καθολικώτερον, alia αἰσθητικώτερον explicauit. Succeſſit huic Ameriſtus vel Mamercus vel Mametinus, frater Steſichori Poëtæ, ſummus in Geometria, nullum tamen illius inuentum narratur. Pythagoras verò Samius familiam Mathematicorum ingentem extulit, circa Arithmeticam H plurimùm elaborauit, Geometriam ad ſummum produxit, *teſte Laërtio.* Thaletis imitator cùm in alijs, tum in hecatombe Muſis ob inuentionem nouam immolanda, vt *Laërt. & Athenæus l. 10. c. 3.* teſtantur. Aſtrologica prognoſtica reliquit varia. Muſicam in aſtris deprehendit, & ad mitigandos animi affectus traduxit. Primus mathematicæ ludum aperuit, & mathemata ἀΰλως καὶ νοερῶς conſiderauit.

Hunc ſecuti Anaxagoras Clazomenius & Oenopides Chius quorum Plato in Amatoribus meminit: & Zenodotus Oenopidis diſcipulus: magis nomine quàm monumentis clari.

Anaximander Mileſius, primus horoſcopia fabricatus eſt, primus terræ mariſque circuitus deſcripſit, & ſphæram conſtruxit, Olymp. 58 *Laërt.*

Hippocrates Chius, teſte Philopono in primum Phyſicorum, mercator, cùm in Piratarum nauim incidiſſet, Athenas venerat prædones accuſandi gratia: & cùm diu Athenis perſequendi criminis cauſa moraretur, acceſſit ad philoſophos;

phos, quorum conſuetudine tantum in Geometria profecit, vt duas res in Geometria maximas tentarit, valdéque promouerit, τετραγωνισμὸν, quadraturam circuli, & duplicationem cubi. Circuli quidem quadraturam non inuenit, ſed cùm quadraret lunulam, falſo arbitratus eſt, ex hac circulum quadrari. Nam ex lunula quadrata circulum quadratum eſſe arbitrabatur. Omnium mortalium in diagrammatis ſolertiſſimus fuit, ſicuti poſtea Cratiſtus Proclo teſte qui ſine arte, ſolo naturæ acumine promptè quoduis problema dijudicabat. Cæterùm Hippocrates primus στοιχειωτὴς & elementorum ſcriptor dicitur, qui cuncta compoſuit & formauit: vt primus mathematicæ parens videri poſſit.

Briſonis quadraturam Ariſt. primo Poſt. & primo Elenchorum, Antiphonis item in primo Phyſicorum reprehendit vt ſophiſticam.

Democritus Abderitis de geometria, de lineis irrationalibus & ſolidis, de Aſtronomia, Comoſgraphia, actinographia, de ſideribus vagis, de muſica ſcripſit.

Theodorus Cyrenæus, Platonis in mathematis magiſter. *Plato in Theæteto.*

Plato, mathematicorum omnium veluti Homerus, à Pythagoræis in Italia, à ſacerdotibus in Ægypto mathematica inuenta hauſit, excoluit. Primus mathemata nominauit στοιχεῖα, tanquam principia & rudimenta. Primus inchoauit ſectiones conicas & cylindricas: modum demonſtrationis per analyſin inuenit, teſte Proclo & Laërtio. Geometriam mirè amplificauit, ſic vt Academiæ quoque ſuæ inſcriberet, οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω, quod tamen ad iuſtitiam è geometrica proportione, Tzezes nimis allegoricè retulit.

Leodamas Thaſius à Platone dicit Analyſeos modum, cuius beneficio multa in geometria inuenit, *teſte Laërt. & Proclo*: & theoremata εἰς διαπορητικωτέραν αἴτησιν adduxit.

Archytas Tarentinus, Platonis poſt Theodorum magiſter, vel certè ſocius, tum alia tum imprimis cubi duplicationem ſcripſit. Primus mechanicam, mathematicis principiis vſus, artificioſè tractauit. Lignea illius columba volans à Gellio prædicatur.

Theætetus Athenienſis, de cuius nomine Plato dialogum inſcripſit.

Neoclides Leonte diſcipulo celebris, qui Leo modum inuenit, quo problema ſtatueretur poſſibile vel impoſſible. Mathematicæ vniuerſæ elementa conſcripſit, eaque ad vſum adaptauit. Ergo tertius Doctor & magiſter fuit poſt Pythagoram & Hippocratem: ſecundus ab Hippocrate στοιχειωτὴς, qui Mathematicam fecit ἐπιλογιστικωτέραν, hoc eſt, multitudine & vſu accuratiorem.

Eudoxus Gnidius, in arithmeticis magnus, generalia theoremata amplificauit, totum in Elementis quintum librum de analogiis inuenit, doctrinam ſectionum à Platone inchoatarum auxit, aſtrologicas hypotheſes reuoluentium ſphærarum primus reperit, contra Chaldæorum prædictiones de natali die diſſeruit, teſte Cic. Traduxit & iſte mathematicas meditationes ad vſum mechanicum, ſicuti Archytas: & propterea à Platone reprehenſi ſunt, quòd philoſophiam quodam modo proſtituere viderentur.

Amyclas Heracleotes Platonis familiaris, & Menechmus Eudoxi diſcipulus, Platonis vſus conſuetudine, cum fratre Dinoſtrato perfectionem reddidêre geometriam. Menechmus ſectiones conicas reperit.

Theudius elementa conſcripſit, & è peculiaribus veterum inuentis pleraque fecit vniuerſaliora: Pythagoræ, Hippocratis Leontiſque στοιχειώσεις correcta. Ergo hic tertius στοιχειωτὴς eſt, qui mathematicam καθολικωτέραν fecerit.

Helicon Cyzicenus, Dionyſio minori Solis eclipſin prædicens, in magna fuit admiratione: talentóque ab eo donatus eſt. *Plut. in Dione.*

Hermotimus Colophonius, quartus στοιχειωτὴς, elementa multa reperit, veterumque inuenta fecit ampliora.

Philippus Mendæus, Platonis diſcipulus, explicauit omnia Platonis philoſophiæ conducentia: quem etiam laborem poſtea Theon Smyrnæus ſuſcepit. *Alex. Aphrodiſæo in Meteoris teſte*, comperit opticum illud admirabile iridis, quòd inſequentes fugiat, fugientes inſequatur.

Xenocrates ſcripſit de numeris, de geometria, de aſtrologia.

Ariſtoteles condiſcipulus Xenocratis, mathematica, mechanica, optica, muſica ſcripſit: in eo laudandus, quòd ſpreta auctoritate Platonis præceptoris, ad vſum reuocauit mathemata in mechanicis & opticis. Sicuti ergo Hippocrati, Leoni, Theugio, Hermotimo στοιχειώσεως ſiue præceptorum cognitio accepta eſt referenda: ita Archytæ, Eudoxo, Ariſtoteli ipſa exercitatio ſiue vſus.

Eudemus & Theophraſtus diſcipuli Ariſtotelis. Hic de numeris, de hiſtoria geometrica, de lineis indiuiduis ſcripſit: ille verò hiſtoriam geometricam, & in Archimedem, *teſte Laërt. & Proclo.*

Euclides Megarenſis Ptolemæo primo familiaris. *Valer. Max. lib.* 8. *c.* 13. conductores ſacræ aræ de publicando cubo à Platone ad Euclidem relegatos contra Procli auctoritatem teſtatur. Collegit elementa, pleraque in ijs Eudoxi compoſuit, pleraque Theæteti perfecit, aliaque demonſtrationibus exactiùs confirmauit, στοιχειωτὴς ergo quintus hic eſt, non inuentione, ſed diſpoſitione cæteris excellentior. Optica, catoptrica, muſica, de diuiſionibus ſcripſit.

Eratoſthenes Cyrenæus centum annis poſt, ob excellentiam doctrinæ minor Plato dictus, regiæ bibliothecæ Ptolemæorum præfectus, duplicandi cubi artifex ſummus: qua duplicatione inuenta, tabulam præclari inuenti interpretem & nunciam, in templo Deorum conſecrauit.

Archimedes Syracuſanus, in quo idéam matheſeos, ſi aliqua poteſt eſſe, conſtituere iure videmur, inuentione & iudicio ſummus, methodo tamen docendi perobſcurus: Arithmeticam & Geometriam ſcripſit, in qua præcipuus labor maximéque gratus fuit de ratione ſphæræ & cylindri, eaque propter per amicos ſepulchro ſuo imponi curauit cylindrum ſphæra comprehenſum, præſcripta ratione comprehendens ad comprehenſum, tanquam id geometricarum inuentionum palmarium eſſet, teſte *Cicer. in* 5. *Tuſcul.* Vnus Romanis Syracuſas oppugnantibus obſtitit ſuis machinis, *teſte Polybio, Plut. in Marcell. Liuio, Plinio, Quintil. lib.* 1. *c.* 10. Atque vt in Mechanicis ſummus, ita Platonis perſuaſione nec vllam mechanicam literam tradere voluit, *teſte Plut. Carpus Antiochenus apud Pappum lib* 8. nil niſi librum de compoſitione ſphæræ ab Archimede editum, cætera mechanica velut indigna contempta ſcribit. *Vitruuius tamen lib.* 8. *c.* 7. Archimedem inter machinationum ſcriptores connumerat, de librationibus aquæ, cuius ſchema ſphæroides videatur Archimedi. Pappus meminit libri de his, quæ vehuntur aqua, item εὐζύγων. Tzezes multa alia à ſe lecta commemorat, & Plutarchũ ſimul & Carpum deridet. Theon & Maurolycus Archimedis libros de ſpeculis comburentibus citant, quorum forma ſit parabolica. Scripſit de numero arenæ, ſciotetica item de dimenſionibus corporum per vmbras, fabricam ſphæræ, ſphæras angulóſque ad Solis magnitudinem viſu deprehendendam: quæ ad Marcellum in arcula deferebat, quo tempore interemptus eſt. Planetarum motus in ſphæram alligauit, *teſte Cicerone in prima Tuſculan.* quam Claudianus vitream fecit. Permiſti cum auro argenti furtum ingenioſè deprehendit, *teſte Proclo lib.* 2. *c.* 3. & *Vitruuio lib* 9. *cap.* 5. Expugnatis à Marcello Syracuſis, à milite quodam per imprudentiam occiſus eſt, intentus formis, quas in puluere deſcripſerat, quamuis dixiſſet Marcellus, vt Archimedes ſeruaretur. *Plin. lib.* 7. *cap.* 37. *Plut. & Liuius.*

Geminus *geometricar. enarrat. lib.* 6. ſcripſit: cuius iudicium aliquando Proclus Euclidis iudicio præponit. Præcipuè circa curuarum linearum ſpecies elaborauit, demonſtrauitque omnium linearum tres tantùm ſpecies eſſe ſimilares, rectam, circularem, cylindricam. Prima illius laus fuit, è particularibus elementis vniuerſalia facere.

Perſeus idem argumentum aggreſſus de curuis lineis, tres illas ſpecies, Parabolen, hyperbolen, ellipſin inuenit, lætitiáque geſtiens, Deos placauit.

Menelaus Alexandrinus, Mileus ab Arabibus dictus, poſt Hipparchum ſex de ſubtenſis libros ſcripſit, ſphærica tribus libris.

Ptolemæus Alexandrinus edidit de cœleſtibus rebus volumina, omnium ſuperiorum ætatum ſectarumque bibliothecam quadam, via & arte commodiore definitam & diſtributam, continentia. Hipparchi libros XII. Menelai VI. de ſubtenſis, quinque theorematis contraxit Aſtrologiam, Ægyptiam, Græcam, Latinam, Cæſaris imperio ſubductam complexus eſt pari compendio. Quadripartitum, muſica apoteleſmata, itinerarium ſtellarum, planiſphærium, analemma, geographia, nobilis ingenij totidem decora ſunt.

Proclus eximius mathematicus libros IV. in Euclidem de Sphæra, de Hypotheſibus aſtronomicis ſcripſit. Ab hoc diuerſus Proclus mechanicus, qui vrentibus ſpeculis apud Byzantium, claſſem Saracenorum deleuit, *teſte Zonara.*

Theon

Theon Alexandrinus Euclidem longiſſimè ſuperauit, & στοιχειωτὴς ſeptimus fuit. Mathematica elementa, quæ vulgò Euclidi tribuuntur, videntur Theoni tribuenda. Quartò ferè poſt Chriſtum ſeculo floruit, Euclidis στοιχείωσιν ſuſtulit, Aſtrologiam Ptolemæi confirmauit. Videntur eiuſdem eſſe optica, φαινόμενα & δεδομένα. Hi ergo è veteribus diſſimili genere laudabiles Mathematici. Hippocrates, Leo, Theudius, Hermotimus, Euclides, Theon, στοιχειωταὶ primum laudis fructum ferent. Nobilitate & amplitudine Pythagoras: Plato, Ariſtoteles ſecundum. Vſu & exercitio Archytas, Eudoxus, Eratoſthenes, & imprimis Archimedes tertium. *Hæc Petrus Ram. lib. 1. Prooemij Mathematici.*

Mercurius quatuor inueniſſe dicitur, Literas, Muſicam, Geometriam & Palæſtram. Eapropter ſtatuas eius (quas Hermas dixêre) in compitis & gymnaſijs olim infernè in quadratum deſinentes fingebant, supernè hominis effigie, manibus tamen pedibúſque truncas. Vnde Cyllenium Feſtus, quaſi κυλλὸν, id eſt, truncatum atque mancum appellari ait. *Homeri enarrator, & Brodæus in 1. Epigram.*

Theuth dæmon quidam Ægyptius, numeros, ſupputationem, Geometriam, talos & aleam inuenit. *Plato in Phædro, Cal. lib. 22. cap. 15.*

Saſochis, ſecundus Ægyptiorum legiſlator, Geometriæ inuentor, incolis aſtrorum curſus oſtendiſſe dicitur. *Diod. lib. 3. de Rebus antiq.*

Aſclepiodorus Alexandrinus, vir ſingulari fuit ingenio ad omnia Mathematica: item ad inquiſitionem cognitionémque lapidum & herbarum. *Suidas.*

Campanus primus inter neotericos, circa Salutis annum 1001. Gloſſemata in Euclidem fecit, nonnulláque in aſtrologia compoſuit. *Volat. lib. 11. Anthrop.*

IVDICIVM MATHEMATICVM.

IN GENERE.

Socrates Geometriam eò vſquè dicendam aiebat, donec quis poſſit, ſi vſus ita ferat, terram vel recta metiendi ratione accipere, vel tradere, vel diſtribuere, vel opus deſignare: Atque hoc tam poſſe diſci facilè, vt qui animum ad dimenſionem aduertat, is & ſcire poſſit quanta ſit ipſa terra, & cognita metiendi ratione diſcedat. Verùm in Geometria ad deſcriptiones vſque intellectu difficiles diſcendo progredi, planè improbat. Nec enim, quid eæ res vſus haberent, videre ſe dicebat: (atqui earum minimè rudis erat) poſſe verò aiebat eas omnem hominis vitam occupare, ac aliàs multas vtiléſque diſciplinas impedire. Hortabatur etiam, vt in aſtrorum doctrina ſe exercerent eò vſque, dum & noctis, & menſis, & anni tempora cognoſcere poſſent, tum itineris ac nauigationis, tum excubiarum cauſas, aliarúmque rerum, quæcumque vel per noctem, vel in menſe vel in anno geruntur, vt ad ea ſignis vti poſſent, quibus illorum, quæ commemorauimus, tempora dignoſcerent. Atque hæc aiebat diſci facilè ab iis poſſe, qui noctu feras venantur, & à nauium gubernatoribus, aliiſque multis, quibus vt hæc ſciant, curæ eſt. At verò in Aſtronomia diſcenda eò progredi, dum illa cognoſcantur, quæ in eodem ſūt ambitu, & errantia vagáque ſidera, & ipſorum à terra interualla & circuitus, eorúmque cauſas inquirendo diu maccrare: id verò ne facerent, vehementer dehortabatur. Nam in his quidem vllam ſe vtilitatem videre dicebat, quanquam eorum rudis non eſſet: atque etiam addebat, in his quoque vitam hominis vniuerſam contineri poſſe, multáſque & vtiles res impediri. Denique in vniuerſum dehortabatur, ne quis ſtudium & operam in res cœleſtes impenderet, quo pacto ſcilicet Deus omnia molitur. Nec enim illa poſſe ab hominibus inueſtigari putabat, nec Diis eum gratificari arbitrabatur, qui quæ illi manifeſta eſſe noluiſſent, inquireret. Addebat, eſſe periculum, ne, qui rebus his perueſtigandis occuparetur, ad inſaniam nihilominus quam Anaxagoras redigeretur: qui maximè fuiſſet elatus propterea, quòd Deorum machinas enarraſſet: Nimirum ille dum ait ignem ac ſolem idem eſſe, ignorabat, ab hominibus ignem cerni facilè poſſe, quum ſolem aduerſum intueri non poſſint: quódque illi qui à ſole colluſtrantur, colore reddantur nigriores, quum id ab igne non fiat. Ignorat etiam, quòd nihil eorum, quæ in terra naſcūtur, abſque Solis ſplendore poſſit angeſcere, quum omnia, quæ ab igne calefiunt, corrumpantur. Idem quum Solem eſſe lapidem ignitum diceret, etiam ignorabat, lapidem, qui ſit in igne, neque lucere, neque diu perdurare: quum Sol per omne tempus rebus omnibus ſplendidior maneat. Hortabatur etiam, vt numerandi rationem diſcerent, & in hac conſimiliter monebat, vt ab inani occupatione ſibi cauerent: atque adeò tum ipſe hanc eò vſque perueſtigabat, dum eſſet vtilis, tum vnà cum familiaribus diſquirebat. *Xenoph. lib. 4.*

Ariſtippus Socraticus, *vt eſt apud Vitruuium in prooemio lib. 6.* naufragio facto cùm eiectus ad Rhodienſium litus animaduertiſſet geometrica ſchemata deſcripta, exclamauiſſe ad comites ita dicitur: Bene ſperemus, hominum enim veſtigia video.

Ptolemæus Ægypti Rex Euclidem aliquando interrogaſſe fertur, num qua ad Geometriam via magis compendiaria eſſet, quàm στοιχειώσεως ab eo compoſitæ. Cui Euclides: Semita, (inquit) ô Rex, ad Geometriam regia nulla eſt. Quo reſponſo videtur ſignificaſſe, viam elementorum à ſe compoſitorum eſſe latam, apertam, ſimplicem, directam, & tanquam militarem, ideóque regiam eſſe: ſemitam autem breuiorem eſſe, lubricam & ancipitem, neque ideo regiam. *P. Ramus lib. 1. prooemij Mathem. ex Proclo.*

MATHEMATICA CERTAMINA.

IN GENERE.

Archytas & Eudoxus, ait *Plutarch. in Marcello,* Mathematicas contemplationes ab animo & rebus in mentis intelligentiam tantùm cadentibus, ad rerum ſenſibilium & corporearum exempla traduxerunt. Geometriam exornantes varietate demonſtrationis non ſolùm logicæ, ſed etiam practicæ, & vſum omnino Geometriæ in vita permagnum eſſe docuerunt. Ὀργανικὴ καὶ μηχανικὴ hæc Geometriæ facultas dicta eſt, machinalis & inſtrumentaria. Verùm indignatus Plato, quòd nobiliſſimam philoſophorum poſſeſſionem in vulgus indicarent ac publicarent, & velut arcana philoſophiæ myſteria proderent, vtrumque ab inſtituto deterruit. In eadem hæreſi fuit Archimedes. Quod tamen conſilium *P. Ramus in prooemio Mathematum* refellit.

Petrus Ramus, Decanus profeſſorum regij Collegij Pariſienſis, animaduertens à Rege Carol. IX. deſignatum eſſe profeſſorem Mathematum Dampeſtram, quendam Siculum, nullo doctrinæ nomine, nulla eruditionis fama notum, imò, cùm ad prælegendum acceſſiſſet, auditorio perridiculum: Pariſienſem curiam de fraude, quæ Reipubl. fieret, edocuit, & rogauit vt is, qui ſe factum profeſſorem diceret, examinaretur. Quod à Senatu decretum, Regi quoque ratum ac probatum eſt. At Siculus ſuæ conſcius ignorantiæ, vij examen diſceſſu ſuo anteuertit, ita fructum aliquem, profeſſionis iure alteri vendito, ſecum abſtulit. Ex malis moribus bonæ leges, inquit ille. Quamobrem vt in poſterum dignitas profeſſionum regiarum, doctiſſimis tantùm maximéque idoneis mandaretur, de conſilij ſententia, deliberatione certa, regia auctoritate, vocationem Regiæ profeſſionis, cuiuſcunque vel linguæ vel ſcientiæ, per omnes celebres academias ſcholáſque promulgari, omnéſque qui prælationem & diſputationem a Decano & reliquis profeſſoribus propoſitam ſubire vellent, ad êxamen admitti decretum: vt ex omnibus qui prælegiſſent, diſputaſſent, de quibus a Decano & profeſſoribus renunciatum foret, poteſtas regi eſſet optandi legitiméque deſignandi probatum maximè maximéque idoneum. *Diplomat. regij formulam prooemio Mathemat. P. Ram.* præfixit.

MATHEMATICÆ VSVS

IN GENERE.

Mathematis ſingulis, ait Socrates, inſtrumentum quoddam animæ, cæterarum alioqui diſciplinarum ſtudiis corruptum & obcæcatum, tum expurgatur, tum recreatur, quod diligentius & accuratius ſeruandum ſit, quàm decem oculorum millia. Hyperbole Platonica, inquies. Sanè, & tamen vera. Nec non Argus, ille qui fingitur à poëtis, decem corporeorum oculorum millibus tam acutè támque latè vnquam cerneret, quàm his duobus Arithmeticæ & Geometriæ luminibus cernitur. *P. Ramus lib. 2. prooemij Mathem.*

Quantum Phyſicis rebus Mathematica luminis adferat, Timæus Platonis, & Phyſica Ariſtotel. maximo argumento ſunt. In Timæo Platonis Deus mundi animā rationibus arithmeticis & proportionibus componit: deinde corpus geometricis figuris architectatur. Phyſica itaque Platonis è numeris & lineamentis arithmetica & geometrica, id eſt, mathematica eſt, neque ἀχωρίστως cognoſcibilis: Ariſtot. verò tota de motu & quie, de tempore cœlóque, de animalium ortu, progreſſu, hiſtoria, totaque omnino Phyſica, non ſolùm exemplis, ſed fundamentis mathematica eſt. *Idem.*

Platonis politia Mathematicum lectorem vſque adeò requirit, vt Philippus Mendæus, vt Theon etiam (ſiue Alexandrinus, ſiue Smyrnus, vt quidam arbitrantur) libro ad eam rem ſeparato Mathematicos Platonicæ Philoſophiæ locos interpretandos ſibi propoſuerint. Ariſtotelis autem de principe virtutum iuſtitia in Ethicis liber Mathematicus omnino eſt. *Idem.*

Theologia paganorum Mathematicas velamentis tota inuoluta eſt. In Theologia Chriſtiana Deus creat omnia in numero, pondere, menſura, id eſt, ad regulam Arithmeticam, Geometricam, Iſorripicam. Cùm Deus immenſitatis æternæ ſpatia definire ſtatueret, geometriam inprimis vſus eſt, quæ longitudinem. latitudinem, profundorum ſpatia terminaret, omniúmque ſymmetriam, rationem proportionem, ſimilitudinem diſcerneret: quæ aërem leuitate ſublimen tolleret, aquam terrámque pondere deprimeret: quæ denique cœleſtes globos ita tornaret, vt ad conuerſionis motum nihil rotundius effingi, nihil aptius expoliri poſſit. Itaque mundi architectus ille ſummus in fabricando machinandóque vniuerſitatis opificio geometriam imprimis adhibuit, neque Plato quicquam magnificentius loquutus eſt, cùm dixit, Deum μάλιϛα πάντων γεωμετρεῖν. Huius vſus tam latè fuſus eſt, vt multarum artium, non vnius eſſe videatur. Nam dum regit aſtrorum fines Nili inundationibus obrutos, dum ſpaciorum locorúmque omnium longitudines, latitudines, altitudines metitur, Geometria vulgò & Geodæſia dicta eſt (*vti Diodorus lib.* 1. *cap.* 6. *& Herodot.* docent.) Dum vicorum & oppidorum vias ædificiáque deſcribit. Architectura appellatur: dum turres ambulatorias, muſculos, vineas, arietes machinantur, ὀργανικὴ, μηχανικὴ, ταυτόματο ποιητικὴ nuncupatur: dum inſtruit aciem cuneatam, quadratam, rotundam, nominata eſt τακτική. Hęc enim compluráque alia geometricorum operum vocabula ſunt, ſolámque Geometriæ facultatem ſignificant: Itaque geometricis iſtis laudibus clariſſimi geometriæ perhibentur Archytas Tarentinus, bellator ipſe præclarus, & quinquies prælio victor: Archimedes Syracuſanus, aduerſus Romanum exercitum pro ſua ciuitate propugnator mirificus: Eudoxius Gnidius, atque innumerabiles alij: quorũ artes Alexandro, Hannibali, Cæſari, cæteríſque magnis ducibus, alienæ gloriæ artifices fuerunt. *P. Ramus orat. de ſua profeſſ.*

Mathematicæ vſum facit Proclus geminum: alterum theoricum, alterum practicum. Theoricus gradum fecit ad reliquas diſciplinas: vnde μαθηματικὴ, ἀπὸ τῆς μαθήσεως dicta eſt, aſſuefaciens à ſenſibus ad intellectum abſtrahere. Eapropter in Timæo Mathematica dicitur ἡ κατὰ παιδείαν ὁδὸς, ad eruditionem via, vt qui Mathematicam didiceret, poſſit reliquas artes facilè perdiſcere. Pythagoræ fortaſſis imitatione, qui infimum ordinum gymnaſij Mathematicorum fecit. & παιδαγωγικὴν nominauit. Et quidem totum hoc genus ſenſibus abductum Plato ſuis verbis appellat ἑλκτικὸν, ἀγωγὸν, περιαγωγικὸν, ἐγερτικὸν, μεταστρεπτικὸν, νοήσεως, διανοίας, θέας, ἀληθείας. Ariſtoteles verò ἀφαιρετικὸν, id eſt, eiuſmodi, vt alliciat, impellat, excitet, erigat, conuertat, abſtrahat intelligentiam, ratiocinationem, contemplationem, veritatem: quod quidem eſt & imprimis logicũ. Ex omnibus enim artibus matheſis vna præcipuè veri ſtudioſa, præcipuéque logica fuit: neque perſonarum, quamlibet probabilium, aut probatarum auctoritate, ſed argumentorum neceſſitate iudicat, cogítque animum in rebus ipſis attentum eſſe: neque vlla vnquam ſchola ſeueriorem logicam quàm mathematica tenuit. Hinc tamen ἀριθμῶν phantaſticam Pythagoræi quidam & Platonici degeneres fabulati ſunt; quám *Ariſtot. lib.* 13. *Metaphyſ. cap.* 2. *&* 3. labefactat. Practicus verò vſus is & vtilitate & euidentia ſua commendatur, & in mechanicis potiſſimum ſpectatur.

Theſſalo filio Hippocrates præcipit, vt Arithmeticam & Geometriam non ſolùm ad ſplendorem vitæ, ſed ad Medicinæ vſum ſtudioſè perdiſcat: Arithmeticam quidem ad morborum periodos, criſes: Geometriam verò ad membrorum ſitum, luxationémque cognoſcendam.

MATHEMATVM CVLTVS IN GENERE.

STVDIVM, ADMIRATIO, HONORES, PRÆMIA.

Pharao Ægyptiorum Rex Sacerdotibus in ſtipendium Mathematicæ profeſſionis agros aſſignauit.

Erudiunt Sacerdotes Ægyptiorum ſuos filios, & litteris, quæ appellantur ſacræ, & aliis quæ ad communem ſpectant doctrinam, vt plurimum verò Geometriæ Arithmeticæque ſtudio intenti. Fluuius enim qui ſingulis annis propter inundationem varias agrorum formas ſuperinducit, magnas contentiones inter vicinos de finibus agrorum excitat: quæ abſque Geometriæ adminiculo haud facilè componi poſſent. Arithmetica verò & vitæ domeſticæ eſt vtilis, & ad Geometriam atque Aſtrologiam maximè confert. *Diod. lib.* 1. *cap.* 6.

Platonis Academiæ inſcriptum erat, οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω. Neque id mirum. Olim namque mathemata pueris proponebantur, vt in iis ſe exercendo, ad altiora ſtudia ſibi patefacerent aditum, eam ob cauſam mathemata ἀπὸ τοῦ μαθεῖν dicta fuêre. Quod igitur in ſacris fieri ſolebat olim, vt initiatis tantùm τὰ ἐποπτικὰ καὶ μυστικὰ communicarentur, illud idem in philoſophia quoque fiebat. Ipſe certè ex ea ſcientia, ſecreta quædam libris ſuis à paucis comprehenſa aſperſit. In Timæo vel ex ſua, vel ex Pythagoreorum ſententia, animam ex numeris conſtare aſſerit: elementa verò ex figuris. Igni pyramidem, aëri octoaëdron, aquæ icoſaëdron, terræ cubum tribuit.

Plato Eudoxo, Archytæ, Menæchmoque vertit vitio, quòd ad organa mechanica ſolidi duplicationem auocare contenderent: quoniam ſic geometriæ bonum periret, denuò ad ſenſum relabentis, nec aſſerentis vendicantíſque ſibi æternas incorporeáſque ſubſtantias: in quibus quum ſit Deus, perpetuò Deus eſt. *Calius lib.* 7. *cap.* 30. *Ant. Lect. ex Plut. Marcello.*

Xenocrates Chalcedonius, Platonis auditor, cuidam qui Mathematicorum imperitus ludum ſuum frequentare cupiebat: Abi, inquit: anſis enim & adminiculis philoſophiæ cares. Alij ſic dixiſſe ferunt: Apud me vellera iſta non tinguntur. οὗτος παρ᾽ ἐμοὶ κῶας οὐ κνάπτεται. *Laert. lib.* 4.

Ariſtoteles Stagirites, & quia Platonis diſcipulus, & quia naturæ miraculum, cùm in omnibus aliis, tum etiam in mathematicis diſciplinis excelluit. Teſtantur hoc plurimi libri, in quibus mathematicas demonſtrationes frequenter adhibet. Scripſit quoque de Diuiſibilibus, item Mathematicum. *Laërt. lib.* 5. Idem Calliſthenem, quem ſuo loco Alexandro Magno Aſiam petenti comitem adiunxerat, monuit, vt ſi caperetur Babylon, Aſtrologia Chaldæorum ad Græcos mitteretur. Et certè conſtat obſeruationes Babyloniæ annorum 1903. ad Ariſtotelem à Calliſthene miſſas. *P. Ramus lib.* 1. *proœmij Mathem.*

Archimedes Syracuſanus voluptate incredibili mathemata tractauit. Quinetiam moriens amicos & neceſſarios oraſſe fertur, vt cylindrum ſphæra comprehenſum ſepulchro ſuo imponerent, vt inſcriberent ex contenti fundamento ad contentum, quænam exceſſus eſſet proportio. *Plut. in vita Marcelli.* Vſque adeò vel in ipſo agone, Mathematici exercitij recordatione delectabatur.

Carol. Magn. Coſmographiam & deſcriptionem orbis terrarum in menſa argentea celatum habuit. Muſicæ & aſtrorum diſciplinæ plurimum operæ nauauit: abaco exercitatiſſimus, cœli ſiderumque meatus, atque naturam curioſiſſimè rimatus eſt. *Auent. lib.* 4. *annal. Boiorum.*

Nulla in gente tam multas Mathematici ſtudij ſcholas reperies publicis ſtipendijs ornatas, quàm in Germania: cauſáque vna videtur eſſe, ſubterranea illa Plutonis regna: quòd maxima principibus & liberis ciuitatibus pendantur tributa è fodinis auri argentíque & cæterorum metallorum, quæ geometrico innumerabilium machinarum artificio præcipuè ſuſtinentur ac farciuntur. Ergo Germanicus ille Pluto geometricis manibus diuitias ſuas Germaniæ effodit atque eruit. *P. Ramus lib.* 2. *proœmij Mathem.*

Illud de Ciuitate Norimbergenſi ſingulare eſt, atque apud omnes ciuitates prædicandum, ſtipendium dare de publico mathematum profeſſore: non ei ſolùm, qui doctis & eruditis prælegat, ſed ei quoque, qui vernacula lingua Latinè Græcéque ignaros opifices erudiat. Hinc etiam nobiles ſine literis artifices: imò Mathematicæ diſciplicæ etiam apud poſteros Doctores. Hinc Alb. Durerus pictor. Quin ſi qui mechanicorum operum artifices non ignauia aut culpa, ſed aduerſa valetudine aut fortuna in egeſtatem inciderint, opem ferre miſeris, atque afflictos ſubleuare Norimbergenſes conſueuerunt. *P. Ramus lib.* 2. *proœm. Mathem.*

ODIVM, CONTEMPTVS, Neglectus.

Bion Boryſtenes Muſicam & Geometriam pro ludo habuit. *Laërt. lib.* 4.

Ariſtippus,

A Ariſtipus, vt eſt 3. *Metaph. Ariſt.* 1. mathematicas artes cauillabatur, quòd nullam haberent demonſtrationem boni id eſt, vtilitatis, vt Syrianus interpretatur. Quod iudicium totæ Epicureorum familiæ ſecutæ ſunt. Quin Epicurus ipſe cùm illa Platonis & Ariſtotelis non ſolùm ornamenta, ſed mathemata contemneret, Polyænum familiarem ſuum Geometriam dedocuit, omneſque liberalius illis artibus eruditos contumelioſè vexauit, ait *Tullius lib. 4. Acad. quæſt.*

Apellem quendam, qui eum in admiratione habent & protegunt, ſcribunt, quod à diſciplinis mathematicis ſe à prima ætate abſtinuerit, purum ſeipſum conſeruaſſe. *Plutar. contra Epicuri ſententiam.*

MATHEMATICI IN SPECIE.

INVENTORES.

Pythagoras Samius Geometriam perfecit, cùm antea Mœris initia elementorum eius inueniſſet, teſte Anticlide. Idem Pythagoras cùm trianguli rectanguli ſubiectum latus, lateribus continentibus æquiualere reperiſſet, lymphatyci more in
B publicum proſiliit, & εὕρηκα εὕρηκα alta voce præ gaudio exclamauit, Muſiſque hecantomben fecit. *Laërt. lib. 8.*

Thales Mileſius, primus circuli triangulum æqualibus lateribus deſcripſiſſe fertur, eóque inuento bouem immolaſſe: quamuis Apollodorus hoc Pythagoræ tribuat: Scalenum quoque, & ea, quæ ad lineæ ſpeculationem pertinent, ab Euphorbo Phryge inuenta, auxit & propagauit. *Laërt. lib. 1.*

Archytas Tarentinus, Pythagoreus nobiliſſimus, Platoni æqualis, primus cubum reperit, vt Plato in lib. de Republ. teſtatur: primuſque motum organicum deſcriptioni mathematicæ admouit, ex dimidij cylindri ſectione duas medias ſecundùm proportionem ſumere quærens, ad cubi duplicationem. *Laërt. lib. 8.*

Eudoxi inuentum Laërtius curuas lineas eſſe ait.

SCRIPTORES.

Democritus Abderites ſcripſit de contactu circuli & ſphæræ, de mutis ac ſolidis lineis libros duos. *Laërt. lib. 9.*

Heraclides Ponticus, Speuſippi diſcipulus, de Geometria quóque ſcripſit. *Laërt. lib. 5.*

Xenocrates Chalcedon. de Geometria primùm duos, dein
C de quinque libros ſcripſit. *Laërt. lib. 4.*

Theophraſtus Ereſſius, Ariſtotelis diſcipulus, cùm in omni ferè genere diſciplinarum ſcripſit, tum etiam de Indiuiſibilibus lineis vnum. *Laërt. lib. 5.*

Epicurus Athenienſis de Angulo atomi ſcripſit. *Laërtius lib. 10.*

Apollonius Pergæus geometra, Magnus appellatus, è cuius monimentis ad elimenta Euclidis adiecti ſunt libri. XIV. & XV. ab Hypſicle contracti.

DISCIPVLI.

Didymus Alexandrinus, præſul Cæſarienſis, licèt oculis captus, Geometriam tamen, quæ vel maximè viſu indiget, perdidiciſſe dicitur. *Volat. lib. 15. Ambrop.*

EXERCITIA MATHEMATICA.

Præcipuus labor in Geometricis rebus Archimedi gratiſſimus fuiſſe dicitur, de ratione ſphæræ & cylindri: ideóque amicos orauit, vt ſepulchro ſuo imponerent cylindrum ſphæra comprehenſum, tanquam id Geometricarum vigiliarum & inuentionum, palmarium eſſet: quæ ratio demonſtratur in Euclide. *Plut. in Marcello.*

D Paulus Florentinus ſub Benedicto XI. inſtrumenta in Geometria & Aſtrologia fecit. *Volat. lib. 21. Ambrop.*

Narrat Plutarchus in Commentario de Dæmonio Socratis: Deliis ac cæteris Græcis oraculo reſponſum fuiſſe apud Ægyptios, ita demùm malorum finē fore, ſi aram, quæ in Delo erat, duplaſſent. Qui cùm non intellexiſſent, quid ſibi vellet oraculum, ridiculè duplatis ſingulis aræ lateribus, imprudentes ſolidum octuplum effecerunt, ob inſcitiam proportionis, quæ longitudine duplum reddit. Cæterùm hac in re conſultus Plato, Geometriæ cum primis peritus, reſpondit, Deum Græcis imperitiam exprobraſſe, monere, vt Geometriæ darent operam.

IVDICIVM MATHEMATICVM.

Philo Geometriam ἀρχὴν καὶ μητρόπολιν appellauit omnium diſciplinarum: quòd hæc rerum intelligibilium imagines, verique veſtigia, tanquam in politiſſimo ſpeculo demonſtret, mentemque purgatam paulatim abducat à ſenſu. *Eraſmus in Adagiis.*

DISPVTATIONES, CERTAMINA MATHEMATICA.

E veteribus tragicis quidam Minoa induxit Glauco ſepulchrum extruentem, auditóque quòd vndique centum pedum eſſet, cùm paruum improbaret regalis ſepulchri monimentum, dixiſſe, Duplum eſt. Cùm autem cubi ignarus Architectus eſſet, duplicans craſſitudine vnumquodque latus ſepulcri, videbatur erraiſſe. Laterib. enim duplicatis, planum quidem quadruplum efficitur, ſolidum verò octuplum. Quærebatur itaque etiam à Geometris, quomodo datum ſolidum manens in eadem figura quiſpiam duplicaret: ac vocabatur tale problema Cubi duplicatio. Supponentes enim cubum, quærebant ipſum duplicare. Cùm mortales omnes diu multumque hæſitaſſent, primus Hippocrates Chius intellexit: quod ſi inuentum eſſet, quomodo inter duas rectas lineas, quarum maior minoris eſſet dupla, duæ mediæ proportionales ſumerentur in continua proportione, duplicaretur cubus. Itaque difficultas in aliam difficultatem non minorem conuerſa eſt. Aliquanto verò poſt aiunt, Delios graſſante morbo, ſecundùm oraculum duplicare quandam aram iuſſos, incidiſſe in eandem anxietatem, cumque implorando Platonicos in Academia Geometras oraviſſe, vt F quæſtionem diſſoluerent. Cùm igitur accuratè ſeipſos cohortati inueſtigarent, duabus datis duas medias aſſumere, Archytas Tarentinus dicitur per ſemicylindros inueniſſe: Eudoxus autem per lineas, quæ curuæ dicuntur. Atque his omnibus accidit, vt apodicticè quidem deſcriberent, at manu atque opere exequi & in vſum deducere non poſſent, præterquam paululum quiddam Menechmus, idque ægrè ac difficulter. Verùm ab Eratoſthene inuenta eſt quædam facilis organica, qua reperit duabus datis, non ſolùm duas medias, ſed quot quis inſerit. Quo inuento poteſt quis omnino datum ſolidum parallelogrammis comprehenſum in cubum conſtituere, aut ex alio in aliud figurare, & ſimile facere, & augere obſeruando ſimilitudinem: itaque & aras & templa. Poterimus autem & humidorum menſuras & ſiccorum, verbi gratia, medimnorum metretam, in cubum conſtituere, ac per eius latus vaſa dimetiri ipſorum capacia, quantum capiant. Quin etiam catapultica, & organa lapides iaculantia augere. Hæc ex ipſius Eratoſthenis epiſtola ad Ptolemæum Regem recitat *Petrus Ramus lib. 1. Proœmij mathem.*

Timeſias Clazomenius, de ciuibus ſuis optimè meritus, cùm quodam tempore præter ſcholam tranſiret: pueri dimiſſi G à præceptore, ludis operam dabant. Cumque duobus de linea incidiſſet controuerſia, alter iurabat: Sic ego Timeſiæ cerebrū diſcuſſerim. Hoc audito ille, putans ſe in communi omnium hominum inuidia eſſe poſitum, ſiquidem & pueri eum odiſſent, nedum ſenes, ſponte atque vltrò patria exceſſit. *Ælian. lib. 12. de varia Hiſtoria.*

VSVS.

Caſtrametatio, ait Plato, Geometrica eſt. Etenim ſignum à centurione tanquam punctum ponitur, vnde vel circulus, ſi copias exiguas videri oporteat, vel quadratum, ſi magnas, circumquaque certo interuallo deſcribitur: dimetiēte linea tranſuerſa latera ſecantur. Itinera in pontium & nauium fabrica, in fluminum deriuatione, equitum hinc & illinc inter pedites medios collocatione, Geometrico artificio conficiuntur. Locus iiſdem artibus oppugnatur & propugnatur: hinc enim aggeres, vineæ, turres ambulatoriæ, cæteræque machinæ oriuntur. Machinalis illa geometria fuit Architæ, Eudoxi, Archimedis, Procli, Priſcè quorum hiſtoria tota iſta vtilitatis quæſtio H tractari expedirique potuit. Ergo Geometria vtilitatem hanc militiæ dedit, ſed eam ſuis figuris præliorum varietas admirabilem efficit. Cuneo facto pauci Cæſaris milites Sicambrorum neſcio quot millia perruperunt, & incolumes inuaſerunt. Orbe autem facto trecenti legionarij ſex millia Morinorum ampliùs horis quatuor ſuſtinuerunt. Quin ſi orbis multitudine hoſtium circumuentus ſit, longitudo quàm maxima veluti rectæ peripheriam exæquãtis porrigatur, alterniſque conuerſis cohortibus corona hoſtium dextro ſiniſtroque cornu media diuidatur, diuiſaque profligatur. Quæ omnia nil aliud, quàm velut in abaco Geometriam demonſtrant. *Idem.*

Geometriam in caſtrorum metatione neceſſariā eſſe, quando vel mutanda forma, vel ea ſeruata ampliandus eſt locus caſtrorum, aut coarctandus, oſtendit *Polyb lib. 9.* neque enim ex ambitu ac rotunditate hæc tantùm colligi poſſe, ſed Geometriæ ſcientia opus eſſe. Illuſtrat pulcherrima quæſtione eo tēpore agitari ſolita, cùm Megalopolis Arcadiæ 1. Spartana au-

tem ciuitas III. ſtadiorum ambitu contineatur, qui fieri poſſit vt Sparta Megalopolim duplo excedat: hoc eſt, vt id quod maiorem ambitum habet, maius eſſe videatur: & tamen id quod minorem habet ambitum reuera ſit maius? Duo hic conſideranda, Ambitus & Planities. Spartæ ambitus minor, at planities æqua ædificationi commoda, tantum in terra, quantum in aëre ſpatij occupans. Megalopolis verò ambitus maior, ſed montuoſus, in aëre longè minus ſpatium quàm in terra occupans, propter decliuitatem & accliuitatem collium. Nam ſi domos in altum eductas omnes conſideres, manifeſtum eſt, quòd tectis illarum in vnam redactis planitiem, par fit & æqualis diſtantia tam illarum quæ in accliui colle ſunt ſitæ, quàm quæ in planicie. A Polybio deinde Quintilianus ornamentum hoc geodæticum mutuatur. De terminis, ait, menſuraque rerum ſunt lites & ψευδογραφίας, quæ Geometrica ſcientia deprehenditur, qualis eſt illa, Extremis lineis eandem menſuram colligentia eſſe æqualia, quomodo decepti hiſtorici, qui magnitudines inſularum ſignificari nauigationis ambitu crediderunt. At, quæque vt forma perfectior, ita capacior, vt orbis quadrato, quadratum triangulo. *Ibid.*

☞ Conſulatur etiam locus de Geographia Lib. VII. huius operis.

---

* Mater. Matres.

Definitio & Etymologia.

NOmen Mater, eſt vox notæ ſignificationis à Græca voce *μήτηρ*. Accipitur generalius tam pro hominibus, quàm pro brutis, quæ fœtum ediderunt: vnde & Virgilius, *Mater mellis apis.* Imò & ad arbores transfertur, quæ matres dicuntur reſpectu propaginum quæ ex ipſis naſcuntur. Atque in moralibus, dicitur Sapientia omnium bonorum mater, &c.

Matres mortuæ præ gaudio.

Narrat Plinius *Lib. 7. cap. 54.* quomodo nunciata Cannenſi clade, duæ matres cum filiorum necem audiuiſſent, mirum in modum fuerint lamentatæ. Cùm vero illi inſperatò comparuiſſent, immoderata lætitia, animique ſubita commotione filios amplexantes fuiſſe extinctas. Sic quod deſiderium non potuit gaudium effecit. Refert ex Plinio *F. Patricius de Regno & Regis Inſtit. lib. 4. Tit. 14. cap. 12.*

Fœcunda.

☞ Require Locum de Fœcunditate. Tit. Mulieres quæ plures eodem partu enixæ fuerunt. Item de Fœtu.

En tibi monſtroſum nimis & memorabile factum
Quale nec à mundi conditione datum.
Hoc lege, Mox animo ſtupefactus Lector abibis.

Narrat Ludouicus Diues, Eraſmus Roterodamus, & alij Margaretam Hollandiæ Comitiſſam, anno ſalutis M. CC. LXXVI. ætatis ſuæ XLII. ipſo die Paraſceues, horâ nonâ ante meridiem, peperiſſe infantes viuos promiſcui ſexus numero CCC. LXV. ac omnes ſacro Baptiſmatis fonte ablutos in Eccleſia monaſterij, ſiti in vico de Lauſduynen, non ita procul ab Haga Comitis, vbi adhuc hodie ærei pelues in memoriam rei geſtæ oſtenduntur, in quibus eædem proles baptizatæ fuerunt. Cauſam autem huius tam portentoſi partus ſupraſcripti authores reddunt, quod præfata Margareta mulierculam pauperem & ſtipem flagitantem, ac gemellos brachiis geſtantem increpaſſet acerbius, & velut adulterij inſimulaſſet, quaſi cum duobus viris coiuiſſet, cùm diceret vnico partu gemellos edi non poſſe. Cuius iniuriæ maculam mendica aduerſus Comitiſſam detergere, aut excuſare cùm nulla ratione poſſet, Deum obnixè rogauit, quatenus ad innocentiæ ſuæ teſtimonium, ea ipſa quæ tum vterum geſtabat, tot pareret infantes, quot annus numeraret dies. Quod & euênit. Particularem autem huius euentus narrationem complectitur inſcriptio, quæ loco præfato talis legitur.

Margareta Hermanni Comitis Hennebergiæ vxor, quarti Florentij Comitis Hollandiæ & Zelandiæ filia, Gulielmi Regis Romanorum, ac poſtea Cæſaris ſeu Gubernatoris Imperij, atque Altheæ Comitis Hannoniæ ſoror, cuius patruus Epiſcopus Traiectenſis, auunculi autem filius Dux Brabantiæ, & Comes Thuringiæ. Hæc autem Illuſtriſſima Comitiſſa annos quadraginta duos circiter nata, ipſo die Paraſceues nonam circiter horam, anno milleſimo, ducenteſimo, ſeptuageſimo ſexto, trecentos ſexaginta quinque enixa eſt pueros, qui primo à Guidone Suffraganeo Traiectenſi, omnes in duobus ex ære peluibus baptizati ſunt, quorum maſculi quotquot erant, Ioannes, puellæ autem omnes Eliſabetha vocatæ ſunt, qui ſimul omnes cum matre eodemque die fatis conceſſerunt, atque in hoc Lauſdunenſi templo ſepulti iacent. Quod quidem accidit ob pauperculam quandam fœminam, quæ ex vno partu gemellos in vlnis geſtabat pueros, quam rem ipſa Comitiſſa admirata, dicebat, id per vnum virum fieri non poſſe, ipſamque contumelioſè reiecit. Vnde hæc paupercula animo perturbata, ac perculſa, mox tantum prolium numerum ac multitudinem ex vno partu ipſi imprecabatur, quot vel totius anni dies numerarentur, quod quidem præter naturæ curſum obſtupenda quadam ratione ita factum eſt, ſicut hic in perpetuam huius rei memoriam ex vetuſtis, tam manuſcriptis, quam typis excuſis Chronicis breuiter poſitum & enarratum eſt. Deus ille ter maximus hac de re ſuſpiciendus, honorandus, ac laudibus extollendus in ſempiterna ſæcula, Amen.

Fuit & in Brabantia ſub territorio Antuerpienſi Mechtildis quædam nomine, quæ ſenam prolem enixa fuit vnico partu. Extat illius ſcena, & hoc diſticho prænotatur.

Auxit ter gemina Mechtildis prole Maritum:
O quam fœcundo ſemina iacta ſolo!

Matrimonium.

Definitio, & Etymologia.

RAtio nominis Matrimonium, vt *contra Fauſtum docet S. Auguſtinus*, dicitur ab eo, quia ob id fœmina nubere præcipuè debeat, vt mater fiat. Dictum itaque Matrimonium ſecundùm Syluestrum, quaſi matris munium, ſiue officium, à matre potiùs quàm à patre, quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem pertineat.

NOMINA VARIA.

Dicitur Matrimonium alio nomine Coniugium, ideſt, duorum coniunctio, aut in vnum iugum copulatio, quia eo velut vir & mulier vnico iugo adſtringuntur, vnde & coniuges iuxta Feſtum, quaſi vnius iugi pares, vocatur quoque nuptiarum nòmine, à nubendo, ideſt, velando: quia olim vt notauit Flaminius, nubentis caput obuoluebatur, in ſignum obedientiæ & ſubiectionis quam viro præſtabat, pudoris quoque ac verecundiæ, vt ex veteri & noto Rebeccæ exemplo probari poteſt.

QVID SIT.

Recepta eſt apud Theologos æquè ac Iuriſperitos definitio. Quod ſit coniunctio maritalis viri & fœminæ addunt alij: Inter perſonas legitimas indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Ita Gratianus, *cap 27. q. 2. in princip.*

Sunt qui hoc modo definiant. Matrimonium eſt contractus viri & fœminæ legitimus, quo mutua corporum traditur poteſtas, gratiæ ſpiritualis collatiuus. Ita *Card. Tolet. in Summa, lib. 7. cap. 5.*

ACTVS ILLIVS LICITVS.

Gnoſtici nuptias & generationem, Satanam auctorem habere affirmabant. At Fideles ſemper certæ fidei habuerunt, actum coniugalem eſſe licitum, nam & Apoſtolus prædicit quoſdam à fide diſceſſuros, qui attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, prohibebunt nubere. Atque idem præcipit Iuniores nubere, filiòs procreare, &c. Cùm enim per vnicum hunc actum genus humanum conuenienter conſeruetur, non modo licitus eſt, ſed ſanctus & meritorius eſſe poteſt, ſi non causâ voluptatis, ſed vt coniugi debitum iuſtitia poſtulante reddatur, exerceatur; aut vt proles ſuſcitetur, quæ ad Dei honorem educetur.

Eleganter inſtituti matrimonij honeſtatem, congruentiam, & bona varia complectitur. D. Gregor. Nazianzen. *Carm. 2. de Virginitate.*

Ac primum Deus eſt rerum generator & auctor,
Mox amor & thalamus: nam terra, & pontus, & aër,
Munere connubij producta prole vireſcunt.
Quin, ſi vera fuerunt, nec palma libidinis expers.
Namque maritatæ ſub verni temporis horam,
Egregios tum deinde ſolent producere fructus.
Quod ſi etiam ex coitu ſaxorum ſaxa creantur,
Vt memorant, lapidum quibus eſt perfecta facultas,
Rex quoque tangit Amor rigidas, vitaque carentes.
Sed quid ego externos verbis complector amores?
Quis grauibus claras inſtruxit legibus vrbes?
Oppida quis ſtruxit? quis doctas attulit artes?
Quis fora, quiſvè domos impleuit, quiſque paleſtras,
Conuiuis epulas, armata bella cohorte.
Quis cœtuſque, Dei præconia magna canentes?
Quis ſine connubio vitam moreſque ferinos

Depulit;

Depulit, & docuit proſcindere vomere terram?
A Perſpice iucunda quantam ſint munera tadæ.
Quis Sophiam docuit? quis repperit abdita cuncta.
Quæ mare, quæ tellus, cœlumque volubile claudit?
Quis plantas ſerere, & nauem committere ponto,
Sulcantem gelidas rapidis Aquilonibus vndas?
Quis mare cum terris vndoſo tramite vinxit,
Et multum inter ſe disiuncta elementa ligauit?
Ac ne præſenti tantum prodeſſe putetur
Coniugium vitæ, non hic ſua commoda ſiſtit.
Nam merita illius multo maiora ſuperſunt.
Præſtat enim vt nobis auresque manuſque viriſſim
Atque pedes ſimul: languentes corporis artus
Roborat, ingentique hoſtilia corda dolore
Angit, lætitia contra diffundit amicos:
Afflictis animis communis cura medetur.
Delectatque magis communis vtrumque voluptas.
Gratior in thalamo concordi copia rerum:
Rurſuſque in thalamo melius toleratur egeſtas.
Tuta pudicitia, Veneris quoque: clauis vtrique.
Coniugium, obſignans violenti fœdus amoris,
B Vnus amicitia pullus, qui pectora ſaltu
Exhilaret, proprij ſintque vnica pocula fontis,
Qui nec cuiquam alij pateat, nec diffluat extra.
In thalamo concors animus, concordia membra,
Inque vices acuunt ſolida pietatis amorem.
Nam neque coniugium a Chriſto veraque ſalutè
Abducit: verum ſtimulos quoque ſubdit & vrget.
Vtque perexiguam venti vis paruula puppim
Incitat, expanſis velis maria alta ſecantem,
Aut etiam remis impulſa per æquora curſu
Fertur: at ingentem non fert lenis aura carinam;
Quæ niſi pergrauibus ventis agitata quieſcit.
Sic etiam innupti, quoniam leuioribus annis
Traijciunt pedibus, leuiere videntur egere
Numinis æterni auxilio, afflatuque minore.
At qui conſortem thalami, qui pignora chara
Curas opeſque ſuas, & vaſtum nauigat æquor,
C Arctius ille Deo, quia pluribus indiget, hæret.
Hæc thalamis. Contra manca eſt ſine coniuge vitæ
Dura petens montes, improuidaque, & laris expers,
Non animi morbis adhibet ſeniloque medelam,
Non facit vt primo vita renouentur ad annos,
Atque repubeſcant ſuſcepta prole parentes:
Non dulcem in terra contendit figere vitam.
Non fora delectant miſeram, non prodiga menſa;
Non epulæ: verum in lachrymis luctuque perennè
Verſatur fluxique horret contagia mundi,
Et cum ſit vita, tamen odit otia vita.
Denique cum reliquis animo non viuit eodem.
Ac ne forte thoro, virtutis amore, iugali
Abſtineat quiſquam, thalamo contermina virtus:
Non modo quod ſanctis thalamus mortalibus olim
Cunctis charus erat, contempta cælibe vita,
Verum etiam thalamo quia ſunt genitore creati
D Vates, ſacrifici doctores, & Patriarchæ,
Laurigerique graues, omni virtute graueſque.
Non etenim egregios homines, vt vaſta gigantum
Corpora commemorant, luci dedit arida tellus,
Omnes ſunt ſacra fœtuſque & gloria tædæ.
Quis generi humano nomen patefecit Olympi
Omnipotens ſupera quamuis procul abſit ab arce?
Quis mentes hominum diuino impleuit amore,
Et terra abſtractas tulit ad præſtantius æuum?
Quis claras animas purgauit ſordibus atris?
Alma fides pietaſque ad finem vexit Enochum.
Noë perexiguo numero & ſemente natante
Mortiferis orbem totum ſeruauit ab vndis.
Inclytus Abrahamus, numeroſæ gentis origo,
Haud trepidus natum mactandum admouit ad aram.
Quin etiam Moyſes miracula magna patrauit,
Dum populum ærumnis, duraque tyrannide preſſum
Extrahit, & ſanctas leges, mandataque ſaxis
Incra capit, numenque aduerſo lumine cernit.
Inter ſacrificos veteres fulgebat Aaron.
Et Phœba & Phœbo curſum produxit Ieſus,
Dum ſequitur fractas fuſaſque per arua phalanges.
Tu quoque fidus eras, Anna prognate, ſacerdos,
Et Domini Chriſti cornuque oleumque ferebas. E
Quid Dauid? Regum quo non præſtantior vllus.
Quid Salomon ſophiæ vertex, omneſque prophetæ,
Ardentique Elias abreptus ad æthera curru?
Quis non ſuſpiciat veteriſque nouique ſequeſtrum
Fœderis, & qui mox ventura luce ſuprema,
Nuncia læta ferens mortalibus ante cucurrit!
Quis non diſcipulos Chriſti, fideſque ſequaces?
Quis non cælipetâ robur mirabile Pauli?
Atque omnes alios, quorum clariſſima virtus
Vel prius illuxit, vel noſtro tempore fulget,
Præſidium fidei plebis: columen decus orbis,
Quos omnes nobis Chriſtus thalamuſque dedère?
Sed neque feminco in ſexu quotcunque petentem
Egregia pietate deum coluère, fideſque,
(Quarum non paruum numerum Scriptura recenſet)
Sunt ſine coniugio tam magna laude potitæ.
Vtque etiam in Thalami quiddam genialis honorem
Altius adiiciam, licet omni labe carenti,
Attamen humano Chriſtus ſe corpore iunxit;
Et deſponſata per viſcera caſta parentis F
Fluxit, coniugiique fruitans cum deitate
Dimidium iunxit. Sed & hic quoque maxima nobis
Vis poſita eſt; quod ſi ſuperet pars coniugis expers,
Hæc tamen a nobis genus & vitalis origo eſt.
Non etenim ex agamis ortum traxère iugati:
Verùm illi contra nexu fluxère iugali.
Quocirca nati quamprimum ſiſtite pugnam.
Quamquam etenim patrum minime vos nomen habetis:
Attamen à patribus traxiſtis ſemina vitæ.

AN IN PRÆCEPTO.

De matrimonio ineundo reperitur præceptum naturale: an poſitiuum, diſputatur inter Theologos, & veriſimilior ſententia negat.

Quodcunque interim præceptum admittatur, certatum eſt; multiplicato iam humano genere, neminem obligari ad ineundum matrimonium, quia quæcunque adducuntur vim præcepti habere, intelligenda ſolum veniunt pro tempore quo mundus habitatore eſt vacuus, quando ſingularis fœcunditas ad terræ repletionem eſſet neceſſaria, vnde neque naturale illius G præceptum, cum ſit affirmatiuum, obligare cenſebitur, præterquam in caſu neceſſitatis ipſius ſpeciei de interitu periclitantis.

D.Thomas autem explicatus de hac re ſcribens, dicit: Præceptum matrimonij (vti & reliqua omnia) importare rationem debiti: illud verò debitum non conſtringere omnes & ſingulos homines, ſed tantum ipſam multitudinem: ideoque præceptum non eſſe implendum à ſingulis hominibus, ſed ſatis eſſe vt impleatur à multitudine, ſiue aliquibus de illa.

Mart. Lutherus verò affirmat Matrimonij vſum ita eſſe neceſſarium ac cibum & potum: vnde conſequitur, omnibus eſſe præceptum.

Nicolai Diaconi vetus eſt hæreſis, neminem abſque vſu matrimonij ſaluandum. Nouatores omnes hodie continentiam damnant & execrantur.

EIVS INSTITVTIO.

H Primæuam Matrimonij inſtitutionem à Deo factam in Paradiſo, ex ſacris literis docemur. *Gen.cap.2.& 3.* vbi deſcribitur Deus ab Adam dormiente in Paradiſo, in quem paulò ante fuerat translatus, coſtam carne adhærente, quæ in Adam erat inſtar ſeminis ad generationem & productionem naturæ & hominum, quorum ille caput erat & ſeminariū, ab initio repoſita, ſuſtuliſſe, ex eaque mulierem, quam Euam, hoc eſt matrem viuentium appellauit, efformaſſe, admiſcendo illi aliam materiam: formatam autem iam & productam ad ipſum velut ad ſponſum adduxiſſe, & ita matrimonio indiſſolubili illos copulaſſe, omnemque Polygamiam ſuſtuliſſe, æquè ac diuortium.

Verum Adam admirans in ecſtaſi illa quod circa ſe fieri videbat, nempe auferri à ſe coſtam, & ex ea hominem ſibi ſimilem formari, exclamauit dicens: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. q.d. hæc facta eſt ex vno oſſium meorum, vt ſit mihi ſponſa chariſſima & coniunctiſſima. Cauſa enim cur ex latere viri formata eſt mulier, hæc à DD. aſſignatur, vt ſignificaretur ſocialis inter virum & mulierem coniunctio, & vinculum arctiſſimum: niſi quod in eo etiam Sacramentum magnum fuiſſe Apoſtolus teſtetur, in Chriſto & Eccleſia, [illegible] *Ep.5.*

*Epheſ.cap.*5.] ſcil. repræſentanda, & ſignificanda per matrimo-
A nium, ſiue vt Syrus vertit, de Chriſto & Eccleſia: quia per hanc duorum hominum primam coniunctionem, repræſentata fuit coniunctio ſpiritualis Chriſti cum Eccleſia, quæ realiter facta eſt per incarnationem. Secundariò tamen etiam intelligit myſticam vnionem, qua per gratiam Chriſtus copulatur Eccleſiæ. Quando autem fuerit inſtitutum Matrimonium à Chriſto, *&c. Vide infrà Tit. Matrimonium nouæ Legis.*

VINCVLVM.

Arctiſſimum coniugalis coniunctionis vinculum non ſolum ex modo productionis Euæ SS. Patres eruunt: ſed vel exhinc etiam, quod formatâ muliere Deus matrimonij legem ſanciuerit, & ex verbis Adæ velut elicuerit eadem velut perficiendo, dùm addidit: Quamobrem ſiue propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. & erunt duo in carne vna. Quibus verbis tanta coniunctio maritalis inter virum & mulierem eſſe oportêre ſignificatur, vt coniux cauſa coniugis patrem & matrem deſerere teneatur quoad cohabitationem vitæque conſortium, & ſibi inuicem adhæreſcere: quomodo de Theogena gentili fœmina legimus, quod ab Agatocle Siciliæ Rege, marito ſuo ægro, nulla ratione potuerit diuelli, diceretque:
B Nubendo ſe non proſperæ tantum, ſed & omnis fortunæ iniiſſe ſocietatem, nec inuitam ſui ſpiritus periculo empturam vt extremos viri ſpiritus exciperet.

Et certè quod duos in vna carne futuros dicitur, ſumma inter coniuges vnio denotatur per copulam carnalem futura, vt explicat Apoſtolus 1. *Corinth.* 6. Deinde quod futuri ſint tanquam vnus homo, id eſt, vna perſona ciuilis, quia vxor & vir ciuiliter pro vno habentur. Tertiò quod vnus ſit futurus quaſi Dominus alterius. Mulier enim ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & è conuerſo. 1. *Corin.c.*7. Denique quia velut vna cauſa concurrunt ad generationem vnius indiuidui ſibi ſimilis.

Repugnat igitur huic vinculo, tam Polygamia, quam diuortium: debent enim coniuges vnum eſſe amore & voluntate vnde Pythagoras dixit, in coniugio amico vnam eſſe animam in duobus corporibus. Legatur *Rupert. in hunc locum.*

* DE POLYGAMIA. ſiue, *Matrimonio viri cum pluribus vxoribus.*

AN LICITA ALIQVANDO FVERIT.

Polygamiam ſiue coniunctionem vnius vxoris cum pluri-
C bus viris, nunquam aut licitam, aut vſitatam fuiſſe conſtat. At eam quæ eſt vnius viri cum pluribus vxoribus ſimul, & licitam & vſitatam à ſanctiſſimis Patriarchis, ſcriptura teſtatur.*

Et quidem Scotus vult, dumtaxat licitam fuiſſe Iudæis. *diſt.* 33. *art.* 2. Alij omnibus Abrahæ poſteris. Sunt qui cum Eutymio contendant, planè illicitam fuiſſe, neque Patriarchas plures legitimas vxores habuiſſe, ſed vnicam tantum, reliquas vocari concubinas: deinde quod etiam hæc Polygamia repugnet naturæ, inſtitutioni, & fini matrimonij.

Cæterum veriſſimum eſt hanc Polygamiam plurium vxorum ſimul, licitam & permiſſam fuiſſe, Deo in lege matrimonij primæua diſpenſante. Sine hac enim diſpenſatione nunquam licitam fuiſſe, declarat *Innoc.* 3. *in c. Gaudemus, de diuort.* 4. *Decretal. & Chryſoſt. hom.* 56. *in Geneſ.* Vbi dicit eandem à Chriſto ſublatam *Matthæ.* 9. quæ tamen aliquando ob generis humani propagationem fuerat permiſſa, vbi nota, cauſam huiuſmodi diſpenſationis fuiſſe propagationem generis humani.

QVANDO PERMISSA.

D Quo tempore præcisè Deus inſpirauerit hanc Polygamiæ permiſſionem, & quo etiam modo aut forma, non conſtat. Nihilominus Deum eam indulſiſſe primis aliquot Patriarchis, atque ab illis alios exemplum illius ſumpſiſſe, etiam Gentiles, colligitur ex Scripturæ variis locis. Sic vt Deo diſpenſante, ob cauſam rationabilem, nempe prolis ſufficiendæ & propagandæ, iam eſſet vxorum plurium ſimul vni viro habendarum inculpabilis conſuetudo: & multiplicandæ poſteritatis gratia multas vxores habere, nulla lex prohibebat, inquit S. Auguſt. *Lib.* 5. *de Ciuit. cap.* 38.

Itaque contra naturam Matrimonij, accedente ea cauſa iuſtitia Deique diſpenſatione, non cenſebatur iſthæc Polygamia, niſi laſciuiendi cauſa iniretur, non generandi. Quod iterum clarè ſignificat Auguſtin. *Lib.* 22. *cont. Fauſtum cap* 47. vbi dicit, Polygamiam Iacob, idem de aliis Patriarchis intellige, non fuiſſe contra naturam, morem, aut præceptum: nam ſi naturam conſulas ait, non laſciuiendi, ſed generandi cauſa illis mulieribus vtebatur: ſi morem, illo tempore & illis locis id factitabatur: ſi præceptum, nulla lege prohibebatur.

QVIBVS.

Deum poſt Diluuium, Noë & aliquot Patriarchis peculia- E
riter inſpiraſſe, licitum eſſe coniugium cum pluribus vxoribus ſimul, colligunt Doctores ex vſu illius promiſcuo, neque enim oportuit Polygamiæ legem aliter quam ſpeciali inſpiratione indicari, cum lex Monologiæ non aliter ſancita fuiſſet.

Conſtat enim tempore Abrahæ & deinceps, ceu rem vſu receptam & omnibus notam fuiſſe, adeo vt Sara Abrahamum maritum induceret ad ducendam ſecundam vxorem: neque veriſimile eſt fœminam ſanctiſſimam, vti & Iacob, alioſque Patriarchas, Reges denique ſanctiſſimos id facturos fuiſſe, niſi licitum fore præſciuiſſent.

Neque ſolis Hebræis id à Deo indultum, ſed etiam Gentibus ſiue Infidelibus, cùm ratio diſpenſationis eſſet generalis, videlicet propagatio hominum: non autem ſpecialis, propagandi populi Dei tantum: adeoque iuxta Auguſtinum, nulla lex prohibebat. Quin Iacob ducebat quatuor vxores, duas filias Laban Idololatræ, vt conſtat *Gen.* 31. & dicit ſignanter Auguſtinus, in loco vbi Iacob vxores plures ducebat, eum morem fuiſſe ſuprà.

Moyſes *in Deuteronom.* tanquam de re licita & paſſim nota, F
ait: Si fuerint alicui duæ vxores, vna dilecta, altera odioſa, &c. *cap.* 21.

Et quamuis nonnunquam poſteriores vxores vocarentur concubinæ, non idcirco deſinebant eſſe legitimæ vxores, ſed ideo hoc nominè vocabantur, quod non admitterentur ad ſocietatem bonorum, ac gubernationem domus, vti primæ: neque earum filij hæredes eſſent patris, vt colligitur ex *cap.* 25. *Geneſ.* neque id ſolum apud Hebræos, ſed & apud gentiles vſu receptum fuiſſe, refert *A. Gellius lib.* 18. *cap.* 6.

A QVIBVS VSVRPATA.

Primus Lamech polygamus legem Monologiæ à Deo inſpiratam Adamo, violauit *Geneſ. cap.* 4. ducens duas vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella: neque tamen id feciſſe ex peculiari Dei inſpiratione ſatis eſt probabile, cùm vſque ad diluuium nemo eum in hoc imitatus legatur. Ideoque Nicolaus Pontifex ſcribens ad Lotharium Regem pariter polygamum, vt dicetur infrà; Lamech adulterum vocat, habetur *c. an non*
24. quæſt. 3. G

Poſt Diluuium de Abraham, Iacob, Eſau qui tamen ad Dei populum non pertinebat; legimus, quod multas vxores habuerint. Idem de Iſmaëlitis conſtat, qui etiam in hanc diem Polygamiæ tenent conſuetudinem, quam ab Abrahamo, & aliis Patribus eos accepiſſe credendum eſt.

Helcana quoque 1. *Reg.* 1. habuit Phenennam & Annam vxores.

Etiam Dauid multas habebat vxores: eius autem filius Salomon ſcribitur habuiſſe Reginas quaſi ſeptingentas, Concubinas ccc. *Lib.* 3. *Reg. cap.* 11.

Apud Græcos quoque, vti & apud Romanos, etiam plurium vxorum polygamia celebris fuit.

Apud Sinenſes contractus matrimoniales à parentibus deſponſorum fiunt, filiorum conſenſu non petito. Rex apud eos vnam vxorem habet, quæ Regina eſt, & primaria vocatur: præter hanc nouem alias ducit paulò inferiores: deinde alias xxxvi quæ omnes gaudent titulo coniugali. Accedunt his aliæ numero plures, quæ pellices appellantur. Fœcundæ cæteris præferuntur. Primaria ſola menſæ cum marito aſſidet, & ſunt ceteræ hu-
ius velut pediſſequæ. Imo harum filij, non ſuam matrem, ſed H
primariam vxorem velut parentem agnoſcunt, & extinctam triennio lugent. Plebei ac tenues vxorem pretio ſibi comparant, & quoties libet vendunt. *Ex Commentar. Matth. Ricij Societ. Ieſu de expedit. Chriſtian. apud Sinenſes.*

Hodie apud Turcas permittitur vxores accipere, quot commodè quis valet alere. Mahometes eorum Antesignanus xiii. vxores habuiſſe legitur in Chronico quod Alcorano ſubiicitur. Eiuſque exemplo Turcæ omnes ad matrimonium ineundum compelluntur. Imò ditiores inter illos facilè 40. vxores diuerſis locis concluſas habent, quas ab Eunuchis curant aſſeruari. *Ex lib.* 2. *Caluino Turciſmi, cap.* 10.

QVANDO CESSAVERIT.

Omninò eſt probabile Polygamiam ante Chriſti aduentum propagato iam humano genere ceſſaſſe: & vt tunc non ceſſaſſe concedatur, certè per Chriſtum omninò abrogata fuit, ſic vt nulli deinceps fuerit permiſſa. Iam enim cauſa diſpenſationis ceſſabat: neque reperire eſt Iudæos aut Romanos, niſi fortè per paucos, apud quos illius vſus permanſit.

Vnde

A Vnde Phariſæi & Apoſtoli ſemper de coniugio loquuntur, vt eſt vnio duorum tantum.

Zacharias pater Ioannis Baptiſtæ, cùm vxorem haberet ſterilem, tamen cum ea vitam exegit, vſque ad ſenectutem, vt patet *Luc. cap. 1.*

Chriſtus enim *Matth. cap.* 19. reuocat matrimonium ad primam inſtitutionem, ac vult deinceps eam valere. Prima autem inſtitutio excludebat Polygamiam. Nam rogatus à Phariſæis, num liceret vxorem repudiare, dixit: Qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. Cúmque illi inſtarent, permiſiſſe Moyſen libellum repudij, denuò reſpondit: Ad duritiam cordis ipſorum permiſiſſe id Moyſen, ab initio autem ſic non fuiſſe. Si enim Deus voluiſſet, vt matrimonium eſſet vnius cum multis, creaſſet Adamo plures mulieres quas in vxores ducere potuiſſet. Videatur *S. Auguſt. lib. 1. de Nuptijs & Concupiſcentia cap. 9. Anſelmus in Comm. ad 19. cap. Matth.* Certum tamen eſt, nuſquam expreſsè Polygamiam vetari.

B De Balduino Hieroſolymorum Rege, *&c Vide infrà, Tertium matrimonij bonum.*

Polygami Chriſtiani.

Primus qui inter Chriſtianos aditum fecit ad Polygamiam, videtur fuiſſe Valentinianus Imp. alioqui pius & Catholicus Princeps. Hic vt erat captus amore Iuſtinæ cuiuſdam, eamque in matrimonium ducere vellet retenta prima coniuge Seuera, ex qua Gratianum filium ſuſceperat; vt colore aliquo tegeret intemperantiam ſuam, legem promulgauit, vt liceret vnicuique binas ſimul coniuges habere.

Lotharius etiam Rex fuit Polygamus, eumque hoc nomine acriter reprehendit Nicolaus Pontifex, vt ſuprà tetigimus.

Heribertus Clotharij filius qui Childeberto in Franciæ regno ſucceſſit, repudiata vxore, duas ſorores duxit: eoque nomine excommunicatus, obiit.

M. Lutherus ſæculo ſuperiori hunc errorem, cuius iam omnis memoria apud Chriſtianos interciderat, reuocauit ad lucem. Nam in Propoſitionibus de Bigamia Epiſcoporum, quas
C edidit Anno MDXXVIII. apertè dicit *Propoſ. 56. & 66.* Polygamiæ legem non eſſe abrogatam, apud Iudæos ſaltem. Imò in explicatione Geneſeos quam edidit An. MDXXXV. dicit, nec vetitum nec præceptum, vt Chriſtiani exemplo Abrahæ plures habeant vel non habeant vxores: liberum id cuique permitti, ſe tamen nolle iſtius conſuetudinis eſſe auctorem.

Anabaptiſtæ hunc errorem etiam ſequuntur, vt teſtatur *Kemnitius 2. part. Exam. p. 1229.*

Sed illicitam definiuit poſt *Syricium Epiſt. I. Innocent. I. Epiſt. 9. Innoc. III. cap. Gaudemus, Concil. Trident. Can. 2. Seſſ. 24*

*MATRIMONIVM IN NOVA LEGE EST PROPRIE DICTVM SACRAMENTVM.

Fidei ſententia eſt; matrimonium fidelium, præter ciuilem contractum viri & fæminæ, eſſe ſignum ceu ſymbolum externum religionis, cui annexa eſt promiſſio gratiæ ſanctificantis, idque ex diuina inſtitutione.

Docuerunt Gnoſtici, cum Manichæis, Simone Mago & alijs matrimonium à Deo non eſſe. Imo Saturninus, diaboli opus & inuentum dicebat, filios procreare. Et Marcion
D nuptias illicitas docebat.

Eamdem Hæreſin tenuerunt Adriani apud *S. Auguſt. Hæreſ. 31.* Noſtri temporis hæretici Sacramentum eſſe negant, & non niſi æquiuocè tale reputari. *Durandus* è Catholicis docuit *in 4 diſt. 26. q. 3.*

Verùm aduerſus omnes hos *Conc. Trident.* Anathema indixit *Seſſ. 24. Can. 1.* Et fundamentum habet hæc veritas in verbis Chriſti, Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet: item Apoſtoli, Qui matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit. Vnde conſtat matrimonium eſſe bonum & à Deo, vtpote cum & Chriſtus nuptiis interfuerit, eaſq; inſigni miraculo exornauerit. Denique eiuſdem Apoſtoli ad *Epheſ. 5.* Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Vbi habemus matrimonium fidelium magnum eſſe Sacramentum, i. ſacrum ſignum, interprete Auguſtino, coniugij Chriſti cum Eccleſia. Demonſtratiuum enim (Hoc) refert præcedentia: nempe propter hoc relinquet homo patrem & matrem, &c eìque tribuitur ratio ſacri ſigni: ſubiicitur deinde res ſignificata, cum dicitur: Ego autem dico, &c. volut terminus ad quem tendit, ſicut ſignum reſpicit ſignatum, ſic ratio ſigni ſit in ipſo matrimonio, tanquam in ſubiecto. Eſtque expoſitio omnium B Veterum Hieron. Ambroſ. Nazianz. Chryſoſt. in illum locum Apoſtoli.

Eſſe autem ſignum efficax gratiæ inde conuincitur, quia cum matrimonium ſit ſacrum ſignum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, debet eam ſignificare, idque per quandam ſimilitudinem illius coniunctionis quæ ſita eſt in amore, qui naturalem amorem perficit, habetque ſimilitudinem cum eo, quo Eccleſiam Chriſtus dilexit, qui eſt ſupernaturalis, adeoque ex Chriſti inſtitutione matrimonio adiunctus: vnde Apoſtolus dicit ſaluandam mulierem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, dilectione, ſanctificatione, ſobrietate.

Patres & Concilia frequenter idem definiunt: tamen nonnunquam de Sacramento non loquuntur quædam Conſilia, quod ea quæſtio tunc temporis non moueretur tanquam dubia.

Idem ſentiunt Græci, vt videre eſt in Cenſura Hier. Patriarchæ Conſtantinop. quam ille ſuo, ac Præſulum Græciæ nomine edidit de Confeſſ. Auguſtana, An. MDLXXVI. cap. 7.

Et ſanè finis matrimonij vt eum coniuges conſequantur, F
exigit gratiam, nempe vt proles rectè inſtituantur: vt vtantur matrimonio tanquam remedio fornicationis, ac inuicem fideles exiſtant, & diligant, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam: quæ ſanè abſque gratia ſpeciali geri non poſſunt.

INTENTIO ET RESPECTVS AD MATRIMONIVM INEVNDVM REQVISITVS

Primum nempè, vt virtus in Coniuge attendatur.

EX S. SCRIPTVRA.

Iethro Madianitanus Pontifex Moyſi Ægyptio exuli, quia filias ſuas ſeptem in pecore adaquando contra iniuriam paſtorum defenderat, Sephoram filiam in matrimonium dedit. *Exod. cap. 2.*

Pharao Rex Ioſepho propter ſomnij interpretationem, Putipharæ Heliopolitani Pontificis filiam in matrimonium collocat: ex qua ille ſuſcepit Manaſſen & Ephraim. *Gen. 41.*

Othonieli, ob fortitudinem bellicam, Axa Caleb filia datur G
in matrimonium.

Dauid Iſai filius Bethleemita occiſo Goliath Paleſtino Saulis Regis filiam Michol in vxorem meruit, cum dotis nomine ducenta Palæſtinorum à ſe cæſorum præputia Regi obtuliſſet. *1. Reg. 18.*

Abigail mortuo marito Nabal, à Dauid Rege, licet exule in matrimonium fuit accepta, prudentiæ & venuſtatis ergo. *1. Reg. 2.*

HISTORICA.

Narrat *D. Damaſc. in hiſt. de reb. geſt. SS. Ioſaphat & Barlaam cap. 16.* fuiſſe Filium ditiſſimorum parentum, cui pater ſuus deſponſauit filiam cuiuſdam nobiliſſimi, & præ omnibus locupletiſſimi viri pulcherrimam. Monit autem cum puero ſermonem de nuptiis, & quomodo facere meditabatur, annunciauit. Quod ille audiens, & quaſi rem malam ac nefariam reſpuens, relicto patre, fuga elapſus eſt. Ambulans autem declinauit in domum cuiuſdam ſenis pauperis, propter æſtum diei ſemetipſum repauſaturus. Tunc filia ſenis virgo, quæ erat ei vnigenita, ſedens ante ianuam, operabatur manibus, ore verò ſuo Deum laudabat aſſiduè, gratias agens ei de imo cordis. H
Huius autem laudes iuuenis auſcultans, ait: Quod eſt iſtud tuum, ô mulier ſtudium? Cuius autem rei gratia, cum ita ſis pauper & tenuis, quaſi pro quibuſdam magnis donis gratias referendo, ſic laudas datorem? Quæ reſpondens ait: Neſcis, quod ſicut exigua medicina de magnis languoribus ſæpiùs liberat hominem: ita & in paruis Dei donis gratiarum actio magnorum auctrix efficitur bonorum? Ego quidem filia ſum ſenis pauperis, gratias tamen refero pro modicis iſtis donis, & benedico Dominum, certa, quoniam qui hæc contulit, & maiora valet dare: & iſta quidem de his quæ extrinſecus ſunt, & noſtra non ſunt. Et quibus neque multa poſſidentibus lucrum aliquod prouenit, vt non dicam, quod & ſæpius damnum ſuſtinent: neque minora accipientibus, accidit detrimentum, eandem vtriuſque viam pergentibus, & ad eundem peruenientibus finem. Eorum verò quæ magis ſunt neceſſaria & perfectiſſima, multa & maxima accepi Dei Dona, quæ innumerabilia & inæſtimabilia ſunt, nam ſecundum imaginem Dei facta ſum, & ipſius notitiam habere merui, & ratione, præ omnibus animalibus, ſum prædita, & ab ipſo Deo inuitata ſum ad

vitam per viſcera miſericordiæ eius: cuius & myſterio particeps eſſe promerui, & paradiſi ianua aperta eſt, facilè ſi voluero, introitum mihi præbitura. Pro tantis igitur ac talibus donis, quæ indifferenter diuites percipiunt & pauperes, vt dignum eſt, gratias agere, penitus eſt impoſſibile. Si tamen & modicam iſtam laudationem largitori bonorum non obtulero, qualem excuſationem habebo? Iuuenis itaque eximium illius ſtupens intellectum, eius patrem accerſiuit. cui & dixit: Da mihi vxorem filiam tuam? adamaui enim illam propter intellectum eius & pietatem. Tunc ſenex ait: Non licet tibi accipere pauperis filiam, cùm diuitum parentum ſis filius. Rurſus ait iuuenis: Etiam hanc accipiam, ſi tamen mihi non negaueris eam. Nobilium quippe & diuitum quorundam filia mihi fuit deſponſata; ſed hanc reſpuens fugam arripui; filiam verò tuam, propter pietatem, quam habet in Deum, & præclarum illius intellectum, adamans, copulari eam mihi piæ omnibus cogitaui. Senex autem dixit ad eum: Non poſſum tibi hanc dare, vt ducas in domum patris tui, & ab vlnis meis ſepares illam: vnica enim mihi eſt. Sed ego, inquit iuuenis, apud vos manebo, & veſtram ſuſcipiens conuerſationem. Deinde & ſplendidum deponens veſtimentum, ſenis habitum poſtulans, induit. Tunc ille ſenex in multis tentans eum, & variè ipſius examinans cogitationem, poſtquam cognouit firmã mentis illius ſtabilitatem, & quia non amore inſipientiæ detentus petiit eius filiam, ſed pietatis amore elegit pauperrimè viuere, hanc præponens ſuæ gloriæ & nobilitati, tenens eum manu introduxit in ſuum cubiculum, & oſtendit ei diuitias multas ibi repoſitas, & immenſum pondus pecuniarum, quantum non viderat aliquando iuuenis ille, & ait ad eum; Fili hæc omnia tibi dabo, eò quod elegiſti meæ fieri hæres ſubſtantiæ. Quam tenens hæreditatem ille omnes ſupergreſſus eſt glorioſos terræ & diuites.

Diſſimili planè modò ſeſe geſſit Antarchius quidam Aruernenſis vir eruditus & ſcientia tumens, tandem Sigeberti Frãcorum Regis in les effectus. Ex hoc quaſi honoratus Aruernum venit, ibique cum Vrſo ciue vrbis amicitiam iniuit. Interim, vt erat acris ingenij, filiam eius deſponſare deſiderans, loricam, vt ferunt, in libellari, quo chartæ abdi ſolent, recondit, dicens mulieri coniugi Vrſi, quia multitudinem aureorum amplius quam ſedecim millia ibi recondita tibi habeo, ſi mihi filiam tuam præſtiteris deſponſari. Sed quid non mortalia pectora cogis, auri ſacra fames? Promiſit mulier hæc ſimpliciter credens, abſente viro, huic deſponſari puellam. At ille regreſſus ad Regem, præceptionem ad iudicem loci exhibuit, vt puellam hanc ſuo matrimonio ſociarent, dicens, quia dedi arrham in deſponſatione eius. Negauit autem vir ille, dicens: Quia neque te noui vnde ſis, neque aliquid de rebus tuis habeo. Qua intentione pullulante ac vehementius increſcente Antharchus expetiit Vrſum Regis in præſentia accerſiri. Cúmque veniſſet apud Villam Brénacum, requirit hominem alium Vrſum nomine, quem ad altare clam adductum, iurare fecit ac dicere: Per hunc locum ſanctum, & reliquias Martyrum beatorum, quia ſi filiam meam tibi in matrimonium non tradidero, ſedecim millia ſolidorum tibi ſatisfacere non morabor. Stabant enim teſtes in ſacrario auſcultantes occultè verba loquentis, ſed perſonam, quæ loquebatur, penitus non videntes. Tunc Antarchius demulſit lenibus verbis Vrſum, fecitque eum ſine Regis præſentia reuerti in patriam. Factóque, ex hoc iuramento, breue iuramentorum obtulit Regi. Hæc & hæc Vrſus mihi ſcripſit, & ideò gloriæ veſtræ præceptionem depoſco, vt filiam ſuam mihi tradat in matrimonium, alioquin mihi liceat res eius poſſidere, donec ſedecim millibus ſolidorum acceptis, me ab hac cauſa remoueat. Tunc adeptis præceptionibus, Aruernum rediit: oſtendit iudici iuſſionem Regis. Vrſus autem ſe in Villanũ territorium contulit. Cúmque res eius huic conſignarentur, & hic in Villanum acceſſit, ingreſſúſque vnam Vrſi domum, cœnam ſibi præcepit præparari, atque aquas, quibus ablueretur, calefieri iubet. Sed cùm ſerui domus minimè rudi Domino parerent, aliós fuſtibus, alios virga cædit, nonnullis capita percutiens ſanguinem elicuit. Turbata ergo familia, præparatur cœna, abluitur aquis calidis, inebriatur vino, & ſe collocat ſuper ſtratum. Erant autem cum eo ſeptem pueri tantum. Cúmque non minus ſomno, quàm vino ſepulti altius obdormiſſent, congregata familia, oſtia domus, quæ erant ex ligneis fabricata tabulis, claudit: acceptiſque clauibus, metas annonæ, quæ aderant, elidit, ac circa domum & ſupra domũ aggregatis his aceruis annonæ, quæ tunc in manipulis erat, ita vt opera ex his domus tegeretur omninò, tunc immiſſo per partes diuerſas igne, cum iam ſuper hoc infelices materia ædificij exuſta dirueret, excitantur, emittunt voces: ſed non fuit qui exaudiret, donec tota modo aduſta, ipſos pariter ignis abſorberet. Vrſus verò metuens baſilicam S. Iuliani expetiit: datiſque Regi muneribus, res ſuas in ſolidum recepit. *Greg. Turon. lib. 4. Hiſt. Franc. cap. 41.*

Carolus Magnus Francorum Dux, Imperator Romanorum à Papa Leone Romam appellatus, miſſis ad Irenem legatis nuptias illius ambiit, cùm nec illa ab eo coniugio abhorreret, reſque confecta fuiſſet, niſi Eunuchus Aëtius, poteſtatis particeps, omnem (vt aiunt) lapidem mouiſſet ne id coniugium perficeretur: nam cùm in Regia multum poſſet, fratrem ſuum Leonem ornare imperio meditabatur, quem inſigni ſtudio ad prætoram Thraciæ & Macedoniæ ſolium euexerat, cùm ipſe prouinciis Opſic. Orientalibus præeſſet. Vnde elatus viros honoratos deſpiciebat, & arroganter tractabat. Quod illi ægrè ferentes, conſilium contra Imperatricem inierunt, adhibitoque Patricio Nicephoro, generali Logotheta, profunda nocte in Chalcem venerunt, Irene ægrotante, & ita ædibus ſuis Eleutherianis decumbente; ac ſatellitibus dixerunt, ſe ab Imperatrice miſſos eſſe, vt Nicephorum Imperatorem deſignarent, vt Patricius Aëtius eam cogere deſineret ad fratrem ſuum Imperatorem decernendum. Illi viris Patriciis ob eorum dignitatem fide habita, ipſi etiam vnà cum illis Nicephorum Imperatorem ſalutauerunt, atque ita in Regiam illi admiſſi ſunt. Deinde ea ipſa nocte turba promiſcua collecta, Nicephori deſignationem per totum forum ante diluculum publicarunt, & Irenes ædibus, in quibus tum agebat, cuſtodiam adhibuerunt. Die iam illuceſcente, eam in Orientalem regiam traductam concluſerunt, poſteà magnam Eccleſiam ſunt ingreſſi, vt ibi Nicephorus diademate ornaretur & Imperator proclamaretur, idque factum eſt. *Io. Zonar. tom. 3. ſub Imperio Irenes.*

MATERIA, FORMA, MINISTER.

Materia Sacramenti matrimonij remota, ſunt ipſi contrahentes: proxima verò ex qua velut componitur ipſum Sacramentũ, & ſimul Forma eiuſdem, ſunt ipſi actus contrahentiũ, ideſt, verba vel ſigna ſenſibilia, videlicet quibus contrahentes inter ſe matrimoniũ ineunt. Eſtque ſententia DD. & ſequaciũ B. Thomam. Verba enim vnius coniugis determinantes verba alterius, & ab illis pariter determinantur: ideóque in iiſdem diſtinguitur materia & forma, quatenus enim determinant, formæ rationem habent: quatenus determinantur materiæ.

Siquidem externa huius Sacramenti cæremonia eſt contractus qui inter coniuges perficitur, traditione ſcilicet corporis, & acceptatione. Itaque conſenſus, vtriuſque coniugis quomodolibet ſufficienter exprimatur, quatenus continet traditionem, inſtar materiæ ſe habet: quatenus efficit acceptationem inſtar formæ.

Miniſter hic peculiaris non eſt præter ipſos contrahentes, qui contractum perficiunt & ineunt. Miniſtri enim eſt verba formæ pronuntiare, & materiam applicare: ac per ea Sacramentum conficere: atque hæc omnia hic præſtant Coniuges, natura contractus id exigente. Quamuis ex decreto Eccleſiaſtico requiratur miniſter ſiue Parochus, qui conſenſum coniugum exploret, eundem approbet & declaret, ac benedictione Sacerdotali confirmet, non tamen is Sacramentum perficit, ſed ipſi coniuges.

ALIA REQVISITA.

CONSENSVS CONTRAHENTIVM.

Requiritur ad matrimonium liber contrahentium conſenſus ſeriò, non per iocum, vim aut metum iſtum extortus, ſiue ſit ſimul exiſtens, ſine interuallo. Obiectum autem illius conſenſus formale eſt mutua corporum poteſtas. Nam in mutua corporum traditione vera ratio matrimonij conſiſtit: implicitè tamen vt loquitur S. Thomas, & in radice ac cauſa conſentit in copulam, qui in illam poteſtatem conſentit. Non tamen explicitè & actualiter, vt ex matrimonio B. Virginis & Ioſeph colligitur. Debet etiam conſenſus eſſe abſolutus, non conditionatus; niſi æquiualeat cum abſoluto.

CONSENSVS PARENTVM.

De hoc aliter hæretici, aliter Catholici ſentiunt. Illi volunt omnino requiri conſenſum parentũ; ita vt abſq; eo matrimonium initum ſit nullũ. Vſque adeo vt Caluinus dicat, inter eas Eccleſiæ leges quæ ſunt de matrimonio in Deum impiæ, hanc primam eſſe, quæ habet non requiri conſenſum parentum.

Catholica

Catholica Fides docet non requiri conſenſum parentum ad hoc, vt matrimonium quoad ſubſtantiam ſit validum. Matrimonia enim libera eſſe debent, eſtque illorum conſentire in matrimonium, ad quos ſpectat ferre illius onera, & qui contractum ineunt.

Exempla vtriuſque conſenſus.

Cùm Abraham miſiſſet procuratorem, qui nomine filij ſui expeteret Rebecam, dicit Scriptura *Gen.* 24. quod pater & frater dixerint poſtquam cum procuratore tractaſſent, Vocemus puellam, & inquiramus eius voluntatem. *Gen.* 24.

Ibid. autem cap. 26 Eſau duxit duas vxores, quæ ambæ offenderant animum Iſaac & Rebeccæ parentum eius: proinde inuitis parentibus eas accepit.

Et rurſus *cap.* 28. accepit tertiam, contra eorumdem parentum voluntatem, nec tamen Iſaac ea coniugia irritauit, & Scriptura ſimpliciter vxores vocat, quæ ita ductæ fuerant.

Deinde Iacob *Gen.* 29. & 30. duxit vxorem vnam iuxta conſilium parentum ſuorum; ſed alias tres, & præſertim duas ancillas duxit parentibus omnino inſciis: nec tamen Iacob ſanctiſſimus Patriarcha id fêciſſet, ſi credidiſſet neceſſarium eſſe conſenſum parentum.

De Sampſone, qui accepit vxorem de filiabus Philiſtinorum idem legimus *Iudic.* 14.

Tobias quoque, vt legimus *cap.* 7. *libri Tobiæ*, vxorem duxit in aliena regione, parentibus ignorantibus: nec tamen Angelus Raphael, qui cum ipſo erat, eum admonuit, vt parentum conſenſum expectaret, neque ipſe religioni ſibi duxit, inſciis parentibus id facere.

In Nova Lege.

Clemens III. de puella nubili ita loquitur *Cap. cum virum. De Regularib.* Tunc, inquit, quia liberum habet arbitrium in electione propoſiti, parentum ſequi non cogitur voluntatem.

Et huc pertinet quod ait *S. Ambroſ. in lib. de Virginib.* Cui licet, inquit, maritum eligere, non licet Deum præferre? Vbi docet licere puellæ virgini, patre etiam inuito, continentiam Deo vouere: ſicut eidem licet virum eligere.

Et *idem Ambroſ. in Epiſt.* 43. *ad Syſinnium*, qui filio indignabatur, quod ſine ſuo conſilio vxorem duxiſſet, dicit, culpam aliquam ab eo filio admiſſam; tamen ſatis apertè indicat, Matrimonium fuiſſe ratum, & Syſinnium laudat, quod facilè culpam ignouerit filio.

Peccare qui abſque Parentum conſenſu matrimonium contrahunt, & eorum voluntatem interuenire debere, ac ſine ea plerumque matrimonia infauſta.

Quia matrimonium res eſt magni momenti, & ratio naturalis præſcribit, vt parentes curam habeant ſtatus decentis prolium, & in eo proles parentibus obtemperent, fit vt parentum conſenſus ordinariè requiratur, vt matrimoniũ honeſtè & licitè contrahatur. Imo peccant filij, ſi abſque cauſa rationabili, parentibus inuitis vel inſciis matrimonia ineant.

Exempla S. Scripturæ ad manum ſunt, eorum qui parentum conſenſum & conſilium adhibuerunt. *Gen.* 24. Iſaac accepit vxorem quam pater ei dedit: & Rebecca vxor illius patris ſui conſilio obtemperauit, qua de re *Ambroſ.* ſcribens *l.* 1. *de Abraham c. vlt.* multa in eam rem adducit. Laudatq; inter alia verſus *Euripidis*, qui virginẽ ita loquentem introducit: *Sponſalium quidem meorum pater meus curam ſubibit: hoc enim non eſt meum.*

Et in *Epiſt. ad Syſinnium quæ eſt* 43. dicit eum iuſtè indignatum, quod ſe inſcio filius vxorem ducere voluiſſet.

Iacob obediuit Iſaac patri præcipienti, vt non acciperet vxorem de filiabus Laban. *Gen.* 28.

Quin *Exod.* 34. & *Deut.* 7. Deus parentibus dat præcepta de matrimoniis filiorum, ne ſcil. iungerentur cum Chananæis.

In vita S. Baſilij Magni habetur, quod Proterij Senatoris Filia, ab eius ſeruo per Magnum decepta, & inſano amore correpta, patrem inſtanter rogat, vt poſſit iungi matrimonio cum illo; qui ſi conſentire noluerit, pro ea redditurus eſſet rationem in die iudicij. Aut comple, inquit, deſiderium, aut breui me extinctam videbis. Pater, qui filiam hanc Deo conſecrarat, immenſo mœrore abſorptus, amicorum conſiliis, iuſſit fieri quod petebat, ne ſibiipſi exitium adferret. Cui pater, Vade, inquit, miſera, multum lugebis aliquando, cùm facti pœnitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur coniugio, obſeruatum eſt ſeruum non ingredi Eccleſiam, nec eſſe Chriſtianum. Quod vbi intellexit puella, humi ſe proſternit, ſuis ſe vnguibus diſcerpit, pectus tundit vociferans: Nemo parentibus non obediens, ſaluus vnquã fuit. Quis patri meo annunciabit ignominiam meam? Heu me miſeram, in quantam me perditionis voraginem demerſi? Cur in lucem edita ſum, cur non continuò rapta ſum? *Amphilochius Epiſc. in vita S. Baſilij apud Sur. tom.* 1. *Ianuarij* 1.

NON ESSE COGENDOS FILIOS AD MATRIMONIUM.

Non longè ab vrbe Sueſſionenſi degebat vir nobilis militiæ deditus, nomine Guido, eiuſque vxor Ermegardis, pietatis cultrix H. filiam genuerunt vultu decoram, quæ cùm ad nubiles pertigiſſet annos, ab illis militi cuidam natalibus non impari fuerat deſponſata. At illa, vt ſe habet puellaris laſciuia, quendam alium, rebus & genere inferiorem, plùs diligens, recuſabat ſponſum à parentibus delectum, crebrò iurans, quod ſeipſam interficeret, niſi cupitis amplexibus potiretur. Ea incommoditate parentes affecti, virum Dei Arnulphum Sueſſionenſem Epiſcopum conſulunt, ſcire cupientes, quid in ea afflictione ipſis faciendum foret. Ille auditis eorum querimoniis, opportunum quidem & planè diuinum eis reſponſum dedit: Canonum, inquit, auctoritate cauetur, ne puella, cui non vult, iungatur; ideoque præcipio vobis, vt puellam ei quem amat, collocetis matrimonio. Vt enim ob veſtræ religionis meritum nobis oſtenſum eſt, paulò poſt videbitis eam illum ſponſum ardenter expetere, cuius à ſe coniugium tam ſtudiosè iam conatur amouere. Permittatis filiæ veſtræ ſua hac in re vti voluntate; & ita fiet, vt res ad veſtram cedat honeſtatem. Credunt illi verbis ſancti viri, nuptias optatas honeſto apparatu celebrant, ſinuntque filiam dilecti viri frui contubernio. Ille verò, cùm in id eſſet valde intentus, vt poſſet miles celebris haberi, nunquam voluit abeſſe, vbi fieret congreſſus cum hoſte; & dum auidius fertur in arma, ab armatis perimitur: & ſic ſponſa manens vidua mox priori coniungitur. *Io. Liziard. Ep. in vita S. Arnulphi Ep. cap.* 15. *apud Sur.* 15. *Aug.*

Felix e Barbarano, Itala, virgo ſanctiſſima, cùm eam ætatẽ attigiſſet, quam communi parentum conſilio viro tradenda videretur, multos habuit procos, à quibus in coniugem petebatur. Inter cæteros verò Iuris Doctor, vir diues ac celebris, non procul inde, huius virginis fama permotus acceſſit, vt eam vel ſine dote à parentibus in vxorem peteret. Cui petitioni non modò ſeſe faciles præbuêre, verùm etiã incredibili fuêre perfuſi gaudio, quòd is gener ſibi obtingeret. Parentes interim, vltrò citróque habito ac approbato ſuper ea re cõſilio, puellæ mentem pertentãtes, quam à ſua remotiſſimam deprehendunt: illa enim non tantùm parentum deſiderio refragata, ſed etiam millies mori potius profeſſa eſt, quàm virginitatem ſemel cæleſti ſponſo à teneris annis conſecratam ſibi eripi pateretur. Adhibentur ab vtroque parente preces, vt conſentiret; aſt illa reſpondit, ſe ad quæuis eorum iuſſa paratiſſimum eſſe, in hoc vno illis obtemperare ſibi fas non eſſe. Neque etiam virginis animum mouere potuerunt conſanguineorum obſecrationes, hortantium, vt ad patris matriſq; voluntatem flecteretur. Cæterum puella ſententiæ Chriſti memor, qua dicit: Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus, relicta parentum pietate, vt Chriſto ſponſo adhæreſceret, in ea mente conſtantiſſimè perſtitit, cuius ſuppliciorum generi ſubiici paratior, quam fidem ſemel datam fallere. Parẽtes itaque acerbati, à precibus ad minas conuerſi, iniuriis variis afficiunt, riſu, dicteriiſque inceſſunt, ac verberibus onerant. Crepitantes verò verborum ictus ita ſuaues perſentiebat, vt harmonia cantus, qui in ſponſi nuptiis fiebat, eius auribus inſonare videretur. Dum parens vterque priores conatus omnes irritos animaduertit, vir quidam, cui à Iuriſconſulto illo connubij tractandi negotium fuerat commiſſum, euocatur. Is cùm veniſſet, eodem etiam tempore Felix acceſſitur. Paret illa, ſéque viliori quam aliàs vnquam habitu ſiſtit. Tum illi: En, inquiunt, Matrimonij leges iam diximus, à quibus vt recedas, tibi non eſt integrum. Velis, nolis, conſentias oportet. Hic puella, nec parentum verbis, nec Paranymphi conſpectu territa, conſtantiſſimè ſeſe iampridem nupſiſſe, ſibique ſpõſum Chriſtum eſſe reſpondit. Parentes tum oratione ad Paranymphum conuerſa, præmonent, ne filiæ verba magni faciat, ſed ſit ipſe bono ac fidenti animo; fore enim quoquo modo ſperabant, vt ad nutum pareret. Ille verò ab iis digreſſus ad Iuriſperitum ſeſe cõfert, cui illorũ animũ ſenſuſque aperit. Gaudet ille, ſéque propediem voti compotem fore ſperat. Sed ò admirandum diuinæ prouidentiæ argumentum! Biduum non effluxerat, cùm ecce Doctorem acutiſſima febris adoritur; quæ cùm in dies ingraueſceret, ſenſit ille malũ hoc ſibi à Deo immiſſum, quòd integer

integerrimæ virginis animum à propoſito dimouere conatus
A fuiſſet:cúmque iam ſe morti propinquum perſentiſceret, virgini dotem aſſignat,qua ſe,ſuſcepto religionis habitu, Dei obſequio manciparet. Tertio itaque die vitam cum morte commutat. Neque verò ſic parentum animus conquieſcit : cùm enim eò loci perinſignis quidam medicus adueniſſet, mox parentes de contrahenda cognatione cũ eo cogitant : quod medico grauiſſimum fuit,prius certior factus de probitate puellæ, eamque depoſcit. Rurſum itaque parentes virginis animum precibus impugnare conantur,etiam atque etiam monent,vt diſpiceret, quàm bellè ſecum ageretur , ſi medico tam celebri ſociaretur.Porrò illa nihil à priore dimota propoſito, id vnum identidem ingeminat ; Alium medicum eſſe, à quo virginitatem ſuam optimè propugnandam ſciret,ideoque illos fruſtra ſperare , à quibus ad nuptias contrahendas monebatur.Cumque parentes ſpem omnem ſibi ereptam aduerterent,deinceps ab omni prorſus ei moleſtia inferenda abſtinere , & proprio genio relinquendam eſſe cenſuerunt.Illa vbi ſe liberam vidit, immortali Deo,à quo virginitatem defenſam agnoſcebat,gratias immortales egit,priſtinumque vitę inſtitutum conſtantiſ-
B ſimè tenuit. *Bonſign. Cacciaguera in epiſt.ad Iſabellam de Capua poſitã poſt Catechiſmum ſpiritualem.*

MATRIMONII FINIS, ET BONA.

Diſtinguntur communiter quatuor fines matrimonij. Primarius eſt ſuſceptio & educatio prolis , quæ inuoluit rectam inſtitutionem in timore Dei,&c.

II. Eſt domeſtica ſocietas & communicatio operum , quæ ad vitam ſunt neceſſaria.Nam vt docet *Ariſt.lib 8.Ethic.c.12.* Vir & vxor non iunguntur ſolum ad procreandum vt animalia cætera : ſed etiam ad cohabitandum , vt ſimul familiam regant,& domeſtica inter ſe partiantur.

III.Vt ſit remedium contra concupiſcentiam. Vnuquiſque propter fornicationem vxorem ſuam,habeat,inquit Paulus:intelligit de eo qui liber eſt , & ad matrimonium ineundum capax : quem vult ad euitandam incontinentiam nubere , ſi caſtè viuere nolit *1.Cor.2.verſ.1.*

IV. Vt ſit Sacramentum coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ. Exhinc tria Matrimonij bona eliciuntur:Proles,Fides ,& Sa-
C cramentum.De quibus *Auguſt.l.de Nupt.& Concup.cap.11.* & ex illo *Concil.Florent.*

DE PROLE.

Primum Bonum eſt Proles , nempe ex legitimo matrimonio ſuſcipienda,& ad cultum Dei educanda. De quo Apoſtol. Saluabitur mulier per filiorum generationem, quod non tantum de procreatione,ſed etiam de educatione & rectâ inſtitutione accipitur. Additur namque,ſi in fide permanſerit.

PROLES A DEO IMPERANDÆ, EIQVE OFFERENDÆ.

Ex S. Scriptura.

Anna Helcanæ vxor diu fuerat ſterilis , cùm poſt multas preces Samuelem genuit quem Domino conſecrandum deuouit. *1.Reg.1.*

Elizabeth quoque diu infœcunda fuerat , cum Zachariæ ſacerdotio fungenti dixit Angelus , quod ipſa pareret filium. Peperit itaque filium Ioannem Baptiſtam præcurſorem Domini. *Luc.cap.5.*

D
Historica.

Erat in vrbe Amaſea quidam Androginus legitima vxore copulatus : qui cùm filiis procreandis operam darent , ita fruſtrabantur , vt infantes, antequam à ventre exirent,immaturi præriperentur ; ex quo parentes ipſi magno mœrore afficiebantur : quid igitur faciunt ? vtile conſilium capiunt. Confugiunt ad Deum qui mortuos etiam poteſt per ſeruos ſuos in vitam reuocare. Imitantur viduam illam Sareptanam , cuius filium Elias ſuſcitauit:Sunamitidem imitantur, quæ currit ad Eliſæum,cùm filius eius in cœnaculo mortuus iaceret.Confugiunt & ipſi ad beatum virum Eutychium:ſupplicant,vt precibus ſuis impetret , ne infantes ſibi in lucem editi ſtatim moriantur. Quæ cùm pro illis precatus eſſet , ambos vnxit oleo ſancto,tum eo quod è pretioſa cruce,tum illo quod ex ſanctæ puræq;Dei Genitricis,& perpetuæ Virginis Mariæ noſtræ Dominæ veneranda imagine ſcaturire ſolet Zozopoli dicens : In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Hæc enim verba cunctis ægrotantibus,qui ad ſe accedebant,ſolitus erat adhibere, quémadmodum & S. Iacobus præcipit , ſed non vt in Sacramento.

Cùm igitur precandi finem feciſſet. & tanquam gratia quadã E
afflatus taceret:mox nomen illi (inquit) Petrum imponetis, & viuet : erat enim mulier grauida. Cùm autem ego adeſſem & reſpondiſſem:at ſi fœminam,inquiens, pariet, ecquod illi nomen imponent ? Minimè (inquit) ſed Petrum vocabunt , & ſaluus erit. Quibus verbis gaudentes , tanquam puerum nondum natum in vlnis geſtarent, domum reuerſi ſunt. Tempore iam impleto peperit filium,quemadmodum ante viderat , & prædixerat ſeruus Dei. Quem cùm baptizandum curaſſent parentes,& nominaſſent Petrum, poſtea vnà cum ipſo ad virum ſanctum accedentes,complexi ſunt pedes eius,& confeſſi ſunt quæ ſibi feciſſet Deus,& quòd ſui miſertus eſſet.Impoſitis autem puero manibus,vir ſanctus benedixit ei. Sed cùm creuiſſet: ille , qui ex præcognitione precibus genitus fuerat , alter natus eſt illis. Itaque venientes rurſus , ambos filios ad ſanctum virum attulerunt, laudantéſque Deum rogabant , quo nomine poſtremus deberet appellari. Qui geminos filios intuitus,illud Salomonis venuſtè vſurpauit;Frater,qui coadiuuatur à fratre,quaſi ciuitas firma. Parentibus autem illorum dixit : Ioannem hunc appellabitis ,quoniam in æde S. Ioannis preces veſtras Dominus Deus audiuit. *Cæſar Baron.tom.7. An.* F
564.ex Euſtathio.

Etſi permultæ Hiſpaniæ vrbes meritò Sanctis ſuis illuſtrantur , Toletana tamen clariſſima ciuitas , Illefonſi glorioſiſſimi meritis innumeris maiorem in modum gloriari poteſt. Huius namque ſancti parentes,Toletani ciues,& generis nobilitate , & morũ vitæque ſanctitate maximè floruêre:pater enim,Stephanus nomine, aſſiduè munera pauperibus erogabat : mater verò,Lucia nomine , dies continuos ac noctes orationibus ad Diuam Mariam Virginem Dei genitricem ſemper impendebat,orabátque, vt ſibi tandem proles naſceretur.Cui quieſcẽti Maria virgo viſibiliter apparuit , dixitque : Lucia , tibi filium prænuncio naſciturum , qui magnam Hiſpanis omnibus lucem afferet. Quæ cùm hæc dixiſſet , ſummo ſpendore refulgens ab illius oculis euanuit. Concepit itaque deinde Lucia ſanctiſſima mulier,& filium peperit Illefonſum ,cuius vitam, quam ſanctiſſimè ſemper egit , enarrare longum eſſet.Cæterùm cùm adoleſcentiam diſciplinis , & rebus ſacris impendiſſet,poſtea Eugenio in Toleti Archiepiſcopatu ſuccedens,in eo G
vitam ſanctiſſimè finiuit,qui propter ſuam erga Virginem Dei genitricem contemplationem , dicitur, & ſine dubio creditur ab ea veſtem candidam, rem diuinam celebraturus , accepiſſe in Eccleſia Toletana,vbi nunc extat Altare,in quo celebrauit. *Lucius Marin Siculus de reb.Hiſp lib.5.*

Amata S. Nicolai Tolentini, Ordinis fratrum Eremitarum S.Auguſtini mater, cùm iam multo tempore vixiſſet cum marito ſuo,& inſtar ſterilis nullos pareret liberos , magno,ardens deſiderio prolis , ſicut & vir eius , quemadmodum Anna illa veteris Teſtamenti Samuelis mater,in templum intrans , erga beatum Nicolaum Epiſcopum magna animi deuotione concepta,fleuit abundè , & votum Domino nuncupauit , ita dicens:Domine Ieſu Chriſte , qui omnia potes, reſpice pietatis oculis ancillam tuam , & aufer à me ſterilitatis opprobrium, præſtáque mihi, vt filium concipiam , futurum ſeruum tuum, eumque pariam in laudem & gloriam nominis tui. Sed quia preces meæ paruæ ſunt,& exiles in conſpectu Maieſtatis tuæ ſanctum Nicolaum Antiſtem tuum ſuppliciter deprecor , vt H
eius orationibus merear à te Deo omnipotente conſolationem percipere : polliceor enim me celeberrimum eius tumulum adituram,vnà cum marito meo,ſeruo tuo.Deinde noctu quieſcentibus illis apparuit Angelus Domini , iuſſitque vt ad S. Nicolaum Barrenſem properarent , cognituri illic,qui ex eis propediem naſcituros eſſet. Mira ſanè Dei dignatio. An forſan Samſon hic , cuius matri dictum eſt. Sterilis es & abſque liberis,ſed cõcipies & paries filium?Expergefacti illi, & valde hilarati,mox ſurgunt, gratias bonorũ omnium largitori Deo acturi. Nihil verò de Angelica viſione hæſitantes,cùm res & facultates ſuas cognatis & amicis commendaſſent,iter arripiunt,in habitu peregrino. Vbi autem ad B. Nicolai Eccleſiam venerunt,piè & religioſè peractis gratiis,oblatiſq;muneribus ex itinere feſſi,ante Altare obdormiunt.Et ecce mox in Pontificis habitu eis apparet S. Nicolaus,dicitq; ad illos : Angelus, qui vobis nunciauit filium vobis naſciturum,dixit mihi , vt ad vos venirem , confirmarémque meis verbis edituros vos filium , qui Nicolai nomen ſit habiturus,quippe qui,me impetrante , naſcetur. Erit autẽ ille domino gratus ſeruus , religioſámque & aſperam ducet vitam, fungetorque ſacerdotio , &

Deo

Deo gratiſſimum offeret ſacrificium,&c. Securi igitur & certi A exauditas eſſe preces veſtras, & vera Angelum vobis nunciaſſe, domum abite. Atque ita redeunt ad propria. Vxor fit grauida,& demum parit filium, qui à parentibus Nicolaus fuit appellatus. *In vita eius apud Sur. c. 1. & 2. die Sept. 10. tom. 5.*

Cum quondam apud Scotos regni gubernacula Dauid Rex, eximia fortitudine ac prudentia vir, teneret, ducta in matrimonium Cæcilia Regis Siciliæ filia, poſtquam multo tempore nulla ſpe prolis vnà degiſſent, tandem, precibus Guallaferi, Dublinienſis Antiſtitis, filium à Deo impetrarunt: qui vt Angelo nunciante conceptus, ita etiam eodem monente in lucem editus. Rumoldi nomen ſortiri meruit. Tinctus à Guallafero luſtralibus aquis, eidem in diſciplinam magno parentum gaudio traditus eſt. Erat autem puer egregia indole,& ab ipſis cunabulis parſimoniæ primùm deditus, adeo vt ternis in qualibet hebdomada vicibus, à maternis vberibus puer abſtineret, eámque abſtinentiam ad extremum vitæ ſpiritum diuino afflatu edoctus conſeruaret. *In vita S. Rumoldi Archipresbyter. Mechlinienſis apud Surium. 1. die Iulij.*

Leo Magnus, qui Romanum adminiſtrabat imperium, B naturam autem regere non poterat, ſed proles ei deerat maſcula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipſum Daniele vſus interceſſore. Ille verò paruit, & anno ſequenti parituram eſſe vxorem protinus ſignificauit. Res ergo, vt dixerat, ſucceſſit, & natura ceſſit precibus, non ſolùm ad hoc, vt daret filium; ſed ad hoc etiam, vt daret illo tempore, quo ſancti os diuinum prædixerat. Sic ille non ſolùm erat filius precationis, ſed etiam per preces dabat alijs, vt haberet filios: idcirco eum remunerans Imperator, tertiæ columnæ ei iecit fundamentum. *Simeon Metaph. in vita Danielis Stylitæ cap. 21. apud Sur. 11. Decemb. Baron. tom. 6.*

Cum Mater mea, inquit Theodoretus, cum patre meo habitaſſet tredecim annis, ea non fuerat facta mater filiorum: erat enim ſterilis, vt quæ fructum ferre à natura prohiberetur: & ipſa quidem id non valde ægrè ferebat: Quæ enim erat in rebus diuinis erudita, credebat hoc eſſe vtile. Magnam autem moleſtiam accipiebat pater, quòd careret filijs: & circumquaque curſitans, rogabat Dei ſeruos, vt à Deo ei peterent filios. Alij ergo pollicebantur ſe & Deum deprecaturos, & iubeC bant, vt eſſet Dei voluntate contentus. Macedonius autem vir diuinus apertè eſt profeſſus, ſe vnum petiturum ab vniuerſi opifice,& ſe petitionem accepturum eſt pollicitus. Cùm tres itaque anni præterijſſent, & promiſſio finem non accepiſſet, rurſus acceſſit pater promiſſum exigens. Ille autem iuſſit, vt ad ſe mitteretur coniux. Cùm autem veniſſet mater, dixit illi vir diuinus, ſe & petiturum, & eam filium accepturam, & quòd oportet illum ei, qui dederat, dedicari. Cùm autem mater ſolum rogaret, vt animæ ſalutem acciperet, & liberaretur a gehenna; præter hoc, inquit, liberalis & munificus Deus tibi dabit filium: ijs enim, qui purè & ſincerè petunt, duplices largitur petitiones. Illinc reuerſa eſt mater afferens promiſſi benedictionem. Et quarto anno à promiſſione concipit, & gerit vterum: & accedit ad diuinum hominem, benedictionis oſtendens manipulos. Quinto autem menſe à conceptione, fuit periculum abortionis. Illa autem rurſum miſit ad nouum ſuum Eliſæum: vetabat enim morbus ne ad ipſum veniret, & ei reuocauit in memoriam, quòd nolebat fieri mater filiorum: & eius promiſſa adduxit in medium. Ille autem cùm procul vidiſſet venientem, & agnouit, D & cauſam ſignificauit. Noctu enim & morbum, & ſalutem ei oſtenderat Dominus. Accepto ergo baculo, venit, ei innitens; & cùm fuiſſet intra ædes, & pacis ſalutationem dediſſet vt conſueuerat; Bono, inquit, ſis animo, nec timueris. Neque enim donum auferet is qui dedit, niſi tu pacta conuenta tranſilieris. Pollicita es autem ei reddituram eum qui datus fuerit, & ei conſecraturam ad diuinum miniſterium. Sic, inquit mater, & opto, & volo: exiſtimo enim vel imperfectiſſimum fœtum eſſe magis expetendum, quam à Deo alienam filij educationem. Cùm itaque aquam accepiſſet, & benedixiſſet: Bibe, inquit vir ſanctus, hanc aquam,& ſenties diuinum auxilium. Bibit itaque, vt iuſſerat, & abortionis effugit periculum. Hæc ſunt noſtri Eliſæi miracula. Ego eius benedictionem & doctrinam ſæpe percepi. Me enim adhortans, ſæpe dicebat: Natus es, ô fili, cum multis laboribus. Multas noctes Deum hoc ſolùm perpetuò rogaui, vt tui parentes hoc fierent, quod te nato ſunt nominati. Vide ergo, vt vitam agas dignam laboribus, vt qui, antequam naſcereris, promiſſus fueris dedicatus. Quæ ſunt autem Deo E dedicata, ſunt omnibus veneranda, & à vulgo minimè contrectanda. Conuenit ergo, vt tu quoque malos animi motus non admittas: illa autem ſola & cogites, & facias, quæ Deum placant virtutis legiſlatorem. Hæc mihi perpetuò ſuadebat vir diuinus; ego autem & eorum memini, & donum diuinum ſum edoctus. *Theodoretus in hiſt. SS. Patrum, cap. 13. in vita Macedonij.*

Anno 1474. Ioannes Mates & Catharina Calaguira Barcinonenſes, cùm annos octo egiſſent ſine prole, pro ea obtinenda voto domi concepto, & in ipſa ſancti Seueri Eccleſiâ renouato, ſacrum ſolenne faciendum curarunt in honorem duodecim Apoſtolorum, accenſis duodecim cereis, cum nomine vnius Apoſtli ad ſingulos cereos. Audierunt Apoſtoli vota precantium: nam ipſi ſpatio tredecim annorum ſequentium duodecim proles habuêre, octo maſculos, & quatuor fœminas; quorum ſingulis vnius Apoſtoli nomen indidêre. Et licet diu ſuperuixerint, nullam vltrà prolem ſuſcepêre. Filij deinde poſt parentum mortem ſinguli circa feſtum ſui Apoſtoli, cuius nomen gerebant, obiêre. Vltimus ſuperſtes, qui F & hæc Romæ in marmor incidi curauit in Sancto Saluatore de Lauro, Petrus Mates I. V. Doctor, & cubicularius Apoſtolicus. Dum Eccleſia S. Saluatoris conflagrauit, marmor tranſlatum eſt in clauſtrum. *Extat in marmore quodam Romæ in templo S. Saluatoris de Lauro.*

Cum mulier Rais nomine, fide quidem feruentiſſima & maximè pia, gloria autem valde inſignis, didiciſſet, quæ à Magno Daniele Stylita fierent miracula, prompto & alacri animo ad eum accurrens, ſimiliter atque illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit, vt ſibi naſceretur filius. Cùm autem humi deiecta vidiſſet eius pedis ſoleam exercitatione à tendine diſciſſam, ſtupens tolerantiam; & emittens voces Chananææ ſimiles, dans ei funiculum, rogat vt eum circa eius pedem inuolueret, & ei rurſum reddat: Hæc eſt, inquiens, ſumma meæ petitionis. Ille verò primùm non ſuſtinebat, ſed motus illius lachrymis, & præterea Epiſcopi & cæterorum verbis flexus, non ſolùm illum, cùm funem circumuoluiſſet, ei reddidit, ſed etiam ſignificauit fore, vt ipſa pareret filium, & prædixit nomen filij, ZeG nonem, dicens, ô mulier, vocabis filium. Et ſic quidem ſanctus. Ego autem nihil dicam ampliùs, clarum eſt enim ita eueniſſe: nihil enim excidebat ex iis quæ ab illo prædicabantur. *Ex Actis Daniel. Styl. cap. 41. apud Sur. 11. Decemb. Baron. tom. 6. An. 476.*

DE FIDE, ALTERO MATRIMONII BONO.

☞ *Vide in Loco de Amore, Amicitia coniugali, Fidelitate, multa de hoc Argumento.*

Fides, ſecundum Matrimonij bonum eſt, non ille habitus virtutis, quo imbuimur cùm baptizamur; ſed fidelitas quædam, qua vir & mulier mutuò ſe obſtringit, vt alter alteri corporis ſui poteſtatem facere teneatur, neuterque extraneo valeat commiſceri. Iuxta illud Apoſtoli, mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: & vxor viro debitum reddat. Græcè ὀφειλομένην εὔνοιαν, debitam beneuolentiam. Item; Nolite fraudare inuicem, ſcilicet negando debitum coniugale. Hæc ergo fidelitas mutuam charitatem & beneuolenH tiam adiunctam habet, quæ faciunt, vt vnus alteri corporis ſui vſum non communicet, aut ius alteri extraneo tradat.

FIDELITATIS BENEVOLÆ

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Sara vxor Abrahami marito obediebat, eúmque Dominum appellabat. *Gen. 18.*

Michol Regis Saül filia maritum ſuum Danidem fune per feneſtram demiſſum, è manibus Saül eius vitæ inſidiantis eripuit. *1. Reg. 19.*

Vaſthi Regina, quia noluit parere Aſſuero Perſarum Regi marito ſuo, ab eo vocata, repudiata eſt. *Heſter cap. 1. Ioſeph. lib. 11. antiq. cap. 6.*

Parentes Saræ monuerunt eam, honorare Tobiam ſocerum, & Annam ſocrum, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere. *Tob. cap. 10.*

Comes Caſtellæ à Legionenſi Rege vocatus ad comitia, tametſi fraudem præſagiret, tamen potiorem fidei quàm ſalutis ſuæ rationem ducens, ſeptem dumtaxat comitatus equitibus, eò profectus eſt. Quò cùm perueniſſet, nihil fefellit euentus expectationem ſuam: mox enim in vincula duci iuſſus eſt, atque in catenis aſſeruari, inuidia ſtimulante. Quæ res cùm Caſtellanos malè haberet, Sanctia Comitis vxor per omnia ſui ſimilis, immo vero hac in re ſe ipſa ſuperior, maritum quoquo pacto liberandum duxit, & peregrinantis induta perſonam, Compoſtellam proficiſci religionis ergo finxit; factoque per Legionem itinere, primùm copiam videndi mariti ſibi fieri poſtulauit: deinde petiit, vt ea ſaltem nocte ſine catenis eſſet. Rex per omnia ſatisfaciendum voluntati tantæ matronæ duxit. At illa poſtridie antelucano mutatis cum marito veſtibus, vicaria captiuitate illum liberauit. Cumque Comitem iam eſſe in tuto arbitraretur, Regi nunciat ſe in carcere teneri, rogare, vt ſolueret, nequeduriús quicquam in fœminam regiam & cognatam ſuam conſuleret. Rex vbi dolum ſenſit, primò ſtomachari, mox admirari conſtantiam ac virtutem Sanctiæ: poſtremò laudata illius in maritum pietate, cum honorifico comitatu iuſſit ad Comitem deduci. *Ionius Vaſæus Hiſp. ad an. Dom.* 932.

Vxorum ad viros fides & ſumma dilectio apud Hiſpanos, non ſolùm legum animaduerſione, ſed aſſidua obſeruantia celebratur. Stat illud præclarum non longè à noſtra ætate, ſed ſempiternis ſæculis conſecrandum facinus: vt enim vera perhibent annalia, cùm Eduardus Regis Angliæ primogenitus in Domini ſepulcrum transfretaſſet, fuiſſetque in via proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percuſſus, & medicorum remediis non tam alleuaretur, quàm alligaretur, tandem in Angliam ſine ſalutis ſpe eſt reuerſus. Eius itaque vxor, Regis Hiſpaniæ filia, nouam atque inauditam, ſed amore & pietate plenam adhibuit medelam; plagas enim mariti toxico infectas quæ ipſius veneni vi claudi non poterant, lingua dietim lingebat, ſugebatque humorem venenoſum, ſibique liquorem dulciſſimum. Cuius vigore, verius dicam, fidei vxoriæ virtute, ſic omnem veneni materiam attraxit, vt integritas vulnerum cicatricibus ille planè curatus, illa incolumis euaſerit. Quid igitur huius mulieris fide rarius auditi? quid mirabilius eſſe poteſt? vt vxoris lingua fide & dilectione naturali permota venena à dilecto marito expulerit, quæ ab electo medico trahi non valuerunt, & quòd plurima exquiſitaque non effecerunt medicamenta, vna vxoris pietas expleuit. *Rodericus Santius p.* 1. *hiſt. Hiſp. cap.* 4.

Cum Robertus Britanniæ Rex in expeditione aduerſus Syrios plagam in brachio accepiſſet luculentam gladio venenato, rediiſſetque in patriam, nec ſanitati reddi poſſet, niſi pus illud virulentum alicuius ore exſugeretur, Rexque certiſſimum illi parari exitum intelligens, quicunque id muneris obiiſſet, neminem eiuſmodi diſcrimini obiicere ſuſtineret; eius vxor noctu ſolutis vulneris faſciis primùm inſcio marito, poſt etiam conniuente exſugens paulatim, & exſpuens, venenum omne elicuit, plagamque medicis præbuit facillimè curandam. *Georg. Viuienſius lib.* 2. *de officio probi Patriſfamilias cap.* 13.

Singulari memoria dignus eſt amor, quem Dominicus Cataluſius, qui Lesbi rerum potiebatur, erga vxorem oſtendit. Quæ cùm in lepram incidiſſet, vir minimè veritus à contagione ſe infici poſſe, aut aſpectus horrore auerti, (etenim illuuies magis quàm viuum corpus videri poterat) neque tetro odore, quem vlcera mittebant, vnquam aut menſa aut lecto communi eam prohibuit. Coniugalis enim charitas apud eum contagionis timorem, tetrúmque conſpectum odoremque in ſecuritatem ac voluptatem verterat, quòd eam iuxta Dei verbum, eandem carnem ſecum eſſe arbitrabatur. *Fulgoſ. lib.* 4. *cap.* 6.

Agricola Lentiſcolenſis in regno Neapolitano, cùm iuxta mare agrum coleret, vxorque ab eo aliquantiſper diſiuncta à piratis Mauris, qui in litus prædatum deſcenderant, capta eſſet, ſtatim vt vxorem non apparere, trirememque piraticam haud longè anchoras ieciſſe conſpexit, arbitratus id quod erat, in ea vxorem eſſe, ad triremem, ſtatim adnatauit, atque eius gubernatore vocato, dixit: Se idcirco veniſſe, quòd ſequi vxorem ſtatuerat: minimè barbarie illa territus, nationis, fideique Chriſtianæ inimica, neque ingenti miſeria, qua remigio addicti laborant; omnium horum immemorem coniugalis amor eum fecerat. Quam rem cùm Mauri non ſine ingenti admiratione audiuiſſent (permultos enim eius regionis accolas viderant priùs perpeti mortem, quàm illam miſeriam mallè) atque eum poſtea per ordinem Tunetenſi Regi narraſſent, tanta hominis charitate motus Rex & virum & vxorem liberos eſſe iuſſit, atque inter cuſtodiæ milites virum adoptauit. *Idem ibidem.*

Cum Conradus III. Imperator 93. bellum contra Guelfonem Bauariæ ducem mouiſſet, & oppidum Winſperg obſediſſet, & iam in deditionem accepiſſet circa An. Dom. 1138. ex gratia Matronis conceſſit, vt quæcunque humeris portare poſſent, liceret efferri; quæ neglecta ſupellectili, maritos ſuos, quotquot potuerunt, videntibus cunctis, & induſtriam mirantibus, exportauerunt. Et Fridericus, frater Regis, contradicens: De viris, inquit, non eſt cogitatum. Cui Rex: Non decet, inquit, verbum Regium immutari: & mulieres laudauit. *Ioan. Naucler. vol.* 2. *gener.* 38 *An.* 1138.

Mulieres quædam viris Chriſtianam religionem profitentibus nuptæ, apud S. Monicam D. Auguſtini matrem, de virorum iniuriis aſſiduiſque contentionibus, quibus conflictarentur, conquerebantur; ſe, inquiunt, mirari, qua illa vteretur viuendi ratione, quibuſve eſſet moribus, quòd pacificè cum viro, qui & Chriſtianæ religionis ſit expers, & animi præferocis, cohabitaret. Quibus reſpondens Monica; Meæ, inquit, ſorores, vos ipſæ fortaſſis ad rixas maritos veſtros moroſitate veſtra & contumacia impellitis, contentionibuſque frigidam quaſi ſuffunditis; eo ſum ego ingenio, marito meo vehementiſſimè ſæuiente, ego interim taceo, multa diſſimulo, animumque precibus ad Deum fundendis occupo. Hiſce moribus iracundiam & furorem mariti mei frango, & vt ſtabili fruamur concordia efficio: quin animum eius ſic inflexi, vt vnà mecum Chriſtum colere cœperit. Tales etiam & vos erga maritos veſtros gerite; ſic omnes rixas & contentiones cauebitis, maritiſque vtemini & humanis & obſequentibus. *D. Auguſt. lib.* 9. *Confeſſ. cap.* 9.

S. Lydvvina Hollandica, virgo ſanè admiranda, eos qui matrimonio iuncti erant, vt mutuam inter ſe ſeruarent pacem, adhortabatur: conſilium expetentibus dicebat: Sacrum coniugium dilectiſſimi, iniiſtis; debetis non ſolùm corpore, ſed etiam animis ſeruare inuicem fidem. Itaque pacem ſectamini, vt Deus pacis ſit vobiſcum. Mulier quædam filiam ſuam cuidam collocauit, & poſt nuptias gloriabunda expoſuit Lydvvinæ conditiones generi ſui. At virgo ſancta: Non magnopere, inquit, penſanda ſunt, pulchritudo, natalium ſplendor, dignitas & cognatorum turba; potius ſpectanda virtus, morum diſciplina, prudentia, timor Dei, quibus modis partæ opes, quo iure teneantur. Prædixit etiam ei, filiam eius multa paſſuram, non tamen defuturum illi diuinum auxilium. Quod quidem ita euenit. Fuit enim ſterilis, afflicta eſt morbis, multiſque caſtigata flagellis; ſed orante pro ea Lydvvina, feliciter migrauit ex hac vita. *F. Ionius Brugman in eius vita lib.* 2. *cap.* 4. *apud Sur.* 14. *Apr.*

Regi Alphonſo aliquando in ore: Tum demum matrimonia tranquillè exigentur, ſi vir ſurdus, vxor cæca ſit. Significabat autem, pleraſque rixas, quæ in hoc ſtatu interueniunt, excitari potiſſimum ex zelotypia coniugum, quorum ſi hic ſurdus foret, ne alterius profuſam garrulitatem audiret; illa cæca, ne mariti intemperantiam videret; non tam frequens etiam foret querelarum anſa. *Panorm. de Dict. eiuſd.*

Matrimonii Hieroglyphicum.

Ex Onirocritarum diſciplina illud promptum eſt: vt ſi quis nuptiarum tempore *Lyram* per ſomnium videre imaginatus fuerit, concordiam id inter maritum & vxorem futuram ſignificaret. *Pier. Val. lib.* 47.

VXORES PROBÆ, ET IMPROBÆ ERGA MARITOS.

Vbi & diuerſi earumdem euentus circa religionem & mores illorum deſcribuntur.

Sampſon per ſuam Dalilam miſerè periit. *Iudic.* 14. 16.

Salomonis cor ſic deprauarunt mulieres, vt idola coleret. 3. *Reg.* 11.

Historica.

CONVERSI PER VXORES, ET PERVERSI.

Leuuigildus Hiſpan. Rex Arrianus, ex altera vxore duos filios (Hermenegildum nempe & Reccaredum) habuit, quorum ſenior Sigeberti Regis; iunior verò Chilperici Regis filiam deſponſauerat. Sed Ingundis Sigeberti Regis filia cùm magno apparatu in Hiſpanias directa, ab auia Goiſuintha cum

A magno gaudio ſuſcipitur (erat enim filia Bronichildis, quæ filia fuit ipſius Goiſuinthæ) quam nec paſſa eſt in religione Catholica diu commorari, ſed vt rebaptizaretur in Ariana hæreſi, blandis cœpit ſermonibus illicere. Sed illa viriliter reluctans cœpit dicere: Sufficit ſatis me ab originali peccato baptiſmo ſalutari ſemel ablutam eſſe, & ſanctam Trinitatem in vna æqualitate confeſſam: hæc me credere ex toto corde confiteor, neque vnquam ab hac fide ibo retrorſum. Hæc illa audiens, iracundiæ furore ſuccenſa, apprehenſam per comam capitis puellam in terram collidit, & diu calcibus verberatam ac ſanguine cruentatam iuſſit ſpoliari, & piſcinæ immergi; ſed (vt aſſerunt multi) nunquam animum ſuum à fide noſtra reflexit. Leuuigildus autem dedit eis, nempe ipſi Ingundi, & viro ſuo Hermenegildo, vnam de ciuitatibus, in qua reſidentes regnarent. Ad quam cùm abiiſſent, cœpit Ingundis prædicare viro ſuo, vt relicta hæreſis fallacia, Catholicæ fidei veritatem agnoſceret. Quod ille diu refutans, tandem commotus ad eius prædicationem, conuerſus eſt ad legem Catholicam, ac dum chriſmaretur, Ioannes eſt vocitatus. *Greg. Turon. l. 5. hiſt. Franc. c. 38.*

B Cum Eunomius Valentis temporibus à ſuis clericis receſſiſſet, apud ſeipſum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multuſque populus concurrebat ad eum: alij hominem experiri volentes: alij audire quæ diceret. Horum fama peruenit ad Principem Theodoſium: cum quo ipſe quoque voluit habere ſermonem; ſed Auguſta Placilla precibus eum retinuit: Erat enim fideliſſima, & Nicæni dogmatis iura ſub integritate ſeruabat, timuitque ne (vt fieri ſolet) eloquio viri callidi captus Imperator facilè in ſectam eius incideret. *Tripart. lib. 9. hiſt. Eccl. cap. 11.*

Cum audiſſet Maximianus nomen Adriani inter martyrum nomina recitari, euocato ad ſe dixit ei: Inſanis, Adriane? nunquid & tu vis tam malè perire? Adrianus reſpondit: Non inſanio; ſed de multa inſania ad ſanam mentem reuertor. Cumque perſeueranter quæ ſunt fidei & veritatis proſequeretur, furore repletus Maximianus iuſſit eum ferro vinctum cum reliquis ſanctis martyribus ad carcerem pertrahi. Erat autem iuuenis annorum viginti octo. Et fama celeriter currente, didicit vxor illius Natalia cuncta, quæ circa maritum prouenerant. Et gaudio plena, quia erat mulier Chriſtianiſſima, cucurrit ad C carcerem, procidenſque ad pedes viri ſui oſculabatur vincula eius, dicens: Beatus es, domine mi Adriane, quia inueniſti diuitias, quas tibi non dimiſerunt parentes tui. Verè iam ſecurus pergis ad Chriſtum, benè recondens in ipſo diuitias, quas inuenies in tempore neceſſitatis, vbi de pœnis damnatorum neminem quiſquam liberabit: non pater filium, non mater filiam, non diuitiæ tranſeuntes, non illos ſeruorum ambitio, & patrimonij amplitudo, ad extremum nec amicus amicum: omnes enim tunc propria ſarcina comitabitur. Tu, domine mi, tecum habes Chriſtum in quo tua omnia repoſuiſti, perge fiducialiter perge, ne timeas, vt percipias promiſſa ipſius. Non reuocet te vllus intuitus rerum velut vmbra tranſeuntium, non affines, non parentum gemitus, non pulchritudo corporis, exceratio ſeductorum, adulationes amicorum, non te terreant ſpecies tormentorum. Horum, qui tecum ſunt, conſtantiam & patientiam aſpice, his ſolis intende. Hæc poſtquam proſecuta eſt, ſingulorum martyrum vincula deoſculans: Rogo vos, inquit, ſerui Chriſti, confortate hunc Adrianum beatiſſimis monitis, & lucrifacite animam eius in Chriſto. Vos ſitis ei patres, per vos D naſcatur æternæ vitæ. Ad quam B. Adrianus dixit: Perge nunc ſoror mea in domum tuam, & cùm agnouero fieri interrogationem noſtram, accerſam te, vt videas finem rei. Poſt aliquot dies, cùm quæſtio immineret, dato precio cuſtodibus, & datis fideiuſſoribus, perrexit ad domum ſuam vocare beatam Nataliam. Cumque pergeret, vidit eum qui benè nouerat illum, & præcurrens domum nunciauit eum venire. Quod vxor audiens non credidit. Quis, inquit, potuit illum abſoluere de vinculis? Non contingat, vt abſoluatur, ne quando ſeparetur à ſanctis illis. Et cùm puer domeſticus ſuperueniens affirmaret eum dimiſſum, ſuſpicata, quod martyrium refugiſſet, contriſtata flebat amariſſimè: & cùm eum iam videre inciperet, proiecit, quæ erant in manibus, & accurens clauſit oſtium domus, clamans & dicens: Longè efficiatur à me hic qui corruit, & mentitus eſt Domino Deo ſuo. Et conuerſa dicit ad eum: O ſine Deo præ omnibus hominibus, quis te coëgit apprehendere opus, quod non potuiſti perficere? Quis te ſeparauit à ſanctis? quis te ſeduxit, &c. Cui B. Adrianus præ foribus ſtans dicebat: Aperi mihi, ſoror mea Natalia, quia non ſicut tu æſtimas effugi martyrium. Veni autem propterea, quia inſtat tempus quæſtionis noſtræ, vt ſicut promiſi, præſens fias. At illa non credens; Vide, inquit, quomodo me ſeducit tranſgreſſor? Ecce quomodo mentitur alter Iudas? Recedat a me homo, nam antè meipſam interficiam, quam tibi ſocier. Martyr de zelotypia coniugis lætus, cùm ſermonibus ſuis ei ſatisfaceret, & niſi citius ei aperiret, moras ſe non poſſe facere aſſereret, tandem illa aperiens prouoluitur pedibus eius. Inde verò citius exeuntes, properabant ad confeſſionem, vt in numero coronatorum Adrianus inueniretur. Cumque adhuc eſſent in via, dixit Adrianus: Soror mea, dic, quomodo ordinaſti ſubſtantiam tuam? Cui illa: Noli, inquit, domine mi, noli memorare quæ ſunt mundi huius, ne attrahant animum tuum: auferantur ab animo tuo omnia corruptibilia; ſolummodo illa feſtina videre, quæ repoſita ſunt tibi, & ſanctis, cum quibus ambulas in via Dei. Completa itaque die, vt producerentur, exhiberi ſunt martyres in conſpectu Maximiani, putrefactis iam carnibus eorum, ita vt vermes de vlceribus ſcaturirent. Natalia verò ad Adrianum conuerſa dicebat. Vide, domine mi, vt ſolummodò ad Deum ſit mens tua; nec cor tuum in aliquo trepidet, dum videris tormenta tibi propoſita. Labor quidem nunc modicus, ſed in ſæcula ſæculorum erit repauſatio. *Ado Triuirenſ. 8. Septem. in Martyrol.* E F

Iuſtinianus Imperator feliciſſimus extitiſſet, & plane cui nullus vnquam vel Gentilium, vel Chriſtianorum Imperatorum longo interuallo fuiſſet exæquandus, ſi coniuge Theodora caruiſſet: & Catholicam nactus fuiſſet ſibi ſimilem conſortem imperij. Prorſus ſecundum illud Eccleſiaſtici ipſi contigit. Commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Et quidem ſecundum quod ſubditur: Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo. Quanto enim propenſiori ſtudio palàm fuit Iuſtinianus Catholicæ fidei, tanto iſta callidiori conſilio clàm Eutychianæ hæreſi atque Eutychianis hæreticis adiumento fuit, & augmento, necnon etiam firmamento: Cuius impiæ fœminę calida occultáque ſequutus conſilia Imperator, Epiphanio Epiſcopo Conſtantinopolitano è medio ſublato, cùm ſediſſet annos quindecim monſtrum horrendum, Anthimium Epiſcopum Trapezuntium, qui foris licet Catholicam fidem profiteretur, intrinſecus tamen Eutychianam hæreſim ſectabatur, in regiæ ciuitatis ſedem Pontificiam prouehit. Cæterùm priſtinum adhuc vigorem retinens Iuſtinianus, cùm ſibi qualis eſſet Anthimus, perſpectus eſt, eundem è ſede eiectum proſcripſit, poſtquam Agapeti Romani Pontificis iudicio deiectus, eiuſque ſententia condemnatus eſt, accedente Synodali decreto. *Tom. 2. Conc. edit. Nou. ſub finem 1. Acti. Syn. 5. & Nouell. 45. Baron. tom. 7. 535.* G

Sophia Dana Valdemarum maritum ita corrupit tyrannicis conſilijs, vt cum eſſet Suenonum Rex, à ſuis fuerit captus. *Ioan. Magnus lib. 9.*

Cum Eudoxia Auguſta in S. Ioan. Chryſoſtomum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, ob conflatum priſtinum cum odium velut œſtro percita ſureret, minatur non depoſitionem modò, ſed necem quoque, appetens caput viri, cuius lingua grauius quàm lancea feriretur. Nec iſta verbis tantùm debacchantium fœminarum more iactabat inani ſtudio, ſed opere vt implerentur, totis contendit neruis, litteras ad Epiſcopos ſcribens per veredarios, vt quam citiſſimè perferrentur, ſollicitè curans, vt quamprimum omnes Conſtantinopolim venirent, ante omnes autem Theophilus Alexandrinus Epiſcopus, quem expertus erat in huiuſmodi rebus curandis ſolertiſſimum. H Pertraxit etiam illa ſua vota Imper. Arcadium, quem reddidit ſuis votis in omnibus annuentem, qui tamen magna cautela primùm omnium cauendum duxit, ne cum populo Ioanni ſtudente magiſtratus congrederentur, vnà cum his qui ipſis magiſtratibus parebant; ne viribus populus pollens Epiſcoporum diſſenſiones in bellum ciuile conuerteret. Imperator itaque improbitate fatigatus mandat Ioanni, vt Eccleſia exeat. Sed Ioannes ita reſpondit: Ego à Deo Saluatore noſtro hanc ſuſcepi Eccleſiam, vt ſalutem populi curem diligenter: neque illam deſerere poſſum. Quod ſi fieri id omnino vis, quia ciuitas diſſentit à me, vi mecum age, vt excuſationem habeam, quod auctoritate tua pulſus reliquerim ordinem meum. Ita cum quadam verecundia mittentes de palatio depulerunt illum, mandantes, vt interim in Epiſcopatus habitatione moraretur, expectantes ſimul aliquod diuinæ indignationis iudicium, vt ſi quid illius aduerſarijs, aut ſibi triſte contingeret, maturatò illum in Eccleſiam reducentes, Deum reconciliarent, tibi

ſibi, alioquin illi rurſus inſidiarentur, vt Pharao Moyſi. Adueniente magni Sabbathi die rurſus illi mandant, vt Eccleſia exeat. Quibus ille iuſta reſpondit. Veritus itaque Rex diei ſanctitatem & commotionem ciuitatis, accitos Acacium, & Antiochum alloquitur dicens: Quid facimus? Videte ne forte non rectè conſulueritis. Tunc nimium magnanimi dixerunt Regi: ſuper caput noſtrum ſit, Imperator, Ioannis depoſitio. Quod reliquum erat auxilij, qui cum Ioanne aderant Epiſcopi, ſacri ieiunij numero æquales, nempe quadraginta, Regem & Reginam adeunt in martyriis, orantes cum lacrymis, vt Chriſti Eccleſiæ parcerent, maximè propter imminens Paſcha, & eos qui regenerandi erant, iam plenè eruditos, eique redderent Sacerdotem. Sed auditi non ſunt, ita vt S. Paulus Epiſcopus imperterritus, plenúſque fiducia Eudoxiæ diceret: Deum time, filiiſque tuis miſerere, neque ſanguinis effuſione ſanctã Chriſti violes ſolemnitatem. *Baron tom. 5. Annal. Eccl. ad an. Chriſti* 404

Valens Imp. potitus Imperio, quamquam primò doctrinæ Apoſtolicæ ornamentis decoratus, cùm Gothi Iſtrum traieciſſent, & Thraciam popularentur; conſilio inito de colligendo exercitu, & bello contra eos ſuſcipiendo, non putauit ſibi conſentaneum, vt nudus diuina gratia expeditionem faceret, ſed ſe perfecta ſacroſancti baptiſmatis armatura tegeret, idque præclarè ſapienterque admodum. Poſteà tamen & nimia animi mollicie diffluere, & veritatem apertè prodere cœpit, idémque ei accidit miſero, quod primo noſtro parenti Adam. Nam verborum lenociniis coniugis ſuæ delinitus, in ſeruitutem datus eſt, & factus non captiuus ſolùm, ſed etiam muliebrium verborum fallaciis obſequens. Siquidem illa erroris Ariani laqueis antè irretita, maritum in eoſdem inducere laborauit, cuius hortatu in horrendum blaſphemiæ barathrum præceps cum ea deiectus eſt. Eudoxius autem, qui adhuc Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clauum tenebat, non vt eam rectè gubernaret, ſed tanquam nauem vndis obrueret, hos non modò in hunc induxit errorem; verùm etiam eidem conſecrauit. Eodem tempore igitur, dum Valens ſacro baptiſmatis initiatur myſterio, Eudoxius eum miſerum obſtringit iureiurando, vt in eo impio dogmate perſeueret, & omnes qui contrariæ doctrinæ adhæreſcunt, vbique Eccleſiis exigat. Itaque Valens relicta doctrina Apoſtolica, hoc pacto ad partem aduerſariam traductus eſt; atque non longo temporis ſpatio interpoſito, cætera quæ iuſiurandum poſtulabat, executus eſt. *Theodoretus lib. 4. Eccl. hiſt. cap. 11. Bar. t. 4. 366.*

Amalaricus, cum vxorem ſuam, Childeberti Parthorum Regis ſororem, veræ religionis obſeruantiſſimam, eo quòd Arianam ſectam contemneret, contumelioſè tractaſſet, à Childeberto eius fratre bello vexatus eſt cruentiſſimo. *Michael Ritius lib. 1. de Regib. Francorum.*

Poſt maximum illud vniuerſæ terræ diluuium, totus penè orbis fallacium dæmonum fraude inductus, veram vnius veri Dei religionem impio multorum & falſorum deorum cultu & ſuperſtitione iam commutauerat; mortuos homines primùm propter merita & beneficia accepta; deinde impios dæmones, ementitis miraculis & prodigiis hominum oculis atque mentibus ſeſe inſinuantes: poſtea, ſolem, lunam, & eximia quæque naturæ Deique opera veneratus: deinde verò mutis etiam animantibus, feris belluis atque ſerpentibus, cepis atque alliis: & ad extremum nullum exitum inueniente inſania, ſculptis, factis, pictiſque humana arte ſimulacris diuinum honorem impertitus. Verùm eas tenebras tetras & horribiles, Ieſu Chriſti Dei hominiſque benignitas, poſt multa ſæcula quaſi lux clariſſima cælitus affulgens, diſpulit, miſſis certis hominibus, qui populum, dæmonum fallacia ita peſſundatum, ab errore ad veritatem, à ſcelere ad innocentiam, à nequitia ad ſanctimoniam, denique à falſorum deorum innumera multitudine, & abominandis ritibus, ad vnius veri Dei agnitionem, & rectam ſanctámque religionem reducerent. Miecislaus itaque iunior, qui principatum ſuſceperat, & iuſte quidem adminiſtrabat, adhuc impio dæmonum cultui deditus vxores ſeptem barbarico more duxit, iiſque & libidini ſuæ liberiùs indulgens, nullos ſuſcipiebat liberos. Erant iam tunc inter Polonos nonnulli, qui peregre reuertentes à Boëmis & Morauis, religionem Chriſtianam domum referebant. Erant & externi partim in miniſterio & comitatu Principis, partim mercaturam in Polonia exercentes, partim etiam in receſſibus ſyluarum & ſolitudinum, quo liberius cultui diuino vacarent, degentes, Chriſtiani non pauci. His monentibus atque ſuadentibus, & religionis Chriſtianæ veritatem caſtitatemque prædicantibus, poſteritatem denique & felicitatem Principi, ſi eam religionem amplecteretur, pollicentibus, Miec ſlaus priores vxores dimittit, Dambronucamque Chriſtianam Boleſlai primi Boëmorum Ducis filiam, virginem de conſilij ſententia nouo matrimonio ſibi iungit. Quæ poſtquam Gneſnam ſplendido comitatu aduecta eſt, Mieſca ſiue Miecęſlaus Princeps baptiſmo, vti conuenerat, ritu Chriſtianorum initiatur, & ſubſequentibus diebus nuptias magna celebritate peragit, anno Chriſti 965. Deinde Boëmos, qui nouam nuptam deduxerant, honorificè habitos, & ſplendidè donatos remiſit. Mox totum ſe ad propagandam per omnem principatum ſuum religionem, hortante & adiuuante vxore, conuertit. Dum in his totus eſt Miecislaus, naſcitur ei filius ex vxore Dambronuca, anno Chriſti nongenteſimo ſexageſimo ſeptimo, vt vult Dogloſſus, eique apud ſacrum fontem aui materni, qui è viuis tum exceſſerat, nomen imponitur. *Martinus Cromerus lib. 3. de reb. Polon. an* 965.

☞ *Huc poterunt referri ea quæ in Loco de Vxore adferentur, Tit. Vxorum officia & mores.*

SACRAMENTVM, SIVE INDISSOLVBILITAS TERTIVM MATRIMONII BONVM.

Tertium bonum matrimonij inquit Concil. Flor. eſt indiuiſibilitas, ſiue indiſſolubilitas matrimonij, propter hoc videlicet, quod ſignificet indiuiſibilem coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Ob hanc cauſam dixit Dominus *Matth.* 19. Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet: & Apoſtolus præcepit vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam; aut viro ſuo reconciliari, & vir inquit vxorem non dimittat. 1. *Cor.* 7.

Vnde ſequitur, diuortium etiam iuſtum & licitum non ſoluere matrimonij vinculum, ſed tantum thori conſortium.

Balduinus primus Hieroſolymorum Rex, vxores habuit ſuas. Repudiata enim priore coniuge, Siciliæ Regis viduam duxit, quam conſcientiæ ſtimulo agitatus, tertio anno reiecit, priore iterum aſſumpta. *Guil. Tyr. lib.* 10. *&* 11.

☞ *Huc referri poterunt nonnulla ex Tit. de Polygamia.*

Certè Chriſtus luculenter dicit, Quicunque dimiſerit vxorem niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. *Matt. c.* 19. *& c.* 5. Quicunque ait, dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, facit eam mœchari. Apud *Card. Bellarm. Tom.* 3. *Controuerſ. lib.* 1. *cap.* 16. teſtimonia adducuntur per omnes ætates indiſſolubilitatis matrimonij quoad vinculum, quæ Lector facilè inde excipere poterit.

DE MATRIMONIO RATO NON CONSVMMATO. QVOMODO DISSOLVATVR.

Matrimonium non conſummatum per copulam carnalem ſolui poteſt quoad vinculum, per profeſſionem ſolennem alterius coniugis in Religione approbata, etiamſi alter coniugum repugnet. Eſt deciſio *Alexand.* 3. *cap. Verum. & cap. Ex publico.* Item *Innoc.* 3. *cap. Ex parte tua, de conuerſ. coniugat.* denique *Conc. Trid. Seſſ.* 24 *can.* 6. Eſt enim tranſitus à ſtatu minus perfecto ad perfectiorem.

Exempla Sanctorum obuia paſſim ſunt; eorum ſcilicet qui ante matrimonij conſummationem coniuges ſuos reliquerunt, ſtatumque perfectionis amplexi fuerunt.

Teclam enim id feciſſe, amore pudicitiæ Paulo adhortante, teſtantur *Epiphan. hæreſi* 78. *Et Ambroſ. lib.* 2. *de Vir.* ita ſcribit:

Sancta Tecla copulam fugiens nuptialem, & ſponſi furore damnata, naturam beſtiarum Virginitatis veneratione mutauit, Namque parata ad feras, cùm aſpectus quoque declinaret virorum, ac vitalia ipſa ſæuo offerret leoni, fecit, vt qui impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam, cubitare humi, muto teſtificantem ſono, quod ſacrum virginitatis corpus violare non poſſet. Ergo adorabat prædam ſuam beſtia, & propriæ oblita naturæ, naturam induerat, quam homines amiſerant. Videres quadam naturæ transfuſione homines feritatem indutos ſæuitiam imperare beſtiæ; beſtiam exoſculantem pedes Virginis docere, quid homines facere deberent. Tantum habet Virginitas admirationis, vt eam leones mirentur.

Prioribus Gothorum temporibus fuit iuxta Spoletanam vrbem vir vitæ venerabilis Iſaac nomine, qui vſque ad extrema penè Gothorum tempora peruenit, quem noſtrorum multi nouerunt,

uerunt, & maximè ſacra virgo Gregoria, quæ nunc in hac A Romana vrbe iuxta Eccleſiam beatæ Mariæ ſemper Virginis habita. Quæ dum adoleſcentiæ ſuæ tempore conſtitutis iam nuptiis in Eccleſiam fugiſſet, & ſanctimonialis vitæ conuerſationem quæreret, ab eodem viro defenſa, atque ad eum, quem deſiderabat habitum, Domino protegente perducta eſt. Quæ quia ſponſum fugit in terra, habere ſponſum meruit in cœlo. *D. Gregor. lib.* 3. *Dialog. cap.* 14.

D. S. Euphraſia, narrat ſimilia. *Metaphraſtes in vita.*

Eodem teſte S. Cæcilia primâ nuptiarum nocte negauit viro ſuo Valeriano debitum coniugale, quia nimirum continenter viuere volebat.

S. Macarius; vt refert *Hieronymus in vita eius*, celebrato nuptiarum conuiuio, cùm veſpere thalamum eſſet ingreſſus, vrbem egrediens, eremum petiit, vbi ad mortem vſque permanſit. *Gratian. Decr.* 27. *q.* 2. *cap. Scripſit.*

Beatus etiam Alexius Euphemiani clariſſimi viri Romani filius, propter eximium Ieſu Chriſti amorem, prima nuptiarum nocte diuina gratia vocatus, ſponſam intactam relinquens, nudus Chriſto famulari cœpit, & illuſtrium orbis terræ B Eccleſiarum peregrinationem ſuſcepit, caſtamque vitam perpetuò duxit. *Gratian. Decr.* 27. *q.* 2. *cap. Scripſit, & Sim. Metaph. in vita eius.*

Scribit *B. Auguſtinus lib* 8. *Confeſſ. cap.* 6. Duos milites, lecta B. Antonij vita mox vota monaſtica ſuſcepiſſe, relictis ſponſis, quas habebant; illas verò, cùm id cognouiſſent, ſimiliter feciſſe.

S. Leobardus Aruernus, cùm ad legitimam ætatem perueniſſet, cogentibus iuxta conſuetudinem humanam parentibus, vt arrham puellæ, quaſi accepturus daret, impellitur, ſed illi reſpuenti ait pater: Cur, dulciſſime fili, voluptatem paternam reſpuis, nec te coniungere vis connubio, vt ſemen excites de noſtro genere, ſeculis ſequentibus profuturum? Caſſo enim labore exercemur ad operandum, ſi poſſeſſor deerit ad fruendum: vel cur implemus domum opibus, ſi de genere noſtro non proceſſerit qui vtatur; &c. Obedire filios voci parentum ſcripturæ teſtantur diuinæ, & tu, cùm inobediens eſſe parentibus proberis, vide ne te cæleſtibus eruere nequeas ab offenſis. Hæc patre loquente, licet haberet alium filium, facilè C tamen tali ætatulæ perſuaſit voluntati propriæ contraire. Denique dato ſponſæ annulo porrigit oſculum, præbet calceamentum, celebrat ſponſalium diem feſtum. Intereà genitor genitrixque mortis ſomno ſopiti migrauerunt à ſæculo, vitæ poteſtatis curriculo iam peracto. Hic verò, tempore luctus expleto oneratus donis nuptialibus ad domum fratris pergit, quem in tantum reperit vino madidum, vt nec cognoſceret, nec reciperet in propria domo germanum. Ille verò ſuſpirans & lacrymans ſeceſſit in partem. Venit ad tugurium, in quo erat fœnum aggregatum, ibique colligato præbens equo pabulum, decubuit ſuper fœnum ad quieſcendum; expergefactus autem media nocte ſurgit de ſtrato ſuo, erectiſque ad cœlum manibus, gratias agere cœpit omnipotenti Deo, quòd eſſet, quòd viueret, quòd aleretur donis eius; & alia huiuſce modi proſecutus, cùm ſuſpiria longa protraheret, atque lacrymis crebris genas vbertim rigaret, Deus omnipotens, qui curat illos, quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, compunxit cor eius, vt relicto ſæculo, mancipa-retur ad cultum diuinum. Tunc ille ſibiipſi prædicare exorſus D eſt, dicens: Quid agis anima? quid in ambiguo ſuſpenſa teneris? Vanum enim eſt ſæculum, vanæ ſunt concupiſcentiæ eius, vana gloria mundi, & ea quæ in illo ſunt omnia vanitas. Melius eſt igitur eum relinquere, & ſequi Dominum, quàm ad eius opera præbere conſenſum. Hæc effatus, cùm diem terris reducere lux diuina cœpiſſet, aſcenſo equo cœpit ad hoſpitium ſuum reuerti. Cúmque per viam iam alacris pergeret, voluere intra ſe cæpit, quid ageret, quò abiret; dixitque, expetã B. Martini tumulum, vnde procedit virtus alma ſuper infirmos: credo enim quod & mihi eius oratio iter referet ad Deum, qui deprecatus Dominum mortuos reduxit à tartaro: & ſic viam carpens oratione comite, S. Martini baſilicam eſt ingreſſus. Circa quam paucis diebus commoratus tranſito amne, ad cellulam maiori monaſterio vicinam de qua Alaricus quidam receſſerat, deuotus acceſſit, ibique cognouit verum eſſe quod ei Dominus inſpirauerat. *Gregor. Tur. lib.* 1. *de vit. PP. cap.* 20.

Quantas autem temporis inducias coniugatis datum ſit, infra quod poſt initum matrimonium Religionem ingrediantur, diſputatur inter doctores. Conſtat tamen probabiliter coarctatum non eſſe: quamuis alij velint à Iudice præſcribi poſſe duos menſes. E

Nihilominus alter coniugum matrimonium cum altero inire non poterit, niſi prior profeſſionem expleuerit, adeoque irreuocabilem ſui fecerit traditionem: quia tunc demum ciuiliter mori cenſetur, neque poterit tempus profeſſionis abbreuiari, niſi per Papam.

Aliter matrimonium ratum non conſummatum ſolui poteſt, per diſpenſationem Pontificis, etiamſi neuter ingrediatur Religionem. Ita de facto à pluribus Pontificibus diſpenſatum conſtat, & matrimonium ſolutum, atque ita ſubinde fieri ſuadet ſalus fidelium, & ſcandala quæ aliàs orientur. Vnde grauis cauſa requiritur.

D. Anton. 3. *p. tit.* 1. *c.* 21. *§.* 3. affirmat ſe vidiſſe Bullas Martini V. & Eugenij IV. qui hic diſpenſarunt.

Nauarrus in Summa c. 22. *num.* 21. refert ter vel quater ad petitionem ſuam, Paulum III. & Pium IV. diſpenſaſſe.

Caietanus Card. in opuſculis, tom 1. *tract.* 28. *de matrim. q. vnica & Enfriquez lib.* 11. *de Matrim.* 8. *num.* 15. refert Gregorium XIII. vnica die cum 21. diſpenſaſſe. Suntque pro hac ſententia grauiſſimi Auctores, neque ad hanc diſpenſationem vt ſic, mu- F tuus coniugum conſenſus exigitur, dummodo iuſta cauſa ſubſit, vt rectè *Gozadin. conſ.* 2. *num.* 14.

POST INITVM MATRIMONIVM, ETIAM CONSVMMATVM, LICERE CONIVGIBVS VOVERE CONTINENTIAM.

Coniugatis ex conſenſu vtriuſque licere ſuſcipere vota perpetuæ continentiæ, negarunt *Petrus Martyr. comment. in cap.* 7. *epiſt.* 1. *Corinth.* & cum eo Magdeburgenſes, *Cent.* 4. *c.* 10. vbi accuſant Malchum Monachum, tanquam matrimonij contemptorem, quia ex conſenſu perpetuo abſtinuit ab vxore, quam duxerat in captiuitate ſua. Vbi obiter notanda eſt imperitia, vel nequitia ipſorum, nam vt *Hieronymus* ſcribit *in vita Malchi*, cogebatur Malchus à Barbaris ducere in vxorem mulierem quandam, quæ virum habebat; cum igitur non poſſet ſine peccato adulterij illam accipere, ſimulauit nuptias, vt mortem euaderet, & illam pro ſorore habuit, & tamen Magdeburgenſes eum reprehendunt, quod illi mulieri miſceri noluerit. G

At hic error impudentiſſimus eſt, & conſtat primò ex ipſo Pauli loco; nam Paulus poſtquam ait: Iterum reuertimini in idipſum, ſubdit: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam; non ſecundum imperium. Vbi illud [ſecundum indulgentiam] non poteſt referri ad illud: Nolite fraudare inuicem. Ibi enim locum habet imperium, non indulgentia; neque ad illud: Niſi ex conſenſu ad tempus; vt vacetis orationi: Nam abſtinere ad tempus ex conſenſu propter orationem, non eget indulgentia Id enim dicimur indulgere, quod non libenter concedimus, ſed quaſi coacti. Paulus autem maximè cupiebat, vt continerent, cum dicat: Cupio omnes eſſe ſicut meipſum; Ergo illud, [ſecundùm indulgentiam] refertur ad illud: Iterum reuertimini in idipſum. Id enim Paulus non libenter concedit, ſed indulget propter incontinentiam illorum; quomodo exponunt *Hieronymus lib.* 1. *contra Iouinianum. Auguſtinus lib* 1. *contra Iulianum, cap.* 21. *Ambroſius, Theodoretus*, & alij in hunc locum, ergo qui perpetuò continent ab vxore ex conſenſu, rem gratiſſimam Paulo faciunt; tantum abeſt, vt ipſe H id prohibuerit.

Secundò, probatur ex Patribus. *Baſilius in quæſtionibus diffuſè explicatis, q.* 12. Eos, inquit, qui in coniugio matrimonij ad talem vitam accedunt, percunctari oportet, an ex conſenſu hoc faciant, &c.

Epiphanius hæreſi 59 *& Hieronymus lib. contra Vigilantium* dicunt coniugatos non conſueuiſſe ſacris initiari, niſi continentiam perpetuam ab vxore permitterent. Quod idem ſtatuit *Concilium Arelaten.* 11. *can.* 2. Idem quoque *S. Hieronymus in epiſt.* 14. *ad Celantiam*, arguit eam fœminam, quod ſine conſenſu viri continentiam vouiſſet.

Auguſtinus in epiſtola ad Ediciam, quæ eſt. 199. Quod inquit, Deo pari conſenſu ambo voueratis, perſeueranter vſque in finem reddere ambo debuiſtis: à quo propoſito ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem conſtantiſſimè perſeuera. *Et epiſtola* 45. *ad Arment. & Paulinam*: Ambo, inquit, Deo reddite, quod ambo vouiſtis. *Et infrà*: Sit veſter conſenſus oblatio ad ſupernum altare Creatoris, &c. *Et ſuprà*: Nunc verò quia tenetur apud Deum

Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à A magna iniquitate deterreo.

Idem Auguſtinus in epiſt. 32. ad Paulinum, laudat eum quod cum Thereſia coniuge ſua continentiæ votum ſuſceperit: ipſe etiam *S. Paulinus, epiſt. 3. ad Aprum*, mirificè eum laudat, quod cum vxore perpetuam continentiam Deo vouerat.

Gregorius lib. 9. epiſt. 39. ad Theotiſtam patriciam: Si vero inquit, vtriſque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare: quando certum eſt, quod Omnipotens Deus, qui minora conceſſit, maiora non prohibuit.

Theodoretus lib. 4. hiſt. cap 13. laudat Pelagium Laodicenſem Epiſcopum, quod prima die nuptiarum, cum ipſe iuuenis iuuenem ſponſam accepiſſet, ei perſuaſerit, vt ſimul continentiam vouerent.

Hilarius Arelatenſis in epiſtola ad Auguſtinum, quæ præponitur libris de Prædeſtinatione. Sciat, inquit, ſanctitas tua, fratrem meum cum matrona ſua ex conſenſu perfectam Deo continentiam deuouiſſe: vnde rogamus ſanctitatem tuam, vt orare digneris, quò hoc ipſum in eis Dominus confirmare & cuſtodire dignetur.

B

EXEMPLA SACRA ET HISTORICA.

Probatur Tertiò exemplis eorum, quos rectè feciſſe, quod ex conſenſu continentiam vouerint, nullo modo negari poteſt, cum ſancti fuerint, & miraculis claruerint.

Primum exemplum eſt MARIÆ & IOSEPHI. Quod enim veri coniuges fuerint, patet ex Euangelio *Matthæi* 1. Ioſeph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Et: Ioſeph vir eius cum eſſet iuſtus, &c. quod autem ex conſenſu perpetuo continuerint, certum eſt. Fuit enim error Heluidij à tota Eccleſia damnatus, quod Beata Maria non fuerit ſemper Virgo. Vndè *B. Auguſtinus de conſenſu Euangeliſtarum lib.* 2 *cap.* 1. Hoc exemplo, inquit, magnificè inſinuatur fidelibus coniugatis, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Neque hoc exemplum aduerſarij negare poſſunt.

Nam Centuriatores *Cent. 1. lib. 1. cap. 10. col. 366.* dicunt Ioſephum & Mariam ita verum coniugium contraxiſſe, vt voluerint ſtatuto tempore, more aliorum coniugum, liberos pro-
C creare. Quod etiam docet *Martinus Bucerus in cap. 1. Matth. Petrus Martyr in libro contra Smitheum de cœlib. & Caluinus in* 1. *cap. Luc.* Id autem etſi blaſphemum eſt, cum B. Mariam virginitate animi, quæ ſola virtus eſt, ſpoliare nitatur, tamen in eo nobis deſeruit, quod hinc habemus, non poſſe negare hæreticos quin veri coniuges fuerint Maria & Ioſeph.

Porrò iidem Centuriatores *Centuria 4. cap. 5. collat. 405.* dicunt errorem Heluidij eſſe, dicere B. Mariam aliquando cum Ioſepho viro ſuo rem habuiſſe: nec poſſunt dicere, B. Mariam, inuito Ioſepho ſe continuiſſe, nec à contrario, cum vterque ſanctiſſimus fuerit.

Secundum exemplum eſt apud Caſſianum, *Collat. 1. cap. 7.* Vbi refert Laicum quendam, quia cum vxore ſua ex conſenſu continentiam virginalem colebat, adeò claruiſſe, vt dæmonem quendam ferociſſimum, quem S. Ioannes Abbas expellere ab obſeſſo corpore non potuerat, ipſe ſola ſua præſentia mox expulerit.

Tertium eſt S. Paulini & Thæraſiæ vxoris, qui ex conſenſu votum perpetuæ continentiæ ſuſceperunt. *De quo vide epiſt. 32. Auguſtini ad Paulinum.*

Quartum eſt S. Maturiani & Maximæ vxoris. *De quo vide*
D *Victorem lib. 1. de perſecutione Vandalica.*

Quintum eſt apud Gregorium Turonicum *de gloria Confeſſorum, capite* 32. vbi refert quod cum ex Duobus coniugibus, qui ſemper ex conſenſu caſtè vixerant, altera mortua eſſet, alter in hæc verba prorupit: Gratias tibi ago omnipotens conditor, quod hanc puellam, ſicut eam tradidiſti impollutam, & ab omni voluptatis contagio puram, ita tibi reſtituo: illa verò etiamſi mortua eſſet, ſubridens, ait: Sile vir Dei, quia non eſt neceſſe proloqui noſtrum, nemine interrogante, ſecretum.

Sextum eſt S. Eduardi Angliæ Regis, de quo *Surius Tomo* 1. ex antiquo manuſcripto refert, quod cum vna cum vxore virgo permanſiſſet, multis miraculis claruit, & poſt annos centum à morte inuentus eſt omnino integer, adeo, vt ne barba quidem illi, quæ prolixa, & cana fuerat, decidiſſet.

Septimum eſt S. Catharinæ Suecæ, quæ cum viro ſuo virgo permanſit, & miraculis claruit. *Volaterranus lib.* 22. E

Octauum Boleſlai Pudici Polonorum Regis. De quo ſic canit *Clemens Ianitius Polon.*

Coniuge conſenſit cum virgine virgo maritus,
Addictus ſtudiis caſta Diana tuis.

Nonum eſt Alphonſi II Regis Caſtellæ, de quo ſimilia refert *Volaterranus lib.* 2. quod nimirum miraculis claruerit, & ab vxore perpetuò ſe continuerit. Nouem his alioquin notiſſimis, alia non minus illuſtria exempla adijcimus, & miracula quibus à Deo firmantur.

S. Amelberga illuſtriſſimis orta natalibus, S. Adelberti Cameracenſis Eccleſiæ præſulis, & quatuor Deo dedicatarum ſororum, Reinildis, Pharaildis, Ermelendis & Gudilæ mater fuit; quarum poſtremam, nempe Gudilam, cùm vtero geſtaret, & ante paucos puerperij dies inſtar parturientium angeretur, angelica conſolatione recreata eſt, dicente angelo ad eam: Ne timeas Amelberga; lacrymæ, & preces, atque eleemoſynæ tuæ aſcenderunt ad Dominum. Paries filiam Deo dilectam, ſummæ continentiæ & caſtitatis integritate con- F
ſpicuam, quæ omnibus vitæ ſuæ diebus Deo gratum exhibebit famulatum. Poſt eam verò nullam deinceps conceptura es prolem, ſed in caſtitate perſeuerans cum marito tuo, mutatis veſtibus & monaſtico habitu ſumpto, ambo voſmetipſos gratas Domino hoſtias immolabitis, & in ſancta conuerſatione vſque in finem perdurabitis: filiam autem Gudilam, vbi ea nata fuerit, Gertrudi offeres è ſalutari lauacro ſuſcipiendam, & in Chriſto, lacte verbi Dei, vt Apoſtolus monet, enutriendam. Tum illa; Gratias, inquit, tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui pro mea conſolatione Angelum tuum ſanctum è cœlis mittere dignatus es. Cùm autem filiæ eius ab infantia vitam caſtiſſimam ducere conſtituiſſent, licet multi regni proceres, propter nobilitatem & opes, illas ſibi matrimonio iungi perciperent, maluêre Virginitatis tenere propoſitum, & ſponſo immortali Chriſto Ieſu adhærere potiùs quàm mortalium hominum coniugijs copulari. Placuit etiam earum parentibus mundo vale facere, quò liberiùs poſſent vni Domino Ieſu Chriſto militare. Et Witgerus quidem princeps ſapientiſſimus, vt erat ab Angelo prædictum, monaſticæ vitæ inſtitutum complexus eſt: Amelberga verò ſacrum velamen accepit à ſancto Auberto Cameracenſi Epiſcopo: & ſe
totam Domino conſecrauit. *In vitâ eius apud Sur. Iul. 10. ex codit. m. s.* G

Iulianus Antiochenus martyr & Baſiliſſa, nuptijs inter ſe celebratis, cùm Iulianus continentiæ votum ſuſcepiſſet, brumæ tempore roſarum ac liliorum fragrantiam in cubili collocari ſenſerunt, ſtupentique puellæ ſponſus dicit, odorem hunc munditiæ virginalis eſſe. Cuius quidem ſuauitate illa capta, vnà cum ipſo in virginitate perſeuerare decreuit. Propoſitum amborum confirmauit viſio: Chriſtus enim cum matre virgine illis apparuit, pudicitiæque corollis donatos dimiſit. Cumque diu ſimul caſtè ſanctéque vixiſſent, religioni ſeſe tradidêre. Alter Abbas, monachis, alter Abbatiſſa præfuit virginibus. Iulianus poſtremò martyrij quoque palma gloriſicatus, ſicut carnis laſciuiam pudicitia, ita tormentorum vim patientia ſuperauit. *Marul. l. 4. cap. 7. ex Metaph. apud Sur. 9. Ian.*

Amator quoque Epiſcopus Antiſiodorenſis, in annis iuuenilibus litteris eruditus, Deo iam deuotiſſimus, à parentibus inſignibus coactus, virginem deſponſauit, quam tamen vt virginitatem profiteretur, ſuadendo induxit; & ipſe ſimili ſe voto conſtrinxit. Cùm autem vterque votum emiſiſſet, Angelus Domini eis aſtitit, duas coronas afferens, & ſingulas ſingulis impo-
nens, eos in ſancto propoſito confortauit. Puella igitur monaſterium virginum ingreſſa eſt; Amator verò clericus factus, poſt mortem Eladij Antiſidoren. Ep. eodem in pontificatu ſurrogatur: qui pluribus miraculis effulſit. *Petr. de Natal. lib. 4. Catal. SS. cap.* 15. H

Sancti Antonij Magni tempore viguit Amon ille Ægyptius, qui à propinquis & familiaribus coactus vxorem quidem duxit, cum ea tamen coniugij more, vel viri, conſueſcere, congreſſus non eſt. Quum namque nuptiarum dies aduenisset, & ſponſa, ſicuti fieri aſſolet, in thalamum eius deducta eſſet, ſolus cum ſola colloquutus, finem iam ſuum nuptias habere dixit; & magnum quiddam fore, ſi virgines vitam exigerent, docuit: præmiaque cœlibatus commemorans, perſuadere ei conatus eſt, vt ſolitariam pro ſe vterque ſectaretur vitam. Et puella quidem verba eius laudibus extulit, ſegregari tamen ab eo prorſus noluit.

luit. Itaque Amon decem & octo annos cum ea vixit ſeorſim
A cubans, & quod ſecundum Deum eſt, vitæ inſtitutum colens. Muliercula verò æmulatione illius, & ipſa ſpe animoque erecta, iniquum eſſe exiſtimauit, ſua cauſa tantum virum in obſcuro latêre, & vtrumque potius ab altero ſegregatum, pietatem exercere dêbere cenſens, ſeparari à viro petiit. Atque ille relicta mulieri domo, ipſe meridiem verſus ad lacum Mateam in ſolitudine, circum Scetin & Metriæ montem dûos & viginti annos monaſticam eſt philoſophatus. *Niceph. lib. 8. cap. 4. Trip. 1. cap. 11. Pallad. cap. 8.*

Pulcheria Theodoſij iunioris ſoror, ita à prima ætate ſapuit, vt virtute & ciuili prudentia facile alijs non cederet: ſciebat namque principibus ad ſalutem, ſolam ſatis veriorem eſſe pietatem; ſicuti contra, abſque illa nihil proſunt exercitus, equi, ſatellites, enſium vis, virorumque innumerabiles copiæ, aurum item & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius præterea eſt apparatus: etenim ipſa nondum qûindecim annos nata, ſapientiorem diuinioremque, quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et primùm quidem virginitatem ſe per vitam omnem conſeruaturam eſſe Deo vouit, deinde vt idem facerent ſorores,
B eis quoque perſuaſit, ne per ſuas ſcilicet aut ſororum ſuarum nuptias, æmulationem atque contentionem in imperialem aulam induceret. Quare omnium inſidiarum occaſionem præcidit. Sub mortem verò fratris, ipſa Marcianum accerſit, virum prudentia & grauitate morum præclarum, & ſenio iam venerandum, & conſilio de imperij ſucceſſione cum eo communicato; Te, inquit, ego ex Senatu omni præ cæteris imperio dignum iudico, proinde iuriſiurandi religione interpoſita, te vitæ & poteſtati, maximè autem virginitati meæ, quam à prima adoleſcentia Deo conſecraui, non inſidiaturum eſſe, imperium ipſum cape. Poſtquam ille, quod Auguſta volebat, peregit, Patriarcha Anatolio, & Senatoribus conuocatis ad Septimum, ſtatim eum Imperatorem creauit. Illa haud immemor, inquit Baronius, facti huius digniſſimum in diuinis Scripturis exemplum haberi literis commendatum, cùm ſanctiſſima Virgo Deipara ita fuit matrimonij legibus iuncta coniugi, vt nunquam deſierit eſſe virgo. *Nicephor. lib. 14. cap. 2. & cap. 58. Baron. tom. 6. anno Dom. 450.*

Henricus eius nominis ſecundus, vel vt alij volunt, primus
C Imperator, ingrediens Romam, ſolebat ſemper primam noctem in Eccleſia S. Mariæ Majoris manere. Contigit autem ſemel, quod dum ſolitarius oraret, viſus ſit ſibi Chriſtus Pontificalibus indutus procedere Miſſam celebraturus; quem ſequebatur S. Laurentius, & loco ſubdiaconi Vincentius; poſt hos Virgo Dei genitrix cum multitudine Virginum & Angelorum, dehinc Ioannes Baptiſta cum Patriarchis & Prophetis: poſt hos Petrus & Ioannes cum cæteris Apoſtolis & Euangeliſtis, S. Stephanus cum Martyribus, S Martinius cum Confeſſoribus. Angeli inceperunt introitum, ſuſcepimus Deus miſericordiam tuam, & dum cantaretur; Dextera tua plena eſt iuſtitia, omnes Chriſtum & Beatam Virginem imitantes, extenderunt digitos in Henricum. Poſt Euangelium indicibili iubilo Angelus librum deoſculatum à Chriſto præſentauit B. Mariæ, & poſt eam omnibus per ordinem deoſculandum, demum innuit Beata Virgo Angelo, vt porrigeret librum etiam Henrico ad oſculandum, dicens: Præbe ei pacis oſculum, cuius mihi Virginitas placet: & cùm præ nimio gaudio raptus neſciret ad plenum intendere, Angelus ipſum in neruo tangens, dicit: Hoc tibi erit ſi-
D gnum dilectionis Dei propter tuam caſtitatem & iuſtitiam; & exinde vſq; ad mortem claudicabat: ex quo euentu vocatus eſt Henricus Claudus. Licet autẽ hic Hẽricus & Kunegundis eius vxor, in virginitate voluntaria permanſerint; tamen, vt ibidem refert Naucleras, inſtigante diabolo grandis interuenit perturbatio. Nam Henricus Kunegundem cum quodam milite ſuſpectam habere cœpit; ſed Beata Virgo ſe expurgans, ſuper candentes vomere (vtor verbis Naucleri) nudis pedibus inceſſit per 15. paſſus, dicens: O Deus, ſicut me non ſolum ab Henrico, ſed etiam ab omnibus viris intactam noviſti, ita me adiuua: ad quæ audita eſt vox: Ne dubita, ô virgo, te liberabit Virgo Maria; & ſic illæſa pertranſiit. Vixit vſque ad ann. 1039. Poſt mortem mortis claruit miraculis. *Albert. Crantz. lib. 4. Metrop. cap. 5. Ioan. Naucler. tom. 7. gen. 33. & Bred. lib. 8. Collat. cap. 53. Baron. 11. an. 1042. 9.*

Anno Dom. 973. Petrus Vrſeolus Venetorum XXIII. Dux, vir tam optimus à populo iudicatus, quàm religioſiſſimus, vt qui ſæpè clanculùm cubicula pauperum ægrotantium adire ſoleret, ac rogare, ſi quid opus: Gradum ciuitatem muro cinxit, templum D. Marci incendio abſumptum reſtituit, propiuſque
E Xenodochium nobile extruxit. Denique compoſitis patriæ rebus, magiſtratu ſe abdicans, cum vxore, quam poſt ſuſceptum filium ex voto vtriuſque nunquam attigit, ex vrbe in Aquitaniam ſe contulit, vbi cœnobio perpetuò dicatus miraculis claruit. *Raphaël Volaterran. lib. 4. Com. in Geographia de Reb. Venet. ann. 973.*

Quid porrò ſanctus & illuſtris Galliæ Comes Elzearius? qui ſub Carolo ſecundo Hieruſalem Siciliæque Rege clarus eſt habitus, & cui æquè nobilis ac pia Delphina virgo ſponſæ loco contigit in vrbe Maſſilienſi. Non ſat illis viſum eſt virginitatis virtutem in alijs ſuſpicere, ſed & ipſi admirando conſilio ducti, quoniam caſti ad coniugium accedebant, ſuæ virginitatis florem nulli præterquam Ieſu Nazareno offerre, conſecrare, ſeruare voluerunt. Itaque ſacram ædem adiêre, ſuas Deo preces effudêre, & poſt ſanctiſſimum Chriſti corpus reuerenter acceptum, flexis genibus, iunctis manibus, erectiſque in cœlum animis vota in hunc modum præeunte ſponſo, diſertè fecerunt: Domine Ieſu Chriſte, à quo bonum omne & donum proficiſcitur, ego peccator fragilis & infirmus ſine tuo ſpeciali dono non poſſum F
caſtè & continenter viuere, ſed de tuo ſingulari adiutorio confidens, voueo & promitto tibi & ſanctiſſimæ matri tuæ, atque omnibus Sanctis, toto tempore vitæ meæ me caſtè victurum, & virginitatem ſeruaturum, quam hucuſque tua benignitate in me cuſtodiuiſti. Atque huius promiſſionis exequendæ cauſa paratus ſum quaſcunque afflictiones & pœnas, atque etiam mortem ipſam perpeti. *Pet. Caniſ. lib. 2. de Deipara vir. cap. 11. & Sur. in vita eius cap. 5. 27. Sept.*

Quidam ſæcularis veniens ad Abbatem Ioannem, & portans ei quaſdam frugum ſuarum primitias, reperit ibi hominem ferociſſimo obſeſſum dæmonio, qui adiurationes & iuſſiones Ioannis deſpiciebat, proteſtans ſe nequaquam exiturum à corpore, quod poſſedit ad Ioannis imperium: ſed aduentu viri ſæcularis, ita protritum eſt, vt cum reuerendiſſima nominatione ipſius mox fugerit. Cuius viri tam euidentem virtutem & gratiam Abbas vehementer admirans, præſertim cùm videret eum habitu ſæculari veſtitum, cœpit ab eo diligenter inquirere qualitatem & ordinem vitæ ſuæ. Qui cùm reſponderet, ſe eſſe
ſæcularem, & vxoratum, Ioannes mente pertractans excellentiam virtutis & gratiæ eius, attentiùs inueſtigauit conuerſationem ipſius: qui teſtabatur ſe ruſticum, quotidianumque victum opere manuum quærere, nec alicuius boni ſe conſcium, niſi quod de mane nunquam procederet ad exercenda opera ruſticana, neque de veſperè domum rediret, niſi priùs in Eccleſia referret gratias Deo pro victu quotidiano, nec vnquam vſurpare ſe aliquid de fructibus ſuis; niſi priùs offerret Deo primitias eorum ac decimas, nec vnquam duxiſſe ſe boues ſuos per agros meſſeſque aliorum, niſi ora eorum priùs ligaret, ne proximis ſuis vel modicum damnum incurreret ex negligentia ſua. Denique cùm nec iſta viderentur Abbati idonea reſpectu tantæ gratiæ, qua vidit illum ſe eſſe perfectiorem, & ſciſcitans ſcrutaretur, quidnam eſſet, per quod tanti eſſet meriti, ille aſtrictus reuerentia tam ſollicitæ inquiſitionis, confeſſus eſt ſe accepiſſe vxorem ante duodecim annos ex compulſione parentum, cùm monachus fieri vellet, nec ſe illam vnquam cognouiſſe, ſed loco ſororis habere, ac virginem cuſtodire, nemine ſciente. Quo audito ſenex tanta admiratione repletus eſt, vt coram viro illo publicè fateretur, quòd dæmon, à quo ipſe erat deſpectus, meritò tolerare non potuit illius præſen- H
tiam, cuius virtutem appetere ipſe non auderet, non ſolùm in iuuentutis feruore ſine caſtitatis diſcrimine, immo nec modò in ſenio ſuo. *Io. Caſſian. lib. 14. Collatien. Patrum cap. 7.*

MATRIMONIVM RATVM ET CONSVMMATVM NVNQVAM QVOAD VINCVLVM SOLVBILE.

Errores variorum.

Etiam matrimonium Fidelium ratum & conſummatum diſſolui quoad vinculum ratione adulterij ab alterutro commiſſi, docent Græci: & ex Latinis Catholicis, Catherinus, & Eraſmus: Ex hæreticis, Caluinus, Kemnitius, Melancton, qui hanc addit cauſam, ſi coniux coniugem iniuſtè deſerat.

Lutherus plures cauſas dat, nempè ſi coniux coniugem ad furtum inducat aut aliud peccatum, vel moleſtiis afficiat, vel pauper cum diuite contraxerit, & impediantur cohabitare per amicos.

Bucerus

Bucerus ſolam diſplicentiam cauſam ſufficientem ponit. *In* A *cap.19. Matthai.*

Mahometani, ſterilitatem & improbos mores ſufficere ad dirimendum matrimonium, ex Alcorano ſuo docentur. Qui etiam dicit, vnam pro alia vxorem ducere fas eſſe, quoties continget aliquam virum ſuum non diligere.

Aduerſus hos errores fidei eſt definitio, quæ ſtatuit vinculum matrimonij conſummati inter fideles, viuente altero coniuge, nullo modo diſſolui poſſe, ſic vt liceat ad alteras nuptias tranſire. Quando autem cenſeatur matrimonium conſummatum, videatur ad *Sanchez lib.1.de Matr. Diſput.21.q.1.2.ſeq.*

POENA EIVS QVI VIVENTE PRIMA DVXERIT ALIAM.

Maximi ſemper criminis reatu dignum cenſuerunt Doctores, ſi quis coniuge viuente, aliam duxerit. Præter enim ignominiam, punitur arbitriò Iudicis, & more gentis, eſtque crimen mixti fori, quod præuentioni locum facit: videatur *Ignatius Lopes in Pract.Crimin.Canon.cap.*80.*& Felinus*, alijque.

B * DE DIVORTIO.

QVID SIT.

Diuortium vocant Theologi ſolutionem matrimonij quoad thorum & cohabitationem: ſi etiam quoad vinculum, Repudium.

Iuriſperiti repudium dicunt dimiſſionem tum ſponſæ, tum vxoris: Diuortium ſolius vxoris, ſiue quoad thorum, ſiue quoad vinculum. *L.inter ſtuprum. L.inter diuortium.ff.de verb.ſignif.*

QVANDO FIANT. ET QVOMODO.

Hæretici non admittunt diuortium manente vinculo coniugali: verum dari tale, & duobus modis ſolui matrimonium conſummatum quoad thorum & ſocietatem, fidei eſt. Primus modus eſt ex conſenſu communi, ob perfectiorem ſtatum, puta ſi vterque ad Religionem velit tranſire, cuius rei notiſſima ſunt & quotidiana exempla. Ac promittit Chriſtus, centuplum etiam iis, qui ob nomen ſuum vxorem dimiſerint. *Matth.cap.*19.

Alter modus, ſi etiam alter conſugium repugnet, cuius plures ſunt cauſæ. Prima fornicatio alterius coniugis. De qua C *Matth.*5.*&* 19. ſub quo nomine omnis illicitus coitus comprehenditur, interueniente tamen ſententia iudicis: vt qui peccati reus, domo & ſocietate pellatur, dummodo matrimonium in facie Eccleſiæ fuerit ſolennizatum, quia in clandeſtinis priuata dimiſſio ſufficeret. Ita *Ricard. & Dom.à Soto.*

Altera cauſa eſt hæreſis & Apoſtaſia, ob periculum ſubuerſionis. *Cap.Quaſit. de diuortiis.*

Addunt alij poſſe vxorem à viro diſcedere, nolente abſtinere à furtiuis, ſed non facilè id admiſerim.

Iuſta autem diuortij cauſa fuerit, ſi alter cum altero ſecurè viuere nequeat: aut enormis viri ſæuitia, coniugis furor, ſi vxor conuincatur maleficij aut veneficij: videatur *L. conſenſu. Cod.de repud. & Origen.hom.*7. *in Matth.*

Exempla horum ita quotidie proh dolor! in Tribunalibus Eccleſiaſticis abundant, vt perperam facturus ſit, qui eadem in lucem proferre voluerit, cum optandum foret ab eiuſmodi ſordibus Rempublicam Chriſtianam purgari.

* DE LIBELLO REPVDII D APVD IVDÆOS.

QVID FVERIT.

Libellus Repudij erant apud Iudæos Litteræ dimiſſoriæ, quibus vir declarabat ſe dimittere non ſolum quoad thorum & cohabitationem, ſed omnino repudiare vxorem, ſic vt aliam is duceret, & illa alteri nuberet. Hebræis dicitur Libellus Keritut, id eſt, exſciſionis vel abſciſſionis.

AN, QVANDO, QVIBVS, ET A QVO CONCESSVS.

Declarat Dominus in noua lege *Matth.*19. propter duritiem cordis Iudæorum, qua occiſuri erant vxores ſuas quas repudiare non poterant. Deum diſpenſando in iure naturali, permiſiſſe maritis Iudæorum repudium vxorum ſuarum: idque non tantum vt minus malum, ſed vt licitum, nempè vt impunè id facerent: ſoluebatque matrimonij vinculum, quod conſtat *Deut. cap.*24. vbi dicitur de repudiata, quod alterum maritum ducere potuerit *verſ.* 2. omniſque repudij ritus ibidem deſcribitur. E

CAVSÆ.

Hanc cauſam Repudij indicat per Moyſen Deus: ſi acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudij. Pro (fœditatem) dicitur Hebræis ערות ervat, id eſt, nuditatem, vnde *Tertullianus lib.*4. *contra Marchion.* putat ob ſolam fornicationem datum libellum repudij.

At paſſim Interpretes generalius fœditatem accipiunt pro turpitudine tum animi, tum corporis, tales erant lepræ, ſterilitas, veneficium, rixæ, ebrioſitas, aliique praui mores.

Quamuis non ex quauis exigua fœditate id potuerint Iudæi: vnde *Malachias cap.*2. reprehendit illos, qui illecti pulchritudine alterius priorem dimittebant, atque in eo peccabant.

RITVS.

Repudium hoc varios ritus exigebat. Primum enim fiebat coram iudice competente, & id ſecundum certam formulam, cuius tenorem Hebræi fuiſſe tradunt. F

Ego Rabbi Simeon, filius Rabbi Abraham, filij Rabbi Dauid, filij Rabbi Salomonis, die prima menſis ſecundi, anno 5296. *à creatione mundi, hic & in hac ciuitate, ex animi mei conſenſu, & ſine vlla coactione, repudiaui Rachel, filiam Rabbi Moſis, filij Rabbi Ioſeph, filij Rabbi Iacob; & dedi illi librum repudij in manu, ſchedam abſciſſionis, & ſignaculum diuiſionis, vt ſit à me abiecta, & abeat quocunque velit, & nemo poſſit illi prohibere, iuxta conſtitutiones Moyſis & Iſrael.*

Cauſam autem conſcribendi huius Libelli aſſignat *S. Auguſtinus lib.*19.*contra Fauſtum* 26. Deus, inquit, interpoſuit hanc moram, vt in diſſidium animus præceps, libelli conſcriptione contractus, abſiſteret, & quid mali eſſet vxorem dimittere, cogitaret, præſertim quia ſcribæ, quorum erat litteras ſcribere, quaſi viri prudentes diſſidij diſſuaſores erant.

Altera cauſa fuit, vt legitimè & iuridicè res fieret, ne repudians poſtea repudium negaret, & repudiatam contra legem reciperet. Ruſum vt repudiatæ conſuleretur, illaque nouas nuptias inire poſſet; per libellum enim hunc ipſa, omnibus demonſtrabat, ſe à priore marito & matrimonio eſſe liberam & ſolutam; alioqui enim adulteriis & litibus res hæc G fuiſſet obnoxia, vti in matrimoniis clandeſtinis accidiſſe vidimus.

Dimiſſam priorem vxorem per repudium, non poterat maritus repudians ad ſe recipere, poſtquam ſecundas nuptias cum altero iniuiſſet, quia polluta eſt inquit Scriptura *Deuter.* 24.*verſ.*4. nempe quia ab alio viro cognita, fuiſſetque facilis ad diuortia aditus, ſi poſt ſecundas nuptias licitus fuiſſet regreſſus ad priorem maritum.

VSVS.

De Iudæis vſitatum Repudij libellum apud illos conſtat. Apud Romanos etiam inualuit, eratque ea formula. *Res tuas curato. Res tuas tibi habeto*, vt conſtat ex *Iure Ciuili Tit.de Diuortiis.*

Medos & Perſas vſos repudio etiam probat hiſtoria Eſther, vbi inducitur Aſſuerus repudiaſſe Vaſthi reginam, *cap.*1 *verſ.* 19. Idque iuxta legem Perſarum & Medorum, eiuſque repudij H cauſa erat inobedientia, quòd vocata ad Regem venire detrectaſſet.

De Philiſtinis idem patet: nam Sampſon veniens ad vxorem ſuam, inuenit alteri traditam; dicente patre ipſius, putaui quod odiſſes eam, & ideo tradidi illam amico tuo. *Iudic.*14.

CESSATIO.

Cæterùm Chriſtus *Matthai cap.*19.*verſ.*8.*& ſequent.* abſolutè reuocat diſpenſationem Dei in lege matrimonij, tollitque omne ius repudij, atque ipſum matrimonium reuocat ad primæuam ſuam naturam, inſtitutionem, & inſolubilitatem; ita vt iam poſt Chriſtum, repudium nec vllis Chriſtianis, nec Iudæi, nec Paganis, nec vlli hominum liceat. Errat ergo Paulus Fagius & Hæretici, qui etiamnum Chriſtianis licere repudium docent, quia quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.

(****)

* IMPEDIMENTA.

A MATRIMONII.

QVÆNAM SINT, ET QVOTVPLICIA.

Duo ſunt genera Impedimentorum. Quædam enim impedientia ſunt, quæ contractum matrimonialem faciunt illicitum, non tamen irritum, quia per ea nihil eſſentiale à matrimonio tollitur. Quædam ſunt dirimentia, quæ inualidum ac irritum reddunt contractum, ita vt ſi de facto contrahatur non de iure, dirimi ac nullum declarari debeat.

DIRIMENTIA.

Numerantur huiuſmodi dirimentia XII. eaque his verſiculis continentur: niſi quod nouiſſimè à Conc. Trid. acceſſerit XIII. Abſentia Parochi & Teſtium.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Sed vt huius numeri ratio intelligatur, ſciendum eſt omnia impedimenta reuocanda eſſe ad conſenſum coniugum, vel ad B perſonas contrahentes. Nam cum tria ſint neceſſaria ad omnia Sacramenta, materia, forma & intentio Miniſtri; in hoc Sacramento materia ſunt perſonæ legitimæ: ex conſenſu autem pendent, forma & intentio. Eſt enim conſenſus cauſa efficiens Matrimonij, ſigna verò exprimentia conſenſum, forma: vnde ſi conſenſus adſit, ſigna erunt falſa; & ſimiliter ſi conſenſus adſit, intentio aderit; ſi conſenſus abſit, intentio aberit.

Itaque ad Matrimonij Sacramentum nihil aliud requiritur eſſentialiter, niſi conſenſus ſigno expreſſus inter legitimas perſonas.

Iam igitur ex parte conſenſus ſumuntur duo generalia impedimenta, ignorantia & coactio: hæc enim duo faciunt inuoluntarium.

Ad Ignorantiam pertinet error perſonæ, quod eſt primum impedimentum: neque enim conſentire cenſetur in Matrimonium, qui vni perſonæ iungitur, exiſtimans eſſe aliam.

Item conditio perſonæ, quod eſt ſecundum impedimen-C tum, vt, cum quis ſeruam accipit, quam liberam eſſe credebat.

Huc etiam pertinet, carentia vſus liberi arbitrij; neque enim pueri, furioſi, amentes contrahere poſſunt, cum deliberatum conſenſum habere nequeant: & hoc impedimentum non eſt inter illa duodecim numeratum, ſed reducitur ad errorem.

Ad coactionem pertinet vis, ſeu metus, quod eſt impedimentum ſeptimum.

Ex parte perſonarum contrahentium ſumuntur cætera omnia, quorum alia reddunt perſonam inhabilem abſolutè, & proinde reſpectu cuiuſcumque Matrimonij: Alia reddunt inhabilem ſolùm reſpectu alicuius Matrimonij cum certa perſona contrahendi, non autem abſolutè.

Ex his quæ reddunt perſonam inhabilem abſolutè, alia ſunt naturalia, alia voluntaria.

Naturale impedimentum eſt, frigiditas, & impotentia quæuis coëundi perpetua, ſiue innata, ſiue maleficio procurata, & hoc eſt impedimentum duodecimum.

D Voluntaria impedimenta ſunt, Votum ſolemne continentiæ, Ordo ſacer, & Ligamen cum alio coniuge, quæ ſunt impedimenta III. VIII. & IX. qui enim alligati Deo per vota monaſtica, aut per ſacros Ordines, vel coniugi per matrimonium, non poſſunt nouum coniugij vinculum accipere.

Ea verò, quæ inhabilem faciunt reſpectu certi Matrimonij, non autem abſolutè, tria ſunt: Crimen, nimia coniunctio, & nimia diſiunctio.

Crimen eſt impedimentum quintum, & per crimen intelligitur adulterium coniunctum conſpirationi in mortem coniugis, aut cum promiſſione in ordine ad futurum coniugium: Non enim poteſt qui cum aliqua adulterium commiſit cum promiſſione futurarum nuptiarum, vel eius viro necem molitus eſt illam vnquam ducere in vxorem, ideoque hoc impedimentum dirimit certum aliquod Matrimonium, non autem omne abſolutè.

Nimia diſiunctio vocatur cultus diſparitas, & eſt impedimentum ſextum, non enim poteſt fidelis cum infideli contrahere Matrimonium.

Nimia coniunctio eſt cognatio, ad quam tria impedimenta reuocantur: nimirum cognatio naturalis, quæ dicitur propriè conſanguinitas, & eſt impedimentum Quartum, & ad E illud reducuntur cognatio ſpiritualis, qualis eſt inter baptizantem ſeu confirmantem, & baptizatum ſeu confirmatum; & cognatio Legalis, quæ fit per adoptionem.

Huc etiam pertinet affinitas, quæ per carnalem copulam acquiritur, quæ eſt impedimentum vndecimum.

Et denique publica honeſtas, quæ eſt affinitas orta ex ſponſalibus; & eſt impedimentum decimum.

De Conſanguinitate autem, & in quibus gradibus dirimat matrimonium, ☞ *Pete ex Tit. de Conſanguinitate, Cognatione*, &c.

Exemplis idem impedimentum declaretur.

Impedimentum Cognationis & Affinitatis.

In lege Veteri præſcripſit Deus per Moyſen varios gradus conſanguinitatis & affinitatis, in quibus iniri matrimonium vetat. *Cap.* 18. *Leuit.* vetatur matrimonium aut copula cum patre & matre, *verſu* 7. cum nouerca *cap.* 8. cum ſorore *verſu* 8. cum nepte *verſ* 10. cum ſorore priuigna, *verſ.* 11. cum amita F & matertera, *verſ.* 12. & 13. at matrimonium patrui cum nepte non prohibetur, tale enim fuit Othoniëlis & Axæ, *Iudic.* 1. *verſ.* 13.

In gradibus Affinitatis vetatur matrimonium & copula cum vxore patrui. *verſ.* 14. cum ſorore vxoris, *verſ.* 18.

Decem concubinas ſuas, quas Abſalon filius ſuus violauerat, incluſit Dauid, & nunquam amplius cognouit, quod ex coniunctione cum Abſalone filio eſſent ipſi quodammodo factæ nurus. 2. *Reg.* 20.

In noua Lege Ioannes Baptiſta arguebat Herodem, propter vxorem fratris quam ſibi copulauerat, viuente adhuc fratre, & poſt ſuſcitatum ex ea ſemen. De quo ☞ *Vide Locum de Cognatione.*

MATRIMONIA INTER CONSANGVINEOS ILLICITA, A DEO ET HOMINIBVS REPROBATA.

Anno Dom 998. mortuo Hugone Francorum Rege, Ro-G bertus eius filius, qui cum patre regnare cœperat, ſolus ſumma rerum potitur. Hic autem ob illicitum contractum cum affine atque commatre coniugium coërcitus eſt. Cùm enim ea de cauſa celebrata eſſet in Galliis Synodus, in qua adulatione Epiſcoporum conceſſum ei fuit tale coniugium: reclamante Gregorio V. Romano Pontifice eſt diſſolutum, & delinquentes Epiſcopi pœnitentia caſtigati. Sed Deus terribile in eiuſmodi miſeros homines exhibuit iudicium: nam ex illa vxore ſibi propinqua ſuſcepit Rex filium, anſerinum per omnia collum & caput habentem. Quos etiam, Regem & vxorem, omnes ferè Galliarum Epiſcopi à ſummo Pontifice coërciti communi ſimul excommunicauêre ſententia. Cuius ſacerdotalis edicti tantus omnem vbique populum error inuaſit, vt ab eius ſocietate vniuerſi recederent, nec præter duos ſeruulos ad neceſſarij victus obſequium illi remanerent: qui tamen & ipſi omnia vaſa, in quibus Rex edebat & bibebat, percepto cibo, abominabilia iudicantes, pabula ignis exhibebant. Hic autem Rex coarctatus anguſtiis, ſuaſione & increpatione Abbonis Floriacenſis Abbatis, magni nominis, ad ſanum conſilium rediens, diuortium fecit, initque legale con-H nubium, & peccatum grata Deo ſatisfactione diluit. *Leo Pp. in epiſt. ad Henr. Roberti filium. Petr. Dam. Ep. ad Deſiderium Abb. Helgal. Floriac. Monach. apud Baron. tom.* 10. *ann.* 998. 1. 2. 3.

Suen Danorum Rex, cognomento Magnus, cùm pro libitu ſuo tria regna teneret, mox ſuccedentibus proſperis, oblitus eſt Regis cæleſtis, & conſanguineam à Suedia duxit vxorem. Quod domino Archiepiſcopo Hamburgenſi Adalberto valde diſplicuit, furentemque Regem, miſſis ad eum Legatis, de ſcelere terribiliter increpauit. Poſtremò, niſi reliquerit, excommunicationis gladio feriendum eſſe. Tunc ille conuerſus in furorem minabatur omnem parochiam Hamburgenſem vaſtare & exſcindere. Ad quas minas imperterritus noſter Archiepiſcopus arguens & obſecrans, perſtitit immobilis, donec tandem flexus tyrannus Danorum per litteras Papæ libellum repudij dedit conſobrinæ. Nec tamen Rex Sacerdotum admonitionibus aurem præbuit, ſed mox vt conſobrinam à ſe dimiſit, alias itemque vxores, & conſobrinas aſſumſit: & ſuſcitauit ei Dominus inimicos in circuitu multos,

ſicut

ſicut Salomoni fecit proprios ſeruos. *Baron. Tom. 11. Annal. an.* A *1050. 12. ex hiſt. Adam lib. 3. cap. 10.*

Otho Rex Teutonicorum, qui poſtmodum Imperator creatus eſt Romanorum, Adalahidem Italiæ reginam, quæ ſibi commater extiterat, ſuſcepit in coniugem. Quem filius eius Almificus, qui Moguntinæ præſidebat paſtor Eccleſiæ, cœpit conſtanter argüere, & ſceleſtum, luridúmque coniugium publicè condemnare. Pater autem vehementer iratus eum comprehendi præcepit, & carcerali mox cuſtodiæ mancipauit, quem per annale circiter ſpatium carcer incluſit, ſed à correctione linguam terroris vinculum non ligauit. Cùm verò pater eum, quadrageſimali decurrente ieiunio, de cuſtodia decreuiſſet educere, antequam pſalterium expleret, quod aureis exarabat apicibus, recuſauit exire. Verumtamen cùm exiuit, zelo ſacerdotalis accenſus auctoritatis, non quieuit; ſed mox in patrem iaculum publicæ excommunicationis intorſit. O verè dignum regio genere ſacerdotem, qui in cauſa Dei non imperiale faſtigium, non paternum recognouit affectum: ſed dum paternam, ac regiam auctoritatem in ſolo Deo conſtituit, hunc hominem eius legibus reſiſtentem à ſe prorſus extraneum deputauit. Dixit autem patri: Tu arbitraris me aduerſum te inſolenter agere, te verò præiudicium ſuſtinere: ſcito præuoſcens, quia die ſancto Pentecoſtes B vterque ſimul adſtabimus ante Deum, ibique ventilabitur inter nos librata iuſtitiæ lance iudicium. Ibi luce clariùs apparebit, quis noſtrum æquitatis lineam teneat, quis Dei legibus contradicat. Factumque eſt, ipſo, qui dictus eſt, ſacroſanctæ ſolemnitatis die, vt dum præfatus Auguſtus Imperialibus inſulis redimitus, multorúmque Pontificum choris, ſiue procerum vallatus agminibus, Miſſarum ſolemnis intereſſet, repentino ſuper eum veniente iudicio, repertus ſit mortuus. Epiſcopus autem in Domino iam quieuerat. Sic, ſic qui de inceſto coniugio contempſit inter homines iudicari, ad tribunal æterni iudicis coactus eſt pertrahi: & qui ſubiectum ſibi dedignatus eſt audire Pontificem, terribilem ſuper ſe non potuit euadere Maieſtatem. *Pet. Damian. in Act. de mirac. apud Sur. tom. 7.*

S. Dympna Regis Gentilis Hiberniæ filia, tranſactis in domo paterna pueritiæ annis, cœleſti lumine illuſtrata, regales luxus & voluptates omnes aſpernari cœpit: ac tandem occultè ſacris aquis expiata, Chriſto nomen dedit, & caſtitatis voto ſeſe ei perpetuò deuinxit. Interim matre defuncta, cùm Rex eo nomi-C ne ſuperuacaneis doloribus laboraret, tandem, habito cum proceribus conſilio, ſtatuit Virginem adoleſcentulam, genere & forma ſpectabilem regi alicui ſtabili matrimonio coniungere. Cumque eam in rem, milites moribus & eloquentia præſtantiſſimi, per varias regiones & vrbes miſſi fuiſſent, vt aliquem regio ſtemmate prognatum inquirerent, tandem re infecta redierunt, regiamque ingreſſi, ac Rege ſalutato, ſic alloqui cœperunt: Nos quidem, ô Rex excellentiſſime, maieſtatis tuæ iuſſis obtemperantes, nullo modo regium adoleſcentem tua filia dignum reperire potuimus, ſed ſi placet, iube illam tibi potiùs felici connubio iungi. Vix hæc effati erant, cùm mox diabolus, qui Virginem ſacram ad infandam ſuperſtitionem reducere volebat, Regem amore inceſto & impudicitiæ facibus inflammauit. Itaque Rex cœpit animum puellæ blanditiis pertentare & opes mundique gloriam promittere, ſi eas nuptias pari amore ac voluntate amplecti vellet. At Dympna Chriſti Virgo, præciſè conſtanterque ſe tantum nefas nonquam admiſſuram reſpondit: neque enim iuſtitiæ vel legibus conſentaneum eſſe, D vt filia patris thorum commaculet; atque eo ſcelere, omni poſteritati perpetuam ignominiæ notam inurat. Cumque ille vehementiùs inſtaret precibus, & illa fortiùs negaret, tandem Rex iratus dixit, eam vel in gratijs acquieſcere oportere. Tunc illa quaſi obtemperatura, quadraginta dierum ad cautelam petiuit inducias. Interim ornamenta, gemmas & veſtium ſplendorem, cultúmque puellarem ſibi dari depoſcit, vt elegantiùs ornata gratior patri appareret. Rex ea re mirificè lætatus omni ambitione, puellæ poſtulatis ſatisfieri curauit. Tunc illa vt patris libidinem effugeret, aſſiduis precibus Chriſti opem implorabat: cogitabat enim ad ignotas terras confugere. Capto itaque tempore fugæ opportuno ad Belgas ſe contulit. Sed pater eam ſollicitè inquirit, inuentam nimio furore incenſus capitis ſupplicio affici in promptu iubet. At cùm nemo tam crudele præceptum exequi vellet, ipſemet crudelis, regalis clementiæ immemor, gladio, quo erat accinctus, præclaræ Virgini caput amputauit. *Petrus Cameracenſis in vita eius apud Surium, 15. Maij.*

CVLTVS DISPARITAS.

E Nolebat Abraham vt famulus eius acciperet filio ſuo Iſaac vxorem de filiabus Chananæorum, quia illi erant Idololatræ: ſed iuſſit eum proficiſci in Meſopotamiam, ad domum Nachar fratris ſui. Vbi quamuis colerent idola, tamen ſimul cum ijs colebant Deum cœli, erat que familia bene morata. *Geneſ. cap. 24. verſ. 10. 30. 31.*

In prima hominum per profuſas libidines corruptione, aſſignat cauſam Scriptura, quod filij Dei, quos ob ſanctitatem & iuſtitiam ita vocat, erantque poſteri Seth, acceperint ſibi vxores ex filiabus hominum, nempe poſteris Cain, qui peruerſi erant, & terrenis dediti, ac in libidines proni. *Geneſ. cap. 6.*

☞ Petantur quædam ex Loco de Hæreticis. Item infrà, de Matrimonio Infidelium.

☞ De Ordine, & Voto, vide Loca eorumdem propria.

IMPEDIMENTA IMPEDIENTIA.

Impedimenta non dirimentia, ſed impedientia tantum, duo numerantur communiter, & hoc verſu comprehenduntur. F

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum:
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Per Eccleſiæ vetitum intelligunt prohibitionem, ne matrimonium clam fiat. Vult enim Concil. Trident. vt matrimonium celebretur in facie Eccleſiæ: hoc eſt coram Parocho, aut altero qui eius locum cum auctoritate ſuppleat, & duobus teſtibus. Itaque hoc impedimentum non amplius impediens tantum, ſed dirimens euaſit, vnde factum, vt vel ad crimen ſit reducendum, vel annumerandum XII. prioribus impedimentis dirimentibus tanquam decimum tertium.

Per tempus Feriarum intellige prohiberi ſolemnitatem nuptiarum quoad conuiuium, ſolemnem ſponſæ introductionem, & quæ pleriſque locis obtinet ornatum frondium & foliorum ante ædes ſponſorum: idque ab Aduentu Domini vſque ad diem Epiphaniæ incluſ. & à feria 4. Ciner. vſque ad octauam Paſchatis incluſiuè. Sub illa etiam ſolemnitate intelligitur benedictio nuptiarum in Miſſa. Itaque abſque ſolemnitate matrimonium tunc etiam celebrari poterit, tamen ſeruanda eſt loci conſuetudo. G

Sunt præterea impedimenta non dirimentia, ſponſalia cum alia perſona inita, nec ritè dirempta.

Votum ſimplex Caſtitatis, & Religionis, in quibus ſolus Pontifex diſpenſat. Votum ſuſcipiendi ſacros ordines. Item non nubendi.

Affinitas contracta per Cathechiſmum qui baptiſmum præcedit, quæ tamen non eſt amplius in vſu.

Diuerſa inſuper Crimina matrimonium impediunt. Id eſt, inceſtus cum conſanguineis vxoris viuentis intra ſecundum gradum: ea enim mortua arcetur à matrimonio.

Vxoricidium, nempe ſi quis occidit vxorem ſuam, vt poſſit habere aliam.

De Matricidio idem *Nauarrus* ſentit.

Presbytericidium, dummodo in iudicio de eo ſit conuictus, inquit, *Panormitan. ad Cap. qui presbyterum, de Pœnit. & remiſſ.*

Raptus ſponſæ alterius, *cap. ſtatuimus cauſ. 27. q. 2.*

Proprij filij de fonte ſuſceptio, vel baptizatio.

Matrimonium ſcienter cum Moniali initum.

Denique ſolemnis pœnitentia actu præſtita. Videatur *Sanchez de Matrimonio.* H

IMPEDIMENTORVM INSTITVTIO A QVO FACTA.

Impedimenta de quibus ſupra locuti fuimus, partim à Deo, partim ab Eccleſia fuerunt inſtituta & decreta. Dei autem vt eſt auctor naturæ, prohibitionem habemus circa cultus diſparitatem & gradus conſanguinitatis & affinitatis, vt conſtat ſuprà *Sub Tit. de Dirimentibus*, ſub finem.

Circa reliqua habemus Eccleſiæ Iuriſdictionem & decretum, potuitque ea hæc impedimenta ſtatuere, ex vi poteſtatis quam in ouile Chriſti accepit. Cum enim matrimonium non tantum ſit ſacramentum, ſed etiam contractus ciuilis inter perſonas legitimas, vt ſic, humanis legibus ad inſtar aliorum contractuum ſubiectus eſt, quamuis reſcindi non poſſit, vbi ſemel legitimè fuerit initus. Igitur Eccleſia hic circa eſſentialia ſacramenti, putà materiam, formam, & miniſtrum nihil immutauit: cum illa perficiantur per mutuum conſenſum certarum perſonarum: ſed quia hoc ſacramentum ſupponit contractum in quo

fundatur ; valor autem contractus pendére poſſit à poteſtate humana, facere poteſt, facitque de facto Eccleſia, vt contractus certarum perſonarum qui prius ſufficiebat ad perficiendum matrimonium, iam non ſufficiat, quod non eſt formaliter variare materiam & formam Sacramenti: ſed id quod erat materia & forma Sacramenti, amittit illud eſſe, ratione cuius prius poterat eſſe materia & forma Sacramenti.

Magiſtratus autem Ciuilis, impedimenta matrimonij ſtatuere nullo modo poteſt, ex quo matrimonium ad Sacramenti dignitatem eſt euectum, eoque res ſpiritualis effectum, atque ad Eccleſiam pertinet eiuſdem directio. Ita *Couarruuias de Matrim. p.2. cap.6. §.10. num.3.* & conſtat ex Concilio Trident. *Seſſ. 24. can. 12.* Cauſas matrimoniales ad forum Eccleſiaſticum pertinere.

Præueniendo tamen in matrimonio rationem Sacramenti, & Eccleſiæ diſpoſitionem inquit *Franc.* à Victoria *in relect. de matr. p.2.* magiſtratum ciuilem impedimenta ſtatuere poſſe, & aliquando conſtituiſſe, putà Regem ceu Principem infidelium non baptizatorum, qui neque ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ, neque aliud in matrimonio præterquam ciuilem contractum attendunt.

DISPENSATIO.

Per quem fiat.

Pontificem Romanum in omni impedimento matrimonij ſiue à concilijs, ſiue à Pontificibus iure humano introducto diſpenſare, clariſſimum eſt ex plenitudine poteſtatis quam habet, quæ à priori non ita ligatur, quin à poſteriori poſſit abrogari. *Vide Turrecremata lib. 3. de Eccleſ. cap. 52. & 53.*

Epiſcopus ordinariè in impedimentis dirimentibus non poteſt diſpenſare, niſi ex commiſſione & mandato Pontificis, quod tacitum cenſent cum Angelo, Syluestro, Nauarrus & Henricus *lib. 12. cap. 3.* quando impedimentum occultum eſt, ac matrimonium publicum, præſertim bona fide vtriuſque contractum ac ſeparatio abſque graui ſcandalo fieri non poſſet.

De impedimento ex vi legis naturæ dirimente, quale eſſet v.g. in recta linea affinitas filij reſpectu nouercæ, & pleræque ſimiles circa cognationem & affinitatem ; adfirmat Henricus in quibuſdam Pontificem diſpenſare: ſed addit, nullam modo affinitatem iure naturæ irritare matrimonium. Conſtat interim olim Iacob duas ſorores accepiſſe vxores *Geneſ. 29. & cap. 38.* Iudam duos ſuos filios Thamar dediſſe ſucceſſiuè.

Imò *Deut. 25.* iubetur frater ducere relictam fratris defuncti, & ſine liberis mortui. Hinc & Romanus Pontifex ſæpius reperitur in eo gradu diſpenſaſſe.

Innoc. 3. vt eſt *in cap. Fin. de diuortijs*, diſpenſauit cum Liuonibus, vt conuerſi ad fidem, manerent cum vxoribus fratrum quas acceperant in infidelitate.

Alexander III. cum Emanuele Rege Portug. vt ſucceſſiuè duas ſorores acciperet.

Iulius II. cum Henrico VIII. vt Catharinam filiam Ferdinandi vxorem fratris abſque liberis defuncti duceret.

Quoad nouercam tamen & filium, nunquam diſpenſatum à ſede Apoſtolica, ſcribit *Bellarminus controuerſ. de Matrim. lib. 2. de impedimentis*, apud quem Lector plura reperiet.

* MATRIMONII INCOMMODA.

Quamuis matrimonium habet ſua bona, plura tamen illius incommoda numerantur, quæ experientia quotidiana manifeſtat, quæque merito virum ſapientem à coniugio deterreant. Sic vt rectè Chriſto de matrimonij nexu diſſerenti, reſponderint Diſcipuli apud *Matth. cap. 9.* Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui ait, non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt, ſcilicet ſpeciali gratiæ dono. Nam vt benè *Hieron. lib. 9. de Viduis.* Copula nuptialis non eſt velut copula vitanda, ſed quaſi ſarcina neceſſitatis declinanda. Ideoque Theo lectus à pari dicebat procedere ſenectutem & nuptias : quod vtraque conſequi deſideremus; poſtquam vero nacti fuimus, triſtamur.

Incommoda autem plura ſunt, nos ea per compendium dabimus, alia fortaſſis ab his experiuntur, qui hoc iugo colligati exiſtunt; quod nos Deo laus, in humeros noſtros nunquam illud ſuſcepimus, exiſtimauimuſque lecto libero vt nihil iucundius, ita nihil pacatius gratiuſque obuenire homini libero poſſe : Nam vt rectè Poëta :

Semper habet lites, alternaque iurgia Lectus
In quo nupta iacet, &c.

Primùm igitur matrimonium implicat hominem voluptatibus carnis, quæ maximè mentem à ſtudio orationis, & rebus ſpiritualibus impediunt. Vt enim *D. Auguſtinus lib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 16.* docet, illa voluptas hominem intrinſecus & extrinſecus ſibi vindicat, totumque permouet, animi ſimul affectu cum carnis appetitu coniuncto atque permixto : vnde animus efficitur carnalis, plenus cogitationibus & affectibus carnalibus. Itaque Apoſtolus *1. ad Corinthios 7.* monet abſtinere ab vſu coniugij, quando orationi vacandum. Et *Hieronymus*, Oro te, inquit, quale illud bonum eſt, quod orare prohibet ? quod corpus Chriſti accipi non permittit? quamdiu impleo mariti officium, non impleo Chriſtiani, &c.

Refert *Seneca*, cognouiſſe ſe quendam ornatum hominem, qui exiturus in publicum, faſcia vxoris pectus colligabat, & ne puncto quidem horæ præſentia eius carere poterat, potionemque nullam ſibi, niſi alterius tactis labris vir & vxor hauriebant. Alia deinceps non minus inepta facientes, in quæ improuida vis ardentis affectus erumpebat. Origo quidem amoris honeſta erat, ſed magnitudo deformis. Nihil autem intereſt, quam ex honeſta cauſa quis inſaniat. Vide & *Sextus in Sententiolis* : Adulter eſt, inquit, in ſuam vxorem amator ardentior, in aliena quippe vxore omnis amor turpis eſt, in ſua nimius. Sapiens vir iudicio debet amare coniugem, non affectu. Reget impetus voluptatis, nec præceps feretur in coitum. Nihil eſt fœdius, quam vxorem amare quaſi adulteram. *Hieron. contra Iouinian. lib. 1. cap. 30*

Secundò, implicat ſollicitudinibus huius ſæculi. Primò, vt alter alteri placeat. Secundò, vt ipſi cum familia inter ſuos honoratè viuant. Tertiò, vt proles decenter educent. Quartò, vt amplam hæreditatem illis relinquant : quibus in rebus videmus coniuges paſſim adeò occupari, vt vix dimidiam horam per hebdomadam ſeruitio diuino impendere queant. Colligitur ex Apoſtolo, *cap. 7. prioris ad Corinthios.*

Declarat hoc *D. Baſilius lib. de vera Virginitate*: Quæ, inquit, mortali connubio coniuncta eſt, ad ſuam ipſius curam viri quoque altera adiecta, geminam in vna anima ex coniuncto ſibi corpore ſollicitudinem neceſſariò ſuſtinet, nec ea vnius tantum corporis cauſa laborat, ſed in vna anima, & ad ſuum, & ad viri corpus curandum iugiter intenta diuiditur. Vbi verò filios poſt cubiculi ſolemnia, & ſecreta commercia parturire, ac in lucem edere cœperit, per vnumquemque naſcentem animo ſcinditur, & præſentibus miſerijs, naſcituri cura ſemper adijcitur, &c.

Fertur *Aureoli Theophraſti lib. de nupt.* in quo quærit : An vir ſapiens ducat vxorem ? Et cum definiſſet, ſi pulchra eſſet, ſi benè morata, ſi honeſtis parentibus : ſi ipſe ſanus ac diues, ſic ſapientem aliquando inire matrimonium, ſtatim intulit : hæc autem in nuptijs rarò vniuerſa concordant. Non eſt ergo vxor ducenda ſapienti. Primùm enim impedire ſtudia Philoſophiæ, nec poſſe quenquam libris, & vxori pariter inſeruire. Multa eſſe, quæ matronarum vſibus neceſſaria ſunt, pretioſæ veſtes, aurum, gemmæ, ſumptus, ancillæ, ſupellex varia, lectica, & exedra deaurata. Deinde per totas noctes garrulæ quæſtiones : Illa ornatior procedit in publicum, hæc honoratur ab omnibus, ego in conuentu fœminarum miſella deſpicior. Cur aſpiciebas vicinam ? Quid cum ancillula loquebaris ? De foro veniens, quid attuliſti ? Non amicam habere poſſumus, non ſodalem : alterius amorem odio ſui ſuſpicatur. Si doctiſſimus præceptor in qualibet vrbium fuerit, nec vxorem linquere, nec cum ſarcina ire poteſt : pauperem alere, difficile eſt, diuitem ferre, tormentum.

Adde, quoniam nulla eſt vxoris electio, ſed qualiſcumque obuenerit habenda, ſi iracunda, ſi deformis, ſi ſuperba, ſi fœtida : quodcumque vitij eſt, poſt nuptias diſcimus. Equus, aſinus, bos, canis & viliſſima mancipia, veſtes quoque & lebetes, ſedile ligneum, calix & vrceolus fictilis, probantur prius, & ſic emuntur : ſola vxor non oſtenditur, nec ante diſplicet, quam ducatur. Hæc *Hieronymus contra Iouinianum libro 1. capite 28.*

Legimus Quemdam apud Romanos nobilem, cum eum amici arguerent, quare vxorem formoſam & caſtam, & diuitem repudiaſſet, protendiſſe pedem & dixiſſe eis : Et hic ſotularis, quem cernitis, videtur vobis nouus & elegans, ſed nemo ſcit, præter me vbi me premat. Scribit *Herodotus* : quod mulier deponat cum veſte & verecundiam, & noſter

Comicus

Comicus fortunatum putat, qui nunquam vxorem duxerit. A *Idem ibidem cap.29.*

Et quia is qui cum vxore eſt, iuxta Apoſtolum, ſolicitus eſt quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt: ideò rogatus Marianus Socinus vir alioquin eruditus, cur minùs poſt coniugium quàm ante illud, libris litteriſque incumberet; reſpondit: Quia vxorem duxi; dicentique: Etiam Socrates vxoratus erat, cur non & ille Philoſophiæ ſtudia aſpernatus? Xantippe, ait, moroſa erat, & deformis: mea autem probata eſt, & forma decenti. *Ex Ænea Sylu. de Dict. Sigiſm & Friderici Imp. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtian.*

Varro Satyra quæ inſcribitur Menippæa, ita ait:

Vitium coniugis aut tollendum eſt, aut ferendum.
Qui tollit vitium commodiorem coniugem præſtat
Qui fert, ſeipſum efficit meliorem.

Et *Ouidius lib. de arte amandi.*

Lite fugant nuptæque viros, nuptaſque mariti,
Inque vicem credunt rem ſibi ſemper agi.
Hoc decet vxores: dos eſt vxoria lites;

In eum qui coniugio vinctus eſt cum ea, quam non amet viciſſim ex animo, quamuis ob voluptatem vxoriam ametur: non inſcitè torquebitur Homericum illud:

Ἀλλ' ἤτοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκῃ.
B *Ἐν σπέσι γλαφυρῇσι, παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ.*
Ἤματα δ' ἐν πέτρῃσι, καὶ ἠιόνεσσι καθίζων.
Δάκρυσι τε στοναχῇ τε καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων.
Πόντον ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσκετο, δάκρυα λείβων. Id eſt,
Sed nolens licet ac vi cum illa nocte cubabat,
Nolens cum cupiente, ſub antris conditur atris:
Verum perditus in ſcopulis ac litore ſedit.
Excrucians animum, curis gemituque.

Denique matrimonium adfert onus intolerabile viuendi ſemper cum eodem coniuge, eique in coniugali officio obſequendi. Niſi enim ſit ſumma morum conſenſio diuturna illa cohabitatio parit faſtidium: multæque offenſiones animum diuellunt, & veluti antipathiam quandam ingenerant. Vt omittam alia incommoda, quæ ratione liberorum quotidiè intercurrunt, dum illi ſolicitè curandi, inſtituendi, educandi. Item res familiaris ſuas patitur difficultates: ſic vt

C *Quoquo te vertas, ſingula plena malis.*

De quibus vide quæſtiones ſequentes.

* SYNOPSIS. MATRIMONIALIORVM PRÆCEPTORVM.

Cæterùm vt matrimonia honeſtate & tranquillitate ſua conſtent, neuè quid præter decorum in inceſſu, habitu, conuerſatione coniuges admittant, varia documenta & velut præcepta tradit, inquit Clemens Alexandrinus: Quocirca & aurum geſtare, & molliori vti veſte, non omnino reſcindendum eſt: ſed frænandæ ſunt rationis expertes affectiones, ne per nimiam diſſolutionem abripientes ad mollem nos ac luxurioſam vitam impellant. Quæ enim in ſatietatem impegerunt delitiæ, mirandum in modum exultant, & reſiſtunt, aurigamque & pædagogum excutiunt, qui procul habenas retinens, equum humanum fert & agit ad ſalutem: animæ ſcilicet partem à ratione alienam, quæ in voluptates, & vituperandas appetitiones, & gemmas, & aurum, & veſtem variam, reliquumque luxum efferatur. Illud autem memoria maximè tenendum eſt, D quod ſanctè dictum eſt. Conuerſationem veſtram in gentibus habentes honeſtam, vt in quo de vobis malè loquuntur, tanquam maleficis, ex honeſtis operibus ſuſpicientes, Deum glorificent. Nobis ergo concedit pædagogus frugali veſte vti, albo colore, vt diximus, vt non arti varieganti, ſed naturæ generanti, nos accommodantes, quicquid eſt fallax, & veritatem ementitur repellentes, quod eſt ſimplex & vniuſmodi veritatis amplectamur. Nimis luxurioſè ac delicatè viuentem reprehendens Sophocles dicit.

Quæ fœminarum ſunt amicta veſtibus.

Quemadmodum enim militis & nautæ, ita etiam viri temperantis eſt propria veſtis, quæ eſt minimè elaborata, & eſt decora ac munda. Vnde etiam quæ in lege per Moyſem de lepra lata eſt lex, reiicit id quod eſt varium, & multis maculis notatum, perinde ac nefarium, vt quod ſit ſerpentis variis ſquamis ſimile. Eum ergo qui varietate colorum minimè efflorеſcit, totus autem à vertice capitis vſque ad extremos pedes eſt candidus, mundum eſſe vult, vt quemadmodum in corpore, varia quoque ac verſipelli relicta mentis affectione, qui non eſt varius nec anceps, ſimplicem veritatis colorem diligamus.

E Qui autem in hoc quoque Moyſis eſt imitator longè optimus, Plato, illam texturam admittit, cui non amplius operis eſt adhibitum, quam pudica mulier poſtulet. Albi verò colores honeſtati conueniunt. Alibi quoque dicit: Et in textura non adhibere tincturas præterquam ad ornamenta belli. Pacificis ergo hominibus & lucidis album conuenit. Quemadmodum ergo ſigna quæ ad cauſas proximè accedunt, ſi adſunt, ipſum rei effectum ſignificant, vt potius indicent: quemadmodum fumus ignem, bonus autem color bonuſque pulſus ſanitatem: ita etiam talis qui eſt apud nos amictus, indicat qualis ſit noſtrorum morum conſtitutio. Pura autem eſt & ſimplex temperantia, quoniam munditia eſt habitus, puram vitæ rationem præparans, & minimè mixtam turpibus. Simplicitas autem eſt habitus, qui tollit ſuperflua. Solida autem veſtis & à fullonico artificio maximè eſt aliena, & protegit calidum quod eſt in corpore: non quod in ſe veſtis habeat caliditatem: ſed quod quæ eſt in corpore, exeuntem reuocet, & ei non præbeat exitum. Quod ſi etiam aliqua in ea fortè inſit, F ipſam in ſe comprehenſam contineat, & ab ipſa excalefacta corpus viciſſim calefacit: quapropter hyeme ea maximè vtendum eſt. Ea autem eſt facilis. Facilitas autem eſt habitus, ab iis quæ ſunt ſuperflua alienus, qui ad hoc, vt nihil deſit, ſuſcipit ea quæ ſufficiunt ad numerum eorum quæ pertinent ad ſanitatem, & ad beatam vitam.

Porrò autem vtatur etiam fœmina veſte frugali & honeſta, magis autem molli quàm viro conueniat, ſed non quæ pudorem omnino abiecerit, ac planè mollitie diffluat. Congruant autem veſtes ætati, perſonæ, figuris, naturæ, ſtudiis. Pulcherrimè enim nobis præcepit diuinus Apoſtolus, vt Ieſum Chriſtum induamus, & ne carnis curam geramus in deſideriis. Prohibet autem Verbum, ne auriculas ſauciemus vim naturæ afferentes. Cur non enim itidem narem? vt illud etiam impleatur quod dictum eſt: Quemadmodum inauris in nare ſuis, ita improbæ fœminæ pulchritudo. In ſumma enim, ſi quis auro ornari exiſtimet, is eſt auro inferior: qui autem eſt auro inferior, is non eſt eius dominus. Se autem Lydio ramento minus eſſe honeſtum & inferiorem fateri, quomodo non eſt abſurdiſſimum? G Quemadmodum ergo polluitur aurum ſuis immunditia cœnum roſtro ſuo conturbantis, ita quæ ſunt paulò magis luxui deditæ mulieres, ſi à nimiis copiis incitentur ad libidinem, & impudicitiam, probro ac dedecore veram pulchritudinem afficiunt; eam inquinamentis veneris polluentes. Dat ergo eis annulum aureum, nec eum quidem ad ornatum, ſed vt ea obſignet quæ domi digna ſunt quæ cuſtodiantur: propterea quod ſeruandæ domus ad eam cura pertinet. Si enim rectam pædagogi inſtitutionem omnes probè ſequerentur, nihil opus eſſet ſignaculis, cùm omnes eſſent ex æquo iuſti, & ſerui, & domini. Sed quoniam ignorantia & mala educatio præbet occaſionem magnam propenſionis ad iniuſtitiam, fuit opus ſigillis.

Sed nonnunquam etiam de illa ſeuera & accurata vitæ ratione eſt aliquid remittendum: nonnunquam enim concedendum eſt illis, quæ in coniugem minus continentem incidunt, ornari, vt marito ſuo placeant. Hic autem eis conſtituatur terminus, vt à ſolis ſuis maritis laudari & eis placere ambiant. H Atque ego quidem nollem eas corporeum exercere decorem, ſed eos quibus nupſerunt pudico maritorum amore inducere, qui quidem eſt violentum & iuſtum medicamentum; ſed quoniam ij volunt eſſe miſera & infelici anima, permittatur eis ſi pudicæ, & caſtæ eſſe velint, à ratione alienas maritorum cupiditates & appetitiones paulatim lenire ac ſedare. Ipſi autem ad frugalitatem ſenſim ſunt inducendi, paulatim aſſuefaciendo ei quod eſt moderatius ac temperatius. Honeſtas enim non eius quod eſt putidum & importunum adiectione, ſed eius quod eſt ſupernacaneum detractione accedit. Ea ergo quæ à fœminis ad luxum comparantur, ab eis tanquam pennæ detrahenda ſunt, vt quæ inſtabilem ſuperbiam ac mollitiem inaneſque voluptates procreent, quibus excitatæ & quodammodo alatæ, ſæpe à matrimoniis reſiliunt. Quocirca fœminæ honeſtè ornandæ, & pudico pudore aſtringendæ ſunt ne à veritate propter mollitiem diffluant.

Atque honeſtum quidem eſt vt viri vxoribus ſuis fidem habentes, eis domus cuſtodiam permittant, vt quæ eis ad id opitulatrices datæ ſunt. Quòd ſi oporteat nos quoque dum rempublicam gerimus, & in agris etiam alia opera exercemus, & ſæpe etiam ſumus ſine vxoribus, nonnulla vt ſint tutiora obſignare, dat nobis quoque vnum ad hoc ſignaculum: alij autem ſunt abiiciendi

abiiciendi annuli. Vt vult enim Scriptura, Aureus prudenti
A mundus eſt diſciplina. Quæ autum autem geſtant mulieres
mihi videntur timere, ne ſi quis aurum ab eis abſtulerit, exiſti
mentur ancillæ, vt quæ non ſint ornatæ. Nobilitas autem ve-
ritatis, quæ non eo quod eſt natura pulchrum ac honeſtum in
anima diiudicatur, non emptione & venditione, ſed illiberali
mente ſeruitutem diſcernit. Nobis autem non videri, ſed liberos
eſſe conuenit, quia Deo quidem tanquam pædagogo inſtituti,
à Deo verò adoptati ſumus. Et ideo ſtatus, & motus, & inceſ
ſus, & veſtitus, & vniuerſa, vt ſemel dicam, vita eſt quam ma-
ximè libera ſuſcipiēda. Sed neque eſt à viris annulus in articu
lo ferendus: hoc enim eſt muliebre: ſed in paruo digito, atque
adeo in extrema eius parte eſt collocandus: ita enim erit manus
maximè ad operandū expedita, in quibus ea egemus: neque fa-
cilè excidet ſigillū, quod maiore articuli ligamento cuſtoditur.
Sint autem nobis ſignacula, columba, vel piſcis, vel nauis quæ
celeri curſu à vēto fertur, vel lyra muſica, qua vſus eſt Poly-
crates, vel anchora nautica quā inſculpebat Seleucus: & ſi ſit
aliquis qui piſcetur, meminerit Apoſtoli, & puerorum qui ex
aqua extrahuntur. Neque enim idolorum ſunt imprimendæ fa-
cies, quibus vt ſolum attendere prohibitum eſt: ſed nec enſis,
vel arcus iis qui pacem perſequuntur: nec pocula, iis qui ſunt
moderati ac temperantes. Multi autem libidinoſi nudatos ha-
B bent eos quos amant, vel amicas, vt ne ſi velint quidem, ama
torias ex animo deponere perturbationes poſſint, quod libido
& intemperantia eis perpetuo in mentem reuocetur.

De pilis autem ita videtur. Virorum quidem caput ne ſit hir-
ſutum, niſi fortè pilos criſpos habeat, barba autem hirſuta. In-
torti autem capilli ne à capite nimium demittantur, in comam
muliebrem dilabentes: viris enim barba ſufficit. Quod ſi quis
etiam barbam nonnihil tondeat, ea tamen non eſt omnino de-
nudanda, eſt enim turpe ſpectaculum: barbæque ad cutē vſque
tonſura non videtur multum abeſſe à vulſione & læuore. Sta-
tim enim ecce Pſalmographus barbæ coma delectatus. Sicut
vnguentum, inquit, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron.
Is cum barbæ conduplicatione decorem laudaſſet, vultum ex-
hilarauit vnguento Domini. Quoniam autem non decoris gra-
C tia tonſura, ſed propter alias accipitur circumſtātias: pili quidē
capitis, ne ſiceſcant, ne deſcendētes viſū impediāt, & fortè qui
in ſuperiore labri parte inter comedendum polluūtur, tendēdi
ſunt, nō nouacula, eſt enim illiberale, ſed duabus tonſorū forficibus.
Barbæ autē pili, qui nihil moleſtiæ afferunt, nō ſunt vexādi, vt
qui vultui grauitatē afferāt, & quēdā paternū terrorē incutiāt.

Porrò autē multos quoque docet non peccare figura & ha
bitus, ne facilè deprehendatur. Iis autem qui nolunt manifeſte
peccare, occultus habitus & nō inſignis eſt grauiſſimus. Quod
veriti ij quibus licet peccare, & propterea quod nō cognoſcā
tur, multis aſſimulati vt ſecurè poſſent peccare conſecuti ſunt.
Non ſolum ergo ſeuerum virum oſtendit capillorum raritas,
ſed etiam efficit, vt minus facilè lædatur cranium, cū & frigo-
ri & æſtui ipſum aſſuefacit, & incommoda quæ ab eis profi-
ciſcūtur repellat, quæ quidem coma inſtar ſpongiæ in ſeipſam
recipiens, perpetuam ex humore noxiam cerebro infligit. Mu-
lieribus autem crines mollire ſufficit, & tenui aliqua fibula
comam alligare frugaliter, ſimplici cultura pudicas comas in
veram & germanam pulchritudinem alentibus. Meretrici enim
pilorum plexus, & catenarum nexus cùm eas deformes reddūt,
D tum etiā pilos diſcerpunt, artificioſis inſertus vinculis euellē
tes, quo fit, vt ne ſua quidem tangant capita, ne capillos con-
fundant pertimeſcentes. Quinetiam non ſine metu eas inuadit
ſomnus, dum timent ne texturæ figuram imprudētes ſpolient.

Aliorum autem capillorum appoſitiones ſunt omnino reii
ciendæ, & externas comas capiti adhibere eſt maxime impiū,
quæ mortuis pilis cranium induunt. Cui enim manum impo-
nit presbyter? Cui autem benedicet? non mulieri quæ eſt or
nata, ſed alienis capillis, & per ipſos alij capiti. Si autē mulie
ris quidē caput eſt vir, viri autem caput eſt Chriſtus: quomodo
non eſt impium, eas in duplex peccatum incidere? Per immo
dicam enim comam viros decipiunt: Dominum autem quantū
in ipſis eſt, dedecore afficiunt, dum meretriciè ornantur in
fraudem veritatis, & caput quod verè pulchrum eſt, vt maledi
ctum ſit efficiunt. Nec ergo pili ſunt tingendi, nec cani colo-
randi. Neque enim veſtem variare conceſſum eſt: & maximè
ætatis ſenium, & id quod maximæ autoritatis eſt, non eſt tegē-
dum; Dei autem decus in lucem proferendum eſt, ad hoc vt id
honorent adoleſcentes. Cum enim impudenter ſe gerentibus
apparuiſſet aliquando inſtar pædagogi canicies, eos traduxit
ad moleſtiam, & viſus fulgore iuuenilē terruit & repreſſit cu-
piditatem: ſed neque earū vultibus ſunt callidæ ſapientiæ ille- E
cebræ illinendæ. Pudicū autem eis ornatum oſtendemus. Pul-
chritudo enim optima primùm eſt pulchritudo animæ, vt ſæpè
ſignificauimus; quādo fuerit S. Spiritu & iis quæ ab eo oriūtur
ornata lætitiis anima, iuſtitia, prudētia, fortitudine, temperātia,
bonorum amore & pudore, quo nullus color nitidior vnquam
viſus eſt. Poſtea autē exerceatur quoque pulchritudo corporis
apta membrorū competentia & partiū cū bono colore. Hic eſt
ſanitatis aptus & cōpoſitus ornatus, per quem ficti ſimulachri
accedit ad verū trāſitus, cōuenientem figuræ quæ a Deo data eſt.

Ad ornandum autem ſecundùm naturam magno prædita eſt
artificio potus temperatura, & cibi commoderatio. Non ſolum
enim corpus ex his ſanitatē obtinet, ſed etiā facit vt ex his ap-
pareat pulchritudo. Ex igne enim fulgor & ſplēdor accedit: ex
humido autē nitor & gratia: ex ſicco autē, virtus & ſtabilitas,
ex aëre autē, ſpirādi facilitas, & par æquilibriū: ex quib. cōcin-
na & pulchra hæc rationis ſtatua ornata eſt. Sanitatis autē li-
beralis flos eſt pulchritudo: ſanitas. n. interius operatur exterius autē
efflorescēs pulchritudo bonū colorē manifeſtum oſtendit. Pul-
cherrimæ ergo & ſaluberrimæ vitæ agendæ rationes, corpora F
exercētes, germanā & firmā efficiunt pulchritudinem, calore in
ſeipsū attrahēte ſuccū omnē & frigidū ſpiritū. Ad ſe autē tra-
hit caliditas vētilata motibus: poſtquā autē attraxerit, calefactū
paulatim per ipſas carnes exhalat nutrimenti ſuperabundantiā,
aliquanta quidē humiditate, ſed inſigni caliditate: & ideo prius
quoque exinanitur nutrimentū. Corpori autem immobili ci-
bus minimè adhæreſcit, ſed excidit: quemadmodum à frigido
clibano panis, vel totus, vel ſolum fundū relinquens. Iure ergo
iis qui per exercitiorum abſterſiones non excernunt, & vrinæ
& ſtercora redundant. Redundant etiam eis alia excrementa, &
præterea ſudores, cùm alimentum minimè diſtribuatur cor-
pori, ſed effunditur in ea quæ ſunt ſupernacanea. Hinc etiam ad
partes genitales excitantur libidines, cùm moderatis motibus
affluat ſuperfluitas. Quocirca liquefacere oportet hanc ſuper-
fluitatem, & eam in concoctionem effundere, per quam ru-
beſcit ſpecies. Eſt autem abſurdum eos qui ad Dei imaginem
& ſimilitudinem facti ſunt, tanquam archetypum exemplar
contemnentes, externum ornatum inducere, improbum hu-
manum artificem Dei opificio præferentes. G

Iubet autem pædagogus eas in veſtitu honeſto cum pudore
& modeſtia prodire, & ſeipſas exornare, ſubiectas viris pro-
priis, vt etſi qui verbo non pareant, per vxorum conuerſatio-
nem abſque verbo lucrifiant. Cùm viderint, inquit, caſtam ve-
ſtram quæ eſt in verbo conuerſationem. Quarum ſit, non qui
extrinſecus plicaturæ vel auri appoſitionis, vel veſtium indu-
menti ornatus, ſed occultus cordis homo, in incorruptibilita-
te mitis & quieti ſpiritus, qui eſt coram Deo precioſus. Quæ à
mulieribus autem per ſe inſtituitur operatio, eis veram & ma-
ximè germanam affert pulchritudinem, vt quæ earum corpora
exerceat, & ipſas per ſe ornet: non ab aliis laboratum immun-
dum ſordidumque ac illiberalem & meretricium afferens: ſed
mundum vniuſcuiuſque pudicæ mulieris, qui per manus eius,
quando maximè opus fuerit, & ſuppeditatur & texitur. Neque
enim vnquā conuenit iis quæ ex foro emuntur, ſed propriis ac
domeſticis videri ornatas operibus, quæ ex Dei legibus vitam
ſuā inſtituunt. Res eſt enim pulcherrima, mulier domus cuſtos,
quæ & ſe & maritum propriis ornamētis induit, per quæ om-
nes exultāt filij quidem propter matrem, maritus autē propter
vxorem, ipſa autem propter eos, omnes vero propter Deum. H

Vt paucis igitur dicam, virtutis penus eſt fortis mulier, quæ
cibos ocioſa non comedit: eleēmoſynæ autē leges ſunt in ore
eius, quæ os ſuum ſapienter & legitimè aperuit. Quam beatam
dixerunt filij ſurgentes, maritus autem eius laudauit, vt ſanctū
Verbum dicit per Salomonem. Mulier enim pia benedicetur,
ipſa autem laudet timorē Domini. Et rurſus: Mulier fortis co-
rona eſt marito ſuo. Corrigendæ autem ſunt quam maximè, &
figuræ, & aſpectus, & inceſſus, & voces. Non enim eas ita ſe
gerere oportet vt nonnullæ, quæ geſtus comœdiæ imitantes, &
ſaltatorū fractos motus ſeruantes, effœminatis motibus molli-
buſque ingreſſib. & fictis vocibus, velut in proſceniū prodeūt,
ſcintillātibus oculis intuētes, ad inceſcādū voluptate inſtructæ.
Mel n. à labris muliebris meretricis diſtillat, quæ ad gratiā lo-
quens guttur ſuum impinguat. At id quidem certè poſtea felle
amarius inuenies, & magis acutum quàm gladiū ancipitē. Inſi-
pientiæ enim pedes deducūt eos qui illo vtūtur poſt mortē ad in-
feros. Generoſum certè Sampſonē vicit fornicaria: & virum ſuū
totondit

totondit alia mulier. Sed non ita decepit Ioſeph alia mulier: victa eſt autem Ægyptia fornicatrix, & ſumens vincula temperantiæ; potentior apparet ſoluta poteſtate. Optimè autem ſe habere videtur id quod dictum eſt. In ſumma, neſcio ego ſuſurrare, neq; fractus in obliquum reflexo collo ingredi, quemadmodum alios hic cinædos multos video in ciuitate, vulſoſq; ac picatos. Muliebres autem motus, luxus, & delitiæ ſunt omnino arcendæ. Mollis enim in indicando motus, effœminatique ac eneruati inceſſus, vt ait Anacreon, ſunt valde meretricia. Dicit quidem, vt mihi videtur. Comœdia, meretrica veſtigia relinquere formam & delitias. Fornicatoria autem veſtigia minimè figuntur in veritate, vias enim vitæ non ingrediuntur: ſunt autem lubricæ ac periculoſæ eius orbitæ, & quæ non ſunt cognitu faciles.

Porrò autem oculis maximè parendũ eſt, quoniam melius eſt labi pedibus quam oculis. Dominus itaq; quam fieri poteſt cõpendioſiſſimè medetur huic vitio: Si te tuus, inquiens, ſcandalizat oculus, exſcinde eum, ex imo euellens cupiditatem: laſciui autem aſpectus, & verſatilibus ac tanquam cõniuentibus oculis intueri, nihil eſt aliud, quã oculis mœchari, cùm per eos cupiditas ineat primæ pugnæ præludia. Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi. Pulchra autem ac bona contemplans oculus, cor lætitia afficit; hoc eſt, qui rectè contemplari didicit, lætitia afficit. Annuens autem oculo cum dolo, viris dolores congregat. Talem vtique effœminatum Sardanapalum, regem Aſſyriorum, in lecto pedibus ſurſum ſublatis ſedentem, purpuram carpẽtem, & albuginem oculorum verſantem, introducunt. Quæ hæc exercent mulieres ſuo intuitu ſuiipſarum lenæ ſunt: Lucerna enim corporis eſt oculus, inquit Scriptura, per quem apparent interna, quæ luce cernitur illuſtrata. Fornicatio autem mulieris in eleuatione oculorum. Mortificate ergo membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, perturbationem, cupiditatem malam, & auaritiam, quæ eſt idolorum cultus, propter quæ venit ira Dei ſuper filios inobedientiæ, clamat Apoſtolus.

Nos autem perturbationes animi excitamus, & non erubeſcemus: aliæ quidem ex iis maſtichem deuorantes, circumeuntes, diductis labris arrident iis qui ad eas accedunt: aliæ verò perinde ac ſi digitos non haberent fibulis quas ferunt, capita ſcalpentes, deliciantur, & vt eas vel ex teſtudine, vel elephante vel aliquo animali mortuo factas habeãt, magno ſtudio procurant: aliæ autem, tanquam quæ habeant pullulantes quoſdã flores, vt decoræ videantur aſpectantibus, floridis coloribus ornatæ vultus ſuos commaculant. Stultam & audacem vocat huiuſmodi mulierem per Salomonem, quæ neſcit verecundiã: Sedit in foribus domus ſuæ apertè ſuper ſellam, vocans eos qui in via prætereũt, eos ſcilicet, qui vias ſuas rectè dirigunt. Vocat autem per ſuã ſpeciem & vniuerſam vitã, dicens ſcilicet: Quis eſt veſtrum ſtultiſſimus? ad me declinet. Iis autem qui egent prudentia, præcipit dicẽs: Abſconſos panes iucundè tãgite, & dulcem furti aquam: furtiuam hanc intelligens venerẽ. Hinc adiutus Pindarus, Dulcis eſt, inquit, furtiua cura Veneris. Miſer autem neſcit eam mortem afferre terrigenis, & quod ad tignum inferorum tendit. Sed reſilias inquit pædagogus, neq; in loco diutius habites, neq; in eam tuos defigas oculos: ita enim aquam alienã traiicies, & tranſibis Acherontem. Quocirca hæc dicit Dominus per Eſaiam: Propterea quod ambulauerunt filiæ Sion erecto collo, & in nutibus oculorum, & ſimul cum inceſſu trahentes tunicas, pedibus ludentes, & humiliabit Deus filias Sion, & reuelabit figuram earum, figuram indecoram.

Ego quidem cenſeo ne ancillas quidem quæ probas ſequũtur fœminas, oportere turpia dicere aut facere: ſed ipſas debere caſtigari à dominis. Valde itaque acriter dicit Comicus Philemon: Cùm liceat poſt mulierem liberam quæ aſpicitur, ancillam retro ſequi pulchram, & ex Platæico conſequentem quempiam, eam limis intueri. In dominam enim retorquetur ancillæ intemperantia, quæ concedit vt qui minora aggrediũtur, non vereantur ad maiora conſcendere, cùm eò quod ignoſcat turpibus, domina præ ſe ferat ſe eam non damnare. Non ſuccenſere autem iis qui ſe dedunt libidini, eſt indicium animi ad ſimilia propenſi. Qualis enim domina, talis eſt (vt dicitur in prouerbio) catella.

A deambulatione autem nobis procul eſt amandandus furioſus inceſſus, ſed honeſtus & lentus nobis eſt eligendus, non autem nimis tardus. Sed neq; in via fluctuare, nec ſupina ceruice obuios reſpicere, an ipſum aſpiciant, tanquam pompam in ſcena traducentem, & digitis monſtratum: nec ſi in locum decliuiorem detrudatur, eos oportet à famulis in priſtinum locũ reduci, vt nonnullos videmus delicatiores qui videntur eſſe robuſti, ſed ſunt ab animi mollitie effœminati. In fortis antẽ viri vultu nullum eſſe oportet ſignum mollitiei, ſed neque in vlla parte corporis. Neque ergo in motu neque in habitu inueniatur vnquam magni animi & excelſi dedecus. Neq; verò tanquam iumentis famulis vtendum eſt, ei qui fuerit ſanæ mentis. Quemadmodum enim illis præcipitur, vt cum omni metu dominis, non ſolùm bonis & clementibus, ſed moroſis etiam & prauis, ait Petrus, ſubiiciantur, ita æquitas, & patientia, & benignitas dominis pulchrè conuenit. In ſumma, eſtote, inquit, omnes vnanimes, miſericordes, fratrum amantes, bonis viſceribus præditi, humiles, & quæ ſequuntur, vt bonæ cuiuſdam & amabilis benedictionis hæredes ſitis.

Adoleſcentulæ imaginem volens deſcribere Zeno Citticus, eã ita effingit: Sit, inquit, pura facies, ſupercilium non demiſſum nec oculus ſublimis, neq; fractus, ceruix minimè ſupina, nec remiſſa membra corporis, ſed erecta, & intenſa, & erectè extenſa: ad ſermonem promptitudo, & bona eorum quæ dicta fuerint memoria, habituſq; & motus qui nullã ſpem præbeat impudicis. Reſiſtat quidẽ in vultu pudor, & virũ aſpectu præ ſe ferat. Procul autem abſit myropolarum, aurificum, lanificum, cæterarumq; officinarum caligo, in quibus ornatu meretricio ornatæ, tanquam ſedentes in proſtibulo, totum diem tranſigunt.

Neq; ergo viri in tonſtrinis & cauponis verſantes, ſuauibus blandiſq; verbis nugentur, & aſſidentes mulieres ceſſent quandoq; venari, qui etiã vt riſũ moueant non ceſſant maledicere. Iam verò prohibẽdus quoq; eſt teſſerarum ludus, & præterea ex talorũ ludo lucri ſtudium quod nonnulli acriter ſequuntur. Talia enim inconſideratus luxuriæ amor ocioſis oblectamina ſuppeditat. In cauſa enim eſt deſidies. Amat autem quis inania quæ ſunt à veritate ſeiuncta: neq, enim aliter poſſunt recreare animum abſque damno; Vniuſcuiuſq; autẽ hominum mentis imitatio eſt vitæ electio. Cæterum, vt eſt conſentaneum, ea demum vitæ prodeſt cõſuetudo, quæ intercedit cum viris bonis. Rurſus autem vitæ vſum cum improbis hominibus planè ſuillum, agnoſcens ſapientiſſimus per Moyſen pedagogus, ſeniori populo porcis veſci prohibuit: ſignificans non oportere eos qui Deum inuocant, cum impuris verſari hominibus, qui porcorum inſtar corporalibus voluptatibus, obſcœniſque cibis, & impudicis titillationibus prurientes, damnoſa Veneris voluptate perfunduntur. Sed neque miluium, raptoque veſcentem auem, & aquilam dicit eſſe comedendam: Non appropinquabit iis, inquiens, qui rapina victum ſibi comparant.

Porrò autem alia quoque ſimiliter eandẽ habent allegoriã. Cum quibuſnam autem, nempe iuſtis, vitæ habenda ſit coniunctio, rurſus dicit per allegoriam: Quicquid enim bifidam habet vngulam, & ruminat, eſt mundum. Quod bifidam enim habet vngulam, iuſtitiæ oſtendit æquilibrium. Quod ruminat autem, proprium iuſtitiæ nutrimentum, nempe Verbum, quod extrinſecus quidem ingreditur per catecheſin, quemadmodum nutrimentum: ex cogitatione autem tanquam à ventre ad rationalem reminiſcentiam intrinſecus reuocatur. Ruminat autem iuſtus ſpiritale nutrimentum, cùm Verbum habet in ore. Bifida autem iure eſt iuſtitia, vt quæ & hic ſanctificet, in ſæculumque futurum tranſmittat.

Ne ad ſpectacula quidem ergo nos pædagogus deducet. Nec incõcinnè ſtadia & theatra peſtilentiæ cathedrã quis vocauerit, nam hic quoq; ſceleſtum eſt conſilium, quemadmodum aduerſus iuſtum, & ideo maledictis deuouetur quæ ibi fit cõgregatio. Magna itaq; cõfuſione & iniquitate hi cœtus pleni ſunt, & occaſio conuẽtus cauſa eſt turpitudinis, cum viri & fœminę mixtim conueniant, alter ad alterius ſpectaculũ. Hic perperam iam agitur concilium. Dum enim laſciuiunt oculi, caleſcunt appetitiones, & oculi proximos impudentiùs aſpicere aſſuefacti, quod conceſſum ſibi vident ocium, intendunt cupiditates. Prohibeantur ergo ſpectacula & acroamata, quæ nequitia, verbiſque obſcœnis & vanis temerè profuſis plena ſunt. Quod enim turpe factum non oſtenditur in theatris: quod autem verbum impudens non proferunt qui riſum mouent ſcurræ & hiſtriones: qui autem ex vitio quod in ſe eſt delectationem aliquam perceperunt, euidentes domi imagines imprimunt. Contra autem qui his demulceri & his affici nequeunt in ignauas voluptates non prolabentur. Si dixerint enim, pro ludo aſſumi ſpectacula ad recreandos animos: dicemus non ſapere ciuitates, quibus ludus pro re ſeria habetur. Neque enim ludi ſunt ina-

nis gloriæ cupiditates, quę morte aliorum tam vehemẽter delectantur. A Sed neque vna ſtudia & inconſideratæ ambitiones, & præterea ſuarum facultatum impenſæ. Neq; verò quæ his de cauſis excitantur ſeditiones amplius ludi ſunt. Vano enim ſtudio nunquam emendum eſt ocium: neque enim qui ſapit, id quod eſt iucundum, ei quod eſt melius, prætulerit.

At non omnes, inquit, philoſophamur. Nunquid ergo nec omnes vitam perſequimur? Quid tu dicis? quomodo ergo credidiſti? Quomodo autem Deum amas & proximum, ſi non philoſopharis? quomodo autem teipſum amas, ſi non ſis vitæ cupidus? Literas, inquit, non didici. Sed ſi non didiciſti legere, non eſt quòd de auditu te poſſis excuſare, quoniam is nequit doceri. Fides autem non ſapientum ſecundùm mundum, ſed eorum qui ſecundùm Deum ſunt ſapientes, eſt poſſeſſio. Illa autem etiam abſque literis diſcitur. Eius autem ſcriptum quod & ad rudes ignaroſq; homines pertinet, & eſt diuinum, charitas vocatur, quæ eſt decretum ſpiritale. Licet etiam audire diuinam Sapientiam, & licet in adminiſtranda republica verſari, quinetiam quæ ſunt in mundo honeſtè ex Dei ſententia auferre minimè eſt prohibitum.

B Qui aliquid vendit aut emit, eorum quæ à ſe venduntur aut emuntur, nunquam dicat duo pretia. Vnum autem ac ſimplex dicens, & vera dicere ſtudens, ſi id non conſequatur, dum veritatem aſſequitur diues eſt recta animi affectione. Abſit autem iuſiurandum, author omnium quæ venduntur. Abſit autem etiam in aliis iuſiurandum, & ita philoſophentur negociatores forenſes & caupones: Non aſſumes nomen Domini in vano: neque enim eum mundauerit Dominus, qui nomen eius in vano aſſumſit. Eos autẽ qui præter hæc faciũt, qui ſunt auari, mendaces, hypocritæ, qui veritatem cauponantur, ex paterna aula expulit Dominus, nolens iniuſtæ negociationis, vel verborum, vel materialium poſſeſſionum domum eſſe ſanctam domum Domini.

In Eccleſiam autem venire oportet virum & mulierem, honeſtè indutos, non ſimulato inceſſu, ſilentium amplectentes, charitatem non fictam poſſidentes, caſtos corpore, caſtos corde, ad Deum rogãdum aptos. Hoc amplius habeat mulier, ſemper tecta ſit, niſi domi fuerit. Eſt enim honeſtus habitus, & ex quo nihil poſſit offenſionis ſuſcipi. Ipſa enim nunquam labe- C tur, ſi & verecundiam & veſtem ante oculos poſuerit: nec ad peccati lapſum alium prouocabit, dum vultum ſuum aperit. Hoc enim verbum requirit, quandoquidem conuenit eam tectam orare. Dicunt autem Æneæ vxorem propter inſignem honeſtatem, ne cùm Troia quidem caperetur perterritam ſe deteriſſe: ſed etiam dum ab incendio fugeret, manſiſſe coopertam. Oporteret autem tales in tota vita & videri & effingi eos qui Chriſto initiantur, quales ſe in Eccleſiis ad grauitatem & honeſtatem componunt, & eſſe, non autem videri eſſe tales, adeò mites, adeò pios ac religioſos, adeò charitati deditos.

Nunc autem, neſcio quomodo, vnà cum locis figuram, habitumq; & mores mutant, non ſecus ac Polypos, dicunt petris quibus adhæreſcunt aſſimilatos, videri quoq; colore eſſe tales. Poſtquam itaq; exceſſerunt è congregatione, depoſita illa quę in ea erat diuinitus inſpirata quaſi ſanctitate, multitudini cum qua verſantur aſſimilantur: vel potiùs depoſita falſâ ac ſimulata grauitatis perſona, deprehenduntur quales eſſe ignorabantur: & cum qui de Deo habitus eſt ſermonem venerati ſunt, eum illinc relinquunt vbi audiuerũt: foris autem impiis modis D & amatoriis canticis ſe oblectant, tibiarum cantu, plauſu, temulentia, & quouis cœno ac ſorde oppleti. Hoc autem dum cantant & recantant, ij qui immortalitatem antea celebrabant, tandem perniurioſiſſimam mali malè canunt pallinodiam. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Ij autem non cras verè, ſed iam Deo mortui ſunt, ſepelientes ſuos mortuos, hoc eſt, ſeipſos in mortem infodientes. Eis autem fortiter reſiſtit Apoſtolus: Ne erretis, neq; adulteri, neq; molles, neque maſculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neque maledici, & quæcumq; alia his adiungit, regnum Dei poſſidebunt. Præterea in regnum Dei vocati ſumus, dignè regno ambulemus, Deum diligentes & proximum.

Dilectio autem non in oſculo cenſetur, ſed in beneuolentia. Illi autem nihil aliud oſculo quam Eccleſias conturbant, cùm ipſam non habeant intus amicitiam. Etenim hoc vtique turpem mouit ſuſpicionem & maledicentiam, quod impudenter oſculo vterentur, quod eſſe oportebat myſticum. Id ſanctum vocauit Apoſtolus. Regno dignè guſtato, ore modeſto & clauſo beneuolentiam animi oſtendamus, per quod maxime ſe exerit manſuetudo morum. Eſt autem aliud quoq; oſculum inceſtum, veneno plenum, ſanctitatem ſimulans. E An neſcitis quod etiam phalangia, ſi ore tantum tangant, graues dolores hominibus afferunt? Oſcula autem impudicitiæ ſæpe virus immittunt. Manifeſtum itaq; nobis factum eſt, oſculum non eſſe dilectionem: dilectio enim eſt Dei. Hæc eſt autem dilectio Dei, inquit Ioannes, vt mandata ſeruemus: non vt nos inuicem ore demulceamus: & mandata eius grauia non ſunt.

Cæterùm dilectorum quoq; in via ſalutationes, qui volunt per res externas ſeſe oſtentare, ne minimam quidem habent gratiam. Si enim in adyto myſticè Deum orare conuenit, conſequens fuerit proximum quoque, quem ſecũdo loco iubemur diligere, ſimiliter ac Deum, myſticè intus amanter & benignè alloqui, occaſionem redimentes: nos enim ſumus ſal terræ. Qui autem amico mane magna voce benedixit, ab eo qui execratur & maledicit, nihil videbitur differre.

Videtur autem ſuper omnia eſſe aduerſandus mulierũ aſpectus: nõ ſolùm enim ſi tangantur, ſed etiam ſi ſpectentur, peccari poteſt: quæ maximè vitare oportet eos qui rectè & ſyncerè inſtituuntur. Oculi enim tui recta videant, ſupercilia autem F recta annuant. Etſi enim fieri poteſt vt quamvis viderit, ſe fortiter gerat, veruntamen ne cadat cauendum eſt. Fieri enim poteſt, vt qui viderit, labatur: ſed fieri non poteſt, vt qui non viderit, concupiſcat. Non ſolum enim pudicos ac temperantes ſatis eſt eſſe puros, ſed etiam adhibenda eſt opera, vt quod eſt extrinſecus, ſit ab omni reprehenſione & vituperatione alienum, omni excluſa ſuſpicionis cauſa, vt in ſummam quandam contrahatur caſtitas, vt non ſimus ſolum fideles, ſed etiam videamur fide digni. Etenim hoc quoque cauendum eſt, vt ait Apoſtolus, ne quis nos reprehendat. Prouidentes enim, inquit, bona non ſolum coram Domino, ſed etiam coram hominibus. Auerte autem oculum è muliere gratioſa, & ne diſcas alienam pulchritudinem, inquit Scriptura. Et ſi cauſam roges, ipſe tibi enarrabit: In pulchritudine enim mulieris multi ſeducti ſunt, & ex ea, tanquam ignis, accenditur amicitia, quæ ad ignem nunquam ceſſaturum deducit propter peccatum: amicitia, inquam, quæ ex igne oritur, quam appellarunt Amorem.

Ego verò iis quoq; qui vxores duxerint conſuluerim, ne vnquam vxores ſuas coram famulis oſculentur: nam nec famulis quidem vnquam arridere permiſit Ariſtoteles, tantum abeſt G vt in eorum conſpectu velit oſculari ac complecti vxorem. Melius eſt autem vt à domo incipiamus honeſtatem oſtendere matrimonij: temperantiæ enim maximum eſt vinculum, quæ puram ſpirat ac redolet voluptatem. Admodùm enim pulchrè dicit tragœdia:

O fœmina! quam in rebus humanis nihil,
Non regna & aurum, non opum vis maxima
Tot comitates tot voluptates fuerunt,
Qot temperantis fœmina & viri boni,
Mens iuſta, ſi non illa negligit virum.

Hæc præcepta iuſtitiæ, quæ ab iis qui mundanam ſequuntur ſapientiã dicta ſunt, ſunt minimè recuſanda. Sciẽtes ergo ſuum cuiuſq; officiũ, in timore conuerſemini tempore veſtri incolatus, ſcientes quod non corruptibilibus, argẽto & auro redẽpti ſumus, ex vana conuerſatione à Patribus tradita, ſed pretioſo ſanguine, tanquã agni immaculati, & in quẽ nulla cadit reprehenſio, Chriſti. Satis ergo fuit præteritũ tempus, ait Petrus, ad faciendam Gentium voluntatẽ, dum ambulauimus in laſciuis concupiſcentiis, temulentiis, comeſſationibus, potationibus, & H nefariis idolorum cultibus. Limitem habemus crucem Domini cui crucifigemur, & a prioribus peccatis reprimimur. Regenerati ergo, in veritate affigamur, reſipiſcamuſq; atque ſanctificemur. Quoniã oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in deprecatione ipſorum. Vultus autem Domini ſuper faciẽtes mala. Et quis eſt qui ſit nobis malè facturus, ſi bonum ſecuti fuerimus? optima autem educatio ſeu inſtitutio, eſt moderatio, quæ eſt decorũ vndiquaq; perfectũ, priuataq; ac ſtabilis & ordinata poteſtas, ea quæ ſunt inter ſe inuicẽ coniũcta & cohærẽtia factis rectè diſtribuens, virtute inſuperabilis. *lib. 3. Pedag. c. 11. & 12.*

** Viſum fuit huic de Matrimonio Tractatui, ſubnectere quaſtiones aliquot idem Argumentum illuſtrantes: quarum priores in Polyanthea ſua vtrinque diſputatas Ioſephus Langius proponit, non minus eruditas, quam lectu iucundas. Tertiam nos adijciemus.*

PRIMA QVÆSTIO.

AN MATRIMONIVM SIT CONTRAHENDVM?

Monet *Plato lib. 6. de legib.* in benè conſtituta Repub. initio de

de Nuptiis eſſe leges ferendas : dandam operam , vt quiſque non iucundiſſimum ſibi , ſed ciuitati vtile matrimonium contrahat. Fuerunt hac ipſa in re occupati ſemper laudati Reges, Principes , alij , qui ad Rerumpubl. ſederunt gubernacula : neque id ſanè immeritò. Siquidem matrimonium fundamentum & ſeminarium eſt Reipub. Ideóque hinc vtile eſt, vt hoc rectè contrahatur : vagæ & turpes libidines reprimantur. Et quemadmodum *teſte Ariſtot. in Polit. lib.* 1. ſocietas inter patrem & filium eſt neceſſaria , propter ſucceſſionem rerum : & illa inter Dominum & ſeruum requiritur , propter ordinem perſonarum : ita, & quidem primo, ea eſt vtilis ſocietas, quæ inter virum & vxorem eſt vt ſpecies conſeruentur. Neque etiam rarò hac peccari in re ſolet : cùm ſunt , qui libertatis neſcio cuius prætextu à matrimoniis abhorrent : alij hæc ineunt, ſed intempeſtiuè aut infeliciter. Sunt etiam qui in contractis iam matrimoniis miſerā ac ærumnoſam traducunt vitā, quaſi in purgatorio conſtituti; quo leges connubiales cognitas & perſpectas non habent. Sunt etiam non pauca huius generis, quæ in conſultationes ac deliberationes veniunt , laudantur aut vituperantur : vel accuſatione egent, vel opus defenſione habent in iudiciis. Itaque de Matrimonio hoc in loco futuro politico commoda notabuntur , oſtendetur primum. Et quidem in negantem ſententiam , quódque

NON CONTRAHENDVM MATRIMONIVM.

Probant , qui promiſcuè ſunt connubiis vſi : vt Gindanes, *Herod. lib.* 4. Et Dapſolibyes, *Nicol. de moribus gentium. Alexander de Alexand. lib.* 1. *c.* 24. Anabaptiſtæ quidam & Adamitæ, contra quos Patres diſputant : vt etiam Marcionitæ , in quos Tertullianus agit , Inceſtuoſos, plurimos Hiſtorici commemorant : non paucos , qui cœlibes per totam vitam manſerunt. Legerunt ſcilicet primum tales illud Scripturæ: Melius eſt ſedere in prima tecti , aut viuere in terra deſerta , quam cum muliere litigioſa habitare. *Prouerb.* 21. Commorari cum leone & dracone melius, quàm cum fœmina nequam. *Eccl.* 21. Vt aſcenſus arenoſus in pedibus veterani ; ſic mulier linguata homini quieto *Idem* 26. *cap.* Cor humile , facies triſtis , plaga mortis , mulier nequam. *Idem* 19. *cap.*

Conſiderarunt deinde illud vetus Poëtæ : Mare, ignis, mulier ; tria mala : θάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνὴ κακὰ τρία. *Menander.* Et illud : Bini ſunt cum vxore iucundi dies : alter quo ducitur : alter , quo mortua effertur. *Hipponactes apud Stob. ſerm.* 67. Et illud : Moleſtiis caret vitæ , quæ cœlebs eſt. Ἀλύπως ἔζησεν , χωρὶς γάμου. *Ibid.*

Perpenderunt tertio conditiones & ingenia mulierculatum : quod ſcilicet tales ſæpè diligant lites & rixas. *Ariſt. lib.* 3. *de Animalib.* ſint auaræ , *Cic. de Inuent.* pauperes ad bona conſilia : artifices optimæ malorum. *Euripides in Medea.* Sint δαπανηραὶ ſumptuoſæ, *Menander.* ſuperbæ, dum nimis ſibi placent. *Plaut. in Penulo,* inconſtantes, variæ & mutabiles ſemper. *Virg. in Æn.* latentes & verſutæ, propter naturæ imbecillitatem *Plat.* 7. *de legib.* mulieres ſemper in calamitatibus impediunt viros , quo infeliciores ſint. *Eurip. in Omph.* aſtutæ & callidæ iuxta illud Poëtæ: Mulieribus artes curæ : viri plus valent haſta. *Eurip. in Danae.* & vt nemo ſentit ; qua parte calceus ſtringat , niſi qui eum inducit : nemo nouit ingenia mulierculatum , niſi vxorem qui duxerit. *Plut. in Moralib.*

Deterruerunt etiam exempla illorum, qui à mulieribus ſunt, aut decepti: vnde iſtud: Non habites ſub eodem tecto cū muliere: nec es Sāſone fortior, Dauide ſanctior, Salomone ſapientior. *Hier. in Epiſt. ad Nepot.* Aut ſpreti & contempti : vt apud Lycios, Spartanos, Romanos, de quibus hoc eſt lepidū Catonis: Nos omnibus mortalibus imperamus, nobis mulieres imperant. *Plut. in Catone.* Aut odio habiti , vt apud Cares; quorū mulieres, iureiurando interpoſito, legem tulerunt , ne fœminæ poſthac cum maritis cibum caperent , neque etiam propriis nominibus eos appellarent. *Herod. lib.* 1. Aut etiam interfecti, vti quinquaginta filiæ Danai, quæ conſpiratione facta , totidem ſuos maritos vna nocte interfecerūt. *Guido Brituricenſis.*

Poſtremo venerunt etiam his in mentem incommoda & moleſtiæ: quæ cum matrimonio eſſe coniunctæ ſolent. Amittitur enim ita libertas iuxta illud : Vxore ducta , ſeruus eris , *Menand.* & aſtrictus nuptiis non eris amplius liber. *Eurip. in Antigone.* Deinde ducitur, aut pulchra aut deformis: ſi pulchra, κοινή, communis; ſi deformis, ποινή, pœna erit. *Gellius lib.* 5. *cap.* 10. Et difficile videtur cuſtodiri, quod plures amant: moleſtum poſſidere, quod nemo dignatur poſſidere: *Hier. contra Iouinian.* Præterea dotatam forte pauper ſi duxerit, non iam ille coniugem, ſed habet heram ſibi cui ſeruit : ſi pauperem aliquam duxerit , nihil afferentem , ſeruus ille rurſum erit ; dum victum vtrique , non ſibi tantum parat. *Anaxandrides apud Stob. ſerm.* 67. Et vxorem pauperem alere difficile eſt : ferre diuitem tormentum eſt. *Hier. contra Iouinian.* Iam alia cura, quod ad liberos, accedit. Duxi, inquit ille, vxorem, quam ibi miſerrima vidi ! Nam dum ſtudeo, filiis vt quamplurimum facerem : in quærendo vitam contriui atque ætatem meam : nunc exacta ætate , hoc pro labore ab iis fero, odium. *Terent. in Adelph.* Cumulant hæc mala lites & contentiones.

Vt non malè is dixerit : vxorem ducere perinde eſſe , ac ſi tres teſſeras quis fortuito proiecerit , eò quod felices nuptiæ , ſi moribus compoſita vxor , non moleſta , extiterit : at ἀτυχία κοσμουμένη , infortunium inſtructum , idque per totam vitam , ſi frequenter domo exeat , loquax, ſumptuoſa extiterit. *Epicharmus apud Stob. ſerm.* 67. Et notum carmen Auſonij , quod in Grammatici cuiuſdam infelix ille matrimonium ad imitationem Virgilij ſcripſit :

Arma virúmque docens , atque arma virumque peritus ,
Non duxi vxorem , ſed magis arma domum.
Namque dies totos , totaſque ex ordine noctes
Litibus oppugnat meque meumque larem.
Atque vt perpetuis dotata à Marte duellis
Arma in me tollit , nec datur vlla quies.
Iámque repugnanti dedam me : vt denique victus
Iurger ob hoc ſolum iurgia quod fugiam.

Sunt quoque in promptu exempla vxorum moroſarum improbarum , vt Iob , quæ ſanctitatem vitæ marito, tanquam crimen , obiecit. *Ludouicus Viues de Chriſtiana fœmina lib.* 2. Socrates , qui Xantippen imperioſiſſimam patientiſſimè tulit, dicere quoque ſolitus eſt, mala ſeſe tria magna aſſecutum eſſe ; Grammaticam , paupertatem , & pernicioſam vxorem. *Antonius Meliſſa , part.* 2. *ſerm.* 14.

Et, ſi nihil eſſet aliud , vel hoc ſolum moueret , quod optimorum virorum peſſimi eſſe filij conſueuerunt. Vnde prouerbium ortum : Heroum filij noxæ.

Quibus omnibus adijcere viſum ſequentes verſus , incommodorum matrimonialium velut compendium enunciantes.

Qui ducit Coniugem , ſe nimis onerat ,
A cuius onere , mors ſola liberat.
Vir ſeruit coniugi , & vxor imperat ,
Sic ſeruus factus eſt , qui liber fuerat.
Qui ducit vxorem , ad iugum ducitur ,
Et pœnam fugiens , ad pœnam trahitur ,
Vxorem capiens , plus ille capitur.
Nam ſemper ſeruiens , ſeruus efficitur.
Vxorem capiens , hic mortem accipit.
Dum cœpit viuere , tum mori incipit.
Iucundi tædium in mente concipit ,
Sed eâ mortuâ , vir viuere incipit.
Qui eſt ſub coniuge , ſub iugo premitur ,
Et mori cupiens , languere cogitur ,
Hic dolor maximus , & pœna dicitur ,
Vt rubus ardeat , qui non conſumitur.
Quid dicam breuiter eſſe coniugium ?
Nil præter Tartarum , vel Purgatorium :
Non eſt in Tartaro quies vel otium ,
Nec dolor coniugis habet remedium.
Quis poſſet coniugis ferre moleſtias ?
Labores varios , & contumelias ?
Labor & tædium , reſtant poſt nuptias.
Vxorem igitur ceu mortem fugias.

MATRIMONII CONTRAHENDI RATIONES ET ARGVMENTA.

Porro non deſunt argumenta & rationes neruoſæ , quæ prioribus non obſtantibus , matrimonium ſuadeant. Quarum I. à Cauſa efficiente ſumpta & authore eſt. Neque enim improbandum , quod Deus inſtituit : inſtituit autem ille matrimonium , & quidem ante Adæ lapſum. *Geneſ.* 2. *Matth.* 19. 1. *Tim.* 2. *Ioſeph. lib.* 1. *de antiq.*

II. Homo natura magis eſt animal coniugale, quam ciuile; quia & prior & neceſſaria magis eſt domus, quā ciuitas : procreatio quoque animalibus communior. *Ariſt.* 8. *Ethic. c.* 12. Ac propterea iuris naturalis eſſe dicitur maris & fœminæ coniunctio: *Lib.* 1. *Inſtit. Tit.* 2. *& in Nouell. Conſtitution. Conſtit.* 89.

III. A natura quoque tributum hoc eſſe dixerunt Philoſophi, vt coniugia virorum & vxorum eſſent : ex hac ſtirpe oriſentur

rentur cognationem amicitiæ. *Cicero 4. & 4. de Finib.* Et hoc eſſet principium vrbis; & quaſi ſeminarium Reipubl. conſtitueretur prima ſocietas in coniugio, proxima in liberis, deinde vna domus, communia omnia. *Idem 1. Offic.*

IV. Quia non niſi per coniugium ſeruari & propagari genus humanum poteſt. Et hinc in Sacris illud; Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Natura ſiquidem hac periodo complet & perficit τὸ ἀεὶ εἶναι, perpetuitatem, quæ non ſecundùm numerum, ſed ſpeciem fieri poteſt. *Ariſt. in Oeconomicis.* Et de hoc machinata eſt natura, ſeu potius primus ille & Maximus Deus fecit, vt eſſent mares & fœminæ, atque ita humanum genus ſemper quodammodo fieret, conſequeretur immortalitatem. *Plut. in Erotico, Cicero 2. de Nat. Deor. Plato de Legib. Dio in Orat. Auguſt. lib. 56.*

V. A diuino cultu. Quia enim in gloriam ſuam creauit & formauit homines Deus. *Eſa. 73.* oportet homines conſeruare, & filiorum filios relinquere Deo miniſtros, qui in noſtrum locum ſuccedant. *Plat. 6. de legib.* Ac propterea qui cælibatum ſequuntur, aras & templa Dei deſtruere videntur. *Dio 50. lib.*

VI. Ab auxilio mutuo. Vnde, faciamus, inquit Deus, ei adiutorium, ſimile ſibi. *Gen. 2.* Quia enim natura nulla ad omnia obeunda eſt nata, mas & fœmina procreatur, & alterius ope indiget: vt, quæ deficiunt vnum, alter ſuppleat. *Xenophon in Oeconomicis.* Ac propterea aliorum animalium finis & terminus eſt ſoboli procreatio, homines autem coniugium ſubeunt, non ſolùm procreationis, verum etiam eorum gratia, quæ vitæ conducunt: officia namque diuiſa ſunt mariti & vxoris. Ita opem ſibi mutuo ferunt, res proprias in commune ponunt. *Ariſt. Ethic. 8. cap. 12.*

VII. A deſcriptione & laude Vxoris. Hinc enim vxor bona definitur domus cuſtos & adminiſtratrix, nutrix liberorum: quæ & ſæuum exhilarare, & conſolari in aduerſis, curare ægrum, iuuentutis nimiam animi relaxationem coërcere, effœtam ſenectæ auſteritatem temperare poteſt. *Dio lib. 56.* Et ſacræ literæ affirmant, talem eſſe ſicut ſolem in mundo, & columnam auream ſuper baſes argenteas, & exhilarare maritum, efficere bonum: protogare annos huius vitæ. *Eccleſ. 26.* Et inſigne illud eſt: Neque aurum, neque regnum, neque diuitiarum lætitiæ tam excellentes habent voluptates, quantas viri boni mulieris pia conuerſatio adfert. *Euripides apud Clementem lib. 3. pædagogia.*

Accedit VIII. quod matrimonium medicamentum eſt aduerſus vagas libidines, & ſcortationes. Propter enim fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuum virum. *1. Cor. 7.* Et honorabile coniugium in omnibus eſt, & thorus immaculatus: fornicatores verò & adulteros Deus puniet, *Epheſ. 5. 1. Tim. 1. Heb. 13.* Ac monet Plutarchus, dandam operam eſſe; vt, qui voluptatibus nimis ſunt dediti, & reprehenſionibus minus obtemperant, matrimonio deuinciantur: quod tutiſſimum iuuentutis vinculum. *De Educat. liberorum.*

IX. Et ad prolis certitudinem & inſtitutionem liberorum diligentem, ordinum quoque dignitatem, ſplendorum familiarum conſeruandum, matrimonium neceſſarium eſt: vt etiam ad illud; quod hoc modo hæreditates ad noſtros, non alienos & extraneos, deuoluuntur: gratitudinem ſentiunt, qui ſenio confecti aliorum opus conſilio habent. *Xenophon in Oeconom.*

Et X. nominis memoria ab obliuione & interitu vindicatur: quia vnuſquiſque liberos relinquens in ſuis liberis quaſi renaſcitur. *Plat. de Legib.* Vnde Phocylides præclarè præcipit: Ne maneas cœlebs, ne fortè obſcurus pereas: μὴ μείνῃς ἄγαμος, μὴ πὼς ἀνώνυμος ὄλῃ.

XI. Reipubl. quoque ita conſulitur, ciuium numerus augetur. Et ſi propter Rempubl. contra animi ſententiam multa ſunt alia facienda, etiam huius in gratiam matrimonium contrahendum. Alias enim vrbes & populi non manebunt: non erunt, qui pacis tempore terram colant, exerceant nauigationes, artes & opera tractent, belli tempore Rempubl. tueantur ac defendant. *Dio lib. 56.*

XII. Iucunditas liberorum ad commendandum matrimonium quoque facit. Nihil enim ſuauius eſt quam ex vtriſque natum infantem alere, imaginem corporis animique ſui: vt eo adoleſcente ſe quaſi ipſum quis intueatur: ex hac vita diſcedens, ex ſe editum relinquat, qui in facultates & ſtirpem ſuam ſuccedat. *Dio lib. 56.*

Et verò XIII. grauiſſimè delinquunt, & multis modis iudicio veterum Philoſophorum, aliorúmque qui abſque cauſa iuſta & rationabili cœlibatum ſequuntur: homicidium committunt, quia eos non procreant, quos naſci ex iis conueniebat: impij ſunt, qui tollunt genus ſuum à diis immortalibus monſtratum, tanquam maximum omnium ſacrorum donariorum ἀναθημάτων, ciuitatem diſſoluunt, eò quod legibus non obtemperant: produnt patriam, dum ſterilem & infœcundam eam reddunt: imò euertunt funditus, quandoquidem ciuitas non ædibus, porticibus, foris inanibus, ſed hominibus conſtat. *Ibid.*

Hinc XIV. puniti quoque cœlibes olim fuerunt Spartæ, de Lycurgi inſtituto, non admittebantur ad ludos & ſpectacula & conuiuia publica, qui vxores ducere nollent. *Plut. in Lycurgo.* Ibidem etiam actio fuit data contra illos, qui aut nimis ſerò, aut inhoneſtum matrimonium contraxiſſent. *Iul. Pollux lib. 8. in Onomaſtico.* Cenſoria nota fuerunt Romæ affecti, qui matrimonia non contraxiſſent. *Plutar. in Camillo. Val. Max. lib. 2. cap. 9.* Auguſtus Cæſar teſtamentum quoddam improbaſſe dicitur, cuius coniugium intermiſſum fuerat. *Idem lib. 7. cap. 7.* Apud Athenienſes, die quodam feſto, cœlibes à mulieribus circum aram tracti flagris cæſi fuerunt. *Iulius Scaliger lib. 3. de re Poëtica.* Plato quoque inter alias leges hanc tulit: vt qui triginta annos haberent, & ſine matrimonio viuerent, ſingulis annis, mulctæ loco, aliquot drachmas numerare cogerentur. *lib. 6. de legib.*

Et vt pœnæ hæ iuſtæ fuerunt eorum qui ſine cauſa cœlibes manſerunt: ita, quæ ratio XV. eſt, præmia fuerunt conceſſa in matrimonio conſtitutis, vt qui liberos procreaſſent, in ſententiis dicendis eſſent primi, in petitione magiſtratus aut officij alicuius liberorum numerus prævaleret. *Appianus lib. 2. de bello ciuili.* In Theatro honoratiorem iidem locum occuparent. *Suet. in Auguſto.* Singulis annis acciperent munera. *Herodotus lib. 3.* Liberi tales eſſent ab excubiis apud Spartanos, ſi tres maximè haberent filios, immunes ab omnibus publicis officiis, ſi quinque. *Ariſt. 7. Politic. cap. 7. Ælian. lib. 6. cap. 5.* Liberarentur à tutela & cura, qui tres liberos ſuperſtites haberent Romæ, vel in Italia quatuor, vel quinque in prouincia. *Inſtit. lib. 1. tit. 25. De excuſatione tut. vel curat. lib. 10. Cod. tit. 61. de his qui liber. numero excuſat. meruerunt. Dionyſius Halicarn. lib. 3.* eſſent quoque immunes à legionibus publicis. *Lib. 10. Cod. tit. 63. De Legationibus.*

Quin & in arboribus, plantis, virgultis ſexuum differentia reperitur, & mares ac fœminæ ſunt: quorum illi plus virium atque efficaciæ, quam his ineſſe Theophraſtus, Dioſcorides, Plinius & alij teſtantur. Et lapides ac gemmæ: vt idem de Magnete, Carbunculo, Carchedonio, Iaſpide, Sapphiro affirmant. *lib. 36. & 37.*

Neque contra has rationes libertas multum facit. Qui enim liberam vitam matrimonio præferunt, nihil immaniſſimis belluis præſtant: cum abſque mulieribus degunt. Sed licentiam quærunt exercendæ libidinis ac laſciuiæ. *Dio. lib. 56. in Auguſti oratione.* Nec moleſtiæ in matrimonio hoc ipſum improbare poſſunt: ſiquidem nullum huius vitæ bonum, cui non ſit aliquid acerbi admixtum: nec ad virtutem ac voluptatem vllam ſincerè perueniri poteſt, niſi in ea paranda, obtinenda, ſeruanda, labor impendatur. Et plura ac meliora cùm ſint bona, ſunt cum his conferenda, quæ ex coniugio oriuntur. *Dio ibid.* Et eſt hæc quaſi Schola domeſtica, vt priuatim patientia diſcatur, quæ publicè poſt exerceatur: facilè cum omnibus aliis verſari queant, qui Xantippas domi tolerare poſſunt. *Xenophon in Sympoſio.* Notum denique illud Varronis: *Vxoris vitium, aut tollendum, aut ferendum. Eraſm. in Adagijs, Chiliad. 1. Centur. 3. Apoph. 14.*

Neque tamen omnes parum fidæ & moleſtæ ſuis maritis fuerunt. Memorabile illud Arriæ eſt, quæ gladio ſeipſam interemit, cùm periclitari maritum videret. *Plin. lib. 3. Epiſt. ad Nepot. Martial. lib. 1.* vt alterum illud de Miniarum vxoribus: quæ, cùm mariti à Spartanis in carcerem coniecti, afficiendi ſupplicio poſtridie eſſent, impetrato à cuſtodibus aditu, carcerem ingreſſæ, commutata cum maritis veſte, fecerunt, vt ſalui illi abire poſſent. *Val. Max. lib. 4. cap. 6.* Et ſunt obedientes ac prudentes multæ Saræ, Seboræ, Micholæ, Abigaëles: quarum ſacræ Literæ meminerunt. *Geneſ. 18. Exod. 4. 1. 1. Reg. 19. & 28.*

A

II. QVÆSTIO.
QVO TEMPORE CONTRAHENDVM MATRIMONIVM.

Diuerſæ atque diſcrepantes diuerſorum hac de Quæſtione ſententiæ, conſideratione verò dignæ reperiuntur. Intereſt enim Reipublicæ, ne quauis in ætate pro libitu matrimonium contrahatur. Sunt hic, qui viro trigeſimum annum, fœminæ decimum quintum aptum connubio conſtituunt. *Heſiod. lib. 2. ἔργων καὶ ἡμερῶν.* Ægyptij quoq; non ante trigeſimum, vt Lacedæmonij ante vigeſimum quintum, voluerunt matrimonium iniri, propter fœcunditatem ac prolem. *Xenoph. in Spartana Rep. Plut. in Lycurg. Solon.* quintum Septenariũ, hoc eſt, annum 36. aptum eſſe matrimonio cenſuit. *Philo lib. 2. de opificio mundi.* Et Germani hoc nomine laudantur, quod ſera apud hos Venus extiterit; ideoque eadem iuuenta, ſimilis proceritas, robora parentum valida, liberi referant. *Cornel. Tacitus de morib. Germ.* In turpiſſimis fuerit habitum rebus, ante annum vigeſimum vxorem duxiſſe. *Cæſar lib. 6 de bello Gallico. Tiraquell. lib. 6. num. 38.* Plato vult, vt vxorem quiſque à trigeſimo anno ad trigeſimum quintum ducat. Si non duxerit, damnatus ſit, & pecuniarum infamiæque nota inuratur *lib. 4. de legib.* Ariſtoteles verò ætatis anno 18. fœminas, viros 36. matrimonium vult contrahere: quod vtriuſque ſexus vires tum maximè corroborentur. *Polit. 5. cap. 16.*

B

Thales roganti matri, vt matrimonium iniret, nondum eſſe tempus dixit: deinde maior natu, non amplius eſſe tempus. *Plut. & Stob.*

Idem interrogatus: Cur in vigore ætatis liberos non procreaſſet? reſpondit: Quia nolui ſponte negotium vitæ facere, & eius tranquillitatem turbare. *Stob. ſerm. 66.*

III. QVÆSTIO.
AN CONTRAHENDVM CVM DIVITE ET BENE DOTATA VXORE.

Variæ in hac re ſunt Sapientum opiniones. Quidam enim cenſent ad onera matrimonij deferenda, vxorem diuitem quærendam, eò quòd potiſſima onera à parte illius ſe habeant. Eſt enim vxor debito cultu exornanda, præſertim hoc ſeculo, quo indies mulierum faſtu creſcente, nouitates veſtimentorum cultuſq; inducuntur & augentur, ac tanta in iis luxuries reperiatur, vt plebeiam à matrona nobili vix dignoſcas. Fulgent auro, margaritis, gemmis, vt aſpectum fallant. Olim enim annus definitus legitur earumdem ornatui & comturæ, modo triennium conſignes licet, neſcias an ex voto compoſitæ & circumornatæ.

C

Adhæc liberi quoque pro cuiuſque conditione, honeſtè habendi ſunt & educandi: quod abſq; immenſis ſumptibus non fit, cùm plures annos requirant antequam formentur, & valeant, vt eſt in Prouerbio, natare ſine cortice.

Et res familiaris conuictuſque quotidianus rem lautiorem expoſcit, ne ingenioſa paupertas ſubueniat turpi egeſtati, quam dos luculentior vxoris tacitè fugat. Inter ea namque quæ vitam beatiorem faciunt, numeratur *Res non parta labore, ſed relicta.*

Ob has aut ſimiles rationes videmus viros alioquin ſapientes ſi de nuptiis cogitant, primam de dote futuræ coniugis rationem inire, parum ſolicitos de indole & genere. Quæ tamen ſi cum luculenta dote concurrant, non erunt aſpernanda, præſertim ſi maritus fortunæ anguſtioris. Notum eſt illud:

D

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

At virgines ſine dote nubere iuſſit Lycurgus, vt vxores non pecuniæ cauſa eligerentur, ſeueriuſque viri matrimonia coërcerent, cùm nullis dotium frenis tenerentur. Audiamus *S. Hieronymum, lib. 1. cap. 15. cont. Iouinianum.* Quæ enim mihi incumbet neceſſitas venire in dubium, vtrum bona an mala futura ſit, quam duxero? Melius eſt, inquit, habitare in terra deſerta, quàm cum vxore litigioſa & iracunda. Quam rarum ſit vxorem ſine his vitiis inueniri, nouit ille, qui duxit vxorem. Vnde pulchrè Varius Geminus ſublimis Orator: qui non inquit, litigat, cœlebs eſt: Melius eſt habitare in angulo tecti, quã cum vxore maledica in domo communi. Si domus communis eſt mariti & vxoris, erigit vxorem in ſuperbiam, & contumeliam viro facit, quantò magis ſi ditior vxor fuerit, & in domo eius vir manſerit? Incipit enim non vxor, ſed domina eſſe, & viro, ſi offenderit, migrandum eſt.

Vnicæ filiæ pater Themiſtoclem conſulebat, vtrum eam pauperi, ſed ornato: an locupleti, ſed parum probato collocaret? Cui is: Malo, inquit, virum pecunia, quam pecuniam viro indigentem. Quo dicto ſtultum monuit, vt generum potius, quam diuitias generi legeret. *Valer. Max. lib. 7.* E

Virgo formoſa, etſi ſit oppidò pauper, tamen abundè dotata, affert quippe ad maritum nouam animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum: ipſa Virginitatis commendatio iure merito omnibus acceptiſſima eſt maritis. Nam quodcunque aliud in dotem acceperit, potes, cum libuerit ne ſis beneficio obſtrictus, omne vt acceperas, retribuere, pecuniam remunerare, mancipia reſtituere, domo demigrare, prædiis cedere, ſola Virginitas accepta eſt, reddi nequit, ſola apud maritum ex rebus dotalibus remanet: vidua autem qualis nuptiis venit, talis diuortio digreditur, nihil affert impoſſibile, ſed venit iam alio perflorata. *Lucius Apuleius de Magia lib. 2.*

M. Cato Cenſorius vxorem nobiliorem, quam opulentiorem duxit, æſtimans æque vtraſque eſſe elatas & ſuperciliotas: verum turpitudinis rubore, obſequentiores viris ad honeſta generoſas. *Plut. in Catone.*

Apud Holſatos lex fuit, vt nobilis nobilem, liber liberam, ſeruus ſeruam duceret: & ſecus faciens vitam amitteret. *Ioannes Petroſius in Chronico Holſatiæ.*

Indorum virgines, cùm eſſe nubiles cœperint, in publicum à parentibus producuntur. Accurrente (vt aſſolet) multitudine, libera illis datur optio, è iuuenum turba virum ſibi ſeligendi, quem virtute præſtare arbitrantur. *Calius lib. 38. cap. 31.* F

Apud Turcas vt eſt auctor *Ioannes Antonini Menauinus* teſtis oculatus, *de Turcarum Religione & Moribus lib. 2. cap. 13.* Pecuniam ſponſus numerat patri filiæ pro qua poſtulatur, neque enim ſponſa apud eos dotata viro traditur: ſed futurus maritus certam pecuniæ ſummam ipſius filiæ parenti numerat priuſquam eam ad ſe introducat, quæ mox in cultum ornatumque ſponſæ impenditur.

Narrat *in ſermonibus ſuis Conuiuialibus Ioan. Petroſius.* de quodam, quod vxorem duxiſſet ſine vllâ omnino dote, cùm tamen honeſtiores & opulentiores matronæ ſe crebriùs offerrent. Roganti verò, cur his ſpretis, illam in coniugem acciperet; Ne, inquit, dotium freno conſtrictus, vxori meæ nupſiſſe ego videar: & ita contra Apoſtoli doctrinam viri caput fiat mulier. Sed quantum, hoc æuo ille morbus inualuit? quas non radices egit? Pulchrè ſimul & facetè *Martialis lib. 8. ad Priſcum.* G

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? Vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito:
Non aliter fiunt fœmina virque pares.

Vt verò inſinuet quænam tandem vxor ducenda, ita ad Flaccum loquitur.

Qualem Flacce velim, quæris, nolimve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilémque nimis.
Illud quod medium eſt, atque inter vtrumque probatur,
Nec volo quod cruciat, nec volo quod ſatiat.

Ex Ioan. Petroſio in ſerm. conuiuial. *L. Beyerlinck in Apophthegmatis.*

Plautus in Aulularia, ita loquitur:

Dummodo morata rectè veniat, dotata eſt ſatis. H
Hæ ſunt atque alia multa in dotibus magnis
Incommoditates ſumtuſque intolerabiles:
Nam quæ indotata eſt, in poteſtate eſt viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Laudant ſapienter factam & conſilio bono,
Opulentiores pauperiorum filias,
Vt indotatas ducant.

Et Ouidius in Epiſt. Deianiræ ad Herculem.

Quam male inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.

☞ *Illuſtrari ſupraſcripta Quæſtiones multum poterunt ex Loco de Vxore, vbi varia veterum Ethnicorum dicta & Apophthegmata pro vtraque earumdem parte in medium adducuntur.*

* DE MATRIMONIO INFIDELIVM. NON EST SACRAMENTVM.

Quamuis matrimonium à Deo ſit inſtitutum in prima hominis productione, non tamen Sacramenti dignitatem habuit, prius, quam ad eam per Chriſtum eueheretur in lege noua: ſub qua ratione à Chriſto originem duxiſſe, veritas Catholica

tholica ſemper docuit. Neque enim adeò erat olim neceſſaria gratia in coniugio, quando difficultatibus illius per Polygamiam occurrebatur, & per libellum repudij, ac in lege noua qua eidem inſolubilis nexus adhæret. Vnde & in Adami matrimonio non niſi generalis quædam Sacramenti ratio indicata eſt, vnde de eo loquens Paulus *ad Epheſ.* 5. non dicit Sacramentum hoc magnum erat aut fuit, ſed eſt: nempe modò in noua lege, quando Chriſtus illud ad hominis ſanctificationem ordinauit, & cæremoniam ſacram eſſe voluit. Vnde benedictio primis parentibus data fœcunditatem corporis, nullum autem gratiæ effectum præſtitit.

Quoad Infidelium matrimonia etiam nunc Sacramenti dignitatem non obtinere, conſtat, quod per Baptiſmum, quæ ianua eſt Sacramentorum vitæq; ſpiritualis, ingreſſi nondum ſint. Sunt nihilominus vera matrimonia, verúmque inter eos coniugium ſubſiſtit. Vinculum tamen inſolubile non habent: quia altero ad fidem conuerſo, & altero ſine contumelia creatoris eidem cohabitare nolenti, matrimonium eorum quoad vinculum ſolui, extra controuerſiam eſt, & confirmatur ex Apoſtolo 1. *Cor.* 7. Si infidelis diſcedit, nempe nolens habitare cum fideli; diſcedat, non enim ſubiectus eſt ſeruituti frater aut ſoror in huiuſmodi. nempe vt non habeat libertatem illo diſcedente cum alio contrahendi. Cæterum tempore Pauli, Infidelitas non erat impedimentum dirimens matrimonium cum fideli contractum: imò nec impediens, ſi non erat fideli periculum ſubuerſionis. Iam autem ſacrorum Canonum decreto introductum, vt infidelitas dirimat matrimonium quod fidelis exiſtens fidelis vellet contrahere cum infideli. Eſt enim diſparitas cultus.

Aduertunt hic obiter Doctores, Si infidelis qui plures habet vxores ad fidem conuertatur, debere primam accipere tanquam veram vxorem, neque oportere cum ea de nouo contrahere. Si autem ea conuerti nolit, eique cohabitare, aliquam è poſterioribus accipere poterit, cum qua de nouo contrahet: quia nunquam eius vxor fuerit.

NON ESSE INEVNDVM CONIVGIVM CVM INFIDELIBVS.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ

Iſaac apertè iuſſit filio Iacob, vt non acciperet vxorem de filiabus Palæſtinorum, ſed aliquam ex filiabus Laban; quod & ille obedienter fecit. *Gen.* 28.

Eſdras de affinitate Iſraëlitarum cum exteris certior factus, luget cum toto populo, ieiunat, & Deum ſedulò pro ciuibus publicè deprecatur. 1. *Eſdr.* 10.

Nehemias videns Iudæos conſociaſſe ſibi fœminas alienigenas, cum eis contendit, ac imprecatur.

HISTORICA.

Anno Domini 494. & decimo regni Clodouei regnantis in Gallia idem rex fœdere nuptiarum iunxit ſibi in matrimonium Clotildem Chriſtianam fœminam, neptem Burgundiæ regis Gundebaldi nomine, ex qua ipſi bona cuncta fluxerunt, cùm primùm per mulierem fidelem ſaluus factus eſt vir infidelis. Rem geſtam exactè inter cæteros deſcribit Aimoinus. Duxit Clodoueus vxorem ex genere Burgundionem Clotildem nomine, Chriſtianam ab ipſis incunabulis infantiæ. Hæc tali quadam ex cauſa ad notitiam ipſius regis peruenit. Miſerat idem princeps legatos ad Gundebaldum regem Burgundionum ferendæ pacis gratia: qui dum in palatio immorantur, Clotildem puellam contemplati, inquirunt, quæ ſit. Dictum eſt eis neptem eſſe regis, ex fratre progenitam: quæ (inquit) parentibus orbata, nunc ſtipe alitur regia. Regreſſi itaque legati annunciant, perfecta eſſe pro quibus erant. Inter cætera dicunt vidiſſe ſe puellam adeò forma venuſtam, vt cuilibet potentiſſimo regi nuptui poſſit tradi: Quam, inquiunt, in regia manentem, patre eius hac vita carente patruus ab ineunte nutriuit ætate. Hoc audito, Rex Clodoueus amore capitur puellæ, ſperans & ex hac occaſione regnum Burgundiæ accipere poſſe. Dirigit e veſtigiò quendam ſibi familiarem, nomine Aurelianum, qui munera puellæ à ſe miſſa perferens ſpeciem eius diligentiùs contemplaretur. Huic imperat, vt puellā adeat, de nuptiis voluntatem regis edicat; & quid in animo illa ſuper hac re habeat, agnoſcat. Ille præcepto parens, Burgundiæ partes ingreditur. Palatio appropinquans, ſocios ſiluis ſe abdere iuſſit: ipſe habitu mendici circum amictus ad aulam properat; & vt futuræ ſibi dominæ colloqui poſſit explorat. Tunc fortaſſe illa ad Eccleſiam proceſſerat, Domino ſuarum vota relatura precum; erat quippe dies Dominica. Aurelianus inter cæteros pauperes præ foribus ſtans egreſſum eius operiebatur. Expletis miſſarum ſolenniis, egreditur puella egenis (vt mos erat) eleemoſynam largitura. Accedit Aurelianus, vt mendicus ſtipem poſtulaturus: cúmque illa aurum ei porrigeret: ipſe apprehenſa manu eius, pallio ſuper brachium reducto, nudum ori eius oſculaturus admouit. Illa pudore puellari perfuſa domum repetit. Mittit continuò puella, qui inuentum (vt putabat) mendicum ad ſe deduceret compoſitum: quem taliter alloquitur: Quid tibi, ô homo, viſum, vt eleēmoſynam accepturus, manum meam veſte denudans oſculareris? Cui ille interrogata omittens, tale dedit reſponſum: Dominus meus Rex Francorum, audita generoſitatis tuæ excellentia, deſiderat habere coniugem: ecce annulus eius, & cætera ornamenta ſponſalia. Conuerſus autem, vt ſacculum, quem poſt oſtium depoſuerat, ſumeret, oblaturus ei munera, quæ detulerat, furtim ablatum eſſe reperit. Quæſtione habita inuenitur ſacculus, recipit eum vt peregrinus, munera puellæ offert, de nuptiis iam ſecurus. Nam illa vbi de thori copula audiuit, legato in hæc verba reſpondit: Non eſt (inquit) fas Chriſtianæ mulieri Paganum ſortiri maritum: ſed ſi hoc cunctorum præordinauerit conditor Deus, vt ille per me Creatorem agnoſcat ſuum; petita nō abnuo, quinimo omnipotentis fiat Domini iuſſio. Illo dicente: Regem per omnia aſſenſum præbiturum; rogat illa, vt ſecretum apud ſe hoc verbū teneat, ne patruus aliquo illud pacto perſentiſcat. Qui fidem dans, ſe id nulla proferre ratione, regreditur ad Regem, quem proſpero nuncio reddidit alacrem. Puella ſanè eum quem Clodoueus miſerat annulum, in theſauris patrui repoſuit cuſtodiendum. *Aimon. de geſt. Franc. lib. 1. cap. 13. Gregor. Turon. lib. 2. cap. 28. & 29. Hincmar. in vita S. Remigij apud Sur. tom. 1. Baron. tom. 6. An* 494.

Eduinus Gentis Nordam Humbrorum in Anglia rex, cum Edelbergam Ederberthi Cantuariorum Regis filiam in coniugem optaſſet, & conſortiū eius miſſis procis, à fratre eius Eadbaldo, Chriſtiano, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret; reſponſum eſt, non eſſe licitum, Chriſtianam virginem pagano in coniugium dari, ne fides & ſacramenta cæleſtis Regis, conſortio profanarentur Regis, qui veri Dei cultus prorſus eſſet ignarus. Quæ dum Eduino verba nuncij referrēt, promiſit ſe nihil omnino contrarium Chriſtianæ fidei, quam virgo colebat, eſſe facturum; quin potiùs permiſſurum, vt fidem cultumq; ſuæ religionis cum omnibus, qui ſecum veniſſent, more Chriſtiano ſeruaret. Itaq; promittitur virgo, atq; Eduino mittitur. Quam comitatus S. Paulinus Epiſcopus Eboracenſis, ne ipſa cum ſuis paganorum ſocietate pollueretur, quotidiana exhortatione & Sacramentorum cæleſtium celebratione eam confirmando. *Beda lib. 2. hiſt. Angl. cap.* 9.

Circa annum Dom. 593. Regis Perſarum coniunx, nomine Cæſarea, de Perſide exiens cum paucis ſuis fidelibus, priuato habitu propter Chriſtianæ fidei amorem Conſtantinopolim venit. Quæ ab Imperatore (Mauritio) honorificè ſuſcepta, pòſt aliquot dies, vt deſiderabat, Baptiſmum conſecuta, ab Auguſta de ſacro fonte leuata eſt. Quod vir eius Perſarū Rex audiens, Legatos Conſtantinopolim ad Auguſtum direxit, quatenus eidem ſuam vxorem redderet. Qui ad Imperatorem venientes, verba Regis Perſarū nunciant, qui ſuam requirebat Reginam. Imperator hæc audiens, remq; omnino ignorans, eis reſponſum reddidit, dicens: De Regina, quam quæritis, fatemur nos nihil ſcire, præter quod ad nos hic aliqua mulier priuato habitu aduenit. Legati verò reſponderunt: dicentes: Si placet veſtro conſpectui, volumus hanc quam dicitis mulierem videre. Quæ cum iuſſu Imperatoris adueniſſet, mox vt eam conſpiciunt, ad eius veſtigia prouoluuntur, eique venerabiliter, quod eam vir ſuus requireret, ſuggerunt. Quibus illa reſpondit: Ite nunciate Regi veſtro, & domino, quia niſi ſicut ego iam credidi, ita & ipſe in Chriſtū crediderit, me iam vltra cōſortem thori habere non poterit. Quid multa? Legati reuerſi ad patriam, vniuerſa, quæ audierant, Regi nunciant: Qui nihil moratus, cum ſexaginta millibus viris Conſtātinopolim pacificè ad Imperatorem venit, à quo gratanter & ſatis dignè ſuſceptus eſt. Qui cū vniuerſis in Chriſtum credens, pariter cum omnibus ſacri baptiſmatis vnda perfuſus, & ab Auguſto de fonte leuatus, Catholica fide confirmatus eſt, multiſq; muneribus ab Auguſto honoratus, accepta ſua coniuge, lætus & gaudiens patriam repetiuit. *Paul. Diac. l. 4. c. 17. Vet. edit. & Nou. 52. Turon. l. 11. c. 9.*

Eo olim deteſtando amicitiæ vſu Chriſtiani Saracenis coniuncti mutua inter ſe fœdera nuptiarum inibant, vt & principes id facere non erubeſcerent. Nam Abdalia filius Almahadij Regis Arabum, qui regnabat Toleti anno Domini milleſimo decimo, in vxorem accepit Thereſiam virginem à fratre Adelphonſo Legionis Regis inuitam. Quæ fœmina Chriſtiana, virginéque maximè pia ſpecimẽ dignum exhibuit, dum non niſi ea conditione ſe iungi paratam viro diceret, niſi ille, vt ipſa, eiuſdem religionis conſors, Chriſtianus efficeretur, aliter non conſenſuram: ſic falſa ſimplex virgo promiſſione decepta, quod vir fieret Chriſtianus, duci ſe paſſa eſt. Vbi autem tempus aduenit, promiſſionem illa exigens, ſerò tandem ſe deluſam, obnitente viro cognouit: cùm illa comminata eidem diuinam vltionem, ſi quid præter fas in inuitam ac renitentem tentare præſumeret. Sed deridens libidinis æſtro percitus impius ille, puellæ vim intulit, moxque offenſi numinis expertus eſt vltionem, affectus morbo grauiſſimo, cuius ſalutem deſperans, niſi cauſam protinus dimoueret: eandem Thereſiam cum amplis muneribus ad fratrem Regem ſponte remiſit. *Roderic. Santius hiſt. Hiſp. p. 4. cap. 23. Roder. Tolet. lib. 5. rer. Hiſp. cap. 18. Vaſæus in Chron. Hiſt. ann. 983. Baron. tom. 11.*

Roderici Regis temporibus, Mauris per inſidias Iuliani Comitis Hiſpaniam deuaſtantibus, Euroſia Bohemiæ Regis filia Aragoniæ Regi per nuncios deſponſata, veniens in Hiſpaniam, cùm Maurorum rabiem ſæuientem contra Chriſtianos audiſſet, ad montes Pyrenæos fugiens, in ſpelunca apud oppidum, quod Verna vocabatur, latuit cum multis Hiſpaniæ & Bohemiæ nobilibus, qui cum ea venerant: ad quam ſpeluncam cum Mauri peruenissent, equites Euroſiæ fortiſſimè contra Mauros pugnantes, omnes demum Maurorum multitudine circumuenti oppreſſique ceciderunt, & Euroſia ab hoſtibus capta. Quæ cùm Regis filia agnoſceretur, & eſſet forma pulcherrima, admonita à Maurorum principe vt Chriſtianorum legem deſereret, & ei coniugio copularetur, nolens illius fraudulentis ſuaſionibus acquieſcere, ipſa cum paucis ſuorum, qui prælio remanſerant, iugulatur. Qui cùm ferientis gladium patienter expectaret, hæc angelica vox audita eſt: Veni electa mea, ſponſa Chriſti: accipe coronam, quam tibi Dominus præparauit, & donum, vt quotieſcunque pro pluuia, vel contra quamcumque tempeſtatem fueris à Chriſti fidelibus inuocata, erit eorum oratio exaudita. Cùm hoc audiſſet, brachiis detruncatis & pedibus, exſpirauit. In loco autem vbi concidit miracula multa poſtea viſa fuêre. Corpus verò poſt aliquot annos cuidam paſtori diuinitus demonſtratum eſt, & inuentum ſolenniter & maximo gaudio Chriſtianorum ad Lacam ciuitatem delatum eſt, vbi in arca reconditum in Eccleſia Cathedrali ſuauiſſimè redolet. *Lucius Marin. Sicul. lib. 5. de Reb. Hiſp.*

Mechanica.

Definitio & Etymologia.

Mechanica eſt ars quæ manu plerumque exercetur, & diſtinguitur contra Liberales, quæ magis ingenio producuntur, ἀπὸ τῆς μηχανῆς, quod ſignificat Inuentionem. Græci hanc artem Βαναυσουργίαν dicunt: hinc fit Mechanicus, μηχανικὸς, factor operum quæ ingenio ſimul ac manu fiunt. Nos tamen hic latius hoc nomine vtimur.

INVENTORES.

Eudoxus Gnidius & Archytas Tarentinus Pythagoreus, eius præceptor, primi Geometriam variis cælaturis exornantes, machinamentorum artem inchoauere, ipſiuſque Geometriæ rationes difficiléſque demonſtrationes per ſenſum & inſtrumentorum exempla edidêre. In eos inuectus eſt Plato, quod Geometriæ dignitatem ſuſtuliſſent, quodque à cogitatione & rebus incorporeis ad ea quæ ſenſibus percipiuntur declinaſſent, quaſi ad ſui vſum corpore & mercenaria indigeret inertia. *Volat. lib. 15. Anthrop. ex Plut. Marcell.* Archytam primum mechanica, mechanicis principiis expoſuiſſe tradit. *Laërt. lib. 8.* Ingenij illius ſpecimen fuit lignea columba, certa ratione compacta, quæ aërem ſemel ſortita, perpetuo volatu per ipſum inane ſpiritu intus incluſo agebatur, niſi ſolidum aliquod offendiſſet corpus. *Sab. lib. 10. cap. 8.*

Inter mechanicos magiſtros connumerat Proclus duos θαυματοποιητικοὺς, Cteſibium Alexandrinum, tonſoris F. & Heronem κατ' ἐξοχὴν Mechanicum dictum. Cteſibius pneumatica, hydraulica & horologia reperit, mira quadam ratione, quam *Vitru. lib. 9. explicat, & Plin. lib. 7. cap. 37. & Athen. lib. 4. cap. 24* muſica quædam inſtrumenta illius enumerat. Hero omnem geometriæ varietatem, elegantiam, ſubtilitatem perſecutus eſt. Scripſit pneumatica, αὐτοματοποιητικὰ, geodætica, de machinis geometriam, duplicationem cubicam, vt etiam στοιχειωτὴς extitiſſe videatur.

Horologium & clepſydrarum horariarum inuentionis methodum. *Galen. lib. de cuiuſque animi pec. notitia, cap. 5.* deſcribit.

☞ *Vide Locos particulares Artium Mechanicarum.*

DOCTORES.

Henricus Haſſianus, centeſimo ab hinc octogeſimo ferè anno, primus mathematicas artes Lutetia Viennam tranſtulit: vnde breui tempore per vniuerſam Germaniam proſeminatæ mathematicorum tanquam familiæ, indéque mirabiles tres artes ſunt inuentæ. Primò bombardica ſeu tormentorum bellicorum mechanica: cuius vſus bello Veneto contra Genuenſes (qui ſe interfici ſentiebant, quo tamen teli genere non animaduertebant) circa annum ferè 1400 primùm innotuit mundo, è Germano quodam hominis ignoti primùm repertus: deinde multis modis auctus, & amplificatus. Secundò ex eadem gente mathematico beneficio prodiit typographia. Poſtremò nautica, atque in omnes vniuerſi orbis oras nauigatio, excitatis iam per vniuerſam Italiam mathematis. Vſus nempe aſtrologiæ verſatur, vt in medicina, agricultura, ſic præcipuè in nautica: & ea iam olim fuerat Thaletis quædam aſtrologia, quæ mathematicis auſpicijs renouata à Chriſtophoro Columbo anno 1493. Ab Americo Veſpucio 1501. Antipodas terrarumque atque Oceani tractus aperuit. *Petr. Ram proœm. Math. lib. 2.*

SCRIPTORES.

Strato Lampſacenus de metallicis machinis ſcripſit. *Laërt. libro 5.*

EXERCITATIO.

Antiquitas Iuſtitiæ deæ libram, Neptuno veſtem ſub tridentis imagine conſecrauit: vnde μοχλευτὴς ἀπὸ τοῦ μοχλοῦ dictus eſt, quaſi vectiarius. Hinc *Vergilius*:

Cymothoe ſimul & Triton adnixus acuto
Detrudunt naues ſcopulo: leuat ipſe tridenti,
Et vaſtas aperit Syrtes, ac temperat æquor.

Plutoni machinas conſecrarunt metallicas. Ex quibus ſatis liquet, vſum mathematicæ apud priſcos diuinum fuiſſe, quandoquidem auctores organorum mechanicorum Deos fecêre, *P. Ram. lib. 2 proœm. Mathem.*

Eam altitudinem ingenij, tantaſque præceptorum diuitias tenuit Archimedes, vt cùm per ea nomen atque opinionem ſibi parauiſſet non humanæ, ſed diuinæ ſcientiæ, nullum de his relinquere commentarium ſuſtinuerit, verùm illa in parandis machinamentis induſtria, atque adeò omni, quæ ad vſum ſe applicaret & ad vtilitatem, arte pro humili & ſordida repudiata, in ijs tantùm poſuerit ſtudium ſuum, quæ præclara & eximia per ſe, neque vlli aſtricta neceſſitati eſſent: non conferenda quidem cum alijs, ſed quæ certamen excitent cum materia demonſtrationis: cũ illa mole & ſpecie, exquiſita hæc certitudine & vi excellat incredibili. Neque enim implicatiores in Geometria & contortas magis quæſtiones, in ſimplicioribus liquidioribuſque conſcriptas elementis inuenias. Id dexteritatis illius ingenij alij attribuunt. Alij ad laborem referendum putant potiùs indefatigatum, quod quiduis eum efficere veriſimile ſit facile & citra ſudorem potuiſſe. Nam ſi quæras, per te non inuenias demonſtrationem illius quæſtionum: vbi didiceris potuiſſe putes, te eam vel tua ſponte inuenire. Adeò ſtrata eſt via atque expedita, quæ ad id, quod intendit demonſtrare, perducit. *Plut. in Marcello.*

VSVS CONSIDERATVS RESPECTV VTENTIS. HVC MACHINÆ,

Mechanica in genere.

☞ *Mechanici artifices Geometræ quidam practici ſunt, & geometrici vſus diſcipuli, quamuis Geometriam ipſam ignorent.*

Architecti apud omnes gentes amuſſi & perpendiculo lapides & ſaxa, quibus in ædificando vtuntur, applicant: quemadmodum trochaicus prouerbialis teſtatur, à Plutarcho vſitatus, πρὸς στάθμην λίθον τιθέναι, μὴ πρὸς λίθον στάθμην. Apud Lesbios verò, ſiue id propter duritiem lapidum, qui ſculpturam vix admittunt, ſiue propter parſimoniam fiat, amuſſis ſiue regula

plumbea lapidibus applicatur, vt dimenſiones lapidis cognita, locus eidem in futuro ædificio aptus inueniatur. Hunc igitur legi plebiſcita comparat Ariſtoteles quæ rebus ipſis accommodanda ſunt: vti econtra legibus res ipſæ accommodandæ veniunt, quatenus eius fieri poteſt. Plutarchus Solonem ſcribit leges rebus, ac Lycurgum legibus res accommodaſſe. Eapropter interrogatum Solonem: Ecquid optimas leges Athenienſi populo ſcripſiſſet? Optimas, inquit, quas accepturi illi erant, &c. *Theod. Zuing. lib. 5. Eth. cap. 14.*

Aſtronomica.

Archimedes Syracuſanus ſphæram vitream fecit, in qua motus circulorum conſpici poterant. De qua *Claudianus*:

Iuppiter in paruo cùm cerneret æthera vitro.
Riſit, & ad ſuperos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progreſſa potentia curæ?
Iam meus in fragili luditur orbe labor.
Iura poli, rerumque fidem, legemque virorum,
Ecce Syracuſis tranſtulit arte ſenex.
Incluſus varijs famulatur ſpiritus aſtris,
Et viuum certis motibus vrget opus.
Percurrit proprium mentitus ſignifer annum,
Et ſimulata nouo Cynthia menſe redit.
Iamque ſuum voluens audax induſtria mundum
Gaudet, & humana ſidera mente regit.
Quid falſo inſontem tonitru Salmonea miror?
Æmula naturæ parua reperta manu.

Medica.

Machinamentorum arte Medici egent ad organa chirurgica in luxatis fractiſque reſtituendis. Sicuti *ex lib. Oribaſij de Machinamentis* colligere libet.

Nautica.

Archimedes Heroni nauim monſtroſæ magnitudinis ædificauit, ſed quæ expeditiſſimè & ſecuriſſimè moueretur. *Ath. lib. 5. cap. 7.*

* Ferdinandus Magellanus natione Luſitan. an. 1520. fretum ſiue ſignum magnum Ptolomæo, nunc ab iſto Magellanicum appellatum Herculeo planè auſu aperuit. Ex Hiſpali enim ſoluens quinque naues adduxit, quarum primam non ſine omine Victoriam appellauit. Itaque ſuperatis Inſulis Fortunatis ſiue Canarijs, per fretum Heſperidum, ſuperatoque Tropico Capricorni, ad Æquinoctialem peruenit, & Inſulas Moluccas, ac promontorium Bonæ ſpei. Et quamuis ipſe in itinere diem ſuum obiiſſet, commiſſo leui prœlio in Inſula Machian: nihilominus nauis Victoria, vnde exiuerat, reuerſa eſt, ac meritò hunc Titulum retinuit, quod prima omnium nauium & ætatum circumnauigauerit orbem terrarum.

Eadem ſecundò ex Hiſpania ad S. Dominici ciuitatem denuò domum rediit: ex qua tertiò in eandem Inſulam. At dum ex ea redire conatur in itinere euanuit, neque de ea quid actum fuerit, vnquam reſcitum. In cœlum ſublatam, & inter aſtra poſitam, tanquam alterum Argum credidiſſet non immeritò antiquitas: Neque inſcitè eam laudaſſet ſummi poëtæ fatidicus hic verſus:

Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo.

Ex Theat: Abrah. Ortelij in Tab. maris pacifici.

Metallica.

In metallifodinis ſubter terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia: quorum curſus, ſpe quæſtus, vi magna recidunt: aut quod mirabilius videtur, cochleis, quas dicunt Ægyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cum in Ægyptum profectus eſt, inuentis. Eiuſmodi inſtrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta ſuperiùs aqua, ſumma arte diligentiaque ſiccant. *Diod. lib. 5. cap. 9.*

Bellica.

In Samo oppugnanda ſcribit Ephorus machinis vſum Periclem, cùm captus eſſet nouæ rei admiratione, & habuiſſe ſecum Artemona Clazomenicum mechanicum quem, quod claudus eſſet, & ſi quando neceſſitas eum vocaret ad opera, lectica deferretur, Periphoretum dictum. Id confutat Ponticus Heraclides verſibus Anacreontis, in quibus Artemonis Periphoreti multis ante bellum Samium ætatibus mentio fit. Hic Artemona refert fuiſſe mollem hominem, meticuloſum & pauidum, domi verò reſidem: ſupra cuius caput, nequid decideret supernè, duo ſerui clypeum æneum tenerent. Cùm neceſſe haberet exire, circumferri ſolitum in lectulo penſili humi penè, hinc nuncupatum Periphoretum. *Plut. in Pericle, & Diod. lib. 12.*

Hiero Siciliæ tyrannus Archimedem orauit, vt tantiſper à ſtudij Geometrici meditatione ad exempla rebus humanis neceſſaria, veluti ludendo animum abduceret: atque inde machinæ illæ extiterunt, quibus Syracuſæ poſtea aduerſus M. Marcellum LX. quinque remibus omni genere armorum & miſſilium inſtructis oppugnantem, ac ipſo machinatore ita defenſæ ſunt, vt in illa oppugnatione à ſuis πολυμήχανος, à Rom. verò Briareus & ἑκατόγχειρ ſiue centimanus appellaretur: tanquam Poëticis fabulis celebratos gigantes, vel Iouem potius ipſum viribus æquaret. Vt enim Iupiter fulgure tonitruque terret orbem terrarum: ſic Geometra, vnus tormentis & machinis tantum exercitum perculit. *P. Ram. lib. 1. proœm. mathem.*

Callimachus arte & ſolertia machinali, Amiſum vrbem oppugnanti L. Lucullo diu reſtitit. Cæterùm profligato Mithridate, cùm reſiſtere amplius non poſſet, vrbe incenſa noctu profugit ad Tigranem. Tandem cùm victo Tigrane, Niſibim (quæ Antiochia Mygdonica dicitur) expugnaſſet Lucullus, Callimachum captum, quamuis grandis pecuniæ ſe reconditos theſauros profiteretur proditurum, in vinculis haberi imperauit ad pœnas pendendas: quòd inflammata Amiſenorum vrbe, gloriam ſibi & benignitatis erga Græcos materiam declarandæ præcidiſſet. *Plut. in Lucullo.*

Proclus non ſolùm Archimedis inuenta tenuit, ſed ex ſeſe noua quædam attulit. Suis enim machinis apud Byzantium claſſem Vitaliani Thracis, qui ſub Anaſtaſio Imperatore tyrannidem arripuerat, deleuit. Vrentia ſpecula ex ære fabricauit, eaque de muro è regione hoſtilium nauium ſuſpendit, in quæ cùm ſolares radij incidiſſent, ignis deinde fulminis inſtar erumpens, claſſiarios claſſemque combuſſit. *Zonar. & Cuſpinianus.*

Priſcus, oppugnante Seuero Imp. Byzantium, naues & machinas harpagonibus quibuſdam ſublimes attrahebat. Quā ob cauſam poſtea apud Seuerum victorem capitis antiquitus, ab eodem propter artis præſtantiam abſolutus eſt. Eius opera in Atrorum expugnatione eſt vſus. *Dion. in Seuero.*

Turcicis Militibus vulgare eſt, ſecuriculam cingulo appenſam ſemper geſtare: ſed & alij, cum opulenti, tum tenuioris fortunæ Turcæ, ſiue pacis, ſiue belli tempore, huiuſmodi ſecures habent, quæ duabus in rebus illis vtiles ſunt. Nam altera eius parte, quæ in aciem deſinit, ligna ſecari poſſunt: altera quæ in malleum efformata eſt, tentorium palos in terram defigere. *P. Bellon. lib. 3. Obſeru. cap. 18.*

EFFECTVS MACHINÆ.

Mobilia. Αὐτόματα.

Vulcani tripodium Iliados σ, Homerus meminit, qui rotis interioribus acti, ſponte in Deorum cœtum prodibant, illorum vſibus inſeruituri, vel tanquam menſæ, vel tanquam crateres vel lebetes: abſolutoque miniſterio rurſus domum redibant. *Ariſt. in 1. Polit. eadem repetit.*

Dædali αὐτόματα, mechanica fuère opera, ligna quædam, quæ, niſi reuincta eſſent, aufugiebant: teſte *Plat. in Menone.*

Inter artificum Norimbergenſium Regiomontani mathematis eruditorum delicias eſt, muſcam ferream ex artificiis manu velut egreſſam conuiuas circumuolitare, tandemque veluti defeſſam in Domini manum reuerti: Aquilam ex vrbe aduentanti Imperatori longiſſimè obuiam ſublimi aëre procedere, atque aduentantem ad vrbis portam comitari. Deſinamus itaque Archytæ columbam mirari, cùm muſcam, cùm aquilam geometricis aliis alatam Norimberga exhibeat. *Petr. Ram. lib. 2. proœm. Mathem.*

Mouentia trahentia, Ἑλκτικά, Συρτικά.

Cùm Archimedes coràm Hierone Syracuſanorum tyranno de præſtantia Geometriæ diſſereret, fiduciaque artis iactaret paradoxum illud, de quo Plutarchus in Marcello, & Syneſius in epiſtolis, & Pappus in Mechanicis, & Tzetzes, Datis viribus datum pondus tollere: ac ſi mundus alteram terram haberet Democriti decreto ferebatur, hanc illuc poſſet adducere (vel vt apud Pappum eſt, Δός μοι, ποῦ στῶ, καὶ κινῶ τὴν γῆν. Da mihi, vbi conſiſtam, & mouebo terram) Hiero admiratus, rogauit, vt tantæ confidentiæ periculum faceret. Quapropter Archimedes emptam è nauibus regijs vnam, & in ſiccum littus eductam grauiuſque oneratam, ſolus machinis ſuis ad ſe perinde pertraxit, ac ſi in mari velis remiſque moueretur: contra poſtea ſimili Geometriæ facultate Alexandrinam eiuſdem regis nauim è littore mare deduxit, quod omnes Siciliæ vires non potuerant, *vt apud Athen. eſt, lib. 5. c. 7. & apud Proclum l. 2. c. 3. & apud Tzetzen*, Archimedes triſpaſto, manu læua & ſola,

quinquies

quinquies millenûm modiorum pondus attraxit. Quibus in-
A genij miraculis Rex permotus, dixit, Archimedi quidlibet aſ firmanti credendum eſſe, tanquam tali artifici nihil poſſet eſſe difficile.

Indices Horarum.

Horologium ſolarium, in quo vmblici Solis, quem gnomonem vocant, vmbra horas oſtendit. Anaximenes Mileſius Lacedæmone, *teste Plin. lib. 2. cap. 70.* primus inuenit (hoc tamen *Laert. lib.* . eius præceptori Anaximando Mileſio tribuit) ipſumque ἀπὸ τῆς σκιᾶς hoc eſt, ab vmbra, ſcioterίcon appellauit. Romæ multò ſeriùs contigit: in XII. enim Tabulis, ortus tantùm & occaſus Solis nominabatur.

L. Papyrius Curſor, ſolarij horologij vſum Romæ primus intulit, ad ædem Quirini, cùm eandem dedicaret à patre ſuo votam. Accenſus Conſulis, id eſt, præco, Solem ortum pronunciabat, quum è curia inter Roſtra & Græcoſtaſim eum proſpiciebat: a columna verò ænea ad carcerem inclinato ſidere ſupremam horam pronunciabat: ſed hoc ſerenis tantùm diebus, vſque ad primum Punicum bellum. At M. Varro primùm ſtatutum in publico ſecundùm Roſtra in columna tradit, bello
B Punico primò, à M. Val. Meſſala conſule. Catina capta in Sicilia. Deportatum inde poſt 30. annos, quam de Papyriano horologio traditur, anno Vrbis 477. nec congruebant ad horas eius lineæ. Paruerunt tamen ei annis 99. donec Q. Martius Philippus, collega L. Pauli in cenſura, diligentius ordinatum, iuxta poſuit: idque munus inter cenſoria opera gratiſſimum fuit. Etiam tum tamen nubilo die incertæ fuerunt horæ, vſque ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega Lænatis primus aqua diuiſit horas 24. & horologium ſub tecto dicauit, anno Vrbis 595. Tamdiu pop. Rom. indiſcreta lux fuit. *Plin. lib. 7. cap. 60.*

Horologium ex aqua Cteſibius Alexandrinus primus reperit. *Cic. lib. de Nat. Deorum. Vitruuius lib. 9. Polyd. lib. 2. cap. 5. de Rerum inuent.*

Boëtius Seuerinus primus horologia, quibus hodie vtimur, antiquis ignota, libratis videlicet ponderibus acta, Romæ componi curauit. Poſt cuius obitum diu Italia eiuſmodi opificio caruit. Dominante deinde in Tranſpadanis Ioanne Galeatio Vicecomite, fabricatum fertur eiuſmodi horologium
C non ſolùm horarum, ſed etiam ſiderum expreſſis notis atque temporibus, ac Solis lunæque meatibus: cuius operis auctor ignoratur: collocatúmque illud horologium in arce, vel caſtello Papiæ fuit, vbi defuncto principe tam mirabile opus deſpectum iacuit, circulis etiam à ſuo loco ſublatis. Exacto poſtea ſeculo anni milleſimi & quingenteſimi, circa annum vigeſimumnonum, quo Carolus V. Bononiæ imperialem coronam ſuſcepit, allatum eidem Imperatori illud horologium incompoſitum (vt erat) ſitu ac rubigine fœdatum fuit. Quo conſpecto, machinam admiratus, curari tanti operis inſtaurationem, fabris vndique euocatis iuſſit. Quibus circa opificij reſtitutionem fruſtra laborantibus, vnus acceſſit Ioannes Cremonēſis, cognomento Ianellus, aſpectu informis, ſed ingenio clarus, qui tantum opus ſpectatus, refici poſſe machinam dixit, ſed nequicquam profuturam, ferris rubigne attritis, exéſiſque, niſi nouum inſtrumentum ad illius vetuſti ſimilitudinem ac ſymmetriam componantur. Aggreſſuſque opus, ſiue priorem artificem imitando atque æmulando, ſiue exæquando, diuturno labore opificium abſoluit, quod deferri in Hiſpaniam
D Imperator voluit, magiſtro Ianello ſimul deducto. *Bern. Saccus lib. 7. Ticinenſis hiſt.*

Iacobus Dondus, Patauinus medicus (qui à medicamentorum collectione Aggregator dictus eſt) inuenit horologij opificium admirandum, quo non modò horæ diei ac noctis, ſed & annuus Solis curſus per duodecim ſigna Zodiaci, & Lunæ menſtrui aſpectus, ſingulis diebus, ſicuti in cœlo, cernitur: Menſium quoque ac Feſtorum dies, fabrili operatione Antonij Patauini ſolertiſſimi artificis, & acuto huius ingenio apertè conſpici poſſunt: cuius operis ſingulæ conuerſiones, idē efficiunt in Sole, & Luna, & præcipuis ſtellis errantibus, quod in cœlo ſingulis diebus ac noctibus fieri videmus. Hic ergo Iacobus medicus à tam nobili inuento omnium ipſe primus, antiquato priore cognomine, ab Horologio deinceps eſt appellatus: & poſtmodùm tota eius familia: quæ quidem Patauij, & honoribus, & diuitiis, & viris præclaris in hanc diem ſemper floruit, atque in præſenti floret. Poſitum autem fuit hoc horologium ſuper turrim Palatij Vbertini principis Carrarienſis, ann. Salut. 1344. *Bern. Scard. lib. 2. claſſe 9. hiſt. Pat. L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.*

Bernardinus Carouagius, boue captioſior, oculis emiſſitiis, ore expotrecto, linguáque blæſus, Horologicam artem Papiæ diſcens, mirabilia fecit: inter quæ illud memorabile fuit, B
quod vt Andreæ Alciato, eximio Iuriſconſulto, morem gereret, Horologium compoſuit, in quo per æris ſonitum, quam quiſque ſtatuiſſet horam exaudiebant, atque eodem ictu ignis ſcintilla ab inſerto ſilice in ſubiectum ſulphur excuſſa in flammam ibat, quæ repentè ardentis ſulphuris miniſterio ac continuatione, accendebat appoſitæ lucernæ fila, lucemque reddebat: ita vt compoſito Horologio, ad quam Dominus deſtinaſſet noctis horam, & à ſomno excitari, & lumine iuuari ſolius Horologij ope vnuſquiſque accubans poſſet. *Ber. Saccus lib. 8. Ticinenſis hiſtoria.*

Indices Ventorum.

Andronicus Cyrrheſtes Athenis, teſte Vitruuio locauit turrim, & in ſingulis laterib. imagines 12. ventorum exſculptis, contra cuiuſque flatus: ſupraque metam marmoream poſuit, ac in ea Tritonem æreum, dextera manu virgam porrigentem: quem ita fabricatus eſt, vt vento circumageretur, F
ſtaretque ſemper contra venti flatum, virga interim ad eius venti imaginem verſa. *Polyd. lib. 1. cap. 17. de Rer. inuent.*

Senora.

Plut. in commentar. περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat, in Olympia Porticum quandam fuiſſe, ratione mathematica ita compoſitam, vt pro vna voce multas redderet: atque ob id ἑπτάφωνον appellatam.

MECHANICÆ CVLTVS. NEMPE STVDIVM, AMOR IN ARTIFICVM CVLTV.

Hiero maximi fecit Archimedis μηχανήματα. *Titulo præcedente.*

OPERVM TVM *Communicatione.*

Inter munera à Perſarum Rege ad Carolum Magnum miſſa, ſcribitur fuiſſe horologium αὐτόματον mira arte fabrefactum, quod ſonitu tintinnabuli horas diſtinxit & indicauit. Idque præcipuè Carolus admiratus & imitatus eſt. *Ram. lib. 2. proœm. Mathem.*

Legati Ferdinandi I. Imp. ad Solymanum, Conſtantinopolitanum Cæſarem, tulêre munera, excelſum Germanico more ex auro poculum, lectiſſimis exornatum gemmis, eruditæque G
inſuper admirationis argenteam machinam, in qua non horarum modò ſpacia, ſed errantium etiam ſiderum motus, menſtruique Solis ac Lunæ coitus, exactiſſima ratione monſtrabantur: intus ſcilicet dentatis rotis, certíſque ponderibus; admirabili momento, vel in multum æuum minutiſſimas temporum menſuras dipenſantibus: quum inter celeres tardóſque orbes, in tam vario inæqualique polorum ordine, audaci quadam ſupremi motoris æmulatione, coniuncta congruerent. Ea à peritiſſimis aſtronomis excogitata perfectáque, Maximiliani I. Cæſaris fuiſſe dicebatur, cuius ingenium nobili ſemper ſtudio, nec deterrente vnquam ſumptu, rara atque admiranda concupiuit. Illata ergo illa machina, ſuccollantibus duodecim ſeruis, Solymanni animum & barbarorum oculos admiratione compleuit. Adduxerant enim artificem, qui ſolutis machinæ fibulis interiora admirabili ratione circumacta repanderet: is libellum quoq; detulerat, attritæ vel luxatæ machinæ remedia continentem, tradentémque præcepta, quibus tot orbium curſus nunquam interitura ratione regerentur. Ea enim ingenij ſubtilitate Solymannus fuit, vt non modò ſacris literis, quibus ſuperſtitionis ſuæ leges continentur eſſet eruditus, ſed aſtronomiæ coſmographiæque præſertim curioſè H
operam daret, Hammone medico ex Bethica oriundo perdocente: quum vir acutus ſingulas terrarum regiones ſinúſque maris in membranis depictiſque orbibus demonſtraret, vt inde regius animus per otium vtili & peramœna delectatione caperetur. *Iouius.*

ODIVM, CONTEMPTVS, Neglectus. Tum ARTIS.

Archimedes Mechanicam, in qua tamen excellentiſſimus erat, vti ſordidam contemnebat præ theorica. ☞ *Vide Tit. præcedentem.*

OPERVM.

Christianus Rex Daniæ, à Moſcouitarum principe pacem pro Liuonia impetrare cupiens, miſit argenteum αὐτόματον

A cœleſtium motuum, affabrè atque artificioſè factum, cum aliis muneribus. Cætera quidem munera Moſcouita accepit: αὐτόματον verò cùm didiciſſet cœleſtium motuum organum eſſe, contumelioſè diriſum, Dano remiſit: inquiens, ipſum de cœlo ſtultè ſollicitum eſſe, cum de terra inter ipſos armis certaretur. *P. Ram. lib. 1. proœm. Mathem.*

Vicinus vbi noſtræ Princeps, non illaudatus cætera, à mathematico quodam donatus horologio machinali ligneo artificioſiſſimo: Equum maluiſſem aut bombardam, reſpondit: dato tamen honorario hominem dimiſit. Laudantibus verò quibuſdam operis elegantiam & artem, per iocum illud ea lege Gaſparo Heruagio I.C. conſiliario ſuo, qui poſt Rœtelano præfecturæ ſcriniis præfuit, donauit, vti pro eo quinque caſeos Heluetios ſibi muneris loco offerret: ſcilicet vt proportione arithmetica non geometrica inæqualitas iſta adæquaretur.

ARTIFICVM.

☞ *Ex loco Mechanicarum artium quædam huc transferri poſſunt, illarum dico, quæ propter Mathematicam originem inter liberales commemorata fuere à veteribus, qualis Pictoria eſt & Statuaria & Architectura. De quibus Vide Loca propria.*

☞ *Conſulatur etiam Locus de Artibus Mechanicis.*

B

MECHANICÆ OPERÆ.

AC PRIMVM QVÆ VERSANTVR CIRCA MATERIAM INANIMATAM naturalem.

☞ *Huc pertinent Artes, quæ verſantur & occupantur, circa* TERRAM, *eam variando, colendo, vt ſunt Agricolæ, Ruſtici & ſimiles.* ☞ *Quos require in loco de Agricultura, & Hortis.*

AQVAM. *Eam eliciendo, conſeruando, deriuando, deducendo.*

In Ægypto tanta eſt circa flumen ſolicitudo, vt naturam diligentia exſuperet. Nam cum Regio naturâ multum fructuũ ferat, irrigata plurimum profert. Natura enim & maius Nili incrementum plus terræ irrigat: ſed ſæpè diligentia naturam ſupplet deficientem, vt tantum terræ in minoribus Nili exereſcentiis irrigetur, quantum in maioribus per foſſas aggeres. Ante Petronij tempora maxima vbertas erat, cùm Nilus ad quartum ac decimum cubitum excreſcebat: cùm verò ad octauum
C creſceret, fames & penuria eueniebat. Cùm ille regioni imperaret, & duodecimum cubitum tantùm Nilus impleſſet, famem nemo ſenſit. *Strabo lib. 17.*

SVBMINISTRANDO IN IVDICIIS.

Ἐφ᾽ ὕδωρ κακός, id eſt, Ad aquam malus: infimæ ſortis Homines olim dicebantur, ac ſordidiſſimis quæſtibus addicti: propterea quòd antiquitus infames habebantur, multóque omnium contemptiſſimi, qui litigantibus aquam ſubminiſtrare conſueuerant. Nam veteres ad clepſydrarum menſuram in iudiciis dicere ſolebant. Infundebantur & certantibus per clepſydras aqua. Eam aquam tenues quidam ac nullius frugis homines infundebant, diſpenſabantque. Porrò qui hoc miniſterio fungebantur, Athenis habebantur reiecti, rei pariter ac bonæ famæ indigni: non aliter quàm Romanis legibus notantur ſcenici, & aliorum publicorum certaminum miniſteria quædam. *Eraſm. in Adag.*

AEREM. Huc pertinent
D VENTILATORES, VENTVLVM FACIENTES.

Rectè apud Terentium ancilla mandarat ſimulato Eunucho, flabellum caperet, & ventulum Pamphilæ faceret: hoc enim proprium munus erat eunuchorum. Cognoſcitur id etiam ex loco quodã Euripidis ex Oreſte, in quo eunuchus trepidans domo prodit; quia viderat interfici dominam, ac præſens illic adfuerat, cùm irruperunt eò cum gladiis Oreſtes ac Pylades: narrat enim quid eo tempore faceret, & in quo miniſterio verſaretur, cum illi acerrimi iuuenes callidiſſimum id factum aggreſſi ſunt. Verba ipſius, pauore penè mortui, hæc ſunt:

φρυγίοις ἔτυχον φρυγίοισι νόμοις,
παρὰ βόστρυχον αὔραν αὔραν
Ἑλένας Ἑλένας εὐπᾶγι κύκλῳ
πτερίνῳ πρὸ παρῆδος ἀΐσσων
βαρβάροισι νόμοισιν.

Quid igitur diligenter attender, videbit omnia conuenire: nam & forma flabelli intelligitur rotunda, & materia etiam è qua E reginæ ac fortunæ mulieres ipſa compacta habebant: è pennis enim auium, vt hodie è pauonum cauda, ea fabricabantur: quæ ſunt elegantiora & molliora. Iam quod Latinus comicus ventulum diminuto illo nomine dicit, exiſtimo ipſum exprimere voluiſſe Græcum verbum, αὔραν, *Victor. lib. 30. Var. lect. cap. 21.*

IGNEM. Huc qui Ignem
ACCENDVNT, SVBMINISTRANT.

Fornacarij & Fornacatores, qui ignis in furno accendendi curam habent. Focarij, mediaſtini, qui focum curant.

Georgius Archiepiſcopus Strigonienſis, puer hypocauſto calefaciendo præfectus. ☞ *Vide Tit. Ignobili orti loco qui magiſtratus ſacros ſunt adepti.*

IMMITTVNT. INCENDIARII.

☞ *Hic opera ſpectatur mechanica: ſub Iniuſtia profana ipſe Habitus improbitatis, cui miniſtrat.*

☞ *Vide Locum de Incendiarijs.*

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA MATERIAM VERSANTES INANIMATAM

ARTIFICIALEM. Vt circa F
LOCA. V. G. Circa
TEMPLA, ÆDES SACRAS.
CVIVSMODI SVNT
Ædiles.

☞ *Si operam ſpectes, huius ſunt loci. Si Dignitatem, inter Magiſtratus connumerantur.*

Ædilos.

Ion filius Creuſæ & Apollinis, ſeruiens in templo Apollinis Delphici, illud quotidie ſcopis mundans, & frondibus quoque ornans, *apud Eurip. in Ione*, inquit:

κλεινὸς δ᾽ ὁ πόνος μοι,
θεοῖσιν δούλαν χέρ᾽ ἔχειν,
οὐ θνατοῖς, ἀλλ᾽ ἀθανάτοις,
εὐφάμοις πόνοις μοχθεῖν.

Glorioſus labor iſte mihi, dijs ſeruam manum habere, non mortalibus, ſed immortalibus bene ominatis laboribus laborare.

Herodes, æditous in templo Apollinis ad Aſcalonem, filium habuit Antipatrum. Huius filius Herodes, Aſcalonita dictus, titulum Regis ab Auguſto accepit. *Ioſeph. Antiq. Iud. l. 17. cap. 8.* G

Suantouiti Sacerdos apud Rugianos, in vrbe Arcone, ædem idoli ſcopis retento anhelitu purgare cogebatur, & ſubinde extra templum recipiendi & emittendi aëris cauſa procurrere. *Saxo.*

HOSPITIA, EA SCILICET
Deſignando, Notando.

Menſores, Metatores Latinis dicuntur, qui hoſpitia deſignant & notant.

Nulla ſunt in Turcico Imperio diuerſoria, niſi publica ædificia, Cabachara dicta, Satrapæ enim opulenti pium aliquod opus, quod ipſorum conferat ſaluti, facere volentes, tales ſtructuras pio zelo fieri curant, in quibus omnia ad victum neceſſaria, excepta ſuppellectile, quam ſecum ferre peregrinantes coguntur, ſubminiſtrantur omnibus, cuiuſcunque religionis fuerint. *Petr. Bellon. in obſeru. lib. 1. cap. 59.*

Elocando. Cœnacularij.

H

Cœnaculariam exercere dicitur, qui quæſtus ſui cauſa conducta cœnacula alijs locat. Hotoman. de Verbis iuris.

NOSOCOMIA.

Valetudinarij, præfecti valetudinarijs, id eſt, noſocomiis.

CARCERES.

Commentarienſis, cuſtos ac præfectus carceris, qui vinctorum nomina in commentario, id eſt, libello perſcribit. Hotom. de Verbis iuris.

Rex Perſarum habebat cubicularium, qui manè regium thalamum ingreſſus his verbis illum expergefaciebat: ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ Μεσορομάσδης ἐβούλετο. Id eſt, Surge Rex, ac negotia curas quæ te Meſoromaſdes curare iuſſit. *Plut. in lib. Aduerſus principem imperit.*

Menedemus à cubiculo L. Luculli Olthacum hero dormienti inſidianti repulit. *Plut.*

COENACVLA. DIÆTARII.

Diætarij ſerui qui in diætis, id eſt, cœnaculis ſeruiunt.

HOSTIA

HOSTIA, HOSTIARII, IANITORES.

A Apud Commodum Imp. Cleander ſeruus, Imperatorio cubili præerat, atque ipſius Imperatoris cuſtodiæ curam habebat, quinetiam Palatinæ præfecturæ curam gerebat. Sed auaritia eius, rapiniſque Pop. Rom. inuiſus factus Commodus, occidi eum cum filijs iuſſit, corporaque ipſorum per vrbem trahi. *Fulg. lib. 6 cap. 10.*

L. Octacilius Pilitus, ſeruus oſtiarius primò in catena ſeruiuit, deinde ob ſtudia manumiſſus, Rhetoricamque profeſſus, Cn. Pompeium Magnum docuit, eiuſque patris res geſtas ſcripſit: primus omnium libertinorum hiſtoriam ſcribere aggreſſus non niſi ab ingenuis ſcribi ſolitam. *Sueton. de Claris orat.*

LOCATA. VT CIRCA VESTES. EAS

Purgando, Lauando. Huc

Fullones.

Tyrtami philoſophi, Lesbij genere (qui tanquam diuinitùs datum loquendi genus haberet, Theophraſtus poſtea fuit ap-
B pellatus) fullo pater fuit. *Laert.*

Lotrices.

Traiani Imp. ſoror Martia, dum aurea pelui in Thracia ad ripam fluminis, neſcio quid lotura, conſiſteret, elapſum de manu vas profunda petiuit. Vt triſtis mulier ſuam accuſaret negligentiam, ecce aurum rurſus emerſit, ac ſe reddidit Dominæ mœrenti: Cuius rei miraculo motus Imperator, ciuitatem eo loco condidit Martianopolim. *Crantz. lib. 2. Suecia, cap. 6.*

Vdalricus Boëmorum Dux, qui Polonos Boëmia eiecit, reuerſus ex venatione, vidiſſe narrat puellam in villa quadam iuxta puteum veſtimenta lauantem, nomine Bozzenam [quod Beatricem interpretantur] elegantem forma & moribus. Captus eius ſpecie & alloquio inuitis amicis, coniugem accepit. Bizeuiſlaus ex ea natus. *Æneas Syluius in hiſt. Boem.*

CVSTODIENDO.

Veſtiſpica, ancilla veſtium cuſtos dicebatur. Sic Capſarij qui mercede ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt.

BOMBARDAS. TORMENTIS PRÆFECTI.

C Præfecti tormentis Butrienſes dextris mutilati. ☞ *Vide Tit. Sæuitia bellica erga hoſtes viuos.*

NAVES. EAS

Cuſtodiendo. Naualium præfecti.

Timoſthenes præfectus claſſis Ptolemæi Philadelphi, geographus nobilis ſcripſit de Portubus libros x.

Vitiando.

Alfonſus, Siciliæ & Aragonum Rex, Bonifaciam vrbem in Corſica inſula (quam olim Syracuſanum portum vocabant) Genuenſium coloniam arcta premebat obſidione; Genuenſes ſuis auxilia miſêre, anno MCCCCXXI. In portu ipſo acre prœlium nauale committunt. Alfonſi nauis vna, Caput rotundum dicta, arcis inſtar, Genuenſibus plurimum negotij exhibebat. Andreas igitur Mergus, Genuenſis, cui profundum maris petere, & ſi quid peſſum cecidiſſet, ſurſum referre, ludus ac iocus erat, Ioannis Campofulgoſi Ducis iuſſu, in medio pugnæ ardore, galea tectus, & breui cultro accinctus, clàm ſe in mare præcipitem dedit: & ima petens, illius maximæ regiarum nauium funes anchorarios nullo negotio præcidit. At vaſta illa moles, quam duæ
D hoſtiles naues ita vrgebant, vt vix ſiſti anchoris poſſet, vbi omni retinaculo ſoluta eſt, fluitare primum, proram deinde aliò flectere, poſtremò ſemel mota, alias naues trahere ſecum cœpit. Sic vt Alphonſus retrocederet, & Genuenſes Bonifaciam tutè ingrederentur. *Iacob. Bracell. lib. 1. belli Hiſpan. Fulg. l. 7. cap. 4.* ☞ *Vide Tit. de Bombardis, & Machinis.*

PECVNIAS. *Huc qui exigunt, accipiunt, vt ſunt Publicani, vectigalium collectores.* ☞ *Vide ſuis Locis & Titulis.*

Conſeruant. Tum

Publicos Theſauros. Theſaurarij.

Seleucus Sardinenſium arcem oppugnabat. In ea Theodotus præerat cuſtos theſaurorum Lyſimachi. Cùm arcem capere non poſſet, proclamari iuſſit, ſe centum talenta daturum ei, qui Theodotum occidiſſet. Theodotus metu proditionis prodire non audebat. Vulgus verò moleſta ferebat, ſibi fidem non haberi. Ergo Theodotus præuertens noctu portam aperuit, & introducto Seleuco, theſauros ei tradidit. *Polyæn. lib. 4.*

L. 8. Theatr. vita hum. Tom. V.

Priuatorum.

E *Arcarij ſerui, quibus arca, in qua Domini pecunia ineſt, vt procuratio committitur.*

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA CVRAM BRVTORVM.

Hic Curatores Armentorum. ☞ *Vide Armenta.*

Ouium. ☞ *Vide Ouis, Opiliones.*

Porcorum. Equorum. ☞ *Ex locis propriis deſumatur.*

CAPRARVM. CAPRARII.

Cùm Homerus cæcus in Chium appuliſſet, Glaucus quidam caprarius Poëtam ſuo tugurio ſuſcepit, & liberaliter tractauit. Poſtero die eundem Domino ſuo in Boliſſo ita commendauit, vt eum Dominus filiis ſuis præceptorem daret. *Herodot in Homeri vita.*

Crathis ſeu Cratides, paſtor apud Sybaritas, inſando amore capræ exarſit.

ASINORVM, MVLORVM. EOS

Paſcendo.

Doëg paſtor regius mularum Saul. *Ioſephus lib. 6. Antiqui-*
F *tatum, cap. 13.*

Agendo. Agaſones. Muliones.

Alexandro Macedoni cum reddita ſors eſſet, eum qui primus occurriſſet, interimeret: vbi Eutycum quendam, præ ſe agentem aſellum vidit, arripi hominem ex oraculo confeſtim imperauit. At is iamiam iugulandus, intellecta mortis cauſa, proclamauit, Ante ambulonem ſuum, non ſe peti ex reſponſo, quando is obuiam factus eſſet prior. *Cal. lib. 11. cap 8. A. L. ex Plut. Alexandro.*

Eutychus aſinarius, cum aſino Nicone, apud Actium deſcendenti Auguſto in aciem occurrens, victoriæ fecit omen. *Suetonius.*

Agaſo quidam ſolo clamore & aſini ruditu Moloſſos in fugam vertit. ☞ *Vide Tit. Donaria Deorum culta.*

CAMELORVM.

Mahometum pſeudoprophetam Saracenorum & Turcorum, in adoleſcentia camelos diuitis mercatoris Arabis pauiſſe, ac ſemper etiam ſereno cœlo atram nubem ſupra caput
G ipſius conſpectam eſſe, ſcribunt.

PAVONVM.

M. Aufidius Lurco ex pauonibus ſupra ſexagena millia nummûm in anno capere ſolebat. *Varro de Re ruſtica lib. 3.*

Q. Hortenſius augurali adiiciali cœna primus pauones poſuiſſe dicitur. Quem multi ſecuti, precia eorum extulerunt: ita vt oua eorum denariis quinis væneant, ipſi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadragena millia ſeſtertia vt reddat, vt quidem Albutius aiebat, ſi in ſingulos terni pulli exigantur. *Idem.*

COLVMBARVM.

L. Axio eques Romanus Columbas alebat, iiſque mirificè oblectabatur, tantique tum pretij erant, vt minoris quam quadringentis denariis ſe daturum negaret. Imò Varronis ætate in ſingula paria ſoluebantur mille nummi. *Varr. l. 3. de re Ruſtica.*

APVM. ☞ *Quære Bombyces, loco particulari.*

BOMBYCVM. ☞ *Vide Locum de Apibus.*

MVSCARVM. QVI MVSCAS

Venantur, Occidunt.

Domitianus Imp. certis horis ſecretum captans, muſcas ſtylo ferreo configere ſolebat. Hinc iocus cuiuſdam, quærente alio, An quis cum Imp. eſſet; Ne muſca quidem, reſpon-
H dit. *Sueton.*

Abigunt. Μυιοσόβαι.

ANIMALIVM CICVRATORES DOMITORES.

☞ *Petantur ex Loco de animalibus. Tit. Domitores.*

Animalium.

PASTORES *in genere.* ☞ *Vide Paſtor, Opilio.*

MACTANT LANIONES.

Prodita à Cillicone inſula Mileto, Theagenes quidam Syrius commigrarat Samum, atque illic vendebat carnes. Ab hoc cùm Cillidon carnes emere vellet, tradidit illi, vt quod ſupereſſet amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abſcidit. Iſta, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem. *Eraſm. in Adag.*

Cùm Carolus VI. Gallorum Rex iam adultus in amentiam inicidiſſet, occulto Burgundiæ Ducis impulſu, Lanij, quorum permagnus in Pariſiorum vrbe numerus eſt, arreptis armis Simonettum Cabochum Pariſienſem, ſordidæ fortunæ homi-

nem, item Ioannem Thoianum phyſicum, multitudinis duces creauerunt, onera quædam ſacerdotibus atque magiſtratibus impoſuerunt. Cæterùm cum grauiora quoque molirentur, Pariſienſes ciues, communibus viribus, ſeditioſam plebem cum ducibus ſuis vrbe expulerunt. *Fulg.lib.9.cap.7.*

Otho I. Imp. Mediolani Bonificium quendam Scroſatum, è plebe hominem, quippe lanium, creauit Ducem. *Sigon. lib.7.regni Ital.*

PVGNANT. VENATORES THEATRALES.

☞ *Hic opere, ſub loco autem Bonorum corporis, Roboris corporei merito, connumerari poſſunt atque debent. Beſtiarij, qui ludis publicis cum beſtiis pugnabant: qui à Iuriſconſultis, Ad beſtias damnati appellantur. Hotoman. de Verbis iuris.*

Carpophorus fuit Romanus quiſpiam, Imperatori Domitiano cariſſimus, propter venandi peritiam. De eo *Martialis lib.1. Epigramm.*

Summa tue, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
Eſt quota Carpophori portio fuſus aper?

Commodus Rom. Imper. magnum numerum belluarum publicè ſæpè interfecit. Quinque enim equos fluuiatiles ſimul & duos elephantes variis diebus ſolus ipſe ſuis manibus confecit. Prætetea rhinocerotes & camelopardiam occidit. *Xiphilinus in Commodo.*

LOCI. QVI CVRAM GERVNT.
animalium in
STABVLO. STABVLARII.

Marcellum Romanum Pp. Maxentius tyrannus damnauit ad ſtabulum viliſſimo miniſterio. Quum inde à clericis raperetur, reductus tamen eſt ad ſordes: & inde per epiſtolas gubernauit Eccleſiam. Pedore & immunditie cruciatus quotidie, mortuus eſt anno Pontificatus ſexto. *Crantz.lib.2. Metropol.*

VIVARIIS.

☞ *Conſule Locum Magnificentiæ.*

Auiaria, hoc est, loca in quibus domi aues educantur, primus, teſte Plin. inſtituit, incluſi omnium generum auibus, M. Lælius Strabo Brundiſij equeſtris ordinis. Habuit etiam Romæ Alexander Imp. voluptatis gratia. *Lamprid.*

Leporaria, id eſt, viuaria ferarum, muris vndique ſepta, auctore *Plin. in* 8. à Fuluio Hirpino primùm condita ſunt, vt etiam hodie nonnulla in Italia extant. Nam Fridericus Dux Vrbini duo equidem fecit, in quibus omne ferarum genus incluſit, vt quoties per negotia liceret, animi cauſa, ſe honeſtiſſimo huiuſmodi venationis genere exercere poſſet. At alibi, & præſertim in Anglia, paſſim eiuſmodi viuaria ſunt, quæ quum roboreis ſudibus ſepta ſint, rectè veteri vocabulo Roboraria dici poſſunt. Et hæc loca Angli in ſummis cùm voluptatibus tum opibus habent, quando nulla apud eos videtur magnifica villa, quam viuarium ferarum, ceruorum & damarum non ornarit. *Polyd.lib.3.cap.5.de Rer.inuent.*

ARENA. ARENARII.

Arenarios appellat in Antonino Philoſopho Iulius Capitolinus, beſtiarios, in amphitheatri arena cum beſtiis ſolitos colluctari: quos æquè ac ſcenicos idem infames ſignificat. *Cal. lib.8.cap.8. Antiq. Lectionum.*

MECHANICÆ OPERE IN HOMINEM
AGENTES. COMMODANDO.
Tum
VIVVM. SIC AGVNT IN ILLIVS
ANIMVM. QVATENVS
Docent.

Præcepta, Præceptores, Pædagogi.

☞ *Si habitum ſpectes, quem diſcipuli præceptor communicat, inter Theoricos referri debet. Sin Operam ipſam, huius eſt loci Conſule Tit. Grammaticorum. Item Præceptorum cuiuſcumque habitus.*

Olbius pædagogus Nicogenis liberorum, Æolum locupletiſſimi, motus, mente exclamauit:

Nocti conſilium vocem da, victoriamque.

Quo verſu admonuit Themiſtoclem hoſpitem, vt fuga ſibi conſuleret. *Plut.in Themiſtocle.*

Polybius Megalopolitanus hiſtoricus præceptor fuit P. Scipionis Africani. Et ſanè, quæ Polybij monitu geſſit Romanus Imp omnia benè & feliciter eueniſſe: in quibus verò minùs ſe eius viri dicto audientem præbuit, in iis offendiſſe, memoriæ proditum eſt. *Pauſan. in Arcadicis.*

Bonoſi Imperatoris Pater pædagogus fuit in Britannia. *Fulg.lib.5.cap.4.*

Galeacio Maria Mediolanenſibus imperante, erat Nicolaus Montanus Bononienſis, vir (vt illis temporibus) non ineruditus, ex eorum genere, qui nobiles pueros in litteris inſtituendos ſuſcipiunt. Huius inter cæteros erant auditores Mediolani, tres adoleſcentes eius ciuitatis, cum primis nobiles, Ioan. Andreas Lampognanus, Carolus Vicecomes, & Hieronymus Oleatus, quibus ob egregiam indolem virtutis plurimùm omnium indulgebat. Erat hominis ingenium longè acerrimum, & ſiue hoc à natura haberet, ſiue ſtudio eſſet & diligentia conſecutus, minimè ad hominum vitia, Principum inprimis, diſſimulanda accommodatum. Hic iuuenes veterum exemplis ad tyrannidem Galeacij vindicandam, & patriam ſeruitute liberandam animauit, maximè cùm priuatas erga Galeacium odij cauſas haberent. *Brutus lib.6.hiſtoria Florent.*

Iter.

☞ *Vide ſub Tit. Stratagematum, Loca ardua ſuperare.*

Moſes cùm per deſerta populum Iſraëliticum duceret, Hobab Raguël Madianitæ ſoceri ſui filium à ſe dimittere noluit, quamuis in patriam reuerti ſummoperè cupientem, quoniam viarum & itinerum gnarus erat, & veluti dux itineris oculorum vicem Iſraelitis præbere poterat. *Num.10.*

Ephialtes Trachinius Perſas ad Termopylas per occultum tramitem circumduxit ad ccc. Lacedæmonios in faucibus, Perſarum multitudinem ſuſtinentes opprimendum. *Herodot.*

Nomina.

Nomenclator, ciuium nomina omnium tenebat, & quum opus eſſet, pronunciabat. Iis veteres, dum ambitioni ſeruiebant, vtebantur. Cicero in Muraniana Monitures eos appellat. Hotoman. de Verbis iuris.

Regunt hominem quomodolibet in

Politia. Reges, Magiſtratus.

☞ *Conſule Tit. Regum, Principum in loco de Magiſtratu.*

Foro.

Theophraſt.in lib.de Legib. oſtendit Agoranomis apud Athenienſes duo præcipuè curanda, vt omnia in foro compoſitè citraque tumultum agantur, deinde vt abſtineant à mendacijs non vendentes modo, verùm etiam ementes. *Eraſm.in Adag.*

Conuiuio.

Dores in Sicilia Ἀνάϑμυς, id eſt, conuiuiorum ſeu menſarum præfectos, Minamonnas appellant, quos Latini modiperatores vocant, teſte Nonio, quòd bibendi modum imperent. Vnde prouerbium, Odi memorem compotorem, quadrare videbitur in eos, qui modum in conuiuio præſcriptum nimium exactè requirant. Alijs magis videtur, vt prouerbium admoneat ἀμνηστίαν, hoc eſt, obliuionem omnium, quæ in conuiuijs vel fiunt vel dicuntur. Id enim teſtatum eſſe & maiorum fabulis, qui Baccho ſimul & ferulam & obliuionem conſecrarint: nimirum hoc innuentes, non oportere meminiſſe, ſi quid in conuiuio peccatum ſit, aut certè leuem admodum ac puerilem reprehenſionem ſufficere. *Eraſm.in Adag.*

Certamine.

Agonotheta in Scenicis, Athlothetes in Gymnicis, qui certamina inſtituebant. Suidas, & Pollux.

Interpretantur, ſiue

Voce.

☞ *Sub loco Grammaticæ Habitum conſiderauimus interpretantium hîc Operam quam alijs præſtant.*

Interpres Perſarum GRÆCVS vti proditor à Themiſtocle necatus. ☞ *Vide Tit. Perfidia ergà patriam pœna.*

Scripto.

☞ *Scriba, ſi Operam ſpectes, quam alteri præſtant, cuius memoriæ vel cognitioni inſeruiunt, huius ſunt loci. Reſpectu operis quod edunt, Scriptura ſcilicet lib.3. explicabuntur.*

NVNTII. PRÆCONES. ☞ *Vide tit. Particulares.*

OBLECTANT HOMINEM. Vt ſunt

Muſici. ☞ *Vide infra Muſica.*

Hiſtriones, Scenici.

☞ *Famulantur hi Poëtis: eoque nomine tanquam famulos Poëtarum eos recenſuimus. Hic ſolius operæ mechanicæ & ſeruilis rationem habemus.*

Cl. Rufus ſcribit, C. Sulpitio & Licinio Stolone conſulibus, vulgatam

vulgatam Romæ peſtilentiam ſcenicos æquè omnes abſumpſiſſe. Igitur accitos veniſſe ex Hetruria frequẽtes & egregios Ludiones: in quibus eum, qui cum laude diutiſſimè pluribus in ſpectaculis placuit, fuiſſe Hiſtrum dictum, à quo omnes hiſtriones appellato. *Plut. in quæſt. Rom.*

Gladiatores, Xyſtici.

☞ *De his inter Corporea, propter Robur & Agilitatem. Hic reſpectu Opera delectantis alios.*

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter ſe ſe, ita vt neuter alteri velit concedere, non intempeſtiuiter dicus, Bacchium cum Bitho commiſſum. *Eraſ. in Adag.*

Funambuli.

Sub Andronico Seniore & Iuniore Ægyptij præſtigiatores ampliùs XL. patria exceſſère, ſed XX. Byzantium peruenère, qui in arte oſtentanda periêre præcipitati. Vidimus & nos vnum malo delapſum interire. Magnam tamen pecuniam à ſpectatoribus colligendo, quovis terrarum proficiſcebantur, partim lucri faciendi cauſa, partim artis ſuæ oſtentandæ gratia. *Gregoras lib.* 8.

Corpvs. Vt svnt

Obſtetrices.

Siphra ſiue Sephora & Phua obſtetrices Hebrææ, iuſſæ à Pharaone Rege, vt mares Hebræorum in ipſo partu necarent, parêre noluerunt: ſimulantes, Hebræas mulieres tam viuidas, vt antequam adeſſent obſtetrices, parerent. *Exodi* 1.

Diana cùm nata eſſet ante Apollinem, at eodem tamen partu, obſtetricis munere poſtea apud matrem eſt functa, naſcente Apolline. *Nat. Comes Myth. lib.* 3. *cap.* 18.

Phanarete obſtetrix, Sophroniſci matrimonij vxor, Socratis Athenienſis mater, qui primus omnium de moribus diſſerere cœpit, ac Philoſophiam è cœlo ad res humanas deduxit. Ergo matrem imitatus, animorum virtutibus obſtetricabatur, vti illa corporum fœtibus. *Laert. & Val. Max. lib.* 3. *cap.* 4.

Plin. lib. 28. *cap.* 7. Sotyram & Salpem obſtetrices facit: quarum etiam placita in quibuſdam morborum remediis citat. *Idem lib.* 32. *cap* 6. Salpes meminit.

Philippa Catinenſis obſtetricandi officio ad ſummam peruenit dignitatem. ☞ *Vide Tit. Obſcuro orti loco, quid dignitatibus prophanis ſint illuſtrati.*

Medici, Chirurgi.

Nihil medica theoria iucundius & elegantius: nihil ipſa praxi triſtius atque moleſtius, chirurgica præſertim, vtpote quæ carnificis potiùs quàm hominis Philoſophi videatur eſſe propria. Eo factum eſt, vt chirurgica actio ad quoſdam, qui Vulnerarij in genere dicuntur, deuolueretur: non malo inſtituto, ſiquidem vnus in pluribus ſimul excellere nequit: ſed execrando abuſu, cùm imperitis tonſoribus officioſiſſima hac medicina pars, χειρῶν ἐναργέστατον ἔργον, commiſſa hodie videatur. Vſu certè & fine artes diſtinguendæ ſunt. Et propterea actiones iſtæ quamuis per ſe ſordidæ videantur & illiberales, tamen ex fine primùm, qui φιλανθρωπότατος eſt, deinde etiam ex modo cognoſcendi & operandi, non per ſenſum tantùm, verumetiam per rationem, omnium maximè liberales euadunt: vt quæ corpus, ſine quo mens ſana ſubſiſtere nequit, ſanum efficiant.

Gymnaſtæ.

Ariſt. in 8. Polit. *Gymnaſticam à Pædotribica facit diuerſam, illa in ludicris tantùm exercitiis, luctãdo, ſaltando, currendo verſetur, & pueris etiam conueniant: hæc verò magis ſeria exercitia contineat, quorum vſus in vita ciuili ſit maximè neceſſarius: vtpote equitare, iaculari, arma tractare, & ſimilia, quibus pædotribæ ſiue magiſtri campi præficiuntur, vt iuuenes natura ætate ad inferendos declinandoſque ictus erudiant, & ad bella aptos reddant.*

Qui cibum potumúe offerunt. Pincernæ. ☞ *Vide Locum proprium.*

Prægvstatores.

*Hi Græcis vocantur προγεύσται. Fuit cibos prægustandi conſuetudo tam Græcis, quam Romanis vſitata Herodianus ſcribit, olim Reges vti ſolitos medicamento, quo venenum arceretur. Alludit autem Iuuenalis ad morem qui in Principum aulis eſt, in quibus ſecuritatis gratia miniſter aliquis cibum prægustat. Sic enim dicit *Satyr.* 6.

Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus prægustet pocula Pappas.

Item Horatius in apologo muris vrbani, qui ruſticum conuiuio excepit, *L.* 2. *Satyr.* 6.

----- nec non vernaliter ipſis
Fungitur officiis, prælambens omne quod adfert:

id eſt, prægustans, interprete Lambino, vt omnem veneni tolleret ſuſpicionem.

Sunt autem hi prægustatores Principibus maximè familiares, vt quibus ſalutem ſuam credunt. Sic *Sueton.* meminit Galoti Spadonis, qui cibos inferebat & prægustabat Claudij Imp. tempore, & à quo ei toxicum datum ſuſpicabantur.

In monte Viminali teſte *Lazio*, talis inſcriptio reperta fuit. *Votum Syluano ſoluit Libens merito. T. F. Diadumenus Lurneſian. prægustator Auguſti.*

Alexandro Mag. ab Iola Antipatri filio prægustatore venenum fuit porrectum: & ob id Mithridates Rex antidoto aduerſus venenum præmunire ſe ſolebat.

Atque eandem ob cauſam ferunt apud Abyſſinos menſæ inferri cornu Monocerotis, quo explorant miniſtri, num quid veneni cibis regiis immixtum ſit.

Matulam porrigunt, efferunt.

λασανοφόροι.

Sordidiſſimum obſequium eſt, micturienti matulam exhibere: *D. Hieron. in epiſt. ad Nepotian.* inter ſordida captatorum miniſteria hoc quoque commemorat: Ipſi, inquit, apponunt matulam: obſident lectum. Hinc *Martialis*:

Diſperéam ſi tu Pyladi præſtare matellam
Dignus es, aut porcos paſcere Pirithoi.

Plut. in Lacon. refert, puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac venditum, paruiſſe quidem emptori in omnibus quæ non eſſent indecora ingenuis. Cæterùm iuſſus adferre matulam detrectauit obſequium, addens: Non ſeruiam. Iraſcente autem Domino, puer: Senties, inquit, quem emeris: ſimulque conſcenſo tecto ſeſe præcipitem dedit.

Ventum faciunt.

☞ *Vide ſup. Circa Inanimata occupati, circa Aërem.*

Somnum abigunt, Expergefaciunt.

☞ *Vide Tit. Cubiculariorum, Illic Loci, hic Perſonæ patientis habetur ratio.*

Formæ curatores in ſeipſis aliiſve.

In genere.

Κομμωτικὴ etiam probis mulieribus, & viris conuenit: κομμωτικὴ tota ſophiſtica eſt, quia mentitur id quod nõ eſt, cùm prior illa id tantùm quod eſt excolat. Propterea κοσμητικὴ ſiue Exornatio, Medicina quoque pars quædam exiſtit: κομμωτικὴ verò, ſiue Fucatoria ars meretricibus & lenonibus, quorum miniſtri ſunt mangones, relinquatur. Conſueuerant olim mangones bulbo narciſſi vino dulci diſſoluto, puerorum venalium barbam remorari, multiſque aliis pharmacis cutem eorum extergere, & nitidiſſimam reddere, vt maioris poſſent venundari. Ab hoc illorum ſophiſmate tota deinde κομμωτικὴ nomen obtinuit, vt à Latinis Mangonia diceretur. Mangones hic propter fucos locum habere poſſunt, quibus formam corporis expoliant. At ratione purgationis, ad καθαρτικὰς artes pertinent. Exempla eorum, qui fucis ſunt vſi, ſub Tit. Cultus corporis allata fuêre. Item Vide Mangones.

Balneatores. ☞ *Vide Balnea.*

Tonsores. ☞ *Quære in loco proprio.*

Vnctores.

☞ *Hic operam quam vngendo impendunt corpori, perpendimus, proprio vel alieno. Hanc apud antiquos Balneatores præſtare ſolebant, leuando, fricando, vngendo.*

Seruius in primum Æneidos, ſcribit Amaracum puerum fuiſſe Regis vnguentarium, qui caſu lapſus dum ferret vnguenta, maiorem confuſione odorem creauit: vnde & optima vnguenta amaracina dici cœperint. Hunc poſtea in herbam amaracum fuiſſe conuerſum, qui dicitur & ſampſuchus.

Comptores.

Ψιάδες dicuntur Græcis ancillæ, quæ comunt, pectunt & irrigant pilos guttatim, διὰ τῶν ψιάδων, guttis & Aſperginibus crebris. Κομμωταὶ Polluci, & κομμωτρίαι, Cometrices, Ornatrices, quæ τὰ κόμας, id eſt, crinem comunt. Item Κομμώτριαι. Varro quinto libro de lingua Latina. Calamiſtrum, quòd his calefactis in cinere capillus ornatur: qui ea miniſtrabat, à cinere Cinerarius eſt appellatus. Victorius lib. 6. Var. lect. cap. 5.

Cypaſſis Corinnæ Ouidianæ ſerua, de qua ſic ille:

Comendis in mille modos perfecta capillis,
Comere ſed ſolas digna, Cypaſſi, deas.

NVTRITII. NVTRICES. ALTORES.
A ☞ *Vide* NVTRIX.

COQVI. ☞ *Quære Locum proprium.*

CORPORIS CVSTODES. ☞ *Vide* SATELLITES.

Deductores.

Ad deducendam è Gallia Magdalenam Caroli VII. Regis F. ab Vladiſlao Vngariæ & Bohemiæ Rege ſplendidiſſima legatio miſſa fuit. Cuius Princeps fuit Huldricus Patauinus Epiſcopus, & alter quidam ex Hungaria Epiſcopus, tertius Zdenco Sterenbergius: cui in viaticum XL. millia aureorum adnumerata fuêre, iis additi ſeptingenti equites, vno colore veſtiti, matronæ ac Virgines gemmis vnionibúſque exornatæ. Quadrigæ auratæ, atque octoginta equi candidi, & præterea alia dona, & dante & accipiente digna, ſponſæ miſſa ſunt. Cæterùm vix Lutetiam ingreſſis legatis, triſtis de morte regis nuncius ſuperuenit: ſic vt re infecta domum redire cogerentur. *Dubrauius lib.*19.

Comites. Qui

A pedibus.

B Seleucus, inter Alexandri ſucceſſores annumeratus, Aſia Syriáque ac multis aliis regionibus potitus, obequitanti Alexandro pedibus officium præſtare conſueuerat priùs. *Fulgoſ lib.*5.*cap.*10.

Qui portant, geſtant.

Lecticarij, ſerui qui Lecticam ferunt.

Κλιμακίδες, id eſt Scalulæ, per iocum vocari poterunt, qui ſe diuitibus ad quiduis obſequij ſubmittunt, etiam ſi ſordidiſſimum ſit. Sic autem vulgato conuitio ſunt appellatæ mulierculæ quædam Cypriæ, adulatrices apud Syros, quòd Regum vxoribus ſubmitterent ſeſe, vt per eas ceu per ſcalas currum conſcenderent. Meminit *Plutarch. in lib. de Diſcer adulatore ab amico:* & *Athenæus lib. Dipno.*6. & *Val Max.lib.*9.*cap.*1.

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA HOMINEM.

MORTVVM QVIDEM VEL CORPVS. Quod

C CVRANT, LAVANT, EFFERVNT, SEPELIVNT.

VESPILLONES, POLLINCTORES.

Libitinarij, νεκροθάπται, qui funerum curam mercede pacta recipiebant, à Libitina dea, cuius in æde (vt ſcribit Acron) conſtituebantur, qui efferenda corpora conducebant, & funeribus neceſſaria præbenda. Hotom. de Verbis iuris. Horum ſerui Pollinctores, qui corpus polliniunt, id eſt, vngunt.

Theſeus victis Thebanis, qui cæſorum ad Thebeas Argiuorum cadauera ſepeliri prohibuerant, ipſemet ea lauit, pheretrúmque ſubiens, ad tumulum deportata ſepeliuit. Itaque pulchrè Chorus *apud. Eurip. in Supplicib. de Theſeo* inquit:

δεινὸν μὲν ἦν βάσταγμα, κ᾽ αἰσχύνην φέρον.
τί δ᾽ αἰσχρὸν ἀνθρώποισι τἀλλήλων κακά.

Moleſta quidem baiulatio & turpitudinem habens. Sed quid turpia ſunt hominibus mutua mala?

Tuſchos memorant Athenienſium filias ac cōiuges ex Braurone rapuiſſe quo tempore Lemnum & Imbrum inſidebant: inde eiectos, Laconiam petiſſe, ibique cum feminis indigenis conſuetudinem vſque ad ſoboli procreationem habuiſſe. Iterum ex ſuſpicione & querela excedere Laconia compulſos, cū
D liberis & coniugibus Cretam applicuiſſe, Poli & fratre eius ducibus. Ibi dum bellum cum regionis incolis gererent, multos, qui in conflictibus ceciderant, humare prætermiſiſſe: primùm quòd bello diſtricti eſſent & periculo, poſtea quòd tabida longa die cadauera marcida attingere declinarent. At Polim commentum certos honores, prærogatiua, & immunitates, tribuiſſe ea partim ſacerdotibus Deorum immortalium, partim illius, qui ſepultura affecerant defunctos, ac conſecraſſe eos Diis inferis, quo permanerent ſacroſancti. Inde ducta cum fratre ſorte nuncupatos illos ſacerdotes fuiſſe, hos Catacauſtas, id eſt, pollinctores. Viuere autem eos ſeorſim, haberéque inter cætera beneficia iniuriarum ſecuritatem, quas inferre cæteri Cretenſes inuicem ſolent, rapientes furtim & prædantes. Illos enim nulla iniuria afficere, aut furari quicquam, aut eripere. *Plut. in quæſt. Græcis.*

Pollinctor quidam Ægyptius cum cadauere mortuo concumbit.

☞ *Vide Tit. Sepultura.*

Conopion veſpillo, qui cadauer Phocionis, in carcere cicuta necari, pretio conductus vltra Eleuſinem deportauit, & igne apud Megarenſem quendam accenſo cremauit. *Plut. in Phocione.* E

Diaulus veſpillo ad Martialem, *lib.*1. *Epigrammat.* medicus primò imperitus:

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Dialus,
Quod veſpillo facit, fecerat & medicus.

CVSTODIVNT.

Apuleius narrat, cùm Lariſſam Theſſaliæ adueniſſet, ſex aureos lucratum eſſe ex nocturna corporis vnius cuſtodia, eò quòd Sagæ (per quas illa regio famoſa effecta eſt) niſi certa cuſtodia adhiberetur, veniebant intrò quacunque forma, & oſſium tenus circumrodebant corpora. *Bodin. lib.* 4. *Dæmononania cap.* 5.

OPERÆ MECHANICÆ IN HOMINEM AGENTES illi incommodando.

Huc illi qui Homines

PERSEQVVNTVR, Venantur.

Latrunculator, ληστοδιώκτης qui latronibus perſequendis & ſupplicio afficiendis præeſt. F

Hecate Perſei filia, Solis neptis, ſæuiſſima venatrix, homines pro feris ſolita configere, ſpeculis aconito tinctis, cuius vſum ipſa inuenit. *L. Viues in lib.* 18. *Aug. de Ciu. Dei, cap.* 17.

Perſarum nauticæ copiæ, parta victoria nauali contra Iones circa Miletum hybernantes, altero à profectione anno haud difficulter inſulas continenti adiacentes ceperunt, Chiū, Leſbum, Tenedum: quarum inſularum vt quāque capiebant, euerriculabant hunc in modum; Viri manum mutuò tangentes, à mari aquilonari ad auſtrale pertranſibant, totámque inſulam peragrabant, venando homines. *Herod. lib.* 6.

VINCIVNT, LICTORES.

☞ *Vide Locum de Lictoribus.*

Darius Perſarum Rex vltimus, etiam lictorio functus dicitur munere. *Cælius lib.*21.*cap.*38.*A.L.*

Cùm Annibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnis Rom. viciſſet: primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. Id Rom. ægrè paſſi, poſtquam Annibal Italia deceſſit, ſuperatique Pœni ſunt, Brutios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſociis habebant: ſed magiſtratibus in prouincias euntibus parere, & miniſtrare ſeruorum vice iuſſerunt. Itaque ij ſequebantur magiſtratus, tanquam in ſcenicis fabulis qui dicebantur Lotarij, & quos erant iuſſi, vinciebant, aut verberabant. Quot autē ex Brutiis erant, appellati ſunt Brutiani *Gel lib.*10.*cap.*3. Corrupta voce hodie apparitores & lictores in Italia Bruti & Sbirri dicuntur. *Fulg.l* 9.*c.*10. G

Orbilius Pupillus Beneuentanus, Grammaticus celebris, primò apparituram fecit magiſtratibus: deinde miles fuit: poſtremò ad ſtudia rediit. *Suet. de illuſt. Gram.*

CVSTODIVNT.

Phylactæ certus magiſtratus apud Cumanos fuit. Eum qui obtinebat, hic per reliquum tempus cuſtodiebat carcerem: ſed Senatum in concilio nocturno ingrediebatur, ac Reges manu educebat detinebátque, dum de iis, malè meriti nec ne eſſent, cognoſcebat Senatus, in occulto ſententiam dicens. *Plut. in quæſt. Græcis.*

CARNIFICES. ☞ *Vide locum proprium de Lictoribus, & Carnificibus.* H

☞ *Sequens Tit. illuſtrari & augeri poterit ex Locis illarum rerum circa quas operæ mechanicæ exercentur.*

MECHANICÆ OPERÆ VICARIÆ PRO HOMINE AGENTES ea quæ ab illo fieri debebant, Quo ad

ANIMVM, QVI PRO ALIO LOQVVNTVR. Huc

Legati.

A Sexto memoriæ proditum eſt, Soſtratum, doctum & acutum virum, cùm miſſus foret à Ptolemæo ad Antigonum, vt rem, ſi poſſet, regi illi ſuo accommodatam, ab eo extorqueret, negante ipſo, obtinuiſſe quod volebat ſtatim his tantùm Homericæ Iridis verſibus pronunciatis:

Οὕτω γὰρ δή τοι, γαιήοχε, κυανοχαῖτα,
τόνδε φέρω Διὶ μῦθον ἀπηνέα τε κρατερόν τε,
ἦ τι μεταστρέψεις; στρεπταὶ μέν τε φρένες ἐσθλῶν.

Auditis enim illis, conſilium mutaſſe Antigonum, Vt etiam Neptunus, cū iuſſus ab Iride diſcedere ſubitò è prælio parere nollet.

A nollet, & elato animo reſpondiſſet: ipſa illis verbis ita verſauit animum ipſius, vt protinus dicto audiens Ioui fuerit. *Victorius lib. 34. Var. lect. cap. 18.*

Hyperidas legatus ad Rhodios fuit. Eò cùm adeſſent ab Antipatro quoque legati, qui Antipatrum vt benignum celebrarent, occurrens eis: Noui, inquit, benignum eſſe: verùm nos ne benignum quidem quærimus Dominum. *Plutarchus in vita Hyperidis.*

Philippides Athenienſis Lacedæmonem legatus miſſus de Perſarum in Græciam irruptione, domum rediens, cunctationémque Lacædemoniorum incuſans (qui exercitum educere ante plenilunium nolebat) in Parthenio ſaltu Pana obuium habuit, qui ſe Athenienſibus in pugna ad Marathonem præſtò futurum pollicitus fuit. Ex eo nuncio Deo Athenis honores haberi cœpti.

Megacles Meſſenius, eius Meſſanæ quæ in Sicilia eſt, Agathoclei Syracuſiorum tyranno rebus omnibus aduerſabatur, multóſque Sicilienſes contra eum concitabat iis, qui eum de medio ſuſtuliſſent, ampliſſima munera promittens. Agathocles irritatus, Meſſanam oppugnare parabat, miſſóque præcone,
B Megaclem à ciuibus expoſcebat. Megacles vltrò ſe ad tradendum tyranno obtulit, ſi legatus mitteretur. Decernentibus hæc Meſſeniis, accedens in caſtra Agatoclis: Ego verò, inquit, & legatus ciuitatis nomine venio, & moriturus. Sed antè de legatione cùm amicis audias. Cùm Agatocles amicos conuocaſſet, in horum conſeſſu Megacles patriæ iura percenſens, ad extremum inquit: Si ad eſcindendas Syracuſas expeditionem Meſſenij ſuſcepiſſent, vtrùm pro Syracuſiis, an pro Meſſenis omnia faceres? Cùm ad hanc interrogationem ſubtideret Agathocles, amici qui præſtò erant, eum hortabantur, legato verba facienti parceret. Ille depoſito bello, Megaclem ſaluum & incolumem domum remiſit, amicitiamque cum Meſſeniis fecit. *Pylyan. lib. 5.*

Herſillæ conſilio, quæ Romulo nupſit, vel, vt alij aiunt, Hoſtilio, Sabinæ prœlium diremerunt, & patres maritis conciliarunt. Eiuſque conſilio inter Sabinas agitatum ferunt, virorum permiſſu, ad Tatium Regem & parentes, aliquot feminas ex ſuis popularibus mitterent, quæ ſupplicitet de pace cum his agerent. Miſſas itaque triginta numero Matronas, à quarum nominibus ſint totidem in vrbe Curiæ nominatæ. Alij quin-
C gentas habent. *Sab. lib. 3. En. 1.*

Anno Mauritij XIII. cùm Caianus Auarum & Hunnorum & Sclauinorum Rex Thraciam infeſtaret, Priſcus Mauritij Dux, quum non poſſet armis frangere, oratione flexit Barbarum. Miſit enim Theodorum medicum, qui hac oratione eum compellauit: Audi Caiane. Seſoſtris Rex Ægyptiorum illuſtris & felix, opibus clarus, & inexpugnabili potentia plurimas & ingentes nationes ſeruituti ſubigens, hoc encomio elatus currum aureum precioſiſſimis gemmis ornatum ſibi conſtruxit: cui inſidens, quatuor regibus deuictis plauſtra ſubeuntibus ſe trahi paſſus eſt. Hoc verò cum ſæpiùs fieret, & celebri quodam feſtóque die, ex quatuor iſtis regibus vnus oculis conuerſis continuè retroſpiceret, & rotæ volubilitatem intueretur: Seſoſtríſque eum, Cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conjiceret? percontaretur reſpondiſſe is fertur: Cum ſtupore admiror rotam, cùm eam inſtabili modo ferri atque aliàs aliter volui, & nunc quidem ſublimia demittentem, rurſus demiſſa ſublimantem conſpicio. Seſoſtris ergo vbi dictum id intellexit, ſtatuit, ne illi poſthac currum traherent.
D His auditis, Caianus ſubriſit, & reſpondit, ſe porrò deliberaturum. *Paul. Diac. de Reb. Rom. lib. 17. Niceph. lib. 18. cap. 29.* At *Cedren.* Soldano, qui ab Imp. Ludouico captus fuit Capuæ, hoc tribuit. Alij Cyro Perſarum Regi.

Atila Italiam vaſtante, Valentinian. III. de pace legatum ad eum miſit Leonem Pontificem, hominem non maieſtate ſolùm, ſed etiam ætate venerabilem, vt quacunque conditione poſſet, Atilam non ſolùm à progreſſione auerteret, ſed etiam ad Italiam primo quoque tempore relinquendam impelleret. Ille comitatu honeſtiſſimo ſumpto, quàm maxima potuit ad eum celeritate contendit: nactúſque ipſum ad Mincium, vt proximè, conſidentem, ac læua adhuc ſecum de petenda Roma conſilia voluntatem, ſe veniſſe à Valentiniano legatum oſtendit: hominémque ferum, atque ab omni religione auerſum, graui diuinæ iuſtitiæ commemoratione adeò permulſit, vt ipſum promiſſo annuo tributo à vaſtitate Italiæ & Romæ direptione auerterit. *Sigon. lib. 13. Imp. occid.*

☞ *Vide Locum de Legatis.*

CAVSIDICI. E

☞ *Pete ex Loco de Aduocatis.*

Interpretes.

☞ *Vide Theologi in Loco de Theologia.*

☞ *De his in præced. reſpectu Hominis quem interpretat. ſua inſtruunt. Hic de iiſdem reſpectu Hominis pro quo opera iſta funguntur.*

SCRIBVNT, AMANVENSES, SCRIBÆ, NOTARII

Sacrorum hominum.

Saphan Aſaliæ F. ſcriba templi Domini ſub Ioſia Rege; qui librum legis ab Helcia Pontifice acceptum Regi prælegit, *4. Reg. cap. 22.*

Sareas, Dabrias, Selemias, Echanus & Aſiel, ſcribæ celerrimi, qui ſacros libros, Eſdra dictante, exceperunt. *4 Eſd. c. 14.*

Baruc Neriæ F. ſcriba fuit Hieremiæ Prophetæ, dum ille in carcere eſſet, & verba ex ore illius excepta coram populo recitauit. *Hierem. 36.*

Ambroſius cùm Originem ad commentandas ſacras literas impuliſſet, ſuis ſumptibus ſeptem ei Notarios, & totidem
F Puellas ſcribendi peritas adiunxit, qui inuicem ſibi per horas ſuccederent. *Euſeb. lib. 6. & Suidas.*

Athanaſius ille Magnus, Alexandri Alexandriæ Epiſcopi Amanuenſis fuit. *Sozom. lib. 2. cap. 17.*

Paulus D. Cypriani notarius, quem ſe Romæ vidiſſe *D. Hieron.* affirmat.

Proclus D. Io. Chryſoſtomi, Epiſcopi Conſtantinopolitani lector & amanuenſis: mox etiam Attici Epiſcopi, qui ſecundus à Ioanne fuit, ſcriba, tandem quintus à Chryſoſtomo Epiſcopus Conſtantinopolitan. fuit creatus, paſtor bonus, eloquens & eruditus. *Zonaras, & Niceph. lib. 14. cap. 37.*

Selenas, Vlphilæ Hothorum Epiſcopi (qui literas Gothicas primus inuenit, & Biblia Gothicè vertit) amanuenſis, ſucceſſit Vlphilæ ſub Valente Imp. I. in Epiſcopatu. *Socrat. lib. 5. cap. 33.*

Regum, Principum, ab Archiuo, ab Epiſtolis, à Libellis.

Dauidis Regis ſcriba fuit Saraias. *Lib. 2. Reg. cap. 8.*
G
Sina ſcriba fuit Dauidis Regis *2. Reg. 20.*

Ioa Aſaph F. à commentariis fuit Ezechiæ Regi Iudæorum. *4. Reg. 14.*

Mæandrius Mæandrij F. ſcriba Polycratis Samiorum tyranni, & ab eo ad exploranda Orœtis Sardium præfecti conſilia miſſus. *Herodotus.*

Eumenes Cardanus admodum adoleſcens ad amicitiam acceſſit Philippi Amynthæ filij: breuíque tempore in intimam peruenit familiaritatem. Fulgebat enim iam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, ſcribæ loco: quod multo apud Graios honorificentius eſt, quam apud Romanos. Nam apud hos reuerà, ſicut ſunt, mercenarij ſcribæ exiſtimantur: at apud illos contrariò, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. Ab huius exceſſu, quòd nec prudentia nec fide vlli eſſet ex Alexandri amicis ſecundus, ſcribarum princeps quidem per annos tredecim appellabatur, ſed in pari erat dignatione, ac præcipui eius amici vel familiares: vt etiam Dux in India ſolus cum exercitu mitteretur, & in Prouin- H
ciam Perdiccæ ſuccederet: cùm defuncto Ephæſtione Perdiccas eſſet ad illius prouinciam prouectus. Vnde cùm ſecundum fata Alexandri armigerorum Princeps Neoptolemus cum clypeo ſe & haſta, Eumenem cum ſtylo & tabellis iactaret Alexandrum ſecutum: deriſerunt eum Macedones, quod præter honores hunc affinitatis quoq; neceſſitudine fu iſſet Rex dignatus. Siquidem Barſines Artabazi filiæ, quam in Aſia Alexander primam cognouit, ex qua filium ſuſcepit Herculem, alterá ſororem Apamam Ptolemæo, Eumeni Barſinen collocauit: quo tempore cæteras quoque Perſidas diſtribuit, & amicis in matrimonium collocauit. *Plut. in Eumene, & Probus.*

Magiſtri libellorum, qui ſupplices libellos à priuatis oblatos tractabant: quo in honore fuiſſe Pipinianum apud Imp. Seuerum licet cognoſcere *ex lib. reſcripum, 12. ff. de diſtr. pign.* Libellos, inquit Typhoninus, agente Papiniano. *Hotoman. de Verbis iuris.*

Nymphidiano

rentur cognationem amicitiæ. *Cicero 4. & 4. de Finib.* Et hoc
A eſſet principium vrbis; & quaſi ſeminarium Reipubl. conſtitueretur prima ſocietas in coniugio, proxima in liberis, deinde vna domus, communia omnia. *Idem 1. Offic.*

IV. Quia non niſi per coniugium ſeruari & propagari genus humanum poteſt. Et hinc in Sacris illud; Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Natura ſiquidem hac periodo complet & perficit τὸ ἀεὶ εἶναι, perpetuitatem, quæ non ſecundùm numerum, ſed ſpeciem fieri poteſt. *Ariſt. in Oeconomicis.* Et de hoc machinata eſt natura, ſeu potius primus ille & Maximus Deus fecit, vt eſſent mares & fœminæ, atque ita humanum genus ſemper quodammodo fieret, conſequeretur immortalitatem. *Plut. in Erotico, Cicero 2. de Nat. Deor. Plato de Legib. Dio in Orat. Auguſt. lib. 56.*

V. A diuino cultu. Quia enim in gloriam ſuam creauit & formauit homines Deus. *Eſa. 73.* oportet homines conſeruare, & filiorum filios relinquere Deo miniſtros, qui in noſtrum locum ſuccedant. *Plat. 6. de legib.* Ac propterea, qui cælibatum ſequuntur, aras & templa Dei deſtruere videntur. *Dio 50. lib.*

VI. Ab auxilio mutuo. Vnde, faciamus, inquit Deus, ei
B adiutorium, ſimile ſibi. *Gen. 2.* Quia enim natura nulla ad omnia obeunda eſt nata, mas & fœmina procreatur, & alterius ope indiget: vt, quæ deficiunt vnum, alter ſuppleat. *Xenophon in Oeconomicis.* Ac propterea aliorum animalium finis & terminus eſt ſoboli procreatio, homines autem coniugium ſubeunt, non ſolùm procreationis, verum etiam eorum gratia, quæ vitæ conducunt: officia namque diuiſa ſunt mariti & vxoris. Ita opem ſibi mutuo ferunt, res proprias in commune ponunt. *Ariſt. Ethic. 8. cap. 12.*

VII. A deſcriptione & laude Vxoris. Hinc enim vxor bona definitur domus cuſtos & adminiſtratrix, nutrix liberorum: quæ & ſæuum exhilarare, & conſolari in aduerſis, curare ægrum, iuuentutis nimiam animi relaxationem coërcere, effœtam ſenectæ auſteritatem temperare poteſt. *Dio lib. 56.* Et ſacræ literæ affirmant, talem eſſe ſicut ſolem in mundo, & columnam auream ſuper baſes argenteas, & exhilarare maritum, efficere bonum: prorogare annos huius vitæ. *Eccleſ. 26.* Et inſigne illud eſt: Neque aurum, neque regnum, neque diuitiarum lætitiæ tam excellentes habent voluptates,
C quantas viri boni mulieris pia conuerſatio adfert. *Euripides apud Clementem lib. 3. pædagogiæ.*

Accedit VIII. quod matrimonium medicamentum eſt aduerſus vagas libidines, & ſcortationes. Propter enim fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuum virum. *1. Cor. 7.* Et honorabile coniugium in omnibus eſt, & thorus immaculatus: fornicatores verò & adulteros Deus puniet, *Epheſ. 5. 1. Tim. 1. Heb. 13.* Ac monet Plutarchus, dandam operam eſſe; vt, qui voluptatibus nimis ſunt dediti, & reprehenſionibus minus obtemperant, matrimonio deuinciantur: quod tutiſſimum iuuentutis vinculum. *De Educat. liberorum.*

IX. Et ad prolis certitudinem & inſtitutionem liberorum diligentem, ordinum quoque dignitatem, ſplendorum familiarum conſeruandum, matrimonium neceſſarium eſt: vt etiam ad illud; quod hoc modo hæreditates ad noſtros, non alienos & extraneos, deuoluuntur: gratitudinem ſentiunt, qui ſenio confecti aliorum opus conſilio habent. *Xenophon in Oeconom.*

Et X. nominis memoria ab obliuione & interitu vindica-
D tur: quia vnuſquiſque liberos relinquens in ſuis liberis quaſi renaſcitur. *Plat. de Legib.* Vnde Phocylides præclarè præcipit: Ne maneas cœlebs, ne fortè obſcurus pereas: μὴ μείνῃς ἄγαμος, μὴ πῶς ἀνώνυμος ὄλῃ.

XI. Reipubl. quoque ita conſulitur, ciuium numerus augetur. Et ſi propter Rempubl. contra animi ſententiam multa ſunt alia facienda, etiam huius in gratiam matrimonium contrahendum. Alias enim vrbes & populi non manebunt: non erunt, qui pacis tempore terram colant, exerceant nauigationes, artes & opera tractent, belli tempore Rempubl. tueantur ac defendant. *Dio lib. 56.*

XII. Iucunditas liberorum ad commendandum matrimonium quoque facit. Nihil enim ſuauius eſt quam ex vtriſque natum infantem alere, imaginem corporis animique ſui: vt eo adoleſcente ſe quaſi ipſum quis intueatur: ex hac vita diſcedens, ex ſe editum relinquat, qui in facultates & ſtirpem ſuam ſuccedat. *Dio lib. 56.*

Et verò XIII. grauiſſimè delinquunt, & multis modis iudicio veterum Philoſophorum, aliorúmque qui abſque cauſa iuſtâ & rationabili cœlibatum ſequuntur: homicidium committunt, quia eos non procreant, quos naſci ex iis con- E
ueniebat: impij ſunt, qui tollunt genus ſuum a diis immortalibus monſtratum, tanquam maximum omnium ſacrorum donariorum ἀναθημάτων, ciuitatem diſſoluunt, eò quod legibus non obtemperant: produnt patriam, dum ſterilem & infœcundam eam reddunt: imò euertunt funditus; quandoquidem ciuitas non ædibus, porticibus, foris inanibus, ſed hominibus conſtat. *Ibid.*

Hinc XIV. puniti quoque cœlibes olim fuerunt Spartæ, de Lycurgi inſtituto, non admittebantur ad ludos & ſpectacula & conuiuia publica, qui vxores ducere nollent. *Plutarch. in Lycurgo.* Ibidem etiam actio fuit data contra illos, qui aut nimis ſerò, aut inhoneſtum matrimonium contraxiſſent. *Iul. Pollux lib. 8. in Onomaſtico.* Cenſoria nota fuerunt Romæ affecti, qui matrimonia non contraxiſſent. *Plutar. in Camillo. Val. Max. lib. 2. cap. 9.* Auguſtus Cæſar teſtamentum quoddam improbaſſe dicitur, cuius coniugium intermiſſum fuerat. *Idem lib. 7 cap. 7.* Apud Athenienſes, die quodam feſto, cœ-
libes à mulieribus circum aram tracti flagris cæſi fuerunt. F
Iulius Scaliger lib. 3. de re Poetica. Plato quoque inter alias leges hanc tulit: vt qui triginta annos haberent, & ſine matrimonio viuerent, ſingulis annis, mulctæ loco, aliquot drachmas numerare cogerentur. *lib. 6. de legib.*

Et vt pœnæ hæ iuſtæ fuerunt eorum qui ſine cauſa cœlibes manſerunt: ita, quæ ratio XV. eſt, præmia fuerunt conceſſa in matrimonio conſtitutis, vt qui liberos procreaſſent, in ſententiis dicendis eſſent primi, in petitione magiſtratus aut officij alicuius liberorum numerus præualeret. *Appianus lib. 2. de bello ciuili.* In Theatro honoratiorem iidem locum occuparent. *Suet. in Auguſto.* Singulis annis acciperent munera. *Herodotus lib. 3.* Liberi tales eſſent ab excubiis apud Spartanos, ſi tres maximè haberent filios, immunes ab omnibus publicis officiis, ſi quinque. *Ariſt. 7. Politic. cap. 16. Ælian. lib. 6. cap. 5.* Liberarentur à tutela & cura, qui tres liberos ſuperſtites haberent Romæ, vel in Italia quatuor, vel quinque in prouincia. *Inſtit. lib. 1. tit. 25. De excuſatione tut. vel curat. lib. 10. Cod. tit. 61. de his qui liber. numero excuſat.*
meruerunt. Dionyſius Halicarn. lib. 3. eſſent quoque immunes G
à legionibus publicis. *Lib. 10. Cod. tit. 63. De Legationibus.*

Quin & in arboribus, plantis, virgultis ſexuum differentia reperitur, & mares ac fœminæ ſunt: quorum illi plus virium atque efficaciæ, quam his ineſſe Theophraſtus, Dioſcorides, Plinius & alij teſtantur. Et lapides ac gemmæ: vt idem de Magnete, Carbunculo, Carchedonio, Iaſpide, Sapphiro affirmant. *lib. 36. & 37.*

Neque contra has rationes libertas multum facit. Qui enim liberam vitam matrimonio præferunt, nihil immaniſſimis belluis præſtant: cum abſque mulieribus degunt. Sed licentiam quærunt exercendæ libidinis ac laſciuiæ. *Dio. lib. 56. in Auguſti oratione.* Nec moleſtiæ in matrimonio hoc ipſum improbare poſſunt: ſiquidem nullum huius vitæ bonum, cui non ſit aliquid acerbi admixtum? nec ad virtutem ac voluptatem vllam ſincerè perueniri poteſt, niſi in ea paranda, obtinenda, ſeruanda, labor impendatur. Et plura ac meliora cùm ſint bona, ſunt cum his conferenda, quæ ex coniugio oriuntur. *Dio ibid.* Et eſt hæc quaſi Schola domeſtica, vt priuatim patientia diſcatur, quæ publicè poſt exerceatur: facilè cum omnibus aliis verſari queant, qui Xantippas
domi tolerare poſſunt. *Xenophon in Sympoſio.* Notum denique H
illud Varronis? *Vxoris vitium, aut tollendum, aut ferendum. Eraſm. in Adagiis, Chiliad. 1. Centur. 3. Apoph. 14.*

Neque tamen omnes parum fidæ & moleſtæ ſuis maritis fuerunt. Memorabile illud Arriæ eſt, quæ gladio ſeipſam interemit, cùm periclitari maritum videret. *Plin. lib. 3. Epiſt. ad Nepot. Martial. lib. 1.* vt alterum illud de Miniarum vxoribus: quæ, cùm mariti à Spartanis in carcerem coniecti, afficiendi ſupplicio poſtridie eſſent; impetrato à cuſtodibus aditu, carcerem ingreſſæ, commutata cum maritis veſte, fecerunt, vt ſalui illi abire poſſent. *Val. Max. lib. 4. cap. 6.* Et ſunt obedientes ac prudentes multæ Saræ, Seboræ, Michols, Abigaëles: quarum ſacræ Literæ meminerunt. *Geneſ. 18. Exod. 4. 1. 1. Reg. 19. & 28.*

II. Quæstio.
QVO TEMPORE CONTRAHENDVM MATRIMONIVM.

A Diverſæ atque diſcrepantes diverſorum hac de Quæſtione ſententiæ, conſideratione verò dignæ reperiuntur. Intereſt enim Reipublicæ, ne quavis in ætate pro libitu matrimonium contrahatur. Sunt hic, qui viro trigeſimum annum, fœminæ decimum quintum aptum connubio conſtituunt. *Heſiod. lib. 2. ἔργων κ. ἡμερῶν.* Ægyptij quoq; non ante trigeſimum, vt Lacedæmonij ante vigeſimum quintum, voluerunt matrimonium iniri, propter fœcunditatem ac prolem. *Xenoph. in Spartana Rep. Plut. in Lycurg. Solon.* quintum Septenariū, hoc eſt, annum 36. aptum eſſe matrimonio cenſuit. *Philo lib. 1. de opificio mundi.* Et Germani hoc nomine laudantur, quod ſera apud hos Venus extiterit; ideoque eadem iuventa, ſimilis proceritas, robora parentum valida, liberi referant. *Cornel. Tacitus de morib. Germ.* In turpiſſimis fuerit habitum rebus, ante annum vigeſimum vxorem duxiſſe. *Cæſar lib. 6 de bello Gallico. Tiraquell. lib. 6. num. 38.* Plato vult, vt vxorem quiſque à trigeſimo anno ad trigeſimum quintum ducat. Si non duxerit, damnatus ſit, & pecuniarum infamiæque nota inuratur *lib. 4. de legib.* Ariſtoteles verò ætatis anno 18. fœminas, viros 36. matrimonium vult contrahere: quod vtriuſque ſexus vires tum maximè corroborentur. *Polit. 5. cap. 16.* B

Thales roganti matri, vt matrimonium iniret, nondum eſſe tempus dixit: deinde maior natu, non amplius eſſe tempus. *Plut. & Stob.*

Idem interrogatus: Cur in vigore ætatis liberos non procreaſſet? reſpondit: Quia nolui ſponte negotium vitæ facere, & eius tranquillitatem turbare. *Stob. ſerm. 66.*

III. Quæstio.
AN CONTRAHENDVM CVM DIVITE ET BENE DOTATA VXORE.

Variæ in hac re ſunt Sapientum opiniones. Quidam enim cenſent ad onera matrimonij deferenda, vxorem divitem quærendam, eò quòd potiſſima onera à parte illius ſe habeant. Eſt enim vxor debito cultu exornanda, præſertim hoc ſeculo, quo indies mulierum faſtu creſcente, novitates veſtimentorum cultuſq; inducuntur & augentur, ac tanta in iis luxuries reperiatur, vt plebeiam à matrona nobili vix dignoſcas. Fulgent auro, margaritis, gemmis, vt aſpectum fallant. Olim enim annus definitus legitur earumdem ornatui & comturæ, modo triennium conſignes licet, neſcias an ex voto compoſitæ & circumornatæ. C

Adhæc liberi quoque pro cuiuſque conditione, honeſtè habendi ſunt & educandi: quod abſq; immenſis ſumptibus non fit, cùm plures annos requirant antequam formentur, & valeant, vt eſt in Proverbio, natare ſine cortice.

Et res familiaris convictuſque quotidianus rem lautiorem expoſcit, ne ingenioſa paupertas ſubveniat turpi egeſtati, quam dos luculentior vxoris tacitè fugat. Inter ea namque quæ vitam beatiorem faciunt, numeratur *Res non parta labore, ſed relicta.*

Ob has aut ſimiles rationes videmus viros alioquin ſapientes ſi de nuptiis cogitant, primam de dote futuræ coniugis rationem inire, parum ſolicitos de indole & genere. Quæ tamen ſi cum luculenta dote concurrant, non erunt aſpernanda, præſertim ſi maritus fortunæ anguſtioris. Notum eſt illud: D

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

At virgines ſine dote nubere iuſſit Lycurgus, vt vxores non pecuniæ cauſa eligerentur, ſeveriuſque viri matrimonia coërcerent, cùm nullis dotium frenis tenerentur. Audiamus *S. Hieronymum, lib. 1. cap. 15. cont. Iovinianum.* Quæ enim mihi incumbet neceſſitas venire in dubium, vtrum bona an mala futura ſit, quam duxero? Melius eſt, inquit, habitare in terra deſerta, quàm cum vxore litigioſa & iracunda. Quam rarum ſit vxorem ſine his vitiis inveniri, novit ille, qui duxit vxorem. Vnde pulchrè Varius Geminus ſublimis Orator: qui non inquit, litigat, cœlebs eſt: Melius eſt habitare in angulo tecti, quàm cum vxore maledica in domo communi. Si domus communis eſt mariti & vxoris, erigit vxorem in ſuperbiam, & contumeliam viro facit, quanto magis ſi ditior vxor fuerit, & in domo eius vir manſerit? Incipit enim non vxor, ſed domina eſſe, & viro, ſi offenderit, migrandum eſt.

Vnicæ filiæ pater Themiſtoclem conſulebat, vtrum eam pauperi, ſed ornato: an locupleti, ſed parum probato collocaret? Cui [illegible]: Malo, inquit, virum pecunia, quam pecuniam viro indigentem. Quo dicto ſtultum monuit, vt generum potius, quam divitias generi legeret. *Valer. M. x. lib. 7.* E

Virgo formoſa, etſi ſit oppidò pauper, tamen abundè dotata, affert quippe ad maritum novam animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum; ipſa Virginitatis commendatio iure merito omnibus acceptiſſima eſt maritis. Nam quodcunque aliud in dotem acceperit, potes, cum libuerit ne ſis beneficio obſtrictus, omne vt acceperas, retribuere, pecuniam remunerare, mancipia reſtituere, domo demigrare, prædiis cedere, ſola Virginitas accepta eſt, reddi nequit, ſola apud maritum ex rebus dotalibus remanet: vidua autem qualis nuptiis venit, talis divortio digreditur, nihil affert impoſſibile, ſed venit iam alio perflorata. *Lucius Apuleius de Magia lib. 2.*

M. Cato Cenſorius vxorem nobiliorem, quam opulentiorem duxit, æſtimans æque vtraſque eſſe elatas & ſupercilioſas: verum turpitudinis rubore, obſequentiores viris ad honeſta generoſas. *Plut. in Catone.*

Apud Holſatos lex fuit, vt nobilis nobilem, liber liberam, ſervus ſervam duceret: & ſecus faciens vitam amitteret. *Ioannes Petroſius in Chronico Holſatiæ.* F

Indorum virgines, cùm eſſe nubiles cœperint, in publicum à parentibus producuntur. Accurente (vt aſſolet) multitudine, libera illis datur optio, è iuvenum turba virum ſibi ſeligendi, quem virtute præſtare arbitrantur. *Calius lib. 38. cap. 31.*

Apud Turcas vt eſt auctor *Ioannes Antonius Menavinus* teſtis oculatus, *de Turcarum Religione & Moribus lib. 2. cap. 13.* Pecuniam ſponſus numerat patri filiæ pro qua poſtulatur, neque enim ſponſa apud eos dotata viro traditur: ſed futurus maritus certam pecuniæ ſummam ipſius filiæ parenti numerat priuſquam eam adſe introducat, quæ mox in cultum ornatumque ſponſæ impenditur.

Narrat *in ſermonibus ſuis Convivialibus Ioan. Petroſius* de quodam, quod vxorem duxiſſet ſine vllâ omnino dote; cum tamen honeſtiores & opulentiores matronæ ſe crebriùs offerrent. Roganti verò, cur his ſpretis, illam in coniugem acciperet; Ne, inquit, dotium freno conſtrictus, vxori meæ nupſiſſe ego videar: & ita contra Apoſtoli doctrinam viri caput fiat mulier. Sed quantum, hoc ævo ille morbus invaluit? quas non radices egit? Pulchrè ſimul & facetè *Martialis lib. 8. ad Priſcum.* G

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? Vxori nubere nolo meæ.
Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito:
Non aliter fiunt fœmina virque pares.

Vt verò inſinuet quænam tandem vxor ducenda, ita ad Flaccum loquitur.

Qualem Flacce velim, quæris, nolimve puellam?
Nolo nimis facilem, difficilémque nimis.
Illud quod medium eſt, atque inter vtrumque probatur,
Nec volo quod cruciat, nec volo quod ſatiat.

Ex Ioan. Petroſio in ſerm. convivial. *L. Beyerlinck in Apophthegmatis.*

Plautus in Aulularia, ita loquitur:

Dummodo morata rectè veniat, dotata eſt ſatis. H
Hæ ſunt atque alia multa in dotibus magnis
Incommoditates ſumtuſque intolerabiles:
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.
Laudant ſapienter factum & conſilio bono,
Opulentiores pauperiorum fillas,
Vt indotatas ducant.

Et Ovidius in Epiſt. Deianiræ ad Herculem.

Quam malè inæquales veniunt ad aratra iuvenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.

☞ *Illuſtrari ſupraſcripta Quæſtiones multum poterunt ex Loco de Vxore, vbi varia veterum Ethnicorum dicta & Apophthegmata pro vtraque earumdem parte in medium adducuntur.*

* DE MATRIMONIO INFIDELIVM.
NON EST SACRAMENTVM.

Quamvis matrimonium à Deo ſit inſtitutum in prima hominis productione, non tamen Sacramenti dignitatem habuit, prius, quam ad eam per Chriſtum eveheretur in lege nova: ſub qua ratione à Chriſto originem duxiſſe, veritas Catholica

tholica ſemper docuit. Neque enim adeò erat olim neceſſaria gratia in coniugio, quando difficultatibus illius per Polygamiam occurrebatur, & per libellum repudij, ac in lege noua qua eidem inſolubilis nexus adhæret. Vnde & in Adami matrimonio non niſi generalis quædam Sacramenti ratio indicata eſt, vnde de eo loquens Paulus *ad Epheſ.* 5. non dicit Sacramentum hoc magnum erat aut fuit, ſed eſt: nempe modò in noua lege, quando Chriſtus illud ad hominis ſanctificationem ordinauit, & cæremoniam ſacram eſſe voluit. Vnde benedictio primis parentibus data fœcunditatem corporis, nullum autem gratiæ effectum præſtitit.

Quoad Infidelium matrimonia etiam nunc Sacramenti dignitatem non obtinere, conſtat, quod per Baptiſmum, quæ ianua eſt Sacramentorum vitæq; ſpiritualis, ingreſſi nondum ſint. Sunt nihilominus vera matrimonia, verúmque inter eos coniugium ſubſiſtit. Vinculum tamen inſolubile non habent: quia altero ad fidem conuerſo, & altero ſine contumelia creatoris eidem cohabitare nolenti, matrimonium eorum quoad vinculum ſolui, extra controuerſiam eſt, & confirmatur ex Apoſtolo 1. *Cor.* 7. Si infidelis diſcedit, nempe nolens habitare cum fideli; diſcedat, non enim ſubiectus eſt ſeruituti frater aut ſoror in huiuſmodi, nempe vt non habeat libertatem illo diſcedente cum alio contrahendi. Cæterum tempore Pauli, Infidelitas non erat impedimentum dirimens matrimonium cum fideli contractum: imò nec impediens, ſi non erat fideli periculum ſubuerſionis. Iam autem ſacrorum Canonum decreto introductum, vt infidelitas dirimat matrimonium quod fidelis exiſtens fidelis vellet contrahere cum infideli. Eſt enim diſparitas cultus.

Aduertunt hic obiter Doctores, Si infidelis qui plures habet vxores ad fidem conuertatur, debere primam accipere tanquam veram vxorem, neque oportere cum ea de nouo contrahere. Si autem ea conuerti nolit, eique cohabitare, aliquam è poſterioribus accipere poterit, cum qua de nouo contrahet: quia nunquam eius vxor fuerit.

NON ESSE INEVNDVM CONIVGIVM CVM INFIDELIBVS.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ

Iſaac apertè iuſſit filio Iacob, vt non acciperet vxorem de filiabus Palæſtinorum, ſed aliquam ex filiabus Laban; quod & ille obedienter fecit. *Gen.* 28.

Eſdras de affinitate Iſraëlitarum cum exteris certior factus, luget cum toto populo, ieiunat, & Deum ſedulò pro ciuibus publicè deprecatur. 1. *Eſdr.* 10.

Nehemias videns Iudæos conſociaſſe ſibi fœminas alienigenas, cum eis contendit, ac imprecatur.

HISTORICA.

Anno Domini 494. & decimo regni Clodouei regnantis in Gallia idem rex fœdere nuptiarum iunxit ſibi in matrimonium Clotildem Chriſtianam fœminam, neptem Burgundiæ regis Gundebaldi nomine, ex qua ipſi bona cuncta fluxerunt, cùm primùm per mulierem fidelem ſaluus factus eſt vir infidelis. Rem geſtam exactè inter cæteros deſcribit Aimoinus. Duxit Clodoueus vxorem ex genere Burgundionem Clotildem nomine, Chriſtianam ab ipſis incunabulis infantiæ. Hæc tali quadam ex cauſa ad notitiam ipſius regis peruenit. Miſerat idem princeps legatos ad Gundebaldum regem Burgundionum ferendæ pacis gratia: qui dum in palatio immorantur, Clotildem puellam contemplati, inquirunt quæ ſit. Dictum eſt eis neptem eſſe regis, ex fratre progenitam: quæ (inquit) parentibus orbata, nunc ſtipe alitur regia. Regreſſi itaque legati annunciant, perfecta eſſe pro quibus ierant. Inter cætera dicunt vidiſſe ſe puellam adeò formæ venuſtam, vt cuilibet potentiſſimo regi nuptui poſſit tradi: Quam, inquiunt, in regia manentem, patre eius hac vita carente patruus ab ineunte nutriuit ætate. Hoc audito, Rex Clodoueus amore capitur puellæ, ſperans & ex hac occaſione regnum Burgundiæ accipere poſſe. Dirigit e veſtigiò quendam ſibi familiarem, nomine Aurelianum, qui munera puellæ a ſe miſſa perferens ſpeciem eius diligentiùs contemplaretur. Huic imperat, vt puellã adeat, de nuptiis voluntatem regis edicat; & quid in animo illa ſuper hac re habeat, agnoſcat. Ille præcepto parens, Burgundiæ partes ingreditur. Palatio appropinquans, ſocios ſiluis ſe abdere iuſſit: ipſe habitu mendici circum amictus ad aulam properat, & vt futuræ ſibi dominæ colloqui poſſit explorat. Tunc fortaſſe illa ad Eccleſiam proceſſerat, Domino ſuarum vota relatura precum; erat quippe dies Dominica. Aurelianus inter cæteros pauperes præ foribus ſtans egreſſum eius operiebatur. Expletis miſſarum ſolenniis, egreditur puella egenis (vt mos erat) eleemoſynam largitura. Accedit Aurelianus, vt mendicus ſtipem poſtulaturus: cúmque illa aurum ei porrigeret: ipſe apprehenſa manu eius, pallio ſuper brachium reducto, nudum ori eius oſculaturus admouit. Illa pudore puellari perfuſa domum repetit. Mittit continuò puella, qui iuuenem (vt putabat) mendicum ad ſe deduceret compoſitum: quem taliter alloquitur: Quid tibi, ô homo, viſum, vt eleëmoſynam accepturus, manum meam veſte denudans oſculareris? Cui ille interrogata omittens, tale dedit reſponſum: Dominus meus Rex Francorum, audita generoſitatis tuæ excellentia, deſiderat habere coniugem: ecce annulus eius, & cætera ornamenta ſponſalia. Conuerſus autem, vt ſacculum, quem poſt oſtium depoſuerat, ſumeret, oblaturus ei munera, quæ detulerat, furtim ablatum eſſe reperit. Quæſtione habita inuenitur ſacculus, recipit eum vt peregrinus, munera puellæ offert, de nuptiis iam ſecurus. Nam illa vbi de thori copula audiuit, legato in hæc verba reſpondit: Non eſt (inquit) fas Chriſtianæ mulieri Paganum ſortiri maritum: ſed ſi hoc cunctorum prçordinauerit conditor Deus, vt ille per me Creatorem agnoſcat ſuum; petita nõ abnuo, quinimo omnipotentis fiat Domini iuſſio. Illo dicente: Regem per omnia aſſenſum præbiturum; rogat illa, vt ſecretum apud ſe hoc verbũ teneat, ne patruus aliquo illud pacto perſentiſcat. Qui fidem dans, ſe id nulla proferre ratione, regreditur ad Regem, quem proſpero nuncio reddidit alacrem. Puella ſanè cum quem Clodoueus miſerat annulum, in theſauris patrui repoſuit cuſtodiendum. *Aimon. de geſt. Franc. lib. 1. cap. 13. Gregor. Turon. lib. 2. cap. 28. & 29. Hincmar. in vita S. Remigij apud Sur. tom. 1. Baron. tom. 6. An.* 494.

Eduinus Gentis Nordam Humbrorum in Anglia rex, cum Edelbergam Ederberthi Cantuariorum Regis filiam in coniugem optaſſet, & conſortiũ eius miſſis procis, à fratre eius Eadbaldo, Chriſtiano, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret; reſponſum eſt, non eſſe licitum, Chriſtianam virginem pagano in coniugium dari, ne fides & ſacramenta cæleſtis Regis, conſortio profanarentur Regis, qui veri Dei cultus prorſus eſſet ignarus. Quæ dum Eduino verba nuncij referrẽt, promiſit ſe nihil omnino contrarium Chriſtianæ fidei, quam virgo colebat, eſſe facturum; quin potiùs permiſſurum, vt fidem cultumq; ſuæ religionis cum omnibus, qui ſecum veniſſent, more Chriſtiano ſeruaret. Itaq; promittitur virgo, atq; Eduino mittitur. Quam comitatur S. Paulinus Epiſcopus Eboracenſis, ne ipſa cum ſuis paganorum ſocietate pollueretur, quotidiana exhortatione & Sacramentorum cæleſtium celebratione eam confirmando. *Beda lib. 2. hiſt. Angl. cap.* 9.

Circa annum Dom. 593. Regis Perſarum coniunx, nomine Cæſarea, de Perſide exiens cum paucis ſuis fidelibus, priuato habitu propter Chriſtianæ fidei amorem Conſtantinopolim venit. Quæ ab Imperatore (Mauritio) honorificè ſuſcepta, poſt aliquot dies, vt deſiderabat, Baptiſmum conſecuta, ab Auguſta de ſacro fonte leuata eſt. Quod vir eius Perſarũ Rex audiens, Legatos Conſtantinopolim ad Auguſtum direxit, quatenus eidem ſuam vxorem redderet. Qui ad Imperatorem venientes, verba Regis Perſarũ nunciant, qui ſuam requirebat Reginam. Imperator hæc audiens, remq; omnino ignorans, eis reſponſum reddidit, dicens: De Regina, quam quæritis, fatemur nos nihil ſcire, præter quod ad nos hic aliqua mulier priuato habitu aduenit. Legati verò reſponderunt dicentes: Si placet veſtro conſpectui, volumus hanc quam dicitis mulierem videre. Quæ cum iuſſu Imperatoris aduenìſſet, mox vt eam conſpiciunt, ad eius veſtigia prouoluuntur, eique venerabiliter, quod eam vir ſuus requireret, ſuggerunt. Quibus illa reſpondit: Ite nunciate Regi veſtro, & domino, quia niſi ſicut ego iam credidi, ita & ipſe in Chriſtũ crediderit, me iam vltra cõſortem thori habere non poterit. Quid multa? Legati reuerſi ad patriam, vniuerſa, quæ audierant, Regi nunciant: Qui nihil moratus, cum ſexaginta millibus viris Conſtãtinopolim pacificè ad Imperatorem venit, à quo gratanter & ſatis dignè ſuſceptus eſt. Qui cũ vniuerſis in Chriſtum credens, pariter cum omnibus ſacri baptiſmatis vnda perfuſus, & ab Auguſto de fonte leuatus, Catholica fide confirmatus eſt, multiſq; muneribus ab Auguſto honoratus, accepta ſua coniuge lætus & gaudiens patriam repetiuit. *Paul. Diac. l. 4. c. 17. Vet. edit. & Nou. 52. Turon. l. 11. c. 9.*

Eo

A Eo olim deteſtando amicitiæ vſu Chriſtiani Saracenis coniuncti mutua inter ſe fœdera nuptiarum inibant, vt & principes id facere non erubeſcerent. Nam Abdalla filius Almahadij Regis Arabum, qui regnabat Toleti anno Domini milleſimo decimo, in vxorem accepit Thereſiam virginem à fratre Adelphonſo Legionis Regis inuitam. Quæ fœmina Chriſtiana, virginéque maximè pia ſpecimẽ dignum exhibuit, dum non niſi ea conditione ſe iungi paratam viro diceret, niſi ille, vt ipſa, eiuſdem religionis conſors, Chriſtianus efficeretur, aliter non conſenſuram: ſic falſa ſimplex virgo promiſſione decepta, quod vir fieret Chriſtianus, duci ſe paſſa eſt. Vbi autem tempus aduenit, promiſſionem illa exigens, ſerò tandem ſe deluſam, obnitente viro cognouit: cùm illa comminata eidem diuinam vltionem, ſi quid præter fas in inuitam ac renitentem tentare præſumeret. Sed deridens libidinis æſtro percitus impius ille, puellæ vim intulit, moxque offenſi numinis expertus eſt vltionem, affectus morbo grauiſſimo, cuius ſalutem deſperans, niſi cauſam protinus dimoueret, eandem Thereſiam cum amplis muneribus ad fratrem Regem ſponte remiſit. *Roderic. Santius hiſt. Hiſp. p. 4. cap. 23. Roder. Tolet. lib. 5. rer. Hiſp. cap. 18. Vaſæus in Chron. Hiſt. ann. 983. Baron. tom. 11.*

B Roderici Regis temporibus, Mauris per inſidias Iuliani Comitis Hiſpaniam deuaſtantibus, Euroſia Bohemiæ Regis filia Aragoniæ Regi per nuncios deſponſata, veniens in Hiſpaniam, cùm Maurorum rabiem ſæuientem contra Chriſtianos audiſſet, ad montes Pyrenæos fugiens, in ſpelunca apud oppidum, quod Verna vocabatur, latuit cum multis Hiſpaniæ & Bohemiæ nobilibus, qui cum ea venerant: ad quam ſpeluncam cum Mauri perueniſſent, equites Euroſiæ fortiſſimè contra Mauros pugnantes, omnes demum Maurorum multitudine circumuenti oppreſſique ceciderunt, & Euroſia ab hoſtibus capta. Quæ cùm Regis filia agnoſceretur, & eſſet forma pulcherrima, admonita à Maurorum principe vt Chriſtianorum legem deſereret, & ei coniugio copularetur, nolens illius fraudulentis ſuaſionibus acquieſcere, ipſa cum paucis ſuorum, qui prælio remanſerant, iugulatur. Qui cùm ferientis gladium patienter expectaret, hæc angelica vox audita eſt: Veni electa mea, ſponſa Chriſti: accipe coronam, quam tibi Dominus C præparauit, & donum, vt quotieſcunque pro pluuia, vel contra quamcumque tempeſtatem fueris à Chriſti fidelibus inuocata, erit eorum oratio exaudita. Cùm hoc audiſſet, brachiis detruncatis & pedibus, exſpirauit. In loco autem vbi concidit miracula multa poſtea viſa fuêre. Corpus verò poſt aliquot annos cuidam paſtori diuinitus demonſtratum eſt, & inuentum ſolenniter & maximo gaudio Chriſtianorum ad Lacam ciuitatem delatum eſt, vbi in arca reconditum in Eccleſia Cathedrali ſuauiſſimè redolet. *Lucius Marin. Sicul. lib. 5. de Reb. Hiſp.*

Mechanica.

Definitio & Etymologia.

MEchanica eſt ars quæ manu plerumque exercetur, & diſtinguitur contra Liberales, quæ magis ingenio producuntur, ἀπὸ τῆς μηχανῆς, quod ſignificat Inuentionem. Græci hanc artem Βαναυσουργίαν dicunt: hinc fit Mechanicus, μηχανικὸς, factor operum quæ ingenio ſimul ac manu fiunt. Nos tamen hic latius hoc nomine vtimur.

D

INVENTORES.

Eudoxus Gnidius & Archytas Tarentinus Pythagoreus, eius præceptor, primi Geometriam variis cælaturis exornantes, machinamentorum artem inchoauere, ipſiuſque Geometriæ rationes difficiléſque demonſtrationes per ſenſum & inſtrumentorum exempla edidêre. In eos inuectus eſt Plato, quod Geometriæ dignitatem ſuſtuliſſent, quodque à cogitatione & rebus incorporeis ad ea quæ ſenſibus percipiuntur declinaſſent, quaſi ad ſui vſum corpore & mercenaria indigeret inertia. *Volat. lib. 35. Anthrop. ex Plut. Marcell.* Archytam primum mechanica, mechanicis principiis expoſuiſſe tradit. *Laërt. lib. 8.* Ingenij illius ſpecimen fuit lignea columba, certa ratione compacta, quæ aërem ſemel ſortita, perpetuo volatu per ipſum inane ſpiritu intus incluſo agebatur, niſi ſolidum aliquod offendiſſet corpus. *Sab. lib. 10. cap. 8.*

Inter mechanicos magiſtros connumerat Proclus duos θαυματοποιητικοὺς, Cteſibium Alexandrinum, tonſoris F. & Heronem κατ' ἐξοχὴν Mechanicum dictum. Cteſibius pneu- E matica, hydraulica & horologia reperit, mira quadam ratione, quam *Vitru. lib. 9. explicat, & Plin. lib. 7. cap. 37. & Athen. lib. 4. cap. 24.* muſica quædam inſtrumenta illius enumerat. Hero omnem geometriæ varietatem, elegantiam, ſubtilitatem perſecutus eſt. Scripſit pneumatica, αὐτοματοποιητικὰ, geodætica, de machinis geometriam, duplicationem cubicam, vt etiam στοιχειωτὴς extitiſſe videatur.

Horologium & clepſydrarum horariarum inuentionis methodum. *Galen. lib. de cuiuſque animi pec. notitia, cap. 5.* deſcribit.

☞ *Vide Locos particulares Artium Mechanicarum.*

DOCTORES.

Henricus Haſſianus, centeſimo ab hinc octogeſimo ferè anno, primus mathematicas artes Lutetia Viennam tranſtulit: vnde breui tempore per vniuerſam Germaniam proſeminatæ mathematicorum tanquam familiæ, indéque mirabiles tres artes ſunt inuentæ. Primò bombardica ſeu tormentorum bellicorum mechanica: cuius vſus bello Veneto contra Genuenſes (qui ſe interfici ſentiebant, quo tamen teli genere non animaduertebant) circa annum ferè 1400 primùm innotuit mundo, è Germano quodam hominis ignoti primùm repertus: deinde multis F modis auctus, & amplificatus. Secundò ex eadem gente mathematico beneficio prodiit typographia. Poſtremò nautica, atque in omnes vniuerſi orbis oras nauigatio, excitatis iam per vniuerſam Italiam mathematis. Vſus nempe aſtrologiæ verſatur, vt in medicina, agricultura, ſic præcipuè in nautica: & ea iam olim fuerat Thaletis quædam aſtrologia, quæ mathematicis auſpicijs renouata à Chriſtophoro Columbo anno 1493. Ab Americo Veſpucio 1501. Antipodas terrarumque atque Oceani tractus aperuit. *Petr. Ram procem. Math. lib. 2.*

SCRIPTORES.

Strato Lampſacenus de metallicis machinis ſcripſit. *Laërt. libro 5.*

EXERCITATIO.

Antiquitas Iuſtitiæ deæ libram, Neptuno veſtem ſub tridentis imagine conſecrauit: vnde μοχλευτὴς ἀπὸ τοῦ μοχλοῦ dictus eſt, quaſi vectiarius. Hinc *Vergilius*:

Cymothoe ſimul & Triton adnixus acuto
Detrudunt naues ſcopulo: leuat ipſe tridenti,
Et vaſtas aperit Syrtes, ac temperat æquor.

G Plutoni machinas conſecrarunt metallicas. Ex quibus ſatis liquet, vſum mathematicæ apud priſcos diuinum fuiſſe, quandoquidem auctores organorum mechanicorum Deos fecêre, *P. Ram. lib. 2. procem. Mathem.*

Eam altitudinem ingenij, tantaſque præceptorum diuitias tenuit Archimedes, vt cùm per ea nomen atque opinionem ſibi parauiſſet non humanæ, ſed diuinæ ſcientiæ, nullum de his relinquere commentarium ſuſtinuerit, verùm illa in parandis machinamentis induſtria, atque adeò omni, quæ ad vſum ſe applicaret & ad vtilitatem, arte pro humili & ſordida repudiata, in iis tantùm poſuerit ſtudium ſuum, quæ præclara & eximia per ſe, neque vlli aſtricta neceſſitati eſſent: non conferenda quidem cum alijs, ſed quæ certamen excitent cum materia demonſtrationis: cũ illa mole & ſpecie, exquiſita hæc certitudine & vi excellat incredibili. Neque enim implicatiores in Geometria & contortas magis quæſtiones, in ſimplicioribus liquidioribuſque conſcriptas elementis inuenias. Id dexteritatis illius ingenij alij attribuunt. Alij ad laborem referendum putant potiùs indefatigatum, quod quiduis eum efficere veriſimile ſit facile & citra ſudorem potuiſſe. Nam ſi quæras, per te non inH uenias demonſtrationem illius quæſtionum: vbi didiceris potuiſſe putes, te eam vel tua ſponte inuenire. Adeò ſtrata eſt via atque expedita, quæ ad id, quod intendit demonſtrare, perducit. *Plut. in Marcello.*

VSVS CONSIDERATVS RESPECTV VTENTIS. HVC MACHINÆ,

Mechanica in genere.

☞ *Mechanici artifices Geometræ quidam practici ſunt, & geometrici vſu diſcipuli, quamuis Geometriam ipſam ignorent.*

Architecti apud omnes gentes amuſſi & perpendiculo lapides & ſaxa, quibus in ædificando vtuntur, applicant: quemadmodum trochaicus prouerbialis teſtatur, à Plutarcho vſitatus, πρὸς σταθμὴν πέτρον τίθεσθαι, οὐ τὴν σταθμὴν πρὸς πέτρον. Apud Lesbios verò, ſiue id propter duritiem lapidum, qui ſculpturam vix admittunt, ſiue propter parſimoniam fiat, amuſſis ſiue regula

quinquies millenûm modiorum pondus attraxit. Quibus ingenij miraculis Rex permotus, dixit, Archimedi quidlibet aſfirmanti credendum eſſe, tanquam tali artifici nihil poſſet eſſe difficile.

Indices Horarum.

Horologium ſolarium, in quo vmblici Solis, quem gnomonem vocant, vmbra horas oſtendit. Anaximenes Mileſius Lacedæmone, *teſte Plin. lib. 2 cap. 76.* primus inuenit (hoc tamen *Laert. lib.* , eius præceptori Anaximando Mileſio tribuit) ipſumque ἀπὸ τῆς σκιᾶς hoc eſt, ab vmbra, ſciotericon appellauit. Romæ multò ſeriùs contigit: in XII. enim Tabulis, ortus tantùm & occaſus Solis nominabatur.

L. Papyrius Curſor, ſolarij horologij vſum Romæ primus intulit, ad ædem Quirini, cùm eandem dedicaret à patre ſuo votam. Accenſus Conſulis, id eſt, præco, Solem ortum pronunciabat, quum è curia inter Roſtra & Græcoſtaſim eum proſpiciebat: à columna verò ænea ad carcerem inclinato ſidere ſupremam horam pronunciabat: ſed hoc ſerenis tantùm diebus, vſque ad primum Punicum bellum. At M. Varro primùm ſtatutum in publico ſecundùm Roſtra in columna tradit, bello Punico primò, à M. Val. Meſſala conſule. Catina capta in Sicilia. Deportatum inde poſt 30. annos, quam de Papyriano horologio traditum, anno Vrbis 477. nec congruebant ad horas eius lineæ. Paruerunt tamen ei annis 99. donec Q. Martius Philippus, collega L. Pauli in cenſura, diligentius ordinatum, iuxta poſuit: idque munus inter cenſoria opera gratiſſimum fuit. Etiam tum tamen nubilo die incertæ fuerunt horæ, vſque ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega Lænatis primus aqua diuiſit horas 24. & horologium ſub tecto dicauit, anno Vrbis 595. Tamdiu pop. Rom. indiſcreta lux fuit. *Plin. lib. 7. cap. 60.*

Horologium ex aqua Cteſibius Alexandrinus primus repetit. *Cic. lib. de Nat. Deorum. Vitruuius lib. 9. Polyd. lib. 2. cap. 5. de Rerum inuent.*

Boëtius Seuerinus primus horologia, quibus hodie vtimur, antiquis ignota, libratis videlicet ponderibus acta, Romæ componi curauit. Poſt cuius obitum diu Italia eiuſmodi opificio caruit. Dominante deinde in Tranſpadanis Ioanne Galeatio Vicecomite, fabricatum fertur eiuſmodi horologium non ſolùm horarum, ſed etiam ſiderum expreſſis notis atque temporibus, ac Solis lunæque meatibus: cuius operis auctor ignoratur: collocatúmque illud horologium in arce, vel caſtello Papiæ fuit, vbi defuncto principe tam mirabile opus deſpectum iacuit, circulis etiam à ſuo loco ſublatis. Exacto poſtea ſeculo anni milleſimi & quingenteſimi, circa annum vigeſimumnonum, quo Carolus V. Bononiæ imperialem coronam ſuſcepit, allatum eidem Imperatori illud horologium incompoſitum (vt erat) ſitu ac rubigine fœdatum fuit. Quo conſpecto, machinam admiratus, curari tanti operis inſtaurationem, fabris vndique euocatis iuſſit. Quibus circa opificij reſtitutionem fruſtra laborantibus, vnus acceſſit Ioannes Cremonenſis, cognomento Ianellus, aſpectu informis, ſed ingenio clarus, qui tantum opus ſpeculatus, refici poſſe machinam dixit, ſed nequicquam profuturam, ferris rubigine attritis, exéſiſque, niſi nouum inſtrumentum ad illius vetuſti ſimilitudinem ac ſymmetriam componantur. Aggreſſuſque opus, ſiue priorem artificem imitando atque æmulando, ſiue exæquando, diuturno labore opificium abſoluit, quod deferri in Hiſpaniam Imperator voluit, magiſtro Ianello ſimul deducto. *Bern. Saccus lib. 7. Ticinenſis hiſt.*

Iacobus Dondus, Patauinus medicus (qui à medicamentorum collectione Aggregator dictus eſt) inuenit horologij opificium admirandum, quo non modò horæ diei ac noctis, ſed & annuus Solis curſus per duodecim ſigna Zodiaci, & Lunæ menſtruæ aſpectus, ſingulis diebus, ſicuti in cœlo, cernitur. Menſium quoque ac Feſtorum dies, fabrili operatione Antonij Patauini ſolertiſſimi artificis, & acuto huius ingenio apertè conſpici poſſunt: cuius operis ſingulæ conuerſiones, idé efficiunt in Sole, & Luna, & præcipuis ſtellis errantibus, quod in cœlo ſingulis diebus ac noctibus fieri videmus. Hic ergo Iacobus medicus à tam nobili inuento omnium ipſe primus, antiquato priore cognomine, ab Horologio deinceps eſt appellatus: & poſtmodùm tota eius familia: quæ quidem Patauij, & honoribus, & diuitiis, & viris præclaris in hanc diem ſemper floruit, atque in præſenti floret. Poſitum autem fuit hoc horologium ſuper turrim Palatij Vbertini principis Carrarienſis, ann. Salut. 1344. *Bern. Scard. lib. 2. claſſe 9. hiſt. Pat. L. 8. Theatr. vitæ hum. Tom. V.*

Bernardinus Caronagius, homo captioſior, oculis emiſſitiis, ore exporrecto, linguáque blæſus, Horologicam artem Papiæ diſcens, mirabilia fecit: inter quæ illud memorabile fuit, quod vt Andreæ Alciato, eximio Iuriſconſulto, morem gereret, Horologium compoſuit, in quo per æris ſonitum, quam quiſque ſtatuiſſet horam exaudiebant, atque eodem ictu ignis ſcintilla ab inſerto ſilice in ſubiectum ſulphur excuſſa in flammam ibat, quæ repentè ardentis ſulphuris miniſterio ac continuatione, accendebat appoſitæ lucernæ fila, lucemque reddebat: ita vt compoſito Horologio, ad quam Dominus deſtinaſſet noctis horam, & à ſomno excitari, & lumine imari olius Horologij ope vnuſquiſque accubans poſſet. *Ber. Saccus lib. 8. Ticinenſis hiſtoria.*

Indices Ventorum.

Andronicus Cyrrheſtes Athenis, teſte Vitruuio locauit turrim, & in ſingulis laterib. imagines 12. ventorum exſculptis, contra cuiuſque flatus: ſupraque metam marmoream poſuit, ac in ea Tritonem æreum, dextera manu virgam porrigentem: quem ita fabricatus eſt, vt vento circumageretur, ſtaretque ſemper contra venti flatum, virga interim ad eius venti imaginem verſa. *Polyd. lib. 1. cap. 17. de Rer. inuent.*

Sonora.

Plut. in commentar. περὶ τῆς ἀδολεσχίας indicat, in Olympia Porticum quandam fuiſſe, ratione mathematica ita compoſitam, vt pro vna voce multas redderet: atque ob id ἑπτάφωνον appellatam.

MECHANICÆ CVLTVS. NEMPE STVDIVM, AMOR IN ARTIFICVM CVLTV.

Hiero maximi fecit Archimedis μηχανήματα. *Titulo præcedente.*

OPERVM TVM *Communicatione.*

Inter munera à Perſarum Rege ad Carolum Magnum miſſa, ſcribitur fuiſſe horologium αὐτόματον mira arte fabrefactum, quod ſonitu tintinnabuli horas diſtinxit & indicauit. Idque præcipuè Carolus admiratus & imitatus eſt. *Ram. lib. 2. proœm. Mathem.*

Legati Ferdinandi I. Imp. ad Solymanum, Conſtantinopolitanum Cæſarem, tulêre munera, excelſum Germanico more ex auro poculum, lectiſſimis exornatum gemmis, eruditæque inſuper admirationis argenteam machinam, in qua non horarum modò ſpacia, ſed errantium etiam ſiderum motus, menſtruique Solis ac Lunæ coitus, exactiſſima ratione monſtrabantur: intus ſcilicet dentatis rotis, certiſque ponderibus; admirabili momento, vel in multum æuum minutiſſimas temporum menſuras dipenſantibus: quum inter celeres tardóſque orbes, in tam vario inæqualíque polorum ordine, audaci quadam ſupremi motoris æmulatione, coniuncta congruerent. Ea à peritiſſimis aſtronomis excogitata perfectáque, Maximiliani I. Cæſaris fuiſſe dicebatur, cuius ingenium nobili ſemper ſtudio, nec deterrente vnquam ſumptu, rara atque admiranda concupiuit. Illata ergo illa machina, ſuccollantibus duodecim ſeruis, Solymanni animum & barbarorum oculos admiratione compleuit. Adduxerant enim artificem, qui ſolutis machinæ fibulis interiora admirabili ratione circumacta repanderet: is libellum quoq; detulerat, attritæ vel luxatæ machinæ remedia continentem, tradentémque præcepta, quibus tot orbium curſus nunquam interitura ratione regeretur. Ea enim ingenij ſubtilitate Solymannus fuit, vt non modò ſacris literis, quibus ſuperſtitionis ſuæ leges continentur, eſſet eruditus, ſed aſtronomiæ coſmographiæque præſertim curioſè operam daret, Hammone medico ex Bethica oriundo perdocente: quum vir acutus ſingulas terrarum regiones ſinúſque maris in membranis depictiſque orbibus demonſtraret, vt inde regius animus per otium vtili & peramœna delectatione caperetur. *Iouius.*

ODIVM, CONTEMPTVS, Neglectus. Tum

ARTIS.

Archimedes Mechanicam, in qua tamen excellentiſſimus erat, vti ſordidam contemnebat præ theorica. ☞ *Vide Tit. præcedentem.*

OPERVM.

Chriſtianus Rex Daniæ, à Moſcouitarum principe pacem pro Liuonia impetrare cupiens, miſit argenteum αὐτόματον

cœleſtium motuum, affabrè atque artificiosè factum, cum aliis
A muneribus. Cætera quidem munera Moſconita accepit: ὠριγανον verò cùm didiciſſet cœleſtium motuum organum eſſe, contumelioſè diriſum, Dano remiſit: inquiens, ipſum de cœlo ſtultè ſollicitum eſſe, cum de terra inter ipſos armis certaretur *P.Ram.lib.2. proœm. Mathem.*

Vicinus vrbi noſtræ Princeps, non illaudatus cætera, à mathematico quodam donatus horologio machinali ligneo artificioſiſſimo: Equum maluiſſem aut bombardam, reſpondit: dato tamen honorario hominem dimiſit. Laudantibus verò quibuſdam operis elegantiam & artem, per iocum illud ea lege Gaſparo Hervagio I.C. conſiliario ſuo, qui poſt Rœtelano præfecturæ ſcriniis præfuit, donauit, vti pro eo quinque caſeos Heluetios ſibi muneris loco offerret: ſcilicet vt proportione arithmetica non geometrica inæqualitas iſta adæquaretur.

ARTIFICVM.

☞ *Ex loco Mechanicarum artium quædam huc transferri poſſunt, illarum dico, quæ propter Mathematicam originem inter liberales connumerata fuere à veteribus, qualis Pictoria eſt & Statuaria & Architectura. De quibus Vide Loca propria.*

☞ *Conſulatur etiam Locus de Artibus Mechanicis.*

B

MECHANICÆ OPERÆ.

AC PRIMVM QVÆ VERSANTVR CIRCA MATERIAM INANIMATAM naturalem.

☞ *Huc pertinent Artes, quæ verſantur & occupantur, circa* TERRAM, *eam variando, colendo, vt ſunt Agricolæ, Ruſtici & ſimiles.* ☞ *Quos require in loco de Agricultura, & Hortis.*

AQVAM. *Eam eliciendo, conſeruando, deriuando, deducendo.*

In Ægypto tanta eſt circa flumen ſolicitudo, vt naturam diligentia exſuperet. Nam cum Regio naturâ multum fructuũ ferat, irrigata plurimum profert. Natura enim & maius Nili incrementum plus terræ irrigat: ſed ſæpè diligentia naturam ſupplet deficientem, vt tantum terræ in minoribus Nili excreſcentiis irrigetur, quantum in maioribus per foſſas aggeres. Ante Petronij tempora maxima vbertas erat, cùm Nilus ad quartum ac decimum cubitum excreſcebat: cùm verò ad octa-
C uum creſceret, fames & penuria eueniebat. Cùm ille regioni imperaret, & duodecimum cubitum tantùm Nilus impleſſet, famem nemo ſenſit. *Strabo lib.17.*

SVBMINISTRANDO IN IVDICIIS.

Ἐφ' ὕδωρ κακός, id eſt, Ad aquam malus: infimæ ſortis Homines olim dicebantur, ac ſordidiſſimis quæſtibus addicti: propterea quòd antiquitus infames habebantur, multóque omnium contemptiſſimi, qui litigantibus aquam ſubminiſtrare conſueuerant. Nam veteres ad clepſydrarum menſuram in iudiciis dicere ſolebant. Infundebantur & certantibus per clepſydras aqua. Eam aquam tenues quidam ac nullius frugis homines infundebant, diſpenſabantque. Porrò qui hoc miniſterio fungebantur, Athenis habebantur reiecti, rei pariter ac bonæ famæ indigni: non aliter quàm Romanis legibus notantur ſcenici, & aliorum publicorum certaminum miniſteria quædam. *Eraſm. in Adag.*

AEREM. Huc pertinent
D VENTILATORES, VENTVLVM FACIENTES.

Rectè apud Terentium ancilla mandarat ſimulato Eunucho, flabellum caperet, & ventulum Pamphilæ faceret: hoc enim proprium munus erat eunuchorum. Cognoſcitur id etiam ex loco quodã Euripidis ex Oreſte, in quo eunuchus trepidans domo prodit; quia viderat interfici dominam, ac præſens illic adfuerat, cùm irruperunt eò cum gladiis Oreſtes ac Pylades: narrat enim quid eo tempore faceret, & in quo miniſterio verſaretur, cum illi acerrimi iuuenes callidiſſimum id factum aggreſſi ſunt. Verba ipſius, pauore penè mortui, hæc ſunt:

φρυγίοις ἔτυχον φρυγίοισι νόμοις,
παρὰ βόστρυχον αὔραν αὔραν
ἑλένας ἑλένας εὐπακτῷ κύκλῳ
πτερίνῳ πρὸ παρηίδος ἀΐσσων
βαρβάροις νόμοισιν.

Quid igitur diligenter attendet, videbit omnia conuenire: nam
E & forma flabelli intelligitur rotunda, & materia etiam è qua reginæ ac fortunæ mulieres ipſa compacta habebant: è pennis enim auium, vt hodie è pauonum cauda, ea fabricabantur: quæ ſunt elegantiora & molliora. Iam quod Latinus comicus ventulum diminuto illo nomine dicit, exiſtimo ipſum exprimere voluiſſe Græcum verbum, αὔραν, *Victor.lib.30.Var.lect.cap.21.*

IGNEM. Huc qui Ignem

ACCENDVNT, SVBMINISTRANT.

Fornacarij & Fornacatores, qui ignis in furno accendendi curam habent. Focarij, mediaſtini, qui focum curant.

Georgius Archiepiſcopus Strigonienſis, puer hypocauſto calefaciendo præfectus. ☞ *Vide Tit. Ignobili orti loco qui magiſtratus ſacros ſunt adepti.*

IMMITTVNT. INCENDIARII.

☞ *Hic opera ſpectatur mechanica: ſub Iniuſtia profana ipſe Habitus improbitatis, cui miniſtrat.*

☞ *Vide Locum de Incendiarijs.*

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA MATERIAM VERSANTES INANIMATAM

F ARTIFICIALEM. Vt circa

LOCA. V. G. Circa

TEMPLA, ÆDES SACRAS.

CVIVSMODI SVNT

Ædiles.

☞ *Si operam ſpectes, huius ſunt loci. Si Dignitatem, inter Magiſtratus connumerantur.*

Ædilis.

Ion filius Creuſæ & Apollinis, ſeruiens in templo Apollinis Delphici, illud quotidie ſcopis mundans, & frondibus quoque ornans, *apud Eurip. in Ione,* inquit:

κλεινὸς δ' ὁ πόνος μοι,
θεοῖσιν δούλαν χέρ' ἔχειν.
οὐ θνατοῖς, ἀλλ' ἀθανάτοις,
εὐφάμοις πόνοις μοχθεῖν.

Glorioſus labor iſte mihi, dijs ſeruam manum habere, non mortalibus, ſed immortalibus bene ominatis laboribus laborare.

Herodes, æditus in templo Apollinis ad Aſcalonem, filium habuit Antipatrum. Huius filius Herodes, Aſcalonita dictus, ti-
G tulum Regis ab Auguſto accepit. *Ioſeph. Antiq.Iud.l.17.cap.8.*

Suantouiti Sacerdos apud Rugianos, in vrbe Arcone, ædem idoli ſcopis retento anhelitu purgare cogebatur, & ſubinde extra templum recipiendi & emittendi aëris cauſa procurrere. *Saxo.*

HOSPITIA, EA SCILICET

Deſignando, Notando.

Menſores, Metatores Latinis dicuntur, qui hoſpitia deſignant & notant.

Nulla ſunt in Turcico Imperio diuerſoria, niſi publica ædificia, Cabachara dicta, Satrapæ enim opulenti pium aliquod opus, quod ipſorum conferat ſaluti, facere volentes, tales ſtructuras pio zelo fieri curant, in quibus omnia ad victum neceſſaria, excepta ſuppellectile, quam ſecum ferre peregrinantes coguntur, ſubminiſtrantur omnibus, cuiuſcunque religionis fuerint. *Petr.Bellon.in obſeru.lib.1.cap.59.*

Elocando. Cœnacularij.

H *Cœnaculariam exercere dicitur, qui quæſtus ſui cauſa conducta cœnacula alijs locat. Hotoman. de Verbis iuris.*

NOSOCOMIA.

Valetudinarij, præfecti valetudinariis, id eſt, noſocomiis.

CARCERES.

Commentarienſis, cuſtos ac præfectus carceris, qui vinctorum nomina in commentario, id eſt, libello perſcribit. Hotom. de Verbis iuris.

Rex Perſarum habebat cubicularium, qui manè regium thalamum ingreſſus his verbis illum expergefaciebat: ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φροντίζειν ὁ Μεσορομάσδης ἐβούλετο. Id eſt, Surge Rex, ac negotia curas quæ te Meſoromaſdes curare iuſſit. *Plut. in lib. Aduerſus principem imperit.*

Menedemus à cubiculo L. Luculli Olthacum heto dormienti inſidianti repulit. *Plut.*

COENACVLA. DIÆTARII.

Diætarij ſerui qui in diætis, id eſt, cœnaculis ſeruiunt.

HOSTIA

HOSTIA, HOSTIARII, IANITORES.

A Apud Commodum Imp. Cleander ſeruus, Imperatorio cubili præerat, atque ipſius Imperatoris cuſtodiæ curam habebat, quinetiam Palatinæ præfecturæ curam gerebat. Sed auaritia eius, rapiniſque Pop. Rom. inuiſus factus Commodus, occidi eum cum filijs iuſſit, corporaque ipſorum per vrbem trahi. *Fulg. lib. 6 cap. 10.*

L. Octacilius Pilitus, ſeruus oſtiarius primò in catena ſeruiuit, deinde ob ſtudia manumiſſus, Rhetoricamque profeſſus, Cn. Pompeium Magnum docuit, eiuſque patris res geſtas ſcripſit: primus omnium libertinorum hiſtoriam ſcribere aggreſſus non niſi ab Ingenuis ſcribi ſolitam. *Sueton. de Claris orat.*

LOCATA. VT CIRCA VESTES. EAS

Purgando, Lauando. Huc

Fullones.

Tyrtami philoſophi, Lesbij genere (qui tanquam diuinitùs datum loquendi genus haberet, Theophraſtus poſtea fuit ap- B pellatus) fullo pater fuit. *Laert.*

Lotrices.

Traiani Imp. ſoror Martia, dum aurea pelui in Thracia ad ripam fluminis, neſcio quid lotura, conſiſteret, elapſum de manu vas profunda petiuit. Vt triſtis mulier ſuam accuſaret negligentiam, ecce aurum rurſus emerſit, ac ſe reddidit Dominæ mœrenti: Cuius rei miraculo motus Imperator, ciuitatem eo loco condidit Martianopolim. *Crantz. lib. 1. Sueciæ, cap. 6.*

Vdalricus Boëmorum Dux, qui Polonos Boëmia eiecit, reuerſus ex venatione, vidiſſe narrant puellam in villa quadam iuxta puteum veſtimenta lauantem, nomine Bozzenam [quod Beatricem interpretantur] elegantem forma & moribus. Captus eius ſpecie & alloquio inuitis amicis, coniugem accepit. Bizetiſlaus ex ea natus. *Æneas Sylvius in hiſt. Boem.*

CVSTODIENDO.

Veſtiſpica, ancilla veſtium cuſtos dicebatur. Sic Capſarij qui mercede ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt.

BOMBARDAS. TORMENTIS PRÆFECTI.

C Præfecti tormentis Butrienſes dextris mutilati. ☞ *Vide Tit. Sæuitia bellica erga hoſtes viuos.*

NAVES. EAS

Cuſtodiendo. Naualium præfecti.

Timoſthenes præfectus claſſis Ptolemæi Philadelphi, geographus nobilis ſcripſit de Portubus libros x.

Vitiando.

Alfonſus, Siciliæ & Aragonum Rex, Bonifaciam vrbem in Corſica inſula (quam olim Syracuſanum portum vocabant) Genuenſium coloniam arcta premebat obſidione; Genuenſes ſuis auxilia miſêre, anno MCCCCXXI. In portu ipſo acre prœlium nauale committunt. Alfonſi nauis vna, Caput rotundum dicta, arcis inſtar, Genuenſibus plurimum negotij exhibebat. Andreas igitur Mergus, Genuenſis, cui profundum maris petere, & ſi quid peſſum cecidiſſet, ſurſum referre, ludus ac iocus erat, Ioannis Campofulgoſi Ducis iuſſu, in medio pugnæ ardore, galea tectus, & breui cultro accinctus, clàm ſe in mare præcipitem dedit, & ima petens, illius maximæ regiarum nauium funes anchorarios nullo negotio præcidit. At vaſta illa moles, quam duæ D hoſtiles naues ita vrgebant, vt vix ſiſti anchoris poſſet, vbi omni retinaculo ſoluta eſt, fluitare primum, proram deinde aliò flectere, poſtremò ſemel mota, alias naues trahere ſecum cœpit. Sic vt Alphonſus retrocederet, & Genuenſes Bonifaciam tutè ingrederentur. *Iacob. Bracell. lib. 1. belli Hiſpan. Fulg. l. 7. cap. 4.* ☞ *Vide Tit. de Bombardis, & Machinis.*

PECVNIAS. *Huc qui exigunt, accipiunt, vt ſunt Publicani, vectigalium collectores.* ☞ *Vide ſuis Locis & Titulis.*

Conſeruant. Tum

Publicos Theſauros. Theſaurarij.

Seleucus Sardinenſium arcem oppugnabat. In ea Theodotus præerat cuſtos theſaurorum Lyſimachi. Cùm arcem capere non poſſet, proclamari iuſſit, ſe centum talenta daturum ei, qui Theodotum occidiſſet. Theodotus metu proditionis prodire non audebat. Vulgus verò moleſta ferebat, ſibi fidem non haberi. Ergo Theodotus præuertens noctu portam aperuit, & introducto Seleuco, theſauros ei tradidit. *Polyæn. lib. 4.*

Priuatorum.

Arcarij ſerui, quibus arca, in qua Domini pecunia ineſt, procuratio committitur. E

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA CVRAM BRVTORVM.

Hic Curatores Armentorum. ☞ *Vide Armenta.*

Ouium. ☞ *Vide Ouis, Opiliones.*

Pecorum. Equorum. ☞ *Ex locis propriis deſumatur.*

CAPRARVM. CAPRARII.

Cùm Homerus cæcus in Chium appuliſſet, Glaucus quidam caprarius Poëtam ſuo tugurio ſuſcepit, & liberaliter tractauit. Poſtero die eundem Domino ſuo in Boliſſo ita commendauit, vt eum Dominus filiis ſuis præceptorem daret. *Herodot. in Homeri vita.*

Crathis ſeu Cratides, paſtor apud Sybaritas, infando amore captæ exarſit.

ASINORVM, MVLORVM. EOS

Paſcendo.

Doëg paſtor regius mularum Saul. *Ioſephus lib. 6. Antiquitatum, cap. 13.* F

Agendo. Agaſones. Muliones.

Alexandro Macedoni cum reddita ſors eſſet, eum qui primus occurriſſet, interimeret: vbi Eutycum quendam, præ ſe agentem aſellum vidit, arripi hominem ex oraculo confeſtim imperauit. At is iamiam iugulandus, intellecta mortis cauſa, proclamauit, Ante ambulonem ſuum, non ſe peti ex reſponſo, quando is obuiam factus eſſet prior. *Cal. lib. 11. cap 8. A. L. ex Plut. Alexandro.*

Eutychus aſinarius, cum aſino Nicone, apud Actium deſcendenti Auguſto in aciem occurrens, victoriæ fecit omen. *Suetonius.*

Agaſo quidam ſolo clamore & aſini ruditu Moloſſos in fugam vertit. ☞ *Vide Tit. Donaria Deorum culta.*

CAMELORVM.

Mahometum pſeudoprophetam Saracenorum & Turcorum, in adoleſcentia camelos diuitis mercatoris Arabis paui ſſe, ac ſemper etiam ſereno cœlo atram nubem ſupra caput ipſius conſpectam eſſe, ſcribunt. G

PAVONVM.

M. Aufidius Lurco ex pauonibus ſupra ſexagena millia nummûm in anno capere ſolebat. *Varro de Re ruſtica lib. 3.*

Q. Hortenſius augurali adiiciali cœna primus pauones poſuiſſe dicitur. Quem multi ſecuti, precia eorum extulerunt: ita vt oua eorum denariis quinis væneant, ipſi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadragena millia ſeſtertia vt reddat, vt quidem Albutius aiebat, ſi in ſingulos terni pulli exigantur. *Idem.*

COLVMBARVM.

L. Axio eques Romanus Columbas alebat, iiſque mirificè oblectabatur, tantique tum pretij erant, vt minoris quam quadringentis denariis ſe daturum negaret. Imò Varronis ætate in ſingula paria ſoluebantur mille nummi. *Varr. l. 3. de re Ruſtica.*

APVM. ☞ *Quære Bombyces, loco particulari.*

BOMBYCVM. ☞ *Vide Locum de Apibus.*

MVSCARVM. QVI MVSCAS

Venantur, Occidunt.

Domitianus Imp. certis horis ſecretum captans, muſcas ſtylo ferreo configere ſolebat. Hinc iocus cuiuſdam, quærente alio, An quis cum Imp. eſſet; Ne muſca quidem, reſpondit. *Sueton.* H

Abigunt. Μυιοσόβαι.

ANIMALIVM CICVRATORES DOMITORES.

☞ *Petantur ex Loco de animalibus. Tit. Domitores.*

Animalium.

PASTORES *in genere.* ☞ *Vide Paſtor, Opilio.*

MACTANT LANIONES.

Prodita à Cillicone inſula Mileto, Theagenes quidam Syrius commigrarat Samum, atque illic vendebat carnes. Ab hoc cùm Cillidon carnes emere vellet, tradidit illi, vt quod ſuperesset amputaret. At ille porrecta machæra manum hominis abſcidit. Iſta, inquiens, manu non prodes alteram ciuitatem. *Eraſm. in Adag.*

Cùm Carolus VI. Gallorum Rex iam adultus in amentiam incidiſſet, occulto Burgundiæ Ducis impulſu, Lanij, quorum permagnus in Pariſiorum vrbe numerus eſt, arreptis armis Simonetum Cabochum Pariſienſem, ſordidæ fortunæ hominem,

nem,item Ioannem Thoianum phyſicum, multitudinis duces creauerunt, onera quædam ſacerdotibus atque magiſtratibus impoſuerunt. Cæterùm cum grauiora quoque molirentur, Pariſienſes ciues, communibus viribus, ſeditioſam plebem cum ducibus ſuis vrbe expulerunt. *Fulg.lib.9.cap.7.*

Otho I. Imp. Mediolani Bonificium quendam Scroſatum, è plebe hominem, quippe lanium, creauit Ducem. *Sigon. lib.7.regni Ital.*

PVGNANT. VENATORES THEATRALES.

☞ *Hic opere, ſub loco autem Bonorum corporis, Roboris corporei merito, connumerari poſſunt atque debent. Beſtiarij, qui ludis publicis cum beſtiis pugnabant: qui à Iuriſconſultis, Ad beſtias damnati appellantur. Hotoman. de Verbis iuris.*

Carpophorus fuit Romanus quiſpiam, Imperatori Domitiano cariſſimus, propter venandi peritiam. De eo *Martialis lib.1. Epigramm.*

Summa tuæ, Meleagre, fuit quæ gloria famæ,
Eſt quota Carpophori portio fuſus aper?

Commodus Rom. Imper. magnum numerum belluarum publicè ſæpè interfecit. Quinque enim equos fluuiatiles ſimul & duos elephantes variis diebus ſolus ipſe ſuis manibus confecit. Præterea rhinocerotes & camelopardiam occidit. *Xiphilinus in Commodo.*

LOCI. QVI CVRAM GERVNT. animalium in

STABVLO. STABVLARII.

Marcellum Romanum Pp. Maxentius tyrannus damnauit ad ſtabulum viliſſimo miniſterio. Quum inde à clericis raperetur, reductus tamen eſt ad ſordes: & inde per epiſtolas gubernauit Eccleſiam. Pedore & immunditie cruciatus quotidie, mortuus eſt anno Pontificatus ſexto. *Crantz.lib.2. Metropol.*

VIVARIIS.

☞ *Conſule Locum Magnificentiæ.*

Auiaria, hoc eſt, loca in quibus domi aues educantur, primus, teſte Plin. inſtituit, incluſi omnium generum auibus, M. Lælius Strabo Brundiſij equeſtris ordinis. Habuit etiam Romæ Alexander Imp. voluptatis gratia, *Lamprid.*

Leporaria, id eſt, viuaria ferarum, muris vndique ſepta, auctore *Plin. in* 8. à Fuluio Hirpino primùm condita ſunt, vt etiam hodie nonnulla in Italia extant. Nam Fridericus Dux Vrbini duo equidem fecit, in quibus omne ferarum genus incluſit, vt quoties per negotia liceret, animi cauſa, ſe honeſtiſſimo huiuſmodi venationis genere exercere poſſet. At alibi, & præſertim in Anglia, paſſim eiuſmodi viuaria ſunt, quæ quum roboreis ſudibus ſepta ſint, rectè veteri vocabulo Roboraria dici poſſunt. Et hæc loca Angli in ſummis cùm voluptatibus tum opibus habent, quando nulla apud eos videtur magnifica villa, quam viuarium ferarum, ceruorum & damarum non ornarit. *Polyd.lib.3.cap.5.de Rer.inuent.*

ARENA. ARENARII.

Arenarios appellat in Antonino Philoſopho Iulius Capitolinus, beſtiarios, in amphitheatri arena cum beſtiis ſolitos colluctari: quos æquè ac ſcenicos idem infames ſignificat. *Cal. lib.8.cap.8 Antiq. Lectionum.*

MECHANICÆ OPERE IN HOMINEM AGENTES. COMMODANDO.

Tum

VIVVM. SIC AGVNT IN ILLIVS ANIMVM, QVATENVS

Docent.

Præcepta, Præceptores, Pædagogi.

☞ *Si habitum ſpectes, quem diſcipuli præceptor communicat, inter Theoricos referri debet. Sin Operam ipſam, huius eſt loci Conſule Tit. Grammaticorum. Item Præceptorum cuiuſcumque habitus.*

Olbius pædagogus Nicogenis liberorum, Æolum locupletiſſimi, motus, mente exclamauit:

Nocti conſilium vocem da, victoriamque.

Quo verſu admonuit Themiſtoclem hoſpitem, vt fuga ſibi conſuleret. *Plut.in Themiſtocle.*

Polybius Megalopolitanus hiſtoricus præceptor fuit P. Scipionis Africani. Et ſanè, quæ Polybij monitu geſſit Romanus Imp omnia benè & feliciter euenisſe: in quibus verò minùs ſe eius viri dicto audientem præbuit, in iis offendiſſe, memoriæ proditum eſt. *Pauſan. in Arcadicis.*

Bonoſi Imperatoris Pater pædagogus fuit in Britannia. *Fulg.lib.3.cap.4.*

Galeacio Maria Mediolanenſibus imperante, erat Nicolaus Montanus Bononienſis, vir (vt illis temporibus) non inerudtus, ex eorum genere, qui nobiles pueros in litteris inſtituendos ſuſcipiunt. Huius inter cæteros erant auditores Mediolani, tres adoleſcentes eius ciuitatis, cum primis nobiles, Ioan. Andreas Lampognanus, Carolus Vicecomes, & Hieronymus Oleatus, quibus ob egregiam indolem virtutis plurimùm omnium indulgebat. Erat hominis ingenium longè acerrimum, & ſiue hoc à natura haberet, ſiue ſtudio eſſet & diligentia conſecutus, minimè ad hominum vitia, Principum inprimis, diſſimulanda accommodatum. Hic iuuenes veterum exemplis ad tyrannidem Galeacij vindicandam, & patriam ſeruitute liberandam animauit, maximè cùm priuatas erga Galeacium odij cauſas haberent. *Brutus lib.6.hiſtoriæ Florent.*

Iter.

☞ *Vide ſub Tit. Stratagematum, Loca ardua ſuperare.*

Moſes cùm per deſerta populum Iſraëliticum duceret, Hobab Raguël Madianitæ ſoceri ſui filium à ſe dimittere noluit, quamuis in patriam reuerti ſummoperè cupientem, quoniam viarum & itinerum gnarus erat, & veluti dux itineris oculorum vicem Iſraelitis præbere poterat. *Num.* 10.

Ephialtes Trachinius Perſas ad Termopylas per occultum tramitem circumduxit ad ccc. Lacedæmonios in faucibus. Perſarum multitudinem ſuſtinentes opprimendum. *Herodot.*

Nomina.

Nomenclator, ciuium nomina omnium tenebat, & quum opus eſſet, pronunciabat. Iis veteres, dum ambitioni ſeruiebant, vtebantur. Cicero in Muraniana Monitores eos appellat. Hotoman. de Verbis iuris.

Regunt hominem quomodolibet in

Politia. Reges, Magiſtratus.

☞ *Conſule Tit. Regum. Principum in loco de Magiſtratu.*

Foro.

Theophraſt. in lib. de Legib. oſtendit Agoranomis apud Athenienſes duo præcipuè curanda, vt omnia in foro compoſitè citràque tumultum agantur, deinde vt abſtineant à mendacijs non vendentes modo, verùm etiam ementes. *Eraſm. in Adag.*

Conuiuio.

Dores in Sicilia [illegible]ϑμας, id eſt, conuiuiorum ſeu menſarum præfectos, Minamonnas appellant, quos Latini modiperatores vocant, teſte Nonio, quòd bibendi modum imperent. Vnde prouerbium, Odi memorem compotorem, quadrare videbitur in eos, qui modum in conuiuio præſcriptum nimium exactè requirant. Alijs magis videtur, vt prouerbium admoneat ἀμνηστίαν, hoc eſt, obliuionem omnium, quæ in conuiuijs vel fiunt vel dicuntur. Id enim teſtatum eſſe & maiorum fabulis, qui Baccho ſimul & ferulam & obliuionem conſecrarint: nimirum hoc innuentes, non oporteȷe meminiſſe, ſi quid in conuiuio peccatum ſit, aut certè leuem admodum ac puerilem reprehenſionem ſufficere. *Eraſm. in Adag.*

Certamine.

Agonotheta in Scenicis, Athlothetæ in Gymnicis, qui certamina inſtituebant. Suidas, & Pollux.

Interpretantur, ſiue

Voce.

☞ *Sub loco Grammaticæ Habitum conſiderauimus interpretantium hic Operam quam alijs præſtant.*

Interpres Perſarum GRÆCVS vti proditor à Themiſtocle necatus. ☞ *Vide Tit. Perfidia ergà patriam pœna.*

Scripto.

☞ *Scribæ, ſi Operam ſpectes, quam alteri præſtant, cuius memoriæ vel cognitioni inſeruiunt, huius ſunt loci. Reſpectu operis quod edunt, Scriptura ſcilicet lib.3. explicabuntur.*

NVNTII. PRÆCONES. ☞ *Vide tit. Particulares.*

OBLECTANT HOMINEM. Vt ſunt

Muſici. ☞ *Vide infra Muſica.*

Hiſtriones, Scenici.

☞ *Famulantur hi Poëtis: eoque nomine tanquam famulos Poëtarum eos recenſuimus. Hic ſolius operæ mechanicæ & ſeruilis rationem habemus.*

Cl. Rufus ſcribit, C. Sulpitio & Licinio Stolone conſulibus, vulgatam

A vulgatam Romæ peſtilentiam ſcenicos æquè omnes abſumpſiſſe. Igitur accitos veniſſe ex Hetruria frequẽtes & egregios Ludiones: in quibus eum, qui cum laude diutiſſimè pluribus in ſpectaculis placuit, fuiſſe Hiſtrum dictum, à quo omnes hiſtriones appellato. *Plut. in quæſt. Rom.*

Gladiatores, Xyſtici.

☞ *De his inter Corporea, propter Robur & Agilitatem. Hic reſpectu Opera delectantis alios.*

Bithus & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, quorum mentionem Suetonius quoque fecit, pares arte, pares audacia. Proinde quoties duo æqualiter improbi contendunt inter ſe ſe, ita vt neuter alteri velit concedere, non intempeſtiuiter dicus, Bacchium cum Bitho commiſſum. *Eraſ. in Adag.*

Funambuli.

Sub Andronico Seniore & Iuniore Ægyptij præſtigiatores ampliùs XL. patria exceſſêre, ſed XX. Byzantium peruenêre, qui in arte oſtentanda periêre præcipitati. Vidimus & nos vnum malo delapſum interire. Magnam tamen pecuniam à ſpectatoribus colligendo, quovis terrarum proficiſcebantur, partim lucri faciendi cauſa, partim artis ſuæ oſtentandæ gratia.
B *Gregoras lib.* 8.

CORPVS. VT SVNT

Obſtetrices.

Siphra ſiue Sephora & Phua obſtetrices Hebrææ, iuſſæ à Pharaone Rege, vt mares Hebræorum in ipſo partu necarent, parêre noluerunt: ſimulantes, Hebręas mulieres tam viuidas, vt antequam adeſſent obſtetrices, parerent. *Exodi* 1.

Diana cùm nata eſſet ante Apollinem, at eodem tamen partu, obſtetricis munere poſtea apud matrem eſt functa, naſcente Apolline. *Nat. Comes Myth. lib.* 3. *cap.* 18.

Phanarete obſtetrix, Sophroniſci matrimonij vxor, Socratis Athenienſis mater, qui primus omnium de moribus diſſerere cœpit, ac Philoſophiam è cœlo ad res humanas deduxit. Ergo matrem imitatus, animorum virtutibus obſtetricabatur, vti illa corporum fœtibus. *Laert. & Val. Max. lib.* 3. *cap.* 4.

Plin. lib. 28. *cap.* 7. Sotyram & Salpem obſtetrices facit: quarum etiam placita in quibuſdam morborum remediis citat. *Idem lib.* 32. *cap* 6. Salpes meminit.

Philippa Catinenſis obſtetricandi officio ad ſummam peruenit dignitatem. ☞ *Vide Tit. Obſcuro orti loco, quid dignitatibus propbanis ſunt illuſtrati.*

C Medici, Chirurgi.

Nihil medica theoria iucundius & elegantius: nihil ipſa praxi triſtius atque moleſtius, chirurgica præſertim, vtpote quæ carnificis potiùs quàm hominis Philoſophi videatur eſſe propria. Eo factum eſt, vt chirurgica actio ad quoſdam, qui Vulnerarij in genere dicuntur, deuolueretur: non malo inſtituto, ſiquidem vnus in pluribus ſimul excellere nequit: ſed execrando abuſu, cùm imperitis tonſoribus officioſiſſima hæc medicinæ pars, καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἀνθρώποις, commiſſa hodie videatur. Vſu certè & fine artes diſtinguendæ ſunt. Et propterea actiones iſtæ quamuis per ſe ſordidæ videantur & illiberales, tamen ex fine primùm, qui φιλανθρωπότατος eſt, deinde etiam ex modo cognoſcendi & operandi, non per ſenſum tantùm, verumetiam per rationem, omnium maximè liberales euadunt: vt quæ corpus, ſine quo mens ſana ſubſiſtere nequit, ſanum efficiant.

Gymnaſtæ.

Ariſt. in 8. Polit. *Gymnaſticam à Pædotribica facit diuerſam, illa in ludicris tantùm exercitiis, luctãdo, ſaltando, currendo verſetur, & pueris etiam conueniant: hæc verò magis ſeria exercitia
D contineat, quorum vſus in vita ciuili ſit maximè neceſſarius: vtpote equitare, iaculari, arma tractare, & ſimilia, quibus pædotribæ ſiue magiſtri campi præficiuntur, vt iuuenes natura ætate ad inferendos declinandoſque ictus erudiant, & ad bella aptos reddant.*

Qui cibum potumúe offerunt. PINCERNÆ. ☞ *Vide Locum proprium.*

PRÆGVSTATORES.

* Hi Græcis vocantur προγευσταὶ. Fuit cibos prægustandi conſuetudo tam Græcis, quam Romanis vſitata Herodianus ſcribit, olim Reges vti ſolitos medicamento, quo venenum arceretur. Alludit autem Iuuenalis ad morem qui in Principum aulis eſt, in quibus ſecuritatis gratia miniſter aliquis cibum prægustat. Sic enim dicit *Satyr.* 6.

Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus prægustet pocula Pappas.

Item Horatius in apologo muris vrbani, qui ruſticum conuiuio excepit, *L.* 2. *Satyr.* 6.

----- nec non vernaliter ipſis
Fungitur officiis, prælambens omne quod adfert:

E id eſt, prægustans, interprete Lambino, vt omnem veneni tolleret ſuſpicionem.

Sunt autem hi prægustatores Principibus maximè familiares, vt quibus ſalutem ſuam credunt. Sic *Sueton.* meminit Galoti Spadonis, qui cibos inferebat & prægustabat Claudij Imp. tempore, & à quo ei toxicum datum ſuſpicabantur.

In monte Viminali teſte *Lazio*, talis inſcriptio reperta fuit. *Votum Syluano ſoluit Libens merito. T. F. Diadumenus Lurneſian. prægustator Auguſti.*

Alexandro Mag. ab Iola Antipatri filio prægustatore venenum fuit porrectum: & ob id Mythridates Rex antidoto aduerſus venenum præmunire ſe ſolebat.

Atque eandem ob cauſam ferunt apud Abyſſinos menſæ inferri cornu Monocerotis, quo explorant miniſtri, num quid veneni cibis regiis immixtum ſit.

Matulam porrigunt, efferunt.

λασανοφόροι.

F Sordidiſſimum obſequium eſt, micturienti matulam exhibere: *D. Hieron. in epiſt. ad Nepotian* inter ſordida captatorum miniſteria hoc quoque commemorat: Ipſi, inquit, apponunt matulam: obſident lectum. Hinc. *Martialis:*

Diſpeream ſi tu Pyladi præſtare matellam
Dignus es, aut porcos paſcere Pirithoi.

Plut. in Lacon. refert, puerum quendam Spartanum ab Antigono captum ac venditum, paruiſſe quidem emptori in omnibus quæ non eſſent indecora ingenuis. Cæterùm iuſſus adferre matulam detrectauit obſequium, addens: Non ſeruiam. Iraſcente autem Domino, puer: Senties, inquit, quem emeris: ſimulque conſcenſo tecto ſeſe præcipitem dedit.

Ventum faciunt.

☞ *Vide ſup. Circa Inanimata occupati, circa Aërem.*

Somnum abigunt, Expergefaciunt.

☞ *Vide Tit. Cubiculariorum, Illic Loci, hic Perſonæ patientis habetur ratio.*

G Formæ curatores in ſeipſis aliiſve.

In genere.

Κοσμητικὴ *etiam probis mulieribus, & viris conuenit:* κομμωτικὴ *tota ſophiſtica eſt, quia mentitur id quod nõ eſt, cùm prior illa id tantùm quod eſt excolat. Propterea* κοσμητικὴ *ſiue Exornatio, Medicinæ quoque pars quædam exiſtit:* κομμωτικὴ *verò, ſiue Fucatoria ars meretricibus & lenonibus, quorum miniſtri ſunt mangones, relinquatur. Conſueuerant olim mangones bulbo narciſſi vino dulci diſſoluto, puerorum venalium barbam remorari, multiſque aliis pharmacis cutem eorum extergere, & nitidiſſimam reddere, vt maioris poſſent venundari. Ab hoc illorum ſophiſmate tota deinde* κομμωτικὴ *nomen obtinuit, vt à Latinis Mangonia diceretur. Mangones hic propter fucos locum habere poſſunt, quibus formam corporis expoliant. At ratione purgationis, ad* καθαρτικὰς *artes pertinent. Exempla eorum, qui fucis ſunt vſi, ſub Tit. Cultus corporis allata fuêre. Item Vide Mangones.*

BALNEATORES. ☞ *Vide Balnea.*

TONSORES. ☞ *Quære in loco proprio.*

Vnctores.

H ☞ *Hîc operam quam vngendo impendunt corpori, perpendimus, proprio vel alieno. Hanc apud antiquos Balneatores præſtare ſolebant, lauando, fricando, vngendo.*

Seruius in primum Æneidos, ſcribit Amaracum puerum fuiſſe Regis vnguentarium, qui caſu lapſus dum ferret vnguenta, maiorem confuſione odorem creauit: vnde & optima vnguenta amaracina dici cœperint. Hunc poſtea in herbam amaracum fuiſſe conuerſum, qui dicitur & ſampſuchus.

Comtores.

ψεκάδες *dicuntur Græcis ancillæ, quæ comunt, pectunt & irrigant pilos guttatim,* ἀπὸ τῶν ψεκάδων, *à guttis & Aſperginibus crebris.* Κομμωταὶ *Polluci, &* κομοπλάσται, *Comtrices, Ornatrices, quæ* τὰς κόμας, *id eſt, crinem comunt. Item* Κοσμήτριαι. *Varro quinto libro de lingua Latina. Calamiſtrum, quòd his calefactis in cinere capillus ornatur: qui ea miniſtrabat, à cinere Cinerarius eſt appellatus. Victorius lib.* 6. *Var. lect. cap.* 5.

Cypaſſis Corinnæ Ouidianæ ſerua, de qua ſic ille:

Comendis in mille modos perfecta capillis,
Comere ſed ſolas digna, Cypaſſi, deas.

NVTRITII. NVTRICES. ALTORES.

A ☞ *Vide* NVTRIX.

COQVI. ☞ *Quære Locum proprium.*

CORPORIS CVSTODES. ☞ *Vide* SATELLITES.

Deductores.

Ad deducendam è Gallia Magdalenam Caroli VII. Regis F. ab Vladiſlao Vngariæ & Bohemiæ Rege ſplendidiſſima legatio miſſa fuit. Cuius Princeps fuit Holdricus Patauinus Epiſcopus, & alter quidam ex Hungaria Epiſcopus, tertius Zdenco Sterenbergius: cui in viaticum XL. millia aureorum adnumerata fuêre, iis additi ſeptingenti equites, vno colore veſtiti, matronæ ac Virgines gemmis vnionibúſque exornatæ, Quadrigæ auratæ, atque octoginta equi candidi, & præterea alia dona, & dante & accipiente digna, ſponſæ miſſa ſunt. Cæterùm vix Lutetiam ingreſſis legatis, triſtis de morte regis nuncius ſuperuenit: ſic vt re infecta domum redire cogerentur. *Dubrauius lib. 19.*

Comites. Qui

A pedibus.

B Seleucus, inter Alexandri ſucceſſores annumeratus, Aſia Syriáque ac multis aliis regionibus potitus, obequitanti Alexandro pedibus officium præſtare conſueuerat priùs. *Fulgoſ. lib. 5. cap. 10.*

Qui portant, geſtant.

Lecticarij, ſerui qui Lecticam ferunt.

Κλιμακίδες, id eſt Scalulæ, per iocum vocari poterunt, qui ſe diuitibus ad quiduis obſequij ſubmittunt, etiam ſi ſordidiſſimum ſit. Sic autem vulgato conuitio ſunt appellatæ mulierculæ quædam Cypriæ, adulatrices apud Syros, quòd Regum vxoribus ſubmitterent ſeſe, vt per eas ceu per ſcalas currum conſcenderent. Meminit *Plutarch. in lib. de Diſcer. adulatore ab amico: & Athenæus lib. Dipno. 6. & Val. Max. lib. 9. cap. 1.*

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA HOMINEM.

MORTVVM QVIDEM VEL CORPVS. Quod

C CVRANT, LAVANT, EFFERVNT, SEPELIVNT.

VESPILLONES, POLLINCTORES.

Libitinarij, νεκροθάπται, qui funerum curam mercede pacta recipiebant, à Libitina dea, cuius in æde (vt ſcribit Acron) conſtituebantur, qui efferenda corpora conducebant, & funeribus neceſſaria præbenda. Hotom. de Verbis iuris. Horum ſerui Pollinctores, qui corpus polliniunt, id eſt, vngunt.

Theſeus victis Thebanis, qui cæſorum ad Thebeas Argiuorum cadauera ſepeliri prohibuerant, ipſemet ea lauit, pheretrúmque ſubiens, ad tumulum deportata ſepeliuit. Itaque pulchrè Chorus *apud. Eurip. in Supplicib. de Theſeo* inquit:

δεινὸν μὲν ἦν βάσταγμα, κἀισχύνην φέρον.
τί δ' αἰσχρὸν ἀνθρώποισι τἀλλήλων κακά.

Moleſta quidem baiulatio & turpitudinem habens. Sed quid turpia ſunt hominibus mutua mala?

Tuſchos memorant Athenienſium filias ac cõiuges ex Braurone rapuiſſe quo tempore Lemnum & Imbrum inſidebant: inde eiectos, Laconiam petiſſe, ibíque cum feminis indigenis conſuetudinem vſque ad ſoboli procreationem habuiſſe. Iterum ex ſuſpicione & querela excedere Laconia compulſos, cũ

D liberis & coniugibus Cretam applicuiſſe, Poli & fratre eius ducibus. Ibi dum bellum cum regionis incolis gererent, multos, qui in conflictibus ceciderant, humare prætermiſiſſe: primùm quòd bello diſtricti eſſent & periculo, poſtea quòd tabida longa die cadauera marcida attingere declinarent. At Polim commentum certos honores, prærogatiua, & immunitates, tribuiſſe ea partim ſacerdotibus Deorum immortalium, partim illius, qui ſepultura affecerant defunctos, ac conſecraſſe eos Diis inferis, quo permanerent ſacroſancti. Inde ducta cum fratre ſorte nuncupatos illos ſacerdotes fuiſſe, hos Catacauſtas, id eſt, pollinctores. Viuere autem eos ſeorſim, haberéque inter cætera beneficia iniuriarum ſecuritatem, quas inferre cæteri Cretenſes inuicem ſolent, rapientes furtim & prædantes. Illos enim nulla iniuria afficere, aut furari quicquam, aut eripere. *Plut. in quæſt. Græcis.*

Pollinctor quidam Ægyptius cum cadauere mortuo concumbit.

☞ *Vide Tit. Sepultura.*

E Conopion veſpillo, qui cadauer Phocionis, in carcere cicuta necati, pretio conductus vltra Eleuſinem deportauit, & igne apud Megarenſem quendam accenſo cremauit. *Plut. in Phocione.*

Diaulus veſpillo ad Martialem, *lib. 1. Epigrammat.* medicus primò imperitus:

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus,
Quod veſpillo facit, fecerat & medicus.

CVSTODIVNT.

Apuleius narrat, cùm Lariſſam Theſſaliæ aduenisset, ſex aureos lucratum eſſe ex nocturna corporis vnius cuſtodia, eò quòd Sagæ (per quas illa regio famoſa effecta eſt) niſi certa cuſtodia adhiberetur, veniebant intrò quacunque forma, & oſſium tenus circumrodebant corpora. *Bodin. lib. 4. Dæmononania cap. 5.*

OPERE MECHANICÆ IN HOMINEM AGENTES illi incommodando.

Huc illi qui Homines

PERSEQVVNTVR, Venantur.

F *Latrunculator, [illegible] qui latronibus perſequendis & ſupplicio afficiendis præeſt.*

Hecate Perſei filia, Solis neptis, ſæuiſſima venatrix, homines pro feris ſolita configere, ſpiculis aconito tinctis, cuius vſum ipſa inuenit. *L. Viues in lib. 18. Aug. de Ciu. Dei, cap. 17.*

Perſarum nauticæ copiæ, parta victoria nauali contra Iones circa Miletum hybernantes, altero à profectione anno haud difficulter inſulas continenti adiacentes ceperunt, Chiũ, Lesbum, Tenedum: quarum inſularum vt quãque capiebant, euerriculabant hunc in modum; Viri manum mutuò tangentes, à mari aquilonari ad auſtrale pertranſibant, totámque inſulam peragrabant, venando homines. *Herod. lib. 6.*

VINCIVNT, LICTORES.

☞ *Vide Locum de Lictoribus.*

Darius Perſarum Rex vltimus, etiam lictorio functus dicitur munere. *Cælius lib. 21. cap. 38. A. L.*

G Cùm Annibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnis Rom. viciſſet: primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. Id Rom. ægrè paſſi, poſtquam Annibal Italia deceſſit, ſuperatique Pœni ſunt, Brutios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſociis habebant: ſed magiſtratibus in prouincias euntibus parere, & miniſtrare ſeruorum vice iuſſerunt. Itaque ij ſequebantur magiſtratus, tanquam in ſcenicis fabulis qui dicebantur Lotarij, & quos erant iuſſi, vinciebant, aut verberabant. Quot autẽ ex Brutiis erant, appellati ſunt Brutiani *Gel. lib. 10. cap. 3.* Corrupta voce hodie apparitores & lictores in Italia Bruti & Sbirri dicuntur. *Fulg. l. 9. c. 10.*

Orbilius Pupillus Beneuentanus, Grammaticus celebris, primò apparituram fecit magiſtratibus: deinde miles fuit: poſtremò ad ſtudia rediit. *Suet. de illuſt. Gram.*

CVSTODIVNT.

Phylactæ certus magiſtratus apud Cumanos fuit. Eum qui obtinebat, hic per reliquum tempus cuſtodiebat carcerem: ſed Senatum in concilio nocturno ingrediebatur, ac Reges manu educebat detinebátque, dum de iis, malè meriti necne eſſent, cognoſcebat Senatus, in occulto ſententiam dicens. *Plut. in quæſt. Græcis.*

CARNIFICES. ☞ *Vide locum proprium de Lictoribus, & Carnificibus.* H

☞ *Sequens Tit. illuſtrari & augeri poterit ex Locis illarum rerum circa quas operæ mechanicæ exercentur.*

MECHANICÆ OPERÆ VICARIÆ PRO HOMINE AGENTES ea quæ ab illo fieri debebant, Quo ad

ANIMVM, QVI PRO ALIO LOQVVNTVR. Huc

Legati.

A Sexto memoriæ proditum eſt, Soſtratum, doctum & acutum virum, cùm miſſus foret à Ptolemæo ad Antigonum, vt rem, ſi poſſet, regi illi ſuo accommodatam, ab eo extorqueret, negante ipſo, obtinuiſſe quod volebat ſtatim his tantùm Homericæ Iridis verſibus pronunciatis:

Οὕτω δὴ τοι, γαιήοχε, κυανοχαῖτα
τόνδε φέρω Διὶ μῦθον ἀπηνέα τε κρατερόν τε,
ἦ τι μεταστρέψεις, στρεπταὶ μέν τε φρένες ἐσθλῶν.

Auditis enim illis, conſilium mutaſſe Antigonum, Vti etiam Neptunus, cũ iuſſus ab Iride diſcedere ſubitò è prælio parere noller,

nollet, & elato animo reſpondiſſet:ipſa illis verbis ita verſauit
A animum ipſius, vt protinus dicto audiens Ioui fuerit. *Villorius lib.34.Var.lect.cap.18.*

Hyperidas legatus ad Rhodios fuit. Eò cùm adeſſent ab Antipatro quoque legati, qui Antipatrum vt benignum celebrarent, occurrens eis: Noui, inquit, benignum eſſe: verùm nos ne benignum quidem quærimus Dominum. *Plutarchus in vita Hyperidis.*

Philippides Athenienſis Lacedæmonem legatus miſſus de Perſarum in Græciam irruptione, domum rediens, cunctationémque Lacædemoniorum incuſans (qui exercitum educere ante plenilunium nolebat) in Parthenio ſaltu Pana obuium habuit, qui ſe Athenienſibus in pugna ad Marathonem præſtò futurum pollicitus fuit. Ex eo nuncio Deo Athenis honores haberi cœpti.

Megacles Meſſenius, eius Meſſanæ quæ in Sicilia eſt, Agatholici Syracuſiorum tyranno rebus omnibus aduerſabatur, multóſque Sicilienſes contra eum concitabat iis, qui eum de medio ſuſtuliſſent, ampliſſima munera promittens. Agathocles irritatus, Meſſanam oppugnare parabat, miſſóque præcone,
B Megaclem à ciuibus expoſcebat. Megacles vltrò ſe ad tradendum tyranno obtulit, ſi legatus mitteretur. Decernentibus hæc Meſſeniis, accedens in caſtra Agatoclis: Ego verò, inquit, & legatus ciuitatis nomine venio, & moriturus. Sed antè de legatione cum amicis audias. Cùm Agatocles amicos conuocaſſet, in horum conſeſſu Megacles patriæ iura percenſens, ad extremum inquit: Si ad eſcindendas Syracuſas expeditionem Meſſenij ſuſcepiſſent, vtrùm pro Syracuſiis, an pro Meſſenis omnia faceres? Cùm ad hanc interrogationem ſubrideret Agathocles, amici qui præſtò erant, eum hortabantur, legato verba facienti parceret. Ille depoſito bello, Megaclem ſaluum & incolumem domum remiſit, amicitiamque cum Meſſeniis fecit. *Pylyan.lib.5.*

Herſillæ conſilio, quæ Romulo nupſit, vel, vt alij aiunt, Hoſtilio, Sabinæ prœlium diremerunt, & patres maritis conciliarunt. Eiuſque conſilio inter Sabinas agitatum ferunt, virorum permiſſu, ad Tatium Regem & parentes, aliquot feminas ex ſuis popularibus mitterent, quæ ſuppliciter de pace cum his agerent. Miſſas itaque triginta numero Matronas, à quarum nominibus ſint totidem in vrbe Curiæ nominatæ. Alij quin-
C gentas habent. *Sab.lib 3.En.2.*

Anno Mauritij XIII. cùm Caianus Auarum & Hunnorum & Sclauinorum Rex Thraciam infeſtaret, Priſcus Mauritij Dux, quum non poſſet armis frangere, oratione flexit Barbarum. Miſit enim Theodorum medicum, qui hac oratione eum compellauit: Audi Caiane. Seſoſtris Rex Ægyptiorum illuſtris & felix, opibus clarus, & inexpugnabili potentia plurimas & ingentes nationes ſeruituti ſubigens, hoc encomio elatus currum aureum precioſiſſimis gemmis ornatum ſibi conſtruxit: cui inſidens, quatuor regibus deuictis plauſtra ſubeuntibus ſe trahi paſſus eſt. Hoc verò cum ſæpiùs fieret, & celebri quodam feſtóque die, ex quatuor iſtis regibus vnus oculis conuerſis continuè retroſpiceret, & rotæ volubilitatem intueretur: Seſoſtríſque eum, Cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conijceret? percontaretur reſpondiſſe is fertur: Cum ſtupore admiror rotam, cùm eam inſtabili modo ferri atque aliàs aliter volui, & nunc quidem ſublimia demittentem, rurſus demiſſa ſublimantem conſpicio. Seſoſtris ergo vbi dictum id intellexit, ſtatuit, ne illi poſthac currum traherent.
D His auditis, Caianus ſubriſit, & reſpondit, ſe porrò deliberaturum. *Paul.Diac.de Reb.Rom.lib.17. Niceph.lib.18.cap.19.* At *Cedren.* Soldano, qui ab Imp. Ludouico captus fuit Capuæ, hoc tribuit. Alij Cyro Perſarum Regi

Atila Italiam vaſtante, Valentinian.III. de pace legatum ad eum miſit Leonem Pontificem, hominem non maieſtate ſolùm, ſed etiam ætate venerabilem, vt quacunque conditione poſſet, Atilam non ſolùm à progreſſione auerteret, ſed etiam ad Italiam primo quoque tempore relinquendam impelleret. Ille comitatu honeſtiſſimo ſumpto, quàm maxima potuit ad eum celeritate contendit: nactúſque ipſum ad Mincium, vt proximè, confidentem, ac læua adhuc ſecum de petenda Roma conſilia voluntatem, ſe veniſſe à Valentiniano legatum oſtendit: hominémque ferum, atque ab omni religione auerſum, graui diuinæ iuſtitiæ commemoratione adeò permulſit, vt ipſum promiſſo annuo tributo à vaſtitate Italiæ & Romæ direptione auerterit. *Sigon.lib.13.Imp.occid.*

☞ *Vide Locum de Legatis.*

CAVSIDICI. E

☞ *Pete ex Loco de Aduocatis.*

Interpretes.

☞ *Vide Theologi in Loco de Theologia.*

☞ *De his in praced. reſpectu Hominis quem interpretat. ſua inſtruunt. Hic de iiſdem reſpectu Hominis pro quo opera iſta funguntur.*

SCRIBVNT, AMANVENSES, SCRIBÆ, NOTARII

Sacrorum hominum.

Saphan Aſaliæ F. ſcriba templi Domini ſub Ioſia Rege; qui librum legis ab Helcia Pontifice acceptum Regi prælegit, 4. *Reg. cap.* 22.

Sareas, Dabrias, Selemias, Echanus & Aſiel, ſcribæ celerrimi, qui ſacros libros, Eſdra dictante, exceperunt. 4 *Eſd. c.*14.

Baruc Neriæ F. ſcriba fuit Hieremiæ Prophetæ, dum ille in carcere eſſet, & verba ex ore illius excepta coram populo recitauit. *Hierem.* 36.

Ambroſius cùm Originem ad commentandas ſacras lite-
ras impuliſſet, ſuis ſumptibus ſeptem ei Notarios, & totidem Puellas ſcribendi peritas adiunxit, qui inuicem ſibi per horas ſuccederent. *Euſeb. lib. 6. & Suidas.* F

Athanaſius ille Magnus, Alexandri Alexandriæ Epiſcopi Amanuenſis fuit. *Sozom. lib. 2. cap. 17.*

Paulus D. Cypriani notarius, quem ſe Romæ vidiſſe *D. Hieron.* affirmat.

Proclus D. Io. Chryſoſtomi, Epiſcopi Conſtantinopolitani lector & amanuenſis: mox etiam Attici Epiſcopi, qui ſecundus à Ioanne fuit, ſcriba, tandem quintus à Chryſoſtomo Epiſcopos Conſtantinopolitan. fuit creatus, paſtor bonus, eloquens & eruditus. *Zonaras, & Niceph. lib. 14. cap. 37.*

Selenas, Vlphilæ Hothorum Epiſcopi (qui literas Gothicas primus inuenit, & Biblia Gothicè vertit) amanuenſis, ſucceſſit Vlphilæ ſub Valente Imp. I. in Epiſcopatu. *Socrat. lib. 5. cap. 33.*

Regum, Principum, ab Archiuo, ab Epiſtolis, à Libellis.

Dauidis Regis ſcriba fuit Saraias. *Lib. 2. Reg. cap.* 8.

Siua ſcriba fuit Dauidis Regis 2. *Reg.* 20. G

Ioa Aſaph F. à commentariis fuit Ezechiæ Regi Iudæorum. 4. *Reg.* 14.

Mæandrius Mæandrij F. ſcriba Polycratis Samiorum tyranni, & ab eo ad exploranda Orœtis Sardium præfecti conſilia miſſus. *Herodotus.*

Eumenes Cardianus admodum adoleſcens ad amicitiam acceſſit Philippi Amynthæ filij: breuique tempore in intimam peruenit familiaritatem. Fulgebat enim iam in adoleſcentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum, ſcribæ loco: quod multo apud Graios honorificentius eſt, quam apud Romanos. Nam apud hos reuerà, ſicut ſunt, mercenarij ſcribæ exiſtimantur: at apud illos contrariò, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. Ab huius exceſſu, quòd nec prudentia nec fide vlli eſſet ex Alexandri amicis ſecundus, ſcribarum princeps quidem per annos tredecim appellabatur, ſed in pari erat dignatione, ac præcipui eius amici vel familiares: vt etiam
Dux in India ſolus cum exercitu mitteretur, & in Prouin- H
ciam Perdiccæ ſuccederet: cùm defuncto Ephæſtione Perdiccas eſſet ad illius prouinciam prouectus. Vnde cùm ſecundum fata Alexandri armigerorum Princeps Neoptolemus cum clypeo ſe & haſta, Eumenem cum ſtylo & tabellis iactaret Alexandrum ſecutum: deriſerunt eum Macedones, quod præter honores hunc affinitatis quoq; neceſſitudine fuiſſet Rex dignatus. Siquidem Barſines Artabazi filiæ, quam in Aſia Alexander primam cognouit, ex qua filium ſuſcepit Herculem, alterã ſororem Apámam Ptolemæo, Eumeni Barſinen collocauit: quo tempore cæteras quoque Perſidas diſtribuit, & amicis in matrimonium collocauit. *Plut. in Eumene, & Probus.*

Magiſtri libellorum, qui ſupplices libellos à priuatis oblatos tractabant: quo in honore fuiſſe Pipinianum apud Imp. Seuerum licet cognoſcere *ex lib. reſcriptum*, 12. *ff. de diſtr. pign.* Libellos, inquit Typhoninus, agente Papiniano. *Hotoman. de Verbis iuris.*

Nymphidiano

Nymphidiano Smyrnæo, Maximi philoſophi fratri, Im-
A perialis interpretis munus commiſit Iulianus Imp. dictandis epiſtolis, quæ Græca lingua contexendæ forent, præficiens. *Eunap in eius vita.*

Ioan. Damaſcenus Hebræus, captus in litore maris à piratis Saracenis, & à Theodoſio Imp. redemptus: cùm in ſuſpicionem proditionis veniſſet, dextra ei ablata eſt (receptus enim erat in epiſtolarum magiſtrum à Theodoſio) Verùm poſtquam deprehenſus fuit qui litteras proditorias ſtylo Damaſceni probè expreſſerat, in honore apud Imperatorem fuit. *Volat. lib. 16. Anthrop.*

Mauricius natione Cappadox, initiò ſcriba Iuſtini ſecundi, poſtea comes Prætorianorum, tertiò exercitus Dux contra Perſas, tandem ann. Chriſti 583 à Tiberio ſocero de ſententia Sophiæ Imp. deſignatur: pietate, prudentia, fortitudine, clementia, liberalitate & aliis virtutibus excellens. *Euagr. lib. 5. cap. 19. & lib. 6. cap. 1. Paul. Diac. & Palmerius.*

A ſimili officio ad imperium Theodoſius III. in Oriente conſcendit, Adramytteus genere publicanorum enim ſcriba
B fuerat. *Fulg. lib. 6. cap. 10.*

Paulus Diaconus, hiſtoricus & Poëta, primùm Aquileiæ diaconus, mox Deſiderio Longobardorum Regi ab epiſtolis & ſecretis Captus cum Deſiderio in Gallias à Carolo Magno perductus, poſtea in inſulas Diomedeas relegatus eſt. Profugit inde ad Arachin Deſiderij generum. Mortuo poſtea Arache, Caſſinenſis monachus factus eſt. Vixit anno Chriſti 780. *Gyraldus.*

Ioanninus Carazolus Roſeus, ignobili gente ortus, cùm in aula Ioannæ ſecundæ reginæ Neapolitanæ amanuenſis eſſet, in eius flammas Ioana incidit, & primùm Auelinij comitatu, ſub vxoriæ dotis nomine, eum donauit: poſtea ad Melphitenſem quoque ducatum, atque ad magnum Coneſtabulatum extulit. Cæterùm, qui finis eſſe ſolet infandi amoris, ab ipſa regina tandem crudeliter opibus honoribúſque ſpoliatus ac cæſus fuit. *Fulg. lib. 6. cap. 11.*

Luithardus epiſtolarum apud Carolum III. Imp magiſter, à Sueuorum proceribus ſtupri inſimulatus, quod familiariùs, quam domus Ceſareæ maieſtas poſtularet, cùm Auguſta viueret,
C ret, dignitate motus, in Italiam abiit. *Auent. lib. 4.*

Reipublicæ.

Cn. Flauius, patre Antio libertino natus, ſcriba fuit publicus. Eum cùm primæ tribus ædilem curulem renunciauiſſent, & ædilis alter, qui comitia habebat, ſcribam eo honore donari non poſſe diceret: Flauius tabulas poſuit, & ſcribæ officio ſeſe abdicauit: itaque ædilis curulis factus eſt. Hic cùm collegam ægrotum inuiſeret, & adoleſcentes nobiles qui aderant ei nec aſſurgere, nec locum dare vellent, tanquam homini nouo, Flauius arridens, ſellam ſibi curulem afferri iuſſit, eamque in limine appoſuit, ne quis illorum exire poſſet, vtque ij omnes vel inuiti eum in ſella curuli ſedentem viderent. *Gellius lib. 6. c. 9. ex lib. 3. Annal. L. Piſonis recitat.*

Bononienſis erat notarius Quidam, ad quem cùm duo acceſſiſſent contractus venditionis inter eos conficiendi gratia, atque ille ſumpto calamo ſcribere incipiens, quæſiſſet eorum nomina, & alter Ioannes, Philippus alter ſibi nomen eſſe dixiſſent, reſpondit è veſtigio notarius: Id inſtrumentum (ita enim appellant) confici inter ſe non poſſe. Quærentibus illis
D cauſam: Niſi, inquit, venditor Conradus, emptor verò Titius vocetur (hæc enim ſola nomina in formulis ſuis didicerat) rogari aut iure conſiſtere hic contractus nequit. Cùm verò ſe nomina mutare non poſſe dicerent, ille in ſententia perſtaret, quoniam ita formulæ ſuæ continerent, homines miſſos fecit, cùm non auderent nomina immutare. Abierunt illi ad alium, relicto homine inſulſo, qui ſe crimen falſi ſubire exiſtimauit ſi ſcripta in formulis ſuis nomina commutaſſet. *Pog. in Facetiis.*

Doctorum hominum.

De Afro Demetrio, *Martial. Epigram. lib. 1.*

Illa manus quondam ſtudiorum fida meorum,
Et felix Domino, notaque Cæſaribus.
Deſtituit primos virides Demetrius annos,
Quarta tribus luſtris addita meſſis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus deſcenderet vmbras,
Vreret implicitum cùm ſcelerata lues,
Cauimus: & Domini ius omne remiſimus ægro:
Munere dignus erat conualuiſſe meo.
Senſit deficiens ſua præmia, méque patronum
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

Iſter ſcriba & ſeruus fuit Callimachi, Poëtæ clariſſimi, E
Cyrenæus, qui permulta ſcripſit carmine & proſa. *Gyraldus Dial. hiſt. Poët.*

Administrant.

Boëthi in l. vlt. de Tabular. lib. Codic. 10. βοηθοὶ, alibi Adiutores appellantur, qui officialibus vel morbo, vel negotiorum magnitudine impeditis additis adduti, laborem illorum ſublenabant. lib. 3. Cod. de diuerſ. offic. lib. 10. C. de numerar. Hotoman. de Verbis iuris.

Rationes Subeunt.

Diſpenſatores, ſerui qui rationes Domini adminiſtrant. Item Chartularij, qui largitionales titulos retractabant: in lib. 3. C. de non largit. id eſt, qui chartas & codices tractabant earum expenſionum, quæ priuato principis ærario illata, magna ex parte in largitiones inſumebantur. Hotoman. de Verbis iuris. Item. Calculatores, ψηφισταί, qui ſuas operas in rationibus ſubducendis locabant.

Explorant.

F Cùm Iſraëlitæ in ſolitudine Pharan eſſent, iuſſu Domini miſſi ſunt exploratores, ex ſingulis tribubus ſinguli iique primores, qui Chananæam explorarent. Hi 40 diebus terram explorarunt, & vuarum palmitem vnum abſciderunt, eumque duro palo impoſitum tulerunt, nec non malogranata & ficus. Et ceteri quidem omnes dehortabantur populum à terra inuadenda, & timore territi, Iſraëlitis vt in Ægyptum redirent, ſuadebant. At Caleb de tribu Iuda, Iephonis F. & Ioſue F. Nun (qui cùm priùs Hoſeas diceretur, a Moyſe cum cæteris emiſſus, Ioſue fuit appellatus) ex tribu Ephraim, veritatem retulerunt, & terram inuadendam eſſe ductu Domini aſſeruerunt. Eapropter reliqui omnes perierunt, ſolus Caleb & Ioſue in terram promiſſam ingreſſi ſunt. *Num. 13.*

Polyas Anticyrenſis ſpeculator Græcorum apud Artemiſium, vt renuclearet iis, qui ad Thermopylas erant, quid cum claſſe ageretur. Et viciſſim Abronychus Lyſiclis F. Athenienſis ſpeculator apud Leonidam ad Thermopylas, qui nunciaret claſſi, quid cum terreſtri exercitu ageretur. *Herodot. lib. 8.*

Q. Sertorius ſpeculator in caſtra Cimbrorum à Mario miſſus. ☞ *Vide Tit. Duces, Reges, Imperatores fortes.* G

Lugent, Lamentantur.

Præficæ dicebantur mulieres in hoc conductæ, vt in funere lamentarentur, ac defuncti laudes prædicarent, aliiſque plorandi modum præirent: vnde & præficæ dictæ ſunt, quaſi præfectæ. Ab his iocus ſumitur in eos qui ſimulant amorem aut dolorem, quum lucri cauſa faciunt quicquid faciunt. *Lucilius citante Nonio:*

Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multos & capillos ſcindunt & clamant magis.

Id imitatus eſt *Horat.*

Vt quæ conductæ plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Plautus apud Nonium *in Friuolaria:*

Superauère omnes arguendo præficas.

Eraſm. *in Adag.*

Corpus. Qui pro alio
Gustant. Prægustatores.

☞ *De his ſuprà ſub Tit. Pincernarum. Illic vt Offerunt potum, hic vt Deguſtant.*

Ambulant.

H *Viatores appellantur, qui magiſtratibus apparent: eò quia initio omnium tribuum, quum agri in propinquo erant vrbis, atque aſſiduè homines ruſticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam vrbe: quòd ex agris plerumque homines vocabantur à magiſtratibus, & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via. Hotom. de Verbis iuris, ex Feſto.*

Romanis Picentes & Lucani ob initam cum Hannibale ſobrietatem, pro militari officio, viatorum & tabellariorum operas præbuêre. *Alex. lib. 6. cap. 12.*

Ferunt. Puta

Arma, Armigeri.

Darius Hyſtaſpis filius, Cyri pharetrophorus fuit. *Ælian. lib. 12. Herodot. lib. 3.* eum Cambyſis ſatellitem facit.

Litteras, Tabellarij.

☞ *Vide ſub Forma, Opera venerea.*

Dione in Siciliam ad opprimendum Dionyſium veniente, Dinocrates, cui Dionyſ. ſororem ſuã Aretam locauerat matrimonio (fuerat Areta Dionis coniux) audito hoſtiũ aduentu, ad Diony

A Dionyſium in Italiam expeditiſſimum Nuncium cum literis mittit. Qui quum in Italiam traiecißet, atque Cauloniam ad Dionyſium tenderet, labore victus paululum ſe quieti dedit. Interim lupus odorem carnis ſecutus, quam ille ab hoſpite quodam inter eundum dono acceptam ſacculo incluſerat, dormienti loculum cum carne & literis abſtulit. Expertectus tabellarius cùm aliquandiu literas fruſtrà requiſiuiſſet, veritus ad tyrannum accedere, ex itinere auerſus, in exilium abiit. Atque ita accidit, vt Dionyſius quæ in Sicilia fiebant, tardius reſciuerit. *Sab. lib. 5. En. 4.*

CONCVMBVNT.

Coadiutores matrimonij apud Lituanos olim, veri ſcil. Eunuchi, *ἔυνας ἔχοντες.* *Æneas Syln.* Opera hæc quam præſtant aliis quadamtenus, Mechanica videtur non eſſe.

FORTVNAS, SIC ALTERIVS
OPES
Tuentur, Tutores.

B Chabriæ Athenienſis filius fuit Cteſippus, adeò degener, vt perſæpe Phocionem eius tutorem, virum alioquin patientiſſimum, væcordia Cteſippi dicere coëgerit: Ea quæ ob Cteſippi ſtolidam mentem perferebat, ad referendam cumulatè pro acceptis à Chabria meritis gratiam abundè ſufficere. *Fulg. lib. 3. cap. 5.*

HOSTES SVSTINENT, SIVE IN
Bello Milites mercenarij.

Iuuenis quidam ſub rege Philippo ſtipendia faciebat. Is cùm admoneretur vt miſſionem peteret, ſeſeque à malitia abdicaret, negauit ſe facturum, his quidem verbis:

Ιππὸς μισθὸς, βαίνω τὰς μαχαίρας.

Significans ſe commodiſſimè viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia paſceretur. Huc alluſit Horatius, cùm in Epiſtolis ſub Ariſtippi perſona ſic ait:

——*Rectius hoc, &*

Eraſm. in Adag.

Strabo lib. Geog. 14. ſcribit Colophonios olim tùm naualibus copiis abundaſſe, tum equeſtribus vſque adeò præcelluiſſe, vt vbicunque gentium bellum gereretur, quod confici non poſſet, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur. Atque inde vulgo natum prouerbium, *κολοφῶνα ἐπέθηκεν*, id eſt, Colophonem addidit. *Ex Diogeniano, & Feſto Eraſm.*

C Pelaſgos gentem vetuſtiſſimam per vniuerſam Græciam, præſertim apud Æolicam Theſſaliæ excelluiſſe, cuncti fermè confitentur. Eos originem ab Arcadibus ducentes, vitam militarem delegiſſe, auctor eſt Eporus. Ad quam vitæ inſtitutionem cùm permultos conuertiſſent, idem nomen omnibus impertiuêre. Vnde & apud Græcos & apud alios, quoſcunq; id iiſſe contigit, ingentem conſecuti ſunt gloriam. Rerum Atticarum ſcriptores de Pelaſgis tradidêre, Athenis fuiſſe Pelaſgos, qui cum inſtar auium, quò fors vocaret, huc atque illuc errabundi commearent, pro Pelaſgis Pelargos, id eſt, ciconias vocatos fuiſſe ab Athenenſibus. *Strab. lib. 5.*

Carum populus, vt auctor eſt Mela, incertæ originis, vt quos alij *αὐτόχθονας*, id eſt, indigenas, nonnulli Pelaſgos, alij Curetes exiſtiment: gens vſque adeò armorum pugnæque amans, vt aliena etiam bella mercede conducti ſoliti ſint agere. Vnde *Theocrit. in Encom. Ptolemai*:

— *φιλοπτολέμοισι τε Καρσὶ* *dixit*: *id eſt,*
Bellandique auidis Caribus.

D Item *Herodot. in Euterpe*, oſtendit Cares barbaro ſeruiliq; fuiſſe ingenio & ad quiduis malorum ferendum paratos, mercede propoſita. Id quod indicat & Ariſtophanes in Auibus, *Εἰ δ' ἐστὶ δοῦλος καὶ Κάρ*, id eſt: Quod ſi ſeruus eſt & Car. *Strab. l. Geograph.* 14 narrat, Cares tota quondam erraſſe Græcia, paſſimque ſtipendiis meruiſſe. Cæterum in rebus bellicis vſque adeò præcelluiſſe, vt paſſim apud Poëtas arma bellica Carica nominentur, quemadmodum Anacreon Caricam loricam, Alcæus Caricam criſtam dixit, ad quam alludit *Ariſt. in Auibus.* Oraculum Amaſi datum de auxilio gallinaceorum, hoc eſt, Carum, in galeis gallos ferentium: & Artoxerxes Cari interfectori Cyri fratris aureũ gallum præferendi in acie poteſtatẽ fecit. Suidas ſcribit, Cares primos mortalium mercede militaſſe, vt qui vitam ſuam vilem haberent. Hos igitur, qui conduxerant primos in acie collocare conſueuerant, vt primos hoſtium impetus ſuo exciperent periculo: aut vbi fortuna belli difficillima videretur, illic obiiciebantur. Perſæ ſua lingua *καρδάκας* appellabant, qui rapto viuerent. Hinc prouerbium. *Ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον*, id eſt In care periculum: hoc eſt, in homine aut re viliore, fac periculoſam experientiam, in qua, ſi parum feliciter ceſſerit, non multum ſit diſpendij capiendum. E Plato *Καρικὸν ἀνθρωπον*, id eſt, Caricum homuncionem dixit, pro vili nihiliq; *Eraſmus in Adagijs.*

Mercenarium militem volebat Iphicrates Athenienſis auarum & voluptarium eſſe: quo libidinibus quærens ſufficere ſumtum, certaret audacius. *Plut. in Galba.*

Σικελὸς στρατιώτης, id eſt, Siculus miles, in peregrinum ac mercenarium militem prouerbiali loco dicebatur, propterea quod Siculi temporibus Hieronis peregrino milite plerunque vterentur, auctore Zenodoro *Eraſmus.*

Laborante rei pecuniariæ difficultate Sparta, quòd milite mercenario ad bellum vteretur, Ageſilaus in Ægyptum perrexit, accitus propoſita mercede ab Tacho rege Ægyptiorum. Cæterum ob veſtis ſimplicitatem fuit incolis contemtui, expectabant enim regem Spartæ, ſicut Perſarum; ſpectaturos ſe corpore excultum eximiæ, qui opinionem de regibus prauam præceperant. His demonſtrauit ille deinceps, maieſtatem & dignationem prudentia & virtute comparandam. *Plutarch. in Apophi.* F

Ptolemæus primus Ægypti Rex factus, Lagi gregarij militis filius fuit.

Cæſar ſcribit l. 3. eos qui opibus inter Gallos valebant, multos habuiſſe deuotos, quos ſecum in bellum ducerent, Soldurios ſua lingua nuncupatos: quorum hæc erat conditio, vt omnibus in vita commodis vnà cum iis fruerentur, quorum ſe amicitiæ dediſſent: quod ſi quid iis per vim accidiſſet, aut eundem caſum ferrent ipſi, aut mortem ſibi conſciſcerent.

D. Martinus, cùm eſſet annorum duodeuiginti, ad baptiſma conuolauit. Nec ſtatim militiæ renunciauit, Tribuni ſui precibus euictus, qui & ipſe, tranſacto tribunatus ſui tempore, renunciaturum ſe ſeculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione ſuſpenſus, per biennium ferè, poſteaquam eſt baptiſmũ conſecutus, ſolo ſcilicet nomine militauit. *Sulpit.*

Monomachia. Propugnatores.

☞ *Conſule Tit. Monomachia, Duelli.*

Apud Luitprand. lib. Hiſt. 3. cap. 13 Rex Italiæ Hugo, à fratre cui interdixerat, ne ſe amplius fratrem appellaret, duello prouocatus Adoleſcentem pro ſe pugnatorem dedit. G

MECHANICÆ OPERÆ VICARIÆ;
PRO HOMINE ALIO PATIENTES
id quod ipſe pati debebat.
QVOAD
CORPVS.

☞ *Huc qui pro alio Inebriari, Flagellari, Spoliari ſuſtinent. Sed qui morte ſua aliorum vitam redimunt, ex practico fidei habitu operam, quam quis craſſiore minerua mechanicam appellare queat preſtant. De quibus ex loco Fidei quadam exempla petes, imprimis ſeruorum erga Dominos.*

FORTVNAS. PRO ALIO
OBSIDEM FIERI.

☞ *Hic opera vicaria habetur ratio. Ipſos Obſides ſub Seruitutis loco.*

Moſcorum princeps, quos exercitibus aut præſidiis præficit, aut vlli omnino muneri adhibet, eorum coniuges, liberos, propinquos, & quæ chariſſima quiſque habet, obſidum loco ſemper retinet: in eoſque omnia cruciatus exempla edit, ſi quis illorum ab eo deſciuerit, aut ſi qua res non ad nutum aut voluntatem eius facta ſit. *Rein. Heidenſteinus lib. 1. Bel. Moſcou.* H

CARCERES SVBIRE.

☞ *Ex Tit. Carcerum huc quadam exempla referenda.*

MECHANICÆ OPERÆ CIRCA HOMINEM
CONSIDERATVM RESPECTV HABITVS
Sic operam locant Habitui
PRACTICO. NEMPE
MAGISRATVI.

Apparitores, Lictores, Carnifices.

☞ *De quibus ſuprà quoque egimus, ſed alio reſpectu.*

IMPVRIS: LENONES LENÆ.

☞ *De his itidem ſub loco Intemperantia venerea.*

MECHANICO PVTA.
AGRICOLIS.

Monitores, ſerui à colono præfecti, vt operariorum, velut vinitorum & aratorum, turbam obeuntes, vnumquemque moneant, & ſegniores caſtigent. Hotoman. de Verbis iuris.

VENATORIBVS.

A Dux Carinthiæ venator Imperij, ad quem lites venatorum omnium deferebantur. Vocatus in iudicium coram Imp. non niſi Sclanica lingua reſpondebant. *Æneas Syl. de Europa.*

ÆDIFICANTIBVS.

Celer præfectus operis in ædificanda Roma, *ex Ouid. lib.* 4. *Faſtorum* notus:

Hoc Celer vrget opus, quem Romulus ipſe vocarat:
Sintque Celer curæ, dixerat, iſta tua:
Neue quis aut muros, aut factam vomere foſſam
Tranſeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit, & His populus dicere tutus erit?
Nec mora, tranſiluit: rutro Celer occupat auſum,
Ille premit duram ſanguinolentus humum.

TEXTORIBVS.

Lanipendia, quæ lanearum veſtium textoribus lanam pendit ac diſtribuit.

NAVTIS.

B *Plutarchus in Themiſtocle* ait, Ariomenem Xerxis fuiſſe nauarchum.

COQVIS.

Obſonatores ſerui, qui coëmendiis obſoniis ſunt præfecti. Hotoman. de Verbis iuris.

Ageſilaus Spartanorum Rex, Lyſandrum in Aſiam ſecum conſiliarium duxit. Cæterùm videns eum apud Iones in maiore eſſe gratia, inuidia & ambitione flagrans ab omnibus conſultationibus eum remouit, & diuidendarum carnium munus ei impoſuit. *Plut. in Lyſandro.*

VESTIARIIS.

Circitores, quaſi Circuitores, quibus veſtiarij vel lintearij dant veſtem circumferendam & diſtrahendam.

OPERÆ MECHANICÆ ACQVISITRICES ANIMALIVM.

VENATORIÆ artes.

☞ *Vide Venatio.*

C
OPERÆ MECHANICÆ RERVM Naturalium quarumlibet acquiſitrices. Huc referendi qui venantur, acquirunt

CARNES QVASVIS.

Aquilæ omnes curam erga pullos maximam geſtant, piſces, aues, lepores eis in eſcam afferendo. Quod cùm conſiderant Septentriones venatores, nidos aſcendunt, aluóſque pullorum ligaculo ſtringunt, vt comedendi incurrant impedimentum. Soliciti itaque parentes erga ſobolem ægritudine liberandam, omnia genera ferarum in cælo, terra marique reperta, in nidos important, vt diuerſo medicamine, vno vel altero modo ſuſcepto, ſanentur. Congeritur in hanc rem maxima eſcarum copia, quam aucupes extrahunt, comeduntque, vel vendunt. Nec ſterili quæſtu id accidere ſolet: nam aliquando lepores, gallos ſylueſtres, anſeres, anates, lucios, & piſces magnos, plurium florenorum æſtimatione inueniunt, inuentoſque domeſticis cibis apponunt, vel magno precio vendunt. De eo conſtat, aucupem vnum quandoque plus duorum pullorum pro-
D uentu lucrari, quàm colonum aliquem prædiis binis. Ne tamen pulli huiuſmodi fame pereant, aluum ſoluunt, animæque in famelico corpore pendenti appoſitos cibos permittunt, iterumque conſtringunt, quam diu id natura concedit. Eſt namque aquila adeò generoſi animi, vt pullos proprios nunquam relinquat, antequam ſibiipſis enutriendis ſufficiant: nec eis putridas eſcas apponit, ſed recentes *Olaus lib. 19 cap. Sept. reg.*

CEREALIA, LEGVMINA.

☞ *Vide Locum Agricolarum, Meſſores.*

Lityerſes aduenas ſecum metendo certare cogebat, & iiſdem mox capita præcidebat. ☞ *Vide Titulum, Certamina mechanica.*

LIGNA LIGNATORES.

Adoniram XXX. millibus hominum à Salomone Rege præfectus fuit, qui materiam cedrinam & pineam in Libano monte cæderent, ita vt ſingulis menſibus x. millia opus facerent. 3. *Reg.* 5.

Cata Melata puer lignatum à patre rus miſſus, amiſſa falce lignaria, patris iram metuens, prætereuntem ſecutus eſt militem, & hoc fortunæ momento in clariſſimum ducem euaſit: *Egnat. lib. 6. cap. 9.*

THVS.

Thuriferas arbores obſeruant colubri ſubalati, exiguo corpore, diſcolori ſpecie, permagno numero circa ſingulas arbores, iidem videlicet qui aduerſus Ægyptum quotannis facto exercitu tendunt, & ab ibidibus deuorantur, alioqui Ægyptum perderent. Nec vllo alio ab arboribus, quàm ſtoracis fumo, ab Arabibus ſubmouentur. *Herod. lib.* 3.

AROMATA.

Caſiam in Arabia cuſtodiunt volucres quædam. Arabes igitur poſtquam ſibi cùm cæterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt coriis aliiſque, ad caſiam pergunt. Ea naſcitur in palude non alta, circa quam & in qua degunt feræ alatæ, veſpertilionibus ſimillimæ, ſtridore diro, & viribus præualentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, ſic caſiam metunt. *Herod. lib.* 3.

Quo modo, aut qua in terra cinnamomum gignatur, Arabes nequeunt dicere: niſi quod quidam volunt id gigni in iis regionibus vbi Dionyſius educatus eſt: & ipſas cinnamomi feſtucas afferri à grandibus quibuſdam alitibus ad nidos, è luto conſtructos, in præruptis montium, & homini inacceſſis. Contra quas aues hoc Arabes excogitauerunt. Boum aſinorúmque defectorum, & aliorum iumentorum membra minutatim conciſa, in ea loca portant: & vbi iuxta nidos poſuêre, procul abſcedunt. Ad hæc fruſta delapſæ volucres, ad nidos ſuos carnem comportant: cui ſuſtinendæ impares nidi, ad terram diſciſſi labuntur Tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. *Idem Plinius* hæc tanquam fabuloſa irridet. F

LAPIDES, LATOMI, QVI Lapides cædunt.

☞ *E Tit. Seruitutis quoad loca, eorum deſumes exempla, qui in Latomias ad opus faciendum detruſi fuêre.*

Cadmus lapidicinas Thebis, vel in Phœnice, vt Theophraſtus ait, reperit. *Plin. lib. 7. cap. 56.*

Salomon Rex ad templum Domino conſtruendum habuit x x c. millia Peregrinorum in Iudæa habitantium, qui lapides in montibus exciderent. 2. *Paral.* 2.

Clemens Roman. Pontifex, à Traiano Cæſare exilio multatus eſt in inſulam, vbi duo millia Chriſtianorum offendit, ad marmora damnatorum. *Volat. lib. 22. Antroph.* G

METALLA, Siue id fiat.

INDAGANDO.

De Metallariis *apud Athenæum lib.* 6. venuſtè dixit Phalereus Demetrius, ὅτι πολλάκις καταναλώσαντες τὰ φανερὰ τῶν ἀδήλων ἕνεκα, ἃ μὲν ἔμελλον οὐκ ἔλαβον, ἃ δὲ εἶχον ἀπέβαλον, id eſt, Quòd frequenter certis conſumptis incertorum gratia, quæ ſe capturos ſperabant, non ceperunt, quæ verò habebant, abiecerunt. *Eraſm. in Adag.*

Metallicæ inuentioni prudentia potiſſimum metallarij, ex philoſophia naturali petita, inſeruit, ſed, & quod multi volunt, virgula diuina furcata, quam alij aiunt in venis inueniendis ſibi maximo vſui eſſe, alij negant. Qui tractionẽ & vſum virgulæ probant, eorum alij primò furcam cultro reſecant colurnam, quam præ cæteris ad venas quærendas idoneam eſſe cenſent, præſertim ſi corylus ſupra venam aliquam creuit: alij pro varietate metalli diuerſis virgulis vtuntur, coryli ad venas argenti: fraxini ad æris: piceaſtri ad plumbi, maximè candidi: ex ferro vel acie ferri factas, ad auri: deinde vtraq; virgulę cornua manibus prehendentes, pugnos faciunt: neceſſe autem eſt, vt digiti compreſſi ad cœlum ſpectent, vtque virgula erigatur ex parte, qua cornua coëunt: tum huc & illuc paſſim per locos montoſos vagantur: itaque dicunt ſimulatq; ſupra venam pedem poſuerint, ſtatim virgulam verſari & volui, ſibique prodere venam: vbi pedem retulerint, & ab ea diſceſſerint, rurſum virgulam immobilem manere. Atque adeò vt ipſi cenſent, quinque res ſunt neceſſariæ ad hoc, vt virgula ſuũ faciat officium: prima virgulæ quantitas: vis enim venarum baculũ nimis magnum voluere nequit: altera virgulæ figura: nã niſi furcata fuerit, eadem vis eam vertere non poteſt: tertia vis venarum, quæ naturam voluendi habet: quarta virgulæ tractatio: quinta priuatio proprietatis occultæ, ne aſtrorum maleficio ad metallicam inuentionem naturaliter homo impediatur. Cæterum *Georg. Agricola lib. 2. de Re metal.* magicam primum virgulam hanc fuiſſe, mox religionis metu repudiatis carminibus H

virgulam

A virgulam tamen in imperitorum remanſiſſe manibus putat, nulla per ſe vi magnetica præditam, ſed tantùm ex tractantis pendentem arbitrio, cùm vel columna vel aliqua alia ita flexilis, ſi ſic teneatur in manibus, omni homini quocunque in loco ſteterit, in orbem vertatur.

Effodiendo. Fossores Metallici.

Metallarij, qui metallum effodiunt: quorum tamen alij ſponte ſua, alij conditione tales ſunt. Hotom. de Verbis iuris.

Metallica Plebs nec vilis eſt, nec abiecta. Etenim nocturnis æquè ac diurnis vigilijs & operibus exercitata habet duritiam corporum immanem, facillimèque cum res poſtulat, labores & munera militiæ ſuſtinet. Quippe quæ conſueuit ad multam noctem vigilare, tractare ferramenta, foſſas ducere, agere cuniculos, machinas fabricari, onera ferre. Quocirca rei militaris periti, eam non modò vrbanæ plebi præferunt, ſed etiam ruſticæ. *Georg. Agricola de Re metal. lib.* 1.

Crenimyſlius, Boëmorum Princeps, cùm ad eruenda metalla ruſticos traduxiſſet, fames grauiſſima Boëmiam inuaſit. *Dubrau. lib.* 2.

B Serui qui ad metalla Pyrenæorum montium olim deputati erant, incredibilem quæſtum afferebant dominis. Die noctúque in labore perſeuerantium multi ex nimio labore moriebantur, cùm vix vlla eis ab opere daretur requies, ſed verberibus ad continuum opus cogerentur. Quidam tamen robuſtiori corpore ac animi vigore, plurimum temporis in ea verſabantur calamitate, quibus mors vita erat optabilior. *Io. Gerund. lib.* 1 *Paralip. Hiſp.*

Rapiendo.

Apud Indos Bactrianos in ſolitudine arenoſa formicæ ſunt canibus minores, vulpibus maiores, quæ arenam auraceam terra egerunt, eamque ſummo ſtudio defendunt. Iunctis camelis, Indi ad aurum legendum, cùm feruentiſſimus æſtus eſt, tendunt, quando præ æſtu formicæ ſub terra ſe occultant. Vbi igitur ad eum locum peruenêre, culleis (quos attulêre) arena completis: rapiſſimè retrò ſe recipiunt. Quos protinus formicæ (vt à Perſis fertur) olfactu perceptos inſequuntur, tanta pernicitate, quanta in alio animali eſt nullo: ita vt niſi viam, ad quam for-
C micæ congregantur, anticipent Indi, nemo ſit ipſorum inde euaſurus. Ideoque camelos mares, quòd impares fœminis ſunt in curredo, ne trahantur, diſſoluunt: ſed non vtrumque pariter. Fœmina verò pulli (quem reliquit) memor, nihil ſibi remittit. Hac ratione Indi aurum colligunt. Nam quod effoditur apud illos, rarius eſt. *Herod. lib.* 3.

Eluendo. χρυσοπλυσία.

Aurei velleris allegoriam Suidas exponit de arte, quam Græci χημείαν vocant. Ait enim Iaſonem abſtuliſſe Colchorum regi librum in pellicea membrana ſcriptum de auro conficiendo per χημείαν. Verùm, vt mihi quidem videtur, Poëtæ per aureum vellus intelligunt magnam auri vim apud Colchos, aut Phrixo Athamantis regis filio relictam, aut ab Æeta rege congeſtam. Nam & veriſimile eſt Phrixum ex Græcia ſecum abſtuliſſe patrios theſauros, cùm inſidias nouercæ timens ad Æetam confugeret: & regio Colchorum propter vicinitatem Caucaſi montis abundat auro, *teſte Strabone lib.* 10, qui ſcribit multos fontes ex Caucaſo manare ſcaturientes aurea arena tam tenui, vix vt videri poſſit, eamque ab accolis colligi lanoſis pellibus in
D aquam poſitis, atque hanc opinor eſſe occaſionem fabulæ, pelles enim ſubſidente in ijs arena, præ ſe ferunt ſpeciem aurei velleris. Quare non dubium eſt, Iaſonem aut bello repetiniſſe theſauros, quorum ipſe erat hæres: vel auri gratia intuliſſe Colchis.

Merces naufragas.

Lapones nauigijs vtuntur, nullis clauis, ſed neruis & viminibus compaginatis. His per rapidiſſimos fluuios inter montes Laponiæ deferuntur, æſtate nudi, vt in periculo enatare valeant, & colligere ex naufragio merces. *Ziegler. in Scondia.*

Operæ mechanicæ rerum Commutatrices.

Commutatrices artes in multiplici ſunt differentia: fontes ex cauſis petendi. Commutationis igitur materia, hoc eſt, ea quæ inter ſe commutantur, in genere quidem vel ſunt res qualeſcunque, inanimatæ animatæve, poſtre vel opera commutari ſolita, vel ſunt operæ pro rebus aut operis. In ſpecie autem reſpectu habito eius quod datur, vel eſt Res, quam ſi is qui dat fecit, Platoni αὐτοπωλικὴ dicitur: vt quando ſutor calceos vendit piſtori, vel commutat, ſi non fecit, eadem μεταβλητικὴ appellatur, vt cum ſutor pecunia emit à piſtore panem, vel eſt opera, theorica practica mechanica. At ratione habita eius quod accipitur totidem habet differentias. Forma eſt ipſa alienatio, vt id quod commutatur in alterius ius tranſeat vel poſſeſſione, vel vſurpatione & vſufructu. Quæ ipſa reſpectu eius quod accipitur, Emptio dicitur: reſpectu verò eius quod datur, Venditio nuncupatur. Efficientis appellatione eos comprehendimus, qui res vel operas inter ſe commutant. Qui ſi ciues ſint, Καπηλικὴ Platoni vocatur: ſin peregrini, Ἐμπορικὴ. Finis, vel neceſſitas eſt vel voluptas. E

☞ *Require in Loco de Commutatione.*

Operæ mechanicæ pvrgatrices καθαιρετικαί. Respectv

Svbiecti, cvivs rei pvrgatores Domorvm, Vrbivm.

καθαρμοί.

Andreas Rex Hungariæ, Damiatam Ægypti vrbem Sultano Ægyptio eripuit, cùm peſtilentia ſupra LXX. millia hoſtium periiſſent. Saracenis in vrbe captis conceſſa ſalus, vt purgandæ vrbis & mortuorum efferendorum curam ſuſciperent. *Bonfin. lib.* 7. *Dec.* 2. F

Vestivm. Hvc

Fullones.

Fulloniam artem Nicias Megarenſis inuenit: quam qui exercent, Fullones nominantur: ij veſtimenta curant, poliuntque, & ad id ſapone vtuntur, quem *Plin. lib.* 28. *c.* 12. à Gallis inuentum tradit. Græcè dicitur σμῆγμα, quicquid purgat. *Polydorus de inuentorib. Rerum.*

Philonides, Athenienſis comicus antiquus, antè fullo fuit. *Suidas.*

Tyrtami Philoſophi, qui Theophraſtus poſtea propter dicendi ſuauitatem appellatus fuit, Pater fullo fuit. *Fulgoſ. lib.* 3. *cap.* 4. *ex Laert.*

Cleſippus fullo, gibbere aliòque fœdus aſpectu, à Gegania receptus in thorum, mox in teſtamentum, candelabrum Æginenticum nominis vice coluit, quòd eius opera Geganiæ innotuiſſet. *Plin.* 34. *cap.* 3. G

Ciceronis matrem tradunt Heluiam claro genere & honeſta vita fuiſſe. De Patre nihil mediocre refertur. Alij in officina fullonia & natum volunt & educatum: alij ad Accium Tullium clarum Volſcorum regem originem familiæ eius referunt. *Plut. in Cicerone.*

Anaſtaſius Aquileienſis, qui ſub Diocletiano paſſus eſt, fullo fuit. *Rauiſius.*

Corporvm. Mangonis.

☞ *De his ſub Loco Mercatorum, quia non aliam ob cauſam in excolenda forma mancipiorum occupantur, quàm vt illa maiore precio vendant. Proinde ipſi Mercaturæ καθαρτικαὶ famulatur tanquam architectonicæ. Poſſunt autem huc quoque referri Balneatores, Tonſores, Fucatores, vt ſunt καθαρτικοί.*

Modi. Nempe Lavando

Corpora.

☞ *De Balneatoribus ſupra egimus, reſpectu Materia.*

Veſtes. Lotrices,

Nauſicaa F. Alcionì regis Phæacum, veſtes abluere introducitur ab *Homero Odiſſea* ζ, in fluuio, non in mari, quoniam aqua marinæ pingue quid ineſt, præterea etiam denſior exiſtens, ſordes incidendo auferre nequit. *Macrob. lib.* 7. *Saturn. cap.* 14. H

Vdalricus Boëmiæ Princeps, ex venatione domum rediens, incidit in virginem ruſticam, cui Bocenæ nomen fuit, fortè lauantem veſtimenta: eamque ob formæ venuſtatem, & colloquij ſuauitatem ac mores probatiſſimos, ita deperire cœpit, vt eam inuitis conſiliarijs duxerit vocem. *Bonfinius libro* 2. *Dec. ad.* 2.

Mulier quædam, quæ indumenta lauare conſueuerat, Bricciom Epiſcopum Turonenſem de ſtupro accuſat falsò. ☞ *Vide Tit. Infantes diuino & miraculoſo abſolutis iudicio*

Philippa lauando victum quæritans, ad ſummas euehitur opes, in aula Iolantæ vxoris Roberti ducis Calabriæ, & Raimundo Campano nubit. ☞ *Vide Tit. Obſcuro orti loco, qui ad amplas peruenere dignitates.*

Lanam.

A Iambe lottrix laſacero aſſidens, atque operi illi ſuo intenta, accuſauit Hipponactem, vas plenum lanæ euertentem. ☞ *Vide Tit. Inuentio facilis.*

TRITVRANDO. TRITVRATORES FRVGVM.

Gedeon Ioæ F. triticum in torculari triturabat ad effugiendos Madianitas Trituranti Angelus Domini apparuit, & ducem Iſraelitis contra Madianitas & Amalechitas dedit. Itaque cum trecentis ſuorum numeroſiſſimos hoſtium exercitus cæcidit. *Iudic.6.*

DETERGENDO.

☞ *Sic Fullones, de quibus paulò antè.*

OPERÆ MECHANICÆ MOTRICES. QVÆ REM VEL PERSONAM QVALEMCVMQVE

B PELLVNT, ARCENT DE LOCO.

Maſtigophori, lictores, qui virgas in ſacris certaminibus ferebant, quibus turbam ſummouerent. *Hotoman. de Verb. iur.*

TRANSFERVNT DE LOCO IN locum. Reſpectu habito

MODI. HVC ILLI QVI AGVNT

Camelos, Equos, Aſinos, Mulos, abſque vehiculo, Equiſones, Agaſones, Muliones, Clitellarij, Veredarij.

☞ *De his ſuprà, Operæ circa Animalia mechanicæ. Illic ſubiecti, hic Formæ ratio habetur.*

Riſaces auriga, vel certè equiſo, vt Saccas ciues ſuos à Perſarum tyrannide liberaret, mutilata facie ad Darium profugit, eiuſque exercitum, ſpe facta quòd Saccas ex inſidijs opprimere poſſet, ſeptem dierum itinere in loca deſerta ductum, fame & ſiti ferè confecit. Mox ſublato cachinno, patriæ fidem ſuam ſe comprobaſſe dictitans, læto vultu à Perſis interfectus eſt. *Polian. lib. 17.*

C Eumeni Cardiano tradit Duris Patrem fuiſſe, qui ob inopiam in Cherſonneſo victum vectura exercenda quæritauit: verùm liberale eum in litteris & palæſtra ſortitum tyrocinium. Quo etiamnum puero, cùm obiter illuc appuliſſet Philippus, per otium eum adoleſcentium Cardianorum ſpectaſſe pancratia, & puerorum luctas, inter quos excellentem Eumenem, cùm ſolertem eum & ſtrenuum vidiſſet, placuiſſe Philippo, & in familiam eius adſcitum fuiſſe. *Plut. in Eumene.*

Mahometes Arabs ducendis locandiſque camelis operam impendens, paulò poſt ſectæ propriæ auctor fuit. *Egnat. lib. 5. cap. 4. Exemplorum.*

Subacta Gallia Germaniaque, Atila Hunnorum Rex, vt rerum quædum quinque annos Sicambriæ commoratur in omnibus orbis regionibus agerentur, eſſet conſcius, quatuor Veredariorum conſtituit ſtationes: primam in Colonia Agrippina, alteram in Iadera ciuitate Dalmatiæ, tertiam in Lituania, quartam ad fluuium Tanaim. Ex his locis ſingula totius ferè orbis acta, per mutatos in locis certis nuncios, Sicambriam ad eum deferebantur. Contrà, ipſe quoque illorum quoſlibet voluntatis ſuæ certiores faciebat. His ita compoſitis, tum opportunitatem

D tem rei contra hoſtes à ſe benè gerendæ obſeruabat, tum quid illi aduerſum ſe aggredi vellent, ſatis exploratum in tempore habebat. *Nic. Olaus cap. 13. in Atila.*

Nauta.

☞ *Huc qui naues trahunt, aguntve, nulla oneris ratione habita.*

Currus.

☞ *Qui currum trahunt, iumenti operam ſubeunt. Auriga per iumenta mouent.*

Dolia.

☞ *Huc qui dolia abſque curru vel nauis adminiculo de loco in locum agunt, vt Vectores vinarij.*

Ligna.

☞ *Sic ligna ſoluta, vel etiam in Rates compacta, diriguntur. Nam ſi his ipſis vehunt quid aliud, inter Nautas erunt referendi.*

BAIVLI.

☞ *Vide Locum particularem, Litera B.*

OPERÆ MECHANICÆ MOTRICES. E

☞ *Pete ex Loco de Aurigis, Baiulis, &c.*

Nauta, Nauicularij.

☞ *Hic nautas conſideramus, quatenus vel nauibus, vel ratibus vehunt res vel mobiles natura ſua, vel immobiles. At infrà de ijs quatenus ipſas naues vel rates quomodolibet promouent.*

Cœlius ſcribit Phaonem fuiſſe portitorem, eoque ſe fouiſſe artificio. Hic cùm Venerem tranſuexiſſet, vnguentum ab ea fertur accepiſſe: quo debitutus, factus eſt hominum pulcerrimus. ☞ *Vide Tit. Grati pro locata opera.*

Phorcus, Græcè Porthmeus, Latinè Portitor dictus eſt, quòd per mare deferret colonias. *Beroſus.*

Charon portitor inferorum. *Virg. lib. 6 Æn.*

Portitor has horrendus aquas & flumina ſeruat
Terribili ſquallore Charon. ———

Portitor quidam Ithacenſis Parias, (Pyrrhiam vocant) latrones tranſmiſit, atque ſenem quendam captiuum rogantem cum pice, de latronibus emit. Erat autem in pice occultatum aurum. Quo reperto, cùm diues euaſiſſet, ſeni bouem immolaſſe dicitur. Quare in prouerbium abiit: Nemo vnquam benefactori bouem immolauit, præter Pariam. *Heraclides, Plut. in quæſt. Græcanicis.*

F Euenus Ætoliæ fluuius, olim Lycormas vocabatur. Neſſum Centaurum hac in parte deſignatum portitorum fuiſſe, occiſum ab Hercule, vulgatur, cùm inter traijciendum Deianiram violare conaretur. *Strabo lib. 10.*

De Glauco portitore Thaſio eius freti, quod Thaſum inſulam à mari diſpeſcit, ſic ſcribit *Antiphilus Byzantius in primo Græcorum Epigrammatum*:

> Γλαῦκος ὁ Νηραίου, ὃς ἀπλανὴς ἰθυντὴρ
> πορθμοῦ καὶ Θασίου ἱεροῦ αἰγιαλοῖο
> πόντου ἀρειγείτων ὀλίγω ἤδη ὅτ' ἔμελλε
> πολλάκις ...
> μυελοῖς, ἀλλ' ἐπὶ ῥάκεσ ὑδ' ἔτ' ἔμελλε
> θνήσκειν, ἐκ τοῖς ἰσοχειραλέης ...
> τῷ δ' κέλευθα ἰαλμονίων αἴσια, πέρας
> ἄλλων ἐν εἰκοῖς εἰς ἀΐδου ἀκάτω.

Inſulanus Hoſpitator fit portitor. ☞ *Vide Titulum Pœnitentia religioſa.*

G Genuenſes Turcorum C. millia, ex Aſia in Europam ſuis deportarunt nauibus, pacti in ſingula capita aureum nummum. Quibus copiis Amurathes Imp. Chriſtianos ad Varnam mirabili ſtrage affecit. *Cuſpin.*

MATERIÆ SVBIECTÆ, SIVE MOBILIS, quod mouetur. Vt qui portant, mouent.

Sacra.

Apud Iſraëlitas Dominus tribum Leuiticam ſibi deuotam eſſe voluit, penes quam cura ſacrorum eſſet. Itaque proficiſcentibus caſtris ſacerdotes (qui de illa tribu erant, Aaron cum filijs) ſacra omnia inuoluebant, eaque portabant familiæ tres Leuiticæ, à totidem Leui filijs dictæ, nimirum Cahatini (quorum cenſu habito, ſumma fuit 2750. eorum ſcilicet, qui triginta annis maiores, infra quinquaginta eſſent ad militiam idonei) qui oraculi arcam & menſam ferebant, deinde Gerſonij, numer. 2630. qui tabernaculum oraculare cum linteis & impedimentis reliquis portabant: tandem Meratenſes, ad 3200. aſſeres taberna-

H culi, repagula columnas, baſes, paxillos, funes, omnia denique inſtrumenta geſtabant. *Num. cap. 4.*

Inter Iſraëlitarum Leuitas, quia ſacra ferre cogebantur, tandem in dedicatione Altaris & Tabernaculi, Principes & duces duodecim Iſraëlitarum ſex vehicula tecta & boues 12. obtulerunt, quæ Dominus inter Leuitas ita diſtribui iuſſit, vt Gerſonijs duo vehicula Moſes traderet, & quatuor boues, pro ratione muneris eorum: Meratenſibus quatuor vehicula & octo boues. Cahathinis nihil tradidit, quoniam ſacra adminiſtrantes humeris portabant. *Num. 7.*

Κιττοφόρος, id eſt, Picifer, vulgare conuitium videtur in hominem infimum & deſpicatiſſimæ ſortis. Siquidem Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte dicit, Æſchinem hoc nomine ab aniculis compellatum, quemadmodum & λικνοφόρος, quòd picas & vannos capite baiularet. Nam his in myſterijs Bacchanalibus vtebantur, quòd ea auis ſacra ſit Baccho, & vannus in omnibus myſterijs adhibebatur. Vnde *Maro*:

——— *& myſtica vannus Iacchi.*

Eraſmus *in Adagijs.*

Apud

Apud Romanos facta Iunonis æde, cùm inferrentur ſigna, A permutaſſe ea fortuitò Geruli traduntur, & Iouis in Iunonis ædem, Iunonis in ædem Iouis intuliſſe. Cuſtoditum ergo id religione, quaſi diis ipſis ſedem ita partitis, vt cultus in Iunonis æde eſſet, qui Iouis eſſe debuit. *Plin.lib.36.*

Homines. Huc.

Lecticarij.

Artoxerxes Perſarum Rex, Timogaræ legato Athenienſium ſtratores, quaſi rudibus ad ſternendum Græcis, miſit: Baiulos item, qui ad mare infirma valetudine affectum deportarent. *Plut. in Artoxerxe.*

Iſabella Hiſpaniæ regina, cum deduceret ad proximũ Cantabriæ portum Ioannam filiam, Caroli V. Cæſaris matrem, vt inde ad Philippum maritum in Belgicam oram nauibus adueheretur, ac materna caritate ab adámatæ filiæ complexu diuelli non poſſet, vnaq; ad claſſem lembo tranſuecta eſſet, in regreſſu intumuit Oceanus, adeò vt lembus adigi in terram commodè non poſſet. Poſtulabantur aſſeres à nautis, totoq; litore ſubſidia ad excipiendam Reginam parabantur; cùm Con- B ſaluus Magnus eam ignobilium miniſtrorum manibus attrectari indignum ratus, vt erat in ſago purpura, auroque contexto, in mare pectore tenus ſe haud cunctanter immiſit, complexuſque Reginam, atque in humarum attollens, in litus, accedentibus cunctis eam reportauit. Quo inexſpectato officij genere tam opportunè quàm alacriter Regina animum elegantibus obſequiis gaudentem mirificè delectauit, adeò vt illa virili ingenio grauiſſimorum conſiliorum munia capeſſens, & cum Rege Ferdinando coniuge ex æquo imperans, vnum ante alios Conſaluum ad omnia fortiter ac ſplendidè peragenda diuino munere natum prædicaret. *Iouius in Conſaluo.*

Cadauera.

Pollinctum Conſtantij Cæſaris corpus, conditumque in loculis, Iouinianus, protector domeſticus, cum regia proſequi pompa Conſtantinopolim vſque iuſſus eſt, prope neceſſitudines eius humandum: eique vehiculo inſidenti, quod portabat reliquias, vt Principibus ſolet, annonæ militaris offerebantur indicia, vt ipſi nominant Proba, & animalia publica monſtrabantur, & ex vſu crebreſcebant: occurſuſq; & alia ſimilia, eidem Iouiniano imperium quidem, ſed caſſum & vmbratile, vt mi- C niſtro rerum funebrium, protenderunt. *Marcellin. lib. 21.*

Terram, Lutum, Rudera, Lateres.

☞ Πηλοφορία, apud Ariſtophanem Concionatricibus luti geſtatio, pro ſordidiſſimo genere opera.

Iſraëlitæ duriſſimo ſeruitutis iugo in Ægypto preſſi, arenam & lateres ferre cogebantur, & vrbes ad armaria Pharaoni ædificare, Pitoram & Rameſſem. *Exod. 1.*

Ægyptij in vulgi fabulam ac riſum abiêre, quòd aſinorum ritu vectandis corpore oneribus quæſtum facerent. Ad quem laborem hoc exercitatiores illos fuiſſe coniicio, quòd in effodiendis lacunis, limoque exportando, ac lateribus argillaceis, huiuſmodi opera potiſſimum opus erat apud Ægyptios, ob limum quem inuehit Nilus. Nam illic paſſeres opinor aut hirundines monſtrarunt artem è luto conſtruendi parietes. Argumento eſt, quòd Hebræ cùm apud illos agerent, adacti ſunt luto lateribuſque geſtandis ſeruilem operam præſtare Pharaoni. *Eraſmus.*

Nero in Iſthmo perfodiendo primum ipſe ſuis humeris vanum terræ exportauit. *Suetonius.*

D Conſtantinus Magnus Imp. in baſilicæ Lateranenſis fundamentis iaciendis XII. cophinos terræ ipſe proprijs humeris exportauit. *Egnat. lib. 1. cap. 1.*

Saccos.

Saccarij, qui ſaccis geſtandis quæſtum faciunt, quorum ingens copia eſt Duaci ob negociationem qua ibi frequens granorum frumenti, &c.

Ligna.

Epicurus in epiſtola de Studiis, Protagoram Sophiſtam ex ſportuligero ac lignigero primùm Democriti ſcribam fuiſſe narrat, quem cum ex quadam lignorum compoſitione admiratus eſſet Democritus, ex hac occaſione primum eum ſuſcepit, poſtea in quodam vico literas edocuit, ita vt Sophiſta demùm euaſerit. *Athen. lib. 8. cap. 8.*

Naues, Rates Geſtando.

Sorbolus mechanicus naues Venetas è mariti per continentem in Benacum lacum pertrahit. *☞ Vide Tit. Claſſem parare.*

Naues, Rates Agendo.

E *☞ Nauta, Nauicularij qui naues agunt, Ratiarij, qui ratem exercent. quomodocunque, per Ventum, Vela, per Remiges, per Remulcum: quamcunque ob cauſam, belli, mercaturæ, piſcationis, itineris. De ijs paulò antè, quoad modum vecturæ reſpectu Contenti, quod portant, vnde Portitores dicti: at hic, reſpectu Continentis, quod vehit.*

Nauibus vſi.

Bellerophon equo alato Pegaſo vſus dicitur in Chimæra triformi monſtro edomando, quia primus omnium inuenit nauigare claſſe, atque ordinem claſſis inſtruendæ, cùm vela & remi alæ ſunt nauigiorum. Hic nauali prœlio Solymos populos bellicoſos ſuperauit, quos leonibus ſimiles dixerunt Poëtæ: Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montoſa peragrantes capras vocarunt. Inſidias, quas Iobates Lydorum Rex è lectiſſimis iuuenibus illi parauerat redeunti, ſuperauit, quas propter dolum caudam ſerpentis vocarunt. *Natalis Comes Mythol. lib. 9. cap. 4.*

Cùm adulterij cum Tauro duce non ſolùm conſcius, ſed etiam adiutor Ariadnæ Minois vxori Dædalus fuiſſet, à Minoë F in vincula coniectus eſt vnà cum filio Icaro. Iis perruptis cùm ſibi & filio Icaro non magna ædificaſſet nauigia, primuſque omnium velificationem adinueniſſet, quò Minois claſſem, quæ remis tantum vehebatur, ſecundo impulſi vento anteuerterent, ipſe quidem in terram incolumis appulit: Icari verò nauem, imperitia gubernantis euerſam tradunt: & ſub vndis euectum, maris æſtu delatum in inſulam iuxta Pergamum, cuius nomen nondum proditum fuerat. Hercules cùm fortè in illa loca veniſſet, agnitum cadauer ſepeliuit, vbi hac etiam ætate non magnus terræ agger ſpectatur, in promontorio quod Ægæo mari imminet. Ab Icaro ſanè & inſulam, & quod eam incingit mare, nomen accepiſſe aiunt Pauſanias in Bœoticis. Dictus eſt igitur Dædalus alas excogitaſſe, quia cùm illum claſſis Minois inſequeretur, ipſe primus velificationem inuenit, ac ventum ſecundum in puppim nactus, Minois claſſem anteuertit, quæ remis tantum vehebatur, vt ait *Pauſanias in Bœoticis. Natalis Comes Mythol. lib. 7. cap. 16.*

Creteñſes iampridem, vt *Strabo lib. 10.* demonſtrat, nauigandi principatum tenuerunt, è quibus propter id fluxit prouer- G bium, Cretenſis neſcit pelagus, in eum, qui ea quæ probè nouit, ſe ignorare diſſimulat. Eorum rex Minos mari primus imperauit.

In claſſe Xerxis, quam contra Græcos duxit, quæ ex mille ducentis & octo triremibus conſtabat, Phœnices trecentas naues habebant: omnium velociſſimas, & inter eas optimas Sidonij. Secundum laudem Artemiſia Cariæ regina, Lygdamis F. Mauſoli vidua, quinque nauibus inſtructa meruit. *Herodotus lib. 7.*

Naucleri, Gubernatores.

Tiphæenſes præcipuam ſibi præ cunctis Bœotijs maritimarum rerum peritiam vendicant. Tiphyn prædicantes, cui nominatim Argûs gubernacula credita ſunt, ſuum fuiſſe indigenam. Oſtendunt verò extra oppidum locum, quo Argo ipſam Colchis reuerſam applicuiſſe dicunt. *Pauſanias in Bœoticis.*

Canopus, auctore Plinio, fuit gubernator nauis Menelai: à quo oſtium Nili Canopicum nomen ſumpſit, vbi ictu aſpidis mortuus eſt.

Palinurus gubernator Æneæ. *Virg. lib. 3. Æneid.*

Nauis gubernator Amaſyadas erat Phereclus, vt refert Si- H monides, quando Theſeus cum reliquis in Cretam Minotauro obijciendus nauigauit. Philochorus ab Sciro ait ex Salamine Theſea gubernatorem Nauſitheũ accepiſſe, & Phæacem proræ rectorem, quòd nondum Athenienſes rem maritimam tractarent: etenim fuiſſe vnum ex impuberibus Meneſthea Sciri ex filia nepotem. His adſtipulantur Nauſithei & Phæacis poſita in Phalero à Theſeo apud Scironis fanum monumenta. Ac ſolemnia Cybernesia in honorem horum tradit agi, quaſi dicas Gubernatoria. *Plut. in Theſeo.*

Pelorus gubernator nauium Annibalis fugientis, ab eo in Siculum mare præcipitatus, promontorio nomen dedit.

Peticius nauclerus Pompeium ſupplicem ſuſcipit. *☞ Vide Tit. Aduerſa prælia non ferre.*

Telonem Maſſilienſem *Lucanus* à nauigandi, aſtrorúmque peritia laudat. *Lib. 3. Pharſaliæ*, vbi ait:

Dirigit huc puppim miſeri quoque dextra Telonis,
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuêre manum, nec lux eſt notior vlli

A *Craſtina, ſeu Phœbum videat, ſeu cornua Luna,*
Semper venturis componere carbaſa ventis.

Moniteres.

☞ *Meſonauta, qui medium inter nautas, id eſt, remiges locum obtinens, reliquis remigandi ſignum prabet. Hotoman. de Verbis iuris.*

Remiges.

Mneſtheus, Sergeſtus, Cloanthus, nautæ fuerunt Æneæ. *Virg. lib. 4 Æneid.*

Fuit Saro nauta, qui moribus ſuis inelegantibus & inurbanis frequenti adagio locum fecit, Sarone magis nauticus.

Mandro nauicularius, aſpirante fortuna, tandem factus eſt Imperator: vnde etiam factus adagio locus: Fuit & Mandroni ficulnea nauis. In eos qui præter meritum ad opes euecti, priſtinæ conditionis non meminerunt. *Rauiſius.*

Natura ob Alexandri diadema capiti impoſitum morte pleſtitur. ☞ *Vide Titulum, Inſignia imperij vſurpata ambitioſè vindicare.*

Timaſion Ægyptius nauta. ☞ *Vide Tit. Inceſtum fugere.*

B Paralus & nauis Salaminia fuerunt triremes ſacræ & publicæ: quæ cùm celeres eſſent, ad vſum Reipub. Athenienſium mittebantur, tanquam celeres miniſtræ, quarum altera ſpectaculis & ſacrificiis, altera Reipublicæ ſeruiebat. Sic Paralo Alcibiades ad iudicium accerſitus fuit. Quaternos obolos accipiebant, Qui in paralo nauigabant, iique maximam anni partem domi manebant: atque etiam aliis commodis è publico fruebantur *Suidas.*

Amyclas nauta, ad quem tempore belli ciuilis acceſſit Cæſar, vt ab eo transueheretur in Italiam. *Lucan. lib. 5.*

Baſilicinus remex Rex à Michaële Imp. Conſtantinopolitano creatur. ☞ *Vide Tit. Imperij ambitioſa conſeruatio.*

Franciſci R meri Minoritæ Sauonenſis, qui poſtea Pontificatum ſub Sixti IV. nomine adeptus eſt, Pater nauta fuit. *Fulgoſ. lib. 3. cap. 4.*

Tormento.

Heluetij ſuis humeris tormenta per Apennini iuga portant. ☞ *Vide Tit. Crudelitatis ob mortem aliis illatam.*

Aquam.

C Cleanthes Phaniæ F. Aſſius, diſcipulus Cratetis, deinde Zenonis, cui ſucceſſit: magiſter Chryſippi Solenſis & Antigoni regis. Pugil Athenas profectus, amore Philoſophiæ captus eſt: adeò tolerans laborum, vt alter Hercules diceretur. Noctu mercede aquam hauriebat, interdiu diſciplinis & libris vacabat: vnde Phreantles, hauſtor puteorum, cognominatus eſt. Plurima ſcripſit. *Suidas.*

An. 465. in Conſtantinopolitano Incendio à dæmone excitato, Aſpar Patricius, vir clariſſimus, aquam ad id reſtinguendum humeris ſuis attulit, & ſingulis opus ferentibus nummos aureos pro mercede promiſit. *Sigon. lib. 14. Imp. occid.*

Vinum.

Gramengius baiulus vinarius Bononienſis. ☞ *Vide Tit. Vita aliorum aſtutè inſidiari extra iudicium.*

Lapides. Columnas.

Architectus Ægyptius vexit domum è ſaxo ſolido in vrbem Sain. ☞ *Vide Tit. Regia magnifica.*

D Cheops Rex Ægypti, omnibus templis obſeratis, Ægyptiis, ne ſacrificarent, interdixit. Deinde iuſſit, vt in ſuis ipſius operibus exercerentur. Alij, vt ex lapicidinis Arabici montis ſaxa exciperent, & illinc ad Nilum vſque protraherent. Alij, vt tranſmiſſo flumine, illa acciperent, & ad montem, qui dicitur Africus, traherent. Faciebant autem opus circiter decem myriades, id eſt, centum millia hominum, ternis ſemper menſibus ſingulæ. *Herod. lib. 3.*

Cteſiphon machinam ad ferenda grauiora onera primus extruxit, qua vſus eſt ad deportandas ex lapicidinis columnas Epheſum ad Dianæ fanum. *Vitruuius.*

Circa annum Sal. 1173. tres eximiæ magnitudinis columnæ ex Græcia Venetias aduectæ ſunt (quidam ex Conſtantinopoli tradunt: ſed id Emanuele imperante quomodo fieri potuerit, non intelligo) onerariis nauibus. Illarum vna, vbi naues appulſæ ſunt, cum in continentem machinis quibuſdã trahi cœpiſſet, ſuperato artificum ingenio, nimio pondere in profundum depreſſa, ad hunc diem ſub aquis eſt: reliquæ diligentiore cura adhibita in terram deductæ: Quæ cum aliquandiu humi iacuiſſent, nec ampla quamuis mercede propoſita reperiretur, qui eas erigere auderet: tum mira tranſigendi operis cupiditate publico decreto edictum, vt quicunque id opus ſuo ingenio conſummaſſet, fas illi eſſet à principe & populo petere quod vellet: quandoquidem fide publica ei præſtaretur, ſi tale eſſet, quod meritò præſtari deberet. Ad famam propoſiti operis multi, vt fit, alij ſpe præmij, alij gloria adducti, rem tentare ſunt auſi. Verùm Vnus omnium, ex Ciſalpina Gallia, vt dicitur, profectus, opus peregit, madefactis aſſiduo aquarum iactu funibus, quibus appenſa erat moles: parua intercapedine diſtantes in conſpectu fori, vbi hodie viſuntur, geminas ſtatuit columnas. Quarum vtraq; ſuo epiſtylio, aureum, hæc Diui Marci ſignum, ea figura qua alatum leonem imitatur: altera Theodori martyris haſtæ & ſcuto incubantis habet. Ferunt pro mercede poſtulatum, vt aleæ luſoribus ipſo intercolumnio vel dolo ludere impunè liceret. Hic quoq; Riuulmatum primus omnium ponte iunxit: atque alias compluręs commentus eſt machinas, publicis operibus haud inutiles. Pro quibus omnibus ex publico in reliquum vitæ victum impetrauit. *Sab. lib. 7. Dec. 1. & Egnat. lib. 8. cap. 13.* E F

Arma. Armigeri.

Dauid Iſæi F. Sauli Regis armiger. ☞ *Vide Tit. Dæmoniacorum.*

Literarum. Tabellarij.

☞ *Vide Tit. Curſorum, quatenus literas perferunt. Item Titulum Nunciorum.*

Angarus ἄγγαρος, operarius. Eſt autem vox Perſica, vt ſcribit Heſychius σημαίνει δὲ καὶ τοὺς ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόρους. Hos vulgus noſtrum poſtas, quaſi poſitas curſorum ſtationes appellat. Vnde Angaria, operæ publicæ ob negotium aliquod obortum, cui celeriter prouidendum eſt, impoſitæ. *Impp. lib. 11. C. de ſacroſan. Eccl. Hotoman. de Verbis iuris.*

Aſtandæ Perſarum grammatophori, ſiue tabellarij, qui certis itinerum ſpaciis permutabantur. Darium Perſarum regem fuiſſe quandoque regis aſtandam, *Plutarchus* ſcribit *in libro de Alexandri Fortuna*: quo argumento illius, inquit, coarguitur ſeruilis ignobilitas. *Cal. lib. 18. cap. 7. A. L. ex Suida.* G

Phidippides Athenienſis tabellarius. ☞ *Vide Tit. Curſorum extra ſtadium.*

Mediolani principem, Veredarios habuiſſe conſtat per Italiam, qui diſpoſiti per modica interualla, celeritate inenarrabili alius ad alium literas perferebant. *Cal. lib. 18. cap. 8. A. L.*

Libros.

☞ *Capſarius, qui puero ad ludum literarium eunti libros in capſula defert, modo ſacculo imponunt, & ferunt.*

Muli Mariani caſtrenſi prouerbio dicti ſunt varicoſi Milites, ex C. Marij ducis inſtituto, in furca, tabella interpoſita, ſua onera portare conſueuerant, vt teſtatur & Feſtus Pompeius. At *Plutarch. in vita C. Marij* originem adagij bifariã refert. Cùm Marius Imperator milites curſu, variiſque ac longis itineribus, geſtandiſq; oneribus, exerceret, atq; illi iam aſſueti, non grauatim tacitiq; ea ferrent, caſtrenſi ioco ἡμίονοι μαριανοί, id eſt, muli Mariani dicti ſunt. Meminit mulorum Marianorum *Iul. Frontin. lib. Stratag. 4.* hiſce verbis: C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maximè exercitus agmen oneratur, vaſa & cibaria militum in faſciculos aptata furcis impoſuit, ſub quibus & habile onus & facilis requies eſſet, vnde & in prouerbium tractum eſt; Muli Mariani, nimirum laborũ tolerantiam, quòd Homerus, ταλαεργοὺς ἡμιόνους identidem appellat. *Eraſmus in Adagiis.* H

OPERÆ MECHANICÆ CIRCA RERVM CVSTODIAM VERSANTES.

SIC ALIÆ OPERÆ
CONSERVANT. Cuſtodiunt
REGIONES, INSVLAS,
vrbes. Puta
Coloni.

Sennacherib ad cuſtodiendam Iudæam incolas miſit ex Aſſyria, qui æmulatores Iudææ legis facti, Samaritani nuncupati ſunt, quod Latinè cuſtodes ſonat. auctor *Euſeb. Lud. Viues in lib. 18. Aug. de Ciuit. Dei, cap. 24.*

Milites.

Milites.

A ☞ *De his ſuprà, vt pro alio pugnant, Hic vt regnum defendunt vel cuſtodiunt.*

Excubitores.

Athenienſes excubiis agendis Inſulares magno ſtipendio conducere ſolebant: ita v. in prouerbium venerit. Excubias oportet agere aut diuitem eſſe. *Eraſ. in Adagiis.*

Conſuetudinem in nocturnis excubiis agendis obſeruant etiam Pannones, vt alta voce ſibi mutuo accinant, & ad vigilandum hortentur, ſubinde hæc verba repetentes: Szolay Szolay vitrazto Szolay, hoc eſt, Vigila vigila vigil, vigila Præfectus autem vigilum, quem Vigyázo appellant, ſi excubiæ ſomno interdum victæ, acclamationem intermittunt, admonere iiſdem verbis ſolet, Szolay vitrazto. Cùm verò ſub auroram ab excubiis ſe recipiunt, accinere ſolent, Haynal-vagyon ſzeppyros, haynal, haynal-vagyon hoc eſt, erumpit iam elegans rubens (ſcilicet dies) erumpit iam: deinde addunt: mayd meg vitrad, haynal vagyon ſzeppyros haynal, id eſt, breui luxerit, erumpit iam elegans, rubenſque erumpit. *Carolus Cluſius, in 3. obſeruat. Bellonij cap. 18.*

B

HOMINES. HVC

Satellites.

☞ *De his ſuprà, ratione Operæ, quam præſtant.*

Cuſtodes Carceris.

☞ *De Commentarienſib. ſuprà, alio reſpectu.*

FRVMENTA.

☞ *De Præfectis horreorum etiam ſuprà. Illic Loci, hic Locati habetur ratio.*

FRVCTVS SYCOPHANTIÆ.

☞ *Fuit id genus hominum apud Athen. qui ficus maturas cuſtodirent, & deprehenſos fures deferrent ad magiſtratum Ob quorum deinde calumnias & mendacia (quando teſtimonio ſolo quos accuſabant premerent, neque alia fide opus eſſet) factum eſt, vt Sycophantia pro calumniandi libidine vſurparetur. Huc etiam Vinearum & Hortorum cuſtodes*

CARNES CONSERVANTVR.

Clauo.

Venatores olim, ſicubi in remotioribus ſuem deieciſſent, vel ceruum, ne computreſcerent, clauum æneum infigebant, ad auertendam putrefactionem. *Cælius lib. 29. cap. A. L.*

C

Sale.

☞ *Ex Tit. Salſamentariorum, huc quadam.*

THESAVROS.

☞ *Vide Tit. Quæſtorum. Illic dignitatis, hic operæ habetur ratio. Quæſtores a quærendo & acquirendo Cuſtodes à quæſitis conſeruandis nomen habent.*

ANIMALIA.

☞ *Huc ij qui viuariis præfecti ſunt. De quibus ſub Animalium Operis.*

CORRVMPVNT. RATIONE SVBIECTI.

Vrbes.

Meſſanenſibus in Sicilia olim datum fuerat oraculum, Carthaginenſes vrbis ſuæ lixas futuros Itaque Hamilcari Carthaginenſium duci ſeſe opponere auſi ſuêre. Verùm capta vrbe, Hamilcar Carthaginenſibus militibus tanquam ſeruis mandauit, vt ædificia cuncta incendio & ruina delerent, ne tempore breui, neque parua poſſet opera reſtaurari. *Diod. lib. 14.*

D

Animalia.

☞ *Huc Lanij, & Venatores, quatenus animalia interficiunt.*

Apud Homerum Thraſimedes Neſtoris filius ſecuri bouem obtruncat, cùm Neſtor non poſſet ob ſenectutem. *Athenæus lib. 14. cap. 31.*

Apud Rom. Cenſores, purpuram induti, atque coronati, victimas ſecuri percutiebant. *Ibid.*

Homines.

☞ *Tales ſunt Carnifices. De quibus ſuprà ſub Hominum operis egimus.*

MODI. SIC CORRVMPVNT

Igne, Incendiarij.

☞ *Incendiariam operam hic conſideramus: Habitum ſub loco In iuſtitia profana: ipſum Infortunium ſub Pauperrate quatenus Vrbes vel Claſſes igni hauriuntur.*

Heraclides Tarentinus architectus, Rhodiorum claſſem incendit ☞ *Vide Tit Stratagematum.*

Micetas Oriphas fuſili igni Saracenorum naues concremauit. *Cuſpin.*

DE MECHANICIS OPERIBVS SIVE OPIFICIBVS MECHANICIS.

E

ΠΟΙΗΜΑ'ΤΩΝ *inſignis eſt varietas, & neſcio an a quo quam emenſus Oceanus. At quia τῶ καθέκαστα cognitio infinita eſt, ſummis capitibus contenti ſint oportet, quibus ſingula ſenſu explorare, ratione complecti, non datur. Fontes ergo Operum mechanicorum, hoc eſt, cauſas ipſas cõtemplemur ſingillatim, à quibus Artes πoιητικαὶ qualibet & eſſe & nomen trahunt, ita tamen vt ad vnam aliquã cauſarum, hanc vel illam, eximiè referantur. Ergo ſi quatuor cauſæ expendantur,* MATERIA *primo loco occurret: eaque vel Simplex, vt eſt Ignis, Aer, Aqua, Terra: vel Mixta, Naturalis partim, partim Artificialis. Sub Naturali complectimur, Inanimata, vt Lapides, Metalla, item Animata, hoc eſt, petita ex Vegetabilibus ſimul & Animalibus. Ex Vegetabilibus dico Integris, eorundémve partibus: puta ex Radicibus, Cortice, Ligno, Virga, Caule, Foliis, Floribus, Fructibus, Seminibus. Pariter ex Animalium partibus aut Internis Duris, vt ſunt Oſſa, Dentes: Mollibúſve, ſiue Fluidis, ex Sanguine, Lacte, Me'e: ſiue Solidis, ex Carne, Inteſtinis, Ligamentis, Neruis, aut Externis, ex Continente ſcilicet, Corio ſiue Pelle: ex contentis itẽ tum Rigidis, Cornibus, Vngulis, tum Flexilibus, Pilis, Lana, Setis.*

F

Materia artificialis, arte facta eſt, vel ſaltem præparata, multiplici ſpecie: cuiuſmodi eſt Filum ex qualibetcunque materia ductum, ex lino, alumine, ferro, ære: Tela, Corium præparatum. FORMA *ſecũdum locum obtinens, vel Indefinita eſt & communis (qualem illi induunt, qui Materiam multis aliis artificibus communem præparant: vt Corium, vt Linum, vt Lignum, vt Metallum) vel Definita & certa, vt qui Lignum exſculpunt, qui Metallum cælant, qui ex Palea Vannos faciunt, qui ex Cornu pectines.* EFFICIENS *duûm generum, Princeps, & Coadiuuans: Sic agunt omnes Mechanici, vt animi, corporis miniſterio: ſed in aliis magis eluceſcit occupatio Animi: & hæ Liberales artes appellantur (cuiuſmodi eſt Pharmacopœia, Pictoria, illa Medicinæ, hæc Matheſeos colona) in aliis occupatio Corporis: quæ Mechanica eximiè dicuntur. Inſtrumento agunt omnigeno: cuiuſmodi eſt Ignis, Aqua, Tornus, Aſcia, Serra, Mola, Piſtillus.* FINIS *mechanicorum operum conſiderari poteſt duobus modis. Eſſentialiter primùm, reſpectu ſcil. vel Perſonarũ, quæ his inſtructæ organis agunt (ſic Cithara vſus, vt ea Muſicus perſonet) Patiuntúrque (ſic Citharæ vſus, vt eius ſono afficiãtur aures humanæ) vel reſpectu Effectus, quem organum in re vel perſona cui adhibetur. Sic Citharæ vſus eſt, mentem humanam delectare, erudire, incitare, refrænare. Accidentaliter item cõſideratur, quatenus organum ab artifice factum inſeruit vſui vel Ipſiuſmet (ſic faber ferrarius malleum, forcipem, clauum ſibi ipſi fabricat: & Cyclopes olim ἐγαστρόχειρες, fortè quia inſtrumenta & fabricari, & fabrefactis vti noſſent) vel Aliorum. Sic faber ferrarius arma ſuppeditat venatori, paſtori, coquo, fabro lignario: ſic Lignarius capſas mercatori, veſtiario: ſic miſcella artium mutuas tradentium operas ἀνθρωπικωτάτη. Reſpectu autem huius aliæ artes ab Ariſtotele vocantur in ſecundo Phyſicorum ποιήτικαι, quæ faciunt aliquando, licet eo non vtantur, niſi per accidens, quatenus eo commutato vel diuendito lucrum inde captant, & ſic ad Artes commutatrices pertinent: aliæ χρώμεναι, quæ operibus ſuperiorum vtuntur, tanquam organis operi cuicunque inſeruientibus. Quarum ipſarum rurſus quædam ſunt Principes & ſupremæ, quæ opera aliorum ad vſum accõmodant, & ἀρχιτεκτονικαὶ dicuntur. ὡς ἀρχικαὶ τεχνῶν, quòd imperent aliis (hinc Ædificatoria ars, quia innumeros artifices famulantes habet, Architectura nomen κατ' ἐξοχὴν meruit) quædam Famulantes, mediæ quodammodo inter abſolutè ποιητικὰς & architectonicas, cùm vtantur aliarum operibus, & viciſſim ſua opera aliis præbeant vtenda. Sic qui frænum fabricat, à Ferrario ferrum præparatum accipit, ipſe frenum à ſe confectum Equiti vtendum præbet. Sartor à Textore pannum accipiens, veſtem quæ tegantur alij, parat.*

G

H

MECHANICI OPIFICES SECVNDVM MATERIAM Operis conſiderari. Sic verſantur circa

AQVAM. V. G. SALIS COCTORES.

☞ *Sal quatenus Alimento inſeruit, inter Mechanica ποιήματα, à quibus patitur is, qui iis vtitur, infrà refertur.*

Ioannes Alberti ducis Brunſuicenſis frater, primus operam impendens ſalinæ Luneburgenſi, nouam illi venam aperuit, longè ea quæ pridem fluxerat vberiorem, anno Chriſti 1269. & proſperè ceſſit opus in manibus eius vehementer. *Crantzius lib. 7. Saxoniæ, cap. 27.*

Hiarno ex Rege Daniæ pulſus à Fridlenno Frothonis III. anteceſſoris filio ſalis coctor factus. *Saxo lib. 6.*

LAPIDES MARMORARII, LAPICIDÆ. LATOMI.

☞ *Qui eximunt lapides, inter Acquiſitrices operas referuntur. Hic Opifices, opus lapidum efficientes ſpectamus.*

Robertus Kocherand lapicida inſignis, à Iacobo III. Scotorum
A Rege Mariæ comes creatus, capto à proceribus Rege ſtrangulatus eſt. *Appendix hiſtor. Scotorum.*

METALLA. Hvivs svnt generis.

Avrifabri. ☞ *Vide* Avrvm, &c.

☞ *Videatur Locus de Metallo.*

Argentarii fabri.

☞ *Ex Titulo, Calatorum, huc transferantur exempla. Illic Forma, hic Materia habetur ratio.*

Demetrius argentarius Epheſinus, ſeditionis contra Paulum Apoſtolum ciendæ auctor. *Actor.* 19.

Ferrarii fabri.

Tubalcain, filius Lamech, at nepotis Cain, omnis ærarij & ferrarij opificij fabricator fuit. *Geneſ.* 4.

Veteres ferrarij Fabri ante fornaculam ſolebant ridicularia quæpiam appendere, inuidiæ auertendæ gratia. Ea verò dicebantur Baſcania. *Cælius lib.* 20. *cap.* 30. *Antiquarum lectionum.*

Ioſephus pater Chriſti Opt. Max. ex opinione Iudæorum, faber fuit ex 13. *Matthæi, & Marci* 6. Plerique lignarium fuiſſe arbitrantur. At *Hilarius in Matthæum canone* 14. ferrarium fa-
B cere videtur, inquiens: Sed planè hic fabri erat filius, ferrum igne vincentis, omnem ſeculi virtutem iudicio decoquentis, maſſamque formantis in omne opus vtilitatis humanæ.

Memoriæ prodidit *Apollidorus lib.* 1. *Deorum*, Cyclopes ſtatim natos in Tartarum deiectos fuiſſe, deinde Iouis opera, ita precante Tellure, quia victoriam illi aduerſus patrem vaticinata eſſet, è vinculis liberatos, & in lucem reductos cæſa Campe, quæ illos cuſtodiebat. Tunc Cyclopes Plutoni galeam donarunt, quam ſi quis haberet, à nemine videri poterat. Tonitrua, & fulgura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perterrefaceret: Tridentem Neptuno, quo maria omnia perdomaret, fabricarunt. Idcircò crediti ſunt ex illo tempore Cyclopes, & inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon, fulmina Ioui in Ætna Siciliæ monte facere, vt ait *Virgilius lib.* 8. *Natalis Comes Mithol. lib.* 9. *cap.* 8.

Dactyli Idæi ferrum primò excudere adorti ſunt, Cybele monſtrante. In Creta inſula inuenerunt, quam terram primi omnium tenuiſſe creduntur. Quidam centum numero fuiſſe memorant. Ephorus decem nec ampliùs, à quo planè numero
C nomen fuerit illis inditum. Eos ex Ida, quæ in Phrygia eſt, cum Mygdono profectos meminerunt quidam, in Europamque tranſcendiſſe. Vbi diuinandi periti cantum, initiationes & myſteria docuerint. Adiiciunt his, quod non in Creta, ſed circa Berecynthum Phrygiæ ferri naturam illi demonſtrauerint, ac præter iã dicta ignis & æris vſum, quapropter vetuſtas vt deos quoſdam ſit illos venerata. *Sabel. lib.* 4. *Enn.* 1. Sunt qui dicant Idæos Dactylos appellari Corybantes primos ſub Idæ radices habitatores. Nam pedes montium, ima radiceſque, vocari, ſumma verò κορυφάς. Omnes igitur particularum extremitates circa Idam deorum matri eſſe conſecratas. Opinio item Sophoclis eſt, quinque primos viros fuiſſe, qui ferrũ excogitantes primùm fabricauêre, aliaque permulta mortalium vſui neceſſaria. Eorum quinque etiam extitiſſe ſorores. Ab eo numero dactylos, id eſt, digito nuncupatos. Quidam eos omnes magos & incantatores fuiſſe intelligunt, & circa deorum matrem, ſedulos in Phrygia, affines, Idæ domos tenuiſſe. Phrygiam Troadam vocitantes, quia Phryges propinquos Troia populata victores occu-
D paſſent. Exiſtimant autem ab Idæis Dactylis, Curetes & Corybantes fuiſſe prognatos: primos etenim in Creta genitos viros centum, Idæos Dactylos nuncupatos, à quibus procreatos Curetes nouem extitiſſe. Horum ſingulos viros decem genuiſſe, ex quo Idæos Dactylos nominauêre. *Strabo lib.* 10 *& Diod. lib.* 17.

Κέλμις ἐν σιδήρῳ id eſt, Celmis in ferro. Dici conſueuit de iis, qui præter modum ſuis fiderent viribus, tanquam inexpugnabiles inuictique cæteris. Celmis, vt ſcribit Zenodotus, vnus fuit ex Idæis Dactylis, qui cùm matrem Deorum Rheam violaſſet ſtupro, deinde à reliquis fratribus reiectus eſt. Ab hoc ferrum ſolidiſſimum cudi ſolebat. Ait huius hiſtoriæ mentionem factam apud Sophoclem in Satyris. Enarrator Apollonij de Dactylis Idæis refert hos verſus ex Phoronide:

——ἔνθα γόητες
Ἰδαῖοι Φρύγες ἄνδρες ὀρέστεροι οἰκί' ἔναιον,
Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων,
Εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείης Ἀδρηστείης.
Οἳ πρῶτοι τέχνην πολυμήτιος Ἡφαίστοιο
Εὗρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις ἰόεντα σίδηρον,
Ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν, καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἔδειξαν. id eſt:

——illic habitabant
E *Montigenæ Phryges Idæi gens arte celebris,*
Celmis, Damnameneuſque ingens, Acmonque ſuperbus,
Montanæ ducti cultores Adraſteæ.
A quibus ars vulcania primus eſſe reperta
Dicitur, & nigrum nemoroſo in monte repertum
In varios vſus monſtrarunt cudere ferrum,
Impoſitumque igni miro ſplendeſcere cultu.
Eraſmus in Adagiis.

Ferri glutinum, ſiue ferruminationem, Samius Glaucus excogitauit primùm: enato inde adagio, de iis quæ facilè perficiantur Glauci ars. *Calius lib* 6. *cap.* 6. *Antiq. Lect.*

Clemens temperiem ferri Delæ Iudæo tribuit, quem Heſiodus Scytham ſcribit fuiſſe. *Polydorus lib.* 2. *cap.* 19. *de Rerum inuentoribus.*

Telchines, fabri ingenioſiſſimi. ☞ *Vide Tit. Magorum.*

Faber Ferrarius Tegeates Oreſtis ſepulchrum domi ſuæ puteum fodiens reperit. ☞ *Vide Tit. Oracula intellecta.*

Elico Heluetius faber Gallos in Italiam allicit. ☞ *Vide Tit. Ebrioſorum, quoad delectum potus.* F

Soſis Syracuſanus faber ferrarius, qui M. Marcellum in Syracuſis expugnandis adiuuerat, quingentis agri iugeribus & domo Syracuſis donatus eſt à Romanis bello Punico ſecundo. *Sabel. lib.* 4. *Enn.* 5.

Perſei Macedonum Regis vltimi Filius artem ferrariam ob quærendum victum didicit. *Calius lib.* 9. *cap.* 18. *Ant. Lect.*

Ob Galieni Imp. ignauiam faber etiam ferrarius nomine Marius, triduanus Imperator, armorum opifex, in Gallia imperium aſſumpſit, & triduo tantùm imperauit. Vir ſtrenuus, ac militaribus vſque ad Imperium gradibus euectus. Occiſus eſt à quodam milite operario eius in fabrili officina, qui gladio in eum ruens, dixit: Hic eſt gladius quem ipſe feciſti. Miræ autem fortitudinis fuit in manibus ac digitis, cùm curtus digito ſalutari ſiſteret, & multos digitorum alliſione contereret. *Cuſpinianus.*

Apelles Ægyptius faber ferrarius, in ieiuniis, vt Chriſto ſeruiret, perſeuerantiſſimus. ☞ *Vide Tit. Ieiunij.*

Camaris & Caſtellanus fabri Conſtantinopolitani vrbem Andronico iuniori anum Andronicum obſidenti prodidêre, G qua parte ipſi mœnia cuſtodiebant. *Gregoras lib.* 9.

Curina faber ferrarius. ☞ *Vide Tit mortuorum præſagia.*

Bonicius faber Senenſis, pater Hildebrandi, qui ad Pontificatum aſcendit ſub nomine Gregorij VII. *Cranzius.*

Apud Germanos Fabri ferrarij ex artis ſuæ operibus & inſtrumentis cognomina aſſumere coguntur, gentilitio familiæ nomine, & inſignibus abiectis.

Conradino Rege Siciliæ è medio ſublato, exercitus reliquiæ Germanum militem Fabrum Oxenfurtenſem, facie Conradino ſimillimum, Regem crearunt. Cæterum quietis cauſa, clàm in Germania profugit, *Stumpfius.*

Changius faber ferrarius, Imperator Tartarorum creatus ☞ *Vide Tit. Magiſtratuum electio.*

Andreas faber ferrarius ſub Iuſtiniano. *Vide Tit. Impoſtorum.*

VITRVM. VITRIARII ARTIFICES.

☞ *Huc ij qui ex vitro fuſo quæcunque tandem organa conflant,* H *quique ex vitri laminis feneſtras faciunt. Materia hic habetur conſideratio ſolius: organa quia diuerſa, ad diuerſas quoque formas referri poſſunt.*

Sydon vrbis Phœniciæ, vitri inuentione clara. *Plinius lib.* 5. *cap.* 19. artificem vitri vocat. Idem *lib.* 36. *cap.* 25. de vitri origine ſic ſcribit: Pars eſt Syriæ, quæ Phœnice vocatur, finitima Iudææ, intra montis Carmeli radices, paludem habens, quæ vocatur Cendevia: ex ea creditur naſci Belus amnis, quinque millia paſſuum ſpacio in mare profluẽs, iuxta Ptolemaidem: lentus hic currit, inſalubris potu, ſed cæremoniis ſacer, limoſus, vado profundus, non niſi refuſo mari arenas fatetur: fluctibus enim volutatæ niteſcunt, detritis ſordibus: nunc & à marino creduntur aſtringi morſu, non priùs vtiles. Quingentorum eſt paſſuum non amplius litoris ſpacium, idque tantum multa per ſecula gignendo fuit vitro. Fama eſt, appulſa naue mercatorum nitri, cùm ſparſi per litus epulas pararent, nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio, glebas nitri è naue ſubdidiſſe, quibus accenſis, permiſta arena litoris, tranſlucentes nobilis liquoris fluxiſſe riuos. Et hanc fuiſſe originẽ vitri. De hoc amne *Ioſeph* etiam *in* 2 *de Bel. Iud.* Stadiis, ait, duobus à Ptolemaide Belus amnis diſtat, iuxta quẽ ſepulcrũ

Memnonis

Memnonis eſt, &, vitrea in rotunda valle arena, quem venti
A circumiectis iugis conuehunt, inexhauſta ſæculis vi, ſed ante omnia mirabili naturą mutandi alia quoque in vitrum quæ attigerit metalla.

Ferunt Tiberio principe excogitatum vitri temperamentum vt flexibile eſſet: & totam officinam Artificis eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis pretia detraherentur: eaque fama crebrior diu quàm certior fuit. Neronis principatu reperta eſt vitri ars, quæ modicos calices, duos, quos appellabant Protos, H-S. ſex millibus venderet. *Plinius lib. 36 cap. 25.*

Memorabile eſt miraculum, quod *Euagrius lib. 4. cap. 36 & Cedrenus* narrat. Iudæi vitriarij cuiuſdam Conſtátinopolitani Puer, vnà cum reliquis Chriſtianorum pueris particulam immaculati corporis Chriſti Domini noſtri acceperat. Ob hanc cauſam à patre in furnum ardentem coniicitur: ibique miraculoſo & ſtupendo planè modo illæſus, & incolumis ſeruatur donec tandem à matre ſua inuenitur. Interrogatus Quomodo illæſus tam diu permanſiſſet? Mulier, inquit purpura veſti-
B ta crebrò ad me veniens, aquam porrexit, illaque carbones vicinos extinxit, cibumque mihi quoties eſurirem ſubminiſtrauit. Sub Iuſtiniano Imperatore.

Vatinius Beneuentanus, fuit artifex calicum vitreorum Hinc Vatina vocantur vaſa vitrea. *Mart. l. 10. & in Diſtichu.*

Vilia ſutoris calices monumenta Vatini Accipe

Is fuit diſtorti corporis, ſutrinæ alumnus, ediditque munus gladiatorium Beneuenti *Cornelius Tacitus.*

Narrat *Cardanus lib. 10. cap. 52. de Rerum variet.* vidiſſe ſe catenā vitream à Lugdunenſi quodam fabricatam tanta ſubtilitate, vt humi alliſa non frangeretur. Præterea montes, ſpecus, animalia ſuis depicta coloribus, iacula item minutiſſima, vt è cera diceres confecta. Currum præterea cum bobus qui ſub muſcæ alis occuleretur.

LIGNVM. Lignarij fabri.

Polytechnus faber lignarius. ☞ *Vide Tit. Æmulatione mechanica ambitioſa.*

Dionyſius Syracuſanus iunior lignifaber. ☞ *Vide Tit. Inſidiarum metus nimius.*

Faber lignarius prodit arcem Rhegij. ☞ *Vide Tit. Sæuitia bellica erga hoſtes viuos.*

C Iuſtinus I. Imp. qui nepotem Iuſtinianum reliquit, Thrax ignobili loco ortus, ſubulcus ob inopiam fuit: inde bubulcus factus, poſtremò operam ſuam lignario fabro locauit. *Fulg. lib. 7. cap. 10. Exemplorum.*

Durandus Podienſis faber lignarius pacis ſuaſor. ☞ *Vide Tit. Bellica pacis auctores.*

CORIVM.
Hvc
CORIARII. PELLIONES.

Melchior Hofmannus pellio, qui Anabaptiſtarum ſectam reformauit, Argentinæ in carcere voluntaria periit inedia circiter annum Chriſti 1536.

Vrſus Geſnerus Tigurinus pellio ex Barbara Friccia Conradum Geſnerum, ætatis noſtræ Plinium, anno Chriſti 1516. ſuſtulit. Ipſe bello Heluetico pugnans occubauit. *Ioſias Simlerus in eius vita.*

Leonardus Zuingerus Biſchofzellenſis, pellio, Baſileæ ex Chriſtiana Oporina quatuor ſuſtulit liberos, Chriſtianum Chriſtophorum, Annam & Theodorum. Tres primi immatu-
D ra morte prærepti, patrem (qui peſte obiit) ſecuti. Quartus, Theatri vitæ humanæ architectus.

MECHANICI OPIFICES SECVNDVM FORMAM OPERIS CONSIDERATI
Vt ſunt
IGNIS CONFECTORES
ARTIFICIALIS.

Balinicus architectus, ab Heliopoli Syriæ ad Romanos confugit, ignémque marinum adinuenit, quo vſi Romani, naues Saracenorum exuſſerunt. *Sigebertus in Chronicu, & Zonaras.*

AQVÆ PER DISTILLATIONEM
extractores.

☞ *Chymiſtarum hoc munus eſt, Atque adeò χυμοὶ ſiue liquores omnes ratione forma huius ſunt loci: reſpectu verò ignis quo educuntur, ad Efficientem pertinet.*

Artifex aquarum ex herbis extrahendarum à Franciſco I. Francorum rege liberaliter donatus. ☞ *Vide Tit. Chymiſtarum.*

FILATORES, FILATRICES.

E ☞ *Χερνῆτις, quæ ſuis ipſa manibus net, transfertur inde ad quoſlibet opifices manuarios: de his ſub Textoribus ſeq.*

RESTIONES.

Callias Athenienſis comicus, Lyſimachi filius, σχοινίων dictus eſt, quòd funes ob paupertatem torqueret. *Volaterranus lib. 14. cap. 3. Anthrop. Suidas.*

Lyſimachus σχοινοπλόκος, id eſt, reſtio, pater Calliæ. *Gyraldus Dialogo 7. Hiſtoria poëtarum.*

Auguſto Imperatori M. Antonius Triumuir libertinum Proauum reſtionem exprobrauit, ex pago Thurino: auum argentarium. *Suetonius.*

Moſes & Ieſus quibus educandi pueri Mahometi iunioris F. Baiazetis fratris ſui negotium datum erat, ne reſciſcerent fratres vbinam puer aleretur, anxij vt caperetur & necaretur, artifici cuidam chordarum faciendarum tradiderunt Pruſæ, vt artificium id addiſceret. *Chalcocondylas lib 4.*

Polygnotus pictor Ocnum Delphis pinxit, texentem è iunco reſtim: Adeſt aſella, totum, id quod ille iam texuerit, perti-
F naciter abrodens. Iones quoties hominem viderint, ad laborem quidem vehementer propenſum, ſed ſuus nulli emolumenti labor ſit: Vir ille, inquiunt, Ocni funiculum torquet. *Pauſanias in Phocicis.*

TEXTORES, TEXTRICES.

Salomon in Encomio ſanctæ Fœminæ, lanam & linum quæſiiſſe illam dicit, & operatam conſilio manuum ſuarum.

Anna Helcanæ vxor, Samueli prophetæ filio ſuis ipſa manibus tuniculas dicitur annuas confeciſſe. *1. Reg. 3.*

Elcana Iaarei F. Bethlehemita textor, Dauidis regis miles, Goliath Gethæum gigantem, cuius haſtæ lignum inſtar erat iugi textorij in ſingulari certamine peremit. *2. Reg. 12.*

Anna Tobiæ, viri ſanctiſſimi vxor, Niniue aulæa texendo viri cæcitatem & paupertatem ſuſtentabat. Quodam die cùm hœdus ei mercedis nomine datus eſſet, Tobias furto ab ea ſurreptum metuens, vt redderet ſuadebat. *Tobiæ 2.*

Nendi texendique artem Palladem inſtituiſſe nemo ambigit, quippe quæ Mineruæ ars nominatur.

G Arachne (vt fabulantur poëtæ) Lydia virgo, linum prima reperit, *teſte Plinio lib 7.* Quum eſſet lanificij peritiſſima, auſa eſt Mineruam eius artis inuentricem ad certamen prouocare. A qua victa in araneam mutata eſt: quæ nunc quoque nere non deſinit, ſuiſque filis hæret adhuc penſilis. Fuſos in lanificio reperit Cloſter, filius Arachnes. *Plinius.*

Arcas, Iouis & Calliſtus F. Arcadiæ Rex, frumentum à Triptolemo acceptum popularibus ſuis tradit, panes facere docuit, veſtium texturam, totumque lanificium, quod ab Adriſtia didicerat, monſtrauit. A quo regio illa Arcadia dicta, quæ priùs Pelaſgia. *Pauſ. in Arcad.*

Apud Phæacenſes rei naualis viri; mulieres penſa trahendi, & acu veſtes texendi curam gerunt. *Plinius.* De iis ſic *Homerus Odyſſ. η.*

Τόσσον φαίηκες περὶ πάντων ἴδριες ἀνδρῶν
νῆα θοὴν ἐνὶ πόντῳ ἐλαυνέμεν, ὣς δὲ γυναῖκες
ἱστὸν τεχνῆσαι· πέρι γάρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη
ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα, καὶ φρένας ἐσθλάς.

Apud Ægyptios viri penſa curant, feminæ foro vacant. Aliæ gentes deſuper tramam vrgent, Ægyptij verò ſubter. *Herod.*
H *lib. 2.*

Apud veteres, vt ex Homero intelligi poteſt, texere mulierum erat, non virorum. Vnde paſſim captiuis mulieribus attribuitur. Poſtea verò Ægyptiorum imitatione etiam viri textoriam cœperunt exercere. Obſeruandum quoque, quòd olim non ſedentes, ſed ſtantes & ſuperambulantes telam vrgebant: vnde illud Iliad. α ἱστὸν ἐποιχομένην id eſt, telam ſuperambulans. At Ægyptia quædam mulier ſedens prima telam fecit. Huius rei ſignum primi etiam Ægyptij Mineruam, textoriæ præſidem, ſedentem ſculpsêre. *Euſtathius*

Pictas veſtes iam apud Homerum fuiſſe aiunt, vnde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideóque Phrygiones appellati ſunt. Aurum intertexere in eadem Aſia inuenit Attalus Rex, vnde nomen Attalicis. Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maximè celebrauit, nomen impoſuit. Plurimis verò liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit: ſcutulis diuidere, Gallia. *Plin. lib. 8. cap. 48.*

Tales araneorum modo texunt ad veſtem luxúmq; feminarum,

A ſum, quæ bombycina appellantur. Prima eas redordiri, rurſuſque intexere inuenit in Ceo mulier Pamphila Plateæ filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, vt denudet feminas veſtibus. *Plin.lib.11.cap.22.ex Ariſtot.lib.11.de Animal.*

Melitæ inſulæ in Siculo mari incolæ varij generis exercent artes, & optimas faciunt lineas telas,tum tenuitate,tum mollitie ſpectatas. *Diod.lib.5.cap.4.*

Borſippa Chaldæorum ciuitas, Dianæ & Apollini ſacra. In ea maximum lanificium eſt, & maxima verſpertilionum multitudo, quæ longè maiores ſunt,quàm in cæteris locis capiuntur, & in eſum condiuntur. *Strabo lib.16.*

Vſum lanificij *Iuſtinus lib. 2.* Athenienſes primos docuiſſe tradit. Quòd ego Mineruæ potiùs tribuerim: ſiquidem illa erat,antequam Athenæ conditæ forent: & quoniam lanificiũ callebat, credibile eſt eam primò lanificium monſtraſſe. *Polyd.*

Cilices hircos habent villo tonſili, vnde veſtes conficiuntur, quas Cilicia & Cilicina diximus. *Martial.lib.7.*

Qualem forcipibus metit ſupinis
Tonſor Cinyphio Cilix marito.

B Caſtiſſima Ithacenſium regina Penelope, viginti annos, quibus Vlyſſes maritus abſuit, texendo fefellit,dum procorum ambitum eludit, interdiu texens, quod noctu retexeret.

Tereus, Martis & Nymphæ Biſtonidis filius,ducta Progne, Pandionis Athenarum regis filia, precibus eius impulſus ad ſocerum contendit, rogauitque vt ſecum Philomelam ad viſendam ſororem mitteret. In itinere ad Parnaſſi vrbem Daulidem eam vitiauit:& ne illa facinus ſorori indicaret, linguam præcidit, mortuamque in itinere ſorori Progni nunciauit. Philomela rem clàm per nuncios, acu pictam ad illam clàm deferendam curauit. *Ouid. 6. Metam.*

Πελληναῖος χιτών id eſt, Pellenæa veſtis. De priſco cultu. Pellene peruetuſta Achaiæ ciuitas, Protei patria, in qua diuerſæ veſtimentorum formæ fieri conſueuerant, atteſtante Suida. *Iulius lib. de Rer vocabulis 7.* prodidit lænas Pellenicas olim nobiles fuiſſe, adeò vt in Iunoniis ludis ac certaminibus victori lacerna Pellenica præmij vice daretur. Aſtipulatur *Strabo lib. Geographiæ 8 Eraſm. in Adagiis.*

C Micylum aſpexi, inquit Crates (aliis Socrates) lenam carminantem, & vxorem vna carminantem,communique pugna famem propulſantes. *Plut. de Non fœnerando.*

Feminarum Patris Achaiæ quàm virorũ duplo ferè maior eſt numerus, & hæ quidem, ſi quæ aliæ, ad venerem pronæ. Texendis è byſſo Eliaca reticulis, & alia veſte earum complures victum quæritant. *Pauſanias in Achaicis.*

Pholoe Cretenſis femina, lanificij & texturæ admodum perita. *Virgil.lib.5. Æneid.*

Reginæ Macedonum & Epiri, veſtes maritis,fratribus, filiis parentibus, ipſæ propriis manibus contexebant, & conſuebant: è quibus aliquot Alexander Magnus Perſicis Regnis oſtendit à matre & ſororibus confectas. *Plut. in Alexandro.*

Thorax lineus frequentibus animalium figuris ex auro & lana verſicolore intertextus,in quo venationes quælibet exiles ſingulæ in ſe habebant tricenas ac ſexagenas beſtiolas. Hunc Amaſis Ægypti Rex Lacedæmoniis dono miſit, quem tamen Samij interfecerunt. Similis hic fuit alter,quem in Lindo Mineruæ idem Amaſis dedicauit. *Herod.lib 3.*

D Ameſtris, vxor Xerxis veſtem pulcherrimam texuit, quæ maximarum calamitatum occaſio fuit. ☞ *Vide Tit. Inceſtus Ethni, ſub nomine Xerxis* Quamuis alioqui Perſides matronæ calathum & penſa trahere, pro ioco ducerent. ☞ *Vide Titul. Hoſtium vxores,liberos conſeruare,reſtituere.*

Ἀκεσέως καὶ Ἑλικῶνος ἔργα. id eſt, Aceſei & Heliconis opera. Quæ ſingulari artificio confecta videbantur, ſic antiquitùs appellabantur. Locum prouerbio fecerunt duo quidam celebratæ artifices, Aceſeus natione Patarenſis, & Helicon Caryſtius. Hi primi contexuiſſe dicuntur peplum Palladis, Poliadis: id enim cognomen Mineruæ, quæ in arce Athenienſium colebatur. *Eraſmus in Adagiis.*

Helicon cum Aceſa parte Chyprij, textores celebres, Salamine periſtromatum & aulæorum. Item Pathymias Ægyptius. *Athenæus lib.2.cap.7.*

Nicaudia mulier texendi perita. ☞ *Vide Tit. Auaritia munerum perfidia.*

Terentius comicus parcam & pudicam puellam deſcribens Antiphilam Cliniæ amicam, in Heautontimorumeno: Lana, (inquit) & tela victum quæritans.

E Inter nuptiales acclamationes Rom. eſt Hymenæi inuocatio,nuptiarum Dei, ab hymene virginum Latinis Talaſſio dicitur. Cauſam afferunt è raptu Sabinarum. Quæ hiſtoria eſt etiam à Plutarcho ſcripta. Ambigit tamen, indene an à lanificio ducta ſit ea vox: τοὺς ταλάρους enim etiam τάλαρους vocatos ait, in quibus lana contineretur. Vnde & ταλασιουργοὶ lanarij opifices: haud ſanè inepte. Nouæ enim nuptæ pellem cum vellere ſubſterni, lana poſtes obnubi, colum in pompa ferri moris fuit, quaſi verò ad opus faciendum, non ad deponendam virginitatem deduceretur: aut ſanè quod eiuſmodi argumentis ſedulitas futuræ matris familias deſignaretur. Sicut apud Græcos etiam cribrum præferebatur, & ante thalamum piſtillum alligabatur. Non id Romæ: facta enim de raptu cum Sabinis pace, inter eos conuenit ne eorum vxores molerent,neve coquinam facerent. A lana igitur ſic Talaſſionem deducunt: τάλιν τὴν μελλογάμον id eſt, deſponſatam virginem dicebant veteres. Eadem vocis veſtigia cum Talaſſio maximam habere videntur affinitatem. Ea voce vſus eſt *Sophocles in Antigona. Scaliger lib.3. Poetices.cap.100. Lud Viues libro 1. de Fem.Chriſt.* Talaſſium velut quaſillum dici putat, in quo reponitur lana.

F Lanam & ſandalia cum colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata eſt, in templo Sangri duraſſe, prodente ſe, auctor eſt M.Varro: factamque ab ea togam regiam vndulatam in æde Fortunæ,qua Ser. Tullus fuerat, vſus, eaque ſignum Fortunæ cooperuit. Durauit ea annis. 560. vſque ad interitum Seiani. Inde factũ,vt nubẽtes virgines comitaretur conta. & fuſus cũ ſtamine:& nouæ nuptæ ante ianuã mariti interrogatæ quænã vocarẽtur,Caiã eſſe ſe dicerent. Ea prima texuit rectã tunicã,qualem induuntur nouæ nuptæ. *Plin.lib.8.c.48.*

Quondam Vxores viris, & Matres filiis tunicas togaſque facere, eaſque acu & licio ac telis intexere conſueurant, ſummique Imperatores & duces à neceſſariis ſæpè veſtes contextas induere. Quare Alexander Macedo & Auguſtus Octauius, domeſticis tunicis,ab vxore, matre & ſorore, aut nepte confectis vſi ſũt,quas veteri more in atrio domus cũ cliẽtibus Romani intexebãt: Græci verò in œco & proceco. *Alex.l.4.c.8.*

G Regij iuuenes Tarquinij,quum orta ſuper vxoribus contentione Romã properè veniſſent, cæteraſque regias nurus inter æquales conuiuantes, Lucretiam verò nocte ſera deditam lanæ inter lucubrantes ancillas,in medio ædiũ ſedentem deprehendiſſent: pudicitiæ laus penes eã omniũ conſenſu manſit. *Liuius.*

Redacto vniuerſi populi Romani imperio in Auguſti poteſtatem, ipſe filiam Iuliam, & neptes ſuas lanificio voluit aſſueſcere. Quem pòſt Carolus Magnus imitatus eſt.

Erat Pagana lege ſancitum in Italia, ne mulieres in via torquerent fuſos, aut illos detectos ferrent: quoniam frugum prouentibus aduerſari putabatur. *Alex. lib.4.cap.8.*

Aſinæus & Anilæus Iudæi fratres textores, viri fortiſſimi. ☞ *Vide Tit. Qui ex humili fortuna ad magnas dignitates euecti, denuò deciderunt.*

Claudia Romana, inter cæteras dotes matronæ conuenientes honeſtæ, etiam hanc habuit, quòd lanificij fuit ſtudioſa. Id quod ex epitaphio eius intelligere licet, quod *Georg. Fabricius in Rom. Antiquitatibus* commemorat.

Hoſpes quod deico paullum eſt, aſta, ac pellege.
Heic eſt ſepulchrum haud pulcrum pulcrai feminæ.
Nomen parentes nominarunt Claudiam,
Suum mareitum corde dilexit ſouo,
Gnatos duos creauit, horum alterum,
H *In terra liquit, alium ſub terra locat:*
Sermone lepido, tum autem inceſſu commodo,
Domum ſeruauit, lanam fecit, Dixi, abei.

Ionathan textor Iudæus,magnæ cladis auctor Cyrenenſibus Iudæis. ☞ *Vide Tit. Prophetarum dæmoniacorum.*

Sabinam poëtricem & textricem in ſuis celebrat Epigrammatis *Auſonius.*

Laudet Achæmenias Orientes gloria telas,
Molle aurum pallis Græcia texe tuis:
Non minùs Auſoniam celebret dum fama Sabinam,
Parcentem magnis ſumtibus,arte parem.

Theſſali Tralliani Methodicorum principis Pater textor, fuit, teſte *Gal.lib.1. Methodi.*

Zeno Aiacis frater, Maiumæ ſiue Conſtantiæ prope Gazam Epiſcopus, ſemper in ſolitaria lanificij officina lineas texuit veſtes: & ex laboris fructu vitam tolerauit, & indigentibus ſumptus ſubminiſtrauit. *Nicephorus lib. 12.cap.7.*

N. Hieronymus Paulam nobiliſſimam feminam, ex Scipionum & Gracchorum gente, quæ etiam Agamenonem illum principem

principem regum in ſtemmate oſtendebat, diſcere vult lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere. Demetriadem quoque pari nobilitate atque opibus habere iubet lanam in manibus, & vel ſtaminis pollice fila deducere, vel ad torquenda ſubtegmina in alueolis fuſa vertere, aliarumque neta aut in globum colligere, aut texenda componere. Fuit enim ſemper lanificium honeſtæ feminæ exercitamentum atque ars.

Anno Sal. 1148. Rogerius Rex Siciliæ iratus Manueli Græco Imp. quòd legatos ſuos, de pace componenda miſſos contra ius gentium in carcerem coniecíſſet, claſſem Græciæ littoribus intulit, ac Corcyram, Thebas, Corinthum & Chalcidem ei eripuit. Huius expeditionis illud memorabile fuit, quòd eo tempore Artifices ſerici conficiendi in Siciliam Italiamque ex Græcia primùm traducti ſunt: ex quo opificio multorum deinde fortunæ creuerunt. Ea verò ars in Græciam ex India permanarat. Quippe Iuſtiniano Magno Imperium obtinente, Procopio teſte, ex India Conſtantinopolim monachi duo profecti originem eius docuerunt: opus nempe quorundam vermium eſſe, qui certa ratione nutriti fila quædam expuerent. Imperatore autem mirante, ac rem certiùs diſcere cupiente, eorum ſe oua allaturos, & rationem generationis atque educationis oſtenſuros ſpoponderunt. Itaque & præſentibus muneribus onerati, & ſpe futurorum ad promiſſa præſtanda incenſi cùm abiiſſent, poſt aliquot menſes Serum oua attulerunt, & in fimo collocata, in vermiculos commutarunt: eoq; mori folijs altos quemadmodum folliculo facto ſericum texerent, docuerunt: atq; inde totam conficiendi opificij rationem expoſuerunt. *Sigonius lib. 11. regn. Ital.* Cæterùm *Alex. lib 4. c. 9.* ex hoc ipſo conijectat, Sericeas veſtes ex vermiculis, quales hodie viſuntur, apud prius ſeculum & veteres Romanorum non fuiſſe: licèt byſſus & purpura ac veſtes Sericæ, diſſimili videlicet licio contextæ, omnium ſermonibus celebratæ ſint quod ex frondium canicie depectebant Seres.

Giſala Henrici II. Imp. ſoror, & vxor Stephani Hungarorum regis, texit ſuis manibus ſacras veſtes. ☞ *Vide Tit. Munificentia erga deos in donariis anathematis quibuſcunque.*

Rogerius Siciliæ rex Peloponneſum & Atticam depopulatus, textores ſerici primus à Græcia in Occidentem traduxit. *Otho Friſingenſis.*

Apud Hiſpanos veteres præmium fuiſſe certamini publicè propoſitum tradunt rerum ſcriptores: quæ plurimum neuiſſet, aut texuiſſet: idque ſtatis temporibus iudicabatur, allatis in publicum operibus honosq; erat permagnus, vt quæq; multum & induſtriè laboraſſet. Manet hodieque idem ſtudium frugalitatis in pleriſque, & oſtentatur diligentia operis: tum apud optimas quaſque turpe eſt ocioſam deſidere. Regina Iſabella Ferdinandi coniux, nere, ſuere, acu pingere quatuor filias ſuas doctas eſſe voluit, ex quibus duæ Luſitaniæ fuerunt reginæ: tertia Hiſpaniæ, Caroli Cæſaris mater: quarta Britanniæ, Henrici octaui coniux honeſtiſſima. *Lud. Viues de Chriſtiana femina l. 1.* Apud Iberos etiamnum hodie quicquid texunt mulieres, in commune conferunt, virorum iudicio quæ plurimum texuit, honoribus cumulatur & precio. *Alex lib. 4. cap. 8.*

Anticheram Granatæ oppidum munitiſſ. Ferdinandus Caſtellæ infans ceperat, cica annū Sal. 1409. Saracenorum multi nec opinantes domi ſunt oppreſſi: horum Vnus etiam texens, qui cum audiſſet vrbem expugnatam, non obſerauit fores, non fugit, non etiàm ſurrexit, ſed tanquam fieri non poſſet, texere perſeuerauit, atq; ita ſedens, telam ſuam, antequam detexta eſſet, ſanguine ſuo tinxit. *Laur. Valla lib. 1. hiſtor.*

Berta ruſtica filiatrix egregia. ☞ *Vide Tit. Gratitudinis pro quibuſuis muneribus priuatis.*

Linificij palma Luſitaniæ, & lanificij Carthaginenſis prouinciæ mulieribus tribuitur. *Marinæus lib. 1 rerum Hiſpan.*

In Nidiſdalia Scotiæ regione oppidum eſt Dumfreis, inſigne laneis pannis candidiſſimis ſubtiliſſimoque contexti filo, Anglis, Gallis, Flandris, Germaniſque ad quos feruntur in deliciis. *H. Boëthius in Scotia deſcriptione.*

Brugenſium contra Francos, ſub Philippo Pulcro Gallorum rege dux fuit Petrus cognomine Rex, lanarius textor, ſtatura puſillus: tamen ob ſenium experiendo prudentiam ingentem compararat, & quod cætera in ſeditioſis hominibus condire ſolet, altero captus oculo, non vrbe modò ſua, verùm à tota quoque Flandria Gallos expulit: deletisq; eorum copiis, multos ipſorum occidit: & cùm poſt longum ac graue bellum cum Gallorum rege pacem iniuiſſent, Flandrenſes liberi ſub comitibus, iuxta veterem Flandriæ morem, remanſerunt. *Egnatius lib. 5. cap. 5.*

Bononiæ principes factionum erant Baptiſta Cinetolus, & Hannibal Bentiuolus, homines nefarij, & patratis cædibus inſignes. Baptiſtæ filiam Hannibal rogatus de ſacro fonte ſuſtulerat, & tuta omnia putans, ſalutandæ puerperæ cauſa Baptiſtam de more ſecutus, à Baptiſtæ ſatellitibus in ipſo cubiculo obtruncatur. Hannibalis ſectatores ſumtis armis aduerſarios pellunt. Baptiſtam in ſpecu latitantem fumo eliciunt, prodeuntem confodiunt, in forum pertractum dilaniant, ſanguinem eius bibunt, cor dentibus lacerant. Florentiæ per id tempus Xanthus latebat, Herculis Bentiuoli nothus, quem quondam Eugenius IV. Pontifex Max. interfici ſiue iuſſerat ſiue permiſerat, pauperem vitam in lanificij exercitio ducens, incertus quo patre genitus eſſet. Hunc Bononienſes è veſtigio vocant, & licèt inuitum in patriam ducunt, equitem ex lanifice creant, tutorum Hannibalis filio, reipub. principem faciunt. Cuius ea in reb. aduerſis fortitudo, ea in ſecundis moderatio fuit, vt Herculis filium omnes norint. Qui cùm exules per proditionē nocte quadam vrbem intraſſent, & iam quaſi victores inſultaſſent: correptis armis, cæſis captisque pluribus, eos ex ciuitate deturbauit. *Æn. Syl. cap. 53. Eur.*

Adriani VI. Pontificis Pater Traiectenſis textor fuit: *Garimbertus lib. 4. de vitis Pontificum.*

TINCTORES. INFECTORES.

Lanas infecêre primùm Sardib. Lidi, auctore Plinio. Purpura quo pacto, & quando ſit inuenta, eſt apud *Pollucem libro de Verbis idoneis ad Cōmodum* 1. qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem Tyrium cuiuſdam Nymphæ indigenæ, cui nomen Tyros, quem ſequebatur canis, qui irrepentem ſcopulis purpuram conſpicatus, pereſa caruncula, ſua ſibi labra cruore puniceo infecit. Quum igitur ad puellam adijſſet Hercules, delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo poſthac nihil fore, niſi ad ſe veſtem inferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, collectoque ſanguine munus puellæ detulit, primus, vt Syrij dictitant, puniceæ infecturæ auctor. Suidas Phœnici regi obtuliſſe ſcribit, eumque primum purpuram geſtaſſe. Fuit Romæ purpuræ vſus, iam inde ab initio Vrbis conditæ diſtinguebatque ab equite curiam, id eſt, inſigne erat Romanorum magiſtratuum: quæ idcircò quam plurimo vendebatur. Nam violaceæ purpuræ libra tempore Auguſti Cæſaris centum denarijs veniebat, hoc eſt, decem noſtris coronatis aureis. Poſtea dibapha Tyria, ita dicta, quòd bis tincta eſſet, & apud Tyrios infectores optimos in libras, vt inquit *Plinius*, non poterat emi mille denariis, id eſt, centum coronatis *Polyd. l. 3. c. 6. de Rer. inuen.*

Scribit Vopiſcus, inter cætera ſpolia, ab Aureliano templis defixa, fuiſſe purpureum pallium in templo Capitolini Iouis ſuſpenſum diuini coloris, qualem neque priùs, neque poſtea Roma viderit. Imperatoris purpura nobiliſſimarumq; matronarum illi admota cinericij videbatur coloris. Id munus Aurelianus à Perſarum Rege dono acceperat, ab Indis in Perſidem miſſum. Nullus illam imitari potuit. Sandyx Indica quum ritè curata eſſet, credita eſt eum colorem conficere, *Sab. lib. 7. Enn. 7. ex Vopiſco.*

Romæ Tinctor quidam in beati Ianuarij martyris Eccleſia ſepultus, nocte ſequenti eiulare auditus eſt, & quòd arderet, grauiter lamentari. Manè adaperta ſepultura, veſtimenta cum quibus poſitus fuerāt, inuenerunt, corpus nuſquam comparuit. *Gregorius lib. 4. Dial. cap. 54.*

Genuenſis populus eiectis patriciis anno 1507. à Ludouici XII. Galliæ regis fide diſceſſit, & Paulum Nonium, ſerici fili tinctorem, infimæ plebis hominem, Ducem creauit. Eo creato, ciuitas nullum ſe alium principem agnoſcere declarabat. *Guicciardinus lib. 7.*

PICTORES. *Quære Locum de Pictura.*

*INCISORES FORMARVM.

Qui & Imaginum ſculptores vocantur

Vocantur Inciſores, qui in ære aut ligno formas quaſlibet, imaginesve, cultello vel ſcalpello incidunt, eaſque ſuperficiei diuiſione, ceu coloribus exprimunt, ſic vt imprimi, & in chartam tranſmitti valeant.

Primus qui hanc artem inueniſſe traditur, Albertus Durerus fuit: quamuis alij eamdem prius inuentam illum perfeciſſe dumtaxat velint.

Circa illius tempora, anno videlicet M. D. aut circiter,

floruere

floruêre in eadem arte excellentes quidam , Aldograuius &
A Lucas Lugdumo-Batauius.

Superiori vero ætate in Belgio quidam Philippus Gallæus, cuius filij etiam hodie inciſoriam ex arte exercent.

Obierunt pridem apud Hollandos , Hubertus Golzius in Brabantia, Adrianes Collaërt, Gilbertus Venius Hieronymus Wierix. In Italia , Cornelius Courtius huius artis peritiſſimi, vt quorum formis vniuerſus penè Chriſtianus orbis redundat,& cum voluptate ab iſtiuſmodi rerum cultoribus poſſidentur.

AMVSEATORES. TYPOGRAPHI.

☞ *Quære ſub Locis particularibus.*

CÆLATORES.

☞ *Vide etiam Loco proprio.*

STATVARII.

☞ *Quære in Loco de* STATVA. *Ibidem etiam Fuſores, Sculptores . ex ære, metallo, ſacchare &c.*

CHYMICI.

☞ *Require Locum de* CHYMIA.

MALLEO.

B ☞ *Σφυρηλάτας vocant Græci propriè Malleo vtentes artifices, quamcunque formam inducant. Exempla è Fabrorum pete catalogo.*

ACV. HVC ſcilicet PERTINENT SARTORES, SARTRICES.

☞ *Hic Inſtrumenti ſolùm habetur ratio. Quatenus verò hi ipſi veſtes faciunt, inter Veſtiarios opifices recenſeri debent.*

Gnathænium ſartrix , à qua Philippus Macedoniæ rex Perſeum , qui ſibi ſucceſſit in Regno , ſuſcepit. *Plutarchus in Arato.*

Nymphidij Sabini Auia materna ſartrix fuit meritoria.

☞ *Vide Tit. Politicum quemuis magiſtratum aſtutè comparare.*

Rodolphus Habſpurgenſis Comes , ſæpe in caſtris , antequam Rex fieret , veſtes conſuebat , & ſuo exemplo milites ad frugalitatem hortabatur , ne omnia prodigerent : non eſſe indignum dicens , artificis obire munus , ſi artifex deeſſet. *Cuſpin.*

C Paſquillus ſartor Romanus , atque adeò pontificius, mira in reprehendendis aulicorum , Cardinalium , ipſorum quinetiam Pontificum vitiis occaſionem dedit aulicis literatis , vt ſcripta quælibet famoſa incerto auctore edita in Paſquillum referrent Eo mortuo , cùm prope tabernam eius in Parione ſtatua marmorea gladiatorio habitu effoſſa eſſet , & eodem loci in via publica erecta,populari ioco Paſquillus appellari cœpit , quòd illic ob dicacitatem notiſſimus magiſter Paſquinus habitaſſet. Vulgi ludum aulicorum confirmauit auctoritas, & qui viua voce hominum mores publicè inſectatus erat , mortuus ſola memoria ſua epigrammatophori munus ſubiit, cùm ſtatuæ huic ſcripta maledica omnis generis noctu affigerentur , quæ à loco ipſo Paſquilli nomen ſibi vendicarunt. Hæc Antonius Tibaldeus Ferrarienſis ſenex honeſtiſſimus à ſe Romæ viſa teſtatus eſt: cuius narrationem Ludouicus Caſteluetrens Mutinenſis ſuis in hymnum Annibalis Cari animaduerſionibus inſeruit , vt ex non vulgata hiſtoria Paſquilli munus eſſe probet. politica tantùm, non literaria eáque non obſcura & leuia, ſed grauia & manifeſta errata; non plebeiorum, ſed clariſſimorum hominum: non erudita, ſed popu
D lari lingua inceſſere, quòd ſartor ille Paſquinus in notiſſimis tantùm ob hominum ſplendorem & rerum atrocitatem factis plebeia hac maledicentia fuerit vſus.

Io. Baptiſta Gellus , ſartor & Academicus Florentinus Eruditionem eius (qua cum Simone coriario , Socratis auditore, certare poſſit) teſtantur Dialogi ab eo conſcripti patria lingua , il Bottaio . Pontificia virgula iam non ſemel hæreſeos damnatus, cum Circe, quam *ex Plutarcho Gryllo*, mutuatus eſſe videtur.

Petrus Landoes Sartoris filius, ad ſummam euectus dignitatem. ☞ *Vide Tit. Obſcuro orti loco qui clari euaſere dignitatibus profanis.*

Ioannis Baluæ Cardinalis Pictanienſis Pater ſartor fuit. qui ſub Ludouico X I Gallorum rege ſub arbitrio regnum adminiſtrauit. *Fulg. lib. 6 cap. 10.*

Ioannes Galeacius Vicecomes, obeſus & corpulentus, cùm multo cibo & potu ventrem farſiſſet , poſt cœnam cùm iret cubitum, vocari ad ſe Sartorem ſuum iuſſit, eum redarguens, quòd arctiorem thoracem feciſſet. Tum ſartor : Cras optimè erit, inquit & acceptam veſtem domi, repoſuit, & craſtino die,
E cùm dominus poſt concoctionem ſurrexiſſet, veſtem fore ampliſſimam prædixit. *Poggius in Facetiis.*

Io. Capenolle Gandauenſis ſartor , cùm Gandauenſes Maximiliano I. rebellaſſent, ducem ſe illis præbuit. *Crantzius lib. 12. Saxoniæ cap. 34.*

Paulus Varadienſis ſartor. ☞ *Vide Tit. Adulterij iuſta pœna.*

Ioannes à Leida ſartor , Anabaptiſtarum Monaſterienſium rex in Veſtphalia , prophetam ſe mentitus , exactis honeſtiſſimis qibuſque ciuibus , nouam reipub. formam conſtituit, leges & magiſtratus tanquam ex diuina reuelatione impoſuit, & omne aurum & argentum in vnum conferre iuſſit, veſtitum mutare, domos permutare , ne quiſquam ſe aliquid proprium poſſidere crederet , aliquando ob leuiſſimas ſuſpiciones ſub diuini iuſſus prætextu mactari ciues. Vrbem vocauit Hieroſalem, ſeſe verò Iſraelitas. *Gilbertus Cognatus lib. 8. narrat.*

SVTORES.

☞ *Latiſſimè patet Sutorum ars , reſpectu organorum quæ efficit. Eáque propter ſub efficiente inſtrumentali vno titulo Sutores com-*
F *plecti volumus, qui ſecundùm formam organi quod faciunt , ad Veſtium, ad vaſorum artifices quoque referri poſſunt. Iam quia Sutores iidem quoque corium, quo vtuntur, præparant, materiæ reſpectu ad materiales differentias pertinebunt. Ratione diſtinguenda ſunt ea, quæ reipſa confuſiſſima deprehenduntur.*

Sutoriæ inuentionem Boëthio cuidam Plin. aſſignat. At Hebræos primos ſutores fuiſſe ex ſacris diuinare licet , quando *Exodi* 3. Moyſen calceatum fuiſſet liquet. *Polydorus lib. 3. c. 6. de Inuent. rer.*

Iphicrates Sutoris F. Athenienſis orator & imperator , primus ſpoliis epigrammata addidit , quo ducis mentio fieret, cum ſuperiori tempore ſolius vrbis nomen inſcriberetur. *Suid.*

Dionyſius Mitylenæus vel Mileſius ex ſutore poëta , vnde Scytobrachion & Scyteus dictus eſt, Scripſit Bacchi & Palladis exercitum, & Argonautica libris ſex, πεζὰ μυθικὰ, id eſt, fabuloſa pedeſtri oratione. Fuerunt multi & alij Dionyſij poetæ.

Plures auctorem generis Vitellij Imp. libertinum prodiderunt. Caſſius Seuerus, nec minùs alij, eundem & Sutorem Veteramentarium , cuius filius ſectionibus & conſoturis vberius
G compendium nactus , ex muliere vulgari Antiochi cuiuſdam furnariam exercentis filia equitem Rom. genuerit. *Sueton.*

Sutor Romanus interfectus à populo , quia coruum vocalem vicini ſutoris intereniſſet ☞ *Vide tit. Pœna inhumanitatis erga viuos. Item tit. Sumptus collati in aues.*

P. Alphienus Varus , Cremonenſis , ſutoris filius , abiecta ſutrina , quam in municipio exercuerat , Romam venit, Ser. Sulpitium in iure audiuit, tantúmque promouit , vt beneficio artis huius & latum clauum ſumeret , & cum P Vinitio conſulatum adipiſceretur , & mortuus publico efferretur funere. Reliquit libros Digeſtorum & Collectaneorum. De eo *Horat lib. 1 Sermonum.*

—— vt Alphenus vafer , omni
Abiecto inſtrumento artis , clauſaque taberna ,
Sutor erat ſapiens operis ——

Plancus Mæuiam Gallam vxorem habuit, non ſatis probati nominis feminam; Cùm autem amici cauſam agenti, teſtis ex
H aduerſo Sutor proceſſiſſet quidam, Plancus vilitate officij teſtem ſuſpectum reddere cupiens, quaſi incognitum. ſciſcitatus erat. Qua arte ſe regeret ? Gallam inquit, calco. Galla autem ſutoris inſtrumentum erat. Qua æquiuocatione : nominis Planco vxoris impudicitiam exprobrauit.

Gallus quidam Sutor cùm vidiſſet Caligulam Imperatorem nunc deorum , nunc mulierum veſtitu turpiter incedentem, atque in ſolio eminentiſſimo tanquam Deum ſedentem, Iouis chlamyde amyctum , tantam inſolentiam irriſit. Qua re animaduerſa, Caius ad ſe vocauit hominem : rogauitque , Quid ſibi videretur? reſpondit Gallus: Hanc magnam dementiam videri. Sed Imperator , eò quòd dictum ſatis liberum eſſet, æquo animo tulit. Adeò principes huiuſmodi, æquiore animo ferre ſolent plebeios homines liberè loquentes, quàm præditos aliqua dignitate. *Dion. in Caligula.*

Martialis in Sutorem quendam, qui Cleonis exemplo priùs ad ſummas euectus diuitias , vt venti erant , ita velum in altum ſuſtulit : deinde ad priſtinam rurſus inopiam largitionibus ſuis redactus eſt , vt nihil iam eſſet niſi cerdo:

Luſiſti inquit *ſatis eſt : ſed te, mihi crede, memento,*
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Eraſmus in *Adagiis.*

A In SVTOREM idem Epigrammatum lib.9.

Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
Et mordere luto putre vetúſque ſolum.
Præneſtina tenes defuncti rura patroni,
In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
Rumpis & ardenti madidus cryſtalla Falerno,
Et pruris domini cum Ganymede tui.
At me litterulas ſtulti docuêre parentes:
Quid cum Grammaticis, Rhetoribúſque mihi;
Frange leues calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

Criſpinus & Criſpianus ex vrbe Roma Sueſſionem in Galliam profecti peregrinationis gratia, arte ſua ſutoria calceis pauperes iuuabant, multoſque ad fidem deducebant: ſub Maximiano deinde interfecti, templum etiam apud poſteros in Vrbe meruerunt. *Volat. Anthropi.lib.14.*

Saxones quidam Roskildiam inhabitantes, machinarum bellicarum periti, Erico regi Danorum, contra Nicolaum electo, tormenta aliquot ſuppeditarant: quorum vſu Ericus Garaldum fratrem defectorem, arcem prope Roskildiam relinquere coëgerat. Cæterùm victo tandem Erico, Nicolaus Germanos comprehendit. Eos Haraldus, tum quia tormentorum B opifices, tum quia falsò de nece ſua gloriantes audierat, extrema narium parte præciſa deformes reddidit, percontatus an Haraldus eorum iaculis interfectus eſſet. Tunc Quidam ex his applicatum ori ſuo cultrum aſpiciens, parcendum ſibi, quòd doctus eſſet, aſſeruit. Haraldus hominem literarum peritum exiſtimans, reuocato lictore, ad epiſtolas perductum, ipſas (vt fieri aſſolet) ſolennium nuncupatione verborum dedicare præcepit. Cui captiuus: Suendi ſe non ſacrandi profeſſorem, reſpondit. Haraldus hominis acumine delectatus, impunitatem aſtutiæ tribuit, itámque quam deceptus abiecerat, correctus repetere erubuit, ne errorem ſupplicio emendare videretur. *Saxo lib.14.*

Vrbanus IV. Pontifex humillimo in Tricaſſibus loco natus Patre ſutore veteramentario, ſed indole animi nobilis. *Æmilius lib.7.*

Ioannis XXII. Pontificis Pater Gallus fuit cerdo. *Fulgoſius lib.3. cap.4.*

Marcus Tauriſinus ſutor Venetis Tauriſium reſtituit. ☞ *Vide Tit. Magiſtratùs commoda promouere.*

C Theobaldus Volfhardus Rubeaci oppido Alſatiæ ſutrinam exercuit, ea inter ciues ſuos auctoritate & gratia, vt omnibus honoribus legitimè ſumma cum laude functus ſit, & moriens magnum ſui deſiderium reliquerit. Suſcepit ille ex Elizabetha, Conradi Pellicani ſorore, filios duos, Theobaldum & Conradum natu maiorem, qui ſeſe Græca alluſione Lycoſthenem appellauit, & Theatri vitæ humanæ prima fundamenta iecit.

SCALPRO. SCVLPTORES. TVM MARMORVM.

☞ *Vide ſub Tit. Statuariorum in ſpecie, Sculptores marmoris, Illic Forma quæ inducitur, hic organi per quod forma inducitur, habetur ratio.*

METALLORVM.

☞ *Conſule Tit. Cælatorum, item Statuariorum in ſpecie, quatenus metalla cælant ſculpuntque.*

GEMMARVM.

D Mneſarchus Samius, annulorum ſculptor, Pythagoræ Philoſophi pater fuit.

Theodorus Samius Teleclis F. gemmam ſignatoriam ſmaragdum ſculpſit Polycrati tyranno Samiorum, quam cùm ille ex omni theſauro cariſſimam haberet, ex conſilio Amaſis regis Ægyptiorum in mare abiecit, ad fortunæ proſperitatem aliquatenus refrænandam. *Herodotus lib.3. in Arcad.*

Iſmeniæ ætate, multos poſt annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Confirmat hanc eandem opinionem edictum Alexandri Magni, quo vetuit in gemma ſe ab alio ſcalpi quàm à Pyrgotele, non dubiè clariſſimo artis eius. Poſt eum Apollonides & Cronius in gloria fuêre, quique D. Auguſti imaginem expreſſit, quo poſtea principes ſignabant, Dioſcorides. *Plin.lib.37.cap.1.*

Auguſtus Cæſar in diplomatibus, libelliſque & epiſtolis ſignandis, initiò Sphinge vſus eſt: mox imagine Magni Alexandri: nouiſſimè ſua, Dioſcoridis manu ſculpta, qua ſignare inſecuti quoque principes perſeuerauerunt. *Suetonius.*

TORNO. TORNATORES.

Diatretarius, Cælator, qui tornata opera facit. E

Thericles quidam celebratur, qui primus ex terebintho calices torno facere ſolitus fuerit, per quem probatur materies. *Plin. lib.16.cap.40.*

Perſei Macedonum regis duo filij Romæ cum patre interiêre: tertium Alexandrum egregium, artificem in tornando & cælando arguto opere, refertur fuiſſe: inde Romanis literis & ſermone perceptis ſcribæ operam præbuiſſe magiſtratibus: eoque in munere habilem & ſcitum repertum. *Plut. in Paulo.*

In prouinciis Veſtogothorum, Kindia ac Marchia dictis, peritiores in opere tornatili artifices, quàm alibi in cunctis religionibus Aquilonis, reperiuntur. Eo namque quæſtu pro maxima parte viuunt, ſicque alterna æmulatione ligneorum vaſorum, pulchritudinis inuentione contendunt, quemadmodum vitriarij in Murano Venetiarum. *Olaus l.13.c.38.Sept.reg.*

Tornatores apud Turcas ſedendo ſuum opificium non exercent, neque propendentem perticam habent, quæ lignum verſet: ſed ſiniſtra manu, oblongum articulum tenentes, lignum verſant, manúque dextra cælum tenent, cuius infimam partem inter pedis digitos imponentes, in quam neceſſe eſt partem, ad opus ſuum conficiendum impellunt. *Petr. Bellon. l.3. obſeru.c.19.* F

Afonſus Ateſtinus dux Ferrarienſis, quum in pace libris operam daret, & per eas maximè voluptates, quæ erudita ingenij ſolertiam reſpicerent, ætatem traduceret, ab aliquibus remiſſioris potius vitæ, quàm nobilioris exercitationis cupidus putabatur: quippe qui non ſemper ad retractiorem menſam nobiles conuiuas, ſed præſtantes variarum artium artifices iucunda comitate perurbanos, quum animum remittere vellet, admitteret, ſæpéque ad conterendum otium in officinas ſe abderet, iucundiſſimo labori adeò intentus, & tornatiles tibias, & aluei luſorij latrunculos, miræque elegātiæ pyxides, & figulini interdum operis vaſcula manu argutiſſima fabricaret: quod ſtudium poſtea magno vſui decorique futurum, ad fabrilem conflandi artis induſtriam indefeſſus extendit, ſucceſſu operum vſque adeò felici, vt ſummæ auctoritatis opifices ſuperaret, & præcellenti temperatura inuſitatæ magnitudinis tormenta eius ingenio funderentur. *Iouius in Alfoſo.*

Felix Platerus Baſilienſis medicus, eà ingenij felicitate, quam εὐφυΐαν vocat Ariſt. vt celerrimè & exactiſſimè quæcunque artificum opera imitetur: ſeriis medendi, corpora ſecandi, plantas & metalla tractandi occupationibus, non muſica tantùm, ſed & mechanica interludia, tornandi præſertim, interijcere conſueuit, ea quidem arte, vt vel cum iis, qui in ea ſunt arte præſtantiſſimi, conferri poſſit & certare. G

PISTILLO, PISTORES.

Piſtores & Piſones à pinſendis & piſtillo contundendis frugibus, piſtillo inquam vel manuali vel machinali. Cæterùm quia iidē quoque ex contuſis frugibus panes facere olim conſueuêre, idcirco Piſtores inter Alimentorum confectores paulò poſt connumerabuntur. Hic ſatis ſit diuerſitatem reſpectus annotaſſe.

Haliattem fama eſt, Crœſi patrem, alteram vxorem duxiſſe, liberoſque tuliſſe alios. Igitur inſidiantem Crœſo nouercam venenum Piſtrici tradidiſſe, confectumque ex eo panem vt Cræſo daret iuſſiſſe. Id indicaſſe clàm Crœſo piſtricem atque illius natis eum panem appoſuiſſe. Cuius meriti regnantem Crœſum Delphis apud Deum ſicut teſtem rectè atque ordine mulieri gratiam retuliſſe, aurea ei ſtatua poſita. *Plutarchus de Pythiæ oraculis.*

Non fuiſſe Romæ piſtores ad Perſicum vſque bellum, annis ab Vrbe condita ſuper quingentos octoginta, teſtis eſt *Plinius l.18.c.11.* vbi rationes aliquot arte conditi panis oſtendit. H

Conon præfectus claſſis Græcæ pinſit panes ad furnum balneorum. ☞ *Vide Tit. Auari duces, vel in Alimentis.*

MOLA. MOLITORES.

FRVGVM.

Samſon Hæbræorum iudex captus à Philiſtæis, in ergaſtulum ad molendum detruditur. ☞ *Vide Tit. Robuſtorum.*

In Laconia è Therapne Taygetum verſus procedenti vicus eſt, Aleſias nominant, quod eſt ac ſi Piſtorium dicas. Eo in loco molam primum omnium reperiſſe, & fruges molere docuiſſe Myleta, Lelegis regis filium tradunt. *Pauſ. in Lacon.*

Pilumnus Iouis filius pilendi ac pinſendi frumenti inuenit vſum, hinc Pilumnus dictus, & à piſtoribus colitur, & ab ipſo piſtum dicitur. *Seruius lib.9. Æneid.*

Molam aſinariam priſcis fuiſſe accipimus, quā aſellus circūageret: ſiquidem molæ leuiores & manuariæ, quas truſatiles

vocant

vocant, hominis manu circumferuntur: grauiores iumentaria A à iumentis, quibus occluduntur oculi, aguntur in gyrum. Vſus molarum ad manum in Cappadocia inuentus, inde inuentus vſus earum ad ventum, & ad equos. Paulò ante Auguſtum molæ aquariæ aquis actæ, Romæ in Tiberi primum factæ. *Pomponius Sabin. & Brodeus in 1. Epigrammatum.*

Amylum ex omni tritico & ſiligine, ſed optimum è trimeſtri. Inuentio eius Chio inſulæ debetur, & hodie laudatiſſimū inde eſt, appellatum ab eo quòd ſine mola fiat. *Plin. l. 18. cap. 7.*

Pittacus Mitylenæus, vnus è ſeptem, magnis laudibus molam euehebat: idque eius encomium decantabat, quòd in exiguo loco multi ſeſe exercitare poſſent. Extat cantilena *apud Plut.* quæ ob eam cauſam Epimylion dicitur:

> ἄλει μύλα ἄλει,
> ὁ γὰρ Πιτ͂ακὸς ἄλει
> μεγάλης μιτυλήνης βασιλεύων:

Mole mola mole: nam Pittacus molit magnæ Mitylenes dominator.

Iocabatur ille quidem, quod piſtrinæ vterum ad corrigēdos ſontes plurimùm valere viderentur. Reuerà tamen mola ipſa B vitæ hominum vtiliſſima exiſtit. *Ælian. lib. 18 de Var. hiſt.*

Memonem molitorem Athenienſes occidendum eſſe pronuntiarunt, quòd Pellenæum puerum ingenuum ſciens dolo malo in piſtrino ac vinculis habuiſſet. *Ærodius ex Dinarcho contra Demoſthenem.*

Molitor, cui Menedemus & Aſclepiades Philoſophi rotam noctu circumagebant, eos otij nomine apud Areopagitas accuſatos, ſuo liberauit teſtimonio. *Athen. lib. 4. cap. 20.*

Cùm Athenis fame vehementer laboraretur, & hi qui iuſſi fuerant frumentum non efferrent in publicum, ſed domi clanculùm molerent ac noctu: curioſi quidam obambulantes obſeruato molarum ſtrepitu, eos prodiderunt: atque hi quidem Aliterij dicti ſunt, quemadmodum & Sycophantæ. Ceres dicta eſt ἀλιτηρία, & Iupiter ἀλιτήριος, quòd in publica fame ſeruaſſent molitorem, ne farina diriperetur. *Eraſ. in Adag.*

Ariſtophanes in Equitibus Eucrati molitoris meminit, in quiens:

> Φύλαξαι δὲ μὴ ἐκφύγῃ σε· καὶ γὰρ οἶδε τὰς ὁδούς,
> ἅσπερ Εὐκράτης ἔφυγεν εὐθὺ τῶν κυρηβίων.
> C *Caueto ne te effugerit: nouit vias,*
> *Quibus Eucrates effugerat per furfures.*

Taxat obiter Eucratis mores, qui quum molitor eſſet, tamen rempublicam adminiſtrabat. *Eraſm. ex Suida.*

Romani Sabinas rapuerunt. Ex fœdere deinde cautum, ne viro Romano Vxor vel moleret vel coqueret. *Plut. in quæſt. Rom.*

Molæ Romæ in Tiberi ad Ianiculum fuēre antiquitùs, vti auctor Procopius eſt, ad molendi vium: quia in anguſtum ibi primò aquarum ingens vis cogitur, ac per canalem mox in præceps acta, violentiùs defertur ac ruit. Quo nomine videntur Romani veteres collem Ianiculi muro circummuniiſſe, hoſtibus ad molas aſſultus ſic patēret. *Cal. lib. 9. cap. 18. Ant. lect.*

Plautus Comicus ex mercatore molitor. ☞ *Vide Tit. Studium in ſcribendo.*

Refert *Iulius Pollux lib. 7.* de Seruis in piſtrino laborantibus, quibus machina rotunda circa ceruicem addebatur, ne manum ori liceret admouere. Id factum, ne deuorarent farinam. Machinam appellabant παυσικάπην ſiue καρδοπεῖον, quòd arceret à deuorando. *Eraſm. in Adagus.*

D Molitor prodit per inſcitiam Ebertum prætorio Saxoniæ præfectum. ☞ *Tit. Scelerum pœna diuina.*

Paulus Chinis Vngarus humillimo genere natus, è piſtrino frumentario in militiam eductus, ſub Magyare Blaſio primùm meruit: cognomen à paterno pago inditum. Inauditis animi corporiſque viribus fuit: ſtatura, robore, lineamentiſque membrorum Herculi prorſus aſſimilis. In paterno piſtrino molam ſæpè frumentariam, ſine quoquam adminiculo, quandoque vas vinarium vix currui tolerabile, ſolus humo ſuſtulit. Armatum quoque hominē dentibus ſurreptum, inter militares choreas, armatus ſaltando circumtulit. In palæſtra & pancratio ſemper indomitus Blaſij contubernio vſus, ſic illi gratus fuit, vt non munia modò quæque militiæ potiſſima ſtatim obiret, verùm etiam eius filiam vxorem duxerit. *Bonfinius lib. 2. Dec. 4.*

Petrus Temacoldus molitor Laudenſis tyrannus euadit. ☞ *Vide Tit. Crudelit. zelotypa erga vxorem ſtupratores.*

Lituani molendina ſiue priſtina manualia in pagis & oppidis trina: quinave domi habent, eiſque ad comminuendas fruges vtuntur: dúmque hæc molendina manibus vertunt, patrio more agreſtem quendam concentum edere ſolent, dicentes, E Molo, hocque verbum frequentiùs ad cantilenæ ſimilitudinem repetunt. Id alioqui eſt tam viris quàm mulieribus peculiare, vt de illa re, quam præ manibus habent, cantilenas agreſtes canant. *Guagninus in deſcriptione Lituaniæ.*

OPIFICES ORGANI SECVNDVM VSVM SIVE ACTIONEM QVAM IMPRIMIT CONSIDERATI. SIC ORGANA fabricant agentia IN ANIMVM. VT SVNT ORGANA quæ offeruntur VISVI. NIMIRVM picturæ, Statuæ.

☞ *De his ſuprà inter Opifices conſideratos reſpectu Formæ*

Scripturæ, Tabellæ, Scribæ, Notarij.

☞ *In arte ſcriptoria duo obſeruantur: Officium ſcilicet (hinc Librarij, Tabelliones, & Notarij & Actuarij dicuntur: quorum poſteriores inter magiſtratus ſpecies ab Ariſtot. in 6. Polit. circa finem connumerantur) & ipſa Scriptio, ſiue actio ſcribendi, cuius artem nemo niſi Grammaticus rectè profiteri poteſt. Tria enim requirit, vt rectè, vt* F *eleganter, vt celeriter & expeditè ſcribatur. Rectè ſcribere, quod & ſumma artis eſt, docet Orthographia, inter quatuor Grammaticæ partes veluti baſis reliquarum, quibus quodque nomen litteris exprimi, qui accentus, quæ commata, cola & periodi adhiberi debeant, docens. Cuius tanta eſt neceſſitas, vt ſi in ea peccetur, nullam nec elegantia nec celeritas laudem amplius mereatur. Eleganter ſcribere, imitationis eſt proba, & quadam veluti pictura ſpecies. Cuius exempla etiam è Tit. Falſariorum peti poſſunt. Celeriter ſcribere, partim naturà eſt, veloci ad nutum manu literas poſſe exarare: partim artis, notis quibuſdam integra verba ſignificare (quarum Cicero auctor fuiſſe prohibetur) de quibus Martialis: Currant verba licet, manus eſt velocior illis, Vixdum lingua ſuum, dextra peregit opus. Quæ tamen notæ cùm multarum litium in contractibus cauſa eſſent, aliis alio modo eaſdem notas interpretantibus, edicto cautum fuit, ne quis amplius in foro & iudiciis notis iſtis vteretur. Apud nos ignotum eſt hoc ſcribendi compendium, niſi quantum ex antiquis marmoribus & ſcriptis colligere licet. In notarum locum ſucceſſere apud neotericos abbreuiaturæ (ſic enim vulgò appellantur) quibus longè certius ea quæ volumus, ſcripto exprimere poſſumus, quam notis, nec minore celeritate, quandoquidem minutis literis vti conſueuimus. Cum itaque* G *ars γραφικὴ potiſſimùm in recta literarum compoſitione & expreſſione poſita ſit, ſecundariò & per accidens in eleganti & celeri pictura: manifeſtum profectò eſſe arbitror, artem ſcribendi ad Grammaticam in primis ſpectare: & per accidens tantùm politicis rebus inſeruire, ita vt inter magiſtratus quoque connumeretur. Pari namque ratione Philoſophia inſeruit, mercaturæ, œconomiæ, omnibus denique humanæ vitæ actionibus, quas memoriæ mandare, aut abſenti ſignificare volumus. Vt enim Grammatica organum eſt commune omnibus artibus & diſciplinis: ſic etiam γραφικὴ, quæ eſt Grammaticæ pars. Definitur enim Grammatica, ars eſſe rectè loquendi. Et hæc quidem in genere de Scribendi arte dicta ſint. Iam verò ipſum officium inter mechanicas artes referri debet. Inſeruit enim, ὡς ἐν τῷ θεωρητικῷ, vel Theorica vita (vt puta quando libri & monumenta doctorum hominum deſcribuntur, quos Librarios olim vocabant: in quorum locum ſucceſſerunt hodie Typographi) vel vita practica, in* H *foro potiſſimùm & iudiciis, quando acta iudiciorum, ſenatuſconſulta, leges & edicta, memoriæ poſteritatum ſcriptis commendantur: quod quidem officium, quia arcana multa tractat, nonniſi ſpectatæ fidei hominibus committi debet, quos idcirco Ariſtot. inter τὰς ἀρχὰς connumerare non dubitauit.*

Cancellarius, idem, opinor, qui actuarius inde ducto nomine, quod eius officium, id eſt, cellula, in qua ſcribere conſueuit, cancellis munita ſit: vnde *tit. l. C. 1. De aſſeſſoribus & domeſticis, & cancellariis iudicum.* Nam quum actuarij officium libellis ſiue chartulis ſit refertum, & frequens habeat interuentores, neque ab illorum colloquio prohibeatur, & ab amittendarum chartarum periculo abeſt. *Hotoman. de Verbis iuris.*

Librariorum quorundam nomina & anathemata, cum inſtrumentis graphicis, *Pete ex lib. 6. Græcorum Epigrammatum.*

Eſdras ſcriba velox, & ſacerdos vniuerſas Hebræorum doctrinas habuit in memoria. Id quod præter Sacras literas *Ioſephus etiam lib. 11. cap. 5. Ant.*

Euſebius lib. 1. Phœnices ait in theologia ſua putaſſe Mercurium Triſmegiſtum ſcribam fuiſſe Saturni Cæli filij, cuius opera vſus ſit Saturnus in tuenda matre: cùmque hic auſtrales mundi partes peteret, vniuerſam Ægyptum Mercurio reliquiſſe. *Ludouicus Viues in lib. 8. Auguſt. de Ciuit. Dei, cap 26.*

Hierax,

A Hierax, à quo Hieneitæ hæretici, vir doctiſſimus & calligraphus, quia optimè pingebat literas qualuis. ☞ *Vide Titulum Hæreticorum.*

Æſchines orator ſcriba fuiſſe dicitur in iudiciis. ☞. *Vide Titulum Poetarum tragicorum.*

Cn. Flauius Appij Claudij ſcriba, Actiones iuris ciuilis primus vulgauit. ☞ *Vide Tit. Legiſlatorum.*

Alexander filius Perſei, Macedoniæ regis, à Paulo Æmilio victi, & in carcere Romæ mortui, notariatus officio ſeſe alere fuit coactus. *Ful.lib.6.cap.*11.

Cicereius ſcriba, competitor Cn. Scipionis ☞ *Vide Titulum Pudoris.*

L. Caninus ſcriba pontificum, ob inceſtum virginibus Veſtalibus Opimiæ & Floroniæ illatum, adeò atrociter in foro à Pontifice flagris cæſus eſt, vt inter verbera expirauerit. *Sab. lib.2.Enn.5.ex Plut. Fabio.*

Alexis, T. Pomponij Attici puer amanuenſis, cùm Titus morbo impeditus ſua manu, vti conſuerat, ad M.T. Ciceronem ſcribere non poſſet, nitebatur effingere manum Pomponij. ☞ *Vide Tit. Mechanica imitatio.*

B Titus Imper. imitari ſtylo cuiuſcunque chirographum ioco inter ſuos teſtatus, potuiſſe ſe falſarium fieri optimum teſtabatur. *Suet.*

Diocletiani Imp. Pater notarius Dalmata fuit. *Fulg. lib. 3. cap.4.*

Mauricius, & Theodoſius tertius Impp. primò notarij ſiue ſcribæ fuerunt. *Ful.lib.6.cap.*10.

Theodoſius Imper. Acadij filius, præter cæteras animi dotes fuit quoque calligraphus, ita vt multa quoque eius ſcriptorum ad ſua vſque tempora conſeruata eſſe, teſtatur *Nicephorus lib.14.cap.3.* Euangelia videlicet, & alia quædam, aureis literis diſtincta, quorum paginæ crucis formam referrent. Quo labore eum vitæ ſumtus tolerare potuiſſe (ſi priuatus vixiſſet) fama eſt.

Auxentius ſcriba in exercitu Licinij Imp. pòſt Epiſcopus Mopſueſtienſis. ☞ *Vide Tit. Conſtantia religioſa.*

Paulus Diaconus calligraphus fuit. ☞ *Vide Tit. Monachorum octaui Seculi.*

Simeon Monachus epiſtolas Pauli tranſcribit. ☞ *Vide Tit. Prudentia in paupertate aliorum ſubleuanda.*

C Clemens Pontifex Romanus è regione Cœli montis, regiones Vrbis IIX. notariis diuiſit: qui res martyrum diligenter perſcriberent: Anno 94. *Volat.lib.22.Anthrop.*

Iulius Romanus P. Conſtantino imperante inſtituit Notarios, per quos res Chriſtianorum deſcriberentur. Anno 356. *Ibid.*

Proſper Aquitanus, Leoni I. Pp. fuit ab epiſtolis, paulò poſt Eccleſiam Regienſem in Æmilia accepit: vbi propter ſanctitatem ſuam ab Eccleſia inter Confeſſores relatus eſt. *Sigon. lib.15.Imp.occid.*

Auus Iordanis Alani hiſtorici, notarius fuit Candaci ducis Alanorum, qui à Marciano & Valentiniano III. Impp. Scythiam minorem & Mœſiam inferiorem habitandam accepêre. *Sigon.lib.13.Imp.occid.*

Ouo miraculosè ſeruatus, multos codices ſacros tranſcripſit. ☞. *Vide Tit. Monachorum octaui Seculi.*

D Blaſius Axaretus, Genuenſis tabellio, dux præſtantiſſimus euaſit. ☞ *Vide Titulum, Obſcuro ortu loco qui dignitatibus profanis claruêre.*

Rodolphus Agricola Friſius literas pingebat elegantiſſimè, à quarum pictura ad ipſam pictoriam artem, non ſine maxima laude, ſibi aditum præparauit. *Gerardus Nouiomagus in eius vita.*

Fr. Pociuianus, cognomine Mautus, Sacerdos Patauinus, ſcriptor artificioſiſſ. ſupra ccc. characterum varietates effingere poterat. *Bern.Scardeonius lib.3.claſſe 14.hiſt.Pat.*

AVDITVI. QVALIA ORGANA SVNT

Horologia, Campanæ.

Conſule Tit. Vſus Mathematica & Mechanica.

Obeliſco Ægyptiaco Auguſtus addidit vſum horologij ☞ *Vide Tit. Sumtus in ſtatuas, obeliſcos, coloſſos.*

Sabinianus ſummus Pontifex, Phoca Imperatore, horas diei ſono tintinnabulorum diſtinxit. *Volat.lib.22.*

Muſica inſtrumenta.

Iſocratis rhetoris pater Theodorus fuit Erechtienſis, ex mediis ciuibus, ſeruos tibiarum opifices habens: vnde ita rem auxit, vt ſubminiſtrare choro & filiis erudiendis ſumtus poſſet. Huic tibiarum cauſa tradux erunt Iſocratem in comœdiis Ariſtophanes & Stratis. *Plut. in Iſocrate.* E

Georgius Sacerdos Venetiis oriundus, à Baldrico Comite Pannoniæ Ludouico Pio commendatus, muſicæ hydraulicum inſtrumentum, quod Organon vocant, ad Aquas Graneas conflauit. *Aimoin.lib.3.cap.115.de Francis, Auent.lib. 4. Annalium.*

Gilbertus Rhemenſis præſul, organa, quæ calefactæ aquæ violentia modulatos emittebant ſonos, fabricauit. *Henricus Erfordienſis.*

GVSTVI.

☞ *Huc ij qui Alimenta qualiacunque guſtui humano preparant: de quibus ſuo Coquorum titulo.*

Craca, Regneri pugilis Dani vxor, venefica, epulum ex trium colubrorum tabo innoxium corpori, animo ſaluberrimũ confecerat, & partem quidem ferculi albam ex albo ſerpente paratam Erico priuigno, nigram verò croceis diſtinctam notis ex duobus ſerpentibus atris confectam, Rolleo filio propoſuit. Ericus deguſtato ferculo ex vtraque parte, bono ſuo fato, vt erat Vrbanus, cranium inuertit: Sic inquiens, æſtuante mari puppis in proram ferri ſolet. Comedit inde omniumque rerum cognitionem admirando modo conſecutus eſt, ita vt ferarum quoque & auium voces intelligeret. Craca errore cognito, cum ineuitabilem fati prouidentiam videret: Erico filium ſuum Rollerum vnicè commendare cæpit, vt per edulium partæ fructum in fratrem redundare pateretur. Hic eſt Ericus qui Diſerti nomen meruit, & tandem ad regnum peruenit. *Saxo Grammat. hiſtor. Danor.lib.5.* F

IN CORPVS INSTRVMENTORVM

Opifices, quæ inſeruiunt Rerum

CAPTVRÆ.

☞ *Huc omnium eorum inſtrumentorum opifices, quibus Venatores, Piſcatores, Aucupes, vtuntur.*

TRANSLATIONI DE LOCO IN LOCVM.

QVALES ſunt Fabri

Curruum, Rhedarij, Paluſtrarij, Carpentarij.

ἁρματοπηγοὶ, ἁρματοποιοί.

Vehiculum cum quatuor rotis, Phryges: Belgæ eſſeda vehicula primi inuenère. *Virg.lib.3.Æneid.* G

Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.

Erichthonius, patre inferiore draco, dictus eſt ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitaſſe. *Virgilius lib.3. Georgicorum:*

Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus
Iungere equos——.

Natal. Comes Mythol.lib.9.cap.11.Ælian lib.3. Varia hiſtor. quadrigas Erichthonio, vel Tregillo tribuit.

Telephanes, cùm Cymenſium terram coleret, ac in plauſtrarij officina ſeruiret, Lydi graui dominatu preſſi, miſſa legatione liberationis precium plauſtrario perſoluerunt, atque Telephanem ſeruum regem fecerunt. At Cymenſis quidam, qui ei currum fabricandum elocarat, dum abitum Telephani prohiberet atque multi, ne impedimento eſſe, iuberent: non tamen deſtitit, ſed cum mordacè quodam ſtomacho dixit: ſibi permagnum videri, currum à Lydorum rege confectum poſſidere. *Heraclides in Politiis.*

Maximi Pupieni Imp. Rom. pater Faber fuit ferrarius, vel (vt alij volunt) plauſtrorum. *Fulg. lib.3.cap.4*

Villegiſus 34. Archiepiſcopus Moguntinus Fabri plauſtrarij F. A quo rota Archiepiſcopatus inſigne haberi cœpit. ☞ *Vide Tit. Theologorum decimi Seculi.* H

Nauium. Ναυπηγοί.

☞ *Conſule Tit. Nautarum. quatenus conſideratio Mouentis conſiderationem Organi quo mouet, ſecum habet iunctam.*

Thucydides ac Libanius declamatione quadam teſtantur, Corinthios omnium primus naues concinnaſſe, quæ formam præcipuè præferrent, frequentior quæ nunc eſt. Iidem inter Græcos primi triremes compegiſſe memorantur: quando & nauium fabricator, quem Naupegum vocant, Aminocles patria Corinthius Samiis naues fertur conſtruxiſſe numero quatuor. *Cal.lib.21.cap.31.A.L.*

Nauis, quæ fuit poſtea inter ſidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extructa eſt. Dicunt ei à Pelia imperatum, vt clauis tenuibus vteretur. Ille verò eam validiſſimis compegit. Quare conſilio Palladis facta dicitur. Locus in quo fuit ædificata, viginti ſtadiis ab Iolco diſtabat,

diſtabat, ἀπὸ τοῦ πήγνυσθαι à compingendo, Pagaſa dictus eſt, Pa-
A gaſæus Iaſon. *Strabo lib.9. Natal.lib.6.cap.10. Mythol.* Ex Eone arbore nauem Argo factam, ſcribit Alexander Cornelius; quam ſimilem facit robori viſcum ferenti, quæ nec aqua, nec igni poſſet corrumpi, ſicuti nec viſcum nulli alii cognitam, quod equidem ſciam. *Plin.lib.13 cap.22.*

Poſſis Magnes lib.3. Amazonidis, Glaucum artificem fuiſſe Argi nauis ſcribit, eamque gubernaſſe, cùm Iaſon pugnauit cum Tyrrhenis, qui ſolus euaſit non vulneratus in bello nauali. Qui poſtea ex Iouis voluntate in maris profundo apparuit, atque ſic factus fuit deus marinus, & à ſolo Iaſone fuit conſpectus. *Athen.lib.7.cap.16.*

Phereclus, Paridis ad Helenæ raptum nauigaturi naues fe ciſſe dicitur. Hinc Paris *apud Ouidium in Epiſtolis.*

Hac duce Sigæo dubias a littore feci,
Longa Phereclea per freta puppe vias.

Harmenidem quoque Troianum fabrum fuiſſe vnum ex eorum numero, qui Paridis Spartam ituri naues fabricauerunt aiunt.

Nauigia Babyloniorum, quæ per flumen Euphratem commeant Babylonem, omnia ſunt orbiculata atque coriacea,
B propter fluminis rapiditatem: quæ pecuarij Armenij. qui ſupra Aſſyrios incolunt, ex cæſis ſalicibus faciunt, inſtruúntque pellibus, nudo illarum extrinſecus poſito in modum ſoli: neque puppe diſcreta, neque prora acuminata, ſed in ſpeciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium ſtramentis ſtipatum, flumio deferendum permittunt, cùm aliis, tum verò doliis è palmularum vino onuſtum: dirigentibus illud duobus, cum totidem palis: quorum alter introrſum palam trahit, alter exterius pellit. *Herod.lib.1.*

Nauem portentoſæ magnitudinis Phoenix quidam qua arte in mare deduxerit, ſcribit *Athen.lib.5.cap.6.*

LOCATIONI ARCTÆ. Huc

Vaſa quoad Materiam è qua fiunt. Puta

Metallica.

C Hieram matre Nephthalenſis, parte Tyrius ſummæ in omni metallico opere faciundo peritiæ, à Salomone rege Tyro accerſitus, conſtauit omnia vaſa ad templum neceſſaria. *Libro 3. Regum, cap. 7.*

Coriacea.

☞ *Ampullarius, qui ampullas, id eſt, vaſcula vinaria è corio facit, quæ femoribus alligant viatores & peregrinantes.*

Viminea.

Vaſa ex viminibus facta, vt qualos, corbes, teſte Seruio in primum Georgicorum, Ceres omnium prima monſtrauit.

Vaſa quoad Materiam quam continent.

Inſtrumenta quotidiana & neceſſaria, velut lecti, ſedes, menſæ, ſupra modum fabricantur apud Spartanos concinnè, & poculum Laconicum, quod cothon dicebatur, in commendatione erat maximè ad expeditiones, vt eſt auctor *Critias*, quòd aqua, ad quam potandum vrgebat neceſſitas, ne offenderet oculos, tegeretur poculi colore: & quia quod turbidi inerat, impingebat intus ac labris cohibebatur, potus accedebat ori purior. Huius rei cauſa Lycurgus legiſlator fuit: quip-
D pe opifices, vbi diſceſſerunt ab inutilibus, expreſſerunt in neceſſariis elegantia. *Plut. in Licurgo.*

Vinaria.

Iuſtus doliarius Florentinus, ad D. Petri maioris ædem, nobilitatus à Ioan. Bapt. Gello, qui dialogos illos ſuos chimæricos ſub eius nomine ſcripſit, quos vocat Capricci del Botaio.

Martinus Steinbachus victor Seleceſtadienſis. ☞ *Conſule Tit. Hæreticorum.*

Olearia.

Διιτρέφης πυτιναῖα ἔχων πτερά: Diitrephes, vaſis vinarij præditus alis. Hic homo curioſus & importunus fuit: qui oleaginis vaſculis conficiendis, locupletatus, magiſter equitum factus eſt, & tribunus plebis, homo nouus rapax, improbus. Alij dicunt, in hominem pauperem dici, ſimulandi ac diſſimulandi neſcium: quaſi dicas, qui nihil aliud habeat niſi dolij pedes, & ollæ vmbilicum. *Suidas.*

Vaſa quoad Formam. v.c.

Rotunda.

Speuſippus Platonis ex ſorore nepos, & in Academia ſucceſſor, primus quo pacto ex gracilioribus lignis capacia & in ventrem tumentia vaſcula fierent, inuenit. *Teſte Caneo apud Laertium.* E

Vaſa quoad Vſum. Opifices

Lucernarum.

Cyrus Cambyſis F. qui poſtea Perſarum rex factus eſt, lucernarum opifex fuiſſe dicitur à Dione Chryſoſtomo, *in oratione de Seruitute & libertate.*

Athenis Mineruæ ſignum in arce ſanctiſſimum poſitum Lucernam ex auro dea Callimachus fecit: in quam oleum infuſum non conſumitur, niſi exacto demùm anno, cùm tamen lucerna dies noctéſque ardeat. Id adeò euenit, quòd lucernæ ineſt è lino carpæſio funiculus: quod linum, vnum ex omnibus igni non conficitur. Eminet ſupra lucernam palma ænea: quæ cùm ad lacunar conſurgat, exceptum vaporem facilè diſſipat. Callimachus verò ipſe, qui lucernam fecit, etſi multò eſt infra ſummos artifices, ſolertia tamen cæteris longè præſtitit. Primus enim lapides terebrauit: nomen verò Cacizotechnon, quaſi artis dicas ſuæ calumniatorem, aut ſibi ipſe impoſuit, aut ab alijs impoſitum vſurpauit. *Pauſ.lib.1.*

Hiperbolum Chremidis filium, Charonis fratrem, prauitate ac verſutie in fallendo præſignem fuiſſe ferunt. Lucernas quan- F
doque factitauit, vendiditve, ſed nec ſinceriter, nec citra fraudem, plumbum immiſcebat æri, quo ponderoſiores factæ maius demererentur precium: alioqui & peruerſiſſimis erat moribus. Hic tamen poſt Cleonis potentiam ductare populum Athenis adortus eſt. Primus (vt aiunt) ex infima nota gradum illum adeptus, quum nobiliores veteri populus cœpiſſet, ne democratiam ſoluerent. Demùm & ipſe teſtulis in exilium pulſus eſt, vltimus eorum qui Oſtraciſmum pertulêre, vt commeminit *lib.9. Thucydides*, non timore aliquo potentiæ vel dignitatis, verùm ob prauitatem & ciuitatis dedecus. In Samium profectus, inimicorum inſidijs interiit, ac defunctus culeo inſutus in mare eſt præcipitatus, quod ſcribit Theopompus. Hiperboli meminit Antiphon ad Niciem, & in Bruto M. Tullius: cui ſimillimum Romæ fuiſſe prodit Seruilium Glauciam qui ſit publicè interfectus. Andocydes de eodem ſic ferè prodit: de Hyperbolo quidem dicere erubeſco, cuius pater inſcripto vultu, etiamnum in Argyrocopeo (ita vocant vbi cuduntur nummi) publicè ſeruit. Matrem verò venditaſſe panem, ferunt. *Cæl.l.16. G
cap.21. Antiq. Lect.*

Craterum.

Apud Delphos crateres duo fuerunt, ex dono Crœſi Lydorum regis: aureus ad dexteram, pondo talentorum octo & dimidij, argenteus ad ſiniſtram templi, ſexcentarum amphorarum capax, in quo miſcebatur vinum à Delphis Theophaniæ feſto, opus Theodori Samij. *Herod.lib.1.*

Cochleariorum.

Phocion χρηστὸς cognomento, Patre fuit qui δοίδυκας, id eſt, cochlearia conficeret. *Cæl.lib.12.cap.38. ex Plut. Phocione.*

Receptacula. Huc Fabri

Tabernaculorum.

☞ *De his hic, quatenus locant. At ſi Ornatum ſpectes, Aulæa ſub tit. Ornatium operum parietis referri merentur.*

D. Paulus Apoſtolus artem texendi tabernacula ſeu aulæa calluit, & in faciendis tentorijs pelles conſuere doctus fuit: eamque artem etiam poſt conuerſionem exercuit. *Chryſoſtomus* H
in octauum caput prioris ad Corinthios.

Menedemus Eretrienſis, pauperis architecti filius, Phædri diſcipulus, nobilis inter Socraticos philoſophus fuiſſe dicitur ita vt illi ſtatuæ fuerint poſitæ. Quum aliquando decretum tuliſſet ad populum, quidam ita tetigit illum, vt diceret: Non eſſe ſapientis neque tabernaculum conſuere, neque decretum ſcribere. Subnotatus, quòd ex patre coriario natus eſſet, ipſe quondam eiuſdem opificij, nam olim tabernacula è pellibus captarum conſuebantur. *Laert.lib.2.cap.18.*

Sellarum.

Dædali opus, lecticaria ſella compactilis, Athenis in Poliadis Mineruæ delubro oſtendebatur. *Pauſ.lib.1.*

Lectorum.

Soterichus faber lignarius, cuius opera priſcam illam & rudem ſimplicitatem præ ſe ferebant. Hinc natum prouerbium, Soterichi lecti: de re vili, & minimè ambitioſa. *Gellius lib.2. ex Seneca.*

LOCATIONI laxæ. HVC
ARCHITECTI IN GENERE.
ET IN SPECIE.
☞ *Conſulatur Locus de Architectura.*
DEPVLSIONI, ABACTIONI. SIVE ILLA FIAT.
Tormentis, Telis.
☞ *De quibus inter Organa Diuiſioni inſeruientia.*
Crepitaculis, Flabellis.
☞ *Quorum alijs, Muſcæ, alijs Aues abiguntur.*
ALIMONIÆ. RATIONE HABITA
Materiæ. Opifices
Panis, Piſtores,

☞ *Panis confectionem hic ſpectamus. Alioqui Piſtores, à Piſtillo dicti ad opificia, ab inſtrumento quo vtuntur nomen trahentia referri debent.*

Pilumnus Fauni F. Picumni frater rationem inuenit pinſendi frumenti, propter quod à piſtoribus colebatur. Piſtores ſiue piſores à veteribus vocabantur, qui tam in priſtino farinam pinſebant, quàm ij qui panem faciebant coquebántque.

Annus quidam Ægyptius clibanorum vſum, in quibus panes coquerent, fertur excogitaſſe Siquidem priſci pulte polentáque victitabant, cocti panis vſum neſcientes. Hinc de nouis inuentis prouerbium, ἄρτος κλίβανος. *Eraſmus.*

Piſtorum magiſter à Pharaone ob quoddam delictum ſecuri percuſſus, & palo alligatus fuit. *Geneſ.*40. cùm priùs de morte ſua inſomnium habuiſſet, interprete Ioſepho. ☞ *Vide Tit. Inſomnia mortis præſaga.*

Vxores regū quondā piſtoriam exercebant. *Vide Tit. Obſcuro loco orti, qui ad maximas peruenêre dignitates, ſub nomine Perdiccæ.*

Mulier ἀρτοποιὶς Crœſo Halyattis F. vitam ſeruat. ☞ *Vide Tit. Gratitudinis pro vita conuerſatione.*

Phocionis Vxor cotam legatis Alexandri Magni pinſit, *Vide Tit. Non accipere ea quæ ſola munificentia alterius offeruntur.*

Thearion piſtor Athenienſis nobilis, cuius meminit Plato in Gorgia, vbi cum illo & Mithæcum connumerat, ita enim inquit: Qui boni fuerunt, vel etiam ſunt corporum curatores, valde ſtudioſus Thearion piſtor, vt mihi videris dixiſſe, & Mithæcus, qui Siculum obſonij apparatum conſcripſit vt Sarambus Locuſta caupo, quoniam hi admirabiles fuerunt corporum curatores: hic enim egregios panes, iſte obſonium, at ille vinum faciebat. Ariſtophanes in Gerytada, & Æoloſycone, Venio vt Thearion priſtinum linquens, vbi eſt Clibanorum cibus. *Athen. lib.*3. *cap.*15.

Piſtores optimos Cappadoces eſſe, *Athen. lib.*3. *cap.*15. aſſerit. Archeſtratus Pœnos & Lydos apud eundem. Cappadocius panis, mollis intelligitur, cuiuſmodi in Cappadocia fieri conſueuerat: eum Syri Lachman vocant: à Græcis, ab teneritudine dicitur apalos. *Cal lib.*8 *cap.*30.

Piſtores Romæ non fuerunt ad Perſicum vſque bellum, annis ab Vrbe condita ſuper 580. Ipſi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, ſicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula quam Aulu lariam ſcripſit: magna ob id concertatione eruditorum, an is verſus Poëtæ ſit illius: certúmque ſit, Atteij Capitonis ſententia toſtum panem lautioribus coquere ſolitos, piſtoréſque tantùm eos qui far pinſebant, nominatos. Nec cocos verò habebant in ſeruitiis, eóſque ex macello conducebant. *Plin. lib.*18. *cap.*11. Populum Romanum multa ſecula pulte victitaſſe ante panem conſtat. Fiebat puls ex aqua, frumenti & fabarum aut hordei farina, quam in ſacris & oblationibus deorum pro victima adhibuere. Qui quidem piſtores totum panem lautioribus coquere ſolebant reliquæ multitudini far. Ideo quòd far pinſebant, piſtores dicti. Quippe cùm veteribus molarum nullus vſus foret, ſed fruges igne toſtas in pilas conjectas pinſerent: vnde & Piſones dictos volunt: id enim molarum inſtar erat. Fuitque vetus mos, vt iidem eſſent cocci & piſtores. Lapſis mox temporibus haud longo interuallo, panes facere opus fuit mulierum. *Alex. lib.*3. *cap.*11.

Romæ moris erat, peregrinos in ædes panatias per errorem ingreſſos, vel etiam per inſidias eò deductos, in piſtoriam ſeruitutem adigere. Quem Theodoſius Magnus ſuſtulit. *Sigon. lib.*9. *Imp. occid. Socrates lib.*5. *cap.*18. peregrinos in ſpelunca latronum captiuos detineri conſueuiſſe ſcribit.

In Ciperum piſtorem, *Martial. Epigr. lib.*8.

Piſtor qui fueras diu, Cipere,
Nunc cauſas agis, & ducenta quæris
Sed conſumis, & vſque mutuaris,
A piſtore, Cipere, non recedis,
Et panem facis, & facis farinam.

Ioannes præfectus prætorio Beliſarij piſtoriam exercet. ☞ *Vide Tit. Auaritiæ ſumtuaria circa alimenta.*

Sub Rodolfo Imp. Piſtor Tigurinus corbis ignominiam paſſus (ea eſt, quòd ſportæ impoſiti, & per trochleam in ſublime elati, in ſubiectum lacum deſilire coguntur) domum propriam multis lignis coëmtis incendit, ita vt vento incumbente maior pars vrbis miſerè conflagrauerit A.D. 1280 *Stumpfius.*

Gulielmus Aquitaniæ quondam & Prouinciæ dominus, Monachus factus, in omnibus Abbati inobediens, piſtoriam exercuit tanta alacritate & pietate, vt cùm ſopam, qua prunas euerteret, non haberet, fornaci inſilierit, & veſte eas extraxerit, nulla interim vel corporis vel veſtimenti parte læſa. *Marulus lib.*4. *cap.*3.

Cattæ Melatæ ducis clariſſimi Pater, piſtor fuit Narnienſis. ☞ *Vide Tit. Obſcuro orti loco ad magiſtratus euecti.*

Voidilo ex piſtore fit Iagellonis Lituaniæ ducis pocillator. ☞ *Vide Tit. Regnandi libido ambitioſa.*

Antonius à Leua, Caroli V. Cæſaris præfectus, piſtoriam publicam Mediolani inſtituit. ☞ *Vide Tit. Pecunias aſtute comparare tributo.*

Cùm anni conſtitutio praua aliquando fuiſſet, lolium affatim tritico innaſci contigit. Quod cùm neque agricolæ accommodatis ad eam rem cribis exactè purgaſſent, neque piſtores Romani, quòd paucus eſſet tritici prouentus: ſtatim quidem multis caput dolere cœpit: ineunte verò æſtate in cute multorum, qui comederant, vlcera, aut aliud quoddam ſymptoma, quod ſuccorum prauitatem indicaret, eſt ſubnatum: *Gal. lib.*1. *de Alim facultatibus. cap. vlt.*

Vini.

☞ *Conſule Titulum, Agriculturæ inuentores, quatenus exempla vim opificum continent.*

Cereuiſiæ.

☞ *Vide Locum de Cereuiſia.*

Olei.

Olei vſum Moyſes in ſacris nouit. & columba emiſſa ex arca à Noë oleæ ramum retulit. Itaque multò vetuſtior eſt olei vſus apud Hebræos, quàm ſint à Græcis celebrati inuentores fabuloſi. *Polyd. lib.* 3. *cap.* 5. *de Inuent. rerum.*

Carnium, Lanij, Carnium diuiſores.

Animalia Hyperbius Martis filius occidere primus inſtituit, ſicut Prometheus bouem. *Plin. lib.*17. Quod magis Abel Adam filio tribuerit, qui omnium primus, vt Ioſephus eſt auctor, primogenita ſuorum gregum Deo immolauit. Manauit poſtea iſte immolandi mos tam ad Abel poſteros Iudæos, quàm ad alias quoque gentes, teique apud eas initium fecit ſuillum pecoris genus, ſi Varroni credimus, qui *lib. de Re ruſt. cap.*2. eius opinionis argumentum ſumit, ex eo, quod initiis Cereris porci immolabatur, quòd in fœdere feriendo porcus occidebatur, quod in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus primùm porcum immolabat, quòd denique priſci Latini, & etiam Græci in Italia idem factitabant. Et illi porci ad ſacrificium electi, Eximij porci dicebantur, quòd vt maiores & optimi de grege eximerentur. *Polyd de Inuent. rerum.*

Cilliconta quendam legimus, Prienenſibus patriam prodidiſſe Miletum, id nobiliſſimo cuique non modò odioſum, ſed & tenuioris fortunæ hominibus. Fuit lanius quidam Theagenes nomine, Syrus. Adierat Cillicon carnes emturus: at diſſimulato Theagenes odio, vt qui toto animo illi ſatisfactum cuperet, carnium portionem porrigit, tanquam quo ſuperflueret abſciſſurus. Illo autem manum proferente, elatam copida lanius impegit, reſectáque manu addidit generoſius dictum: Hac, inquiens, ab hinc ciuitatem prodes nullam. Sunt ex Græcis, qui Cilliconta iſtum ita cognominatum putent quia Ciliceum prauitas & ſæuitia infametur paſſim, quando Achæus illi proprium fuerit nomen: addunt, fuiſſe Metropis filium. *Cal. lib.* 8. *cap.* 3. *Antiq. Lect.*

Ter. Varro Conſul, qui ad Cannas ab Hannibale cæſus eſt, Patrem lanium habuit. *Val. lib.* 3. *cap.* 4.

Anno Chriſti 1411. Lutetiæ Laniorum ſeditio ſæpè orta pro Ioanne duce Burgundione, ductu & factione Petri Eſſart prætoris, qui ducem illis dedit Caboſcheum euiſceratorem. *Chronicon Francorum.* ☞ *Vide Tit. Seditionum.*

Petrus Caſſolinus, & Iacobus Mangiolinus, lanij, Bononienſem libertatem occupant. Gianbrida lanius, &

Burgenſi populo contra Gallus dux conſtituitur. ☞ *Vide*
A *Titulum. Seditionum.*

Lanius Bupenſis aleatorem quendam diuina voce monitus interficit, quamuis podagra laboraret. ☞ *Vide Tit. In deorum Imagines impij.*

* Nicolai Picini copiarum ductoris fortiſſimi Pater fuit lanius Perutinus.

Dantes Florentinus in ſuo Purgatorio, ſcribit Hugonis Capeti Franc. Regis, eius qui in Carolum Magnum auita ſtirpe priuauit in poſteris, paternum auum lanium fuiſſe, & ſeditione populi excellere primum cœpiſſe, vt tandem eius nepos Hugo ſit magiſter equitum ſub Ludouico dictus, & ex Auida Othonis I. Imper. ſorore Capetum hunc ſuſtulerit.

* Antonius Bildius Beati Rhenani pater Seleſtadij laniomam exercuit. *Io. Saturninus in vita.*

☞ *Huc refer nonnulla ex Loco de honore & Magiſtratu. Tit. obſcuro loco nati, qui dignitatibus claruere.*

Inſtrumenti. Quatenus parant alimenta.

☞ *Igne, Coqui. Salſamentarij, Fartores. Vide Locis propriis.*

ABLATIONI.

B ☞ *Huc artes καθαιρετικαὶ poſſunt referri, quatenus aliquid corpori cuicunque adhærens auferunt, Fucatoria Balneatoria, Tonſoria: atque adeò ſubdiuidi tum ratione Subiecti circa quod verſantur, vt circa Hominem, Animalia, Metalla, Arma, Domum: tum ratione inſtrumenti quo purgant, vt Pectinibus, Sapone, Scopis ex quacunque confectis materia, Moliſtum, ratione Formæ, vt verrendo, atterendo, diſcernendo.*

SEPARATIONI, SECRETIONI.

Cribrorum genera, teſte *Plin. lib.* 18. è ſetis equorum Gallia inuenit. Hiſpania ex lino excuſſoria ad excutiendam farinam, & pollinaria ad purgandum pollinem, id eſt, craſſiuſculum puluerem, Ægyptus verò ex papyro, iuncoque: poſtea ex pellibus ſuillis Italia. *Polydorus.*

DIVISIONI.

☞ *Huc omnia organa quæ continuum diuidunt, impreſſione vel ſimplici, ſecundum punctum pungendo, vt Obelus: Acus: ſecundum lineam cadendo, vt Gladius, Securis, Ligo, Culter: ſecundum ſuperficiem tundendo, vt Malleus, Piſtillus. vel compoſita ex impreſſionibus duabus, quæ ſint generis eiuſdem (ſic caſim Forſices, ſic pun-*
C *ctim Bidentes, Furca, Tridentes) diuerſive, quando impreſſio iungitur cum tractione, vt in Lima, Serra: aut circumuolutione inſtrumenti vel rei, vt Terebrando & Tornando. Satis ſit digitum ad fontem intendiſſe.*

Acuum fabri.

Solymanus Turcorum Imp. acus faciendi artem calluiſſe fertur.

Gladiorum fabri.

Lycaon Gnoſius artifex enſis, quem Aſcanius dedit Euryalo. *Virgilius lib. 9. Æneid.*

——— humero ſimul exuit enſem
Auratum, mira quam fecerat arte Lycaon
Gnoſius, atque habilem vagina aptarat eburnea.

Celtiberi ferrum ſuo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas laminas in terram abſcondentes, ibi tamdiu eſſe ſinunt, quoad debiliori parte ferrugine abſumpta, validior ſuperſit. Ex eo tum enſes fortiſſimos, tum cætera ad belli vſum arma neceſſaria componunt. Hoc pacto fabricatis adeò ce-
D dunt omnia, vt neque ſcutum, neque galea, neque aliud quid eis obſiſtat. *Diod. lib. 5. cap. 9.* Gladij illorum & pungunt acriter & ictum vtraque manu potentem ferunt. Itaque Romani patriis gladiis depoſitis, Hannibalico bello Ibericos receperunt, forma quidem mutatas, ſed ferri bonitatem & fabricæ ſolertiam imitari non potuerunt. *Suidas in voce μάχαιρα.*

Demoſthenes pater Demoſthenes oratoris fuit, vt tradit Teopompus, ex optimatibus. Cognomen fuit ei Machæropæo, quòd officinam magnam gladiorum faciendorum exerceret, & ſeruos eius artificij haberet peritos. *Plut. in Demoſthene.*

Marius vnus è xxx. tyrannis à milite quondam interemptus narratur à Trebellio Pollione, qui adoriens dixerit: Hic eſt gladius, quem ipſe feciſti: nam Marius ante imperium faber ferrarius fuerat, & eius militis opera in fabrili officina vſus. Hunc igitur vel ſuo gladio dixeris iugulatum. *Trebellius.*

Telorum fabri.

Vulcanum Poëtæ faciunt fabrum deorum, & Iouialium fulminum artificem. Idem Solis currum feciſſe fertur. *Ouidius lib. 2. Metamorph.*

Ærarios fabros in Lemno inſula fuiſſe plures, comperio E
qui omnium primi ænea commoliti tela. Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumentum Græca ratione ſignatur. Nata inde fabula, exceptum à Lemniis lapſum de cœlo Vulcanum. Quod referunt alij ad eos, qui ætati viuunt in inſula ignium in crateres. *Cælius lib. 19. cap. 10. Ant. Lect.*

Tormentorum. Tormentarij, Baliſtarij.

Æreorum tormentorum, quas vocant bombardas, vſum expeditiorem & certiorem Carolus IIX. Gallorum Rex ſecum in Italiam contra Aragonios inuexit, cùm pari... nunquam vidiſſet Italia, & propterea tam formidabilem quàm inuictum Carolum eſſe cenſeret. *Guicciard. l. 1.*

Alfonſus Ferrarienſis dux egregius machinator & artifex ſua manu tormenta bellica fabrefecit, duo certè immanis magnitudinis & violentiæ, quorum alteri Cacodæmonis, alteri Terræmotus nomen indidit, quibus Allieniacum oppidum expugnatum fuit. *Iouius in eius vita.*

Troilus Pignatellus ad Turcas deficiens tormentariæ artis peritus. *Vide Tit. Defectorum.*

CONIVNCTIONI DIVISORVM. F

☞ *Coniunguntur partes diuiſæ, vel Vinculo medio, tum molli & flexili, vt Filo, Chorda: tum duro & rigido vt Clauis, Fibulas, Aciculis, Serulis: vel certè Glutino quolibetcumque.*

ILLVSTRATIONI.

☞ *Huc Funalia, Lychnis, Candela, Phari pertinent.*

EFFORMATIONI.

☞ *Huc referuntur artes omnes Typicæ quæ formas certas impreſſionum in rem quamuis efficiunt: ſiue formæ illæ inſeruiant Monetarijs, ſiue Typographis, ſiue Scribis, vt qui annulos ſignatorios, ſiue Coquis, ſiue Statuarijs, ſiue Calceariijs vt ſunt qui conficiunt.*

ORNATI. Κομμωτικὰ, Κοσμητικὰ

☞ *Inſtrumenta κομμωτικῆς duûm ſunt generum, vel καθαιρετικὰ vel προσθετικά. Auferunt illa ſordes corporis, partim naturales. Excrementa ſcilicet, quæ natura pro concoctionis diuerſitate ab internis partibus corporis extra corpus propellit: partim accidentales, quæ extrinſecùs corpori vel toti vel partibus adnaſcuntur. Et Naturalia* G
quidem excrementa, quæ corpori adnaſcuntur, vel Pili ſunt, vel Vngues: quorũ ablationi Forfices, Nouacula, Scalpra, Limulæ conferũt, quæ inter ea quoque, quæ Subſtantiam auferunt & diuidunt, referri poſſunt. Quæ verò non adnaſcuntur, ſed continentur tantum aut adhærent corpori, prima egeſtionis excrementa excipiuntur Vaſis, puta Alueis, Scaphijs, Laſanis: educuntur Siphonibus, ſecundæ, Matula, Vrinali, Syringa, tertia ſiquidem in toto ſint corpore, Sudarijs, Strigilibus, Tophis, Sapone abſterguntur: ſi in parte, capitis pediculi, lendes, furfures Pectinibus Setaceis, Lixiuio: aurium Otario: naſi Linteo. Accidentalia verò excrementa totius iiſdem ferè quibus naturalia: partis, vt dentium, Limulis, Spatha dentiſcalpio, & quæcumque ſunt generis eiuſdem. Προσθετικὰ ſunt quæ ornatum conciliant, tum reddendo ſuperficiei corporis nudi colorẽ Purpuriſſo, odorem Vnguento, leuitatem per Medicamina: tũ Circumponẽdo Veſtimenta. Et vt in genere dicam, quibuſcumque organis ars fucatoria vtitur, illorum fabri ad præſentem pertinent locum. Ex quo colligere licet, cùm ad operam abiectiſſimam tot occurrant inſtrumenta, quid de iis ſit cenſendum, quarum vſus multæ dignationis magnique eſt momenti.

Vnguentarij.

☞ *Hic Confectores vnguentorum conſideramus. At eos qui vnguentis vtuntur, Vnctores appellatos; ad locum Operarum reiecimus.* H

Optima fiunt vnguenta pro certis locis veluti *in lib. de Vnguentis teſtatur Apollonius Herophilus*, ita inquiens: Iris optima fit in Elide & Cizyco: roſaceum vnguentum optimum in Phaſelide fit, ex Neapolique & Capua aſportatum: Eroninum in Solis Ciliciæ populis, & in Rhodo: nardinum in Tarſo, Oenanthe Cypria vnáque. Adamytrinum: amaracinum Coum & melinum, Cyprinum Ægypti antecellere iudicatum fuit: ſecundum locum Cyprianum obtinet, & id quod in Phœnica, poſt quod ſequitur ex Sidone, illud vero quod Panathenaicum vocatur, Athenis, Metopium & Mendeſium optima conficiuntur in Ægypto: conficitur autem metopium ex oleo nucum amararum. Excelluerunt ob diuitias vnguenta etiam in Alexandria ob Arſinoës Bereniceſque ſtudium. Optimum fiebat roſaceum in Coryna, quo tempore magna viuebat Berenice. Oenanthinum antiquitùs mediocre, at primum poſtea in Adramytio conficiebatur ob Stratonicam Eumenis. Syria omnia protius vnguen

A vnguenta optima præbebat, & præcipuè Telinum. Excellebat Pergami etiam, cùm vnguentarius Thurinum vnguentum excogitaſſet, quod à nullo antea fuerat inuentum. *Athen. lib.* 15. *cap.* 15.

Vngentum Megalium, à Megalo Siculo nominatum fuit. Alij Megalium Athenienſem fuiſſe aſſerunt. Strattis in Medea Dico quòd fers vnguentum ipſa tale, quale nunquam coxit Megalus: neque Dinas quidem Ægyptius neque vidit neque habuit. *Athen. lib.* 15. *cap.* 16.

Hermæus vnguentarius, cuius viduam vetulam, ſed opulentam duxit Æſchines *Vide Tit. Perfidia in ære alieno.*

Saponarij.

Auguſtinus Saponarius Neapolitanus, apud D. Gregorium Pp. queſtus erat de Ioanne Palatino, qui artis ſuæ quæſtui inſidiaretur, & pacta quædam inter collegas ſacramento firmata auctoritate ſua tollere conaretur. Eius rei cauſa Gregorius Fortunato Epiſcopo Neapolitano ſcribit, prouideat, ne Palatini importunitate crimen periurij alij incurrant, alij etiam iacturam rerum ſuarum patiantur. *Lib.* 8. *Epiſt.* 28.

B Veſtimentorum elegantium opifices.

Diadema, quod regum eſt inſigne, Liberum patrem adinueniſſe, auctor eſt *Plin. lib.* 7. cuius nimirum rei Diodorus veram rationem reddere videtur, aiens: Mitra verò caput ei ligatur, propter dolores, qui fumante vino, caput aggrediuntur.

Antiſthenes Sybrita nobilem veſtem elaborauit, in qua varij dij & terræ erant depictæ, quæ quotannis in templo Lucinæ Iunonis miraculi loco oſtendebatur. Auctor eſt *Ariſt. de Admirando auditu, & Volat lib.* 3. *cap.* 3. *Ambrop.*

Acceſæus natione Patarenſis, & Helicon Caryſtius, duo fuerunt celebratæ artis artifices, qui peplum Palladis Poliadis (quæ in arce Athenienſium colebatur) contexuerunt. Hinc adagium natum, Acceſæi, & Heliconis opera: de his quæ ſingulari fiunt artificio. *Rauiſius.*

Sericum, fœminarum virorúmque luxuriæ vberrimum alimentum. Seres Scytharum populi, à quibus nomen habet, primum inuenerunt. *Plinius lib.* 6. Eius vſus tardè omnino ad Ro-
C manos acceſſit, magniq; fuit precij: nam vti Vopiſcus teſtatur, Aureliano principe, qui regnare cœpit, anno circiter Salutis humanæ CCLXXIV. ſerici libra, auri pondo, id eſt, libra vendebatur: quare is princeps modeſtiſſimus nunquam holoſericam veſtem, quæ tota ex ſerico intexta erat, induere voluit: qua paulò antè primus Romanorum Antoninus Heliogabalus homo luxurioſiſſimus vſus eſt, auctore Lampridio: quum id temporis tantùm in vſu eſſet veſtis ſubſerica, cuius ſtamen ex ſerico foret, trama autem ex alia materia, cuiuſmodi hodie pannum inprimis conficiunt Flandri, quem Satin de Bruges vulgo appellant. Poſthac circiter annum Salutis DLV. ingens ſerici copia per totam Europam fieri cœpit, quum per idem tempus duo monachi, velut Procopius auctor Græcus tradit, vermiculorum ſemen, hoc eſt, oua ex Serinda Indiæ vrbe, ad Iuſtinianum Imp Conſtantinopolim attulerit. Fit autem ex puro ſerico panni inprimis triplex genus: vnum vulgo dicitur raſum, quod in co nullus vtrinque ſit pilus, apud alios vocatur Satin: alterum Damaſcenus floribus intextum, quòd Damaſci in Syrio oppido
D primò confectum ſit, tertium villoſum, id eſt, villoſum, quod ex altera parte villos habet. *Polyd. lib.* 3. *cap.* 6. *de Inuent. rerum.*

Parietum, Aulæorum artifices.

☞ *Petantur ex Tit. de Aulæis.*

Annulorum, Monilium, Torquium artifices.

☞ *Vide Tit. Aurifabrorum.*

MOTVI. INSERVIENTIVM ORGANORVM.

opifices. Quæ vel

Inhibent.

Refrænando, vt Fræna, Capiſtra.

Pelethronij primi fræna æquorum adinuenêre. ☞ *Vide Tit. Domitores equorum.*

Ligando, Vincula omnis generis.

☞ *Huc Ligulæ, Reſtes, Laquei, Vnci, Harpagones, Forcipes, Retinacula.*

Promouent.

☞ *Huc Nauium, Curruum fabri quatenus inſtrumenta fabricant tranſlationi corporum idonea.*

Firmant.

☞ *Huc qui Scipiones, qui Fulcra auxiliaria fabricant.*

MEDICATIONI. OPIFICES.

Pharmacorum, φαρμακοποιοί

B Telemachus ad Menelaum venerat Spartam, de patre Vlyſſe certi quid cogniturus. Eam Menelaus hoſpitaliter excipit. Helena inſuper hilaritatis conciliandæ cauſa vino miſcet pharmacum à Polydama Ægypti regina acceptum:

Νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων
ὃς τὸ καταβρόξειεν, ἐπὴν κρητῆρι μιγείη,
οὐ κεν ἐφημέριός γε βάλοι κατὰ δάκρυ παρειῶν
τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἐσθλά, τά οἱ Πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη. ———

Ilus Mermeri filius, Iaſonis & Medeæ nepos, pharmacopola in Threſprotiis Ephyris, Vlyſſi lethalia pharmaca quamuis enixè petenti ad conficiendas feras, illinendáſque ſagittas, dare noluit. Cauſam ſubiungit Poëta:

ἐπεὶ ῥα θεοὺς νεμεσίζετο αἰὲν ἐόντας, verebatur enim ne ad perdendos homines iis vteretur. Tanta veteribus erat religio in pharmacorum tractatione Vlyſſi tamen amico dedit Anchia-
F lus Taphiorum Rex probitate illius fretus. Hoc exemplo docemur, quinam olim fuerint pharmacopœi: iidem nimirum, qui & medici, Reges videlicet & principes. Deinde etiam, qualem oporteat eſſe pharmacopolam: virum vtique probum, religioſum, & in miſcendis pharmacis quibuſuis, præſertim verò deleteriis, admodum cautum, prudentem, circumſpectum.

Nicomachus Stagirita, filius Nicomachi, à Machaone ortus, ab Æſculapio genus ſuum ducebat: medicus fuit, ſiue (vt alij volunt) pharmacopola: & ex Phæſtiade ſuſcepit Ariſtotelem, philoſophorum *δαίμονα*.

Ariſtophilus pharmacopola Plataicus, inſignis ſua ætate. Item Eudemus. *Theoph. lib.* 9. *de Hiſt. Plantarum cap.* 18. & 19.

Galenus Pergamenus medicus pharmacopœi interdum officio fungebatur, vt cum Imperatoribus, eorumque amicis & opulentis viris antidotos componebat: cumque oleum & adipem recondebat, vt inueteratis vti poſſet.

Andreas Carolo V. Imp. à pharmacis, Andreæ Veſalij Bruxellenſis medici excellentiſſimi pater, qui filio ad aulam patefecit aditum, exhibitis Imperatori Anatomicis tabulis.

Leuini Torrentij Epiſcopi Antuerpienſis II. Pater phar-
G macopœus fuit Gandaui.

Etiam Adrianus Beyerlinck fuit celebris pharmacopœus Antuerpiæ, qui peragrata Italia, Gallia, & Germania, poſtquã Venetiis, Patauij, Lugduni Pharmaceuticen exercuiſſet, ſummam ea in re peritiam eſt conſecutus. In re autem herbaria parem tum Belgium non habuit, eiuſque opera ſubinde vſus in ſua de ſtirpibus hiſtoria *Lobelius*. Inter XI. quos ex vna coniuge ſuſtulit liberos, habuit Laurentium Beyerlinck filium, qui poſt varias lucubrationes typis conceptas, huic etiam operi inſudauit, & in hanc quam modo obtinet formam redegit.

DEFENSIONI. INSERVIENTIVM organorum artifices. Hoc illi qui parant Veſtimenta neceſſaria.

☞ *Veſtitur corpus tum inanimatum, tum animatum: & hoc vel brutorum, vel hominum: & horum vtriuſque vel totum, vel pars, vt caput Galero, manus Chirotheca, pedes Calceo è quacunque materia, vt è ligno, ſparto, corio, ferro. Hic veſtimenti, à quo corpus patitur, habetur ratio. Ex Tit. Sartorum, Textorum, exempla huc transfer-*
H *ri poſſunt; illic tum Forma tum Inſtrumenti, hic Vſus habetur ratio, quatenus non hominis tantùm, ſed quaſiuis alias res tam inanimatas quàm animatas tegere poſſunt & veſtire: ſic Aulæa parietum, Storia pauimenti, Vela lacunaris Tentoria denique vicaria Ædificiorum veſtimenta eſſe videntur.*

Pellium vſus frigoris vitandi cauſa, olim apud Britannos fuit, item apud Scythas. *Ouidius lib.* 2. *Triſtium, de Tomitanis*, inter quos exulabat:

Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis,
Oraque de toto corpore ſola patent.

Apud veteres Romanos non fuiſſe, teſtatur Tranquillus, ſcribens Auguſtum ſolitum eſſe hyeme ſe quaternis tunicis munire aduerſus vim frigoris: quod vtique nõ feciſſet, ſi pellibus longè mollioribus vti mos fuiſſet. Poſtea Neronis temporibus ea mollitia ad ipſos quoque Romanos irrepſit, quando Seneca in epiſt. frigoris cauſa, meminit de pelliculis vulpium & murium Ponticorum, quos Itali zebellinos, & alij præsertim Angli, ſables vocant, quæ vt quàm aliæ molliores, ita precioſiores multò ſunt. *Polyd. lib.* 3. *cap.* 6. *de Inuent. rerum.*

A Togam *Tertull. lib. de Pallio* ſcribit à Pelaſgis inuentam ad Lydos primùm, à Lydis deinde ad Romanos delatam fuiſſe, apud quos diuerſa eius fuerint genera. Tunica interior veſtis ſine manicis, ſenatoria, eadem nobis linea proxima carni eſt: quam camiſiam vocamus. Bulla aurea puerorum nobilium Romanorum erat, trabea triumphantium, lucerna ludorum ſpectantium: militum verò, paludamentum, chlamys, quæ & Macedonum Græcorúmque abolla, læna & ſagum, quod vulgò ſayon vel cotta dicitur, à quo milites noſtros ſagatos appellamus. At ſtola matronarum erat pedes vſque demiſſa, extremáque in parte inſtituta, faſciola exornata. *Polydorus lib.3.cap.6.*

Anno MDXV. ciuis quidam Londinenſis Ricardus Hun, veſtium artifex, amiſit infantem filium: propter quod parochus ſacerdos ab eo petebat, quemadmodum moris eſt, linteolum ſibi dari, quo infans inuolutus fuerat cùm eſt baptizatus. Ricardus contrà negabat aliquid ei deberi, cùm infans nihil ipſius domi proprium habuiſſet. Ita rixando ambo ad litem intendendam ardebant, & à lite ad maleficium rapiebantur, cùm ſacerdos accuſatur à Ricardo, quòd contra B legem illam terribilem, De præmuniri, commiſiſſet: & à ſacerdote Ricardus hæreſeos inſimulatur, qui ob id impietatis crimen conijcitur in carcerem à Ricardo Fiziames Londinenſi Epiſcopo, vbi parum manſit, quia non longè pòſt à cuſtode carceris miſer reperitur laqueo ſuſpenſus. Hoc vbi factum exiuit in vulgus, peruaſitque per vrbem, & iam ad ſeditionem res ſpectaret, Henricus IIX. Rex protinus iuſſit Gulielmum Horſæum Vicarium ipſius Epiſcopi cum cuſtode & apparitore curiæ Epiſcopalis, in vincula abripi, quæſtionemque de morte hominis conſtitui. Qua habita, corpus mortuum crematur, ac Gulielmus ad extremum cum ſociis captiuis cuſtodia liberatus, miſſus factus eſt. *Polyd.lib.27.*

Iacobus Hommil veſtiarius, ob artis ſuæ peritiam à Iacobo III. Scotiæ Rege ad ſummam dignitatem euectus, à proceribus capto rege ſtrangulatus eſt. *Appendix Hiſt. Scotorum.*

C

Arma defenſiua. Fabri.

Clypeorum.

Didymaon faber clypei, quem Æneas dedit Niſo curſori peractis ludis, qui fiebant in Sicilia ad Anchiſæ tumulum. *Virg.lib.7.Æn.*

Mamurius fabricauit Saliorum ancylia, qui propterea nomen eius ſolebant canere in fine Saliarium carminum.

Thoracum.

Demetrio Poliorceti Rhodum obſidenti duo ex Cypro allati thoraces ferrei fuerunt, pōdo vterque quadragenum, quorum firmitatem & robur opifex oſtentans Zolius, intorqueri catapulta ex ſpacio paſſuum XXVI. telum iuſſit. Quo adacto integrum ferrum permāſit, ac vix leuiter fuit ſicut à ſtylo perſtrictum. Hunc thoracem ipſe geſtauit, alterum Alcimus Epirota, vir omnium, qui in præſidiis eius erant bellicoſiſſimus valentiſſimúſque, qui ſolus CXX. pondo armis vtebatur, cùm cæteri LX pondo vterentur. Is pugnans Rhodi ſecundum theatrum occubuit. *Plut. in Demetrio.*

Sarmatæ Nomades vngulas vbi legerint equinas, perpurgatas, ac diſſectas, ad ſimilitudinem ſquamarum draconis ex-D polliunt. Squamulas perforant, & equinis vel bubulis neruulis conſuunt, inde ſibi loricas concinnant: quæ neque elegantia, neque firmitate loricis Græcorum inferiores ſunt. Eæ namque tum cominus, tum eminùs percuſſæ, ictus ſuſtinent. Nam linteæ loricæ haudquaquam pugnantibus vtiles, quòd ferro vehementiùs immiſſo peruiæ ſunt, ſed venatoribus certo præſidio ſunt: in illis namque leonum & pardorum dentes retunduntur. Talem loricam *Pauſanias in Atticis*, in æde Æſculapij Athenis ſpectari aſſerit.

Solearum ferrearum.

Pelethronij primi equorum vngulas ferreis ſoleis munire cœpere, iiſdémque primi ſunt vſi. *Polyd. de Inuent. rerum.*

OPIFICES ORGANI RESPECTV VTENTIS ACTIVE CONSIDERATI,

Quatenus eo Vtens AGERE dicitur,

vel quoad

FACVLTATEM ANIMÆ. Huc opifices organorum

RATIOCINATIONI inſeruientium.

E *Cuiuſmodi ſunt Libri, Calculi, Pondera, Menſuræ. De quibus ſuprà, alio reſpectu.*

VISIONI INSERVIENTIVM. Vt

Speculorum.

Apud Arcades in templo Heræ, id eſt, Ceretis, propè Megalopolim, ſpeculum parieti incluſum fuit, in quo deorum ſigna & ſolium ipſum dilucidè cernebantur, at homines minimè. *Pauſanias in Arcadijs.*

Speculum argenteum Praxiteles primus fecit Magni Pompei ætate. *Plin lib.33.* Æſculapius ex plumbo, cryſtallo, ferro, vitro ſpecula fieri docuit *Cic.lib.3.de Nat.deor.*

Sidonij ſpecula è vitro excogitarunt. *Plin.lib.36.cap.26.*

Feneſtrarum.

Hæ ex varia materia fieri poſſunt, è papyro, è vitro, è cornu, è lapide ſpeculari, è tela incerata. Quatenus è vitro, ſic ad Vitrarios fabros pertinent. Et ſic de cæteris. Hic Vſus, illic Materia conſideratur.

AVDITIONI COMMODANTIVM.

Sic Muſica organa, ſic Campanæ, ſic Horologia. De quibus paulò antè reſpectu Impreſſionis ſuæ.

MOTVI INSERVIENTIVM. FABRI. F

Scalarum.

Euphranor mechanicus, exul Sicyonius ſcalas fecit quibus Aratus vrbem conſcendit, & a tyrannide Nicoclis patriam liberauit, quòd detraheret ei omnem ſuſpicionem artificium. *Plut. in Arato.*

HABITVM. Huc opifices organorum THEORICIS STVDIIS inſeruientium. Cuiuſmodi ſunt.

Libri, Scripturæ.

De Typographicis, de Scribis ſuperius egimus. Res eadem, diuerſus reſpectus.

ACTIONI PRACTICÆ commodantium. Putà

Luſui. G

Huc omnes ij, qui è qualibetcumque materia, organa luſui deſtinata conficiunt.

Religioni.

Huc omnes vel Armorum vel Vaſorum ſacrorum opifices, quibus inſtructi rem diuinam procurant.

Mercaturæ. Verbi gratia.

Monetarij.

De Argentarijs ſuprà inter Commutatorias operas egimus. Hic ipſum Monetæ ſiue Pecuniæ opificium conſideramus.

Lucius III. Lucenſis, Friderico imperante, obtinuit ſuis Lucenſibus, vt Hetruſci non alia quàm Lucenſi moneta vti poſſent: ſicut in Tranſpadana regione Papienſi, anno MCXXCII. *Volat.lib.22. Antrop.*

Hyperboli Athenienſis demagogi (qui vltimus omnium oſtraciſmo vrbe pulſus eſt) Pater, ſtigmatias, in Argyrocopeo (id eſt, officina vbi cuditur pecunia) publicè ſeruiuit. *Lilius Gyraldus Dialogo 6. Hiſt. Poet.*

MECHANICIS ARTIFICIBVS INSERVIENTIVM OPIFICES instrumentorum conuenientium H

Aquilegis.

Cteſibius Alexandrinus ſpiritus naturales, pneumaticaſque res inuenit. *Plin.lib.7.cap.37. Vitruuius lib.de Architectura 9.cap.9.* Pneumatica autem organa, quaſi dicas ſpiritalia, ſunt machinæ, quibus vi aëris concepti, que ſpiritus aqua extollitur.

Tormentariis. Verbi gratia

Pulueris pyrici confectores.

Mirabili Alfonſi Areſtini Ferrariæ ducis ingenio, verſatilis ex aquæ impetu machina inſtituta eſt, ad conficiendam exiguo tempore ingentem tormentarij pulueris copiam. Ab ea namque demiſſi elatique alternatim ferrei plures piſtilli in æneas pilas decidentes, carbones & ſulphur cum ſale nitro contundebant, tanto compendio vt plurium operarum laborem vnius tantùm regentis pueri cura ſuperaret. *Iouius in Alfonſo Areſtino.*

Medicis

A **Medicis Pharmacopœi, & Chirurgicorum inſtrumentorum fabri.**

☞ *Pharmacopœia cognitio è naturali Philoſophia petenda, quatenus τῆ ναδίαακ hiſtoriam complectitur. Exercitatio mechanica eſt, huius que loci propria. Quòd ſi vt Medico famulatur conſideretur, eiuſque dextra manus vulgò appellatur, ſic ad Medicinam referri poteſt. Ipſa quinetiam Coquinaria, quatenus Alimenta medico in facienda medicina vſui futura preparat, hîc commemorari merebitur.*

Militiæ. Huc pertinent.

Armorum opifices.

☞ *Fabricenſes in lib. C. dicuntur, qui armorum ac telorum in officinis ab Imperatore conſtitutis fabricandorum ius habebant, nam officina vulgò Fabrica dicebantur: vti ſcribit Iuſtin. Nouell. de armis, XXCV. vbi vetat alibi quàm certis & cōſtitutis locis arma telave fabricari: iubetque Fabricenſium certum corpus eſſe, & militiam quandam. In lib. 3. C. de fabric. iubentur fabricenſes ſtigmata ſiue pūcta aut notas publicas in brachiis impreſſas habere, vt internoſci & latitantes agnoſci poſſint. Hotoman. de Verbis iuris. Opifices Armorum offendentium, vide ſub Tit. Diuiſioni inſeruientium organorum fabri. Defendentium verò ſub Tit. Arma defenſiua. At hic quatenus Militi inſeruiunt.*

B

Chalcis Eubœæ ciuitas. E Chalcidenſium officinis ingens armorum æreorum & quadrigarum vis prodiit. Stephanus ab officinis ærariis vbi Chalcidi in Eubœa, nomen aditum putat. *Eraſm. in prouerb.* Tandem Chalcidice nobis peperit vxor.

Clemens faber armorum Cracouienſis. Eo pulſo, magna orta ſeditio. *Cromerus.*

Machinarum bellicarum artifices.

☞ *Machinæ bellicæ quatenus locant propugnantes vel impugnantes, inter Ædificia referri merentur: hincque adeò excellenter Machinary μηχανικοὶ appellationem traxêre, propter operis excellentiam. Quatenus verò inſtrumenta ſunt Agentis, vel Defendentia vel Offendentia, ſic inter Militaria opera hoc loco recenſentur. At quæ Architectis, Statuariis, Nautis inſeruiunt, alterius ſunt generis.*

C Archimedes Syracuſanus, M. Marcelli Coſ. Rom. victoriam machinis ſuis longo tempore eluſit, quamdiu Virtuti cum Arte certamen fuit. Aſt vbi dolo auctior Virtus Artem ſibi ſubiecit, capta eſt vrbs clariſſima, & mirabilis ille architectus contra victoris edictum ab imperito milite cæſus, ſiccum puluerem figuris mathematicis prægnantem ſanguine ſuo ſaturauit.

Artemon faber machinarius, temporibus fermè Periclis. Qui cùm claudus eſſet, paſſim ſuas machinas circumferebat. *Athen. in 12. Dipnoſ. lib.* referens hoc prouerbium, citat auctorem Chamæleontem Ponticum, qui teſtatur Artemoni περιφόρητος cognomen additum, quòd præ deliciis in lecto circumferretur, ſiue quòd is poſtea cœperit voluptariam ac mollem agere vitam, cùm antea pauper fuiſſet. *Eraſm. in prouerbio.* Artemon verſatilis.

Heraclides Tarentinus architectus in Philippi, Perſei patris gratiam, ſolus Rhodiorum claſſem incendit. *Polyænus lib. 5.*

Victo Mithridate, Amiſum Ponti vrbem opulentiſſimam diu obſedit Lucullus. In cauſa præfectus erat Callimachus qui ſcientia apparatus machinalis & omnis vi verſutiæ cuius in

D obſiditione vſus ſit, vehementiſſimè fatigauit Romanos. Hic tunc ſolertia & conſilio eſt victus Luculli, qui qua diei hora abducere & reficere conſueuerat milites, ea adortus eſt mœnia. Quorum cùm modicam partem cepiſſet ille, vel quòd prædam inuideret Romanis, vel quò facultatem ſibi euadendi strueret, deſeruit incenditque vrbem. *Plut. in Lucullo.*

Capto Byzantio, cùm Priſcus artifex ob innumeras ſummi ingenij machinas, quas ibi conſtruxerat Seuerianæ oppugnationi infeſtiſſimas, Imperatori delatus eſſet: tamen quòd id cuſtodiendi municipij ſui cauſa feciſſe ſe diceret, denique propter eius artem eximiam, qua vix Archimedi concedebat, abſolutus eſt. *Xiphilinus in Seuero.*

Carnificibus.

Perillus faber taurum æneum excogitauit, in quo ſontes ſubiectis ignibus torquerentur. Similiter Aruntius Paterculus. Vterque tamen crudelitatis ſuæ pœnas dedit, ille à Phalaride, hic à Cenſorino Ægyſtæ tyranno operis ſui ſpecimen exhibere coactus. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 2. ex Plinij lib. 34. cap. 8.*

OPIFICES ORGANI, RESPECTV VTENTIS PASSIVE CONSIDERATI, E

QVATENVS EO VTENS PATI

videtur ſecundùm

ANIMVM. Quatenus ab organo ERVDITVR, V. G. A.

Pictura, Statuaria.

☞ *Has reſpectu Vſus, alio & particulari loco explicauimus. Huc pertinent, quatenus ex tabulis & ſtatuis patitur homo, quoad internas facultates, vt imaginatio vel memoria excitetur, confirmetur.*

Propertia Roſſina Bononienſis, excellentis ingenij mulier, proprio naturæ ductu in ſculpendi artificio, eò peruenit perfectionis, vt cum victoribus ſuæ ætatis præclariſſimis ambiguo certaret euentu. Incidendo minutiſſima quæque artifici proportione ad miraculum vſque dexterrima: Bononiæ ad publicorum monumentorum maieſtatem repræſentandam daret cum aliis artificibus adhibita. Illius obitum Clemens VII. Pont. Rom. moleſtè tulit, eam ſi vixiſſet, ad ſe euocaturus. *Georgius Vaſarus, de claris Pict. & Statuar.* F

Philippus Lippus, pictor Florentinus nouo intentionis artificio clariſſe dicitur, vt recentioribus artis admiratoribus variandorum habituum dexteritatem ad antiquorum ſæculorum mores & conſuetudinem primus oſtenderet: Antris quinetiam & ſpecubus antiquæ habitudinis eam, quam haud quiſquam poterat alius, formam graphicè induceret. *Georgius Vaſarus, de claris Pictor.*

Libris, Scripturis.

☞ *Typographos & Scribas enarrabimus locis propriis. Monemus tantum hoc loco eodem in conſiderationem venire poſſe, diuerſo reſpectu.*

Æſchines ſcriba fuerat in iudiciis, cùm perorandi titulo aſſuetus, naturalem δεινότητα in actum ducere, periclitarique inciperet, & ſine ductore, præceptoreve alio, orator præclarus euaderet. G

OBLECTATVR. VT AB

Organis Muſicis.

☞ *Organa muſica, vt Actioni eorum, qui his vtuntur, inſeruiunt, alterius ſunt loci: vt verò Paſſioni auditorum, ita huc referri debent.*

CORPVS QVATENVS V. G. AB ORGANO SANATVR.

☞ *Sic Medicorum Inſtrumentum artifices huc referri poſſunt, & omnium certè remediorum inuenta: quandoquidem probata fidei Medici in ſeipſis priuſquam in ſui proximi corpore inuentum a ſe pharmacum periclitentur.*

De Mithridate Ponti rege memoriæ prodidit Plinius & alij, eum ſumma diligentia ab hominibus ſibi ſubiectis herbarum vires perquiſiuiſſe, & præclaræ illius antidoti, quæ ab auctoris nomine Mithridatium appellari meruit, inuentione & vſu ſic inclaruiſſe, vt eius beneficio à veneni violentia, quod hauſerat mactandi fatalis dici cauſa, præſeruatus fuerit. H

MOVETVR SECVNDVM LOCVM.

☞ *De his inſtrumentis ſuprà, quatenus quis ſeipſum Mouet.*

Notus eſt antiquorum ſermo de Dædalo, qui cùm iudicium capitis ob liberatum Theſeum expaueſceret, alas finxiſſe, ſibique & Icaro filio, quibus ex Labyrinthi captiuitate euaſerint, applicuiſſe perhibetur.

LOCATVR.

☞ *Vide Opifices Ædificiorum.*

TEGITVR.

☞ *Hic veſtimentorum, Armorum opifices. De quibus ſuo Loco.*

A

Medicina,

Vbi deſinit Philoſophus naturalis, ibi incipit elegans Medicus, inquit Ariſtot. Vt enim planta radices ſuas in terra fixas habens, per quas alimentum ſuſcipiunt, conſeruantur tamen ambientis aeris temperie, & vitali ſiderum influxu vegetantur: ita quoque ars curandi homines, ex media Philoſophia principia & fontes ſuos petit, qui deinde particularibus Medicinæ præceptis illuſtrantur, & confirmantur. Quare Medicina nihil aliud eſt, quàm particularis quadam, & ſenſibus obiecta Philoſophia naturalis. Phyſicus enim in vniuerſum omnia naturalia corpora, atque etiam humanum conſiderat, ſcientia cauſa: at Medicus circa ſolum humanum corpus verſatur, non tantum vt ſciat illius naturam, ſed potius vt ex hac ſcientia modum operationis & actionis deducat. Quemadmodum ergo ad moralem Philoſophiam Iuriſprudentia, ad Metaphyſicen Theologia reducitur: ita ad naturalem, ſacra Medicina.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MEdicina ἰατρεία Græcis, à mederi, qui finis eſt medicinæ, Græcè ἰᾶσθαι, deducitur. Hebræis vocatur Rephuah, remedium, à radice Rapha, ſanauit. B

Definitur autem Medicina ab *Hippocrate Libello de Flatibus*, Adiectio & ſubtractio. Adiectio quidem deficientium, ſubtractio eorum quæ in hominum corporibus redundant. Hanc definitionem *Galenus lib. 11. Therap. method. cap. 12. & alibi*, citat & probat.

Herophilus medicinam definit, ſcientiam ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum.

Communior definitio eſt quam tradit *Leon. Fuchſius cap. 3. lib. 1. ſect. 1. Inſtit. Medicinæ*: Quod ſit ars ad humani corporis ſanitatem tuendam, profligandoſque morbos comparata.

*EIVS PARTES IN GENERE.

Medicinæ partes ſunt duæ, quarum altera ſanitatem tuetur altera morbos profligat, quæ diuiſio iuxta medicinæ officia ſumitur. Alioquin communiter quinque partes medicinæ recenſentur.

Prima eſt φυσιολογική, quæ vniuerſam hominis naturam & conſtitutionem indagat ac perquirit. Hoc eſt, quæ de hominis elementis, humoribus, ſpiritibus, temperamentis, partibus, C earumque facultatibus & actionibus tractat. Ad eam igitur Medicinæ partem ſpectant Galeni libri de elementis, de temperamentis, de facultatibus naturalibus, de fœtus formatione, de ſemine, de placitis Hippocratis & Platonis, de adminiſtratione anatomica, de vſu partium humani corporis, & id genus alij. Hos idcirco naturales vocat, quod ſcilicet de humani corporis natura tractent, & in iis cauſæ conſtitutionis partium totius animalis, & humani corporis aſſignentur.

Altera eſt, ὑγιεινή, quæ ſanitatem tuetur, & quo minus in morbos incidat corpus præcauet. Cæterum ſanitatis cuſtodia è quatuor rebus pendet, admonendis, educendis, faciendis, & extrinſecus incidentibus. Admonendorum autem nomine, cibus, potus, & ſi quid medicamentorum intrò ſumitur, etiam aër attractus intelligitur. Faciendorum verò, frictio, ambulatio, vectio, equitatio, & omnis alia corporis exercitatio. In hoc genere continentur ſomnus, vigilia, Venus, animi affectus. Foris incidunt aër nobis circumdatus, vnguenta, lauacra. Educenda quæ in aluo, iecore, liene, venis, & arteriis, reliquiſque corporis partibus excrementa colliguntur. D Hanc partem in libris, quibus de tuenda ſanitate titulum indidit; & in iis quos de alimentorum facultatibus, ac in eo quem de boni & mali ſucci cibis inſcripſit Galenus abſolutiſſime tradidit.

Tertia αἰτιολογική, & alio nomine παθολογική dicta, eſt quæ cauſas, affectus præter naturam, & ſymptomata inquirit. Ad hanc medicinæ partem pertinent Galeni libri de morborum & ſymptomatum differentiis inſcripti.

Quarta σημειωτική, indicia tradit, quæ & integram & aduerſam valetudinem luculenter demonſtrant, atque adeò præteritorum cognitionem, præſentium inſpectionem, & futurorum prædictionem continet. Ad eam medicinæ partem ſpectant Hippocratis libri omnes, quibus titulum fecit de præſagiis. Item Galeni libri de laborantibus locis, de iudiciis, de diebus decretoriis, de differentiis febrium, de prænotione, de differentiis pulſuum, & de prædictione ex pulſibus.

Quinta θεραπευτική, eſt quæ legitimorum præſidiorum admotione morbum propulſat, ſanitatémque reſtituit, & in ſumma medendi rationem docet. Ad has itaque quinque partes, ex quibus medicina conſtituitur, & nequaquam ad finem medicinæ, reſpicientes nonnulli, medicinam partim theoricen, partim practicen faciunt. Nam eam partem quæ vniuerſam corporis humani naturam & conſtitutionem inquirit itemque eam, quæ affectus præter naturam indagat, & eam etiam quæ ſigna tradit, cùm omnes in contemplatione, & ſimplici rerum cognitione verſentur, theoricas appellant. Eam verò quæ ſanitatem tuetur, & eam quæ morbos propulſat, quod in actione conſiſtant, practicas. Verùm cùm artes ipſæ ex fine indicandæ & diſtinguendæ ſint, hæc ſectio ab eruditis omninò, tanquam inutilis, & à Veterum ſententia euarians, contemnenda erit. E

IN SPECIE.

Cæterum poſtrema pars quæ medicatrix propriè eſt, in tres alias medicinæ partes, quæ etiam propriiſſimæ illius partes ſunt, diuiditur. Διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν, καὶ χειρουργικήν.

Διαιτητικὴ eſt victus ratio, qua morbis medicina medetur: Siue ea pars medicinæ quæ curandi rationem per victum tradit.

Φαρμακευτικὴ eſt, quæ medicamentis intra & extra corpus admotis medetur. Suntque ea duplicia, ſimplicia & compoſita. F

Chirurgica, manibus, & actione medetur. Eſtque illius cognitio medico pernecceſſaria, non vt exerceat, ſed vt Chirurgorum, qui ordinariè ſtupidiores ſunt in arte medica corrigat errores, eoſque inſtruat. Hinc in Academia Patauina lectiones publicæ habentur in arte Chirurgicâ, quam medicinæ operam nauantes ſimul etiam perdiſcant.

*ENCOMIVM ET PRÆSTANTIA.

Non temere dixiſſe Hippocratem, Medicinam omnium artium præſtantiſſimam exhinc cognoſcitur, ſi plurimarum rerum quarũ naturas ea rimatur, notitiam inueſtigemus. Principio namque admirabilem hominis fabricam naturamque explicat, oſſa nimirum omnia, cartilagines, muſculos, ligamenta, partes item nutritioni famulantes, & propagandæ ſpeciei inſeruientes, cordis præterea ſtructuram, & ipſius functioni miniſtrantia organa, cerebrum denique & huius actionis deſtinatas partes, in ſumma, corporis minutiſſima quæque, horumque omnium vſus proſequitur.

G Nec iſta tradidiſſe contenta eſt, ſed & quando hæc omnia ex elementis nata ſint, qualemque ex horum commiſtione conſecuta ſint temperaturam, oſtendit. Poſtea cauſas, quæ fabricam hanc & naturam conſeruant, quæque eandem deſtruunt ac demoliuntur, ob oculos ponit. Tandem præſidia, quibus ea quæ elementorum concordiam turbent, & omnis generis morbos accerſunt, propelluntur, edocet. Quapropter ſingularum ſtirpium, animalium, & quæ patefactis terræ faucibus eruuntur metallorum, lapidum, gemmarum, eorum etiam quæ ex mari & equis extrahuntur, vires exponit. Et quis omnia, quæ medico ſunt cognoſcenda, breui ſaltem in capite percenſeret?

Cùm itaque tot & tantarum rerum peritia ornatum eſſe oporteat medicum, quid mirum omnis eruditionis oceanum, rerumque humanarum peritiſſimum vatem Homerum, in hæc prorupiſſe verba, *Iliad. α.*

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
Vir medicus, ſiquidem multis virtutibus vnus
Præualet ante alios multos.

* Periſaulus Fauſtinus poëta de medicina ita ſcribit:

Artem aliam Deus & rerum natura repertrix H
Inſtituêre ſacram, quæ languida corpora morbo
Eriperent quibus patria redditura ſaluti.
Hæc tibi ſi placeat placet ars, quæ digna polito
Ingenio ſapiat, quocunque humana ſapit vis.
Omnia aperta tibi, quicquid medicina recondit,
Intima naturæ, vel rerum pondera noris,
Hippocrates fias, ſisque Machaone maior.
Quas & Phyllirides, vel quas Epidaurius herbas
Nouerit, & quicquid præſagus nouit Apollo:
Siſque ſalus orbi, fas ſit tibi ducere ab Orco
Extinctos homines, iterumque animare ſepultos:
Nomen, opes, famam cumules hac arte perennem.
Sed quoniam dulcor de vertice prodit eodem,
A quo & amaricies, ſeries quam longa malorum
Mixta voluptatis parua eſt, incommoda multa
Sunt ſubeunda tibi, ſubeundi mille labores,
Voluendi aſſiduo libri, ſemperque ſtudendum,

Quæ

A *Quæ noceant ægris, vel quæ ſibi pocula proſint:*
Dum paſcis ventrem, dum mitia vina reſorbes,
Dum gratus ſopor eſt, dum molliter ipſe quieſcis,
Nuntius ecce fores pulſat, medicumque requirit.
Accelerare iubet, laſſum properare venire,
Rumpitur ægrotus, ialtat vexata dolore
Membra thoro, moritur, ſurgendum nocte dieque
Tangendi pulſus, aut olfacienda matella eſt.
Suntque paranda cito antidota, & catapotia mille,
Pharmaca pyriaſes, fomenta, enchriſta, malagma,
Turunda emplaſtrum, ſtrigmenta, emuleta, trochiſci.
Nunc curanda phthiſis, cauſſam nunc hemitritæi,
Nunc ſtupor, aut ſpaſmus, myrmecia, pupula, phlegmon,
Pappula, tonſilla, vel phora, epinyctides, Antram,
Tormina, vel ramex, vel ſyncopus, enterocele,
Nauſea, pituita, & mentagra, algema, ſynanchis:
Feceris & poſtquam quicquid iubet ipſa medendi
Norma, niſi valeat ſubito reuixerit æger.
Murmurat inſipiens vulgus, linguaq; loquaci
B *Et loquitur de te conuitia talia iactans.*
Heu mihi! quam ſtultum eſt medicorum credere nugis.
Quam ſæpe hos videas morbo laborare moleſto,
Pallere aſſiduè, vultuque referre cadauer.
Nec ſibimet proprias, aliis prodeſſe nec artes:
Quare nulla ſuis ſuccis adhibenda fides eſt.
Cum raro proſint, lateque abſtruſa ſub his mors.
Adde, quod eſt grauius, verſari ſemper oportet
Inter funeſtas, inter contagia morbi.
Solari afflictos ſemperque leuare dolores
Nec naſum criſpare licet ſtimulante cachinno,
Si quandoque fuerit vitiatus ſenſibus æger,
Hic labor, hoc ſtudium, quidnam niſi fabula vana eſt?

Fuerunt viri prudentia præcellentes, qui vt medicinæ ſua dignitas ſeruaretur, illius exercitium Iudæis, & illegitimo thoro natis interdixerunt. Cùm nunc è contrario, infelici hoc æuo, omnes illius notitiam ſibi arrogent, iuxta vulgarem verſiculum:

Fingit ſe medicum, quiſquis idiota profanus,
Iudæus, Monachus, Hiſtrio, Tonſor, Anus.

*ORIGO ET ANTIQVITAS.

C Quotquot vnquàm à condito mundo vixerunt homines, vno omnes ore ac conſenſu medicinæ initia Diis immortalibus adſcripſerunt. Nam vt à Moyſe, omnium eorum qui extant ſcriptore antiquiſſimo, artiúmque omnium principe, exordiamur, hic certè *Geneſeos cap.* 1. Deum optimum maximum, herbas, ſtirpes, & arbores fructiferas, itemque animantia, & alias res vniuerſas, quibus in hodiernum vſque diem ad tuendam ſanitatem, & propulſandos morbos vtimur, è nihilo condidiſſe diſertè ſcribit.

Moyſis veriſſimi Vatis ſententiam *Ieſus Syrach*, inter Hebræos vir ſingulari pietate, prudentia, varia rerum cognitione, diuinóque præditus ſpiritu, *cap.* 38. *ſui libri* confirmat, iis ſanè verbis: Honora medicum propter neceſſitatem; etenim illum creauit Altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Diſciplina medici exaltabit caput illius, & in conſpectu magnorum collaudabitur. Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam: ita ille.

D Non ſolum verò ſacræ Litteræ palam docent, Deum & remedia nobis propoſuiſſe, & medicos condidiſſe, ſed etiam prophanæ hunc honorem arti huic tribuunt. Siquidem Græci, apud quos primum exulta eſt medicina, Apollinem Deum inuentorem eius fuiſſe tradunt. Primus enim Apollo herbarum ac medicinæ vſum, antea prorſus neglectum inuexit.

Græcorum de medicinæ origine ſententiam ſecuti ſunt etiam Latini Scriptores, qui itidem Apollinẽ eius fuiſſe inuentorem memoriæ prodiderunt. Nam inter Latinos Poëtas non contemnendæ auctoritati *Ouidius*, Apollinem ita loquentem, & inuentionem medicinæ ſibi arrogantem, fingit, inquiens:

Inuentum medicina meum eſt, opiſexque per orbem
Dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis.

Poſt Apollinem medicinam adhuc rudem & inertem ab Apolline patre inſtitutus, paulò ſubtilius Æſculapius excoluit. Qui cùm & ipſe multa ſubindè inuenerit, factum eſt vt à nonnullis inter primos etiam medicinæ inuentores numeratus ſit. Relatus verò & ipſe, propter inſignem hoc tempore medicinæ peritiam, in deorum numerum. In ea enim ſic excelluiſſe fertur, vt mortuum Hippolytum, & Andrgoeum, Minois filium, ab Athenienſibus, quod palæſtra cæteros ſuperaret, per inuidiam interfectum, ad vitam reuocauerit. Quod Propertius iis carminibus ſignificare voluit, inquiens: E

Et Deus extinctum Creſſis Epidaurius herbis
Reſtituit patriis Androgeona focis.

Nec non Q. Serenus Sammonicus, qui de Æſculapio inter cætera ſic ſcribit:

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas
Noſti, atque in cœlum manes reuocare ſepultos,
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum.

Iiſdem quidem temporibus ob quarundam herbarum peritiam claruit Chiro Centaurus Theſſalus. In Pelio enim Theſſaliæ ciuitate habitauit, Saturni & Phyllitæ filius, Achillis præceptor ac Pædagogus. Hunc autem multarum ſtirpium habuiſſe notitiam, Centaurium herba abundè teſtatur, vt quæ ab ipſo in hodiernum vſque diem nomen retinet. Proindè cùm conſtet illum aliquot herbarum ac medicamentorum habuiſſe peritiam, factum eſt vt à Plinio, aliiſque multis, medicinam inueniſſe creditus ſit. Sunt verò qui non ſolum Æſculapio coætaneum, ſed & eius fuiſſe Præceptorem tradant. F Porrò Æſculapio duo fuiſſe filij perhibentur, ambo medici, Podalirius & Machaon, qui bello Troiano Ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attulerunt, & ob id Homerico carmine laudari ſunt. Ita enim de iis ſcriptum reliquit Homerus:

Τῶν αὖθ' ἡγείσθην Ἀσκληπιοῦ δύο παῖδε
Ἰητῆρ' ἀγαθὼ, Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων,

Quos verſus Eobanus Heſſus, Germanæ Vates, ita reddidit:

Quos duo ducebant fratres, phœbique nepotes,
Matre Coronide, præſtantes arte medendi,
Belligerique ambo, Podalirius atque Machaon.

Hos tamen Homerus antiquiſſimus Poëta, non in peſtilentiis, neque in aliis morborum generibus, aliquid attuliſſe auxilij, ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos aſſerit. Ex quo apparet, has ſolas medicinæ partes ab iis eſſe tentatas, eaſque eſſe vetuſtiſſimas.

Illorum itaque temporum obſeruatio, Chirurgiæ magis initium dediſſe videtur, vt quæ ſenſui ſit propinquior, & proinde cognitu facilior, ac inuentu prior. Quemadmodum igitur Empiria pleriſque aliis initium fecit, ita medicinam ab ea cœpiſſe par eſt, illamq; variè primum extitiſſe, dum alia è ſimilitudine animalium ſumpta, alia caſu ac fortuito deprehenſa, deindè frequentata, & aucta ſubindè, initium huic parti artis fecerunt. G

Sic & ab oraculis multifariam petita medicamenta, idq; ad tempora vſque Pli. vt ipſemet teſtatur ab aliis poſteaq; vſurpata ſunt: quibus poſtremo ſeruatis, ac in monumenta redactis in immenſum creuit Empiria.

Hæc fuit antiqua medicina, quæ licet diues experimentis eſſet, nondũ tamen omnibus morbis ſuccurrere poterat, quòd inquiſitionis nouorum præſidiorum ratio nulla dum haberetur, & cauſæ rerum, initium illi præbentes, adhuc neſcirentur.

Cæterum, ſunt qui apud Ægyptios medicinam inuentam eſſe velint, imò ipſi à ſe primùm profectam eſſe affirmant. Quod non alia de cauſa fit, quam quod præter herbas, alia quoque medicamenta illic in vſu fuerint. Id quod iis verſibus teſtatus eſt Homerus:

Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. H

Quos quidam ita conuertit:

Fertilis Ægyptus rerum medicamina miſta,
Optima multa, ſimul deterrima plurima profert.

*INCREMENTVM.

Satis conſtat incrementa medicinæ Aſclepiadas hanc ipſam non parum auxiſſe, ac poſteris, velut hæreditario acceptam, tradidiſſe. Horum autem ſtudio ea pars medicinæ inuenta eſt & acceſſit, quæ morbos intus latentes curat, quæque inquiſitionem maiorem difficilioremque, neque ſtatim ita obuiam habet. Hanc quidem medicinæ partem, aliquouſque in denſiſſima nocte latentem Hippocrates genitus in Co Inſula, in primis clara & valida, Heraclidæ Phanæreteſque filius, omnium quotquot ante ſe fuerint, medicorum facilè princeps, primus apud Græcos in artem redegit, ac ferè conſummatam in lucem reuocauit. Quo nomine diuinos meruit honores. Nam conſtat enim ab Athenienſibus Eleuſiniis ſacris ſecundum ab Hercule monſtrorum domitore initiatum fuiſſe.

A

fuiſſe. Maximam autem Hippocratis apud Græcos admirationem & exiſtimationem fuiſſe, illud Nicomedis ſatis teſtatur, qui de eo ita cecinit.

Ἱπποκράτης φάος ἦν μερόπων, καὶ λύσιν λαῶν
Εὗρε, καὶ τέκνων δ' αὐτοῖς εἰς ἀέθλ.

Hoc diſtichon Vincentius Obſopæus, olim ita conuertit:

Lux hominum Hippocrates, dum gentibus ille medetur
Copia per ſtygias raro petiuit aquas.

Cæterum quæ hactenus à nobis dicta ſunt, Soranus Epheſius in præfatione ſuæ Iſagoges breuiter ac dilucidè iis verbis expreſſit: Medicinam, inquit, Apollo quidem inuenit, Æſculapius amplificauit, Hippocrates perfecit.

Hippocratem ſecutus eſt Diocles Cariſtius, Praxagoras, Chryſippus, & huius diſcipulus Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus, & alij.

Poſt hæc omnes ab Hippocrate quidem elapſis annis, ni fallor, ſexcentis, tandem Galenus, vir nedum in medicina, verùm etiam in omnibus aliis diſciplinis excellentiſſimus, optimuſque Hippocratis interpres, ſecutus eſt.

B

*SECTÆ PRINCIPALES.

Celebres in medicina ſectæ ſunt tres, Empirica, Methodica, Rationalis. Auctores primæ ſectæ ſolam experientiam ſuæ arti ſufficere affirmabant, vnde non ab inuentoribus vt alij, ſed ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας, id eſt, ab experientia, Empiricos ſe nominabant. Vnde & τηρητικοὶ alia voce, quaſi obſeruatores ſunt appellati. At methodicæ ſectæ inuentores nomen vſurparunt methodicorum, quod methodum ſeu rationem artis compendiariam ſequerentur. Tertij denique ſe Rationales, à ratione cui innituntur, vocarunt.

*QVI EARVNDEM PRINCIPES.

Priores ſectæ, quam Empiricam vocarunt, auctor & princeps exſtitit Philinus Cous, qui primus eam à rationali ſeparare auſus eſt, occaſione ab Herophilo, cuius auditor fuit, accepta. Cùm autem Empirici ſuam ſectam primam eſſe vellent, & Rationali vetuſtiorem, Acronem Agrigentinum ei dediſſe initium finxerunt.

C

Quam ſanè famam ſecutus Plinius Empiricen in Sicilia à Creonte Agrigentino cœpiſſe tradit. A Philino Serapion Alexandrinus in ea ſecta floruit. Cornelius Celſus in præfatione libri ſeptimi Empiricen in Ægypto quoque increuiſſe tradit, Philoxeno maximè autore, qui pluribus voluminibus hanc partem diligentiſſimè comprehendit. Gorgias etiam & Soſtratus, & Hieron, & Ammonius Alexandrinus, multique alij celebres viri, ſinguli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximeque Tryphon pater, & Euolpiſtus & horum eruditiſſimus Meges, quibuſdam in melius mutatis, aliquantulum ei diſciplinæ adiecerunt. Dein Apollonij duo, pater & filius Antiocheni. Hos ſecuti ſunt Glaucias, Menodotus, Sextus, Heraclides Tarentinus, & alij, quorum ſæpe apud Galenum fit mentio, in ea ſecta floruerunt, illamq; quaſi corroborarunt.

Alteram ſectam Methodicen dictam, Themiſon Laodicens Syrius incœpit, qui ab Aſclepiade rationali inſtitutus, occaſione nacta ad methodicæ ſectæ inuentionem ſe contulit. Hinc eſt, quod Galenus illum multis in locis communitatum repertorem nominet. Hanc verò ſectam ſubinde Theſſalus Trallianus abſoluit, qui, *vt Plinius lib. 9. c. 1.* auctor eſt, ſub Neronis,

D

immaniſſimi tyranni & peſſimi nebulonis Principatu vixit, cunctaq; maiorum placita deleuit, ac rabie quadam in omnes ſui æui medicos perorauit. Tanta enim huius belluæ fuit arrogantia, vt monumento ſuo in via Appia, ſeſe *ἰατρονίκην*, hoc eſt medicorum victorem, inſcripſerit. Nec minor illius Aſini fuit impudentia, vt qui ſex menſium ſpatio ſe vniuerſam velle tradere medicinam ſuis diſcipulis nullo effuſus pudore ſit pollicitus. Poſt hunc Mnaſeus Dionyſius, Proclus, & Antipater ſecuti ſunt. In ea verò ſecta de quibuſdam diſſenſerunt Olympiacus Mileſius, Menemachus Aphrodiſæus, & Soranus Epheſius, vt liquidò ex iis, quæ *lib. 1. Thera. Methodi* ſcribit *Galenus* omnibus conſtat.

Tertiæ verò ſectæ auctor & princeps fuit Hippocrates Cous, medicorum omnium citra controuerſiam ſummus. Poſt hunc Diocles Caryſtius Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Eraſiſtratus Chius, Mneſitheus Athenienſis, Aſclepiades, Bithynus, Cianus, qui & Pruſias dictus eſt, aliique multi, quorum paſſim in Galeni monumentis mentio fit, floruerunt. Cæterum priorum duarum ſectarum principum placita, vtpotè manifeſtè falſa, & à veritate abhorrentia, *Galenus in libro de optimâ ſecta*, ad Thraſibulum luculentiſſimis argumentis refellit, & explodit, quemadmodum etiam in eo, quem de ſectis ad eos, qui introducuntur, inſcripſit.

E

*VNIVERSÆ MEDICINÆ TRES ORDINES.

Primus ordo earum eſt rerum, quæ corpus humanum compingunt, & conſtituunt. Et placuit illis viris eas res ex quibus corpus noſtrum compactum & conſtitutum eſt, appellare Naturales, quod ſcilicet ad humani corporis naturam ac ſubſtantiam perficiendam concurrant.

Secundus ordo earum eſt rerum, quibus corpus humanum, vt ſanum permaneat, fouetur ac conſeruatur. Has veteres medici, Non naturales nominauerunt. Non certè ideo, quod in vniuerſum & ſimpliciter corpori noſtro aduerſentur, aut illius naturæ contrariæ ſint ſed quòd ſiniſtrè adhibitæ, corpus humanum alterent, adeoq; eius temperamentum ac conſtitutionem naturalem ſanitatemque deſtruant.

F

Tertius ordo earum eſt rerum, quæ humanum corpus lædunt ac corrumpunt. Has ſanè præter naturam nuncupauerunt, quod nimirum humani corporis naturæ omninò aduerſentur, & contrariæ ſint.

MEDICI DIVINI, MEDENDI DONVM VEL NATVRA, VEL DIVINA QVADAM SORTE HOMINIBVS CONCESSVM.

Primus parens Adam & Salomon Rex, rerum ad ſanitatem pertinentium ſcientia à Deo illuſtrati fuerunt.

In Elide Pelopis coſta eburnea oſtendi ſolebat, quæ medicam vim in ſe habere putabatur. *Plin. lib. 28. cap. 4.*

Ophiogenum familia in Cypro, ſerpentum ictus ſolo contactu leuat, & manu impoſita, venena extrahit. Ex ea familia legatus Hexagon nomine, à Coſſ. Romæ in dolium ſerpentum coniectus experimenti cauſa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ fuit, vernis temporibus odoris virus. Sudor eorum medebatur non modo ſalina. *Plin lib. 28 cap. 3.*

G

Pſylli Africæ populi & Marſi, terrori ſunt ſerpentibus, & tactu ipſo leuant percuſſos, ſuctuve modico. *Idem.*

Tentiritæ, incolæ Tentiri inſulæ Nili, ſola voce crocodilos abigunt, inter eos natant, ſuper illos per Nilum vehuntur. *Idem.*

Theopompus in IX. Rerum Philippicarum, de Bacide cùm alia multa mirabilia narrat: tum, olim Lacedæmoniorum vxores furore correptas, ex Apollinis oraculo ab hoc luſtratas fuiſſe. *Suidas.*

Pyrrhus Epirotarum Rex lienoſis exiſtimabatur opitulari cùm gallum gallinaceum album immolans, ſupinis iacentibus lienem pede dextero premeret leniter. Neque erat adeò pauper quiſquam aut abiectus, cui petenti denegaret curationem. Peracto ſacrificio gallum accipiebat, eratq; hoc præmij, ei gratiſſimum. Illius pedis fertur pollex fuiſſe diuina virtute præditus. Ac cremato poſt fata eius reliquo corpore, repertus inuiolatus eſt & intactus ab igne. *Plutar. in Pyrrho, & Plinius lib. 7. cap. 2.*

H

Alexandriæ Veſpaſianum Imper. pro tribunali ſedentem duo è plebe viri adierunt, opem ſibi orantes à Serapide demonſtratam. Hic oculis captus, ille debili crure, per quietem ſe monitos dicere, fore, vt cæco dies illuceſceret, ſi ipſius oculos ſputo Veſpaſianus inunxiſſet. Amicis hortantibus, vtrunque pro concione tentauit: nec defuit euentus. Verebatur ſcilicet dæmon ille, quem ſub Serapidis nomine colebat Ægyptus errorum mater, ne piorum Eccleſia recens ibi conſtituta, ex vetuſto illo ſe exturbaret domicilio, præuiditque futurum, vt duo ægri vterque ſua defuncturus eſſet clade, impulitque proinde ambos, vt à Veſpaſiano opem implorarent: vt cum euentus ſecutus eſſet, eius fauore qui erat rerum potiturus, oraculi maieſtas augeretur, nec ex ipſo imperij faſtigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet. *Sab. lib. 3. Ennead. 7. ex Suetonio & Tacito.*

Hadrianus Imp. cùm grauiter laboraret, & mulier quædam ei ſalutem ex ſomnio portenderet: exacto ſpacio, quod præfinierat, ſeipſam excæcauit. Interim conualeſcit Imperator. Illa ſomnij monitu genua Hadriani complexa, & aqua luſtrali

ſtrali aſperſa, viſum recepit. Quidam etiam cæcus ex Pannonia cùm Hadrianum tetigiſſet, viſum à natiuitate amiſſum recuperauit. *Fulgoſ.lib.1.cap.6.*

Gallorum reges vti & filius qui continuata maſculorum ſerie, numero ſeptimus naſcitur, cuius rei varia ſunt experimenta ſcrophulas ſola attactu ſanare dicuntur.

Cùm Gulielmus Leo Scotorum Rex, & Ioannes Anglorum, Eboracenſe Concilium celebrarent, allatus eſt puellus nobilis oculo ſaniem mittente, lingua impeditus, altera manu arida, pede claudus. Cùm fruſtra tentata cura à medicis deſtitutus eſſet, Gulielmus cruce ſignatum dimiſit incolumem. *H. Boëtius lib.13.*

Solebat Edouardus III. Anglorum Rex, diuinitùs ſolo tactu ſanare ſtrumoſos. Quod immortale munus, iure quaſi hæreditario ad poſteriores Reges manauit, quibuſdam hymnis priùs recitatis *Polyd.lib.8.* Eiuſdem annulus contra comitialem morbum ſacer, cùm tangeretur ab illis, qui eiuſmodi tentarentur morbis. *Idem.*

Priſci Auſtriæ principes, ab Habſpurgenſibus oriundi, ſtrumas ſanare, diuina quadam vi poterant, cui manu ſua poculum vino plenum bibendum porrexiſſent. In Alſatia certè maiori, vallis eſt Alberti dicta, quæ cùm plurimos ſtrumoſos producat, plurimos quoque ſalutari eorumdem manu curatos vidit. *Ioan. Pauls in Spudopadia.*

MEDICINÆ INVENTORES,
CONSTITVTORES. RESPECTV
SVBIECTI. INVENTORES
ARTIS, IN GENERE.

Liber pater non tantum quod vini inuentor fuiſſet, præſentiſſimi & iucundiſſimi medicamenti, egregius eſt medicus habitus: ſed & quòd hederam, virtute ſua inprimis repugnantem vino, in honorem adduxiſſet, bacchantéſque coronam ſumere ex ea docuiſſet, vt minus à vino ſollicitarentur: quòd crapulam frigore ſuo reſtinguat hedera. *Plutarch. lib.3. Quæſt. conuiualium 1.*

Inuentorem medicinæ Æſchylus Prometheum, *Homerus Odyſſea δ.* Pæonem *Pindarus* verò *Ode 2. Pythiorum*, Chironem centaurum, qui vires herbarum primus obſeruauit, & ob peritiam Chirurgiæ leuitatémque manuum in tractandis vulneribus, Chiron fuit nominatus, ἀπὸ τῆς χειρὸς. Hic Saturni, & Philyræ filius dicitur, quia ars medica progreſſu temporis per Experientiam obſeruata fuit. Et ſic χρόνος ἐκ τῆς φιλύρας, ſiue φίλης πείρας, per diligentem experientiam, Medicinæ principia produxit. Chironis filia dicitur Ocyrrhoë, quòd præcipua medicinæ pars in eo conſiſtit, vt corpus fluxile reddatur, & vitioſi humores expellantur. Fingitur Chiron altera parte homo, altera equus: quia Chirurgia non ad homines ſolùm ſed ad animalia ſe extendit. Poſt longum annorum numerum à Ioue impetraſſe fertur, vt aliquando mori poſſet: ſunt enim vti rerum, ſic quoque ſcientiarum certæ viciſſitudines: vt quando ad ſummum excreuerunt, ruſus decreſcant & relabantur. Inter ſidera relatus dicitur, ob artis præſtantiam diuinis honoribus affectus à mortalibus. *Natalis Comes Mythol lib.4.cap.12.*

Diod.lib.4. ſcribit Cybelen Minois vetuſtiſſ. Phrygiæ Regis F. artem veterinariam repetiſſe, & infantum morbis lenimenta, quibus quòd multi curarentur pueri, idcirco eam Magnam matrem nominatam eſſe.

Aſſerunt Ægyptij, Iſidem plurimum medicæ arti contuliſſe, eámque immortalitate quoque potitam, gaudere hominum cultu, quos cenſuerit dignos. In ſomnis non rectè valentium morbis auxilia præbet, etiam quorum medici ſalutem deſperarunt. Orum filium à Titanis interfectum, non ſolùm in lucem reſtituit, ſed & fecit immortalem. Orum dicunt Appollinem eſſe, ac medendi diuinandique artem à matre Iſide edoctum, multum hominibus tum oraculis tum medelis attuliſſe vtilitatis. *Diod.lib.1.cap.2.*

Medicinam, teſte Diodoro, volunt Mercurium apud Ægyptios primùm inueniſſe: at ſecundùm Veteres, Apis Ægyptiorum Rex repetit, quòd alij (auctore *Plin.lib.7.*) Arabo Apollini & Babylonis filio tribuunt, Alij ipſi Apollini. vnde *apud Ouidium primo Metamorph.* dicit:

Inuentum medicina meum eſt, opiferque per orbem
Dicor. ——

Cuius rei *Macrob.in 1.Satur.* reddit rationem, quia temperatus Solis calor morbos omnes abigit. Clemens Ægyptiis omninò adſcribit: eius verò amplificationem Æſculapio primo Apollinis & Ariadnes F. *teſte Diod.lib.5.cap.25.* Meruit & in ea arte laudem tertius Æſculapius Arſippi & Arſinoæ filius, qui primus (*teſte Cicerone 3. de Nat.deorum*) dentis euulſionem, ac purgationem alui inueniſſe fertur. *Polyd lib.1.cap.20. De rerum inuent.*

Galeni inuenta in arte fuerunt, neruorum curatio, locorum affectorum agnitio, quam primus in artem redegit, medendi ratio methodica: & ſanitatis tuendæ præcepta. In ſectionibus itidem non pauca, circa neruos & muſculos præſertim: veluti thoracis muſculorum anatomen, & inſtrumentorum reſpirationis: item partium quarundam vſum reperit, adeo vt ante ea tempora manca fuiſſe medicina videatur. Quin & rebus quibuſdam nomina primus impoſuit, vt ſolutioni continui: & inter ſuccos glutinoſos contrarium vocauit rhypticum, id eſt, abſterſorium. De arteriarum certè pulſibus nihil cùm pertractaſſet Hippocrates (ſiue hoc ad Medicinam nihil pertinet ratus, ſiue rem ignorans de horum differentiis, cauſis, & ex ipſis dignotione, prolixè diſſeruit, & hac quoque ex parte medicinam auxit & locupletauit. *Geſnerus in eius vita.*

REMEDIORVM.

Hercules Celticus pharmaca multa fertur adinueniſſe aduerſus venena, & ſerpentum morſus, & hinc ἀλεξικάκου nomen meruiſſe. *Gilb.Cogn.lib.3.Narrat.*

Tyrij Agenoridæ, Magnates Chironi, qui primi fuiſſe medici perhibentur, primos fructus ferunt. Radices enim ſunt & herbæ, quibus opitulabantur affectis. *Plutarch. lib.3. Quæſt.con.1.*

Medicos ab agricolis vſum ellebori albi in hydrophobi accepiſſe teſtatur *Oribaſius lib.7.Collectaneorum, cap. vlt.* cùm illum canibus rabidis offerri bono cum ſucceſſu è paſtoribus animaduertiſſent.

Inuenêre herbas & vniuerſæ gentes. Scythia primùm eam quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam naſcens, prædulcis Aliam vtiliſſimam ad ea quæ ſpaſmata vocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem, ſitimque non ſentiunt. Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique. Iſchæmonem Thracia inuenit, qua fuerunt ſanguinem ſiſti, non aperta modò vena, ſed etiam præciſa. Vettones in Hiſpania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula. In eadem Hiſpania inuenta eſt Cantabrica, per diui Auguſti tempora à Cantabris. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam conſiliginem. *Plinius lib.25.cap.8.*

Mercurius Moly & Linozoſtin, Mercurialem ab eo dictam inuenit. Pæoniam Pæon deorum medicus, Panaces Aſclepium Æſculapius, Heraclium Hercules, Chironium Chiron centaurus: vnde & Centauro curatus ea à vulnere inflicto ab ſagitta Herculis, quod idem & Pharnaceon à Pharnace Rege. Ampelos Chironia Chironis inuentum Sideritis Heraclea Herculis, item & Hyoſcyamus Achilles Chironis diſcipulis Achilleon, qua Teleppum ſanaſſe dicitur. Quamuis hoc alij ad æruginem vulneribus vtiliſſimam referant, quòd Achilles primus obſeruarit. Teucer eadem ætate Teucrion caſu repetit. Nam cùm exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſit lieni, eumque exinaniuit. *Plinius lib.25.cap.5.*

Artemiſia vxor Mauſoli adoptauit herbam, quæ antea parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. *Plin.lib.25.cap.7.*

Inuenit Mauritaniæ Rex Iuba in monte Atlante, quam appellauit euphorbiam, medici ſui nomine & fratris Muſæ, à quo diuus Auguſtus conſeruatus eſt. *Idem.*

Eupatoriam Rex quidam, ſiue Antiochus ſiue Ptolemæus is fuit, cognomento Eupator, obſeruauit hepati conuenire. Polemonia è certamine regum inuentionis dicta eſt. Gentius Illyriorum Rex gentianam. *Plin.lib.25.c.6.& 7.*

Caſſius quidam inuentor pharmaci, quod *Celſus lib.4.c.14.* κωλικὸν vocat.

Democrates Seruilius à primis medentium herbam dicitur

dicitur inueniſſe, quam appellauit Hiberida, ficto nomine, in
A uentioni eis proprio dicato volumine. *Plin.lib.25.c.8.*

Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus & in vino, quod bibitur, inſperſus, ſecuros præſtabit à temulentia. Inuenit hoc Horus Aſſyriorum Rex. *Plin.lib.30.c.15.*

Mithridates Ponti Rex Mithridatium herbam, Crateua teſte, reperit. Primus ſanguinem anatum Ponticarum miſcuit antidotis, quoniam veneno viuerent, *Plin.lib.25.c.2.* & *Gell. lib.17.c.16.*

Nuper ab aſpide calcata percuſſus vrtem aceti ferens, quoties depoſuiſſet, ſentiebat ictum, aliàs illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt, potuque ſuccurſum. *Plin.lib.23. cap.1. Nat. Hiſt.*

MODI, VEL INQVISITIONE, Ratiocinatione.

☞ *Ex Catalogo Medicorum exempla Hippocratis, Herophili, Galeni, huc quadrare poſſunt.*

India multa medicamenta habet, & multas herbarum radices, tum ſalutares, tum noxias. Legem eſſe aiunt, ſi quis per-
B niciοſum aliquid excogitarit, & remedium non adinueniat, morte plecti: quod ſi adinuenerit, honore præmióque à regibus affici. *Strabo lib.15.*

OBSERVATIONE.

Vetus medicina rudis fuit, & planè empirica. Ea quæ caſu inuenta erant, alicui profuiſſe, epilogiſmo etiam reliquis, qui ſimili morbo laborare videbantur, accommodare ſolebant. Propterea Aſſyrij ægrotos in vijs ponebant, & à prætereuntibus exquirebant, ſcirentne aliquod morbi remedium: legeque cautum erat, vt qui aliquando ægrotaſſent: malè affectos circuirent, docerentque ſingulos, qua ipſi ope potiſſimùm adiuti aliquando morbo defuncti eſſent, *Sab.lib.6. En.2. ex Strabonis lib.16.*

Apud Græcos in æde Æſculapij, Apollinis, atque etiam ipſorum Morborum ſacris locis, remedia contra morbos ex-
C perta affigere conſueuerant, & morbi genus, ſigna & ſymptomata deſcribere. Cuius generis etiam Epidemias hiſtoria ab Hippocrate deſcriptas fuiſſe teſtatur *Plin.lib.29.c.1.* Mos iſte etiam apud Romanos fuit, teſte *Val.Max.lib.2.c.1.* cuius verba hic ſubſcribere placuit Romani Febrem ad minùs nocendum, templis colebant: quorum adhuc vnum in Palatio, alterum in area Marianorum monimentorum, tertium in ſumma parte Vici longi extat. In eáque remedia, quæ corporibus ægrorum adnexa fuerant, deferebantur. Hæc ad humanæ mentis æſtus liniendos aliqua vſus ratione excogitata.

Hiſpaniæ populi Callaici, Aſtures, Cantabri, ægrotos vetuſto ritu Ægyptiorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati ſunt, commonefacere eos valeat. *Strabo lib.3.*

Scoti veteres ante Reutham Regem (qui primus medendi promiſcuam licentiam lege coërcuit) certis medicis non vtebātur, ſed veteri Ægyptiorum more (à quibus ortum ducebant) ægros in forum efferebant, aut in ſtrata publica: vt qui eos adirent, conſulerent, adhortarentúrque ad ea, quæ ipſi faciendo effugiſſent ſimilem morbum, aut alium nouerant effu-
D giſſe: nefas erat quempiam ægrotum ſilentio prætetire. *H. Boethius lib.2*

MEDICINÆ DOCTORES, PRÆCEPTORES, MAGISTRI.

☞ *Vide Titulos præcedentes.*

QVI, QVALES.

Angeli.

Nota ex ſacris eſt Tobiæ hiſtoria, cui Angelus Raphael & vitæ comes datus, & Saræ ſponſæ medicus factus eſt.

* S. Agatha virgo Siciliana, à Quinctiano præfecto mammillæ abſciſſione mutila, ipſa eadem nocte Angeli miniſterio à vulnere curata fuit. *Breuiar Rom.5.Februarij.*

☞ *Conſulatur Locus Angelorum.*

*IESVS CHRISTVS HOMO.

Cùm omnis medicina à Deo ſit, certum eſt Chriſto Saluatori primum inter medicos locum tribuendū, vt qui ſolo verbo, attactu, nutu quamcumque infirmitatem ſuſtulit, ſic vt in lectis & grabatis ad eum deferrentur ægroti, & certatim concurrerent, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, quæ omnia ex Euangeliis nota ſunt.

Reges.

Zamolxis rex & Deus Thracum, medicinæ auctor fuit, E
è cuius ſchola qui prodibant, Medici Zamolxidis dicebantur, in tanta auctoritate, vt homines quoque ἀθανατίζειν dicerentur, hoc eſt, immortalitate donare perhiberentur. Eius dictum Plato in Charmide affert tale: quemadmodum non eſt conandum oculos ſanare ſine capite, neque caput ſine corpore: ita neque corpus ſine animo, & illam eſſe cauſam, cur Græcorum plurimi, morborum curationem ignorarent, quòd totum ipſum, cuius maxima cura erat habenda, negligerent. Curari autem animum incantationibus, hoc eſt, præceptis ad temperantiam facientibus.

Sacerdotes.

Ægyptiorum ſacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt) quo quiſque remedio ſanitati reſtitutus eſſet, id ſimul conſcriptum, Memphis in Hephæſtio, Vulcani & Iſidis ſacrario, deponebant: quemadmodum & Græcorum ſacerdotes magiæ antiſtites, ſuas obſeruationes in adytis templorum Appollinis & Æſculapij in Pergamo etiam repoſitas cuſtodiebant: quas velut Æſculapij oraculo edocti ſacerdotes, ægrotis communicabant, à F
quibus ſumma cum fiducia ea acceptari ſolebant. *Galenus lib.5. de Compl.loc.& lib.6.Epidem.*

Legiſlatores.

Zaleuci Locrenſis cùm multæ leges extant, aliæ rectè commodéque poſitæ, tum non illa in poſtremis eſt habenda: Si quis Locrenſium Epizephyriorum ægrotans vinum merum bibiſſet, niſi iubente medico, etiamſi ad priſtinam valetudinem rediiſſet, mortis ei ſupplicium erat conſtitutum, quoniam non iuſſus biberat. *Ælian.lib.2.de Var.Hiſt.*

Parentes.

Tradunt Æſculapium ab Apolline patre inſtitutum, filios ſuos, qui Aſclepiadarum appellationem à patre traxêre: medicinam docuiſſe: atque in hunc modum artem ſucceſſione quadam hæreditaria, à parentibus propagatam in liberos ad Hippocratem vſque, qui & ipſe ab Hercule & Æſculapio oriundus fuit Neque verò licebat cuiquam communicare, qui ab eodem non eſſet genere ortus. Eapropter peritos artis illius τοὺς ἰατρῶν παῖδας, hoc eſt, filios medicorum vocabant. G

Bruta.

☞ *Conſule Tit. A Brutis, qui didicêre.*

QVOMODO.

Præceptione

Hippocrates omnium primus ex Aſclipiadis diſperſam artem collegit, & vniuerſalia præcepta rationali methodo condidit: nobiſque volumina octoginta reliquit, quæ incomparabilem doctrinam eius vitæque innocentiam teſtantur. Eum poſtea ſecuti ſunt Diocles Caryſtius, Praxagoras, Chryſippus ſophiſta, Eraſiſtratúſque ex filia Ariſtotelis genitus, qui antiſtites Rationalis ſectæ extiterunt. Sub Philino Coo, eodem ferè tempore, factio Empiricorum eſt orta: cuius fautores fuerunt Serapion Alexandrinus, Apollonius Antiochenus, & Menedotus, qui ſanè diſſidebant à rationalibus: quòd illi quidem ratione ſimul & experientia vterentur ad inueſtiganda præſidia morbis ipſis congruentia: hi autem ſolo vſu contenti eſſent eorum, quæ aliàs aliquoties obſeruauerant. Ab vtriſque receſſerunt ex æquo Methodici nuncupati, cauſa- H
rum abditarum indaginem reſpuentes: nec tribuentes quicquam Experimentis particularibus, quibus nitebantur Empirici. Reducebant autem hi omnes, particulares affectus ad generales duos, nempe Aſtrictum & Laxum: & vniuerſas curationes ad aſtrictionem eorum, quæ laxa eſſent, & relaxationem illorum quæ aſtricta. Auſpicia huic ſectæ dedit Themiſon Laodicenus: abſoluit autem eam Theſſalus Trallianus, qui pollicebatur ſe edoctorum artem ſex menſium ſpacio. Poſt quos omnes tandem Galenus ſecutus, medicinam in tot ſectas diuulſam laceramque, ſuæ integritati atque nitori reſtituit: explodens omnia peruerſa dogmata, reuocans autem Hippocraticam rationem medendi, quæ iam plùs quàm ſexcentos annos ſepulta & neglecta fuerat. Andreas Lacuna in præfatione Epitomes in Galenum. Nam cùm in philoſophia præclarè verſatus, & ingenio liberali præditus eſſet, rebuſque ad hoc efficiendum, quantum quidem in vnum hominem cadere poteſt, omnibus inſtructus, opus tam eximium & conari voluit, & perficere (Deo iuuante) potuit. Pleriſque pulcrè inuentis ab Hippocrate, ſed remiſſiùs atque debiliùs traditis rationes validio

A diores adiecit: & multas rerum cauſas aſſignauit ab illo prætermiſſas, aut nondum forſitan cognitas, aut exiliter ſanè atque obſcurè traditas. Denique non modò demonſtrationes quæſtionum ſingularum perfecit, ſed ordinem quoque methodi addidit. Ergo tantum lucis addidit arti, vt niſi is tradita ab Hippocrate principia illuſtraſſet, iaceret fortè adhuc Medicina neglecta. Nunc verò quòd ars eſt exculta, quodque Hippocrates legitur ac intelligitur, quod cum ex illo fructum capimus, quem ſentimus, hoc beneficium Galeni totum eſt. *Geſnerus in eius vita.*

Adhortatione.

Socrates vehementer hortabatur familiares ſuos, valetudinis curam haberent, ac partim à peritis, quæ poſſent, diſcerent, partim per omnem vitam ipſi ſeſe obſeruarent, quinam cibus, qui potus, qui labor eis conduceret: & quo pacto his vſi quàm optima valetudine fruerentur. Nam ſi quis ita ſui rationem haberet, difficile aiebat eſſe, vt medicum quis inueniret, qui ad valetudinem conducentia magis ipſo dijudicaret. *Xenophon lib. 4. Memorab.*

B

MEDICI ARTIFICES IN GENERE.

Obſeruatio & experientia Medicinam primùm conſtituit: ſecuta poſtmodum ratio eandem confirmauit, & ad artem redegit. Opus eſt itaque diligentia in operando, & prudentia in deliberando. Horum vtrumque veteres ſymbolicè expreſſerunt, quando Gallum, vigilantiſſimum animal, & Serpentem aſtutiſſimum, Æſculapio ſacrum finxerunt. Gemino crure nititur medicus, dextero rationis, ſiniſtro experientiæ. Hinc ſectarum diuerſitas. Exempla promiſcua Medicorum tradiderunt Otho Brunfelſius, Remaclus F. Limpurgenſis, Symphorianus, Rauiſius. Ante hos Plinius lib. 29. cap. 1. de Medicinæ auctoribus & ſucceſſione quadam obſeruatione digna. Nos pro inſtituti noſtri ratione ad fontes hæc ipſa reuocemus. Ergo, ſi ratio habeatur.

Materiæ ſubiectæ, circa humanum corpus verſatur Medicus vt illius naturam & conſtitutionem partim
Ratione duce inueſtiget. Sic dantur Phyſiologi medici, ad philoſophos naturales proximè accedentes, & ab ijs non paucas hypotheſes mutantes.
C *Senſu* ope per anatomen deprehendit. Sic dantur Anatomici. Quod itidem ſtudium Phyſico potiùs quàm Medico videtur competere.
Formæ, ſic conſiderat Medicus in corpore humano
Interna, Sanitatem ſcilicet, primariò, eiuſque tum eſſentiam tum accidentia. Pathologici medici.
Externa, ſecundariò, quatenus ſanitatem conſequuntur, tum
Actiones bonas. Quarum curam habet Gymnaſta ex profeſſo: eamque Medicus à Gymnaſte mutuatur
Pulchritudinem. Huius cura κομμωτικῆς & κοσμητικῆς propria, in regno medico inquilina potiùs quam indigena cenſenda,
Efficientis, tum
Principis, ipſius ſcilicet artificis Medici. Naturæ miniſtri, eſſentiales differentiæ Medicorum arte & experientia inſtructorum dantur. In tres olim ſectas diuiſi, quandoquidem alij vtebantur.
D *Ratione*, vel
Explicata, tum
Perfectè, experientiam coniungendo. Dogmatici veri dicuntur. Quorum Princeps Hippocrates.
Imperfectè. Quos ex dimidio dogmatizantes, & non veros dogmaticos Galenus vocat. Qualis fuit Herophilus & Eraſiſtratus.
Confuſa, nimiumque communi. Methodici
Experientia ſola, abſque ratione. Empirici
Non principis. Hæc ſunt inſtrumenta medica (quam Materiam medicam vulgò dicunt) eorumque conſiderationem in vniuerſum Ἀποσκευὴν appellant. Perpenduntur autem vel
Materialiter. Sic cùm vel arte vel natura conſtent, vt Plantæ, Metalla, Animalia, &c. cognitio illorum Phyſico potiùs quàm Medico conuenit. Eſt enim Philoſophi naturalis proprium, hiſtoriam plantarum, animalium, metallorum inquirere: à quo mutuatur eam medicus, ſuæque arti accommodat. Huc ergo Herbarij, Metallarij, ex philoſophia naturali transferri poſſunt.

Formaliter, quatenus in corpus agunt. Et vel
Abſque perpeſſione. Talia ſunt inſtrumenta externa E quibus chirurgi potiſſimùm vtuntur. His vtens Medicus, ἐγχειριστικὸς euadit, vt ita dicam.
Cum perpeſſione, ſic vt corpus vel
Alant, Alimenta In horum præparatione Coquus miniſtrat Medico διαιτητικῷ.
Alterent, Medicamenta. In quorum præparatione famulatur Pharmacopœus & Chymiſta Medico, vt ita dicam, φαρμακευτικῷ.
Finis, qui poſitus eſt in
Cognitione affectorum corporum per ſua ſigna: hinc Prognoſtici, Prorrhetici, Diagnoſtici vocantur Medici.
Operatione, verſantur Medici circa corpus
Perfectè vel
Salubre, vt conſeruetur. Medicis in
Genere, Ὑγιεινοὶ, Sanitatis cuſtodes.
Specie. Vt circa Pueros Medicis famulantur Obſtetrices: circa Senes, Γηροκόμοι.
Inſalubre vt curetur. Sic circa Affectus
F *Internos*, Phyſici vulgò dicti occupantur.
Externos, Chirurgi tum in genere, tum in ſpecie: vt Ocularij. Lithotomi.
Imperfectè ſalubre & inſalubre, circa Neutrum ſcilicet quod progreditur à
Sanitate ad morbum, & Neutrum decidentiæ dicitur Προφυλακτικοί.
Morbo ad ſanitatem, & Neutrum conualeſcentiæ vocatur. Ἀναληπτικοί.

Chiron, Saturni filius ex Phillyra, herbarum naturas primus inueniſſe, Achillémque & Æſculapium docuiſſe fertur. Phœnici Amyntoris filio oculis capto viſum reſtituit. Ab eo nomen ſumpſit herba, quæ Centaurea dicitur. *Plinius cap. 6. lib. 25.*

Æſculapius Apollinis & Coronidis filius quamplurimos deſperantes ſanitatem liberauit à morbo, proptereaque creditus eſt defunctis vitam reſtituiſſe, vt Hippolyto Theſei, & Androgeo Minois, interfecto ab Athenienſibus. Ob eam rem tradunt ipſum apud Iouem à Dite accuſatum, tanquam ipſius imperium G diminuentem, quòd indies pauciores interirent, curante Æſculapio. Ea cauſa exacerbatum Iouem, fulmine Æſculapium occidiſſe. *Plat. 3. de Rep.* quòd auro accepto diuitem quendam animam agentem in vita conſeruaſſet, fulminatum ait. Scribunt quidam Æſculapium à Chirone artem edoctum, ſanguine, qui ex Gorgonis venis dextris effluxerat, plurimos homines curaſſe: at eo, qui è ſiniſtris, iugulaſſe. *Eraſm. in Adag.* Reliqui ex Epione libros, Machaonem & Podalirium: qui arti paternæ dediti, cùm ad Troiam cum Agamemnone acceſſiſſent, plurimum Græcis in eo bello, curandis ſummo ſtudio vulneribus, opitulati ſunt, maximam ob id gloriam adepti. Machaon Philoctetem venenata ſagitta Herculis vulneratum curauit. Ob quæ merita immunitas rerum omnium illis poſt bellum conceſſa. *Diod. lib. 9. & Pauſan. in Meſſen.* Scribit *Zezes in Chiliadibus*, Centauro Chirone Æſculapium fuiſſe edoctum, & cùm Apius primùm diceretur, ob facilitatem & manſuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἤπιος enim blandum ſignificat) mox quia Aſcen quendam Epidauri tyrannum ſanauerit, dictum fuiſſe Æſculapium, vtroque nomine coniuncto. Alij non Aſcen, ſed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo ſanatum malunt, & ita nominatum ab artis præſtantia, quia homines mori non pateretur: nam σκέλλειν ſiue σκελετεύειν exſiccari & H exareſcere, natiuo omni humido conſumpto, ſignificat, quod morientibus accidere videmus. *Cicero* multos Æſculapios facit *in 3. de Nat. deor.* Primus Apollinis, quem Arcades colunt, ſpecillum inueniſſe, & vulnus dicitur obligauiſſe. Secundus, ſecundi Mercurij frater, fulmine percuſſus, humatus Cynoſuris. Tertius Arſippi filius & Arſinoæ, alui purgationem, dentiſque euulſionem inuenit. Cuius in Arcadia non longè à Luſio flumine ſepulchrum & lucus oſtenditur. Hunc lucum ſcribit *Pauſan. in Corinth.* fuiſſe montibus vndique præcinctum, in quo ambitu quemquam vel mori vel naſci religio eſſet, ſicut in Delo inſula. *Nat. Comes Mythol. lib. 4 cap. 11.* Verùm ſub hiſtoria filiorum Æſculapij medicum latêre videtur myſterium. Nam cùm corporis morbi vel ab externa vi homini accidant, pungendo, contundendo, ſecando: vel ab interna imbecillitate, ſiue natiua illa ſit, ſiue ex mala victus ratione ad-

u:ntitia : operationes quoque medicæ ſunt duæ præcipuæ. Altera quidem chirurgica, in vulneribus & vlceribus, quæ ſub oculorum ſenſum cadunt, curandis, quibus præeſt Machaon ἀπὸ τῦ μάχεσθαι dictus, neque in curæ conſortium adhibetur Podalirius apud Homerum. Altera vero Phyſica vulgò dicta internorum morborum, quibus Podalirius medetur vel pharmacis vel victus ratione. Plato teſtatur veterem Medicinam chirurgicam totam fuiſſe: nam cùm optima victus ratione vterentur, optimè valebant, neque morbis, præterquam violenter inflictis, afficiebantur. Etenim medicina non ſtatim omnibus ſuis numeris abſoluta fuit, ſed ſua habuit ſenſim incrementa. *Euſtath. Iliad* δ.

Arabs, Apollinis filius, & Babylonis, quem *Plin. lib.* 7. medicæ artis apud Ægyptios repertorem dicit.

Phæon medicæ artis peritiſſimus, à cuius nomine Phæonia herba nomen ſumpſit. Poſt obitum in Deorum numerum relatus: & ne otioſus eſſet, Deorum medicus conſtitutus.

Amythaon, inter claros medicos olim habitus eſt.

Melampus Argiuus, Amythaonis & Aglaiæ filius vates & Poëta vetuſtiſſimus, medicus inſignis, Præti Argiuorum Regis filias 4. Mœram, Euryalem, Lyſippen & Iphianaſſem (alij primam Iphinoën vocant) elleboro nigro caprino lacti immerſo à furore liberauit. *Gyrald. Hiſt. Poët. Dial.* 2.

Ægyptiorum ſacerdotes omnes medici ſunt. Platone & Homero teſte. Ipſe certè Plato comite Euripide, cùm ad eos peregrinatus eſſet, morbo correptus, à ſacerdotibus marina lotione fuit curatus: Eapropter dixit poſtea Euripides, *teſte Laërt.*

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Argiui eos, qui putantur morbum comitialem depellere, vocant Elaſios. Hi Alexidæ Amphiarai filiæ poſteri habentur. *Plut. in quæſt. Græcis.*

Apud Indos poſt Brachmanas & Germanos philoſophos, in maximo ſunt honore Medici, vt qui circa hominem philoſophentur. frugales quidem non tamen ruſticantes, oryza & hordaceis viuentes, quæ nemo rogatus illis non irrogat, nemo hoſpitio non libenter ſuſcepit. *Strabo lib.* 6.

Alcmæon Crotoniata, Pythagoræ auditor, plurimum in Medicina verſatus eſt. *Laert. lib.* 8.

Eudoxus Gnidius, aſtronomus & medicus ſummus, Philiſtionus Siculi diſcipulus. *Idem.*

Epicharmus Cous, auditor Pythagoræ. Scripſit de Rerum natura ac medicina commentarios: quos adhuc extare in bibliotheca Vaticana, ſcribit *Volat. Laërt. lib.* 8.

Empedocles Agrigentinus, philoſophus & medicus eximius mulierem defunctam vitæ reſtituit. & Selinuntijs ex fœtore vicini fluuij peſtilentia laborantibus, duos quoſdam ex vicinis omnibus proprio ſumptu in fluuium corruptum immiſit, itaque factum, vt ex commixtione ſalubris aquæ fœtor ceſſarit, & peſtis profligata fuerit. *Laert. lib.* 8. Eundem aiunt Pauſaniæ tradidiſſe Apnum, hoc eſt, ſpiritu carens medicamentum: quod ſit huiuſmodi, vt xxx. dies conſeruet ſine ſpiritu & cibo corpus. *Suidas.*

Neros Cous medicus, genere Aſclepiades, pentecontoro ſuis inſtructa ſumptibus, auxilium tulit Amphictyonibus contra Criſæos. *Theſſalus in legat ſua orat.*

Menecrates Syracuſanus medicus, nullam ab his mercedem accipiebat, quibus medebatur. Curabat in primis morbum ſacrum, hac lege, vt liberati ſe eſſe ipſius ſeruos faterentur, eumque Iouem appellarent. Ad Ageſilaum Spartæ Regem aliquando ſcripſit, Menecrates Iupiter Ageſilao Regi ſalutem. Tum Ageſilaus reſpondit: Ageſilaus Menecrati ſanitatem. *Plut. in Apophe. & Cal. cap.* 38. *lib.* 6. *& Suidas.*

Acron Agrigentinus, Xenonis F. Athenis philoſophatus eſt cum Empedocle. Mox in Sicilia Empiricen à Dogmatica medicina ſeparauit primus. *Galen.* 2. *Methodi, & Plin. lib.* 29. *cap.* 1. Peſtilentia Athenas paſſim occupante, affectorum pleriſque opem tulit ſalutarem, accenſis in proximo ignibus. *Cal. cap.* 22. *lib.* 13 *ex Suida.*

Delphinus, Acronis diſcipulus, empiricus.

Nichomachi tres fuêre. Stagiritês primus, Machaonis filius, Æſculapij nepos, qui ſcripſit in medicina libros ſex, & philoſophiæ vnum. Alter pater fuit Ariſtotelis, pharmacopola & medicus, pro veteri conſuetudine. Tertius Ariſtotelis filius, itidem medicus, qui commentarios ſcripſit in libros Phyſicorum Ariſtotelis patris, & Ethicorum libros. *Suidas.*

Hippocrates ſeptem Coos enumerat Suidas, medicos Aſclepiadas, operibus & ſcriptis celebres. Primus Gnoſidici F. pater Heraclidis, auus Hippocratis, ſcripſit artem medicam. *Suidas.* Secundus omnium celeberrimus Heraclidæ & Phænaretis filius, ab Hercule vigeſimus, ab Æſculapio vndeuigeſimus fuit. Natus eſt primo anno LXXX. Olympiadis, anno ſcilicet mundi 4760. vt Euſebius ſupputat. Hic cùm medicina in denſiſſimis tenebris lateret iam inde ab Æſculapio, bello Peloponneſiaco eam in lucem reuocauit. *Plinius lib.* 29 *cap.* 1. *& Strabo lib.* 8. Diſcipulus primùm fuit patris, pòſt Herodici Selymbriani & Gorgiæ oratoris & Philoſophi: vt verò quidam tradunt, Democriti Abderitæ, nonnulli etiam Prodici. Verſatus eſt in Macedonia, Regi Perdicæ admodum carus. Mortuus & ſepultus Lariſſæ in Theſſalia annos natus centum & quatuor: vel (vt alij referunt) centum & nouem. Honores eoſdem cum Hercule à grata Græcia obtinuit, quòd venientem ab Illyrijs peſtem prædixiſſet, eique malo per diſcipulos ſuos occurriſſet: *vt Sab. lib.* 10. *cap.* 8. Statua ei poſita, capite tecto pileo, ſiue hic eius mos fuit, ſiue ritu chirurgico, ſiue ob peregrinandi ſtudium. Filius reliquit Theſſalum & Draconem. Tertius Theſſali F. nepos ſecundi. Quartus Draconis F. medicatus Roxanem Alexandri M. vxorem. Obiit ſub Caſſandro Quintus & ſextus Tymbræi filij Septimus Praxianactis F. *Suidas.*

Theſſalus Cous, Hippocratis Magni filius. Cuius adhuc quædam opera ſub Hippocratis nomine circumferuntur, (ſecundus videlicet, quartus & ſextus Epidemiorum) quorum fortaſſis argumenta pater in ὑπομνήμασι annotauerat *Gal.* 8. *Methodi.* Filios habuit Gorgiam & Hippocratem.

Prodicus, Selymbriæ natus, Hippocratis diſcipulus, iatraleipticen inſtituit, & reunctoribus quoque & mediaſtinis medicorum vectigal inuenit *Plin. lib.* 29. *cap.* 1.

Stratonicus & Sabinus, diſcipuli Hippocratis, à *Gal. in lib. de Atrabile* celebrantur.

Polybus Hippocratis diſcipulus (vt *in* 2. *de Natura hum.*) & Pſellus, de ſalubri victus ratione Enchiridia ſcripſerunt. Fuit etiam alius Polybius Hippocratis filius, fortaſſe ille idem cum priore.

Dexippus Cous, Hippocratis diſcipulus, accerſitus ab Hecatomno Carum rege, vt filios eius Mauſolum & Pyxodorum Caribus contra Coos erat, deponeret. Scripſit medicum librum vnum, de Prædictionibus duos. *Suidas.*

Paxagoras ab Æſculapio genus ducens, homo non admodum ingenioſus: Philotimo tamen diſcipulo, medico excellentiſſimo, nobilitatus. Meminit vtriuſque Galenus multis locis.

Diocles Cariſtius, ſecundas meruit poſt Hippocratem, *teſte Plinius lib.* 16 *cap.* 2. & fortaſſe etiam Galeno, qui illius auribus frequenter vtitur. Artem ille medicam, quæ vim ab Aſclepiadum familia exciderat, illuſtrauit, in anatomicis præſertim, & re herbaria.

Petro poſt Hippocratem ſucceſſit Diocli Caryſtio, ante Herophilum & Eraſiſtratum, qui febricitantes aquæ frigidæ potu curabat. *Cel. lib.* 3. *cap.* 9. *Gal. com. de Opt. ſecta.* Petronam ait ſuillas carnes aſſas & vinum nigrum meracum propinaſſe inde vomere compuliſſe, & frigidam ad libitum dediſſe.

Herophilus Chalcedonius empiricos primus damnauit, & muſicos pedes ibi arteriarum pulſu per ætatum gradus docuit ſubtilioris ſectæ auctor. Requirebat doctos auditores, & in Philoſophia verſatiſſimos, propterea citò hæc ſecta deſiit, quoniam literas ſcire oportebat. *Plinius lib.* 11. *cap.* 37. *& lib.* 26. *cap.* 2. *& lib.* 29. *cap.* 1. Putauit plurimarum herbarum vires ignorari: plurimas enim vel calcatas prodeſſe. *Idem lib.* 15. *capite* 2.

Polycletus Phalaridem tyrannum Agrigentinum à grauiſſ. morbo liberauit, & præmia ab eo accepit ampliſſ. *Phalaridis epiſt. ad eum teſte.*

Herodicus Leontinus, Charmantidæ Empedoclis diſcipulus, ſed magis fratre Gorgia rhetore nobilitatus, quàm arte. *Pauſ. lib.* 6. *& Plato in Gorgia.*

Pauſanias medicus Cratetum elleboro purgauit. *Plut. in Alexandro.*

Archidamus Ageſilai, Periandro præſtanti in arte ſua & in primis laudato medico, ſed mala carmina ſcribenti: Quid malum, inquit, Periander pro generoſo medico dici affectas malus Poëta? *Plut in Apophth.*

Zeno Herophili diſcipulus *apud Gal. in lib. Definitionum, & apud Celſum lib.* 5.

Philippus

A Philippus Cous Herophili diſcipulus, logicis rationibus empiricos primus conuicit: vt vult *Gal. in Iſagoge.* Illum *Gal. in* 10 *Methodi* perſtringit, quòd balneum in maraſmo formidauerit.

Chryſippus Diocle & Proxagora poſterior, præceptor Eraſiſtrati, Dialecticus inſignis, logicarum ratiocinationum ſubſidio & ingenti garrulitate Hippocraticam diſciplinam maiore conatu quàm ſucceſſu conuellere & labefactare ſtudit. *Plin. lib.29.cap.*1.

Ariſtogenes Thaſius medicus, floruit temporibus Antigoni Macedoniæ Regis, ad quem libros plurimos ſcripſit de Medicina. Alter Gnidius, Chryſippi philoſophi ſeruus, magnam adeptus eſt famam ex curatione Antigoni Gonatæ Regis. *Suidas.*

Philippus Acarnas, medicus Alexandri Magni, de quo elegans eſt hiſtoria *apud Curt. lib.*3. *& Diod.lib.* 17. Nam quum Parmenio literas ad Alexandrum dediſſet, quibus eum monebat; vt ab inſidiis Philippi velut ab hoſte Dario corrupti, ſibi in ægritudine caueret: Alexander exploratam habens medici fidem, poculum ab ipſo Philippo datum hauſit, demùm literas Parmenionis eidem legendas conceſſit.

B 'Cleombrotus Ceus, qui Antiochum Regem ſeruarat, à Ptolemæo Rege Megalenſibus ſacris, centum talentis fuit donatus. *Plin.lib.*7 *cap.*37.

Nicander Colophonius, grammaticus & medicus, ſub Attalo Iuniore, qui Gallogræcos vicit, ſcripſit Alexipharmaca, & Theriaca: item de agricultura: præterea curationum collationes, & Hippocratis Prognoſtica verſibus edidit.

Eraſiſtratus ex Iulide Ceæ inſulæ, Chryſippi diſcipulus, Ariſtotelis ex filia nepos, Athenis medicinam fecit, ſcripſit medicos libros 9. A Ptolemæo Rege c. talentis donatus, ſeruato Antiocho. Sepultus iuxta Mycalen montem, e regione Sarni. *Plin.lib.*29.*cap.*1. *& Suidas.*

Philippus Epirota, Chyſippi diſcipulus, apud Antigonum Regem. *Celſus lib.* 3. *cap.*22. hiſtor. refert. *Plin.* 19.*cap.*23. *& Gal.* 10. *Meth.*

Archagathus Lyſaniæ filius Peloponnenſis, primus è medicis venit Romam. L. Æmylio & M. Liuio conſulibus: anno V.C. DXXVV. eique ius Quiritium datum, & taberna in compito Acilio empta. Ob id publicè Vulnerarius vocatus, miréque gratus aduentus eius ab initio: mox à ſæuitia ſecandi

C vrendique nomen Carnificis metuit. *Plin. lib.* 25. *cap.* 7. *& lib.*29.*cap.*1. *ex Caſſio Hemina.*

Timochares Pyrrhi medicus, veneno regem tollere conatus. Q. Curtius Niciam appellat.

Macareon & Iſides, inſignes chirurgi. Quorum pharmaca *Gal.*5. *Meth.& lib.*2 *γενικῶν cap.*21. *& Æginetа lib.*7. *cap.* 17. recenſet.

Socrates, chirurgus inſignis, *apud Aurelianum lib.*1.*cap.*5.

Eulepidus, chirurgus, & ocularius medicus, ætate Celſi, auctor colyrij quod τρυγῶδες, & alterius quod μεμιγμένον dicitur. *Celſus lib.*6.

Ptolemæus, Eraſiſtrati ſectator, medicus præclarus, *vt teſtatur Cal. Aurel.*

Cteſia Gnidius, Xerxis medicus. *Strabo lib.*13.*& Diod. lib.*2. *cap.*9.

Glaucus medicus, Ephæſtionis febricitantis in Perſide curam gerebat. Eo ad ſpectaculum abſente, Ephæſtion gallo gallinaceo aſſo adeſo, atque epoto ingenti frigefacti cratere, obiit. Alexander Rex eius mortem ægerrimè ferens, Glaucum in crucem egit. *Plut. in Alexandro.*

D Olympicus, Apollonidæ Cyprij præceptor, homo nugax, indoctus, & planè Methodicus aſinus. *Galen.*1.*Meth.*

Crateri, ſummi medici, meminit Cicero in epiſtola quadam ad Atticum, de Attica tunc ægrota loquens: Præterea *Horat.in Satyra* 3.*l.*2. *Non eſt cardiacus.* (Craterum dixiſſe putato) *Hic æger.* Sed *Perſius: Sed quid opus Cratero magnos promittere montes?* Huius ſeruus cùm in nouũ inauditũq; Scelotyrbes morbum incidiſſet, viperæ carne liberatus eſt. *Victor.lib.*9.*Var.c.*12.

Nicoſtratus medicus. *Athen.lib.*43.*cap.*10.

Olympus, Cleopatræ Ægypti reginæ medicus. *Plutarch. in Antonio.*

Crito ſcripſit libros Coſmeticorum, ex Cleopatra. & Heraclide.

Petronius Diodotus medica antilegomena ſcripſit, & cichorium multis argumentis damnauit, contra omnium opinionem. *Plin.lib.*20.*cap.*8.

Aſclepion Patrenſis à *Cic.lib.* 13. *Epiſtolarum, epiſt.*21. commendatur miris modis. A

Dioſcorides Anazarbenſis medicus, cognomento Phacas ob lentiginoſam faciem, vixit apud Cleopatram ſub M. Antonio. Scripſit libros 24. medicos, qui omnes multum celebrantur. *Suidas.*

Philotas Amphiſſenſis medicus, inter clientes Antylli F. M. Antonij Triumuiri allectus, ab eodem menſa argenteis poculis grandibus onuſta donatus fuit ob ſophiſma, quo medicum inſolentem repreſſerat. *Plut. in Antonio.*

Aſclepiades Pruſaenſis, ſub Attalo & Eumene floruit, Myrlea vrbe Bithyniæ ortus, & ex grammatico medicus factus, condita noua ſecta, varia blandimenta & lenocinia commentus eſt ad ægrotorum gratiam & iucunditatem. Siquidem & balneorum conſuetudinem fecit, primúſque lectulos excogitauit ſuſpenſiles: quorum molli iactatione irritaretur & obreperet ſomnus. *Plin lib.*7.*c.* 37. *& c.*3.*l.*26. Cn. Pompeio familiaris fuit, & rationem primus reperit, qua vinum ægris mederetur. E funere hominem retulit & conſeruauit. Dicebat quinque his ſalutem conſtare, cibi potuſque abſtinentia, præterea geſtatione, ambulatione & fricatione. Scripſit ad Mithridatem Regem volumina, & præcepta ſanitatis, ſollicitatus ab eo multis muneribus, vt in Pontum veniret. Super omnia adinuêre eum magicæ artes. Mortuus eſt ſcalarum lapſu, in extrema ſenectute. Fecerat enim cum forma ſponſionem, ne medicus crederetur, ſi vnquam inualidus vllo modo fuiſſet. *Plin. lib.*25.*cap.*2.*& lib.*26.*cap.*2 *& lib.*29 *cap.*1. E

Chemiſon auditor Aſclepiadis, præceptore mortuo, omnia illius dogmata ſua fecit, & Theſſalo Tralliano fundamenta fecit inſaniæ, vt inquit *Gal.* 1. *Therap.* Damnauit oxymellis & hydromellis vſum. Plantaginem herbam volumine tanquam inuentor celebrauit. *Plin.lib.*25.*cap.* 8. *& lib.*29.*cap.* 1.

Archontius medicus vulnerarius, iactator & impoſtor magnus: cuius meminere *Gal. & Plin.*

Pelops Galeni præceptor. *Gal.lib.* 4.*de Loc.aff.cap.*7. *& in lib. de Atra bile.*

Æſchrones empiricus, Galeni præceptor: cuius multis in locis meminit.

Galenus Pergami natus, patre Nicone inſigni geometra & architecto diuite. Vixit Romæ temporibus Marci, Commodi & Pertinacis Impp. Plurima ſcripſit, maximè in Medicina. G Itaque eos medicorum *Auerroes, in* 5. *Collect.* illum omnibus medicis anteferre non dubitauit. Vixit annos 70. ſecundum Suidam: alij 140. annos aſſerunt, vt teſtatur *Cælius lib.* 16.*Lect. cap.* 40. In patria tandem fatis ceſſit. Grammaticus, rhetor, dialecticus, mathematicus, philoſophus: inter medicos eloquentiſſimus, inter eloquentes medicus acutiſſimus, inter vtroſque diligentiſſimus, inter omnes denique, maximus. *Geſnerus in eius vita.*

Ælianus Meccius, Italus medicus, peſtilentia ingruente, auctor fuit, vt theriaca vterentur homines. Ea multos ſeruauit, plurimos præſeruauit. Eum commendat *Gal.lib.de Vſu theriacæ,* ob experientiam & humanitatem.

Antipater medicus, Galeno coæqualis, ſexagenarius obiit Romæ, vbi medicinam ſumma cum laude publicè exercebat. *Gal. lib.*4.*de Loc.affec. cap.*2.

Iulianus Methodicus, Apollonidæ Cyprij diſcipulus. Hunc cùm Galenus aliquando Alexandriæ conueniſſet, nihil præter nugas ab eo didicit. *Gal.* 1. *Methodi.* H

Q. Serenus Sammonicus, Poëta lyricus, & medicus, cuius nobile carmen extat de Morborum remediis: præceptor Gordiani Iunioris, cui bibliothecam ſuam legauit. A Caracalla in balneis trucidatus eſt. *Spartian.& Macrob.lib.*3.*Satur.*

Iacobus, Heſychij medici F. ex Damaſcena Prouincia, cognomento Pſychochriſtus, medicus feliciſſ. ſub Iuliano. Hauſto veneno ſub Valente, obiit, Libanio rhetore auctore: eò quòd inquiſiuiſſet, quis in imperio Valenti ſucceſſurus eſſet, *Suidas.*

Paulus Ægineta mirabili ardore diſcendi percitus, difficillimas peregrinationes ſuſtinuit, vt medicam artem cognoſceret. Libros reliquit in medicina, non ſua inuentione, ſed Galeni imitatione, cuius veluti ſimia dici poteſt.

Zeno Cyprius, Medicinæ Doctor Athenis ſub Iuliano, Oribaſij præceptor. *Eunapius.*

Oribaſius Pergamenus (aliis Sardianus) diſcipulus Zenonis Cyprij medici Athenis, præceptorem facilitate, ſenſu proferendi & eloquentia, longè ſuperauit. Iulianum Apoſtatam

ſecutus eſt in expeditionibus, eundémque ad imperium promouit. Secuti Impp. facultates illi omnes illi eripuerunt,& in exilium eiecêre. Cæterùm inter Barbaros Reges ob medendi peritiam tantum eſt gloriæ conſecutus, vt reditum impetrarit, ſimulque ex ærario opes receperit. *Eunapius.*

Ionicus Sardianus, medici F. auditor Zenonis, propter eruditionem etiam Oribaſio admirationi fuit. Nominum & rerum medicinalium experientiſſimus, in empiria potior, anatomiæ peritiſſimus, pharmacopæiæ & chirurgiæ, philoſophus ſummus, in prognoſticis diuinus, ſed & in magia excellens, eloquentiſſ. & diſertiſſimus. *Eunapius.*

Alexander Trallianus, Trallis oppido Lydiæ ad Mæandrum ortus, ab ineunte ætate ita fuit ſtudioſus ſapientiæ, vt σοφιστής paſſim appellaretur. Medicinæ ſtudio longas peregrinationes ſubiit, multaque præclara ſcripſit. Alexandri medici problemata circumferuntur. Dubitant quidam, an idem ſit Aphrodiſiæus philoſophus, & interpres Ariſtotelis, qui ſub Seuero, & Antonino Impp. floruit.

Auſonius Medicus pater Auſonij Poëtæ, multis cumulatus honoribus. Id quod ex epicedio eius colligi poteſt.

Octauius Horatianus Afer, diſcipulus Vindicani medici Imp. Valentiniani: ſcripſit opus in medicina eodem ordine, quo Aurelianus. Filium habuit Euſebium.

Eudemus, primus poſt Hippocratem, neruorum anatomen ſcripſit. Aiunt eum adulterium commiſiſſe cum Liuia Druſi Cæſaris.

M. Antonius Muſa, Medicus Auguſti, Themiſonis methodici imitator,& dogmatum correctór, cùm contraria veterum medicina. *Plin.lib.25 cap.7 & lib 29.cap.1.*

Euphorbus Antonij Muſæ (qui Auguſti medicus fuit) frater, Iubæ Mauritaniæ Regis medicus fuit: à quo Rex ipſe Euphorbiam herbam denominauit. Hi duo fratres à balneis frigida multa corpus perlui & aſtringi docuêre, cùm prius calida tantùm vterentur. *Plin.lib.25.cap.7.*

Artorius medicus, Auguſtum ſomnio ſuo monuit, vt in aciem Pharſalicam, quamuis æger, deſcenderet: & ſic vitam eius conſeruauit. Nam Bruti milites, facta in tentorium Auguſti irruptione, eum deprehenſum occidiſſent. *Plut.in Bruto.*

Cleantes medicus Catonis minoris, qui Vticæ, cùm ſibi manus intuliſſet, repoſitis inteſtinis, vulnus eius deligauit. *Plut. in Catone.*

Scribonius Largus ſub Tiberio floruit.

Caricles medicus Tiberij Imp. apud Suetonium.

Arcyon medicus ſub Caligula. *Ioſeph. lib. 10. cap. 1. Antiq.*

Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudij Cæſar. nobilitatus, paritérque eloquentiæ affectator, nouam ſectam condidit. *Plin.lib 29. cap.1.*

Alcon, ſeu Alcontius, medicus vulnerum, centum ſeſtertiis à Claudio condemnatus, & exul miſſus in Galliam, demùm reſtitutus. Neſcio an is ſit, de quo loquitur Martialis libro 6.
— oſtendit digitum, ſed impudicum Alconi, Daſióque, Symmachóque.

Theſſalus Trallianus (eſt autem Trallis vrbs Lydiæ, non procul à Magneſia, Aſiaticarum opulentiſſima) ſuperbus & audax homo, vixit tempore Neronis, natus ex patre (vt Gal. inquit) malè lanas carpente,& in gynæceo educatus, princeps ſectæ Methodicorum, cùm methodum quandam in cœlis habitantem fingeret, qua ſex menſibus artem quis ediſcere poſſet. Nullus hiſtrionum earumque trigarij comitator egreſſus in publico erat. Tyrannidem in medicina ſuo tempore obtinuit:& omnia artis præcepta, furioſa temeritate oblitterare conatus eſt. Itaque monumento ſuo, quod eſt in via Appia, inſcribi ſe curauit ἰατρονίκην, *teſte Plin. lib. 29. cap. 1.* Inſaniam illius *in 3. & 4. Meth. Gal.* redarguit.

Euax Rex Arabum ſcripſit ad Neronem de effectibus ſimplicium, *teſte Plin lib.25. cap.1.*

Cornelius Celſus, Latinus Hippocrates, de Rethorica, de Re militari, de Re ruſtica ſcripſit: in primis verò de Medicina libros 8. Vixit ſub Nerone, anno Salut. 44. *Quintil. lib. 10.cap.1.*

Crinas Maſſilienſis ſub Nerone arte geminata, vt cautior religioſiorque: ad ſiderum motum ex ephemeride mathematica cibos dando, horaſque obſeruando, auctoritate Theſſalum præceſſit.& centies H.S. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque aliis, penè non minori ſumma extructis. Hi duo regebant fata. Cùm repentè ciuitatem Rom. Charmis ex eadem Maſſilia inuaſit, damnatis non ſolùm prioribus medicis, verùm & balneis: frigidáque etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit, merſit ægros in lacus. Videbantur ſenes conſulares vſque in oſtentationem rigentes. Qua de re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. *Plin.lib.29.cap.1.*

Statius Annæus medicus ſub Nerone, Annæo Senecæ ſummo amico (qui venas brachiorum & crurum ſibi incidi fecerat (vt eo genere mortis, ſic cogente Nerone, periret) venenū miſcuit, vt eò citiùs moreretur. *Tacit.lib.15.*

Ioannes medicus Alexandrinus, tempore Plinij vixit, vt multi volunt: & quia ex veteribus medicis flores inſtar apiculæ collegit, Serapion, quaſi roſeus dictus fuit. *Plin.l.12.c.13.* Eum primum empiricum auctor Introductorij vocat: eundémque *Galen. in 1. Therapeut.* aliquoties notat.

Apollonij duo, pater & filius, empirici, Serapionis ſectatores. *Gal.lib de ſectis, & Celſus lib.1.*

Menodotus empiricus, ætate Serapionis & Glauciæ: *teſte Gal. in lib. Meth.& 4. Acut.19.*

Medici Alexandrini ex ipſa vrbe non olim habuêre. *Ammian. Marcellin.*

Mneſitheus Athenienſis medicus Doctiſſimus, *teſte Gal. lib. 1.de arte Cur.ad Glauc.*

Magnus Archiatros principis, cuius *Galen. in theriaca ad Piſonem* meminit,& *Athenæus in Dipnoſophiſtis,& Ægineta lib.9.* De quo ſic *Lucil. in 1. Epigram. Græcorum.*

Μάγνος ὅτ' εἰς Ἀΐδην κατέβη, τρομέων Ἀϊδωνεὺς,
εἶπεν, ἀναστήσων ἤλυθε καὶ νέκυας.

Soranus Menandri & Phœbes filius, Epheſius medicus, Alexandriæ verſatus, Romæ etiam medicinam fecit ſub Traiano & Adriano Imperatoribus, compoſuit libros plurimos, Eum *Gal. 1. Meth. & in lib. de Sectis* inter Theſſali ſectatores connumerat. Alter Soranus itidem Epheſius, Iunior, muliebrium rerum libros quatuor ſcripſit, vitas & ſectas medicorum,& libros duos compoſitionum, & alia diuerſa. Aſclepiodotus nihil recentiorum medicorum probabat, præterquam Iacobi. Ex antiquioribus autem, poſt Hippocratem, Soranum Cilicem, cognomento Mallotem. *Suidas, Cal. Aurel.lib.2.cap.7. Chron.*

Archigenes, Philippi filius, Apamenſis Agathini diſcipulus, Romæ ſub Traiano medicinam fecit, vixit anno LXIII. multáque medica & phyſica ſcripſit. *Suidas.*

Andronicus medicus *apud Gal.lib.5. Meth.cap.6.*

Antonius Epicurus, medicus, ſcripſit de propriorum affectuum ἰατρείᾳ, *Macrob.lib.3. Saturn. cap.19.*

Heraclides Erythræus, inter Dogmaticos recenſeri poteſt cùm artem medicam ordine definitiuo tradiderit: vt Gal. in prooem. Artis med. teſtatur. Eſt alter Tarentinus, empiricus. *Gal. lib. 6. de Loc. affectis, cap. 5.*

Andromachi duo, pater Neronis Archiatrus, Theriaces inuentor, ſcripſit Therapeuticos libros, *teſte Gal.* Filius, Antonini Cæſaris primarius medicus.

Hermogenes medicus, Adriano Imper. ſe interficere volenti: circumſcripſit locum ſub mamilla: quo lethaliter percuſſo celeriùs expiraret. *Dion. Caſſius.*

Martial. Epigram. lib. 10. in Gallum recenſet Chirurgorum aliquot nomina:

Eximit aut reficit dentem CASELLIVS *agrum.*
Infeſtos oculis vris HYGENE *pilos.*
Non ſecas, & tollit ſtillantem FANNIVS *vuam,*
Triſtia ſaxorum ſtigmata delet EROS.
Enterocelarum fertur Podalirius HERMES,
Qui ſanet ruptos, dic mihi Galle, quis eſt?

Rufus Epheſius medicus, ſub Traiano cum Critone. Feruntur eius libri plurimi, de ratione victus, de victu nauigantium, de vulnerum medicamentis, de confractione articulorum, de ficubus, de vetere medicina liber vnus, de vino, de melle *Suidas.*

In Symmachum medicum *Martial Epigram.l.3.* ſic ſcribit:

Languebam: ſed tu comitatus protinus ad me
Veniſti centum, Symmache diſcipulis.
Centum me tetigere manus, Aquilone gelatæ,
Non habui febrem, Symmache, nunc habeo.

Ætius ex Antiochia Syriæ, Eunomij præceptor, ſub Conſtantino magno floruit. Eunapius Oribaſio coæuum facit, & vtrunque Iuliani Apoſtatæ errorem ſequutum aſſerit, Aurifabèr primùm, deinde medicus & philoſophus. Pauperes gratis curabat, eámque ob cauſam Gallo Cæſari acceptus fuit. Officio fuit diaconus, verùm hæreſeos Arianæ: in qua ipſa tam

nouam

nouum quid excogitauit:vt *Tit.de Hæreticis, ex Sozomeno* colli- A ges. At Ioan Baptiſta Montanus Aëtium, cuius opera medica circumferuntur, Amydeum fuiſſe ait,ex Amyda Meſopotamiæ vrbe. Antiochenum verò hæreticum ſub Conſtantino floruiſſe.

Cælius Aurelianus Afer,cuius opera hodie extant,in Methodicam ſectam magis videtur inclinare.

Gennadius medicus Carthaginenſis, de animorum immortalitate dubitans, ſomnio ad meliorem mentem reuocatus eſt. ☞ *Vide Tit. Diuinatio per inſomnia.*

Tribunus Palæſtinus arte medica nulli ſecundus, vir opt. fuit. Inducijs cum Iuſtiniano Imperatore factis,Coſthoës medicum hunc ſibi in annum concedi petiit. *Suidas.*

Ioſephus Hebræus, Baſilij Magni medicus, ab eodem conuerſus & baptizatus.

Agapius Alexandrinus genere,à puero in liberalibus artibus educatus,& diſciplinæ medicæ enarrator, Byzantij ludum inſignem aperuit.Ex arte magnam pecuniam collegit. *Suidas.*

Geſius Petræus ſub Zenone arte medica celebris. Domno Iudæo præceptore ſuo euerſo, & ſodalibus penè omnibus ad B ſe pertractis, vbique notus magna gloria floruit. Medendo & diſputando omnes ſuæ ætatis medicos ſuperauit. Oſtentator alioqui, & melior medicus quàm philoſophus. Heraiſcum, dum quæreretur à Zenone Imperatore, domi ſuæ occultauit, contempto periculo: & in fuga ex morbo defuncto,iuſta honorificè perſoluit. Baſiliſcus ea de cauſa miſſus, Agapium cæteroſque philoſophos comprehenſos in palatium perduxit. *Suidas.*

Auicenna,Arabum Cicero & Galenus,qui Galenum non inuentione,ſed ordine doctrinæ ſuperauit non fuit Cordubenſis, ſed Perſa, Hali Perſæ viri primarij & inter regios miniſtros non poſtremi F. (vnde Ebenhali dicitur) pater ipſius Hali (ita que Abuhali dicitur, quoniam ſolent Arabes patrem à primo genito ſuo denominare) nepos Sinæ (& propterea Ebenſina corrupta voce Auicenna) proprium nomen habuit Haſen,ſiue cum articulo Alhaſen:& quia Vzir,hoc eſt,primatius ſecretarius fuit Regis Perſarum Altaiis,hoc eſt, Principis appellationem meruit. Præclara indole præditus, vix decimum octauum annum attigerat, quando omnes in vniuerſum diſciplinas iam C perceperat,Medicus, Philoſophus,Magus,Alchimiſta ſummus. Nuch Regem Bucharæ à graui morbo non ſemel liberauit. Cuius gratia in bibliothecam regiam admiſſus, ſtudia ſua confirmauit,& inter multa alia,quæ in Matheſi,Theologia & Alchimia ſcripſit,librum Canonis edidit,quo vniuerſam medicinam compoſitiuo ordine tradens, Græcos omnes, Galeno excepto, methodica totius artis traditione longo poſt ſe interuallo reliquit. Ex venere nimia emaciato corpore,dum purgantibus abſtinet, reſolutionem metuens, in colicum ex cruditate incidit, hinc in comitialem. Recidiuam denuò paſſus obiit ann. ætat. 11 x. Hegiræ ſiue fugæ Mahometi 428. qui incidit in annum Chr. 1011. *Nicol. Maſſa ex Sorzano Arabe, & Andr. Alpagu Belluzenſis.*

Auerroës Cordubenſis,dictus Commentator,non practicus, ſed theoricus medicus, floruit an. Dom. 1150.

Raſis Afer,cognomine Experimentator. *Auicenna Canone 3. Fen. 2.* Menacthum eum appellat. Scripſit multa & varia,& in primis magnum illud Continentis opus; item Aſtrologica D quædam.

Auenzoar, cognomento Sapiens, Auicennæ coæuus, patre medico natus, multa ſcripſit.

Ioannes,Meſuæ filius, genus ſuum in Abdelam Regem Damaſci referentis,vix an. Salut. 1160. Pharmacopœorum Euangeliſtæ,& modò non Deus appellatur. Quidam,an Chriſtianus fuerit,dubitant *Volaterranus.*

Actuarius Ioan. Zacharius F. medicus inſignis, cuius opera hodie circumferuntur.

Elpidius,medicus Theoderici Regis Gothorum in Italia, cui ille melancholiam ex piſcis in menſam illati,tanquam Symmachi coſ. à ſe occiſi eſſet,capite obtorram detexit.

Iſaac Benimiram, Salomonis medici filius, ſcripſit de Dictis vniuerſalibus & particularibus, de Febribus,de Vrina,de Elementis & definitionibus. *Herman. Schedelius.*

Petrus Aponenſis,Patauinus.Conciliator dictus,Bononiæ docuit. Vocatus ad ægros extra vrbem,non minoris,quàm 50. florenis in diem conduci ſe patiebatur. Ab Honorio IV. Pontif. in ſingulos dies centum exegit. Sed cùm ille ſanitatem recuperaſſet,mille donatus fuit. Octogenarius obiit.

Arnoldus de Villà noua, Narbonenſis, ann. Salut. 1300. natus, quo tempore Conciliator & Raymundus Lullius claruerunt: linguas Latinam, Græcam,Hebraicam & Arabicam E calluit. Philoſophus profundus, medicus excellens. Cùm Conciliatorem Bononiæ ab Inquiſitoribus fidei vexari audiuiſſet, in Siciliam ad Regem Fridericum profugit: à quo ad Pontificem ſanandum miſſus, in naui mortuus, & Ianuæ ſepultus eſt.

Marſilius Ficinus Florentinus,Ficini medici filius,ſacerdos, philoſophus Platonicus clariſſ. & medicus inſignis.

Matthæus Syluaticus Mantuanus, nobili genere oriundus, ſcripſit ad Robert Siciliæ Regem Opus de Simplicibus.

Matthæus Gradius Mediolanenſis, Ticini docuit. Scripſit multa, eaque docta.

Gerardus Spoletanus, Auicennam ex Arabico in Latinum conuertit *Volat. lib. 21.*

Bertruccius Bononienſis, ſuæ ætatis Æſculapius. Obiit Bononiæ, ſepultus in æde D. Petronij.

Ioan Arculanus Romanus, Bononiæ & Patauij diu docuit, Eugenio IV. ſedente.

Barthol. de Montagnana Patauinus, Bononiæ & in patria F diu docuit ſumma cum laude. Scripta eius adhuc extant. Mortuus ſeptuagenarius.

Marſilius de S. Sophia Patauinus, vixit an. 1408. & quædam in Hippocratis libros annotauit. Patauij obiit.

Iacobus Forolinienſis, Patauij docuit, & illic obiit, anno Dom. 1424. Scripſit in Galeni Artem, in Hip. aphoriſmos.

Hugo Senenſis ſub Eugen. IV. Ferrariæ in Concilio generali doctiſſimos quoſque ad cœnam inuitauit,Græcos ſimul & Latinos:& (quod Gorgias olim) profeſſus eſt,ſe de quacunque re interroganti ex tempore reſponſurum. Docuit Patauij. Obiit Romæ, an. 1438.

Gentilis Fulginas Peruſinus, Auicennæ doctiſſimus interpres, octogenarius ferè obiit, Bononiæ apud Dominicanos ſepultus *Petri Aponenſis æmulus.*

Ioan. Michaël Sananorola Patauinus, Anton Cermiſoni, cuius conſilia extant, diſcipulus, Leonelli Marchionis Eſtenſis medicus, eques Hieroſolymitanus, multa & valde erudita ſcripſit. Obiit Patauij.

Gul. Harſelius Laudunenſis medicus, Carolum VI. Gallorum G Regem ab inſania liberauit. *Froiſſard. lib. 4. cap. 50.*

Michaël Scotus ob medicinæ ſingularem peritiam non minus Edouardo I. Anglorum, quàm Alexandro III. Scotorum Regibus, carus fuit. *H. Boëth. lib. 13.*

Ludouicus de Pino Sueuus natione, Ioan Epiſcopi Raceburgenſis medicus, de hæreſi ſuſpectus, in arce Scouenberg captus podagricus, an. ætat. 96. Chr. 1480. moritur. *Cranzius lib. 1. Metrop. cap. 18.*

Nicolaus Florentinus, inter barbaros medicos recentiores, doctiſſimus & ingenioſiſſimus Opus medicum ex veterum auctoritatibus concinnauit. Obiit in patria.

Thaddæus Florentinus, Bononiæ magna cum laude docuit. Obiit an. Sal. 1270. Sepelitur apud Dominicanos.

Corpus, medicus Italus, auidus eouſque fuit nouarum rerum quærendarum, vt cùm eſſet prædiues, mortuus tamen ſit ſenex in orbis noui Auſtrali parte, iuxta Pumidæ portum, inſulaſque Zoborari. *Cardanus de Subtilitate, libro de Plantis.*

Draco medicus Colomanni Vngarorum Regis, cùm regi doloris remittendi cauſa, auribus cataplaſma admouiſſet, idque H Rex pati non poſſet, remouit, & vnà cum cataplaſmate cerebrum eduxit. *Bonfin. lib. 5. Dec. 2.*

Dynus de Garbo Florentinus, Brunonis chirurgi filius, Thaddæi diſcipulus, multa præclara ſcripſit. *Volat. l. 21.* Eius F. Thom. Florentinus, parte non inferior, Bononiæ obiit.

Ludouicus Patauinus chirurgus ab Eugen. IV. Cardinalis factus fuit. *Gulg. lib. 6. cap. 11.*

Petrus Brochias chirurgus Philippi Gallorum Regis cubicularius factus. ☞ *Vide Tit. Ex humili fortuna euecti, & denuò euecti.*

Alexand. Benedictus Veronenſis, poſt longas peregrinationes Venetis diu praxim exercuit, & Patauij cum laude docuit. Scripſit multa præclara.

Antonius Beneuenius, experiens & fortunatus medicus. Eius de abditis morborum cauſis librum poſt mortem frater Hieronymus edidit.

Anton. Guaynerius Ticinenſis, in patria iuuenis admodum docuit, ibidemque mortuus eſt. Scripſit non pauca.

Laurentius Laurentianus Florentinus, Philoſophiam & me-
A dicinam Piſis & Florentiæ profeſſus, Hippocratem tranſtulit. Mox ex nimio ſtudio in atram bilem incidens, in puteum ſe præcipitem dedit. *Iouius in Elogiis.*

Nicolaus Leonicenus Vicentinus, Duci Ferrarienſi Alfonſo gratiſſimus fuit. Docuit Ferrariæ magno cum applauſu, & primus Ordinum & Methodorum doctrinam ad ſuperos reuocauit. Obiit nonagenarius Ferrariæ.

Ioannes Manard. Ferrarienſis, diſcipulus Franciſci Bencij, filij Hugonis Senenſis, diu peregrinatus eſt. Pannoniorum Regis Vladislai medicus fuit: Alfonſo quoque Eſtenſi cariſſimus. Medicinam puriorem docuit magna cum laude. Obiit Ferrariæ nonagenarius, iuuencula vxore ducta.

Narciſſus Neapolitan. Medicus peritus & fortunatus. Carolo V. Imp. ab adoleſcentia ſemper aſtitit. Cuius opera cùm aliàs, tum Bononiæ, coronam imperij ſuſcepturus, grauiſſima angina laborans feliciter vſus eſt. *Supplem. Sab. lib.* 12.

Quòd ſi noſtra quoque tempora conſideres, non erit cur ſuperioribus inuideas. In Italia poſt Matthæum Curtium Papienſem, Patauij publicè docuit Ioan Bapt. Montanus Vero-
B nenſis: cui ſimilem in methodica ratione docendi, noſtra non viderunt ſecula. Defuncti locum Baſſianus Landus Placentinus, obtinuit; non minore arte & methodo, fortaſſis etiam maiore eloquentia, qui tamen anno 1562. 24. Octobr. domum crepuſculo repetens, à ſicario ſubornato ſeptem vulneribus confoſſus: vltimo Octobri, ſecunda noctis hora, cum totius Academiæ Patauinæ incredibili dolore expirauit. Huc referendi ſunt reliqui profeſſores Patauini, Victor Trincauella Venetus, Anton. Francanzanus Vicentinus: Hieron. Capiuaccius Patauinus, Aloyſius Bellacatus Brixienſis, experientia & ſucceſſu magnus: Gabriel Fallopius Mutinenſis, chirurgiæ & anatomiæ profeſſor ad miraculum vſque doctus, qui magna ſtudiorum iactura lethali febre conſumptus, paulò ante Baſſianum obiit.

Andreas Veſalius Bruxellenſis, patre pharmacopœo Caroli V. Imper. natus, profeſſor Anatomicæ diſciplinæ Patauij hinc editis admirandis illis an. ætat. 28. Anatomicis comment. Imperatoris medicus factus, circa annum Salutis 1564. Iaderæ in Dalmatia periit, ex Hieroſolymitana peregrinatione
C reuertens.

Galli inquilinos duos habuere, alterum Gul. Copum (cuius doctrinæ, rudi etiamnum illo ſeculo conuerſi in linguam Latinam inter medios bellorum ſtrepitus Galeni commentarij aliquot atteſtantur: felicitati verò in medendo idipſum, quòd homo peregrinus Franciſci I. Regis valetudini fuit præpoſitus) alterum Iul. Cæſarem Scaligerum, virum in omni litterarum genere verſatum.

Ioan. Fernelius Ambianas ſcriptis celeberrimus, & vel ipſis Italis admirandus, in praxi medica experientiſſ. cuius arte Catharina Medicea Galliæ Regina, cùm ſterilitatis nomine modò non deplorata videretur, fœcundiſſima creditur reddita.

Iacobus Syluius Pariſienſis, elegantioris medicinæ ſtudioſiſſ. Lutetiæ multos annos docuit.

Gul. Rondaletius Montepeſſulanæ ſcholæ decus, in Medicamentorum ſylua & vſu admirandus, præter multa in arte ſcripta, de Piſcibus quoque inſigne opus edidit.

Leonardus Fuchſius, Tubingenſis, tanquam Æginera qui-
D dam Germanus, ſcriptorum copia, facilitate & methodo noſtrates omnes æquauit, Græcis ita addictus, vt Barbarorum hoſtis, Arabum in primis, ex profeſſo videretur eſſe. In re herbaria primus poſt Hier. Tragum noſtro hoc ſeculo elegantiam affectauit ſuoque exemplo Italos & Gallos, vt facilè eſt inuentis addere, excitauit.

Hieronymus Fracaſtorius Veronenſis, non modò ciuium ſuorum Catulli & Plinij gloriam æmulari ſed omnes noſtræ ætatis homines præſtantis & elegantis doctrinæ laude ſuperare contendit. Medicus felix & eruditus, Poëta eximius, mathematicus excellentiſſimus. Obiit ſeptuagenario maior anno Salut. 1553. dum prandere, apoplexia correptus. *Auctor vitæ.*

Ioan. Antracinus Hadrian. VI. Pp medicus. *Iouius in vita Hadriani.*

Ludouicus Vualius medicus Margaritæ matris Henrici VI. Angelorum Regis & Elizabethæ viduæ Edouardi, & oportuno conſilio matrimonij, factiones Lanceſtriorum & Eboracenſium primus ſuſtuliſſe videtur. *Polyd. lib.* 25.

Conradus Geſnerus Tigurinus, patre Druſo pellione, ma-
tre Barbara Friccia. Bello ciuili Heluetiorum ad Tugium cæſo E
patre, ob paupertatem Argentinam deſcendit. Senatus Tigurini liberalitate Gallias perluſtrauit, ſed abſque certo ſtudiorum ſcopo. Vxorem nondum xx. annos natus duxit. Ludimagiſtrum egit in patria. Medicinæ ſubſeciuis horis operam dedit. Baſileam ſtudiorum cauſa deſcendit. Lauſannæ Græcas literas profectus eſt per triennium. Monteſſulo reuerſus, Baſileæ Medicinæ inſignia ſuſcepit. Tiguri per xxiv. annos Medicinam docuit. Præter linguarum ſtudium, Phyſiologiæ eam partem, quæ de Animalibus, Gemmis, Plantis tractat, diligentiſſimè excoluit. Peſtilentia obiit ann. Sal. 1565. 12. die Decembris, quinquagenario minor, liberis nullis, libris relictis innumeris.

Io. Crato à Craſtheim, Vratiſlauienſis, Ioan. Bapt. Montani diſcipulus, præceptore non inferior ἰατρὸς φιλόσοφος, adeóque diuini Hipp. iudicio ἰσόθεος, ſola virtutis exiſtimatione, nullis commendationum lenociniis, ad ſupremum artis medicæ faſtigium (ad quod pauci è Germanis per multos iam annos peruenere) virtutis & eruditionis commendatione euectus, vti de Republica Chriſtiana in Ferdinãdi I. & Maximil.
II. & Rodolfi II. Imp. valetudine tuenda præclarè eſt meri- F
tus: ita longè præclarius de Repub. literaria, ſi otium illi philoſophicum ex voto contigiſſet, mereri potuerat. Cæterùm. vt Homerus inquit:

— τῷ μὲν θεοὶ ἄλλα δόσαν, ἄλλα δ' ἀνέδωκαν.

Dedere enim honeſto genere naſci, in litterarum ſtudiis præclare educari, ex arte ornamenta & emolumenta conſequi ampliſſ. ſummorum Chriſtiani orbis principum gratia florere Opt. doctiſſimorúmque hominum amicitiis perfrui, nulli eorum, qui in arte vel ſcribendo, vel docendo, vel agendo excellunt, inuidere, aliorum ſtudia accendere: & cotis inſtar acuere.

Ludouicus Demoulinus Rochefortius, Bleſas, Gallus ex celeberrimis Chriſtiani orbis Academiis, eruditionis reconditæ theſaurum ſibi comparauit, Margaritæ Valeſio, Franciſci I. Regis ſorori, Allobrogum Ducis, medicus eruditiſſimus, & quod in hoc in origine Ariſtoteles requirit, χαρίεν-
τος. Profuerunt aliis morbi, aliis exilia & paupertas: huic ve- G
rò κωφότης profuit, vt qui ad arma ferenda ex Gallicæ nobilitatis inſtituto aptus non erat, ad literarum ſtudia, excellentiſſimis tantùm ingeniis debita, aptiſſimus euaderet. Is cùm Baſilienſis ſcholæ otium ſplendidiſſimis aulæ negotiis per aliquot annos prætuliſſet, à Duce Allobrogum alumno ſuo ſtipendiorum pendendorum cauſa benignè accerſitus, dum ob infirmitatem corporis periclitatur, catarrhi repentina vi ſuffocatus periit, anno Salutis 1582. Baſileæ ad D. Petri ſepultus.

Thadæum Hagecium ab Hagek, Boëmum, qui in Maximiliani I. Imp. aula medicinam cum laude exercuit, iis quæ in bono requiruntur medico diſciplinis excultum, matheſeos etiam ſingulari cognitione inſtructum, inter claros ſeculi noſtri medicos reponere iure poſſumus.

Hier. Mercurialis Forolinienſis, Patauinæ ſcholæ lumen, atque columen, & ſcriptis & viua voce Hippocrateam illam ἀγχίνοιαν luculenter adeò exprimit, vt eos demum verè χαρίεντας ἰατροὺς appellare poſſimus, qui ex ſchola illius tanquam ex equo Troiano prodeuntes diſcipuli, ſeſe ad illius
tanquam Polycletei canonis formulam, ducendo medendóque H
compoſuerint.

Gulielmus Aragoſius Toloſas, Iuriſprudentiæ primis annis operam dedit: mox ſuum ſecutus genium non horridam illam & otioſam Barbarorum, ſed elegantem & ad vitæ vſum accommodatam Græcorum ſapientiam ſecutus, atque ex Hip. præſcripto τὴν σοφίην ἐς τέχνην μετάγων: peculiari quadam ingenij procliuitate ad ipſa naturæ penetralia per artificioſam ſingularum analyſin, paucis ea ætate cognitam, eruenda prouectus, methodicam medicinam (cui ſe ſub opt. præceptoribus Iacobo Syluio Lutetiæ, & Io. Bapt. Montano Patauij addixerat) non parua chymicorum remediorum ſylua, ſuggerente fortunantéque Numine, auxit & ampliauit, tanto cum ſucceſſu & applauſu, vt poſt expeditionem Neapolitanam à Cl. Guiſio polemarcho, Henr. II. Gallorum Regi inſinuatus, inter reginæ medicos allectus, fruſtra reluctantibus æmulis, doctiſſ. verò & cordatiſſ. medicis regiis, Fernelio, Caſtellano, Capellano, commendantibus promouentibuſque, tam ſeſe in medendo felicem, quàm in cognoſcendo eruditum

&

& perſpicacem exhibuerit. Franciſco II. humanis exempto,
A Venetias excurrens, medicaque ſupellectile, veterum Medicorum imitatione, ſuopte marte & arte comparata inſtructus, in aula Maximiliani II Imp. Ioan. Cratonis Cæſarei archiatri familiaritate vſus, medicinam magna cum dexteritate exercuit. Cæterùm ne philoſophiam quæſtui poſtpoſuiſſe videretur, ad ſeceſſum Rauracum reuerſus, id vnum agit, vt quum innumeris mortalibus per Galliam, Italiam, Germaniam longo tempore in morbis depellendis operam non minus fidelem quàm felicem præſtiterit, ipſe ſibiipſi porrò proximus futurus, quando annos ætatis iam propè ſeptuageſimos mortales colligere ſarcinas iubet, mortis per mortem profligandæ, vt venerandum, ſic piis omnibus exoptandum remedium, diuini Spiritus afflatu, ductúque, quanto poteſt opere atque ſtudio, cognoſcere & obtinere laborat.

MEDICI CONSIDERATI PER ACCIDENS.
Nempe respectv.
HABITVS ALTERIVS VEL THEORICI.
Hvc Medici

** Theologi.*

B S. Lucas Antiochenus, qui & Euangelium, & Acta Apoſtolorum conſcripſit, pictor fuit, iuxta Nicephorum, & Damaſcenum: ac Medicus profeſſione teſtatur id D. Paulus, ſcribens *ad Coloſſ. c. 4.* Salutat vos inquit, Lucas medicus chariſſimus. ☞ *Vide nonnulla ſub Tit. Pictor. & Hierony. in Catalogo vir. illuſt. Molanum in Diario Medicorum Eccleſiaſticorum.*

Gregor. Nazianzen. cognomento Theologus, qui collapſam fidem Conſtantinopoli reſtituit, etiam medicinæ ſe impendit, vt teſtantur vitæ ipſius Scriptores.

S. Baſilius Epiſcopus Athenis medicinæ operam dedit.

Mathematici.

☞ *Conſule Tit. Aſtrologorum.*

Crinas Maſſilienſis, ſub Nerone, arte geminata, vt cautior religioſiorque ad ſiderum motum ex ephemeride mathematica cibos dando, horáſque obſeruando, auctoritate Theſſalum præceſſit, & centies H-S reliquit muris patriæ mœnibus, quoque aliis penè non minori ſumma extructis. *Plin. lib. 29. cap. 1.*

Petrus Leo Spoletanus, ingenioſus & doctus aſtrologus,
C ſed infelix medicus. Ad Laurentium Medicem vocatus, cùm parum proſperè medicamenta ſuccederent, melancholia correptus, in puteum ſeſe præcipitauit. *Iouius in Elogiis.*

Philoſophi.

Pythagorei ſummo ſtudio medicam artem ſunt amplexi, *teſte Æliano lib. 9. de Varia hiſtoria.*

Grammatici.

Pompeius Lenæus, Pompeij Magni libertus, grammaticus veriùs quàm medicus. *Plin. lib. 2?. cap. 1.*

PRACTICI. HVC MEDICI.
Libidinoſi.

☞ *Locum Intemperantiæ & Libidinis conſule.*

SANCTI HOMINES.
* Martyres.

D De S Luca Euangeliſta, diximus paulò ante.

Vrticinus Rauennæ medicus, poſt varia tormenta gladij ictum metuens, de abnegatione cogitabat. Verùm Vitalis militis voce confirmatus, ceruicem conſtanter præbuit. *Vincent. lib. 9 cap. 50.*

S. Coſmas & Damianus medici, apud Egram ciuitatem capite multati fuerunt ſub Diocletiano, ann. Sal. 274.

Cyrus medicus Alexandrinus, martyr, ſub Diocletiano & Maximiano. *Simeon Metaphraſt.*

SS Cyrus & Ioannes gratis medicinam exercebant, corporum pariter ac animorum languoribus medelam adferentes, paſſi ſunt Alexandriæ, & vitam illorum *Damaſc. lib. 3. de Imag. ex Sophronio* deſcripſit.

Blaſius Epiſcopus & Martyr Sebaſtæ in Armenia, multa crudelia perpeſſus ſub Agricolao Præſide; celebris autem perhibetur à Metaphraſte fuiſſe in arte medendi.

Iulianus medicus Emiſſenus, vt teſtantur *Martyrolog. Græcorum,* capite clauis confixo, animam Deo reddidit.

S. Codratus primum medendi facultatem edoctus, collegas ſuos ad fortiter ſubeundum martyrium animauit, quod &
ipſe ſubiit Corinthi. E

S. quoque Alexander genere Phryx, arte & ſcientia medicus, multis annis in Gallia commoratus, Lugduni martyrio affectus fuit: eius geſta leguntur in Epiſt. Eccl. Lugdunen. apud *Euſebium lib. 5. cap. 1.*

Sebaſta inſuper habuit Antiochum medicum & Martyrem, ſub Hadriano Præſide: è cuius truncati ceruice lac pro ſanguine manauit: eoque viſo, Cyriacus carnifex Chriſtum confeſſus, martyr occubuit. *Martyrol. Rom. Idibus Iulij.*

Lexouienſe Breuiarium meminit inſignium medicorum Rauenni & Raſiphi Britannorum, qui membratim diſcerpti in territorio Sagiorum.

Celebrat etiam Nicomedia memoriam S. Pantaleonis Martyris, medicinæ profeſſoris: qui varie excarnificatus à Maximiano Imp. gladio martyrium conſummauit, quod apud illum ab aliis Medicis accuſatus eſſet, eo quòd Chriſto adſcriberet curationes quæ Æſculapio debebant adſcribi: fuit autem diſcipulus magni Euphroſyni.

In eadem ciuitate eſt memoria celebris S. Diomedis medici,
qui in perſecutione Diocletiani, pro fide Chriſti gladio cæſus eſt. F

S. inſuper Zenobius presbyter & medicus excellens, in perſecutione Diocletiani quoque apud Sidonem in Phœnicia, tormentis in latera ſua incuſſis, in Domino obdormiuit. *Euſeb. lib. 8. cap. 35.*

Sed prioribus meritò annumerandus Zenobius Epiſcop. Ciriciæ, de quo Metaphraſtes ſcribit, quod cum medicinam feliciter exerceret, etiam facultatibus ſuis, infirmitati pauperum, hoc eſt tam corporis, quam fortunarum mederetur inopiæ, paſſus fuit ſub Dioclet.

Tyanæ in Cappadocia Aneſtes fuit profeſſione medicus, qui pro Chriſti fide vitam in tormentis finiuit. *Sim. Metaph. 9. Nouemb.*

Habuit etiam Africa Liberatum, & Æmilianum, medicos, ac illuſtres Chriſti martyres ſub Hunerico Rege Arriano: quorum meminit *Victor. lib. 3. perſecut. Vandalica.*

* Confessores.

☞ *Vide infrà. Pontifices, Cardinal. Epiſcopi.*

S. Franciſcus de Paula Ordin. minimorum fundator ſanctiſſ. & humillimus, etiam medicinæ non ignarus fuiſſe perhibetur: ſiquidem herba quadam ſigno Crucis impreſſo, Iuliæ puellæ oculos ab ortu cæcos, reddidit integros, & ad videndum habiles, ac Iacobum de Tarſia Baronem territorij Bellemontis, à medicis deſperatum, adhibitis foliis herbæ quàm vngulam caballinam dicunt, & certis pulueribus à peſſimo vlcere ſanauit. *Ex Bulla Canonizat. Leon. X.* G

S. quoque Iuuenalis Epiſcop. Narnienſis, medicinæ tam corporali, quã ſpirituali deditus ſemper fuit, vt neſcias an plures corpore, an animo ſanitati reſtituerit. *Sur. 3. Maij. in 2. ed.*

De S. Gregorio Nazianzeno; ſuprà diximus *in §. Theologorum.*

Conſtantinopoli olim 5. Kal. Iulij celebrata fuit memoria Samſonis presbyteri, qui & pauperum medicus & hoſpes extitit, omneſque facultates illis diuiſit. *Metaphraſt.*

B. Columbanus Ord. Ieſuatorum inſtitutor, miraculis & ſanctitate claruit. Eum autem medicinæ addictum exiſtimant, ex quo ordinis ſui fratres voluit inter alia exercitia pietatis,
aquas medicinales ex herbis diſtillare, & ad vſum infirmorum venales habere. H

S. Rochi confeſſoris memoria in benedictione eſt: vt qui multas Italiæ vrbes à lue epydimicâ immunes crucis ſigno reddidit, & laborantibus eaſdem ſedulo miniſtrauit, ac in patriam, quæ Gallia Narbonenſis erat, redux, beato fine quieuit.

Refert *Suidas,* fuiſſe ſub Choſrhoë Perſarum Rege Tribunum genere Palæſtinum, in arte medica nulli ſecundum, Deo charum, Choſrhoi pretioſum, omnibus gratum.

Sozomenus meminit Nectarij Tarſenſis Epiſcopi Conſtantinopolitani, qui tantæ fuit humilitatis, vt ſe diaconatu æſtimaret indignum, *lib. 7 cap. 10.* eumque in re medica fuiſſe verſatiſſimum affirmant.

Scripſit *D. Gregor.* ad Medicum Theodorum, qui Conſtantinopoli medicinam exercuit, eumque ab eleemoſynarum largitione commendat. *Lib. 5. Epiſt. 40. lib 6. Epiſt. 25.*

Inter Iapones recens ad fidem Chriſtianam conuerſis fuêre etiam pietate inſignes Medici, quorum mentio fit in *Ep. Iaponicis dati Bungi ann. 1559. & 1561.*

A Laodiceæ in Syria celebratur inſuper egregius Chriſti Confeſſor Theodorus Medicus expertiſſimus, quia à corporali, ad animarum medicinam tranſlatus fuit.

SS. VIRGINES ET VIDVÆ.

Fuit Conſtantinopoli Nicarete Virgo, quæ in pauperum vſus quæuis remedia præparabat, quibus plurimorum infirmitatibus medebatur. *Sozom. lib. 8. cap. 23.*

S. Elizabeth vidua, R. Hungariæ F. pietatis operibus aſſiduè intenta, ægrorum curam ſedulo geſſit, iiſque ſuis manibus miniſtrauit, vnde & Xenodochiorum patrona & fundatrix habetur.

Auari.

Vtinam magis frequentia veterum quàm recentiorum eſſent exempla. An forte accipiendi aſſuetudo auaros reddere ſolet, per ſe alioqui liberales futuros medicos.

Ambitioſi.

Medici ſophiſtæ morbum per ſe leuem, φθεγγύδια faciunt, apud Hip. periculo fingendo magnum. In eandem ſententiam B Mimnermus ait:

οἱ δὲ φιλῶσι οἱ ἰατροὶ λέγειν.
τὰ φαῦλα μείζω ᾗ τὰ δέοντ' ἐπὶ φόβον,
πυργῶντες αὐτούς.

Sicut medici ſolent dicere, leues affectus maiores, & grauiores, quàm timendum ſit, vt ſeipſos extollant.

Perfidi.

☞ *Conſule Tit. Veneficorum.*

PROFESSIONIS HVC MEDICI.

Sacerdotes.

Olenis hymni vetuſti in Delo cantantur, dum cinis qui eſt ſupra ſepulchrum Opis (quæ Hecaërges dicitur) ſuper ægrotos à Sacerdotibus inſpergitur. *Pauſan. in Phocicis.*

Monachi.

Ægidius Athenienſis Græcus medicus & philoſophus, mox D. Benedicti religionem profeſſus, ſub Tiberio II. anno Chr. 700. multa ſcripta poſteritati reliquit. Vt de Pulſib. librum vnum. Item de Venenis vnum. Vulneratus à venatore ſagitta, noluit vulnus ſanari, vt aſſiduis doloribus exerceretur. *Bergomenſis & Volat. lib. 21. & Vincent. lib. 23.*

C * Bernardinus quoque qui ex Ord. Minorum Italiam verbo & exemplo illuſtrauit, antequam Religionis habitum amplecteretur, Senis medicinam exercuit graſſante epydimiæ lue. *Ex Anton. Suarnerij comment. de reb. geſt. SS. Bergomatum.*

Conſtantinus Afer, patria Carthaginenſis, Babylone diſciplinis Chaldæorum, Arabum, Perſarum, Ægyptiorum & Indorum perceptis, ann. 39. peregrinationis in patriam rediit. Metuens autem ſuorum inſidias in Italiam traiecit: & monachus Caſſinenſis factus, ex diuerſis gentium linguis tranſtulit complura opera artis medicæ. *Chronicum Caſſinenſe lib. 3. c. 34.*

Ioan. Damaſcenus, monachus Benedictinus, ſub Anaſtaſio II. Pontifice, an. Sal. 484. in theologia & medicina quædam ſcripſit.

Truſianus Florentinus, Thaddæi Florentini diſcipulus, cùm videret infelicitatem ſuam in medica praxi, Carthuſienſis monachus factus, in Artem medicinalem Galeni pluſquam commentum edidit.

D ☞ *Vide ſuprà Confeſſores.*

Milites.

Machaon Æſculapij filius medicus, bello Troiano militauit. Per Equum ligneum capta vrbe, in quo etiam ipſe latuerat noctu cæſus eſt. *Theſſal. in legat.*

Cùm Duce Nicia & Alcibiade Athenienſes Siciliam inuaderent, & de medico qui exercitum ſequeretur in cócione diſputatio eſſet inſtituta: Hippocrates Cous filium ſuum Theſſalum priuatis ſumptibus Athenienſium valetudinis curam habere, & ſimul cum illis militare voluit. *Theſſal. in legatione ſua.*

Procopius Cæſarienſis, in Beliſarij caſtris medicinam exercuit, eiuſque res geſtas contra Gothos & Vandalos ſcripſit. *Sab. lib. 2. Enn. 8.*

Vitolfus quidam, Haraldi I. Danorum Regis miles, in caſtris maiore ætatis parte conſumpta, tandem in Helſingiæ Prouinciæ ſolitudinem cæſo à fratre Haraldo conceſſerat, ibique ruſticæ vitæ cultu conſueta militiæ ſtudia relaxabat. Qui, quòd hoſtilibus ſæpe telis petitus fuerat, non infimam medendi peritiam aſſidua vulnerum ſuorum curatione contraxerat. Si quis operam eius blandimentis expoſceret, eum medelæ loco lædere ſolebat: ſin verò minis, fidelem operam præſtabat.

E Ad eum Haldanus Haraldi F. ab Erico Sueonum Rege acie victus ſaucius confugerat Vitolfus ergo Ericinilites Haldano imminentes ita videndi officio ſpoliauit, vt propinquas ædes nec proſpectu capere, nec certis poſſent veſtigiis indagare. *Saxo lib. 7.*

Oeconomi.

M. Cato Græcorum odio, artem quoque medicam, quam illi profitebantur, odio habuit. Cæterùm quia vſum medicinæ magnum eſſe videbat, & non modo politiæ, verumetiam quæ illius baſis eſt œconomiæ pernecesſarium, non peculiari alicui artifici, ſed vnicuique œconomo hanc curam committere aſſeruit, non minus de remediis ægrotæ, quam de alimentis ſanæ familiæ proſpicere. Cæterùm multò rectiùs Ariſtoteles patrifamiliàs ne χειροτεχνικὴν quidem, nedum ἰατρικὴν committere exiſtimat exercendi, ſed exercentes tantùm hortandi & inſtruendi cauſa.

Gymnaſtæ.

Theon Alexandrin. ex gymnaſte per ὀψιμαθίαν medicus, rudis tamen & ineptus. Scripſit librum de Exercitationibus, cuius meminit *Gal. lib. 2. & 3. de San. tuenda.*

SEXVS. Hvc

F *Mulieres Medicæ.*

Hadingus Danorum Rex, cum gigantem quendam Nitherorum Regis Haquini filiam Regnildam ambire animaduerteret, in Noruegiam profectus, tam fœdum Regiæ virginis amatorem oppreſſit. Ipſa dum gratitudinis ergo vulnerib. Hadingi medetur, crus eius annulo vulneri incluſo obſignatum reliquit. Poſtmodum à patre eligendi mariti libertate donata, inter multos procos Hadingum latentis annuli indicio deprehenſum in coniugem aſſumpſit. *Saxo lib. 1.*

DIGNITATIS. MEDICI

Pontifices, Cardinales, Epiſcopi.

* Meminit *Martyrol. Rom. 16 Septembr.* S. Euſebij, Epiſcopi & Confeſſoris, qui ſummi Pontificatus apicem, Marcello ſuccedens, tenuit. Fuiſſe autem Medicum ſi non profeſſione, ſcientia tamen & patre medico ortum, conſtat ex vita eiuſdem, & Pôtificiali quod Damaſo tribuitur. *Molan. in Diar. Eccleſ. Med.*

G Petrus Vlyxiponenſis, Epiſcop. Tuſculanus, Pontifex factus, Ioann. XXII. dictus eſt. Hic in medicina fuit doctiſſimus, ita vt Canones quoſdam & Problemata ſcripſerit, & Theſaurum pauperum. Ruina cubili Viterbij periit. *Platina & Tarapha de regib. Hiſpania.*

Ioan. Stalkoper medicus, puella ſibi deſponſata cùm onera matrimonij anxiè perpenderet, profeſſionem canonicorum regularium ſuſcepit: inde ad Epiſcopatum Raceburgenſem prouectus eſt. *Crantz lib. 12. Metrop. cap. 10.*

Henricus Bocholt, plebeia origine, ex medica arte multum auri conquiſiuit. Decanus Lubecenſis Eccleſiæ factus, inde etiam præpoſitus: tandem Epiſcopus. Confirmatus à capitulo Bremenſi, & de eiuſdem mandato conſecratus, ſexaginta marcas perſoluit Capitulo. Iam cùm in Eccleſia ſua primitias perageret, ad duarum marcarum millia ſumptus fecit. Archiepiſcop. Bremenſis tum in Galiis agens, apud ſummum Pontificem Ioan. XXII. euocauit ad iudicium Henricum, quòd confirmationem non à ſe, ſed Capitulo accepiſſet. Lis in ſeptennium protenditur. Septem aureorum millia fertur impendiſſe H Henricus, priuſquam efficeret, vt approbaret ſummus Pontifex, quæcunque à ſe in ſpiritualibus & temporalibus eſſent geſta, an. 1324. Eccleſiam maximis reditibus auxit, vt aurifodinas videretur proprias habere. Sed parſimonia vectigal magnum *Cranzius lib. 9. Metrop. cap. 13.*

Ludouicus Patauinus (Mediarotæ cognomine, cùm à Venetis in patriciorum ordinem cooptatus eſſet, aſſumpto: aliis Scarampa dictus, quòd Scarampam familiam hæredem fecerit) obſcuris natalibus ortus, philoſophiæ & medicinæ operam dedit in patria (Fulgoſus chirurgum fuiſſe ait) Romæ arma tractare cœpit: iiſque breui ſic nobilitatus eſt, vt ab Eugenio IV. in Io. Vitellij locum pontificiis copiis præficeretur. Auxilio miſſus Florentinis, Nic. Piccininum Philippi Vicecomitis polemarchum ad Anglariam magno prælio vicit. Eo nomine Cardinalatus dignitatem promeruit, nutuque ſuo omnia adminiſtrauit. Patriarchatum Aquileienſem quoque adeptus eſt. Sub Calixto III. exercitu contra Turcas præfectus, eos ad Belgradum profligauit: claſſe Rhodiis ſuppetias tulit, inſulas hoſtibus complures eripuit. Sed morte Calixti ſoluta claſſe hoſt.bus

hoſtibus exacerbatis, Græciam in maximo diſcrimine relinquens, Romam rediit. Campum Floræ lapidibus ſtrauit. Baſilicam S. Laurentij ædificauit, Sabellum oppidum monaſterio ornauit, aquæ ductus inſtaurauit. Romæ obiit anno 1465. Theſauros ex rapinis bellicis immenſos comparauit. Supellectilem precioſiſſimam duobus familiaribus ſuis Scarampis reliquit Paulus II. teſtamento ob defectum ſolennitatum reuocato, theſauros in ſuam redegit poteſtatem, partemque iiſdem conceſſit. Prædia ſupra quinque millia iugerum Andreæ & Franciſco ab Arena dictis, huic nepoti, illi fratri, legauit: qui opes inhoneſtiſſimè prodegerunt, adeò vt Franciſcus pronepos Patauij in Xenodo. hio publico annis confectus miſerrimè vitam finierit. *Bern. Scardeon. lib. 3 cap 6 hiſt. Patauina.*

Reges, Principes, Duces.

Siſyphus idem eſſe veteribus videtur, qui & Theoſophos: ſiquidem Deos in Peloponneſo Sius dicunt, & lingua Æolica σοφὸς dicitur ſapiens, communi lingua σοφός. Fuit autem Corinthiorum Rex, & Aſopo fluuio indicauit Æginam filiam à Ioue raptam. Iupiter iratus, mortem indici immiſit. At Siſyphus mortem robuſtus vinculis ligauit, adeò vt nemo tunc mortalium moreretur ampliùs, donec Mars morte liberauit. Ex hac fabula videtur Siſyphus Medicinæ ſtudioſus fuiſſe, vt vetuſti Reges plerique, & peſtilentiam fortaſſis à Ioue immiſſam arte ſua curaſſe, ita vt nulli ampliùs mortales ea perierint, quo ad peſtem ſecuta ſunt bella. *Euſtat. Iliad. ς.* Fortè verò & Acesodyna excogitauit primus, id eſt, dolorem ſedantia, ac morborum antipala, vt Græci dicunt, quia ægritudinibus obluctentur. *Cal. lib. 24. cap 35. A. L.*

Scribit Plutarchus fortiſſimum heroum Herculem medicinæ peritum fuiſſe. Itaque quod apud Euripidem legitur de Alceſtide, quam, cùm mortem pro viro ſuo Admeto obiiſſet, Hercules cum ipſa Morte luctatus, per vim ei eripuiſſe, & viuam ad Admetum reduxiſſe narrauit: ita intelligendum eſſe: cùm Alceſtis ita grauiter ægrotaret, vt depoſita iam & deſperata eſſet, veniſſe Herculem, & medendi arte, qua excellebat, ei valetudinem priſtinam reddidiſſe, Admeto ea in re gratificatum. *Muretus Var. lect. lib. 8. cap. 23.*

Criſæi circa Delphos habitantes, ob latrocinia & templi Delphici ſpoliationem ab Amphictyonibus bello petiti obſidebantur. Cum autem peſtilentia exercitum inuaſiſſet, victores fore reſpondit Deus, ſi in Co inſulam profecti, ἐλάφου παῖδα σὺν χρυσῷ adducerent in auxilium, ceruí filium cum Auro. Coi legatos benignè audiuerunt, cæterùm oraculi mentem non ſunt aſſecuti. Surrexit ergo Nebrus medicus, genere Aſclepiades: is, quòd ceruorum hinnuli Νεβροὶ vocarentur, domique filium χρυσὸν haberet, oraculum ad ſe pertinere cenſuit. Itaque pentecorotо inſtructa ſuo ſumptu, Amphictyonibus ſuppetias tulit. Confeſtim autem peſtilentia remiſit, veluti placato Deo. Cúmque equus pulſato ſolo vngula aquæductum detexiſſet, Nebrus pharmacis aquam corrupit, ſic vt dyſenteria Criſæi perirent. Oppugnationem inde aggreſſi, cùm Chryſus muros primus conſcendiſſet, vrbs capta eſt. Amphictyones Apollini templum Delphicum conſecrarunt, cùm tota regione Criſæorum, & Chryſum, qui de muro deturbatus perierat, in circo equeſtri ſepelierunt, & Delphis publicè parentarunt, & Aſclepiadis in Co inſula vaticinandi primas partes, ſicuti Hieromnemonibus cæteris, conceſſerunt. *Theſſal. in orat. quam habuit in legatione ſua.*

Hadrianus Imp. medicinæ ſtudioſiſſimus fuit, & fortaſſe plus ſatis. Proinde ſepulchro ſuo inſcribi voluit, Turba medicorum perdidit Cæſarem.

Dionyſius tyrannus Siculus medicinæ nauabat operam, & ipſe curationes, ſectiones, vſtiones, & reliqua faciebat. *Æl. lib. 11. de Varia hiſtoria.*

Mithridates Ponti Rex in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, & ab hominibus ſubiectis, qui fuêre pars magna terrarum, ſingula exquirens, ſcrinium commentationum harum & exemplaria, effectúſque in arcanis ſuis reliquit. Cn. Pompeius eo deuicto omni regia præda potitus, transferre ea ſermóne Latino libertum ſuum Lenæum, grammaticæ artis doctiſſimum, iuſſit: vitæque ita profuit non minus quàm Reipublicæ victoria illa. *Plin lib. 25. c. 2.* In ſanctuariis eius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti Mithridaticæ dictæ, è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidẽ, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: ei, qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. *Idem l. 24. cap. 8.* Cuius certè antidoti beneficio etiam tum, cùm à filio Pharnace obſeſſus, venenum aſſumpſiſſet, mori non potuit, ſed à milite ſe occidi curauit. *Galen. in libro de vſu Theriacæ, cap. 6. Oroſius lib. 6. Serapion. lib. 7. Tract. cap. 8.*

Conſtantinus IV. Pogonatus, Imperator Conſtantinopolitanus, poſt deuictos Saracenos & Arabes, Philoſophiæ & Rhetorices ſtudia renouauit, agriculturæ compendium collegit, & medicinam ſummo ſtudio amplexus eſt.

Ioſina Scotorum Rex medicos coluit, atque chirurgos, cum quibus in Hibernia puer fuerat educatus, herbarum vires (quibus ſolis eo temporis Scoti in morbis vulneribuſque medendis vtebantur) pulchrè callens. *H. Boeth. lib. 2.*

LIBERTATIS. MEDICI

Serui.

Medici olim Serui, vnde iis à patronis imperabatur. Hinc lib. 26. §. de oper. lib. Medicus libertus, quod putaret, ſi liberti ſui medicinam non facerent (hoc eſt, pharmaca pararent) multò plures imperantes ſibi habiturum, poſtulabat vt ſequerentur ſe, neque opus facerent.

Plato in libris de Republ. alios Medicos facit liberos, alios ſeruos.

Medicus Ægyptius ocularius ad Cyrum ab Amaſi miſſus, auctor fuit Cambyſi Ægypti occupandæ. *Herodot.*

Democedes Calliphontis filius, qui fuit Æſculapij ſacerdos Cnidi, Crotoniates, in Ægina medicinam fecit, Polycratem Sami tyrannum mercede duorum talentorum curauit: à Rege Dario acceſſitus, diu cum illo fuit. Librum ſcripſit medicum. *Suidas. Herodotus in Thalia* Taliphontis Crotonienſium principis medicum fuiſſe ſcribit, à Dario Rege duobus aureorum compedum paribus donatum, tacita ſeruitutis exprobratione.

Bello ciuili Domitius Corfinij à Cæſare obſeſſus, deſperata ſalute à Seruo medico venenum popoſcit. Ille pro veneno ſomniferum dedit: & ſic herum, qui, accepta Cæſaris erga victos clementia, vitæ ſe cupidiſſ oſtendebat, imprudentem prudens ſeruauit. *Plut. in Cæſare.*

Eudoxius medicus, auctor Bagaudæ ſeu ſeruilis belli ſub Valentiano III. ad Hunnos aufugit. *Auentinus lib. 2. Annal. Boiorum.*

TEMPORIS.

Sic Medici, in Veteres & Recentiores diuidi poſſunt.

LOCI, PATRIÆ

Medici Græcos & Barbaros diſtingui poſſunt. Græci in Coos, Gnidios, Rhodios. Barbari in Aſſyrios, Ægyptios, Arabes, Thracas, & ſimiles. De quibus aliquando ex profeſſo. Bern. Scardeonus lib. 2. hiſtor. Patauina, claſſe 9. Medicos Patauinos omnium ætatum recenſet.

Medici Ægyptij ſecundùm receptam & traditam ab antiquis artem primo triduo mederi cogebantur. Eo ſi non caderet morbus, liberum erat medico ingenio vti, & noua remedia adhibere. *Ariſt. lib. 3. Polit.*

Indorum medici poſſunt & fœcundos facere, & marium & feminarum procreationem per medicamenta præſtare. Medicina plurimùm per cibos perficitur, non autem per medicamenta. Ex medicamentis maximè vnctiones probantur, & cataplaſmata: cætera maleficij non eſſe expertia iudicantur. *Strabo lib. 15.*

MEDICORVM MINISTRI. HORVM

ALII MEDICAMENTA.

LEGVNT, ACQVIRVNT.

Romani Impp. Antonini imprimis, multos herbarios in Creta aluerunt, quorum cura Romam quotannis herbæ omnis generis ad vſum medicum in viminibus quæ idcirco Textilia vocabant, perueherentur. *Gal. lib. 1. de Antid. c. 2.*

PRÆPARANT. PHARMACOPOEI.

Facere medicinam propriè Pharmacopolæ dicuntur, quorum etiam taberna Romæ Medicina (vt ex Plauto conſtat) appellabantur. Hotoman. de Verbis Iuris. Minùs propriè verò Medici mederentes, medicinam dicuntur facere, voce præparationis inſtrumentorum ad eorundem vſum tranſlata. Veteres certè medici, quod ex Hipp. & Galeno & Græcis poſterioribus ſatis apparet, ipſi ſuis manibus medicamenta componebant, & potiſſimum, quorum, vt in agenda magna erat efficacia, ſic magnam & potiſſimùm, quorũ vt in agendo magna erat efficacia, ſic magnam in præparando diligentiam requirebãt. Etſi enim opera hæc mechanica, & à medico dignitate aliena eſſe videtur: at hæc ipſa ſubmiſſio & humilitas pro ſalute ægrorum ſuſcepta. Medicũ nunquã dedecet, non magis

gis quàm vrinarum inſpectio, & ſtercorum exploratio, & ſimilia A *alia. Peſſimè verò illi de Rep. meriti ſunt, qui primi Pharmacopeiam à Medicina auulsère, & dum otio ſuo plus ſatis indulgent, arma medica ſeruis & miniſtris maiorem quaſtui ſui quam ſalutis ægrorum & exiſtimationis medici rationem habentibus, præparanda cuſtodiendaque commiſere: quorum deinde vel auaritia vel improbitate factum eſt, vt medicamenta nobiliſſima, quapropter eximentem ſucceſſum θεῶν χεῖρας appellarunt veteres, vel proſtituta indoctiſſ. audaciſſimiſque Empiricis communicarentur, vel corrupta & vitiata auctoritatem ſuam amitterent.*

De Ariſtotele Epicurus hæc dixit, in Epiſtola de ſtudiis, quòd patrimonio abſumpto ad malitiam acceſſerit, poſtea ad vendenda pharmaca conuerſus ſit, hinc ad philoſophiam. Hæc ſolus Epicurus contra ipſum dicere auſus eſt, quæ neque Eubulides, nec Cephiſodorus auſi ſunt, quamuis commentaria contra eam ediderint. *Athen. lib. 8. cap. 8.*

Philon Tarſenſis medicus, quum medicamenta quædam ad medendi vſum exquiſitiſſima concinnaret, & regias quaſdam Alexipharmacas poteſtates, eas Deorum manus appellabat, veluti diuinas & ſalutares. *Calius lib. 16. cap. 10. ex Galeno.*

B

MEDICI VETERINARII.

Chiron Saturni F. primus artem medendi herbariam inuenit: & Veterinarium opus conſcripſit. Qua de cauſa Centaurus appellatus eſt. *Suidas.*

Aſtrampſychus Veterinarius, librum medicum de aſinorum curatione ſcripſit, & ſomniorum interpretationem. *Suidas.*

In mulomedicum quendam Soſandum extat carmen *in 4. Epigrammat.* ex nominum etymo capto ioco, cùm Hippocrates Equorum domitorem, Soſander Virorum conſeruatorem ſignificet:

Ἰητὴρ μερόπων ἱπποκράτης, ἀλλὰ καὶ ἵππων
Σώσανδρε, χρυσέης ἐσσὶ ἀκεστορίης.
εἰ τέχνην μετάμειψον, ἢ οὔνομα μὴ δὲ καλεῖσθω
ἀπρεπὴς ἐκ τέχνης, ὡς ἵππος κρατέει.

Abſyrtus, Pruſaënſis & Nicomedienſis miles, qui ſub Imper. Conſtantino in Scythia iuxta Iſtrum militauit, Medicinam equorum ſcripſit, & phyſicum librum de Veterinis. Scri- C pſit & Cimon Athenienſis præclarum librum de Inſpectione equorum. *Suidas.*

Androdus ſeruus à Domino ſuo in deſertum Africæ fugiens, in antrum quoddam ſe abdidit. In quod cùm paulò poſt leo pede ſaucius veniſſet voce querula, ille conſpicatus in pede leonis confixam grandem ſpinam, qua ratione potuit, euulſit. Ob quod beneficium per triennium integrum etiam à leone Androdus in deſerto alitus fuit, meliori ſemper prædæ parte illi à leone impertita. Longóque poſt tempore, cùm Androdus damnatus eſſet, vt in theatro cum leone dimicaret, fortè huic eidem leoni expoſitus fuit, qui non tantùm nihil ſæui in eum molitus fuit: ſed & veteris conſuetudinis & beneficij memor, ei blanditus pepercit. *Gellius ex Appione Polyhiſtore.*

Herophilus veterinarius, ſe C. Marij F. fingens, ita ſe extulit, vt eum coloniæ veteranorum complures & municipia ſplendida collegiáque ferè omnia adoptarent. At poſtea Cæſaris viribus vrbe pulſus fuit, & cùm Cæſare interfecto, reuerſus in vrbem, Senatus interficiendi conſilium cepiſſet, iuſſu pa- D trum in carcere necatus fuit. *Val. Max. lib. 9. cap. 16.*

MEDICA EXERCITATIO BONA.

Medicamenta Inveniendo, Docendo.

Æſchines Athenienſis ex crematorum hominum cinere anginis medebatur & tonſillis, vuiſque, & carcinomatis. Hoc medicamentum vocabat Botryon. *Plin. lib. 28. cap. 4.*

Cherias Athenienſis apud Plinium teſtis eſt, radicem cardui ex aqua decocta potatoribus ſitim facere, ſtomachum corroborare: & vuluis aliquid conferre, vt mares gignantur.

Chryſermus bulbi radice in vino decocta parotidas curabat.

Lycus Neapolitan. atriplicem contra cantharidas bibendam cenſet. *apud Plin. cap. 20. lib. 20.*

Artemon caluam interfecti, ignéque cremati, propinauit aquam è fonte, noctu, comitialibus morbis. *Plin. lib. 1. cap. 28.*

Cleophantus Aſclepiade prior fuit, *teſte Plin. & Celſo lib. 3. cap. 14.* Hic vini rationem illuſtrauit, & ſemen paſtinacæ erraticæ dyſentericis prodeſſe docuit.

Caſtor medicus docuit Piperitim herbam (quam alij Siliquaſtrum vocant) bibi contra morbos comitiales. *Plin. lib. 20.* E Idem ſcripſit, ſuccum radicis ferularum, oculorum claritati multum conferre.

Æſchrion Pergamenus Empiricus, præceptor Galeni, ex fluuiatilium cancrorum cinere medicamentum iis, qui à cane rabido morſi eſſent, parabat. *Gal. lib. 3. de Simp. med.*

Mithridates Ponti Rex, ſumma diligentia ab hominibus ſibi ſubiectis herbarum vires requiſiuit, & in ſcriniis ſuis recondidit. Quibus potitus Cn. Pompeius Magn. experimenta ex Pompeio Lenæo libero ſuo, grammatico doctiſſimo, in Latinam linguam transferenda dedit. *Plin. lib. 25. cap. 2. & Gell. lib. 17. cap. 16.*

COGNOSCENDO, PRÆDICENDO.

Achilles à Chirone educatus, in arte etiam medica inſtitutus, ab Homero Illiados α introducitur primus de peſtilentiæ, quæ Græcos affligebat, cauſis diſputans, & non naturalem, ſed diuinam cauſam eſſe aſſerens, quæ nullis remediis, ſed pace tantùm Apollinis implorata mitigari poſſet. τὸ γὰρ ὅτι φησὶ θεὸς λοιμώδης ἦν, hoc ex ipſius aëris conſtitutione & So- F lis pallore cognouerat. *Euſtathius.*

Philotimus medicus, cùm quidam ſuppuratus peteret, vt medicinam ſibi aduerſus reduuiam faceret: aduertens ex colore & ſpiratione eius valetudinem: Non laboras, bone vir, inquit, reduuia. *Plut. de Aud. & de Dignoſcend. adul.*

Pauſanias apud Æginenſes, Achaiæ ſcribit, templum eſſe Cereris, ac fontem proximum, in quem Ægri poſt peracta ſacra deſpectante, morbi valetudiniſque exitum vident. *Lud. Viues in lib. 6. Auguſt. de Ciu. Dei, cap. 35.*

Dione obſidente Dionyſium in arce Syracuſana, Soſis quidam, vt odium conflaret apud Syracuſanos Dioni, nouacula ſeipſum capite læſit, poſtea procurrens in forum exclamauit, iniuriam iſtam ſibi à Dionis ſeruis illatam, quòd pridie quædam liberiùs in eum protuliſſet. Cæterùm rem penitus indagantibus Syracuſanis, Medici vulnus inſpexerunt, & dolum deprehenderunt. Quippe inflicta gladio vulnera ſemper ſunt in medio profundiora: at Solidis erat vndequaque exile vulnus, & multa habebat initia: quòd per dolorem, vt videtur, remiſiſſet plagam, mox iterum repetiſſet. G Huic acceſſit, quòd nouacula in concionem allata fuit à familiaribus, qua ſeipſum vulnerauerat. Preſſus etiam teſtimonio ſeruorum, qui cum multa nocte dicebant egreſſum domum nouaculam manu tenentem, à populo rei capitalis damnatus fuit. *Plutarch. in Dione.*

Eraſiſtratus medicus, Antioche Rege ægro, manu cordi admota, ex palpitatione, quoties Stratonicem nouercam fortuitò prætereuntem videret amorem deprehendit. *Suidas.*

Lupus Macedo, veluti oracula ex adytis proferre videbatur, eáque grauitate omnibus ſe admirabilem faciebat. *Gal. 1. de facult. nat.*

Faciliùs in ſeruis, quã in liberis tollitur hydrops: quia quum deſideret famem, ſitim, mille alia tædia, longámque patientiã, promptius iis ſuccurritur, qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas eſt. Sed ne ij quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus Chryſippi Diſcipulus, apud Antigonum Regem, amicum quendam eius, notæ intemperantiæ, mediocriter, eo morbo implicitum, negauit poſſe ſanari. H Quumque alter medicus Epirotes Philippus cum ſe ſanaturũ polliceretur, reſpondit, Illũ non ad morbum ægri reſpicere, ſed ad animũ. Neque eum res fefellit. Ille enim quum ſumma diligentia non medici tantummodò, ſed etiam regis cuſtodiretur, tamen malagmata ſua deuorando, bibendóque ſuam vrinam, in exitium ſe præcipitauit. Inter initia tamen non difficillima curatio eſt, ſi imperata ſunt corpori, quies, ſitis, inedia: at ſi malum inueterauerit, non ſine magna moleſtia diſcutitur, Methrodorum tamen Epicuri diſcipulum referunt, quum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret neceſſariam ſitim, vbi diu abſtinuerat, bibere ſolitum, deinde euomere. *Corn. Celſus lib. 3. de Re med. cap. 21.*

Galenus prima ſtatim viſitatione, omnia febrium genera (quotidianam, tertianam, quartanam, ſemitertianam, cauſum) mirè diſcernebat: ſicut & alios affectus plerunque primo die: ſic & hecticam febrim incipientem vnà cum putrida agnouit, & aliquando ex ſolo colore locum in viſceribus affectum deprehendit. Denique ſemper ſummo ſtudio in curando

do ſimul & præſagiendo ſe exercuit: tantúmque profecit, vt aliqui eum vatem eſſe dicerent, tanquam diuinatrice arte, non medicinæ ſcientia, futura prædiceret. Boëthi viri conſularis & Philoſophi Romanis filius Cyrillus puer etiamnum à morbo conualeſcens, recidiuam paſſus erat: deinde ſoluta febri denuò feriebat. Galenus ad eum vocatus, cùm ex pulſu febrem abeſſe, commotionem tamen & grauedinem, nullo præcedente motu, adeſſe deprehenderet, pronunciauit puerum clàm aliquid concedere. Negantibus verò & matre & aſtantibus, Boëthus excuti iuſſit lectulum, totúmque illo cubile. Tandem ex velo mulicbri, quod ſellæ impoſitum iacebat, commoto, panis fruſtum excidit, & præcognitionem Galeni admirabilem fecit Boëtho cæteriſque. Romæ ad Iulti vxorem vocatus, quæ abſque manifeſta occaſione conſumebatur, ex pulſu (qui ſubitò ad nomen eius quem amabat auditum variis modis agitabatur, & ſubſultabat, quod & aliàs perturbati animi indicium eſt, vultus ac faciei color ad eiuſdem nomen immutabatur) eam non modo mare, ſed quem deperiret etiam, miro quodam artificio deprehendit. Pari induſtria diuitis cuiuſdam Procuratorem non ex morbo, ſed metu, quòd rationem reddere non poſſet, contabeſcere agnouit. Ad Siculum medicum ægrotantem à Glauco philoſopho deductus, qui ſuum ipſe morbum ignorabat, hepaticum eſſe deprehendit, his argumentis. In primo ſtatim aditu obuiam venit quidam, peluim è cubiculo efferens, quæ tenuem cruoris ſaniem continebat, carnium nuper mactatarum ablutione haud abſimilem, euidens affecti iecinoris argumentum. In pulſu verò inflammationis indicium, & iuxta feneſtram hyſſopum ex aqua mulſa decoctum animaduertit: vnde cogitauit medico pleuritidis ſuſpicionem obortam, dolore videlicet nothas coſtas infeſtante, qualis iecinoris quoque inflammationibus accidere quandoque conſueuit. Erat autem & reſpiratio parua crebráque, & exigua tuſſi infeſtabatur: vbi verò magnam reſpirationem traheret, dolor in iecoris regione vehementiús cruciabat, ſentiebatque in dextro hypochondrio grauitatem, & iuguli ad inferiora detractionem: quæ quidem omnia Galenus per ſe & obſeruauit & prædixit, magna Glauconis & ægri admiratione. Sextus, Imperatoris M. Antonini filius, in morbum inciderat acutum, adeò vt ſeptimum diem euadere nõ poſſet, quin iudicaretur. Id euenturum quarto die Galenus cognouit, prædixitque ſeptimo vel ſexto die prorſus indicatum iri: quòd ſi ſexto indicaretur, reuerſurum: ſin ſeptimo, integram tum ſolutionem fore, eamque per ſudorem. Aduenit autem indicatio die ſexto, & quanquam poſt id tempus ipſe Sextus, vt Galeni prædictionem redargueret, & febris non rediret, exquiſita victus ratione vteretur, die tertiodecimo tamen iterum febrire cæpit. Cùm ruſum vocatus Galenus, poſt tres dies eam febrim, quæ ſatis magna iterum eſſet futura, deſituram atque ſeptimo decimo die à primo decubitu indicationem facturam, prædixit: & rurſus die quintodecimo ſententiam ſuam rogatus, in eadem permanere ſe reſpondit: hoc etiam addens, ſeptimodecimo die adueniente ſudorem hora ſecũda noctis eruptere incepturum. Cùm reuerſus ex bello Germanico M. Antonius Imp. crederet ſe aliquando febrire, nec minus medici, qui peregrinationis eius comites fuerant, Galenus iuſſus arteriam contingere, dixit ſe febrim nullam percipere, ſed potius à cibo aſſumpto & æſtuante, eius ventriculum opprimi. Id quod mox Imperator ipſe, ter ita rem ſe habere repetens, confirmauit: ſentire enim ſe cibo frigido grauari. Ventriculum igitur fouens nardino vnguento purpurea lana excepto, calido, bibénſque Sabinum vinum cum pipere, quemadmodum Galenus ſuaſerat, minimo negotio fuit reſtitutus: vnde Galenum poſtea magnopere commendare non deſiſtebat, eum Medicum præſtantiſſimum eſſe, ac tum virum ingenuum, tum ſummum philoſophum prædicans. *Com de Pracogn. ad Poſthumum teſtis ipſemet.*

Rex Aracam ſic expetitur vxoris futuræ temperamentum. Duodecim virgines lectas, annos totidem natas, quot illæ ſunt, lotas goſſypino indui iubet panno. Tum ad meridiem vſque ſub ſole morari in ſumma ædium area incruſtata. Vbi deſudarunt (quòd cùm facilè, tum vehementer fit) odor cuiuſque indumenti exploratur. Quarum malè olet, ſuis eas nuptui dat: bene olentiũ ſibi retinet Ne fallatur: patris ac matris nomẽ veſtibus inſcribitur, *Iul. Caſ. Scaliger de Subtilitate, Exerc.* 189

Ioanninus Sanguinacius, medicus Patauinus, doctrina & experientia medendi cunctos medicos longè excelluit, vt nec inſpecta vrina, nec exploratis priùs brachiorum arteriis, ex ſolo aſpectu vultus, & genus, & tempus & paroxyſmum morborum diuinaret. Petro Aponenſi æqualis, & eiuſdem ferè fati. Etenim hæreſeos ac magiæ accuſatus, Romámque ad cauſam dicendam pertractus, cùm ſe purgare ſufficienter non valeret, in Melitam inſulam, in exilium perpetuum relegatus eſt. *Bern. Scardeon lib. 2. claſſe 8. hiſt. Pat.*

MEDENDO, CVRANDO.

☞ *Conſule Tit. Morborum curatorum. Illic Sanitatis reſtituta ratio habetur, hic verò Artis.*

Achilles Chironis diſcipulus, Telephum Regem Myſorum, haſtæ, qua vulnerauerat illum, ærugine, oraculi iuſſu, ſanauit. *Euſtath. Iliad. α. & Strabo lib.* 1.

De Æſculapio, qui artem à Magnete, ſiue Chirone Centauro didicerat, ſic ſcribit *Pindar. Ode* 3. *Pythiorum.*

τοὺς μὲν ὦν, ὅσσοι μόλον, αὐτοφύτων
ἑλκέων ξυνάονες, ἢ πολιῷ
χαλκῷ μέλη τετρωμένοι,
ἢ χερμάδι τηλεβόλῳ,
ἢ θερινῷ πυρὶ περ-
θόμενοι δέμας, ἢ
χειμῶνι, λύσαις ἄλλον ἀλ-
λοίων ἀχέων
ἐξᾶγεν. τοὺς μὲν μαλακαῖς
ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων,
τοὺς δὲ προσανέα πι-
νοντας, ἢ γυίοις περάπτων πάντοθεν
φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς,

Quotquot venerunt ſuapte ſponte ſubnatis vlceribus infecti, aut fulgido ære membra vulnerati, aut lapide eminus acto, aut æſtiuo igni perditi corpus, aut frigore, liberando alium ex aliis mœroribus eduxit: hos quidem, mollibus incantationibus medicinam adhibens: illos autem manſuetas & lenes (potiones) bibentes, aut membris adiungens vndique pharmaca, alios quoque ſectionibus ſanitati reſtituit. Eum proinde Homerus in hymnis, χάρμα μέγ' ἀνθρώποισι κακῶν θελκτῆρ' ὀδυνάων, vocat.

Alceſtim perhibent ab Hercule, artis medicæ perito, cùm illa deplorata valetudine eſſet, quò gratificaretur Admeto, fuiſſe conſeruatam, qui eam mulierem amabat, & amaſius fuerat huius. Itaque Apollinem fabulantur Mercede Admeto magnum ſeruiſſe per annum. *Plut. Serm Amatorio.*

Ægyptij medici ægros ſecundùm legem curant, ab antiquis medicis comprobatiſque ſcriptoribus traditam. Si quis normam ſacri libri ſecutus, infirmum ſanare nequiuerit, omni caret crimine. Si præter ea, quæ libris continentur, illũ curauerit, morte punitur: credidit enim legiſlator, ea medendi cura, quæ plurimo tẽpore ab optimis medicis obſeruata profectaque ſit, haud facilè meliorẽ reperiri poſſe. *Diod. l. 1. c. 6. Ariſt. in* 3 *Polit.* primo triduo ſecũdùm normã curare ſolitos ſcribit. Eo exacto, licuiſſe liberè vnumquemque ſuo iudicio & experimento niti.

Hippocrates medicus in magna peſtilentia, non vnum ægrum, ſed multa oppida, ſcientia ſeruauit. *Varro lib.* 1 *cap.* 4.

Acronem Agrigentinum ferunt medicum, Athenis ſub magnam peſtilentiam, quòd accendi apud ægrotos ignem præſcripſiſſet, inclaruiſſe. *Plut. de Iſide.*

Phocus Ornytionis F. Siſyphi nepos Anthiopen Lyci vxorem, mente captam, inſaniæ morbo liberauit, & vxorem duxit. *Pauſan. in Bœoticis.*

Eribotes, Teleontis filius, Oilei vulnus à Stymphalidibus illatum ſanauit. *Orpheus in Argonauticis.*

Darius Rex in venatu cùm ex equo deſiluiſſet, grauiter diſtorſit pedem, vt talus è iunctis emoueretur. Itaque medicos Ægyptios, quos ſe præſtantiſſimos habere ſecum putabat, adhibuit. Qui cùm pedem torquerent, malum exaſperabant. Die demùm octauo, Regi præſtantia Democedis Crotoniatæ Sardibus captiui medici indicatur. Adductum Darius rogat, vtrùm artem noſſet? Negat ille: veritus, ne prorſus Græcia ſibi carendum eſſet. Verùm cùm Darius flagra & ſtimulos proferri iuſſiſſet: ſe quidem non accuratè ſcire artem, ſed medici vſu consuetudine, medicinam vtcunque tenere dixit. Pòſt, permiſſu Regis Græcè locutus, remediis efficacibus adhibitis & ſomnum ei conciliauit, & ſanitatem breui tempore reſtituit, deſperanti iam pedis integritatem. Idẽm Atoſſam Cyri filiam Darij vxorem vlcus in mamma habentem curauit: obteſtatus, vt ſibi viciſſim operam nauaret in eo quod peteret. Petiit autem reditum in Græciam. *Suid. ex lib.* 3. *Herodoti.*

Critobulo medico ſingularem peperit laudem ſagitta ex oculo Philippi Macedonis, citra oris deformitatem, euulſa.

De

De quo abundè *Curtius* meminit *lib.* 8. *de geſtis Alexan. Plin. lib.* 7. *cap.* 37.

M. Varro, cùm Corcyræ eſſet exercitus ac Claſſis, & omnes domus repletæ eſſent ægrotis ac funeribus, immiſſo feneſtris nouis Aquilone, & obſtructis peſtilentibus, ianuáque permutata, cæteráque eius generis diligentia ſuos comites ac familiam incolumes reduxit *Varro lib.* 3. *cap.* 4.

Caſſius ingenioſiſſimus ſeculi ſui medicus, febricitanti cuidam, & magna ſiti affecto, quum poſt ebrietatem eum premi cœpiſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſſit. Qua ille epota, cùm vini vim miſcendo fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſudore diſcuſſit. *Celſus lib.* 1. *de Re medica.*

Democritus in valetudine Conſidiæ, M. Seruilij conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter vſus eſt lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat. *Plin. lib.* 24. *cap.* 7.

Galenus, cùm vulnerum neruorum curationem primùm excogitaſſet, viſum eſt Pergameno Pontifici, gladiatorum curationem ei ſoli committere, quamuis iuueni adhuc. Cùm autem prioribus medicis multi antea periiſſent, illi ne vnus quidem ſiue è neruorum, ſiue vulnere alio mortuus vnquam eſt. Itaque ſuccedentes etiam aliquot Pontifices, gladiatores curandos illi tradiderunt. Idem Romæ Eudemum Peripateticum, laborantem quartana triplici, ob intempeſtiuè adminiſtratam theriacam (vnde febris ſimplex primum duplicata eſt, deinde etiam triplicata) iam ingraueſcentem ætate, ac media hyeme deſperatum à cæteris, tempeſtiuo vſu eiuſdem antidoti adhibito, reſtituit: prædixitq; euentura omnia, quo ſcilicet die quæq; è tribus febribus abitura eſſet, criſis tempus & modum, morbique ſolutionem: id quo1 nomen illius exiſtimationémque per totam vrbem plurimùm auxit. *Gal. de præcogn. ad Poſthumū cap.* 2. Iuueni, ſtatim primo die, quo fuit accerſitus, prædixit, quartanæ febris initium eſſe & in curationē ſuſceptum perſanauit, morbi ſolutionem præfatus. Accitus itidem è Poſthumo, familiarem Charilampi cubicularij, neruo vulnerato laborantem, curauit: quem nemo medicorum, qui Imperatoris aulam frequentabant, ad ſanitatem reuocare potuerat. Poſt hunc, Demadem rhetorem: cuius morbum celebres quiſque aulæ medici ne cognouerant quidem.

Branca Siculus Cataneus chirurgus ac phyſicus eximius, ſuo ingenio & arte aures, naſos, & labra, quibus cæſa fuerant, inſtaurabat. Huius diſcipulus fuit Balthaſar Pauonus Siculus. *Gilb. Cogn. lib.* 3 *Narrat.*

Scipio Lancelotus medicus, Pontificem Iulium II. anguſti ſpiritus Ioloiib. ita oppreſſum, vt per aliquot horas pro mortuo haberetur, ſtomachi vitio proſtratum, & alimenta repudiantem, oblato perſico pomo, ad certam vitæ ſpem feliciter erexit. *Iouius in Pompeio Columna.*

Eſt Magnetis genus quoddam, quo illitā acus vel enſis, citra omnem dolorem vulnus facit. Eius rei periculum in ſeipſo ſe feciſſe *Cardanus* teſtatur *lib.* 7. *de Subtilitate.* Addit & illud, Alexandrum quemdam Veronenſem circumforaneum, pueros ſeruóſque ſuos abſque ſenſu, gladiis hoc lapide perfrictis vulneratos noctu, mox coram populo oleo oliuarum, cui ſarcocollam permiſcuerat, vel thus, vel aloen, ne ſimplex oleum eſſe videretur, infuſo, maximum feciſſe quæſtum, quòd plebs oleo tantas ineſſe vires crederet: cùm id tamen ex natura vulneris eſſet, quod hac ratione inflictum per ſe etiam coit, oleo nihil vel parum conferente.

MEDICA EXERCITATIO MALA.

INEPTA, INFELIX.

Medicos malos hic eos intelligimus, non qui ὁ ϑναῶς mali ſunt atque perfidi, ægros data opera ſuis necantes pharmacis, quorum exempla ad Titulum Veneficorum pertinent, ſed ϑνητοκῶς, hoc eſt, qui propter artis imperitiam, vel ſaltem ineptam in adhibendis quantumuis opportunis remediis peccant: modò abſque periculo ægrorum. De quibus ſic Plinius lib 29. *cap.* 1. *in hac ſola artium euenit, vt cuicunque medicum ſe profitenti, ſtatim credatur: cùm ſit periculum in nullo mendacio maius, non tamen illud intuemur: adeò blanda eſt ſperandi pro ſe cuique dulcedo. Nulla præterea lex: quæ puniat inſcitiam capitalem: nullum exemplum vindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortes agunt: medicoque tantùm, hominem occidiſſe, ſumma impunitas eſt. Hæc ille. Quæ quidem ſi de indoctis dicantur, vt veriſſima ſunt, ita ſummam magiſtratuu ſocordiam & negligentiam arguunt, qui cùm temeritatem improborum coercere poſſet, impunè eos in capita hominum graſſari ſinit, hoc ſolo titulo munitos quod medici ſint, quaſi verò ſola profeſſio medicum faciat, & operatio ipſa. Si verò de omnibus medicis, etiam de doctis probiſque intelligantur, vt falſiſſima ſunt (neque enim bonus medicus vnquā hominem occidit, vti nec bonus Princeps Rempublicā damno vnquam afficiet) ita medicorum probitatem magis commendant, quibus cùm vitæ neciſque hominum libera poteſtas data ſit, malint tamen plurimos ſeruare, quam vel precio vel odio inducti, ægros è medio tollere.*

COGNOSCENDO, PRÆDICENDO

In Soclem medicum *Nicarch. in* 2. *Epigram.*

Ὀρθῶσαι τὸν κυρτὸν ἀποχρήματ᾽ Διόφαντον
Σωκλῆς, τετραπέδους τρεῖς ἀπέθηκε λίθους
τῷ κυρτῷ σιβαροὺς ἐπὶ τὴν ῥάχιν. ἀλλὰ πιεσθεὶς
τέθνηκεν. γέγονεν δ᾽ ὀρθότερος νεκρός.

Eunomus medicus in prognoſtico ineptus, ab Auſonio ſic celebratur:

Languentem è populo moriturum dixerat ægrum
Eunomus: euaſit fati ope, non medici.
Paulò poſt ipſum videt, aut vidiſſe putauit
Pallentem, & multa mortis in effigie:
Quis tu? Caius, ait, Viuiſne? Hoc abnuit. At quid
Nunc agis hic? Iuſſu Ditis, ait, venio,
Vt quia notitiam rerumque hominumque tenerem,
acciperem medicos. Eunomus obriguit.
Tum Caius, Metuas nihil, Eunome. Dixi ego, & omnes,
Nullum, qui ſaperet, dicere te medicum.

Ioſephus medicus Hebræus Baſilio Magno ægrotanti eo die mortem prædixerat. Cui Baſilius: Quid ſi & alterum diem ſuperuixero? Se ille tunc Chriſtianum fore, ſi id contigiſſet, reſpondit. Igitur Baſilius, ſalutis proximi cupidus, orando à Domino impetrauit exitus dilationem: manéque hora tertia ſanus de lectulo conſurgens, ad Eccleſiam venit, ac Iudæum tāto miraculo ſtupentem baptizauit: quem ſæpe antea teſtimoniis conuictum Scripturarum flectere nequiuerat. *Marul lib.* 1. *c.* 7.

Medicus indoctus, cùm infirmos adhibito diſcipulo viſitaret; tangens (vt moris eſt) pulſum, ſi quem contractiorem ſolito ſenſiſſet, culpam in ægrotum conferebat, aſſerens eum quid à ſe prohibitorum comediſſe. Quod cùm ſæpiſſimè faterentur ægri, Diſcipulus rogauit medicum, quonam modo hoc deprehenderet? Tum ille, Cùm peruenio in cubiculum ægroti, ait, circumſpicio in primis diligenter, ſi quid reliquiarum in pauimento ſuperſit, veluti ſi caſtaneæ aut ficus corticem, vel nucis teſtam, aut pomorum fruſta, aut aliud quippiam viderim, coniector infirmum tale quid comediſſe. Haud multò pôſt diſcipulus & ipſe quoque cura medendi ſuſcepta, ſæpiùs eodem modo ægros accuſabat. Ad ruſticum hominem acceſſit, cui cùm valetudinem priſtinam ſe eueſtigiò reſtiturum promiſiſſet, & reuerſus grauiùs laborātem videret, cauſam neſciens, cùm huc atque illuc flexiſſet oculos, nulláſque reliquias vidiſſet, æſtuans animo, tandem ſub lectulo aſelli clitellas conſpexit. Tum clamare cœpit eueſtigiò, tandem ſe percipere, cur deteriùs haberet, & mirari illum minimè mortuum eſſe: aſellū quippe ægrum deuoraſſe, relictis clitellis. In ſtultitia ſua deprehenſus domo ridiculus, multis riſum excitauit.

Zerbus, medicus Italus, quum accitus grandi pecunia penetraſſet ad Triballos, vt Scanderbaſſam, recenti & luctuoſa in Euganeos irruptione clariſſimum, intercutis morbo liberaret: nec demùm, quod inflatè promiſerat, morienti præſtaret: à Barbari ſeruis interfectus eſt. Scilicet vt qui malè ſecando cadauera multos diſcipulorum ſeduxerat, ipſe viuus ſecaretur, & ignorantiæ ſimul ac auaritiæ ſuæ pœnas lueret. *Iouius in elogio Turriani.*

Quidam medicum agens, conſultus de eo, qui aduerſa laborabat valetudine, fortè fortuna conſpexit aſinum alterius ſurgentē à lapſu, ſimúlque audiuit aliū dicentem: Vide quo pacto aſinus tuus ſurrexit. Id ominis arripiens ille, quaſi & aſinus auis eſſet, & augurij nonnihil haberet, protinus reſpondit, fore vt valetudinarius ille reualeſceret. *Gilbert. Cogn. lib.* 1. *Narrat.*

Petrus Leonius in prædicendo ex aſtris falſus. ☞ *Vide Titul. Aſtrologorum.*

In Medicum quendam ſic ludit nonnemo.

Quum indicaſſet Medicus ægrotum ſuum
Eſſe moriturum poſt duos aut tres dies,
Obiuit ipſe mortem poſt dies duos,
At æger hoſce conualeſcit poſt dies,
Vt mortis huius nuncium quidam audiit.
Et meritò, ait: nam litteræ morem ſacræ,
Ne indicans, iudiceris ne ſimul.

Indo

A Indorum Medici herbæ cuiuſdam fumo inebriati, ſiue ſenſus impotes facti, mille de deorum conſilio nugas referunt, & cum ter quaterve corpus ægri voluūt, manibúſque fricant. Os interim ore tenent, quod muliercula, tanquam reliquias, conſeruat. Interrogati de morbo, læta reſpondent omnia. Si ſecus euenit, in promtu eſt excuſatio, lethalem fuiſſe. Conſuetos hoſce ritus neglexiſſe, capitale. Apud nonnullos iidem ſunt medici, qui ſacerdotes. *Io. Metellus.*

MEDENDO.

Ad Troiana vſque tempora perexigna fuit medicorum peritia, quando vel Æſculapij filij, Podalirius & Machaon, Eurypylo vulnerato farinam & tritum caſeum mulierem cōmiſcentem, potúmque præbentem cum vino Pramnio, non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de Republ: cùm illa omnia maximè inflammare vulnus, at non ſedare dolores poſſent. *Natalis Comes Mythol.lib 4.cap.*11. Cæterùm *Plutarch.in Homero* factum excuſat, quòd in heroico corpore, robuſto & valido, nullis prauis humoribus infecto, nullum inflammationis periculum foret.

B Diogenes videns Quendam medendi artem iam profitentem, qui priùs fuerat palæſtrites, ſed ignauus: dixit illi, An eos, qui te hactenus deiecerunt, nunc viciſſim deiicies? Deiicit luctator, quem ſuperat: & deiicit medicus, quos in lectum conijcit, aut etiam in ſepulcrum. Senſit autem Diogenes, illum tam malum eſſe medicum, quàm fuerat ignauus palæſtrites. Similis iocus eſt apud Martialem, de eo, qui ex medico factus hoplomachus, non aliud faceret hoplomachus, quàm quod fecerat medicus. *Laert.lib.*6.

Aceſias quidam medicus imperitus, cuidam pedum dolore laboranti mederi volens, auxit dolorem. Itaque in prouerb. abiit, Ἀκεσίας ἰάσατο, Aceſia medicatus eſt, de re, quæ ſemper vergit in deterius, quoque magis curatur, hoc peius habet. *Ex Diogeniano Eraſmus.*

Nicoles, cùm malus Quidam medicus diceret, ſe magnam habere poteſtatem, Quidni, inquit, iſta dicere liceat, qui tam multos impunè ſuſtuleris? *Maximus ſerm.*50.

Stratonicus ad Medicum quendam dixiſſe fertur: Laudo tuam experientiam, quia non ſinis infirmos computreſcere, ſed ſtatim eos liberas. *Antonius in Meliſſa par.*1. *ſerm.*56. Sed

C hoc Nicocli adſcribit *Maxim.ſerm.*50.

Hadrianus Imperator moriens, dixit illud vulgatum: Turba Medicorum Cæſarem perdidit. Arbitror illum hoc detorſiſſe Græcum prouerbium: πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν, πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλῆ ἀπώλεσαν. *Dion Caſſius.*

Manes hæreticus, filium Regis Perſarum ægrotum, curaturum pollicitus, magica arte malè ſuccedente, pharmaco interfecit. Igitur viuus arundine excoriatus eſt.

In Phidonem *Nicarchus.*

Οὔτ' ἔκλυσεν Φείδων μ', οὐδ' ἥψατο, ἀλλὰ πυρέξας
ἐμνήσθην αὐτοῦ τοὔνομα, καὶ τέθνηκα.

In Græcis Epigrammatis de Niceta hæc ſcribuntur:

Νικαίτης ᾄδων μὲν ἐστὶν Ἀπόλλων,
αὖ δ' ἰατρεύων τῶν θεραπευομένων.

Apollo ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν nomen trahit. Hinc occaſione homonymiæ non excellentia in canendo & medendo, ſed pernicioſa taxatur ignorantia.

D In Dionem medicum imperitum ſic ludit *Lucillius in ſecunda Epigrammatum*:

Πεὶν ὁ ἐνελεῖ ψαῦξ, Διὸς ἀστραπή, χαῖρ' ἱερὸν φῶς.
αὐτὸ τέλος ἅπει Διονυσίῳ ἐστι Δίων.
οὐ μόνον ἐκπέμψας ὀλυμπικόν, ἀλλὰ δ' αὐτῷ
εἰκότως ὡς εἶχε τὸ βλέφαρ ἐξέβαλεν.

In Appionem *Nicarchus ſecundo Epigrammatum*:

Χειρουργῶν ἔσφαξεν Ἀκεστορίδην Ἀγέλαος.
ἔζη γὰρ χωλεύειν, φησὶν, ὁ μελλοτάλας.

In Alexim *Nicarchus*:

Πέντ' ἰατρὸς Ἀλέξης ἅμ' ἔκλυσε, πέντ' ἐδάκρυσε,
πέντ' ἴδεν ἀρρώστους, πέντ' ἔχρισε πάλιν.
καὶ πάντων μία νὺξ, ἓν φάρμακον, εἷς σοροπηγὸς,
εἷς τάφος, εἷς ἀΐδης, εἷς κοπετὸς γέγονε.

In Agidem *ibidem*:

Ἆγις ἐπεσκέψατ' οὔτ' ἔκλυσεν, οὔθ' ἥψατ' αὐτοῦ,
ἀλλ' ἦν εἰσῆλθεν, κεῖνος ἀπεψύχετο.
ποῦ τίλλων ἀκόνιτον ἔχει φύσιν; ὦ σοροπηγοί,
ἄγε καὶ μάστιξι βάλλετε, καὶ στεφάνοις.

De Cratea *ibidem*:

Ἰατρὸς Κρατέας, καὶ δήμων ἐνταφιαστής

κοινὴν ἀλλήλοις θέντο συνωμοσίην.
καὶ ὁ μὲν, ὡς κλέπτοιεν ἀπ' ἐντοφίων πλαγγόνας,
εἰς ... πέμπεσκεν φίλῳ Κρατέᾳ.
τὸν δ' ἀνταμειβόμενος Κρατέας, ...
πέμπε ... αὐτὸ τῶν θεραπευομένων.

Æſchines Chius empiricus, qui multos vel ſolo adſpectu peremerat, Eunapium ſophiſtam, qui Athenas ſtudiorum cauſa venerat, morti iam vicinum, inſtrumentis quibuſdam diducto oris hiatu medicamentum infundens, vitæ reſtituit. Subito enim ſoluta eſt aluus, & æger loqui cœpit. Hoc vno facto ſuperiora errata omnia obliterauit. *Eunap.in Proæreſio.*

Medicus quidam glandem puero familiaribus rogitantibus vt apponeret, præcepit, vt ex ſtercore conficeretur murium. Quo dicto omnes, qui audiuerant, in riſum ſoluti, quòd cùm tot eſſent quæ appoſita ſedi ad excretionem excitarent inteſtinum, ille omnibus præteritis ad murium confugiſſet ſtercus, nam reuerà pudendum eſt alia etiam experiri velle, cùm omnes ceu curioſum & præſtigiatorem condemnent eum, qui talia aut faciat aut dicat *Galen.lib.*10.*de Simpl.med.facult.*

Medici Valentiniani I Imp. omnes ad exercitum peſtilentia laborantem dimiſſi, cùm is Sabariæ apoplexia corriperetur, nulli adfuere, qui venam inciderent. Cùm ad peſtilentiæ morbo tentatum militem hinc inde dimiſſi eſſent: Vnus tandem inuentus, venam eius ſæpius pungens, ne guttam quidem ſanguinis elicere potuit. *Marcellin.lib.*30.

Medicus imperitus & infelix filium ſuum diſciplinæ commiſerat Agathiæ Grammatici. In eum ſic ludit *Agathias in ſecundo Epigrammatum*:

Ἰητρός τις ἐμοὶ τὸν ἑὸν φίλον υἷα ἔπεμψεν,
ὥστε μαθεῖν παρ' ἐμοὶ ταῦτα τὰ γραμματικά.
ὡς δὲ τὸ μῆνιν ἄειδε καὶ ἄλγεα μυρί' ἔθηκεν
ἔγνω, καὶ τὸ τρίτον τοῖσδ' ἀκόλουθον ἔπος,
πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν,
οὐκέτι μιν πέμπει πρός με μαθησόμενον.
ἀλλά μ' ἰδὼν ὁ πατὴρ, σοὶ μὲν χάριν εἶπεν ἑταῖρε,
αὐτὰρ ὁ παῖς παρ' ἐμοὶ ταῦτα μαθεῖν δύναται.
καὶ γὰρ ἐγὼ πολλὰς ψυχὰς ἄϊδι προϊάπτω,
καὶ πρὸς τοῦτ' οὐδὲν γραμματικοῦ δέομαι.

In malum Medicum, *Martialis Epigram.lib.*8.

Hoplomachus nunc es, fueras Ophthalmicus antè:
Feciſti Medicus, quod facis Hoplomachus.

Hermocrates medicus ignauus & indoctus, tantæ infelicitatis, vt vel per ſomnium conſpectus interficere crederetur. *Mart.lib.*6. *Epigram.*

Lotus nobiſcum eſt, hilaris cœnauit, & idem
Inuentus manè eſt mortuus Andragoras.
Tam ſubitæ mortis cauſam Fauſtine requiris?
In ſomnis medicum viderat Hermocratem.

De Dermogene ſimile quid *Lucillius*:

Ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ἰδὼν Διόφαντος ἐν ὕπνοις,
οὐκέτ' ἀνηγέρθη καὶ περίαμμα φέρων.

In Eundem *idem* ſic luſit:

Ἑρμογένη τῷ ἰατρῷ ὁ ἀστρολόγος Διόφαντος
εἶπε μόνους ζωῆς ἐννέα μῆνας ἔχειν.
κἀκεῖνος γελάσας, τί μὲν ὁ Κρόνος ἐννέα μηνῶν
φησὶ λέγει, σὺ νόει, πλὴν δ' ἐμὸν σύντομα σοί.
εἶπε καὶ ἐκτείνας μόνον ἥψατο, καὶ Διόφαντος
ἄλλον ἀπελπίζων, αὐτὸς ἀπεψύχετο.

Conuertit hæc Auſonius, ſed Alconi tribuit, inquiens:

Languenti Marco dixit Diodorus haruſpex,
Ad vitam non plus ſex ſupereſſe dies.
Sed medicus diuis ſatiſque potentior Alcon
Falſum conuicit illico haruſpicium,
Tractauitque manum, victum, ſi tetigiſſet:
Illicò nam Marco ſex periêre dies.

Medicus quidam pleuritico lenticulam ex aceto confectam exhibuit in morbi declinatione, qui nihil aliud quàm coctorum expuitionem deſiderabat. Æger ſequenti nocte ſuffocatus eſt. *Galen.lib.de Vict.rat.in acutis, Com.*1.*Aphor.*17.

Medicus Quidam cum tribus quartanis correpto theriacam ante morbi vigorem dediſſet, auctis omnibus accidentibus, cùm febris continua ſucceſſiſſet, hominem peremit. *Aëtius Tetrab.*2.*ſer.*2.*cap.*84.

Marci medici imperium hyperbolicè inſectatur Lucillius, quæ *Auſonius* in Alconem transtulit:

Τὸ λίθινον Διὸς ἐχθὲς ὁ ἰατρὸς ἥψατο Μάρκος,
καὶ λίθος ὢν καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

Alcon heſterno ſignum Iouis attigit: ille,
A *Quamuis marmoreus, vim patitur medici.*
Ecce hodie iuſſus transferri ex æde vetuſta,
Effertur, quamuis ſit Deus, atque lapis.

Quintus Pergamus medicus Romæ à prandio diuitem ægrum viſitabat. Æger capitis dolore laborans: vini odorem, quem medicus bene potus expirabat, non ferens, modeſte illum de hoc admonuit. Tum ille, Odorem vini ab homine ſano ægrè ferre: noli quandoquidem neque ego febricitantis tui odorem auerſor. *Galenus lib.6. Epidem.com.4.aphoriſmo.9.*

De Diaulo Medico *Martialis Epigram.lib.1.*

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus,
Cœpit quo poterat, Clinicus eſſe, modo.

Aliud de eodem habetur ſupra.

Hebræus quidam ex Arabia ſe aduenaſſe, & ante alios medicinæ ſcientiam in oculis curandis tenere iactans, cura ſua Regem Boëmiæ Ioannem monoculum planè cæcum effecit. Rex ad cæcitatem diſſimulandam, ludicra haſtatorum, quibus inprimis delectatur, ſæpius etiam quàm integris oculis ſolebat, ſpectare voluit, & nunc iſtum, nunc alium, quem in ſpe- B ctaculo ſuperiorem euaſiſſe ex nomenclatore audiebat, nominatim magna voce laudabat. *Dubr.lib.21.*

Ioannes quidam, Abbas, è Scania ad Valdemarum Danorum Regem febricitantem accerſitus, ſalutem Regi conſtanter promittebat. Cibo ſoporifero refectum, cunctis cubiculo eiectis, quietem capere iuſſit. Eundem paulò pòſt voce deſtitutum & ſudore manantem inueniens ſtragulis operiri iuſſit. Ingreſſi manè cubiculum amici, Regem ſimilem viuenti reperiunt, vt nec rigore contractus, nec horrore mutuatus vultus eſſet, priſtini caloris habitu totis adhuc membris retento. Serò tandem pallor mortis fidem fecit. *Saxo lib.15.*

Plurima adhuc retinent Turcæ, antiquitatem admodum redolentia: exempli gratia, Vſturationem illam, quam inconſulto medico adhibere ſolent. Dolore enim capitis laborantes, vel defluxione in quamuis corporis partem eam vſtulant cum fomite aliquo, aut panno lineo incenſo: Mille ſexcenti anni elapſi ſunt, quod hæc vſtio Græcis cognita fuit, atque vſtio C Arabica vocata ſit, nuncque apud eoſdem Arabes & Turcas auctoritatem retinet. Eam autem magnæ eſſe efficaciæ obſeruauimus, ait Bellonius. Theſſalonicæ enim periculum illius in Iudæa quadam fecimus, quam capitis dolore, quo plus, quam ſexennium afflicta fuerat, liberauimus, eo quo Dioſcorides in ſciatica vti ſolebat remedio: adpoſito videlicet quinquies ea, caprino ſtercore ardente, in cuniculo illo, qui inter pollicis radices eſt, & carpum. Turcæ autem longè aliter vſtionem eam faciunt. Xylinam enim telam circumuoluunt ad nucis inglandis craſſitiem, & aſſis Gallici latitudinem [vel in eius penuria ſclopetū ſumunt] deindè incenſam loco affecto, imponunt, quā ita vſtulare ſinunt, donec ſua ſponte extinguatur: tamque fortiter eam ferunt, vt conſtanter exſpectent, donec ſponte extinguatur, & frigeſcat. Nihil ad vſtionem curandam præter pauxillum Xyli imponunt: Idcirco plerique frontem, tempora, aliaſque corporis partes huiuſmodi cicatricibus fœdatas habent. *Petr.Bellon lib.3.Obſeru.cap.20.*

Carolo IX. Gallorum Regi febricitanti, ſanguinis de- D tractio de Capellani & Caſtellani Medicorum regiorum ſententia, præſcripta eſt: ad quam celebrandam vocatus eſt Chirurgus, eius operis gloria famatiſſimus. Sed is cùm fortè fortuna neruum pro vena pupugiſſet, exclamauit Rex, dolorem ſe eo loci ingentem percipere. Tum ego edixi, ait Pareus, vt extemplò vincula ſoluerentur, aliàs breui in altum tumorem actum iri brachium: Id cùm ſegnius fieret, ecce tumor inuaſit brachium, cum contractione tanta, vt flectendi aut exporrigendi non eſſet libertas: dolor verò ſæuus per totum brachium. Ego verò emplaſtro ex baſilicone agglutionem cohibui vulneris, linteis oxicrato merſis, brachium imbui, & faſcia expulſiua fluxionis & inflammationis metum imminui. Tum capto conſilio oleum Terebinthinum calens cum aqua vitæ in vulnus affudi: toti brachio emplaſtrum diachalcyteos, aceto & oleo roſaceo diſſolutum induxi, & faſcia expulſiua obuolui. Tandem poſt trimeſtre ſpatium ſanatus eſt Rex, vt vitiatæ actionis in parte læſa veſtigia nulla ſupereſſent. Nomarchæ equidem Cortinæ, in ſanctæ Crucis vico commemoranti recens adhuc & triſtis memoria verſabatur ante oculos, quæ ex malè ſecta vena in brachij gāgrænam Sphacelúmque incidit, vnde tandem è vita exceſſit, quòd ſupraſcriptis auxiliis illi prouiſum non eſſet. *Ambr. Pareus lib.9.Chir.cap.8.*

Hoc anno 1622. maligna quædam febris Brabantiam peruagata eſt, quæ & plurimos infecit, & abſumpſit. Circa eam cu- E randam medici Antuerpienſes ab inuicem diſſentiebant, & multorum morte impunè experimenta ſuæ quiſque opinionis faciebat. Altercatio inter eos circa venæ ſectionem erat, quam alij adhibendam etiam in flagranti morbo, cum periculo plurimorum ſuſtinebant, alij, è quibus Lazarus Marquies, longo medicæ praxis vſu & publica Chirurgiæ profeſſione in eadem ciuitate percelebris, ab eadem, præterquam in morbi principio, quod primum & principians medici dicunt; omninò abſtinendum ſatis felici euentu aſſeuerabat. Ceterum quam ſint ferales iſtiuſmodi altercationes Reipublicæ, ex hinc conficitur, quod de corio alieno vt eſt in Prouerbio, inſtituantur, & priuſquam decidantur, multorum vita & ſalus præciditur, medicis interim luſum ſuum ludentibus, & audacter lanienam exercentibus.

MEDICAMENTIS COMPONENDIS.

Medicis duobus ſibi notis id accidiſſe ſcribit *Aetius Tetrab. 4.ſerm.2.cap.25.* cùm formulis tantùm medicamentorum niterentur, methodum componendi ignorarent: vt amiſſis codicillis, vel caſu, vel improbitate aliena, alter quidem mœrore contabuerit, alter medicandi artem profiteri deſierit. F

Mos eſt in vrbe Roma, vt infirmi vrina mittatur ad medicum vno aut duobus argenteis nummis, vt conſulat ſanitati. Quidam Medicus varia nocte remedia morbis ſcribebat in ſchedulis (quas Receptas vocant) eas omnes in ſacculum ponebat. Manè cùm vrinæ ad eum deferrentur, poſtulato remedio, ille manum ponebat, ad ſacculum, caſu eam quæ in manus incidiſſet ſumturus, dicens vulgari lingua: *Prega dio te lamandi bona*, id eſt, Roga Deum vt ſortiaris bona. *Pogg. in Facetiis.*

*DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM, RELAXANDO.

S. Ambr. Serm.22 in Pſal.118. verſ.6. ita ſcribit: Contraria ſtudioſè ſunt diuinæ cognitioni præcepta medicinæ. A ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui ſe medicis dederit, ſeipſum ſibi abnegat. Verùm hæc contra medicos dicta ſunt, qui nimia facilitate & abſque neceſſitate relaxant diſciplinam Eccleſiaſticam, quod Paganis medicis tempore S. Ambroſij erat familiare. Et vtinam Chriſtianis noſtro tempore non foret vſitatum? Quotidiè enim intolerabili corruptela aduertimus, quam facile & abſque nulla G neceſſitate ditioribus patrocinentur, vt ciborum delectum ab Eccleſia ſalubriter inſtitutum declinent, & cupedijs ſuis fruantur, nulla aut temporis, aut præceptorum habita ratione, omnique timore Dei poſtpoſito. Vnde etiam Eccleſiaſtici Prælati, præter illud medicorum, commentum ſubinde, & illuſorum iudicium, paſtoris ſiue ſpiritualis medici cenſuram exquirunt, in negotio relaxationum ſiue diſpenſationum, quæ ob aduerſam valetudinem petuntur. Deinde nimis tardi, aut minus aliquando circumſpecti ſunt in monendo infirmos ſalutis ſuæ, & Sacramentorum tempeſtiuè percipiendorum. Quo fit, vt plures, vel non ea qua decet reuerentia, & præparatione ea ſuſcipiant: vel certè abſque illis præſidijs hinc commigrent, qua re quid ineptius, quid crudelius cogitari poteſt? væ medicis?

IVDICIVM MEDICVM APTVM.

Homerum de omnibus ferè medicinæ partibus rectè iudicaſſe, *Plut in Commem. de Homero* oſtendit. Contemplatricem medicinam ei notam fuiſſe, hoc verſu obſcurè indicat *Iliad.λ.*

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

μητιόεντα dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia ap- H parata, σημειωτικὴν diſertè in Achille proponit *Iliad α.* Is enim vt Chironis diſcipulus, primus cauſam luis, quæ Græcos inuaſerat, deprehendit: nimirum ſentiens morbos, qui populum ſimul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline eſſe, qui idem eſt ſol. Is anni tempeſtates adducit: quæ vbi inæquali temperie conſtant, morbos gignunt. Et in vniuerſum adeò ſalutem ac exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc eſt, lunæ harum, Soli illorum adſcribit: ſagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum, diuidens autem maſculum à fœmineo, quòd illud natura eſt calidius. Propterea *Odyſſ.τ.* ait Telemachi tantam eſſe ſtaturam voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuiſſe. *Odyſſ.υ.* Mortem iiſdem imputat cùm ſæpè alibi, tum de filijs Niobes filiabuſque vbi loquitur, ita diſtinguens. *Iliad ω.*

Hos Titan, illas pernix Diana necauit.

Caniculæ quoque ortum, refert ſignum cauſam æſtus morborumque. *Iliad.χ.*

Exſuperat ſplendore ſuo qui ſidera cuncta,

Sed

A *Sed mala deſignat, magnum mortalibus aſtum*
Ille ferens. ——

Cauſam etiam perſequitur, de ijs hæc ſcribens *Iliad.ε.*

Nam neque edunt Cereris, neque Bacchi munera portant :
Hinc immortales, & caſſi ſanguine viuunt.

Alimentum quippe tam ſiccum, quàm humidum, ſanguinem gignit : ſanguis corpus alit, idemque abundans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars eſt etiam ea, quæ victus ratione vtitur. Primum diſcrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit. *Odyſſ.λ.*

Nam quæ te mortis ſpecies dulciſſima mater
Abſtulit ? an longi vis morbi ? Cynthia vel te
Ipſa ſuis telis ſubitò iaculata peremit ?

Manifeſtum quoque eſt, eum tenuem victus rationem exiſtimaſſe ſalubrem. Facit enim heroas aſſatis carnibus veſci, ciborum curioſum apparatum omnem amputans. Et quoniam venter ſemper indiget iterata alimentorum ſuggeſtione, poſtquam priores cibi concocti, corpori ſuum ſuccum, ac quod idoneum eſt, in cor & venas tranſmiſerunt, & ſuperflua excreta ſunt, ideo ſic ſcribit. *Odyſſ.η.*

B *Me ſinite interea quamuis cœnare dolentem,*
Nam nihil inuiſo ventre importunius vſquam eſt,
Qui meminiſſe ſui nolentem cogit, & vrget. Et ſtatim :
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitumque iubet ſe tantum explere. ——

Vini quoque diuerſos vſus monuerat: nimium, damnoſum: mediocrem verò, vtilem. Itaque prius ita deſcribit *Odyſſ.φ.*

Tormentum tibi dulce nocet : quod pluribus antè
Obfuit immodicè vinoſis faucibus hauſtum.

Poſterius ſic *Iliad. ζ.*

Auget enim membris quæ languent fracta labore.
Egregias vinum vires. ——

Et quod robur gignat *Iliad. τ.*

Aſt vir, Lenæs quem dona cibuſque refecit.
Per totam durent quantumuis prælia lucem
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adeſt : neque eum vires & ſtrenua virtus
C *Deſtituunt, campo prius atque eiecerit hoſtes.*

Ac ſuaue quidem conuiuijs adhibet. *Odyſſ.η.*

Sic ait, & grata præſtans dulcedine vinum
Fudit Pontoneum. ——

Vehemens, & grauem ſoporem gignens, Cyclopi Vlyſſes præbet, *Odyſſ.ι.* Adſtringens autem, ad medicinam facit. Tale enim eſt vinum Pramnium, quod Machaoni ſaucio exhibet. Exercitationibus vtendum ſuadet, dum ſemper agentes aliquid introducit, Vlyſſi verò à maritima iactatione agitato ſomnum immiſſum ſcribit, qui eum quàm celerrimè liberaret moleſta illa defatigatione. Natura enim requirit, vt defeſſum corpus requieſcat, & in quo calor eſt exiguus, cùm is non poſſit in omnes partes egredi, vult eum in profundo manere. Quòd autem quieſcat corpus animo remiſſo, & ſolutis membris corporis, id euidenter dixit *Odyſſ. δ.*

Illa reclinata obdormiuit, & omnia membra
Diſſoluit ſopor. ——

Quòd autem in omnibus rebus ea, quæ modum excedunt, inutilia ſunt, id de ſomno quoque pronunciauit, *Odyſſ.ο.*

Eſt etiam nimio coniuncta moleſtia ſomno :

D Item *Odyſſ. υ.*

——*totam quippe moleſtum eſt*
Noctem peruigilare.

Bonam quoque aëris temperiem ad ſanitatem conducere cognitum habuit : vt apparet ex his *Odyſſ.δ.*

Sed te, quà terra poſtremus terminus exiat,
Elyſium ad campum cœleſtia numina mittent,
Quem Rhadamanthus habet, quà vita facillima longè
Ducitur. Haud campos Iupiter niue conſpuit illos,
Miſcetur varijs neque tempeſtatibus aër :
Nulli imbres : tantùm ſpirat leuis aura Fauoni,
Miſſaque ab Oceano nimios refrigerat æſtus.

In quibus duo hæc rectiſſimè vidit, cùm ventorum principium ab humore exiſtere, tum animalis innatum calorem refrigeratione indigere. Affectuum quoque corporis remedia ſciuit: animi deliquium refrigeratione curari, ita de Sarpedone ſcribens. *Iliad. ε.*

Tum reſpirauit rurſum, Boreæ ſimul afflans
Penè exhalantem vitam leuis aura refecit.

Frigoris, calefactionem eſſe remedium. Sic Vlyſſem iactatum ſalo & tempeſtate, *Odyſſ.ε.* facit ſub arbuſto occultari, vbi & à ventis & à pluuijs eſſet tutus, & ſe præſenti materia tegeret. E
Lauacris quoque & vnctionibus ſuum vſum tribuit : vt cùm *Iliad.κ.* iis Vlyſſem & Diomedem ſe refeciſſe ſcribit, qui inſomnem exegiſſent noctem. Maximè etiam his verbis vſum lauacri docet *Odyſſ.κ.*

Tunc animo gratam ſuprà caput atque humeros mî
Diua effudit aquam——.

manifeſtum eſt enim, quod, cùm nerui inde exoriantur rectè etiam defatigationis remedium inde auſpicetur, quod conſiſtit in calefaciendo & humectando: labor enim ſiccat. Reſtat vt videamus, quomodo chirurgiam intellexit. Menelaum ergo *Iliad.δ.* Machaon curat, primum ſagittam extrahens, deinde vulnus contemplans, atque ſanguinem exprimens, ac ſiccantia medicamenta inſpergens. Id ſecundum artem fieri totum euidens eſt. Eurypolo porrò, qui in femore vulnus acceperat, *Patroclus Iliad.λ.* primum cultello oblato ſagittam exſecat: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem iniicit. Multæ ante paſſim naſcuntur vulnerariæ. Nouit autem hoc quoque, quòd amara medicamenta ad ſiccandum ſunt apta : vulnera autem ſiccari debent. Neque ſtatim Patroclus adhibita medicina abit : ſed F

Aſſidet, oblectatque ſuis ſermonibus——.

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexabatur. At Machaonem, qui neque magnum, neque periculoſum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti non abſurdè facit : fortaſſis artem quoque eius eo ipſo indicans, nam quacunque vteretur victus ratione, ſeipſum nimirum curare poterat. Id quod apud eum eſt obſeruare, quòd non ignorarit medicamentorum alia eſſe, quæ mollita imponantur, vel inſpergantur : vt cùm ait *Odyſſ.δ.*

Leniáque inſperſit medicamenta —.

Alia quæ bibantur: vt cùm Helena in cratere temperat medicamentum, quod omnem dolorem & acerbitatem animi aboleat, & obliuionem omnium malorum abducat. Eodem modo ſciebat venena alia illini, dicens *Odyſſ.α.*

Quærebat, poſſet quo tela linire, venenum.

àlia potari: *Odyſſ.β.*

Crateri iniiciat, nos illoque enecet omnes. Hæc ille.

Cicero dicit, Hippocratem, nobiliſſimum medicum, ſcriptum reliquiſſe, quoſdam fratres, cùm ſimul ægrotare cœpiſſent, & eorum morbus eodem tempore ingraueſceret, eodem leuaretur, geminos ſuſpicatum. Quos Poſſidonius Stoicus, multum aſtrologiæ deditus, eadem conſtitutione aſtrorum natos, eadémque conceptos ſolebat aſſerere. Ita quod medicus pertinere credebat ad ſimillimam temperiem valetudinis, hoc philoſophus aſtrologus ad vim conſtitutionémque ſiderum, quæ fuerat quo tempore concepti natique ſunt. *Auguſt.lib.5.de Ciuit. Dei, cap.2.* G

Ageſilaus, præſcribente ei medico accuratiorem nec ſimplicem curationem : Per Caſtores, inquit, nulla mihi ſpes eſt vitæ, ne ſi omnia quidem præſtem. *Plutarch.in Apoph.*

Veterem medicinam chirurgicam & externam totam, fuiſſe, *Plato in 3.Politic* aſſerit (& propterea Podalirium & Machaonem chirurgos introducit Homerus) internam olim nullam, ſed quæſtus gratia excogitatam. Propterea etiam chirurgos tantùm medicos in ſuam Remp. admittit.

Ariſtoteles cùm morbo teneretur, & medicus ei præceptum quoddam iniungeret: Ne, inquit, me cures vel vt bubulcum, vel vt foſſorem, ſed priùs cauſſam ediſſere, ſic enim facili perſuaſione me morigerum reddideris, docens his, nihil ſine cauſa temeréque proferendum eſſe. *Ælian.lib 9.Var.hiſt.* H

Galenus ab adoleſcentia ſemper ſe aſſuefecit præcipitem ac temerarium aſſenſum refugere. Quamobrem vt nulli ſectarum medicarum ſe addixit, ita rationes omnium audire & cognoſcere voluit: & in iis omnibus, quæ ſenſu aut ratione cognoſcuntur; niſi horum alterutro vel vtroque impulſus, pro certo & indubitato nihil habuit. Eodem conſilio ab omni ſuperſtitione & præſtigiatura, quarum hæc ferè ſenſibus, illa rationi repugnat, ſemper alienus fuit. *Teſtis ipſe*, 8. *Meth.3.* Etſi Hippocrati tanquam parenti & conditori artis ſummum honorem defert, tamen veritatis ſtudio multis in locis ſermonem eius & ſcripta arguit, veluti non exactum, improprium, obſcurum, inconditum, indiſtinctum, & modò imperfectum, modò contra ſuperfluum eſt quando diligentiam in eo deſiderat, cōfuſam & inordinatam traditionem reprehendit : & nonnunquam ineptitudinis, obliuionis, imò etiam erroris & menda-

cij accuſat. Commentario ſecundo de victus ratione in morbis acutis, circa pharmaca pleuritidis danda, ab eo diſſentire videtur, *Geſnerus in eius vita.*

Idem nihil vnquã (ex validioribus præſertim auxiliis) ægrotis exhibuit, cuius vis & vſus per experientiam ei non conſtaret, vt ipſe ſcribit *in 1. Epid. Hippoc. com. 2.* Plerorumque experientiam ipſe in ſeſe fecit, non ſolùm guſtando omnia, & ex odore ſaporéque iudicando, ſed etiam cuti ſuæ imponendo. Sic aceti potentiam vt accuratè experiretur, in ſeipſo periculum fecit: & oxyrhodino ſæpè perfuſus eſt, vt eius vim certiùs teneret. Et ab initio cùm iuuenis adhuc multa egregia & laudata à præceptoribus aliiſque pharmaca nactus eſſet, amicis medicis, vt experirentur, communicauit, *Lib. 5. de morb. curand.* Horum (inquit) quæ retuli ſiue ea inueni ipſe, ſiue iuxta Hippocratis viam vſurpaui, nihil ſanè non examinatum ac iudicio comprobatum eſt: ſed per experientiam omnia iudicata, in quibus erroris pericula ipſi pertulimus. Quæ ad emptoriam arte attinent: & ſi quædam nec inutilia, nec iniucunda ſcitu in eis contineantur, & principes viri ac matronæ ea aliquando à medicis requirant, & apud alios etiam homines honeſtus aliquando eorum vſus eſſe poſſit. Galenus tamen ea ſcribere per verecundiam omiſit. Venenorum compoſitiones minimè publicari oportere exiſtimauit. Per manus autem tradi amicis, optimis duntaxat, ætate iudicióque maturis voluit. Philtrorum (inquit *de Simpl. med. facult. lib. 10. cap. 1.*) & eorum quæ ἀγώγιμα, ὀνειροπομπὰ ac μίσητρα vocant quidam, planè, ne ſic abundè illa forem expertus, mentionem facere in animum inducerem, ſicuti nec lethalium medicamentorum, aut vt ipſi loquuntur [illegible]. Nam illa ſanè ridicula ſua, conſtringere ac vincire aduerſarios, vt in iudicio nihil poſſint eloqui, aut grauidæ abortum afferre, aut vt ne vnquam deinceps concipiat efficere, quæcunque eius ſunt generis, vel impoſſibilia, vel certè mortalium vitæ noxia. &c. Eodem loco Xenocratem ſeriò deprehendit, fœda & abominanda remedia, è corporibus humanis petita, tanquam a ſe experta, commemorantem. Puta quoſuam morbos curare valeat comeſum cerebrum, aut carnes, aut iecur humanum, aut oſſa. Sic enim ſub prætextu medicinæ homines ad anthropophagiam legibus Romanis vetitam tacitè traduci. Idem ſtercoris iunctionem, ſudoris aut vrinæ aut menſium potum, ſeminis per ſe effuſi vel poſt coitum viri ex ſinu effluentis illitionem. Quæ ipſa, in tantis naturæ omnipotentis opibus vel recenſere, nedum adhibere elegãtem medicum minimè deceat. Iam quando rara quædam & paratu difficillima proponit, ex baſiliſco, ex hippopotamo, vt ingenium oſtentat, ſic mendacij ſuſpicionem tacitam cordatis ingerit, quaſi in explorata pro exploratis tradat, eademque, ne in diſquiſitionem venire poſſit, vel fabuloſa, vel pauciſſimorum experientiæ cognita.

Hippocratis præceptum eſt, Pietatem religioſam medico inprimis curæ eſſe oportere, quòd ad popularem gratiam plurimum opinio iſta faciat: cùm non raro, qui de ſalute ſua deſperant, ob ipſius medici probitatem tamen deorum iræ leniendæ ſpem aliquam concipiant. Locus extat in Præceptionibus. Quod ſi ergo multũ refert quis ille ſit, qui curam ægri ſuſcipit: non reprehendendum videtur Starcatheri athletæ Sueci iudicium, in iura medica admittenda. Nam cùm poſt Angateri cum octo fratribus cædem ſeptemdecim vulneribus propè confectus, in ſaxo affuſis inteſtinis iaceret: quidam curru prætervectus, ab eo quæſiuit, quid præmij daturus eſſet, ſi plagis eius mederetur. At Starchaterus, quis & qua conditione eſſet, rogare cœpit, cumque eum præconem eſſe intellexiſſet, non modò auxilium illius reſpuit, verumetiam grauiter increpuit, quod indigna viro bono munera ſectaretur, accuſando, obſeruando, deferendo, explorando. Superuenit interea alius operam ſuam deferens: qui prioris exemplo conditioné ſuam edere iuſſus, ancillam ſe cuiuſdam in matrimonio habere, eiuſque domino, emancipandæ coniũgis gratia, ruſticum opus facere teſtabatur. Eum pariter Starcatherus reiecit, quòd ſe pudendi connubij cauſa, ſeruum feciſſet. Tertia ſuperuenerit fœmina, piſtrino aſſueta. Quam properè domum abire, & vagienti filiæ mammas præbere iuſſit, ne ab extremæ ſortis muliercula ſubſidium mutuari videretur. Quartus tandem affuit iuuenis ruſticus curru vectus. Cuius natales & exercitum Starcathero ſic placuêre, vt illius curæ ſeſe committeret, eique clamydem ſuam præmij loco offerret. Is igitur prolapſa inteſtina vimine conſtrinxit & repoſuit. Deinde exceptum vehiculo ſenem, ad regiam vſque Ingelli Danorum regis deportauit. *Saxo lib. 6.*

Hiſpanus quidam morbo Gallico infectus, eius curatione incognita exiſtente, inde mali remedium petendum arbitratus, vbi natales mali fuiſſent, in Americam nauigans Guaiaci decoctum bibit, curatus eſt, nouique medicamenti planè diuini, inuentor fuit. *Petrus Cieza tom. 2. rerum Indicarum cap. 29.*

INEPTVM.

Abderitæ Democritum ciuem ſuum philoſophiæ ſtudio in ſolitudine verſantem, humana omnia bona malaque ex æquo cachinnis excipientem, inſanire credentes, Hippocratem Coum medicum ad eum curandum euocarunt. Is cùm Democrito congreſſus, non hoc delirium, ſed conſummatæ ſapientiæ argumentum eſſe deprehendit: cui ipſe elleborum propinãtus aduenerat, ab eodem ſaluberrima de contẽmtu humanarum rerum præcepta xeniorum loco accepit. *Hip. in epiſtola ad Damagenum.*

M. Catonis iudicium præceps de Græcis medicis, *Pete ex Plin. lib. 29. cap. 1. & Plut. in eius vita.*

C. Plinius cùm ex libris & commentarijs veterum medicamenta varia in opus ſuum Hiſtoriæ naturalis congeſſiſſet, eaque veriſſima & nunquam variabilia eſſe crederet: (quod idem tyronibus contingit, cùm primùm medicinæ præcepta diſcunt, vt quemuis morbum ſibi oblatum ſe feliciſſimè curaturos confidant) medicos damnare fuit auſus *lib. 24. cap. 1.* quos compoſitis medicamentis vterentur, cùm ſimplicibus vti poſſent: quodque remedia ex vltimis Indijs petita adhiberent, cum vulgatiſſimis æquè felici ſucceſſu vti poſſet. Sed quàm credulus hac in re Plinius fuerit, ciuis vel mediocriter in arte verſato liquere poteſt. Non rem, ſed artem ſe damnare ait. At non videt, artem abſque re ſubſiſtere non poſſe. Simores hominum damnat medicina præpoſterè vtentium, damnet etiam vinum, quo plurimi ad ebrietatem abutuntur: damnet venerem, qua genus humanum conſeruatur & propagatur. Quale verò argumentum illud eſt, quo *lib. 22. c. 24.* contra medicorum cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota inuehitur, quod natura ſimplicia omnia crearit? An non pari ratione coquinariam, & pleraſque alias mechanicas artes tollet? Cæterùm quia medicinam nunquam exercuit Plinius, idcirco vim illius ignorauit.

Rabanus Fuldenſis Abbas, antipathiæ naturalis ignarus, diſciplina & ieiunio corripiendos illos cenſet, qui de iecinore rabidi canis, medicamenti loco dederant illi, qui ab eodem morſus fuerat: *in epiſtola ad Reginbaldum.*

* PERPERAM INTELLECTVM.

RESTRICTVM.

Sunt qui D. Bernardum Clareuallenſem Abbatem inſimulent, quaſi de medicina malè ſentirent, quando fratres de S. Anaſtaſio, per epiſtolam, quæ eſt 321. inter alias, reprehendit, quod medicinas quærerent corporales, in infirmitatibus ſuis, quod dicit minimè competere religioni, nec expedire ſaluti, vultque illos cum Apoſtolo, gloriari in iiſdem, & fortiores fieri. Admonet autem eos, vt ſpiritualia ſectentur medicamenta, quia vana ſalus hominis. Ceterum vt aduertit in illam epiſtolam *Ioan. Molanus in ſuo Diario, c. 34.* loquitur dumtaxat de morbis chronicis ſiue recurrentibus, qui velut languores perpetui quidam ſunt & ægrè curabiles, qualis in iſto Monacho erat debilitas ſtomachi. Et docet in morbis eiuſmodi non quærendas ſpecies peregrinas, aut plura medicorum pharmaca vel conſilia, ſed in patientia eos ſufferendos, & per dietam moderatam curandos eſſe. Vt in quibus locum habet illud Prouerbium, Optima eſt medicina, non vti medicinâ: ne videlicet æger in illam incidat neceſſitatem, vt medicis carere non poſſit, quod ſatis mirum cenſetur, vnde & Carthuſiani inſtituti legibus continetur, Medicinis excepto cauterio & ſanguine, perraro vtimur.

Porro *Georg. Wicelius Poſtilla de Tempore, hom. Dom.* XXII. videtur medicos accuſare Simoniæ, ſi pro conſilio ſuo, & cura quam infirmis impendunt, mercedem vel præmium recipiant, quo iudicio nihil ineptius, ſiquidem pugnat cum vulgato illo verſiculo:

Dat Galenus opes, dat Iuſtinianus honores,

niſi velit taxare quorumdam medicorum cupiditatem, qui nè quidem pauperibus adſiſtere volunt, niſi prompta merces reddatur, quod ſatis inhumanum. Quamuis enim à Deo omnis medela ſit, tamen plerumque per media humana applicatur: nec quidquam illi repugnat, quam quod Dei mandatis contrariatur, qualia ſunt præbere pocula amatoria, abortum procurantia, carmen in libidinem prouocantia: diſſuadere continentiam, ieiunia Eccleſiaſtica, abſque neceſſitate, &c. Pulchrè ſcripſit *Michael Verinus,* qui anno 18. ætatis Romæ obiit.

A *Promittant medici colto mihi Paule ſalutem:*
Non tamen vita ſit mihi certa ſalus.

MEDICORVM CERTAMINA.

Philotas Amphiſſenſis medicus, cùm Alexandriæ ſtudiorum cauſa hæreret, allectus eſt inter clientes Antyllij filij M. Antonij natu maximi, quẽ ex Fuluia habebat, ac ſubinde apud eum cum aliis familiaribus cœnabat, cùm non cœnaret ille apud parentem. Is medicum aliquando inſolentem, qui multa negotia cœnantibus ipſis exhibebat, hac cauillatione repleuit. Febricitanti aliquatenus frigida propinanda eſt: Omnis autem febricitans aliquatenus febricitat; Omni ergo febricitanti propinanda frigida. Iſto homine atq; obmuteſcente, oblectatus Antonij filius riſit ac dixit: Hæc tibi Philota cũcta dono, oſtendens multis & grandibus poculis cumulatam menſam. Cuius cùm amplexus eſſet benignitatem, & quidnis tamen potiùs quàm poteſtatem eſſe putaret tantillo puero tã multa donandi: paulò poſt arripuit pocula vnus ex pueris, atque in vaſe apportauit, iubeſſet vas ſignaret. Recuſante ac timente Philota accipere: quid malum, dixit puer, dubitas? Neſcis eum, qui dat, Antonij filium eſſe, cui facultas eſt tantundem auri largiendi? Si tamen mihi credis, permuta nobis

B pecunia omnia. Fortaſſis enim deſiderabit quædam pater operis antiqui atque ob artem nobilis. *Plutar. in Antonio.*

Cleodemus medicus apud Plutarchum in conuiuio ſapientum, ænigma de cucurbitulis propoſitum, cuius etiam *Ariſt. 3. Rhet.* meminit, explicare non potuit, quamuis ipſe iis frequenter vteretur, iſque nobilitatus eſſet. Eſt autem tale:

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

Magnus oriundus Antiochia trans Euphratem, quæ Niſibis appellatur, Zenonis auditor, dicendo plus poterat quàm medendo: atque adeò curatos ab aliis medicis, & ſe ſoſpites eſſe dicentes, quæſtiunculis quibuſdam obiectis, morbo adhuc teneri oſtendabat, & medicis eos obſtruebat. Alexandriæ docuit magna frequentia & gratia. *Eunapius.*

Quintum morbum diem iuuenis quidàm agebat: quo ipſo cũ medici venã incidere decreuiſſent, nec indicationes (à quibus detrahendum eſſe ſanguinem medici perſuadent) adueſarentur: Galenus bene quidem eos in opinionem mittendi ſangui-

C nis veniſſe dixit; verùm naturam id, quod ſe grauaret, expellere feſtinantem (diligenter enim omnia conſiderarat, quæcunque ab Hippocrate tradita ſunt ſigna illorum, quibus fluxurus eſt ſanguis) breui admodũ, etiamſi nihil ipſi egiſſent, idem vltro facturã. Omni medici hæc admirantur: æger è lecto ſe inſiluit, tanquam proſiliturus, interrogatúſque cur exilire voluiſſet, rubri coloris ſerpentem per laquearia repere à ſe viſum, reſpondit, ideoque è lectulo ſe aufugere velle. Reliquis medicis nihil ad hoc futurũ ſanguinis fluxum conferre, viſum eſt verum Galeno, cùm alia ſingula perpendenti, tum roborem, qui priùs in dextrã naſi parte ad malam vſque obſcurus fuerat, auctũ valde intuenti, ſanguinis paulò poſt è dextra nare fluxurũ manifeſtum id attulit indicium. Atque ita contigit. Nimium autem profluentem ab eo ſanguinem cùm aliis modis non poſſet, cucurbitula ad hypochondrium dextrum appoſita, cohibuit.

Ludicrum quid de Maximiliano Imp. circumfertur. Ægrotabat ille, ſeu potiùs ægrotare ſe ſimulabat. Medici ſpe lucri eò numeroſi confluunt. Singulos ſeorſim introduci iubet: nec dum reddita ſalute, Medice, quot? exclamat. Cæteris reſpon-

D dere ſe poſſe negantibus, tacitè verò delitum Imperatorem irridentibus, poſtremus introducitur ſenex, experientia quam doctrina clarior. Is in primo ſtatim congreſſu Imperatori interroganti, Quot: Quod tua pace dixerim, Cæſar clementiſſime, innumeros, reſpondit. Subridens Imperator: Ingenua confeſſio, inquit, Cæſarum te medicum fecit. Sed tu porrò experimentis per mortes abſtine, iuuentis ex fide vtere.

Leonardus Fuchſius, & Iacobus Scegkius Tubingenſes Medici hic etiam inter ſummos noſtra ætate philoſophos ſuo merito connumerandus, de cauſa morborum coniuncta, & viua voce & ſcriptis tanta contentione decertarunt, vt controuerſia ea non niſi Chriſtophori ducis Wirtebergici auctoritate impoſito vtrique ſilentio ſedari potuerit. Schegkius certè in hoc ipſo ſeſe, philoſophum præſtitit, & logicum inſignem.

Baſſianus Landus Placentinus medicus & philoſophus ſummus, narrare ſolebat, ſuo tempore Germanum quendam Patauij omnium Medicorum calculis à laurea, quam petebat, ignorantiæ cauſa reiectum, vnius Senis oratione eam aſſecutum fuiſſe, quòd is exoptatiſſimam hanc vindictã de Germanis, qui Maximiliani I. auſpiciis agrum & vrbem Patauinam hoſtiliter vaſtaſſent, ſumendæ rationem eſſe diceret, ſi blan-

E dos ſicarios, medicorum laruã tumentes ſubmitterent, qui non vrbes, ſed homines, non plebeios (quorum pauci in ea gente medicis vterentur) ſed nobiliſſimos quoque ſua imperitia è medio tollerent. Accipiamus ſanè pecuniam, & mittamus, non tantùm aſinos, vt olim, ſed & veneficos in Germaniam. Peruicit adeò ſenis aſtuti ſententia, vt præter omnium expectationem in doctorem promouerentur.

* STIPENDIA.

Hippocrates ad Abderitas de ſeipſo ſcripſiſſe memoratur; Nunquam ſe pro medicinæ vſu mercedem recepiſſe.

Scilicet potuit id vſurpare, quod ſuum patrem medicum Auſonium Auſonius Poëta cecinit vſurpaſſe *in Eidyllo* 30.

Obtuli opem cunctis poſcentibus artis inemptæ,
Officiumque meum cum pietate fuit.

Refert *Lorinus in c. 18. Actuum Apoſtol.*

Sed lubet in huius rei confirmationem adducere Epiſtolas, quibus imitatus Hippocrates apud Regem Artaxerxem, eiuſque ſuper iiſdem reſponſum. Ita vero ſe habent:

F *Magnus Artaxerxes Rex regum Pæto. S.* Morbus peſtilens dictus noſtris exercitibus ſe applicuit, nobiliſque crebro multa molientibus nihil dum remiſit. Quare prorſus te pro meis in te collatis beneficiis oro, vt quàm primùm aliquod ex ingenio tuo excogitatum præſidium, aut aliquod ex arte remedium, aut alicuius qui mederi queat conſilium ad nos mittas. Propulſa oro hanc affectionẽ. Publicè enim noſtras copias magna inuaſit anxietas, eaſque multùm & ſæpè ſuo afflatu inficit. Non oppugnantes oppugnamus, cùm hoſtem habeamus feram iſtam gregem noſtrum deuaſtantem, quæ multos acerbis iaculis immiſſis ſauciauit, & immedicabiles reddidit. Angor animo, neque habeo quid iam conſilij cum familiaribus capiam. Solue omnia, neque nos tuo optimo conſilio deſtitue. Vale.

Pætus Regi regum Magno Artaxerxi. Quæ à natura Præſidis petuntur, morbum peſtilentem populariter graſſantem non ſoluunt. Morbos autem ex natura ipſa per iudicationem curat. Qui verò populariter graſſantur, eos ars ex artificio corporum mutationem diſcernens curat. At Hippocrates Medicus hunc morbum ſanat, à Dorienſibus oriundus, & ciuitate

G Co, patre verò Heraclide Hippocratis filio, ex Gnoſico, Nebro, Soſtrate, Theodoro, Cleomyttada, Criſamida. Hic diuina natura præditus, ex paruis ac vulgaribus initiis in magnam artem Medicinam prouexit. Ortu igitur diuinus eſt Hippocrates, nonus quidem à Criſmaide rege, ab Æſculapio verò decimus octauus, à Ioue vigeſimus, matre verò Praxithea Phænaretes filia ex Heraclidarum familia. Quare ex vtroque ſemine à diis oriundus diuinus Hippocrates ex patre quidem Aſclepiadarum familiam attingens, ex matre verò Heraclidarum. Artem verò tũ ex patre Heraclide tum ex auro Hippocrate didicit. Verùm ab his quidem, vt par eſt, primùm artis myſteriis initiatus, quæ os tenuiſſe credibile eſt, ipſe deinde diuino ingenio præditus vniuerſam artem didicit, tantò ingenij dexteritate maiores ſuos ſuperans, quantò etiam iis artis excellentia præſtitit. Expellat autem non ferarum quidem, ſed ferorum & agreſtium morborum genus, & per magnos terræ

H & maris tractus Æſculapij auxilia, non ſecus ac Triptolemus Cereris ſemina diſpergit.

Rex regum Magnus Artaxerxes Hyſtani Helleſponti præfecto. Hippocratis Medici Coi, ab Æſculapio oriundi, artis etiam gloria ad me peruenit. Auri igitur quantum volet, reliquaque quibus indiget effuſe ei exhibeto, & ad nos mittito. Cum Perſarum enim optimatibus eodem erit honore. Et ſi quis alius in Europa prudentia excellit, eum in familiam Regiam, nihil ditiis parcens aſciſcito. Neque enim viros qui conſilio valeant, inuenire eſt facile. Vale.

Hyſtanes Helleſponti Præfectus Hippocrati ex Aſclepiadarum familia oriundo S. Rex magnus Artaxerxes tua præſentia opus habet, & ad nos præfectos miſit, imperans vt tibi argentum & aurum, cæteráque quibus opus habet, & quæcunque voles abundè exhibeamus, téque ad ſe breui mittamus. Te enim Perſarum optimatibus honore æqualem fore. Tu igitur facito vt quamprimum aduenias. Vale.

Hippocrates Medicus Hyſtani Helleſponti Præfecto S. Ad Epiſtolã quã miſiſti & à Rege veniſſe aſſeris. Regi quæ reſpondeo quàm celerrimè ſcribe. Nos victu, veſtitu, domo, omnique re ad vitam neceſſaria cumulatè frui. Perſarum autem opibus vti,

vti, neque mihi æquum eſt, neque barbaros morbis liberare, cùm ſint Græcorum hoſtes. Vale.

Pius II. erat dicendo mirè facetus, dicere quandoque ſolebat: Peccare exiſtimo medicos, quòd ab ægris ſtipendium accipiant, qui malint eis carere: at potiori ratione à ſanis accipiendum, ne illis vti compellantur. Vnde quidam non illepidè de Medicis ita luſit:

Accipit oblatum Medicus, dare non ſolet aurum:
Pharmaca dat, Medicus, non ſolet accipere.
Ordonner *Medicos, ægros* or donner *oportet:*
Alterius ſic res altera poſcit opem.

Corozet. de Dict. & Fact. memorab. Beyerlinck in Apoph. Chriſt.

MEDICINÆ CVLTVS, STVDIVM, AMOR, HONORES, Præmia.

IN SEIPSIS, VALETVDINEM Curando.

☞ *Conſule Tit. Sanitatis ſtudium. Hic Artis, illic Effectus habetur ratio.*

Ægyptij ſingulis menſibus triduò ſe purgabant per vomitum & ſeceſſum: quoniam omnes morbos ex cibis oriri arbitrabantur. *Herod. lib. 2. & Diod. lib. 1. cap. 6.*

Romani veteres ſalubritatem ſuam, induſtriæ certiſſimo ac fideliſſimo monimento tuebantur: bonæque valetudinis eorum quaſi quædam mater erat frugalitas, inimica luxurioſis epulis, & aliena nimiæ vini abundantiæ, & ab omni immoderato veneris vſu auerſa. *Val. lib. 2. cap. 1.*

Committendo aliis.

Ægyptij ſingulis ægritudinibus ſingulos adhibebant medicos: neque, qui curandi capitis rationem profiterentur, aliam corporis partem curandam ſuſcipiebant. Arbitrabantur enim fieri non poſſe, vt vnus omnium curarum diſciplinam rectè teneret, quamuis in vna doctus haberetur. *Herod. lib. 2.*

L. Lucullus ſeruo ſuo hunc de ſe præfecturam dederat, vt vel in Capitolio cœnans, non quod ipſe vellet, ſed quod ſeruus ſubminiſtraret, comederet. Pudenda res, inquit *Plin. l. 28. cap. 5.* triumphalem ſenem ſeruo facilius ſuo parêre, quam ſibi Lucullum plerique principes hodie imitantur: hoc vno differunt, quòd ille, vt quæ ſalubria eſſent, cognoſceret, medico vtebatur: hi verò, vt interdicto medici gula irritetur, & vehementius rei vetitæ deſiderium excitetur.

IN ALIIS. Nempe vel in MEDICIS.

Euocandis, Conducendis.

Ægyptij in militiam aut peregrinationem profecti, nulla impenſa mercede curantur. Medici enim ex publico victum ſumunt. *Diod. lib. 1. cap. 6.*

Cyrus Perſarum Rex ab Amaſi Ægyptiorum Rege medicum oculorum præſtantiſſimum petiit. *Herod.*

Artaxerxes Rex Perſarum. ☞ *Vide ſupra Tit. Stipendia.*

Democedes Crotonienſis, cùm à patre iracundo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare poſſet, illo relicto abiit in Heginam. Vbi commoratus vnum annum, primos medicos tranſcendit, etſi imparatus erat, & nihil inſtrumentorum habens, quæ ad artem medicinæ pertinerent. Ex quo factum eſt, vt ſequenti anno Æginetæ conduxerint eum talento, Athenienſes tertio anno centum minis, Polycrates Samiorum tyrannus anno talentis duobus. Ita in Samum profectus eſt. A quo viro factum eſt, vt medici Crotonienſes primi numerarentur, ſecundi Cyrenæi. Captus fuit poſtea cum Polycrate, ab Orete Sardium præfecto, & in Perſiam miſſus ad Datium. *Herod. lib. 3.*

Mithridates Ponti Rex, Aſclepiadem Roma ad ſe magnis muneribus pertrahere conatus fuit, ſed fruſtra. *Plinius.*

Principes Romani medicos celeberrimos, Caſſios, Calpitanos, Arruntios, Albutios, Rubrios, CCL HS annua mercede conducebant. Q. Stertinius imputauit principibus, quòd HS quingenis annuis contentus eſſet: quæ ſunt nummûm noſtrorum duodecies millia & quingenti, ſecundùm Lud. Vines; ſexcena enim ſibi quæſita Vrbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſúſque quanquam exhauſti operibus, Neapoli exornata, heredi HS CCC reliquêre, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. *Plin. lib. 29. cap. 1.*

Imperator M. Antonius Philoſophus intellecta Galeni Pergameni præſtantia, eum acceruit: eratque ſecum abducturus in bellum, quod contra Germanos mouebat: perſuaſus tamen reliquit, cùm audiuiſſet diuerſa deum patrium Æſculapium iubere. *Galenus.*

Decanij in India Rex potentiſſimus, Nizamoxa nomine, præter mediocrem doctrinam, quæ præſtat, ſemper apud ſe Medicos eruditos alit magnis ſtipendiis, tum Perſas, tum Turcas. *Ioannes Metellus.*

Conſtituendis, Probandis.

Reutha Scotorum Rex, quod complures aut vulneratos, aut morbo correptos, medicorum inſcitia periiſſe ſciret, ne quiſpiam, niſi longa experientia, medici nomen deinceps aſſumeret, edixit, capitis pœna propoſita in non obtemperantes. *H. Boethius lib. 2.*

Remunerandis.

☞ *Conſule Tit. Gratitudinis erga Medicos, illic Meriti antecedentis, hic Studii ſimpliciter habetur ratio.*

Apud Indos, poſt Brachmanas & Germanas philoſophos in maximo ſunt honore medici, vt qui circa hominem philoſophentur: frugales quidem, non tamen ruſticantes, oryza & hordeaceis viuunt, nemo rogatus illi non erogat, nemo hoſpicio non libenter ſuſcipit. *Strab. lib. 15.*

Polycletes cùm Phalaridem morbo grauiſſimo laborantem ſanitati priſtinæ reſtituiſſet, à tyranno ex puro auro phialas quatuor accepit, crateras argenteos duos: poculorum item thericliorum paria decem puellas intactas viginti, & cum his Atticorum argenteorum quinquaginta millia, & alia quamplurima: quæ legere licet *in Phalaridis ad medicum Epiſtola.*

Eraſiſtratus, Ariſtotelis ex filia nepos, is qui ſe ab experientis ἐμπειρος ſiue ἐμπειρίαν cognominauit, à Ptolemæo ob Antigonum patrem ſanatum, talentis centum donatus eſt, drachmis videlicet centum quinquaginta millibus, id eſt, aureis nummis noſtratibus quindecies millibus: erant enim Syria talenta. *Viues de laudib. Philoſophiæ.*

Manilius Cornutus ex prætoriis legatus Aquitanicæ prouinciæ HS CC. elocauit in curanda mentagra. *Plinius lib. 26. cap. 1.*

C. Iulius Cæſar omnes medicinæ & liberalium artium profeſſores ciuitate donauit, vt libentiùs vrbem incolerent. *Suet.*

Oribaſius Pergamenus, vel Sardianus, cùm Iuliani Principis medicus eſſet, ſuccedentium principum inuidia bonis priuatus, in exilium ad Barbaros miſſus eſt: vbi tanta gratia & opinione hominum, ob doctrinam & medicinæ experimenta vixit, vt pro deo penè coleretur: & ſic placatis demùm Principibus, rediit, bonáque amiſſa recuperauit. *Eunapius in vitis Sophiſtarum.*

Coſroës Perſarum Rex Tribunum medicum, à quo curatus fuerat, maximis affecit honoribus. Petenti enim quoſdam Romanos captiuos ſibi donari, Rex & alios 300 captiuos, & quos nominatim petierat, viros doctos, dimiſit. *Suidas.*

Ioannes XXIII. Pontifex Gentilem Fulginatem & Dynum Florentinum, medicos inſignes, magnis præmiis & honoribus affecit. Amator enim doctorum virorum ſummus eſt habitus. *Platina.*

ÆGRIS. *Continendis in officio.*

Zaleuci Locrenſis cùm multæ leges extant aliæ rectè commodéque poſitæ, tum illa non in poſtremis eſt habenda: Si quis Locrenſium Epizephyriorum ægrotans vinum merum bibiſſet, niſi iubente medico, etiamſi ad priſtinam valetudinem rediiſſet, mortis ei ſupplicium erat conſtitutum, quoniam non iuſſus biberat. *Æl. lib. 2. Var. hiſt.*

ODIVM, CONTEMPTVS, NEGLECTVS MEDICINÆ.

Heraclytus Epheſius cùm ob prauam victus rationem (in montibus enim degens, oleribus ac herbis veſcebatur) in hydropem incidiſſet, medicos ironicè interrogabat, an poſſent ex imbre ſiccitatem facere? Sibiipſi autem mederi volens, fimo bubulo ſeſe obrui præcepit, & ſolo capite extante, vel ſolutis ſpiritibus defecit, vel à canibus, monſtri loco laceratus eſt. *Laërt. lib. 9.*

Romani in accipiendis artibus minimè lenti, anno Vrbis 525. primùm è Peloponneſo Archagatum Lyſaniæ F. L. Æmylio & M. Liuio Coſſ. medicum admiſêre: eique ius Quiritium datum, & taberna in compito Acilio empta. Miréq; gratus eius aduentus initio. Mox à ſæuitia ſecandi vrendiq; Carnifex

nifex dictus, in tædium & artem & medicos omnes vocauit. A *Plin.lib.29.cap.2.*

Æſculapij templum extra vrbem in inſula fecerunt Romani, neceſſitate coacti, non voluntate. Medicinam enim nemo niſi coactus admittit. Quinimò tempore Plinij, ſolam hanc artium Græcarum nondum exercebant Romani, indignam grauitate ſua eam iudicantes: & ſeruis potius iiſque Græcis, quàm ingenuis conuenientem. *Idem.*

Adrianus Cæſar moriturus dixit illud vulgatum: *πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλέα ἀπώλεσαν. Eraſ.lib.6 Apoph.*

M. Cato Cenſorius ſummo odio non medicinam, ſed Græcos medicos proſecutus eſt, ita vt ad Marcum filium ſcripſerit: Bonum eſt eorum literas inſpicere, non perdiſcere. Quandocunque iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrumpet: tum etiam magis, ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe, barbaros necare omnes medicina: ſed hoc ipſum mercede faciunt, vt fides iis ſit, & facilè diſperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & ſpurciùs nos quàm alios opicos appellatione fœdant. *Plinius lib.19.cap.1.*

Aurelianus Imp. ægrotus nunquam medicum vocauit, ſed B inedia curabat ſe. *Sab. lib.6. Ennead.7.*

In Septentrionalibus regnis rariſſimi medici reperiuntur: non quòd de arte, vel experientia bene curandi addubitent, ſed ob diſſolutum victum ægrotorum. At Chirurgi plurimi, proptèrea quòd rarò dies abſque hoſtium incurſu aut priuatis vulneribus exigitur. *Olaus lib.16.cap.50.*

Fran. Petrarcha conſilia medicorum adeò ſpreuit, vt nunquam eorum pharmacis vti voluerit, naturam ſibi magiſtram, medicorum conſilia vana eſſe dicens. *Hier.Squarzaficus in eius vita.*

Albertus II. Imp Budæ ex immodico peponum eſu læuorem inteſtinorum contraxerat. Suadebant medici quietem, ne agitatione inteſtina exulcerarentur. At ille mutationem loci genitaliſque ſoli auram, plus quàm curam medicorum pro futuram ſpetans, iter ingreſſus, vt Viennam peteret, haud procul à Strigonio, in pago, quem Longum cognominant, vltimum reddidit ſpiritum, cùm nondum toto biennio imperaſ- C ſet. *Dubrauius lib.28.*

Angelus Epiſc. Aretinus graui morbo vexabatur. Adhibiti medici, aut pharmacis vtendum aut pereundum dicebant. Cæterùm natura à medicamentis abhorrens, cùm negaret ſe ea ſumpturum, precibus tamen amicorum motus, pariturum ſe reſpondit. Illi ſyrupos diebus aliquot ad Epiſcopum miſerunt: quas omnes in pelui ſubtus lectum collocauit, tandem quoque pharmacum purgans. Manè cùm medici ægrum fermè liberum à febri comperiſſent, idque ſuis tribuerent potionibus, tu ille: Magnas enimverò & priùs incompertas mihi vires habere videntur, quæ ſubtus lectum poſitæ ſanitati me reſtituere, quid facturæ, ſi eas potaſſem? immortalem me profectò reddidiſſent. Hoc dicto, theſaurum medicum proferri, & in cloacam abiici iuſſit. *Poggius in Medicina & Iuriſprudentia comparatione.*

☞ Vide nonnulla ſupra. Iudicium ineptum, &c.

* APOPHTHEGMATA.

Refert S. *Hieron. in vita S. Hilarionis*, fuiſſe ad illud adductam cæcam mulierem, quæ omnem ſubſtantiam in medicos ſe erogaſſe querebatur. Ad quam Hilarion: Si, quæ medicis dando perdidiſti, pauperibus elargitus fuiſſes, curaſſet te verus D medicus Ieſus Chriſtus.

Diogenes, cum conſideraret hominum vitam, videns medicos & Philoſophos, dicebat nullum animal homine ſapientius eſſe. Verum cum videret coniectores, & huius generis alios, aiebat, ſibi nihil homine videri ſtultius. *Laërt.lib.6.*

Nicocles, Medicos felices nominabat, quoniam ſucceſſus quidem ipſorum ſol intuetur, errores autem tellus operit. *Ant. part.1.ſerm.56. Meliſſ. Max ſerm.50.*

Stratonicus ad medicum quendam dixiſſe fertur, Laudo tuam experientiam, quia non ſinis infirmos computreſcere, ſed ſtatim eos à vita liberas. *Antonius in Meliſſ part.1.ſerm.59.* Sed hoc Nicocli aſcribit *Max.ſerm.50.*

Dydimus perfectum medicum eſſe dicebat, non quidem qui omnino curaret, ſed qui nihil eorum, quæ ad vtilitatem ægri, & curam pertinent omittit. *Anton. in Meliſſ. part.1. ſerm.56. Maxim. ſerm 50.*

Theophilus interrogatus, quis perfectus medicus fieret? dixit: Ille qui poſſibilia & impoſſibilia diſcernere poteſt. *Stob. ſerm.109. Max. ſerm.59.*

Philotimus, cuidam oſtendenti digitum exulceratum, qui vnguem haberet rabidum (id enim ex colore deprehendit) Non eſt tibi inquit, ô bone, periculum ab vnguium vitio. Idem E ferè fit ab omnibus: vt de leuioribus malis querantur, grauiora diſſimulent. *Eraſ.lib.6.apoph.ex Plut.*

Medicus Quidam ægrotanti dederat pharmacum, eoque ſumpto conualuit ægrotus. Euenit vt aliquando pòſt idem morbus recurreret, ægrotus cum ad idem pharmacum, quo prius conualuerat, confugeret, nec ſentiret remedium, acerſit medicum, admiratus qui factum eſſet, vt eadem medicina quæ prius depuliſſet morbum poſtea magis aggrauaret? Huius rei cauſſam ſciſcitanti, medicus facere reſpondit. Fateor idem fuiſſe pharmacum, ſed ideo non profuit, quia ego non dedi. Sentiens medicorum eſſe dare pharmaca, qui norunt quando & quomodo danda. Quæ proſunt iuueni, nocent ſeni: & contra quæ iuuant cœlo tepido, lædũt frigido. *Hoc refertur ab Aug.*

Eum medicum cenſebat optimum Pauſanias, qui non ſineret ægrotos extabeſcere, ſed quamprimum ſepeliret. Inhumanior quidem videtur hæc ſententia, ſed tamen à Socratis opinione non multum abhorrens: qui vult, admodum valetudinarios, nec vlla iam ex parte vtiles reipub. æquo animo debere è vita decedere: ſic tamen, vt nemo ſibi vim ad- F ferat, ſed honeſtis actionibus immoriatur. Certè non apparet, quid magni faciant cum quatuordecem medici multa tempore, immodicis impendiis admittuntur, vt anni iam præmortuæ vitam in vnum alterúmve menſem proferant. Quid enim aliud agunt, niſi quod arte ſua mortem reddunt longiorem: quaſi hoc cuiquam ſano ſit optabile, diu mori? At viri ſapientes mortem inopinatam ac breuem iudicarunt optimam. *Plut. in Lacon.*

Demades, maiorem gratiam medicis deberi dixit, qui morbum ingruentem arcent, quam qui iam præſentem expellerent. Magis quippe optandum eſt, omnino non pati, quam à paſſionibus liberari. *Anton. in Meliſſ. part.1.ſer.56. Max.ſer.50.*

Hieron medicum tum demum ægroti amicum eſſe dicebat, cum in extrema neceſſitate ſe diligentiſſimum oſtendit. *Anton. in Meliſſ. part.1.ſerm.56.*

Dionyſius Sen. poſt alia multa ſacrilegia in Epidauro, Æſculapio barbam auream detraxit, quod negaret conuenire, cum Apollo Æſculapij pater imberbis fuiſſet, vt filius barbam aleret. Finxit autem ideo antiquitas Æſculapium barba- G tum, innuens, in medico multarum rerum vſum & experientiam requiri. *Valerius Maximus.*

Tiberius Cæſ. dixiſſe fertur, eum hominem ſibi videri ridiculum, qui ſexageſimum prætergreſſus annum, manum porrigeret medico. Sentiens, hominem tam grandem natu ſcire oportere, quomodo iam ſibi mederi debeat. Porrigunt manum medico qui conſulunt illum explorantem pulſus venarum. *Eraſ.lib.6.apoph.*

Diogenes videns quemdam medendi artem iam profitentem, qui prius fuerat palæſtrites, ſed ignauus: dixit illi, An eos, qui te hactenus deiecerunt, nunc viciſſim deiicies? Deiicit luctator, quem ſuperat: & deiicit medicus, quos in luctum conicit, aut etiam in ſepulchrum. Similis iocus eſt apud Martialem, eo qui ex medico factus eſt Hoplomachus. *Laërtius lib.6.*

Didymon, qui vulgò audiebat adulter, curabat oculum virginis. Ei Diogenes dixit: vide ne corrumpas pupillam. Hoc dictum apud Latinos ſale caret. Apud Græcos autem *κόρη* & H virginem ſonat, & oculi pupillam. Luſit igitur ex ambiguo Diogenes. *Laërt. lib.6.*

Nicocles, quum malus quidam medicus diceret, ſe magnam habere poteſtatem. Quidni, inquit, iſta dicere liceat, qui tam multos impunè ſuſtulerit. *Max ſerm.50.*

Sapiens Quidam, cum imperitus medicus ei dixiſſet, ſenex factus es? reſpondit. Benè quidem, & ſatis feliciter, medico enim non vſus ſum. *Ant. in Meliſſ. part.1.ſerm.56.*

Cùm morbo torqueretur Ariſtoteles, & medicus ei præceptum quoddam iniungeret: Ne inquit, me cures, vel vt bubulcum, vel vt foſſorem, ſed prius cauſam ediſſere, ſic enim facili perſuaſione me morigerum reddideris. Docens his nihil ſine cauſa temereque proferendum eſſe. *Ælian. lib.9. de var. hiſtor.*

Medicus quidam inuiſebat Pauſaniam, dicebatque, Nihil habes mali: Non enim, inquit, te medico vtor. Hoc ipſum quod nihil habeat mali, adeò non acceptum ferebat medicis, vt eos ſolos iudicare proſpera eſſe valetudine, qui medicis non vterentur. Id vt perpetuò verum non ſit, tamen extra controuerſiam eſt, maximam laborum partem à medicis proficiſci,

A vel qui ſint imperiti, vel quia negligentes, vel quia ambitione quæſtiuè corrupti. *Plut. in Lacon.*

Idem, quum ab amico argueretur, quod de medico quodam malè loqueretur, à quo nec vlla re læſus eſſet, nec cuius feciſſe periculum: Si feciſſem (inquit) periculum nequaquam viuerem. *Plut. in Lacon.*

Quum medicus quidam Ageſilao Regi præſcriberet curationem nimis exactam, miniméque ſimplicem, qualis eſſe ſolet apud Lacedæmonios: per Gemnos! inquit, ſumam quæ præſcribis, ſi mihi prouiſum eſt in fatis vt non viuam: etiamſi non omnia ſumpſero. Significabat, eiuſmodi curationes citius acceleraturas mortem, quam depulſuras morbum. Nec tam operoſa pharmaca ſumenda niſi ei qui deſtinauit mori. Omnibus in rebus ei genti placuit fragilitas ac ſimplicitas. *Plut.*

Hadrianus Imp. moriens dixit illud vulgatum. Turba medicorum Cæſarem perdidit. Arbitror illum huc detorſiſſe Græcum prouerbium, πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν, πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸν βασιλέα ἀπώλεσαν. Quanquam & hodie verum eſt, turbam medicorum cauſam eſſe mortis. *Dion.*

B *Scripſit nuper medicorum Illuſtrium ad noſtra vſque tempora vitas Petrus Caſtellanus, Græcarum Litterarum in Louanienſi Academia Profeſſor.*

* Mediocritas.

* Definitio, & Etymologia.

Mediocritas, quam Græci μετριότητα vocant, eſt virtus media inter exceſſum & defectum: poteſtque in omni penè virtutis aut vitij genere reperiri, habetque maximè locum in moralibus, & transfertur ad corporis cultum, habitum, conuictum.

Rei medium appello id quod æque abeſt ab vtraque extremitate: idque apud omnes vnum idemque valet & efficit. Noſtra autem ratione id medium eſt; quod nec tranſit modum, nec deſerit, nec vnum idemque apud omnes valet. *l. 1. Eth. c. 6.*

Omnem artis præſtantiam conſeruat mediocritas *Ibid.*

Mediocritas duorum vitiorum eſt, quorum alterum eo quod ſuperat, alterum eo quod parum eſt, cernitur. *Ibidem.*

C Μήτε με χείματι πόντος ἄγοι θρασὺς, οὐδὲ γαλήνη
Ἀπρηκτον καθάρῃ πλοῦ πολλὴν ληθάνην,
Αἱ μέσαι πάντες ἄρισται, ὅπου δ' γε πρᾶξις ἀέθλων,
Καὶ μάλα μέτρον ἔχω τ' ἄριστον ἀσπαζομένη.
Τοῦτ' ἀγάπα φίλε Λάμπι, κακὰς δ' ἔχθαιρε θυέλλας.
Εἰσὶ τινὲς πρηεῖς, καὶ βιότου ζέφυροι. *Baſſus.*

Neque me tempeſtate mare ducat concitatum, neque tranquillitatem.
Otioſam amaui, omnino ventis carentem.
Mediocritatem optime, vbi autem actiones virorum,
Et valde menſuram ego ſufficientem amaui.
Hoc ama chare Lampi, malas fuge procellas,
Sunt quidam manſueti, & vitæ zephyri.

Hor. Carm. 10. *Lib. 2.*

Rectius viues Licini, neque altum
Semper vrgendo, neque dum procellas
Cautus horreſcis, nimium premendo
Littus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret, obſoleti
D *Sordibus tecti, caret inuidenda*
Sobrius aula.

Sen. Oedip. Act.

Fata liceat mihi
Fingere arbitrio meo
Temperem Zephyro leui
Vela, preſſa graui
Spiritu antennæ tremant.
Lene ſed modicum fluens
Aura, nec vrgens latus
Ducat intrepidam ratem,
Tuta me media vehat
Vita, decurrente via.
Cnoſſium regem timens,
Alta dum demens petit.
Artibus fidens nouis.
Certat & veras aues
Vincere, & falſis nimis
Imperat pennis puer.

E *Nomen eripuit freto.*
Callidus medium ſenex
Dædalus librans iter,
Nube ſub media ſtetit,
Alitem expectans ſuam, &c.
Quidquid exceſſit modum,
Pendit inſtabili loco.

Huc ſeruiunt extrema monita, quæ Dedalus Icaro ſuo. & Sol Phaëthonti filio, huic currum ſolarem acturo: illi volaturo dediſſe ſcribitur apud *Ouidium.* Et quidem Dædalus:

—— Poſtquam manum vltima cœpto
Impoſita eſt, geminas opifex librauit in alas
Ipſe ſuum corpus, motaque pependit in aura,
Inſtruit & natum, medioque vt limite curras
Icare, ait, moneo, ne ſi demiſſior ibis
Vnda grauet pennas: ſi celſior ignis adurat.
Inter vtrumque vola.

Pari modo Ad Phaëtontem Sol loquitur:

Altius egreſſus, cæleſtia ſigna cremabis,
Inferius terras, medio tutiſſimus ibis.

F *Lib. 2. Metamorph.*

De hac autem mediocritatis virtute ita ſcribit *Lib. 1. de fortit. cap. 5. Iouin. Pontanus.* Virtus aut neceſſe eſt conſtituatur, eritque vt Horatius definit, medium vitiorum, atque vtrinque reductum. Cum autem in ipſa vitia hinc deficiendo, illinc exſuperando præcipitemur, efficitur vt medium illud aut perinde deſeramus, ac ſi contemptui ipſum habeamus: ita quidem de via digreſſi, vt modum menſuramque ſponte exceſſerimus, aut ab eo ſic recedamus, vt non modo recuſare, verum etiam reformidare ipſum medium videamur. Ex quo fit, vt nec rerum nec menſuræ ratione habita, nunc exſuperante animo, nunc rurſus deficiente proprium virtutis munus implere nequeamus. Nec vero audiendi ſunt qui aduerſus hæc diſſerere cœperunt, ſolanum philoſophi, aut potius nullo modo philoſophi, qui mihi illud ſane velle ſuadere videntur, vt de hominum actionibus tollatur menſura, ea videlicet, ſine qua nec artifices quidem conſummatum facere aliquid valeant. Eſt enim artificis & optimi cuiuſque maximè metiri quæ facit, atque ad menſuram redigere & numeros, quò ſingulæ ſibi inter ſe partes conueniant. Quibus ipſe dimetiendis ad æquandiſque intentus, vt qui à ſuis numeris rectaque menſura nulla parte recedat, opus ſuum G tale efficit: cui, quod de opere dici maximè conſummato ſolet, nihil addi queat, nihil eximi: quod præſtare atque efficere, proprium eſt menſuræ. Quocirca quando omnis affabrefactio ex eo eſt, vt nec magis quid aut productum habeat aut ſubductum, quam ratio, quam natura, quam res denique ipſa, quæ fit, poſtulat: nimirum laus omnis tum artificis tum operis eſt à medio: cuius vt dixi, iudex eſt menſura. Docent hoc pictores in primis, & cælatores, vt qui vocantur Architecti. Rerum quoque ſcriptores ac poëtæ duo ante omnia fugiunt: alterum ne quid inſolens ac turgidum in dicendo habeant: alterum ne quid humile & abiectum. Quæ cum fugiant, quodnam magis ſequuntur, quam quod inter duo hæc poſitum & conſtitutum eſt? Id certè niſi medium eſſe nequit, quandò ab vtroque extremo (qui medij eſt natura) recedit. Ergo etiam poëtæ virtus ac laus, ex hac medij obſeruatione gignitur. Quique quod Phyſicis quoque placet, ab vno ad alterum extremum, niſi per medium additum eſſe nullum.

H

Apophthegmata.

Pittacus, aiunt dicere ſolitum, Dimidium plus eſſe toto, de quo dicta multa, *Eraſ. in Chiliadibus.* Hoc dictum autem extat apud *Laert. lib. 5. cap. 5.*

Solon, eius item dictum nobile, & ſingulis momentis repetendum celebratur. Μηδὲν ἄγαν, id eſt, *Ne quid nimis*, quod mediocritatem auream, in omnibus ſeruandam eſſe iubet. *Laert. & Stob. ſerm. 4.*

Cleobulus, nec minus celebre eſt illud Cleobuli. Μέτρον ἄριστον, id eſt, Modus optimus: eandem mediocritatem commendans. *Laert. Stob.*

Philoxenus dicebat eſſe iucundiſſimas carnes, quæ carnes non ſunt: & ſuauiſſimos piſces, qui piſces non ſunt, quemadmodum amœniſſimam eſſe nauigationem iuxta terram; & ambulationem iuxta aquam *Eraſ. lib. 6. apoph. ex Plut.*

Lycurgus interrogatus, quam ob rem ſtatuiſſet, vt ad ædium culmen imponendum fabri ſecuri vterentur, ad fores vero addendas ſola ſerra, nec vllo alio inſtrumento. Vt inquit,

cines

A cines mediocritatem ſeruent in omnibus quæ apud alios ſunt admirationi. Videabtur enim parum decorum eſſe, ſi per oſtium rude inferrentur exotica pretio chara, arte operoſa, &c. *Plut. in Lacon.*

Nero ſibi comparauerat aulæum quoddam inſigne, tum pretio, tum pulchritudine: id videns Seneca, Declaraſti, inquit, te eſſe pauperem. Cauſam rogante Nerone: Quoniam ſi illud amiſerit, inquit, non poterit aliud parare ſimile. Euenit vt illud aulæum naufragio periret. In hoc autem profecerat Senecæ admonitio, vt Nero iacturam adamatæ rei ferret moderatius. Qui nummum habet vnicum, quo amiſſo non queat alterum promere, pauper eſt. Tutiſſimum igitur eſt, mediocribus ac parabilibus delectari. *Eraſ. lib. 6. apoph.*

Socrates percontatus quænam eſſet potiſſima iuuenum virtus? Vt, inquit, ne quid nimium tentent. Calor enim ætatis vix ſinit illos ſeruare modum. *Laert. in Socrate.*

Democritus, ſi quis modum (inquit) exceſſerit, iucundiſſima quæque iniucūdiſſima fient. *Stob. ſerm.* 17. Idem ab Epicteto dictum eſt. *Arian. teſte.*

B Ariſtippus, Aretam filiam ſalubribus præceptis inſtituebat, conſuefaciens, vt vbique quod immodicum eſſet, contemneret, quod mediocritas in omni re ſit optima: & in fœmina maximæ virtutis ſit temperare cupiditatibus. *Laert. lib. 8.*

Diogenes, cum multis videretur immodice philoſophus, reſpondit, ſeſe imitari chori magiſtros, qui tonum legitimum excedere ſolent, vt alij congruum arriperent. Quod enim excedit modum tametſi vitioſum eſt, tamen ad excitandum aliorum ſocordiam conducibile eſt. Ita Pallium ac dolium Diogenis diuitibus ſuas delicias exprobrabant. *Laert. lib. 2. cap.* 8.

M. Cato, qui magiſtratum eundem frequenter ambirent, dicebat, veluti ignaros viæ, ne aberrarent, lictores qui præcederent ſemper quærere. Solebant enim lictores præire, vt non iam oſtenderent, ſed honoris gratia. Voluit autem indicare, vir prudentiſſimus, modum etiam in petendo magiſtratu obſeruari oportere. *Eraſm. l. 5. apoph.*

Mediocritatis quoq; temperamentum dicto ſuo vtiliſſimum demonſtrauit Alphonſus: dicebat enim: Optimum fore & peroptandum, ſi voluntas noſtra inter amorem & metum media intercederet: vt quantum amor ad exceſſum, tantum metus pel-
C leret ad defectum. Sentiebat autem hominum actiones mediâ voluntate temperandas. *Panor. lib. 5. de Geſt. eiuſd.*

Petrus Aldobrandinus Card. etiam huius virtutis non laudator tantùm, ſed & ſectator, dicere erat ſolitus; Virtus ſine modo fit vitium. Hinc cùm filias Archidami donaſſet pretioſis veſtibus Dionyſius, noluit pater eas induerent, ne turpiores apparerent. *Ex Apophtheg. Laur. Beyerlinck.*

Meditatio.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MEditationem Græci μελέτην, Hebræi *Hegeh*, id eſt, in corde verſatio, appellant. Eſtque attenta & ſedula rei alicuius in mente reuolutio & agitatio. Eaque *Cicero* teſtatur *Demoſthenem* naturæ vitia ſuſtuliſſe.

Meditari nihil aliud eſt, quam crebro repetere imagines atque recurrere, non vti in ſpe ſpectandæ ſunt, ſed vt imagines aliorum. *Themiſt. de mem. & rem. l. c.* 15.

D Meditari nihil aliud eſt quam ſpeculari multoties aliquid idem ſicut imaginem rei præteritæ non per ſe *Albert. Magn. de mem. & rem. tract. 1. cap. 4.*

Meditationes ad gaudium & bonam ſpem cordis fortitudinem ſignificant, & æqualitatem complexionis: at quæ declinant ad ſolitudinem, exceſſum in calore ſignificant: quæ ad mortem, & triſtitiam declinant, exceſſum in frigiditate ſignificant. *Idem de animo lib. 1. tract. 3. c. 4.*

☞ *Vide §. ſequenti.*

COMMENDATIO.

Aduerſa rerum, vel ſecunda prædicat
Meditanda cunctis comicus Terentius,
Locare ſedes, bellum gerere, aut ponere;
Magnas, modicaſque res etiam, paruas quoque
Agere volentem ſemper meditari decet.
Nam ſegniores omnes inceptis nouis.
Meditatio ſi rei gerenda defuit. Periãder per Auſon.

Et infrà:

Nihil eſt, quod ampliorem curam poſtulet,
Quam cogitare, quid gerendum ſit, de hinc
Incogitantes Fors, non conſilium regit.

E Et ſi omnibus rebus, quæ agendæ nobis ſunt, meditatio, contemplatioque ſubueniat, vt rectius, & facilius obtineantur, ac maiori affectu in earum executionem feramur: Quid non faciet rerum cœleſtium, ac earum quas poſt hanc vitam ſuſpiramus iugis meditatio, vt ita promptiores ad eas conſequendas reddamur.

Etenim Meditatio iuxta *Richard. de S. Victore lib. 1. de Contemplat.* perſpicax & liber animi contuitus in res perſpiciendas vſquequaque diffuſus. Siue, ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens. Vnde per ardua ſæpe & aſpera ad directionis finem cum magna animi induſtria nititur. Sunt igitur tam humanæ quam res diuinæ, aptum meditationis ſubiectum: illæ quidem, quatenus ad has gradum faciunt, teſte Dauide, Meditatus ſum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar. *Pſal.* 148.

☞ *Poterit hic locus amplius illuſtrari ex aliis Locis. Puta de Contemplatione, Cogitatione videlicet: Tit. cogitatio Religioſa. Vbi plura illius exempla in medium adducuntur: quibus addimus ſequentia.*

F EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

In quibus etiam egregius meditationis effectus ſignificatur.

De Iſaac teſtatum reliquit Moyſes, quod ſpirituali hoc meditationum ferculo ſe reficere ſolitus fuerit, quando narrat eum egreſſum in agrum ad meditandum *Geneſ. cap.* 24. Septuaginta vertunt ἀδολεσχῆσαι, id eſt, ad ſe exercendum, ſcilicet in exercitio ſpirituali meditationum. Hoc enim verbum magnam intentionem, animiq; ſtudium ac voluptatem ſignificat, ait Procopius. Meditabatur ergo Iſaac cùm res naturales, tum earumdem auctorem. Ita Hebræi. Liranus, & Toſtatus: nam vt Periander ait, Vita ſapientis eſt meditatio. Imò meditabatur iuxta Ambroſ. res cœleſtes & diuinas: vnde vertit Chaldæus, Exierat ad orandum.

Huiuſcemodi meditationum altitudine abſorpti, quidam ita obſtupeſcunt, vt ſenſibus corporis alienati (quod Græci Extaſin vocant) mortui magis quàm viui videantur. Sed interim animus cœleſtium viſione fruitur, diuinis luminis dulcedine paſcitur, reuelationes quandoque accipit Myſteriorum Dei.

G Sic credimus Abraham, Iſaac, Iacob, cum Deo collocutos, futurorum notitiam recepiſſe: Moyſen etiam, præteritorum. Is enim mundum à Deo in principio creatum verè didicit, & omnibus palàm fecit. Sic præterea Dauid verſu oracula cecinisse, de quibus gloriatur, dicens: Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Sic denique Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, cæteroſque Prophetas omnia in ſpiritu hauſiſſe, quæ quondam ad populum nunc proſpera, nunc aduerſa vaticinantes effuderunt. Semper enim de Deo cogitantes, digni habiti ſunt, qui cum Deo etiam ſermones miſcerent, & (vt ait Scriptura) facie ad faciem loquerentur. Latius contemplationis eorum typicæ viſiones reuelationeſq; modo à nobis enarrari poſſent, niſi omnibus ſatis notæ forent, & ab iis, qui ſub lege erãt, ad eos, qui ſub Euangelio fuerunt, noſtra feſtinaret oratio.

De Simeone Petro *in Actis Apoſtolorum* traditum legimus, quod cùm in cœnaculum circa horam ſextam oratum aſcendiſſet, cecidit ſuper eum mentis exceſſus, & vidit cælum apertum, & inde vas quatuor initiis ſubmitti, immundis animalibus plenum, ſed quæ à Deo mundata dicerentur. Ex quo ſignificatum eſt, gentiles quoque, qui planè immundi errorũ inquina-
H tione erant, per fidem Euangelicæ veritatis mundandos, & Eccleſiæ gremio excipiendos eſſe, ſicuti & Iudæos. Quoniam, non eſt, inquit, perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet eum & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. *Actor.* 10.

Paulus Apoſtolus raptus vſque ad tertium cælum, vtrum in corpore, an extra corpus, neſcit, Deus ſcit, audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Hinc demum illam prorupit vocem: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius? Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen. 2. *Cor.* 11.

Ioannes Apoſtolus: Fui, inquit, in ſpiritu Dominica die, & audiui, & vidi, ea vtrique quæ in Apocal. commemorat. Quorum præſtantiam D. Hieronymus admirans, ait: Apocalypſis Ioannis tot habet Sacramenta, quot verba. Parum dixi, in verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ, & pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. *Apocal.* 1.

Apoſtolici quoque vti cælum ipſum animo tranſcendentes,

tes, & viderunt, & prædicauerunt multa non mediocri admi-
A tatione digna. Antonius Abbas, dum ſeculi voluptatum mali gnas illectationes ſecum conſiderat, totum terrarum orbem laqueis refertum vidiſſe dicitur. Quæ res nonne apertè nobis indicat, in quantis verſemur vitæ periculis, qui quotidie inter mortiferarum cupiditatum vitæ tam multiplices pedicas, veſtigia figimus? Quòd ſi iis nolumus implicari, meditanda ſunt cœleſtia, relinquenda terrena, contemplationis alis ad ſuperna euolandum, inferiora dimittenda atque contemnenda. Qui ſic agunt, ſecuri ſunt. Et de illis in Prouerbiis dicitur: Fruſtrà iacitur rete ante oculos pennatorum. *Athanaſ. in vita eius.*

Bonitius Aruernenſis Epiſcopus, dum noctu in Eccleſia meditationibus inuigilat diuinis, ecce pulchram vt Luna, electam vt Sol, Beatam Virginem Mariam virgineis choris comitatam ad ſe venire videt, iuſſus Miſſam celebrat, indumentum miri candoris ab ipſa Dei Genitrice ſibi oblatum accipit. Viſio abiit; ille ad ſe reuerſus? inſomnium fuiſſe putabat, donec idipſum indumentum iuxta ſe iacêre conſpexit, quod adhuc extare dicitur, & cernentibus rei fidem facere, nemine
B deprehendente neque lini, neque texturæ genus. Magnum fuit tale munus accepiſſe, ſed maius tali ſpectaculo interfuiſſe, & eius viſionis dulcedinem, qua nunc fruitur in cœlo, guſtare cœpiſſe in terra. *Sur. Tom. 1.*

Romualdus Abbas ordinis Camaldulenſis auctor, cùm ad Sutrij montis monaſterium deueniſſet, & ibidem Miſſam celebraret, aliquandiu in extaſi raptus ſtetit. Poſthæc Pſalmorum effici meruit expoſitor, quorum paulò antè ne lector quidem ſatis idoneus fuerat. Dum enim ipſum Dei verbum (quod tunc manibus contrectabat) intentius conſiderat, ſanctorum verborum percipere meruit anagogen, latentemque ſub littera ſenſum. Plurimorum annorum ſtudium ad tantum diuinæ eruditionis profectum nunquam illum extuliſſet, ad quantum die vna Chriſti perduxit contemplatio. *Pet. Damian. Anton. part. 2 tit. 15. cap. 15.*

Thomam Aquinatem Catholicæ veritatis locupletiſſimum diſſertorem, dum de Deo diu multumque cogitat, à ſolo attolli, & altitudine ferè cubitali in aera pendêre viſum ferunt. Neque deinde tantæ contemplationis fructum diſſimu-
C lare potuiſſe, vultu prodente iucunditatem, quam intima conceperant præcordia. Extaſi autem tam profunda rapi ſolitum, vt interdum candelam accenſam tenens, ea demum ad manum vſque conſumpta, flammæ calorem non ſenſerit. Quem prorſus non ſenſiſſe, iis etiam, qui id factum non viderunt, fidem facere poterant non pauca in manu ipſius ac digitis adustionis veſtigia. Qualia ergo illa aut quantæ delectationis fuiſſe dixerimus, quibus occupatus animus non aduertebat corporis tormenta, vel ad quæ ſeſe mens erigens, carnis quoque pondus ſecum trahere videbatur, dum ſupinum ſtare, & humum non contingere cogit. *Anton. Pizaman. & alij. Sur. Tom. 2.*

Æquè altæ contemplationis indicium in Benedicto Abbate mirabilis viſus præbuit. Nocte intempeſta cœlum per feneſtram intuens Deum adorabat, quando lumen vidit, quo nox ipſa ita reſplenduit, vt cum die poſſet contendere. Mox totum mundum conſpexit arctè atque anguſtè conſtipatum perexiguæ pilæ inſtar. Cælum quippe intuens ſupra cælum mente euectus eſt, & per creaturæ conſiderationem, ad Creatorem vſque peruenit. Illius ergo lucem, quam animo agitanerat, oculis vidit, & in illius luce tanquam in ſpeculo mun-
D dum vniuerſum. Sed ideo quidem tam paruum, quoniam tanquam momentum ſtateræ (vt Scriptura ait) ſic eſt ante Deum orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, qui deſcendit in terram. *Greg. Dial. lib. 2. cap. 15.*

Sed quid nunc de te, Pater Franciſce dicam? Quantum tibi quoque adhuc in terra degenti tua contulit contemplatio? Vidiſti fulgentem Saluatoris noſtri Crucem, vidiſti ſanctum Seraphim, à quo Seraphicus dici meruiſti. Inde tibi ſingulari quodam priuilegio Dominicæ crucifixionis cicatrices corporaliter vendicaſti, vt cuius paupertatem, manſuetudinem, humilitatem fueras imitatus, eius etiam ſacratiſſimæ Paſſionis ſigna in manibus, in latere, in pedibus referres, & cum Paulo gloriari poſſes, dicens: Chriſto confixus ſum Cruci: viuo autem, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Mihi autem abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. O felicem ſeruum, cui Dominus quinque tradidit talenta, vt quibus ille perditum redemit mundum, hic labentem repararet Eccleſiam. *In vita* E
Franc. cap. 12.

Nunc quæ fœminis in meditando miracula contigêre vt inſtituti noſtri ordo ſeruetur referamus.

Mariam Magdalenam, cùm in ſolitudine ætatem ageret, ſtatutis diei horis ſupra cœlum ab Angelis vectatam tradunt: quòd ſi (vt aiunt) in corpore, cùm Apoſtolus de ſe dubitet: quanti illam meriti fuiſſe dixerim? Mirarer poſt hæc mori potuiſſe, ſi non eodem die ſemper ad terras relatam diceren. Tantillum temporis in illis æternitatis locis morabatur quantum competere poterat mortali. Interim ergo, etiam corpori proxima, illi inhærebat, quem mente atque animo nunquam admittebat: adeò aſſidua Dei meditatio prius carnem ipſius cœlo dignam fecerat, quam terrena labe liberam. Et ſi tantus fuit Mariæ in deſerto contemplantis fructus, quanta eſt nunc in Paradiſo cum Chriſto regnantis gloria? Iam ibi perpetuò habitat, vbi quondam vel vnius horæ momento manſiſſe felicitatis fuit. *Sylueſt. Pri. rat. & alij Sur. Tomo 4.*

Mariam quoque Ægyptiacam, quæ Vrbanæ luxuriæ mollitiem eremi aſperitate fregit, Zozymas Abbas orantem cor-
pore ſupra terram ſuſpenſo altitudine fermè cubitali vidit. F
Itaque quantum olim per corporis turpitudinem in profundum perditionis corruerat, tantum poſtea per mentis contemplationem, needum ſarcina carnis depoſita, extolli meruit, dum oraret. Quàm malè cum illa actum erat cum delitiis diflueret, tam deinde benè, cùm reſipiſcere cœpit, & in ſenſu cogitare circumſpectionem Dei. *In vitu PP.*

Elizabeth Pannonum regis filia, dum ſe ſupra ſe tollens cœleſtia meditabatur, in extaſim abibat, & mente cernebat, quod oculi peruidere non poſſunt: quod ne tum quidem, cùm ad ſe rediiſſet, diſſimulare poterat, tantam etiam tacita facies hilaritatem præferebat. Eadem cùm aliquando nimio labore fatigata laſſaque reſediſſet, oculis in cœlum intentis, fronte modò iucunda, modò triſti apparui. Et confeſſa eſt, ſe in nubibus vidiſſe Ieſum qui nunc ſe oſtendens lætans reddebat, nunc tegens, mœſtam. Denique ipſum ſibi dixiſſe: Bono animo eſto, filia: ego tecum ſum. Et ſe reſpondiſſe: Ita Domine, tu mecum, atque ego tecum. Magnum profectò diuinæ libera-
litatis beneficium, vt homo Deum alloquatur, maius, vt allo- G
quentem audiat: maximum, vt vnà cùm illo ſit. Et tamen quoties eum contemplamur nihil in fide hæſitantes, quoties eius amore deſiderioque inardeſcimus, toties cordi noſtro inſidet. Et verè nobiſcum, atque adeò intra nos eſt, dicente Apoſtolo: Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt. *Conrad. Concion. Elizab.*

Hinc etiam Elizabeth virgo egregium Comagienſis monaſterij decus, cùm ſeſe cæleſtium contemplationi penitus dediſſet, obſtupefactis interdum corporis membris ac ſenſibus, diu veluti exanimis iacebat. Inde illi non pauca quæ futura erant, diuinitus reuelata fuiſſe perhibent, ſolitamque Beatæ Virginis frui colloquiis. Librum etiam, qui Viarum Dei dicitur, Angelo dictante ab ea ſcriptum. Cùm hæc ita ſint, nonne Paradiſum habuit in terris, quoniam mente ſemper in cœlis fuit? Aliàs etiam, à die Cœnæ Domini, vſque ad Sabbatum ſanctum, corporeorum ſenſuum vſu ſubtracta, quaſi mortua permanſit. Sed interim toto animi vigore in Deum tranſlato omnia Dominicæ Paſſionis Myſteria iiſdem horis, eodem ordine geri cernebat, quo geſta nouerat. Vbi autem corpori
fuit reddita, haud amplius quàm vnius horæ ſpatio ſe dormiſ- H
ſe putauit. Ex quo facile percipi poteſt, quam illi gratum erat huiuſce dormientis ſpectaculum. Breue enim videri ſolet omne quod delectat. Delectabat autem eam, non Chriſtum pati videre, ſed videndo compati Chriſto. *Ibidem.*

*MEDITATIONIS CIRCVNSTANTIÆ VTPVTA.

FRVCTVS MEDITATIONIS.

Iidem & communes Contemplationi.

Primus eſt, quod eximia animum voluptate perfundat, & tranquillet. Vnde & ſuauiſſimo ſomno eam comparat. *S. Greg. l. 5. Moral. c. 21.* dicitq; figurari per Iacob dormientem in itinere, ſcalamq; cui innititur Dominus, & per quam Angeli aſcendunt & deſcendunt, videntem. In itinere dormire ait, eſt in hoc vitæ præſentis tranſitu à rerum temporalium amore quieſcere. Angelos aſcendentes & deſcendentes cernere, eſt ciues ſupernæ patriæ contemplari.

II. Quod fructum rerum terrenarum qui eſt earum amor, conuertat in cœleſtem, quia vt iterum ſanctus Gregorius conſideratione æternæ patriæ de loco ſuo animus mouetur, quia

derelictis infimis in cogitationibus ſupernis ponitur. *Lib.26. Moral.cap.22.*

A III. Quod per hanc patet breuiſſima via ad vitæ ſpiritualis perfectionem, quod infinitis Sanctorum exemplis confirmatur, quorum corda idem qui ſuprà, *Gregor. l. 2. in Ezech. hom.15.* ſunt thalami, in quibus animæ per amorem inuiſibili ſponſo iunguntur.

IV. Multum confert ad mortificandas animi paſſiones, & perturbationes, quem fructum expendit *S. Bernardus ſerm.51. in Cantica.*

Tradit ſcriptis ſuis frequenter *Cornelius à Lapide*, & in particulari ſcribens *in cap.6. Deuteronom.* Societatis Ieſu fulcrum & fundamentum eſſe frequentem meditationem, omnemque illius zelum, efficaciam & actionum omnium fructum, [quin & bonorum omnium cùm temporalium, tum ſpiritualium accumulationem] ex hac manare & profluere.

Piiſſimus Thomas à Kempis ſummus Meditationis cultor fuit, eiuſque fructum non ſemel in ſe expertus, manu propria libello quem de imitando Chriſtum conſcripſerat, inſcripſiſſe ipſum illius autographum à multis viſum demonſtrabat. In omnibus requiem quæſiui, & non inueni, præterquam in een hoeken met een boenken: hoc eſt, præterquam in angulo aut ſeceſſu aliquo, cum libello pio, cuius lectione ſolitarium animum reficeret.

B

PRÆMIA MEDITATIONIS.

CONTEMPLATIONIS.

Enoch & Elias perfectionis ſuæ ſpiritualis remunerationem etiam in hac vita per tranſlationem miraculoſam in paradiſum conſecuti ſunt, quia ille, *Gen. 5. v. 22.* legitur ambulaſſe cum Deo, hic vero *3. Reg. 17. v. 1.* dicitur in conſpectu Dei ſtetiſſe.

Refert S. Dorotheus Abbas ſe cariſſimo diſcipulo ſuo Doſitheo cum vitam monaſticam arripuiſſet, hoc præceptum dediſſe aureis litteris deſcribendum. Nunquam cordi tuo Deus excidat: cogita ſemper Deum tibi præſentem & te coram illo ſtare. Fecit Doſitheus ſedulo, adeo vt nec in ægritudine quidem licet grauiſſima & extrema cogitationem tam ſalutarem dimiſerit. Atque hac exercitatione conſecutus eſt, vt quinquenni ſpatio, ex milite nobili, adoleſcentulo diſſoluto, vitiis ante cooperto & luxu ſeculi perdito, ſanctiſſimus iuuenis & Monachus perfectus euaſerit, & poſt obitum quibuſdam

C ſanctitate claris per viſum inter beatos anachoretas cum in cælo regnantes conſpectus fuerit.

De S. Abel ſcribit *Ioſephus lib.1. antiq.c.4.* eum idcirco Deo gratiſſimum extitiſſe quod in omnibus actionibus ſuis Deum præſentem reputarit. Quia Moyſes inuiſibilem Deum tanquam viſibilem ſuſtinuit, vt loquitur *Paulus ad Heb. 11. v. 26.* meruit à facie ad faciem cum Deo loqui, ſicut amicus cum amico vt eſt *Exod. 33. v. 37.* loquitur.

Rex Ezechias morti vicinus cum in hæc verba Dominum oraſſet: Obſecro Domine memento quæſo quomodo ambulauerim coram te, &c. promeruit miraculoſam vitæ ſuæ prorogationem in quindecim annos, & à ſeruitute Regis Aſſyriorum liberationem. *Eſaiæ 38.*

Cum S. Gregorius Agrigentinus Antiſtes (Gregorio Magno æqualis) teſte *Simeone metaphraſte*, adoleſcens Hieroſolymam ſanctorum locorum venerandorum cauſa profectus eſſet, tempore quadrageſimæ in quoddam monaſterium Paleſtinæ diuertit, vbi vt conſpexit monachos eximia in Deum re-

D ligione præditos, & alios quidem in cæleſtium rerum commentatione à terra ſurſum attolli, alios lacrymarum quaſi fontibus inter precandum perfundi, alios non aliam quam angelicam traducere vitam, vehementi cœpit pudore ſuffundi, & de ſalutis ſuæ ſtatu conturbari. Quod cum præfectus monaſterij animaduertiſſet, ſuſpicatuſque eſſet id eueniſſe quod longius à patria amiciſque abeſſet, in hæc verba eum allocutus eſt. Fili, ne animum nimio mærore obruas, confide in Deo, breui patebit tibi reditus in natale ſolum. Verum reſpondit Gregorius: Non ea cauſa mei mœroris eſt, quod longe à conſpectu meorum abſim; ſola enim præſentis vbique Dei contemplatio ad illum repellendum mihi ſatis eſt, dum enim cogito me continenter in eius verſari conſpectu & tutela, affatim ſolatiũ accipio, id vero vnum me angit quod tam longe abſim à vitæ vere religioſæ perfectione. Hoc reſponſo audito pater digreſſus eſt, intelligens non indigere ſuo ſolatio eum qui ad perfectionis culmen iam peruenīſſet, & alios ſolari poſſet. *Apud Surium 23. Nouemb.*

Margarita illa cui à Caſtello Italiæ vrbe cognomen erat, quæ fuit eius germana patria, frequenter admodum feliciſſimum Ieſu Chriſti ortum ex Maria illibata contemplari ſolebat. Et cum poſt obitum ſanctæ eius Dei famulæ (ſeu virginis) corpus eſſet vngendum, extraque de more chirurgus extraheret, ſimulatque cor Margaritæ ab ea qua pendebat eſt parte diuulſum, vnio inuſitatæ magnitudinis & admirandæ pulchritudinis inde proſiluit, in quo Chriſti naſcentis imago videbatur. Apparebat quoque beatæ huius virginis Margaritæ figura flexis genibus ante Chriſti præſepe ſacroſanctum. Nempe tam præuiſa Margarita templum Dei fuit eiuſque diuinæ parentis, non quidem ex his lapidibus in quos paſſim offendimus, ſed ex gemma extructum, vbi ſanctiſſimæ Mariæ virginis mite puerperium videretur. Hunc vnionem in ſacrario ædis S. Dominici, cuius Margarita inſtitutum complexa erat, hodie & ſeruari & conſpici *P. Ludou. Gran. Conc. 3. natalis Dom. ſect. 3.* affirmat, cuius hæc eſt omnis hiſtoria. *P. Ioan. Bonif. lib.2. de hiſt. Virg. cap.1.* E

TEMPVS OPORTVNVM.

F Volens Deus vt populus Hebræorum ſumma animi contentione ferretur in obſeruationem mandatorum, quæ illis per manum Moyſis dederat, eorumque memores ſemper eſſent, iuſſit per Moyſen refricari illorum memoriam, *Deuteron. cap. 5.* illque inter alia ſerio commendari, ac iubet in hunc modum. Narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque conſurgens.

Quibus verbis vult vt meditentur obſeruationem mandatorum ipſius quouis tandem tempore & occaſione, quod de aliarum rerum cæleſtium meditatione accipi etiam poteſt; potiſſimum tamen dum cubitum concedimus, vel à decubitu ſurgimus.

Eſt hæc pia Chriſtianorum praxis ac valde vtilis, vt dum cubitum concedunt, orent & pij aliquid cogitent, in eaque cogitatione indormiant, ita præter alia, diaboli tentationes & illuſiones atque fœda phantaſmata elidunt & euadunt. Idem faciunt cum nocte euigilant.

Hinc Rabbi Moſes cenſuit, gallos gallinaceos ſuo cantu media nocte, homines docere, vt tum ſurgant ad laudandum Deum. Teſtis eſt *Pineda in Iob cap. 38. verſ. 36.* Vbi *S. Gregorius* tradit, gallos profundioribus horis noctis valentiores ac pro- G ductiores edere cantus; manè vero leniores ac minutiores: quaſi qui prioribus excitent dormientes; poſterioribus inuitent iam expergefactos, ad matutinam orationem Deo fundendam; quem ipſi ſuauiore voce laudant, ac ſuo modulo venerantur, vnde & Eccleſia canit: *Gallus iacentes excitat, & ſomnolentos increpat.*

Denique hinc *S. Ephrem tom. 3. ſerm. aſcet. & B. Dorotheus ſerm. 11. & S. Bernard lib. de vita. ſolit.* impenſe viris piis tam veſpere quam mane exactam ſui curam, cuſtodiam & examen commendant: quin & Pythagoras, inquit *S. Hieronymus lib. 3. contra Ruffin. cap. 10.* ſanxit, duorum quam maximè habendam eſſe curam, mane & verſperi, id eſt eorum quæ acturi ſumus, & eorum quæ geſſerimus.

Vnde & nocturnæ aues, inquit *S. Ambroſ. lib. 5. Hexam. cap. 24.* canoro carmine occaſum diei ſolent proſequi, ne immunes abeant gratiarum actionum, quibus creatorem ſuum omnes creatura collaudat.

Lyranus & Abulenſis volunt Deum velle hoc loco Hebræos ita efficaciter meditari ſua præcepta interdiu, vt eadem dormientibus in ſomnis recurrerent. Nam vt ait *Ariſtot. 1. Ethic.* meliora ſunt phantaſmata in ſomnis ſtudioſi, id eſt, eius qui ſtudet virtuti. H

Ita B. Xauerius ex diurna orandi conſuetudine, etiam dormiens orabat, exclamabatque, ô Deus, ô Ieſu amor mi, Deus meus & omnia.

Tales erant olim & Monachi illi, qui quod parum dormirent, & ferè peruigilarent in Dei laudibus, dicti ſunt Acæmetæ, quaſi dicas: Non dormientes: qualis fuit Iſidorus, de quo *Palladius in Lauſiaca* ait, quod nunquam data opera dormierit; ſed in opere, ait, vel ſumptione cibi ſomno oppreſſus conniuebat aliquando, ita vt fruſtum quod ori ingeſſerat, ex eo excideret. Cauſam rogatus reſpondit? ſi quando perſuaſeris Angelis vt dormiant, tum virtutis ſtudioſo quoque perſuaſeris. Tales enim ex diutina & aſſidua meditatione de Deo, rebuſque diuinis eaſdem ſomniabant.

Deniq; monet *Hieron. Thren. 2.19* dicens: Conſurge, lauda (id eſt, ora Deũ) nocte in principio vigiliarũ. nocté enim Iudæi,

æquè ac Romani diſtribuebāt in quatuor vigilias,& in ſingu-
A larum principio Ieremias ſuadet vt laudemus Deum. Ita Ec-
cleſia olim noctu faciebāt. inde enim habemus in officio Ec-
cleſiaſtico tres nocturnos & laudes. ☞ *Vide Conſcientiæ exa-
men.*

MEDIA PERVENIENDI AD PERFECTIONEM MEDITATIONIS.

Primum medium aſſignat *Ioan. Caſſian.* his verbis. Quiſquis ad Theoricen voluerit peruenire, neceſſe eſt, vt omni ſtudio atque virtute actualem primo ſcientiam conſequatur, &c. Hæc autem actualis perfectio duplici ratione ſubſiſtit. Nam primus eius modus eſt, vt omnium natura vitiorum, & curationis gratia cognoſcatur. Secundus, vt ita diſcernatur ordo virtutum, earumq; perfectione mens noſtra formetur, vt illis non iam velut coacta & quaſi violento imperio ſubiecta famuletur, ſed tanquam naturali bono delectetur, atq; paſcatur, & arduam illam atque anguſtam viam cum oblectatione conſcendat.

II. Medium tradit *Clemens Alexandrinus*, Puritatem cordis, imò Chriſtus ipſe, dum ait: Beati mundo corde, quoniam ipſi
B Deum videbunt. Conſentit *B. Bernardus lib. 5. de Conſideratione* Prima, inquit, & maxima contemplatio eſt admiratione maieſtatis, hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis liberum atque exonratum peccatis, facilè ad ſuperna leuet, interdum quoque vel per aliquas morulas ſtupore & ecſtaſi ſuſpenſum teneat admirantem. *Et in Cantica.* Placeat neceſſe eſt facies, quæ in Dei claritatem intendere poteſt. Neq; enim id poſſet, niſi clara ipſa quoque eſſet & pura, vtique transformata in eandē, quam conſpicit claritatis imaginem, alioquin ipſa diſſimilitudine reſiliret in ſolito reuerberata fulgore.

Ergo cum pura puram intueri poterit veritatem, tunc faciem ipſius ſponſus videre cupit. ☞ *Vide plura Loco de* Corde.

III. Medium proponit *S. Proſper*, idque multiplex. Vitæ, inquit contemplatiuæ ſectator ad conditorem ſuum corde illuminandus accedat, ipſi contemplando atq; inſatiabiliter perfruendo vigilanter inſeruiat, ipſum iugiter concupiſcat, præ amore eius omnia quibus inde poteſt auerti fugiat, omnes cogitationes ſuas ac totam ſpem ex illius delectatione ſuſpendat, litterarum diuinarum ſacris meditationibus vacet, in his ſe di-
C uinitus illuminatus oblectet, ibi ſe totū velut in ſpeculo quodam refulgente conſideret, quod in ſe prauū deprehenderit corrigat, quod rectū eſt teneat, quod deforme componat, quod pulchrū excolat, quod ſanum ſeruet, quod infirmum aſſidua lectione corroboret, &c. Et cum hæc & his ſimilia contemplatiuæ vitæ deſiderio affectus impleuerit, non ſe hic iam ex parte, omni perfectum, ſed perficiendum in illa beata vita, quæ futura eſt, immobiliter credat, atque ad eandem ſe, vbi Dei ſubſtantiam reuelata facie videre poſſit extendat.

IV. Medium eſt *S. Gregorij in Ezechielem*, nempe conſideratio vitæ ſanctorum. Non ſolum, inquiens, alta ſanctæ Eccleſiæ membra quæ prominent habent contemplationis gratiam, ſed plerumque hoc donum etiam illa memba percipiunt, quæ etſi per deſiderium ad ſumma emicant, tamen adhuc per officium in imis iacent. *Et paulo poſt.* Sic in contemplationem noſtram multa cogitationibus circumeundo proficimus, ſicut exempla bonorum ſæpe quærimus, vt in moribus proficiamus. Nam cum iam cogitat animus ad meliora tranſire, quidquid melius de aliis audire poſſet exquirit, nunc huius
D nunc alterius ſancti vitam ventilat. Vnde & electus quidam, qui in expanſo ſinu S. Eccleſiæ per vniuerſum mundum mentis oculos miſerat, bonorum vitam ad imitationem requirens dicebat. Circuibo, & immolabo in tabernaculo Dei hoſtiam iubilationis. Ecce, vt immolaret iubilationis hoſtiam circuibat, quia niſi animam huc illucque ad bonorum vitam exquirendam mitteret, ipſe vtique ad iubilationis ſacrificium non perueniret. Cùm verò ſancti viri ita intra Eccleſiā ad loca ſumma perducuntur, eorum vita quaſi in ſpeculo ponitur, vt cuncti videant bona quæ debeant imitari.

Exemplum huius medij habemus in S. Antonio, qui vt ad perfectionem vitæ contemplatiuæ & anachoreticæ breui perueniret, adhuc adoleſcens omnium Eremitarum quos laude aliqua virtutis præſtare audierat, cellas obibat, & inſtar apiculæ prudentiſſimæ variarum virtutum roſcida mella colligebat. vt commemorat *S. Athanaſius ſub initium vitæ illius.*

V. Medium ſuggerit *S. Baſilius in Conſtitutionibus Monaſticis*, idque Monachis congruens in hæc verba: Quod ſi manis Mariam Magdalenam imitari, quæ ſpreto corporis obſequio altius ad rerum diuinarum contemplationem aſcendit, legitimè, vt par eſt, verè negotium tractato, corporis curam abiicito, agricolationem deſerito, apparatus etiam epularum & ob-
ſoniorum aſpernator, & ad Domini pedes aſſideto, & quæ ille E
dicat auſculato, vt arcanorum diuinitatis particeps efficiare. Siquidem officiis iis qui corpori impenduntur potior eſt dogmatum Chriſti contemplatio. *Et iterum.* Proinde ſi tibi quoq; in animo fuerit Chriſti arcanis imbui, & ad pedes illius aſſederis, tatam ibi rem deſeres familiarem tuam, & vacuus ab omni ſolicitudine deges: corporis proprij etiam obliuiſcere, atque hoc modo in contemplationibus verſans familiarius cum eo colloqui poteris, vt Mariam ita imitère, & ſupremæ gloriæ fructum conſequare.

VI. Medium contemplationi ſemper iungendum, tradit *S. Bernardus in Cantica*, nempe Orationem. Si quis noſtrum, ait, integrè & perfectè iuxta verbum Sapientis cor ſuum tradat ad vigilandum diluculò ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecetur, ſimulq; vocis omnibus ſtudeat ſecundum Iſaiam Prophetam parare vias Domini, rectas facere ſemitas Dei ſui, cui cum Prophetà ſit dicere. Oculi mei ſemper
ad Dominum Et, Quia prouidebam Dominum in conſpectu F
meo ſemper, nonne hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo? viſitabitur profectò frequenter, nec vnquam ignorabit tempus viſitationis ſuæ, quantumlibet is qui in ſpiritu viſitat, clandeſtinus veniat & furtiuus vtpotè verecundus amator.

Idem tradit *Richardus in Beniamin minore.* Sine triplici ſtudio ad huius inquit cognitionis celſitudinem non perducimur. Per ſtudium operis, per ſtudium meditationis, per ſtudium orationis. Multa enim experimur operando, multa inuenimus inueſtigando, multa extorquemus orando: Innumera ſiquidem, quæ nec per experientiam operis, nec per inueſtigationem rationis inuenire valemus, per importunitatem orationis edocere meremur.

*IMPEDIMENTA MEDITATIONIS.

S. Bernardus ſerm. 5. de Aſſumptione B.V. Mariæ, tria impedimenta enumerat his verbis. Tria ſunt quæ oculum intelligentiæ confundunt, atque à contemplatione veri luminis ex-
cludunt: tenebræ ſcilicet peccatorum, recordatio eorundem G
peccatorum, cura terrenorum actuum. Primò illo morbo turbatum ſe plangebat Propheta, cum diceret: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. Cum enim luce iuſtitiæ deſtituimur, nil aliud quam peccatorum noſtrorum tenebras inuenimus. Item ſecundo ſe grauari ſentiebat, cum dicebat. Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina, peccatorum ſcilicet recordatio. Tertiò occupari ſe conqueritur, cum dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam, cinerem ſcilicet actionis pro pane contemplationis. Quicumque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profectò neceſſe eſt, vt eum prius ab hoc triplici impedimento ſtudeat purgare. Quod ſi quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium. Nam primus quidem per confeſſionem, ſecundus per orationem, tertius curatur per quietem.

Idem alibi duo alia commemorat impedimenta, nempe corporis inualetudinem, & irruentium phantaſmatum copiam. In hoc arcanum, ait, & in hoc Sanctuarium Dei (contemplationis ſcilicet) ſi quem fortè veſtrum aliqua hora ſic ra-
pi, & ſic abſcondi contigerit, vt minimè auocet, aut pertur- H
bet, vel ſenſus egens (vt in ægro) vel cura pangens, vel culpa mordens; vel ea certe, quæ difficilius amouentur irruentium imaginum corporearum phantaſmata, poterit, quidem hic, cum ad nos redierit, gloriari, & dicere. Introduxit me Rex in cubiculum ſuum.

Vnde *Ioannes Caſſian. collat.* 10. non ſemel monet, vt quales orantes volumus inueniri, tales ſimus ante tempus orandi. Neceſſe enim eſſe mentem in tempore ſupplicationis ſuæ de ſtatu præſenti formari. Cùm enim ſe mens ad ſtudium orationis erexerit, ait *S. Greg.* 10. *moral. cap.* 17. earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius otioſa premebatur.

Sextum impedimentum profert *S. Thomas in altera ſumma Theologiæ parte*, vehementiam paſſionum. Duo ſunt, inquit, quæ impediunt actum contemplationis. Vehementia paſſionum per quam abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & tumultus exteriores occupationum.

☞ *Plura requirantur ex Loco de Contemplatione, Iudicio Extremo, Cogitatione.*

Medorum

A
Medorum duces fortes.

☞ *Quære Fortitudo, Fortes.*

REGES.

☞ *Vide in loco de Magiſtratu. Tit. Magiſtratus chronologicè conſideratus.*

* Mel.

☞ *Materia Locus. Alimentum. Vide loca materialiter conſiderata. Item eadem formaliter conſiderata. §. Mel reſpectu efficientis, materia, qualitatis &c. Item locum de Alimentis.*

Vſus in ſacris.

☞ *Require in loco de Ethnicis. Tit. Ethnicorum Religio. §. Sacrificia conſiderata reſpectu materia.*

IN veteri lege Deus vetuit fermentum, aut mel adoleri in ſacrificio. Cauſam reddit Rex Salomon, Quia mellis collectrix ſit apis, quod animal habebatur impurum, natum ex putribus boum cadaueribus. Verùm hoc falſum eſt. Conſtat enim apes ex ap bus in alueariibus progigni, idque ſine concubitu. Vera ratio eſt de melle æquè, ac fermento, eſt enim mel
B pani inſtar fermenti: nam mel coctum acorem contrahit, panemque cui miſcetur fermentat. Secundò, mel ſtomacho eſt inimicum, quia bilem generat.

Tertiò, Gentiles offerebant mel Baccho. Ita *Ouidius lib. 3. Faſtor.*

Liba Deo fiunt, ſuccis quia dulcibus ille
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.

Quin *Plutarch. lib. 5. Symp. q. 5.* mellis admixtione ait, vinum corrumpi. Vnde & melle guſtato vinum non ſapit.

Cauſa tamen tropologica fuit, vt ſignificaretur, debere à ſacris abeſſe voluptatum & deliciarum blandimenta. Ideóque Phaſe comedi iubetur cum Lactucis aggreſtibus.

SYMBOLA.

Mel ſymbolum eſt hominis voluptarij. Item adulatoris, qui cum mel in ore habeat, in occulto gerit caudæ ſpiculum, quo fert & vulnerat. Vnde Sapiens, Labia meretr cis comparat fauo mellis. *Prouerb. cap. 1.* Ita Procopius, Eucherius, Beda, Radulphus.
C

MELLIS PRÆSTANTIA VARIA.

Dignitas & præſtantia mellis varia eſt. Si loca conſideramus, laudatiſſimum eſt apud Scriptores quod prouenit ex Hymetto, Inſulis Cycladibus & Sicilia, quod appellant Hyblæum. inter quæ etiam quoad copiam excellit quod in Creta, Cypro & Africa naſcitur: quoad ceræ ſplendorem, quod in Pelignis quoad fauorum magnitudinem, quod in Germania; vbi octo pedum longitudinis fauum viſum ſcribit, *Plinius lib. 11. cap. 14.* Si verò tempeſtiuitatem præcipuam attendamus, æſtiuum quod horteum vocant, excellit. Si oculos ſedéſque foliorum vnde eximitur, thymoſum: præſertim è thymo dulcius & acre odoratius, perlucidum, ſubflauum, nec humectum, graue & minimè fluxum.

In Sardinia mel amarum gignitur, propterea quod apes ibi melleum rorem ab abſynthio colligunt. Item in Heracliâ Ponti, vbi aconitum naſcitur, mel inuenitur, quod qui edunt bibuntve, non ſecus affligantur, quam qui acconitum hauſe
D runt: itaque mente abalienantur, ac ſudore diffluunt: vt teſtatur *Dioſcorides lib. 2 cap. 75. & lib 6. cap. 8. & Plin. l. 21. cap. 13.* Nimirum natura, vt apibus cuſpides dederat, & quidem noxias, ita & in ipſo melle, quod dulcedine allicit, venenum miſcuit, vt cautiorem minuſque auidum faceret hominem.

DE MELLE SYLVESTRI.

Non conſtat inter Interpretes, quid ſit mel illud ſylueſtre, quo D. Ioannes veſcebatur, vt ſcribit *Matth. cap. 3. Racanus* putat eſſe arborum folia candida & tenera, quæ trita manibus ſaporem quaſi melleum exhibent. Eademque eſt ſententia Ardulphi Galliarum Epiſcopi, qui ad ea loca peregrinatus eſt. Alij volunt, eſſe humorem ex arborum foliis collectum. Faber credit eſſe illud mel quod inter cætera *Plinius* facit tertiũ, Erycæumq; vocari ait *lib. 11. cap. 16.* quod apes deficientibus aliis floribus colligunt ex Eryca, qui frutex autumni tempore flores emittit, cum reliquæ omnes herbæ & virgulta deflorue runt: eſtque id mel iniocundi ac maximè probati ſaporis. Ad quam ſententiam aliquantulum accedit *Iſidor. Peluſiota lib. 1. epiſtola 5. & epiſt. 132. eiuſdem libri ad Timotheum Lectorem* Non eſt, inquit, herba mel ſylueſtre, ſed mel montanum, quod ab agreſtibus apibus conficitur, ſummeque amarum eſt, & guſtatui omni infeſtum atque inimicum.

Suidas ait eſſe rorem, qui ab arboribus collectus à quibuſdam manna dicitur. D. Chryſoſtomus, & Theophilactus, eſſe mel in lapidum ſciſſuris ab agreſtibus apibus confectum: quod ſentit etiam Euthymius, niſi quod amarum id eſſe & inſuaue inquit. E

* Melancholia. Melancholici.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MElancholia, quæ Latinis dicitur atra bilis, vna eſt ex quatuor complexionibus ſiue humoribus in corpore noſtro contentis & permixtis, iuxta ipſorum elementorum à quibus ea conſtant commixtionem. Qui quidem ſi iuſta pro portione inſint, cum integra ſanitate rectè conſiſtunt. Habentque ſuas proprietates, quas paucis deſcripſimus *in loco de Complexione.*

Hoc autem loco agimus de Melancholia vt eſt exceſſus, adeóque morbi genus, & definitur delirium ſine febre, cum metu & mœrore ſine iuſta cauſa: ortum ex intemperie cerebri potiſſimum, quamuis etiam ex alia totius corporis indiſpoſitione eiuſque hypochondriis viſceribus, vt puta ab hepate, liene & meſenterio proueniat. Hinc Melancholia hypochondriaca appellatur. F

EIVS ACCIDENTIA, ET PROPRIETATES.

Melancholia cum ex frigida & ſicca intemperie cerebri oriatur, & corpus affl git & animum torquet. Eſt enim experientia notum Melancholicos facilè timere ob humoris intemperiem, qui iraſcibili paſſioni ſe immergit, eſtque vitali ſpiritui contrarius. Suntque excordes, mœſti, ad lachrymas proni, moroſi & caperatæ frontis. Talem fuiſſe Heraclitum exiſtimat Theophraſtus, & Bellerophontem qui loca deſerta planctu & lamentis implebat. Triſtitiæ huius cauſa eſt bilis atræ luxuries, quæ etiam nonnunquam inſaniæ eſt radix. quomodo *Plautus* ſcribit:

Delirat vxor atra bile percita.

Vigilant aſſiduè, ſomnumque inquietum capiant, & tenebras amant, ac ſilentia. Ariſtoteles ingenio pollere aſſeruit: quod aliquando legens Cicero, dicebat tardiore ingenio eſſe malle, & ab hoc humoris genere longius abeſſe. Quin in pleriſque ſunt imaginationes adeo diſtortæ ac monſtroſæ, vt ſe ſeruiat quæ non imaginentur, & prædicant, ac præſagiant. Legimus Marcum quendam, aliumque Melanthium Syracuſanum præclaros poſt Melancholiam euaſiſſe Poëtas. Imò Auicenna ſcribit Melancholicos nonnunquam præſtare tam mira vt à Dæmone obſeſſi videantur. Exemplis res fiet manifeſta. G

EXEMPLA MELANCHOLICORVM.

Vbi & nonnulla de eorum curatione.

Galenus lib. 3. de locis affectis. quatuor narrat memorabilia. Quidam Melancholicus ſe figulinum vas factum putabat, atque idcirco ſui timens colliſionem obuiantibus cedebat.

Alter gallos cantare audiens; vt hi ante alarum cantum, ſic ille brachiorum plauſa latera quatiens, animantium ſonum imitabatur.

Timebat Alius ſui, aliorumque pernicicm ex mundi ruina, quòd Atlas iuxta Poëtarum figmenta, ipſum ſuſtinens, ſed tanto onere langueſcens, ipſum à ſe excuteret, ſuamque ceruicem deponeret. H

Ætius meminit Cuiuſdam, qui ſe capite carere aſſerebat. quod ob tyrannidem ſibi amputatum opinabatur, hunc ſubtilis & arguta Philotomi Medici inuentio, priſtinæ reſtituit ſanitati, nam plumbeo pileo capiti repentè impoſito, & grauitatem ſenſit, & caput ſe recepiſſe exclamauit, gauiſúſque plurimum vana imaginatione liberatus eſt.

Quidam mulierem curauit, Tralliano referente, cum putaret illa ſerpentem ſe deuoraſſe, vomitum medicamento ciendo, atque in id quod reiectum fuit paruam beſtiam, per omnia deſcriptæ à vana imaginatione feræ ſimilem imponendo.

Studioſus quidem dum litteris operam daret, præpoſtera imaginatione ſibi perſuaſit, ea longitudine naſum excreuiſſe, vt veritus, ne vndequaque impingeret, loco ſe mouere auderet, quantoque magis alij opinionem hanc eximere nitebantur, tanto magis in ſtol da ſua perſuaſione perſiſtebat. Tandem medicus, prægrandi fruſto carnis aſſumpto, ac penes

ſe abſcondito,ſubitam ei mali ſubleuationem pollicitus eſt,tollendúmque prælongum illum naſum aſſeruit, & compreſſo pauliſper naſo ſimulato ictu, & oſtenſa illâ carne velut naſo A amputato, illum fefellit.

Arthemidorus Grammaticus, viſo crocodilo, tanto terrore perculſus fuit, vt omnium quæcunque ſciuerat,obliuiſceretur, adeóque firmiter ſibi perſuadebat, brachio vno ac crure priuatum ſe eſſe, vt hanc ei conceptam phantaſiam nemo adimere potuerit.

Quamplurimi reperti ſunt Melancholici, qui ſe mortuos exiſtimabant,neque ad cibum capiendum cogi poterant, medici vt ad cibum capiendum eos inducerent, hoc vtebantur artificio. Collocabant in lecto penes ægrotum ſeruum aliquem,qui ſe mortuum fingebat, nihilominus ſi quid ori ingerebatur, deuorabat, hocque aſtu Melancholico perſuadebant mortuos non minus quam viuos manducare, & appoſitis alimentis vti.

Non ita pridem viſus eſt, qui ſe omnium mortalium miſerrimum aſſerebat quod nihil eſſet.

Quidam magnæ auctoritatis vir,vitreum ſe eſſe putabat,& in hoc ſolo imaginatio eius hallucinabatur: de cæteris rebus ſingulis, magno cum iudicio diſcurrebat, diffidebat plerumque, & amicorum viſitatione ac conſortio plurimum gaudebat, verùm ne propius ad ſe accederent obnixè rogabat. B

Degit adhuc in viuis inſignis vir, & Poeta Regni Franciæ eximius, qui paucis ab hinc annis,ridicula & inaudita deluditur imaginatione. Cùm incendiis febris continuæ æſtuaret, Medici præſcripſerant vnguentum aliquod narcoticum, quod populneum dicunt, hoc vnguentum naribus,fronti,& temporibus affricabant. Ab eo tempore tanto odio proſequitur populneum, vt quicunque ad ſe accidit, vnguentum hoc olere cenſeat; neminem niſi à longè ſibi loquentem admittit,ſi qui veſtes attigerit, mox eas abiicit, neque vt amplius eas geſtet induci poteſt, nihilominus bene de omnibus diſcurrit, neque deſiſtit Gallica poëſi nominis ſui famam commendare immortalitati. Tentatum hactenus modis omnibus tam ſtultam ei perſuaſionem eximere, exhibita fuit vnguenti deſcriptio,vt oſtenderetur nihil in ea periculoſi contineri,ſcit ita eſſe,aſſentitur hoc declarantibus,tamen vſque adeo pertinaciter, obiectum hoc ipſi impreſſum eſt, vt nemo obliterare quibuſcunque rationibus poſſit.

C *Areteus l.1 de morbis longis* refert,ſe vidiſſe Melancholicum, qui ſe lateritium opinabatur, adeo vt potum omnem, ne liquore ſolueretur, reſpueret.

Alius pedes ſe vitreos habere imaginabatur,neque progredi audebat, ne pedes rumperentur, metuens.

Ferrarienſis Piſtor, ſe ex butyro compaginatum iureiurando affirmabat, nulloque pacto igni;vel clibano appropinquare volebat,expaueſcens futuram corporis colliquationem.

Maximè ridicula ex omnibus quas legi, de Senenſi Quodam nobili delirationis inauditæ hiſtoria, cui nullo modo perſuaderi poterat vt vrinam redderet, aiebat enim, ſi minxiſſet, totam vrbem diluuio perituram; quem ad lotium excernendum eleganti commento medici perduxerunt. Namque coniecto in vicinam domum igne, & pulſantibus campanis, ad inſanientem famulos ac domeſticos dimiſerunt,magno incendio vrbem conflagrare nunciantes, enixéque orantes, vt reddita vrina ciuitati ſemi concrematæ opem ferat, flammis cuncta vaſtantibus(quod vnicum auxilij genus obſtupereſſe aſſe-D rebant) lotij ſui copia exſtinctis. Commento hoc perſuaſus miſer ille Melancholicus, ne perderet ciuitatem omnem,reddidit ad reſtinguendum incendium quidquid veſica contentum ſeruarat,ſicque integram corporis valetudinẽ recuperauit.

Communia ſunt eorum deliria,qui ſe Reges, Imperatores, Monarchas, Pontifices, Cardinales factos aſſeuerant, rariora enim hic ſolum percenſere inſtituti noſtri eſt. Atque hæc de Melancholia, quæ ſedem ſuam in cerebro obtinuit, quamque produxit intemperies frigida & ſicca, ſiue materiam comitem adſciſcat, ſiue ſola perſiſtat. Sequitur interdum morbos cerebri calidos, vt phreneſim, febres ardentes, tumque rubicunda apparet facies. Notat Auicenna balbos, & qui oculos habent mobiles, labra ſpiſſa ac magna, hirſutos & nigros, venis amplis præditos, affectui huic magis eſſe obnoxios. Triſtitia,pauor, profundæ meditationes, intenſæ cogitationes & curæ, victus ratio craſſa, & Melancholico humori gignendo idonea ſæpenumero hunc morbum protulerunt.

De Erotica, quæ ſpecies eſt Melancholiæ, ad inſaniam, ex amore pellicientis. ☞ *Vide Lib. 1. huius operis. In loco de Amore, circa medium.* E

MELANCHOLIA HYPOCHONDRIACA.

Celebriores Medici definiunt hypochondriacam intemperiem calidam, & ſiccam venarum meſenterij, hepatis, & lienis factam ab obſtructione craſſorum humorum. qui calefacti plurimos vapores ſuſcitant, à quibus varia illa hypochôdriacorum accidentia originem ducunt. Hæc definitio omnem hypochondriacæ eſſentiam complectitur, cum partem affectam, & cauſam affectus comprehendat. Partes, in quibus hypochondriaca progignitur, ſunt meſenterium, hepar, & lien. Huius autem multæ ſunt differentiæ, quas apud medicos videre erit,cum hæc noſtro propoſito ſufficiant.

SIGNA ET ACCIDENTIA.

Hypochondriaca confirmata infinitam moleſtiſſimorum accidentium ſeriem ſibi comitem adſciſcit,quæ tanta anguſtia ægros ſæpenumero premunt, vt omni momento animam ſe acturos ſperent. Nam præter communia Melancholiæ accidentia, metum & mœſtitiam ſentiunt, inſignem in præcordiis F æſtum, rugitum & murmur per totum ventrem oberrare audiunt, flatibus vndequaque impetuntur,pectus opprimitur, vt cum doloris ſenſu repetita ſpiratione anhelitum ducant, tenuem & pellucidam aquam frequenter exſpuunt, fluctuatione ſtomachi velut aquæ innatantis diuexantur, cor violento & extraordinario motu palpitatione nuncupato exagitatur, circa religionem lienis morſum, & pulſationem percipiunt, ſudore exiguo frigido, accedente nonnunquam leui deliquio madent, facies ſæpe rubeſcit ex flamma velut volante,aut leniter tranſeunte, pulſus mutatur in paruum & frequentem, vniuerſi corporis laſſitudinem & imbecillitatem, maximè vero cruorum cauſantur, aluo nonnunquam ſunt libera aut expedita, tandem corpus vniuerſum abſumitur & contabeſcit.

EXEMPLA.

Oblatæ ſunt mihi, ſcribit *Andreas Laurentius in operibus Therapeut. in lib. de Melancholia, c.14.* hypochondriacæ ſpecies duo quibus ſimiles tota antiquitas,quantum è litterarũ monumentis eruere poſſum,non vidit,neque forte tales poſteritas deprehendet. Monſpelij degebat honeſtus Ciuis, habitus G Melancholici, & temperamenti atrebilarij,qui ſpatio duorum aut trium annorum, leui hypochondriaca detentus, ita malum proſerpere & incrementa ſumere paſſus eſt,vt tandem ad extrema, quæ modo percenſebo, deductus fuerit;Bis aut ter in die, leuem per totum ventrem percipiebat motum, maximè circa lienis regionem,hinc exſurgebat rugitus adeò vehemens vt non ſolum æger,ſed aſſiſtentes omnes eum audirent. Tinnimentum hoc ad medium horæ quadrantem perdurabat, atque dein vapor ſeu ventus derepente diaphragma & pectus occupans,tantam ſpirandi proferebat anguſtiam, vt ab omnibus aſthmaticus iudicaretur. Hoc ſymptomate nonnihil remittente, reliquum corpus ita conquaſſatum comparebat, vt naui procellis agitatæ æquaretur. Tandem ventus hic vbi totum corpus inflarat per os ſummo impetu erumpebat, vt omnes ſtuperent, eoque afflatu ſe melius æger habebat. Duobus verò aut tribus menſibus ante obitum bis terve per diem moleſtabatur,corde deliquium patiente, cum deſiderio reddendi vrinam,ſic vt tandem animam efflaret. Corpore poſt mortem reſecato, deprehenſum pectus ſemiplenum aqua nigricante & fœtida, quia etiam ſiniſter ventriculus redundabat, idemque H color magnæ arteriæ trunco erat.

Turonis fuit anno elapſo 1626. Vir nobilis iuuenili ætate ab annis aucto aut nonem Hypocondriaca infeſtatus, indies circa nonam matutinam rugitum ad lienis regionem percipiebat. Hinc humorem eleuari ad pectus, & vaporem cum rubore ad faciem & ſummitatem capitis aſcendere animaduertit. Vnde & arteriæ temporum pulſare, venæ in vult intumeſcere, vires debilitari,ſic vt cum difficultate loqui aut ſpirare vix poſſet, cúmque externa calore vrerentur,interna frigore rigeſcebant, præter alia admiranda quæ ſuperant induſtriam medicorum. Quem autem finem ſortiturus ſit ille morbus,euentus docebit. Ita ferè *And. Laur. in Tract. de Melancholia.*

Nouimus in Brabantia Virum eruditum & Philoſophum perſpicacem, ſupra mediam ætatem,qui an naturæ inclinatione,an inordinato ſtudio, nam Philoſopham in celebri Gymnaſio annis multis prælegit; dubitatur, Melancholiam hypochondriacam conſecutus, iam annis 25. & pluribus cum ea

miſerè conflictatur. Videtur enim introrſum quibuſdam velut A aquarum vorticibus agitari, eructans frequenter, & quietis impatiens, nam ambulando ſubindè, neque enim ſuſtinet grauem motum; videtur leuamen aliquod percipere. Vultu vt plurimum & naſo rubicundo, ſed a fectus pectoris indice: nam & frequenter difficultatem patitur circa reſpirationem. Quoad cætera rectè valens, & vegetus.

Memoria.

Definitio, & Etymologia.

MEmoria quæ μνήμη Græcis, Zeker & Ziccaron Hebræis fuſa vocis ſignificatione trifariam à Philoſophis accipitur. Primùm pro facultate ipſa qua recordamur. Secundò pro recordandi actu. Tertiò pro habitu ſiue imaginibus, quarum interuentu exercetur memorandi actus.

Potentia autem recordandi eſt vis animæ, quæ rerum cognitarum imagines tanquam depoſitum recondit ac ſeruat, vt B eas cum fuerit opus, exhibeat. quo pertinet illud *Damaſceni l. 2. fid. orthod. c. 20.* vis ea qua meminimus, eſt memoriæ & recordationis origo ac promptuarium. Ac illud *Auguſtini l. 10. Confeſſ. cap. 8.* Omnia recipit recolenda cum opus eſt, & retractanda grandis memoriæ receſſus, &c.

Ariſtoteles memoriam habitum imaginationis eſſe definit, tanquam ſimulachrum illius rei, à quo orta eſt imaginatio. Cum enim ad facultatem imaginandi ſenſus peruenit, tum illa, quæcunque tandem affectio phantaſma dicitur. Excitata igitur ſentiendi facultate à ſenſu, id quod offert rei ſenſibilis imaginem, è qua re phantaſma natum eſt, imaginis & ſimulachri rationem habet ad ipſam rem phātaſia perceptam: & ſic imago quædam eſt in facultate phantaſtica rei quæ ob ſenſum cecidit. Quum autem circa phantaſticam facultatem retentio & habitus phantaſmatis fit: Memoria nuncupatur. quæ quidem brutis quoque communis eſt. Illa verò diſcreta facultas, qua reminiſcimur, ſolis ratione præditis contingit. Nam quod C diſcretum eſt, ad rationem pertinet: proinde Ariſtoteles ait, animalia bruta meminiſſe quidem non autem reminiſci: ſolum vero hominem vtrumque facere. *Porphyrius de anima & eius potentiis.*

Memoria eſt facultas animi, qua quis ea quæ ſenſu aliquo externo, aut interno cognouit in mente continet. Itaque actio huius tota eſt introrſum conuerſa: eſt enim Memoria, velut dicta tabula, quæ vt aſpectu oculorum efficit actum notitiæ, ſic illa intuitu animi intelligentis aut cognoſcentis. Quæ notitia non eſt ſimplex. Nam conſideratio eſt, cum inquirit & ſcrutatur: Recordatio verò cùm ad id peruentum eſt quod volumus. Eſt & in Recordatione recultus, cum animus inſiſtit in recordatione rei alicuius, multum eam retractans cogitatione, & reuoluens: quod recolere nominatur. Qua Recordatio ſimplici gignitur intuitu animi in memoria, ea communis eſt nobis cum belluis: quæ autem fit per gradus quoſdam & diſcurſum à rebus, quæ ante animum obuerſantur, ad ea quæ ſubterfugerant, hominis eſt propria, qui ſolus diſcurſu vtitur, reminiſci, à Philoſophis nuncupatur. Reminiſcentia nobis eſt, quod Græcis ἀνάμνησις quæ eſt in recordationem reductio, D quaſique recordationis recordatio. Habemus igitur Memoriam, Recordationem & Reminiſcentiam.

* DIVISIO.

Memoria eſt duplex. *Naturalis*, ea quæ noſtris animis eſt inſita, & ſimul cum cogitatione nata: *Artificioſa* vero illa, quam confirmat inductio quædam, & ratio perceptionis. Sed quia in cæteris rebus ingenij bonitas imitatur ſæpe doctrinam: ars porro naturæ commoda confirmat, & auget: ita fit in hac re, vt nonnunquam naturalis memoria, ſi cui data eſt egregia, ſimilis ſit artificiali.

Ceterum naturalis memorandi facultas, vt docent poſt Simpliciū 3. *de anima Text. 20. D. Thomas p. 1. q. 79. art. 6. Alenſis 1. part. q. 79. memb. 2. art. 1.* eſt duplex: vna ſenſitiua, quæ ſedem obtinet in capite: altera intellectiua, quæ in ipſa reſidet animæ noſtræ ſubſtantia, eſtque facultas animæ, nec re, nec ſpecie ab intellectu diſtincta. De quo videatur *Ariſtot. lib. de memor. & reminiſ.* quamuis eo libro videatur ſolum agere de memoria ſenſitiua, quæ etiam brutis conuenit, non tamen omnibus, vt dicemus ſtatim. De intellectiuo agere videtur *lib. 3. de Anima, cap. 4. text. 6.*

* SVBIECTVM.

Vbi & de carentibus memoria.

Memoriæ ſenſitiuæ, hanc enim communiter intelligimus, ſubiectum eſt animal, non tamen quodcunque. De homine res eſt extra controuerſiam. In animalibus brutis, nominatim canibus, equis, auibus, experientia clarum facit ex ſomnis eorundem, repetitione locorum & latibulorum, ſcholis cognitione, item dominorum, altorum, &c. E

De piſcibus quamuis neget S. Baſilius; exempla ſunt obuia, quod in viuariis ad ſonitum campanulæ coeant turmatim. Refertque *Plin. hiſt. Nat. l. 10. cap. 70.* cum plauſu congregari ſolitos ex cōſuetudine: imò & ad nomen vocatos adueniſſe in piſcinis Cæſaris, non modo confertim, ſed priuatim quoſdam.

Quò pertinet quod de Delphino idem *Plin. lib. 9. cap. 7.* narrat, quem dum inclamaret puer quouis tempore, comparebat, dorſúmque præbebat aſcenſuro.

Conchylia tamen, & quæ marinis ſcopulis adhærent: lumbrici etiam ac vermes plurimi, imò & muſcæ ſecundum Albertum M. quamuis alij probabilius id negent; memoria carent.

* ORGANVM.

Communis Philoſophorum ſententia organum memoriæ ſenſitiuæ, illius videlicet quæ ſpecies proximè ab imaginatrice facultate ſibi commiſſas retinet; ſtatuit poſteriorem capitis partem quam occipitium dicimus, in eáque ſedem illi figit. Eſt enim aliis capitis partibus ſolidior, vt tenacius illi inhæreant infixæ ſpecies. F

Galenus poſt Hippocratem ſummus artis medicæ princeps in Microtechne cerebrum tenuitatis contemperatæ eſſe memoriæ fomitem, cauſamque præcipuam arbitratur: quoniam craſſiore parte illa obrepat obliuio, qua humectiore item hebeſcant ſenſus, ſicciore autem euadant liquidiores. Porrò, *Auicenna 6. Nat. trahente*, egregia illis ſuppetit memoria, quorum animæ multis non diſtrahuntur moribus nec conuellitur cogitatio. Quæ ratio plene efficit, vt pueri, quamuis humectioris ſint naturæ, pertinaciter tamen retineant, quæ imbiberint, ſimul & propter motus vehementiam, *vt adiicit Thomas* Nam & quæ miramur amplius memoriæ adglutinantur, adfiguntúrque, admirantur autem fere omnia pueri, vt quibus noua ac inſolita ſint. Hoc vero eſt, quod ſignificat Quintilianus, vbi natura nos tenaciores ait, eorum quæ à teneris G annis imbibimus. Contra vero in ſenioribus, redundante humoris vi, contingit memoriam eſſe nullam, ſed timentibus excutitur memoria, propter frigiditatem humores congelantem, quibus coëuntibus concreſcentibúſque, nulla recipi impreſſio poteſt, &c. *De reminiſcentia & memoria vide Platonem in Philebo ac Phedro, dialogis.*

* ACTVS, ET OBIECTVM.

Memoriæ duo ſunt actus, vnus qui accepto à potentiâ nomine memoria dicitur, & definitur à Philoſophis, rei antecognitæ, vt cognita eſt, repetita cognitio. Vnde res præteritæ ſolum memoriæ ſubiiciuntur: & non niſi impropriè ad præſentia memoria extenditur.

Alter Reminiſcentiā cōmuniter vocatur. Eſtque progreſſio qua potentia memorandi venit in cognitionem eius, quod memoriæ non occurrebat, ſic vt requiratur ad hanc antecedens obliuio, cum notitia iterata rei quæ exciderat. Vnde & diſcurſu opus habet. Ideóque *Ariſtoteles* ſoli homini reminiſcentiam adeſſe ſcribit *c. 4. l. de memor. & reminiſc.* neque eam brutis competere. Lege *D. Thomam p. 1. q. 78. art. 4.* & ex recentioribus, *Fernelium, lib. 6. Phyſiol. cap. 14.* H

* ENCOMIA, PRÆSTANTIA.

Vtilitas: Efficacia.

Quanta ſit vtilitas memoriæ, conſtat ex eo quod parum omnino referret tam multum legere, audire, animaduertere, niſi illa memoriæ tradita, quaſi tabellis recondita aſſeruare poſſemus. Fuit profectò hoc nobis à Deo aduerſus rerum ignorantiam & obliuionem datum remedium ac ſubſidium. Vndè *Plutarch in lib. de Educat. liber.* vocat memoriam cellam penuariam diſciplinarum. Et in fabulis eſt, ſcriptúmque à *Platone in Theateto*, memoriam eſſe matrem Muſarum: Itémque ſapientiam eſſe memoriæ & experientiæ filiam.

Illud certè memoriam mirificè commendat, quod abſque illa nemo abſolutam prudentiæ rationem obtinere queat; cùm ad rectè iudicandum de iis quæ agenda ſunt, quod prudentiæ munus eſt, multum conferat præteritorum recordatio & experientia: quæ teſte *Ariſtot. Metaph. c. 1.* ex multarum

rerum memoria coaleſcit. Vnde eſt quod memoria *ab Ariſtote-* A *le lib.6.cap.5.a Tullio lib.1.de Inuent.& D. Thoma in 2.2.quæſt. 49 art.1.* aliiſque Philoſophis communi aſſenſu inter pruden tiæ partes (integrantes videlicet) numeratur.

Tanta verò, tamque recondita memoriæ vis habetur, vt ea vnum ſit eis, quæ nos mirari natura voluit, ſcire autem no luit. Quis non miratur, qua ratione memoria in ſuis theſauris tam multa tamque diuerſa excipiat, neque tamen ea confundat, ſed diſcretim ſincera conſeruet? &c.

Certè in hoc naturæ miraculo præſtat cum *D. Auguſt l.10. Conf.cap.8. & Theodoreto in lib. de Nat. hom.* ſola admiratione contentum eſſe, quam alienam & imdoneam cauſam aſſerre Lege tamen, ſi places, nonnullam eius rei inueſtigationem apud *Fracaſtorium in lib. de intellectione.*

*MEMORIAM QVÆ CONSERVENT, ET LÆDANT.

Vt memoriæ bonitas conſtet, requiritur ex parte organi tum mollitudo, tum durities, ad congruam temperiem ſibi mutuo fœderatæ: mollitudo quidem, vt facilè imbibat rerum B notas; durities vt ſimulacra retineat & conſeruet. Ob defectum mollitudinis ſenes præcipiti iam ætate, quibus humido natiuo magna ex parte conſumpto membra inareſcunt ac rigent, difficili ſunt memoria: qui ob id etiam indies quæ didicerant obliuiſcuntur, quia exoleſcunt in eis quaſi in ruinoſis ædificiis depictæ rerum imagines, nec defluxum materiæ, in qua illæ obſignatæ ſunt, quantum opus eſt compenſant.

Ob defectum congruentis duritiei admodum pueri, quos conſtat præhumidum habere cerebrum, parum memores ſunt: quamquam eis ad memorandum opituletur alia cauſa, quam tradit *Ariſtoteles in probl. ſect.30. quæſt.4.* videlicet, quia nondum multa perceperunt: intellige, quorum imaginibus organum memorandi nimis occupatum ſit.

Non ſolum autem nimia ſiccitas & humiditas ætatibus certis propriè memoriam vitiant aut impediunt; ſed etiam, cum ex morbo, aut alia quauis ratione inducuntur. Vnde *Galenus lib.9 de loc. affect. cap.5.* agens de lapſa ob ſiccitatem memoria, refert quendã ſe nouiſſe, qui exſiccato organo ob aſ ſiduitatem in ſtudiis, atque vigilias, memoriam pene amiſerat, C & agricolam, qui ob labores, quos vites colendo ſubierat, ſimulque ob victus tenuitatem, eodem modo affectus.

Sanè quidem, licet obliuio alumna ſit excedentis humiditatis, ſicut retentio ſiccitatis; tamen aliarum etiam primarum qualitatum exſuperantia memoriam labefactat: præſertim frigoris, quod omnes animales functiones torpidas reddit, & ipſius vitæ fundamenta quatit. Speciatim autem ad ſeruandum memoriam, docent Medici abſtinendum ab ebrietate, & à copioſo vini potu, à cruditate ventriculi & omni ſaturitate, à fructibus viridibus & oleribus, à lacte, caſeo & carnibus ſalitis, omnibuſque flatum generantibus, à piſcium fluuialium & anguillarum præſertim, vſu.

Læditur autem memoria, nunc ad tempus, nunc citra regreſſum; ac nonnunquam ex toto labefectatur, aliàs ex parte.

Nec quidquam inquit *Plinius lib.7. Nat. hiſt. cap.24.* æquè fragile eſt in hominum vita, morborum & caſus iniurias, atque etiam metus ſentiens. Ictus lapide oblitus literarum eſt: è tecto lapſus, matris & affinium propinquorúmque: alius ægrotus ſeruorum etiam: ſui vero nominis Meſſala Coruinus.

D Præter hos noſtra quoque ætate Cornelius Ianſenius litteras oblitus fuiſſe dicitur: qui tamen, editis in Sacram Scripturam egregiis Commentariis, perpetuam ſui memoriam poſteris reliquit.

Sed quemadmodum multa ſunt noxia memoriæ: ita non pauca, quæ eidem proſunt, eiuſque vim acuunt. Et, vt cætera omittamus, ferunt eſſe artem comparandæ memoriæ per medicamenta, cuius artis beneficio quidam noſtra ætate in magna admiratione fuerint.

Namque innumerabilia penè vocabula Græca, Latina, barbara, ficta, nullo nexu cohærentia, quæ ſemel audiſſent, mox ſine vlla hæſitatione reddebant: nunc eodem quo acceperant ordine: nunc ita, vt primum, tertium, quintum, & ſic deinceps ac denique vt rogabantur, ſine errore, tanquam è charta referrent.

Communis ars excolendi ſine medicamentis memoriam eſt exercitatio. Nam teſte *Quintil. lib.11. Orat. inſtit. c.2.* nihil æque vel augetur cura, vel negligentia intercidit. Quin primum quod agit mors in prouectioribus, eſt memoria.

ACQVISITIO MEMORIÆ.

E *Diuinitus.*

Euſebius tradit *in libro Temporum*, Eſdram Hebræorum omnes Moyſis libros memoriter recitaſſe, quos Chaldæorum reges exuſſerant. Maius certè quid humana memoria in illo fuit, & diuini numinis ductu non tam prophetia futurorũ, quàm præteritorum ἀνάληψις. *Ioſephus lib.11. cap.5. Antiq. Conſule 4. Eſdra 14.* vbi per XL. dies continuos quinque ſcribis ſine intermiſſione CCIIII. libros dictitauit: quando ab Angelo porrectum ſapientiæ poculum prius ebiberat.

Pythagoras de ſe dicere ſolebat, quod olim fuiſſet Æthalides, Mercurij filius creditus. Mercurio autem opinionem dante, vt præter immortalitatem peteret à ſe quidquid vellet: petiiſſe, vt viuens & mortuus omnium, quæ accidiſſent, memoriam haberet. Id muneris à Mercurio conſecutus, poſt fata in Euphorbum Æthalidis anima tranſiit, qui à Menelao vulneratus eſt. Pòſt in Hermotimum, tandem in Pyrrhum Delium piſcatorem, vltimò in Pytagoram. Atque has omnes μετεμψυχώσεις ſe memoria tenere, quæque apud inferos & ſuperos interim geſta eſſet, probè noſſe affirmabat. *Laert. lib.8. de Heraclide Pontico. & Ouid. lib 5. Metam.* F

Auditione creba.

Ægyptiis nullus literarum vſus erat: nihilominùs omnis æui memoriam tenebant. Aſſidebant maioribus natu iuniores: ex his fabulantibus, vetuſtarumque rerum memoriam repetentibus, totum vetuſtatis ſchema percipiebant animo, tradebántque per manus poſteris. *Sabel. lib.5. cap.1.*

Vulnere.

Clemens VI. Pont. Rom. quidquid vel ſemel legiſſet, obliuiſci amplius non poterat. Eius rei periculum fecit adhuc priuatus Pariſiis. Illud admirabilius, ex vehementi capitis vulnere (indicio erat cicatrix in ſummo vertice) tantum boni ei obtigiſſe. *Petrarcha de Memoria.*

Phlebotomia.

Friderici II. Imper. tempore, quidam Germanus clericus ex petra S. Michaëlis ortus, è vena hauſto ſanguine, ſeruatą aliarum rerum memoria, literarum tantùm oblitus fuit, nec plus aut legere aut ſcribere norat, quàm ſi vtrumq; nunquam didiciſſet: annumq; in hac obliuione manſit. Poſtea eodẽ tempore, atq; ex eodem loco iterum hauſto ſanguine, legendi ſcribendiq; ſcientiam, quam antè habebat, recepit. *Fulg. l.1. c.6.* G

POSSESIO. QVI MEMORIA valuêre. MEMORIÆ BONITAS.

Cyrus minor omnium ſuorum ducum nomina memoriter tenebat: quippe cui mirandum videretur, ſi qui in ſordida arte verſantur, ſinguli norunt artis ſuæ inſtrumentorum nomina: & medicus nomina tenet & inſtrumentorum & medicamentorum, quibus vtitur, & Imperator ita ſit fatuus, vt neſciat nomina ſubditorum ducum, quibus ei opus eſt pro inſtrumentis vti, & dum anticipare quidquam velit, & dum cauere, & dum audientiam iniicere, & dum terrere, & dum honorare quandoque quenquam cupiat, decorum ei eſſe videbatur quemque ſuo nomine appellare. Putat etiam eos qui à principe cognoſci viderentur, magis ad rem ſtrenuè & fideliter gerendam accendi. *Xenoph. Expedit. lib.5.*

Carneades Cyrenæus, Philoſophus, memoria naturali artificialique ſemper vſus eſt. *Cicero de Oratore.*

Themiſtocles Athenienſium dux, cui libertatem ſuam tota debet Græcia, ciuium ſuorum nomina memoriter tenebat. Simonidi artem memoriæ pollicenti, dixit ſe malle artem obliuionis: quòd etiam meminiſſet, quæ nollet, & obliuiſci non poſſet, quæ vellet. *Cic. lib.2. de finibus.* H

C. Iulio Cæſari hoc etiam ab hoſtibus datum eſt, quòd memoria polleret eximia. De qua M. Tullius air, quod nihil ſoleret præter iniurias obliuiſci.

Portio Latroni ſuo *Seneca l.1. Decl.* memoriam natura validam & artificio munitam tribuit, & capacem ſimul & tenacem. Itaque nec quæ ſcripſerat, lectitabat ſatis erat ſcripſiſſe, & cùm idipſum celerrimè faceret, in tranſcurſu dicebat: nec quæ ſemel hæſerant, auelli poterant. Memoriter, quæcunque dixerat, ſeruabat. Qua memoriæ felicitate fretus, librorum auxilio non egebat, ſcribere ſe animo gloriabatur: & quæ illic ſcripſerat, ſic in expedito habebat, vt nec in verbi quidem vllius vnquam recordatione laberetur. Quaſi librum ſub oculis habens loquebatur. Proponebatur cuiuſpiam ducis nomen (tanta inerat hiſtoriarum memoria) geſta illius celeriter & ex tempore narrabat, non ceu pridem

cognita

cognita depromeret, ſed velut modò ſcripta perlegeret.

A Antonius Ægyptius Eremita, ſine vlla ſcientia literarum Scripturas diuinas & memoriter audiendo tenuit, & cogitando intellexit. *Aug. in lib. 1. Prologo, de Doctrina Chriſtiana.*

Apollinus Tyanæus memoria, vt ſi quis alius, valuit: taciturnus, plurimæ lectionis, ac iam centenarius, memoriæ firmitate Simonidem ſuperauit. Extat & hymnus eius, quem Mnemoſynæ cecinit: in quo ſcribit, Omnia quidem tempore marceſcere, ipſum vero tempus Mnemoſynæ beneficio & ſenectutis & mortis eſſe expers. *Suidas.*

Narrat Petrarcha de Milite quodam, amico ſuo, multorumque itinerum ſocio ac comite, memoria eum tanta fuiſſe, vt quamuis & publicis & domeſticis calamitatibus afflictus eſſet (quæ incommoda aut planè abolere, aut ſaltem perturbare memoriam poſſunt) omnia tamen vel viſu vel auditu ſemel percepta, fideliſſimè retineret, obſeruato etiam loco & tempore, quibus vel res geſta vel narrata fuiſſet. Audiendi cupidiſſimus erat, atque ea quæ ante annos aliquot audiuerat, ſi denuò repeterentur: additumne aliquid an omiſſum eſſet, ſub-B monere poterat. Quare effecit, vt Petrarcha, illo præſente, cautior & circumſpectior eſſet in loquendo.

Laurentium Bonincontrium, cuius liber Aſtronomicus manu ſcriptus apud Cardanum extat, Lippus Brandolinus in libello de vitæ humanæ conditione refert, octogenarium adeò integra memoria vſum, vt quæcunq; illi puero contigiſſent, & quæ inuenta legiſſet, adeò memoriter teneret, vt eadem die viſa aut lecta crederes. *Card de Subtilitate lib. de hominis natura.*

Franciſcus Cardulus Narnienſis, vir literatus, memoriter recitare poterat duas paginas integras, quas legentem tertium audiuiſſet, eo quo lectæ eſſent ordine, aut etiam ſi mallet, retrogrado. *Leander Albertus in deſcriptione Vmbriæ* eo ſeſe familiariter vſum teſtatur.

Franciſcus Galliæ Rex omnes propè ſuæ ætatis tenaci atque expedito immenſæ memoriæ captu, perennique vigore ſuperauit: quid & quantum peculiaris commeatus vnaquæque prouincia ſuppeditare poſſet, quænam itinera, quæ flumina ad conuectiones faciliora vicinioraq; forent, & è quibúſnam ſtatiuis aut hybernis equitum alæ accerſendo celerrimè conue-C nire poſſent, mira ardentis ingenij figuratione atque velocitate, repræſentans ſic, vt eum rationes itinerum & nauigationum, præcipuaſque rerum omnium copias vel remotiſſimarum eam ciuitatum, tanquam ex indice memoria tenere, vſu rerum periti proceres arbitrarentur. *Iouius lib. 37. Hiſt.*

VSVS ALIQVIS.

IN GENERE.

Memoria ſecundum rationem nil Deus dedit Homini ſanctius, nil vtilius, & ad eruditionem aptius. Eſt hæc theſaurus diſciplinarum omnium, atqúmque ſtudio & labore quæſitarum cuſtos fideliſſima. Aliquid certè vidit ſapiens poëta, qui Muſarum Memoriam dixit matrem: nec minus prudens, qui Lethen huic contrariam apud inferos ſtatuit. Conſtat id bonum naturæ beneficio: augetur tamen & excolitur arte. *Sabellicus.*

IN SPECIE.

Linguas varias diſcendo.

Alcibiades exul apud Pharnabazum Aſiæ præfectum Perſicam ſtolam induit, Perſicamque linguam didicit breui temporis ſpacio. *Athen. lib. 12. cap. 16.*

D Mithridates Ponti & Bithynæ Rex, qui à Lucullo & Pompeio vix tandem victus eſt, viginti duabus gentibus, quibus per LVI. annos imperauit, ſua cuique lingua ius dixit, neque de ſubiectis populis vllum per interpretem allocutus eſt. *Plinius lib. 7. cap. 24. & lib. 25. c. 2. Solinus c. 7. Plut. in Lucullo: Gellius lib. 17. c. 17. Val. lib. 8. cap. 7.*

D. Hieronymus (vt ſcripſit Auguſtinus in epiſtola ad Cyrillum Epiſcopum Hieroſolymitanum) ea fuit memoria, vt Hebraicorum, Græcorum, Chaldæorum, Perſarum, Medorum, Arabicorum, & penè nationum omnium linguas ac literas calluerit, de quo ſic idem Auguſtinus inquit: Nullus hominum ſciuit, quod Hieronymus ignorauit. *Guido B. ur.*

Hieronymus Aleander tanta memoria valuit, vt Latinam, Græcam, & Hebraicam, multáſque alias exoticas linguas perfectiſſimè & loqueretur & ſcriberet. Primùm Lutetiæ Græcas docuit literas. Mox in Vrbem vocatus à Leone X. legatus in Germaniam mittitur: A Clemente VII. Brundiſinus Antiſtes conſtituitur: à Paulo III. purpuram conſequitur. *Iouius in Elogiis.*

Ediſcendo ſcripta.

Druydarum diſcipuli apud Gallos magnum numerum verſuum ediſcere coguntur. Itaque fit, vt annos nonnulli xx. in diſciplina permaneant. Nefas autem putant hæc litteris conſecrare, partim ne profanetur doctrina, partim ne confiſi literis diſcipuli, memoriæ exercitata negligant. *Aimoinus lib. 1. de geſtis Francorum, cap. 6.* E

Claudius Imp. Homeri poëma totum ferè edidicit, *Suetonio teſte.*

Saluſtius Baſilidis Syri F. Philoſophus. Suidæ σύγγραφος, publicas Demoſt. orationes memoriæ mandauit omnes.

Auicenna Medicus & Philoſophus inſignis, Metaphyſicos libros Ariſtotelis quadrageſies perlectos memoriæ inſcripſit. *Sorzanus Arabs in eius vita.*

Repetendo viſa, audita, lectave.

Ieſum ſacerdotem magnum filium Ioſedech, hoc eſt, Eſdræ, ſecundùm D. Hieron. ferunt incenſos à Chaldæis legis libros memoriter reſtituiſſe, non ſine numine, commutaſſeque literas Hebraicas, ne cum Samaritanis, qui ex Gentibus in Iudæam venerant, Iudæi miſcerentur. Auctor Euſebius. Eis poſtea litteris vſi ſunt Iudæi, figura tantum & apicibus à Samaritanicis, quæ fuerunt priſcæ illæ à Moyſe datæ, diſcrepantes. F *Lud. Viues in lib. 18. Auguſt. de Ciuit. Dei, cap. 35.*

Indi abſque vſu literarū, omnis æui res geſtas & memoratu dignas, Pythagorico more, memoria tenuêre, illáſq; à parentibus traditas per manus, poſteris dedêre: qui tamen haud multò pòſt in ſindonibus ſcribere inceptârunt, totáſque paginas monumentis rerum geſtarum impleuerunt. *Alex. l. 2. cap. 30.*

Grammatici ἀναλυταί dicuntur, qui quæcunque legerint, memoria firmiter retinent. *Calius.*

Archippus & Lyſiades Pythagoræ auditores, qui poſtmodum in Græcia Thebis ſcholas habuêre, memoriter doctoris præcepta tenentes, ingenio pro libris vtebantur. Ex *Hieronymo, Vol lib. 16. Anthroph.*

Charmides quidam in Græcia, quoſcunque libros in bibliotheca aliqua legiſſet, eos confeſtim memoriter recitare poterat. *Plin. lib. 7. cap. 24.*

Theodectes Phaſelites ex Lycia: tragicus, memoria ita excelluit, vt ſemel auditos multos verſus protinus repeteret. *Quintilianus* G

Metrodorus Scepſius Philoſophus, qui temporibus Diogenis Cynici fuit, artificiali memoria tantum valuit, vt à multis ſimul dicta, non modò ſenſuum, ſed etiam verborum ordinibus retineret. *Plinius & Solinus. Cic. lib. 1. Tuſc. q.*

Hippias apud Platonem, tanquam de magno quodam & præſtanti bono gloriatur, poſſe ſe quinquaginta nomina ſemel tantùm audita recitare. *Muretus lib. 3. Var. lect. cap. 1.*

Demoſthenes Thucydidis libros octies exſcripſiſſe dicitur, vt eius phraſin memoriæ commendaret. *Lucianus.*

Q. Mutius Scæuola in luſu XII. ſcruporum, cùm prior calculum promouiſſet, eſſetque victus: dum rus tendit, repetito totius certaminis ordine, quo dato errafſet recordatus, rediit ad eum, qui eum luſerat: iſque ita factum eſſe confeſſus eſt. *Quintil. lib. 11.*

Q. Fab. Maximus omnia non ſolùm domeſtica, ſed etiam externa bella memoria tenebat: vt non immeritò bello Punico ſecundo omnia eius conſilia dictaque oraculi loco haberentur. *Cic lib. 4. Academicarum quæſt.* H

L. Lucullus dux ampliſſimus & Philoſophus ſummus, à Fabio ſecundus, res domi foriſque geſtas mirabili memoriæ theſauro, tanquam præſentes ſemper ſpectaret, expeditè referre poterat. *Ibidem.*

Hortenſius, in foro Romano cauſarum rex ob eloquentiam dictus eſt. De eo Cicero ſic in Bruto: Primùm in eo memoria tanta, quantâ in viro agnouiſſe me arbitror, vt quæ ſecū commentatus eſſet, ea ſcripto verbis eiſdem recitaret, quibus cogitauiſſet. De eodem fertur, quod ſedens olim totum diē in auctione, res omnes venales, & precia, & emptores, ordine ſuo recenſuerit, à gentariis recognoſcentibus, ita vt nullo fallerentur. Eum Lucullo conferens Cicero, Hortenſio verborum, Lucullo rerum maiorem aſſiſſe memoriam ſcribit.

L. Anneus Seneca Cordubenſis de ſeipſo teſtatur *l. 1. Declam.* ſe duo millia nominum recitata, eodem ordine reddidiſſe: & ducentorum atque amplius diſcipulorum totidem verſiculos, cùm ſinguli ſingulos dixiſſent, ordine retrogrado recitaſſe. Addit, eam ſibi memoriam fuiſſe, non ad complectendum tantùm ea, quæ audierat, ſed ad continendum quoque:

quorum alterũ ex agilitate conſequendi, facilitatem amittendi, alterum ex retinendi difficultate, capiendi ſegnitiem annexam habere conſueuit. *Petrarcha.* A

Adrianus Imp. tanta fuit memoria, vt locos, negotia, milites abſentes quoque nominibus recenſeret. *Suet. & Dion.*

Nepotianus, Heliodori Epiſcopi nepos ex ſorore, presbyter monachus, tanta fuit memoria, vt in diſputationibus & familiaribus colloquiis ſi quid in medium productum eſſet, ſtatim dignoſceret: vt puta, Tertulliani eſſe illud, Cypriani iſtud, hoc Lactantij, &c. Lectione denique aſſidua pectus ſuum bibliothecam Chriſti effecit. *Hieron. in Epitaphio.*

Mautilius, Cadurcenſis Epiſcopus ſub Rege Guntranno, in ſacris Scripturis ita verſatus erat, vt Genealogias veteris Teſtamenti plerumque memoriter recitaret. *Aimoinus lib. 3. de rebus geſtis Francorum. cap. 34.*

Genethlius Genethlij F. Palæſtinus, ſophiſta, Minutiani & Agapeti diſcipulus, totam declamationem auditam memoriter recitabat. *Suidas.*

Theodorus Metochites, qui Andronici Paleologi Imp. tempore, Dromi Logotheta fuit, memoriæ præſtantia ad ſummum omnis eruditionis faſtigium conſcenderat. Si quid ex eo B ſiue nouum, ſiue antiquum quæreres, ita recenſebat, quaſi ex libro recitaret. Quare in eius colloquiis parum aut nihil opus erat libris, erat enim viua bibliotheca, & eorum, quæ ſcire velles, oraculum. *Gregoras lib. 7.*

Fridericus I. Imp. omnium eorum, vel infimorum, quibuſcum ſemel locutus eſſet, recordabatur. *Cuſp.*

Franciſcus Tigri Piſanus, profeſſor iuris, inſigni fuit memoria, adeò vt Bartolus ſæpe in commentando eius opera ſit vſus, in legibus, quas in promptu non habebat, inueniendis. *Bald. & Fichardus in vita Bartoli.*

Ludouicus Romanus protonotarius, iuris peritus, memor erat omnium, quæ ipſe vnquam aut legiſſet, aut audiſſet, nec oblitus erat eorum aliquid, quæ ipſe vidiſſet. Nec vt cæteri iuriſconſulti principia legum in diſputando allegabat, ſed quaſi codicem legeret, ſic textum memoriter referebat. Vir ſummus non admirationi, ſed ſtupori futurus omnibus populis, niſi peſtifera lue vix trigeſimum egreſſus ætatis annum in Baſilienſi Concilio periiſſet, cùm horis ſex triginta decubuiſſet. *Æneas* C *Syl lib. 1 de geſtis Baſil. concilij.*

Petrus, Petri Lombardi frater, Trecenſis presbyter, Comeſtoris nomen accepit, quòd ſacræ Scripturæ auctoritate in ſuis ſcriptis & concionibus tam expeditè vteretur, atque ſi eam in ventrem memoriæ ingeſtam concoxiſſet, & in ſui ſubſtantiam conuertiſſet. *Trithemius.*

Ætate Sabellici Antonius Rauennas multa millia rerum ſtans percipiebat animo: & eo quo accepta eſſent ordine, memoriter reddebat. *Sab. lib. 10. cap. 9.*

Maximilianus I Imp. fuit memoriæ tam tenacis, vt cùm ſemel aliquem ſecum loquentem vidiſſet: poſt longam temporis intercapedinem denuò agnoſceret. *Cuſp.*

Io. Picus Mirandula audita ſemel à recitante carmina, & directo & retrogrado ordine recenſere poterat. *Ioan. Franciſcus in eius vita.*

Chriſtophorus Longolius memoria tanta fuit, vt ad ea tollenda, quæ animo ſemel inſediſſent, diuturnitas temporis vix aliquid valeret. De pluribus & variis rebus ſæpe interrogatus, D de quibus à multis annis nihil legerat, non minus promptè de ſingulis ſolitus eſt reſpondere, ac ſi eo die ab eo perlecta fuiſſent. Si quando de iis rebus ſermo incideret, quæ à diuerſis & variis ſcriptoribus tractata eſſent, cùm res ipſæ eſſent eædẽ, ita tamen oratione ſolebat diſtinguere, ſua verba ſingulis ſcriptoribus à quibus ea acceperat, referendo, vt non memoriter ea dixiſſe, in quo ſæpe offendi ſolet, ſed de ſcripto pronunciaſſe videretur. Quæ ſæpe dum faceret, ita auditorum admirationem incendit, vt eum artificio quodam, non naturali memoriæ bono, vti exiſtimarent. *Auctor vitæ.*

Corſicum quendam adoleſcentem, iuris ciuilis ſtudioſum Patauij ſe nouiſſe *M. Ant. Muretus lib. 3. Variarum lect.* aſſerit, qui ad triginta ſex millia nominum, eo quo recitata eſſent ordine, abſque cunctatione recenſere poterat. Artem ſe à pædagogo quodam Gallo domi ſuæ accepiſſe aiebat: atque eam paucorum dierum ſpacio Franciſco Molino patricio Veneto communicauit, magna omnium admiratione, cùm Molinus antè memoria maximè infirma fuiſſet.

Salutando.

Cyrus maior Perſarum Rex in exercitu numeroſiſſimo nominatim ſingulos alloquebatur. *Plin. lib. 7. cap. 24. Fab. lib. 10. cap. 2. Val. Max. lib. 8. cap. 7. & Sab. lib. 10. cap. 9.* E

Cyneas Theſſalus, Pyrrhi legatus ad Romanos de pace, poſtridie quàm vrbem Romam venit curiam ingreſſus, Senatum atque equeſtrem ordinem ſuo quemque nomine ſalutauit, abſque nomenclatore. *Plin. lib. 7. cap. 24. Plut. in Pyrrho. Solinus cap. 7. Cic lib. 1. Tuſc. quaſt. Seneca in prologo declamat.*

Petebat Appius Claudius cenſuram cum Scipione Africano, à quo Carthago delata eſt. Vt verò fauorabilior fieret, memoriam quoque oſtentando, nominatim à ſe populum Rom. ſalutari prædicabat, quum Scipio omnes fere ignoraret. At Scipio illudens: Vera (inquit) narras: ego enim non vt multos cognoſcerem, ſed ne ab vllo prorſus ignorarer, ſum adnixus. *Bapt. lib. 20 cap. 10. Antiq. Lect.*

L. Scipio populi Rom. nomina abſque nomenclatore in ſalutationibus & prehenſationibus memoriter tenebat. *Plin. de Vir. illuſt. & lib. 7. cap. 24. Hiſt. nat. & Solinus.*

Nero Cæſar, omnes ordines ſubinde ac memoriter ſalutauit. *Suet.*

VSVS NVLLVS MEMORIÆ.

Octauius Cæſar poſt Mutinenſe bellum, deinceps neque in Senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus eſt F vnquam, niſi meditata & compoſita oratione: quamuis non deficeret ad ſubita extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare omnia. Sermones quoque cum ſingulis atque etiam cum Liuia ſua, grauiores, non niſi in ſcriptis & è libello habebat: ne plus minúſve loqueretur ex tempore. *Suet.*

CONSERVATIO MEMORIÆ.

Antigonus Rex cũ legationibus agens, ſimul ex monumentis didicerat, quinam apud ſe antea legationem obiiſſent, & cum quibus, item de quibus rebus ac negotiis. In dandis itaque reſponſis mentionem ſingulorum faciens, apud legatos effecit, vt præſtantiſſima memoria præditus videretur. *Polyæ. lib. 4.*

OBLIVIO.

☞ *Pete ex Loco proprio.*

MEMORIA DEBILIS.

QVORVM,

Numerorum.

Theraces olim tam obtuſo fuêre ingenio, vt quaternarium numerando tranſcendere nequirent. G

Melitides vltra quinque numerare non potuit. *Plut.*

Preceptorum, Mandatorum.

Theſeus in Cretam mittendus, cùm parentem confirmaret, & domiturum ſe iactaret Minotaurum: aliud velum gubernatori Ægeus candidum dedit, cum præcepto, vt in reditu ſoſpite Theſeo attolleret candidum, aliàs nauigaret cùm atro, & ſignum cladis ederet. Simonides negat candidum ab Ægeo datum, ſed puniceum velum, illicis eximiæ vireſcentis flore tinctum liquido: atque id inſigne dediſſe eorum ſalutis. Victo autem Minotauro, cùm Atticæ appropinquaret, memoriæ exceſſiſſe ei, ceſſiſſe item gubernatori ex gaudio, narrant, vt velum quod erat ſalutem eorum ſignificaturum Ægeo in altum darent: vnde deſpondentem animum de rupe ſe illum præcipitauiſſe, & extinctum fuiſſe. *Plut. in Theſ.*

Nominum.

Habebat Auguſtus Nomenclatorem obliuioſum, cùm hoc H genus hominum oporteat in primis valere memoria. Is ad forum iturus, rogat Cæſarem, nunquid eò mandaret: Accipe, inquit, commendatitias: nam illic neminem notum habes. Atqui hoc eſt proprium nomenclatorum munus, omnium nomina, cognomina, titulóſque dignitatum tenere, quo heris, quum opus eſt, ſuggerant. Vnde illis etiam nomen eſt inditum, è Græco Latinóque conflatum. *Suet. in Aug. Macrobius lib. 2. cap. 4. Saturnalium.*

Dictorum, Factorum.

Didymo Grammatico, quo nemo plura ſcripſit, accidit, vt cùm hiſtoriæ cuidam tanquam vanæ repugnaret, illius protferretur liber, qui eam continebat. *Ludou. Viues de Cauſis corrupt. artium lib. 2.*

Inter cætera in Claudio Cæſare mirati ſunt homines & obliuionem, & inconſiderantiam, vel, vt Græcè dicam, μετεωρίαν, καὶ ἀβλεψίαν. Occiſa Meſſalina, paulò pòſt quàm in triclinio decubuit, cur domina non veniret, requiſiuit. Multos ex iis, quos capite damnauerat, poſtero ſtatim die & in concilium & ad aleæ luſum admoueri iuſſit: & quaſi morarentur, vt ſomniculoſos per nuncium increpuit. *Suet.*

Literarum,

Literarum, Scriptorum, Lectorum.

A Caluiſium Sabinum hominem ſanè diuitem, ita fuiſſe memoria nulla, ſcribit Seneca, vt illi modò Vlyſſis nomen excideret, modò Achillis, modò Priami: quos tamen benè nouerat, quam pædagogos noſtros nouimus: nihilominus eruditus volebat videri. Quamobrem compendiarium excogitauit. Magna ſumma ſeruos emit: vnum, qui Homerum teneret: alterum qui Heſiodum: nouem præterea Lyricis ſingulos aſſignauit. Poſtquam verò hæc illi familia comparata eſt, cœpit conuiuas vexare: habebat ad pedes hos, à quibus ſubinde cum peteret verſus quos referret, ſæpe in medio verſus excidebat. Suaſit illi Satellius Quadratus, ſtultorum diuitum arroſor, & quod ſequitur arriſor, & quod duobus his annexum eſt, deriſor, vt grammaticos haberet analectas (hoc eſt, lectione multa exercitatos, qui quicquid legiſſent, haberent in promptu) Erat enim in ea opinione, vt putaret ſe ſcire, quod quiſquam in domo ſua ſciret. Vt perinde etiam poſſet, idem Satellius illum hortari cœpit, vt luctaretur, hominem ægrum, pallidum, gracilem: cùm Sabinus reſpondiſſet. Et quo modo poſſum, vix viuo. Noli obſecro (inquit) dicere: nonne vi-
B des, quàm multos ſeruos valentiſſimos habeas? *Ex Seneca Calium lib. 13. cap. 31. Antiq. Lect.*

CAVSA. OCCASIO. MEMORIA.

debilis, ex

Timore.

☞ *Vide Tit. Obmuteſcentia.*

Oſtentatione.

Diogenes Cynicus, cùm Rhetorem quendam, oſtentandæ eruditionis & eloquentiæ cauſa longo circuitu vtentem, & principis coli, à quo circuitus ille totus pendebat, oblitum non aptè concludentem audiuiſſet, Heſiodianum illud (ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη) paululùm immutans ſic exclamauit:

ἡ δὲ μακρὴ περίοδος τῷ ποιήσαντι κακίστη.

Vocat autem Rhetores περίοδον circuitum orationis. *Ariſtot. in 3. Rhetoricorum.*

Veneficio:

C Curio cùm pro Sex. Neuio diceret, Cicerone pro Titinia Cotta perorante, ſubitò totam cauſam oblitus eſt: idque veneficiis & cantionibus Titiniæ factum eſſe dicebat. Adeò autem labilis erat memoria, vt aliquoties tria cùm propoſuiſſet, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. Quinetiam in ſcriptis obliuiſcebatur quid paulò ante poſuiſſet. Orator tamen habitus eſt, propter verborum bonitatem, & expeditam ac profluentem quodammodo celeritatem. *Cic. in Bruto.*

MEMORIA VACILLANS.

Errata Memoriæ.

Ariſtoteles *in 11. cap. vlt. Ethicorum ex Odyſſ. μ.* verſus affert, eóſque Deæ Calypſo tribuit, quos tamen Vlyſſes profert. Pariter *lib. 3. cap. 12.* Agamemnonis verba *ex Iliad. β.* Hectori *ex Iliad. ο* aſſignat, quandoquidem valde inter ſe ſimiles ſunt orationes. *Idem in 2. de Moribus ad Nicomachum* Calypſonis nomē pro Circes poſuit, *& in 2. de Studio dicendi*, vbi Ægyptiorum regis nomen immutauit. Plut. præterea, licet accuratiſſimus ſcriptor, quandoque hac culpa laborauit, vt in Nicia, cùm inquit: ὁ δ᾽ Ἀριστοφάνης Κλέων ἀπειλῶν λέγει, Λαρυγγιῶ τοὺς ῥήτορας,
D καὶ Νικίαν ταράξω: neque enim hunc verſum edit apud Ariſtophanem Cleon, ſed Agoracritus, quem vt ἀλλαντοπώλην exagitat. *Victorius lib. 2. Var. lect. cap. 3.*

Iocatus eſt, vt ſolet Plautus, cùm in Pſeudolo ita cum lenone loquentem induxit coquum:

Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea,
Item vt Medea Peliam concoxit ſenem:
Quem medicamento, & ſuis venenis dicitur
Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum:
Item te ego faciam.

Neque enim Peliam Medea, ſed Æſonem è ſene iuuenem reddit: cùm autem recepiſſet, idem ſe facturam Peliæ, effecit, vt infelix ſenex natarum ſuarum manibus conciderentur. Quòd ſi coquus ille idem feciſſet, iuuenem Ballionem, vt Medea Peliam fecerat: non ſanè bonam neque expetendam operam ei dediſſet: ſed fieri poteſt, vt perſonæ ſeruierit. & cùm loquentem induxiſſet hominem ſordidum & abiectum, de induſtria perperam ab eo narrari veterem illam fabulam fecerit. Quòd ſi Ciceronis etiam illud à Catone maiore ita legendum eſt (vt ſanè legendum puto) Quo quidem me proficiſcentem haud ſanè quis facilè retraxerit: neve tanquam Peliam recoxerit: nimirum tale aliquid hic quoque cōminiſcendum
E eſt: nam aut decorum id & conſentaneum Catoni credidit: quòd & memoria vacillare γεροντικόν ἐστι, & interdum habet aliquid grauitatis in magnis viris minus accurata fabularum & talium rerū cognitio: aut hoc quoque inter μνημονικὰ Ciceronis ἁμαρτήματα numerandum eſt. *Muretus lib. 6. Var. lect. cap. 10.*

Cùm errata nonnulla è genere eorum, quæ μνημονικὰ ἁμαρτήματα vocantur, viuente adhuc ipſo ab amicis Ciceronis ſcriptis deprehenſa ſint: poſtea etiam A. Gellius, quod Tironem familiareſque ipſius fefellerat, quoddam adnotauit. Sed ſuperiore quoque ætate *Politianus in 3. libro de Diuinatione*, eodem modo ab ipſo peccatum fuiſſe declarauit, cùm quædam apud Homerum locutum fuiſſe Agamemnonem ſcripſiſſet, quæ manifeſto edit illic Vlyſſes. Non multò poſt Homericum verſum conuertens, quod Vlyſſes pronunciauit, ab Aiace dictum tradit: Vlyſſes enim eſt qui apud Achillem, querens de ferocitate Troianorum, ſententiam illam edit: Ζεὺς δ᾽ σφι Κρονίδης ἐνδέξια σήματα φαίνει. Sed non eſt quod miremur tam ſæpe memoria vacillaſſe Ciceronem: eſt enim id vitium proprium ſenectutis, qua ætate ille ſe ad hæc φιλοσοφούμενα
F ſcribenda dedit: habuitque ſemper animum occupatum maximarum cogitatione rerum, quamuis enim, vt ipſe teſtatur, defenſionum laboribus, ſenatoriiſque muneribus eſſet magna ex parte liberatus, non patiebatur tamen vita tam clari ciuis, in tantiſque rebus verſari, vt penitus ſe literis otioque traderet. *Victorius lib. 5. Var. lect. cap. 3.*

Ex Herod. lib. 5. Dieneces Lacedæmonius: Trachinio quodam aſſerente, Perſas ſagittarum multitudine ſolem obſcuraturos, reſpondit: In vmbra igitur pugnabimus. Prius illud Perſæ glorianti & terrenti tribuit M. Cicero. Poſterius Interpres Veſparum Ariſtophanis Leonidæ regi, errato vterque μνημονικῷ.

Cicero *in 2. de Gloria*, memoria lapſus, Aiacem ſcribit *apud Homerum Iliad. η.* cum Hectore congreſſum, petere, vt ſi fortè victus eſſet, ſepeliatur, atque etiam Homericos verſus interpretatur: ſed malè. Neque enim Aiax id petit: ſed Hector ſub perſona eius, quem in ſingulari certamine interfecturus eſſet, benè ſibimetipſi ominando, profert. *Vide Gell. lib. 15. cap. 6.*

Cicero *in 2. quæſtione Tuſculana*, inquit: Aſpice Philocte-
G tam, cui concedendum eſt gementi: ipſum enim Herculem viderat in Oeta magnitudine dolorum eiulantem: Cæterum non Philoctera Herculem in Oeta acerrimis doloribus oppreſſum vidit, ſed pater ipſius Pœan. temporáque manifeſto repugnant. Ad Troianum enim bellum, cuius dux Agamemnon fuit, profectus eſt Philoctera: Hercules verò multò ante in deos relatus erat. Pœantem autem ab eo ſagittas dono accepiſſe, quas poſtea filio reliquit, certum eſt teſtimoniis multorum ſcriptorum. Appollodus in Bibliotheca id his verbis docet, vbi narrat non fuiſſe dicto audientem filium Herculi, cùm iuſſiſſet eum incedere rogum: Pœantémque fortè illac prætereuntem, duro ille munere functum eſſe. *Victorius lib. 2. Var. lect. cap. 25.*

M. Tullius lib. 2. de Diuinatione, inquit, apud Homerum conqueri Iouem, quòd Sarpedonem filium à morte contra fatum eripere non poſſet. At verò non inducit Homerus Iouem cum dolore dicentem, ſe non poſſe interitu liberare filium cùm cuperet: ſed dubitantem, an hoc ipſum facere
H oporteat contra fatum, æternámque illam ſeriem cauſarum: in ancipitique demum animum ipſius eſſe. *Victorius lib. 34. Var. lect. cap. 24.*

Cicero in Paradoxis Biantem ſcribit incenſam ab Halyatte Lydorum Rege patria Priene, dixiſſe: Omnia mea mecum porto. Atqui neque Græci tam inſignis dicti vllam in vita Biantis faciunt mentionem, neque Prienem tradunt Biante viuo captam eſſe. Vt propterea memoria lapſus Cicero videatur. Seneca veriſimilius, qui Stilponi Megarenſi dictum attribuit, libro, Quòd in ſapientem non cadit iniuria, ſecundo: nam Megaram tunc cepit Demet. Poliorcetes. *Lud. Viues lib. 18. de Ciu. Dei cap. 15.*

Plut. libro, Quomodo diſtinguendus amicus ab adulatore, cùm ingenuum factum Cn. Domitij aduerſus M. Scaurum inimicum ipſius reumque referre vellet, hiſtoriam contaminauit, remque ipſam contra, ac facta erat, expoſuit, perſonis immutatis: quod enim Domitius egit, Scauro attribuit, ac de Scauro tanquam accuſatore loquitur, reo autem Domitio. *Victorius.*

* Apophthegmata.

Socrates literas, quas vulgus putat repertas iuuandæ me-

moriæ cauſa, dixit vehementer officere memoriæ. Olim enim A homines ſi quid audiſſent dignum cognitu, non libris, ſed animo inſcribebant: hac exercitatione confirmata memoria, facile tenebat quicquid volebat: & quod quiſque ſciebat, in promptu. Poſt repertū literarum vſu, dum libris fidunt, non perinde ſtuduerunt animo infigere quod didicerant. Ita factum eſt, vt neglecto memoriæ cultu, minus viuida eſſet rerum cognitio, & pauciora quiſque ſciret, quandoquidem tantum ſcimus, quantum memoria tenemus. *Eraſm. lib. 5. Apoph.*

Themiſtocles ludum præteriens, in quo diceretur eſſe profeſſor, rogauit quid is profiteretur: cum reſponſum eſſet, artem memoriæ hic doceri, contempſit, dicens: At ego mallem artem obliuiſcendi. Verum hæc vox digna fuit eo qui linguam Perſicam intra annum potuit ediſcere. *Plut. in Græco Apoph Meminit Cic. lib. 1. de Orat.*

Polemon Proconſul torquebat prædonem quendam: cum que dubitaret quod ſupplicij genus eſſet de illo ſumpturus, ſuperueniens forte fortuna Philemon, iube, inquit, illum ediſcere Veterum ſcripta, ipſe quidem Polemon multa edidicerat, B ſed exercitatione nihil ducebat laborioſius ac moleſtius, quam ediſcere: eoque Fabius iubet hoc tædium protinus à pueris denotari. *Philoſt. in Sophiſt.*

Appius Claudius, cùm apud Scipionem iactaret, ſe omnes Romanos poſſe memoriter nominatimque ſalutare: ille, Bene inquit, narras, Ego enim non vt multos cognoſcerem, ſed ne ab vllo ignorarer, adnixus ſum. *Bruſ. lib. 4. cap 4.*

Caſſ. Seuerus, cum ex Senatuſconſulto libri illius exurerentur. Nunc, inquit, ſupereſt, vt ipſe viuus comburar, qui illos edidici. Quod in animo inſculptum eſt, niſi cum vita eripi non poteſt. *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Claudius Cæſ. cùm cuidam notam appoſitam, deprecantibus familiaribus demiſſet: Litura tamen, inquit, extat. Sentiens, etiam remiſſa culpa, manere tamen infamiæ prioris veſtigium. Alludens ad ſcripturam, quæ licet ſpongia deleatur, aut graphio radatur, relinquitur tamen lituræ veſtigium. *Eraſ. lib. 6. apoph. ex Sueton.*

Præclarè etiam de memoria ſenſiſſe Petrum Cardinalem Aldobrandinum legimus. Rogabatur, quænam eſſet optima C Sapientiæ ſchola; Memoria, reſpondit addens: Eſtque hæc non magiſtra modò, ſed & mater veteribus conſtituta Muſarum. *Ex Hen. Farneſ. Apoph. de Princ. L. Beyerlinck in Apoph. Chriſt.*

Quantus verò Memoriæ defectus in addiſcente ſit, Eiuſdem ſententia probat. Sciſcitanti namque, qualis in addiſcente deberet eſſe Memoria; Qualem, inquiebat, in Apollinis ſimulachro olim erat tricipitium. Vnum enim erat lupi, ob rapacitatem: leonis alterum, ad tenacitatem: tertium canis, ad fidelitatem. Eam ergo memoriam requirebat, quæ ſua rapacitate omnia deuoraret, eadémque firma tenacitate retineret, & ſibi fidentem non falleret. *Ibid.*

Interrogatus idem iterum, quemnam è veteribus vt maximè ad litterarū ſtudia idoneum reputaret; Hortenſium reſpondit. ille enim (Cicerone teſte) in tantū valuit memoria, vt quæ ſecum pluribus egiſſet, ſine ſcripto, verbis iiſdem redderet. *Ibid.*

Cùm inſuper de memoriæ præſtantia ſermo apud Eundem fieret, & hic Mithridatis regis (qui 22. gentium linguas calluit) ille Themiſtoclis aut Cyri (quorum prior non poterat obliuiſci quorum nollet; poſterior, totius exercitus nomina ſingulatim referebat) memoriam laudaret, At ego, inquit, eam memoriam D probo, qua quis ſui nunquam obliuiſcitur. Præclarum profectò, & tam illuſtri pectore dignum Apophthegma. *Ibid.*

Mendacium.

* Definitio, & Etymologia.

Mendacium, Græc. ψεῦδος, & ψεύστης, mendax, & ψεύδομαι, mentior dicitur: Mendacium, Hebr. *Cazab*, fraus vituperium, à verbo *Cazab*, mentitus eſt, defraudauit. Cognationem habet cum verbo *Caſcheph*, faſcinauit, Græc. κηλέω.

Mentior à mente deriuatur, quaſi contra id, quod eſt in mente, loquor. Differtque à mendacium dico, nam qui mentitur, non ipſe fallitur, ſed alterum fallere conatur: qui verò mendacium dicit, ipſe fallitur, cùm credat ſe verum dicere. Vnde Nigidius: Vir bonus, inquit, præſtare debet, ne mentiatur prudens, ne mendacium dicat. Illud à mente deducitur, hoc à menda, quod errorem ſignificat; Vnde mendoſum librum dicimus plenum erroribus, hinc emendo, corrigo, & emendator.

Definitur autem mendacium locutio contra mentem. Intelligendo per locutionem omnem ſignificationem ſiue verbis E fiat, ſiue nutibus, ſiue alio modo. Fit autem tunc contra mentem, cùm aliud interius ſentimus, aliud exterius loquimur. Vnde ad mendacium requiruntur tria: Voluntas dicendi falſum, locutio ipſa, & ſignificatio mentis iudicio contraria. Ex quibus conſequitur quartum, nempe alterius deceptio, quamuis ea, vt illius intentio ad mendacium non ſit neceſſaria.

* Tvrpitvdo et malitia.

Cauete fratres mendacium: quia omnes qui amant mendacium, filij ſunt diaboli. Non ſolum in falſis verbis, ſed & in ſimulatis operibus mendacium eſt, mendacium namque eſt ſe Chriſtianum dicere, & opera Chriſti non facere, mendacium eſt Epiſcopum, Sacerdotem, vel Clericum ſe profiteri, & contraria ordini operari. *Ambroſ. in ſerm. de Dominica de Abraham, & habetur 22. q. 5. Cauete.*

Omne genus mendacij ſummopere fuge: nec caſu, nec ſtudio loquaris falſum: nec vt præſtes, mentiri ſtudeas: nec qua- F libet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in ædibus. *Iſiod. in Synon. & hab. 22. q. 2. Omne genus.*

Theognis.

Principium mendacij exiguum habet gratia, circa finem verò,
Turpe ſane lucrum, malumque pariter
Naſcitur, eſt autem planè inhoneſtum, ſi cui mendacium adhæreat.
Viro, & ab ore primùm egreditur.

Græc. ſic ſonat.

Ἀρχῇ ἐπὶ ψεύδει μικρὰ χάρις, εἰς δὲ τελευτὴν
Αἰσχρὸν δὴ κέρδος, καὶ κακὸν ἀμφότερον
Γίνεται οὐδέ τι καλὸν ὅτῳ ψεῦδος προσομαρτῇ
Ἀνδρὶ, καὶ ἐξέλθῃ πρῶτον ἀπὸ στόματος.

Menander.

Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον.
Mentiens nullus latet ad multum tempus.
Ψεῦδος ἀδίκημα τὸν βίον λυμαίνεται.
Mendacij crimen vitam lædit.
Ψεῦδος δὲ μισεῖ πᾶς σοφὸς καὶ χρήσιμος.
Mendacium autem odit omnis ſapiens & vtilis.

Euripides.

Δύστηνος, ὅστις καὶ τὰ καλὰ ψευδῆ λέγει.
Οὐ τοῖς δὲ χρῆται τοῖς κακοῖς ἀληθέσιν.
Infelix eſt, qui mendacia, etſi bona ea videntur: G
Potius vſurpat, quam quæ mala eſſe iudicat vera.

Sophocles.

Ἀλλ' οὐδὲν ἕρπει ψεῦδος εἰς γῆρας χρόνου.
Κακὸν κρύπτειν, καὶ οὐκ ἀνδρὸς γενναῖον.
Nullum mendacium procedit ad ſenectutem æui.
Malum eſt, facta celerare, nec virum decet ingenuum.

Itaque malitia mendacij intrinſeca conſiſtit in abuſu ſignorum, quod videlicet illis vtamur contra naturalem illorum inſtitutionem & finem. ☞ *Vide §. ſequenti.*

Prohibitvm.

☞ *Vbi & de errore illorum, qui licitum dixerunt.*

Omne mendacium in Scriptura diuina vetatur. Noli velle mentiri, omne mendacium dicitur *Eccleſiaſt. c. 7.* Et in *Prouerb. cap. 30.* Vanitatem ait, Salomon, & verbum mendacij longè fac à te. Et *Paulus ad Coloſſ. 3.* Nolite mentiri inuicem. Vnde *Innoc. III. cap. ſuper eo, de vſura*, dicit: Diuini præcepti verbo conſtanter vetari, ne quis etiam pro alterius vitâ ſeruanda mentiatur. H

Eſtque communis ſententia Theologorum & Patrum, è quibus *Auguſtin. lib. cont. Mendac.* Si doctrina, inquit, quæ tradit licere mendacium eſt falſa, non licet: Si vera, falſitas & mendacium oritur ex veritate, contra ſententiam *Ioannis*: Omne mendacium non eſt ex veritate; & patrocinaretur veritas mendacio.

Non defuerunt inter Ethnicos qui mendacium licitum aſſeruerunt. *Plato* quidem deos non decere aſſeruit, ſed hominibus vtile ſubinde eſſe, imò & neceſſarium, vt eo tanquam medicamento vtamur. *Lib. 3. de Rep. Sophocles in Creuſa.*

Καλὸν μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὰ ψευδῆ λέγειν,
Ὅτῳ δ' ὄλεθρον δεινὸν ἡ ἀλήθει' ἄγει,
Συγγνωστὸν εἰπεῖν ἐστὶ καὶ τὸ μὴ καλόν.
Haud quidem honeſtum eſt, mendacia loqui:
Cui tamen diram perniciem veritas affert.
Huic venia danda, licet inhoneſta loquenti.

Piſander

Piſander Camireus Vates.

A *Οὐ νεμεσητὸν καὶ ψεῦδος ὑπὲρ ψυχῆς ἀγορεύειν.*
Non reprehendendus eſt, qui mendacium pro vita dixerit.

Diphilus Theſauro.

Καιρῷ τεθειμένον ψεῦδος εἰς καρπὸν φέρει.
Mendacium poſitum in tempore, lucrum ſeu fructum adfert.
Ὑπολαμβάνω τὸ ψεῦδος ἐπὶ σωτηρίᾳ
Λεγόμενον οὐδὲν περιποιεῖν δυσχερές.
Ego exiſtimo mendacium ſalutis gratia
Prolatum nihil adferre mali.

Ex Chriſtianis & Catholicis *Origenes lib.6.Stromat.* Platonis ſententiam videtur approbare.

Abbas Ioſeph apud *Caſſianum Collat.17.c.8.* dicit, mendacio vtendum tanquam elleboro, quod ſumitur imminente aliquo exitiali morbo: cui videtur Caſſianus aſſentiri.

Plures denique Veteres videntur id inſinuare, dum alij ſimulationem Abrahæ, alij mendacia obſtetricum, alij Iacob dicentem patri ſe eſſe primogenitũ Eſau excuſant: alij Paulum ex compoſito & abſq; mendacio Petrũ obiurgaſſe *ad Gal.2.* contendũt.

Ceterum manet inconcuſſa veritas ſuperioris ſententiæ: B Omne mendacium vetari Diuina lege: quam etiam *Ariſtoteles* probat, dum *lib.4.Ethic.* definit: Omne mendacium prauum & fugiendum, nempe ex naturâ ſua. Vnde Patres illi, qui nonnunquam aliter ſentire videntur, per mendacium intelligunt ſubinde orationem alio ſenſu dictam: vel habentem tacitam mentis limitationem; quam quia alter non intelligit, decipitur. Sic & in exemplis allatis, fuit magis quædam veritatis occultatio, quam mendacium aut ſimulatio, vt *infra ſub Tit. Exemplorum*, amplius demonſtrabitur, vt quando Abraham dixit Saram eſſe ſororem ſuam: quando Michol poſuit ſtatuam in lecto Dauid: quando Moyſes ſpoliauit Ægyptum: Paulus circumcidit Timotheum, & totondit caput in Cenchris, &c.

Vel excuſantur per mentalem reſtrictionem, vt cum Iacob ſe dixit primogenitum Eſau, ac multa eorum quæ Iudith dixit Holoferni.

Potuit denique Paulus obiurgare Petrum abſque ſimulatione & mendacio. Quomodo aliquando ex compoſito aliquem obiurgamus, vt tertius qui offenſus eſt placetur, neve factum ipſius audeat imitari. Audiamus S. Auguſtinum loquentem: Mihi non C abſurdum videtur omne quidem mendacium eſſe peccatum: ſed multum intereſt quo animo, & de quibus rebus quiſque mentiatur. Non enim ita peccat, qui conſulendi, quomodo ille qui nocendi voluntate mentitur, nec tantum nocet qui viatorem mentiendo in aduerſum iter mittit, quantum is qui viam vitæ, mendacio fallente deprauat.

Ibid.cap.22. cùm dixiſſet, Omne mendacium eſſe peccatum etiam illud, quod fit pro ſalute aliorum, de eo ſic ſubdit: Peccatum ergo eſt, ſed veniale, quod beneuolentia excuſat, & ideo fallacia damnat. Et ratio eſt clara, quia grauius peccat qui mentiendo nocet, quam qui non nocet, ſed prodeſt. Et in illud Pſal.5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Sunt mendacia, inquit, quædam pro ſalute vel commodo alicuius, non malitia, ſed benignitate, vt obſtetrices, quæ dixerunt pro filijs Iſrael falſum Pharaoni, hæc autem mendacia non in re, ſed in dolo laudantur: & qui ſic mentiuntur, merebuntur aliquando ab omni mendacio liberari. Eſt etiam mendacium ioco, quod non fallit, ſcit enim cui dicitur, cauſa ioci dici: & hæc duo genera non ſunt D ſine culpa, ſed non cum magna. Perfectis non conuenit mentiri nec pro temporali vita, cuius morte ſua vel alterius occiditur anima: licet autem, ſi non falſum dicere, verum tacere, vt ſi quis non vult hominem ad mortem perdere, verum taceat, ſed non falſum dicat, &c.

* Eivs Deformitas et malitia.

Mendacium natura ſua continet triplicem deformitatem ſeu malitiam, rectę rationi repugnantem; nempe abuſum ſermonis, deceptionem proximi, & violationem amicitiæ humanæ. Qui enim mentitur, primum quidem abutitur ſermone. Nam vſus linguæ ac ſermonis ideo à natura datus eſt homini, vt per eum internos ſuos conceptus, qui reconditi ſunt, alijs manifeſtet. At contra fit per mendacium. Hinc ſequitur deceptio proximi. Nam cum aliud mente cogitas, aliud verbo exprimis; proximus qui ſincerè te loqui exiſtimat, falſa opinione imbuitur. Putat enim te id ſentire, quod loqueris. At tu ſecus facis. Vnde, quantum in te eſt, violas naturale ius amicitiæ. Facis enim alteri, quod tibi nolles fieri, quod eſt contra charitatem.

Hac ferè ratione vſus eſt S. *Auguſt. in Enchir.c.22.* vbi ſic habet: Omne mendacium ideo dicendum eſt eſſe peccatum, quia homo debet loqui quod animo gerit. Omnis autem qui mentitur, contra id, quod animo ſentit, loquitur. Et vtique verba B propterea ſunt inſtituta, non per quæ ſe inuicem homines fallant, ſed per quæ in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis igitur vti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt, &c. Hæc illa.

* AVCTOR.

Mendacij auctorem Scriptura facit diabolum. De hoc enim *Ioannis cap.8.* Cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius, id eſt, vtitur propria inuentione & malitia. Nemo enim docuit ipſum mentiri, ſed ipſe alios ſuo exemplo docuit, cùm dixit in Paradiſo; Nequaquam moriemini. Igitur mendax eſt, & pater mendacij.

Eleganter *Auguſtinus Tract.42.in Ioannem*: Quomodo Deus Pater genuit Filium Veritatem; ſic Diabolus genuit quaſi filium Mendacium.

* Nvllo casv permitti avt licere.

Theologorum communis eſt ſententia, mendacium ita eſſe peccatum, vt nullo caſu licitum ſit, ne tunc quidem, quando mentiendo nemini obeſſes, & tamen alicui prodeſſes, vel ad conſeruandam vitam, pudicitiam, famam, ſanitatem; vel ad F grande aliquod malum euitandum.

Sanè *S. Auguſt.* cùm de hac re quæſtionem propoſuiſſet *in Enchir.cap.13.* tandem *cap.22.* reſpondet his verbis: Nec ideo vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando aliquando alicui prodeſſe, ſi pauper, cui palam datur, ſentit commodum, diues, cui clam tollitur, non ſentit incommodum; nec ideo tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. Poſſumus, & adulterando prodeſſe, ſi aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura, & ſi vixerit, pœnitendo purganda, nec ideo peccatum negabitur tale adulterium. Si autem meritò nobis placet caſtitas, quid, quæſo, offendit veritas, vt propter alienam vtilitatem illa non violetur adulterando, & violetur iſta mentiendo? Non ideo mendacium poterit aliquando laudari, quia nonnunquam pro ſalute quorundam mentimur.

Eandem quæſtionem prolixius diſputat idem *Auguſtinus in lib. de Mendacio ad Conſentium*, & allatis in vtramque partem G varijs Scripturæ teſtimonijs, *cap.vlt.* ſic concludit: Elucet igitur diſcuſſis omnibus, nihil aliud illa teſtimonia Scripturarum monere, niſi nunquam eſſe omninò mentiendum. Et poſtea ſubdit: Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacij, quod peccatum non ſit, putauerit, decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum.

Ratio porrò rei efficaciſſima eſt, quia mendacium intrinſecè, & ex natura ſua illicitum eſt, & malum, vnde per nullam extrinſecam circunſtantiam poteſt fieri bonum. Nam circunſtantiæ extrinſecæ & accidentales, non mutant naturam, & intrinſecam rei eſſentiam. Rectè proinde *Auguſtinus lib.cont. Mendacium, cap.7.* Intereſt quidem plurimum, qua cauſa, quo fine, qua intentione quid fiat: Sed ea, quæ conſtat eſſe peccata, nullo bonæ cauſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona intentione, facienda ſunt.

Hoc ſenſu dixit Apoſtolus *ad Rom.c.3.v.8* Non eſſe facienda mala, vt eueniant bona: quia quod ex ſe malum eſt, non fit licitum propter intentionem boni finis. Et *Auguſtinus lib.contra Mendacium, cap.1.* oſtendit ex eodem fundamento, non licere mentiri, vt hæreticos conuertamus. Sic enim habet. Quomodo igitur mendacio mendacia rectè potero proſequi? An & latrocinio latrocinia, & ſacrilegio ſacrilegia, & adulterio ſunt adulteria perſequenda? H Si autem veritas Dei in meo mendacio abundauit, nunquid & nos dicturi ſumus: Faciamus mala, vt eueniant bona? Quod vides quemadmodum deteſtetur Apoſtolus. Quid eſt enim aliud, mentiamur, vt hæreticos mendaces ad veritatem adducamus niſi faciamus mala, vt veniant bona? Et *infrà cap.7.* Nam ſi propterea iuſta ſunt mendacia, quia hoc animo fiunt, vt occulti hæretici detegantur, poterunt iſto modo, ſi eodem animo fiant, caſta eſſe adulteria. Et *infra eod.cap.* Quis eſt, qui dicas, vt habeamus, quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus, aut teſtimonia falſa vendamus? Examinauit hoc argumentum *Ioan. Malder. Epiſc. Antuerp. tract. de Reſtrict. mentalibus.*

* DIVISIO.

Mendacium tripliciter diuidi poteſt. Primò ſecundùm propriam rationem, vt opponitur veritati, quomodo ex *Ariſtotele lib.4.Ethic.* diuiditur in Iactantiam & Ironiam. Verùm hoc intellige

telige de illo tantum mendacio, quo quis ijs quæ ad laudem
A ſuam pertinent, mentitur.

Secundò diuiditur ratione finis, vel effectus, in iocoſum officioſum, & perniciosum.

Iocoſum eſt, quod cauſa delectationis vel ſuæ vel alienæ dicitur.

Officioſum quod cauſa vtilitatis, neutrum tamen alteri nocere nequit.

Perniciosum eſt quod alicui iniuſtè nocet, ſiue alteri proſit, ſiue non. Tale eſt omne quod committitur in Religione, ſura mentis, Detractione, Sacramento Confeſſionis, &c. Eſtque contra honorem Dei, & bonum proximi. Vnde iuxta materiæ quantitatem malitiam ſuam habet, eſtque peccatum aut graue, aut venia dignum.

Tertia diuiſio eſt ratione ſigni quo quis vtitur. Et ita aliud conſiſtit in verbis, eſtque propriè mendacium: aliud in factis, & dicitur Simulatio, quæ nihil eſt aliud quàm mendacium in actionibus vitæ, cùm quis intendit per has aliud ſignificare, quam interius ſentit. Huius autem ſpecies eſt Hypocriſis, de qua fusè loco proprio.

B

*GRADVS.

Gradus mendacij à *D. Auguſt. lib. de Mendacio, cap.* 14 ponuntur octo, quorum primus & infirmus eſt, cùm quis mentitur ad impediendum ſtuprum, ſeu caſtitatis violationem, ſibi vel alteri inferendam.

Secundò, cùm ad impediendum homicidium.

Tertiò, ad impediendam fortunarum direptionem.

Quartò, cum placendi cupiditate.

Quintò, cum ſola mentiendi libidine.

Sextò, cùm quis ita mentitur, vt vni proſit, & alteri obſit.

Septimò, cùm ita mentitur vt nulli proſit, & obſit alicui.

Octauò, quando mentitur in doctrina Religionis.

Hi gradus ab infimo mendacio creſcunt ad ſummũ; tres primi gradus pertinẽt ad mendaciũ officioſum; quia nemini nocẽt, & præterea aliquam vtilitatem adferunt, dum graue malum, vel ſtupri, vel mortis corporalis, vel amiſſionis pecuniarum vitatur.

*POENÆ VARIÆ.

C Inter ea quæ Deus odit, Salomon recenſet linguam mendacem. *Prou. cap.* 6. & dicit, labia mendacia eſſe abominationem Domino. *Ibid. c.* 12. & alibi, Os quod mentitur occidit animam.

B. Cæſarius affirmat mendacem à diabolo poſſideri. *Hom.* 16. Vnde legimus ſpiritum malignum dixiſſe Domino: Ergo decipiam Achab. Cui dixit Dominus: In quo? Ille autem: Ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius. 3. *Reg.* 22.

Neque ſolum apud Deum fit contemptibilis mendax; ſed etiam apud homines, vt qui illi fidem non adhibent. Vetus Prouerbium eſt, ait *Hieron. Epiſt.* 17. *ad Iulianum.* Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur. Hinc *Eccleſiaſt. cap.* 20. dicit: Opprobrium nequam in homine mendacium, & addit: Potior fur, quam aſſiduitas viri mendacis.

Ariſtoteles rogatus, quid mentiendo viri mendaces proficerent? vt vera inquiebat, loquentibus fides non detur. *Laert. lib.* 5 *cap.* 1.

In mendacio ſe deprehendiſſe dicebat Xenophon *Cyroped. lib.* 3. quod ſit hominibus impedimento maximè ad veniam
D conſequendam. ☞ *Vide infrà ſub Tit. Exemplorum.*

* EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Primum mendacium fuit à Serpente prolatum, quando dixit mulieri: nequaquam moriemini. *Gen.* 3. Vnde dicitur mendax & pater eius. *Ioan.* 8.

Sara timore perterrita, à riſu ſe mendaciter excuſauit *Geneſ. cap.* 18.

Etiam fornicatores mendacium dicere dedignantur. Sicut Iudas qui dixit, Mendacij non arguere non poterit. Thamar (ſcil.) cui hœdum promiſerat. *Gen.* 38.

Mendacium obſtetricum, quod dixerunt Pharaoni, filios Hebræorum iugulare nolentes, habuit remunerationem temporalem, & non æternam. Licet fuerit illud mendacium valde compaſſiuum, nec pro mendacio remuneratæ ſunt, ſed pro compaſſione. *Exod.* 1.

Multoties Pharao voluit decipere Moyſen per mendacia. Sed tamen nihil ei profuit. *Exod.* 9. 10.

Callidè cogitantes Gabaonitæ voluerunt Ioſue, mendaciter decipere: ſed ille bono vſus eſt conſilio, eos in ſeruitutem redegit, nec initum fœdus rupit. *Ioſue* 9.

Nunquam licet mendacium diſcere, ſed veritatem licet, & expedit quandoque tacere, ſicut fecit Abraham, qui tacens Saram eſſe vxorem, dixit: Soror mea eſt, *Gen.* 20. Et Samuel di- E
cens: Ad immolandum Domino veni. Ad aliud enim facere principaliter venerat, & nihilominus hoc facere proponebat. 1. *Reg.* 16.

Dixit Saul ſeruos ſuos coniuraſſe aduerſum ſe: quia non capiebant Dauid. Et dixit Dauid ſeruum ſuum inſidiari ſibi. Ipſe verò inſidiabatur ei. 1. *Reg.* 22.

Officioſè mentitus eſt Chuſai Abſalon dicens: Sicut parui patri tuo, parebo & tibi. 2. *Reg.* 16.

Vir Dei prædixit Ieroboam deſtructionem Altaris ſui, qui per falſi Prophetæ mendacium ſeductus fuit, & mandatum Domini præteriuit. 3. *Reg.* 13.

Duo falſi teſtes producti contra Naboth, fuerunt cauſa lapidationis eius. 3. *Reg.* 21.

Spiritus mendax in ore multorum Prophetarum decepit Achab, vt iret ad pugnam. Et ibidem fuit percuſſus ad mortem. 3. *Reg.* 22.

Per verba, quæ dixit Iudith Holoferni, decepit eum. Licet excuſetur, propter intentionem quam habuit. *Iudith.* 11.

Peſſimum mendacium adinuenit Aman vt poſſet confundere Mardochæum, eò quòd illum adorare nolebat. *Eſth.* 3.

Sex ſunt quæ odit Dominus, oculos ſublimes, linguam mendacem, &c. *Prou.* 6. F

Abominatio eſt Domino, labia mendacia. *Prou.* 6.

Falſus teſtis non erit impunitus, & qui loquitur mendacia peribit. *Prou.* 12.

Acceſſerunt ad Ieremiam Principes & vulgus, quod remanſit poſt deſtructionem Ieruſalem, & dixerunt ſe facturos quicquid ille præciperet eis, ſiue bonum eſſet, ſiue malum. Sed largam promiſſionem malè tenuerunt. *Ier.* 42.

Perniciosum & deteſtabile mendacium dixerunt duo presbyteri ſenes, aduerſus Suſannam: quam tamen ex conſtantiſſima caſtitate commendare debebant. *Dan.* 13.

Antiochus Rex miſit Principes tributorum in ciuitates Iuda & venit in Ieruſalem, loquutus eſt ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei, & irruit ſuper ciuitatem repente, & percuſſit eam plaga magna, perdiditque populum multum. 1. *Mac.* 1.

Cùm obſideret Antiochus Eupator Ieruſalem, vt poſſet capere eam, miſit ad illos, qui erant intus pacem facere, & ceperunt illam, & iurauit illis Rex & Principes, ſed rupit citius iuramentum & mandauit deſtrui murum. 1. *Mac.* 6. G

Alcimus, qui voluit fieri ſummus Sacerdos, dixit regi Demetrio: Perdidit Iudas, & fratres eius amicos tuos. Deinde idem venit in terram Iuda cum Bacchide, & miſerunt nuntios ad Iudam & fratres eius, & loquuti ſunt verbis pacificis in dolo, & tandem probatum eſt, quòd non erat in eis veritas & iudicium. 1. *Mac.* 7.

Promiſit Demetrius Ionathæ, quod redderet ei arcem: ſed cùm liberatus fuiſſet per Iudæos quos miſit Ionathas, mentitus eſt Demetrius omnia, quæcunque dixit, & alienauit ſe a Ionatha. 2. *Mac.* 22.

Miſit Simon Tryphoni c. talenta argenti, & duos filios Ionathæ pro liberatione ipſius. Quia promiſerat Tryphon remittere Ionatham, ſi hoc fieret ei. Sed mentitus eſt Tryphon, quia argentum retinuit. Et patrem cum filijs interfecit. 1. *Mac.* 15.

Mentiti ſunt contra Dominum Ieſum Iudæi, præcipuè Scribæ & Phariſæi, qui magis inuidebant ei, dicentes eum eſſe pota- H
torem, mendacem, voracem, & prohibentem tributa dari Cæſari, gentis ſubuerſorem, & turbarum ſeductorem, dæmoniacum, blaſphemum & Samaritanum. *Matt.* 11. *Luc.* 23. *Ioan.* 8.

Nequiſſimum mendacium excogitauerunt Iudæi, quando corruperunt cuſtodes Dominici ſepulcri, vt dicerent quòd diſcipuli de nocte furati fuerunt corpus Domini. *Math.* 28.

Ananias & vxor eius Saphira mentiti ſunt Petro, de pretio agri venditi. Quod mendacium fuit per Petrum grauiſſimè vindicatum. *Act.* 5.

Iudæi ſtatuerunt duos falſos teſtes contra B. Stephanum dicentes: Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus ſanctum locum, & legem. *Act.* 6.

Contra B. Paulum multa fuerunt adinuenta mendacia. Nam Quæſtuarij qui habebant puellam phytoniſſam Philippis, à qua ipſe ſpiritum phytonem eiecit, dixerunt magiſtratibus ciuitatis: Hi homines conturbant ciuitatem noſtram, cùm ſint Iudæi: & annuntiant morem quem non licet ſuſcipere. *Act.* 16.

Item apud Athenas dicebant quidam. Quid vult ſeminiuerbius

bius hic dicere? Alij dicebat: nouorum dæmoniorum videtur A annuntiator eſſe *Act.17.*

Rurſus, Hieroſolymis Quidam Iudæi iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Iſraëlitæ, adiuuate. Hic eſt homo qui aduerſus populum, & legem & locum hunc, omnes vbiq; docet, inſuper & Gentiles induxit in templum, & violauit locum iſtum ſanctum. *Act.21.*

Poſtea coram Felice Præſide Tertullius orator Iudæorum, dixit eum hominem peſtiferum, & concitantem ſeditionem Iudæis in vniuerſo orbe. *Act.24.*

Præterea in inſula Mytilenæ, videntes Barbari viperam in manu Pauli pendentem, dicebant ad inuicem: Vtique homicida eſt homo hic, qui cùm euaſerit de mari, vltio eum viuere non ſinit. *Act.28.*

Teſtatur etiam Paulus de ſeipſo. Aiunt quidam nos dicere quemadmodum de nobis male loquuntur. Faciamus mala, vt eueniant bona. *Rom.3.*

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ, ET HISTORICA ILLORVM QVI ACERBA PATI MALVERVNT, QVAM VNICVM PROFERRE MENDACIVM.

B Refert Scriptura diuina, quo pacto Achior Ammonitarum ductor ab Holopherne Bethuliam obſidente, de Iudæorum virtute interrogatus, quod ſentiebat non diſſimularit, aſſerens inexpugnabiles eſſe, Deo ipſorum cum ipſis ſtante, niſi quando eo relicto ad Deos alienos declinaſſent. Ob hoc vinctus in Bethuliam mittitur, vt ſimul cum illis, contra quos bellum erat, captus puniatur. Sed longè ſecus, quàm veritatis perſecutores crediderant, euenit. Holophernes qui nihil armis ſuis reſiſtere poſſe gloriabatur, fœminæ manu interimitur, reliqui fugam petunt. Achior verò vitæ periculum euadens, ne quid in ſe gentilitiæ falſitatis reſideret, etiam circumciſionem accepit. Qui ergo pro veritate ſteterat ſalutem: qui contra nitebatur, necem & nece grauiorem ignominiam, & vtroque acerbiora gehennæ ſupplica eſt conſecutus. *Iudi.5. & 6.*

Poſt Prophetas fidiſſimi veri aſſertores extitêre Apoſtoli, Martyreſque, & reliqui eos imitati, aut docendo, aut reprehendendo, aut prædicando, nunquam quicquam locuti C ſunt, vel metu, vel odio, vel gratia. Contempſerunt potentum minas, deriſerunt tyrannorum ſupplicia, mortem ipſam ſubire non recuſarunt, dum pro veritate ſtarent, ſoli illi ſemper placere ſtudentes, qui ait: Ego ſum via, veritas & vita. Hinc quidem multos leuiſſimi etiam mendacij culpam ſeduló cauiſſe accepimus.

Memorabile Exemplum eſt apud *Simeonem Metaphraſtem*, de Anthimo Nicomedienſi Epiſcopo, & Martyre, qui cùm ſæuiente Maximiani Cæſaris perſecutione à viginti ſatellitibus ad cædem quæreretur, ipſos ſatellites hoſpitio excepit, menſamque prælautam eis appoſuit, ac ſimul addixit ſe breui Vnthimum in eorum conſpectum adducturum. In medio verò ciborum apparatu, exſurgens palàm prodidit ſe eſſe quem tam ſtudioſè quærerent. Hic illi ſtupore attoniti, & venerandos illius canos reueriti, ob beneuolentiam & caritatem, qua illos exceperat, vnà ſpoponderunt, ſe Imperatori renunciaturos, Anthimum diu quæſitum non eſſe inuentum. Ille verò contra obtendit, ſe id non permiſſurum. Fas non eſſe Chri- D ſtiano pro vita cuiuſquam mentiri. Itaque vltrò ſe captiuum illis adiunxit, & poſt diuturnos acerboſque cruciatus Martyrij corona potitus eſt.

Illuſtre quoque huius rei exemplum *B. Hieron. epiſt.45.* de Muliere ſepties icta, tradit, quæ falſo accuſata de adulterio, ſexu fortior ſuo, cùm aculeus corpus extenderet, & ſordidas fœtore carceris manus poſt tergum vincula cohiberent, oculis quos tantum tortor alligere non poterat, ſuſpexit ad cœlum, & volutis per ora lacrimis, Tu, inquit, teſtis es Domine Ieſu, cui occultum nullum eſt, qui es ſcrutator renis & cordis, non ideo me negare velle, ne peream, ſed ideo mentiri nolle ne peccem. At tu miſer homo (alloquitur adoleſcentem, de eodem ſcelere falsò accuſatū, qui mentitus erat ſeruum & illam, vt tormenta effugeret) ſi interire feſtinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipſa cupio mori, ſed non quaſi adulteraſ præſto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Cùm autem Conſularis duplicari tormenta iuberet, vna interim eius vxor erat: Cæde, vre, lacera, non feci. Si dictis tollitur fides, veniet dies quæ hoc crimen diligenter diſcutiat. Poſtea miſerrimi iuuenis caput vno ictu amputatum eſt. Mulieris verò tangi quidem, ſed truncari non potuit, ne ſepties quidem repetito à diuerſis carnificibus ictu. E Ita clam erepta manibus carnificum ſanitati reſtituta eſt, & libertate à Cæſare tandem donata; vt fusè proſequitur Hieronymus.

Theonas Abbas in Eremo Scythi nunquam mentitus dicitur, cùm tamen tribus millibus Monachorum præfuiſſet. Mirum eſt inter tantam multitudinem, non fuiſſe lingua lapſum. Hoc idem & Beonem Abbatem in vita præſtitiſſe tradunt. *in Vitis PP. Pallad. Hiſt.49.*

MENDACES.

Qui mentiuntur.

IN GENERE.

Perſæ dicebant, duo eſſe peccata inter Homines turpiſſima, debere, & mentiri. Coniunxerunt autem hæc duo, quòd vnum raro ſit ſine altero. *Herodotus.*

IN SPECIE. Mentiri

Deductionem.

Iul. Agricola Britanniæ Legatus ſub Domitiano, claſſem Albionem circumire iuſſerat. Qui claſſi præerant, ad Pictorum Boſphorum, qui Orcades & Cornanam regionem rapidiſſimo curſu contrariis maris æſtibus agitatus interfluit, F ſuperandum, repertos quoſdam in Hebridibus inſulis Agreſtes magnis pollicitationibus ductores itineris adhibuêre. Illi vt patriæ excidio Romanam quoque claſſem vectricem inuoluerent, cùm maximè à Boſphoro fuiſſet abſtinendum, eò naues dirigi iuſſerunt. Quarum quædam paulò poſt raptæ in præceps, ſcopuliſque illiſæ, aliæ anchoris iactis, ſed per ſæuientes vndas reuulſis, vi procellarū æſtuſque marini actæ ſubito ſunt depreſſæ. Nauigantium pauci admodum euaſêre, tabulis hærêtes: & ij quidem in littora eiecti, pro prædonibus habiti, ab incolis aut necati ſunt, aut ſeruati ludibrio. *H. Boëthius lib.5.*

Teſtimonium.

☞ *Vide Tit. Perfidi in Teſtimonio.*

Cæſoni Quintij Cincinnati ter Coſſ. F. lingua manuque promptiſſimo, qui vnus tribunitias procellas ob legem Agrariam ortas ſtrenuè ſuſtinebat, A. Virginius Trib. pleb. capitis diem dixit. Pater Quintius ipſo iudicij die ſupplex populum propè ad miſericordiam flexerat, cùm M. Volſcius (fuerat is G aliquot ante annos trib. pleb.) teſtimonium detulit, paulò pòſt quàm peſtilentia Romæ remiſiſſet, incidiſſe ſe in iuuentutem noctu circa Suburram graſſantem: ibi rixa ex illorum iniuria orta, fratrem ſuum maiorem natu, qui nondum rectè à morbo conualuiſſet, pugno ictum à Cæſone, ſemianimem concidiſſe, interque manus domum relatum, cui hominis offenſæ paucis fuiſſet ille diebus ſuperſtes, nec ſibi rem per ſuperiorum annorum conſules exequi licuiſſet. Id facinus adeò atrox multitudini viſum, vt concitaris animis ægrè ſtemperatum ſit, quin impetu populi fuerit reus pro concione diſcerptus. At non multò poſt à quæſtoribus accuſatus Volſcius, & falſi conuictus, à L. Quintio Cincinnato Dictatore dicto, in filij vltionem Lanuuium exulatum miſſus eſt. *Sabellicus lib.3. Enn.3.*

Crimen. Accuſatio falſa.

☞ *Conſule Locum iniuſtitie.*

Theſeus tenera Neptuni filius, cùm haberet ex Amazone Hippolyta Hippolytum, induxit ei Nouercam Minois filiam Phædram. Quæ priuigni deperiens amore, nutricem ſuam ad eum ablegauit. Ille profugiens Athenis, Trœzenem contu- H lit ſe, vbi venando tempus terebat. Deſtituta laſciua voto, epiſtolas aduerſus caſtū adoleſcentem fallaces ſcripſit, ac laqueo gulā ſibi fregit. Literis Theſeus fidē habens, ex tribus votis, quæ à Neptuno habebat, interitū precatus eſt Hippolyti. Neptunus in littore curru vehenti taurū immiſit, atq; equos exterruit, qui Hippolytū eliſerunt. *Plutarchus de Græc. & Romanorum comparat.*

Comminius Super. Laurentinus, qui filium ex Nympha Ægeria Comminium generauerat, nouercam ei Gidicam ſuperduxit: quæ amore priuigni capta, cùm libidinem explere non valeret, laqueo vitam finiuit, epiſtolis relictis commentitiis. Communius perlectis criminibus, amoriq; vxoris fidens, Neptunum aduocauit: qui puero curru veheti tantum oſtendit: ac raptantes equi adoleſcentem confecêre. Id apud Doſitheum eſt libro tertio rerum Italicarum. *Ibidem.*

Eliei Cephiſi & Sciadis Eunoſtus filius fuit, quem fama eſt à Nympha eductum Eunoſta hoc nomen accepiſſe. Qui cùm pulcher & iuſtus, tum continens fuit & auſterus. Huius amore vnam ex Coloni filiabus Ochnam illius conſobrinam fuiſſe

captam

captam perhibent. Eam Eunoſtus, cùm ipſum appellaſſet de
A ſtupro, reiecit, probriſque conſciſſam abiit criminaturus apud fratres. Cæterùm occupauit virgo id aduerſus illum facere, concitauitq; fratres Ochemum, Leontem & Bucolum, vt Eunoſtum, quaſi vi ipſam compreſſiſſet, interficerent. Illi inſidiis exceptum trucidauerunt iuuenem. Tum Ochne, quam facti pœnituit, ſolicitudinis plena, ſimul quo ſe mœrore ex amore expediret, ſimul miſerans fratres, Elieo totam rem expoſuit, ille Colono. Iudice Colono ſolum fratres Ochnæ verterunt. Illa ſe, vt Myrtis Antedonia Poëtria modorum reliquit ſcriptum, in præceps dedit. Heroum illud & lucum ſeruabat Eunoſtus ita inacceſſum ac nulli initum mulieri, vt ſubinde cùm terra mouiſſet, vel alia prodigia accidiſſent, accuratè exquiſierint & anxiè excuſſerint Tanagræi, ecqua fœmina ad eum locum clam acceſſiſſet: ac memorent nonnulli, ex quibus vi clarus fuit Clidamus, oblatum fuiſſe eis Eunoſtum, qui lotum ibat ad mare, quòd fœmina in lucum ſucceſſiſſet. *Plut. in quaſt. Grac.*

C. Caligula fratrem Tiberium inopinantem, repentè immiſſo Tribuno militum, interemit. Silanum item ſocerum ad
B necem, ſecandaſque nouacula fauces compulit: cauſſatus in vtroque, quòd hic ingreſſum ſe turbatius mare non eſſet ſecutus, ac ſpe occupandi vrbem, ſi quid ſibi per tempeſtates accideret, remanſiſſet: ille antidotum oboleuiſſet, quaſi ad præcauanda venena ſua ſumptum: cùm & Silanus impatientiam nauſeæ vitaſſet, & moleſtiam nauigandi, & Tiberius propter aſſiduam & ingraueſcentem tuſſim medicamento vſus eſſet. *Suetonius in Caligula.*

Monetam.

☞ *Vide Adulterium moneta.*

Scripturam.

☞ *Huc Titulum Falſariorum refer, vel ſi literaria mendacia intelligantur, Tit. Literarij furti.*

RESPECTV FINIS. Cauſa

Vltionis.

☞ *Ex Loco Aſtus in vlciſcendo, huc quadam.*

Republica.

☞ *Bono viro Reip. cauſa mentiri etiam Plato permittit.*

C *Amoris.*

☞ *Vide Locum, Aſtus amatorij.*

Mendaces Hiſtorici, Poëta, Scriptores.

☞ *Pete ex Tit. de Maledicentia, in fine.*

MENDAX NEGATIO DE SVIS REBVS. Siue

BONIS.

☞ *Huc illi, qui bona ſua non confitentur, ſed diſſimulant: qui ab aliis laudata non agnoſcunt, qui ab aliis oppugnata nõ defendunt. Qui ipſi ad Puſillanimitatẽ in honoribus amplectendis pertinent, reſpectu Subiecti, at reſpectu Veritatis neglecta huius ſunt loci.*

MALIS. Ea nimirùm falsò

EXCVSANDO, DEFENDENDO.

Verbi gratia.

☞ *Ex Tit. Excuſationis ſuorum malorum ſcurrilis, quedam exempla huc conferent, quatenus mendacium iunctum habent.*

Libidinem.

Phædra apud Euripidem de inceſto amore ſe excuſat, Theſei iniurias ſe ad amandum Hippolytum compuliſſe dictitans. Et apud eundem in Troadibus Helena Hecubam maiore
D dignam pœna ait. Neque enim niſi illa adulterum Paridem peperiſſet, ſe adulterum ſecuturum fuiſſe. *Plutar. in lib. de Audiendis Poëtis.*

Helena apud Euripidem cauſam malorum, quæ propter ſui raptum Græcis & Troianis accidunt, in Venerem transfert, inquiens:

Α Διδίκλ@, ἁ πολύκτι@
Κύπρις Δαναΐδαις ἄγνων
Θάνατον, Πειδαμίδαις τε.

Eadem in Troadibus coram marito transfert cauſam in Venerem, à qua coacta ſit Paridem ſequi:

τὴν θεὸν κόλαζε, καὶ Διὸς κρείσσων γενοῦ,
ὃς τῶν μὲν ἄλλων δαιμόνων ἔχει κράτος,
κείνης δὲ δοῦλός ἐστι.

Sed ille Hecubæ ſcitè reſpondet, inquiens:

Ἦν ὁ υἱὸς σὸς κάλλος ἐκπρεπέστατος,
ὁ σὸς δ' ἰδὼν νιν νοῦς, ἐποιήθη Κύπρις.
τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς,
Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Luxum.

Cùm grauem amicum audiſſet Iulia Auguſti F. ſuadentem E
meliùs facturam, ſi ſe compoſuiſſet ad exemplar paternæ frugalitatis, ait: Ille obliuiſcitur Cæſarem ſe eſſe: ego memini me Cæſaris filiam. *Macrob. lib. 2. cap. 5. Saturn.*

Ambitionem.

Herodes Iudæorum Rex, ſtudio memoriæ propagandæ ad poſteros, vrbes condidit in honorem Cæſaris Cæſaream & Sebaſtem, eique templa dedicauit: excuſans interim ſe Iudæis, quòd non ſponte, ſed potentiorum iuſſu hæc faceret. *Ioſephus lib. 15. cap. 12. Antiq.*

Tyrannidem.

L. Sylla dictator, poſt multos ciues patria exactos, ſparſumque ciuilibus bellis ſanguinem, depoſita Dictatura cùm in foro deambularet, interrogatus, quomodo tam multis crudeliter atque auare perpetratis rebus, à tam ſublimi loco, vbi imperabat, iterum ad priuatam vitam redire auſus eſſet? reſpondit: Si neceſſe eſſet, omnium quæ in Dictatura geſſiſſet, ſe rationem redditurum. *Plutarchus.*

Mithridates Rex, cum Sylla victore congreſſus, eloquenter admodum ſua facta tueri, & belli cauſam in Romanos transferre conatus eſt. Sed illius aſtutiam Sylla paucis verbis re- F
tudit, & an pacis Archelao datæ conditiones ratas haberet interrogauit. Affirmante eo, tunc primùm dextram ei porrexit. *Plutarchus.*

Parricidium.

Oreſtes apud Menelaum excuſabat, parricidium, cauſam referens in Apollinem, iubentem interficere matrem vlciſcendo cædem in patrem Agamemnonem deſignatam, *apud Euripidem in Oreſte.*

Δουλεύομεν θεοῖς, ὅτι ποτ' εἰσὶ θεοί.

Seruimus diis, quodcunque tandem ſunt dij.

Latrocinium.

Bulas famoſiſſimus latro, ſcorti opera deprehenſus, & à Papiniano præfecto prætorio ſub Seuero Imp. interrogatus, Cur latrocinium feciſſet? reſpondit: Et tu dic, cur præfectus ſis? *Dion, & Xiphilinus in vita Seueri.*

IGNOSCENDO.

Mæuius tam ineptus quàm petulans Poëta, Virgilij æmu- G
lus: de quo ſic *Horat. lib. 1. Serm. Satyra 3.*

Mænius abſentem Nouium cùm carperet, Heus tu.
Quidam ait, ignoras te? an, vt ignotum, dare nobis
Verba putas? Egomet mi ignoſco, Mænius inquit.

CÆLANDO.

☞ *Conſule locos Aſtutia, quatenus odium ſuum vel quoduis alienum malum diſſimulat.*

Philippus Macedonum Rex, in epiſtola quam ſcripſit ad Athenienſes, cùm in animo haberet nihil eorum facere, quæ legati ipſorum poſtulabant, nec tamen nimis durus videri vellet: affirmauit ſe auditis oratoribus eorum aſſentiri omnibus rebus, quas illi petebant, ſeque paratum eſſe inducias facere: ſi tamen Athenienſes miſſis ad ſe auctoribus malorum conſiliorum, iuſto ſupplicio illos affici paſſi ſint. Literæ regis recitatæ à Demoſthene in actione pro Cteſiphonte, illic nunc incluſæ leguntur. Eodem etiam pacto M. Antonius texit odium ſuum contra eos, quos Mutinæ obſidebat, docens ſe omni pœna eos liberaturum, ſi Imperatorem ſuum prodidiſſent, in H
epiſtola quam miſit Hircio & Cæſari: quod illi commiſſuri nullo modo erant. *Victor lib. 2. Var. lect. cap. 13.*

Demócles Dionyſij iunioris adulator, cùm legatus vnà cùm aliis ad Dionyſium miſſus eſſet, omneſque eadem triremi veherentur, accuſatus fuit ab aliis, quòd ſeditionem concitaſſet in itinere, Dionyſiique rebus publicis obeſſet. Valde irato Dionyſio, ſibi controuerſiam cum aliis legatis inde natam eſſe dixit, quoniam poſt cœnam illorum nonnulli Phrynici, Steſichori, ac Pindari pæana ſumentes canerent: ipſe verò ipſius Dionyſij. Cuius rei ſe clariſſimum argumentum daturum pollicebatur, quòd ipſius accuſatores nec numerum quidem cantilenarum ſcirent, ſe verò omnes ex ordine canere poſſe. *Athenaus lib. 6. cap. 6. & Polian. lib. 5.*

Arbogaſtes Comes iunioris Valentiniani Imperatoris dux, cùm Viennæ in Allobrogibus eſſet, ſtrangulari Valentinianum curauit, & vt ſcelus ſuum tegeret, cùm eius cubiculo ipſum ſuſpendiſſet, diuulgauit, quòd atrocibus nunciis perculſus, moleſtiæq; impatiens, ſibiipſi mortem conſciuiſſet. Eo autem ſcelere vſus eſt, vt ad Eugenium hominẽ ignauum deferret Imperiũ, & ſub eo ipſe arbitratu ſuo Imperij habenas moderaretur

Lad ſtaus

A Ladiſlaus Hunniades Vlricum Comitem Cilienſem, Ladiſlai Hungariæ Regis auunculum & rectorem, æmulum paternum, per iurgium interfecerat. Regi nullus grauior caſus accidere poterit: diſſimulata tamen ira & mœſtitia non dubitauit (quoniam ita Hungaris videretur) Comitem, qui loricatus inter togatos incedere auſus fuiſſet, iure cæſum profiteri. Sed & comitantibus Ladiſlao & Mathia fratribus, vſque ad arcem Hunniadam, in qua mater eorum vidua erat, ingreſſus, reuocare illam à mœrore cœpit. Maritus, inquit, tuus etiamnum viuit, & cum Chriſto regnat, qui pro Chriſto tot ſe periculis obiecit: maxima interim ſolatia tibi relinquens, Ladiſlaum iſtum & Mathiam filios, ſimulque mandauit aurum, purpuram, ſericum afferri, & per totum gynæceum diſtribui. Quibus rebus vehementer exhilarati Hunniades duos, Budam Regem proſequuntur. Ibi Rex in veſtibulo arcis Ladiſlaum comprehendi miſit, & cum eodem Epiſcopum Varadienſem, Sebaſtianum Roſgonium, Ladiſlaum Caniſium, & quoſdam alios proceres. De Hunniade capitale ſumptum ſupplicium, anno ætat. XXVI. carnifice ſucclamante: Sic perire illos, qui ſuis Dominis ſint rebelles. Cæteri in carceres coniecti, quibus ruptis breui pòſt inde euaſêre omnes. At Mathias XII. annos
B natus adoleſcens, Ladiſlai frater, adhibitis cuſtodibus, Viennam cum Rege abductus eſt, ibique ſub cuſtodia habitus. *Dubrauius lib. 9.*

MENDAX NEGATIO DE ALIENIS ſiue BONIS. Et vel

PER SE. DETRACTIO, EXTENVATIO. aliorum bonorum.

Lycus tyrannus Thebanorum, extenuans facta Herculis. *apud Euripidem in Hercule furente:*

ὃς ἔσχε δόξαν, οὐδὲν ὢν, εὐψυχίας·
θηρῶν ἐν αἰχμῇ, τἄλλα δ' οὐδὲν ἄλκιμος,
ὃς οὔποτ' ἀσπίδ' ἔσχε πρὸς λαιᾷ χερὶ,
οὐδ' ἦλθε λόγχης ἐγγὺς ἀλλὰ τόξ' ἔχων,
κάκιστον ὅπλον, τῇ φυγῇ πρόχειρος ἦν.

Adeptus eſt opinionem (nil exiſtens) fortitudinis, ferarum in prœlio, cæterum nihil fortis: qui nunquam habuit clypeum ad ſiniſtram manum neque venit haſtam prope: ſed arcum habens, ignauiſſima arma, ad fugam promptus erat.

C RESPECTV ALIORVM. ALIENORVM BONORVM laudatores, conſultores veraces non ferre.

Ionatham Saul F. Dauidis innocentiam contra patrem ſemper defendit, eoque nomine iram patris ſibi conciliauit. 1. *Reg. 20.*

Selimus Turcarum Imp. contra Amurathem nepotem in Armeniam exercitum ducturus, Chendemum Baſſam recta conſulentem interfecit. Is enim ob itineris difficultatem & pericula ſuaſit ei, vt in Cappadocia ſubſiſteret, exercitum à labore vix reficeret, atque illic hoſtium aduentum opperiretur. Hoc Selimus, qui ſuis tantùm non alterius conſiliis rem agi volebat, vt cæteros à ſimili dicendi libertate deterreret, tam ægrè tulit, vt vera monentem interfici iuſſerit. At XXX. millib. ſuorum amiſſis, & tormentis bellicis relictis, fugienti ſimilis Perſarum finibus excedens, expertus fuit, totius fuiſſe Chendemi conſilium. *Supplem. lib. 4.*

MALIS. Ea nimirum

D EXCVSANDO, DEFENDENDO.

Hiſtorici quidam, inter quos & Appion Alexandrinus grammaticus, Antiochi Epiphanis ſacrilegium excuſare falsò nituntur, audentes aſſerere, Antiochum in templi penetralibus hominem Græcum in lectulo decumbentem inueniſſe, omni lautiſſimorum ciborum genere iuxta poſito, quem ſaginatum in ſilua quadam ſolenni more ſacrificaturi eſſent, ex eius viſceribus guſtaturi, iureiurando facto, perpetuas ſe cum Græcis inimicitias habituros. Verùm mendacium hoc pulchrè *Ioſeph.* diluit *lib. 2. contra Appionem.*

Anaxarchus conſolaturus Alexandrum, qui per vinolentiam amicorum optimos interfecerat. An tu Alexander ſapientes, inquit, veteres ignoras, ideò aſſidentem Ioui iuſtitiam feciſſe, vt quid quid ab Ioue ſancitum decretumque foret, id iuſte factum videretur? Ita magni acta & geſta Regis primùm quidem ab ipſo Rege, deinde ab aliis iuſta cenſenda ſunt. *Cal. lib 8. cap. 1. ex Adriano, & Plut.*

Dionyſius tyrannus audita Pöematis ſui irriſione in Olympico conuentu facta, tamen Aſſentatorum oratione confirmatus eſt, omnibus namque rebus præclaris vſu venire, vt etſi diu inuidi eas calumniati ſint, poſtremò tamen ij ipſi ad-
E mirari & deprædicare cogantur. *Diod. lib. 14. & 1.*

Cicero Munatio reo patrocinatus fuerat, atque ille abſolutus. Pòſt, quum Munatius Sabinum Ciceronis amicum reum peragerct, iratus Cicero, exprobrauit illi beneficium: An tu, inquit, Munati, illud iudicium tua opera effugiſti, an potiùs mea, qui multum caliginis tribunalibus offudi? *Plut in Cic.*

NON ACCVSANDO. MINVS QVAM deceat REPREHENDENDO.

Eſaias lamentatur, inquiens: Væ mihi, quia tacui. Reprehenſibilem ſe agnoſcit propheta, quod Oziam Regem, populumque in vitia præcipitem, verbis non corripuerit. *Marulus lib. 4. cap. 6.*

Archibiades in curia Athenis à Phocione, acclamationibus iactato, teſtis dictorum ſuorum & ſuffragator aduocatus, populo Athenienſi adulabatur, dicens ea tantùm, quæ populo acceptas forent. Vnde Phocion, apprehenſa barba eius Quin igitur, Archibiades, inquit, tondes barbam? *Plutarchus Phocione.*

F OBSEQVENDO, INDVLGENDO.

Vrias Pontifex Hieroſolymytan. Achas Regis Iudæorum iuſſu aram Domini æneam loco mouit, & ad Damaſcenum exemplar aliam extruxit, in qua hoſtias adoleuit, plus gratiæ Regis, quàm timori Domini tribuens. 4. *Reg. 16.*

IMITANDO.

Narrat *Theophr. apud Athen. lib. 6. cap. 6.* Dionyſium tyrannum ex bibacitate cæcutiiſſe. Proinde amicos & compotores in conuiuiis adſimulare ſolitos, non videre ſeſe vel cibos vel calices appoſitos, videlicet ad eum modum adulantes Regi. Vnde Διονυσιοκόλακες ſunt appellati. Hegeſander verò hoc adulatoribus Gelonis tyranni ibidem tribuit.

LAVDANDO, COMMENDANDO.

Colax Bianti ſtupido ſic adulatus eſt: Plus bibiſti quàm Rex Alexander. Quod in Alexandro turpiſſimum erat, illi laudi tribuit. *Eraſm. lib. 8. Apopht.*

Annius Cornicula Galienum ignauiſſ. Imp. vti conſtantem principem falsò ſua voce laudauit, cùm is diceret (nunciata patris captiuitate) Sciebam patrem meum eſſe mortalem. *Cuſpin.*

G

MENDAX AFFIRMATIO CONSIDERATA Reſpectu Efficientis: Qui, Quales.

☞ *Huc mendaces populi. Vide Obtrectatores.*

PROPHETÆ, VATES.

Pſeudoprophetæ dicebant Achab Regi Iſraël de bello futuro proſpera, quæ eum cupere ſciebant. 2. *Reg. 22.*

POETÆ, HISTORICI.

☞ *Conſule ſuprà. De alienis malis, Poëta mendaces.*

LEGATI.

Exploratores Iſraëlitarum XII. in Chananæam miſſi, timore eorum populorum correpti, cùm rediſſent, Iſraëlitis diſſuadere cœperunt, ne terram illam inuaderent: feracem eſſe quidem, verùm populum robuſtiſſimum, & immani ſtatura, quoſdam etiam Enaquinos, hoc eſt, gigantes, cum quibus collati ipſi, ſibi locuſtæ viderentur. Solus Caleb & Ioſue veritatè nunciarunt, populúmque ad terram inuadendam animarunt, quòd Deo duce facilè eſſent ſuperaturi. Verùm cùm Iſraëlitæ
H cæteris aures præberent, & contra Moyſem & Aaronem murmurantes in Ægyptum redire vellent, iratus Dominus, iurauit nullum eorum, qui XX. annis maiores contra ſe murmuraſſent, in terram Sanctam ingreſſurum, ſed XL. annis in deſerto circumducendos. Et exploratores eos, qui ſeditionis concitandæ auctores fuerant, ſtatim Dominus interfecit. Solum Caleb Iephonis, & Ioſue Nun F. veritatis ergò incolumes ſeruauit, eóſque ſolos ex omni multitudine terram eam ingreſſuros affirmauit, *Num. 13. 14. & 15.*

TESTES.

☞ *De his ſupr. ſub Reprehenſione & Accuſatione mendace.*

QVO CONSILIO. ADMENTIENDVM INDVCTI POSSI.

☞ *Vide ſup. Poëta mendaces.*

LVCRO, PECVNIA.

Sic ferè Adulatores, quorum proprium eſt ventris cauſa adulari.

ΒΩΜΟΛΟΧΟΙ olim dicebantur, qui obſeruantes circum aras, victimis tenderent conſuerant inſidias. Hinc tranſlatum

eſt ad abiectè adulantes ventris gratia. Vnde dicta ſunt *βωμολοχεύματα καὶ βωμολοχεύματα*, pro ſordidis adulationibus. *Eraſm. in Adagiis.*

A Phocus Phocionis F. cùm omnia bona paterna intemperanter abſumpſiſſet, paraſitum poſtea egit, & hæredipeta fuit, omniumque ludibrio expoſitus. *Athen. lib 4. cap. 20.*

Plutarchus apud Athenæum lib. Conuiual. 3. de Chærephonte ſic loquitur:

Στρὰς ἐπ' ἐλθὼν ἰὼν, χείλων δ' ὃς ἦν παράσιτος
Χαιρεφῶν, παντὶ λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς. *id eſt,*
——— at vero aduentens in limine ſtabat
Chærephoon paraſitus et vicinus, aut non
Diſſimilis, vulgo dicta eſt Larus, eſurienti.

Eraſmus in Adagiis.

ODIO, INVIDIA.

☞ *Sic ferè Obtrectatorum, Maledici. De quibus ſuprà.*

GLORIA.

☞ *Huc mendacia Peregrinantium. varios caſus, varia pericula, & in vniuerſum θαυμάσια ἀκούσματα narrantium.*

B Athenienſes in Græcia plurimum claruiſſe fatetur Saluſtius, plus tamen fama, quàm re ipſa, propter Scriptorum quibus abundarunt magna ingenia, ſic vt per terrarum orbem Athenienſium facta pro maximis celebrentur. *D. Auguſt. de Ciuitate Dei.*

TIMORE.

☞ *Vide paulò ante, Legati mendaces.*

VINDICTÆ STVDIO.

☞ *Ex Tit. Aſtus in opprimendis inimicis, huc multa.*

Leſcus Niger, Polonorum Rex, ſimulata expeditione in Pruſſos, in Maſouiam deflexo itinere, obuia quæque ferro & igni, nemine reſiſtente, vaſtauit, & cum ingenti præda domum reuerſus eſt. *Cromer. lib. 10.*

SCVRRILITATE.

Stratocles Thebanis ſuaſit, vt quaſi ob lætum rerum bene geſtarum nuncium diis honorem haberent. At cùm clade verè allata ſtomacharentur, rogauit populum, Quid cum læſiſſe, qui ſua opera lætus fuiſſet? *Plut. in Polit.*

C
MENDACII AFFIRMANTIS ACCIDENTIA.

PVTA.

VSVS.

BONVS.

MALVS, QVONIAM FAMVLATVR,

VERBO CAVSA.

Aſtutiæ.

Iulius Atticus miles non obſcurus, in conſpiratione M. Othonis contra Galbam, ſtricto enſe Othonem ſe interfeciſſe clamitabat. Quo audito, Galba, qui in publicum prodire non fuit auſus, lectica in forum delatus, vt Ioui immolaret, & oſtenderet ſe ciuibus, à militibus prætorianis interfectus eſt. *Plut. in Galba.*

Crudelitati.

Conſtantius cùm Orientale imperium patris teſtamento iniiſſet, omnes eos, quod parum aut patri amicos fuiſſe, aut ſibi eſſe idoneos cenſuit, è medio ſuſtulit. Miſſi Spatharij ſunt ad
D occidendum Ablauium, qui poſt præfecturam à Conſtantio abrogatam in Bythinia priuatus vitam in otio traducebat. Quorum primores, vt iuſſi erant, cùm ſe, vt in ſalutando imperatore aſſolebat, ad genua inclinaſſent, literas reddiderunt. Quibus lectis ille erectus, veſtem purpuream, quæ mittebatur à Conſtantio, flagitauit. Cùm autem illi ſubieciſſent, ſe literas tantùm de dignitate afferre, qui verò pro foribus ſtarent, trabeam habere, intrò vocati illi pro purpurea veſte necem purpuream intulêre. *Sigon. lib. 5. Imp. occid.*

FRVCTVS. Tum

MENDACII DE SVIS REBVS.

C. Iulius Cæſ. cùm Deum ipſum & dominatorem rerum omnium Iouem coram ſalutarent aſſentatores templumque dicarent, ſe hominem eſſe oblitus, pro arbitrio omnia facere cæpit. At coniurati eum mortalem eſſe reipſa oſtendere. *Sueton.*

Lepidæ Romanæ, ob partum ſimulatum ex P. Quirinio marito diuite atque orbo, facto iam diuortio, cùm ex Scauro potius filiam ſuſcepiſſet, aqua & igni interdictum. *Tacit. lib. 5. Annalium.*

ADVLATIONIS.

Alexand. M. Ariſtobuli Poëtæ carmen in profluentem abiecit: ſimilia auctori minatus, ſi tale quid in poſterum ederet. *Gyrald. Dial. 3. de Hiſt. Poet.* E

P. Afranius Potitus videns magnam Caligulæ inſolentiam ac crudelitatem, adhibito iureiurando promiſit, ſi C. Caligula, qui grauiter decumbebat, conualeſceret, ſe libenter moriturum. Cæſar priſtinæ ſanitati reſtitutus, eum mori coëgit, ne peieraſſe videretur. *Dion.*

Afranius Secundus, equeſtris ordinis, cùm dixiſſet ſe eandem ob cauſam in ſingulare certamen deſcenſurum, atque iuramento hoc etiam confirmaſſet: poſteaquam conualuit certatorem illi obiecit. *Idem.*

Caligula Quendam ab exilio reuocatum, quum interrogaſſet, Quidnam ibi facere conſueſſet; Quum per adulationem reſpondiſſet, Semper oraui, vt periret Tiberius, & tu imperares: capta ex eo verbo coniectura, exules ſuos mortem ſibi imprecari, miſit qui vniuerſos contrucidarent. *Sueton.*

OBTRECTATIONIS.

Pattæcion, qui ex calumniis, quas bonis viris intentauerat, quæſtum faceret, deprehenſus, conuictuſque, pœnas dedit capitales. Hinc prouerbium: *Παταικίων συκοφαντικώτερος*. *Eraſmus.* F

Eurymnus cùm moliretur ſerere diſſidium inter Caſtorem & Pollucem, alterum apud alterum inſimulans, poſt deprehenſus, vtrique grauiſſimas pœnas dedit. Itaque in prouerbium abiit pro calumniatore. *Idem.*

Demaratum Regem Spartanorum optimum & præſtantiſſimum Cleomenes & Leutychides falſis calumniis, quòd Ariſtonis filius non eſſet, ſed adulterio conceptus, regno deiecerunt, & ad Perſas exulem profugere coëgerunt. In locum illius ſuffectus eſt Leutychides, & regnum cum Cleomene adminiſtrauit. Vterque tandem dignas perfidiæ pœnas luit. Cleomenes enim cùm ex bello contra Æginetas ſuſcepto rediiſſet, mente captus, & in vincula coniectus, gladio ſibiipſi artus detruncauit. Leutychides verò, cùm in expeditione Pharſalica Dux omnia faciendi ius haberet, multum pecuniæ per corruptelam dono accepit: ipſeque in re deprehenſus, cùm ſederet in caſtris, vtraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit: domus eius exciſa, ipſe Tegææ obiit. *Herod. lib. 6.* G

Antipater Idumæus, Hyrcanum Alexandri F. cui Ariſtobulus frater regnum Iudæorum extorſerat, clanculum hortari non deſtitit, ne Ariſtobulum inultum pateretur, qui vitæ eius inſidiaretur. Hac obtrectatione Hyrcanum pacato alioquin ingenio virum permouit, vt ad Aretam Arabum regem confugerit, & arma fratri intulerit. Ex quo bello tandem Iudæi in Romanorum poteſtatem venerunt. *Ioſeph. lib. 14. cap. 1. & ſequent. Antiquit.*

Iudæi, Herodem, qui inſigni fortitudine latrones debellarat, inuidia moti accuſare cæpêre, quòd latrones indicta cauſa occidiſſet. Quæ anithorum abalienatio ſenſim dedit occaſionem Herodi, vt Romanorum ope regnum inuaſerit. *Ioſeph.*

Eleazarus Phariſæis mendaci reprehenſione Hyrcanum III. Iudæorum Ducem à Phariſæis abalienarat, matrem eius ſeruam fuiſſe perhibens. Ea iniuria exacerbatus Hyrcanus, à Phariſæis defecit. *Idem lib. 13. cap. 18. Antiq.* H

P. Mutius Scæuola Iudex iniuriarum condemnauit eum, qui L. Accium Poëtam lædendi gratia in ſcena nominauerat: cùm C. Cælius abſoluiſſet eum, qui Lucilium Poëtam in ſcena nominatim læſerat.

Auarum Duces fortiſſimi falſis delationibus apud populum circumuenti & è medio ſublati fuerant. Itaque deſtituti ducibus Auares, à Trebellio Bulgarorum Rege victi ſubactique fuêre. *Bonfin. lib. 1. Decad. 1.*

Obſeſſa à Gallis Neapoli ſub ann. Sal. MDXXVII. Quidam, qui ſe Gallicarum partium militem ſimularat captus, & Neapolim perductus, Fabricium Maramaldum proditionis reum fecit, quod is portam Gallis proditurum promiſiſſet. Sed ab Aurantio tormentis ſubiectus, ſe pecunia corruptum ſubornatumque fuiſſe ab inimicis Maramaldi confeſſus eſt, & talionis pœnas in fruſta diſſectus dedit. *Iouius.*

Voydilo ex ruſtico cubicularius, intimuſque ſecretarius Iagielonis Lituaniæ Principis factus, ſororem eius inſuper duxit. Quæ res cùm Keyſtuto patruo diſpliceret, & id Voydilo animaduerteret, apud Iagielonem Keyſtutum criminari cœpit,

A pit, ita vt res ad bellum deuenerit. Keyſtutus Vilnam inuaſit & occupauit: Voydilonem autem laqueo vitam finire fecit. *Guagnin. in Lituania.*

* MENDACIA PVNITA EXEMPLIS DEMONSTRANTVR.

Cùm ex hiſtoriis, tum Sacris Litteris.

Oblatum fuit aliquando Theodoſio miræ magnitudinis pomum: quod ipſe admiratus, dono dedit vxori. Illa autem acceptum donauit Paulino, quo ob conſuetudinem rei litterariæ familiariſſimè vtebatur, non ſine aliqua ſuſpicione. Ille verò rerum ignarus, vt conciliaret ſibi Imperatoris animum illud ipſum ei donauit: qui eo accepto, de dato pomo vxorem rogat. quæ illud ſe comediſſe mentita eſt: cùm illud proferens Theodoſius mendacem arguit, & infidam. Cuius rei cauſa animus nonnihil ab ea alienus diu perſeuerauit, iuſſo interim occidi Paulino. *Ex Niceph. Zonara, & aliis Baron. tom. 6. ad ann. 446. 21.*

Duo recentiores ſcriptores Germani commemorant fuiſſe B in Miſna ruſticum quendam, hunc domum retuliſſe pecuniam, veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe. Cumque alio abiiſſet, ſus domeſtica, vt vorax & multiuorum eſt animal, in veſicam incidit, & vt vidit deuorauit. Ruſticus rediens quam non inueniebat ab vxore depoſcit, negat mulier vidiſſe, quid agat? adit ſtolidus Vetulam prope degentem, quam pro veratrice habebant, iubet muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec à linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum dæmonem ſciſcitatur de fure, his verbis arcam introſpiciens: quidam N. pecuniam ſuam domum reuerſus tali amiſit die, quem ais furatum? reſpondit veterator ex arca (ſuo illo tripode) ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito coniugem eius, vt cum ſacerdote amaſio eam abligurriret, clam ſuſtuliſſe. Reſpondet illa ruſtico, quod à dæmone (patre mendacij) iuſſe, tacet de ſua. Sed ruſticus cuncta ſciebat. Nam nihil veritu aniles interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat ſubſecutus, & ante oſtium cubiculi ſub- C ſtiterat, vt quid malefica moliretur, accurate primam obſeruaret. Reuerſus domum vxori & amicis cuncta narrat, ex eorum conſilio ſuem mactat, crumena potitur, defert triue neficam vt calumniatricem & dæmonis partiariam. Magiſtratus portentum flammis expiauit. *M. Del Rio Diſquiſit. Magic. lib. 4. cap. 2. quæſt 7. ſect. 1.*

Exploratores quos Moyſes ad explorandam terram miſerat, *Num. cap. 13. & 14.* reuerſi terruerunt populum ſuis mendaciis, ideoque ſubita morte corruerunt.

Serpens quoque à Deo maledictus fuit, quod primi mendacij inſtrumentum extitiſſet, dum mendacij pater primis parentibus diceret, nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum. *Geneſ. 3.*

Lucas Act. 5. Ananiæ & Sapphiræ eius vxoris pauendum recenſet interitum. Vendiderant agrum, cuius pretij, quod delaturi erant ad pedes Apoſtolorum, doloſa calliditate mentientes, partem fraudarunt, inquirit de crimine Petrus, detegit fraudem, & Deus pœnam infligit. Petrus, inquam, primus omnium ac ſolus inter Apoſtolos de perpetrato peccato reos interrogat, quos conuictos mox à Deo dira pœna immiſſa con- D ſequitur, vt experimento omni Eccleſiæ innoteſceret, illum quem Petrus criminis arguit, Deum eius iudicio annuentem mox expertum vltorem.

Impudens ſcortum incredibilia quædam de S. Daniele Stylite confinxit mendacia, dicebat enim cum Mænade quæ probari non poterant. Verumenimverò hic Deus mox adfuit, & iuſtitia, quæ vitari non poterat. Quid ergo tunc accidit; Malus ſpiritus ſtatim mittitur ad malam & mendacem Fœminam, & inuitam cogit ſuum effari mendacium & hæreticorum machinationem. Ille verò poſtea rogatus vt illam curaret, eius diſcipulus, qui dixit, ſeptuageſies ſepties fratribus remittenda eſſe debita, & diligendos eſſe inimicos, ambo ſimul præcepta vna actione executus eſt, illud quidem condonando iniuriam hoc verò, miſerendo calamitatis eius, & ſanitati reſtituendo. *Ex Metaph. & Aloyſ. Sur. in vita eius cap. 23. Dec. 11.*

Epiphanium Cypriorum Epiſcopum duo quidam in via Mendici aliquando obſeruarunt: qui cùm non pœnitendum aliquid ſe ab eo accepturos exiſtimarent, alter in ſolo ſpiritum continens, perinde atque mortuus eſſet, iacebat: alter autem veluti familiaris eius lamentans, & flens, inopiam eam aſſimulabat, vt funeris impenſas non haberet, & penuriam tantam cum reprehenſione eius deplorabat. Porrò Epiphanius prætereiens, nihil quidem aliud quam quod iacenti illi requiem precatus eſt, dixit: Exiguum autem quiddam ad illum funerandum ploranti dedit, illa verba adiiciens: Curam huius funeris habe, & tandem flere deſine: nam hic nunc non reſurget. Mortem autem, quæ communis omnium & ineuitabilis, neceſſitate quadam obeunda eſt, animo te forti ferre oportet. Hæc Epiphanius dixit, & abiit, cœptam perfecturus ambulationem. Quum autem ea in via nemo alius appareret, ille qui ſic ſteterat, & plorauerat, iacentem, indicio pedis concuſſione dato, vt conſurgeret, admonuit, ſimulque cum laudauit, qui tam egregiè mortui hominis habitum retuliſſet. Et, Age tandem, exurge, inquit, vt in præſentia verſutiæ tuæ hilarius viuendo fructum percipiamus. Vbi autem ille amplius neque dicentem audiit neque modis omnibus ſignificationem aliquam ſe viuere exhibuit, alter curſu celeri Epiſcopum eſt conſequutus, eique fraudem, quam inopia coacti commenti eſſent, indicauit: & iam citra fucum verè flens & lamentans, vt ſocium ſuum reſuſcitaret, ſupplicauit. Epiphanius autem, poſtquam illi, ne factum id grauiter ferret, dixit, hominem dimiſſum abſoluit; quòd Deus rem cam retractatam nollet, fidem facere omnibus volens, vt equidem puto, qui tentare & facere talia in miniſtris eius audeant, illum ipſum Deum, qui videat & audiat omnia, eos falſum ire, ſeque adeò ipſos inſcios fallere. *Niceph. Calli. lib. 12. hiſt. Eccl. cap. 49. Trip. lib. 9. cap. 49. ann. Dom. 399.*

Huic conforme eſt, quod de Iuliano confeſſore & Iulio eius fratre ſcribitur: Hi duo fratres ad Theodoſium Imperatorem Chriſtianiſſimum venerunt petituri, vt templa idolorum vbicunque inuenirent, deſtruerent, & templa Chriſti ædificarent. Quod Imperator libenter concedens ſcripſit, vt omnes deberent eis obedire, & eos in omnibus ſub pœna capitis adiuuare. Cúmque B. Iulianus & Iulius in loco, qui dicitur Gaudianum, Eccleſiam conſtruerent, & cuncti tranſeuntes eos in opere ob Imperatoris mandatum adiuuarent: Quidam cum curru euntes dixerunt ad inuicem: Quam excuſationem prætendere poterimus, vt liberi tranſeamus, & in illo opere non occupemur? Vnum igitur ex ſuis in plauſtrum ſupinum poſuerunt, & cum pannis vt mortuum cooperuerunt, qui ſe mortuum fingebat, & oculis clauſis ſupinus iacebat. Cùm ergo ad Iulianum & Iulium perueniſſent, dixerunt eis ſerui Dei: Filioli, parumper ſubſiſtite, & nos in hoc opere iuuate. Qui ſe ibi ſtare non poſſe dixerunt, quia hominem mortuum deferebant. Quibus S. Iulianus & Iulius dixerunt: Quid ita mentimini filioli mei? Et illi: Non mentimur, Domini: ſed ſic eſt vt loquimur. Tunc S. Iulianus dixit: Secundum veritatem dicti veſtri ita vobis contingat. Et illi boues pungentes pertranſierunt. Cúmque procul progreſſi eſſent, accedentes currum collegam ſuum ex nomine vocant, dicentes: Surge, & boues ſtimula, vt celeriùs progrediamur. Qui cùm nullatenus moueretur, eum pulſare cœperunt: quid, inquiunt, delitas? Sed cùm non reſponderet, eum diſcooperiunt, & mortuum inueniunt. Tantus inde timor ipſos & cæteros inuaſit, vt nullus de cætero famulis Dei mentiri auderet. *Petr. de Natal. lib. 3. Catal. Sanctorum cap. 36. & Goiſcalc. in præcept 8.*

Acceſſerunt aliquando ad Iſaac Eremitam peregrini Quidam miſericordiam poſtulantes, ſciſſis pannis obiti, ita vt pene nudi viderentur. Cumque ab eo veſtimenta peterent, eorum verba vir Domini tacitus audiuit: qui vnum ex diſcipulis ſuis protinus ſilenter vocauit, eique præcepit dicens: Vade, atque in illa ſylua in tali loco cauam arborem require: & veſtimenta, quæ in ea inueneris, defer. Cumque diſcipulus abiiſſet, arborem, ſicut iuſſus fuerat, requiſiuit; veſtimenta reperit, & latenter detulit magiſtro. Quæ vir Dei ſuſcipiens, peregrinis nudis atque petentibus oſtendit, & præbuit, dicens: Venite, quia nudi eſtis, ecce tollite, & veſtite vos. Hæc illi intuentes recognouerunt quæ poſuerant, magnoque pudore conſternati ſunt: & qui fraudulenter veſtimenta quærebant aliena, confuſi receperunt ſua. *Greg. lib. 3. Dial. cap. 14.*

☞ *Vide plura in Loco de Pœna & Punitione.*

☞ DE SIMVLATIONE *quæ Mendacij eſt ſpecies, videatur Locus proprius de Simulatione, vbi & de Hypocriſi. Item ſuprà Tit. Mendacium nullo caſu permitti, aut licitum cenſeri.*

*APOPHTHEGMATA.

Phocon Aryſtogiton ſycophanta in ſermonibus nihil niſi arma bellaque ſonabat: quum verò intellexiſſet delectum

militum haberi, ſimulata valetudine crus obligabat, baculoque
A innixus ceu vulneratus, claudicans prodiit in publicum, cùm Phocion à tribunali proſpiciens, ait, Scribe Ariſtogitonem, & eundem improbum atque mendacem. *Plut.*

Stratocles ſuperatis pugna nauali Athenienſibus, ſumma celeritate coronatus, fauſtum victoriæ nuntium attulit: vnde ſupplicationes decretæ, epulumque per vnamquamque tribum conſtitutum. Sed biduo poſt, cùm verus nuntius calamitatis afferretur, vniuerſus populus in Stratoclem exarſit. Tum ille, Quid inquit, viri Athenienſes vobis moleſtiæ intuli, duos dies ſumma eſtis ea cauſa in voluptate verſati. *Fulg. lib. 4. cap. 18. & Eraſm. lib. 4 ex Plut.*

Cicero Fabiæ Dolabellæ dicenti, ſe triginta annos habere. Verum eſt, inquit, nam hoc iam viginti annos audio. Volebat illa iunior videri, quam erat. Itaque Cicero eluſit illam ſimulata aſſenſione, ſignificans interim illam eſſe quinquagenariam. *Eraſ. lib. 4. Apophth.*

Idem obijcientibus, quod à reo pecuniam accepiſſet, qua magnificas quaſdam ædes eſſet empturus: Fatebor, inquit, accepiſſe me, ſi emero. Eas quum eſſet mercatus exprobrantibus
B vanitatem. An neſcitis, inquit, boni patris familias eſſe diſſimulare ſi quid conſtituerit emere. *Eraſm. lib. 4. Apophth.*

Idem Iulium Curtium, quo iunior videretur, multa de annis ætatis ſuæ mentientem, ita redarguit. Ergo, inquit, quum vnà declamabamus, non eras natus. *Eraſ. 4. Apophth.*

Iulia Cæſaris Auguſti filia, cum maturè canos habere capillos cœpiſſet, habebat comptrices quæ canos capillos ſublegebant. Verum quum Auguſtus pater interueniſſet, clam, canos capillos ſuper veſtes filiæ vidit, quos euulſerant. Cùm autem, aliud agens rem diſſimulaſſet, demum poſt multa interrogauit filiam, vtrum poſt aliquot annos cana eſſe mallet, an calua? Quumque illa reſpondiſſet ſe canam eſſe malle: Cur ergo, inquit, tuo iuſſu & inſtinctu illæ ante tempus caluam te facere ſtudent: Et ſic prudenter mendacium in filia deprehendit ac corrigere ſtuduit. *Eraſm. lib. 4. Apophth. ex Sueton.*

Thales à quodam rogatus, quantum à vero falſum eſſet? Quantum, inquit, oculi diſtant ab auribus. Senſit autem, eos plerumque mentiri, qui audita, non viſa referant alijs. *Maxim. ſerm. 15.*

C Anacharſis aiebat ſe mirari, quî fieret, vt Athenienſes, qui prohiberent mentiri, tamen in cauponum tabernas palam mentirentur. Qui vendunt merces, emúntque, lucri cauſa fallunt quemcunque poſſunt: quaſi quod priuatim eſſet turpe, fiat honeſtum, ſi publice facias in foro. At in contractibus maximè fugiendum erat mendacium. Sed tum maxime mentiuntur homines, cùm maxime negant ſe mentiri. Apud Athenienſes lex erat, quæ iubebat ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν. *Laërt. lib. 1. cap. 9.*

Chius quidam iam ſenex in Lacedæmonem peruenit, qui quidem alioquin erat arrogans, ſed ſenectutis ſuæ ipſum pudebat: quare canos tinctura obliterare conabatur. Progreſſus autem in publicum, de rebus orationem habuit, quarum gratia venerat: tum ſurgens Archidamus, dixit: Quid ille tandem recte diceret, qui mendacium non in anima ſolum, ſed capite quoque circumfert. *Stob. ſerm. 10. ex Theophraſt.*

Cum Laconum quidam dixiſſet, Mentiris: vrbane, Quia (inquit) liberi ſumus: ſed alij, ſi quando vera non dixerint, flebunt. *Plutarch.*

Epænetus dicere ſolitus eſt, mendaces omnium ſcelerum &
D iniuriarum authores eſſe. *Plut. in Lacon.*

Quidam mirantibus, quod humile candelabrum emiſſet: Pranſorium erit inquit. Eludens iocoſo mendacio, ne parcus videretur. In conuiuijs vtimur humilioribus candelabris, vt exactius peruideamus quæ ſunt appoſita. *Eraſ. lib. 6. Apophth.*

Perſæ inter peccata, duo grauiſſima numerabant: Prius eſſe debitorem: alterum, mentiri, quod obærati plerumque mentiuntur, dum pollicentur in diem, nec præſtant quod pollicentur. *Ex Herodoto.*

Cyrus dicere ad Armenium ſolebat: Omnino non mentiendum eſſe. Apertum enim mendacium hominibus maximè impe-
E dimento eſſe ad veniam conſequendam. Danda eſt quippe his venia, qui ex inſcitia vel errore mentiuntur: qui data opera aperte nugantur, nulla venia digni ſunt. *Xen. lib. 2. Pædia.*

Galba, quodam iactante, quod in Sicilia murænam quinque pedes longam emiſſet? Nihil inquit, mirum, nam ibi tam longæ naſcuntur, vt his piſcatores pro retibus cingantur. Mendacium euidentiore mendacio deriſit. *Fulg. lib. 4. cap. 18. Eraſm. Roter. lib. 6. Apophth.*

* HIEROGLYPHICVM.

Eſt mendacij & ſimulationis hieroglyphicum *Pica*, vtpote F
quæ anteriore parte candida ſit, poſteriore autem nigricet: amicum ſcil. purum atque ſincerum affatu primo ſimulet: mox vel decipiat, vel eludat. *Pier. Val. lib. 24.*

* Mendicus. Mendicitas.

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

MEndicus, πτωχὸς, προσαίτης, qui victum oſtiatim quæritat, egenus Hebr. *Raſch*, à verbo *Roſch*, egenus fuit, ad mendicitatem redactus eſt. Opponitur verbo *Iazaſch*, diues fuit. Egenus is eſt, qui nihil poſſidet, omnium enim quæ ad vitam neceſſaria ſunt, egens eſt.

EPITHETA ET GENERA VARIA.

Homerus Mendicos oſtiatim victum quæritantes, Pandemios vocat, interprete Porphyrio: eò quod tota vagentur vrbe, non vna domo contenti. *Cal. lib. 14. cap. 4.*

Dicti etiam ἀγύρται, ἀπὸ τοῦ ἀγύρειν ἄρτα, à colligendis pani- F
bus, ſiue buccellis, teſte *Euſtat. in Od. ρ.*

Circuibant autem vrbem & domos cum tympanis, eaque pulſabant, quomodo etiam hodie plures cæci & claudi faciunt, vnde & μηθραγύρται illos vocabant: quos tamen Eraſmus eos intelligit, qui languente Catholica pietate, in Belgio ſacras reliquias ſe circumferre mentiebantur: non tam ob pietatem, quam ob quæſtum, quæ hominum colluuies tandem licet ſerius, eliminata eſt.

Sunt autem Mendicorum varia genera. Quidem enim neceſſitate cogente tales ſunt, quod aut fortunam habeant nouercam, aut corpore debiliores non ſufficiunt victui quærendo, quo fit vt cùm egeſtate nequeant commouere, morbum aliquando ſimulent.

Sunt alij mendicantes quos validos vocamus, homines ignaui: & otio ac multis flagitiis dediti, & noxij in Republica.

His annumerandi ij, qui menſas diuitum inueſtigant, ſéque ingerunt miniſterio, & menſis adſiſtunt, vt bolum aliquem captent, horũ perſonam & formam Vlyſſes apud Homerum geſ-
ſit cum Mineruа: vt qui procorum menſas obeuntes, victum G
ab illis ſupplices petierunt.

Denique ſunt mendicantes voluntarij, qui propter Chriſtum renuntiant omnibus quæ poſſident. De quibus in *Loco de Religioſis, & Paupertate. & Tit. de Pauperibus ſpiritu.*

QVOMODO HABENDI.

Quoad Mendicantes illos, quos egeſtas aut infirmitas, eò miſeriarũ adegit, certum eſt in Republica tolerandos eſſe, nam & Chriſtus in Euangelio meminit Lazari pauperis, & ſtipem ante fores Epulonis efflagitantis, eumque cælo receptum adfirmat: cum è contra diues ille qui micas huic negauerat, æternis cruciatibus addictus exiſteret. *Luc. 16.*

Quo certe tam terribili exemplo Chriſtus indicare voluit, quanta ſit mendicantium egenorum cura gerenda, dum vel menſis epuliſque noſtris ſuperueniunt, aut per compita ac domos cibum quæritant.

Vnde S. *Chryſoſt. hom. 28. ad populum*, ſæpè monet, nè nimium illos perſcrutemur, ac noſtra crudelitate cogamus, vt illicita
perpetrent: vel etiam inquit Auguſtinus, ne forte cui humani- H
tatem denegaueris, adducit autem exemplum Loth Angelos excipiens; ipſe ſit Chriſtus.

Fuit etiam Gentilibus curæ mendicitas, eiuſque miſeriam ſubleuare. De quo lege Ariſtophanem *in Pluto.* Appianum *lib. 1. de bello Ciuili.* Suidam verbo ἀδωνιασμ & apud Homerum Vlyſſes mendici habitu ait.

πτωχῶν γε θεοὶ καὶ ἐριννύες εἰσὶν, *id eſt,*

Dij ſunt mendicorum vindices.

Verũ de hoc argumento multa dicentur in *Loco de Paupertate.* multa etiã dicta ſunt *Loco de Eleemoſyna.* Itẽ *infrà de Miſericordiâ* nonnulla adducemus. Atque hæc omnia confirmat Chriſtus *Luc. 14.* Cùm facis prandium. voca pauperes, debiles, claudos, cœcos, qui non habent retribuere tibi, & beatus eris.

* DE MENDICANTIBVS VOLVNTARIIS

Siue Mendicitate Religioſa.

Oppugnauerunt Ord. Religioſorum quos mendicantes vocamus, varij, contendentes eſſe extra ſtatum ſalutis eos, qui ſeipſos ſponte redigunt ad mendicitatem, vt quam humana & diuina lege vetitam clamant.

Eam

Eam antiquam, ſanctam, & licitam.

A Ex veteri quidem teſtamento religioſæ mendicitatis ſpecimen geſſiſſe humanitatem illam, quam erga hoſpites & peregrinos exercebant, argumento eſſe poteſt, quod etiam ignoti paſſim de via compellerentur intrare & cibum ſumere, vt exemplo Abrahæ, & Loth, aliorumque demonſtratum eſt fuſe in *Loco de Hoſpitalitate*.

Et Deus mandauit viduæ Sareptanæ licet pauperrimæ, vt ſuſtentaret Eliam fugientem, quæ quamuis panem non haberet in neceſſariam ſui ſuorúmque alimentationem, ſupererat enim duntaxat tantillum farinæ, quantum pugillus capere poterat, tamen Elias ei iniungebat, primùm ſibi de farinula illa panem faceret. 3. *Reg. cap.* 17.

Eliſæus quoque huius generis mendicans æſtimabitur, qui tranſiens per Sunam, à muliere opulenta detentus, vt comederet panem, frequenter ad eam diuertebat, ſic vt fecerit ei cœnaculum paruum, lectulum, candelabrum, & menſam ei poſuerit, vt cum inquit, venerit ad nos maneat ibi. 4. *Reg.* 4.

B Chriſtus autem Religioſorum omnium exemplar & norma, nullam habuit rerum temporalium poſſeſſionem, vnde dicebat: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Quod porrò non manuum labore, ſed eleemoſynis vixerit, patet ex illo *Luc* 6. Mulieres aliquæ miniſtrabant illi de facultatibus ſuis.

Imò ſummam paupertatem quam Dominus omnium oſtendit, natus in domo aliena, fecit vltimam cœnam in domo aliena, ſepultus in ſepulchro alieno, equitauit in iumento alieno, pranſus nunc in domo Simonis, nunc apud Mattham, nunc in domo Matthæi, circuibat caſtella & vicos, &c. Quin Iudas dicitur loculos tenuiſſe, id eſt, pecunias illas quæ donabantur Chriſto ad victum.

Porrò voluit vt qui ſe ſequerentur, omnibus ſe abdicarent, quomodo fidenter dicit Petrus nomine aliorum, Ecce nos reliquimus omnia. Siquidem ille cum fratre & filijs Zebedæi, relictis retibus opere ſcilicet diurno quo victum comparabant, & patre, ſecutus eum fuerat.

Denique illis præceperat, Nolite poſſidere aurum, neque argentum in zonis, nec duas tunicas. *Matth.* 10.

C Nec Apoſtoli manibus operabantur, ſed viuebant liberalitate eorum quibus prædicabant, vt conſtat ex eodem loco, & 1. *Cor.* 9.

Horum autem inſtitutum amplexi SS. Franciſcus, & Dominicus, quorum prior, cum ex Euangelio locum *Matth.* 10. audiuiſſet, detractis calceis & vnica tunica contentus, cùm XII. ſocios adhibuiſſet, Ordinem Minorum inſtituit ann. Sal. M.CC.IX.

Poſterior verò inſtituto Prædicatorum Ordine, quem confirmauit Honorius III. Pontifex, moriens paupertatem fratribus ſuis tanquam certum patrimonium teſtamento reliquit. *Breuiar. Rom.* 4 *Auguſt.*

Ceterum hoc genus vitæ innumeris ſignis & miraculis eſt à Deo frequentiſſime confirmatum, in ipſius inſtitutoribus ac eorum ſequacibus, vt per quos conuerſi gentiles ad fidem, confutati hæretici, Chriſtiana pietas multum dilatata.

Sequitur ergo hos mendicantes Reipublicæ vtiles, eumque inſtituti ſunt in ſubſidium Parochorum, qui per ſe omnib. Chriſti paſcendis non ſufficiunt, verbo etiam ac opere laborent in

D vinea Domini, vti experientia teſte docemur, ac terrenis poſſeſſionibus deſtituantur, omni iure à populo ſuſtentantur, & viuunt de Euangelio quod annuntiant. Dignus eſt enim operarius mercede ſua, & miniſtrantes ſpiritualia parum eſt metere carnalia.

*DE MENDICANTIBVS VALIDIS.

Qui tales cenſeantur?

Validos mendicantes appellamus illos, qui vt otio vitam & inertia tranſigant, veluti fuci ſe aliorū laboribus ſuſtentare & verè egentibus alimenta ſurripere ſatagunt.

NON SVNT TOLERANDI.

Validos mendicantes lura tum diuina, cùm humana arcent è Republica, tanquam inutilia terræ pondera, vnde & inertes dicuntur. Equidem apud Iudæos *Deuteron.* 15. ſi modo vetetur apud eos eſſe mendicus intelligitur de talibus ocioſis, niſi dicamus eos prohiberi omnibus iis locis, quibus otium & inertia vetatur. Nam certè inter Iudæos fuiſſe mendicos, palam eſt ex hiſtoria Lazari *Luc.* 16. item de cæco à natiuitate ſecus viam mendicante. *Luc.* 10. de alio cæco mendicante, *Ioannis.* 9. de Claudo ad portam templi ſtipem petente, & à Petro ſanato, *Actor.* 3. Quod ergo ibi dicitur, mendicus non erit inter vos, hoc ſolum dicitur, vt diuites ita pauperum neceſſitatibus prouideant, vt nulli mendicare cogantur: quod ſanè in vrbibus benè inſtitutis obtinet vt è publico ſuſtententur pauperes, ne in publicos neceſſitate vrgente, ſtipem colligere debeant.

E Eoſdem mendicantes lex ciuilis coërcet. *C. de valid. mendican. Lib.* 11 *tit.* 25 *vnica, & C. Theodoſ. tit. eod. lib.* 9.

Platonis lege cautū erat, vt conſtat *Lib. de legibus dialogor.* 11. Mendicus nullus in ciuitate ſit: ſi quis hoc facere tentauerit, vt precibus inefficacibus victum quærat, ex foro ædiles depellant, ex ciuitate vrbis curatorum magiſtratus, ex reliqua regione agrorum curatores extra fines expellant, quo regio ab huiuſmodi animali pura fiat.

Idem Plato *l.* 8. *de Republ.* dicit, in ea ciuitate in qua ocioſos videas mendicantes, eſſe fures ibidem, latebras ſectantes, ſacrilegos & ſcelerum huiuſmodi artifices.

F Non abſimilis etiam fuit Lex Gratiani Valentiniani & Theodoſij Impp. quæ eſt inſerta in Codice Iuſtiniani *ſub titulo de mendicantibus validis.* Et exſtat Caroli Magni conſtitutio, in qua mendicis palantibus vetuit quidquam tribui: ſuos quaſque regionem inopes alere, ſanos, validos labore victum quærere, ac deſiderio ſufficere manus iuſſit. Hoc reſpexerunt etiam Conſtitutiones imperij moderniores, quibus ſtatuitur, vt hoc ſegne atque futile genus hominum, & velut rapto viuens, non feratur. Ex iiſdem cauſis veteres in benè conſtitutis Regnis & Reb. pub. non tolerunt eos, qui ſpecie religionis ſegnitiam ſuā tegere, & alieno labore victitare voluerunt. Ita enim ſcribit *Val. Max* Maſſilienſium Reſpubl. Omnibus qui per aliquam religionis ſimulationem alimenta inertiæ quærunt, clauſas portas habet, mendoſam & fucoſam ſuperſtitionem ſubmouendam eſſe exiſtimans.

Lepidè igitur ſi non licitè aut rectè, mendicis validis & ocioſis, qui mendicandi victus quaſi artem quandam factitant, iubetur panis dari, & inſuper quaſi pro obſonio pugnus impingi. Illud quidem, quia homini panem petēti negare vix hominis videtur: hoc autem, vt diſcant illa fœda parandi victus

G ratione abſiſtere, & intelligant, ſe bonis omnibus meritò odioſos eſſe. Verſus Græcus ſicut à Mureto in ſuis variis lectionibus inducitur, hic eſt:

Δὶς ἄρτον ψωχῷ, καὶ κονδύλον ἵνα νεῖ αὐτῷ.

Hæc mihi meditanti venit in mentem hiſtoria elegans, quam recenſet *Iodoc. Damhoud. in ſua praxi criminali.*

Quum Gandaui, inquit, cum aliquot Senatorib. Brugenſibus ſederem ante portam domus Senatoriæ, Mendicus quidam gemebundus, plorabundus, miriſque modis Iri paupertatem ſimulans, eleēmoſynam petit, habere ſe latens vitium ac malum prædicat, quòd pudor illius hominum conſpectui exhibere deterreat. Ipſius miſerti ſinguli mendico eleēmoſynam largimur. Mendicus à nobis digreditur. Vnus noſtrum iubet famulum ſuum hunc mendicum inſequi, & propius quid latentis vitij haberet, perquirere. paret is mandatis, mendicum rogat, quodnam ſit illud latens vitium quo ſe laborare dicebat, inſpicit faciem, videt pectus, videt brachia, omniaque nitentia & valida comperit. Nihil, inquit, famulus, in te mali video. Ah, inquit mendicus, longè aliud eſt malum, quod me premit, quodque à tuis obtutibus remotum eſt. nem-

H pe, tale malum, quod per vniuerſum corpus meum ſerpſit, quod per venas ac medullas ita graſſatur, vt nullum ſit mihi corporis membrum quod ſeſe laboribus ac operis tradere valeat. Hoc malum vocari audio pigritiam & deſidiam. Quid? hæccine noxia admodum ſunt vitia? Famulus hic ſtomachabundus diſcedit, ad ſuos redit. Rogatur, quod fuerit illud latens malum. Famulus, vt à mendico edoctus fuit, rem explicat, cognitum illud latentiſſ. malum, quod multos alios premit, aperit. Reſponſum cum riſu excipitur. Mox perquiritur mendicus, verum alio ſe ſubduxerat. Annectit idem Damhoud. aliam hiſtoriam non minus lapidam, quam propter prolixitatem omiſi, quum præſertim ipſius praxis in manibus habeatur.

Rectè igitur hoc ſceleſtiſſ. genus mendicantium deteſtatur, & quod infinitorum malorum authores ſint, *Cornelius Agrippa* multis exemplis & rationibus demonſtrat.

*MENDICANTIVM MORES.

A Mendicantibus plerumque Impudentia Comes eſt, & clamor inconditu:, quomodo mendicus cœcus in Euangelio clamaſſe deſcribitur poſt Chriſtum tranſeuntem, in Actis Apoſtolorum ; Claudus ille interpellabat intrantes in templum, vnde à Græcis ἐπαίτας, ἀπὸ τοῦ αἰτεῖν, à petendo dicti mendici.

Sunt qui mendicos à mentiendo deriuent, ſunt enim plerunque mendaciis dediti.

Sed & ἀχλυὶ mendicos nuncupatur apud alios forſan quod ſit illorum proprium etiam citra neceſſi atem ſuſpirare & gemere. Errabundi plerumque ſunt, nec eſt alia æquè vaga vita, ac illorum. Hinc & πλάνημος mendicus deſcribitur apud *Euſtath.*

Vti animo,ita & corpore plerunque male affecti ſunt mendici. Ita Lazarus in Euangelio deſcribitur vlceroſus, quod quidem caret reprehēſione, ſi caſu aut infirmitate tales ſint. Nam reperias, propè infinitos, qui crus aut manum alligant, vt vitium aliud, puta membrorum contorſionem, defectum, aut aliam infirmitatem, lepram ſcilicet, inſaniam, epilepſiam, vel

B quid ſimile, tanta dexteritate & audacia ſimulant, vt verè etiam peritiores fallant. Cuius rei plura exempla in medium produci poſſent, quoties impoſturæ illæ detectæ, & pœnis ciuilibus vindicatæ fuerint.

HABITVS.

Mendicorum veſtimenta & habitus olim, in Vlyſſe ab Homero deſcribitur, erátque imprimis pera turpis, quæ humeris adhærebat loro, in quam cibos recondere ſolebant, quod etiam hodiè faciunt. Hinc adagium πτωχοῦ πῆραι ἀεὶ κεναί, id eſt, mendicorum loculi ſunt ſemper vacui. Imò Iudæi cophinum geſtare ſoliti, quo ſtipem & cetera erogata exciperent. Hinc *Martial. lib. 5.*

Dum te poſſe negas niſi lato Gellia clauo.
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Laceræ quoque ac miſeræ mendicorum veſtes quibus foras prodeunt, etiamſi meliores domi recludant. Sic nuper Antuerpiæ per elemoſynarum curatores deprehenſi, qui cùm vix corpus & quæ natura in eo tecta eſſe voluit, foras prodeuntes velare poſſe exiſtimarentur, domi in veſtitu aliiſque cupe-

C diis luxuriarent, ita ingenioſa in hoc genere paupertas eſt & mendicitas.

Etiam ῥόπαλος ſiue σκῆπτρος, id eſt, baculus quem ad iter manu tenent, mendicis pro ſceptro eſt. eſt baculus paupertatis ſymbolum. Hinc Iacob fatetur ſe in baculo, hoc eſt abſque comitatu, cultu paupere, Iordanem tranſiuiſſe. Similem mendici deſcriptionem reperire eſt apud Martialem *Lib. 4. Epigram.*

Hunc, quem ſæpè vides inter penetralia noſtra
Pallados, & templi limina, Coſme, noui.
Cum baculo, peraque ſenem, cui cana putriſque
Stat coma, & in pectus ſordida barba cadit.
Cerea quem nudum tegit vxor ab olla grabati.
Cuique dat is latras obuia turba cibis.
Eſſe putas Cynicum, deceptus imagine falſa,
Non eſt hic Cynicus, Coſme, quid ergo: Canis.

LOCA VARIA.

*Locus mendicantium non vnus eſt, quippe vbicunque prædam ſperant, eò conuolant, ædes opulentum, conuiuiorum

D triclinia, compita, nundinarum aut encæniorum loca mendicis abundant affatim: qui licet membro mutili, lumine priuati. corpore fracto & debili, eò nihilominus ceu corui ad cadanera, conuolant, interdiu noctúque gradiuntur, omne iter obſident, nullúſque eſt angulus quem mendicorum ſolertia non inueſtiget, vſitatum quoque iiſdem, vt pietatē ſuæ ignauiæ prætegant, peregrinari ad loca ſancta, & ab iiſdem mendicitatis liberioris inſtrumenta, reliquias aliquas ſcemata collo appendentia, aut galero pennæque affixa deferre. Vix enim reperias inter inertes illos vagóſque petitores, qui non limina Apoſtolorum, aut S. Iacobi Compoſtellani, Ædémve Lauretanam viſitaſſe ſe aſſerat viarúmque à prædonibus infeſtarum calamitatem cautiori fortunæ ſuæ inuidiſſe cauſetur: ſic vt neceſſitate duntaxat manum extendere ad ſtipem impellatur.

Cæterùm loca quæ in vrbibus obſident, ſunt opulentiorum veſtibula. Sic Lucas Lazarum ad epulonis veſtibulum conſtituit. Et Homerus idem de ſuo Vlyſſe fatetur. Οδ. ρ. Imò & canes aliáque animalia ſolitos à limine arcere, colligitur ex verbis Vlyſſis ad Irum. *Ibidem.*

Ἐν τουτοῖ νῦν ἧσο, σύας τε κύνας τ᾽ ἀπερύκων.
Hinc nunc ſede, canes, ſuéſque arcens. B

Solebant autem hinc ſurgere, manibuſque porrectis à continuantibus ſtipem colligere, & ea accepta ad locum reuerti, atque id Eumæus apud Homerum Telemachi iuſſu, mandat Vlyſſi vt faciat.

In pontibus etiam, & publicis vijs, vbi frequens acceſſus, & receſſus, frequentem ſtationem habent mendicantes. At templorum valuas aſſiduè obſident, vt introeuntes ad miſericordiam & eleemoſynam erogandam, quæ orationem in templo faciendam iuuet, prouocent, teſtis eſt *Lucas Actor. 3.* Mendicum qui erat claudus ex vtero matris ſuæ, quotidiè poſitum à baiulis ante portam templi quæ dicitur Specioſa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum.

Libet his ſubijcere Problema, rei præſenti conueniens.

Satiuſnè cenſeri debeat, mendicantes templi portis, vti & ingreſſu excludere, nè ibi mendicent: An ſaltem ad portam permittere, vt ſtipem corrogent? F

Conueniebant olim apud Romanos ad ſtipem extra portam Trigeminam, hodie S. Pauli, vt eſt apud *Plautum in Captiuis, & Plin. lib. 14.*

Indicat modò maiorem religionem, ſi ante templum erogentur eleemoſynæ. Habétque affirmatiua pars patronum præcipuè S. Chryſoſtomum, vbiq; in ſermonibus, præſertim, *Hom. 18. ad pop.* pauperum partes ſtudioſiſſime defendentem. Is docet, hos propterea ante Eccleſias, & Martyrum monumenta pro foribus ſedere, vt ex huiuſmodi ſpectaculo diſcamus timore depoſito, & contrito corde ad orandum ingredi, & miſericordia affici erga illos, miſericordiam quæſituri à Deo, illoſque honore afficere, quos Deus ſuæ regiæ veſtibuli cuſtodes eſſe voluit, ſimul ſignificans, non delectari ſe diuitijs.

Perſimilis eſt Nazianzeni ſententia, qui prætereà addit, quod eiuſmodi hominum clamor petentium, internis templi cantibus ex aduerſo reſpondet, atque è regione myſticarum vocum miſerabilis luctus excitatur.

Eodem ſpectare poteſt quod ait *Aug. ſerm. 5 de verb. Dom.* G Vt cum à nobis mendici petunt, ipſi nos Dei agnoſcamus eſſe mendicos. Exigunt mendici ad portam templi tanquam Dei publicani vectigal, non quod pendere cogaris in tanta quantitate, ſed quod amore Dei ſponte largiaris, docent te modum orandi, vt exponas Deo vulnera animæ, vt ex intimo cordis affectu & importunè.

At enimuero nonnullis minimè placet mēdicantium per plateas itatio, aut ad portas Eccleſiarum commoratio, malentque certo loco conctos detineri, & piorum ibi eleemoſynis ali, tum ad prohibendas huiuſce hominum fecis frandes ac ſordes, tum ne importunis ac inconditis clamoribus orantes, diuinaſque res celebrantes interturbent.

Sanè quidem Concilij Turonici ſecundi decretum grauiſſimum exſtat, vt vnaquæque ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus paſcat ſecundum vires, vt tam vicini presbyteri, quam ciues omnes ſuum pauperem paſcant: quo fiat vt ipſi pauperes, per ciuitates alias non vagentur.

Deinde Pius V. Pontificatus anno primo ſeuerè cauit, ne pauperes mendicantes, ſeu eleemoſynas petentes per Eccleſias tempore Miſſarum, Prædicationum, aliorumque diuinorum officiorum ire permittantur, ſed ad valuas Eccleſiarum ſtare iubeantur. H

Idem decreuit Concilium Prouinciale primum Mediolanenſe ſub Carolo Borromæo: & ibidem ſummoperè hortatur Concilium Principes, & Magiſtratus, reliquoſque omnes Chriſti fideles, vt mendicos verè ægrotos vnum in locum conducendos, ibique eleemoſynis ſuſtentandos ſtudioſiſſime curent.

Romæ Sixtus V. Pia ac munifica id opera procurauit, & exſtant quorundam Principum ſuper hac re. & Rerum publicar. leges, quas recitat *Petrus Gregorius Toloſanus*: & vt de Paganis denuò fiat mentio, conſtat Ariſtophanis teſtimonio, ægrotis in æde Æſculapij aſſignatum locum, & *Suetonius* narrat in inſula Tyberina, vbi templum erat eidem dicatum Deo, morbidos delatos & expoſitos, vt curarentur. Ibi nunc, non ſine diuino conſilio viſitur domus infirmorum, cui præeſt religioſa familia, quam Patrum memoria Ioannes de Dios religioſiſſimus vir inſtituit.

Qui

A Qui malunt per publicas vias mendicos itare, vel certè qui negant id non impediendum, vt non debet ſanè, ſi non ſupperat iis aliundè, confirmat illa parabola, in qua Chriſtus inducit præcipientem cœnæ magnæ inſtructorem. Exi citò in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc: præſertim verò alia ſiue parabola, ſiue hiſtoria de Lazaro iacente ad ianuam diuitis. *Luc.* 16.

Apophthegmata.

Diogenes, Quibuſdam Diogeni probro vertentibus, quod peteret, cùm id Plato non faceret: Imò, inquit, petit & ille, ſed,

Admoto capite, vt ne quiſquam exaudiat alter.

Abuſus eſt Homerico carmine, quod eſt *Odyſſ.* α. quo ſignificauit, Platonem non minus eſſe petacem, niſi quod ille clam peteret, ipſe palam: *Laert. lib.* 6.

Idem, Poſteaquam inopia compulſus cœpiſſet mendicare, his verbis ſolebat aggredi: Si cui alteri dediſti, da & mihi: ſin nemini, à me incipe. Significabat ſe non inferiorem cæteris mendicis: itaque vt qui daret quibuſlibet, daret & Diogeni: B qui verò tam parcus eſſet vt nemini quicquam daret, huic tempus eſſe, vt aliquando dare inciperet. *Idem ibid.*

Idem à prodigo petebat minam, ille admiratus improbam poſtulationem, interrogabat? Cur ab aliis obolum petere ſoleret, à ſe autem minam? Quoniam, inquit, ab aliis iterum accepturum ſpero, à te autem fortaſſis nunquam. *Idem ibid.*

Ariſtoteles obiurgatus à quodam, quod dediſſet eleëmoſynam homini malo: Non mores, inquit, ſed hominis miſeriam reſpexi, *Laert. lib.* 4. *cap.* 1. Idem ab alio eadem de re caſtigatus: Non homini dedi, inquit, quicquam, ſed humanæ ſorti. *Idem ibidem.*

Stratonicus, cuidam laudanti ipſum, vt aliquid acciperet: Ego, inquit, maior mendicus ſum. Sentiens, non eſſe muſicorum dare laudanti, ſed accipere à laudatis. *Athen.*

Lacædæmonius Quidam videns quendam diis corrogantem: nihil, inquit, moror Deos, qui me ſint pauperiores. Hinc liquet, vetus eſſe ſub obtentu religionis exercere mendicita- C tem, quum pleranque tales collectæ non impendantur diuis, qui nullius rei ſunt egeni, ſed improborum luxui ac libidini. *Plutarch. in Lacon.*

Mendicus Quidam petiit aliquid à Lacone, ait ille: Si quid, inquit, dedero, magis es futurus mendicus. Verum iſtius probroſæ vitæ tuæ fuit author, qui tibi primus dedit, téque fecit inertem. Apud Lacedæmonios probro dabatur mendicitas, quod & otium odiſſent, & minimo eſſent contenti. Benignitas autem in mendicos ſpeciem habet magnæ virtutis: ſed ea piorum hominum bonitas alit plurimorum malorum luxurioſum ignauiam. *Idem.*

Antigonus Thraſillo Cynico petenti drachmam, non eſt, inquit, munus regium. Cynico ſubiicente; Talentum igitur da: At non eſt inquit, Cynicum tale munus accipere. Vtroque cornu repulit poſtulatoris improbitatem, quem exiſtimabat nullo dignum beneficio. *Plut. in reg. & Imp. Apoph.*

☞ *Vide, Paupertas.*

* Menſa.

D

Definitio, Etymologia, Significationes, et Nomina Varia.

Menſa Hebræis שלחן ſculchan, quaſi miſſio dicitur vel emiſſio, quod panes in ea Deo immitterentur. Eratque tabula longior, vnde menſam vſurpamus pro tabula, in qua cibaria, vel quæuis alia imponuntur. Tropicè autem pro conuictu, conuiuio, cibariis ipſis: ſic vocare ad menſam, parare menſam, arcere à menſa dicitur, & Chriſtus *Luc.* 22. menſæ nomine æternam beatitudinem inſinuat. *Act.* 6. miniſtrare menſis ponitur pro largitione vel erogatione eleëmoſynarum, & apud Malachiam & Ezechiel. menſa pro altari ponitur.

Latini menſam dicunt, ait Villalpadus, quaſi miſſam, quod ſcilicet in eam fercula mitterentur, vnde primam dicebant & ſecundam menſam, ſiue menſam carnis & bellariorum. Græcè τραγήματα, aut πέμματα: Imò ſingula fercula miſſus dicuntur.

Varro tamen menſam dictam vult quaſi μέσην, ideſt, mediam, quod inter conuiuas media poneretur. Et quidem vel vnica maior erat in quam viciſſim fercula inferebantur, & auferebantur ab ea: vel plures, quæ cum ferculis miſſis obſoniiſque per miniſtros auferebantur. Hinc *Plautus.* E

Cedo ſoleas mihi, properate atque auferte menſam.

Et Virgilius:

Poſtquàm exempta fames epulis, menſæque remotæ.

Alexis verò apud *Athen. lib.* 9.

Ὡς εἶδε τὴν τράπεζαν ἀνθρώπους δύο
φέροντας οἴων ποικίλων παροψίδων
Κόσμῳ βρύουσαν. *hoc eſt,*
Vt vidit menſam homines duos
Ferentes intus variorum obſoniorum,
Apparatu abundantem.

Notat autem Seruius *in lib.* 1. *Æneid.* menſas olim pro diſcis apponi ſolitas.

Græci autem Menſam τράπεζαν, quaſi τετράπεζαν, quia pedibus quatuor ſubſiſtat, appellant teſte *Euſtath. Od.* α. & λ. Niſi quod & τρίποδα à tribus pedibus dixerint.

Scribit autem Geſnerus *Lib.* 4. *de Quadrup.* fuiſſe antiquitus præter menſam Repoſitoria, erantque tabulæ ſuper quibus fercula reponebantur, & inferebantur, idque ſuper menſam F ordinariam, ſic vt non menſa, ſed repoſitorium remoueri intelligatur, vſus autem repoſitoriorum apud pleraſque gentes adhuc hodie celebratur.

Mensarvm Inventio.

Dædalum primum menſam & Sellam feciſſe, Iſidorus eſt auctor.

In Sacris litteris præcipitur in Tabernaculo fieri menſam *Exod.* 25. vt exciperet XII. panes Propoſitionis, ſiue Deo proponendos. Hinc menſa hæc erat conſtituta ante S. Sanctorum in Sancto, iuxta altare thymiamatis. Nam Sanctum habebat tria, ſcilicet altare thymiamatis, quod ad ſiniſtram ſiue latus ſeptentrionale habebat hanc menſam: ad meridionale quod dextrum erat, candelabrum: atque hinc ſupra deduximus hebraicam menſæ etymologiam ☞ *Vide* §. *ſequentem.*

Item menſarum vſus erat ad eleëmoſynas & cibaria pauperibus diſpenſanda, quomodo dicitur *Act.* 6. Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis, id eſt, intentos eſſe diſpenſandis communibus facultatibus, quæ conferebantur in vſus pauperum, vocat autem Lucas menſas cibaria quæ egenis erogabantur. G

Apud profanos Scriptores varius vſus menſarum reperitur, nempe ad ſcribendum, rationes dati & accepti faciendas, monetam permutandam, negotiationem exercendam, aliaque innumera efficiendum, vnde menſæ ſcribarum, œconomorum, artificum atque opificum. De menſis fœneratorum & nummulariorum dicemus *in Loco de Vſura*, & infrà *de Nummulariis, in Loco de Nummo.*

Potiſſimus menſarum vſus fuit ad inſtruenda conuiuia, eſtque is vt antiquiſſimus, ita & commodiſſimus, ac homini proprius, alioquin inſtar beſtiarum abiecti in terram, ſicut à barbaris nonnullis fieri conſueuit, cibum ſumeremus.

Socrates tamen apud Platonem *Polit. l.* 3. fictitiæ illius ſuæ Reipubl. ciues accumbentes, in thoris ſtratis hederæ atque myrti foliis cibum capere iubet. Cui cum Glaucon diceret, hoc eſſe porcorum; reſpondit ille, Homines non ſanæ, ſed φλεγμαινούσας hoc eſt diffluentis luxuriæ naturæ κλίνας καὶ τραπέζας, hoc eſt menſas & lectos aliaque huiuſmodi adhibere.

Convivalis Mensarvm Vsvs Sacer. H
vtpotè Mensæ Sacræ et Religiosæ.

Conuiuialis porrò menſarum vſus rurſus duplex videtur poſſe ſtatui, ſacer nimirum, & prophanus: vnde menſæ aliæ ſacræ dicuntur, ſiue ſacratæ: aliæ prophanæ, ſiue, vt Macrobij verbo vtar, humanæ.

Menſæ ſacræ, ſiue ſacratæ ſunt, quæ rei diuinæ, epulis atque vaſis ſacris ſunt deſtinatæ, & pleraque in locis ſacris atque religioſis collocantur. Hæc rurſus bifariam diuidi poſſunt, ita vt aliæ dicantur verè ſacræ & religioſæ: aliæ ſuperſtitioſæ, quarum illæ veræ religioni, atque cultui diuino: hæ ſuperſtitionibus, atque idololatriæ ſeruiunt.

Prioris generis fuit Menſa illa Moyſaica in tabernaculo collocata, confecta ex lignis Sethim, auro puriſſimo obducta, longa cubitis duobus, lata vno, alta vno & dimidia: cui panes illi propoſitionis, ſiue Facierum (ab Hebræis Phanim, hoc eſt facierum, & Sancta Sanctorum: à Græcis ἐνώπιοι, προθέσεως, & προθέσιμοι appellati) imponebantur. Huius menſæ deſcriptionem vide *Exod.* 25. & 37.

A Celebris quoque atque magnifica fuit menſa illa Salomonia, cuius fit mentio 1. *Reg.* 7. quæ ſimiliter 12. illos panes Propoſitionis (*de quibus Cal. lib.* 9 *cap.* 16.) ſuſtinebat, ac propterea menſa propoſitionis fuit appellata. Collocata erat in intima, & ſacratiſſima templi parte, quæ Sancta Sanctorum fuit nuncupata.

Præter hanc Salomon alias quoque decem, partim aureas, partim argenteas fieri curauit in templo, quarum quinque à dextris, quinque à ſiniſtris ſtabant, vt 1. *Par.* 28. *&* 2 *Par.* ſcriptum eſt. In his *Ioſeph. lib.* 8. *Antiq. ait*, Pelues aureas, & argenteas fuiſſe poſitas: ſed præ cæteris omnibus excellentem fuiſſe illam, cui panes Propoſitionis erat impoſiti. At Lyranus probabile eſſe dicit, ſingulis his menſis etiam panes illos ſacros fuiſſe impoſitos, ita vt in omnibus menſis fuerint 132. panes.

In nouo Teſtamento menſæ fit mentio 1. *Cor.* 10. in qua nimirum cœna Dominica celebrata fuit. Non poteſtis, inquit Paulus, menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum: quo tamen in loco Menſa etiam Metonymicos vſurpa-

B tur pro ſumptione S. Euchariſtiæ.

Chriſtum in menſa ſacroſanctum illud ſuum conuiuium primò inſtituiſſe, ac cum chariſſimis ſuis diſcipulis celebraſſe, Euangelica hiſtoria teſtatur. Hanc menſam auro puriſſimo coopertam, atque infinitis propemodum gemmis ornatam, ex Toleto occupata Muſem Arabum Ducem ſecum reportaſſe teſtatur *Leo Afric. lib.* 7. *cap.* 79.

In primitiua quoque Eccleſia menſarum in celebratione cœnæ Dominicæ vſum cùm alia literarum monumenta, tum illa Nicææ ſynodi verba teſtantur: In diuina menſa ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem, & poculum: ſed exaltata mente, fide conſideremus, ſitum eſſe in ſancta illa menſa Agnum Dei, tollentem peccata mundi, qui non victimarum more à ſacerdotibus ſacrificatur: & pretioſum illius corpus & ſanguinem verè ſumentes nos credere hæc eſſe noſtræ reſurrectionis ſymbola.

MENSÆ SVPERSTITIOSÆ.

Menſæ porrò illæ ſuperſtitioſæ, quas verè menſas dæmo-

C niorum, ſecundum Paulum appellare poſſumus, fuerunt illæ gentium idololatricarum menſæ, in quibus & mactare, ſeu immolare, & epulari, & omnis generis vaſa reponere conſueuerunt, quarum creberrima apud auctores fit mentio. A Græcis θυωρὸς, & τράπεζα θυωρὸς, menſa ſacris vſibus dicata, teſte Heſychio, fuit appellata, id eſt, in qua reponebantur ea, quæ diis offerebantur.

Sic Curiales menſæ dictæ, in quibus immolabatur Iunoni quæ Curitis eſt dicta. Et Cicero de Natura Deorum, menſarum argentearum in delubris mentionem facit. Idem, Verrem dicit, menſas Delphicas è marmore, vimque maximam vaſorum Corinthiacorum ex omnibus ædibus ſacris Syracuſis abſtuliſſe. Anclabris (inquit Feſtus) eſt menſa miniſteriis diuinis apta. Vaſa quoque ænea, quibus ſacerdotes vtuntur, appellarunt Anclabria, nimirum ab anclare antiquo verbo, quod haurire ſignificat, à Græco ἀντλεῖν deductum. Liuius, Florem anclabant Liberi ex carcheſiis.

Aſſidelæ ſimiliter, teſte Feſto, fuerunt menſæ, ad quas ſedentes Flamines, ſacra faciebant.

Menſas ſacras Romanorum in templis ligneas fuiſſe, Dion.

D Halicar. teſtatur.

Feſtus, Menſas olim apud Ethnicos in ædibus ſacris, ararum vicem obtinuiſſe, teſtatur. Idem luculenter teſtatur *Mac. lib.* 3 *cap.* 11. *in illum locum Virg.* 7. *Æneid.*

In menſam lætique bibunt, diuóſque precantur.

Cùm non in menſam, ſed in aram ſecundum morem libarare debuerint.

VSVS PROFANVS.

Menſarum vſus prophanus, eſt in epulis prophanis, & is quidem Triplex. Nam vel in iis pocula tantum, aliaque vaſa epularia collocantur, vel pecora in iis mactantur, cibique omnis generis diſſecantur, vel denique cibi in iis collocantur, & ex iiſdem à conuiuis ad illas accumbentibus, aſſidentibus, aut etiam aſtantibus capi ſolent.

Horum nunc nomina & exempla quædam ſubiungam, Ἄβαξ, Græcè ἐφ' ᾧ τὰ ἀργύρια ... inquit Ammonius, id eſt in quo res deponunt: & Suida teſte, propriè ἄβαξ dicitur ὁ μὴ ἔχων βάσιν, inde diminutiuum ἀβάκιον. Vtrumque vocabulum

vſurpatur, cùm pro tabula quadra, quæ ſupponitur craſſiſſcu- E

læ ſummitati columnæ; tum pro tabula calculatoria, in qua logiſtæ, ſeu calculatores numeros deletiles: mathematici lineas & figuras ducunt: *Perſius, nec qui abacas numeras*, (veteres Pythagoricam menſam appellarunt) tum pro tabula luſoria: (*Suetonius de Nerone*, quotidie in abaco luderet. *Macrob. lib.* 1. Quem diem, inquit, omnes plerique in abaco, & latrunculis conterunt) tum denique pro menſa, in qua omnis generis vaſa exponuntur.

Huiuſmodi autem menſarum vſus & antiquiſſimus eſt, & communis vehementer ac peruulgatus. *Iuuenal. Satyr.* 3.

Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli ſex
Ornamentum Abaci.

Auſonius.

Fama eſt fictilibus cænaſſe Agathoclea regem,
Atque abacum Samio ſæpe oneraſſe luto.

Apud Lucianum in Lexiphane, menſa poculorum Δελφὶς appellatur, ... id eſt, omnis generis pocula iacebunt in Delphinide menſa. Hanc Porphyrius latinè Delphicam vocauit, ad quam alludit *Horat. in ſermonibus.*

F

——— & lapis albus
Pocula cum cyatho duo ſuſtinet, &c.

Iuuenalis item:

——— & recubans ſub eodem marmore Chiron.

Hodie menſæ huiuſmodi poculorum, atque vaſorum, ſiue ſtructuræ, valdè ſunt vſitatæ, & vulgo abaci ſiue menſæ credentiæ appellantur.

Menſa coquinaria, vt eam Plinius vocat, Græcè τραπεζοποιὸν, in quibus coqui pecodes mactant, diſſecant, atque diuidunt, cibos coctos imponunt: à Græcis antiquitus *teſte Polluce lib.* 6. ἐλεὸς: à recentioribus comœdis ἐπικύπτανον fuit appellata, quæ vox poſterior etiam apud Menandrum reperitur. Eadem etiam, teſte Polluce *lib.* 10. ξάνιον, & ἐπίξηνον appellatur.

Menſam vinariam rotundam, Varro dicit Cylibathum olim fuiſſe nominatam, vt etiam nunc in caſtris declinatum, vt videtur, à Græco ἀπὸ τοῦ κύλικος. Altera vinaria menſa, inquit idem, erat lapidea, quadrata oblonga, vna columella, Cartibulum vocata. Hanc dicit, ſe puero ad compluuium apud multos poni fuiſſe ſolitam, & in ea & cum ea ænea vaſa, itaque à ge- G

rendo gertibulum, inde Cartibulum poſtea fuiſſe dictum:

Erat præterea, vt idem inquit, tertium genus menſæ, & quadrata vaſorum, quod vrnarium fuit dictum, quod vrnas cum aqua potitas vbi potiſſimum habebant in culina. Ab eo etiam nunc ante balneum locus, vbi poni ſolebant vrnæ, Vrnarium vocatur.

MENSARVM FORMA SIVE FIGVRA.

Varro teſtatur menſas Eſcarias antiquitus Clibilas appellatas, primùm apud Romanos quadratas fuiſſe: poſtea factas eſſe rotundas. Idque vt refert *Athen. lib.* 14. ex ſimilitudine figuræ vniuerſi, quodque rotundam dicerent perfectiſſimam.

Menſas Celtarum ligneas, humiles ac rotundas fuiſſe, idem Athenæus teſtatur, *Lib.* 4. Imo ob id menſas orbes dixêre, *vt Iuuenal. Sat.* 1.

Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, vnâ comedunt patrimonia menſa.

Etiam Homerus meminit menſarum orbiculatarum. H

Denique menſæ veterum nunc tribus, nunc quatuor pedibus fulciebantur. Tripides, menſæ erant militares, de quibus *Horat. lib.* 3. *Ode* 8.

Donarunt tripodas, præmia fortium
Graiorum.

Atque *Homerus* memorat *in Odyſſ.* Alcinoum inter alia Xenia Vlyſſi tripodem ingentem dediſſe.

Liuius monopodiarum menſarum meminit: erantque hæ omnium elegantiſſimæ, qualia ex Aſia debellata C. Manlius Romam in ſuo triumpho aduexit.

Bipedis menſæ Martialis memoriam refricat *Lib.* 12. *in Vacerram.*

Ibat tripes grabatus, & bipes menſa.

tamen Romanis bipedem vſitatam non fuiſſe contendit Bayfius.

Quoad altitudinem aut demiſſionem, alij humiles, alij præaltas menſas habuêre. De Celtis diximus paulò ante, humiles eis menſas fuiſſe.

Apud

A Apud Indos teſte Philoſtrato, erat altaris inſtar : atque in regio conuiuio vſque ad genua altitudine prætendebatur, & ſtruebatur in ſemicirculum, ſic vt triginta homines eam circumſiſterent.

Erat & menſæ genus quod litteræ x figuram referebat, lunæ ſpecie. De hac *Martial.lib.*14.

Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigna,
Octo capit, veniat quiſquis amicus erit.

De Heliogabalo memoratur, quod octo caluos ſit ſolitus vocare ad cœnam, item octo podagricos, octo ſurdos, octo nigros, octo obeſos, octo longos cùm capi non poſſent vno eodémque ſigmate, vt ea ratione maior riſus ſpectantibus moueretur.

Tradunt nonnulli menſæ ſuperſcriptum fuiſſe Sigma, ſiue S, vt ea nota monerentur diſcubitores ſeruare ſilentium eorum quæ in menſa prolata fuerant. Alioquin in hac materia vbi ſigmatis fit mentio, intelligitur menſa ad modum lunæ ſemicircularis.

Denique erant menſæ quarum modo eſt vſus, extenſæ à capite in extremum atrij cænaculive receſſum, quæ Virgilio

B menſæ perpetuæ dicuntur.

Noſtra certe ætate omnis generis formarum menſas habemus, cùm fixas, tum portatiles, affabrè elaboratas, locis, conuiuiiſque accommodatas.

MATERIA.

Menſarum materia non minus quam forma, vti olim, ita & hodie multiplex. Conficiuntur namque ex auro, argento, ebore, lapidibus, lignis pretioſis, odoratis, vilibus.

Menſæ ſacræ Veter. Teſtam. erant ex lignis Sethin imputribilibus. *Exodi* 25.

Menſarum argentearum Cicero meminit 3. *de Nat. Deor.* nempè in delubris eas in vſu fuiſſe, ac primus earum auctor exiſtimatur Heliogabalus.

Plutar. refert à quodam Rege Iberorum menſam auream Romam tranſmiſſam fuiſſe.

Menſas Delphicas à marmore Verrem abſtuliſſe Syracuſis *Cicero in Verrem* teſtatur.

C Sed Romani alia menſa inferioris ſortis homines, alia excellentiores recipiebant. Hæc enim affabre erat facta, pedem habens eburneum, idque in modum pardi aut leonis. De quibus *Iuuenal. Sat.*11.

—— Putere videntur
Vnguenta atque roſa, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis biatu, &c.

Fuiſſe tamen communes Romanorum menſas ex arboribus vernaculis, idem Iuuenalis docet. *Ibidem.*

Illa domi natas, noſtraque ex arbore menſas
Tempora viderunt.

Attamen ex acere olim menſæ eximiæ ſunt habitæ, quæ ob id acernæ dictæ ſunt.

Romanis celebres quoque fuerunt, & pretioſæ, ex Cedro: quia arbores illæ loco remotiſſimo apud Atlantem Mauritaniæ montem quærebantur : eúmque luxum Seneca & Plin.

D fuerunt deteſtati.

Porrò apud eundem Plinium deſcribuntur *Lib.* 13. *cap.* 15. menſæ Tigrinæ, Pantherinæ, Vndulatæ, Apiatæ : ita dictæ à coloribus & varietate macularum ac circulorum diſtinctione, quod vel Tigridis vellera, aut aquarum profluuium, aut apum excrementa referrent.

Turcæ menſarum genus habent quod Thophra dicunt, fitque ex corio, & explicatur ac contrahitur inſtar marſupij, rotunditatem habens quinque vel quatuor palmarum, latitudinis circulos multos, per circuitum inſutos, ferreos, quibus cum corrigia inducta ſunt, inſtar burſæ clauditur, expanditur & portatur.

Noſtrates certè omni ex ligno, & lapidibus ac marmore menſas conficiunt : ſiue ſolidas, ſiue lapide fiſſili incruſtatas dumtaxat, vt inquit *Geſner. lib. de Figur. Lapid.* Legatur *Stuckius lib.* 2. *Antiquit. Conuiuialium cap.* 18.

☞ Mensarii. *Vide in Loco de Nummulariis.*

* Mens. E

* Definitio, & Etymologia.

Mens Græcè νόος, & per craſim νοῦς, venit à memini ſecundum *S. Thom. p.*1. *q.*86. *art.*8. Hebræi mentem nomine cordis, recordationis & intelligentiæ, ſeu intellectus frequenter exprimunt. Mentis miræ operationes effecerunt, vt variis appellationibus ea deſignaretur, quæ in Interpretum ſcriptis occurrunt, ad quarum diſquiſitionem lectorum mentes inuitamus.

Mens igitur eſt quæ in animo eminens, ac in Lunæ modū, quæ à Græcis μήνη appellatur, modo quaſi perficitur in ſeſe reſidens, nunc diuina, nunc humana, nunc ſumma, nunc infima ſua luſtrans acie, nunc ſeſe inſpiciendo cuncta ſibi cogitatione proponit, modo etiam hebeſcit, & quaſi obtunditur, hinc dementes : modo prorſus obcæcatur ac ſepelitur ; vnde inſani. *Ouid.* 1. *Faſt.* & 2. *de Triſt.*

Conſcia mens vt cuique ſua eſt, ita concipit intra
Pectora : quo facto ſpemque metúmque ſuo.
Omnia peruerſa poterunt corrumpere mentes. F
Stant tamen illa ſuis omnia tuta locis.

* Apophthegmata.

Thales olim interrogatus, quid in tota rerum natura eſſet velociſſimum ? Reſpondit, mens humana. Diſcurrit enim per vniuerſa hominis cogitatio. *Laert. lib.* 1. *cap.* 1.

Pittacus, quærenti, qui in minimo maximum eſſet ? reſpondit : bona mens in corpore humano. *Stob. ſerm.* 3. *de prudentia humana.*

Anonymus, Mens eſt hominibus magnum animæ frænum ψυχῆς μέγας χαλινὸς ἀνθρώποις ὁ νοῦς. *Stob. ſerm. eod.*

Cercidas, mentis, inquit, eſt videre, mentis audire. Sed quomodo viderent ſapientiam licet propinquam, viri, quorum mentem lutum replenit ; *Stob. ſerm.* 4.

Rheginus dicebat mentem infirmam veritatis non eſſe capacem, ſicut ſolare lumen imbecillis & impotens viſus aſpicere nequit. *Ibid.* G

Socrates, Sicut de ciuitate quæ bonis legibus adminiſtratur, ſeditioſum hominem expellere oportet, ita inquit, ex homine, quem ſaluum cupimus, malam mentem. *Stob. ſerm. de Prudentia.*

Phocion ſemper admonere homines ſolebat, vt mente vigilarent, cuius ſomnus veræ morti finitimus eſſet. *Idem ibid.*

Alphonſus, Quum pro more lectioni Senecæ (quem præcipuè ſemper coluit) incumberet ; interrogatus à Danalo, purpuratorum humaniſſimo, cur animus mortalium ita immenſus atque inſatiabilis foret, Reſpondit Rex, animum hominis à Deo profectum, non prius conquieſcere, quam eò rediret, vnde profectus eſſet : eſſe procul dubio animum noſtrum Dei & æternitatis capacem, & propterea neque impleri, neque ſatiari poſſe iis rebus, quæ fluxæ & incertæ eſſent. *Pan. lib.* 5 *de Alphonſi rebus geſtis.*

☞ *Videatur locus de Anima Intellectu & Voluntate. Mens reſtituta ſacrificiis, cæde, &c. Require locum de Amentia.*

Menſis. H

Definitio, & Etymologia.

Menſem à verbo metior Grammatici deducunt, quaſi ſit tempus numero dierum menſum. *Cicer. lib.* 3. *de nat. Deorum.* Qui, quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur. Macrobius à Græco μήνη, hoc eſt à Luna deducit : circumſcribitur enim Lunæ curriculo menſis, qui ob id annus Lunaris appellatur.

NVMERVS.

Menſes numerantur XII. Ianuarius, Februarius, Martius, Aprilis, Maius, Iunius, Iulius, Auguſtus, September, October, Nouember, December. Quæ vero nomina apud veteres Roman. atque alias Gentes obtinuerint, quo etiam ordine diſpoſiti, quo euentu rerum celebrentur : aliáque huc pertinentia, dicemus proximis titulis.

MENSIS

MENSIS CONSIDERATIO SIMPLEX, eiuſque vſurpatio varia.

Explicando.

Eſt autem Menſis alius Phyſicus, alius Politicus. Phyſicus dicitur, quo Luna Signiferum percurrens, quadripartitas tempeſtatum vices, quatuor anni Temporibus reſpondentes, producit. Et hic rurſus vel Solaris vel Lunaris. Solaris eſt quo Sol vnum quodque Zodiaci ſignum percurrit, quod fit ferè duodecima parte anni, hoc eſt, X X X. D. cùm Zodiacus in 12 ſignis diſtributus ſit, propter totidem congreſſus Solis & Lunæ. Tales menſes habuère Ægyptij 30. dierum æquales, additis quinque Epactis. Hunc rurſus duûm faciunt generum Aſtronomi, alium ſcilicet Medium ſiue Æquabilem, quando Sol æquali motu vnum Zodiaci ſignum perficit, ſecundùm quem motum in ſingulis ſignis nulla varietas contingit: alium Verum ſiue Apparentē ſiue Inæqualem ſpatia habentem inæqualia, propter Solis moram in ſignis ſingulis & motum apparentem diſſimilem: vnde menſes æſtiui hybernis longiores ſunt, cùm tardiùs medietatem Zodiaci borealem quàm auſtralem emetitur. At Lunaris menſis dicitur, quo Luna vnumquodque ſignum Zodiaci percurrit, non vnius generis. Alius quidem Periodicus, ſiue Conuerſionis & Peragrationis, quo Luna ſigniferum perambulat, ſiue ad idem punctum Zodiaci redit, à quo cæperat, motu vero vel æquali: Medicinalis item dicitur, quòd medicis maximè inſeruiat: & Impreſſionis propria menſis, Aſtronomis: ſiue iam ſit Medius & Æqualis, ſiue Verus & Apparens & inæqualis. Alius Synodicus, quo Luna ad Solem redit, & cum illo veluti congreditur, & coniungitur, & conſequitur: vnde etiam Conſecutionis menſis dictus. Qui ipſe & in Medium & in Verum itidem ſubdiuiditur: quem Aſtronomi communis Impreſſionis menſem vocant. Alius Illuminationis ſiue Apparitionis, à primo conſpectu nouæ Lunæ in eodem menſe, vſque ad conſpectum alterius: quod ſpacium 28. D. vulgò comprehendi putant. Alius denique Profectionis ſeu Conuerſionis, à Ptolemæo excogitatus, vt Lunaris ratio ad curſum daret. Cæterùm Politicus menſis is eſt, quem vnaquæque gens ad negotia ſua, tum ſacra, tum profana, accommodatum obſeruat.

Hebræi veteres, quod ex Bibliis conſtat, menſes numero ſui ordinis exprimebant. primum, octauum, duodecimum. Poſt reditum è Babylone demùm, imitatione Chaldæorum, videntur nomina certa ſingulis tributa retinuiſſe, hac quidem ſerie, vt primus ab æquinoctio verno eſſet Niſan, ſiue Abib. ſecundus Ziu, qui & Iiar & Ægiar: tertius Siuan, qui & Thamuz: deinde Rhotem: Ab vel Au: Elul: Thyſri, qui & Ethanim: Bul, qui & Marheſuan: Caſleu vel Chiſleu: Thebeth: Sebat: & duodecimus Adar vel Ader. Recentiores verò Iudæi Thyſri primum, Bul ſecundum faciunt, ſuo deinceps reliquis aſſignato ordine. Io. Garcæus. Thyſri eſt primus quantum ad naturam, nempe in æquinoctio autumnali: ſed Niſan prior dignitate: nam ab eo omnia Legis feſta æqualibus numerantur interſticiis. Vnde dies 177. inter hos menſes. Is eſt primus Æquinoctij. Nam in diebus Nehemiæ Iudæi menſes ad medium Lunæ motum diéſque feſtos ordinarunt, incipientes à nouilunio ſeptimi menſis, quod autumnali æquinoctio proximum ſuit, ſicut Iudæi etiam hodie numerant. Illi autem primos decem dies pœnitentiæ vocant, quibus dant eleemoſynas multas. & alia bona opera faciunt, vt iram Dei placare queant. Sic cæteri menſes ab hoc dignoſcuntur. *Maſſæus.*

Ægyptij menſibus ſingulis dies 30 tribuunt, & XII. habent ordine tali: Thoth, Phaothi, Athyr, Choiac, Tybi, Mecheir, Plamenoth, Pharmuthi, Pachon, Payni, Epephi, Meſori, *ex auctor. Epigram. Græci, & Ætio Tetrabili 3. ſer. 4. c. 48* Primum menſem Septembri reſpondere Theon in Arati Phænomenis putat, item Epiphanius: at *Plin. lib. 27. cap. 12.* Auguſto comparat. Nempe cùm menſes ſinguli 30. D. conſtent; & qui ſuperſunt dies quinque quotannis ad finem vltimi menſis intercalentur, fit vt primus menſis per omnes menſes Iulianos temporis progreſſu vagetur, nec niſi poſt an. 1460. ad eaſdem Calen. Auguſti reuertatur. *Lalamant.*

Perſæ eandem anni rationem habent cum Ægyptiis, nominibus tantùm menſium differunt, hoc ordine: Fordimech, Ardeimech, Cardaimec, Zirmech, Mardan vel Mardari, Sarambemech, Machiramech, Ebenmech, Ydramech, Dimech, Bechmenech. Azfirdanic. *Idem.*

Arabes vaga habent Solſtitia & Æquinoctia, cum Ægyptiis, & nationibus XII. annum abſoluunt, menſibus imparibus 30. paribus 29 dies tribuentes. Menſem autem à coniunctione Luminarium ordiuntur. Nomina & ſeries menſium hæc eſt. Primus Almucharam, Saphar, Rabe primus, Rabe ſecundus, Gemedy primus & ſecundus, Rabe, Sahaben, Ramaden, Sanel, Dulchida, Dulcheia. *Idem.*

Græci menſem quemlibet in tres decadas diſtribuunt: quarum prima decadem *μηνὸς ἱσταμένου*: ſecundam *μηνὸς μεσοῦντος* tertiam *μηνὸς φθίνοντος* vocabant: quaſi dicas, decade menſis inſtantis, decade menſis medij, & decade menſis deſinentis. Deinde primæ decadis primum diem Νουμηνίαν, ſecundum *δευτέραν ἱσταμένου*, tertium *τρίτην ἱσταμένου*, & ſic deinceps, vſque ad *δεκάτην ἱσταμένου*. Rurſus ſecundæ decadis primum diem, *πρώτην ἐπὶ δέκα μεσοῦντος*: ſecundum, *δευτέραν ἐπὶ δέκα μεσοῦντος*, & ſic deinceps, vſque ad *εἰκάδα* ſeu *εἰκοστήν*, id eſt, viceſimum. Tum tertiæ decadis primum diem *πρώτην ἐπὶ εἰκάδι* vel *πρώτην μετ' εἰκάδα*, id eſt, primam poſt viceſimam, ſecundam, tertiam ſupra viceſimam, *&c.* vocabant. Vel etiam primum diem tertiæ decadis, inſtituto Solonis, vt ferunt, *δεκάτην φθίνοντος*, ſecundum *ἐνάτην φθίνοντος*, *&c.* id eſt, decimam deſinentis, nonam, octauam, ſeptimam deſinentis: & vſque ad vltimum eodem modo imminuendo numeros. Vltimus autem dies menſis ἕνη καὶ νέα dicitur *Polluci lib. 1. cap. 7. Idem.*

Sitton, *vt auctor eſt Conſtant. Cæſar lib. 1. de Agricultura c. 13:* dies illunes appellauit eos, qui ſunt à viceſimo nono ad ſecundam nouam. Id tempus alij Coitum, vt inquit Plinius, alij Interlunium, alij ſilentis Lunæ appellant: Coniunctionem alij, & Nouilunium: Græci Νουμηνίαν & Σύνοδον, vt & primam Lunam *μηνοειδῆ*, id eſt, corniculatam, & falcatam. & nondum ſemiplenam, ſed cauam & cornutam, *κοίλην*. Septimam vocant Διχότομον καὶ ἡμίτομον. id eſt. ſemiplenam, dimidiatam, diuiduam, rectam, *ὀρθὴν* Vndecimam vocant Ἀμφίκυρτον, id eſt, gibboſam, gibberoſam, turgidam & tumidam. Decimamquintam *πανσέληνον*, id eſt, Plenilunium & Oppoſitionem vocant. A plenilunio rurſum fit *ἀμφίκυρτος*, id eſt, gibboſa: exin rurſum Διχότομος: & tandem fit *μηνοειδής*, dum iterum ad Σύνοδον, id eſt, Coniunctionem redeat. Schematiſmi enim, id eſt, conformationes ſeu habitus, affectiones & viſitationes Lunæ, qui ſunt dum augetur ordine immutato procedunt dum imminuitur. Omnes autem hæ Lunæ facies ſeu *ὄψεις*, Viſitationes, Latinis, Græcis *φάσεις* etiam dicuntur. *Lalamantius.*

Attici menſes impares habent dies 30 pares dies 19. Poſt annos octo intercalant menſes tres, ſingulos tricenûm dierum. Ordo illorum talis:

Hecatombæon.	*Solſtitiades duo*	Poſſideon.
Metageitnion.		Gamelion.
Boëdromion.		Elaphebolion.
Maimacterion.	*Æquinoctiales.*	Munychion.
Pyanepſion.	*duo*	Targelion.
Antheſterion.		Scirrhophorion.

Romani menſium dies in tres ordines diſtribuebant, in Calendas, Nonas, & Idus, à quibus nominibus dies ipſi denominationem accipiebant. Ac primus quidem dies cuiuſlibet menſis Calendæ dicebatur: ſequentes vt minimum quatuor, vt ſūmum ſex (nam quidam mēſes Nonas tantùm quatuor habent: quidam ſex) Nonarum nomen accipiunt: qui inde ſequuntur dies, Idus vocantur, in quolibet menſe octo. Reliqui in finem menſis dies numero addito Calendæ dicuntur: vt XVII. Calendas, hoc eſt, ante Calendas ſiue diem ſequentis menſis primi. *Macrob. cap. 19. lib. 1. Saturn.* De numero Calendarum, Nonarum & Iduum hi verſus extant:

Sex Maius Nonas, October Iulius & Mars,
Quatuor at reliqui: tenet Idus quilibet octo.
Inde dies reliquos omnes dic eſſe Calendas.
Nomen ſortiri debent à menſe ſequenti.
Verſibus his noſcas menſis cuiuſque Calendas.
Tantum, tendebat, quod, regni, ſumma, tegebat,
Sanctus. Rex, talis, ſapienter, regna, ſubegit.

XII. dictiones XII. menſibus ordini reſpondent. Initiales literæ quatuor ſignificant numerum Calendarum: ita quidem vt Q. in ordine alphabeti XVI. R. XVII. S. XIIX. T XIX. Calendas denotet. Ergo Tantum Calendas Ianuarij (quæ in Decembri ſunt menſe) à numero XIX. ordiendas indicat, & ſic de cæteris. *Iouius. Lalamantius.*

CON

CONFERENDO, CONCILIANDO.

A *Vt annorum diuerſa initia apud diuerſos, ita quoque ordo menſium varias apud eos qui Solis rationem habent, qui Lunæ, qui vtriuſque. Ergo cum præcisè menſis menſi reſpondere nequeat, ſit vt grauiſſ. auctores diuerſa de iiſdem ſæpe pronuncient. v.g. Plut. in vita Alexandri Hecatombæoni vel Cronio Athenienſium, Lœon Macedonum componit, quem alij Boëdromioni æquant. Idem in iſide Athyr Ægyptiorum Pyanepſioni Atticorum comparat, alij verò Antheſterioni. Nos ex Diario hiſtorico Henrici Pantaleonis, Medici & Philoſophi, Comitis Palatini, rudem hanc Menſium ſymbolen proponemus.*

ROMANORUM.	HEBRÆORUM.	ATHENIENSIUM.	MACEDONVM & Græcorum.	CYPRIORUM.	ÆGIPTIORUM.	PERSARUM.	ARABVM ET Saracenorum.
1 *Ianuarius.*	10 *Thebet.*	8 *Gamelion.*	*Audinæus.*	11 *Eſtion.*	5 *Thebi.*	5 *Mardaſmech.*	*Almuzaram.*
2 *Februarius.*	11 *Sebebat.*	9 *Elaphebolion.*	*Oeribios.*	12 *Romeus.*	6 *Mechir.*	6 *Sarembemech.*	*Saphar.*
3 *Martius.*	12 *Adar.*	10 *Munychion.*	*Dyſtrus.*	1 *Aphrodiſius.*	7 *Phamenoth.*	7 *Mabereme:h.*	*Rabe* 1.
4 *Aprilis.*	1 *Niſan.*	11 *Thargelion.*	*Xanthicus.*	2 *Apogonicus.*	8 *Pharmuthe.*	8 *Ebenmech*	*Rabe* 2.
5 *Maius.*	2 *Iair.*	12 *Sirrhophorion.*	*Artemiſius.*	3 *Ænicus.*	9 *Pachon.*	9 *Idramech.*	*Gemedi* 1.
6 *Iunius.*	3 *Siuan.*	1 *Hecatombæon.*	*Deſius.*	4 *Iunios.*	10 *Pauni.*	10 *Dimech.*	*Gemedi* 2.
7 *Iulius.*	4 *Thamuz.*	2 *Metagitnion.*	*Panemus.*	5 *Cæſarius.*	11 *Epiphi.*	11 *Beſimemech.*	*Rage.*
8 *Auguſtus.*	5 *Ab vel Au.*	3 *Boëdromion.*	*Lous vel Dorus.*	6 *Sebaſtus.*	12 *Meſori.*	12 *Azfirmadech.*	*Sababen.*
9 *September.*	6 *Elul.*	4 *Memacterion.*	*Gorpiæus.*	7 *Amocraticus.*	1 *Toth.*	1 *Pherdimech.*	*Ramadam.*
10 *October.*	7 *Thiſri.*	5 *Pyanepſion.*	*Hyperberetæus.*	8 *L'imarchezagius*	2 *Phaophi.*	2 *Ardiaimech.*	*Sanel.*
11 *Nouember.*	8 *Marheſuan.*	6 *Antheſterion.*	*Dius.*	9 *Ply[illegible]aios.*	3 *Athir.*	3 *Cardaimech.*	*Dulchida.*
12 *December.*	9 *Chiſleu.*	7 *Poſſideon.*	*Apellæus.*	10 *Archiereus*	4 *Chiac.*	4 *Zirmech.*	*Dulchehia.*

B

C

D

MENSIVM CONSIDERATIO coniuncta per TRIADAS. TRIMESTRIA ANNI tempora. E

Ex Hip. 3. de Diæta, Hyems à Pleiadum occaſu ad Æquinoctium vernum: Ver ab Æquinoctio ad Pleiadum ortum: Æſtas à Pleiadum ortu ad Arcturi exortum: Autumnus ab Arcturi exortu ad Pleiadum occaſum.

Galenus 3. Aphoriſmorum 14. & in 1. & 2. Ep. Hippocratis. Ver ab eo quod Hyemem ſequitur æquinoctio, exordium ſumere ſcribit. Æquinoctium autem vernum initio Artemiſij aſſignat. *Ætius ſerm. 3. tetrabili 1. c. 164.* menſis Martij (vt interpres habet) die 23. æquinoctium vernum eſſe dicit. *Varro lib. Rei ruſt. cap. 20.* diem Aquarij 23. ſeu ſi vis Februarij ſeptimum (nam Columellæ 17. Calend Febr. ſol in Aquarium tranſitum facit) Veris initium eſſe dicit. Cui adſtipulatur & *Conſtantinus Cæſar cap. 1. lib. 1. de Agricultura.* Aſtronomi, alij medium Martium, alij decimum diem Martij, alij Februar. 22. diem Veris initio, aſſignant. Columella æquinoctium Veris contingere ſcribit F
circa 8. Calend. April. quod eſt circa 25. Martij in octaua parte Arietis. Idem ibidem ſcribit, Hipparchi rationem docere Solſtitia & Æquinoctia non octauis, ſed primis partibus ſignorum confici. Plinius tradit aduenas volucres ad 6. Calend. Febr. ſpem veris attuliſſe, & eſſe quoſdam, qui certiſſimum Veris initium arbitrentur, ob infinitum animalis papilionis prouentum: Et *idem lib. 16. cap. 25.* ſcribit, florem arborum eſſe pleni Veris indicium, & anni renaſcentis. Item Fauonium flare ab occaſu æquinoctiali, & Ver inchoare: incipere autem flare circiter ferè ſextum Idus Februar. vt verum ſit, quod idē Plinius dicit, dierum ipſorum, anni Soliſque motus (atque adeò Æquinoctiorum & Solſtitiorum) propè inexplicabilem eſſe rationem. Id quanquam verum eſt, conuocati tamen annis ante hæc noſtra tempora mille ducentis triginta nouē in Nicæna ſynodo Patres, qui tunc Eccleſiæ præerant ad trecentos decem & octo. Æquinoctium vernum omni ſtudio certis diei ac loco affigere ſategerunt (non quòd ibi perpetuò hæſurum putarent, aut quod ignorarent voluentibus annis idipſum inde motum iri, & retrocedendo anticipaturum: ſed quod vt ſui G
temporis curam gerebant, ita eos, qui ſui ipſorum locum quaſi per manus acceptum aliquot pòſt annis tenerent, & veluti hæreditario iure ſibi vendicarent, ſuo exemplo eius etiam rei, cùm neceſſitas poſtularet, curam geſturos arbitrarentur.) Hi ergo Æquinoctio verno (id Sole Æquatorem tenente contingit) duodecimum Cal. Apr. ſeu Martij viceſimum primum aſſignauerunt. Quod optima ratione eos fuiſſe indicabis, ſi perpenderis quarto quoque anno minuta 44. plus quàm oportet in an. Rom. intercalari, cùm ſcilicet dies integer ſeu horæ 24. plenæ anno Biſſextili intercalantur. Et quanquam 44. minuta quarto quoque anno ſuperabundantia parui momenti eſſe videantur, tanti tamen momenti ſunt, vt ſingulo quoque centeſimo triceſimo primo anno Æquinoctium in antecedentia reiiciant vnius diei interuallo. Cùm ergo Nicæna ſynodus animaduertiſſet tempore incarnationis Chriſti, vel, vt alij notant circa Iulij Cæſaris tempora, Æquinoctium vernum in diem Martij 25. incidere, ab illo verò tempore ad ſua vſque an. trecentos vigintiquatuor effluxiſſe, atque adeò æquinoctium vernum per tres ferè dies retroceſſiſſe in antecedētia, & à 25.
Martij in 21. eiuſdem retrolapſum: illi & præterito iam tempori, & parti etiā aliquotæ futuri proſpicere ſtudentes, verno H
Æquinoctio diem Martij viceſimamprimam aſſignauerunt. Iam verò cùm à tempore Nicænæ ſynodi, Chriſti ann. 331. celebratæ, anni ad hæc noſtra tempora effluxerint mille ducenti triginta nouem (agitur quippe nunc ann. MDLX.) fit vt Æquinoctium vernum pari ratione retroceſſerit ab illo tempore ferè per 12. dierum ſpacium, vt iam in Martij nonum retroceſſiſſe comperiatur, & quidem XII. Martij (quo die conſtituebat Æquinoctium Nicæna ſynodus) tridui interuallo diſtare ab eo quod Plinius, & bidui ab eo quod Montaniſtæ eidem aſſignabant. *Plin.* ſiquidem *lib 18 c. 16.* 25 Martij: Montaniſtæ nonum Cal. April. eidem aſſignabant. Nos, vt commodiùs & faciliùs quod quærimus (Lunam dico primam Verni temporis, atque adeò etiam primum & anni & menſis Hebraici diē) quaſi digito indicemus: Æquinoctio verno octauum Id. Martij aſſignamus: non quòd ignoremus noſtri temporis Aſtrologos ſcribere ſe illud ipſum hac noſtra tempeſtate Martij x. deprehendere: ſed quòd ob rationes prædictas in eum ferè diem hac tempeſtate retrolapſum ſit: & quòd niſi eo ibidem

fixo

fixo collocatoq; primæ Verni temporis lunæ, atque adeò primo Hebraici anni diei, certus, & verus locus aſſignari non poſſit. Nullibi ergo commodius, vt his temporibus, meo quidem iudicio, conſtitui poteſt. Quo poſito, dico eam primam Lunam nouam, quæ prima pòſt octauum Idus Martij occurret, anno Hebraico & primo diei menſis Niſan initium adferre. *Io. Lalamantius Com. de Anno.*

MENSIVM VSVS CHRONOLOGICVS, VT CONSIDERANTVR TOTI vel SINGILLATIM. RESPECTV GENTIS, Sic perpenditur menſis Hebræorum.

Primus.

Ioſeph. in lib. 1. Antiq. Iudaic. c. 3. Moyſes, inquit menſem Niſan, qui eſt Xantichus, primum in ſuis feſtis ordinauit, quòd per hunc Hebræos ex Ægypto eduxiſſet. Eundem etiam omnium quæ ad rem diuinam pertinebant exordium fecit. *Et l. 2. cap. 6* de Hebræis loquens inquit: Reliquerunt autem Ægyptum menſe Xanticho, Luna decima quinta. *Item lib. 3. c. 9.* Initio inquit, ſequentis anni, menſe Xanthico Macedonum. Hebræorum Niſan, tabernaculum nouilunio dedicatum eſt. *Et eiuſdem lib. c. 10.* Menſe Xanthico, qui noſtris Niſan dicitur, & annum exorditur Luna decimaquarta. Sole Arietem obtinente (quandoquidem hoc menſe ab Ægyptiaca ſeruitute liberati ſumus) ſacrificium, quod tunc exeuntes feciſſe dicimus, Paſcha nominatum, quotannis inſtaurare lege iubemur. *Item lib. 11. c. 4* Inſtante, inquit, deinde Azymorum feſto, menſe primo. qui Macedonibus Xantichus, nobis vero Niſan dicitur, confluxit totus populus ex oppidis in vrbem.

Mardochæus prima die menſis Niſan, vidit ſomnium. *Eſd. 1.* D. 1. anno ſeptimo Artoxerxis. Eſdras Babylone egreſſus, primo die menſis quinti Hieroſolymam venit. 1. *Eſd. 7.* D. 1. anno Octano Darij Iudæi abiecerunt vxores alienigens. 1. *Eſdra 10.* Nehemias impetrauit à Rege Artoxerxe anno regni 2. literas pro Hieroſolyma inſtauranda. 2. *Eſdr. 2.*

Die 10. Iſraëlitæ è Iordane aſcendentes, Galgalis caſtra metati ſunt. *Ioſue 4.*

Die 10. Ezechieli ſecunda viſio facta de templi reparatione, anno 25. tranſmigrationis Ioachin. *Ezech. 40.* Die 13. Aman ſortem iecit de Iudæorum gente tollenda. Et exiit menſis duodecimus. At tertio pòſt menſe ipſe ſuſpenſus fuit. *Heſt. 3.* anno Aſſueri 12. D. 14. fecerunt Iudæi Paſcha tranſmigrationis Babylonicæ, anno ſexto Darij. 1. *Eſd. 6.* D. 12. anno regni ſui 18. Darius de bello Occidentalibus inferendo conſilia agitauit. *Iudith. 2.* Die 15. ceſſauit Manna. *Ioſue. 9.* D. 24. anno à redito è Babylone 5. vidit Daniel ſuam poſtremam viſionem. *Dan. 10.*

Secundus.

Secundo menſe Iiar anni ſecundi ab egreſſu, Iſraëlitæ recenſiti, & XII. Principes conſtituti in deſerto Sinai *Num 1.* Eiuſdem menſis 20. die eleuata eſt nubes de tabernaculo, & profecti ſunt è Sinai è deſerto ad Pharan. *Num. 10.*

Tertio Regum cap 6. legimus Salomonem anno regni ſui 4. anno verò CCCCLXXX. egreſſionis filiorum Iſraël de terra Ægypti, menſe Zio, qui ſecundus eſt, domum Domino ædificare cœpiſſe, quod & notat *Ioſephus Antiq. lib. 8. cap. 2.* qui menſem hunc Macedonibus Artemiſium, Iiar verò Hebræis dici aſſerit.

Menſis 2. die 25. Simon Machabæus arcem Hieroſolymorum recepit atque incendit: anno M. 3828. 1. *Machab. 13.*

Secundo menſe, anno ſecundo reditus à Babylone ſub Cyro, Zorobabel cæpit muros ædificare. 1. *Eſdr. 3.* Impedito inde conatu ſub Cambyſe, per annos nouem eo mortuo, ſub Dario iterum reuerſi, templum inchoarunt. 3. *Eſd. 5.*

Tertius.

Tertij menſis Siuan, die 23. Aman ſuſpenſo, pro Iudæis redimendis literæ conceſſæ, Aſſueri Regis anno 12. *Heſt. 8.*

Quartus.

Quarto menſe Thamuz, anno ſecundo Exitus, miſſi exploratores ab Iſraëlitis in terram ſanctam, nono die menſis Ab ſunt reuerſi. *Num 13. & Ioſ. 41.*

Quarti menſis die 5. anno tranſmigrationis Ioachin quinto, Ezechiel primas viſiones vidit. *Ezech. 1.* Die 9. anni 11. Sedechiæ, capta eſt Hieruſalem à Nabuchodonoſore *Hier. 52.*

Quintus.

Quinto menſe Ab, Moyſes legis tabulas è monte tetulit primas, *Exodi 32.* Poſt alteros 40. dies menſe Elul ſecundas. *Exodi 34.*

Eiuſdem die primo, anno ab Exitu 40. Aaron obiit. *Num. 33.* D. 4. Nehemias cæpit ædificare Hieruſalem. 2. *Eſd. 3.*

Sextus.

Die 25. completi à Nehemia muri Hieruſalem, anno 22. Artoxerxis *Nehem. 6.*

Muri Hieroſolymorum completi ab Eſdra 25. die menſis Elul. 2. *Eſd. 6.*

Septimus.

Ioſeph. Antiq. Iudaic. lib. 8. cap. 3 ex 3. Reg. 8. Salomon Rex, inquit, per literas iuſſit magiſtratus ac ſeniores Hebræorum totum populum Hieroſolymam congregare, ad ſpectandum templum & transferendum illuc aram à Deo ſacratam: denunciataque omnibus profectione, ſeptimo demum menſe conuenerunt, qui noſtratibus eſt Ethanim ſiue Thyſri: Macedonib. Hyperberetæus: inciditque in id tempus Scenopegia, feſtum apud Hebræos ſanctiſſ. & maximum.

Die primo, anno primo ſolutæ captiuitatis Babylonicæ, obtulerunt Iſraëlitæ, non fundato templo. 1. *Eſd. 3.*

D. 24. anno primo à reditu è Babylone, ſepararunt Iudæi à ſe vxores alienigenas. *Nehem. 9.*

Octauus.

Octano menſe Bul templum Domini abſoluit Salomon, XI. regni anno, in ſeptennium cæptum. 3. *Reg. 6.* Die 15. Hieroboam Rex Iſraëlitarum vitulos aureos erexit. 3. *Reg. 12.*

Octauo menſe, anno ſecundo Darij Medi, Zacharias populum ad pœnitentiam vocauit. *Zach. 1.*

Nonus.

Initio factum eſt verbum Domini ad Zachariam, in quarta menſis noni, qui eſt Chiſleu. *Zach. 7.*

Ioſeph. Antiq. Iud. lib 11. cap. 7. de profanatione templi Hieroſolymitani & clade in eo facta loquens: Ea clades, inquit, accidit anno ſecundo poſt vrbem captam, regni eius familiæ centeſimo quadrageſimoquinto, viceſimaquinta eius menſis qui Chiſleu noſtris Macedonibus Apellæus dicitur. *Olympiad. 153. Ex 1. Machab. 1. & 10.*

Conſtituit Iudas & fratres eius, totaque Iſraëlitis concio, vt dies renouationis altaris ſuis temporibus agitaretur ſingulis annis, octo dies ſcil. à 25. die menſis Chiſleu, magno cum gaudio & lætitia 1. *Mach. 4.*

Decimus.

Decimi menſis die 10. anno nono Sedechiæ, obſedit Nabuchodonoſor Hieroſolymam. *Hierem. 52. & 4. Reg. c. 25.*

Ducta eſt Heſter ad cubiculum Regis Aſſueri meſe decimo, qui vocatur Thebeth. *Heſt. cap. 2.*

Vndecimus.

Vndecimi menſis Schebat vel Sebath die primo. anno Exitus 40. Moyſes legem populo repetit, & obiit: Ioſue principatum ſuſcepit.

D. 24. anno ſecundo Darij, audiuit Zacharias Angelum intercedentem pro populo captiuo. *Zach. 1.*

Duodecimus.

Mortuus eſt Moyſes vltimo anni menſe, die prima menſis, qui à Macedonib Dyſtrus dicitur, ab Hebræis verò Adar, vir omnium quotquot vnquam fuêre prudentiſſimus. *Ioſeph. lib. 4. Antiq. cap. vlt.*

Die 27. anno tranſmigrationis Ioachim, Amelinus Euilmerodach eduxit Ioachimum regem è carcere, & poſuit thronum eius ſuper thronum regum reliquorum. *Hierem. 52. & 4. Regum 25.*

Die 5. anno Darij 6. completum eſt templum à Iudæis. 1. *Eſd. 6. & 3. Eſd. 5.*

Cyrus, quem Græci Artaxerxen nominant, Heſteræ conſuetudine delectatus & amore correptus, legitimam vxorem eam ſibi adiunxit, nuptiaſque celebrauit anno regni ſui ſeptimo, menſe duodecimo, qui Adar dicitur. *Ioſeph. lib. 11. Antiq. cap 5.*

Literæ ſignatæ ſunt ipſius Aſſueri annulo, miſſæq; per curſores Regis ad vniuerſas prouincias, vt occiderent atq; delerent omnes Iudæos à puero vſq; ad ſenem, paruulos & mulieres vno die, hoc eſt tertiodecimo die menſis XII. qui vocatur Adar. *Et c. 8. ibid.* Et conſtituta eſt per omnes prouincias vna vltionis dies, id eſt decimatertia die menſis XII Adar. *Machab. 1. c. 7.* Et commiſerunt exercitus prœlium tertia decima die menſis Adar

Tertiadecima

Tertiadecima die menſis Adar, vocatur voce Syriaca Pri-
A dei Mardochæi dies. *Mach.2.cap.15.*

Athenienſium menſis

Primus.

Theſeus Athenas venit octauo Hecatombæonis, qui priùs Cronius, id eſt, Saturnius dicebatur. *Plut.in Theſeo.*

Idem 16. die Hecatombæonis Metœcia ſacrum à mutatis ſedibus dictum fecit. *Plut.in Theſeo.*

Boëoti, qui quinto die eius menſis, qui ipſis Hippodromius eſt, Hecatombæon Athenienſibus, duas præclariſſimas victorias parauerunt: vnam in Leuctris: alteram ad Gereſtum. *Plut.in Camillo.*

Secundus.

Metageitnion, quem Panæmum Bœoti dicunt, Græcis inauſpicatus fuit. Eius enim die ſeptima pugna ab Antipatro victi Athenienſes in Cranone protinus perierunt. *Plutar. in Camillo.* Item in Nicia. Fuit is dies (quo Nicias captus eſt) 24. Carnij menſis, quem Metageitnionem Athenienſis cognominant. *Et in Poblicola* ſcribit, Capitolium dedicatum eſſe, idibus Septembris, quas vult cum pleniſunio Metageitnionis
B concurrere. Etſi videtur pro Metageitnionis, Maimacterionis eſſe legendum. Nam Maimacterion propius ad Septembrem accedit. *Ionius Lalamantius de Anno.*

Tertius.

Theſeus menſe Boëdromione Amazones vicit. Vnde nomen menſi inditum, & ſacra Boëdromia inſtituta, à clamore ſublato, cùm ad auxilia concurreretur.

Circa tempus id, quo Myſteria Athenis celebrantur, Thebæ ab Alex. dirutæ, & Athenienſes præſidium Macedonum accepêre, circiter xx. Boëdromionis. *Plut.in Camillo.*

Perſæ menſis Boëdromionis die 6. in Marathone infeliciter pugnarunt. Et Luna tum defecit. *Ibid.& in Alex.*

Parua Myſteria Antheſterione: magna Boëdromione celebrabantur Athenis. *Plut.in Demetrio.*

Quartus.

Platæenſes ſe parentaturos receperunt ſingulis annis Græcis jllis, qui cecidiſſent & occubuiſſent in expeditione contra Perſas, id quod & in hunc vſque diem faciunt, die decima ſexta Maimacterionis, qui Bœotis Alalcomenios dicitur. Hunc
C menſem nonnulli à Mæmacta, id eſt, Ioue, cui eo menſe ſacrificabatur, volunt. *Plut.in Ariſtide.*

Quintus.

Theſeus obiit die Pyanepſionis xvi. quo die auſteram admodum Teſmophoriôn diem mulieres celebrantes, apud deam ieiunant. *Plut.in Demoſthene, & in Decem.*

Sepulto patre Theſeus votum repræſentauit Appollini ſeptima die menſis Pyanepſionis, qua die in vrbem redierat. Quòd autem coquuntur legumina, (hæc *κύαμα* Græci dicunt, vnde menſi nomen) inde ſumptum ferunt, quòd reduces, ciborum quicquid erat reliquum, commiſcuerunt, ac in vnam ollam coniectum coxerunt, cum ſimul epulati ſunt. Octauo etiam die huius Pyanepſionis quotannis Pyanepſia celebrabantur Athenis in memoriam felicis reditus Theſei, qui interfecto Minotauro in Creta, & liberatis à difficili tributo Athenienſibus, ac ſecum reducens incolumes Athenienſiũ li-
D beros obſides datos, tali die vrbem ingreſſus eſt. *Plut.in Theſeo.*

Sextus.

Thucydidis lib.2. hiſt. duodecimo die Antheſterionis Dionyſia antiquorum Athenis celebrata fuiſſe ſcribit. Et Suidas Chës, inquit, feſtum erat apud Athenienſes celebratum XII. Antheſter. Apolinderus ait, Antheſteria generatim vocari totum feſtum Dionyſio celebratum.

Nonus.

Æſchines in Oratione κατὰ κτησιφῶντος dicit, Demoſthenem tempora ciuitatis ſuffurantem decretum ſcripſiſſe, vt pryanites concionem conuocarent octaua incipientis Elaphebolionis menſis, cùm ſacra fierent Æſculapio.

Thucydides lib.5. Hiſt. loquens de conditionibus pacis, initæ inter Athenienſes & Lacedæmonios, in annos quinquaginta, ſcribit, Pacem factam fuiſſe Lacedæmone Archonte Pliſtola Ephoro, diebus 4. ante finem Artemiſij, Athenis Alchæo archonte, ſexto die Elaphebolionis deſinentis.

Decimus.

Athenarum mœnia ſolo exæquauit Lyſander anno primo ac ſeptuageſimo poſt victoriam Græcorum Salaminiam. Addit Plutarchus in Lyſandro, vtrumque contigiſſe ſexta die menſis Munychionis. *Io.Bodin. Method.hiſt.cap.6.*

Vndecimus.

Sexta Thargelionis incipientis Socratis natalis, ſeptima E
Platonis etiam natalis celebrabantur: *teſte Plutarch.in Sympoſiacis. & Laërt.lib.7. in Platone.* Et *lib. 2. in Socratis vita circa finem,* ſcribit Socratem natum anno 4. Olympiadis 77. Thargelionis menſis ſexto die: quo die luſtrant, inquit, Athenienſes ciuitatem.

Plutarchus in Camillo Thargelionem menſem inter nefaſtos numerat & infelices Barbaris. Eo enim menſe Alexander ad Granicum Regis duces ſuperauit, eiuſque menſis XXVII. Carthaginenſes à Timoleonte apud Siciliam victi. Circa eundemque diem Troia capta cenſetur, vt eſt ab Ephoro, Calliſthene, Damaſte & Plutarcho traditum. Et *Dion Halicarn.* ſcribit Troiam captam fuiſſe ſub finem Veris diebus 17. anno ſolſtitium æſtiuum, XXIII. die menſis Thargelionis, vt quidem Athenienſes ſolent ſupputare.

Romanorum menſis

Primus.

Romæ conuitia celebrata, Magiſtratus electi, & lauri fron- F
des nouis magiſtratibus dati. Cal. Rom. Stipes erogabantur, dulciaria dabantur *Ouid.*

Ianuarius Nuptialis Rom.& præſertim die 12. Ludi Palatini 17. Iannar. Romæ capti, in ſeptem dies durabant. *Cal.Rom.*

Secundus.

Februarium ſecundum menſem inſtituiſſe Numam, Februóque deo, qui luſtrationum potens creditur, dicauiſſe, tradit *Macrob.* Luſtrari autem eo menſe neceſſe erat ciuitatémque ſtatuit, vt iuſta diis manibus ſoluerentur. *Varro.* Februarius, inquit, ab diis inferis appellatus, quòd tum his parentét. Ego, inquit, magis arbitror, Februarium dici à die Februato, quòd tum februatur populus, id eſt, à Lupercis nudis luſtratur. Et idem alio loco, cùm Rex ferias menſtruas Nonis Februarij dicit, hunc diem Februatum appellat. Februum Sabinis purgamentum. Hæc ille, Cæterùm Februum deum nonnulli Platonem vocant. *Plut.* Februarius quaſi luſtralis dictus eſt. Expiationem enim Februa ſignificant, & tunc mortuis parentant *Io.Lalamantius.*

Tertius. G

Martio menſe, Quinquatria Mineruæ agebantur. Ancilij Sarij circumferebant, Vectigalia locabantur.

Quartus.

Aprilis, ab Aphrodite Venere, cui hoc menſe ſacra faciebant Romani, Æneæ auctoris generis matre: vti à Marte Romuli parte Martius.

Quintus.

Maius Mercurio ſacer. A matre Maia nomen, cui in multis ciuitatibus Latinis ante V.C. ſacra fieri ſolita Feſtus ſcribit: A Carolo Magno *Bunmonat*, menſis Hilaritatis dictus. Nam tunc omnia rident.

Calendis, Nonis & Idibus Maij Lari deo ſacra Romæ fiebant, aſello panibus coronato *Cal.Rom.*

Cur Menſe Maio vxores non ducunt Romani? An quòd inter Aprilem & Iunium medius interiectus eſt: quorum cum alter Veneri, Iunoni alter dicatus ſit, duabus ſcilicet quæ nuptiis præſunt, aut parum antè capiunt, aut parum exſpectant? An quòd hoc menſe maximo piaculo vtuntur, effigies modò de ponte deiicientes, cùm priùs homines conſueuiſſent? vnde Flaminicam Iunonis ſacerdotem triſtem eſſe eo tempore? H
quippe quæ eo menſe nullo coitu vtatur. An quòd plerique Latinorum hoc menſe mortuis parentant, & ob eam cauſam Mercurium quoque eodem menſe venerantur, qui Maiæ cognominis eſt? An vt quidam dicunt, Maius à maioribus natu appellatus eſt, Iunius à iunioribus? Nuptiis verò accommodatior eſt iunior, vt inquit Eurip. nam ſenectus Venerem valere iubet, ipſaque Venus ſenibus infenſa eſt. Abſtinent igitur Maio nuptiis, Iunium exſpectantes, qui Maium ordine excipit. *Plut.in quaſt.Rom.29.& 84.*

Sextus.

Iunius, Iunoni Monetæ ſacer. *Feſtus.*

Octauus.

Hic ſextili antea vocabatur, quod ſextum in anni ordinatione à Martio iuſta ſupputatione locum tenebat. Mutato tamen poſtea nomine in honorem Auguſti Cæſaris Imperatoris ſecundi Auguſtus dictus eſt, de eius nomine: & quod Auguſtus eo menſe primum conſulatum iniiſſet, & tres triumphos in vrbem intuliſſet. quod item Ægyptus hoc menſe in populi Romani poteſtatem ab eo redacta eſſet.

VSVS, MENSES
Infelices.

A Vno eodémque menſe Michaël Græcorum, & Ludoicus Pius Romanorum Impp. vnà cum Gregorio Pontifice Maximo diem obierunt. *Bonfin.lib.10. Decad.1.*

CONIVNCTIM. PER
TRIMESTRIA.

Cæſo Holoferne, & profligatis Aſſyriis, Iſraëlitæ Hieroſolymis feſtum in conſpectu Sanctuarij per tres menſes exegerunt, & poſtea in ſuam quiſque patriam reuerſi ſunt. Dies ipſe victoriæ ſolennis apud Hebræos in numero ſacrorum dierum habetur, & à Iudæis colitur. *Iudith.16.*

Conſtantinus Magnus in Vere natus atque mortuus: Maxentium & Licinium ſuperauit: Concilium Nicænum inchoauit.

SEMESTRIA.
☞ *Huc ea quæ ſex menſium ſpatio contigerunt.*

* MENSES
Quibus Diis ſacri apud Romanos.

Romani Annum Ioui, hoc eſt Soli, menſes Iunoni, id eſt, B Lunæ conſecrabant. Efficit enim Sol circumſcriptione ſua Annum, vt Luna menſem. Lunam autem Iunonem appellarunt à iuueneſcendo, & Lucinam quaſi lucidam: putántque eam auxilio eſſe parentibus. Vnde illud:

Per cæruleum aſtrorum polum,
Partus celerantémque Lunam.

Plutarch.in Quæſtion.Roman.

Rurſum Gentiles vt gubernationem diuinam profiterentur, docebant XII. Deos menſibus XII. præſidere. Ianuarij tutelam credebatur habere Iuno, Februarij Neptunus, Martij Minerua, Aprilis Venus, Maij Apollo, Iunij Mercurius, Iulij Iupiter, Auguſti Ceres, Septembris Vulcanus, Octobris Mars, Nouembris Diana, Decembris Veſta. *Gyraldus Syntagmate 1. Alexand.ab Alexand.lib.3.cap.24.*

* QVI IMPERATORES NOMINA SVA
MENSIBVS COMMVNICARVNT.

Athenienſes dum plus æquo Demetrio adularentur, lege C cauerunt, vt Ianuarius, ac prima & vltima menſis dies nomine Demetrij appellaretur.

Illius exemplo nonnulli ex Cæſaribus, perpetua felicitate inſolentes, vt refert *Alexand.ab Alexand. lib.3. cap. 24.* menſibus ſua nomina indiderunt fauore imperitæ multitudinis ducti. Nam September & Iunius, Germanici nomine appellati ſunt, October Comitianus, Aprilis Neroneus, Maius Claudius: ſicut Auguſti & Iulij nomina velut ſanctiora diuo Cæſari & Octauio vulgi opinio & conſenſus conſecrauit. Tiberius verò Cæſar, ne September ſuo nomine, néve October Liuius vocaretur, apud populum interceſſit, & peruicit. Commodo autem Antonino, pro Auguſto Commodum, pro Septembri Herculem, pro Octobri Inuictum, pro Nouembri Exuperatorium, pro Decembri Amazonium, aſſentores nomina indiderunt: à Tacito verò Cæſare, September Tacitus dictus eſt.

* DIERVM CVIVSLIBET MENSIS
VARIETAS.

D Cum alij menſes aliis plures habeant dies, illud hexaſtichis his declaratur:

Iunius, Aprilis, September & ipſe Nouember,
Hi denos ter habent dinumerántque dies.
At reliquos menſes omnes ex ordine Iani
Vnum & triginta quemque tenere ferunt.
Sed Februus tantum viginti continet octo:
Ille biſextilis ni tamen annus erit.

* OBSERVATIONES OECONOMICÆ,
PROGNOTISCÆ, ET MEDICÆ.
Singulor. Menſium.
ITEM, MENSIVM LABORES.
HENRICI RANZOVII verſibus illuſtrati.

IANVARIVS.

Ianus vina bibit, crepitantique aſſidet igni,
Et pingues carnes terret, editque ſuem.
Annum præteritum claudit, reſerátque futurum.
Sed venam ferro tangere, iure vetat.

Aliter.

Iane biceps, anni finis, redeuntis origo,
Lætus ad ignitumum decoque parta focum.

FEBRVARIVS.

Indurat liquidas glacie Februarius vndas, E
Frigeoque exclamat, ligna bipenne ſecat.
Excitat ad Venerem, mandátque incidere venam,
Sub glacie multos piſciculoſque capit.

Aliter.

Qui Februo tibi nec pelles, nec ligna reſeruas,
Falleris, hac currum, qua ratis ibas ages.

MARTIVS.

Vomere ſcindit agros, noctéſque diebus adæquat
Martius, ac Veris tempora læta creat.
Balnea inire iubet, & nauibus æquora ſulcat,
Ac vitem, frondes arboreaſque putat.

Aliter.

Vomere ſcindit agros, noctéſque diebus adæquat
Martius, & Veris nuncia hirundo redit.

APRILIS.

Arboribus frondes, dat campis gramen Aprilis,
Perficit ac pleno munere Veris opus.
Humores purgare iubet medicamine prauos, F
Et celebrat Chriſti Paſchata ſacra gregis.

Aliter.

Cana viret tellus, è frondibus induit arbor,
Aprilis gemmans eliciente decus.

MAIVS.

Maius habet flores, flauum facit inde butyrum,
Lætitiáque hilarat cuncta creata ſua.
Venatu inuigilat, quo longas tranſigat horas,
Temperie ſuperat tempora cuncta ſua.

Aliter.

Salue ter felix ô Maie Smaragdine, ſalue,
Temperie certant tempora nulla tibi.

IVNIVS.

Iunius ad ſæui proficiſcitur horrida Martis
Prælia, mellificat, fœnáque falce metit.
Creſcentem ſegetem ſpicis exaſperat, atque
Lanam ouium tondet, Solſtitiumque facit.

Aliter:

Iunius æſtiuo detonſa tempore lana
Defendas pecori Solſtitiumque iubet. G

IVLIVS.

Iulius ardenti Cane torridus arua perurit,
Et gelido nudos abluit amne viros.
Falce metit ſegetes, ſequitur veſtigia cerui,
Ac lepores ſalit ſeu cane, ſiue plagis.

Aliter.

Sub Brumam ne fortè pecus moriatur, Iuli
Proſpicis, & curua gramina falce ſecas.

AVGVSTVS.

Auguſtus pyra dat, maturat poma calore,
Ad coitum ceruos ſollicitátque vagos.
Æſtiferi Canis ardores hic terminat idem,
Atque operas finem meſſis habere facit.

Aliter.

Iam maturescunt Auguſti munere fruges,
Cúmque amplo ſortem fœnere reddit ager.

SEPTEMBER.

Stercore September ſterilem fœcundat agellum
Proſciſſoque iacit ſemina lecta ſolo.
Maturas roſeo de palmite colligit vuas. H
Noctem æquat luci, dulcia muſta coquit.

Aliter.

Auguſti Ceres eſt, Septembris munus Iacchus.
Vnde homines viuunt, nos duo perficimus.

OCTOBER.

Frigoribus cœlum magis intractabile reddit,
October, ſtabula hinc cogit adire pecus.
Arboribus fructus adimit, ſpoliátque decore,
Atque etiam cupidè turbida muſta bibit.

Aliter.

October muſtum calcatis exprimit vuis
Et ſerit hoc anno qua redeunte metat.

NOVEMBER.

Ligna vehit, mactatque boues, & lætus ad ignem
Ebria Martini feſta Nouember agit.
Ad paſtum in ſiluam porcos compellit, & ipſe
Pinguibus interea veſcitur anſeribus.

Aliter

Aliter.

A *Autumnus quæcunque dedit, conſume Nouember,*
Et pinguem hyberna glande trucido ſuem.

DECEMBER.

In niue perſequitur veſtigia preſſa ferarum,
Abluit & calida membra December aqua.
Affert Solſtitium, celebrat cunabula Chriſti,
Et iugulat porcos, tribula dura ferit.

Aliter.

Haud auis, haud fera venanti deeſt vlla Decembri,
Quamuis ningat atrox & gelet vſque vadum.

*ALIÆ EIVSDEM OBSERVATIONES Oeconomicæ Prognoſticæ, ac Medicæ.

IANVARIVS.

Fœcundus Ianus calices eſcamque tepentem
Poſcit: at arcenda eſt corpore ſegnitia.
Vena tibi nullum ſpargat tum ſecta cruorem:
Tunc datur vt longo membra ſopore iuues.
Vitis abundantes tunc fudit prodiga fructus,
Cum tua, Vincenti, lux ſine nube fuit.

B Aliud.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni:
Si fuerint venti, deſignans prælia genti:
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque,
Si nix aut pluuia, tunc fient tempora cara.

FEBRVARIVS.

Frigore, piſce, ferinaque abſtine: aromata, vina
Elige, dehinc ſanguis ſanior vt ſit, age.
Pharmaca, Clyſteras, thermas, amplectere, venam,
Ne tuſſi aut febri corripiare, ſeca:
Pharmaca nunc hauri, nunc ſcinde in Pollice venam,
Et calido multum flumine membra foue.

Aliud.

Aſpera ſi non ſæuit hyems in menſe ſecundo,
Crede mihi, in ſancto Paſcate frigus erit.
Pabula iumentum nocturno tempore paſcet:
Sic quoque tunc fœni maximus vſus erit.
Occluſos Phœbus referat cùm Piſcibus agros,
Et multas multa cum niue fundit aquas.

C MARTIVS.

Vt corpus foueas, vt balnea ſæpius intres,
Sis memor, aſt vinum nunc Veneremque fuge.
Iam puris te paſce cibis & pharmaca linque,
Quin etiam vena ſectio ſæpe nocet.
Cum ſiccus fuerit, bona tempora denotat anni,
Martius, & frugum fertilitate beat.

Aliud.

Cum tua lux rediit votis optata Gregori,
Et iam iucundis flatibus aura tepet.
Cum redit & volucris longis inuiſa colubris,
Quæ ſolet in prima nidificare domo.

APRILIS.

Sanguine, crede mihi, tum corpora noſtra redundant,
Cum, qui terram aperit, menſis Aprilis adeſt.
Cura igitur, moneo, tibi dextera vena ſecetur,
Iuſtus & in potu ſit modus inque cibo.
Excute pigritiam membris: tibi ſume laborem,
D *Otia non proſunt: proderit ergo labor.*
Venari lepores, committere ſemina terræ,
Aut etiam gratas inſeruiſſe pyros.

Aliud.

Tunc bonus eſt annus, feliciter omnia creſcunt,
Replentur cellæ ac horrea læta ſimul:
Martius exſiccat cùm terram humectat Aprilis
Frigidulumque ſequens aera Maius habet.

MAIVS.

Lætus vbi aduenit Maius, pete roſcida rura,
Linque merum, potior ſit tibi lactis amor.
Balnea tunc cole, tunc tibi commoda pharmaca ſume,
Et miſſo ſaliens ſanguine vena fluat.

Aliud.

Menſis vbi fuerit Martis ſub nube ſerenus,
Et contra pluuiis fœtus Aprilis aquis.
Frigora ſi Maius ſecum trahat, aureus annus,
Tunc tibi & omnigenis fructibus vber erit.

IVNIVS.

Nunc leporem timidum catulo ſectare ſagaci:
Nunc canibus leporem, canibus venabere Damas.
Acer odoratu ſequitur canis omnia murſu: E
Frumenta in viridi ſtipula lactentia turgent,
At ros in tenera pecori gratiſſimus herba eſt.

Aliud.

Æſtas grata redit ſpicea ſerta gerens.
Baptiſtæ fuerit cum lux pluuioſa Ioannis:
Ingrati meſſis plena laboris erit.

IVLIVS.

Iulius exardens potumque eſcamque requirit
Frigentes, menſam piſcis oluſque oneret.
Tunc vndis te immerge, vigent tunc balnea, venam
Comprime, nec Veneris noxia furta pete.

Aliud.

Implentur variis frumentis horrea, quando eſt
Aer Iacobi lucidus ante diem.

AVGVSTVS.

Si non agrotas, tibi nunc ſeruare memento
Sanguinis in toto corpore quidquid habes:
Sectio namque nocet venæ, nec aromata proſunt,
Hæc igitur cautè ſunt fugienda tibi. F
Plura recenſeri vitanda hoc tempore poſſunt.
Nempe diurna quies, balnea, vina, Venus.

Aliud.

Alma Dei genitrix qua luce aſſumpta putatur,
Promittit Solis ſuauia vina iubar.

SEPTEMBER.

Indulge hic genio, medicamina ſume, cruorem
Venis mitte, cutem ſcarificato, lana.
Poma, ferina & apes proſunt: ſic vina Venuſque
Parcè ſumpta tamen: nam nimium omne nocet.

Aliud.

In Venerem rapitur laſciuo corpore ceruus,
Ægidi, quando lux tua, ſancte, redit.
Tum quoque ſi Phœbus ſplendet, ſit copia vini.
Et ſecum Autumnus commoda multa trahit.

OCTOBER.

October varias vocat in certamina claſſes.
Venatum corpus tunc tege veſte noua.
Nec medicam aſperneris opem, tunc pharmaca proſunt. G
Tunc longâ ſomnum ducere nocte potes.

Aliud.

Feſta dies Iudæ prohibet te incedere nudè:
Aſt aptis corpus veſtibus omne tege.

NOVEMBER.

Quiſquis es, ad calidum tum viue quietior ignem,
Otia ſecurus læta Nouember amat.
Iam ſtomacho mulſum, iam Zingiber vtile credunt,
Conditum cereo ſi tibi melle fluat:

Aliud.

Dum ſacra Martini recolis, mox Solis in Ortu
Pleiades in gelidas præcipitantur aquas.
Illa dies toto fuerit ſi nubila cœlo,
Inconſtans frigus, turbida ſiat hyems:
Sin verò Phœbus perluxerit æthere claro,
Intenſum frigus, ſicca ſequetur hyems.

DECEMBER.

Eſcis ante focum calidis vtare Decembri,
Valdè olus & lac ſunt tunc fugienda tibi.
Tunc vino Venerique indulge, & aromate multo H
Sparge cibos, artus ſæpe labore doma.

Aliud.

Quo propior fuerit Chriſti natalis Ieſu.
Cum noua recreſcens cornua Luna parat:
Annus eò melior, tu experto crede, ſequetur,
Qui nos optatâ fertilitate beet.

* Hi verſus Menſes Anni continent & Signa in quibus Sol verſatur: deinde Solſtitia & æquinoctia.

Martius atque Aries producunt tempora Veris.
Aprilis ſecum torui fert cornua Tauri.
Floribus adducit Geminorum ſidera Maius.
Solſtitium æſtiuum Cancri fert Iunius axe.
Quintilem menſem Leo feruidus igne perurit.
Auguſto meſſes ſecum trahit aurea Virgo.
Æquat September noctes examine Libra.
Scorpius Octobrem pugnax iubet ire minacem.

Exerit Arcitenen medio ſua ſigna Nouembri.
Solſtitiumque afferſhyemis Capricorne Decembri.
In medio Iani madidi ſtat ſidus Aquari
Procedunt duplices in Febrna tempora Piſces.

* Menſtrua.

MENSTRVORVM

DEFINITIO. NATVRA. VIRVS.

MEnſtrua appellantur Profluuium mulierum, frigidi & noxij ac digeſti humoris, quem natura expellit. Dicuntu hoc nomine, quod quolibet menſe recurrant in mulieribus, quæ illa ſunt ætate, vt poſſint concipere, hinc & menſes à medicis vocantur.

Menſtruorum autem Virus deſcribitur *Plin.lib.7.cap.4.* Nihil inquiens, mulierum profluuio magis monſtrificum reperitur. Acceſcunt eius ſuperuentu iniuſta, ſterileſcunt tactæ fruges, exuruntur hortorum germina, fructus arborum quibus inſedere, decidunt, ſpeculi fulgor ipſo aſpectu hebetatur, acies ferri perſtringitur, eboriſque nitor, alui apum emoriuntur, æs atque ferrum rubigo corripit, & æra dirus odor, in rabiem aguntur eo guſtato canes, atque inſanabili veneno morſus infigitur.

Hinc meritò Diogenes mulierem ſpecioſam dixit templum ædificatum ſuper cloacam.

Teſtis eſt *Ioannes Moſchus in Prato ſpirit.cap.115.* Monachum quendam à matrona caſta, quam deperibat fuiſſe a tentatione liberatum, iniecta menſtruorum mentione. Sic enim dicebat: Non eſt quod me iam contingere valeas. Sum equidem nunc in menſtruis, neque præ fœtore odorari quis poteſt.

IMMVNDITIA LEGALIS.

Profluuium hoc immunditiem legalem inducebat in veteri populo, ita enim legitur *Leuit.cap.15.* Mulier quæ redeunte menſe patitur fluxum ſanguinis(menſtrui) ſeparabitur ſeptem diebus: omnis nempe adultus, qui eam tetigerit, immundus erit vſque ad veſperam. Imo qui vel vas ſupra quod ſederat tetigiſſet, habebatur immundus. Qui cum ea coiuerit, nempe clam, reſque lateat; immundus erit ſeptem diebus, nam ſi conuincatur cum menſtruata coiuiſſe, vnà cum fœmina occidebantur, vt præcipit *Leuit. cap.20.v.18.* idque ob præuaricationem legis iſtius poſitiuæ & cæremonialis, neque enim ex C
ſolo iure naturæ tam graue eſt congredi cum menſtruata, vt docet *Nauarr. in manuali.cap.26 num.32.*

* Menſura.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MEnſura eſt inſtrumentum quo rem quampiam metimur, eiuſque quantitatem deprehendimus. Adhibetur etiam ad omnia ea quæ mole aliqua conſtant, ſic vt menſuræ etiam humanorum corporum meminerit *Solinus cap.5.* Hinc menſores dicimus, qui agris terminos definiunt. Atque hoc nomine etiam vocabatur *inquit Varro lib.2.cap.7.* qui ad podiſmum, id eſt, dimenſione pedibus facta; loca in caſtris demetiebantur, in quibus aut tentoria figebantur, aut in ciuitatibus hoſpitia præſtabantur.

QVIS INVENERIT;

Pete ex Loco de Inuentione Tit. Rerum Naturalium.

§. Menſurarum.

MENSVRARVM VSVS VARIVS, IDQVE

D Iuxta eorum quæ metimur vel menſuramus, ſubſtantiam & qualitatem, vt iugera agrorum, itinerum, quorumuis vtenſilium, liquidorum, fructuum, granorum. Habent autem ſingulæ ſua nomina quibus diſtinguuntur: quamuis quædam generalia & communia ſint pluribus Nationibus. Nos autem præſenti loco Synopſin trademus Menſurarum, quas adhibuerunt Hebræi, Græci, Romani, & Hiſpani vet. iuxta ea quæ de iiſdem collegit Robertus Cenalus, Rodolph. Agricola, Alciatus ac nouiſſime omnium Vilalpandus, & Alcazarius.

AC PRIMVM DE MENSVRIS SEV VASIS.

Menſuræ omnes æſtimandæ ſunt ſecundum capacitatem aquæ, quam capere poſſunt: vnde quoad capacitatem ſemper ſunt æquales, ſed pro ratione materiæ, inæqualis ſunt ponderis. Verbi gratia, ſextarius eſt vas, ſiue ſcyphus magnus, qui cõtinet 20. vncias aquæ, vini, vel aceti (horum enim æquale eſt pondus) ſed ſi idem ſextarius impleatur auro, continebit tantundem quoad ambitum & capacitatem, ſed quoad pondus longè amplius: quia auri pondus ſe habet ad pondus aquæ, ſicut ſe habet 18$\frac{1}{2}$ ad vnum, vel vt ſe habent 1775. ad 148. Quare cùm ſextarius aquæ contineat 20. vncias, ſequitur per regulam trium, quòd ſextarius auri contineat vncias 375. ſi enim 148. B
dant 20. ergo 1775. dant 375.

Sextarius ergo romanus aquæ, vini, & aceti, ponderat 20. vncias, ſextarius olei, 18. vncias, ſextarius frumenti romani, ſiue noſtratis, 15. vncias, ſextarius farinæ eiuſdem, ponderat 8. vel 9. vncias (frumentum enim denſius & ponderoſius eſt farina) ſextarius mellis, ponderat 30. vncias, ſextarius auri, ponderat vncias 375. ſextarius plumbi, ponderat vncias 233. ſextarius argenti, ponderat vncias 208. ſextarius cupri, ponderat vncias 182. ſextarius ferri, ponderat vncias 161. ſextarius ſtanni, pondeeat vncias 150.

Hinc facilè eſt colligere, quæ ſit proportio ponderis inter metalla, quodque aurum omnibus, etiam plumbo, ſit ponderoſius: licet contrarium putarit *Plinius lib.33. cap. 3.* ſed falſo. æquali ergo quantitate, ſi oleum ponderat 9. vncias,

aqua pendet.	10. vncias.
mel	15 vncias.
ſtannum.	75. vnc.
ferrum	80$\frac{12}{17}$ vnc. F
æs cupreum	91. vnc.
argentum	104. vnc.
plumbum	116$\frac{1}{2}$ vnc.
argentum viuum	150. vnc.
aurum	188$\frac{1}{2}$ vnc.

Rurſum frumentum Palæſtinæ denſius & ponderoſius eſt, quàm ſit Romanum & noſtrum. Sextarius ergo frumenti Palæſtinæ, pendet 20. vncias, romani verò 15. vncias.

Rurſum triticum ponderoſius eſt hordeo, ſextarius enim hordei romani, pendet vncias 12. tritici verò 15.

Amphora dicta eſt, quod duas haberet anſas, quibus vtrimque ferebatur, ab ἀμφὶ ϰ̀ φέρω. Amphora capiebat congios octo, id eſt ſextarios 48. alio nomine Quadrantal dicebatur, à menſura eius figura, quæ omni ex parte pedem romanum habebat quadratum. Si enim vas facias, quod tam in longitudine, quàm latitudine, & altitudine, ſiue profunditate, habeat pedem romanum, erit quadrantal, ſiue amphora. Amphora ergo erat quadratura pedis romani, continens 80. libras aquæ, vel vini, (frumenti verò noſtratis 60.) id eſt vncias aquæ 960. loquor de amphora romana: nam attica fuit G
maior tertia parte; continebat enim tres vrnas, ait Fannius, id eſt 120. vncias aquæ.

Amphoram Romani diuiſerunt in duas vrnas, vti geometricè & pulchrè *Vilalpagando pag.435.* Vrnam deinde diuiſerunt in quatuor congios; ita vt Vrna ſit amphoræ dimidium, continens ſextarios 24 congius qui & chus dicitur, ſit octaua pars amphoræ. *Congij formam vide apud Vilalpando pag.50.*

Congius ergo eſt quarta pars vrnæ, continet ſextarios 6. fogliettas 7. hoc eſt libras aquæ 10. frumenti noſtratis ſeptem cum dimidia. A congio Nouellius Torquatus dictus eſt *Tricongius*, quòd vnico hauſtu coram Tiberio Cæſare, tres vini congios exhauſiſſet, teſte *Plin.lib.14.22.*

Ex 10. amphoris fit Culeus, quæ maxima erat Romanorum menſura, continens ſextarios 960. libras aquæ, vel vini 1600. ſed in frumento noſtrate continet libras 1100.

Ex duabus amphoris fit medimnus. Medimnus ergo continet 6. modios: vna enim amphora continet tres modios Eſt ergo medimnus decima pas culei, atque in aqua & vino, continet 160. libras, in frumento verò noſtrate 120. H

Modius Romanorũ propria mẽſura & vox eſt, eſt enim modus quaſi modus, quo fruméta diſpenſãtur. Ephip. tamen docet Romanos modij nomen & menſuram ab Hebræis accepiſſe. מד *madad* enim ſignificat menſurare: inde מדה *midda*, eſt menſura, modius. Modius eſt tertia pars amphoræ, continet ſedecim ſextarios, heminas 32. puta 16. libras aquæ, vel vini, fumenti verò noſtratis 20 libras: eſtque ſexta pars fanecæ hiſpanicæ.

Choënix continebat 4. ſextarios, erátque modij quarta pars amphoræ duodecima chœniſi erat diurnus hominis cibus.

Sextarius romanus erat ſexta congij pars, indéque dictus eſt ſextarius, ait Fannius.

Sextario tam arida, quàm liquida metiebantur. Sextarius romanus continet vncias 20. erat ergo ſextarius inſtar magni ſcyphi, erátque quarta pars chœnicis.

Hemina, vel cotyla erat dimidium ſextarij: quartarius, erat ſextarij quarta pars: acetabulum octaua: cyatus duodecima.

Sextans ſunt duo cyathi, quadrãs tres, triens quatuor cyathi.

Sextarium romanum cum attico & hæbræo æqualem fuiſſe,

ſe, contendit Vilalpando. Sed clarè demonſtrat Alcazar, eo A fuiſſe diuerſos; ac Romanorum continuiſſe vncias 20. atticum 14. hebræum, 13. ita ex Mariana ipſe propoſ. 5. & ſeq. idque mox clariùs patebit.

Corus hebr. dicitur חמר *homer*, quaſi חמר *chamor*, id eſt acervus, vel cumulus frumenti: inde quoque aſinus dictus eſt חמר *chamor*. eò quòd hunc acervum baiulet, eſt enim *homer* quaſi aſinarium onus: hinc aſinus *Matth.* 11. vocatur ὑποζύγιον. huc etiam alludunt hebræa *Iudic.* 15.16.

Vilalpando coro tribuit græcas metretas 10. hebræa ephi 10. ſata 30. medimnos 7. cum dimidio, artabas 6. amphoras romanas 15. modios romanos 45. id eſt aquæ vel vini libras 1200. vncias 14400. Verum melius Alcazar coro tribuit tantum libras aquæ 800. vncias 9600. modios rom. 30. id mox clarius patebit ex bato ſiue ephi.

Menſæ Salomonis quotidie miniſtrabantur 30. cori ſimilæ & 10. farinæ, vnde fiebat 24. millia, & rurſum ſedecim millia, id eſt vniuerſim, quadraginta millia librarum panis. Corus continet 5. medimnos Atticos, ſiue 5. fanecas Hiſp. hi enim continent 30. modios.

B Lethec eſt dimidia pars cori, hoc eſt duæ ferè fanecæ cum dimidia, ſonatque lethec eleuationem: eſt enim onus, quod vegetus adoleſcens aſino poteſt imponere.

Ephi, vel Epha, Batus & Metreta æqualia ſunt, ſuntque decima pars cori. *Ezech.* 41. 11. Ephi continet tria ſata: ſatum continet 24. logim, id eſt, ſextarios: ergo ephi continet ſextarios 72. Hydriæ ergo ſingulæ in Cana Galilææ, capientes metretas binas, capiebant ſextarios, ſiue ſcyphos magnos 144.

Batus erat duplex, inquit Vilalpando: maior, continens metretam cum dimidia, id eſt 180. ſextarios: minor continens metretam, id eſt 72. ſextarios. Sic enim conciliandus eſt, inquit, locus 3. *Reg.* 7. 26. vbi dicitur, quòd mare æneum, quod fecit Salomon, continebat duo millia batos, cùm 2. *Par.* 45. vbi dicitur, quòd idem mare capiebat tria millia metretas, vel vt Hebr. eſt, batos, quia ſcilicet batus maior continebat metretam, ſiue batum minorem vnum cum dimidio: duo ergo milia batorum maiorem faciebant tria millia metre- C tarum ſiue batorum minorum. ita Vilalpando. Verùm Alcazar lib. de menſur. propoſ. 14. oſtendit, hos batos non fuiſſe communes, ſed extraordinarios, & minores, adeoque fuiſſe tantùm decimam partem bati: eóſque fuiſſe duplices, ita ſcilicet, vt vnus eſſet ſeſquialter alterius.

Dico ergo cum Alcazaro: communis batus, ephi, & metreta æqualia ſunt inter ſe & cum amphora romana, continentque ſextarios roman. 48. id eſt, atque vncias 960. hinc ephi continebat tres modios, *Ruth.* 2.17. ſicut homer continens decem ephi, continebat 30. modios; modios vtique vulgares Latinis, puta romanos: modius autem romanus continebat aquæ vncias 320. vti omnes conſentiunt: ergo ephi continens tres modios, continebat vncias 960. Id pluribus & ſolidè demonſtrat *ex S. Hieronym. Epiphan. & aliis*, *Alcazar ſuprà*: cui conſentit Mariana, imò S. Hieron. & Epiphan. qui aſſerit corum idem eſſe, quod 30. modij romani, & tam nomen, quàm menſuram modij, Romanos fuiſſe ab Hebræis mutuatos.

Quare, cùm Ioſephus & alij dicant, batum, ſiue ephi continuiſſe 72. ſextarios hebraicos: hinc ſequitur, ſextarium he- D bræum ſiue log, vncias continuiſſe, non 20. vti continebat ſextarius romanus, ſed tantùm 13 $\frac{1}{3}$ ſi enim 13 $\frac{1}{3}$ multiplices per 72. ſextarios inuenies præciſè 960. vncias, quot continet batus, ſeu ephi. ita Mariana & Alcazar.

Conſequenter, cùm decima pars bati, vel ephi ſit gomor ſiue aſſaron; ſequitur, gomor ſiue aſſaronem continuiſſe vncias non 144. vt vult Vilalpando, nec 63. vt vult Ribera: ſed 96. hoc eſt 8. libras 12. vnciarum: diuide enim ephi, continens vncias 960. per decem, habebis 96.

Hinc facilè eſt concipere, quomodo ex manna Hebræi quotidie gomor comederint: hoc enim cùm eſſet leuius frumento non 96 vncias, ſed multò minus, puta 50. circiter vncias tantùm ponderabat. Rurſum, quomodo parua menſa potuerit capere panes propoſitionis, quorum ſinguli conſtabant duobus gomor, ſiue duobus aſſaronibus. Licet enim hi pleni frumento Palæſtino appenderent ſedecim libras, puta 186. vncias, tamen in farina, vel ſimila, ob eius raritatem & leuitatem, tantùm appendebant tredecim libras cum dimidia.

Hinc rurſum deducitur, quæ fuerit menſura hin. Hin enim continebat 12. ſextarios, ſextarius autem hebraicus continebat vncias 13 $\frac{1}{3}$ multiplica ergo 13 $\frac{1}{3}$ per 12. habebis 160. vn- B cias, id eſt 13. libras $\frac{1}{3}$ tot ergo continebat hin eratque æquale ſemimodio romano. ita Alcazar, aptiùs quàm Vilalpando, qui hini dat ſextarios romanos 12. id eſt vncias 240 Putat enim ipſe ſextarium hebræum fuiſſe æqualem romano; ſed id bene refutat Alcazar.

Quarta pars hin, erant tres ſextarij hebræi, id eſt vnciæ aquæ, vel vini 40. id eſt libræ tres, & 4. vnciæ.

Satum eſt tertia pars ephi; continétque modium romanum. Satum ergo & modius æqualia ſunt, perinde ac metetra & ephi. ita Alcazar. Alij ſato tribuunt ſeſquimodium.

Artaba ægyptia continet tres modios romanos cum triente inquit Vilalpando. Verùm Alcazar & alij, artabæ dant modios quinque.

Cabus, ſiue chœnix Hebræorum, eſt menſura victus diurni, continet quatuor ſextarios, id eſt ſex libras $\frac{2}{3}$ ita Vilalpando: quia putat ſextarium hebræum fuiſſe æqualem romano. Verùm meliùs Alcazar; vti ſextario hebræo tantùm tribuit vncias tredecim cum $\frac{1}{3}$ ita conſequenter cabo hebræo, continenti quatuor logim, ſiue ſextarios, tribuit vncias aquæ 53 $\frac{1}{3}$ erat enim cabus duodecima pars ephi, ſiue bati & amphoræ; F ſati verò quarta.

Log eſt ſextarius hebræus, puta 13. vnciæ cum $\frac{1}{3}$.

Cadus eſt hydria: an menſuræ ſit genus, & cuius capacitatis, ex Scriptura colligi non poteſt, ait Vilalpando: licet Cenalis & Fannius putent, amphoram, præſertim atticam, ſubinde dici cadum, & continendo: & ſic cadus continebit 12. congios, id eſt 72. ſextarios.

Abora, ſiue cantharus hiſpan. conſtat octo boccalibus italicis, libris 42. & octo vnciis, puta vnciis 512. eſtque quarta pars fanecæ.

Boccale italicum, & hiſpan. Acumbre continet quatuor fogliettas, puta quinque libras, & quatuor vncias, id eſt vniuerſim 64. vncias.

Foglietta continet ſedecim vncias, tantundem continet Quartilio.

Baril conſtat boccalibus 32. libris 170. $\frac{2}{3}$ vnciis 2048.

G Botta romana continet octo barilas, boccales 256.

Faneca, ſeu Quintal continet centum libras hiſpan. id eſt libras communes, 12. vnciarum, 168.

* Synopſis menſurarum, ſi aqua vel vino impleantur, quantum ponderent.

Ex Corn. à Lapide in Pentateuchum.

Culeus continet aquæ, vel vini talenta 12 $\frac{4}{5}$ libras 1608. vncias 19200.

Botta romana continet talenta 10 $\frac{166}{171}$ libras $\frac{4}{3}$ vncias 16384.

Corus continet libras 800. vncias 9600.

Rublum hiſpan. talenta 6 $\frac{14}{25}$ libras 820. Vncias 9840.

Faneca hiſp. tal. 1 $\frac{42}{125}$ libras 168. vnc. 2016.

Panecæ quarta pars eſt Aroua, continet libras 42 $\frac{2}{3}$ vncias 512.

Medimnus tal. $\frac{2}{25}$ libras 160. vncias 1920.

Ephi, Batus, & Metetra libras 80. vncias 960.

H Peſcubicus Romanorum libras 90 $\frac{161}{144}$ vncias 1085 $\frac{5}{12}$.

Amphora, ſiue pes cubicus Romanorum libras 80. vncias 960.

Satum libras 26 $\frac{2}{3}$ vncias 320.

Palmus cubicus rom. libras 37 $\frac{1}{12}$ vncias 447 $\frac{1}{12}$.

Scortium libas 32. vncias 386.

Modius rom libras 26 $\frac{2}{3}$ vncias 320.

Hin libras 13 $\frac{1}{3}$ vncias 160.

Celemin hiſp. libras 14. vncias 168.

Gomor ſiue Aſſaro libras 8. vncias 96.

Congius ſiue chus libras 10. vncias 120.

Choenix libras 6 $\frac{2}{3}$ vncias 80.

Cabus, ſiue palmus cubicus hebr. libras 4 $\frac{4}{9}$ vncias 53 $\frac{1}{3}$

Bocal rom. libras 5 $\frac{1}{3}$ vncias 64.

Log ſiue ſextarius libras 1 $\frac{1}{9}$ vncias 13 $\frac{1}{3}$

Foglietta rom. libras 1 $\frac{1}{3}$ vncias 16.

Cotyle & hemina vncias 10.

Acetabulum vncias 2 $\frac{1}{2}$

Cyatus vnciam 1 $\frac{2}{3}$

Digitus cubicus vnciam 1 $\frac{2}{10}$

III. De menſuris longitudinis,

Calamus continet ſex cubitos.

Cubitus eſt ſeſquipes, puta ea longitudine, quæ à flexu brachij porrigitur vſque ad extremum digiti, qui index vocatur, continétque 24. digitos, ſiue duas ſpithamas, eſtque quarta pars ſtaturæ hominis, quiſque enim homo ritè formatus, habet in ſtatura, quatuor ſui cubitos, adeoque tantus eſt, quanta eſt expanſio brachiorum eius: brachia enim complicata in cubito, ſéque in digito indice contingentia, faciunt quatuor cubitos, quæ eſt ſtatura cuiuſque. Conſequenter, cùm cubitus ſit ſeſquipes, ſequitur, quemque hominem, vti ſui cubitos habet quatuor, ita & ſui pedes habere ſex in ſtatura.

Ita S. Hieron. Vitruuius, & paſſim alij: vnus *Alcacar. prop.* 9. multis probare contendit, cubitum in S. Scriptura non eſſe quartam, ſed ſextam partem humanæ ſtaturæ: quia cenſet cubiti nomine non comprehendi manum, ſed tantum os illud præcipuum, ab ima manu ad brachij vſque curuaturam extenſum. Additque ſex tales cubitos facere calamum, indeque calamum vocari menſuram hominis, id eſt ſtaturæ humanæ, *Apocal* 21.17. Rurſum, hunc cubitum eſſe duplicem; primum eſſe antiquum Adami, & primorum illorum magnorum hominum, qui contineat digitos Romanos $18\frac{1}{7}$ ſitque penè æqualis pedi Romano: hic enim ſedecim præcisè digitos continet. Secundum eſſe poſteriorem & minorem, qui conſtet Romanis pedibus $14\frac{4}{11}$ atque hoc minore S. Scripturam menſurare lateres, & mare æneum. Verùm à communi aliorum omnium ſententia recedendum non eſſe, cenſeo.

Palmus, hebr. טפח *topach*, eſt ſpatium 4. digitorum tranſuerſim poſitorum.

Tres palmi complent palmum extenſum, qui ſpithama dicitur.

Spithama, hebr. זרת *zeret*, eſt ſpatium, quod diſtenta manu inter pollicem & indicem interiacet, continétque 24. digitos tranſuerſos.

Paſſus, eſt ſpatium quinque pedum.

Dimidium paſſus eſt Greſſus qui continet duos pedes cum dimidio.

Pes Romanus continebat quatuor palmos, id eſt ſedecim digitos romanos tranſuerſos, quantitatem eius vide expreſſam apud *Alcazar lib. de menſur. pag.* 8.

Milliare à mille paſſibus deductum eſt, continet octo ſtadia.

Stadium continet 125. paſſus, id eſt pedes 750.

Mercatura. Mercator.

* Definitio, & Etymologia.

Mercatura Græce ἐμπορεία, ἔμπορος, mercator, & ἐμπορεύομαι, mercor dicitur. Hebr. *Meker*, à verbo *Makar*, ſeu *Machar*, vendidit, inde *Marchant*, mercator, mercatura, & *Secorah, Sacar*. Item à verbo *Sacar*, circuiuit, vt ſolent mercatores & negotiatores perambulare multas regiones, mercaturæ & lucri gratia.

Mercatura olim glorioſa fuit, cuius opere cum barbaris conſuetudó, amicitiæ cum regibus coniungerentur, peritia multarum rerum pararetur: ac nonnulli mercatores ciuitatum magnarum conditores extiterunt: *Plutar. in Solone.* Eſt autem triplex mercatura, ſcil. Nauigatio, Deuictio, id eſt, Fœneratio, & Negotiatio *ſecund. Ariſt. lib. 1. Polit.* Negotiatio de ſe non vitioſa, licet habet turpitudinem: Ideo licita eſt, ſi fit ad finem honeſtum, vel neceſſarium, id eſt, quod negociator lucretur moderate ſcilicet, vel ad ſuæ familiæ ſuſtentationem, vel pauperum, vel communitatis, ſi in ſeſto iuſto contractu, & non ad cauſiam. *ſecund. B. Thom. quæſt. 77. art. 4.*

Mercatura dicitur à mercor, illud verò à mereo, eſt enim mereri, gratia aliquid operari: vnde merere, militare. *Lucanus*: Ære merent parua. Differunt autem merx & mercatura, quod merx eſt ſpecies ipſa, quæ emitur venditurve, à quo mercimonium & commercium, quaſi contractio quædam mercium, veniunt. Mercatura verò eſt actus ipſe emendi & vendendi merces. Mercem Varro à merendo ære dictam vult: mercis appellatio, vt vult *Vlpianus*, ad res tantum mobiles pertinet.

Horatius lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

Sic & inter Græcos Comicos reperitur hic verſus:

Ἐν ἀγρῷ ἰδὼν ἔμπορος φρονεῖ μέγα.
Ὡς ἴσο πάντων ἐστὶν ἄνθρωπος κύριος.

Inventores. Qui. Quales. Finis. Accidentia, &c.

☞ *Quære in Locis de Commutatione, & Inuentione.*

Studium et cultus mercaturæ.

Pſammetycus, primus Ægyptiorum Regum cæteras nationes ad importanda, quæ apud ſe erant, allexit, ſecuritate ſingulis adeuntibus præbita. *Diod. lib. 1. cap.* 5.

Græci mercaturæ ſtudioſi fuerunt. Propterea Cyrus Perſarum Rex, cum Legati Spartanorum eum de bello Ionibus inferendo minabondi dehortarentur, dixiſſe fertur: E quibus non extimui vnquam homines tales, quibus eſt locus in media vrbe apertus, ad quem collecti, mutuis ipſi ſibi iuramentis imponunt. His (ſi modo Superi me ſeruauerint incolumem) non locum, ſed ſua propria incommoda erunt deflenda. Hæc in vniuerſos Græcos verba detorſit Cyrus, quia fora ampla haberent, in quibus emptione ac venditione vterentur, cum Perſæ, agreſtes adhuc & militares nullis mercenariis vterentur. *Herod. lib.* 1.

Vſque hodie permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor; qui per totum mundum lucri cupiditate diſcurrunt: & tantam mercandi habent væſaniam, vt occupato nunc orbe Romano, inter gladios & miſerorum neces quærant diuitias, & paupertatem periculis fugiant. *Hieronym. lib. 8. in Ezechielis cap.* 27.

Auguſto Cæſari fortè Puteolanum ſinum prætervehenti victores, nautæque de naui Alexandrina, quæ tunc quidem appulerat, candidati coronatique: & thura litantes, fauſta omnia & eximias laudes congeſſerunt. Per illum ſe viuere, per illum nauigare, libertate atque fortunis per illum frui. Qua re admodum exhilaratus, quadragenos aureos comitibus diuiſit: iuſque iurandum & cautionem exegit à ſingulis, non alio datam ſummam, quam in emptionem Alexandrinarum mercium abſumpturos. *Suet.*

Anno 1336. Anglis placuit prouidere ne opes, quæ mercium vſu in dies ſingulos in inſulam inferebantur, aliquando diſſiparentur. Itaque lege exceptum eſt, ſub Edouardo III. vt nemini, neq; Anglo neque homini externo liceret in poſterum tempus, aurum, argentum cælatum ſiue ſignatum, de regno in continentem exportare. Quo factum eſt, vt mercatores extranei mercium ſuarum precia coacti ſint in alias merces inſumere. Decretum iſtuc etiam nunc ſeruatur, perpetuam vti regno vtile ab aliis, qui ſecuti ſunt, Regibus. *Polyd. lib.* 19.

Henricus VII. Anglorum Rex, regnum rebus omnibus longè locupletiſſimum reliquit, quod planum præter cætera fecit immanis auri pariter atque argenti copia, quæ in annos ſingulos, in inſulam importata eſt à mercatoribus, vltrò citróque commeantibus, quos ille ſæpenumero pecunia ad tempus data gratuitò iuuabat, vt mercatura ars vna omnium cunctis æque mortalibus cùm commoda, tum neceſſaria, in ſuo regno copioſior eſſet. *Polyd. lib.* 26.

☞ *Mercatores auari, iuſti, diuites. Pete ex Tit. virtutum & vitiorum eorundem.*

Odium Mercaturæ.

☞ *Require in Loco de Mechanicis Artibus. Tit. Odium, &c.*

* Merces.

MERCEDIS.

☞ *Perſoluta pro varia opera impenſa. Quære Locum de Diuitiis Tit. Diuitiarum acquiſitio reſpectu forma conſiderata. S. Merces data opera Litteraria, &c.*

* Mercenarij.

Qui. et Quotuplex Vocis Vſurpatio.

Mercenarios ſubſtantiue vocamus generatim omnes, qui propter mercedem operam ſuam alicui præſtant. Μισθοφόροι Græcè. Repugnant autem eſſe gratuitum, & eſſe mercenarium. Vnde *Cicero 1. de legib.* Quid liberalitas? gratuitane eſt, an mercenaria? Si ſine præmio, benigna eſt & gratuita: Si cum mercede conducta.

Communiter Mercenarios dicimus, qui Magiſtratum vel munus aliquod deferunt, mercede ad id conducti: & habet potiſſimùm locum in illis, qui ad regimen animarum adſciſcuntur, illudque ſuſcipiunt non propter Chriſtum ipſum, omniumque ſalutem, ſed propter ſolam mercedem, aut ſaltem, præcipuè propter illam.

Colligitur ex verbis Chriſti diſtinguentis inter Paſtorem & Mercenarium, hoc maximè, quod non ſit paſtor, nec ſint oues illius propriæ, vnde dum videt lupum venientem, fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus. *Ioan. cap.* 10. Non paſtor, ſed mercenarius vocatur, ait *D. Gregorius*

rius Homil.14. in Euangel. qui non pro amore intimo oues do-
A minicas, ſed ad temporales mercedes paſcit. Rectè *Thomas Staplet. in Prompt. Domin. 1. part. hyem. Domin. 2. poſt Paſcha text. 3.* Dicit mercenarium eſſe inſtar Aduocati conductitij & auari, qui clientis cauſam perfunctoriè agit, quia ad eum non pertinet, ſiue cadat, ſiue obtineat. Talem deſcribit *Ezechiel, cap. 34.* Lac comedebatis, & lanis cooperiebamini, gregem autem non paſcebatis.

Eſt autem duplex huiuſmodi Mercenarius. Alter ex fine, & occultus: alter apertè flagitioſus. Prior eſt, qui ſpe lucri, aut honoris paſcit, at ſine ſcandalo viuit. Poſterior, qui etiam conuerſatione ſua nocet. Priores Chriſtus deſcribit *Ioan. 10.* nempe qui plus opes diligunt, quam oues: & per ocaſionem, vt ait Paulus *Philipp cap. 1.* Chriſtum prædicant, non propter bonam voluntatem, id eſt, ex charitate. De poſterioribus loquitur *Matth. cap. 14.* cum de Phariſæis dicit: Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.

☞ *Pleraque petantur ex Loco de Paſtore.*

*MERCEDEM CONTEMNERE.

☞ *Vide ſuprà Locum de Medicina.*

B Quamuis natura duce cuilibet bono operi ſua debeatur merces, eam tamen charitatis intuitu crebrius recuſarunt in terris viri ſancti, quo ampliorem magiſque ſecuram in cœlis præparatam reperirent. Vnde Hilarion, Orioni ſibi dona offerenti quod dæmonum phalange eum liberaſſet, dicebat: Non legiſti quid Giezi, quid Simon paſſi? cúmque Orion flens diceret: Accipe in vſus pauperum, reſpondit: Tu id rectius præſtiteris, qui vrbem indies obambulas: ego qui reliqui mea, cur appetam aliena? *Ex Hieron. in vita, L. Beyerlinck in Apoph. Chriſt.*

Ita in Sicilia cuidam ſibi auripondus danti, quod graui eum morbo curaſſet, depromebat eam Domini ſui vocem: Gratis accepiſtis, gratis date. *Ibidem cap. 14.*

Pari conſtantia. S. Leonardus, oblatam à Regina Galliæ mercedem, quod eam precibus difficili partu liberaſſet, tenuit: offerentique Regi, Neququam, ait, illis mihi opus, nihil enim defuturum eſt ei qui omnium opifici libenter ſeruit, cum ipſa veritas dicat, Quærite primum regnum Dei. *Ex Iacob. Ianuenſ. Idem.*

C S. Martinus Epiſcopus Leontij cuiuſdam familiam contagioſo morbo, diuina adiutus ope liberarat, qui, cum pro beneficio centum argenti libras reprehéderet, recuſauit accipere, quare indignati comites. Ad quos Martinus, Nos, inquit, Eccleſia & paſcat & veſtiat: dummodo nihil vſibus noſtris quæſiſſe videamur. *Sulpit. in vita.*

*EXIGERE, SOLVERE.

Antiſthenes interrogatus, cur tam paucos haberet diſcipulos, inquit; Quoniam depello illos virga argentea. Sentiens ideo paucos venire quod magna mercede doceret: vulgus autem magis amat pecuniam, quam ſapientiam, & hinc *Satyricus* exclamat:

Scire volunt omnes, mercedem ſoluere nemo.

Dictum Antiſthenis exſtat apud *Laërt. lib. 6.*

Polemon, Zeno Citieus, vbi iam in Philoſophicis aliquantum profeciſſet, non tamen contentus eſſe voluit: ſed ad Polemonem vt in Dialecticis exerceretur commeabat. Vnde Polemon dicere ſolitus eſt: Sat ſcio, ô Zeno, te per poſticum irrepere, & furari dogmata, quibus Phœnicum more indutus eſt. Notauit hoc dicto Zenonem, qui furtim & gratis à præcepto-
D re diſcere volebat, vt aliis poſtea multa mercede venderet *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Iſocrates ſæpenumero dicere ſolitus eſt, ſe quidem diſcipulos decem docere minis, cæterum qui ipſum docuiſſet audaciam & vocalitatem, mercedis loco daturum decem millia, vocis enim exilitas, animique timiditas, reddebant Iſocratem inutilem ad dicendum. *Eraſm. Roter. lib. 8. apoph.*

*DEFRAVDARE.

Ex S. Scriptvra.

Tobias docuit filium ſuum, dicens; ſi quis tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim reddes ei mercedem. Et merces mercenarij tui non manebit apud te vſque mane. *Tobiæ c 4.*

Sub quo crimine etiam intelligitur ille qui minus æquo perſoluit. Eſtque vnum è peccatis quæ in cælum clamant, id eſt iram & diuinam iuſtitiam prouocant.

Nam & in *Deuteronomio* legimus. Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, ſiue aduenæ qui tecū moratur in terra, ſed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante ſolis occaſum, &c. ne clamet contra te ad Dominum, &c. c. 24.

Ideoque tanquam de crimine maximo ſe curauit purgari
Iob, vt eum interpretatur *Beda & Carthuſianus*; dum dixit: Si E
aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſocij eius deflent: ſi fructus eius comedi abſque pecunia, & animam agricolarum afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro tritico ſpina, *cap. 31.*

Eccleſiaſticus quoque, Panis egentium vita pauperum eſt; qui illum defraudat, homo ſanguinis eſt, *cap. 34.*

Iacobus denique *cap. 5. Epiſt. ſuæ,* Ecce merces operariorum qui meſſuerunt Regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.

HISTORICA.

Conuerſus quidam de Cynna, quæ domus eſt Ordinis Ciſterciensis, cùm die quadam miſſus ab Abbate ſuo nauigio tranſiret per fluuium Albim, qui fluit per Saxoniam, nauta ab eo naulum exegit. Qui cum diceret, nihil ſe ad manum habere pecuniæ, reſpondit ille: Date mihi pro pignore cingulum, vel cultellum veſtrum. Non poſſum, inquit, carere his, & adiecit: F
Ego promitto vobis cum ordine meo quod dimidium denarium vobis remittam, & remiſit eum nauta. Recedens ab eo conuerſus, eò quod res modica videretur, promiſſum parui pendit nihil remittens. Non multò pòſt infirmatus, cùm omnibus qui aderant mortuus, videretur, anima egreſſa cum ad requiem aſcendere vellet, prædictum dimidium denarium, cuius in confeſſione non meminit, ante oculos habebat, qui adeò creuit, vt mundo maior videretur: cúmque ſurſum nitenti ſemper obſiſteret, neque aliud eſſet quod impediret, ad Angelorum petitionem permiſſa eſt redire ad corpus. Mirantibus cunctis, viſionem retulit. & miſſus eſt ab Abbate nautæ integer denarius; quem vt ille recepit, eadem hora conuerſus exſpirauit. *Ex Cæſario Heiberſt. lib. 11. cap. 35.*

Merceorum Reges.

☞ *Vide Locum de Magiſtratu.*

Meretrix. Scortum. G

Definitio, & Etymologia.

*Meretrices vocantur Mulieres quarum turpido eſt venalis. Dictæ ſunt à merendo inquit Valla, quod corporis abuſu mercedem quæſtúmve faciant. Hinc *Ouidius*:

Stat meretrix certo cuiuis mercabilis ære,
Et meritas iuſſo corpore quærit opes.

MERETRICES, SCORTA PVBLICA.

Meretrices olim in via publica ſedebant. Id quod ex hiſtoria Thamar intelligi poteſt. *Gen. 38.*

Rachab meretrix Hierichuntina ad quam duo exploratores à Ioſue in Chananæam terram miſſi diuerterunt: quoſque cùm ab oppidanis quærerentur, ſub tecto, ſub lini faſciculis occultauit, & per feneſtram fune demiſſos, incolumes dimiſit. *Ioſue cap. 2.*

Dalila meretrix plurimùm à Sampſone Iudice Iſraëlitarum adamata, eius necis cauſa fuit, cùm crinem fatalem, in quo robur omne continebat, abraſiſſet. *Iudicum 16.*

Gomer Debelaim F. meretrix, quam Domini iuſſu Oſeas Propheta vxorem duxit, filios ex ea geniturus meretricios, vt
hac ratione populi Iſraëlitici idololatriam reprehenderet. H
Oſeæ 1.

Maria Magdalena, Syri & Eucharia filia, Lazarique & Marthæ ſoror, aliquot annis voluptatibus indulſit, adeò vt Peccatricis meruerit nomen. Aſt vbi ad Chriſti, in Simonis Leproſi domo recumbentis, pedes ſe prouoluiſſet, ſuiſque rigaſſet lacrymis, capillis abſterſiſſet, & vnguento vnxiſſet, veniam impetrauit. *Rauiſius.*

Sirenes tres, partim virgines, partim volucres, Acheloi fluuij & Calliopes Muſæ filiæ decantantur. Harum vna voce, altera tibiis, tertia lyra canebat: & primò iuxta Pelorum, pòſt in Capreis inſula habitauerunt, quò illectos ſuo cantu in naufragia deducebant. Reuera meretrices fuerunt, teſte *Palæphato lib. 1. Incredibilium*: quæ quoniam tranſeuntes deducebant ad egeſtatem, illis dictæ ſunt inferre naufragia. Has quidam Piſinoën, Aglaopen vel Aglaophemen, & Thelxiopiam: alij Molpen, Aglaophonen & Thelxiopen vel Thelxinoën: nonnulli Ligian, Parthenopen & Leucoſiam aut Meloëſſam appellant. De iis *Strabo lib. 1. Plin. lib. 10. cap. 49. & Cælius lib. 14. c. 14. A. L.* Sirenes dictæ, quaſi Catenæ, quia allectos vincirent amore. *Nat. Comes Mythol. lib. 7. cap. 13.*

admiremini, inquit: eam enim in futuram ſeditionem, nondum peracto triennio, pulcram demonſtrabo. *Athenæus lib.* 13. A *cap.* 20. Ita pulcra erat, vt pictores ad eam accederent, vt mammas pectuſque mulieris imitarentur. Ob quæſtum, & quòd Phryne zelotypia quibuſuis Ἀξίνη fuit dicta, *teſte Aureliano lib.* 12. *Var. hiſt.* Pretium concubitus erant mille drachmæ, ſiue LX. minæ, ſiue talentum, hoc eſt, coronati noſtrates DC. Macrobius dimidium talentum ponit. Vnde prouerbium, οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς, Non cuiuis homini contingit adire Corinthum. Demoſthenes Corinthum nauigans vt ſamoſo amore poriretur, precij magnitudine territus, οὐκ ὠνοῦμαι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν, Pœnitere mille drachmis non emo. *Gellius lib.* 1. *c.* 8. *& Macrobius ex Phocione Peripatetico.* In ſuburbano loco Corinthi, cui Craneo nomen, conſpicitur illius ſepulcrum, cui leæna inſculpta eſt prioribus pedibus arietem tenens. Oſtenditur etiam in Theſſalia Laidis monimentum. Veniſſe enim in Theſſaliam dicitur, Hippoſtratum amatorem ſecuta. Tantæ fuit Corinthiis admirationi, vt nunc etiam de Laide certent. *Pauſanias in Corinth.*

B Μεγαρικαὶ σφίγγες, Megaricas ſphinges Scorta quædam vulgus olim appellabat, ſiue quòd vulgo molles Sphictæ, παρὰ τὸ σφίγγειν, dicuntur apud Græcos, ſiue quòd apud Megarenſes nutrix ſphinx appelletur, ſiue quòd Megarenſium mores improbi fictique, & populari conuitio quondam noti fuerint. *Eraſmus.*

Meminit Hyperides in oratione contra Patroclum Nemeadis tibicinæ: de qua admiratione dignum eſt, cur paſſi ſint Athenienſes ſcortum ita nominari, cùm celeberrimæ congregationis nomen ea ſibi vſurparet. Nam non ſolis meretricibus, verùm etiam omnibus ſeruis nomina huiuſmodi imponi legibus cauebatur, vt Polemon inquit in iis, quæ ſcripſit de acropoli. *Athen. lib.* 13. *cap.* 19.

Nico Capra dicebatur, quia Thallum cauponem abſumſiſſet. Capræ gaudent θαλλοῖς, id eſt germinibus: quapropter neque in ſummam Athenarum arcem animal admittitur, neque Palladi ſacrificatur omnino. *Athenæus lib.* 13. *c.* 19. *Suidas* Nãnio meretrici hoc tribuit, quod *Cælius lib.* 1. *cap.* 8. *A. L.* reponit.

Per adagium Proſcenia dicimus, quæ ſpecioſa extrinſecùs C videntur, quum mira intus lateat fœditas: ſicut meretricula quædam vt ſcribit Athenæus, Nannium nomine Proſcenium eſt cognominata, quæ veſtium & auri cultu plurimo ſpecioſa videbatur, quum exuta foret vel turpiſſima. *Cælius lib.* 8. *cap.* 8. *A. L.*

Nicarete Megarenſis, & genere & diſciplina digna erat, quæ amaretur: audiuerat enim Stilponem philoſophum. *Athen. lib.* 13. *cap.* 24.

Celeberrima fuit Placcon Mileſia, quam adoleſcens quidam Colophonius amauit, licèt Bacchidem amicam haberet Samiam. Plangon Bacchidis forma audita, vt iuuenem ab amore ſui diuerteret, congreſſus poſtulauit monile Bacchidis precioſiſſimum. Hic cùm magnoperè amaret, expetiuit à Bacchide, ne ipſum mori pateretur, Bacchis monile conceſſit. Cùm verò cognouiſſet Plangon Bacchidem ab inuidia eſſe alienam, ſuum illi monile remiſit. Itaque communem dum vixerunt, habuerunt amaſium. Quam rem admirati Iones, *vt inquit Menetor in lib. de Depoſitis*, Plangonem in poſterum Paſiphilam vocarunt. *Athenæus lib.* 13. *cap.* 23.

Phanoſtraten *Apollodorus libro de Athenienſibus meretricibus*, dicit nuncupari φθειροπύλην, quòd in porta ſtans pediculos D colligeret. *Suidas ex Athen. lib.* 13 *cap.* 19.

Meminit *Demoſthenes* Sinopes *in orat. contra Androtionem, & Herodicus Crateticus libro Comœdiarum ſexto*, quòd cùm eſſet ſenex, Abydus appellabatur, quoniam à nemine adiretur. *Athenæus ibidem.* Hinc Sinopiſſare, laſciuire. *Eraſmus in Adagiis.*

Phryne Theſpienſis (quæ ciuitas eſt Bœotiæ) in iudicium vocata, dum ſibi timeret à ſententia iudicum, defendente Hyperide oratore, ſublatis tunicis corpus denudauit. Cuius pulcritudine permoti iudices, liberam abire permiſerunt. Neque tam profuit puellæ oratoris actio & patrocinium, quam venuſtas formæ. *Quintil. & Pauſanias lib.* 1. Interpoſitum mox decretum, ne quis miſericordiæ captandæ gratia epilogis vteretur. Hæc quibuſlibet ſui copiam facere ſolebat, nullo delectu perſonarum, ſeu diuites eſſent, ſeu pauperes, in neminem faſtidioſa. Itaque turbam amatorum habuit. Huc reſpexit Horatius inquiens:

— me libertina, nec vno.
Contenta Phryne macerat.

Apelles Veneris typum, quam Anadyomenem vocant, à Phrynes inſigni pulcritudine mutuatus eſt, quum ea in Eleuſiniorum panegyri ſpectante vniuerſa Græcia, ſpecioſiſſimum nudaſſet corpus (quod aliàs ferè nunquam feciſſe memoratur) ac ſolutâ coma deſcendiſſet in mare. Cæterùm ex eodem archetypo Praxiteles quoque Gnidiam dicitur Venerem conformaſſe. *Cælius l.* 14. *cap.* 15. *A. L.* Eius ſtatuam fuiſſe apud Delphos auream ſcribit Libanius. Commeminit in Præceptis ſanitatis etiam Plutarchus, eam dicere ſolitam prodens, vbi iam conſenuiſſet, ac flaccida toto foret corpore, τὴν τρύγα πλείονος πωλεῖν διὰ τὴν δόξαν: id eſt, pluris fecem vendere ex opinione, quàm de ipſa concepiſſent homines. Hanc denique dixêre Græci, lecythum habere in malis: quod exponens Suidas, ad faciei retulit tumorem, quia ſit lecythus protuberans vas. Ego ad formæ elegantiam referendum contenderim, vt illam intelligamus, naturali ſpecie præſignem, accerſitam commendationem, & peregrinas haud magnoperè nugas conquiſiuiſſe, inquit *Cælius.* B

Philænis meretrix, quam Philocrates poëta Græcis ſuis carminibus lacerauit. Huius etiam meminit *Martial. lib.* 7. F

Sappho ex Ereſſo, formoſum Phaonem amauit, vt Nymphis ait Aſiæ in nauigatione. *Athe. lib.* 13. *cap.* 24.

Thais meretrix inſignis, Athenienſis genere, amica fuit Alexandri Macedoniæ Regis, quam poſtea Ptolemæus magnopère adamauit. Eius ſuaſu Alexander Perſarum regiam cremauit. Atticam iuuentutem in ſui amorem pellexit. Hanc ſuis carminibus celebrauit Menander comicus, vnde Menandrea dicitur Propertio:

Turba Menandreæ fuerat nec Thaidos olim.
Tanta, in qua populus luſit Erichthonius.

Tradit Xenophon, Socratem aliquando in colloquium cum Theodota meretrice veniſſe, eamque ob formam vehementer laudaſſe. *Athenæus lib.* 13. *cap.* 20. Sed & cum Galliſte ſermonem habuit, quæ cùm diceret: Ego quidem, ô Socrates, multum tibi præſto, nam cùm tu neminem ex meis à me poſſis alienare, ego, cùm libitum eſt, tuos omnes à te auoco. Reſpondit: Quid mirum hoc eſt? ſiquidem tu ad decliuem tramitem omnes rapis, ego ad arduum virtutis culmen. *Ælian. lib.* 13. *de Var. hiſt.* G

Acca Laurentia Fauſtuli vxor fuit, & propter vulgati corporis vilitatem, Lupa inter paſtores, id eſt, meretrix nuncupata eſt: Ad eam Romulum & Remum paruulos, prope ripam Tiberis expoſitos ab Amulio patruo, Fauſtulus regij paſtor armenti detulit. Ab hac ad noſtram vſque memoriam meretricum cellulæ, Lupanaria dicuntur. *Lactantius lib.* 1. *Inſtit. & D. Hieron in Chronico, & Euſebius.*

Acca Laurentia nobiliſſ. ſcortum, Herculis concubitu vſa, Carutio Romano nupſit, eiuſdemque hæreditate aucta pop. Rom. hæredem nuncupauit. Proinde ſacrum illi publicum inſtitutum. *Macrob. lib.* 1. *Saturn. cap.* 10.

Flora meretrix populum Romanum inſtituit hæredem. Vnde Floralia ſacra eidem conſecrata ſunt. Alio nomine Laurentia vocatur. *Gell. lib.* 6. *cap.* 7.

Faccula Cluuia Capuana meretrix, erga Romanos pientiſſima, Annibale Capuam tenente, alimenta captiuis egentibus Romanis furtim ſuppeditabat. *Liuius lib.* 26.

Manilia meretrix Rom. cui A. Hoſtilius Mancinus diem dixit ad populum, quòd de ambulacro eius noctu lapide ictus eſſet. *Gellius.* H

Hiſpala quædam Fecenia ancilla Romæ quæſtum corporis fecerat: mox libera, vni P. Eubutio adoleſcenti pupillo animum adiecit, ſuſtentauitque ſuis opibus; hæredemque teſtamento, conſuetudine capta, deſtinauit: cuius indicio turpiſſima Bachanalia Romæ detecta fuêre. *Sabell. lib.* 7. *Ennead.* 5.

Præcia meretrix Romana potens amicitiis fuit, quòd vteretur iis, qui cum ipſa conſuetudinem & rationes habebant, ad amicorum voluntates & negotia. Itaque hanc comparauit ſibi exiſtimationem, vt amicorum ſtudioſa & negotioſa haberetur. Ad quam ſub Cethegos opes reip. ſemel omnes recidêre. *Plut. in Lucullo.*

Barynen Romanam meretricem *Horatius* ſuis carminibus illuſtrauit.

Meſſalina Claudij Cæſaris coniux, ad certamen Veneris elegit nobiliſſimam ex proſtitutis ancillam mercenariæ ſtirpis, nomine Lyciſcam: eamque die ac nocte ſuperauit, quinto ac viceſimo concubitu. *Plinius lib.* 19. *cap.* 62.

Lais, Elephantis, Slape, meretrices, quarum ſcripta de

de ſanguine menſtruo & abortiuis. *Plinius lib. 28. cap. 9.* recenſet.

A Catulli ſcriptis celebratæ meretriculæ, Ipſiſthilla, Acme turpiculo puella naſo Decoctoris amica Formiani. Auſilena.

Auſonius Gallam iam vetulam celebrat.

Martialis Chriſtinam, Maximianam anum, cui tres tantùm dentes ſ perſunt, ſed planè picéique buxeique, Ledam à Milicho redemptam: Lauſellam, Thaidem nulli nihil negantem, Chloen, Fabullam, mammoſam Spatalen.

Immoderatam Cælia libidinem notat *Martialis lib. 7.*

Das Cattis, das Germanis, das Celia Dacis,
Nec Cilicum ſpernis Cappadocúmque thoros, &c.

Chione & Phlogis ſcortilla *Martialis* celebrata verſibus *lib. 11. Epigrammatum.*

In Catullam *idem Epigrammatum lib. 8.*

Formoſiſſima quæ fuêre, vel ſunt.
Sed viliſſima quæ fuêre, vel ſunt,
O quàm te fieri, Catulla, vellem
Formoſam minus, aut magis pudicam.

B. Maria Ægyptia meretrix cùm Hieroſolymam veniſſet cum illis, qui ad diem Feſtum exaltationis ſanctæ Crucis commeare eò pro conſuetudine ſolebant, vt in frequenti peregrinantium cœtu libidinem expleret: Templi aditu diuinitùs prohibita pœnitentiam egit, ſumptóque corpore Domini in deſertum abiit: vbi per XLII. annos extra omnium hominum conſuetudinem nuda vixit. *Fulgoſus lib 6. cap. 9. Marul. lib. 4. & lib. 2. cap. 12. Sabell. Ennead. 7. lib. 9.*

B Pelagia Antiochena, cùm & diuitiis & corporis facie multum emineret, libidini dedita, vſque adeò frontem fregerat, vt gloriaretur nullam ſe neque ornatiorem neque laſciuiorem in publicum procedere. At vbi Nonij Heliopoleos Epiſcopi prædicationes audiuit, recognouit errorem ſuum, penitúſque immutata ornatum omnem abiecit, & quidquid habebat opum, pauperibus erogauit, atque impudicitiis finem ſtatuens, in monte Oliueti tuguriolum ſibi poſuit, tum ne quis in ſolitudine manenti feminæ inſidiari in animum induceret, ſexu celato Pelagium ſe nominari fecit. Tantumque deinde vitæ ſanctitate excelluit, vt de pelago vitiorum facta diceretur pelagus virtutum, amariſſimas Marath aquas in dulces conuertens. *Marul. lib. 2. cap. 12. & Sab. lib. 5. cap. 5.*

C Thais Alexandrina meretrix, crebris Paphnucij Abbatis admonitionibus ad pœnitentiam conuerſa, facultates, quas non modicas corporis vulgatione parauerat, constructa pyra in ignem coniecit: & de proſtibulo, vbi diu Diabolo ſeruierat ad monaſterium tranſiens, ſeruiuit Chriſto poſt triennem eius clauſuram. Paulo Antonij Abbatis diſcipulo reuelatum eſt, dimiſſa eſſe à Domino Thaidi peccata; Itaque à Paphnucio de cellæ carcere educta cùm dies XV. ſuperuixiſſet, migrauit ad paradiſum. *Marulus ibidem.*

Aphra meretrix Cretenſis vnà cum tribus ancillis, Dimna, Eugenia, & Eutropia, cunctis ſe proſtituebat. A Narciſſo Hieroſolymorum Epiſcopo perſuaſa, voluptati repudium miſit, & tandem martyrium paſſa eſt. *Marul. lib. 2. cap. 12.*

Niceta & Aquilina ſorores, quum corporis quæſtu mererent, miſſæ ſunt à Rege Dagnæ ad corrumpendum beatum Chriſtophorum, inculcandumque ei falſæ religionis cultum. Verùm & ipſæ ad fidem conuerſæ ſunt, & iuſſu regis inter-

D fectæ. *Idem.*

CERTORVM HOMINVM
SCORTILLA, PVTA

Rhetorum.

Phryne Hyperidis oratoris ſummi ſcortum, qui pro ea cauſam capitis dixit.

Hermippus Iſocratem ſcribit iam ſenem Lagiſcam amicam in domum accepiſſe, ex qua filiam habuit. *Athenæus lib. 13. cap. 22.*

Poëtarum.

Sophocles tragicus ſenior Theoridem amicam amauit. Similiter Archippem quam & hæredem reliquit. Vbi cum ſene Sophocle Archippe congrederetur, Smicrides prior illius amaſius à quodam interrogatus: Quid ageret? Archippe, inquit, inſtar noctuæ ſepulchro inſidet. *Ibid.*

Megaloſtratem poëtriam Alcman poëta amauit, quæ amatores vel ſolo colloquio ad ſe trahere poterat. *Athenæus lib. 13. cap. 16.*

Lydam Antimachus Colophonius, atque alteram eiuſdem nominis Lydam Lamynthius Mileſius amauit. Vterque horum poëtarum cùm in Lydæ barbaræ amorem incidiſſet, fecit E
hic quidem in Elegiis, ille verò in Lyricis poëma Lydam vocatum. *Athen. lib. 13. cap. 25.*

Thalata Dioclis amica fuit, Corianno Pherecratis, Eunici ſiue Phylyllij Anthea, Thais & Phannium Menandri, Opora Alexidis, Eubuli Clepſydra. *Athenæus lib. 13. cap. 8*

De Gnathæna Diphili Comici amica Machon ſcripſit. *Athen. lib. 13. cap. 14.*

Nanno tibicina Mimnermi, Leontium Hermeſianactis Colophonij, qui de ea tres libros Elegiacos conſcripſit, & varios poëtarum amores recenſuit. *Athen. lib. 13. cap. 25.*

Licina Horatij. *Teſtis ipſemet lib. 2. Carminum:*

Me dulcis dominæ Muſa Liciniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus.

Amauit & Glyceram. *Sic lib. 3. Carm:*

Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

De Leſbia (quæ vero nomine vocabatur Claudia) *Catullus:* F

Nulla poteſt mulier tantum ſe dicere amatam
Verè, quantum à me Leſbia amata eſt.

Propertius elegiographus Hoſtiam puellam mutato nomine (vt L. Apuleus inquit) Cynthiã appellauit. De ea *Martialis.*

Cynthia, facundi carmen iuuenile Properti.
Accepit famam, nec minùs ipſa dedit.

Leucadia Terentij Varronis. Hinc illud:

Hæc quoque perfecto ludebat Iaſone Varro.
Varro Leucadiæ maxima flamma ſuæ.

Quintilia, Calui Licinij. *Propertius lib. 2.*

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui,
Quum caneret miſeræ funera Quintiliæ.

Corn. Gallus poëta Foroliuienſis, Ægypti præfectus, Cytheridem amauit, ſub nomine Lycoridis, libertam Volumnij, quæ eo ſpreto Antonium euntem in Galliam eſt ſecuta. Cuius amorem graphicè deſcribit *Maro Ecloga 10.*

Acme, Septimij. *Catullus:*

Acmen Septimius (ſuos amores)
Tenens in gremio: Mea inquit, Acme, G
Ni te perditè amo, atque amare porrò
Omnes ſum aſſiduè paratus annos,
Solus in Libya, Indiaque toſta
Cæſio veniam obuius leoni.

Melænis, Domitij *Martialis:*

Nota tamen Marſi fuſca Melænis erit.

Ceſennia, Cn. Getulici epigrammiſtæ.

De Pamphila, Valerius Æditnus ſic apud *Gellium* ſcribit.

Dicere quum conor curam tibi, Pamphila, cordis.
Quid mi abs te quæram, membra labris abeunt:
Per pectus miſerum manat ſubito mihi ſudor,
Sic tacitus, ſubitus, duplo ideo pereo.

Chryſis, Q. Trabeæ comœdiographi. Neæra, Licinij Imbricis Comici.

Violantilla, Stellæ ſiue Aſteris poëtæ, Græcè Hyantis dicta. *Martialis lib. 6.*

Perpetuam Stella dum iungit Hyantida vati,
Læta Venus dixit, Plus dare non potui.

Statius in Syluis

Biſſulam Sueuam, quæ Latias vincis alumna pupas, ſuo celebrat carmine Auſonis, bello captam ſed manumiſſam. H

Philoſophorum.

Herpyllis pellex Ariſtotelis, magni illius Philoſophi, cui & ſacra feciſſe dicitur, & ex ea filium Nicomachũ ſuſcepiſſe. Obtinuit autem eam ab Hermia Eunucho, Principe Atarnenſium: poſtquam Pythias Hermiæ filia, quam priùs pro vxore habuerat, obiiſſet. *Athen. lib. 13. cap. 21. & Laërtius.*

Archeanaſſa Platonis amore celebris.

Ariſtippus cuidam Laidem inſectanti apud ipſum, vt non amantem ſui reſpondit. Etiam vinum exiſtimare & piſcem non diligere ſe, ſed eſſe iucundam ſibi vtriuſque vſuram. *Plutarchus in ſermone Amatorio.*

Mechanicorum.

Glycerium, Theſpienſis meretrix, dono Cupidinem à Praxitele dolo acceptum, Theſpienſibus donauit. *Strabo.* At alij hoc Phryne tribuunt.

Elpenice Miltiadis. F. Polygnoto pictori ſe ſubſtrauit. *Ibid.*

Cùm Alexander Magnus dilectã ſibi ex pellicibus ſuis præcipuè,

eipnè, nomina Campaſpen, nudam pingi ob admirationem
A formæ ab Apelle iuſſiſſet, cumque tum pari captum amore
ſenſiſſet: dono eam dedit. Magnus animo, maior imperio, ſui
nec minor hoc facto, quam victoria aliqua, *inquit Plin. lib. 35. cap. 10.* Quippe ſe vicit, nec thorum tantùm ſuum, ſed etiam
affectu donauit artifici: ne dilectæ quidem reſpectu motus, vt
quæ modo regis fuiſſet, nunc pictoris eſſet. Sunt qui Venerem
Anadyomenem illo pictam exemplari putant.

Regum, Principum.

Reſpha, Saul Iudæorum Regis concubina fuit. 2. *Reg.* 3.

Cyrus, qui in fratrem militauit, ſapientiſſimam formoſiſſimamque Phocaidem amicam habuit, quæ cum illo militauit:
quam Milto priùs vocatam fuiſſe aſſerit Zenophantes, poſtea
Aſpaſiam. *Athen. lib. 13. cap. 13. & Plutarchus in Artaxerxe*, qui
eam interfecto fratre in conſortium thori accepit.

Phædyna, Otanis Perſarum Satrapæ F. concubina Gambyſis primùm, deinde Smerdis magi, quem falſum Smerdem eſſe
deprehendit. *Herod. lib. 3.*

B Niteris filia Aprilis Regis Ægyptiorum ab Amaſi interfecti, miſſa ab Amaſi ad Cambyſem Regem Perſarum habitu &
loco filiæ, cùm Cambyſes Amaſis F. in matrimonium poſtulaſſet. & Amaſis nec propter illius potentiam negare auderet,
nec concedere vellet, cùm ſciret Cambyſem illam tantùm
concubinæ loco habiturum: ipſa ingenuè veritatem faſſa,
Cambyſem ad Amaſim vlciſcendum impulit. *Herod. lib. 3.*

Philippi Macedonis amica fuit Philinna ſaltatrix, ex qua
Aridæum habuit, qui regnauit poſt Alexandrum. *Athen. lib. 13. cap. 15.*

Alexander Magnus Chaidem habebat Atticam amicam
ſecum: de qua ſcribit Clitarchus, quòd cauſa extiterit, vt Perſepolis combureretur. Poſt Alexandri mortem Ptolomæo ei
nupſit, qui primus regnauit in Ægypto, filiumque Leontiſcum
ille peperit & Lagum, filiam verò Irenem, quam Solon Rex
Cypri duxit vxorem. *Athen. lib. 13. cap. 13.*

Ptolemæus Philadelphus multas habuit amicas. Didymam
vnam ex indigenis mulieribus aſpectu pulcherrimam, & Biliſtichem & Agathocleam, præterea & Stratonicam, cuius monumentum extat in mari: Eleuſinam, & Myrtium, aliaſque
complures, cùm maximè in res venereas eſſet pronus. *Athen.*
C *lib. 13. cap. 13.* Eius filius Irenem habuit: quæ cùm ob Thracum
inſidias ipſe in Dianæ ſacellum in Epheſo confugiſſet, vna
cum eo ad aras iugulata eſt. *Idem cap. 13.* De iis ſic *Plut. in ſer. amatorio.* Tibicinæ Samiæ & ſaltatrices Ariſtonica, & tympanum tenens Oenanthe, Agathocliaque regnum diadematibus
inſultauerunt. Beleſticæ barbaræ, è foro emptæ mulierculæ,
ſacra & fana habent Alexandrini, concedente per amorem
rege, Veneri Beleſticæ dedicata.

Ithaca ſeu Irene, Ptolomæi Phyſconis concubina, regem
Iudæis conciliauit, in quos incitatus erat ob Oniam Iudæum,
qui dux & amicus Philometoris, bellum pro Cleopatra ſuſceperat aduerſus Phyſconem filium, qui mortuo patre reginam
matrem regno volebat expellere, Iudæoſque omnes in oppidis comprehenſos, nudos & vinctos elephantis vino ebriis
ſubiicere conculcandos. *Ioſeph. lib. 2. contra Appion.*

Demetrio Polioceti Lamia, quantumuis iam declinante
ætate, mirificè placuit. *Plut. in Demetrio.*

Pyrrhi Epirotarum Regis, qui tertius erat ab eo Pyrrho, qui
in Italiam militauit, Tigris Leucadia erat amica, quam Olym-
D pias mater Adoleſcentis pharmacis interfecit. *Athenæus lib. 13. cap. 21.*

Myſta, Seleuci regis amica, Seleuco à Galatis profligato,
ſeruæ aſſumpto habitu, capta, ac vna cum ſuis ancillis vendita, venit Rhodum: & inde magna diligentia remiſſa fuit ad
Seleucum. *Athen. lib. 13 cap. 23.*

Philippus Macedoniæ Rex è ſaltrice Gnathænio Perſeum
filium, regni ſucceſſorem ſuſcepit. *Plut. in Arato.*

Cn. Pompeius Magnus, victo fugatoque Mithridate, ex
omnibus Mithridatis pellicibus, quæ attractæ ad eum fuêre,
nullam attigit: omnes ad parentes & propinquos remiſit. Nam
ducum ferè & dynaſtarum filiæ coniugeſque erant. Stratonice
verò, quæ apud Regem ſummæ erat auctoritatis, opulentiſſimamque arcem ſeruabat, cantoris cuiuſdam, vti fama eſt,
non abundantis & ſenis fuit filia. Adeò hæc repentè pſallens
in conuiuio cepit Mithridatem, vt cum ea illicò cubitum
diſcederet, ſenemque ablegaret, moleſtè ferentem, quòd ne
appellaſſet quidem ſe benignè. Ea Pompeio & arcem tradidit,
& multa munera obtulit: ex quibus ille quæ ornatum templis & triumpho exiſtimat præbitura ſplendorem, E
ſola accepit: reliquis Stratonicem ſe iuſſit oblectare. *Plut. in Pompeio.*

Veſpaſianus poſt Flauiæ Domicillæ vxoris obitum Cenidem Antoniæ libertam adamauit, habuitque penè iuſtæ vxoris
loco, Imperator iam principatum aſſecutus. In huius defunctæ locum pellices dehinc plurimas conſtituit, quarum familiaritate & in balneo & in triclinio geſtaretur, vtebatur. *Cuſpinianus, ex Suetonio.*

Martia Commodi Romanorum Imperatoris, atque Quadrati eius cubicularij pellex, quam Electus poſtea in vxorem
duxit. Damoſtrata ſimiliter Cleander, ex ſeruo Commodi cubicularius factus, in vxorem duxit. *Dion.*

Mulier Phœniſſa, Mœſa nomine, ſiue Varia ab Emæſa vrbe
Pœnicæ, ſoror fuit Iuliæ, vxoris Seueri Pertinacis Afri, &
nouercæ Antonini Caracallæ. Ea, viuente ſorore, multos
annos in aula Imperatoria vixerat, Seuero & Antonino principibus. Sed poſt mortem Antonini Baſſiani ex aulica domo
expulſa eſt per Macrini ſuperbiam. Huic erant duæ filiæ, quarum maior natu Sœmis, quæ Symiamira Capitolino dicitur, F
Sext. Aurelio Semea: & minor filia Mammæa. E quibus & filij
ſunt nati, ex Mammæa Alexander, ex Sœmide ſiue Symiamira
Baſſianus, ſtupro Antonini: qui & nomen Antonini accepit, &
Heliogabulus dictus eſt: quo nomine Phœnices Solem vocant. Mœſa igitur militibus perſuaſit, Baſſianum, qui & Heliogabalus dicebatur, filium eſſe Antonini: & cùm ditiſſima
eſſet, profuſas largitiones militibus dedit, vt legiones à Macrino abduceret. Aſtu igitur mulieris Imperator declaratur Heliogabalus, & occiditur Macrinus. *Cuſpinianus.*

Galienus Imp. deperiit concubinam barbaram quandam,
Regis filiam, quam Trebellius Piperam, Sextus Aurelius Pipam vocat: quam per pactionem, conceſſa parte ſuperioris
Pannoniæ, à patre Marcomannorum Rege matrimonij ſpe
acceperat. *Cuſpinianus.*

Gonnoria concubina Ricardi Ducis Normanniæ, ab eo poſt
obitum vxoris in matrimonium ducta, nuptiarum nocte
prima in lecto dorſum marito obuertit. Inſolentiam admirante Duce, non mirum, inquit, in tuo hactenus lecto tibi
morigera iacui: at poſtquam eum communem tecum mihi G
eſſe voluiſti, in eo porrò tanquam proprio in vtrumque latus ſecurè poſſum dormire. *Ægidius Corrozetus, de dictis & factis mem.*

Fertur Henricus Anceps Imp. ante Mechtildem vxorem
Concubinam habuiſſe eiuſdem nominis, mirè pulcram, ex
monaſterio ereptam. E qua ſuſcepit Danquardum, pòſt ab
Othone, quem ducatu priuare nitebatur, interfectum. *Cuſpin.*

Henricus II. Anglorum Rex non contentus vxore, multas
dilexit feminas, & in primis puellam quandam ſucci plenam,
quam ipſe Roſimundam, vulgus Roſam mundi appellabat,
quòd eſſet forma præter cæteras liberali atque venuſta, cui
apud pagum Vodeſtocum miro opere domum ædificauit inſtar Labyrinthi, vt ne ab vxore pellex facilè deprehendi poſſet.
Sed puella parùm ſuperſtes fuit: cuius ſepulcrum etiam nunc
viſitur apud Oxonium, in cœnobio monachorum, quod Godſtoucium vocat. Affixum hoc diſtichon:

Hoc iacet in tumulo Roſa mundi, non roſa munda:
Non redolet, ſed olet, quæ redolere ſolet. Polydor. lib. 13.

Ducum Militarium. H

Hecamede, Neſtoris concubina dicta à prouidentia, quod
longè in futurum proſpiceret. *Suidas.*

Antigona muliercula Pellæa, in turba ad Damaſcum captarum, (antè ab Autophradate, cùm nauigaret Samothraciam,
capta) forma liberali, conciliata Philotæ Macedoni, qui multa
arcana apud eum effutiuit: Quid fuiſſet, inquiens, Philippus,
niſi eſſet Parmenio? Quid eſſet Alexander, niſi Philotas foret?
Vbi Iupiter Ammonius, vbi dracones, niſi placeat nobis? Ea
dicta Antigona apud mulierem quandam ex familiaribus enunciauit, illa apud Craterum. Craterus ad Alexandrum, clàm introduxit Antigonam, eaque Regi Philotæ dicta factaque omnia detexit. *Plut. in Alex ſer. 2. de Alex fortun.*

Floram meretricem aiunt natu iam grandiorem ferè ſemper commemorantem cum Cn. Pompeio conſuetudinem, dicere ſolitam, non potuiſſe ſe ab illius concubitu ſine aculeo diſcedere. Narraſſe præterea Floram, ſui deſiderio familiarem Pompeij Geminum flagraſſe, multumque ipſam attentando fatigaſſe: cùm negaſſet Pompeij cauſa ſe eum admiſſuram,

miſſuram, egiſſe cum illo Geminium: ac conceſſiſſe quidem id A Geminio Pompeium, verùm nunquam poſtea ipſam, quamuis amare videretur, attigiſſe vel conueniſſe. Id ſe non meretricia leuitate tuliſſe, verùm ex mœrore & deſiderio perdiu ægrotaſſe. *Plut. in Pompeio.*

Robertus, filius Richardi dux Normanniæ, Puellam, cuius in ducendis choreis venuſtos & decentes geſtus viderat, aliquandiu ſecum habuit, ex eaque Gulielmum Conquæſtorem, regem Angliæ primum è Normannis genuit. *Malmeburienſis libro 3. cap. 1.* Hæc ea nocte, qua primum cum duce cubauit, pudoris cauſa, noluit interulam exuere. Sed cùm Robertus expediret ſe ad operam dandam liberis procreandis, illico eius partem ſuperiorem interſcidit, & interrogata à Duce, cur ita faceret? reſpondit, non decere ſe oram interulæ, quæ ſibi pedes circuiret, ad eos domini ſui vertere. Eadem puella, priùs quàm pareret, ſomniaſſe fertur inteſtina ſua in altum ferri, explicarique per omnem Normanniam, ac Angliæ ambitum. Ex qua re, futura Gulielmi magnitudo facilè à matre ſperari cœpit. *Polydorus lib. 8.*

Quum Peruſinis Magnus Sforcia ſtipendia mereret, in hy- B bernaque conceſſiſſet ad Martianum oppidum: virginem admodum nobilem adamauit, Luciam Trezaminam, adeò vt amatoriis obſequiis, & ſpe nuptiarum pellectam, inſtar vxoris loco haberet & coleret. Ab huius felici admodum fœcunditate auctus eſt fortunata ſobole maximorum ducum & principum. Sed eam aliquot poſt annos, vti iam planè imparem, Lodouico Folianeo in matrimonium opulenta dote præbita collocauit. Ex ea natus eſt Conradus, qui Franciſco Sforciæ vterino fratri, pluribus in bellis fortem fidelemque operam nauauit. Subſequentibus verò annis adamauit & Tamiram venuſtate admirabili, oriundam è Calle vmbriæ oppido, iuxta viam Flaminiam: è qua ad aquas Pendulas in Hetruria ſuauiſſimi oris filiam, nomine Honeſtinam, ſuſcepit. *Iouius in vita eius.*

SCORTA. MERETRICES.

Tolerata maioris mali vitandi cauſa.

In Hiſpania, Italia, & Gallia, ſub qua Belgium comprehendimus; ex decreto Magiſtratus tam Eccleſiaſtici quam Ciuilis. tolerari ſolent Proſtibula & Lupanaria, eaque in certum locum. Ciuitatis reiici, ad ſubueniendum infirmitati carnis adoleſ- C centum & ſolutorum, vt ea ratione à matronis aut coniugatis fœminis ſe contineant. Imò in Hiſpania & Venetiis publico ære conſtituti medici & Chirurgi, qui eas curent à lue Venerea, ne ad ſe accedentes inficiant. Et exiſtimant ſe hoc modo non parum conſulere quieti & honeſtati ſuorum, ne ita in vagas libidines abeant, & alienis thoris inhient. Circumfertur verſus de vrbe Venetiarum:

Vrbe cur in Venetâ ſcortorum millia tot ſunt?
In promptu cauſa eſt, eſt Venus orta mari.

Interim ſi huiuſmodi ſcorta contingat inopinato ex hac vita migrare abſque ſufficienti pœnitentia, tumulantur ſepultura aſini, neque ſolet illis impendi beneficium abſolutionis, aut ad S. Euchariſtiæ perceptionem admittuntur, niſi promittant ſeriam emendationem, & è barathro illo excedant.

* Meritum.

Definitio, Et Acceptio Vulgaris.

D Meritum communi apud Grammaticos vocis vſurpatione, accipitur pro quouis opere, quo animum alicuius demeremur vel offendimus Eſt enim vocabulum, quod in vtramuis partem torqueri non incommodè poteſt.

Apud Theologos meritum vſurpatur, vt reſpondeat ei præmium, ſiue vt eſt relatiuum ad mercedem. Vnde mereri apud aliquem, eſt eum ſibi conſtringere ad obtinendum aliquid. Eſtque huius ſignificatio vocis familiaris in Scripturis diuinis, quamuis non ſemper ſub illo nomine, quod enim nos mereri, Græci dicunt ἀξιοῦσθαι hoc eſt dignum eſſe: & meritum vocant ἀξίαν. Ita *2. ad Theſſalonic. 1. & Apoc. 3.* Verum in idem incidunt eæ voces: ſi enim quis pronuntietur dignus vita vel mercede æterna, perinde dicitur, ac ſi enuntietur eam meruiſſe: cum dignitas illa non ſine fundamento aut cauſa acquiratur.

Hæretici in materia Theologica meriti nomen abominantur. Imò Caluinus peſſimè de Republ. Christiana meritus, quamuis fateatur Patres omnes eos vſos, tamen omninò eo non vtendum clamat, atque adeò in illos inuehitur, vt dicat peſſimè conſuluiſſe illos fidei ſinceritati, qui nomen meriti primum operibus attribuerunt. *Lib. 3. Inſtit. cap. 15. §. 2. & ſeq.* E

FVNDAMENTVM.

Fundamentum meriti quoad nos, eſt bonitas quæ ineſt operibus noſtris, quæ facimus per ſpiritum adoptionis inhabitantem corda noſtra, quæ licet de ſe tam excellentia non ſint; vt proportionem habeant cum vitæ æternæ mercede: nihilominus iuxta gratuitum pactum quo Deus bene operanti mercedem promiſit vitæ æternæ, neque enim ad tantam mercedem tenebatur opus bonum acceptare; & velut ex conuentione cum Deo facta, fit vt benè operanti ex iuſtitia merces debeatur, non ſolum ratione illius pacti, ſed etiam ex operis dignitate. Hinc non merentur opera noſtra vitam æternam tanquam hæreditatem; nam ex quo aliquis filius Dei eſt per gratiam, meretur de condigno vt loquuntur Theologi, hæreditatem vitæ æternæ ſine pacto aut merito, vt conſtat de infantibus baptizatis: ſed merentur eam vt præmium & mercedem, ad quod gratia adoptionis non ſufficit, ſed pactum & promiſſio intercedere debet.

Quamuis enim bona opera non requirantur ad vitam æter- F nam obtinendam, vt eſt hæreditas filiorum: requiruntur tamen ne filius ab hæreditate excidat, & mereri quis poteſt vt eam non amittat Itaque vt vita æterna eſt brauium & merces, operibus debetur ex pacto & acceptatione: ſic tamen vt in opere bono ex gratia procedente ſit proportio quædam, & æqualitas ad præmium vitæ æternæ.

Eſt enim vita æterna denarius diurnus laborantium in vinea *Matth. cap. 20.* de quo Dominus, Nonne ex denario conueniſti mecum? Item corona vitæ appellatur à Iacobo, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. *cap. 1.* ☞ *Vide plura infra*, vbi de conditionibus meriti agemus.

QVOTVPLEX.

Theologi duplex meritum diſtinguunt: Alterum de condigno: Alterum de congruo. Meritum de condigno vocant, cui ex condigno, ſeu ex iuſtitia retributio ſiue merces debetur, quo ſenſu dixit Paulus 2 *Theſſal. 1.* vt digni habeamini regno Dei. & *Apocal. 3.* ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.

Poteſt autem meritum de condigno in operibus tripliciter G conſiderari. Vel ratione pacti ſeu conuentionis: vel ratione operis ipſius: vel denique ratione vtriuſque. Nam ſi opus longe inferius mercede fuerit ex conuentione promiſſa, vt puta ſi Dominus vineæ operarios conduceret non pro denario diurno, ſed pro centum coronatis v.g. eſſet eiuſmodi meritum ex condigno ratione pacti, non operis. At ſi opus æquale ſit mercedi nulla interueniente conuentione, erit meritum ratione operis tantum. Ceterum ſi opus ſit par mercedi, pactumque intercedat, iam ex parte vtriuſque meritum de condigno cenſebitur.

Meritum de Congruo eſt, quod quidem ex iuſtitia non meretur compenſationem, ſed ex quadam honeſtate & decentia: eſtque meritum non propriè & vniuocè, ſed impropriè & analogicè.

Rurſus aliud eſt meritum perſonæ, aliud meritum operis, vt v.g. cum diſtribuenda ſunt officia vel beneficia melioribus ciuibus dicuntur eadem mereri illi, qui ſunt optimi inter illos. Eſtque meritum perſonæ, ſi autem diſtribuenda pronuntientur H iis, qui pro bono Reipublicæ magis incubuerunt, ac plura beneficia præſtiterunt, dicentur eadem de condigno mereri, qui eadem præſtiterint eſtque meritum operis.

Addi tamen poteſt tertium membrum ex parte vtriuſque ſimul, vt ſi magiſtratus deferendos melioribus ciuibus, non omnibus generatim, ſed in particulari is, qui melius de Republica meriti fuerint.

CONDITIONES MERITI DE CONDIGNO.

Vt opus aliquod ſit meritum de condigno ſeu ex Iuſtitia coram Deo, quinque conditiones requiruntur à Theologis.

I. Vt ſit opus moraliter bonum, mala enim opera pœnam merentur.

II Debet eſſe liberum, vt docet *S. Thom. 1. 2. q. 114.* & alij paſſim. Hinc Apoſtolus 1. *Cor. 9.* Si volens hoc ago, mercedem habeo. Quamuis enim Deus poſſit acceptare ad vitam æternam opera neceſſaria, quomodo acceptauit mortem infantium ab Herode necatorum: non tamen ea poteſt acceptare ad meritum vitæ æternæ: meritum enim ſicut & laus, exigunt libertatem. Quod ita verum eſt, vt ipſe Chriſtus meruerit per

actum dilectionis qui in eo erat ex cognitione infuſa, quatenus erat viator, adeoque liberum, vt rectè *Thom.p.3.q.19.art.3.ad 1.*

III. Debet procedere ab homine viatore, eſt enim nunc, ſcilicet in vita hac mortali; tempus acceptabile. Et dum tempus habemus dicit Apoſtolus *ad Gal.*6. operemur bonum. Finitur enim tempus certaminis cum hac vita. Vnde amodo dicit Spiritus de iuſtis defunctis, vt requieſcant à laboribus ſuis. *Apocal* 14.

IV. Debet procedere ab homine exiſtente in ſtatu gratiæ, Deique amico. Vnde Chriſtus nos comparat palmiti: & dicit palmitem non ferre fructum ſi in vite non manſerit: ſic neque nos, niſi in illo manſerimus, addens: Ego ſum vitis, vos palmites. *Ioan.cap.*15 Vnde conuincitur, ad opera meritoria producenda gratiam habitualem & ſanctificantem, per quam homo palmes conſtituitur, neceſſariam eſſe. Vt definiuit *Concil. Trid. ſeſſ.6. cap.16.* adeoque hominem ſolis naturæ viribus vitam æternam mereri non poſſe: cuius contrarium Pelagiani docuerunt, neque ſufficere gratiam actualem qua ſeruentur mandata. Debet ergo meritum eſſe opus bonum à charitate imperatum actu, quod in Deum vt finem ſupernaturalem refertur: vel certè ab actu à charitate imperato oriri debet, quod eſt virtute referri in Deum, quod tunc fit, quando intentio præcedens eſt cauſa operum quæ poſtea fiunt: etiamſi dum ipſa fiunt, illa non adſit.

V. Neceſſarium eſt ad opus vt ſit meritorium, intercedat pactum & promiſſio Dei de compenſatione ſeu retributione facienda, quia hac ſecluſa, opera filiorum adoptionis etiamſi bona ſint, & per ſe digna vitâ æternâ quia ex gratia procedunt, quæ eſt ſemen gloriæ: tamen non ſunt digna dignitate iuſtitiæ, ſed proportionis medij ad finem, quo ſenſu dixit *Auguſt. ſerm. 16. de verb. Apoſt.* Debitor nobis factus eſt Deus, non aliquid accipiendo, ſed quod ei placuit permittendo. Et *S. Bernard. lib. de grat. & lib. arb.* in fine. Promiſſum quidem ex miſericordia, ſed tamen ex iuſtitia perſoluendum.

OBIECTVM vel MERCES.

Siue, Quænam ſub meritum cadant.

Certum eſt hominem de condigno mereri non poſſe primam gratiam actualem, ſiue primam vocationem, qua excitamur ad fidem, vel ad dolorem de peccatis, neque gratiam iuſtificantem, quia iuſtificati ſumus gratis ait Apoſtolus, per gratiam ipſius. Quod exponens *Conc. Trid ſeſſ.6.c.8.* Gratis inquit iuſtificari dicimus, quia nihil eorum quæ præcedunt iuſtificationem ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promeretur. Legatur *Auguſt epiſt.*105.

Similiter certum eſt hominem iuſtum mereri per opera bona de condigno augmentum gratiæ: non tamen reparationem poſt lapſum, ſiue remiſſionem peccati mortalis, illius nempè quod tunc patrauit. Poteſt tamen homo juſtus de condigno mereri ea auxilia gratiæ actualis, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt vt poſſit vitare peccata mortalia, & vitam æternam conſequi. Quoad donum perſeuerantiæ, negant cum D. Thoma paſſim DD iuſtum poſſe illud mereri de condigno, per orationem poſſe impetrare concedunt. Communiter tamen tenetur, per varios actus meritorios poſſe mereri iuſtum de condigno varia auxilia gratiæ actualis, quibus vſque in finem perſeuerare poſſit, ſi velit.

Certiſſimum, porrò eſt, ex quo vita æterna vocatur merces, & denarius, ac corona iuſtitiæ, hominem iuſtum mereri eam poſſe. Conſtat *Matth.*20.25 *verſ.*34. Vbi Chriſtus affirmat in vltimo iudicio dicendum Iuſtis, Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum, &c. Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare, &c.

Apoſtolus Paulus 2. *Timoth.*4. Bonum ait, certamen certaui, &c. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, id eſt, quam iuſtè merui vt Anſelmus: vel quæ omni virtuti, quæ nomine iuſtitiæ appellatur, debetur: vt ait Chryſoſtomus. Aſſerebat autem id Paulus ex fiducia propriæ conſcientiæ quæ benè ſibi erat conſcia.

Simili ſpe & conſtantia pij viri mortem oppetere non formidabant. Inter quos S. Ambroſius dixiſſe memoratur: Mori non timebo, bonum Dominum habemus.

Addemus coronidis loco per hoc non imminui valorem meritorum Chriſti, aut adſcri eorum inſufficientiam, quod meritis noſtris adſcribamus vitam æternam: quin potius eadem illuſtratur, cum dicimus noſtra merita omnem vim ſuam ex illis accipere, quod optimè Chriſtus, vitis & palmitis ſimilitudine expreſſit *Ioan.*15. Quodque Chriſti merita non ſolum nobis ius vitæ æternæ obtinuerint, ſed etiam vim & virtutem meritis noſtris ad idem acquirendum & exigendum contulerint. Plura videat Lector apud Theologos, ac nominatim *Rob. Bellarmin. in Controuerſiis, Tom.*3.

☞ *Refer huc quædam ex Loco de Decalogo, Iuſtificatione, Mandato.*

---

* Metallum.

* Definitio, & Etymologia.

Metallum vox Græca à μετ' ἄλλα hoc eſt inuentione poſt alterum, quia iuxta Plinium, vna vena inuenta inuenitur altera. Euſtathius ait dictum quod eius inueſtigatio ſit excogitata poſt alia vitæ commoda, μεταλλᾶν enim eſt inquirere, à μέταλλον. Eſt autem Metallum corpus foſſile quod liqueſcere poteſt, & cum redit, dureſcit, eſtque ſolidum. Solo argento vino excepto, quod eſt fluidum & mobile. Aliquando generalius accipitur pro omni eo quod è terra eruitur.

MATERIA.

De materiâ metallorum variæ ſunt opiniones, è quibus maximè veriſimilis eſt ea quam Ariſtoteles tradit, nempe metallorum materiam eſſe halitum humidum, intra terræ viſcera, lapidibus potiſſimum concluſum, & ob terræ lapidumque ſiccitatem, ac frigus coagulatum: ita vt quemadmodum ros & pruina ex vapore eleuato a terra, ſed aëris circumfuſi frigiditate addenſato, fit; ita metalla ex vapore adhuc terræ inſidenti, & prædicta frigiditate concreto generentur.

Aduertendum eſt autem, Ariſtotelem non conſtituere ſolum vaporem materiam metallorum, ſed halitum ex vapore & exhalatione compoſitum, in quo tamen præualeat humiditas vaporis (ſæpè enim hæc duo inter ſe miſcentur & coagmentantur) ideoque ait, metalla partim eſſe aquam, partim non aquam: aquam, prout concreſcunt ex vapore, qui eſt aqueæ naturæ; nō aquam, prout coagmentantur ex ſicca ſpiratione. Cuius etiam permixtionis argumentum eſt, quod metalla igniuntur & liqueſcunt: igniuntur enim propter ſiccam exhalationem, liqueſcunt propter vaporem humidum. Vnde & ab his duobus in vnam molem concretis addenſatiſque grauitatem accipiunt.

CAVSA EFFICIENS.

Dicendum metalla effici virtute ſiderum, præſertim Solis. Nam cum metalla ſint miſta, proindeque excellentioris naturæ quam elementa, in quibus efformantur, & omnis principalis cauſa cuiuſque effectus, aut ſit eo nobilior, aut ſaltem æquè nobilis, nequeunt metalla ab elementis, vt à principe cauſa, effici, atque adeò oportet eis alium aſſignare progenitorem. Is autem quinam eſſe valeat, non occurrit, præter ſidera, atque in ijs maximè Solem; cuius vis & influentia, omnium philoſophorum conſenſu, lattiſſimè funditur, & ad ſimiles effectus mira efficacitate omnia quoquo verſum penetrat.

Cauſa vero inſtrumentaria, quæ proximè concurrit ad generationem metallorum, eſt partim calor, partim frigus: calor enim, cuius eſt attenuare, humidam exſpirationem gignit & coquit (ſicuti & cæteros halitus ad Meteorologicas impreſſiones:) frigus vero; quod ſuopte ingenio congregat, eandem exſpirationem condenſat & conſtipat. Quare cùm metalla igni coquuntur ac liqueſcunt deinde rurſum concreſcunt; concoctionem & liquefactionem præſtat calor, concretionem frigus.

SPECIES VARIÆ.

Species metallorum ab alijs plures, ab alijs pauciores recenſētur. Videntur autem inter alias de hac re opiniones, plus habere probabilitatis duæ: quarum vna ſeptem numerat ſpecies, videlicet aurum, argentum, æs, ferrum, plumbum, argentum viuum, ſtannum: altera tantum ſex, remouendo ſtannum, propterea quod decernat ipſum eſſe indiſcretam ſpeciem duorum metallorum argenti & plumbi. Itaque iuxta huiuſcemodi placita, reliqua metalla aut pertinent ad has ſpecies, nec maiori quam accidentario diſcrimine ab ijs differunt: aut non ſunt ſimplicia, ſed ex pluribus ſpeciebus conflata, vt electrum, quod ex auri & argenti permiſtione coaleſcit.

Inueniuntur autem prædicta metalla in venis, nunc pura & ſincera, nunc alterius ſpeciei metallis confuſa. Et nunc quidem natura duo admiſcet, vt aurum & argentum: aliàs tria, vt aurum, argentum, æs: aliàs plura, idque vario pondere. Nec ſola

natura metalla permiſcere conſueuit;ſed eadem aliquando, ca-
A ſus conflauit : vt cum incenſo Corintho aurum, argentum, æs in vnum fluxere. Emerſit enim indè ea mixtura, quam vocarunt æs Corinthium,in tanta gloria & pretio habitum,vt pluris quam aurum & argentum exiſtimaretur. Naturam verò & caſum ars imitatur;artem & caſum fraus, multiplici temperatione metalla confundens.

AFFECTIONES.

Quod ad metallorum affectiones attinet, metalla partim inter ſe conueniunt,partim differunt. Inprimis omnia ſolida ſunt excepto argento viuo,quod etiam in matrice liquidum inuenitur,& liquorem perpetuò ſeruat,eò quod ex hálitu in quo humiditas aquea nimium excedit,procreatur.

Item,omnia igni liqueſcunt;ea tamen difficilius quæ de concretione terrena plus obtinent:vt ferrum,quod tametſi molleſcit igne,non tamen niſi vehementi eius ardore funditur.

Item,omnia ductilia ſunt,& percuſſa dilatantur, ſed ea magis,quæ ſimul & benè compacta & mollia exiſtunt,quod prouenit ex halitu aqueo, tenui, benè comprehendente terream ſpirationem.Ob quam cauſam aurum longius ducitur,vtpotè in
B tenuiſſimas bracteolas,folia, & fila,ex quibus phrygiones acu veſtes faciunt.

Item, omnia ponderoſa ſunt, ob materiæ ſpiſſitudinem & compactionem.ſed aurum præ cæteris grauius,quia eſto mollitudinem, & hanc interdum penè ceream habeat,ob prædictas cauſas,è quibus grauitas oritur,perfectiori modo obtinet.

LOCA IN GENERE.

Locus in quo generantur metalla, eſt terræ gremium:vt docuit *Ariſtoteles lib.3.Meteor.cap.6.*

Nec alibi conueniebat eſſe materiam cupiditatis & auaritiæ niſi vbi maximè lateret, & abſque magno & diutno labore non inueniretur.

Efformantur etiam interdum metalla in nubibus, concreſcente inter eas halitu:verùm hoc rarò contingit.

Itaque ordinariæ metallorum matrices intra terram ſunt: vnde factis ſcrobubus eruuntur, aut montium ruinis,vel ſoluta & paulatim defluenti imbribus terra ſeſe in aſpectum dant.

Conſtat autem metalla magna ex parte obuenire in locis
C montoſis, & ſyluarum opacitate veſtitis.

Montes Dalmatiæ auri fertiles fuiſſe,poëtæ cecinerunt. *Statius Pampinius.*

Quanto te dulci Latio remittent
Dalmatæ montes : vbi Dite viſo
Pallidus foſſor redit,erutoque
Concolor auro.

Similiter in Hiſpania Pyrenæi metallorum feraces ſunt: in Germania Carpatus:in Gallia Cenimenus:in Thracia Rhodope & Pangæus:in Lydia Tmolus:in India montes,qui Capitalia nuncupantur.

In monte Pangæo Thraciæ aurea ſunt & argentea metalla, quem Pieres & Hodomanti, tum præcipuè Satræ populi exercebant. *Herodotus lib.7.*

Italia metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris.Sed interdictum id vetere conſulto patrum,Italiæ parci iubentium. *Plin.lib.3.cap.20.*

Hiſpaniæ felicitatem inſigniter admiratum Poſidonium,tradidiſſe ferunt,Hiſpaniæ ſubterranea non infernum, ſed Pluton
D ipſum,id eſt,opulentiæ Deum inhabitare:tanta eſt in eo terrarum tractu metallorum fœcunditas.Imò verò & literarum parens Homerus,opum eius prouinciæ gnarus imprimis,nec vir tutum aliarum neſcius, in ea Elyſium effinxit campum, & piis dicatam ſedem, ad quam vaticinans Proteus Menelaum cecinit emigraturum.*Cal.lib.18.cap.22.A.L.*

Metallifodinis omnium generum Suecia ſcatet inexhauſtis, auri olim copioſiſſimæ fuerunt: ſed poſtea interciderunt. Sub Goſtauo tamen Rege his annis precioſiſſimæ denuò inuentæ ſunt. *Olaus lib.6.gent. Septent.*

Circa annum Domini 968. venæ metallicæ prope Goſlariam in Saxonia repertæ ſunt.

IN SPECIE.

AVRI FODINÆ, *Item loca aurum deferentia.*

☞ *Vide* AVRVM.

ÆRIS FODINÆ, FERTILES.

Æte Delus inſula celeberrima fuit mercatus concelebrante toto orbe. *Plin. lib.34.cap.2.* E mari quod ad Delum inſulam eſt, Carthaginenſium vrinatores æs ad duas vlnas efferre Theophraſtus tradit, è quo ære ſtatuæ in Phæneo ab Hercule poſitæ, fuerint confectæ. *Antigonus in Mir. nar.*

E Scribit Ariſtoteles περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων,in Cypro genus quoddam gigni æris, auro non abſimile, quod in fruſta minutiſſima conciſum agricolæ ſerant: mox ad pluuiam exoriri & coaleſcere,& poſtquam adoleuerit ad iuſtam maturitatem,colligi & recondi.*Alex.lib.4.cap.9.*

Defecta.

Fodinæ æris in Eubolea planè defecerunt,ex quo procudebantur durati aquæ rigore gladij, vt ait *Æſchylus :*

Acie rigentem acuta enſem Euboicum capit.

Plutarchus de Defectu oraculorum.

Ferrifodinæ.

Ex omnibus generibus palma Serico ferro eſt : Seres hoc cum veſtibus ſuis pellibuſque mittunt. Secunda Parthico. *Plinius lib.34.cap.14.*

Circa Andira Phrygiæ lapis quidam inuenitur, qui combuſtus ferrum fit:deinde cum terra quadam in fornace excoctus, pſeudargyrum exſudat terra:quæ terra,ſi æs acceperit,ſi mixtura,quam quidam orichalcum vocant.Pſeudargyrum etiam circa Tmolum gignitur. Hæ ſunt ea loca quæ Leleges tenebant. F
Strabo lib.3.

Ferrum omnium præſtantiſſimum prouenit apud Suecos & Oſtrogothos,quod Oſmutum appellant,quin etiam in Ligiis ad Sagam oppidum in pratis ferrum erui ſcribit G. Agricola ad altitudinem duorum pedum, & decennio renatum fodi, nec altius propter aquas penetrari. *Ioan. Bodin. Methodi hiſtor. cap. 5.*

In Populonia vrbe Hetruſca olim ferrum laborabatur ex ipſa deuectum Æthalia, cùm in eius inſulæ fornacibus in maſſam compingi non poſſit, niſi ſtatim ab effoſſoribus deferatur in continentem. Hoc enim admiratione dignum habet inſula, vt exhauſta effoſſionibus loca, poſt aliquot tempus rurſus repleta cernantur. Sicut de Rhodi Platamonibus,& de Pari inſulæ marmore proditum eſt. Idem apud Indos de ſale Clitarchus aſſerit.*Strabo lib.5.*

Hiſpania ferrariis vltra cæteras orbis plagas abundat, adeò vt etiam aquas generet,quibus ferrum acrius temperatur.Inde chalybis copia exhauritur,& plures mundi prouincias ferro & chalybe ditat:nec vllum apud Hiſpanos telum probatur, quod G
non aut Birbili fluuio,aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes acolæ huius fluuij appellati,ferro cæteris præſtare dicuntur.Plumbi denique & æris vberrima eſt. *Rodericus Santius parte 1. Hiſp.cap.3.*

Ferrum rariſſimum in Africa,frequens in Cantabria (quæ totius Hiſpaniæ maximè Septentrionalis eſt, & Europæ maximè occidua) in Gallia, in Germania frequens. *Georg. Agricola.*

Ilua Tyrrheni maris inſula ferri venis inexhauſta, magnum quotannis vectigal Plumbini domino præbet. *Æneas Syluius cap.56. Europa.*

Argentifodinæ.

Fertiles.

Laurium breui via à Sunio promontorio diſtat, vbi olim argenti metalla Athenienſibus fuere. *Pauſanias in Atticis.* Argentifodinæ regionis. Atticæ initio quidem exſtimatione dignæ, H
poſtea defecerunt. Ipſi artifices vetera purgamenta recoquentes, purgatum ex illis argentum adhuc inueniebant, cùm antiquiores imperitè fornacibus vterentur.*Strab.lib.9.*

Iberiæ montes, qui Pyrenei vocantur, & altitudine & magnitudine longè alios excellunt. In quibus cùm ſint frequentes ſyluæ, ferunt, priſcis temporibus igne à paſtoribus iniecto montanas omnes regiones fuiſſe combuſtas:qua ex re montes aiunt cognominatos Pyrenæos Ardente continuis diebus igne, multi ex montibus argenti puri riuoli flammarum efluxêre: quod incolis ignotum, Phœnices mercatores vili rerum permutatione emptum in Græciam Aſiamque ac nationes cæteras deferentes, magnas ex eo commercio opes contraxerunt. Adeo autem mercatores quæſtus excitauit cupiditas, vt cùm onuſtis nauibus ſuperaret argentum, amoto ab anchoris plumbo, argentum eius loco ſubſiderent. Hoc lucro Phœnices admodum opulenti facti, multas Colonias tum in Siliciam propinquaſque inſulas,tum in Libyam Sardiniamque ac Iberiam deduxerunt. Multis pôſt ſeculis cognito argento, Iberi metallis quærendis operam dedêre : poſtea cùm Romanis Iberiam ſubegiſſent, maximè eo ditati ſunt; emptam enim ſeruorum

copiam

A copiam ad effodienda metalla deputabant: qui variis locis metallorum venas ſcrutati, ac altè latéque terra effoſſa, pluri mum auri argentique eruunt, variis multorum ſtudiorum cu niculis ſub terram actis Maxime verò quis admiretur, cur nulla illatû fodinarum recens habeat initium, quin omnes à Carthaginenſium auaritia fuerint apertæ, quo tempore Iberiam tenebant. Hæc fuit cauſa, vt eorum poſtmodum exceſcerent vires. Precio enim optimis militum conductis, multa geſſerunt aduerſus hoſtes bella, neque domeſtico, neque ſociorum milite vſi. Romanos Siculosque ac Libyos in maxima deduxerunt pericula, cùm omnes diuitiis ob auri argentique copiam ſuperarent. *Diod.l.5.c.9.* Polybius effodiendi argenti locos, qui circa nouam Carthaginem in Hiſpania ſunt, memorans, maximos eſſe dicit, diſtare verò ab vrbe ſtadiis circiter. xx. in circuitu ſtadiis cccc. Quo in loco quatuor myriades operariorum manere, qui tunc populo Romano xxv. drachmarum millia per dies ſingulos referebant. Carthaginenſes ductore Barca aduerſus Hiſpanos ducantes exercitum, eos (vti ſcriptores prodidére) argenteis in Turditania præſepibus & doliis vtentes, in poteſtatem redegerunt. *Strabo lib 3.*

B Tempore Plinij durabant adhuc per Hiſpanias ab Annibale inchoati argenti putei ſua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quibus Bebelo appellabatur, qui ccc. pondo Annibali ſubminiſtrabat indies, ad mille quingentos iam paſſus cauato monte. *Plin.lib.33.cap.6.*

Cuthana in Boëmiæ regno argenti inexhauſtas fodinas habet. *Æneas Syluius in hiſtoria Boemia.*

Olim in Britannia ex puteis terra candida effodiebatur, non minùs centum paſſibus profundis, ex qua, poſtquam argentum detraxiſſes, inſperſi agri adeò fœcundi reddebantur, vt ſemel in vita inſperſiſſe ſufficeret. *Cardanus de Subtilitate.lib. de Miſtis, ſeu metallicis.*

Defectæ, Exoletæ.

Argentifodinæ Atticæ Plutarchi ætate penitus defecerant; *Teſtis ipſemet de defectu oraculorum.*

Stanni.

Supra Luſitaniam plurimum ſtannum effoditur in inſulis, Oceani Iberiæ proximis, quæ à ſtanno Caſſiterides denominantur. *Diod.l.5.cap.9.* Sunt autem decem numero inter ſe propinquæ, in Oceano Gaditano, ex aduerſo Celtiberiæ, eas habi-

C tant homines colore fuſco, tragicarum perſimiles furiarum Stanni ac plumbi metalla habent, pro quibus ſimul & pro pellibus tegulas permutant, & ſales cum negotiatoribus, nec minus ærea vaſa. *Plin.lib.4.cap.22.& Strabo lib.3.*

Britanni qui iuxta Valerium promontorium incolunt, mercatorum vſu, qui eò ſtanni gratia nauigant, humaniores reliquis erga hoſpites habentur. Hi ex terra ſaxoſa, cuius venas ſecuti effodiunt ſtannum; igne eductum, in quandam inſulam ferunt Britannicam, iuxta quam (Ictam vocant) maris fluxu videntur inſulæ: cùm verò refluit, exſiccato interiecto litore, curribus eo ſtannum deferunt. *Diod.lib.5. cap.8.*

Plumbifodinæ.

Feſularum mons in Hetruria. Florentinæ ciuitati imminens, lapides habet plumbarios, qui ſi excindantur, breui temporis ſpacio nouis incrementis inſtaurantur, teſte Boccacio Certaldo. *Geor. Agricola c.7. de Rebus metall.*

D *METALLI SVPPLICIVM.

Genus pœnæ eſt Metallum, idque mediocrium delictorum ait *Paul.recept.ſent.lib.5.tit.17.*

Solent namque nocentes aliqui ad metalla damnari: quod ſupplicium irrogatum frequenter à gentilibus in Chriſtianos. Conſtat enim S. Ioannem à Domitiano relegatum ad metalla in Pathmos Inſulam, quæ & Palmaria dicitur. Et nihil magis vſitatum in Martyrologio Rom. quam damnationes ad metalla. Nocentes enim ad eruendas metallorum venas damnabantur.

Metamorphoſis.

QVI, ET QVOTVPLEX VOCIS VSVRPATIO.

Metamorphoſis idem eſt quod Transmutatio, ſiue vt Ouidius appellat *Transformatio*, ſcilicet corporum in nouas formas, à Græco μεταμορφῶ, transformo. Sic de Scylla in ſaxum mutata *lib.14.* canit:

Ni prius in ſcopulum, qui nunc quoque ſaxeus extat;
Transformata foret.

Ideóque mutationum ſuarum Libros, vocauerunt Ouidius Apuleius, & alij, Metamorphoſes. Excellit autem præ aliis in- E
ter Latinos, Ouidius Præter quem exſtant Apuleij lib. xi. de Aſinina Metamorphoſi.

Nominatur Photio in bibliotheca Lucius Patrenſis, qui etiam Transformationum narrationes conſcripſit, & duos libros ad Luciani aſinum attemperauit.

Antonij Liberalis quoq; Collectanea circumferunt. quibus multas fabulas inſpargit. Cui Parthenium & Neſſum Lycium adiungere licet. Neque ab his diſſident ἐρωτικὰ Plutarchi, Heliodori, Achillis, itémque Longi Sophiſtæ ποιμενικά.

METAMORPHOSIS RERVM QVARVMVIS ALIARVM IN Homines.

Fama eſt, Æginæ colonos aliquando vniuerſos morbo fuiſſe abſumptos, ita vt ſolus Æacus fuerit ſuperſtes, qui cùm grauiter ferret inſulæ ſolitudinem, Iouem patrem precatus eſt, vt aliquo pacto homines repararet. Iupiter illius precibus commotus, formicas, quæ in annoſa quercu vagabantur, in homines mutauit, Myrmidones inde dictos. *Nat. Comes Mythol.lib.3. c.9.ex Ouidij Metamorph.lib.7.* F

Sunt qui Corybantes ac Curetes, etiam Lares credunt, ita natos ferunt: quippe Opem ſiue Rheam in Idam Cretæ fugiendo delatam, monti manus impegiſſe, ac inde emerſiſſe Curetas, quibus à montis nomine, & facti qualitate, ſit Dactylorum inditum nomen. Curetas verò ex oculorum formoſa ſpecie nuncupatos, ἀπὸ τῶν κορῶν, id eſt, à pupillis. *Calius lib.17. cap.12.A.L.*

TRANSFORMATIO HOMINVM IN QVASVIS ALIAS RES. IN ANIMALIA BRVTA. PVTA in *Aues.*

Daulide vrbe Phocidis Tereo filio epulandum appoſuiſſe ſeminæ dicuntur, quod fuit pollutarum menſarum hominibus exordium. In vpupam mutatus dicitur Tereus, Progne vxor in hirundinem, Philomela ſoror in luſciniam. Dignum illud admiratione, quòd intra huius terræ fines, hirundines neque pariunt, neque ex ouis pullos excludunt, nec omnino tectorum G
laquearibus vllos affigunt nidos. De Philomela verò Phocenſes dicunt, etiam auem factam, Terei perculſam terrore, extra eius patriæ fines euolaſſe. *Pauſ. in Phocicis. & Vide Tit. Inceſtus cum ſorore vxoris.*

Polyphonte Martis & Terduæ filia, ex vrſo grauida, duos filios robuſtiſſimos peperit, Agrium & Oreium: qui cùm deorum hominumque contemptores eſſent, à Ioue Mercurius miſſus, eſt, vt eos interficeret. At Martis beneficio in aues mater cum filiis conuerſa fuit: mater in ſtygem nocturnam auem, Oreius in leporem ſemper mali ominis auem, Agrius in vulturem. *Ant. Liberalis ex Bæi Ornithog.*

Moloſſorum Rex fuit Munichus, Dryantis F. vates egregius, idémque vir iuſtus. Is è Lelanta filios habuit, Alcandrum, qui vaticinio patri præſtabat: Megaletorem, Philæum, filiámque Hyperippam. Eos omnes ob probitatem dij dilexerunt. Quadam nocte eos latrones ſubitò in agris circumuenerunt, cumque pugnæ impares de turribus ſe defenderent, ignemque latrones domibus iniicerent: Iupiter habita eorum pietatis ratione, miſerrima morte perire non eſt paſſus, ſed in aues transmutauit. Et Hyperippa quidem, quoniam ignem fugiens, aquam ſubiit, facta eſt fulica. Cæteri ex igne euolarunt. H
Munichus buteo, Alcander orchilus factus. Megalector & Philæus, quòd ignem fugientes per parietem ad terrã ſe demiſiſſent in exiguas auiculas abierunt; hic in eam, quæ canis dicitur, ille in ichneumonem, mater in piponem, quæ culices muliones legit. Cum hac bellum eſt aquilæ & erodio, quorum oua confringit, dum quercum cædit propter culices. Viuúntque vnà rel qui in ſyluis & latebris, fulica ac lacus & mare obuerſante. *Ant. Liber. ex lib.2. Nicand. Alterat.*

Æſacus Priami filius, ægrè ferens Heſperiam puellam (quam fugientem inſequebatur) morſu colubri in herba latentis fuiſſe interfectam, in aquas ſe dimiſit: mutatus poſtea in mergum, vt Poëtæ fabulantur. *Ouid. lib. 11. Met.*

Ceyx Alcyones maritus, ad oraculum nauigans, naufragium fecit, & obrutus eſt aquis. Quod indignanter ferens Alcyone, mortem mariti ſecuta, in mare ſe deturbauit, & in auem ſui nominis mutata eſt. *Ouid.*

Alcyones, Alcyonei gigantis filiæ, cùm ſe ob patris obi-
A tum ex Pallenes promontorio in mare præcipites dediſſent, in aues mutatæ ſunt ab Amphitrite. *Cal. lib.14. cap.11. A. L. ex Lycophrone.*

Ceyx, Rex Trachiniorum, cùm ſe ob nobilitatem & formam corporis Iouem, & vxorem Halyconem Iunonem appellaſſet: Iupiter eum naufragio perire ſiuit. Cadauer in litus eiectum. Eo cùm viſo Halcyone ſeipſam in mare præcipitaſſet: hæc in auem ſui nominis, ille in cerylum mutatus fuit. *Natal. Comes Mythol. lib.7. c. 6.*

Iynx Echus filia aut πειθοῦς, qui veneficiis præpeditum Iouem in ſûs deſideria coniecit: ab irata Iunone eſt in auitium ſui nominis tranſmutata. *Cal. lib.18. cap vlt. A. L.*

Harpalice Clymeni F. eiuſdémque vxor, in chalcidem auem mutata. *Parthenius de Amat. c.13. ex Euphorbione.*

Alectryon iuuenis in gallum mutatus à Marte, quòd in excubiis poſitus, ne Martis cum Venere concubitus à Sole Vulcano proderetur, ille verò idipſum ſomno ſopitus neglexiſſet, ita vt ambo à Sole proditi, à Vulcano illaqueati, reliquis diis
B ludibro fuerint. *Cal. lib.16. c.13. A. L.*

Cygnus Apollinis F. in auem ſui nominis mutatus ab Apolline, cùm ſeipſum in Canopam lacum abieciſſet. *Liberalis ex Nicandri lib.3. Alteratorum, & Areo.*

Cùm Ægypius Anthei F. à Trimanda vidua pecunia data impetraſſet, vt ipſi ad ſe domum ventitanti corporis ſui poteſtatem faceret: Neophron Timandræ F. id ægrè ferens, Ægypij æqualis, multis donis Bulidem Ægypij matrem pellexit, vt cum ea domum ſuam deducta rem haberet. Horam deinde maturè cognoſcens, qua ad Timandram erat Ægypius venturus, ſuam matrem domo emiſit, inque eius locum matrem Ægypij introduxit, ſe ad eam rediturum ſimulans, Ægypius nihil eorum, quæ machinatus erat Neophron, cognoſcens, cum matre corpus miſcuit, Timandæ nomine. Eum ſomno iam captum Bulis agnouit, arreptóque gladio filio eruere, & ſeipſam necare ſtatuit. Apollinis interim voluntate ſomno Ægypius ſoluitur: intellectiſque Neophronis
C inſidiis in cœlum ſublatis oculis, omnia ſecum aboleri optauit. Iupiter porrò eos in aues mutauit: factique ſunt Ægypius & Neophron, ægypij, h. e. vultures. Bulis in mergum abiit. Timandra in parum eſt mutata. *Ant. Liber. in Transf.*

Cteſylla Alcidamantis filia, Hermochari à parte quidem iureiurando promiſſa, at poſt alteri deſponſata, cùm clàm parente Hermochari nupſiſſet, in partu, propter patris periurium deceſſit. Cæterùm, cùm cadauer ad ſepulturam efferretur columba è ſandapila euolauit, corpuſque mortuæ nuſpiam apparuit. *Ant. Liber. ex transf. Nicand. lib.3.*

Terambus paſtor ob contemptum Pana & conuitiis affectas Nymphas in cerambicem auem mutatus. *Anton. Liberal. ex Nicandri lib. de Immutatis 1.*

Hierax ob amiſſa alimenta Teucris, fame è Neptuno, cui ſacra non perſoluerant punitis in accipitrem à Neptuno mutatus eſt. *Ant. Liberalis ex Bœi. Ornithegonia.*

Pandareus & Ædon vxor commiſeratione Iouis in aues haliætum & alcyonem transformati ſunt. *Ant. Liberalis ex Bœi Ornithogonia.*

D Leucippa, Arſippa, & Alcathoë in aues, veſpertilionem, vlulam & byzam à Mercurio ſunt commutatæ. *Idem.*

Diomedis Socij in aues conuerſi à Venere, ſeu, quòd ei maledixiſſet Agmon Diomedis ſocius, vt ait *Ouid.4. Metam.* ſeu quòd ipſa Venus & Mars ſauciati eſſent ad Troam à Diomede: quod videtur veriſimilius, & congruentius ſententiæ *Homeri Iliad.1.*

Oenoë puella Pygmæa, moribus inuenuſtis & ſuperbis, ob contemptum Iunonis & Dianæ in gruem mutata. *Antoninus Liberalis ex Bœi lib.2. Ornithogoniæ.*

Laius, Celeus, Cerberus, & Ægolius, ob ingreſſum in antrum Iouis apibus ſacrum in Creta, & mellis furtum, à Ioue in aues mutati. *Idem.*

Cleinis Babylonius ab Apolline cum filiis in aues mutatus ob aſinorum oblationem. *Idem, ex Bœi Ornithogonia, & Simmia Rhodio.*

Meleagri Sorores ob defletam fratris mortem, à Diana in aues mutatæ. *Idem, ex 3. libro Nicandri de Mutationibus.*

Periphas Atticus terrigena, antequam Terræ filius Cecrops exiſteret, regnum in priſcos homines iuſtè obtinuit, & templa plurima condidit Apollini. Ob excellentiam factorum eius, honores Ioui debitos homines ad Periphantem transtulerunt, Iouiſque Seruatoris, Inſpectoris, & Benigni nomine
coluerunt. Itaque Iupiter ſuccenſens, ſtatuit totam eius do- E
mum fulmine comburere. Apolline autem deprecante, in domum Periphantis venit, eumque cum vxore verſatum offendens, vtraque manu preſſum in aquilam commutauit: vxoremque eius orantem, vt ſe quoque in auem Periphantis conſuetudine vtentem verteret, phanam, id eſt, fulicam fecit. Periphanti porrò ob pietatem, qua inter homines præſtiterat, hoc honoris tribuit, vt rex omnium auium eſſet, ſacrique cuſtos fulminis, & ad ſuum adiret ſolium: vxori autem Periphanti, vt auis ea ad omnes actiones hominibus ſecunda appareret. *Ant. Liberalis ex Bœi Ornithogonia.*

Quadrupeda.

Io à Ioue in vaccam mutata: ne à Iunone agnoſci poſſet, eorúmque adulterium patefieret. *Nat. Comes Myth. lib.8. c.18.*

Lycaon Arcadiæ Rex in lupum mutatus dicitur, quia hoſpites mactaſſet. Alij Lycaonem lycanthropia morbo correptum fabulæ locum dediſſe autumant quo affecti, Februario, menſe noctu exeunt, in cunctis imitati lupos.

Calliſto, Lycaonis Arcadum Regis filia vnica, cùm fra- F
tres haberet 16. à Ioue compreſſa, à Iunone in vrſam conuerſa fuit, & tandem ſagittis à Diana confixa, cùm puerum Arcadem peperiſſet, à quo Arcadia regio dicta, quæ priùs Pelaſgia. *Pauſanias in Arcadicis.*

Hecuba Priami Regis vxor, euerſa Troia captiua abducta, in canem mutata fingitur. Extat adhuc tumulus illius, Cynoſema dictus, ſiue ex figura canis, ſiue ex fortuna humili, in quam deciderat, nomine accepto. *Mela. Ouid. Metam.6. Calaber 1. & 14. Gellius lib.20 cap 6. Euripides in Hecuba. Palaphatus in Niobe.* Plautus Hecubam canem propter maledicentiam appellatam autumat.

Atalanta & Hippomenes in leones mutati ob concubitum in templo Magnæ matris. *Natal. Comes Mythol. lib.1. cap.8. ex lib.10. Metam. Ouidij.*

Teridates Armeniæ princeps, Gregorium Magnum poſt multa tormenta in antrum cœnoſum & obſcurum per annos 14. incluſit, tempore Conſtantini. Tandem verò cum ſuis opti-
matibus in porcos mutatus, ſe mutuo deuorarunt. *Nicephorus* G
lib.8. cap.35.

Piſces.

Apollon. Rhodius ſeu Naucraties in Naucratis comparat. Pompilum ſcribit hominem primum fuiſſe ac propter quendam Apollinis amorem in piſcem fuiſſe mutatum. Ocyrhoën enim Samiam virginem Apollinem aiunt rapere conatum fuiſſe. Quæ cùm per feſtum quoddam Dianæ in Miletum aufugiſſet, ac ibi eſſet rapienda, Pompilum quendam piſcatorem patrium amicum orauit, vt patriam eam tutam reduceret. Pollicitus eſt ille: & vbi eam ad litus deduxit, Appollinem apparuiſſe ferunt, puellamque rapuiſſe, nauimque in lapidem vertiſſe & Pompilum in piſcem tranſmutaſſe, comitem marinum velocium nauium. *Athen. lib.7. c.6.*

Semiramidem deæ cuiuſdam Dercetus fuiſſe filiam, fabuloſa prodit hiſtoria. Eius templum fuit ad Aſcalonem Syriæ ciuitatem, apud ſtagnum piſcibus plenum. Eandem Plinius prodigioſam vocat Atergatim, quòd eſſet facie hominis, at corporis reliqua in piſcem deſinerent. Ferunt, Venerem factam deæ illi obuiam quandoque adoleſcentis ſpecioſi amorem iniecisse: cui permixta Derceto filiam conceperit: quam pudore ducta mater, in deſertis locis, vbi aues forent plurimæ, expoſuerit: quæ connutrita puella, cauſam etiam nomini fecerint: quippe Syrorum lingua, Semiramis auitium ſignat. At enim dolore percita Derceto ex facti turpitudine, in lacum ſe præcipitem dedit, deformataque in piſcem eſt: quo nomine piſcitij abſtinentia ſanctiſſimè à populis illis colebatur. Et hinc Atergatis quoque nuncupata, quoniam illarum gentium vocabulis, ater priuationem dicat, & gatis piſcem. Nam & *lib.16. Strabo* auctor eſt, Atergatin à Barbaris dici, quæ ſit Athara, quámque Creſias vocarit Derceto. At Cornutus eandem cum Rhea eſſe putat. *Calius lib.23. c.5. A L.*

Latona cùm in Aſteria inſula Appollinem & Dianam pepeiſſet, in Lyciam venit, infantes ad lauacra Xanthi apportans. Et primùm in Melitem fontem incidit: ſtatuitque ibi abluere infantes antequam ad Xanthum pertigiſſet. Sed pulſa fuit inde à Paſtoribus, qui eò potum boues egerant. Reuerſa autem à Xantho, cùm adhuc paſtores ad fontem inueniſſet, vniuerſos in ranas conuertit. *Antō. Liberalis ex Menecrate Xanthij*

Lycia

A Lytiacis, & Nicandro. *Ouidius in Metamorphoſi* Ruſticos Latonam irridentes in ranas conuerſos ſcribit.

Serpentes.

Cadmus poſt multas filiarum nepotúmque ſuorum calamitates, ſubrogato in regnum Pentheo Agaues & Echionis filio, relictis Thebis, ad Enchelienſes cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cùm ab Illyriis bello infeſtarentur, reſponſum tulerunt, futuram penes ipſos victoriam, ſi Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis diſterminat. Igitur Cadmus Illyriorum regno potitus, aliquandiu feliciter egit: deinde paulò pòſt in draconem & ipſe & vxor mutati à Ioue in campos Elyſios dimiſſi ſunt. *Dionyſius in lib. de ſitu Orbis. Natalis Comes Mythol. lib. 9. cap. 14.*

Nicandri interpres tradit Abantem, Metanitæ F. à Cerere in lacertam, ſeu aſcalabum, ſeu aſcalabotem, ab Atticis galeotem dictum, conuerſum eſſe, quòd à matre ſuſceptam hoſpitio moleſtè tuliſſet, & rem diuinam honori illius inſtitutam irriſiſſet. *Cal. lib. 19. cap. 4. A. L.*

B *Inſecta.*

Aurora Tithono Laomedontis F. rapto, à Parcis immortalitatem impetrauit: Sed cùm oblita fuiſſet petere etiam ne ſeneſceret, Tithonus ad tantam veniſſe ſenectutem dicitur, vt infantulorum more in cunis agitatus quieſceret. Tandem in cicadam conuerſus: quæ mutatis prioribus exuuiis licet ſenio confectæ, non occidunt, ſed iuueneſcunt. Hanc fabulam attigit *Horat. lib. 2 Carminum.*

Longa Tithonum minuit ſenectus.

Illud autem paſſus creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filij morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium brachia concuſſit, atque alæ tum primùm illi natæ dicuntur. Hanc rem qui ad hiſtoriam traducere conantur, dicunt Tithonum ex Oriente vxorem duxiſſe: è qua cùm prædictos ſuſcepiſſet filios, ad tantam peruenit ſenectutem, vt in cunis agitaretur domi infantum more. Datúſque eſt fabulæ locus, quòd Aurora illum amauerit, ob temperiem Orientalium locorum, qui illum & maritum & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadam fuerit conuerſus, quid aliud eſt,
C quàm ſenilis garrulitas & loquacitas? Cùm enim moroſi ſint ſenes, tum glorioſi, & temporis præteriti ſemper laudatores, contemptoréſque præſentis, cuiuſmodi Neſtorem finxit Homerus. *Nat. Comes Mythol. lib. 6. cap. 4.*

Fertur natis Muſis, cantúque monſtrato, Quoſdam homines voluptate cantus vſque adeò delinitos fuiſſe, vt canentes cibum potúmque negligentes imprudenter perierint: ex quibus deinceps cicadarum genus ſit propagatum: munus hoc nactum à Muſis, vt alimonia non indigeat, ſed abſque cibo & potu ſemper viuat, poſtea verò ad Muſas proficiſcatur, quàm quis hìc Muſam colat, renunciaturum. *Cal. lib. 17. cap. 6. A. L.*

IN VEGETANTIA.

Mentham, ſiue mintham, tradit Oppiani interpres ἁλιευτικῶν tertio, à Mintha, quæ Nympha fuerit, appellatum videri, Cocyti filia, quæ vbi inaudiſſet, amari à Platone Proſerpinam, indignata eo nomine, conſtanter illi ſe præponere auſa eſt: dictitans, ſi inferos peteret, inimiciter infeſtaturam. Quo puellæ tumore commotior Ceres, Perſephones mater, Min-
D tham exculcans, εἰς τὴν κα λὴν βοτάνην ταύτην, id eſt, in malam deformauit herbam huiuſmodi. Ex qua fabella Oppianus mintham vocauit κωκτίδα νύμφην. *Calius lib. 10. cap. 22. A. L.*

Pueri Meſſapiorum ob contemptas Nympharum Epimelidum choreas, in arbores à nymphis mutati ſunt. *Antoninus Liberalis ex lib 2. Alteratorum Nicandri.*

Daphne apud Poëtas in laurum, Myrrha in arborem ſibi cognominem.

Pityn puellam ſcribunt Græci à Borea ſaxo alliſam, quòd in amorem Panos foret procliuior, terráque miſerante in arborem ſui nominis deformatam. Proinde Pana hinc coronam geſtare, quin afflante Borea etiam flere. Id quod Geoponicôn vndecimo comperias. *Calius lib. 25. cap. 2.*

Eteoclis fabulantur Filias, in dearum honorem ſaltantes, in puteum prolapſas, ab terra miſerante in cupreſſos conuerſas eſſe. *Calius lib. 25. cap. 2. A. L.*

E Smyrna, Theiantis F. cùm ob ignis metum abortum, quem ex patre ſubornante nutrice clàm conceperat, edidiſſet, ſublatiſque manibus optaſſet, vt neque viuis neque mortuis ſibi intereſſe daretur: à Ioue in arborem mutata eſt cognominem. *Antonin. Liberalis in Metamorph. Ouid. lib. 10. Metamorph. & Natalis Comes Mythol. lib. 5. cap. 16.* B

Tryphon. lib. Hiſtoriarum ſecundo, Dorionem ſcribit in Georgicis cauſam ficus appellationis reddere, qui Syceam quendam ex Titanibus commemorat, Iouis inſequentis iras fugientem, à Terra matre fuiſſe receptum: quæ plantam poſtea in pueri memoriam emiſit: vnde & ciuitas quædam Ciliciæ Sycea nuncupatur. At eam Pherenicus poëta à Syce Oxyli ſorore appellatam fuiſſe contendit: nam Oxylum Orij filium cum Hamadryade ſorore concubuiſſe ſcribit, quæ inter alia nucem, glandem, cornum, oream, alnum, vlmum, vitem, ficúmque peperit: hæcque omnia poſtea Hamadryadas nominauit, à quibus multæ arbores nomen aſſumpſerunt. Hinc etiam Hipponax nigram ficum vitis eſſe ſororem dixit. *Athen. lib. 3. cap. 8.*

IN INANIMATA. In

Flumina. F

Selemnus adoleſcens amabatur ab Argyra nympha, dum formæ durabat elegantia, cum quo è mari nympha ſubnatans in fluminis alueo cubare ſolebat. At defloreſcente forma, acceſſus etiam virginis deſiit. Vnde contabuiſſe puerum aiunt, & à Venere in amnem mutatum. *Pauſan. in Achaicis.*

Ferunt cùm Alphæus venator Arethuſæ amore captus eſſet, & illa nuptias eius auerſata in Siciliam fugiſſet, ambos in aquam commutatos eſſe. *Pauſanias lib. 5.*

Fontes.

Pyrene nympha ob nimium luctum in fontem ſui nominis conuerſa fingitur.

Montes.

Cùm Perſeus abſciſſum Meduſæ caput reportaret, peteretque ab Atlante hoſpitium, reiectus fuit ab eo. Perſeus oſtenſo ipſi Meduſæ capite, Athlantem in montem ſui nominis mutauit. *Natalis Comes Mythol. lib. 4. cap. 7.*

Saxa.

Niobe, Amphionis Thebani Regis vxor, XIV. liberis ſuper-
biens, ſéque numero filiorum Latonæ præferens, ira Latonæ omnes liberos amiſit, & tandem præ mœrore in ſaxum commutata. *Ouid. lib. 6. Metamorph. & Eraſmus in Adagio, Niobes dolores.* G

Cragaleus Driopis F. ob Ambraciam vrbem Herculi aduerſus Apollinem & Dianam adiudicatam, in ſaxum mutatus eſt. *Anton. Liberalis in Metamorphoſi.*

Memoriæ proditum eſt, Iodamian, Mineruæ Itoniæ in Bœotia ſacerdotium gerentem, noctu intra ſacrum templi ſeptum veniſſe: Mineruam ſe ei obtuliſſe cum palla, in qua Meduſæ Gorgonis caput inerat. Eo conſpecto, ſtatim Iodamiam in lapidem obriguiſſe: eámque ob rem mulierem quotidie ad Iodamiæ aram ignem apponentem, ter Bœotorum voce effari Iodamen viuere, ignem ſibi depoſcere. *Pauſan in Bœoticis.*

Venus diis irata, quòd paſſi fuiſſent ipſam cum Marte à Vulcano in rete ligari, in ſyluas Caucaſias ſe abdidit ob pudorem. Dij omnes cùm fruſtrà eam diu quæſiiſſent, Anus locum, vbi latebat Venus, à Deo interrogata indicauit. Quare illam Venus in ſaxum mutauit. *Lycophron:*

ϗ τὴν πάλαι γραῖαν μαρμαρουμένην λίθοις.

Anumque factam marmor ipſam frigidum.

Natalis Comes Mythol. lib. 6. cap. 13. H

Pandareus Meropis F. ob furatum è templo Cretenſi aureũ canem, à Ioue in ſaxum mutatus fuit. *Ant. Liberalis in Metam.*

Dyctem piſcatorem Seriphium arcam adduxiſſe retibus tradunt, in qua Perſeus cum matre Danaë expoſitus tenebatur, cùm pater Danaës Acriſius vtrumque abieciſſet in mare. Iſta in inſula educatus fuit Perſeus, qui cùm caput Gorgonis allatum Seriphiis oſtendiſſet, vniuerſos mutauit in lapides, idque in matris vltionem, quia illis adiutoribus Seriphi Rex Polydectes per vim illam in vxorem acceperat. Fabulæ locum dedit inſula ſaxoſa exiſtens. *Strabo lib. 10*

Cum Mercurius aliquot armenta boum Apollini abegiſſet, & accepto ſilentij iuramento à Batto, in ſpelunca Prignis ad Coryphaſium abdidiſſet: ad Battum mutata forma reuertitur, periculum facturus, an ipſe iuramentum ſeruaturus eſſet. Data ergo mercedis loco chlæna, percontatur anne furtiuas boues prætereagi vidiſſet? Ibi Battus chlæna accepta indicium facit de bobus. Mercurius bilinguem eum eſſe indignè ferens, adacto baculo in ſaxum commutat. *Anton. Liberalis ex Heſiodi magnis Eœis, & Didymarchi lib. Metam. 3.*

Arſinoë Niocreotis Salaminiorum regis F. in ſaxum muta-
A ob inhumanitatem. ☞ *Vide Tit. Procorum.*

* Refert in Tab. Ruſſiæ *Abrah. Ortelius*, quadam iſtius Prouinciæ parte, conſpici ſaxa magno numero, hominum, camelorum, ouium, armentorúmque formam exprimentia. Additque fuiſſe Gordam populi gregem paſcentis, qui ante annos circiter ccc. ſtupenda metamorphoſi in ſaxa ſubitò irriguit.

Statuas ſalis.

Vxor Loth, conflagrantem patriam curioſè reſpectans, contra Angelorum edictum: in ſtatuam ſalis conuerſa eſt. *Geneſis cap. 19.*

* Idque in monumentum quoddam inobedientiæ atque incredulitatis illius, ſimúlque iuſtitiæ ac vindictæ diuinæ. Manſit autem ea ſtatua vſque ad tempora Ioſephi, eiuſque meminit *Borchardus in deſcript. Terræ ſanctæ par. 1. cap. 7.* Somniant autem Iudæorum Rabbini, dū aſſerunt ideo hanc metamorphoſin factam à Deo, quod vxor Loth in odium hoſpitalitatis recuſaſſet, pridie apponere ſalem marito prandenti cum viris
B qui ad eum venerant. Melius *Aug. l. 16. Ciuit. c. 30.* Qui eam in ſtatuam ſalis conuerſam affirmat, vt hominibus præberet condimentum, quo ſapiant aliquid, quo illud caueatur exemplum. Illud autem docuit Saluator, *Lucæ cap. 9.* Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei: ideóque alio loco, *Lucæ cap. 17.* dicit, Memores eſtote vxoris Loth. Videatur *Rupertus lib. 6. cap. 10 Comment. in Geneſ.*

Anno 1548. octauo calendas Februarij in Norico, quà Pannoniæ, Illyrico, Dalmatiæ, Carnis, Hiſtriæque continuatur, maximus terræ motus exortus, continuè durabat, nec ante dies quadraginta ſiſtebatur, variéque terra quatiebatur, miráque edebantur opera Morauia, Bauaria ſuperior ſenſit: ſex atque viginti vrbes & caſtella proſtrata eſſe, in acta eius anni relatum eſt. Homines cum pecoribus interierunt, mœnia, templa, ædes ſubuerſæ ſunt, totæ vrbes corruerunt, montes abrupti cladem inſuper eam auxêre. Nam duo montes concurrerunt, vrbibus deuoratis, agrorúmque tractu hauſto, villæ eliſæ, animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata ſunt. Hiatus ſubſecutus partim remanſit, partim cunctà ſorbuit, ita inducto ſolo, vt nulla veſtigia extarent. Quinquaginta amplius Homi-
C nes, Ruſticas item mulgentes cum vaccis extinctas diriguiſſe, & corpora à ſpiritu terreno in ſalarias ſtatuas redactas apud Charinos: hæcque ſimulacra ſibi & Cancellario Auſtriaco conſpecta eſſe, refert *Conradus de Magdenberg*, illius æui Mathemat. *teſte Ioan. lib. 7. Annal. Boiorum.*

FORMA HOMINIS MVTATA.

Metamorphoſis, ſeu transformatio humanæ formæ in quamuis aliam inferiorem, ſi vita humana per functiones humanas ſeſe exercentis ablationem ſpectes, ad locum Mortis pertinet. Sin verò ſimplicem formæ mutationem perpendas, quam vel propria voluntate vel magica libidine mutat, huius erit loci. Inter Magica miracula titulus quoque recenſetur, Formæ mutatio. Nempe quòd illic Efficientis, hic Patientis habetur ratio.

IN SAXA.

Cùm Apollo & Diana Nobiles filios interemiſſent: Iupiter omnes Homines in lapides per nouem dies conuertit, ac decimo die priori formæ reſtituens permiſit vt illi ſepelirentur.
D *Natalis Comes Mythol. lib. 6. cap. 13.*

IN BRVTA.

Euanthes inter auctores Græciæ celebris, tradit Arcadas ſcribere, ex gente Antæi cuiuſdam ſorte familiæ lectum ad ſtagnum quoddam regionis eius duci, veſtitúque in quercu ſuſpenſo tranare, atque abire in deſerta, transfigurarique in lupum, & cum cæteris eiuſdem generis congregari per annos nouem. Quo in tempore ſi homine ſe abſtinuerit, reuerti ad idem ſtagnum, & cùm tranauerit, effigiem recipere, ac priſtinum habitum, addito nouem annorum ſenio, ait quoque Fabius, eandem recipere veſtem. Mirum eſt, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium eſt, vt teſte careat. Itaque Agricopas, qui Olympionicas ſcripſit, narrat Demænetum Parrhaſium in ſacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humanâ etiam tum hoſtia faciebant immolati pueri exta deguſtaſſe, & in lupum conuertiſſe eundem decimo anno reſtitutum athleticæ, certaſſe in pugilatu, victorémque olympia reuerſum. *Plin. lib. 8. cap. 22. & Aug. lib. 18. de Ciuit. Dei, c. 16. ex Varrone.*

Neuri Scythiæ populi, fontium Boryſthenis accolæ, ferun- E
tur quotannis ſemel ſinguli ad aliquot dies effici lupi, & rurſus in priſtinum habitum redire. *Herod. lib. 4. Bonfin. lib. 1. Dec. 1.* Neruos vocat.

Vincentius lib. 16. Hiſt. ſcribit in Pudicam feminam, in quam amore veſano exarſerat Ægyptius quidam, à maleficio in equam verſam, & à D. Macario Ægyptio eremita reſtitutam.

Refert *Vincent. in Spec. nat. lib. 3. cap. 109. & Gulielmus Malmesburienſis monachus, in ſua hiſtoria*, tempore Petri Damiani fuiſſe duas vetulas in via publica, quà Romam itur, quales *Aug. lib. 18. de Ciuit. Dei, c. 8.* appellat ſtabularias, id eſt, tranſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum propriè hoſpitium venale, & publicum dicitur) quæ in vno commorantes tugurio, vna quoque arte malefica imbutæ hoſpitem quandoque ſolum aduenientem, in equum vel ſuem vel aſinum mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebant. Quodam die Iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus victum exigentem, hoſpitio exceperunt, & in aſinum verterunt, multùm eo lucrifacientes, qui geſtuum miraculo diſtineret
tranſeuntes: nam ad anus mandatum nutúmque quocunque
mouebatur: non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. In- F
gentem inde quæſtum fecerant vetulæ. Quo cognito, vicinus carè aſinum redemit, Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, vt cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua, & tandem incautiorem nactus cuſtodem, in lacum proximum ſe coniecit: ibi ſe aliquandiu voluntans, propriæ reſtituitur formæ. Cúmque ab eodem obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinum vidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. Famulus ad herum retulit; herus ad Leonem Pp. ſanctiſſimum. Conuictæ anus idem fatentur. Dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus, vir eruditiſs. prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat.

Quidam nomine Præſtantius inquit D. Auguſtinus loco paulò antè citato Patri ſuo contigiſſe indicabat, vt venenum illud per caſeum in domo ſua à ſtabulariis illis mulierculis exhibitum ſumeret, & iaceret in lecto ſuo quaſi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot autem dies eum velut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia enarraſſe quæ
paſſus eſſet caballum ſcilicet factum, annonam inter alia iu- G
menta baiulaſſe militibus, quæ dicitur retica, quoniam ad retia deportatur. Quod ita vt narrauit, factum fuiſſe, compertum eſt: quæ tamen ei ſua ſomnia videbantur.

Lucianus in Theſſaliam profectus, vt magicas artes diſceret, in hoſpitium fortè diuertit, vbi mulier ſe vnguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento ſe volens inungere, in aliud errore incidit, quo vnctus vertitur in aſinum. Inductus autem in theatrum variis conſperſum herbis, ex ancillæ inſtitutione per roſarum eſum reſtituitur. Id opus ſic Latinum fecit Apuleius, vt ad verbum expreſſerit pleraque omnia, additis plurimis, quò iucundior eſſet lectio iis, qui Meleſiis fabulis delectantur, & condiuit ſua illa partim antiquaria, partim nimis audacter nouata dictione, rem alioqui futuram ſubinſulam, atque ſubfatuam. *Lud. Viues in lib. 18. Aug. de Ciuit. Dei, cap. 18.*

CORPORIS TOTIVS PILI.

HIRSVTIES. H

Notum eſt illud Ouidij de Viris:

Barba viros, hirtæque decent in corpore ſetæ.

C. Caligula fuit capillo raro, at circa verticem nullo, hirſutus cætera. Quare tranſeunte eo, proſpicere ex ſuperiore parte, aut omnino, quacunque de cauſa, capram nominare, criminoſum & exitiale habebatur. *Suet. in Caligula.*

SEXVS.

DISTINCTVS, ſeu MVTATVS.

De mutatione puellarum feminarum in maſculos legimus *apud Hippocratem lib. 6. Epidem. ſect. 8. Plinium lib. 7. cap. 4. Gell. lib. 9. cap. 4. & Amatum Luſitanum Cent. 2. curatione 39.* Extat de iiſdem Auſonij epigramma.

Heſiodus, Dicæarchus, Clitarchus, Callimachus, aliique nonnulli narrant, Tireſiam Eumaris F. in Arcadia, cùm eſſet mas in monte Cyllene, ſerpentum, quos coire videbat, alterum vulneraſſe: illicóque mutato, ſeu in fœminam mutatum eſſe, ac cum viro concubuiſſe. Monitum autem oraculo Apollinis, vt cùm coëuntes ſerpentes iterum deprehendiſſet, alterum itidem ſauciaret, ita enim priſtinum ſexum rediturum,

obſeruata

A obſeruata opportunitate,conſilium Dei fuiſſe executum, itaque recuperaſſe priſtinam naturam.Porrò Ioue cum Iunone altercante,illoque contendente, plus voluptatis è re venerea fæminas percipere quàm viros , Iunone contrarium aſſerente:placuiſſe,vt accitus ea de re pronunciaret Tireſias, vtpote vtrunque ſexum expertus. Hunc interrogatum reſpondiſſe : decem in partes voluptate iſta diuiſa , vnam viro, nouem mulieri obtingere. Iunonem iratam , cum oculis confoſſis excæcaſſe. Iouem ei vaticinandi artem dono dediſſe,& vitam VII. ſeculorum. *Phlegon.de Mirab.*

Iidem perhibent,apud Lapithas Elato regi filiam fuiſſe,nomine Cænidem : cum hac Neptunum congreſſum,promiſiſſe, facturum ſe ei quodcunque vellet : ipſam petiiſſe , vt ab eo in virum mutaretur,fieretque inuulnerabilis:præſtitiſſe id Neptunum,nomenque viro Cæneus factum. *Phlegon. & Ouidius lib. 11. Metamorph.*

Filia Euritij Spartonis Galatea,Phæſti nupſit Lampro Pandionis F. viro natalibus non obſcuris , ſed inopi.Is cùm vxor grauida eſſet, voto maſculam ſibi prolem expetens , edixit mulieri,ſi filiam peperiſſet,vti ne eam tolleret : ſimul ad oues paſcendas digreſſus : Galatea filiam partu edidit , & miſerta infantis,ſolitudinemque familiæ reputans, inſomniis adſtipulantibus , & ariolis pro filio eam educare iubentibus , Lamprum decepit , filium ſe enixam profeſſa : puellamque nomine Leucippi donatam , tanquam filius eſſet,enutriuit. Cùm adoleuiſſet puella , & ineffabili eſſet pulcritudine , metuens ſibi à marito Galatea,cùm res diutius tegi non poſſet,in fanum Latonæ confugit: multiſque à dea precibus contendit,ſi filia in marem mutari poſſet. Hypermeſtra vendita pro muliere inuenit precium:cùm autem in virum eſſet mutata, alimenta Æthoni patri attulit, Cretenſis quoque Sibroeta mutatus eſt , cùm inter venandum lauantem vidiſſet Mineruam. Latona continenter lamentantem & deprecantem miſerata eſt Galateam, puellam que in puerum mutauit. Huius mutationis etiamnum Phæſtij meminerunt,Latonæ que Phytiæ ſacrificant,quòd virilia puellæ creauerint , feſtumque Ecdyſia appellant , quòd peplum puella exuerit. *Ant. Liberalis ex Nicandri lib. 2. Alteratorum.*

C Antiochiæ, quæ eſt ad Mæandrum ſita , homo mixto ſexu, quem Androgynum appellant, fuit, præſidente Athenis Antipatro Romæ M. Vinitio,& T. Statilio Tauro,cui Corbilij cognomentum fuit , Coſſ. etenim Virgo quædam parentibus nata illuſtribus,cùm annorum eſſet XIII. multis procis petita ob pulcritudinem , poſtquam de parentum ſententia deſponſata eſt , nuptiarum die appetente domo progreſſura , ſubitò dolore vehementiſſimo correpta exclamauit. Domeſtici eam reductam in ædes,ita curauerunt, vt quæ doloribus ventris & conuerſionibus inteſtinorum laboraret. Verùm dolore per triduum continuum permanente , cùm omnes eius vrbis medici nullam affectus cauſam inuenirent : quarta die ſub auroram intendentibus ſe acriùs doloribus, puellaque magno cum eiulatu exclamante, ſubitò virilia prodierunt , ac è virgine vir eſt factus. Qui aliquanto poſt Romam fuit ad Claudium Cæſarem adductus; atque hic, Prodigij iſtius cauſa, in Capitolio Ioui Auerrunco aram poſuit. Alius fuit androgynus Meuaniæ , quæ eſt vrbs Italiæ , in diuerſorio Agrippinæ Auguſtæ, præſide Athenis Dionyſiodoro, Romæ D. Iunio Syllano Torquato,& Q. Aſterio Anton.Coſſ.Nam virgo quædam Smyrnæ nata, Philotis nomine, cùm matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus , maſculino enato membro in virum abiit. Eodemque tempore Epidauri alius fuit androgynus, natus inopibus parentibus , cui nomen prius erat Sympheruſa : in virum autem mutatus,Sympheron cœpit vocari, vitamque colendis hortis triuit. Quin & Laodiceæ,quæ eſt in Syria, mulier Æteta nomine, etiamnum cum marito degens , è fœmina vir extitit,cui nomen Æteius:præſide Athenis Macrino : Romæ conſulatum gerentibus L. Lamia , & Æliano vetere. Hunc ipſe quoque *Phlegon Trallianus Adriani libertus lib. de Mirab. & longæuis* ſe vidiſſe ſcribit. D

Inuenimus ab annalibus, P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Coſſ. Caſſini Puerum factum ex virgine ſub parentibus, iuſſuque aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit viſum à ſe Argis Areſconſtem , cui nomen Areſcuſæ fuiſſet , nupſiſſe etiam , mox barbam & virilitatem prouenisse,vxoremque duxiſſe.Eiuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe viſum. Plinius ſe in Africa vidiſſe narrat mutatum in marem nuptiarum die , L. Coſſicium ciuem Tiſdritanum. *Plin.lib.7.cap.4.*

Liuius ſecundi belli Punici tempore tradit , Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coſſ. Virum ex muliere Spoleti factum. *Hippoc.* autem ſcribit *lib.6. Epidem. part.8. aphor.45.* E Phætuſæ cuipiam Pythei vxori corpus virile & in vniuerſum hirſutum & piloſum fuiſſe redditum,barbamque eam emiſiſſe, vocem item aſperam fuiſſe effectam. Quod ipſum etiam Namyſiæ Gorgippi vxori in Thaſo eueniſſe,ſubiungit.

Neapoli regnante Ferdinando I. cùm Ludouicus Guarna, Salernitanus ciuis,quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſcæ , Carolæ alteri erat nomen: poſteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem erupêre : mutatoque habitu pro maribus habiti ſunt , Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli ſub eodem Rege, Puellæ,quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſponſæ habuerat nomen , qua nocte primùm viro tradita cum eo cubuit , ſiue ex confricatione , ſiue ob aliam cauſam,quæ ignota ſit , effractis membranis, quæ vt mulier videretur, efficiebant, virilia membra prodierunt : domumque reuerſa , in iudicio dotem repetiuit , in virorum numero poſtea habita. *Fulg.lib.1.cap.6.*

In oppido Eſguerra , nouem leucis à Conymbrica, nobili apud Luſitanos ciuitate , puella quædam genere nobilis erat, F cui nomen (ſi rectè memini) Maria Pacheca erat:quæ cùm ad ætatem perueniſſet,in qua mulieres primùm menſtrua emittere ſolent, vice menſium priapum vſque ad id tempus intus latitantem extra eiecit. Et ſic ex fœmina factus eſt maſculus: & virili toga indutus , ac ſacra aqua reſperſus,Manuel fuit vocatus.Qui ad Indos proueniens,& diues ac clarus factus , poſtea ad ſuos rediit , & vxorem duxit.Sed an liberos genuerit , non ſatis compertum habeo.Conſcij tamen ſumus,imberbem hunc ſemper manſiſſe,inquit *Amatus Luſitanus conſult.med.centuria. 2.curat.39.*

CONFVSVS. ANDROGYNI, HERMAPHRODITI.

Anno ſal.1461. in vrbe Lythquho Scotiæ Androgyna herilem filiam , in eodem lecto cubantem , grauidam fecit. A matronis ſimplicem puellam ſic deceptam eſſe indignantibus accuſata,viua tumulata eſt. *H. Boethius lib 8.*

ÆTAS MVTATA.

G Fuerunt qui dixerunt , Iaſonem ſeneſcentem ab ipſa Medea coctum iuuentuti fuiſſe reſtitutum , vt ſcripſit *Pherecydes, & Simonides Poëta,& Lycophron.* Quod Æſon præterea Iaſonis pater fuit à Medea coctus , & iuuentuti reſtitutus , ſcripſit is Poëta qui Reditus compoſuit. *Æſchilus* in Bacchi nutricibus, nutrices ipſas Bacchi vna cum illis coctas fuiſſe inquit , & ita ab eodem,iuuentuti reſtitutas. *Natalis Comes Mithol.lib.6.c.8.*

PROPAGATA.

Nicander in Theriacis , tradit : Homines , ad quos ignem Prometheus detulerat , furtum Ioui indicaſſe:Eiuſque rei præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetraſſe. *Natal. Comes Mith.lib.4 cap.6.*

* Metaphyſica.

* DEFINITIO, & ETYMOLOGIA.

METAPHYSICA ita dicta , quaſi poſt , vel vt alij,ſupra naturalia, quia poſt cognitionem rerum naturalium, eorum circa quæ verſatur Metaphyſica,notitiam tanquam in altiore naturæ gradu adipiſcimur. Eſtque propriè dicta ſcientia vt docet *Ariſtoteles lib.4. Metaphyſica cap.1.* quia , inquit, datur H ſcientia quæ conſiderat ens vt ens , nulla autem alia hoc facit præter metaphyſicam. Omnes enim ſcientiæ particulares verſantur circa aliquod inferius entis , tanquam obiectum adæquatum. Finis autem metaphyſicæ eſt contemplatio , vnde & ſpeculatiuis ſcientiis annumeratur.

* VARIA ILLIVS NOMINA.

Præter nomen Metaphyſicæ , aliud ab Ariſtotele accepit, nempe Prima Philoſophia. Eſt enim potiſſima Philoſophiæ pars , hinc & per antonomaſiam abſque addito Philoſophia appellatur.

Vocatur quoque Theologia , quia diſſerit de Deo non ex principiis diuinitus reuelatis , ſed ex iis quæ naturali lumine ſciuntur.

Dicitur inſuper Sapientia *lib.11.cap. Metaphyſica* quia altiſſimarum rerum cauſas tractat.

Quin *lib.1.cap.7.* eam *Ariſtoteles* vocat dominam omnium ſententiarum.

* PRÆSTANTIA.

Metaphyſica ordine dignitatis prima eſt inter alias ſcientias, idque tam ratione obiecti, quam modi ſiue certitudinis. Verſatur enim circa res præſtantiſſimas, puta Deum, aliaſque immateriales & immutabiles ſubſtantias, quæ ſunt perfectiſſimæ, & ex parte ſua euidentiſſimæ.

Ordine autem doctrinæ metaphyſica aliis ſcientiis eſt poſterior: vt quæ verſentur circa res magis compoſitas, adeoque nobis notiores.

Eſt interim inter reliquas ſcientias maximè vtilis, quia proximè conducit ad cognoſcendum vltimum finem. Imo vbi aliæ ſcientiæ deficiunt, recurritur ad hanc velut iudicem communem, & principem ceterarum.

Cumque metaphyſicam dicat Ariſtoteles inuentam non propter quæſtum, ſed propter ignorationem, & ex ignoratione prouenientem admirationem, patet quomodo ſit etiam neceſſaria: quia naturaliter omnes appetunt ſcire.

* OBIECTVM.

Obiectum Metaphyſicæ eſt Ens per ſe reale, commune enti finito & infinito: ſeu creato & increato. Aliæ verò ſcientiæ conſiderant tantum partem entis: Hæc verò totum Ens in ea latitudine, qua poteſt eſſe obiectum ſcientiæ realis. Ita *Ariſtot. lib.* 1. *Metaph.* & alibi frequenter. Sic vt etiam Deus ſub hoc obiecto comprehendatur: qui licet cauſam propriè dictam non habeat, tamen quorundam attributorum illius noſtro modo intelligendi, prior aliqua ratio dari poteſt, quod ſufficit ad ſcientiam.

* STVDIVM CVLTVS VSVS.

Veteres hanc Scientiam inter diſciplinas acroamaticas numerabant, vt vel nihil de ea ſcriberent, ſed auditoribus voce tantum communicarent: ſi tamen ſcriberent, id adeo obſcurè faciebant, vt ab iis ſolis qui ἀκροάται καὶ μὴ ἐξώτεροι eſſent, intelligeretur.

Porrò inter Metaphyſicos olim hæc erat differentia, vt alij res ipſas nudas, obſcurè tamen, proponerent: vt Ariſtoteles & Theophraſtus: alij fabularum inuolucris obuoluerent, Deorum nomina prætexentes: qui ob id appellati fuêre Theologi. Exempla vtriuſque generis ſubiicimus.

METAPHYSICI PVRI.

Hermes Triſmegiſtus Ægyptius maximus Philoſophus & orator fuit, qui etiam de ſumma Trinitate aliqua prædixit, perindè ac ſi illius aliquam cognitionem ex naturalium rerum imaginibus percepiſſet. Circumfertur enim hic de ea illius verſus:

Monas gignit Monadem, & in ſe reflectit amorem.

Quo ſanè proceſſio illa ardua in diuinis, qua filius Patri conſubſtantialis ab æterno genitus, ex Patre Filioque Spiritus S. per modum amoris procedere creditur, ſubtiliter indicatur. Fuerunt Hebræi qui per Iethro ſocerum Moyſi intelligunt hunc Triſmegiſtum. At falluntur: eſt namque is ipſo Moyſe recentior, vt cuius tempore floruit Atlas Aſtrologus frater Phyſici Promethei, maternus auus Mercurij Triſmegiſti: cuius nepos fuit alius ille eiuſdem cognominis. *Euſeb. lib.9. de præp. Euang. c. vlt. Auguſt. lib.*18. *de Ciuit. cap.*8.

Multorum ex veteribus Philoſophis opiniones *Ariſtoteles* in libris ſuis recenſet, examinat & perpendit, quæ niſi metaphyſicæ eſſent, à Philoſopho tanquam alienæ relinquerentur. Meminit itaque Hippaſi Metapontini, Heracliti Epheſij, Anaximenis, eiuſque præceptoris Anaximandri, Thaletis Mileſij, Parmenidis Eleatis, Empedoclis Agrigentini, Xenophanis, Meliſſi, Anaxagoræ Clazomenij, Hipponis, Leucippi, Democriti, Abderitis, Alcmæonis Crotoniatæ, Pythagoræ, Protagoræ, Ariſtippi ſophiſtæ, Zenonis & Megaricorum, Cratyli, Antiſthenis, Speuſippi, qui nepos fuit Platonis ex ſorore, Eudoxi, Calippi, Eueni, Sophoclis & Heſiodi Poëtarum, ipſius denique Platonis. Omnes iſti de prima Philoſophia vel ex profeſſo, vel in rerum naturalium tractatione, aliquid dixerunt. At qui ſeparatim & ex profeſſo, diſtinctè ſcilicet & ſeparatim, Metaphyſica tractarint, nullos reperies præter Ariſtotelem & Theophraſtum. Cæteri omnes, etiam Plato ipſe, Metaphyſica cum Phyſicis miſcuerunt, & propterea ab Ariſtotele paſſim reprehenduntur, non tam propter res ipſas, quam propter ἀταξίαν & confuſionem. Nam ſi rerum naturalium naturalia quoque ſunt principia, abſurdum erit metaphyſica & ſupernaturalia (vt ita loquar) principia ſtatuere, qualia Parmenides, Meliſſus, Empedocles, Pythagoras, & reliqui poſuerunt. Hæc cauſa eſt, cur Ariſt. eoſdem in Phyſicis pariter & Metaphyſicis impugnet: illic quidem, quatenus loco naturalium principiorum non naturalia, ſed quæ præter naturam ſunt fingunt: hic verò, quatenus nec ea, quæ fingunt, verè ſunt metaphyſica. Eadem quoque de cauſa iidem à nobis ſub Metaphyſicorum catalogo recenſeri potuerunt, quorum ſupra in Phyſicorum catalogo mentio facta fuit.

Ceterum Ariſtoteles Metaphyſicam lib. XIV. abſoluit, quamuis plerique ambigant, an duo poſteriores illis ſint dicendi: quæ autem in illis tractentur, Vide apud *Poſſeuinum in Bibliotheca. Tom.*2 *lib.*12. *cap.*17.

FABVLOSI SVPERSTITIOSI.
THEOLOGI Ethnicorum.

☞ *Ex Tit. Poëtarum Theologorum huc ij, qui Theogonias ſcipſere.*

Orpheus Thrax, Oeagri filius, vt alij putant Apollinis & Calliopes (quod dictum eſt ob cantus ſuauitatem) Artapanus in Ægypto doctum tradit, adiutumque magnopere doctrina Moſaica. Diodorus ſacra Bacchi ex Ægypto in Græciam attuliſſe dicit, dediſſeque Thebanis, quòd ab eis eſſet honorificè exceptus. Hic cantus ſuauitate & beſtias & ſaxa ad ſe fertur allexiſſe. Quin & Parcas dulcedine ſuæ lyræ flexit, vt ſibi ſua redderetur Eurydice. Occiſus eſt à bacchantibus feminis: cauſa non conſtat. Alij, quòd viderit Liberi ſacra, putant: alij, quod cùm apud inferos deos omnes laudaſſet, Liberum prætermiſerit: alij, quòd cùm adiudicaſſet Adonim dimidio anno Calliopæ, & dimidio Veneri, nec Veneri totum, hæc in eum feminarum furorem immiſit. *Hyginus lib.*2. Alij quòd, qui idololatriæ idem quoque pederaſtiæ Thracibus auctor fuerit.

Linus, *vt Hermodorus* ait: Mercurij & Vraniæ Muſæ filius fuit. Virgilius Apollinis dicit. Diodorus hunc primum in Græcia numeros & melodiam inueniſſe ait. Scripſit mundi originem, Solis & Lunæ curſus, animalium & fructuum generationes, docuit Herculem citharam. Cumque is ingenio eſſet tardo, & ob id obiurgaretur, ac etiam interim vapularet, in magiſtrum Linum inſurrexit, eumque confecit ictibus citharæ. Alij ſagitta Apollinis periiſſe narrant. Muſæos non vnum commemorat Suidas: tres enim fuiſſe ait. Primum Eleuſinium, Antiphemi filium, Orphei diſcipulum, qui verſibus ad Eumolpum filium vitæ inſtituta compoſuit. Alterum Thebanum, Thamyra genitum, ante Troicam cladem Poëtam melicum, ſcripſiſſeque hymnos & cantica. Tertium multò recentiorem, Epheſium, item Poëtam, qui vixit Eumene & Attalo Regibus, conſcripſitque res Pergamenſium. Muſæum illum Orphei diſcipulum, vulgò Eumolpo patre faciunt: Diogenes initio operis Athenienſem facit, primumque ait deorum ſcripſiſſe genealogias, ſphæram inueniſſe, & ex vno fieri atque in idipſum reſolui omnia dixiſſe: quem Phaleræ Atticæ diem obiiſſe, indicio eſt epigramma eius ſepulchro inſcriptum. Hunc ferunt Eleuſiniis ſacris præfuiſſe, cum Hercules initiaretur. *Lud. Viues in l.*18. *Aug. de Ciu. Dei, cap.*14.

Heſiodus Theologus tam præclarus, quàm veri ſunt ij, quorum ortum in Theogonia ſua tradit, dij.

Pherecydes Syrius ſcripſit Heptamychum (ſeptem receſſus) ſiue Theocraſian (temperiem deorum) aut Theogoniam (deorum ortum) hoc eſt, Theologiam libris decem deſcriptam, deorum origines continentem. *Suidas.*

M. Varro tria genera Theologiæ facit, Mythicon Poëtarum, quo in Theatris vtuntur: Phyſicum Philoſophorum, in Scholis & Politicum, quo in vrbibus. Ipſe de Antiquitatibus rerum humanarum XXV. libris prius ſcripſit, de diuinarum verò libris XVI, poſterius, ex opinione hominum non ex veri veritate ſe de Diis ſcripſiſſe tacitè confeſſus. *D. Auguſtin. de Ciuit. Dei, lib.* 6. *cap.* 4. & 5.

* CHRISTIANORVM.

Poſterioribus ſæculis, quibus Theologiæ ſtudium magis excultum, omneſque illius difficultates excuſſæ fuerũt, ac magnorum virorum ingenia in iis deſudare, ac in ſcholis proponi, & diſputationes inſtitui cœperunt, etiam metaphyſica accuratius inueſtigari & illuſtrari cœpit, ſic vt hoc tempore in omnibus paſſim Gymnaſiis, cum aliis Philoſophiæ partibus iuuentuti prælegatur etiã ſub proprio nomine, atque in illius tractationem, omnes difficultates quæ in Logicæ aut Phyſicæ vel aliarũ ſcientiarũ explicatione occurrunt, reiiciantur, tanquam quæ per hanc illuſtrari valeant & cognoſci. Adeo vt ſicut deſinente Phyſico incipit medicus: ſic exiſtente metaphyſico ſimul etiam

exiſtere

exiſtere incipiat Theologus, quamuis Theologia præciſa non A procedat ex principiis naturali induſtria cognoſcibilibus, ſed fide reuelatis: tamen ex illorum cognitione ad horum pleniorem intelligentiam deueniri aliquouſque poteſt. Quin Theologi Scholaſtici eſt non modo vti Scripturis Diuinis, quamuis illi præcipuæ eæ curæ eſſe debeant; verùm etiam naturalibus rationibus, vt vel contrarios errores refellat, vel ſenſim ad ſuperiora mentes hominum diſponat.

Excelluêre poſt Veteres qui Ariſtotelis metaphyſicam interpretati ſunt, cùm Græcos, tum Latinos, inter Chriſtianos Doct. Albertus Magnus ex ordine Prædicatorum, Dominicus de Flandria eiuſd. ord. S. Thomas Aquinas, cuius etiam prima pars ſummæ huc ſpectat. S. Bonauentura ex Ord. Minorum. Franciſco Soarez, & Petro Fonſecæ è Societ. Ieſu Theologi, qui poſt alios omnes ſcripſerunt, à pleriſque palmam huic deferri Poſſeuinus contendit. Illud interim verum, neminem hactenus editum, qui priore magis diſtinctè & copioſè: poſteriore verò magis concinnè & appoſitè cum breuitate, metaphyſicam illuſtrauerit.

B

✱ Meteora.

*Definitio, & Etymologia.

Meteora ſunt res ſiue corpora, quæ in ſublimi mundi ſublunaris Regione ex vapore vel exhalatione oriuntur. Eſt enim μετέωρον ſublime aut ſuſpenſum, & μετεωρολογία rerum ſublimium ratio ac ſcientia. Deriuatur à μετ, id eſt, trans, & ἀείρω eleuo attollo. Latinè vocatur Impreſſio, eò quòd meteora vt plurimum contingant in aëre, eique velut impreſſa videantur. Alij vocatas volunt has impreſſiones meteora, quod animos hominum ſuſpenſos teneant & dubios, id namque ſignificare μετέωρον Ariſtoteles alibi inſinuat. Sunt autem corpora imperfectè mixta, eò quòd in iis ita dominetur aliquod elementum, vt in illud poſtremo reſoluatur. ita nix in aquam reſoluitur. Vocant verò meteora Plinius, fortuitas tempeſtates propter materiæ fluxibilitatem, eò quod ex cauſa leuiſſima impellantur, aliamque atque aliam formam pro diuerſitate C materiæ & loci recipiant. *Ita Marc. Eryſchius. Tract. de Met.*

QVOTVPLICIA.

Impreſſiones meteoricæ ſunt quadruplices. Igneæ, Aëriæ Aqueæ & Terreæ. Ceterum terreæ meteoricæ impreſſiones communi nomine metallica nominantur, & ſubterranea, eorumq; tractationem *Ariſtoteles* attingit *lib. 4. Meteor.* Verùm illa propriè meteora non ſunt, quia ſunt corpora perfectiora, vnde fit vt ordinariè triplicis formæ cenſeantur. Diuiduntur quoque meteora in ſicca, & humida, ſcil. quæ vel ab exhalatione, vel vapore generantur. Prioris generis ſunt Ignea omnia & Venti: poſterioris ſunt Imbres, Niues, Ros, &c.

CAVSA.

Materia propinqua meteororum eſt vapor & exhalatio, vt docet *Ariſtot. lib. 1. cap. 4.* omnia enim ex his oriuntur ſiue permixtis ſiue ſingularibus. Vaporem qui Græce ἀτμὶς, definit halitum ſiue ſpirationem calidam & humidam, quæ ex humore aqueo progignitur, ex hinc nebulæ, grandines, ros, pruina, & D his agnata. Exhalatio anhelitus eſt terræ calidus & ſiccus, eſtque alia facile ignem concipiens, vnde ex ea proximè fiunt impreſſiones igneæ: alia difficulter, ex qua venti oriuntur.

Efficiens meteororum cauſa deducitur ab efficacia corporũ cæleſtium, quæ elementum aliquod ad hunc effectum concitant. Inſtrumentaria autem eſt calor, qui aquam ac terram peruadit: eaſque attenuando in halitum ſoluit.

LOCA.

Videlicet in quibus Impreſſiones Meteoricæ generantur.

Tria conceptacula ſunt ſeu loca, vbi elementariæ impreſſiones, quæ ad præſentem contemplationem attinent, gigni conſueuerunt.

Primus locus eſt ſinus terræ, quæ quidem ex ſua natura ſiccitatem ſummè intenſam, & frigiditatem in excellenti, non tamen in ſummo gradu, poſuit. Sed alias præterea accipit affectiones, quarum merito quibuſdam in partibus magis prompta eſt, & idonea ad impreſſiones; in aliis minus. Eſt enim cauernoſa, fungoſa, ſolida, concreta, vliginoſa, ſulphurea, bituminoſa. Atque v. c. vbi cauernoſa eſt, ibi concuſſiones ſubit, cùm halitus interceptus, nec exire valens, magno conatu exitum molitur, & terram concutit. Vbi verò vliginoſa, humidaque exiſtit, ibi fontium ſcaturigines, aut riuulos effert. E

Secundus locus eſt gremium aquæ, quæ ex natura proprietate in ſummo gradu frigida, & excellenter tantum humida eſt. Verùm alias ſimiliter affectionum ſubit differentias: quandoquidem hic calida inuenitur, illic frigida; hic dulcis, illic ſalſa, nitroſa, aluminoſa, ſulphuroſa, bituminoſa. Atque ibi, exempli cauſa, ſulphuroſa eſt, exſpirationem edit viuentibus pernicioſam, ac lethalem, vt in lacu Auerno aliiſque nonnullis.

Tertius locus eſt receptaculum aëris, in quo oriuntur quæ propriè Meteora nuncupantur. Diuiditur autem vniuerſus aër in tres regiones, infimam, mediam, ſupremam. Infima eſt ea quæ nos ambit, porrigiturque vſque ad eam partem, quæ iam radiorum ſolis repercuſſu non incaleſcit. Suprema dicitur, quæ inter cauum ignis, & paulò infra altiſſimorum montium faſtigia intercepta eſt. Media, quæ inter illas duas iacet. Quod verò hæc ſit aliquantulum infra editiſſimorum montium iuga ex eo probari ſolet, quia ſumma altitudo quam nubes, imbres, & venti obtinent, eſt medius ille aëris tractus: at hæc prædicta F iuga non attingunt, vt oſtendi ſolet exemplo montis Olympi, qui eſt in Theſſalia, & Athonis qui in Macedonia, in quorum cacumine ferunt cineres relicto toto anno nec ventis difflari aut diſſipari, nec imbribus elui.

METEORA PORTENTOSA.

Eorum quæ in aëre, vel alibi interdum conſpiciuntur, & prodigioſa exiſtimantur, quædam phyſicas habent cauſas, vt Cometæ: quædam non habent, vt confligentium militum in ſublimi ſpectacula, aliaque iis ſimilia, quæ cæleſtium corporum influxu efformari neutiquam valent. Itaque hæc aut diuina ſunt virtute, aut opera Angelorum, vel etiam dæmonum. Ex vtriuſque verò nonnulla interdum aut inſignem aliquem euentum, qui iam extet, extiteritve, declarant, aut impendentia mortalium generi mala, ac nonnunquam futura bona præſantur.

Hinc *M. Tullius 2. de Nat. Deorum*, refert ex Cleanthe vnam è quatuor cauſis, per quas numinis diuini notiones hominum mentibus informatæ ſunt, eſſe prodigia cæleſtia, quæ interdum magnarum calamitatum ſunt prænuntiæ. G

Hæc autem præſignificatio bifariam intelligi poteſt: vno modo quia iſtiuſmodi ignes accenſi indicant magnam exhalationis calidæ & ſiccæ copiam, quæ non aërem ſolum calefacit & exſiccat, ſed in hominum etiam corpora deſæuit, biliqne accenſa morbos creat, in his præſertim qui delicatiori corporis habitu ſunt, vti Principes. Altero, quia talia portenta ex diuino inſtituto aſſumuntur ad ſignificandum: licet ordinario fiant aſcitis ad id cauſis naturalibus Dei nutui obſequentibus, educta è terris v. g. exhalationum copia ad Cometas accendendos, fouendoſque: quas cauſas diuina ſua prouidentia definierat, diſpoſueratque Deus, vt certo tempore ad hos effectus concurrerent.

Vnde *D. Damaſcenus lib. 2. fidei Orthod. cap. 7.* Exiſtunt, inquit, plerumque Cometæ ſummorum Principum extremum vitæ diem portendentes, qui Dei imperio certis temporibus conflantur, rurſuſque dilabuntur. Videlicet, vt *Medit. 2. lib. ſua Paraneſis, cap. 1.* annotauit, loquitur cum hominibus Deus non modo humana lingua per ſacros Vates, vt à peccatis auocentur & reſipiſcant: ſed nonnunquam ipſis elementis in formas H & imagines diuerſas ad eorundem terrorem compoſitis.

Speciatim verò ſecundi generis prodigia, ſemper aliquid nouum & inſigne demonſtrant, vt ex ſuperiorum temporum annalibus planum eſt. Tale fuit quod in Chriſti Domini natalitiis accidiſſe refert *D. Antoninus 1. p. in ſuis Chronicis*, ad hunc ferè modum. Cùm Senatus Romanus Auguſtum pro Deo colere decreuiſſet, euocata in cameram Sibylla eſt, vt an Auguſto aliquis ſucceſſurus eſſet, reſponderet: quæ circulum aureum in ſublimi fulgentem, cuius medio Virgo erat puerum complexa Imperatori oſtendit: auditáque confeſtim vox fuit: Hæc eſt ara Cœli. Tunc Imperatorem Sibylla monuit, vt puerum illum adoraret: atque inde prædicta camera ara Cœli dicta eſt. Vnde Mantuanus:

Fulgentem nitido monſtrauit in æthere circum
Irideque incluſam parua cum prole parentem:
Atque manum tendens, vultuque ad ſidera verſo,
Ille puer Deus eſt, inquit.

Aduerto

Adnerte hic Sibyllam, cuius hac narratione fit mentio, non A fuiſſe aliquam ex illis decem quæ à Scriptoribus celebrantur, à *Lactantio lib. 1. diu. Inſtit. a D. Auguſt lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 23. a Varrone in libris rerum diuinarum ad C. Cæſarem*; & ab aliis: ſiquidem Cumæa, quæ omnium poſtrema fuiſſe traditur, vixit Olympiade quinquageſima, tempore Tarquinij Regis, vt refert *Solinus Polihiſt. cap.* 8. Dici igitur poteſt, Sibyllæ nomine ſignificatam ibi aliquam fœminam fatidicam, quæ tempore Auguſti exſtiterit: quemadmodum & Athenis tempore Socratis fuit Diotima, de qua Plato in Conuiuio.

Alia prodigiorum exempla legi poſſunt apud auctores variis in locis, *apud D. Auguſtinum. lib. 2. de Ciuitate Dei, cap. 23. & lib. 3. cap. 1. Tertullianum in libro ad Scapulam, cap. 3. Plinium lib. 2. Nat. hiſt. cap. 25. Suetonium in vita C. Cæſaris cap. 88. Liuium lib. 3. Decadis 1. Ioſephum de bello Iudaico. lib. 7. 12. Nicephor. lib. 3 Hiſt. Eccleſiaſtica, cap. 4.*

☞ *Huc refer Locum de Cometa.*

Metropoles.

B ☞ *Vide Loca materialiter conſiderata.*

Metropolitani. Archiepiſcopi.

☞ *Pete ex Loco de Epiſcopis.*

Metus.

*DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

METus, Græcè φόβος, & φοβοῦμαι, metuo dicitur. Hebr. *Iireha*, & *Norah*, timor, terror, metus: à verbo *Iarea*, metuit, timuit. Hinc ἱερὸς, ſacer, timendus, venerandus, γέρας, honor, γέρων, ſenex quem iuuenes metuunt & venerantur. Eſt autem metus, expectatio mali. *ſecund. Ariſt. lib. 4. Ethic.*

Metus eſt opinio magni mali impendentis, cui ſubiiciuntur Pigritia, Terror, Timor, Exanimatio, Conturbatio, & Formido. Metus, *ſec. M. Varr.* dicitur à quodam motu animi, cum id, quod malum caſurum putat mens, refugit. Metus facit eius diminutiuum meticulus.

Metus eſt opinio impendentis mali, quod intolerabile eſſe C videtur animi receſſus & fuga *Ariſtoteles*, metus, inquit, vitium iraſcibilis partis eſt, ob quem formidant, terrore præſertim imminente: vtrumque maximum animi malum.

Metus proprium eſt, ad incidentes imminenteſque timores mobilem eſſe præcipue, qui mortem prætendere videantur, & corporales timere inflictus, & melius arbitrari vtrumque ſaluum eſſe quàm perdi honeſte.

ORIGO.

Oritur autem metus per totius caloris ex frigore contractionem, ad cor ipſum vndique decurrentis, vtpote ad ſuam ſedem tanquam in regiam vel arcem. Cæterum ægrimoniæ inſtrumentum & excandeſcentiæ eſt os ventris; nam huius affectus vim ſeſe ſentire ſignificat: velut etiam Galenus medicus nobiliſſimus *in tertio de demonſtratione*, inquiens, mærentibus nobis non parum flauæ bilis in ventrem defluit, quod planè moleſtiam exhibet, vt non priùs à mæſtitia & cruciatu ceſſemus, quam bilem euomueris. Gignitur enim grauitas inferne per medium pectus chondri xiphoidis nuncupati, quod enſis faciem refert. Vnde deſcribitur, metus eſſe animi torpor circa D ſenſus omnes ſparſus, ex mali imminentis opinione.

DIVISIO.

METVS QVOTVPLEX.

Metus eſt duplex, alius eſt grauis, alius leuis. Grauis alius eſt abſolutè, alius reſpectiuè. Metus abſolutè grauis eſt, qui cadit in virum conſtantem. Dicitur autem cadere in virum conſtantem, qui eſt alicuius mali quod conſtanti viro eſt formidabile, eumque meritò commouere debeat. Talis eſt metus mortis, mutilationis, atrocis cruciatus, longi carceris, exilij, ſeruitutis, ſtupri in viro aut fœmina, amiſſionis honoris, ſtatus. Hæc omnia habentur ☞ *Quod metus cauſa. Et C. eodem. Et in Decretal. eod. Tit.* Amiſſionis bonorum. Infamiæ iuris aut facti. Excommunicationis iniuſtæ. Item huc pertinet metus reuerentialis, quo filius timet patrem, inferior ſuperiorem, &c. præſertim ſi coniunctæ ſint minæ, &c. Videatur *Couarruuias in Epit. 4. Decretal. p. 2. c. 3. §. 4. Sanchez lib. 5. de Matrimon. diſput. 6. 7.*

Reſpectiuè grauis eſt, qui licet non ſit viro conſtanti formidabilis ratione mali leuioris: tamen talis æſtimatur, puero, ſeni, mulieri, iuxta arbitrium prudentum.

Etiam dicitur reſpectiue grauis, quando malum quod timetur maius eſt quam damnũ quod infertur per contractum; quamuis talis abſolutè ſit leuis. E

Quod autem & quantum metus grauis operetur ad valorem contractuum ciuilium, ſiue ſint negotiatorij, ſiue matrimoniales, vide apud Summiſtas. neque enim huius eſt loci, ea penitius excutere.

COMITES.

Sub metu comprehenditur:	1. Puſillanimitas.	8. Scordia.
	2. Timor,	9. Pudor,
	3. Pigritiés,	10. Verecundia,
	4. Terror,	11. Formido,
	5. Pauor,	12. Tumultus,
	6. Exanimatio.	13. Conturbatio.
	7. Trepidatio,	14. Vitæ amor nimius.

Puſillanimitas animi, inquit Ariſtoteles, vitium eſt, quo impotentes videntur animi ad felicitatem infelicitatemq; honorem & dedecus ſuſtinendum. Puſillanimitas igitur eſt, non honorem, non dedecus, non felicitatem, neque infelicitatem F poſſe ſuſtinere; ſed honoratum quidem obſtupeſcere, aut inhonorari ne in nimia quidem parte poſſe viriliter & animoſe ſatis obſiſtere; verum latitare, attoniti planè animi eſt, infelicitatem magnam a parua neutiquam diſcernere, in cunctis ſuſpirare, ingemere, & ægre odium ferre. Huiuſmodi eſt Puſillanimitas, vt omnia conuitia contumelias vocet, & iniurias & honores auferri ſibi queratur, etiamſi ignoratione, alteriuſq; obliuione contigerint. Comitatur puſillanimitatem, paruis de rebus habere ſermonem factum, vel fortunam incuſare, deſperatio & ſummiſſio.

Timor eſt metus hominem aliqua de cauſa reddens meliorem, quod ab honeſtate fere non abſit. Vnde & nomen à quibuſdam habuiſſe creditur. τιμὴ enim honor Græcis dicitur.

Pigritia eſt metus conſequentis laboris.

Terror eſt metus concutiens, ex quo fit vt pudorem rubor, terrorem pauor, & tremor, & dentium ſtridor conſequatur.

Pauor metus eſt mentem è loco mouens, ex quo illud, Tum enim pauor omnem mihi ſapientiam ex animo expectorat. *Cic. in orat.* allegat Eſt autem vt ſuſpicor. *Ennij Poeta.* G

Exanimatio eſt metus ſubſequens, & quaſi comes pauoris, *Plautus*:

Quid huc exanimatus currit Saurea?

Conturbatio eſt metus excutiens cogitata.

Socordia eſt, cùm quod animo agi oportuit, animi ipſi ſubuerti temere ac inſcitè, quod minus id efficiant, retinentur.

Pudor, quanquam aliquando virtutis locum obtinet, eſt tamen etiam metus admiſſi mali & pœnitentia. D. autem Auguſtinus, Pudor, inquit, eſt qui facit ingenuam frontem, etiam de falſi criminis obiectione. Rubore ſuffundi non eſt crimen, & ſi eſt crimen, non eſt illius, cui obiicitur. Nemeſius, Pudor eſt, inquit, metus de expectatione vituperationis excitatus, qui affectus eſt honeſtiſſimus.

Verecundia eſt metus in turpitudine commiſſa. Differunt ſane pudor & verecunda: quod verecundia ob ea quæ deliquit, confunditur atque contabeſcit: pudibundus autem de præclara opinione, atque adeo, gloria, in qua ſic veretur, planeq; metuit excidere: licet plerique ſæpenumero pudorem verecundiam, & verecundiam pudorem indifferenter vocent. H

Formido eſt de re aliqua inſolenti aut improuiſa ingens animi conſternatio, & imaginarius cum tremore metus, alij ſic: Formido eſt metus permanens.

Tumultus eſt, vt cum Cicerone Quintilianus inquit, timor multus. Vt autem Zeno, vocis compreſſæ per metum eruptio.

Trepidatio eſt animo offuſus horror, geſtu, metuq; corporis feſtinando vltrò citroque incurſando demonſtratus.

APOPHTHEGMATA.

Socrates Alcibiadem adoleſcentem, primùm ob imperitiam trepidantem, vt fit, apud tantam multitudinem verba facere, lepida [illegible] animauit: An non putas, inquit, ô Alcibiades, contemnendum ſutorem? Annuit, An non præconem? cum & hic annuiſſet, an non contemneres, inquit, tabernaculorum opificem? Cum ſimilia quædam propoſuiſſet, & is fateretur hos eſſe contemnendos, tum Socrates: Atqui, inquit, ex his conſtat Athenienſium populus, quem tu vereris. Quorum ſi ſingulos putas contemnendos, qui minus etiam contemnas condenſatos. Sed ſit, non referre apud quam multos

multos dicas,ſed apud quam cordatos. Fit enim hoc miro mo- A do,vt quos ſingulos deſpicias, congregatos reuerearis. In conuiuio Platonis Socrates admiratur Agathonis audaciam qui coram tot hominum millibus præſenti animo recitaſſet ſuam tragœdiam; cui cùm Agathon reſpondiſſet ſe citius velle coram multis hominum millibus dicere, quam apud vnum Socratem. Atqui in illis, inquit millibus & Socrates erit. Fit enim & illud miro modo: vt quem vnum reuerearε, in turba mixtum contemnas. *Eraſ. in Apoph.*

Iſocrates, cùm intelligeret, quantum ſibi animi obeſſet timiditas, ſæpenumero dicere ſolitus eſt, ſe ſuos quidem diſcipulos docere decem minis, verum qui ipſum docuiſſet extra omnem timiditatem in concione loqui, mercedis loco daturum decem millia. Sola enim timiditas & vox exilis reddebant hominem inutilem ad dicendum. *Eraſm.lib.8. Apoph.*

Cleanthes cuidam illi probri cauſſa obiicienti, quod eſſet timidus: ideo inquit, minimum pecco. Bona eſt timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumſpectum. *Laert.lib.7.cap.1.*

B Cùm Hermoneus Xenophani timiditatem obiiceret, quod nollet ſecum teſſeris ludere: Fateor, inquit, me non ſolum meticuloſum, verum etiam vehementer meticuloſum, ſed aduerſum inhoneſta. Honeſta timiditas eſt, quæ deterret à turpibus. *Plut.de vitioſa Verecundia.*

Cleomenam cùm quidam interrogaſſet, cur Spartiatæ non conſecrarent diis ſpolia ab hoſtibus detracta? Quoniam, inquit,à timidis venerunt. Porro quæ parta ſunt ab his, qui ob timiditatem capti ſunt,nec decet intueri iuuenes,nec diis conſecrata reponi. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Quidam Metapontinus Laconi obiicienti ignauiam: Atqui, inquit, non parum alienæ regionis poſſidemus. Ergo, inquit Lacon, non ſolum ignaui eſtis, verum etiam iniuſti,ſignificans non poſſe fieri, vt quis meticuloſus & imbellis multum teneat alienæ ditionis, niſi fraude partum.*Plut.in Lacon.*

Vibius Criſpus, cuidam qui in foro Romæ loricatus ambulabat,prætexens id ſe metu facere, perquam ſcitè dixit;Vibius Criſpus.quis tibi ſic timere permiſit: Ludens ex inopinato, expectabatur enim, vt obiurgaret hominem, quod præter conſuetudinem Romanam armatus incederet. At ille increpuit C hominem, quod ſic timeret, cùm liceret manere domi, ſi quid timeret. *Eraſ.Rot.lib.6. Apoph.*

Themiſtocles, Cùm Græcos ad naualem pugnam hortaretur, incitâretque, Adimantibus abhorrens à pugna, ita ad Themiſtoclem ait: At qui in certaminibus ante alios proſiliunt, flagris cæduntur. Bene quidam reſpondit ille: nec ij coronantur, qui ſe, dum pugnandum eſt, ſubducunt.*Plutar. in Apoph.*

Idem in Eretrienſes ita cauillari ſolebat, vt diceret eos ſimiles piſcium,qui gladioli vocantur: quippe qui gladium quidem haberent,cor autem non haberent. Notans illorum ignauiam quod armatis non adeſſet animus. *Plut. in Apoph.*

Philippus, Cùm ſubactis Græcis, quidam auctores eſſent, vt ciuitates præſidiis contineret, ne deficerent: Malo, inquit, diu bonus ac commodus, quam breui tempore dominus appellari, ſentiens regnum, quod beneficiis ac beneuolentia teneretur, eſſe perpetuum: quod vi metuque non eſſe diuturnum. D *Plut.in Apoph.*

Caligula illud è tragœdia ſubinde iactabat: Oderint dum metuant. Hanc ne quis miretur, eiuſdem vox fuit. Vtinam populus Romanus vnicam ceruicem haberet. Hanc emiſit, infenſus turbæ, fauenti Venetæ aurigarum factioni, cùm ipſe faueret Praſinæ. *Eraſ.lib.6. Apoph.*

☞ *Require Locum de Timore.*

Miles Militia.

* Definitio & Etymologia.

Miles Græcis στρατιώτης, & στρατιὰ militia & στρατεύω milito dicitur. Miles Hebræis, dicitur *Iſch hamilchamâch*, vir belli;*homme de guerre. Milchamach* autem bellum, prælium cædes. Dicitur à verbo *Lacham*, id eſt, ſcidit, fregit dentibus, conſcidit gladio. Metaphoricè ſignificat, bellum geſſit, prælium commiſit. Nam in bello gladius comedere videtur homines & abſumere, veluti ſi quis deglutiret fruſta panis aut carnium: iuxta dictum,2.*Reg.*11.v.25. Sic enim & ſic vorat gladius, id eſt, varius eſt euentus belli, vt ij nunc cædantur, nunc alij.In voce paſſiua, *Nelcham*,præliatus eſt, Panis, *Lechem*, B bellum,*Lachem*,vbi fit conciſſio & diſſectio hominum, *ou l'on hache en pieces les combatans*, λεγεών, denoto, *Vide Lexicon trilingue Lugdun. pag.*480.481.Venitque à mille quaſi milleſimus quiſque,hoc eſt,millenario numero fuerit. Legio enim primò, vt Varro inquit, trium millium fiebat, & ſingulæ tribus Tatienſium, Ramnenſium, & Lucerum mille militum mittebant. Hinc milito verbum,hoc eſt,militiam exerceo,& militare more militum,& commilito,onis, quia ſimul militat, hoc eſt, ſocius in bello,& commilitium,ipſa belli ſocietas.

Militia autem eſt multitudo apta & compoſita in armis, ad vim faciendam aut arcendam ſub certa lege. Vnde ad eam requiritur Delectus, Ordo, Arma, Acies, Diſciplina.

* EIVS VTILITAS ET NECESSITAS.

Olim Manichæi militiam tanquam malam aſpernabantur omnéque bellum tanquam illicitum cenſebant. Eundem errorem Iulianus Apoſtata, & ſuperiori ſeculo Corn. Agrippa & Anabaptiſtæ tenuerunt,aſſerentes Chriſtianis eſſe vetitum gerere bellum.Ceterum non modo vtile, ſed neceſſarium, adeoque F à Deo præceptum,ex certa cauſa bellum gerere, dummodo conditiones requiſitæ adſint,eſt fidei. Plura huius rei teſtimonia habemus in S Litteris, ſufficiet ex vtroque teſtamento vnum 1.*Reg.*15.dicit Deus ad Saul. Recenſui quæcunque fecit Amalech Iſraëli, nunc ergo vade & percute Amalech,& demolire vniuerſa illius, nec parcas ei, &c.

Ioanne in deſerto Domini aduentum annuntiante, venerunt & milites,qui interrogabant eum:Quid faciemus & nos? At non dixit illis vt militiam deſererent, quod tamen feciſſe eum oportebat,ſi Chriſtus, cui viam præparabat, eam fuiſſet ablaturus; ſed inſtruit qua ratione vitæ innocentiam cum ea coniungere poſſent. *Luc.*3.

☞ *Illuſtretur præſens Argumentum ex Loco de Bello, vbi fusè tractatur de bello iuſto,eiuſque conditiones proferuntur.*

MILITIÆ ET MILITVM DIVISIO.

Militiam diuidunt in ſacram & ſingularem,quid autem inter hanc & illam interſit, Lælius Zechus ſingulari Tractatu perſequitur. Nos de ordine & inſtitutione ſacrorum militum ſiue equitum, latè diſſeruimus *in Loco de Equitibus & Equeſtri dignitate.* Ne autem ea quæ de eodem argumento ſcripſerat T. G Svvingerus in Theatro hoc, contemptim præteriiſſe videremur, ſubiiciendum duximus hunc eiuſdem paragraphum: quamuis pleraque eorum quæ hic ponuntur,loco à nobis allegato in eumdem ſenſum repetita deprehendentur.

MILITES SACRI CONSIDERATI QVOAD INSTITVTIONEM ORDINIS SACRORVM MILITVM.

☞ *Chriſtianorum militum, Philippi I. & Ludouici Craſſi Regum Francorum tempore, triplex ordo Hieroſolymis inſtitutus. Hoſpitalariorum D. Ioannis, Templarium, Teutonum:initia exigua, magnis opibus ſecutis. Æmilius lib.*8.

Militum Hoſpitalariorum D. Ioannis originem quidam referunt ad Hyrcanum Machabæum, qui primus Xenodochium pauperum Hieroſolymis inſtituerit. Sed probabilior eſt eorum ſententia, qui recens inſtitutum eſſe volunt. Hieroſolymorum vrbs, antequam à Chriſtianis poſtremò circiter annum MXCIX. recepta fuiſſet, à Saracenis obtinebatur. H Chriſtiani Latini nominis, qui ibi degebant, ab illis impetrauerunt,vt ſibi liceret domicilia prope Seruatoris ſepulcrum habere, vbi cœnobium D. Genitrici conſtruxêre, quod Latinorum appellabatur: & Abbas præerat, cuius erat inprimis officium,hoſpites accipere Latinos. Eodem exemplo,breui poſt tempore alterum Virginum cœnobium D.Mariæ Magdalenæ iuxta dedicatum, quod item fœminas acciperet. Confluentem deinde peregrinorum cateruam cum locus non caperet, hoſpitalem domum propè etiam poſuerunt, quam D. Ioanni Baptiſtæ conſecrarunt, admoniti Zachariæ patris memoria, quod eo loci ſæpe ad meditandum conueniret. Sunt tamen qui ſcribant, Ioanni Eleemoſynario illam dicatam fuiſſe, qui Phoca imperante,Patriarcha fuit Alexandrinus,ita cognominatus ob frequentes quas pauperibus faciebat eleemoſynas. Huic domui vnus perficiebatur. Longo poſt tempore quidam Præpoſitus loci, nomine Gerardus, cum ſociis crucem in nigro pallio candidam affixit,& eum aſſumpſit ritum quo nũc degunt.Pari exemplo Agnes,quæ virginum cœnobio præerat, profeſſa eſt. Res poſtea per Pontifices Roman. & Patriarchas

probata,

probata, adeò breui creuit, vt opes dein maximas principum A liberalitate ſint aſſequuti. Raimundus primus creatus magiſter militiæ, Hoſpitalariorum D. Ioannis, qui in vniuerſum ordinem obtineret imperium. Cenſentur D. Auguſtini ordinis. Dominicam precem certo numero repetitam pro canonicis recitat horis. iſti cùm militiam Ioanni ſacram exercerent, demum Rhodum inſulam de Turcis ceperunt, quam Clemens V. illis aſſignauit, an. MCCCIIX. Sunt qui tradant, eam inſulam à Godofredo rege Hieroſolymorum primò illis conceſſam. Sed prior ſententia pluribus probatur. Poſt receptam ex hoſtibus inſulam: illuc ſe receperunt, dictique inde Rhodiæ militiæ milites. Anno MDXXIII. menſe Ian. à Turci ſuperati, inſulæ imperium amiſerunt. Tulerunt obſidionem amplius tres menſes, & tamen Chriſtiani Principes nullas illis copias auxilio miſerunt, partim ciuili bello, partim aliis curis occupati: *Polyd. v. l. 7. c. 5. & Volat. lib. 21. Anthrop. Iacobus de Vitriaco lib. 2. Hiſt. Hieroſol. cap. 10 Gul. Tyrius lib. 18. cap. 5. belli Sacri. Æmil. lib.* 8.

Templarij milites circiter annum MCXXIII. vt Antoninus ait, vel MCXXIIX. Pontifice Gelaſio II. Hieroſolymis eſſe cœperunt. Nam circa Chriſti ſepulchrum agentes, Chriſtia- B nos illuc peregrè profectos hoſpitio accipiebant, acceptos armis accincti per templa & ſacra loca comitabantur, vt omnem Terram ſanctam tuto viſerent. Fuerunt huius officij auctores viri ſingulari pietate nouem numero. quorum Principes Hugonem Paganũ. & Godofredum de S. Alexandro (Tyrius habet Aldemaro, Æmilius à fano Odemari) fuiſſe ferunt. Ij quia in porticu templi Salomonis habitabant, Templariorum nomen inde tulêre. Certam iis formam obſeruationis Bernardus Abbas conſtituit. Habuit res leuis ab initio non parua incrementa, ita vt facultates maximas, & oppida quamplurima vbique gentium poſſiderent. In concilio Trecenſi iis viuendi regulam præſcriptam, & album veſtitum aſſignatum eſſe ab Honorio, auctor *Tyrius eſt lib. 2. c. 7. & Iacobus de Vitriaco, l. 1. hiſt. Hieroſ. c. 31.* Candido pallio Eugenius poſtea rubeam crucem affigi præcepit: qua de ſuo officio monerentur: vt ſcilicet pro Chriſto mori parati eſſent, & vt ipſi contra gentiles primi arma caperent. Nec fas erat eis terga dare, aut ſine belli ducis iuſſu ad ſuos reuerti. In bellis capti à barbaris, ſolo cingulo & C cultello redimebantur. Nam cùm Saladinus pro redemptione ſui nepotis magiſtrum templi Chriſtianis offerret, grauiter magiſter ille contradixit, non, inquiens, eſſe conſuetudinis militum templi, vt aliqua redemptio daretur pro eis, præter cingulum & cultellum. Et ita in vinculis mortuus eſt. *Sigeberti Continuator.* Fide & pietate erga pereginos, in longè diſſitis prouinciis ſibi conciliarunt hominum fauorem: qui de illis viciſſim bene mereri cupientes, ampliſſima in eos contulêre beneficia, vt in immenſum penè eorum excreuerint opes: vt *Bergomenſis & Schedelius* ſcribunt. Regibus ipſos ditiores effectos, ait *Matthæus Pariſienſ.* Accuſati demum impietatis, quòd qui Hieroſolymis agebant ad Saracenos defeciſſent, eſſentque in fœda vitia prolapſi, omnes ad vnum Clementis V. Pontificatu deleti ſunt, eorumque bona partim Rhodiis militibus, partim nouis familiis attributa ſunt. *Æmilius lib. 8. Polyd. & Platina in Gelaſio. Sabel. lib. 4. Ennead. 9.*

His acceſſit Ordo tertius, Teutonicorum, ex vtroque priorum mixtus. Nam & ipſi hoſpitio excipiebant peregrinos, ſuæ præcipuè nationis homines, ac neceſſitate exigentes etiam armis pro Religione pugnabant. Initium autem fecêre Teutones. D Cùm enim Ptolemaidis obſidio longius protraheretur, multi militum ex dyſenteria laborare cœperunt, & non pauci eo morbo quotidie abſumtpi. multi quoque hoſtium telis icti, ſine aliorum cura & commiſeratione in caſtris vagati ſunt. Lubecani itaque & Bremenſes, qui inſtructa claſſe Chriſtianis contra Saracenos Ptolemaidẽ oppugnantibus auxilio venerant, miſerorum clade moti, extenſis in terra nauium velis, tuguriola conſtruebant, ægros colligebant milites, iiſque ad ſanitatem corporis recuperandam facientia largè ſuggerebant. Cæteri Chriſtianorum Principes, inter quos Fridericus Sueuiæ dux, & Henricus Brabantiæ Primas tenebant. horum pietatem conſiderantes, communi conſilio de nouo aliquo ordine Germanorum militum, nobili ſtemmate prognatorum, inſtituendo cogitant. *Chron. Colon.* His Hieroſolymorum Rex domum hoſpitalem Hieroſolymis concedit, quæ Mariæ ſacra erat, à qua & ordini nomen fieri debebat, vt videl. milites domus hoſpitalis S. Mariæ in Hieruſalem appellarentur. Ac ne quid huic ordini deeſſet, Henricus VI. Imp. apud Celeſtinum III. obtinuit, vt hunc ordinem confirmaret, quædam in viuendi regula addens, quædam mitigans. Eiuſdem auctoritate, alba veſtis cum nigra E cruce, qua ab aliis differrent, & clypeus albus nigra cruce tinctus ipſis conceditur, ſanctique Auguſtini regulã ſectari iubentur. Multas denique peccatorum remiſſiones conceſſit illis, qui aut huius ordinis ſacris initiarentur, aut ſuis eum facultatibus iuuarent. *vt Polydor. & alij ex Boruſſiaco Chron.* annotãt. Nemo autem niſi Teutonicus, & quidem illuſtribus ortus parentibus, in horum aſciſcebatur conſortium: ea propoſita conditione, vt quouis tempore pro religione pugnare paratus ſit. *Æmil. lib. 5. de geſtis Frãcorum, & Polyd. lib. 7. de Inuentorib. rer. c. 5.* Cæterum erant horum duo genera, alij ſacris præerant, quibus ſolis barbam alere fas nõ erat. His ſummus imperabat magiſter, penes quem ſolum in delinquentes pro ſuo arbitrio animaduertendi ius erat. Pœna autem clam, cunctis ignorantibus, infligebatur. Cæteri qui rei militari operam dabant, à raſione ſacriſque miniſteriis immunes erant, teſte Polydoro: at ſingulis diebus noctibuſque ducenties orationem Dominicam, Symbolum Apoſtolicum, & Angelicã Salutationẽ repetere, ac vilibus in ſtrato vti ſtragulis cogebantur. His per ſummum magiſtrum alius quidam perficiebatur, penes quem contumaces pro delicti ratione puniendi erat poteſtas: vt *in Boruſſ.* annotatur *Chron.* F Iſti poſt Ptolemaidem, quò ſe amiſſa Hieroſolymorum vrbe primùm receperant, & Syriam à Saracenis occupatam, reuerſi in Germaniam, permiſſu Friderici II. Imp. ſuo ductu & auſpiciis Pruſiam ſubegêre, ſubactam & iure belli quæſitam ſuæ ſeditionis fecêre. Victa gens, quæ malorum olim dæmonum cultrix fuerat, religionem Chriſtianam complexa eſt, & cum religione Rhutenicam linguam. Fuit ad Viſtulam fluuium quercus, vbi ab initio victrix gens caſtellum conſtruxit, & inde, vt ſunt res hominum, quæ tenui principio facillimè augẽtur, oppidum frequens cultu adoleuit, Mariæburgum vocant. caput nunc gentis, ſedéſque eorum qui vniuerſo ordini præſunt. *Volat. & Polyd ibid.* Duo ſunt alij eiuſdem militæ magiſtri, alter Liuoniæ, alter Alemanniæ præfectus. *Æn. Sylutus cap. 29. Europa.*

Eodem ferè tempore, quo Teutonicus Hieroſolymis, Gladiatorum apud Liuonienſes initium habuit, fuerunt bellorum peritiſſimi. Veſtibus ipſorum crux & duo gladij affixi erant, quibus pro focis & aris ſibi pugnandum eſſe monebantur. Ac perpetuum ipſis cum Lituanis, Liuoniam crebris irruptionibus moleſtantibus, bellum fuit. Cognita autem Teutonicorum militum Hieroſolymis fortitudine contra gentiles, de G conſilio Romanorum Pontificum Liuonienſes illis ſe adiunxerunt, factumque eſt vtriuſque ſectæ vnum apud Liuonienſes ouile: vt *Munſterus in Coſmographia* indicat.

Innocentij III. Pontificis auſpiciis almæ Trinitatis ordo cœpit exordium, Ioanne Marenſi & Felice anachoreta auctoribus: qui cùm aliquandiu ad frigidum ceruum Meldenſis agri fuiſſent, iuſſi ambo ſunt per quietem Rom. Pontificem adire, vitæ inſtitutum ab eo petituri: iam Pontifex & ipſe nonnihil antea præuidit eos affuturos ſimul oraculo inſtructus. Cæterùm benignè accepti pallio ab eo albo ſunt ambo amicti, cærulea & rubenti cruce inſignito, quali habitu Angelus Pontifici ſacris operanti aſtitiſſe fertur, duos in manibus captiuos habens. Quod viſum ſecutus Pontifex, Almæ Trinitatis fratres appellari iuſſit de Captiuorum redemptione. *Sabellicus lib. 5. Enn. 9.*

Alcantare milites, cum cruce viridi, in regno Caſtellæ apud Alcantaram oppidum iuxta Tagum. *Volater. lib. 21. Anthrop. & Polyd. lib. 7.* H

Milites S Iacobi, primùm de Spatta, ordinis S. Auguſtini: In quo magiſter primus Petrus Ferdinandi, ſub Alexandro III. Pontif. qui rem probauit, cuius vectigal annuum CL. aureorum millia, regum Hiſpaniæ, munere conceſſa. *Volater. ibid.*

Milites de Calatraue ordinis Ciſtercienſis, an. MCCXX. à Sanctio III. Rege inſtituti in regione Toletana, loco & prouincia Calatraue nuncupatis, vbi cœnobium Templariorum fuerat. Qui cùm Saracenis minimè reſiſtere valerent, nouis his militibus cedere ſunt iuſſi, nigrum amictum cum rubra cruce geſtantibus: quorum magiſter non minùs aureorum XL. milliũ redditus habet. *Vol. lib. 21. Anthrop.* De iis paulò aliter *Rod. Toletanus lib. 7. rer. Hiſp. c. 14.* An. MCXCVII. Saraceni in Hiſpania Calatrauam inuaſuri dicebantur, Templarij, qui arcem Calatrauæ tenebant, ad Sanctium III. Hiſpaniæ regem acceſſerunt ſupplicantes, vt & arcem & villam Calatrauæ ſuſciperet. Erat tunc temporis Toleti Raimundus, Abbas Fiterij, & cum eo monachus quidam Didacus Velaſque, à iuuentute cum Rege

Sanctio

Sanctio enutritus. Qui videns Regem Calatranæ metuentem
A ſuaſit Abbati, vt à Rege peteret Calatrauam. Paruit ille, & quamuis ſtultitiæ nomine irrideretur, à Rege tamen obtinuit. Mox à Ioanne Archiepiſ. Toletano & ſubſidium & Crucis ſignum impetrauit. Cùm multi ſacræ militiæ nomen dediſſent, neque Saraceni interim comparuiſſent: multi eorum ordinem receperunt, & ſtatim cæperunt contra Arabes prœlia exercere. Abbas reuerſus ad monaſterium, armenta, & greges, & cætera mobilia, quibus tunc temporis Fiterium abundabat, & ad viginti millia hominum duxit ſecum Calatrauam. Et hic fuit in Fiterio primus Abbas. Aldephonſus poſtea Sanctij F. & ſucceſſor, educauit eos, & poſſeſſionibus ditauit: Zuritā, & Almochariam, Machedam, Acecham, & Cuculturum obtulis eis, & ſuſtulit ſarcinam paupertatis, & ſuperaddidit diuitias competentes. Deum aſſiduè laudabant in Pſalmis, accincti enſe, & orabant ad defenſionem patriæ, Victus durus, cilicio induti. Cultus ſilentij comitatur eos, frequens genu flexio humiliat eos, & nocturna vigilia macerat eos, deuota oratio erudit illos, & continuus labor exercet eos: alter alterius obſeruat ſemitas, & frater fratrem ad diſciplinam. *Rod. Tolet. ibid. & c.17.*

B Iacobus Rex Aragoniæ duos militum ordines circiter annum Chriſti MCCXXI. inſtituit, quorum alteros D. Mariæ de redemptione captiuorum, ſiue de mercede appellauit, vtpotè quibus de captiuis redimendis curæ eſſet: amictum induunt album cum nigra cruce. Alter S. Sepulcri Ordo Monteſiæ in regno Valentiæ, ann. MCCXIV. diu ſtetit cum rubea ac gemina cruce, cuius caput Peruſij, ab Innocent. VIII militiæ S. Ioannis agglutinatus. *Volat. lib. 21. Anthrop.*

In Hiſpania Compoſtellani Ord. equitum magiſter eſt honos primus à Rege, cum ſumma potentia coniunctus. Vtriuſque enim Hiſpaniæ nobilitas ferè omnis, honeſtata equeſtri dignitate, ditatáq; peramplis perpetuiſq; redditibus vni magiſtro paret. Signantur autem equites bello pacéq; purpurea cruce, quæ ante pectus militaris ſpathæ capulum exprimit. Id inſigne religioſo ritu ſuſcipitur, in honoréq; eſt: nec niſi præclaro merito à magiſtro aut Rege impetratur, ſcil. vt militibus pro Chriſti nomine aduerſus Mauros operam nauantibus ſacrati redditus præmia perſoluant. Huius verò ordinis magiſtri, regio nomini potentia atque opibus æquantur: ob idque formidabiles euadunt. *Paul. Iouius in Conſaluo.*

C Eo tempore, quo Hiſpania maxima ex parte erat ſub Arabum Imperio, cùm eſſet perpetuum inter illos & Chriſtianos bellum, quidam viri nobiles vouebant, ſe pro Chriſti gloria, quamdiu vires ſuppeterent, ſumma contentione pugnaturos. Quod vt multò alacrius facerent, à nuptiis abſtinebant. Horum vita partim in religionis ſtudio, partim in armorū exercitatione conſumebatur. Horum exemplum cùm multi ſequerentur, fuerunt varij militarium religionum ordines inſtituti à Regibus, multis beneficiis ornati, & à Pontificib. maximis approbati: quorum virtute Mauri ſæpiſſimè fuſi fugatiq; ſunt. Erant autem omnes imagine Crucis, ex panno partim rubro partim viridi facta, & veſtibus aſſuta, ſecundùm pectus inſigniti. Florebat etiam in Hiſpania Ordo Templariorum, & Hoſpitalenſium, qui Hieroſolymis eadem fundamenta, poſt captam à Chriſtianis ciuitatem illam, habuerant. Quamuis autem varia eſſent horum ordinum inſtituta & inſignia: in hoc tamen conueniebant, quod fidem Chriſto publicè dabant, fore, vt nulla
D vnquam libidine ſe commacularent, nec magiſtri militiæ imperiū detrectarent, nec ſe vllis auaritiæ ſordibus illini paterentur. Poſtquam verò per Philippum Pulchrum Francorum Regem, Templariorum ordo euerſus eſt, iniuit Dionyſ. Luſitaniæ Rex rationem, vt Templarij Luſitani neq; bona, neq; dignitatem amitterent: ſed ea nouæ cuiuſdam militiæ nomine retinerent, quam Chriſti militiam appellauit, eoſque imaginem Crucis candidæ incluſam in alia Crucis imagine colore rubra geſtare voluit. Poſtulauit deinde à Pont. Max. vt eam auctoritate ſua confirmaret. Creuit hic ordo, multiſque bonis auctus & amplificatus eſt Emmanuel Rex Luſitaniæ videns, quod diſcrimen impenderet tam militib. huius ordinis, quàm reliquorum omnium (ſi enim contra fidem Chriſto obligatam libidinem minimè refrænarent, neceſſe erat, vt ſcelus nefarium ſuſciperent: & ſimul ne illis qui ex Religioſis militibus naſcerentur, eſſet illa macula generis inuſta, quæ nothis omnibus quamuis ſint nobiliſſ. parentib. procreati, ſubeunda eſt) poſtulauit ab Alexand. VI. Pontif. Max. vt ſolueret ea perpetuæ caſtitatis religione omnes equites Luſitanos, qui deinceps alicuius religioſæ militiæ ſacramento tenerentur. Illi namque, qui tam erāt

ſolennis voti religione conſtricti, fieri non poterat, vt ſalua
E ipſius religionis fide eandem licentiam impetrarent. Conceſſit id Regi Pontifex, atque deinceps licuit omnibus, qui in aliquam religioſam militiam adſcriberentur, vxores ducere, exceptis ſolùm Hoſpitalenſis ordin. equitibus, qui in quibuſcunque partibus ſint, eadem perpetuæ caſtitatis religione conſtringuntur. *Oſor. lib. 1. rer. Emm.*

* SÆCVLARIS MILITIÆ VARIETAS Putà GENERA VARIA MILITVM.

Militum genera apud veteres tria erant. Alij enim *Euocati* dicebantur, qui non milites, ſed pro milite erant. *Tumultuarij*, qui neceſſitate aliqua electi, vnum duntaxat bellum militabant: Alij *Sacramento relegati*, qui poſt electionem in Rempubl. iurabant, quod militare ſacramentum dicebatur. Hi plenam militiam habebant. Erántque quinque & viginti annis obligati.

Euocati autem conſtabant ex ciuibus, ſociis, equite, pedite, ſed rogabantur, & ob id Euocati appellabantur, alij Reuocatos dicunt, quod defuncti militia iterum ad eam reuocarentur. Meminit horum *Liuius lib. 3.* & dicit illos voluntate ſecu-
F tos caſtra. Item *Iul. Caſar.*

Euocabantur autem plerunque qui beneficiis erant obſtricti, atque ita Octauianus ex colonis Campanis, patris ſui beneficiariis collegiſſe dicitur apud *Caſar. lib. 3.* ad decem millia Euocatorum.

Ipſorum immunitas magna erat, ſiquidem ſecreti à Legionibus ad vexillum retinebantur, vt *Tacitus* ſcribit: cæterorum immunes niſi propulſandi hoſtis. *Lib. 1. An.* Quin & præmiis allectos Cæſar teſtis eſt, & magiſtratu donatos. *Lib. 3.*

De *Tumultuar.* meminit *Liuius lib. 5.* dum dicit eam Senatui mentem fuiſſe, vt in Hiſpania milites tumultuarij legerentur. Ita dicti, quod properatè & raptim colligerentur, vrgente neceſſitate aut periculo.

Horum aut Henerum alij Equites erant, alij Pedites. Eorum verò diſcrimina reperiuntur quatuor, cùm alij eſſent Velites, alij Haſtati, alij Principes, alij Triarij.

Velites erant leuis armaturæ, idque iuuenes & pauperiores.

Haſtati iſtis proximi, ætate florentiſſimi, eos Varro dictos
G vult, quod primi pugnarent haſtis, tamen poſtmodum gladiis & pilis, manſerúntque haſtæ iaculatoriæ apud Velites.

Triarij dicti ab ordine, quia tertij ordinis in acie dimicabant, ſic iterum Varro, erántque veterani & ſpectatæ virtutis.

Hoc tempore plures militum differentias agnoſcimus, munere tamen cum prioribus conſentientes. *Ex I. Lipſio de milit.*

* DIVISIO.

In his generibus olim manipuli erāt, ex iis cohortes, ex his Legio tota. Quippe diuidebant ætates ſingulas ſiue Genera olim, quamq; in x. parte, exceptis velitibus, quos in omnes partes æqualiter diſtribuebant, vnamquāque harum appellant Ordinem, & Manipulum, & Signum. In legione ſunt centuriæ LX. manipuli XXX. cohortes X. eſtq; vetuſtiſſima diuiſio, imò à Romulo ipſo, teſte Ouidio, qui cum de anno decem menſium diſſereret, & quæreret huic rei argumentum, hæc profert:

Inde Patres centum denos ſecreuit in orbes
Romulus, Haſtatos inſtituitque decem.
Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
H *Corpora, legitimo quique merebat equo.*

Lib. 3. Faſt. Legatur de his Lipſ. lib. 2. de milit. Romana.

Aliam rei militaris diuiſionem tradit *Vegetius*, cuius verba adſcribam. Sic enim habet: Res igitur militaris (ſicut Latinorum egregius autor, carminis ſui teſtatur exordio) armis conſtat & viris. Hæc in tres diuiditur partes; Equites, Pedites, Claſſes. Equitum alæ dicuntur, ab eo quod ad ſimilitudinem alarum ab vtraque parte protegant acies: quæ nunc vexillationes vocantur à velo, quia velis, hoc eſt, flammulis vtuntur. Eſt & aliud genus equitum, qui legionarij vocantur, propterea quòd connexi ſunt legioni, ad quorum exemplum ocreati equites ſunt inſtituti. Claſſium item duo genera ſunt. Vnum liburnarum, aliud luſoriarum. Equitibus campi, claſſibus maria & flumina, peditibus colles, vrbes, plana, & abrupta ſeruantur.

Ex quo intelligitur, magis Reipublicæ neceſſarios pedites, qui poſſunt vbique prodeſſe. Et maior numerus peditum, ſumptu & expēſa minore nutritur. Exercitus ex re ipſa atque opere exercitij, nomen accepit, vt ei nunquam liceret obliuiſci, quòd vocabatur. Verùm ipſi pedites in duas diuiſi ſunt partes, hoc eſt, in auxilia & legiones. Sed auxilia à ſociis, vel fœderatis gendi

gentibus mittebantur. Romana autem virtus, præcipuè in legionum ordinatone præpollet. A Legio autem ab eligendo appellata eſt: quod vocabulum eorum deſiderat fidem atque diligentiam, qui milites probant: in auxiliis minor, in legionibus longè amplior conſueuit militum numerus aſſcribi. *Veget. lib. 1. cap. 1. rei militaris.*

Quid inter legiones & auxilia interſit.

Denique Macedones, Græci, Dardani, phalanges habuerunt, vt in vna Phalange armatorum octo millia cenſerentur. Galli atque Celtiberi, pluresq; barbaricæ montes, cæteris vtebantur in prælio, in quibus erant ſena millia armatorum. Romani legiones habent, in quibus ſinguli ſena millia, interdum amplius, militare conſueuerunt. Quid autem inter legiones & auxilia intereſſe videatur, expediam.

Auxiliares conducuntur ad prælium, ex locis diuerſis & muneribus diuerſis venientes, nec diſciplina inter ſe, nec affectione conſentiunt. Alia inſtituta, alius inter eos vſus armorum, & plerunque legionibus tanquam leuis armatura iungebantur. Legio autem propriis cohortibus plena, vno pari robore conſenſu caſtra munit, aciem inſtruit, nec vllo eget adB iumento. Vnde Romani per legiones ſemper hoſtium vires contuderunt. *Vegetius cap. 3. lib. 2. rei militaris.*

* Instrumenta.

Militiæ inſtrumenta ſunt Galea in qua conus, & chriſta, thorax, lorica, baltheus, cingulum, ſcutum, clypeus, parma, creta, ſcutum breue, ocreta, tragula, gladius, enſis, ſparus, gæſa, verutum, pilum, aclides, pugio, ſcorpius, catapulta, comus, glandes plumbeæ, phalarica, ſemiphalarica, ſoliferrea, lancea, rumigeſtri falces, bipennes, framea, romphæa, anſaculæ, cateiæ, ſcibones, ſudes, ſiccæ, machæræ, hemiſpathæ, veruinæ, ligulæ, climaculæ, venabulum, ſariſſæ: ſaxa, cetra, tegmen, pelta, vehicula, currus, equi. In aquis, gauli, corbitæ, caudicæ: naues longæ, biremes, triremes, lembi, naues onerariæ: hippagines, cercuri, celoces, oxiæ, ſchediæ, remiculi, ſcaphæ, lintres, actuariæ, proſumiæ, & heſteoretæ, vel orioces, cattæ, pontones, nocturicæ, mediæ, phaſellipatones, myopatones, caupulica mareplacidæ, cidarum, ratariæ, catascopium, cymba, piſtrix horia, liburni. Hæc omnia militiæ vſui eſſe poſſunt: Sunt & alia, vt teſtudo centones, vineæ, quos catos vocabulo barbaro vocant plutei. Plurima deſunt, quæ in hiſtoriis occurrunt lectori.

Addam murorum defenſionem, agger, muſculi, turres, amC bulatoriæ ſcalæ, quibus muros primos Capaneus dicitur aſcendiſſe. Excſtra, pons, tellenon, ſclopetum prætervolans, bombarda, aliaque id genus.

* Disciplina. *Vbi de Caſtris, Munitionibus, Exercitiis, Legibus militaribus.*

Quamprimum iuncti milites & delecti, caſtra metantur, neque ſine illis agunt, ne hoſti temere exponantur. Frontinus vult Pyrrhum Epyrotarum Regem primum ſub eodem vallo exercitum conſtituiſſe: Romanos tandem hanc etiam metationem vſurpaſſe.

At caſtra duplicia erant, & à manſionis mora differentiam ſuam habebant. Si enim diutius manendum erat, ſtatiua: ſi parum, Manſiones vel Caſtra ſine addito dicebantur: Erant etiam alia Hyberna, alia Æſtiua. Fuiſſe autem primum hyematum ſub pellibus anno ab V. C. trecenteſimo LVIII. Annæus Florus teſtatur.

Nunc in Caſtris ipſis munimenta, excubiæ, leges variæ, certæ tamen & diſtrictim ſeruandæ, ac non niſi cum vitæ diſcrimine negligendæ.

D Teſſeræ etiam datæ, quæ erant tabellæ latiores ſecundum Polybium, idque ligneæ, quibus inſcribebantur mandata, aut ſignum vigiliis dabatur. Vnde Statius

— *Dat teſſera ſignum*
Excubiis, poſitaque vices. —

Libellos appellat *Sueton. in Tiberio*, dum ait: Præcepta ſequentis diei omnia, & ſi quid ſubiti muneris erat iniungendum, per libellos dabat. Loquitur autem de bello Germanico.

Operis exercitium diſciplina quoque imperabat, puta circa foſſiones & caſtrorum munitiones, & omnem vt ſcribit *Polyb.* eiuſmodi ærumnam.

Cæſare Atriaticorum oppidum obſidente, vallum XII. pedum altitudinis, & pro rata latum in circuitu quindecim millium paſſuum miles paucis diebus duxit, turribus & caſtellis muniuit.

In ingreſſu Heluetiorum à Lemanno Lacu ad montem Iuram per XIX. paſſuum millia murum in altitudinem XVI. pedũ, foſſámque perduxit, idque cum vnica legione quam ſecum habebat, militibuſque qui ex prouincia conuenerant. *Lib. 1. de bell. Gal.* E Plura habet *Lib. 8. & 3. de bello Ciuili.*

Nonne & Hannibal —— *Pyrenæum*
Tranſtulit; oppoſuit natura alpemque niuémque?
Deduxit ſcopulos, & montem rupit aceto?

Iuuen. Sat. 10.

Octauianus bello in Cantabros illato, Medullum montem XV. milliarium foſſa in circuitu cinxit: Peruſium vrbem LVI. ſtadiorum ſpatio circumuallauit, additis D. ligneis turribus, quæ pedes LX. diſtarent inter ſe Teſtis eſt autem *Veget. lib. 2. cap. 11.* fuiſſe inter milites ſui æui fabros lignarios, carpentarios, ferrarios, & alios artifices ad munitionum vſum.

Exercitia denique armorum multifaria erant, vt peritè ea tractare ad defendendum & offendendum poſſent Neque ſolum in bello, ſed in pace etiam arma tractabantur, vt pulchrè *Seneca* inſinuat *Epiſt. 18.* Miles ait, in mediapace ſine vllo decurrit hoſte, vallum iacet, & ſupernacuo labore laſſatur.

Theodoricus Rex apud Caſſiodorum, Diſcat ait, in pace miles, quod proficere poſſit in bello. F

Auctor eſt *Vegetius*, iuniores & nouos milites mane & poſt meridiem ad omne genus armorum exercitos: Veteres autem & eruditos ſemel in die. At duces ipſi exercebant, vt ſcientiam oſtentarent, & exemplum darent. Talis Scipio, qui pòſt Africanus, à Silio deſcribitur *Lib. 8.*

Ipſe inter medios futuræ ingentia laudis
Signa dabat, vibrare ſudem, tranſmittere ſaltu
Murales foſſas &c. — *ſæpe arduus idem*
Caſtrorum ſpatium, & ſaxo tranſmiſit & haſta.

Laudat etiam P. Valerium Conſulem *Liuius*: Pompeium Saluſtius, & Plutarchus, quod cum militibus ſe armis, ſaltu, curſu, vecte exercerent.

Deinde ipſi Imperatores fecerunt, vt de Traiano Plinius prodit *in Panegyr.* quod cum eo milites ferrent ſitim, cùm in illa meditatione campeſtri militaribus turmis Imperatorium puluerem & ſudorem miſceret.

Neque ſolum ad peritiam armorum, ſed ad curſum etiam, ſaltum, natationem aſſuefiebant, finem & vſum horum *Veget. Lib. 8.* tradit.

Quoad leges quæ velut diſciplinæ vincula, inter milites plures reperiebantur, vti etiam hodiè: tunc verò accuratius ſeruatæ. G Sunt autem illæ de furto, nempe vt Polybius ſcribit, vt decaſtris nemo quid furto tollat, & ſi quid inuenerit alienum, ad Tribunos referat, qui ſecus faciebat, fuſte multabatur. At poſteriore æuo reperimus Tiberium narrante *Suet.* militem Prætorianũ ob ſurreptũ è viridario pauonẽ, capite puniſſe. Peſcennium Nigrum decem commanipulones ob vnius gallinacei direptionem ſecuri percuſſiſſe, Spartianus eſt auctor: miracula hæc ſunt noſtris moribus, quibus militi graſſari in omnium fortunas, templa & domos inuadere pro ludo eſt.

Prædationi inſuper lex poſita, ne liberè eam faciendi poteſtas eſſet, *Saluſt.* inter turpia & dedecora militiæ numerat *de bello Iugur.* quod Albiniani milites à ſignis abeſſent, & permiſti cum iis lixæ agros vaſtarent, villas expugnarent, pecoris & mancipiorum prædas agerent. Romani itaque huic inſolentiæ & auaritiæ coërcendæ prædam omnem in publicum ferè vindicabant, Quæſtor vendebat, & pecuniam in ærarium deferebat. Si quando tamen militi concedebatur, fiebat ſub lege, ac certa diuiſionis normâ, exemplum apud *Polybium vide* H *lib. 10.* vbi de Carthagine capta, & præda illius opulentâ agit. *De Diſciplina militaris ſeueritate. Vide infrà.*

Viſum fuit ex Oſinandro, alias militaris diſciplinæ regulas & obſeruationes ſupradictis ſubiicere, quas exercitui ſuo & filio tradidiſſe exiſtimatur apud eundem Auctorem.

Leo Imp. Deinceps iam quæ abs te gerenda ſunt, dum necopinatas incurſiones hoſtilem in terram facis, & quemadmodum hoſtiles impetus declinare in tua ipſius regione poſſis, ſi quando belli tempus ſubitum ac improuiſum fuerit, pauciſſimis quantum pro hac materia fieri poteſt, expediam.

2. Antiqua nos oratio hoc docet, quã & prudentiſſimi Imperatores, olim ſeruauerunt, nunc q; adeò quicunque ſtruant, in rebus gerendis florent & potiores habent ſine noſtra offenſione incurſiones atque irruptiones in hoſtilem terram faciendas. Nam aduerſus pares numero ac virib. copias perſæpè hoc valet, atq; etiam aduerſum maiores nonnunquã aliquid efficit.

3. Propterea ſemper atq; vbique idoneas occaſiones opportunitatéſque temporum, quæ adiuuare rem noſtram poſſunt, non-

non prætermittes, ſed hoſtes tuos anticipes priuſquam parati A ad occurſum promptique eſſe poſſunt, illos in primis, quos putaueris tum plures tum fortiores eſſe.

4. Improuiſis enim incurſionibus, dolis molitionibúſque hic magis opus eſt potius quàm apertis ac manifeſtis prœliis è quibus pericula grauiſſima, ineuitabilia eſſent.

5. Cùm hi doli diuerſi variique ſint, iſtis vteris idoneè pro temporum, locorum, perſonarum, rerum opportunitate.

6. Legatis hoſtium ad te miſſis, mollē humanamque reſponſionē illis adhibebis, & benignè atque humaniter dimittes, cōfeſtimque illis conſequeris, & opinione citius hoſtes adorieris

7. Legatos tuos ad hoſtes mollioribus cum verbis mittens, incurſionem ſubitò facies.

8. Interdum etiam hoſtium caſtra, ſiue in tua, ſiue in hoſtili terra coacta fuerint, conſiderabis diligenter, quemadmodum ponātur. Quòd ſi vlla occaſio inueniri poteſt, noctu luna lucēte duas aut tres horas ante diem in hoſtes cū ſagittariis bonis ac multis inuadas: horum enim maximus vſus eſt his tēporib.

9. Vbi cognoueris in itinere confuſos diſperſoſque hoſtes B ambulare in medio viæ, inuades in eos lædéſque.

10. Interdum diſceſſionem ſimulans ex iis locis in quibus verſaberis, ſubitò conuerſus in hoſtes irruptionem facies.

11. Interdum in locis quibuſdam occultans teipſum cum militum multitudine, ſubitò hoſtes inuades.

12. Quidam armenta boum atque aliorum animantium exponentes: atque hoſtes ad horum direptionem inuitantes, vbi viderint ad armenta diripienda diſſipatos eſſe, ſtatim in illos inuadunt.

13. Aptè fiunt incurſiones, quando in interuallo hoſtium fluuius ad tranſeundum incommodus inuenitur. Hoc ſolent equites potiſſimum facere: ibi enim pontem conficiunt vel ex trabibus magnis, quemadmodum mos eſt multos pontes fieri: vel paruis quibuſdam nauigiis, id eſt, ratibus: turréſque ligneas vel aridorum lapidum, vel ex aggere quodam ad extremas oras pontis excitant, vt quando vſus fert, per eum ſecutè tranſeant, rurſumque diſcedant quando volunt, vt pro Imperatoris arbitratu permaneat pons quamdiu ille voluerit, & confligat cū hoſtibus vel diſcedat iterum ſecurè, ponte iam diſſoluto.

C 14. Sed in iis inuaſionibus incurſionibúſque in hoſtilem terram, neque incendendæ neque populandæ eæ partes ſunt per quas iterum rediturus es, vt ne teipſum hoc pacto affligas.

15. Huiuſmodi etiam pontes fiant in publico prœlio, & caſtra propter tales fluuios ponantur, ſi altus & minimè permeabilis vlla ex parte inueniatur, vt huiuſmodi fluuij ripā habeas ex aduerſo hoſtium, vt ſine vllo impedimento & offenſione ipſo dij prœlij aciem educas: fugæ autem tempore in caſtris maneant ſecuri ac ab omni terrore liberi, neque cogantur hoſtibus iam imminentibus inniti ac feſtinabundi pontem facere. Ac propterea caſtra in ripis ex aduerſo hoſtium ponant.

16. Nocturnæ incurſiones ab antiquis Imperatoribus excogitatæ ſunt: è quibus nos tibi hæc ſuggerimus, vt vbi ab hoſtium caſtris, vnis tantum caſtris diſtas, legationem vnam atque alteram pacificam ad eos mittas, & ſpem illis pacis iniiciens, illóſque liberos ſolutoſque à timore reddens, de improuiſo in illos irruas noctu ante diem iter ingreſſus.

17. Interdum ſi noctu volueris eos adoriri, dies antè aliquot prope hoſtium caſtra ponens quaſi ad prælium publicū D committendum, ſi tum ſimulaueris te itinere hoſtes, neque propinquius audere accedere caſtris illorum, ſupinos reddes eos & negligentes, atque adeo noctu inuades.

18. Hoc autem Chaganum Abarorum feciſſe nouimus Heraclio imperante, cùm ad Heracliani Thraciæ ciuitatem Romani equites nollent in foſſato tuto cum peditibus caſtra ponere, ſed inciſcumſpectè extra caſtra. Prudenter quoque feceris, ſi cum ſtrenuos fortéſque milites tecum habeas, impuleris vnum atque alterum ad hoſtes confugere, atque illis narrare magno in timore noſtrum eſſe exercitum: deinde ſimiles te retroire velle, & ad alium locum paulò ab illis longius caſtra transferat, & ſubitò tum noctu hoſtes inuadas.

19. Nocturnas incurſiones in hoſtes facies peditibus & equitibus, ſagittariis & iaculatoribus, ſi qui pedites aut equites ſunt qui non in foſſato caſtra ponunt, ſed ſparſim disiectè cubant extra caſtra.

20. Has potiſſimum incurſiones in eos facies, qui neque arcus neque iacula habent, ſed cominus congredi ſolent: qui enim arcubus teliſque vtuntur, minus inſidiis iſtis appetendi ſunt, niſi diſſipati fuſique caſtra ponant.

21. Noctes elige tibi ad has nec opinatas incurſiones: hoc eſt, quando noueris lumen totius noctis ſatisfacere ad vniuerſum iter tuum, vel quando ſtellæ lucent, vt ne exercitus in tenebris ambulans, adflictus perturbatúſque vagetur. E

22. Expeditum paratúmque exercitum ſemper moneto, qui nihil ſuperuacaneum ſecū geſtet. Sic autem pro loci interuallo iter tuum aptabis, vt moderatè ambulando exercitus de via laſſus non ſit, ſed duas ante lucem horas vno aut altero ſigno ab hoſtium caſtris abſis, atque ibi clàm collocabis quietique trades exercitum, vt priuſquam dies illuceſcat, hoſtes inuadas.

23. Ad huiuſmodi itinera duces viæ habeas, qui accuratè viam nouerint, vt ne erret exercitus.

24. Summo in ſilētio ſint, neque buccina perſonet, neque tumultus quiſquā alius fiat. Sed ſi ſigno aliquo ad excitandū exercitū opus fuerit, vel ſibilo, vel ſcuti ſtrepitu, vel voce ſignificetur exercitui, quemadmodum vel procedere vel ſtare oporteat.

25. Vt verò ſtrepitus ac ſtridor nullus ſit, nec in longitudinē aliquam producta acies errorē atque inæqualitatē faciat, quæ res clamorem & mandata ad gubernandum exercitum multa requirit, & cognitum hoſtibus copiarum noſtrarum aduentum facit, propterea ne ad frontem, id eſt latitudinem multam, F ſed ad cornu, id eſt, ad directam aciem, quemadmodū in contubernio & manipulo fit, altitudine copiarū ſtudioſe obſeruata.

26. Vbi propè hoſtes venerit exercitus, clā atque occultè ad requietem dabis exercitum, & pro loci ratione aciem inſtrue: deinde per duos aut tres dies incurſionē facito, non in omnes partes & quatuor latera exercitus, ne obſeſſi vndique atque intercluſi, cogantur in denſitatē & contrahantur, ſed ſecuritatē habeant, poteſtatemque vna ex parte qua velint aufugiēdi.

27. Si multitudinem magnam exercitus tui habeas, vna ſola aut altera buccina ſonet, vt hoſtes te putent paruum habere exercitum, & decipiantur. Sin paruum habeas exercitum, plures buccinæ ſonent, vt magnam multitudinem hoſtium venire arbitrentur.

28. Copias quaſdam conſtitues eo tempore ad manus conſerendas habiles, quæque ſuos iterum redeuntes excipiant.

29. Incurſiones in hoſtes, ſi equites ſint, tutò facias, quaſi ad publicam pugnā procederes, vt ſi progreſſio tua minus feliciter procedit, ſed hoſtes præſentiētes aduerſum te inſtruātur, in ſuſcepto prœlio quaſi imparatus aut diſſipatus nō ſupereris. G

30. Si hoſtes pedites fuerint, tui autem equites, certum eſt vel te hoſtes læſurum, vel ſine offenſione diſceſſurum, cùm pedites inſequi alios equites non poſſint.

31. Sin equites hoſtes fuerint, oportebit te ad omnes caſus aduerſos promptum & paratum eſſe.

32. Si interdiu aut noctu incurſio in caſtra, in impedimenta, in milites iter facientes fuerit, ſeparatas quaſdam cohortes ad rerum direptionem habere oportebit, vt ne omnibus hac in re occupatis, incurſio ab inimicis fiat & periclitetur.

33. Incurſiones maiores & abſolutas tu ipſe per te facies: poteris etiam per turmarchas ad hanc rem idoneos hos efficere, qui vicem tuam fortitudine ſolertiáque ſua explere poſſint.

34. Si ad depopulationem & prædationem hoſtilis terræ ter ſine offenſione tua facturus ſis, primùm idoneum, aptumque tempus eligito. Hoc autem idoneum opportunumque tempus erit, cùm ſi vel confligere cum hoſtibus cogitas, minus habiles ad reſiſtendum tibi reperientur, vel imparatos vel omiſſos H illos inuenies, quemadmodum ante admonuimus.

35. Ante omnia irrupturus in hoſtilem terram, commeatus ac rerū neceſſariarū exercitui curam geres, vel vt aliqua vectu communi, vel vt à militibus ſingulis deportentur, aut alia quauis certa via tum hominum tum iumentorum pabulum vehatur, vt ne ſua in regione hoſtib. omnia ad commentum ſpectātia vaſtantibus, in magnas anguſtias tuus adducatur exercitus.

36. Hoſtili in regione ne coneris nocturna itinera facere, niſi ſemel, idque clanculum neceſſitate impellente, vt hoſtes lateas, & difficilem aliquem locum munitionis gratia anticipes, vel vt ad alium locum inſcientibus hoſtibus tranſeas.

37. Primò perſcrutandæ perluſtrandæque viæ ſunt, deinde tutò ingrediendæ.

38. Omnino elaborandum abs te eſt, vt quoſdam ex hoſtibus capias, atque ex illis hoſtium copias conſiliáque, & quid agendum ſuſcipiant, cognoſcas.

39. Ad eos qui capiuntur explorandos & examinandos teipſum adhibebis, neque per alios delectos viros facias. Sæpe enim neceſſaria quædam præter opinionem incidunt, & ab iis examinatis proficiſcuntur quæ multis pateſieri non debent.

40. Iis qui ad te confugiunt ne nimis facilè credas, neque iis qui repentina quadam incurſione capiuntur: ſæpe enim tū qui ad te confugiunt, tū qui capiuntur, permulta falſa loquuntur.

41. Neque iis quæ ab vno aliquo dicuntur, ſed quæ à plurib. memorantur, credas. Eorum autē conſenſionem potius attendas qui bello capiuntur, quàm qui voluntarij ad te confugiunt.

42. Eos qui ab hoſtibus ad te confugiunt, & ſecreta atque abdita quædam ſe enunciare velle dicunt, in cuſtodia teneas, aut alia tuta ratione apud te ſerues: & promittas, ſi vera loquātur, te illos muneraturū: ſin mentiantur, mortē minitaberis.

43. Si hoſtium exercitus cogitur, tumque extra munitionem ſis, ne militē vllum ad prædationem direptionemque hoſtium mittas, ſed primò inuade illos, & ſi bene belli exitus proceſſerit, ne differas tempus, ſed dum in tumultu timoréque fuerint impreſſionem in illis facies, donec omnino diſiecti diſperſique fuerint, túque in tuto ac extra periculum fueris.

44. Sin hoſtes coacti fuerint, prælium tamen ac dimicationem reiecerint, contende iunctis copiis atque adunatis aduerſum eos prodire, & quæ ante pedes ſunt omnia vaſtare.

45. Si per eandem viam reditio tua erit, neque alimenta aut paſtiones vllæ ſint præterea, ne tū hæc alimenta quæ ante pedes ſunt populaberis, ſed vbi reuerſus fueris tū potius vaſtabis.

46. Vt ne aliena in regione erres, in diuerticulis & ambiguis viis ſigna pones: ſi ſyluæ ſint, in arboribus: ſin plana expoſitáque loca, in aceruis lapidum: aut ſuffoſſionibus quibuſdam paruis notabis, vt qui poſtea ſequūtur ex tuis, minus aberrent.

47. Quos ad prœliandum ſegregaueris atque emiſeris, præcipe vt ne omnes prædeſtinationib. occupetur, ſed diuiſi ſint, vt alij prædentur, maior pars illorum inſtructa ad cuſtodiam, vel conſiſtat, vel ſequatur, ſiue in regionem, ſiue in caſtra hoſtium, ſiue in armenta, ſiue in impedimenta incurſio vlla fiat.

48. Hoc autem facies quando vniuerſis cū copiis ad præliandum procedis, vt ne omnes ſimul in prædationib. occupentur.

49. Atque vbi pabulandi tempus fuerit, alij pabulum colligant, alij apparati inſtructique ſequantur, vt ne ſi omnes ſe ad pabulum colligendum conuerterint, & ſubita quædā irruptio, aut inſidiæ fuerint, ipſi imparati ſparſique opprimantur, quia ſe reuocare ad ordinem ſtationémque ſuam non poſſunt.

50. Quando repentinas aliquas incurſiones vel contra Scythicas nationes, aut alias huiuſmodi gentes facturus es, vt omnia magis ſuſpicione careant, condenſa loca difficultatéſque regionū ſpeculatori alicui prius perluſtrandæ ſunt, itaque acies inſtruendæ, vt ſciant omnes quæ cohors prima, quæ ſecunda, quæ tertia eſſe debeat: atque ita ex ordine ambulent, ſi per anguſtias aliquas tranſituri ſunt, tum vt ne confundantur, tum etiam vt ne tardius vbi in ordinem adducendi ſunt, inſtruantur.

51. Subita incurſio aliqua ſi futura ſit, ſi per duo loca iter commodum fieri poteſt, in duas partes exercitus diuidatur, & alteri parti præſit μεράρχης, quem antiqui ὑποστράτηγον, id eſt Principem ſiue proprætorem vocabant, qui etiam turmarcha dicitur. Quotcunque enim & qualeſcūque homines fuerint qui incurſionem facturi ſunt, duos illos præfectos primum ſecundumque deliges. Atque altera quidem pars, quemadmodū ante dixi, expedita & ſine vllis impedimentis procedat, & poſtquam ad quindecim vel viginti milliarium internallū ab aliis abfuerint, per loca incognita atq; ex obliquo poſita prædari incipiāt, quaſi ad Imperatorem venire vellent. Imperator autem reliquam partem habens, aliunde regionis incipiens irruat & prædetur, atque adeo vtrique cominus ad ſe mutuò veniētes, quæ in medio poſita ſunt loca depopulentur, donec ad veſperā vnum in locum perueniant. Hoc modo fiet vt tuta incurſio in illos fiat, & hoſtes qui in alteram partem aufugerint, in alteram de improuiſo incidant, neque conuenire vnum in locum poſſint.

52. Si vna tantum idonea via ſit, per quam irruptio in hoſtes facienda ſit, hoc modo exercitus diuidatur: Beſſis eius aut eo amplius ab hypoſtratego, id eſt, principe ſiue proprætore ſtrenua atque expedita capitur, & ſub eo quoque ſuum bandū ſit: princeps autem aſſumptis reliquis omnium cohortium ſuarum præfectis, ante reliquos omnes procedat, atque vbi primo in loco cōſtiterit, è copiis ſuis vnā atque alteram cohortem ſegreget, vt alij prædentur, alij prædatores ab iniuria conſeruent.

53. Quamuis ſpacioſa loca fuerint, ne tamen multas cohortes primis in locis ſepares: feſtināte enim à tergo exercitu nullus locus relinquitur aduerſus eos ſe inſtruēdi, & ſine vlla mora princeps ſemper vlterius progrediatur. Similiter reliquis in locis hoc faciat, quamdiu illi cohortes traditæ adfuerint. Principem verò ipſum ante omnes alios procedentem, tria aut quatuor banda ad mille virorum numerum ſecum habeat vſque ad perfectum rei huius ſiue incurſionis exitum, vt excubiæ cæteris accuratæ, tutæ fiant.

54. Hæc à principio ſi fiant, tu Imperator, aut ſi quis alius incurſionis huius adminiſtrationem habeat, ſequēris eos qui prædantur, & diſperſos congregabis, & vlterius ad principem ſiue turmarcham progredieris. Similiter ille hoc idem faciat, tranſeundoque colligat diſperſos prædatores, atque eodem in loco noctu conueniant & caſtra ponant. Itaque plus quindecim aut viginti milliaribus à ſe ſeparati, huiuſmodi ſubitas incurſiones ne faciant, vt eodem die & prædam diripiant, & eadem nocte ſimul caſtra ponant.

55. In huiuſmodi incurſionibus hoſtes obiectos non vtile fuerit viuos capere & comprehendere, ſed omnes tales vel interficiendi vel prætereundi ſunt, vt ne mora aliqua iter facientibus afferatur, & tempus temerè abſumatur.

56. Si caſtellum aut arcem, aut munitionem aliquam capere cogitas, ne illud in vulgus efferas, donec in ipſo loco fueris & negotium ipſum in manus ſumpſeris. Sin neceſſe fuerit prope munitionem hoſtium copias tuas tranſire, vel etiam caſtra ponere, vnum aliquem præfectum cum expeditis viris in ipſo tranſitu collocabis, qui incurſiones hoſtium prohibeat. Hoc quoque etiam in anguſtiis locorum fieri abs te debet.

57. Prope munitionem hoſtium aut ſyluam ne caſtra ponas. Sin neceſſe ſit tibi habere caſtra, accuratè excubias & cuſtodias propter hoſtium incurſiones adhibebis, & diligentiſſimè prouidebis, vt in expoſito & editiore munitioreque loco caſtra ponas.

58. Quando hoſtilem in terram ingrederis, apparatum omnem atque impedimenta à tergo te conſequi facies: imminentibus autem hoſtib. in medio exercitus tui ea procedere facies.

59. Ab armatis militib. impedimenta reliquique apparatus, atque etiā captiui, ſi qui fuerint, ſeparētur: neque in itinere hoc ſolùm fiat, ſed etiam quando caſtra ponis, ne hoſtibus aduerſum inſtructos milites venientib. magno impedimento fiant.

60. Hoſtili in terra menſuraturos incircumſpectè ad loca anticipāda, ſine idoneo præſidio ne mittas, ſed per transfugas qui ſponte ſua ad te defecerunt, locorū naturā tutò perſcrutaberis.

61. Quando exercitus caſtra poſiturus eſt, nec perturbatè aut confuſe ad caſtra foſſati trāſeant, ſed ſi hoſtes immineāt, & pedites exercitui noſtro adfuerint, currus omnes ex ordine ponant, & foſſas vndique ad modū valli ducant. Expediti autē milites, id eſt, qui graui armatura non vtūtur, omnes paruo interuallo inſtructi ab illis diſtēt, tumque apparatus & impedimenta ex ordine ingrediātur in caſtra: vbi autē excubias vigiliaſque emiſeris, tunc armati ipſi ex ordine ingrediātur & caſtra ponāt, quemadmodum tibi in cap. de caſtris ponendis explicuimus.

62. Sin hoſtes propè non adfuerint, ſatis erit vno drungo, id eſt, cohorte milliaria, inſtructo, hanc formam obſeruari, vt ea quemadmodum prædiximus conſiſtente, reliqui caſtra ponant.

63. Hoſtibus iam imminentib. atque vnum in locum propè congregatis, ſi munitio aliqua propè fuerit aut ſylua, aut aliqua locorum difficultas, ne quos temerè ad paſtum emitti ſinas, ſed & excubias tutò mitte, equos autem intra valli ambitū retine. Effice autem vt manibus quod frumenti pabulique eſt, finitimis in locis congreget, ſed ita, vt cum impedimentorum adminiſtris omnibus ex partibus armati milites circum illos obambulent, ad ſubitas hoſtium incurſiones repellendas.

64. Sin vno in loco diutius commoratus fueris, & tempus idoneum locúſque ſimiliter ad alimenta opportunus eſt, hoſtiumque copiæ eminus abfuerint, equi tum ad paſtum emittantur, excubiis duabus aut tribus longo interuallo emiſſis, frequenterque commutatis.

65. Si quos ad prædam emiſeris, hi ſoli exeant. Sin quidam ex militibus illis admiſti fuerint, propria tua autoritate mandatum diuulgari facies, vt nemo alius præter eos qui conſtituti ſunt ad prædandum exeat. Poſt hoc mandatum ſi qui tranſgreſſores fuerint, capiantur, & ad ſuos ipſorum præfectos mittantur, vt ab illis caſtigentur, ne ſi hi impuniti ſint, reliqui cū ſecuritate quadam ad prædandum excurrentes, deſerant exercitum, atque in periculo exercitus ſic relictus ſit.

66. Exquiſitè diligenterque prouidebis, vt ſi vinum aut panis inueniatur, non confeſtim edant aut bibant, niſi per captiuos prius exploraueris, verumne ſalubria atque integra ſint: quòd ſi ita eſſe inueneris, tum fruantur illis milites. Sed neque aqua, in puteis aut ciſternis aut aliis in vaſis, niſi explorato vtantur; ſæpè enim veneno huiuſmodi inficiuntur, & lethalia ſunt.

67. Hordeum

A 67. Hordeum enim ſæpè ſic veneno imbutum inueniebatur, & cùm reliquo pabulo deficerentur milites ad equos aſportando. inde pabulantes, equiſque afferentes, complures equos perdiderunt.

68. Præcipies etiam exercitui, quemadmodum in capite de itinere faciendo explicuimus, vt ſi ſæpè tumultus aliquis aut perturbatio in exercitu fuerit, ne huc illucque exercitus circũcurſet & circumferatur, ſed illuc ruant omnes vbi tumultus eſt: ex eo enim fiet vt aduerſus hoſtes parati ſint, ſi quid tale contingat, neque confuſe inter ſe aut perturbatè miſceantur.

69. Excubias quando in hoſtilem terram immittis, non ſolùm in anteriorem partem emittas, eamque tutam cõſeruabis, ſed etiam à tergo expeditos armatoſque milites, id eſt, idoneas copias aliquo cum honeſto præfecto inſtructas, (qui τεργοφύλακες, id eſt, tergiſtites nominabãtur) ad decem vel quindecim milliariũ interuallũ cum excubiis accuratis collocabis, propter eos qui vel per infirmitatẽ, vel alia de cauſa tardãtur, & deſerũtur ab exercitu, vt ne hoſtes ſubitò irrumpentes illos intercipiant.

70. Incurſiones enim ab hoſtibus tum fieri conſueuerunt, quando ſecure & ſine timore tranſeunt hoſtes, & qui anterio-

B re in parte ſunt, poſteriorem partem minus iuuare poſſunt.

71. Hoc ſi noſtra in regione feceris, haud inutile fuerit, multis præſertim huc illucque palantibus militibus, & præter præfectorum ſuorum mentem à ſtatione ſua recedentibus: ex eo enim cognoſces, qui milites in ordine fuerint, & qui à ſtatione ſua recedant.

72. De locorum anguſtiis, & difficilib. ad tranſeundum locis, mentionem fecimus in cap. de itinere faciendo. quare de illis iterum verba facere ſuperuacaneum eſt, cùm inde harum rerum petere poſſis cognitionem, vt ne temerè & inconſideratè condenſa difficiliáque loca tranſire coneris.

73. Sin aliqua neceſſitas impellat, quemadmodum in cap. de itinere faciendo præſcripſimus, ea cautio adhibenda eſt ad ea loca prætergredienda, maximè ſi in hoſtili terra fueris, hoſteſque immineant.

74. Si hoſtes in terram veſtram irruperint, ne coram & apertè cum illis dimices, ſi vel æquales hoſtium copiæ tuis fuerint, ſed inſidieris, ſtructis inſidiis, & aliis molitionibus, ſiue noctu ſiue interdiu, viáſque illorum obſtruas, munitioneſque

C anticipes, vel per pedites, vel equites, vel per vtroſque, & pabulum in medio hoſtibus poſitum populare.

75. Si cum hoſte confligere cupis, tum potius facito quando à prædatione redit, quàm cùm ad prædandum diſcedit: tum enim in præda occupatus eſt, & præterea labore laſſatus: idque potiſſimum ſi prope tuos fueris, tum enim cum illis confliges, ſi quando tibi videbitur confligendum.

76. Qui enim ſua ipſius in terra eſt, negligentior ad pugnandum eſt, & multas occaſiones habet vel vt ſeruetur, vel periclitetur. Qui verò alienam terram inuadit & depopulatur, ſi in tali perturbatione fuerit, in magnis ærumnis eſt, hoc ſecum reputans, fugam & tergiuerſationem non modò periculum, verùm etiam internecionem afferre.

77. Teipſum ab omni vulnere offenſioneque integrum ſecurumque ſeruabis omni loco & tempore, hoſtib. potiſſimũ imminentibus. Hoc enim diligenter obſeruato, neque ſe hoſtes ad depopulandã regionem noſtram facilè diſſipant, neque facilè munitionem aliquam obſidendo oppugnãt. Exercitum enim

D noſtrum colligi congregarique vnum in locum exiſtimant.

78. Quanquam autem conſtitutum tibi ſit minimè te velle cum hoſtibus confligere, aſſimulato tamen id te velle facere, & apparanda tibi omnia ſunt, opinioque afferenda tuæ cum illis dimicationis. Hoc autem illi audientes magis excruciabuntur vexabunturque.

79. Si hoſtibus veſtram in regionem irrumpentibus, locus & ſitus regionis illorum ad incurſionem idoneus eſt, per alium locum contende magis exercitum ducere, vt hoc modo magis hoſtes perturbes.

80. Omnino autem, quemadmodum dixi, & ſitum aduertes & interualla, vt ſi incurſio noſtra cognita hoſtibus fuerit, & impetum in eos conantur hoſtes facere, exercitus noſter per alias vias ſecurus diſcedat, vt ne hoſtes irruentes in conſpectum illorum veniant.

81. Tale quippiam Nicephorus Dux noſter feciſſe memoratur. Nam cùm Apulpher Saracenorum Dux Cappadociam depopularetur, ipſe Tarſum vniuerſamque Ciciliam vaſtabat, multa damna Saracenis inferebat.

82. Hoſtibus regionem tuam, ſi id ita contingat, incurſantibus, omnia quæ neceſſaria ſunt, ad munitiones caſtella, & loca ad capiendum difficilia conferantur: iumenta autem om- E nia ex ea parte regionis amandentur, vt nec ſi ab hoſtibus capiantur, fortiores hoſtes faciant.

83. Si plebs res bonaque ſua ad loca quæ munita fortiaque videntur eſſe, non tamen ſunt, adduxerint, prouidentia tua efficiendum eſt, vt ad fortiora munitioraque loca traducantur, vbi ſecura illis rerum ſuarum cuſtodia erit.

84. Quæcunque natura minus munita ſunt vel caſtella vel alia loca, firmanda iam ſunt: & ſi partem aliquam exercitus ſui ad ea oppugnanda hoſtes reliquerint, occultè ad repellendos vlciſcendoſque eos, quoſdam emittes, neque hoſtes permittas liberè pabulari. ſed eos qui pabulatum eunt adoriaris, & capias, atque adeo hoſtes affliges.

85. Atque hæc quidem de incurſionibus, ſiue tu in hoſtilem terram irruperis, ſiue hoſtes etiam inuadant, ſatis nobis dictum ſit. Nunc alia quæ ad malitiam pertinent, explicanda ſunt, atque hoc in primis, quemadmodum ſpeculatores in hoſtilem terram immittere, & quemadmodum hoſtium ſpeculatores in exercitu noſtro clàm latentes exquirere poſſumus.

Ex editione nupera Ioan. Meurſij Batavi. F

* MILITARIVM PRÆCEPTIONVM AD diſciplinam militarem & artem Pertinentium ſeries. Quam etiam tradidit filio.

Leo Imp. Deinceps poſt hæc præcepta inſtitutioneſque, in has ſententias diligenter intueberis, quas ex multis & antiquis de re militari libris collegimus, & hic breuitatis cauſa collocauimus: ex iis enim ad maiorem rei militaris ſcientiam peruenire poteris, quemadmodum Sapiens Rex Prouerbium confidentiſſimus dicit: Hæc enim ſi ſapiens vir non adſit, ſapientiorem tamen te facient.

2. In primis autem aliquod negotium ſuſcepturus, ne te ab iis ſegreges qui laborem alicuius rei conficiendæ ſuſcipiũt, ſed & ipſe quoque laborabis. & illos quantum potes in opere faciundo promouebis, ſiue foſſas duces, ſiue eas ductas exaggeres, ſiue obſidionem, ſiue armorum apparatum, ſiue machinationum inſtructionem adhibeas, ſiue caſtella capienda tibi ſint, ſiue aliquod opus publicum atque vtile cogitaueris, aut in exercitum aut in ciuitatem faciendum, hoc primum tuis manibus incipias: nam illi in pudorem conjicientur, niſi in opere diligentes fuerint, & alacrius tibi obtemperabunt, & negotium G ſuſceptum facilius conficietur. Sin aliqua commeatus inopia exercitum vexauerit, primus tu temperãtiam ac moderationem in victu demonſtrato, vt reliquis militibus leuiorem & faciliorem rerum neceſſariarum perpeſſionem efficias. Sed in cominus conſerendis manibus, à dimicatione teipſum retrahe, vt conſilio & deſcriptione rerum, reliquaque adminiſtratione, in ipſa temporis opportunitate exercitum iuuare poſſis Neque verò incircumſpectè aut periculosè, niſi ſi neceſſitas vehementer vrgeat, cum hoſtibus conferas manus. non enim tãtum, quemadmodum ſuprà dixi, pugnando aciem adiuuabis, quantum cadendo lædes. Quod futurum eſt autem, incertum eſt.

3. Mores tui & rerum agendarum ſtudium militib. tuis legis vice ſint: ita enim, qui tibi ſubiecti ſunt, Imperatoris ſui virtutem animo repetentes, Deum colent, imperata facient, & ea quaſi diuinitus propoſita explebunt.

4. Vbi militum magna multitudo vnum aliquem in locum H conuenerit, illorum delicta leniter & ſedato animo feras, neque iudicia nimis ſeuera crudeliáque facias, vt ne communis dolor in magnam perturbationem & ordinis confuſionem illos coniiciat, ſed pedetentim in autores horum flagitiorum animaduertere oportet.

5. Sobrius ac vigilans ſis Imperator, tum multis aliis de cauſis, tum vel maximè, vt in victu ſimplex, in reliqua vita militib. tuis expoſitus ſis. Paternum geras erga illos adfectum; cum omni lenitate omnia tum facito, tum dicito, niſi neceſſaria aliqua cauſa te ad ſeueritatem vocet. De rebus neceſſariis ſemper per te apud illos verba facias. Procurabis etiam, vt nulla cura rerum neceſſariarum ſollicitetur, aut commeatus aliorumque inopia premantur. Neque enim ordine aliquo contineri poſſunt, niſi hæc neceſſaria omnia illis ad manum ſint. In iuſtis ſuppliciis inferendis terribilis ſaltem ſis vt initia & cauſas tumultuum & ſeditionum præcidas, neque expectes dum in maius creſcant: Hæc enim Imperatoria virtus eſt, conſtantem & iuſtum militibus videri, & ex ſuis finibus iniuſticiam omnem expellere, iniurios homines coërcere, mites municipeſque ſuos tutos ab aliorum inſultibus conſeruare.

6. Neque humanitas, neque ſeueritas importuna, ſed digna Imperatore ſit & omnia opportunè dimetiatur, atque ita ſupplicia inferat, & agentis animum, tempus locum, modum rei gerendæ, cauſam, ipſius rei geſtæ magnitudinem conſideret, & pro ſtatum rerum ratione puniat.

7. Magna Imperatoria laus eſt, temperantem in victu & vigilantem eſſe: noctu enim de rebus grauibus magis deliberamus, faciliuſque noctu concluditur, quando animus ab omni externo rerum tumultu quieſcit.

8. Alia inimicis dicito, alia ipſe facito. Res graues atque ſecretas cum multis ne communices, ſed paucis, iiſque fidelioribus amicis tuis. Ita enim hoſtes decipere, ſæpe neceſſarium eſſe diximus.

9. Tardè ac circumſpectè deliberare, & ea quæ deliberata conſtitutáque ſunt aliqua cunctatione aut formidine non reiicere, neceſſarium cumprimis eſt: timor enim non ſolum tuta res non eſt, ſed etiam rebus bonis inuentis aduerſiſſima eſt.

10. Neque rebus proſperis efferri, nec aduerſis deiici, firmi animi conſtantiſque eſt, qui poſſit tutò ad omnem rerum euentum conſilium ex tempore capere.

11. Iiſdem aggreſſionibus hoſtes ſemper inuadere, quanquam illis ſæpenumero feliciter vſus ſis, vtile non eſt: hoſtes enim cum te aſſiduè vti iiſdem vident, aliquid aduerſum molientur & excogitabunt, & permulta damna inferent tibi vtēti.

12. Conſilio & prudentia Imperatoria hoſtes ſuperare potius, quàm manu & vi & pugna conſerta, tutum mihi videtur eſſe & vtile. Illud enim ex animi ſententia & quemadmodum optimum iudicaueris procedit, hoc autem ſemper aliqua cum offenſione belli exitum habet.

13. Reiicere bellum aut differre, quoniam fama aliqua mali aut doli aut inſidiarum increbuit, neque iuſtum neque decorum eſt: neque contrà fama hæc omnino contemnenda eſt, ſiue de hoſtibus ſiue de noſtris commemoretur, ſed aduerſum hæc omnia potius aliquid moliendum conficiendumque eſt, priuſquam ea in opus aliquod exeant.

14. Animabit milites magnopere, ſi belli tempore hic rumor differatur, hoſtes in aliis locis à nobis victos eſſe: ita enim fiet vt timidæ mentes excitentur, & fortes magis exacuentur. Bonum enim omen eſt victoriæ nomen, & felicitatem eius à Deo capimus.

15. Hoſtes decipies, ſi per profugos tuos contraria iis quæ facturus es aut deliberas facere, narraueris: ſi enim non credant, negligent: ſin credant, ab eo tamen quod tu propoſuiſti aberrabunt, & conſilia quæ tu ſuſceperis proficient, illorum autem conatus irriti erunt.

16. Infortunia, & ſi quæ alia huiuſmodi in exercitu accidunt, occultare, & quæ veris contraria ſunt militibus diuulgare, conſilij Imperatorij & prudentis viri eſt, qui deiectos militum animos ſubleuare poſſit.

17. Exercitui iam ſuperato robur afferre poteris ſi variis modis, ſpe bona, tum re tum verbo illos pertractes: exprobrare enim & vehementer inſultare iis qui iam offenſionem acceperunt, animorum debilitationem deſperationemque affert, quod in primis mihi periculoſum noxiumque eſſe videtur.

18. Quando belli tempore à militib. aliquid peccatur, diſſimulandum ad tempus & tegendum eſt: poſt belli exitum autores ſeditionum ſi cognoſcas, pœna illos iuſta afficias.

19. Militum ignauia diſſimulanda, non exprobranda eſt, ne animi illorum concidant admodum, ac quotidie magis magiſque debilitentur.

20. Magnam animi perturbationem hoſtib. tuis iniicies, ſi poſt bellum vbi commodiſſimè poteris tuos in prœlio cadentes congregaueris, hoſtium cadauera inſepulta iacere permittas, ac ſecurè iterum diſcedas, ſi opportunitas talis incidat, & id clam hoſte facere poteris, ſi ignes multos vno in loco accenderis, & alio in loco ipſe requieueris. Hoſtes enim ad ignes accedent & decipientur, tu verò quod propoſuiſti efficies.

22. Vt diſſenſionem & ſuſpicionem inter primarios & optimates belli iniicias, quando agros hoſtium populaberis, illorum agros non vaſtabis, ſed quædam cū illis ſigna amicitiæ vel per literas vel aliis modis oſtendens. Hoc idem facies, per captiuos quos ad exercitum ſuum iterum remittis, occultè illis ſecreta quædam narraueris. Hæc verò ſi ſæpe abs te fiant, quanquam dolus hoſtibus ſolum atque illuſio fiant, in ſuſpicionem tamen & dubitationem quandam illorum incidit.

23. Deditionem hoſtium abs te obſeſſorum facilè comparabis, ſi ſagittis literas alligaueris quas in ciuitatem aut munitionem iacies, & libertatem illis ſecuritatemque promittas. Hoc idem feceris ſi per captiuos illis libertatem promiſeris.

24. Neque hoſtium humanitate, neque diſceſſionis & fugæ ſimulatione decipiaris: doloſa enim hoſtium ſunt conſilia, & ad ſuam vtilitatem hoſtes omnia excogitant. Itaque vtilitas illorum tibi magnæ offenſioni erit: & dolus illorum, noxa tua erit.

25. Suſpicioſum eſſe debet hoſtes per ea loca inſequi, quæ ad inſidias capiendas opportuna ſunt: quare recedendum celeriter eſt, & incurſio impetuoſior facienda eſt ad tempus, quod conſilium Imperatorium laudandum in primis eſt.

26. Suſpicionem timoris habet cunctatio & pallor: vbi igitur tales videris milites, à dimicatione prœlij illos ſemoueas, & ad opus aliquod neceſſarium faciendum amandabis.

27. Caſtra munire ſemper tutum eſt, amicitiæ paciſque tempore. Si prope hoſtes fueris, foſſam circumducito vel ex lapidibus vel ex lateribus circumuallatam, & ita caſtra tua in tuto ponas. Si enim aliquid aduerſum contingat, minus Imperatorium erit dicere aliquando non putaram.

28. Quando ſine deditione hoſtium ciuitas aliqua aut munitio capiatur, iube aperiri portas vt multi aufugiant, & non in ſummam animi deſperationem [illegible]lant. Hoc idem foſſato hoſtium capto præſtabis. Neceſſarium autem hoc eſt & ſecurum in primis ad captiuos retinendos.

29. Suſpicionem proditionis & opinionem falſitatis iniicies hoſtibus de iis qui abs te ad eos profugerunt, vt illis vel diffidant, vel interficiant, ſi literas ad eos miſeris, vt ſtatim poſt has literas perlatas hoſtes inuadant, & proditionis tempus inter te & profugos cæteráque probabilia conſtituta videantur. Hoc pacto fiet, vel vt in cuſtodia teneantur profugi, vel vt fides illis non habeatur, vel vt ad te iterum redeant.

30. Timiditatem militum tuorum in aliqua neceſſaria & nec opinata incurſione hoc modo explorabis, ſi infirmos & eos qui debiles equos habent iubebis ab aliis ſeparari: timidi enim vel valetudinem, vel equorum imbecillitatem ſimulabunt, atque adeo ab hac bellica incurſione ſeparabuntur. Tales vel ad caſtelli, vel ad alterius munitionis cuſtodiam, vel ad alios vſus ſecuros emittes, vt ne ignauia ſua etiam ſtrenuiores milites labefactent. Sin acie iam inſtructa ad prælium mandaueris, vt qui præſtes diſcedere vult diſcedat, & qui vult illius locum ingrediatur, non modo timidos milites cognoſces, ſed etiam fortes ſtrenuoſque ſcies. Timidi enim initio prodent ſe priuſquam bellum incipiat, fortes autem poſt bellum inceptum ſimul periclitari cupient.

31. Temporis opportunitas, niſi aliter neceſſitas vrgeat, abs te conſeruanda eſt, atque adeò hoſtes inuadas, vt neque tui commeatu deficiantur, & hoſtes magis vexentur omni labore, & ægris iam depopulatis.

32. Victis iam hoſtibus idonea abs te cuſtodia ad tuos defendendos collocanda eſt: vitandæ enim ſubitæ incurſiones hoſtium ſunt; non enim quieſcunt hoſtes vllo tempore, ſed belli offenſionem, occaſionem ſibi ad res melius, & cautius gerendas accipiunt.

33. Hoſtium legati, quamuis magnitudine copiarum admodum valeas, abs te minimè violandi ſunt: ſociali enim modo adſunt tibi. & quanquam ab hoſtibus mittuntur, ſeipſos tamen quodammodo in manus tuas tradunt. Sanctum & iuſtum quod eſt, erga omnes ſeruandum eſt. Alias enim de ſua ſalute laborantes Legati nunquam ad te venient, & legationis genus ipſum apud omnes nationes minus vſitatum erit.

34. Quando magnis cum copiis ciuitatem aut caſtellum obſides, caſtra tua haud munita cuſtodiis relinquere non oportet, neque ſolo vallo aut foſſis ad cuſtodiam contentum eſſe, ſed & excubias habeas accuratas, & exercitus tuus ad portas ciuitatis ſedeat, propter excurſiones quæ è portis fiunt, & propter irruptiones quæ ab locis eo confluunt.

35. Proditores quidam perſæpe in exercitu tuo eſſe timentur. Vt igitur ex iis vtilitatem capias, percommodum fuerit contraria eorum quæ facturus es illis narrare, vt hoc modo deceptis hoſtibus facilius & melius conſilia tua procedant.

36. Sine ingenti vtilitate aut neceſſitate periculum ingrediendū non eſt. Qui enim talia ſuſcipiunt pericula, ſimiles hominibus ſunt, qui auri impoſtura ineſcantur, & propter coloris ſolùm ſuauitatem aurum hoc poſſidere vehementer cupiunt.

37. Vigilans & ſobrius in omnibus rebus gerendis, & aduerſus omnes hoſtium aggreſſiones ſis: vt neque intermiſſionis belli tempus, ſocordiæ tempus putes, neque ante pacis perfe-

ctæ tempus vllam rem tibi negligendam arbitraris, ſed hoſtium inſidias ſedulò vitabis, & prudenter illorum perfidiam qualis ſit cogitabis: vbi enim malum acceperis, hæc ſera pœnitentia nullum momentum afferre poteſt.

38. Qui ad te ab hoſtibus profugerunt, facilè tibi hoſtium conſilia nunciare poſſunt: ſed certius cognoſces, ſi qui in incurſionibus abs te capti ſunt, ad te de hoſtibus aliquid referant. Quòd ſi quæ à transfugis & captiuis dicuntur conueniant, veritatem magis eorum quæ quæruntur intelliges.

39. Nullo modo nullave de cauſa iuſiurandum hoſtibus firmatum violes: magnum enim malum periurij crimen eſt. In quibus enim rebus Deus intercedit, firma neceſſe eſt pacta eſſe. Ignominia enim magna eſt Roman. ac Chriſtianis, ſi cum reliquæ nationes iuſiurandum fidemque conſeruent, ij perfidi Deo intercedente ac mediatore deprehendantur.

40. Vallo aut foſſato circumſeptus, ſi quando res exigat, ne in ſola munitione ſpem ſalutis reponas, quaſi ad te defendendum idonea, ſed ſecundum Deum armis tuis confidas: neque quamuis tutiſſimo in loco fueris, cætera arma contemnas, ſi verè Romanus ſis. Prima enim & extrema vero militi ſalus erit armorum ſuorum cura & conſeruatio: reliqua omnia præ hoc plebeia & vulgaria exiſtimanda ſunt. Antiquos enim Roman. murorum vice foſſam & arma vſurpaſſe legimus. Et Lacedæmonius miles olim interrogatus, vbi ditionis ſuæ termini eſſent, dixiſſe fertur, hic, haſtam vibratam manu oſtendens.

41. Adhortaberis milites ſemper vt ita parati ſint, vt omni tempore, ſereno, pluuio, noctù, interdiu, vbi vſus fert, aduerſum hoſtes inſtruantur: talibus enim temporibus ne horam quidem aliquam conſtitutam aſſignare oportet, vt in promptu omnino ſint.

42. Victoria tibi in publico prælio à Deo obiecta, ſi fortè hoſtes vel ad vallum, vel ad aliquem munitum locum confugiant, nullum relaxandi tempus illis tribue, ſed terrore recente impendente illos adoriaris, ne relaxatione aliqua illis conceſſa, firmiores & paratiores fiant ad victoriam amiſſam quantum poſſunt recuperandam.

41. Si qui ſerui hoſtium ab illis ad te confugerint, ne quoſuis ſtatim recipias: ſæpè enim ab hoſtibus dolo mittuntur quaſi ſerui & cæterarum rerum egentes, atque adeo illis qui ſe recipiunt inſidiantur.

44. Cauendum ſedulò obſeruandumque eſt ab ijs qui ab hoſtibus ad obſeſſas vrbes veſtras dilabuntur: ſæpè enim huiuſmodi ciuitates ſolent incendere, & ciuibus in reſtinguenda flamma occupatis obſeſſores ciuitatem melius inuadunt.

45. Bello propoſito ſi ſperaueris te habilem ad oppugnandos hoſtes eſſe, illorum in regione prœlium committas: hoc enim magis idoneum erit, quàm ſi in tua ipſius regione pugnes, & animos tuorum ſtrenuiores facit: & de ſua natione bellum non erit, ſed de ſua ipſorum ſalute. Nouerunt enim, ſe, ſi non ſtrenuè atque alacriter in bello cum hoſtibus dimicent, in fugam vertendos eſſe, & de ſalute ſua nullam ſpem eſſe poſſe. At regione in ſua contrà ſperant: nam & fuga ſalutem quærere ſe poſſe ſperant, & ad munitiones venire, quibus ſeruentur: atque adeo cùm ſtrenuè hoſtibus reſiſtere non neceſſe habent, ad fugam ſecuram ſe conuertunt.

46. Vbi belli nulla perturbatio eſt, non otio torpeſcant milites, ſed hæc agant potius: ocium enim militibus, magnarum ſeditionum & turbarum cauſa eſt.

47. Colendus omnino Deus eſt. Bellorum autem in exordiis maximè illum veneraberis: ſi enim illum colueris purè ac religioſè, ſicuti fas eſt, in omnibus periculis & perturbationibus ſupplicabis illi quaſi amico, & ſalutem ab illo comparabis.

48. Vigilans Imp. & exercitum ſuum contentione corporis & laboribus occupatum tenens, minus in omnibus bellicis moribus periclitabitur.

Milites in prœlium educendi non ſunt priuſquam illorum periculum feceris, ſed cognoſcendus vnuſquiſque miles eſt, quam ad rem, & qua in acie ſit vtilis, itaque inſtruendus eſt.

49. Hæc ſola aduerſus hoſtes deliberabimus quæ incognita illis ſunt, antequam à nobis gerantur: ſi enim aliquam harum rerum notitiam habeant, facilè aduerſus conatus noſtros aliquid molientur.

50. Dolis, incurſionibus, fame, hoſtes lædendi vexandique ſunt, & crebrioribus aggreſſionibus inſultibuſque adoriendi: neque ad commune publicumque prœlium euocandi, vel valere fortunæ inſtabilitas ſolet, potius quàm vlla virtutis conſtantia.

51. Milites laboribus aſſuefacti ſtrenuiores indies fiunt, ocioſi autem magis ac magis debilitantur. Efficiendum igitur eſt, vt laboribus exercitati ſint, quemadmodum tibi alias præſcripſimus.

52. Ad omnes vitæ partes, præterquam in bello, incallidum te eſſe præcipimus. Ibi autem & in ijs te Imperatoriis conſiliis dolus adiuuat, vbi hoſtes eo decepturus es.

53. Cognoſce & expende tuas vires atque hoſtium diligenter: hoc ſi feceris Imperator, & ſingula diligenter fideliterq; perluſtraueris, ægrè in bellicis rebus ſuperaberis aut expugnaberis.

54. Fortitudine ac inſtructione militari longè maiores res in bello geruntur, quàm multitudine militum ignauorum confuſa.

55. Locorum ſitus ſæpè pugnantes vehementer iuuant, & imbecillioribus victoriam promouent. Itaque ijs in locis te ad pugnandum præpares, in quibus cognoueris exercitum tuum meliores, hoſtium autem deteriores habiturum.

56. Imperatoris ſolertia generoſos milites reddit: natura enim paucos fortes creat, cura autem & induſtria, ſi Imperatoria ſolertia adiungantur, multos ſtrenuos facit.

57. Bonum mihi videtur eſſe iuſtam habere cauſam bellandi: nam qui iniuriam illatam propulſat, hic iuſtus eſt, & diuinam iuſtitiam adiutricem habet, dum iniurios homines repellit. Qui verò primus iniuriam intulerit, diuina vindicta ac iuſtitia a victoria belli abeſt.

58. Circumſpectè poſt victoriam hoſtes inſequaris, neque diſſipatis copiis tuis illos in acie inſtructa fugientes perſequaris: qui enim hoc facit, victoriam ſuam hoſtibus prodit: nam hoſtes acie inſtructa conuerſi in tuos confuſè & diſiectè inſequentes, facilè te ſuperabunt, & momenta victoriæ ad ſe transferent.

56. Hoſtes maximè expugnabis, quando in locorum temporumque oportunitates & hoſtium pugnantium vires intueris, atque ad omnem vſum bellicum conſilia conatuſque tuos conferas.

60. Neque congregare ſimul exercitum conſilij cauſa par eſt: neque idoneum vt ſingulos ocioſos milites & nulla in re occupatos ad te voces atque increpes: hæc enim ſeditionis, & importunarum turbarum cauſa eſſet. Magna prudentia Imperatoria eſt, quando ijs ſocijs ad regionem ſuam defendendam vtitur, qui minores & non plures proprijs copijs exiſtunt, quoſque aliàs inimicos ſibi maximè futuros arbitretur, ne ſi plures fuerint, & inter ſe conſenſerint, eam inuadant regionem & ſuperent, propter quam in ſocietatem tuam aſciti ſunt. Qui verò pecuniarum cauſa pro te periclitari volunt, fortaſſis maioris ſummæ cauſa contra te ex contraria parte dimicarent.

61. Quando exercitui commeatum & res neceſſarias non præparas, facilè abſq; hoſtibus ſuperaberis: egeſtas enim & inopia commeatus, tum milites tum equos etiam contabefacit.

62. Si quando equeſtribus copijs tuis fretus es, & ijs in primis qui haſtati ſunt, anguſta atque inæqualia loca deuita, & loca plana expoſitaque exquire, hæc enim ſunt ijs qui ſic inſtruuntur idonea, ibique committe prœlium. Sin pedeſtribus copijs fretus ſis, inæqualia, condenſa & aſperiora loca elige, & in illis bellum geras.

63. Si de te tuiſque copijs aduerſum hoſtes aliquid deliberaueris, & conſilium tuum hoſtibus patefactum eſſe intellexeris, omne conſilium tuum quod intenderas ſiue in acie inſtruenda, ſiue in alijs præceptionibus formiſque ſit, repudiato.

64. Cum plurimis de rebus gerendis delibera: quid tu ipſe facturus ſis cum paucis, iiſque fidelibus admodum communica. Quid verò potiſſimum factu ſit, & quod ex omnibus conſilium eſt optimum, apud teipſum ſolum ſerua.

65. Vt exercitus integer ac ſine vlla perturbatione ſit, vel eò exercitum ducito, vbi commeatus rerumque neceſſariarum abundantia eſt, aut ipſum commeatum & res neceſſarias exercitui apportabis.

66. Non per ſpeculatores ſolùm perluſtranda via exercitus tui eſt, ſed & tu Imperator, ſi commodè & clàm poteris, tuis ipſius oculis omnia loca peruestigabis: neque vias ſolùm, ſed etiam hoſtium aduentantium multitudinem & illorum aciem, vt inde tu inſtructus poſſis ad tuorum ſalutem & hoſtium offenſionem omnia excogitare.

67. Formidinem militum ac animorum demiſſionem ad magnitudinem animi reuocabis & artibus varijs ac modis illos exſuſcitabis, interdum oratione, interdum donis ſublevabis, & abiectas illorum mentes ad aliquam tranquillitatem ac ſtrenuitatem eriges.

68. Aliqua etiam ſacrorum templorum atque aſylorum religio ſit, & conſeruentur qui ad ea loca profugerunt: neque tu

neque ex tuis quiſquam eos qui ad ſacra confugerunt violes.
A Eos autem qui tale aliquid patrant, iuſto ſupplicio coërcebis.

69. Ab omni negocio domeſtico atq; iniuria liberam plebem
tuam conſeruabis, quæcunque in exercitu eſt, & quæ exautora-
ta eſt. Satis enim illis eſt tributum publicum pendere, nullaque
alia re premi. Si caſtellum aliquod, aut porta, aut pons conficien-
dus ſit, vel via aliqua ſternenda, aut aliud quid publicum extru-
endum eſt, neque publicis ærarij expenſis abſolui poteſt, vnuſ-
quiſque tum ex æquo huic operi inſeruiat, nemoque ab hac re
excuſetur, neque amicitia neque donis, vt ab officio ſuo abſit,
ſed iuſta & certa cum proportione vnuſquiſque tum diues tum
pauper pro viribus ſuis publicum ſeruitium præſtet.

70. Militum in bello cadentium, atque eorum potiſſimum qui
ſtrenuè ſe gerunt, & pro fide Chriſtiana mortui ſunt, corpora
honeſtè ſepeliantur, eoſque bona atque honeſta commendatio-
ne mortuos proſequamur. Sed & liberi illorum & coniuges,
vniuerſaque familia, tua prouidentia ac præſidio alantur. Ita
enim milites alacres atque incitati ad bellica pericula ſuſcipien-
da erunt, ſi in illorum exceſſu è vita cernant, quid poſtea ſe ac
ſuis fiat, ſi ſe ſtrenuos in bello geſſerint.

71. Ea quæ ad bellum pertinent hyeme parabis, vt vere in-
B eunte nulla re defectus aut deſtitutus prœlium inire poſſis.

72. Oratione blanda ac benigna milites ſemper appellabis, &
exhortaberis vt inter ſe conſentiant, & beneuolo animo toto
hoc prœlij tempore inter ſe ſint, vt alacrius ſe mutuò defendãt.

73. Vbi publicam aliquam aciem & permiſtam ex equitatu
& peditatu inſtruis, peditatum ad decem virorum altitudinem
per contubernia inſtrues, equites autem quaſi duo cornua hinc
atque illinc peditum collocabis.

74. Spectati milites hoc modo explorantur, ſi imprudentibus
illis, ſonus quidam ac ſtrepitus vel tympani vel alterius nouæ
atque inauditæ rei de improuiſo perſonet. Eos enim qui intre-
pidi ſunt, neque ad hunc ſonitum expaueſcunt, quaſi ſtabiles
forteſque eliges, & præfectos ex illis deliges.

75. Initio bello preces Deo adhibendæ ſunt, adiutorque in-
uocandus eſt, vt ne in diſcrimina aliqua delabantur, aut aliquid
quod facto opus ſit prætermittant. Nam Deo propitio, manus
admouendæ ad res agendas ſunt, & quaſi inſtrumenta obedi-
entia corpora noſtra præbenda ſunt. Neque enim qui non ma-
C net, ſed fugit hoſtes ſuperabit: neque qui rem non inceptat,
fortunatus erit, ſed precandum eſt vt victoriam belli à Deo
conſequamur, vt armis noſtris vtamur, & in pugna adiutorem
illum habeamus.

76. Signorum quorundam & portentorum ſpectra, milites
in timorem coniiciunt: quæ ſi contingant, exquires & ipſe ali-
quid, quo poſſis illorum mentes in contrariam ſententiam ver-
tere, & oratione tua aliquo traduces, vt quibus rebus in animi
dimiſſionem inciderunt, iiſdem iterum in alacritatem & ſpem
bonam erigantur.

77. Rumore de victoria iniecto, alacrior ad prœlium ſuſci-
piendum exercitus erit. Si igitur tali rumore alacriorem militi-
bus attuleris, & fortiter ac ſtrenuè in bellum ingreſſus fueris,
bonam ſpem habe propitio Deo victoriam affuturam.

78. Scipio olim Roman communibus ſuffragijs cùm 18 an-
norum eſſet, Imperator delectus eſt. Initio autem magiſtratus
ſui iuſſit omnes lectulos, menſas, varia pocula, & reliqua vaſa
omnia amandari, præter ollam æneam & ſubulam ferream, &
poculum alijs argenteum, alijs ligneũ. Vt verò nemo lauaret ſe,
aut vllo oleo inungeret, præcepit: & vt omnes obſonium in
D prandio incoctum, quod ad ignem nunquam admouebatur,
haberent, in cœna autem carnes aut coctas aut elixas, & paruo
ſub tegmine præfectus recubaret. Itaque vniuerſum tempus
imperij ſui tranſmittens, victorijs & prudentia Imperatoria
cùmprimis illuſtris habebatur. Aſtrologiam autem, & prædi-
ctiones rerum, & portentorum præſenſiones, & auguriá, & in-
ſomniorum diuinationes, reliquaſque huiuſmodi prænotiones
& iudicationes, aliaque omnia quæ prouidentiam, ſolertiam
Imperatoriam reprimere poſſent, repudiauit, atque abdicauit.
Hunc ſi imiteris, conſimilem gloriam, ſimilia victoriæ trophæa
reportabis.

79. Arcus & ſagittæ arma ſunt parabilia, & vbi vſus requi-
rit magnam afferunt vtilitatem. Præcipimus igitur tibi, vt man-
des omnibus tuis qui in caſtellis, vicubus, & alijs locis ſub im-
perium tuum ſubiectis habitant, atque adeo omnibus vt ſi fieri
poſſit vnuſquiſque vir, ſin minus, vnaquæque ſaltem domus ar-
cum habeat & ſagittas quadraginta, illiſque ſe exerceant, tum
in locis planis atque aſperis, tum in condenſis. Milites enim in
bello illis vtantur: alij autem ſuis locis, ſi quando contingat ſu-
bita aliqua incurſio in illos eſſe. Nam & in ſaxis præruptis, & E
in anguſtiis locorum, & condenſis in ſyluis viri ſtantes, ma-
gna damna hoſtibus ſagittas iaciendo inferent, neque aude-
bunt hoſtes fortiter illos inuadere. Itaque huiuſmodi ſæpe lo-
ca tuta, & ſine aliqua noxa conſeruantur, hoſtibus præ timo-
re ſagittarum eò accedere formidantibus.

80. Vbi Deus tibi pugnanti victoriam dederit vt hoſtes tuos
profliges, ne permittas vt milites diſſipata & diſiecta acie vel
arma diripiant, vel apparatum hoſtium populentur, vt ne con-
uerſi hoſtes damnum inferant iis qui inſequebantur. Superati
enim prælio, ne apparatum quidem proprium retinebimus,
victores autem tum noſtrum tum hoſtium arma habebimus.

81. Imperator munera capiens res grauis ac pernicioſa ci-
uitati eſt: nam & milites attenuati ex eo pauperiores fiunt, &
præfecti omnes tum maiores tum minores, hoc malo latius
ſerpente, minus ſtrenui ad res gerendas redduntur.

82. Speculatores eligè firmos, celeres, fideles, induſtrios,
exiſtimationis ſuæ gloriam pecuniis anteponentes. Nam qui
tales fuerint, veritatem ad nos referent. Qui autem leui ani-
mo, timidi, pecuniæ cupidi ſunt, veritatem nobis explicare non F
poſſunt: itaque magnarum offenſionum authores ſæpe fiunt
tum Imperatori, tum vniuerſo exercitui.

83. Facilè milites in expeditionibus, donis ac ſpe bona illu-
ſtriores redduntur: pacis tempore, vel timore vel pœna eorum
qui deliquerunt, à nefariis factis reprimuntur.

84. Scias te Imp. fame & frequentibus incurſionibus ho-
ſtes magis læſurum, quàm ſi armis coneris illos opprimere.

85. Si res tuas firmas, robuſtas, & perturbationi minus ob-
noxias cognoueris, & hoſtium ſpeculatorem aliquem belli
tempore ceperis, ne eum apud te retineas, ſed permitte vt ad
ſuos redeat, & vniuerſas copias tuas atque apparatum illis
oſtendat: ea enim res illorum animos vehementer perturbat.
Sin imbecilles tuæ fuerint copiæ, hunc ita coërceas, vt tibi
hoſtium ſecreta conſilia enunciet, & ad extremum vel illum
trucidabis, vel aliquò alio ablegabis.

86. Ea quæ geri abs te poſſunt, & magna ſunt, cũ prouiſa ac
circũſpecta deliberatione, quid maximè ex vſu tuo ſit, ſuſcipi-
as: vbi ſuſceperis, ſine vlla dilatione quæ deliberata ſunt confi- G
cias. Nam Alexand aliquando rex, quomodo paucis annis tot
tãtáſque res adminiſtraſſet interrogatus, reſpõdiſſe fertur, quia
nihil quod hodie faciendum fuit, in proximum diẽ diſtulerim.

87. Vbi tibi ſocietate opus eſt, eam cum exercitu tuo non
miſcebis, túmque minimè, ſi fide ac religione aliã ſit quàm tu
es: ſed caſtra atque itinera illorum à tuis longè ſeparabis, &
conſilia conatúſque aciei tuæ ab illis quantum potes occulta,
vt ne ſi ea cognouerint, vbi inimicitiæ inter vos poſtea fue-
rint, ad profligendum tibi habiliores ſint. Sed neque maiorem
ſocietatem aſciſcas, quàm tuæ ipſius copiæ ſunt, vt ne, quem-
admodum antea diximus, vel tibi inſidientur, vel locum abs te
expugnatum præripiant.

88. Imperator qui pacem affectat, ad bellum ſe præparet.
Si enim volueris facere vt hoſtes abs te aut dimicationis tem-
pus aut pacem petant, teipſum paratum ad bellum demonſtra-
to: ita enim timidiores reddentur, & pacem amplectentur.

89. Luxum nunquam amabis, tum autem minimè, quan-
do cum exercitu es: communis enim clades ea exercitui & Im-
peratori eſt.

90 Neque proſperitate rerum elatus ſis, neque aduerſis re-
bus deprimaris. Neque enim mollis aut fractus exercitui tuo H
videri debes, ſed conſtans & grauis, & ad omnem fortunam ac-
cipiendam fortis. Nam qui facilè lætitia geſtit, facilè etiam do-
lore contrahitur, & languidæ mentis effœminatæque hoc ma-
gnum argumentum eſt.

91. Quicquid immoderatum eſt, haud probandum eſt. Itaque
neque admodum terribilis ſubiectis tuis, neque nimis facilis ſis:
vtraque enim minus apta Imperatori in exercitu ſunt. Multus
enim timor odium ingenerat, magna facilitas contemptum pa-
rit. Moderatio igitur quædam adhibenda eſt, vt in vtramque
partem moderatus ſis, neque ſupplicia nimis crudeliter atque
iracundè inferas, neque rurſus omnia ſoluta atque impunita
relinquas, vt ne magna in confuſione ac perturbatione rerum
exercitus tuus videatur eſſe.

92. Belli tempore noctu de rebus agendis deliberabimus,
interdiu autem deliberata faciemus. Neque enim idem tempus
eſſe debebit conſilij & actionis ſuſcipiendæ.

93. Victor terribilis hoſtibus Imperat. cenſebitur, non qui
verbo

verbo ſolum aduerſus hoſtes gloriari poterit:ſed qui re ipſa fir-
A mare quod verbis dixit poterit.

94. Si quando paruum habes exercitum,& hoſtium tuorum copiæ longè plures ſunt, minorem anguſtioremque locum capito, & copijs tuis idoneum. Itaque fiet vt multitudo hoſtium inutilis fiat, vbi locus multitudinis minus eſt capax.

95. Inducias & fœdera belli cum hoſtibus faciens, ne propterea in negligentia aliqua aut ſocordia ſis, ſed maioribus atque accuratioribus cuſtodijs caſtra aut regionem tuam munias. Si enim fœdera violare hoſtes voluerint,præter indignationem iramque Dei, perfidiam ſibi accerſunt, tu verò vndique munitus & Dei præſidium habes & fidem conſeruas, & honeſto in loco apud omnes propterea es. Turpe eſt enim Imperatori dicere,non putaram.

96. Hoc etiam ad Imperatoriam laudem magnopere pertinet, reputare tecum & experientia certa cognoſcere hoſtium caſtra quanta ſint. Hoc fiet,ſi teipſum exercueris vt cognoſcas, quantus vnuſquiſque locus & qualis ſit, quotquot milites, quemadmodum nobis antè deſcriptum eſt,capere poſſit.

97. Par eſt autem, quemadmodum hoſtium copias ſtudeas
B cognoſcere, ſi & hoſtibus minus cognitæ tuæ ſint. Vbi verò multitudinem copiarum tuarum clàm hoſte eſſe cupis, militibus præcipies vt denſati ambulent:addenſatio enim & contractio hebetat hoſtium oculos, & perfectè numerum tuorum comprehendere non ſinit.Contrà autem,ſi exiguas copias tuas efficere cupis vt plures videantur, rariores inambulent & conſiſtant milites, & ampliorem ſpatioſioremque locum quàm multitudo illorum requirit, exigant. Vtraque enim horum ſi idoneo tempore locoque fiant, ad decipiendos hoſtes magnopere valebunt.

98. Si æquales tuæ hoſtiumque copiæ fuerint,ille melius inſtruit exercitum Imperator,ſiue tu,ſiue hoſtis fuerit, qui plurimis ad bellum conſilijs factiſque Imperatorijs valuerit.

99. Ne patiaris vt hoſtes ſuas copias priuſquam tu inſtruant, ſed contende vt ante illos tuæ paratæ ſint.Si enim prior inſtruxeris pro arbitratu tuo,iam paratus quiduis ſuſcipias:hoſtis autem fortaſſe ne tempus quidem ſeipſum armandi, iam nunc tuam metuens incurſionem, habebit.

C 100. Si igitur ita te ad confligendum præparaueris. hoſtes tuos tutò ac idoneè adorieris,& audaciam copijs tuis afferes,& timorem hoſtibus inijcies.

101. Maximæ tibi curæ ſint milites ſauciati vt ſeruentur.Si enim eos neglexeris, militum animos à prœlio abhorrentes & deiectos efficies:neque id ſolum,ſed etiam qui diligentia & cura conſeruari poterant,negligentia amittes.

102. In fugam iam conuerſis hoſtibus,præcipe militibus vt præda abſtineant,ne dum illi diſperſi in præda colligenda occupati ſint, hoſtes illis inſidientur atque opprimant: ſed milites illos in acie inſtructi tutò inſequantur. Qui ad colligendam prædam inſtructi ſunt milites, in prœlio ſauciatos colligent & accurabunt,& cadauerum ſpolia decanis tradant,qui,quemadmodum ſuprà à nobis præſcriptum eſt,diligenter procurabunt, vt ad ſupradictum modum æquabiliter tribuantur.

103. Qui ſæpius conſilia conicctat Imperator, is ad bellum & apparatum bellicum maximè idoneus eſſe videtur.

104. Maximum Imperatoris peccatum eſt,vno prœlio omnes copias ſuperandas tradere. Si enim prudenter ſe aduerſum
D hoſtes inſtruxerit,ita exercitum apparabit,vt ſi quæ offenſio ei contingat, vel ordinatè diſcedat, vel facilè offenſionem belli recuperet.

105. Hoſtes maximè excruciat ordinatè atque æquabiliter acies inſtructa, quæ ſic totum tempus prœlij permanet. Caput enim omnium in acie eſt & ad ſalutem firmiſſimum, vt milites in bello tum aciem tum interualla locorum conſeruent.

106. Solem & ventum & puluerem à tergo tuorum habeas, & ex aduerſo faciei hoſtium: hoc enim in primis vtile eſt: ſiquidem hoſtium oculi vel ſole hebetati, vel ſpiritus puluere obſtructus,vel corpora vento tranſuerberata, facilè tibi victoriam concedent.

107. Temerarium hoſtem tuum ad temeritatem & motus quoſdam inanes euoca:ſin timidus fuerit,continuis incurſionibus & nec inopinatis illum adoriaris.Imperatori enim hoſtium natura cognoſcenda eſt, & pro eius ratione conſilia factaque tua omnia inſtitues.

108. Qui ad dicendum inſtructus Imperator eſt, timidos multorum animos ad prœlium accendit, & calamitatibus acceptis facilè ſuos conſolatur, & ſtrenuos viros magis roborat, & multorum bonorum vniuerſo exercitui autor eſt.

109. Sobrius ſis & vigilans,& omnium militarium laborum perferentior cæteris militibus. A lucri cupiditate abſiſta:ita enim beneuolentiam & cupiditatem bonam tibi apud omnes comparabis, & cùm ab illis diligeris, prompti ad omnes labores ſuſcipiendos erunt. E

110. Vbi victoriam tibi Deus dederit,& hoſtis pacem vtilem exoptat,ne nimis durus ſis, ſed concede hoc illi, & pacem cum illo facias.Cogitare enim debes ancipitem belli exitum,& quotidianam rerum mutationem atque conuerſionem.

111. Hoc autem quod ſæpè commemoraui,in primis memoria teneas.Maiorem te curam prouiſionemque armorum facere debere, quàm aliorum quæ ad arma pertinent. Nam commeatus cæteraque neceſſaria vel ex hoſtium regionibus ſuppeditari poſſunt:ſine armis autem,aut etiam ijs deficientibus,hoſtes profligare non potes.

112. Clamoſus & vocalis exercitus,atque ad ouandum idoneus,hoſtium aciem magnopere perturbabit.

113. Si multitudine arcuum hoſtes freti ſunt, humidius cœlum obſeruabis: tum enim languidiores illorum arcus fient. Quod ſi tum cum hoſtibus conflixeris, minus de illorum ſagittis laborabis. F

114. Qui ſuis rebus geſtis prælucet,non qui generis dignitate commendatur, illuſtris Imperator eſt: quemadmodum neque aurea haſta vtilis ad bellum,ſed ferrea & acuta eſt.

115. Magna grauitate videberis eſſe,quando non præſentia ſolum rectè gubernas,ſed quæ futura etiam ſunt proſpicis,illaque idoneè adminiſtras.

116. A voluptatibus ſe temperare, omnibus eſt optimum, Imperatori autem præcipuè,bellicis verò temporibus in primis neceſſarium eſt.

117. Neque anceps prœlium & multam habens varietatem libenter inchoa:neque eos qui temerè vel inſidioſè potius rebus ſuis vſi ſunt,& propter fortunam ſuam in admiratione ſunt, imiteris,ſed quando bellum futurum eſt, hoſtes excipias quam tutiſſimè poteris: inſidijs aduerſum eos vtaris,quemadmodum opportuniſſimum eſſe iudicaueris.Fortuna ſi ſemel vicerit,multas iterum offenſiones accipit.Ars Imperatoria autem quæ conſilio artificioque vtitur, perſæpè vincit,rarò aut nunquam expugnatur. G

118. Pecuniæ cupidus ſi fueris,non ſolùm milites tuos perdes,& perniciem ingentem illis afferes,ſed hoſtibus etiam contemptui eris.

119. Circumſpectè magnaque cum induſtria bellum ſuſcipias. Nam reliquis in rebus ſi damnum eſt, recuperari facilè poteſt:in bello offenſio ſemel accepta perpetuò permanet: tui enim corrumpuntur.

120. Caſtrorum loca vtrum ne ſalubria ſint & ſalutaria, an morbida & infeſta, diligenter conſiderandum eſt: & num res neceſſariæ,cuius generis ſunt,aqua lignum,fœnum,propè ſint: ſi enim eminus fuerint, perdifficilis erit comparatio, hoſtibus præſertim imminentibus. Collemque aliquem propè adeſſe oportet, quem conſcenſuri ſunt, priuſquam irruentes hoſtes eum anticipauerint.

121. Si hoſtes immineant,& ſimulaueris te contraria eorum quæ facturus ſis facere, non parum tibi ipſi proderis. Nam ſi videaris interdum vel vallum ducere,vel aliam quampiam munitionem extruere, & tali conatu tuo ad ſimile factum ſuſcipiendum hoſtes impellantur,poteris inſtructus in diſſipatos illos atque operi intentos ſecurè irruere,vel ſi id neceſſe eſt,ex locis aſperis difficilibuſque exercitum educere. H

122. Quemadmodum bonum luctatorem,ita bonum Imperatorem par eſt alia præ ſe ferre, & alijs modis conari hoſtes decipere, & ijs quæ tempori maximè idonea ſunt vti, quibus hoſtes ipſos ſuperare poſſis.

123. Cùm victoria & offenſio in incerto ponantur,optimus & prudentiſſimus Imp. habendus eſt, qui in bello & omnibus hoſtium aggreſſionibus,ea quæ ad offenſionem belli & aduerſos caſus ſpectant,præparat,& quaſi ea imminerent, omnia in promptu habet.Nam ſi quid aduerſum contingat, ad illud iam paratus meditatuſque eſt.

124. Cautus Imperat.non modò quæ veri ſimiliter accidere poſſunt,ſed etiam quæ præter opinionem incidunt,proſpicienda & propulſanda iudicat.

125. Si quis ex præfectis tuis in rebus maioribus & grauioribus ſæpius hallucinatus fuerit,illi ne minimarum quidem rerum adminiſtrationem tutò committes.

126. Tales

126. Tales diliges præfectos, qui ſubiectis ſuis præſtantiores
A ſint. Solet enim ſubditorum vulgus ſemper ſe ad magiſtratuum ſuorum mores accommodare: vetus enim verbum ita verum fiet, non ceruos leonibus imperare, ſed leones ceruis.

127. Robuſtum efficies exercitum, ſi omne intermiſſionis belli tempus ad exercitationem & laborem militarem aſſuefacias: nam belli tum tempore non ſtudium, ſed peritiam & ſcientiam militarem demonſtrabunt.

128. Dum cubitum is, rerum neceſſariarum cogitatio animum tuum ſubeat. Neque prius in ſomnum te tradas, quàm repetieris animo, quid ſit, quod faciendum fuit, & à te tamen prætermiſſum eſt: aut quid craſtino die agendum ſit, & hoc diligenter facias.

129. Contēptui habeberis, ſi cuiuis promittenti fidem habueris, & ſurdo deterior eſſe putaberis. Sin expendas atque exquiras quæ proponuntur, vilis vnuſquiſque ac plebeius vir tuam prudentiam ac ſolertiam veritus, nihil ad dolum loqui audebit: ſed & animi tui conſtantiam ſubiecti tui admirabuntur.

130. Bellicæ incurſiones quæ iudicio ſuſceptæ ſunt, bonos exitus habere ſolent. Temerarij autem & præcipites Imperato-
B res, quemadmodum experientia ipſa indicat, magnas ſæpè offenſiones habent.

131. Si conſilia tua clam hoſtes tuos eſſe volueris, ne familiaribus quidem multis ea communicabis. Ægrè enim occultatur, quòd multorum hominum labijs cuſtodiendum creditur.

132. Vniuſcuiuſque affectum motumque animi ignoſcas, & ad quid vnuſquiſque maximè idoneus ſit, vt vnumquemque ordine inſtruere poſſis: horum enim ignoratio confuſas atque inæquales facit acies.

133. Imperator bonus ac ſimiliter malus, exemplum ſubiectis ſuis rerum gerendarum eſt. Te igitur cohortamur, vt militibus tuis bonum te exemplum præbeas, tum ad optima te aſſuefaciens, tum quæ facienda ſunt ſuſcipiens, & ijs rebus abſtinens, à quibus milites tui omnes abſtinere debent.

134. Nobilis res atque in primis vtilis, militaris eſt ſcientia: nam ſine bello facilè hoſtes vincit. Hanc igitur omni ſtudio cognoſcere oportet. Huius diſciplina multæ aggreſſiones hoſtium ſuſcipiendæ ſunt. Vbi verò hæc nihil efficere amplius poteſt, tum labore corporis ac dimicatione periclitandum eſt,
C & cum hoſtibus decertandum.

135. Non modò ſcientia Imperatoria, ſed etiam actionibus illius roboreque corporis florere Imperator debet. Veteri enim conſuetudine, qui Imperatores futuri fuerant, non modò genus ducebant ab illis gentibus & familijs quæ ſtrenuitate & rebus in bello geſtis claræ eſſent, ſed omnia alia atque adeo nomen ipſum victoriæ omen habebant.

136. Conſilium perutile tibi narrabo, quod olim legeram. Si quando cum hoſtibus tibi res fuerit longè numero pluribus, neque cum illis propter multitudinem contendere audeas, ſed ſecurè diſcedere vis, obſerua ſi fluuius aliquis vicinus ſit, hunc tu aliò transferens in hoſtes deriuabis, per eum campum vbi conflictatio futura eſt, atque adeo bellum omne irritum facies.

137. Facilè reprimet hoſtium conſilium Imperator, ſi & ipſe tum terra tum mari habeat ſuo imperio obedientes quoſdam: & hoſtes qui in continente habitant, inſulas quaſdam aut maritima quædam loca oppugnare ſe velle dicant. Si enim percrebeſcat te velle illos in continente terra oppugnare, perterrefacies
D eos, & reprimes à nauali claſſe inſtituenda.

138 Pium admodum religioſumque eſt, communibus in negocijs priuatarum inimicitiarum recordationem deponere, neque propter priuatam aliquam maleuolentiam, rem communem impedire. Sed in Republica procuranda, omnia huiuſmodi abijcienda ſunt, tum quod ad perſonas, tum quod ad res pertinet, & in ſolum id quod vtile eſt, intuendum, atque id agendum eſt: hoc enim ſæpè neglectum, per magnas offenſiones attulit.

139. Vbi opus fuerit ſi artificio vtaris, magnum adiumentum ex eo habebis. Si enim ſolertia aliqua quæ futura ſunt prouideris, maximè autem ex ſyderum ortu, hæcque prædixeris, bonum omen vobis portendere, in rebus veſtris agendis magnopere milites animabuntur, quaſi de cœlo bonum aliquod illis portenderetur: quod illi approbantes, animoſiores aduerſum hoſtes ferocioreſque erunt.

140. Pedites tuos armatos, & aduerſum hoſtium equitatum in plano campeſtrique loco inſtructos, ne permittas, quanquam magnas perturbationes ſuſtineant, aciem deſerentes fugere: quamdiu enim permanent, aliqua victoriæ ſpes eſt: vbi aufugerunt, nullus ſalutis locus reliquus eſt, diſſipatis iam peditibus, & equitibus inſequentibus.

141. Quemadmodum vita iucunda expetenda eſt, ſic bellica E
pericula libenter à militibus ſuſcipienda ſunt: ea enim tranquillam ſuauemque vitam afferunt. Tum enim felices belli exitus ſperantur, quando patientes ac tolerantes laborum ſunt: hæc enim nobis iucundam vitam pacémque ſuppeditant.

142. Minore cum labore caſtra locaque hoſtium incurſionibus terra populaberis, ſi milites tuos indigenis illorum locorum ſimiles vt ſint apparaueris. Mari autem, ſi nauale prœlium faciens, vel naues hoſtium compares, vel alias naues ijs perſimiles facias, & in ijs milites tuos imponas, & ad terram hoſtium cum illis nauigaueris. Ita fiet, vt ad eas quaſi ad ſociales naues hoſtes accedant, & facilius capiantur.

143. Materiam tibi nunc & quaſi ſyluam præceptorum oſtendam, quibus accuratè omnia circa te gerantur. Accurata erit nocturna cuſtodia & excubiæ quæ foſſatum defendunt, ſi dixeris, velle te certis & diuerſis temporibus faces accendere in excelſo quodam & conſtituto loco, vt cuſtodes ad vnamquamque facem tuam, contrà ſuas faces ſuſtollant & demonſtrent: ita enim fiet, vt tempus quo facem oſtenſurus es ignorantes, & aſſiduè expectantes, vigilent, & diligenter excubias ſuas obſer- F
uent. Sin quidam tardent, ſtatim deprehenduntur.

144. Deſperatorum hominum pugnas deuitare, prudentis Imperatoris eſt. Deſperatio enim, neceſſitate quadam impellente, audaciſſimos fortiſſimoſque milites facit. Deſperatio autem eſt, quando quis ſalutis locum nullum inueniens, in hoſtem ruit, & vel vincere cogitat, vel mori. Si caſtra poſueris contra hoſtes, & ventus illorum caſtra verſus ſpirat, incendendæ ſegetes agrorum ſunt, vt flamma ad illos perlata, in fugam coniiciantur. Quando in regionem hoſtium incurſionem facturus ſis, circa lumen inſidias diuerſas diuerſis in locis collocato: ita enim diuerſis locis in illos irruens, vehementius conturbabis, & diſperſos eos facilius capies. Hoc præterea tibi præcipiendum eſt, vt huiuſmodi nec inopinatis incurſionibus tribulos ferreos noctu circum conijcies, & pedites tui ligneas ſoccas vice corij calceorum habeant. Ita fiet, vt ſi qui ex hoſtibus pedites aut equites reiicere tribulos voluerint, facilè prohibeantur, & pedites tui officium ſuum faciant.

145. Precioſa res eſt temperantia tum Imperatori tum exercitui, ſtuprum contrà pernicioſum & fœdum, captiuarum potiſſimum. Huius rei teſtimonium dat Phineis factum, quod in G
Madianitidem & Zambre ſuſcepit: vnius enim fœminæ captiuæ conſtupratio, victorem exercitum penè deleuiſſet, niſi ſtetiſſet Phinees, & vtrumque peccatorum transfodiſſet, & illorum morte Deum placaſſet. Itaque ceſſauit plaga, & habitum eſt ei ad iuſtitiam.

146. Alacritatem ad pugnam militibus attuleris, ſi ipſo belli die manè conſurgens, inſomnium quoddam diuinitus tibi immiſſum eſſe dicas, quod te ad inuadendos hoſtes incitet, & auxilium quoddam ad pugnandum tibi monſtret.

147. Pecunia ſæpè, ſine prœlio, victoriam de hoſtibus reportabis. Vbi alij hoſtes illis immineant, eos pecunia tua adduces, vt bellum illis inferant: vel enim ſe mutuò vaſtabunt, vel altera pars ſuperiores habebit, prœlio cum altera dimicans, & multos tamen ex ſuis amittet. Vtriſque igitur ſic imminutis, tu omnium malorum vacuus, illis fortior robuſtiorque eris.

148. Si qui aciem tuam tempore prœlij perrumpere volunt, tranſitum illis liberum dato, & vbi tranſierint, à tergo illos quaſi fugitiuos adoriatis, & facile capies eos.

149. Vt nullus timor exercitum tuum peruadat per eos qui H
aciem deſerunt, celeriter illos ex acie tua amoueas, atque ad alios vſus transferas.

150. Robur Imperator. manus in prœlio conſerentis nihil aut parum adiuuat, niſi vbi exercitum relangueſcentem excitare iterum, & ſocietate periculorum animare ſtudet. Si in prœlio cadat, magna incommoda vniuerſo exercitui afferuntur. Conſilia autem & facta Imperatoria, ſi importunè adhibeantur, maxima præſidia vniuerſo exercitui apportant.

151. Magnum numerum & multitudinem militum præ te feres ſi quando tibi hoc commodum videbitur, iumentis, aſinis & bobus vehantur quidam equites: nam hoc in loco perutile eſt.

152. Vehementer admodum hoſtium aciem perturbabis, ſi copias tuas primò pedetentim cum ordinis quadam conſeruatione progredi facias: vbi verò intra ſagittæ iactum fueris, cum curſu & celeritate ad illos contendas. Ita fiet, vt ab hoſtium telis & ſagittis non lædaris, & ſecurè irruptione facta cum hoſtibus confligas.

153. Prudentis

A 153. Prudentis hoc eſt Imperatoris, ſi quando, quod ſæpè fit, tonitru magnum fiat, & copiæ ad eius auditum expaueſcant, quaſi malum omen ſit, contrà afferre, hoſtium cauſa hoc fieri, quos Deus attonitos faciens, nos iubet bono animo in illos impetum facere

154. Hoſtes in contemptum adduces, ſi populares illorum qui in ditione tua ſunt, cùm in gymnaſiis luctantur, inferiores, tuos autem ſtrenuiores effeceris.

155. Vbi occultare à cæteris volueris eos qui ex tuis prælio interfecti ſunt, quamuis hoc poſt belli exitum fiat, ne permittas contubernia ſimul cibum capere, ſed ſparſim & fortuitò, quemadmodum caſus tulerit: itaque non in timorem aliquem cadent, ſed animo ſtrenuo fortique erunt.

156. Hoſtium Imper. quaſi caput viperæ eſt in exercitu tuo Omnem igitur diligentiam adhibebis, vt vel multitudine armatorum in illum ſolum omni impetu ruente, vel telis omnium in eum quaſi in ſcopum iactis, aut alio quopiam conatu molitioneque tua cadat & è medio tollatur. Nam ſi caput viperæ ſemel comminuatur, reliquum corpus inane atque inutile eſt.

B 157. Belli tempore familiares, amicos & cognatos, propè inter ſe collocabis: amor enim mutuus illos ad pericula ſubeunda animat, & ad res bene gerendas incitat. Suſpicionem ſui mutuò in hoſtium aciem iniicies, ſi nobiliſſimorum & præſtantiſſimorum virorum agros incolumes eſſe permittas, cæteris finitimis locis populatis.

158. Exercitus tibi idoneus iuſtuſque ſit: qui autem ibi ad bellum idonei non ſunt, illi ad ſeruitutem, ad multitudinem augendam, vbi vſus fuerit, aſciſcendi ſunt, vel iam imminuto exercitu ad integrum numerum explendum recipiendi ſunt, vt ad oppugnandos hoſtes valeant. Vetus enim verbum eſt, vbi Leonina pellis non ſufficit aſſuenda vulpina eſt.

159. Si contingat tibi, vbi iam in hoſtium regione es, teſſeram aliquam ſcribere, in tabellis ſine cera quodcunque volueris exarato, deinde cera quod ſcripſiſti tegito, in cera quiduis fortuitum ſcribito, in quo nulla ſuſpicio eſſe poſſit: ita teſſeram tuam occultè quo velis mittes.

160. Conſilium quis proditionis inſtituens, vbi cognoſci rem intelligit, & ſe manifeſto teneri, conſilia hoſtium ſuis indicat, & quemadmodum vitanda ſunt conſulit? hoſtes contrà huius inſidias oſtendunt, facta autem inſidiis contraria demonC ſtrant, cui credes magis? Illi certè qui proditor fuit, & indicauit, potius quam ſermoni hoſtium: hic enim quamuis proditor ſit, popularis tamen eſt, & eiuſdem nationis, & pecuniis corruptus fuit, quas vel omnino non accepit, vel vbi acceperis iterum reiecit: illi autem natura inimici, & omnino alieni ab illis ſunt.

161. Timiditas militum ex pallore & tarditate cognoſcitur Tales igitur occultè ab exercitu ſepara, & aliquò amanda, vt illinc reportent quæ obliuione relicta ſunt: hoc vbi feceris, reliquos milites cohortaberis, vt iam ignauis mancipiis illis aliquò ablegatis, illi ſtrenuè ſe gerant, & prœmia digna ſtrenuitatis reportent.

162. Timiditatis militum tuorum argumenta alia tibi monſtrabo. Vniuerſo exercitu tuo vnum in locum coacto, ſi tuba perſonueris quaſi hoſtes immineant, in media hac turba timidi ſtatim fugient, ſtrenui ſe in acie inſtruent.

163. Si cum imperitis ad pugnam hoſtibus tibi dimicatio eſt, ipſe milites habens exercitatos, ne ſtatim ſubitò illos adoriaris, ſed obſeruandum tempus ad confligendum eſt, atq; defatigandi hoſtes ſunt, qui parum labores aſſuefacti erant. Sin
D exercitati hoſtes fuerint, tui autem milites belli imperiti, ſubitò & ſine deliberatione confligendum cum hoſtibus eſt: impetus enim illorum ad pugnandum ſtrenuos eos reddet.

164. Opinio quædam tuæ in aliquo loco permanſionis hoſtibus afferetur, ſi diſceſſurus decipias hoſtes quaſi maneres. Arbores cædes, vel ſi ibi arbores non ſunt, alia quædam ligna collocabis, illiſque ſcuta quaſi armatis viris aptabis.

Hic deſunt aliquot verba.

Ita fiet, vt virorum tuorum ſalutem antiquiorem armis habens temporibus neceſſariis ſic euadere poſſis.

165. Omnem rem quam ſuſceperis, non ſine iuſta cauſa incipere oportet: ſed belli cauſam iuſtam ſemper eſſe oportet, neque iuſtam ſolùm, ſed etiam prudenter ſuſceptam. Tum enim propitius Deus magno præſidio in bello erit, & homines alacriores erunt, qui iuſtam cauſam defendunt. cùm ſciant ſe iniuriæ autores non eſſe, ſed iniurios homines vlciſci.

166. Si iuſtè bellum incœptaueris, exercitum tuum accuratè inſtrues, & copias tuas quam tutiſſimè poteris educes, & aliquid de victoria melius ſperare poteris: quemadmodum gubernator à portu ſoluens omnia quæ facto opus ſunt cùm E præſtat, vniuerſum nauigationis ſuæ exitum Deo commendat.

167. Hanc legem tibi ipſi præſcribas, vt finem motus tui bellici intueris, atque adeo bellum inchoes. Turpe enim & indecorum eſt bellum initio mouere, deinde rurſum domum exercitum re infecta ſtatim reducere: vnuſquiſque enim temeritatem tuam irridebit. Hoſtes inconſideratam ſimplicitatem tuam contemnent, non quaſi nolles, ſed quaſi non poſſes cum decoro & prudentia res tuas tractare.

168. Quando copias tuas ad bellum educturus es, oportet liberas & ſolutas à peccato eſſe, & pia iuſtaque mente Deum colere, atque adeò ad bellum procedere.

169. Cum omni aciei apparatu, ordine, bellica ſcientia, iter faciat exercitus tuus, quanquam nondum cum hoſtib. conflicturus, ſed ſolum iter ingreſſurus, & multorum dierum viam confecturus es. ſiue in tua, ſiue in hoſtili terra fueris: ita enim aſſuefiet exercitus in acie manere, & locum ſuum conſeruare, & præfectos ſuos ſequi: & ad omnes nec opinatas incurſiones hoſtium paratus eſſe. F

170. Tutius iter faciet exercitus tuus, ſi paucis quibuſdam præmiſſis viæ explorentur, aut per eos quos Romani menſuratores & anticenſores vocant, indagentur.

171. Si exercitum tuum ad laborem aſſuefacias, paratos & obedientes eos tibi ſemper habebis, & aciem ſeruantes, & corpore robuſtos. Ocium enim languida & infirma facit corpora, timidas effœminataſque mentes reddit: exercitatio autem & labores, corpora ſtrenua ac robuſta, mentes viriles atque alacres facit. Ante tempus igitur omnia ad res agendas idonea præparétur, vt neceſſariis temporibus omnia in promptu ſint.

172. Audaces ſæpè milites periiſſe nouimus, quia præfectis ſuis minus obedientes fuerint. Quare ſi qui milites ſiue tuo aut præfectorum ſuorum imperio vel ad prædandum exeunt, vel acié ſuam in qua ſunt tranſgredi audét, flagris coërceantur, & puniantur abs te, quaſi ſuæ ipſorum cladis autores eſſe vellent.

173. Prudens is Imperator eſt qui omnia conſilia factaque Imperatoria, quæ hoſtes moliuntur. declinat. Hæc cognoſcet ex iis quæ ipſe aduerſus hoſtes conatur. quæ enim ſe oportere G aduerſus hoſtes facere cogitat, hæc prouideat diligenter, ne ab hoſtibus patiatur. Experientiæ enim ſingulorum aduerſus alios intentatæ, aliorum hominum ingenia ad contraria illis excogitanda incitat.

174. Si quid clam hoſtes facere volueris, vel caſtra mouere, vel aliquid aliud gerere, nulli hoc conſilium niſi vni alicui ex præfectis credas: talibus enim temporibus permulti ſunt, qui remunerandi cupiditate conſilia tua hoſtibus prodituri ſunt.

175. Nullum mihi inſomnium videtur eſſe firmum perſuadendi tamen milites ſunt, vt tuis credant inſomniis, quæ aliquam victoriæ ſpem aut opinionem afferre poſſunt: videbuntur enim quaſi oracula à Deo immiſſa militum animos in hoſtes impellere, & fortitudinem corporis alacritate rerum gerendarum exacuere.

176. Hoſtium conatus inſcitè perſequi, lubricum valde & periculoſum eſt: ſæpè enim hoſtes dedita opera multa conantur, vel vt inſidiis, vel vt reuerſionibus, in tuos confuſos diſſipatoſque irruant, & vehementer admodum te lædant. Vbi igitur fugientes hoſtes inſequeris, ne diſſoluas aciem donec perfectè cognoueris hoſtes de ſalute ſua penitus deſperare. H

177. Militum animos demiſſos & in timorem prolapſos prudens Imperator ſuo aſpectu hilarabit, & vultu læto, verbis etiam ſuauibus illorum animos leniet, vt militum animi ad Imperatoris audaciam excitentur Vna aciei bellici forma non eſt, ſed multæ & diuerſæ, pro varietate armorum, militum, hoſtium, locorum, temporum. Horum differentias ex ipſis rebus optimè cognoſces. Non enim quemadmodum volueris: ſed quemadmodum neceſſitas poſtulauerit, aciem inſtrues atque armabis tum antè, tum retro, tum ad latus. & quemadmodum vſus tulerit, ſic omnia vel conſtitues vel commutabis.

178. Vbi pedeſtrem aciem inſtruxeris, vel grauium, qui ſcutati ſunt, vel leuium, cuius generis ſagittarij & funditores ſunt, & hoſtes qui ex aduerſo pugnant, vel fundis vel arcubus tela coniiciunt, vel ſcutis maioribus quadratis & oblongis, qui thyrei ſunt, aut minoribus, ſeipſos & capita tegant & quaſi incruſtent, ita fit vt nihil mali accipiant, quotcunq; in illos tela coniiciuntur. Exercitu hoſtium lunato, id eſt, ad ſemicirculi ſpeciem inſtructo (nã hæc forma tuta & firma videtur eſſe, & ho-

ſti:

ſtes hinc atque illinc cornua extendens in mediam aciei quaſi C. litteræ cauitatem excipiens circumcludit, & milites vehementius ac robuſtius ad pugnandum cum illis incitat) ſi aduerſus eum copias tuas apparaueris, in tres partes aciem tuam diuides, & duas partes aduerſum duo cornua hoſtium collocabis: mediam partem non aduerſum cauitatem hoſtium inſtrues, ſed ad ſubſidium duarum partium pugnantium conſtitues. Itaque illorum lunatus exercitus irritus erit, vel hoſtis cogetur aciei formam commutare. Sin tu diſceſſum & fugam mediæ partis ſimulaueris, & hoſtes ad te inſequendum prouocaueris, non modo acies illorum diſſoluetur, ſed etiam confuſè tuam inſequetur. Itaque inſtructus exercitus tuus reuerſione quadam ſubita & conferta illos adoriens, inſequentes te in fugam coniiciet.

179. Inſidiæ omnes vehementiores habent impetus quàm cæteræ incurſiones: eæ tamen quæ à tergo fiunt, longè vehementiſſimæ. Nam huiuſmodi inſidias aliquando ſi comparaueris, longè meliores efficacioreſque videbis eſſe iis quæ à latere fiunt.

180. Mandata, præcepta, teſſeræ, ac alia huius generis, per præfectos tuos, & non per te tradenda militibus ſunt. Per te enim hoc velle facere, imperiti hominis atq; admodum inſciti eſſet: nam & tempus multum in præcipiendo conſumetur, & magnus tumultus erit militum ſe mutuò interrogantium, & fortaſſis in commemorandis illis alius interdum aliud adiiciet, alius detrahet.

181. Boni Imperatoris & admiratione digni eſt, poſſe potius celeriter aliqua neceſſitate premente, quid maximè opus facto ſit, deliberare, quam ante neceſſitatem contingentem de ea deliberare. Neq; enim deliberare antè poteſt quis de omnibus quæ belli imminens caſus afferre ſolet.

182. Quando in acie ſole contrà lucente cum hoſtib. conflicturus es, priuſquam prælium committatur, iube milites ſurſum arma, nudos gladios, ferrea ſcuta & illuſtria, & haſtarum cuſpides tollere: hæc enim ſi admodum fulgeant, in aliquam perturbationem hoſtes coniicient. Quando verò iam manus conſerturus es, magno cum clamore vocis & armorum contra hoſtes contendant, itaque prœlium cum hoſtibus ineant.

183. Multitudine equitum hoſtibus ſi inferior fueris, aſpera loca & anguſta & montoſa elige, per quæ loca hoſtium equi copias veſtras perſequi nequeant: hoc enim in aduerſos caſus intuendo, conſiderare diligenter oportebit, quod prudentis Imperatoris maximè proprium eſt.

184. Magis vtile putes eſſe, vt acies in prœlio ſtet & periclitetur, quàm vt fugiat & exagitetur. Nam dum ſtat, ei victoria potius ſperanda eſt: dum terga vertit, ne ſpes quidem vlla reliqua eſſe poteſt.

185. Deo tibi victoriam largiente, hoſtium ſpoliis, ſiue equi ſiue arma ſint, aut alia eius generis, milites munerandi ſunt, & conuiuiis epuliſque accipiendi: atque qui ſtrenuè ſe geſſerunt, pro dignitate ſua prouehendi, & donis cohoneſtandi ſunt: timidi autem & ignaui & aciem deſerentes, vel graui pœna coërcendi, vel ſumma cum ignominia repellendi, atque adeò fractos animo atque debilitatos eriges & excitabis, fortes autem & ſtrenuos ad ſubeunda pericula animabis.

186. Quando de hoſtibus trophæum collocas, ex legibus noſtris ſpolia ad hunc modum diſtribues. Quintam partem pro communi ærario ſeparabis: reliquæ quatuor partes inter præfectos & ſubiectos, quoniam æquales labores in bello ceperunt, ex æquo diuidantur. Quòd ſi quidam ex præfectis aut præſtitibus, aut alius quis ex militibus ſtrenuè præter cæteros ſe geſſerit in prælio, tum ex hac parte quæ communis ærario tribuitur, ſecurè illi aliquod munus defer quod iuſtum tibi æquumque videbitur. Similem etiam qui ad impedimenta cuſtodienda ſeparati ſunt portionem habeant, ac illi qui in reliqua militia fuerunt.

187. Exercitatus ex equitatu & peditatu miſtus corpori, ſimilis eſt, qui manuum vice habet leues, id eſt, ſagittarios, iaculatores, & funditores: Pedum inſtar, equites. Capitis autem te, qui præcipuus ex omnibus es. Reliquorum membrorum inſtar, graues, id eſt, ſcutatos, qui integram armaturam geſtant. Itaque tu quaſi caput, magnam curam habere debes tum tui ipſius, tum totius etiam corporis: illique ſimiliter tum tui, tum ſui ipſorum quoque curam gerant.

188. Vtile autẽ hoc in primis in bello eſt, ſi exercitum magnum certis de cauſis minorem videri cupis, vt contubernia inter ſe iungas, & in vnam Camaradam, quam vocant, duo contubernia conferas, & arma propè inter ſe poni iubeas. Quando paruum habes exercitum, vnum contubernium in duo diuides, aut etiam plura, ſi ita vſus ferat, atq; adeo maior numerus eſſe videberis, vt ne propter paucitatem contemptui hoſtibus ſis. Celeriter autem ab vno loco in alium caſtra mouebis, vt hoſtium vim ita cognoſcens, cum illis prælio dimices.

189. Fictis & ſimulatis irruptionibus milites aſſuefacti, facilius & ſtrenuius veras ſuſtinebunt: vt, præſidij parte altera contra alteram dedita à nobis opera conſtituta, aut proditione, inſidiis, clamoribus, ſtrepitu, transfugis, incurſionibus, & aliis huiuſmodi ſimulatis & fictis exercitati, à veris certaminibus, ſi quando incidant, non abhorrebunt.

190. Naualis clauſſis hoc memorabile conſilium putari debet. Quando ad loca areno ſa & minimè portuoſa claſſem tuã naualis prœlij tempore applicaturus es, ſaccos multos arena complebis, & funibus eos quos ſatis eſſe videbuntur vt vnaquaque triremi propendere facies, quaſi ferreæ anchoræ eſſent, & vbi hunc quaſi tranſitum tibi confeceris, ex eo loco noctu progreſſus, conſtitutam incurſionem facere poteris.

191. Loca ſicca atque arida tranſiturus, aquam quantam potes tecum perfer: noctuque à veſpera ad mane iter facito: diem autem totum ſomno requietique dato: ita fiet, vt minus iumenta ſitiant, & ſatis idonea tibi aquæ copia ſit.

192. Auſpiciis exercitus olim cæteriſq; huiuſmodi diuinationibus animum & fidem adhibebat: ſternutante autem quodam, milites ſtatim dimiſſo animo erant, quaſi malo omine quodam obiecto. Quod Imperator animaduertens, Minimè mirum, inquit, eſt, ſi ex tot circumſtantibus vnus ſternuret. Hoc dictum cum riſu omnes exceperunt. Riſus autem victoriæ ſignum eſt. Itaque prudens Imperator hoc omen conuertens, militum animos magnopere excitauit.

193. Vide num quo die anni aut menſis victoriam aliquam reportaſti, & eodem die iterum, ſi ita vſus ferat, bellum ſuſcipias, vt alacriores milites ſint, & meliore cum ſpe prœlium ineant, & putent Deo propitio hoſtes eodem die ſe in fugam iterum verſuros. Et de loco in quo quis vicit, ſimiliter ſtatuendum eſt.

194. Nihil te quod nunc dico perturbet. Verus & ſtrenuus Imperator cognoſcitur, quando non quod in rem ſuam eſt quærit, ſed quod ex vſu publico militum eſt illud ſpectat: nam cum ſalute publica ſuam quoque ſalutem procurat. Vbi enim paſtor gregi ſuo diligenter proſpicit, is compendium ex eo habet: ſin gregem negligit, non modò verus paſtor non habebitur, ſed grege neglecto damnum ſibi ipſe accerſit.

195. Si hoſtibus claſſis fuerit, tu cum copiis tuis inſtructus lunatam claſſem appareas, vt paululum retrocedere in medio videaris: id enim non omninò ad fugiendum, ſed poſt fugam ad pugnandum potius valet, & paratas habebis naues, vt rurſum proratim, ſi id neceſſitas poſtulet, illos inuadas. Neque enim audebunt in ciuitatem loci ingredi, nimirum id timentes ne circumcludantur ab hoſtibus.

196. Victoria tibi à Deo conceſſa, ne ſtatim turbulentè & confuſè illos inſequaris, ſed inter inſequendum ne conuerſi te rurſus adoriantur prouidebis. Nam effuſa & intemperans inſectatio, opportunos ad offenſionem facit eos qui inſequuntur.

197. Circumſpectè loca anguſta tranſibis. Quòd ſi ab hoſtibus diſceſſeris, robuſtos ac ſtrenuos milites à tergo in extremo agmine, quàm οὐραγίαν vocant, collocabis, vt incurſantes hoſtes poſſint repellere: & nemo in anteriorem partem fugiat, vbi tu inſtructus eris. Itaque vtrinque exercitus firmus ac munitus erit.

198. Vt robur exercitui inſeras, præcipe, vt ſi hoſtes cum clamore contra tuos veniant, tui ſtatim cum ſilentio & taciturnitate præcedant: ſin illi ſilentes ac taciti ambulauerint, tum clamore ac ſtridore armorum tui illos inuadant.

199. Vbi armatura eges, iis diuitibus, non qui in prœlio ſunt, ſed qui à prælio abſunt, præcipe, vt ſi nolint ad arma venire, virum pro ſe equumque mittant: ita quidem fiet vt pauperes ſtrenui armentur, diuites ignaui ex æquo ac cæteri qui in bello ſunt, bello inſeruiant.

200. Mixtum ex peditibus & equitib. ſi exercitum habeas, leues equis perſæpè vehi iubebis, vt opportunis in locis agiles atque expediti de equis diſilientes, excelſa altaque loca anticipent, & fundis, ſagittis, reliquiſque armis vtantur, vt ad omnem hoſtium occurſum parati ſint.

201. Si quis qui ſtrenuè ſe in exercitu geſſit, aliquid abs te cõtendat, vel de ſalute ſua vel amici vel cognati, ne difficilis in perne-

pernegando ſis, ſed pro rebus illius geſtis, hoc illi de ſalute
A amici aut ſua condones: nam & pium factum hoc erit, & alios talis remunerationis ſpe ad res bene gerendas excitabis.

202. Boni præfecti indicium & magna virtutis ſignificatio eſt, ſi ſubiecti milites voluntario animo illi obtemperent, & ſi labores ſponte ſua ſubierint, & in illis durauerint. Nam qui neceſſitate & vi ſubiiciuntur, qui indignè ſe ac contra quam præfectum par eſt gerunt, illi inſidiatores, non amici, perfugæ, non periclitantes, exiſtimari debent.

203. Imperatori bono nulla ſtudia ita laudanda ac prone- henda ſunt, vt agricultura & militia: altera, quæ rempublicam & milites alit, altera quæ rempublicam defendit, & agricolas laborantes conſeruat. Itaque tanto magis hæ cæteris ſunt atti- bus proponendæ, quanto illæ interdum ſuperuacaneæ eſſe cer nuntur: hæ ſemper ſalutares ſunt & neceſſariæ.

204. Vt ſuſpiciendus & honoratus ab omnibus habeare, communem vtilitatem rei priuatæ, quemadmodum ſuprà præ- cepimus, antepone. Bonus enim Imperator eſt, non qui bene ſuam ipſius vitam degit, ſed qui ſubiectis ſuis autor ſalutis eſt. Imperator enim non ideo à nobis deligitur, vt ſibi ſoli proui-
B deat, ſed vt cæteri qui ſub imperio eius ſunt, melius vitam tra- ducant. Nam ideo ad militiam eunt omnes, vt ſibi melius ſit: & Imperatori ideo obediunt, vt ad ſalutem viam illis muniant. Exercitus vniuerſi labes eſt, immodeſtiæ & luxui deditus Im peratot. Modeſtia enim & ordinis cum temperantia conuerſa tio, militibus in primis vtilis eſt. Nihil enim ad vitæ cultum in bello aliud afferendum eſt, quam quod neceſſarium eſt: luxum autem neque bellum neque pax ſobria admittit. Quid enim cauſæ eſt cur non turpiſſimum ſit virum ex equo cauponari? Omne enim robur illius corrumpitur, & damnum non medio- cre infertur. Itaque præfectos omnino induſtrios viros eſſe oportet, iſtéque imperantes, & in re militari potiſſimum. Subi- tum enim tempus & ſubitæ res in bello geſtæ eſſe ſolent: idque præcipuè in nauali prælio, cernitur, quia nauibus tota dimi- catio tranſigenda eſt.

205. Si bellum tibi cum exercitu futurum eſt è multis re- gionibus collecto, ne præſtoleris donec in vnum locum con- gregentur, ſed diſperſi adhuc abs te vel ſua in regione, vel aliis in locis antequam ſimul cogantur adoriendi ſunt. Nuncque
C adeo cùm ex Ægypto, Syria, Cicilia, barbari aduerſus Romanas copias ſe inſtruant, nauali claſſe ac nauarchis Cyrus occupan- da, & priuſquam barbarica claſſis in vnum coëat, ſatis iuſta & commoda claſſe noſtra ea diſperſa adhuc inuadenda eſt: vel priuſquam è regione ſua exeant, claſſis illorum ſi fieri poteſt incendenda eſt.

206. Exercitus tui vniuerſi corporis quaſi medicum te ar- bitror eſſe: itaque quaſi cauſæ morborum ab exercitu per te abigendæ ſunt, ociū, luxus, ſumptus, intemperantia, diuinatio- nes, auſpicia, auguria, inſomnia quæ omnia abs te veræ pietatis cultore contemnenda ſunt, niſi ad victoriæ ſimulationem inter- dum illis abutaris. Neque enim par eſt vt ad victoriæ ſalutis ſpem eiuſmodi ſigna imperatores quærant, ſed cautione proui- ſioneque ſua ad omnes res ſuſcipiēdas quantum poſſunt vtan- tur. Sed & lucri cupiditas eiicienda quantum poteſt ex exerci- tu eſt: multa enim per hanc cupiditatem detrimenta in militia importari, tum ex antiquis, tum recentioribus ſcriptoribus co- gnouimus. Diuinationibus autem, & inſomniis quidam freti, decepti ſunt, & ſalutem ſuam miſerè prodiderunt.

D 207. Liberos tuos & nobilium virorum militumque filios tecum in expeditione habeas: hoc enim illos longè prudentio res reddet, cognitionem ſimul & experientiam rei militaris atque imperatoriæ habeant. Ludus enim neceſſarius, diſciplinæ neceſſariæ bellum eſt. Itaque florens iam ætate amicorum fa- miliariumque tuorum liberos quaſi generoſos catulos tecum in expeditione habeas, vt diſcant tolerare laborem, audaciores eſſe, cadauera mortuorum tangere, plagas videre, & clamores bellicos perferre, & initio prælij bellico tumultui intereſſe, vt ad omnia negotia bellica ab ineunte ætate aſſuefacti ſtrenui eſſe diſcant. Fortem ac prudentem imperatorē te indicabunt, opportuna audacia, & bonum conſilium, & amicorum alacris laborum ſuſceptio, & in periculis obeundis confidentia, & in rebus gerendis firmitas animi atque conſtātia. Hæc enim ſtre- nui ducis ac nobilis ſunt, vt & ipſe opportuno tempore quod optimum factu ſit facias, & conſilij tui beneuolentiaeque adiu- tores, & omnibus in rebus voluntarios defenſores habeas.

208. Quoniam venator bonus lupos & vulpes artificio ve- natur, ſic & tu hoſtium ſpeculatores ſolertia capies. Si enim extra vallum tuum cuſtodias locaueris, deinde iuſſeris, vt
B vnumquemque ignotum teneant, & interrogent, neque dimit- tant priuſquam præfecti nomen & contubernij, vnde ſit, & teſſeram eius contubernij commemorauerit, & eos qui hæc fa- cere nequiuerint, explorauerís quinam ſint, facilè ſpeculatores illorum inuenies.

209. Imperator qui eloquentiam cum prudentia coniun- xerit, quid in exercitu præſtare non poteſt: Maiora enim ſæpè diſerta cohortatione efficiet, quàm viribus ſuis, & plus verbis quàm robore milites ad ſtrenuitatem incitabit, idque maximè ſi perſuadeat cum hoſtibus ſibi rem eſſe, qui ex carne & ſan- guine, quemadmodum cæteri homines, conſtituti ſint, qui- que omnia humana facilè pati poſſunt.

210. Vtile tibi comprimis erit imperator, vbi manus con- ſerunt cum hoſtibus milites tui, prætergrediendo milites iis verbis appellare: Semel tantùm conflige cum hoſtibus & vin- cemus: atque item ſimiliter ſemel: Iterum cum hoſte conflige & vincemus. Tertiò autem obequitando hoc faciat. Itaque magnum momentum ad victoriam afferes, ſi alacr ter & aſſi- duè hos tres impetus milites faciant, & hoſtes animosè inua-
F dant. Hoc abs te faciendum eſt, quando primùm belli ingreſ- ſum Deo propitio bene vides procedere.

211. Vt verò propter multarum rerum memoriam ab ho- ſtibus in admiratione habearis, & propterea ab illis timearis, ſi ad te legati miſſi fuerint, interrogabis eos nunquid antè lega- tione vſi fuerint, & quibus de cauſis, quibus cum hominibus, quo loco, quo tempore. Legatione item propoſita prouiden- dum animo eſt, num quæ ſimilis fuerit vel apud te, vel aliam quamuis nationem, vt interrogationibus & ſermone tuo vi- dearis multarum rerum memor & peritus eſſe.

212. Ad quæ loca vel ciuitates claſſem emiſſurus es, nemini indicare oportet, ſed occultanda loca, occultandæ animo ciui- tates ſunt, vt nemo de claſſis itinere quicquam præſentiat. Mandatum autem quoddam litteris conſcribes, quod vbi ſcri- ptum fuerit, obſignabis, & Nauarcho trades, præcipiéſque illi, vt vbi mare ingreſſus fuerit, ſigillum aperiat, & cognoſcat quò iturus ſit. Ita clam hoſtem quò volueris peruenies.

213 Leges militares atque imperatoriæ ſi cuſtodiantur, vi- ctores duces honoratos & memorabiles facit, & Regibus læ-
G titiam oblectationémque afferūt, & ad deditionem pacémque hoſtes cogunt, & ab omnibus perturbationibus ſubiectos no- ſtros liberant, imò verò multorum bonorum atque ſalutarium cauſæ ſunt, & Dei erga illos beneuolentiam augent, & ad lau- dandum Deum omnes homines pios impellunt. Has igitur le- ges quaſi maximas, omnium bonorum ſecundum Deum con- ſeruatrices, & communis ſalutis proſpicientiſſimas omni dili- gentia atque obſeruantia coles, & ante omnia diuinas leges, veráque illius præcepta quibus pietas continetur, ſummo ſtu- dio & perpetuò ſequatis: ita enim optimum imperium fiet, & Deo vniuerſitatis Regi Dominóque noſtro Ieſu Chriſto, & nobis qui per illum regnamus, complacitus eris.

RECAPITVLATIO SVPRADICTORVM.

Vt igitur omnia quàm breuiſſimè à nobis concluſa ſumma- tim repetamus, hoc in primis Dignitati tuæ præcipimus, vt qua de cauſa Imperator es, quantum potes efficias, vt omnes qui ſub imperio tuo ſunt, vitā quam maximè tranquillā & ſe- curam degant. Ac primùm, quicquid dicturus facturúſve es, à Deo principiū habeant, nihilque ſine illius commemoratione
H ac deprecatione agatur. Cur enim non principium omnium rerum agendarum à Deo capiendum ſit, cum Deus pater no- ſter factor & inſpector dictorum factorúmque omnium, iudex cogitationum omnium, notionúmque cordis, nulláque creatura abdita coram eo ſit, ſed omnia nudata & explicata ante oculos eius ſint, quemadmodum diuiniſſimus Paulus loquitur? Itaque præter ſententiam eius nihil à nobis agendum eſt. Cognatio enim quædam nobis cum illo eſt, taliſque affectus qualis erga patrē eſſe debet: nam illius munere in lucē aſpectúmque veni- mus, pro illo & viuere & mori debemus, benignitate illius ali- mur, in ipſo viuimus, mouemur & ſumus, tantum illi obedi- mus, quantum ſubiecti præfecto, ſerui Domino, magiſtratus Regi: omnes illius ſumus, qui omniū habet imperiū: nobis per illum omnia ſubiecta ſunt, tū animata, tum inanimata, nos ve- rò illum colimus: vniuerſa beſtiarum natura à nobis guberna- tur, nos verò ab illo paſcimur principe paſtorum, qui noſtra cauſa noſtram naturam induit Nemo autem qui mente depra- uata perditáque non eſt, Deum eſſe negare poteſt.

2. Omnia Dei plena ſunt, qui ea quæ non ſunt eduxit vt eſſent,

eſſent, qui omnia complet, omnia agit, omnia prouidet & ad
A miniſtrat. Opera manuum eius quæ ab illo facta ſunt, cœlum, & quæ cœlo continentur, terra, & quæ terra continentur, mare & quæ mari continentur, veritatem factoris indicant & certa teſtimonia dant diuinæ erga nos beneuolentiæ & prudentiæ. Ipſe Reges deſignat: dicit enim; per me reges regnant. Imperatores ab eo eliguntur, qui omnis poteſtatis atque imperij autor eſt. Itaque nemo imperium aut magiſtratum in ſe recipiat, priuſquam prece & ſupplicatione ſeipſum quaſi Deo conſecrauerit, & illius prouidentiæ voluntatem ſuam ſubiecerit. Quæ igitur ad Dei cultum pertinent, in primis obſeruanda & conſtituenda ſunt, vt qui ſpiritus eſt, in ſpiritu & veritate ab omnibus colatur: & quæ fidei vitæque præcepta reliquit, ea precibus impetremus vt faciamus, quæ diuinis literis imperat vt agamus, & fide illum, amore ac dilectione omnium in Chriſto Ieſu renatorum, ad Chriſtum perfectionem Legis aſpiremus, vt per illum in quo omnia Deo complicata ſunt, nos quoque Deo placeamus, & iuſtitiam erga omnes, etiam inimicos, æquitatemque teneamus.

B 3. Religione in Deum non modò cognita, verumetiam culta, & honoribus Regi ſecundùm Deum delatis, qui gladium à Deo ſibi commendatum non temerè geſtat. Deinde ſacerdotibus Dei, qui quantum in ſe eſt paſcere debent gregem Chriſti, aliqua in veneratione habitis, atque adeo diuinis fidei legibus ſumma obſeruantia omnique animi inductione ab omnibus obſeruatis, Regias leges minimè tranſgrediamini, vt iuſtitia & iudicium in medio terræ noſtræ fiat.

4. Militarem laborem & arma bellica ſic accurabis, non vt iniuriam alicui inferas, aut iniuſtum bellum moueas, aut prædationes & iniquas aduerſus integros homines incurſiones facias, ſed vt religioſè viuens & cum hoſtibus etiam, quantum in te eſt pacem habens, ita piè & Deo complacitè vitam tranſigas, vt ad iniurioſorum hominum vim depellendam arma abs te ſumantur. Si enim vitam religioſam ac piam degas, & iuſta de cauſa bellum moueas, Deum iuſtum in omni bellandi ratione adiutorem habebis. Si enim quis certò ſtatuat non ſe iniuriam alicui inferre, ſed iniuria affectum eſſe, & ad bellum neceſſariò ſuſcipiendum, ad depellendam iniuriam prouocatum eſſe, is omnino credere debet iuſto bello, bonum finem à
C Deo imponi, iniuſto autem contrarium. Quemadmodum enim qui iniurius homo eſt, non poteſt non iniquitatis ſuæ pœnam à Deo iuſto reportare: ſic is qui iniuriam propulſat, fieri haud poteſt quin à Deo victoriam aſſequatur: Dominus enim iuſtus iudex eſt, & cū iuſtitia pertractat omnia. Huius rei gratia arma abs te exercenda ſunt, reliqua militaris induſtria huc referenda eſt. Belli ipſius tempore hoſtium tuorum natura & conſtitutio diligenter abs te cognoſcatur, verum illorum copiæ primo congreſſu impetuoſiores, ardentioreſque ſint, an patientes plagarum, & telorum initio, poſtea autem ad prælium dimicationémque vehementiores exiſtant.

5. Bellum etiam ipſum cognoſcendum eſt, nunquid breue propter celeritatem dimicandi, & propter commeatus, pecuniæque inopiam, an potius impetu animorum & incitatione celere exiſtat & vehemens: talibus in bellis pro hoſtiū natura & conatu & pro vniuerſis illorum copiis, exercitum tuum apparabis, vel ad fortitudinem celeritatemque illorum, vel contra ad audaciam timoremque, iras & ſupplicia, & ſtudia gloriæ & ignauiam teipſum comparabis, vt huiuſmodi affectiones animi
D ſiue in exercitu, ſiue in hoſtium copiis ſint, vel augere vel minuere poſſis. Præcepta autem tua potiſſimum, ſimulatio prædictionum, cultus diuinus, diſertæ cohortationes tuæ opportunè per tempus adhibeantur, vt mente omnium oratione permoti, voluntariæ in hoc ſtatu affectuque conſiſtāt, neque neceſſitate inuiti ad dimicandum pertrahantur. Qui enim milites minus ad pugnandum parati ſunt, iidem confuſionem ordinis & perturbationem in prælio afferunt. Antequam igitur pericula ſubeunt milites, animi illorum ita pertractandi ſunt, vt ad omnem impetum ſuſtinendum alacres ſint: hoſtium autem mentes perturbandæ ſunt, & in formidinem, mollitiem, deſperationemque conijciendæ, atque adeo tum adoriendi hoſtes, & ſine vlla dilatione inuadendi. Nulla enim alia ratione hoſtes ſuperabis, niſi in aliquas anguſtias illos prius deducas. Neque in huiuſmodi pericula hoſtes impellantur, in quibus, vt in deſperatis rebus ſolent, meliores quàm illorum natura fert & impetuoſiores ſint. Sin induciæ fœderáque ſint, nullo modo abs te violentur. Ex rerū euentu ſi proſpera tibi omnia & ſecunda ſunt, & hoſtium victoriæ potitus fueris, ne nimis animo efferatis: neque in rebus gerendis ita tardus ſis, vt poſt initia negociorum confecta, circumſpicias & deliberes quid deinceps agendum ſit: nec rurſus ſi aduerſæ res ingraueſcant, ſtupidus E
& attonitus vel tuis vel hoſtibus videaris. Sed neque iis temporibus cede hoſtibus vbi poteris illis reſiſtere, & incurſiones illorum propellere, niſi pacem hoſtes vtilem ex te petant: magnæ enim rerum offenſiones huiuſmodi ex cauſis oriuntur.

6. Exercitus tuus ad bellum educendus eſt, multitudinem iuſtam habens, cæteris armis bellicis minimè defectus, nullaque alia re ad bellum neceſſaria deſtitutus: quibus in rebus mali imperatores facillimè reprehenſiones habebit. Induſtrius admodum debes eſſe, præcipuè autem in iis adminiſtrandis quæ ad procurationem rei bellicæ pertinent. Sumptus quam minimos & frugales admittes, & rem communem diligenter aſſeruabis: deinde quæ facto opus ſunt omnia accures. Itaque hiſtorias antiquorum & recentiorum diligenter cognoſcas, & omnium factorum conſiliorumque imperatoriorum quæ digna cognitione ſunt, rationem teneas. Quòd ſi quis vel artifex vel plebeius aliquid præ ſe ferat dicturum quod ad rem militarem atque imperatoriam pertinet, illum admitte libenter, & eorum quæ loquitur iudex ſis. Conſilium tibi cum ſenibus capiendum eſt, & iis qui rei bellicæ periti ſunt, & qui F
aliqua dignitate ac nobilitate prælucent, & qui cum beneuolentia conſilium fidele in rebus gerendis dare poſſunt. In periculis bellicis nunquā dimices, aut manus conſeras, ſed cautionē tui ipſius deligentem habeas, & vniuerſo exercitui præſcribas quid gerendum in vniuerſa dimicatione ſit. Conſiliorum & factorum imperatoriorum excogitator ſis, & in aggreſſionibus tuis ſolers exiſtas, tum quando hoſtes inuaſurus, tum quando ab illis inuadendus es: ad repellendas hoſtium incurſiones habilis, ad machinationes hoſtibus inferendas grauis, & ad id quod futurum eſt animo anticipandum ſolers: ad teſſeras quaſdam contra hoſtes excogitandas diligens & aſſiduus, prudentia, ingenio, induſtria, cæteris omnibus præfectis antecedens, corpore robuſtus, & ad omnem armaturam vtendam habilis atque expeditus: forma decora ac liberali, omni armorum conſtructione decorus atque illuſtris, ætate florens, corpore atque animo ſtrenuus, abſtinens pecuniæ, continēs voluptatum omnium, laborioſus ad res tolerandas, fortis ad pericula ſuſtinenda, intrepidus ad diſcrimina ſubeunda, ad iuſtas res perſequendas alacris, magnanimus in rebus cum militibus obeundis, gerendis: magna in exiſtimatione exiſtens, non pro- G
pter generis nobilitatem, ciuitatem aut rempublicam ab aliis bene adminiſtratam, ſed ſua virtute, & in omni vſu bellico diligenti ſedulitate gloriam ſibi comparans beneuolentia ac animi promptitudine: cæteros omnes in ſingulis negociis ſuſcipiendis ſuperans, & perinde ac de priuatis rebus negocium eſſet, publicos labores tolerans. Diſertus præterea & eloquens ſis, & veriſſimis rationibus in re vera vtens, niſi vbi interdum ad excitandos militum animos, & ad mentes illorum præſenti rerum opportunitati aptandas, mentiri interdum & fictam orationem adhibere oportet, quo melius in contrariam ſententiam traducantur.

7. Erga illos qui in bello ceciderunt, & erga bonos viros potiſſimum, magnificus, liberalis & munificus ſis, & honores illis tum beando, tum memorabili ſepultura afficiendo habebis: ægrotos quam diligentiſſimè ſanari curabis, erga pauperes de tuo liberalis, gloriæ non nimis expetens, & liberalis
tum in priuatis tum in communibus hominum conſuetudinibus, neque contētioſus, neque curioſus, neque loquax. Veſtitu, H
habitu, inceſſu moderatus ſis: inuidiam ex omnibus rebus ſummè deuita: neque militibus ſtrenuè rem aliquam gerentibus ea te mordeat, ſed laudes eos potius & imiteris & adiuues ad honeſta omnia ſuſcipienda. Vnumquemque Imperatorem par eſt aduerſus vllam nationem bellū ſuſcipientem, cogitare & cognoſcere, quænā forma aciei illorum ſit, & quibus potiſſimum artificiis machinationibuſque in bello vtuntur. Sin nauali claſſi præficiatur, prouideatur ne claſſis aliquibus ſali tempeſtatibus iactetur, & aſtrorum aëriſque motus obſeruet. Vltima agmina claſſis aut aciei ordinatè ad ſe colligat, ne locorum importunitate aut tempeſtate maritima, aut hoſtibus oppreſſa pereant. Cognoſcendum tibi præterea eſt, quibus modis prælia committuntur, vel in acie ad frontem inſtructa, vel ex dolo quadam circuitione, vel loca occupanda munitiora, vel regionem incurſione diripiendo, vel lignа cædendo, vel fruges populando, vel ædes incendendo, vel agros vaſtando, vel captiuos abducendo, vel aquas illorum detrahendo, vel inſidiis adoriendo,

adoriendo, bella cum hoſtibus geruntur. Committuntur etiam gladij in bello, quando ſubitò inuadit exercitus exercitum, & fluuium tranſiens hoſtem adoritur, & è ſpacioſis locis in anguſtum compellit, & ex anguſtis locis in ſpacioſiora hoſtem nondum inſtructum educit, & quando commutatio ſubita eſt eius qui hoſtes vicerat, & quando in locis includuntur ad exeundum difficilibus, & quando rebus neceſſariis deſtituuntur, quando in aliquam offenſionem valetudinis hoſtium copiæ cadunt, quando aduentante hyeme grauiter perturbantur, aut ipſa in hyeme defecti neceſſariis ſunt, quando diuturnis laboribus laſſati, inedia cibi potioniſque vexantur: vel ſi iter magnum contingat, tum homines tum iumenta laſſentur, vel quando nimis vigiles certis de cauſis ſunt, vel quando prælium nauale illis accidit, vel quando hoſtes naufragium fecerint, vel quando hyeme excruciantur. Hæc omnia horúque contraria Imperator cognoſcat. Diuiſiones præterea exercitus acies, deductiones acierũ, vt facilè obtemperent, genera quoque mandatorum cognoſcant. Præter has prædictas omnes belli irruptiones, prudenter vt hoſtes adoriaris præcipimus, quantum ſubitæ rerum aggreſſiones prudentiam admittere poſſunt. Hoſtium autem incurſiones quantum potes deuites, & omnia huiuſmodi quæ incidere poſſunt propulſes. Quæ enim in hoſtes inferre cogitas, eadem ſæpe numero ab illis patieris, & aliis quoque quibuſdam molitionibus ab hoſtibus inuaderis, niſi cautè & prudenter circumſpicias, & quæ facto opus ſunt illis opponas.

§ 8. Iis anni temporibus excurſio facienda, quando fruges ſunt. In acie inſtruenda ſolem à tergo & ventum habeas, & in hoſtium oculis vtrumque collocabis: vocalis in mandandis rebus eris, animoſus, concinnam habens vocem. Naturam belli artes ipſæ adiuuant, cuius generis ſunt diſciplinæ armandi, rationum ſubducendarum, acierum inſtruendarum, architecturæ, aſtrorum, medicinæ. Diſciplina armandi hoc in ſe continet, vt corpora armis moderatis, idoneis, firmis, exquiſitè confectis tegantur. Eligenda huiuſmodi corpora ſunt, quæ ad arma capienda idonea ſunt. Quantus qualiſque armorum vſus eſſe debeat, demonſtrandum militibus eſt, horumque exercitationes & contentiones ad omnem neceſſitatem & apparitionem prælij oſtendendæ ſunt. Cura etiam ſit honorum, dignitatum, & abundantiæ pecuniarum quibus arma reliquæque expenſæ neceſſariæ adhibendæ ſuppéditentur. Et de armatura hactenus.

9. Diſciplinæ rationis ſubducendæ munus erit, exercitum in contubernia, acies, turmas, drungos, cohortes, quincurias, decurias, centurias, reliquáſque partes atque acies diuidere: atque ex iis omnibus eos ſeparare: qui & quot caſtra cuſtodiant, qui & quot minores natu & prouectiores, quique claudi ſunt, aut propter ægritudinem languentes, quique ad ciuilem magiſtratum & ad rempublicam gerendam delecti ſunt: corpora præterea florentia à languidis ſecernere, & horum quoque rationem habere, tum magnitudinis tum paruitatis corporum: Præfectos prouecta ætate homines conſtituere, ſtationem tum quod ad longitudinem, tum quod ad altitudinem ſpectat collocare: quali cum numero & quibus cum partibus vnaquæque pars ad neceſſarios motus belli conſtituatur. Hæc omnia huius diſciplinæ ſunt. Diſciplina acierum inſtruendarum hæc in ſe habet: Formas acierum demonſtrare, quibus aut inuadas alios, aut ab aliis inuadere, & quæ ad hoſtium impetum excipiendum valent, & quæ impreſſionem in hoſtes faciendam maximum momentum habent, quemadmodum ſingula fiant: qualem armaturam aduerſus hoſtem fabricare, quemadmodum acies moueri debeant, quo loco temporéque vtendum. Atque hæc de aciebus inſtruendis. Architecturæ eſt caſtrorum formas deſcribere, quemadmodum foſſa aut vallo obſepienda ſunt: interiora loca aptè diſtributéque ſeiungere, exitus aperire, maximi exercitus interualla, minimi autem anguſtias tenere: vbi vtrorumuis aliquis vſus fuerit, loca eligere quæ hoſtium inſidiis minimè appetantur, quæque in reuerſionibus diſiunctionibuſque idonea eſſe poſſunt.

Huius artis præterea ſunt, muros ciuitatum aut munitionum ab hoſtium machinationibus integros ſeruare, aut aquarum inundationes ab illis repellere, arma ad muros defendendos parare, vt manganica, toxoboliſtras, & reliqua huius generis, quæcunque vel ad muros defendendos vel oppugnandos ſpectare ſolent. Atque hæc de architectura. Aſtronomiæ eſt tempeſtiuitates anni prædicere, in quibus frigorum & calorum commutationes fiunt, aut imbrium & aquarum pluuiarum proluuies, vel ventorum ingentium flatus, è quibus magni exercitus in ſumma ſæpe diſcrimina venerunt: diei noctiſque partes ita commodè diuidere, vt requietis ac incurſionis tempora facillimè cognoſcantur, quibus non obſeruatis, vniuerſæ copiarum ſummæ ſæpe in rebus aggrediẽdis irritæ atque inanes fuerunt: terræmotus reliquorúmque ſignorum & portẽtorum euentus præmonſtrare, illáque ad noſtros milites animandos transferre. Sed de Aſtrologia ſatis. Medicina, vlcera quæ ex vulneribus orta ſunt, vel plagas quæ lapidibus aut telis aut aliis huiuſmodi rebus infliguntur, ſanat, & pharmaca iis parata habet, ægritudines quæ ex calore aut frigore, labore, aquarum mutatione, locorum ſitu, aëris temperie, corporis curandi negligentia, alimentorum improbitate, vt nouatum frugum & fructuũ cæterorúmq; huius generis inſalubritate oriuntur, arte ſua pellit. Ad artem rationis ſubducendæ præterea pertinent, ſumptus militum, ſumma ſpoliorum, pecuniarum accumulatio, & quemadmodum itẽrum in armorum machinationúmque apparatum & in alios militiæ vſus conſumantur: horum omnium diiudicatio ratióq; ad artem hanc ſpectat. Ad apparatum igitur ſalutemq; exercitus conſtituendam hæ artes atq; iis artibus inſtructi homines pernec eſſarij ſunt. In armorum ratione elaborant, qui armorum conficiendorum periti ſunt. In ratione ſubducenda, litterarum & ſummarum faciendarum periti homines. In acierum inſtruendarum ratione tu imperator atq; alij qui ſub te præfecti conſtituti ſunt. In architectonica, qui architecti & mechanici ſunt, & longo tempore in vſu harum rerum verſati ſunt. In aſtrorũ ratione, qui cœleſtia corpora ſcrutati ſunt, quique aſtrorum ortu atque obitu, conuerſionibus planetarum, operam ſuam collocant, qui Ptolemæum dilgenter cognoſcunt, & Chaldaicas quaſdam obſeruationes, Arati φαινόμενα, Ioannis Lydi diuinam menſtruamque obſeruationem tenent. Genethlialogias autem quæ iis in libris ſparſæ ſunt, & ab Eccleſia Dei reiiciuntur, nos noſtro quoque regno expellimus. Leges igitur imperatoriæ ac militares à noſtro regno tibi militibuſque qui ſub imperio tuo ſunt, hæ præſcriptæ ſint, quæ abs te aſſiduè cuſtodiantur, & ad eas ſeruandas omni ſtudio ac labore enitaris: magna enim & præclara hinc adiumenta reportabis. Quando enim conſilia factáque imperatoria ad aciem tuam firmandam excogitaueris, ſi illis iiſdem hoſtes vtantur, facilè horum peritus contraria vſurpare potes.

Hæc autem pro ratione ingenij noſtri partim vſu bellico, partim ex ſcriptoribus antiquis collecta ad communem vtilitatem hunc in librum contulimus, neque ornamenta dicendi, neque curioſam aliquam verborum inanitatem conquirentes, ſed verbis tantùm communibus planiſque vſi, militarem dicendi formam potiſſimum ſecuti ſumus. Quæcunque autem alia ad tempus belli gerendi, vel alterius alicuius apparatus aduerſum vllas nationes & Saracenos potiſſimum, quorum gratia hic liber à me, vt antea dixi, conſcriptus eſt, ſuſcepti caput pertinent, ea quanquã hoc libro contẽta nõ ſunt, in is tamen ſi quis ſe exerceat, vſu aliquo belli & naturæ rerum perſcrutatione facilè ea, quæ deſiderantur colligere comprehenderéq; poterit. Neq; enim fieri poteſt, vt ego aut quiſpiam alius, quantuſcunq; ingenio eruditionéque ſit, omnia complectatur, quæcunque induſtria ac ſolertia humana excogitantur: aut viam doceat qua hæc caueantur, quæ infinita atq; immenſa genere rebuſque circumſtantibus ſunt. Neq; enim ſimiliter eodemq; modo hoſtium conſilia factaq; imperatoria ab illis ſuſcipiuntur: itaque ne hæc quidem quæ ad vſum ſemper neceſſaria ſunt indicare quis poteſt: ſed cùm neque vna mente omnes Imperatores ſunt, ſed magnæ varietates rerum ab hoſtibus ſuſceptarum ſunt, diuerſæ etiam rerum aggreſſiones ad eos moliendæ ſunt. Aſtuta enim & ſolers humana natura cùm ſit, multa excogitare, multa moliri nec opinata poteſt. Vnde par eſt te Imperator ſupplici mente ſemper Deo preces adhibere, & in omnibus autori ſalutis, pro iis quæ maximè ſalutaria ſunt, ſupplicare. *Hæc Leo.*

* SACRAMENTVM MILITIÆ.

Poſtquam conſcripti & delecti erant milites, de qua re §. *ſeq.* Tribuni olim ſuæ quiſque legionis congregatos Sacramento adigebant: obtemperaturos ſe; & facturos Imperatorum mandata, iuxta vires. Quod quidem vnus præſtabat, alij idem facturos ſe affirmabant, ita *Polybius.* *Liuius* tamen nominatim vocatos milites in verba Scipionis iuraſſe poſt ſeditionem

ditionem Hiſpanienſem ſcribit. Simile de Fimbria refert A *Appianus.*

Formulam Sacramenti, ſiue iuramenti certam nemo prodit. Polybius maximum ſacramentum fuiſſe ſcribit apud Romanos, quod iubeat duces ſequi, quocunque duxiſſent: neque ſigna deſerturos, neque quidquam aduerſus populum facturos.

Cæterum educendos iam in acie milites, alio iuramento coërcebant aduerſus furta, prædam & ſimilia. Meminit illius *Agellius lib.8. in Lucio Cincio.* ☞ *Videantur Locus de Fide & Fidelitate.*

DELECTVS MILITVM.

* Delectum olim Conſules, poſtea Imperatores fecerunt. Tandem penes Tribunos ea poteſtas manſit. Dies tamen illorum mandato publicè prædicebatur, vt comparerent qui ad ſpirabant. Tum conſiderata ætate, corpore, viribus & fortunis, inſtituebatur delectio, quam tamen forte factam nonnunquam, *Appianus* & alij probant.

MILITVM PRVDENS DELECTVS. QVI, QVALES DELIGENDI.

B

In Genere.

Apud Iſraëlitas talis fiebat delectus, Moyſis inſtituto Præco per caſtra clamabat: Siquis nouam domum ædificauit, neque dedicauit, is domum repedato: ne ſi occubuerit in prælio, alius eam dedicet. Item ſi quis vineam conſeuit, neque profanauit, domum repedato: ne ſi occubuerit in prœlio, alius eam profanet. Item ſi quis vxorem deſponſauit, neque duxit, domum repedato: ne ſi in prælio occubuerit, alius eam ducat. Denique ſi quis timidus eſt & molli animo, domum repedato, ne animi ſui mollicie aliorum animos effeminet. Licebat inde volenti ſecedere. Iis copiis, quæ manſerant, duces præficiebantur. *Deut.* 20.

In Specie. Quo ad Animum ſcilicet. Nempe *Periti rei bellicæ.*

Alexander Magnus, orbis terrarum imperium bello ſibi paraturus, ad tam periculoſum bellum, exercitum legit non iuuenes robuſtos, nec primo flore ætatis, ſed veteranos, pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre Philippo patruiſque militauerant, non tam milites, quàm magiſtros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo niſi ſexagenarius duxit: vt ſi principia caſtrorum cerneres, Senatum te alicuius priſcæ Reipublicæ videre diceres. Illius amici eius virtutis erant, ac venerationis, vt ſingulos reges putares. Quippe ea pulchritudo & proceritas corporis, & virtutum, & ſapientiæ magnitudo in omnibus fuit: vt qui eos ignoraret, non ex vna gente, ſed ex toto terrarum orbe electus iudicaret: nec vlla gens vnquam iam clarorum virorum prouentu floruit, quos primùm Philippus pater, mox Alexander tanta cura legerat, vt non tam ad ſocietatem belli, quam in ſucceſſionem regni electi videntur. *Alex lib.1. cap.*20.

P. Corn. Scipio in Siciliam cum claſſe miſſus, cum exercitum in ordines redigeret, eos præcipuè ſeligendos putauit, qui ſub M. Marcello multos annos meruerant, ſummámque ſcientiam rei militaris habere exiſtimabantur. *Plut. in Scipione.*

C. Marius cùm facultatem eligendi exercitus haberet ex duobus, qui ſub Rutilio, & qui ſub Metello, & poſtea ſub ſeipſo meruerant: Rutilianum, quamuis minorem cæteris, nullam aliam ob cauſam prætulit, quàm quòd certioris diſciplinæ eſſet. *Frontin. lib.4. cap.*2.

Franciſcus, Galliæ Rex, vt ſe aduerſus Carolum V. Cæſarem muniret: nouo, aut certè à maioribus intermiſſo, & eo quidem nobili conſilio, ſeptem legiones Romana diſciplina inſtituit, ne ſibi ſemper vel in repentinis belli caſibus, peditatus ab externis gentibus mercede foret conducendus. Nam Galli perantiqua conſuetudine, in vno præcipuè equitatu ſtudium, ſpeſque omnes, & nominis gloriam reponere erant ſoliti. Sed vbi per frequentes ſclopetarios, Romanóque more per pedites bella geri cœpta ſunt, in præliis nulli propè vſui equites ſe compertum eſt, propter equorum grauiora vulnera, & denſatas haſtatorum phalanges, quas nulla vis equitum, vel æquato ferè numero, facilè perrumpat. *Iouius lib.*34. *Hiſt.*

Anno 1506. quod rumor increbuerat, Maximilianum Imp. Rom. in Italiam cogitare, ne Reſpubl. Veneta ad eiuſmodi caſus imperatior offendi poſſet: Senatuſconſultum factum eſt, vt in Veronenſium finibus eorum, qui arma ferre poſſent, certus agreſtium hominum numerus conſcriberetur, qui rei militari aſſuefacerent, iiſque immunitas reliquarum rerum daretur, quò paratiores ad obeunda belli munera eſſent, & cùm vocarentur, ad ſigna eueſtigio conuenirent. Ea militum ex agris deinceps inſtitutio ad reliquos Reipubl. fines, vt eſt vſus omnium rerum magiſter, breui permanauit. Itaque nunc cuiuſque oppidi, vici, pagique incolæ partem habent ſuorum, qui ei rei ſtudent, vt armati paratique ſint, nullo vt interpoſito temporis ſpatio ad bellum prodire, Reique pub. celerem nauare operam poſſint, hoſque omnes vno nomine Milites pro ordinibus appellauerunt. *Bembus, lib.7. Hiſt. Veneta.*

Fortes. Timidi ſegregandi.

☞ *Ex Tit. Exploratore Militum alacritatem hæc quædam. Illic prudentia in explorando, hic in ſegregando habetur ratio.*

Echepolus Sicyonibus diues & imbellis, Agamemnoni equam præſtantiſſimam Ætham dono offert:

—— ἵνα μὴ ἑσποιθ᾽ ὑπὸ ἴλιον ἠνεμόεσσαν.

Agamemnon Rex prudens equam generoſam & bellis vtilem, homini ignauo & timido præferre non dubitans, donum accipit. *Iliad.* ψ. F

Agis, ſciſcitante quodam, Quot ſunt Lacedomonij, Satis, inquit, ad arcendum malos. *Plut. in Apoph.*

Leonidas Alexandridæ dicenti de Barbaris: Cùm tam multis conflicturus, Leonida, paucos ſub ſignis adduxiſti. Si multitudine me cenſeris fretum eſſe, ne vniuerſa quidem Græcis ſatis fit (exiguam enim portionem illorum colluuiei adæquet) ſin virtute, & hic numerus ſufficit. *Plut. in Apoph.*

Eidem inſtituenti iam hoſtes adoriri ad Thermopylas, Polemarchi dixerunt, operiendum cæteros ſocios: Quid, non adſunt, inquit, qui dimicaturi ſunt? an ſufficit vos, præliaturos cum hoſtibus ſolos, Reges qui verentur & timent: Militibus edixit, vt prandeterent, velut apud infernos cœnaturi.

Myronides, Calliæ F. creatus dux exercitus aduerſus Bœotos, edixit, vt Athenienſes ex rent. Cùm autem adeſſet congrediendi tempus, ducéſque monerent, nondum omnes adeſſe: Adſunt, inquit qui pugnaturi ſunt. Hos itaque cum videret promtos, hoſtem aggreſſus, memorabili illa pugna ad Tanagram vicit, ſic interpretans eos, qui ob ignauiam non ſtuduiſſent tempeſtiuè adeſſe, ne in pugna quidem bonam operam nauaturos. *Plut in Græcorum Impp. Apoph. & Diod. Sic. lib.*11. G

Iphicrates, cum in hoſtes militum agmen produceret, quoſdam trepidos ac timidos, pallidoſque ſequi conſpicatus, progreſſus aliquantulum, cùm mox eſſet ineundum prælium, clamare præconem iuſſit: Si quis aliquid reliquit, reuertatur, & rectè inſtructus redeat. Hoc audito, timidiores lætabantur, & continuo reuerti cœperunt. At Iphicrates nulla mora facta: Nunc, inquit, viri ſine mancipiis nos cum hoſtibus pedem conferemus, vt ſoli etiam fructum fortitudinis & virtutis capiamus. Hac re multò confidentiores effecti ſunt milites, & ſine timidis pugnam victores obtinuerunt. *Polyæn. lib.*3.

Timotheus præceptum ſuis dedit, vt quàm celerrimè ad pugnam exirent. Paucis militibus procedentibus, manipularis aiebat, reliquos etiam expectandos eſſe. Timotheus non expectauit, arbitratus ſe omnes habere, qui alacriter pugnam ſubire vellent: eos verò qui tardè exirent, inutiles fore, etiamſi præſtò eſſent. *Polyæn. lib.*3.

Auguſtus Veſpaſianus, cùm quendam adoleſcentem honeſtè natum, militiæ inhabilem, anguſtiarum rei familiaris cauſam deductum ad longiorem ordinem reſciſſet, cenſu conſtituto, honeſta miſſione exauctorauit. *Front. lib.4. c.*6. H

Quid ab eo milite ſperes à vernacula inquam multitudine quæ nuper acto in magna aliqua vrbe delectu laſciniæ ſueta, laborumque militariũ intolerans eſt, niſi vt ſimulatque ad exercitum venerit cæterorum militum, rudes animos impleat contumacibus vocibus, quæ nihil niſi maximam & violentiſſimam ſeditionem commoueant? Ei igitur cui conſcribendus eſt exercitus auctor ſim, atque hoc conſilij perlubens dederim: vt non tam ex vrbana, ac vernacula multitudine corruptis, ac deprauatis moribus dedita laſciuiæque ſueta: quam ex agris iiſque hominibus, qui laboribus, duritiæ malo aſſueuerunt, delectum habeat. *Carolus Paſchal. in axiom. Politicorum.*

Volentes, Nolentes.

Tolmides nauticis Athenienſium copiis præfectus, Myronidæ æmulatione ſtimulatus, qui ad Tanagram Bœotos ſuperauerat, quò aliquam ſibi præcipui nominis & gloriæ dignitatem

A gnitatem pararet, cùm ante ea tempora Laconicum agrum ne mo inuadere ac depopulari tentaſſet, id ipſum tentatu præclarum arbitratus, populum concitauit: atque accendit ad diripiendam Spartiatarum regionem: pollicitus, ſi mille armati ſibi in nauibus adijcerentur, cum ea manu & Laconiam depopulaturum, & Spartiatarum gloriam depreſſurum. Aſſentiente populo Athenienſi, cùm plures cuperet callidè per artem educere ciues, huiuſmodi conſilium iniit. Erat omnium opinio ad ſummam, quam poſtularat, copiarum, eum ætate & robore corporis præſtantiſſimos delecturum. At verò Tolmidam mens alia agebat, nec mille ſolùm, qui permiſſi eſſent, ſed maiorem turbam ſibi conciliaturus, progreditur in exercitum: ac ſingulos quoſque ætate & robore præſtantes adiens, vnicuique priuatim denunciat ſe delecturum eum ad bellum, quod pararetur: longè præſtantiùs vnicuique eſſe, ſeſe ſponte ad expeditionem paratum offerre, quàm delectus lege veluti per extorſionem coactum ad arma expedienda trahi. Vbi ſupra tria millia hac arte eduxiſſe ſe videt vltrò ad nomina danda, reliquoſque cerneret haud iam ad id promtos: tunc mille ſibi permiſſos à populo ex reliqua multitudine delegit. Sic cum quinquaginta triremibus B quatuor armatorum millibus portu ſoluit, & Peloponneſum inuaſit. *Diod. lib. 11. & Polyan. lib. 1.*

Volones Romanis dicebantur, qui volentes non coacti mererent. ☞ *Vide infrà. Libertatis reſpectu.*

In Fidem recipiendi.

☞ *Sacramentum militare inter Fidei formulas refertur. Hic ſolius Prudentia in conciliando milite ratio habetur, illic Pollicitationis.*

In militiam ſemel apud Rom. adſcriptus, niſi propter demerita exauctoratus foret, ipſo nolente, deleri nequibat. In quo id ſedulò cauebatur, vt primum militiæ vinculum putarent, ſacramenti religionem: ſecundum, ſingulorum amorem, velut inexplicabilem nexum, cum his qui vnà mererent: tertium, deſerendi nefas. *Alexan. lib. 1. cap. 10.*

Suſpecti. Perfidi, Rebelles ſegregandi.

Palæſtini contra Iſraëlitas in monte Gelboe caſtra poſuerant. Dauid in exilium à Saul Rege actus, cum ducentis ſequebatur Acim Gethæorum Regem Palæſtinum. Proceres Palæſtini veriti, ne inter pugnandum Dauid ab ipſis ad Saul deficeret, & C Palæſtinorum terga cæderet: Achim vel inuitum coegerunt, vt Dauidem dimitteret, quoniam illis ſuſpectus erat probè memoria tenentibus, Dauidem eum eſſe, qui cæſo Goliath Gethæo, ſtrage maxima Palæſtinos affeciſſet. *1. Reg. 29.*

Polycrates, Samiorum tyrannus, cùm rebelles, quos in ſuo regno habebat, cuperet expellere: Cambyſem Perſarum Regem clàm per literas rogat, vt, quandoquidem in Ægyptum expeditionem pararet, nuncijs ad ſe in Samum miſſis, peteret auxilia. Paret Cambyſes. Itaque Polycrates delectis ijs maximè, quos putabat ad rebellionem ſpectare, quadraginta triremes miſit Cambyſi, mandans, ne domum eos redire pateretur. *Herodot. lib. 3.*

Corpus. Reſpectu ſcilicet

Habitus corporis.

Lacedæmonij huiuſmodi legem habebant, vt nemo Lacedæmoniorum molliciem aliquam colore præ ſe ferret, aut cor-D poris impinguatione craſſiore, quàm quæ de exercitijs conueniret, præditus eſſet. Nam hoc pigritiam, illud mollitiem oſtendere videbatur. Itaque decimo quoque die ephebos ad vnum omnes publicè nudos Ephori aſpiciebant: ac ſi aliquod membrum inuenirent delicatius, ac mollius, ob ſuccreſcentem ex oſcitantia pinguedinem verberabant, atque in ius trahebant, vt immodicæ voluptatis, deſidiæque pœnas darent. *Ælian. lib. 14. de Var. Hiſt.*

Epaminondas armigerorum eſſe corpus dictitabat oportere exercitatum non athleticè modò, verùm etiam militariter. Quocirca oderat hebetiores: ac quempiam obeſo corpore exautorauit, addens: Vix clypeis tribus vel quatuor tegi eius ventrem, qui obſtaret, quò minùs videre pudenda ſua poſſet. *Plut. in Apoph.*

Pyrrhus, Epirotarum Rex, cùm videret delectorem ſuum grandes & robuſtos milites præcipuè eligere, dixiſſe fertur: Tu grandes, ego fortes reddam. Indicare voluit, diſciplinam plus valere in bello, quàm militum procera corpora. *Frontin. lib. 4. cap. 1.*

Romani olim milites ex corporis habitudine, ſi apti militiæ, ſi lato pectore, ſi ceruice erecta, ſi fortes & ſtrenui, quæ ſpeciei, qualiſque vigor, & quod robur virium foret internoſcebantur, E vt illorum forti fideliqne opera Reſpublica vti poſſet. Nam nimis pinguem, deformem, aut mancum, deſidem aut væcordem, tanquam minus vtiles, militiæ non adſcribebant. Cato Cenſorius pinguem militem, velut Reip. incommodum iure inceſſiuit: cuius inter guttur & inguen, cuncta ſub ventris dominio forent. *Alex. lib. 1. cap. 10.*

Coma, Barba.

Theſei inſtituto, milites anteriores capillos abradebant, ne ab hoſtibus apprehendi poſſent. *Polyan. lib. 1.*

Apud Spartanos in vſu erat, vt quoties fortiter & magnis vtrinque viribus decernendum foret, milites capita comerent, capillum barbamque depecterent: quo argumento periculum ſe animæ adire, & hoſtiles ſpiritus gerere ſignificabant. Erant enim Spartani milites comati omnes, ſicut Mileſij, Thurij, & Tarentini, ac cæteri, quibus Laconica inſtituta placuerunt. Coma enim, vt Lycurgus aiebat, formoſorum decorem, deformium terrorem auget. Ideò cum Perſarum duces, milites Leonidæ comatos, & multò pectine comtos vidiſſent, ferunt illos F deſpectui habuiſſe, velut deſides & ignauos: cum verò animi vigorem & fortitudinem fuiſſent in acie experti, animorum præſtantiam admiratos, obſtupuiſſe. *Alex. lib. 4. cap. 2. ex Herod. lib. 7. & Plut. in Lycurgo.*

Omnibus ad conflictum inſtructis contra Darium, requiſiuerunt duces: Nunquid præterea vellet? Nihil, reſpondit Alexãder, niſi vt Macedonum menta raderentur. Demirante Parmenione: Ignoras, inquit, nexum in pugna, non eſſe barba meliorem? *Plut. in Apoph. & Polyæn. lib. 4.*

Hybernorum gens nouaculis comam extenuat, totum occipitij crinem abradit, ne fugiens capillitio teneatur. *Saxo lib. 5.*

Ætatis.

Ariſtoteles *lib. 8. Politicorum* vult, vt iuuenes in prima Republica decimoſeptimo ætatis anno primùm bellicis exercitijs apud pædotribam aſſueſcere incipiant, mox vera prœlia ſubituri. Quis autem bellandi terminus ſit, non expreſſit (neque enim libros illos habemus integros) Septimo tamen libro, IIIXL anno liberis dare operam præcipit. Qui fortè annus mi- G litaris vitæ finis, & pollicitæ principium cenſeri poteſt: niſi quando maiore ingruente vi, etiam ciues ipſi vxores relinquere, & pro patria pugnare coguntur. Trigeſimo ſeptimo igitur anno cùm corporis robur conſiſtat, bellicis laboribus non eſt, & qui hactenus patriam foris corporibus ſuis protexerunt, porrò, eandem maturis conſilijs domi regere debent. Sed coniectura hæc potiùs eſt, quàm aſſertio.

Apud Perſas iuuentus à vigeſimo ad quinquageſimum annum militare cogitur: vltra verò arma tractare vetitum eſt. Apud alios autem inoleuit mos, vt poſt annum quadrageſimum militiæ tyrocinio neminem adſcriberent, poſt quinquageſimum verò, militare deſinerent: hiſque velut perfunctis militia, miſſio daretur. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 20.*

Scytharum legibus cauebatur, ne hominem ſexagenarium in militiam admitterent. *Ibid.*

Conon, vt exercitum ſuppleret, Athenienſium pueros immaturos annis, quibus vires non ſuppetebant, & ſenes legit. *Plut.*

Phocion, vt Athenienſes nimis bellicoſos à belli furore co- H hiberet, delectu acerbo lecta iuuentute, etiam octogenarios emeritis ſtipendijs dare nomina coëgit. *Plut. in eius vita.*

Olympiodorus Athenienſis, cùm ciues ſuos tyrannidis odium cepiſſet, delectu habito, in quo nec ſenibus nec pueris vacatio fuit, & militum alacritate potiùs quàm robore fiſus, Demetrij regis præſidium ex Piræo eiecit, Athenas liberauit. *Pauſ. lib. 1.*

Qui de militari diſciplina libros poſteris reliquêre, eos haud ferè quenquam minorem ſeptem & decem annis, aut ſex & quadraginta maiorem, militiæ tyrocinio adſcribi voluiſſe conſtat, idque à Seruio Tullio vetere cenſore cautum fuiſſe primùm, quod æuo ſubſequente à C. Graccho lege ſacrata ſancitum fuit. Cauſa autem hæc eſt, quòd citra eam ætatem aut ſupra, velut immaturos, aut prædurοs & effœtos, militiæ rudimentis minimè idoneos putarunt. Ideò vetus conſtitutum erat, iuuenes niſi poſt pubertatem, & primo flore ætatis, dum per ætatem laborem militarem ferre poſſent, florentes viribus, & eos ex vrbana ſæpiùs agreſti iuuentute ruſticis operibus duratos, militari ſacramento & munere adigere, ſinguloſque militiæ per numerum

numerum in iuniorum tabulis adſcribere, qui Catalogi dicti. A *Alex.lib.1.cap.20.*

Romani bello Hetruſco, & ſæpè aliàs, ſeniorum cohortes poſt emerita ſtipendia, quinetiam libertinorum, ad militiam exciuêre. *Idem.*

Armorum.

Itali duces olim peramplum equitatum alere, eique vni rei impenſiùs ſtudere ſoliciti erant nec peditum magnifacere, quem expugnandis tantùm vrbibus idoneum, apertis autem in prœlijs prorſus inutilem ducebant. Sforcia etenim & Braccius, Franciſcus Carmagniola, & Nicolaus Picininus, qui militiam multis ante annis in Italia extinctam cum magna gloria ſuſcitarant, multa bella ſolo equitum robore confecêre. Durauit ea opinio pluribus annis apud imperitos Principes: cùm prauis mercenariorum ducum conſilijs decepti, neglecta peditum cura, equites paſſim tota Italia ſibi & prouincijs graues inſtituiſſent. Siquidem callidi duces, qui crebris potiùs transfugijs, quàm vera virtute inſignes erant, cùm diſcordia Principum opulentiores euaderent, conſultò inter eos alebant bella, neque ea vnquam, ſi iuſto prœlio certandum foret, vlla pleniore victoria, finiebant: adeo vt quæſtui potiùs quàm decori promercalem illam mili-B tiam habere viderentur. Vnus tamen ante alios Franciſcus Sforcia, ſuperiorum inſcitiam occulta illa fraude commiſtam, multis ſuis aliorúmque periculis reprehendit, cœpítque peditatu fortiſſimum quemque bello & pace pariter præcipuo in honore habere. Vnde paucis annis effectum eſt, vt ille veteranorum, maximè peditum virtute, ſummam ſibi gloriam & peramplum imperium perpetua victoriarum felicitate compararit. *Iouius lib.2. Hiſtor.*

Fortunas. Reſpectu

Patriæ, Ciuitatis.

Milites in caſtris, niſi Romanos ciues vel Latini nominis, legionum tamen armorum auxiliares externo ſacramento Romani adigere conſueuerant. Contra vero Cyri conſilium fuit (vt teſtatur *Xenophon.lib:1. Pedia*) non modo ex ciuibus ſuppleri milites, ſed velut optimos equos è longinquo quæri oportere. Idem apud Alexandrinos vetuſto more ſeruatum eſt, vt nullos milites niſi peregrinos militiæ admittant. Proditumque memoriæ eſt C in fœdere, quod cum Romanis & Antiocho ictum eſt, caueri, ne milites ſub ditione populi Romani conducere, aut voluntarios habere liceret. *Alex lib.1.cap.20.*

Apud Rom. inter deſcriptos ſingulis legionibus milites, qui Romani vel Latini nominis erant, ſemper auxiliares ex ſocijs ciuitatibus finitimis, aut externis, peregrinæ iuuentutis, ſub diſciplina & cultu Romano, & auctum voluntarijs agmen iungi conſueuêre. Id tamen ſeruatum, ne vnquam amplior numerus auxiliariorum ex peregrinis copijs, quam binium foret: tametſi à prima origine Romani ſemper ſuo milite, nullo externo adiuti, militarint. Præter milites peregrinæ militiæ, inter auxilia Cretenſes ſæpè militaſſe accepimus. Hi enim terreſtri naualique prœlio, ad inſidias, furta & rapinas, populando aſſueti, excurſiones maximas facere promptiſſimi ſunt, in prœlio verò ſegnes; Cydones verò fortiſſimi. *Alex.l.1.c.5.& 20.*

Belli Punici ſecundo anno ſeptimo in Hiſpania Celtiberorum iuuentus mercede eſt à Scipionibus conducta, cùm ad id tempus Romani mercenarium militem nunquam habuiſſent. *Sab lib.3. En.6.*

C. Iulius Cæſar bello Gallico ad legiones, quas à Republica D acceperat, alias publico, alias priuato ſumptu addidit: vnam etiam ex Tranſalpinis conſcriptam, vocabulo quoque Gallico (Alauda enim appellabatur, non tam ab alauda auicula inſigni, quàm quod veteranorum legio eſſet, Alle alte, ſiue belgica voce ante, vti Becanus opinatur) quam diſciplina cultuque Romano inſtitutam & ornatam, poſtea vniuerſam ciuitate donauit. *Suet.*

Veterum Italorum mos erat non aſpernandus, vt quamquam in bello Barbarorum equites adhiberentur, tamen totius exercitus robur Romano ciue, Italoque homine conſtaret. In quo duplex erat vtilitas: & quòd ſui generis homines armorum dediſcere vſum non permittebant, nec ſumma rerum Barbarorũ arbitrio fideique credebatur: & cùm è ſuis maior pars exercitus conſtaret, ſoluendis ſtipendijs ad alienos pecuniam ſuam non transferebant. Pariter cùm claſſem ad bellum ornarent, ſorte ciues ſuos deligebant. Quæ conſuetudo cùm ætate noſtra exoleuerit, deſides atque ignaui depoſito armorum vſu omnium Italicarum vrbium ciues facti ſunt: nec vlla tam potens ciuitas eſt, quæ vel mediocris exercitus vim ſuſtinere diutiùs poſſit. *Fulg.lib.2.cap.1.* B

Theodoſius Magnus, decreto contra Maximum tyrannum bello Theſſalonicæ, delectum omnium gentium diligentiſſimè habuit. Primum enim fidem regum, quibus Orientis limes ambiebatur, data atque accepta dextera confirmauit, quò foris ſecurius agitaret, ſi nihil ſollicitum & ſuſpectum domi reliquiſſet. Tum copias tripartitò diuiſit, vt hoſtis audaciam multiplicato terrore percelleret, & fugam eius circumfuſus ambiret. Poſtremò, barbaris vltrò operam pollicentibus, commilitij gratiam fecit, vt limiti manum ſuſpectam detraheret, & militi auxiliatorem adiungeret. Qua illius benignitate pellectæ omnes Scythicæ gentes, tantis agminibus confluxerunt, vt quem remiſerat ſuis, barbaris videretur imperaſſe delectum. Itaque ſub ducibus vexilliſque Romanis ibat, & ad nomen reſpondebat, Gothus, Hunnus, & Alanus: vrbeſque Pannoniæ, quas inimica populatione exhauſerat, miles implebat. *Sigon.lib.9. Imp. occid.*

Coniugij.

Olaus Danorum Rex, moriens, Frothoni & Haraldo filijs conſulturus, alterum terris, alterum mari præeſſe, annua viciſ- F ſitudine voluit. Prior Frotho maritimarum rerum præfectura potitus, infeliciter rem geſſit, ignauia nautarum, domeſticas thori voluptates externis militiæ laboribus præferentium. Nam minor Haraldus ei ſuccedens cælibem militem legit. Nec fortuna ei defuit. Quæ res fraternam ei inuidiam atque mortem peperit. *Saxo l.7.* At contra Helleſpontios militaturus, vt vnuſquiſque paterfamiliàs valentioris operæ filium, aut probatioris fidei ſeruum armaret, edixit. *Saxo lib.9.*

Paupertatis, Exilij.

Dauid in Odollam ſpeluncam fugiens, propter inſidias Saul Regis, ad ſe pertraxit omnes gentiles ſuos, omnes denique eos, quibus res anguſtæ erant, ſeruos fugitiuos, obæratos, exules, coactaque circiter 400. hominum manu Maſpham Moabitarum ſe contulit. Varijs tandem erroribus actus, ad Achim Geth Regem ſeſe contulit, & impetrato ab eo oppido Siceleg inde varias excurſiones in agrum Gerzæorum, Geſſuræorum & Amalechitarum fecit, ſimulans ſe prædam illam ex terra Iudæorum agere, interficiens homines vtriuſque ſexus, ne vllus cladis in- G dex ſupereſſet, vſque ad mortem Saul. *1. Reg.22.& 27.*

Libertatis, Seruitutis.

Boriſthenitæ, oppugnante Zopyrione: ſeruis liberatis, dataque ciuitate peregrinis, & factis tabulis nouis, hoſtem ſuſtinere potuerunt. *Macrob.lib.1.cap.11.*

Cleomenes Lacedæmonius, cùm mille & quingenti ſoli Lacedæmonij, qui arma ferre poſſent, ſuperfuiſſent: ex ſeruis manumiſſis bellatorum nouem millia conſcripſit. *Ibidem.*

Athenienſes conſumtis publicis opibus, ſeruis libertatem dederunt. *Ibid.*

Semper graue crimen habitum eſt, dare ſe militem, cui non liceret: quod augebatur (vt in cæteris delictis) dignitate, gradu, ſpecie militiæ. Itaque ſerui apud Romanos, quemadmodum nullius alterius ciuilis iuris fuêre participes, ita maximè ſunt ab omni militia prohibiti, & ſi quando inopia hominum adhiberentur, priùs manumittebantur: adeò vt qui ſtatus controuerſiam paterentur, quamuis reuerà liberi eſſent, tamen per id tempus nomen eis militiæ dare non liceret. *Dion.l.48.*

Aliquot aduerſis prœlijs ſecundo Punico bello exhauſta militari iuuentute Romana: Senatus, auctore Tiberio Graccho H conſule cenſuit, vti publicè ſerui ad propulſandum hoſtium impetum emerentur. Eaque de re Tribunos plebis apud populum lata rogatione, tres creati ſunt viri, qui quatuor & viginti millia ſeruorum comparauerunt: adactoſque iureiurando ſtrenuam ſe fortemque operam daturos, quoad Pœni eſſent in Italia, datis armis in caſtra miſerunt. Ex Apulia etiam, & à Ficulis ſeptuaginta atque ducenti ad ſupplementum equitatus ſunt emti. *Val.lib.7.cap.6.*

Serui pro dominis pugnaturos ſe polliciti, in ciuitatem recepti ſunt: & Volones (quia ſponte hoc voluerunt) appellati. Quorum fideliſſima opera M. Marcellus contra Annibalem feliciſſimè vſus eſt. *Macrob.lib.1.cap.11.*

Ad Cannas victis Romanis octo millia ſeruorum emta, ſed priùs manumiſſa militauerunt, cumque minoris captiui redimi poſſent, maluit ſe Reſp. ſeruis committere, quàm ciuibus pretio redemtis. *Ibidem.*

Poſt calamitatem apud Thraſymenum notæ cladis acceptam libertini quoque in ſacramentum vocati ſunt. *Ibidem.*

Bello

Bello ſociali, cohortium duodecim ex libertinis conſcri- A ptarum opera memorabilis virtutis apparuit. *Ibidem.*

C. Iul. Cæſar, cùm milites in amiſſorum locum ſubſti tueret, ſeruos quoque ab amicis accepiſſe, & eorum forti opera vſum eſſe tradunt. *Ibidem.*

Auguſtus Cæſar libertino milite, præterquam Romæ incendiorum cauſa, etſi tumultus in grauiore annona metuerentur, bis vſus eſt: ſemel ad præſidium coloniarum Illyricum contingentium: iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis, eóſque ſeruos adhuc ac ſine mora manumiſſos, ſub priore vexillo habuit, neque aut commiſtos cum ingenuis, aut eodem modo armatos. *Suetonius & Macrob. lib. 1. cap. 11.*

C. Marius, bello Iugurthino conſul magno fauore renunciatus, illico delectum contra legem in mores habuit, conſcripſitque frequentes capite cenſos & ſeruos: cùm priores duces eos ſacramento non rogaſſent, ſed arma ſicut honores alios à cenſu committerent, videbaturque ſuas quiſque facultates pignori opponere. Id factum alij inopia bonorum, alij per ambitionem conſulis memorabant, qui ab eo genere celebratus auctuſque erat, & homini potentiam quærenti, egentiſſi- B mus quiſque opportuniſſimus. *Gell. lib. 16. cap. 10. ex Salluſtio & Plut. Mario.* At *Val. Max. lib. 2. cap. 1.* tegendæ cauſa ignobilitatis, capite cenſos in militiam adſcriptos ait, vt nouus conſul ſui ſimiles haberet milites.

M. Antoninus Philoſophus contra Marcomannos ſeruitia armauit, maiorum exemplum ſecutos, qui ſecundo bello Punico id fecerant: ſeruos militiæ aſcitos, vt illi, Volones nominauit. Sunt & gladiatores inſtructi, quos Latrones dixit. In Illyrico & aliis gentibus, miles ad id bellum eſt quæſitus. Peperit eam militum inopiam terræ peſtilentia, quæ in Vrbe & agris ea tempeſtate fecerat vaſtitatem *Sab. lib. 4. Enn. 7.*

Longobardi, vt bellatorum amplient numerum, plures à ſeruili iugo ereptos, ad libertatis ſtatum perducunt: vtque rata poſſit haberi eorum ingenuitas, ſanciunt more ſolito per ſagittam murmurantes quædam patria verba, Dij te hac ſagitta nobilitent, conficiantque, vbi patriæ ac principi ſueris infidelis *Olaus lib. 8. cap. 10 ex Pauli Diacon. l. b. 1.*

Tempore Michalis Comneni Palæologi Imp. Ægypti & Arabiæ Sultanus Romanorum amicitiam expetit: vnaque petit, vt Ægyptiis mercatoribus, quos ipſe vellet, quotannis C ſemel fretum traiicere liceret. Qua re conceſſa, traiecerunt, quotannis ſingulis, interdum etiam binis nauibus onerariis ad Europæos Scythas, Mæotidem paludem & Tanaim accolentes: ab eiſque partim transfugas acceperunt, partim à dominis & parentibus emerunt: è quibus in Ægyptum, Babylonem & Alexandriam perductis, Scythicas legiones conſtituebant. Neque enim bellicoſos eſſe Ægyptios, ſed timidos potius atque effeminatos plerunque, affirmabant: eaque de cauſa neceſſario ſibi peregrinum militem parandum, & ære emptis mancipiis propemodum ſeruiendum eſſe, omnis ſolicitudinis earum rerum, quibus humana vita eget, immunibus. Exiguo ſanè tempore tantum per eam cauſam exercitum parauerunt Arabes Ægyptij, vt non occidentalibus tantùm, ſed iis etiam populis qui magis verſus Orientem habitant, admodum eſſent formidabiles. *Gregoras lib. 4.*

Amurathes II. primus omnium Regum Turcicorum ordinem peditum, quos Ianizaros vocant, inſtituit: eóſque ex D Chriſtianis, qui tamen Chriſtum abnegauerant, elegit: quorum viribus & ipſe, & qui ipſi ſucceſſere, ex innumeris ferè præliis victores euaſerunt, ac penè totum debellarunt Orientem. *Iouius in vita Amurathis.*

Condemnationis, Noxa.

Viriatus paſtor à teneris, Luſitanorum poſtea dux, ob robur corporis & fortitudinem animi, in bellum proficiſcens, latronum cateruam, quam circum ſe habebat, in hoſtes eduxit, bellumque gerens cum Romanis, multis præliis ſuperior fuit. *Diod. lib. 32.*

Henricus I. Imp. quemcunque videbat furem aut latronem manu fortem, & bellis aptum, à debita pœna ei parcens collocabat eum in ſuburbano Menſaburiorum, datiſque agris atque armis, iubebat eum ciuibus parcere, in barbaros autem, in quantum auderent, latrocinium exercere. *Vitichindus.*

Ne claſſi, quam Angelus Triuiſanus in Pado amiſerat, redintegrandæ, milites aut remiges deeſſent, lex eſt in Senatu Veneto lata, vt exules maritimis ab oppidis atque inſulis reipublicæ ob homicidia quæ eſſent facta, ſi pace cum mortui propinquis inita menſes ſex in claſſe reipublicæ ſua impenſa operam nauauerint, aut ad id vicarium dederint, reſtituerentur, exceptis iis qui hominem conſtitutò occidiſſent. *Bembus* E *lib. 10. Hiſt. Ven.*

QVOMODO. PVTA.

Supplicatione.

Apud Scythas, pellis inceſſio iuriſiurandi vicem habebat. Mos verò ferè hic fuit. Vbi quis iniuria eſſet a quopiam affectus, nec repellendæ idoneum parem que ſe intueretur, quum bouem immolaſſet, conciſas quidem carnes percoquebat aqua, pellem verò extendens, in ea ipſa conſidebat, manibus retrò adductis, vt ex iis vnus qui cubitis colligantur. Hic verò modus illis gentibus eſt ſupplicandi maximus. Adiacentibus igitur iumenti carnibus, adeunt domeſtici familiareſque primùm, mox & cui collibuerit: arrepta verò carnis portione, dextroque ſuper corium illato pede, pollicetur pro virili vnus equites [illegible], nullis cibariis, nullâque item mercede: nonnulli, graui armaturæ pedites: qui egentiſſimus eſt, offert ſeipſum, ſitque ad eum modum haud contemnenda in bonis corium aggregatio, eſtque ea tum firmiſſima, tum hoſti prorſum inexpugnabilis, vt quæ ſit iureiurando obſtricta. Hinc ſæpe lectum in hiſtoria, exercitum à corio eſſe conflatum. *Cælius lib. 27. cap. 14. ex Luciano.* F

Lectione.

Romani videntur aliquando ſoliti in delectu habendo poteſtatem facere militibus, vt ſinguli ſingulos, notos ſibi, quorum virtuti confiderent, legerent, atque id potiſſimum cùm periculum aliquod maius inſtaret, atque aliquis grauior caſus vrgeret: & vt cùm domui exercitum cogerent, ita fortaſſe etiam cum à parte copiarum pugna periculoſior cum hoſtibus erat committenda, vt qui ad expeditionem illam proficiſcerentur, à ſemetipſis lecti forent, conſcij inter ſe mutuæ virtutis. Appellabant autem hoc, Virum à viro legi. *Liuius in 9. lib. ab Vrbe condita.* Et ad Vidimonis lacum Hetruſci lege ſacrata, coacto exercitu, quum vir virum legiſſet, quantis nunquam alias antea ſimul copiis, ſimul animis dimicarunt. *Tacitus in 17. lib.* vbi de conſilio Galbæ agit, qui audita rebellione legionum, adoptauit ſibi Piſonem, remedium eorum malorum fore id ratus. Apud frequentem militum concionem imperatoria breuitate adoptari à ſe Piſonem more diui Auguſti, & exemplo militari, quo vir virũ legeret, pronunciat. *Vict. l. 18. Var. Lect. c. 19.* G

Friderico I. Imp. quintum in Italiam irrumpente, Mediolanenſes, quibus prima ipſius imminere belli tempeſtas videbatur, inſitatos etiam ſibi adhibendos apparatus putarunt. Quippe cohortes firmiſſimas duas ſcripſere, vnam nongentorum lectiſſimorum militum, qui à morte nomen inuenêre, quòd antè mori, quàm hoſti in acie cedere coniurarent: alteram trecentorum fortiſſimorum iuuenum, qui carrocium armati cuſtodirent, neque hoſtes impunè inſultare permitterent. Decreuerunt etiam, vt omnes ciues in ſuas quiſque tribus diuiſi, & ſub verſicoloribus ſignis inſtructi exirent, afflictæ patriæ aut extremum exitium, aut glorioſam victoriam relaturi. Itaque cùm ad Lignanum prælium iniretur, & Germani hoſtes præcipites ad carrocium vſque compuliſſent, atque ex eo vexilla detraxiſſent: ibi redintegrata per trecentos iuuenes pugna, vtrinque fortiſſimè dimicatum. Nongenti autem annitentibus cæteris vires interim atque animum collegêre, ac ſeſe aperto, vt decreuerant, periculo deuouentes, valida impreſſione facta Germanorum aciem implêre, & ſignifero imperatoris occiſo, vexillum Aquilæ in poteſtatem abduxêre. *Sigonius* H *lib. 14. regni Ital.*

Approbatione.

Apud Alemannos quondam, arma ſumere non antè cuiquam moris erat, quam ſolennibus diebus conuenientibúſque primores & populus illud comprobaſſent: tum ipſo concilio, vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto & framea iuuenem ornabant: hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos erat. *Auentinus lib. 5. Annal. Boiorum ex Tacito* recitat.

Mercede.

M. Cato Conſul cum Valerio Flacco amico ſuo & familiari factus, prouinciam eſt ſortitus Hiſpaniam citeriorem. Vbi cùm gẽtes partim armis in ditionem redigeret, partim beneuolentia conciliaret, ingruerunt magna manu Barbari, eratque, ne opprimeretur, periculum. Quare è Celtiberis, qui propinqui erant, aſciuit auxilia. Quibus auxilij ferendi ducenta talenta mercedem poſtulantibus, cùm alij omnes fœdum dicerent eſſe cum Barbaris Romanos de opis ferendæ paciſci mercede, negauit quicquam incommodi eſſe Cato; quippe ſi viciſſent,

ſoluturos ab hoſtibus, non ab ſe;ſin eſſent victi, non fore nec
A à quibus exigeretur, nec qui exigerent. Ea pugna fudit fugauitque hoſtes: reliqua quoque magnificum ſucceſſum habuere. *Plut. in Catone: & Front. lib. 4. cap. 7.*

Honore.

Borellus, Barcinonæ Comes, magno à Mauris prælio victus, & equitibus quingentis amiſſis, fugiens Barcinonem reuerſus eſt. Mauri ſubſequuti, equitum capita balliſtis impoſita proiecerunt in vrbem. Cùm ſe diutiùs defendere non poſſet, ciuitate relicta, cum paucis equitibus in montes apud Minoreſſam ciuitatem ſe recepit. Huc Comites, Vicecomites, nobiles & equites omnes accitos, Quid agendum foret amiſſa ciuitate? conſuluit. Hi primùm legatos ad regem Gallorum & ad ſummum Pontificem ſtatim mittendos eſſe dixerunt, imploraturos auxilium: deinde legatis iam Romam & in Galliam miſſis, vt Borellus Comes publicis præconiis denunciaret ac pollicèretur militarem dignitatem & ordinis equeſtris titulos & honores omnibus qui cum armis & equis ad ſe venirent, aduerſus Mauros Chriſtiani nominis hoſtes, Barcinonæ principatum defenſuri. Hoc diuulgato, perpaucis diebus, præter nobiles & equites, qui iam militaribus priuilegiis &
B honoribus gaudebant, alij quoque numero circiter mille conuenerunt, equis & armis præferoces. Quos Borellus, promiſſis honoribus inſignitos, Paratos cognominauit. Quorum genus adhuc & domus de Parata, quæ nunc Peralta dicitur, nomen habet. Cum his Mauros omnes è Barcinona totaque prouincia Tarraconenſi, breui tempore exegit, & reliquum vitæ ſuæ tempus tranquilliſſimè vixit, & finem Maurorum bellis impoſuit. *Marinæus lib. 9. rerum Hiſp.*

Licentia.

Captus erat à Margarita Daniæ & Noruegiæ regina, Albertus Megalopolenſis dux, Rex Sueciæ: neque vlla libertatis ſpes erat. Roſtochienſes atque Viſmarienſes, publicis edictis euocarunt omnes ad prædam, ſuapte fortuna, ſuo lucro aut damno in tria regna militaturos: portus & vrbes ſuas illis patêre, vt prædam inde abſtractam ſibi partirentur diſtraherentque pro arbitrio. Confluxit tanta hominum colluuies, vt mare implerent orientale, & paſſim ſine diſcrimine prædarentur. Vitalianos ſeſe appellauere. Qui vt nulla auctoritate cohiberi
C potuere, ſic & Roſtochienſibus graues incubuere, & eoſdem vicinis omnibus exoſos fecere. *Crantzius lib. 5. Sueciæ, cap. 33.*

Alea.

Barcinonæ, Tarraconenſis Hiſpaniæ metropoli, cùm aliquando in magna remigum inopia oborta neceſſitate triremes parari eſſet neceſſe: ſubiecta ex publico mediocri pecunia, ea lege, vt ex duobus, qui illam alea lucraretur, liber deportaret: qui verò amitteret, remex maneret: magnus remigum delectus breui tempore factus eſt. *Paſchaſius Iuſtus lib. 1. de Alea.*

MILITVM PRVDENS RECENSIO.

Scytharum Rex quidam, vt Scytharum multitudinem oſtenderet, recenſitos ſingulos certum in locum ſagittam vnam emittere iuſſit. E ſagittis lebetem ferreum conflari fecit ſtupendæ magnitudinis. *Herodotus.*

Cecrops Athenienſium Rex, populorum recenſione inſtituta, ſingulos in vnum aceruum lapidem coniicere iuſſit. Manſit ex hoc more nomen ipſum, vt poſtmodum ἀπὸ τῶν λάων è lapidibus, populi dicti ſint λαοὶ. Huc alluſere poëtæ,
D quando Deucalione iactos poſt terga lapides, in homines tranſmutatos, fabulantur.

Perſæ in bellum ituri ante Regem in throno ſedentem cum ducibus coëgunt: ac ſinguli in cophinos ad id paratos ſagittam coniiciunt, qui mox ſigillo obſignantur regio. Demùm peracto bello ſingulis ſagittam ſuam repetentibus, deſideratorum initur ratio. *Cælius lib. 18. cap. 18. & Alex. lib. 1. cap. 20.*

Xerxes Perſarum exercitum numeroſiſſimum apud Doriſcum Thraciæ hoc compendio recenſuit. Duces contraxerunt vnũ in locum myriadem, hoc eſt, decem millia hominum: qua coarctata quàm maximè poterat, circulum extrinſecus deſcripſerunt loco circumſcripto: emiſſaque illinc myriade, ſeptem circumdederunt, vmbilico tenus, & aliam ſubinde atque aliam myriadem introduxerunt: donec omnes connumerauerunt: connumeratos autẽ rationatim digeſſerunt. Et ſic recenſuerunt 170 myriades, hoc eſt, decies ſepties centena millia. *Herod. l. 7.*

Lacedæmonij contra Meſſenios obſtinato animo bellum geſturi, Tyrtæo inflammante, nomina ſinguli phylluris inſcripta brachiis alligarunt, vt ſi in prælio cecidiſſent, ſua quique nota internoſci, & à familiaribus ſepeliri poſſent.

Romani in bellum profecturi, ſinguli in tabulis deſcribebantur, vt illorum, qui in prælio cecidiſſent, nomina innoteſcerent. Primus ſemper miles fauſti ominis ergo, felici nomine legebatur. *Alex. lib. cap. 1. cap. 20.* E

Moſchouitarum magnus Dux hoc modo ſuos recenſere ſolet. In militiam deſcripti coram magno Duce ſinguli comparent, & nummum vnum, quem patrio nomine Denga vocant: æſtimationem vnius groſſi Polonici, Principi dant, reuerſique ex bello eundem nummum repetunt: occiſorum vero numiſmata Princeps retinere ſolet, atque ita occiſorum numerum cognoſcit. *Guagnin. in deſcript. Moſchouiæ cap. 5.*

MILITVM PRVDENS DIMISSIO.

Differt hæc Dimiſſio ab ea, qua poſt bellum confectum ad purgandam à colluuie militari regionem vtimur. De qua in ſequentibus.

* Miſſio quadruplex erat apud Rom. Honeſta, Cauſaria, Gratioſa, Ignominioſa, poſt confecta autem ſtipendia, mittebatur miles liber & immunis. Legitimorum autem ſtipendiorum tempus erat xx. annorum in pedite: x. in equite. Nauticis tamen militibus xxv. anni præſcripti: infra hos qui ſe ſubducebat, morte aut ſeruitute luebat pœnam. Priores duæ miſſiones ordinariæ erant, & iuſtæ: aliæ iniquæ: nam Gratioſa quæ ex fauore fiebat Imperat. ſæpè reſcindebatur tanquam inualida: ignominioſa verò ob delictum aut crimen militiâ ſoluebat, nominiſque infamiam adferebat. Formulam & exemplum habes in *Hirtio, apud Cæſarem de bello Africano.* F

Eumenes victus ab Antigono, poſtquam fugiens in Nota arcem ad Lycaoniæ & Cappadociæ poſitam confinium cum quingentis equitibus & ducentis peditibus refugit: quotquot amici eius miſſionem poſtulauerunt, quòd non ferrent aſperitatem loci, vel victus anguſtias: omnes complexus atque omni comitate eos proſecutus, miſſos fecit. *Plut. in Eumene.*

Legitima Rom. militia decennium habuit, ſi non priùs debellari cum hoſte contigiſſet, aut miſſio aliqua intercidiſſet, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legitimam illam fuit & Cauſaria. Hæc vt priore illa minùs pulcha, ita reliqua honeſtior, quæ ab re ignominioſa dicta eſt. *Sabell. lib. 1. Enn. 7.*

Auguſtus his, qui maiores quinque & quadraginta annis equum ritinere nollent, reddendi equi gratiam fecit, illoſque velut emerita militia dimiſit. *Alex. lib. 2. cap. 13.* G

* STIPENDIA.

Stipendia militum ὀψώνια vocat Polybius, quod prius pecunia militi conſignata in obſonium primum data eſſet. Latini annonas dixerunt, nec ipſum quod eſui modo, ſed mercedem militarem & pecuniam intellexerunt. Græci etiam ῥόγας, fortaſſis ab erogando dixêre.

* QVANDO DARI COEPTA.

Olim Romani nullo publico ære militabant, idque annis pluſquam trecentis, priuato ſumptu ſe alebant, ait Feſtus, pene ad id tempus quo Roma capta eſt à Gallis. Conſtat ſanè ſtipendium inſtitutum ſeptendecim penè annis ante captam vrbem. Sed primum è publico ea accepta. Verùm etiam tum cum priuato ære militarent, collationes quarumdam rerum, annonæ, armorum &c. è publico factæ: idque in dies, vel menſes.

* QVANTITAS.

Prima ſtipendia apud Rom. exigua erant, duo oboli Polybiano æuo diurnum pediti ſtipendium cenſebantur, adeóque in menſem denarij decem, monetæ noſtratis vnus Philippicus. H Cæſar teſte Liuio, legionibus ſtipendium publicauit. Auxit dein Auguſtus, vt in vita eius tradit Tranquillus: ſic vt decem aſſes in diem aſſignaret. Tempore Domitiani ſtipendium menſtruum excreuerat ad aureos ternos, quibus quartum Domitianus adiunxit, vt teſtis eſt. *Zonaras.*

Nonnullis tamen ob præclara geſta duplex dabatur merces, qui ob id duplicarij nominantur apud *Liuium lib. 11.* quales etiam erant Centuriones, aliique ordinum duces.

Equitum triplex erat ſtipendium, tum quod genere forent digniores, tum quod ſuper Centuriones cenſerentur, ac plus onerum ferrent. Verum imminutum ſtatim fuit, & dignitas etiam imminuta; poſtquam Socij ciuitate fuerant donati: per Socios autem confœderatos accipimus & armorum conſortes, erantque omnes Italici, cum Auxiliares externi eſſent, iique delecti leguntur, cum Romani tota Italia pacifice potirentur. Tribunus & Præfectus alæ quadruplum vulgaris ſalarij accipiebat, aliáque vberiora in veſtibus, frumento, ſpeciebus. Ita ex *Appiano Lipſius de militia Rom. lib. 5. cap. 16.*

Neque

Neque multum ab his diſparia exſtitere Græcorum ſtipendia, vt videre eſt apud Xenophontem VII. Anabaſ. vti nec Lacedæmoniorum illo ipſo auctore. Plura in particulari reperiet Lector apud Lipſium loco citato, ſufficit nobis in genere ea attigiſſe. *De Præmiis, Donatiuis &c.* ☞ *Vide ſub finem huius Loci.*

MILITVM CORPORA FIRMARE, EXERCERE, ROBVR ILLORVM AVGERE.

TVM ACTIVVM, TVM PASSIVVM,

VVLNERA, PLAGAS.

Gothorum pueri olim in balneis calidiſſimis ad ſanguinis vſque effuſionem virgis cædebantur: mox in aquam gelidam mergebantur, vt inſtar ferri ſolidiora acquirerent corpora, æſtus pariter & frigoris patientiſſima. *Olaus lib.* 8. *cap.* 7.

Hunni, vt Iordanes Gothus hiſtoricus tradit, infantibus vix dum natis nouacula genas ſecant: vt priùs vulnera pati quàm lactis dulcedine lætari condiſcant. Quare obductis cicatricibus imberbes conſeneſcunt. *Bonfinius lib.* 2. *Dec.* 1. *ex Luitprandi lib.* 2. *cap.* 1.

Vilmerus Gothus Ruſſos bello premebat. Ruſſi tribolos paſſim ſpargebant, Gothi verò ligneis ſoleis vſi, iritos hoſtium fecêre conatus: edocti id genus tegminis à Starchatero heroë fortiſſimo. *Io. Magnus lib.* 5. *cap.* 13.

LABORES QVOSCVNQVE

Germanorum olim pueri, vt militiæ per ætatem patientes forent, non in munditiis, ne langueret animus, ſed in laboriosis exercitationibus, currendo, algendo, æſtuando, famem ſitimque tolerando, arduáſque & perdifficiles vias peragrando, exercebantur: ac pugnæ ſimulacris, in quibus verbera & plagas dare & accipere cogebant. *Alexand. lib.* 2. *cap.* 25.

Cretenſium pueri, vt armis ac laboribus ab ineunte pueritia aſſueſcerent, calorem & frigus, viam aſperam acclinemque & arduam contemnerent, inque gymnaſiis inſtructiſque pugnis plagas paruifacerent arcubus & inter arma ſaltibus exercebantur, quos à principio Curetem illis oſtendiſſe ferunt, deinde inſtruxiſſe vt ſaltationem, quam Pyrrhicham appellauit, ſaltarent, adeò vt ne ludus quidem bellicæ fuerit vtilitatis expers. Similiter & rhythmis Cretenſibus modulationibus atque concentibus vterentur, ad cantilenas à Thalete inuentas aptiſſimis. *Strabo lib.* 10.

Calaſiries, præcipui Ægyptiorum milites ſuos, pueros his diſciplinis exercent, vt niſi centum octoginta ſtadia priùs confecerint curſu, veſci cibo nullo modo ſinerent: quos à pueritia & primis annis, nudis pedibus ingredi iubebant, ne delicatior cultus corpora emolliret, eneruarétque. *Alexand. lib.* 2. *cap.* 14.

Perſarum Reges, ne exercitus otio torpeſceret, cùm omnis res in tuto erat, nec hoſtes adeò timendi, interim curſus & pugnæ præmia militibus proponebant. Cyri profectò diſciplina fuit, vt milites ſemper opus facerent, & nunquam exercita iuuentus, niſi ſudore prætio, cibum ſumeret. Ipſe etiam neque prandebat, neque cœnabat vnquam, niſi ſudaſſet priùs, & militaria obiiſſet munera. Idem ſæpiſſimè caſtra ſua mutauit, ne loci aſſuetudine freti milites, ſegniùs bellica negotia expedirent. Quamuis nonnulli, caſtrorum crebram mutationem præ ſe ferre turpem fugam & exercitus alienationem putarint. *Ex Xenophontis Pædia, Alex. lib.* 1. *cap.* 20.

Ageſilaus in gymnaſio, ne otio ſeneſcerent milites, exercitationis & virtutis cuiuſque præmia propoſuit, leuibúſque præliis experiundo aſſuefecit. *Alex. ab Alex. lib.* 1. *cap.* 20.

Philippus exercebat Macedones, perinde ac ſi periculum immineret, ita vt aſſumpti armis trecenta ſæpe ſtadia conficerent, ferentes vnà galeas, ſcuta, tibialia, ſariſſas, & cum his armis etiam commeatum, atque omnia vaſa, quæ ad quotidianum victum requirebantur. *Polyæn. lib.* 4. Idem, cùm primùm exercitum conſtitueret, vehiculorum vſum omnibus interdixit: equitibus non ampliùs quàm ſingulos calones habere permiſit: peditibus autem denis ſingulos, qui molas & funes ferrent. In æſtiua exeuntibus, triginta dierum farinam collo portare imperauit. *Frontinus lib.* 4. *cap.* 1.

Alexander Magnus laboris aſſuetudinem in re bellica perſuadens, ad militaria exercitia ſuos, Chiliarchiis præmij loco propoſitis, accendit. *Alex lib.* 1. *cap.* 20.

In expeditionem ituri milites Rom. arma & vallum, necnon vtrem, follem, ſcutum, gladium, tum ſiquid ad vſum vellint, interdum plus dimidiati menſis cibaria, abſque ſeruorum, aut iumentorum miniſterio humeris ferebant. In ipſis caſtris iactu diſci, curſu, ſaltu, iaculatione, & lucta inuicem contendere mos erat. Nandi quoque poſt ſolitas exercitationes iuuentutis Romanæ ſummum ſtudium in militari rudimento fuit, aliaquè opera iuſta militaria, quibus quaſi ſimulacris pugnæ animos corporaque, tanquam ad verum bellum acuebant. Ad palum quoque exerceri, aut iaculis & ſagittis ferire, nonnunquam fundis & lapidibus, diſciplinæ militaris erat. Fuit enim palus cubitorum trium, quem tyrones ſcuto & clauo velut hoſtem petere, in eúmque ictus & plagas inferre ſolebant. In quo id cauebatur inprimis, ne dum ad palam ictus intendunt, ipſi hoſtium telis pateant: proinde oportebat animo eos & corpore intentos eſſe, non magis ad inferendos, quam ad cauendos declinandóſque ictus: cui ludo Palaria nomen. *Alex. lib.* 1. *cap.* 20.

Q. Fab. Maximus, & plerique Romanorum Imperatores & duces, exercitum itineribus & locorum mutatione crebrò fatigari potiùs, quàm vno in loco in caſtris ſedere, exiſtimabant eſſe cùm tutiùs, tum ad diſciplinam militarem nobilius. *Alex. ab Alex. lib.* 2. *cap.* 12.

P. Scipio Naſica, quamuis in hybernis claſſis vſus non eſſet neceſſarius, ne tamen deſidia miles corrumperetur, aut per otij licentiam ſociis iniuriam inferret, naues ædificare inſtituit. *Frontinus lib.* 4. *cap.* 1. Idem ad Numantiam, corruptum ſuperiorum ducum ſocordia exercitum correxit, dimiſſo ingenti lixarum numero, redactis ad munus (quotidiana exercitatione) militibus. Quibus cùm frequens iniungeret iter, portare complurium dierum cibaria imperauit, ita vt frigora & imbres pati, vada fluminum pedibus traiicere aſſueſcerent, exprobrante ſubinde Imperatore timiditatem & ignauiam, frangentes delicatioris vſus ac parum neceſſaria expeditionis vaſa. Quod maximè nobiliter accidit C. Mænio tribuno, cui dixiſſe traditur Scipio: Mihi pauliſper, tibi & Reipub. ſemper nequam eris. *Ibid.* Crebrò militem onere degrauatum inceſſens: Quum gladio rectè vallare didiceris, vallum ferre deſinito. Quendam ſcutum nimis aptè ferentem, aliud amplius grauiúſque iuſto ferre coëgit: reddita etiam cauſa cur id faceret, quando ſcuto meliùs quàm gladio vteretur. *Sabell. lib.* 9. *Ennead* 5.

Domitius, Corbulo dolabra, id eſt, operibus hoſtem vincendum eſſe dicebat. *Front. lib.* 4. *cap.* 7.

Q. Metellus Conſul, quamuis nulla lege impediretur, quin filium contubernalem perpetuum haberet, maluit tamen eum ob militarium laborum communionem in ordine merere. *Frontinus lib.* 5. *cap.* 1.

C. Marius, poſteaquam Romæ de Iugurtha triumphauit, ad militarem diſciplinam conuerſus, curſu variiſque & implexis itineribus militem exercuit, qui graui onere preſſus, ſigna ſequi cogebatur. Quo factum, vt milites huiuſmodi laboribus aſſueti, Mariani poſtea ſint muli appellati. Alij Marij vocem, quum apud Numantinum ſub Scipione eſſet, auditam aiunt, eum optimum mulum quæſitum habere, ad impedimenta conuehenda, qui valetudine corporis, & robore cæteros anteiret: iam inde factum, vt qui robuſtus miles haberetur, hunc Marianum mulum vulgò nuncuparent. *Ex Plut. Mario. Sabellic. lib.* 2. *Enn.* 6. At *Iulius Frontinus lib. Stratagematum* 4. ſic inquit: Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maximè exercitus agmen oneratur, vaſa & cibaria militum in faſciculos aptata furcis impoſuit, ſub quibus & habile onus & facilis requies eſſet: vnde & in prouerbium tractum eſt, Muli Mariani, nimirum ob laborum tolerantiam, quòd Homerus *μένος πολύεργος* identidem appellat.

Maximinus ſenior, priùs quàm ad imperium conſcenderet ſub Alexandro Seuero militans, quinto quoque die in armis exercitum educebat, currendoque & luctando exercebat. Ipſe quoque, quanquam iam grandis natu, campeſtrium exercitationum labores cum eis ſubibat. *Fulg. lib.* 2. *cap.* 2. & *Alexand. lib.* 1. *cap.* 20.

Aurelianus Cæſar præ cæteris nullum reliquit vacuum diem, quin ſe ſimul & ſuos pilo, ſagittis & militaribus armis exerceret. *Ibidem.*

Antoninus Baſſianus Caracalla, præterquam quòd ſe cum militibus exercebat, iter ſemper onuſtus armis pedes fecit. *Alex. lib.* 1. *cap.* 20. *ex Spartano.*

Atila Aquileiam per aliquot menſes, homo eius artificij rudis,

tudis, obſidens, ad exercendum in tanto otio militem, non A longè ab Aquileia montem Vnnum in modum aggeris ſtruxit. Sic enim ſuo quoque tempore Venetos prædicaſſe, Otho Friſingenſis, ſcriptor ſanè vetuſtus, retulit. *Sigon. lib. 15. Imp. occid.*

Magnus Sfortia omni vitæ tempore in caſtris aleam peroſus, vti duci pariter ac militi maximè peſtilentem, ita otij tempora tranſigebat, vt in vſum militiæ ad palæſtram cunctos ordines exerceret. Tum enim mos erat multa arte luctari, ingentis ponderis ſaxum iactare, ferream vectem iaculari, teretem palum in terga conuerſis manibus vibrare, ſaltuque & curſu plurimùm contendere. Quibus in ludis ipſe multum lacertoſus & induſtrius facilè validiſſimum quemque ſuperabat *Iouius in eius vita.*

FAMEM, SITIM.

Lucani, liberos à prima infantia ſine veſte aut miniſterio ſeruili, in duritie & parſimonia educabant in ſyluis, quibus præda venatica erat cibus, potus verò fontium liquor. *Alexand. lib. 2. cap. 25.*

Alexander Magnus Darium perſequens, per aridam viam iter faciens, maxima ſiti laborabat. Macedones ſpeculatores B regionis, cùm in cauo ſaxi pauxillum aquæ repeririſſent, eam galea exceptam Alexandro attulerunt. Ille oſtendens exercitui, vt apparente aqua bonum animum gererent: nequaquam ipſe bibit, ſed in omnium oculis & conſpectu aquam effudit. Macedones clamore ſublato, iuſſerunt, vt ipſe viam præcederet, fortiter ſiti reſiſtentes, ob regis continentiā atque tolerantiam. *Polyæn lib. 4. & Front. lib. 1. cap. 7.* Addunt alij, Macedonem potum Alexandro obtuliſſe: eumque interrogaſſe, Quonam eam aquam ferret? & reſpondente eo, Filiis ſe illam attuliſſe: cæterùm licèt illi morerentur, diu ſuperueniente Alexandro, copiam liberorum ſibi non defuturam: Alexandrum cùm iam manu teneret galeam vt biberet, dixiſſe: Nolle ſe bibendo aliorum augere ſitim, & aquam illi reſtituiſſe.

M. Cato Vticenſis, cùm per Lybiæ feruidas arenas iter faceret, & propter Solis ardores laborémque totus exercitus ſiti grauiter laboraret, porrecta ei galea aquæ plena à milite, vt ad continentiam & tolerantiam ſuos inuitaret, in exercitus conſpectu aquam e galea effudit, ne ſolus ſitim ſedaſſe diceretur, cùm aqua deeſſet, qua alij ſitim extinguerent. *Fulgoſus lib. 4. cap. 3.*

C M. Antoninus ad Mutinam victus, ad Lepidum fugiens, ad legiones Tranſalpinas, erat notabile militibus exemplum, qui ex tantis deliciis & luxu facilè aquam putridam potabat, fructibus agreſtibus & radicibus veſcebatur. Vorauerunt etiam, vt fama eſt, corticem: nec ab animalibus nunquam antea guſtatis in ſuperandis Alpibus abſtinuère. *Plut. in Ant.*

Rodolphus, Romanorum Imperator, cùm Auſtriam, deficientibus ex genere ducum virilis ſexus hæredibus ad imperium deuolutam, aſſereret, & in bello contra Ottocarum Boëmiæ Regem ſiti laboraret exercitus: ferunt agreſti, qui meſſoribus potum ferret, ablatam hydriam ſicera plenam, Imperatori oblatam fuiſſe. Quam cùm ille vidiſſet: Reddite, inquit, nam ego exercitui, non mihi ſitiebam. Hac ſitis tolerantia ſitibundum exercitum refocillauit. *Æneas Syluius lib. 3. Commentariorum de geſtis Alphonſi.*

Alphonſus, Siciliæ Rex, cùm contra Antonium Caudolam exercitum paraſſet: eius inſidiis ieiunio & famelico exercitu D occurrere coactus eſt. In quo periculo cùm miles panem cum raphano & caſeo, ingens in tali cauſa munus, obtuliſſet, laudato militibus animo, accipere noluit, parum conuenire dicens, ieiuno exercitu regem vlla re veſci. *Fulgoſus lib. 4. cap. 3*

ÆSTVM, FRIGVS.

Germanis vſitatum fuit, vt pueri ab ineunte adoleſcentia calores, & frigora pati aſſueſcerent, vtque vilibus tecti amiculis, hyeme pariter atque æſtu eodem cultu incederent. *Alex. lib. 2. cap. 25.*

Spartanos Lycurgi legibus Inſtitutos, infantes primùm editos, rigidiſſima aqua fouere, nudóſque in patientia laboris enutrire, nihilque ſomni cauſa ſternere, prodit *Plut.*

Ageſilaus Lacedæmoniorum Rex, iam ſenex, ſæpe per brumam viſus eſt diſcalceatus, & ſine tunica: vt iuuenibus daret patientiæ exemplum. *Ælianus.*

Iphicrates ſub hyemem & congelatam aciem videns opportunum tempus hoſtes aggrediendi, producere milites volebat. Quibus ob veſtium tenuitatem & frigoris ſæuitiam, difficulter obedientibus, ipſe quoque laceram veſtem indutus, accedens ad tabernacula, ſingulos hortabatur, vt hoſtes inuaderent. E Conſpicati igitur decem abiectiſſima veſte amictum, & calceis carentem, pro communi ſalute ſe voluntario periculo offerre, eum libenter ſecuti ſunt. *Polyænus lib. 3.*

Tiberius Cæſar, in Germania trans Rhenum eum vitæ ordinem tenuit, vt ſedens in ceſpite nudus cibum caperet, ſæpe ſine tentorio pernoctaret. *Suetonius.*

Seuerus Imp. hyeme ſæua, aperto capite per niues & pruinas, per montes ſyluáſque curſitabat, vt milites ſuo exemplo confirmaret. *Spartianus.*

Hadrianus Imp. tabernacula militum è frondibus facta ad minuendam caloris vim penitùs ſubuertit, quòd parùm militare eſſe duceret, ſolem & imbres non poſſe tolerare. *Fulgoſus lib. 2. cap. 2.*

EXERCITVM, COPIAS, MILITES, SOCIOS, AVXILIA IN LOCIS tum per ſe, tum propter hoſtes periculoſis, in procinctu, in acie, in fuga tueri, defendere, ducere, educere, introducere.

Defenſionem noſtrorum hic ſpectamus reſpectu Loci, illis quomodo libet infeſti. Exempla eadem Hoſtibus quoque accomodari F *poſſunt, quatenus conſeruando noſtros, Hoſtes opprimimus, impedimus, lædimus.*

IN LOCORVM MVNITORVM, VRBIVM, Arcium oppugnatione.

☞ *Hic ſolius Prouidentiæ in defendenda noſtrorum vita ratio habetur. Quatenus verò loca iſta Hoſtibus eripiuntur, in ſeq. exempla afferentur.*

Lycurgus exquirenti, Cur muros oppugnare vetuiſſet? Ne à femina, inquit, vel puero, vel ſimili homine opprimantur præſtantiores. *Plut. in Apophtheg.*

MARE, LACVS, FLVMINA prudenter ſuperare

Moyſes Iſraëlitici dux exercitus, cùm Pharaonem cum L. equitum millibus, peditum CC. millibus inſequentem videret: non per Arabicum dorſum, qua iter multò breuius Iudæis in Cananæam patuiſſet, veritus, ne in deſerto ab Ægyptiis tamiam inſtantibus conficeretur, ſed ad mare Rubrum duxit ſuos. Illic montibus & mari incluſus, cùm vnica nox moram internecioni præberet G (præda enim onuſti exierant Iſraëlitæ, armis nudi) mari virga percuſſo, fluctibus in diuerſa abeuntibus, patefecit repentè populo iter Dux omnium primus vada ingreſſus, aquis hinc inde in murorum ſpeciem ſtantibus, omnem ſecum traxit multitudinem. Ante partam noctis vigiliam Arabicum litus, quod contrà Æthiopico reſpondet, ſine aliquo maiore tumultu primum agmen occupat. Nec Iſraëlitarum ad mare progreſſus, fefellit hoſtem: cæterùm vulgò credidère Iudæos in impetū cepiſſe ſeſe præcipitandi, ne capti ad ſupplicia & cruciatus traherentur. Verùm vbi aduerſum litus ab illis teneri eſt animaduerſum, miraculo rei nonnihil ſtupore defixi ſteterunt Ægyptij: inde dolore & ira præcipitante, qua cuique proximum fuit, cum fremitu & clamore ad mare decurrunt, vt extremum moratorum opprimerent agmen. Mox verò nudum littus intuitu, ſequendi ſtudio temerè & ipſi vada ingrediuntur. Et iam currus equitibus mixti fugientium extrema carpere cœperant veſtigia: euaſiſſentque hoſtes non ſine Hebræorum perturbatione, & ſtrage ingenti in aduerſum litus: niſi fluctus, qui plures horas immoti ſteterant rege cum omni- H bus copiis obruto, in ſe reflui coiuiſſent. Ioſephus, dum miraculo hæc facta probare contendit, inde argumentum ſumpſit, vt diceret magni Alexandri militibus per Pamphylium mare itidem terreſtre iter patuiſſe: Ita, inquit, Deus voluit euenire, vt Macedones Perſarum regnum euerterent. Strabo cùm miraculi famam accepiſſet, pelagi naturæ adſcribere auſus eſt, quaſi æſtuarium ibi maris eſſet, vbi numeroſi exercitus aquis ſubitò coëuntibus periclitari dicerentur. *Sabell. lib. 3. Ennead. 1.*

Ioſue, Iſraëlitarum dux, ex Domini præcepto, ſacerdotibus præcepit, vt fœderis arcam portantes, populo præirent, populus ſequeretur, ad bis mille cubitos: futurum enim, vt quamprimum ſacerdotes pedum veſtigia in Iordanis aqua poſuiſſent, Iordanis diuideretur, & aqua ſupernè defluens in vnum cumulum teſtaretur: inferior ab ea diuulſa, in mare mortuum dilaberetur. Id quod & factum eſt, & ſic omnes Iſraëlitæ ſiccis pedibus Iordanem petiêre, ſacerdotibus cum arca in medio Iordane fixis aſtantibus, donec gens tota trāſijt. *Ioſue cap. 3.*

Crœſus Halym ponte copias traiecit. Fama eſt, fuiſſe in illis caſtris Thaletem Mileſium qui quum nuſquam fluuius foret

A foret vadabilis, nec vllus adhuc eſſet pontis vſus, quum ſiniſtrum amnem caſtra haberent, foſſam à fluuio militari opere in dexteram duxit, caſtra à tergo amplexus, in eamque fluuio repente immiſſo, medium alueum inter aditum foueæ & exitum penitùs exaruiſſe. Alij adeò extenuatum ferunt, vt facilè citrò vltroque vel à pedibus vadari potuerit. *Sabell.lib.6.En.2. & Frontinus lib 1.cap.5.*

Datames, Euphratem tranſgreſſus, Perſarum regem cum maximo exercitu aduentare audiens, ſupra fluuium magnam viam contendit, & curribus binis coniunctis, binos alios impoſuit, eoſque clauis inter ſe compegit, & iuxta canthos ab inferiori parte tabulas affixit, vt ne rotæ in limum fluminis deprimerentur. Viros autem valentiſſimos, qui optima iumenta fune attraherent, tranare iuſſit. Poſtea currus compactos in fluuium immiſit. Hoc pacto cùm poſteriores impellerent, ij verò qui traiecerant, ab anteriore parte traherent magnis funibus ſuſpenſos, iniectis ſuperius ſarmentis atque lignis fluuium cum ſuis copijs tranſmiſit. & decem dierum itinere, priùs quàm Rex ad flumen perueniret, domum rediit. *Pol.lib.7.*

B Idem Autophradatem perſequentem fugiens, cùm ad flumen propè veniſſet, tranſitum metuens, caſtra ſe poſiturum ſimulauit. Maximis autem & altiſſimis tabernaculis ab anteriore parte ædificatis, iumenta poſteriùs ſoluere non permiſit, neque militibus arma deponendi poteſtatem conceſſit. Hoſtes tabernacula conſpicati, etiam ipſi caſtra fixerunt. Interea Datames cum inſtructo exercitu fluuium traiecit. *Polyænus lib.7.*

Demetrius Lycum fluuium rapidiſſimum tranſmittebat, peditibus nequaquam peruium, equitibus autem illis duntaxat, qui maximos & robuſtiſſimos equos haberent. Ergo equitum triplicem aciem fluctibus oppoſuit: qua rapiditas fluminis infracta tranſitum peditibus faciliorem præbuit. *Idem l.4.*

Thraces amnes gelatos lacuſque non niſi ad vulpis itum rediumque tranſeunt. Obſeruatum, eam aure ad glaciem appoſita, coniectare craſſitudinem gelu. *Plin.lib.8.cap.26.*

Alexander Magnus prohibente Rege Indorum Poro traijci exercitum per flumen Hydaſpem, aduerſus aquam aſſiduè procurrere iuſſit ſuos. Eo more exercitationis decepto hoſte, quia pro aduerſa ripa caueretur, per ſuperiorem partem ſubitò tranſmiſit exercitum. *Polyæn.lib 4.*

C Idem Indi fluminis traiectu prohibitus ab hoſte, diuerſis locis in flumine equites inſtruit immittere, & tranſitum minari. Cumque expectatione barbaros teneret intentos, inſulam paulò remotiorem primum exiguo, deinde maiore præſidio occupauit: atque inde in vlteriorem ripam tranſmiſit. Ad quam manum opprimendam cùm vniuerſi ſe hoſtes effudiſſent, ipſe libero vado tranſgreſſus, omnes copias coniunxit. *Frontinus lib. 1. cap.4. & Polyæn.lib.4.*

Idem Tigrim cum exercitu ſuperaturus (qui ſummum pectus attingens, multos violenter abripiebat) quò fluminis violentiæ obſiſteretur, monuit omnes, vt ſe mutuò manibus comprehenderent, corporumque veluti molem quandam confertiſſimam in vnum conſtringerent. Itaque tranſierunt, non ſine magnis difficultatibus, vt in diſcrimine ſummo Macedonum ſalus fuerit. *Diod.lib.17.*

Antipater Sperchium tranſire volebat: equitibus autem Theſſalis prohibentibus traijcere, copias abduxit in caſtra, & Macedonibus imperauit, vt in armis permanerent, neque iumenta ſoluerent. Theſſali Lamiam equitantes, prandium fecerunt in ſingulis ædibus. Antipater præuertens eos, per fluuium copias traduxit, priuſquam excurrerent ad repellendum Theſſali, & Lamiam irruptione facta cepit. *Polyæn.lib.4.*

D Xenophon vlteriorem ripam Armenijs tenentibus, duos iuſſit quæri aditus: & cùm à citeriore repulſus eſſet, tranſit ad ſuperiorem. Inde quoque prohibitus hoſtium occurſu, repetiit vadum inferius: iuſſitque ibidem militum partem ſubſiſtere, qua, cùm Armenij ad inferioris vadi tutelam rediiſſent, per ſuperius tranſgrederetur. Armenij credentes decurſuros omnes: decepti ſunt à remanentibus. Hi cùm, reſiſtente nullo, vadum ſuperaſſent, tranſeuntium ſuorum fuêre propugnatores. *Front. lib.1.cap.4. & Polyænus lib.1.*

Clearchus magnum exercitum ducens, peruenit ad fluuium, alibi tranſitu facilem vſque ad tibias, alibi profundum vſque ad axillas. Primò conabatur ibi, vbi facilis tranſitus erat, traducere. At hoſtibus procul à fluuio fundas iacientibus & ſagittantibus, atque tranſgredi prohibentibus: Clearchus per eam partem, quæ profundior erat, armatos duxit, vt maxima corporis pars ſub fluuio abſconderetur, quæ verò emineret, ſcuto protegeretur. Armati ſine periculo tranſgreſſi, hoſtes repulerunt. Reliquus deinde exercitus, nemine impediente, faciliori parte fluuij tranſiit. *Front.lib.1.cap.4.*

E Pelopidas Thebanus, cùm in Theſſalia flumen tranſire non poſſet, inſtantibus hoſtibus, caſtris ad fluuium poſitis, à fronte vallum circumdedit. Multis lignis exſectis, quietem militibus concedens, media nocte vallum combuſſit. Igni verò vndique in altum ſublato hoſtes ab inſequendo prohibebantur. Pelopidas cum ſuis abſque periculo traiecit. *Ibid.*

Idem cùm à Theſſalis in fugam verſus, flumen in quo tumultuarium fecerat pontem, liberaſſet: ne ſequentibus hoſtibus idem tranſitus maneret, nouiſſimo agmini præcepit, incenderent pontem. *Front.lib.4.cap.7.*

Hiero Syracuſanus, cùm fluuium tranſire prohiberetur ab hoſtibus, armatos in tranſitu conſtituens, iuſſit equites iuxta fluuium aſcendere, tanquam ibi tranſituros & leuis armaturæ milites. Hoſtes verò ſuprà equites ſuas copias eduxerunt, vt eos ac leuis armaturæ milites tranſitu arcerent. Tum Hiero armatos traduxit, vim adhibens aduerſarijs, qui pauci reliqui erant. & ſignum repentè inermibus militibus & equitibus ſuſtulit. Qui reuerſi traiecerunt, armatis, qui antè tranſgreſſi fuerant,
F redeuntes hoſtes ſuſtinentibus. *Polyænus lib.1.*

Annibal Rhodanum tranſiturus cum exercitu, cùm ex aduerſa ripa Volſcorum gens tranſitum prohiberet: Hannonem noctu cum parte exercitus occultè tranſmittit. Is caſtra Gallorum nil tale opinantium aggreſſus, eos in fugam vertit. Annibal interim cum reliquo exercitu fluuium ſuperauit. *Liuius Dec.3 lib.1.*

D. Iunius Brutus, cùm in Luſitania, ad Lethen amnem copias admouiſſet (id flumen Romani obliuionem dicunt) miles ſubita religione adductus, quum imperio compelli non poſſet, vt id flumen vadaret, dux ſignum in vlteriorem proiecit ripam. In quo repetendo fluuius à paucis primò, mox ab vniuerſo exercitu ſuperatus eſt. *Sab.lib.9.En.5.*

Q. Luctatius Catulus, cùm à Cimbris pulſus vnam ſpem ſalutis haberet, ſi flumen liberaſſet, cuius ripam hoſtes tenebant, in proximo monte copias oſtendit, tanquam ibi caſtra poſiturus: ac præcepit ſuis, ne ſarcinas ſoluerent, aut onera deponerent, ne quis ab ordinibus aut ſignis diſcederet: & quò
G magis perſuaſionem hoſtium confirmaret, pauca tabernacula in conſpectu erigi iuſſit, igneſque fieri, & quoſdam vallum ſtruere, quoſdam ipſi lignationem, vt conſpicerentur, exire. Quod Cimbri verè agi exiſtimantes, & ipſi caſtris delegerunt locum: diſperſique in proximos agros, ad comparanda ea, quæ neceſſaria ſunt manſuris, occaſionem dederunt Catulo non ſolùm flumen traijciendi, ſed etiam caſtra eorum infeſtandi. *Front.lib.1.cap.5.*

Q. Sertorius in Hiſpania, cùm à tergo inſtante hoſte flumen traijcere haberet, vallum in ripa eius in modum cauæ lunæ duxit, & oneratum materijs incendit: atque ita excluſis hoſtibus fluuium liberè tranſgreſſus eſt. *Front.lib.1.cap.5.*

Cn. Pompeius, cùm flumen tranſire propter oppoſitum exercitum hoſtium non poſſet, aſſiduè producere & reducere in caſtra inſtituit, deinde in eandem perſuaſionem hoſte perducto, ne vllam viam ad progreſſum Romanorum teneret, repentè impetu facto tranſitum rapuit. *Front.lib.1.cap.4.*

H C. Iul. Cæſar in Britannia ingentem fluuium traijcere conabatur: Rex Britannorum Caſſouellanus cum multis equitibus & eſſedis eum tranſitu arcebat. Cæſarem maximus elephas ſequebatur, animal Britannis inuiſum: eum ferreis ſquamis muniit, & altiſſimam in eo turrim extruxit, in qua ſagittarios & funditores conſtitutos iuſſit flumen ingredi. Britanni perterrebantur, inuiſum & grande ſupra modum animal conſpicati. Nam de equis quid attinet referre, cùm etiam apud Græcos equi, viſo nudo elephante, fugiant? Itaque Romani ſine periculo flumen tranſmiſerunt. *Polyæn.lib.8.*

Idem aduerſus Gergobiam, vrbem totius Galliæ maximam, expeditionem ſuſcepit. Et è regione caſtra poſuit Rex Gallorum Vercingetorix. Magnus eos in medio ſeparabat fluuius nauigabilis tranſitúque difficillimus. Cæſar ad ripam multis diebus ſuos eduxit. Barbari eum contemptui habere cœperunt, quòd tranſmittere non auderet. Ille noctu duas legiones in profundis ſyluis occuluit: qui dum Galli Cæſarem obſeruarent, ipſi ad ſuperiorem fluminis partem, ponte olim interrupto, ſtrata compacta etiamnum habente, ſupremis duntaxat trabibus ademptis, ex nemore comparatis lignis celeriter pontem refecerunt, & tranſierunt. Galli inſperato tranſitu perterriti

fugam

fugam capeſſebant : Cæſar cum reliquis per extemporalem A pontem tranſiit. *Idem.*

Idem vt Germanis ſuorum finium tuendorum curam inijceret, qui tam licentioſè aliena inuadere conſueuerant, Rhenum copias traijcere conſtituit. Decem dierum ſpacio pontem Rheno impoſuit: cuius iungendi mira fuit ratio propter ædificandi ſolertiam celeberrimam, cuius ipſe in Commentarijs ad longum meminit.

Romani facillimè pontibus flumina ſternunt, vt in quo milites non ſecus atque alia in re bellica ſubinde exercentur, cùm in Iſtro & Rheno, tum in Euphrate. Latæ naues ſunt, quibus iunguntur fluuij. Recedunt autem ſurſum nonnihil ſupra eum locum, quem iuncturi ſunt: datoque ſigno, vnam primam nauem dimittunt, quæ ſecundo flumine iuxta ſuam ripam feratur. Quæ vbi ad locum ponte iungendum peruenerit, ſtoream ſaxis plenam in flumen conijciunt, funi alligatam inſtar anchoræ: quod deuincta nauis in ripa conſiſtit, tabulis & iuncturis, quarum rerum copiam vehit, ſubitò vſque ad excenſum conſtrata. Deinde aliam paululum ab illa dimittunt, & mox aliam, donec in aduerſam ripam perduxerint iuncturam. B Nauis verò ea, quæ ad hoſtes accedit, etiam turres habeat, & portam, & ſagittarios, & catapultam fert. *Suidas in voce Ζεῦγμα.*

Traianus expeditione Parthica, cùm ea regio quæ ad Tigrim fluuium ſpectabat, materiam ad ædificandas naues non ferret, ea nauigia quæ in ſyluis apud Niſibin fecerat, plauſtris in flumen conuehi iuſſit (ſic enim comparata fuerant, vt diſſolui & coniungi poſſent) ægréque ad radices Cardini montis pontem fecit in flumine continuatis nauibus, quamuis hoſtes ex aduerſo collocati prohiberent. *Dion. & Xiphilinus.*

Conſtantinus Magnus cùm ad Hadrianopolim in ripa Hebri fl. conſediſſe contra Licinium tyrannum, pontem ſe tranſeundi fluminis cauſa facere velle ſimulauit, qua in parte latiſſimus amnis erat, dúmque ei rei impediendæ hoſtes intentos videt, quinque millia ſagittariorum peditum cum equitibus octoginta in colle quodam ſyluis pleno in inſidiis collocat. Inde alia in parte, flumine, qua arctiſſimum erat, ſuperato, repentè in hoſtes irrumpit, ac ſigno Crucis illato, eorum triginta millia ſtatuit, ac ſub noctem caſtra etiam cepit. C *Sigonius lib. 3. Imp. occid.*

Hunni Scythico bello deſperato, pellibus palea plenis pro ratibus vſi, cum vxoribus & liberis Iſtrum tranſierunt. *Gregoras lib. 2.*

Quum Tartari ſub rege Hungariæ Bela IV. Strigonium obſeſſuri aduentarent: in Danubio glacie conſtricto pedeſtre prœlium ſæpè commiſſum eſt. At equitatum fluuio credere non audebant. Ergo multa in ripam armenta ducta, ibi ſine cuſtode triduo dimittunt. Strigonienſes hoſtem abiiſſe rati, traiecto amne pecora cuncta rapiunt, & in citeriorem ripam abigunt. Hoc vbi gens fera nouit, rata eodem exemplo, ſe tutò equitatum amni committere poſſe, Danubium ſicco pede traiecit, & vniuerſam ripam numeroſo equitatu occupauit. *Bonfinius lib. 8. Dec. 2. & Fulg. lib 7. cap. 4.*

Scythæ Græcis bellum facturi Danubium tranſierunt, corio ſubere expleto, itaque compacto, vt nec minima guttula penetraret. Scytha enim ſubere conſcenſo, equinaque cauda prehenſa, & ſella cæteriſque belli inſtrumentis impoſitis, equo D pro velo, corio pro naue vtens, Iſtri vaſtum pelagus tranabat. *Nicetas lib. 2.*

Atapacus Perſa, Clyzaſthlanis Iconij Sultani aduerſus Manuelem Comnenum Imp. dux, profligato ſuo ad Mæandrum fl. exercitu, ſuæ ſaluti conſulturus, vadum quærit. Quia verò flumen nuſquam tranſiri poterat, capto ex tempore conſilio, ſcuto prò lintre vſus, læua equum iuxtà natantem trahens, & dextra gladium pro gubernaculo ſuſtinens, tranauit. Cùm in vlteriorem ripam euaſiſſet, & tumulo conſcenſo quis eſſet prædicaret, quò Turcæ eò confluerent, ab Alano quodam ibi occiſus eſt. *Nicetas lib. 6.*

Anno 1510. Maximiliani Imp. milites Verona egreſſi, vt in pagos pleroſque, qui exercitum Venetorum receperant, rebuſque omnibus iuuerant, iracundiam exercerent ſuam, atque inde pabuli copiam aliquam in oppidum importarent, cùm quinque millia paſſuum proceſſiſſent, ad aquæ Martinianæ pontem ſubſtiterunt, vt ventos excurrentes à fluminis tranſitu prohiberent. Leon. Apulus cum expeditis militibus & equitibus à Veneto duce acceptis, equites Epirotas triginta ad ſuperiorem fluminis partem longo circuitu, ne ab hoſtibus conſpicerentur, miſit. Illi repertis in primo colle vadis, flumen tranſierunt: E eodemque & circuitu & celeritate vſi, magno clamore ſublato, repentè in hoſtes à tergo impetum fecerunt. Qui noua re perturbati, cùm reliquum adeſſe exercitum crederent, relicto ponte, in fugam ſe coniecerunt. *Bombus lib. 10. hiſtoria Venetorum.*

Cæſaris Maximiliani copiæ ad Medoacum amnem in magnas anguſtias à Venetis redactæ, intempeſta nocte, ſilentio copijs eductis, & relicta leui tantùm armatura equeſtri, quæ frequentes excitaret ignes & ſpeciem præſentis exercitus redderet, ad ſuperiora fluminis vada contendunt, ludificatíque Barth. Liuianum Venetorum Imp. flumen tranſmittunt. Equitatus omnis in vnum agmen conglobatus, ſuperiore loco in amnem ſe coniecit, vt profluentis impetus ea obice frangeretur, leniorque aquarum vis & humiliora vada tranſeuntes cohortes exciperent. *Iouius in Piſcario lib. 1.*

Eſt mons Mauritaniæ, Farrobus nomine, minoris Atlantis pars, viginti paſſuum millibus Arzila (cui Ioan. Meneſius ſub Emmanuele Luſitaniæ rege præerat) diſtans. Secundùm illius radices amnis fluit, qui hyeme tantis aquis augetur, vt vado F tranſiri non poſſit. Mauri ea re freti, ſecurè in pagis, qui ſunt in monte admodum frequentes, hyemabant, maximóſque armentorum & pecudum greges alebant. At Meneſius in intimis ædibus, ne ea res in vulgus emanaret, duas quadratas ædificari iubet. Cuiuſlibet autem lintris magnitudo tanta erat, quanta poſſet vnius validi iumenti tergo ſupportari. His perfectis, ſe tantiſper continuit, dùm noctem pluuijs & tempeſtate turbidam videret. Eam nactus tempeſtatem, quam optabat, ſignum excurſionis properè faciendæ dari iubet. Vbi ad fluuium peruenêre, qui tunc ſuper ripas effuſus, multò maiorem telluris partem, quàm ſuſpicati fuerant, inundabat: lintres, quas iumenta portabant, in ripa deponi præcipit. Tum vni è ſuis domeſticis, qui Fernandus Freitas appellabatur, imperauit, vt extremitate cuiuſdam funis mordicus apprehenſa, fluuium nando traijceret, vſque eò dum modicæ terræ planiciem, quæ vltra alueum partem, qua fluuius maiore impetu ferebatur, in aquis eminebat, attingeret. Eo fune erat iam vna ex lintribus alligata. Ergo poſtquam is, qui fluminis alueum tranſierat, in locum peruenit, & inde contrariam ripam ſuperauit, lintrem ad ſe facillimè traxit. G Similiter cùm funis alius, quo altera ex lintribus colligata fuerat, ex prima necteretur, minimo cum negotio traducta fuit. Cùm igitur vtraque fuiſſet vtrinque funibus altera ex parte laxatis, ex altera contentis munita, prout tranſmiſſionis illius vſus flagitabat, vt illæ vltrò citroque facilè commearent: equites ephippia detrahunt equis, eaque lintribus imponunt, ipſique lintribus ita fluuium paulatim traijciunt, vt equos habenis deductos tranſnare compellerent. Superato flumine in homines inopinatò inuadunt, multos capiunt, plures interimunt, magnamque prædam faciunt, exercitumque incolumem reducunt. Vbi ad fluuium ventum eſt, abiecti greges primùm fluuium nando traijcere compelluntur, deinde ipſi lintribus eadem ratione, qua nocte fuerant tranſuecti, & multò etiam faciliùs eundem fluuium tranſmiſerunt: Arzilamque, cùm aduesperaſceret, ingreſſi ſunt, cum magna eorum qui relicti fuerant, admiratione. Fieri enim non poſſe crediderant, vt in tam ſæua tempeſtate vel fluuium tranſire, vel, illo tranſmiſſo, hoſtium multitudinem armis exercitam euadere poſſent, maximè verò, cùm regreſſus eſſet difficillimus, & H poſſet facillimè reciſis lintrium funibus impediri. *Oroſius lib. 3. rer. Emman.*

Rex Calecutienſis, Cochimenſi regi, ob fœdus cum Luſitanis initum, exitium minabatur. Regni vtriuſque fines æſtuario ingenti erant diuiſi. Locus autem, quò Calecutienſis Cochimum contendebat, erat eiuſmodi, vt æſtu decedente, vado tranſiri poſſet. Eò cùm Calecutienſis exercitum perduxiſſet, continuò anteſignanis vadum tentare præcepit. Sed ij non modò tranſitu prohibiti ſunt, verùm multos è ſuis amiſerunt. Ergo ad fraudem conuerſus, Cochimenſem quæſtorem, qui ſingulis propè diebus de gentis more militibus ſtipendia perſoluebat, per internuncium magnis muneribus atque promiſſis allexit, vt milites ſtipendio fraudaret. Quæſtor pecunia correptus, morbum ſimulauit, & in vrbem ſe continuò recepit, edixítque militibus, vt qui ſtipendium ſibi ſoluere cuperet, in vrbem ad illum tenderet. Quo facto multi ſe in vrbem conferebant, quos Naramuhimus, Cochimenſis regis nepos, dux belli, continere non poterat. Quæſtor ſolutionem de die in diem differebat. Hoſtes interim vadum minimè tentabant, vt

Cochimenſes

Cochimenſes negligentiores redderent. Poſtquam Calecutienſis ad hunc modum milites delapſos, & eos, qui remanebant, minùs ad defenſionem intentos animaduertit, repentè ſuas copias vadum cum celeritate tranſire iuſſit. Naramuhimus fortiſſimè dimicans, ſagittis confixus occiditur. *Oſorius ibidem.*

FOSSAS SVPERARE.

Spartacus foſſam, qua erat à M. Craſſio circumdatus, cæſis captiuorum pecorúmque corporibus, noctu repleuit, & ſuperegreſſus eſt. *Front. lib. 1. cap. 5.*

REGIONES SQVALIDAS, DESERTAS, SITICVLOSAS SVPERARE.

Cum Cambyſes contra Ægyptios per deſerta Arabiæ expeditionem inſtituiſſet: Rex Arabum rationem docuit, quo modo ſicanea loca ſuperare poſſet. Namque Camelos omnes, poſteaquam utribus camelinis aqua compleuit oneravit, egit ad loca humore carentia, ibique Cambyſis exercitum præſtolabatur. Alij tamen aliter rem geſtam narrant. Eſt magnum in Arabia flumen, nomine Corys, exiens in mare rubrum. Ab hoc flumine fertur Arabum Rex canalem ex bouinis, aliiſque crudis coriis conſutum, tanta longitudine produxiſſe, vt ad loca arida per illam aquam produxerit: inque ipſo arido ſolo ingentes ciſternas fodiſſe, quæ recepta aqua potum ſuppeditarent. Et cùm ſit à flumine ad terram aridam duodecim dierum via, per tres aquæductus in totidem partes aquam deduxiſſe. *Herod. lib. 3.*

Antigonus Rex Gadamartis in ciuitate Medorum hyberna agebat. Eumenes viam vſque ad mille ſtadia diſpoſitis vndique præſidiis, præoccupauerat. Ea via ducebat per inferiores montes. Subiectus erat campus æqualis carens aqua, inhabitatus, nullo gramine præditus, non arbore, non planta. Sed cùm ſulphure multáque ſalſuginoſa materia ſcateret, neque animalia neque homines per eum iter habere poterant. Antigonus præſidia ſecus viam collocata declinans, per medios duces elapſus, planiciem conficere ſtatuebat. Quam ob cauſam decem millia cadorum iuſſit conſui, eoſque repleri aqua, commeatúmque decem dierum comportari. Sic per mediam inhabitabilem planiciem duxit exercitum noctu, ignes incendere vetans, ne profectio cognoſceretur. *Polyænus lib. 4.*

Iphicrates viam aridam biduo profecturus, præcepit vaſa repleri aquis, & duxit exercitum per noctem. Facto die caſtrametatus eſt, & iuſſit cibum capere. Poſtquam quieuerunt interdiu, iterum noctu iter facere. Sic pro biduo duabus noctibus frigus captantes euaſerunt, & vna dies atque aqua ipſis ſuffecit. *Polyæn. lib. 3.*

Cn. Pompeius contra Albanos profectus, cùm eum longa, arida, & aſpera via exciperet, decem millia vtrium aqua impleuit, atque ita in hoſtem eduxit. *Plut. in Pompeio.*

REGIONES ASPERAS, MONTVOSAS TRANSMITTERE.

Alexander Magnus per Oſſam montem gradibus per præcipitia inciſis, quam poſt Scalam Alexandri vocarunt, exercitum in Theſſaliam duxit, Theſſalis anguſtias Tempe fruſtra cuſtodientibus. *Polyæn. lib. 4.*

Hannibal æternis damnatas niuibus Alpes incredibili auſu, pari ſucceſſu ſuperauit. Ad eas vbi peruenit, & editiſſimos tumulos à montanis inſideri vidit: Gallorum ſociorum exploratione edoctus, interdiu tantùm obſideri ſaltum, nocte in ſua quenque dilabi tecta, luce prima ſubiit tumulos, vt ex aperto atque interdiu viam per anguſtias facturus. Die deinde ſimulando aliud quàm quod parabatur, conſumpto, cùm eodem, quo conſtiterat, loco, caſtra communiſſet, vbi primùm digreſſos tumulis montanos, laxataſque ſenſit cuſtodias, pluribus ignibus quàm pro numero manentium in ſpeciem factis, impedimentiſque cum equite relictis, & maxima parte peditum, ipſe cum expeditis acerrimo quoque viro raptim anguſtias euaſit, iiſque ipſis tumulis, quos hoſtes tenuerant, conſedit. Iam cùm in ſummas Alpes euaſiſſet, & conſpecta Italia animos milites recepiſſent, ventum eſt ad rupem anguſtiſſimam, ita rectis ſaxis, vt ægrè expeditus miles tentabundus, manibuſque retinens virgulta ac ſtirpes circa eminentes, demittere ſeſe poſſet. Natura locus iam antè præceps recenti terræ lapſu in pedum mille admodum altitudinem abruptus erat. Ea verò via inſuperabilis fuit. Nam cùm ſuper veterem niuem intactam noua modicæ altitudinis eſſet, molli, nec præaltæ niui facile pedes ingredientium inſiſtebant. Vt verò tot hominum iumentorúmque inceſſu dilapſa eſt per nudum infra glaciem fluentémque labem liqueſcentis niuis ingrediebantur. Tandem nequicquam iumentis atque hominibus fatigatis, caſtra in iugo poſita, ægerrimè ad idipſum loco purgato. Tantum niuis fodiendum atque egerendum fuit. Inde ad rupem minuendam, per quam via vna eſſe poterat, milites ducti, cùm cædendum eſſet ſaxum arboribus circa immanibus deiectis detruncatiſque, ſtruem ingentem lignorum faciunt: eámque cùm & vis venti apta faciendo igni contra eſſet, ſuccendunt, ardentiáque ſaxa infuſo aceto putrefaciunt. Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis cliuos, vt non iumenta ſolùm, ſed elephanti etiam deduci poſſent. Quatriduum circa rupem conſumptum. Inde ad planum deſcenſum eſt, etiam locis mollioribus & accolarum ingeniis. *Liu. Dec. 3. lib. 1.*

Turcorum xxx. millia anno Sal 1476. in Forumiulij facta irruptione, inde per abrupta & confragoſa montium loca, vel ipſis Alpium incolis aditu difficillima, in Germaniam euaſere: Multa ſanè, & horrenda facinora, & quæ vix ſibi fidem vendicent, in ſuperanda Alpium aſperitate edidère, quorum illud ſilentio indignum mihi videtur, quod non vno loco, vbi ad rupes & aſperos montium anfractus peruenere, equos reſtibus alligatos in ſubiectas crepidines, demiſſos, accepimus, atque deinde in alias, donec in profundiſſimas valles ſit ventum. Interdum vniuerſus equitatus, vel certè maior illius pars (quod ex ipſis veſtigiis poſtea intelligi potuit) per adeò ardua loca præceps datus eſt, vt per ducentos ferme paſſus non modò locis illis quiſquam pedibus vadere poſſit, ſed ne conſiſtere quidem, niſi virgulto ſe aliquo applicuerit. Quid quod vbi per iuga Alpium vſque in montanæ Carniæ fines decurrêre, nunciatúmque interim eſſet, ab Alpium incolis iuga montis, qui Lanceæ dicitur, qua vnicum eis iter in Germaniam patebat, inacceſſa, intrepidè ad locum progreſſi, neque montis altitudine qui in immenſum aſſurgit, neque aſcenſus arduitate deterriti, ſed ſcutis ſubnixi per aduerſam rupem ad hoſtem repſère potiùs quàm ſubiere. Quo audaci incepto territi illi qui præſidio erant, trepidare cœperunt: inde in fugam turpiter dilapſi, ingentis cladis inferendæ Barbaro materiam præbuere. *Sab. lib. 10. Dec. 3.*

Franciſcus I Gallorum Rex anno 1515. Mediolanenſe imperium recuperaturus, auctore ducéque Triultio, qui aſſiduè omnes aditus per inacceſſas montium crepidines fuerat contemplatus, inſitatum iter currulibus tormentis aperuit: ad dexteram inter maritimas & Cottias alpes per imas valles Argentarij fluminis inſinuando agmina, atque euadendo in prærruptos vertices excelſiſſimorum montium, adeò vt tormenta ſæpè ductariis prætentis funibus ſuſpenſa per trochleas legionum manibus traducerentur, quum profundiſſimæ valles interciderentur: nec tantæ molis apparatus iugis aut militum humeris educi poſſet. Quinque dierum labore per hæc itinera plena rerum omnium difficultatibus, deceptis Heluetiis, in Italiam eſt peruentum, eo lætiore laboris atque periculi exitu, quòd dum inacceſſos ſaltus viis penſilibus ad latera cautium exaggeratis, ad iter patefaciunt, Palicia cum quatuor aliis equitum ad deſtinendos fallendóſque hoſtes ſuperiora Peroſæ montis iuga, ductantibus alpinis agreſtibus, tranſgreſſus, Proſperam Columnam pontificium ducem inopinato aduentu oppreſſit. *Iouius in Leone X lib. 3.*

NIVES SVPERARE.

Cùm Saraceni hyemali tempore inuaderent Pampilonem, & Rex Nauarræ Sancius Garſiæ vltra Pyrenæum ageret, audito periculo, de crudis coriis fecit abarcas, quibus pro ſotularibus per medias niues tranſiuit illæſus, & ab hoc facto fuit exinde dictus Abarca (& aliqui, qui ex genere eius proceſſerunt adhuc hodie cognomen retinent ab Arca.) circa auroram adueniens, tanta ſtrage affecit hoſtes, vt vix ſupereſſet cladis nuncius. *Rod. Toletanus lib. 5. rer. Hiſp. cap. 22.*

REGIONES FERIS INFESTAS TRANSMITTERE.

Moyſes Hebræus dux Ægyptiis ex oraculo datus, omnibus quæ ad bellum neceſſaria erant comparatis, in Æthiopas mouit: quibus ne ſuus acceſſus aliquo modo præſentiretur, à ripa fluminis diuerſus ducere conſtituit. Verùm quia per loca ſerpentibus infeſta ductandus erat exercitus, vim ibidem ingentem papyraceis inſtrumentis in arcarum ſpeciem contextis incluſit, iiſque præmiſſis, ſerpentes partim conſecit, partim fugauit, incolumémque ad Meroën vſque exercitum perduxit. *Ioſeph. lib. 2. Antiq. Iud.*

EXERCITVM, MILITES SVOS CONTRA
A HOSTIVM INSIDIANTIVM, INVADENTIVM
Reſiſtentium, Perſequentium vim tueri.
PARTIM
DELVDENDO, NE HOSTIS INSTET.
INVADAT, INSEQVATVR.

Simulatione quietis Caſtrametationis, Præparationis ad pugnam.

Darius Perſarum Rex in Scytha circumuentus, conſilio Gobryæ vſus, vbi nox affuit, reliquit in caſtris viros morbis affectos, & eos quorum amiſſio minimi facienda eſſet, nec non omnes aſinos alligatos: aſinos quidem, vt ruditum ederent: infirmos autem homines hoc prætextu, vt dum ipſe cum flore copiarum adoriretur hoſtem, iſti interea caſtra tutarentur. Hæc perſuadens his qui relinquebantur Darius, accenſis ignibus quam maturrime ad Iſtrum contendit. Aſini, quòd multitudine deſtituti eſſent, eò magis rudere. Quos audientes Scythæ credebant omnino, Perſas in eiſdem permanere caſtris. Verùm vbi illuxit, ij qui relicti erant, cognito ſe proditos eſſe
B à Dario, manus extenderunt ad Scythas. *Herodot. lib. 4. & Polyæn. lib. 7.*

Poſt infelicem pugnam ad Salaminem Xerxes rex veritus, ne quis Ionum à Græcis ſubornatus, aut ſua ſponte, ad ſoluendos pontes in Helleſpontum nauigaret, vnde ipſe in Europa deprehenſus de ſalute periclitaretur, de fugiendo conſultabat nolens tamen neque à Græcis neque à ſuis detegi, aggerem in Salamine tentabat educere, nauéſque Phœnicum onerarias, vt pro rate ac muro eſſent, innectebat: & ſe, tanquam aliam pugnam naualem facturus, ad bellum inſtruebat. Quæ agentem videntes cæteri, pro certo habebant, eum manendi animo atque bellandi illa apparare: ſed nihil eorum Mardonium latebat, vt probè gnarum ingenij illius. *Herod. lib. 8.*

Philippus in Amphiſſenſium terram expeditionem parabat. Athenienſes & Thebani anguſtias maris (quæ Cyaneæ dicuntur) præoccupauerant: neque quemadmodum tranſiri poſſet, vlla ratio poterat inueniri. Decipit hoſtes Philippus, fictis literis ad Antipatrum miſſis in Macedoniam, ſe expeditionem contra Amphiſſenſes ſuſceptam in aliud tempus
C reiicere, atque iam in Thraciam feſtinare: quod eius regionis incolas nouis rebus ſtudere audiuiſſet. Tabellarius per anguſtias iter facit, quem duces Chares & Proxenus capiunt. Cumque epiſtolam legiſſet, fidem habentes ſcriptis, anguſtiarum cuſtodiam relinquunt. Philippus ſine periculo tranſiit, & redeuntes duces ſuperauit, Amphiſſaque potitus eſt. *Polyæn. lib. 4. & Front. lib. 4.*

Philippus Demetrij filius, bellum gerens cum Attalo Rege Pergameno & Rhodiis, & quemadmodum per mare effugere poſſet, deliberans, transfugam Ægyptum miſit, qui hoſtibus nunciaret, eum ad nauale prælium ſequenti die committendum præparari: noctúque multos ignes fecit, vt mane ſe exercitus videretur. At cùm Attali milites ad naualem pugnam ſe inſtruerent, & ex loco, per quem exitus nauibus erat, præſidia deducerent; Philippus clàm omnibus abnauigauit. *Polyæn. lib. 4.*

Idem oppugnans longo tempore Cartas oppidum, cùm nulla ratione capere poſſet, atque diſcedere ſine periculo cuperet, noctem caliginoſam obſeruauit: iuſſitque fabros diſſoluere
D re machinas, ipſo tamen ſonitu fabricantium morem referre Cartenſes audito ſonitu portas intrinſecus firmiùs claudebant, & machinis contraria tormenta parabant. Interea Philippus clàm vnà cum ipſis tormentis per noctem diſceſſit. *Polyæn. lib. 4.*

Datames Autophradatem perſequentem fugiens, cùm ad flumen propè veniſſet, tranſitum metuens, caſtra ſe poſiturum ſimulauit. Maximis autem & altiſſimis tabernaculis ab anteriore parte ædificatis, iumenta poſteriùs ſoluere non permiſit, neque militibus arma deponendi poteſtatem conceſſit. Hoſtes tabernacula conſpicati, etiam ipſi caſtra fixerunt. Interea Datames cum inſtructo exercitu fluuium traiecit. *Pol. lib. 7.*

Cimon Athenienſis in caſtris moriens monuit ſuos, vt extemplò diſcederent, & mortem ſuam tegerent. Contigit autem, vt nemine ſentiente neque hoſtium, neque ſociorum illi reuerterentur incolumes ductu auſpicijſque Cimonis, vt Phanodemus ait, dies iam triginta defuncti. *Plut. in Cimone.*

Chabrias cùm è Laconum terra multam prædam abegiſſet, exeuntibus ad ferendum ſuis auxilium Spartiatis, duce E
Ageſilao, milites in collem excelſum conduxit: iumentiſque & captiuis in munitiſſimum locum impoſitis, caſtra circum ea locauit. Lacones quinque ſtadiorum ſpacio è regione caſtrametabantur. Imperauit Chabrias, vt ignes plurimi per noctem incenderentur: & ſecunda vigilia promulgauit, vt relictis iumentis & pecudibus ipſi per poſteriorem collis partem diſcederent. Qui mandato parentes clam diſceſſerunt. Lacones & ignem conſpicientes, & iumentorum vocem exaudientes, cùm Athenienſes remanere putant: ſub diluculum vaſis conclamatis, accepta ad ineundam pugnam teſſera, ad collem proceſſerunt. Poſtquam verò appropinquaſſent, & inania caſtra inueniſſent, exclamauit Ageſilaus: Optimus equidem dux eſt Chabrias. *Polyæn. lib. 3.*

Iphicrates, clàm hoſtibus propè imminentibus, vt ſine periculo caſtra moueret, quotquot erant arbores, in eo loco reſecuit, & appendit illis ſcuta, galeas, haſtas. Hoſtes igitur ex his eos manere coniiciebant. Iphicrates verò cum omnibus copiis tutò caſtra mouit. *Polyæn. lib. 3.*

Idem in Thracia, cùm depreſſo loco caſtra poſuiſſet, exploraſſet autem ab hoſte proximum teneri collem, ex quo vnus F
ad opprimendum ipſos deſceſſus erat: nocte, paucis intra caſtra relictis, imperauit, vt multos ignes facerent: eductóque exercitu & diſpoſito circa latera prædictæ viæ, paſſus eſt tranſire Barbaros: locorúmque iniquitate, in qua ipſe fuerat, in illos conuerſa, parte exercitus terga eorum cecidit, parte caſtra fecit. *Front. lib. 1. cap. 5. & Polyæn. lib. 3.*

Milites Corinthij, in ſupplementum Timoleonti, qui Syracuſas occupârat, miſſi, qui Thurij agebant, cùm formidarent Carthaginenſium claſſem, quæ cum Hannone obſeruabat ipſos ad Meſſanam, & multos dies mare ventis ſæuiret, perrexerunt pedibus per Brutios proficiſci, Rhegiúmque qua barbarorum voluntate, qua vi peruenere. At claſſis Punicæ præfectus, cùm expectaret Corinthios, perſuadens ſibi acutum commentum ſe & perquam calidum excogitauiſſe: coronas imperat nautis ſumere, naues clypeis Græcis & palmis ornat, atque ita verſus Syracuſas contendit, præuectúſque arcem cum ſtrepitu, plauſu, & riſu, quo perculſos redderet obſeſſos in arce, Corinthios clamauit ſe modò traiicientes fudiſſe mari, & cepiſſe. Dum G
ille has nugas & præſtigias agit, Corinthij qui ex Brutiis peruenerant Rhegium, vbi nulla mari cuſtodia fuit, & venti, qui prodigiosè ceciderant, tranquillum aſpectu & lenem præbuerunt tranſitum, properè conſcenderunt pontones & naues piſcatorias, quæ ad manum erant: atque in Siciliam tam tutò, tantáque tranſmiſerunt tranquillitate, vt equos iuxta nauigia nantes traherent habenis. Qui vt omnes iam traiecerunt, atque ad Timoleontem peruenerunt: extemplo is potitus eſt Meſſana, ac ſigna Syracuſas mouit, fortuna ſua rebuſque geſtis plus quàm copiis fretus, neque enim plus quatuor millibus militum habebat ſecum. *Plut. in Timoleonte.*

Pyrrus Epirotarum Rex, cùm Tarentinis contra Romanos ſuppetias tuliſſet, & interea à Carthaginenſibus nauali prælio victus eſſet: de fuga tale cœpit conſilium. E Sicilia poſt cladem acceptam reuerſus, legatos cum literis ad Aſiæ reges, & ad Antigonum Macedoniæ regem dimiſit: ab aliis pecuniam, ab aliis auxilia, ab Antigono verò vtrúmque expoſcens. Cùm legati diuerſi literas ei reddidiſſent, Epirotarum & Tarentinorum principes in concionem vocat. Ibi quas acceperat lite- H
ras non ſanè recitauit, ſed propediem affutura auxilia affirmauit. Cùm percrebuiſſet igitur fama in Romanorum etiam exercitu, & è Macedonia, & ex Aſia magna Pyrrho auxilia aduentare, nihil illi noui moliri auſi ſunt. Pyrrhus verò ea quæ conſecuta eſt nocte, ad Epiri montes (quæ Ceraunia vocant) claſſe tranſuectus eſt. *Pauſ. in Atticis.*

Annon cum Carthaginenſibus Siciliam prætérlegebat. Dionyſius tyrannus naues aduerſus eum non paucas numero miſit, quæ propemodum iam accedebant. Annon ſuis nauibus vela detrahit: idem faciunt hoſtes, Annon ſuis mandat, vt celeriter explicent vela, & hoc pacto cunctantes & perturbatos effugit. *Polyæn. lib. 5.*

Philopœmenes Megalopolitanus à Lacedæmoniis propemodum deprehenſus, cùm Eurotam fluuium traieciſſet, equitibus mandauit, vt equis frena detraherent, & ex aqua potum haurire ſinerent. Cùm autem locus ille multa ſylua abundaret, Lacedæmonij magnam fiduciam conſpicati equos effrenantium ac potum ducentium, ſuſpicabantur in nemore magnas aliquas copias ſociorum Philopœmenis latere,

A tere, neque tranſmittere fluuium audentes reuertebantur. *Polyæn. lib 6.*

Circumuenti à Romanis Ligures, per diuiſa loca bubalos laqueis ad arbores alligauerunt, qui deducti frequentiore mugitu ſpeciem remanentium præbebant hoſtium. *Front. lib.1. cap.5.*

Cn. Fonteius Craſſus in Hiſpania cum tribus millibus hominum prædatum profectus ad Haſdrubalem, & ad primos tantùm ordines relato conſilio, incipiente nocte, quo tempore minimè expectabatur, per ſtationes hoſtium erupit. *Front. lib.1. cap. 7.*

L. Sylla bello ſociali apud Eſerniam inter anguſtias deprehenſus ad exercitum hoſtium, cui Duillus præerat, colloquio petito, de conditionibus pacis agitabat, ſine effectu. Hoſtem tamen propter inducias negligentia reſolutum animaduertens: nocte profectus, relicto buccinatore, qui vigilias ad fidem remanentium diuideret, & quarta vigilia commiſſa cum ſequeretur, incolumes ſuos cum omnibus impedimentis tormentiſque in tuta perduxit. *Front. lib.1. cap.5.*

B L. Lucullus Syllæ iuſſu claſſe in Ægypto comparata, in Cyprum traiecit. Nunciato hoſtes ſub promontoriis ſtare, & ipſum captare: ſubduxit claſſem omnem, ciuitatibuſque de hybernis ſcripſit & annona, quaſi illic ver expectaturus: Inde aſpirante aura nauibus repentè deductis vela fecit. Interdiu velis ſubductis & contractis nauigans, noctu in altum datis Rhodum applicuit ſoſpes. *Plut. in Lucullo.*

Spartacus cùm à L. Varinio Procoſ. præcluſus eſſet, palis per modica interualla fixis ante portam, erecta cadauera (adornata veſte atque armis) alligauit, vt procul intuenti bus ſtationis ſpecies eſſet, ignibus per tota caſtra factis. Imagine vana deluſo hoſte, copias ſilentio noctis eduxit. *Front. lib. 1. cap.5.*

Mithridates Rex, circumuallante Pompeio, fugam in proximam diem moliens, huius conſilij obſcurandi cauſa, latiùs, & vſque ad applicitas hoſti valles, pabulatus eſt. Colloquia quoque cum pluribus, auertendæ ſuſpicionis cauſa in poſterum conſtituit. Ignes etiam frequentiores per tota caſtra fieri iuſſit. Secunda deinde vigilia præter ipſa caſtra hoſtium, agmen eduxit. *Front. lib.1. cap.1.*

C Cn. Pompeius Brunduſij, cùm excedere Italia, & transferre bellum propoſuiſſet, inſtante à tergo Cæſare, conſcenſurus claſſem, quaſdam obſtruxit vias, alias parietibus interſepſit, alias intercidit foſſis, eaque ſudibus erectis præcluſas, operuit cratibus humo aggeſta: quoſdam aditus, qui ad portum ferebant, trabibus tranſmiſſis & in denſum ordinem ſtructis, ingenti mole tutatus. Quibus confectis, ad ſpeciem retinendæ vrbis raros pro mœnibus ſagittarios reliquit: cæteras copias ſine tumultu ad naues reduxit. Nauigantem eum mox ſagittarij quoque per itinera nota digreſſi, paruis nauigiis conſecuti ſunt. *Front. lib.1. cap 5.*

Adrianus in Hiſpania ad Ilerdam, cùm Cæſarem fugeret, inſtante eo caſtra poſuit. Cùm idem Cæſar feciſſet, & pabulatum ſuos dimiſiſſet, ille ſignum repentè itineri dedit. *Front. lib.2. cap.13.*

M. Antonius, cùm ex Parthis ſibi inſtantibus reciperet exercitum, & quoties prima luce moueret, toties vrgentibus Barbarorum ſagittis infeſtaretur, abeuntium agmen in quin-

D tam horam ſuſtinuit, ſuiſque fidem conſtantiorem fecit. Qua perſuaſione digreſſis inde Parthis, iuſtum iter reliquo die ſine interpellatione confecit. *Front. lib.2. cap.13.*

Auguſtus in bello contra Brutum & Caſſium, traiicere Adriam volebat. Mutius nauarchus hoſtibus in inſulam appellentibus iuxta Brunduſium, prohibiturus eos manifeſto videbatur. Auguſtus decipit Mutium, ita ſe gerens, quaſi nauali prælio aduerſus ipſum decertaturus eſſet, & triremes ad dextram Adriæ verſus Italiam nauigare iuſſit, tanquam ad inſulam adnauigaturas. Ipſe onerarias turribus implebat, & machinis. Mutius deceptus naualis pugnæ apparatu, in pelagus receſſit, vt in latiori potiùs quàm anguſto mari pugnam faceret. Auguſtus verò prælium non commiſit, ſed in inſula naues ſubducebat. Mutius nullum alium portum habens, in Theſprotidem coactus eſt tranſmittere. Auguſtus Adriam ſine periculo tranſiens in Macedoniam peruenit. *Polyænus lib.8.*

Ceſtius Syriæ præſes, malè re geſta Hieroſolymis, quam obſederat, fugiens, concluſus in vrbe Bethoro à Iudæis, cccc. milites tectorum faſtigiis noctu impoſitos, excubiarum ſigna clamare iuſſit. Ipſe clam cum ſuis abiit, arbitrantibus Iudæis

E exercitum omnem remanere. Mane cognito dolo, Iudæi cccc. illos interfecerunt, Ceſtus Antiochiam peruenit quinque millibus peditum, mille equitibus amiſſis. *Ioſeph. lib.2. cap.24. belli Iud.*

Aidanus Scotorum Rex à Pictis & Saxonibus in valle Annandiæ incluſus erat. Reſtabat iter vnum exercitui è valle proficiſcendi, per infirmam arenam, & amnem raris locis vadoſum. Caſtra igitur erectis turribus propugnatoribus ac ſtationibus, veluti illic permanſurus, quàm citiſſimè firmauit, cuſtodias vigiliaſque circumeundo, laboribuſque patientia & vigilantia cum militibus contendens, exemplo magis & pudore quàm voce, quos ſub ſignis habuit ad virtutem decuſque acuebat. Et cùm hoſtis minimè ſuſpicaretur, ſub noctem ignibus in caſtris ſtructis, & amne diuerſis vadis ſuperato, citato gradu per arenas, locorum gnaris quibuſdam ducibus, in Cumbriam, inde in Northumbriam abiit, ferro & igne fœdè omnia vaſtans, *H. Boethius lib.6.*

Carolus XII. Galliæ Rex, altera poſt Tarrenſem cum Venetis Sforcianiſque copiis pugnam, de ſecunda vigilia multis ad

F fallendos hoſtes ignibus excitatis, nullo tubæ aut tympanorum ſigno, ſed per occultam teſſeram profectione denunciata, caſtris expeditum agmen eduxit: & Æmilia via rectum iter ad Trebiam intendit, tanto vſus ſilentio, vt priùs aliquot millia paſſuum ſit emenſus, quàm ab hoſtibus repentina eius profectio ſentiretur. *Iouius lib.2. Hiſt.*

Bello Liguſtico quarto, Genuenſium claſſis Tarento digreſſa confeſtim vbi ex aduerſo Venetum in ſe mouentem vidit, in altum declinato curſu ſeſe proripuit. Inſtat fugienti Venetus, quaſi protinus aſſecuturus, quum noua ab eo arte eſt eluſus. Aſſimulat hoſtis pugnam, tanquam in fuga omnino parum ſpei eſſet: continuoque in Venetum conuerſus, velut acie dimicaturus: omnia quæ ad pugnam parari ſolent, in nauibus aſſimulari iubet. Quod Victor Piſanus Venetæ claſſis præfectus conſpicatus, & ipſe curſum ſiſtit, edicitque vt remiges ſociique nauales ſimul corpora curarent, ſimul captis armis ſeſe ad pugnam expedient. Ligur vbi Venetos inſtructos vidit, turmas armorum pondere grauatas, bellicis inſtrumentis triremes omnes impeditas, ſuis ad fugam dat ſignum. Vidiſſes tum vtramque claſſem diſpari motu agi: illam quia expeditiſſimos remiges habebat,

G velut alas habentem medio pelago volitare, hanc tardam, & quaſi impedito remigio hærere. Et hac arte Ligur effugit. *Sab. lib.5. Decad.2.*

Circumuentus ab Amurate Ioan. Huniades, vt cum lectiſſima copiarum parte saluus abiret, ſimulat apud duces, ſe in Ianizaros impetum facturum, & vt ipſi quoque dato ſigno id faciant hortatur. Nocte media expectantibus aliis ſignum, ipſe deluſis & Turcis & ſuis, cum flore exercitus elapſus eſt. *Chalcocondylas lib.7.*

Franciſcus I. Gallorum Rex florentiſſ. exercitu Belgicum infeſtabat, anno Salutis 1520. Georgius Fronſpergius Caroli V. polemarchus, cùm tantis copiis ſeſe videret imparem, ex deſperatione prœlio ſe conflicturum ſimulat. Manè oborta nebula hoſtibus equitatum medium opponit, ipſe ſuos ad prœlium animat, ſed ad euocandos extra munitiones ſuas Gallos inſtructa acie paululum retrocedere iubet. Vna igitur eademque opera & Gallos vana ſpe prœlij decepit, & ſuos à tumultuario diſceſſu, ne hoſtium iniuriæ paterent, cohibuit. Vbi in tutum euaſit,

H tunc ſuos omnes ingeniculari & Deo optimo maximo εὐχαριστήρια perſoluere iuſſit. Hoc factum cæteris omnibus facinoribus ſuis bellicis, quantumuis inſignibus, anteferre ſolebat: quòd in reliquis hoſtes cæcidiſſet, hoc verò & ciues & Belgium Cæſari conſeruaſſet. *Auctor vitæ eius.*

Abitus, Regreſſus ſimulatione.

Autophradates Perſa, cùm in Piſidiam exercitum duceret, & anguſtias quaſdam Piſidæ occuparent, ſimulata de operatione traiiciendi inſtituit reducere. Quod cùm Piſidæ credidiſſent, ille nocte validiſſimam manum ad eundem locum occupandum præmiſit: ac poſtero die totum traiecit exercitum. *Front. lib.1. cap.4.*

P. Claudius Coſ. primo bello Punico, cùm à Rhegio Meſſanam traiicere militem nequiret, cuſtodientibus fretum Pœnis, ſparſit rumorem, quaſi bellum iniuſſu populi inceptum gerere non poſſet, claſſemque Italiam verſus ſe agere ſimulauit. Digreſſis deinde Pœnis, qui profectioni eius habuerant fidem, circumactus naues appulit Siciliæ. *Front. lib.1. cap.4.*

Gatta Mellita Venetarum copiarum ductor contra Nic. Piciniun Philippi Viccecomitis ductorem, per iuga Alpium ducebat exercitum Veronam. In Penetrenſi ſaltu circumuentus erat ab hoſtibus, Benaco lacu flumine, montibus incluſus. Tum Piloſus Centurio hoſtem noua arte ludificatus dicitur. Nam quum ſaltus, per quem vnicum patebat vias, hoſtium præſidio tenerentur, atque ea eſſet locorum anguſtia, vt decem fortes viri multa hominum millia facile remorari poſſent, interdiuque ac noctu obſeruaretur, arte inde hoſtem depulit. Fuit nemus iugo, quod hoſtis inſederat, admodum propinquum: in eo viginti lectos pedites ſub noctem ille condidit, iuſſitque intentos expectare, vt ſi præſidium illud remiſiſſet, deceſſiſſetque hoſtis cuſtodia illa attentiſſima, continuò locum occuparent: ipſe quaſi deſperato tranſitu laternis per noctem accenſis, quas altis fuſtibus ſuſpenderat, facibuſque adhæc multis ardentibus digreſſus, ſimulauit longius abire. Præbuit ea res ſpeciem abeuntis Veneti. Quo factum eſt, vt neglecta cuſtodia viginti illi ex proximo coorti iugum repentè occuparint. Affuit & ipſe Centurio ſtatim cum reliquis militibus: qui vbi ſuperiore parte ſe hoſtibus cum clamore oſtenderunt, territi illi apertum Veneto ſaltum cum fluminis ripa reliquere. *Sab. lib. 3. Dec. 3.* At *Egnatius lib. 2. cap. 4* hoc tribuit ipſimet Gattæ.

Diuiſione exercitus, cum per partes tranſmittendo.

Megaclidas, cùm in montem aſperum confugiſſet, obſeſſus exercitum diuiſit, & eam partem quæ inutilis erat atque grauior per ſyluam fugam dare iuſſit: ſciens id hoſtibus perſpicuum fore. Quibus in fugientes impetum facientibus ille cum meliore parte copiarum, ad contrariam ſyluæ viam conuerſus, aufugit ſine periculo. *Polyænus lib. 2.*

Timotheus apud Amphibolim caſtra ponebat. Nunciauit quidam veſperi, hoſtes aduerſus ipſum coire, & cum magna multitudine poſtridie aggreſſuros eſſe. At is militibus hoſtium multitudinem non prædixit, ne terrorem faceret: ſed quaſi aggreſſurus illos paucos, & confuſim agentes, inutilem multitudinem per inuia præmiſit, vbi minimè cuſtodiam hoſtes eſſent habituri. Ipſe phalangem mouit, in poſtremo leui armatura præditos conſtituens. Triremes verò in Strymone fluuio cùm implere non poſſet, incendio conſumpſit: & his omnibus vna nocte perfectis abſque periculo diſceſſit. *Polyænus lib. 2.*

Haſdrubal à Cl. Nerone obſeſſus, pacis interiecta mentione, per anguſtos & neglectos tranſitus, per partes exercitum tranſmiſit. *Front. lib. 1. cap. 5.*

Q. Sertorius pulſus acie à Q. Metello Pio, ne fugam quidem ſibi tutam arbitratus, milites diſperſos abire iuſſit, admonitos in quem locum vellet conuenire. *Front. lib. 2. cap. 13.*

Viriatus dux Luſitanorum copias Romanas euaſit, eadem ratione, ſparſo exercitu, deinde recollecto. *Ibidem.*

Metu iniecto proditionis, irruptionis, periculi cuiuſcunque, vel auxiliorum nouorum.

Cleandridas ad Terim ducens exercitum per viam cauam ex improuiſo Tereneuſes obruere conabatur. Quod cùm illi ex transfugis antea percepiſſent, feſtinantes ad viam, ſuprà caput Cleandridæ euaſerunt. Ille militibus triſtitia confectis, iuſſit bonum animum habere, & præconem per exercitum duxit: mandans, vt proclamaret, Qui Terenenſium propoſitam teſſeram proderet, eum ſe pro amico habiturum. Audientes hæc Tereneuſes, in ſuſpicionem venerunt, vt ex ſeipſis aliquos exiſtimarent eſſe proditores: viſumque eſt eis ſtatim diſcedere, & vrbem cuſtodire. Hi decepti, receſſerunt. At Cleandridas ſine periculo ad excelſa duxit, atque inſuper de copiis & regione eorum ſecurè præda acta diſceſſit. *Front. lib. 1. cap. 4.*

Epaminondas volens in Lacedæmonem irruptionem facere, cùm Onium Laconico præſidio obſeſſum teneretur, præ ſe ferens noctu adfuturum eſſe, ſub Onio exercitum quieſcere iuſſum refecit. Qui tranſitum cuſtodientes in armis, tota nocte vigiliis confecti ſunt. Poſtquam autem affulſit aurora, copiis excitatis, Epaminondas cuſtodes in ſomnum verſos aggreſſus eſt: quibus ſubactis, nullo prohibente tranſiit. *Polyænus lib. 2.*

Ageſilaus Thebanos agros vaſtabat. Hoſtes collem ſupra viam inacceſſum occupauerunt, qui dicitur Rheæ ſedes: ſic, vt & pugnare ſine ſummo damno nequiret, & tamen procedere alioquin non poſſet. Quare deflectens agmen, ſimulabat, ſe ad Thebanorum vrbem ducturum: etenim erat inanis, quia omnes excurrerant. Thebani ciuitati metuentes, collemque deſerentes ad vrbem citato curſu ferebantur. Sic Ageſilaus, nullo impediente, collem tranſiit. *Front. lib. 1. cap. 4.*

Chares exercitum è Thracia deducebat. Inſtantibus Thracibus, & poſtremum agmen carpentibus, cùm vellet abſtractis hoſtibus tutò locum ſuſpectum tranſire, impoſitis in quos tubicinibus, & miſſis vna paucis equitibus, iuſſit vt obequitantes ſtatim ad hoſtium terga penetrarent, & claſſicum canerent. Quibus canentibus, Thraces qui inſequebantur, inſidias eſſe ſuſpicati, perturbatis ordinibus, fugam capeſſerunt. Chares verò ſecurè ac ſine detrimento diſceſſit. *Polyænus lib. 3.*

Iphicrates vt per medios hoſtes euaderet, noctu tibicines miſit ad extremitates locorum occupatorum, mandans vt claſſicum canerent. Quibus canentibus, hoſtes ad tubicinum ſonitum accurrerunt. Iphicrates cùm hoſtes medium locum inanem reliquiſſent, ſine periculo tranſiit. *Ibidem.*

Philopœmenes Megalopolitanus à Lacedæmoniis fugatus & propemodum deprehenſus, cùm Eurotam fluuium traieciſſet, equitibus mandauit, vt equis frena detraherent, & ex aqua potum haurire finerent. Cùm autem locus ille multa ſylua abundaret, Lacedæmonij magnam fiduciam conſpicati equos effrenantium ac potum ducentium, ſuſpicabantur in nemore magnas aliquas copias ſociorum Philopœmenis latere, neque tranſmittere fluuium audentes reuertebantur. *Polyænus lib. 6.*

Philippus Demetrij F. cùm tranſitus Bœotiæ præſidiis tenerentur (erant autem anguſtæ montis fauces) non ad hunc iter direxit, ſed in oculis omnium agros vrbeſque incendio & vaſtitate populabatur. Bœoti, cùm ciuitates ſuas vaſtari ob oculos videre non ſuſtinerent, à monte deſcenderunt. Ita Philippus reuerſus per montem euaſit. *Polyænus lib. 4.*

Pœni claſſe ſuperati, quia inſtantem auertere Romanum ſtudebant, ſimulauerunt in vada naues ſuas incidiſſe, hærenteſque imitati, effecerunt, vt victor eorum timens ſimilem caſum, ſpacium ad euadendum daret. *Front. lib. 1. cap. 13.*

Hannibal ſaltum Caſſinatem petere ſe putans, vt illic commeatus ac pabulationem copioſius haberet, per ducis errorem Caſilinum ſe deductum, in campum Stellatem inuenit: vbi propter loci iniquitatem, ac ſimul ſterilitatem, inſeſſis à Q. Fabio Max. montibus, breui cum exercitu periturus videbatur, quia vallis depreſſa, atque altis montibus obſeſſa, in quibus Fabius cum exercitu conſiderat, vnò tantùm aditu, per Vulturni curſum ad mare patebat. Supra humanum ingenium euadendi inde, quam iniuit Hannibal, ratio fuit. Quis enim putaſſet, alligatis ſtramentis ad bis mille boum cornua, incenſiſque, Romanos milites, qui fauces eius vallis inſidebant, ita terreri poſſe, vt locum dèſererent? atque ipſum Fabium Hannibalis antè dolis inuictum, tunc hoc ludibrio capi, ita vt inde egrediundi libera Hannibali facultas relinqueretur? Hac igitur calliditate, qui ſpem amiſerat armis inde ſe emittendi, nullo effuſo ſanguine, ne tentata quidem pugna, liberè euaſit. *Sab. lib. 4. c. 6. & Front. lib. 1. c. 5. & Plut. in Fabio.*

T. Didius paucitati ſuorum diffidens, cùm in aduentum earum legionum, quas expectabat, traheret bellum, & occurrere eis hoſtem comperiſſet: concione aduocata aptari iuſſit milites ad pugnam, ac deinde induſtria negligentiùs cuſtodiri captiuos: ex quibus pauci, qui profugêre nunciauerunt ſuis pugnam imminere. Hoſtes ne vires diuiderent, omiſerunt occurrere eis, quibus inſidiabantur. Legiones tutiſſimè ad Didium peruenerunt. *Front. lib. 3. c. 8.*

Obſeſſo à Gothis Beliſario Iuſtinianus Imper. auxilia & commeatum mittebat. Veritus autem Beliſarius, ne ſi hoſtis illorum ad Vrbem aduentum præſentiret, priuſquam Romam veniretur, ſubita vi interciperet, hoſtium caſtra adortus eſt, factaque eſt eruptio per portam Flaminiam, quam à prima obſidione Beliſarius obſtruxerat. Equites leuis armaturæ iuſſi ſunt Gothorum caſtris adequitare, tumultuoſeque hoſtem ad pugnam elicere, mox conſerta pugna paulatim cedere, hoſtemque procul à caſtris diſtrahere. Quod cùm illi grauiter feciſſent, eſſetque iam propè ad Vrbem ventum, tum ſimul ab his qui per Flaminiam emiſſi fuerunt portam, à tergo oritur clamor: & equites qui fugam ſimulauerant, ſubito equorum circumactu ferociter in pugnam redeunt. Itaque

Gothi ancipiti Marte perculſi, ad caſtra redierunt: ſimúlque auxiliares copiæ, & commeatus in Vrbem tutò recepti fuerunt. *Ionius Magnus lib.11.cap.6.ex Procopio.*

Gothi duce Vitige Beliſarium Romæ obſidebant, CL. millium exercitu. Beliſarius facta eruptione in inſidias incidit, & per integrum diem fortiſſimè pugnans, tandem occidente Sole cum ſuis retrocedere cogitur. Romani, qui muris cuſtodiendis præerant, veriti, ne cum ſuis vnà & hoſtes inuecti intra Vrbem reciperentur: portam fugientibus aperire nolebant vel Beliſario ipſo minaciter inclamante. In tanto periculo conſtitutus iuſſit eos qui circa ſe erant, agmine vno ſubitam irruptionem in hoſtes facere. Quod cùm Gothi viderent, ſuſpicati nouas ex Vrbe copias his opitulatum veniſſe, præſertim quia nox ingruebat, ab inſequendo deſtiterunt. *Procopius.*

Theophilus Imper cùm fugato ſuo exercitu, in collem cum ſuis euaſiſſet, ab Agarenis grauiter premebatur. Nocte facta: Theophobus Perſa, ex legato regiâ ſtirpe orto natus, militibus mandauit, vt ſtreperent atque conclamarent, ſonitúmque cithararum & chordarum tubarúmque ederent, veluti aduentante ipſis aliunde ſubſidio. Saraceni hoc ipſum fieri ſuſpicantes, ne ab hoſtibus circumdarentur, ad VI. millia paſſuum receſſerunt. Imperator cum ſuis ad exercitum, qui fugam è prælio fecerat, peruenit. *Cedrenus.*

Ricardus Burgundionum & Ebalus Pictauorum duces, exercitum Rollonis Normanni obſidebant in monte, in quem ſe acie victi receperant. Cõſilio Friſij cuiuſdam nocte intempeſta pauci quidam Normanni per ·· ania deſcendunt, & tubarum concentu noui exercitus aduentantis ſuſpicionem Gallis iniiciunt. Neque ſpe ſua decepti ſunt. Obſidentes inopinato correpti terrore, fugam magis quam pugnam in nocte parauêre. Normanni incolumes peruenerunt ad ſuos. Exorta iam luce, citatis agminibus hoſtes inſequuntur Ricardus atque Ebalus. Sed Rollo iam caſtra firmarat, in circuitu cæſorum animantium cruentas pelles tendens, vt horrorem incuteret. Territi inſolita ſpecie, ſanguinolentos homines inſequi deſtitêre. *Crantz.lib.2.Noruegiæ, cap.36.*

Valdemari Danorum Regis claſſis in lacu Pomeraniæ ad Criſzotam inſulam à Cazimaro Pomeranorum duce incluſa fuerat. Cæterùm Abſalon Epiſcopus Roskildenſis, cæteris animo planè deiectis, Regem expoſitis in continentem equitibus, protegendæ claſſis gratia ad ipſas fauces ſecedere iuſſit, eóque nauigia nonnulla loricatis remigibus inſtructa cæteris ſingillatim præire, & in claſſem hoſtilem cùm primùm frequentium comitatus affuiſſet irrumpere. Ridentibus cunctis &, An ipſe præcedere vellet, percontantibus: Volo, inquit, ne fortiùs dixiſſe videar quàm feciſſe. Delectatus conſilio Rex, Abſaloni naues remigéſque quos poſceret expediri præcepit, ac protinùs ripam ſtipatis equitibus petens ad amnis principium properauit. Quo Camizarus eminus aduentare conſpecto, ad claſſem trepido curſu ſe retulit. *Saxo lib.14.*

Victoria ſimulatione.

Artabazus Pharnacis filius, fugiens à Platæis in Theſſaliam venit. Theſſalis interrogantibus de pugna, non audens confiteri calamitatem, reſpondebat: Se in Thraciam properare, & arcanum regis mandatum perficere velle: Mardonius autem victor ſequitur, & ipſe victoriæ nuncium apportat. *Pol.lib.7.*

C.Claudius nauali prælio ſuperatus à Pœnis, per hoſtium præſidia recepturus reliquas viginti naues tanquam victrices iuſſit ornari: atque ita Pœnis exiſtimantibus, ſuperiores fuiſſe acie Romanos, terribilis exceſſit. *Front.lib.2.cap.15.*

Pacis, Fœderis, Deditionis, Societatis ſimulatione.

Alcibiades ad conficiendam pecuniam profectus in Helleſpontum, Selybriam ibi cepit: vbi intempeſtiuè in periculum coniecit ſe magnum. Nam qui dedere receperant ei oppidum ſignum face conſtituerant media nocte dare. Id maturiùs facere metu vnius ex coniuratis, qui mutabat conſilium coacti fuere. Igitur cùm eſſet fax ſublata, exercitu nondum parato, raptis ſecum militibus ad triginta, & reliquis proſperè ſequi iuſſis, curſu contendit ad mœnia. Porta ei patefacta, adiunctiſque ad XXX. ſuos cetratis viginti, ſimul atque vrbem irrupit, ſenſit Selybrianos ex diuerſo armatos inuehere ſe. Cùm verò ſubſiſtenti nulla appareret ſalus, & ad fugam capeſſendam in imperiis ſuis ſemper ad eam diem inuictus, eſſet ambitioſior, tuba ſilentio indicto, præcepit vni ex aſtantibus pronuntiare, Ne Selybriani in Athenienſes arma ſumerent. Hoc edictum partim ſegniores fecit ad certamen, ratos omnes hoſtes intra mœnia eſſe partim, ſpe erecti ad pacificationem fuêre. Dũ inter congreſſos vltrò citróque verba fiunt, ſuperuenerunt copiæ Alcibiadis. Coniiciens autem id quod erat, non abhorrere à pace ciues, metuit ne vrbem Thraces diriperent, frequentes enim erant, qui Alcibiadis gratia & beneuolentia adducti, ſtrenuam præſtabant in bello operam. Quare omnes eos emonit oppido, ſupplicéſque nihil volauit Selybrianos, ſed exacto ſtipendio, & præſidio impoſito, diſceſſit. *Plut.in Alcibiade.*

Lacedæmoniorum duces cùm Syracuſas nauigare deſtinaſſent, & Pœnorum claſſem timerent: decem Punicas naues, quas captiuas habebant, veluti victrices primas iuſſerunt agi, à latere iunctis ac puppe religatis aliis. Qua ſpecie deceptis Pœnis, tranſierunt. *Front.lib.1.cap.4.*

Clearchus, mortuo in pugna Cyro, reuertens cum Græcis, in vico quodam abundè commeatum habente, caſtra ponebat. Tiſſaphernes miſſis legatis, iuſſit Græcos traditis armis ibi manere. Clearchus fingebat ſe orationem admittere, vt Tiſſaphernes fretus ſpe fœderis, multitudinem Perſarum vndique in vicos dimitteret. Qui ratus Clearchum ſe ſubmittere, dimiſit exercitum. At ille ſub noctem, profectione totum diem & noctem continuata, euaſit. *Polyæn.lib.2.*

Pammenes cum exigua manu à pluribus interceptus, transfugam in hoſtium caſtra miſit: qui cognita pugnæ teſſera, reuerſus Pammeni nunciauit. Ille per noctem hoſtes aggreſſus, magnum eorum numerum interiecit, atque per medios dicta teſſera equitauit. Qui ad difficultatem maximam redigebantur, cùm in tenebris ſuos per teſſeram cognoſcere non poſſent. *Polyæn.lib.5.*

Timoleon Corinthiorum dux, ad Siculorum libertatem tuendam, Rhegium cum claſſe appulerat. Carthaginenſes, in gratiam Icetæ Leontinorum tyranni, qui Dionyſium Syracuſis obſidebat, tranſitum ei negabant. Ille coram Rheginis Græcis ea de re ſe cum Carthaginenſibus diſceptaturum ſimulat. Itaque aduocauerunt concionem, & ne ciues diuerterent aliò, portas clauſêre. Inde progreſſi in medium duxerunt in longum orationes, tradiderúntque alter alteri idem argumentum: nihil aliud quærentes, niſi vt tempus, dum ſoluiſſent naues Corinthiorum, extraherent, detinerén tque in concione nihil ſuſpicantes Pœnos: vtpote Timoleonte præſente, quem expectabant iamiam exſurrecturum ad dicendum & concionandum. Vt nunciatum ei à quodam clàm eſt, cæteras naues in altum prouectas ſolam ipſius relictam, operiri, elapſus per turbam ſimul cum Rheginis, qui ſuggeſtum circumſiſtebant, eum tegentibus, cùm ad mare deſcendiſſet, propere ſoluit, & Tauromenium Siciliæ appulit. *Plut. in Timoleonte, & Diod.Sic.lib.16.*

Philippus Macedonum Rex Græciam petens, cum Thermopylas occupatas audiret, & ad eum legati Ætolorum veniſſent acturi de pace, retentis eis ipſe magnis itineribus ad anguſtias pertendit: ſecuriſque cuſtodibus, & legatorum reditus expectantibus, inopinatus Thermopylas traiecit. *Front. lib.1.cap.4.*

Idem, quia Cherſoneſum, quæ iuris Athenienſium erat, occupare prohiberetur, tenentibus tranſitum non Byzantiorum tantùm, ſed Rhodiorum quoque & Chiorum nauibus, conciliauit animos eorum, reddendo naues quas ceperat, quaſi ſequeſtres futuros ordinandæ pacis inter ſe atque Byzantios, qui cauſa belli erant: tractáque per magnum tempus poſtulatione, cùm de induſtria ſubinde aliquid in conditionibus retexeret, claſſem per id tempus præparauit, eáque in anguſtias freti imparato hoſte ſubitò euaſit. *Front.lib.1.cap.4.*

Nicias, cùm Gylippum Lacedæmonium in Sicilia perſequentem fugeret, interceptus, miſit præconem ad eum, dicens, Omnia facturum ſe quæ imperaret, modò aliquem mitteret ad dandum accipiendúmque iuſiurandum. Gylippus fidem habens præconi caſtrametabatur: & à perſequendo deſiſtens, cum præcone Niciæ miſit qui fœdus componeret. Interea Nicias, occupato firmiore ac tutiore loco, rurſus bellum gerebat. *Polyæn.lib.1.*

Dionyſius tyrannus Magone Carthaginenſium Rege interfecto, omnes iubet è Siciliæ vrbibus diſcedere. Carthaginenſes pactis induciis vt negotium ad Principes deferrent: interea ſurrogato in occiſi Magonis locum filio,

exacto induciarum tempore Dionyſium vincunt. *Diod.lib.15.*

A Carthaginenſes in locum aqua vacantem concluſi à Dionyſio tyranno, de conſtituenda pace legationem ad eum miſerunt. Ille conditionem hanc tulit, vt ab omni Sicilia abſtinerent, ſumptúſque præſtarent, quos in poſterum bellum impendiſſet. Conſiliarij Carthaginenſium ſe imperata facturos receperunt: verùm ſe plenam poteſtatem ſine nauarcho non habere. Itaque rogabant, vt ſibi ad eum caſtra transferre liceret. Conceſſit Dionyſius, quamuis repugnante Leptine. Carthaginenſes mutatis caſtris, Dionyſio legatos re infecta remiſerunt. *Polyæn.*

Nicon Samius gubernator, vt hoſtium naues præteriret, eodem modo ſuam triremem tinxit, quemadmodum hoſtiles triremes tinctas intelligebat: fortiſſimiſque & corporis robore validiſſimus viris remos committens, proras hoſtilium nauium prætérlegendo tanquam amicus appropinquans, euaſit. *Pol.lib.5.*

Haſdrubal frater Annibalis, cùm ſaltum euadere non poſſet, faucibus eius obſeſſis, egit cum Cl. Nerone, recepitque, dimiſſum ſe, Hiſpania exceſſurum. Cauillatus deinde de conditio-
B nibus, dies aliquot extraxit. Quibus omnibus non omiſit per anguſtos tramites, & ob id neglectos dimittere per partes exercitum, ipſe deinde eum, reliquis expeditis, facilè effugit. *Front.lib.1.cap.5.*

L. Sylla aduerſus Archelaum præfectum Mithridatis in Cappadocia, iniquitate locorum & multitudine hoſtium preſſus, fecit pacis mentionem: interpoſitóque tempore etiam induciarum, & per hoc auocata intentione, euaſit. *Front.lib.1.cap.5.*

Bello ciuili, cùm Ategua, vrbs in Hiſpania, Pompeianarum partium, obſideretur: Maurus interrex, tanquam Cæſarianus tribuni corniculatius, vigiles quoſdam excitauit. E quibus aliquos euitans, conſtantia fallaciæ ſuæ per medias Cæſaris copias, præſidium Pompeij tranſduxit. *Front.lib.3.cap.14.*

Philippus Demetrij F. in Epiro victus, ne fugientem eum Romani premerent, inducias ad ſepeliendum eos qui cæſi erant impetrauit: & ob id remiſſioribus cuſtodibus, euaſit. *Front.lib.2.cap.13.*

C Mathias Coruinus Vngarorum Rex, Georgio Podiebradio ſocero ſuo Boemorum Regi bellum intulerat. Georgius, cùm Mathiam intra montes, quos ferreos cognominant, ita concluſum ſtratis per vias à carbonariis arboribus haberet, vt euadere inde ſine magno periculo non poſſet: circumſcribi ſe ab eo, vaniſque de pace pollicitationibus circumueniri paſſus fuit, vt eum aggredi in locis anguſtis vincereque ſuperſederet. *Dubrauius lib.30.*

In obſidione Leodij, Carolus Burg. D. ingreſſurum ſe putans in vrbem, præmiſit Imbercottum Ambianum virum nobilem, quòd ei ciuitati aliquando præfuiſſet. Is cùm non admitteretur, in viciniam Abbatiam ſeſe recipit, cum ducentis circiter militibus. Noctu ſub horam nonam audita vrbis campana, veritus ne opprimeretur vt ipſos ſuſtineret ad mediā vſque noctem, ſperans tum, qui infeſtiores eſſent, re minus feliciter geſta, defatigatos labore & vigilia, ſponte ceſſuros, ex oppidanis, qui cum ipſo erant, duos emittit in vrbem, qui pacis conditionibus propoſitis morarentur eorum conatus. Iis per horam abſentibus, audito maiore eruptionis tremitu
D alios quatuor eodem pacis conſilio emittit. Qui perſuaſo ad deliberationem ineundam populo, obtinuerunt, vt vrbs poſtero die fuerit tradita. Per eiuſmodi certè rationes magna ſæpe pericula & incommoda declinari poſſunt. *Philip. Com.2. Hiſtor.*

Signi ſimulatione. abſconſione.

Chabrias in Naxo aduerſus vrbem nauale prælium geſturus, præcepit trierarchis, vt ſi in æquali & ancipiti periculo eſſent, ſuarum nauium ſignis abſconditis inſignitas hoſtiles eſſe ſcirent. Pollis Spartanorum dux, Athenienſium nauibus obuiam factus, cùm non haberet Atticum ſignum, prætermauigauit. Athenienſes verò, quemadmodum præceptum erat, vtrinque in inſignitas naues impreſſionem fecerunt. *Polyæn.*

Artemiſia longam nauem agens, non modo Barbarorum, verumetiam Græcorum ſignum habuit. Si ipſa Græcam nauem inſequeretur, Barbaricum ſignum ſuſtulit: ſin Græcam nauem perſequentem fugeret, Græcum: vt perſequentes quaſi à Græca naui abſtinerent. *Polyænus lib.8.*

Libertatis & Effugij ſimulatione.

E Comminius Atrebas cùm victus à Iulio Cæſare ex Gallia in Britanniam fugeret, & fortè ad Oceanum ſecundo vento quidem, ſed æſtu recedente, veniſſet, quamuis naues in ſiccis litoribus hærerent, pandi nihilominus vela iuſſit. Quæ cùm perſequens eum Cæſar ex longinquo tumentia & flatu plena vidiſſet, ratus proſpero ſibi eripi curſu, receſſit. *Frontinus & Fulgoſus lib.7.cap.4.*

Nebula, Fumo.

Epaminondas ad pontem Sperchij, Theſſalis ex aduerſo oppoſitis, videns circa auroram à fluuio magnam profundamque nebulam exſurgere, præcepit ſingulis manipulis, vt duos portarent faſces lignorum, alterum viridem, alterum aridum. Media nocte aridum inferne, viridem deſuper iniectum incendit. Cùm ſimul nox & nubes atque fumus coirent, Epaminondas per pontem traduxit milites. Qui cùm in media planicie eſſent, poſtquam fumus cum nube euanuiſſet, Theſſali primum tranſitum hoſtium ſenſerunt. *Polyænus l.2.* Pari ſtratagemate Iphicrates è regione caſtrametantibus hoſtibus, clàm progreſſus eſt trium dierum itinere. *Idem lib.3.*

F C. Iul. Cæſar, cùm in Gallia ad Alpes perueniſſet, Barbarorum montanorum copiæ aditus obſidere nunciabantur. Ille naturam Alpium ſpeculabatur. Infra montem flumina multa labuntur, eximiam profunditatem habentia. Ab his magna oritur nubes prima luce ſub ortum auroræ. Circa id tempus Cæſar dimidias copias ducens, montem circumiit. Barbari, nube tenebras offendente, nihil videntes, quietos ſe tenebant. Ille cùm ſuprà caput hoſtium euaſiſſet, clamorem ſuſtulit: tum dimidia pars exercitus ab inferiore loco vociferationem excepit, monteſque ab omnibus partibus reſonantes, inexplicabilem barbaris terrorem iniecerunt: qui repentè fugam petentes, diſceſſerunt. Ita ſine pugna Cæſar Alpes ſuperauit. *Polyænus lib.8.*

Franciſco I. Gallorum Rege, exercitu Belgium infeſtante, anno 1520. ☞ *Vide ſuprà, exercitum contra vim hoſtium tueri. §. Deludendo in fine.*

Niue.

Mathildis, Henrici I. Anglorum regis F. poſt Henrici V. Imp. obitum Gaufredo Andegauenſi nupſit, & à fratre cum
G liberis ſuis regni hæres inſtituta, armis Stephanum Bleſenſem regni inuaſorem aggreſſa, ad Vintoniam clade accepta, ſimulata morte velati cadauer Gloceſtriam delatum eſt, reliquis ſuorum cæſis vel captis. Oxonij iterum obſeſſa, cùm fame oppidani deditionem facere cogerentur, media hyeme cùm nix omnem campum oppleret, adeò vt milites, hoſtium frigore torpentes ſegnitèr vigilias agerēt. Mathildis albis veſtibus induta, vt ſpecie niuei coloris hoſtes falleret, noctis ſilentio egreſſa eſt oppido, & ſcapha per Thameſim vecta, ad arcem Vallinfordienſem profugit. *Polydorus lib.12.*

Statuis.

Quidam de Aquileia ab Atila Hunnorum Rege expugnata fabulantur, Aquileienſes fame ſæua laborantes ex triennij obſidione, armatas per mœnia ſtatuas, quæ cuſtodum ordinem mentirentur, diſpoſuiſſe: ipſos in proximam inſulam, quam Gradum dicunt, confugiſſe. Hunnum vix tandem ex ciconiis, quæ ſtatuis inſederant, dolum cognouiſſe. *Bonfinius lib.6. Decadis 1.*

SVSTINENDO INSTANTEM, INVADENTEM, INSEQVENTEM, inſidiantem. H

Loci commoditate, natiua vel artificiali, vt Vallo, Muro, Foſſa & ſimilibus.

Miſſus Ægyptiorum Regi Nectenabo ſuppetias Ageſilaus, cùm obſideretur cum eo ab hoſtibus, quorum numero nulla parte comparari ſui poterant, caſtráque foſſa circumuallarentur: imperante rege, vt eruptione cum hoſtibus dimicaret: negauit inhibiturum hoſtibus, ſe, qui pares ipſis ſe vellent reddere. Vt iam parum ſpatij ſuperfuit, quin committeretur foſſa, in eo ipſo interſtitio inſtructa acie pares cum paribus certantes victoriam retulêre. *Plutarchus in Ageſil. & Polyænus lib.1.*

Eadem planè ratione Braſidas Spartanus obſeſſus iuxta Amphipolim, in difficili & aſpero colle euaſit. *Polyænus lib.1. & Frontinus lib.1.cap.5.*

Clearchus prædam copioſam agens, in colle interceptus, cùm ab hoſtibus circumuallaretur, rogantibus ducibus, vt periculum adirent, antequam totus collis circumdaretur, bonum

bonum animum eos gerere iuſſit, quoniam per vallum cū paucis eſſet futura pugna. Veſpera autem accedente, relicta præda, in deficiente valli parte, exegit obuios, & in anguſtia trucidauit. *Front. lib. 1. cap. 4.*

Lyſimachus, cùm editum collem caſtris deſtinaſſet, imprudentia autem ſuorum inferiorem deductus, vereretur ex ſuperiore hoſtium incurſum, triplices foſſas intra vallum obiecit: deinde ſublimibus foſſis circa omnia tentoria ductis, tota caſtra confodit, & intercepto hoſtium aditu, ſimul humo quoque & frondibus, quas foſſis ſuperiecerat, facto impetu, in ſuperiora euaſit. *Front. lib. 1. cap. 4.*

C. Cæſar bello ciuili cùm aduerſus Afranium copias educeret, & recipiendi ſe ſine periculo facultatem non haberet, ſicut conſtituerat, prima & ſecunda acie ſtatim à tergo ad opus applicata, quindecim pedum foſſam fecit inter quam ſub occaſum Solis armati ſe milites eius receperunt. *Frontinus lib. 1. cap. 5.*

Ad Dagincurtum Henricus V. Anglorum Rex contra Carolum VI Francorum Regem aciem inſtruebat: cùmque hoſtis numero militum equitumque præſtaret, veritus ne non pariter in fronte atque latere ſuorum pugnaretur, ad arcendam equitum vim & impetum, vt ne peditatus, in quo omne exercitus eius robur conſiſtebat, ordinem turbarent, neve frangerent, ſepta ad vtrunque latus fecit ex palis ſenis vel paulò plus pedibus oblongis vtrinque ferratis ac præacutis, quò ſi equi in eos incurrerent, ſubitò transfoderentur, deditque negocium certis gregariis militibus, qui vt caſus & res poſceret, ipſos palos tollerent, rurſuſque eo loci figerent, quò pedites ſe commouerent pugnando. His igitur palorum ſeptis ſine vallo, acies peditum ſe continebat; equitatus verò omnis ab lateribus extra palos ſtabat. Iſtum modum muniendi aciem Angli etiam nunc ſeruant, inuentis ad hæc aliis machinis, præcipuè pilis ferreis, quæ acutis vndique munitæ clauis per terram ſparguntur, quibus equites procul à ſuo peditatu arceant: nam ſi temerè equi in ipſas machinas incurrerint, aut in veſtigio confodientur palis, vel læſis pedibus cadere cogentur. *Polyd. lib. 22*

Bohemi, apud quos multa plana, raras foſſas inuenias, equitatum peditatumque omnem intra currus claudunt, in curribus verò quaſi mœnibus armatos collocant, qui miſſilibus hoſtem arceant. Cùm prælium committitur, ex curribus quaſi duo cornua efficiunt, eaque pro multitudine pugnatorum & loci neceſſitate explicant: retròque & à lateribus tecti in fronte pugnant: interea paulatim aurigæ procedunt, hoſtiumque acies circumuenire atque includere conantur. Quo facto haud dubiè victoriam parant, cùm hoſtes vndique feriantur. Eſt quoque plauſtrorum compages ea arte compoſita, vt ad Imperatoris iuſſum, qua velit, & quando velit, aperiatur, ſiue ad fugam, ſiue ad inſequendos hoſtes ratio poſtulauerit. *Aen. Syl. lib. 4. Com. in Alfonſum.*

Scythæ in conflictu cum Ioanne Comneno Imp. Alexij F. in Thracia commiſſo, ipſa neceſſitate artium magiſtra edocti, rem huiuſmodi ſunt commenti. Omnes currus in vrbem coniunxerunt, iiſque non exigua ſuarum copiarum parte impoſita, pro vallo ſunt vſi: ac multos obliquos aditus platearum inſtar in iis reliquerunt. Cùm igitur à Romanis vrgebantur, tergis obuerſis intra currus tanquam munitam arcem nullo fugæ incommodo ſe recipiebant. Inde recuperatis viribus, tanquam portis erumpentes fortia facinora edebant: neque ea res aliud erat, quàm mœnium expugnatio, quæ in media planicie Scythæ ex tempore ſtruxerant. *Nicetas.*

Igni obiecto.

Crœſus in Cappadocia victus à Cyro, vt commodè fugam facere poſſet, militibus imperauit, vt magnam lignorum multitudinem comportarent. His viam anguſtam & arctam ſtrauit: cumque nox ingrueret, per eam copias abduxit ſumma celeritate. Equites verò leuiſſimos & celerrimos reliquit: qui cùm primùm illuxiſſet, ſyluam incenderent. Hoc pacto Crœſus per fugam euaſit, Cyrum autem à perſequendo flamma prohibebat. *Polyd. lib. 7.*

Alcibiades Tiribazum, præfectum Aſiæ fugiebat. Via erat vna. Tiribazus cum manente manum non conſerebat, ſed ſegnius inſtabat. Alcibiades noctu manens, & multa ligna ſecans, ea reliquit iniecto igni, atque diſceſſit. Barbari cernentes ignis fulgorem, Græcos manere putabant. Poſtquam verò rem cognouerunt, impetu facto, cùm viam igni interſeptam penetrare non poſſent, à perſequendo deſtiterunt. *Polyæn. lib. 1.*

Demetrius Phalereus per anguſtam viam retrocedebatur. cùm Spartiatæ extremum agmen adorti, plurimos vulnerarent: ille curruum multitudine coaceruata, in anguſtiſſimo difficillimoque loco ignem ſubdidit. Hoſtes incenſum ignem tranſire non poterant. Donec verò currus omnes comburerentur, Demetrius adhibita feſtinatione, perſequentium vim effugit. *Polyæn. lib. 4.*

Hanno Carthaginenſis ab hoſtibus clauſus, locum eruptione maximè aptum, aggeſtis leuibus materiis, incendit: tum hoſte ad certos exitus cuſtodiendos auocato, milites per ipſam flammam eduxit: admonens, vt ora ſcutis, crura veſte contegerent. *Frontinus lib. 1. cap. 5.*

Iſcholaus Spartanus in itinere ab altero latere præcipitia & periculoſa loca, ab altero montem habente, quem tenebant hoſtes, orto ingenti vento, ſyluam incendit. Itaque hoſtibus qui montem obſidebant, fumo & igni deiectis, hac parte exercitum abſque periculo duxit. *Polyæn. lib. 2.*

Pelopidas Thebanus, cum in Theſſalia flumen tranſire non poſſet, inſtantibus hoſtibus, caſtris ad fluuium poſitis, à fronte vallum circumdedit. Multis lignis exſectis, quietem militibus concedens, media nocte vallum combuſſit. Igni verò vndique in altum ſublato, hoſtes ab inſequendo prohibebantur. Pelopidas cum ſuis abſque periculo traiecit. *Frontinus lib. 1. cap 4.*

Braſidas, cùm in anguſto loco ad eandem hoſtes inſtarent, iuſſit à colle ligna ſecare, & viciſſim apportare. Materiam deinde iniiciens, ignem incendit, ita vt copioſa multaque flamma ſublata, hoſtes ad eandem impreſſionem facere prohiberentur. *Polian. lib. 1.*

Amilcar iuxta Cronium aduerſus Dionyſij duces caſtra conſtituebat. Cùm ij qui Cronium inhabitabant, Carthaginenſes vrbe recipere vellent, neque duces poteſtatem facerent: Amilcar hac re cognita, ſyluam omnem, quæ pro caſtris hoſtium erat ſanè magna, captato aduerſo hoſtibus vento, ſubiectis ignibus incendit. Fumus magna copia & turbine in vultus hoſtium vi venti deferebatur. Interea temporis Amilcar clam ad mœnia tranſiuit, eique portas aperuerūt ij qui recipere eum cupiebant, vrbemque ducibus ignorantibus ingreſſus eſt. *Polyæn. lib. 5.*

Q. Sertorius in Hiſpania, cùm à tergo inſtante hoſte flumen traiicere haberet, vallum in ripa eius in modum cauæ lunæ duxit, & oneratum materiis incendit: atque ita excluſis hoſtibus, flumium liberè tranſgreſſus eſt. *Front. lib. 1. cap. 5.*

Herculeius legatus Sertorij, cùm in Hiſpanias inter duos montes abruptos longum & anguſtum iter ingreſſus, paucas duceret cohortes, comperiſſetque ingentem manum hoſtium aduenire, foſſam tranſuerſam inter montes preſſit, vallumque materia extructum incendit, atque ita intercluſo hoſte euaſit. *Idem.*

Galanus Pictorum Rex, infelici pugna contra Hengiſtum Saxonum Ducem vſus, noctu impedimentis omnibus cum magna lignorum ſtrue incenſis, flammæ interiectu diſceſſum ſuorum celauit. *H. Boëthius lib. 8.*

Lubecenſes anno M. CCC. LIX. Ericum Ducem Saxoniæ, qui oppidum Molne, ſibi impigneratum, vi receperat, obſederant. Ille vbi vidit oppidum ſe tutari non poſſe, ipſum incendit, vt reſtinguendi incendio occupati, fugientem ſequi omitterent. *Cranz. lib. 10. Vandal. cap. 14.*

Aqua obiectu.

Sultanus Ægyptius Darganus ab Almerico Hieroſolymorum Rege victus, eſt tanta clade, vt deplorata ſpe armis Latinorum obſiſtendi, in ſuperiorem Ægyptum refugeret. Inſequi trepidos, & victoria vti ardebat Rex, caſtraque promouerat, cùm hoſtis locorum beneficio ſe texit. Aggeres Nili rupit, campoſque aqua immiſſa operuit. *Æmyl. lib. 5.*

Celeritate hoſti elabi: eiuſque cauſa tum alia facere, tum Impedimenta & Prædam abiicere.

Cùm filij Iacob Sichemitas cum tota vrbe deleuiſſent, propter ſtuprum Dinæ ſorori illatum: Iacob metu vicinorum ne contra ſe coirent, fugam celerrimè adornauit. Et omnibus monilibus, inauribus, deorum ſtatuis, ſub quercu ad Sichem occultatis, cum ſuis omnibus Bethel profectus eſt, tanto finitimorum terrore, vt nemo illum perſequi cogitaret. *Gen. 35.*

Eumenes in Orcyniis Cappadociæ campis ab Antigono per proditionem fuſus, incidens in Antigoni impedimenta, cùm capere ex facili valeret, multa libera capita & magnam

vim ſeruitiorum opumque collectorum ex tot bellis & popula- A tionibus, veritus eſt, ne repleti compendio & præda, ſui euaderent ad fugam ignaui, molliorésque ad ſuſtinendum errores ac tempus, in quo potiſſimum ſpem collocauerat belli, vt aliò auerſurus Antigonum. Sed qui proſus operoſum erat opibus illis ſub manu poſitis retinere Macedonas: iuſſit, vt corpora curarent, & pabulum darent equis, inde hoſtes adorirentur. Mox in occulto ad Menandrum, qui hoſtium impedimentis præerat, mittit, quaſi de eo pro veteri amicitia & conſuetudine eſſet ſolicitus, vt muniret ſe monens, maturarétque quamprimùm ex locis equitalibus & planis ſe ad proximi montis latus recipere inequitabile, vt cingi non poſſet. Vt periculum Menander aduertit, & vaſis collectis itineri ſe accinxit: miſit Eumenes propalàm ſpeculatores, militibuſque tanquam ſigna moturus in hoſtem edixit, vt arma caperēt & equos haberent frœnatos. Vbi verò renunciauerunt exploratores, Menandrum ad loca aſpera refugiſſe, neque poſſe opprimi: fingens id moleſtè ferre, abduxit copias. Fama eſt, cùm hæc teſtaretur apud Antigonum Menander, atque Eumenēm collaudarent Macedones, in partémque humaniorem verterent, quòd liberos ſuos B in ſeruitutem redigere & conſtuprare vxores cùm poſſet, abſtinuiſſet & prætermiſiſſet: Atqui ille, dixiſſe Antigonum, non veſtri cauſa, boni viri, abſtinuit iſtis: verùm ne tot ſe pedicis fugientem intricaret. Hinc vagabundus Eumenes & fugitans magnam partem militum induxit vt faceſſerent: vel quòd eorum gereret ſolicitudinem: vel quòd trahere eos ſecum nollet pauciores quàm ad ſigna conſeronda, & plures quam ad tegendam fugam ſuam. *Plut. in Eumene.*

Sclaui Sialan iam inuaſerant. Primus Radulfus eques ad Suenonem III. Regem Danorum properabat, hoſtibus à tergo vrgentibus. Quoties inculta camporum offenderat, ob armaturæ molem ægriùs fugam conficiebat: Sclauos econtrà ſimili pondere vacuos liberior equorum pernicitas adiuuabat. Ergo plus viribus equi quàm velocitati confiſus, curſum per cultos agros de induſtria direxit, vt hoſtium caballi debiliores ſequi non poſſent. Interrogatus, Quis eſſet? Mercatorem ſe eſſe, reſpondit, arma equis commutare ſolitum. Sed & eum, cui inſideret, hoc ſibi mercimonio obueniſſe, ſubiunxit. Regem quoque Roſkildiæ eſſe, rogatus aſſeruit, vera omnia narrans, quòd ea in contrariam partem eos interpretaturos confideret. C *Saxo. lib. 4.*

Ferdinandus Dauaius Piſcarius, & Cæſariani exercitus aduerſus Gallos dux, ab obſidione Maſſilienſi diſcedens, ac de Regis Galliæ Franciſci profectione petendæque Italiæ conſilio ſuſpicatus, die noctuque aſpera ſaxa nihil intermiſſis itineribus in Albingaunos Ligures peruenit: atque inde per Finariū & Carniſſarium ſaltum, diuiſo exercitu, ad Aquas Statiellas eſt peruentum. Inde ipſe vt de bello conſultaret, mutatis ad celeritatem iumentis, ad Lanoium exercitus Imperatorem, Ticinum contendit. Alfonſus verò Vaſtius, qui peditatus imperium habebat, cum exercitu à Statiellis profectus, tantam peditibus vel perpetuo viginti trium dierum itinere defeſſis, maturandi neceſſitatem impoſuit, vt fluminibus vado ſuperatis, & ſublatis ferè omnibus naturæ deſideriis, quæ vel exiguam quietem requirerent, eodem die ſuperato Papo in ſpacio XLV. milliarium ad vrbem Ticinum peruenerit, ſingulari herclè totius exercitus felicitate: vt cùm ſuprà XII. millia ſarcinariorum iumentorum traheret, nullum omnino militis impedimentum in tam longo infeſtóque itinere reliquerit. D Hic eſt ille receptus nequaquam fugæ perſimilis, ſupra omnem militarium operum laudem; maximorum ducum iudicio celebratus: quo vno facinore, vel ſummæ admirationis Piſcarium gloriari ſolitum ferunt: cum alioquin de ſe loquendi parciſſimus, quæ laudem adferrent, ſingulari modeſtia reticeret, *Iouius in Piſcario.*

Aciei inſtructione opertura.

☞ *Hic Defenſionem noſtrorum per Aciei inſtructionem conſideremus. Ad Hoſtium verò oppreſſionem de ea ipſa ſuo loco agetur Infra.*

Ariſton vna naui tres actuarias commeatum ferentes comitabatur. Offendebat ſe triremis hoſtilis. Cùm prorſus omnia deficerent, conductis in vnum locum actuariis, propter eas nauigabat, vt ſi hoſtium triremis in eos, qui frumentum vehebant, impetū feciſſet, ab his, qui nauem obtinebant, innumeris telis premerent. Sin in ipſas actuarias conarentur impreſſionem facere, ac vim adhibere, ipſe circumcirca nauigans, ab lateribus hoſtilem triremen incommodo afficeret, E eamque inter ſuam & onerarias concluderet. *Polyan. lib. 5.*

In acie Leuctrica Lacedæmoniorum, ab Hercule genus ducentes conſtituti ſunt duces cornuum exercitus, Cleombrotus Rex, & Archidamus Ageſilai Regis filius. Apud Bœotios vero Epaminondas, proprio quodam & inſolito ordine vſus, clariſſimam illam victoriam eſt adeptus. Deligens enim ex vniuerſis copiis fortiſſimos, in altero latere collocauit, in quo etiā ipſe præliaturus erat. Imbecillos verò in altero cornu conſtituit, mandatúmque eis dedit, vt fuga pugnarent, & ad incurſum hoſtium paulatim loco cederent. Itaque cùm feciſſet agmen obliquum, eo cornu, in quo ſtabant delecti prælium decernere decreuit. Cùm igitur vtrinque tuba ſigna darentur, & primo impetu congrederentur exercitus, Lacedæmonij vtroque cornu ſimul aggrediebantur, acie falcata & incurua: Bœotij verò, ab altero cornū ſubterfugiebant, ab altero curſim in hoſtes irruebant. Et primò quidem vtriſque fortiter pugnantibus, dubium erat certamen. Poſtea verò quùm Epaminondæ milites & virtute & agminis frequētia ſuperiores eſſent, Rege Cleombroto interfecto, concurſu ad cadauer facto, Lacedæmonij corpus quidem obtinuerunt, victoriam autem conſequi non potuerunt. *Diodor. lib. 15.* F

Iphicrates circa Phliuntem iter faciebat, Phalange ob locorum difficultatem in longum protenſa. Hoſtibus ad caudam inſtantibus, & multos vulnerantibus, multaque rapientibus, ille cum his viris, qui in latere ibant, conuerſus, phalangi mandauit, vt ocyùs procederet. Ex iis verò qui à dextro læuoque latere erant, aggregatis ducibus & præſtantiſſimis, eos ad extremum collocauit. Cùm tam prope caudam eſſet, impetum faciens in hoſtes perſequendo fatigatos, & diſſipatos in ſarcinarum rapinis, multos ex ipſis occidit: multò plures etiam captiuos abduxit. *Polyan. lib. 3. & Front.*

Timotheus metuens decem naues Laconicas, quas præmiſerat nauarchus ad deducenda nauigia, quæ commeatum vehebant, ne ab Athenienſibus interciperentur, præcepit trierarchis, ne priſtinum ordinem quærerent: ſed quem in præſenti quilibet locum occupaſſet, eum teneret, ne dum in ſuos ordines ſcaphæ traducerentur, adnauigantes hoſtes impetum repentè facere in diſſolutos. Deducens autem naues in falcatam figuram, roſtra nauium & circumferentiam in hoſtes direxit. G Nauigiis verò & captiuis nauium in concauitatem incluſis, ſecundùm puppim nauigauit. *Polyan. lib. 3.*

Idem volens Olympiam tranſire, & Corinthiorum equitatum metuens, ab altera parte exercitus in longum quadratum agmen inſtruxit, ſarcinis & equitatu in medium coniecto, curruſque frequentes agens & connexos armatos circum hos foris circumdedit: ita vt Olynthij equites equitatione non poſſent vti. *Idem.*

Chabrias per anguſta loca cum paucis diſcedens, inſtantibus multis hoſtibus, ipſe præcedens dux profectionis robuſtiſſimos in extremo collocauit, vt inſtantes propulſarent. Nemo igitur ex poſtremis fugam capeſſit, non audens ducem prætenire, quippe prohibitus, vel etiam punitus. Hac profectionis conſtitutione tutò exercitum traduxit. *Idem.*

Xenophon inſtantibus in itinere Barbaris, ancipiti acie inſtructa, omnique neceſſario commeatu inter eam concluſo proficiſcebatur, collocatis in fine equitibus iaculatoribus, & ſcutatis, qui Barbarorum impetum propulſarent. *Polyanus lib. 1.*

Alexander (Pittaco, qui nepos erat Pori, inſidias iuxta H viam tendente, qua anguſtam conuallem habebat, longitudine ſatis protenſam, latitudine verò ad quatuor ſtadia contractam, tranſitumque difficilem omnino & arctum) duplicem equitatus phalangem inſtruxit, & aduerſus hoſtes eduxit: dato præcepto, vt ad frenum motumque quilibet antecedentem ſequeretur: & ſi hoſtes ad dextrum latus veniſſent, conuerterent ſe ſecundum haſtam, ac deinceps à freno impreſſionem facerent: cùm verò dextram profectionem obtinuiſſent, ad extremum agmen contenderent. His mandatis, ipſe directè iter faciebat, ita vt Gnomoni figurâ non eſſet diſſimilis. Cùm igitur qui ſiniſtrum latus obtinebant, extremum à dextera parte agmen conſpicati, clamore ſublato impetum facerent, ſimilitérque à dextro cornu laxatis frenis viam ad Indos affectarent: illi metuentes ne concluderentur, omnes ſimul ad anguſtum exitum contenderunt. Itaque nonnulli Macedonum manibus interfecti, plures verò à ſeſe mutuò conculcati, occubuēre, *Polyan. lib. 4.*

Fuluius Nobilior, cùm ex Samnio in Lucanos exercitum A ducerct, & cognouiſſet à perfugis hoſtes nouiſſimum agmen eius aggreſſuros, fortiſſimam legionem primò ire, vltimò ſequi iuſſit impedimenta. Ita factum pro occaſione amplexi hoſtes, diripere ſarcinas cœperunt. Fuluius legionis quinque cohortes in dexteram partem viæ direxit, quinque ad ſiniſtram: atque ita prædationi intentos hoſtes, explicato per vtraque latera milite, clauſit, cæciditque. Idem hoſtibus tergum eius in itinere prementibus, dum flumine interueniente, non ita magno, vt tranſitum prohiberet, moraretur tamen rapiditate, alteram legionem occulto circa flumen collocauit, vt hoſtes paucitate contempta, audaciùs ſequerentur. Quod vbi factum eſt, legio quæ ad hoc diſpoſita erat, ex inſidiis hoſtem aggreſſa vaſtauit. *Frontin.lib.1.cap.6.*

C. Iul. Cæſar repertabatur cum exercitu per anguſtam viam, ad læuam paludem habens, ad dexteram mare. Hoſtes extremum agmen carpentes, inſtabant. Hos propellebat incurſionibus & reflexionibus. E mari verò Pompeiana claſſis adnauigans, iaculis ac telis miſſis, vulnera afferebat. Cæſar iuſſit milites ſcuta à ſiniſtra manu in dexteram transferre. Ad B hunc modum nihil proficere tela iaculantium è mari potuerunt. *Polyan.lib.8.*

Obiectione. Quando vna parte exercitus reſiſtimus, alteram educimus, vel introducimus.

Corinthij Syracuſanis auxilium mittentes, cùm intellexiſſent viginti naues Atticas apud Naupactum appellere, quæ cuſtodias agerent ac ſpecularentur: impletis viginti quinque triremibus, eas in Panormo Achaiæ è regione Atticarum nauium ſubduxerunt. Dum hæ ſe mutuò obſeruant, naues onerariæ plenæ Corinthiorum armatorum à Peloponneſo ſoluerunt, ad opem Syracuſanis ferendam. Athenienſes verò iis nauibus quæ è regione ſtationem habebant, animos intenderunt. *Polyan lib.6.*

Diotinus nauigia commeatum vehentia cum decem triremibus deducens, deprehenſus apud Chium à Lacedæmoniis, qui viginti naues habebant, inſtantibus hoſtibus, quietè circum onerarias fugiens, & celeriores habens naues, nihil damni à perſequentibus paſſus eſt, ſemperque puppibus in ex- C tremas impetu facto cum ſuis, decem demerſit: eratque admirabilis pugna, qua à fugientibus perſequentes vincebantur. *Polyan. lib.5.*

Philippus Demetrij, cùm eum Thraces inſequerentur, præcepit, vt, cùm tubicen fugam cecinisset, ij qui poſtremum agmen tenebant, obiectis armis manerent: vt hoſtes à perſequendo remorarentur, atque ſuis viam præoccupandi facultatem daret. *Polyan.lib.4.*

Horatius Cocles, vrgente Porſenæ exercitu, iuſſit ſuos per pontem redire in vrbem: eamque (ne caſu ſequeretur hoſtis) intercedere. Quod dum efficitur in capite eius, propugnator ipſe inſequentes detinuit. Audito denique fragore, ponti abrupti, deiecit ſe in alueum, eumque armis & vulneribus oneratus tranauit. *Front.lib.2.cap.13.*

Circuitione aut incluſione hoſtis: diuerſis locis tumultum excitando, eliciendo.

☞ Hic effugium noſtrum perpendimus. Inſeq. Hoſtis circumuentionem conſideraturi.

Xerxes in Thermopylis, propter anguſtias montium mul- D tis Perſis amiſſis, Thrachinio quodam homine Ephialte in montibus anguſtam viam aliam monſtrante, miſit centum millia hominum. Qui circumeuntes, ad tergum Græcorum euaſerunt: omneſque occiderunt, quos Leonidas ducebat. *Polyanus lib.7.*

Xenophon, cùm Barbari locum anguſtum intercepiſſent, qua tranſire Græcos neceſſarium erat, conſpicatus à quodam monte inacceſſum collem, in quo Barbari præſidium impoſitum habebant: aſſumptis Græcis, quot ad eam rem ſufficere exiſtimauit, iter ad illum direxit, vt in ſummum cacumen ſupra ipſos euaderet. Barbari ſupra ſe hoſtes conſpicati, fugam dederunt. Xenophon autem Græcos ſine periculo traduxit. *Polyanus lib.1.*

Demoſthenes Acarnanas & Amphilochos ducens; ex aduerſo Peloponneſiis caſtra locabat, magno torrente interpoſito. Videns autem longè plures hoſtes eſſe, & exercitum includi poſſe, in cauum & inſidiis aptum locum abſcondit armatos & ſocios trecentos, vt ſi includerent hoſtes exercitum numero, conſurgentes ipſi à tergo adorirentur. Hoſtes incluſerunt Phalangem. At illi retrò conſurgentes, & repentino tumultu in hoſtes inuadentes, paruo negotio atque labore pugna vicerunt. *Polyanus lib.3.* E

Thebanis in Laconiam irrumpere conantibus cùm Lacedæmonij & reliqui ſocij Corinthum veniſſent, non pauciores viginti millibus, vt acceſſus promunirent, & impetum Bœotiorum à Peloponneſo arcerent, facto initio à Cenchræis, vſque ad Lechæum, vallis & profundiſſimis foſſis locum exædificarunt, priùs quàm Bœotij accederent. Epaminondas autem animaduertens eo loci commodiſſimum introitum eſſe, qua Lacedæmonij excubias agebant, primùm hoſtes in aciem prouocat, triplo ferè plures multitudine. Deinde cùm nemo progredi ex munitionibus auderet, ſed omnes de vallo pugnarent, vim hoſtibus admouet. In omnibus igitur locis irruptiones fieri, maximè verò vbi Lacedæmonij erant, quod is locus penetrabilis eſſet, & ad cuſtodiendum difficilis. Acri verò certamine inter vtroſque exorto, Epaminondas cum præſtantiſſimis & fortiſſimis Thebanorum vix tandem perrupit per Lacedæmonios, ac ſuperatis præſidiis, copias per medium duxit; & in Peloponneſum penetrauit. Quod eius factum iis, quæ ante præclarè fecerat, nequaquam poſterius fuit. *Diodor.lib.15.* F

Philippus oppugnabat Phalcedonem vrbem Theſſalicam. Phalcedonij ciuitatem tradebant. Cùm autem introirent mercenarij, in inſidias inciderunt. Multi enim è tectis & turribus lapides & iacula mittebant. Philippus aduerſus inſidias mox conſilium reperit. Poſterior vrbi pars erat tranquilla, quippe ciues omnes ad inſidias concurrerant. In eo loco Macedones impreſſionem facere iuſſit, & ſcalas apponere. Qui cùm aſcendiſſent mœnia, Phalcedonij deſiſtentes à iaculandis mercenariis, incitato curſu ad eos repellendos ferebantur, qui muros tenebant. At illi, priuſquam ad manus veniretur, vrbe potiti ſunt. *Polyanus lib.4.*

Phraſaortes Darij cognatus cum magnis copiis Perſicis Suſidas portas cuſtodiebat. Hæ ſunt montes anguſti & excelſi. In hos impreſſionem facientibus Macedonibus, nullo negotio Barbari reſtiterunt, eoſque repulerunt, fundarum, telorum, ſaxorumque ictibus. Itaque reuocatis iis à xxx. ſtadiis, Alexander vallum muniebat. Extabat oraculum Appollinis, peregrinum Lycum itineris ei contra Perſas, ducem futurum. Accedit ad Alexandrum bubulcus, meſſoria veſte amictus, inquiens, Sibi Lyco nomen eſſe, in circuitu montium occultam eſſe viam, quòd ſylua continuis arboribus tegeretur: ſibi verò ſoli propter boum paſcua notam eſſe. Recordatus Alexander G vaticinij, bubulco fidem habet. Itque omnem exercitum ſe caſtris iubet continere, & frequentes ignes incendere, qui ad Perſarum conſpectum pertingerent. Philotæ autem & Ephæſtioni mandatum dedit occultum, vt cùm in iugis montium conſpexiſſent apparere Macedones, ipſi inferius impetum in hoſtes ederent. Ipſe cum ſatellitibus & vno armatorum agmine, Scythiſq; ſagittariis omnibus, per occultam viam progreſſus octoginta ſtadia, caſtrametatus, & in medio aſperrimæ ſyluæ. Circa mediam verò noctem confecto itinere, non procul ab hoſtibus ſomno quietique deditis conſtitit. Illuceſcente die, tubæ concinuerunt. A vertice montium Ephæſtion & Philotas, à vallo Macedones eduxerunt. Perſæ in medio ſuperiorum atque infimorum hoſtium comprehenſi, partim trucidati, partim à præcipitiis deuoluti, partim viui ab hoſtibus capti. *Ibid.* H

Alexander Macedo, cùm hoſtis in ſaltu editiore caſtra communiſſet, inducta parte copiarum, præcepit his quos relinquebat, vt ex more ignes excitarent, ſpeciemque præberent totius exercitus: ipſe per auias regiones, circumducta manu, hoſtem ſuperiore aggreſſus loco, depulit. *Frontinus lib.2.cap.5.*

Syracuſanis prope Gelam caſtrametantibus, contra exules duce Soſiſtrato in patriam redire volentes, Agathocles noctu cum mille militibus in vrbem irrupit. Soſiſtratiani ingreſſos in fugam vertunt, & ad trecentos deiecerunt. Aliis verò conantibus effugere per quendam anguſtum locum, præter expectationem Agathocles à periculis eos liberauit. Cùm ſeptem vulnera accepiſſet, & ex copia cruoris defluentis corpus elanguiſſet, denunciauit tubicinibus, vt progreſſi ad ambas partes muri, prælij ſignum darent. Cùm è veſtigio mandatum hoc executi fuiſſent, qui ex Gela in auxilium accurrerant, propter caliginem veritatem non poterant obſeruare: ſuſpicati enim alterum Syracuſanorum exercitum per vtraque mœniorum latera ſubingreſſum eſſe; perſequi deinceps deſtiterunt; & diuiſo in duas partes exercitu, confeſtim auxiliabantur, ad

ſonitum

ſonitum tubarum concurrentes. Interea qui Agathoclis partes ſequebantur ſpacium nacti, tutiſſimè euaſerunt in vallum. A Sic igitur Agathocles, non ſolùm ſuos, verum etiam auxiliarium leptingentos viros inopinato conſeruauit. *Diodor. libi 19.*

Q. Minutius Thermus Coſſ. in Liguria motis caſtris in hoſticum iturus, mediis anguſtiis à fronte & à tergo Ligures eſſe ſenſit. Caudinæ cladis ſpecies admota erat militum oculis, cùm periculum extremo auxilio eſt diſcuſſum. Erat in caſtris Numidarum equitum alia, huius præfectu permiſſis & hortatu conſulis, hoſtium ſtationes ſine tumultu adequitauit. Erant inter m ſpectantibus Numidæ ludibrio, equi homineſque parui & graciles, diſcinctus & inermis eques, nihil præter iacula habens, equi infrenes, deformes, rigida ceruice, & capite in curſu extento. Vbi verò hi ad iactum teli propinqui hoſtibus fuere, nunc procurſum ſimulantes, nunc recurſum, paulatim ſeſe inſinuarunt. Poſtremò concitatis vno tempore equis, clamoréque ſublato, per medias hoſtium ſtationes, trepidantibus magis Ligoribus, quàm tela expedientibus, in apertum euaſerunt. Ipſi paſſim in hoſtico incenſis villis omnia igni & rapina fœdantes, hoſtem ad ſua tuenda ex præſidio retraxerunt, B atque ita conſul obſidione liberatus, in apertum copias eduxit. *Sab. lib 6. En. 5. & Front. lib. 1. cap. 5.*

C. Com. Coſſus conſul duxerat incautè exercitum in ſaltum caua valle peruium, & ab hoſte vndique iam antea ſeceſſum, nec priùs Samnitem capiti imminentem aduertit, quàm eo vſque proceſſum erat, vt in tutum ſigna ampliùs referri non poſſent. Dum Samnites conferunt inter ſe, qua ratione in ſubiectum hoſtem explicent aciem, P. Decius tribunus militum, ſaxoſum iugi verticem intuitus hoſtium ſtationibus imminentem, præruptum & aditu difficilem armatis militibus, leuiter tamen inſtructis haud inacceſſum, per auerſa loca montis inſinuatus, priùs locum tenuit, quàm ab hoſte ſit conſpectus. Tum Samnitibus nouitate rei ſtupentibus, nec ſe interim mouere auſis, Conſul per otium copias in æquiorem locum, extra ſaltum eduxit, & media nocte per hoſtium ſtationes incolumis erupit. *Sabellicus lib. 3. En. 4.*

Idem fecit ſub Attilio Calatino Coſ. is cuius variè traditur nomen: alij L. berium, nonnulli Q. Cæditium, plurimi Calphurnium vocarunt. Hic cùm diu iſſum exercitum in eam C vallem videret, cuius latera omnia ſuperiora hoſtis inſederat, depopoſcit & accepit trecentos milites: quos adhortatus, vt virtute ſua exercitum ſeruarent, in mediam vallem decurrit, & ad opprimendos eos vndique deſcendit hoſtis, longoque & aſpero prælio retentus, occaſionem conſuli ad extrahendum exercitum dedit. *Frontin lib. 4. cap. 5.*

Acilius Glabrio Coſſ. aduerſus Antiochi Regis aciem, quam in Achaiam per anguſtias Thermopylarum direxerat, iniquitatibus loci non territus tantùm, ſed cum iactura quoque repulſus fuiſſet, niſi circummiſſus ab eo Portius Cato (qui tum tribunus militum à populo factus in exercitu erat) deiectis è iugo Callidromi montis Ætolis, qui præſidio tenebant, ſupra eminentem caſtris regiis collem, à tergo ſubitus apparuiſſet. Eo enim facto perturbatis Antiochi copiis, vtrinque irrupêre Romani: & fuſis fugatiſque caſtra ceperunt. *Front. lib. 2. cap. 6.* De hoc ipſo ſic ſcribit *Plut in Catone:* Poſtquam ſaltum Thermopylarum obſepſit Antiochus Magnus copiis ſuis, locumque naturâ munitum vallo muróque firmauit, atque ibi conſedit, bellum excluſiſſe ratus, à fronte perrumpere prorſus deſpera- D bant Romani M. Cato verò Tribunus militum reuocata in mentem circuitione, & ambitu Perſarum, nocte cum parte copiarum profectus eſt ex caſtris, & ſumma difficultate callem ad caſtra hoſtium deducentem reperit. Inde ſtricto gladio ex rupibus in hoſtes inuectus, clariſſimæ victoriæ anſam M. Attilio Coſſ. ex inferiore loco munimenta oppugnante præbuit.

Fridericus I. Imp dum per Veronenſem agrum remeat in Germaniam, in itineribus anguſtis, quæ Veronenſibus clauſuræ Volerni dicuntur, locatas quingentorum militum inſidias, & pontem quendam dolo fabrefactum, aſtu ſuperauit. Corrupit enim pecunia ruſticos, vt in deuia loca, vix hominibus permeabilia, milites ſuos perducerent. Ibi inſidiatores, qui lapidibus exercitum imperatoris erant obruituri, ſexcenti capti, & diris & ſuppliciis aſſecti. *Cuſpinianus.*

Gatta Mellita Venetarum copiarum ductor. ☞ *Vide ſuperiori Tit. §. Abitus ſimulatione.*

Ferdinandus Mauros ad Anticheram Granatæ vrbem magno prælio vicerat. Chriſtiani Anticheræ vicini ad tria millia prædam ex Saracenorum agris abigebant. Granatenſes ludibrio ſe vicinis eſſe, ægrè ferentes, facta manu palantes cædunt, E & in montem arduum fuga actos obſident. Elapſi erant per medios hoſtes è monte trecenti numero cum tubicinibus: qui cum longo ambitu montem circuiſſent, obuium habent adoleſcentem quendam Petrum Mendozam, maioris quàm pro ætate conſilij & roboris. Hunc alij ſeu quòd parcerẽt, ſeu quòd diffiderent ætati, ſecum educere recuſarant. Eam contumeliam non tolerans adoleſcens, inſequenti nocte cum aliquot equitibus prædatum domo egreſſus, affirmans ſe facturum periculũ, an illa in ætate vir eſſet, cùm ad montem cladis ſuorum ignarus perueniſſet, trecentos illos habuit obuios, & de clade accepta certior factus, hortantes eoſdem, vt ſecum feſtinato rediret, ipſe è contrariò vt ſecum potiùs irent ad ciues obſidione liberandos perſuaſit. Itaque diluculo cùm ad montem propius acceſſiſſent, & ſociis ſeſe oſtendiſſent: ſocij dolo percepto omnes ſtrictis gladiis decurrunt, & hoſtes ſemiſomnes inuadunt. Qui duplici clamore & clangore circumuenti, prædam quam manibus tenebant, amiſerunt. Mendozæ virtuti honor habitus, vt quæcunque vellet, ex præda eligeret, aut ſi mallet, F omnia ſumeret. At is prædam diſtribui iuſſit, ſibi ſociiſque ſuis trecentis tertiam partem, reliquas virilibus partibus inter ſe diuidendas cenſuit, quando periculum, labor, induſtria extitiſſet. *Laur. Vall. lib. 1. Hiſtor.*

Deorum vel Captiuorum obiectu.

Iphicrates in Thracia multos Odryſiorum ceperat Hoſtes, vehementer iaculando & ſagittando inſtabant. Ipſe verò iuxta ſingulos qui primam aciem tenebant, nudum aliquem captiuum manibus loco in tergum reuinctis, collocauit. Odryſienſes, ne ſuis vulnera infligerent, à iacendo & iaculando deſtiterunt. *Polyæn. lib. 3.*

Ageſilaus Lacedæmonius, cum præda onuſtus ex Phrygia rediret, inſequerentúrque hoſtes, & ad locorum oportunitatem laceſſerent agmen eius, ordinem captiuorum ab vtroque latere exercitus ſui applicuit. Quibus dum parcitur ab hoſte ſpacium tranſeundi habuerunt Lacedæmonij. *Front. lib. 1. cap. 4.* & *Polyæn. lib. 2.* qui in Aſia hoc factum ſcribit.

L. Æmilius Paulus Coſſ. cùm in Lucanos iuxta litus anguſto itinere exercitum duceret, & Tarentini ei in claſſe inſidiati, agmen eius ſcorpionibus aggreſſi eſſent, captiuis latera G euntium prætexuit: quorum reſpectu hoſtes inhibuêre tela. *Front. lib. 1. cap. 4.*

Cambyſes animalia quæ Ægyptij pro diis colunt, exercitui ſuo circumdedit, & Peluſio potitus eſt, Ægyptiis metu violandorum deorum hoſtes non prohibentibus. *Polyæn. lib. 7.*

Carolus Magnus ſimili ratione Budam veterem, ſeu Sicambriam Vrbem Hungarorum cepit. Oppugnans enim eam à Danubio nauibus, ab altera parte aciem inſtruxit ex Vngaris iam captis. Cùm autem oppidani in ſuos vererentur tela mittere: Franci propiùs ad muros accedentes & conſcendentes, vrbem cepêre. *Aegid. lib. 2. Sigebertus, Bonfinius Decad. 1. lib. 9. Auent. lib. 4. Saxonia cap 16. Crantz. lib. 2.*

Petrus Luna Catalanus, Auenione pontifex electus, & Benedictus XI. vocatus, à Franco milite regioque Prætore obſideri oppugnarique cœpit: edictúmque, ne quis ſacra beneficia, expectationumque munera ab eo peteret. Qui eum ſequerentur, iis interdictum iure vectigalium, redituumque Eccleſiaſticorum. Proinde ſeceſſio ab eo facta, & ſolitudo circa eum. Quo H metu ignominiaque permotus, ne à quoquam violaretur, ſacroſanctum Domini corpus præ ſe ferens, in Catalaniam ad natales ſuos Tarraconenſeſque conceſſit. *Æmil. lib. 10.*

Prædæ, Pecuniarum, Impedimentorum obiectu.

Xenophon Græcos domum reducens, equitibus Tiſſaphernis in iumenta inuadentibus conſilium dedit, vt currus & ſuperfluum apparatum impedimentorum relinquerent: ne Græci pro his pugnantes mortem oppeterent, & progredi vlterius prohiberentur. *Polyæn. lib. 1.*

Philippus, Abderitarum & Maronitarum occupata regione, reuertebatur cum nauium magno apparatu, & pedeſtribus copiis. Chares circa Neapolim inſidias nauales habebat, cum xx. triremibus: Philippus delectis iuuenibus, in quatuor remiges impoſuit, arte atque robore præſtantiſſimos: & mandatum iis dedit, vt priores claſſem vniuerſam educerent, atque Neapolim prætérlegerent, neque longè à terra recederent. Eas dum Chares cum ſuis inſequitur, Philippus tutò Neapolim prætemauigauit. *Polyæn. lib. 1. & 4.*

A Tryphon Syriæ Rex victus, per totum iter fugiens, pecuniam ſparſit: eumque ſectantes Antiochi equites moratus effugit. *Front. lib. 2 cap. 12.*

Galli pugnatori cum Attalo, aurum omne & argentum certis cuſtodibus tradiderunt: quibus, ſi acie fuſi eſſent, parceretur, quo faciliùs colligenda præda hoſtem impeditum effugerent. *Front. lit. 2. cap. 13.*

Mithridates ad Cabiras à Lucullo victus, cùm nemo apud eum ne apparitor quidem vel equiſo remanſiſſet, in cæterua ſe cæterorum extulit caſtris, ac ne equum quidem ex regiis ad manum habuit. Verùm cùm ſerò tandem in fluctu fugæ illius conſpexiſſet iactatum eunuchus Ptolemæus, cui equus erat: deſiliit præbuitque equum Regi. Iam enim premebant eum inſtantes Romani. Neque defuit celeritas his ad eum comprehendendum, ſed penè tenebant. At auaritia & ſordes militares multis certaminibus magniſque periculis diu captatam prædam Romanis eripuêre, Lucullumque victoriæ præmio fraudauêre. Iam enim propè in manibus inſtantium equus, qui Mithridatem auexit, erat: cùm interea mulus ex iis, qui gazam Regis portabant, coniecit ſe inter Regem & conſectantes: ſiue ſponte ſeſe obtulit, ſiue de induſtria Rex obiecit eum inſequentibus. Ita illi

B rapiendo colligendoque auro, atque inter ſe digladiando ceſſauerunt illum corripere. Itaque ad Tigranem generum in Armeniam euaſit. *Plut. in Lucullo, Polyæn.* verò *lib. 7.* ſupellectilem regiam vniuerſam foras prolatam extra ædes in quibus habitabat, irrumpentibus Rom. veluti eſcam obiectam ſcribit.

Habeis Sultanus Ægypti, cùm interfecto Calipha Chairenſe, regiaque occupata, gazam inuaſiſſet, eoque nomine à ſubditis in regia obſideretur, ſparſis nummis rebuſque precioſiſſimis in turbam, effugit hoſtes obſidentes. Qui poſitis armis ad rapiendum vndique concurrentes, parricidæ effugiendi occaſionem dederunt. *Æmil. lib. 4 ſub Lud. Iuniore.*

Frotho Danorum Rex, Britanniam inuaſerat, prædaque multa coacta, à Scotis & Britannis petebatur. Ergo præda omni per agros ſparſa, Britannos, dum in ea colligenda occupantur, ab inſequendo cohibuit. Mox cum Scotis pace facta, Britannos ſecuros cæcidit, prædamque cum auctario recepit. *Saxo lib 2.*

C Vergnſius Landa à Vicecomitum amicitia aduerſarum partium copiis ſe adiungens, Mediolanum tanta celeritate occupauit, vt Actius Vicecomes Galeacij F. breue ad fugam ſpacium nactus, ægrè hoſtium manus euaſerit, adjuuante præſertim matre Beatrice, quæ tam ſubito, quàm ſalutari conſilio effuſis in limine domus aureæ monetæ ſacculis, intrantes, dum eam auidè colligerent, aliquamdiu morata fuerat. *Iouius in vita Actij.*

Dum Venetus exercitus, duce Franciſco Gonzaga Mantuano Principe, vnà cum Sforciæ Ludouici copiis, confertam & inſtructam Caroli IIX. Galliæ Regis, ex ſubacto regno Neapolitano patriam repetentis, aciem ad Tarum fl. adoriretur: Græci equites, qui primum agmen inuaſerant, cum à cataphractis neququam circumfuſi vndique pellerentur, & Annonins atque Boſichius eorum præfecti, viri acres, vulnerati prœlio exceſſiſſent, conuerſis repentè equis ad deripienda impedimenta conuolarunt: quæ monitu Triuultij Gallici exercitus ducis de induſtria hoſtibus obiecta fuerant, vt illis præda occupatis Regi tranſitus expeditior atque facilior redderetur. Ibi lixæ, calones, & fœminæ, mulioneſque inter iumenta cadenteſque ſarcinas fœdè iactati, ac dum repugnant, vel rapientes impe-

D dimuntur, promiſcuè cæſi, impedimentaque ferè omnia capta direptaque ſunt. Is tumultus, quòd diſſonis tot gentium clamoribus cuncta perſtrepebant, e proximo peditum Italorum cohortes etiam exciuit, quæ prædæ pariter auidæ, ordines nullo pudore deſerebant. Tum verò inter ſocios cruentum admodùm & miſerabile certamen exortum, cùm regiam gazam alij in diuerſa traherent, alij à validioribus oppreſſi, in ipſis prædæ complexibus cæderentur. Ea res omnium conſenſu Gallis ſalutem peperit. *Iouius lib. 2. hiſt. ſui temp.*

Tempore.

Hannibal vbi ad Alpes æternis damnatas niuibus peruênit, & editiſſimos tumulos à montanis inſideri vidit: Gallorum ſociorum exploratione edoctus, interdiù tantùm obſideri ſaltum, nocte in ſua quemque dilabi tecta, luce prima ſubiit tumulos, vt ex aperto atque interdiu viam per anguſtias facturus. Die deinde, ſimulando aliud quàm quod parabatur, conſumpto, communitis caſtris, vbi primùm digreſſos tumulis montanos laxataſque ſenſit cuſtodias, pluribus ignibus quàm pro numero manentium in ſpeciem factis, impedimentiſque cum equite re-

E lictis, & maxima parte peditum, ipſe cum expeditis acerrimo quoque viro raptim anguſtias euaſit, iiſque ipſis tumulis, quos hoſtes tenuerant, conſedit. *Liuius Decade 3. lib. 1.*

Via errore: aliam ſimulare, aliam inſiſtere.

Moyſes Dux ſummus, dum Iſraëlitas ſeruitio vindicat ex Ægypto profecturus, viarum diſpendio hoſtem ludificare conatus, cùm per Arabiam compendioſum iter pateret, ad effugium in Æthiopiam flexit iter, quæ maximè Chananææ erat terræ, quæ decreto petebatur, auerſa. Sed hoſtis falli non potuit: tamen medio conatu extingui, & quem terræ cohibere non potuerunt, cohibuit mare, Iudæis alioqui peruium. *Sabellicus, lib. 6. cap. 6.*

Nicoſtratus, Dux Ætolorum, aduerſus Epirotas, cùm aditus in fines eorum anguſti eſſent, per alterum locum irrupturum ſe oſtendens, omni illuc ad prohibendum occurrente Epirotarum multitudine, reliquit ſuos paucos, qui ſpeciem remanentis exercitus præberent: & ipſe cum cætera manu, quà non exſpectabatur aditus, intrauit. *Front. lib 1. cap. 4.*

F Pammenes per Phocidem Thebas verſus exercitum ducebat. Hoſtes Philobœotum caſtellum occuparant, ad quod duæ viæ ducebant: quarum cùm altera iam hoſtium præſidiis teneretur, Pammenes rectis ordinibus in profundum diductis, exercitùmque ad proficiſcendum amplificatum ita inſtruxit in dextro latere, quaſi in eam partem ducturus. Illi relicta parte ſiniſtra, ad dextram deflectebant, vt profectionem impedirent. Ille ad ſiniſtram incitato curſu cum ſuis properans, copias ſine omni periculo traduxit. *Polyæn. lib. 5.*

Ageſilaus cùm audiſſet Thebanos ad Scholum tranſitum obſidere, omnes legationes à Græcis miſſas, Theſpiis remanere iuſſit: quinetiam commeatum exercitus eodem comportare. Thebani his auditis, traduxerunt copias ad tranſitum contra Theſpias, atque ibi viam obſederunt. Ageſilaus duorum dierum itinere per biduum confecto, tranſitum ad Scholum inanem ac vacuum inueniens, ſine pugna tranſgreſſus eſt. *Front lib. 1. cap. 4.*

Idem in Thebanum agrum irruptionem fecit Thebani campum foſſa circumducebant, & vallo muniebant. Vtrinque duo

G tranſitus anguſti. Volens Ageſilaus tranſire quadrato agmine, cauoque proceſſit ad tranſitum ab læua ſitum. Thebanis hic omnibus reſiſtentibus, ille à cauda duxit ad alterum tranſitum, vbi nemo erat qui arceret. Ingreſſus, regionemque depopulatus nemine reſiſtente, iterum diſceſſit. *Idem.*

Ariſtides Eleates, Dionyſio Cauloniam oppugnante, cum XII. triremibus adnauigabat. Qui cùm ſe intellectis cum XV. nauium implementis contra ſolueret: Ariſtides reuertens diſcedebat, & ingruente nocte iuſſit faces tollere, quas Dionyſij naues ſequebantur. Paulatim his abſtractis facibus, alias in mare ſubmiſerunt magnis ſuberibus adaptatas, & à lumine in obliquum ſe conuertentes, ad Cauloniam adnauigauerunt, Dionyſio cum ſuis ad ſuberum ſplendorem curſum dirigentibus. *Polyæn. lib. 6.*

Pericles Athenienſis, à Peloponnenſibus in eum locum compulſus, qui vndique abruptis cinctus, duos tantùm exitus habebat: ab altera parte foſſam ingentis latitudinis duxit, velut hoſtis excludendi cauſa: ab altera militem agere cœpit, tanquam per eum erupturus. Ij qui obſidebant, cùm per foſſam, quam ipſe fecerat, exercitum Periclis non crederent euaſurum, vniuerſi à limite obſtiterunt: Pericles pontibus, quos præparauerat, foſſæ iniectis, ſuos quà non reſiſtebatur, emiſit. *Front. lib. 1. cap. 5.* H

Platæenſes à Lacedæmoniis & Thebanis oppugnabantur. Viri docenti Platæenſium obſeruata nocte tenebricoſa & procelloſa, reliquis ciuibus præceperunt, vt in contrariam partem murorum aſcenderent, ibique pugnam facerent, quòd per eum locum extrinſecus Lacedæmonij irruptionem facerent. At ipſi in altera parte muros ſuperarunt: neque verò Athenas ducentem viam ingrediebantur, ſed Thebas verſus, quòd per eam hoſtes minimè inſecuturos putarent. Sic enim etiam accidit. Lacedæmonij per Cithæronem perſequebantur. Platæenſes à via Thebaica paulùm declinantes, Thebas venerunt, atque inde Athenas vſque euaſerunt. *Polyænus lib. 6.*

Iphicrates Dux Athenienſium, aduerſus Anaxibium Lacedæmonium in Helleſponto circa Abydon, cùm tranſducendum exercitum haberet per loca, quæ ſtationibus hoſtium tenebantur, alterum autem latus eius tranſitus abſciſſi montes (montem ſanctum Polyænus vocat) premerent, alterum mare abluerct:

aliquamdiu

aliquandiu moratus, cùm incidiſſet frigidior ſolito dies, & ob hoc nemini ſuſpectus, delegit firmiſſimos quibus oleo ac mero calefactis, præcepit, vt ipſam oram maris legerent, abruptiora tranarent: atque ita cuſtodes anguſtiarum inopinatus oppreſſit à tergo. *Frontin.lib.1.cap.4. & Polyan.lib.3.*

Idem victus cum paucis, in locum aſperum & plenum arboribus confugit. In eo cùm obſideretur, præcepit noctu, vt ab altera parte tumultum ederent. Hoſtibus ad tumultuantem partem conuerſis, ipſe nemine prohibente per alteram exiuit. *Polyænus lib.1.*

Alexander Magnus, cùm Theſſali Tempe præſidiis impoſitis obtinerent, ſuffoſſis præcipitibus Oſſæ petris, & effectis exiguis gradibus, per eos ipſe & Macedones aſcendentes in iuga euaſerunt: atque Oſſam tranſgreſſi, Theſſaliam occupauerunt, Theſſalis Tempe anguſtias tenentibus. Etiamnum videre eſt iis, qui Tempe perambulant, petras Oſſæ in ſcalarum modum ædificatas, quam ſcalam Alexandri appellant. *Polyan.l.4.*

Clodius prætor contra Spartacum in Campania ex vrbe cum tribus millibus militum miſſus eſt. Obſidente illo ſeruos in monte, qui vnum habebat aſperumque & anguſtum aſcenſum, quem obſepſerat ſtatione, cæteris partibus abruptas rupes atque crepidines, frequenti autem labruſca erat in ſupercilio veſtitus: ex ea palmites, qui eſſe vſui poſſent, ſecuerunt, ſcalaſque complicauerunt validas & longas, vt supernè ex rupe ſuſpenſæ pertingerent ad planiciem. His ſine periculo deſcenderunt præter vnum, qui armorum cauſa remanſit. Vbi deſcenderunt, demiſit ea, inde omnium poſtremus euaſit ipſe quoque. Hæc latuerunt Romanos. Quare adorti eos ſunt, ac repentino aduentu perculêre, pulsiſque his caſtra cepêre. *Plut. in Craſſo, & Frontinus.*

Lumine.

Ammianus Marcellinus, cùm noctu inſequentes Perſas fugeret, atque latebrarum ſpes nulla maneret, in equo ſe lumen deligaſſe ait, eumque ad dextram, qua in parte planicies erat, direxit: ipſe autem cum aliis, qui cum eo erant, in læuam conuerſus ad montes vim hoſtium, qui lumen ad dexteram ſequebantur, effugit. *Fulg.lib.7.cap.4.*

Cùm vrbe Genua ciuilibus bellis lacerata, Guelphos, qui in vrbe rerum potiebantur, Gibellini exules infeſtarent: Aitonus Auria, XIV. triremibus, Fridericum Marabottum Guelphum, qui ſeptem tantum habebat: vehementer inſectabatur. Cùm autem nox ſuperueniſſet, neque iam longè à Tyro abeſſent, Marabottus, qui iam penè omnem ſalutis ſpem amiſerat, nouo aſtu ſalutem ſibi peperit. Nam cùm maritimus in claſſe mos eſſet, vt per noctem ſolus triremium primarius dux in puppi ſua lumen deferret apertum, vt aliæ naues eum aſſequi ſcirent: ipſe cùm ante ſuos commonuiſſet, ea nocte ſe ad Maraliam nauigaturum eſſe, lumen in laterna clauſum, clypeo tanquam cymbæ alligauit, atque in mari defixit, triremiſque ſuæ conſuetum lumen extinxit. Cùm autem, vt maris natura eſt, vndæ clypeum cum laterna ad terram eieciſſent, hoſtes arbitrati Fridericum deſperata ſalute in terram triremes impegiſſe, mutata nauigatione, ab eo curſu, quem ante tenebant naues, ad lumen, quod in laterna clypeus habebat, direxerunt: atque ita eluſi Fridericum amiſerunt. *Idem.*

Tenebris.

Iugurtham Regem Numidarum, conſtat memorem virtutis Romanorum, ſemper inclinato die committere prælia ſolitum: vt ſi fugarentur ſui, oportunam noctem haberent ad delitescendum. *Front. lib.2. cap.1.*

PRVDENTIÆ MILITVM CONSVLERE, VT HOSTES A SVIS, HOSTIVMQVE impetum & conatus cognoſcant & dignoſcant.

TESSERA BELLICA.

☞ De Teſſera bellica egimus inter Fortuita. Hic quatenus Prudentia in ea vel excogitanda vel vſurpanda deprehenditur.

Arues Lacedæmoniis Tegeam per proditionem noctu occupantibus, ſuis militibus ſignum dedit, vt interficerent eos qui teſſeram requirerent. Arcades igitur non rogabant: Spartiatæ verò tanquam noctu ſuos non agnoſcentes, & idcirco quærentes ſignum, ab Arcadibus interfecti ſunt. *Polyæn. lib.1.*

SIGNIS MILITARIBVS.

Ferunt Ægyptios veteres, apud quos nulla eſſet militaris diſciplina, cùm à vicinis ſæpiùs bello ſuperarentur, excogitaſſe ferre aliquod inſigne, quod milites ſequerentur. Figuras igitur animalium in talibus pictas, duces eorum in bello tuliſſe: eaque ex re cognito ſeruatóque ſub quo quiſque militaret ordine, victoriam conſecutos. Igitur viſum eſſe gratiam his animalibus tanquam victoriæ auctoribus reddi, ſtatutumque, nefas eſſe quodpiam eorum, quorum imago delata fuerit occidi: ſed coli potiùs debere, honoréque affici. *Diodor.lib.1.cap.7.*

ARMIS, VESTIBVS.

Terra alba vſos Veteres in ſe armiſque ſuis dealbandis, cùm aggredi noctu hoſtes volebant, vt ſuos ab aduerſariis dignoſcerent, teſtatur Herodotus in Vrania. Eandem rem commemorauit Pauſanias initio libri x. quo res Phocenſium tradit. *Victorinus lib.20.Var.lect.cap.13.*

SIGNO PVGNÆ, RECEPTVS, PACIS.

☞ De his alio reſpectu egimus ſub Loco Inſignium & Signorum.

VIGILANTIAM SVORVM EXCITARE, VT OMNES INSIDIAS HOSTIS præueniant & auertant vigilando.

Diocles Athenienſium Dux, in hoſtili ſolo militibus nullo ordine diſperſis, arma ferre nolentibus, teſſeram datam ſæpe commutauit. Milites arbitrati non longè hoſtes abeſſe, receptis armis, instructa acie profectionem faciebant. *Polyæn.lib.5.*

Alcibiades Athenienſis, ciuitate ſua à Lacedæmoniis obſeſſa, veritus negligentia vigilum, denunciauit, his qui in ſtationibus erant, vt obſeruarent lumen quod nocte oſtenſurus eſſet ex arce, & ad conſpectum eius ipſi quoque lumina attollerent. In quo munere, qui ceſſaſſet, pœnam daturum. Dum ſollicitè expectatur ſignum ducis, peruigilatum ab omnibus, & ſuſpectæ noctis periculum euitatum eſt. *Front. lib.3.cap.12. & Polyæn. lib.1.*

Iphicrates, Dux Athenienſium, cùm præſidio Corinthum teneret, & ſub aduentum hoſtium ipſe vigilias circumiret: vigilem, quem dormientem viderat, transfixit cuſpide. Quod factum quibuſdam tanquam ſæuum increpantibus: Qualem inueni, inquit, talem reliqui. Eſt enim ſomnus mortis imago. *Frontin.lib.3.cap.12.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, cùm interrogaretur, Cur hoſtium interfectorum cadauera ſpoliare prohibuiſſet? Ne milites inquit, diteſcant: & dum prædæ incumbunt, pugnam negligant. Metuit vir prudentiſſimus, ne diuitiis corrumperentur milites, quæ plerumque inſolentiores & minùs fortes reddunt homines. *Plut. in Laconicis.*

Clearchus, cùm ex Thracia prædam egiſſet, neque redire Byzantium poſſet: caſtrametatus eſt prope montem Thracium. Coëuntibus autem Thracibus, ſciens eos latentes ex montibus noctu impetum facturos: mandauit ſuis, vt in armis perſeuerarent, & crebrò excitationes facerent. Ipſe verò cùm nox eſſet tenebricoſa, aſſumta parte exercitus, apparebat ſuis, verberans arma more Thracio. Qui tanquam hoſtibus apparentibus, ad pugnam erant instructi. Interea Thraces etiam apparebant, vt dormientes caperent. At illi vigilantes & armati, exceperunt incurrentes, & plurimos ex ipſis interfecerunt. *Polyænus lib.2.*

Epaminondas, cùm cuſtodias rationeſque ſuorum militum circumiret, ſopitum, & non vigilantem ex edicto militem, gladio confodit, aſſerens talem ſe reliquiſſe, qualem inuenerat. *Alex.ab Alex.lib.1.cap.12.ex Front.lib.3.cap.12.*

Hermocrates Syracuſanus, ſuperatis acie Carthaginenſibus, veritus, ne captiui (quorum ingentem manum in poteſtatem redegerat) parum diligenter cuſtodirentur; quod euentus dimicationis in epulas & ſecuritatem compellere victores poterat, finxit proxima nocte equitatum hoſtilem venturum. Qua exſpectatione aſſequutus eſt, vt ſolito attentiùs vigiliæ agerentur. *Front. lib.2.cap.9.*

Militari apud Romanos præcepto obſeruatum erat, vt vigiliarum vices tubæ in caſtris per interualla ſignificarent. Et ſi quando hoſtes in conſpectu eſſent, pro portis caſtrorum, ſingulæ ſtationes, & expeditæ cohortes, diſpoſitis excubiis inſtratis equis frenatiſque pro vallo excubarent, vt omnia militari cuſtodia vigiliiſque tuta firmaque eſſent, ne paratis inſidiis, & omni adito ſepto, nudata cuſtodiis ſtationibuſque caſtra hoſtes adoriantur, & nec opinantes inuadant. *Alex. ab Alex. lib.1.cap.12.*

P. Scipio Æmilianus cùm quandam vrbem obſideret, noluit circa mænia eius ferreos murices ſpargi, nec tabulas plumbatas acutis clauis præditas ſterni (ne hoſtes in præſidia repentè impetum facere poſſent) quod exiſtimaret, non eſſe eiuſdem & capere aliquos velle, & timere. Animi fortitudinem ſic declarauit, hoſtibus timorem iniecit, ſuorumque vigilantiam excitauit. *Val. lib. 1. cap. 7.*

L. Paulus Æmilius bello Macedonico nocturnas ſtationes ſine lancea & gladio milites ſuos agere voluit, quo magis eſſent intenti, & reſiſterent ſomno, quod ingruentibus hoſtibus non valerent reſiſtere. *Plut. in Æmil. & Apoph.*

C. Iulius Cæſar longinquo hoſte liberiora militibus diſciplinæ frena remittebat, vt poſtea propinquior factus, cùm ita militum animos recreaſſet promptioribus diligentioribuſque aduerſus hoſtem vteretur. Nunquam prœlij aut expeditionis tempus militi prædixit, vt omnibus horis in prœlium deſcendendum eſſe putaretur. *Suet. & Polyæn. lib. 8.*

Vlpius Marcellus, Dux Commodi Imp. contra Britannos, vt vigilantes faceret milites, XII. tabulas, quales ex tilia fieri ſolent, quotidie perſcribebat veſperi: mandabatque vni ex ſuis, vt alias aliis atque aliis horis perferrent ad diuerſos milites, quo Imperatorem ſuum vigilare ſemper rati, ipſi minus dormirent. Et quanquam ſomno alioqui reſiſteret natura: tamen quo magis id facere poſſet, inedia perfecerat. Nam vt ne pane repleretur, eum Roma ad ſe iubebat exportari, ne paulò plus quam eſſet neceſſe, poſſet propter vetuſtatem comedere. *Dion. Nicæn. & Xiphilin. in Commodo & Suidas.*

Cùm ſub Leone V. Imp. Conſtantinopolis inter fortiſſimas gentes pluribus eſſet periculis obnoxia: vtpotè quæ tum Hungaros, Ruſſos, Bulgaros, Normannos, Armenos & Perſas haberet vicinos, in triuiis ac plateis vrbis habebantur cuſtodiæ: quicunque poſt crepuſculum deprehendebatur, cæſus verberibus tradebatur in carcerem, donec illuceſceret. Imperator vigilium volens experiri fidem, noctu ſolus è palatio habitu mutato ſe proripuit. A primis deprehenſus cuſtodibus, quo proficiſceretur rogatus, Lupanar ſe petere reſpondit: à quibus ſe duodecim aureis redemit, cum carcerem & verbera minitarentur. In ſecunda item cuſtodia deprehenſus, viginti ſe liberat aureis. In tertiam cùm incidiſſet, pugnis flagriſque cæſus, carceri traditur. Abeuntibus reliquis, cùm iam illuceſceret, cuſtodiarum magiſtro multis vix tandem ſignis confirmat Imp. ſe eſſe. Duabus illum auri libris donatum iubet dicere cuſtodibus, quem noctu cepiſſent, carcere effracto fugiſſe. Manè Imperator cuſtodes vrbis euocat: num quis nocte præterita ſit deprehenſus, interrogat. Qui pretio erant corrupti, nihil ſe aut vidiſſe, aut audiuiſſe aſſerunt. Qui verò Leonem cæſum cuſtodiæ mancipauerant, ſe quempiam reperiſſe fatentur, & flagris onuſtum carceri tradidiſſe, ſed effracta cuſtodia aufugiſſe. Leo remotis familiaribus, dorſum ex flagris lividum cuſtodibus oſtendit, eoſque magnis muneribus donauit: perfidos verò alios bonis multatos vrbe expulit: ac vrbem ſuam hoc aſtu tutiſſimam reddidit, cuſtodibus ſemper præſentiam Imperatoris expaueſcentibus. Eandem curam iniecit & prætorianis militibus. Solebant enim præſidia duodecim militum poſt acceptum prandium ante eius palatium excubare cùm Imperator quieſceret. Leo quondam aperto clàm palatij oſtio, vidit omnes in ſomnum reſolutos. Vnus contractis in faciem brachiis ſtertabundus, ſomnum ſimulabat. Imperator ſingulis dormitantibus auri libram apponens, clam diſceſſit clauſo palatio. Abeunte Imperatore duodecimus qui non dormiebat, aurum reliquorum aufert, & ſe quieti dat. Ab Imperatore vocati milites, interrogantur, An expergefacti hilariores ex ſomno redditi eſſent? Territi quod dormiuiſſent, nihil quicquam tamen ſe vidiſſe aut reperiſſe iureiurando affirmarunt. Imperator minas adiicit, vt verum dicant. Duodecimus itaque, Imperator, inquit, quid mei viderint collegæ planè neſcio. Videbar ego mihi vigilans dormire, cùm quidam ſimilis tui, ſingulis auri libram apponit clàm, & tacitus clauſo diſcedit oſtio. Collegis tam pulchram non videntibus viſionem, ſurrexi, & vndecim libras meæ duodecimæ coniunxi: arbitratus honeſtum, vt duodecim hæ libræ ob honorem duodecim Apoſtolorum ſimul eſſent, quos religioſè veneror. Hinc me quoque quieti dedi, & in ſomniis duodecim mihi aſtare Apoſtolos vidi, qui meam laudarunt ſolertiam. Expergefactus XII. libras auri in marſupio reperi, & viſionem veram fuiſſe re ipſa didici. Leo in riſum ſolutus: Vigilandi (inquit) & auſpicandi officium exegiſti ſimul, dignus qui talem viſionem habueris. Collegæ tui ſtultitiæ pœnas ſecum ferant, & dormiant hinc vſque ad confuſionem. *Cuſp. ex Zonar.*

MILITVM ALACRITATEM NIMIAM COHIBERE IN OPPVGNANDO, IRRVMPENDO. Intempeſtiuam pugnæ poſtulationem prohibere.

Lacedæmonij (vt etiam Phryges) pluribus continentibus tibiis, acies inibant, vt his modulis capti, compoſitè incederent, ferociamque & immodicos animos cohiberent, neve, id quod in concurſu magnorum prœliorum vſuuenit, hoſtem cupidè inſequuti, ſæuè & atrociter contra victos inſultarent, ita vt longius effuſi, acies confunderent & perturbarent. *Alex. lib. 3. cap. 2.*

Ageſilaus Lacedæmonius, cùm aduerſus Thebanos caſtra ſuper ripam poſuiſſet, multóque maiorem hoſtium manum intelligeret, & ideo ſuos arcere à cupiditate decertandi vellet, dixit: Reſponſo Deûm ſe ex collibus pugnare iuſſum. Itaque exiguo præſidio ad ripam poſito, acceſſit ad colles. Quod Thebani pro metu interpretati, tranſierunt flumen: & cùm facile depuliſſent præſidium, cæteros inſecuti auidiùs, iniquitate locorum à paucioribus victi ſunt. *Frontinus lib. 1. cap. 10.*

Idem cùm Lacedæmonij incluſi in vrbem à Thebanis, non ferrent ſe intra mœnia cum vxoribus teneri, ſed exeuntes, aut vincere aut mori ſtatuerent, dehortatus eſt, dicens: Nos etiam Athenienſes aliquando intra mœnia concluſimus, at illi nolebant ad pugnam exeundo ſe omnes periculo exponere, ſed conſtitutis vrbis & mœniorum cuſtodibus, ſalutem ſibi pepererunt, defatigatis oppugnatoribus diuturnitate temporis, & tandem vltrò deſiſtentibus. *Polyæn. lib. 1.*

Idem propè Lampſacum caſtrametabatur. Veniebant quidam ex metallorum fodinis Græci, qui nunciabant, Lampſacenos omnes quærendis metallis deſtinare quoſcumque caperent. Exercitus indignatus, ad mœnia incurſionem fecit, ciuitatem direpturus. Ageſilaus cùm reſiſtere non poſſet: & tamen vrbem ſeruatam vellet, quaſi ſumma ira incitatus, iuſſit, vt currentes primas vites exſcinderent. Etenim eſſe optimatium Lampſacenorum. Quibus ad exſcindendas vites ſeſe conuertentibus, ipſe nactus occaſionem mittendi ad Lampſacenos, indicauit, vt bene vrbem cuſtodirent atque defenderent. *Idem.*

Eumenes Cardianus milites hoſtium impedimenta diripere paratos deterrebat, & non prodeſſe affirmabat. Cùm verò perſuadere non poſſet, ipſe miſit ad hoſtes, præmonuitque vt impedimenta ſumma cura tenerentur. Milites conſpicati præſidia maiora, firmioráque, à propoſito deſtiterunt. *Polyæn. lib. 4. & Plut. in Eumene.*

Cleandridas Thuriis numero paucioribus mandans: ne cum hoſtium multitudine congrederentur, inquit: Vbi non ſufficit pellis leonina, ibi vulpina adſuenda eſt. *Polyæn. l. 2.* Hoc alij tamen Lyſandro tribuunt.

Iphicrates, ad Corinthum Athenienſium Dux erat, bellum Thebanis inferentium: Athenienſes admodum feſtinabant egredi ad pugnam. Iphicrates videns hoſtes numero plures recens parta in Leuctris victoria confidere, ſuos non produxit, ſed ad eos inquit: Ego vos ad tantam fortitudinem perduxi, vt etiam contemnere Bœotos poſſitis. Verùm ex iis ducibus, qui me ſunt præſtantiores, aliquis vos aſſumat, & producat. Hac ratione Athenienſes ab impetu cohibuit. *Polyænus lib. 3.*

Pericles dubio Marte cum Samiis pugnans, Meliſſo prætore victo, vrbem ipſam obſedit, mora hoſtes ſe fracturum ſperans. Verùm cùm moræ pertæſos Athenienſes & pugnandi cupidos, non facilè eſſet reprimere: in octo partes diſtributis copiis ſortem duxit. Cui obueniſſet alba faba, huic epulari feriarique, dum pugnarent reliqui, permittebat. Vnde albam diem, quo quis genio indulſit, aiunt ab alba faba nominari. *Pl. in Pericle.*

Q. Fabius Max. bello Punico, quòd manum cum Hannibale non contereret, malè audiebat in ſenatu. Filio hortante, vt depelleret infamiam, oſtendit ei ſingulas agminis partes. Quibuſdam verò non ſatis robuſta corpora habentibus: Vides, inquit, non eſſe commodum inito prœlio armis fortunam tentare? Neque enim vniuerſum agmen certaminis periculum ſubit, ſed ſinguli. Præſtat igitur per montana ſequi & vrbes ad defectionem perducere. *Polyæn. lib. 8.*

Q. Sertorius, quòd experimento didicerat, imparem ſe

vniuerſo Romanorum exercitui, vt barbaros inconſultè pugnam expoſcentes doceret: A adductis in conſpectum duobus equis, altero præualido, altero admodum exili, duos admouit iuuenes ſimiliter affectos, robuſtum & gracilem: ac robuſtiori imperauit, equo exili vniuerſam caudam abrumpere: gracili autem valentiorem per ſingulos vellere. Cumque gracilis feciſſet quod imperatum erat, validiſſimus cum infirmi equi cauda ſine effectu luctaretur: Sic etiam (inquit Sertorius) Romanæ cohortes inſuperabiles ſunt, vniuerſas aggredientibus: eaſdem lacerabit & carpet, qui per partes attentauerit. *Front. l. 1. cap. 10. & Val. lib. 7. cap. 3.*

Idem cùm videret ſuos pugnæ ſignum inconſultè flagitantes, crederétque rupturos imperium, niſi congrederentur: permiſit turmæ equitum ad laceſſendos hoſtes ire, laborantique ſubmiſit alias, & ſic recepit omnes: tutiſque & ſine noxa oſtendit, quis exitus flagitatam pugnam manſiſſet. Obſequentiſſimis inde eis vſus eſt. *Frontin. lib. 1. cap. 10.*

MILITVM ALACRITATEM EXCITARE. TARDOS ET IGNAVOS ANIMARE ET ACCENDERE.

B AD LABOREM.

☞ Conſule Tit. Militum robur firmare labore, infrà.

Artoxerxes Perſarum Rex, cum Caduſiis bellum gerens, omnem demonſtrauit ignauiam & mollitiem non ex deliciis & luxu, vt vulgus arbitratur, oriundam: ſed ex improba & degenere, quæ prauas ſequatur opiniones, natura. Neque enim aurum vel candys, vel XII. militum talentorum Regis corpus circumiectus mundus retinebat, à laboribus eum & ærumnis, inſtar militum gregariorum ſubeundis: verùm pendente ex humero pharetra parmam ferens, primus ipſe vias montoſas & arduas dimoto equo ſcandebat. Vnde cæteri illius alacritatem & robur conſpicientes, volucres fiebant & expediti. Etenim ſtadiorum iter quotidie plus ducentorum conficiebat. *Plut. in eius vita.*

Cyrus Perſa ab Harpago Medo inuitatus, vt exercitus, contra Aſtyagem auum duceret, vt Perſas ad rebellandum iis duceret, ſimulat ſibi literas à Rege miſſas. Quas in Concilio cum reſignaſſet & legiſſet, Ducem ſe Perſarum ab Aſtyage eſſe creatum aſſeruit, omneſque cum falcibus adeſſe iuſſit. C Cùm iam conueniſſent, imperat his, vt locum XX. circiter ſtadiorum vepribus ſpiniſque obſitum, vnius diei opera purgatum ſibi redderent: inde diurno opere feſſis præcipit, vt poſtridie ſibi lauti adeſſent. Ipſe ex paternis interim gregibus vim pecorum ingentem occidit, & cum his boues plurimos, vt opiparè tot hominum millia vno tempore pranderent. Tum epulis eo tempeſtiuè congeſtis, quo manus illa ingens ex imperio coitura erat, larga vini copia, ciborumque elegantia paſſim diſcumbentibus appoſita, multo luxu & hilaritate pars diei non parua acta eſt. Vbi verò abundè epulati ſunt, in concionem Cyrus eos vocat, ac primùm omnium rogat: Vtra opera ſuauior animis fuiſſet: heſterna illa, quæ inter vepres & ſpinas in arcta locorum feritate, ægrè conſumpta eſſet, an recentior, quam vitenti prato multa cum voluntate paulò ante exegiſſent: His magnum eſſe inter vtramque diſcrimen reclamantibus. Rectè, inquit, Cyrus, iudicatis, ſed aduertite viri Perſæ, quàm vtraque conditio ſit veſtris rebus non diſſimilis. Siquidem volentibus D vobis honeſtè ſequi, & mecum audere, quæ viros fortes decent, eadem lógéque maiora commoda adſunt: ſin minus, ærumnæ nihilo heſternis illis inferiores nos poſteroſque noſtros perpetuò prement, Medorum iniuriæ ſuperbæque dominationi obnoxios. Quum hæc ille peroraſſet, miro omnium conſenſu defectio ſecuta, bellum in Medos decretum. *Sab. lib. 5. Enn. 1. ex Herod. lib. 1. & Front. lib. 1. cap. 11.*

Xenophon, cùm equo veheretur, & pedites iugum quoddam occupare iuſſiſſet, vnum ex eis obmurmurantem, quod diceret facilè tam laborioſa eum ſedentem imperare: deſiliit, & gregalem equo impoſuit, curſuque ipſe pedeſtri ad deſtinatum iugum contendit. Cuius facti ruborem, cum perpeti miles non poſſet: irridentibus commilitonibus, ſponte deſcendit, Xenophontem vix vniuerſi perpulerunt, vt conſcendere equum, & laborem ſuum in neceſſaria duci munera, reſeruaret. *Front. lib. 4. cap. 6.*

Alexander Tyrum oppugnans, cùm amplam foſſam mœnibus Tyriorum adiectam ſuperare cuperet, primus ipſe corbem arena refertam apportauit. Macedones cùm Regem ſuis manibus opus facere viderent, confeſtim obiectis chlamydibus, celeriter loca æquarunt. *Polyæn. lib. 4.* Idem petram inacceſſam in India oppugnans, militem quendam Alexandrum nomine appellans: Te verò, inquit, fortem eſſe, vel nominis cauſa decet. Idem iuuenis cùm fortiter pugnans cecidiſſet, non mediocriter Regem perturbauit. *Plut. in Alex.* E

Archidamus noctu milites duxit ad Carras per viam aquoſam, aſperam ac longam. Militibus verò labore defatigatis & indignantibus, conſolabatur eos Archidamus, quantum poterat, & ne deficerent hortabatur. Poſtquam verò repentè irruentes plurimis hoſtibus interfectis, oppidum excidiſſent, cœnam parantes, atque exultantes victoria, rogauit Archidamus, Quando ſibi vrbem cepiſſe viderentur? Reſpondentibus aliis, cùm impreſſionem faceremus: aliis, cùm iacula mitteremus: Nequaquam, ait ille, ſed cùm viam longam & paluſtrem contenderemus. Nam voluntas ad laborem propenſa, cuncta vincere ac ſuperare conſueuit. *Polyæn. lib. 1.*

Sic etiam M. Cato ſuis militibus, qui quatridui iter biduo confecerant, & oppidum quoddam Hiſpaniæ ex improuiſo ceperant, reſpondiſſe. *Front. lib. 3. cap. 1.*

Chares in Thracia, cùm vehementiſſima tempeſtas ingruiſſet, conſpicatus milites veſtimentis parcere, & ſegniter imperata facere, mandauit vt veſtes inuicem commutarent. Hoc F facto, cùm ſinguli alienarum veſtium nullam rationem haberent, promptiùs, id quod imperatum fuerat, exequebantur. *Polyæn. lib. 3.*

Ageſilaus in Bœotiam impreſſione facta, regionem depopulari, & arbores deiicere ſocios iuſſit. Quibus per ignauiam eam rem negligenter adminiſtrantibus, mandauit vt abſtinerent à populatione. Verùm caſtra ter aut quater quotidie traduxit. Neceſſariò igitur ad extruenda tabernacula in ſuum vſum ligna ſecabant, non vt damnum hoſtibus inferrent. Attamen id pari detrimento hoſtes afficiebat. *Polyæn. lib. 2.*

Obſidebantur è Corbana Perſarum principe Chriſtiani Antiochiæ in Syriæ metropoli, quam non multò ante proditione ceperant. Fame metúque milites confecti, tectis ſe continebant, in publicum non prodibant, extrahi à ducibus voceve præconis non poterant, mortem (quod mallent) hoſtium ferro, vel (quod miſerrimum viro forti) fame expectabant. Conſenſu procerum imperium vniuerſum, ſummáque rerum, quoad Antiochenſis res expediatur iis quibus tenebatur difficultatibus G Boëmundo Carentino committitur: Is vbi nullo pudore, nullo imperio, nullis minis, nullo ſolatio extrahi è tenebris in lucem milites ad munera quiſque ſua poſſunt, ignem paſſim tectis ſubiici iuſſit, ad duo millia domorum, adiuuante fortè coorto vento conflagrauêre. Ita milites neceſſariò ſui copiam fecêre. *Æmil. lib. 4.*

AD PVGNAM. NEMPE AVDITV

Soni, Muſica Caſtrenſis.

☞ Conſule Tit. Muſicæ vſus in bello, Hic mentio fit ipſius, quatenus ad pugnam animos accendere ſolet.

Cyrus, Perſarum Rex bellicoſiſſimus, ne efferis hoſtium clamoribus milites perculſi, animum abiicerent, hymnum Polluci & Caſtori altiſſima voce canere iuſſit. Quo concentu effecit, vt abiecta omni formidine, animoſè cum hoſtibus manus H conſererent. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 7.*

Spartanæ ciuitatis exercitus non antè ad dimicandum deſcendere ſolebat, quàm tibiæ concentu, & anapæſti pedis modulo cohortationis calorem animo traxiſſent, vegeto & crebro ictus ſono ſtrenuè hoſtem inuadere admoniti. *Val. Max. lib. 2. cap. 1.*

Vocis, Adhortationis.

Epaminondas Thebanos ducebat, Lacedæmoniòs Cleombrotus: pugna fiebat in Leuctris. Res in dubio vertebatur. Epaminondas à Thebanis petiit, Vnum greſſum mihi donate, & victoriam habebimus. Morem geſſerunt, & victoriam adepti ſunt. Lacones ceſſere loco, & Cleombrotus Rex in prœlio cecidit. *Polyæn. lib. 2.*

Idem adhortatus Thebanos, vt confidenter in Lacedæmonios impetum darent, maximum ſerpentem cepit, & eius in conſpectu omnium attrito capite: Videtis, inquit, quòd reliquum corpus inutile ſit, ſi caput adimatur? Ita ſi hoſtium capita, nempe Laconicum hoc contriuerimus, reliquum corpus ſociorum nullius erit vſus. Hoc exemplo perſuaſi Thebani, in Laconicum agmen incurrentes, id ſuperarunt. Sociorum verò multitudo fugam vltrò capeſſiit. *Polyæn. lib. 2.*

A Alexand. Magnus in primo conflictu aduerſus Perſas, videns iam cedere Macedones, obequitans clamabat: Adhuc ſemel accedamus, viri Macedones, adhuc ſemel ſtrenuè. Cúmque valida fieret impreſſio, Barbari terga vertere cogebantur. Adeò leui momento tunc victoria conſiſtit. *Polyan. lib.4.*

Iphicrates promittebat ſe militibus victoriam daturum, ſi poſtquam ipſe ſignum extuliſſet, animantes ſe mutuò, vnum gradum procederent. Cùm pugna eſſet in inclinatione grauiſſima, dux ſignum tollebat. Milites acclamantes ſibi mutuò proceſsêre, & hoſtes in fugam vertêre. *Polyan. lib.3.*

Salluſtius de bello Iugurthino, induxit L. Syllam, cum paucis quos ſecum habebat, penè inſidiis circumuentum, milites ad fortiter prœliandum adhortantem, atque ita loquentem: Quantò ſibi in prœlio minùs peperciſſet, tantò tutiores fore. Interpretatus videtur ſententiam illam Græcam, μαχίσθων οἱ φειδόμενοι, ἢ οἱ πειράζοντες: quod memoriæ proditum eſt ſcripſiſſe Spartiatas, qui domi in magiſtratu erant, Leonidæ fortiſſimo Imperatori, qui cum parua manu contra infinitam multitudinem hoſtium pugnaturus erat. Et conſilium id L. Syllæ eo

B tempore verum atque vtile fuit. Virgilius item fecit Æneam, extremo patriæ tempore, magni animi iuuenibus dicentem:

Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

Bello ciuili contra Cæſarem, cùm ad conflictum quendam apud Dyrrhachium & ipſe exercitum Pompeius adhortaretur, & ducem quemque alium incitare oratione aliqua imperaret: milites ſegniter eos & cum ſilentio fama eſt audiuiſſe cæteros: at vbi omnium nouiſſimus M. Cato, quæ tempus ſuggerebat, ex philoſophia afferre, de libertate, virtute, morte, gloria, magno animi ſui motu diſſeruit, atque extremam orationem ad Deorum implorationem quaſi præſentium & illud pro patria inſpectantium certamen conuertit, tantum ſublatum clamorem fuiſſe, tantúmque excitari motum exercitus, vt duces concitarentur ſpei pleni omnes ad diſcrimen. *Plut. in Catone.*

C. Iul. Cæſ. inclinatam aciem ſolùs ſæpè reſtituit, obſiſtens fugientibus, retinénſque ſingulos, & contortis faucibus conuertens in hoſtem: Quorſum tu abis? inquiens: illic ſunt, cum quibus dimicamus: & quidem adeò plerumque trepidos, vt aquitanis moranti cuſpide ſit comminatus: alius in manu detinens reliquerit ſignum. *Suet. & Valer. Max. lib.3. cap.2.*

C Titus Cæſar milites ſuos ad Antoniæ arcis Hieroſolymitanæ munitiſſimæ expugnationem, virtutis gloria & animorum immortalitate potiſſimùm accendit. ☞ *Vide Ioſeph. de excidio Iudaico.*

Iulianus Apoſtata Imp. contra Perſas profectus, milites conuocauit. & pluribus exemplis à Ventidio ad Maximianum recenſitis (nam memoria plurimùm valuit) docuit maiores ferè omnes laureatos rediiſſe, præter Gordianum & Carum, quorum illum inſidiis mortalium, hunc ita Deorum ſublatum dixit: pluribúſque milites cohortatus, exercitum eduxit, Aſſyriam depopulatus, vrbes & oppida partim vi cepit, partim deditione. *Cuſp.*

Leo Armenus Imp. cùm Bulgari Græcos ordinibus ſolutis effusè perſequerentur, cohortatus ſatellitium, quod circa ſe habebat, vt fortes ſe præberent, neque Romanorum gloriam ad nihilum redigi paterentur, magno cum impetu hoſtes adortus, victoriam obtinuit. *Cedrenus.*

ASPECTV

Ducis.

D Clearchi vultum Xenophon acie & præſenti diſcrimine, cùm conſpiceretur placidus & benignus, aut reddidiſſe animoſiores illos, qui dimicabant. *Plut. in Dignoſ. adul.*

Europus Philippi filius, infans à patre relictus, à Macedonibus in aciem, quum adhuc in cunis eſſet, eſt delatus, cum Illyriis acie dimicaturis. Siquidem pugna vna cum ea gente parum proſperè commiſſa, vt neceſſitas in acie permanendi omnibus imponeretur, puerum mediis crepundiis in procinctu ſtatuerant. Perſuaſum ad id vulgo erat, Macedonas vincere non poſſe, niſi regiis auſpiciis dimicarent. Nec defuit opinioni euentus. Recentiore prælio, tanto Macedones animorum ardore certaſſe dicuntur, vt momento temporis Illyriis ſtrage afflictis gloriati ſint, priori certamine non virtutem ſibi bellicam, ſed ducem defuiſſe: *Sab. lib.5. En.2.*

Gothorum Reges in aciem lectica ſumptuoſiſſimè ornata deſcendere ſolebant, vt milites erepta Regi fugæ commoditate, fortiſſimè dimicarent. Sic Rodericus vltimus Veſtgothorum Rex, in Hiſpania contra Saracenos progreſſus, vrgente tandem hoſte, equo impoſitus, cùm fruſtra ſuos à fuga arcere conarentur, vix tandem ad Eremitam quendam in ſolitudinem aufugit. *Annales Hiſpaniæ.* E

Fredegundis, Clotharij Francorum Regis mater animabat Francos honeſtate, aduerſus Childebertum Mediomatricum Regem, qui in Sueſſionum finibus caſtra poſuerat. Circumibat ipſa ordines, circumferénſque puerum filium Regem, illum eorum fidei virtutique commendabat: pueritiam eius hoſti contemptui eſſe, quaſi exercitus ſine ſuo Rege, & Rex ſine fido milite foret: oſtenderet Burgonibus Auſtraſianiſque, Reges Francorum inuictos eſſe, non ætatis flore, roboreve vllo ſuo, ſed nominis ipſius maieſtate, ſuorúmque armis. Qua oratione tantum ardorem animis militum ſubdidit, vt collatis ſignis ad xx. millia hoſtium Franci interemerint, paucis ſuorum deſideratis. *Æmil. lib.1.*

Liberorum, Coniugum, Amicorum.

Cyro, quo duce ab Aſtyage Rege & Medis defecerant Perſæ, acie profligato, cùm hoſtes penè vno agmine cum fugientibus Perſis in vrbem irrumperent: occurrerunt eis ante vrbem Feminæ, nudatiſque pudendis: Quo ruitis, inquiunt, homines ignauiſſimi? Neque enim huc, vnde prodidiſtis, vobis fugæ receptus eſſe poterit. Hæc ſpecies & vox ruborem Perſis incuſſit: qui ſeipſos increpantes ac conuerſi, pugnam repetierunt & hoſtes fuderunt fugaueruntque. Vnde auctore Cyro lege cautum fuit, cùm Rex in vrbem iniret, vt ſingulis mulieribus aureus daretur. Ochum autem ferunt tetrum & ſordidiſſimum regem deflexiſſe ſemper & prætergreſſum vrbem, vt munere mulieres fraudaret. Alexander & bis ingreſſus eſt, & prægnantibus geminauit donum. *Plut. de Virtutibus mulierum, & Polyan. lib.7.* F

Germani olim pugnaturi, omnes ſuas neceſſitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu aut glorioſè vincerent, aut cum laude caderent. Liberi, coniuges, parentes, ſanctiſſimi pugnæ teſtes adhibebantur. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebant, nec illæ & numerare & exigere plagas formidabant. Eædem cibos hortationéſque pugnantibus ſuggerebant. Proditum memoriæ eſt, inclinatam aciem aliquando illarum hortatu reſtitutam. Creduntur adhæc arbitrati aliquid ſancti prouidique eſſe in feminis, earúmque conſilia haud propterea aſpernari, reſponſave negligere. *Sab. lib.2. Enn.6.* G

Regionis.

Hannibal per Alpes exercitum traducebat, via aſperrima loci natura, & montanorum inſidiis infeſtiſſima. Vbi in ſummas Alpes peruentum eſt, feſſis tædio tot malorum, niuis etiam caſus, occidente iam ſidere Vergiliarum, ingentem terrorem adiecit. Per omnia niue oppleta cùm ſignis prima luce motis ſegniter agmen incederet, pigritiáque & deſperatio in omnium vultu emineret: prægreſſus ſigna Hannibal in promontorio quodam, vnde longè ac latè proſpectus erat, conſiſtere iuſſis militibus, Italiam oſtentat, ſubiectoſque Alpinis montibus Circumpadanos campos: mœniaque eos tum tranſcendere non Italiæ modò, ſed etiam vrbis Romæ: cætera plana, procliuia fore: vno, aut ad ſummum altero prœlio arcem & caput Italiæ in manu ac poteſtate habituros. *Liuius Dec.3. lib.1.*

ÆMVLATIONE.

Ducis. Suo exemplo Militem accendere.

Xenophon. lib.3. Pædiæ narrat, Cyrum maiorem, cùm ante alios ſtaret, vicinis iam hoſtibus, commotum animo, oblitumque firmæ progreſſionis, currere cœpiſſe: ſimulque inclamaſſe, τίς ἕψεται, τίς ἀγαθός, τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ, quas voces ab ipſo acceptas adiungit, qui propinqui erant, & ipſos, ad remotiores cohortandos, clamore repetiſſe. *Victor. lib.35. Var. lection. cap.19.* H

Xerxe contra Græcos exercitum ducente, Spartani Leonidem Regem cum primorib. Spartiatarum trecentis ad Thermopylas miſerunt, vt horum exemplo ſocij quoque eo alacriores ſequerentur, & minùs cum Medis ſentirent. *Herod. lib.7.*

Contra Dorylaum Mithridatis ducem pugnans ac Orchomenum L. Sylla, cùm ab equitatu diſſipati Rom. fugerent: ipſe deſiliit ex equo, arreptóque ſigno per medios fugientes ruit in hoſtes, clamans: Mihi milites, hic alicubi decorum eſt occumbere. Vos rogantibus, vbi Imperatorem veſtrum prodidiſtis, meminentis, reſpondere, Orchomeni. Hæc vox conuertit eos, atque ex dextero cornu duci cohortes ſubuenêre, quarum ope auertit hoſtes. *Plut. in Sylla, & Polyan. l.8. & Front. l.1. c.8.*

L. Lucullus Cabyris contra Mithridatem caſtra poſuerat. Cùm neuter in animo haberet in præſentia prœlio decernere: ferunt, ceruum perſequentibus regiis intercepta via occurriſſe Romanis. Hic initium ortum certaminis, pluribus ſemper ad vtroſque affluentibus. Poſtremò ſuperiores fuerunt regij. Fugam Romani ſuorum ex vallo deſpicientes fremuerunt, ac concurſu ad Imperatorem facto rogauerunt, vt duceret in hoſtẽ, ſignúmque popoſcerunt pugnæ. Qui quò eis oſtenderet, quanti ſit momenti in ipſo certamine & diſcriminis articulo, ducis præſentia & conſpectus prudentis: edixit illis, ne moue rent ſe, ipſe autem deſcendit in campum, & primis occurrens fugientium, conſiſtere imperaui, & redire ſecum in hoſtem. His parentibus cæteri à fuga ſe reprimentes, globo facto hoſtes faciliè fugant, conſectantúrque vſque ad caſtra. Rurſus Lucullus, eos, qui ceperant fugam, de more notauit, ac foſſam pedum XII. diſcinctos aſſiſtente & ſpectante toto exercitu ducere iuſſit, *Plut. in Lucullo.*

C. Iul Cæſar in Hiſpania contra Pompeij filios ad Mundam cum hoſte conflicturus erat. Cæſariani cunctatiores ad prœlium facti, neque precibus, neque minis priùs pugnam ini uerunt, quàm Cæſar primus omnium in aduerſam aciem moriendi conſilio irruens: Hic, clamitauit, milites, mihi vitæ finis vobis militiæ terminus. Tum verò mota eſt, vt illi aiunt, tota acies, metúque aut pudore imperator. impetum ſecuta, in aduerſos hoſtes cum clamore iuit. Ferunt ſolius Cæſaris im preſſione decem pedes Pompeianam aciem loco ſubmotam, paruo temporis momento, CC. in eum tela concidiſſe, quorum maior numerus ſit Parma exceptus, auditúmque ex eo poſtea die, quo ad Mundam pugnatum eſt, ſe de morte ſibi conciſcenda cogitaſſe, quum neque minis neque precibus poſſent milites ad pugnam compelli: ſéque de gloria & laude ſemper aliàs, ad Mundam de vita tantùm dimicaſſe. *Sab. l.7. En. 6. ex Polyæn. lib.8. & Front. lib.1. cap 8.* Cùm innumerabili multitudine & feroci impetu Neruiorum inclinari aciem ſuam videret, timidiùs pugnanti militi, ſcutum detraxit, eóque tectus, acertimè prœliari cœpit: quo facto fortitudinem per totum exercitum diffudit, labentémque belli fortunam diuino animi ardore reſtituit. *Val. lib.3. cap.2.*

Cato & Scipio poſt aciem Pharſalicam in Africam refugerant, atque ibi Regis Iubæ ope magnas coëgerant copias. Cæſar in illos, circa ſolſtitium brumale, traiecit in Siciliam. Vt autem omnem ſtatim ducibus ſuis ſpem præcideret cunctationis & moræ: ſtatuit tabernaculum ſuum in crepidine maris: ac vento oblato conſcendens cum tribus millibus peditum & paucis equitibus vela fecit. Quibus expoſitis repetiit clàm mare, de maiore exercitus parte ſolicitus. His iam vela facientibus occurrit, omnéſque in caſtra deduxit. *Plut. in Cæſ.*

Bello lapides proſequebatur Auguſtus, & Metulium oppugnabat. Bini ageres ſunt mænibus admoti, & ex his pontes ad muros extenſi. Tum Octauij iuſſu vrbs ab omni parte oppugnari cœpta eſt, vt oppidanorum vires pluribus locis fatigaret. Aderat Imperatór, ac circa pontes milites hortabatur, vt in vrbem euaderent. Cæterùm quia ſegnior erat pugna, neque miles ducis præſentia & hortatione ad irrumpendum multò incitatior videretur: arrepto clypeo per pontem. Octauius curſu ferebatur. Sequuntur eum Agrippa & alij primores. Tum milites pudore ducti, certatim eò aduolant. Quorum pondere pons depreſſus, cum fragore & ſtrage hominum ab imo corruit. Multi ruina eliſi periêre. Octauius crus & dextrum vtrumque brachium conſauciatus, in pedes ſublatus ex eminentiore loco ſeſe militibus oſtendit, ne eius morte temerè credita, prœlium remitteret. *Sabell. lib.9. Ennead.6.*

Atila Hunnorum Rex, in oppugnandis vrbibus, non ducis modò, ſed & militis munia obiuit. In Vincentiæ expugnatione cunctantibus ſuis ob aquæ profunditatem & oppidanorum acrem defenſionem, in foſſam vrbis præcipiti ſaltu ſe demittens, per aquam mentotenus ad murum euaſit, ſuóque exemplo milites accendit. *Nic. Olaus cap.15. vita Atila.*

Albertus Marchio Brandenburgenſis, eo bello quod aduerſus Nurenbergenſes eximiè geſſit, Grauenburgum (id oppidum in valle iacet, XX. millibus paſſuum à Nurenberga, ad amnem Pegneſium) multa vi oppugnabat. Cunctantibus militibus, cùm eam ſibi oppidi partem elegiſſet, qua murus altior, & foſſa profundior erat, inſultu facto ab ea parte qua oppidum captum eſt, ſecundus ex omnibus ipſe murum aſcendit, & in oppidum omnium primus euaſit. Circumuentus ab oppidanis, tam diu pugnam ſuſtinuit (quamuis in eum multi concurriſſent) donec alij pugnantes, decretis ſibi murorum partibus ſuperatis, ſuppetias tulerunt. *Æneas Syluius lib.3. Comm. de Rebus geſtis Alphonſi.*

Alphonſus Aragonum Rex, audiens milites ſuos ex caſtello Boualengo, quò irruperant, expulſos eſſe, properè accurrens ſcaláſque ſuis manibus apprehendens, in foſſam oppidi deuoluit, equitibúſque equo deſilire iuſſis, ſtatim oppidum recepit atque diripuit. *Panormit. lib.3. de Alphonſi rebus geſtis.*

Maximil. I. in obſidione Morini certior de aduentu Francorum factus, noctu retractis clàm bellicis apparatibus, ordines inſtruxit, & quadrato agmine obuiam proceſſit hoſtibus. Iuxta Bouini oppidum venêre ſub mutuum aſpectum. At hora poſt meridiem ſecunda, extractum eſt prœlium ad quintam. Pertinaciter vtrinque pugnatur. Dux vbi conſpexit Francos non cedere, pedes cum peditibus cœpit inire pugnam, equitibus tamen in ſuo ordine manentibus. Vbi medium conſpexere ducem ſuum Alemanni, tum verò in pectora vigor rediit. Vrgent ferociter Francos, cedereque loco compellunt: primis fugam ineuntibus actiùs vrgentur, miſcentur ſtrages, multa Francorum millia perimuntur. *Crantz. lib.12. Saxoniæ, cap.21.*

Commilitonum.

Cyrus, Perſarum Rex, mille Homotimis ex Perſarum nobiliſſimis delectis, XX. millia è plebe adiunxerat, & contra Aſſyrios Medorum Regi Cyaxari auunculo ſuo auxiliaturus proficiſcebatur. Iam quia Aſſyrios numero longè ſuperiores eſſe ſciebat, & ſi res eminùs ſagittis gereretur, victores fore cognoſcebat: tres myriadas plebeios Homotimis dignitate adæquauit, iiſdem armis, ſecuri ſcilicet, & ſcuto, ad pugnam cominùs miſcendam opportunis, inſtruxit, eodem contubernio vti, eadem prœmia expectare voluit: fore ſperans, vt in liberorum ordinem aſciti, libertatis ſuæ fructus ederent præſtantiſſimos. Quinetiam vt ad virtutis certamen pulcherrimum milites accenderet, prœmiorum æqualitate ſublata, pro virtutis cuiuſque modulo prœmia quoque diſtribuenda eſſe, vniuerſo exercitu approbante, ſtatuit. *Xenophon. lib.2. Pædia.*

Triginta Perſarum millia Suſa ad Alexandrum Magn. venerunt: qui omnes & iuniores & corporibus bene compactis robuſtiſque electi, Regis iuſſu ſimul ad idoneum tempus ſub magiſtris & præfectis omnia belli munia perdidicerant, ac Macedonica armatura pulcherrimè inſtructi fuerant. Hi caſtra ante vrbem poſuerunt. Quumque bellica vſi meditatione, ſe in armis Regi oſtendiſſent. maximis ab eo muneribus ſunt affecti. Quòd enim Macedones Gangem flumen traiicere recuſauerant, & frequenter in concionibus reclamare ei non verebantur, opinionémque de patre Hammone paſſim eleuabant: agmen hoc Perſarum, quorum vnus & idem eſſet animus, ad Macedonicæ phalangis animos reprimendos comparauerat. *Diod. lib.7.*

C. Iul. Cæſar, aduerſus Germanos & Regem Arioniſtum pugnaturus pro concione dixit, Nullius ſe eo die opera, niſi Decimæ legionis, vſurum. Quo aſſeruutus eſt, vt & decumani tanquam præcipuæ fortitudinis teſtimonio concitarentur, & cæteri pudore, ne penes alios gloria virtutis eſſet. *Front. lib.4. c.5. & lib.1. cap.11.*

Iulianus Domitiani legatus, aduerſus Decebalum Dacorum Regem prælium commiſſurus, militum & centurionum nomina haſtis inſcripſit, ex hoc cogniturus, qui hoſtem percuſſiſſet. Quare iuxta Tapas præclaram victoriam conſecutus eſt. *Cuſp.*

Gaſto Foiſſeins, Galliæ Regis Ludouici XII. exercitus, contra Iulium II. Pp. & Venetos in Italia, Dux, anno MDXII. Rauennam oppugnaturus, vt occupandæ vrbis difficultates virtutute & ordine ſuperaret, & ipſos milites æmulatione inflammaret: Germanos, Italos, & Gallos in tria agmina diſtribuit: & ex ſingulis cataphractorum turmis decem fortiſſimis delectis, iiſdem armis quibus in equis pugnant tectos, pedibus milites præcedere iuſſit, qui mœnibus ſubeuntes, terribili impetu vrbem inuaſerunt. *Guicciard. lib.10.*

Mulierum.

Pyrrhus Epirotes bellum Lacedæmoniis conferebat. Acri prælio pro vrbe commiſſo, diſcedentes Lacedæmonj, conſilium inierunt, vt liberos atque coniuges in Cretam exponerent: ipſi verò periculum tantiſper ſubirent, donec aut victoriam aſſequerentur, aut vitam amitterent. Ardidamis Regis filia hoc conſilium improbauit, inquiens, Pulchrum eſſe Lacænis,

nis, vt cum viris vnà mortem oppeterent, aut ſimul cum eis
A viuerent. Itaque opera bellica inter ſe partiebantur, foſſas ducebant, fodiebant, arma adferebant, haſtas acuebant, vulneratos curabant. Qua re factum eſt, vt Lacones ad certamen audaciores euaderent, mulierum virtutem conſpicati, Pyrrhumque repellerent. *Polyæn.lib.*8.

Brutorum

Athenienſes, poſt deuictos Perſas legem poſuerunt, vt galli gallinacei quotannis vno die certamen in theatro inirent. Quod inde ortum eſt. Themiſtocles ciuium exercitum aduerſus barbaros cùm educeret, gallos gallinaceos vidit pugnã tes: neque ille ſpectatorem ſeſe oſcitantem eius pugnæ præbuit: ſed totum exercitum cohibens, inquit ad ipſos: At hi neque pro patria, neque pro Diis familiaribus pugnant, neq; pro auitis heroibus periculum ſubeunt, neque pro gloria, neq; pro libertate, neque pro liberis: ſed ne alter ab altero ſuperetur aut alter alteri cedat. Quibus verbis Athenienſium animos confirmauit. Quod ergo tunc eis incitamentum ad virtutem fuit, voluit ciuitas ad ſimilium rerum & factorum memoriam ſempiternam conſecrari. *Ælianus lib.*3.*de Var.hiſt.hiſt.& Calius*
F *lib.*12.*cap.*32. *A.L.*

Quum puer quidam, Ageſilao Rege vidente murem captum è cauo protraheret, muſque conuerſus momordiſſet tenentis manum, atque effugiſſet: Ageſilaus indicauit his qui aderant, dixitque: Poſteaquam minimum animalculum ſic vlciſcitur eos à quibus læditur, quid viros oporteat facere, cogitate: *Plut. in Lacon. Apophi.*

Contemptv hostivm

Homer. in 2.*l.Iliad.* Agamemnonem facit exercitum, quem imperio ſuo regebat, alloquentem, & quod dedecus ſubiiſſent, quia Troianos diuturno bello profligere non potuiſſent, quãuis pauciores illi forent, oſtendentem addit, Si namque nos Græci ac Troiani, induciis factis, velimus numerum vtriuſq; gentis recenſere, Troianóſq; deligere ſine ſoccis: nos verò in decurias diuidamur, ſumamuſque ex eorum numero ſingulos qui ſingulis centuriis vinum miniſtrent: multæ centuriæ egerent miniſtro. Ex quo intelligere licet, quantò plures Achiui Troianis fuerint. *Vict.lib.*56.*Var.lect.cap.*4.

Polypercon Peloponneſiis aditum obſidentibus, milites
G ſuos ad periculum adeundum confirmauit. Pileum impoſuit: & tunicam duplicem indutus, acceptóque baculo, dixit ad eos: Qui nos in periculum vocant, ô commilitones, eiuſmodi ſunt homines. Pòſt his depoſitis, & armatura recepta: Qui verò cùm iis manum conſerent (inquit) eiuſmodi, vſque in hoc tempus multorum magnorumque bellorum victores. Quo audito, milites obſecrabant, ne ampliùs moram aliquam interponeret, ſed rectà ad ineundam pugnam duceret. *Polyæn. l.* 4. Pari ſtratagemate Brennus Gallos ad Græcam expeditionem incitauit. *Idem lib* 7.

Pulſis in exilium Thebanis nobiliſſimis, à tribus tyrannis, Lacedæmoniorum potentia ſubnixis: Epaminondas, qui ob paupertatem & Philoſophiæ ſtudium contemptus Thebis remanſerat, ad libertatem incendebat iuuentutem. Namque præcipiebat, in gymnaſiis vt prehenderent Lacedæmonios, & cum eis luctarentur. Deinde ex victoria & palma cùm ouantes videret, caſtigabat eos, magis pudendum ipſis eſſe, ſi quibus tantum præſtarent robore, his per ſocordiam ſeruiſſent. Et hac ratione vim tyrannidis tollendæ ſternebat Pelopidæ &
H exulibus. *Plut. in Pelopida, & Polyæn. lib.*2.

Archidamus Zeuxidami F. dum ſtatiua ad Corinthum habet, cùm videret ex quodam loco iuxta mœnia lepores exſurgentes: Confidite, inquit: expugnatio hoſtium facilis erit. *Plut. in Apophthegmatibus.*

Cùm Corinthij deſciuiſſent, & accedens ad muros Lyſander, Lacedæmonios ſegnes cerneret ad oppugnationem, lepus autem conſpectus eſſet foſſam tranſilire: Ecquid pudet vos, inquit, eos formidare hoſtes, quorum ob ignauiam mœnibus indormiunt lepores? *Plut. in Lyſand. & Apophi.*

Cùm Ageſilai iuſſu captiui Phryges & Perſæ detractis veſtibus ſub corona venirent, veſtium autem exiſterent complures emptores, corpora verò ex vmbratili vita candida & prorſus mollia deriderent, vbi nudata fuerunt, vt inutilia & vilia: aſſiſtens Ageſilaus: Hi ſunt inquit, quibuſcum dimicatis: illa, pro quibus dimicatis. *Plut. in Ageſilao, & Apophi. & Athen.lib.*12.*cap.*18.*& Front. lib.*1.*cap.*11.

Gelo Syracuſarum tyrannus, bello aduerſus Pœnos ſuſcepto, cùm multos cepiſſet, infirmiſſimum quemque, præcipuè ex auxiliaribus, qui nigerrimi erant, nudatum in conſpectu ſuorum produxit, vt perſuaderet contemnendos. *Front.lib.*2.*cap.*11.

B Manlius Capitolinus ita populum ſtimulabat, addebàtque ipſi animum: Numerate ſaltem quot ipſi ſitis, quot aduerſarios habeatis, ſi ſinguli ſingulos aggreſſuri eſſetis, tamen acriùs crederem vos pro libertate, quàm illos pro dominatione certaturos. Quot enim clientes circa ſingulos fuiſtis patronos, tot nunc aduerſus vnum hoſtes eritis. A multitudine igitur, numeróque, quo illi valde nobiles ſuperabant, Quirites excitare voluit, certámque ipſis ſpem victoriæ polliceri. *Liuius lib.*6. *V. C.*

Hannibal pugnam Cannenſem, cùm tumulum aſcendiſſet paulò editiorem, è quo multitudinem intueretur Romanorum, & ordines. Giſcon quaſi obſtupefactus, cùm dixiſſet, mirari ſe tantam multitudinem: tum ipſe, qui obſtupefactum illum intelligeret, ne qui adeſſent ſimili terrore caperentur, conuerſus ad illum: Quantò maius, inquit, mirum tibi videatur, Giſcon, in tanta hominum multitudine, qui Giſcon appelletur, omnino eſſe neminem. Quod dictum cùm ſtatim inter
B acies emanaſſet, ad riſúmque conuerterentur omnes, eam vim habuit, vt ſinguli exiſtimarent iis dictis propterea iocari Hannibalem, quòd de Romano exercitu putaret iam actum. *Probus in Hannibale, & Liuius.*

Quum Antiochus Rex, cum numeroſo exercitu veniſſet in Græciam, omnéſque reddidiſſet attonitos & militum numerus, & armaturæ varietas: T. Quintius hoc ſermone metum ademit Achæis: Quum, inquit, eſſem in Chalcide, cœnans apud hoſpitem meum, mirabar carnium copiam, quum eſſent omnia tecta nine. At hoſpes reſpondit, ea omnia nihil aliud eſſe quàm ſuis domeſticæ carnes, tantùm apparatu & conditura diuerſa. Ne vos igitur, inquit, admiremini regis copias, quum auditis haſtatos, cataphractos, pedites, equites & ſagittarios. Nam hi omnes Syti ſunt, armatura inter ſe differentes. *Plut. in Roman. Apophteg.*

C. Marius Cimbris & Teutonibus In Italiam impreſſionem facientibus, qui homines erant agreſtes, immani magnitudine facie monſtroſa, & belluina voce præditi, diu moratus, manus non conſeruit: ſed milites iuſſit ad vallum accedentes, intrò
C tela conicere: procúlque conſiſtentes in hoſtes intuendo, aſſuefecit, vt eorum formam ſuſtinere, & vocem tolerare poſſent, faciémque vſitatam redderent. Sic milites ſtuporem Barbarorum abiicientes, eos deſpexerunt: atque ipſi Marium hortabantur, vt ſe ad ineundam pugnam educeret: commiſſóque prœlio cum centum millibus hoſtium, partim eos occiderunt, partim viuos ceperunt. *Polyæn. lib.*8.

Memoriæ proditum eſt, quendam Turcicorum Imperatorum conſiliariis diſſuadentibus, ne bello Chriſtianos, maximè verò Germanos laceſſeret: Non ſe timere, reſpondiſſe, Chriſtianos, idque multas ob cauſas, & quidem primò: Quia ſemper inter eos eſſent odia, lites & contentiones, citiùſque digitos ſuos æquales fore, quàm inter ipſos pax eſſet atque concordia. Secundò, quia laborum moleſtiarúmque belli minùs eſſent patientes. Tertiò, quod plerique, & præſertim Germani, noctes atque dies helluarentur, abdominique ſuo potiùs quàm laudi & gloriæ nati viderentur. Quartò, quia nunquam non ingentem ſcortorum & meretricum numerum ſecum ad bellum profecturi educerent, quibus in caſtris fruerentur.
D Quintò, quia Chiliarchæ, Tribuni militares, Centuriones, cæterique præfecti bellici plumis, mollibúſque puluinaribus & lectis indormirent. Sextò, quòd diſciplinam militarem non obſeruarent, iuſtitiam nec in toga, nec in armis colerent, rectè facta nullis prœmiis decorarent, vti nec peccata dignis ſuppliciis coërcerent. Superbum ſanè Tyranni reſponſum: ſed, eheu! nimis verum.

Ira.

M. Fabius & Cn. Manlius Coſſ. aduerſus Hetruſcos, propter ſeditiones detrectante prœlium exercitu, vltrò ſimularunt cunctationẽ: donec milites probris hoſtium coacti pugnam depoſcerent, iuraréntque ſe ex ea victores redituros. *Front.lib.*1.*c.*11.

Spe, Tvm

Præmij cæleſtis

☞ *Conſule Tit. Expeditionum ſacrarum, quatenus ad eas ſpe conſequendæ æternæ felicitatis miſeri mortales animantur.*

Princeps Hiſpanenſis bello, quod eo auctore geſtum eſt in Piceno aduerſus Pontificis hoſtes, hortabatur milites ad pugnam, aſſerens eos qui eo prœlio cecidiſſent, cũ Deo & angelis

A pranſuros. Tum vnus ex militibus: Cur tu, inquit, non & ad hoc prandium vnà nobiſcum accedis? At ille, Tempus prandij nondum eſt mihi, quoniam nondum eſurio. *Poggius in Facetiis.*

Gloria, Dignitatis conferenda.

Andreas Contarenus Venetorum Dux, Clodienſi bello aduerſus Genuenſes, triginta familias plebeij ſanguinis in patricium ordinem cooptandas, decreto ſanxit, eorum qui præclariorem operam ad patriæ ſalutem comparandam attuliſſent. Quare incenſis omnium animis, vniuerſa pene ciuitas ita inflammata eſt, vt plerique priuato ſuo ſtipendio, nouas naues ipſi extruxerint, quibus ipſimet præeſſent, alij ingentem pecuniæ vim in publicum dono dederint. Nec defuere, qui ſeipſos cum liberis & reliqua familia grauiſſimis quibuſcunque periculis obiecerint. Bello feliciſſimè confecto, triginta familias in ampliſſimum ordinem cum ſuis hæredibus aſciuit: reliquos publico ære annuo ex ſuo arbitrio donauit: vt non deſint tot iam annos, quibus idipſum publicè perſoluatur. *Egnat. lib.6. cap.5. & lib.8. cap.6.*

Victoria aſſequenda.

B Pherecydes Syrus, cùm inter Epheſios & Magneſios vigeret bellum, cupetétque Epheſios vincere, quendam ex prætereuntibus interrogauit, cuius eſſet. Is cùm ſe Epheſium eſſe reſpondiſſet: Arripe me, inquit, cruribus, & in agrum Magneſium pertrahe, mox ciuibus tuis nuncia, vt parta victoria Pherecydem eo loco ſepeliant. Hæc vbi ille ciuibus ſuis renunciauit, magnam ſpem victoriæ conceperunt. Poſtridie verò commiſſo prœlio, Magneſios fundunt, & Pherecydem è vita migraſſe comperiunt, eúmque honorificè ſepeliunt. Sic igitur & mortem ſuam, & victoriam Epheſiorum cognouit, ſeu potiùs Epheſiorum animos felici iſto præſagio animauit. *Laert. in eius vita.*

Alexand. Magnus ad Arbela contra Darium pugnaturus, ob ingentem Perſici exercitus multitudinem, anxius mirificè de rerum exitu, noctem inſomnem duxit. Circa excubias matutinas ſomno tandem eſt correptus profundo adeò, vt iam die clara expergiſci nequierit. Quæ res initiò valde eius amicis placebat, exiſtimantibus Regem ita in prœlio faciliùs labores omnes ſubiturum. Sed cùm iam multum temporis ſomnus ille continuaretur: Parmenio grandior natu cæteris amicis regiis, exercitui, vt ad certamen ſe expediret, imperauit.
C Cuius edicto cùm nulli parêrent, ingreſſi ad Alexandrum amici difficulter excitarunt. Admirantibúſque cunctis eam regis ſecuritatem, cauſámque reſcire cupientibus: Magna, inquit Alexander, animi moleſtia Darius me liberauit, cùm vires omnes ſuas in locum vnum conduxerit: quandoquidem die vnica ſemel de rebus omnibus decerneretur, vt deinceps laborum & diſcriminum, quæ alioquin diuturna erant futura, finem habituri ſimus. Oratione autem accommodata cùm duces omnes ſuos adhortatus eſſet, vt animo fortiſſimo aduerſus imminentia pericula eſſe vellent, inſtructis copiis contra Barbaros eſt profectus. *Diod. lib.17.*

Iphicrates cum Barbaris prælium collaturus, volens ſuos milites audaciores reddere: Vereor, inquit, ne non intellexerint Barbari, quemadmodum hoſtes terrere ſoleam Iphicratis nomine. Sed ego curam adhibebo vt nunc id intelligant; & aliis renuncient. Tantum vos etiam ſtudium diligentiámque mecum intendite. Cùm autem congrederentur exercitus, dicente quodam, hoſtes eſſe formidabiles: Et quanto nos, in-
D quit, ſumus formidabiliores? *Polyæn. lib.2.*

L. Lucullus cum Rege Tigrane conſerturus manum, cum parte equitatus ac duabus tantùm cohortibus tumulum quendam pedes aſcendit: ibique contemplatus loci ſitum, hoſtiúmque ordines, exclamauit altiſſima voce: Vicimus milites vicimus. *Plut. in eius vita.*

C. Iul. Cæſ. poſt attritos Tigurinos, ad vrbem quandam ſociorum proficiſcens, quum audiuiſſet Heluetios in itinere occurrere, in locum quendam munitum ſe recepit: ibique copiis congregatis, & equo, cui inſidere ſolebat, adducto: Hoc, inquit, poſt victoriam vtar in perſequendis hoſtibus. Et pedes aggreſſus eſt Heluetios. *Plut. in Rom. Apoph.*

Canutus II. Anglorum Rex, à Normannorum Duce Richardo, quòd ſororis ſuæ Eſtrithæ repudium egiſſet, pœnas ſumpturus, in Normanniam magna claſſe traiecit. Aduerſa autem valetudine preſſus, cùm ſe firmitate defectum animaduerteret: proceribus conuocatis certiſſimam victoriam prædixit, ſi loculum ſuum humeris in aciem extuliſſent: iuſſitque te fugato hoſte apud Rothomagum ſepulturæ mandari.

Libertatis.

Rhodij obſeſſi à Demetrio Poliorcete, ſeruis, qui ſeſe viros fortes in adeundis periculis præſtitiſſent, ſoluto Dominis precio, libertatem ac ius ciuitatis decreuerunt. Etiam eorum qui in bello occubuiſſent corpora ſepulturos ſe promulgarunt, item parentes & liberos, ſumptis de publico penu cibariis, allaturos promiſerunt: virgines publico ſumptu dotaturos: filios iam adultos in theatro coronaturos armis in Bacchanalibus. *Diod. lib.20.* B

T. Sempronius Gracchus, nauaturus egregiam aduerſus Hannonem ac Brutios & Lucanos operam, cùm legiones magna ex parte Volonum haberet, qui alterum iam annum libertatem tacitè meruerant: pronunciat, tempus veniſſe libertatis, quam diu ſperaſſent, potiundæ: poſtero die ſe collatis cum hoſte ſignis dimicaturum, puro ac patenti campo, vbi ſine vllo metu inſidiarum, vera virtute geri res poſſet. Qui caput hoſtis retuliſſet, eum ſe extemplò liberum iuſſurum eſſe. Itaque acri coorta pugna, quartam poſt horam, renunciatur Gracho à tribunis militum, nullam rem aliam magis impedire, quàm capita hoſtium precia libertati facta: nam vt quiſque hoſtem impigrè occidiſſet, primùm caput ægrè inter turbam tumultumque abſcindendo tereret tempus: deindè occupata dextra tenendo caput, fortiſſimus quiſque pugnator eſſe deſiſſet, ſegnibus ac timidis tradita pugna eſſet. Quo cognito, Sempronius ſignum dari properè iuſſit, vt proiicerent capita, inuaderentque hoſtem, nec dubiam libertatem futuram ſtrenuis viris. Itaque redintegrata acriter vtrinque pugna, ducibus hinc inde acerrimè annitentibus, poſtremò pronunciat, de libertate non ſperarent, niſi eo die fuſi fugatique hoſtes eſſent. Ea demùm vox ita animos accendit, renouato clamore, vt hoſtes terga verterint, cæſi, fugati, ac caſtris exuti, ducis prudentia. *Liuius.* F

Diuitiarum, Stipendiorum, Commeatus ſpe, Muneribus, Præda.

Græci, qui ad Artemiſium ſe cum CCLXXI. nauibus contulerant, contra Xerxem pugnaturi, perculſi metu, conſulebant de facienda fuga ex Artemiſio in interiorem Græciam. Quorum conſultatione cognita, Eubœi obſecrabant Eurybiadem Laconem, claſſis perfectum, vt aliquantulum temporis præſtolaretur, vſquedum ipſi liberos atque domeſticos ſubducerent. Vbi non perſuadent, ad Ducem Athenienſium Themiſtoclem tranſgreſſi, paciſcuntur cum eo triginta talentis, vt G tamdiu ante Eubœnam perſtaret, donec pugna nauali decerneretur. Themiſtocles igitur Eurybiadem ex hac, tanquam ex ſua ipſius pecunia, quinque talẽtis impertiuit Eo perſuaſo, Adimantium Ocyti Corinthiorum Ducem, qui ſolus reluctabatur, iureiurando interpoſito, vt maneret, ſtatim tribus donauit argenti talentis. Quibus pecunia corruptis, cùm Eubœis gratificatus eſt Themiſtocles, tum reliquum pecuniæ, quam acceperat, lucrifecit. Ita in Eubœa Græci perſtitere, ac prælium fecere felici ſucceſſu. *Herod. lib.7.*

Alexand. Magnus commiſſurus prœlium ad Granicum, hortatus eſt Macedonas, vt liberaliter cœnarent, omniaque proferrent, tanquam poſtridie ex hoſtilibus cœnaturi. *Plut. in Apoph.*

Autophradates mercenarios ad pugnam volens educere ſubmiſit qui rumorem ferrent, eum recendi cauſa expeditionem facere, ne præſentes aut armatos vllos iuſto ſtipendio priuaret. Milites ſumma alacritate omnes aptatis armis progrediebantur. Tum ipſa res declarauit, non eſſe recenſionem, ſed apparatum belli, multitudine hoſtes terrentem. *Polyænus lib.7.* H

Brennus Gallos ducens in Græciam, cùm Delphis aureas ſtatuas conſpexiſſent, accerſiuit Delphos captiuos, eóſque per interpretẽ interrogauit? An ſolidum eſſet aurum anathematũ? Quibus affirmantibus, intus ferrum eſſe, foris autem aurum leniter aſperſum: mortẽ omnibus minabatur, ſi hoc aliis enunciarent: imò contrarium dicere iuſſit, nihil eſſe præter aurum fabricatum. Tùm duces intro vocauit, & ad eundem modum captiuos interrogauit. Quibus, vt imperatum erat, reſpondentibus, aurum eſſe purum: iuſſit eos multitudini renunciare, vt ſperantes ſe maximos auri theſauros accepturos, alacrius pugnam facerent. *Polianus.*

Romani proprium nihil poſſidebant, quamdiu partes eorum in vita manerent: ſed & pecuniæ & corpora filiorum, parentum poteſtati arbitrioque permiſſa erant. Verùm Imperator vt præmio aliquo adoleſcentes ad militiæ labores inuitaret,

Caſtrenſe

Caſtrenſe peculium iis pleno iure conceſſerunt. Quod *Iuuenal.* A 16. *Sat.* vbi militiæ præmia enumerat, his verſibus declarat:

Solis præterea teſtandi militibus ius
Viuo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet cuius regimen pater —— *Hotoman.*

C. Iul. Cæſ. milites ſuos ſpe præmiorum animauit traiecto Rubicone. Nam in alloquendo exhortandoque, ſæpiùs digitum læuæ manus oſtentans, affirmabat, ſe ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, annulum quoque æquo animo ſibi detracturum eſſe, militibus qui procul ſtabant, donatiui id ſignum eſſe coniectantibus. *Suet.*

Gallus Imper. I. Rom. Scythis tributum pependit. At cùm Scythæ contenti precio non eſſent: Æmilianus limiti Sarmatico præfectus pro concione ſuis militibus id tributum pollicitus eſt, ſi hoſtes vicissent. Romani præmio accenſi, ad conſerendas cum Barbaris manus incitatiores facti, magna ſtrage hoſtes vicêre. Reuerſus in Mœſiam, præmia militibus perſoluit: adeóque gratus exercitui fuit, vt ab eo ſit Imperator appellatus. *Cuſp.*

B Lampridius Alexandrum Seuerum Imp. ait, ſola, quæ de hoſtibus capta eſſent, limitaneis ducibus & militibus donauiſſe, ita vt eorum eſſent, ſi hæredes eorum militarent, nec vnquam ad priuatos pertinerent: dicens, Attentiùs militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent.

Cum Brixia Venetis parens, Vicecomitum armis graui obſidione teneretur, ventumque eſſet ad inopiam rerum omniũ: Franciſcus Barbarus præfectus vrbis mulos arena onuſtos ſæpè in vrbem induxit, porta hoſtibus auerſa, vt ſpeciem multitudini exhiberet leuandæ fami, nouo rei frumentariæ inuectu. Quæ ludificatio fecit, vt perſeueratum ſit in toleranda obſidione, quoad breui poſt verum affuit à Venetis ſubſidium cum commeatu. *Sab. lib.* 10. *cap.* 6.

Auxilij diuini.

Apud Iſraëlitas, ex præcepto Domini, quando pugnandum erat cum hoſte: Pontifex priùs eos præſentibus animis eſſe iubebat, & in Deo omnem ſuam ſpem ponere, neque hoſtes metuere. Mox delectus fiebant militum, & copiis duces præficiebantur. *Deut.* 20.

Iudas Machabæus cum paucis contra maximum exercitum C Antiochi Epiphanis, cui præerat, Nicanor, pugnaturus, ſomnium ſuis narrauit militibus: Vidiſſe ſe per quietem Oniam Pontificem ſanctiſſimum (qui non multo ante ab Appollonio præfecto Antiochi ſuaſu fratris Menelai ſceleratiſſimi, interfectus fuerat) paſſis manibus pro Iudæis orantem: & mox conuerſum, ſenem quendam auguſto aſpectu & habitu intuitum Hic eſt ille fratrum amator, dixiſſe, qui multa pro populo ſanctaque vrbe precatur, Hieremias Dei vates. Hieremiam inde porrecta dextera tradidiſſe ſibi enſem aureum, his verbis: Accipe ſanctum enſem, munus à Deo, quo enſe frangas aduerſarios. Hac oratione Iudæ confirmati, caſtra facere noluerunt, ſed acie cum Nicanore congreſſi xxx. millia hoſtium interfecêrunt. 1. *Mach.* 15.

Agamemnon cùm à Ioue in ſomniis monitus eſſet Græcos ad pugnam educere, quòd eo die Ilium capturus eſſet: videret autem milites partim ira accenſos, quòd Achillem fortiſſimum Græcorum iniuria affeciſſet, erepta illi Briſeide, partim timo-D re correptos, Achille à bello quieſcente, ad pugnam vix prodituros: rationem excogitauit, qua & ſibi reconciliaret populum, & ad pugnam vel inuitos accederet. Seniores in conſilium vocat: iis ſomnium ſuum indicat, ſimul etiam conſilium explicat, ſeſe in concione Græcis ſuaſurum, vt fugiant in patriam: ipſi è contra eoſdem verbis retineant. Ingenioſum inuentum. Sciebat Græcos pertæſos diuturni belli, reditum vehementer cupere. Reditum ergo illis ſuadendo, eos ſibi reconciliare voluit, Achillis cauſa infeſtos. At ne recõciliati abirent, à ducibus retineri, & ad pugnam excitari, cùm aliis verbis, tum potiſſimum ſomnij narratione. Quòd ſi verò pro ſuo erga Agamemnonem odio & ira, ne hac quidem eius oratione reditum ſuadente reconciliarentur, tum certè Regis odio vel inuitos pugnaturos. Sic igitur vna eadémque opera & reconciliare ſibi populum, & ad pugnam animare ſtuduit. Hoc autem conſilium licet ingenioſum, parum felicem tamen propè exitum habuit. Populus enim oratione regis reditum ſuadentis ita fuit excitatus, vt ferè nec verbis nec verberibus à Neſtore & Vlyſſe retineri potuerit. *Hom. Iliad.* β.

Cùm eſſet Xerxes ex ſuperiore Doridis regione in Phocidẽ digreſſus, oppidáque Phocenſium flamma deuaſtaret: non tulerunt Græci ſuppetias, licet orarent Athenienſes, vt ad arcen- E dum à terra Attica bellum in Bœotia occurrerent, ſicut ipſi obiecerant ſe ad Artemiſium. Verùm cùm audiret eos nemo, ſed reſpicerent Peloponneſum, omnéſque vires molirentur intra Iſthmum contrahere, & murum de vno mari in alterum ducerent: ibi Athenienſibus reſtabat neceſſarium, vt vrbe relicta naues amplecterentur. Accipiebat id plebs moleſtè: quòd aris focisque relictis neque victoriam deſiderarent, neque viderent ſalutem. Hic Themiſtocles ad inducendam multitudinem humanis deſtitutus conſiliis, ſicut in tragœdia machinam erigens, prodigia cœleſtia & oracula admonuit iis. Oſtentum mutuatus eſt à Dracone, qui per eos dies non fuit in adyto viſus: & libaminibus, quæ ei proponebãtur quotidie, integris repertis, ſacerdotes enunciauerunt pro concione, dicendi poteſtate iis à Themiſtocle facta, dereliquiſſe Mineruam vrbem, & ducem ſe ciuibus ad mare præbere. Iam oraculo populum tractauit, nihil aliud docens muro ligneo quàm naues oſtendi. atque idcirco nominari diuinam à Deo, nõ miſeram neque infelicem Salamina: vt à qua cognomen apud Græcos ingens eſſet palma F tractatura. Vbi ſententia eius comprobata eſt, ſcribit plebiſcitum, vt vrbs fidei Mineruæ populi Athenienſis præſidiis concrederetur, iuuentus naues conſcenderet: liberis, coniugibus, ſeruitiis incolumitatem, quam quiſque poſſet, expediret. Iam cùm difficultate rei nummariæ laborarent in publico Athenienſes, Ariſtoteles auctor curam Areopagi militibus in capita octonas drachmas diuiſiſſe, eamque potiſſimam fuiſſe cauſam complendæ claſſis. Verùm Clidemus & hoc quoque Themiſtoclis aſſignat conſilio. Nam deſcendẽtibus in Piræeum Athenienſibus in ſimulacro Mineruæ deſideratam ait fuiſſe ægidem. Themiſtoclem igitur, cùm ſpecie quærentis excuteret omnia, immenſam vim pecuniæ inueniſſe in impedimentis abditam, tanquam diuino munere conceſſam. Qua in medio poſita, abundaſſe claſſiarios milites viatico. *Plut.*

Cùm populo ingruentibus Medis conſuleret Themiſtocles, vt relicta vrbe & agro deſerto in freto iuxta Salamina dimicaret & claſſe certaret: omnibus fermè conſilium tam præceps G ſtupentibus, conſpectus Cimon Miltiadis F. Princeps eſt per Ceramicon alacris comitantibus ſodalibus arcem ſcandere, ac frenum equi, quod manibus ferebat, Mineruæ conſecrare: quaſi non requireret ciuitas equeſtre robur in præſens, ſed milites præliorum naualium ſcientes. Sacrato fræno ſumptiſque clypeis ex illis, qui extemplo pendebant, adorauit Deam, atque ad mare deſcendit. Qua re dedit non paucis animum. *Plutarch. in Cimone.*

Crotoniatæ bellum Locrenſibus inferebant. Locrenſes, externis auxiliis opus eſſe rati, à Lacedæmoniis, cum quibus pacem iam antea pactam habebant, ſupplicis opem implorant. Spartiatæ longinquam militiam detrectantes, à Caſtore & Polluce iubent legatos auxilium implorare. Id omen Locrenſes ſecuti, Caſtrorum templum ingreſſi, rem ibi diuinam faciunt, puluinariaque in naui ambobus componunt, velut propitiatos ſecum veherent. Vbi verò domum ventum eſt, xv. M. Locrenſium, cum Rheginorum appendicibus, aduerſus centum & viginti Crotoniatarum millia, ad Sagram fluuium congreſſa, non iam aliqua vincendi ſpe, quàm certo moriendi conſilio, ſi vincere nequiſſent, tanto animorum ardore conflixerunt, vt dum H honeſtè mori cupiũt, egregiè vicerint: nec vlla æquè res ac deſperatio profuit ad victoriam. Fertur aquila Locrenſium aciẽ, quamdiu pugnatum eſt, circumuolaſſe, duóque paludati iuuenes albis equis ſedẽtes, ab vtroque cornu, pro Locrenſibus dimicare viſi, qui parta victoria confeſtim euanuerint. Auxit admirationem rei huius nuncij celeritas, quæ tanta fuit, vt eodem die, quo in Italia pugnatum eſt, tam inſignis victoriæ fama Lacedæmonem, Corinthum, & Athenas peruenerit. Meminerunt miraculi huius Græci & Latini auctores. Diuque geminæ aræ Caſtoris & Pollucis in extrema fluminis ripa, geſtæ rei monumentum durauêre. Celebratum inde inter Græcos Prouerbium, Verius rebus ad Sagram geſtis. *Sab. lib.* 9. *Enn.* 3.

Archidamus cùm in Arcadia pugnam committere vellet, in poſterum diem Spartiatas confirmauit, noctu ſtatuens aram, eámque armis ſplendidiſſimis ornans, & equos duos circumagens. Cùm illuxiſſet, manipulares duces & centuriones, noua conſpicientes arma, & duorum equorum veſtigia, atque ſpontaneam aram, interpretati ſunt Dioſcuros auxilium laturos. Spartiatæ ſumptis animis, & religione commoti, ſtrenuè pugnarunt, atque Arcadas vicerunt. *Polyæn. l.* 1. *& Fron. l.* 1. *cap.* 11.

Athenienſes & Lacedæmonij ad Leucadm nauale prælium A committebant, Timotheo AthenienſiumDucem agente, Nicomacho Lacedæmoniorum. Erat feſtum Scita. Timotheus myrto coronans triremes, ſoluenſque ſignum extulit,& nauibus vicit. Milites enim cum bona ſpe pugnam faciebant, numen ſe tati ſocium habere. *Polyen.lib.*3

Platæenſes, vt feliciter à Græcis contra Xerxem in campis Eleuſinæ Cereris(vt oraculum præceperat)pugnaretur, neque tamen locus ille ad pugnandum aptus eſſet, quantum erat agri inter Atticam & vrbem ſuam, id Eleuſinæ Cereri dono dederunt. *Plut.in Ariſtide.*

Timoleon Corinthius, pro ſocietatis iure Syracuſiis auxilium ferens, in collem aſcendens, cùm vidiſſet quinquaginta millia Carthaginenſium explicata, locum verò procellis infeſtum,& ventum hoſtibus aduerſum ferri, congregata concione: Hoc tempore, inquit, hoſtes capi neceſſe eſt. Etenim oraculum extare, eos qui in illo loco aciem collocaſſent, interituros: comprobari autem oraculum tempeſtate repentina Græci magnis animis ſumptis pauci complures fuderunt. *Polyan. l.*5.

Agatocles, vt milites ſuos in Africa contra numeroſum B exercitum Athenienſium animaret, dimiſit in caſtra compluribus locis vlulas, quas iam antea præparauerat: quæ per agmen volitantes, & ſcutis galeiſque inſidentes, milites animabant, propterea quòd Mineruæ ſacrum creditur id animal. Itaque cùm multitudo animos ſumpſiſſet,& rumores ſparſi eſſent, diuinitùs manifeſtè victoriam illis præſignificari, confidentius periculum ſubierunt. *Diod.lib.*20.

Epaminondas Thebanus aduerſus Lacedæmonios fiduciam ſuorum religione adiuuandam ratus, arma quæ ornamentis affixa in templis erant, nocte ſubtraxit: perſuaſitque militibus, Deos iter ſuum ſequi, vt prœliantibus ipſis adeſſent. *Front. lib.*1.*cap.*11.

Idem Thebanos eduxit in Leuctra aduerſus XL. millia Spartiatarum, atque ſociorum. Ciuibus autem (vt fieri ſolet) pertimeſcentibus hoſtium multitudinem, animos eorum ſic excitauit. Erat Thebis ſtatua Palladis, haſtam in medio tenens dextra manu, ſcutum verò pro genibus poſitum habens. Ille noctu artificem adducens, aliam formam affinxit ſimulachro, & deam fecit manubrio ſcutum tenentem. Cùm verò tempus C expeditionis præſto eſſet, omnia templa aperuit, quaſi rem diuinam pro exercitu facturos. Milites formam deæ mutatam videntes, obſtupuerunt, quaſi ipſa Pallas aduerſus hoſtes arma ſumpſiſſet. Eos multis verbis Epaminondas hortabatur, vt bonum animum gererent, quippe dea contra hoſtes ſcutum protendente. Ita Thebani animos receperunt, & conſertis manibus egregiè pugnauerunt, multoque plures hoſtes deuicerunt, *Polyæn.lib.*2.

Idem ſubornauit virum ignotum progredientibus ex vrbe coronatum,& vitta redimitum, qui primùm deciperet eos nunciando: Trophonius iuſſit, vt Thabanis renunciarem, ſe victoriam dare iis, qui principes pugnam inirent. Thebanis confirmatis, & Dei vatem adorantibus, Epaminondas iuſſit in Heracleum venientes vota facere. Erat iam antè cum Herculis ſacerdote conſtitutum, vt noctu templum aperiret, & arma repoſita ſummoueret, atque terſa Deo rurſus apponeret, ipſeque cum miniſtris ſuis de medio recederet, nemine quicquam nunciante. Poſtquam ergo milites cum ducib. templum ingreſſi viderunt apertas ianuas, nullo miniſtrorum præſente, atque D etiam arma vetuſta repurgata recens & fulgentia conſpexerunt: coram Deo clamorem ſuſtulerunt, diuina confidentia pleni, tanquam Herculem pugnæ Ducem haberent. Sic accidit, vt ſumptis animis, quadraginta millia contemnerent. *Polyan. lib.*2.*& Diodor. Siculus lib.*15.

Thebani ad Leuctra Lacedæmonios, diuino auxilio Ariſtomenis Meſſenij herois, ſuperaſſe feruntur. Nam cùm pugna inſtaret, Epaminondas legatos miſit, qui & alia oracula, & Trophonium, qui in Lebadea colitur, conſulerent. Accepto oraculo, impetrauit à Xenocrate precibus Epaminondas, vt Ariſtomenis clypeum ſibi mitteret, illumque ad trophæi, quod erexerat eo loco, vnde poſſet à Lacedæmoniis manifeſtè conſpici, inſignia addidit. Norant Lacedæmonij fixum in Lebadea ſcutum Ariſtomenis: nam & multi per otium ad Trophonium profecti illud fuerant conſpicari,& planè omnes ita eſſe audierunt. Parta verò victoria ſuum Trophonio donum reſtituêre. *Pauſan in Meſſenicis.*

Alexand. Magnus, cùm ab aruſpicibus cognouiſſet, Deos omnia fauſta portendere, circumferre hoſtias iuſſit, & militibus ob oculos demonſtrare: vt non ſolùm ex auditione, verum etiam ex aſpectu ſpem bonam de victoria haberent. *Polyanus lib.*4. E

Idem ſacrificaturus, inſcripſit medicamento aruſpicis manum, quam ille extis erat ſuppoſiturus: literæ ſignificabant, victoriam Alexandro dari. Quas cùm iecur calidum rapuiſſet,& à Rege militi eſſet oſtenſum, auxit animum, tanquam Deo ſpondente victoriam. Idem fecit Innides aruſpex, prœlium Eumene cum Gallis commiſſuro. *Front.lib.*1.*cap.*11.

Attalus Pergami Rex, cum Gallis magnum numerum habentibus prælium commiſſurus, milites ſuos timore perculſos confirmare, atque alacres reddere volens, ante conflictus periculum victimam parauit, Sudino Chaldæo vate ſacrificium obeunte ipſe Deos precatus libauit, & victimam diſſecuit. Rex contrito gummi inſcripſit in dextràm manum, Regis victoria: inſcriptionem efficiens, non à ſiniſtris ad dextra, ſed contra à dextris ad ſiniſtra: & cùm viſcera extraherentur, ſuppoſuit manum in calidiorem ac fungoſum locum, abſterſitque inſcriptionem. Vates percurrens fruſtra reliqua, ac bilem, portáſque & menſam, atque omnia ſigna perſpiciens, conuertit particulam, quæ inſcriptionem continebat, F qua Regis victoria ſignificabatur. Itaque alacribus animis in pugnam ruentes, Gallorum multitudinem ſuperarunt. *Polyan. lib.*4.

Amaſis Rex eo bello, quod aduerſus Arabes habebat, à tergo Ægyptiorum conſtituit ſtatuas eorum Deorum, qui apud ipſos ſummo honore & religione colebantur, vt hoc modo alacriùs pericula ſubirent, arbitrantes ſe Deos habere ſpectatores, quos nequaquam hoſtibus prodere aut relinquere deberent. *Polyan.lib.*7.

Aul. Poſthumius prælio, quo cum Latinis conflixit, oblata ſpecie duorum in equis iuuenum, animos ſuorum erexit, Pollucem & Caſtorem adeſſe dicens, ac ſic prœlium reſtituit. *Front.lib.*1.*cap.*11.

Q. Fabius Maximus contempto ceremoniarum victum ab Annibale Flaminium docens, ad pietatem milites hortatus, Verque ſacrum vouens, alacritatem illorum reuocauit. *Plut. in Fab.*

L. Sylla, quo paratiorem militem ad pugnandum haberet, prædici ſibi à Diis futura ſimulauit. Poſtremò in conſpectu G exercitus, priuſquam in aciem deſcenderet ſignum modicæ amplitudinis, quod Delphis ſuſtulerat, orabat, petebátque vt promiſſam victoriam maturaret. *Front.lib.*1.*cap.*11.

C. Marius ſagam quandam Martham ex Syria habuit, à qua ſe dimicationem euentus prædiſcere ſimulabat. *Ibid.& Pl. in eius vita.*

Q. Sertorius, cùm barbaro & rationis indocili milite vteretur, ceruam candidam inſignis formæ per Luſitaniam ducebat, & ab ea, quæ agenda aut vitanda eſſent, prænoſcere ſe aſſeuerabat: vt barbari ad omnia tamquam diuinitus imperata obedirent. *Front.lib.*1.*cap.*11.

Henricus II. Imperator mouens exercitum in Vngaros, Varbergi, qua exercitum fortè ducebat, gladio Sancti Adriani, diu ibi pro reliquiis habito accingitur: Domine, inquiens, iudica nocentes mihi, expugna expugnantes me, apprehende arma & ſcutum, exſurge in adiutorium mihi. *Hiſtor.Bambergenſis.*

Obſidebant Latini Arethuſam in Antiochenſium ſitam ditione. Saladinus ſperabat ſe vacuum milite Hieroſolymitanum regnum occupaturum, Balduino præſertim IV. Rege H adoleſcente & leproſo imperante. At Balduinus numinis inſtinctu inſidias ſubodoratus, Sacroſanctæ Crucis partem, quæ in vrbe aſſeruabatur, ſub ſignis ferri imperauit,& hoſtem ad Aſcalonem obuium factum cum ſuorum paucis maxima ſtrage fudit. *Æmil.lib.*5.*de Regib.Franc. Malmesburienſis lib.*5. *c.*68. ſcribit, Cyrum ciuem Hieroſolymitanum hunc theſaurum, auita ſucceſſione domi ſeruatum, Chriſtianis obtuliſſe, quem illi exercitum prætulerunt.

Capta à Chriſtianis Antiochia Syriæ Metropoli, Corbana Perſarum Princeps (Palatina Senſadolum Caſſiani Regis filium habet) nouo exercitui ſuperueniens, victores graui obſidione premebat. Iamque militum animis & fame & metu hoſtili fractis, nobiles Sacerdotes prodière perſanctè aſſeuerantes, ſe nocturna ſpecie admonitos, irent, nunciarentque ducibus militibuſque, Deum optimum, maximum, flagitiis noſtrorum iratum, quòd non humana ope fuſo fugatoque ad Nicæam Solymanno, beneficij cœleſtis immemores,

minùs

minùs reuerentes ſuperûm extitiſſent: eos caſtra, quæ initio velut templum fuiſſent, inceſtaſſe, impiæque religionis mulieribus ſe immiſcuiſſe, diſcrimine ſublato cuncta promiſcua feciſſe. Idcirco numen pœnas fame, concluſione, ac metu propinquæ mortis expetere cœpiſſe. Niſi ad frugem vita, mens ad ſanitatem redeat, ſecurim ceruicibus imminere, quæ poſſit lachrymis, ieiunio, ſacraque confeſſione placato numine auertit. Petrus ſacerdos Maſſilienſis eadem ſibi quoque pectore obuerſata dictitabat: & ad fidem faciendam addebat, per quietem ſibi diuinitus in æde B. Petri demonſtratum locum, vbi altè obruta additáque lancea latitaret, quæ Domini latus in Cruce confodiſſet: eam ſacroſancto ſanguine imbutam, de impiis triumphum victoriamque daturam. Productus in concionem hæc diſſeruit, à legato iureiurando adactus rem ita ſe habere, vt & verbis concepiſſet. Myſteriis altaris peractis, itum reuerentiſſimè ad prædictum à numine locum. Refoſſa lancea, ſublatus eſt multitudinis clamor, approbationis religioniſque plenus. Laus Deo, gratiæque actæ: fides cœleſtis implorata. Indictum tridui ieiunium: idque quod egeſtas neceſſarium fecerat, oraculo ſanctum effectum. Sacra confeſſione flagitia expiata. Quarto Calendas Iulias ſumma omnium alacritate arma capta. Lanceam ſanctam legatus ferebat, ſancta ſpe animos replens. Matutino quidem tempore, ſed ſummo fortè æſtu, vix portis exierant, cùm ros ſolito vberior cœlo lapſus eſt: & id pro diuino imbre à noſtris acceptum, non magis corporibus robur, quàm vires animo addidit, numen profectò huic aciei adeſſe. Plus centum millia hoſtium cecidere, noſtrorum quatuor circiter millia ducenti. Ad quinque millia camelorum cum oneribus, & magna commeatus vis capta, caſtráque omnis fortunæ regiæque opulentiæ plena. Poſtridie arx amiſſa ſpe ſubſidij dedita, pacta vt ſine fraude, qui in præſidio erat, dimitterentur. *Æmil. lib. 5. & Platina in Paſchali II.*

Vortimerus Rex Britannorum contra Saxones deſignatus, regni recipiendi ſtudio, quò magis augeret copias, Chriſti Crucifixi ſimulacro vſus pro vexillo, vocaliſſimos præcones iubebat, cunctos, veræ religionis amantes, ſe ſequi. Ad octoginta armatorum millia, ex ſacerdotibus aliiſque ad veræ pietatis cauſam tuendam, Regi illico affuêre, qui prioribus Vortimeri militibus coniuncti, egregiam de Saxonibus victoriam reportarunt. Saxonum millia decem prœlio deſiderata. Cantium ad Britannos: regiones quædam trans Humbrum ad Scotos & Pictos, vti fœdere erat cautum, rediêre. Hengiſtus Saxonum Dux, qui ſe Cantij Regem appellare auſus fuerat, fuga ſeruatus, cum reliquiis exercitus in Northumbriam, inuentis nauibus ad Humbri oſtia, cum nobilioribus Saxonicæ gentis, qui cladi ſuperfuerant, & Occa filio, in Saxoniam tranſmiſit. *H. Boeth. lib. 8.*

Contra Othonem primum Cæſarem conſpirauerant Henricus frater, Giſelbertus Dux Lotharingiæ ſororius, & Euerhardus Comes, Conradi primi Cæſaris frater. Otho contra eos in Lotharingiam ducebat. Saxones cùm Rhenum audacter traieciſſent, ab hoſtibus ex improuiſo excipiuntur. Otho conſpicatus ab altera ripa ſuorum periculum, cùm ad traiiciendum nauigia non adeſſent (cauerat enim hoſtis) equo deſiliens, ſacram lanceam Conſtantinianam venerabundus flexis genibus adorauit, de cœlo ſuis poſcens auxilium, quando humana deficerent præſidia. Saxones in altera ripa laceſſere potiùs hoſtem, quàm pugnare poterant, pauci in multos. Itaque tenues quas habere equitum copias diuiſere, vt medium hoſtem incertum facerent quo ſe verteret. Erant inter Saxones qui Gallicè ſonarent, Fuge, fuge. Hoc Lotharingi à ſociis proclamari arbitrati, fugæ præſidium quæſierunt. Henricus Regis germanus graui vulnere accepto in brachio, quod anno vix integro potuit ſanari, & ipſe in fugam vertitur. Interea miſſo celerrimè nuncio in ditionem Henrici, huius victoriæ famam iuſſit diuulgari, cecidiſſe Henricum. Omnes proinde vrbes ſe Regi dediderunt, præter Merſborg & Schidingen. Henricus ſolis nouem ex fuga recollectis, iterum tranſmiſſo Rheno, in Merſborg ſe recepit. Rex illam obſidione preſſit. Poſt duos menſes Henricus dedita vrbe in Lotharingiam abiit. *Crantz. lib. 3. Saxon. cap. 17.*

Vladiſlaus Bohemorum Princeps moriens, Sobieſlaum fratrem natu minimum ſucceſſorem reliquerat. Id Otho indignè ferens, Lotharij Cæſaris auxilium impetrauit. Caſtra Cæſaris ad Chlumecum vicum poſita: à quo loco, millib. paſſuum non ampliùs octo, Sobieſlaus cum ſuis copiis diſtabat, mirante audaciam eius Cæſare, quòd auderet ſe in campo opponere, quum vix intra mœnia hoſtem poſſet ſuſtinere. Dubiis Bohemis an manus conſerere deberent, prodit in medium Sobieſlai Sacellanus cum haſta D. Vinceſlai, quam ſecum attuliſſe ſomnio monitus dicebat, illaque ſublata, ac manu dextra vibrata, præibat in aciem. Eum Boëmi ſecuti, ſtragem Germanorum inſignem ediderunt, occiſis paulò minus quingentis ingenuis, cùm interim tres duntaxat Boëmi equeſtris ordinis deſiderati ſint. Memoriam victoriæ Sobieſlaus, dedicata D. Venceſlao corona auri duodecim, & argenti octoginta pondo, additóque militi donatiuo, liberaliter celebrauit. Cæſar ad Sobieſlaum miſit, qui ei pacem & beneuolentiam offerrent, ſi captiuos ſine precio remitteret. Quod ille extemplo præſtitit. *Dubrau lib. 11.*

Cùm Sigiſmundus Imp. Pragenſes tribus locis adortus eſſet: Miſnenſes cum Saxonib. collem Ziſconis forti impetu adorti ſunt, per foſſas & ſepes, vſque ad propugnacula tranſilientes: vbi duas quoque mulieres, pilis armatas obuias habuerunt, quæ mori, quàm loco cedere maluerunt. Ibidem Ziſco, Huſſitarum Dux, ingens periculum adiit, penè ab equitibus oppreſſus, ſi non ruſtici ipſius cum flagellis præferratis illos ſubmouiſſent. Quo diſcrimine cognito, quidam arripit corpus Chriſti, inſigne Thaboritarum belli, claſſicum campanula canit, ac mox turbam poſt ſe multam trahens, ad collem perducit. Illa viſa germanis diutiùs retineri in oppugnando, quanquam Sigiſmundus ſubſidia laborantibus ſemper ſubmitteret, non potuerunt, quin retrocederent, cùm magno malo ſuo, alij ex colle metu præcipitati, plures in fuga interfecti, inſultantibus Thaboritis, perinde quaſi Antichriſti militibus, ac ſe continuo ad labores referentibus, vt ſi prælium redintegraretur, foſſas altiores, latioreſque & plures quàm priùs munitiones haberent. *Dubrau lib. 24.*

Carolus V. Imperat. Tunetana expeditione de Polemarcho ſollicitus, vbi neminem è ſuis ducibus ſatis idoneum eſſe vidit, vexillum Chriſti Crucifixi imaginem habens ſuſtulit: & Hic dux noſter erit, inquit, Rex Regum, Dominus Deus exercitum. *Ægidius Corrozet. de Dictis & factis memorabilibus.*

Auxilij humani, Proditionis, Tranſitionis, Defectionis, Proditoris &c.

Xerxes expeditione contra Græciam ſuſcepta, multas gentes conduxit, dimiſſis paſſim qui euulgarent, Principes Græcorum proditionem Græciæ moliri. Arbitrantes igitur ſe non ad pugnam, ſed ad manifeſtam victoriam euocari, promptiùs congregabantur. Multi etiam Barbari ſua ſponte ſe ſocios adiunxerunt. *Polyænus.*

Iphicrates, cùm paucos haberet milites, eóſque triſtibus & abiectis animis præditos, volens audaciam & confidentiam ipſis iniicere, inter cœnandum conuocat manipulorum duces, ac centuriones: iubetque, vt quantum quiſque haberet, adferret, ſiue argentum, ſiue aurum, ſiue ornatum, quaſi proditionem hoſtium facturus, & ad eam rem muneribus indigens. Poſtquam dediſſent, hoſtes aggredi ſtatuit. Qui attulerunt, Ille cùm accepiſſet, teſſeram dedit Mercurium Philium, quaſi de hoc ſibi cum proditoribus conueniſſet: & parua interpoſita mora, milites adduxit. Qui credentes fore vt ſibi aliqui aduerſarios proderent, audentiores ad faciendum prœlium extiterunt. *Polyæn. lib. 3.*

Pyrrhus à Roman. prœlio ſuperatus, amiſſis elephantis, ad Antigonum petendi auxilij cauſa legationem miſit. Cúmque non impetraſſet, præcipit legatis, vt omnibus contraria nunciarent: Antigonum ſe cum magnis copiis auxilio venturum promiſiſſe. Itaque Tarentini, omneſque Siculi & Itali, deſerere Pyrrhum volebant, remanſerunt ſpe Antigoni ſocietatis. Pyrrhus in Peloponneſum expeditione ſuſcepta, Spartis omnibus per Arcadiam legatos de pace mittentibus perhumaniter eos recepit, ſuóſque filios ad Spartiatas miſſurum pollicebatur, vt Lycurgeis diſciplinis imbuerentur. Hæc legatis Spartam renunciantibus, Pyrrhus cum exercitu infeſto acceſſit. Incuſantibus Spartanis eum alia, quàm prædixerat, facere, ridens ait: Neque enim vos conſueuiſtis prædicere, ſi cui bellum voltis inferre. Itaque ne malè vos habeat, ſi contra Lacones vſus ſum Laconico ſtratagemate. *Polyæn. lib. 6.*

Fuluius Nobilior, cùm aduerſus Samnitium numeroſum exercitum & ſucceſſibus tumidum, paruis copiis neceſſe haberet decertare: ſimulauit vnam legionem hoſtium à ſe corruptam ad proditionem, impetrauitque (ad eius rei fidem) tribunis, & primis ordinibus, & centurionibus, quantum quiſque numeratæ

numeratæ pecuniæ, aut auri argentique haberet, conferret: vt
A repræſentari merces proditionibus poſſet: ſe autem his qui contuliſſent, pollicitus eſt, conſummata victoria, ampla inſuper præmia daturum. Quæ perſuaſio Romanis alacritatem attulit, & fiduciam: vnde etiam præclara victoria, commiſſo ſtatim bello, parata eſt. *Front. lib. 1. cap. 11.*

M. Cato legatis Ilergetum auxilia petentibus, auxilia ſe miſſurum ſimulauit. At ne diducto exercitu vires minueret, tertiam partem militum cibaria parare, & naues aſcendere juſſit: dato præcepto, vt ſimulata tantùm profectione, mox in caſtra redirent. Præcedens interim aduentantis auxilij rumor, vt Ilergetum excitauit animos, ita hoſtium conſilia diſcuſſit, *Front. lib. 1. cap. 7.*

Atila Hunnorum Rex, Aurelianum obſidebat: caſtriſque poſiti, omni vi miniſque territabat. Ciues extrema metuentes. Annianus ciuitatis Epiſcopus celeri ſpe ſubſidij, in fide officióque continuit. Nec ipſe ſuos, nec eum ſanctitas, numiniſque fiducia fefellit. Cùm in mœnia hoſtis euaſurus videretur, ingenti nube pulueris procul conſpecta, Annianus exclamauit: id quod prædicarat, vrbis ſalutem cordi Deo eſſe, auxilia aduentare. Theodericus Rex Viſigothorum, quòd victa hac Galliæ parte, Aquitaniam, regnum ſuum, proximam Hunnico furori, prædæque expoſitam proſpiciebat, opem obſeſſis ferebat. Proinde reliquit obſidionem Hunnus, ſéque in Ca-
B talaunos campos recepit. Et eueſtigiò contra itum eſt. *Æmilius lib. 1.*

Loci, vel Temporis fatalis.

Scoti atque Picti contra Arthurum, Britannorum Regem, pugnaturi, ad Humbri ripam, locum delegêre ad pugnam, veluti fatalem Britannis deuincendis. Commiſſa pugna, Arthurus cum triginta millibus ſuorum cæſus, Scotorum & Pictorum viginti millia deſiderata. *H. Boeth. lib. 9.*

DESPERATIONE.

Philippus Auguſtus Francorum Rex. anno Salut. 1214. contra Othonem Imperator pugnaturus in patera aurea buccellas panis vino prægnantes Principibus ſuis propinans: Bibite ex hoc omnes, exclamauit. Commune hoc aut victoriæ, aut glorioſæ mortis poculum erit. Qua voce animati Franci, hoſtes mira alacritate ſuperarunt. *Ægid. Corrozetus de Dictis & factis memorabilibus.*

Henricus Anglorum Rex, circumuentus ab exercitu Gallorum Regis, quæcumque obtinuiſſet in Gallia dimittere voluit, ſi cum ſuis incolumis abire permitteretur. Negantibus Gallis, nocte ſubſecuta vocatis centurionibus: Neque fugere, inquit, commilitones, neque ex hoſtibus incolumitatem conſequi poſſumus, quamuis cedere regno Galliæ voluerimus: ſola nos arma tueri poſſunt. Nõ eſt cur numeroſum exercitum formidetis. Iuſtam cauſam iuſtus Deus adiuuabit. Ite, & alter alteri peccata veſtra confitemini, pauxillumque Terræ ob me-
C moriam Sacramenti Euchariſtiæ Saluatoris, alter alteri porrigite. Craſtina die liberabit nos Dominus ex manibus inimicorum. Sic dimiſſa concione, peractis quæ iuſſerat, curare milites corpora præcepit. Sequenti die vt primùm lux orta eſt, commiſſo prælio: incredibile dictu, octo millia Anglorum, ſexaginta millia hoſtium fudêre: cæſa ingens turba, nobilitas Galliæ propè omnis capta, paucos fuga ſeruauit. Eáque potiſſimum dies Gallorum opes fregit. *Aen. Syluius Comm. in Panorm. lib. 3.*

METV SCILICET

Oppreſſionis.

Ageſilaus inſtructa acie cùm videret ſocios dedita opera tergiuerſari, diſceſſit. Diſceſſio autem fuit per montes anguſtos, in quibus expectabat, donec Bœoti incurſionem facerent. Conſtituit igitur, vt Lacedæmonij præcederent, ſocij ſequerentur, vt hoſtibus ab tergo aggredientibus, neceſſitas eos cogeret viriliter ac ſtrenuè pugnare. *Polyæn. lib. 2.*

Græcis claſſem ad Salaminam habentibus, veriti Xerxis co-
D pias, Iſthmum cœperunt Peloponneſij reſpectare, frementes ſi quis aliud proponeret. Viſum eſt igitur nocte vela facere, atque edictum gubernatoribus, vt parati ad nauigandum eſſent. Hic anxius Themiſtocles, quòd loci & anguſtiarum commoditate Græci amiſſa in ſuum quiſque oppidum dilaberentur commentus eſt & ſtruxit talem per Sicinum, ſiue Sicinium eunuchum aſtutum. Erat natione Sicinus Perſes captiuus, ſed amans Themiſtoclis, & liberorum eius præceptor, quem occultè ad Perſam mittit nunciatum, Athnienſium Ducem Themiſtoclem cum Rege ſentientem ei primùm enunciare, B
Græcos fugam circumſpectare, moneréque ne eis facultatem det fugiendi: ſed interea dum tumultuantur, deſtituti terreſtribus legionibus, adoriatur & deleat copias nauales. Eum nuncium Xerxes quaſi à beneuolo animo profectum, amplexus eſt, gratúmque habuit: denique edixit nauium præfectis, cæteras naues vt ſilentio inſtruant: cum ducentis autem profecti totum tranſitum vndique claudant, & circumueniant inſulas, ne quis elabatur hoſtium. Id agi Ariſtides Lyſimachi primus ſentiens, contendit tacitus ad tabernaculum Themiſtoclis: non quidem quòd gratia ei cum illo intercederet. imò fuerat illius opera exterminatus. Prodeunti ad ipſum declarat circumſeptos ſe. Qui cùm aliàs integritatem eius haberet perſpectam, lætus tunc eius præſentia, aperit ei quid per Sicinum egiſſet, hortatur Græcos vt retineat, ſecumque in id incumbat, quia maior ei adhibeatur fides, vt in faucibus pugnam naualem committant. Igitur collaudato Themiſtocle, Ariſtides alios Duces & trierarchos adit, & ad prœlium accendit. Nondum adiungentibus tamen ei his fidem; ecce Triremis vna Tenedia, cui præerat Panætius, transfugit ad Græcos, quæ cinctos ipſos eſſe nunciauit. Ita iam ira quoque præter neceſſitatem ſtimulauit Græcos ad confligendum, & libertatem Græciæ defendendam. *Plutarch. in Themiſtocle, Herodot. lib. 8. Polyænus lib. 1. Frontinus lib. 2. cap. 2.* F

Myronides Athenienſes duxit aduerſus Thebas: & progreſſus in campum, iuſſit eos arma ponere, atque vndique circumſpicere. Quibus circumſpicientibus: Videtis, inquit, quantus ſit campus? in tanto campo, hoſtibus equos habentibus, ſi fugiamus, neceſſe eſt nos ab equitibus perſequentibus capi. Sin maneamus, multiplex vincendi ſpes eſt. Itaque vt manerent, perſuaſi ſunt: & Myronides victor vſque ad Phocidem & Locros proceſſit. *Polyænus lib. 1. & Frontinus lib. 4. cap. 7.*

Orontes aduerſus Antophradatem pugnaturus, Græcos campi magnitudinem intueri iuſſit, demonſtrans, neminem, ordine diſſipato, equorum impetum poſſe effugere. Itaque victores euaſere. *Polyæn. lib. 7.*

Traianus vbi cum toto exercitu in Parthos profectus eſt, ſubornatis quibuſdam clàm, qui falſos de hoſte rumores diſſiparent, renunciari falſa exploratoribus iuſſit: vt milites quæ imperaſſet, intrepidè ſingula facerent, & ad omnia belli momenta parati eſſent. *Cuſp.* G

Mortis.

Saul Rex electus, Iſraëlitas ad expeditionem contra Ammonitas ſuſcipiendam minis excitauit. Cùm enim rure boues agens Iabenſium legationem & ploratum populi audiuiſſet: duos boues diſſectos, in omnes Iſraëlitarum fines per nuncios dimiſit, cum edicto, vt qui Saul & Samuelem ſecuti non eſſent, eorum bubus ita fieret. 1. *Reg. 11.*

Epaminondas, Dux Thebanorum, aduerſus Lacedæmonios dimicaturus, vt non ſolùm viribus milites ſui, verumetiam affectibus adiuuarentur: pronunciauit in concione, deſtinatum Lacedæmoniis, ſi victoria potirentur, omnes virilis ſexus interficere: vxoribus autem eorum & liberis in ſeruitutem abductis Thebas diruere. Qua denunciatione concitati primo impetu Thebani, Lacedæmonios expugnauerunt. *Frontin. lib. 1. cap. 11.*

Leucon, Heracleotis ſibi bellum inferentibus cum magna nauium multitudine, & egredientibus in terram, vbicunque libitum ipſis fuiſſet: cùm videret ſuos milites pugnam detrectare, neque eos egreſſu prohibere: in prima acie conſtituit armatos ad hoſtium egreſſionem arcendam. Poſt hos à tergo Scythas: & palàm Scythis præcepit, ſi armati rem ſegniter adminiſtrarent, hoſtéſque egredi paterentur, tum in ipſos tela mitterent, atque occiderent. Quo cognito, armati fortiter, ne hoſtes egredi poſſent, reſtiterunt. *Polyæn. lib. 6.*

Philippus Rex Macedonum, veritus, ne impetum Scytharum ſui non ſuſtinerent: fideliſſimos equitum à tergo poſuit, præcipitque, ne quem commilitonum ex acie fugere paterentur, perſeuerantiùs abeuntes trucidarent. Qua denunciatione cùm effeciſſet. vt etiam timidiſſimi mallent ab hoſtibus quàm à ſuis interfici, victoriam acquiſiuit. *Frontinus lib. 2. cap. 8* H

Illyriis cum Macedonibus bellum gerentibus, cùm multi Macedones caperentur viui, reliqui etiam redemptionis ſpe ad pugnas minùs alacres eſſent: legationem de redemptoriis muneribus miſſuri Macedones videbantur. Perdiccas ergo præce-

pio

pit legato, vt reuerſus nunciaret, redemptoria munera Illyriorum Regem non accepturum, ſed condemnatos captiuos morte affecturum. Macedones deſperata ſalute redemptiua, audaciores ad pugnandum reddebantur, quippe quibus in ſola victoria ſalus poſita eſſet. *Polyæn. lib.4.*

M. Attilius Regulus Conſul, bello Samnitico ad Luceriam, ex acie refugientibus in caſtra militibus, aciem ſuorum oppoſuit: affirmans ſecum, & cum bonis ciuibus dimicaturos eos, niſi cum hoſtibus maluiſſent. Ea ratione vniuerſos in aciem reduxit. *Front. lib.2. cap.8. & lib.4. cap.1.*

Q. Metellus, cùm apud Trebiam res gereretur, collocatas à ſe in quadam ſtatione quinque cohortes, atque ex ea viribus hoſtium depulſas repetere eandem ſtationem iuſſit, non quidem vt amiſſum locum recuperarent, ſed vt culpam præteritæ pugnæ, inſequentis certaminis periculo punirent. Edixit etiam, vt ſi quis fugam adornans caſtra peteret, pro hoſte ſtatim interficeretur. Qua diſciplina milites edocti, multitudinem hoſtium ſuperarunt. *Val. Max. lib.2. cap.2. Front. lib 4.*

Idem ab hoſtibus penè circumuentus, teſtamentum facere milites iuſſit, eoſque ad locum recuperandum remiſit: minatus, non niſi poſt victoriam recepturum. Quibus minis intellexerunt milites, niſi vincerent, ſe morti deſtinatos eſſe. Pulſis igitur magna animi fortitudine hoſtibus, locum amiſſum recuperarunt, hoſteſque planè fugarunt. *Front. lib.4. cap.1. Plin cap 61. de Viris illuſtr.*

P. Scipio apud Numantiam, cùm auerſum ſuum videret exercitum pronunciauit ſibi pro hoſte futurum, quiſquis in caſtra rediſſet. *Front. lib.4. cap.1.*

Similius (aliis Fuluius) Priſcus dictator, cùm ſigna legionum ferri in hoſtes Phaliſcos iuſſiſſet: ſigniferum cunctantem occidi imperauit. Quo exemplo perterriti, hoſtem inuaſerunt. Idem fecit Corn. Coſſus, magiſter equitum, aduerſus Fidenates. *Front. lib.2. cap.8.*

Naſar, claſſis contra Agarenos ab Imperatore Baſilio Macedone miſſus præfectus, quum ad Methoniam hoſtes adoriretur, & haud pauci ſociorum naualium periculum formidantes, paulatim ſeſe ſubduxiſſent: Imperatorem de claſſiariorum perfidia admonuit. Imperator deſertores conquiſiuit, ac reliquorum terrendorum cauſa ſimulauit, ſe eos ſuppliciis afficere. Triginta quippe de captiuis, qui in prætorio aſſeruabantur, Saracenis, faciem fuligine oblitos in circum produci, ibique flagris ignominioſè cæſos in Peloponneſum emittit, tanquam ij fugæ auctores reliquis fuiſſent, atque iſthic vnde profugiſſent, interfici iuſſit. Ergo deſertorum loco in palos ſuffixis in Peloponneſo Saracenis, milites omnes ingens metus inceſſit: omnique mollicie excuſſa vltrò ducem orabant, vt ſe in hoſtes duceret. *Cedrenus.*

Ludouicus IV. Imp. irrumpentibus paſſim Hungaris, vt populum à fuga, quam quiſque parabat, cohiberet, ingenioſa arte vniuerſos ſuæ ditionis populos dicto citiùs congregauit. Minatus eſt ſingulis qui, fugam meditarentur, & arma detrectarent, laqueum. Quo commento, innumeram multitudinem circa Auguſtam Vindelicorum collegit. *Cuſp.*

Heluetiorum ſeueriſſimæ ſunt leges, vt ſub oculis ſpectantis exercitus, qui præ metu turpia atque indigna viro forti tentauerunt, à proximis commilitonibus ſtatim obtruncentur. Ita maior metus minorem vincit: & metu fœdæ mortis, decora mors non timetur. *Iouius lib. 11. Hiſtor.*

Vulnerum.

Alexand Magnus, ne fugerent milites, ſemithoraces eis pro thoracibus dedit: vt cùm terga nuda eſſent, illa in fuga hoſtibus obiicere vererentur. *Polyæn. lib. 4.*

Direptionis, Mulctæ, Damni.

Perſæ non pecuniam & gazas, ſed pellices, velut cariſſima pignora, apud ſigna deponebant: vt pro his, quæ erant exoptatiſſimæ, & quas maximè diligerent, velut coniugum & patriæ memores, forti & præſenti animo mortem oppetere non dubitarent. *Alex. ab Alex. lib.4. cap.2.*

Iphicrates in Thraciam impreſſionem faciens, cùm ſui milites hoſtium metu, quaſi panico iniecto, in fugam verterentur, promulgauit, vt quiſquis indicaret eum qui arma reliquiſſet, is ea poſſideret. Sic ad manendum alacriores reddidit. *Polyæn. lib. 3.*

Ageſilaus. Lacedæmoniorum Dux, cùm propè Orchomenum ſociam ciuitatem caſtra haberet, comperiſſetque plerosque ex militibus precioſiſſima rerum deponere intra munimenta, præcepit oppidanis, ne quid ad exercitum ſuum pertinens reciperetur: quo ardentius dimicaret miles, qui ſciret ſibi pro omnibus ſuis pugnandum. *Front. lib.1. cap.11.*

Antiquitus (inquit Vegetius) inſtitutum eſt à Romanis, vt ex donatiuo quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, ibidemque militibus ſeruaretur, ne à contubernalibus per luxum abſumi poſſet, inaniumq; rerum comparationem. Sepoſitio autem ipſa pecuniæ primùm ipſis contubernalibus docebatur accommodata: nam cùm in publica ſuſtentetur annona, ex omnibus donatiuis augetur eorum pro media caſtrenſe peculium. Miles deinde qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna ſua depoſitos, de deſerendo nihil cogitat, magis diligit ſigna, pro illis acie fortiùs dimicat: more humani ingenij, vt pro illis habeat maximam curam, in quibus ſuam vidit eſſe poſitam ſubſtantiam. Deniq; decem folles per cohortes ſingulas exponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quo tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcil. cauſa. Et ideò ſigniferi, non ſolùm fideles, ſed etiam literati homines eligebantur, qui & ſeruarent depoſita, & ſcirent ſingulis reddere rationem, *Hotomannus de Verbis iuris.* Hinc librarij depoſitorum, qui præſcribebant, quid quiſque apud ſigna depoſuiſſet. Licet autem dimidia pars ſtipendij apud ſigna ſequeſtrari priùs ſoleret, tamé Domitianus, ne vltra mille numos deponerentur à ſingulis, edicto prohibuit. Quod ab Aſiaticis Romanos ſumpſiſſe crediderim: quibus fuit in more, vt militiam ſequuti, quæ præcioſa haberent, & magni cenſus, ſecum in expeditionem ferrent: vt tuendi neceſſitate, quæ illis erant cariſſima, plurima & maxima prœlia obirent, promptiuſque dimicarent. *Alex. lib.4. cap.2.*

Habebant in campis Philippicis M. Bruti milites omnes arma ex auro confecta: quibus non tantùm cupidos gloriæ acui putabat pectora, ſed & auaros etiam reddi fortiores, vt arma ſicut poſſeſſiones retinerent. *Plut. in Bruto.*

Peſcennius Niger apud Spartianum vetuit, ne milites zonam ſecum deferrent in bellum: ſed ſi quid haberent pecuniæ, publicè commendarent, recepturi poſt prœlium: ſimul & ipſis luxuriei materiam eripiens & hoſti prædam, ſi quid aduerſi eueniſſet.

Infamiæ.

Seruius Tullius adoleſcens, prælio quo Tarquinius Rex aduerſus Sabinos conflixit, ſigniferis ſegnius dimicantibus, raptum ſignum in hoſtem miſit: cuius recipiendi gratia Romani ita ardenter pugnauerunt, vt ſignum & victoriam retulerint. Similiter Furius Agrippa Conſul, cedente cornu, ſignum militare ereptum ſignifero, in hoſtes Hernicos & Equos miſit. Sic T. Quintius Capitolinus Conſul contra Phaliſcos. Sic Camillus Trib. Mil. conſulari poteſtate, arreptum manu ſigniferum in hoſtes Volſcos & Latinos traxit: cæteros puduit non ſequi. Saluius Pelignus bello Perſico idem fecit. Poſthumius conſularis cohortatus ſuos, militibus dixit, vt ſe imitarentur: & arrepto ſigno hoſtes primus inuaſit. *Front. lib.4. cap.4. & lib.2. cap.8.* Similiter Iulian. Cæſ. contra Nodomarum Germanorum Regem in Gallia. *Auent. lib.2. Annalium.*

In expeditione Hieroſolymitana, Duce Petro Eremita, poſt occupatam à noſtris Nicæam, cùm Solymannus nouo exercitu Chriſtianis occurriſſet, & multitudine infeſtus eſſet: Robertus Normanniæ Dux aureum vexillum in frequentiſſimos hoſtes iecit: quod dum repetunt Normanni, antequam in poteſtatem hoſtium veniret, impetus furentium factus hoſtes diſſipauit. Ad duo millia noſtrorum deſiderata. Hoſtium quadraginta circiter millia cecidêre. *Æmil. lib. 4.*

Conſueuêre Itali, Imperantibus Othonib. ac Fridericis, magna ex parte in prœlium militaria ſigna carris infixa deferre: fortaſſe ob eam cauſam, quòd in fuga difficiliùs ſeruari poſſent. In quibus cùm grauior militaris infamia, ſi amitterentur, conſiſteret, effugiendi dedecoris neceſſitas conſiſtere in prælio milites cogeret. *Fulg. lib.2. cap.11.*

PVDORE.

Vide ſuprà, Aſpectu animare.

Cyrus contra Aſtyagem auum cum Medis ſigna contulit, & ter victus diſceſſit. Cùm autem Perſarum vxores & liberi Paſargadis eſſent, quartum prælium in eo loco commiſit. Rurſus in fugam Perſæ vertebantur: cúmque liberos & coniuges aſpicerent, eos miſerati, Medos ſine ordine perſequentes fugarunt: victoria tanta, vt nullo in poſterum de ſumma rerum prœlio indigerent. *Polyæn. lib.7.*

C. Iulij

C. Iulij Cæſ. milites ad Dyrrachium victi, ſeipſos victori
A bus tradiderunt. Cæſar non de ſupplicio eorum cogitabat, ſed
eos confirmans, ad recuperandam victoriam hortabatur. Illi
pudore educti, in cæteris pugnis ferè ſemper victoriam repor-
tarunt. *Polyæn. lib.* 8.

GAVDIO, TVM

Honoris collati.

Mahumetus II. Imp. Turcarum præſidiariorum militum
Sciabazij vrbis ad Saunm conditæ pileis ſuis ipſe manibus
pennas aſſuit, vt delectiſſimas copias eas eſſe ſignificaret. *Bon-
fin. lib.* 3. *Decad.* 4.

Dignitatis acceptæ.

Fratres duo Gerard & Mauricius, Comites de Aldenborg
contendebant inter ſe de Dominio Delmenhorſt. Mauricius
ciuitatem Bremenſem, & Comites de Hoia in ſuas partes tra
xit. Gerardi partes Chriſtiernus Daniæ rex, amborum frater,
fouit, & per Gulielmum Seniorum Brunſvici Ducem. Obſe-
derat Mauricius Delmenhorſt; & iam fame penè expugnatat
Gulielmus interim magno apparatu commeatus importare
conabatur. Mauricius, cùm eſſet numero militum ſuperior,
B obuiam contendit venientibus; Gulielmus inſtructa ſuorum
acie, fortiſſimos militaris generis iuuenes, gladio de more
cædens, militari cingulo decorauit, vt eſſent aurati milites, in
euentum victoriæ. Erant ex maioribus natu, quibus conſide
ratione periculi lachrymæ manabant. Quorum vnus interpel-
latus à proximo iuuene: Quid ſibi vellent lachrymæ illo tem
pore, quando audacia ſola pro muro eſſet? Non mei (inquit)
mihi capitis periculum lachrymas extorquet, ſed tui, ſimilium-
que me commiſeratio tangit. Tamen audendum eſt, vt decus
hodiernæ diei ſit noſtrum. Commiſſum eſt prœlium duriſſi-
mum. Ipſe Dux penè captus, tandem victor fuit. Capti Comi-
tes de Hoia cæſi Bremenſes. Mauricius vix effugit. *Crantz. l.* 11.
Metrop. cap. 44.

Victoria adepta, ſiue reuerà ſiue fictè.

Leontychides Spartanus Athenienſibus circa Mycalem na-
uale prœlium facientibus, & Barbarorum multitudinem per-
timeſcentibus: atque Ionibus Medorum partes ſequentibus, ti
more magis quàm certo conſilio mentes omnium mutauit:
commentus nuncium adferri, quòd Perſæ à Græcis ad Platæas
C deuictis eſſent. Iones hoc audito reſpirarunt, & Græcis ſe con
iunxerunt. Fortuna Leontychidæ ſtratagema verum reddidit,
prœlij ad Plateas commiſſi victoriam Græcis præbens. *Polyæn.
lib.* 1. *& Frontin. lib* 2. *cap.* 7.

T. Quintius Capitolinus Coſ. cedentib. Romanis, ementi
tus eſt, in altero cornu hoſtes fugatos: & ita confirmatis ſuis,
victoriam retulit. *Front. lib.* 2. *cap.* 8.

Papyrius Curſor, filius Conſulis, cùm æquo marte aduer-
ſus obſtinatos Samnites concurreret, præcepit Spurio Nan-
cio, vt pauci calones & agaſones mulis inſidentes, ramoſque
per terram trahentes à colle decurrerent. Quibus conſpectis,
acclamauit ſuis victorem adeſſe collegam, occuparent ipſi præ-
ſentis prælij gloriam. Quo facto, Romani fiducia concitati, ho-
ſtes propulêre: propulſi terga verterunt. *Frontinus.*

MEDICAMENTIS VEL ALIMENTIS.

Leonides Dux Byzantiorum in acerrima vrbis oppugnatio
ne, cùm hoſtes mœnia adorirentur, & illi relictis excubiis
D totos dies in conſuetis diuerſoriis tererent: mandauit, vt cau
ponæ ipſæ in mœnia transferrentur. Quo ſophiſmate ſerò tan-
dem eis perſuaſit, ne aciem deſererent, cùm prætextus & cauſa,
quamobrem abirent, non eſſet. Hæc affirmat de ipſis Damon.
His adſtipulari videtur Menander, cùm dicit: Vinolentos nego
tiatores facit Byzantium, totam noctem perpotant. *Ælian. de
Var. hiſt. lib.* 4. *& Cælius lib.* 19. *cap.* 6.

Opij eſus Turcis, & multò magis Perſis, tam eſt familia-
ris, vt nihil propè familiarius: quòd eo vorato ſe validiores
eſſe, minuſque belli pericula timere, perſuaſum habeant. Quo
circa vbi exercitum colligit Turca, opio vniuerſa ſpoliatur
terra, licèt quotannis id incredibili colligatur copia ex papa-
uere albo leuiter vulnerato, poſtquam capita protruſerit: vnde
lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concreſcentes. Eius ſe-
mine apud Turcas non minus terra conſeritur, quam in his
ditionibus tritico præſertim Acharæ, Caracharæ, Spartadæ,
Emerendæ, & in aliis vicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappa-
dociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenies, qui opium non redimat:
etiamſi vnius aſpri numiſmatis valorem tantùm poſſideat, eius
dimidietatem opio impendet, ſecum id tam toga quàm bello
laturus. Quidam eius eſui aſſuetus, ſemel drachmæ medianı E
innoxiè vorabat: poſtridiè verò drachmam integram idem il-
le deglutiit, citra vllum aliud incommodum, quam quod velut
ebrius appareret. Tritum Turcis in obiicienda calumnia Pro-
uerbium eſt, Opium comediſti; ne ſi alterius prouinciæ homini
exprobrares ebrietatem. Maſchlach vulgò vocant, peritiores
Aphion. *Vierus lib.* 2. *cap.* 35. *de Præſtig. dæm. ex P. Belonij lib.* 2.
Obſeruationum, cap. 15.

MOTV CORPORIS, INCVRSIONE,
Impetu.

Græcorum claſſis contra Xerxen ad Artemiſium Eubœæ in
anchoris ſtabat. Dum autem inter Græcorum Duces de certa-
mine nauali diſceptaretur: cæteriſque omnibus videretur illic
perſiſtendum, nec vllo pacto obuiam prodeundum, ſed aduen-
tantem hoſtem conſtipata, vti erat in ſtatione, claſſe operien-
dum: ſolus Themiſtocles docebat in re maritima expedien-
tiſſimum eſſe, ſemper claſſe inſtructa in hoſtem intentum fer-
ri. Si namque collectis viribus, ordine compoſito nauigan-
tibus, cuncta maris conſilia patere, ſubſidiaque præſtò adeſſe: F
tum hoſtem ſparſis viribus, acie per tumultum incompoſita,
vagãtem, ex diuerſis longè portubus, diuerſo tempore in altum
euocatum, nil firmum poſſe aut conſtans habere, & diſſipatis
ordinibus temere prodeuntes vno incurſu cautè inſtructé-
que inuadentis, vt res perturbatæ fortunæ caſibus obnoxiæ
aguntur, facilè opprimi poſſe. Themiſtoclis ſententia ſuperan-
te, Græci vniuerſa claſſe inſtructa nauigarunt in hoſtes, & eos
maxima clade affecêre. *Diod. lib.* 11.

Alexander cum Dario ſigna collaturus, præceptum dedit
Macedonibus: Si in conſpectum veneritis Perſarum prociden-
tes in genua, terram manibus conterite: vbi verò tuba ſignum
dederit, tum conſurgentes, ſtrenuè & fortiter impetum in
hoſtes edite. Macedones ita fecerunt. Perſæ formam adoratio-
nis conſpicati, incitatum ad bellum impetum remiſerunt, ani-
miſque facti ſunt molliores. Darius gloriabatur ac gaudebat,
ſe abſque prælio victoriam obtinere. Macedones ad ſignum
tubæ exilientes, vehementi impetu in hoſtes lati, & rupta pha-
lange, in fugam conuerterunt. *Polyæn. lib.* 4.

LABORE. G

L. Sylla in Bœotia contra Mithridatis Duces caſtra habe-
bat. Cùm autem ob multitudinem & ſplendorem hoſtium Ro-
mani timerent: Sylla, ſub cuius oculis oppida euertebantur, id
indignè patiens, anxiuſque, non permiſit feriari milites, ſed ad-
monuit eos labori: Cephiſumque deriuare, & foſſas cogebat du-
cere: neque laxamentum indulgebat vlli, elangueſcentes ſta-
tim ſeueriſſimè plectebat: vt operum faciendorum confecti
laboribus, certamen concupiſcerent: quod euenit. Nam tertio
die quàm laborare cœpiſſent, cùm præteriret Sylla, cum clamo-
ribus rogauerunt eum, duceret ipſos in hoſtes. Ille non pugna-
re cupientium, ſed laborem defugientium eſſe belli deſide-
rium dixit. Quòd ſi dimicare auerent, iuſſit, vt extemplò arma-
ti illuc pergerent. Oſtendit is eam, quæ arx quondam Para-
potamiorum fuerat, tunc verò exciſo oppido collis reſtabat
ſaxoſus & abruptus, ab Edylio monte tanto diremptus ſpatio,
quantum Aſſus fluuius occupat. Quare vbi Chalcaſpidas eò H
vidit Sylla rapi, cupiebat locum prior occupare, & alacritate
militum vſus occupauit. *Plut. in Sylla, & Frontin. lib.* 1. *cap.* 11.
Sab. lib. 3. *Enn.* 6.

SITI.

C. Mario, cùm iam ſumma rei in aperto ſita eſſet diſcri-
mine, ad aquas Sextias, caſtris procul à flumine poſitis, & ſpes
vnica aquandi militi prætenderetur, ſi non ab hoſte aquatio
inhibita eſſet, qui circa ripas latè vagabatur multitudine fretus
(erant hi Teutones & Ambrones) ad ſitientes milites conuer-
ſus: Cruore, inquit, à vobis potus hodie emendus eſt, veſtro aut
hoſtili: digitum ad flumen intendens. Illi Duceret conclama-
uerunt, dum liquidum ſanguinem haberent, neque prorſus ex
ſiti concretum. At cum his ſuos ad pugnam veriùs, quàm ad
vndam dimiſit. Felici quidem euentu: nam & hoſtilis ſangui-
nis & fluuialis aquæ Roman. victor ad ſatietatem hauſit. *Sab.
lib.* 6. *c.* 6. *ex Plut. Mario, & Apopht.*

AVXILIO FVGÆ ABLATO,
præcluſo.

Ageſilaus in Bœotia caſtrametabatur. Sociis pugnam con-
ſerere metuentibus, & clàm Orchomenum in ſociam atque
amicam

A amicam ciuitatem defluentibus, occultè miſſis ad *Orchomenios legatis iuſſit, vt neminem ſociorum ſine ipſo reciperent. Cùm igitur non haberent, quò ſe verterent, non ampliùs de fuga, ſed de victoria concilium ceperunt. *Polyæn. lib.* 2.

Clitarchus aduentantibus hoſtibus, ne intra muros incluſus oppugnaretur, ex oppido copias eduxit, imperans vt obfirmatis portis claues ſupra mœnia conicerent. Quas etiam militibus oſtendit. Qui cùm intelligerent, nullam ſibi ſpem in vrbem fugiendi ſupereſſe, fortiter pugnantes, cum victoria diſceſſerunt. *Polyæn. lib.* 5.

Iphicrates in latiſſimo campo aciem inſtruebat. Hoſtes longè numero ſuperiores, incurſionem faciebant. At ille à tergo ſuorum militum foſſam effodit, vt ſpe fugæ præciſa manentes fortiùs & generoſiùs pugnarent. *Polyæn. lib.* 3.

Philippus Macedonum Rex, Methonenſium mœnibus ſcalas admouebat, & per eas magnum numerum Macedonum ad oppugnandum adducebat. Poſtquam verò aſcendiſſent in muros, ſcalas amouit, vt omni ſpe deſcenſionis interciſa, fortiùs atque animoſiùs muros obtinerent. *Polyæn. lib.* 4.

Alexander Magnus victus ad Granicum Darij Ducibus,
B captâque Mileto, cùm nauales copias parum ſibi vtiles eſſe, & maximo ſumpto indigere animaduerteret: claſſem omnem remiſit, pauculis nauibus retentis ad inſtrumenta oppugnationum deuehenda. Aliqui dicunt, ex vſu rei bellicæ, Alexandrum miſſionem eam excogitaſſe. Quòd enim Darium aduenturum, magnóque prælio confligendum eſſe apparebat, exiſtimaſſe Macedones ardentiùs dimicaturos, ſi omnem fugiendi ſpem ablatam viderent. Quod etiam in pugna ad Granicum commiſſa prouiderat. Ibi enim à tergo vti flumen haberent, curaſſe, quò nullus fugam tentare auderet, videns cedentibus omnibus in ipſo fluminis alueo certiſſimam cædem paratam eſſe. *Diod. lib.* 17. & 18.

Menecrates Salaminem in Cypro capere volens, bis muros aggreſſus eſt, totieſque militibus in naues fugientibus re infecta diſceſſit. Cùm tertiò oppugnationem inſtitueret, gubernatoribus ſignum dedit, vt ſolutas naues abducerent, & ſub ſuprapoſito promontorio occultarent. Milites adorti mœnia, rurſus ſe fugæ mandabant: cúmque nullibi videre naues poſſent, nulla ſpe fugiendi relicta, reuerſi ex deſpera-
C tione pugnam fecerunt: & hoſtibus deuictis, Salamine potiti ſunt. *Polyæn. lib.* 5.

Agathocles Syracuſiorum tyrannus, bello è Sicilia in Africam ſummo aſtu & audacia tranſlato, coronatus in concionem progreſſus, dixit ſe præſidibus Siciliæ duabus Cereri & Proſerpinæ, perſequentibus hoſtibus, vota nuncupaſſe, omnes naues accenſurum. Eſſe itaque laudabile, ſalutem adeptos vota ſoluere, ac pro illis longè plures redditurum ſe promittebat, ſi ſeſe in pugnando ſtrenuos præſtitiſſent. Etenim deos per victimas totius belli victoriam protendere. Hæc eo dicente, famulorum quidam accenſam facem adfert. Quam poſtquam accepit, reliquis triremium præfectis ſimiliter dari iuſſit, duabúſque inuocatis, primus ad prætoriam triremem contendit: ac ſtans in prora, cæteris vt ſe imitentur iubet. Ibi cùm præfecti ignem inieciſſent, ſublata celeriter in auras flamma, tibicines claſſicum canere, milites iubilare, omnibus pro domum reditione precantibus. Hoc autem faciebat Agathocles eo maximè conſilio, vt cogeret milites in periculis omninò fugæ obliuiſci. Deinde cùm exiguas copias haberet, videbat
D ad cuſtodiendas naues neceſſe fore, partiri exercitum, atq; ita minimè ſe parem fore: ſin autem deſtitutas relinqueret, in poteſtatem Carthaginenſium venturas eſſe. Iam cùm Vrbem magnam & Tunetem expugnaſſet, & docuiſſet milites, quemadmodum non expediret per fugij locum relinqui, quamdiu prælio Carthaginenſes non deuiciſſent, complanatis vrbibus, ſub dio caſtra metatus eſt. *Diod. lib.* 20. & 18. & *Pol. lib.* 5.

Timarchus Ætolus, expoſitis militibus in Aſiæ locum multitudine hominum abundantem, ne milites multitudinem hoſtium metuentes, fugam capeſſerent, naues incendit. Illi omni ſpe fugæ interciſa, ſtrenuè prælium facientes, victoria potiti ſunt. *Polyæn. lib.* 5.

Q. Fabius Maximus veritus ne qua fiducia nauiũ, ad quas refugium erat, minùs conſtanter pugnaret exercitus: incendi eas, priuſquam iniret prælium, iuſſit. *Front. lib.* 1. *cap.* 11.

Q. Furius auerſo exercitui cùm occurriſſet, affirmauit, non receptum ſe in caſtra quenquam, niſi victorem: reductiſque in aciem, victoria potitus eſt. *Front. lib.* 2. *cap.* 8.

Cimbris, contra Marium pugnaturis, ne ordines diſſiceren-tur, longis catenis anteſignani per baltheos traiectis erant colligati. *Plut. in Mario.* E

Tauri, gens Scythica, prælium commiſſuri, vias omnes à tergo ſubruunt, inuiáque reddunt: & ſic pugnam ineunt, vt cùm fugere non poſſunt, aut vincant, aut moriantur. *Polyæn. lib.* 7.

C. Iulius Cæſar ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis ſuum, quò maior permanendi neceſſitas imponeretur auxilio fugæ erepto. *Suet.*

Carolus Martellus contra Saracenorum cccc. millia, quibus Abdiramus Rex præerat, ante vrbem Turonum pugnaturus ad Ligerim caſtra poſuit, eo conſilio, vt fluuius ad duas maximas in bello res vſui eſſet, & ad commeatus ſubuehendos, & ad prælij opportunitatem, vt velut pro munimento obiectus hoſti, arceret eum, ne multitudine ſuperante circuire ea parte poſſet. Nam ſinguli Francorum contra Denos pugnandum erat. Quinetiam primùm omnium caſtra incendit, & ne ſui ea reſpicere ad fugam poſſent, & vt eo, quod conuenerat, ſigno, Eudo Aquitaniæ Dux propinquus iter acceleraret. Inſtruit deinde aciem. Equitibus Martellus præfuit: pedites F Childebertandus Martini filius regebat. Præceptum datum ne quis extra ordinem pugnaret, ab ſignis nemo dilaberetur: & à tergo poſiti erant, qui, ſi quis retrocederet, ferro in hoſtem redigerent. Martellus & ita præconium circummiſit, & ipſe à quibus exaudiri in extendente iam ſe acie poterat, pronunciauit, iuſſu ſuo clauſas eſſe Turonum portas, nec eas niſi victorem recepturas. Hinc Ligerim, illinc hoſtes claudere: nullam ſpem niſi in victoria ponerent: nullam alteram Galliam, nullam aliam patriam reſpicerent, quam vel ipſi tutarentur, vel qua ſe tegerent: in hac, quæ vna foret, vel cadendum, vel illo die vincendum. *Æmilius lib.* 2.

Gulielmus Normaniæ Dux, ab Eduardo Anglorum Rege hæres regni inſtitutus, Anglis parêre nolentibus, ſed Haraldo Godouini F. regnare iuſſo, tranſmiſit in Angliam cum robore Normannicæ Franciceæque nobilitatis: vtque neceſſitatem vincendi ſuis imponeret, in oculis omnium claſſem, qua traiecerat, incendit. Cum hoſte conflixit. Vt ergo ſagitta ictus Haraldus Rex cecidit, non ipſi homines, ſed cauſa defuncti victa, extinctáque: manus Gulielmo datæ, vno prælio regnum adeptus finis cruoris factus: *Æmil. lib.* 3. & *Fulg. lib.* 3. *cap.* 7. G

Haquinus Haraldi IV. Danorum Regis F. Sembos aggreſſus, vt omnem fugæ ſpem ſuis demeret, ignem ſubductæ claſſi ſubiecit. Pouti Sembia Dani, necatis maribus, fœminas ſibi nubere coëgerunt, & depoſita redeundi cupiditate, barbariem pro patria coluerunt. *Saxo lib.* 10.

*SPECTACVLO.

Hannibal milites ſuos ex Africa in Italiam deductos, ſpectaculo quodam duorum captiuorum, quos armatos in pugnam deſcendere, & ferro de vita decernere altero vel vtroq; cadente iuſſit, ad officium præſtandum incitare viſus eſt. Cùm enim non minùs morientis quam victoris captiui & muneribus donati fortunam laudarent, præcipuè autem interfectum in duello multis maximiſq; miſeriis, quibus alij captiui ſuperſtites premerentur, liberatum eſſe agnoſcerent, ille confeſtim concionem ingreſſus: Idcirco ſe, inquit, captiuorum eiuſmodi ſpectaculum in præſentia præbuiſſe, vt alienæ ſortis exemplo admoniti, rebus ipſi ſuis melius conſulerent: ſimile namque ipſis certamen ſimilia tempora fortunam attuliſſe, præmia H etiam ſimilia propoſita. Neceſſe enim vel vincere Carthaginenſes, vel mori, vel viuos in hoſtium poteſtatem venire. Si vincerent non equum aut ſagum præmia habituros, ſed omnium mortalium beatiſſimos fore, quippè qui Romanorum felicitatem obtinerent. Si vero in pugna fortiter mortem oppeterent, omnium eos malorum expertes, optima ſpe vitam terminaturos. Quod ſi victi cupiditate diuturniores vitæ, fugam arriperent, vel alio modo ſibi viuendum ſtatuerent, omne genus miſeriæ & calamitatis experturos. Neminem eſſe adeo rationis inopem, qui ſi longitudinem emenſi itineris, ſi numerum commiſſorum in itinere præliorum reuocet in memoriam, tot præterea viarum anfractus, tot fluminum inſuperabiles meatus contempletur, ſperet ſe aliquo modo, ſi fugam arripiat, incolumem in patriam reuerti poſſe. Quamobrem oportere eos omni ſpe fugæ abſciſſa, quem animum in alienæ ſortis exemplo paulò ante habuerant, eundem mox in ſuis rebus retinere. Nam quemadmodum illic & victoris & morientis fortunam laudabant, ſuperſtitum verò conditionem putabant miſerrimam: ita de ipſis iudicare oportere cenſeant.

cenſeant. Omnes igitur magno fortique animo certamen debere ingredi, veluti præclariſſimam victoriam adepturos: aut, ſi id infeſta Carthaginenſium rebus fortuna negat, in acie fortiter morituros. Victis ſpem vllam ſalutis repoſitam haudquaquam eſſe putandum. Si eo animo in prælium deſcenderint, proculdubio & victoriam & ſalutem conſecuturos, quippè neminem vnquam ea mente, vel ſponte, vel impulſum neceſſitate pugnaſſe qui victoriam ab hoſtibus reportarit. Id verò tum maximè facilè factu fore, cum hæc ipſa hoſtibus contraria eueniunt, vti tunc Romanis acciderat. Etenim quando fugientibus plurimis manifeſta ſalutis ſpes in fuga conſtituta eſt, vt qui domum in promptu habeant ad quam fugiant, manifeſtum eſt tales, quando animis concidunt, nihil audere fortiter & conſtanter. *Polyb. lib. 3.*

METVM EXIMERE MILITIBVS, QVEM VEL ANTE PVGNAM, VEL IN PVGNA, PROPTER aduerſa omnia, aut hoſtium vim conceperunt. Diſſimulare, aut certè emendare aduerſa. Formidinem tollere ortam ex

ORACVLIS.

Epaminondas, cùm petentibus bello Thebano Lacedæmoniis, oracula Thebanis referrentur, quæ partim cladem, partim victoriam ſpondebant: præcipit, hæc ad dexteram ſuggeſtus, illa ad ſiniſtram locari. Omnibus ita poſitis exſurgens: Si dicto, inquit, audientes Imperatoribus eſſe, ac pedem conferre velitis cum hoſtibus, hæc vobis edita ſunt oracula (monſtrans lætiora) Quòd ſi ingruente periculo locum deſerueritis, illa (innuens triſtiora) *Plut. in Aphor.*

Papyrius Curſor Conſul, cùm Aquiloniam oppugnans, prælium vellet committere, pullariúſque non proſperantibus auibus optimum ei auſpicium renunciaſſet, de fallacia illius factus certior, ſibi quidem & exercitui bonum omen datum credidit, ac pugnam iniit. Cæterùm mendacem ante ipſam aciem conſtituit, vt haberent dij, cuius capite, ſi quid iræ conceperant, expiarent. Directum eſt autem ſiue caſu, ſiue cœleſtis numinis prouidentia, quod primum è contraria parte miſſum erat telum in ipſum pullarij pectus, eumque exanimem proſtrauit. Id vt cognouit Conſul, fidenti animo inuaſit Aquiloniam, & cepit. *Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

Bello ciuili victo Pompeio, C. Iulius Cæſar in Africam traiecit, contra Scipionem, Pompeij ſocerum. Cæterùm quia percrebuerat opinio, inuictam eſſe Corneliorum gentem in terra Africa, deſpectiſſimum quendam ex Corneliorum familia ſecum aduexit, cui Salutioni erat cognomen. Publ. Scipio Africanus certè Maior, Hannibale ſuperato tributariam fecit Carthaginem, Minor eandem euertit. At hic victus à Cæſare Scipio, cum paucis nauibus Hiſpaniã petens, à Siccio ad Hipponem circumuentus, poſt nauale prælium, vbi omnia perdita vidit, ſeipſum ferro traiecit, abiénſque in vulnus in altos eſt fluctus præcipitatus. *Sab. lib. 7. En. 6. ex Plut.*

SIGNIS DIVINIS.

Chabrias Athenienſis claſſe dimicaturus, excuſſo ante nauem ipſius fulmine, exterritis per tale prodigium militibus: Nunc (inquit) potiſſimùm ineunda pugna eſt, cum deorum maximus Iupiter adeſſe numen ſuum claſſi noſtræ oſtendit. *Frontinus lib. 1. cap. 11.*

Timotheus Athenienſis, claſſe dimicaturus aduerſus Corcyræos gubernatori ſuo, qui proficiſcenti iam claſſi ſignum receptui cœperat dare, quia ex remigibus quendam ſternutantem audierat: Miraris (inquit.) ex tot millibus vnum perfrixiſſe. *Polyan. lib. 3. & Front. lib. 1. cap. 11.*

Pericles, cùm in caſtra eius fulmen decidiſſet, terruiſſétque milites: aduocata concione, lapidibus duobus in conſpectum omnium colliſis, ignem excuſſit: ſedauitque turbationem, cùm docuiſſet, ſimiliter nubium attritu excuti fulmen. *Suidas, Polyan. lib. 3.*

Ageſilaus circa Cheroneam caſtra metatus, ſimul Solem deficere, lunatámque formam conſpexit reddere: & Piſandri fatum accepit à Pharnabazo & Conone apud Gnidum nauali prælio victi. Tulit ſanè id cùm illius, tum Reipub. cauſa acerbè. Sed ne progredientibus ad pugnam militibus torpor & formido inceſſeret: illis qui à mari venerant, diuerſa iuſſit nunciare, victoriam fuiſſe in prælio nauali à Lacedæmoniis. Ipſe procedens coronatus, læti nuncij cauſam ſignificauit, portionéſque ſacrificij miſit amicis. *Plut. in Ageſilao.*

Thebani Duce Epaminonda cùm vrbem egrederentur, iuxta portas præco exercitui obuiam factus eſt, cæcum hominem, qui aufugerat, reducens: ac quemadmodum mos erat, edicebat, vt nec Thebis educeretur, neque de medio tolleretur, ſed abductus rurſus conſeruaretur. Epaminondas iis, qui auguria eſſe attendenda dicebant, Homericum illud protulit: εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Vnum optimum augurium eſt, pugnare pro patria. Quo libero reſponſo, cùm religioſiores magis perterruiſſet, aliud augurium priori horribilius conſpectum eſt. Scriba enim haſtam & ei adhærentẽ faſciam tenens præibat, vt quæ duces iuſſiſſent, omnibus ſignificaret. Ibi vento exorto, accidit vt auulſa ab haſta faſcia circum columnam illic in ſepulchro quodam erectam ferretur. Erant autem in loco eo ſepulti quidam Lacedæmonij & Peloponneſij, qui ſub Ageſilao militantes occubuerant (cùm Epaminondas, Lacedæmonis ſignificatur interitus, *teſte Frontino lib. 1. cap. 12.*) Hoc viſo ex ſenioribus quidam denuò accedentes, teſtabantur haudquaquam educendum eſſe exercitum, diis manifeſtè iratis. At ille eis reſpondens, copias in Leuctra eduxit, maiorem honeſti & æqui rationem eſſe habendam, quàm horum ſignorum, exiſtimans, ſtudens interim ratione aliqua multitudinis animis metum eximere. Quapropter quibuſdam, qui recens Thebis venerant, perſuaſit, vt dicerent, circa Herculis templum ſubitò arma euanuiſſe, & communi Thebis fama ferri, quòd veteres illi Heroës aſſumptis illis armis ad opem Bœotis ferendam exiuerint. Subornauit & alium, qui tanquam ex Trophonij antrò modò aſcendens diceret, Deum ipſis præcepiſſe, vt vbi in Leuctris victoria potiti eſſent, ludicrum certamen, quod Coronarium dixère, Ioui Regi inſtituerent. Vnde etiamnum Bœotij hunc in Lebaida conuentum celebrant. Adiuuit quoque Epaminondæ conſilium Leandrias Spartanus: qui ex Lacedæmonia profugus, tùm Thebanis commilitabat. Hic enim in concionem productus, vetus eſſe hoc Spartanis dictum aiebat. Quòd videlicet tum ex ſuo ſint caſuri imperio, quando in Leuctris à Thebanis victi fuerint. Acceſſerunt Epaminondæ fatidici quidam dicentes, Quòd circa Leuctri Sedaſique filiarum ſepulchrum neceſſe ſit magnam cladem Lacedæmonios ob eiuſmodi cauſas pati. Leuctrus fuit is, à quo campus ille nomen ſuum obtinuit. Huius & cuiuſdam Scedaſi nomine filias Lacedæmoniorum legati vitiauerunt. Vitiatæ contumeliam non ferentes, patriam eam, vnde miſſi vitiatores erant deteſtatæ, manu ſua mortem ſibi conſciuere. His atque eiuſmodi multis aliis dictis, Epaminondas coacta concione milites ſuos apta oratione ad pugnam animauit, ſic vti collatis ſignis, pauci multos, deſpecti priùs fortiſſimos Græcorum inſigni illa Leuctrica claſſe affecerint. *Diodorus Siculus lib. 15.*

Idem, cùm fax de cœlo nocte delapſa, eos, qui aduerterant, terruiſſet: Lumen (inquit) hoc numina oſtendunt. *Frontinus lib. 1. cap. 12.*

Idem in Peloponneſum copias duxit. Hoſtes circa Onium ingreſſi, caſtra poſuerunt. Tonitru fit, & metus inuadit milites. Vates quidem quieſcendum dixit: Epaminondas verò, Nequaquam, inquit: hoſtes enim, qui in eiuſmodi loco caſtrametati ſunt, tonitru exturbauit. *Polyan. lib. 2.*

Eidem, inſtante aduerſus Lacedæmonios, pugna, cum ſedile, in quo reſederat, ſuccubuiſſet, & id vulgò pro triſti exciperetur ſignificatione, confuſique milites trepidarent: Imò (inquit) vetamur ſedere. *Ibidem.*

Clearchus erat in Thracia. Nocturni terrores exercitum inuaſerant. At ille præcepit, ſi noctu tumultus oriretur, nemo rectus conſurgeret: qui vero noctu conſurgeret, tanquam hoſtis interficeretur. Hoc præceptum milites docuit contemnere nocturnum terrorem. *Polyan. lib. 2.*

Timoleon in Sicilia copias eduxit ad pugnam ineundam. Carthaginenſibus in inſulam expoſitis, obuiam factus eſt mulus portans apium. Milites omen perhorruerunt: quod apud ipſos defunctorum monumenta coronabantur apio. Timoleon: Atqui inquit, manifeſtiorem dij nobis victoriam ſignificant. Nam eos qui Iſthmica certamina vicerunt, Corinthij ſertis ex apio factis coronant. His dictis, tum ipſe ſe apio redimiuit, tum etiam duces ſuos coronauit. Ex quo accidit, vt reliqui milites à ſe mutuò apium ſumentes, audaciores ad pugnam redderentur. *Polyan. lib. 5. ex Plutarchi Timoleonte.*

Alexander Magnus ad fluuium Tigrim præuertere

Da

Datiam feſtinabat. Panicum ab extrema acie peruaſit vniuerſum exercitum Rex mandauit tubicini, vt ſecuritatis ſignum
A promulgaret: & anteſignanis militibus, vt ante pedes arma proiicerent, atque idem ſequentibus dicerent. Sic omnes ex ordine hoc facientes, cauſam terroris cognouerunt. Cùm panicum ceſſaſſet, milites ſublatis armis proceſſerunt. *Polyæn. lib.* 4.

Idem cùm Tigrim ſuperaſſet, accidit vt circa primam noctis vigiliam Luna repentè defecerit, nitoréque ſideris obtenebrato, veluti ſanguineis maculis ſit illius facies fœdata. Religio & metus ingens Macedonum animos inuaſit, vulgò fremere, ſtultè fieri, quòd tot nulla fortiſſimorum hominum temeratij motus conatus ſequerentur. Nec res procul à ſeditione aberat. Alexander eo motu turbatos, Ægyptiacos vates in concionem produxit, qui lunaris deliquij ratione patefacta affirmare ſunt auſi, id ſidus ſæpè aliàs Perſarum Regibus cladem portendiſſe. Qua prædicatione priſtina militibus audacia reſtituta eſt. *Sab. lib.* 5. *En.* 4.

Agathocles Syracuſanus aduerſus Pœnos pugnaturos, ap patente Solis eclipſi, qua ſub diem pugnæ vt prodigio milites ſui conſternati erant: ratione qua id accideret expoſita docuit, quicquid illud foret, ad rerum naturam, non ad ipſorum
B propoſitum pertinere. *Front. lib.* 1. *cap.*

M. Marcellus contra Gallos ad Caſtidium pugnaturus, dũ aciem in hoſtes dirigit, equus eius vlulatu Gallorum expauefactus, retrò cedit, vique Marcellum auertit. Ille veritus, ne ea res promoueret in omen verſa milites, equum properè in ſiniſtram flectit, & ad hoſtes conuertit, Solémque ipſe adorat: vt ſi non caſu, ſed eius rei cauſa circumgeſſit equum. Solemne eſt enim Romanis, cùm adorant deos, in orbem ſeſe conuertere. *Plut. in Marcello.*

T. Sempronius Gracchus Conſul, acie aduerſus Picentes directa, cùm ſubitus terræmotus vtraſque partes confundiſſet, exhortatione confirmauit ſuos, & impulit, vt conſternatum ſuperſtitione hoſtem inuaderent, adhortatúſque deuicit. *Front lib.* 1. *cap.* 12.

P. Scipio ex Italia in Africam tranſportando exercitum cùm egrediens nauem prolapſus eſſet, & ob hoc attonitos milites cerneret: id quod trepidationem afferebat, conſtantia & magnitudine animi, in hortationem conuertit. Et, Audite (inquit) milites, Aphricam oppreſſi. *Front. lib.* 1. *cap.* 12.

C L. Sulpitius Gallus bello Macedonico in caſtris L. Æmilij Pauli defectum Lunæ imminentem, ne pro oſtento exciperent milites, prædixit futurum, additis rationibus cauſiſque defectionis. *Front. lib.* 1. *cap.* 11.

Q. Sertorius cùm equitum ſcuta extrinſecùs equorumque pectora cruenta ſubito prodigio apparuiſſent, victoriam portendi interpretatus eſt: quoniam illæ partes ſolerent hoſtili cruore reſpergi. *Ibid.*

C. Iul. Cæſar, cùm vates diceret, Inauſpicata eſſe ſacra: At qui, inquit, meliora futura, ſi ipſe velit: & ita hoſtibus milites immiſit. Victima ſine corde reperta: Et quid, inquit, mirum, ſi brutum animal cor non habet? *Polyæn. lib.* 8.

Idem cùm in Africam magna celeritate traieciſſet, è naui egrediens in terram cecidit. Milites malum illud omen iudicantes, animis conciderunt. Cæſar porrecta manu, quaſi de induſtria cecidiſſet, terram apprehendit: eámque oſculatus: Teneo te (inquit) Africa. *Xiphilin. in Cæſare, & Front. lib.* 1. *cap.* 11.

D. Bruti milites amnem Lethen in Hiſpania, omen vocis deteſtati (quòd Lethe vnus è quatuor Orci fluminibus eſſet, &
D vox ipſa obliuionem ſignificaret) tranſire recuſabant. Brutus ſignum in vlteriorem proiecit ripam. In quo repetendo fluuius à paucis primò, mox ab vniuerſo exercitu ſuperatus eſt. *Sab. lib.* 9. *En.* 5.

Cùm apud Pariſios Cæſar Iulianus, contra Conſtantium in Orientem properans, quatiens ſcutum, varijs exerceretur motibus in campo, aſſulas, quibus orbis erat compaginatus, excuſſit, ochana (quibus brachium inſerebatur) remanſérunt ſola, quæ retinens valida manu ſtringebat: territiſque, vt omine diro, præſentibus: Nemo (inquit) vereatur, habeo firmiter quod tenebam. *Cæl. lib.* 10. *cap.* 4. *Antiq. Lect. ex Ammiano Marcellino.*

LOCO VEL TEMPORE
MALE OMINOSA.

L. Lucullus contra Tigranem ad Tiganocertam aciem inſtruxerat. Tranſmiſſurum flumen Lucullum, quidam duces admonuerunt, cauendam illam diem, quæ ex nefaſtis, quas atras vocant, erat vna. Illa enim die exercitus Cepionis fuerat à Cimbris in conflictu oppreſſus. Hic verò celebrato illo dicto occurrens: At egò, inquit, etiam fauſtam hanc Romanis
E diem efficiam. Fuit illa pridie Non. Octobr. Ita fatus, cùm bono animo eos eſſe iuſſiſſet, amnem tranſmeauit, ac princeps duxit in hoſtem, cúmque magno prælio fudit. *Plutar. in Luc. & in Apoph.*

HOSTIVM VEL
Prudentia. Virtute.

Eumenes cum infeſto exercitu Craterum adeſſe audiens, nulli id amicorum aperuit, ſed eſſe dixit Neoptolemum. Hunc enim milites faciebant: illius ſuſpiciebant nomen, & virtutem amplectebantur. Nec reſciuit id vllus alius, ſed commiſſis ſignis victores Craterum occiderunt neſcij, ac cadauer cognouerunt. Ita moderatum eſt prælio ſilentium, tantumque aduerſarium texit: vt amici eum, quòd ipſos hac de re celaſſet, magis commendauerint, quàm incuſauerint. *Plutarchus de Garrulitate.*

Ludouicus XII. Gallorum Rex, bellum Venetis inferens, extollente quodam Venetorum prudentiam: Ego verò illis,
F inquit, tot ſtultos opponam, vt quo ſe vertant, ſint ignorat[u]ri. *Corrozetus de Dictis & factis memorab.*

Ferocia.

Vt Argiui fuſi ſemel, iterum occurrerent Agidi Archidami filio ferociùs, perculſos cernens pleroſque ſocios: Bono animo, inquit, eſte, commilitones. Nam quando nos victores trepidamus, quid facere cenſetis illos, qui à nobis victi ſunt. *Plut. in Apoph.*

C. Marius Coſ. IV. cùm ad Rhodanum caſtra haberet contra Cimbros, milites vallum conſcendere & ſpeculari iuſſit, vt vultum hoſtium ferre, & vocem tolerare planè abſonam feramque aſſueſcerent, arma item & tractationem eorum condiſcerent. Ita temporis tractu horrenda in ſpeciem reddebat in animo ex aſpectu lenia. Atqui quotidianis hic aſpectus militibus non tantùm partem deterſit pauoris, ſed & ad barbarorum minas atque intolerandam inſolentiam feruor eos ſubiens irritauit & inflammauit animos: cùm non modò proculcarent omnia circumquaque hoſtes, ſed in vallum quoque magna procacitate & ferocia incurſarent. *Plut. in Mario.*
G

Clamore.

Cyrus Perſarum Rex, ne hoſtium efferis clamoribus milites perculſi trepidarent, hymnum Polluci & Caſtori canere iuſſit. Quo concentu effecit, ne improuiſa formidine caperentur. *Alex. lib.* 4. *cap.* 7.

Perfidia.

Cùm Ageſilaus in Aſiam tranſiret, & Regis ditionem vaſtaret: Tiſaphernes inducias fecit. Induciæ verò ad tres menſes erant conſtitutæ, vt interim Rex ad ſuas partes allicere atque adiũgeret, quotquot eſſent Græciæ ciuitates in Aſia, & liberas dimitteret. Græci præfinitum diem expectabant. At Perſa magna manu collecta, Græcos aggrediebatur. Oritur ſtupor & metus. Ageſilaus verò lætitiam vultu præ ſe ferens, gaudio elatus, inquit: Græciam habeo Tiſapherni [p]erjurio. Sibi enim deos hoſtes reddidit, nobis verò ſocios. Eamus igitur confidentibus animis, quoniam cum tam potentibus ſocijs pugnam ſumus facturi. Receperunt animos Græci oratione ducis &, collatis ſignis Barbaros fuderunt. *Polyæn. lib.* 2.
H

Denunciatione, Minis, Diris.

Regis Gallorum Ludouici XII præco. Venetias an. 1507. venit, vt bellum Reipubl. indiceret. Ab eo Patres, ſemotis alijs, ne ciuitas re noua promoueretur, ſe adiri voluerunt. Itaque porta denia in veſtibulo curiæ admiſſus, legationem peregit. *Bembus lib.* 7. *Hiſt. Veneta.*

Paulinus Suetonius, Neronis legatus, Britannia pacata, Monam inſulam, rebellium receptaculum ſubigere parabat. Stabat pro litore mulierum fanaticum agmen, furiali habitu, crinibus deiectis, faces præferentium. Stabant & Druides deorum ſacerdotes, diras in Romanos fundentes execrationes, magnis cum clamoribus, manibus ad cœlum ſublatis. Media ſtabat cætera multitudo in armis. Perculit Romanos milites, inſolitum mulierum fanaticarum, Druidumque aſpectus: vt quaſi hærentibus membris, immobile corpus, vulneribus præberent. Sed ducis adhortatione, illatis ſignis, hoſtes pugna adorti, facili negotio fuderunt. *H. Boëthius lib.* 4.

Multitudine.

Ageſilaus, vt illos qui præſto ei in bello eſſe debebant, timentes imminentis diſcriminis ex hoſtium multitudine viſa, qui erant ducenta millia, atque ex ſua infrequentia: antè conflictum ſtatuit ſacrificium facere, aliiſque inſciis ſiniſtræ manus palmæ victoriam inſcripſit, atque acceptum à vate iecur coniecit in inſcriptam manum, quod aliquantiſpèr tenens in ſpeciem præ ſe ferebat hærentis, & fluctuantis: dum exceptæ iecinore & expreſſæ literarum figuræ fuerunt: atque tunc monſtrauit id commilitonibus, deos prædicans, illis literis ſignificare victoriam. Argumentum ibique firmum rati palmæ habere, ad conflictum ſe acuerunt. *Plut. in Apoph.*

Hannibal ad Cannas, cùm eduxiſſet, vt arma caperent milites, cum paucis ipſe equo vectus, hoſtes ex molli cliuo iam in ordines euntes ſpeculatur. Ibi cùm ex comitibus Giſcon, admirari ſe diceret tantas hoſtium copias (maiores enim nullo vnquam ante bello habuère Rom. octoginta quinque millia fuiſſe ſcribuntur) fronte Hannibal contracta: Aliud, Giſco, inquit, fugit te, eo magis mirandum. Quidnam illud eſſe? requirente Giſcone: Quòd nimirum tanto in numero, inquit, ne vnus quidem ſit, qui Giſco vocetur. Hoc dictum nec opinantibus oblatum omnibus riſum mouit. Itaque decliuo digredientes, vt quiſque occurrebat, illum narrarunt iocum: tantuſque per multos motus riſus eſt, vt qui Hannibalem comitarentur, continere ſe non valerent. Quod Pœnis cernentibus animum confirmauit, ex magno & inſigni contemptu motum arbitrantibus eum riſum, vt etiam ipſe inſtante dux diſcrimine iocos cieret. *Plut. in Fabio.*

Rege Antiocho cum ingentibus copiis Græciam petente, omnibúſque attonitis, huiuſmodi orationem T. Quint. Flaminius ad Achæos habuit. Chalcide commemorauit, cùm cœnaret apud hoſpitem, miratum ſe affluentiam carnium. Reſpondiſſe hoſpitem ſibi, eſſe ea omnia porcina, apparatu, condimentis, & confectionibus diſtincta. Quare nolite vos quoque, inquit, ſtupere exercitum regium, cùm lancearios, cataphractos, pedites, ſagittarios deſultores auditis. Omnes etiam hi Syri ſunt, armis inter ſe differentes. *Plut. in Apoph.*

Amorabecus Tartarorum Princeps, ad Lazarum Seruiæ Deſpotam legatos miſit, tranſitum in Hungariam petentes, minas etiam addens, ni pateret: & vt magis permoueret, mulum milio onuſtum in Deſpotæ conſpectu produci, ſaccóſque exornari iuſſit, quaſi acerui grana faciliùs, quàm Tartarorum illuuies numerari poſſet. Deſpotes in tertium diem reſponſum diſtulit, eoque tempore gallos, capos, gallinas fame excruciari curauit. Euocatis inde legatis, gallos emitti iuſſit, qui paruo temporis ſpatio vniuerſum milium abſumpsêre. Tum ad legatos conuerſus: Renunciate igitur Regi veſtro, inquit, vt milij grana aduehat innumera, nobis edaces gallos non defuturos. Et certè euentus ita tulit, vt Tartari multitudine conſiſi, Seruij magna ſint ſtrage affecti. *Ægidius Corrozetus de Dictis & factis memorab.*

Armis.

L. Lucullus ad Tigranocertam cum Tigrane dimicaturus, milites ſuos, cataphractos præcipuè timentes, iuſſit bono animo eſſe: plus enim fore laboris in his ſpoliandis, quàm fundendis. *Plut. in Apoph.*

SVORVM, MILITVM, SOCIORVM

Defectione, Proditione.

Poſt pugnam Leuctricam, cùm apud Spartanos multi ac colæ & Ilotæ, quos centuriauerant in ordines militares, ex vrbe transfugerent ad hoſtes (quidem conſternationis magnæ erat cauſa) apparitoribus ſuis præcipit Ageſilaus, vt thoros diluculò adirent, atque arma eorum, qui transfugerant, auferrent, reconderentque, quò numerus in occulto eſſet. *Plut. in Ageſilao, & Polyæn. lib. 2.*

Datames Car. Dux Perſarum aduerſus Autophradatem in Cappadocia, cùm partem equitum ſuorum transfugere comperiſſet, cæteros omnes venire ſecum iuſſit: aſſecutaſque transfugas collaudauit, quod eum alacriter præceſſiſſent: hortatuſque eſt eos etiam, vt fortiter hoſtem adorirentur. Pudor transfugis attulit pœnitentiam, & conſilium ſuum (quia non putabant deprehenſum) mutauerunt. *Front. l. 2. c. 7. & Polyæn. lib. 7.*

Idem à Perſarum Rege deficiens, Paphlagoniam & Ciliciam occupauerant. Audiens Piſides quaſdam copias aduerſus ſe parare: filium eò Arideum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adoleſcens: proficiſcitur eò pater non ita cum magna manu, cælans quantum vulnus accepiſſet, quod prius ad hoſtem peruenire cupiebat, quàm de malè re geſta fama ad ſuos perueniret, ne cognita filij morte, animi debilitarentur militum. Quò contenderat peruenit, hiſque locis caſtra ponit, vt neque circumueniri multitudine aduerſariorum poſſet, neque impediri, quò minùs ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mitrobarzanes ſocer eius, præfectus equitum. Is deſperatis generi rebus, ad hoſtes transfugit. Id Datames vt audiuit, ſenſit ſi in vrbem exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum, vt cæteri conſilium ſequerentur: in vulgus edit, ſuo iuſſu Mitrobarzanem profectum pro perfuga, quo faciliùs receptus, interficeret hoſtes. Quare relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi: quòd ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum vt aduerſarij non poſſent reſiſtere, cùm & intra vallum, & foris cæderentur. Hac re probata exercitum eduxit. Mitrobarzanem perſequitur, qui tum ad hoſtes peruenerat: Datames ſigna inferri iubet. Piſidiæ in opinionem adducti, perfugas mala fide, compoſitóque feciſſe, vt recepti eſſent maiori calamitati: primùm eos adoriuntur. Ergo illi coacti fuêre, cum eis pugnare, ad quos tranſiuerant, ab hiſque ſtare, quos reliquerant. Quibus cùm neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtentes Datames inuadit, primo impetu pellit, fugientes perſequitur, multos interfecit, caſtra hoſtium capit. Tali conſilio, vno tempore proditores perculit, & hoſtes profligauit, & quod ad ſuam perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem conuertit. Quod neque acutius vllius Imperatoris cogitatum, neque celerius factum vſquam legimus. *Probus in eius vita.*

Tullus Hoſtilius Rex Romanorum, commiſſo aduerſus Veientes prœlio, cùm Albani deſerto exercitu Romanorum, proximos peterent tumulos, eáque res turbaſſet Romanorum animos: clarè pronunciauit, iuſſu ſuo Albanos id feciſſe, vt hoſtem circumueniret. Quæ res & terrorem Veientibus, & Romanis fiduciam attulit, rémque inclinatam conſilio reſtituit. *Front. lib. 2. cap. 7. & Polyæn. lib. 8. & Val. lib. 7 cap. 4.*

Hannibalem venientem in Italiam tria millia Carpentariorum reliquerunt. Quo exemplo ne & cæteri mouerentur, edixit à ſe eſſe dimiſſos, & inſuper in fidem eius rei, paucos leuiſſimæ operæ domos remiſit. *Front. lib. 1. cap. 7.*

P. Scipio, cùm claſſem in Sicilia haberet, vt in Africam traiiceret, oratores à Syphace Rege Maſſæſylorum miſſi denunciarunt ei, nouum ſibi fœdus cum Carthaginenſibus ictum, affinitatem cum Aſdrubale contractam, filiam eius ſibi matrimonio iunctam: propterea monere, vt ſi ſuæ Reipubl. conſulere velit, Africa abſtineat: eoſdem enim quos Pœni haberent, ſe amicos inimicóſque habiturum. Hos legatos Scipio, ne mandata Regis efferrentur, extemplò ad Syphacem remiſit cum literis, quibus poſtulabat, vt initæ ſocietatis iunctæque dexteræ memor, caueret, ne quid nomine Romano & regia fide indignum moliretur. Poſt hæc concione aduocata, legatos Syphacis veniſſe in Siciliam dixit, vt ſicut antea Maſiniſſa Rex Numidiæ, ſic etiam hi nimiam dilationem aduentus ſui quererentur: itaque maturandum in Africam eſſe, atque ideo cunctis militibus edicere, vt arma expediant, & ad profectionem neceſſaria comparent. Hoc edictum Romani Ducis vbi per Siciliam vulgatum eſt, ſtatim multitudo ingens Lilybæum confluxit: non hominum ſolùm, qui in Africam traiecturi erant, ſed eorum etiam, qui ſpectatum venerant Romanam claſſem: qua rarò vnquam inſtructior aut omni armorum genere ornatior viſa fuerat. *Auctor vitæ Scipionis, & Polyænus lib. 8. & Front. lib. 2. cap. 7.*

L. Lucullus, cùm animaduertiſſet Macedonas equites, quos in auxilio habebat, ſubito conſenſu ad hoſtem transfugere, ſigna canere iuſſit: & turmas, quæ eos ſequerentur, immiſit. Hoſtis committi prælium ratus, transfugientes telis excepit Macedones: qui cùm viderent neque recipi ſe aduerſariis, & premi ab his, quos deſerebant, neceſſariò ad iuſtum prælium conuerſi, hoſtem inuaſerunt. *Front. lib. 2. cap. 7.*

L. Sylla, cùm præfectus eius comitante non exigua equitum manu, commiſſo iam prælio ad hoſtes transfugiſſet, pronunciauit iuſſu ſuo id factum: eáque ratione militum animos non tantùm à confuſione retraxit, ſed quadam etiam ſpe vtilitatis, quæ id conſilium ſecutura eſſet, confirmauit. *Idem.*

Clade.

Xerxes Rex, cruenta victoria ad Thermopylas parta, cùm ad viginti millia amiſiſſet, & Græcorum duo tantùm

millia

millia fuiſſent, mortuorum mille fermè relictis, cæteros depreſſa foſſa humauit, & ne à claſſiario exercitu, qui ad Hiſtiæam erat, cerni poſſent, humum exagitauit, foliíſque conſtrauit. Mox per præconem indicauit, vt qui vellent cadauera hoſtium inſpicerent. Hæc denunciante præcone, omnes ferè profecti eò, non omnes Lacedæmonios ac Theſpienſes eſſe videbant, cum etiam ſeruos iacere cernerent. Itaque ſtratagema eos non latuit. *Herod. lib.* 8. & *Polyæn. lib.* 7.

Ageſilaus ad Coroneam, quantùm nunquam antea, ad pugnam inſtruebatur. Venit quidam nuncians: Piſander Lacedæmoniorum nauarchus occubuit, ſuperatus à Pharnabazo. Ne igitur dolores & metus inceſſeret exercitum, Ageſilaus præcepit nunciis, vt contraria militibus nunciarent: Lacedæmonij victoriam per mare in manibus habent. Sed & ipſe proceſſit coronatus, & Euangelia ſacrificauit: miſitque amicis portiones de victimis. Milites his auditis & viſis, plus audaciæ colligentes, maiori alacritate ac lætitia ad Coroneam prælium faciebant. Ageſilaus hoſtibus in fugam conuerſis, liberam fugam dare iuſſit. *Polyæn. lib.* 2.

B Epaminondas cum Lacedæmoniis ſigna conferebat. Cùm pugna fieret acris, multis vtrinque cadentibus, ingruente nocte ante victoriæ finem, vtrique ad caſtra reuerſi ſunt. Lacedæmonij manipulatim & ſecundùm turmas atq; contubernia caſtrametantes, mortuorum multitudinem cognouerunt: atque ita præ mœrore in ſomnum verſi ſunt. Thebanis autem mandauit Epaminondas, vt quò caſus quenque ferret, ibi caſtra metarentur: neq; manipulos aut ordines quærerent, ſed quàm celerrimè ſumpta cœna quieti ſe dederent, atque alter alteri ex præſenti commeatum impertiret. Proinde ſumpta cœna repentè ſomno indulſerunt: & hoc eis maximo bono fuit: quòd ignorabant qui occubuiſſent: cùm non in ſuis contuberniis, ſed ſparſim cœnam feciſſent. Itaque poſtero die Thebani in aciem educti, fortiùs pugnantes victoriam reportarunt: Lacedæmonij verò ſuorum cæde territi, victi ſunt. *Polyæn. lib.* 2.

Antigonus & Eumenes pugnam conſeruêre. Ancipiti victoria, de ſepultura cæſorum legatum Eumenes miſit. Antigonus, cùm ex ſuis maiorem numerum cecidiſſe videret, vt id clàm haberet, legatum eò vſque detinuit, donec eorum omnium corpora igni tradidiſſet. Cúmque iam ſepultura finem accepiſſet, præconem dimiſit, conceſſa ſepeliendi poteſtate.
C *Polyæn. lib.* 4.

Alcibiades Athenienſis, cùm ab Abydenis prælio vrgeretur, ſubitóque magno curſu triſtem aduertiſſet aduentare tabellarium, prohibuit palàm dicere quid afferret. Deinde ſecretò ſciſcitatus à Pharnabazo regio præfecto claſſem ſuam oppugnari, celatis & hoſtibus & militibus prælium finiit: ac protinùs ad eripiendam claſſem ducto exercitu, opem tulit ſuis. *Front. lib.* 2. *cap.* 7.

Eteonicum Laconem in vrbe Mytilenenſium Conon Athenienſis oppugnabat. Celes expeditus venit nuncians Callicratidem Lacedæmoniorum nauarchum ad Arginuſas victoriam hoſtibus dediſſe. Eteonicus, ſub noctem clàm egredi nuncios iuſſit, & interdiu Mitylenam coronatos, & gratulabundos venire, ac victoriam nunciare. Eteonicus quidem gratulatoria ſacrificia fecit, Conon, & Atticus exercitus conſternatus, quietum ſe tenuit. At non Eteonicus quieuit, ſed mox claſſem in Chium miſit. Pedeſtres verò copias Metymnam, in ciuitatem ſociam, & amicam deduxit. *Polyæn lib.* 1.

D Daphnæus Syracuſiis & Italis aduerſus Carthaginenſes prælium committentibus, dextrum cornu tenentibus Syracuſiis, ſiniſtrum Italis, cùm audiſſet magnum clamorem ferri à læuo accurrit: conſpicatúſque penè victos Italos, reuerſus ad dextrum cornu, lætum nuncium Syracuſiis attulit, Italos in ſiniſtro cornu victoriam adeptos. Syracuſij ducem vera dicere arbitrati, impetu facto, Barbaros in fugam verterunt. *Polyæn. lib.* 5.

Hannibalem ferunt, cognita Haſdrubali fratris cæde, ac totius clade exercitus, compoſuiſſe vultum, riſiſſéque conditionem humanam magis, quàm vt dolorem præ ſe ferret, aut animi conſternationem. Ea verſutia & ſagacitate animos militum, ducúmque ſuorum confirmauit. *Iouianus Pontanus lib.* 4. *de Prudentia, cap.* 11.

Q. Fabius Maximus Dictator, à diis orſus, cùm doceret populum, negligentia & contemptu ceremoniarum à conſule C. Flaminio ad Traſimenum peccatum eſſe, non ignauia militum, admonuit, vt ne hoſtes timerent, at deos placarent, colerentque: nō ille quidem quo ſuperſtitione animos implicaret, imò vt virtutem confirmaret pietate, & ſpe diuinæ opis formidinem eximeret, & eleuaret hoſtilem. Eodem tempore libros conſulit Sibyllinos, & conuocato populi conſilio, vouit diis immortalibus, quòd eo anno vel attuliſſet ex caprino, ſuillo, ouillo, bouillo grege, intra fines Italiæ, campos, flumina, prata, natum, id omne ſe immolaturum (*Liuius lib.* 22. *cap.* 3. id Ver ſacrum vocat) ſimul ludi magni voti. *Plut. in Fabio.* E

Cn. Manlius aduerſus Hetruſcos, vulnerato collega Fabio, qui ſiniſtrum cornu ducebat, & ob id parte cedente, quòd etiam occiſum crederent Conſulem: cum turmis equitum occurrit, clamitans, & collegam viuere, & ſe dextro cornu viciſſe. Qua conſtantia redintegratis animis ſuorum vicit. *Frontin. lib* 2. *cap.* 7.

T. Didius in Hiſpania, cùm acerrimo prælio conflixiſſet, quòd nox diremerat, magno numero vtrinque cæſo complura ſuorum corporum atra nocte ſepelienda curauit. Hiſpani poſtero die ad ſimile officium progreſſi, quia plures ex ipſorum numero quam ex Romanis cæſos repererant, victos ſe eſſe ſecundùm eam dinumerationem argumentati, ad conditiones Imperatoris deſcenderunt. *Front. lib.* 1. *cap.* 20.

Q. Sertorius, cùm acie decertaret, Barbarum, qui ei nunciauerat Herculeium periiſſe, pugione traiecit: ne & in aliorum id notitiam perferret, & ob hoc animi ſuorum infirmarentur. *Front. lib.* 2. *cap.* 7. F

L. Sylla, cùm auxiliares eius miſſi ab ipſo circumuenti ab hoſtibus & interfecti eſſent, vereretúrque, ne propter hoc dānum vniuerſus trepidaret exercitus, pronunciauit auxiliares qui ad defectionem conſpiraſſent, conſilio à ſe in loca iniqua deductos. Ita manifeſtiſſimam cladem vltionis ſimulatione velauit, & militum animos hac perſuaſione confirmauit. *Frontin. lib.* 2. *cap.* 7.

T. Labienus poſt Pharſalicam pugnam, cùm victis partibus Dyrrachium refugiſſet, miſcuit vera falſis: & non celato exitu pugnæ, æquatam partium fortunam graui vulnere Cæſaris finxit: & hac aſſimulatione reliquis Pompeianorum partium fiduciam fecit. *Ibid.*

Sigiſmundus Imperator à Pragenſibus Huſſitis, Viſſegradum arcem obſidentibus, magna ſtrage affectus, ad metalli fodinas Cuthnenſes euaſit: vbi ad diſſimulandum ex clade acceptâ dolorem, capiti ſertum viride impoſuit, lætáque facie conuiuium cum honoratioribus iniit. *Dubrau lib.* 2. G

Franciſcus Foſcarus, Dux Venetus, à Franciſco Sforcia Mediolanenſium Duce apud Cremagium memorabili prælio victus, vt penè nullus euaſerit: conuocato ſenatu, magna vi auri & argenti profuſa, conuerſu ad Patres ipſos: Nihil eſt, inquit, P. C. quòd ad vnam pugnam, licet calamitoſam, territi deſperetis, vt vel Philippi ipſius hoſtis exemplo benè ſperare de ſumma rerum debeatis, qui à nobis ad Maclodium fuſus, captis ferè ducibus omnibus, exercitum facilè reſtituit. Agite igitur meipſum ſecuti, pecuniam huc conferte, quo numeroſiorem veſtrûm quiſque poſſit: infra enim triduum copias omnes noſtras reparandas polliceor. Quod certè mox ita ſubſecutum eſt, vt victor ipſe Sforcia pacem vltrò petierit. *Egn. lib.* 2. *cap.* 1.

Vulneribus.

Lacedæmonij ad diſſimulandum & occultandum vulnerum ſuorum cruorem, puniceis prælis in prælio vtebantur, non vt ipſis aſpectus earum terrorem ſed ne hoſtibus fiduciæ aliquid adferret. *Val. Max. lib.* 2. *cap.* 1. & *Gellius lib.* 1. *cap.* 11. & *Alexand. lib.* 4. *cap.* 9.

Incluſione.

L. Furius, exercitu perducto in locum iniquum, ne reliqui trepidarent, paulatim inflexit iter, tanquam circuitu maiore hoſtem aggreſſurus: conuerſoque agmine ignarum rei quæ agebatur, exercitum incolumen reduxit. *Front. lib.* 1. *cap.* 5. H

Opvm, Commeatvs amiſſione.

Cùm Cirinolam Neapol. Regni oppidum Hiſpanorum tormentarius puluis, ſiue caſu, ſiue alia quauis ratione accenſus eſſet: Conſaluus Magnus Dux, omen forti animo amplexus, Vicimus: Deus apertè nobis victoriam pollicetur, exclamauit: hoc enim ſigno tormentis nihil iam opus fore demonſtrat.

Guicciard. lib. 5.

A MILITVM CONTINENTIAM EXCITARE, PROMOVERE, TVM QVOAD VENEREM.

☞ *Exempla aliqua pete ex Tit. Magiſtri rei militaris, quatenus caſtris meretrices ſubmouent, ſupra.*

ALIMENTA.

☞ *Conſule Tit. Militum robur exercere, vt ferant Famem & ſitim, ſuprà.*

Alexander Macedo; depulſis ab exercitu piſtoribus, & cocis ad prandium, itinera nocturna: ad cœnam, cibi vinique parcitatem ſe habere dixit. *Plut.*

Q. Metellus, bello Iugurthino lapſam militum diſciplinam reſtituens, prohibuit alia carne, quam aſſa elixave milites vti. *Frontin.lib.* 1. *cap.* 1.

Carthaginenſium legis meminit *Plato* 2. *de Legib. Sub fi-nem*: Vt ne quis vnquam in exercitu vinum guſtet, ſed illo omni tempore aquæ potu vtatur.

Brixia à Philippo Vicecomite obſeſſa, in ſumma annonæ difficultate, traditur Franciſcum Barbatum Venetum præfectum nunquam niſi in aperto diſcubuiſſe, nec temere B alium panem viſum in eius menſa, quam hordeaceum. *Sab. lib.* 4. *Enn.* 10.

Verona à Venetis & Gallis anno Sal. 1516. arctiſſimè premebatur, defendente vrbem Cæſaris nomine M. Antonio Columna. Iam peruentum erat ad ſummas rerum difficultates. Frumenti parua, caſei, & carnis ſalitæ, vel pecoris nulla copia in vrbe reperiebatur: & quod in primis corpora atque animos Germanorum infregerat, tanta vini penuria erat, vt quidquid in ipſa ſe propinquæ vindemiæ ſupereſſet, id totum SS. Sacrificio atque ægris militibus ſeruaretur. Dux ipſe, cum primores exercitus quotidianis cœnis adhiberet, & quadraginta diebus nihil præter aquam bibiſſet, tanta comitate omnes abſtinentiæ & frugalitati aſſueſcit, vt facilè atque alacriter cæterarum etiam rerum inopiam tolerarent. *Iouius*

BALNEA.

Circa annum Salutis 1079. Mauri magnis copiis inſtructi, è Carthagine per Hiſpaniam diſcurrentes, omnia vaſtabant. Quibus obuiam miſſus Infans cum ſeptem Comitibus, apud C oppidum, quod Alcazar de Conſuegra vulgo dicitur, omnes ad vnum interfecti fuere. A quibus occiſis adhuc locus ille ſeptem Comitum nuncupatur. Calamitatis huius cauſam cùm Alfonſus VI. Caſtellæ Rex ſuorum animis, nimia mollitie effeminatis, imputaret, balnea aliaſque id genus illecebras, quas Mauri Toleti conſtituerant, ſuſtulit, populum ad priſtinam virtutem & ſeueritatem reducere conatus. *Tarapha de Regibus Hiſpaniæ.*

OPES. AVARITIÆ VEL Prodigalitati militum obſtare.

Alexander Magnus in Indiam tranſiturus, vt vidit prædæ Perſicæ opere exercitum iam grauem & tardum, ſimul atque diluxit, plauſtris oneratiis, ſua & amicorum prima ſuccendit. Inde Macedonum impedimentis imperauit ſubiici ignem. Apparuit autem re conſilium difficilius, magiſque ſtupendum inceptum. Paucos enim torſit. Plerique voce & plangore ſicut lymphati neceſſaria impertientes egenis, & quæ vſui supererant ibidem concremantes, impleuerunt alacritate & ardore Alexandrum. *Plut. in Alex. & Æmilio, & Polyan. lib.* 4.

D Eumenes in Orcyniis Cappadociæ campis ab Antigono per proditionem fuſus, incidens in Antigoni impedimẽta, cum capere ex facili valeret multa libera capita, & magnam vim ſeruitiorum opumque, veritus eſt, ne repleti compendio & præda ſui euaderent ad fugam ignaui, mollioreſque ad ſuſtinendum errores ac tempus, in quo potiſſimùm ſpem collocauerat belli, vt aliò auerſurus Antigonum: iuſſitque ſuis, vt corpora curarent, & pabulum darent equis: inde hoſtes adorirentur. Mox in occulto ad Menandrum, qui hoſtium impedimentis præerat, mittit, quaſi de eo pro veteri amicitia eſſet ſollicitus, vt muniret ſe monens, maturaretque quamprimum ex locis equitabilibus & planis ſe ad proximi montis latus recipere inequitabile, vt cingi non poſſet. Menãder periculum aduertit, & vaſis collectis itineri ſe accinxit: miſit Eumenes ſpeculatores propalam, militibuſque tanquam ſigna moturus in hoſtem edixit, vt arma caperent, & equos haberent frænatos. Vbi verò renunciauerunt exploratores, Menandrum ad loca aſpera refugiſſe, neque poſſe opprimi: fingens id moleſtè ferre, abduxit copias. *Plut. in Eumene.*

Romani ad coercendam militum prodigalitatem, ne alea, ne luxu ſtipendia abſumerent, omnium congiariorum dimidium apud ſigna deponere cogebant. *Fulg. lib.* 2. *cap.* 1. E

Cn. Pompeius, vbi miſſus cum imperio à Sylla in Siciliam milites accepit excedentes agmine manus adferre prouincialibus: in eo qui ſine cauſa vagabantur, & palabantur animaduertit: illorum verò, qui ab ſe mittebantur; gladiis ſigilla impreſſit. *Plut. in Apopht.*

M. Scaurus, cùm pro populi Rom. ſalute bellum gereret, adeò ſuos milites ſub diſciplina retinuit, vt dũ caſtra moueret, in ipſo caſtrorum aggere arborem optimis & maturis fructib. onuſtam, intactam reliquerint. *Fulg. lib.* 2. *cap.* 2. *& lib.* 4. *cap.* 3.

Aurelianus Cæſar tam ſeueræ diſciplinæ fuiſſe dicitur, vt Tribuno per epiſtolas mandarit, vt militum manus contineret, ne quis pullũ aut ouem raperet, aut vuam ex vineis, aut ex ſegete ſpicas: vt arma terſa, calciamenta fortia, veſtis noua, equus deſticatus, & mulus centurionatus foret. *Alex. l.* 9. *c.* 8.

Ioſephus hiſtoricus, Galilææ præfectus, capta Sephoritarum vrbe, qui ad Romanos defecerant, vt milites à direptione cohiberet, rumorem ſpargi iuſſit, Romanos cũ valido exercitu diuerſa ex parte irruiſſe. Eo nuncio territi, Ioſephum fugæ ducem ſecuti, vrbem reliquerunt. *Ioſephus in ſua vita.* F

Beliſarius Conſtantinopolitanus, vt penè antiquos Romanos omni virtutis genere æquauit, ita militari virtute ac diſciplina ſuperauit. Cùm ad recuperandam è Gothorum manibus Italiam à Iuſtiniano miſſus eſſet, adeò ab omni maleficio milites continuit, vt cùm iter facerent, quanquam defeſſi, ad decerpendos fructus, qui in via arboribus pendebant, nunquam manum extenderint, neque in opacum locum pabulatum frumentatumque iuerint. *Fulg lib.* 2. *cap.* 2. *ex Procopio.*

Tamberlanes Scytha, innumerabilem exercitum ducens, furta & rapinas militum ſeueriſſimè caſtigans, caſtra omni genere commeatus refertiſſima ſemper habuiſſe dicitur.

Sforciæ Magno præcipua cura ſemper fuit, paganos agricolas ab auaritia militum defendere, hoſpites tueri, licentiam militarem in hybernis, & in agmine, indicta graui ac inexorabili pœna, cohibere, ac demùm deditis conſeruatiſque, quàm expugnatis atque deletis viribus, lætari. Adeò vt eum Braccius Montonenſis in colloquio ad Saccomaniam ſyluam, G quod vtriq; ſupremũ fuit, poſt multa de bellicis artibus grauiſſimè diſputata percunctaretur: Curnam tantopere ſeueritatis ac abſtinentiæ laudem quærendam putaret, quando id prorſus à toto militaris conſilij propoſito alienum eſſe videretur: quòd promereri ſtudia militum, vel cum iniuria generis humani oportere cenſeret, ſi ad ingentia imperia & opes, vti ipſi ab humili fortunæ loco proſperè creuiſſent, foret euolandum. Ad ea Sforciam reſpondiſſe ferunt, nihil eſſe gratius diis immortalibus, æquitate atque iuſtitia: qua vnà maximè, quæſitæ bello opes, politis demum armis, cum inſigni gloria firmarentur. *Iouius in vita Magni Sforciæ.*

DEFECTIONEM, DESERTIONEM, DEDITIONEM, PRODITIONEM VEL noſtrorum militum, ſociorum, auxiliariorum, vel etiam hoſtium, quos deuicimus (ſic enim iam è noſtris eſſe videntur) prohibere ne fiat, Milites, Socios, Subditos in fide retinere.

☞ *Conſule ſuperiores Tit. Delectus militum, ſeparando iuſtos ab iniuſtis, item tit. Milites animare metu periculi. Affinis eſt autem Locus iſte ei Titulo, vbi de Hoſtibus in officio continendis agitur, ne rebellent, in Loco de Hoſtibus.*

BENEVOLENTIA. H

Philippus Macedonum Rex, cùm ſubactis Græcis, quidam auctores eſſent, vt ciuitates præſidiis contineret, ne deficerent: Malo, inquit, diu bonus ac commodus, quàm breui tempore dominus appellari, ſentiens, regnum, quod beneficiis ac beneuolentia teneretur, eſſe perpetuum, quod vi metuque non eſſe diuturnum. *Plut. in Apopht. Regum & Imperatorum.*

Antigonus Aſiæ Rex, amicis ſuadentibus, vt ſi Athenas caperet, validis illam præſidiis communiret, ne quando deficerent, ſummaque cura vt totius Græciæ baſim cuſtodiret: reſpondit: Se ſemper in hac fuiſſe ſententia, vt crederet nullum eſſe regni præſidium firmius, quàm ciuium beneuolentiam. *Eraſ. lib.* 1. *Apopht.*

BENEFICENTIA.

Philippus, cùm audiſſet Pythiam quendam bonum pugnatorem alienatum ſibi, quod tres filias inops vix aleret, nec à rege

A à rege adiuuaretur, monentibus quibuſdam vt eum caueret: Quid ſi, inquit, partem ægram corporis haberem, abſcinderem potiùs quàm curarem? Familiariter ergo ad ſe vocatum Pythiam, cognitaque difficultate neceſſitatum domeſticarum, pecunia inſtruxit, ac meliorem fideliorem que habuit, quam habuerat antequam offenderet. *Front. lib. 4. cap. 7.*

Nolæ M. Marcellus prætor, quum magis principum voluntate quam plebis vrbem obtineret, pro magno habuit negotio, ſibi L. Bantium principem iuuentutis conciliare. Is in primis rem ad Hannibalem trahebat, quòd Cannenſi ſtrage ex cæſorum cumulis ſeminecem extractum diligenter curaſſet, eóque hoſtis beneficio iuuenem à Romanis alienatum, & ad res nouas ſpectantem Marcellus intuitus beneficio magis quàm ſupplicio hoſti eximendum exiſtimauit, eumque ad ſe vocatum benigne alloquitur, collaudatumque, quòd Cannenſi acie fortiter pro re Romana ſtetiſſe diceretur, inſigni equo donauit, & quingentis bigatis nummis. Inde maiora in futurum pollicitus, lictoribus imperat, vt quoties Bantius vellet, darent illi ad ſe aditum. Qua prætoris munificentia, ferox iuuenis animus adeò eſt mutatus, vt ſociorum nemo fideliorem operam Rom. eo bello deinceps exhibuerit. *Sabell. lib. 3. Enn. 5. ex*
B *Frontino lib. 3. cap. 16. & Plut. in Marcello.*

Q. Fabius Maximus, cuius non dimicare, vincere fuit, cum præcipuæ fortitudinis Nolanum peditem (*Frontin. lib. 4. cap. 7.* equitem vocat Statilium *Plin. de Viris illuſtr.* Manlium Statium, Plutarchus Marſum fuiſſe ait) dubia fide ſuſpectum, & ſtrenuæ operæ Lucanum equitem amore ſcorti deperditum in caſtris haberet, vt vtroque potiùs bono milite vteretur, quam in vtrumque animaduerteret: alteri ſuſpicionem ſuam diſſimulauit, in alterum diſciplinam paululùm à recto tenore deflexit. Namque illum plenè pro tribunali laudando, omnique genere honoris equo pecuniaque donatum perſequendo, animum ſuum à Pœnis ad Romanos coëgit reuocare: & hunc clàm meretricem redimere paſſus, paratiſſimum pro Rom. excurſorem reddidit. *Valer. lib. 7. cap. 3. & Plut. in eius vita.*

P. Scipio, cùm Maſiniſſæ regis promptiſſima & fideliſſima opera aduerſus Carthaginenſes vſus eſſet, eumque in dilatando regno auidiorem cerneret: legem ferri iuſſit, qua Maſiniſſæ ab imperio populi Rom. ſolutam libertatem tribueret. Quo facto tum optimè meriti beneuolentiam retinuit, tum Mauritaniæ & Numidiæ, cæterarumque illius tractus gentium nunquam fida pace quieſcentem feritatem à valuis ſuis repulit.
C *Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

Bello Marſico, ob denegatum, quod à patribus promiſſum fuerat, ius ciuitatis Rom. orto, cùm vicini populi omnes contra Romanos conſpiraſſent, & fama eſſet, Tyrrhenos quoque & Vmbros defectionis conſilia agitare: Senatus reputans ſecum, quanta eſſet moles belli ſubeunda, ſi reliqua Italia à ſuo imperio defeciſſet, vt ſociorum animi beneficio aliquo occuparentur, cenſuit, quòd quicunque Italorum adhuc in fide eſſent, vno tempore ciuitate donarentur. Populus id ſciuit, vt itaque ea res non ſolùm ad cæteros in fide continendos, ſed qui iam antea defecerant, ſpe eius muneris demerendi, aliquantò ſint pacatiores facti. Ij, qui tum primùm ſunt in ciuitatem allecti, ne numero in ſuffragiis præualerent, decimati, & in centurias redacti, vltimo ſunt loco adſcripti. Cæterum quum nouiſſimè ſuffragium ferrent, ea ſuffragatio nullius fuit momenti: quæ fraus aliquantò poſtea animaduerſa noui motus præbuit cauſam. *Sabell. lib. 2. Enn. 6.*

Militum erga ſe amorem & alacritatem incredibilem ipſe aluit & parauit C. Iul. Cæſar, primùm immenſa largitione &
D honoribus oſtendens non ad priuatum luxum ſe opes neque vllas ad delicias accumulare ex hoſtibus, ſed communia virtutis præmia apud ſeruata reponi: hactenus autem inde ſe ditеſcere, quatenus in benemeritos profundat milites: deinde quòd nullum non periculum vltrò ſubiret, neque laboribus fatiſceret in vllis. *Plut. in Cæſar.*

Claudius Cæſar multas barbaras gentes ciuitate Rom. donauit, dicens: Nihil magis fuiſſe Lacædemoniis & Athenienſibus exitio, quàm quòd in ſocietatem ciuitatis nunquam recepiſſent eos, quos armis viciſſent.

Theodericus Oſtrogothus Italiæ regno potitus, Italis, qui conſtanter in fide manſerant Odoacris Heruli à ſe victi, ita ignouit, vt aliquot etiam ad ſummos honorum gradus euexerit. Sic enim pòſt ad ſenatum Rom. de Liberio ſcripſit: Liberius ſic Odoacris integerrimis parebat obſequiis, vt noſtra pòſt fuerit electione digniſſimus, contra quos multa feciſſe videbatur inimicus. Non enim ad nos viliſſima transfugæ conditione migrauit, nec proprij domini finxit odium, vt alterius E ſibi procuraret affectum expectauit integer diuina iudicia nec paſſus eſt ſibi regem, niſi priuatus perdidiſſet. Vnde ſic factum eſt, vt ei libenter daremus præmium, qui noſtrum fideliter iuuit inimicum. Eos verò, qui turpi à ſe defectione ſemel adiuncti receſſerant, iuſtiſſimo odio perſequutus, teſtandi ac legandi more Romano iure priuauit. *Sigonius lib. 16. Imp. Italici.*

Senatus Venetus certior factus Taruiſanorum ciuitatem præter paucos, quæ Maximiliani I. Imp. partes ſequebantur, in officio cum Republ. velle eſſe: literas ad eos dedit, quibus immunitas vectigalium per annos quindecim ciuitati dabatur, portoriumque frumento molendo remouebatur. Iis rebus cognitis, ciues plebſque omnis in primis, magna voluptate affecti, ad propugnandum ſummo ſe ſtudio confirmauerunt, quam eorum voluntatem Petrus Duodus legatus quem Senatus Cerona Vicerisque abeuntem eò miſerat, magnoperè auxit, tabulis, in quibus fiſci rationes, & ciuium reliquerant ſcripta, publicè abolitis, atque in foro plebe aſpectante igni abſumptis: pauloque pòſt milites quingenti ab exercitu, Senatus iuſſu ad eos præſidio miſſi, cupidiſſimis omnibus in oppidum recepti ſunt. *Bembus lib. 8. hiſt. Veneta.*

Veneti bello Gallico contra Ludouicum XII. S. C. decreuêre cuiuſcunque rebus atque fortunis damnum aliquod ab F hoſtibus aut illatum iam ſit, aut deinceps inſeratur, Rempubl. ſpondere ac polliceri ſe ei, bello confecto æquis factis æſtimationibus omne detrimentum ſarcituram. Cuius rei edictum publicè Patauij propoſitum, vbi eſt ab hominibus auditum: Senatuſque in ſuos ea pietas & liberalitas cognita, tantus ſubitò ciues plebemque omnem atque ipſum etiam exercitum beneuolentiæ in Rempubl. ſenſus atque lætitia tenuit, vt magna alacritas oppidi defendendi omnium ſit animis innata, omneſque ad omnia pericula ſubeunda, multò audentiores & paratiores fierent. *Bembus lib. 9. Hiſt. Veneta.*

IGNORANTIA, DISSIMVLATIONE.

Mortuo Alexandro Babylone, apud Macedonas nomen erat ingens Crateri, eiuſque deſiderio poſt Alexandri obitum flagrabat vulgus militum. Fauebat is Antipatri partibus, Eumenes verò Perdiccæ. Cumque Craterus ſocio Neoptolemo Eumenem ſeſe in Cappadocia nec opinantem oppreſſurum ſperaret: Eumenes non modò eius aduentum præſenſit, verumetiam milites Macedones ignaros, qui cùm conferrent ſigna, G in Neoptolemum immiſit: Cratero duas externorum militum alas oppoſuit, neque caduceatorem vllum hoſtium admiſit cùm vereretur, ne Crateri audito nomine ad eum tranſirent. Itaque peregrinus & hoſpes Macedonum armis ac viribus Craterum virum Macedonibus poſt Alexandrum cariſſ. ſimul & Neoptolemum magna ſtrage interfecit. *Plut. in Eumen.*

Vaſtante Italiam Hannibale, Sp. Carbilius, quum in curia de copiarum ſupplementis conſultatio inita eſſet: cenſuit ad Latinum nomen arctiùs in fide retinendum, binos ex ſingulis Latij ciuitatibus ſenatores legendos. Ea relatio, vt à præſenti ſtatu temporum aliena, cum fremitu & indignatione reiecta eſt à Senatu, cautumque, vt ſilentio tegeretur, ac pro non dicta haberetur: ne res intempeſtiuè mota ſuſpenſos ſociorum animos ad defectionem ſolicitaret. *Sabell. lib. 3. Enn. 5.*

CONFIDENTIÆ SIMVLATIONE.

Eumenes, cùm Antigoni opera in Eumenis exercitu ſparſæ eſſent literæ, quibus ingens pecunia his proponebatur, qui Eumenem occidiſſent: exercitum ad concionem vocauit, egitque gratias, quod nemo inuentus eſſet, qui fidei pecuniam anteferre vellet, ſubiunxitque latère eos nolle, quòd ipſe eas finxerit H literas, vt fidem militum ſuorum experiretur. *Plutarchus.*

MISERICORDIA.

Agathocle in Africa contra Carthaginenſes res præclarè gerente, Lyciſcus ducum vnus ad cœnam vocatus, vino poſtquam incaluit, in Agathoclem maledicta coniiciebat. Sed Agathocles ob eius in rebus bellicis vſum, hominē ferens, iocis amarulentè dicta mitigabat. Archagathus autem ipſius filius, eum cum minis increpabat. Lyciſcus Archagatho nouercæ adulterium obiiciebat: credebatur enim clàm cum patris vxore Alcia conſuetudinē habere. Qua re grauiter offenſus Archagathus, pilo eius latus traiecit. Poſtridie cùm vniuerſus exercitus hac improbitate moueretur, milites Archagathum de medio tollendum cenſebant, ac ni filium Agathocles traderet, ipſum pro eo ad ſuppliciū rapiendum. Carthaginenſes miſerūt quoſdam, qui eos ad defectionem ſollicitarent, ſtipendia ampliora

& munera non vulgaria promittendo. Itaque multi ducum ad eos ſeſe cum exercitu deſcituros pollicebantur. Agathocles exuta purpura, indutáque vili tenuique veſte in mediũ procedit. Facto ab omnibus ſilentio, commemoratis rebus ab ſe antea geſtis, paratum ſe eſſe ait mortem oppetere, ſi id milites ex re duce cenſerent. Mox enſem tanquam ſeipſum iugulaturus ſtringit. Cumque iã vulnus inflicturus eſſet, exercitus vnà clamat ac vulgò voces eum abſoluentes extiſtunt. Multitudine autem, vt regiam veſtem aſſumat, iubente: lacrymans, populóque gratias agens, decentem ornatum induit, multitudine applauſu eius in integrum reſtitutionem approbante. Cæterum Carthaginenſibus Græcos quaſi iãiam ad ipſos defecturos expectantibus, Agathocles exercitum aduerſus eos ducit. Barbari hoſtes ad ſe deſciſcere rati, nihil de eo, quod reipſa acciderat, cogitabant. Agathocles verò iam hoſtibus proximus, claſſicum cani iubet, ac eos adortus magnam ſtragem edit. Carthaginenſes inopinato caſu oppreſſi, multiſque militibus amiſſis in caſtra ſe receperunt. Sic Agathocles propter filium in ſumma pericula cùm veniſſet, ſua virtute non ſolùm malis exitum inuenit, verùm etiam hoſtes ſuperauit. *Diod.l.* 20.

Gregorio IX. diris & armis Fridericum II. Imp. perſequente, multæ ciuitates à Pontifice diſciuêre, tum in Vmbria, tum in Hetruria, præcipuè autem Viterbienſes. Defeciſſent etiam Romani ciues, ni Pontifex, delatis per vrbem ſupplicando Apoſtolorum capitibus, populum ad commiſerationem moniſſet: habita etiam in baſilica ſancti Petri oratione, qua tumultuantes in ſententiam ſuam traxit. *Platina.*

Cùm Barcinonenſes & Gothalani reliqui contra Ioan. Aragoniæ Regem XIIX. rebellaſſent, Ioanna regina Gerundam venerat, ab iis euocata contra defectores. Cæterùm cum ciues ipſos fluctuantes, & parùm conſtantes eſſe animaduertiſſet, Ferdinandum filium etiamnum puerum manu trahens, illorum fidei commendauit. Quo facto Gerundenſium animos ita confirmauit, vt pro ea contra Comitem Pallarienſem ſeditioſorum ducem fortiſſimè dimicarent, eumque ab vrbe reppulerunt. *Marinæus lib.* 14. *Rerum Hiſpan.*

SPECTVM.

Iumentum.

Parmenion, poſt factum ad Iſſum prælium, ab Alexandro miſſus Damaſcum, ad impedimenta peditum conflixit cum lixis. Poſtquam verò Barbari metuentes fugam capeſſerent, cogitans Parmenion, ſe non poſſe conſeruare tantam impedimentorum multitudinem, ſi calones Barbari ſe fugæ traderent: miſſus ad eos tribus equitum turmis, promulgauit: Quicumque non propriis manibus ſuà iumenta apprehenderit, trucidabitur. Hanc promulgationem veriti Barbari, ipſi ad iumenta acceſſerunt, & impedimenta tranſportarunt. *Polyæn.l.*4.

Ioſephus hiſtoricus, Galilææ præfectus, audiens Tiberienſes ad Agrippam regem defecturos: Taricheas ſingulos nauem in lacum deducere iuſſit, eáque cum gubernatore conſcenſa ſequi. Tiberienſes vt cognouerunt nullas à rege venire copias, lacum verò totum refertum nauibus: attoniti, & ciuitati ſuæ timentes, ac ſi naues militem veherent, mutauerunt priorem ſententiam. Itaque poſitis armis, obuiam Ioſepho cum vxoribus & liberis prodeunt. Ille autem propiùs accedens, iuſſit gubernatores longè à terra anchoras iacere, ne appareret oppidanis nauigia eſſe inania: ipſe naui vna aduectus proximè, cum eis expoſtulabat, quòd tam ſtultè ad violandum fidem datam eſſent faciles: deinde pollicebatur certam veniam, ſi decem primates ad ſe mitterent: quo ſine mora facto, in nauem impoſitos miſit Taricheas in cuſtodiam. *Ioſephus in ſua vita.*

Auxil. cœum.

Incluſerant Conſaluum Agidarium Magnum Galli intra Barulum. Tenuit ſeptem menſes obſidio, cùm Hiſpanus milites ni ſſis omnibus locis vnde commeatus inuehi in oppidum poſſet, ne à nucibus quidem, & herbarum omni genere abſtineret. Illi hac temporum difficultate nihil non excogitatum ab illo eſt, quo militum animos placaret, nunc monendo, nunc hortando, ſæpè ſeſe gregariis inſerendo, ſæpè ſpe venturi commeatus & ſubſidij ſolando adeò affecit vt qui de eo necando cogitarant, mutata ſententia in fide manſerint. Quo tempore conſtat illum D. Benedicti oraculo victoriam ſperare monitum. Ex quo mox ille victoria potitus, eius familiæ Caſſinatem ſaltum cum vetuſtiſſimo cœnobio reſtituendum curauit. *Sabel lib* 10 *cap.*6.

Eumenes cùm in Perſide milites videret à Peuceſte ſollicitari vino & largitionibus, literas pertulit quaſi ab Oronte Armeniæ ſatrapa Syriacis characteribus ſcriptas, in eam ſententiam: Olympiadem ex Epiro deſcendere, & Alexandrum adducere, atque vi Macedoniæ vrbem Caſſandrum tenere. Macedones his auditis, Peuceſtem è memoria depoſuerunt: Alexandri verò matrem, eiuſque filium ſumma cum voluptate & gaudio promulgarunt. *Polyænus lib.*4.

METV, SCILICET

Supplicij.

Baſilius Imp. contra Agarenos claſſem habens, duce Alaraco omnes belli deſertores iuſſit ligari, vtque fugientibus timorem incuteret, Agarenos ſuſpendio necauit habitu Chriſtianorum. *Cedrenus.*

Hoſtium crudelitatis.

Antigonus bellum gerens contra Eumenem Cardianum, miſit legatos ad ſatrapas & ad Macedones, poſtulans vt Eumenem dederent cum magnificis promiſſis. At cùm Macedones legatis minarentur, Eumenes ſuperueniens laudauit ipſos, & fabulam retulit antiquam, Leonem amantem virginis contuliſſe cum patre puellæ de nuptiis. Patrem verò dicere, quemadmodum paratus ſit quidem eam ipſi concedere, formidare autem vngues & dentes, ne quando contractis nuptiis, propter aliquam cauſam exacerbatus, ſeſe gerat belluinè cum virgine. Cùm leo abieciſſet vngues & dentes, pater conſpicatus arma eum abieciſſe, per quæ erat formidabilis, baculo feriens, facilè interfecit. Non abſimile facere Antigonum, euſque promiſſiones extendere, donec exercitu potiatur, atque ita de ducibus pœnas ſumat. *Diodorus lib.*10.

Hamilcar, Dux Pœnorum cùm frequenter auxiliares Galli ad Romanos tranſirent, & iam ex conſuetudine, vt ſocij exciperentur, ſibi fideliſſimos ſubornauit ad ſimulandam tranſitionem, qui Romanos excipiendorum eorum cauſa progreſſos ceciderunt. Quæ ſolertia Carthaginenſibus non tantum ad præſentem profuit ſucceſſum, ſed in poſterum præſtitit, vt Romanis veri quoque transfugæ forent ſuſpecti. *Front.lib.*3.*c.*16.

Brixia à Philippo Vicecomite Mediolanenſi arctiſſimè obſidebatur. Veneti mira arte populum in officio continuêre. Inter alia, ſunt literæ, tanquam ex caſtris hoſtium in vrbem miſſæ ſagittarum iactu, pro concione recitatæ, quibus monebatur ciuitas, caueret ne deditionem faceret, nec crederet ducibus hoſtium, qui veniam promitterent: ſtatutum his eſſe, Brixia recepta, non ætati, non ſexui parcere, omnem promiſcuè multitudinem tollere, vrbem direptam & incenſam funditùs euertere. *Sabell. lib.*4. *Enn.* 10.

Multa, Direptionis bonorum.

Quoniam magiſtratus Regis Galliæ Ludouici XII. qui bellum Venetis faciebat, edictum Mediolani propoſuerat, & cùm eius vrbis ciues, tum verò etiam Ligures, aut omninò Galli, qui in ditione Venetorum eo temporis moram traherent, viginti dierum ſpacio domum reuerterentur: id qui non feciſſet, mors ei pœna eſſet, eiuſque bona publicarentur (qua ex re fiebat, vt perplurimi, qui vel mercaturam faciebant, vel plebeias artes exercebant, domiciliaque Venetiis habebant, emigrare cogerentur) legem contrà Veneti tulerunt, qui ea de cauſa vrbem reliquiſſet, quive illum nauicula euexiſſet, aut comes itineris fuiſſet, eius bona fiſco inferrentur, aliquãdoque captus, annum in carcere teterrimo conficeret. Ea pœna propoſita, omnes, quibus quidem aut inſulæ, aut fundi, aut omninò res aliqua familiaris eſſet, emigrare veriti, reſtiterunt. *Bembus lib.*7. *Hiſt.Ven.*

IVREIVRANDO.

Poſt Cannenſem cladem profugerant Canuſium Romani milites, erantque ibi quatuor tribuni militum, & in his P. Scipio, cui poſtea Africano cognomen fuit, ſed tunc admodum adoleſcens. Ad hunc & Appium Claudium, qui & ipſe tribunus erat, ſumma imperij ab iis, qui aderant, delata eſt. Aderant ad x. m. hominum, conſultabantque hi fortè inter ſe de ſumma rei, quum P. Furius Philus docuit, L. Cæcilium Metellum, & cum eo pleroſque nobiles adoleſcentes iam mare & naues ſpectare, & deſerta Italia, ad aliquem regum transfugerent. Quum alij defixi ſtupore ſtarent: Scipio, Qui Rempubl. ſaluam vult, inquit, me ſequatur. Atq; ipſe princeps paucis ſequẽtibus ad Metelli tabernaculum deuolat, ibique ſtricto gladio ſuper conſultantium capita, primus graui execratione interpoſita, in ſua ipſius verba iurat: fore, vt nunquam Italiam, & cum Italia patriam ipſam metu deſereret. Inde in Metellum conuerſus: Tu quoque ſic iures volo, ſic & qui tecũ hic adſunt: ſi qui id facere recuſauerit, hunc enſem in ſuum caput à me nudatum continuo experietur. Metellus & alij ſubita re perculſi, non aliter attoniti

attoniti ſtabant, quam ſi tum Pœnus ſuo capiti immineret. Ordine itaque in Scipionis verba iurãt, ſéque illi ab hoſte protegendos tradunt. *Sabell. lib. 1. Enn. 5. & Frontinus lib 4. cap. 7.*

OBSERVATIONE PER

Magiſtratum.

Ludouico Auguſto, Lotharij Imp. F. defuncto, Carolus Caluus frater Gallorum Rex, vt in Franciam Cæſarum nomen reportaret, deiectis è iugis Alpium Ludouici Germanorum Regis patrui filiis, ad intercludendum iter à patre miſſis in Italia a Ioanne Pont. Max. Auguſtus dictus, coronatur anno Sal. 876. vtque Italiam in fide officióque contineret, Boſſonem, Iudithæ vxoris ſuæ Auguſtæ fratrem, Papienſibus ducem dat, Berengariumque ac Vidonem, proceres Romanæ iuuentutis, per matres Francis, per auias Longobardis cognatione iunctos, factionumque quæ iam Italiam diſtrahebant principes & fœdere ipſos inter ſe, & honoribus muneribuſque Francis conciliat: alterúmque Foroiulienſium ducem, alterum Spoletinorum dicit: vt aduerſus Germanorum Imperij ſtudioſos Francicas partes tutarentur, ducatúſque nomine datos, armis virtutéque in ditionem ſuam fidémque Francorum redigerent. *Æmilius lib. 3.*

Robertus I. Scotorum Rex moriens proceribus ſuis conſuluit, ne deinceps vnquam dominos Hebridum inſularum crearent, quibus liberæ poſſeſſionis iure facere abſque regis arbitrio, quicquid l beret, liceret: ſed per ſingulos annos procuratores tantùm iuris dicendi gratia conſtituerent, & ad annuos prouentus quæſtores mitterent. Ea enim opportunitate eæ inſulæ ſitæ ſunt, eáque incolarum mobilitas ingeniorum, vt quamuis ob cauſam ad rebellionem impellantur, & haud facilè ſemel deficientes ſub regis poteſtatem redigantur: Mari enim cincti, fortiſſimis ſe mœnibus, ſi qua neceſſitas ingruat, includunt tuenturque. *H. Boethius lib. 1.*

Cuſtodes.

Iſcholaus, obſidentibus Græcis, audiens aliquos ex cuſtodibus moliri proditionem, noctu vigilias audiens, vnicuique cuſtodi mercenarium vnum adiunxit. Hoc facto, ſine tumultu proditionis per culum, effugit. *Polyæn. lib. 2.*

Vitige Romam obſidente, Senatores quoſdam vt ſuſpectos, teſte Procopio, Beliſarius eiecit: claues portarum, atque cuſtodes earum in ſingulos menſes mutauit: & ſingulis noctibus alios alioſque vigilibus ipſis præfecit: & milites ad foſſas excubituros canes ſecum habere voluit, vt nemo vel è longinquo mœnia inuaſurus lateret. *Sigonius lib. 18. Imp. occid.*

Exploratores.

Sueno Danorum Rex, Angliæ rege Eldredo pulſo, ad Anglorum conſilia anteuertenda, domeſticatim Danicos exploratores conſtituit: qui cuncta geſta dictáque ſibi enunciarent. Dictus eſt is explorator, dominus Danus, vulgo Lordain. Quod nomen & Scoti & Angli deinceps ita vſurpauerunt, vt quem viderint otioſum ac inutilem nebulonem, otio deditum, alienis laboribus quæritantem victum, omnique demùm aſperſum infamia, Lordain vel hac ætate appellitent. *H. Boethius lib. 11.*

PIGNORE

Coniugŋ.

Alfonſus Aragonius, Iſchia ſubacta, inſulanis omnibus propter expectationem pepercit, & vt in officio eius retineret, coloniam Catalanorum eò duxit, qui connubia cum inſulanis contraherent, eóſque Hiſpanis paulatim conciliarent. *Panormitanus & Dominicus lib. 1. Var. hiſt.*

Obſidum.

P. Valerius Epidauri timens oppidanorum perfidiam, quia parum præſidij habebat, gymnicos ludos procul ab vrbe apparauit. Quò cùm omnis ferè multitudo ſpectandi cauſa exiſſet, clauſit portas, nec in eas antè admiſit Epidaurios, quàm obſides à principibus acciperet. *Frontinus lib. 2. cap. 11.*

Q. Sertorius ex parentibus ſibi gentibus nobiliſſimis Oſcam amplam vrbem contraxit, iiſque doctores præfecit, literarum Græcarum & Latinarum. Ita illos reuerà obſides habebat, verbo erudiebat: oſtendens, vbi creuiſſent, ciuitate Romana eos donaturum ſe, atque ad honores prouecturum. Quorum genitores delectabantur, quod filios cõſpicerent prætextatos, decore ad ludum literarium commeantes, petentem pro his ſalarium Sertorium, crebrò ſumentem ſpecimen, præmiáque meritis tribuentem, & aureas bullas donantem. *Plut. in Sertorio.*

Auguſtus Cæſar à quibuſdam captiuorum hoſtium nouum genus obſidum feminas exigere tentauit: quòd negligi marium pignora ſentiebat: tamen poteſtatem ſemper omnibus fecit, quoties vellent, obſides recipiendi. *Suetonius.*

Seuerus recepto imperio, vbi primùm Romam ingreſſus eſt, pro magno habuit negotio omnium, qui exercitibus præeſſent, liberos in ſuam poteſtatem redigere, redactos cuſtodire, vt illorum cauſa animos haberet parentum ad obſequium magis obnoxios. Contrà ipſe Imperator ſalutatus, primùm omnium dedit operam, vt filij occultè ex vrbe ſubtraherentur, ne in eos Iulianus ſæuiret. Nullam Commodus princeps dimiſit cum imperio in prouinciam, cuius liberos obſidum loco non Romæ penes ſe habuerit. Marcus Tullius parentum delicta idcircò more maiorum expiata filiorum ſupplicio credidit, vt illorum charitate ciues omni ſcelere arcerentur. *Sabel. lib. 5. Ennead. 7.*

Mutui, Crediti.

Eumenes contra Antigonum bellum gerens, vt à ſatrapis & ducibus tanquam obſides caperet, ne ipſum derelinquerent, prætexuit pecuniæ penuriam, & cohortatus eſt vnumquemque, vt pro viribus mutuò darent regibus. Cùm accepiſſet quadringenta talenta à ducibus, à quibus expedire videbatur, eos quos priùs habebat ſuſpectos inſidiarum aut captiuitatis, habuit fideliſſimos cuſtodes & pugnæ ſocios. Itaque cum Argyraſpidum eum præfecti è medio tollere vellent, inuidia eius gloriæ commoti: Eudamus elephantis præpoſitus & Phædimus, ne fraudarentur credito argento, inſidias ei detexerunt. *Diod. l. 19. & Plut. in eius vita.*

Stipendiorum.

Iphicrates maximis copiis imperabat, tum terreſtribus tum naualibus. In ſtipendiorum diſtributione, ſingulis menſibus quartam partem ſubtrahens, quaſi arrhabonem vniuſcuiuſque retinebat, ne exercitum desererent. Ita & multos ſemper habuit milites, & diuites: quippe qui mercedis quartam partem in ſubſidio habebant. *Polyæn. lib. 3.*

Romani vt militi fides augeretur, iis quos alea vel aliud malum profuſiores faciebat, frenum poneretur, omnium congiariorum dimidiam partem ponere apud ſigna militem cogebant: vbi decem ſaccis, pro numero cohortium, quibus legio conſtabat, ſanctè in maiores militum ipſorum vſus cuſtodiebantur. *Fulg. lib. 2. cap. 1.*

OCCASIONES ABLATIONE, SVBTRACTIONE. EO CONSILIO

Diſciplina mutatur.

Philopomenes Acheorum prætor, victor de Spartanis Lycurgi inſtitutionem ſoluit & peruertit, compulitqué pueros & adultos, quaſi ex Lycurgi legibus nunquam moderatos ſpiritus geſtaturi eſſent, patriam cum Achaica commutare diſciplina. *Plut. in Philopœmene.*

Mœnia deiiciuntur.

M. Portius Cato deuictas à ſe Hiſpaniæ ciuitates exiſtimabat in tempore rebellaturas fiducia murorum. Scripſit itaque ſingulis, vt diruerent munimenta: minatus bellum, niſi confeſtim obtemperaſſent: epiſtoláſque vniuerſis ciuitatibus eodem die reddi iuſſit. Vnaquæque vrbium ſibi ſoli credidit imperatum. Contumaces conſpiratio potuit facere, ſi omnibus idem denunciari notum fuiſſet. *Front. lib. 1. cap. 1. & Polyænus lib. 8. & Plin. de Viris illuſtribus.*

Arma adimuntur.

Palæſtini victis Iſraëlitis, interdixerant, ne vllus faber ferrarius apud eos habitaret, vt hac ratione armis eos penitùs exuerent. Vomeres quinetiam, ligones, ſecureſq; è Palæſtinorum ciuitatibus petere cogebantur: illi vt maximè obtuſa eſſent hæc inſtrumenta, omnia curabant. Itaque cùm Saul Rex contra Palæſtinos exercitum duceret, nullus in totis caſtris fuit qui gladium aut lanceam haberet, Rege eiuſque filio Ionathan exceptis, & nihilominus tamen maximis cladibus à Saul ſunt affecti. 1. *Reg.* 13.

Magas, à Cyrena expeditionem faciens, reliquit ſocios qui vrbem tuerentur: inſtrumenta verò, tela ac machinas in arcem incluſit, & mœniorum propugnacula ſuſtulit: vt ſi quid nouarum rerum molirentur, apertum haberet per mœnia introitum. *Polyænus lib. 2.*

Theodoricus, Oſtrogothorum Rex, Italia potitus, edicto vetuit, ne quis Romanus aut Italus ortu militaret, vel arma domi haberet: Saionibus (vt ipſe appellat) ex Oſtrogotha gente, per Vrbem, & regiones Italiæ conſtitutis qui præfectorum centurionumque vice fungentes, gentiles ſuos in pace & otio, à ciuium & prouincialium iniuria prohiberent educe-

sentque

A rentque in turmas & phalanges, quum belli aut tumultus ratio poſtularet. *Crantzius lib* 3. *Saxoniæ, cap.* 11.

Ægrotorum ſpecie urbs occupatur.

Cn. Pompeius cùm ſuſpectos haberet Catinenſes, & vereretur, ne præſidium non reciperent: petiit ab eis, vt ægros interim apud ſe reſici paterentur: fortiſſimis deinde habitu languentium miſſis, ciuitatem occupauit continuitque. *Front. lib.* 2. *cap.* 11.

C. Iul. Cæſar, qui ſuſpectam habebat Ægyptiorum fidem, per ſpeciem ſecuritatis, inſpectione vrbis, atque operum, ac ſimul licentioribus conuiuiis deditus, videri voluit captum ſeſe gratia locorum, & ad mores Alexandrinos vitamque deficere: atque inter eam diſſimulationem præparatis ſubſidiis, occupauit Ægyptum. *Frontin. lib.* 1. *cap.* 1.

Fridericus II. Imperator, ex Hetruria in Apuliam diſceſſurus, cùm Samminiatenſem populum ad rebellionem ſpectare arbitraretur: miſit ad eos qui nunciarent, ſe captiuos quos habebat, atque theſaurum ſuum Samminiatum mittere velle, & propterea hortari, vt fideliter ea víque ad eius reditum cuſtodire vellent. Populus eo inſperato commodo lætus, miſit qui B renunciarent ex fide Samminiatenſes ea obſeruaturos. Fridericus igitur armis pro pecunia onuſtis aliquot iumentis, item catenis iniectis quibuſdam ex militum ſuorum numero fortibus viris, atque ante eos miſſis nonnullis captiuis, inter quos fuit Petrus Vinca (cui ille poſtea oculos effodit) Samminiatenſis populus arbitratus veros eſſe captiuos, quia vincula inſpexerat, cum ſarcinis omnes in oppidum accepit. Illi autem poſtea arreptis armis, ſtatim occupato oppido, Friderico delectionis ſuſpicionem, quam metuebat, ademerunt. *Fulg. l.* 7. *cap.* 4.

Abitus intercluditur.

Ageſipolis Mantineam oppugnabat cum ſociis. Illi bene erga Mantinenſes affecti, tamen Lacedæmonios Græciæ imperium tenentes ſequebantur ad bellum: clam verò Mantinenſibus ea mittebant, quibus opus haberent. Ageſipolis cùm didiciſſet quæ fierent, multos canes circum caſtra dimiſit, plures autem ea parte, quæ ſpectabat ad vrbem, ne quis tranſiret metu canum. *Polyæn. lib.* 2.

Conon, relictus à ſociis, transfugam miſit, qui diceret hoſtibus, eos fugam parare, item ex quo loco, & quo tempore. Illi eos ex inſidiis obſeruabant. Tum Conon ſociis permiſit, vt C ſecurè diſcederent. Ergo cùm ſentirent inſidias, redierunt. *Polyæn. lib.* 1.

Ptolemæus in Ægypto contra Antigonum Magnum caſtra habens, miſit quoſdam cum mandatis, vt clamarent, daturum ſe, ſi ab Antigono deficere vellent, in ſingulos gregarios milites binas minas, & in ſingulos præfectos ſingula talenta. Cùm multi ad eum deſciſcerent, Antigonus in ripa numinis ſagittarios, funditores & multa miſſilium tormenta diſpoſuit, & in contrarias nauibus adnauigantes repulit, ac quoſdam ex transfugis comprehenſos, diris ſuppliciis affecit, vt eorum exemplo reliquos ab eodem inſtituto deterreret. *Diodorus lib.* 20.

Suſpecti aliò mittuntur.

Perſæ, cùm circa Micalem Samios & Mileſios ſuſpectos haberent, iuſſerunt eos montes & iuga Mycalæ occupare: verbo quidem, quòd regionis peritiam haberent: re autem ne ſua præſentia reliquos etiam Græcos corrumperent. *Polyænus l.* 1.

D Ex Patauio à Venetis recepto ciues permulti, quorum fides atque animus ſuſpectus erat, Venetis quaſi Maximiliano Imp. Rom. fauerent, Venetias nominatim euocati ſunt, iuſſique inde quoad de bello decerneretur, non recedere. *Bembus lib.* 9. *Hiſt. Ven.*

Colloquia prohibentur.

Maximiliano I. Rom. Imper. legato Lucæ Reginaldo Venetias miſſo, ſocij ſunt atque cuſtodes dati ne quis eum alloqui poſſet, cui Patres id non permiſiſſent. *Bembus lib.* 7. *Hiſt. Ven.*

Signa auferuntur.

Obſeſſa à Martino Roſſemio Antuerpia, Conſules ſeuero edicto cauerunt, ne quiſquam è cuſtodiæ ſtationiſque loco, vel in fortuito incendij diſcrimine, vt mos erat, ad reſtinguendum ignem diſcurreret: vt ne horæ quidem nocturnis diurniſque officiis ſpacia populo nunciantes, vllo in loco pulſarentur, edictoque ſublatus eſſet in ſacris turribus campani æris ſonitus, ne coniuratis ad patrandum facinus ſignum daretur. *Sab. Supplem. lib.* 25.

PRODITIONEM ET DEFECTIONEM COGNOSCERE ET DEPREHENDERE. E

Iphicrates in Chio explorare volens qui Laconum partibus fauerent, mandauit quibuſdam trierarchis, vt ſoluentes per noctem, interdiu cum Laconico cultu habituque appellerent. Eos aduenientes conſpicati, qui Lacedæmoniorum partes tuebantur, magna cum lætitia in portum accurrebant. Quos ille circumdatos iis quos ex vrbe eduxerat, comprehendit, & puniendos Athenienſibus miſit. *Polyæn. lib.* 3.

Lyſander Thaſios cepit apud quos erant multi, qui Athenienſium partes ſecuti fuerant. Ij ſe ab Lacone occultabant: qui conuocatis Thaſiis in templum Herculis, humaniſſimam orationem habuit: oportere veniam dare his qui laterent in commutatione rerum, & eos bonum animum gerere iuſſit: quippe cùm eam orationem in templo haberet, idque in ciuitate Herculis aui. Ergo fidem habentes orationis benignitati, prodierunt. Lyſander paucis pòſt diebus eos interfici iuſſit. *Polyænus lib.* 1.

Alexander in Hyrcania cùm audiſſet malos de ſe iactari ſermones à Macedonibus & Græcis, conuocatis amicis, dixit F rem poſtulare, vt domum mitteret, qui nunciarent eum reuerſurum intra triennium. Idem etiam amicos ſuos familiaribus per literas ſcribere iuſſit, qui omnes ad vnum ſcripſerunt. Cùm verò tabellarij tres ſtathmos abeſſent, reuocatis iis, literas reſignauit: & quam ſententiam & opinionem haberent ſinguli, cognouit. *Polyæn. lib.* 4.

Datames in Cilicia contra Andophradatem ducem Artoxerxis fortiſſimè & feliciſſimè pugnarat. Rex per inſidias eum interficere ſtuduit, quas ille pleraſque vitauit. Cùm nunciatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero: de quibus quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putauit, experiri voluit, verum falſumne ſibi eſſet relatum. Itaque eò profectus eſt, in quo itinere futuras inſidias euenire dixerant. Sed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitũ ſuum dedit, atque eo loco ire, quo ipſe conſueuerat, iuſſit. Ipſe autem ornatus, veſtitu militari, inter corporis cuſtodes iter facere cæpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen peruenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum qui ſuppoſitus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, vt parati eſſent facere quod ipſum vidiſſent. Ipſe vt concurrentes inſidiatores G animaduertit, tela in eos coniecit. Hoc idem cùm vniuerſi feciſſent, prius quàm peruenirent ad eum quem aggredi volebant confixi ceciderunt. *Probus in Datame, & Polyænus lib.* 7.

Dionyſius per mare ciuitatem aggreſſurus, vt fidem trierarchorum perſpiceret, neque quiſquam ſciret quò nauigaturus eſſet: libellum nullis literis ſcriptum, obſignatum tamen cuilibet trierarcho dedit: mandans, vt poſtquam deductis nauibus ſignum tolleretur, libellos ſoluerent, iiſque lectis, eò curſum tenerent, quò ſcripta iuberent. Qui cùm ſoluiſſent, ille priuſquam ſignum datum eſſet, expeditam nauem conſcendit: & circumnauigans, à ſingulis trierarchis libellum repetiit. Quos quidem deprehenderet reſignaſſe ſigillum, quaſi proditiores ad mortis ſupplicium trahi iuſſit. Reliquis alios libellos dedit, in quibus reuerà ſcriptum erat, quam ad ciuitatem nauigaturus eſſet. Eaque res ad hunc modum arcana habita, effecit, vt Amphipolim nihil tale ſperantem, & præſidiis deſtitutam caperet. *Polyæn. lib.* 5.

Glos in Cypro bellum gerebat: cúmque Græci quos apud ſe habebat, iis, qui in Ionia verſabantur literas contra ipſum mitterent: vt nocentes deprehenderet, triremem adduxit, re- H migibuſque viaticum præbuit, atque in Ioniam nauigare iuſſit. Cùm gubernator nauigationem data opera protraheret, multas epiſtolas remigibus dederunt. Qui ſoluentes, non procul ſupra vrbem appulerunt. Ille pedes in eum locum profectus, vbi triremis ſtabat, præcepit remigibus, vt omnes ſibi epiſtolas adferrent. In quibus cùm inueniſſet eos, qui contra ſe ſcripſerant: non ſubitò, ſed quæſtionibus examinatos interfecit. *Polyæn. lib.* 7.

Lycij à M. Bruto trans Xanthum amnem vrbe excluſi, cùm ſubter aquam natando vrbem repeterent, occultis retiis cum tintinnabulis hinc inde diſpoſitis, per flumen proditi ſunt & capti. *Sabell. lib.* 6. *cap.* 6.

C. Marius Coſ. bello Cimbrico & Teutonico, ad explorandam Gallorum & Ligurum fidem literas eis miſit. Quarum pars prior præcipiebat, ne interiores, quæ præſignatæ erant, ante

A ante tempus certum aperirentur. Eaſdem poſtea ante præſti tutum diem repetiit: & quia reſignatas repererat, intellexit hoſtilia agitari. *Front.lib.1.cap.2.*

Robertus I. Scotorum Rex, firmato regno, indicto Perthum procerum conuentu, mandauit, vt cuncti inſtrumenta poſſeſſionis iuſtæ prædiorum ſuorum ſecum adferrent, quæ cum multi non haberent, arma ſecum ſua tulêre. Itaq; poſcente Rege, vt inſtrumenta oſtenderent, arma protulêre. Rex, diſſimulata ira, collaudauit eos, vt viros fortes, qui poſſeſſiones ſuas armis tutarentur: tamen occultam animo fouebat iram. Poinde conſpirarunt inter ſe nonnulli de trahendo regno in manus Eduardi II. Anglorum Regis. Ceterùm die horaq; ab indice ad Regem perlata, impoſito in via præſidio, literæ ad Eduardum miſſæ intercipiuntur. Rex coniuratos omnes ex literis cognitos ad ſe vocat, vti de rebus aliis aliquibus acturus: prolatis literis rogat eos Rex, num ſigillum quiſq; ſuum agnoſceret? Quæ quum taciti confiterentur, Perthum ſunt ducti: conſilioq; illuc confeſtim vocato (quod exinde Parlamentum nigrum vernacula lingua vocatum eſt) primum omnium Dauidem, ſuum ex ſorore nepotem quòd à coniuratis fruſtrà li-
B cèt ſollicitatus, coniurationem tamen non detexiſſet, culpæ vtcunque affinem, liberari quidem cupiebat, ſi qui deprecatores interceſſiſſent: cæterùm nemine intercedente, capitali ſupplicio affecit. Poſtero die cæteris coniuratis ad tribunal perductis ſimilem de illis ſententiam pronunciauit, ac inſuper vt proditorum more, religatis ad equorum caudas pedibus, ad ſupplicij traherentur locum. Tum coniuratorum amici ſupplices ad Regem accurrere, pœnamque deprecari. Verùm Rex omnium-auerſatus preces: Præterlapſum, inquit, indulgentiæ ac veniæ heſterno die tempus eſt, quum innoxium penè præ his Dauidem meum ad mortem omnes æquo animo duci contuebamini. *H.Boeth.lib.14.*

Hiſpani milites ex Maximiliani Imp. exercitu, qui Veronæ erat, cùm viderent Venetos vrbem obſeſſuros, vt quid quæque domus atque familia voluntatis in remp. haberet, ſi poſſent fallendo cognoſcerent: nocte intempeſta per oppidum cum magno rumorum ſonitu incitati cucurrerunt, nomenque Marcium, quod eſt inſigne reip. ſæpè incurſu conclamaue-
C runt. Quo exaudito à pleriſque illos eſſe Venetos credentibus, qui ſe in oppidum intuliſſent, eadem nominis acclamatione eſt reſponſum datum, ſalutatióque veluti mutua facta. Illi eas domos, vnde voces veniebant, atramento ſignauerunt, poſteroque die repetitis notis omnes ad vnam diripuerunt. Quibus rebus conſequuti ſunt, vt & reliquis amicis reip. timor iniiceretur, ne quid vltra facere aut dicere auderent, & ipſi præda illa pro ſtipendio, quod non perſoluebatur, ad ſe ſuſtinendos vterentur. *Bembus lib.10.Hiſt.Ven.*

DEFECTIONEM ET PRODITIONEM, IAM COEPTAM CORRIGERE.

Nempe Defectores & Proditores.

HOSTIBVS REDDERE

Suſpectos.

Andronicus Lapardàs Adrianopolitanus, legionum contra Hungariæ Regem Belam Dux, ab Andronico Comneno tyranno defecit. Andronicus cùm ſciret, quantum ille vir auctoritate poſſet, callido conſilio epiſtolas dedit ad primarios Orientalium prouinciarum præſides, quibus aſſeuerabat, La-
D pardam à ſe in Aſiam miſſum eſſe: qui quicquid acturus eſſet, certis de cauſis aliter, quàm plerique ſuſpicarentur, pro ſtabiliendo ipſius imperio acturus eſſet. Quæ eò pertinebant, vt vulgi impetum reprimeret, ſuſpicantis ſubeſſe dolum, quòd Lapardas ſe pro Andronici aduerſario gerens, manum faceret: Andronicus verò deſertoris fidem prædicaret, atque vt à ſe miſſum ſuſcipi iuberet. Nec multò poſt Lapardas traiecturus Adramyti à quodam Cephala viro potenti captus, Comneno traditur: à quo oculis effoſſis in Pantepopti monaſterium coniectus eſt. *Nicetas lib.1.*

Iphicrates, cùm duo mercenarij ad Lacedæmonios transfugiſſent, clandeſtinas literas ad duces eorum, qui defecerant, miſit: admonens, vt conſtituti temporis meminiſſent, quo etiam ex Athenis auxilium expectaret: ſciens epiſtolam ad cuſtodes viarum peruenturam. Poſtquam autem viarum cuſtodes literas attulerunt Lacedæmoniis, illi comprehendendos transfugas exiſtimauerunt. Quibus nihil optatius fuit, quam vt effugere poſſent, cùm Athenienſibus perfidi extitiſſent, Lacedæmoniis tantummodò viderentur. *Polyæn.lib.3.*

Inimicos.

Poſteaquam Pelopidas tyrannide & præſidio Spartano- E rum Thebas liberauit, magnis copiis Bœotiam Lacedæmonij inuaſerunt. Trepidantes Athenienſes renunciauerunt Thebanis ſocietatem: eoſque, qui cum Bœotis faciebant, iudiciis afflixerunt, partimque morte affecerunt, partim egerunt in exilium, nonnullos pecunia multauerunt. De Thebanis vndique deſtitutis actum videbatur. Erat id temporis Pelopidas cum Gorgidas Bœotarches. Hi machinantes committere denuò Athenienſes cum Lacedæmoniis, ſtruunt rem huiuſcemodi. Sphodrias Spartanus magnis quidem rebus bello geſtis clarus & celebris, ſed vanior, & ſpe inani, ſtultaque inflatus ambitione, cum exercitu relicto ad Theſpias fugit, vt perfugas Thebanorum reciperet, adiuuaretque. Ad hunc Pelopidas priuatim mercatorem quendam, quo familiariter vtebatur, cum numis ablegat clàm & cum verbis, quæ efficacius illum quam pecunia impulerunt: Præſtare maiora aggredi, & capere ex improuiſo ſecuris Athenienſibus Piræeum, nihil enim perindè Lacedæmoniis expectatum fore, quàm tenere Athenas: neque Thebanos iis infeſtos, qui eos proditorum loco habeant, laturos opem. Inductus Sphodrias nocte ſigna mouit in Atti- F cam, atque Eleuſina vſque progreſſus eſt. Inde ignauia militum re infecta, cùm detectum conſilium eſſet, & bellum conſciuiſſet Lacedæmoniis non mediocre nec leue, agmen Theſpias reduxit. Hinc ſociauerunt Thebanis arma Athenienſes promptiſſimè: mareque aſſeruerunt, ac circumuecti Græciam, receperunt & allexerunt eos, qui ſpectabant ad defectionem. *Plutarchus in Pelopida.*

Inutiles, Damnoſos, Noxios.

Ventidius Parthico bello aduerſus Pacorum Regem, non ignarus Pharneum quendam natione Cyrrheſten, ex his, qui ſocij videbantur, omnia, quæ apud ipſos agebantur, nunciare Parthis: perfidiam barbari ad vtilitates ſuas conuertit. Nam quæ maximè fieri cupiebat, ea vereri ſe, ne acciderent: quæ timebat, ea vt euenirent, optare ſe ſimulabat. Sollicitus itaque, ne Parthi ante tranſirent Euphratem, quàm ſibi ſuperuenirent legiones, quas in Cappadocia trans Taurum habebat: ſtudioſè cum proditore egit, vti ſolenni perfidia Parthis ſuaderet, per Zeugma traiicerent exercitum: qua & breuiſſi- G mum iter eſt, & omiſſo alueo Euphrates decurrit. Namque ſi illac venirent, aſſeuerabat ſe oportunitate collium vſurum, ad eludendos ſagittarios, omnia autem vereri, ſi ſe in patentes campos proieciſſent. Inducti hac affirmatione Barbari, inferiore itinere per circuitum adduxerunt exercitum: dumque fuſiores ripas, & ob hoc operoſiores pontes iungunt, inſtrumentaque moliuntur, quadraginta amplius dies impenderunt; quo ſpacio Ventidius ad contrahendas vſus eſt copias, eiſque triduo ante, quàm Parthus, adueniret, receptis, acie commiſſa, vicit Parthos, & interfecit. *Front.lib.1.cap 1.*

NOBIS REDDERE

AMICOS. RECONCILIARE.

Videlicet.

Diſſimulatione perfidiæ.

Caſtrametantibus Græcis ad Platæas contra Mardonium, Athenienſes quidam ex illuſtribus familiis, quorum opes bella euerterant, Platæis coierunt, & de euertenda populi auctoritate, aut certè de ſumma rerum Barbaris prodenda coniurarunt. Ariſtides Athenienſium dux proditionem odoratus, & H articulum veritus, ſtatuit neque negligere rem, neque totam excutere, incertus ad quàm multos ea quæſtio pertinere poſſet: maluitque iuſtitiæ quàm vtilitati publicæ imponere modum: Igitur ex multis corripit octo tantùm. Quorum duo, quibus iudicium fuit primis dictatum, quique maximè ſontes erant, Æſchines Lamprenſis & Ageſilas Acharnenſis ex caſtris profugêre. Cæteros dimiſit, animum recipiendi & pœnitentiæ locum dans iis, qui de ſe nondum compertum arbitrabantur: admonenſque magnum ipſis propoſitum forum eſſe bellum, quo ſi rectè atque iuſtè conſulerent patriæ, diluere crimina valerent. *Plut.in Ariſtide.*

Eo prælio, quo Poloni Cruciferos ad Gronenaldam magna affecerunt clade, Boëmi & Morani mercenarij Polonorum cū vno vexillo, cuius ſignifer fuit Ioannes Zarnouius Boëmus, ſiue metu, ſiue auro Cruciferorum corrupti, ſub initium pugnæ ſeceſſerunt. Conſpicatus autem eos in ſylua Nicolaus Tramba Procancellarius, cùm ex acie iuſſu Regis in caſtra cum cætera imbelli turba reuerteretur, accurrit ad eos, & grauiter obiurgatos, in aciem redire cōpulit. Reuerſi in aciem, ſpeciem noui

noui exercitus hoſtibus præbuêre, terroremque addidêre. *Cremerus lib.16.*

Religionis ſimulatione.

Darius, Ægyptiis non ferentibus Oriandri ſatrapæ crudelitatem, ob eámque cauſam deficientibus, ipſe per deſertum Arabiæ profectus, Memphin peruenit. Per id tempus Ægyptij Apim vita defunctum, communi luctu proſequebantur. Darius promulgauit, ſe ei qui Apim adduxiſſet, centum auri talenta daturum. Illi pietatem eius admirati, non ampliùs cum defectoribus ſtabant, ſed Dario ſeſe tradebant. *Polyæn.lib.7.*

Comitate.

Piſiſtratus, Athenienſium tyrannus, cum aliquot amici, qui ab ipſo defecerant, Phylen occupaſſent, venit ad illos ſtragulas in ſarcinam colligatas ipſe portans. Cæterum illis, Quid ſibi vellet? percontantibus: Vt, inquit, ſi perſuaſero, reducam vos: ſi non perſuaſero, maneam vobiſcum, ob hoc enim veni cum ſarcinis. *Plut.in Apophtheg.*

INNOXIOS, NE NOCERE poſſint: nempe vel

Dimittendo.

Antipater, conſpecto priore Neciorum exercitu (qui audita morte Alexandri ad infeſtandum imperium eius confluxerant) diſſimulans, ſe ſcire, qua mente veniſſent, gratias illis egit, quòd ad auxilium ferendum Alexandro aduerſus Lacedæmonios conueniſſent: adiecitque, id ſe regi ſcripturum. Cæterùm ipſos (quia ſibi opera eorum in præſentia non eſſet neceſſaria) abirent domos, hortatus eſt: & hac aſſeueratione periculum, quod ex nouitate rerum imminebat, diſcuſſit. *Front.lib.3.cap.11.*

Excludendi.

Diodorus, cùm præſidio Amphipolim tueretur, & duo millia Tracum ſuſpecta haberet, quæ videbantur vrbem direptura, mentitus eſt paucas hoſtium naues proximo litori applicuiſſe, eáſque diripi poſſe. Qua ſpe ſtimulatos Thracas emiſit, ac deinde clauſis portis non recepit. *Front.lib.3.cap.16.*

Diſſimulando illorum perfidiam.

☞ *Ex Tit. Metum eximere militibus ex Noſtrorum defectione ortum, huc quadam exempla quadrabunt.*

PRODITORES, TRANSFVGAS, DEFECTORES CIRCVMVENIRE & punire.

Pœna proditorum, transfugarum, & defectorum, per ſe ad διορθωτ. aliò Iuſtitiam pertinet. Quatenus verò aſtu circumueniuntur, ſi ad hunc locum referri debent. Etſi non pauca exempla, ad Aſtutiam potius quàm ad Prudentiam pertinebunt, ſi Iuſtitiam gnomonis loco adhibeamus.

Iphicrates dux Athenienſium, claſſem ſuam hoſtili habitu inſtruxit: & ad eos, quos ſuſpectos habebat, inuectus, cùm effuſo ſtudio exciperetur, deprehenſa eorum perfidia, oppidum diripuit. *Frontin.lib.4. cap.7.*

Idem cùm eſſet Corinthi audiens eos, qui contrariam factionem tuebantur, mercenarios ex Lacedæmone in vrbem accepturos eſſe, ſuis militibus excitatis, alios reliquit intus præſidij cauſa, alios extra portas eductos in ordinem redegit: & ad illam portam feſtinauit, quam patefecerunt qui hoſtes acceptos introducebant. Poſtremis introëuntibus repentè incumbens ſecutus eſt, & in ciuitatem ſimul irruit. Cùm autem res in obſcuro nocturno tempore gereretur, multos ex ipſis trucidauit. Illuceſcente die multos ad aras perfugientes confecit. *Polyænus lib.3.*

Idem Acæ, cùm audiſſet duos duces proditionem moliri, vocatis præſtantiſſimis, qui erant in exercitu, mandauit, vt cùm aduerſarios proditionis cauſa accerſens rem præueſtigaret, ipſi confeſtim arma illis & illorum manipulis eriperent. Iphicrates ergo probata ac demonſtrata proditione, duces quidem mortis ſupplicio affecit, milites verò nudos è caſtris expulit. *Ibidem.*

Caſſander Nicanorem præfectum Munychiæ, & iniquo animo erga ſe affectum, dolo cepit. Etenim ſe diſceſſurum ex Attica cum nauibus ſimulabat. Cui iam conſcenſuro nauim tabellarius literas reddidit ab amicis: Macedones eum ad regnum capeſſendum accerſere, propter ciuium in Polyperchontem odium. His lectis, Caſſander lætabundus atque hilaris factus eſt: & Nicanorem comitantem complexus, gratulabatur, & Nunc, aiebat, aliter nobis de rebus conſultandum eſt, ac de communi ſententia imperium ordinandum. Hæc dicens, tacitè perduxit eum in vicinam quandam domum, hoc prætextu, vt cum eo ſolo de rebus arcanis diſſereret. Erat autem in domo manipulus ſatellitum abſtruſus, qui comprehenſum Nicanorem cuſtodierunt. Caſſander extemplò concionem conuocauit, iiſque, qui Nicanorem vellent accuſare, poteſtatem conceſſit. Interea dum in eum crimina conferuntur, Munychiam recepit. Nicanorem verò, qui multa ſcelera contra ius & fas licenter patrarat, morti in concione adiudicarunt. *Polyænus lib.4.*

Clearchus, cùm defeciſſent Byzantij, multatus ab Ephoris, Lampſacum cum quatuor nauibus peruenit, atque ibi vitam egit, temulentiam & efferatam petulantiam præ ſe ferens. Oppugnati à Thracibus Byzantini, miſerunt duces ad Clearchum petendi auxilij cauſa. Ipſe quaſi crapula indebitus, tertio demùm die eos admiſit, & ſe precantium misereri inquiens, opem addixit. Impletis igitur duabus nauibus præter illas quatuor, nauigauit Byzantium: & conuocata concione, ſuaſit, vt omnes equites & armati naues conſcenderent, atque tergo impetum in Thraces facerent: gubernatores verò omnes ſoluentes in anchoris fluctuarent, ſi pugnæ ſignum ab ipſo tolleretur. Cùm ita ſoluiſſent omnes, Clearchus ſitire ſe dicens ad duces, & propè videns cauponam, ingreſſus cum ipſis, impoſito præſidio intus interfecit vtroſque: & claudens cauponam, præcepit cauponi, vt de interfectis ducibus ſileret. Ciuibus ſoluentibus, ipſe ſuis ducibus repentè introductis, Byzantium obtinuit. *Polyæn. lib.2.*

Phocenſes Phocum ducem ſecuti, Mandroni Bebrycum Regi, qui à finitimis Barbaris oppugnabatur, auxilium ferebant. Mandro Phocenſibus perſuaſit, vt partem aliquam regionis atque vrbis delectam incolerent. Qui cùm ſæpenumerò victores è pugnis reuerterentur, magnamque ſpoliorũ copiam acquirerent, inuidiam Bebrycum erga ſe concitarunt: adeò vt Mandro de inquilinorum cæde conſilium iniret. Mandronis filia Lampſace virgo, cognitis inſidiis, cùm eos deterrere à propoſito non poſſet, clàm Græcis conſilium contra eos initum enunciat. Qui ſacrificium ſplendidum extra mœnia parantes, Barbaros in ſuburbium ad epulas inuitant. Illi concluſi epulabantur. Phocenſes in duas ſeſe partes diuiſerunt: quorum alteri muros occuparunt, alteri conuiuantes & vino indulgentes peremerunt, vrbemque ipſi obtinuerunt. Lampſacen autem honorificentiſſimis præmiis affecerunt, & ciuitatem ab ea Lampſacum nominarunt. *Polyænus lib.8.*

Melij Cariam, duce Syphæo, inhabitare cœperunt. Cares, qui Chryaſſum incolebant, inſidias eis ſtruebant. Vocant eos ad publicum conuiuium. Carina virgo flagrans amore Symphæi, inſidias ei patefecit. Ille ad Cares inquit, legem eſſe Græcis, vt cum vxoribus ad cœnam veniant. Cares igitur iuſſerunt, vt etiam vxores adducerent. Melij ipſi quidem ſine armis, ſolis tunicis induti, veniunt. At mulieres ſingulæ enſem in ſinu ferunt, & quælibet iuxta ſuum maritum aſſidet. Cùm verò inter cœnandum Carium ſignum animaduertiſſet, mulieres ſimul omnes ſinus aperuerunt. Viri ſumptis enſibus, Barbaros aggrediebantur, & omnibus interfectis, vrbem regionemque ipſorum incoluerunt. *Polyænus lib.8.*

Demetrius Poliorcetes, Diodoro Plutarcho Epheſum cuſtodiendam tradidit, & Cariam verſus nauigauit. At ille cum Lyſimacho pactus eſt, ſe quinquaginta acceptis talentis vrbem ei proditurum. Demetrius adiuncto Nicanore, in portum Epheſiorum adnauigans, in cauitate nauis occulebatur. Nicanor apertè Diodorum euocat, quaſi de militibus cum eo diſſerturus, vt eis tutò diſcedendi facultatem concederet. Ille Nicanorem ſolum venire arbitratus, conſcenſa celoce remigabili, fœdus icere paratus erat. Cùm autem appropinquaſſet, exſiliens è caua naue Demetrius, celocem vnà cum ipſis hominibus ſubmerſit. *Polyæn lib.4.*

Demetrius Rex, Heraclide Athenis præſidij cauſa relicto, in Lydia verſabatur. Duces Athenienſium, Herculi Cari, mercenariorum duci perſuaſerunt, vt portas noctu patefaceret, & milites Atticos reciperet, qui Heraclidem interficerent. Heraclides re cognita fecit, vt aperta quadam parte duntaxat portarum, noctu reciperentur quadringenti & viginti viri. Quibus duo millia militum immiſit, eóſque confecit. *Polyæn.lib.5.*

Antigonus Rex, cùm audiſſet Pithonem Mediæ præfectum peregrinum exercitum conſcribere, & pecunias colligere, eo conſilio, vt defectionem faceret, ſimulabat ſe fidem non adhibere nuntiantibus, inquiens: Ego verò nequaquam crediderim

derim hoc agere Pithonem, cui ego quinque millia Macedo- A num armatorum atque Thracum,& mille præfecturæ cuſto des paraui,quos ei mitterem. His auditis , Pithon credit humanitati, & confeſtim venit ad recipiendum auxilia. Antigonus verò Pithonem in medium Macedonum introductum cæpit,& punitum morte mulctauit. *Polyæn.lib.4.*

Idem in Cappadocia hybernabat. Defecerunt ab eo Macedonum armatorum tria Millia. Hi collibus munitioribus occupatis, Lycaoniam populabantur, atque iam etiam Phrygiam. Antigonus tot homines morte mulctare,crudele & inhumanum putabat. Metuebat autem,ne ſe cum hoſtibus,quorum Lacetas principatum tenebat,coniungerent. Itaque miſit ad eos Leonidam,vnum de ſuis ducibus,qui ſe participem defectionis præberet. Illi hominē libenter receperunt,cumque ducem crearunt. Leonidas primùm eis perſuaſit , ne cum aliquo ſe coniungerent. Poſtea deduxit eos à collibus in locum equitibus idoneum , cùm ipſi carerent equis. Hic adequitans Antigonus , Holciam , atque duos auctores defectionis comprehendit. Illi pro ſalute impetranda ſupplices illi ſe abiecerunt : qui promiſit ſe eis diſcedendi facultatem permiſſurum, B ſi quiete ac ſine turba reuerti in Macedoniam vellent. His conditionibus domum regreſſi ſunt. *Polyæn.lib.4.*

Arſames , defectione à rege facta, potitus maiore Phrygia cum iis qui contra eum ab Rege miſſi fuerant, prælium conſerere inſtituit. Præfectus equitum cum hoſtibus paciſcebatur, ſe, cùm in aciem ventum eſſet, ad eos tranſiturum. Arſames proditione cognita,per noctem ad præfecti equitum tabernaculum adiens, eum in quæſtionibus examinauit. Qui cùm facinus confiteretur , equitum arma , veſteſque aliis induendas dedit , quibus ſummam fidem habebat : & equitum præfecti armatura quendā alium Hipparchum inſtruxit:eiſque præcepit , vt cùm ſignum ab hoſtibus ſublatum cernerent , ad eos tranſirent, & obequitantes prætereunteſque eorum agmen, à tergo conuerſi , impetum in eos darent. His ita conſtitutis, à tergo impreſſionem faciebant. Arſames autem à facie exercitum adduxit. Hoſtes ordinibus diſſolutis terga verterunt , & complures ex eis inter fugiendum perierunt. *Polyæn.lib.7.*

Rex Artaxerxes Oronti mandauit, vt Teribazum Ægypti ſatrapam vinctum ſibi mitteret. Orontes (metuebat enim C Teribazum) per inſidias hominem cepit,hoc ferè pacto. Domus erat. quæ ſpecum profundam habebat , ſuper ſpecus lectum collocauit, variis tapetibus ornatum. Vocat Teribazum, quaſi colloquium cum eo habiturus. Teribazus ingreſſus,conſedit,& per lectum in foſſam delatus atque comprehenſus,ad Regem vinctus mittitur. *Polyæn.lib.7.*

Artaxerxes Rex ad comprehendendum Tiſſaphernem miſit Tithrauſtem , duas epiſtolas ferentem : vnam ad ipſum, de bello contra Græcos, ſummam omnium rerum ei permittens : alteram ad Ariæum , vt eum cum Tithrauſte comprehenderet. Ariæus lectis literis,in vrbe Phrygiæ Coloſſis,Tiſſaphernem vocauit ad communicanda conſilia cùm de rebus aliis tum in primis de Græcis. Ille nihil ſuſpicatus mali, copias Sardis reliquit. Ipſe verò cum trecentis delectis Arcadibus & Mileſiis profectus, apud Ariæum diuertit : iamque balneis operam dans,acinacem depoſuerat. Ariæus cum famulis eum comprehendit, concluſumque,in currum obductum Tithrauſti agendum dedit. Qui Celænas vſque inſutum duxit. Ibi abſciſſum eius caput Regi tulit. Rex matri Pariſatidi miſit, D quæ maximè pœnas ob Cyri mortem ab Tiſſapherne repetere cupiebat, Græcorumque omnium ferè matres aut vxores ſupplicium Tiſſaphernis probarunt , eo quòd Græcos fraude circumuenerat. *Polyænus lib.7.*

Leucon bello contra Heracleotas , animaduertens aliquos ex Trierarchis proditionem moliri, & tranſitionem ad hoſtes parare comprehendi eos iuſſit, & ad ſe, inquit, parum honeſtos ſermones de ipſis deferri : verùm ſe fidem iis non habere. Ne igitur, ſi fortuna & caſus, victoriā hoſtibus dediſſet, ipſi in ſuſpicionem criminis venirent , eos quieſcere iuſſit : alioſque Trierarchos in eorum locum ſuffecit. Familiaribus autem in ſuſpectorū magiſtratus,vicorumque principatus cōmiſis,quaſi amico erga eos animo affectus , cùm verò bello finem impoſuiſſet: Iuſtum,inquit, eſſe,vt in ſuſpectos inquiſitio fieret, ne ſine ratione fidem illis non habuiſſe putaretur. Qui cùm in curiam veniſſent vna cum familiaribus, incluſos armata militum manu,omnes ad vnum morte affici iuſſit. *Polyæn.lib.6.*

Idem cùm, intellexiſſet ſibi multos ciues inſidias parare, conuocatis mercatoribus omnibus, tantùm pecuniarum à ſingulis mutuò accepit,quantum habebant:inquiens,hoſtes ſibi per proditionem dedi. Mercatores promptis animis mutuò E pecunias dederunt. Ille,conductis ipſis in aulam,confeſſus eſt, hoſtium inſidias: hortatuſque eſt,vt ſui corporis eſſent cuſtodes. Etenim tum demùm eos pecunias recuperaturos,ſi ſe incolumem & ſaluum conſeruaſſent. Quo factum eſt, vt pecuniarum cauſa mercatores armis ſumptis, alij corpus Leuconis ſtiparent,alij regiam tuerentur. Leucon horum,atque amiciſſimorum,quos circa ſe habebat auxilio, participes coniurationis comprehenſos , trucidauit : imperióque pacato, pecunias reddidit. *Ibidem.*

Seiles vt tria millia Perſarum , qui nouis rebus ſtudebant, morti traderet,finxit Seleucum per literas ſibi grauiter minatū:ſe verò ipſorum auxilio ad præuertendam eius iram vti ſtatuiſſe. Ad conſilium igitur agitandum conſtituit,vt omnes in vicum quendam,nomine Rhaudam, conuenirent. Illi credentes eius ſermonibus,venerunt. At ipſe(erat enim palus ſub vico profunda) in eo loco Macedoniam & Thracum equitibus trecentis armatiſque ter mille collocatis,præcipit,vt cùm peltam ferream tolli vidiſſent,excurſione facta, omnes ibi collectos perimerent. Qui oſtenſa pelta excurrentes,tria milia Per- F ſarum ad vnum omnes conciderunt. *Ibidem.*

Datames Car dux Perſarum , à Perſarum Rege deficiens, Paphlagoniam & Ciliciam occupauerat. Audiens Piſidas quaſdam copias aduerſus ſe parare , filium eò Arideum cum exercitu mittit. Qui cùm in prælio cecidiſſet , proficiſcitur eò pater parua manu. Erat autem cum eo Metrobarzanes ſocer eius,præfectus equitum. Is deſperatis rebus generi, ad hoſtes transfugit. Id Datames vbi audiuit,in vulgus edit Metrobarzanem ſuo iuſſu profectum pro perfuga, quo receptus facilius hoſtes interficeret. Quare relinqui eum non par eſſe,ſed omnes confeſtim ſequi. Quod ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum vt aduerſarij non poſſent reſiſtere, quum & intra vallum & foris cæderentur. Hac re probata exercitum educit,Metrobarzanem perſequitur,qui iam ad hoſtes peruenerat. Datames ſigna inferri iubet. Piſidæ noua re commoti, exiſtimantes perfugas mala fide compoſitóque feciſſe,vt recepti eſſent maiori calamitati:primum eos adoriuntur. Illi cur id fieret cum ignorarent, coacti ſunt cum eis pugnare ad quos tranſierant , ab G hiſque ſtare quos reliquerant. Quibus cùm neutri parcerent, celeriter ſunt occiſi. *Probus in eius vita.*

Aborzus cùm à tribus millibus hominum Perſidem incolentium ſibi inſidias parari ſenſiſſent , eos ablegauit , additis viarum ducibus, qui deduxerunt eos in locum quendam Perſidis nomine Comaſtum. Ibi vicorum inſignis multitudo,hominumque magna frequentia, multáque diuerſoria. Cum autem alius apud alium hoſpitem diuerteret,fortiſſimo præſidio vicos cingente , quilibet hoſpes ſuum hoſpitem inebriatum occidit. Corpora verò trium millium terræ mandata per noctem, deque medio ſublata ſunt. *Polyæ.lib.7.*

Agathocles cùm reſciſſet, à Tiſarcho, Antropino,& Diocle ſibi inſidias parari,accerſiuit eos, magnumque exercitum ipſis commiſit , vt egreſſi ſociæ cuidam ciuitati , quæ ab hoſtibus oppugnabatur,auxilio venirent : Et cras, inquit,in Timoleontium conueniemus cum armis & equis , omnemque expeditionem ordinabimus. Illi lubentibus animis hæc receperunt , quòd etiam ſe militares copias ad aggrediendum regem habituros putabant. Poſtridie cùm in Timoleontium conueniſſent,Agathocles ſignum ad eos comprehendendos dedit. H Reliqui audito ſigno, Dioclem,Tiſarchium & Anthropinum cum vniuerſo ſatellitio ad ducentos confoderunt:omneſque, quotquot his opem vellent adferre,ſimul neci dederunt , non minus ſexcentis. *Polyæ.lib.5.*

Hermocrates Syracuſiis factionem mouentibus,& magnam ſeruorum manum colligentibus , ad ducem ipſorum Soſiſtratum miſit legatum , vnum ex præfectis equitum Daimachum , cum quo intercedebat ei vſus & amicitia : nunciantem , duces admirantes fortitudinem ipſius , in animo habere omnes liberos dimittere , omnibuſque arma & æqualem commeatum tribuere: ipſum verò Soſiſtratum in ducum conſortium aſſumere , atque iam veniret , conſilium cum ducibus de communibus rebus capturus. Soſiſtratus amicitia Daimachi fretus,aſſumptis viginti ſeruis præſtantiſſimis,venit ad ipſos. Quibus comprehenſis , & in vincula coniectis , Hermocrates cum ſexcentis armatis egreſſus , cùm ſeruos cepiſſet , eis iurauit per ſuam fidem , nihil ipſis periculi futurum, ſi quilibet ad ſuum dominum rediſſet. Perſuaſi redierunt,

nam ferè trecenti ad Athenienſes transfugerant. *Polyæn. l.*1.

A Tullus Hoſtilius, cognita Metij Suffetij Albanorum dictatoris proditione, eo prælio, quod contra Veientes & Fidenates geſſit: cum patribus conſilium cepit Albæ diruendæ, quæ æmula eſſet Romæ. Ergo Albanis in caſtris exiſtentibus, miſit eò M. Horatium cum cohortibus, qui ciuitatem incenderet & euerteret. Sic vrbs ciuibus exhauſta, ſolo æquata eſt, quadringenteſimo fermè anno, ex quo ab Aſcanio eſt condita. Halicarnaſſeus Dionyſius quingentos minus tredecim ſtetiſſe annos, vno atque altero loco ſignificare videtur, triginta in Latio coloniarum matrem. Albæ excidio Roma aucta eſt, duplicatúſque ciuium numerus: Cælius mons, quo laxiùs incoleretur, vrbi additus, vbi Tullus ſibi regiam cepit. Albani genere & opibus illuſtres in patres leguntur, Iulij, Seruilij, Geganij, Curiatij, Clœlij, adduntur à nonnullis Metillij & Quintilij. Ipſum vero Metium Dictatorem, diſſimulando proditionis crimine, in populi concionem productum, capitiſque damnatum, quadrigis dilacerandum obiecit. *Sab. lib.*4. *En.*2.

L. Pinarius in Sicilia præſidio Hennæ præpoſitus, claues portarum, quas penes ſe habebat, reſpõdentibus magiſtratibus B Hennenſium, quòd ſuſpectos eos tanquam tranſitionem ad Pœnum pararent habebat, petiit vnius noctis ad deliberationem ſpacium: indicatáque militibus fraude Græcorum, cùm præcepiſſet, vt parati poſtera die ſignum expectarent, prima luce aſſiſtentibus militibus redditurum ſe claues dixit, ſi idem omnes Hennenſes cenſuiſſent. Ob eam cauſam vniuerſa multitudine conuocata in theatrum, & idem flagitante, manifeſta deficiendi voluntate, ſigno militantibus dato, vniuerſos Hennenſes cæcidit. *Front. lib.*4. *cap.*7. *& Polyæn. lib.*8.

Hanno, Carthaginenſium Imperator in Sicilia, cùm comperiſſet Gallorum mercenariorum circiter quatuor millia conſpiraſſe ad transfugiendum ad Romanos, quòd aliquot menſium mercedes non receperant, animaduertere autem in eos non auderet metu ſeditionis: promiſit dilationis iniuriam liberalitate penſaturum. Quo nomine, gratias agentibus Gallis, per tempus idoneum datis pollicitis, fideliſſimum diſpenſatorem ad Otacilium Coſ. miſit: qui tanquam rationibus interuerſis transfugiſſet, nunciauit nocte proxima Gallorum quatuor millia, quæ prædatum forent miſſa, poſſe excipi. Ota- C cilius nec ſtatim credidit transfugæ, nec tamen rem ſpernendam ratus, diſpoſuit in inſidiis lectiſſimam manum ſuorum. Ab ea Galli excepti, dupliciter Hannonis conſilio ſatis fecerunt: & Romanos cæciderunt, & ipſi interfecti ſunt. *Frontin. lib.*3. *cap.*16.

Hannibal ſimili conſilio transfugas vltus eſt. Nam cùm aliquos ex militibus ſciret transfugiſſe proxima nocte, nec ignoraret exploratores hoſtium in caſtris ſuis eſſe, palàm pronunciauit, non debere transfugas vocari ſolertiſſimos milites, qui ipſius iuſſu exiiſſent ad excipienda hoſtium conſilia. Auditis quæ prænunciauerat, retulerunt exploratores ad ſuos. Comprehenſi à Romanis transfugæ, amputatis manibus remiſſi ſunt. *Ibid.*

Elerichus, Bulgarorum Princeps, intelligens à ſuis familiaribus ſe prodi, in hanc ſententiam Conſtantino Copronymo Imp. ſcribit: Conſtitui profugere & me ad te recipere. Itaque mihi omnia tuta fore, literis miſſis confirma: ac ſignifica quos hic habeas amicos, vt eorum fidei me credens, vnà cum ipſis ad te perueniam. Qua fraude Bulgari Copronymus cir- D cumuentus, nomina amicorum præſcripſit: quos Elerichus omnes perdidit. *Cedren.*

Hugo, Lotharij Regis ex Valdrada pellice filius, Lotharingia occupata, ne à Germanis Franciſve illo regno pelleretur, omnia miſcere conatus, perſuaſit Godefredo Normannorum Regi, ſororis ſuæ Ægidiæ viro, vt æs militare ex Auguſti Caroli Craſſi fiſco petat: ſperans, ſiue eo negato hoſtes ex amicis ea repulſa futuros Normanis Germannos: ſiue conceſſo, Auguſti milites factos, in medias Imperij prouincias vbi viderent penetraturos Et vt ſanctum fidei neceſſitudiniſque pignus intercederet, ſimul Normanni ſua tutarentur, partem Lotharingiæ dotis ergo ſorori Godofredóque attribuit. Senſit artem Carolus. Normannum regem æs militare ſibi ſuiſque petentem, ad colloquium compoſito loco temporéque euocatum, poſitis inſidiis aduenientem intercepit, & occidit: ac paulò poſt Hugonem auxiliis deſtitutum, captum, luminibus priuauit. *Æmil. lib.*3.

Florentiſſimis ſuis ſuorumque rebus Henricus I. Francorũ Rex decedens, filij tutorem dedit Balduinum, comitem Flandriæ, virum integerrimum, & fidei ſapientiæque perfectiſſimæ. Cæteri Franci proceres in rerum procuratione admini- E ſtrationéque Flandrum verſari, æquiſſimo animo ferebant. Vaſconum mens labebat, alieniores à Flandro erant: veteri ſe dicebant, ne tutelam pupilli ſui, ſuum regnum faceret, ſi vni omnia libera conceſſaque ſint: quod ſoror regis ei nupſerat, ne regnum appeteret. Sed cùm etiam regem in poteſtate haberet, eius nomine delectum religionis ſimulatione indixit, quòd à Saracenis barbaráque religione Hiſpaniam magis quàm vnquam ante euaſtari diceret, futurúmque niſi quis anteuerrat, vt edomita Hiſpania in Galliam tranſeant. Velut ad ſacrum bellum libenti animo in armis nobilitas præſtò affuit. In Vaſconiam ductæ copiæ quaſi Pyrænæum tranſmiſſuræ. Tunc fama euulgata eſt, Hiſpaniæ vniuerſæ agros vſtos partim Saracenorum in Hiſpanos, partim horum in illos igne, nec eam commeatus inopem exercitus externos alere poſſe, vixque domeſticas copias tutari. Depoſita igitur illarum rerum ſimulatione, vires conuerſæ ſunt in Vaſconum conſiliis opprimendis. Ad officium conuenêre, iureiurando ſe tutori F pupillóque deuinxêre. Procerum liberi per ſpeciem honorum aulicæque gratiæ ac potentiæ pro obſidibus abducti. Exercitus ſacræ militiæ nomine auctoratus, re infecta, ac ne viſo quidem hoſte dimiſſus. Hæc res conſilio arteque magis quàm armis ingentem maieſtatem Flandro conciliauit, & ad exemplum cæteros incendit. *Æmilius lib.*3.

Ludouicus XI. Francorum Rex, conſpiratione procerum grauiter preſſus, auxilia externa implorare coactus fuit. Legatos miſit in Italiam ad Franciſcum Sforciam. Is quingentos equites Cataphractos, & tria millia peditum conſcribebat, ſed multò magis interea conſilio iuuit, quo vſus Rex propè ſedens vicit: Ne maieſtatem ſuam ludibriis fortunæ præliiſque vltrà committeret. In diſſimili ſua cuiuſque cauſa ſingulis eorum ſuam ſpem obiiceret, nihil denegaret: ita vniuerſam illorum rem retrò ituram. Hac arte diſiecto præſenti belli conatu, cætera procliuia rebus è ſententia componendis, ac maieſtatis regiæ ſanciẽdæ fore, Rex quoque ſuopte ingenio vafer, ne præſcriptio publici, quod in ore ſemper hoſtes habebant, à ſe populares abalienarent, illis reconciliaret, ſecundùm pugnam Lethericam Coruolio Leteriam reuerſus, in modum propè priuati hominis ſe demittens, neminem à latere ſuo ar- G cebat: conuiuio ciuium ipſe inibat: cœtus frequentes habens, dictitabat ſentire ſe quàm magnum onus regnum ſit: nec ſe, nec quenquam vnum illi ferendo eſſe: delectum virorum ſapientum ſanctorumque ac rerum peritorum ſibi habendum videri, ad quod concilium de ſummis rebus referat, communique ſaluti amplitudinique proſpiciat. Hoc blandimẽto vrbi Regiæ temporis gratia oſtentato, potiùs quàm dato, relictoque in ea præſidio, in Normanniam ad animos & ibi confirmandos, nobilitatemque armandam profectus eſt. *Æmil. l.*10.

MILITES OBEDIENTES ET DILIGENTES REDDERE.

In Genere.

Obedientia militum cùm ſe latiſſimè diffundat, in ſpecie quidem exempla ex Tit. ſuperioribus Militum robur laboribus firmare, item, Animare milites ad pugnam, petantur; in genere verò ex Tit. Magiſtri rei militaris.

Thracia gentes habet Cerronias & Scæboas. Hi conſuetudinem habent, vt Iunonis ſacerdotibus in bello ducibus vtan- H tur. Erat eis ſacerdos & dux Coſingas. Thraces ei parere recuſarunt. Coſingas ſcalas plurimas ingenteſque ligneas ædificauit, aliáſque aliis impoſuit. Fama erat, eum in cœlum ad Iunonem aſcendere in animo habere, ac Thraces accuſare; quod obedientiam præſtare nollent. Thraces ſtupidi & inertes, metuentes ducibus in cœlum aſcenſum, ſuppliciter obſecrabant, & iuramento ſe obſtringebant, imperata eius omnia ſe promptè facturos. *Polyænus lib.*7.

Alexander Magnus æſtiuo tempore exercitum præter fluuium, incumbentibus hoſtibus, duxit. Conſpicatus autem milites ſitire, & flumen oculos intendere, ne bibentes ordinem diſſoluerent, neque profectionis celeritatem impedirent, præconem iuſſit proclamare: Contineamus nos ab hoc flumine, nam aquam habet mortiferam. Illi metu commoti, abſtinebant, & iter accelerabant. Alexander perfecto itinere, & caſtris poſiti, ipſe cum ducibus apertè de fluuio bibit. Ridentes milites, & cauſam doli animaduertentes, ſine metu è fluuio aquam hauſerunt. *Polyæn. lib.*4.

Eidem

Eidem, victa Aſia, Macedones moleſti erant, & graues atque omnia per vim ab eo volebant extorquere. Qui mandauit, vt armati Macedones ſeorſim è cæteris ſtarent, è regione verò Perſæ. Qui cùm diſceſſiſſent: Diligite, inquit, Macedones, ducem, quem volueritis: ego vero Perſis vtar militibus. Si viceritis, faciam omnia quæ volueritis: ſin victi fueritis, experti vos nihil per voſmetipſos poſſe quidem, quietem agite. Hoc ſtratagema Macedones perterruit, atque in poſterum modeſtiores reddidit. *Ibidem.*

Nemini in Romana militia extra ordinem, etiam in prouocantem, contra imperium pugnare licuit. Idem Macedonibus, quibus iniuſſu ducis, aut arma capere, aut in ordines ire vetabatur. Niſi militari ſacramento miles adſcriptus foret, hoſtem gladio petere, aut militare, minimè fas erat, perindeque in eum militaris animaduerſio fuit, qui hoſtem militiæ ſacramento non adſcriptus occideret, aut qui claſſico reuocatus, tardius pareret, quàm qui ciuem aut ſocium iniuria occidiſſet. Ideo laudaſſe Cyrus dicitur militem, qui cum hoſtem interfecturus, gladium eduxiſſet claſſico receptu audito, ictum cohibuit, & hoſtem dimiſit. *Alex. lib. 1. cap. 20.*

Erat Romanæ militiæ vetus conſtitutum, ne miles ſine commeatu ab ſignis abeat, neve præſidio decedat, néve locum relinquat, aut è caſtris effugiat, neu diſcedat longius: ſed explorato, & ſub ſignis atque ſubſidiis poſitis non modò in aciem prodeat, ſed lignatum & pabulatum vadat: omnia denique velut ſi coram hoſte cauta præuiſaque ſint. Vtque milites die ſimul ac noctu iuxta parati inſtructique ad nutum imperiumque præſto ſint. Qui contra fecerat, aut ignominia notaque afficiebatur, aut ſeuera correptione capite luebat. *Alex. lib. 1. cap. 20.*

Miles quidam Lucanus delatus erat apud Q. Fabium Maximum, extra caſtra ſubinde amore mulieris pernoctare: cætera virum eſſe in armis eximium intelligens, comprehendi imperauit clàm amicam eius, atque ad ſe trahi. Vt attracta eſt, accito illi: Haud feſellit me inquit, contra diſciplinam militarem extra caſtra te pernoctaſſe. Neque verò etiam virtutes ante ignoraui tuas. Igitur factis tuis ſtrenuis, quam commiſiſti, condono fraudem. Poſthac manebis nobiſcum: habeo enim expromiſſorem, productamque mulierem tradidit ei. *Plutarch. in Apoph.*

Cn. Pompeius à Sylla in Siciliam miſſus, milites cùm acciperet in itinere flagitia committere, gladios eorum obſignauit. Qui ſignum amouiſſet, in eum duriter conſuluit. *Plutarch. in Pompeio.*

* MILITVM VITIA.

Eſt militum genus non vno vitio infame: abundat namque cædibus, calumniis, rapinis, latrociniis, extorſionibus, ſuntque vt ait *Ennius* apud *Ciceronem lib. 1. offic.* Cauponantes bellum.

Idcirco Ioannes Baptiſta illis præcipiebat neminem concuterent, nec calumniam facerent, eſſentque contenti ſtipendiis. *Luca 3.* quibus in rebus ordinariè delinquunt milites. Audiatur *Lucanus lib. 10. de Bello Ciuili.*

Nulla fides pietaſque viris qui caſtra ſequuntur,
Venaleſque manus. Ibi fas, vbi maxima merces.

Nihil damnabilius eſt in milite, quàm otium per quod vſus armorum dediſcitur, nutritur puſillanimitas, vires fatiſcunt, obrepit inertia, & ad immunditiæ actus animus occupatur. *Pet. Bleſ. in Epiſt. 94.*

Vegetij Renati teſtimonio, inutilis eſt omnino militiæ nutritus tenere, & deliciis aſſuetus, eam autem cenſet aptiorem, qui ſub dio & ad arma nutritur in labore. Solis patiens, vmbræ negligens, balneorum neſcius, æque ferens frigoris iniurias & caloris, rudis in cauſis, ſimplex in actibus, cibo moderatiore contentus, qui non erubeſcat foſſam ducere, reparare aggere, ferre lapides & cæmentum, lignorumque materiam comportare. *Ibidem.*

Clypeos defecerunt deauratos, prædam potius hoſtium cupientes, quàm certamen ab hoſtibus, bella tamen & conflictus equeſtres depingi faciunt in ſellis & clypeis, vt ſe quadam imaginaria viſione delectent in pugnis, quas actualiter ingredi aut videre non audent. *Ibid.*

In his Frontinus refert, cum ſecum quendam vidiſſet auro & gemmis multipliciter adornatum, dixit ſe non mirari, ſi tanta clypeum diligentia ornaſſet, in quo plus præſidij, quam in enſe haberet. *Ibid.*

Refert Pericles, non picturam, non aurum, & lapides, ſed ſcutum diuulſum, fractam galeam, hebetem gladium, faciem vulneratam cedere militibus ad ornatum. *Ibidem.*

Porro ordo militum nunc eſt ordinem non tenere: nam cuius os malorum verborum ſpurcitia polluitur, qui deteſtabilius iurat, qui minus Deum timet, miniſtros Dei vilificat: qui Eccleſiam non veretur, iſte hodie in cœtu militum fortior & nominatior reputatur. *Ibid. Epiſt. 94.*

Hodie militaris diſciplina, quam Vegetius Renatus & pleriqueque alij docuerunt, prorſus euanuit, & ſe in quandam delinquendi libertatem, & ſcurrilitatis ſpeciem deformauit. Olim enim ſe iuramenti vinculo milites obligabant, quod ſtarent reipublicæ ſtatu, quod in acie non fugerent, & quod vitæ propriæ vtilitatem publicã præhaberent: ſed & hodie tyrones enſes ſuos recipiunt de altari, vt profiteãtur ſe filios Eccleſiæ, vtque honorem ſacerdotij ad tuitionem pauperum, ad vindictam malefactorum, & patriæ liberationem ſe gladium accepiſſe: porro in contrariam verſa eſt, nam ex quo hodie militari cingulo decorantur; ſtatim inſurgunt in Chriſtos Domini, & deſæuiunt in patrimonium crucifixi: ſpoliant & prædantur ſubiectos Chriſti pauperes, & miſerabiliter atque immiſericorditer affligunt miſeros, vt in doloribus alienis illicitos appetitus, & extraordinarias impleant voluntates. *Ibid.*

Qui contra inimicos crucis vires ſuas exercere debuerant, in potibus & ebrietatibus pugnant. Vacant otio, marcent crapula, vitamque degenerem immunditiis tranſigentes, nomen & officium militiæ dehoneſtant. *Ibid.*

Menander Paracatatheca.

Στρατεία δ' οὐ φέρει περιουσίαν οὐδεμίαν,
Ἐφήμερον δὲ καὶ προπετῆ βίον.
Οὐ πεῖραν ἔχομεν, ὅτι οὐ σωτήριος.
Militia non fert vllam opulentiam!
Sed vitam qua in diem viuitur ac temerariam,
Quam experimur minime ſalutarem eſſe.

Apollonius in Aphanizomeno.

Ἔργον στρατιώτην ἐστὶ τὸ γῆρας λαβεῖν,
Ἐὰν εὐτυχῇ τ' ἂν μὴ δειλὸς ᾖ.
Difficile eſt militem inuenire, cui ad ſenectam
Vſque omnia bene ſucceſſerint, niſi timidus ſit.

* AD EA COERCENDA SEVERITAS DISCIPLINÆ NECESSARIA.

Notum eſt apud Hiſtoricos, perſæpe quibuſdam euentis magis expedire bono publico ſeueritatem, quam clementiam. Eſt autẽ inflexibilis animi rigor ſeueritas, nihil de merita vel ſtatuta pœna remittens. Hac in militia, ſi alibi, vtendum, hic omne erratum capitale eſſe debet, omne vitium vindicandum eſt. Enitendum vt idem error ſecundo non eueniat. Vnde Imperatori nihil magis probroſũ, quã dicere non putabam. Sæpè colluuies illa hominũ niſi ſeueritate & præfractis imperiis, cõtineri in officio non poteſt. Multæ exſtãt in hanc rẽ hiſtoriæ.

L. Domitius, vt eſt auctor *Val. Max.* cum Siciliam gubernaret, & ad eum aper eximiæ molis delatus eſſet, adduci ad ſe paſtorem cuius manu occiſus erat iuſſit. Interrogatumque quo telo beſtiam confeciſſet, poſtquam comperit venabulo id feciſſe, eum cruci affixit. Quia paulò ante ad extirpanda latrocinia, quibus Prouincia vaſtabatur, ne quis telum haberet edixerat. *Val. Max. lib. 6. cap. 3.* Similia videre eſt apud *Lampridium in Alex. Seuero.*

Memorabilis fuit ſeueritas diſciplinæ militaris in Aureliano Imperatore, quæ ita militi formidoloſa erat, vt poſt vnam caſtrenſem animaduerſionem nemo ſub eo deliqueret amplius. Illius epiſtola ad Tribunum militum, quem præſidio præfecerat, talis exſtat: Si vis Tribunus eſſe, imò ſi vis viuere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ouem nemo attingat, vuam nullus auferat: ſegetem nemo deterat: oleum, ſalem, ligna nemo exigat: ſua quilibet ſit annona contentus. Hoſtili præda, non prouincialium lacrymis diteſcant: arma deterſa ſint, calceamenta fortia: noua veſtis veterem excludat, ſtipendium habeat in baltheo, non in pompa.

Euagrius Græcus auctor rectiſſimè & veriſſimè ſcripſit, prudentia Ducum, & obedientia diſciplinaque militum, bona ingentia effici ſolent. Quod ſi vnum ab altero deſtituatur, claudicare vtrumque, & iſto præſtantiſſimo iugo diſſoluto, omnia euerti atque conturbari.

Qualis autem, & quam arcta & prudenter conſtituta militaris Romana vetus diſciplina fuerit, *Flauius Ioſephus*, poſtquã arma tam peditum quam equitum eorum exactè deſcripſiſſet, ita eam recenſet: Armorum quidem exercitatione comparant, vt non modo corpora, ſed animi quoque militum fortiores

tiores ſint. Maior autē illis eſt,ex timore diligētia.Nam leges A apud eos non deſertionis ſolum, verum etiam minimæ negligentiæ ſunt capitales, duceſque magis,quam ipſæ leges terribiles.Namque bonos honorando redimunt, ne in coërcendis noxis videantur crudeles. Tanto autem obſequio parent Rectoribus,vt & in pace ornamēto ſint,& in acie corpus vnum totius conſpiciatur exercitus. Sic eorum copulati ſunt ordines, ita circumduci ſunt mobiles, & acutis auribus ad præcepta, oculiſque ad ſigna,& ad opera manibus, vnde facere quidem ſemper ſtrenui ſunt, pati verò tardiſſimi. Nec eſt vbi prælianteſ, aut multitudinem hoſtium, aut conſilia cenſere Ducum,aut difficultatem regionum: ſed ne fortunæ quidem ſuccubuere.Nam & ea certiorem putant eſſe victoriam.Quorum igitur(pergit Ioſephus)actus à conſiliis incipiunt,conſultaque adeò ſtrenuus exequitur exercitus, quid mirum ſi Euphrates ab Oriente,& Oceanus ab Occidente,itemque à meridiano tractu Africæ fertiliſſima regio, & à Septentrione Rhenus atque Danubius ſunt Imperij limites, quum minorem eſſe poſſidentibus poſſeſſionem rectè quis dixerit&c.

Ob hanc cauſam miles Romanus ita à Vegetio definitur. B quod etiam leges Cæſareæ reſpiciunt; nempe eum eſſe, qui ſub Imperij Romani ſigna iurans caſtris inhabitet, ad arma contra hoſtes expedienda ſemper paratum;duritiem pro Imperio perferre, & malum hoſtile manu militari à Rep.Rom arcere adſuetum.

Præterea ab Imperatoribus omne id, quod ad conſeruandam militarem diſciplinam, & ad ſecuritatem ſubditorum ſpectat, diligenter in multis legibus ſancitum eſt, ſicut reliquiæ exſtant *in tit.cap.36.*

In primis verò lex Imppp. Honorij Theodoſij AA. memorabilis eſt, vbi ita Ioanni Pp. reſcribunt: ſolam ſanè hoſpitalitatem ſub hac obſeruatione concedimus, vt nihil ab hoſpite, quod vel hominum vel animalium paſcuis neceſſarium creditur, poſtuletur, omninòque ſit acceleratum iter, atque continuum, nec vlli liceat reſidere, ne diuturnitas commanentium, vlla ex parte prædium vexet. Decem etiam librarum auri mulcta ferietur, quiſquis adminiſtrator, erogator, apparitorve vllus,militans ſcilicet vel iter agens, vllo in loco aliquid ab hoſte poſtulauerit. In tantum enim inhiberi ſcele C ratum morem iubemus, vt ipſis quoque præbentibus impunitum eſſe non patiamur, ſi quid contra præceptum noſtrum probati fuerint obtuliſſe.

Non ſolum autem Romani,ſed etiam alij Reges & Principes viri obſeruarunt,quam neceſſaria res ſit diſciplina & obedientia militum:è contra,quanta damna & oppreſſiones ſubditorum,atque pernicies rerum,vbi ea negligitur & corrupta eſt,ſequantur. Ideòque multæ leges & ordinationes,tam veteres, quam recentes paſſim exſtant. Inprimis autem libellus Græcus Latinus, de motibus & pœnis militaribus, Iuſtiniani Imp. iuſſu editus eſt. Exſtat ſanctio Imperij, in comitiis Spirenſibus facta,& anno 1570 publicata, de diſciplina militari equitum & peditum in Germania inſtituenda & conſeruanda. Vtinam ea quæ tam prudenter & vtiliter conſtituta ſunt, ſeruarentur! ſed & hic licet exclamare cum *Horatio.*

Quid leges ſine moribus
Vanæ proficiunt?

* TVRCARVM DISCIPLINA MILITARIS.

D Turcæ apud quos viget diſciplina militaris,quando non in ſolo hoſtili eorum exercitus, qui ſolet plerūque eſſe immenſus procedit,non ſolum accuratè cauent, ne conſitis agris hortiſve damnum inferatur,verum etiam vt cautiores,vel contumaciores ſeueriſſimè puniant. De qua re habemus memorabile exemplum apud *Bartholomæum Georgeuitzium*, qui, vtpote αὐτόπτης, ita ſcribit: Tanta ſeueritas diſciplinæ eſt in bello, vt nemo militū auſit aliquid iniuſtè rapere,alioquin abſque vlla cōmiſeratione puniretur. Habētur enim inter eos ordinarij cuſtodes,ſiue defenſores earū rerū, quæ in via militibus obuiam per pueros octo vel decem annorum venales portantur, panes, oua, fructus,auena & ſimilia. Tenentur ſic quoque defendere dicti præfecti,hortos fructuum,circa viam ſitos, vt nec ipſi audeāt vnum pomum, vel huiuſmodi ſimile ſine licentia poſſidentis carpere, alioquin & tales capitis pœnam luerent. Quum eſſem, inquit, in exercitu Turcæ in expeditione contra Perſas, vidi Tſaphiam vna cum equo & miniſtro decollari, quod ſolutus equus arua cuiuſdam ingreſſus fuerat.

Id ipſum aſſeuerat *Melchior Seidlitzius* nobilis & vir mili- E taris, *in ſua peregrinationis hiſtoria*, vbi dicit, ſe, cùm induſtria Gallici legati, cum ſuis ſociis,ex Turcica ſeruitute duriſſima, liberatus fuiſſet, vidiſſe in caſtris Turcici Imperatoris, quæ aliquot milliaria,& in his nonnullos pagos complectebantur, tantam diſciplinam,modeſtiam & ſecuritatem, vt illis pagis, omnes fructus,gallinæ,& aliæ aues cicures,oua quoque atque reliqua colonorum ſubſtantia vniuerſa, penitus intacta manſerit. Quare ibidem noſtrorum militum diſſolutionem, capacitatem,& licentiam grauiter deteſtatur.

Si quis apud eos furatur, aut violenter rapit, ſuſpenditur: vt contigit Ianizaro cuidam, qui mulierculæ cuiuſdam, portantis in forum lac venale, ebiberat, non ſoluendo precium, quum accuſatus coram iudice negaret factum, pedibus ſurſum ſuſpenſus, chordaque per medium ligatus, lac ſtatim euomuit, atque illico iudicio ſtrangulatus. Hoc me præſente (inquit Bartholomæus Georgeuitzius) in Damaſco contigit, cum ex Armenia Hieroſolymam proficiſceretur.

Plura ſtudioſus lector reperiet de hac re apud Busbe- F quium, vbi formam caſtrorum Turcicorum, & diſciplinam militarem eorum eleganter deſcribit.

* MILITARIS DISCIPLINÆ COMMODA.

Rex Chriſtianiſſimus Clodoueus aduerſus hæreticos Arianos pugnaturus, accepta à ſancto Remigio Rhemenſi Epiſcopo ad tam periculoſum bellum conficiendum benedictione, à quo & ſacrum quoque baptiſmum acceperat, edita ſanctione hæc vniuerſo exercitui mandauit. Imprimis de miniſterio Eccleſiarum omnium præcipimus, ne ad ſubripiendum ea aliquis conaretur, neque de ſanctimonialibus, neque de viduis, quæ in religione Domini deuotæ eſſe probantur: ſimili conditione de clericis, vel filiis ſupra dictorum tam clericorum,quàm viduarum, qui cum illis in domo ipſorum conſiſtere videbantur. Idem de ſeruis Eccleſiarum, quos de Eccleſiis tractos per Epiſcoporum ſacramenta conſtiterit, præceptum eſt obſeruare, vt nullus ex ipſis aliquam violentiam vel damnum patiatur. Quod verò religioſiſſimus Prin- G ceps lege ſancita cauit, illud ipſum inuiolabiliter quidem voluit cuſtodiri; vt quæ de ipſo his verbis ſcribit *Gregorius Turonenſis*, apertè declarant: quoniam (inquit) pars hoſtium per territorium Turonicum tranſibat, pro reuerentia beati Martini dedit edictum, vt nullus de regione illa aliud quàm herbarum alimenta, aquamque præſumeret. Quidam autem de exercitu, inuento cuiuſdam pauperis fœno ait: Nonne Rex herbam tantum præſumi mandauit, & nihil aliud? & hoc (inquit) herba eſt. Non enim erimus tranſgreſſores præcepti eius, ſi eam præſumimus: cumque vim faciens pauperi, fœnum vi abſtuliſſet,factum peruenit ad Regem. Quo dicto citius, gladio exempto, ait: & vbi erit ſpes victoriæ,ſi beatus Martinus offenditur? Satiſque fuit exercitui,nihil vlterius ab hac regione præſumere. *Greg. Turon hiſt. Franc.lib.2. cap.37. apud Baron. tom.6. an.Chriſti 507. Carol. Sigon. de Imp. Occid. libro 16. an.506.*

Narſes belli Dux fortiſſimus à Iuſtiniano Imp. contra Totilam in Italiam miſſus, re bene geſta lætior factus, id omne Deo acceptum (vt erat in vero) indeſinenter referebat. Conuerſus deinde ad ea quæ proxima erant adminiſtrādum, Lon- H gobardorum in primis nefanda facinora ſe in expeditionem ſequentium vindicare primùm & expiare curauit. Illi namque ad cæteram vitæ factorumque impietatem & ſcelus, vel ædificia ipſa, in quæ diuerterant, iniuſſi cremabant, ſtuprumque fœminis & vim inferebant, ſacras in ædes refugientibus. Vnde magna pecunia hos primum donatos, ad proprios redire penates permiſit, Valeriano, Damianoque ſuis cum copiis Ducibus traditis; qui eos tamdiu deducerent, quoad in Romanorum cōfinia perueniſſent; & illis iniunctum, vt ſine aliorum iniuria pertranſirent. Delegit potius, inquit *Baronius* robore fortiſſimorum carere militum, quàm Deum eorum perperam factis offendi, propè ſciens ex militum delictis infirmiorem exercitum reddi, ex pietate autem imbelles effici quoſque fortiſſimos. *Procopius de bello Goth.lib.3. apud Baron. tom.7.anno 553.*

Anno Chriſti 555. Bucellinus dux Francorum cum dicto Narſete prælio decernens apud Capuam ab eo victus eſt, ac necatus cum omni Francorum exercitu, adeo vt ex tam ingenti

A ingenti hoſtium numero quinque tantummodo fuerint reperti, qui remearint ad propria. Rem porrò egregiè geſtam cum Agathias deſcribat, id tribuit eius pietati ac iuſtitiæ, qui legionibus & ordinibus in acie diſpoſitis, non ante conſerere manus cum hoſte voluit, quàm purgato exercitu: inuentum enim tunc vnum Herulorum nobilem militem, qui ſeruum occidiſſet, pari illum pœna plectendum eſſe iuſſit; nec magni fecit, etſi in tanta temporis ac rerum neceſſitate ingens Herulorum multitudo ſeſe ab exercitu, mortem gentilis ſui ægro ferens animo, ſepararet. *Agathias lib. 2. Baron. tom. 7. an. 555. Petr. Ribaden. lib. 2. de Principe, cap. 5.*

Beliſarius Conſtantinopoli à Iuſtiniano in Africam miſſus cum exercitu, cùm Heracleam, & inde Abydum perueniſſet, ibi dies quatuor dum hæreret maris tranquillitatem exſpectans, caſus contingit huiuſmodi: Duo Maſſagetæ quendam è ſociis vt ebrios irridentem interfecerunt: nam omnium maximè vino dediti Maſſagetæ ſunt. Beliſarius igitur ambos hos in Abydi quodam promontorio palo infixit. Quod factum cùm alij, tum ex eorum genere viri maximè ægrè ferre; Beliſario dixerunt, ſe non ex lege aut pœna aliqua coactos, cum

B Romanis ſubditi non ſint, ſed ſponte in exercitu eſſe: tali igitur ſupplicio non eſſe apud eos conſuetudinem delinquentes plectere. Cum his itaque plures conſenſere, qui maximè propter ſcelera, impunita eſſe delinquentium peccata cupiebant. Beliſarius igitur vniuerſum congregans exercitum, hæc alloquitur: Si nunc apud vos belli expertes, ac nunc primum militantes verba haberem, longa mihi opus eſſet oratione ad enarrandum, quantam vim habeat ad victoriam obſeruatio iuſtitiæ. Huius diſciplinæ ſummam, tam pugnæ finem atque fortunam imperiti in dextris conſiſtere tantum exiſtimāt: vos autem, qui ſæpe inimicos viciſtis, neque corporibus, neque viribus vobis inferiores, ſæpe etiam victi fuiſtis, non ignorare puto, quòd homines quidem vtrinque ex acie inter ſe dimicant, finem verò tantùm, quem Deus voluerit, conſequuntur. Nam & corporis proſperitatem, & armorum diligentiam, cæteramque belli præparationem longè inferiora iuſtitia & in Deum obſeruantia eſſe, non dubium: quam ſi quis ſectatus fuerit, magis ei quam ex ſupradictis felicitas obuenerit. Prima igitur iuſtitiæ cura, iniuſtè interfectos vlciſci. Si enim iuſti &

C iniuſti iudicium in eos exerceri, qui propè non ſunt, præterea tum nullus iam metus erit: vilis admodum fuerit homini animæ ratio. Si quis enim barbarus proximum per ebrietatem occiderit, ac venia propterea poſtulata, ſe crimine ſolutum dixerit: peccata licentia longè fuerint priora. Neque enim vlla ratione fas ebrium eſſe, multò minus in exercitu militi proximos ob id interficiendo. Ipſa enim per ſe temulentia, vel cæde non conſequente, pœna eſt digna: quanto magis ſi ea conſequatur, multo item magis in proximum, quam alienum. Exēplum itaque facti quale ſit, & quam deteſtabile, ipſi conſpicitis. Vos ergo manibus temperare, ab iniuriaque abſtinere opus. Nec putatote me continentem, iniuſtum quoquo modo toleraturum; neque illum quamuis hoſtibus formidoloſum ac terribilem, qui alioquin manibus in hoſtes puris non feratur, vllo modo commilitonem putaturum; cùm fruſtra ſit fortitudo, vbi iuſtitia defuerit. Vbi Beliſarius finem dicendi fecit, exercitus omnis & verba Imperatoris non contemnenda conſiderans, & illorum ſupplicia ſpectans; timore corripitur; iamque ex illo frugi eſſe, & ex æquo inter ſe viuere apud talem

D Ducem non iniuſta paſſurum cogitabant. *Procop. de bello VVandal. lib. 1. Baron. tom. 7. ann. 533.*

Anno Chriſti 674. indictione ſecunda, Wamba Rex Hiſpaniarum aduerſus tyrannos, qui Galliam Narbonenſem, & alia loca regni ſui proditione ſubegerant, comparato exercitu progrediens, diuino munitus auxilio ſex menſium ſpatio eoſdem feliciter debellauit, penituſque deleuit. Ad hos autem debellandos tyrannos expeditionem parans Rex maximè pius, primùm omnium ſtuduit exercitum communire iuſtitia: quamobrem in ipſo procinctu, quos ſciuit milites adulteria perpetraſſe, iuſſit amputari virilibus, hanc tanto Principe dignam ſententiam promens: Ecce iam iudicium imminet belli; & licet fornicari, vt Deus ad iracundiam prouocetur? Fruſtrà pergit ad bellum, quem iniquitatis comitatur exemplum. [Qui verò primum ſceleribus militum eo modo purgauit exercitum, à Deo accepit, vt Angelos haberet commilitones. Ita quidem teſtatur dignus cui credatur auctor, nempe viſum eſſe Angelis vallatum exercitum. Sed reddamus hic eius verba: Manifeſtè, inquit, diuina protectio adfuit; quod cæleſtibus indiciis patuit euidenter. Viſus eſt enim Angelorum excubiis protectus noſter exercitus, & ipſos Angelos

E ſuper caſtra coruſca volitatione protectionis ſuæ ſigna protendere,] quod & rerum declararunt euenta: ſiquidem difficillimum bellum aduerſus duos tyrannos Vaſconum Francorumque roboratos auxilio, ciuitatibus munitiſſimis tutatos, breuiſſimo temporis ſpatio ſumma felicitate confecit: inſuper & poſt deuictos tyrannos, Lupum Ducem pollentem Francorum viribus nullo negotio ſuperauit, deque omnibus triumphum glorioſiſſimum egit. *Ex Luca Tudenſi Bar. tom. 8. ad an. Domini 674. 1. 2. 3. 4.*

Santius IV. qui Alphonſo huius nominis decimo patri ſuo in regnis ſucceſſit an. Domini 1284. virtutibus pollebat, quæ Reges non mediocriter ornant, præcipuè tamen in bellis diſciplinæ militaris fuit ſeueriſſimus cuſtoditor: ſæpe enim pro parua inobedientia milites virgis cæſi; manus amputauit, inobedienteſque in mediis caſtris ſecuri iuſſit percuti, nonnunquam propria manu cecidit: nam cùm contra Saracenos bellum gereret, orta ſemel ſeditione & tumultu in exercitu, cùm per alios ſedari non poſſet, procedit Rex nudus ſola in-

F dutus camiſia, ac ſe in medio ſuorum inuicem pugnantium iniecit, dicens: O ſtrenui milites, vbi eſt fides veſtra? non in veſtros commilitones, ſed in me gladios figite, qui vos huc adduxi. At cùm ab armis non ceſſaſſent, ille inermis vt erat, arrepta lancea ducis percoſſit milites, qui principales in tumultu videbantur, dicens: Aut Saracenos veſtros hoſtes, aut me percutite, qui vos percuſſi; nec hodie eiſdem infidelibus tantam detis gloriam, & vobiſipſis tam funeſtam ignominiam, vt gladiis veſtris non hoſtilibus pereatis. Tunc omnes aut metu, aut pudore ab armis abſtinuerunt. *Ex Roderic. Santio part. 4. hiſt. Hiſp. cap. 7.*

Inuicta res eſt iuſtitia, quæ prius infuſtos poteſt amicos reddere, ac hoſtes perinde attrahit, atque magnes ferrum. Quidam miles BELISARII autem domeſticam rapuerat. Ea qui per iniuriam ſpoliatus erat, clamorem tumultuarium tollit. Quo Beliſarius audito factum illud moleſto tulit animo: militem rapinis deditum perquirendo reperit; ardentius excandeſcens pœnam pro delicto non magno atrocem & grauem ſtatuit: quippe miſerum in crucem agi iuſſit, atque

G hoc ſupplicij propter animum iniuriæ cupidum perpeti. Quamuis enim à natura ſic comparatus erat, vt per humanitatē cum hominibus ageret, dulcique melle verba ſua temperaret, tamen idem notat, experientes & claros in arte ſua medicos ſolere nonnunquam amara miſcere. *Conſt. Manaſſ. in Ann.*

Alphonſus X. Caſtellæ & Legionis Rex, ſui regni initio, oppidum de Niebla in Vandalia per Saracenos diu occupatum menſibus decem obſedit, illudque machinis continuò debellauit. Occurrit tandem in caſtris ſuis innumera quædam muſcarum plaga, quæ manducare homines non ſinebat, quin & illas vna cum cibis manducarent. Ex qua re omnes ferè de caſtris ventris fluxum, quem dyſenteriam vocant, incurrerunt, plurimique moriebantur. Cùm Barones & milites Regi ſuaderent, vt ab obſidione diſcederet, ille tamen perſeuerandum dixit in re incepta, vt alter Ioab in obſidione Rabba, qui vt ſcriptura teſtatur, ſuorum ſuaſionibus non acquieuit, donec ciuitas, licet cum ſuorum incommodo, caperetur. Sciebat enim quod (vt ait Hieronymus) abſque perſeuerantia nec qui pugnat, victoriam, nec victor palmam triumphi aſſequitur.

H Vix itaque Alphonſus verba expleuerat, illico duo Monachi ad Regem acceſſerunt, monentes ad perſeuerantiam obſidionis, quoniam Mauri victualibus carebant, mori denique cupti erant. Plagam verò muſcarum pollicebantur ceſſare, ſi eorum conſilio Rex annueret. Perſuaſerunt enim Regi, vt publica banna acclamarētur, vt quiſquis certam muſcarum ſummam ad quoſdam puteos propè caſtra afferret, duos Turonēſes argenteos pro ſalario obtineret. Qua induſtria euenit, vt infra biduum tribus profundis puteis muſcarum ſpurcitiis repletis plaga muſcalis, ſimul & dyſenteriæ morbus penitus ceſſarent, &c. *Ex eodem, part. 4. hiſt. Hiſp. cap. 3.*

* NEGLECTÆ DISCIPLINÆ INCOMMODA.

Corrupta diſciplina inter milites præſertim errones & tyrones, quam immenſa damna ſequantur, optimè intellexit & perpendit Ferdinandus Hiſpaniæ & Aragoniæ Rex prudentiſſimus. Is enim longa experientia bellorum edoctus dicere ſolitus fuit, vt *Gomezius* ſcribit: Delectus qui ex ignotis & vagis hominibus haberentur, perniciem potius quam vtilitatem in Rempublicam inducere. Nam obſcuri illi, atque immodeſti

A & impuri homines, peſſimiſque exemplis famoſi quocunque accederent, ex rapto viuere, vicos & agros miſere vaſtare, infimam plebem & ruſticos homines affligere, milleque alia ſcelera patrare. Vnde idem Rex Ferdinandus ſæpenumero expeditiones aliquas nõ alia de cauſa parandas eſſe aiebat, quam vt furibus ſicariis, ganeonibus, & perditis hominibus iuuentus Hiſpana expurgaretur, quæ malorum conſortio inutilis & vitioſa paulatim reddebatur.

Hoc conſilio iam olim in Athenienſium Republica Periclem clariſſimum Imperatorem vſum eſſe, ex hiſtoriis nouimus, qui ſingulis annis claſſem ornare ſolitus erat, vt ignaua, turbulenta, & ſeditioſa plebe ciuitatem ſuam leuaret, ac velut ſentinam improborum exhauriret ex naui Reipublicæ.

Non enim ignorarunt prudentiſſimi viri, bellum in ſe cùm alia plurima, tum illud inprimis habere, quod & malè animatis hominibus afferat peccandi facultatem, & plerumque principibus conniuendi neceſſitatem.

Idipſum elegantiſſimis verſibus expreſſit *Hoſpitalius Cancellarius Galliæ.* Ita enim incommoda belli depingit:

E *Nemo vnquam bello melior fit ſine ſecunda,*
Siue mala, infelix, commiſerit alite pugnam:
Bella docent homines peccare, metumque Deorum
Excutiunt: pœnas infernaque tartara rident.
Hi quorum ſolis fiducia nititur armis:
Propoſita eſſe bonis in cælo præmia rident, &c.

Inter alios viros militares neglectum diſciplinæ militaris deplorauit Georgius Fronsbergius, patrum noſtrorum memoria. Dux militum veteranus & fortiſſimus atque feliciſſimus, qui Maximiliano I. & Carolo V. Cæſaribus, ſæpenumero vtilem operam contra eorum hoſtes præſtitit: is dicere ſolitus fuit: Tria militem abſterrere à militia; vaſtationem & depopulationem hominum innocentiſſimorum, à quibus nunquam aliquis fuit læſus, deinde vitam diſſolutam, & impiam militum: poſtremo ingratitudinem quod benè meriti plerumque negligantur. Compoſuit autem ipſe cantilenam Germanicam elegantem, in qua queritur, quid ſibi ipſi, ob diuturna merita, & ſeruitia contigerit.

Idipſum quoque neglectus videlicet diſciplinæ militaris, monuit Franciſcum Guicciardinum, vt queratur factum eſſe
C magna ſui æui militiæ iactura, vt milites nullum inter amicos & hoſtes diſcrimen ponant, & ſic non minus populos prouinciaſque vaſtent, ij qui vt eas defendant, quam qui vt offendant, ſtipendia accipiunt.

Hoc referre non incommodè licet (non in contumeliam Germanicæ gentis virtute & rei militaris experientia nulli ſecundæ, ſed vt rectius cognoſcatur ſuperbia & faſtus Barbaricus Turcorum) ea quæ *Auentinus* memoriæ tradidit. Rhodienſes inquit, aliquando ad Imp. Fridericum III. & principes Electores præſcripſere, Thracicum Imperatorem; cum conſiliarij & Duces ei autores eſſent, ne Chriſtianos inprimis verò Germanos armis laceſſeret; eis reſpondiſſe, Se nequaquam Chriſtianorum, inprimis vero Germanorum, arma exhorreſcere, & quidem quatuor de cauſis, quia ſint diſcordes, & quemadmodum quinque ſui digiti, nunquam in vnum coaleſcũt; quia laborum ſint impatientes, & præ aliis Germani ſint helluones, potatores, in caſtris ſcortorum turbam foueant, ducesque belli plumis potius quam armis militaribus gaudeant: quo temerè, cæco impetu, citra ordinem ad res gerendas ruant: quod
D legum & Iuſtitiæ ſunt negligentes, nullos virtutum præmiis ornent, nec etiam meritis pœnis ſcelera afficiant, quodque etiam erga eos, qui veniam & miſericordiam merentur, ſint aſperi & crudeles: contra eos, in quos ſeuere animaduertendum erat, lenes & miſericordes, &c.

Ferdinandus cum ad Sarnum fluuium caſtra haberet, hoſtis verò partim intra oppidum, partim in ſuburbio copias ſuas collocaſſet, parũque abeſſet à circumſeſſo: conſilium cepit adoriundi eos, qui pro ſtatione erant. Itaque iuſſo peditatu latera mõtis de tertia vigilia occupare, & ſigno dato inde decurrere; ipſe albeſcẽte cœlo, effractis portis, quæ ad caput omnis obſtructæ erant aliquot turmas immiſit, & quid agi vellet imperauit. Equites pediteſque hoſtem imparatum nacti, ad prædam conuertuntur, qua capti, dum nihil ad præſcriptum agunt, hoſti perterrito ac deſperatis rebus iam de fuga cogitãti, tempus dant ad arma capienda, acieſque inſtruendas. Qua è re tanta rerum commutatio facta eſt, vt nihil regis præſentia, nihil peritia rei militaris profuerit, quo minus, vrgente hoſte, in fugam verterentur omnes, magno accepto detrimento. At eius prælij, quod biennio poſt Apuliæ factum eſt, cum Ferdinandus, verſo in fugam hoſte, in locum iniquum ſucceſſiſſet non magis virtute militum, quam obedientia victor fuit. Hoc prælio confecto, & Troia capta, cum ego (inquit *Richterus in axiom. pol. reg.* 219.) Tribunum quendam, ſtrenuum virum, & rei militaris peritum, grauius increparẽ: quod peditatu ſuperiores, equitatu propè pares, loco nobis iniquo, per ignauiam victi eſſent: Sanè, inquit, obedientia militum potius, quam fortitudine, victi ſumus; toto enim prælio, neminem vnum è militibus, Ducibuſque veſtris, niſi ad præſcriptum agentem, animaduertimus: quæ res omnium animos conſternauit. B

Legimus Q. Tullium Ciceronem grauiter à Cæſare fuiſſe increpatum. Hunc ille cum legionibus, Ambiorigem inſecuturus, & hoſtium fines populaturus, caſtris præfecerat; relicta cum eo legione quartadecima, quæ eſſet præſidio impedimentis, quæ ad Vatucam contuliſſet, imperaueratque, vt ad aduentum ſuum omnes caſtris contineret. Cicero ſex dies tãta diligentia ſeruauit Cæſaris præceptum, vt ne calonem quidem extra munitiones exire pateretur. Septimo tamen, diffidens Cæſarem, quo dixerat die, affuturum, quod longius progreſſum eum audierat, neque vlla de reditu illius fama afferebatur, ſimul permotus vocibus hanc patientiam inculantium, & penè obſidionem appellantium, ratúſque diſperſis ac penè deletis hoſtibus in millibus paſſuum tribus, nullum damno locum eſſe, quinque cohortes frumentatum in proximas ſegetes miſit. Quibus in frumentatione occupatis, Germani equites, qui cis Rhenũ tranſierant, interueniũt: & quo venerãt curſu, in caſtra erumpere conati, parum abfuit, quo minus illa caperent. Reuerſus Cæſar, Ciceronem, vt dixi, increpuit: queſtuſque eſt quod cohortes ſtatione præſidioq; emiſſæ miſſent, ac ne minimo quidem caſu locum delinqui debuiſſe. Nã dum clamoribus militum commouetur, immemor præcepti ſactus, penè cum tota legione cæſus, caſtriſque exutus eſſet. F

Nicolaus Picininus de nimia indulgẽtia, vſus eſt milite adeò incótinẽte, vt quamuis edicto id caueret, & multos ſæpè ſupplicio afficeret, nunquã mercatoribus ad caſtra ſatis tutus eſſet acceſſus: Itaque inopia neceſſariarũ rerum ſemper laborabat.

* MILITVM PRÆMIA, COMMODA.

Ad Diſciplinam, cuius ſeruatæ commoda, neglectæ incommoda deſcripſimus, capeſſendam, multum momenti habent præmia & honores, hæc enim ad pericula ſubeunda prouocant militum animos. G

Apud Romanos ſi quis animosè & fortiter ſe geſſiſſet, auctorque eſſet egregij facinoris, primum conuocata concione laudes eius coram multitudine dicebantur.

Tum ſi hoſtem extra ordinem trucidaſſet, haſta donabatur, eáque pura, id eſt, ſine ferro. De Claudio *Propertius lib.* 4.

Sed tua ſic domitis Parthæ telluris alumnis,
Pura triumphantes haſta ſequatur eques.

Si ſpolia legiſſet, præmium dabatur, pediti quidem Phiala, equiti Phalera. Item armillis ex auro donabantur. Meminit *Tertullianus*, & notat *Plinius*, Ciuibus proprium fuiſſe iſtiuſmodi donum. Argentearum armillarum *Liuius* mentionem facit. *Silius* inter dona Scipionis,

——Phaleris hic pectora fulget
Hic torque aurato circumdat bellica colla.

En etiam torques pro armillis, aut cum illis. Phaleræ antè erant quæ demiſſæ pendebant ad pectus: Torques verò magis contorti, & ex annulis plexi. Catenam dicimus vulgari voce, vel catellam. Sic in *Liuio Lib.* 39. vocantur. H

Omnium mortalium beneficentiſſimus ſcribitur apud *Suidam* extitiſſe Beliſarius ſub Iuſtiniano, qui & eorum qui infeliciter pugnauerant vulnera pecuniis multis ſolabatur: & qui proſperè, armillas & torques præmia donabat.

Inſuper donatiuis militaribus accenſenda ſunt vexilla. In *Vopiſco* dantur Aureliano haſtæ puræ decem, vexilla bicolora quatuor.

Auguſtus verò Agrippæ poſt naualem victoriam, cæruleum vexillum, ait *Suetonius*. Et hæc quidem omnia inter minora dona reputantur.

Maiora erant primum Coronæ. De quibus lege *Titulum de Coronis*, earumque varietate, & vſu.

Ad hæc præmia accedebant prærogatiuæ ſingulares, nempè quod coronari & triumphãtis in morẽ Ludis intereſſe, imò & inire poſſent. Meminit *Liuius in Papirij triumpho*, item *in Manlij*, de Siccio vel Sicino. *Val. l.* 2. *c.* 2. Quin & equites equo publico in Tranſuectione annua donis acceptis vſi. Solent denique eadem in Iudicium aut diſcrimen adducere, virtutis oſtentãdæ

cauſa

cauſa. Spolia quoque hoſti detracta in ædibus ſuſpendebantur, quod Græcis etiam vſitatum monumentum virtutis, idque in poſtibus ipſis & foribus, quamuis *Silius lib.6.* in atriis etiam ponat. De poſtibus *Tibullus ad Meſſallam.*

Te bellare decet terra Meſſalla, marique,
Vt domus hoſtiles præferat exuuias.

Virgilius quoque ſcribit:

Multaque præterea ſacris in poſtibus arma
Captiui pendent currus, curuæque ſecures,
Et criſta capitum & portarum ingentia clauſtra
Spiculaque clypeique ereptaque roſtra carinis.

PRÆMIA MILITARIA POST BELLVM

☞ *Hæc præmia quæuis, ſiue Honorum, ſiue Munerum rationem habeant.*

Otho I. Imp. more à Francis accepto, fortiſſimum quemque militiæ ſuæ adſcribere, eoſque, qui ſtrenuam ſibi fidelemque operam nauaſſent, regalibus ſuis inſignire inſtituit. Erant autem Regalia, dignitates & prædia, quæ Rex benemeritis ad arbitrium concedebat. Dignitates, vt Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, Valuaſores, & Valuaſini. Prædia, vt vectigalia, telonea, portus, ripatica, pedatica, monetæ, piſcatiæ, molendina, ſalinæ, fluminum vſus, & omnis proficiſcens ex illis prouentus: & quæ generis erant eiuſmodi. Duces erant, qui Ducatum: Marchiones, qui Marchiam: Comites, qui Comitatum à Rege in feudum acceperant. Capitanei, qui à Rege aut Duce, Marchione, Comiteve, plebem, plebiſve partem: Valuaſores, qui à Capitaneis: Valuaſini, qui à Valuaſoribus acceperant: quorum tres priores Capitanei Regis, reliqui Valuaſores maiores, minores & minimi quoque vocati ſunt. Vnde noua nobilitatis ratio in Italiam eſt inducta, vt ij demum ſoli nobiles iudicarentur, qui ipſi, aut eorum maiores, his atque eiuſmodi aliis honeſtati priuilegiis eſſent, nam hanc conſuetudinem ſucceſſores eius non omiſerunt, ſed etiam multis partibus adauxerunt, ſiue vt gratiam præfectis ſuis ac militibus pro opera in bellis egregiè nauata referrent, ſiue vt eos ſibi potiſſimùm clientes deuincirent, quorum virtute eam regionem continere in fide poſſent. Atque hos quidem Feudatarios, Vaſallos, Homines ac Fideles vocarunt. Erat autem Feudum, ſiue Hominium, ſiue Homagium, ius, quod Reges, aut qui à Regibus acceperant, cum dignitate aut prælio aliquo, beneficij nomine, ea lege alicui detulerant, vt & ipſe, & eius poſteri hæredes ſe ipſos beneficij eius auctores perpetuò agnoſcerent, ac pro Domino colerent, ſuumque caput, exiſtimationem, fortunáſque iurati defenderent. Qui verò feudum conferebant, ij Domini & Seniores vocati ſunt. *Sigon. lib. 7. regni Ital.*

PRÆMIA ET COMMODA MISSIONIS.

Hactenus de iis qui in militia & inter milites rem bene geſſiſſent, nunc pauca de dimiſſis & exauctoratis: iis inquam, qui expletis ſtipendiis ſoluebantur omni onere militiæ, niſi pugnæ in hoſtem. Præmia horum erant multiplicata ſtipendia, hinc querelæ militum apud Tacitum ſub Tiberio, Quod tricena aut quadragena ſtipendia ſenes tollerent.

Erant præterea Commoda miſſionum, de quibus legendus *Ouid. lib. 1. de Art. aman.*

Romule militibus ſciſti dare commoda ſolus;
Hæc mihi ſi dederis commoda, miles ero.

Quanta autè ea fuerint, expreſſum à Dione. Quoniam, inquit, milites ægrè tunc ob præmiorũ paruitatem ad bella irẽt, extrema tempus definitum; factum decretum à Senatu, vt Prętoriani poſt 16. annos quinque millia drachmarum caperent, alij poſt 20. annos tria millia. Id ſub Auguſto inſtitutum.

At Caligula Suetonio teſte, commoda emeritæ militiæ ad ſexcentorum millium ſummam recidit.

* POENÆ ET IGNOMINIÆ.

Polybius de pœnis militum acturus, preponit eos, qui has arrogare ſoliti, & Tribunos fuiſſe indicat, eorumque dicit fuiſſe, mulctã dicere, pignus capere, verberibus caſtigare. An capitis damnauerint, non ita exprimitur apud Veteres. *Saluſt.* de Turpilio, ait: quod à Metello Duce iuſſus fuerit cauſam dicere, priuſquam condemnaretur, & capite pœnas lueret. De Attilio Regulo idem apud *Florum l.2.c.2.* reperies, alibi alia exẽple. Eratque tam rigidum illud militiæ Imperatorij ius, vt ab eo nulla prouocatio admitteretur. Poſtmodũ tamen Principes id imminuerunt, cùm non videretur è dignitate ſua, tam libera poteſtas Ducum. Igitur Gregales à Ducibus puniri permiſerunt: Centuriones aliosque Primores ſibi adſeruarunt.

Pœnæ verò erant mulctæ impoſitio, quæ Cenſio haſtaria dicebatur. Priuabantur enim qui deliquerant, parte armorum, eáque pecuniã debebant luere.

Vigilus aut circuitioni neglectæ pœnam fuiſſe fuſtuarium, Gręcè ξυλοκοπίαν *Polybius* ſcribit. Modum fuſtuarij habet idem ipſe: Fuſtem capiens Tribunus condemnatum leuiter tangit & delibat, quo facto omnes qui in caſtris ſunt, ferientes alius fuſtibus, alius lapidibus, pleróſque in ipſis caſtris occidunt, puta ſine lictore aut carnifice.

Obiecti etiam delinquentes militum gladiis. Imo & ſaxis obruti à multitudine. Plerumque qui ordines reliquerant, & ſeditionis auctores extiterãt, virgis cæſi, ſecuri percutiebãtur. Furti pœna manuũ reſectio erat iuxta Catonis teſtimonium *in Frontino.* Fuſtem huic crimini etiam datum *Polybius* refert.

Agellius memorat, explicátque, Veteres etiã ſolitos militib. venã in pœnã ſecare, & ſanguinẽ mittere, vt nempe ſanguis quem cũ gloria fundere detrectaſſent, cum ignominia profũderetur. Ita *Cato. Lipſius* noſter cenſet & bene; notã fuiſſe hãc emiſſionẽ meritæ ſummæ animaduerſionis: quã cum clementia remiſiſſet, ſpeciẽ tamen eius vſurpabat in pauculo ſãguine.

Falſum teſtimonium fuſte punitum: ita Romanis inter arma pietas cordi erat.

Iuuenum etiam corruptela in caſtris capitalis erat: cùm enim nullus in eis eſſet fœmineus ſexus, multis iuuenibus in ipſo vigore formæ imminebat diſcrimen. Notum eſt de Mario; quod cùm Tribunus militum blanditia, & mixto imperio iuniorem militem tentaſſet, ille generoſi ſanguinis, Tribunum ſtricto gladio interfecit, dicens: virum me ſcito. Cauſâque dicta, Marius iuuenem abſoluit.

Sed & leniores culpæ & pecuniariæ capitales fiebant, ſi tertiò repeterentur, nam tales prauo, & ad malum natò ingenio cenſebantur.

Quin ſi falſo ſtrenuitatem aut præclarum aliquod factum mentirentur, & præmium flagitarent, ob prauam illam ambitionem capitale ſupplicium incurrebant, vti etiam qui ſtationem, ordinem aut præſidium deſerebant, aut arma aut ſigna amitterent, aut alienarent.

Huc ſpectat factum Scenæ, qui contra Britannos ſolus in ſcopulo relictus, diu vniuerſis reſiſtens; ad extremum impar, galea diſcuſſa, ſcuto abſumpto, profundo ſe credidit, & [verba ſunt *Valerij l.3.c.2.*] viſo Imperatore armis non amiſſis, ſed bene impenſis, cùm laudem mereretur, veniam petiuit.

Certè Græcis ῥιψάσπιδες prouerbio infames ſunt: & apud Germanos ait Tacitus, ſcutum reliquiſſe ſummum flagitium: nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas.

Catonis Cenſorij filius in prælio cum Perſe Macedonum, equo dilapſus, dum ſe recolligit, gladium amiſerat: ad quem recipiendum inter medios mucrones hoſtium ſe immiſerit, multiſque vulneribus acceptis cum laude ad ſuos retulit. *Plutarch. Valer. Front. Diod. Siculus* de ſupradictis culpis, & earumdem pleriſque ſuppliciis ita ſcribit, *lib. 12. Antiquit.*

Militum qui in prælиis ſigna ordinéſque deſtituiſſent, quive prorſus arma pro patria capere recuſaſſent. Ignauiam cæteri legum conditores mortis ſupplicio coërcendã cenſuêre. Charondæ verò placuit, huiuſmodi viros veſtibus muliebribus indutos, medio in foro ſiſti, terque eodem ſingulis diebus ante omniũ ora ſuggeſto, eodémque ornatu conſiſtere. Qua quidẽ lege ſimul clementiæ & humanitati ſatisfactũ videtur, quod à cæteris legibus crudelibus exactũ eſt, ſimul quo huiuſmodi animos hominũ ab ea mollitie & fœminea timiditate liceret ſenſim reuocari in audaciã, probri adiectione prudentiſſime excogitatum haud auferendo, ſed expiando patriæ, & conciliando res, vt decet prauas Longe namque præſtat mortẽ oppetere, quàm tantam ignominiæ calamitatem diutius in media patria experiri: tamque abiecto ludibrio ciuibus ſuis vulgóq; vitam perpetuo obnoxiam trahere. Et hoc fieri conueniebat, vt eo morbo animi ſeu naturæ vitio, ſiue mollitie conſuetudine laborantes, in deteriorem mortis conditionem adducti, primùm deſperatione quadam & doloris inſania efferatis animis pauorem abiicerent, pòſt laboribus & periculis aſſueſcendo, exuerint inſitam prorſus ignauiã; ac iam impigra ad ſertũ & certamen manu, prompti patriæ diſcriminibus occurrere, alienæ mox laudis æmuli, geſtis etiam gloriam quærere, acceptamq; ignominiã virtutis atteſtatione diluere certarent.

Hactenus pœnas & ſupplicia intulimus ſingulis, qui in caſtris delinquebant. Sed & peccata multitudinis, imò exercitus integri impunita non fuere. Notat Liuius, cùm exercitus Ap-

pij Claudij fuiſſet, quod capita capite puniuerit: at cetera multitudo ait *lib.* 2. ſorte decimus quiſque ad ſupplicium lecti. Aliquando tamen centeſimatio, & viceſimatio adhibita.

Eadem pœna & modus erat, ſi plures in Ducem mouerent ſeditionem.

De Ignominiis etiam aliquid addendum iis, quæ ſupra ex *Diodoro* allata. Multiplices Veteribus erant, vtputa: Hordeum pro tritico dabant, ita Liuius fatetur, cohortibus quæ ſigna amiſerant hordeum à Marcello datum, Quod & Auguſtum feciſſe, *Suetonius* ſcribit.

Stipendij quoque priuatione puniti, ac Infrequentes vocati, quod nomen infame erat, ſi à ſignis abfuiſſent. Extra vallum quoque & caſtra proiiciebantur tanquam indigni qui inter milites degerent. Imò & ſine tentoriis eſſe iubebantur: & nonnunquam ex honeſtiore militiæ gradu ad viliorem tranſcribebantur.

Diſcincti quoque & veſte lacera, ſubinde & muliebri ducebantur per caſtra. De quo vide quæ ſupra *Diodorus* ſcribit, & ad Græcos pertinent, à quibus fortaſſis ſua Romani.

Spartani verò negligentiores, vel ignauos in bello, omni magiſtratu & imperio arcebant, atque infame reputabatur illis dare aut ab eis petere vxorem. Cædebat eos impunè quiuis obuiorum, palliáque geſtabant ad ludibrium colore aliquo intincta, partem verò barbæ ad labrum ſuperius radebant, partem alebant. *Plutarchus in Ageſilao.*

*EXERCITATIO OMISSA, IGNAVIA.

Quantorum malorum cauſa.

Ex P. Cornelio Tacito diſcimus: otium militibus præbuiſſe occaſionem ſeditiones mouendi, ita enim ſcribit de legionibus Germanicis: Inferioris exercitus miles in rabiem prolapſus eſt, orto ab vndeuiceſimanis quintaniſque initio, & tractis prima quoque & viceſima legionibus. Nam iiſdem æſtiuis, in finibus Vbiorum habebantur per ocium, aut leuia munia, &c.

Ibi commentator *Annibal Scotus Placentinus* hanc doctrinam tradit: Qui ab exercitu ſuo ſeditiones arcere vult: is nunquam eum in ocio eſſe ſinat, aut leuibus muniis exerceri, ſed laboribus & grauibus exercitationibus illum occupet.

Sic de Corbulone idẽ Tacitus dicit: ne tamen miles ocium exerceret, inter Moſam Rhenúmque, trium & viginti milliũ ſpacio, foſſam produxit: qua incerta Oceani vitarentur. Quo reſpexit idem Tacitus, vbi ita dicit. Langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia: ſi nullus ex ſe metus aut ſpes.

Cyrus ille maximus Perſarum Imperator, poſt Medos, Bactrianos, Phryges, Lydos victos & ſubditos, capta demum Babylone, cùm finem bellorum adeſſe cerneret, ſuos amicos pulcherrima oratione adhortatus eſt, in hanc ſententiam: vt otium fugerent, & ſemper ad arma prompti eſſent: ſicut *Xenophon* latè hoc exponit *lib.* 7. *de pædia Cyri.*

Exercitus Carthaginenſis milites vt in Siccam traducti ſũt, licentius iam per otiũ atque ſocordiam vitam agebãt, id quod in exercitu perniciosiſſimũ eſt & ferè ac ſolum, vt ita dicam, fons atque origo ſeditionum omnium. Quidam ſtipendia inſolentius quam ante, ac longè maiora, quam prius poſtulabant: omnes munerum memores, quæ inter pericula Duces, cùm eos ad bellum hortarentur, ſibi polliciti fuerant, etiam præter ſtipẽdia longè maiora expectabãt. *Polyb. lib.* 1. *pag.* 91.

* SIGNA MILITARIA.

Apud Romanos ſigna militaria, alia vocalia, alia Muta dicebantur.

Vocalia quæ Imperator tribunis, tribuni mox ordinibus dabant, vt ſcil. aut noctu, tam in peragendis vigiliis aut explorationibus obeundis, ac in ipſa quoque interdum acie, cùm tumultu omnia confuſa eſſent, ipſi ſe viciſſim noſcitarent.

Muta, variis animalium figuris elaborata præferebantur, ſed ſuum quæque ſignificatum habebant: quippè vt vnum exempli cauſa ponam, Minotauri effigies tunc extollebatur, cum ſecretò & tacitè rem gerendam admonebantur: oſtendebat enim hieroglyphicum id, conſilia ducum non minus occulta eſſe debere, quam fuerit Minotauri ſedes, quippè Labyrinthus. Hinc ille Sapiens videlicet eorum Imperator Q. Cæcilius Metellus Macedonicus, percontantibus tribunis quonam exercitum huc illuc agitaret? Si putarem, reſpondit, tunicam meam meorum eſſe conſiliorum conſciam, eam actutum abſcinderem, comburerémque. Tutiſſimum enim (ait Vegetius) expeditionibus creditur, facienda neſciri.

Similem arcanorum conſiliorum tenacitatem in Ambroſio Spinula, exercitus Maieſtatis Catholicæ in Belgio cum poteſtate Præfecto plures deprehenderunt. Et quidem dum nuper fortunatam illam in Palatinatum expeditionem moliretur, nec cogitatione aſſequerentur etiam familiares quonam belli moles ſe effunderet, tandem auſi eum percontari. Qui ſubridens, quæ vulgi ſtudia & rumores ſuper ea re forent ſciſcitabatur, iiſque auditis ſubintulit: Si vel vnicum pilum arcanorum meorum conſcium exiſtimarem, protinus euellerem ne aliis adſitis communicaret.

VESTIMENTA, IMPEDIMENTA MILITARIA.

☞ *Conſulatur Locus de Veſtitu.*

Lacones in expeditionibus amiculis puniceis vtebantur. Nam cum virilis color ipſis videbatur eſſe, tum vſum præbet color ſanguineus, quod terrorem incutiat tyronibus maiorem, & non facilè hoſtibus patefaciat, ſi quis ſit eorum vulneratus, ſed vt id colori affinitas tegat. *Plutar. in inſtitutis Laconicis.* Idem Afris, Numidis, Caunis in vſu fuit. *Valer. Max. lib.* 2. *cap.* 2. & *Gell. lib.* 1. *cap.* 11.

Chares milites veſtimenta commutare iuſſit in vallo exciſtando, vt alienis veſtimentis minùs parcentes, alacrius operi incumberent. *Polyæn. lib.* 3.

Iphicrates calceamenta ſolutu facilia, leuiaque militibus fecit, quæ ad hæc vſque tempora Iphicratides ab illo vocantur. *Diod. lib.* 15.

C. Marius recidendorum impedimentorum gratia quibus maximè exercitus agmen oneratur, vaſa & cibaria militum in faſciculos aptata furcis impoſuit, ſub quibus & habile onus & facilis requies eſſet: vnde & in prouerbium tractum eſt, Muli Mariani. *Plut. in vita Marij Front. lib.* 4. *cap.* 1.

Ericus Diſertus, pugil Noruegus (qui poſtea ad Sueciæ regnum peruenit,) cùm in aula Frothonis, Danorum Regis, ageret, & Grepum quendam de adulterio accuſaret: ab eo ad pugnam prouocatus, triduanas inducias petit, & interim ex tergore mactatæ pecudis crepidas parat, quas abietino gummi interfuſis mixtim arenis obliniens, quò firmiùs veſtigia poneret, ſuis ſuorúmque pedibus adaptauit. Poſtea ſtatuto tempore cum ſuis congelati maris campum ingreſſus, Grepos omnéſque eorum commilitones lubrico inſtabilique gradu titubantes, crepidarum firmitate ſubnixus, proſtrauit. *Io. Magnus lib.* 4. *cap.* 21. *ex Saxone lib.* 5.

DE MILITIA ET MILITIBVS.

APOPHTHEGMATA.

Quidam in acie, cùm ſtrictum iam enſem in hoſtem eſſet infixurus, quoniam interim ſignum datum eſt receptui canens, non infixit. Roganti verò cuidam, cur hoſtem quem in poteſtate habeat, non occidiſſet? Quoniam, inquit, melius eſt parêre Imperatori, quàm hoſtem occidere. Exemplum diſciplinæ militaris, à qua immane, quantum receſſerunt, qui ſub belli titulo mera exercent latrocinia. Olim non licebat ferire hoſtem, niſi tuba dediſſet ſignum: eadem ſimulátque cecinerat receptui, homicidij crimen erat interemiſſe. *Plutarch. in Lacon.*

Clearchus militum auribus ſubinde ſolebat inculcare: Militi magis eſſe metuendum Imperatorem, quàm hoſtem, vox mortem minabatur militi, qui parum grauiter ſe geſſiſſet in prælio. Honeſtius autem eſt cum clade vitam impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ. Hoc dictum non quiuis milites laturi ſunt, ſed hi facilè ferebant, quibus matres domi ſolebant edicere, vt aut victores cum armis redirent aut mortui in armis referrentur. *Val. Max. lib.* 2. *cap.* 8. & *Front. lib.* 4. *cap.* 1.

Cùm ſtuderet Epaminondas Bœotos, otio diſſolutiores, continenter in armis habere, ſimul vt Bœoti de belli duce creando cogitarent, his verbis illos adhortabatur: Poſt hac conſultate viri, nam ſi ego militiæ præfectum agam, vobis militandum eſt, adimens illis ſpem otij ſub tali Imperatore. *Plut. in Græc. Apoph.*

Idem ſcutatum militem ſenſerat à captiuo quodam magnam pecuniarum vim accepiſſe. Huic Epaminondas: Mihi, inquit, redde clypeum: tibi verò cauponam emito, in qua vitam degas. Poſt hac enim noles eodem modo ſubire periculum, quippè iam vnus è numero diuitum ac beatorum rectè indicauit timidum (vt eſt in prouerbio) eſſe, Plutum: magis enim metuit mortem, qui habet vnde poſſit ſuauiter viuere. *Plut. in Græc. Apoph.*

A Lamachus caſtigauit quendam è ducibus, qui deliquerat, & cùm ille dixiſſet, In poſterum non committam: Non licet, inquit, in bello bis peccare. Error enim in bello mors eſt. *Plutarch. in Apoph. Stob. ſer. 52. Ant. in Meliſſ. part. 1. ſer. 67.*

Braſidas in milite tria requirebat: Velle, Vereri, Ducibus Obedire. *Thucyd. lib. 5.*

Cùm Romanorum legati conditiones pacis retuliſſent apud Carthaginenſes, & Giſco quidam auſus eſſet ſuadere bellum cum Romanis redintegrandum: Hannibal indignè ferens, hominem imbecillem de rebus arduis loqui adhuc dicentem è ſuggeſto deturbauit. Hoc factum tam violentum in libera ciuitate demirante, & indignante multitudine, Hannibal conſcenſo ſuggeſtu dixit, neminem mirari debere, ſi qui à primis ſtatim annis Carthaginem reliquiſſet, interim ætatem omnem in bellis & armis tranſegiſſet, minus noſſet vrbanas conſuetudines: hoc præfatus pacem ſuadere cœpit & perſuaſit. *Plut. in Hannibale.*

Scip. Maior percontanti cuidam in Sicilia, qua re fretus claſſem educere pararet in Africam. Oſtendit viros armatos, trecentos, ſeſe exercentes, præterea turrim excelſam mari imminentem, & ait: Nullus horum eſt, qui non conſcenſa B turri ſemet in mare præcipitaturus ſit, ſi iuſſero. Sentiens, non perinde referre quàm numeroſam educas multitudinem, modò fortis dux educat exercitatos, & dicto audientes. *Plutarchus in Rom. Apoph.*

Scipio Minor, poſtquam venit in caſtra, multamque illic licentiam, laſciuiam, ſuperſtitionem ac luxum offendiſſet, diuinos ac ſacrificos cùm lenonibus protinus eiecit: quin & vaſa omnia iuſſit amoliri, excepta olla, veru & poculo fictili. Ex argenteis poculum librarum non amplius duarum permiſit ſi quis habere vellet, balneis vti vetuit. Qui vngerentur, iuſſit vt ipſi ſe fricarent, iumentis enim, quæ manibus carent, opus eſſe alio à quo fricentur. Edixit vt milites ſtantes prandererent obſonium non igni coctum; cœnarent autem diſcumbentes, panem aut pultem ſolam, & carnes aſſas, ſiue elixas. Ipſe verò ſago circumtectus obambulabat per exercitum, dicens: Se lugere exercitus dedecora. *Plutarchus in Apophtheg.*

C Cùm Paulus Æmilius in exercitu multam confidentiam ac loquacitatem comperiſſet militum, officia ducum ſibi vendicantium, reſque non neceſſarias curantium: iuſſit illos quieſcere, nec aliud quicquam agere, quam vt enſes ſuos acuerent, cætera ſibi fore curæ. Nocturnas autem excubias iuſſit illos ſine lanceis, ſed cum gladiis agere, quo nimirum adempta ſpe depellendi hoſtem tanto acrius pugnarent cum ſomno. *Plutarch. in Apoph.*

Idem militi dicebat hæc tria eſſe curanda: Corpus, vt quam validiſſimum & pernicioſiſſimum haberet ad arma apta: Animum ad ſubita impetia paratum, cætera diis immortalibus & imperatori curæ eſſe. *Liuius lib. 44.*

Alexander Seuerus cùm Antiochiam veniſſet, ac milites qui lauacris ac muliebribus deliciis vacauerant in vincula duci iuſſiſſet, orta ſeditione ab ea legione cuius ſocij erant in vinculis, tribunal aſcendit: ac vinctis omnibus ad tribunal adductis, circumſtantibus militibus, & quidem armatis, grauiter illos admonuit, vt meminiſſent Romanæ diſciplinæ. Cum loquentem milites tumultu interpellarent, nihil conterritus, iuſſit vt tales voces ederent aduer-
D ſus hoſtes, non aduerſus Imperatorem: minatus exauctorationem, niſi quieſcerent. Ad hæc cum vehementius etiam fremerent, ac ferro quoque minarentur, Deponite, inquit, dextras, contra hoſtem erigendas, ſi fortes eſtis: me iſta non terrent. Cùm non deſinerent fremere, exclamauit: Quirites diſcedite, atque arma deponite. Mox omnes non armis tantum, ſed & ſagulis militaribus depoſitis receſſerunt, non in caſtra, ſed in varia diuerſotia. Poſt tamen eius legionibus militibus fideliſſimis vſus eſt. *Æmil. Lampridius.*

Idem diſciplina maiorum, inquit, Remp. tenet, qua ſi dilatatur, & nomen Romanum & imperium amittemus. *Lamp.*

Auidius Caſſius ſolebat dicere, Miſerum eſſe cum exerceantur athletæ, venatores & gladiatores, non exerceri milites quibus minor eſſet futurus labor, ſi conſuetus eſſet. *Vulcat.*

Theodorici Regis erat inſigne dictum in formula Ducatus Rhetiarum *lib. 7. Variarum Caſſiodori*, de militum diſciplina. Milites, inquit, tibi commiſſi viuant cum Prouincialibus iure ciuili, nec inſoleſcat animus qui ſe ſentit armatum: quia clypeus ille exercitus noſtri quietem debet præſtare Romanis.

Scipio African. cenſor tribus mouebat centurionem, qui E in Pauli pugna non adfuerat. Ille cùm diceret, ſe cuſtodiæ cauſa in caſtris remanſiſſe, rogaretque cur ab eo notaretur. Non amo, inquit Africanus, nimium diligentes. Diſſimulauit centurionis ignauiam, & accuſauit nimium diligentem cuſtodiam. *Eraſm. lib. 6. Apoph.*

Sergius Galba in grauiſſ. bellis ſeueriſſima diſciplina habuit milites ſuos, adeo vt ſimulatque veniſſet in caſtra, protinus vulgaretur ille Trochaicus: *Diſce miles militare, Galba eſt, non Getulicus. Id ibid.*

Alexander Seuerus, in expeditionibus, ſi quis de via in alicuius poſſeſſionem deflexiſſet: pro qualitate loci, fuſtibus, aut virgis cædebatur, aut aliquo condemnabatur. Si dignitas perſonæ tales pœnas non recipiebat, grauiſſimis contumeliis afficiebatur, cùm diceret: Velleſne hoc in agro tuo fieri, quod facis in alieno? Clamabat ſæpius, quod à Chriſtianis audierat, idque per præconem, quoties aliquem emendabat, dici iubebat: *Quod tibi fieri nolis, alteri ne feceris.* Quid nunc dicemus de militibus Chriſtianis! qui ſine quo F eant, ſine redeant, furantur, rapiunt, conſtuprant, pulſant, abigunt pecora, pertuſis vaſis ſinunt effluere vinum. Quid multis? Crudelius tractant ſuos quàm hoſtes. Et hoc hodie, ſi ſuperis placet, appellatur ius militare, & ad hæc conniuent Principes. *Eraſmus ex Æmil. Lampridio.*

Quibus hæc addemus etiam ex probatis hiſtoricis, *Liuio, Tacito, Curtio*, & aliis collecta, & ad noſtri ſeculi militiam diſciplinæ exutam accommoda. Emunt duces militem, non legunt. Pecunioſa proponitur, tympanum ſtrepit: & ecce coëunt aliquot ignoti inter ſe, ignorantéſque purgamenta vrbium ſuarum, quibus ob egeſtatem & maxima flagitia peccandi neceſſitudo eſt aſſueti latrociniis, bellorum inſolentes, quorum lingua vana, manus rapaciſſimæ, gula immenſa, pedes fugaces, quæ honeſtè nominari non poſſunt inhoneſtiſſima, nullam diſciplinæ formam nec extrema quidem eius lineamenta ſeruantes, laſciuientes certatim, inter quos omnia indiſpoſita, temulenta, peruigiliis Veneris ac Bacchanalibus quàm diſciplinæ & caſtris propria. Hi nec in procinctu & caſtris habentur, ſed per municipia deſides, G hoſpitibus tantum metuendi, effundunt ſe in luxum, epulas & nocturnos cœtus. Ibi circumferri merum largius iubent, debellatori ſuper menſa Alexandrum: ſuas vires extollere docti, hoſtium paucitatem contemnere: cæterum galeati lepores, & quibus vt ad populandos finitimorum agros, tectáque vrenda, & capienda pecora aliqua vis ſit, ita in acie & ſignis collatis nulla vis eſt, nec in victoria eis decus, nec in fuga flagitium. Vt omnia paucis: Exercitus lingua quàm manu promptior, prædatur à ſociis, & ipſe hoſtium præda.

Aurelianus cùm à Vicario ſuo literas accepiſſet, quibus efflagitabat vt reſcriberet, quomodo res gerenda eſſet, ſtatim reſcripſit hunc in modum: Si vis tribunus eſſe: imò ſi vis viuere, manus militum contine: nemo pullum alienum rapiat, ouem nemo contingat, vuam nullus auferat. *Vopiſcus in Aurel.*

Iphicrates cenſebat militem & diuitiarum & voluptatum auidum eſſe oportere: Dicens, illum audacius pericula ſubiturum quo ſuis cupiditatibus ſuppeditaret. *Plut.*

Phocion cùm Laoſthenis milites concinnè ornatos aſpe-
xiſſet, rogatus, qualis ſibi ille exercitus videretur; Belle me H
Hercule, inquit, ad ſtadium decurrendum inſtructus. *Plut.*

Archidamus, videns filium ſuum nimis temere contra Athenienſes pugnantem, aut vires tibi ſunt augendæ, dixit, aut minuenda audacia. *Plut.*

Cùm Macedones irrupiſſent in Atticam, ac maritima illius depopularentur, Phocion educit iuuenes ætate florentes, quorum multis ad ipſum concurrentibus, hortantibúſque vt colle quodam occupato ibi collocaret exercitum: O Hercules, inquit, quam multos duces, milites verò perpaucos: Notans iuuenilem temeritatem, quæ duci præire conaretur, cùm militis ſit, non dare conſilium, ſed vbi res poſtulat, bonam nauare operam. Attamen commiſſo prælio vicit: & Nicionem Macedonum ducem ſuperauit. At non multo poſt tempore bello deuicti Athenienſes ab Antipatro accepère præſidium. *Plut. in Græc. Apoph.*

Aratus, laudante quopiam virum deſperatum & audacem, at idcirco & in bellis eximium differre dixit, magnificare virtutem & vitam nihil facere. *Stob. ſerm. 51.*

Areas hunc in modum ſcripſit Philippo: Tu quidem im-

perat

A peras Macedonibus bellandi peritis, at ego Scythis, qui cum fame & cum ſiti pugnare valeant. Significans, hac parte Scythas ad bellum eſſe magis idoneos. *Plutarchus in Apoph.*

Antiochus oſtendebat in campo copias, quas bellum contra Romanos ſuſcepturus comparauerat, nempe exercitum inſignibus argenteis, aureiſque florentem, inducebat que etiam currus cum falcibus, & elephantos cum curribus, equitatumque frenis, ephippiis, phaleriſque præfulgentem. Atque ibi Rex tanto namque ornato exercitu gloriabundus, Hannibalem aſpicit, & Putaſne ſatis, inquit, eſſe Romanis hæc omnia? Tum Pœnus ignauiam vanúmque apparatum militum irridens: Planè, ſatis eſſe credo hæc Romanis, etſi auariſſimi ſunt. *Bruſ. lib. 2.*

Peſcennius interrogatus, cur omnia vaſa argentea à caſtris amouiſſet? Qui, inquit, potuiſſet fieri vt ſarcinæ militares in poteſtatem hoſtium venirent, fierentque barbari argento noſtrò glorioſiores. *Bruſ. lib. 2. cap. 52.*

M. Cato videns quendam vehementer obeſum mirabatur cui vſui tale corpus eſſe poſſet Reipubl. cuius inter guttur &
B inguen omnia venter occuparat. *Eraſm. lib. 5. Apoph.*

Multis Othonem Imperatorem rogantibus, ne depoſito imperio exercitum ac Rempublicam deſereret: Quidam è gregariis militibus ſublato enſe dixit, Scito Cæſar, ſic pro te omnes animatos eſſe: moxque ſeipſum iugulauit. *Suet.*

Alexander Seuerus, Miles inquiebat, non timet, niſi veſtitus, armatus, calceatus, ſatur, & habens aliquid in zonula. *Lampr.*

Audace quodam milite vulnus Athenienſibus oſtentante. Et me, inquit Timotheus, pudnit, quod cum ego in Samo Dux veſter eſſem, catapultæ telum propè me ceciderat. Significans, hoc vulnus illi non factum in prælio cominus pugnanti, ſed procul. At bono duci adeo cauendum, vt ne propè quidem iaculum vllum poſſit accedere. Vulnus gladio factum, fortitudinem arguit: telo factum catapultæ, indulgentiæ ſignum eſt. *Plut. in Apoph.*

Cyrus minor. Aiunt ipſum dicere ſolitum, quod oporteat militem magis metuere Ducem quam hoſtes, ſi talis ſit futurus vt cuſtodias ſeruet, amicis abſtineat, & hoſtes citra tergiuerſationem aggrediatur. *Xenoph. lib. 2. expedit. Cyri.*

Phocion, cùm militem è ſuis relicto ordine in hoſtes prodire conſpexiſſet, eumdemque conſpecto Macedone pe-
C dem retrahere: Te, inquit, hominum ignauiſſime, num bis iam deſerti ordinis pudet? Nam & quem Imperator tibi decreuerat, & quem tute tibi locum delegeras, reliquiſti. *Plutarch.*

Xerxes. Cùm Xerxi nuntiatum eſſet, quàm fortiter quamque etiam feliciter Artemiſia rem geſſiſſet in pugna nauali, dixiſſe fertur: Sibi fœminas fuiſſe viros, contra viros fuiſſe fœminas, quod parum dextre ſe geſſiſſent. *Herod. lib. 9.*

Myronides creatus Dux exercitus aduerſus Bœotos edixit vt Athenienſes exirent. Cùm autem adeſſet congrediendi tempus, ducéſque monerent, nondum omnes adeſſe? Adſunt, inquit, qui pugnaturi ſunt. Hos itaque cùm videret promptos, hoſtem aggreſſus vicit. Sic interpretans, eos qui ob ignauiam non ſtuduiſſent tempeſtiuè adeſſe, ne in pugna quidem bonam operam nauaturos. *Plut. in Lacon.*

Cùm ob turbatos in Marcelli copiis victor Hannibal extitiſſet, reuerſus in caſtra Marcellus, conuocato exercitu,
D ait: Se quidem multa Romanorum arma & corpora, Romanum verò videre neminem.

Hannibal. Giſconi nuntianti, ſibi admirabilem videri Romanorum inſtructorum ad pugnam numerum; Imò aliud, inquit, mirabilius te fugit. Quidnam hoc eſſet, ſciſcitanti Giſconi. Quod ex tam numeroſa, inquit, hominum multitudine nullus appellatur Giſco. Is Ducis iocus multum timoris detraxit, multúmque alacritatis addidit militibus. *Idem.*

Salinator, cùm ob eius ignauiam & incuriam Tarentum à Romanis defeciſſet, arcem tamen retinuit: cùm verò aliquot poſt annos Fabius Maximus oppidum pulſo Hannibale recepiſſet, rogaſſétque eum Salinator, vt meminiſſet, opera ſua Tarentum recepiſſe: Quidni? inquit Fabius. Nunquam enim ego recepiſſem, niſi tu amiſiſſes. Notauit tacitè Liuij ignauiam. *Plutarch.*

C. Craſſus militem videns ſine gladio currentem: Heus inquit, commilito, pugno bene vteris, feſtiuiter taxans inermem militem, cui pro gladio pugno ſit vtendum. *Eraſm. lib. 6. Apoptheg.* E

Vide ſupra. Militum Delectus pleraque.

Minæ.

Definitio, & Etymologia.

Minæ, ἀπειλὴ, ſunt comminationes, & metus incuſſi per verba aut ſigna. *Plautus in Trucul.* Melius te munere certare mecum, quam minaciis. Et in Rud. minacias ego iſtas flocci non facio tuas. Gall. *Minaces.*

* Apophthegmata.

Chilon dicere ſolebat, nulli minandum eſſe, non ſolum quod mulierum videatur eſſe potius quàm virorum, verumetiam quod minitari ei cui velis nocere, eſt inimicum admonere vt ſibi caueat, tibique ipſi lædendi facultatem adimere. Amicis autem minari, parum eſt humanum, rectè tamen minamur, quoties aliquem hoc remedio correctum eſſe cupimus, & hac pœna decreuimus eſſe contenti. *Laert. lib. 1. c. 4.* F

Diogenes. Dicente ei quodam valde iactanter, vno ego ictu caput tibi perfringam: At ego, inquit à ſiniſtris aſtans te tremere faciam. *Laert.*

Polydorus Alcamenis F. cùm audiret quendam in hoſtes minas effundentem: Non intelligis, inquit, te maximam vindictæ partem fruſtra conſumere? Qui enim ſtatuit inimicum vlciſci, minis nil aliud efficit, niſi vt præmonito inimico, ſibi minuat lædendi opportunitatem. *Plut. in Lacon.*

Dercillidas Orator miſſus ad Pyrrhum Epirotarum Regem, qui iam exercitum in regionem Spartanorum induxerat, vt cognoſcerent, quid ſibi vellet: cùm Pyrrhus diceret, vt Regem ſuum Cleonymú reciperent, hunc in modum reſpondit. Si Deus eſt Cleonymus, non timemus ipſum, nihil enim ſceleris in eum commiſimus, ſin homo eſt, profectò nihilo nobis præſtantior & bellicoſior. Quo dilemmate irriſit ſuperbas Regis minas. Qui enim ſuperbe minantur aliis, videant ne id quo aliis minantur in ipſos recidat. *Plut. in Lacon.*

Epictetus, Si quem, inquit, cum minis & impetu vulneris aggredi, memento præmeditari humanum eſſe tibi manſuetúmque ingenium, & quod pœnitudo damnumque te ſequutura ſint, ſi quicquam immane commiſeris. *Sto. ſerm. 20.* G

Philippus, multa queſtus apud Romanorum legatos de moribus & calumniis Theſſalorum, tandem elatus ira, hanc vocem adiecit: Nondum omnium dierum ſolem occidiſſe. Hic ſermo non Theſſalis modo, verum etiam Romanis ſuſpectus, vtriuſque gentis fremitum excitauit. *Tit. Liu. 4. Decad. lib. 9.*

Quemadmodum quod ſine fulmine erumpit tonitru, quamuis aliquem terrorem incutiat, periculo vacat: ita quorumdam imbelles Minæ. Sentiebat id Fridericus Rogerius; qui, vt erat totus Martialis & acer, nihil minoris æſtimabat, quàm imbelles quorumdam comminationes, cumque ad eum horum aut illorum Principum minæ dicteriave deferrentur; Minarum, dicebat, ſtrepitus, aſinorum crepitus. *Nicol. Reuſn. Beyerlink in Apoph.*

Petrus Aldobrandinus Cardin. Viro autem forti nihil derogare minantis auctoritate, ſuo dicto aſſerebat, erat autem tale: Vir forti adamanti perſimilis, qui neque ferro infringi, neque in igne abſumi poteſt. Ita Leonidas Perſæ cuidam minitanti, quòd Lacedæmonij die poſtero ex telorum imbre ſolem viſuri non eſſent, In vmbra igitur, reſpondit, commodè pugnabimus. *Henr. Farneſ. in Apophtheg. de Principe. Beyerlinck ſupra.* H

MINARI, COMMINARI.

Minarum ſub Loco Veritatis, Occaſiones Veritatis ſectato: itidem ſub Loco Seueritatis & Moroſitatis, meminimus.

QVID. Minari

Suſpendium.

Circa an. ſal. 1349. in Saxonia Epiſcop. Halberſtadenſis aduerſus Comites de Regenſtein bellum ſuſceperat. Comites nocte ſacra Dominici natalis, cùm omnes diuino intereſſent officio, murum ciuitatis aliquot locis perforatum ingreſſi, ciues multos cepêre, reſiſtentes interfecêre. Epiſcopus Ducem militiæ habebat virum fortem, qui multa damna Comiti irroga-

garat. Sanctè iurauerat Comes, ſe illum captum, arbori proxi- A mæ appenſurum. Non abiit annus, cùm æquis viribus in campo congreſſi prœliarentur, & comes ſuperaretur. De arbore volens ſuſpendere comitem præfectus, cum nullam reperiret, gladio tranſfoſſum, lanceæ in terram fixæ velut appenſum alligauit. *Crantz. lib. 9. Saxoniæ cap.* 18.

Magnus Dux Brunſuicenſis, Magni F. conſilio maiorum ad Ducatus Luneburgenſis adminiſtrationem vocatus, omnium expectationi probe reſpondit. Sed ita inſolentia eius creuit, vt Albertum Venceſlai Saxonis eo repudiato ſuſceperint. Pater multis literis eum monuit, vt ad ſanam mentem rediret: ad extremum etiam minis, fune (vt aiunt) ſemper ad manum habito, vt vbicunq; filium obuium haberet, in proximam arborem appenderet. Filius eas patris minas riſu fertur excepiſſe, catenam argenteam in collo ſemper ferens, vt pater teſte ad ſe iugulandum argenteo vteretur. Vnde cognomen traxit, vt Dux Catenatus diceretur. Tandem acie ab Othone de Scouenborg cæſus eſt. *Crantz. lib. 9 cap. 36. & 39. Saxoniæ.*

B Hoſſitæ, Nicolaum ab Huſynecz ſubornarant, vt apud Regem Venceſlaum VI. ageret, quo illis liceret plura loca ſacra occupare, in quibus commodè pro multitudine populi calix diſtribui poſſet. Reſpondet Rex ei, Quantumuis tenuiter filium torqueas, nequaquam mihi tamen adeò hebetes oculi ſunt, vt vel tenuiſſimè deducta fila haud cernam, non vnde tu, quemadmodum fortaſſe ſperas, telam texas, ſed laqueum collo induas, ſi nere, vti cæpiſti, perſeueraueris. Nicolaus, qui noſſet Regem non fruſtrà minari, repentè ſe è conſpectu illius ſubduxit, & auctor ſuis fuit in montem Tabor ſecedendi. *Dubrauius lib.* 13.

Tabem.

Baptiſta Ziletus Iuriſc. conſil. 79. cuiuſdam Germani Antonij Zund exemplum adducit, qui necis Valentino cuidam illatæ accuſatus eſt, eò quòd paulò ante mortem illius dixiſſet, non eſſe præteriturum annum, quin ille tanquã baculus exareſceret itaque ille obiiſſet. Fuit autem Magnus in quæſtionem raptus ob comminationem iſtam. *Bodinus lib. 4. Dæmon. cap.* 4.

Bellum. INDICERE *bellum.*

C Lyſander Argiuis, qui de controuerſo agro adferre videbantur quàm Lacedæmonij æquiora, diſtricto gladio: Qui hoc, inquit, potiatur, hic de agri finibus dicet optimè. *Plutarch. in Apoph.*

Græcis in vſu fuit, vt fœciales poſt res repetitas, ſi ad conſtitutam diem non darentur, arietem hoſtium agris ſtatim immitterent: eóque modo bellum indictum, & armis vti licere arbitrabantur. *Alex. lib. 5. cap.* 3.

Corinthiis & pleriſque aliis gentibus per caducatorem bellum indicebatur: qui in pacis argumentum, caduceum circumdata effigie anguium inuicem connexorum, deferebat. *Ibidem.*

A Lacedæmoniis per præcones ſæpè bellum indictum eſt: apud quos mittere legatos cum lana, comminatio cenſebatur, niſi paritum fuiſſet, ſe mandata executuros. *Ibidem.*

Apud Carthaginenſes haſtam mittere, vel caduceum, belli paciſque ſignum erat. *Ibid.*

Gallorum mos fuit, vt Druydis iubentibus, cùm bellum indicendum foret, armatum concilium indicerent, penes quos arbitrium bellorum & pacis erat: & qui nouiſſimus accederet, nouis exemplorum modis afficeretur. Hæc princi- D pium bellorum eſſe, & arma legitimè indicta putabant. *Ibid.*

Romani bellum ſuſcepturi, Iani portas recludebant, variis adhibitis cæremoniis. Ad Iani enim templum, bellum ſuſcepturus conſul, frequenti Senatu, primoribus patrum ac militibus comitatus accedebat. Ipſe cinctus ritu Gabino, ſolenni more fores templi recludebat. Is verò amictus erat, toga ſuper tergum ſic reiecta, vt lacinia reuocata hominem cingeret. Qui habitus & veſtitus ex eo ſumpſit ortum, quòd Gabini, cùm operarentur ſacris, repentino hoſtium incurſu, vt erant accincti zonis, ab aris ad prælium profecti, inſignem de hoſte reportarunt victoriam. Ante ædem Bellonæ verſus portam Carmentalem Columna marmorea erat non magna, quam Bellicam vocabant, ad quam bellum auſpicaturi conueniebant, & haſtam poſt tergum in eam partem, quam bello petituri eſſent mittebant. Hinc *Ouidius*:

Proſpicit à tergo ſummum breuis area Circum,
Eſt vbi non parua parua columna nota.
Hic ſolet haſta manu belli prænuncia mitti, E
In Regem & Gentem, cum placet arma capi.

Pyrrhus Ligorius lib. de Circis. Præterea ancilia in Martis ſacrario, aut in Curia Saliorum mouebantur priùs: quaſi eo motu Martem è ſua ſede excirent, eoque proprio & volente arma expediri, legiones conſcribi, exercitus parari, atque omnia hoſtilia eſſe deſignarent. *Alex. lib. 1. cap.* 36.

Repetendarum rerum, bellique indicendi ratio talis apud Rom. fuit. Fœciales (quos Oratores nuncupant) verbena coronatos mittebant, vt deos fœderum vltores teſtes facerent. Ex quibus verbenarius gramen cum terra auulſum ferebat ex arce, legatuſque vbi ad eorũ fines, vnde iniuria orta erat, veniſſet, operto capite laneo velamine, Audi, inquit, Iupiter, audite fines (at cuius ſint populi nominat) audiat fas. Ego publicus ſum Pop. Rom nuncius, iuſtè pièq; legatus venio. Peragit deinceps poſtulata: inde Iouem teſtem facit. Si ego iniuſtè impièq; illos homines, illáſque res de dict. P.R. expoſco, nunquã me patriæ compotem eſſe ſinas. Hæc cùm fines tranſcenderet, cùm aliquis occurreret, cùm portas vrbis ingrederetur, hæc vbi forũ ingreſſus eſſet. Tum ſi quos popoſciſſet, non dediti eſſent, tribus & triginta diebus, tot enim ſolennes erant, F peractis, ita bellum indicebat. Pater patratus fœcialium princeps coronatus verbena: Audi Iupiter & Iuno, Quirine, & Dij cœleſtes, terreſtréſque, vóſque inferni dij: Ego vos teſtor, populum, (ac tum quis eſſet nominabat) iniuſtum eſſe, neque ius perſoluere Sed de his rebus in patria maiores natu conſulemus, quo pacto ius noſtrum adipiſcamur. Tum eo Romam reuerſo, de bello in curia conſultabatur. Quod ſi vt pium iuſtúque decretum eſſet, fœcialis haſtã ferro præfixã ex ſanguine arbore præuſtam habens, ad eorũ fines, quibus erat bellũ indicendũ, reuerſus, tribus, nec minus, puberibus præſentibus dicebat: Quòd populi priſcorum Latinorum hominéſque priſci Latini Pop. Rom. Quiritum vim fecerunt, deliquerunt: quòd Pop. Rom. Quiritum bellum cum priſcis Latinis iuſſit eſſet, Senatuſve Pop. Rom. Quiritum, cenſuit, conſenſit, conſciuit, vt bellum priſcis Latinis fieret: ob eam rem ego populúſque Rom. populo priſcorum Latinorum hominibúſque priſcis Latinis, bellum indico, facióque. Idque vbi dixiſſet, haſtam in eorum fines contorquebat. Hæc Liuij verba ex Annalibus, vt credo, ab eo accepta. *Gell. lib. 16. cap. 4. Noctiũ Atticarũ*, parum ab his diſcrepantia, *ex Cincij l. 3. de re Militari* recenſet. *Sab. lib. 4. Enn. 2. Vide Plut. in Numa & Problema.* 62.

Fridericum I. contra Mediolanenſes exercitum ducentem, G ſed miſſis legatis veniam deprecantibus, Anſelmus Epiſcopus Rauennas cum Papienſibus & Ciremonenſibus à miſericordia auertit, cùm polypis ſimiles diceret, pro motu quemcumque colorem æmulantes. Ergo Imp. pro vſurpato tunc Cæſaribus more, chirotecca manu detracta, & in medium proiecta, hoſtes imperij Mediolanenſes declarauit, iuſſitque legatos eorum illa hora caſtris diſcedere. *Dubrau. lib.* 13.

Conuenerant Veronam Lucius Papa, & Imperator Fridericus I. Venit eo nuncius Saladini Ægyptij Sultani, qui ſe in literis ſuis Saladinum. Felicem, Ioſephum Ægypti, & ſuperbi dominatorem Damaſci nominabat, & Principem Babylonis: minatus, ſe repetiturum Hieroſolymam, quam ad ſe aſſerebat hæreditario iure pertinere iam inde à Sara, in fine literarum ſubiungens: Sic me adiuuet Propheta meus Mahumeth. Neque quicquam cunctatus, quod minatus erat perfecit, Hieroſolymam cepit, cunctantibus Chriſtianis, anno 1187. *Crantz. lib. 7. Metrop. cap.* 10.

Dux Moſchouiæ Demetrius Ivvanovviez potentia ſua elatus, minatus eſt, ſe armata manu vno menſe elapſo Olgerdi H Magni ducis Lituaniæ ditiones vaſtaturum, & Olgerdum in Vilna gladio & igne ſub Paſchatis tempore viſitaturum, Olgerdus tunc temporis in Vitebska agens, fomitem accenſum illi miſit, antequam ille extingueretur, ſe Moſchoniæ futurum, arcique eius haſtam illiſurum profeſſus. Cõfeſtim ergo Moſchouiam contendit, eáque obſeſſa tyrannum compulit ad pacis conditiones: haſtam ipſemet ad arcem fregit, finibuſque Lituaniæ vltra Mozaiskum ſex milliaribus ex vna parte promotis, à Moſchouia vrbe duodecim milliaribus, ex alia ad Vkram fl. in Lituaniam triumphator rediit. Vniuerſam verò Ruſſiam ditioni ſuæ ſubiugauit, cuius Principibus olim Lituani tributa ſoluere cogebantur. *Guagninus in deſcriptione Lituaniæ.*

Pugnam.

A Romani obſeſſi ab Alarico Gotho, & fame coacti, legationem ad Alaricum deſtinarunt, docentes, & Senatores paratos eſſe ad pacem accipiendam, ſi tolerabilia imperaret, & populum ad pugnam faciendam, ſi illius copiam faceret. Quibus Alaricus auditis, vtque in primis, quòd populus paratus ad conſerendum prælium eſſet, ingenti effuſo riſu reſpondit, ſe nihil ea re commoneri: nam ſpiſſius fœnum rariore faciliùs deſecari, pacem autem ſe aliter dare non poſſe, niſi omne aurum, atque argentum, quod in vrbe foret, atque omnem ſupellectilem, & mancipia barbara vniuerſa ad ſe deferrent. Quem cùm alter legatorum rogaſſet, Si hæc Romanis abſtuliſſet, quid tandem relicturus eſſet? Animas, inquit. *Sigonius de Imp. occid.*

Rege Gallorum Carolo VIII. Florentiæ ſuſcepto, affectóque omnibus humanis honoribus, Florentini de fœderis conditionibus agere cœperunt, certatumque eſt aliquamdiu, & ſubinde liberi hominis inter armatos vox audita. Cùm
B enim Galli periniquas conditiones dicere viderentur, ob idque abnuentibus inſolenter obſtreperent, Petrus Caponius indignabundus, libellum conſcripti fœderis palàm concerpſit, addens clara voce: Poſtquàm Galli vi agere atque impotenter contendere vellent, non defuturos, qui campani æris ſonitu, tubarum cantibus eſſent reſponſuri. Sed demùm cum Rege fœdus ea conditione percuſſum eſt, vt Florentini centum & quinquaginta millibus aureorum nummûm in bellicos ſumptus Regem iuuarent. *Iouius lib. 2. Hiſtor.*

Accuſationem.

Plutarchus in vita Themiſtoclis, narrat illum aliquando dono rogaſſe equum à Philide nutritore equorum. Eum is vbi negaſſet, comitatum fuiſſe, ſe breui ex illius domo facturum equum δουράτεον: ſignificans ſe crimina ipſius ac domeſticorum prolaturum in lucem. *Eraſm. in Adagiis.*

Infamationem.

Lucianus in Pſeudologiſta ſcribit Archilochum Poëtam, iambographum, & ad malè dicendum egregiè inſtructum, cuidam, à quo fuerat conuitio prouocatus, ad hunc modum reſpondiſſe, τὸν τέττιγα τοῦ πτεροῦ εἰληφέναι, Cicadam ala corri-
C puiſti. *Eraſm. in Adagiis.*

QVIBVS:

Regibus.

Ioachim Rex Iudæorum Hieremiæ librum Propheticum, vaſtitatem Hieroſolymis denunciantem, conciſſum cultro in ignem abiecerat. Eapropter Hieremias illi minatur: Quoniam tu combuſiſti volumen illud, non erit ex te qui ſedeat ſuper ſolium Dauidis, & cadauer tuum proiicietur ad æſtum per diem, & ad gelu per noctem. *Hierem. cap. 37.*

Poëtis.

Aſconius Pedianus in orat. pro Milone, refert Næuij Poëtæ ſenarium iactatum in familiam Metellorum, quòd conſules deſignarentur arbitrio fortunæ, quæ campi domina dicitur, verius, quam ſuis meritis:

Fato Metelli Romæ fiunt Conſules.

Ad id tum Metellus Conſul iratus reſpondit ſenario hypercatalectico, quem ait & Saturnium appellari:

Dabunt malum Metelli Næuio Poëtæ.

Ad id rectè alluſit M. Tullius, cum ait: Te non fato, vt cæteros ex noſtra familia. *Eraſm. in Adagiis.*

D *Vxori.*

C. Caligula, quoties vxoris vel amiculæ collum exoſcularetur, addebat: Tam bona ceruix, ſimulac iuſſero, demetetur. *Suetonius in Caligula.*

Filiis.

Chiorum exules, qui venerant Spartam, Pædaretum grauiter criminabantur. Quibus mater acceptis Telecia, auditiſque eorum querelis, vt filium in noxa eſſe, eſt ei probatum, ſcripſit ei: Mater Pædareto. Aut rectiùs age, aut ibi mane, depoſita ſpe ſaluum poſſe te Spartam redire. *Plutarch. in Lacænarum Apophthegmatis.*

Spartana, quæ filium intellexerat apud peregrinos improbè verſari, ſcripſit: Turpis de te fama vulgata eſt: hanc diſcute, aut noli viuere. *Idem.*

QVOMODO.

Simpliciter.

Philippus Rex Theſſalis reſpondent, minacem hanc clauſulam adiecit: Nondum omnium dierum ſolem occidiſſe. *Eraſm. in Adagiis, ex Liuij Dec. 4. lib. 9.* E

In Truculento Plautina militi atrociter minitanti Coquus reſpondet: Sis tu in legione bellator ſi vis, at ego in culina Areo. Auxit coquus bellatoris verbum. Mars enim Deus belli eſt. *Eraſm. in Adagiis.*

Cum conditione.

Apud Perſas ſummum fuit ſupplicandi genus, quod abnuere nefas eſſet: ſi ignem tenens ſupplex, atque amnem ingreſſus, denunciaret, ſi reiectus eſſet, ignem ſe in aquam miſſurum. Aſſequebatur enim, quod poſtulabat: at voti compos, minarum cauſa, vt nefariam & à natura abhorrentium, plectebatur. *Plutarch. de primo Frigido.*

Iamblichus in Myſteriis ſcribit narrare Porphyrium Sacerdotes, Ægyptios cõſueuiſſe violentis quibuſdam minis aduerſum ſuperos vti, veluti, Niſi vos ita feceritis: vel contra, Si feceritis aliquid, cœlos conſtringam, vel occulta Iſidis patefaciam, vel arcanum in abyſſo reconditum diuulgabo: aut ſiſtam barim, id eſt, nauem quandam apud Ægy- F
ptios ſacram, aut membra Oſiris Typhoni diſpergam. Ipſe verò Iamblichus negat in Deos cœleſtes eiuſmodi minas dirigi: ſed eſſe in mundo genus quoddam poteſtatum valde indiſcretum, & inconſideratum, quod minationibus laceſſitum protinus irritatur, & efficit quod iubetur.

QVANDO. In

Funere.

Athenis cognati eorum, qui violenta morte periiſſent, in efferendo funere haſtam adhibebant, aut in tumulo defigebant, eáque ratione interfectoribus vltionem denunciabant. *Suidas in voce ἐπενεγκεῖν.*

Periculo.

Ann. ſal. 704. iuxta Sigabertum, cùm Iuſtinianus Rhinotmetus Imp. Conſtantinopolitanus Chaianum Bulgarorum Regem fugiens, in naui eſſet, & tempeſtas cohorta periculum extremum minaretur, Maiaces ſatelles eius inquit: Ecce morimur, Domine: voue Deo pro ſalute tua, ſi Deus imperium tibi reſtituat, te nullum ex inimicis tuis perempturum. At ille reſpondit: Si pepercero vel vni eorum, Deus hoc loco demergat. Vix dixerat, quin fluctus quieuerint, & ipſe abſque diſcrimine Danubium tranſiuit. *Paul. Diac. lib. 20. Zonar. Tom. 3.* G

---

* Miniſtri. Miniſterium.

DEFINITIO, ETYMOLOGIA, & ACCEPTIONES VARIÆ.

Miniſter, qui inſeruit, ſeruus, qui miniſtrat Eccleſiæ politiæ, familiæ, cuidam, δοῦλος, διάκονος, ὑπηρέτης. Hebræi Sacris inſeruientem, Eccleſiæ miniſtrum, *Cohen* appellant, à verbo *Kihen*, functus eſt Sacerdotio, adminiſtrauit, in Sacris miniſtrauit. 2. Quidam miniſtrum appellant *Meſchareth* à verbo *Schereth*, id eſt, miniſtrauit in templo & cultu diuino. Magiſtratuũ aliorumque miniſtrorum publicæ ſocietatis, vt eſt ſeruorum in familiis, priuatis nomina vocibus exprimantur. *Scharath* dicitur miniſterium ſacrum, quod eſt ceu militia. Hinc στρατεία, θρησκεία, militia, ſeruitus, cultus.

Nonnunquam miniſterium & miniſtrare, in Scriptura accipitur, vt ſit idem quod ſacrificare. Quomodo *Act. c. 13.* priuſquam Spiritus S. iuſſiſſet ſegregari Paulum & Barna- H
bam in opus ad quod eos aſſumpſerat, dicit Lucas, quod erant miniſtrantes Domino, & ieiunantes. Vbi apud Græcos codices legitur λειτουργούντων, id eſt, ſacrificantibus, & ſic hic mentio de auguſtiſſimo nouæ legis ſacrificio, vnde verbum λειτουργία Græcè, ſemper explicatur apud Latinos per ſacrificium, ſiue Miſſam. Videatur *Geor. Caſſander in Liturgia. Iacobus Pamelius in Liturgicis.*

Etiam Eraſmus, quod peſſimè habet Bezam; ita hunc locum exponit, & Henricus Stephanus fatetur in hiſtoria Eccleſiaſtica, illud verbum λειτουργίαν, Cœnam Dominicam ſignificare. Fauet è Catholicis Græcis Metaphraſtes, in eum locum. Præterea Syriacum Methchaſchin ſignificare ſolet, vt docet Boderius in Lexico Syr. Exercentes actionem, qua vel ſacrificent, vel preces concipiant.

MINISTERII SACRI OFFICIA.

Miniſterij opera in veteri & nouo Teſtamento erant. Primò. Docere verbum Dei & adminiſtrare Sacramenta, *Exempla:*

A *pla:*Leuitæ & Sacerdotes, 2.*Paral.*17.9. *Ezech.*44.23. Petrus & Apoſtoli concionantur pœnitentiam & remiſſionem peccatorum, *Act.*2.38.baptizant credentes, *v.*14. perſeuerant in fractione panis,*v.*46.Paulus ſummam ſui officij recitat, *Actor.* 20 *v.*10.21.*&* 26.*v.*19.20.

Secundò, Refutare impia Pſeudoprophetarum & falſorum Doctorum dogmata. *Exempla.*Elias,1.*Reg.*18.*v.*21.22. Ieremias iuſſu Dei refutat Pſeudoprophetarum vaticinia, qui aſſerebant Deum non puniturum gladio & fame Ieroſolymam. *Ierem.*14.*v.*1.2. *&c.* Ananiam grauiter refutat, 28.*v.*15.16. Ezechiel ſimiliter refutat Pſeudoprophetas, & Pſeudoprophetiſſas, *Ezech.*13.*v.* 3. 18. Stephanus Scholaſticos Libertinorum, Cyrenenſium, Ciliciam, &c.refutat. *Act.*6.9.*&c.* Paulus confudit Iudæos,& refutat Græcos, & demonſtrat Chriſtum eſſe filium Dei,9.2 . Idem cum Barnaba & aliis Antiochiæ refutat Pſeudoapoſtolos, 15. 2. quod ipſum in Epiſtolis etiam ſuis ſtrenuè & ſeriò agit. Apollo vehemẽter reuincebat Iudæos, oſtendens per Scripturas, quod Ieſus eſſet Chriſtus, *Actor.*18.28.Petrus refutat Pſeudodoctores, 2.*Pet.*2. *v.*1.12. *&c.& *3.3.*&c.*4.*v.*2.3.Ioannes refutat Antichriſti doctrinam. 2.*Ioann.v.*7.

B Tertiò, Hortari ad conuerſionem & pœnitentiam. *Exempla,* Prophetæ, Ier. 35.15. Oſeas, *Oſe.*5.1.*&* 6.1. *&* 14.2. Baruch,1.*v.*13.14.15.Ioel, *Ioel.*2.12.Ioannes Baptiſta. *Matth.*3. *verſ.*17.

Quartò ad miniſtrum Eccleſiæ potiſſimum ad illum qui aliis præeſt, non ſolum neceſſaria eſt doctrina & vitæ ſanctitas, quæ tamen vt cum fructu miniſterium ſuum impleat exiguntur;ſed prudentia, vt domui ſuæ præeſſe ſciat, nihilominus omnia ſæcularia mundanaque noſcat, vt ait *Chryſ lib.6.de Sacerdotio,* tanquam qui in media hominum turba verſatus, & rerum omnium humanarum ſecurior viuat. quam Monachi, qui montes ipſos habitandos occuparunt. Nam cum illum neceſſe ſit illorum hominum conſuetudine, & congreſſione vti, qui & vxores habent & liberos alunt, & ſeruos poſſident, quique & diuites admodum ſunt, & publicè negotiantur, & potentia pollent, certè eum varium eſſe conuenit. Ita quidem Chryſoſtomus de Epiſcopo, ſed ſuo modo ad alios transferri poteſt, qui ad aliquam in Eccleſia ſollicitudinis partem vocantur.

☞ *De Miſſione neceſſaria miniſtrorum:& litteris Credentia, hoc*
C *eſt miraculorum productione, videatur Locus de*
Miraculis. Tit. Neceſſitas : & Locus
de Miſſione.

MINISTERIVM MENSARVM.

In Primitiua Eccleſia quando ij qui ad fidem conuertebantur certatim facultates ſuas deferebãt ad pedes Apoſtolorum, ſic vt eſſent illis omnia communia, Apoſtoli fideli eorum diſpenſationi inuigilabant, vt cuilibet de neceſſariis prouideretur;quod appellatur miniſterium menſarum *c.*6. *Actuum Apoſtol.*& ad illud exercendum Diaconi deputabantur, vt ibidem patet, cum prius Apoſtoli per ſe illud obirẽt:verum cum multum negotij illis faceſſeret iſtiuſmodi miniſterium, vtpotè occupatis prædicatione & oratione, conſtituerunt ſeptem viros boni teſtimonij de numero ipſorum, ſuper illud opus; hoc ad miniſterium eleemoſynarum quotidianum : comprehendit enim miniſterium menſæ hic, omnia ad victum neceſſaria.

Cùm autem menſa hæc communis coincideret cum Sacra i. Cœna Dominica, nam ea ſumpta, ſolebant vna continari, colligitur Diaconos miniſteria vtriuſque obiiſſe, eoque communior DD. opinio propendet, ſcribentium in locum illum D Actor.

MINISTRI IVSTITIÆ.

☞ *Vide Lictores.*

* Minores.

Qvi.

NOmen Minorum variè vſurpatur. Iuriſperitis familiaris acceptio eſt, vt Minores dicantur qui ſunt ætate tales, hoc eſt, qui annos xxv. nondum expleuerunt; vnde aduerſus tales non currit præſcriptio : eiſque conceditur reſtitutio in integrum, ſi ex aliquo contractu damnum notabile acceperint.

Minores Grammaticis etiam habentur ſubditi,& quiuis inferioris ſortis reſpectu ſuperiorum, magiſtratus videlicet Principis, magiſtrorum.

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom.V.

Inter Religioſos Ordines vocantur Minores, qui vulgo Franciſcani: ſiquidem illorum inſtitutor, ſuos appellari voluit E Minores, ne inquiebat, humilitatis obliti, maiores eſſe appeterent.

S.Franciſcus de Paula, à ſe inſtitutos, Minimos nuncupauit, & tales verè eſſe iuſſit, atque ſe tales hactenus profitentur.

* Miraculum.

Definitio, & Etymologia.

MIraculum, Græc. θαῦμα, ſluit à verbo Hebræo *Tama,* miratus eſt cum ſtupore, obſtupuit. Idem, etiam *Timmehon, Zach.*12.4. Admiratio, ſtupor, ad miracula enim adſtantes ſtupent,& nihil aliud poſſunt quam res mirari quarum cauſas ignorant.

Eſt autem miraculum res quæ vnde manauerit, aut qua ratione conſtiterit, dignoſcere eſt arduum, *vt elicitur, ex prolog. vlt.c.*1.*libri Val. Max.*

Accuratius tamen & propriè à Theologis definitur miraculum, opus aliquod ſuperans virtutem creatam. Non dicunt quod ſuperat virtutem humanæ naturæ, aut omnis naturæ; F quia quæ ſuperant tantum virtutem naturæ humanæ, non ſunt miracula, ſed ſolum hominibus mirabilia : nulla autem ſunt quæ omnis naturæ virtutem ſuperant, cum nihil ſuperet naturam Dei, aut illius virtutem.

Vt autem dignoſcatur quænam vim naturæ creatæ ſuperent, plura conſideranda docet *Ioann. Malderus in Tract. de Fide,q.*1.*art.*5 *ſect.*3.

Ac imprimis quidem quanta vis inſit rebus naturalibus, ipſique corpori animato : deinde quantam peritiam habeat dæmon ad eas loco mouendas, earumque virtutem dignoſcendam, quam ſeparatim, aut mixta cum aliis rebus habeant. Expendenda etiam erit virtus rerum naturalium, quam habent dum aſſumuntur tanquam inſtrumenta Spiritus Angelici;eleuantur enim ea occaſione ad plura, quæ aliàs abſque illis non fierent; ad eum penè modum, quo inſtrumenta rerum artificialium applicata per illum qui iis poteſt vti. Denique ſciendum, nonnulla fieri interdum miraculo diuino, quæ ope dæmonis fieri poſſent, niſi per Dei prouidentiam impediretur, G aut propriâ malitiâ facere nollet.

S. Auguſtinus ait, Miraculum voco quidquid arduum aut inſolitum ſupra ſpem aut facultatem miranti apparet. *De vtil. credendi cap.*16.

QVATVOR GRADVS MIRACVLORVM.

Vt miraculi natura magis illuceſcat,& verum à falſo aptius ſecernatur, quatuor Miraculorum gradus à Theologis ſtatuuntur.

Primus eſt, quando miraculum ſuperat vires totius creaturæ, ſecundum ſubſtantiam eius, quod, ſit:quale eſt, quod duo corpora ſint in eodem loco;quod Deus fecit, quando ranæ in Ægypto ad lectos regios per parietes penetrabant. Quomodo ſecundum traditiones Hebræorum, accipiendum erit illud *Pſalm.*104. Edidit terra eorum ranas in penetralibus Regum ipſorum. Item quando Chriſtus de virgine natus eſt, de clauſo ſepulchro ſurrexit, clauſis ianuis intrauit ad diſcipulos;corpus item intulit cœlo; & quotidie in Sacramento altaris, quando quantitatem corporis Chriſti ponit ſimul cum quantitate panis.

Secundus gradus eſt, quando miraculum ſuperat vires H creaturæ, non ſecundum ſubſtantiam; ſed quia per creaturam ex tali materia, aut in tali ſubiecto produci non poſſet:quomodo productio hominis ex limo terræ, aut reſuſcitatio mortui, eſt miraculum.

Tertius, quando neque ſecundum ſubſtantiam, neque ſecundum materiam; ſed ſolùm ſecundum modum producendi ſuperat;vt ſi morbus curetur ſine vllo medicamento, aut omnino ſubitò, cum per vires naturæ non fuerit curabilis, niſi ſenſim,& adhibito medicamento.

Quartus & infimus gradus erit, quando neque ſecundum ſubſtantiam, neque ſecundum eandem materiam, neque ſecundum modum eſt dæmoni effectus impoſſibilis: ſed aliundè conſtat non dæmonem, ſed Deum mirabilem hunc effectum operari Cõſtant autem, vt inſinuauimus, ex duplici capite: Nimirum vel ex prouidentia Dei id exigente, quomodo conſtare poterat, 3.*Reg.*18.ignem qui ad preces Eliæ deſcendebat, non deſcendiſſe ope diaboli, ſed virtute Dei: prouidentia enim Dei quæ non patitur nos tentari ſupra id quod poſſumus, exige-

bat, ne poſt eiuſmodi Prophetæ ſui ſtipulationem, ſineretur
A diabolus exaudire per ignem. Vel ſanè ex diabolicâ malitia,& effectus vtilitate: quomodo quando ad memorias Sanctorum ſanitates fiunt, conſtat illas non prouenire ab inuido hoſte humani generis diabolo, niſi fortè & illud ſimul ad Dei prouidentiam referre malis: ſanandi enim, vt & ditandi poteſtatem, nunc diabolo Deus non permittit, ne homines infirmi tententur ſupra id quod poſſunt. In fine tamen mundi ſentiunt veteres quidam, Deum permiſſurum Antichriſto poteſtatem ſanitatum. Quod idem de diuitiis docent Theologi, ex illo *Danielis 11.* Dominabitur theſaurorum auri & argenti.

AVCTOR.

Miracula eſſe proprium opus Dei, ſicut ſigillum eſt proprium opus Principis, Scripturæ teſtimonio docemur, & ipſa miraculi natura euincit. Vnde Phariſæi ad Chriſtum *Ioann. 3.* Scimus quia è Deo veniſti magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Ipſe etiam Dominus: Opera quæ ego facio, illa teſtimonium perhibent de me, & hoc dicit eſſe teſtimonium maius Ioanne.

B Mulier illa cuius filium ſuſcitauerat Elias *3. Reg. 17.* dicebat: Nunc in iſto cognoui, quoniam vir Dei es, & verbum Dei in ore tuo verum eſt. Etiam Elias ad miraculum faciendum prouocat ad Deum, dicens: Deus qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus. *Ibid. cap. 18.*

Quin & Iudæi ſentiebant, dæmonium non poſſe aperire oculos cæci nati, quod obſeruat *Chryſoſt. hom. 60. in Ioan.*

Coram Pharaone malefici deficiebant in producendis portentis & ſignis; vnde dicebant, digitus Dei eſt hic. *Exod. cap. 8.* neque etiam ſigna per eos virtute dæmonis producta erant talia, quæ ſuperabant vim totius creaturæ; vnde etiam diſcrimen faſſi ſunt inter ſua, & ea miracula quæ fiebant per manum Moyſis. Neque enim dæmon vera miracula poteſt edere. Mirabilia facere poteſt iuxta ſuperiora, eorumq; nonnulla exempla producemus infrà, *Tit. miracula Magica.*

NECESSITAS. VTILITAS.

Quanta, et Quando.

Miracula perutilia, imò neceſſaria fuerunt in exordio prædicationis Euangelicæ ad corroboranda fidei dogmata: tanquam ſigilla veræ doctrinæ à ſupremo Doctore in eum finem
C data. Vnde Chriſtus non ſolum ſua prædicatione, ſed & miraculis conatus fuit perſuadere, quod eſſet Meſſias, quia prædictum erat Meſſiam miracula facturum *Iſaia 35.* Hinc rogatus à Diſcipulis quos miſerat Ioannes, an ipſe eſſet Meſſias qui exſpectabatur, reſpondit: Euntes renunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis: Cœci vident, claudi ambulant, &c. *Matth. c. 11.*

Quando tamen aliunde conſtat de ſanctitate prædicatoris, & non alia dicuntur, quam quæ receptæ doctrinæ, librisque receptis ſunt conformia, non eſt opus miraculis. Conſtat in Ioanne Baptiſta, quem omnes tanquam prophetam habebant, & tamen nulla per eum ſunt edita miracula: eoque non obſtante putabatur eſſe Chriſtus. Prædicationem nihilominus ſuam probauit tanquam prædictam per illud *Iſaia 40. Vox clamantis, &c.*

Cæterùm qui noua prædicatione contendit ea quæ miraculis pluribus ſtabilita ſunt, & per plura ſæcula in Eccleſia obſeruata & credita, conuellere, & labefactare, omnino neceſſaria ei erunt miracula, quibus ſe legitimè miſſum ad docendum, & doctrinam ſuam à Deo inſpiratam ſtabiliat, & confir-
D met. Qua de re dicemus multa *in Loco de Miſſione*, & conſtabit infrà, Hæreticos nunquam in confirmationem nouitiæ ſuæ & falſæ doctrinæ miracula feciſſe. Miracula autem in confirmationem alicuius doctrinæ exhibita, eam non modo credibilem reddunt, ſed & credendam faciunt. Vnde ſi quæ à Donatiſtis, aut aliis hæreticis obtruduntur, vel conficta fuerunt, vel talia quæ dæmonis virtutem non exceſſerint, vt eleganter probat Auguſtinus *Epiſt. 165. Et lib. de vnit. Eccleſ. c. 19.*

☞ *Vide infrà Titul. Miracula Hæreticorum falſa.*

Si enim Deus permitteret vt hæretici in confirmationem ſuorum errorum vera ederent miracula, non video cur non iiſdem omnes eſſent adhæſuri: nam fides miraculis confirmata, eſt credenda. Sic vt rectè dixiſſe exiſtimetur *Richard. de S. Victore lib. 1. de Trinit. c. 2.* Nonne cum omni confidentia Deo dicere poterimus: Domine ſi error eſt, à teipſo decepti ſumus. Nam iſta in nobis tantis ſignis & prodigiis confirmata ſunt, & talibus, quæ non niſi per te fieri poſſunt.

* MIRACVLA FACTA IN CONFIRMATIONEM POTENTIÆ E

Miſſionis. Doctrinæ. Siue fidei diuinæ.

In veteri teſtamento.

EX SCRIPTVRA SACRA.

Creatio rerum fuit ita mirabilis, quòd eius notitia non niſi per reuelationem venire potuit ad hominem Nam ſecundùm *Gregorium ſup. Ezech.* de præteritis Moyſes prophetauit, dicens: In principio creauit Deus cœlum & terram: non quia prædixit ventura, ſed quia prodidit occulta *Gen. 1.*

Tempore diluuij ſaluauit Dominus Noë cum vxore, & tribus filiis ſuis, & vxoribus eorum: tum etiam de cunctis animalibus maſculum & fœminam fecit ſeruari per arcam. *Gen. 7.*

Præſumptionem hominum turrim vſque ad cœlum ædificare volentium, repreſſit Dominus, confundendo linguas eorum. *Gen. 11.*

Mirabiliter natus eſt Iſaac, idem mirabiliter liberatus, quando debuit immolari, ariete inter vepres hærente. *Geneſ. 21. & 22.* F

Quàm multa Dominus fecerit miracula per Moyſen, cùm eduxerit filios Iſraël de Ægypto. *Exod. 7. 8. 9. & 10.*

Grande miraculum fuit, quòd nunquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem populo exeunti de Ægypto ad terram promiſſionis. *Exod. 13. 14.*

Memorandum & terribile miraculum fuit in diuiſione & exſiccatione maris rubri, quando tranſierunt F. Iſraël ſicco pede, Ægyptij verò in mediis fluctibus obuoluti. *Exod. 14.*

Per lignum Moyſi oſtenſum dulcoratæ ſunt aquæ. *Exod. 15.*

Miſit Dominus murmuranti populo coturnices: & poſteà pluit illis manna ad manducandum: & eduxit aquam de petra in abundantia ad bibendum. *Exod. 16.*

Murmurantibus, & deſiderio carnium flagrantibus in deſerto filiis Iſraël, miſit Deus carnes in abundantia, licet in malum eorum. *Num. 11.* Vbi notari poteſt, quòd miracula non ſunt ſemper ſigna diuinæ dilectionis in eos quibus fiunt. *Exod. 17.*

Occaſione ſeditionis Chore & complicum ſuorum miracula contigerunt. *Num. 16. & 17.* G

Percuſſi F. Iſraël à ſerpentibus ignitis, & aſpicientes ſerpentem æneum curabantur. *Num. 21.*

Veniens Balaam ad maledicendum populo Dei, redargutus fuit ab Aſina cui inſidebat. *Num. 22.*

Adduxit Dominus F. Iſraël per deſertum quadraginta annis, & non ſunt attrita veſtimenta eorum, nec calciamenta vetuſtate conſumpta. *Deut. 29.*

Ingreſſis F. Iſraël fluuium Iordanis intumeſcebant aquæ ſuperiores ad inſtar montis, inferiores in mare mortuum deſcenderunt. *Ioſ. 3.*

Poſt ſeptem circuitus filiorum Iſraël, muri Iericho corruerunt. *Ioſ. 6.*

Obediuit Dominus voci Ioſue dicentis, Sol contra Gabaon non mouearis. *Ioſ 10.*

Immiſit Dominus gladium in omnibus caſtris Madian, & mutua ſe cæde truncabant: ſicque per paucos multi debellati fuerunt. *Iudic. 7.*

Per arcam Domini à Philiſtæis captam multa fuerunt facta miracula. *1. Reg. 5.* H

Ionathas & armiger eius tot de Philiſtæis percuſſerunt, quòd factum eſt miraculum, & turbata ſunt caſtra *1. Reg. 14.*

Magnum fuit & hoc, Dauid iuuenis inexpertus, inermis præualuit aduerſus Philiſtæum fortem armatum Goliath. *1. Reg. 17.*

Cùm extenderet Ieroboam brachium, vt virum Dei capi faceret, exaruit manus eius, & altare ſciſſum eſt. *3. Reg. 13.*

Helias legitur feciſſe miracula in petendo fieri ſiccitatem, ita quòd non plueret ſuper terram annos tres, menſes ſex. Corui quoque detulerunt ei panem & carnes, bis in die. Oleum & farina non defecit. *3. Reg 17. 18 & 19.*

Conſequenter ſuſcitauit Filium matris familias: poſteà ignem holocauſtum mirabiliter conſumentem à Domino precibus impetrauit: demum poſt orationem eius facta eſt pluuia grandis.

Dehinc Angelus Domini panem & aquam ei oſtendit. *4. Reg. 1.*

Item

Item ad preces eius duos quinquagenarios ignis de cœlo
A conſumpſit, quinquaginta viros ſimiliter cum vno quoque.

Tandem diuiſit pallio aquas Iordanis, & in curru igneo receptus eſt in cœlum. 4. *Reg.* 2.

Similia multa de Eliſæo quoque. Eliſæus mulieris viduæ debitis obligatæ oleum augmentauit. 4. *Reg.* 4.

Idem mulierem Sunamitem filium habere fecit: deinde eundem mortuum ſuſcitauit.

Appoſita farina in olla, priùs amara olera dulcorauit, & panes multiplicauit filiis prophetarum. *Ibid.*

Sanauit idem à lepra Naaman Syrum, fecit ſuper aquas natare ferrum. 4. *Reg.* 5.

Abſens tanquam præſens multa cognouit. Curros igneos angelorum à puero ſuo videri fecit. Item Regem Syriæ cœcitate percuſſit. Item multoties futura prædixit: vt patet 4. *Reg.* 7. 8. *&* 13.

Cadauer hominis mortui tangens ipſius oſſa, defunctus reſurrexit 4. *Reg.* 13.

Obſidente Rege Sennacherib ciuitatem Lachis, percuſſi fuerunt vna nocte centum octoginta quinque millia virorum
B tempore Ezechiæ. 4. *Reg.* 19.

Mirabile fuit valde quando ad petitionem Ezechiæ ſol retroceſſit per decem lineas in horologio Achaz. 4. *Reg.* 20.

Congregati ſunt contra Ioſaphat filij Amon & Moab & de monte Seir, cùm canerent laudes Deo Leuitæ in exercitu Ioſaphat, aduerſarij in ſemetipſos verſi mutui concidêre vulneribus. 2. *Par.* 20.

Tobias quatuor annis fuit cæcus, & deinde iuxta conſilium angeli ad linitionem de felle piſcis, lumen recepit. *Tob.* 11.

Memorandum fuit miraculum de Tribus ſociis Danielis de fornace ignis ardentis tam magnificè liberatis. *Dan.* 3.

Tum etiam & quòd Daniel ipſe cum Leonib. vno die & poſteà ſeptem diebus remanſit illæſus. *Dan.* 6. *&* 14.

Occaſione Ionæ mare fuit commotum, quo proiecto, piſcis eum glutiuit, & per triduum ibi vixit, & poſteà ſanus exiuit. *Iona* 1. 2.

Expertus eſt Heliodorus diuinam virtutem, quando voluit ſpoliare templum, fuitque à duobus iuuenibus grauiſſimè verberatus. 2. *Mach* 3.

C Aduerſus Galatas in Babylonia 6000. hominum peremerunt 12000. hominum propter auxilium illis è cœlo datum. 2. *Mach.* 8.

EX NOVO TESTAMENTO.

Vbi obiter notandum, ſolam Eccleſiam Catholicam clareſcere gloria miraculorum, vt per quæ ipſius fides fuerit ab initio ſtabilita: & quicunque ad eam plantandam miſſi leguntur, miſſionis ſuæ teſſeram, miraculorum productionem, ceu litteras vt vocant Credentiæ exhibuerunt: qua de re infra tractabimus *in Loco de Miſſione.* Vnde & Marcus Euangeliũ ſuũ concludit. Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Neque enim Deus vnquã permittit miracula vera fieri ad cõfirmationem falſitatis. Confirmat id Apoſtolus dum dicit: ſermonem & prædicationem ſuam non fuiſſe in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtẽſione Spiritus & virtutis.

Quocirca profuerit non parum, ad oſtendendum veram eſſe Eccleſiam in qua donum miraculorum perdurat, ſi per com-
D pendium doceamus, quomodo hæc omnibus ſæculis claruerit miraculis. Permittemus ea quæ de Chriſto illius capite, & Apoſtolis fundatoribus primo ſæculo patrata, in Scriptura noui Teſtamenti traduntur.

Angelus Domini apparuit Zachariæ nuncians ei ex parte Dei, quòd vxor eius Eliſabeth ſterilis & anus pareret ei filiũ, qui incredulus ad verbũ Angeli, mutus effectus eſt vſque ad circumciſionem pueri, & tunc loquela reſtituta eſt ei. *Luc.* 1.

Mirum & pium fuit, quando ad ſalutationem B. Mariæ quæ nouiter conceperat Saluatorem, Ioannes in vtero matris exiſtens, exultauit, Beataque Eliſabeth hoc cognoſcens, exultauit, dicens: Benedicta tu in mulieribus, &c. *Eod.*

Idem, & quòd Magi venerunt ab Oriente, ſtella duce, Ieroſolymam. *Matth.* 2.

Quantum ad miracula quæ Saluator noſter cum hominibus conuerſatus dignatus eſt operari, ex Euangelica colligitur hiſtoria. *Luc.* 4. 6.

Qui vocatus ad nuptias Dominus Ieſus initio ſignorum, aquam in vinum vertit.

Non fuit paruum Domini miraculum quando illi de Nazarethica repleti, duxerunt eum ad ſupercilium montis, vt præcipitarent eum: ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat. *Luc.* 4. E

Circuibat Ieſus, obtuleruntque ei omnes malè habentes & curauit eos. *Matth.*

Item ipſe tres mortuos ſuſcitauit, videlicet, filiam Archiſynagogi, filium viduæ extra portam ciuitatis delatum *Luc.* 7. tertium Lazarum. *Matth.* 9. *Marc. Luc.* 8. *Ioann.* 11.

Deinde leproſos vndecim. De vno *Matth.* 8. *Luc.* 5. De aliis decem ſimul mundatis, *Luc.* 17.

Poſteà ſex cæcos legitur illuminaſſe. De duobus ſimul *Matth* 9. De aliis duobus *Matth.* 20. De vno alio *Marc.* 8. Veniunt Bethſaida, &c. de cæco. *Ioan.* 9.

Dæmoniacos autem ſeptem ſpecialiter liberauit. De duobus *Matth.* 8. quorum vnus qui erat famoſior, & nomen ſibi Legionem eſſe dicebat, tangitur id *Luc* 8. De vno alio qui erat cæcus, & mutus, *Matth.* 12. de quodam Lunatico, qui non poterat liberari, niſi ieiunio & oratione, *Matth.* 17. *Marc.* 9. *Luc.* 9. Et quodam ſpiritu immundo ab homine in ſynagoga Iudæorum eiecto, tangitur *Marc.* 1. *Luc.* 4. Et de filia mulieris Chananææ ad inſtantiam matris ſanata, *Matth.* 15. F

Tum & ſecundùm literam narratur, *Luc.* 8. eieciſſe ſeptem dæmonia de Maria. Et hoc ipſum dicitur. *Marc.* 16.

Cùm ſocrus Simonis teneretur magnis febribus, imperauit Ieſus febri, & continuò ſurgens, miniſtrabat eis *Mat.* 8. *Marc.* 1. *Luc.* 4.

Paralyticum per tegulas & tectum dimiſſum ſanauit. *Matth* 9. *Marc.* 2. *Luc.* 5.

Hydropicum quoque dum ſabbato in domo Phariſæi comederet, incuruatamque mulierem, nec ſurſum reſpicere valentem erexit: hominem manum aridam habentem, extendere fecit. *Matth.* 12. *Marc.* 3. *Luc.* 6. *Luc.* 13. *&* 14.

Sanauit quoque verbo ſeruum Centurionis, qui iacebat Paralyticus. *Matth.* 8.

Turbæ multæ habentes ſecum multos cæcos, claudos, debiles, & alios multos, proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos. *Matth.* 15.

Item ſurdum fecit audire, & mutum loqui. *Matth.* 7.

Filium Reguli de Capharnaum, incipientem mori, ad vitam reduxit. *Ioan.* 4. *Matth* 9. G

Fluxum ſanguinis in muliere Hæmorrhoiſſa ceſſare fecit tactu fimbriæ. *Marc.* 5. *Luc.* 8.

Tempeſtate valida in mari, ipſo dormiente commota, imperauit ventis, ſtatimque venti & mare obediunt ei. *Matth.* 8. *Marc.* 4.

Ambulauit, diſcipulis admirantibus ſupra mare, & Petrum ambulare fecit ſuper eodem, & incipiente mergi, manu extenſa, ſaluauit. *Ioan.* 6.

Pulchrum miraculum oſtendit illis tribus diſcipulis in ſua transfiguratione. *Marc.* 17. *Marc.* 6.

Item & de quinque panib. & duob. piſcib. quinque millia hominum ſatiauit, & ſublati fuerunt duodecim cophini. *Matth* 14. *Marc.* 6. *Luc.* 9. *Ioan.* 6. *Luc* 6.

Quatuor millia hominum alia vice refecti de ſeptem panibus & paucis piſciculis ſuperfuerunt ſeptem ſportæ. *Matth.* 15. *Marc.* 8.

Idem ficum habentem folia ſine fructu maledixit & continuò aruit. *Matth.* 55. *Matth.* 11. H

Auriculã per Petrum ſeruo principis amputatã, benignè reſtituit, & Petrũ ſuper hoc increpauit. *Mat.* 26. *Mar.* 14. *Luc.* 22.

Cùm autem Saluator pẽderet in cruce, à ſexta hora diei vſque ad horam nonã tenebræ factæ ſunt per vniuerſam terrã, Luna exiſtente decimaquinta, & in parte cœli oppoſita, quod Sol per illam Lunam nullatenus poterat eclypſari. Et velum templi ſciſſum eſt, & monumenta aperta. *Ioan.* 18. *Matth.* 28.

Reſurgente Domino, terræmotus factus eſt magnus. Angelus Domini deſcendit de cœlo, & accedens reuoluit &c. Præ timore autem exterriti ſunt cuſtodes. *Matth.* 28.

Deinde apparuit diſcipul. ianuis clauſis. Et ad mare Tyberiadis, vbi ad præceptum eius mittentes rete in mare, impletum eſt magnis piſcibus. centum quinquaginta tribus, & cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete. *Luc.* 24. *Ioan.* 20. *Ioan.* 21.

Tandem quadraginta dies poſt reſurrectionem ſuam apparens diſcipulis, & eos increpans & inſtruens Videntibus illis, atque admirantibus illis, eleuatus eſt in cœlum, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. *Marc.* 16. *Luc.* 24. *Act.* 1.

A Prædicta miracula in ſpeciali tanguntur: alia vero plurima fuiſſe facta in generali leguntur, ſicut apparet in diuerſis locis, in *Matth. Marc. Luc.* vnde *Ioan.* 20.

Multa quidem alia ſigna fecit Ieſus, quæ ſi ſcriberentur, totus mundus non caperet libros, &c. *Ioan.* 20.

Miro modo fuit magnum miraculum de effuſione Spiritus S. ſuper diſcipulos in die Pentecoſtes. Vnde fuerunt ita roborati, conſolidati, & illuſtrati. *Act.* 2.

Videns Petrus hominem claudum iuxta portam Speciosam templi, in nomine Ieſu dixit: Surge, & ambula, & apprehenſa manu eius dextera, alleuauit eum & conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ. *Act.* 3.

Ananias, & Saphira vxor eius ob defraudatum agri pretium, morientes ad pedes Petri ceciderunt. *Act.* 5.

In plateis ponebant infirmos in lectis & grabatis, vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, concurrebat autem multitudo vicinarum ciuitatum, & ſanabat omnes. *Eod. Act.* 5.

Princeps Sacerdotum, & qui cum illo erant iniecerunt manus in Apoſtolos poſuerûtque eos in cuſtodia publica. *Act.* 5.

B Angelus autem Domini per noctem carcerem recluſit, & eduxit eos.

Prædicante Philippo in Samaria, multi qui habebant ſpiritus immundos clamantes exibant. Multi etiam paralytici & claudi curati ſunt. *Act.* 8.

Mirabile & amabile factum fuit, quòd Saulus dum iret Damaſcum, ad capiendum Chriſti diſcipulos, cœleſti lumine circumfultus, in terram proſtratus eſt, ſed interius illuſtratus, quamuis extra occæcatus.

Ænæam paralyticum ab annis octo iacentem in grabato Petrus ſanauit, dicendo, Ænæa, ſanet te Dominus Ieſus. *Act.* 9.

Eiectis omnibus foras Petrus ponens genua orauit. Et conuerſus ad corpus Tabithæ mortuum, dixit: Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos, & viſo Petro reſedit. *Act.* 9.

Petrum incarceratum catenis duabus vinctum, & à ſexdecim militibus diligentiſſimè cuſtoditum, Angelus Domini ſolutum eduxit, & porta ferrea vltrò aperta eſt eis. *Act.* 12.

Elymam magum, pſeudoprophetam Iudæum Paulus priuauit lumine oculorum, eò quòd ipſe proconſulem Paulum à fide auertebat, & Apoſtolis verbum Dei prædicantibus reſiſtebat. *Act.* 13.

C Ciuitate Lyſtris erat quidam vir claudus ex vtero matris ſuæ, qui nunquam ambulauerat, quem intuens Paulus dixit voce magna. Surge ſuper pedes tuos rectus: Et exiliuit, & ambulauit. *Act.* 14.

Quædam puella habens ſpiritum phytonem, magnum quæſtum præſtabat Dominis ſuis diuinando. Hæc ſequebatur Paulum & Lucam, clamans, & dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt. Paulus autem dixit ſpiritui: Præcipio tibi in nomine Ieſu exire ab ea. Et exiuit eadem hora. *Act.* 16.

Cùm eſſent Paulus & Silas in carcere laudantes Dominum, ſubitò terræmotus factus eſt magnus, itavt mouerentur fundamenta carceris & ſtatim aperta ſunt oſtia omnia, & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt. *Eod.*

Virtutes non modicas faciebat Deus manu Pauli, itavt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia: & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur. *Act.* 19.

Quidam Iudæi tentauerunt inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu Chriſti dicentes:
D Adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Reſpondens ſpiritus dixit, Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis? Et inſiliens homo in quo erat dæmonium, dominatus eſt eorum, ita vt nudi & vulnerati effugerent. *Eod.*

Vna Sabbathi Paulus diſputans protraxit ſermonem vſque ad mediam noctem: Sedens autem quidam adoleſcens ſuper feneſtram cum vrgeretur ſomno graui, cecidit de cœnaculo tertio deorſum, & ſublatus eſt mortuus. Ad quem dùm deſcendiſſet Paulus incubuit ſuper eum. Adduxerunt autem puerum viuentem, & conſolati ſunt nimis. *Act.* 20.

Tempore hyemali cum euaſiſſent Paulus & ſocij eius de confracta naui, & calefacerent ſe ad ignem, vipera à calore procedens inuaſit manum Pauli, quam ille excutiens in ignem nihil mali paſſus fuit: cùm tamen crederetur ab hominibus regionis illius illico moriturus. *Act.* 28.

Patrem Publij febribus, & dyſenteria laborantem Paulus facta oratione, & manuum impoſitione ſanauit: quo facto omnes qui in inſula illa habebant infirmitates, accedebant & curabantur. *Eodem.* E

Ex Historiis Sacris.

A Card. Bellarm. citatis.

Secundo ſæculo habemus miracula Chriſtianorum militū in exercitu M. Antonini, *de quo vide Tertull. in lib. ad Scapulā, & in Apolog. cap.* 5. *Euſeb. lib.* 5. *hiſt. cap.* 5. *& Oroſ. lib.* 7. *hiſt. c.* 15. & ipſam epiſtolam Imperat. ad Iuſtini opera adiunctam.

Tertio ſæculo habemus miracula Gregorij Thaumaturgi, *de quibus vide Baſil. lib. de Spiritu S. cap.* 29. *Gregor. Nyſſen. in vita eius. Hieronymum de viris illuſtribus, & Euſebium ex verſione Ruffini lib.* 7. *cap.* 25.

Quarto ſæculo habemus miracula Antonij, Hilarionis, Martini, Nicolai, & aliorum, ſcripta ab Athanaſio, Hieronymo, Sulpitio, & aliis.

Quinto ſæculo habemus miracula plurima, quæ deſcribit Auguſtin. facta ſuo tempore. *Lib.* 22. *de Ciu. Dei cap.* 8.

Sexto ſæculo habemus miracula, quæ narrat *Greg. in Dialogis,* vbi narrat duo facta à Romanis Pontificibus, Ioanne & Agapeto *Lib.* 3. *cap.* 2. *&* 3. F

Septimo ſæculo miracula facta in Anglia à S. Auguſtino, & ſociis, de quibus *Greg. lib.* 9. *epiſt.* 58. *& Beda lib.* 1. *hiſt. c.* 13. Item ab Oſualo Rege per lignum crucis *Lib.* 3. *cap.* 2.

Octauo ſæculo miracula S. Cuthberti, & S. Ioannis in Anglia, *teſte Beda lib.* 4. *&* 5. *hiſt.*

Nono ſæculo miracula Tharaſij, ſcripta ab Ignatio Nicæno. Item alia innumerabilia omnis generis facta in ciuitate Sueſſionenſi in tranſlatione reliquiarum S. Sebaſtiani martyris, quæ facta eſt ann. Dom. 1326. *de qua vide Annales Francorum,* ſcriptos ſumma fide ab auctoritate, qui in illo ipſo tempore floruit.

Decimo ſæculo, miracula S. Romualdi, ſcripta à B. Petro Damiani: Item Wenceſlai Regis Boëmorum, S. Vdalrici, & S. Dunſtani, *de quibus vide Surium.*

Vndecimo ſæculo, miracula S. Eduardi Regis & Virgin. S. Anſelmi, Greg. Pap. VII. & aliorum. Poſt illa vndecim ſæcula;

Duodecimo ſæculo, claruerunt in Eccleſia Catholica miraculis B. Malachias, & B. Bernardus. De Malachia Epiſcopo legato Pont. Rom. ſic ſcribit Bernardus in vita eius, poſteaquam narrauit multa eius miracula: Quo, inquit, antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? ſi benè aduertimus pauca ipſa, quæ dicta ſunt, non prophetia defuit illi, non reuelatio, non gratia ſanitatum, non mutatio menſium, non denique mortuorum ſuſcitatio. G

B. autem Bernardus Monachus, & pater Monachorum, ac Romanis Pontificibus addictiſſimus, pluribus miraculis claruit, quam vllus Sanctorum, quorum vitæ ſcriptæ exſtant: Nam vna die in Conſtantienſi diœceſi conſtat eum illuminaſſe cæcos vndecim, curaſſe mancos decem, & claudos decem & octo, vt ſcribit Gotfridus, qui cum ipſo vixit *Lib.* 4. *cap.* 4. *vitæ eius,* & præterea omnes quinque libri pleniſſimi ſunt miraculis, vt difficillimum ſit eorum numerum inire.

Decimo tertio ſæculo, claruerunt in Eccleſia Catholica multi, ſed præcipuè B. Franciſcus, cuius vitam miraculis pleniſſimam ſcribit B. Bonauentura: Item B. Dominicus, cuius vita, etſi negligentius ſcripta fuit, tamen conſtat eum tres mortuos excitaſſe. Claruerunt eodem ſæculo B. Petrus Martyr, & B. Thom. Aquinas ex Ord. Prædicatorum, & B. Antonius, ac B. Bonauentura ex Ord. Minorum, *de quibus vide Antoninum* 3. *part. hiſt. tit.* 23. *&* 24. & ad finem eius ſæculi claruit miraculis plurimis B. Celeſtinus V. Pontif. Romanus, tam ante Pontificatum quam poſteà, vt ſcribit *in eius vita Petr. Card. Cameracenſis.* M

Decimo quarto ſæculo claruerunt miraculis etiam multi, ſed præcipuè S. Bernardinus, S. Catharina Senenſis, S. Nicolaus Tolentinus, de quibus vide Antoninum, *vbi ſuprà.*

Decimo-quinto ſæculo, claruit S. Vincentius viuus, & mortuus miraculis plurimis, adeo vt *B. Anton. in* 3. *par. hiſt. tit.* 23. dicat, conſtare de 38. mortuis per eum excitatis: Idem B. Antoninus eodem ſæculo miraculis claruit, cuius vita exſtat apud *Surium.*

Denique hoc noſtro ſæculo claruit inprimis S. Franciſcus de Paula plurimis miraculis, vt *in Bulla exſtat apud Surium.*

Claruit

Claruit etiam in Indiis omni genere miraculorum B Franciſcus Xauerius Soc. IESV Presbyter; conſtat enim ex Indicis literis, quas ij, qui cum eo verſabantur huc miſerunt, ab eo paraliticos, ſurdos, mutos, cœcos eſſe curatos, mortuum quoque ad vitam reuocatum, & cum mortuus deferretur ad Inſulam Goamex Malacca, maris tempeſtatem ſedatam, denique poſt xv. menſes corpus eius è morte integerrimum, & ſuauiter olens repertum, cum tamen iacuiſſet per multos menſes calce obrutum: nec dubium eſt, quin vſque ad hanc diem integrum & incorruptum conſeruetur. Claruit B. Carolus Borromæus S. R. E. Card. *vt ex Vita ipſius, & Canonizationis* diplomate euincitur.

* MIRACVLA IN SPECIE PATRATA.

Ad confirmandam Catholicam Fidem

Puta.

CVRATI DÆMONIACI.

Qui Danielis Stylitæ acta collegit, hoc inter cætera memoria dignum refert: Cuidam Cyro, qui prius quidem fuit Præſes, poſteà autem ad ſedem Epiſcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Cotycum, euectus eſt, & ab illa poſtea diſceſſerat, propter quandam motam aduerſus eum calumniam, erat filia nomine Alexandra, quæ grauiter vexabatur à dæmone. Eius ergo pater, cùm ſanctus Daniel veniſſet in mentem, ad ipſum ducit filiam, naturali beneuolentiæ alium commiſcens ardorem, nempè fidei. Simulátque ergo ſancti manus eius capiti fuerunt impoſitæ, fugatus eſt ſpiritus; & quæ laborabat, ſtatim conſpecta eſt ſana. Porrò autem huic quoque miraculo fuit alterum coniunctum. Iam verò Cyrus Sancto valde confidens, eius vtebatur gratia. Vnde etiam vxorem, cui ſuorum agrorum fuerat mandata cura, quæ ipſa quoque erat dæmoniaca, duxit ad ipſum. Nec eum ſua fefellit fiducia, ſed ea quoque cum filia mundata fuit à rabie dæmonis. *Ex Metamorph. & Sur. 11. Decemb. Baron. Tom. 6. ann.* 446.

Eandem quoque virtutem eiiciendi dæmones oſtendit S. Hilarion Abbas in Marſita: Hic Marſitas fortiſſimus iuuenis de territorio Hieroſolymæ tantum valebat viribus, vt quindecim frumenti modios diu longéque portaret, & hanc habebat palmam fortitudinis ſuæ, ſi aſinos vinceret. Hic afflictus peſſimo dæmone, non catenas, non compedes, non clauſtra oſtiorum integra patiebatur; multorum naſum & labia morſibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat; tantúmque ſui terrorem omnibus incuſſerat, vt, oneratus catenis & funibus in diuerſa nitentium, quaſi ferociſſimus taurus ad monaſterium Hilarionis pertraheretur. Quem poſtquam fratres vidêre, perterriti (erat enim miræ magnitudinis) indicauerunt Patri. Ille, ſicut ſedebat, iuſſit eum ad ſe pertrahi, & dimitti, ſolutóque, *Inclina* ait, *caput & veni.* Tremere ille, & ceruicem flectere, nec aſpicere contra auſus, omnique ferocitate depoſita, pedes cœpit ſedentis lambere. Adiuratus itaque dæmon & tortus, qui iuuenem poſſederat, ſeptima die egreſſus eſt. *D. Hieronym. in vita. S. Hilarionis.*

Cum S. Svvitbertus Werdenſis Epiſcopus, ex Anglia in Germaniam ad Boructuarios veniſſet, anno ab incarnatione Domini ſeptingêteſimo-quinto, ſtatim ſalutifera verbi diuini præcepta ſtolidis ipſorum cordibus euangelizando tradidit, feraſque eorum mentes tetris ignorantiæ caliginibus cœcatas Euangelicæ prædicationis lumine perluſtrauit, glorioſus apparens in verbis, & ſanctus in operibus ſuis, ita vt à prophanis idolorum ſuperſtitionibus ad fidem Chriſti multos conuertendo, in radice veræ fidei miraculorum prodigiis, ſolidando confirmarit. Ad id verò plurimum fecit dæmoniaci occaſio: Erat, inquit, eodem tempore in quadam Boructuariorum villa, Vellemberch nomine, vir quidam diues & potens, Ethelhere dictus, obſeſſus à dæmonio, ferro & catenis adſtrictus, eò quòd omnes morſu arriperet, & veſtes proprias laceraret. Erat autem idem Ethelhere incitator aliorum, & primus qui ſanctum Svvitbertum baculo impetere non formidabat. Qui cùm quotidiè dirè vexaretur, & à multis viſitaretur, tandem quadam die, præſentibus nonnullis idolorum Sacerdotibus & aliis Paganis ipſi condolentibus, dæmon clamare cœpit: Niſi huc veniat ſeruus Dei viui Svvitbertus Chriſtianorum Epiſcopus, hinc non egrediar. Cúmque magis ac magis hæc iterando clamaret, confuſi abſceſſerunt idololatræ & amici dæmoniaci, perplexi & dubij, quidnam facerent. Demum communi omnium deliberatione ab ipſis Sanct. Svvitbertus quæritur, & inuentus obnixè rogatur & inuitatur ad viſitandum dæmoniacum præfatum. Igitur ſanctus vir, fraterno tactus dolore, dæmoniaco compatiens, cùm iret cum ſuis Presbyteris & clericis, eſſétque in via ad viſitandum eum, mox cœpit dæmoniacus ſpumare, dentibúſque dirè ſtridere, & horribiliter vociferando clamare plus ſolito; de quo præſentes valde gementes mirabantur. Sed ſancto Svvitberto appropinquante domui, ceſſauit dæmoniacus, iacens in lecto, ac ſi ſomno dulciter preſſus eſſet. Quem ſanctus cernens præcepit ſuis, vt omnes orationibus deuotè vacarent, & ipſe orationi incumbens Deum deuotiſſimè precabatur, vt ad laudem & gloriam ſanctiſſimi nominis ſui, & ad conuerſionem incredulorum, dæmoniacum expulſo dæmone liberaret: ſurgenſque cum ſuis ab oratione, ſignauit dæmoniacum ſigno ſalutiferæ Crucis, dicens: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti præcipio tibi immunde ſpiritus, vt exeas ab hac Dei creatura, vt agnoſcat verum ſuum Creatorem & Saluatorem. Statim cum fœtore ſpiritus malignus exiens, clamare cœpit: non diu in iſta permanebis Prouincia, ſerue magni Dei. Nam ſicut me ab hac mea habitatione expuliſti, ita expelli te faciam ex iſta terra & Prouincia. Ethelhere verò dæmonio liberatus, ſurgens palam, inhærens pedibus S. Svvitberti, veniam petens de commiſſis in eum, baptizari in nomine Ieſu Chriſti inſtantiſſimè popoſcit, in cuius nomine liberatus fuit. Similiter multi Pagani cum duobus idolorum Sacerdotibus, qui præſentes fuerunt, pedibus ſancti Epiſcopi prouoluti, myſterium fidei Chriſtianæ diſcere & ſcire experiuntur. Quos ſanctus eleuans, docebat diuinam ſapientiam deſcendiſſe de cœlo ad terram, vt hominem, qui mortuus fuerat peccato, ſuo ſanguine & benedicta morte in ara Crucis viuificaret. Itaque per tres continuas hebdomadas eos docens, & in fide confirmans baptizauit ex eis, ſolummodo quadraginta duos; exceptis paruulis vtriuſque ſexus, & mulieribus. *Marcellin. in eius vita c. 19. & 20 apud Baron. tom. 8. Annal. ad ann.* 705.

Matrona quædam nobilis in vicinis partibus Thuſciæ nurum habebat, quæ intra breue tempus quo filiũ eius acceperat, cum eadem ſocru ſua ad dedicationem Oratorij B. Sebaſtiani Martyris fuerat inuitata. Nocte verò eadem, qua ſubſequente die ad dedicationem prædicti Oratorij fuerat proceſſura, voluptate carnis deuicta à viro ſuo ſeſe abſtinere non potuit. Cúmq; mane facto conſcientiam deterreret perpetrata carnis delectatio, proceſſionem verò imperaret verecundia, plus erubeſcens vultum hominum, quàm Dei iudicium metuens, cum ſocru ſua ad dedicationem Oratorij proceſſit. Mox verò vt reliquiæ S. Sebaſtiani Oratorium ingreſſæ ſunt, eandem prædictæ matronæ nurum malignus ſpiritus arripuit, & coram omni populo vexare cœpit. Eiuſdem verò Oratorij Presbyter, dum eam vehementer vexari conſpiceret, ex altari protinus ſyndonem tulit, eámque operuit: ſed & hunc ſimul repentè diabolus inuaſit. Et quia vltra vires voluit quidquam præſumere, compulſus eſt & ipſe cognoſcere in ſua vexatione quid eſſet. Hi verò qui aderant, puellam in manibus ex Oratorio ſublatam ad domum propriam reportarunt. Cúmque hanc antiquus hoſtis vexatione continua vehementer attereret, propinqui ſui eam carnaliter amantes, & amando proſequentes, ad obtinendum ſalutis remedium maleficis tradiderunt, vt eius animam funditus extinguerent, cuius carni magicis artibus ad tempus prodeſſe conarentur. Ducta eſt itaque ad fluuium, atque in aquam merſa, ibique diutius incantationibus agere malefici moliebantur, vt is qui eam inuaſerat diabolus, exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruerſa vnus ab ea repellitur, in eam ſubitò legio intrauit. Cœpit ex illa hora tot motibus agitari, tot vocibus, clamoribúſque perſtrepere, quot ſpiritibus tenebatur. Tunc inito conſilio, parentes eius, ſuæ perfidiæ culpam fatentes, hanc ad venerabilem Fortunatum Epiſcopum duxerunt, eique reliquerunt. Qua ille ſuſcepta multis ſe diebus ac noctibus in orationem dedit, tantóque annuſu precibus incubuit, quanto & in vno corpore contra ſe aſſiſtere legionibus aciem inuenit. Quam non poſt multos dies ita ſanam atque incolumen reddidit, ac ſi in eam ius proprium diabolus nunquam habuiſſet. *D. Greg. Dialog. lib. 1. cap. 10.*

Cœci Illvminati.

A S. Apollinaris Româ ad nobilem populoſámque Rauennatum ciuitatem ad nunciandam ibi Chriſti fidem à B. Petro Apoſtolo miſſus eſt. Cúmque non longè Rauenna abeſſet, manſit apud quendam militem, nomine Irenæum. Is vbi reſciuit ex eo vnde veniſſet, & quid vellet, ait ad eum: Habeo, ô hoſpes, filium oculorum lumine orbatum: ſi qua virtus eſt prædicationis tuæ, adhibe illi curationem, vt videat, & ego ſequar Deum tuum, credens in eum. Mox ad ſe puerum adduci alacriter iubet Apollinaris, cunctíſque videntibus, qui illic aderant, nonniſi Crucis ſignum in oculos cœci expreſſit, & ait; Deus, qui loco non clauderis, ſed vbique es, infer cognitionem filij tui Domini Noſtri Ieſu Chriſti in hanc ciuitatem; nec ſolum hos oculos corporis illumines, ſed etiam interiores in hac vrbe degentium oculos aperias, vt celeriter illis cognoſcentibus Ieſum Chriſtum filium tuum eſſe ipſorum Deum, locus hic mihi cum magna efficacia docendi tribuatur. His dictis, vidit cœcus, & aduolutus pedibus B. Apollinaris, vna cum parentibus ſuis in Chriſtũ credidit, paritérque baptizati ſunt in fluuio non lon-
B gè à Rauenna. *Aloyſ. Lipom. in vita eius c. 1. 2. 3. Iul. & Surd. ibid.*

Cùm idem Apollinaris templum dæmonis, precibus euertiſſet, commoti inde gentiles, tradiderunt illum Thauro iudici, vt eum occideret. Is congregatis in prætorium cunctis nobilibus vrbis Rauennæ, ita compellauit eum: Oramus te, ne celes nos, qua virtute iſthæc facias, & vbinam conuentus agas & miracula efficias, vt tanta turba te ſequatur? B. Apollinaris reſpondit: Virtus alia non eſt, niſi Domini Noſtri Ieſu Chriſti, domum autem Dei habemus in cordibus noſtris. Si tamen etiam fabricam requiris, non eſt procul ab vrbe, vbi Chriſtianis, proponimus diuina eloquia. Tunc Iudex dixit: Habéſne auditores aliquot? Reſpondet Apollinaris: Habeo permultos. Iudex dixit: Eſt aliqua in te virtus diuinitatis? Iam dixi tibi, inquit Apollinaris, eſſe ſupernam virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Thaurus dixit: Habeo filium ab ipſa natiuitate cœcum, inuoca nomen eius, quem à ſuis Crucifixum aſſeris, & aperi oculos eius, planéque credemus, verè eum eſſe Deum; ſin minus pro tuis ſceleribus te comburemus. B. Apollinaris reſpondit: Veniat in medium cœcus, & iam præſenti dixit: In nomine Ieſu Chriſti aperi oculos
C tuos, & vide. Continuò ille apertis oculis vidit. Stupefacti ea re proceres omnes, qui aderant, dixerunt: Profectò Deus is eſt, qui talia perpetrat, multique ex eis crediderunt in Dominum Ieſum. Thaurus autem eruit eum è manibus vulgi, & nocte miſit eum in prædium ſuum, tanquam illic cuſtodiendum, vbi manſit annos quatuor. *Idem Aloyſ. ibid. & Sur. cap. 12.*

Ann. Dom. 484. cum ignis perſecutionis iam accenderetur, & flammâ infeſtantis vbique Regis Hunerici arderet, oſtendit Deus noſter quoddam miraculum per ſeruum ſuum fidelem Eugenium. Fuit in eadem ciuitate; id eſt, Carthagine, quidam cœcus ciuibus ciuitatique notiſſimus, nomine Felix. Hic viſitatur à Domino, prædicitúrque ei noctu per viſum, (dies enim Epiphaniorum illucebat) Vade ad ſeruum meum Eugeniũ Epiſcop. & dices ei, quia ego te ad illum direxi. Et illa hora qua benedicit fontem, vbi baptizarentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui tali viſione commotus, putans ſe (quomodo aſſolet) deludi per ſomnium, ſurgere noluit cœcus; ſed cùm iterũ mergeretur * in ſomnos, ſimiliter vt ad Eugenium pergeret, com-
D pellitur. Rurſum negligit; tertióque feſtinanter & grauiter increpatur. Excitat puerum, qui ei ſolitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad baſilicam Fauſti, orat. Veniens cum ingentibus lachrymis, ſuggerit cuidam Diacono, nomine Peregrino, vt eum Epiſcopo nunciaret, indicans ſe habere aliquod ſecreti genus intimandum. Audiens Epiſcop. iuſſit hominem introire. Indicat cœcus Antiſti ordinem viſitationis ſuæ, dicitque illi: Non te dimittam, niſi mihi, ſicut à Domino iuſſus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenius ſanctus: Recede à me frater; peccator enim ſum, & indignus, & ſuper omnes homines delinquens, vtpotè qui in hæc tempora ſeruatus ſum. Ille autem tenens genua eius, aliud non dicebat, niſi illud quod iam dixerat: Sicut iuſſum eſt, redde mihi oculos meos. Attendens Eugenius inuerecundam credulitatem, & quia iam tempus vrgebat, pergit cum eo, comitante officio clericorum, ad fontem; vbi fixis genibus cùm ingenti gemitu, pulſans ſingultibus cœlum, criſpantem benedixit alueum fontis: & cùm completa ſurrexit oratione, ita cœco reſpondit: Iam tibi dixi, frater Felix, peccator homo ego ſum, ſed qui te viſitare dignatus eſt, præſtet tibi ſecundum fidem tuam, & aperiat oculos tuos. Simúlque vexillo crucis conſignante oculos eius, ſtatim cœcus viſum, Domino reddente, recepit. Quem ſecum, quouſque vniuerſi baptizarentur, ibi detinuit ob hoc, ne tanto miraculo populus excitatus virum contereret, qui receperat lumen. Fit poſteà manifeſtum Eccleſiæ vniuerſæ. Procedit ad altare cum Eugenio, ſicut moris, qui fuerat cœcus, ſuæ ſalutis oblationem Domino redditurus; quam Epiſcop. accipiens, altari impoſuit. Fit ſtrepitus, gaudio metante, irreuocabilis populorum: ſtatim nuncius pergit ad tyrannum. Rapitur Felix: inquiritur ab eo, quid factum ſit, qualitérque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum: dicúntque Arrianorum Epiſcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppreſſi confuſione non poterant nubilare, eò quod Felix vniuerſæ ciuitati manifeſtus eſſet & notus, tamen volebant eum, ſi fas eſſet, necare, quemadmodum Iudæi ſuſcitatum Lazarum cupiebant occidere. *Victor. Vticenſ. de perſec. Vandal. lib. 2. apud Baron. tom. 2. ad an. 484. 47.*

Sacra Euangelicæ auctoritatis narrat hiſtoria, Dominum Ieſum Ierichо pergentem ad confirmanda in fide ſuæ maieſtatis corda populi præſentis, cuidam cœco ad ſe clamanti lumen reddidiſſe oculorum, vt per corporale vnius cœci lumen ſpiritualiter multorum illuminarentur pectora. Ita & S. Vedaſtus, Deo Chriſto donante, per cuiuſdam illuminationem cœci, fidem, quam verbo prædicauit, in corde Clodouei Regis confirmauit, vt Rex ipſe intelligeret, tam ſibi eſſe neceſſarium cordis lumen, quàm cœco oculorum illuſtrationem: & quod diuina operata eſt gratia per preces famuli ſui in oculis cœcâ nocte caſtitatis, hoc per ſermones eiuſdem famuli eadem operante potentia, per ſpiritualis intelligentiam lucis in ſuo pectore perficerent. Nam regia excellentia condigno comitatu cum multitudine maxima populi iter agentibus illis, venerunt in quendam pagum, qui incolatum terræ illius conſuetudine Vngiſe pagus dicitur, prope Reguliacum villam, quæ ſita eſt ſuper florigeras Axonæ fluminis ripas: Et ecce eiuſdem fluminis fontem Rege tranſeunte cum multitudine populi, obuiauit illi cœcus quidam, huius diutiſſimè ſolaris expers luminis, fortè nec ſua cœcatus culpa, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo, & per illius illuminationem præſentem plurimorum illuminarentur corda ſpiritualiter. Qui cum intellexiſſet à prætereuntibus, ſanctum Vedaſtum Chriſti ſeruum in eodem iter agere comitatu, clamauit; Sancte & electe Deo Vedaſte, miſerere mei, & ſupernam pro pectore diligentiùs depoſce potentiam, vt meæ ſubueniat miſeriæ. Non aurum poſco, nec argentum, ſed vt mihi lumen per ſanctitatis tuæ preces reſtituat oculorum. Senſit itaque vir Dei virtutem ſibi adeſſe ſupernam, non ob illius cœci tantummodo orationem, ſed plus propter præſentis populi ſalutem totum ſe in ſacras effudit preces, in diuina fidens pietate: & dexterâ cum ſigno crucis poſuit ſuper oculos cœci dicens: Domine Ieſu, qui es lumen verũ, qui aperuiſti oculos cœci ad te clamantis, aperi oculos iſtius vt intelligat populus iſte præſens, quia tu es Deus ſolus faciens mirabilia in cœlo & in terra. Mox ille cœcus, lumine recepto, gaudens perrexit viam ſuam. In quo loco, tempore ſequenti, à religioſis viris ædificata eſt Eccleſia in teſtimonium miraculi iſtius. *Albin. Flac. in vita S. Vedaſti Ep. Atreb. apud Bar. tom. 6. an. 499. 23.*

Mvti et lingva mvtilati eloqvio restitvti a Catholicis. H

Plura virtutum miracula fecit vir Sanctus Ioannes Eccleſiæ Haguſtaldenſis Epiſcopus: è quibus illud vnum hic commemorandum duximus. Eſt manſio quædam ſecretior, nemore raro vallo circumdata, non longè ab Haguſtaldenſi Eccleſia, id eſt, vnius fermè miliarij & dimidij ſpatio, interfluente Thino amne ſeparata, habens cœmiterium Sancti Michaëlis Archangeli, in qua vir Dei ſæpius, vbi oportunitas arridebat temporis, & maximè in Quadrageſima manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietus operam dare conſueuerat. Cúmque tempore quodam incipiente Quadrageſima ibidem manſurus adueniret, iuſſit ſuis quærere pauperem aliquem maiore infirmitate vel inopia grauatum, quem ſecum habere illis diebus ad faciendam eleemoſynam poſſet: Sic enim ſemper facere ſolebat. Erat autem in villa non longè poſita quidam adoleſcens mutus Epiſcopo notus (nam ſæpiùs ante illum, percipiendæ eleemoſynæ gratia, venire conſueuerat) qui ne vnum quidem ſermonem vnquam

profari

proſari poterat. Sed & ſcabiem tantam & furfures habebat in
A capite, vt nil vnquam capillorum ei in ſuperiori parte capitis naſci valeret, tantùm in circuitu horridi crines ſtare videbantur. Hunc ergo adduci præcipit Epiſcopus, & ei in conceptis eiuſdem manſionis paruum tugurium fieri, in quo manens quotidianam ab eo ſtipem acciperet. Cumque vna Quadrageſimæ eſſet impleta ſeptimana, ſequenti dominica iuſſit ad ſe intrare pauperem. Ingreſſo linguam proferre ex ore, ac ſibi oſtendere iuſſit, & apprehendens eum de mento, ſignum ſanctæ crucis linguæ eius impreſſit, quam ſignatam reuocare in os, & loqui illum præcipit: Dicito, inquiens, aliquod verbum, dicito, gea, gea, quod eſt lingua Anglorum verbum affirmandi & conſentiendi, id eſt, etiam. Dixit ille ſtatim ſoluto vinculo linguæ quod iuſſus erat. Addidit Epiſcopus nomina litterarum. Dicito a: dixit ille a: dicito b: dixit ille b: Cumque ſingula litterarum nomina dicente Epiſcopo reſponderet, addidit & ſyllabas ac verba illi dicenda proponere. Et cùm in omnibus conſequenter reſponderet, præcepit eum ſententias longiores dicere, & fecit. Neque vltra ceſſauit tota die illa, & nocte ſequente, quantum vigilare potuit (vt ferunt
B qui præſentes fuêre) loqui aliquid, & arcana ſuæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, aliis oſtendere. In ſimilitudinem illius diu claudi, qui curatus ab Apoſtolis Petro & Ioanne exiliens ſtetit, & ambulabat, & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens & laudans Dominum: gaudens nimirum vti officio pedum, quo tanto tempore erat deſtitutus. Cuius ſanitati congaudens Epiſcopus, præcedit medico etiam ſanandæ ſcabredini capitis eius curam adhibere. Fecit vt dixerat, & iuuante benedictione ac precibus Antiſtitis nata eſt cum ſanitate cutis venuſta ſpecies capillorum: factuſque eſt iuuenis limpidus vultu, & loquela promptus, capillis pulcherrimè criſpis, qui ante fuerat deformis pauper, & mutus. Sicque de percepta lætatus ſoſpitate, offerente ei etiam Epiſcopo, vt in ſua familia manendi locum acciperet, domum ſuam reuerſus eſt. *Beda lib. 5. Eccl. hiſt. cap. 2. & Sur. in vita eius 7. Maij.*

S. Zoë Nicoſtrati vxor ante ſex annos nimia morbi infeſtatione muta erat effecta; facultatem tamen audiendi & intelligendi multo meliùs quam prius obtinebat. Hæc itaque
C cùm intellexiſſent omnia, quæ à B. SEBASTIANO de Chriſto dicta erant genibus eius aduoluta, rogare eum cœpit quibus potuit manuum indiciis, vt eam liberaret. Videns Sebaſtianus eam animi ſenſa linguæ expreſſione declarare nõ poſſe, cauſam eius ſilentij percontatus, didicit ſermonis copiam nimia illi vi infirmitatis ereptam. Itaque dixit: Si ego verus Chriſti Ieſu ſeruus ſũ, & vera ſũt omnia, quæ ex ore meo hæc mulier audiuit, & credidit, iubeat Dominus meus Ieſus Chriſtus, vt redeat ad eam officia labiorum, & aperiat os eius, qui aperuit os Zachariæ Prophetæ Domini. Et fecit crucem in os eius. Statim ergo ad hãc vocẽ S. Sebaſtiani exclamauit mulier voce magna, dicens: Beatus es tu, & benedictus ſermo oris tui, & beati qui credunt per te Chriſto filio Dei viui, ego enim vidi oculis meis Angelum ad te venientem è cœlo, & librum ante oculos tuos tenentem, ex cuius lectione vniuerſa ſermonis tui oratio decurrebat. Benedicti ergo qui omnibus, quæ locutus es, credunt; & maledicti, qui dubitauerint vel in vno verbo ex his omnibus, quæ audierunt: quoniam ſicut aurora ſuperueniens vniuerſas noctis tenebras excludit,
D & omnium oculis lumen, quod nox cæca negauerat, reddit: ita lux ſermonum tuorum omnem caliginem, omnemque ignorantiæ meæ cæcitatem extерſit. & oculis rectè credentium ſerenum poſt noctis tenebras diem reddidit. A me autem non ſolum incredulitatis tenebras expulit, verumetiam ſermonis mei oſtium ſex annis ex infirmitate clauſum pateſecit. *in vita S. Sebaſtiani apud Surium 20. die Ianuarij.*

In Tyſapſenſi, quod geſtum eſt, Mauritaniæ Maioris ciuitate, ad laudem Dei inſinuare feſtinemus. Dum ſuæ ciuitati Arrianum Epiſcopum ex Notario Cyrillam ad perdẽdas animas ordinatum vidiſſent; omnis ſimul ciuitas euectione nauali de proximo confugit relictis pauciſſimis, qui aditum non inuenerant nauigandi. Quos Arianorum Epiſcopus primò blandimentis; poſteà minis compellere cœpit, vt eos faceret Arianos: ſed fortes in Domino non ſolum ſuadentis inſaniam irriſerunt, verùm etiam publicè myſteria diuina in domo vna congregati celebrare cœperunt. Quod ille cognoſcens relationem occultè Carthaginem aduerſus eos direxit. Quæ cum Regi innotuiſſet, Comitem quendam cum iracundia dirigens, præcepit, vt in medio foro, congregata illuc omni
E prouincia, linguas eis & manus dexteras radicitùs abſcinderet. Quod cùm factum fuiſſet, Spiritu ſancto præſtante, ita locuti ſunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur: ſed ſi quis incredulus eſſe voluerit, pergat nunc Conſtantinopolim, & ibi reperiet vnum de illis Subdiaconum, Reparatum, ſermones politos ſine vlla offenſione loquentem: ob quam cauſam venerabilis nimium in Palatio Zenonis Imperatoris habetur. & præcipuè Regina mira eum reuerentia veneratur. *Victor Vticenſ. de perſec. VVandal. lib. 3. Baron. tom. 6. Annal. 484. 87.*

Anno Domini 484. Zenonis Iuſtiniani Auguſti temporibus, vt ait Gregorius, dum contra Catholicam fidem exorta à VVandalis perſecutio Ariana in Africa vehementer inſaniret; quidam in defenſione veritatis Epiſcopi fortiter perſiſtẽtes ad medium ſunt deducti: quos VVandalorum Rex verbis ac muneribus ad perfidiam flectere non valens, tormentis frangere poſſe ſe credidit: Nam cùm eis in ipſa defenſione veritatis, ſilentium indiceret, nec tamen ipſi contra perfidiam tacerent, ne tacendo forſitan conſenſiſſe viderentur: raptus in
F furorem eorum linguas abſcindi radicitùs præcepit. Res mira & multis nota ſenioribus: qua ita pro defenſione veritatis etiam ſine lingua loquebantur, ſicut prius per linguam loqui conſueuerant. Hi itaque eo tempore profugi ad Conſtantinopolitanam vrbem venerunt. Eo quoque tempore, quo pro explendis reſponſis Eccleſiæ ad Principem ipſe tranſmiſſus ſum, ſeniorem quendam Epiſcopum reperi, qui ſe adhuc eorum ora ſine linguis loquentia vidiſſe teſtabatur, ita vt apertis oris clamarent: Ecce videte, quia linguas non habemus, & loquimur. Videbantur enim à reſpicientibus, vt ferebant, quia abſciſſis radicitus linguis quaſi quoddam barathrum patebat in gutture, & tamen ore vacuo plena ad integrum verba formabantur. Quorum illic vnus in luxuriam lapſus, mox priuatus eſt dono miraculi: recto videlicet omnipotentis Dei iudicio, vt qui carnis continentiam ſeruare neglexerat, ſine lingua carnea non haberet verba veritatis. *Greg. lib. 3. Dial. cap. 32. Baron. Tom. ad an. Chriſti 484.*

His mirabilius exemplum refert Marcellinus Comes, cuius ipſe oculatus teſtis fuit. Rex Hunericus, inquit, vnius Ca-
G tholici Adoleſcentis vitam à natiuitate ſine ſermone ducentis linguam præcepit abſcindi: idemque mutus, qui ſine humano auditu Chriſto credens fidem didicerat, mox præciſa ſibi lingua locutus eſt, gloriamque Deo in primo vocis ſuæ exordio dedit. Denique ex fidelium contubernio aliquantos ego religioſiſſimos præciſis linguis, manibuſque truncatis, apud Bizantium integra voce conſpexi loquentes. *Marcellin. Comes in Chronico apud Bar. Tom. 6. anno Dom. 484.*

Onorichus Gizerichi in regno ſucceſſor, quoniam Arianam religionem ſequebatur, Chriſtianos in Libya crudeliſſime affligebat, cogens eos ad Arianam tranſire opinionem, qui recta dogmata venerabantur. Non obſequentes autem igne & innumeris mortis generibus interimebat, ac nonnullis linguas amputabat. Illos Procopius ſpectaculo fuiſſe ſcribit, cùm Conſtantinopolim profugi veniſſent, ac perinde ac ſi nihil perpeſſi eſſent, cum iis in quos incidiſſent, eſſe locutos, & quamuis linguæ illorum veluti funditus eſſent exſectæ, nihilo tamen ſecius vocem illorum fuiſſe articulatam, & ſatis intelligibiliã proferentem. Quod miraculum & nouum fuit & inſo-
H litum: Et Iuſtini conſtitutio illorum meminit, ex quibus duo prolapſi ſunt, ſicut ipſe Procopius ſcribit. Cùm enim illi mulieribus loqui vellent, voce ſunt priuati, quòd gratia martyrij apud eos non permaneret ampliùs. *Euagr. hiſt. Eccleſ. lib. 4. cap. 14. ex Procopio.*

HOMINES VARIO MORBO AFFECTI, INCOLVMITATI A CATHOL. RESTITVTI.

Cùm aliquando ſanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus circa Alpes iter ageret, vir venerabilis ſanctus Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus cum illo erat. Accidit tum vt in media via infelix & morbida mulier eis occurreret manibus & pedibus contractis per terram reptans. Quam cùm eſſet intuitus beatus Cæſarius, interrogauit ſanctum Eucherium, quid hoc eſſet, quod illa per terram ita ſe traheret. Eucherius interrogat fœminam. Illa reſpondet, ſe multis annis membris omnibus fuiſſe contractam. Beatus Cæſarius dicit ſancto Eucherio; Deſcende, & conſigna eam. Illo quaſi trepidante & excuſante ſeſe, Cæſarius inſtat & vrget. Tandem Eucherius deſcendit, & conſignat eam, atque: Feci quod inſiſti.

Dicit ei Cæſarius: Extenſa manu apprehende manum illius, & erige eam. Ille reſpondit: Quidquid aliud iuſſeris, non recuſabit Eucherius tuus: iſtud vt faciam adduci non potero. Tuum eſt hoc facere, cui præſtitit Deus gratiam & animas & corpora languentium curandi. Cæſarius ait: Tu interim facito quod dico. Illo plane renitente, & cum multa modeſtia & lachrymis ſeſe excuſante, diuque facere detrectante, Cæſarius dicit: Tunc obedientiæ cauſa in ignem ingreſſurus es, qui nec miſericordia adduci potes, vt facias quod charitas iubet: Mitte in nomine Domini manum, & erige eam. Tunc ille obediens porrigit fœminæ manum, & ſubleuat eam. Illa verò mox integrè ſanata abiit ad hoſpitiolum ſuum. *Apud Surium tom. 4. die 17. Aug. & Bar. tom. 6. ad ann.* Dom. 463. 6.

Alexander II. Pontifex Vrbe egrediens venit ad monaſterium: qui à Deſiderio honorificè ſuſceptus, dum Abbatis habitationem, quæ iuxta S. Nicolai Eccleſiam constructa eſt, ingreſſus fuiſſet, dæmoniacus quidam, qui illò tunc venerat, ei factus eſt obuius. Quem Sanctus Pontifex vt vidit, orationem fundens ad Dominum, dixit ad dæmonem. Præcipio tibi, immunde ſpiritus, vt exeas ab hoc homine, & vadas in illum locum, vbi nec auis volat, nec vox hominum reſonat, ſiſque ibi vſque ad diem Iudicij. Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, qui & innocentes, & de ſua miſericordia præſumentes, velociter exaudire dignatur; dæmon ad Pontificis imperium exiit, cunctique qui aderant, cœperunt benedicere Deum. Neque hoc tacendum videtur: quod omnipotens Deus per eundem famulum ſuum operari dignatus eſt. Nam cùm pertranſiſſet Aquinum, claudam quandam in itinere iacentem inuenit, cuius infirmitati compatiens Pontifex, aquam eandem, qua poſt Miſſarum ſolennia manus ſuas abluerat, ei ad bibendum dedit. Quam illa vbi ſorbuit, ſanitati reddita Deo gratias maximas reddere cœpit. *Leo Oſtienſis lib. 3. Chron. Caſſin. cap. 35. Bar. tom.* 11. 1073. 12.

Cum S. Daniel Stilites Conſtantinopolim aliquando proficiſceretur, quidam leproſus ad eum in via accedens emiſit vocem, quam olim etiam ad Chriſtum, niſi quod ille quidem filium, hic autem ſeruum Dei vocabat, & rogabat, vt ab eo aſſequeretur curationem. Ille verò: Quid tibi vis, inquit, quod eo relicto, qui poteſt hæc curare, acceſſiſti ad hominem qui eſt ſimilibus obnoxius affectionibus, ea poſtulans, quæ eius vires ſuperant? Verùm enim verò ſiquidem credis non illum ſolùm, ſed etiam eius miniſtros poſſe hæc curare, erit tibi per nos quoque, vt credidiſti, ſanatio. Cùm autem ille hæc confitebatur, & adhuc magis rogabat, vt ſanaretur, miſericordia ſimul & admiratio magnum ſubiit Danielem: miſericordia quidem propter morbum; admiratio autem propter feruorem fidei: & conuerſus ſignificauit iis, qui ſequebantur, vt & manus tollant in cœlum & Deum placent lachrymis. Deinde cùm illius iuſſu is mari corpus lauiſſet, & fuiſſet mundatus (non procul enim aberat) oſtenſus eſt totus ſanus iis, qui aderant. Qui cùm aſpexiſſent id quod factum fuerat, & nudum accepiſſent eum qui fuerat curatus, quid non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant, obſtupeſcebant. Mouebat quidem fides eis linguam ad gratiarum actionem, verba autem ſuſtinebat admiratio, & efficiebat, vt præ ſtupore obmuteſcerent. Quinetiam dicentes neſciebant quidnam dicturi eſſent, illiuſve fidem, an illius gratiam & Dei potentiam. Oculi autem omnium in illum ſolum erant conuerſi, voxque vna erat & narratio, leproſus & illius mundatio. Vt ergo eſſent plures teſtes huius rei admirabilis, veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in ſuggeſtu ſtatuunt, facientes ſicut Zachæus: nam illi quoque perſuaſit fides, vt aſcenderet ſycomorum; & his rurſum, vt in alto ſtatuerunt eum, qui curatus fuerat, perſuaſit ſimilis feruor ſpiritus. *Ex actis Danielis Stylitæ Surius* 11. *Decembr. Tom. 6. & Bar. tom. 6. an. 476.*

Deuſdedit Papa, cùm lues elephantia Romæ vigeret, viſitans ipſemet ægrotos, miſeratione commotus vnum ex illis exoſculatus, diuino miraculo ab eo morbo mundum reddidit. *Apud Bar. tom. 6.*

Vt ab ipſa natura liberalis fuit S. Elzearius Comes Ariani; ita etiam ex dono gratiæ humanus & miſericors erat erga Chriſti pauperes leproſos; quorum ipſe lauabat pedes, & ora oſculabatur, iiſque cibo ac potu refectis largas præſtabat eleemoſynas; atque ita à ſe illos dimittebat. Abiit quandoque in Comitatu ſeu venatum cum multis è familia ſua, quos omnes iuſſit antecedere: ipſo verò vno apud ſe milite cum tonſore retento, ad quoddam leproſorum diuertit domicilium, vbi ex horrida percuſſos lepra reperit: è quibus plerique vſque adeo deformes erãt, vt ſine horrore aſpici non poſſent. Videbantur exeſa & abſumpta labia, ita vt dentes paterent, atque etiam exciderent. Eos vt vidit ſanctus & pius iuuenis, humaniſſimè ſalutauit, & ſalutares eis adhortationes propoſuit: inde omnes ſingulatim peramanter oſculatus eſt. Et ecce repentè curantur omnes, & tota illa domus ſuauiſſimo odore completur: Ille verò præſtita eis eleemoſyna receſſit, ſed abeunte eo igneus quidam & luculentus radius ab eius capite, cunctis cernentibus, emerſit, qui ſemper cum recedente longiùs tendebatur: attingẽſque leproſorum domum, ſpatium omne, quod inter illum progredientem & eam domum intererat, mira luce perfundebat, nec prius radius ille diſparuit, quam ille ad ſuam, quæ procul ſatis aberat, familiam perueniſſet. Porro leproſi illi ab eo curati, relicta leproſorum domo hoſpitali, deinceps nullo prohibente inter ſanos habitarunt. *In vita eius apud Sur. Tom. 5. cap.* 21.

Anno Domini 377. cùm B. Ambroſius Mediolanenſis epiſcopus trans Tiberim apud quandam clariſſimam inuitaretur, vt ſacrificium in domo offerret: quædam balneatrix, quæ paralytica in lecto iacebat, cùm cognouiſſet ibidem eſſe Domini ſacerdotem, in ſellula ſe ad eandem domum, ad quam ille inuitatus aduenerat, portari fecit; atque oranti & imponenti manus veſtimenta attigit, quæ cùm exoſcularetur, ſtatim ſanitate recepta ambulare cœpit: vt impleretur illud Dominicum dictum ad Apoſtolos: Etiam maiora his facietis credentes in nomine meo. Quod tamen ſignum ſanitatis vt mirabile fuit; ita etiam nec occultum: nam ego poſt annos plurimos ſanctis viris referentibus poſitus in vrbe cognoui. *B. Paulin. in vita eius apud Baron. Tom. 4. an. 377. 27.*

Anno Dom. 1147. ſub quadrageſimam Conradus Imperator venit Francofordiam, vt Henricum filium ſuum Regem Germaniæ curaret inſtituendum. Ibi Bernardus Claraualenſis adfuit. Quo cognito tanta malè affectorum ac debilium multitudo ſancti hominis viſendi ſtudio accenſa confluxit, vt aliquando Conradus præſens turbam in templo vrgentem ſuſtinere nequiuerit, ac depoſita chlamide ipſum in vlnas ſuſcipere, & de baſilica aſportare coactus ſit. Præter cæteros, ſenex quidam paralyticus homo notus, & honoratus eſt introductus, ab eoque poſt breuiſſimum precationis carmen ſanatus. Illo verò validè abeunte, cum alij quidam lectulum, in quo delatus fuerat, tollere vellent, tum reuocans eum vnus ex circunſtantibus, Hugo Tullienſis Eccleſiæ Archidiaconus, Euangelici paralytici recordatus: Non ſic, inquit, non ſic inanis abibis: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Atque impoſito in humeros eius lectulo dimiſit vniuerſos, qui intererant, populo acclamante, ac Deum magnificentiſſimis laudibus efferente. *Carol. Sigon. lib. 11 de Regno Ital. ad an.* 1147.

Nobilis cuiuſdam vxor cùm in aquam intercutem incidiſſet, & multum in medicos impendiſſet, nihil opis inuenit, ſed de ſalute deſperabat. Hanc maritus in varia loca ducendam curauit, fore ſperans, vt aëris mutatione conualeſceret. Fortè tunc vir Sanctus Eutychius Patriarcha in Paleatico morabatur. Quod cùm ille Chriſti vxoriſque ſuæ amans intellexiſſet, & viro ſancto notus eſſet, nulla interpoſita mora mulierem ad eum duxit, ſupplicans, vt pro illa Deum obſecraret, vt à morbo liberaretur: Sic autem intumuerat, vt molem ventris eius ſpectantes omnes admirarentur. Verum cum ille precatus eſſet, & oleo ſancto vnxiſſet, dimiſit eam. Poſt aliquot autem dies, cùm vir ſanctus eodem in loco eſſet, vir duxit vxorem ſuam gratias agens Deo, & omnibus oſtendens eam ab illo morbo & calamitate liberatam. Sic enim tumor ventris euanuerat, vt eo morbo nunquam laboraſſe videretur. Quo quidem miraculo perfecto, multi collaudabant Deum. Erat autem mulier illa annorum amplius quadraginta. *Euſtach. Presbyter in vita eius apud Metaph. & Sur. 6. April.*

Cum Rex Attila Aurelianenſem vrbem vellet euertere, B. Anianus, non quòd carnem poneret brachium ſuum, aut hominum viribus confideret, ſed vt officio ſuo non deeſſet, Arelatem profectus eſt, vt Aëtio Patricio, qui tunc in Galliis erat, Barbaræ gentis crudelitatem explicaret. Cùm autem iter ageret, ad Mamerti viri potentis ædes diuertit, qui grauiſſimè decumbens, ſpiritu & voce omnique gradiendi facultate deſtitutus, ſpem viuendi omnem ſuis ademiſſe videbatur. Vt autem præſenſit vxor eius natione nobiliſſima B. Anianum adueniſſe,

aduenïſſe,ad eius ſe pedes adiecit,orans vt marito ſalus redderetur. Accedit vir Dei ad lectum ægrotantis, videt eum horas extremas ducere, procumbit ad preces, orat Dominum tota nocte cum lachrymis, donec mane æger priſtinæ ſanitati redditus eſt. *Apud Sur. die 27. Nou. & Baron. tom. 6. 451.*

Serpentes a Cathol. Fugati,

Et ab iiſdem noxia quæque abſque læſione ſumpta.

Primo Pontificatus Leonis IV. anno, iuxta Baſilicam B. Luciæ Martyris, quæ in Orphæa ſita eſt, in quibuſdam terris abditiſque cauernis, diri generis ſerpens, qui baſiliſcus Græcè, Latinè regulus dicitur, ortus eſt, qui flatu ſuo ac viſione omnes, qui ad eaſdem appropinquabant cauernas celeriter necabat. Ipſe verò Pontifex Beatiſſimus hanc populi necem audiens atque perniciem, ad orationem ſe conuertit, ac Litanias, vt Dominum deprecaretur, quod huiuſmodi omnes interitu liberaret. Dum hæc aguntur, præclarus ac celeberrimus dies aduenit, in quo B. Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ Aſſumptio celebraretur: Tunc præfatus vniuerſalis Pontifex à Patriarcha cum hymnis & canticis ſpiritualibus, ſancta præcedente Icona, ad Baſilicam Sancti Hadriani Martyris, ſicut mos eſt, propriis pedibus cum omni clero perrexit. De qua regreſſus cum omni fidelium cœtu ad Baſilicam Beatæ Genitricis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ ad Præſepe dicitur, cum Dei laudibus, magna populi caterua comitante, properabat; qui cùm perueniſſet ad locum, in quo ſæuiſſimus baſiliſcus tetris (vt iam ſuperius dictum eſt) iacebat cauernis, omni populo & clero ſtare præcepit, atque iuxta eaſdem cauernas properans ſuper foramen, vnde ſpiritus peſtiferi flatus egrediebatur ſerpentis, intrepidus ſtetit, & oculos in cœlum pariter tendens & palmas, Chriſtum, qui eſt ſuper omnia Dominus, profuſis lachrymis deprecatus eſt, vt ab eodem loco diri ſerpentis genus ſua potentia effugaret. Et data ſuper populum oratione, Dei laudes ad Baſilicam, quam ſuperius memorauimus, profectus eſt exhibere. Ab eodem verò die ipſe mortifer Baſiliſcus ita effugatus & ab ipſis proiectus eſt antris, vt vltra in illis locis nulla læſionis eius macula appareret. *Carol. Sigon. l. 5. de regno Ital. Baron. tom. 10. Annal. Eccl ad ann. 847. 21. ex Anaſtaſ. Bibliothecario.*

Conſtantio verò Conſtantini filio regnante, immanis quidam Draco theſauro Imperatoris ita incubuit, vt nemo auderet illuc aſpirare: Quod ſi quis audentior accederet, illico vita multabatur. Imperator ergo inops conſilij, fama ad ſe de viro S. Hypatio Gangrenſi Epiſcopo perlata, mittit, qui illum eant accerſitum. Vbi venit, gazophylacium ſolus accedit, ianuam reſerat: ſcipione, quem geſtabat, crucem præferente, draconem icit, trahenſque velut cetum virga caputm extra git, ingentique rogo in foro illius iuſſu excitato, peremptum baculo concremauit. Imperator perculſus admiratione, ne quid in poſterum eiuſmodi accideret, ſanctam illius viri imaginem ad ingreſſum ærarij iuſſit figi. *P. Matth. Rader. in Viridar. SS. ex Menologio Græcorum.*

De vrſis ſigno crucis à S. Germano Epiſcopo Pariſienſi occiſis talem narrat *Fortunatus* hiſtoriam. Eunte S. viro ad B. Martyris Symphoriani occurſum, habitatores loci occurrentes ſuggerunt, vt ſegetem Panitiæ mulieris viduæ nihil habentis reſidui, quæ ab vrſis vaſtabatur, viſitare præciperet, vel ſancto ſuo aduentu illa beſtialis repelleretur incurſio. Et concitus miniſtris quidem irridentibus, ad locum perducitur; & oratione data deſuper fecit crucis ſignaculum. Hinc itaque inſtinctu diuino in parentalibus ſolito aduentantibus beſtiis, feralis ira ſuccenditur, odium naſcitur in affectu, in pace pugna committitur: ergo furore bis armantur, & ſtatim præfocatur vnus vrſus ab altero. Ipſe verò qui reſtiterat, dum vellet egredi, illicò ſepis palo transfoditur. *In vita eius apud Sur. tom. 3. per Fortun.*

Refert *Palladius* de Dorotheo, cui ipſe aliquandiu operam dederat in vita ſpirituali, huiuſmodi miraculum: Quodam die ad puteum ſuum me miſit circa horam nonam, vt implerem cadum, quò eo in refectione vteretur, cùm inſtaret hora cibi capiendi, accidit vt cùm acceſſiſſem, infra in puteo viderem aſpidem, & præ metu aquam minimè haurirem, ſed currendo reuerſus ei nunciarem, dicens: Perimus, perimus, Abba; vidi enim aſpidem inferius in puteo. Ille autem honeſtè ſubridens, quoniam mei magnam habebat rationem, & caput quatiens dixit: Si viſum fuerit diabolo in omnem puteum inicere ſerpentes & aſpides vel teſtudines, vel alia venenata animalia in omnes fontes aquarum, tu manebis nunquam bibens. Ipſe autem è cellula egreſſus, cùm per ſe hauſiſſet, bibit ieiunus, cùm prius ſignaculo crucis immuniſſet, & dixiſſet, Quò venit Seruator, illic viribus caret diaboli improbitas. *Pallad. in hiſt. Lauſiaca cap. 1.*

Res Quædam Conversæ In Aliam Substantiam.

Cum B. Franciſcus aliquando apud eremum S. Vrbani vehementer ægrotaret, nec ibi eſſet vinum, quo natura deficiens indigebat, iuſſit aquam afferri, atque allatam ſigno crucis benedicens, mox effectum eſt vinum optimum, quod fuerat aqua pura, & quod deſerti loci paupertas non potuit, viri ſancti puritas impetrauit. Ad cuius guſtum ægrotus ſtatim conualuit. *D. Bonau. in vita eius cap. 9.*

Contulit Dominus ſeruis ſuis aliquando, vt è contra vinum in aquam mutarent, cuiuſmodi B. Epiphanius egiſſe commemoratur: Cùm enim viatores quidam ingreſſi eſſent monaſterium Luciani, vinum afferentes, quo tempore erat æſtus vehementiſſimus, & ſiti ferè necabantur, petierunt aquam ad bibendum, ſed in eo loco non eſt inuenta; aberat enim ad quinque milliaria. Cùm igitur propter ſitim viatores deficerent, fratres propter eos lugebant: Epiphanius autem, cùm manum extendiſſet, & vtrem prehendiſſet, vbi erat vinum; Credite, inquit, fratres, quod qui aquam fecit vinum, vinum quoque aquam faciet, & propter ſermonem Epiphanij, vtres, qui vino pleni erant, inuenti ſunt aqua pleni; quam cum accepiſſent viatores biberunt, & etiam iumenta eorum, ſteteque anima eorum in ipſis. Ita Ioannes Epiphanij diſcipulus vitam eius deſcribens. *In vita S. Epiph. apud Metaphr. 15. May.*

Ambulatio super aquas.

Exierat quandoque vir S. Bernardinus Senenſis, vt Mantuæ concionaretur. Tranſmittenda autem ei erat aqua, vt eò pertingeret. Proinde nautam rogauit quidam, vt cauſa Dei ipſum traduceret. Nauta è Deo expectandam mercedem negligens, naulum exegit, exiſtimans illum latenter ſub cucullo habere loculos nummis refertos, vt quidam ſolebant ex illis, quos Conuentuales vocant. Bernardinus ait, ſe Dei amore facultates ſuas omnes contempſiſſe; iterúmque orat, vt pro Dei amore ipſum cum ſocio tranſuehat, eâdem horâ in vrbe illa concionem habiturum. Recuſat nauta, & dicit: Etiamſi omittenda tibi concio ſit, ego te in nauim meam non recipiam, niſi naulo perſoluto. Sentiens vir non poſſe hac via traiicere in vrbem, benè confidens Domino, qui humiles & timentes ſe cuſtodit, qui imperat ventis & aquis, qui ſedare nouit tempeſtates omnes, & ſuper mare graditur, ſic compellat ſocium ſuum: Frater mi, ſatiſne fidis Domino? Reſpondet ille; Planè, Pater. Et Bernardinus: Potes, inquit, imitari quod me facere videris? Illo dicente ſe poſſe, Bernardinus palliolum ſuum expandit ſuper aquas, primúſque calcat illud, ſociúſque ſequitur: atque ita, ambo flexis genibus, oculis & manibus in cœlum ſublatis, diuinam iugiter implorantes opem, in alteram aquarum partem ſine vllo metu & cura incolumes euasêre, cùm nauis necdum medium eſſet emenſa ſpatium. Cernentes id, tum qui in naui erant, tum qui ſtabant in littore, alta voce pariter Dei implorabant miſericordiam, tam inſigni miraculo obſtupefacti. Poſtquam autem terram attigit Bernardinus, nulla viſus eſt aſperſus aqua, nec pallium madefactum fuit. *In vita eius cap. 34. apud Sur. Tom. 2. Maij* 20.

Cum Præſes Sebaſtæ ciuitatis Blaſium Epiſcopum è cuſtodia eductum tribunali ſiſti iuſſiſſet, & ad Deorum ſacrificia eum inuitaſſet, inuicta animi fortitudine reſpondit ſanctus vir: Ecce corpus hoc tibi meum excarnificandum præbeo; animam autem, quæ tota in Dei mei poteſtate eſt, nullis tu ſuppliciis contingere potes. Tunc Præſes illi: Ego te mox in lacum demergi præcipiam, & tum demum quid tuus tibi, quem prædicas, Chriſtus proderit, clariùs videbo. Ad lacum ergo productus vir Dei, manibus in altum ſublatis crucis ſigno ita muniuit, vt pontis inſtar firmum ei tranſitum præberet. Quo viſo, præcipiti animi confidentia firmati, ſexaginta & octo viri aquas & ipſi ingrediuntur, ſed mox ad ima demerſi cladem acerbiſſimam Præſidi reliquerunt. *Metaph. in vita eius apud Surium 3. die Febr.*

Mortvi ad vitam ſvſcitati.

D. Petrus Apoſtolus diſcipulam quandam piam Tabitham nomine, in Ioppe defunctam, à mortuis ſuſcitat. *Actor. cap 9.*

D. Macarius Ægyptius cum hæretico Hieracita diſputans ad veritatis Catholicæ fidem firmandam, inſigne edidit miraculum, breui enarratione ab Euagrio declaratum: Aiebant (inquit) veniſſe ad eum: nempe Macarium Monachum, hæreticum quendam Hieracitam: quod genus Hæreſeos inuenitur apud Ægyptum. Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbare auſus eſt, & iam coram ipſo fidei ſuæ aſſereret prauitatem, eique reſiſteret ſenior, & contradiceret, ille verba ſimplicia argumentis callidis eludebat. Sed cùm videret S. fidem fratrum periclitari: Quid opus eſt, inquit, nos verbis contendere ad ſubuerſionem audientium; Exeamus ad ſepulchra fratrum, qui nos præceſſerunt in Domino, & cui noſtrum conceſſerit Dominus ſuſcitare mortuum de ſepulchro, ſciant omnes, quia illius fides probatur à Deo. Sermo hic omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Proceſſerunt ad ſepulchra, hortatur Macarius Hieracitam, vt euocaret mortuum in nomine Domini. At ille: Tu, inquit, qui propoſuiſti, prior reuoca. Et Macarius proſternens ſe in oratione ante Dominum, vbi ſufficienter orauit, eleuatis ſurſum oculis ad Deum: Tu, inquit, Domine, qui ex duobus nobis rectam fidem teneat, oſtende, eleuato mortuo hoc. Et cum hæc dixiſſet, fratris cuiuſdam nomen, qui nuper fuerat ſepultus, euocauit: cui ille cùm de tumulo reſpondiſſet, accedentes fratres continuò quæ ſuperpoſita erant auferunt: & eductum eum de ſepulchro reſolutis faſciolis, quibus conſtrictus erat, exhibuerunt viuentem. Hieracita verò, vbi hæc vidit, obſtupefactus in fugam vertitur: quem fratres quoque omnes inſequentes extra terminos terræ illius exturbarunt. *Baron. tom. 2. Annal. an. 289. 5 ex Euagr. in vit. Patrum Caſſ. Collat. 15. cap. 3. Nicephor. 9. cap. 14. Bredemb. 7. cap. 7.*

Cùm Sanct. Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis, in ciuitate Florentinorum in domo Clariſſimi quondam viri Decentis, & quod eſt amplius, Chriſtiani, maneret, filius ipſius, Panſophius nomine admodum paruulus, cùm ſpiritu immundo laboraret, frequenti oratione & impoſitione manus ſacerdotis ipſius eſt ſanatus. Sedpoſt aliquantos dies ſubita infirmitate correptus infantulus exhalauit ſpiritum. Cuius mater valdè religioſa & plena fide ac timore Dei, ablato illo de ſuperiore parte domus ad inferiora deſcendit, ac in lecto ſacerdotis ipſo abſente compoſuit. Quem cùm reuertens ſacerdos in lectulo inueniſſet (erat enim illo in tempore extra domum poſitus) miſeratus matrem, & fidem ipſius contemplatus, Heliſæo ſimilis, ſupra corpus infantis ſe ipſe compoſuit, atque orando meruit viuum reddere matri, quem mortuum inuenerat. *S. Paulinus in vita eius apud Surium. 4. April. tom. 5.*

Huc facit quod de Theodorico Rege, filio Clodouei, cùm regnare cœpit, ac de S. Theodorico S Remigij diſcipulo in eius Actis ſcriptum eſt. Defuncto Rege Clodoueo, quem B. Remigius ad Chriſti religionem traduxerat, & è ſacro fonte ſuſceperat, filius eius Theodoricus regni gubernacula ſuſcepit. Is verò nuntios miſit ad S. Remigium, obnoxius rogans, vt ad ipſum veniret, & vnicæ eiuſdemque chariſſimæ filiæ grauiter laboranti manus imponeret. At S. Remigius aduerſa tum corporis valetudine impeditus, B. Theodorico, quem gratia curationum præditum diuinitus cognouit, ſuas vices demandauit. Ille iuſſa magiſtri volens grauiter exequi, ad Regis palatium proficiſcitur: in ipſo autem itinere triſtis ei affertur nuncius de obitu puellæ, rogantque eum qui erant miſſi à Rege, ne ſe fruſtra fatiget. At ille à propoſito non diſcedens, venit ad palatium, Regemque & Reginam cum tota familia mœrentes inuenit. Illorum ergo lachrymis etiam ipſe ad lachrymandum permotus: Secedite, inquit, paululum, parentúrque funeri oportuna: ego id interim exequar, cuius cauſſa huc acceſſi. Cumque nonniſi illi, quos ipſe iuſſerat, manſiſſent, ſublatis ad cœlum oculis & manibus, preces intra mentis penetralia, lachrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit: deinde acceſſit ad corpus exanime, & oleo ſancto illud vnxit. Et ecce ſubito omnes vitæ expertes artus ſuo vigori reſtituuntur: & puella vitæ ſe Theodorici precibus redditam palam profitetur. Accurrit Rex & Regina, ſtupent ad miraculum: palatium omne exultat, cuncti hominem Dei venerantur. *Apud Sur. tom. 4. Iul. 1. Baron. tom. 6. ann. 514.*

Punicale oppidum eſt in ora Comorinenſi haud ſanè ignobile. Hic adoleſcens quidam minimè obſcuro loco natus mortem obierat, qui confeſtim ad Franciſcum delatus à ſuis cum ingenti comploratione ad pedes ponitur. Itaque eum Pater manu prehenſum Chriſti nomine ſurgere iubet. Ille continuò ſurgit haud dubiè rediuiuus. Id Xauerius humilitati ſuæ indulgens quàntum potuit diſſimulando ſuppreſſit, ſed fruſtrà: neque enim teſtes præconeſque graues quamuis rei magnæ auctores defuêre: & huic miraculo conſimile deinde miraculum affirmauit fidem. Ibidem Chriſtiana mulier Franciſcum adiit, flens, ac ſuam orbitatem deplorans ſuppliciter obſecrabat, vt ad paruum filium ſuum nuper in puteo extinctum accedere ne grauaretur. Tum ille negans puerum eſſe mortuum bono eſſe animo mulierem iubet, eique protinus morem gerit. Ad eius tecta vbi ventum eſt, procumbit in genua: Deum aliquandiu precatus exanime pueri corpus ſignat cruce. Extemplo exilit puer è feretro non viuus modò, ſed etiam valens. Enimverò circumſtantes Chriſtiani obſtupeſcere, & miraculum clamitare. At Xauerius eos enixè obteſtatus, vt rem omni ope tacerent, repentè inde proripuit ſe. Cæterum illi vt rem tam admirabilem ſilentio ſupprimerent, nequaquam ſibi imperare potuerunt. Et Xauerij diſſimulatio illuſtriorem inſuper eius ſanctimoniam fecit. *P. Horat. Turſellin. lib. 2. vita Fr. Xauerij cap. 7.*

MIRACVLA QVÆDAM FACTA PER ECCLESIÆ LEGITIMOS MINISTROS, in catholicæ fidei propagatione.

AC PRIMVM IN REGIONIBVS Septentrionibvs.

Eccleſiæ Catholicæ proprium coruſcare miraculis, eorumque gloriâ veluticircumueſtiri, præſertim in propagatione fidei & doctrinæ illius, prout loco præſenti dictum eſt, & infrà, *Loco de Miſſione* luculentius proponetur. Innumera exempla ſuppeditant hiſtoriæ, & calamus deficeret omnia eruere volentem. Omiſſis igitur illis quæ priores Eccleſiæ ætates in medium adtulerunt, pauca quæ poſterioribus ſæculis acciderunt, propoſito noſtro accommodabimus.

Sub annum Chriſti D.CCC.XXXIII. procurante Ludouico Pio, Gregor. IV. diſſeminandæ Chriſtianæ Religionis per omnia Aquilonis regna, Epiſcopis Hamburgenſibus munus dedit, eique dedit initium Anſtharius in Dania, Sueciaque, adiunctis ſibi nonnullis monarchis è noua Corbeia: poſt Anſtharium Rhembertus eſt ordinatus Hamburgi Epiſcopus à Nicolao Papa qui Hamburgenſem Eccleſiam Bremenſi coniunxit, & qui Photium ſede indignum iudicauit. Igitur Rhembertus latiſſimè in Dania, Suecia & regionibus vicinis cultum Chriſti amplificauit. De ipſo inter alia produnt, cùm vidiſſet in Daniæ quadam regione innumeram Chriſtianorum multitudinem catenis vinctam duci in ſeruitutem à piratis quibuſdam, precibus ſe dedit & continuò fracta ſunt vincula, barbaris Danis ſtupore perculſis. Sæpius cum mare traiiceret, Sueciam, vel alia loca petens, tempeſtates ſupplici ad Deum voto ſedauit, cæco lumen reddidit chriſmatis Sacramento, dæmones è corporibus fugauit: hæc & alia multa cum perficeret, multos ad Chriſti cultum perduxit è Danis. *Atque hæc Rhembertus.*

Poſt hæc accidit, vt Dani pro maiore parte nihilominus impiis eſſent ſuperſtitionibus addicti, donec in quodam conuiuio præſente Haraldo Rege oritetur contentio de religionis veritate. Aderat clericus quidam Poppa nomine (ait Wedekindus illorum temporum ſcriptor) qui pro veritate ſtetit aduerſus alios. Tum Rex percunctatur, an velit periculum facere ſuæ religionis? Non renuit Poppa. Iuſſit eum Rex in craſtinum cuſtodiri, conuentoque aduocato produci mandat magni ponderis ferrum candens & ignitum, Poppæque imperat, vt illud manu nudâ prehenſum geſtet. Intrepidus ille arripuit, diuque cunctis aſpicientibus circumgeſtauit, deinde illæſas omnino manus oſtendit. Ea re obſtupefactus Haraldus ſimulacra falſorum Deorum conteri iubet; cunctiſque vt Chriſtum colerent edicto imperauit. Secuta ſunt deinde miracula edita ab Hunnone Epiſcopo Bremenſi, & Canuto Daniæ ipſius Rege, alia poſt hæc aliorum, vt Vicelini in locis illis, quibus Vandaliam contineri Crantzius ſcribit, Othonis Bambergenſis in Pomerania, quæ ſicuti & plurimorum

morum proſequitur idem ſcriptor in Metropoli ſua Saxonia, quibus Chriſti cultus firmiter per eas regiones eſt ſtabilitus. Atque hæc de Dania, Suecia, Noruegia & regionibus propinquis.

IN BOHEMIA.

Bohemi, Cyrilli & Methodij fratrum multis miraculis quidem potuerunt agnoſcere, Chriſtianæ Religionis veritatem; mox Ludmillæ & Venceſlai Regis: Ludmilla namque vxor Boriuorij Ducis, qui primus è Bohemis nomen Chriſto dedit, à duobus impiis eſt occiſa, neque vnquam potuit locus ille in quo cædes eſt patrata, à ſanguineis maculis abſtergi, neque ſimiliter area, in quo eſt ſepulta quempiam recipere defunctum. Quod ſi cadauer aliquod conderetur in ea, protinus altera die reperiebatur foras eiectum. Teſtatur Dubrauius adhuc exſtare in Bohemia nepotes homicidarum, familiamque ipſorum, cunctis inſignia quædam tranſmiſſa in ipſos ineſſe, cúmque alter eſſet barba nimis rufa, alter malè pedibus affectus, quicumque ab iis prognati ſunt, eodem modo videntur. Prædixit multo antè Ludmilla necem ſuam, & ad illam ſe ex compoſito ferendam parauit.

Venceſlaus eius filius plurimis eſt nobilitatus miraculis. Nam cum prouocatus fuiſſet aliquando ad certamen à Radiſlao Principe Gurimenſi, qui exercitum aduerſus ipſum eduxerat. vbi ventum ad pugnam, perterritus Radiſlaus Angeli cuiuſdam viſu, quem pro Venceſlao aduerſus ſe ſtare & pugnare conſpexit, protinus ad eius pedes accidit ſupplex, & dicto ſe audientem fore promiſit.

Accidit præterea, vt Boleſlaus frater ipſius Venceſlai, odio Chriſtianæ Religionis, & regni cupiditate iuſſerit occidi fratrem Venceſlaum. Cuncti homicidæ vel in furorem verſi ex alto ſe in præceps dederunt, vel propriis enſibus ſe trucidarunt. Drahomira mater, cuius conſilio fuit interfecta Ludmilla, terræ hiatu miſerrimè eſt abſorta: paries qui ſanguine Venceſlai fuit adſperſus, nunquam potuit abſtergi: cadauer innumeris cœpit miraculis illuſtrari, quod ægrè ferens Boleſlaus clam noctu iuſſit Pragam deuehi, & occultè in æde quapiam recondi. Sed equi vbi ad medium Pragæ peruenerunt ſubſtitêre, neque potuit loco vnquam moueri currus; qui in vinculis erant, omnes in carcere mirabiliter ſoluti, denique res patefacta, aperta capſa, in qua cadauer aſſeruabatur, inuentum eſt ab omnibus vulneribus diuinitus ſanatum. Vna tantum deerat auricula abſciſſa, quam Primiſlaua ſoror ſecum detulerat in nece fratris, & ſumma cum reuerentia ſeruarat, ſed vbi corpori eſt admota, continuò mirabiliter ſuo loco adhæſit. Cadauer poſt tres annos loco iuſſerat amoueri Boleſlaus, & tamen nihil mali odoris emiſit, equi in itinere ſuper vndas alti & profundi fluminis ſiccis vngulis tranſierunt. His rebus permotus Boleſlaus, Chriſto ſe reddidit, ita vt cum Polonorum Princeps Mieſca filiam ſuam Drahomiram ſibi peteret vxorem dari, non antea acquieuerit, quam fieret ille Chriſtianus.

Tot verò ac tantis miraculis ſunt nobilitata corpora Ludmillæ & Venceſlai, vt innumeri Chriſtiano cultui ſeſe adiicerent ex Bohemis.

Boleſlai iſtius qui ſæuus eſt dictus, filius fuit alter Boleſlaus, qui fratri in regno ſuccedens Adalbertum Pragæ Epiſcopum dari curauit. Huius tanta ſanctitas fuit, vt cum Romæ ſacra faceret more Chriſtiano, Papa præſente, & ad eam Miſſæ partem veniſſet, in qua pro defunctis fit ſupplicatio, duas ferè horas quaſi à ſenſibus abſtractus ſteterit. Ob eam rem obiurgatus à Papa reſpondit, ſe funeri ſuorum fratrum, quos Bohemi occiderant, interfuiſſe, & ad huius rei teſtificationem chirothecam alteram Pragæ reliquiſſe. Mandauit Pontifex inquiri, an id ita eſſet: inuentum vt ſanctus edixerat, qui innumeris ante & poſt obitum miraculis floruit. Atque hæc ſatis ſint, vt alia omittamus de Bohemis.

Veniamus ad Sclauos, quibus olim regiones plurimæ attribuebantur, atque illæ ferè omnes ſunt, quæ lingua vtuntur Sclauonica, in quibus Bohemia, Pruſſia, Polonia, Rhuſſia, & aliæ his confines oræ Boreales. Quod referam ſcribit in vita Romualdi Petrus Damiani, qui proximus fuit his temporibus. Erat inter alios Monachos Romualdi, Bonifacius Buſclauini, Sclauonicæ gentis Regis conſanguineus, qui diuino inflammatus deſiderio, cùm conſecratus fuiſſet Archiepiſcopus illius nationis à Pontifice Romano, in Rhuſſiam peruenit ad regem, qui audita Chriſtiani cultus prædicatione, ita ſe creditorum dixit, ſi Bonifacius per medias flammas rogi ardentis illæſus tranſiret: accepit conditionem Bonifacius, & cum thure prius & aqua ſacra ignem luſtraſſet, per medias flammas, nullo accepto vllius detrimenti vel tenui ſigno incolumis inceſſit. Ad tantum miraculum Rex cum tota ferè natione Chriſto ſe dedit. Ea re commotus Regis frater, abſente Rege, Bonifacium ſecuri percuti iuſſit; mox ipſe cum ſuis omnibus vſu oculorum priuatus, lapidis inſtar obriguit, & immobilis ſtetit. Aduenit interea indignabundus Rex audito ſcelere, ſed cum fratrem ſatellitesque ipſius obriguiſſe vidiſſet, miſeratus eius vicem precibus ſe dedit cum cæteris pro fratre intercedens apud Bonifacium, & haud multò poſt priſtino ſtatui omnes reſtituti ad Chriſti cultum conceſſere. Hæc de Rege Rhuſſiæ Petrus Damiani. Videndum porrò eſſet num loco Rhuſſiæ ſit reponendum Rhaſciæ. Incolæ namque Rhaſciæ nobis adhæſerunt, Rhuſſiæ verò factioni Græcorum.

IN POLONIA.

Accedamus ad Polonos. Eorum Princeps Mieſca (ſic eum nominat Vritichindus, qui temporibus illis vixit) ea de cauſa ad Chriſtum ſe contulit, quod cum ſeptem more barbarico vxores haberet, neque ex iis vllam poſſet prolem ſuſcipere, perſuaſus eſt à quibuſdam Chriſtianis, fore, ſi Chriſto nomen daret, vt filios gigneret, & magna felicitate posteri ipſius florerent. Neque ſpes illum feſellit. Drahomiram namque de qua ſupra egimus, vxorem duxit Regis Bohemici filiam Chriſto ſe adiungens, & nobiliſſima cœlitus progenie eſt honeſtatus. Regnum verò Polonorum nulla in re poſtremas inter alia, quæ in terris videmus, tenet. Mieſca, ſiue Miecislaus Chriſto ſe deuouit anno nongenteſimo ſexageſimo quinto.

Nunc quod *Petrus Damiani in vita Romualdi* proximus huic ætati, & Hagecus tradunt, Duglosſius verò & Cromerus aiunt accidiſſe anno octauo, referamus.

Boleſlaus Mieſcæ filius duos è Romualdi Monachi, qui Chriſtianam in iis locis doctrinam propagarent, impetrauit. Alteri horum Ioanni, alteri Benedicto nomen erat: ij locum in ſolitudine optarunt, in qua cum degerent, nonnulli ſuſpicati ſunt, magnam apud eos vim pecuniæ ſe nacturos. Quocirca irrumpentes in eorum caſas, cum nihil inueniſſent, mali dæmonis impulſu, & ipſos, & qui cum illis erant occiderunt, ignéque ſubiecto, & cadauera, & locum conati ſunt incendere, fruſtra: nam flamma nihil egit, & ipſi cum fuga elabi diu contendiſſent, in eodem ſemper loco hæſerunt. Cumque procul ingens ſplendor ſuper cadauera ſancta adſpiceretur, & ſuauiſſimi concentus audirentur, detecta res eſt, & innumeris eò confluentibus Rex aduenit, qui catenis impios vinciri in ipſo perpetrati ſceleris loco iuſſit, atque ita vſque ad obitum manere. At illi pœnitentia flagitij admiſſi ingemiſcentes à ſanctis veniam ſuppliciter petierunt, & continuo effractis diuinitus vinculis ſunt abſoluti.

Dubrauius ſcribit à Gaudentio Epiſcopo Gneſnenſi locum in ſolitudine datum Monachis ſex, in quibus numerat Ioannem & Benedictum, cæſoſque illos ob eam, quam diximus cauſam, multis miraculis floruiſſe. Id eueniſſe tradit Cromerus in ſolitudine Poloniæ maioris, vbi nunc oppidum Cazimiria.

Adalbertus ante hos in Pruſſia & Polonia plurimis editis miraculis inſignis habebatur, ita vt Ottho Imperator eius nominis tertius ad inuiſendum martyris ſepulchrum voti reus ob depulſum morbum ſit profectus circiter annum milleſimum. Atque hæc de Pruſſia & Polonia ſatis.

IN HVNGARIA.

Veniamus ad Hungariam Polonis vicinam. Ante annum milleſimum Geyſa Hungarorum Princeps iamdiu Chriſtiana ſacra cogitabat, & erat in ea cura totus, quomodo id perfici poſſet. Nocte igitur dormienti aſtitit illi iuuenis formoſiſſimus prænuncians fore, vt illi filius naſceretur, qui Chriſti cultū late propagaret in Hungaricis regnis; ipſe modo experrectus occurreret Præſuli ſanctiſſimo, cumque in omnibus rebus audiret. Euigilans Geyſa, accerſitis Chriſtianis nonnullis, & intimis ſuis ſomnium narrat, & mox illi nuntiatur aduenire Adalbertum Pragenſium Antiſtitem, qui ipſum inuiſeret. Obuiam proceſſit Geyſa, & quid ſibi ſomnium vellet, agnouit,

agnouit, nomen Chriſto cum ſuis dedit, & vxori eius iam grauidæ apparuit in ſomnis Stephanus Protomartyr, prædicens fore vt pareret filium, cui primò dignitas regia inter Hũgaros deberet, eique nomen imponeretur Stephano: & ita contigit, vt præſignificauit. Is autem Stephanus, qui Sanctis adſcriptus eſt, viuens & vita ſanctus innumeris eſt illuſtratus miraculis, quæ ſi quis vult cognoſcere, legat eius vitam: nam & mortui per eum reuixêre.

Sequentibus deinde temporib. cũ iam religio Chriſtiana in his regionib. egiſſet radices, & vberrimos ederet fructus, ſanctiſſimis ex omni parte viris abundãs, euenit, vt in Lithuaniã, & alia loca Lithuaniæ propinqua ſeſe effunderet. Exempli gratia, in Polonia ſupremis temporibus vitæ ſanctimonia præſtitit Staniſlaus Epiſcop. Cracouienſis, Hiduigis Duciſſa, vt vocant, Rex ipſe Cazimirus, & nobis multo his vicinior Hiacinthus ex Ord. S. Dominici, qui peragrata Polonia & Rhoſſia, multis miraculis homines in diuinarum rerum admirationem traxit: nam mortuos ad vitam reuocauit, cæcis nonnullis viſum reſtituit, ægrotis innumeris ſanitatem, vita migrauit anno milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſeptimo. cùm paulò ante Mindacus Lithuaniæ Rex nomẽ Chriſto dediſſet, anno ſcil. milleſimo ducenteſimo quinquageſimo ſecundo, à quo tamen poſtea deſciuit, donec anno milleſimo treceteſimo octuageſimo ſexto Iagello vnà cum Lithuanis omnibus Chriſtianæ religioni ſe iterum reddidit, cuius è filio Cazimiro nepos Cazimirus obiit Vilnæ vitæ cœleſtis ſanctimonia illuſtriſſimus, cui rei miracula verè admiranda fidem maximam conciliarunt apud omnes, & in primis apud Lithuanos. Obiit ille anno milleſimo quatercenteſimo octuageſimo quarto.

IN TARTARIA.

Tartari ſunt in confinibus Polonici regni, & plurimas ſuperioribus ſæculis prouincias in ſuam poteſtatem redegerunt in Aſia, domitis Medis, Perſis Parthis, & aliis finitimis nationibus, è patriis ſedibus egreſſi. Horum nonnulli Reges cum plurimis ſuorum nomen Chriſto variis temporibus dederunt.

Inter alios Caſſanus, quem vocant alio nomine Mangucum ducentis equitum millib. anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo octauo Syriam cepit, Ioanne Villaneo illorum temporum ſcriptore, & Haitone Armeno teſtibus. Is Chriſto ſe adiunxit huiuſmodi occaſione. Imperabat hic Tartaris vniuerſis Rex eorum ſupremus; cumque audiſſet Armeniæ Regi eſſe filiam pulcherrimam, petiit illam ſibi vxorem dari. Haud potuit pater potentiſſimo omnium Regi poſtulata negare. Adducta ad illum puella breui concepit, ac peperit filium, cui facies erat adeo deformis, vt omnino monſtrum videretur. Habito ſuorum conſilio Rex, iudicauit, non ex ſe, ſed ex adulterio prolem natam, ideóque matrem cum ſobole flammis adiudicauit. Inops conſilij & innocens vxor ad Deum confugit, ſpatiumque ſibi dari rogauit, quo confeſſione ſacra & Euchariſtiæ ſacramento ſe adornaret, partumque baptiſmo abluere poſſet. Annuit Princeps: ipſoque præſente, & populo vniuerſo, ſacris aquis eſt immerſus puer; dictúque mirum, protinus illius effigies immutata, cunctiſque cernentibus & demirantibus apparuit omnium venuſtiſſimus partus. Ea re obſtupefactus Caſſanus cum populo ferè vniuerſo nomen Chriſto dedit. *Hæc poſt alios Villaneus.*

IN INDIA OCCIDENTALI.

Sed accedamus ad ea, quæ noſtræ ſunt ætati maximè propinqua. Auorum noſtrorum memoria Chriſtophorus Columbus Indias Occidentales aperuit nobis ante ignotas. In omnibus earum locis hoc miraculum commune erat. Nam cum paſſim dæmones ederent reſponſa; vbi Euchariſtiæ Sacramentum per noſtros in aliquo loco reponebatur, continuo dæmones obmuteſcebant: & cum crebris terræ motibus terræ conquaſſarentur, & frequentibus etiam tempeſtatibus miſerè deformarentur, nunc noſtra religione ſuſcepta non ita contingit. Hoc vniuerſis his regionibus commune. Specialim verò accidit, vt Chriſtophorus Columbus in inſula, quam vocant Hiſpaniolam, ſiue S. Dominici, altiſſimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ ſæpiùs eam proſternere ad terram, & conuellere conati, nihil profecêre: contactu illius ac fragmentis morbi paſſim curabantur.

Martinus Valentia oriundus, è familia Franciſcanorum, ſtudij multum poſuit in propagando per eas regiones Chriſti cultu, multaque mirabilia effecit.

Nouiſſimè verò Aloyſius Bertrandus è Dominicanis maximè noſtram religionem in iis locis amplificauit: datumque eſt illi diuinitus, vt mortuos ad vitam reuocaret, & innumeros ægrotos reſtitueret ſanitati. Accidit aliquando vt cuiuſdam vici incolæ ad eum confluerent, nomen Chriſto dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, reſponderunt, in publico quodam vniuerſalique eorum conuentu adſtitiſſe dæmona, quem cuncti ſpecie horribili viderent, ac dixiſſe: Quid me adſtantibus duobus Chriſtianis inuocatis? (aderant fortè duo ab Aloyſio ad Chriſtum perducti:) abripite eos hinc. Vbi hæc dixit, homo quidam qui ſe diceret ab Aloyſio miſſum, proceſſit repentè in medium conuentum, & in conſpectu omnium diſputatione inita, dæmona conuincit; quibus actis, euanuêre ex oculis adſtantium.

Venit fortè in manus Principis cuiuſdam, qui non longè aberat à finibus Regni Peruani, effigies Chriſti Crucifixi: ille acceptam conſpuere, ac multis modis irridere cœpit in conſpectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago, quaſi verè ſpiraret cœpit ex oculis lumen emittere, caput motare, & adſpectu minaci Regem cunctoſque terrere. Quocirca pauore perculſi omnes, & tremore correpti, partim cecidêre ad terram, partim cum ſe viderent obrigeſcere, neque poſſe loco recedere, exclamare cœperunt, factique pœnitentes miſericordiam ſuppliciter implorare. Ob id priſtino ſtatui protinus reſtituti magnum Chriſtianorum Deum palam confiteri altiſſima voce, rem cunctis enarrare. At Princeps vnà cum multis è numero ſuorum ſe Cuzcum contulit, & factum diuulgans Chriſto ſe deuouit.

Innumera verò ſunt, quæ in ſingulos dies miracula in iis regionibus contingunt, & contigêre. Satis autem nobis ſit hæc retuliſſe de Indiis Occidentalibus.

IN INDIA ORIENTALI.

Quoad Indias Orientales, ſuffecerit vnum, totique Indiæ notiſſimum miraculum protuliſſe: quæ enim ſuperiori ſæculo à Deo per varios variorum Ordinum Religioſos, qui huc ad fidem propagandam miſſi fuerant, patrata ſunt, paſſim in hiſtoriis iſtius regionis traduntur, & per epiſtolas varias innotuerent.

Igitur in India cis Gangem ad littora Orientalia Regni Biſnagæ eſt vrbs Maliput, quam nos S. Thomæ vocamus; in qua corpus eius ex parte aſſeruatur, ſimulque lapis vetuſtiſſimus, in quo crux inciſa, ad quam cum genibus flexis ſupplex Apoſtolus preces ad Deum faceret occiſus olim fuit. Lapis ille antiquitus & crux, in qua eminent notæ ſanguinis inſignes; quibus interfecto Apoſtolo fuit adſperſa, ſolebat quotannis die feſto ſancti viri, verti in colorem nigrum, liquorque ex illa emanare incredibili copia, deinde color ceruleus pro nigro ſubibat. Sed facta eſt eius rei quæ admirabilis omnino erat, aliquo tempore intermiſſio, donec anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, vt Oſorius teſtatur, cum iam noſtrorum plurimi habitarent in illa vrbe, in qua & duo ſunt monaſteria, alterum Franciſcanorum, alterum Ieſuitarum, factum eſt vt miraculum renouaretur multo magnificentiori ac diuiniori modo, quam prius. Nam cum ſtato die ſacerdos Miſſam celebraret, Euangeliumque inchoaret (neque enim prius, quam legi incipiat Euangelium, res contigit) crux repentè nigris maculis, ſplendidis tamen, infici cœpit, & poſtquam copioſo liquore fluxit, clariſſimè ſplendere ſanguineo colore, quo tincta remanebant etiam lintea, quibus humor abſtergebatur ac colligebatur. *Hæc Oſorius poſt alios.*

* MIRACVLA AB HÆRETICIS, ALIISQ. INFIDELIBVS PATRATA, EAQVE falſa & fallacia.

In confuſionem eorumdem, & doctrinæ per eos traditæ.

Ex S. Scriptvra.

Falſi Prophetæ Baal ignem de cœlo deducere non potuerunt, quem potuit Elias veri Dei cultor. 3. *Reg.* 18.

Iudæ exorciſtæ tentantes exorcizare impuro ſpiritu vexatos, temeritatis ſuæ pœnas luunt. *Act. cap.* 19.

Historica.

Simon Magus quamuis in aliis terrarum partibus Petri Apoſtoli expertus eſſet potentiam, tamen præueniens Romã, auſus eſt iactare, quod mortuos reſuſcitaret. Defunctus erat id temporis Romæ adoleſcens nobilis, propinquus Cæſaris Neronis, cum vniuerſorum dolore. Admonuêre plerique experiendum, vtrum poſſet reſuſcitari. Celeberrimus in his operibus

habeba

habebatur Petrus,ſed apud gentiles nulla facti huiuſmodi de-
A ferebatur fides. Dolor exegit remedium,perrectum eſt ad Pe-
trum.Fuēre qui etiam Simonem accerſendum putarent : vter-
que adfuerunt. Ait Petrus Simoni, qui ſe de ſua iactaret po-
tentia, priores ſeſe partes date, vt ſi poſſet, mortuum reſuſci-
taret : ſi ille non reſuſcitaret, ſe non defuturum , vt Chriſtus
opem ferret defuncto,quo poſſet reſurgere. Simon,qui puta-
ret apud vrbem gentilium plurimum ſuas valituras artes,con-
ditionem propoſuit, vt ſi ipſe reſuſcitaſſet mortuum , Petrus
occideretur, qui magnam potentiam (ſic enim appellabatur)
laceſſendo iniurias irrogauiſſet : ſin verò præualuiſſet Petrus
in Simonem, pari genere vindicaretur. Acquieuit Petrus, ad-
orſus eſt Simon,acceſſit ad lectulum defuncti,incantare atque
immurmurare dira carmina, vt cœpit, viſus eſt caput agitare,
qui mortuus erat. Clamor ingens gentilium, quod iam viue-
ret, quod loqueretur cum Simone : ira & indignatio in Pe-
trum , quòd auſus eſſet conferre ſeſe tantæ poteſtati. Sanctus
Apoſtolus popoſcit ſilentium,& dixit:Si viuit defunctus , lo-
quatur : ſi reſuſcitatus eſt,ſurgat,ambulet,fabuletur;phantaſ-
ma illud eſſe,non veritatem,quod videatur caput moviſſe.De-
B nique ſeparetur,inquit,Simon à lectulo, & tunc ne id quidem
oſtentui futurum. Abducitur Simon à lectulo,manet ſine ſpe-
cie motus alicuius, qui mortuus erat. Adſtitit Petrus longius,
& intra ſe paulisper orationi intentus, cum magna voce ait:
Adoleſcens , ſurge , ſanet te Dominus Ieſus:& ſtatim ſurrexit
adoleſcens,& locutus eſt, & ambulauit, & cibum ſumpſit , &
dedit eum Petrus matri ſuæ. Qui cùm rogaretur,vt ab eo non
diſcederet,ait : Non derelinquetur ab eo,qui eum fecit reſur-
gere, cuius nos ſerui ſumus. Secura eſto , mater de filio , non
verearis, habet cuſtodem ſuum. Et cùm populus in Simonem
inſurgeret, vt lapidaretur,ait Petrus:Satis eſt ad pœnam eius,
quod cognoſcit ſuas artes nihil valere : viuat , & Chriſti re-
gnum creſcere videat vel inuitus. *Egeſippus lib. 3. de Excidio
vrbis Hieroſolymitanæ cap. 2.*

Cùm Iſdigerdes Theodoſij à patre inſtitutus tutor, & Ro-
manis amicus maximè eſſet, frequentes extitēre cauſæ,quam-
obrem inter Romanos & Perſas crebræ vltrò citróque mitte-
rētur legationes.Itaque neceſſitate flagitante,Maruthas quo-
que Meſopotamiæ Epiſcopus,qui paulò ante Cyrini Chalce
C donenſis Epiſcopi pedem protriuerat , orator eſt miſſus. Et
poſtquā is ad Perſas venit, propalam Rex eum in magno ha-
buit honore,vt virum Deo charum,& multa pietate præditū.
Magi vbi tantum honorem Romanæ ditionis Epiſcopo ha-
beri viderunt, qui plurimum apud Regem authoritate valent,
apud ſeipſos macerabantur , variiſque cogitationibus æſtua-
bant,ne vnà cum ea,qua illum proſequebantur affectione,re-
ligionem quoque eius complecteretur metuentes. Nam capi-
tis quoque dolorem grauem & diuturnum, in quo Iſdigerdes
afflictus fuerat , Maruthas precatione Deo exarato ſtatim cu-
rauerat:quod magi,cùm omnia tentaſſent atque egiſſent,effi-
cere ſe poſſe deſperauerant. Quapropter dolo rem aggredi
ſtatuerunt,&c. *Niceph.Calliſt.hiſtor.Eccleſ.lib.14.cap.18.*

Tractus S. Eugenius ad Hunericum Regem cum Cyro
la Arianorum Epiſcopo pro fide Catholica decertauit : cum-
que eum de ſanctæ Trinitatis myſterio potētiſſimè deuiciſſet,
& inſuper permultas per eum virtutes Chriſtus oſtenderet, in
maiorem inſaniam Cyrola Arianus,inuidia inflammante,ſuc-
cenditur.Erant tunc temporis cum S. Eugenio viri prudentiſ-
ſimi atque ſanctiſſimi, Vindemialis & Longinus Epiſcopi pa-
res gradu, virtute non impares : nam S. Vindemialis eo tem-
D pore ferebatur mortuum ſuſcitaſſe : Longinus autem multis
infirmis ſalutem tribuit:Eugenius quoque non ſolum viſibilē
oculorum cæcitatem , ſed etiam mentium depellebat. Quod
cernens ille nequam Arianorum Epiſcopus, vocatum ad ſe
quendam hominem ab illo quo ipſe viuebat errore deceptum,
ait : Non patior quod hi Epiſcopi multa in populo ſigna de-
promant, illoſque cuncti, me neglecto, ſequantur. Acquieſce
nunc his quæ præcipio , & acceptis quinquaginta aureis,ſede
in platea, per quam nobis eſt tranſitus;& manum ſuper clau-
ſos oculos ponens,me præeunte cum reliquis,exclama magna
virtute,dicens : Te beatiſſime Cyrola noſtræ religionis Anti-
ſtes, deprecor , vt reſpiciens manifeſtes gloriam & virtutem
tuā,vt oculos meos aperiens,merear lucem videre,quam per-
didi. Qui iuſſa complens , reſidenſque in platea , tranſeunte
hæretico cum ſanctis Dei , iſte qui Deum irridere cogitabat,
exclamabat magna virtute dicens:Audi me,beatiſſime Cyrola:
audi me, ſancte ſacerdos Dei:reſpice cæcitatem meam:Expe-
riar ego medicamenta,quæ ſæpe cæci reliqui à te meruerunt, E
quæ leproſi experti ſunt,quæ ipſi etiam mortui perſenſerunt:
Adiuro te per iſtam virtutem quam habes , vt mihi deſidera-
tam reſtituas lucem, quia graui ſum cæcitate percuſſus. Veri-
tatem enim neſciens, verum dicebat, quia cæcauerat eum cu-
piditas, & virtutem Dei omnipotentis irridere per pecuniam
æſtimabat. Tunc hæreticorum Epiſcopus paululum ſe diuer-
tit,quaſi in virtute triūphaturus, elatus vanitate atque ſuper-
bia , poſuit manum ſuper oculos eius , dicens : Secundùm fi-
dem noſtram,qua rectè Deum credimus,aperiantur oculi tui.
Et mox vt in hoc nefas erupit, riſus mutatur in planctum,&
dolus Epiſcopis eſt patefactus in publico. Nam tantus dolor
oculos miſeri illius inuaſit, vt eos digitis vix comprimeret,ne
crepatent.Denique miſer clamare cœpit, ac dicere : Væ mihi
miſero!quia ſeductus ſum ab inimico legis diuinæ. Væ mihi,
qui Deum per pecuniam irridere volui , & quinquaginta au-
reos accepi , vt hoc facinus perpetratem. Ad Epiſcopum au-
tem aiebat : Ecce aurum tuum, redde lumen meum,quod do-
lo tuo perdidi. Voſque rogo,glorioſiſſ. Chriſtiani,ne deſpicia-
tis miſerum, ſed velociter ſuccurrite pereunti. Verè enim co-
gnoui,quia Deus non irridetur. Tunc ſancti Dei miſericordia F
moti:Si,inquiunt,credis,omnia poſſibilia ſunt credenti. At ille
clamabat voce magna : Qui non crediderit Chriſtum Filium
Dei & Spiritum ſanctum æqualem habere ſubſtantiam atque
Deitatem cum Deo Patre , hodie quæ ego perfero , patiatur.
Et adiecit : Credo Deum Patrem omnipotentem ; credo Fi-
lium Dei Chriſtum Ieſum æqualem Patri : credo Spiritum
ſanctum Patri & Filio conſubſtantialem atque coæternū. Hæc
illi audientes,& ſe inuicem amore mutuo præuenientes,oritur
inter eos ſancta contentio,quis oculis eius ſignū beatæ Cru-
cis imponeret : Vindemiali verò ac Longinus Eugenium : il-
le autem eos è contra exorat , vt manus imponerent cæco.
Quod cùm feciſſent,& manus ſuas ſuper caput eius tenerent:
ſanctus Eugenius Crucem ſuper oculos cæci faciens , ait : In
nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti veri Dei,quem trinū
in vna æqualitate atque omnipotentia confitemur,aperiantur
oculi tui. Et ſtatim ablato dolore ad priſtinam rediit ſanita-
tem. Manifeſtiſſimè autem patuit per huius cæcitatem, quali-
ter hæreticorum Epiſcopus oculos cordium miſero aſſertionis
ſuæ velabat amictu , ne veram lucem illi liceret fidei oculis G
contemplari , &c. Hunnericus autem videns aſſertiones ſuas
per ſanctorum fidem glorioſam taliter denudari , nec erigi ſe-
ctam erroris , ſed potius deſtrui, fraudemque Pontificis ſui in
hoc ſcelere fuiſſe detectam,ſanctos Dei poſt multa tormenta,
poſt aculeos,poſt flammas, poſt vngulas, iuſſit interfici : bea-
tum verò Eugenium decollari. *Gregor. Turonenſis lib. 2. hiſt.
Franc.cap.3.apud Baron.tom.6.an.484.*

Huic conforme eſt quod idem *Gregorius* deſcribit *libro de
Gloria Confeſſorum*:In Hiſpaniis, inquit,nuper factum cogno-
ui,cum Leuuigildus Rex contra filium ſuum ambularet,atque
exercitus eius(vt aſſolet) grauiter loca ſancta concuteret. Mo-
naſterium erat S.Martini inter Saguntum atque Carthaginem
Spartariam : audientes autem monachi , quod hic exercitus
ad locum illum deberet accedere ; fugam ineunt,& ſe,relicto
Abbate ſene , in inſulam maris abſcondunt. Aduenientibus
autem Gothis , ac diripientibus res monaſterij , quæ ſine cu-
ſtode remanſerant , Abbatem ſenio incuruatum, ſed ſanctita-
te erectum offendunt : extractóque vnus gladio, quaſi ampu-
taturus ceruicem eius , reſupinus ruit , ac ſpiritum exhalauit:
reliqui verò hæc videntes , timore perterriti fugerunt. Quod
cùm Regi nunciatum fuiſſet,cum teſtificatione præcepit,om- H
nia quæ ablata fuerant,monaſterio reſtaurari. Cernens autem
præfatus Rex tāta miracula per ſeruos Dei,qui noſtræ religio-
nis erāt,fieri vocauit vnum Epiſcoporum ſuorum,dixitque ſe-
cretius ad eum : Quamobrem vos, vt iſti, qui ſe Chriſtianos
dicunt , non oſtenditis ſigna in populo ſecundùm fidem ve-
ſtram ? Dicit ei Epiſcopus : Sæpius ego cæcis lumen reddidi,
& ſurdis auditum , nunc autem hæc poſſum facere quæ dicis.
Et vocato ad ſe vno de hæreticis,clanculo ait ad eum:Accipe
quadraginta aureos,& clauſis oculis reſide in loco,vnde nobis
eſt tranſitus:& prætereunte mecum Rege, exclama in virtute,
vt perditum lumen mea tibi credulitate reſtituam. Cúque hic
accepta pecunia feciſſet quod ſibi fuerat imperatum,procedit
nouus Cyrola ad dextram conſtipatus hæreticorum caterua.
Exclamat & iſte cæcatus pecunia , vt fide Epiſcopi reciperet
oculos ſuos. At iſte cum non minima arrogantia imponens
manus ſuper oculos eius,ait . Secundùm fidem meam fiat tibi.

Hæc eo dicente, ita obſerati ſunt oculi hominis cum dolore, vt
A non ſolùm viſum perderet, verum etiam dolum, quem auaritia impellente finxerat, publicaret. Hactenus Gregorius, qui idcirco Epiſcopum hunc, cuius non refert nomen, nouum appellat Cyrolam, quod eiuſdem nominis Epiſcopus iſtiuſmodi facinus tempore Wandalico in Africa perpetraſſet, vt ſupra dictum eſt. Eiuſmodi planè eſſe conſueuêre hæreticorum miracula, vt impoſturis affectent agere, quod omninò denegat ipſis gratia Spiritus ſancti in operatione virtutũ, quæ tanquã certa atque legitima eos cum aliis chariſmatibus Eccleſiæ Catholicæ tantummodo impertita cognoſcitur, veluti euidens ſignum, quo Catholici ab hæreticis internoſci poſſint, nempe in oſtenſione ſignorum, quæ verè propriéque miracula dici queant. *Idem Greg. lib. de Gloria Confeſſor. cap. 12. 13. Baron. tom. 7. Annal. an. 583.*

De Polychronio hæretico Monothelita, qui mortuum ſuſcitare tentauerat, ſic *Alanus Copus ex actione XV. Oecum. Concilij*: Veterator, inquit, ſuo reſpondens nomini, Polychronius, auſus eſt ad confirmationem ſectæ ſuæ vltrò apud ſextã Synodum Oecumenicam in Trullo polliceri, ſe mortuum vi-
B tæ redditurum. Non ita multò pôſt, allato cadauere virtutis ſuæ ſpecimen editurus, cùm diu fruſtra mortuum ad vitam reuocare tentaſſet, ab omni concione vt vaniſſimus nebulo exploſus eſt, nec tamen errorem deponere voluit. Refert & *Paulus Diaconus lib. vlt. rerum Romanarum*, mirabiles Iconomachorum fraudes, quibus illi hæreſim ſuam & impietatẽ Conſtantini Copronimi ſtabilire conati ſunt: Ait enim quendam ex illis clam in imperiale ſepulchrum ſe proripuiſſe, & quaſi à mortuo ea vox prolata fuiſſet, magnis laudibus Conſtantinum Copronimum extuliſſe, vt eo commento hæreſim illam, quæ in imagines graſſabatur, populo plauſibilem redderet. Ab hæreticis igitur nulla vera miracula ſunt expectanda, ſed à ſolis Catholicis. Quod enim pro ſui erroris cõformatione præſtare non potuerunt Polychronius & alij hæretici, hoc pro Catholica fide confirmanda ſæpius præſtiterunt in mortuis ad vitam reuocandis beati Martyres & Confeſſores. *Ex Synodo 6 Oecumen. in Trullo. Alan. Copus Dialog. 6. c. 29. Bredembach. lib. 7. Collation. c. 5. Baron. tom. 8. an 681. 39.*

Ante annos fermè quadringentos vixit Cæſarius Ciſtercien-
C ſis, qui ad hanc rem refert hiſtoriam, cuius hæc ſunt verba: Tempore illo, quando manifeſtari cœperunt hæreſes Albigenſes, quidam maligni virtute diabolica ſuffulti quædam ſigna atque portenta oſtenderunt, quibus & eaſdem hæreſes roborauerunt, & multos fidelium ex fide ſubuerterunt: ſuper aquas ambulauerunt, & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc Sacerdos quidam fide Catholicus, & vita religioſus, ſciens vera ſigna cum falſa doctrina eſſe non poſſe; corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis oſtenſuri erant virtutes, deportauit, dixitque in audientia omnium: Adiuro te, diabole, per eum, quem in manibus porto, ne in hoc flumine, ad huius populi ſubuerſionem, per hos homines tantas exerceas phantaſias. Poſt hæc verba, illis ſuper vndas fluminis ambulantibus vt prius, ſacerdos turbatus corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira Chriſti potentia! mox enim vt elementum tetigit Sacramentum, phantaſia ceſſit veritati, & pſeudo illi ſancti, quaſi plumbum deſcendẽtes in profundum, ſunt ſubmerſi: pixis verò cum Sacramento ab Angelis ſtatim ſublata eſt. Videns Sacerdos hæc omnia, vt miraculo quidem exultauit, ſed
D de iactura Sacramenti doluit, totam noctem in lacrymis & gemitu tranſigens, mane pixidem cum Sacramento reperit ſuper altare. *Cæſarius lib. 9. de Mirac. c. 12. Martin. Delrio lib. 6. Diſquiſ. magic. tom. 3. c. 2. ſect. 3.*

Poſſum ego redigere mihi in memoriã anno 1545. dæmoniacam quandam puellam è Miſniæ ditione adductam Wirtembergam ad Lutherum, ea ſpe, quod Lutherus ceu tertius Elias puellam illam à malo dæmone liberaturus eſſet. Quamuis autem Lutherus ad hoc demirandum & magni momenti opus initio non parum difficilem ſe oſtenderet, at tandem tamen iuſſit puellam duci in parochianæ Eccleſiæ Wittembergenſis ſacrarium, illicque coram aliis pleriſque Doctoribus & eruditis viris (inter quos tum quoque iuuenis magiſter aderã), dæmonem occœpit adiurare & exorcizare; ſed id tamen more ſuo, non eo qui apud Catholicos receptus & vſitatus eſt. Cùm autem diu multumque ille coniuraſſet dæmonem, cedere illi voluit, ſed eas in anguſtias, ſit venia verbo, Lutheri caligas redegit, vt is quamprimùm è ſacrario ſe proripere vellet. At quid accidit? malignus ille dæmon vſque adeò ſacrarij fores obſtrinxerat, vt neque forinſecus, neque intrinſecus aperiri poſſent. Quæ res Lutherum in maiores anguſtias etiam addu-
xit, ita vt iam ad feneſtram properaret, ſperans per eam ſe poſſe effugere & exilire; verum obſtabant illi cancelli ferrei; ſicq; E
compulſus eſt vnà nobiſcum tantiſper incluſus hærere, donec per cancellos ferreos ab æditpo nobis eſſet oblata ſecuris, mihique ceu iuueni viro tradita, vt eã fores effringerem: quod equidem tum conatus ſum, & ad effectum perduxi. Interea vero viſu admirandum erat, vt Lutherus angoribus correptus ſurſum deorſumque curſitaret, atque inſtar ouis parturientis huc illucque ſeſe inuerteret. *Fridericus Staphylus in abſoluta reſponſ. contra Iacobũ Schmidelin. VVilhelmus Lindan. dialog. 3. Dubitantij c. 1. Bredembach. lib. 7. Collat. ſacr. c. 40. an. 1545.*

Quonam miraculo Lutherus ſeſe ſuis, aut Prophetam, aut Elizam probauerit, non liquet, niſi quod Wilhelmum Neſenum in Albi ſubmerſum vanis immurmurationibus ſpe miraculi in vitam reuocare fruſtra tentarit. *VVilhelm. Lindal. dial. 3. Dubitantij c. 1. & Laur. Sur. in Chronico.*

Brulæus Oſtuno Geneuã vigentis illic religionis ſtudioſus demigrat: & cùm inops eſſet, atque pauper, vterque, ipſe & vxor Caluini gratiam aucupabantur, vt ei commendati, pe-
culij pauperum, cuius ipſe loculos geſtabat, eleemoſynarumq; F
fierent participes. Eis Caluinus vitæ ſubſidia benignè pollicetur, aliiſque in rebus ſe adiuturum promittit, ſi ipſi contrà ſuã operam ſibi non negarent ad rem quandam, quam per eos fieri vellet; ſed opus eſſe fide & magna taciturnitate. Viciſſim autem illi ad hoc, quod iubere vellet, promptos ſe offerunt. Et quemadmodum à Caluino edoctus, inſtructuſque fuerat miſer hic Brulæus, morbum ſimulat, & ſe in lectum abiicit. Miniſtri pro concione populo commendant, vt precibus iuuarent, eleemoſynis paupertati ſuccurrerent. Non diu pôſt perſonam mortui induit, & quidem mortuum ſe ſimulat. Hinc Caluinus clam admonitus, quam tamen omnium rerum ignarus, deambulatum prodit, ſed comitatus pro more ſuo magna caterua amicorum, qui ipſi ſingulariter coniuncti, & ſummè intimi eſſent, ſine quibus vix pedem domo efferebat. Poſtquam autem eò ventus eſſet, vbi clamores & eiulatus vxoris, quæ miſellam & deſolatam aliquam mulierem egregiè exprimebat, exaudiret, quidnam hoc eſſet, ſciſcitatus domum ingreditur,
vbi in genua ipſe, & reliqua caterua prouoluitur, precibuſque G
alta voce profuſis Deum obteſtatur, potẽtiam ſuam vt declarare vellet, ſimulq; manifeſtũ facere, ſe Caluinum peculiarem ſibique gratum ſeruum eſſe, & ſe ad Euãgelij ſui miniſterium, & Eccleſiæ reformationem, ſingulariter ac verè vocatũ. Poſt quas preces ad mortuum appropinquat, & miſeri hominis manu apprehenſa, in Dei & filij eius Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine imperat, vt ſe erigeret, Deique ſic gratiã manifeſtam faceret. Repetit iterum ſæpiuſque eoſdem ſermones voce etiam altiùs eleuata. Quid fit? Neque audit, neq; loquitur, neq; ſe commouet mortuus; iuſto enim Dei iudicio, qui fucos mendaciaque deteſtatur, is qui ſe mortuum ſimulat, verè eſſe mortuus repertus eſt: & vxor quidquid eum agitaret, quomodocumque eum impelleret, neque vocem extorquere, neque vt ſe commoueret, efficere potuit; ſed totus frigebat, rigebat totus. Quo animaduerſo, plorare, vlulatus ſeriò edere & ex animo cœpit vxor, & in Caluinum inuecta, impoſtorem eum, ſicarium, latronem, qui maritum interemiſſet, appellans, ex ordine rem, quomodo erat geſta, elatã altaque voce expo-
ſuit. Quæ cùm nec admonitionibus vllis promoueri, neq; mi- H
nis ſatis terreri poſſet, vt taceret, Caluinus, apud mortuum ea relicta, illinc ſe ſubduxit, in vulgus ſpargens mœrore mariti obitu deliram, ideoque excuſandam, & hoc illi indulgendum eſſe. Certum hoc eſt, conuentum cum ea deinde vrbe vt excederet: & eſt ipſa Oſtunum reuerſa. *Ex vita Ioan. Caluin. cap. 13. per Hieron. Bolſecum medicum Lugdun. ſcripta. Laurent. Sur. in Chron. ad an. 1544. Bredemb. lib. 7. Collat. c. 3.*

Verum vtvt ſe habeat illud celebratum toto orbe Caluini miraculum, hoc tibi pro vero affirmo, haud ita pridem in Polonia, non longè à Cracouia, pago Biethazaze, anno Domini 1558. vt habet Alanus Copus, quiddam fuiſſe tentatum ſimile, vti doctiſſimus vir *D. Franciſc. Turrianus, l. 1. de dogmat. charãcter. verbi Dei* recenſet: Concionator enim ſui Euangelij gratia confirmandi quendam Matthæum certo conduxit ſtipendio, qui ſeſe mortuum ſimularet, atque ad clamantis vocem ceu mortuus reſurgeret. Illum feretro incluſum ad templum deduxit vxor, artificis nefarij conſcia, funus fletu & eiulatu proſequitur. Ille vbi ſatis de ſuo nouo Euangelio tonaſſet;

Surge,

Surge, inquit, Matthæe, in nomine Chriſti, cuius Euangelium
A prædico. Cùm Matthæus non ſurgeret, ille inclamat altiùs,
vt ſomnum fortè excuteret. Vbi nec ita exſurgeret Matthæus,
itur ad feretrum, detegitur velata facies, & reuera deprehen-
ditur mortuus, qui ſeſe tanto aliorum per cuto mortuũ, atque
à mortuis in vitam reuocatum ſimulare voluerat. Mox vxor,
quæ lachrymas & lamenta nuper finxerat, nunc verè lachry-
mis, vocibus, ac tantum non pugnis in concionatorem illum,
non paſtorem, ſed impoſtorem inuecta, ſuo malo iſti nouo fi-
dem habuit Euangelio. Sic per Hollandiam Anabaptiſtarum
quendam ſimulaſſe mutatæ in vinum aquæ: captorũ item piſ-
cium, quos paulò ante in puteum iniecerat, miraculum notius
eſt, imò vt quidam aiunt, ex Actibus publicis monſtrari poſſe,
quàm vt ſit verboſius referendum. Plurima quoque de Geor-
gio Dauidis audiui ab oculatis teſtibus, quæ conceptam paſſim
de eo magiæ opinionem mirificè confirment. Hactenus Lin-
danus. *Copus lib. 6. dialog. cap. 29. D. VVilhelm. Lindan. dialog. 3. Dubitantij cap. 1. Bredemb. lib. 7. cap. 4. an. 1558.*

Quod narrabo contigit in quibuſdam Polonicorum regno-
rum terris. Anabaptiſtarum neſcio quis princeps vndique om-
B nes ſuos inuitauit ad ſuum baptiſmum, affirmans fore, vt
actio tota miraculis illuſtraretur, & Spiritus ſanctus adeſſet.
Aduenêre inuitati die dicta. Primus in lauacro pedem ponit
anteſignanus ille: continuò apparuit, videntibus cunctis, dæ-
mon: Hic eſt enim Spiritus ſanctus hæreticorum, qui capillis
apprehenſum impoſtorem, ſæpius in aëra ſuſtollens, & aquis
immergens, & allidens, tandem perterritis vniuerſis, atque
exanimatis, ſuffocauit. Hæc igitur miracula iſtorum. Quod ſi
ab ipſis eſſet veritas, proculdubio vbi ventum eſſet in concio-
nem: noſtra miracula euaneſcerent, & irrita fierent. Nam tem-
pore etiam Antichriſti liquebit eius prodigia nihil eſſe, &
idcirco is furore percitus ad arma conuolabit, donec è cœlo
Chriſtus accurrat, & opem ſuis ferat. *Thomas Bozius tom. 1. de Signis Eccleſ. lib. 5. cap. 2.*

In Diui Georgij ſuburbio Auguſtæ Vindelicorum habi-
tauit anno Dominicæ incarnationis 1563. quidam ciuis Roſ-
ſimanus, textor; qui habuit filiam Annam nomine, annum
agentẽ vigeſimum, quæ in menſe Martio eiuſdem anni nocte
à dæmone ſolicitabatur, vt ſeſe ei dederet: nec diu poſt veluti
quandam mentis impotentiam præ ſe ferre videbatur. Paulò
C poſt diabolus in ſpecie teterrimæ ac atræ felis in vaporarium
proruit, multis ibidem cum eadem Anna præſentibus. Porrò
ipſa Anna iam antea ac deinceps manifeſtè à dæmone obſeſſa
apparuit, qui etiam miris & horrendis modis eam afflixit, adeò
vt iam nunc eã accepturus & ad inferos auecturus videretur.
Parentes à Martio ad 18. Iunij diem magnis impendiis quoſ-
dam conduxerunt, qui filiæ curam haberẽt. Nec interim præ-
termittunt opem & conſilium implorare miniſtrorum & præ-
conum cõfeſſionis Auguſtanæ. Quorum plerique ad obſeſſam
acceſſerunt, exiſtimantes ſe per virtutem verbi Dei dæmonem
eiecturos. Verùm illi cùm exorciſmis ſuis, atque omni indu-
ſtria ac labore ſuo nihil proficerent, mandarũt parentibus, dili-
gentẽ vt filiæ curam haberent: Deum præpotentem, qui tali af-
flictione filiam cruciari permitteret, ipſam, vt ſibi viſum eſſet,
facilè liberaturum. Cùm hæc agerentur, ingreſſa eſt eaſdem
ædes, in quibus puella obſeſſa detinebatur, virgo quædam An-
na nomine, filia quondam M. Matthiæ Kapifferri, publici ciui-
tatis Auguſtanæ chirurgi cum pediſſequa nomine Magdale-
D na, vt puellam tam diris modis afflictam pietatis affectu indu-
cta inuiſeret. Quam cùm horrendum in modum à dæmone
diſcruciari cerneret, adeò vt ne vno quidem die eam ſupereſſe
poſſe putaret, euocauit parentes ex vaporario, monens extre-
mè neceſſarium eſſe, vt quocunque poſſent modo, filiæ ſuccur-
rant. Et ſiquidem ipſis gratum ſit, ſe miſſuram ad quendam,
quem omninò confidat puellam, diuina cooperante gratia,
liberaturum. Parentes id gratanter acceperunt, rogantes eam,
vt quibus poſſet conſiliis & auxiliis ſubueniret. Quæ protinus
pediſſequam ſuam vnà cum M. Melchioris Fabri ſcholæ Ger-
manicæ Præfecti vxore, mittit ad Reuerendum Simonem
Scheibenhardum, ſacræ Theologiæ Doctorem Catholicum,
Paſtorem D. Mauritij Auguſtæ, rogans vt ad infirmam veni-
re non grauaretur. Ille exiſtimans communem eſſe infirmita-
tem, reſpondit, ſe pietatis ergo mox ipſas ſubſecuturum, etſi
illibẽter ad ea loca vadat, in quibus exulet religio Catholica.
Interea mater obſeſſæ virginis, Annam Kapfferri filiam acce-
dens, ait maritum ſibi mandaſſe, ne quenquam ſacrificum in
ædes admittat: vicinos enim dehortatos, inſuperque dixiſſe,
Deum, qui hanc afflictionem filiæ permiſiſſet obuenire, poſſe E
quoque eam curare; malle autem ſeipſum cacodæmonẽ, quàm
ſacrificum in ædes admittere. Ad quam Anna: nihil debere
eam huius morari, præſentem eſſe ob oculos rei afflictiſſimæ
miſerrimum ſtatum, quem & ipſi magiſtratui ſit indicatura.
Interea dum Doctor Simon ædibus appropinquat, ecce puel-
la obſeſſa mirum & horrendum in modum vociferatur, huc
illucque ſeſe iactitãs. Vnde Anna Kapfferri interrogauit, quid-
nam deſideret? Atque vbi eã potus deſiderio intellexit teneri,
aquam benedictam ei bibendam obtulit: qua exhauſta, pro-
tinus puella in clamorem & fremitum reſoluitur, totoque cor-
pore coarctata veluti in ſpiras reflectitur, capite ad pedes vſ-
que incuruato, adeoque vt circumſtãtes viderent & agnoſcẽ-
rẽt aquæ benedictæ virtutẽ dæmoni in primis grauẽ & inimi-
cam. Nec deinceps vllam requiem habuit obſeſſa, ita vt vnus
ex quatuor viris ad puellæ cuſtodiam conductis palam prote-
ſtaretur, niſi parentes puellæ iam nunc medelam procurent, ſe
nec vniuerſam quidem vrbem Auguſtam in precium acceptu-
rum pro vnius apud eam noctis priuilegio: tam enim tetrum
& horrendum fumum ex gutture obſeſſæ prodiiſſe, vt omnes
arbitrati ſint ſe ſuffocandos. Dum ſic puella diris modis ringi- F
tur, ac tumultuatur, V. D. Doctor Simon ædes ipſas ingredi-
tur, progreſſuſque in vaporariũ rogatur à circumſtantibus, vt
propter Deum in præſenti afflictione & miſeria, quam poſſit
opem & conſilium præſtet. Reſpondet ille, opem & auxilium
omne in ſolo Deo repoſitum eſſe: illi ſi viſum fuerit, poſſe eam
his malis exonerare. Obſeſſa verò diris in eum fremere conui-
ciis & contumeliis, necnon & blaſphemias & plauſtra crimi-
nationum euomere: Sacrifice, inquit, Deus te diſperdat: di-
mitte me iam nũc, perſentio quid moliaris. Denique poſt mul-
ta dirarum comminationum certamina, cùm primum diabo-
lus D. Doctori exorcizãti inſultaret, ac deinde alias atque alias
egrediendi vias & loca manſionis efflagitaret, tandem cùm ſæ-
pius repetita vice inſtanter vrgendo dæmonem coarctaret, ac
grauiſſimis verbis præciperet, vt emigraret, multaſque è cõtrà
tergiuerſationes necteret & effugia quæreret dæmon, tandem
puellam miris horribilibuſque modis exagitauit, adeò vt collũ
ad capitis ipſius magnitudinẽ intumeſceret, totumque os hor-
rendum in modum nigreſceret; lingua quoque informi & im- G
modica longitudine ex ore promineret. Ad quem horrorem
cùm parentes cum circumſtantibus toti contremiſcerent, om-
neſque nomen Ieſu inuocarent, reſpondit D. Doctor, miſſum
iam facerent omnem timorem: iam iam enim rem fœliciter
conficiendam. Et ecce puella placidè recumbit, mandatque D.
Doctor eam nunc liberam dimitti, quia benigniſſimus Deus
ipſam liberaſſet: moxque puella oculis in cœlum eleuatis, ma-
nibuſque comploſis Deo Opt. Max. ſummam tribuit laudem,
& gratiarum actionem, ſubiungens ſe iam nunc agnoſcere &
intueri Deum ipſum in cœlis: Deinde ipſi Doctori Parochò
maximas egit gratias: qui cùm crebro eam interrogaret, ſen-
tirétne ſe modò liberatam? reſpondit: Omnino. Poſtmodum
interrogauit D. Parochus, anne quicquam videret? At illa, ſe
ex oppoſito videre quendã tetra fronte, rubro capillo, & pro-
tenta lingua, qui eam indefeſſo nutu ad ſe inuitet. Quo audito
D. Doctor Parochus monuit eam, vt ter ſancto Crucis ſigna-
culo ſe conſignaret, dicendo: *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.*
Quod cùm faceret, euanuit quidem ille malignus, ſed mox
reuerſus eſt. Eum planè in modum D. Doctor Simon puel-
lam Chriſtianis dogmatibus erudiuit, docens quomodo in H
omnibus iſtis machinamẽtis dæmoniacis audacter diabolo re-
nunciaret, totamque ſe diuinæ tutelæ committeret. Qua in re
illa rectè monenti libenter obſecuta eſt, atque ita demum poſt
multa certamina ad breue tempus quieti ſe tradidit. Porro D.
Doctor ex parochia ſua D. Georgij venerabile Sacramentum
ſacræ Euchariſtiæ proferens, poſt multas pias & ſalubres ad-
monitiones, preces & exomologeſim, idem venerabile Sacra-
mentum puellæ adminiſtrauit: ac poſteà rurſum interrogauit,
num quidnam inſolitum aut terribile videret. Illa verò cùm
nihil ſe prorſus videre reſponderet, ſed optimè ſecum agi, di-
uina cooperante gratia, tandem R. D. Doctor Parochus diſ-
ceſſum ab ea parans in domum ſuam regreſſus eſt. Hæc omnia
geſta ſunt in præſentia multarum honeſtarum perſonarum.
Ipſa verò puella aliquot deinde diebus detenta eſt, ac paulò
poſt integrè conualuit, communibus vitæ humanæ officiis va-
cans. *Tilm. Bredemb. lib. 7. Collation. ſacrarum. cap. 41. an. 1563.*

In loco dicto Iamada, ſub reſidentia Cuiguiæ, cùm adole-
ſcens Chriſtianus, quindecim aut ſedecim annos natus fre-
quen-

quentius à dæmone torqueretur, Bunzius eius patruus pri-
A mùm conatus eſt dæmonem ſuis gentilitiis ritibus & vanis deprecationibus Chami & Forochi depellere;ſed cùm irritum videret conatum,piæ cuidam Chriſtianæ ad ſe ex vicinia accerſitæ totius rei ſucceſſum percenſuit.Illa bona ſua fide freta Agnum Dei in obſeſſi collum iniecit,& manus pedéſque fune ſacris precibus benedicto alligauit. Tum dæmon mox exclamare: Soluite me,& mox exceſſero.Reſpondit fœmina:Prius te torquebo, & ſi non promiſeris te diſceſſurum, non te ſoluam: & iuuenis liber à dæmone corporéque integer euaſit. *Ioan. Haym.in hiſtoria de reb.Iapon.an.*1604.

In Bungo degebat Chriſtianus quidam,ſed in cultu diuino, & animæ ſuæ ſalute promouenda æquo frigidior, ita vt clam tantùm geſtaret globulos precarios, ne viderentur.Huic flumen trāſmittenti viſibiliter inſiliit Satan,acinacemque, quem contra eum diſtringere conabatur,vi eripuit,ac denique eum corporaliter obſedit. Dominus eius gentilis ſerui miſertus, Bunziorum preculis & ſperſtitionibus curauit dæmonem pelli: at ille egredi noluit. Hoc videns quidam, qui præſtò erat, conſulit domino, vt Chriſtianum quendam, qui do-
B num haberet fugandi dæmones, ad ſe euocaret. Vbi aduenit, ex ſubmiſſione animi reſpondit, ſe non eſſe tanti apud Deum meriti,vt tanta opera patrare poſſit;ſe tamen Deum pro energumeno oraturum. Cùm ergo ſe illumque Deo commendaſſet, & aliquos contriti animi actus exercuiſſet, egregiè energumenum verberauit;qui vt ſenſit verbera, horrificos edidit geſtus, eoque plures, cum collo eius inieciſſet ſacrarum reliquiarum thecam, dixitque: Si onus illud ſublatum foret,ſe è carcere exceſſurum,& eo ſublato exceſſit.Energumenum autem,non ſecus ac ſi prorſus mortuus eſſet,in terram corruit,ac pro mortuo à circumſtantibus habebatur, ſic prorſus vt improperarint Chriſtiano, quod hominem occidiſſet: ſed reſpondit ille, non eſſe mortuum, expectarent modo, breui illum reuicturum, vti & factum eſt. Id cùm videret quidam exactor vectigalium regiorum, rei nouitate obſtupefactus, omnibus Chriſtianis poteſtatem fecit roſaria ſua è collo, vel cingulo, vel quomodo collibuiſſet, publicè geſtandi. *Idem ex eadem relatione hiſt. ad an.*1595.

Hinc verè *Tertullianus l.de Præſcript.* hoc inquit,ab Apoſtolis Apoſtolicíſque viris differre hæreticos,quod illi de mortuis
C fecerint viuos, hi verò de viuis mortuos. Addamus & nos: Quòd illi dæmones obſeſſorum corporibus eiecerint; hi verò eos in homines immiſerint, vel vt magis ſæuiant, procurauerint. Tertiò, quod illi vera ſigna fecerint: hi verò falſa & mendacia,qualia facturum Antichriſtum præmonuit Apoſtolus, 2. *ad Theſſal.cap.*2.

ALIA MIRACVLA DIVINA, A PIIS HOMINIBVS EDITA, PER TH.ZVINGERVM

Theatro ante inſerta: quæ eo ordine quo ab illo diſpoſita fuerint, in hunc locum tranſtulimus.

☞ *Conſule Titulos, Doctorum Eccleſiaſticorum, Prophetarum, Monachorum. Item, Orationis effectus & vires.Item omnia quæ ſupra adduximus:& aliunde deſumenda annotauimus.*

IN GENERE, MIRACVLIS CLARI.

Ioannes Euangeliſta (quem Ieſus amaſſe plurimùm dicitur) cùm à Pathmo inſula Epheſum reuerteretur, Druſia-
D nam defunctam ab ipſo pheretro, quoad ſepeliendum portabatur, ſanam ſurgere, ac domum redire fecit. Virgulta in aurum, litorales lapillos in gemmas mutauit. Ac ne diuitiis illi opus fuiſſe putes, eadem rurſum priſtinæ naturæ formæque reſtituit, Dianæ Epheſiæ templum funditus euertit: præſentaneum venenum inoffenſè hauſit, eodemque hauſtu enectos ad vitam reuocauit. *Marulus lib.*2. *cap.*4. & *Sabell.lib.*2. *cap.*5.

Paulus, vas Spiritu ſancto plenum, Elymam magum fideles ludificantem, cæcitate damnauit ad tempus: vt quamdiu mentis oculos non haberet, nec corpus habere poſſet.Claudum à natiuitate ſanauit. Spiritum pythonicum à muliere expulit.Eutychum vitæ,Publij patrem ſanitati reſtituit.Sudaria & ſemicinctia à corpore eius ad ægrotos delata morbo liberabant,immundoſque ſpiritus ab obſeſſis expellebant. Ipſe à vipera percuſſus nihil ſenſit læſionis.Et cùm Philippis in carcere vnà cum Syla diſcipulo compedibus vincti tenerentur,noctéque intempeſta Deo laudes concinerent: terra quatitur, carceris oſtia aperiuntur, vincula ſoluuntur. Poſtremò à magiſtratu,cuius iuſſu in carcerem coniecti fuerant,liberi dimit-
tuntur. *Marul.lib.*2.*cap.*4. E

Gregorius Epiſcopus Agrigentinus, claruit tanta ſanctimonia, vt cæcos illuminaret, dæmones eiiceret, & omnis generis morbos ſolo manuum contactu curaret. *Surius Tom.*6.

Diuus Gregorius Magnus Neocæſarienſis Epiſcopus, ob frequentia miracula Θαυματουργὸς dictus eſt, quibus Gentiles conuertebat. *Martyrol. Rom.*17. *Nouemb.*

Agapetum Synadorum Epiſcopum Euſebius Pamphili multum celebrat, mentionem faciens ingentium eius miraculorum: vt ſunt tranſlationes montium & fluminum, & mortuorum reſuſcitationes. Eum, dum miles eſſet, Maximinus vt Chriſtianum occidere voluit, quòd multos eius facta ſupra modum mirari videret. *Suidas.*

Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus miraculis, tum aliis, tum etiam in expellendis dæmonibus claruit.

Sulpitium Bituricenſem Epiſcopum dæmones verbo fugaſſe, ægros oratione curaſſe,mortuos excitaſſe,*Vincentius* refert *lib.*23.*cap.*27.*&* 29.

Multis miraculis D. Benedictus excelluit. Quare Iuſtinia-
nus non veritus eſt eum ſanctis, & quidem Apoſtolis comparare, vt ait *Leo Hoſtien.* & *Greg.Turonenſis lib.*2. F

D.Bernardus miraculorum, quæ fecit, non ſe auctorem, ſed miniſtrum tantùm eſſe credidit, ſolique Deo, quicquid fecit, adſcripſit. Imò ſe nihil boni aut velle, aut poſſe, niſi inſpirante & operante Deo, & ſenſit & dixit: miracula non ad ſui commendationem, ſed potiùs aliorum commonitionem fieri aſſerens.Ipſius de ſuis miraculis iudicium extat *lib.*3. *cap.*6. *in vita ipſius.* Aliquando ad ſuos domeſticos oratione conuerſa, dixit: Plurimùm miror, quidnam ſibi hæc miracula velint, aut quid viſum ſit Deo talia actitare per talem. Nihil mihi videor in ſacris paginis ſuper hoc genere legiſſe ſignorum. Siquidem facta ſunt aliquando ſigna per ſanctos homines & perfectos, facta ſunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conſcius ſum, nec fictionis. Scio enim ſanctorum mihi non ſuppetere merita, quæ miraculis illuſtrentur: confido autem, nec ad eorum ſortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operantur, & à Domino ignorantur.

Gothardus Epiſcopus Hildesheimenſis miraculis claruit. G
Nam ad eius aduentum in Longingaha quodam pago immundus ſpiritus à fæmina exiit. In Huginhuſen puerum paralyſi & lepra laborantem,claudumque ſanitati reſtituit.Mulieri cuiæ ex oculis laboranti flores rubicundos celaſtri cruce inſignitos miſit. Quos vt illa oculis admouit, ſtatim omnis ceſſauit dolor,& oculi ſanitati reſtituti ſunt. *Schafnaburn.*

Vulſtanus Epiſcopus Vigornienſis miraculis clarus fuit. Cùm ob inſcitiam literarum eum Lanfrãcus in Synodo Londinenſi ſede remouendum eſſe cenſeret, Vulſtanus ſe inſignia Epiſcopatus,ei cuius beneficio accepiſſet, redditurum reſpondens,profectus eſt ad ſepulchrum Edouardi:& exuto inſigni veſtitu,baculum paſtoralem tam altè monumento lapideo infixit, vt nulla inde vi extrahi poſſet. Quo miraculo Rex Gulielmus Conquæſtor & Lanfrancus territi, vt ſuo liberè deinceps honore fungeretur, obnixè rogarunt. *Polyd.lib.*9. Diabolum ſæpe prouocauit,eumque proſtrauiſſe fertur.In ſummitatibus exitium & ruinam minitantium fabricarum ambulare ſolebat. Quamuis fractum pontem intrepidè, etiam eques,
tranſire audebat. *Ranulphus lib.*7.*cap.*8.*in Polychronico.* H

D. Elizabethæ Andreæ Hungariæ Regis F. Ludouici Thuringiæ Landgrauij vxoris miracula, *Pete ex Bonfinij lib.*7. *Decadis* 2. *&* *tom.*6.*Surij* 14. *Nouemb.*

IN SPECIE. VT PVTA VITIA COGNOSCERE, COMPESCERE, REDARGVERE.

Medericus Abbas apud Eduum ſanctitate clarus, cum monachum libidinoſis cogitationibus æſtuantem tunica ſua induiſſet, eiuſmodi moleſtia liberauit: diſcedentiſque ab illo immundi ſpiritus vlulatus auditus eſt,& ipſe in caſtitatis propoſito abſque laſciuiæ prurigine purè integreque permanſit. Alius frater Mederici reliquiis de menſa collectis atque hauſtis, vagæ mentis inquietudinem repreſſit, cùm antehac tali dæmonis illuſione ſollicitatus, perſiſtere in Eccleſia omninò non poſſet, ſed ſemper, priuſquam ſolennis precatio peracta foret, egrederetur. *Marul.lib.*5.*cap.*7.

Hilarion habebat hoc donum, vt ex odore corporum veſti

A veſtiumque earum rerum quas quis tetigerat, ſciret cui dæmoni, vel cui vitio ſubiaceret. *Hieronym. in vita Hilarionis.*

Benedictus Abbas, cùm fratrem quendam à diabolo ludi audiſſet; eius vicem dolens, ad monaſterium, vbi is habitabat, acceſſit: viditque ipſum ab Æthiope puero extra Eccleſiam per veſtem trahi, dum cæteri fratres pſallere cœpiſſent. Inſecutus ergo eum, atque increpans, virga percuſſit, neque poſtea einſcemodi mentis inſtabilitatem paſſum, cum aliis in ſtatione perſeuerauit. *Marul. lib. 5. cap. 7. Sab. lib. 10. cap. 3.*

Diuus Bernardus fratri cuidam, quem propter latens crimen à communione ſuſpenderat, accedenti, non quidem communionem negauit, ſed Deum deprecatus eſt, vt hominis temeritatem caſtigaret. Mox ille Euchariſtiam in ore retinuit, nec ad interiora traiicere potuit, donec fateretur delictum, & veniam peteret. Quo facto, ſine difficultate deglutiuit. *Auctor vitæ.*

MORBOS TOLLERE, SANITATEM RESTITVERE.

☞ *Vide Tit. Morborum miro modo curatorum. Hic de morborum curatione in genere tantùm.*

B Iadon Propheta Bethel Hieroboam, Iſraëlitarum Regem, idolo ſacrificantem increpuit, aduerſa illi familiæque eius prædicens. Iratus Rex cùm manũ extendiſſet, iuſſiſſetque apprehendi hominem, continuò areſactam retrahere nequiuit. At eius miſertus vir Dei, pro ea manu Deum rogauit, priſtinæque eam ſanitati protinus reſtituit. *Marul. lib. 3. cap. 3. & Sab. lib. 5. cap. 1. ex 3. Reg. 13. & Ioſeph. lib. 8. cap. 9. Antiq.*

Paulus Apoſtolus non verbo tantum & manuum attactu, ſed & ſudariis aut ſemicinctiis ſuis, quæ ægrotis imponebantur, grauiſſimos morbos, atque etiam dæmoniacos Epheſi ſanauit. *Actor. 19.*

Petrus Apoſtolus etiam vmbra ſua multos ſanaſſe ſcribitur. *Actor. 5.*

Theodoretus narrat *lib. 4. cap. 16.* Barſis Epiſcopi Edeſſeni lectulum in Arado relictum, ægrotis in eum collocatis, priſtinam valetudinem per fidem reſtituiſſe.

C Cùm Diuus Hilarion precibus ſuis triennalem ſiccitatem abegiſſet, in eremo circa Aphroditon vrbem, ſiticuloſa arenoſáque Regio, poſtquam pluuiis irrigata eſt, tantam ſerpentum & venenatorum animalium ex improuiſo multitudinem protulit, vt innumeri, niſi ad Hilarionem accurriſſent, interituri fuerint. At ſumpto ab illo benedicto oleo, agricolæ, atque paſtores tangentes vulnera, conualuêre. *Hieronymus in eius vita.*

Germanus Antiſiodorenſis Epiſcopus, cùm puella luminibus capta ipſi in Britannia eſſet oblata, Pelagianis eiuſmodi curationem à ſe amolientibus, inuocato Trinitatis numine capſulam Sanctorum reliquiis refertam oculis puellæ admouit, ac ſtatim, tenebris cæcitatis expulſis, illuminauit. *Sigon. lib. 12. Imp. Occid.*

S. Martinus, Treueris puellam paralyſi correptam liberauit: Tetradi proconſularis viri ſeruum à dæmonio aſſeruit: in eadem vrbe dæmones è coquo eiecit. Pariſios ingreſſus, obuium ad portam leproſum, vno dumtaxat oſculo, ſpectante turba, mundauit. Quartanariam Arborij puellam ſola curauit epiſtola. Cilicij fimbriæ, deuotione ſubtractæ variis morbis medebantur. Paulino oculum, panniculi contactu, ſublato dolore reſtituit. *Bonfin. lib. 5. Dec. 1.*

D Lupus Trecaſſenſium Epiſcopus, paralyticam diuino verbo mulierem curauit: multos à diuerſis languoribus aſſeruit. *Bonfin. lib. 4. Dec. 1.*

Dauidis Scotiæ Regis filium aſperſum aqua benedicta, Malachias Hiberniæ Archiepiſcopus ſanauit, adiiciens: Confide fili, non morieris hac vice. *Auctor vitæ.*

In ciuitate Auxitanorum, quæ Vaſconiæ metropolis eſt, miles quiſpiam multis diebus lecto decubuit. Ad quem cùm rumor ſignorum Diui Bernardi veniſſet, ſtatuit ipſum inuiſere. Cúmque aliquot dierum iter confeciſſet, occurrit illi quidam in via, qui percunctabatur, Quonam iter faceret, & qua de cauſa? Quæ vbi indicaſſet, iubetur domum redire, fore, vt conualeſcat. Idque euenit. Bernardus per iocum dicere ſolebat: Hoc ſibi ſic imputandum ſicut ei, qui conſcius non fuerit. *Auct. vitæ lib. 4. cap. 1.* Eiuſdem pileus Petro Aſturenſi Epiſcopo capitis dolores ademit. Cingulo ipſius ligatus hydropicus, curatus eſt. Monachus quidam linguæ vſu aliquandiu priuatus, hauſta aqua per Bernardum ſacrata, & vino permixta, vocem recuperauit. *Auctor vitæ.*

E Idem Spiræ à templo ad hoſpitium à Conrado Rege III. Germanorum deductus, puerum pedibus captum, qui curandus offerebatur, excepit, ac ſignatum ita dimiſit, vt repentè exclamantibus omnibus ſigna recuperati greſſus oſtenderit. In ſacello inde Epiſcopi, eodem præſente Rege cæci oculos reſtituit, ac mutæ linguam in eloquium ſoluit: ac pauperculos quot à Rege ipſo oblatos, ſigno Crucis facto, omnibus infirmitatibus liberauit. *Sigon. lib. 11. Regni Italici.*

Gregor. Turonenſis cap. 85. de Gloriâ Confeſſorum, de Syluestri Cabillonenſis Epiſcopi lectulo funibus ligato, mira quædam narrat. Febricitantes poſiti ſubtus hunc lectum, recreati & refocillati ſunt. Multos dicit ſe vidiſſe, qui abſciſſis particulis de funibus lecti, cùm infirmos hiſce tangerent priſtinæ reſtituerint valetudini. Matrem ſuam ait, particula abſciſſa de iſtis funibus, puellum febricitantem, cùm de collo ſuſpenderet, ſanaſſe.

Elphegus Cantuarienſis Archiepiſcopus oratione peſtilentiam ſedauit. *Marul. lib. 3. c. 3.*

F Antonius monachus ordinis Fratrum Minorum, cuidam confitenti, quòd ira concitatus patrem calce feriſſet, calcem illam abſcindi dignam dixit. Ille id pro peccato apponi ratus, domum abiens, pedem ſibi amputauit. Poſtea reuerſus, Cur claudicaret? cùm ab eodem rogaretur: Impleui, inquit, quod dignum iudicaſti. Obſtupuit Antonius: & pro illo Deum precatus, membrum, quod mutilatum erat reſtituit. *Marul. lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12. & Fulgoſius lib. 6. c. 9.*

Zoſimas Phœnix, Eremita, oculum excuſſum nobili matronæ, Arceſilai vxori oratione reſtituit. *Euagr. lib. 4. c. 7.*

Veneranda Virgo, tortoris ſui oculum bulloris aſpergine cæcatum, terra ſaliua diluta liniens reſtituit, & ipſum tandem patientia ſuperatum, Chriſto cedere compulit. *Marul. lib. 3. c. 3. & Sab. lib. 5. c. 3.*

Captiua Mulier Chriſtiana apud Iberos, precibus ſanauit Iberum puerum, quem hinc inde fruſtra deportatum nemo ſanare poterat. Et hæc occaſio conuerſionis Iberorum. *Ruff. lib. 1. c. 10. Socrates lib. 1. c. 20. & Sozom. lib. 2. c. 6.*

VENENA VINCERE.

Conradus Conſtantienſis Epiſcopus, araneum calici ſacro illapſum, ſine noxa hauſit.

G Vrbanus VI. Papa veneno acerrimo petitus, vt penè ab omnibus mors vicina eſſe crederetur, innixus verbo Euangelij: Si mortiferum quid biberitis, non nocebit: liberatus eſt, non ſine dolore maximo, ſed ſine adhibito remedio *Crantz. lib. 10. Metrop. c. 14.*

VOCEM ADIMERE.

Alexander Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Philoſopho multa obgannienti contra Chriſti fidem, ſilentium ſola voce impoſuit. *Sozom. lib. 1. c. 18.*

MORBOS IMMITTERE.

Heliſæus Giezi famulum perfidum, lepræ morbo à quo Naaman Syrum liberarat, affecit, 4. *Reg. 5.*

Alexander Epiſcopus Conſtantinopolitanus Philoſophorum principi, cum quo iuſſu Conſtantini Magni diſputare debebat, in nomine Ieſu Chriſti præcepit, ne loqueretur, Et ille repentè obmutuit.

Domitianus Tungrorum Epiſcopus, ſeculo ſexto poſt Chriſtum in Synodo Aurelianenſi elata manu hæreticos excæcauit.

H Marcus è Ieſuatorum ordine Patauij (idiotæ ſunt illi, manuum labore, horti vineæque cultu, eleemóſynis viuunt) ſorum ſtirpis cauſa circumiens vimina ſaligna à ruſtico in eleemoſynam petebat. Improbus ille per iocum vti faſcem vicini ſui non animaduertentis ſecum, ſi vellet, auferret, innuit. Paruit ille, rem ſeriam eſſe putans. Ruſticus alter, vbi illum ſe inconſultò faſcem aſportare, vidit, hominem conſectatus, baculoque percuſſum, furti inſimulauit. Marcus abiecto faſce mœrens diſceſſit. Quem cùm ruſticus tollere vellet, brachium obtorpeſcere ſenſit, factique pœnitens, quantocyùs potuit Marcum adiit, ſupplex peccati veniam petit, & precibus Marci ſanitatem recuperauit. *Bern. Scard. lib. 2. claſ. 6. Hiſt. Patauinæ.*

À MORTVIS EXCITARE SIVE *Homines.*

☞ *Vide Tit. Mortui reſuſcitati. Tit. de Morte: & paulò ante. Illic Patientium, hic Agentium habetur ratio.*

Helias Sareptanæ viduæ filium reſuſcitauit. *Euſebius de Prophetis. Ex lib. 4. Reg.*

. Heliſæus mortuus ſolo attactu mortuum reſuſcitauit, 3.
A *Reg.* 18.

Ad Matthæi Apoſtoli preces, Egippi Æthiopum Regis filius, qui fuerat mortuus, ſurrexit viuus: mortique pariter & diabolo ereptus, Chriſto viuere cœpit, contemptis idolis baptiſmum ſuſcipiens, ac Deo credens. *Marul. lib. 2. c. 4. & Sab. lib. 1. c. 5.*

D. Germanus Tornuduri mortuum, qui ſe è Britannia ſequutus fuerat, diſcipulum excitauit, eumque rogauit, Anne ſecum vlteriùs militare vellet? Reſpondet is: Sat ſibi eſſe militatum, ſeque cumulatiſſimis militiæ præmiis perfrui: proinde orare ſe miſſione donaret. Quieſce (Germanus inquit) ac vale. Ergo depoſito capite in Domino obdormiuit. *Bonfinius lib. 4. Decad. 1.*

Fridolinus Viator, Vrſum Claronenſem, defunctum, vt ſibi aduerſus fratrem eius Landulphum, donatam ab eo hæreditatem negantem, teſtimonium in foro diceret, reſuſcitauit, ſecumque è Clarona ad pagum Rheticum Rancquil per ſex milliaria deduxit, qui coram Lantgrauio de iniuria cum fratre Landulpho expoſtularet. Quo miraculo Landulphus tertius, ſuam & ipſe partem hæreditatis Fridolino donauit.
B
Maurilius Andegauenſis Epiſcopus, puerum baptizandum, at inter ſacrificandum mortuum, poſt ſeptennium à morte reſuſcitauit, baptizauitque. *Marul. lib. 4. c. 10. & lib. 2. c. 12. & Fulgoſiu lib. 6. c. 9.*

Anatolia virgo, Audacem (à quo anguſto carceri cum terribili ſerpente incluſa erat) cùm is oſtium poſtmodum reſeraſſet, morſu & ſinuóſo ſpirarum volumine extinctum à ſerpente, oratione ſua vitæ reſtituit. *Marul. lib. 3. cap. 3. & Sabell. lib. 5. cap. 3.*

Chriſtina virgo & martyr (cùm pro fide & veritate præter alios horrendos cruciatus etiam ſerpentes in eam miſſi fuiſſent, ſed mordere omnino nollent: veneficum autem, à quo irritabantur, rabidis ictibus interemiſſent) Chriſtum precata, & ſerpentes in fugam conuertit, & ab eis peremtum ad vitam reuocauit, & eundem iam credentem ad certam beatitudinis ſpem erexit. *Marul. lib. 3. c. 3. & Sabell. lib. 5. c. 3.*

BRVTA.

Syluester Papa cùm diu pro religione Chriſtiana aduerſus
C Phariſæos ex iuſſu Helenæ Conſtantini Imper. matris Romæ diſputaſſet, ventumque eſſet ad miracula: Iudæus Mambri magnus taurum ferociſſimū magicis incantationibus interfecit. At hunc eundem Syluester viuum & manſuetum reddidit: quod ille efficere nequibat. *Marul lib. 2. c. 7. Cedrenus in Hiſtor. compendio, & Surius tom. 6. die 31. Decemb.*

D. Germanus, Gallorum Epiſcopus, cum Rauennæ moram traheret, à Placidia ad conuiuium inuitatus, aſello ſuo in regiam vectus. Inter epulas rumor aduenit, aſellum improuiſa morte ſublatum eſſe. Regina pro aſello pulcerrimum & manſuetum equum adduci iuſſit. Germanus verò aſellum afferri petit. Allatum humique iacentem videns: Surge (inquit) Muſcio, & ad hoſpitium reuertamur. Ad hæc verba, veluti ſomno excuſſus ſurrexit aſellus, ac dominum ad hoſpitium retulit. *Bonfinius lib. 4. Dec. 1.*

CADAVERA A PVTREDINE PRÆSERVARE.

Cum Sueno Daniæ Rex, tum in ſuos ſubditos, Chriſtianā doctrinam amplectentes, tum in vicinas gentes ferro & igni
D ſæuiret, nec precibus aut muneribus placari poſſet: Libentius Hamburgenſis Archiepiſcopus, gladium Eccleſiæ diſtringens, effecit, vt per annos 70. ſit integer in ſepulcro repertus: donec Adeluardi miniſterio, quem Albertus Hamburgenſis Archiepiſcopus miſit, ſolueretur à vinculis. Solutione facta, in cineres redactus eſt: vt *Cranz. lib. 3. Metr. c. 42. & 48.*

CADAVERA RESOLVERE.

Adeluardus, Sueonum Apoſtolus, à Rege Noruegiæ Haraldo (Olaui martyris, olim Regis, fratre) inuitatus, in Noruegiam nauigauit, & inter alia religionis officia, cum ad tumulum hominis ante 80. annos defuncti perduceretur, ſtupente populo, cum adhuc integrum hominis cadauer cerneretur: in ſpiritu cognouit, eum excommunicationis maledicto teneri laqueatum. Erat autem ex iis, qui ſenioris Libentij Archiepiſcopi Hamburgenſis tempore, ditionem Bremenſis Eccleſiæ depopulati fuerant: quos Libentius maledictionis gladio ferierat. Cúmque interpoſita prece Pontificis Adeluardi abſolueretur, mox ſolutus in cinerem recidit. *Cranz. lib. 4. Metrop. cap. 33.*

INTERFICERE. MORTEM IMMITTERE.

Georgius Ponticus, Iudæum mortuum ſe ſimulantem, re- E
uera mortuum fecit. Peſtilentiam quibuſdam infidelibus immiſit. *Niceph. lib. 6. c. 17.*

Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus, clericum quendam fani S. Eleutherij malè viuentem cùm ſæpè obiurgaſſet, neq; tamen inflectere poſſet, rem ad ſanctum Eleutherium detulit, eum in ſuo templo cuiuſdam miniſtri eius opera, ſic alloquens: Diue Martyr Eleutheri, aut corrige clericum tuum, aut exſcinde. Illicò Clericus expirauit. *Cedrenus.*

DÆMONES AD OFFICIVM COGERE.

S. Cunegundis Imperatrix, Henrici II. vxor, dæmonem ſtupendæ molis marmoreos lapides ad Bambergenſis Templi extructionem comportare coëgit. Peluim quoque nummis plenam in medium poſuit, vnde nemo operariorum, præter iuſtam laborum mercedem, quicquam auferre potuit. *Chronicon Saxoniæ.*

IGNEM EXCITARE.

E. Genonepha, cum in ſabbatho ſub gallicinio ad Diui Dionyſij baſilicam egrederetur, ecce funale prælatum extin- F
guitur: turbantur virgines, comiteſque eius, ne quid per noctem turpitudinis horroriſve paterentur. At illa funale ſibi dari iubet. Quod vbi in ſacra manu conſtitit, protinùs incenſum eluxit, admotumque languentibus pleroſque curauit. *Bonfin. lib. 5. Dec. 1.*

DÆMONES PELLERE.

E Loco, è Statuis.

B. Ioannes Euangeliſta ſuperato veneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his verbis loco expulit: Interdico tibi in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ne vlterà hîc habites, & confeſtim deceſſit Epheſo. Quocirca iuſſu Domitiani in Pathmon Inſulam exul deportatus eſt. *Abdias.*

In nomine Chriſti Simon Apoſtolus ſimulacrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, dæmonibus inde viſibiliter Æthiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit Diuus Thomas: draconem ſub Martis ſtatua in Scythia exeuntem profligauit Philippus Apoſtolus: ſeptem dæmones ſi- G
militudine canum inter monumenta commorantes ſecus viam, prætereunteſque grauiter lædentes, abegit Diuus Andreas. *Abdias de Hiſtoria Apoſtolorum.* Sic in Capitolio draconem clauſiſſe Syluestrum, & Philippum Leuitthan fugaſſe, traditur.

Gregorius Ponticus dæmonem in Apollinis ædem, ſua præſentia fugatum, per epiſtolam redire iuſſit. *Ruffinus.*

D. Aug. lib. 22. de Ciuit. Dei c. 8. cùm aliquot miracula recitaſſet, quæ ideo edita ſint, vt homines in Chriſtum credant, ponit talem hiſtoriam: Vir tribunitius Heſperius in territorio Fuſſalenſi fundum habens, Cubedi appellatum, vbi cum affectione animalium & ſeruorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet, rogauit Hipponenſes presbyteros, vt aliquis eorum eo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit Vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans vt ceſſaret illa vexatio. Deo protinùs miſerante ceſſauit. Acceperat autem ab amico ſuo terram ſanctam Hieroſolymis allatam, vbi ſepultus Chriſtus die tertio reſurrexit: cámque ſuſpenderat in cubiculo ſuo ne quid mali etiam pateretur. H

Wiſtanus Vigornienſis Epiſcopus, diabolum ſæpè ad luctā prouocauit, eumque proſtrauiſſe fertur. At quoties in eum diabolus regij ſatellitis formam præ ſe ferens intueretur, totus expallefcebat. *Ranulp. lib. 7. Polychronici.*

In agro Furenſi diabolus, qui Gerardum Bethaniæ ducem mentiebatur, multiſque hominibus ſuis præſtigiis moleſtus erat, à Rodulpho diacono adiuratus eſt, vt dæmonem ſe eſſe fateri cogeretur. *Chronicon. Flandriæ.*

Ex Hominibus.

☞ Vide Tit. Dæmoniaci curati.

Cùm in Thietmaſia ſub Archipræſule Hartuico ſolennia Miſſarum faceret Euermodus Epiſcopus Raceburgenſis, accidit, vt homicidium fieret. Epiſcopus interea populum erudiens, inter alia de diuino præcepto charitatis inſeruit cum in oratione Dominica poſtulemus, dimitti nobis, quemadmodum & nos dimittimus. Conuerſus in illum, ad quem occiſi

proxima pertinebat iniuria, orabat, vt culpam remitteret occiſori. Vbi ille non moueretur, deſcendit ex ambone Pontifex,& ſacris reliquiis in manu geſtatis procidit ad pedes eius, orans veniam occiſori. Ille per Deum, & quicquid eſt ſanctum iurat, nunquam ſe dimiſſurum. Exurgit Pontifex, & contemnenti benedictionem alapam duriſſimè inflixit. Ille manibus ſtatim coniunctis veniam conceſſit. Itaque per alapam vir ſanctus dæmonem, qui cor eius tenebat aſtrictum, effugauit. *Crantzius lib.* 5. *Vandalia, cap. vlt.*

Virgo quædam, Imma nomine, grauiter à dæmonio vexata, ad Vicelinum Epiſcopum Aldeburgenſem in Vandalia perducta eſt. Qui quum interrogaret ex ſpiritu, Cur vas incorruptum temerare præſumpſiſſet? reſpondit. Quia ter me offendit. Bis enim fures ad perfodiendam domum miſſos ipſa clamore ſuo abſterruit. Nunc quoque legatione principis noſtri in Daniam functurus, videns hanc in via, tertiò offenſus, in eam ſum ingreſſus. Sed quum vir Dei coniuraret eum, ait: Cur expellis paratum vltrò egredi? iam enim abibo ad proximam villam viſitaturus ſodales meos, qui illic latent: hoc enim in mandatis accepi, priuſquam in Daniam proficiſcar. Quod tibi eſt nomen? rogat Vicelinus, aut qui ſocij tui? vel cum quibus habitant? Ego, inquit, Ruſtinus vocor: vnus ſociorum meorum eſt cum Roteſto, alter cum muliere quadam eiuſdem oppidi. Hos hodie viſitabo: cras, priuſquam prima pulſata fuerit, hoc valedicturus reuertar,& tunc in Daniam proficiſcar. Et hæc dicens virginem dimiſit. Iuſſit eam Vicelinus refici, & craſtina ante horam primam reduci in Eccleſiam. Quam quum manè parentes ad Eccleſiam ducerent, priuſquam limen calcarent, prima pulſari, & virgo cœpit vexari: nec tamen Vicelinus priùs abſtitit, quàm idem ſpiritus, potentia Dei fugatus abſceſſit. Rodeſtus breui maligno ſpiritu correptus, laqueo ſemetipſum ſtrangulauit. In Dania quoque occiſo Erico Rege, perturbatio grauis orta eſt. *Crantzius lib.* 6. *Metrop. cap.* 26.

F. *Bruta.*

☞ *Vide Tit. Bruta cicurare.*

Ad Hilarionem bruta quoque animalia quotidie pertrahebantur, in quibus Bactrum camelum enormis magnitudinis, qui iã multos obtriuerat, triginta & eo amplius viri ſolidiſſimis funibus ligatum cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, ſpumabat os, volubilis lingua turgebat, & ſuper omnem terrorem, rugitus perſonabat immanis. Iuſſit igitur eum dimitti ſenex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cum ſene erant, vſque ad vnum omnes diffugêre. Porrò ille ſolus perrexit obuiam, & ſermone Syro: Non me, inquit, terres diabole, tanta mole corporis: & in vulpecula, & in camelo vnus atque idem es. Et interim porrecta ſtabat manu. Ad quem dum furens, & quaſi eum deuoratura bellua peruéniſſet, ſtatim corruit, ſubmiſſùmque caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis qui aderant, poſt tantam ferociam tantam ſubitò manſuetudinem. Docebat autem ſenex, hominum cauſa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorũ ardere odio, vt non ſolùm ipſos, ſed ea, quæ ipſorum eſſent, cupere interire. Huiuſque rei proponebat exemplum, quòd antequam beatum Iob tentare permitteretur, omnem ſubſtantiam eius interfecerit. Nec mouere quempiam debere, quod Domini iuſſione duo millia porcorum à dæmonibus interfecta ſunt: ſiquidem eos qui viderant, non potuiſſe aliter credere, exiſſe de homine tantam dæmonum multitudinem, niſi grandis porcorum numerus, & quaſi à multis actus, pariter corruiſſet. *Hieronimus in vita Hilarionis.*

ANIMALIA INFESTA, BELLVAS, feras capere, conficere, abigere, cicurare, domare, ſedare.

Hieremias Propheta, ex vrbe Ægypti Taphnas abegit aſpides. Eam ob cauſam mortuum diuinis proſecuti ſunt honoribus. *Euſebius de vitis Prophetarum.*

Regulus Epiſcopus, Ioannis Apoſtoli diſcipulus in Gallia plurimos baptizauit. Accidit inter concionandum, vt ranarum è proximo lacu coaxantium ſtrepitu præpediretur, ne commodè audiri poſſet. Igitur vt ſilerent, imperauit: atque ex illo etiamnum lacum illum ranis quidem refertum, ſed nullam earum vocalem eſſe aſſeuerant. Ranæ obmutuerunt, & homines confiteri Chriſtum cœperunt. *Marul. lib.* 3. *cap.* 4.

Hilarionis pomarium cùm onagrorum grex vaſtaret, vnum à ductoribus eorum ſtare iuſſit, baculóque tundens latera: Quare, inquit, comeditis quod non ſeminaſtis? Et exinde, exceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam eos nec arbuſculam, nec olera contigiſſe, *Hieronymus* teſtatur.

Ad Epidorum Dalmatiæ oppidum, Draco (quos gentili ſermone Boas vocant, ab eo quòd tam grandes ſint, vt boues glutire ſoleant) omnem latè vaſtabat prouinciam: & non ſolùm armenta & pecudes, & agricolas & paſtores tractos ad ſe, vi ſpiritus abſorbebat. Hilarion, cum piram iuſſiſſet præparari, & oratione ad Chriſtum miſſa, euocato populo, præcepiſſet ſtruem lignorum ſcandere, ignem ſuppoſuit, & contra ſpectante plebe, immanem beſtiam concremauit.

Anatolia virgo anguſto carceri incluſa, cum terribili ſerpente,& oratione ſua illæſa manſit,& tandem draconem relegauit. *Marul. lib.* 3. *cap.* 3. *& Sabell. lib.* 5. *cap.* 3.

Seuerinus in Pannoniæ finibus Abbas, locuſtas Cucullí caſtelli agrum deuaſtantes, precibus ſuis & Eccleſiæ, exterminat. Ac ne caſu aliquo diſceſſiſſe viderentur, pars earum non minima in cuiuſdam agro reſedit, qui cum aliis ad orandum non venerat. *Marul. lib.* 2. *cap.* 2.

Donatus Eureæ in Epiro antiſtes, cùm ad χαμαιζήτορας locum dictum draco terribilis (quem octo boum paria vix loco mouere potuerunt, cùm interfectus eſſet) excubaret, qui armenta, pecudes & homines deuorabat: eum crucis ſigno digitis facto adortus,& ſaliua parenti rictui iniecta, interfecit. Quem poſtea incolæ, ne aërem inficeret, protractum igni combuſſerunt. *Nicephorus lib.* 12. *cap.* 45.

Rophilus & Mercurialis Epiſcopi, draconem vincunt. ☞ *Vide Tit. Chriſtianorum preces exaudita.*

Fuſniaci in nouo quodam oratorio incredibilis muſcarum multitudo ingredientibus moleſta fuit. Cumque nullum aduerſus eas eſſet remedium, dixit D. Bernardus: Excommunico eas: atque protinus ea nocte omnes ſunt mortuæ. Idem cùm Catalauno diſcederet minùs idonea tempeſtate, accidit, vt equorum alter elaberetur. Cùm comites fruſtra eum comprehendere tentaſſent, dixit ille: Oremus, atque vix recitata oratione Dominica, ſua ſponte rediit, ſeque ſuo ſeſſori reddidit. *Auctor vitæ.*

Patricius Hybernorum Epiſcopus, ſuis precibus omne animal venenatum ex inſula abegit.

Ioannem Epiſcopum Bergomenſem equo ferociſſimo inſidere fecerat Iunipertus Rex Longobardorum, propter admonitionem liberam, ſperans hac ratione illum è medio auferri poſſe. Videns autem equum manſuetiſſimum redditum veniam petiit, & equum cum multis aliis donis ei conceſſit, quæ priores Reges Eccleſiæ eripuerant.

Benno Oſnaburgenſis Epiſcopus, ſua diœceſi gliribus interdixit: qui intra annos trecentos eo non rediiſſe feruntur.

Martinus Dalmata eremita, vrſum, qui ei aſellum interfecerat, manſuefecit, eumque aſini vices ſubire & ad cellam vſque ſe deferre iuſſit. Beſtia dorſum homini præbuit, quæ aſello antea non pepercerat. *Marul. lib.* 4. *cap.* 5.

Florentinus Norſiæ eremita, vrſum cicurauit. *Marulus lib.* 2. *cap.* 5.

Brigida virgo, aprum ferociſſimum, qui in pecudum gregem irruerat, adeò mitem reddidit, vt eidem gregi ipſum præfecerit paſtorem. *Marulus lib.* 4. *cap.* 5.

Paulus monachus Britannus, ab Elduco Abbate ſegetis matureſcentis cuſtodiæ præfectus, cùm graculorum agmen eò delapſum depaſcere cœpiſſet agrum, eis in nomine Domini, ne inuolarent, præcepit: & non ſecus atque quadrupedes ante ſe ad Abbatem egit. Quo admirante, quid hoc ſibi vellet? Frumenti ſe vaſtatores ad illum adduxiſſe, vt pro culpa punirentur, reſpondit. At ille protinus illæſos dimitti iuſſit. *Marul. lib.* 5. *cap.* 3. *& Sabell. lib* 5. *cap.* 7.

HOSTES PROFLIGARE, DOMARE, Placare.

☞ *Conſule Tit. Bella diuinitùs confecta, Ex loco de Bello.*

Benadad Syriæ Rex magnam manum equitum miſerat, qui Eliſæum Prophetam Dothane comprehenderent: cum enim omnia ſua ſecreta conſilia, Iſraëlitarum Regi indicare ſciebat. Manè Eliſæus per medios hoſtes egreſſus, vt ſe ſequerentur iuſſit, cæcitateque illis incuſſa in mediam duxit Samariam. Ioram autem Rege eos tanquam hoſtes vincere & interficere volente, prohibuit, vtque eos conuiuio exceptos dimitteret, imperauit. *Libro* 4. *Reg. cap.* 6.

Iacobus Niſibenus Epiſcopus ſub Conſtantino miraculorum dono clarus, Saporis Perſarum Regis Niſibin obſidentis exercitum

exercitum, crabronum & culicum acie diuinitùs impetrata, A profligauit. ☞ *Vide Tit. Theologorum quarti ſeculi.*

Oneraria naui beatus Hilarion è Dalmatia in Cyprum vehebatur. Cùm inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta claſſe, in litore, quæ non antenna, ſed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurriſſent, & denuò hinc inde fluctus occurrerent, remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, diſcurrere, præparare contos, & quaſi non ſufficeret vnus nuncius, certatim Hilarioni piratas adeſſe dicebant. Quos ille procul intuens ſubriſit, & concurſus ad diſcipulos dixit: Modicæ, inquit, fidei quare trepidatis? Nunquid plures ſunt quàm Pharaonis exercitus? tamen omnes Deo volente ſubmerſi ſunt. Loquebatur hic, & nihilominùs ſpumantibus roſtris hoſtiles turmæ imminebant, iactu tantùm lapidis medio. Stetit ergo in prora nauis, & porrecta contra venientes manu, Hucuſque (ait) veniſſe ſufficiat. O mira rerum fides! ſtatim reſiluêre nauiculæ, & impellentibus contra remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur piratæ, poſt tergum ſe redire nolentes: totóque corporis nixu, vt ad nauigium peruenirent laborantes, velociùs multò quàm venerant, ad littus ferebantur. *Hieronymus in vita Hilarionis.* B

Armoricanos qui defecerant, Actius Valentiniani III. dux, aliis curis implicitus, Eocharico Alemanorum Regi ſubigendos tradidit. Is, validiſſimo comparato exercitu, caſtra in eos promouit. Armoricani, vbi tantam in ſe ruentem molem viderunt, ad Germanum Antiſiodorenſem Epiſcopum confugerunt, eumque vt incolumitatem ſibi procuraret, orarūt. Paruit eorum voluntati Germanus, ac Regem, progreſſus obuiam, cum exercitu cōſiſtere, manu freno equi iniecta, coegit, eum que vt pacem populo daret, admonuit. Ille rem ad Aëtium, Actius ad Valentinianum reiecit. Germanus ad Valentinianum Rauennam iter ingreſſus, ibi obiit. *Sigon. l. 13. Imp. occid.*

Oppreſſi à Pictis atque Scotis Britanni, reliquis abſciſſis auxiliis legatos ad Actium Valentiniani III. Ducem in Galliam opem implorantes miſerunt, atque ab eo vetus legionis auxilium impetrarunt. Cæterùm cùm in caſtra compulſi vires ſuas hoſtibus impares iudicarent: Sanctorum, qui tum in inſula erant, præſidium inuocarunt, qui aduenientes tantum alacritatis omnibus iniecerunt, vt maximi acceſſiſſe vires exercitus crederet. Hoſtes autem, cùm per dies Quadrageſimæ exercitum ſalutari lauacro à ſacerdotibus accipiendo intentum audiſſent, locum ſibi eos aggrediendi tanquam inermes datum rati, poſt Paſcha in aciem proceſſerunt. Dux erat Britannis Germanus, is quoſdam in inſidiis collocatos monuit, vt vocem ſuam attenderent, atque editam ingenti clamore repeterent. Vbi verò hoſtes aduentare, ab exploratoribus didicit, clara voce ter Alleluia inclamauit. Quàm cùm occulta cohors excepiſſet, tantum hoſtibus terroris incuſſit, vt abiectis armis in fugam ſe tradiderint. *Sigonius lib. 12. Imp. occid.* C

Sigebertus narrat, Metenſem Epiſcopum Auctorem captum ab Hunis, Duce Atila: verùm cæcitate ipſis percuſſis ſubita, cum aliis ciuibus elapſum fuiſſe.

Atila Italiam vaſtante, Valentinianus II. de pace legatum ad eum miſit Leonem Pontificem, hominem non maieſtate ſolùm, ſed etiam ætate venerabilem: adiectis mandatis, vt quacunque conditione poſſet, Atilam non ſolùm à progreſſione auerteret, ſed etiam ad Italiam primo quoque tempore relinquendam impelleret. Ille comitatu honeſtiſſimo ſumpto, quàm maxima potuit ad eum celeritate contendit: nactuſque ipſum ad Mincium, vt proximè, conſidentem, ac ſæua adhuc ſecum de petenda Roma conſilia voluntantem, ſe veniſſe à Valentiniano legatum oſtendit: hominemque ferum, atque ab omni religione auerſum, graui diuinæ iuſtitiæ commemoratione adeò permulſit, vt ipſum adhuc quibuſdam quaſi facibus inflammatum ad cupiditatem ſcelerati facinoris obeundam, promiſſo annuo tributo, ab eiuſmodi conſilio reuocarit. Additur res auditu mirabilis. Atilam non tam grauiſſima Leonis oratione placatum, quàm aſpectu alterius viri, Leoni à tergo aſſiſtentis, atque ipſi gladium, ni obedientem ſe gereret, intentantis, fuiſſe perculſum, quod ipſe poſtea disertè confeſſus eſt. Nam, cùm à ſuis reprehenderetur, quòd tam facile Pontificis Romani nutui auctoritatique ceſſiſſet, reſpondit, Non ſe illum timiſſe reueritum, ſed alterum ponè illum in habitu ſacerdotali aſtantem, forma anguſta, & canicie venerabili præditum, & diſtricto gladio, ſibi mortem, ni dicto audiens eſſet, acerrimè minitantem, illum autem Petrum principem Apoſtolorum fuiſſe crediderunt. Vulgo etiam inter Hunnos D ſermo increbuit, Atilæ ferociam à duabus tandem feris perdomitam, Lupo in Gallia, & Leone in Italia, cùm Lupum Tricaſſinum Epiſcopum, & Pontificem ſignificare Leonem vellet. *Sigonius lib. 13. Imp. occid.* E

Cùm Dani & Normanni in toto Francorum regno immaniter debaccharentur, contigit eos ad Norduidam Friſiæ pagum peruenire, qui in remotis ac mari magno vicinis locis ſitus eſt. Erat ibi Rembertus Epiſcopus Ripenſis in Dania (inde Archiepiſcopus Hamburgenſis) cuius adhortationibus confirmati Chriſtiani, cum hoſtibus congreſſi, proſtrauerunt ex illis XMCCCLXXIIX. plures etiam, dum fugæ quærunt præſidium, in tranſitu fluuiorum necati. Collis, in quo vir ſanctus orauit, dum pugnaretur, perpetua ceſpitis viriditate notatus eſt. *Crantzius lib. 2. Metrop. cap. 10.*

Leo IV. Papa Saracenorum naues, excitata precibus tempeſtate, in mari ſubmerſit.

VICTORIAM CVRVLEM conciliare.

Italicus Maiomi oppidi municeps Chriſtianus, aduerſus Gazenſem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenſes quos nutriebat. Hoc ſiquidem in Romanis vrbibus iam inde ſeruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum, ab ipſo Conſo, quaſi conſiliorum Deo, quadrigæ ſepteno currant circuitu: & equos partis aduerſæ fregiſſe, victoria ſit. Hic itaque, æmulo ſuo habente maleficum, qui dæmoniacis quibuſdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum, venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduerſarium lædi, quàm ſe defendi obſecrabat. Ineptum viſum eſt venerando ſeni, in huiuſcemodi nugis orationem perdere. Cumque ſubrideret, & diceret: Cur ergo non magis equorum precium pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpondit, Functionem eſſe publicam, & hoc non tam ſe velle, quàm cogi: nec poſſe hominem Chriſtianum vti magicis artibus, ſed à ſeruo Chriſti potiùs auxilium petere, maximè contra Gazenſes aduerſarios Dei, & non tam ſibi quàm Eccleſiæ Chriſti inſultantes. Rogatus ergo è fratribus, qui aderant, ſcyphum fictilem, quo bibere conſueuerat, aqua iuſſit impleri, eique tradi. Quem cùm accepiſſet Italicus, ſtabulum & equos, & aurigas ſuos, rhedam, carcerumque repagula aſperſit. Mira vulgi exſpectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat, & fautores Italici ſibi certam victoriam pollicentes exultabant. Igitur dato ſigno hi aduolant, iſti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent, illi prætereuolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi maximus: ita vt ethnici quoque ipſi concreparent. Marnas victus à Chriſto eſt. *Hieronymus in vita Hilarionis.* F G

FORMAM MVTARE.

Gregorius Ponticus in arborem ſeipſum conuertit. *Nicephorus lib. 6. cap. 17.*

D. Hilarion puellam in aquam mutatam, & à parentibus adductam, priſtinæ formæ reddidiſſe, ſcribitur à *D. Hieronymo.*

IGNEM COELITVS ELICERE.

Helias Propheta ignem de cœlo contra impios Ochoziæ milites deuocauit. *4. Regum 1.* Et rurſus ad holocauſtum abſumendum.

AB IGNE NON LÆDI. H

☞ *Vide Titul. Diuinationis per ignem.*

Cùm in hoſpitio, in quo D. Germanus Antiſiodorenſis Epiſcopus in Britannia ægrotans iacebat, graue caſu excitatum eſſet incendium, illud vehementiùs homines mouit, quòd quæ acris hominum ſedulitas cuſtodierat, omnia vis ignis exhauſit: quæ verò vir ſanctus tetigit, ipſa omninò flamma non læſit. *Sigonius lib. 12. Imp. occid.*

INCENDIA RESTINGVERE.

Claudianus Mamercus, Epiſcopus Viennenſis ædis ſacræ incendium ſolis precibus reſtinxit.

Marcellinus Anconitanus Epiſcopus podagra affectus, manibus geſtatus alienis, vrbis incendium ex aduerſo ſe obiiciens de repente ceſſare fecit, tam potens virtute, cùm pedibus tam debilis eſſet. *Greg. lib. 1. Dialog. cap. 6.*

Cæſarius Arelatēſis Epiſcopus, à Rege Alarico indicta cauſa Burdegalam relegatus, cùm nocte quadam ingēs fortè conflatum incendium eſſet, precibus ciuium fatigatus ignem tum, cùm maximè ſæuiebat, precatione ad Deum facta reſtinxit: ex quo

quo indigentibus ab omnibus cumulatus eſt laudibus. *Sigon.lib. 16. Imp.Occid.*

In maximo incendio vrbis Conſtantinopolitanæ, cùm ad templum Oſij Nouatianorum, plurimis magnificentiſſimis ædificiis abſumptis, ignis pertigiſſet: Paulus Epiſcopus inſiliens ad altare, ſola oratione, irrumpentibus per feneſtras & iannas omnes flammis magna vi, templum ſeruauit illæſum: adeò vt ædificiis omnibus circumquaque templo vicinis exuſtis, in tabulatis ac parietibus eius deprehendi poſſet. *Socrates lib. 7. cap. 39.*

Elphegus Cantuarienſis Archiepiſcopus, cùm Romæ omnibus bonis exutus & vrbe eiectus fuiſſet repentino tecta incendio conflagrare cœpêre. Quare reuocatus fuit, ſuáque oratione incendium reſtinxit. *Marul. lib. 3. cap. 3.*

D. Martinus Turonenſis Epiſcopus, cùm in Monaſterio quodam ſuæ diœceſis hora quieſcendi cellam ingreſſus eſſet, cubiculo apparatiùs inſtructo, offenſus, ſtragula paleáſque euertit: & in nudis tabulis (ſicut veſtitus erat) ſeſe collocatis: iámque delibutis leni ſopore membris quieſcebat, cùm ſtramenta quæ eiecerat, igni ſuccenſa iacentem excitarunt. Illicò exſurgens ac trepidans, cùm cellæ exitum, per quem effugeret, fumo omnia inuoluente, non inueniſſet, ad orationem ſe vertit. Mox flammæ vis illa omnis extincta, fumúſque conſumptus, illæſum reliquerunt. *Mar. lib. 1. cap. 10. & Sab. lib. 2. cap. 2.*

Leo IV. Papa incendium ligno crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorum vagatum D. Petri Baſilicæ appropinquabat, octaua die ab Aſſumptione Beatæ Dei genitricis, qui dies poſtea vt feſtus celebratus eſt, non longè à Baſilica Laurentij martyris extra mœnia. *Platina, & Sig. lib. 5 regni Italici.*

Temporibus Calixti Papæ, Capuana vrbs conflagrauit incendio: cúmque ferè conſumpta vrbe, Monaſterio ignis iam iam imminere videretur, Monachi ſumpto corporali calicis, incendio illud obiecerunt. Mirum in modum coërcitus ignis vltrà progredi auſus non eſt. Ciuibus quoque viſum eſt, ignem manu quadam à Monaſterio propelli. Corporale illud ab ignis iniuria prorſus manſit illæſum. *Chron. Caſſinenſe, lib. 4. cap. 74*

AB AQVA FERVENTE non lædi.

☞ *Conſule Tit. Diuinationis per Aquam feruentem.*

TEMPESTATEM, IMBREM, INVNDATIONEM, compeſcere.

Terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani Apoſtatæ mortem accidit, Maria egreſſa ſunt terminos ſuos quaſi rurſum Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere montium pependerunt. Quod cùm viderent Epidauritani, frementes fluctus & vndarum moles, & montes gurgitum litoribus inferri, verentes quod iam eueniſſe cernebant, ne oppidum funditùs ſubuerteretur, ingreſſi ſunt ad D. Hilarionem, & quaſi ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in litore. Qui cùm tria crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manúſque contrà tenderet, incredibile dictu eſt in quantam altitudinem intumeſcens mare ante eum ſteterit: ac diu fremens, & quaſi ad obicem indignans, paulatim in ſemetipſum relapſum eſt. Hoc Epidaurus & omnis illa Regio vſque hodie prædicat, matréſque docent liberos ſuos ad memoriam in poſteros tranſmittendam. *Hieron. in vita Hilar.*

Romualdus Abbas, cùm à Parentio Liburniæ oppido ſoluens nauigaret, & nauis magnis fluctibus iactaretur, omnéſque qui cum eo erant, de ſalute deſperarent, oratione tempeſtatem compeſcuit. *Marul. lib. 2. cap. 1.*

Edmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus in Gallia concionans populum ab imbre vehementiſſimo, ne madeſceret, defendit. *Marul. lib. 3. cap. 4.*

Germano Antiſiodorenſe & Lupo Tricaſſino Epiſcopis in Angliam contra Pelagianos nauigantibus, cùm nauis tempeſtate propè obrueretur, Germanus Chriſti nomine implorato, atque aquæ aſpergine accepto, in nomine Sanctæ Trinitatis ventos furentes compeſcuit. *Sig. lib. 12. Imp. occid.*

IMBRES impetrare.

Helias Propheta, cùm per integrum triennium ſub Achab Rege non pluiſſet, imbrem cæſis Baalitis impetrauit.

Vilfridus Lindefarnenſis Epiſcopus, Auſtrales Saxones à ſiccitate triennali precibus liberauit, circa an. Salut. 700.

Morabatur in eremo prope Aphroditon vrbem D. Hilarion. Triennium erat, quòd clauſum cœlum terras arefecerat: vt vulgò dicerent, D. Antonij mortem etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolas quoque illius loci & certatim virilis ac muliebris ſexus, ora luriti & attenuati fame pluuias à ſeruo Chriſti, id eſt, à beati Antonij ſucceſſore precabantur. Quos ille cernens mirè doluit: eleuatiſque in cœlum oculis, & vtráſque in ſublime erigens palmas, ſtatim impetrauit, quod rogauerant. *Hieron. in eius vita.*

Andonius in Hiſpania imbre excitato, cùm ea terra per ſeptem annos pluuiam non ſenſiſſet, multos conuertit. *Vol. lib. 21. & Vinc. lib. 23. cap. 29.*

Adelbertus II. Pragenſis Epiſcopus, Roma euocatus à Boleſlao II. Boëmorum Rege, quò mores Boëmorum impios exoſus confugarat, cum Gaudentio in Pannoniam venit, Stephanum ducem conuertit. Comitatu inauctior, cùm ſex fratres eum Roma ſubſecuti aſſecuti eſſent, in Boëmiam ſumma ſiccitate laborantem ingreſſus, tantùm repentè imbrium copiam ſecum attulit, vt pleráque loca ſtagnauerint: manetque etiamnum in ea gente prouerbium, ſenſim Germanis communicatum, ſi quando viros Religioſos iter facere videant, pluiturum ea die, poſteaquam Monachi peregrinentur. *Dubr. lib. 6.*

AB IMBRE CONSERVARE.

Cùm D. Bernardus aliquando ſub diuo Gulielmo (qui poſtea Rieuallis primus Abbas fuit) literas dictaret, ad Robertum nepotem (qui de Ciſtercienſi ordine ad Cluniacenſes tranſierat) largúſque imber decideret, nullam ſenſit charta iniuriam. *Auctor vita.*

AQVAM ELICERE.

Antonius martyr Apameæ paſſus, cùm de via fatigatus ſitiret, & arentis loci ſolum nullis rigaretur aquis, preces ad Deum fudit, virga humum percuſſit, atque inde fons emanauit: cuius potu refocillatus, iam confidentiùs ad martyrium cucurrit. *Mar. lib. 4. cap. 2.*

D. Franciſcus, dum ruſtici cuiuſdam ſitim in ſolitudine miſeretur, procumbens Dominum deprecatus eſt: moxque humus fonticulum emiſit, cuius hauſtu ruſticus, qui moribundus ſicco ore anhelabat, recreatus vixit. *Mar. lib. 4 cap. 2.*

Dedicabat aliquando Dunſtanus Cantuarienſis Archiepiſcopus Eccleſiam quandam: & cùm aqua ibi deficeret, baculo terram ferit: móxque largiſſima effluxit aqua: quæ hodie vſque manans, nomen celebre facit. *Vinc. lib. 24.*

Baſolus Rhemenſis Abbas in Galliæ partibus, dum montem ſolitarius incoleret, nec aquam haberet, Deum precatus, fontem de rupe manare fecit, qui etiamnum fluere dicitur. *Marul. lib. 4. cap. 2.*

B. Iudocus Monachus ex arido ſolo baculo terram percutiens aquam elicuit, cùm Haimo dux in venatione ſitiret. *Pet. de Nat. lib. 1. cap. 65. & Vincent. lib. 24. cap. 105. & 106.*

S. Donatus Eureæ in Epiro antiſtes, cùm aliquando ex itinere feſſus comites aquæ penuriâ languentes conſpicatus eſſet: primùm Deum precatus, deinde terram manu fodit, atque illicò fontem aquæ viuæ producit. *Niceph. lib. 12. cap. 45.*

AQVAM CORRIGERE, MVTARE, CONVERTERE.

Ad vrbem Iericho largiſſimus fons eſt, rigandiſque aruis vberrimus, iuxta veterem ſcaturiens ciuitatem: quam Ieſus Naue filius, Hebræorum ductor primam in Chananæorum terra bello poſſederat. Hunc fontem aliquando ferũt non ſolum terræ atq; lignorum fructus, ſed etiam fœminarum partum obtundere ſolitum, cunctáq; pariter morbo ac peſte corrumpere. Poſtea verò manſueuiſſe, contráq; ſaluberrimum ac fecundiſſ. eſſe factum ab Heliſæo Propheta, quiHeliæ notus fuerat, atque ſucceſſerat. Receptus enim hoſpitio ab Hierichuntinis habitatoribus, quòd humaniores eos expertus erat, ipſos & omnem illam regionem perpetua gratia muneratus eſt: progreſſúſque ad fontem, lagenam fictilem nouam ſalis plenam in profluentem aquã miſit. Iuxta deinde ad cœlum dextram tendens, fontiq; immergens blanda libamina, ipſum quidem precabatur, vt fluenta leniret, ac dulciores aquarum venas aperiret: Deum verò, vt fœcundioribus auris flumina temperaret orabat: tamq; vbertatem fructuum, quàm ſucceſſionem prolis daret indignis, nec eos genitrix filiorum aqua deficeret, quoad iuſti manerẽt. Ad has preces ex diſciplina manibus quoque multa operatus, fõtem immutauit: & qui antea cauſa erat his orbitatis ac famis, idem victus ac fœcunditatis auctor eſt effectus. Denique rigationis eius tanta potentia eſt, vt ſi attigerit

attigerit modò terram, ſapidior ſit, aquis diu perſeuerantibus: A vnde eo ſqux largiùs vtuntur, exiguum emolumentum habent, quæ verò parcius, plurimum. Amplius tamen, quam cæteri fontes, ſpacium rigat, & ſeptuaginta quidem ſtadiis longam, viginti autem latam planiciem permeat. *Ioſephus lib.5. cap.4. belli Iud. ex 4. Regum 2.*

Narciſſus Hieroſolymitanus Epiſcopus, cùm Paſchatis die oleum defeciſſet, aquam loco olei in vſum luminum infundi iuſſit. Quæ quamprimùm in oleum verſa, ſic eſt accenſa vt omnibus ſpectaculo eſſet. *Egn.lib 8.cap.1.*

Iſfridus Raceburgenſis in Vandalia Epiſcopus miracula etiam non cogitans fecit. Iuſſerat ſacra die Paraſceues, à miniſtro aquam afferri pro potu. Allatam guſtauit, toruóque vultu: An non, inquit, iuſſi vt aquam afferres, non vinum? Territus ille, ſanctè affirmauit, aquam ſe attuliſſe de fonte. Iuſſit iterum haurire, & tertiò haurire, & idem prouenit. Tum reſolutus in lachrymas, oculos in cœlum ſuſtulit: Quando, inquit, tua voluntate, mirifice creator, creatura mutatur, cedo quia iubes, ecce in die paſſionis Filij tui ſumo quod præſtas. Monſtrant hodie fontem iuxta domum theſaurariæ in Race-
B burg. vnde hauſta fuit aqua. *Crantz.lib.6. Metrop.cap.4.*

LOCA PERICVLOSA
TRANSIRE.

Vulſtanus Vigorinenſis Epiſcopus in Anglia in ſummitatibus ruinarum intrepidus ambulabat, pontes etiam fractos eques tranſibat. *Ranulfus lib.7. Polychronici.*

FLVMINA SVPERARE, SISTERE,
DERIVARE.

Moyſes mare rubrum, *Exod.*14. Ioſue Iordanem, *Ioſue* 3. miraculosè diuiſerunt.

Heliſæus, rapto Helia in cœlum, eius lænam, quæ ab illo deciderat, ſuſtulit, Iordanem ea feriens, diuiſo fluuio per ſiccum traiecit. 4. *Reg.*2.

Gregorius Ponticus impetum Lyci fluminis, defixo in illud ſuo ſcipione, ſedauit. *Nicephorus lib.6. cap.*1. Idem lacum in aridam conuertit. *Ruffinus.*

Sabinus Placentinus Epiſcopus Pado agros vaſtanti ſchedam iniecit, his notis: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti, vt de alueo tuo in locis iſtis vlteriùs non exeas, nec terras Ec-
C cleſiæ lædere præſumas. Et mox inundatio ceſſauit.

Fridolinus Viator, cùm inſulam Rheni, vbi nunc Saccingum oppidum eſt, à Clodoueo Rege Gallorum dono accepiſſet, & poſt Regis mortem incolæ rurſus tumultuarentur, precibus à Deo Rhenum miraculosè à dextero in ſiniſtrum alueum deriuauit, vt ſibi contra Ethnicos propugnaculum fieret. Quo miraculo incolas conuertit.

Conradus Conſtantienſis Epiſcopus in lacu Acronio ſiccis pedibus ambulauit.

Ioan. Epiſcopus Bergomenſis ſub Ariperto Rege Longobardorum, tantæ ſanctitatis, vt aliquando cum Mediolano Bergomum ſe referret, Abduam amnem ſiccis pedibus pertranſiuerit. *Sig.lib.2. regni Ital.*

Maurus Romanus D. Benedicti diſcipulus, miſſus in Gallias ad inſtituendos monachos ordinis S. Benedicti, ſuper aquas ambulauit, puero ſubmerſo opem laturus. *Greg. lib.2. Dial.cap.7. & Vinc.lib.21.cap.68. Iuo, & Martinus Polonus.*

Nazarius & Celſus martyres in mare præcipitati ſuper vndas ambulauerunt. Quos deturbatores, orta ſtatim tempe-
D ſtate, cùm conſpexiſſent, vt ſibi ſubuenirent ſuppliciter petiêre. Illis ergo in nauim reuerſis atque orantibus, reſederunt fluctus, ceſſauerunt venti, & periculum omne ſublatum eſt. *Marulus lib.3. cap.4.*

Fantinus Syracuſanus Balzanium dominum fugiens iratum ob equos ſtrigoſiores, quos illi paſcendos commiſerat, præmiſſa oratione Motabtum flumen virga diuiſit, & ſiccis pedibus tranſiit, itáque perſequentis euaſit. *Marulus lib.2. cap.1.*

Frigidianus Lucanæ Eccleſiæ Epiſcopus, fluuium Auſerim agros inundantem, ex proprio alueo aliò precibus deriuauit.

Ioan. Capiſtranus Franciſcanus, & Iacobus Picenus, ab Nicolao Pont. Rom. vt Germanos, Polonos & Vngaros ad expeditionem contra Turcas ſuſcipiendam hortarentur, miſſi, quum Padum traiicere vellent, & à portitore pertinaciſſimè repellerentur, qui è ſuæ regulæ præſcripto pecunia carerent, quam pro naulo darent, in diffuſum ſuper vndas pallium cum comitibus conſedêre: & veluti quadam naufragij tabula in ripam alteram non ſine auari ſtupore portitoris, diuina ope tutò tranſlati ſunt. *Bonfin.lib.8. Dec.3.* E

☞ *Pete ex Tit. ſuperiore. §. Tempeſtatem compeſcere, nonnulla.*

PER AEREM FERRI,
EVEHI.

S. Philippus à ſpiritu raptus, eunuchum Candacis reginæ conuenit, baptizat, rurſuſque abreptus euaneſcit, & in vrbe Azoto deponitur. Sicut ante illum Habacuc Propheta.

Mariam Magdalenam, cùm in ſolitudine ageret, ſtatis diei horis ſupra cœlum ab Angelis euectam tradunt. *Sabellicus lib.1.cap.6. Marul. lib.3.cap.9.*

LIBERARE VINCVLIS,
CARCERIBVS.

D. Benedictus ſolo intuitu ruſticum à Gallo Ariano vinctum ſoluit, *Greg.Dial.lib.2.cap.31.*

Spyridion Cyprius Epiſcopus fures pecudes ſibi media nocte ſurripere volentes, diuináque vi vinctos, manè ſoluit, multùm hortatus, vt iuſtis laboribus & non per iniuriam, victum quærerent: arietéque donatos dimiſit, feſtiuo dicto addito: Ne fruſtra (inquit) vigilaſſe videamini. *Suidas, & Simeon* F *Metaphraſtes Tom.5. Vitarum Patrum.*

Radegundis, Clotharij Gallorum Regis vxor, precibus liberauit in carcere nexos. *Marul.lib.2.cap.2.*

Henricus Raceburgenſis Comes captos tenebat Phriſios, multis tormentis in eos ſæuiens. Interceſſit pro eis Euermoldus Raceburgenſis Epiſcopus, vt laxarentur: nihil profecit. Dies erat ſolennis Paſchæ, quum captiui in catenis ſub cuſtodia ſtarent in Eccleſia. Circumiens Pontifex, cùm omnes fideles aqua aſpergeret, captiuorum quoque aſpergens catenam, dixit, Dominus ſoluit compeditos. Mox illa diſſiluit: illi taciti abierunt. In facti teſtimonium catena ſeruata fuit. *Crantz. lib.5. Vandalia, cap.42.*

ALIMENTA, COMPARARE,
IMPETRARE, CONSERVARE,
Corrigere.

Helias Sareptanæ viduæ guttum oleo, cadum farina, per totum famis tempus abundare, precibus impetrauit.

Heliſæus Propheta in Galgalis vates hoſpitio excipiens, cùm pulpamentum ex ſylueſtri cucurbita coquus imperitus coxiſſet, & omnes exclamaſſent, Venenum eſſe in olla: ille fa- G rinam aſpergi iuſſit. Qua in ollam coniecta, omne vitium abiit, & illi comederunt ſecurè. 4. *Reg.*4.

A Baalſaliſa profectus quidam, Heliſæo Prophetæ primitiarum panes hordeacos viginti, frugeſque nouas adhuc in glumis attulit: & ille iuſſit miniſtro ſuo, vt ea hominibus comedenda apponeret. Cui miniſter: Quid hæc, inquit, centum hominibus apponam? Appone, inquit ille, vt comedant: nam hoc Deus promittit, eſui ſuperfuturum eſſe. Tum ille apponit, eiſque cibo ſumpto inde ſuperfuit, vt prædictum à Deo fuerat. *Ibidem.*

Genouepha, virgo Pariſienſis, in extructione ædis Dionyſiacæ cadum vino exhauſtum crucis ſigno repleuit aliquoties. *Bonfin.lib.5. Dec.1.*

Gregorius cap. primo de gloria Confeſſorum recitat, ſua ætate accidiſſe, ſibique à viro fide digno relatum: famulum cuiuſdam viri, potum meſſoribus coctum & præparatum exhauſiſſe. Virum autem inuocatis Angelis ab eis impetraſſe, vt potus iſte relictus, abundè ſuis meſſoribus tota die haurientibus ſufficeret.

D. Benedictus vas vacuum oleo, oratione plenum reddi- H dit. *Gregorius Dial.lib.2.cap.9.*

Philibertus monachus Resbacenſis, vaſculum vini exhauſtum benedictione ſua repleuit. *Vincentius libro 23. cap.94. & 95.*

D. Nicolaus Epiſcopus Myrenſis, cùm eſſet publica fames in Lyria Regione, audiuit appuliſſe in portum naues frumento onuſtas. Adiit ipſe nautas, rogans, vt aliquantum frumenti quiſque ex ſua naui venderet in ſubſidiũ populi. Quod illi ſe non poſſe facere affirmabant: nam menſuram frumenti acceptam reddendam eſſe Cæſaris præfecto in alia quadam vrbe. Ille nihilominus inſtabat, rogans, vt faceret, quod ab ipſis peteretur. Ecce, inquit, promitto vobis curaturum Deum, quod nullam frumentorum diminutionem ſentiet Cæſaris exactor. Dominus enim, qui dixit, Date, & dabitur vobis, efficere poteſt, vt propter hoc beneficium nihil decedat frumento. Acquieſcentes nautæ verbis & perſuaſionibus

Epiſcopi

Epiſcopi Nicolai, ſubuenerunt hominibus fame periclitantibus:& poſtea comperêrunt, eandem menſuram frumentorum beneficio Dei ſingulari conſeruatam eſſe & integram adhuc in reddendo miniſtris Imperatoris. *Surius 6. die 6. Decemb.*

Panis à D. Bernardo benedictus immunis à corruptione fuit, & multo tempore ſeruari potuit. Sic Æſchillo Danorum Pontifici panem benedictum tradidit hiſce verbis: Ecce hunc tolle tecum, nihil deinceps de corruptione ſolicitus. Henricus & Gerardus Sueciæ Abbates teſtati ſunt, totis annis vndecim apud ſe eiuſmodi panes fuiſſe incorruptos. *Auctor vitæ.*

ALIMENTORVM ABSTINENTIAM FERRE.

☞ *Ex loco Temperantiæ huc quadam. Illic Effectus, hic Cauſa conſideratur.*

IMMOBILIA LOCO MOVERE.

Dunſtanus Cantuarienſis Archiepiſcopus, Eccleſiam dedicaturus, cùm ad Orientem eam non ſpectare animaduerteret, humeros parieti admouit: ſicque ad Orientem conuerſa eſt. *Vincentius lib. 24.*

Gregorius Ponticus rupem ingentem precibus loco ſuo, in ſpacium ſacelli mouit. *Ruffinus.*

Bonoſus cœnobij in monte Soractis oratione rupem loco mouit. *Greg. lib. 1. Dial. c. 6.*

Captiua Chriſtiana, apud Iberos, conuerſo ad fidem Chriſtianam ſuis miraculis Rege, columnam in templo, quod Rex extruxit, precibus ſuſpendit. *Ruffinus lib. 1. cap. 10. Socrates lib. 1. c. 20. & Sozom. lib. 2. c. 6.*

INANIMATIS MOTVM DARE.

Hieremias, propheta, capta & euerſa vrbe à Nabuchodonoſoro, oraculo admonitus, tabernaculum & arcam & aram ſuffitoriam ſe ſequi iuſſit, *2. Mach. 2.*

Domitianus Tungrorum Epiſcopus X. cùm contra hæreticos in ſynodo Aurelianenſi diſputaret, terra in tumorem elata ſedem ei excitauit; ipſe quinetiam, eleuata contra eos manu, omnes excæcauit.

MOTVM IMPEDIRE, SISTERE.

Fantinus Syracuſanus cùm Meſſanæ à Stradicone præfecto ad martyrium quæreretur, Angelique monitu ſolus nauiculam aſcendens fugeret, & iam propè eſſet, vt ab inſequentibus caperetur, Deum precatus, nauem perſequentium immobilem ſtare fecit. *Marulus lib. 2. c. 1.*

Libertinus Fuldenſis monaſterij præpoſitus, tempore Totilæ Regis Gothorum, cùm iter faciens equo deiectus eſſet ab equitibus Totilæ, Deum orauit, vt auctores puniret. A quo cùm exauditus eſſet, nequiuit exercitus Totilæ fluuium Vulturnum tranſire, etiamſi equos calcaribus multùm vrgeret ac fatigaret: donec Libertino equum ablatum reſtituiſſent. *Greg. lib. 1. Dial.*

Vulſtanus Vigornienſis Epiſcopus lituum lapidi ſepulcrali Edoardi Regis tam altè impegit, vt nulla vi remoueri potuerit. *Sub. Tit. Epiſcoporum.*

Otho Bambergenſis Epiſcopus ſub Henrico IV. Imp. Pomeranorum Apoſtolus, docebat in foro. Hortatu ſacerdotis cuiuſdam pagani, haſtas gerentes impetum iamiam facturi in Epiſcopum obriguerunt, tanquam ſtatuæ. Ille oratione impetrauit vt reſtituerentur ſanitati. Cùm nucem arborem miræ pulcritudinis, quam idolo dicatam Stetini venerabantur, iuberet ſuccidi: loci dominus, à tergo accedens, ſecuri bellica caput Epiſcopi ferire conabatur. Verùm aberrans, trabem pontis, ad quem ſtetit Epiſcopus, tetigit tanta vi, vt retrahere inde non poſſet. Eum reliqua multitudo trucidaſſet, niſi precibus Epiſcopi fuiſſet liberatus.

CLAVSA APERIRE.

Cùm B. Genouepha virgo audiuiſſet, Childericum Francorum Regem, cui erat familiariſſima, claudi iuſſiſſe portas arcis, ne pro noxiis, de quibus ſupplicium ſumere ſtatuerat, intercedere poſſet: ad arcem nihilominus contendit. Ea autem manu portas contrectante, continuò patuêre. Ante Regem ſic conſtituta, præ rei miraculo cunctorum capitalium impunitatem facilè impetrauit. *Bonfi. lib. 5. Dec. 2.*

SERVARE AB INTERITV.

Pharao, Meldenſis Epiſcopus, oratione nauem ſubmerſam cum omnibus, qui in ea fuerant, ſeruauit. *Marul. lib. 2. c. 2.*

Germanus Antiſiodorenſis Epiſcopus, in Britanniam contendens ad extirpandas hæreſes, nauem, in qua erat, perituram ſeruauit. *Ibid.*

MIRACVLA MAGICA.

Quod de Diuinis diximus, idem de Dæmoniacis miraculis intelligendum: duûm ſcilicet eſſe generum. In aliis namque immediatè Dæmon vim ſuam exerit. In aliis verò per homines impios ſibique deuotos, quos generali nomine Magos appellamus: quorum mentionem facimus hic ratione Operationis. Nempe quod de Pyramidibus Ægyptiis Plinius, multò verius de iſtis dicatur. Magna eſſe ſtultorum ſpectatorum, vt ſceleratorum auctorum miracula: Senſuum dementationes, faſcinationes, præſtigias. Id quod ex Moyſis & Pharaonis magorum certaminibus facile eſt colligere. Nos ſyntaxim noſtram perſequamur.

IN GENERE.

Empedocles *Agrigentinus magus*, de ſeipſo hæc ſcribit:

Medicamenta quæ & mala & ſenectutem propulſant
Audies: tibi enim ſoli ego iſta omnia conficiam.
Et ſedabis indeſeſſorum ventorum vires, qui in terram
Ruentes flatibus rura corrumpunt.
Et viciſſim, ſi voles reduces ventos adduces,
Et efficies ex imbre nigro tempeſtiuam ſiccitatem
Hominibus, & efficies ex æſtiua ſiccitate
Flumina fœcunda, quæque in æſtate ſpirant.
Et reduces ex Orco defuncti animam viri. Suidas.

De Apollonij Tyanæi magicis miraculis Anaſtaſius Theopolis Epiſcopus ita ſcribit: Quibuſdam in locis ad hunc vſque diem Apollonij opera ſtant, & ſuam habent efficacitatem: alia quadrupedibus ac volucribus damnoſis auertendis; alia ad inordinatos animum excurſus inhibendos, alia aliis rebus, quæ hominibus detrimentum afferrent, arcendis. Neque eo tantùm viuo dæmones per ipſum tot ac talia egerunt, ſed ipſo etiam mortuo ad monumentum eius perſeuerauerunt, atque ipſius nomine miracula quædam ediderunt, ad decipiendum miſeros homines, qui facilè huiuſmodi rebus ſe à diabolo in fraudem induci patiuntur. Quid enim dicam de Manethonis magicis operibus? qui tantus fuit iſtarum impoſturarum artifex, vt ſemper palam Apollonium irriſerit, vt non perfecta eius doctrinæ peritia inſtructum. Oportebat enim (aiebat) eum, ſicuti ego ſoleo, ſolis verbis perficere, quæ vellet, non operum affectionibus ad ea vti. *Cedrenus in Hiſt. compendio.*

Fuit Iudæus Magus nomine Sedechias; qui (vt narrat Abbas Trithemius) emittebat hominem in aëra, membra diſcerpebat, eáque recollecta adunabat: currum etiam onuſtum fœno cum equis & agitatore, coram toto populo abſorbebat.

PRÆDICERE FVTVRA.

☞ *Conſule Titulos Prædictionum, quatenus magica fiunt virtute.*

Cùm peterent Antiocheni ab Apollonio Tyanæo, vt terræmotus, quibus affligebantur, auerteret: ingemiſcens, in tabellis ita ſcripſit: Væ tibi miſera vrbs, quoniam terræmotibus multis, incendiiſque proſternêris, téque Orontes ad ripas ſuas deflebit. *Cedrenus.*

Vladiſlaus Lucenſis princeps, Neclan patruelem ſuum reliquæ Boëmiæ ducem regno pellere cogitabat: & ingenti exercitu comparato, victoriam iam ſpe deuorauerat. At Saga mulier, quam in oppido ſuo habebat, priuignum ſuum clàm ſubmonuit, vt ſi domum ex prælio cruento & infauſto ſuperſtes reuerti coperet, eum qui primus hoſtium ſibi occurriſſet, gladio transfoderet, atque vtramque eius auriculam amputaret, ſecúmque celeri curſu domum repetens, ad vxorem ſuam referret. Habuit tunc & Neclan in exercitu ſuo Sagam quoque ſuam, quæ aſello diis ad fontem immolato, ſecunda omnia & proſpera diuinabat. Commiſſo prælio, Vladiſlaus cum Syderio Chaynouienſe equite, quem Neclan ſummæ rerum præfecerat, egreſſus, cecidit. Cuius cæde tanta repentè conſternatio equos pariter atque homines Lucenſes inceſſit, vt nec vltrà progredi, nec retrò pedem referre poſſent: à ſaga, ſuo quiſque loco ne profugerent, miro ſtupore iniecto affixi. Extra vnum priuignum, qui domum reuerſus, non hoſtem, vt opinabatur, ſed vxorem ſuam gladio confoſſam, & auribus truncam reperit, ſeróque tandem agnouit, à nouerca nurui infeſta, hanc cædem fuiſſe procuratam: ſiquidem auriculæ illæ, quas ſecum retulit,

tulit, capiti vxoris admotæ, protinus in loco ſuo coaluerunt. In
A hac pugna Syderius cecidit, non tam ab hoſtibus, quàm à ſuis, qui virtuti & gloriæ ipſius inuidebant, oppreſſus. *Dubr. lib.3.*

Nouiodunenſi Mago cuidam noſtra ætate interceſſerat cum Nouiodunenſi Epiſcopo ex Hangeſtana domo familiaritas. Hic quo die fore prædixerat Satanas, vt occideretur, ſe in domum recepit Epiſcopi, indicans ei fore, vt eodem die occidatur: cùm autem prandiſſet ad menſam Epiſcopi, aliquis tandem ſuperuenit eum conuentum cupiens: iubetur ille aſcendere, aſcendit, & colloquendo inter duas ianuas occidit Magum. *Bod. lib.3.c.1. Dam.*

DIGNOSCERE ABSENTIA, REMOTA.

Iamblichus à ſacris in vrbem redibat cum diſcipulis confabulando. Et mox defixis aliquantum in terram oculis, Alia via ingrediamur, inquit, quòd cadauer non procul hinc elatum eſt. Diſcipulorum quidam eum inſecuti ſunt. Alij verò, inter quos Ædeſius, iter cæptum peragentes, veſpillones, qui mor-
B tuum ſepelierant, obuios habuêre. *Eunapius.*

Gouarus Noruegiæ Rex, quicquid in Saxonia contra ſe tentaretur præuidebat, vltra c. milliaria Germanica. *Magnus lib.3. cap.13.*

Philippus Comminæus ſcribit de quodam Italo Viennenſi Archiepiſcopo, qui præſente Ludouico Rege XI. die Epiphaniæ Miſſam celebrans in æde S. Martini Turonenſis, quando pacem Regi oſculandam præbuit, hæc verba pronuntiauit: Pax tibi, ô Rex, hoſtis tuus eſt mortuus, & hora eadem compertum eſt, Carolum Ducem Burgundiæ ad Nanceum in Lotharingia occidiſſe, verùm an id per reuelationem diuina virtute, an verò ope dæmonis illi innotuerit, meritò quæri poſſet, prius enim longè probabilius videtur.

Cùm Magi ſeptem anno Domini M.D.XLIX. apud Nannetas coram multis ſe indicaturos recepiſſent ante horam, quid millia decem in ambitu agereтur, exanimes conciderint illicò & tres horas defecti animo iacuerunt: poſtea exſurgentes enuntiauerunt, quidquid in toto Nannetum oppido & ambitu longiore perceperant, locis, factis, & hominibus obſerua-
C tis: quæ omnia ſtatim comperta ſunt. Itaque omnes iſti accuſati, & maleficiorum multorum comperti, ad ignem fuerunt damnati. *Bod. Dæm. lib.2.c.5.*

Anno Salutis M.D.LXXI. cùm in Magos Galliæ inſtituta eſſet quæſtio, Vetula quædam Burdegalenſis, Maga, apud Indices confeſſa eſt, ſe cum aliis per hebdomadas ſingulas fuiſſe exportatam, vbi magnus hircus aderat, quo auctore abnegabant Deum, ſe diabolo ſeruituras ſpondebant, ſinguli pudenda illius oſculabantur, & poſt ſaltationes pulueres accipiebat quiſque. Tum Belotus libellorum ſupplicum magiſter, dicente Maga ſe nihil poſſe niſi è carcere educta eſſet, volens rei veritatem explorare, eam duci iuſſit: & illa cùm ſe nudam certo adipe inunxiſſet, velut mortua experſque ſenſus corruit, deinde poſt horas quinque reuerſa, exſurgénſque, permulta narrauit, quæ variis locis ita ſe habere, vt dixerat, comperta ſunt. *Bodin. lib. Dæm. lib.2.c.5.*

SCIRE INCOGNITA, OCCVLTA.

D Iarchas Indorum ſapientium princeps, mago Apollonio nomen eius, parentes, mores, & quæcunque ipſi contigerant, dixit perinde ac ſi omnibus interfuiſſet. *Philoſtratus.*

EXPISCARI ARCANA.

Cognituri Germani, quæ Saga impotentem equum & languentem effecerit, ad certas ædes vſque trahunt alterius equi viſcera, non per ianuam, ſed per cellam ingreſſi aut ſpecum ſubterraneam, viſcera illa conſumunt igne. Tum malefica, quæ commiſit malum, dolorem colicum in inteſtinis ſentiens ad ædes contendit rectà, vbi cremantur viſcera, vt prunum candentem poſtulet & dolor illius deſinit. Quòd ſi non aperiantur fores, ædes offundunduntur tenebris, tonitru perſonant horrendo, ruinámque minitantur, niſi qui intus ſunt aperiant: quod Sprengerus ſcribit in Germania obſeruatum & à ſe viſum.

ANIMI BONA MALAVE CONCILIARE. Vtpota

Sapientes reddere.

E Craca Regneri pugilis Dani vxor, venefica, epulum ex trium colubrorum tabo innoxium corpori, animo ſaluberrimum confecerat, & partem quidem ferculi albam ex albo ſerpente paratam Erico priuigno, nigram verò croceis diſtinctã notis, ex duobus ſerpentibus atris confectam, Rollero filio propoſuit. Ericus deguſtato ferculo ex vtraque parte, vt erat vrbanus, catinum inuertit: Sic, inquiens, æſtuante mari puppis in proram ferri ſolet. Comedit inde, omniúmque rerum cognitionem admirando modo conſecutus eſt, ita vt ferarum quoque & auium voces intelligeret. Craca errore cognito, cùm ineuitabilem fati prouidentiam videret, Erico filium ſuũ Rollerum vnicè commendare cæpit, vt felicitatis per edulium partæ fructum in fratrem redundare pateretur. Hic eſt Ericus ille, qui Diſerti nomen meruit, & tandem ad regnum peruenit. *Saxo Gram. lib.5. hiſt. Dan.*

Amentes reddere.

Cùm ex editiore Palatij Conſtantinopolitani loco Michaël Sicidites nauiculam vidiſſet, quâ ollæ & patinæ vehebantur, F
magico carmine effecit, vt nauta exſurgeret, & vaſa non priùs ferire deſiſteret, quàm in puluerem redegiſſet. At paulò poſt barba prehenſa lamentari, amotáque caligine, ſe vt ira numinis agitatum deplorare. Rogatus, Cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat, ſe remis intentum, horribilem ſerpentem ſupra vaſa porrectum, oculis inconniuentibus in ſe conuerſum inſtar deuoraturi vidiſſe, qui priùs volutari non deſtiterit, quàm fictilia confracta eſſent: inde ſubitò ex oculis euanuiſſe. *Nicetas lib.4.*

Memorabiles ſunt præſtigiæ, quibus Circulatores quoſdam in Boëmia ſuo tempore vſos ſcribit *Matthiolus in præfatione in Dioſcoridem.* In vinum, inquit, radicis cuiuſdam puluerem, cuius guſtatu fauces conuelluntur, immiſcent, & cui fucum facere volũt, iubent, vt ille in vino intinctum digitum, quaſi prægustandi cauſa ſugat. Tum illicò digitum in vino madidum in os inditum, ſibi mordicùs non ſine dolore & clamore premit inuitus. Interea perinde atque blanditiis mœrentem conſolatur Circulator, temporum, carpique arterias alio quopiam oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum G
hortatur vt tollat. Ibi ille pronus primùm ſeſe nequit attollere, mox vnguinis vi amens factus, concidit, ſtatimque eius more, qui metuit, ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit Circulator. Ille quaſi vlturus iniuriam, primùm maleficium obliquo ac toruo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi videtur: poſtremò fugientem Circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum, ac menti reſtituatur. Vbi autem ad ſe rediit, quaſi qui euaſerit à mari naufragus, capillum veſtimentáque veluti vela torquere, exprimeréque, brachia tergere, & nates emungere, conſpicitur. *Hæc ille.*

In Amorem pellicere.

Gazenſis emporij oppido virginem Dei vicinus Iuuenis deperibat. Qui cùm frequenter tactu, iocis, nutibus, ſibilis, & cæteris huiuſmodi; quæ ſolent morituræ virginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet: perrexit Memphim, vt magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur poſt annum doctus ab Æſculapij vatibus, venit, & ſubter limen domus puellæ tor- H
menta quædam verborum & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illicò inſanire virgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. Perducta à parentibus ad monaſterium D. Hilarionis, ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæmone: Vim ſuſtinui, inuitus abductus ſum, quàm benè Memphi ſomniis homines deludebam. O cruces, ô tormenta, quæ patior! Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Non exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, quare auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarem, inquit, eam virginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur non potiùs in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris dæmonem? Noluit autem ſanctus, antequam purgaret virginem, ſigna iubere perquiri, ne aut ſolitis cantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe idem: aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum

percallidos. Quin potiùs reddita ſanitate increpuit virginem, cur feciſſet talia, per quæ dæmon intrare potuiſſet? *Hieronymus in vita Hilarionis.*

Solerus Sethus ſub Manuele Comneno Imp. virginem malo Perſico per lenam miſſo in ſui amorem pertraxit. *Nicetas lib.4. Hiſtor.*

Magi ſuis carminibus Phaniæ Porteri Hieroſolymitani ſeruo conciliarunt herilem filiam. *Marul.lib.2.cap.12.*

Mahometes pſeudopropheta vxorem duxit Eadigam viduam opulentam, quam artibus magicis in ſui pellexerat amorem. *P.Diac.lib.18.& Vincent.lib.23.Zonar.tom.3.*

Libidinem, Amorem eximere.

Soſipatram viduam Euſtathij, formoſiſſimam & ſapientiſſimam mulierem, Philometor conſobrinus amare cœperat, & vt ea potiretur, magicis vtebatur carminibus. Maximus ſophiſta, ſacris operatus, Soſipatram ab hoc furore, ne manus daret amori, liberauit. *Eunapius in Adeſio.*

Tradunt Magos nulla lege, ſed nouo commento adulteria vindicare, vt ſurculus per ranæ viſcera ad os transfixus, in menſtruis vxoris defigatur à marito. Tunc enim vxorem faſtidire adulteria, & illorum tædio affici, pro certo opinati ſunt. Cui haud abſimile eſt, quod Ariſtoteles prodit, in Phaſi flumine apud Colchos arbuſculam naſci, cuius ramus excerptus à viro, & in vxoris thalamum immiſſus, efficiat, ne vxor alium virum apperat. *Alex.ab Alexand.lib.1.cap.4.*

Valaſca, Libuſſæ Boëmiæ famula, virgines à virorum amore per veneficum ſic auertit, vt coniuratione inita ſuos quæque maritos, patres, fratres, filios vna nocte interfecerint: mox arce Viſſegradenſi obſeſſa, Primiſlai Regis exercitum ad internecionem ferè ceciderint, *Æneas Syluius in hiſt.Boem.& Egnat.lib.3.cap.2.*

Ad Clementiam permouere.

Sprangerus quæſitor annotauit, Sagam, licèt captiuam, iudicis animum ad miſericordiam poſſe inflectere, ſi prior oculos potuerit in iudicem defigere. Idemque auctor eſt, nihil tantoperè Sagas, de quibus ipſe cognoſcebat, à cuſtodibus in carcere flagitaſſe, quàm vt ſuos iudices ante congreſſum videre poſſent: itaque omnes iudices, qui priores viſi à Sagis fuerant, quamuis iam antè plurimas longè minorum criminum afflatu condemnauiſſent, tum repentè à condemnatione earum abhorruiſſe. *Bodinus.*

AD SALTANDVM COGERE.

Satanas, eo quòd Geneuæ ſaltationes ante omnia ſunt odio, Puellam Geneuenſem ſic inſtituerat, vt quoſcunque virga ferrea ab ipſo tradita attingeret, eos ad ſaltandum compelleret: atque hæc iudices ludificabatur dicens, ſe necari ab ipſis non poſſe, neque vnquã voluit reſipiſcere, donec ad mortem damnata eſſet. Hoc factum ab homine didici, qui interfuit: addebat autem, eam, ſimulatque fuit comprehenſa, metu & trepidatione maxima fuiſſe conſternatam, dicendo ſe ab hero ſuo deſeri, ab eo promiſſionem de morte non oppetenda accepiſſe, eumque ab ipſa, ſed ſola, percipi. *Bodinus.*

DEVORARE.

Sedecias Iudæus milites cum equis & armis, vehiculum fœni deuorauit, & volabat per aërem.

Apuleius l.1.de Aſino aureo, tale commentum refert. Athenis, proximè & ante Pœcilem porticum, iſto gemino obtutu Circulatorem aſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inuitamento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitum, in ima viſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis, eneruam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus admiratione.

MORBOS INDVCERE.

PVTA.

Impotentiam Veneris, Sterilitatem.

Cham, filius Noë, artibus magicis claruit, vnde Zoroaſtres dictus fuit. Cùm autem à patre parum amaretur, ebrium magico carmine Veneris impotentem fecit. *Beroſus.*

Ex ſceleribus magicis nullum extat frequentius, nullum propè pernicioſius eo impedimento, quod nouis coniugibus affertur: hoc vulgus dicit Ligare ligulam. Sic Amaſin Ægypti Regem apud *Herodotum l.2.* legimus fuiſſe vinctum & impeditum, ne rem haberet cum Laodice vxore ſua: donec carminibus ſolennibuſque precibus ſolutus eſſet. Concubinas quoque Theoderici Regis iiſdem ligamentis aduerſus Hermenbergã vſas eſſe, *Paulus Æmil. in vita Clotharij ſecundi* teſtatur. Rident quidem philoſophi Epicurei iſtud miraculũ: veruntamen hi nodandæ ligulæ artifices, qui habentur paſſim, illos reddunt attonitos, vbi ſe experti ſunt nulla arte mederi poſſe. Ideoque *Canon* 33. *q.*8. Si per ſortiarias, inquit, & maleficas artes, occulto, ſed nunquam iniuſto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur, ad Deum per humilem confeſſionem eſt recurrendum. *Bodinus.*

D.Thomas in lib.4.Sententiarum, diſtinct.24. dicit, virum reſpectu vnius ſolùm mulieris ac non aliarum nodari poſſe.

Cùm Iſabella Alfonſi II. Aragonij Regis filia ad maritum Ioannem Galeacium ducem Mediolanenſem eſt adducta, Ludouicus Sfortia ea conſpecta ſubitò ſic exarſit, vt eam ſibi coniugem à patre dari concupierit: atque in hunc finem magicis artibus (ſic enim tota Italia tunc creditum eſt) effecit, vt Ioannes Galeacius per multos menſes impos fuerit ad coniugij arcana peragenda. *Guicciardinus lib.1.*

Pariendi difficultatem.

Pharmacidas, id eſt, veneficas mulieres, Thebani miſſas à Iunone aiunt, quò parturienti Alcmenæ impedimento eſſent. Sed eas dum Alcmenæ partum cohiberent, Tireſiæ filiam Hiſtoridem tali aſtu eluſiſſe. Ex eo namque loco vnde ipſæ facilè audire poſſent, clamauit, peperiſſe iam Alcmenam: illas ea voce deceptas ſtatim abiiſſe: Alcmenam illicò puerum enixam. *Pauſanias in Bœoticis.*

Lactis defectum.

Bierbana ad Laodunum Saga, cùm mulieri cuidam comminata dixiſſet, eam nunquam puerum lacte vberum ſuorum alituram, exaruerunt vbera: & quamuis multos ex eo tempore pepererit, nihilominus lacte caruit, donec Saga indicio facto crematetur viua, Deo iudice iuſtiſſimo, contra quam Iudices (quibus ſtrangulari eam placuerat) conſtituerant, & cogitabat carnifex. *Bodinus.*

Peſtilentiam.

☞ *De hac mox ſub Epititlo, Occidere.*

Ego, ait, *Ambr.Pareus* cùm aliquando peſte correpto homini ad quem inuiſendum vocatus eram, propiùs & imprudentiùs adſtarem, vtque bubonem, quem in inguine dextro, anthraces verò duos, quos in aluo habebat, intuerer, confeſtim diductis ſtragulis ipſum renudaſſem, actutum denſus vapor, teter & putridus ex rupto carbunculorum abſceſſu, tanquam è fimo agitato, per nares in cerebrum mihi inſiluit: ex quo oborta leipothymia mortuo ſimilis, præceps in terram ſine ſenſu decidi: paulò pòſt excitato, omnia velut vertiginoſo in gyrum circumagi videbantur. Iterumque relapſurus eram, niſi apprehenſa lecti columna me ſuſtentaſſem. Cæterùm vna res me tum conſolata eſt, quòd affecti mihi cordis dolore aut palpitatione, fortive virium & contumaci exolutione, nulla apparuerunt ſigna. Argumentum diſſipatorum tantum ſpirituum à venenato vapore animalium: nullatenus verò læſæ cordis ſubſtantiæ confirmauit opinionem. Subſequutum mox ſternutamentum tanto impetu decies repetitum, vt hæmorrhagiæ conſecutionem attulerit, quæ me excretio, credo, omni veneni impreſſione liberauit. Diſcant, ſapiantque, moniti meo exemplo cæteri. *Lib.21. Chriſt.cap.13.*

Tabem.

Duffus Scotorum Rex, incognito morbo affectus, noctu in ſudorem immenſum ſoluebatur: interdiu dolore leuatus, quieti ſe dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto ſimillimũ. Pulſus conſtabat, conſtabat quoque ſenſus & cibi appetitus. Medici de ſalute regis deſperabant. Obortus eſt interea ſub id tempus incerto auctore rumor, Regem veneficarum Mulierum arte contabeſcere: eaſque apud Forres Morauiæ oppidum, magicam & ſortilegam artem in Regis perniciem exercere. Miſſi nuncij veluti ineundæ pacis gratia inter Duffum Regem & coniuratos Morauos, Forres adiêre: noctuque in arcem admiſſi, commodùm à milite quodam, qui hoc ipſum à ſuo ſcorto, cuius mater venefica erat, expiſcatus fuerat, de toto negotio admonentur. Ergo in ſortilegarum ædes irrumpẽtes, ſagarum vnam cereum ſimulacrum ad Regis Duffi imaginem dæmoniaca arte (vt credere par erat) confectum, ligneo affixum veru ante ignem torrentem: alteram carminibus recitatis liquorem quendam fundentem ſenſim ſupra ſtatuam inuenerunt. Coniectæ in vincula, rogatæque de ſcelere, reſponderunt, dum ſimulacrum igni adhibitum torreretur, Duffum Regem in ſudorem ſolui: carminibus verò

recitatis, perpetua teneri vigilia, & ad liqueſcentem ceram
A macie confici: conſumpta autem cera, Regis mortem continuò ſubſequuturam. Ad facinus exequendum, mercede à Morauorum primoribus conductas fuiſſe. Exuſtis muliereulis, Duffus ſudare deſiiit, & ſanitati reſtitutus eſt. *Hector Boëthius lib.11. hiſtoria Scotorum.*

Cæcitatem.

Helſingorum princeps Vitoleus quos voluit, ita videndi officio ſpoliauit, vt propinquas ædes nec videre, nec certis poſſent veſtigiis indagare. *Olaus lib.3 cap.17. ex Saxonis lib.7.*

Grauedlentiam.

Medea cùm Iaſonem ſecuta in Lemnum applicuiſſet, Lemniadum mulierum zelotypia capta, pharmacum quoddam in Lemnum ieciſſe dicitur, quod grauem odorem fœminis eius loci impreſſit, atque manſit poſtea illud vitium, vt & filiis & maritis ſtato quodam anni die Lemniades graueolentes viderentur, ſicuti primo libro rerum Lesbicarum ſcripſit Myrtilus: cùm alij tamen Veneris facinus illud fuiſſe maluerint, vt ſenſit Steſichorus. *Nat. Comes. Myth. lib.6. cap.7.*

B

OCCIDERE, NECARE

In Genere.

Tres viri cum femina vna Magi damnati & igne concremati ſunt viui Pictauij, an. 1564. cum fuiſſent euicti necis hominibus plurimis pecudibuſque illatæ, opera diaboli ſubminiſtrantis puluerem, quos humi ſtabulorum, ouilium, domorumque lumini ſubdebant. Narrauerunt autem iſti ſe ter in conuentum maximum ſolitos proficiſci, quò conueniebant Magi innumerabiles, ad compitalem quandam crucem, quæ ipſis vſum præbebat ſigni: ibi præeſſe hircum ingentem nigrum, adſtantes oratione humana compellantem, in eius ambitum ſaltare omnes, tum vnumquemque poſteriores illius partes cum ardente candela oſculari. Hoc facto, hircum abſumi igne: de cuius cinere ſingulos capere, vt eo bouem inimici necarent, huius ouem, illius equum: hunc hominem languore, illum morte afficerent: poſtremo diabolum voce terribili hæc verba intonare, Vlciſcimini vos, aut mortem oppetetis. Ita ſingulos ope diaboli redire quà venerant. *Bodinus.*

In Specie. Putà

C

Homines.

In Africa reperiuntur Familiæ, quæ ſola voce effaſcinant, ſi quid impenſiùs laudauerint. *Plinius lib.7. cap.2. ex Iſigono & Nymphodoro.* Hinc etiam apud nos conſuetudo inoleuit (quod *Ariſtot. 10. ſect. Problem. 34.* teſtatur) vt aliquid laudaturi, præfemur, ne verba noſtra nobis obſint, vt Deus conſeruet. *Gellius lib.9. cap.4.* Eſſe eiuſdem generis in Triballis & Illyriis, adiicit Iſigonus, qui viſu quoque effaſcinent, interimantque quos diutiùs intueantur, iratis præcipuè oculis: idque malum faciliùs ſentire puberes. Notabilius eſſe, quòd pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & feminas in Scythia, quæ vocantur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus, multoſque alios eiuſdem naturæ: quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in alterò equi effigiem: eoſdem præterea non poſſe mergi, ne veſte quidem degrauatos. Haud diſſimile iis genus Pharnacum in Æthiopia prodidit Damon, quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat. Feminas quidem omnes
D vbique viſu nocere, quæ duplices pupillas habeant, Cicero quoque auctor eſt. *Plin. lib.7. cap.2.*

Medea Glaucen ſiue Creuſam Creontis Regis Corinthiorum filiam ſibi præferri videns, nouæ nuptæ, diſſimulato odio, pallam venenis infectam muneri miſit. Quam quum illa induiſſet, ſubito flagrauit incendio, parique exitio perierunt Creon & eius regia. Filios ex Iaſone ſuſceptos laniauit palam.

Lappones & Finni Septentrionales, faciunt de plumbo iacula magica breuia ad modum digiti: ea mittunt per quæuis diſſita loca in eos, de quibus vindictam expetunt. Hi oborto carcinomate in crure, vel brachio, intra triduum vehementia doloris exanimantur. *Olaus lib.3. cap.17. Septentrion.*

Cùm Barbari tribus ductoribus vſi Romanam ditionem infeſtarent, Ioannes præceptor Theophili Imp. eum optimè ſperare iuſſit. Inter æreas ſtatuas, quæ erant in euripo Circi, ſtatua quædam extare ferebatur triceps. Tres ergo malleos æreos fabricari iuſſit Ioannes, eóſque tradi viris manu validis, qui cõſtituta noctis hora ſecum ad ſtatuam illam accederent, iiſque, cùm ipſe mandaſſet, capita fortiter ferirent, dum ea veluti vno icto atque impulſu in terram deiicerent. Magna iam parte noctis exacta cum viris iſtis Ioannes ad ſtatuã venit, magicumque carmen recitans, robur quod inerat ſtatuæ adimit, E
viros omni vi percutere capita ſtatuæ iubet. Eorum duo validiſſimis ictibus duo capita ſtatuæ decuſſerunt, tertius remiſſiùs aliquanto feriens, inclinauit quidem, non tamen à corpore totum auulſit caput. Eodem modo cum gentis eius ducibus actum fuit: nam ſeditione coorta inteſtina, duo de ducibus ceciderunt: tertius vulnus accepit, ſed non lethale. Itaque Barbari viribus deſtituti domum rediêre. *Cedrenus.*

Simeon Bulgarorum dux, Crobatis bellum intulerat. Romano Lacapeno Imperatori nunciatur, ſtatuam in ſummo fornice Xerolophi verſus Occaſum poſitam, in Simeonis Bulgari formam conuerſam eſſe: cuius ſtatuæ caput ſi amputaretur, Simeonis interitum haud procul abfuturum. Eo facto, eadem hora Simeonem ex ſtomachi dolore expiraſſe, Imperatori nunciatum eſt. *Zonaras.*

Caſali vrbe Salaſſiæ Italiæ regionis, coniurarunt circa annum Domini M.D.XXXVI. Viri ac feminæ circiter quadraginta, inter quos carnifex erat, vt cùm peſtis antea ſæuiiſſet, F
tunc verò iam miteſceret, vnguentum conficerent, quo tangentes portarum coronidas inficerentur: puluerem quoque conficiebant, quem ſuper veſtes clàm ſpargerent. Latuit aliquandiu hæc res, ſublatique multi. Sed cùm cuiuſdam nomine Neci fratrem atque vnicum filium ſuſtuliſſent, vixque alij quàm domini domuum aut filij perirent, ſimulque animaduertiſſent Androgynam ſe in domos inſinuantem: atque eos maximè perire, quorum domum ingrederetur: deprehenſa coniuratione, omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt: faſſi etiam decreuiſſe in pompa celebri diui cuiuſdam, ſubſelliis perunctis, vniuerſos ciues occidere: parataſque ad hunc vſum ſupra viginti ollas: dederuntque pœnas. *Cardanus de Rerum varietate lib.15. cap.80.*

Apud Sprangerum legimus Pumberum quendam magum Lendemburgi in Germania extitiſſe, quem docuerat Satanas Crucifixum ſagittis antepaſchali die Veneris configere: qua ratione adhibitis nefandis quibuſdam verbis, iaculans in aërem, ternos homines, quos vidiſſet cognouiſſetque, poterat quotidie occidere, quamuis in arcem munitiſſimam abditos, modò certum deliberatumque conſilium occidendi G
eos habuiſſet. Eum verò tandem ruſtici in fruſta laniauerunt ſine iuridica cognitione vlla, poſtquàm homicidia plurima perpetraſſet. Hæc geſta ann. M.CCCC.XX. *Bodinus.*

Vratiſlaus Lucenſis dux, Vratiſlauiæ conditor, bellum contra Grezomiſlaum Boëmiæ ducem nepotem ſuum ſuſceperat. Ibi Mulierem fuiſſe tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratiſlaum in pugna caſurum, maioremque populi partem cum eo interituram prædixit: poſſe tamen euadere iuuenem, ſi ſibi parêret. Adoleſcenti impetrata facturum reſpondenti, iuſſit vt primum, qui obuius fieret, occideret, aque vtraſque aures abſciſſas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terram facta & deoſculata, equum aſcendens fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thuſco nomen eſt, commiſſa, cæſo Vratiſlao, adoleſcens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit, ſed vxorem, quam vnicè amabat, interemptum reperit, carentem auribus, pectuſque confoſſam. Sic quas hoſti amputauerat aures, coniugis ſuæ fuiſſe, ſtupens triſtiſque cognouit. *Æneas Syluius in hiſt. Boëm.*

Bruta. H

Sortilegus Quidam Salisburgenſis cùm in oculis totius populi ſerpentes omnes, qui in ambitu ad milliare integrum fuerant, in foſſam vnam coëgiſſet, & tradidiſſet morti, à poſtremo eoque permagno furiosè inſultante euectus eſt. *Bodinus.*

MORBOS ABIGERE.

☞ *Conſule Tit. Morborum miro modo curatorum, Peſtilentia imprimis & Dæmoniacorum.*

Abſolute.

φυλακτήρια, hoc eſt, remediorum ſeu amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude dæmonis iis, qui, à ſe decipiuntur, vincula quædam ex ſericis filis contexta, quæ & συγγία dicuntur, præbent, quæ aliquando intus habent ſcripturas, aliquando falſa quædam alia, quæcunque inciderint. Dicunt autem hæc iuuare, ſi ex collis eorum, qui illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum. *Theod. Balſamon in ſynodum 6. in Trullo.*

Apud

Apud Suidam legimus, inde à Minois temporibus Homi-
A nes exſtitiſſe, qui verbis & ſacrificiis curabant morbos: & apud Homerum, à profluuio ſanguininis Autolycum liberari verbis. *Bodinus.*

Apollonius Tyanæus Epheſum vrbem graui peſte laborantem liberauit, oſtenſo eis mendico ſene, quem à populo lapidari iuſſit: qui poſtea lapidum congerie detracta, canis effigiem habere inuentus eſt: quem ipſe dæmonem eſſe affirmauit. *Philoſtratus.*

Quæſitor Seprangerus, cùm de Sagis Inſprugenſibus in Germania cognoſceret, Figulus Magus exſtitit, qui pauperem vicinam ſuam videns affligi grauiſſimè, ac ſi inteſtina ipſius gladiis indeſinenter peterentur: Experire (inquit) an forte affecta ſis, & ſanabo te. Tum liquatum plumbum diſco infundit aquæ pleno, & mulieri ægrotæ impoſito, & incertis vocibus enunciatis, imagines quaſdam percepit in durato plumbo, ex quibus agnouit ſorte affectam eſſe mulierem. Hoc facto, abduxit virum illius mulieris, & reſpicientes vterque ſub limen ianuæ, imaginem ceream palmarem inuenerunt, cui acus duæ ad duo latera hærebant fixæ, cum pulueribus, & ſer-
B pentum oſſibus, quæ omnia iniecit igni: mulier verò, cùm pignori dediſſet animam ſuam Satanæ & Magis, quos pro incolumitate ſua adierat, fuit reſtituta. Nempe Magus hic Sagæ, quæ maleficium vicinæ intulerat, familiaris, ex ea potuit rem totam cognoſcere. *Bodinus.*

Scribit *Iodocus Darmundanus in Praxi crim. cap.* 37 Brugis in Flandria extitiſſe Magam in opinione maxima ſanctimoniæ, quòd morbos curaret innumeros: ſed illa hoc curabat primùm, vt crederetur ſe poſſe ſanare: deinde ieiunia indicebat, mandabatque dici aliquoties Pater noſter, aut Compoſtellas ad S. Iacobum, aut ad S. Arnoldum iri, tandem verò multarum ſortium magicarum conuicta, ſupplicio affecta eſt. *Idem.*

Cùm Io. Martinus vicarius Præfecti Laodunenſis de Saga S. Probæ cogniturus eſſet (quæ cæmentarium ita læſerat, vt ipſius caput inter crura ferè penderet incuruo corpore) Sagæ renunciari iuſſit, ipſam non alia ratione poſſe vitæ ſuæ conſulere, quàm ſi cæmentarium ſanaſſet. Ergo faſciculum à filia ſua domo afferri iuſſit: diabolum inuocat, deiecto in terram vultu carmina quædam coram omnibus muſſitat, & faſcicu-
C lum tradens cæmentario, lauari eum in balneo præcipit, & illud quod faſciculo incluſum erat in balneum indere, cum his verbis: Abi per diabolum. Sic curatus fuit cæmentarius. Antequam ea inderentur balneo, volentes nonnulli cognoſcere quid in faſciculo eſſet (quod illa fieri vetuerat) tres paruulos in eo lacertos deprehenderunt. Cæmentarius verò dum in balneo eſſet, quaſi tres grandes carpiones ſentiebat in eo, cùm exceſſiſſet ex eo, quamuis peruestigarentur diligentiſſimè, nec carpio, nec lacertus inuentus eſt. Saga viua fuit concremata. *Idem.*

Conſtat apud omnes Rupellæ hominem lethali vulnere affectum, de cuius ſalute chirurgi omnes deſperabant, Magi cuiuſdam opera ſic fuiſſe reſtitutum, vt incederet, & diebus aliquot loqueretur. *Idem.*

Carolus Martinus Præfectus Laodunenſis factus certior mulierem pauperem in valle (id ſuburbij Laodunenſis nomen) fuiſſe à Saga vicina faſcinatam, miſertuſque illius, necê interminatus eſt Sagæ, niſi morbū vicinæ adimeret. Metuens illa promiſit ſe curaturam. Itaque ad pedes cubilis venit, vul-
D tum in terram demittit, manus iungit, diabolum maximum magna voce appellabat, ſubinde preces renouat, voces incognitas aliquot repetens, & fruſtum panis ægrotæ tradit, quæ eodem momento cœpit conualeſcere. Hoc facto Præfectus reuertens domum, ſtatuebat eam comprehendere, & igni quam primùm tradere: ſed illa diſparuit. *Idem.*

TRANSLATIONE in alium.

Apud *Greg. Turonenſ. lib* 6. *cap.* 35. legimus, Childeberti Regis vxorem, vt filiolum ſuum ex maleficio audiuit obiiſſe, muliebri rabie ingentem Sagarum numerum iuſſiſſe cremari. Eæ faſſæ ſunt, maleficium à ſe ſortis conditione procuratum, vt Mummonem magum magiſtrum ſeruarent incolumem. Captus itaque Mummo, & equuleo impoſitus, certas pinguedines ſibi potioneſque à Sagis datas fuiſſe dixit, ad conciliandam Principis gratiam: & carnificem, qui torquebat ipſum, nuntiare iuſſit Regi, nullum à ſe dolorem percipi. Tunc imperauit Rex eum diſtendi trochleis, ſtyloſque ferreos vnguibus pedum & manuum interſeri: prout eſt in Oriente ratio torquendi, qua ſine membrorum fractura dolor fit intolerabilis.

Poſt dies aliquot ad ſuos Burdegalenſes deportatus obiit. *Bod.*

In iudicio Sagæ apud Nannetas, quæ ſortilegij in vicinam
E iacti accuſabatur, imperauêre Iudices vt mulierem ſorte affectam attingeret (quod è Germaniæ Iudicibus etiam in Cameræ Imperiali fit ſæpiſſimè) recuſauit, & ſe cogi videns, exclamauit, Actum eſt de me. Etenim mulier ex contactu reualuit, Saga autem corruit: cadauer igni damnatum. *Idem.*

Tholoſæ Burdegalenſis Quidam ſtudioſus amico ſuo grauiſſimè ex quartana laboranti dixit, Vt febrim vni ſuorum inimicorum traderet. Reſpondente illo, Sibi neminem inimicum eſſe: dicit, Da igitur ſeruo tuo. Quod ipſum cùm renueret, Magus dixit, Da mihi eam. Annuente ægroto, Magus febri oppreſſus obiit, & ægrotus reuixit. *Idem.*

Aruernum quendam Magum captiuum Lutetiæ vidi (inquit *Bodinus*) ann. 1579. equos & homines interdum curantem: apud quem permagnus liber inuentus eſt, pilis equorum, boum, & aliarum beſtiarum coloris cuiuſque plenus. Hic ſi quando ſortem in equum iniecerat, conſolebatur, & de pilo equi illius habens, ita curabat illum, vt ſortem alteri traderet: ſed pecuniam non accipiebat, vt quæ curationi officeret. Cùm in equum nobilis cuiuſdam viri coniecisset ſortes, eum cura- F
uit, traductis in ſeruum eiuſdem viri ſortibus. Mox à nobili petiit, Seruum an equum amittere mallet? Cæterùm nobili in deliberando cunctante, interiit ſeruus.

VITAM CONSERVARE.

Cùm Amurathes II. Turcorum Imp. in contentione ſacerdotum cum religioſis, pro ſacerdotibus pronunciaſſet, vota & eleemoſynas populi ipſis meritò, vt regno magis neceſſariis, deberi: Religioſi ſupplicarunt, ne hanc ſententiam, priuſquam paulò diligentiùs ſecum hanc rem diſcuterent, promulgaret. Adiecit Rex ſeptem dierum inducias. Interea Rex nocte quadam ſurgens ſecretiorem locum petiit: ac ſedens, è tabula quadam præcipitatus in cloacam, cùm nullum auxilium præſens eſſet, ſanctum aliquem, qui huic neceſſitati opitularetur, inuocauit. Et ecce habitu religioſorum quidam apparens: O Amyra, inquit, vbi illi ſunt, quos regno tuo perneceſſarios iudicaſti? cur hi neceſſitati non ſuccurrunt? Nunquid illi præferendi, qui vbi virtus humana defecerit, inuocantibus ſe vltrò oſtendunt? His dictis, Regem lecto ſuo illæſum reſti- G
tuens, euanuit. Manè Rex acta nocturna reuoluens, conuocatis omnibus religioſis, quos habere poterat, diligentiſſimè inquiſiuit, ſi fortè eum inueniret, qui ſibi opitulatus eſſet. Cùm autem talem non inueniret, acceſſit eum maior inter religioſos dicens: Ne mireris, ſi ille, qui nocte tibi opem attulit, hic non appareat. Vnus enim communem omnium cauſam egit, quoniam de noſtra ſalute fuit tractatum. Ex hac illuſione Rex in eam venit mentis alienationem, vt filio Mahomete adhuc impubere regno præfecto, in Mamiſſam vrbem, vbi multitudo religioſorum erat, ſeceſſerit, religionique operam dederit. *Cuſpinianus.*

RESVRGERE A MORTVIS.

D. Clemens ſcribit Simonem Magum Neroni Imperatori dixiſſe, vt ſibi ceruices iuberet abſcindi, ſe enim tertio die reſurrecturum eſſe. Quod cùm Nero (vt videbatur) feciſſet, eum die tertio reuertiſſe. Neronem verò miratum, ei ſtatuam Romæ poſuiſſe, cum hac inſcriptione, Simoni Deo ſancto, & ex eo tempore in artes magicas ſummo ſtudio incubuiſſe. Simon certè Neronis oculos ſic faſcinauerat, vt arietem eius lo- H
co decollarent. Simile eſt, quod narrat Apuleius de tribus hominibus, quos à ſe putabat occiſos, cùm tres hircinas pelles à Pamphila ſaga faſcinatus confodiſſet. *Bodinus.*

DÆMONES, MANES MORTVOS, Spectra vel

ELICERE, EVOCARE.

Mulier Pythoniſſa, Saul Rege petente, Samuelem Prophetam exciuit, à quibus ſuperſtitioſus Rex imminentem cladem ſibi ſuiſque agnouit. 1. *Reg.* 28.

Appion grammaticus cynocephalæa herba (quæ in Ægypto Oſirites vocatur, & contra omnia veneficia pollet: ſed ille, qui eam erueret, moritur) vmbras Homeri euocauit, vt ſciret, qua patria quibuſque parentibus genitus eſſet. Non tamen auſus fuit profiteri quid ſibi reſpondiſſet. *Plinius lib.* 30. *cap.* 2.

Canidiæ & Saganæ veneficia *Horatius lib.* 1. *Satyr.* 8. deſcribit:

Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, paſſoque capillo,

Cum Sagana maiore vlulantem: pallor vtraſque
Fecerat horrendas aſpectu, ſcalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in foſſam confuſus, vt inde
Maneis elicerent animas reſponſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea, maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem,
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtque
Iam peritura modis. Hecaten vocat altera, ſæuam
Altera Tiſiphonem: ſerpenteis, atque videres
Infernas errare canes, lunamque rubentem,
Ne foret his teſtis, poſt magna latere ſepulcra.

Simon Magus pueri incorrupti & violenter necati animam adiuramentis ineffabilibus à ſe vocatam aſſiſtere ſibi, & per eam omne, quod iuberet, fieri iactabat. Nimirum familiaris illi erat diabolus, quem pueri animam eſſe prædicabat, vt diuinitatem ſuam mentiretur cautiùs. *Clement. lib. 2. Recognit.*

Appollonius Tyaneus veniens ad tumulum Achillis, obteſtatus eſt Achillis manes, vt ſibi antiquam ſuam imaginem demonſtrarent. Leuiter itaque tumulus intremuit. Mox iuuenis quidam apparuit, primò ſtatua cubitorum quinque, paulò poſt duodecim, pulcrior quàm dici poſſit. Interrogauit autem quædam friuola. Videns ergo adoleſcentem nimium laſciuientem, cognouit eum à dæmone occupatum eſſe. Compulit itaque dæmonem corpus eius relinquere. Quo diſcedente, in rei huius ſignum ſtatua quædam proxima cecidit. *Philoſtratus in vita Apollonij Tyanei.*

Refert Porphyrius, Plotinum aliquando magiſtrum ſuum, ab Iſidis Sacerdote Romæ inuitatum, pollicitúmque illi oſtenſurum proprium genium, quod & aliis facere ſolebat.

Itaque cùm veniſſet Plotinus, & illic peregiſſet conſueta ſacra, apparuiſſe genium: & continuò ſacerdotem exclamaſſe, Beatus es Plotine, qui pro dæmonio genium habeas Deum. *Cardan. de Rer. variet. lib. 16. cap. 93.*

Iambichus Philoſophus cum diſcipulis ſuis acceſſerat Gadara, thermas in Syria, ſecundas à Baiis in Romano Imperio obtinentes, quibus nullæ balneæ comparari poſſunt. Iſthic cùm lauaret, nata de balneis diſceptatione, renidens Iamblichus, iuſſit diſcipulos ſciſcitari ab indigenis, quibus iam olim nominibus donati fuiſſent duo è calidis fonticulis minores, ſed cæteris elegantiores venuſtioreſque. Illi negarunt ſe poſſe cauſam nominum reſcire, vni tamen Amori nomen eſſe, alteri Anterioti, Deo amãtium iniuriæ vindici. Confeſtim ipſe contacta manu aqua (ſedebat enim fortè in crepidine fontis, vbi repletur ac ſuperfunditur alueus) paucis admurmuratis verbulis, de fontis imo puſionem exciuit, candidum, commoda ſtatura, cappillitio in fuluum aurum tincto, dorſi cute nitida, qui totus lauanti aut loto aſſimilis erat. Attonitis rei nouitate comitibus, ad proximum fonticulum tranſiens, ibique eadem, quæ priùs, peragens, alterum Amorem euocauit, priori per omnia ſimilem, extra comas nigrantes huic magis, & rutilas, per collum ſparſas. Ambo puſiones circumfuſi arctis complexibus, Iamblicho velut naturali patri inhærebant. Quos ille in proprias ſuas ſedes eueſtigio reſtituit, lotuſque exceſſit. *Eunapius in eius vita.*

Baſilius Imp. maioris natu F. Conſtantini deſiderio ita tenebatur, vt poſt mortem omnino viuum cuperet videre. Monachus quidam Theodorus, cognomento Santabarinus, in metropoli Euchaitarum præpoſitus, ſe Regi filium monſtraturum viuentem inter frondoſa virgulta equo inſidentem promiſerat. Stultus pater ſpectrum amplexatus eſt, eidemque monacho deinceps tantum credidit, vt etiam filium Leonem, quem iam diademate ornauerat, ob ſuſpicionem carceri incluſerit. *Zonaras.*

Cùm Ioan. Teutonicus, eruditionis opinione ad Halberſtadenſem canonicatum euectus eſſet (ad quem alioqui non niſi nobiles & legitimo loco nati admittuntur) à collegis ob ignobilitatem ſpernebatur. Ille vt hunc cõtemptum à ſe amoliretur, conuiuio eos ſplendidiſſimo excepit, & captata occaſione, Vellentne ſinguli ſuos videre patres? interrogauit. Id cùm illi ſe vehementer cupere dicerent, arte magica vmbras exciuit deformes, coqui, ſtabularij, morionis, ruſtici perſonam geſtantes, quarum facies in paternis ædibus, aliquando ſe vidiſſe fatebantur conuiuæ. Ad extremum, ſuum quoque patrem exciuit, habitu canonici, aqualiculo pingui. Dimiſſis vmbris, Ecquis tandem patrem nobiliorem eſſe iudicarent, conuiuas interrogauit. Illi metu territi, pudore ſuffuſi, ſua quique domos repetiere, nec vltra Ioanni moleſti fuere. *Ioan. Agricola in prou. Germ. Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.*

CAPERE.

Fabulantur duos lares, Picum & Faunum, in mõtem Auentinum, cùm nondum comprehenſus muris eſſet, vel habitaretur, fontibus autem largis ſcateret, & lucos haberet opacos, commeare ſolitos: eoſque Numam Pompilium comprehendiſſe, cùm fontem, ex quo potare ſolebant, vino miſcuiſſet & melle. Captas in varias ſe vertiſſe formas, effigiem ſuam depoſuiſſe, nouaſque induiſſe & horrendas imagines. Verùm vbi ſe teneri valido nexu & inenodabili ſenſerunt, cùm alia multa præcinuiſſe futura, tum fulgurum procurationem, quæ cepis, crinibus & mænis peragitur, monſtraſſe. *Plut. in Numa.*

IMMITTERE.

Michaël Sicidites magus, Manuele Comneno imperante, in balneo lauans Conſtantinopoli, rixari cum quibuſdam cœpit, mox egreſſus eſt. Paulò poſt & ceteri anhelantes præ metu ac feſtinatione inuicem conculcantes procurrerunt, cùm ex canali calidæ aquæ viros pice nigriores exſiliiſſe dicerent, à quibus, nates ipſorum plantis pedum ferientibus, balneo exacti eſſent. *Nicetas lib. 4.*

PELLERE EX

Hominibus.

☞ *Vide Titulum, Dæmoniaci curati.*

Apollonius Tyaneus dicitur diabolos abegiſſe, ſeu potiùs diabolum illi paruiſſe, vt eum veluti antagoniſtam Chriſto Opt. Max. opponeret. Tot certè his præſtigiis diſcipulos adeptus eſt, vt Euſebius octo libros contra Philoſtratum Apollonij præconem coactus fuerit conſcribere. *Baro. lib. 1. Annal.*

Apud Leonem Africanum legimus, à Magis (quos Afri vocant Mohazimini) poſt ductos aliquot circulos & characteres in fronte dæmoniaci, interrogatumque dæmonem, dari mandatum ei, vt exeat, & ſtatim exire illum; quod item ſcribit Sprangerus de Germaniæ ſortilegis. Quo facto Satanas, qui nihil niſi corpus ante tenebat violenter, in tranquillam animæ poſſeſſionem mittitur.

Scribit in dialogo Cæſarius, Colonienſis cuiuſdam filiam ab incubo ſpiritu maligno agitatam, ex phreneſi laboraſſe: monitum autem patrem illius effeciſſe vt filia trans Rhenum deportata migraret. Sic diabolum à filia deceſſiſſe, verùm parentem adeò contudiſſe, vt poſt triduum vitam amitteret.

Locis certis.

Spartiatis cùm data dictio eſſet, vti placarent Pauſaniæ manes: accerſiti ex Italia Pſychagogi rebus diuinis perpetratis ſimulacrum ex delubro abſtraxêre. *Plutarchus de Tarda Dei vindicta.*

Porphyrius è balneo quodam dæmonem, ab indigenis Cauſathan nominatum, eiecit. *Eunapius.*

IN ALIAS FORMAS

conuertere,

HOMINES NEMPE

Seipſos.

Proteus Marinus Deus, Thetis ſimiliter Nereidum vna in varias ſeſe formas conuertendi facultatem habuere: in priſtina deprehenſi forma prædicebant futura.

Cùm Eriſichthon Æthon Theſſalus, omnia ſua bona ob aſſiduam famem diuinitus immiſſam deglutiſſet, Meſtra filia eius ſeſe tamdiu in varias formas vertebat, quamdiu à patre venderetur, vt eius fami ſuccurreret. Periclymenus Nelei & Polymelæ filius, ac frater Neſtoris id munus à Neptuno impetrauit, vt in omnia, quæ optaret, conuerti poſſet. Muſca factus, ab Hercule Pylum oppugnante occiſus eſt, prodente Pallade. *Natalis Comes Mythologia lib. 8. cap. 8.*

Medea, cùm Peliam Theſſalorum Regem ſuis dolis necatura eſſet in gratiam Iaſonis ueptis Peliæ, cuius ille patrem occiderat, formam ſuam mutauit, capillos canos fecit, & faciem corpuſque rugoſum, vt aſpicientibus anus videretur: mox in iuuenilem priorem ſpeciem reſtituit, vt ita fidem faceret artis potentiæ. *Diod. lib. 4. cap. 3.*

De Mœri venefico *Virgilius in Bucolis* ſic ait:

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe imis animas excire ſepulcris,
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Pythagoras

Pythagoras aliquando in theatro ſedens, vt Ariſtoteles
A refert, ſurrexit, & ſeſſoribus demonſtrauit femur ſuum au-
reum. *Apoll. in mirab. hiſt.*

Mela & Herod. lib. 4. de Neuris Scythiæ Europeæ gente
ſcribunt, ſtatum ſingulis tempus eſſe, quo ſi velint in lupos,
iterumque in eos, qui fuêre, mutentur.

Caianus ſiue Baianus filius Simeonis, qui Bulgaribus do-
minabatur, in arte magica adeò valebat, vt quoties vellet, lu-
pus, vel quælibet fera fieri videretur. *Sig. in Chron. circa ann.*
970.

Frotho III. Danorum Rex, victoriis clariſs. in Iutia tan-
quam in capite Regni ſui, magni ponderis auream armillam
triuiis affligi curauit, indictæ à ſe probitatis, experimentum tam
inſignis prædæ documento daturus. Cuius irritamentum
quanquam improbas laceſſeret mentes, ac ſiniſtra ſolitaret
ingenia, ſuperabat tamen indubitatus periculi metus. Maga
quædam filium petendæ furtim prædæ cupiditate ſolicitauit,
impunitatem promittens, quòd Frotho fato proximus eſſet.
Rex contumelia ea laceſſitus, ad diripiendos matronæ pena-
tes contendit, præmiſſis, qui eam cum liberis comprehenſam
B adducerent. Quod præſciens femina, in equum ſe conuertit:
mox verò accedente Frothone, maritimæ bouis ſpecie aſſum
ta, paſtum in litore vagabunda petere videbatur: filios quo
que in vitulos conuertit. Cuius monſtri admiratione Rex ca
ptus, circuiri ipſos, reditúmque eis ad vndas negari iubet: de-
nique vehiculo, quo ob ſenium vtebatur, egreſſus, humi con
ſedit. At mater, prætento cornu Regem adorta, alterum eius
latus confodit, quo vulnere exanimatus eſt. Milites iaculis
portenta configunt, iiſque interemptis, animaduertunt hu
mana cadauera ferinis capitibus prædita eſſe. *Saxo lib.* 5. *&*
Cranzius lib. 1. *Dania, cap.* 32.

In Pruſia & Liuonia & Lituania veneficorum maximus eſt
numerus, qui feſto Natiuitatis Chriſti ſub noctem depoſita
in certo loco hominis forma, lupi aſſumunt faciem, & in
ſyluis ruſticorum ædes aggrediuntur, expugnant, cereuiſiæ
dolia ebibunt, pecora iugulant. Locum illum deinceps incolæ
diuinum arbitrantur, tali diuinationis genere, vt ſi alicui in eo
quid aduerſi contigerit, & is veluti vehiculum obuertatur, at-
que nimbus iniiciatur, perſuaſum habent, eum illo anno mo-
C riturum: quemadmodum id à multis temporibus per expe-
rientiam explorarunt. Intra Lituaniam, Samogetiam, ac Cu
roniam eſt paries quidam, ex quodam caſtello diruto reliquus
Ad hunc certo anni tempore aliquot millia luporum conue-
niunt, ac vniuſcuiuſque agilitatem in ſaltando explorant: qui
hunc parietem tranſilire nequiuerint, vti pinguioribus ferè
euenit, flagellis ab eorum præfectis cæduntur. Denique con
ſtanter aſſeritur, inter hanc multitudinem etiam magnates,
atque ex prima nobilitate viros verſari. Illuſtrat idipſum ex
emplis *Olaus lib.* 18. *cap.* 45. *& ſeq.* aſſerens Ducem Pruſſiæ,
tali veneficio parum fidei adhibentem, quendam huius male-
ficij peritum coëgiſſe, vt in lupum ſe transformaret, eúmque
mox igni exuſſiſſe.

In Liuonia quotannis ſub finem Decembris Magi omnes
citantur, vt loco certo compareant: ſi ceſſant, à diabolo icti-
bus ferreæ virgæ ita tractantur, vt vibices extent. Præire
ducem aiunt, myriades ſequi tranantes fluuium: eóque traie-
cto mutari in lupos, in homines & in pecora inuolare, & in
numerabilia damna inferre: poſt dies duodecim eodem fluuio
D remeare, & humanam formam recipere. Hanc acroa-
ſin ex mercatoribus G Peucerus tradit. Confirmat idem Lan
guedas Burgundus, *Bod. lib.* 6. *Dæmon. cap.* 6.

Alios.

Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Pro-
pontidis, Io. Inachi fl. vel Neptuni & Iſmenes Aſopi filiam,
non modò non fuiſſe perfunctam Iunonis ſacerdotio, vt non-
nulli putarunt, ſed etiam fuiſſe ſcortum, quæ veneficiis Iouem
in amorem irretire niteretur, vt eſt etiam apud enarrationem
Theocriti. Ad quam rem Iyngis, Echus ſiue Suadelæ & Panos
filiæ opera vſa fuit. Re cognita, Inynx in auē ſui nominis à Iu-
none fuit conuerſa, vtilem veneficiis, quam ob caudæ aſſiduū
motum vocant Latini motacillam. Hanc veneficæ mulieres
cereæ rotæ annexam ſuper carbonibus cum quibuſdā execra-
tionibus torrent & comburunt. Fabulantur hanc datam fuiſſe
Iaſoni à Venere, quo tempore nauigauit in Colchos, vt Me-
deam in amorem ſui alliceret. *Nat. Com. lib.* 8. *cap.* 16.

Iuno aduerſus Venerem zelotypia capta, illius vterum per
dolum contrectauit, fecitque, vt deformem puerum pareret,
qui ingens haberet pudendum, quem nominauit Priapum, vt
ait *Poſſidonius in libro de Heroibus & dæmonibus.* E

Amphitrite Scyllam, Phorci & Hecates filiam, quòd cum
Neptuno rem habuiſſet, pharmaco iniecto in fontem, in quo
ſe lauare conſueuerat, in furorem egit, vt ſeſe in mare præ-
cipitaret, & in monſtrum marinum conuerteretur. *Nat.*
Comes Mythol. lib. 8. *cap.* 12.

Seruius indicat, Scyllam Phorci & Crateidis nymphæ fi-
liam fuiſſe. Hanc cū amaret Glaucus, Circe, quæ illius amore
tenebatur, fontem in quo lauare conſueuerat, magicis vene-
nis infecit In quem cùm illa deſcendiſſet, pubetenus in varias
mutata eſt formas. Horrens inde ſemetipſam, ſeſe in mare præ-
cipitem dedit, ac fabulæ præbuit argumentum. Saluſtius putat
eſſe ſaxum in mari prominens, quod procul viſentibus mulie-
brem formam exhibeat, in quod illiſi fluctus, quoniam &
luporum eiulatum & canum latratum videntur imitari, fin-
xerunt illam à pube huiuſmodi feris ſuccinctam eſſe.

Circe, Solis & Perſæ Nymphæ filia, poëtarum fabulis di-
cta eſt commutaſſe ſocios Vlyſſis in porcos. Habitauit autem
non procul à Caieta, Campaniæ vrbe. De cuius præſtigiis F
ſic ſcribit *Boëthius*:

Vela Naritij Ducis,
Et vagas pelago rates
Eurus appulit inſulæ.
Pulchra quæ reſidens Dea
Solis edita ſemine
Miſcet hoſpitibus nouis,
Tacta carmine pocula.
Quos vt in varios modos
Vertit herbipotens manus
Hunc apri facies tegit.
Ille Marmaricus leo
Dente creſcit, & vnguibus:
Hic lupis ſuperadditus,
Flere dum parat vlulat:
Ille, tigris vt Indica,
Tecta mitis obambulat.

Medea Æſonem patrem Iaſonis iam ſenio confectum, ſuis
artibus reduxit ad iuuentutem.

In S Clementis hiſtoria legimus per Simonem magum ef-
fectum eſſe, vt Fauſtinianum amicorum nullus agnoſceret.

Vincent. in Speculo lib. 3. *cap.* 109. ſcribit, duas in Germa-
nia cauponas fuiſſe Sagas, quæ hoſpites ſolebant in beſtias
vertere. Cùm itaque hiſtrionicum adoleſcentum in aſinum
conuertiſſent, qui (vt erat rationis compos) voluptates mil-
le viatoribus exhibebat hunc magno fuiſſe à vicino emptum:
illas tamen dixiſſe, ſe non præſtituras: nam eum, ſi flumen
accederet, amiſſum iri. Aſinum itaque die quodam elapſum, G
in lacum proximum abiiſſe, & ſimul humanam formam re-
cepiſſe. Id Petrus Damianus, vir ſua ætate inter primos nu-
merandus, cùm rem ſciſcitatus eſſet diligentiſſimè ex hero,
ex aſino, ex mulieribus Sagis, & iis, qui aſinum elapſum ac
reſtitutum viderant, Leoni VII. Papæ narrauit: & poſtquam
diu in vtrámque partem coram Papa fuit diſputatum, hoc tan-
dem poſſe fieri, fuit deciſum. Atque hoc quidem pacto con-
firmari poſſet illud, quod apud Lucianum & Apuleium licèt
atheos homines in aſinos verſos legimus, qui hoc ſibi aiunt
à Lariſſæis mulieribus Sagis accidiſſe, quas ideo inuiſerant,
vt cognoſcerent, an hoc verum eſſet. *Bod.*

Italæ quædam mulieres, oblatis cibis quibuſdam huma-
nas mentes ita perſtringebant, vt illis ea, quæ non erant, eſſe
viderentur. Hoc à Præſtantio ſe audiuiſſe, *D. Auguſt. lib.* 18.
de Ciuit. Dei, cap. 17. ſcriptum reliquit. Narraſſe enim Præ-
ſtantium dicit, ipſius patrem huiuſmodi maleficis cibis per
has mulieres fortè correptum, ſtatim graui ſomno indor-
miſſe: ac poſt multos dies, quorum ſpacio expergiſci nullis
remediis vnquam potuerat, narraſſe ſe per id tempus equi ha- H
buiſſe ſpeciem, ac ſemper frumenta tuliſſe, addebat etiam
portandi tempus, locúmque, & quomodo tuliſſet. Quarum
rerum cùm poſtea veritas inquireretur, aiebat inuentum eſſe,
quòd equus, eius ſpeciei, qua Præſtantij pater dixerat, eo tem-
pore, eo loco, frumenta iis tulerat, quibus ille dicebat. Idem in
Puella Ægyptia oſtenſum fuit, cùm parentes in equam mu-
tatam, ad V. Hilarionem duxiſſent, quam. is breui in priſti-
nam humanam ſpeciem reſtituit. *Fulg. lib* 8. *cap.* 11.

Legimus apud Gulielmum Tyri Archiepiſcopum, iuuenem
Anglum militem in Cypro fuiſſe à Saga transformatum in
aſinum: qui cum in nauem ad ſocios volens remeare, fuſtibus
abactus eſſet, ad Magam rediit: itaque illam eo vſam eſſe, do-
nec aſinus in Eccleſia viſus eſt in genua procidere, eáque fa-
cere, quæ ab animante bruto nequeunt fieri: tum Magam,
quæ agebat ipſum, ex ſuſpicione ad iudices raptam, eum
triennio elapſo reſtituiſſe, & morte affectam eſſe. Sed & de
Ammonio Philoſopho Peripatetico Origenis præceptore le-
gimus, aſinum lectioni eius interfuiſſe. *Bod.*

INANIMATA.

A Triſcalanus Cenomanus Comes artificio ſuo, quod coram Rege Gallorum Carolo IX. exercuit, animum Regis, quem ſibi conciliare ſtudebat, perculit: nam orbes torquis aurei procul in manum ſuam colligere videbatur, etſi ille integer manſit. Rex territus ſtatim eum exire, & ſupplicium de eo ſumi iuſſit. *Bod. lib. 3. Dam. c. 3.*

Idem de Curione quodam præſentibus parochis dixit, Videte iſtum hypocritam, qui fingens ſe breuiarium ferre, fert chartas luſorias. Tum Curio volens oſtendere, quid ferret, viſus eſt ſibi habere chartas luſorias, adeóque rubore ſuffuſus breuiarium abiecit. Superuenientes verò paulò pòſt alij, librum ipſum ea quam habebat ſpecie repererũt. Nempe multis in rebus Satanas illudere, non tamen ſingulorum oculos perſtringere poteſt. *Idem.*

Peruerſiſſimus Quidam præſtigiator, de quo in oppidulo Bebber, tria millia paſſuum Colonia diſtante, ſub Comite Vuarnero à Riffeſcheid ſupplicium ſumptum eſt, inſolitis aëra ſudum fulminibus ciere, tonitru, grandinem, & tempeſtates inſperatò excitare, homines detrimento graui afficere, fruges excantare, ſegetem aliò transferre, maribus virile robur

B adimere, etiam ſe ex homine in lupum, cingulo, quod remunerationis loco, abiurata Chriſto fide, à Dæmone acceperat, cinctus, toties, quoties voluit conuertere potuit. In qua ſua metamorphoſi ſeu Licanthropia tredecim homines laniauit, & deuorauit.

INVISIBILEM REDDERE

Semetipſum.

☞ *Conſule Tit. eorum qui Diſparuere. Illic Effectus in Corpore, hic Efficiens cauſa conſideratur.*

Res alias.

Apollonius Tyaneus Magus, cùm in Tigillini manu libellus eſſet, in quo ipſius accuſatio continebatur, prodigioſè effecit, vt apertus liber nulla in parte ſcriptus inueniretur. *Philoſtratus.*

Michaël Sicidites itidem Magus, imperante Manuele Comneno, earum rerum conſpectum eripiebat, quas oculi intuebantur. *Nicetas lib. 4.*

INFESTARE VIAS.

Prope Elten pagum, milliare medium ab Embrica, in ducatu Cliuenſi diſſitum, circa viam regiam ante annos circiter

C quadraginta duos dæmonium viatores miris variiſque exercebat modis, cædens, vel ab equis deiiciens, ſeu vehicula ſubuertens: nec aliud vnquam videbatur, quam manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec ſatis hoc dæmonij ludibrium exercitiúmque dignoſcentes, ad Lamiæ maleficium retulerunt id facinus. Quare manus mulieri Sibyllæ Duiſcops nomine, ſeruitutis iure Comitis Montenſi mancipatæ iniicitur: eáque tandem exuſta, deſiit vexatio. *Vierus.*

CONVIVIA INSTRVERE.

Brachmanes conuiuia vaſis epuliſque apparatiſſima ſtruere, Apollonius Tyaneus affirmauit, cùm tamen, qui apparando conuiuio, ferendis mutandiſque ferculis miniſtrarent, nulli conſpicerentur. *Philoſtratus.*

Fertur Numa aliquando frequentes ciues inuitaſſe ad epulum, ſordidaque vaſa & cœnam planè frugalem plebeiamque appoſuiſſe. Cœpta Cœna intuliſſe ſermonem, deam ſibi familiarem adeſſe, ac repente domum oſtendiſſe poculis inſtructiſſimam precioſiſſimis, menſáſque epulis variis, atque apparatu

D magnifico affluentes. *Plut. in Numa.*

Tradunt Paſetem quendam, præſtigiarum & magiæ peritia primum nomen meruiſſe. Is incantamentis quibuſdam efficiebat, vt repentè conuiuium omnibus inſtructum partibus adeſſe videretur: rurſum vbi libuiſſet, omnia protinus euaneſcebant. Emebat autem frequenter, preciúmque rei numerabat, verùm mox nummus non apud venditorem, ſed apud Paſetem reperiebatur. Huiuſmodi fermè tradit Suidas. Inde Prouerbium Paſetis ſemiobolus, de re noua ſtupendáque, & præſtigiis ſimillima. *Eraſ. in Adag.*

Gulielmus Neubergenſis lib. 1. c. 19. mira de Eonis hæreſiarchæ, qui è Britannia in Gallias venerat, ann. 1148. præſtigiis narrat, quod in hominum oculos faſcinarit, vt magnam videretur hominum multitudinem penes ſe habere, & regiis deliciis ciborum, & apparatus ſplendidiſſimi abundare. Sic dementati homines cum magno numero comitabantur, & venerabantur.

Viuunt adhuc memoria noſtra plurimi, qui Comitem quendam Aſpremontenſem norunt, omnes domum ad ſe venientes E tractare magnificè excipeпéque ſolitum, adeò vt exquiſiti cibi, officia, omniúmque rerum copia omnibus eò diuertentibus ſatisfacerent: ſed homines illos & equos, cùm primùm inde exiſſent, famem & ſitim maximam percepiſſe. Idque ex multis adhuc ſuperſtitibus ſe audiuiſſe ſcribit. *Bodinus lib. 2. c. 4. Damon.*

MOVERE CORPVS. TVM

PROPRIVM. SIVE

In Aëre. Puta,

Eleuando, Aſcendendo.

Iamblichus Syrus Philoſophus, inter fundendum preces ab humo pluſquam decem cubitis ſublimis attollebatur, corpus & veſtimentum in aureolum colorem migrabat. Finitis precibus, in priſtinam redibat ſpeciem, & ad terram deſcendebat. *Eunapius in eius vita.* Magicæ nimirum contemplationis hæc erant ludibria.

Ædeſio, Cryſanthij Philoſophi Sardiani F. corpus in motu ita fuit agile, vt fidem omnem ſuperaret, planéque iuxta poëtas in ſublime raptum efferretur. *Eunapius in Chryſanthio.* F

Magdalena Crucia Hiſpana monacha, per tres cubitos & ampliùs in ſublime, Satanæ, cui ſe dediderat, præſtigiis ſæpe in conſpectu populi efferebatur. *Caſſiodorus Renius.*

Vierus in Germania viſum tradit fuiſſe Hominem, qui cælum verſus aſcendebat, & trahebat poſt ſe vxorem atque ancillam, hærentes pedibus, hanc heræ, illam viri, cum maxima populi admiratione. *Bodinus in confut. opinion. Vieri.*

Volando.

B. Thomas Aquinas, Durandus Heruæus, Bonauentura Tarantaſius, & Geraldus Odetus, qui in *ſecundum librum diſtinct.* 8. *Magiſtri ſententiarum* quæſtionem hanc explicarunt, omnino confirmant, Corpora à diabolis naturali potentia de loco in locum tranſportari.

Medea Corintho fugiens, à draconibus in aërem ſublenata, Athenas deuolauit, nupſit Ægæo: eius filium Theſeum potauit Cerberi ſpuma: cuius inſidias fugere compulſa, in Syriam venit, & regias denuò conſecuta eſt nuptias. Medus filius ex Ægæo ſuſceptus, Medis imperauit. *Diodorus libro 4. capite 3.*

Pythagoras Crotone & Metaponti, eadem die atque hora aliquando viſus eſt. *Apollonius in Mirab. hiſt.* G

Apud Philoſtratum legimus, Apollonium Tyaneum à Nili fontibus in Æthiopia fuiſſe breui ſpacio Romam exportatum, id eſt (vt rectà contendas) in bis milleſimum quingenteſimum milliare: item Roma Corinthum, Smyrnáque Epheſum. Romæ cùm in palatio publicè cuſtodiretur, apud Domitianum accuſatus, ab eius conſpectu euanuit: ac Puteolis eo die inuentus eſt, quo comitem ſuum præmiſerat, atque vt illic ſe exſpectaret, mandarat.

Quum coram Mathia Coruino Vngariæ Rege Viennæ, in artis magicæ diſputationem quidam incidiſſent, Mathiam dixiſſe ferunt, in captiuitate ſua matrem de ſe ita fuiſſe ſollicitam, vt Curſorem inuenerit, qui ſex horarum ſpacio ex Vngaria Pragam ad ſe profectus fuerit, totidemque redierit, literaſque & reſponſa retulerit. *Bonfin. lib. 9. Dec. 3.*

Apud Paulum Grillandum Iurecoſſ. Italum, qui de multarum maleficarum factis cognouit, legimus anno M. D. XXVI. non procul à Roma ruſticum extitiſſe, qui poſtquam nudam vxorem ſuam ſe inungentem vidiſſet noctu, ſublatamque oculis domi non inueniſſet, eam poſtridie arrepto baculo non deſtitit percutere, donec rem fateretur: ſed veniam ea lege de- H dit, vt ſe quoque in cœtum illum vxor deduceret. Ea poſtridie virum vnguento ſuo curauit oblini, & vterque inſidentes hircis prouenerunt in cœtum velociſſimè. Virum autem vxor præmonuerat, à nomine Dei planè abſtinendum eſſe, niſi per ludibrium blaſphemiamve diceretur. Igitur in cœtu verſantem mulier ſeorſim aliquantiſper iuſſit conſiſtere, vt fabulam totam cerneret, donec ipſa principem ſalutauiſſet magnificè ornatum, maximaque virorum & mulierum corona cinctum, honorem illi clientelarem exhibentium. Eo facto, ſalutationem inſtitutam in orbem vidit, ore extrorſum obuerſo, ita vt non viderent alter faciem alterius, fortè eo conſilio, ne ſe mutuò poſſint commodè obſeruare atque agnoſcere, quos illi indicent, ſi ad iudicium manus peruenerint. Quod etiam Triſcalanus Magus Carolo IX. Regi, ſpe data veniæ, vt ſocios indicaret, expoſuit.) Poſt ſalutationem inſtratæ fuerunt

runt menſæ, cibi appoſiti. Mulier tum admonuit virum, vt Principem ſalutaret:deinde, vt cum aliis accubuit menſæ,videns cibos inſalſos eſſe,& in menſis deſiderari ſalem,clamauit continenter,donec ſal(vt videbatur)allatus eſſet. Quem antequam guſtauiſſet dixit: Hor laudato ſia D.o, pur è venuto queſto ſale, Iam laudetur Deus,cùm ſal allatus ſit. Eo dicto euanuerunt ſtatim ab oculis omnia,homines, cibaria,menſæ: ipſe ſolus remanſit nudus,neſciens vbi locorum eſſet:cumque illuxiſſet, à paſtoribus cognouit ſe in Comitatu Beneuentano eſſe.Hæc ſub nocte geſta ad centeſimum milliare ab vrbe Roma: vnde proficiſcens ille, panem & amictum coactus eſt mendicare,& octauo demùm die peruenit domum, vxoremque accuſauit cum ſociis.

Idem auctor eſt Anno M.D.XXXV.adoleſcentulam in Spoletano Ducatu tredecim annos natam à Vetula quadam in Magorum cœtum ſic perductam eſſe, miratamque conuentum adeò numeroſum dixiſſe,Dio benedetto, che coſa è queſta?Deus benedicte,quid hoc rei eſt;Simul atque pronunciaſſet iſta, euanuiſſe omnia: miſeram diluculo à quodam ruſtico inuentam ei rem totam enarraſſe: eum deinde ad ſuos puellam remiſiſſe, & Magam ab ipſa accuſatam igne ſublatam fuiſſe. *Bodin.*

In libro tertio Antonij de Turquameda Hiſpani legimus, voluiſſe Magum quendam ſocio ſuo perſuadere, fore ipſum beatiſſimum omnium,ſi crederet ſibi.& Magorum conuentus adiret. Vt autem cenſenſit ſocius, Magum de nocte poſt aliquot voculas manum ſocij prehendiſſe, & vtrumque elatum in aëra procul fuiſſe in cœtum tranſuectos,in quo viri & mulieres innumeri circumſtabant thronum,cui maximus inſidebat hircus: ad huius podicem oſculandum omnes acceſſiſſe. Nouitium cùm videret iſtud,ſocio dixiſſe,inclamaſſe repentè Deum, voce quàm maxima:tunc irrumpente turbine procellaque vehementiſſima, diſparuiſſe omnia, illum ſolum ſubſtitiſſe & triennium totum conſumpſiſſe, antequam in agrum ſuum reuerteretur. *Idem.*

Vir quidam tenuis cùm Vxorem interdum, bonam noctis partem emanere animaduerteret,prætexentem ſe aut ad exonerandum aluum egredi, aut ad lauandum cum vicina,& necem interminatus eſt, niſi locum quò proficiſcebatur indicaret. Illa rem vt erat confeſſa eſt.Atque vt explores & videas hæc ita ſe habere(inquit)ſi volueris,eodem venies. Tradidit ergo illa ei vnguentum,& pronunciatis aliquot vocibus,diabolus eos Lochiis in arenarias Burdegalenſes,quæ à Lochiis minimùm quindecim dierum abſunt)exportauit.Videns itaqꝫ vir ſe in Magorum,& diabolorum (humana ſpecie, aſpectus tamen horrifici) frequentia verſari, dicere cœpit. Deus mi, Vbinam ſumus?Hoc dicto,repentè cœtus diſparuit.Ille nudus reuerſus Lochias ad Quæſtorem rerum capitalium contendit rectà,& fœminam accuſauit.*Idem.*

Lugduni ante paucos annos Mulier nobilis ſurrexit de nocte, accendit lucem, arrepta pyxide inunxit ſeſe,& poſt voces aliquot elata eſt. Hos ritus fieri obſeruans mœchus, qui cum ea cubauerat, lucernam capit, perueſtigat vndique:& ea non inuenta,cùm ſolam vnguenti pyxidem reperiſſet, curioſo animo exploraturus,quid vnguentum poſſet,fecit prout fieri animaduerterat. Ita ſtatim elatus,comperit ſe cum Magorum cætu eſſe in agro Lotharingiæ: conſternatus cùm primùm Dei opem imploraſſet, euanuit totus cœtus. Ille verò ſolus atque nudus Lugdunum reuerſus,maleficam accuſauit: quæ confeſſa rem totam igne periit. *Idem.*

Nobilis Quidam,vir non ita pridem Melodoni & molitoris verbis & ſua ipſius curioſitate adductus, cœtum maleficorum adiit. Sed quoniam perhorreſcebat metu, quamuis non inuocaret Deum, Diabolus maxima voce inclamauit: Quiſnam hic meruit? Volente igitur nobili viro diſcedere, ex oculis euanuit cœtus omnis. *Idem.*

In Mari.

Oddonem, Danicum piratam, tradit *Olaus in Hiſt. Septentrionalium*,abſque carina altum pererraſſe mare,& hoſtilia ſæpè nauigia concitatis carmine procellis euertiſſe:ac poſtremò peritiore hoſte circumuentum, gurgite ſubmerſum fuiſſe, qui marinos vortices præſtigioſis carminibus olim calcare conſueuerat.

Ollerus magus, in Suecia (ad trajicienda maria) oſſe, quod diris carminibus conſecrauiſſet, nauigij loco vtebatur. *Saxo lib.3.*

Othinus magus,Hadingum Daniæ Regem magicis præſtigiis turpiter illuſum, atque longiùs familiaribus auulſum:tum equo per vaſta maris ſpacia ad propria reduxit. Hadingus ter amiculi eius rimas ſub quo trepidus deliteſcebat,animaduertit equinis freta patere veſtigiis.*Olaus lib.3.c.9.*

In Equo.

Ægyptius quidam præſtigiator Conſtantinopoli ſub Andronico Seniore equo inſidens, ad curſum illum extimulabat, eoque currente nunc erectus in ſella ſtabat,nunc in equi iuba in fronte, nunc in clunibus, pedibus ſemper dextrè implexis, & velut auis in morem volitans. Nunc ex quo currente deſcẽdens, eiuſque cauda prehenſa inſiliens, rurſus in ſella ſedens conſpiciebatur: & inde rurſus ex altera ſellæ parte ſe dimittens, & circum equi ventrem ſe circumagens, facilè ex altera parte aſcendebat,ac rurſus in eo vehebatur.Quibus rebus cùm occuparetur, ne id quidem negligebat, vt equum flagello ad curſum incitaret. *Gregoras lib.*8.

In Præcipitiis Funis.

Andronici ſenioris Imp. & Andronici eius nepotis tempore, Præſtigiatores quidam Ægypto Byzantium venerunt, artem ſuam oſtentantes. Nauis onerariæ malos binos vel ternos funibus hinc inde in ſolo quopiam firmabant, ne in alteram partem inclinarent. Deinde funem alium ex vnius mali cacumine in alterius cacumen extendebant: prætereaque,alium funem à ſolo ad cacumen circumplicantes,gradus aliquot, quibus aſcenderet,t,faciebant:per quos vnus ex eis cùm euaſiſſet, nudo cacumini mali inſiſtebat, nunc alterum pedem, nunc ambos verſus cœlum extendens, caput verò deorſum verſus mali cacumen inclinans:pòſt ſubito ſaltu facto, vnáque manu fune fortiter comprehenſo,inde pendebat,& ita ſæpè ſeſe rotabat & circumagebat, ſurſum,verſus cœlum,& infrà verſus terram paulo momento & continenter trochi in morem.Deinde inflexo crure,manus vice fune prehenſo,ſupinus dependebat,atque in eo rurſus eodem modo ſe circumagebat & rotabat.Mox erectus in medio fune ſtans,arrepto arcu & ſagittis, ad ſcopum eminus poſitum collineabat, adeo ſolerter, vt qui humi conſiſteret, meliùs non poſſet. Deinde clauſis oculis, accepto in humeros puero, in ſublimi fune ambulabat, ab altero fune ad alterum. *Gregoras lib.*8.

Card.Com.de Subtilitate,tit.de Mirabilib. circulatorum quorundam agilitatem,ſimul atque robur,explicat. Vir,inquit,& audax & exercitatus, ſuper funem diſtentum admodum nudis pedibus inambulat, dextra leuáque pondus decem aut quindecim, vel etiam 20. librarum plumbeum continet, cùm ad dextram inclinatur, intentus operi (ob hoc audaciſſimum eſſe oportet) ſiniſtram intendit,ac extendit, remittit ac contrahit dextram: ita antequam vi dextra præponderet ſiniſtræ, pondera æquat, & corpus reducit ad æquilibrium, inde ſenſim & pondera & brachia priſtino ſtatui reſtituit.

Quidam Puer ſphæris ligneis pedibus ſuppoſitis,aliquando etiam ſacco incluſus totus præter brachia, ſuper funem inter cacumina turrium extenſum, maximo noſtro pro illius vita metu, ambulabat. Alius etiam deſcendebat ab imo ſolo ad turrim, quod difficilius eſt, cum tenes in hac exercitatione multùm laborent. Idem ſe à turri abſque ponderibus pronus per funem vſque ad ſolum extentis manibus demittebat:nam robur adeò manibus & brachiis conſtans erat ac firmum, vt illis ponderum vice vteretur. Idem, quod miſerrimum eſt,funilo ſatis tenui pede ſe ſuſpendebat è fune, vbi proximus maximę turri erat:infame ſpectaculum,atque horrendum.Robore inde renum & dorſi manibus vinculum apprehendebat,atque ita funi denuò ſe reſtituebat. Fingebant ambo ſe cadere præcipites, ſumma verò pedis hærebant funi capite prono. Quantum pedis ſummitati illius roboris ineſſe neceſſarium fuerit, intelligi poteſt; nam ſola curuatura digitorum, atque ea in ſylueſtrem partem, ſuſtinebatur. Puer etiam præcipitem ſe dabat cum ſphæris,alteraque earum fune inter pedis plantam & ſphæram hærente, neſcio prorſus qua ratione, ne ob rotunditatem dilaberetur, pendebat.

Supra fidem omnem atque expectationem ars fuit atque audacia duorum Turcarum circulatorum. Duo erant iuuenes, corpore haud magno,ſed tereti:quiſque illorũ primùm aſſumpto homine in humeros per funem ad dimidium recti anguli accliuem aſcendebat,etiam abſque ponderũ auxilio. Inde adiectis gladiis trium fermè palmorum longitudinis, præacutis, aciéque nouaculo, pedum malleolis rurſus cum homine eodem aſcendebat, adeò diſtentis pedibus, vt nec in plana ter-

ræ ſuperficie facilè fuerit ſic ambulare. Inde funi ſuperpoſita tabula, pedibus verò ſuppoſitis ſublicijs, quas Mediolanenſes vocant Scancias, ſuper tabulam ſic poſitam ambulabat, cùm tabula ipſa per ſe ne vel momento funi ſuperſtare poſſet. Deinde quinq; teretia ligna ferreo filo craſſiore transfixa, ob idq; cohærētia, ſed ita vt nullum alteri poſſet rectè inſiſtere, vtrinque ſupponebat pedibus, cum quibus ſuper funem ambulabat, cùm nemo ſic per planum ſolum poſſit ambulare, imò ne ſtare queat, hinc inde rotundis lignis, quæ craſſiora brachio non eſſent, dilabentibus. Poſtmodum ſuppoſitis patellis æneis abſque vinculo, quas pedum extentione retinere cogebatur, ſuper fune ibat. Pòſt in caldario (ſic enim Itali vas æneum vocant magnum) ſedens ſtabat, caldarium ſupra funem pendulum, horribile dictu. Quod verò proximum miraculo fuit, haſtam cum ponderibus vaſi ſubduxit, vt caldarium in aëre pendere videretur. Nam haſtam retrò inter vas & funem poſitam antè reduxit. Saltabat ad rhythmum ſuper fune, pulſante tympano, & modò ſe præcipitem ex illa dabat hærens ſolo calce (his oculis vidi) modò tarſo ac cymba pedis. Stupeat neceſſe eſt, qui videat alterum eorum diſtento tenuiori funi, vt qui pollicem non excederet craſſitudine, inſiſtere, ac immota tota ſuperiore parte, inferiorem tanto impetu cum fune agitare, vt hinc inde palmis pluſquam duodecim celerrimè ac quaſi iaculi iactu moueatur. Quod verò minus prodigioſum fuit, ſed ſupra fidem tamen omnem humanæ potentiæ eſt, quod cùm è campo Iouis arcis ad turrim, quæ altiſſima eſt, aſcendiſſet cum ponderibus, inde è ſumma turri aſcendit ad trabem per funem, quæ à plano plus tribus partibus è quatuor recti anguli (adeò erecta erat) diſtabat. Maiore quoque miraculo deſcendit, quàm aſcendiſſet, pronus ſcilicet, tanquam ruiturus in caput. Animaduerſum eſt, pollice pedis, vtriuſque, dum funem continet, aduerſus alios digitos tanquam forcipe ferrea, tantam vim ſubſtinuiſſe Neque aliter fieri potuit: vt vel aſcenderet tam erecto fune vel deſcendens non rueret præceps. Voluit dum hæc ageret hominem ſecum humeris ſuſtollere, magno pretio etiam addito. Sed tam temerarij propoſiti ſocium non inuenit.

Mexicani iaculatores primùm pedibus ea agunt, quæ alij vix manibus facere ſolent, haſtilu lia exercent, iactant, recipiuntq; quæ in ſublime iactauerint: alij pedibus ſuperſtant humeris alienis, ita vt ſecundo tertius inſiſtat. Facilè eſt aſcendere, ſi primùm tertius ſecundo genibus inſiſtat, & eodem modo ſecundus primo, pòſt ſinguli ſe erigant. Quæ autem ſupremus agit iactando ludendoque, fidem quaſi excedere videntur robore hæc fiunt, quod contentione conſtat, tum exercitatione, atque agilitate, *Card. de Rerum var. l.* 12. *c.* 61.

ALIENVM.

Ægyptius quidam præſtigiator Conſtantinopoli claua cubiti magnitudine capiti impoſita, in eaque vaſe humore pleno collocato, ita circuibat. vt vas diu non agitaretur. Alius & ipſe longam haſtam in capite ſuo ſtatuebat, tribus orygis non breuiorem, funè infernè verſus apicem circumplicato, graduum inſtar: quos puer manibus & pedibus aſcendebat paulum alternantibus vſque ad haſtæ cacumen, & rurſus inde deſcendebat: at qui haſtam in capite gerebat, continenter obambulabat. Alius vitreum globum in altum iactabat, & relabentem nunc extremo manus vngue capiebat, nunc poſteriore cubiti parte, nunc aliter atque aliter. *Gregoras lib.* 8.

Philumena puella fatidica, cuius contubernio Apelles hæreticus, aut (vt alij volunt) Seuerus vſus eſt, miracula quoque fecit: inter quæ illud præcipuum eſt, quòd in anguſtiſſimi oris ampullam vitream panem grandem immitteret, eumque extremis digitulis leuaret illæſum, eoque ſolo, quaſi diuinitùs dato cibo, ſe contentam eſſe diceret. *Teſtis eſt Auguſtinus.*

Ferrandum Turcam ſæpe vidimus vaſa tria figulina rotunda & parum caua, medio munita orbiculo ex orichalco cauo, ad capitis claui magnitudinem, ſerico circum orbiculum ne diffluerent munita, trifido ligno excipere, adeoque celeriter manu penè immota in diuerſas partes circumagere, vt viſum effugerent. *Card. de Subtilitate lib de Mirabilib.*

VVLNERA PRÆCAVERE.

Magicum induſium, Neceſſitatis nuncupatum, Germanis *Nothemd*, à veteribus qui ſuperſtitionibus his ſe dedicabant, celebratum, quo induebantur, vt in bellis à quocunque telorum vel ſphærularum bombardicarum ictu & armorum iniurijs liberi perdurarent, & quoduis aliud corporis incommodum declinarent ſecuri. Eo quoque abuſæ ſunt parturientes, vt citiùs totiúſque fœtum deponerent. Hinc nomen ſortitum eſt, quòd in neceſſitate vſurparetur. Huius conficiendi hæc erat ratio. Nocte Natalis Chriſti, filum ex lino in nomine diaboli notæ caſtitatis puellæ nebant, texebant, conſuebant. In pectore duo aſſuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & velut galea erat impoſita: ſiniſtrum autem horridum & corona ornatum, inſtar dæmonis. Latus vtriuſque muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit induſium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis virum ſe vidiſſe, cui à patruo milite ſtrenuo ceſſerat, ſcribit. *Vierus l.* 4. *c.* 15. *de Præſtig. dæm.* eoque olim frequenter Cæſare & Principes Ethnicos, aut certè infideles vſos fuiſſe.

THESAVROS INVENIRE,

PECVNIAM SIMVLARE.

Paſes præſtigiator quidam emebat frequenter, preciumque rei numerabat: verùm mox nummus non apud venditorem, ſed apud Paſetem reperiebatur. Hinc prouerbium, Paſetis ſemiobolus. *Eraſmus ex Suida.*

Puer quidam Lotharingus, honeſto loco natus, æqualium improbitate corruptus, cæpit in caupona perpotare, inſcio Gilberto Gognato Nozereno, cuius fidei concreditus erat. Accidit, vt adoleſcens ignotus (quem cacodæmonem fuiſſe, poſtea compertum eſt) puerum à combibonibus ſeduceret, & artem parandæ pecuniæ facili carmine conceptis verbis ſe communicaturum promitteret, ſi modò cauponi ſuo nomine ſymbolum numeraret, & ex animo, quæ in codicillo ſacro à ſe exarato ſcripta eſſent crederet, neque vnquam libellum ſacrum explicaret. Puero omnia ſe facturum pollicente, ſpecimen artis edit: & charta ſiniſtro apprehenſa pugno, dextræ manus indice & medio compreſſa, & carmine admurmurato (lingua Gallica, Orichalcum natat, aurum ſalit) LX. coronatos, quot optauerat, è digitis excutit. Puer præceptorem imitatus pari ſucceſſu, lætus cum charta abit, & curioſitate ductus, eam aperit, vt conſimilem aliam conficeret. In medio ſphæricus erat circulus, tanquam orbis, duabus lineis rectis per diametrum interſectus, crucis figura: ſuprà, facies depicta, imminens circulo, horrifica, cornuta, & tanquam cacodæmonis. Ad dextram & læuam quædam obſcena erant depicta. Quæ vbi viderat adoleſcens, oculi nigreſcere cæperunt, vertigine rapi caput. Neq; ſoli ſibi ſe iam credebat, quocunque iret ſubinde reſpectans, tanquam à tergo inſequentem quempiam videret. Iam contubernalis quidam adoleſcens animaduerterat nouum ali monſtrum: expiſcatur. Præceptoris iuſſu puer omnem rem aperit. Perſuaſus, chartam diabolicam in ignem coniicit. Ea, ſemihora medijs in flammis durauit inuſta, cum nulla magis materia ignem rapiat: adeò, vt puer ipſe admirans exhorreſceret. *Cognatus lib.* 8. *Narrationum.*

SERVOS FVGITIVOS RETINERE.

Veſtales Romanorum ſuis precationibus mancipia fugitiua nondum egreſſa vrbe retinere in loco credebantur. *Plinius lib.* 29. *cap.* 2.

VINCVLA EXVERE.

De Apollonio Tyanæo legitur apud Philoſtratum, Principe Magorum ſua ætate habito, eum Romæ in carcere ſpectantibus alijs captiuis cippum artubus exuiſſe, ac propterea mandaſſe Domitianum Cæſarem, vt omni ex parte raderetur (vt hodie facit Germania) & in iudicium adduceretur nudus. *Bodinus.*

Io Martinus, præfecti Laodunenſis vicarius, affirmauit, dum quæſtio de Saga S. Probæ (quæ viua concremata eſt) haberetur, quærenti ſibi, Cur non euaderet? reſpondiſſe illam: Se è cippo quidem, at non è carcere exire poſſe, eodemque tempore, cum aliorſum ipſe reſpiceret, ipſam ſibi manicas exuiſſe, quod nulla ars humana potuiſſet. *Bodinus.*

E CARCERE LIBERARE.

Anno Dom. 1323. vt Abbas Trithemius memoriæ prodidit, Fridericus Dux Auſtriæ, qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, inter Otingam & Moludorfum magno prælio victus fuit, & Ludouico traditus, qui in arce munita eum aſſeruandum miſit. Magus quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem educturum vnius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ab-

lega

A legatus, auolat in Bauariam, formáque peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens: Si ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Leopoldum incolumem perducam. Cui Dux: Quis es tu? Ad quem ille: Noli interrogare quis ſim, quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic cùm Ducem alioqui audaciſſimum horror inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet, ſpiritus cum nigro equo diſparuit & vacuus ad mittentem reuerſus eſt. A quo increpatus, quòd non adduxiſſet captiuum, ordinem rei geſtæ narrauit. Et illud ipſum Fridericus ſibi contigiſſe, ſignato die confeſſus eſt.

HOSTES, ADVERSARIOS
Vincere.

☞ *Vide ſuprà. Occidere homines.*

Chryſamme ſacerdos Hecates, venefica, data in ducem exercitus Cnopo aduerſus Erythræos, in furorem vertit hoſtes. Nam tauro pulcherrimo furioſum pharmacum miſcuit, & comedendum propoſuit. Quo & ipſe in furorem actus fuit, & deſerto Cnopi exercitu in caſtra Erythenſium irrupit. Eum Erythræi comprehenſum boni ominis loco immolarunt, déque mortuo quilibet partem cùm arripuiſſet, vt diuini ſacrificij participes fierent: omnes furore correpti, à Cnopi exercitu
B cæſi fuerunt. *Polyæn. lib.* 8.

Aiunt Epheſiis notulas quaſdam & voces magicas fuiſſe, quibus vtentes, in omni negotio victores euaderent. *Auctor Diogenianus. Euſtathius in Odyſſ.* 2. tradit his literis vſum Cræſum in rogo. Fuiſſe autem verba quædam obſcura, ænigmatibus ſimillima, neutiquam cohærentia, deſcripta in pedibus, zona, & corona Dianæ. Suidas addit huiuſmodi fabulam: In Olympiis Mileſium quempiam cum Ephæſio palæſtra commiſſum, nihil potuiſſe in conflictu, quòd is Epheſius in talo Epheſias haberet literas. Quod ſimul ac animaduerſum eſſet, ademptis literis, Epheſium, qui iam triginta defatigarat, ſuccubuiſſe. *Eraſ.*

Sub Anaſtaſio Imp. Bulgari, gens priùs ignota, in Illyricum & Thraciam incurſiones fecere. Contra quos aliquot Romani duces cum exercitu profecti ſunt. Cúmque illi excantationibus & magicis rebus vſi eſſent, turpiſſimè Romani omnes, præter pauculos, victi & cæſi ſunt. *Cuſp.*

Sigebertus Francorum Rex, ab Hunnis, qui magicis artibus inſtructi, ei phantaſmata obiiciebant, victus, exercitus eius
C profligatus, & ipſe captus fuit. Tandem muneribus vltrò citróque datis, pacem cum Hunnorum Rege Caguno ſanxit, eámque dum vixit ſanctè & inuiolatè cuſtodiuit. *Greg. Tur. lib.* 4. *cap.* 28.

Haquinus Norwegiæ Princeps contra Danos pugnaturus, imbris maleficio hoſtes attriuit, vt proſpiciẽdi facultate defecti, grauiorem ab elementis pugnam, quàm ab hoſte ſenſerint. *Saxo lib.* 10.

Biarmenſes, polo Arctico viciniores, in Septentrione contra potentiſſimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus horrendam tempeſtatem Danis immiſerunt, eoſdemque mox feruentiſſimo calore torruerunt. *Olaus lib.* 3. *c.* 19.

Oddo Danicus pirata maximus, gladios hoſtium carmine hebetabat. Tandem à peritiore hoſte circumuentus, ſubmerſus eſt. *Olaus lib.* 3. *c.* 18.

Poloni Tartaros anno Chriſti 1240. ad Legniciam commiſſo prælio grauiter vrgebant, & fugientibus inſtabant. Erat in extremo Tartarorum agmine inter alia ſigna vexillum inſigne, cuius pictura X. literæ figuram præ ſe ferebat: in cuſ-
D pide verò imago erat tetra nigráque capitis humani barbati. Id vexillum cùm ſignifer vehementiùs quateret, fumum atq; nebulam denſiſſimam & fœdiſſimam exhalabat. Ea nebula nõ modò aſpectum barbarorum Polonis adimebat, verùm etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibuſdam Tartari effecerant, quibus iuxta ac ariolationibus atq; diuinationibus cæteris, cùm aliàs, tum in bello plurimùm vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare ſoliti. Barbari, vbi Polonos trepidare ſenſerunt, cohortati ſeſe inuicem, impreſſionem in eos faciunt, perturbatiſque ordinibus magnam cædem ediderunt: in qua Pompo magiſter Cruciferorum cum fortiſſimis quibuſque ſuorum occubuit. Tantus eo prælio interfectorum Chriſtianorum numerus fuit, vt ſingulis ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ, nouem ingentes ſaccos explerent. *Crom. lib.* 8.

Effugere.

Argonautæ relicto Hercule, compulſi fuerunt fœminarum faſcinationibus & veneficiis ſe ſeruare & furari vellus illud E
aureum. *Plut. in Præceptis Politicis.*

Arngrimus Sueticus pugil, Finnos ſylueſtres bello proſequebatur. Qui cùm infeliciter dimicando fuga dilaberetur, tribus lapillis poſt tergum coniectis, totidem montium inſtar hoſtibus apparere fecerunt. Igitur Arngrimus, ab inſectando hoſte ceſſauit, magnarum ſe rupium interiectu coërcitum putans. Iidem poſtera die congreſſi victique, coniecta in terram niue, ingentis fluuij ſpeciem exhibuerunt, & fuga elapſi ſunt. Tertio tandem die videntes ſuas inclinari acies, poteſtati ſe permiſère victoris, *Olaus lib.* 5. *c.* 15.

Avium Voces intelligere.

Porphyrius commemorat *in* 3. *lib.* περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, ſua ætate de Apollonio Tyanæo dici ſolitum, illum, cùm audiſſet hirundinem vnam cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis, quorum non paucos ſecum habebat, expoſuiſſe, indicare eam cæteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentúmque humi fuſum eſſe: videri enim ille volebat linguam auium intelligere, vt veteres augures Melampus & Ti- F
reſias memoriæ proditi ſunt. Eſt autem hoc admirabile, vt alia nunc taceam: quia hirundines non veſcuntur frumento. Porphyrius ſanè ipſe, de quo accuratè diſſerit, erat huius ſententiæ, vt aues ſcientiam haberent vocis cantúſque ſui generis auium, ac quod ipſis accommodatum foret, poſſent aliis demonſtrare, *Vict. lib.* 27. *Var. lect. c.* 2. Cæterum Eunapius paſſeri hoc tribuit, non hirundini.

BELLVAS, FERAS, SERPENTES
Occidere.

☞ *Vide paulò ante, Occidere belluas.*

Abigere.

Cùm Antiochenſes à ſcorpiis & culicibus diuexarentur, Apollonius Tyanæus æreum ſcorpium conflauit, ſupráq; eum in terra depoſitum parua erecta columna, populo iuſſit, vt calamos geſtarent, pérque vrbem circumirent, & calamos concurrentes inclamarent, Vacet vrbs culicibus. Eo modo & ſcorpij & culices ea ex vrbe profligati ſunt: idem Byzantio angues & ſcorpios expulit. *Cedrenus.* G

Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piſcium captura maximè viuitur. Horum incolæ cum haleces piſcaturi enauigaſſent, & piſcium copias onuſtas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod inſperatum infortunium maleficio confeſtim imputabatur. Quocirca Mulieri iniicitur manus, quæ incunctanter fatetur, maleficis ſuis artibus id accidiſſe, & ſe per vitri foramen (quod oſtendebat eius magnitudinis, ægrè, vt digitum tranſmitteret) dum piſcibus illi inſidiarentur, tranſuolaſſe, & in mytuli teſta (Moſſelſcop noſtratibus dicitur) ſeruari commiſiſſe, illúdque traieciſſe vſque ad halecum ſtationem, & ibi incantamentis haleces fugaſſe, & earum loco ſubieciſſe lapides. Lata hinc potiſſimùm ſententia, flammis illa fuit addicta.

Domare, Cicurare.

Pſylli, Marſi, Ophiogenes, ſerpentes & venena domant.
Tentyritæ crocodilis inequitant impunè. *Plin.*
Medea draconem domuit & tauros ignitiuomos.
Harcalo leones impunè attrectabat manibus. *Syll. lib.* 1.

Harcalo non pauidus fortes mulcere leænas.

Apud eundem Atyr ſerpentes ſolo tactu ſopibat:

——ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graues ſopire chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte. H

Vmbro Sacerdos, è gente Marrubiorum, prope Fucinum lacum habitantium, hydros ſopiebat, & ſerpentes tractabat manibus *Virg. lib.* 7. *Æneid.*

In maiori India eſt prouincia Maabar dicta, venatione margaritarum celebris. Cùm autem mare illud belluis infeſtum ſit, Abrachmini magi illorum (qui olim Brachmanes) incantationibus diurnis cetos maximos ita effaſcinant, vt nemini nocere poſſint: noctu verò eoſdem relaxant, ne furibus latrocinandi detur occaſio. *M. Paulus Venetus lib.* 3. *cap.* 23. *rerum Orient.*

Pythagoras vrſam quampiam feritate conſpicuam, magnitudine inuſitata, quæ viſentibus modò horrorem incuteret

teret, accerſitam demulctámque apud ſe aluit. Mox dimiſſurus veluti conceptis verbis, iureiurando (vt ſic dicam) adegit, nulli animantium cunctarum, damno obleſionive futuram. Abiens illa in ſyluas ſe coniecit ſuas, ſummáque fide, quod inter homines quoque perrarum eſt, in quod adiurata receſſerat præſtitit. Hinc fortè Pythagoricam necromantiam per literarum numeros & lunæ ſolitam exerceri recenſuit Auguſtinus. Narratur certè idem Pythagoras, bouem vbi propè Tarentum conſpexiſſet fabaciam ſegetem morſicatim corrumpentem, tum etiam proterentem pedibus bubulco inſinuaſſe, Bouem moneret, frugibus parceret. Ridens buſequa: Ego (inquit) bouatim non didici, tu qui videre ſcholatum id genus experiens, obeas vicem meam. Eueſtigiò Pythagoras auribus ſeſe admouens, ſui artificij quæpiam immurmurauit. Res additur mira: Obedientiſſimus bos, vt ab eo qui ampliùs ſaperet, edoctus, lacerare mox ſegetem deſtitit: quin etiam in futurum einſmodi pabulo abſtinuit: ſed & bubulum deſiit obſequium, factúſque de rureſtri colono ambulator vrbanus, Tarenti placidè conſenuit, de manibus hominum victitans. *Cal l.19.c.7. A. L. Plutarchus in vita Numæ.* Contra ea ſcripſit Timon Phliaſius. Idem Pythagoras (vt ait Ariſtoteles, ſcribens de eo multa) in Hetruria ſerpentem qui morſu necabat, morſu interfecit. *Apollonius in Mirab. hiſt.*

Apollonius Tyanæus Roma Byzantium profectus, rogatu ciuium equorum in conuentibus Principum confusè ferocientium intemperiem refrænauit. *Cedrenus.*

Vocales reddere. Rationem indere.

Simon Magus diabolorum opera fecit, vt loqueretur canis. *Clemens in Itinerario.*

Paulus Grillandus lib. de Sortilegiis, ſectione 7. ſcribit Sagã à ſe Romæ fuiſſe viſam, Franciſcam Senenſem nomine, quæ coram omnibus faciebat vt loqueretur canis. *Bodinus in confutatione Vieri.*

Bellonius in ſuis Obſeruationib. Hiſtrionem ait in ſuburbio Cayri oppidi in Ægypto à ſe fuiſſe viſum, qui cum aſino ſuo ſermones conſerebat & confabulabatur quàm familiariſſimè: aſinum verò ſignis, geſtibus, & voce indicauiſſe, optimè intelligi à ſe quicquid dicebatur. Si herus iuberet aſinum pulcherrimam de cœtu feminam deligere, contemplatum eum in omnes partes, ad vnam tandem ſolitum accedere. Si herus ediceret hordeum aſino afferri, tum eum aliter quàm ſoleant aſini exultaſſe, & alia id genus innumera incredibilia. *Bodin.*

Efferare.

Pelops in curriculo Olympico defodiens magicum quid ab Amphione acceptum, fecit, vt eo loci equi ſemper inſolito terrore turbarentur. *Pauſ. lib. 6.*

Simulare.

Margarita Eſlingenſis anno Salutis 1546. ex ventris doloribus ita intumuit, vt ventris moles totam faciem obtegere, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, in quo defixa erat, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anſerum ſtrepitus, latratus canum, ouium balatus, porcorum grunitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atque ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculum fidem faceret, cùm tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum à matre puellæ lucri cauſa confictæ forent. *Lycoſthenes in Prodigiis.*

ARBORIBVS FLORES, VOCEM DARE.

Apollonius Tyanæus vidiſſe ſe Gymnoſophiſtas in Æthiopia affirmabat, qui arbores vt ad humum ſe inclinarent, loquerentúrque efficerent. *Fulgoſ. lib. 8 c. 11. ex Philoſt.*

Theſpetion, Gymnoſophiſtarum in Æthiopia Dux, præcepit arbori vlmo, vt Apollonium ſalutaret. Illa ſalutauit, diſtincta quidem voce, ſed fœminea. *Philoſtrat. in vita Apollonij, & Vol. lib. 13 c. 8. Anthrop.*

Gulielmus Comes Hollandiæ contra Fridericum II. & Conradum eius F. Aquiſgrani Rex Rom. coronatus, rediens Coloniam, lautiſſimum inſtituit Principibus conuiuium. In quo (vt fertur) mirabili opera cuiuſdam Philoſophi arbores media hyeme effloruerunt, & herbæ germinarunt: ſi verum eſt quod ſcriptores ætatis, & qui ſe vidiſſe commemorant, tradunt. *Cuſpin.*

INANIMATIS VITAM, VOCEM, MOTVMVE DARE.

Ægyptij magi ranas contra Moyſen finxerunt.

Fluuium qui infra Samum eſt tranſiens Pythagoras vocem humana maiorem audiuit, quæ diceret: Salue Pythagora. Vnde ſummus comites inceſſit pauor. *Apollonius in mirabilium hiſtoria.*

Claudia Veſtalis, cùm vita eius liberior calumniam incurriſſet, innocentiæ ſuæ teſtandæ ergo nauem, qua deorum mater vehebatur, Tiberino vado hærentem cingulo alligauit: mox eam remolita eſt, traxitque aduerſo flumine, quod pars Rom. ciuitatis poſt multos & varios conatus nequiuerat. *Sabell. lib. 2. c. 5.*

Theotecnus magnus Antiochiæ ſub Maximino ſimulacrum Iouis oracula edere vi magica fecit, quibus ciues contra Chriſtianos excitarentur, & Imperator ad illos perſequendos efferaretur. Tandem Licinius, fraudibus illius cognitis, digno ſupplicio affecit. *Euſeb. lib. 9. c. 3. & 11.*

NATVRAM RERVM INVERTERE,

Sidera detrahere.

Theſſalæ mulieres incantamentis quibuſdam lunam in terram detrahere credebantur antiquitùs. Vnde *Virgilius*:

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam.

Creditum eſt etiam, huiuſmodi ſagas oculis ac pedibus priuari ſolere. Aglaonice quæpiam, cùm per Aſtrologiæ cognitionem defectus præſciret, iactitabat, ſe lunam è cœlo detracturam in terram. Atque eius iactantiæ pœnas dedit. *Eraſ. in Adagiis.*

In Luna ſcribere.

Pythagoram, Pythagum, hoc eſt, ludicrum per ſpeculum factitaſſe aiunt, vt quæ collibuiſſet, ſanguine perſcriberet in ſpeculo: móxque literis ad lunam orbis pleni obuerſis, ſtanti à tergo, vt in lunæ exaratas diſco, commonſtraret. *Cel. lib. 9. c. 23. A. Lell. & Suidas in voce.* [illegible]

Fulgura ciere.

Tullus Hoſtilius, Rom. Rex, Numæ Pompilij imitatione dum Iouem Elicium elicere conatur, fulmine ictus cum regia conflagrauit.

Zoroaſtres Perſarum Rex fulgura proliciebat.

Grandinem, Tempeſtatem, Imbrem excitare.

Cùm ſidus, Canis vocatus, ardore ſuo Cycladas combureret, diúque ſqualores manu agrorum, ſterilitaſque extitiſſet, qui vnam ex illis inſulis, Ceo vocatam incolebant, admoniti ab oraculo, Ariſteum Apollinis ac Cyrenæ filium accerſierunt è Phthia, qui aſcitis quibuſdam Arcadibus eò ſe contulit, atq; illic ſacellum Iouis Icmæi ædificauit, vt imbres in terram effunderentur: necnon Caniculam quoque placauit, legémque fixit, vt Coi quotannis ortum Caniculæ captis ſeruarent, atque immolarent ipſi hoſtias, vnde Eteſiæ ſpirant, quæ æſtiuo tempore, maximiſque caloribus, terram ſuaui frigore reficiunt. Atque ita Græci liberati ſunt magno malo, nec fructus agrorum ſqualoribus interempti ſunt. *Victorius lib. 19. Var. lect. cap. 21.*

Apollonius Tyanæus in India apud Philoſophos Brachmanes mira ſe vidiſſe aſſerebat, quos arbitratu ſuo pluuias inducere & ſerenitates docebat. *Philoſtratus.*

Arnuphis, magnus Ægyptius, in eo bello quod Romani cum Quadis geſſerunt, cùm fieret acerrimus conflictus, atque victoriam in vtramque ex æquo partem mutare videretur: Mercurium illum qui eſt in aëre, alioſque dæmonas, quibuſdam artibus magicis inuocauit: & impetrata ab his horrenda pluuia, Quados deterruit, atque Romanis victoriam peperit. *Dion. Nicæus in Antonino, & Suidas.* Nonnulli hoc Iuliano Chaldæo tribuunt.

Sprangerus in libro Inquiſitorum quinque, anno 1488. in Conſtantienſi diœceſi procellas, grandines, fulmina, & tempeſtates exſtitiſſe teſtatur, quæ prouentum terræ per milliaria quatuor afflixerint. Magæ comprehenſæ ſunt duæ, Anna de Mindelen, & Agnes: eædémque confeſſæ ſeorſim, ſe vno die in agrum cum paucula aqua proceſſiſſe: & quamuis altera conſilium neſciret alterius, effodiſſe ſcrobem, & ſub meridiem aquam ſcrobi intectam conturbaſſe, adhibitis quibuſdam verbis, diabolum inuocantes. His geſtis, ſimul ac reuertiſſent domum, procellam exſtitiſſe.

Eodem auctor Saga agri Conſtantienſis cùm videret omnes ſui pagi incolas in nuptiis conuiuari & ſaltare, ægrè ferens, quòd nõ fuiſſet vocata per diabolum clara luce ſpectantibus

tibus paſtoribus in collem exportata propinquum pago, cùm
A aquam non haberet, in ſcrobem emiſit locum, illúdque bacillo mouens, ſermones quoſdam pronunciauit. Ergo cælo, quod ſudum ſerenúmque fuerat, obſcurato, grando vehementiſſima ſolummodò in pagum & in ſaltantes ſæuijt. Saga in pagum receſſa, iudicio paſtorum capta, viua igni fuit tradita. *Bodin. lib.2. Dæmon c.8.*

Tempeſtates ſedare.

Teſtatur *Herod.lib.7.* de præfectis Xerxis, quòd ij triduana tempeſtate 400. naues amisêre, donec quarto die Magi Tethy & Nereidibus ſacrificando, tempeſtatem compeſcuerunt.

Ignem excitare.

Sunt in Lydis, qui Perſici cognomine vocantur, vrbes Hierocæſarea, & Hippæpæ: in templo vtriuſque vrbis ampliſſimo cellæ cum aris, ſuper his cinis alio longè colore à vulgari cinere. Huc ingreſſus Magus, vbi foco lignis impoſitis tiara caput velarit, implorat cognomen Dei, quicunque ille ſit (ex libro enim carmen recitat barbaricum) vbi perorauit, ſponte ſua è lignis nullo igne admoto puriſſima emicat flamma. *Pauſ. lib.5.* ſe hoc vidiſſe teſtatur.

Ignis ardorem perferre.

B Sub monte Soracte vrbs eſt Feronia: quo nomine & dea quædam nuncupatur, quam finitimi miro dignantur honore. Eodem in loco ipſius templum eſt, mirificum ſacri genus habens. Nam qui eius numine afflantur, nudis pedibus prunas calcant. Eò ingens mortalium multitudo conuenit, & celebritatis ipſius, quæ quotannis celebratur, gratia pariter, & ſpectaculi. *Strab.lib.5.*

Caſtabalis eſt Dianæ Perſicæ fanum, vbi dicunt ſacras Mulieres illæſas nudis pedibus ſuper prunas ingredi. *Strab.lib.12.*

Tenebras obijcere.

Refert M. Paulus Venetus, Tartaros adeò pollere dæmonum præſtigiis, vt tenebras cùm velint & vbi velint inducant: ſemélque à latronibus hac arte circumuentum, vix euaſiſſe. Cui rei teſtis accedit vir grauis Haitonus, in ſua Sarmatarum hiſtoria: qui prælio etiam inclinatam aciem Tartarorum, vexillarij præcantatione, dum tenebras effunderet obſcuriſſimas, reſtitutam & victricem factam litteris prodiderit. *Card. de Subtilitate, lib. de Dæmonib.*

Aerem corrumpere, inficere.

C Cùm Maruthas, Meſopotamiæ Epiſcopus, legatione fungeretur nomine Theodoſij Imper. apud Iſdigerdem Perſarum Regem, & Epiſcopo pietatis nomine faueret Iſdigerdes: Magi timentes ſuæ religioni, quacunque eſſet Rex tranſiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniámque confingunt, comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices. Sed deprehenſi, re penitus cognita, magi ſupplicio affecti ſunt. *Nicephorus lib. 14. cap. 18.*

Ventos ſedare.

Cùm aliquando Eteſiæ ita vehementer flarent, vt fruges læderent: Empedocles Agrigentinus iuſſit aſinos excoriari, & vtres fieri, eóſque in promontoriis extendi, vt ventum exciperent. Quo ſopito, appellatus fuit κωλυσανέμας, quaſi prohibitorem ventorum dicas. *Suid.*

Ventos ſedare.

Vrbe Conſtantinopolitana in magnum rei frumentariæ difficultatem adducta, naues in diuerſas dimiſſæ partes fuerunt, quæ frumenta deueherent. Hæ cùm onuſtæ rediiſſent, appelli ad littus deficientibus ventis non potuerunt. Quo cognito populus ad theatrum ſæua famis ſtimulatus rabie, conuolauit.
D Tum Conſtantinum magnum ea de re animi anxium, & tempeſtatis aduerſæ rationem exigentem, æmuli Sopatri Apamenſis Syri Sophiſtæ, qui propter ſapientiam in aula Conſtantini conſpiciebatur, inprimiſque Ablauius præfectus prætorio adierunt, atque ita dixerunt: Quòd ventos votis refragari tuis vides, id ſcito Sopatri, quem tu tantis honoribus extuliſti, pernicioſa nobis ſapientia fieri: is enim arte ſua ventos deuinxit, & quo minus nauibus aſpirent, inhibuit. Qua re audita, ille offenſus Sopatrum propere comprehendi, ac ſecuri percuti iuſſit. *Ex Eunapio & Suida, Sigonius lib.4. Imperij Occidentalis.*

Ventos ciere.

Finni & Lapones, Septentrionales populi, olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos magica arte ſacratos à loro pendentes eis offerentes: quorum primo ſoluto, placidos ventos, ſecundo vehementiores, tertio ſæuiſſimos eſſent habituri. *Olaus lib.3.c.16. ex Saxone Grammatico.*

Aquam cribro haurire.

Tuccia virgo Veſtalis, inceſti criminis rea Romæ, cum precatione certa aquam cribro hauſit, anno Vrbis 609. *Plinius lib.28. cap.2.* E

Solida diuidere.

Accius Nauius augur coram Tarquinio Priſco Rege (cùm is per ludibrium interrogaſſet, fierine poſſet, quod mente concepiſſet?) cotem nouacula diuiſit. *Cicero lib.1. de Diuinatione, & Plin. c.6. de Viris illuſtrib.*

MIRACVLORVM FRVSTRATIO.
TVM
HÆRETICORVM.

Polychronius hæreticus iuſſus in Synodo exponere ſuam fidem, exhibuit chartam, in qua erat ſententia Monothelitarum ſcripta. Aſſerebat autem ſe impoſiturum eam mortuo alicui cadaueri, eiúſque reſuſcitatione demonſtraturum virtutem veritatis. Synodus conſentit. Expectatur mortui reſurrectio in multas horas: Polychronius inſuſurrando in aures cadaueris, nihil efficit: ac tandem confitetur, ſe mortuum excitare non poſſe. Nihilominus in erronea ſua ſententia perſtitit, cum Macario Epiſcopo Antiocheno præceptore, ſe errare malle, inquiens, quàm cum aliis rectè ſentire. F

☞ *Vide ſupra fuſius.*

In perſecutione ſub Hunerico Vandalorum Rege, cùm miraculis clarerent orthodoxi Epiſcopi, Eugenius, Vindemialis & Longinus: Cyrola Arianorum Epiſcopus, vt & ipſe inclareſceret, hominem conduxit quinquaginta aureis, qui innatam cæcitatem ſimulans, opem eius imploraret. Accedit ad eum Cyrola, & admotis manibus ad oculos mentientis ſe cæcum, Secundùm fidem, inquit, noſtram, qua rectè in Deum credimus, aperiantur oculi tui. Ad quæ verba dolor tantus oculos illius inuaſit, vt digitis vi comprimere eos, ne creparent cogeretur. Prodita itaque ad omnes Cyrolæ compoſita fraude, hæſitque damnata, precibus orthodoxorum ſuperiorum, dolore liberatus fuit. *Gregor. Turonenſis lib.2. Idem habes ſuprà.*

MAGORVM MAGIÆ SVCCENSVS

Irritus.

Cyprianus magus D. Iuſtinam virginem Aglaio amatori qui eam deperibat fruſtrà conciliare nitebatur: eò quòd Iuſtina crucis ſignaculo ſemper dæmones ſe tentantes abigeret. G
Hinc factum, vt & ipſe Cyprianus ad fidem Chriſti conuerſus ſit, & pro ea glorioſum martyrium ſuſtinuerit. *Marul. lib. 2. cap. 9.*

Infelix.

Zoroaſtres Magiæ inuentor, cùm familiarem dæmonem importuniùs vrgeret, ab eo ſuccenſus eſt.

L. Piſo, primo Annalium auctor eſt, Tullium Hoſtilium Regem, ex Numæ libris, eodem quo illum ſacrificio, Iouem cœlo deuocare conatum, quoniam parum ritè quædam feciſſet, fulmine ictum. *Plin. lib.28. c.2.*

Antiquus Britannorum Rex Badunus, magica arte, quam paſſim docuit, fretus, præſtigiiſque dæmonum actus, eò inſaniæ venit, vt ſibi alas volandi gratia aptauerit. Cùm in altum tolli cœpiſſet, repentè cecidit, eóque caſu colliſus, ad inferos deſcendit. *Polyd. lib.1.*

Alloquutum ſe plurimos aſſeuerat *Ioannes Franciſcus Picus de Præn. ſuperſt. lib.4. c.9.* qui vana ſpe futurorum deluſi ab apparente ſibi dæmone, per inita pacta vocato, vſque adeò vexati fuerunt poſtremò, vt optimè ſecum putarint actum, ne vitam amiſerint. Alium quoque à dæmone viuum ablatum, nuſquam comparuiſſe, dum curioſo cuidam principi, Troiæ oppugnationem repræſentare, quaſi in ſcena, pollicitus eſſet, Achillémque & Hectorem introducere præliantes. H

Comes Matiſconenſis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matiſconenſem velociſſimè vectus, cunctis videntibus, atque ter miſerabiliter exclamaſſe, Succurrite.

Anno 1530. Cuidam in cryſtallo theſauros Norimbergæ oſtenderat dæmon. Hos cùm loco perfoſſo ante vrbem quæreret ſacerdos, adhibito amico ſpectatore, & iam in ſpecu arcam vidiſſet, atque ad eam cubantem canem atrum, ingreſſus in ſpecum, opprimitur inficitúrq; mente cacumine, & ſpecum rurſus complente. *Cardanus de Subtilitate.*

Saltzburgi Incantator iactabat, ſe omnes in vicinia ad millare ſerpentes poſſe in vnam perducere foueam, & interime-

re,

re. Quod cùm tentaret. tandem ingens proſerpit ſerpens: quem,
A cùm carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem traxit in foueam, & enecauit. *Vier. de Praſtigiis Dam.*

Miracvlorvm Discretio.
MIRACVLA VERA A FALSIS QVOMODO DISCERNVNTVR.

Solent Theologi aliquot modos annotare, quibus Deus miracula ſua à falſis, & ſuppoſititiis impoſturis diſcernere conſueuit.

Et quidem tria Theodoretus in maleficis Pharaonis, qui æmulari conabantur prodigia, quæ per Moyſem producebantur, aſſignat.

Primò, mutabant, inquit, illi quidem virgas in ſerpentes, ſed virga Moyſis virgas illorum deuorauit: mutabant aquam in ſanguinem, ſed ſanguinem in priorem naturam reducere non poterant: produxerunt illi ranas, ſed moleſtiam & incommoda ranarum Ægyptiis auferre non poterant, ſicut fecit Moyſes. Conceſſit itaque Deus Magis talia facere, vt etiam per ipſos caſtigaret Ægyptios: non tamen conceſſit eis vt illatam
B plagam auferre poſſent. Non ergo fuit contentus Deus plagis à Moyſe illatis, ſed eas per Magos adauxit, q. d. Regi: Quia puniri te delectat, tuorum etiam ſeruorum opera te caſtigabo, & grauius plectam.

Secundò, cùm videt Regem ob id magis indurari, magorum facultatem cohibuit, vt qui maiora animalia, puta ranas produxerant, paruos ciniphes producere non poſſent, cogitque eos confiteri ſuam imbecillitatem, ac dicere: Digitus Dei eſt hic. *c. 8. v. 19.*

Tertiò, magorum corpora puſtulis afflixit, *c. 9. v. 11.* vt tum illi, tum fatuus eorum Rex euidenter cognoſcerent, quod non ſolum plagas à Deo immiſſas auferre non poſſent, ſed etiam ipſi cum reliquis plecterentur: huc vſque Theodoretus.

Quartò, his addit *S. Auguſt. q. 79. inter* 83. vera miracula à falſis decerni iure, id eſt, auctoritate & poteſtate qua fiunt. Magi, inquit, mira faciunt per priuata commercia cum dæmone: Sancti verò ea faciunt publica adminiſtratione & iuſſu eius cui omnis creatura ſubiecta eſt: Magi ergo per priuatos contractus; Sancti verò per publicam iuſtitiam hæc operan-
C tur.

Adde quintò, qui faciunt vera miracula ſunt fideles, probi & ſancti vt plurimùm, qui verò falſa faciunt, ſunt improbi, flagitioſi & ſæpè malefici.

Sextò, quæ faciunt magi, ſæpè ſunt tantum phantaſtica & ſimulata, ideoque non ſunt diuturna, ſed mox retegitur eorum faſitas & vanitas: vel ſunt planè inutilia, imò etiam pernicioſa: vera autem miracula ſunt opera vera & ſolida, & vtilia hominibus, nec niſi magna quapiam vtilitate aut neceſſitate facta.

Septimò, magi in ſuis vtuntur multis præſtigiis, mendaciis, ludificationibus hominum, variiſque ſignis & figuris, v. g. litteris & verbis, vel nihil vel abſurda ſignificantibus, aliiſque ſuperſtitioſis ceremoniis, miſcéntque ſacra prophanis, itaque ea prophanant, & contaminant: nihil tale faciunt Sancti: ſed per preces, ſignum crucis, aliáſque res ſacras miracula operantur.

Octauò, magi & dæmones mira faciunt malo fine, puta ob lucrum, vanam oſtentationem, gloriam, vel honorem, vt diui-
D num nomen & cultum ſibi concilient; vel vt peruertant veram fidem, falſámque hominibus perſuadeant; vel ad patranda maleficia & ſcelera, vt ſunt furta, adulteria, neces hominum & animalium: Sancti verò ea faciunt, vt Deum honorent & glorificent; vtque ſanctam Eccleſiam ædificent & illuſtrent, atque homines tum in corpore, tum magis in animo & ſpiritu adiuuent. Magi, inquit S. Auguſtinus ſupra, faciunt quæ videntur miracula, quærentes gloriam ſuam: Sancti verò faciunt miracula quærentes gloriam Dei.

---

* Miſeria.

Definitio, & Etymologia.

Miſeria, Græcè ἀθλιότης & ἄθλιος, miſer dicitur. Eſt autem miſeria, copia tribulationis, & inopia conſolationis, quando multifariè quis patitur, & à nemine releuatur, *ſecund. Aug. lib. diffin.*

Miſer variè deſignatur ab Hebræis 1. *Dial.* exhauſtus viribus & facultatibus, 2. *Checalch.* i. pauper & contemptus, 3. *ban,* E
afflictus, ærumnoſus. 4. *Schamem.* i. deſolatus.

HVMANÆ CONDITIONIS MISERIA, EAQVE MVLTIPLEX.

Generalis eſt humano generi miſeria triplex, ſi diligenter aduertimus, nam & faciles ſumus ad ſeducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad reſiſtendum. Si diſcernere volumus inter bonum & malum, decipimur: ſi tentamus facere bonum, deficimus: ſi conamur reſiſtere malo, deiicimur & ſuperamur, *Bern ſerm.* 8.

Sicut pura veritas non niſi puro corde videtur: ſic miſeria fratris non niſi miſero corde ſeruatur. *de 12. grad. hum.*

Homo natus de muliere breui viuens tempore, &c. In ſordibus generamur, in tenebris confouemur, in doloribus parturimur, ante exitum miſeras oneramus matres, in exitu more vipereo laceramus, mirum, quod ipſi non laceramur: primam vocem ploratus edimus, merito quidem, vtpote vallem plorationis ingreſſi, vt nobis illud S. Iob ex omni parte poſſit ap-
tari. Multis repletur miſeriis, multis & multiplicibus inquam F
miſeriis corporis, miſeriis cordis, miſeriis dum dormit, miſeriis dum vigilat, miſeriis quocunque ſe vertit. *In ſerm.*

Conſideranti tibi quid ſis: occurret tibi homo nudus, & pauper, & miſer & miſerabilis homo, dolens quod homo ſit: erubeſcens quod nudus ſit: plorans, quod natus ſit: murmurans, quod ſit homo natus ad laborem, non ad amorem: homo natus de muliere, & hoc cum reatu breui viuens tempore, ideo cum metu repletur multis miſeriis, & propterea cum fletu vere multis, quia corporis & animæ ſimul. *Ibid.*

Quare de vulua egreſſus ſum, vt viderem laborem & dolorem? conſumentur in confuſione dies mei. Si talia locutus eſt de ſe ille quem mater mea genuit in peccato? Heu me! dixerim mater: quid me genuiſti filium amaritudinis & doloris? quare non in vulua mortuus ſum? egreſſus ex vtero non ſtatim perij, cur exceptus genibus, lactatus vberibus, natus in combuſtionem & in cibum ignis? vtinam interfectus fuiſſem in vtero, vt fuiſſet meum ſepulchrum & vulua eius conceptus æternus, fuiſſem enim quaſi non eſſem, de vtero tranſlatus ad tumulum. *Innocent. de vtilitate conditionis humanæ.*

Quis eſt enim tam compoſitæ fœlicitatis, vt non aliqua ex
parte, cum ſtatus ſui qualitate rixetur? Anxia enim res, eſt hu- G
manorum conditio bonorum: & quæ vel nunquam tota proueniat, vel nunquam perpetua ſubſiſtat. Huic cenſus exuberat, ſed eſt pudori degener ſanguis. Hunc nobilitas notum facit, ſed anguſtia rei familiaris incluſus, mallet eſſe ignotus. Ille verò vtraque circumfluus, cœlibem deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis alieno cenſum nutrit hæredi. Alius prole lætatus filij filiæve delictis mœſtus, illachrymat. Idcirco nemo facile cum fortunæ ſuæ conditione concordat. Ineſt enim ſingulis, quod expertus ignoret, expertus exhorreat. *Boet. lib. 2. de Conſ. proſa* 4.

Ἐν τετράδι γεννηθῆναι, id eſt, *quarta luna naſci* dicuntur, qui parum feliciter nati ſunt, vt auctor eſt Euſtathius, in libro Iliad. β. propterea quod *Hercules* hac luna natus feratur, cuius omnis vita laborum plena fuit. Pyrrhus apud Lucium Florum dicebat, ſe ſibi videri Herculis ſidere natum, quod quò pluribus victoriis Romanos concideret, hoc acriores in ipſum coorirentur. *Eraſ. in Chiliadib.*

Phaëthontem & Tantalum, quamuis ſcanderint in cœlum, vt perhibent poëtæ: propter dementiam tamen in ſummas miſe-
rias inciderunt. *Plut. de Exilio.* H

Hoc ſanè miſerarum eſt vltimum, quod vt ait *in Troade Seneca.*

Nemo ſe credit miſerum, licet ſit:
Tolle felices, remoueto multo
Diuites auro: remoueto centum
Rura qui ſcindant opulenta bobus.
Pauperi ſurgent animi iacentes:
Eſt miſer nemo niſi comparetur.

☞ *De variis miſeriæ ſubiectis, cauſis, occaſionibus, Circa quid, & quomodo eueniat, fusè traditur in Loco de Infidelitate.*
Et in Loco de vita.

☞ *Miſeriarum Origo ex Peccato, quære peccatum.*

Miſericordia.

*Definitio & Etymologia.

A Miſericordia, Græcè ἔλεος & ἐλεήμων, miſericors dicitur. Eſt autem miſericordia ægritudo animi ob alienarum miſeriarum ſpeciem. 2. *Senec. lib. 2. de Clementia.*

Sed etymon vocis hanc definitionem impugnat. Sæpius enim cordatis hominibus aliorum miſeria cordi eſt, cui opem ferre hilariter feſtinant, & iubet Apoſtolus. *Rom.* 12.8. vt qui miſeretur, & egeno largitur aliquid in hilaritate faciat. Non ſignificat igitur triſtitiam cordis, ſed benignitatis & clemētiæ ex amore ortum, cum hilaritate cordis ipſi miſero præſtitum. Neque Hebræa vox *Racham*, id eſt Misereri, amare, diligere. Vnde *Rachum* miſericors: & Græca ἔλεος nullam animi ægritudinem ſua notatione ſignificant: ſed tantum aut amorem & cordis propenſionem erga miſerum, aut ipſum amoris effectum. *Plura vide in Lexico trilingui Lud. pag.* 486. & 487.

B Definitur autem Miſericordia, Virtus qua mouetur homo ad compatiendum miſeriæ proximi.

I. Lipſius in Conſtantia, inclinationem animi dicit, ad alienam inopiam aut luctum ſubleuandum.

D. Gregorius vult miſericordiā vocatam à miſero corde, eò quod vnuſquiſque intuetur quempiam miſerum, & ei compatiens de dolore animus tangitur: Ipſe cor miſerum, facit vt eum liberet à miſeria cui intendit. *In Moralibus.*

Miſericors eſt ait *Caſſiod. ſuper Pſal.* cùm credit qui nullis beneficiis prouocatur vt præſtet: Miſerator autem erit, quando res cadentes ſua pietate reconſtruit.

B. Aug. lib. 9. de Ciuit. definit miſericordiam alienæ miſeriæ in corde noſtro compaſſionem, qua vtique ſi poſſemus, ſubuenire compellimur.

GENERA, SIVE OPERA Miſericordiæ.

S. Patres duo faciunt Miſericordiæ genera, alia enim ſunt corporalia, alia ſpiritualia. *Aug. in Ench. c.* 72. *hom.* 6 *ex* 50. *Gr.* 22. *mor. c.* 12. *Iſid. lib.* 2. *c.* 64. Corporales Miſericordiæ numerantur ſeptem. Eſurientes paſcere, potum dare ſitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuiſere, hoſpitio C peregrinos ſuſcipere: mortuos ſepelire: Vnde verſus:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

E quibus ſex apud *Matth. c.* 25 nominantur ab ipſo Chriſto, omiſſa ſola ſeptima de mortuis ſepeliendis, à qua laudantur viri Iabes Galaad in *Lib. Reg.* 1.2. *c.* 2. cùm ſepeliſſent Regem Saul. Et ab Angelo laudatur *Tob. c.* 12. Et à Chriſto Maria Magdalena, dum ait, *Matth.* 26.10. Opus bonum operata eſt in me, mittens enim vnguentum hoc, ad ſepeliendum me fecit. Cur autem ſepulturæ non meminerit Chriſtus 21. *Matth.* cauſam vnam reddit *S. Aug. lib. de cura pro mortuis, c.* 3. quod eſſet omnium minima & obſcuriſſima eleemoſyna. Alteram tradit *S. Chryſoſt. ib Ioann. hom.* 84. eò quod ſponte ſua homines non ſolùm hanc eleemoſynam faciant, ſed etiam facilè in ea per abuſum excedant, vt dum pretioſis veſtibus induuntur cadauera diuitum, quæ vtilius darentur pauperibus. Omnium horū corporalium miſericordiæ operum ex vetuſtiſſimis meminit *Lactant. in epitome diuinar. inſtit. c.* 5. his verbis: ſi quis victu indiget, impertiamur, ſi quis nudus occurrerit, veſtiamus. Si quis à potentiori iniuriam ſuſtinet, eruamus. Pateat D domicilium noſtrum vel peregrinis, vel indigentibus tecto, Pupillis defenſio, viduis tutela noſtra non deſit. Redimere ab hoſte captiuos magnum miſericordiæ opus eſt: item ægros, pauperes viſitare atque fouere: inopes aut pauperes ſi obierint, non patiamur inſepultos iacere. Hæc ſunt opera, hæc officia miſericordiæ, quæ ſi quis perfecerit, verum & acceptum ſacrificium Deo immolabit.

Spiritualia Miſericordiæ Opera enumerantur à Theologis etiam ſeptem, è diuinis Scripturis excerptæ, Peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè conſulere, pro ſalute proximi Deum orare, conſolari mœſtos, ferre patienter iniurias, offenſam remittere: Vnde verſus;

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Prima *Matth.* 18. habetur. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum. Et 1 *ad Timoth.* 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. II. Habetur *Eccleſiaſt.* 18. Qui miſericordiam habet, docet & erudit quaſi paſtor gregem ſuum: & Angelus apud *Dan. c.* 12. Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam E erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. III. habetur *Prouerb.* 27. Bonis amici conſiliis anima dulcoratur. Et *Eccleſiaſt.* 5. Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo, ſin autem ſit manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in verbo indiſciplinato & confundaris. IV. *Matth.* 5. Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos. Et *Iacob.* 5. Orate pro inuicem vt ſaluemini. V. *Eccleſiaſt.* 7. Non deſis plorantibus in conſolatione, & cum lugentibus ambula, ex his enim in dilectione firmaberis. Et 1. *ad Theſſal.* 5. Rogamus autem vos fratres corripite inquietos, conſolamini puſillanimes. VI. *Ibid.* Suſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat. VII. habetur *Matth.* 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuū. Et *cap.* 6. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Et *Eccleſ.* 28. Homo homini reſeruat iram, & à Deo quærit medelam. In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis ſuis deprecatur? F

Neque idcircò hæ vel corporales, vel ſpirituales eleemoſynæ ſeptenario numero includuntur, quod plures non ſint, ſed quod ad has omnes aliæ referri poſſint, quarum nonnullas refert *S. Aug. in Ench. c.* 72. Non ſolum autem, inquit, qui dat eſurienti cibum, ſitienti potum, nudo veſtimentum, peregrinanti hoſpitium, fugienti latibulum, ægro vel incluſo viſitationem, captiuo redemptionem, debili ſubuectionem, cœco deductionem, triſti conſolationem, non ſano medicinam, erranti viam, deliberanti conſilium, & quod cuique neceſſarium eſt indigenti, verumetiam & qui dat veniam peccanti, eleemoſynam dat, & emendat verbere, in quem poteſtas datur, & coërcet aliqua diſciplina, & tamen peccatum eius, quo ab illo læſus eſt, aut offenſus, dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, non ſolum in eo quod dimittit atque orat, verumetiam in eo quod corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat, quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quando eorum conſulitur vtilitati, non voluntati. Multa igitur genera ſunt G eleemoſynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis noſtra peccata, ſed ea nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus, quod in nos quiſque peccauit.

*REMVNERATIO, PROEMIA, &c.

Magnam miſericordiæ remunerationem Dominus ipſe ſignificauit, cùm miſericordes pronunciauit beatos, ex hoc, quod miſericordiam eſſent conſecuturi: quodque etiam in extremo Iudicij die, quando omnia hominum opera manifeſta fient, huius potiſſimum exhibiti aut omiſſi ratio exigenda prædicetur: Imò ea ſola beatificationis aut condemnationis cauſa à Iudice æquiſſimo aſſignanda tradatur. *Matth. cap.* 25.

Miſericordiæ virtus tanta eſt: vt ſine illa cæteræ, etſi ſint, prodeſſe non poſſint. Quamuis enim aliquis fidelis ſit, caſtus & ſobrius, & aliis maioribus ornatus inſignibus, ſi miſericors tamen non eſt, miſericordiam non meretur. *Leo Papa in ſerm. de apar.*

In illo magno ſummoque iudicio tanti æſtimabitur vel largitatis binignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum & pro ſumma omnium commiſſorum, & per vnum malum illi in ignem mittuntur æternum, & per H vnum bonum iſti introducuntur in regnum. *Ibid.*

In regno cœli coram omnibus Angelis in conuentu reſurgentiū quòd Abel paſſus ſit, quod mundum conſeruauit Noë, quod Abraham fidem ſeruauit, quod Moyſes legem tulit, quod Petrus crucem Ieſu primus aſcendit, Deus tacet: & clamat ſolum, quod pauper comedit dicens: eſuriui, qui enim miſericors eſt, miſericordia dignus eſt. *Petr. Rau. in ſerm.*

Quod verò miſericordes miſericordiam conſequantur, Abdias ille ſit exemplo, qui quòd fuerit miſericors in Prophetas Domini fugientes perſecutionem Regis Achab, miſericordiam Primò ab Elia, deinde & gratiam propheticam conſecutus eſt. 3. *Reg.* 18. & 4. *Reg.* 1.

Iudæi quouis anno decimas, & ſeptimo quoque pro pauperibus omnes fructus ſponte naſcentes dimittebant. *Leu.* 25.

Diſcipula quædam erat nomine Tabitha, quæ tunicas & veſtes faciebat, quas viduis tribuebat, eam ſuſcitauit Petrus, nam qui Chriſtum in pauperibus nudum veſtierit, immortalitatis veſtes promerebitur, & reſurrectionis. *Act.* 9.

* CVIVS STVDIVM.

A ☞ *Multa huc referri poſſunt, ex Titulo de Eleemoſyna, Hoſpitalitate, Carcerum liberatione Loco de Carcere: Liberalitate, Pauperibus, vbi de eorum cura, Iniuria condonatione, atque ex aliis locis quæ particularem miſericordiæ adfectum exhibitum proponunt. Quibus omnibus ſequentia addimus.*

AC PRIMVM.

Ex S. Scriptvra.

Vbi & mira Dei miſericordia erga homines demonſtratur.

Rebecca filia Batuel ſeruo Abrahæ ex itinere fatigato, eiuſque Camelis potum obtulit, comiter ei locuta, Bibe Domine, quin & Camelis tuis da potum. *Gen.* 24.

Moyſes defendendo filias Iethro à paſtoribus, qui vetabant nè pecora ſua adaquarent, ipſarum innocentiam miſericordia motus propugnabat. Vnde & miſericordiam conſecutus apud patrem ipſarum, & ad manducandum panem inuitatus fuit, & alteram filiarum coniugio copulauit. *Exod.* 3.

Booz miſericordiam exhibuit erga Ruth Moabitidem, quando præcepit pueris ſuis, vt non modo permitterent eam colligere ſpicas remanentes in agro, ſequendo meſſorum B veſtigia: ſed etiam de induſtria proiicerent manipulos, & permitterent remanere, vt abſque rubore colligeret. Inſuper quando hora aderat veſcendi, eam aduocari faciebat vt comederet panem cum meſſoribus & pueris ſuis. *Ruth. cap.* 2.

Tobias omnia quæ habere poterat concaptiuis fratribus impartiebatur, alendo eſurientes, nudis veſtimenta præbendo, &c. *Tob.* 1.

Erat idem aſſiduus in ſepeliendo mortuos, etiam contra mandatum Regis, cùm enim plus timeret Deum quam Regem, rapiebat corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & mediis noctibus ſepeliebat ea. *Tob.* 2.

Commendantur etiam Quidam boni viri de Iſraël, quod captiuos Iudæos veſtiuerint, & illos qui ambulare non poterant impoſuerint iumentis, & duxerint ad fratres eorum 2. *Paralip. cap.* 28.

E fonte omnis miſericordiæ manabat, quod Deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati tradiderit, vt ſibi ex rigore iuſtitiæ de hominibus ſatisfieret, eóſque copioſa redemptione ſaluaret. Vnde merito prædicatur à Propheta miſericos & miſerator Dominus; cuius miſericordia eſt ſuper C omnia eius opera: Item pater miſericordiarum ab Apoſtolo, & totius conſolationis Deus: qui etiam in ira continere non valet miſericordias ſuas, ſed etiam ſe metuentibus dat ſignificationem vt fugiant à facie arcus: *vt dicit Pſalmiſta.*

Ab eodem fonte prouenit quod ipſe Dei filius in nobis habitans, peccatores ad ſui alloquium admiſit, cum iis conueſci voluerit, eos ad audiendum verbum ſuum inuitauerit. *Matt.* 9. *Luc.* 5. *&* 19.

Cum autem turbæ de ciuitatibus eum ſequerentur in deſertum, panes benedictione ſua multiplicauit, ſic vt omnes ſaturarentur, & colligerentur duodecim cophini fragmentorum. *Matt.* 14. *&* 15.

Sed & Petrum lachrymantem oculus miſericordiæ reſpexit. *Luc. cap.* 2.

Quin inuitatus ad nuptias, cùm deeſſet vinum quo conuiuantes exhilarari poſſent, aquam in vinum conuertit, vt pauperes diſcumbentes recrearet. *Ioan.* 2.

Miſericordiæ viſcera aperiebant Barbari illi, qui tempore hyemali, Paulum & ſocios paſſos naufragium reficiebant D accenſa pyra, propter imbrem qui imminebat & frigus. *Act.* 28.

Sic & Publius Princeps Inſulæ Mytilenæ, ad quam Paulus cum ſociis exacta tempeſtate venerant, ſuſpiciens eos, triduo benignum ſe exhibuit. Paulus autem febribus & dyſenteria laborantem ſanauit. *Ibid.*

Miræ quoque & excellentis miſericordiæ adfectum Paulus Apoſtolus oſtendit erga Oneſimum ſeruum Philemonis fugitiuum, quibus optabat & rogabat eum ſuſcipi ſicut ſeipſum: Imò ſibi imputari, ſi quid nocuiſſet. *Epiſt. ad Philemon.* ☞ *Vide plura Tit. proximè ſequenti.*

Quid autem mouerit S. Bernardum ad miſericordiæ opera exhibenda, paucis declarat, dicens: Septem in me video miſericordias Domini, quas & vos ipſi facilè inueneritis in vobis. Prima eſt, quod à multis peccatis adhuc in ſeculo poſitum cuſtodiuit. Prima quidem non inter omnes quas mihi impendit, ſed prima inter has ſeptem. Quis enim non videat, quod ſicut in multa cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotentis pietas me conſeruaſſet; Fateor, & E fatebor, niſi quia Dominus adiuuit me, paulo minus cecidiſſet in omne peccatum anima mea. Secunda miſeratio quæ non poterit explicari ſermone, quã benigna, quã libera, quam gratuita: ego peccabam, & tu diſſimulabas. non continebam à ſceleribus, & tu abſtinebas à verberibus. prolongabam ego multo tempore iniquitatem, & tu Domine pietatem tuam. Tertia, quod viſitauit cor meum, & inuitauit, vt amara fierent, quæ mala dulcia prius erant. Quarta, quod pœnitentem miſericorditer ſuſcepiſti vt in eorum numero inuenirer, de quibus Pſal. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c. Quinta, per quam mihi continendi deinceps, & emendatius viuendi præſtitiſti virtutem, ne recidiuam paterer, & eſſet nouiſſimus error peior priore. Poſtquam in his quinque miſerationibus à malo liberaueris, in duabus aliis, bona largieris, hæ duæ ſunt, gratia promouendi, qua videlicet munus bonæ conuerſationis indulges: & ſpes obtinendi, qua donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vſque ad cæleſtia ſperanda præſumere. *Bernar. Ser.* 88. F

* Exempla Historica.

S. Ludouicus Galliæ Rex centum & viginti pauperibus quotidie, per dies verò ieiunij quadragenarij, centum & quadraginta, res ad victum & veſtitum neceſſarias ſuppeditabat, eiſque frequenter ipſe miniſtrabat, & magno cum pietatis & charitatis affectu cibo, qui ſuperfuerat, veſcebatur. Quin & olim in Galicanis ſanctionibus primum caput expenſarum ad pauperes ſubleuandos, alterum ad alendam regiam domum, tertium ad palatia & arces reficiendas ſpectabat. Ac idcircò miſericordiam tandem conſecutus eſt, completúmque eſt in eo illud Salomonis? Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur. *Petr. Rib. lib.* 2. *de Chriſtiano cap.* 10.

Illud non prætermittam, Robertum Galliæ Regem Hugonis Capeti filium, eleemoſynis coronam Galliæ in ſua familia ſtabiliuiſſe: nam mille egenis victum quotidianum præbebat, & cùm aliò curiam transferret, illis iumenta, plauſtra, ac rhedas dari iubebat, vt comites eſſent, & pro ipſo Rege continuas preces Deo funderent. *Idem ibid. ex Bed. lib.* 6. *cap.* 2.

Circa annum Dom. 1050. duæ Regiæ puellæ, Maurica ſuperſtitione abiecta, Chriſtiana ſacra ſuſceperunt: Caſilda Almenonis Toletani Regis, & Zaida Benabeti Regis Hiſpalenſis filia. G Caſilda prior cùm eſſet à tenera ætate ingenio facili, & ad humanitatem propenſo, in domo paterna Chriſtianos, qui magno numero captiui tenebantur, vitámque in luctu & ſqualore calamitoſam agebant, cibo & rebus omnibus recreare ſolita erat clam patre. Quem memorant, re indicata, filiæ latebras aditúſque omnes diligenter obſeruaſſe: deprehenſámque aliquando, cibos, quos in ſinu ad captiuos ferebat, repentè in flores, roſáſque mutatos patri, ecquid ferret, cum magno animi motu roganti, veſte explicata monſtraſſe. Quo illa miraculo percita, monitáque diuinitus, ſi à fluxione ſanguinis ſanari cuperet, in qua curanda medici omnia artis remedia fruſtra conſumpſerant, in lacu D. Vincentij nomine, quod in agro Viruеſcano eſt, ablueret, ad noſtra ſacra adiecit animum. Pietatis officia diuinum numen Chriſtianæ religionis luce volebat compenſare. Itaque à patre, cum quo rem omnem communicarat, pro iure amicitiæ, quæ illi eſſe cœperat cum Chriſtianis, ad Ferdinandum Regem miſſa eſt, eius morbi curandi cauſa. Morbo depulſo, & aquis ſalutaribus ritu Chriſtiano expiata, diuini beneficij memor, immemor patriæ; in rupis faſtigio, quæ ad lacum eſt, domuncula exædificata, ſanctiſſimam vitam egit, multis illuſtrem miraculis: H quo merito in cœleſtium numero locum habet, templíſque recepta eſt. Tertiodecimo Aprilis die, eius memoria anniuerſariis ſacris celebris eſt in nonnullis Eccleſiis Hiſpaniæ. Caſildæ exemplo, ſiue ſponte incitata Zaida, lauacro Chriſtiano ex noſtro more luſtrata in Alfonſi Regis nuptias poſt aliquot annos conceſſit. *Ita Ioannes Mariana. Lib.* 9. *de rebus Hiſpaniæ, cap.* 3.

Huic ſimilis eſt hiſtoria etiam commemoratione digna, quæ ſub Paulo Epiſcopo Alexandrino accidit circa annum Domin. 537. Narrauit nobis (inquit *Ioannes Euiratus*) Abbas Theonas & Theodorus, quòd Alexandriæ ſub Paulo Patriarcha Puella quædam relicta fuerat pupilla à parentibus magna facultate locupletibus. Erat autem adhuc ſine baptiſmo. Die verò quadam ingreſſa pomarium, quod ſibi reliquerant parentes eius (ſunt enim in medio ciuitatis pomaria) vidit

A quendam parantem ſibi laqueum, vt ſe præfocaret. Cucurrit igitur, & dixit ei: Quid facis, ô homo? Dixit autem ei: Dimitte me, mulier, quoniam in multa tribulatione ſum. Quæ ait: Dic mihi cauſam, & fortaſſis adiuuare te potero. Dixit illi: Graui ære alieno premor, & valde ſuffocor à creditoribus meis: elegique potius ſemel vitam finire, quàm quotidie mori. Quæ dixit illi: Quæſo te, accipe omnia, quæ habeo, & redde: tantum ne perdas teipſum. Sumens verò ille, reddidit omnia. Puella verò anguſtiari cœpit, non habens qui ſui curam gereret: itaque deſtituta parentum ſolatio, fornicari inſtituit, & ſibi inde victum quærere. Dicebant ergo illi viri ſancti (Theonas & Theodorus admirantes ſcilicet) Quis nouit iſta, niſi ſolus Deus; quomodo ſcilicet permittatur anima propter cauſam aliquam ipſi ſoli cognitam ad tempus derelinqui? Poſt aliquantum verò temporis infirmata eſt puella, & in ſe reuerſa, compuncta eſt, orauitque Pontificem, vt faceret illam Chriſtiánam. Omnes autem aſpernabantur eam, dicentes: Quis hanc ſuſcipiat, quæ meretrix eſt? Affligebatur autem vehementer. Cùm verò in his eſſet
B anguſtiis, aſtitit ei Angelus in ſpecie hominis, cum quo miſericordiam fecerat. Cui illa dixit: Cupio fieri Chriſtiana, & nemo vult pro me loqui. Qui ait: Nunquid re vera iſtud cupis? Reſpondit illa: Vtique, Domine, & deprecor te, vt hoc mihi impetres. Qui ait: Noli triſtari. Ego adducam aliquos, qui te accipient. Adduxit ergo alios duos & ipſos ſanctos Angelos, duxeruntque illam ad Eccleſiam: ruriúſque ſeipſos transformantes in perſonas quaſdam illuſtres, & notas in ordine Auguſtalium, vocant Clericos, Presbyterum ſcilicet & Diaconum, qui in hoc ipſum conſtituti erant. Dicunt eis Clerici: Veſtra charitas pro ea pollicetur? illi autem reſponderunt: Etiam, nos pro illa pollicemur. Sumentes ergo illam, baptizauerunt, & albis induta rurſus ab eis ſubuecta eſt. Quam cùm depoſuiſſent, euanuerunt. Vicini ergo cùm illam ita albis indutam viderent, poſtquam receſſerunt illi, dicunt ei: Quis te baptizauit? Nunciauit autem eis rem totam, dicens: Venerunt quidam, & tulerunt me in Eccleſiam, locutique sũt Clericis, & baptizauerunt me. Et dixerunt ad illam: Qui ſunt illi? Cùm verò non poſſet dicere, qui eſſent illi, abeuntes nunciauerunt Epiſcopo: Dixit autem Epiſcopus his, qui ad baptizandum conſtituti erant: Vos illam baptizaſtis? Et con-
C feſſi ſunt ſe illam baptizaſſe, exoratos ab illo, & illo, Auguſtalibus. Porrò accerſitis ex prætorio his, quos Clerici dixerant, dixit Epiſcopus: Num ipſi pro iſta fide-iuſſiſtis? Qui dixerunt: Neque nouimus, neque conſcij ſumus nobis, hoc feciſſe. Tunc verò iam cognouit Epiſcopus, Dei hoc opus eſſe. Conuocanſque illam dixit ei: Dic mihi filia, quid geſſiſti boni? Quæ ait: Meretrix exiſtens, & paupercula, quid boni operari potui? Dixit ei Epiſcopus: Nihilne omnino operata es? Dixit ei: Non, niſi quòd videns quendam, qui à creditoribus premebatur, ſe ſuffocare volentem, data illi omni ſubſtantia mea, liberaui eum. Et his dictis, continuò obdormiuit in Domino. Tunc Epiſcopus glorificans Deum, dixit: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. *Prat. Spirit. cap.* 207.

Anno Dom. 1022. Henricus Imper. nonus pergens ad regionem Beneuentanam, expugnauit ac ſubdidit vniuerſas ciuitates, & caſtra, quæ Græci ſurripuerant eius Imperio. Ad ſupradictam autem cùm veniſſent Troadem, rebellantes, qui intus erant, diu multúmque ei reſtiterunt: nam ſperabant, vt ſibi
D futura æſtate, ſicut Græci promiſerant fore, Baſilius Imperator ſuccurreret. Inſuper adiicientes; in tantum Henricum humiliari vt pedes Baſilij territus pauore ſuſciperet. At ille circundans ciuitatem ſui exercitus obſidione, inſtruxit machinas, vt eam per vim caperet: illique deintus noctu egreſſi tulerunt ſecum faces pice perlitas, ignéque ſuccenſas machinas à foris cremauerunt. Quod cernens Imperator, accenſus ira, potiores reſtitui fecit machinas, crudóque circumdari corio, vigilantique cuſtodia iuſſit illas tueri. Exacto igitur tertio obſidionis menſe, alternìſque cædibus vtrique nimium feſſi (nam exercitum Imperatoris dyſenteriæ clades oppidò vexauerat) tandem obſeſſi meliori vſi conſilio, inuenerunt viam euadendi diſcriminis. Quadam autem die accipientes ſolitarium quendam, indutum monachali habitu (quibus etiam Italia plurimùm abundat) dederunt ei crucem geſtare, miſerúntque poſt eum omnes ciuitatis pueros minoris ætatis, ſicque clamando, Kyrie eleiſon, deuenit ad Imperatoris tentorium. Quod audiens Imperator, iuſſit interrogari, quid ſibi vellent. Cumque reſponſum fuiſſet; quod miſereri à ſe afflictæ ciuitati implorarent, reſpondit: Optimè nouit ipſe, qui
agnitor eſt cordium, quinam magis quàm ego, horum paruulorum ſunt homicidæ, illachrymánſque iuſſit vt ſalui in ciuitatem redirent. Fecerunt autem vt iuſſerat Imperator. Altero quoque die iterum primo mane proceſſerunt à ciuitate, vt priùs clamantes, Kyrie eleiſon, vſque dum ſonoritas vocum illorum aures pulſaret Imperatoris. Qui ſtatim egreſſus tentorio, reſpicienſque pupillorum turbam, pietate permotus, vt erat vir ſanctiſſimus, voce Dominica vſus ait: Miſereor ſuper turbam. Nam ante iam dixerat, quoniam ſi contingeret capere ciuitatem, quicquid maſculini ſexus inueniretur in ea, ſuſpenderetur patibulis, reliqua verò igne cremari, ipſiúſque ciuitatis mœnia ad ſolum pertrahi. Præterea mandauit Imperator illis, qui in ciuitate aliis præerant, vt ſi indulgeri ſibi ab eo vellent, irámque eius placare, ipſimet ſubuerterent partem murorum ciuitatis, quæ contra ſuas machinas rebellis ſtare videbatur. Qui audientes certatim impleuerunt quod eis mandatum fuerat. Poſt hæc quoque præcepit Imperator eos pacificè ad ſe egredi, murúmque ciuitatis à ſe reædificari, acceptiſque pacis occidibus ab vniuerſis regionis illius prouincialibus, reuerſus eſt in Saxoniam. Northmanni quoque cum Duce ſuo Rudolpho reuerſi in ſuam patriam, gratanter accepti à proprio Principe Richardo. *Hæc Glaber.* F

Syracuſanis poſt victorias de Athenienſibus terra marique reportatas, & de captiuorum capitibus conſultante, Nicol. Syracuſanis multa pro concione in medium protulit, vt ciuium ſuorum animos flecteret ad miſericordiam. Inter alia, hæc. Videte ne quid inſolens & humanum per elationem commiſeritis. Quænam, obſecro, pietas, quod ſeueritatis exemplum, quod ſpecimen maieſtatis prudentiæve, aut modeſtiæ eſſe poteſt, proſtratum, atque ad pedes procumbentem hoſtem iugulare; Quæ deinde gloria ipſum eundem nudum vinculis conſtrictum vlciſci vlterius, & ſæuire odiis pergere? Nam qui deiectos à fortuna ferocius, neglecta miſeratione inſectatur, quive aduerſis calamitatibus & miſeriis obrutus iram & crudelitatem retinet, hic vtique ſuæ conditionis primum oblitus imbecillitati humanæ vim afferre videtur. Nemo enim vnquam poſt cœlum conditum in hac vita tanta poteſtate, tanta ſapientia præditus, inueniri potuit, qui fortunæ naturam percipere vel illius volubilitatem ſentire valuerit: G quæ quidem ſuopte ingenio calamitatibus & humanarum rerum, vti conſpicere licet, exagitatione exagitationibúſque variis in dies graſſata tranquillitati, ſecundiſque euentibus inſidiatur: quos ipſamet nunquam rata fide, nunquam tuto, vel ſine fraude proſequi videtur. Ac veluti ſui ipſius muneris clementiæve ſumma ſemper inuidia flagrans, ac pœnitentia beneficij à ſe collati, mox vi diuerſum adducta deſæuit, nec, infeſtiſſima, quicquam diu lætum inconcuſſúmque eſſe ſinit. *Diod. Siculus lib.* 13.

MISERICORDIA.
EXHIBITA IN PARTICVLARI RESPECTV PERSONARVM.
Commiſeratio.
IN GENERE.

Heraclitus Epheſius Philoſophus, ad omnem hominum occurſum fleuiſſe dicitur. Dolebat ille, quod nihil ſani eſſet in vita, nihil in homine non caducum, fluxum & deceptibile. Fleuit ille itaque hominum mala, meliori haud dubiè affectu, quam Democritus, qui hæc eadem ridebat. Nam hic contemptum arguit & ſtultitiam: ille iuſtitiam & charitatem. *Sabell. lib.* 5. *cap.* 2. H

IN SPECIE.
ERGA REGES, TYRANNOS.

[1] Alexander Iudæorũ Rex ob auaritiam crudelitatémq; ſuam Iudæis inuiſus, Alexandram vxorem monuit, vt cum egiſſet animam, Phariſæorum beneuolentia & conſilio vſa, confeſtim cadauer in publicum efferendum curaret: conuocatiſq; illicò ciuibus, quaſi illorum faueret vindictæ, palam diceret, ſe tradere Alexandrum iam defunctum dilaniandum ciuibus, vt quam in viuum nequiſſent, in mortuum ſaltem iram iuſtam exercerent. Alexandra ſecuta hoc conſiliũ, cùm per Phariſæos populo liberos ſuos Hircanum & Ariſtobulum commendaſſet, vt innocentes impuberes, & nihil mali meritos, ita vniuerſæ multitudinis animum mouit, vt non ſolùm liberis, regnóque ſalubriter conſuluerit, verum etiam mariti funeri: cui regio more iuſta perſoluerunt. *Ioſeph. lib.* 13. *c.* 23. *&* 24. *Antiq.*

A Dionyſius Siciliæ Tyrannus, cùm mercenarij ad eam interficiendum impetum feciſſent, miſerabili veſte amictus prodiit, comámque puluere reſperſit, & poteſtati militum ſuam vitam permiſit. Mercenarij eius miſerti ſaluum & incolumem dimiſerunt. Dionyſius eos non ita multò poſt in vrbe Leontinorum circumuentos ad vnum trucidauit. *Polyæn. lib.* 5.

Eetion Echecratis, è Petra tribu, cum Labdam Amphionis filiam claudam duxiſſet, Delphos abiens ad conſulendum de prole, oraculum accepit, naſciturum ſibi ex Labda filium, qui Corinthum ſubiugaturus eſſet. Corinthij ergo de oraculo certiores facti, quamprimum Labda enixa eſt, miſerunt viros decem, qui puerum interficerent. Illi cum puerum ſub cypſeli, hoc eſt, menſura frumentaria abſconditum ſuauiter ridentem deprehendiſſent, miſericordia moti abierunt. *Herod. lib.* 5.

Dionyſius Tyrannus, cum Timoleonti ſe dediſſet, cum vna naui & modicis pecuniis Corinthum tranſmiſſus eſt. Eò Græcorum multi, illius videndi ſtudio, nauigarunt, fortunæ nobilitatem dolentes, humanarúmque rerum fragilitatem reputantes, quæ quò maiores eſſent, eò ſua mole grauius B ruerunt. *Plut. in Timoleonte.*

Seleucus Antiochi F. Syriæ Rex, Aſiaticas ciuitates ingenti claſſe aggrediebatur, ob auxilia Berenice nouercæ ſuæ, & fratri ex ea nato exhibita. Sed ſubita tempeſtate naues omnes amiſit. Quæ res Seleuco hoc boni peperit, vt Aſiatici omnes ira in miſericordiam verſa, ſponte ſua in fidem infenſiſſimi hoſtis redierint. *Sab. lib.* 9. *En.* 4.

Gulielmus III. Rex Siciliæ & Neapolis Panormi coniectus fuerat in vincula ob tyrannidem, ſubſtituto Rogerio F. Quem cum ad vindicandam patri factam iniuriam populus propenſum videret, in palatio obſidere cœpit. Is dum per feneſtram proſpicit, in caput vulneratus obiit. Populus miſericordia infelicis patris, qui quem nuper Regem creatum, nunc mortuum audiret, motus, eductum è carcere in integrum reſtituit. *Collennucius lib.* 3. *hiſt. Neapol.*

Erga Amicos.

Samnietus vel Pſammenitus Ægyptiorum Rex, à Cambyſe captus, cùm videret filiam ſeruili habitu prætereuntem, cum C pleriſque nobilium puellarum aquatum ire: inde filium ad ſupplicium cum pleriſque æqualium duci: reliquis omnibus eiulantibus, vnus immoto ſtetit vultu. At cùm amicorum quendam prius ditiſſimum, iam verò cibum mendicantem conſpexiſſet: neque à lachrymis temperauit amplius, neque ab eiulatu abſtinuit. Cauſam demirante Cambyſe, reſpondiſſe ferunt: Domeſtica mala multò maiora fuiſſe, quàm vt à ſe fleri poſſent: amici fortunam dignam ſibi viſam, quam fletu & lachrymis, quando aliter opem ferre non poſſet, proſequeretur. *Sab. lib.* 7. *En.* 2. *ex Herod. lib.* 3.

Athenienſibus naues conſcendentibus, commiſerationis campus ampliſſimus. ☞ *Vide Tit. libertatis ſtudium.*

Erga Hoſtes.

Licet Beniamitæ Iſraëlitas grauiſſimè offendiſſent: propter illorum tamen excidium omnes vlulatu magno fleuerunt. *Iud.* 21.

Antiochus Syriæ Rex, qui Nobilis appellabatur, audiens Oniam ſummum Sacerdotem iniquè occiſum, flexus ad miſericordiam lachrymas fudit. 2. *Mach.* 4.

D Eſaias Propheta de ſeipſo inquit: Propter deſtructionem Babylonis repleti ſunt lumbi mei dolore, anguſtia poſſedit me ſicut anguſtia parturientis. *Eſa.* 21.

Dinocrates Meſſenius Philopœmenem Achæorum prætorem iam ſeptuagenarium in conflictu equo excuſſum ceperat. Meſſeniorum vrbana multitudo mirum in modum eo nuncio elata ad portas concurrit. Vt attractum Philopœmenem contra gloriam factáque & victorias priſtinas conſpexêre, miſerati plerique ſunt: atque eius vicem dolentes etiam illachrymabantur, humanámque fortunam vt fallacem & inanem eleuabant. *Plut. in Philopœmone.*

Caſſander Antipatri F. familiares occiſorum ab Olympiade Alexandri Magni matre, inuitauit, vt eam in communi Macedonum concione accuſarent. Quæ cùm parata eſſet apud omnes Macedones cauſam dicere: veritus ne fortè plebs reginam ſe purgantem audiens, & Alexandri Philippique beneficiorum recordatos, pœnitentia duceretur, CC. Milites ablegauit, vt eam extemplò necarent. Hi cùm in regiā domū irrupiſſent, vt viderunt Olympiadem, eius fortunæ commiſerti dignitatémque reueriti, infecta re diſceſſerunt. *Diod. lib.* 19.

Duo conſulares exercitus Romanorum à Samnitibus ad Caudinas furcas circumuenti, & ſub iugum miſſi fuerant. E Ante noctem, quamuis potuiſſent, Capuam ingredi noluerunt. Campani faſces, purpuram, lictores Conſulibus, veſtimenta & commeatum aliis ex commiſeratione dedêre. Et Capuam ingredientibus Senatus & populus obuiam ſeſe effudit, multáque hortando monendóque conſolati ſunt dolentes. *Sab. lib.* 5. *En.* 4.

* Iter faciens Germanus Epiſcopus, nudum imminente nocte viatorem recepit. Quum ſimul in diuerſorio quieuiſſent, aſellum, quo Germanus ferebatur, ille ſubtraxit. Illuceſcente die furtum patratum inueniunt diſcipuli: patri condolent quod pedibus iter facere cogeretur. Nondum tria millia paſſuum cum ſociis confecerat, quum è diſcipulis vnus Germanum è vultu lætitiam prodere conſpiciens, patrem hilaritatis cauſam rogat. At ille quum pedem omnes aliquantulum ſiſtere imperaſſet, Ecce latro clamitans feſtinato gradu ſubtractum iumentum adducit. Fur ad pedes illius prouolutus, exorat furti veniam & impunitatem, dum facinus profitetur: ſe tota nocte irretitum fuiſſe aſſerit, neque quoquam progredi potuiſſe, niſi quà ad reddendum iumentum pateret F iter. Cui Germanus, vultu renidente, animóque placato, Si heſterna, inquit, die tibi nudo togulam dediſſem, ne furandi quidam te neceſſitas inceſſiſſet, & exuta mox togula, Accipe (inquit) quod deeſt: redde quod noſtrum eſt. Sic confeſſorem criminis reſipiſcentem, non modo venia, ſed præmio quoque & benedictione dignum cenſuit. *Bonfin. lib.* 4. *Dec.* 1.

Duo Brabantini Equites ab Eduardo II. Anglorum Rege euocati, contra Scotorum Regem Robertum I. quum audirent in Anglorum caſtris, infinita propè conuitia in Robertum atque Scotos iactari: orta commiſeratione, eis felicitatem in futura pugna publicè precati ſunt. Ea voce ad Anglum delata, pulſi caſtris, ad Robertum per fœcialem ducti ſunt, publicéque edictum: vt qui alterius ipſorum caput, confecto prælio ad Regem Eduardum deferret, centum argenti marcas pro munere acciperet. At cùm Scoti viciſſent, equites illi ingenti præda potiti, amplis inſuper donati muneribus, in patriam rediêre, & Antuerpiæ diuerſorium, *Scoticam* nomine, G quod etiamnum extat Bruſij effigie notiſſimum ingenti ſumptu ad Scotorum vſum ædificauere. *H. Boeth. lib.* 14.

☞ *Vide ſuperioribus Exemplis, de Nicolai Syracuſani concione ſuper hac re Athenis habita.*

Erga Pauperes.

Cùm veniſſet Petrus Apoſtol. Ioppen, vidit flentes viduas pro morte Thabitæ, quæ faciebat eis tunicas & veſtes: & ponens genua ſua orauit, & cùm vocaſſet eam, ſanctis, & viduis aſſignauit viuam. *Act.* 9.

* *Erga oppreſſos, Mortuos, famelicos.*

Cùm Maximini Imper. imperium, ob perſecutionem in Chriſtianos excitatam, bello, fame & peſte vexaretur, Chriſtiani in tanto malorum cumulo, ait *Euſebius*, ſuis rectè factis & piis officiis miſericordiam declarabant & benignitatem: quorum alij in dies ſingulos mortuorum funeribus & ſepulturæ (infiniti enim erant quibus ſepeliendis nemo curam adhibuit) diligentem nauarunt operam: alij multitudini eorum, qui per totam ciuitatem fame vrgebantur, in H vnum coacta omnibus panes diſpertierunt; vſque adeo, vt hoc præclarum facinus per omnes homines conſtanti fama & magna celebritate perſuaderet, & ſinguli Chriſtianorum Deum gloria & laude prædicarent, eóſque ſolos & veros Dei cultores re & factis comprobatos faterentur.

Erga ſupplices.

☞ *Vide Titul. Supplicum.*

Anno 1507. Ludouicus XII. exules Genuam reducturus, victos acie Genuenſes in deditionem accepit. Ingreſſus eſt ipſe vrbem ſub vmbella, candidis armis totus obtectus, nudum manibus gladium tenens: cui obuiam facti ſunt vrbis regionum præfecti (Antianos vocant) cum magna ciuium honeſtiſſimorum multitudine: quibus cum multis lachrymis ad pedes eius proſtratis, vbi nonnihil ſilentij factum eſt, vnus ex illis omnium nomine, appoſita ad flectendum regis animum oratione, cum culpæ confeſſione, veniam petiit. Orationem ſequutæ ſunt omnium claræ voces, miſericordiam implorantium. Rex autem quamuis eos ſurgere iuſſerit, & gladio, quem ſtrictum

A manu tenebat, depoſito, animi potius ad placabilitatem propenſi ſigna daret: nullo reddito reſponſo progreſſus eſt. Deinde ad totius vrbis auguſtiſſimum templum peruenit, vbi mulierum atque infantium ingens numerus ſe ad eius pedes abiecit, qui omnes candidis veſtibus induti, maximis clamoribus & miſerandis eiulatibus eius clementiam miſericordiámque implorabant. Hic aſpectus regis animum non mediocriter commouit, vt mille auri librarum multa contentus fuerit: qui alioqui illis omnem adminiſtrationem auctoritatémque eripere, pecuniam, quæ D. Gregorij nomine ad priuatos pertinet, in regium ærarium inferre, & omni libertatis imagine ſpoliare ſtatuerat. *Guicciard. lib. 7.*

Odilo Abbas Cluniacenſis, vir probitatis, ſanctitatiſque laude eximia præſtans, cum reprehenderetur, quod erga peccatores nimis eſſet miſericors: Malo, inquit, damnari de miſericordia, quàm de duritia. *Matth. Dreſſerus 6. Millen.*

Erga Bruta.

Cn. Pompeij altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis, pugnauere in circo viginti Elephanti, Getulis ex aduerſo iaculantibus. Tandem amiſſa fugæ ſpe miſericordiam

B vulgi inenarrabili habitu quærentes ſupplicauere, quadam ſeſe lamentatione complorantes: tanto Populi dolore, vt oblitus Imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret, diráſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. *Plin. lib. 8. cap. 7.*

RESPECTV RERVM. MISERICORDIA aliorum tangi ob

Mortalitatem.

Xerxes Rex Perſarum quum vidiſſet vniuerſum Helleſpontum nauibus ſuis conſtratum omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta, iactauit ſe beatum, móxque fudit lachrymas. Tam ſubitam mutationem admiratus Artabanus, Regis patruus, qui diſſuaſerat eam expeditionem, auſus eſt rogare cauſam. Tum Xerxes? Subiit, inquit, animum meum cogitatio, quàm breuis ſit hominum vita, quando ex tam numeroſa multitudine poſt annum centeſimum nemo ſuperfuturus. *Herod. lib. 7.*

Famem.

Helias Prophetico ſpiritu inter ſuos longè princeps, cùm cœli inclementia omnia laborarent (totum enim triennium

C nihil è cœlo pluerat) ac iam prope eſſet, vt terra victum negante, fame & ſiti animalia interirent, impenſiſſimè Deum precibus fatigauit, vt ſuorum calamitatis miſereretur: tenuitque precando, vt ſua ſit temperies terris reddita. *Sabellic. lib. 8. cap. 2. ex 3. Reg. 18.*

Euerſionem vrbis.

Eliſæus Propheta videns quanta mala Azahel, Syriæ regno potitus, eſſet illaturus Iſraëlitis, cœpit flere. *4. Reg. 8.*

Hieremias Propheta videns in ſpiritu calamitatem superuenturam populo ſuo, dicebat: Recedite à me amarè flebo. Nolite incumbere, vt conſolemini me ſuper vaſtitate filiæ populi mei. *Hierem. 38.*

Cùm ſcripſiſſet Baruch verba comminationis ex ore Hieremiæ, dixit: Væ mihi miſero, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo Et tamen accuſabat populus Baruch, quaſi incitaret Hieremiam aduerſus eos vt traderentur in manus Chaldæorum. *Hier. 43. & 45.*

Cùm reuelaſſet Dominus Ezechieli peccata Iſraëlitarum

D & pœnas, fuit triſtis & gemebundus. *Ezech. 3. & 9.*

Exciſis ab Alexandro Thebis, Athenienſes myſteriorum ſolenne, quod in manibus erat, obcluſum prætermiſêre, refugientéſque ad vrbem ſuam omnibus officiis coluere. *Plut. in Alexandro.*

M. Marcellus Coſ. vbi Syracuſas ingreſſus eſt, illachrymaſſe dicitur, partim tantæ rei perpetratæ gaudio, partim veteri fama & ſplendore vrbis. Occurrebant animo inclytæ victoriæ, quod Athenienſibus terra marique victis Atticas claſſes, duóſque clariſſimos duces, cum numeroſo exercitu, Syracuſani deleuiſſent: bella cum Carthaginenſibus geſta: duo Dionyſij, eorúmque potentia: recentiſſima Hieronis memoria, qui præ omnibus ſociis Regibus Romanum populum præcipua fide coluit: ornatiſſimus vrbis apparatus, in cinerem momento temporis abiturus. *Sab. lib. 4. En. 5.*

P. Scipio Carthaginis euerſor, commiſeratione eius vrbis fleuit, Romani excidij præſagio.

Iulianus Imp. cum ingenti apparatu egreſſus Conſtantinopoli contra Perſas, tranſmiſſo Boſphoro, à Chalcedone

E Nicomediam proceſſit. Super qua ingemuit altius ac fleuit: memor illic olim ſe in Regia & ampla vrbe, ad ſciorum ſumptibus inſigni, educatum, quæ tum terræmotu corruerat. *Marcellin.*

Strages.

Cùm Iſraëlitæ omnes Maſpham conueniſſent, vindicatori Gabaënſium Beniamitarum ſcelus, iureiurando confirmarunt, nullum ſuorum filiam ſuam vlli Beniamitarum daturum eſſe in matrimonium. Tota autem tribu exceptis 600. ferro & igni exciſa, Iſraëlitæ Bethel profecti, coram Domino queſti ſunt, vnam Iſraëlitarum tribuum inter iſſe. Iuſſi autem à Domino eam reparare, cum 600. illis pacem inierunt: trucidatiſque Iabenſibus Galaaditis, quòd prœlio Iſraëlitico non interfuiſſent, virgines 400. Beniamitis nuptui dederunt. Reliquis ducentis de rapiendis totidem Silunitis puellis poteſtatem fecerunt. *Iudic. cap. 21.*

Ageſilaus Rex allato nuncio Spartiatas commiſſo circa Corinthum prœlio perquam paucos cecidiſſe: Corinthiorum Athenienſium, cæterorúmque iis confœderatorum permultos: nullum lætitiæ ex victoria ſignum dedit vel exultationis,

F ſed ingenti edito gemitu: Heu Græciam, inquit, quæ tot milites bello inteſtino perdidit, quot ei ſi incolumes ſint, ad debellandos vniuerſos barbaros ſint ſatis. *Plut. in Apophth.*

Captiuitatem.

Proſcriptus Atherius à ſeruo ſuo accuſatus eſt. Qui Triumuirali lege liberatus, fortunas etiam patroni eadem lege conſequebatur. Seruus igitur, cùm patroni ſui filios deſpectui haberet, & ipſi rei atrocitate, præſertim cùm adhuc tenella ætas eſſet, territi, lachrymantes ſilentéſque eum ſequerentur: veluti ſæuam nimis illam rem omnis Populus abominatus eſt: atque ea Triumuiris declarata, voluit, vt ingratus ſeruus denuò apud Atherij filios in ſeruitutem rediret, eiſque Patris bona reſtituerentur. *Fulg. lib. 6. cap. 5.* At *Alex. lib. 9. cap. 10.* vocat Aretium.

C. Iul. Cæſ. Conſul tulit legem de agro Campano fermè toto pauperibus & tenuibus diuidendo Huic ſolus M. Cato Iunior ſe obiecit. Cæſar eum ex Roſtris traxit, atque in carcerem duxit. Secutus Catonem eſt mœſtus Senatus, & optimi quique ex populo, ſtomachantes tacitè indignantes. *Plut.*

G *in Catone.*

Leo, Baſilij Macedonis Imp. filius, à quodam Monacho Theodoro Sandabateno apud patrem inſidiatum cauſa delatus, in carcerem coniectus fuerat. In palatio pſittacus in cauea ſuſpenſa degebat, vt ſpectatores oblectaret. Auis vociferari ſolebat, Heu heu Domine Leo! Quodam tempore cùm ad conuiuium Imp. Senatores præcipuos vocaſſet, eámque vocem auis ſæpiuſculè ederet, mœſtitia oborta, conuiuæ cibo potúque omiſſo cogitabundi aſſederunt. Cúmque id animaduertens Imperator, cauſam rei perquireret, ij oculos lachrymis oppleri: Qui (inquiunt) Imperator cibum capiamus, voce beſtiæ huius obiurgati nos, qui rationis compotes & Dominorum ſtudioſi credimur? Bruta hæc auis Domini ſui nomen inuocat: nos luxui dediti, inſontem obliuioni mandamus. His verbis mitigatus Imperator, Leonem carcere eductum in conſpectum ſuum admiſit, veſtem lugubrem dempſit, comæ ſuperflua, quæ per luctum creuerant, auferri iuſſit, dignitatémque Cæſaris priſtinam reddidit. *Cedrenus.*

Damnationem iniuſtam.

Vxor Pilati Chriſti Opt. Max. innocentia ſtimulata, quantum in ſe fuit, conata fuit apud maritum illius cædem impe-

H dire. *Matt. 27. Marc. 16. Ioan. 20.*

Euntem Dominum ad Crucem ſequebatur multa turba populi & Mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. *Luc. 22. & 23.*

Incenſa à Nerone Roma, cùm rei facinoris multi per impudentiſſimam calumniam ab emiſſariis principis ſubiicerentur, Chriſtiani ſunt quæſiti, quorum ſupplicia non dubitabat Nero quin futura eſſent popularia, ob nouum religionis genus: quorum pœnæ tam exquiſitæ, omnémque humanitatem ſuperantes fuere, vt ſpectanti populo miſericordiam mouerent. Seneca à principe petiit, vt in rus aliquod ſecedere valetudinis cauſa liceret. Quod cùm non impetraſſet, domi atque adeò in cubiculo multos menſes ſe continuit. Tacitus ad euitandam inuidiam ſacrilegiorum Neronis hoc interpretatur. Ego verò, quod lanienam inſontium ſpectare non ſuſtineret. *Lud. Viues in librum 6. Aug. de Ciuitate Dei, cap. 11. ex Suet.*

Deiectionem à dignitate.

A Samuel Propheta cùm prædixiſſet Sauli regni mutationem, eò quòd Domino inobediens, Agag Regem & prædam opimam Amalechitarum ſeruaſſet: ab eo Galgalis diſceſſit, neque poſtea Saul amplius vidit, quòd vicem eius dolebat, & regnum Dauidi filio Iſai deberi iuſſu Domini ſciebat. 1. *Reg.* 15.

Cùm Soſis Alexand. Magnus regiam ſellam inſediſſet, eaque eſſet ſublimior, quàm vt corpori ipſius conueniret, puer quiſpiam animaduertens pedes Alexandri haud mediocri internallo ſolum non contingere, apportauit Darij menſam, pedibúſque Regis pendentibus ſuppoſuit. Hoc in adſtantium turba Spado videns, lachrymari cæpit. Alexandro fletus cauſam quærente, reſpondit: In præſentia quidem tuus ſum ſeruus: ſed cùm priùs Darij fuerim, naturáque Dominos meos diligere ſoleam, non potui non dolere, rem, quæ tantopere ab illo honorabatur, abs te nunc contemptui haberi videns. Quæ ad verba animo adiecto Alexander, imperij Perſarum quanta eſſet ruina, ſecum voluere cæpit. *Diod. lib.* 7.

Perces Macedoniæ Rex à Paulo Æmilio in triumpho ductus, & Albæ cum filiis in carcerem fœtidiſſimum & profun-
B diſſimum coniectus, per dies ſeptem eo loco miſeriam perferens, extremæ etiam conditionis Hominibus lachrymas mouit. Tandem cùm ei gladius ad occiſionem, & reſtis ad ſtrangulationem proiectus eſſet, data vtriuſve optione: M. Æmilius, curiæ præſes, Senatum graui reprehenſione commonefecit, vt ſi humano metu non terrerentur, at vltricem certè fortunam vererentur, quæ in eos animaduertere ſoleret, qui poteſtatibus ſuperbius vtuntur. *Diod. Siculus lib.* 31.

M. Quin. Flaminius à M. Catone, quòd in amaſij gratiam vnum ex captiuis trucidari curauerat, Senatu mouerat. Eius cum in theatro ludos abiectè & demiſsè inter infimos ſedens ſpectaret, commiſeratione Plebs mota, clamore illum inter conſulares ſedere perpulit. *Plut. in Flaminio.*

Solymannus Turc. Imp. dimiſſo Philippo Lilimanno militiæ Rhodiæ magiſtro, quem hoſtem licet, clementer acceperat: Miſeret me, inquit, miſeri ſenis: & doleo pulſum cum ſua domo à nobis mœſtum abire. *Cont. Chron. Carion.*

Fabulas.

Alexander Pherenſium tyrannus, maximè truculentus ſæuuſque eſſe videbatur. Theodoro verò, tragico Poëta, acri
C animorum affectu & commiſeratione Æropem agente, lachrymas profudit, ſurgenſque de theatro receſſit. Excuſans ſe apud Theodorum, affirmauit ſe non idcircò abiiſſe, quòd illum aut aſpernari, aut contumelia afficere voluiſſet: ſed quòd puduiſſet fictæ miſeriæ aliorum id tribuere, quod veris ſuorum calamitatibus non tribueret. *Ælian. lib.* 14. *de Varia hiſtoria.*

MISERICORDIA NVLLA

Immiſericordes.

☞ *Vide Titulum, Perfidia erga ciues, hoſpites, hoſtes. Item, Ira immoderata. Item, Pœnitentibus non ignoſcere. Item, Illiberalitatis religioſa erga proximum.*

PERSONARVM RESPECTV.

IMMISERICORDES erga

Amicos, Socios.

Ageſilaus Rex, cùm tumultuoſius aliquando caſtra moueret, infirmum relinquens amicum, precibus & lachrymis abeuntis implorantem opem, conuerſus: Vt arduum eſt, inquit, ſimul miſereri & ſapere. *Plut. in Apophte.*

D *Seruos.*

M. Cato ſeruos ſenectute inutiles, ne abſque fructu perirent, venundare conſueuerat. *Plut.*

RERVM RESPECTV. Ob

Calamitatem, Excidium.

Phrynichus Athenienſis, cùm in dramate Miletum à Dario captam introduxiſſet, & in theatro omnibus ſpectatoribus lachrymas excuſſiſſet, mille drachmis ab Athenienſibus mulctatus eſt, quod ſociæ ciuitatis cladem theatrali palingeneſia ingeminaſſe videretur. *Suidas.*

Aduerſam pugnam.

Poſt cladem Cannenſem L. Fulpius argentarius Romæ cum corona roſacea interdiu è pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus, ex auctoritate Senatus in carcerem abductus, non ante finem belli emiſſus eſt. *Plin. lib.* 21. *cap.* 3.

*HIEROGLYPHICA MISERICORDIÆ

Ægyptij Sacerdotes miſerationem per *vulturem* femora ſua roſtro proſcindentem exprimebant: illa enim centum & 10. E
diebus quibus in filiorum educatione detinetur, nunquam ad prædam longius prouolat, vni illi curæ intenta, ne pullos deſerat. *Pier. Val.* 17. *pag.* 169. *B.*

Genu miſericordiæ ſedem eſſe, antiqua omnis ſuperſtitio confitetur: vt memoriæ auris, irriſionis naſus habetur. *Idem lib.* 35. *pag.* 339. *B.*

Cedrus ſiue citrus, arbor fructus gignens odore ac ſapore præſtantiſſimos, miſericordiæ pietatiſque ſymbolum eſt, propter magnas vtiliſſimaſque mortalium generi vires. *Erud. quidam lib.* 1. *hierogl. pag.* 588. *E.*

* APOPHTHEGMATA.

Phocion, Nec ex templo aram, nec ex humana natura miſericordiam tollendam eſſe dicebat. *Stob. ſerm.* 1. *de virtute.*

Demoſthenes, Iuſtum eſt, inquit, miſereri, non improborum hominum, ſed eorum qui immeritò infelices ſunt. *Stob. Serm.* 44.

Xerxes videns Helleſpontum nauibus ſuis conſtratum, omnia littora atque Abydenorum plana hominibus referta, iactauit ſe beatum, moxque miſericordia ductus fudit lachrymas, Artabano cauſam huius mutationis quærenti dicens: F
ſubiit animum meum cogitatio, quam breuis ſit hominum vita, quando ex tam numeroſa hominum multitudine poſt centeſimum nemo ſuperfuturus eſt. *Herod. lib.* 5.

Aceſilaus audiens, in bello ciuili Græcorum multos hinc inde cecidiſſe in pugna, & Spartanos eſſe victores, nullo lætitiæ ſigno dato, ſed miſericordia ductus ingenti edito gemitu: Heu Græciam! inquit, quæ tot milites bello inteſtino perdidit, quot ei ſi incolumes ſint ad debellandos barbaros ſint ſatis. *Plut. in Apoph.*

Miſſa. Miſſæ. Sacrificium.

☞ *Require fusè, & per plures Titul. ac §§. in Loco de* SACRIFICIO.

---

* Miſſio.

Potà. G

MINISTRORVM ECCLESIÆ

QVID. ET QVOTVPLEX.

Miſſionis vocabulum apud Grammaticos vſurpatur pro omni actu mittendi, vel dimittendi, eſtque illius vſus in materia militari, in qua plura miſſionis genera reperiuntur, de quibus ſuprà *in Loco de Militia & Militibus*, pleraque diximus.

Apud Scriptores Eccleſiaſticos Miſſionis vox vſurpatur, vt ſignificet deputationem alicuius ab eo qui poteſtatem habet, ad obeundum miniſterium Eccleſiaſticum, vtpote prædicationis Euangelicæ, adminiſtrationis Sacramentorum, &c. Eaque nonnunquam vocatio appellatur, eſtque baſis & fundamentum totius Chriſtiani ædificij: Quomodo enim inquirit Apoſtolus, inuocabunt in quem non crediderunt? quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo audient ſine prædicante? quomodo verò prædicabunt niſi mittantur *Rom. cap.* 10. quod intellige, niſi mittantur à Deo, qui per miniſtros ſuos homines vocat ad Iuſtitiam, fidem, & regnum ſuum.

Miſſio autem de qua hic loquimur, duplex eſt, alia immediata, ſiue extraordinaria: Alia mediata, ſiue ordinaria. H
Illa eſt, quæ fit à Deo proximè: quomodo in veteri lege miſſi & vocati plures: In noua Apoſtoli & LXXII. diſcipuli: poſt hos etiam Paulus vocatus vt ipſe de ſe fatetur *ad Rom.* 1. Apoſtolus, ſegregatus, id eſt, à Spiritu Sancto electus, in Euangelium Dei: vnde *ad Galat.* 1. dicit ſe vocatum non ab hominibus, neque per hominem, &c.

Ordinaria eſt mediata, quæ fit à Deo per ordinarios Superiores, & Prælatos. Et quidem de prima dicitur, Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus S. Epiſcopos regere Eccleſiam Dei: de altera verò, cùm Paulus præcipit Tito Epiſcopo, per ſingulas ciuitates conſtituere Presbyteros. Item cum Apoſtoli qui erant variè diſperſi, deputarunt variis in locis miniſtros verbi, & Sacramentorum, iuxta facultatem ſibi à Chriſto traditam: quæ vſque modo in

Succeſſoribus

Succeſſoribus illorum perſeuerat, aè veram Eccleſiam in qua A hæc viget, illuſtri teſtimonio arguit. Hanc autem geminæ miſſionis varietatem admittunt quoque hæretici, quamuis neutram in ſe valeant exhibere; Lutherus *Comment. in cap. 4. Epiſt. ad Galatas. Caluinus lib. 4. Inſtitut. c. 3. §. 13. & 14 Zuuinglius Tom. 2. Eccleſiaſt.*

MISSIO EXTRAORDINARIA.

Eivs Avctor, Et Tessera.

Miſſionis extraordinariæ autor eſt ſolus Deus, qui per hominum miniſterium, ſubindè homines ad Eccleſiam ſuam vocat & fidem: non quod vnicuique ſpirituali modo fidem inſtillare non valeat, vt alio Doctore opus non habeat; ſed quia hic modus humanæ naturæ & conditioni eſt maximè accommodatus, ex quo homo eſt animal ſociale, & rationis capax. Huius autem miſſionis indubitata eſt teſſera, & velut litteræ credentiales, vera miracula, vel ſigna aliqua diuina & ſupernaturalia, quibus ſe hominibus probent qui ita ſe miſſos dicunt, quod verè miſſi à Deo ſint, & verbis eorum fides adhibeatur: aliàs horum defectu non conſtabit, an qui ſe miſſos iactant, impoſtores haberi debeant, an veri Paſtores: ſic vt B abſque his, Extraordinariæ miſſionis certitudo nulla ratione valeat obtineri.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Moyſes immediatè ad Pop. à Deo miſſus, & noui mandati auſpicaturus facultatem, cùm diceret, Non credent mihi, nec audient vocem meam, ſed dicent, non apparuit tibi Dominus, accepit miſſionis ſuæ euidentia teſtimonia, miracula. Sic enim ad illum Dominus ait: Quid eſt quod tenes in manu tua: cui ille, virga, & rurſus Deus: Proiice eam in terram. Proiecit & verſa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes, attamen apprehenſa cauda illius, denuo in virgam verſa fuit, addiditq; Deus, vt credant quod apparuerit tibi Dominus Deus Patrum tuorum, &c. Eoque ſigno vti & ſequentibus duobus, illius auctoritatem & miſſionem confirmabat. Vnde mox dixit ad eum Dominus: Vide vt omnia oſtenta quæ poſui in manu tua, facias coram Pharaone.

Eiſdem ſigillis & litteris credentialibus muniti fuerunt Elias, Helizeus, & nonnulli Prophetæ, quos immediatè Deus conſtituit voluntatis ſuæ præcones, ſic vt à Deo miſſos facilè C quiuis poſſet intelligere.

In noua lege, Fuit homo miſſus à Deo cui nomen erat Ioannes: hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine: tandemque prædicare cœpit baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Et nè quis dicat, nullis ſignis miſſionem & prædicationem ſuam eum confirmaſſe; ſatis euidens ſignum exſtitiſſe dicendum erit, quod verba illa Eſaiæ, Ego vox clamantis in deſerto, &c. de ſe dicta teſtetur. Deinde quod natus de ſterili, per Angelum denuntiata Patri incredulo pœna, nempe loquelæ amiſſio vel ſuſpenſio vſque ad diem natiuitatis ipſius; quod Spiritu S. repletus ex vtero, & ab originali labe purgatus, denique quod Pater ipſius prophetauerit, & ipſum fore prophetam altiſſimi edixerit, qui præiret ante faciem Domini parare viam illius.

Ipſe quoque Dominus ac Redemptor noſter quem Pater miſit in mundum, prædicationi ſuæ miraculum aquæ in vinum conuerſæ permiſit, quamuis multa quæ circa illius natiuitatem euenerant, teſtatam facerent illius diuinitatem: hinc Phariſæi horum teſtimoniorum euidentia victi fatebantur. Scimus quia D à Deo veniſti magiſter, nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum illo.

Sicut autem illum miſerat Pater cœleſtis, Deus Deum; ita & ipſe miſit Diſcipulos ſuos: hoc eſt, cum eadem poteſtate & ſigillo. Cum namque illis iniunxiſſet, vt euntes prædicarent, quoniam appropinquauit regnum cœlorum *Matth.* 10. addit protinus: Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, dæmones eiicite, &c.

Deinde miſſi poſt aſcenſionem ſuam per vniuerſum orbem, prædicauerunt vbique, Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. *Marci vlt.*

Conſtat autem ex vniuerſo Actorum Apoſtolicorum codice, quantis miraculorum prodigiis prædicationem ſuam paſſim Apoſtoli confirmauerint, quæ non admiranda in nomine eius quem annuntiabant, effecerint.

Circa primam Pauli vocationem, quæ non futuræ ſanctitatis teſtimonia exhibita; Siquidem in itinere copioſa luce è cœlo miſſa circumfuſus, Ieſum ſibi dicentem audiuit, Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris, & rurſus iuſſus ab eo ingredi Damaſcum, vbi ei diceretur quid facere illum oporteret, multaq; E ſtupenda memorantur apud Lucam *Act. 9.* quæ eum denuntiabant fore vas electionis, ad portandum nomen Ieſu coram gentibus, & Regibus, & filiis Iſraël.

MISSIO ORDINARIA

Illivs Avctor.

Ordinaria miſſio frequentior eſt, eaque Deum etiam auctorem habet, à quo deinde qui miſſi fuerant, mox mittendi alios poteſtatem quam acceperant exercuerunt. Conſtat enim ſtatim poſt Domini in cælos aſcenſionem, conſtitutos presbyteros per ciuitates ab Apoſtolis, conſecratos Epiſcopos, electos Diaconos alioſque miniſtros, ad conſummationem Sanctorũ, & in opus miniſterij Eccleſiaſtici. Quæ quidem mittendi poteſtas vſque in hodiernum diem nunquam interruptâ ſucceſſionis ſerie in Eccleſia Catholica perſeuerat, & hæc ſola nota, quamuis plures aliæ numerentur; veram arguit Eccleſiam, in qua hæc Succeſſio reperitur. Vnde *Tertull. in lib. de Præſcript.* Cedant ait, hæretici Origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordines Epiſcoporum ita ab initio per ſucceſſiones decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris habuerit auctorem & ſucceſſorem. Hoc certè Eccleſiæ Romanæ eſt peculiare & proprium, Cathedræ ſuæ Originem à Chriſto deducere, & per omnes ætates decurrentem in ea Epiſcoporum & Paſtorum legitimè miſſorum, ſibiq; ſuccedentium catalogum texere, quantumcunque etiam temporalis Dominij forma fuerit immutata. F

Igitur primum ius mittendi in Eccleſia habet ſummus Pontifex, S. Petri ſucceſſor, & ouilis Dominici cuſtos & rector primarius. Cum enim ille conſtitutus ſit Paſtor Chriſtianorum omnium, neque per ſe omnibus adeſſe queat, per Epiſcopos ſuos alioſque miniſtros adeſt, qui accepta ab eo poteſtate populum ſibi commiſſum paſcant.

Subordinatam & velut ſecundariam mittendi Inferiores miniſtros poteſtatem habent Epiſcopi, quia & ipſi Diœceſium ſuarum primi & ſummi conſtituuntur Paſtores, non vt ſint dominantes in cleris, ſed vt forma gregis facti, oues ſibi creditas de neceſſario paſtu prouideant patres. G

Sic enim iiſdem mandatur per Rom. Pontificem, dum Cathedræ ſuæ præficiuntur, vt conſtat ex tenore litterarum quibus inſtituuntur, & ſonant in hunc modum. Prouidemus Eccleſiæ tali de tali perſona: & præficimus eum in patrem, Paſtorem, & Epiſcopum eiuſdem Eccleſiæ, committentes ei adminiſtrationem, &c.

MISSIONIS ORDINARIÆ SERIES,

Et vsvs.

Ordinariæ miſſionis ſeriem facile eſt contexere ex Summorum Pontificum ſucceſſione, Gentium Annalibus, ac Prouinciarum, rerúmque orbe geſtarum Hiſtoriis; vt in quibus Scriptores omni ætate ad amuſſim monumentis ſuis prouidè inſeruerunt, quos Epiſcopos & Euangelij Præcones quælibet aut Regio, aut ciuitas habuerit, à quo miſſi, quos ſucceſſores numerauerint, quo tempore ibi eſſe deſierint, ac multa his affinia, quæ in nullis Hæreticorum armentis hactenus reperire eſt, vt quorum omnium ortus, progreſſus, & occaſus paſſim innotuit. Vnde illis conuenit, quod *Cyprianus l. de Simplicitate Prælatorum* ſcribit: Ij ſunt ait, qui ſe vltrò apud temerarios conuenas ſine diuina diſpoſitione præficiunt: qui ſe præpoſitos ſine ordinationis lege conſtituunt, qui nemine Epiſcopatum dante nomen Epiſcopi aſſumunt. Item quod de Nouatiano Hæretico ſcribit: Nouatianus in Eccleſia non eſt, neque Epiſcopus computari debet, qui Apoſtolica traditione contempta, nemini ſuccedens, à ſeipſo ordinatus eſt. H

Cæterùm vt dixi, ordinariæ miſſionis ſucceſſionem & viſum docent & euincunt omnes omnium temporum Hiſtoriæ, & annales: videat lector ſeriem Romanorum Pontificum infrà in hoc opere tradendam.

De Epiſcopis verò ab iiſdem cum poteſtate miſſis, luculenta teſtimonia antiquitatis euincunt. Paulus enim & Barnabas pertranſeuntes Lyſtram, Iconium, & Antiochiam, cõſtituerunt illis presbyteros, id eſt Epiſcopos. *Act. c. 14.* atque id idem Paulus etiam Tito iniunxit in Epiſtola ad eundẽ *c. 1.* nomen enim Presbyteri ibidem pro Epiſcopo accipi probant DD. quod ſtatim illi mandato ſubiungat, qualem oporteat eſſe Epiſcopum, eſt enim Epiſcopus quaſi primus presbyter.

Videatur de hac re *Lorinus in c. 14. Actuum Apoſt. verſ. 22.*

Et conſtat Presbyteri nomen commune fuiſſe ſuperioris, & A inferioris ordinis ſacerdotibus, itaque vult Paulus Titum conſtituere presbyteros in ſingulis oppidis: puta in maioribus Epiſcopos, in minoribus Paſtores ſiue Sacerdotes: ita explicat & ſancit *Leo 1. Epiſt. 87. ad Epiſc. Africæ c. 2.*

S. Ioannes relegatus à Domitiano in Pathmos, ſtatim ac ab exilio fuiſſet reuerſus, per varia gentium loca ordinauit Epiſcopos, teſte *Euſeb. lib. 3. hiſt. c. 23.* quod non eſt dubium alios alibi præſtitiſſe.

Quoad illos autem qui ab ipſo Rom. Pontifice immediatè miſſi ſunt, hodieque mittuntur, non eſt quod in producendis exemplis laboremus, cùm omnes Epiſcopi à quocunque tandem cuiuſuis priuilegij prætextu deſignentur, aut nominentur, ab eodem confirmari & inſtitui debeant, neque Iuriſdictionem Epiſcopalem ab alio quàm Rom. Pontif. valeant obtinere: Infinitum foret per omnes Epiſcoporum miſſiones, & ordinem ſucceſſionis decurrere. Dabimus paucos è multis.

Et quidem pro explorato habemus, S. Clementem qui Apoſtolicam Cathedram tertius poſt S. Petrum tenuit, prædi- B candi Euangelij cauſa miſiſſe in Galliam S. Dionyſium Areopagitam, ac Pariſienſium Epiſcopum deſignaſſe, poſtquam à S. Paulo ordinatus primitus fuiſſet.

Idem Clemens Taurinum Epiſcopum ordinatum Ebriocenſibus miſit, Lucianum Bellouacenſibus, Eutropium Santonenſibus, Nicaſium Rhothomagenſibus, & alios aliis, quas nouiter inſtituebat Eccleſias, Epiſcopos præfecit & ordinauit, referente ex Hungmaro, & comprobante Cæſare Baronio, *tom. 1. Annal. Anno Chriſti 95. num. 7. Item tom. 2. Anno Chriſti 109. numero 43.* Item Zacharia Lippeloo, *in vit. Sanctor. 9. Octob.*

Rurſum Ann. Dom. 327. Frumentius quidam Adeſij ſocius, à D. Athanaſio creatus Epiſcopus, non à pop. vel clero, ſed ipſo eodem, mittitur in Indiam prædicandi Euangelij gratia, teſte *Ruffino lib. 10 Hiſtor. c. 9* vbi tamen Indi eum minimè exſpectabant: tantum abeſt vt ſuis ſuffragiis elegerint aut confirmarint.

Accedit D. Auguſtinus, non noſter Aurelius Hipponenſi Epiſcopus, ſed monachus, qui de licentia Pontificis B. Grego- C rij, ordinatus Anglorum Epiſcopus à Germaniæ Epiſcopis Anno Chriſt. 597 cùm ſociis ferè 40. in Britanniam penetrauit, quo Euangelium Chriſti (permiſſu Edilberti Regis) prædicante, gens Anglicana, veram fidem eſt amplexa, teſtibus *Beda lib. 1. Hiſt. Gentis Anglorum*, & ipſis Centuriatorib. Hæreticis. *Cent. 6. c. 9*

D. quoque Bonifacius Anno Chriſti 719 à Rom Pontifice Greg. II. variis reliquiis, & literis eiuſdem dimiſſorialibus inſtructus, per totam Germaniam Apoſtolatus & prædicandi munus eſt ſortitus, non à ſe, non Pop. non Magiſtratu, non Proceribus, non Regni Principibus miſſus, vel hanc dignitatem adeptus.

Tenor autem litterarum ſupradictarum talis apud Willibaldum Epiſcopum legitur:

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, Bonifacio religioſo Presbytero.

Exigit manifeſtata nobis religioſi propoſiti tui piè in Chriſto flagrantis intentio, & approbata ſynceriſſimæ fidei tuæ perlata relatio, vt ad diſpenſationem verbi diuini, cuius per gratiam Dei curam gerimus, te comminiſtro vtamur. Experientes D proinde te ab infantia ſacras litteras didiciſſe, profectuſque indolem, ad augmentum crediti cœlitùs talenti, proſpectu diuini timoris videlicet gratiam cognationis cœleſtis oraculi, in laborem ſalutiferæ prædicationis, ad innoteſcendum gentibus incredulis myſterium fidei, inſtanti conatu extendere, collætamur fidei tuæ & auditores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmiſſi conatus pium affectum, vſque ad Apoſtolicæ ſedis, modeſta prouiſione, perduxiſti conſultum, vt membrum ex membro proprij corporis caput requirens, motum mentis probares, capitiſque arbitrio humiliter te ſubmittens & eius directioni, iuſto tramite properans, ſoliditati compagnis plenitudo exiſtas; ideò in nomine Indiuiſib. Trinitatis, per inconcuſſam authoritatem B. Petri Apoſtolorum Principis, cuius doctrinâ, & magiſterio fungimur, & locum ſanctæ ſedis adminiſtramus.

Modeſtiam tuæ Religionis inſtituimus atque præcipimus, vt in verbo Dei (quo igne ſalutifero, quem Dominus mittere venit in terram, enitere videris) ad quaſcumque gentes infidelitatis errore detentas, properare, Deo annuente, potueris, myſterium regni Dei per inſinuationem nominis Chriſti Domini Dei noſtri, veritatis ſuaſione deſignes, & per ſpiritum virtutis & dilectionis & ſobrietatis, prædicationem vtriuſque te- E ſtamenti, mentibus indoctis, conſona ratione transfundas. Diſciplinam denique Sacramenti, quam ad imitandos, Deo præuio credituros tenere ſtudeas ex formula officiorum, ſanctæ noſtræ Apoſtolicæ ſedis, inſtitutionis tuæ gratia prælibata, volumus vt intendas. Quod verò actioni ſuſceptæ tibi deeſſe perſpexeris, nobis (vt volueris) intimare curabis. Benè vale. Data Idibus Maij, Imperante Domino piiſſimo Auguſto Leone II. à Deo coronato, Anno 3. Imperij eius, Indictione 2.

Idem Bonifacius Anno Chriſt. 741 certas Eccleſias Epiſcopales à ſe inſtitutas, per Zachariam Papam his verbis poſtulat confirmari.

Domino Cariſſimo, Summi Pontificatus infula prædito, viro Apoſtolico Zacharia, Bonifacius ſeruus ſeruorum Dei.

Neceſſe quoque habemus indicare Paternitati veſtræ, quia per Dei gratiam Germaniæ Populis aliquantulum perculſis vel correctis, tres ordinauimus Epiſcopos, & Prouinciā in tres Parochias diſcreuimus, & illa tria oppida, ſiue vrbes in quibus ordinati ſunt, ſcriptis authoritatis veſtræ confirmari & ſtabi- F liri precantes deſideramus. Vnam eſſe ſedem Epiſcopatus decreuimus in Caſtello, quod dicitur Wirtzburch. & alteram in oppido quod nominatur Buriburg, tertiam in loco qui dicitur Erphesfort, qui fuit olim vrbs paganorum Hæc tria loca propria authoritate Apoſtolatus veſtri roborari & confirmari diligenter poſtulamus, vt ſi Dominus voluerit, per authoritatem & præceptum ſancti Petri, iuſſionibus Apoſtolicis fundatæ & ſtabilitæ ſint tres in Germania ſedes Epiſcopales, & vt præſentes vel futuræ generationes non præſumant vel parochias corrumpere, vel violare præceptum Apoſtolicæ ſedis.

Hanc autem confirmationem ex Theophane allegat *Cæſar Baronius Annal. tom. 9.* Anno Chriſti 742. *num. 6.* his verbis.

Nos tuis ſynceriſſimis atque nobis dilectis ſyllabis prouocati, quæ popoſciſti, abſque mora concedimus, & ſtatuimus per Apoſtolicam authoritatem, Epiſcopales eſſe illic Sedes, & per ſucceſſionem Epiſcopos teneri qui populis præſint, atque verbum prædicationis ſubiectis inſinuent, vnam quidem in Caſtello Wirtzburch, & alteram in oppido quod nominatur Buriburg: tertiam verò in loco qui dicitur Erphesfort; ita vt G nulli poſt hæc liceat ea quæ à nobis ſancita ſunt, violare.

D. Bonifacio adiicio 12. alios Germaniæ Apoſtolos à Sergio Papa, An. 690. miſſos, Willebrordum, Svvibertum, Accam, Wigbertum, Willibaldum, Winibaldum, Lebuinum, duos Evvaldos, Werenfridum & Marcellinum, &c. De quibus *Sur. tom. 2.* die 1. Martij.

Denique 20. alios Epiſcopos ab Adelberto Hamburgenſi Archiepiſcopo, authoritate Apoſtolica Alexand. II. ad gentes directos; Rodolphum, Oddonem, Chriſtianum, Heribertum Magnum, Albritum, Egbertum. Wilhelmum, Eginonem, Adaluardum, Accilinum. Item Adaluardum, Tadicum, Simonem, Ioannem, Tholoff, Sinardum, Meinardum, Oſmundum, Bernardum, Aſgotum, de quibus *Cæſar Baronius, tom. 11.* Anno Chriſti 1067. *ſub Alexandro 2. numer. 16. ex Adamo lib. 4. cap. 46.*

His omnibus coronidis loco ſe adiungat territorij Mechlinienſis patrocinio celeberrimus D. Rumoldus Epiſcopus, vir verè Apoſtolicus, & genere Scotus, qui Romam petens, & à Rom. Pontifice Adriano IV. An. Chriſt. 775 Apoſtolatus mu- H neri initiatus, Mechlinam veniens illic Euangelium prædicauit, & gentem iſtam vera Chriſti imbuit cognitione, de quo *Molanus Natal. Sanctorum Belgij.*

☞ *Huic Loco accommodari poſſent nonnulla ex Loco de Belgio, Tit. Eccleſia ſtatus antiquus in Belgio. Vbi multa de illius Apoſtolis ad conuerſionem Gentis eò miſſis.*

* CONDITIONES ALIQVOT REQVISITÆ

In illis qui ad conuerſionem gentium & hæreticorum inſtructionem mittendi, quique apud eoſdem manent.

Primùm & ante omnia requiritur in eo qui ad Infidelium ſiue conuerſionem ſiue inſtructionem mittitur, vt legitimè, hoc eſt, ab habente poteſtatem mittatur; ne aliunde, & non per oſtium intraſſe dicatur.

Ideoque

A Ideoque miſſionis ſuæ diploma, admiſſus in aliquam Prouinciam in qua prius alij cum poteſtate ordinaria ſunt, exhibeat, & cum illis iam expertis conferat de modo & forma inſtituendi miniſterij. Si nulli tales fuerint, ſequatur directionem ſibi à mittente præſcriptam.

Faciendus eſt Mittenti delectus Clericorum: ac ſingulorum inclinationes, vires, deſideria, mores, eruditio penitus inueſtiganda, vt ſint potentes exhortari in doctrina ſana, & contradicentes arguere: bene mortificati, obedientes, humiliter de ſemetipſis ſentientes, non vaniloqui, ebrioſi, cupidi, quærentes non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti: parati duriſſima quæq; pro Diuini nominis & fidei Chriſtianæ incremento ſuſtinere.

Et quidem circa Regulares, quorum periculoſior eſt à monaſteriis ablegatio, iuxta illud magni Arſenij, Quod piſcis in arido, hoc Monachus in oppido; diligenter attendendum, quo Spiritu ad miſſionem ferantur. Plures enim contingit hac ratione libertatem ſectari, vt ſuperiorum aut Regularis Obſeruantiæ iugum excutiant, & oculum quem à ſe proiecerant olim, reſumant, vt nempe vel commoditati vel voluptatibus tutius vacent, aut opes non opus accumulent. Quo fit, vt B pleriquе in Prouinciis hæreticorum nonnunquam, Diuitibus ſe inſinuent, auram eorum captent vt aurum corradant, fauores expetant, apud eos maneant quod lautius habeantur, & ita lanam potiùs quàm oues quærant. Cùm tamen meminiſſe eos oporteat Chriſtum euangelizare pauperibus miſſum, neque perſonam hominum reſpexiſſe: & Apoſtolum Paulum omnibus omnia factum, vt omnes lucrifaceret. Dicere ſolebat *B. Philippus Nereus*, Qui vult fructum facere in anima, contineat manum ſuam à burſa.

Quocirca Religioſus à ſuperiore miſſus in omni conuerſatione, doctrina, verbo & exemplo, apud infirmiores illos, profeſſionis ſuæ memor, nihil niſi quod religionem arguat, agat, ac commendabilem omnibus manſuetudine, benignitate, continentia, conuerſatione ſe præbeat. Ad quod vel plurimum conducet, ſi Religioſi vbi ad loca deuenerint, in quibus Epiſcopi, an Paſtores ſæculares ordinariam iuriſdictionem habent, miſſionis ſuæ teſſeram omni beneuolentiâ & humilitate exhibeant, operam ſuam offerant, neque pro priuilegiis ſuis nimium altercentur, dummodo nihil inordinatum, quodve in C notabile præiudicium ipſorum vergat, ab aliis proponatur; non ignorantes, quod pleraque indies conentur Religioſi circa functiones Clericis ſæcularibus incumbentes, quæ tamen ab his diſſimulantur.

Deinde ſua non debent immodicè iactare, & ſæcularium miniſteria deſpicere, neque ſolum Religionis ſuæ commoda, ſed Eccleſiæ bonum ſpectare. Siquidem notat *Thomas à Ieſu lib. 4. de conuerſ. gentium*, pleroſque religioſos idcirco in prædiuites ex auro Indias perrexiſſe, vt temporalibus lucris inhient, & neglexiſſe Tartariam, Noruegiam, Moſcouiam, vbi tamen ſumma meſſis, & operarij nulli, aut vix vlli.

Etiam Clerici ſæculares omni virtute prælucere debent gregi ad quem mittuntur, dicto Superiorum obedire, operarios inconfuſibiles ſe exhibere, pacem cum omnibus fouere, fraternitatem diligere, & ad normam priſcæ vitæ clericalis adlaborare. Certè B. Xauerius etiam facultate Apoſtolici legati munitus, vt notat *Turſell. in vita*, ſemper ſe loci Epiſcopo ſubiecit, ac omnibus gratum ſe & officioſum præſtitit.

Conueniet autem tam hos quàm illos à timore Domini auD ſpicari miniſterium illud tam ſanctum, neq; facile ſe ad illam vineæ culturam ingerere, niſi tantum profecerint in illis quæ populo ad quem mittuntur ſunt neceſſaria, vt ſperent ſe fructum aliquem adferre poſſe. Aliter enim cum Gentilibus, aliter cum obſtinatis Hæreticis, Paſtori aut Sacerdoti agendum eſt; aliter cum Iudæis, Mahometanis, Idololatris. Vnde & ex diuerſis principiis & dogmatibus hi præ aliis inſtituendi; ideoq; alij & alij libri euoluendi, aliis quoque & aliis linguis incumbendum.

Quamuis confidere omnes debeant qui hoc Dei opus ſincerè peragere intendunt, quod aderit laborantibus Spiritus S. dabitque os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, neque contradicere omnes aduerſarij. Dummodo laborent vt eos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Expediet quoque vt mittendi quantum fieri poteſt, oriundi ſint ex illis Regnis & Prouinciis ad quas mittentur: illi enim faciliùs ſe amicis & notis inſinuabunt, eruntque minus ſuſpecti, aut odioſi. Quo fit vt in Hollandia ac vicinis Prouinciis, Sacerdotes ſæculares iſtius Prouinciæ iam annis retro actis XL. quibus hæreſes diſſectæ rerum ibidem potitæ, maiorem fructũ B fecerint quã omnes quotquot venerunt aliundè: quorum occaſione excitatæ plerunq; turbæ, diſſidia, æmulationes, quæ à miniſtris Eccleſiæ eliminari deberent. Imò quòd plures ex iſtis tã Religioſi quam ſæculares aliunde aduenientes, in Apoſtaſiam, Incontinentiam & Hæreſim prolapſi: cùm Sacerdotem firmo velut domicilio ſub Vicario ſuo Apoſtolico in Hollandia & viciniis degentium, nè vnus quidem defeciſſe deprehendatur, à proximis XXX. & XL. annis. Sunt enim viri graues, plerunq; in celebri Academia ad gradus S. Theologiæ promoti, zeloti ad opponendum inſtar muri pro domo Iſraël, paucis contenti, diuitibus non moleſti, neque cupidi, quin ex illis plures facultatibus propriis & patrimonio erogato egenis, omnia ſua Eccleſiæ gratis impendunt, vt quibus ſufficiat pro ſpirituali ſuo ſemine ab agris illis fidelium dignam mercedem neceſſariæ ſuſtentationis, quæ nomine carnalium à Paulo vocatur, metere, vt adueniente Paſtorum Principe, immarceſſibilem gloriæ coronam melitori iure adipiſcãtur. Operæ pretium fuerit Lectorem videre *libellum* ſuper hoc Argumento pridem editum ab illuſtriſſ. *D. Philippo Rouenio Archiep. Philip. Vicar. Apoſt. ibid.* F

Moderatio. Modeſtia.

* DEFINITIO. EIVS SPECIES.

MOdeſtia Græcis *σωφροσύνη* dicitur ſecundum *Ciceronem lib. 3. Rhet. nouar.* Continens moderatio cupiditatum.

Sed plenius à Summiſtis definitur virtus qua quis ſe continet intra modum & limites ſui ſtatus, ingenij, & fortunæ, eſtque ſuo modulo contentus.

Hinc patet modeſtiam affinem eſſe temperantiæ.

D. Thom. 2. 2. q. 160. ſtatuit huius virtutis quatuor ſpecies: humilitatem, quæ coërcet motum animi ab excelſis: ſtudioſitatem, quæ limitat deſiderium curioſæ cognitionis.

Modeſtiam morum, quæ motum geſtuſque externos moderatur: & Modeſtiam in cultu, ſiue externi apparatus.

Modeſtia eſt, cultum & motum & omnem noſtram occupationem vltra defectum, & citra exceſſum ſiſtere, de qua Horatius, *ſerm. 1.* G

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos vltra citraque nequit conſiſtere rectum.

Hugo.

Eſt in ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenenda verecundia. Habitus enim mentis, in corporis ſtatu cognoſcitur: hinc homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut contra grauior & conſtantior, & purior & maturior æſtimatur. Itaque vox quædam eſt animi corporis motus.

Eſt greſſus probabilis, in quo ſit ſpecies authoritatis grauitatiſque pondus, tranquillitatis veſtigium, ita tamen vt ſtudium deſit, atque affectio, ſed motus ibi ſit purus ac ſimplex.

Sicut molliculum & infractum aut vocis ſonum, aut corporis geſtum non probo, ita neque agreſtem, neque ruſticam naturam imitemur. Effigies enim forma diſciplinæ, forma honeſtatis eſt. *Ambroſ. lib. 1. Officior. c. 18.*

DE MODESTIÆ PRÆSTANTIA,
EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA.
In genere.
ETHNICORVM.

Socrates. In nauigando gubernatori, in viuendi ratione melius ratiocinanti parendum eſſe dicebat. *Ant. Max. & ſerm. de animi humil.* H

Lucia Auguſti Cæſar. vxor: interrogata quibus rationibus Auguſtum ſibi ſubieciſſet; Reſpondit: Multa modeſtia, quod ea quæ placerent Auguſto, faceret libenter: quodque ſe ſcire diſſimularet, quibus ille rebus domi frueretur. *Dion. in Tib.*

Pythagoras, poſtquam veniſſet Pliuntem, & cum Leonte Philaſiorum principe doctè & copioſè quædam diſſeruiſſet: Leon ingenium & eloquentiam hominis admiratus, quæſiuit ex eo: Qua maximè arte confideret: cui Pythagoras reſpondit, Se nullam quidem artem ſcire, ſed eſſe philoſophum, id eſt, ſapientiæ ſtudioſum: huius verecundia ſapientis cognomen arrogans, quo ſe prius vendiderant *σοφοί*, vertit in titulum modeſtiæ. *Eraſm. lib. 6. Apopht.*

Socratis illud omnium maxime celebratur quod dicebat, Se nihil ſcire, niſi vnum, quod nihil ſciret. Inquirebat enim de ſingulis, tanquam ambigens, non quod reuerà nihil haberet.

certè

certò cognitum: ſed hac ironia & ſuam declarabat modeſtiam, A & aliorum redarguebat arrogantiam, qui ſe profitebantur ni hil neſcire, cùm reuera nihil ſcirent. Sophiſtæ quidam publicè profitebantur, ſe ex tempore reſponſuros ad omnem propoſitam materiam: horum arrogantem inſcitiam ſæpenumero cõ futabat Socrates, atque hoc ipſum, vt ipſe quidem interpreta tur, ab Apolline iudicatus eſt ſapiens, quod quamuis omnium rerum ignorãtiam cum cæteris haberet communem eo nomine tamen illos ſuperaret, quod ſuam inſcitiam agnoſceret, cùm illi hoc quoque neſcirent, ſe nihil ſcire. *Eraſ. lib. 3. Apophr.*

Arcaſilaus, ſi quando probabat aliquid, dicere ſolitus eſt, *φημ' ἐγώ*, id eſt, aio, ſiue mihi videtur, ſiue fateor. Si quid diſplicebat, dicebat, *οὐ συγκατατίθεται τούτοις ὁ δεῖνα*, id eſt, his non aſſentiretur ille, nominato quopiam: ſimul & in aſſeuerando ſeruans modeſtiam, & in contradicendo fugiens inuidiam. *Laert. lib. 4. c. 6.*

Ageſilaus cùm ex Ægypto in patriam proficiſci vellet, in portu Menelai morbo lethali correptus eſt, verùm cùm iam mortis hora inſtaret, ſuis prohibuit, ne corporis ſui imaginem B vel ſtatuam in honorem eius erigerent. Si quod inquit præcla rum facinus geſſi hoc erit monumentum mei, ſin minus, ne omnes quidem ſtatuæ illuſtrabũt mei memoriam. *Plut. in Lac.*

Idem, Audiens Megarenſem adoleſcentem iuueniliter de ſua ciuitate iactantem: Sermones, inquit, tui opus habent magnis viribus. Modeſtè reprehendit adoleſcentem, qui magnificè quidem loquebatur, viribus autem careret. *Ibid.*

Alexander videns diuinos ſibi honores tribui, vulneratus in bello ait: Cur me Deum vocatis, qui me videtis ſanguinolentum ac vulneratum ſentire humanam imbecillitatem? *Plut. in Apophr.*

Auguſtus Cæſar. Si quando filios ſuos dimitteret ad peregrinos, modeſtè eos ſic hominibus commendauit, vt benefacerent, ſi mererentur. *Suet.*

Poſtquam Ageſilaus ingenti ſtrage fregiſſet Corinthiorum vires, eoſque intra mœnia compuliſſet, multis hortantib. vt vrbem oppugnaret: negauit id ſuæ virtuti conuenire, qui pec cantes ad officium cogeret, non qui nobiliſſimas Græciæ vrbes ſubuerteret. Et hoc vt eſt eximiæ cuiuſdam moderationis, C ita quod adiecit, admirabilem viri prudentiam arguebat. Si, inquit, eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum aduerſus bar baros ſteterunt, ipſi nos expugnauerimus vel quieſcentibus hoſtibus, qui ſubuerſis ſociis, nullo negotio, quando volent nos oppriment. *Plut. in Lacon.*

Agis, quodam dicente, Philippum effecturum ne Lacedæmoniis pateret iter in Græciam: Nobis, inquit, Agis ſenior, ô hoſpes noſtra patria ſufficit ad illic viuendũ. Pectus ad vtrumque paratum, & ad proferendum imperium ſi contingat, & ad boni conſulendum fortunam licet mediocrem, cum principes in vulgus nec quod obtigit ſapienter adminiſtrent nec vllis ſatientur ditionis acceſſionibus. *Ibid.*

Lyſandro defuncto, Ageſilaus numeroſam ſodalitatem aggregatam comperit, quam ille ex Aſia domum reuerſus, ſtatim contra Ageſilaum inſtituerat. Id primùm indignè ferens Age ſilaus, deſtinarat omnibus oſtendere, qualiſmodi ciuis Lyſander, dum viueret, fuiſſet, ac perfecta oratione quadam quam moriens Lyſander poſt ſe reliquerat de rebus nouandis, & mutatione rerum in Republ. quoniam arguebat Lyſandrum per- D nicioſum fuiſſe ciuem, ac ſeditionis auidum, euulgare voluit. Attamen cùm Ephoro quodam ſene ac rerum perito intellexiſſet, hoc non bonum fore, ait: Nolumus refodere Lyſan drum, ne in mortuos ſæuire videamur fruſtrà. *Ibid.*

Cùm fortis quidam miles per calumniam apud Pelopidam deferretur, vt qui ei conuitiatus eſſet: equidem dixit: facta eius reſpicio, verba autem non audiui. *Stob. ſer. 10. Anton. in Meliſſ. par. 1. ſer. 54. Max. ſer. 10.*

Theopompus, Vxori obiurganti, quod regnum humilius ac minus eſſet filiis traditurus quam accepiſſet: Hactenus igitur, inquit, maius quo diuturnius. Quæ moderata ſunt, in longum tempus durant, & hoc ipſo meliores ſunt. *Plut. in Lacon.*

Socrates, Quum ei renunciatum eſſet, quidã de te male loquitur: Verberet me etiam, inquit, modo abſentem. *Max. ſer. 10.*

Quidam à Socrate ſalutatus, non reſalutauit, ſed hoc nequaquam moleſtè tulit Socrates: amicis autem admirantibus, & ob hominis inciuilitatem indignantibus: Si quis nos præteriret, peius affectus corpore quàm nos ſumus, nequaquam illi ſuccenſeremus: cur igitur illi ſuccenſeam, qui peius affectus eſt animo, quam nos ſumus? *Eraſ. lib. 3. Apophr.*

Aiunt Eum colapho percuſſum, nil amplius dixiſſe, quam moleſtum eſſe, quod neſcirent homines quando cum galea E prodire deberent. *Senec. lib. 3. de Ira, c. 11.*

Zeno Citieus, cùm eſſet à quodam interrogatus, quomodo affectus eſſet erga conuiuia: Perinde, inquit, atque ſi legatus abſque reſponſo dimittatur. Significans, eos qui non habent, quod reſpondeant, ad conuitia ſolere confugere: eaque non pluris oportere fieri quam ſi nihil eſſet reſponſum planè. *Laert. lib. 7. c. 1.*

Cleantes Soſitheus Poëta coram populo Cleanthem præſentem hoc carmine proſcidit.

Οὓς Κλεάνθους μωρία βοηλατεῖ. *Id eſt:*

Quos Cleanthis fatuitas.

Tanto conuitio tactus, nil quicquam mutauit de vultu. Qua patientia delectari auditores, applaudentes philoſopho Soſitheum eiecerunt. Cùm Soſitheus diceret, ſe pœnitere quod illum aſperſiſſet: reſpondit Cleanthes, Abſurdum fore, ſi cum Poëtæ frequenter illudant Libero patri & Herculi, nec illi ſuccenſeant, ſi ipſe ob leue conuitium indignaretur. De diis enim multa probroſa ſcripſêre Poëtæ, vti cum Bacchum faciunt F mollem, timidum ac temulentum, Herculem faciunt ſeruientem Omphalæ, vſq; ad ſcandala commitigatum caput. *Laert. lib. 7. cap. 1.*

Nihil facilius fuit Antigono, quam duos manipulares duci iubere, qui incumbentes regio tabernaculo faciebant quod homines & periculoſiſſimè & libentiſſimè faciunt, de rege ſuo malè exiſtimantes. Audierat omnia Antigonus, vtpotè cum inter dicentes & audientem palla intereſſet: quam ille leuiter commouit, & longiùs (inquit) diſcedite, ne vos rex audiat. Idem quadam nocte cum quoſdam ex militibus ſuis exaudiſſet omnia mala imprecantes regi qui ipſos in illud iter & inextricabile lutum deduxiſſet, acceſſit ad eos qui maximè laborabant, & cum ignorantes à quo adiuuarentur explicuiſſet, Nunc (inquit) maledicite Antigono, cuius vitio in has miſerias incidiſtis, ei ante bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Idem tam miti animo hoſtium ſuorum maledicta quam ciuium tulit. Itaq; cum in paruo quodam caſtello Græci obſiderentur, & fiducia loci cõtemnentes hoſtem, multa in deformitatem Antigoni iocarentur, & nunc ſtaturam humilem, nunc colliſum G naſum deriderent: Gaudeo (inquit) & aliquid boni ſpero, in caſtris meis Silenum habeo. Cùm hos dicaces fame domuiſſet, captis ſic vſus eſt, vt eos qui militiæ vtiles erant, in cohortes deſcriberet, cæteros præconi ſubiiceret: id quoque ſe negauit facturum fuiſſe, niſi expediret his Dominum habere, qui tam malam haberent linguam. *Senec. lib. 3. de ira. c. 22.*

Iſocrates, Cùm quidam apud eum obtrectatoris ſermonem referret, ac diceret, me præſente ille hæc in te maledicta ſpargebat. Niſi tu, inquit, libenter audiſſes, nunquam conuiciatus eſſet. *Max. ſer. 10.*

Xenocrates ingratitudinis, à Platone inſimulatus, nunquam indignatione itaue commotus eſt, ſed illi qui ipſum ad reſpondendum Platoni inſtigaret: Hoc inquit, quod nunc facio, mihi bonum atque commodum eſt. Et prudentiſſimè homini ſilentium impoſuit. *Ælian. lib. 14. de var. hiſt.*

Sophiſta quidam cum Demonactem accuſaret, diceretque: Cur me toties tam acerbè calumniaris? Quia, inquit Demonax, non contemnis malè loquentes. *Max. ſer. 10.*

Moſchion, Multorum improborum calumniis peti, neque indecorum neque detrimentoſum eſſe dicebat. At ab vno aliquo bono vituperari, & decorum & commodum eſſe indicabat. *Idem ibid.* H

Arceſilaus cùm honeſtos viros ad cœnam inuitaſſet, accumbentibus omnibus & cibum iam guſtare volentibus, videns abeſſe panem. Quam, inquit, res eſt apta conuiuiis apparandis, eſſe ſapientem. Dedit vir prudentiſſimus philoſophiæ moderationis exemplum, qui incandeſcebat iis, qui pro officio menſam neceſſariis rebus ornare debebant. *Laert. lib. 4. c. 6.*

Ageſilaus, Eos à quibus odio perſequebatur clandeſtino in duces belli eligebat, magiſtratus factos euehebat, ſi quid ab eis improbè ageretur patrocinabatur: atque hac arte reddebat eos clandeſtinis hoſtibus amicos. Quid hac animi moderatione pulchrius fuit? qua mederi maleuolis maluit quàm vlciſci. *Plut. in Apophr. Lac.*

Cùm quidam Ageſilaum Lacedæmoniorum Regem interrogaſſet, quid apud Spartanos Lycurgi leges profuiſſent? moderatè reſpondit: Omnium voluptatum docuerunt contemptum. *Plut. in Lac.*

Philo

Philippus, Demochares ad illum Parthesiaſtes, ob nimiam A & procacem linguam appellatus, inter alios Athenienſium legatos venerat. Audita benignè legatione, Philippus, dicite mihi, inquit, facere quid poſſum, quod ſit Athenienſibus gratum. Excepit Demochares: Te inquit, ſuſpendere. Indignatio circumſtantium ad tam inhumanum reſponſum exorta eſt: quos Philippus conticeſcere iuſſit, & Therſitem illum ſaluum incolumémque dimittere. At vos cæteri legati, inquit, nuntiate Athenienſibus, multo ſuperbiores eſſe qui iſta dicunt, quam qui impunè dicta audiunt. *Sen. lib. 3. de ira, c. 23.*

Pſammetychus, quum videret Cyri milites per vrbem captam diſcurrentes, percontatus eſt Cyrum, quid agerent? Quúmq; is reſpondiſſet: Diripiunt vrbem tuam, opeſque tuas populantur: Nequaquam, inquit, ô Rex, nihil iam hic meum eſt: tum eſt, quod diripiunt. Ea vox commouit Cyrum, vt ſuos à diſceptatione reuocaret. *Eraſ. lib. 6. Apophi.*

Pompeius de ſe liberè profitebatur, quod omnem magiſtratum quem geſſerat, & citiùs eſſet nactus quàm ipſe expectaſſet, & citiùs depoſuiſſet, quàm ab aliis expectatum eſſet. Quod cito ſuſcepiſſet imperium, vel fortunæ fuit, vel præmaturæ B virtutis: quod maturè depoſuit, animi moderati erat, non ad tyrannidem ſpectantis, ſed ad Reipublicæ commodum. *Plutarch. in Rom. Apophi.*

Timagenes hiſtoricus multa conuicia in Auguſtum & eius domum voce & ſcriptis effutiuerat, deinde apud Aſinium Pollionem diuerterat, vbi de Cæſar. Auguſto hiſtorias ſcriptas in ignem poſuit. In vrbe Roma Cæſar maledicum homuncionem tulit patienter, & duntaxat Pollioni dixit, θηριοτροφεῖς, id eſt, feram alis. Paranti demum excuſationem obſtitit: Fruere, inquit, mi Pollio, fruere. Et cùm Pollio diceret, ſi iubes, Cæſar, ſtatim illi domo mea interdicam. Hoc me, inquit Auguſtus, putas facturum, cùm vos in gratiam reduxerim? Vides quid potentiſſimus monarcha fecerit, & quanta animi moderatione ſit vſus. *Sen. lib. 3. de ira, c. 23.*

Syluius Liberalis, quum in defenſione diuitis rei oblique mordens dixiſſet: Quid ad Cæſarem, ſi Hipparchus ſeſtertiûm millies poſſidet? Notans Veſpaſianum, velut inhiantem rei facultatibus: Cæſar non modo non offenſus eſt, verum etiam dictum approbauit, quaſi ſimpliciter prolatum. *Sueton.*

C Alex. Seuerus. Epigramma quod in laudem Poſcennij Nigri fuerat adſcriptum illius ſtatuæ ad viuum effictæ, quum præfecti ſuaderent eradendum, Seuerus noluit, dicens: Si talis fuit, ſciant omnes qualem vicerimus; ſi talis non fuit, putent nos omnes talem viciſſe. *Spartian.*

CHRISTIANORVM.

Modum in rebus eſſe, & certos fines, auctor eſt Horatius, & poſt eum, idem teſtatus Alphonſus: quem cùm Lucas vir diſertiſſimus, graui Oratione laudaſſet, hoc ab eo reſponſum accepit: Si vera ſint quæ de me prædicas, Deo gratias ago: ſin aliter ſe habeant, vt vera aliquando ſint, rogo. *Ex Panor. lib. 1. Geſt. Alphon. L. Beyerl. in Apophi. Chriſt.*

Idem, Infectâ in quâ verſabatur vrbe ſanguinis profluuio, iaſpidem quem ſecum ferre ſolitus, ad mulierem quandam eo morbo laborantem miſit: quæ vbi ſanitatem recepit, venit gratias actura, quodque iaſpidē ſiniſtro caſu perdidiſſet, inſinuat, veniam Rex daret. Increpant eam Proceres, & ingratitudinis meritò arguunt. At Alphonſus nihil mutato vultu, ſumma cum Modeſtia; Matrona, inquit, ij qui paruam ſuæ valetudinis curam D habent, mirantur ſi tu vt valere poſſis, lapidem retinuiſti, O prædicandam animi moderationem. *Fulgoſ. lib. 1.*

Otho Imp. iam moriens, vocauit ad ſe Cocceium fratris ſui filium, quem ſic admonuit: O fili, habuiſſe te patruum Cæſarem nec prorſus obliuiſcaris, nec admodum memineris. Docere autem voluit adoleſcentem, vbique moderandum eſſe animum: vt ſi cogitaret ſe patruum habuiſſe Imperatorem, virtutem amplecteretur, ne dehoneſtamento eſſet anteceſſoribus: & interim tamen non adeò ſuperbiret, vt alios præ ſe contemneret. *Sueton.*

Idem, Vbi iam mori deſtinaſſet, ſenſit eos qui ab eo deficere & abire captabant, pro deſertoribus corripi ac detineri. Itaque vetuit ne cuipiam fieret iniuria, dicens: Adiiciamus vitæ & hanc noctem, & in profundam veſperam vſque patente cubiculo, ſi quis adire vellet, poteſtatem ſui conueniendi fecit. *Suet. in vita Othonis Syluij.*

S. Auguſt. monet *in Regul.* ſuos Monachos: In omnibus motibus veſtris nihil fiat, quod cuiuſquam offendat aſpectum, ſed quod veſtram deceat ſanctitatem.

S. verò *Ambroſ. lib. 1. Offic.* ab hac virtute hominis pretium decerni, verbis initio huius loci allegatis aſſerit. *In c. 18.* E

* ACTVS PARTICVLARES MODESTIÆ.

Ex S. Ephrem. & Bernardo.

Virtutis huius actus particulares deſcribit quaquauerſum *S. Ephrem. lib. de virtut. & vitiis cap. de Temperantia & Continentia,* dum ait: Temperans modeſtiæ freno linguam temperat à conuitiis, & execrationibus abſtinet, non delectatur vaniloquio, vnum in alterum calumniando & obtrectando non cómouet: ſecreta celat, & ſilentio aliena conterit. Temperans in auditu dicitur, qui aures rebus inanibus & maledicis non accommodat. In oculis, qui non paſſim quæ oblectare poſſunt, aut quæ nefas eſt videre, recipit. Animo temperans eſt, qui ſic eum regit vt non efferatur in iracundia, nec cito exacerbatur. In gloria modeſtia cernitur, quando quis ita mentem moderatur, vt nec honoribus, nec dignitatibus, nec laudibus aucupandis vincatur. In cogitationibus cum quis timore Dei blandas ardenteſque cogitationes reprimit. In cibis quando nec delicatioribus quis delectatur, nec extra præfinitum edendi tempus cibum appetit, hóramque anticipat, nec dapum varietatem & pulchritudinem auidè requirit. In potu, quando non F immodicè non ſolùm vino, ſed nec aquæ quidem potu fruitur. *Hæc ille.*

Breuius *S. Bernardus epiſt.* 113. Diſciplina, inquit, mentem & corpus componit, ceruicem ſubmittit, ponit ſupercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet moderatur linguam, gulam frænat, iram ſedat, format inceſſum.

MODESTIÆ ET MODERATIONIS EXERCITATIO IN SPECIE,

AC

Primùm quidem

CIRCA HONORES,

Nempe

MAGISTRI, TVM CONTEMPTVS HONORVM, HVMILITATIS.

Siue

Reuelatione.

Antonium Abbatem tradunt in ſpiritu raptum vidiſſe orbem terrarum quaquauerſum laqueis oppletum: & cùm mirabundus, Quis illos euadere poſſit, quæſiſſet: reſponſum fuiſſe, G Humilitas. *Marul. lib. 1. c. 5.*

Perſuaſione.

Aratus Sicyonius perſuaſit Lydiadi primum Magolopolitano, deinde Ariſtomacho Argiuorum tyranno, vt tyrannidem deponerent. *Plut. in Arato.*

Diocletianus Imp. Maximiano quoque collegæ licet inuito, deponere imperium perſuaſit. *Sigon.*

Admiratione.

Philippus Macedo, Græciæ potitus imperio, ad refrænandum animi faſtum Puero delegauit hoc officium, vt ſingulis diebus manè ter acclamaret: Philippe memento te hominem eſſe, Φίλιππε, ἄνθρωπος εἶ. *Ælian. lib. 8. de Var. hiſt.*

Alexandro Ariſtoteles: Non modò, inquit, qui multis imperant, his ingentes animos gerere licet: ſed & illis, qui de Diis ſentiunt rectè. *Plut. de Sui laude.*

Idem ad Antipatrum ſcribens, Alexandrum Macedoniæ Regem monere iubet, ne tot victoriis elatus, Deum contemnat, cuius nutu omnia mouentur. *Plat. lib. 1 de optimo Ciue.*

Conſtantinus Magnus Auguſtus, & filius eius Conſtantius H & Conſtans, Cæſares, magnitudine virtutis ac ſanctitatis Antonij Monachi Ægyptij audita, multis eum litteris ad reſcribendum prouocarunt: quibus ille acceptis haudquaquam elatus, conuocatos Monachos ita eſt alloquutus: Reges ſeculi literas ad nos ſcripſerunt: verùm quid Chriſtianis hoc æſtimandum? nam licet diuerſa ſit dignitas, tamen eadem eſt naſcendi, moriendique conditio. Illa ſunt nobis magnifacienda, quòd Deus hominibus legem ſcripſerit, & quod per filium ſuum Eccleſias propriis eloquiis exornarit: quid monachus rationis habet cum regibus? cur ergo literas eorum accipiam, quibus ſolita reddere ſalutationis officia neſciam? Monentibus autem fratribus, videndum eſſe, ne ille ſilentio ſuo animos Regum aduerſus ſe irritaret, reſcripſit, laudans eos primùm, quòd Chriſtum colerent, deinde monens, ne regiæ poteſtati tantum tribuerent, vt præſentis imperio carnis inflati, ſe homines eſſe, &

& à Chriſto iudicandos fore obliuiſcerentur, & vt clementiæ A ac iuſtitiæ erga ſubditos inſeruirent. Quarum ex literarum lectione ſummam principes voluptatem ceperunt. *Sigon. lib.4 Imp.occid.*

Placilla Theodoſium Imperatorem maritum admonere ſolebat, vt ſe olim priuatum hominem fuiſſe cogitaret: & præ cæteris ad Romanæ Reipub. gubernacula aſſumptum, non vt ſuperbiret, ſed vt hominem ſe eſſe cogitans, variis fragilitatibus non minus quàm ſubditis obnoxium, ritè gubernaret imperium, tanquam Dei ſeruus. *Niceph. Calliſt.lib.12.c.42.*

D. Gregorius ad Auguſtinum Anglorum Apoſtolum ſic ſcribit: Scio quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula oſtendit. Vnde neceſſe eſt, vt de eodem dono cœleſti & timendo gaudeas, & gaudendo pertimeſcas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimeſcas verò, ne inter ſigna quæ fiũt, infirmus animus in ſui præſumptione ſe eleuet, & vnde foras in honore attollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Item: Reſtat, vt inter ea, quæ operante Deo exteriùs facis, ſemper te interiùs ſubti- B liter iudices, ac ſubtiliter intelligas & temetipſum qui ſis, & quanta ſit in eadem gente gratia, pro cuius conuerſione etiam faciendorum ſignorum dona percepiſti. Et ſi quando creatori noſtro ſeu per linguam, ſiue per opera reminiſceris deliquiſſe, ſemper hæc ad memoriam reuoces, vt ſurgentem cordis gloriam memoria reatus premat: & quicquid de faciendis ſignis acceperis vel accepiſti, hæc non tibi, ſed illis reputes donata, pro quorum tibi ſalute collata ſunt *Greg.lib.9.epiſt.c.58.*

Doctrina, Inſtitutione.

Non nobis, dixit Propheta ſummus Dauid, ſed nomini tuo da gloriam: quum cœli numen alloqueretur. Clamat fatidicus ille Vates, teſtatur, admonet, dementis & ſtulti eſſe, tribuere homini, quod proprium ſit numinis, ad quod bona cuncta ſunt referenda. Omnes humanæ vitæ ſucceſſus inde ſunt: inde & quicquid in terris boni nomen habet, vel ex vberrimo manat fonte. *Sab.lib.10.c.1.*

Chriſtus Opt.Max. non exemplo tantùm, ſed & præceptis ambitionis exitiale virus ſuis eximere volens; Cum ieiunaris, inquit, nolite fieri, ſicut hypocritæ, triſtes. Tu, cùm ieiunas, C vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito. Ex Palæſtinorum mollitie metaphora vtitur, per quam lætari & gaudere iubet, vt hypocritarum ſimulatæ ſanctitatis triſtitiam arguat. *Marul. lib 4.c.1.* Gloriabantur Apoſtoli, quòd dæmoniis imperarent, & audiunt à Chriſto: Nolite gaudere in hoc, quia dæmonia ſubiiciuntur vobis: gaudete autem, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Et, Videbam Sathanam, inquit, ſicut fulgur de cœlo cadentem. *Marul.lib.5.c.7.*

Apollonius Abbatem Monachis præcipere ſolitum tradunt, ne quis propterea ſe aliis excellere exiſtimaret, quòd aliquo miraculi oſtento inſignitus eſſet: quandoquidem & Dominus diſcipulos ſuos non ideò gaudere iuſſerit, quia dæmonibus imperarent, ſed quia in libro vitæ æternæ ſcripti cenſiq; eſſent. Iterum admonebat, ſi quam aliquis ex illis vel ſecretæ viſionis, vel ſpiritalis fruitionis dotem à Deo accepiſſet, nemini, niſi neceſſitate coactus, proderet. Alioqui ſi illum præ cæteris in exiſtimatione haberi contigiſſet, haud facilè vanæ gloriæ vitio cariturum. Eo autem ſurrepente, gratiam omnem, D quam aſſecutus fuerat, irritam fore, dicente Scriptura: Qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Denique domicilia eorum ob hoc cellas appellari, quòd in his celarentur quæ occulta eſſe velint. *Marul.lib 1.c.5.*

Nico Galenum Pergamenum filium ſuum, medicum clariſſ. præter cætera docuit etiam gloriam & honorem, vt illecebras omnium malorum, & veritatis hoſtes, contemnere. *Gal.lib.de Dignoſc.& cur.animi morbis, c.8.*

Exemplo.

Saluator noſter, vt humilitatis exemplum nobis inculcaret, in Galilæa concipi & educari voluit, regione tunc temporis contemptiſſima. Humili matre naſci, in præſepio reponi, cum pauperibus conuerſari, honores oblatos reſpuere, nudis pedibus obambulare, aſino vehi, pedes diſcipulorum lauare, inter latrones crucifigi, denique vſque ad mortem crucis ignominioſiſſimam in extremo probro, paupertate atque dolore patri obediens eſſe voluit.

Themiſtocles Neoclis filius, audiens quoſdam ambire magiſtratum: Si mihi, inquit, duas oſtenderetis vias, quarum vna ad infernum, altera ad tribunal duceret, multò libentiùs ingrederer eam quæ rectà ad infernum tenderet. *Ælian. lib.9.* E *Var.hiſt.* Hoc *Plut.* Demoſtheni tribuit.

Pertinax Imper. filios ſuos in Palatio nutriri noluit, cùm imperium cogitaret deponere, & ad priuatam vitam redire. Memorat Herodianus, filium iam adoleſcentem nunquam in aulam Palatinam deductum, ſe intra priuatos parietes continuiſſe, & in ludum litterarium atque gymnaſia de more itaſſe, vt nihil priuato abſimilis erudiretur. *Cuſp.*

Totilas Gothorum Rex, Roma capta, conuerſus ad ſuos: Videte, inquit, rerum fluxam conditionem humanarum, cernite fortunæ mutationes. Paucis ante nos annis, ducenta Gothorum millia ſeptem millibus expugnauit & vicit Belliſarius. Ego non totis quatuor millibus, viginti Græcorum millia ſuperaui: & iam vrbem Romam, orbis quondam Dominam, ſub pedibus tenemus. Proinde non ſuperbiendum nobis, ſed Deum præ oculis habentes, fortunæ mutatione extimeſcemus. *Cranz. lib.3.Suecia, c.12.*

Saladinus Ægyptus Sultanus, tantum ab inani laude & ambitione remotus, quantum vix vllus tunc Chriſtianus Rex, ſuos commonefecit, vt ſibi mortuo, lineam interulam haſtili adpenſam præferrent, vociferante præcone, Saladinum Aſiæ domitorem, ex tantis opibus, nihil aliud ſecum ferre. *Dubr.* F *lib.14.*

Stvdii Honoris.

Spartani liberos ſuos mox à prima ætate duci cupiunt gloria, vt infamia ingemiſcant, & exultent laudibus. Quem non tangant ea neque commoueant, ab omnibus is deſpicitur vt degener ad virtutem ignauus. *Plut.in Lyſandro.*

Apud Spartanos ante pugnam Rex Muſis ſacrificabat. Eudamidas rogatus cauſam: Quo res geſtæ, inquit, ornatam hiſtoriam conſequantur. *Plut.in Apopht.& Lycurgo.*

Athenienſes quotannis ſtato tempore omnibus ciuibus coctilis quadratæ formæ terram (quam Græci Oſtracum nominant) dabat. In ea terra is, cui dabatur, nomen, cuiuſcumque ei videretur, deſcribebat. Collectis autem cum hac nominum inſcriptione teſtis, ſi numerus earum ſex millia tranſcenderet, is, cuius nomen frequentius in ipſis oſtracis notatum inueniebatur, decem annos exulatum abibat. Hoc modo in vrbe libera potentium ciuium ambitio, effrenatique animi continebantur. *Fulg.lib.1.c.1.*

Xenophon primò ἀπομνημονευμάτων, commemorati Socratem familiares ſuos ab inani laude, falſaque gloria deterruiſſe, G neque vllam eſſe certiorem viam ad gloriam capeſſendam docuiſſe, quàm ſi quis id ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet. *Victor.lib.5.Var.lect.c.11.*

Alcibiades fuit admodum adoleſcens in expeditione contra Potidæam ſuſcepta, habuitque contubernalem & in certaminibus latus ſuum cingentem Socratem. Cùm aliquando acris pugna eſſet, præ cæteris ambo dimicauerunt ſtrenuè: ſaucium autem Alcibiadem protexit & defendit Socrates: & verò, quod conſtitit omnibus, eum cum armis conſeruauit. Debebatur ergo optimo iure præmium militare Socrati. Sed cùm ob dignitatem apertè contenderent duces referre Alcibiadi honorem: Socrates, quo eius in rebus præclaris intenderet ambitionem, primus teſtis fuit & auctor, vt donaretur ille corona & decoris armis. Iam pugna in Delio terga dantibus Athenienſibus, Alcibiades equo vectus Socratem pedib. ſe cum paucis recipientem, vt eum conſpexit, non eſt prætervectus, ſed ſtipauit texitque eum, quamuis inſtarent hoſtes, & multos obtruncauit. *Plut.in Alcibiade, & Plato in Sympoſio.* H

Antigonus Rex Macedonum cùm mitteret filium ſuum Demetrium cum numeroſa claſſe ad Græcos liberandos, dicebat, Gloriam à Græcia velut à ſpecula in orbem terrarum accendi. Iuuenem gloriæ ſtudio extimulans, vti ſtrenuè rem ageret, quod eius laudis rumor non intra Græciæ fines eſſet continendus, ſed ob Græci nominis celeritatem per omnes mundi plagas diuulgandus. *Roterodam lib.4. Apopht. ex Plut. Demetrio.*

Romani vt ad recentia ſemper virtutis monumenta comparanda ſuos accenderent (quando virtutis gloria comprimis deflorescere conſueuit) inter ea quæ Diis ſunt dicata ſolas manubias nec extergebant, nec excolebant, nec reſtituebant. *Plut.in Centuriatis Rom.*

Cato maior præclara facta præclaris decoranda orationibus demonſtrauit, ne gloria defraudarentur. *Plut.in Apoph.*

Betrandus Gueſclinius ducta vxore nobiliſſ. Tiphania, à conſuetis amorum exercitiis amoris cauſa feriabatur. Illa generoſo animo iiſdem artibus, virtute ſcilicet & gloria, amorem ſuum conſeruari poſſe, vt quibus illud ſibi conciliaſſet, profeſſa, eò maritum impulit, vt poſt multa egregiè geſta Magiſter equitũ in Gallia fuerit creatus. *Ægidius Corrozetus de dictis & factis mem.*

D. Ludouicus Francorum Rex, ambitum coërcuit. Decuriæ honoreſque in ſua cuiuſque ciuitate largitionibus parari cœperant: hunc morem graui edicto ſoluit, ſibi primùm imperans, quòd virtuti meritiſve deberetur, fortunæ aurove non dari. *Æmil. lib. 7.*

DISCIPVLI. Tvm Stvdii honoris.

Achilles tanti gloriam militarem non feciſſet, ſi ſolum eſſet Therſitem nactus fortitudinis ſuæ ſpectatorem, atque arbitrũ: ſed ſubdebant ei ſtimulos Aiaces, Diomedes, Vlyſſes, Neſtor, & filij Atrei, & Hector hoſtis, qui non erat occaſioni defuturus ad nocendum, ſi quid ille de viribus & ardore animi remiſiſſet. Quin & illud non ſegne erat calcar.

Heu ſocij! quanto mœrebis Græcia luctu!
Gaudebitque domus Priami, & Troiana iuuentus.

Ludouicus Viues de Officio Mariti.

Acutiſſimè illud in Hominum moribus ac natura deprehendit, qui dixit: Honore ali artes. Excellere enim quiſque cupit, & honore affici: quare, vt id conſequatur, ei ſe tradit ſtudio, quod in precio eſſe videt. Ita fit (quàm rectè, non diſputo) nec ſolùm in magnis ciuitatibus atque populis, ſed in quocũq; cœtu, in quacunque conſuetudine & familiaritate hominũ, virorum, fœminarum, ſenum, iuuenum. Si eloquentia maximè in liberis ciuitatibus floruit, velut Athenis & Romæ: quòd is certiſſimus eſſet gradus ad maximos honores ac potentiam. In Academiis publicis plerique alliciuntur illis honorum nominibus, cũ iis quæ magno æſtimãtur. Vnde Luteriæ tanta Theologorum copia, Aureliæ Iuriſconſultorum: apud Nitiobreges quem nunc Montempeſſulanum vocant, Medicorum. Et ſub Principibus, vt quiſque eſt arte aliqua delectatus, ita ea in eius regno tractata eſt & exculta. Sub Alexandro militabant pluſimi: ſub Auguſto nemo non cudebat carmen: Neronis tempore multi per vrbẽ cãtores, hiſtriones, phonaſci, multi magi. Adrianus omnes faciebat obſeruatores veterum ſcriptorum, Phœnices nauticas artem multum exercuerunt ad ſuum quæſtum. *Ludouicus Viues de Cauſis corruptarum artium lib.* 1.

Romulus, qui parens fuit & conditor Romanæ vrbis, & Numa, qui ei ſucceſſit, etſi inter deorum aras hic vixit, ille inter lituos & arma, neuter tamen tantum ſuſcepiſſet laboris, ſi omnia cum corpore interitura crediſiſſet. Aliquid ambo ſperarunt diuerſum à mortalitate: quapropter laborioſè viuere non voluptuoſè maluerunt. Ac Curij paupertas, fides Reguli, Fabricij conſtantia, Catonis ſanctitas, Bruti & Torquati ſeueritas, multò longius proſpexere, quàm breuis ſit humanæ vitæ terminus, niſi virtutis operibus longiùs extendatur alia atque alia via. Cæterùm omnes immortalitatis ſpem complexi tales fuerunt, qualium virorum fama eſt omni æuo duratura. *Sab. lib. 5. cap. 5.*

Contemptvs Honoris, Hvmilitatis.

Epaminondas ſolitus aliàs prodire vnctus & fronte exporrecta: poſtridie conflictus cum Spartanis ad Leuctra, quantumvis victor, ſordidatus & vultu deiecto eſt progreſſus. Requirentibus, Num quid ei triſtius accidiſſet? Nihil inquit, verùm heri animaduerti maiores me quàm decebat, animos geſſiſſe. Quare nimiam animi effuſionem hodie coërceo. *Plut. in Apoph.*

Antigonus Rex, vt ex morbo aſſurrexit: Haud malè, inquit, actum eſt nobiſcum. Commonuit enim morbus nos, ne ſpiritus, cùm mortales ſimus ſuſtollamus. *Plut. in Apopht.*

Inſtitutum fuit Romanorum, vt qui triumpharent, eoque diutius viuos hoſtium duces ſeruarent, hi per triumphum ducti pulcherrimum ſpectaculum fructũq; victoriæ populo exhiberent; at cùm de foro in Capitolium currum flectere inciperent, illos duci in carcerem iuſſerũt: nimirùm vt idem dies, & victorib. imperij, & victis vitæ finẽ faceret. *Cicer. in Verr. 7.*

Romæ tanta vitæ integritas & diſciplinæ obſeruantia ex legibus contra ambitum latis, nata eſt, vt poſt longa tempora M. Catonem ambitus diem dixiſſe illis, qui largitiones fecerant, pro miraculo fuerit. *Alex. lib. 3. cap. 17.*

Multi Romæ clari adoleſcentes & nobili orti familia vocati in crimen fuêre, quod molliter ſe & contra diſciplinam militarem geſſiſſent in ſtipendiis faciendis. His ad M. Tul. Ciceronem prætorem Siciliæ remiſſis egregiè patrocinatus eſt & liberauit eos. Quibus rebus clarus, Romam regredienti quiddam ſibi accidiſſe ridiculum ipſe ait. Nam cùm in Campania incidiſſet in quendam ex primoribus, quicum ſibi exiſtimabat intercedere gratiam: Qui ſermo eſſet, quæſiſſe ſe, inter ciues de rebus ſuis geſtis, & quid ſentirent? arbitratum nomine & gloria ſe actionum ſuarum totam impleſſe ciuitatem? Reſpondiſſe illum: Tu verò Cicero vbi hoc ſpacio fuiſti? ibi animo ſe planè concidiſſe, ſi mentio ſui in vrbem tanquam in vaſtum incidẽs pelagus, nihilo ſe ad gloriã reddidiſſet conſpectiorem. Poſt collectis rationibus ſuis videns rem immenſam eſſe, ad quam contenderet, gloriam, cuius nullum cerneret exitum, multum de ambitione remiſit. Verumenimuerò auebat ſupra modũ celebrari, tenebatque eum perpetuò cupiditas immenſã gloriæ: quæ multa eius præclara conſilia frequenter interpellauit. *Plut. in Cicerone.*

MODERATIONIS CIRCA HONORES POSSESSIO, EXERCITATIO, PER ſe conſiderata. In Honore AMPLECTENDO, MAGNANIMI, GLORIÆ Stvdiosi in Genere

Reges, Pveri.

Fuiſſe Cyrus Perſarum Rex ita comparatus à natura perhibetur, & forma pulcherrimus, & animo humaniſſimus, vt diſcendi adipiſcendique honores cupidiſſimus eſſet: adeoque nullum non laborem præferret, nullum non periculum laudis gratia ſuſtineret. *Xenophon de inſtit. Cyri lib.* 1.

Alexander Magnus neque vndique, neque gloriam aucupabatur omnem, vt Philippus, qui ſophiſtarum more facundiam ſuam oſtentabat, & victoriis curruum Olympiacis ſuis numos ſignabat: ſed cum tentarent eum miniſtri, qua pernix erat pedibus, an in Olympiis certare curriculo vellet: Sanè, ſi habiturus ſim inquit, aduerſarios Reges. *Plut in Alex.*

Literati.

Muſarum nutricem fuiſſe Euphemen fingunt, quòd plerique ex iis, Qui eruditione ſua clarum ſunt conſecuti nomen gloriæ immortalis ſpe ingenij ſui monumenta ad poſteros tranſmiſerint. Vnde tritum illud, Honor alit artes.

CONTEMNENDO, FVGIENDO.

Gloriæ contemptus. Hvmiles in genere.

☞ *De Humilitate alibi, tanquam de Affectu egimus. Quem ipſum ſi recta moderetur ratio, habitum eum conſtituit, de quo nunc agimus in honoris potiſſimùm abiectione elucèſcentem, & propterea ad Moderationem honoris propriè referendum, ὡς λύχνος ſimul & ὡς φυλακή. At ſi cauſam huius abiectionis reſpicias, ad alias quoque virtutes referri poterit. Nam ſi conſcientiâ ſuæ tenuitatis honores reſpuat, ad φιλαλήθειαν: ſi amore hominum, quibus cum conuerſatur, ad Popularitatem: ſi ob delicta commiſſa, ad Iuſtitiam tam profanam quàm religioſam releganda erit, ſub Tit. Pœnitentia.*

Qvi. Pota.

Reges, Imperatores.

Dauid quamuis in Regem vnctus eſſet, tamen iuſſu patris cibos fratribus ſuis rus portare non erubuit, 1. *Reg.* 17. Cæſo Goliath, Saül Regis gener factus, non tamen elatius ſeſe geſſit. 1. *Reg.* 19.

Tiberius Cæſar imminentium ab inimicis diſcriminum liberatus metu, ciuilem ſe admodum inter initia, ac paulò minùs quàm priuatum egit. Ex plurimis maximiſque honoribus præter paucos & modicos nõ recipit. Natalem ſuum plebeiis incurrentem Circenſibus, vix vnius bigæ adiectione honorari paſſus eſt. Templa, flamines, ſacerdotes decerni ſibi prohibuit: etiam ſtatuas, atque imagines, niſi permittenti ſe poni: permiſitque ea ſola conditione, ne, inter ſimulacra deorum, ſed inter ornamenta ædium ponerentur. Interceſſit & quo minus in acta ſua iuraretur: & ne menſis September Tiberius, October Liuius vocarentur. Prænomẽ quoque Imperatoris, cognoménque Patris patriæ, & ciuicam in veſtibulo coronam recuſauit. Ac ne Auguſti quidem nomen quãquam hæreditarium, vllis niſi ad Reges ac dynaſtas epiſtolis addidit. Nec ampliùs quàm tres Conſulatus, vnum paucis diebus, alterum tribus menſibus, tertium abſens vſque in Idus Maias geſſit. *Sueton.*

A Nicolaus Danorum ſuſcepto regno, animum ab omni faſtu aduerſum habuit, totamque prætеritæ vitæ conſuetudinem retinens, cum fortuna animum mutari paſſus non eſt, ne potius fortunæ mores, quam moribus fortunam ſubiicere videretur: nec ſumptuoſiorem Regem quàm militẽ egit. *Saxol.* 13.

Ludouicus X I. Gallorum Rex, Caroli V I I. filius, multis victoriis clarus, cùm alij Reges auro ſericoque amicirentur, lana aut Bombyce induebatur, aſinumque pro equo nonnunquam in vſum adhibebat: & quo precioſiore veſte vt fulgerent alij curauerant, ipſe vt vtiliore amictus inſpiceretur operam dabat. Fortaſſe ob eam cauſam, vt cum inter Chriſtianos Reges omnium maximus liberaliſſimuſque haberetur, qui viderent eam habitus humilitatem, mirarentur. *Fulg. lib. 5. cap. 1.*

Principes.

B Ioan. Piccus Mirandula humanam gloriam pro nihilo habebat, aiebatque ſæpiùs, Famam viuis nonrihil, mortuis minimè profuturam. Tantumque propriam æſtimauit doctrinam quantum vtilitati Eccleſiæ, & eliminandis explodendiſque aduerſis erroribus conduceret. Quin etiam ad eam perfectionis metam prouenit, vt parum curaret, ſi eius commentationes nón ſub proprio nomine ederentur, dum tamen idipſum, quod ſub Pici nomine facturæ fuerant, afferrent hominibus emolumenti. *Ioan. Fran. in eius vita.*

Duces, Politici.

Capaneum fuiſſe talem prodit Euripides, vt opum affluentia intumeſceret nihil, nec elatius ſaperet, quàm pauperum quis τ᾽ ἀρχῶν ἐπαινῶν, *Cal. lib.* 10. *cap.* 13. *A. L.*

Ariſtides Lyſimachi F. honoribus non inflabatur, & reflantem ventum ſedatè ferebat & leniter: atque æquè cenſebat præſtare ſe patriæ debere, vt non ſine pecuniæ ſolùm, ſed & ſine gloriæ præmio vel mercede eam adminiſtraret. *Plut. in Ariſtide.*

C Supplicem ſe non præbere, neque blandum plebi, id Metellus, & Ariſtides, & Epaminondas habuere: quod verè floccifacerent ea, quorum erat in manu poſita populi delatio & ereptio. In exilium pulſi decennale, repulſam paſſi & damnati ſæpiùs, non fuerunt infeſti ciuibus inſolentiæ eius cauſa: verùm amplexi eos ſunt, vbi fuerunt pœnitentia ducti, & in gratiam redierunt cum petentibus. Vt enim quiſque minimè obſequitur plebi, ita minimè debet eam vlciſci: quod maxima offenſio ob repulſam ex immodica naſcatur gloriæ ſiti. *Plut. in Coriol. & Alcib. comparatione.*

Timoleonti Corinthio nihil vnquam neque inſolens, neque glorioſum ex ore exiit. *Probus.*

P. Scipionis Africani maioris maxima merita paribus ornamentis decorare conati ſunt Romani. Voluerunt illi ſtatuas in comitio, in roſtris, in curia, in ipſa denique Iouis opt. max. cella ponere: voluerunt imaginem eius triumphali ornatu indutam Capitolinis puluinaribus applicare: voluerunt ei continuum per omnes vitæ annos conſulatum perpetuámque dictaturam tribuere: quorum ſibi nil neque plebiſcito dari neque S.C. decerni patiendo penè tantum in recuſandis honoribus ſe geſſit, quantum egerat in emerendis. *Valerius Maximus lib. 4. cap. 1.*

Homines religioſi.

☞ *Ex Tit. Monachorum huc illuſtria transferentur exempla.*

D Bartholomeus Apoſtolus Ieſu Chriſti, regio ſtemmate fulgens piſcatoribus ſe æquari paſſus eſt, diuinarum rerum cupiditate captus. *Sab. lib. 2. cap. 1.*

Paulus Apoſtolus donis ſibi diuinitus conceſſis minimè ſuperbiens, fratrum orationibus confidens: Adiuuantibus vobis in oratione pro nobis, ait 2. *Corinth.* 1. Item: Obſecro vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem Spiritus Sancti, vt adiuuetis me in orationibus. *Rom.* 15. *&* 2. *Corinth.* 4. *&* 1. *Theſſ* 4. Verbis quoque humilitatem ſuam exprimebat 1. *Cor.* 15. Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus. Et: Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. 1. *Tim.* 1.

Alexius Euphemiani conſularis viri filius, ſpreta generis nobilitate, Roma excedens, Edeſſam Syriæ vrbem venit, & inter alienigenas XVII. annos incognitus mendicauit. At poſtquam vulgatum eſt, vocem diuinitùs allatam, Alexium mendicum in Eccleſiam recipiendum: ne miraculum illud honori ſibi eſſet, Laodiceam profectus, rediit Romam. In paterna domo pro peregrino ſuſceptus, alios XVII. durauit annos in ſumma rerum inopia, nec ipſis genitoribus ſuis ſeſe manifeſtans, ob hoc ſolum, ne agnitum honore afficerent. E In exitu vitæ & quis & quantus eſſet apparuit: hoc ſignis prodiiſque inſtanter editis, illud chirographo in manu defuncti reperto, ac rei ordinem indicante, tunc ſcilicet, cùm iam ſuperato vanæ ambitionis periculo, ſecura humilitas ad cœlos properabat, & veræ & immortalis gloriæ honore ſemper fruitura. *Marulus lib. 1. cap. 5.*

Petrus Telonarius diſtractis pro amore Chriſti facultatibus, Byzantio Hieroſolymam petiit, ſeruumque venalſtium fecit. Et cùm in aliena domo à conſeruis maledictis verberibuſq; afficeretur, gaudebat in contumeliis, nunquàm de iniuria ſibi illata conqueſtus. At vbi Bizantij hoſpitis indicio cognitus, in honore apud illos cœpit eſſe, profugit cùm coleretur vt liber, non cùm ſperneretur vt ſeruus: diſplicere cupiens hominibus, vt Chriſti ſeruum ſe exhiberet. *Idem.*

F Gregorius Magnus Pp. ad affectati principatus ſuſpicionem atque inuidiam apud homines euitandam, ſeruum ſe ſeruorum Dei appellare inſtituit. *Sigonius lib. 1. Regni Ital.* Ac ne dictu illi id quàm factu facilius fuiſſe putes, aduenienti Ioanni Abbati aſſurrexit, & prior honoris gratia in terram prouolutus eſt Pontifex, quàm Abbas. Cæteri deinde maximi Pontifices nomenclaturæ iſtius titulum omnes vſurparunt. *Mar. lib. 1. cap. 5.*

Gallicanus monachus (quem & Conſulem & victorem, & Conſtantini Auguſti generum fuiſſe aiunt) omnibus pro Chriſto contemptis, tam ardenter in monaſterio ſerui functus eſt Officio, quàm priùs in caſtris Imperatoris ac Ducis. Nec magis olim militaris gloriæ auidus fuit, quàm poſtea humilitatis. Operæ precium erat videre pauperum lauantem pedes, monachorum manibus aquas dantem, menſas parantem, pauimenta verrentem, & reliqua id genus exercentem: paulò ante tot clientium patronum, tot ſeruorum dominum, tot militum ductorem, quot conuenire potuit principi viro, Cæſaris genero, Romani exercitus præfecto, ſæpè victoria potito, nunquam victo. *Idem.*

G Pinifius Abbas (vt liberiùs veræ humilitatis incumbere operibus po ſet,) diuerſa perquiſiuit loca, in quibus minùs notus maneret. Ab Ægypto tranſmigrauit in Thebaidem, & inde ad Paleſtinam, ſemper inter alienos ſerui fungens officio, donec agnitus cogebatur ſimul relinquere & locum. Poſtquam nullibi ſe diu ignotum futurum vidit, ad ſuos tandem monachos reuerſus, aliam conſeruandæ humiliationis rationem iniit, vt quò plus honorabatur, eò magis corpus ſuum ieiuniis inediáque maceraret. *Idem.*

H Moyſes Abbas, ſi quis viſendi eius ſtudio adueniſſet, rarò aditus copiam faciebat, tanti ſe haberi moleſtiſſimè ferens. Quamobrem præſidi quoque prouinciæ, ſpe conueniendi primum quidem decepto, deinde iterum aduentanti, obſequio tandem profectus, cùm interrogaretur, Vbinam eſſet Moſes Abbas? (nam fama tantùm ipſi notus erat) Quid tibi, reſpondit, cum ſtulto illo ac deliro ſene? Deinque de ſemet quaſi de alio licentiùs obloquendo, diſcedere hominem compulit: non mediocriter mirantem, quòd tam diuerſa de illo, quem iam ſecundò quæſitum venerat, ſibi audire contigiſſet. Qui reuerſus didicit ab indigenis, eum quidem ipſum Moſem fuiſſe à quo eiuſmodi reſponſum accepiſſet: & magis mirari cœpit, tam gratum illi eſſe ſui contemptum. *Marulus lib. 1. cap. 4.*

D. Bernardus Clareuallenſis, honores Eccleſiaſticos ſummos, quantum potuit, ſumma cum modeſtia declinauit, nec illuſtribus donis ad ſuperbiam abuſus eſt: & quamuis ab omnibus reputabatur ſummus, ipſe tamen ſeſe omnium infimum eſſe, indicauit. *Auctor vitæ lib. 1. cap. 15.*

Paula Romana matrona (vt Hieronymus refert) maternum genus à Scipionibus Gracchiſque, paternum ab Agamemnone potentiſſimo quondam Græciæ Rege ducens, liberos è Toxotio ſuſceperat, qui ab ipſo Ænea Iulioque trahere originem credebatur. Poſteaquam autem contemptis omnibus Chriſto cœpiſſet ſeruire, tanta ſe humilitate deiecit, vt qui eam videret (videre autem propter nominis celebritatem multi geſtiebant) ipſam eſſe non crederet, ſed ancillarum vltimam. Quamuis cum frequentibus virginum ſacrarum cingeretur choris, veſte tamen, voce, habitu, inceſſu minima omnium apparebat. Intellexit profectò ſapientiſſima mulier, hominis nobilitatem non genere, non potentia, ſed virtute conſtare: inter virtutes autem Chriſtianæ profeſſionis

nis nihil eſſe præſtantius humilitate, nihil fructuoſius. *Marul.*
A *lib.1, cap.5.*

Eugenia virgo Philippi Alexandriæ Præfecti filia, quoniam parentibus idolorum cultui deditis Chriſto ſeruire non poterat, eos reliquit. Et ſexu diſſimulato, virorum monaſterium ingreſſa, monachi habitum induit. & ſe Eugenium vocari fecit. Tandem ob ſapientiam, morumque integritatem in Abbatem electa, hoc primum à fratribus exegit, vt quamuis dignitate præſtaret, permitterent tamen ſe interdum officia obire infirmorum, ne per otium inſoleſceret, præſertim in illo præpoſituræ honore conſtituta. Impetrata igitur venia, aquam portauit, ligna concidit, pauimenta vertit, cellulam ſibi omnium deſpectiſſimam elegit. Denique quo feruore concita parentes fugerat, eodem primatum inter monachos tenens, humilitatem coluit, & tandem martyrij palmam obtinuit. *Idem.*

Senatores.

Veneti Senatorum certum habent numerum, quo Rogatos Patres, Pregai ſua lingua vocant, penes quos totius ferè Reipub. ſumma conſiſtit. Nominis hanc fuiſſe cauſam audio.
B Veneti olim mercaturæ dediti, parum otij, quod Reipubl. darent, habebant. Rogabantur ergo à viatoribus, vt conſtituta hora Reipubl. adeſſe vellent, & in commune conſultare. Tantus tunc temporis honorum erat contemptus. Erunt fortaſſe, qui illis hoc ipſo auaritiæ crimen inurere conentur, ſed diuina benedictio illorum atteſtatur innocentiæ.

Philoſophi.

Socrates ex Philoſophis omnibus ſummus gloriæ contemptor, quàm ſeſe quotidianis congreſſibus humilem præſtiterit, docent Platonis Dialogi. Et tamen qui virtutem in omni vita vnicè coluit, vmbram quoque virtutis, gloriam ſcil. ſolidiſſimam, apud omnes homines meruit. Sic nempe fugientem ſequitur, ſequentem fugit gloria.

Arceſilai apparet gloriam non mediocriter in Epicuri oculos incurriſſe, quòd illo ſeculo præ cæteris Philoſophis eſſet celebratus. Quippe eum perhibet, cùm nihil de ſuo adferat, exiſtimationem imprimere atq; opinionem illiteratis hominibus, quaſi literatus & eruditus ſit. Arceſilaus verò tantum abfuit, ex nouitate vt gloriam aliquam affectaret, vt ei expro-
C brarent illius temporis ſophiſtæ, quod Socrati, Platoni, Parmenidi, & Heraclito dogmata de aſſenſus retentione, & nihil comprehendi poſſet, delegaret, qui illud non quærerent: ſed quò quaſi reduceret illa ad viros illuſtres, atque eorum confirmaret auctoritate. *Plut. contra Colotem.*

Oratores.

Iſocrates alienus fuit ab artis ſuæ oſtentatione: vt, cùm tres aliquando ad eum audiendum adeſſent, duos retinuerit, tertium dimiſerit, dixeritque, rediret poſtridie, in præſentia ſpectaculum ſibi in faſtigio domus eſſe. *Plutarchus in vita Iſocratis.*

ERGA QVOS. VT ERGA

Diſcipulos.

Chriſti Domini humilitas myſterioſa ex eo quoque patuit, quòd diſcipulorum ſuorum pedes lauit: *Ioan.3.*

Monachos.

Helena Imperatrix, Magni Conſtantini mater omnibus ornata virtutibus, modeſtia Chriſti imitatrix cùm erga om-
D nes, tum verò erga monachas. Sæpè etenim eas quæ per omnem vitam virginitatem merentur, conuocauit, & ipſa in lectulis collocauit, eiſque miniſtrauit, tam epulas apponendo, & calices præbendo, quàm aquam manibus affundendo, ancillæ partes obiens. *Suidas.*

Romanus Imp. cum in monaſterio, quò à filiis regnandi cupiditate ardentibus detruſus erat, à monachis, quòd domum vereret, redargueretur, reſpondiſſe fertur: Luculentiùs regnat, qui ſeruorum Dei humilitatibus deſeruit, quàm qui potentibus mundi peccatoribus imperat. *Luitprandus lib.5.c.11.*

Pauperes.

Adelbertus Hamburgenſis Archiepiſcopus ſub Henrico III. ædificiorum & pompæ ſplendore etiam cum Regibus certans humilitatem ſolis exhibuit ſeruis Dei, pauperibus & peregrinis: adeò vt ſæpè, antequam cubitum iret, triginta aut ampliùs mendicantibus ipſe genu flexo pedes lauaret, principibus autem ſæculi & coæqualibus ſuis humiliari nullo modo voluit. *Cranz. lib.4. Metrop.c.31.*

MODERATIONIS, CIRCA HONORES E

POSSESSIO, EXERCITATIO,

reſpectu aliorum conſiderata, vel

ABSQVE CERTAMINE.

ALIORVM

GLORIÆ NON INVIDENDO.

Cæſis in Hiſpania Scipionibus, P. Cornelius Scipio Africanus eò cum exercitu miſſus, collaudatis militibus, quòd de Republ. non deſperaſſent, ante omnes Ludouicum Martium equitem Romanum, qui reliquias belli collegerat, in præcipuo honore habuit, vt oſtenderet virum, qui ſuis virtutibus confideret, alterius gloriæ non inuidere.

Cn. Pompeius proconſul in Hiſpaniam contra Sertorium miſſus, vbi Metello obuiam proceſſit, atque in conſpectu vtrinque fuerunt, honoris Metelli cauſa dignitate prioris ſummitti faſces iuſſit. Id prohibuit ille, præbuitq; cætera moderatum ſe Pompeio, neque vllam ſibi vt conſulari & ætate maiori ſumpſit prærogatiuam: niſi quòd ſignum, cùm vnis in caſtris tenderent, toti exercitui daretur à Metello. Nam caſtra ferè ſeparata habebant. *Plut. in Pompeio.* F

Metium Pompoſianum Domitianus interfecit quòd habere imperatoriam geneſim vulgò ferebatur. Cui Veſpaſianus tamen antè conſulatum ob hoc dederat, dicens: Si ſucceſſor eſt futurus, quandoque memor erit tanti beneficij. *Sueton.*

Iuſtinianus Auguſtus, per Beliſarium Ducem ſuum ſuperatis Perſis, Vandalorumque Rege Gilimere, atque recepta Africa, non ſolùm non occupauit duos illos triumphos: ſed illi conceſſit, qui ſudore ac ſanguine ſuo rebus feliciter geſtis eos meruerat. Itaque poſtremus fuit Beliſarius, qui ſub Imperatoribus poſt Auguſtum triumphauit. *Fulgoſius lib.2 cap.3.*

Pompeius Lætus Platinam & Marſum ſeniorem vnicè dilexit, Petrum Cæſenſem, & ipſum cognomento Marſum, Volſcum Sulpitium, & alia recentiora Romanæ Academiæ lumina, patria charitate fouit, tantumque abfuit, vt horum creſcenti laudi ſit officere conatus, vt illorum etiam ſtudia homo minimè ambitioſus præferret ſuis. Per quæ conſecutus eſt, vt eum cuncti Patris appellatione dignarentur, paterenturque ſine controuerſia Academiæ principem haberi. *Sabell. in eius vita.* G

AMBITIONEM ALIORVM

Refrænando, Caſtigando.

☞ Conſule Titulum Prudentiæ in frænanda ambitione aliorum.

Xerxes Leonidæ, Lacedæmoniorum Regi ſcripſerat: ſi deſinas θεομαχεῖν, id eſt, cum diis bellare, & meis te copiis adiungas, potes Græciæ fieri monarcha. Huic reſpondit Leonidas: Si noviſſes, quæ ſint in vita honeſta, abſtinuiſſes à concupiſcendis alienis. Mihi potiùs eſt pro Græcia mori, quàm in populares meos gerere monarchiam. *Plut. in Lacon.*

Athenienſibus mari potentiſſimis, cùm Ægyptum quidam, alij Siciliam & Carthaginem imperio adiicere ſomniarent: Pericles effrænatam dominandi libidinem compreſſit, & opes omnes conuertit ad tuenda ea, quæ iam habebant. *Plutar. in Pericle.*

Cùm perueniſſent ad Suſianam, qui ſequebantur partes Eumeni Cardiani contra Antigonum, publicam concionem induxerunt, in qua multiplex ambitio ſuborta eſt de imperio militari: Peuceſtes enim & propter multitudinem ſociorum H in pugnando, & propter prærogatiuam quam ab Alexandro habebat, putabat ſeipſum eſſe præficiendum omnium imperio. At Antigones Dux Macedonum Argyraſpidarum, declarauit deferendam eſſe poteſtatem electionis Macedonibus qui bello ſubegiſſent Alexandro Aſiam, & propter fortitudinem inuicti permanſiſſent. Eumenes autem formidans ne propter mutuam diſcordiam facilè victi ſubiicerentur Antigono, conſilium dabat, ne vnus dux conſtitueretur: ſed omnes ſatrapæ & Imperatores è multitudine præpoſiti, in aulam regiam conuenientes, ſingulis diebus conſultarent publicè de iis, quæ conducerent. Omnibus ergo iudicantibus vtilem eſſe ſententiam illam, conceſſus conueniebat ſingulis diebus, tanquam ciuitatis cuiuſdam populari imperio adminiſtratæ. *Diod. lib.19.*

Seſoſtris Ægyptiorum Regis, adeò diuturna gloria, ingenſq;

ad poſteros manauit, vt cùm multis poſt ea ſeculis, Perſis, A Ægypti imperium tenentibus, Darius Xerxis pater vellet in Memphi ſuam ante Seſoſtris ſtatuam ponere, Princeps Sacerdotum publicè contradiceret, aſſerens illum nondum Seſoſtris opera æquaſſe. Quod reſponſum haudquaquam ægrè ferens Rex, ſed lætatus admodum libertate loquendi: Se curaturum, inquit, vt nihilo illius virtute, ſi tantundem viueret, eſſet inferior: hortatuſque eſt, vt ætatis eiuſdem conferret geſta: id verum argumentum eſſe virtutis. *Diodorus lib. 1. cap. 4.*

Poſt Romam conditam longo tempore, nullam de ambitu legem fuiſſe latam, multorum literis proditum eſt: ſcilicet quia in dandis Magiſtratibus & conferendis honoribus, priſci Romani non largitione & ambitu, ſed vera virtute nitebantur: propterque res egregiè geſtas domi militiæque meritos ciues prætura, ædilitate & conſulatu, ampliſſimiſque honoribus honeſtant. Prima lex contra ambitus illorum, qui magiſtratum appeterent, per tribunos plebis lata fuit, quo tempore poſt decemuiros tribuni militum conſulari poteſtate Reipub. præfuêre, qua ne cui albo in veſtiméto petitionis cauſa quenquam B adire liceret, cauebatur. C. deinde Petilius Trib. pleb. legem tulit ad populum, qua largitione, illorum, qui honores pecunia mercarentur, graui damno & pœna multauit: fuitq; ſeueriſſima diſciplina & ſub graui cenſura lex ſeruata, qua ambitioni & cupiditati obuiam ſæpè itum eſt: ita vt inter exempla relatum ſit, Q. Coponium, quòd vini amphoram ei, cuius ſuffragio magiſtratum petebat, dono dederat, ambitus condemnatum pœnas luiſſe. Cincius deinde legem tulit muneralem, qua grauiſſimis pœnis affecit eos qui a quouis candidato munus ſuffragij cauſa donumve acciperent. Inde cautum, vt in petendis honoribus canditati ſine toga ad comitia deſcenderent: ne pecuniis in ſinu reconditis, tribuum ſuffragia mercarentur. Sed quum quotidie hoc malum ſerpere videretur magis, & ambitus petentium coërceri oporteret: L. Paulus Æmilius conſul legem tulit ad populum, qua, ne cui ſuffragij cauſa munus dare liceret, multiplici pœna interdixit. Poſtea lege Calphurnia his qui mercede corrupti, aut munere deliniti, canditatis obuiam iiſſent, quique precio illos ſectarentur, aut ſi prandium ad captandos animos, aut quid C muneris exhibitum foret, præter pœnas legibus conſtitutas, etiam pecuniara multa dicta fuit. Id quod Fabia lege cauebatur, qua præfinitur numerus ſectatorum, proſequentium in comitiis candidatos, pœna adiecta, ſi quis plures aduocaret: quam legem Marius etiam in ſuo tribunatu contra illos, qui tribuum ſuffragia ambirent, ſeueriſſimè tulit. In tantumque ambitus honorum inhibitus fuit, vt Licinia lex & Ebutia, non modò illi, qui de nouo creando magiſtratu ad populum ferret, ſed nec ipſius collegæ & affini curationem poteſtatemve demandari, graui documento ſancinerit. Demùm C. Marius in conſulatu denuò ita ambitum exoſum habuit, vt aduerſus Cottam collegam, & Metellum tribunum pleb. legem promulgarit, ne quis largitione aut donis magiſtratum honoreve aſſequeretur. Mox Cn. Pompeius Magnus, quum vnicus eſſet conſul, aliam pertulit, qua peruicax illorum cupido qui magiſtratus appeterent, graui cenſura multatur: manſitque diu Romæ hæc vitæ integritas & obſeruantia diſciplinæ, vt procul ambitione officium & virtus pluris, quàm cenſus æſtimaretur: adeò vt poſt longa tempora, Catonem ambitus diem dixiſſe D illis, qui largitiones fecerant, pro miraculo fuerit. Tandem degenerantibus iam moribus M. Tullius, & mox C. Iulius, deinde Auguſtus, ne qua occaſio fraudis pateret, ſeuera correctione ambitus illorum, qui largitionibus ſuffragia captant, inhibuere. Et deinde Lurcone Tribuno pleb. vt qui numos in tribub. pronunciaſſet & dediſſet, quoad viueret, annua ſeſtertia pœnæ nomine ſingulis tribubus pendere cogeretur, ſalutari edicto cautum fuit. Sed cum effrænatæ cupiditati nondum obuiam irent, corruptioneſque ſuffragiorum nihilominus immodicæ fierent; ſenatuſconſulto prouiſum eſt, vt candidati ante inita ſuffragia, nec conuiuentur, nec munera mittant, neque pecunias deponant. *Alexand. lib. 3. c. 17.*

P. Scipio Naſica in Cenſorem electus, ſtatuas, quas conſulum quiſque in foro per ambitionem habeat, ſuſtulit. *Volaterranus lib. 19.*

M. Cato præturam adeptus, adulterato candidatorum largitionibus populo, plebeque nundinationem ſicut opificium exercente, cupiens hunc morbum radicitus è Repubł. exſcindere, ſuaſit in ſenatu, vt lex ferretur: vt deſignati magiſtratus, ſi nullum haberent accuſatorem, ipſi cogerentur iudicio iurato ſe offerre, atque ibi rationem reddere parati magiſtratus. E Id candidatos offendit, magiſque mercenariam multitudinem. Itaque cùm manè Cato progrederetur ad tribunal, magna manus incurrens obſtrepuit ei, conuitia ingeſſit, lapidibus inceſſit, vt à tribunali diffugerent omnes: ipſe Cato à multitudine impulſus, iactatuſque, ægrè euaſerit in roſtra. Ibi reſtitans vultus fidentia & conſtantia illicò compeſcuit turbam, & clamorem ſedauit. Cùm verò diſſeruiſſet, quæ ad rem pertinebant, & eſſet magno ſilentio auditus, tumultum ſemel compreſſit. Ibi laudante eum ſenatu: Ego vos, inquit, non laudo: qui prætorem deſeruiſtis in diſcrimine, neque ei ſuccurriſtis. At candidati omnes malo fluctuabant ancipiti: quòd quiſque hinc timeret largiri numos: hinc vereretur, ne ſi feciſſet alius, decideret à magiſtratu. Viſum igitur ijs eſt, vt ex compromiſſo deponerent ſinguli quingena ſeſtertia, deinde magiſtratum omnes peterent legitimè: qui ſecùs feciſſet, & largitionem adhibuiſſet, iis vt eam pecuniam perderet. Hæc pacti, cuſtodem, arbitrum, & teſtem capiunt Catonem, pecuniam allatam ei offerunt, atque apud eum pacta conſcribunt. Ille pro pecunia prædas accepit, cùm pecuniam nollet. Vt F dies comitiorum venit, aſſiſtens Cato Tribuno, qui præerant comitiis, obſeruatiſque ſuffragiis, vnum ex iis, qui compromiſerant dolo vſum pronunciauit, præcepitque ei, vt competitoribus ſuis ſolueret pecuniam. Qui commendantes & extollentes integritatem eius multam remiſerunt, quòd ſatis ſe habere pœnæ ab illius fraude exiſtimarent. *Plut. in Catone.*

Veſpaſianus Imp. cùm Licinius Mutianus (quo adiutore imperium adeptus) fiducia meritorum inſoleſceret, ſéque ſocium magis imperij, quàm miniſtrum ageret, inceſſu, excubiis, vim Principis amplectens, nomen remittens: adhibito aliquo vtrique familiari Veſpaſianus dixit: Mutiane, noſti me virum eſſe. Quo verbo Mutiani inſolentiam repreſſit, *Suetonius & Dion.*

Bonifacius III. Papa inſtituit, habita Synodo Epiſcoporum duorum & LXX. Presbyterorum XXX. Diaconorum trium, ne quis ſub anathematis pœna in locum demortui Pontificis aut Epiſcopi ſubrogaretur, niſi tertia ſaltem poſt obitum eius die: G neve vllus largitione & gratia Pontificatum vel Epiſcopatum aditum ſibi quæreret. Voluit item electionem Epiſcopi à clero pariter & populo fieri, eamque ita ratam fore, ſi à Principe ciuitatis approbata eſſet, etſi ſummus Pontifex denique his verbis auctoritatem ſuam interpoſuiſſet, Volumus & Iubemus. *Platina.*

Hilarius Sardus, Leone I. imperante, inſtituit ne Pontifices ſibi deinceps ſucceſſorem deligerent, Anno 463. *Volaterranus lib. 22. Anthrop.*

Eouſque Germanorum Principum, qui ſe Electores vocant ambitio exarſerat, vt primùm ſibi quiſque locum, præcipuámque auctoritatem in eligendo Imperatore, aſſidendoque vindicaret, nedum vt alius alium in honore deferendo præueniret, vnde ſimultates inter illos, & aliquoties cædes ex domeſtico illo diſſidio ſuſcitabantur. Approbante igitur ſenatu principum frequentiſſimo, decretum Carolus IV. Imp. promulgauit Norimbergiæ, Anno 1356. 10. Ianuar quo gradus, poteſtaſque Principum & aliorum ordinum ita diſcreuit, vt nullus de iure ſuo, tanquam imminuto, queri potuerit, ſed contrà potiùs, vt tenuiores cum potentioribus ſe quodammodò æquari gauiſi fuerint. Sic item vetera Cæſarum de eligendo Rege Romanorum placita renouauit, vt in hodiernum diem Carolina ſanctio, de mandandis ſuffragiis, ſola apud Principes vigeat. H *Dubrau. lib. 22.*

Anno 1506. quoniam apud Venetos, magiſtratibus comitiis maioribus creandis, leges iubent, vt ij, quibus id ſorte munus obtigerit, vt nomen alicuius ciuis ad honores publicos ſuffragiis prouehendi palàm ederent, optimum quemq; ciuem renuncient: ac nonnulli diuites ex ciuibus, qui eſſent, nonnihil donarent eis, qui illos ad ſuffragia legiſſent, quò proniores ad eos in poſterum renunciandos fierent: legem Decemuiri tulerunt, Qui ciuis cuipiam, qui eum ad ſuffragia legiſſet, vti magiſtratus crearetur, pecuniam aut quid aliud ob eam rem dederit, donauerit, qua in inſula Decemuiris placebit, exul eſto: eo relicto loco captus fœdiore in vrbis carcere vitam producito, ac relinquito: eam pœnam minorem, niſi omnibus ad vnum ſuffragiis, collegium ne facito: qui facere volet, ei decem auri libræ multa eſto. *Bembus lib. 7. Hiſtoria Ven.*

Veneti, cùm in creandis magiſtratibus ambitus ann. 1511. A magnopere viguiſſet, vt præſentandis ciuibus, qui ſuffragia in comitio daturi eſſent à canditatis & candidatorum propinquis clientibuſque nullus modus fieret, nulla eos modeſtia contineret, legem tulere. Qui deinceps ciuis ciuem rogauerit, vt ſibi aut alicui ſuorum in dando ſuffragio fautor ſit, is ad vllum magiſtratum, aut omnino reip. in comitio munus intra x. annos ne admittatur: & ſi in magiſtratu fuerit, ab eo reiiciatur: cui autem rogari ſe contigerit, is rogatoris nomen ad Decemuiros deferat: id ſi non fecerit, quinque annos eandem multam ſubeat. Ita magnæ ciuium modeſtiæ à Patribus obuiam eſt itum. *Bembus lib. 11. Hiſt. Ven.*

Iulius II. Pp. à morbo, quo quarto ægritudinis die anno 1511. adeò oppreſſus fuit, vt per aliquot horas à ſuis miniſtris pro mortuo fuerit habitus, leuatus, ſequenti die Cardinalibus, quaſi iniuſtum ſenatum congregatis, legem ambitus in eos, qui vel pecuniis, vel aliis corruptelis ad Pontificatum aſpirarent, horrendis pœnis refertam promulgauit, eámque electionem aduerſus hanc legem factam prorſus ſuſtulit. *Guic.* B *lib. 10.*

Reprehendendo.

☞ *Conſule Tit. Reprehenſio libera ambitionis.*

M. Cato eos, qui conſulatum ambirent ſæpiùs, dicebat more illorum, qui viam ignorent, ſemper cupere, ne errent, incedere cum lictoribus. Increpabat ciues, quòd crebrò eoſdem conſules deſignarent: Videbamini, inquit, aut non magni conſulatum, aut non multos conſulatu ducere dignos. *Plutarch. in Catone.*

D. Bernardus diuitias & comitatum, tanquam retia diaboli, in ſorore germana ita deteſtatus eſt, vt cùm ad Clareuallem eius videndi cauſa veniſſet aliquando, colloquio & aſpectu eam non ſit dignatus. Tum illa ad fratrem Andream, à quo duriùs increpabatur: Etſi peccatrix ſum, pro talibus Chriſtus mortuus eſt. Quia etiam peccatrix ſum, idcirco conſilium & colloquium bonorum requiro. *Lib. 1. c. 6. vita Bernardi.*

Turci ſuperſtitionem inſignem, & potiſſimùm ridendam Chriſtianorum cenſent, quia arma atque inſignia ſua in templis ædibuſque ſacris ſuſpendunt, cùm ipſi ne ſigillo quidem C vtantur, etiam in litteris regiis, contenti nudis litteris, ſi nomen adſit mittentis, aut ſyngrapha: cætera inutilia, vanáque reputantes. *Cuſp.*

HVMILITATEM LAVDANDO, ORNANDO, PROMOVENDO.

☞ *Huc omnes ij, qui Humilitati aliena commodando, alios ad eandem incitauere.*

CVM CERTAMINE HONORIS, Gloriæ, æmulationes honeſtæ.

QVI. PVTA

Philoſophi.

Plato & Xenophon, Socratis diſcipuli, philoſophi ſummi, æmuli fuiſſe vulgò dicuntur, atque adeò Xenophontem libris Politicis Platonis ſuos libros de Cyri inſtitutione oppoſuiſſe aiunt. Cæterùm *Gell. lib. 14. c. 3. Noct. Att.* falſam hanc calumniam eſſe autumat: neque enim eos æmulos fuiſſe, ſed ſuſpicionem hanc ex eo natam, quoniam illorum amici de iis vter D præſtantior eſſet, certarunt. Nam cùm viri illuſtres pari ſunt fama: oritur apud diuerſos fautores eorum laudis æſtimandæ contentio. Tum poſtea ex alieno certamine ad eos quoque æmulationis ſuſpicio vulgi iudicio pertingit.

Zeno, cùm videret Theophraſtum magnifieri laudarique, quòd plures haberet auditores, dixit. Ἐκείνου μὲν χορὸς μείζων, ὁ ἐμὸς δὲ συμφωνότερος. id eſt, Maior quidem eſt illius chorus, at meus ſuauior. *Laert.*

Ariſtoteles, cum Iſocrates rhetoricen doceret, æmulatione commotus, cepit & ipſe pomeridianis illis ſuis περιπάτοις dicendi artem docere, dicens illud, αἰσχρὸν σιωπᾶν λαλοῦντος Ἰσοκράτους. i. Turpe ſilere loquente Iſocrate. M. Tullius de Oratore ſic ſcribit: Ariſtoteles cum florere Iſocratem nobilitate diſcipulorum videret; quòd ipſe ſuas diſputationes à cauſis forenſibus & ciuilibus ad inanem ſermonis elegantiam tranſtuliſſet, mutauit repentè totam propè formam diſciplinæ ſuæ, verſumque quendam de Philoctete paulò ſecùs dixit. Ille enim turpe ſibi ait eſſe tacere cum Barbaris: hic autem, cum Iſocratem pateretur dicere. *Eraſmus in Adagiis.* Laërtius verò Xenocratis æmulatione ad philoſophiæ explicationem in Lyceo acceſſiſſe ſcribit, hac voce vſum, αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ξενοκράτη δ' ἐᾶν λέγειν. E

Sophiſtæ, Rhetores.

Secundus Athenienſis, quem alij Epithyrum vocant, quòd architecti filius fuerit, multæ doctrinæ, mediocris eloquentiæ, æqualis & æmulus fuit Herodis Attici: ex quo Herodes illud Heſiodi eleganti mutatione in eum cauillatus eſt:

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ ῥήτορι τέκτων.

qui nihilominùs ſenem poſtea morientem & epicedio & lachrymis honorauit. *Philoſtratus.*

Duces belli.

Victis C. Mario & Luctatio Catulo Cimbris in Italiæ Ciſpadana, ſpolia, ſigna militaria, tubas in caſtra Catuli aliis fuiſſe relata: quo potiſſimum indicio penes ſe victoriam fuiſſe Catulum demonſtraſſe. Et verò etiam concertatione inter milites orta, legati Parmenſium, qui aderant, arbitri ſumpti: quos per hoſtium ſtragem ducentes milites Catuli, pilis ſuis oſtenderunt confoſſos. Cognoſcebantur pila literis, quòd Catuli nomen haſtili eorum incidiſſet. Mario tamen totum illud factum & ſuperior palma & conſulatus maieſtas aſcripſit. Atq; adeò illum plebs vrbana tertium Romæ conditorem appellauit, quòd Gallico hoc non leuius auertiſſet diſcrimen: lætique cum liberis & coniugibus quiſque domi in cœna diis & Mario libauerunt, ſolique voluerunt vtrumque triumphum de- F cernere: quo tamen non eſt ille vſus. Cæterùm, quo commendaret tantis rebus geſtis modeſtiam ſuam, vnà cum Catulo triumphauit. Ad hæc nonnihil milites illius formidabat obſtinatos, ſi Catulus eo honore ſpoliaretur, nec ſibi permittente triumphum. *Plut. in Mario.*

Magnus Sforcia excitabatur die noctuque ad magnorum ducum nomen, qui cum bellica virtute prouecti ad ingentes opes ac imperia peruenerant, adeò vt in corona cum aliquid bello præclare geſtum nunciaretur, commoto veluti animo ſuſpiraret, vtpote, qui honeſta æmulatione inductus felicitati eorum haud mediocriter inuideret. *Paulus Iouius in eius vita.*

Bracchius & Sforcia Duces clariſſ. & militaris gloriæ æmuli, periêre an. 1424. hic aquis, ille ferro. *Sab. lib. 1. En. 10.*

Mechanici.

☞ *Conſule Locum Mechanicarum artium. Item Tit. Imitationis mechanica.*

Myron & Polycletus ſtatuarij celeberrimi condiſcipuli & æmuli non arte tantùm, ſed & materia. Myron bouem æreum, qui Romæ poſtea in foro boario ſpectabatur, ex ære Ægine- G tico: Polycletus Iouem Tonantem in Capitolio ex Deliaco ære fecit. *Plin. lib. 34. c. 2.*

DE QVO CERTARE DE GLORIA PROVENIENTE EX BONIS.

Animi. Puta ex

Eruditione, Doctrina.

☞ *Conſule Tit. Certamina Grammaticorum, Poëtarum, Muſicorum, Theologorum, & cæterorum loco cuilibet proprio. Illic habitus præſtantia, hic Laudis habitum concomitantis ratio habetur. Item, Imitationis theorica.*

Prudentia, tum Politica, tum bellica.

☞ *Conſule Tit. Certamina conſiliariorum, quatenus ſcilicet prudentium hominum conſultationibus, laudis quoque concertatio ſubeſt.*

Fortitudine contra belluas.

Theſeus Herculis temporibus natus, ita ſe geſſit, vt pari H cum eo gloria floreret. Nec enim ſimili armorum genere duntaxat ſeſe ornarunt, ſed eadem quoque ſtudia habuerunt, vt decebat eorum neceſſitudinem. E fratribus enim geniti, alter Ioue, Neptuno alter, fraternas etiam cupiditates habuerunt. Nam hi ſoli ex omni memoria, pro defenſione humani generis, vt pugiles, ſemper velut in procinctu ſteterunt. Sic autem contigit, vt alter celebriora & maiora, alter vtiliora & coniunctiora Græcis certamina ſubiret. Nam illi Euryſtheus imperabat, vt boues ex Erythea abigeret, vt mala Heſperidum afferret, vt Cerberum adduceret, & alios eius generis labores ſuſciperet, quibus nihil aliis profuturus, ſed ipſe in pericula venturus erat. Hic verò, cùm ſui iuris eſſet, ea certamina delegit, quibus vel Græciam, vel patriam ſuam beneficiis ſibi obligaret. *Iſocrates in Helena.*

Fortitudine contra hoſtes.

Themiſtocles Athenienſis ſtimulis virtutum agitatus & ob

ob id noctes inquietus exigens, quærentibus, Quid ita eo tempore A in publico verſaretur? reſpondit: Quia me trophæa Miltiadis de ſomno excitant. Marathon nimirùm animum eius, & Arteſium & Salamis, nauâlis gloriæ fertilia nomina illuſtranda, tacitis facibus incitabant. Idem theatrum petens, cùm interrogaretur, Cuius vox auditu illi futura eſſet grauiſſima? dixit: Eius à quo artes meæ optimè canerentur. Dulcedini gloriæ penè adiecit gloriam. *Val. Max. lib. 8. c. 15.*

Confugerant in munitiſſimam quandam petram, cui Aorno erat nomen, Arianorum terræ habitatores, vti ab hoſtium vi incolumes eſſent. Ad hanc quoque Alexander Magnus venit. Cúmque fama eſſet, antiquum Herculem eam quondam oppugnare adortum, ob tremores terræ & alia prodigia, quæ eum perterruiſſent, re infecta deceſſiſſe: eò magis hoc audito inflammatus eſt ad negotium perficiendum, vt Dei illius gloriæ æmulus appareret. Saxi eius circuitus erat ſtadiorũ cétum, ſexdecim autem in altum erigebatur: habebátq; vndiq; æqualem & ſeſe in circulum vertentem ſpeciem. Partem quæ ad meridiem ſpectat Indus, inter Indiæ flumina maximus, alluebat: partes alias profundæ valles præcipitem rupem cingentes B tutabantur. Speculatus Alexander omnes loci difficultates, deſperabat vi ſe aliquid poſſe efficere. Tunc ad eum ſenex quidã cum duobus filiis acceſſit (is erat homo extremæ paupertatis, multóſq; annos in eis locis vixerat. Inhabitabat cauum quoddam ad radices eius petræ, exciſum hactenus, vt tres lectulos caperet) & de toto ſtatu ſuo reddidit certiorem, pollicitúſque eſt per anguſtias quaſdam ad id loci eum ductorum, vnde Barbaris, qui petram occupauerant, vim inferre poſſet. Cuius Cõſilio parens, locum occupauit. *Diod. lib. 17.*

Caſtra Ciceronis, qui legatus erat C. Iul. Cæſaris bello Gallico in Aduaticis & Neruiis ab Ambio Rege defectionis Gallorum Principe atrociter oppugnata, egregiè defenſa ſunt. Hoſtes cum clade maxima tantoque contemptu ſunt à vallo repulſi, vt porta repente patefacta, inuitatique vt in caſtra irrumperent, congredi non ſint auſi. Erant in his caſtris Q. Pullo, & L. Vorenus centuriones, qui pluribus annis inter ſe de virtute certarant, exierátque æmulatio illa in apertas inimicitias. Hic Pullo Voreno appellato: Hic (inquit) dies Vorene eſt, qui de noſtris controuerſiis planè decernet, atque cum his ex C caſtrorum munitionibus, vbi acrior pugna erat, in hoſtes deſiluit. Nec Vorenus, vt pari virtute videretur, quicquam cunctatus loco deſedit, quin eum ſecutus, hoſtem ſecundum Pullonem ferro hauſit. Atque ita ambo, in hoſtium globo aliquandiu præliati, ad ſuos ſeſe incolumes receperunt. *Sab. lib. 6. En. 6.*

Libertate, Magnificentia.

Alcibiades cùm Socrati magnifica miſiſſet munera, & Socrates reſpuere videretur, Xantippe auida diſſuaſit: & donum magnificum, atque indignum, vt non acciperetur, eſſe dixit. Tum Socrates: Alcibiades, inquit, hæc mittit ambitioſè, (vt laudetur, & nobis noſtra eſt ambitio contemnendo) *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Athenienſes oratores Periclem ſumptuoſis ædificiis pecuniam dilapidare, & vectigalia euertere criminabantur. Ibi pro concione, an multum impenſum eſſet, requiſiuit ex populo. Permultum verò, cùm reſpondiſſet: Ne ergo vobis, inquit, ſed mihi referatur expenſum, meúmque ipſius nomen his inſcribam. Sub hoc Periclis dictum vel viri magnitudine animi ob D ſtupeſcentes Athenienſes, vel de operum cum eo certantes gloria ſublata voce, ex ærario impenderet, erogarétque nullo ſumptus reſpectu, iuſſêre: *Plut in Pericle.*

Conſtantinus Magnus, Gothos & Sarmatas magnitudine rerum opúmque ſuarum exterritos, poſthac quieturos ratus, caſtella & præſidia in ripis Iſtri à Diocletiano reſtituta remouit, ac milites limitaneos in proxima oppida diſpertiuit, ac pontem lapideum in Iſtrum fecit, ne Traiano, qui illud idem gloriæ cupiditate perfecerat, videretur inferior: cuius æmulatione duci videbatur, ipſum herbam parietariam vocans, quòd pleraque ædes ſuis titulis inſcripſiſſet. *Sig. lib. 4. Imp. occid.*

Corpora. Verbi cauſſa, ex
Robore, Celeritate.

☞ *Conſule Locum Corporis exercitiorum. Plurima illic exempla partim Magnanimitatis, partim Ambitionis reperies.*

Iccys Tarentinus, nobilis palæſtrita, ideò toto vitæ tempore veneris expers fuit, vt arti accommodatior eſſet. Tanta illi gloriæ cupido fuit. *Ælian. de Var. Hiſt.*

Pulchritudine.

☞ *Conſule Tit. Pulchritudinis certamina, quorum alia honeſta ſunt, huiuſque loci propria: alia inhoneſta, quæ ad Ambitum pertinent.* E

Fortunæ. Certare de
Auctore generis.

Olymp. 86. in Italia inter Thurios, cùm in eam vrbem (ex ruinis Sybaris ædificatam) varij ex variis gentibus vrbibuſq; coloni commigraſſent, orta contentione, diſceptari ceptum quærique, cuius potiſſimùm gentis vrbiſve coloniam eam appellari fas eſſet, quemve præcipuè conditorem colere. Nam & Athenienſes eam coloniam ſibi vendicabant, contendentes plurimos habitatores Athenis eò veniſſe. Cæterùm Peloponneſij populi, ſibi palàm Thuriorum coloniæque deberi conditionem adſcribi, paribus animis affirmabant. Poſtremò Thurij veluti in re ambigua, nec humano ingenio ſatis explicabili, Delphos percontatum mittunt, quem eis Deus conditorem decerneret oraculo. Reſponſum accepêre, conditorem vrbis Apollinem ſcribendum. Hoc modo peracta altercatione, & explicato dubio, conditorem ſuum declararunt Apollinem: ſeditionéque ſedata, plebs in priſtinam concordiam rediit. F *Diod. lib. 12.*

Nobilitate & antiquitate gentis, generis.

De Hominum ortu primo, & quæ gens prima fuerit, certamina varia. De quibus. *Polyd. Virg. lib. 1. c. 3. de Inuent.*

Inter Græciæ populos maximè de antiquitate & deorum muneribus cum Athenienſibus certant Argiui: non aliter quàm inter Barbaros cum Phrygibus Ægyptij. *Pauſanias in Atticis.*

Ægyptij ante Pſammetichi Regis tempora ſe mortalium vetuſtiſſimos arbitrati ſunt. Ille nouo commento inueterati erroris gentem coarguit. Cepit eum cupido explorandi, qui hominum primi extitiſſent, quive ſermo homini peculiaris eſſet à natura datus. Infantes duos iam inde à ſuo ortu in ſtabulo iuſſit à paſtoribus nutriri, qui caprarum vberibus ambos admouerent, iuſſi nullam interim vocem emittere, ſed ſilentium tantiſper tenere, dum puerorum explerentur deſideria, mox clauſos in ſolitudine relinqui. G Poſt bimatum igitur paſtori pabulum recludenti, ambo porrectis manibus procidentes Beccus clamabant. Tenuit paſtor indictum ſilentium. Sed cum illi id verbum ſæpiùs iterarent, rem paſtores renunciant. Mandat ille pueros ſilentio ad ſe deferri. Ac cùm id per ſe poſtea exploraſſet, ſciſcitatus eſt cuius gentis vox illa eſſet, & quid potiſſimùm ſignificaret. Conſtitit Phrygas beccum panem appellare. Atque iam inde Ægyptij eo argumento victi vetuſtatis palmam Phrygibus conceſſêre. Hæc ſe Herodotus Memphi à Vulcani ſacerdotibus cognouiſſe prodidit. Alij, quibus haud grauatè accedo, à mutis nutricibus infantes educatos memorant. Cæterùm quoquo modo res acta eſt, ſatis conſtat Ægyptios tali coniectura victos, vana de ſe opinari deſiiſſe. *Sab. lib. 3. Enn. 1. ex Herod. lib. 2. Suidas* verò pueros à capra nutritos, vocem capræ naturaliter emiſiſſe & ſtultum regem illuſiſſe putat. Hinc Βεκκεσέληνος, de homine antiquiſſimo, & propter ſenium deliro, apud Græcos in prouerbium abiit. Arcades ſeſe Προσέληνοι quaſi Antelunares iactabant, quòd ante lunam nati eſſent. Io. verò Goropius Becanus Medicus Antuerpienſis vocem è Germanico corruptam tradit. Germanis *Beck* & *Beck* panis à figura nomen habet, *Beklen* verò numerare eſt. Itaque Panis numerationis, hoc eſt, ſeries temporum à primis veriſque repetita originibus, verè Becceſelenos facit. H Græci ex aliorum contemptu captantes gloriam, cùm rem aſſequi non poſſent, vocem quoque ludibrio habuêre.

Scytharum gens, quàm antiquiſſima ſemper habita fuerit, ſua cum Ægyptiis contentio prorſus oſtendit. Ægyptij hoc argumento primam hominum originem ſibi vendicabant. Aſſerebant enim terras ab initio rerum, quæ aut intolerabili frigore, aut nimio feruore afficiebantur, primos homines alere nequiuiſſe: præſertim cùm aduerſus hæc, nulla adhuc velamenta ars inueniſſet. Ægyptum in medio ſitam nimia ſoli fœcunditate, cœlique temperie præpolluiſſe: quinetiam Nilum è limo, fouente ſole, innumera animalium genera procreaſſe: hinc facilè colligi, primos homines ibi fuiſſe viſos, vbi educari facillimè poſſent. Contra Scythæ, Deum & Naturam nil fruſtra ſtatuiſſe: nulla protuliſſe loca, quæ omni ex parte vacarent: in animalium ac cæterarum rerum procreatione, pro loci aëriſque conditione omnia generaſſe: in frigidis oris, dura corpora

A corpora collocaſſe: cætera, patiẽtia caloris intolerandi, plantas & fruges pro loco & cœlo aptiſſimè diſpoſuiſſe Adhæc à principio rerum, ſiue vnio fuerit congerieſque rerum ſiue aquarũ illuuies terras exſuperans, ſiue ignis cuncta occuparit, quem mundum genuiſſe volunt, Scythas origine omnino præſtare oportere. Nam ſi ignis Dei nutu terris cedere iuſſus eſt, nil ti gente Septentrione priùs ab igne liberatum fuiſſe, credendum eſt: Ægyptum verò, ac cætera, quæ ad Solis exortum ſpectant, tardiſſimè temperata, quin etiam adhuc Solis æſtu non carere. Si aquarum illuuie demerſa tellus, nihil editiſſimo Septentrione deſidentibus aquis celeriùs emerſiſſe: quod nulli priùs quàm Scythiæ accidere potuit, quæ quàm alta ſit, hinc facilè intelligi poteſt, quòd omnes fluuij è Scythia orti, in Ponticum Ægyptiúmque mare decurrunt: contrà Ægyptus adhuc tot regũ ſeculorúmque ſtudio & impenſa, aduerſus incurrentiũ vim aquarũ vix muniri potuit. Ex quo facilè colligitur. Nilum non à Meridie, ſed ex Atlante monte ad Occaſum ortum defluere. Si diſtincta vnione, rerumque congerie, leuia ſurſum, grauia deorſum planè decidunt: nimirum Scythia cœlo propior, ſub editiore polo ſita, prior emerſit. Quare Ægyptij non modò argumentis, ſed vi quoque armorum ſuperati ſunt,
B Nam indicto à Beroſo, Ægyptiorum Rege quondam, bello, non modò eum in finibus aduenientem expectârunt, ſed prodeuntes longius occurrerunt, tanquam prædæ obuiam ituri, quando cum eis Rex nil lucri facere poſſet. Quod vbi hoſtes acceperunt, relictis impedimentis & caſtris, dicto citiùs in fugam conuerſi ſunt: patrataque magna cæde eorum, vix in Ægyptum Rex incolumem ſe recipere potuit: quinetiam, niſi Scythas paludes inhibuiſſent, vniuerſum ille regnum amiſiſſet. Iſti dum redeunt, vniuerſam Aſiam domitarunt, & in imperij titulum minimo indicto tributo ſtipendiariam fecerunt. *Bonfinius lib. 2. Dec. 1. ex Trogo & Diodoro, & Sab. lib. 1. En. 1.*

Ciuibus præclaris.

☞ *Conſule Tit. Ciuium illuſtrium. Illic inter Fortunæ bona connumeratur: hic eorundem habetur ratio, quatenus ex iis gloria captatur.*

Coniugum Probitate, Pudore.

Bello Ardeates premebant Rom. Celebrabant inter ſe Regij iuuenes cum æqualibus conuiuia, ociúmq; mutuis comeſſationibus terebant. Accidit itaque, vt nobilium iuuentute apud Sextum Tarquinium cœnante, & in his collatino Egerij
C filio, ſermo de re vxoria ſit illatus. Hic verò quum quiſq; ſuã ſtudio vxorem probaret, certamine accenſi iuuenes, quum nemo alij laude cederet. Quid, inquit Collatinus, verbis opus eſt, breuis via ad vrbem ducit: paucis horis, ſi periclitari iuuat, conſtare poterit, quæ ſit omnium optima. Agite, ac citatis equis Romam profecti, ipſi noſtratum ingenia qualia ſint, improuiſo acceſſu oculis exploremus. Id cuiq; ſpectatiſſ. erit vitæ argumentum in ſua, quòd inopinatò occurrerit. Nec mora deinceps fuit, incaluerant enim vino, vnà Romam iter intendunt. Vbi Regiis nuribus in conuiuio & luxu inter æquales repertis, Collatiam primis ſeſe tenebris intendentibus abeunt: ibique Lucretiam non epulis & choreis, ſed lanæ deditam inter lucubrantes ancillas mediis ædibus ſedentem inueniunt. Tum illa præ cunctis laudata. Cepit interim Sextum Tarquinium libido Lucretiæ ſtuprandæ, cuius non minùs ſpectata caſtitas, quàm forma accendebat. Quo ſtupro & patri exilium, & Romanis libertatem conciliauit. *Sab. lib. 9. En. 2.*

Victoria.

Mahometes II. Turcarum Rex, in oppugnatione Albæ, ad
D Saui & Danubij confluentes, ſub papilla vulneratus, turpiter fugit. Eius victoriæ gloriam tres Ioannes in ſe quiſque transferre conati, Ioannes Cardinalis S. Angeli qui à Calixto III. in Germaniam ad cruces ſignatos excitandos miſſus fuerat: Ioannes Capiſtranus è Minoritarum collegio monachus, qui Hungaros ſuis concionibus exciuerat: & Io. Huniades Dux clariſſ. Auctorem ſinguli Deum, ſe vero miniſtros victoriæ profitebantur. *Aen. Syl. c. 8. Europæ.* Fertur Mahometes ad memoriam eius cladis iam inde ſuam barbam demulcere ſolitus, ac cum fremitu execrari diem, quo ad Albam prælio pugnaſſet. Perſuaſum multi habuerunt, ſi Huniadis equites maturiùs affuiſſent, vt fuſos diſperſóſque hoſtes inſectati eſſent, potuiſſe eo die Othomannorum imperium deleri. Sic quoque ad viginti millia hoſtium cæſa dicuntur. *Sabellicus.*

Gloriam Tarrenſis pugnæ inter Gallos è regno Neapolitano redeuntes & Italos, qui illorum reditum præpedire conabantur, conſertæ, vtrique ad ſe pertrahere conati ſunt. Itali, quòd eorum caſtra atque impedimenta intacta atque integra fuère, cùm Galli bonam partem, & in his Regis ipſius Caroli IIX. tentoria amiſiſſent. Gloriabantur præterea, ſe hoſtes debellaturos fuiſſe, niſi pars ipſorum ad pugnandum deſtinata, prædæ cupiditate à conflictu (quod quidem verum eſſe haud abnuebant Galli) abſtinuiſſet: atque vſque adeò hanc ſibi gloriam adſcribere Veneti adnitebantur, vt in omnibus eius imperij vrbibus, ac Venetiis præcipuè, ipſorum iuſſu ignes de more atque alia lætitiæ ſigna edita fuerint. Nec ſegniùs publicum exemplum priuati ſunt ſecuti. In ſepulchro enim Melchioris Triuiſani, quod eſt in Franciſcanorum, quos Minores vocant, fano, in eius morte verba illa exarata fuère: Eum ad Tarrum flumen cum Carolo Rege Francorum proſperè pugnaſſe. Nihilominùs tamen omnium ferè mortalium conſenſus, palmam Gallis adiudicauit, tum ex eorum, qui in ea pugna ceciderè numero tanto minore, quàm in parte aduerſa: tum quòd hoſtem trans flumen profligauerunt: tum quòd ipſis expeditum vlteriùs progrediendi iter, de quo erat contentio, & propter quod in certamen erat ventum, remanſit. *Guicciardinus lib. 11.* F

MODERATIONIS CIRCA HONORES FRVCTVS. HVMILITATIS.

Maria Virgo, ab cœleſti nuncio ſalutata, præclarúmque & ineffabile myſterium edocta, non ſe Domini matrem, non filiam, non ſponſam dixit: ſed ancillam. Cæterùm quò ſe abiectius depreſſit, eò ſublimiùs in cœlum euecta eſt; hac humilitate ſummam inter mortales gloriam conſecuta, Regis Regum mater & filia, æternis celebranda encomiis. *Sab. lib. 10. c. 1.*

Diogenes Sinopenſis nunquam ſe tantum abieciſſet, vt pueris contemptui eſſet, ſi ex vana vulgi opinione & multitudinis plauſu pependiſſet. Maluit ille vir eſſe bonus, quàm prædicari: magis naturæ, quàm gloriæ cupidus: éſtque propterea poſt mortem aſſecutus, quod viuus repudiauit. *Sabellicus lib. 10. cap. 1.*

MODERATIO IN SECVNDIS REBVS. TVM IN GENERE.

☞ *Secundæ res quatenus Vtiles, ſic Subſidiũ faciunt, & ad hunc pertinent Titulum. At quatenus Voluptatem pariunt, ad varios alios locos referri debent.* G

Cantacuzeno Magno Domeſtico cùm res feliciter ſuccederent, fortunam non laceſſiuit, neque immodicè ſupercilium erexit: ſed retenta animi grauitate intra modeſtiæ limites immotus manſit. Nunc verò, inquit, me ſobrium eſſe oportet, cùm alij non ebrij eſſe non poſſunt. Proſperi enim ſucceſſus humana ingenia cum primis explorant, & væcordes tam inſolentes reddunt, quàm cordatos conſtantiæ & grauitatis laudibus cumulant. *Gregoras lib. 9.*

SPECIE VTPVTA, NON NIMIVM TRIBVERE, confidere HONORIBVS, MAGISTRATVI, Potentiæ.

Philippus Macedo, Græciæ potitus imperio, ad refrænandum animi faſtum, puero delegauit hoc officium, vt ſingulis diebus manè ter acclamaret: Philippe memento te hominem eſſe. *Ælianus lib. 8. de Varia hiſtoria.*

Plotina Traiani Imp. vxor, cùm poſt Traiani electionem primùm in Capitolium iret, multique eſſent qui imperij felicitatem omnibus modis precarentur: cùm adhuc in gradibus eſſet conuerſa ad multitudinem: Talis, inquit, hunc ingredior, qualem me exire cupio. Et certè talem ſe in principatu geſſit, vt iuſta reprehenſione caruerit. *Xiphilinus.* H

Ludouicus XII. Gallorum Rex, quo die Carolo IIX. vxoris ſuæ fratri in regno ſuffectus eſt, amicorum vni, petenti dono ſibi dari fortunas Aureliani ciuis, qui in Ludouicum hoſtili animo ſemper fuerat: ſtrenuè id negauit, atque alia maiora pollicitus eſt, inquiens: Ridendum meritò Gallorũ Regem, ſi Aurelianenſis ciuis iniurias vlciſceretur. Quinetiam omnes eos, qui Carolo paruerant, eodem loco apud ſe tenuit: ita vt excepta Regis perſona, quæ mutata erat, nihil in Caroli aula mutatũ videretur, mirúmque omnibus eſſet, Ludouico Regi eos ſtipatores eſſe, qui olim captiuum ex prælio duxerãt: & eidem in honore illos aſtare, qui vt in cuſtodia tam diu ſeruaretur cõſuluerãt, atque ipſos qui in carcere eum aſſeruarant: ea voltus lætitia, hiſque animis, quibus Carolo operam dederant,

rant, inſeruire illi, quem antè vt hoſtem, captiuum habuerant. *Fulg. lib. 4 cap. 7.*

Clemens IV. Pontifex, quum nonnulli propinqui eſſent, qui grandia ſacerdotia & dignitates tribui ſibi expoſcerent: ita omnibus reſpondit, vt quamprimùm à ſe abirent, paternæque rei quod ſibi reliquum ſupereſſet, æquis portionibus inter ſe diuiderent. *Egnat.lib.4.cap.3. & Fulgoſ. lib. 4. cap. 5.*

Quum Romæ Hadrianus VI. Pontifex renunciatus eſſet, tabellarij cum priuatis literis ad Victoriam Vellicam, Cantabriæ vrbem, vbi tum erat Hadrianus à Carolo V. in Germania comitia celebrante præfectus regni relictus, tertiodecimo die peruolantes, ædium ſcalas conſcendendi ad pedes peruoluuntur, eúmque porrectis literis Pontificem ſalutant. Ille nihil ad tanti nuncij nomen vultu animóve commotus, paulùm ſubſtitit: & cùm tabellario ab oſculo pedum auerteret, conuerſis ad amicos oculis: Si vera ſunt, inquit, quæ nunciantur, mihi profectò plurimùm eſt dolendum. Nec mora, exultantis & ſalutantis populi turba atrium, porticus, atque ipſa etiam ſuperiora conclauia replentur. Ingruente verò nocte nobiles equites, vti in publica lætitia decuit, Maurorum habitu vibratis funalibus decurrerunt. Verùm Hadrianus nihil propterea aut de corporis cultu, aut de priſtina vitæ conſuetudine ſibi mutandum eſſe iudicauit, quum priùs expectandas à Senatu literas arbitraretur, quam quicquam vel muneris vel habitus de pontificia maieſtate, vti præpropero leuíque ſimilis, vſurparet. Neque verò multò pòſt nuncios ab vrbe Roma literas deferentes tanta animi tranquillitate ſuſcepit, vt perlectis literis, atque his, quòd honeſtè conſcriptæ viderentur, pacata voce & leni capitis nutu laudatis, nihil plus ſit locutus, quàm vt nuncios tanquam de via feſſos ad quietem hortaretur. Adeò vt in eo ſedati animi habitu frigidioréque lætitia Vianeſius Albergatus, qui à Leone X anteceſſore miſſus, Sacerdotum defunctorum hæreditates in Hiſpania colligebat, indignanti ſimilis, non obſcura voce dixerit: Renuntur ergo hic ſummus pontificatus, poſtquam tam lenta hilaritate ſuſcipitur. *Iouius in Hadriani vita.*

VICTORIÆ. VICTORES MODERATI.

Grauitas in victoria.

☞ *Victoria moderatio ſubiecti ratione vna videtur eſſe: at ſi formaliter conſideretur, hoc eſt, reſpectu eius habitus à quo profluit, multiplex. Quatenus enim vtilis eſt victoria, & confidentes reddit: ſic Grauitas victoria huius eſt loci. Quatenus verò voluptatem iunctam habet, ſiquidem Corporis, Temperantiæ eſt propria, & Victores complectitur Temperantes: ſin Animi, ad varias virtutes referenda erit. Ex victoria enim percipitur voluptas partim παθητικὴ, partim ἐνεργητικὴ. Παθητικὴν voco eam quæ in perpeſſione poſita videtur. Sic ad Victorem redit tum Opulentia, & victorem Liberalem alieníque abſtinentem exhibet: tum Gloria, Victorémque parit Magnanimum. Ἐνεργητικὴν alteram κατ' ὀργὴς conſtituo, quæ victor victum ſuæ poteſtati ſubiectum benignè tractat, & Clementem Victorem ex ſe dominari facit: alteram ἄνευ ὀργῆς, quæ ratione habita Rerum, Victorem non ſuperbum efficit, ſua bona non nimiùm extollentem, hoſtium non nimiùm deprimentem: reſpectu verò Perſonarum, Victores Populares & Vrbanos gignit.*

Spartani vſque adeò vſitatum ducebant & competens ipſis opus, vincere hoſtes, vt nec immolarent victoriæ cauſa in vrbe diis, præterquam gallum gallinaceum: nec gloriarentur milites, nec exultarent qui audiebant. Imò verò commiſſa ad Mantineam pugna, quam deſcripſit Thucydides, primò victoriæ nuncio magiſtratus, quòd læta attuliſſet, carnes ex conuiuio, præterea nihil miſere. *Plut. in Ageſilao.*

Ageſilaus Rex Spartanus, allato nuncio, illuſtriſſimos viros prælio circa Corinthum commiſſo occubuiſſe in acie, Sparciatas autem cecidiſſe perquàm paucos, multos verò ex hoſtibus: nullam lætitiam vel exultationem præ ſe tulit, ſed ingenti edito gemitu: Heu Græciam, inquit, quæ tot viros ipſa perdidiſti: quot ſi incolumes ſint, profligare acie cunctos queant Barbaros. *Plut. in Ageſilao, & Probus.*

Epaminondas, quum aliàs ſolitus eſſet vncto corpore hilarique vultu prodire in publicum: poſtridie eius diei, quo feliciter pugnatum eſt ad Leuctra, proceſſit ſqualidus ac ſummiſſus. Amicis autem ſciſcitantibus, Ecquid illi moleſti accidiſſet? Nihil, inquit: ſed heri ſenſi, me plus æquo mihi placuiſſe: eius gaudij intemperantiam hodie caſtigo. *Plut. in Apopht.*

Philippus Macedonum Rex, victis ad Chæroneam Athenienſibus & Thebanis, qua pugnæ vniuerſæ Græciæ libertatem ademit, mirum qua arte præſentem lætitiam texerit. Neque ſolita ſacra eo die feciſſe dicitur, neque de more conuiuatus: non coronas, non vnguenta ſumpſiſſe, ne riſiſſe quidem, & quantum aſſimulare potuit, ita vicit, vt victorem ſentiret nemo: nec ſe Regem Græciæ appellari voluit, ſed ducem: demùm ita inter ſuorum lætitiam & hoſtium dolorem temperauit, vt neque victoribus aſſultare ſit viſus, neque victis inſultare. Athenienſibus, quos infeſtiſſimos habuit, captiuos gratis reſtituit, & peremptorum corpora ſepulturæ reddidit. Alexandrum filium, quem iam inde à Byzantina obſidione duodeuiginti annos natum in caſtra acceſſiuerat, vt prima militiæ rudimenta apud ſe deponeret, & qui primus in ſacram Thebanorum cohortem irruperat, Athenas cum Antipatro miſit, qui cum ea ciuitate pacem iungeret. *Sab. lib. 5. En.4.*

Prælio ad Gaugamelam inter Darium & Alexandrũ commiſſo, quo victus tandem eſt Darius, cùm Perſæ Macedonum impedimenta inuaſiſſent, & captiuos ſoluiſſent, inque his matrem Darij Siſingambim, Darium victorem eſſe affirmantes: ille, etſi multi hortarentur, vt bono eſſet animo, immobilis & ſine voce nullum lætitiæ ſignum præ ſe ferens ſtabat, ſiue quia rem tantam non temerè crederet, ſiue quòd fortunam poſt tot clades arridere incipientem, irritare non fuerit cauſa, adeò vt quid mallet eam inuenientibus incertum fuerit. *Sabell. lib. 5. Enn. 4.*

Demetrius Poliorcetes non elatus victoria de Ptolemæo Ægypti Rege, Cillem Ptolemæi copiarum ducem & amicos eius magnificè donatos remiſit. *Plut. in Demetrio.*

Dion liberatis à Dionyſij tyrannide Syracuſis, nullum priùs ex præſenti felicitate capere fructum voluit, quàm gratiam amicis, ſociis præmia, præcipuè familiaris ciuibus & externis militibus eſſet munificentiam & honorem impertitus: magnificentia excedens facultates ſuas, cùm tenuiter & frugaliter ſeſe vulgari toleraret cultu. Vnde erat in admiratione: quòd cum non Sicilia, modò & Carthago, verùm vniuerſa quoque Græcia oculos intentos haberet in eius felicitatem, neque quicquam illius ætatis homines adeò arbitrarentur magnum, neque virtus & fortuna in alio duce videretur illuſtrior fuiſſe: in tantum ſe veſtitu & famulitio & menſa moderatum præberet, vt ſi cum Platone ageret in Academia, non cum mercenario milite & ducibus eorum viueret, qui crapulam & delicias quotidianas pro laborum & periculorum habent ſolatiis. *Plut. in Dione.*

Ricardus Eduardi III. Anglorum Regis F. prælio victum Ioannem Francorum Regem captum ducens in Angliam, cùm adeſſe cum nobiliſſimo totius Europæ Rege captiuo diceretur patri, is nihil vultum mutans, quaſi parum ſecundis moueretur rebus, filium probè rem adminiſtraſſe aiebat, ſi modo rectè omnia egiſſet: ac quò intenderat venatum in ſyluam perrexit, mandans, vt Regem Ioannem quanto poſſent maximo honore feſtiuitatéque exciperent. *Boëthius lib. 15.*

Franciſcus I. Galliæ Rex, in pugna Papienſi à Cæſaris Caroli V. exercitu victus captúſque, ad Piſſeonem, in cuſtodiam eſt deductus. Eò tum demùm ipſe Ferd. Daualus Piſcarius Cæſareus Dux venit, non planè obducta oris cicatrice, Regémque inuiſit non in purpurea auteáque veſte, vt cæteri, qui ab ea victoria in pompæ morem ſeſe Gallicis ſpoliis exornarant, ſed ad ſingularem animi modeſtiam, laneo & nigro in ſagulo, quaſi non victoris, ſed victi habitum præferret, & miſerari Regiæ conditionis ſortem nequaquam ficto dolore videretur. Eum venientem, ac inſignium ducum turba veluti prætoria cohorte, circumſeptum, Franciſcus adeò humaniter & auidè complexus eſt, vt aliquandiu animum atque oculos in eius viri admiratione defixos teneret. *Iouius in Dauali vita lib. 6.*

Carolus V. Barchinonæ nuncios victoriæ de Franciſco Galliæ Rege, quæ ipſo natali eius die parta fuerat, nulla cum hilaritate ſuſcepit: ſed ſingulari pietate inductis tantum trium dierum ſupplicationibus, vt is ſecundus belli euentus Reipubl. Chriſtianæ commodo verteretur, publicam lætitiam feſtis ignibus & tormentorum bombis celebrari vetuit. *Iouius in Ferd. Dauali vita.*

MORTI INIMICORVM.

Benedictus Abbas à Florentio Presbytero non veneno tantùm tentatus, ſed & loco pulſus, cùm repentino pauimenti collapſu eliſum expiraſſe, eoque nuncio Maurum diſcipulum ſuum lætari videret, grauiter Maurum increpauit. *Marulus lib. 5. & cap. 2. & Greg. lib. 2. Dial.*

Ad Pompeij Columnæ Cardinalis mortem, Clemens VII.

nullum

nullum omnino lætitiæ ſignum vultu prætulit, licèt illius
A opera direpta Roma à Cæſariano milite fuiſſet: verùm ſeuerè contraxit frontem, vel ob id, quòd Pompeius eodem anno menſéque, quo ipſe natus, immaturè atque hominum opinione celeriùs è vita diſceſſiſſet, quum præſertim tanta vis ſpiritus, & ea quidem aduerſus morbos indomita, robuſto in corpore vigere videretur. Magnoperè enim Clemens ex alienis ſatis omine concepto, mortem timebat: quum alioqui nihil ſaluti molliter indulgendo, vitam contemneret. Prorupit tamen in longos ſermones de Pompeij moribus, ex animo iudicium ferens, quum honeſtiſſimi viri qui tum aderant, amore vel odio mortui famam diuerſis ſententiis excuterent, & ipſe ante omnes Pompeium ab eximiis ingenij naturæque dotibus verè magnum fuiſſe teſtaretur, ſed aculeatè ſubiungeret, Pœni Annibalis exemplo, vel maximas eius viri virtutes ingentibus vitiis adæquari. *Iouius in Pompeij vita.*

IMMODERATIO IN REBVS SECVNDIS, SIVE Secundum EXCESSVM. INSOLENTIA.

B *☞ Conſule Tit. Superbiam. Illic Mendacij in ſuis bonis dijudicandis habetur ratio: hic verò confidentiæ nimiæ.*

De Tantali inſolentia ex rerum ſucceſſu hæc leguntur *apud Pindarum Ode 1. Olymp.*

—— εἰ δὲ δή τιν' ἄν-
δρα θνατὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμα-
σαν, ἦν Τάνταλος οὗτος. ἀλλὰ γὰρ κατα-
πέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυ-
νάσθη, κόρῳ δ' ἕλεν
ἄταν ὑπέροπλον,
τάν οἱ πατὴρ ὑπερκρέμα-
σε καρτερὸν αὐτῷ λίθον.
τὸν αἰεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν:
εὐφροσύνας ἀλᾶται.

Si quenquam hominum mortalem cœli cuſtodes dij in pretio habuerunt, hic Tantalus fuit. Sed concoquere ingentem felicitatem non potuit: ex ſaturitate namque aſſecutus eſt incommodum exuperabile, quod Pater Iupiter ſuper ipſius
C caput ſuſpendit: durum nempe lapidem, quem perpetuò cogitans à capite repellere, lætitia priuatur.

Multi, bello Punico ſecundo Romanis legionibus ad Thraſymenum & Cannas cæſis, falsò crediti ſunt periiſſe: eratque nonnullorum vita iam temerè deplorata, cùm repentè Matribus oblati, tantam lætitiæ molem illarum animis offudêre, vt velut ſubita ruina oppreſſæ inter oſcula & complexus expirarint. *Sab. lib. 3. cap. 4. ex. Liuij lib. 2. Dec. 3.*

C. Iul. Cæſar, Galliam prouinciam conſequutus, magno gaudio elatus, non temperauit, quin paucos poſt dies frequenti curia iactaret, inuitis & gementibus aduerſarijs adeptum ſe quæ concupiſſet: proinde ex eo inſultaturum omnium capitibus Ac negante quodam per contumeliam, facilè hoc vlli feminæ fore, reſponderit, quaſi alludens, in Aſſyria quoque regnaſſe Semiramim, magnámque Aſiæ partem Amazonas tenuiſſe quondam. *Suet.*

L. Ælius Sejanus apud Tyberium tanta fuit auctoritate, vt ei pro collega in imperio haberetur. Sed elatus cœpit Tyberium præ ſe nihili facere, Prætorianos alióſque omnes ſibi
D conciliare. Tyberius re cognita, cautè ac pedetentim depreſſit hominem. *Dion. lib. 58.*

Methonenſes à Baiazethe II. obſeſſi mœniiſque nudati, cùm quatuor Venetas triremes onuſtas auxiliis & commeatu aduentare intellexiſſent, ob præſens auxilium læti vrbem & mœnia ſine cuſtodiis & defenſoribus relinquentes in portu excurrebant. Ianizarij hoc videntes, per ipſa mœnia in vrbem ingreſſi, Venetis peditibus ad vnum trucidatis, vrbe potiti ſunt. *Iouius in vita Baiazethis II.*

DEFECTVM. STVPIDITAS ET deiectio animi.

☞ Huc illi qui Rebus ſecundis non modò non confidunt, ſed quò magis fortuna arridet, tantò magis ipſi animo deiiciuntur.

MODERATIONIS CIRCA OPES IN GENERE ACQVISITIO; Comprehendens ſub ſe MAGISTROS. TVM CONTEMPTVS OPVM.

Plutarchus in vita Lycurgi, laudat Lycurgum, *qui κοινὸν τ* *ἀργὸν* effecerit Spartanos *τ πλῦτον ἄσυλον, μᾶλλον δὲ ἄζηλον,*
ꝗ ἄπλυτον, vt nec eſſet obnoxiæ furibus ac prædonibus, nec admirabiles, nec omnino pro diuitiis haberentur. Ea propter volgò olim circumferebatur, in vna omniũ, quæ ſub ſole ſunt vrbium Sparta, ſeruari Pluton diuitiarum Deum, & cæcum & iacentem, vt picturam inanimatam ac immobilem. quòd ibi victus facilitate, & communi cœnandi inſtituto efficeretur, ne furto diuitiæ conciliarentur, marſupio (vt inquit Hieronymus) ſuffocato, vel potius (vt ait Theophraſtus) ne honori haberentur. *Cal. lib. 10. cap. 23. A. L. ex Plut. Licurgo.* E

Ageſilaus amicos ſuos monuit, ne argento, ſed fortitudine & virtute ſtuderent diteſcere. *Plut. in Apoph.*

Interdixit caſtris ſuis Spartacus, ne quis aurum haberet aut argentum. *Plin. lib. 33. cap. 2.*

Ferunt in Saladini potentiſſ. Ægyptiorum Sultani, qui Hieroſolymis Latinos expulit, funere, interiorem eius tunicam lanceæ trunco ſuſpenſam, inſtar trophæi prælatam, præcone clamante, Saladinus Aſiæ dominator ex tanto regno, tantiſque opibus, nihil ſecum præter hoc vnum defert. Fuit certè ſpectaculum tanto Rege dignum, cui nihil aliud ad ſummam laudem defuit, niſi veræ religionis cognitio. *Polyd. lib. 14.* F

LIBERTATIS AMPLECTENDÆ, EXERCENDÆ.

Apud Iſraëlitas VII. quoque anno debitorum omnium remiſſio à Domino per Moyſem indicta erat, neque creditori debitorem interpellare fas erat: ab alienis tamen exigere licebat. *Deut. 15.*

Moyſes ad fouendos peregrinos hortatur ſuos, inquiens: Dominus Deus noſter amat peregrinum, & dat ei victum & veſtitum: & vos quoque amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ. *Deut. 10.*

Artaxerxes Longimanus, ſubditis addere, dictitabat, quàm detrahere, eſſe magis regium. *Plut. in apoph.*

Philopœmenes, Achæorum prætor, eripere ſemel cum non poſſet vanum & inane, quod perdiu infecerat animos ſuorum, deſiderium circa amœniorum veſtium cultum, ſtrata purpurea, ſumptuoſas cœnas, menſáſque: à non neceſſariis cupidos elegantiæ, ad neceſſaria deflectere & honeſta inſtitit,
breuique omnes mouit atque inflammauit, vt quotidianis repreſſis in corpus ſumptibus geſtirent in militari & bellico ornatu oſtentare ſe ſplendidos & comtos. Quippe profuſiò aliis in rebus animos eneruat vtentium, contrà impenſa in huiuſcemodi res roborat eum, extollitque: ſicut Achillem induxit Homerus nouis armis propè ſub oculis poſitis quaſi exultantem & ardentem, vt ea in opus educeret. *Plut. in philopœm.* G

M. Cato Cenſorius filium adhortans, negat viri, ſed mulieris eſſe viduæ, aliquid de ſuis fortunis diminuere. Quinetiam inſignem virum & diuinum ad gloriam auſus eſt appellare eum, qui in rationibus plus relinquat quod adiecerit quàm quod acceperit. *Plut. in Catone.*

Lucia virgo ad liberalitatem erga pauperes matrem Eutychiam hortabatur. Illa, vt vitæ ſuæ finem expectaret, inferente (tum enim ſe quod vellet, de opibus ſuis facturam eſſe) Non eſt inquit Lucia, admodum gratum, ò mater, Deo munus, quod, qui offert, ideo offert, quia illius vſum ſuprema ſibi interdicit dies. Da, dum ſana es: ne ſi moriens dederis inuita dediſſe arguaris, rem vtique volens nolens relinquere coacta. Eutychia laudauit filiæ ſententiam. *Marul. lib. 1. cap. 1.*

Quintam partem prædæ Deo atque Prophetæ, & propinquis & orphanis, & mendicis ac pauperibus debéri aſſerit H
Mahometus *Azoara* 18.

PRODIGALITATIS fugiendæ circa *Sacra.*

Lycurgus ſimpliciſſimas hoſtias Spartæ præſcripſit: quò ſemper deos ex iis, quæ ad manum eſſent, colere promptè & facilè valerent. *Plut. in apoph.*

Alexandro Magno adoleſcenti diis largè, & ſubinde thus in ignem iniicienti, aſſiſtens pædagogus Leonidas: Tam profuſè, fili, inquit, adolebis, quando thuriferam regionem in ditionem redegeris. Qua vt eſt potitus, ſcripſit ei epiſtolam: Miſi tibi talenta thuris & caſiæ quingenta, vt deſinas in deos eſſe parcus, certus oram nos odoriferam ſubiugaſſe. *Idem.*

Alimenta.

☞ Vide Tit. Frugalitatis circa alimenta magiſtri, quatenus ſumptus, qui alimenta fit, coercetur.

Claudius Imp. nimis delicias, quæ fuerant C. Caligulæ temporibus, ſuſtulit: latis legibus, quæ eam ad rem ſpectare

videbantur

videbantur. Cauponas enim, in quibus compotare ſolebant,
A euertit: vetuitque ne caro cocta, aut aqua calida vſquam venderetur. *Xiphilinus.*

C. Faunij conſulis lege ante tertium bellum Punicum introductum eſt, ne quid apud Rom. volucrum præter vnam gallinam, quæ altilis non eſſet, apponeretur. Atque vt modu cœnarum luxuria non difflueret, ſingulis diebus, præterquam Saturnalibus, & Romanorum ludis, vel plebeiis, denos aſſes, qui domeſticis cœnis impẽderentur, præfiniuit. *Macrob. & Gell.*

Sub Nerone Cæſare adhibitus ſumptibus modus, publicæ cœnæ ad ſportulas redactæ: interdictum, ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera væniret: cùm antea nullum non obſonij genus proponeretur. *Suet.*

Theodoſius Magnus Imp. quia vel diuturna Orientis conſuetudine, vel ſuperiorum principum remiſſione maximus quoſdam luxus infeceratne quis ſe pati iniuriam putaret, à ſe voluit incipere cenſuram Nam modico ac caſtrenſi cibo ieiunia longa leniuit: aulam omnem laboris, patientiæ & frugalitatis exemplis adeò inſtruxit, vt nemo vnus inueniretur, qui
B auderet ad penum regiam flagitare remotorum litorum piſcem, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem: verùm epulas ſuas menſis communibus parciores tempeſtiuis fructibus locorum inſtruxit. *Sig. lib. 8. Imp. occid.*

Finito Rhethico bello, quòd exhilarata pacis nomine ciuitas Veneta iam etiam antè in omnem luxum domeſticum ſeſe effuderat, leges ſumptuariæ renocatæ fuerint. Itaque cœnis pauones, phaſianæ aues, lautioréſque epulæ, cubiculis ſtragulæ veſtes ex auro, argento, purpura interdictæ: omnis ornatus muliebris decem auro libras excedere vetitus: ampla delatoribus præmia ſeruis inſuper libertas decreta *Bembus lib. 1. hiſtor. Ven.*

Veſtimenta.

☞ *Hic ſumptus moderationem perpendimus. At ſub Temperantia ipſam Voluptatis corporea à Veſtitu orta mediocritatem.*

☞ *Quære hoc Argum. fusè in loco de veſtibus. Tit. Luxus veſtium. Item in Loco de Luxu.*

C Cùm natalitium equeſtre certamen in honorem noui Imp Tiberij III. ageretur partéſque geſtarent ſtolas imbricatas ſucco narium purpuræ infectas chlamidéſq; Imperatoriæ aſſimiles: prohibuit earum vſum, ne pecunia intempeſtiuè prodigeretur: definiitque, vt oras tantummodò duorum digitorum latitudine ornatus cauſa geſtarent. *Cedrenus.*

Ioannes Ducas Imp. videns Romanas diuitias in peregrinas ac ſumptuoſas veſtes, ſericas, Aſſyrias, Babylonias atque Italicas, vario ac ſolerti artificio confectas effundi: decreto ſãxit, ne quis ſubditorum iis vteretur, niſi in ordinem cogi ac notari ignominia vellet: ſed iis contenti eſſent, quas Romanæ prouinciæ ac manus præberent. *Gregoras lib. 2.*

* Carolus V. Imperator, in omni vita modicus, vel potiùs tenuis in cultu fuit. Quod notarunt Itali, & mirati aut calumniati ſunt in primo eius & ſolenni ingreſſu Mediolanum Inſubrum vrbem. Ciues nouo domino omnia inſtruxerant, plateas aulæis, tabulis, frondibus; ſeſe quiſque veſtibus exornauerat, vmbella aurea parata, quæ ingredientem tegeret Cùm ille & Imperator, & non ſemel Rex ac Princeps, in lanea atra
D penula, & vili pileo ſub eam ſe dedit. Videbant eum & ſequebant, matronæ præſertim, & virorum vaniores, qui trabeas, & illuſas auro veſtes, & fulgentes in capite, & collo gemmas expectabant. *In vita Car. V.*

* Ludouicus II. Gallorum Rex Caroli ſeptimi filius, gloria regnóque, atque inprimis liberalitate, quantus vllus ſuperiorum Regum, ingens, multis victoriis clarus, cùm alij Reges auro ſericóque amicirentur, lana aut bombyce induebatur, aſinúmque pro equo nonnunquam in vſum adhibebat, & quo pretioſore veſte vt fulgerent, alij currauerunt, ipſe, vt viliore amictus conſpiceretur, operam dabat, fortaſſe ob eam cauſam, vt cùm inter Chriſtianos Reges, omnium maximus liberaliſſimúſque haberetur, qui viderent eum habitus humilitatem mirarentur. *Fulgoſ. lib. 2. cap. 6.*

* Alphonſus Aragonum Rex cùm moribus & auctoritate potiùs, quàm purpura & diademate ſuis Regem ſe oſtendere niteretur, veſtitu cultuque corporis tam moderatè vſum legimus, vt hac in re parum à popularibus ſuis diſcrepaſſe ſæpenumero viſus ſit. *Anton. Panormit. lib. 1. de Rebus geſt. Alphonſi.*

Ædificia.

Licurgus in tribus legum ſuarum tabulis, quas dixit rhetras ſanciuit: vt ſerra & ſecuri fores ædium ſtruerẽtur & faſtigium, neque inſtrumentum efferretur aliud: nõ profectò quod terebris & aſciis aliiſque, quibus opus fieri ſolet, bellum indiceret, ſed quòd ſciret per huiuſmodi opera non illaturum te in ædes lectulum inauratum: neque animum inductutum, vt in tectum ſordidum argenteas importes menſas, tapetes purpureos, gemmas precioſas: verùm conſentaneam eſſe domicilio, lecto, menſæ & calici tali etiam cœnam frugalem & prandium commune. *Plut. in Licurgo & orat. 2. de Eſu carnium.* E

Auguſtus Cæſar, cùm videret Romanos ciues maximis impenſis ædificare domos, edixit ne quis ſupra ſeptuaginta pedes ſublimiùs ædificaret. *Alex. lib. 5. cap. 24.*

D. Bernardus Theobaldum Comitem, magnos facientem ſumptus ad varias Abbatias conſtruendas, nouáque templa ædificanda: monuit, vt domeſticis fidei inſeruiret, vt templis immortalibus ædificandis plurimum operæ impenderet, eleemoſynas ita faceret, vt ſemper aliquid ſuppeteret. Xenodochia ipſum viſitare, cauſas pupillorum & viduarum tueri, bonis laudi, & malis terrori eſſe iubebat. *Auctor vitæ lib. 2. cap. 8.* F

Sepulcra.

Propter ſepulchrorum amplitudines, quæ Athenis in Ceramico viſebantur, ſancitum lege eſt, ne quis ſepulcrum faceret operoſius, quam quod decem homines effecerint triduo, néve Hermas liceret imponi: nec de mortui laude, nec in publicis ſepulturis, nec per alium, niſi per eum, qui publice ad eã rem conſtitutus foret, dici licebat. Verùm mox vbi increuit luxuria ſpectarique ea cæpit ſepulcrorum magnificentia, quæ Romæ viſebatur frequens: Demetrius Phalereus lege ſanxit, vt ante lucem efferrentur, & nouis ſepulcris etiam ſtatuit modum. Nam ſuper terræ tumulum erigi columellam iuſſit, quæ trium cubitorum menſam non excederet: aut menſam, vel ſcabellum. *Cal. lib. 17. cap. 20.*

Plato XII. legum ſepulcrum exſtrui vetat altiùs, quàm viri quinque diebus totidem excitare poſſint: lapides non maiores, quàm vt poſſint defuncti laudes quatuor ſolum heroicis verſibus editas comprehendere. Quos vt *Cicero* inquit, longos vocauit. *Ennius.* G

Sepulcrali apud Romanos lege cautum erat, ne ampliori opere excitaretur ſepulcrum, quàm quod tribus vel quinque diebus abſolueretur: nec maiori lapide, quàm qui laudes ſepulti & titulos annorum acciperet. *Cic. 2. de Legib.*

L. Sylla legem promulgauit, qua funebres impenſæ & ambitioſæ exequiæ, atque ad rogum munera, nec non conuiniorum impendia præſcripto fine taxabantur. *Alex. lib. 6. cap. 14.*

Spectacula.

Tiberius Cæſar ludorum ac munerum impenſas corripuit: mercedibus ſcenicorum reſciſſis paribúſque gladiatorum ad certum numerum redactis. *Suet.*

Romæ, cùm Præſidum licentia in edendis ſpectaculis multum damni prouincialibus inferret, eóſque quotidie nouis collationibus exhauriret: Nero vetuit, ne gladiatorium munus aut ferarum ſpectaculum Præſides in prouinciiis ederent. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 6.*

Dotem.

Apud Venetos vetus inſtitutum fuit, vt quicunque diuitiis etiam excellerent, millenos non ampliùs aureos dotis nomine legitimo matrimonio natis puellis tantùm impenderent. *Egn. lib. 9. cap. 1.* H

AVARITIÆ VITANDÆ CIRCA

Poſſeſſiones. Prædia.

Veterum Italiæ Agricolarum, in ſæculi ſui pudorem, monita, quæ ſuis dabant liberis, *Iuuenalis Sat.* 15. recenſet, his verbis.

Viuite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat, & Hernicus olim,
Veſtinúſque ſenex panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis ———.

Eduardus I. Anglorum Rex edicto ſtatuit, vt nemini homini liceret dare prædia collegiis monachorum, vtque non liceret etiam monachis aut aliis ſacerdotibus emere poſſeſſiones, ne poſſeſſiones eiuſmodi cœnobiorum aliorumue ſacerdotiorum dotes fierent. Et legem hanc ad Manumortuam vocarunt, quòd res ſemel datæ collegiis ſacerdotum, non

vtique

vtique rurſus venderentur, velut mortuæ, hoc eſt, vſui aliorum
A mortalium in perpetuum ademptæ eſſent. *Polyd. lib. 17.*

Dignitatem.

Cùm in Eccleſia Mediolanenſi mos inoleuit, vt quicunque clericales ordines acciperet, ſubdiaconatus nomine nummos duodecim, diaconatus octodecim, presbyteratus viginti quatuor penderet: præſente Petro, Oſtienſi Epiſcopo, legato Nicolai II. Pontificis, Vido Archiepiſcopus Mediolanenſis eam Simoniacam hæreſim deteſtatus, & ſe clericos & ſucceſſores ſuos nihil in poſterum exacturos, ſpopondit, anno 1059. *Sigon. lib. 9. regni. Ital.*

Anno Sal. 1238. Lutetiæ diſputatum, auctore Gulielmo Epiſcopo, de plura ſacerdotia obtinentibus. Decretum tandem ac conſtitutum fuit, vt nemo niſi vni præeſſet, niſi lethali noxa ſe vellet obſtringere. *Annales Francorum.*

Dona.

Saturnalibus apud Rom. munera miſſitare moris erat. Ac cùm multi occaſione ac per auaritiam à clientibus ambitioſè munera exigerent, idque onus tenuiores grauaret: Publicius
B Tribunus plebis tulit, vt non niſi cerei ditioribus miſſitarentur. *Macrobius lib. 1. Saturn. c. 7.*

Cintius Romæ legem tulit muneralem, qua grauiſſimis pœnis affecit eos, qui à quouis candidato munus ſuffragij cauſa donum acciperet.

Victorinus, Romanæ vrbi præfectus, cùm aliquando præeſſet Germaniæ, conatus eſt domi, remotis arbitris, perſuadere legato ſuo, ne ſe pecuniis corrumpi ſineret. Cumque ille non pareret, in tribunal conſcendit: iurauitque in eo, ſe nunquam accepiſſe pecuniam, aut munera alia, neque, quàm diu viueret, accepturum. Mox præcepit illi, vt ſe eodem iureiurando obſtringeret. Cúmque legatus peierare nollet, iuſſit, vt ſe abdicaret magiſtratu. *Dion. Nicaus.*

Vita induſtriam.

Inter cætera bona & felicitatem, quæ putabatur ſuis ciuibus paraſſe Lycurgus, vnum fuit otij copia: quibus artes ſordidas in totum eſt interdictum attingere. Pecuniam quærere, quæ magno labore & negotio accumulatur, quòd iacerent planè ſordeſcerentque diuitiæ, non operæ erat. *Plut. in inſtitutis*
C *Laconicis.*

C. Claudius Tribunus plebis, legem tulit ad populum, ne quis ſenator ſenatoriſve pater maritimam nauem haberet, quæ plus quàm trecentarum eſſet amphorarum capax: ſatis eam eſſe ratus ad fructus ex agris conuectandos, omnem alioqui patribus quæſtum indecorum. Ea lex, vt erat popularis, non auctori tantùm, ſed ſuaſori etiam C. Flaminio apud plebem fauorem conciliauit, ſecundumque illi conſulatum peperit, bello Punico ſecundo. *Sab. lib. 1. En. 5.*

Venetorum vetus fuit inſtitutum, vti Patricij ob omni continentis terræ cura penitùs abſtinerent: ſacris ſacerdotiis, vt à re funeſtiſſima, interdictum inconſtantiſſimè vellent iis, qui patricij ordinis eſſent: mercatura reliqua omnis exerceretur cum magna laude, à frumentaria autem ſe penitùs abſtinerent: præſtitores alieni periculi, vt portenta quædam execrarentur. *Egnatius lib. 9. c. 1.*

Locationem.

Apud Lacones locationis penſionem nefas erat intendere: vt alteri quidem lucro illecti libenter ſeruirent, alteri verò
D plus iuſto non deſiderarent. *Plut. in inſtitutis Laconicis.*

Fenus. Mutuum. Creditum.

Solonis extat lex aduerſus fœneratores, qua cautum fuit, patre viuente, filio, qui ſub patris iure eſt, credi pecuniam non licere: & qui credidiſſet, petitionem non habere, ne filius familiâs ære nexus alieno, creditum redderet, vel necem patri machinaretur, aut aliundè eam inhoneſtiùs quæreret. *Alex. ab Alex. lib. 1. c. 7.*

Ægyptios & Athenienſes ferunt, cum fœnoris contagio latiùs ſerperet, plurimis decretis cauiſſe, ne ob fœnus corpora adiudicari vel addici poſſent, néve ſuper corporibus fœnerari fas foret, nec citra debitoris facultatem ſæuire. Quæ lex Siſachthia & Creocopia dicta eſt. *Idē ex Plutarcho.* Cum omnis Ægyptus fœnore obruta eſſet, lege ſancitum fuit, vt ita demùm mutuam pecuniam accipere liceret, ſi cadauer patris fœneratori pignori daretur, penes quem eſſet poteſtas paterni ſepulcri debitoris oppignorandi.

Agis Spartanorum Rex, omnium fœneratorum tabulas igne ſuppoſito in foro concremauit: quo igne nullum clarius lumen vidiſſe Ageſilaus dixit. *Ibidem.*

Cùm fœneratores magna licentia pro arbitrio apud Rom. fœnerarent, cautum fuit primò XII. Tabulis, de modo creden- E
di, ne quis plus vnciario fœnore fœneraret. Mox tribunitia rogatione ad ſemiuncias fœnus reductum, deinde ad ſemiſſem, poſtea ad trientem. Demùm L. Genutius tribunus plebis, tulit ad populum, ne vllo modo fœnerari liceret. Poſt aliquod verò tempus, Sulpicius Trib. plebis, vt credendi modum præfiniret, legem tulit, ne qui ordinis ſenatorij, vltra duo millia drachmarum æs alienum conflaret: qui poſtea decedens, contra legem à ſe latam, trecentas myriadas æris alieni conflaſſe inuentus eſt. Tiberius Imp. vt fœnus tolleretur omnino diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, cauit vt ſingulis facultas creditum accipiendi fieret in triennium ſine viuris, ſi debitor in duplum populo cauiſſet. Poſtremò pluribus plebiſcitis non modò fœnus, ſed verſura vetita fuit, cautumque perpetuo ſenatuſconſulto, ne filiofamilias credere liceret. Cauſam ferunt fuiſſe, quòd Cælius Plotius fœnerator T. Veturium nexum & addictum, ob reliquum fœnoris non redditis ſtuprare voluit, & verbere affecit. Sicut de Papyrio traditur, qui Publium nexum ad libidinem perlicere coactus fuit: quæ cauſa traditur fuiſſe, vt nexi ſoluerentur, néve in poſterum F
quiſquam necteretur. *Ibidem.*

S. C. Rom. vetitum olim fuit, Ne quis filiofamilias mutuam pecuniam daret, etiam poſt mortem parentis, cuius in poteſtate fuiſſet: néve ſi dediſſet, ei actio petitioque daretur. Vt ſcirent, qui peſſimo exemplo fœnerarent, nullius poſſe filij familias bonum nomen, inde expectata ſui patris morte, fieri. Id S. C. Claudius Cæſar longo abuſu obliteratum, ne filiifamilias pecuniam fœnori darent, ſeuero edicto ſeruari mandauit. Veſpaſianus, cùm cenſuram ageret, ſaluti parentum & liberorum conſulens, illud denuò ex longo interuallo reuocauit. *Suetonius.*

Laudatur M. Antoninus Pius & Alexander Seuerus, quòd Romæ fœnus trientarium conſtituerint, cùm nonnullos fœnoris cauſa agro paterno auitoque exutos comperiſſent, ſemiſſem verò induxerint & abrogarint. *Ibidem.*

Rapinam.

Peſcennius Niger ea moderatione tum ſeipſum, tum milites rexit, vt decretis ſibi prouinciis, miles non operam, non oleum, nec lignum quidem à prouinciali extorſerit, ipſe nihil G
vnquam militibus acceperit. *Pontan. c. 46. de Liberal.*

Alex. Seuerus Imp. palàm edici iuſſit, ne vllus, qui in magiſtratu munera acciperet, aut aliter aliena raperet, coram ſe appareret: coniunctum enim huius ſe capite multaturum denunciauit. *Lampridius.*

Beliſarius Dux exegit à militibus ſeuerè abſtinentiam, vt ne humili quidem plebe pateretur violari quenquam, nec militaribus viis ex proximis arboribus fruges pomáve temerè decerpi. *Sab. lib. 3. En. 8.*

Carolus Magnus vetuit, ne quicquam ex agris amicorum præter herbam, ligna, aquam à militibus ſuis inter proficiſcendum attingeretur. *Auentinus lib. 4. Annalium Boiorum.*

Frothonis III. Danorum Regis bellicoſiſſ. lege tantum alieni cibi in commeatus aſſumere licebat, quantum vni cœnæ ſufficeret. Quam ſi quis in capiendo menſuram excederet, furto obnoxius habebatur. *Saxo lib. 5.*

DISCIPVLOS AD LIBERALITATEM
quamcunque traducti.

A QUO. A H

Damone.

Eduardus III. Anglorum Rex, cùm exactores tributi populo impoſiti aliquando ingentem aceruum pecuniæ, ex eo tributo congeſtæ, delectandi ipſius gratia, coràm adduxiſſent: ille ſubitò dæmonem circa ipſum aceruum ludentem videre viſus eſt, & ob id huiuſmodi pecuniam, vt rem funeſtam, abhorrens, illicò auferri, ab oculis, reſtituique populo iuſſit. *Polydorus lib. 8.*

Tempore.

Inſtituto Moyſis apud Iſraëlitas quinquageſimo quoque anno, debitæ relaxabantur pecuniæ, donabantur ſerui libertate, quæ viliùs veniiſſent, antiquis poſſeſſoribus reddebantur, vt tellus immunis eo anno haberetur: ac quæcunque ſua ſponte fruges tuliſſet, tribulibus eſſent & hoſpitibus communes. *Sabell. lib. 6. c. 1.*

QVOMODO.

Reprehenſione.

In menſa Caroli Magni nobiles & monachi & Canonici

nici ſplendidè ſolebant epulari: humi verò decumbentes duodecim pauperes, A veſtitu ſordido, tenui victu paſcebantur. Aigolandus Saracenorum Rex pacis cauſa in caſtra Caroli profectus ſciſcitatus eius rei cauſam, cùm intellexiſſet, duodecim illos Apoſtolorum referre typum, qui fuiſſent nuncij magni Dei reſpondit: Ab his cum tua pietate itane Deum honoras, cùm aliis lautiſſimè refectis, nuncios Dei contemptui & ludibrio habeas? Hac exprobratione effecit, vt Carolus illos bis ſenos pauperes honeſtiùs veſtiret, & lautius tractaret. *Sab. ex Turpino Ehemerſi, En. 8 lib. 8.*

Reuelatione.

Petrus Conſtantinopolitanus, cognomento Telonarius, cùm opibus affluerct, dubitatum eſt, vtrum ditior an auarior eſſet. Hinc inter mendicos ortum eſt certamen: vnus profitebatur, ſe ab eo eleemoſynam elicituru m: cæteri id omnino fieri poſſe negabant. Qui ſe factorum promiſerat, acceſſit cum multo precum ambitu: & dum hominem auertentem ſeſe vrgere cœpiſſet, in iram concitauit, ita furore ardens repentè arreptum panem (panes autem caſu ancilla è fornace domum coctos referebat) B in faciem precantis intorqueret. Qui cùm declinaſſet ictum, ſublato pane diſcedens, ſe tandem voti ſui compotem factum ſociis nunciauit. Petrus inde aduerſa valetudine correptus, horis aliquot exanimis iacuit. Vbi reuixit, narrauit ſibi viſum fuiſſe, ſe ante tribunal Dei in cœlo ſiſti, ab aliis accuſari, ab aliis defendi: in altera libræ lance peccata ſua appendi: in altera vnicum panem illum, quem ipſe quondam proiecerat iratus. Et cùm exæquatum vtrinque pondus ſtaret reuerti, ac pani ſuperaddere aliquid quod præponderaret iuſſum. Vbi conualuit, quæ cupidè conſtrinxerat, liberaliter cœpit effundere, neminem indigentem opis ſuæ expertem fieri paſſus. Cùm die quodam conſpexiſſet hominem attrito laceróque amictu, tantùm non nudum: ad ſe enocatum, veſte, qua ipſe induebatur, donauit. Eam pauper (quia ſplendidior erat, quàm vt perſonæ ſuæ conueniret) in forum delatam vendidit. Petrus indignum ſe ratus, cuius veſtibus pauper tegeretur, animo æger, per quietem noctu veſtimento illo indutum Chriſtum vidit. Hoc viſo animatus, elargitis, quæ ſupererant, omnibus, Hieroſolymam profectus, venum ſeipſum dedit, vt haberet, quo aliorum ſubueniret inopiæ: ſeruúſque factus eſt C hominis, vt precium offerret Deo. *Mar. lib. 1. c. 2.*

---

* Mœror. Luctus.

Definitio & Etymologia.

Mœror ſiue luctus Græcè κλαυθμὸς, & ἀλγεῖν lugeo dicitur. Hebr. *Ebel* à verbo *Abal.* contriſtatus eſt, fleuit, luxit Alia nomina Græca & Hebræa. *Vide in trilingui Etymol. Lugdun. pag 436.* Eſt autem luctus dolor, qui exterius proditur vultu ipſo atque aſpectu, à lugeo. Sæpè ipſe habitus vultus atque veſtis, luctus dicitur.

Luctus eſt planctus pro mortuis, *ſecundum B. Thomam ſuper Pſal. 34. c. 10.*

Luctus eſt ægritudo, ex eius, qui charus fuerat, interitu acerbo, *ſecund. Cic. lib. Tuſc. Quæſt.*

Diſtinguunt autem luctum à mœrore, quod hic ſit ægritudo flebilis. Græcis λύπη, Hebizis *Anyah*, ab *Anach*, ſuſpirauit cum angore cordis.

EIVS INCOMMODA.

D
Οὐκ ἔστι λύπης (ὡς σκοπεῖσθαι τις σοφῶς)
Ἄλγημα μεῖζον τοῖς ἐν ἀνθρώποις φύσει.
Natura nullum grauius homini dat malum,
Mœrore (ſi quis vt decet conſideret.)
Πολλῶν φύσει τοῖς πᾶσιν ἀνθρώποις κακῶν,
Ὅμως μέγιστόν ἐστιν ἡ λύπη κακόν.
Obnoxij quum plurimis ſimus malis,
Eſt maius alio quolibet mœror malum.
Λύπαι γὰρ ἀνθρώποισι τίκτουσι νόσους.
Morbos hominibus inuehere mœror ſolet.
Ἐκφυγεῖν λύπην δυσχερές· δὲ ὁ μέρος
Ἀεί τι καινὸν εἰς τὸ φροντίζειν φέρει.
Difficile mœrorem effugere: dies enim
Subinde curas procreat nobis nouas.
Βροτῶν ἄλυπος ζωὴ οὐκ ἐστὶ ῥᾴδιος,
Mortalis nullius vita eſt exſors triſtium.
Οὐκ ἔστι λύπης χεῖρον ἀνθρώποις κακόν.
Mœrore grauius hominibus nullum malum:
Ἀεί τι λυπῶν ἐκδιώκει τὸν βίον.

Semper fugato triſte quidquid eſt procul: E
Τοιοῦτος, ὁ φίλε, ἐστιν ἀνθρώπων, βίος.
Εν τε ἐλπίσιν δ' ἐλπίς ἡ λυπούμεθα,
Hac conditio hominibus ſua eſt vita omnibus,
Vt gaudia ſuperentur à mœroribus.

Apophthegmata.

Herodes Sophiſta vxoris Regillæ mortem luxit impotentius, adeò vt picturas & ornamenta domus coloribus atraret, vellis pullos tegeret, ac lapide Leſbio obſcuraret omnia: nam is funeſtus ac niger eſt. Quodam igitur die, cum Lucius, qui fruſtra conatus fuerat Herodi perſuadere, vt lugeret moderatius, pueros videret in fonte ædibus vicino lauantes raphanas, rogabat, cui pararetur ea cœna? qui reſponderunt Herodi, Tum Lucius: iniuriam facit Regillæ, quia albis radiculis veſcatur in atra domo. Id vbi renunciatum eſt Herodi, amouit ab ædibus funeſtam ſpeciem, ne apud probos viros traduceretur. *Philoſt. in Soph.*

Sextus Philoſophus, dolorem ex prioris filiæ Panathenaidis obitu conceptum, vt cumque lenierant Athenienſes, intra vrbem eam ſepelientes: & obitus diem ceu funeſtum exanimem indecore lugeret, proiectus humi, ac vociferans: Quas F inferias tibi faciam filia; quid tecum ſepeliam? Superueniens Sextu. Philoſophus: Maximum, inquit, nunus dederis filiæ, ſi moderatè lugeas. *Philoſtratus.*

Herculem Sophiſtam immodicè lugentem Pollucis obitum prꝫmaturum, cum vellet illi currus, & equos velut aſcenſuro iungere, atque etiam cœnam apparare, adiit Demonax: En tibi, inquit, à Polluce literas Exhilarato Herculi & quid vellet Pollux ſciſcitanti: Incuſat, inquit, te, quod cuncteris ad ipſum venire, ſignificans, Pollucem ad ipſum non rediturum: ſed tectè parari currum, ſi vellet ſequi defunctum. *Eraſ. lib. 8 apophtheg.*

Quirinus Sophiſta. Amicis eum de morte filij conſolantibus: Quando inquit, potius apparebo vir, quam nunc; Sentiens, dolorem quidem eſſe acerbum, ſed hoc fortitudinis laudem fore ſplendidiorem. *Philoſtratus.*

Hominem Spartanum, ſed ruri agentem Quidam obiurgauit, quod prorſus fletui & lacrymis ex intimis viſceribus manantibus indulgeret. At is libere, tectaque animi diſſimulatione reſpondit: Quid facerem, inquiens: non enim ego, ſed natura G mea mihi luctum excutit. *Ælian. lib. 8. de Var. hiſt.*

Amaſis ad quendam filio priuatum dixit: Si non triſtatus es, cum nondum filius eſſet, ne nunc quidem dolere debes, cum non amplius eſt *Stob. ſer. 121.*

Demonax quendam filij mortem inconſolabiliter lugentem, & in tenebris abditum, adit, certo promittens ſe filij vmbram ab inferis reuocaturum, ſi tres ex hominum numero ſibi nominare poſſet, qui nullius luxiſſent obitum. Cumque is cogitationem per omnes notos circumferens, ne vnum quidem reperiſſet luctus expertem: Quid igitur, inquit, te ipſum diſcrucias homo, quaſi nouum aliquid acciderit? *Eraſ. l. 8. apoph.*

MOEROR, LVCTVS.
Ob periculum
imminens.

Cùm audiſſet Mardochæus iniquam ſententiam contra Iudæos prolatam, ſcidit veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco ſpargens cinerem capiti ſuo, & cum eiulatu clamans, animi ſui amaritudinem oſtendebat. In omnibus quoque prouinciis, ad quas crudele Regis edictum peruenerat, planctu H ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus & fletus. *Eſther cap. 4.*

OB MORTEM. Reſpectu Perſonarum.
In genere.

Legiſlatorem Lyciorum præſcripſiſſe ferunt ciuibus ſuis quando lugerent, vt ſtola velati muliebri lugerent, quod demonſtraret, eſſe luctum muliebre quid, atque à dignitate virili alienum, & ab iis, qui ingenuas artes profiteantur. *Plut. in oratione conſolatoria, & Val. Max. lib. 2. c. 1.*

Sunt ad luctum feminæ quàm viri proniores, Barbari quàm Græci, deteriores quàm meliores: atque inter ipſos barbaros non fortiſſimi Galli, Galatæ, omneſque qui ſpirituum ſunt virilium pleni: ſed Ægyptij, Syri, Lydi, & quotquot horum ſimiles ſunt. Nam eorum aliquos tradunt hiſtoriæ in foueas abdere ſe, ibiq; complures dies hærere, ne Solis lumen aſpiciant: quòd eo quoque, qui defunctus eſt, ſit orbatus. *Plut. in conſol. ad Apol.*

Paula Romana vidua, quæ in contemptu ciborum ſum- A mam habebat pertinaciam, in luctu mitis erat, tamen ſuorum mortibus frangebatur, maximè liberorum, nam & in viri & filiarum dormitione, ſemper periclitata eſt. Et cùm os ſtomachúmque ſignaret, & matris dolorem crucis niteretur impreſſione lenire: ſuperabatur affectu, & credulam mentem, parentis viſcera conſternabant: animóque vincens fragilitate corporis vincebatur. Quam ſemel languor arripiens, longo tempore poſſidebat, vt & amicis inquietudinem, & ſibi diſcrimina offerret. In quo illa lætabatur, per momenta commemorans: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Hieron. in epitaphio Paulæ.*

Doctorum hominum.

Linum Vraniæ & Amphimari filium, Muſices gloria præſtantem, & Apollini ſe conferentem, Apollo occidit. Eius mortem non Græci tantùm, ſed Barbari luxerunt. Ægyptij enim ab illius nomine carmen lugubre Emanerum dixêre, quod Græci Linum, Pamphus Athenienſis poëta Celinum, id eſt, Flebilelinum appellauit. Meminit & Homerus in Scuto Achillis cantionis Lini. Sappho Adonium ſimul & Oetolinum decantauit. Diuerſus ab hoc eſt iunior Linus, Iſme- B nij F. ab Hercule, cuius in muſicis præceptor erat, occiſus. *Pauſan. in Bœoticis.*

Principum, Ducum.

Præclarum ſtudium Hebraicæ fuit gentis in Moyſe, qui populum ex Ægypto eductum in libertatem aſſeruit. Eum enim vita defunctum, & in monte Nabo diuinitùs ſepultum, vniuerſa multitudo trecenos luxit dies: diutiùs luctura (vt credere fas eſt) niſi mos gentis obſtitiſſet. *Sabell. lib. 10. cap. 14. ex Deuteronomio cap. 34.*

Aaron cùm in montem Hor cum Moyſe aſcendiſſet, ex Domini iuſſu, & à Moyſe veſtimentis Sacerdotalibus exutus, Eleazarus filius iis indutus fuiſſet, mortuus eſt in montis cacumine: eúmque Iſraëlitæ per triginta dies deplorarunt. *Numer. 20.*

Saulum, qui primus in Iudæa Rex fuit, Philiſtæo bello cum filiis ad Gelboën montem interfectum, & ad ludibrium gentis crucis patibulo ſublatum, Iudæi noctu inſtulerunt, cadauer funerarunt publico luctu in parte Galaaditanæ terræ, ieiunio ſeptem dierum omnis ſexus & ætatis indicto. *Sab. lib.* C *10. cap. 14.*

Ioſias Iudæorum Rex, cùm ex vulnere in prælio accepto obiiſſet, ab omnibus Iudæis deploratus fuit. & Hieremias Propheta næniam ſuper eo compoſuit, omnéſque cantores recepto more in næniis Ioſiæ mentionem faciunt. *2. Paral. 35.*

Fleuerunt Iudæi Iudam Machabæum, planctu magno dies multos, dicentes: Quomodo cecidit potens, qui ſaluum faciebat Iſraël? *1. Mach. 9.* Similiter Ionatham, cum duobus filiis & mille viris à Tryphone per inſidias trucidatum. *1. Mach. 12. & 13.* Matathiam quoque Pontificem, qui ſolus ſeſe impietati Antiochi Regis oppoſuerat. *1. Mach. 2.*

Agrippa Iudæorum Rex, Cæſariam veniens, ſolennes ludos celebrauit pro ſalute Cæſaris. Procedens in theatrum amictus veſte tota ex argento mirabili opere contexta, ab adulatoribus Deus conſalutatus eſt: & mox ſupra caput ſuum bubonem fatalem videns, torminibus infeſtari cœpit. Ibi confeſtim totus Populus vna cum vxoribus & liberis ſaccum indutus pro ſalute Regis Deo ſupplicabat, omnia miſcens lamentis & eiulatibus. Rex autem cruciatu per quinque continuos dies D nihil remittente confectus, cum incredibili Cæſarienſium luctu vitam finiit. *Ioſephus lib. 19. cap. 7. Antiq.*

Ægyptij ſui Regis mortem communi mœſtitia lugent, veſtes lacerant, templis clauſis forum non frequentant, feſta ſolemnia non agunt dies ſeptuaginta duos, luto deturpantes capita, ac ſindone ſubtus mammas cincti, vnà viri mulieréſque ducenti fermè aut treceni circumambulant, bis in die nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu virtutes Regis numerant. Cibis animantium, coctiſque, ac vino, omniſque menſæ apparatu per ſeptuaginta duos dies abſtinent: non lauacris, non vnguentis, non ſtratis lectis, non venereis vtuntur: ſed tanquam defuncto filio per eos dies mœrentes lugent. *Diod. Siculus lib. 1. cap. 6.*

Niſus, à quo appellationem Niſæa inuenit, Megaris regnans, ex Bœotia matrimonio ſibi iunxit Oncheſti filiam Abroten, Megarei ſororem, mira ſanè mulierum prudentia, & ſupra cæteras caſtam. Hanc mortuam vltrò Megarenſes luxerunt ac Niſus, quo memoriam & gloriam eius ſempiternam conſtitueret, ſtolam, qua amiciri illa ſolebat, oſſibus eius indui, eámque ſtolam illius cauſa Aphabroma dixit. Et E profectò huius mulieris gloriæ Deus fauit. Nam cùm mutare veſtes ſæpè inſtituerent feminæ Megarenſes, oraculo interdixit. *Plut. in quæſt. Græcis.*

Apud Græcos vſurpatur, vt Imperatore aut Duce fato perfunctis, funus efferatur ſolenni pompa & apparatu regio: captiuique & milites circa rogum digladientur, ouéſque & boues mactentur. Vtque in omnem formam luctus concedatur, equi vtrique tondeantur, propugnacula è mœnibus diruantur, templa lapidentur, aræ ſubuertantur, Lares abiiciantur, partus exponantur, cibo abſtineatur, ignis extinguatur. *Alexand. lib. 3. cap. 7.*

Regibus Spartanorum defunctis, equites per vniuerſam Laconiam obitum Regis enunciant: feminæ per vrbem circumeuntes, ollas pulſitant. Cúmque hoc fit, neceſſe eſt ex ſingulis domibus duos ingenuos, marem ac feminam, luctu fœdari magnis pœnis (niſi hoc faciant) impoſitis. Eſt autem circa funus Regum eadem ferè conſuetudo Lacedæmoniis, quæ barbaris Aſianis. Poſteaquam enim mortem obiit Rex, oportet eius exequiis adeſſe ex omni regione neceſſarios quoſ- F que Spartiatarum, qui ſunt numero vicinorum. Quorum poſteaquam multa millia in vnum coacta ſunt, promiſcuè cum mulieribus & ſeruis frontes ſuas intrepidè pungunt, & vlulatu immenſo vtuntur, vnumquemque Regum dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui verò Regum in bello periit, eius ſimulachrum cùm expreſſerunt, in thoro efferunt. Cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt: nullúſque magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus perpetuus. *Herod. lib. 6.*

P. Val. Poplicola ciuitatis longè princeps, tam pauper deceſſit, vt quum funeri ſumptus deeſſet, publica ſit pecunia elatus. Luxêre eum Matronæ Rom. vt Brutum, auro & purpura per annum abſtinentes. *Sab. lib. 8. En. 1.*

Quo defunctus eſt Germanicus Druſi F. die, lapidata ſunt à Populo Rom. templa, ſubuerſæ Deûm aræ, Lares quibuſdam familiares in publicum abiecti, partus coniugum expoſiti. Quin & Barbaros ferunt, quibus inteſtinum, quibuſque aduerſus Romanos bellum eſſet, velut in domeſtico communique mœrore, conſenſiſſe ad inducias: Regulos quoſdam barbam poſuiſſe, & vxorum capita raſiſſe, ad indicium ma- G ximi luctus: Regem etiam regum & exercitatione venandi, & conuictu Megiſtanum abſtinuiſſe, quod apud Parthos iuſtitij inſtar eſt. *Suet. in Caligula.*

Otho Imp. duobus facinoribus altero flagitioſiſſimo, interfecto Galba, altero egregio, quòd belli ciuilis tædio ſeſe interfecit, tantundem apud poſteros meruit bonæ famæ, quantum malæ. Idcircò multi Milites, pedes ac manus iacentis exoſculati cum lachrymis, haud procul à rogo ſeipſos interfecerunt. Multi etiam abſentes accepto mortis nuncio, præ dolore vim ſuæ vitæ attulerunt. *Suet.*

Mortuò Tito Imp. Senatus Rom. circa veſperam ipſius nunciata morte irruit in curiam; quaſi perpetuo cuſtode orbatum terrarum orbem defleturus: tantáſque ei laudes congeſſit, quantas nec viuo vnquam, atque præſenti. Móxque inter diuos relatus eſt, teſte *Eutropio.*

M. Antoninus Philoſophus Imp. defunctus fato, magnum omnibus reliquit deſiderium, poſteris memoriam virtutis ſempiternam eius morte vulgata incredibilis luctus exercitum occupauit. Nulla adhuc fuit gens aut populus Romanæ ditio- H nis, qui in eius morte non lachrymas dederit: alij parentem, alij principem omnium, qui vnquam fuerant, aut eſſe poterant, optimum prædicantes. *Sab. lib. 4. En. 7.*

Vix dici poteſt, quantum Vrbs M. Antonini Pij Imp. audito mortis nuncio, publico luctu confuſa mœrorem induerit: Senatus atra veſte ornatus collachrymauit. Et quod de Romulo creditum eſt, omnes pari conſenſu præſumpſerunt Marcum cœlo receptum eſſe. Ob cuius honorem templa, columnæ, multáque alia decreta ſunt, hodiéque ſtatua eius apud baſilicam Lateranenſem vbi natus & educatus creditur, Pacificatoris equeſtri cernitur. *Cuſp.*

Pertinacem Imp. licet milites & aulici odio haberent, Populus tamen Rom. eius mortem indigniſſimè tulit. Et idcirco à militibus interfecto Diui nomen decretum eſt. Ob cuius laudem ingeminatis ad vſque defectum plauſibus acclamatum eſt Pertinace imperante ſecuri viximus, neminem timuimus, patre pio, patre Senatus, patre omnium bonorum. Caput eius conto fixum milites, qui eum occiderant, per vrbem in caſtra

A caſtra pertulerunt. Reliquiæ eius recuperato capite in ſepulchro aui vxoris locatæ ſunt. Et Iulianus ſucceſſor illius, corpus eius honorificentiſſimè funerauit, cùm per Senatum & Populum in Deos eſſet relatus. Ludi dehinc Circenſes ei ſunt facti, & flamines creati, Heluiani appellati. *Cuſp.*

Conſtantino Magno in ſuburbano Nicomediæ Accitone mortuo, Milites, qui cuſtodiæ corporis aſſiſtebant, abſciſſis veſtibus, humi corpora proiecerunt, atque illiſis muro capitibus nullis queſtibus pepercerunt, quos in tali caſu ingens ſuggerere dolor poſſet. Quos præfecti, & centuriones, atque omnes ſubinde milites ſunt ſequuti, flebilibus vocibus eundem conſeruatorem, cuſtodem, ac parentem ſe amiſiſſe teſtantes. Quin etiam ciues per vrbem vagi, ac furentibus ſimiles, altiſſimis eiulatibus mœrorem ſuum, cuius magnitudinem capere non potuerant, ediderunt, reliqui demiſſo vulto inceſſere tanquam attoniti, ſinguli præcipua ſe calamitate affectos querentes, ac ſemet, tanquam tum demum omnibus humanæ vitæ ſpoliatos muneribus, deplorantes. Romæ nullus dolori, mœſtitiæque à Senatu, populóque modus eſt fa- B ctus: nam & balnea occluſerunt, & foris, ac ludis abſtinuerunt, & omnino omnia, quæ proſperis, lætiſque temporibus celebrari ſolita erant, intermiſerunt. Cæterùm, vt ſe longè omnium miſerrimos, qui tanto Imperatore orbati eſſent, ſic ipſum beatiſſimum, indicabant, qui vitam tanta cum gloria terminaſſet. Itaque ad cæteros honores, quos illi habuerunt, hunc quoque præcipuè tribuere, quod pictis excolentes tabellis ipſum ſuper cœleſtes orbes in æthereo cœtu conſidentem fecêre, & legatos ad Conſtantium F. deſtinarunt petentes, vt cadauer eius ad ſe remitteret, atque vrbem Romam clariſſimis auguſtiſſimi Regis exequiis honeſtaret. *Sigonius lib. 5. Imp. occid.*

Balduinus III. Hieroſolymorum Rex, ſeptem & viginti natus annos, cùm mortem obiiſſet ſine vllis liberis, & à Berytho Hieroſolymas efferretur, quòd in ea vrbe ſepeliri voluerat: non eius regionis ſolùm Chriſtiani homines lachrymis ipſius mortem proſecuti ſunt, qui vndique ſpectandi gratia ad viam, qua ferebatur, concurrebant, verùm etiam multi Turci doloris ob eam mortem ſocios ſe præbuere. Quinetiam cùm Noridanum Damaſcenorum Sultanum quidam mone- C rent, præclaram occaſionem offerri. Chriſtianos homines, qui in Syria degebant dum Rege carerent, atque in dolore verſarentur, opprimendi: mortui Regis virtute motus Noridanus reſpondit, Nullo modo ſe aſſenſurum, vt Chriſtiani vexarentur, donec iuſto dolore defunctum bonum Regem ſuum proſequerentur: quem eiuſmodi eſſe dicebat, vt ei ſimilis in orbe reliquus nullus eſſet. *Fulgoſus lib. 2. cap. 5.*

Vbi per vulgus fama mortis Henrici V. Anglorum Regis præſtantiſſimi perſuaſit, cuncti generatim ſubito dolore conciderunt: quibus ita mœror omnes fermè mentis partes ademit, vt more inſanientium, paſſim fortunam incuſarent, quæ tantam gloriam patriæ inuidiſſet. *Polyd. lib. 22.*

Mortuo Gulielmo Scotorum Rege, Alexander II. filius ſucceſſor per integrum annum ludos, & conuiuia vetuit, & toto eo anno cum aulicis atratus inceſſit. *H. Boëthius lib. 13.*

Boleſlai primi Polonorum Regis morte vniuerſa Polonia, optimè merito Rege orbata, per annum totum in luctu fuit, ita vt neque conuiuia vlla, neque choreæ celebrarentur, neque cultioribus veſtibus quiſquam nobilium virorum aut femina- D rum ſeſe veſtiret. *Cromerus lib. 13.*

Valdemaro Danorum Rege mortuo, exauditi ſunt Matrum miſerabiles planctus, ſparſis comis funeri occurrentium, iterum ſe priſtinum ſeruitutis onus experturas dicentium, extinctum illum qui ciuium capitibus captiuitatem detraxerit, qui patriam piratarum metu liberauerit, maritimáſque ſedes perinde ac domeſticas à prædonum incurſu tutas præſtiterit. Agreſtes quoque funebri ipſius pompa conſpecta, ruſtico opere quo occupati erant relicto, conſentaneis arua querelis replebant. Cui etiam vt ſupremi officij decus pæſtarent, funebri eius lecto humeros ſubiicere iucundum ducebant, euerſam Regis morte patriam, miſeriſque ſibi commune funus aut ſi quid triſtius eſt, imminere, plangentes. Pro cuius ſpiritu Abſalon Lundenſis Archiepiſcopus vir toga militiáque clariſſ. ſacra facturus, inter ſolennium verborum nuncupationem doloris impotens, non temperauit ſibi quo minus aram lachrymis rigaret, vixque ad rem diuinam peragendam vocis aut manus miniſterio ſufficere valuit: quinetiam tantum ægritudinis animo contraxit, támque graui & periculoſa valetudine ſubitò affici cepit, vt penè vitam cum ſacrificio finiret. E *Saxo lib. 15.*

Vladiſlaus Hungariæ & Boëmiæ Rex in apparatu nuptiarum ann. 1458. mortuus Pragæ, regia pompa elatus eſt, tanto omnium ploratu eiulatúque, vt totum templum D. Venceſlai lamentis & planctibus perſonaret. Maxima pars immaturam inexpectatámque adoleſcentis adhuc Regis mortem deplorabant. Multos regni ipſius miſeratio ſubibat, quod deſtitutum certo hærede ad nouas rurſus calamitates expoſitum cernebant. Aduenæ verò omnes communẽ Reipublicæ Chriſtianæ fortũnam, quaſi vnà cum Ladiſlao concidiſſet, ante alia dolebant: vt qui cognitum haberent, tot & tantos principes non tam ad ornandas ſua præſentia nuptias, quàm ad conſultandum de expeditione contra Turcas ſuſcipienda venturos fuiſſe. Eo die Pariſios legatio ad deducendã ſponſam ingreſſa eſt, antequam conſideret, repentino de Regis Pragæ mortui interitu tabellario admonetur. Quo nuncio conſternata, quum clàm Carolo VII. Regi, generi necem indicaſſet, tanto Principem illum dolore correptum fuiſſe aiunt, vt neque reſponſum dare, neque illam triſtiſſimam abeuntem alloqui potuerit. *Bonfin. lib. 8. Dec. 3. & Dubrau. lib. 29.* F

Ciuium.

Antiochus, Syriæ Rex occupata Hieroſolyma, ciuibus cæſis, templum profanauerat. Eam calamitatem Iudæi luctu incredibili ſunt proſecuti. *1. Mach. 1.*

Tobias manducauit panem cum luctu & tremore, corpus iugulati proximi ſui in domo habens, quod contra Regis edictum nocte ſepelire volebat. *Tobiæ 2.*

Iudith Meraris F. quæ Holofernem Bethuliam obſidentem aſtu circumuenit, & necauit, mortuam vniuerſi Iſraëlitæ ſeptem dies deplorarunt, & in Manaſſe viri ſui tumulo ſepelierunt. *Iudith. 16.*

Bello contra Agathoclem Syracuſiorum tyrannum à Carthaginenſibus ſuſcepto, cùm vniuerſa claſſis Carthagine ſoluiſſet, & altum tenuiſſet, coorta repentè tempeſtas ſexaginta triremes è medio ſuſtulit, & ducentas ex frumentariis nauibus corrupit. Cætera claſſis magnis vexata tempeſtatibus ægrè in Siciliam euaſit. Perierunt illuſtrium Carthaginenſium non pauci, propter quod factum eſt, vt Vrbs publicum luctum G ſuſceperit. Nam ſoliti ſunt, ſi quando maius infortunium vrbi contigit, nigris pannis mœnia tegere. *Diod. lib. 20.*

Præceptorum.

Quum M. Antoninus fleret educatorem ſuum mortuum, & adoleſcens ab aulicis miniſtris reuocaretur à declaratione pietatis erga nutricium: Permittite, inquit Antoninus Verus Imp. priùs illi vt homo ſit: neque enim vel Philoſophia vel imperium tollit affectus. *Iulius Capitolinus.*

Amicorum.

Curauerunt Viri pij à Iudæis lapidatum Stephanum, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. *Act. 8.*

Hipparcho Euboico vita defuncto, Philippus Rex Macedonum præ ſe ferebat, quàm illius mortem acerbè ferret. Itaque cuidam volenti dolorem ipſius mitigare, dicentique: At tamen ille tempeſtiuè deceſſit, iam natu grandis. Sibi quidem ipſi, inquit Philippus, tempeſtiuè deceſſit, ſed mihi præproperè: mors enim illum anticipauit, priuſquam à me beneficium accepit, noſtra dignum amicitia. *Eraſ. lib. 4. Apoph.*

Epheſtione, qui cum Alexandro à pueris coniunctiſſimè vixerat, fato defuncto, Alexander mulis & equis detonſis, finitimarum vrbium pinnacula decuſſit, Glaucum medicum, H quo abſente Epheſtio in theatro aſſam ex capro carnem ederat, hauſerátque pſycteris vinum, velut eius mortis auctorem in crucem ſuſtulit. Tibias & cætera inſtrumenta aliquandiu in caſtris carcere vetuit, donec ex Hammonis Iouis oraculo diuinos illi honores vt Heroum vni indixit. Extulit eum Alexander, quod à fide propemodum abhorreret, decem talentorum millibus. Dein ad mitigandam doloris magnitudinem in Coſſeos mouit, quorum puberes ad vnum interfectos velut inferias defuncto dedit. *Sab. lib. 6. Enn. 4. ex Plut. Pelopida, & Æliano lib. 7. Variæ hiſtoriæ.*

Sophocles mortuo Euripide, atrata & pulla tunica ſe induit, & ſine corona ſuas tragœdias actitari voluit. *Gyral. in 2. Tom. Hiſt. poët.*

Robertus Bruſius, Scotorum regnum ingenti prælio contrà Eduardum II. Anglorum Regem victor, ſibi confirmauerat. Cæterùm cùm in eo conflictu Ægidium Argentinenſem Anglum virum amiciſſ. amiſiſſet, priuati doloris

maiorem

maiorem quàm publici gaudij rationem habuit, ſic à nobili-
A bus obiurgaretur, quòd peregrini hominis luctu patriæ reuiuiſcentis gaudia turbaret. *H. Boëthius lib.* 14.

Hoſtium.

Dauid Rex Saul & Ionathan eius filium in monte Gelboë cæſos defleuit. 2. *Reg.* 1. Idem mortem Abner polemarchi, qui ab Isboſet Rege ad ſe defecerat, & à Ioab æmulo perfidè interemptus fuerat, indignißimè tulit, ita vt domum Ioab diris fuerit inſecutus, & cùm ei propter potentiam nocere non poſſet, coëgerit tamen, vt cum fratre Abiſæo laceratis veſtibus & centone amictus, funus Abner præcederet, & lugeret. Ipſe Rex cum vniuerſo populo pheretrum ſecutus, ad ſepulchrum ingentem ploratum edidit, neque eo die cibum capere voluit. Qua re mirum in modum Iſraelitarum animos ſibi conciliauit 2. *Regum* 3.

Alexander Magnus Darij à ſe victi vxorem Statyram ex partu ob continui itineris laborem periiſſe audiens, lachrymas emiſit: & ad tabernaculum, in quo defunctæ erat corpus, reuerſus, familiariter cum matre Darij acerbum Reginæ caſum deplorauit. Inde Siſingamben & filias conſolatus, mag-
B nificentiſſimo rerum apparatu eam funerauit. *Sabellicus lib.* 5. *En.* 4.

Ageſilaus Laconum Rex, cum ex hoſtibus Corinthiis & Athenienſibus ingentem numerum interiiſſe accepiſſet, grauiter ingemiſcens: Heu, inquit, Græciam, quæ tot viros inteſtino bello perdidit, quot vniuerſis barbaris debellandis ſatis eſſe poterat. *Plut. in eius vita.*

Rom. matronæ, ob inſignem pietatem à C. Martio Coriolano matri exhibitam, eum, quamuis hoſtem & exulem, Antij lapidibus à Volſcorum plebe obrutum, menſes decem luxêre, vti Brutum & Poplicolam olim. *Sab. lib.* 2. *En.* 9.

C. Iulius Cæſar victor in Ægyptum veniens, eum, qui caput Pompeij ſibi obtulit, vt deteſtabilem auerſatus eſt. Annulum eius accipiens illachrymauit: templum Indignationis ſtatuit eodem loco: Achillem interfectorem, & Pothinum eunuchum conſultorem interfecit. *Plut. in Pompeio.*

Auguſtus cognita M. Antonij morte ex Decreto eius miniſtro, qui gladium, quo ſe Antonius percuſſerat, in caſtra
C detulit, in intimam tabernaculi partem conceſſit, ibique vbertim fleuit mortem collegæ & affinis ſui multarum rerum bellorúmque ſocij. *Sab. lib.* 9. *En.* 6. *ex Plut. Antonio.*

Ioannis Huniadis morte per Gregorium Seruiæ Deſpotum nunciata, Mahometus II. Turcorum Imp. totum penè diem mœſtus obmutuiſſe fertur, cùm mortem tanti viri, licet hoſtis, ob ſummam virtutem crudeliſſimus tyrannus doleret. *Cuſpin.*

Parentum.

Iacob Patriarcha in Ægypto mortuo, 40. dierum ſpatio cadauer eius à medicis ſeruis Ioſeph filij conditum fuit. Id enim erat condituræ ſpacium apud Ægyptios. Eum Ægyptij 70. dies defleuerunt. Quibus elapſis, obtinuit Ioſeph à Pharaone, vt ſibi cum omnibus ſuis, omnibus Ægyptiis Senatoribus comitantibus, patrem in Chananeam in patrium ſepulchrum deferre, ibique ei iuſta perſoluere liceret. Conceſſit Rex. Ioſeph ergo cum maxima pompa patrem in patrio ſepulchro è regione Mambre condidit, & ibi luctum dierum ſeptem patri redintegrauit, in Area Atad, qui locus poſtea ab hoc luctu Ægyptiorum nomen habuit. *Gen.* 50.

D Q. Sertorius, cum ad Imperium capeſſendum in Hiſpaniam vocaretur, nunciatis matris fatis, profudit penè ex mœrore vitam. Quippè diebus ſeptem neque ſignum militibus dedit, neque in vllius amici conſpectum prodiens iacebat humi. Vix tandem reliqui Imperatores, atque in pari gradu dignitatis poſiti, circumſiſtentes tabernaculum eius, coëgerunt eum in publicum progredi, & milites appellare, atque res proſperè fluentes capeſſere. *Plut. in eius vita.*

Regnerus Danorum Rex, ab Hella Britannorum Rege victus & ſerpentibus obiectus, totius vitæ ſuæ curſum alta voce decantauit: tandem adiecit: Si ſuculæ veris ſupplicium ſcirent, haud dubiè perrupta hara opem ferrent. Hella id ad filios Regneri pertinere coniectatus, properè hominem liberari iuſſit: Cæterum priuſquam ſatellites accurrerent, veneno extinctus eſt. Eius mortis nuncium Iuarus filius, dum fortè ludos inſpectaret, accepit, nihilominus vultum in eodem habitu continens, non ſolum nunciatam parentis cladem doloris diſſimulatione ſuppreſſit, ſed & attonitum rumore populum è theatro diſcedere vetuit. Syvardus verò alter F. ſtupore attonitus, dum cogitabundus hæret, haſtile quod manu geſtabat, pedi abſque vllo doloris ſenſu imprudens immiſit. At Biornus III. F. inter teſſerarum iactus delato ad ſe paternæ mortis E
nuncio, tanta vi correptum manu calculum preſſit, vt tabulæ quoque cruorem digitis extortum infunderet. Quod audiens Hella, Iuari conſtantiam reliquis duobus prætulit, & proinde eum vt paternæ necis futurum vindicem non inani metu timere cœpit. Is enim claſſe Britanniam inuadens, ſpacium arui, quantum equino tergore complecti poſſet, in pacis pignus obtinuit: ſed corio in exiles corrigias ſectô oportunum ædificandæ vrbi agrum complexus eſt. Interea Syvardus ac Boiornus cum quadringentarum nauium claſſe ſuperuenientes bellũ Regi intulêre, captúmque dorſo in aquilæ rapaciſſimæ volucris figuram conciſſo, inſperſo ſale crudeliter necauêre. *Saxo lib.* 6.

Liberorum.

Occiſis pueris per Herodem, Matres filios ſuos luxerunt, & impletum eſt, quod dictum eſt per Hieremiam Prophetam: Vox in Rama audita eſt ploratus & vlulatus multus, &c. *Matth.* 2.

Apud *Eurip.* in Supplicibus, Argiuarum matrum chorus introducitur, deplorantium cæſos ſuos filios ad Thebas: F

ἰὼ ἰὼ, ποῦ δ' ὁ πόνος ἐμῶν τέκνων:
ποῦ λοχευμάτων χάρις,
τροφαί τε ματρὸς, ἄϋπνά τ' ὀμμάτων τέλη,
καὶ φίλιαι προσβολαὶ προσώπων, Eheu, quò labor meorum filiorum, vbi pernoctantium gratia? & educationes matris, ſomnoque carentia oculorum miniſteria: & caræ applicationes vultuum: *item.*
τί γὰρ ἂν μεῖζον τοῦδ' ἐν θνητοῖς
πάθος ἐξεύροις,
ἢ τέκνα θανόντ' ἐσιδεῖν; Quem maiorem hoc inter homines dolorem inuenies, quam liberos mortuos aſpicere?

Νιόβης πάθη, id eſt, Niobe dolores, de maximis & acerbiſſimis malis dicebatur. Niobe filia Tantali, vxor Amphionis, filios habebat ſex, totidem puellas. Eo ſucceſſu inſolens contempſit Latonam, quæ non niſi duorum mater eſſet, Apollinis ac Dianæ. Hanc fabulæ narrant, poſt occiſos liberos, præ dolore in ſaxum conuerſam fuiſſe, hoc eſt: immodico dolore diriguiſſe. Id ſaxum, quod fabulæ dedit occaſionem, in Sipylo Phrygiæ conſpici tradit Homeri Scholiaſtes, G
lachrymarum fontes emittens. *Ouidius Metam. lib.* 6.

Olympias Alexandri mater, cùm audiſſet, longo tempore iam filium ſepulchro carere, grauiter ingemiſcens, atque acerbiſſimè plorans: O fili, inquit, tu cùm in diuorum numerum referri volueris, & id perficere ſummo ſtudio conatus ſis, nunc neque illorum quidem, quorum omnibus mortalibus æquale & par ius eſt, particeps fieri potes, terræ, ſepulturæque, & ſic ſimul infortunium ſuum luxit, ſimul etiam faſtum & inanem filij ſuperbiam taxauit. *Ælianus lib.* 13. *Varia hiſt.*

Solon profectus Miletum ad Thalem, mirum ſibi videri dicebat, quòd Thales nuptias & ſobolis procreationem negligeret. Thales nil quidem in præſens reſpondit, at quendam ſubornauit peregrinum, qui modò decimo die ab Athenis profectum ſe diceret: quærentique Soloni, quid ibi noui eſſet? reſponderet: Nihil aliud, quàm quòd adoleſcens efferretur, filius clari viri & virtute inter ciues primi, longóque iam ſpacio peregrinantis Solonis, cuius funus tota proſecuta eſſet ciuitas. Tum Solon falſo metu exterritus cæpit caput cædere, aliáque & facere & dicere, quæ mœrore op- H
preſſi ſolent. Tum Thales repreſſo Solone ridens, dixit: At hæc me Solon à connubio deterruerunt & à liberis tollendis, quæ te etiam infringunt virum conſtantiſſimum. Te verò hæc nihil moueant: hæc enim ficta ſunt. *Plut. in Solone.*

Idem cùm pòſt ob verè defunctum filium vnicè lugeret, diceretúrque ſibi à quopiam: At nihil proficis, reſpondit: Et propter hoc ipſum lachrymor, quia nihil proficio. *Laert. lib.* 1. *cap.* 3.

Pericles quum animo infracto ſemper fuiſſet, amiſſo Paralo filio, magnitudine doloris victus, lachrymas vberes dedit: & eiulatus nunquam deſinentes. *Plut.*

Herodes Atticus, vir conſularis, cùm à Stoïco reprehenderetur, quòd parum viriliter mortem pueri ferret, reſpondit, Affectus hi nobis à natura ſunt dati, vt in iis moderandis pulcherrima fortitudinis exempla edamus. Vos autem qui *ἀπαθεῖς* inanem affectatis, occaſiones moderationi tollitis, ſimúlque fortitudinis laudem omnem amittitis, quando ex homine ſtipitem & truncum quendam ſenſus expertem facere conamini. *Gell. lib.* 19. *cap.* 12.

Solymanus II. Turcarum Sultanus, acerbè luxit obitum A filij Mahometis Caramaniæ dynaſtæ: ideò magnam ciborum copiam coqui curauit, & epulum funebre quibuſvis, tam pauperibus, quam opulentis, animæ filij cauſa præbuit. Multa quoque mancipia ſexus vtriuſque ſuo redempta pretio libertate donauit, & monumentum filio magnificum extruxit. A. C. 1544. *H. Henninges in Geneal.*

Fratrum.

Cato Vticenſis, fratris Cæpionis, qui in Aſiatica peregrinatione Aeni in Thracia deceſſerat, mortem imbecilliùs quàm pro Philoſopho tulit, nn lamentationibus ſolùm & cadaueris amplexibus, verùm etiam ſumptu funeris & odorum magnificentia & veſtibus precioſis cum cadauere crematis. *Plut. in eius vita.*

Selimus audita morte fratris Muſtaffæ, à patre Solymanno ſtrangulati, nuncium Euangelij loco ſecuri percuſſit. ☞ *Vide Tit. Aſtus in aſtruendo imperio.*

Antiochus cognomento Hierax bello certabat de regno cum fratre Seleuco. Qui vt profligatus à Gallis nuſquam apparuit, ſed putabatur trucidatus: poſita Antiochus purpura pallium pullum induit. Breui pòſt allato eſſe incolumem B fratrem, ob lætum nuncium diis honorem habuit, ciuitatéſque ſuæ ditionis ſumere iuſſit coronas. *Plut. in Apoph.*

Iſis cùm cognouiſſet Oſirim fratrem atque maritum à Typhone fratre dolo cæſum, totondit extemplò comam, veſtémque lugubrem ſumpſit. Vnde hac quoque memoria vrbi nomen eſt Copto. *Plut. in Iſide.*

Coniugum.

Abraham Patriarcha luxit Saram vxorem defunctam, *Geneſis vigeſimo-ſeptimo.* Sic Iſaac Rebeccam, Iacob Rachelem.

Bacchius quidam Corinthius, Clytij Megarenſium Regis filiam vxorem duxerat. Ea defuncta Clytius complures virgines & adoleſcentes Corinthum miſit, qui in funeralibus pompis puellam deplorarent, lachrymis vtique fictis. Hinc prouerbium, Megarenſium lachrymæ. *Eraſ.*

Statyra Darij Perſarum Regis vxor ab Alexandro capta, cùm ex partu, ob continui itineris laborem periiſſet: Tyrotes ſiue Tyreus, ex intimis eunuchis vnus, nuncium mortis eius Dario attulit. Is diu velato capite, manibus ad os C reductis amantiſſimæ coniugis defleuit interitum. Inde manantibus adhuc lachrymis, manus in cœlum tollens, deos patrios precatus dicitur, vt ſibi regnum ſtabilirent: vel ſi cadere neceſſe eſſet, hoſtem ipſum, qui tanta in ſuos vſus eſſet pietate, ſibi in regnum ſuccedere paterentur. *Sab. lib. 5. En. 4.*

Cleopatra Regina tumulato ſuis manibus M. Antonio cùm intellexiſſet Cæſarem Auguſtum pedibus deceſſurum per Syriam, ipſam verò cum liberis ſtatuiſſe poſt triduum in Italiam mittere: Cæſarem orauit, vt ſibi inferias dare permitteret Antonio. Annuente illo, vbi ad monumentum eſt perlata, incumbens cum mulieribus familiaribus in tumulum: Nuper te, inquit, liberis adhuc manibus, chare Antoni, funeraui: nunc parcuto captiua, & cuſtodita, ne planctibus & lamentationibus ſugillem ſeruile hoc corpus, quod ad triumphum de te ſeruatur Alios honores vel iuſta ne exſpectaueris, verùm hæc tibi à Cleopatra, quæ abducitur, ſunt nouiſſima. Viuos nos nihil diſtraxit. Nunc verò morte videmur commutaturi loca: tu vt Romanus hic iaceas, infelix ego in Italia, hacte- D nus modò patriæ particeps tuæ. At ſi quid iſtic numina valent & poſſunt (nam noſtrates nos dij prodidêre) noli deſerere viuam tuam coniugem, neque in me permittere triumphum duci de te: ſed hic me tecum abde & conde. Nam mihi ex infinitis malis nihil tam graue vel acerbum eſt, quàm breue hoc tempus quod te ſine vixi. His editis lamentis poſtquam coronas & oſcula tumulo tulit, præcepit ſibi parari balneum. Lota accubuit, & ſplendidè eſt epulata. Inde allatam in ciſta aſpidem ſub ficubus latentem admittens, leniter exſpirauit. *Plutarch. in Antonio.*

Herodes Atticus Sophiſta, amiſſa vxore, totàm domum atro veſtierat panno. Eius puerum radiculas albas lauantem videns alius: Et quæ hæc ſuperſtitio, inquit, nigro veſtiri, albo veſci; *Philoſtratus.*

Manuël Comnenus Imp. Friderunæ ſiue Irenes Alemannæ, Berengarij de Sultzbach Comitis F. coniugis ſuæ, mortem non ſecus ac membrum è ſuo corpore auulſum, acerbiſſimè deplorauit: iuſtiſque perſolutis, in paterno monaſterio Pantocratoris, magnificentiſſimè ſepeliit, & luctus tempore, quod ipſe ſibi finierat, inſtar ſemianimis & dimidiati ho- E minis exacto, ſecundas nuptias ſpectauit, maſculæ prolis (quam ex hac ob execrationem Coſmæ Patriarchæ Attici, iniuſtè ſede pulſi, non ſuſcepit) cupiditate. *Nicetas lib. 3. de rebus Manuelis.*

Vladiſlaus Hungariæ & Boëmiæ Rex, Annæ vxoris ex puerperio defunctæ mortem impotenter luxit, pullo habitu, barba & capillis promiſſis & incultis; quoad tandem proceres hac vna ratione luctum ei exemerunt, Ludouico puero, licet præter morem coronato. *Dubrauius lib. 32.*

Apud Turcas in ciuitate Chubdan lex eſt, vt mortuum præfectum eius coniuges perpetuò lugeant, neque vnquam à ſepulchro diſcedant, pulla veſte indutæ, & capite nouacula raſo. *Nicephorus lib. 18. cap. 30.*

Dominorum.

Apud Romanos in exequiis illud obſeruatum eſt, vt ſi qui ſerui ab eo, qui iam efferebatur, manumiſſi, aut libertate donati eſſent, illi præcipuè, qui fide inſigni à Domino cocogniti forent, herilem interitum miſerantes, pleni lachry- F marum, elatum corpus præcederent pileati, aut alba lana capitibus velatis. Qui quantò plures erant, tantò plus nominis laudiſque dabant. *Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 7.*

Brutorum.

☞ *Conſule Tit. Sepulchra brutorum, quatenus dominorum mœroris ſunt argumenta. Vide Inſcriptio. Item Locum de Canibus.*

Cypariſſo tantus fuit in ceruam amor, vt ea mortua, præ dolore quoque exſpirarit.

Ex prælio cum Poro commiſſo Bucephalus equus mortuus eſt, non extemplò, ſed pòſt, vt plerique produnt, ſub vulnerum curatione: vt Oneſicritus eſt auctor, ob ſenium labore confectus: nam triginta annorum ætate ait eum deceſſiſſe: Mortem eius tulit Alexander Magnus grauiter, non aliter exiſtimans, quàm ſi familiarem & amicum amiſiſſet. In memoriam eius ſuper Hydaſpem condidit vrbem, quam appellauit Bucephaliam. Ferunt canem quoque eum, Peritam nomine, alitum ab ipſo, atque in deliciis habitum amiſiſſe, vrbémque erexiſſe ei cognominem. Id Sotion de Potamone ſe Leſbio narrat audiuiſſe. *Plut. in Alexandri vita.*

G Hortenſius orator amauit murenam, quam atratus multos dies fleuit.

Antonia Druſi murænam adeò dilexit, vt ei inaures & monilia addiderit & cum lachrymis funerarit.

L. Craſſus vir cenſorius, orator diſertiſſimus, & ciuis clariſſimus, murænam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tanquam filiam luxit: & de eo etiam cenſor gloriatus eſt, pietatis hoc officium fuiſſe dictitans, quando Cn. Domitius collega hoc ei in Senatu obiecit. *Macrobius lib. 3. cap. 15. Sat.*

Romæ fuit coruus, qui humano ſermoni aſſuefactus, omnibus matutinis euolans in Roſtra, Tiberium, Germanicum & Druſum Cæſares nominatim, mox tranſeuntem populum ſalutabat. Quem quum poſtea neſcio quis ita percitus occidiſſet, à Populo, factum ægrè ferente, ſaxis obrutus eſt, funuſque aliti innumeris celebratum exequis. *Plin. 43. cap. libri 10.*

TEMPORIS, QVAMDIV.

Apud Iudæos luctus triginta diebus finiebatur. Id quod H apud Anglos quoque ſeruatur. *Polydorus.*

Ethnicorum moris erat, diebus nouem mortuos flere: vnde & Nouendialium ſacrorum nata conſuetudo. Ex qua & Cattam Meſſalinum quandoque coargutum legimus, quòd quum die natali Auguſtæ inter Sacerdotes epularetur, Nouendialem eam cœnam dixiſſet, ceu leſſum planè tunc foret factum. *Cælius lib. 17. cap. 21. A. L.*

Lycurgus Lacedæmoniis luctum modico definiuit tempore, vndecim diebus: duodecimo ſacrificare oportebat Cereri, & deſinere luctum. *Plut. in Lycurgo.*

Numa Rom. Rex, luctum certis ætatibus & temporibus finiuit: vt puerum trimulo minorem ne quis lugeat, maiorem ne plures menſes, quàm ille annos vixit, vſque ad decem: nullam ætatem vltra. Longiſſimam luctus diem decem menſibus terminauit: non vt, ſicut inquit *Seneca lib. Ep. 7.* tamdiu feminæ lugerent, ſed ne diutius. Quod ſpacium viduis quoque abſtinendi à morte viri præfinitum eſt à ſecundis nuptiis. Quæ

antè

antè nupſiſſet, ea bouem fœtum illius lege immolabat. *Plut. in Numa. Ouid. 1. Faſt.*

Per totidem menſes à funere coniugis vxor
Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo.

Apud Romanos luctus & mœror priuatus intra lugendi tempora ob plurimas minuebatur cauſas: vt ſi liberi naſcerentur: ſi pater aut filius, frater aut vir ab hoſtibus capti reuertiſſent: aut cùm propior affinis, quàm qui lugeretur, domi natus foret: vel ſi puella dabatur nuptui. Publicus verò, ſi luſtrũ fieret, aut vota ſoluerentur, vel ſacra Cereris inſtarent. His enim caſibus domum aut familiam in ſqualore eſſe, nequaquam decebat. *Alex. ab Alex lib. 3. c. 7.* Accepta Cannenſi clade triginta dierum ſpacio ob Cereris ſacra finitus eſt, ex Senatuſconſulto. *Liuius lib. 4. Decad. 4. Val. Max. lib. 1. c. 1.* Item poſt Cannenſem cladem ob multorum cædem, & ſacrorum Cereris neglectum. *Liuius lib. 2. Dec. 3.*

M. Antoninus Philoſophus Imp. ne vltra quinque dies lugerent Romani filium ſibi morte ſublatum, ſummæ ſpei adoleſcentem, edicto inhibuit. *Alex. lib. 3. c. 7.*

Germani olim in funere lamenta & lacrymas citò abſtergebant, in dolore & triſtitia permanebant diutiùs: feminis tantùm lugere permiſſum, viris meminiſſe ſolùm. *Sabellicus lib. 2. Enn. 6. ex Tacito.*

Veſtitum lugubrem omnes penè gentes Chriſtianæ annum integrum induunt: interdum tamen ante illud tempus deponunt, propter publicum gaudium, vel magiſtratus ineundi honorem, aut nuptias faciendas. *Polydorus lib. 6. cap. 9. de Inuent.*

MODI QVOMODO.

Iudæi lugentes induebant ſaccum. Sic Iacob fleuit Ioſeph, & Dauid operto capite Abſalonem. Item caput barbamque radebant. Vnde illud Eſaïæ: In cunctis capitibus eius caluitium, omnis barba radetur. *Polyd. de Inuent.*

Cùm quis regum decidit è vita, Ægyptij omnes mortem communi mœſtitia lugent, veſtes lacerant, templis clauſis forum non frequentant, feſta ſolemnia non agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita, ac ſindone ſubtus mammas cincti vnà viri mulieréſque ducenti fermè aut trecenti circumambulant, bis in die, nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu virtutes Regis commemorantes. Cibis animantium, coctiſque, ac vino, omnique menſæ apparatu abſtinent. Non lauacris, non vnguentis, non ſtratis lectis, non venereis vtuntur: ſed tanquam defuncto filio, per eos dies mœrentes lugent. At quibuſcunque domi aliquis deceſſit homo alicuius pretij, ibi omnis muliebris ſexus familia caput ſibi & vultum oblinit luto. Deinde relicto domi cadauere, ipſæ per vrbem vagantes plangunt, ſuccinctæ, nudatis mamillis, & cum eis proximæ quæque: altera ex parte viri & ipſi ſe verberant. His actis, ita demùm ad condiendum portant. *Herod. lib. 2. & Diod. lib. 1. cap. 6. & 8.*

Apud Veteres non legitimè ſepultus putabatur, quem non flerent ſui. Hom. Iliad. ψ. *πάντρεσσιν κλαίομεν.* & Odiſſ. δ. *κλαίειν ὅπποθανόντα.* Terentius: In ignem poſita eſt, fletur. *Brodeus in 1. Epigramm.*

Apud Græcos conuenit, in luctu viros comas alere, barbam capillumque ſummittere, mulieres verò tonſis crinibus eſſe, quem morem à Romanis vſurpatum legimus, vt ſorores, defunctis fratribus, & matres filiis orbatæ, in acerbo funeris luctu cum flebili vociferatione detonſos crines corpori imponerent: qui mos antiquiſſimus vſque ab Homero traditur, apud quem Patrocli cadauer opertum amicorum capillis ſuperiectis fuit: & Achilles flauam comam in defuncti Patrocli funere manibus ſecuit. Quippè ea lugenti aptiſſima putantur, quæ indecora, nec vſitata ſunt. Macedonibus aſſuetum erat, vt crines tonſi, defunctos lugeant. Namque Archelaus Macedoniæ Rex, Euripidem tragicum, intimum familiarem, crinem tonſus luxit. In quo faceti ſſimum illud Bionis proditur, perinde lugentes capillum euellere, quaſi caluitio mœror leuaretur. Carthaginenſes in luctu comas & ora lacerant, & vbera plangunt. Idem Græcis in vſu fuit, vt in luctu capillum manu diſcindant, & comas radant. *Alexand. lib. 3. cap. 7.*

Plato lib. de Legibus ſeptimo, mentionem facit Caricæ muſæ, quam interpretatur *ἐπικηδίαν ᾠδὴν*, id eſt, Lugubrem cantionem. Heſychius indicat, ad pompas funebres conduci ſolitas è Caria feminas, Carinas dictas, quæ lamentantium perſonam agerent Alexandriæ obolis conducuntur, qui mortuos fleant: quod munus ſollicitè adeò ac planè præſtant, vti ad eos pertinere ſunus putes. Ij ergo ab re vocantur Threnodi. *Calius lib. 17. cap. 21. A. L. & Eraſmus.*

Apud Rom. præficæ dicebantur mulieres in hoc conductæ, vt in funere lamentarentur, ac defuncti laudes prædicarent, aliiſque plorandi modum præirent: vnde & præficæ dictæ ſunt, quaſi præfectæ. *Lucilius, citante Nonio:*

Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ,
Multo & capillos ſcindunt & clamant magis,

Id imitatus eſt *Horatius*:

Vt quæ conductæ plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Nonnunquam Romani etiam mimos, qui perſonas affingerent, ac facta dictáque repræſentarent, adhibebant. Quas quidem nænias Græcia in luctu ſæpè decantari inuenimus, qui apio coronati, defuncti laudes recenſere carmine, quod Ialemon vocant, & res memoratu dignas, claro præconio celebrare aſſuêrant. Senatoribus verò & patritiis, atque ſummis ducibus, tuba: minoribus & plebeiis, exequiali tibia canebãt tibicines. Quam tibiam non in funeribus modò ſed in ſacris, in ludis, & conuiuiis adhibebant, Imperatoribus etiam pluribus tubis mœſtum clangentibus: quod à Caribus & Phœnicibus deductum autumant, qui in funebri pompa breuibus tibiis lugubre canentibus, vti conſueuere. *Alex. lib. 3. cap. 7.*

Cic. lib. 2. de Legibus, ex legibus XII. Tabularum de ſumptu & lamentis funerum hæc affert: Mulier genas ne carpito (alij legunt, radito, præſertim Plinius libro vndecimo, capite trigeſimoſeptimo) néve leſſum funeris ergo habeto. Sext. Ælius Pætus vocem leſſum ſe non intelligere affirmauit. C. Lælius lugubrem eiulationem, aut tale aliquid ſignificari putauit. At Ioan Heroldus ab Hercule Tyrio ſiue Tarentino, Ionis & Aſteriæ F. qui apud Celtas inter Rhenum & Danubium diu vixit, & 11. annis ante captam Troiam in Latium venit, Cacoque tyranno interfecto ab Euandro hoſpitio ſuſceptus fuit, ſuperſtitiones tum alias tum etiam quibus in funere vterentur, inuectas ſuſpicatur: quas deinde Numa partim reprobarit, partim approbarit, leges verò è Græcia per X. viros antiquarint. Inter eas autem ceremonias à barbara gente acceptas fuiſſe & has, vt genas raderent mulierculæ, hoc eſt, vnguibus faciem dilaniarent, & leſſum facerent, id eſt, ſanguinem è vena mitterent, doloris teſtandi ergò: id quod Germani patria voce dicunt, *Ein laſſi thun, oder haben*: & Itali etiamnum hodie, à Gothis vel Longobardis mutuati, Salaſſar, & far Salaſſo. In ſacris prohibet Moyſes Iſraëlitis carnes incidere ſuper mortuo, & ſtigmata inurere. *Leuitici* 19. Sed & 3. *Reg.* 18. Sacerdotes Baalis ad eliciendum Deum, vt ſui miſereretur, gladiolis breuibus venas ſibi inciderunt. Quinetiam in caſtris Romanorum in vſu fuit, vt militibus ignauis & deſertoribus, ſanguis è brachio mitteretur. Plautus certè in Truculento leſſi meminit, ſub lenæ perſona, inquiens: Thetis quoque etiam lamentando leſſum facit filio, vbi leſſo quid ſimile Dinarchum adoleſcentem feciſſe, ſequentia arguunt verba. Hunc ergo morem barbarum, per Italiam atque Græciam in Palæſtinam vſque propagatum, Solon imprimis in ſuis Axionibus, & inde mutuati Decemuiri legibus XII. Tabularum abrogarunt, vt Germanis potiùs quàm Athenienſibus & Romanis conuenientem. Nam vel Tacito teſte, Germanorum feminis luctus ſemper fuit honeſtus, cùm aliàs, tum præſertim occiſis in bello maritis. Id quod ad Aquas Sextias Cymbrorum mulieres ſatis oſtenderunt. Ergo vt maritorum fatum quadantenus æmularentur, ſanguinem & ipſæ tum genis fœdatis, tum venis phlebotomo inciſis profundebant. Præter id quòd ſanguinis aſpectus cædem factam in memoriam reuocat, & dolorem conſopitum recrudeſcere facit.

Veſtitus lugubris, recepto apud omnes ferè gentes more, partim albus eſt, partim niger. An fortè cauſa ſubeſt communis, à natura parente humanæ menti inſita, ita quidem, vt nigredo corruptionis corporeæ nota ſit: albedo verò animi, à corporis ergaſtulo ſoluti, ſplendorem denotet? Amiculum nigellum, dicitur à Varrone veſtitus lugubris, quod anthracinum vocabant: *ἄνθραξ* enim Græcè carbo appellatur. *Polyd. de Inuent.*

Ab Varrone proditum & Catone eſt, Rom. olim in funeribus vti conſueſſe tum nigro, tum cæruleo colore: nam in adoleſcentum morte cæruleum adhibere] ſolenne fuit. *Calius lib. 17. cap. 21. Antiq. Lect.*

A Pellibus veſtiri ſolebant Romani diebus luctus: & qui funus facerent, cuiúſque cura & procuratio funeris erat, prætextam pullam induebant. Matronæ purpuram aurúmque deponebant, atráſque veſtes induebant, nec illa reſumebant, donec illud eluxiſſent. Viri autem ſenatorij laticlauum & annulos aureos exuentes: pullas veſtes ſumebant, barbam capillúmq; ſubmittebant. Iidem poſteaquam defuncti nomen deploraſſent, & ter viua aqua cadauer aſperſiſſent, omni munere abſoluto, ſupremum Salue & Vale, tanquam nunquam eos viſuri vltrà, conclamabant, & poſtea ilicet omnes clamabant, qua voce populum miſſum faciebant. Pineas & cupreſſos, veluti ferales arbores & Diti ſacras, in lugubri domo Patritiorũ, amiſſis fratribus, liberis & propinquis, apponere mos erat. Græcis verò funeſti, & qui exequias duxiſſent, lapide Lesbio extructas domos incolebant, quòd ſubtriſti eſſet aſpectu. *Alex. lib. 3. c. 7.*

Apud Rom. in luctu feminæ albas veſtes, teſte Plutarcho in Problematis, induebant, idémque propinqui factitabant, vt quemadmodum mortui corpus, albis veſtibus velarentur. Alba autem veſte idcirco cadauer exornabant, quia ſolus albus color ſincerus ac purus, miniméque inquinatus eſt, & ob id mortuis aptiſſimus. Sic in Euangelio legimus corpus Domini ſindone inuolutum fuiſſe, quo vocabulo lineum velum ſigni-
B ficatur. Hinc arbitror natum, vt hodie Reginæ Francorum poſt mortem viri, albis tantùm induantur veſtibus: & ſi qua vidua ſit, Reginæ alba vocetur. *Polyd. lib. 6. cap. 9. de rerum Inuent.*

Mulieres proxima affinitate, in veſte candida & capite aperto, ritu Romano eiulantes funus celebrabant. Filij verò tecto capite, in veſte pulla parentes efferre conſueuerant. Apud Græcos feminæ viríque in candida veſte cum coronis, ampliſſimi viri exequias proſequuntur, & velut in publico luctu complorant promiſcuè. Syracuſani candido amictu velati, & fronde coronati, Timoleontem extulêre, cui perpetuos honores atque in foro ſepulcrum decreuêre. Sicyonij Aratum in veſte alba & coronis ſepulcro intulere.

Argiui quoque in luctu albas veſtes aqua ablutas induunt, & in candido amictu funus comitantur, Mileſij raſis capitibus plangere conſueuerunt: qui mos apud Barbaros inoleuit frequens, vt in funere & caſibus aduerſis, iuuenes tonderent comam, barbam ipſi ponerent, & vxorum capita deglabrarent. Perſæ quoque detonſis coniugibus & liberis, lacera veſte, lugubri vlulatu, corpora efferebant: & in funere clarorum virorum ſeipſos, equos & iumenta tondebant. Sic ob Maſiſtij necem, præfecti equitum Perſarum, ad Platæas cæſi, ſemetipſos, equos, muloſq; totonderunt, eiulatuque & planctu campum compleuerunt: quòd virum amiſiſſent ſecundùm ipſum Mardonium virtute & auctoritate longè primum. *Plut. in Ariſtide, & Herod. lib. 9.*

Seculo quinto poſt Chriſtum, Chriſtiani in luctu quoſdam peculiares geſtus adhibuerunt: & expreſsè dicit Chryſoſtomus cruentaſſe eos brachia, ſcidiſſe capillos, laniaſſe genas, brachia nudaſſe, & nigris ſe veſtibus obuelaſſe. Quod ipſum etiam valde reprehendit: ac dicit, ſe quidem non prohibere mortuos lugere: ſed impudenter lugere, nec lacrymari ſuper defunctum, id improbandum eſſe: *Homil. 61. in 11. cap. Ioan. item in Exhort. morali, ſerm. 3. in 1. ad Philippenſ. cap.* Eum quoque morem, quòd aliqui mulieres lugentes conduxerint (quæ ratio haud dubiè ab Ethnicis ſumta eſt) acerbè reprehendit: grauiter minatur, ſe eiuſmodi ab Eccleſia prohibiturum: in 1. *ad*
D *Hebr. cap. Homil. 4.*

OB SENECTVTEM.

Theognis Megarenſis de ſeipſo ebrio hæc ſcribit:

οἰ πέπαι, πενίης θυμοφθόρου οὐ μελεδαίνω,
οὐδ᾽ ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἵ με λέγουσι κακῶς·
ἀλλ᾽ ἥβην ἐρατὴν ὀλοφύρομαι, ἥ μ᾽ ἐπιλείπει·
κλαίω δ᾽ ἀργαλέον γῆρας ἐπερχόμενον. Inter pocula paupertatem animi corruptricem non curo: neque inimicos, qui mihi dicunt malè, ſed adoleſcentiam amabilem lamentor, quæ relinquit: lugeo autem moleſtam ſenectutem inſtantem.

OB PVDORIS IACTVRAM.

Ceres Neptuni inſidias vitare volens, in equam ſe conuertit: ſed ad Oncium inter armenta paſcens, nihilo minus ab ipſo compreſſa eſt, equi formam aſſumente. Id illa grauiſſimè ferens furere cepit, quod Arcades ἐρινύειν dicunt ac nigram veſtem ſumſit, & cùm in ſpecum ſe abdidiſſet, diu lucem vitauit. Ibi cùm omnes fructus terræ corrumperentur, & homines E
paſſim peſte perirent, vix tandem Parcis deprecantibus placari potuit. *Nath. Comes Myth. lib. 3. c. 11. Pauſan. in Arcad.*

OB ADVERSAM PVGNAM, CLADEM.

Xerxis Regis claſſe à Græcis ad Salamina profligata, nuncius Suſa perlatus ita Perſas conſternauit, vt vniuerſi veſtes dilaniarent, vociferationéque & eiulatu irrequieto vterentur, culpam in Mardonium refundentes, non tam de claſſe quàm de ipſo Xerxe ſolliciti: idque tamdiu, dum Xerxes illos ita affectos redeundo ſedauit. *Herod. lib. 8.*

L. Poſthumio Coſſ. cum exercitu in Latina ſylua arborum ruina oppreſſo, cladis huius nuncius tantum ciuibus pauorem intulit, vt Romæ illicò clauſæ ſint tabernæ, erátque velut nocturnum in vrbe ſilentium, quum ædilibus datum eſt negotium, vt tabernas aperiri iuberent, ſpeciémque publicæ mœſtitiæ demerent vrbi. Et T. Sempronius conſul deſignatus patres in curia conſolatus eſt, hortatuſque, vt qui Cannenſi cladi non ſuccubuiſſent, ne ad minora damna animum demitterent, adnitendum totis viribus, vt Hannibalis conatibus iretur obuiam. De Gallis in deorum poteſtate ac pop. Rom. fore, F
vt aliquando præſentem cladem vlciſcerentur. *Sabellic. lib. 3. Enn. 5.*

Cannenſi clade Romam nunciata, Senatu properè in curiam euocato, præ nimio ſtrepitu & clamore ne conſuli quidem potuit. Data opera, vt per patres inter ſe id munus partitos, mulieres, quæ omnia planctu & eiulatu complebant, ex publico arcerentur: ſingulæ intra ſua limina ſuum nuncium expectarent: compreſſoque tumultu & trepidatione, ſilentium fieret toto vrbe, cuſtodes ad portas ponerentur, qui prohiberent quenquam egredi. Iam quum litteræ à Varrone conſule allatæ ſignificarunt Æmylium conſulem & exercitum cæſum, euaſiſſe ſe reliquias tantæ cladis velut ex naufragio colligentem, ad x. millia & amplius incompoſitorum circa ſeſe eſſe, tum priuatæ clades domeſticatim vulgatæ. Qui luctus adeò totam vrbem compleuit, vt ſacrum Cereris ſit eo anno intermiſſum, quoniam lugentes religione prohiberentur. *Liuius.*

Nero audita defectione Galliarum, caput ipſe ſuum præ doloris impotentia diuerberauit. *Suet.*

Bello Neapolitano, victis ad Carilianum Gallis à Ferdinando rege, anno 1503. acceptæ cladis nuncij, ob eorum qui perie- G
rant multitudinem, & præcipuè ob tot nobilium virorum amiſſionem totum Galliæ regnum lacrymis & planctibus repleuerunt: ex quo regia vniuerſa & veſtitu, & multis aliis doloris ſignis, mœrore & afflictatione plena conſpiciebatur: & per totum regnum virorum ac mulierum, eum diem, quo primùm infauſta imperij in Italia adipiſcendi cupiditas, regum ſuorum, quaſi tanto imperio, quod poſſidebant, contenti non eſſent, animos inuaſit, execrantium voces audiebantur: in primis verò regis Ludouici XII. animus tam nobilis regni vnquam recuperandi deſperatione, & tanta exiſtimationis auctoritatíſque ſuæ diminutione vehementer augebatur. Quare vociferationibus cœlum implens, efficaciſſimo etiam ſacramento addito, ſe, poſtquam ſuorummet tam negligentem & perfidam operam eſſet expertus, nullum ampliùs bellum ducibus ſuis commiſſurum, ſed ſeipſum ad omnia præſentem futurum confirmabat. *Guic. lib. 6.*

OB MILITVM CONTVMACIAM, ignauiam. H

Alexander Magnus renuentibus militibus vlteriorem Indiam petere, præ mœrore tabernaculo incluſus, abiecit ſe in terram, pœnitens rerum geſtarum, quaſi pro confeſſione, victum ſe eſſe habebat, reditum vix tandem amici & milites cum ſtrepitu & planctu ſupplices eum molliuere. *Plutarch. in Alexandro.*

Scipio Africanus iunior, cùm apud Numantiam milites luxuria diffluere ac deliciis comperiſſet: ſagum fibula ſubſtrictum ac pullum geſtans, exercitum luſtrabat, ſubmurmurans identidem, ob militum ignominiam eſſe ſe in luctu. *Plutarch. in Apoph.*

OB DIGNITATEM, Magiſtratum collatum.

Gregorius *Magnus libro 1. Epiſtol. cap. 5. ad Theoctiſtam Imperat.* ſcribens, ſeriò conqueritur, ſe è monaſterio ad pontificatum promotum eſſe: inter cætera & hæc: ſub colore

Epiſcopatus, ad ſeculum ſum reductus, in quo tantis terræ curis inſeruio, quantis me in vita laica, nequaquam deſeruiſſe reminiſcor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, aſcendiſſe exteriùs videor. Vnde me à facie conditoris mei longè expulſum deploro. Conabar namque quotidie extra mundum, extra carnem fieri: cũcta phantaſmata corporis ab oculis mentis abigere, & ſuperna gaudia incorporaliter videre: & non ſolùm vocibus, ſed medullis cordis ad Dei ſpeciem anhelans dicebam: Tibi dixi cor meum, quæſiui vultum tuum: &, Vultum tuum Domine requiràm. Item: Contemplatiuæ vitæ pulchritudinem, velut Rachelem dilexi, ſterilem, ſed videntem, ac pulcram, quæ etſi per quietem ſuam minus generat, lucem tamen ſubtilius videt. Sed quo iudicio, neſcio, Lia fœcunda, ſed lippa, minus videns, quãuis amplius pariens, Sedere ad ædes Domini cum Maria feſtinaui, verba oris eius percipere, & ecce cum Martha compellor in exterioribus miniſtrare, & erga multa ſatagere. Expulſa à me, vt credidi, legione dæmonum, volui obliuiſci quos noui, ad ſaluatoris pedes quieſcere: & ecce mihi nolenti, atque compulſo dicitur: Reuertere in domum tuam, & annuncia quanta tibi fecerit Dominus. Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei miracula prædicare, cùm iam mihi difficilè ſit ſaltem recolere?

OB IMPERII AMISSIONEM.

Samnietus, vel Pſammenitus Ægyptiorum Rex, captus, Cambyſis iuſſu cum omnibus eius gentis prioribus in ſuburbano loco conſtitutus, memorabile doloris edidit exemplum: Miſſa eſt eius filia ſeruili habitu cum pleriſque nobilium puellarum aquatum: vt ſi in ſordido miniſterio à patre conſpiceretur, is ſuper cæteras calamitates maiore adhuc dolore conficeretur. Quæ vbi in ſuorum conſpectum venêre, mutuo aſpectu miſerabilis inter virgines parenteſque orta eſt comploratio: vnus omnium Samnietus filiam intuitus, immoto ſteriſſe vultu dicitur: Inde filius ad ſupplicium cum pleriſque æqualium miſſus, cæterorum fletu & lamentatione, ex ipſius conſpectu abſtractus, pari vultus conſtantia eum dicitur proſecutus. Accidit interim, vt in amicorum quendam oculos coniecerit, qui ex præclara nuper fortuna, multiſque diuitiis penè nudus circuibat milites, cibum mendicans: Tum verò neque à lacrymis temperauit amplius, neque aperta lamentatione abſtinuit. Has intempeſtiuas lacrymas Cambyſes demiratus (aderant enim qui omnia illi quæ fiebant nunciarent) miſit qui ab Samnieto ſciſcitaretur, quid eſſet, quòd cum liberorum calamitatem tam pulcrè pertuliſſet, vt ne lacrymam quidem in eorum malis emiſerit, contrà ad vnius mendici aſpectum in fletum prorupiſſet? Cui aiunt ab eo reſponſum, vt diceret, domeſtica mala multò maiora fuiſſe, quam vt à ſe fleri poſſent: amici fortunam dignam ſibi viſam, quam fletu & lacrymis, quando aliter opem ferre non poſſet proſequeretur. Crœſus & alij primores, qui cum Cambyſe erant ad eam vocem propriæ fortunæ admoniti, nequiuerunt & ipſi fletu abſtinere, tetigitque ſubita commiſeratio victoris animum, vt confeſtim miſerit, qui Samnieti filio parci iuberent. Sed ſerum fuit imperium, perierat adoleſcens, cum nuncius à Rege affuit. Ipſum Regem, quod præſtare potuit, non ſolùm ſeruatum voluit, ſed penes ſe quoque in honore habuit, donec res nouas molientem, taurino ſanguine epoto, ad mortem compulit. *Sab. lib. 7. Enn. 2. ex Herod. lib. 3.*

OB VRBIS EXCIDIVM.

Mileto à Perſis capta, Athenienſes tam moleſtè Mileſiorum cladem tulerunt, vt vniuerſum theatrum illacrymaſſe dicatur, cum Mileſia Phrynichi direptio acta eſt, ob idque auctor ipſe mille drachmis, vt Calliſtenes prodidit, eſt multatus, quia velut domeſticum vulnus refricuiſſet. *Sabell. l. 8. Enn. 2.*

Bello tertio Punico, cùm Rom. punica fide Carthaginenſes c c c. primùm obſidibus, mox etiam armis vniuerſis exuiſſent, tandem quod vrbem tradere iuſſerunt euertendam, aliamque nouam decem millia paſſuum procul à mari, vbicunque libuiſſet, condere. Tum Carthaginenſes omnes legati vna manibus ad cœlum ſublatis, multa apertè Romanis mala imprecari, à quibus tam perfidè fuiſſent decepti. Inde in terram prouoluti manibus capita contundunt. Alij ſibi veſtes laniant, quidam manum ſibi inferre conati ſunt, velut inſania quadam ſtimulante. Poſtremò ab ea conflictatione quieſcentes, velut defuncti vita, humi poſtrati iacuerunt, raras & miſerabiles voces interim emittentes, filios, vxores, patriam, deos ipſos, quos ipſi piè coluiſſent, miſerabili modo inuocantes. Admoniti conſules humanæ fragilitatis, miſericordia & ſtupore preſſi, ſine voce aliquádiu ſtetêre, nec circumfuſa multitudo lacrymis temperare potuit. Legati mœſto ſilentio vrbem ingreſſi continuò multitudinem metu & terrore perculerunt. Multis amicorum ſciſcitantibus, cùm ne vox vlla quidem redderetur, multa cum trepidatione in curiam diſcurritur. Vbi ad primam mandatorum relationem tantus eſt à patribus clamor exortus, vt plebs, quæ ante curiam ſtabat, ægrè à foribus remoliendis abſtineret. Mox verò edocta, quæ eſſent Romanorum poſtulata, velut ſubito furore correpti, alij aliò dilabuntur. Mirabilis comploratio in publico & priuato orta, ſæuuſque matronarum planctus. Aliæ cum fletu & lamentatione templa ſubeunt, diis inuidiam facturæ. Aliæ paruos natos complexæ illorum ſortem lamentari, quorum ortus in ea tempora incidiſſent, euerſa patria exilio victuri forent. Quædam penates deos, & lares, quos caſtè coluiſſent, velut ingratos incuſare. Viri ira & dolore perciti, clauſis portis muros conſcenderunt, cum ipſa patria perituri, pro catapultis ſaxa congeſſerunt. Senatus omnia prius extrema preferenda cenſuit, quàm vrbem ad excidium tradendam. Bellum itaque decretum, miſſuſque ad Haſdrubalem nuncius, vrbe pulſum, vt publicæ iniuriæ oblitus, patriæ extremo tempore auxilium ferret. *Sabellicus lib. 8. Enn. 5.*

Solebant Iudæi quotannis eo die, quo Hieroſolyma capta eſt, eò venire, & deſolationem vbis deplorare. *Hieronymus in 1. cap. Soph.* Legamus Ioſephum, & prophetiam Sophoniæ, illius cernimus hiſtoriam. Et hoc non tantùm de captiuitate dicendum eſt, ſed vſque ad præſentem diem perfidi coloni poſt interfectionem ſeruorum, & ad extremum filij Dei, excepto planctu prohibentur ingredi Hieruſalem: & vt ruinam ſuæ eis flere liceat ciuitatis, precio redimunt, vt qui quõdam emerant ſanguinem Chriſti, emant lacrymas ſuas. Et ne fletus quidem eis gratuitus ſit, videas in die quo capta eſt à Romanis & diruta Hieruſalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas, & ſenes pannis anniſque obſitos, in corporibus & in habitu ſuo iram Domini demonſtrantes, congregatur turba miſerorum, & patibulo Domini coruſcante, ac radiante *ἀναστάσει* eius de Oliueti monte quoque crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi ſui populum miſerum: & tamen non eſſe miſerabilem Adhuc fletus in genis, liuida brachia, & ſparſi crines: & miles mercedem poſtulat, vt illis flere plus liceat: & dubitat aliquis, cùm hæc videat, de die tribulationis & anguſtiæ, de die calamitatis & miſeriæ, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ & turbinis, de die tubæ & clangoris? Habent enim in luctu tubam & iuxta prophetam, vox ſolennitatis verſa eſt in planctum. Vlulant ſuper cineres ſanctuarij, & ſuper altare deſtructum, & ſuper ciuitates quondam munitas, & ſuper excelſos angulos templi, de quibus quondam Iacobum fratrem Domini præcipitarunt.

Venetiis nunciata Clodiæ expugnatione (quod circiter mediam noctem cognitum eſt, cùm ea ſub Solis occaſum hoſtis potitus eſſet) tantus error curiam inuaſit, vt vbi primùm illuxit, ſubitò ſit ad arma conclamatum. Quo ſigno conſternata ciuitas cum armis in forum accurrit. Compleuerat multitudo ciuium quidquid areæ ante curiam & auream ædem iacet. Tum iuſſu Patrum nunciatum populo, Clodiam cum præſidio amiſſam. Ad quam vocem tantus fletus coortus dicitur, tanta lamentatio, vt capta vrbe maior oriri non potuiſſet. Vidiſſes tum matronas per vrbem, præ nimio dolore deiectas, nunc manus ad cœlum tendere, nunc pugnis pectora pulſare: viri inuicem publicam lamentari fortunam, actum eſſe de republica, actum de imperio dicere: dolere omnes priuatam fortunam, ſed libertatis periculum in primis animo verſare: credere vulgò, Genuenſem victorem paulò poſt affuturum, qui euerſo imperio Venetum quoque nomen euerteret. Quiſque pro ſe perditis rebus priuatæ fortunæ conſulere, aurum, gemmas, argentum, veſtes, omnémque pretioſam ſupellectilem, aut ad hoſpites in ſuburbana loca mittere, aut in ſacris ædibus antiquiſve monumentis, condere: omnia luctus & pauoris erant plena. Crediderunt multi, ſi in ea trepidatione hoſtium claſſis fuiſſet ad vrbem admota (quod vt Genuenſes facerent, Franciſcus Carratius princeps identidem capta Clodiano monuerat) aut vrbem eo die capi, aut certè in ſummum diſcrimen adduci potuiſſet. *Sabellicus lib. 6. Decad. 1.*

Tamerlanes Sebaſtia vrbe regia capta, Orthobulem Baiazetis Turcarum Imp. F. præfectum Sebaſtiæ occidit. Vrbis mi-

ſerabili excidio ſic affectus eſt Baiazetes, vt iter faciens cùm
A videret paſtorem quendam tibia canentem diceret: Cane cantilenam, cuius argumentum ſit: Neque Sebaſtiam amittas, nec filium Otthobulem. *Chalcocondylas lib.* 3.

OB EXCIDIVM AMICORVM, Sociorum.

Sibaritæ, qui Laon & Cydrno incolebant, haud parem Mileſiis excidium paſſis gratiam retolerunt; qui Sybari à Crotoniatis direpta, cum Mileſij puberes in argumentum doloris ob mutuum hoſpitium ſibi capita raſiſſent, ipſo in tanto Mileſiorum malo, nullum triſtitiæ indicium præbuerunt. *Sabellicus lib.* 8. *Enn.* 2.

OB IACTVRAM, AMISSIONEM rerum pretioſarum.

Heli ſacerdos, nimia in filios indulgentia, malè agentes remiſsè molliterque corripiens, Deum offenderat: & tamen cùm illos tam tenera amplexaretur pietate, à Philiſtæis interfectos audiens, ſatis æquo animo tulit. Poſtquam autem & ar-
B cam Domini ſimul captam fuiſſe intellexit, impatiens doloris, de ſede corruit: & quia nonagenarius iam erat, eo lapſu colliſus expirauit: oſtendens, quanto ſibi grauius erat præſentia Domini, quam arca exhibebat, quàm liberis, (quamuis cariſſimis, orbari. *Marulus & Sab. lib.* 5. *cap.* 1.

Iſraelitæ capta arca Domini à Paleſtinis, eáque poſt ſeptem menſes ad Bethſamiras remiſſa, cùm ex Bethſamitis, qui eam irreuerenter attrectarant atque viderant, 5070. periiſſent, & Cariathiarimenſes eam Gabaam in domum Abinadab intuliſſent, totis illis 20. annis, quibus eo in loco arca fuit, luxerunt, cùm non auderent eam Siluntem, vbi priùs fuerat, reportare, veriti diuinam vltionem. Dauid rex tandem eam in ſuam ciuitatem intulit. 1. *Reg.* 7.

Oniæ ſanctiſſimi Pontificis, ſacerdotum, viduarum & pupillorum maximus fuit luctus, quando Heliodorus quæſtor regius ſacras pecunias per vim auferre voluit. Preces illorum à Domino exauditæ, & Heliodorus grauiter ab Angelo multatus abiit. ☞ *Vide tit. pœna ſacrilegij.*

OB EXAVCTORATIONEM.

Argyraſpidæ & veterani Macedones ob ſeditionem ab Ale-
C xandro Magno exauctorati, tantum dolorem ex hoc facinore concepêre, vt mœſti & flentes ante tabernaculum eius ſeſe abiecerint, nec niſi reconciliato principe viuere voluerint. *Plutarchus in Alexandro.*

OB AMORIS ALIENATIOTIONEM. Mœror Zelotypus.

Acheloum Ætoliæ fluuium Hercule cum Deianira vxore Oenei Regis F. tranſituro, Neſſus Centaurus vltrò operam ſuam obtulit traiiciendæ Deianiræ, eamque vitiare conatus, ab Hercule ſagittis hydræ veneno infectis transfigitur. Vindictæ cupidus, ſuam veſtem ſanguine ac veneno illo perfuſam, ſanguinémque in vaſculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit: dicens illis, vim ineſſe amatoriam, & veſte illa indutum maritum non facilè amaturum pellices. Mox cùm Hercules Oechalia ſubacta, raptaque Iole ad Cenæum Eubœæ promontorium appuliſſet, Licham ſeruum ad Deianiram miſit, qui aduentum ſuum ipſi nunciaret. Deianira ſuſpectos amores Ioles habens, veſtem Neſſi tanquam antidotum amoris, ad Herculem miſit. Quam indutus & furore correptus, cùm tantos
D cruciatus perferre non poſſet, ſe in pyram in monte Oetæ vltro coniecit. Id cùm cognouiſſet Deianira, ſua ipſius manu ſuſpendio vitam finiit. *Natalis Comes Mythol. lib.* 7. *cap.* 1.

Theodoſio iuniori Imp. dono datum erat inuſitatæ magnitudinis pomum: cuius pulchritudinem admiratus, & magnitudinem, Eudoxiæ vxori miſit. Illa hoc Paulino, ob egregiam eloquentiam ſibi familiariſſimo, Paulinus Regi. Theodoſius ergo, à Regina percunctatur, Quid cum pomo egiſſet. Illa ſe comediſſe reſpondit: timens ne ſuſpicionem ſiniſtram Imperator conciperet, cúmque illa iterum iuramento affirmaret, aliquantiſper commotus, palam id protulit. In manifeſto itaque deprehenſa mendacio, ſuſpicionem Imperatori auxit: qui ob id Paulinum interfici iuſſit, & animum ab vxore alienauit. Illa Hieroſolymam abiens, templa illic extruxit, magnaſque & pauperibus & religioſis eleemoſynas largita eſt: mortuo interim marito. *Zonaras.*

Tempore Andronici iunioris Imper. Scythiſſa quædam Chriſtianæ religioni fauens, quẽdam è Thraciis captiuis emit, eique nupſit: atque intra anni ſpacium binos liberos ex eo ſuſtulit. Hoc rerum ſtatu, altero anno etiam prior mariti Vxor
captiua adducitur. Qua ille conſpecta illacrymauit. Scytiſſa, mulierem emit, vt & domeſtica miniſteria obiret, & marito E
dolorem conſpectu ſui mitigaret. Profecta inde Scytiſſa Conſtantinopolim, prior vxor coram Patriarcha eam accuſauit, quaſi maritum ſibi præripuiſſet. Cæterùm cum illa rem geſtam ordine explicaſſet, & nemo eam reprehendere poſſet, ipſa hanc ſententiam tulit: Vt vxor prior ſoluto precio redemptionis, cum marito ſuo abiret. Quod cùm hinc inde illa colligeret, ſubita incurſione Scytarum denuò captiua eſt abducta. *Gregoras lib.* 10.

Simultates inter Vladiſlaum Iagellonem Regem Polonorum & Heduigim Reginam, Gneuoſſij Deleuicij delationibus excitatæ fuerant: cùm ille abſente Rege, Guilielmum Auſtrium (cuius nuptias ante Iagellonem experiuerat) ſecretò Cracouiam veniſſe diceret. Sed iureiurando Regina Regi ſatisfecit. *Cromerus lib.* 15.

OB EXILIVM.

Demoſthenes ob accepta ab Harpalo munera, vrbe profugiens, cùm in ciues aduerſarios incidiſſet, quæſiuit latebras. Cæterùm illis nomine eum compellantibus, & viaticum F
inſuper ſubminiſtraturos proteſtantibus, in maiorem erupit lamentationem ac dixit: Me miſerum, talem qui reliqui vrbem, tales habens inimicos, quales non promptum ſit inuenire in alia amicos? Æginæ & Trœzene ferè ſedens Atticam lacrymis oppletus reſpectabat. Vrbe excedens, porrectis ad arcem manibus dixit: O domina Minerua, quid beſtiis tribus deterrimis delectaris, noctua, dracone, & populo. *Plutarchus in Demoſthene.*

OB CONDEMNATIONEM.

Olim Rei ſolebant eſſe mœſti ſqualidique ac lugentibus ſimiles, quo iudices ad miſericordiam inflecterent. Hinc illud *Plautinum in Aſinaria.*

Quem videam æquè mœſtum eſſe, vt quaſi dies dicta ſi ſiet. *Eraſmus in Adagiis.*

OB CONTEMPTVM, IGNOMINIAM.

Dionyſius Siciliæ tyrannus in Olympiacam panegyrim, præſtantiſſimos voce hiſtriones, eius decantaturos apud populum poëmata miſit. Qui primùm quidem propter vo- G
cis ſuæ præſtantiam in magnam admirationem auditores adduxerunt: mox verò poëmatum vanitate cognita, non ſine magno riſu deſpectui haberi cœperunt. Quo Dionyſius poëmatum ſuorum contemptu audito: in magnam incidit triſtitiam, qua magis ac magis aucta, tandem furor quoque animum eius inuaſit, ita vt omnes ſuos amicos, quanquam inſidias ſibi ſtruentes, ſuſpectos habere inciperet: poſtremò in eum proceſſit mœrorem & dementiam, vt ex amicis ſuis multos, efficta aliqua cauſſa, occideret: nec paucos in exilium mitteret. *Diod. lib.* 15.

MOEROR NVLLVS OB EA QVÆ digna ſunt mœrore.

☞ *Ex Titulo Tolerantia malorum quorumlibet exempla petantur.*

OB MORTEM MORTVI NON DEFLETI, Luctus nullus pro mortuo.

In genere.

Thracia natales hominum flebiliter exequias cum hilari-
tate celebrat, ſine vllis doctorum præceptis vitæ noſtræ fra- H
gilitatem indicans. *Valer. Max. lib.* 2. *cap.* 1. *Mela lib.* 2. *Solinus cap.* 17. *Herod. in Terpſichore* Thrauſos Thraciæ populos, hoc factitaſſe tradit. Iuxta Zenobium Cæſiæ, vel ſecundum Nicolaum Cauſiani natos fletu excipiunt, defunctos beatos ducunt. *Strabo lib.* 11. *ex Euripide.* Caucaſianis, τοῖς ἀεὶ τὸν χαίνακον, νόμιμον γὰρ ait, τὸν φλῶντα θρηνεῖν, τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον, χαίροντας καὶ εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων *Brodeus in Archia* epigramma tale:

Θρήικας αἰνείτω τις, ὅτι στοναχεῦσι μὲν υἷας
  μητρὸς ἐκ κόλπων πρὸς φάος ἐρχομένους.
ἔμπαλι δ' ὀλβίζουσιν, ὅσους αἰῶνα λιπόντας
  ἀπροϊδὴς κηρῶν λάτρις ἔμαρψε μόρος.
οἱ μὲν γὰρ ζώοντες ἀεὶ παντοῖα φέρουσιν
  ἐς κακά, τοὶ δὲ κακῶν εὗρον ἄκος φθίμενοι.

Lycij, cùm iis luctus incidit, muliebrem veſtem induunt, vt deformitate cultus commoniti, maturius ſtultum proiicere mœrorem velint. *Val. Max. lib.* 2. *cap.* 1.

Libyci

Libyci eos qui vel ab elephantis, vel in venationibus, vel
A in prælijs interfecti ſunt, honorificis ſepulturis proſequuntur, hymnoſque in honorem eorum cantant. Eſt autem hoc argumentum hymnorum, vt dicant eos ſe fortes viros præbuiſſe, qui tantæ beſtiæ reluctari veriti non ſint. Dicunt enim glorioſè vitam cum morte commutaſſe, id demum monumentum eſſe laudatiſſimum, ei qui terræ mandatur. *Ælian. de Hiſt. lib.* 12.

Eſſedonum traditur mos, vt parentum funera cantibus proſequantur: mox cœtibus propinquorum aduocatis (quod dictu & auditu fœdum eſt) ipſis cadaueribus, immiſtis ouilis carnibus veſcantur. *Alex. ab Alex. lib.* 3. *cap.* 2.

Cimbri & Celtiberi, ſi qui in acie mortem oppetunt, gaudio exultant: ſi autem morbo affecti decedunt, in ſqualore & luctu ſunt. *Alex. ab Alex. lib.* 3. *cap.* 3.

Apud Locrenſes luctu mortuos proſequi vetitum eſt: ſed poſtquam elatum eſt funus, conuitia agitant. *Heraclides in Politiis.*

In Coorum inſula viri neque veſtium permutatione, neque capillorum raſura vita defunctos lugere ſolent: matri
B verò, mortuo iuuene, ad lugendum annus datur. *Idem.*

In Thera, vna ex Cycladibus, ſeruatum legimus, vt pueri citra ſeptennium, aut homines vltra quinquageſimum annum indefleti eſſent, ſi morerentur: quod illi rapti immaturo funere vix primum vitæ limen attigiſſent, iſti autem ſatis diu vixiſſent. *Alexand. lib.* 3. *cap.* 3.

Duæ ante portas Maſſilienſium arcæ iacent, altera qua liberorum, altera qua ſeruorum corpora ad ſepulturæ locum plauſtro deuehuntur, ſine lamentatione, ſine planctu, ſine luctu: funeris dies domeſtico ſacrificio, adiectóque neceſſariorum conuiuio finitur. Etenim quid attinet humano dolori indulgere, ac diuino numini inuidiam fieri, quòd immortalitatem ſuam nobiſcum partiri noluerit? *Valerius Maximus lib.* 2. *cap.* 1.

Solon lacerationes plangentium, ploratum excitantia, & eiulatum in alienorum funeribus ſuſtulit. Parentare boue interdixit, vel amplius tres veſtes cum mortuo condere: ad aliena monumenta niſi in iuſtis exequiarum accedere. *Plut. in Solone.*

Pro liberis.

C Græci infantibus ſuis extinctis inferias non dant, neque alia iuſta faciunt, quæ apparet alios defunctis præſtare. Quippe commercium cum terra aut cum terrenis habent nullum: neque hic apud tumulos, & monumenta, & libamenta mortuorum libenter verſantur, & aſſident corporibus. Neque enim tantulos lugere leges, quaſi nefas ſit permittunt, cum ad meliorem & diuiniorem ſortem ſimul & ſedem demigrauerint. *Plut. in Conſol. ad vxorem.*

Q. Fabius Max. filio conſulari, & L. Paulus duobus paucis diebus amiſſis, & M. Cato mortuo prætore deſignato filio, non luxerunt. M. quoque Bibulus conſul, cum toto conſulatu domi delituiſſet, quo die de obitu duorum filiorum certior fuit, in ſenatum venit, & munus conſulare obiuit. Quod de Anaxagora & Xenophonte traditur, & Aſinio Pollione, qui quo die filium amiſit, in conuiuio luxit. *Alex. lib.* 3. *cap.* 7.

Pro Vxoribus.

L. Craſſus cùm piſcinis maximè delectaretur, murænam-
D que mortuam atratus plures dies tanquam filiam lugeret, probroque ei daretur à Cn. Domitio collega: Nimirum, reſpondit Craſſus, fateor me ita pium eſſe, vt minima de cauſa plorem. At tu qui tres extuliſti vxores, minimè ploras. *Macrobius & Ælianus. Plutar. de Vtil. ex inimicis.*

Pro Damnatis.

Tiberius Cæſar interdixit, ne capite damnatos Propinqui lugerent. *Suetonius.*

OB AMORIS ALIENATIONEM.

Zelotypia nulla.

Theſeus Antiopam Amazonem rapuerat. Huius amore captus Soloon itineris comes, cùm ardorem ſuum celaret alios, vni ex familiaribus eum detexit. Vt Antiopam ille hac de re appellauit, repulit eum acriter: prudenter tamen & leniter tulit, neque ad Theſea detulit. Soloon abſciſſa ſpe in amnem quendam ſe abiecit & interiit. Theſeus cauſa cognita, rem tulit grauiter, monitúſque oraculo Delphico, vrbem ibi conditam à Dei nomine Pythopolim nuncupauit, atque in honorem adoleſcentis propinquum flumen Soloonta vocauit. *Plut. in Theſeo.*

E Colophonius quidam adoleſcens iuxta Bacchidem meretricem Samiam Plangonem Mileſiam amare cœpit. Plangon, vt iuuenem ab amore Bacchidis diuerteret, poſtulauit monile Bacchidis precioſiſſimum. Bacchis amatori monile conceſſit. Cùm verò cognouiſſet Plangon, Bacchidem ab inuidia eſſe alienam, ſuum illi monile remiſit. Itaque communem, dum vixerunt, habuerunt amaſium. Et Plangon inpoſterum Paſiphila dicta eſt Ionibus. *Athenaus lib.* 13. *cap.* 13.

Conſtantinus Monomachus mortua ſecunda vxore, & ducta Zoë vidua Michaëlis Paphlagonis, ſimul etiam Habiæ nepti ex fratre vxoris ſuæ conuixit: primùm quidem clàm, poſtea verò palàm ſine rubore: idque permittente Zoë Regina, ob ingraueſcentem ætatem decrepita. Sæpe inter ambas in medio prandebat Imperator, quandoque dominam, quandoque Reginam vocabat. Nec Zoë Imperatorem adiit ſola, niſi eam abeſſe certò ſciret. *Cuſpinianus in Conſtantino.*

Zoë Conſtantini VII. Imp. filia, iam quinquagenaria, Romano Argyropilo nupſit, quem Theodora ſoror iunior reſpuebat. A quo cùm propter ſterilitatem negligeretur, impotente præſertim propter ætatem, Michaëlem iuuenem elegantiſſimum adamauit, eundem vt inter Regis camerarios cooptaretur, effecit, ſæpe Regis pedes fricare iuſſus. Sunt qui credant Regem haud ignarum fuiſſe huius amoris, cæterùm diſſimulaſſe, quò ipſe ab hoc onere ſenex iam liber eſſet, neve vxor deinceps tam apertè mœcharetur. *Cuſpinianus.*
F

Hiſpana quædam nobilis matrona, cùm maritum haberet amore alienæ vxoris captum, itaque ad illam magno cum metu fratrum illi inſidiantium quotidie videret: Tu, inquit, mi vir, ab amore iſto illicito diuelli non potes, nec ego abs te id contendo: ſolùm oro, ne cũ tanto vitæ tuæ diſcrimine ames. Illa ſe velle ſequi te ait, duc in arcem tuam: ego ipſi hanc ædium partem cedam inſtructiſſimã, in aliam migrabo, ac dabo tibi fidem, non aliter me illã habiturã, quàm ſi ſoror mihi eſſet germana: ſi quid ſecus ſenſeris, tu me potius domo pellito, illam retineto. Perſuaſit marito, & nocte quidam pellicem in arcem intulit, vehementer trepidam, ac metuentem vxorem amatoris, quæ illam blandiſſimè & humaniſſimè exceptam, in ſuis cubiculis collocauit, nec aliter appellauit quàm ſororẽ, viſitque eã bis quotidie, tractarique iuſſit accuratiùs & delicatiùs, quàm ſemetipſam, abſque vlla vel in verbis vel in factis odij ſignificatione: Nũc (inquit) marite totiùs amabis, & ſecuriùs frueri. Poſt annum maritus ad vxorem pellice longè formoſiorem totus conuerſus, amicam cœpit capitaliter odiſſe: & ea pulſa, tantum amorem ad vxorem tranſtulit, vt in ea ſe animum, vitam, ſpiritum ſuum ſitum eſſe prædicaret. *Viues de Chriſtiana fœmina, lib.* 1. ſibi matronam illam notam fuiſſe affirmat.
G

Lituanorum ſi matronæ palàm concubinos habent, virorum permiſſu, quos connubij vocant adiutores: contra pellicatus viris probro datur. *Fulg. lib.* 2. *cap.* 1. *Sab. lib.* 4. *En.* 10.

Sigiſmundus Imp. Barbaram, Hermanni Comitis Ciliæ F. vxorem libidinoſiſſimam, ex qua vnicam filiam Elizabetham genuit, vxorem Alberti II. Regis Rom. ſæpiſſimè in adulterio deprehendit. Sed adulter adulteræ ignouit, quia & ipſe crebrò alienos violauit thoros. *Cuſpinianus.*

OB REPVLSAM.

Hippoclides Athenienſis Tiſandri filius, cum multis aliis
H iuuenibus Cliſtenis Sicyonij filiam ambiebat. Verùm cùm Cliſthenes procos toto anno probaret, & Hippoclides in conuiuio indecoram quandam ſaltationem edidiſſet, ſublatis in altum pedibus, pater offenſus inhoneſto iuuenis luſu, ait ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπωρχήσαο γε μὴν τὸν γάμον: id eſt, Fili Tiſandri, à nuptiis tua ſaltatione excidiſti. At ille protinus reſpondit οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ id eſt, Haud curat Hipoclides. Ea vox, vt teſtatur *Herodotus*, in prouerbium abiit.

OB CONDEMNATIONEM.

Socrates, cum Athenienſium ſcelerata dementia triſtem de capite eius ſententiam tuliſſet, fortique animo & conſtanti vultu potionem veneni è manu carnificis accepiſſet, admoto iam labris poculo, vxori Xantippe inter fletum & lamentationem vociferanti, innocentem eum perimi: Quid inquit, innocenti mihi mori ſatius eſſe duxiſti? *Val. lib.* 7. *cap.* 2.

Mollities

A
* Mollities.

* Definitio et Etymologia,

MOllities, Græcè ἀπαλότης, & ἁπαλὸς, mollis. Eſt autem molle, quod cedit in ſeipſum ſecundùm ſuperficiem, non econtrà circumſtando, *ſecundùm Ariſtot. lib. 4. Meteo.*

Mollities opponitur Perſeuerantiæ. Eſt enim mollis, qui recedit à bono propter triſtitias cauſatas ex defectu electionum, quaſi cedens debili mouenti, *ſecund. Ariſt. lib. 7. Ethic.*

Mollities eſt etiam contra caſtitatem, quæ alio nomine dicitur immunditia ſeu voluntaria pollutio. 1. *Corinth. 6. & De qua paulo poſt.*

Molle iunctum cum homine, modo laudem ſignificat modo vituperationem. Laudem, vt molle ingenium, quod facile diſcit, facileque inſculpitur. Vituperationem, vt mollis homo, id eſt effæminatus, non ſeuerus, non fortis, non animi conſtantis reſiſtentiſque fortunæ. Per metaphoram autem, quoniã ea quæ tenera ſunt, pro voluntate noſtra facilè tractamus, & quocunque libet ducimus, mollem aliquando pro domito po-
B nimus. *Virgil.*

Belgica vel molli melius foret eſſeda collo.

Vel pro facili, pro maturo, pro oportuno ac tempeſtiuo, pro remiſſo & contemnendo, pro placido:

DE MOLLITIE IN GENERALI.

Apophthegmata.

Bion cuidam obiicienti, quod adoleſcentem quendam ad ſe non pellexiſſet: Tenellus, inquit, caſeus non attrahitur hamo. Significans, pueros delicatos non eſſe ad philoſophiam accommodos. *Laërt. lib. 4. cap. 7.*

Zeno, cùm mollis adoleſcens lutoſam viam lentè ſegniterque tranſcenderet: Meritò, inquit, ſuſpectum habet lutum, non enim illo, veluti in ſpeculo licet ſe intueri. *Laert.*

Plato diſcipulo nimirum effæminato, molli, curandæque cuti deditiſſimo ſubridens, quouſque, ait, tibi carcerem ædificare perges? *Stob.*

Idem videns adoleſcentem quempiam ſeſe ornantem molliter: Si ad viros, inquit, fruſtra: ſi ad fœminas, iniuſtè.
C *Laert. lib. 6.*

Diogeni Cinico cùm à comptiore adoleſcente ac molli propoſita eſſet quæſtio, vt eius nodum ſolueret: Non tibi prius reſpondendum eſſe puto, inquit Diogenes, quàm ſublatis veſtibus oſtenderis, vtrum vir ſis, an fæmina. Notauit autem ex cultu virili hominis mollitiem. *Ibid.*

Idem, Cùm adoleſcentuli circumſtantes Diogenem acclamaſſent: Canis, canis, ac mox territi fugere cœpiſſent, rogati cur fugerent, dixerunt, ne mordeas nos canis: Bono, inquit Diogenes, animo ſitis filioli, canis edit betas. Tectè illis exprobrans mollitiem. *Ibid.*

Seuſippus cùm vehiculo ferretur in Academiam, obuiam habuit Diogenem: cui cùm Salue dixiſſet: At tu, inquit, nequaquam ſalue, quia eiuſmodi cum ſis, non diu viuere cupis. Notauit autem mollitiem hominis, quæ plerúmque multorum morborum cauſa eſt, vt labor & exercitium ſanitatis. *Ibid.*

Arceſilaus diuitem quendam immodicè mollem ac delicatum, capillitio arte compoſito, oculis volubilibus ac lubricis,
D cum is alioqui caſtus & integer haberetur, ita perſtrinxit: Quid refert, inquit, aduerſi an auerſi cinædi ſitis? Senſit autem mentis integritati corpori etiam habitum & cultum oportere congruere. *Laert. lib. 4.*

Sybarita quidam iter faciens per agros, cùm videret quoſdam fodientes dixit, ſpectando illos fodientes rupturam capere. Ad hanc vocem auditam quidam ita reſpondit: At mihi te audiẽti latus dolet. Tanta erat Sybaritarũ mollities: vt nullum opificium in ciuitatem admitterent, quod cum ſtrepitu exerceretur, quod genus ſunt fabrorum ferrariorum & lignariorum. Atque adeò ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate fas erat alere, ne quid eſſet quod illis ſomnum interrumperet. Iocus autem in hoc erat, quod agricola probabilius dixit, ſibi ex tam ſtulta voce dolere latera, quam Sybarita dixerat, ſe ex foſſorum ligone ſentire rupturam. Latera dolent loquenti, non audienti, & rupturam patitur grauiter laborans non ſpectator. *Athenæus lib. 12.*

Nicagoras Meſſanus, cùm in Ægyptum venales equos optimoſque adduxiſſet, factus obuiam Cleomeni Lacedæmonio, ante ſibi cognito, ſalute data interrogauit: cur in Ægyptum profectus eſſet? Cùm ille equos optimos, bellóque idoneos ſe adduxiſſe, reſponderet: ſubridens Cleomenes; Mallem (inquit) mimos & cinædos adduxiſſes. Notauit autem eo dicterio Ptolemæum, qui mollis & effæminatus inter mulieres viuebat. *Plut.* E

Recitanti quod ſcripſit Pindarus; Græcis fulcimentum eſſe Athenas, Lacon dixit: ruituram Græciam ſi tali fultura niteretur. Taxauit Athenienſium mollitiem, quæ Poëtæ elogio non reſponderet: aut certè Poëtæ vanitatem, qui tali præconio celebraſſet indignos. *Plut. in Lacon.*

Proconſul Cinicum quendam, à quo publicè erat proſciſſus ob mollitiem, ad ſupplicium abripi iuſſit. Huic deprecator erat Demonax, dicens, homini ignoſcendum eſſe ob ſectæ vitium. At cùm proconſul non denegaret veniam, rogaret tamen quo afficiendus ſit ſupplicio, ſi in eodem peccato porro deprehenderetur? Demonax hominem totum inungi, ac forcipe velli oportere, pronunciabat. Notans libertatem caſtigandi in Cynico, & mollitiem accuſari, vnguentis enim ſemper delectabatur. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

* MOLLITIES Quæ & POLLVTIO. F

Vt eſt ſpecies Peccati contra naturam.

Qvid sit?

Vocant Theologi mollitiem peccatum quod pollutione committitur. Eſt autem pollutio voluntaria ſeminis emiſſio, abſque copula. Fitque tribus modis, quædam in ſomnis, quædam in vigilia, abſque tamen conſenſu polluti, vt in his qui patiuntur fluxum ſeminis: quædam in vigilia cum conſenſu, & dicitur voluntaria.

Prior quamuis non ſit peccatum defectu voluntarij, poteſt tamen eſſe peccatum in cauſa, & affectu vt loquuntur Theologi, nempe in deſiderio ob carnalem delectationem: item in cauſa, puta vſu ciborum hoc animo ſumptorum: corporis ſitu, & motione hoc fine facto. Denique in complacentia & delectatione poſtquam ea facta eſt.

Secunda etiam peccati rationem non habet, niſi fortè in cõplacentia poſtquam facta fuerit: vel non remouendo illius cauſam, quam quis cognoſcit, ac poteſt, & tenetur auertere. G

Tertia quæ fit homine conſentiente & volente ipſam, ſemper eſt peccatum mortale, quocũque tandem fine procuretur: vt tenet communis opinio, quamuis non defuerint, qui ob ſanitatem fieri abſque graui peccato poſſe docuerint. Adſcribitur hæc ſententia *Thomæ Sanchez in Tract. de Matrimonio*, in prima illius editione: at in poſterioribus videtur Auctor, aut alius eius nomine, ſententiam ſuam hic retractaſſe, & communem aliorum amplexus eſſe.

GRAVITAS ET POENA.

Peccati huius grauitatem Apoſt. inſinuat, vbi dicit, Molles regnum Dei non poſſeſſuros, 1. *Corinth.* 6. eſt enim contra naturam generationis & matrimonij.

Dicit autem *Card. Tolet. in Summa Inſtruct. Sacer. l. 5. cap. 13. num.* 10. hoc peccatum eſſe difficillimæ curationis, cum occaſio ſit in homine: atque adeo vniuerſale, vt credat maximam hominum partem ob illud damnari.

Ioannes Benedictus in Summa Caſuum ex Conrado Clingio tradit eum qui tot annis quot Chriſtus vixit, id eſt XXXIII. in hoc peccato vixerit, incorrigibilem eſſe, & deſperatæ ſalutis, niſi rara & extraordinaria Dei gratia ſubueniat. Vnde ſuadetur iis qui huic vitio dediti ſunt, vt ſtatim ab eo per pænitentiam reſurgant, antequam habitum contrahant, ad quem natura de ſe eſt propenſiſſima. H

Her & Onan in Lege naturæ, filij Iudæ, à Deo occiſi ſunt per Aſmodæum libidinis ſpiritum, propter peccatum mollitiei & retractus: vterque enim in concubitu ſe retraxit ab vxore, ſic vt ſemen effunderet extra vas naturale, quod quidem prior faciebat ex intemperantia libidinis, ne puerperia & prolium educatio pulchritudinem vxoris ſuæ imminueret: alter verò ex inuidia, ne filios fratri ſuſcitaret. Ideo autem occidiſſe eos dominum Scriptura commemorat, eò quod rem deteſtabilem feciſſent. *Gen. cap. 38. verſ. 7 8. 10.*

Vidit S. Chriſtina Mirabilis in ſpiritu, mundum hunc peccato pollutionis plenum & obrutum, ideoque Deum toti mundo grauiſſimas intentare plagas, quas vt auerteret, ipſa ſe miris modis excruciabat. *Cornel. à Lapide Comment. in cap. 38. Geneſ.*

Remedivm

Remedium.

A Card. Toletus loco allegato, præſentaneum remedium cenſet huic tam enormi peccato, Confeſſionem frequentem, per quam inquit, niſi quis præſidium ſentiat, abſque remedio emendationis permanere cogetur, cùm nullum ſit priore illo efficacius. Addunt alij parſimoniam in cibo & potu: ac conuerſationis cum perſonis iis quarum imaginatio cogitationem, & mentem mouet, fugam, vt ita velut illius fomes tollatur & cauſa.

☞ *Pleraque in Titulo de Intemperantia, Libidine, Pollutione.*

Monachus. Monaſtice.

Definitio & Etymologia.

Vitæ monaſticæ profeſſores ſiue cultores, Græci quinque diuerſis nominib. ſunt ſoliti appellare, vocant enim Μοναχὸν, θεραπευτὴν, ἀσκητὴν, ἱκέτην, φιλόσοφον, i. Monachum, cultorem Dei vel animæ ſuæ, eoque nomine vtitur etiã, *Philo, & Dion. n. 6. Hierarch. Eccleſ.* pugilem ſeu exercitatorem, qua
B voce Baſilius vtitur, & ſermones ſuos de rebus monaſticis appellat aſceticos, totumque ſtudium monachorum eſſe deberet palæſtra virtutum. Supplicem, à præcipuo munere eorum, videl. oratione, Philoſophum denique, ita eum appellat S. Chryſoſtomus & Nilus, qui rationem dat, eò quod illos deceat contemnere res temporales, & ſapientiæ totos ſe dedere.

Latini retinuerunt nomen Monachi, tanquam commune Eremitis & Cœnobitis.

Huius autem nominis veriſſimam explicationem apud Gratianum & Dionyſium reperire eſt.

Scribit enim *Caſſianus collat.* 18. Abbatis Pyamonis, *cap.* 5. inter Monachos dictos, quod à coniugiis abſtinerent, & à parentum ſe conſortio, ac mundi huius conſeruatione ſecernerent: vt nimirum ſoli Deo per contemplationem inhærerent. Quod idem tradit *Dionyſius, cap. 6. Eccleſiaſtica Hierar.* vbi dicit Monachos appellari, quod rebus diuiſibilibus relictis, Monachi, id eſt, Diuinitati ſoli placere contenderent.

C * Qui proprie hoc nomine censendi.

Sequitur ex dictis, propriè Monachos non eſſe niſi eos Religioſos, qui ſoli vitæ cõtemplatiuæ dant operam, quales ſunt Caſſinenſes, Ciſtercienſes, Carthuſiani, Camaldulenſes, atque alij id genus. Quod intelligentes S. Thomas, S. Bonauentura & alij Doctores poſteriores; non vocant Monachos, Dominicanos & Franciſcanos, & ſimiles, qui non ſoli contemplationi inſiſtunt, ſed in actione verſantur, iuuantes Epiſcopos & Clericos in concionibus, & Sacramentis, ſed Regulares vel Religioſos appellant. Regulares quidem, quod certæ regulæ viuendi addicti ſint, quo nomine paſſim vtuntur Concilia. Religioſos autem, quod ſe totos Dei obſequio mancipauerint, vt rectè explicat *B. Thomas* 2. 2. *quæſt.* 186. *art.* 1. Religio enim eſt virtus, qua Deo debitum cultum exhibemus: quare ſicut omnes boni Chriſtiani dici poſſunt Religioſi, ſi Deo ſeruiant, vt eorum vocatio requirit, ita illi per antonomaſiam dicuntur Religioſi, qui nulli rei ſeruiunt, niſi Deo, & licet hoc nomen videatur nouum, tamen reuerà eſt omnium
D antiquiſſimum; reſpondet enim propriè illi Græco θεραπευτὴς, quo Dionyſium, & Philonem vſus fuiſſe docuimus. *Hæc de nomine.*

* Apophthegmata de moribus et conseruatione Monachorum.

Quod olim à ſanctis illis Eremi cultoribus Monachorum nomen deriuatũ ſciret magnus ille ſolitudinis amator Antonius; commiſſis ſibi fratribus dicere ſolebat: Quod piſcis in arido, hoc Monachus in oppido; proprium Monachorum (ſi tales re, vt nomine ſint) domicilium locumve, clauſtrum ac ſolitudinem reputans. *Nicephorus lib.* 8 *cap.* 4. *Hiſt. Eccleſ.* Hinc *Hugo de Clauſtro animæ, lib.* 3. Si Monachus es, quid facis in turba: ſi amas ſilentium: cur declamantibus intereſſe delectaris? Similiter *Hieronym. ſuper Pſal.* Si vis eſſe quod diceris Monachus, id eſt, ſolus quid facis in vrbibus, quæ non ſunt ſolorum habitacula ſed multorum?

Neque minus nobile Hugonis Antiſtitis Lincolnienſ. dictum. Inita pace inter Franciæ & Angliæ Reges, domum Arnetiam Carthuſiani inſtituti venit. Rogatus autem de pacis conciliatæ conditionibus, reſpondit: Rumores audire & referre, etſi Epiſcopis licet, Monachis tamen non licet. Dictum non E ſolùm hauriendum auribus, ſed verè etiam inſculpendum inſcribendumque eorum animis. *Ex Surio tom. 6. in Vita Laur. Beyerlinch. in Apoph. Chriſtianis.*

Æquè laudabile illud Laurentij Patriarchæ qui, Tribus Monacho eſt opus, aiebat deſiderio, moderatione & gratia; vbi enim horum aliquid deeſt, ibi perſeuerantia eſſe non poteſt. *Sur. tom.* 1. *in vita.*

Dicebat Elias Abbas: Diebus Patrum noſtrorum tres iſtæ virtutes in amore & ſtudio apud monachos erant: Nuditas rerum omnium, Manſuetudo & Continentia. Nunc autem Auaritia, Gula & Intemperantia.

Quid facit monachus in cellis fœminarum? quid ſibi volunt priuata & ſola colloquia, & arbitros fugientes oculi? Sanctus amor impatientiam non habet. *S. Hieronymus ad Heliodorum.*

Ita inquit Macarius, debere monachum ieiuniis operam dare, vt centum annis in corpore commoraturum: ita motus animi refrenare, & iniuriarum obliuiſci, triſtitiáſque reſpuere, F
dolores quoque ac detrimenta contemnere, tanquam quotidie moriturum. *Ioann. Caſſ. lib.* 5.

Hæc apud Ægyptum eſt ab antiquis Patribus ſancita ſententia: operantem monachum dæmone vno pulſari: otioſum verò innumeris ſpiritibus deuaſtari. *Ibid.*

Monachi ſibi clauſtra faciunt, quibus homo exterior teneri poſſit, ſe vtinam clauſtra facerent, quibus homo interior ordinatè teneretur. *Hugo de Clauſtro animæ, lib.* 1.

Iſidori cenſura eſt: Summam monachi virtutem eſſe humilitatem, *lib.* 1. *de Summo bono.* Sed dolendum vel maximè, quod tam pauci eam ſtudeant habere.

Monachos ex variis domunculis in vnam congregare cupiens Publius, ſic allocutus eſt: Quomodo in plateis ciuitatum alius quidem vendit panes, alius olera, alius habet veſtes venales, alius calceos: à ſe autem inuicem id quo opus habent comparantes, vitam agunt iucundiorem Ita nos oportet, inuicem permutare virtutis partes pretioſiſſimas: Hic enim illius imitabitur manſuetudinem, ille verò manſuetu- G
dinem huius zelo temperabit, alius communicans vigilias accipiet ieiunij diſciplinam, ſic à nobis inuicem id quod deeſt ſumentes, perfectiſſimam efficiemus virtutem. *Theod. Hiſt. S. Patrum.*

Ruſticum monachum inſtruens S. Hieronym. ita ſcribit: Tu ſi monachus eſſe vis, non videri, habeto curam, non rei familiaris, cui renuntiando hoc eſſe cœpiſti, ſed animæ tuæ. Monachum non loquendo & diſcurrendo, ſed tacendo & ſedendo quiſque nouerit, monachus non doctoris, ſed plangentis habet officium: qui vel ſe mundum lugeat, & Domini pauidus præſtoletur aduentum. Flos quidem & pretioſus lapis inter Eccleſiaſtica ornamenta, monachorum & virginum chorus eſt. *S. Hieron. ad Ruſticum.*

Athanaſius Abbas. Fratribus ſuis dicere ſolebat: Patres noſtri continentiam, & paupertatem, ac nuditatem rerum omnium vſque ad mortem ſeruauerunt: nos autem ventres noſtros & crumenas noſtras dilatauimus. *Ioan. Moſchus in Prato ſpirituali, cap.* 130.

Alexander Abbas, Senex factus iunioribus dicebat. Patres noſtri deſerta & tribulationes perſequebantur: nos autem ci- H
uitates & requiem ſequimur. Sub Patribus noſtris virtutes iſtæ vigebant, nuditas & humilitas: in nobis autem auaritia & ſuperbia regnat. Patres noſtri nunquam facies ſuas lauabant: nos autem lauacra publica balneaque frequentamus. Conuerſationem verè Angelicam deſtruximus. Corpore robuſti ſumus, ſed anima noſtra eſt imbecilla. Multum comedere, multum bibere, & ſumptuosè veſtiri poſſumus, abſtinere autem & humiliari non valeamus. Subiiciebat deinde: Væ tibi, Alexander: quanta erit confuſio tua, quando cæteri coronabuntur? *Ioan. Moſchus, in Prato ſpirit. cap.* 168.

Guido primogenitus fratrum in familia Bernardi Clareuallenſis Abbatis, videns Niuardum fratrem ſuum minimum puerum cum aliis pueris in platea: Eia (inquit) frater Niuarde, te ſolum reſpicit omnis terra poſſeſſionis noſtræ. Ad quod puer non pueriliter motus reſpondit: Vobis ergo cœlum, mihi terra; Non ex æquo diuiſio hæc facta eſt. Quo dicto abeũtibus illis, tunc quidem domi cum patre remanſit: ſed modico poſt euoluto tempore fratres ſecutus, nec à patre,

nec

uce à propinquis ſeu amicis potuit retineri. *Author. vita D. Bernardi lib. 2. cap. 3.*

D. Bernardus, cùm iam Clareuallis Abbas eſſet ordinatus, aduentantibus nouitiis & feſtinantibus ingredi, audire eum ſoliti ſumus, prædicantem ac dicentem: Si ad ea quæ intus ſunt feſtinatis, hic foris dimitte corpora quæ de ſeculo attuliſtis. Soli Spiritus ingrediantur, caro non prodeſt quicquam. Quod cum de nouitiis ad nouitatem verbi præteritis, parcens teneritudini eorum, clementiùs exponendo quod dixerat, carnalem concupiſcentiam prædicare ſolebat foris dimittendam. *Author vita lib. 1. cap. 4.*

Soror D. Bernardi, in ſeculo nupta & ſeculo dedita, cùm in diuitiis & delitiis ſeculi periclitaretur, tandem à Deo inſpirata iter init viſura fratrem ſuum: adſtans autem cum comitatu & apparatu ſuperbo, Bernardus deteſtans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndum eam. Quod audiens illa confuſa & compuncta vehementer, cùm ei nullus fratrum ſuorum occurrere dignaretur, cùm à fratre ſuo Andrea, quem ad portam inuenerat monaſterij, ob veſtium apparatum, ſtercus inuolutum argueretur, tota in lacrymas reſoluta: Et ſi peccatrix ſum, inquit, pro talibus Chriſtus mortuus eſt. Quia enim peccatrix ſum, idcirco conſilium & colloquium bonorum requiro. Etſi deſpicit frater meus carnem meam, ne deſpiciat ſeruus Dei animam meam. Veniat præcipiat: quicquid præcepit, facere parata ſum. Hanc promiſſionem tenens, exiit ad eam cum fratribus ſuis Bernardus. Et quia eam ſeparare à viro non poterat (nec enim quod Deus coniunxit homo Chriſtianus ſeparare præſumit) primo verbo ei mundi gloriam in cultu veſtium & in omnibus ſeculi pompis & curioſitatibus interdixit, formam vitæ matris ſuæ, in qua multo tempore vixit cum viro ei indixit, ſic eam à ſe dimiſit. *Author. vita D. Bern. lib. 1. cap. 6.*

Quodam conſulente S. Ægidium, num relicta mundi vanitate ſatius eſſet ſe Deo in monaſterio conſecrare; reſpondit: Si extrema inopia laborans, reconditum quis theſaurum in agro ſciret: putaſne requiſiturum ab aliquo, an eum effodere deberet. Quo dicto inſinuauit, multò amplius nobis properandum ad ea loca, in quibus æternæ ſalutis theſaurus. *Surius tom. 2. in eius vita.*

At non omittendum quod de Balderico Epiſcopo Spirenſi aſſerit Bruſchius. In Epiſcopum enim Spirenſem ob raras ingenij dotes, &

Compoſitum ius faſque animi, ſanctoſque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto,

à clero & populo, ex monaſterio Hirſanienſi, in quo B. Auguſtini regulam vouerat, adſcitus, ſummo conatu reſtitit: adiecitque nobilem illam ſententiam: Ex quo in Cœnobium me contuli, faſtui Principum, mundique pompæ valedixi. Verum nihil excuſatio profuit, inuitus enim ad Epiſcopatum petractus: à reprehenſione immunem, & planè monaſticam vitam in eo egit. *Beyerlinck in apoph. Chriſtian.*

Admirandum etiam monaſticæ humilitatis exemplum præbuit Adolphus Holſatiæ Comes. Hic enim manus cum hoſte conſerturus, voto ſe adſtrinxerat, vt ſi victor euaderet, Inſtitutum D. Franciſci, Comitatu abdicato, ſequeretur. Itaque voti compos paupertatem Chriſti æmulaturus, ſacram veſtem Minoritarum, & ſimul viuendi normam aſſumpſit, votóque ſe ſoluit. Sacris initiatus Monaſterium ſui ordinis in oppido Kyl ædificari curauit, collectis etiam oſtiatim eleemoſynis in ſubſidium. Factum autem: vt cum hydriam lactis ad ſocios deferret, filios ſuos Holſatiæ Comites ſplendido cultu obuios habuerit. Quid faceret? viam declinare non poterat: pudorem tamen vicit conſtantia, ſeque totum lacte perfudit, dicens: Infelix homo, Chriſti paupertatem baiulare erubuiſti, nunc te monachum exhibe, oſtende quid portaueris, itérque ſuum, nil filiorum moratus præſentiam, totus lacteus abſoluit. *Ex Hieron. Zigl. in hiſt. illuſt. German. Beyerlinck ſupra.*

MONACHORVM GENERA.

Iſid. lib. Etymo. 7. cap. 13. & lib. 2. de Offic. Eccleſ. cap. de Monachis, tria eorum genera conſtituit; Eremitarum nempe, Anachoretarum & Cœnobitarum. At enim ſi Græca nomina conſideremus, eoſdem prorſus Eremitas eſſe, atque Anachoretas comperiemus: vnde *Iſidorus* tria genera Monachorum nomine potius quam reipſa, & vitæ inſtituto diſtinguit.

Propterea *Caſſianus Collat. 8. cap. 4.* duo tantum genera bonorum Monachorum, videlicet Cœnobitarum & Anachoretarum diſcernit. Eremita enim vocatur, qui in deſertis & ſolitudinibus habitans ſolitariè viuit: Anachoretha verò, qui in ſolitudinem aliumve deſertum locum diſiunctum, ac remotum ab hominibus, viuendi cauſa ſeceſſit.

Quare duo tantum Monachorum genera conſtituenda ſunt, nempe Eremitarum, qui & iidem propemodum ſunt qui Anachoretæ, & Cœnobitarum.

Eremitæ igitur ſunt, vti diximus, qui ſolitariè viuunt in montibus, agris, aliiſve locis deſertis: Cœnobitæ verò qui vnum in locum, ſeu conuentum aggregati, & coniuncti communiter viuunt, à communi, quam profitentur vita ſic appellati.

Monachi vocabulum licet prima ſua notione ſolitarium deſignet, proindeque idem ſit Monachus qui Eremita vel Anachoreta, vſu tamen & conſuetudine latius vſurpari cœpit, ita vt ſit commune Eremitarum atque Cœnobitarum. *Caſſianus* tamen *Collat. 18. cap. 5. & Hieron. epiſt. ad Euſtochium de Cuſtodia Virginitatis*, tertium Monachorum genus recenſent. Sed illud reprobum appellant, eò quòd genus eſſet quoddam Monachorum, communiter quidem viuentium, ſed proprias facultates retinentium: item, & aliorum, qui cùm ad tempus vitam cum aliis communem egiſſent, in ſolitudinem poſtea ſecedebant, vt ibi liberius ſuo arbitratu viuerent, nullius poteſtati ſubiecti.

* ANTIQVITAS.

Hæretici contendunt quarto poſt Chriſtum natum ſæculo cœpiſſe, hoc eſt trecentis circiter ab eo tempore annis exactis. Negant enim illi contra communem Scriptorum ſententiam, receptum Dionyſij Areopagitæ libellum de Eccleſiaſtica Hierarchia, quo manifeſtè confutantur, vbi monachorum meminit, quos fuiſſe teſtatur Apoſtolorum temporibus. Quidquid ſit de eius libri auctore, fuerit ne ille Pauli Apoſtoli diſcipulus, is nempe cuius facit *B. Lucas in Actis Apoſtolicis* mentionem, an alius quiſpiam, non eſt noſtri inſtituti, negari tamen non poteſt eum perantiquum Scriptorem fuiſſe, ac longè ante Magni Conſtantini tempora floruiſſe.

Neque inficiari queunt Dionyſium huius nominis I. Romanum Pontificem ex Monacho fuiſſe creatum.

Nec obſcurum eſt id quod *Tertullianus & Cyprian.* Scriptores antiquiſſimi perſpicuè tradiderunt, Virgines voto caſtitatis Deo obligari, & ab Epiſcopis velari ſolitas. Quod ſi fœminæ id temporis votis adſtrictæ dicebantur, quid mirum viros quoque tunc fuiſſe votis oſtrictos? Sunt etiam, qui contendant Apoſtolorum temporibus Monachos & Anachoretas fuiſſe, & putant id inde ſe aperto, & certo argumento colligere, quod *Damaſus in Vitis Pontificum* narrat Teleſphorum ex Anachoreta Romanum Pontificem electum. Hoc tamen dubium eſſe & incertum quidam Catholici dixêre: nam *Platina*, & alij non ignobiles ſcriptores Damaſum interpretantur, Teleſphorum ex patre nomine Anachoreta progenitum fuiſſe.

Verum quidquid ſit, hoc vnum certè ex hiſtoriis Eccleſiaſticis conſtat, Conſtantini Magni tempore in Syria, & Ægypto ingentem Monachorum multitudinem vixiſſe: & deinde circa ea tempora Monaſticum inſtitutum per Orientem propagatum, & auctum, ac deinde in Africa, Italia Gallia, & aliis Occidentis partibus viguiſſe. Nam ſub Auguſtino, Monachi in Africa vixerunt: ſub Martino Turonenſi Epiſcopo in Gallia, ſub Simpliciano Mediolanenſi Antiſtite in Italia, ſub aliis Epiſcopis in Armenia, Ponto, & Paphlagonia.

Valdè etiam veriſimile eſt temporibus Apoſtolorum monaſteria extitiſſe: nam legimus de S. Matthæo, quod in Æthiopia Regis filiam, de S. Paulo, quod Theclam in Græcia; de S. Clemente quod Domitillam cum pluribus aliis Deo conſecrarint.

S. Martham ſcimus in Gallia Monaſteria erexiſſe S. Marcum inſignia Clericorũ Collegia Alexandriæ inſtituiſſe. Alióſque Apoſtolorum ſucceſſores alibi: prout luculenter idem deſcribunt vnà cum ceremoniis ac ritibus perſonarum, locorumque conſecrationi adhiberi ſolitis. *D. Dionyſius, Philo Iudæus, Euſebius, Ruffinus, & Ioannes Caſſianus.* Recentiores etiam latè hanc materiam proſequuntur, vt videre eſt *apud Medinam, Azorium, Hieronym. Platum*, & alios qui Religionis eſſentiam, Religioſorumque initia deduxere.

* CAVSA ET ORIGO MONACHISMI.

Noſtri temporis hæretici affirmare non dubitant Monachos partim caſu, partim errore, & praua imitatione cœpiſſe, eò quòd *Niceph. lib. 8. cap. 39. & 40. Hiſt. Eccleſ.* ſcripſit quoſdam primos monachos, & Paulum ipſum primum Eremitam Decij perſecutionis fugiendæ cauſa in ſolitudinem ſeceſſiſſe,

&

& ibi vitam egiſſe. Alios verò aiunt Hæretici Eſſenorum olim in Ægyptiacis ſolitudinibus, & antris degentium errorem, & inſcitiam conſectatos, conſimilem eis vitam & habitationem tenuiſſe.

Verum quidquid more ſuo calumnientur Hæretici, primi certè apud Chriſtianos Eremitæ imitati ſunt exemplum Eliæ, Eliſæi, & aliorum Prophetarum; Ioannis etiam Baptiſtæ, ac Chriſti Domini, qui in ſolitudinem ſeceſſit, & quadragenarium ieiunium obſeruauit.

Caſſianus collat. 18. *cap.* 6. ſic ait de Anachoretis loquens; Qui non vt quidam puſillanimitatis nec impatientiæ cauſa, ſed deſiderio ſublimioris profectus, contemplationiſque diuinæ ſolitudinis ſecreta ſectati ſunt, & deindè agens de Paulo Eremitarum Duce ſubiungit; licet neceſſitatis obtentu, dum tempore perſecutionis affinium ſuorum deuitat inſidias, Eremum penetraſſe dicatur.

* CONVENIENTIA VETERIS ET NOVI MONACHATVS.

Contendunt iterum Hæretici longè diuerſam rationem fuiſſe Monachorum Veterum, & eorum quos modo habemus; nimirum illi non fuerunt, inquiunt, tribus votis quibus noſtri Monachi, adſtricti, ſed votis ſoluti, & liberi viuebant: ſi quis ab incepto recederet, is nequaquam vt voti violator habebatur, ſed leuitatis & inconſtantiæ tantum arguebatur.

Quidquid ſit de iis Eremitis, aut Anachoretis, ſiue Monachis, qui ſolitudines primi, & deſerta incolere cœperunt; illud certè niſi deſipere volunt omninò Hæretici, inficiari nequeunt. Cœnobitas, qui communiter habitabant, & viuebant, etſi non quidem à primo ipſorum ortu, ſub idem tamen fermè tempus tribus ſe votis Religionis, Caſtitatis nempe, Paupertatis & Obedientiæ deuinxiſſe; vt apertè ex Magni Baſilij Monaſticis Conſtitutionibus liquet.

Huic poſtea Benedictus in occidente ſucceſſit, qui Monachorum Orientis ſub eiuſdem Baſilij Regula, vitæ rationem æmulatus, ſuos quoque Monachos formulam viuendi à ſe præſcriptam profiteri voluit, in qua eadem qui dixi, vota ſeruanda traduntur.

* GRADVS.

Etiam inter Monachos iam olim gradus fuiſſe conſtat, & illis quidem Superiores & Inferiores. Nam ſicut Clericis cuiuſque Eccleſiæ priuatæ præerat Epiſcopus, ita ſingulis Monaſteriis vnus Monachus præſidebat, in cuius poteſtate erant alij decuriis & centuriis præfecti. Porrò is qui multis Monachorũ turmis veluti gregibus præerat, Archimandrita vocabatur. Dicitur autem Archimandrita, eo quod multis Monachorum cateruis præſideat, cùm Monachi per turmas & claſſes diuiderentur. *L. nos reddentes C. de Heret.* Μάνδρα enim Græcum nomen, ſpeluncam, caulam, & ſtabulum, in quod greges ouium aduehebantur ſignificat.

Quem verò Græci Archimandritam & Cœnobiarcham vocabant, S. Benedictus in Regula Abbatem Syriaca potius voce, quam Græca, ex Euangeliorum tamen codice deſumpta appellare conſueuit. Hic intra ſui monaſterij ſepta Præfectum quendam conſtituebat, cuius vicaria opera & induſtria vtebatur, in his quæ ad Conuentus gubernationem pertinebant, quem propterea Benedictini Monachi Priorem clauſtralem vocare cœperunt. Et quia plerumque extra monaſterium minores aliqui Conuentus, & ſodalitia Monachorum erant eidẽ Abbati ſubiecta, alij quidam Præfecti eò cum libera poteſtate & auctoritate dimittebantur: quos idcircò Priores Conuentuales vocabant. Hinc exortæ ſunt Abbatiæ & Prioratus: nam Priores & Abbates procedente tempore, priuata menſa à communi ſeparata vti cœperunt, quo fiebat, vt certi reditus priuatæ Abbatis menſæ aſſignarentur, ex quibus viueret qui deinde Abbas annuos quoque reditus, communi Monachorum menſæ tribuebat.

Cum verò monaſteria paulatim Monaſteriis deſtituerentur, Abbatiæ & Prioratus commendari cœperunt Clericis: donec introductus eſt mos, vt Epiſcopis & Cardinalibus in perpetuam adminiſtrationem committantur, hoc eſt, vt ea adminiſtrent, dum viuunt.

Porrò qui in Regula S. Benedicti Abbates vocantur, in Regula S. Auguſtini dicuntur Priores, ſeu Præpoſiti.

* MVLTITVDO. PROPAGATIO.

De Monachorum veterum innumerabili multitudine, figurata fortaſſis per ingentem illam turbam populi Iſraëlitici, qui ex Ægypto, quæ mundi huius typus, egreſſus, cum duntaxat LXX. eam primitus ingreſſi fuiſſent, multa traduntur à veteribus, iiſque fide dignis.

Athanaſius enim cum vitam & acta Antonij commemoraret: Erant, inquit, in monte monaſteria tanquam tabernacula plena diuinis horis pſallentium, lugentium, orantium, qui infinitam regionem quandam, & oppidum à mundana conuerſatione ſeiunctum videbantur incolere.

De Hilarione, qui eodem tempore in Palæſtina, quo Antonius in Ægypto, viuebat, Innumera, ait *Hieron. in vita Hilarionis*, monaſteria fundauit.

De Machario Anthonij diſcipulo legimus, eum ſuæ diſciplinæ alumnos habuiſſe quam plurimos.

De Charitone quoque ſcriptum eſt, eum in Palæſtina plura extruxiſſe Cœnobia.

Iſidorus fertur in vno Cœnobio, pluſquam mille: & in eodem paulò poſt aucto numero, Apollonius pluſquam quinquies mille Monachis præfuiſſe.

In monte Nitria, qui ab vrbe Alexandrina vnius fermè diei itinere diſtabat, quingenta monaſteria propè contigua extitiſſe dicuntur: quæ omnia ab vno præſide, vnoque vitæ magiſtro regebantur.

Palladio teſte oculato, in ſua peregrinatione, quam ſcriptam reliquit, ciuitas quædam fuit, in qua plura erant monaſteria, quam profanæ domus, ita vt omnes vici, & omnes anguli pleni eſſent Monachis diuinas laudes decantantibus.

Idem perhibet ſe in vrbe Memphi, & Babylone innumerabilem vidiſſe multitudinem Monachorum, qui omnes variis Spiritus ſancti donis fulgebant. Et propè Thebas ſe cum Ammonio congreſſum patre trium millium Monachorum. Serapionem quoque à ſe viſum qui decies mille Monachos, plurimos tamen domiciliis aut cellulis diuiſos gubernabat.

Fertur etiam Pachomius, vt ſcribit *Nicephor. lib.* 9. *hiſt. Eccl. c.* 14. varijs in domibus modico interuallo diſiunctis apud Inſulam in Thebaide quæ Tauenna nominatur ad ſeptem millia diſcipulorum habuiſſe, & in qua ipſe degebat, plures quam mille, quos quidem omnes commodioris gubernationis gratia, in quatuor & viginti claſſes pro Græcarum litterarum numero & varietate diſtribuit.

Scribit *Theodoret. in hiſt. Sanctorum Patrum*, infinita fuiſſe Monaſteria in toto Oriente, in Palæſtina, in Ægypto, in Aſia, in Ponto, Cicilia, Syria, & Europa.

S. Hieronym. in Paula vidua Epitaphio epiſt. 27. narrat, cùm ea mulier ſtudio ſancto illo, Patres viſendi, deſerta adiiſſet, occurriſſe ei turbas innumerabiles Dei famulorum, quo ſpectaculo ita delectata eſt, vt ſui ſexus oblita, inter tot millia Monachorum optauerit habitare.

In Antinoe ciuitate, ait *Palladius in hiſtoria Sanctorum Patrum ad Lauſum cap.* 49. quadraginta annos verſatus ſum: eò tempore accepi etiam cognitionem eorum quæ ſunt illic, Monaſteriorum. Nam circa ciuitatem ſedent viri circiter bis mille.

Et cap. 25. Apollo Abbas inquit, pater erat Monachorum circiter quingentorum. Similiter *&* *cap.* 7. ſcribit in monte quodam habitare quinque millia Monachorum.

Cap. 9. ait, in monte Nitria fuit Abbas nomine Or habens Monaſterium mille fratrum: ad quem Abbatem poſtea conuenerunt tria millia Monachorum.

Nec tamen tantus Monachorum numerus ſoli illorum temporum felicitati reſpondit, nec vnà cum illis temporibus intercidit, exaruit, & extinctus eſt, ſed poſterioribus etiam ſæculis floruiſſe perhibetur.

Nam *Bernardus in vita Malachiæ Epiſcopi* auctor eſt, in vna Hybernia monaſterium fuiſſe, quod multa millia Monachorum procreauit, & caput multorum Cœnobiorum extitit. Locus, inquit, verè ſanctus, fœcunduſque Sanctorum, copioſiſſimè fructificans Deo, ita vt vnus ex filiis ſanctæ illius Congregationis nomine Luanus centum ſolus Monaſteriorum fundator extitiſſe dicatur.

Et paulò poſt: Ad has noſtras Gallicanas partes, Sanct. Columbanus aſcendens, Luxouienſe conſtruxit Monaſterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuiſſe, vt ſuccedentibus ſibi viciſſim choris continuarentur ſolemnia diuinorum, ita vt nec momentum quidem diei, ac noctis vacaret à laudibus. *Vide §. ſequentem.*

Trithemius grauis auctor qui vixit anno Domini 1480 ſcribit miram fuiſſe Monachorum ſui Ordinis multitudinem.

Numerus, inquit, Monaſteriorum Abbates habentium vltra quindecim millia extenditur, exceptis Præpoſituris & Cœnobiis Monialium. Vnde ſi vnuſquiſque ſua poſſideret, S. Benedictus tertiam partem Chriſtianitatis habere crederetur. In Prouincia ſola Moguntina nunc habemus Abbatias, centum viginti quatuor, præter illas, quæ ab ordine noſtro ſeiunctæ ſunt: quarum numerus denarium ſuperat.

Folengius eiuſdem inſtituti cuius Trithemius Monachus *in Commentariis in Pſalm.* 102. explanans illum verſiculum: In conueniendo populos in vnum, ſcribit inquiens. Pontificia decreta referunt vno eodémque tempore Benedictini inſtituti fuiſſe ſupra ſeptem, & triginta millia Cœnobiorum, quas Abbatias vocari libuit.

Idem quoque auctor *Trithemius* ait, tempore Ioannis XXII. Monachorum reperti ſunt, ex inſtituto Benedictino quindecim millia, quingenti, quinquaginta nouem, qui ſunt in Sanctorum numerum relati.

Sabellicus non ignobilis Hiſtoricus Carmelitani inſtituti originem recenſens, ſic ait *Lib.* 5. *En.* 9. *ad finem:* Pudet Locorum, & Religionis huius initiatorum immenſum numerum referre, quem in Comentariis Carmalitani cuiuſdam alioqui multi nominis reperio, niſi fortè ſit in numero error, pro mendacio haud dubiè refelli poſſet, vt ſeptem millia ſint hodie Cœnobiorum, & quingenta Carmelitani nominis, in quibus ſacris operentur centum octoginta, & amplius initiatorum millia.

Deinde verò ſubiicit: Quod ſi omnium Chriſtianæ pietatis Religionum cœtus in vnum conferas, vix, vt arbitror, tam ingens numerus expleatur. Sed tantum abeſt vt fidem meam in eo obſtringam, vt ne relatum quidem in hoc videri velim, tanquam duxerim dignum, cui fides haberetur. Hæc ille ſubiecit, vt fidem & auctoritatem tanto Religioſorum numero derogaret. Sed ante illum auctorem ingentem eum numerum, auctor non parui nominis ſcriptum reliquit, videlicet is, qui continuauit hiſtoriam de bello ſacro inceptam à Gulielmo Epiſcopo Tyri *lib.* 5. *cap.* 3.

Idem Sabellicus cum de Ordine Dominicanæ familiæ mentionem feciſſet: Cenſebantur, inquit, cùm hæc commentaremur, vna, & viginti Prouinciæ Prædicatorum, Conuentus ſiue Cœnobia quatuor millia, centum, quadraginta tria, & in his initiati, ſex & viginti millia, quadraginti, ſexaginta, quorum circiter mille quingenti eſſent Thelogicæ profeſſiionis Magiſtri. Hæc ille *Enn.* 9. *lib.* 6.

Ibidem Franciſcani etiam Ordinis initia commemorans: Raro ait, & neſcio, an vnquam verius dixerim, vllum humanæ pietatis inſtitutum maiora ſenſit incrementa, totum orbem terrarum vna hæc impleuit familia. Quadraginta Prouinciæ, quibus Minoritarum nomen eſt inſertum, in cuſtodias diuiduntur. Cuſtodiæ quæ multæ ſunt numero in Conuentus, & loca, in quibus initiatorum ſunt hodie ad ſexaginta millia. Sæpe & hoc audiui, Magiſtrum Ordinis polliceri quandóque auſum, Pio Pontifici Maximo expeditionem in Turcas paranti, ex Seraphici Franciſci familia triginta bellatorum millia, qui bellica munera gnauiter obire poſſent, nihil ſacrorum cultu interpellato. *Hac ille.*

Et cum ordo Franciſcani inſtituti ſit in tot membra diſpartitus, vnus eorum, quod Obſeruantium vocant, proximis annis centum ferè mille Religioſorum numerum confeciſſe dicitur.

☞ Conſule de hoc argumento Titulum de Religioſo ſtatu, vbi multorum ordinum prærogatiua, Encomia, & Propagatio in particulari traduntur.

☞ Item celebriores Monachi vtriuſque ſexus, eorumque ſplendor, dignitas. Ibid.

MONACHI MAHOMETANI.

☞ Vide in Loco de Mahumetanis. Scripſit de illis Philipp. Lonicerus l. 2. Turc. hiſtor. Et Martinus Barletius Scodrenſis lib. rer. geſt. à Scanderbego.

MONASTERIA COENOBIA CONDERE EXTRVERE.

QVI EXTRVXERINT, VBI, &c.

* Conſtantinopoli olim celebre fuit monaſterium, quod ab auctore, & à ſacrarum literarum, ac vitæ perfectioris ſtudio, Studij nomen accepit, cui præfuit S. Plato, poſt quem Theodorus Studita ſub annum Domini 800. tot ingenij ſui & pietatis, è ſacris Literis reliquit monumenta, ſuos diſcipulos more veterum Monachorum iis deſcribendis occupans, quibus & abſens & præſens cum Iconoclaſtis Imp. Conſtantino, Copronymo, & Leone Iſauro forti agone & duello congreſſus hæreſim iugulauit, & palmata S. Fidei trophæa æternæ memoriæ conſecrauit.

* In Sina monte Arabiæ erectum eſt nobile illud aſceterium ſiue monaſterium, in quo viri religioſi mirè ſe exercebant ad omnes labores pœnitentiæ orationis & virtutum omnium, cui præfuit B. Ioannes Climachus, qui ibidem quaſi alter Moſes tabulas legis diuinæ, puta Inſtitutiones vitæ monaſticæ & religioſæ profectionis, orando & meditando à Deo accepit, quas & poſteris ſcripto reliquit in inſigni illo libro, qui vocatur Climax, ſiue ſcala paradiſi.

Paula, Romana matrona, cum D. Hieronymo in Syriam profecta, quatuor illic monaſteria extruxit. Virginum tria, quibus ipſa præfuit: vnum virorum, cui Hieronymus. Sic per 20. annos orando, pſallendo, conciones audiendo, ſancto fine quieuit.

Gregorius I. Pontifex paternam domum in cliuo Scauri poſitam, non longè à Circo maximo, in monaſterium redegit, quo in loco & hoſpites continuò accipiebat, & pauperes vndique confluentes, cibo & potu in vita retinebat. Sex alia monaſteria in Sicilia extruxit. *Platina.*

Eleuſius & Marathonius, alter Cyzicenus, alter Conſtantinopolitanus Epiſcopi, monaſteria frequentia virorum & mulierum inſtituerunt, atque aliorum plurimorum cœtum ad ſe attraxerũt, ex iis qui vitam frugi & aſperam perfectiſſimum pietatis ſignum eſſe ſtatuunt. *Suidas.*

Cùm Rodoaldus Dux Beneuentanus, Tarentum Brunduſium, ac totam Apuliam occupaſſet, eius vxor Theodata mulier pientiſſima, ex his manubiis non longè à Beneuento baſilicam in honorem B. Petri ædificauit, addito ſacrarum virginum cœnobio. *Platina in Leone.*

Gregorius II. Pontifex domum paternam mortua matre in honorem Agathæ Chriſti martyris dedicauit, eóque loci monaſterium extruxit, aditis ſuburbanis & ruſticis prædiis, ad monachorum vſum & commoditatem. *Platina.*

Benedictus II. Pontifex Romæ B. Petri Apoſtoli, Laurentij Martiris in Lucina, B. Valentiani via Flaminia, Virginis genitricis ad martyres templa, magnis ſumptibus reſtituit, eademque ophitico & porphyretico lapide, incruſtatione parietum, opere tectorio & vermiculato, argenteis atque aureis vaſis, veſtibus inauratis & holoſericis exornauit. *Platina.*

Pertharis Longobardorum Rex, religionem Benedicti & pietatem imitatus, monaſterium Papiæ in honorem ſanctæ Agatæ ædificauit. *Platina.*

Hersfeldenſe monaſterium Bonifacius Moguntinus Epiſcopus extruxit, an. Dom. 736. iuxta Chronicon Quedelburgenſe, & *Trithemium in epit. rerum Francicarum*, & Schafnaburgenſem Fuldenſe verò an. 742. *Sigeb. in Chronico.*

Selingaſtadij Carolus Magnus D. Stephano monaſterium ædificauit, anno Dom. 781. *Chronicon Quedelburgenſe.* Idem ſecundùm numerum alphabeti monaſteria condidit, & in ſingulis literam auream centum librarum Turonenſium collocauit. *Mutius lib.* 8.

Dagobertus Francorum Rex, anno ſui regni tertio, fundauit cœnobium, quod Album caſtrum, vel Weiſſemburg dicitur, inſtituti Benedictini, circa annum Chriſti 623. Dotauit verò & auxit anno Chriſti 664. ac D. Petro & Stephano dedicauit. Irminæ filiæ ſuæ in palatio antiquiſſimo, quod Horreum dicebatur, apud Treuerienſes monaſterium puellarum extruxit, inſtinctu Modoaldi Treuerenſis Epiſcopi, qui & ipſe duo monaſteria in eadem vrbe monialibus conſtruxit. Tritenhemius de geſtis Francorum. Sub diœceſi Treuerica, Tholegienſe cœnobium S. Mauricij, quod idem eſt Benedictini inſtituti, fundauit, ac munificentiſſimè donauit: anno Chr. 627.

A Abſolutum illud eſt poſtea à filio eius Sigeberto, Rege Auſtraſiæ. *Bruſchius de monaſt. Germaniæ.*

Colombanus, homo in inſula Hybernia natus, atque eximia doctrina & rigidæ vitæ innocentia notus, poſtquam Luxouienſe monaſterium conſtituerat, ac ſanctitatem ſuam Fràcorum Regibus multis modis probarat, in Italiam venit, atq; ab Agilulfo Rege Longobardorum benignè acceptus, cùm multa alia egregiæ pietatis ſuæ monumenta edidiſſet, tum imprimis Mediolani agens, Arianos, qui multi adhuc in regno erant, & verbis, & ſcriptis, ipſo probante Agilulfo, concidit. Sequenti verò an. 614. cùm optionem à rege accepiſſet, vt vbi cunq; vellet, ſibi monaſterium conderet, neque de loco ſecum conſtituere incertus animi poſſet, vbi Bobij nomen apud Regem celebrari audiuit, noua ſubitò loci cupiditate exarſit, atq; eum à Rege popoſcit. Erat autem ad Regem delatum, baſilicam Petri Apoſtoli quandam Apennini, in ſaltibus reperiri, locum circa ſoli vbertatem fœcundum, aquis irriguum, copia piſcium affluentem, quem veteres Bobium ab riuo ibi fluente vocaſſent, non multis millibus paſſuum à Papia diſtantem. Hunc igitur locum Columban. adeptus, ex templo baſilicam, B quæ ſemiruta erat, refecit, & monaſterium addidit, & aduocatis Monachis Abbas præfuit, atque ibi poſt annum interiit. Columbanum inde Attala, Attalam Bertolfus Abbas eſt conſecutus. Quos omnes inter ſanctos relatos Beda prodidit, qui illorum vitas deſcripſit, Monaſterium ab Agilulfo & poſteris eius ditatum, & Monachorum ſanctitate, & Catholicæ fidei defenſione præcelluit. *Sig. lib. 1. regni Italici.*

Sigebertus Rex prole penitus deſperans, duodecim monaſteria extruxit, inter quæ Stabulaos & Malmudarium præcipua æſtimantur. *Sigebertus.* Idem monaſterium Vueſt, vt quidam volunt, condidit: quamuis alij Lucio Regi adſcribant. *Polydor. lib. 4.* Sangallenſis Abbatia apud Heluetios, intra muros vrbis S. Galli, quæ totum comitatum Dokenburgenſem ſub ſua poteſtate habet, ſumptibus ac immunitatibus Sigeberti Auſtraſiæ Regis & Fridbergæ coniugis extructa eſt: quam S. Galius, qui primus apud accolas illos Acronij lacus, id eſt Brigantinos & Arbonenſes, Euangelium plantauit, à dæmonio liberauerat. Cœptum opus an. Chr. 630. *Bruſcius in Monaſteriis.*

C Sub Lothario Imp. an. Sal. MCXXVII. ingens Franconiæ cœnobium Ciſtercienſis Ord. Eboracum (aliis Lotacum dicitur) condi cœptum eſt (quo loco corda Epiſcoporum Herbipolenſium ſepeliuntur) à duobus fratribus nobilibus Bernone & Richvvino, qui caſtrum ſuum Eborchum latronum olim domicilium, D. Bernardo dicarunt, vt domus fieret orationis, ſtrenuè multis principibus coadiuuantibus. Potiſſimùm verò annitente Conrado III. Romanorum Rege & Gertrud coniuge, priuſquam regalem adepti ſunt dignitatem. *Cuſp.*

Otho Magnus Imp. Magdeburgi regalem Abbatiam profeſſionis Benedictinæ fundauit: ſed paulò poſt eam in Archiepiſcopatum commutauit, ac Monachis extra vrbis mœnia, in quodam colliculo (vnde poſtea cœnobium nomen ſuum accepit) locum conceſſit. *Henr. de Erfordia.* Idem ex S. Meginradi cella magnificam fecit Abbatiam Einſidlenſem, ſiue Eremitarum apud Heluetios, quam ampliſſimis prouentibus annuis dotauit, ac pauperum principum, comitum ac baronum receptaculum perpetuum eſſe iuſſit: vt *Bruſchius in Chronolog.* D *monaſterior. German.* indicat.

Henricus II. Imp. multo labore & ære, ab Vngaris vaſtata paſſim per Germaniam templa cœnobiáque reſtituit: & monachos, qui ob paupertatem ſuam profeſſionem abiecerant, ad officium coëgit. *Auent. lib. 5. Annal.*

Narrat Auentinus, Vtilonem Bauariæ Principem (vel Odilonem, vel Theodonem) ſeptem monaſteria extruxiſſe, vnum Mainſe, prope Mœnum, lacum Noricorum: ſex in inferiori Bauaria, iuxta Danubium. *Lib. 3. Annal.*

Vrſus Particiacus Venetorum Dux, monaſterium D. Felicis ad Amianos extruxit, in quo poſtea ſepultus eſt. Huius liberalitas in pauperes, & in reliquos munificentia commendatur. Vndevigeſimo principatus anno ſponte ſeſe abdicauit, quando prægrauante ſenecta parem huic curæ ſe non eſſe cognoſceret. *Egnat. lib. 4. cap. 1.*

Edelſtenum Canoniſſarum liberarum, & ab omni profeſſione ac regula immunium, in Suevia pulcerrimum collegiũ, (in quo omnibus virginib. liberum erat egredi viciſſim, & nubere, ſoli verò Abbatiſſæ propter benedictionem, integrum non erat) fundatum & liberaſſimè dotatum eſt, anno Chriſt. 1126. à Giſala Germana ſorore Vernheri Vrſpergenſis fundatoris, Comitis de Schnuabegk & Baltzhuſen. *Bruſchius.* E

D. Bernardus monaſteria plura, quàm credibile fermè eſt extruxit. Refert auctor vitæ, illum 160. monaſteriorum patrem eſſe, *l. 5. c. 2. Trithem. in Chronico Hirſaugienſi numerat.* 140.

Bruno, Othonis Magni ex Ludolpho filio nepos, Pontificatum Verdenſem ingreſſus, patrimonium ſuum ſacris rebus dicauit, indéque in honorem B Virginis & Ioann Baptiſtæ, Collegium cœlibem vitam agentium virginum extruxit, ac plurima Eccleſiæ ornamenta de ſuo comparauit. *Crantz. in Metropol. lib. 3. cap. 36.*

Bonifacius IV. domum paternam in monaſterium redegit, fundóſque ſuos monaſterio adſcripſit in monachorum vſum. *Platina.*

Robertus Hugonis Capeti filius, Francorum Rex plurima religioſa loca extruxit. Apud Aureliam cœnobium S. Anniani, in ſylua Aquiliana S. Medardi, & S. Leodegarij, in Vitriaco caſtro, S. Regalis, in ciuitate Syluanectenſi, apud Auguſtodunum S. Caſſi, *Raviſius.*

Ludouicus Craſſus, Francorum Rex, fecit cœnobium S. Victoriis in ſuburbiis Lutetiæ. *Raviſius.* F

Conſueuerat Rodulphus Rom. Rex ſemper ſexta feria, quæ dies eſt Veneris, paſſioni Chriſti dicatus, cum hoſte manus conſerere: nam S. Crucem religioſiſſimè venerabatur. Votum itaque Deo fecit, ſi victoria contra Othocarum Bohemiæ Regem potiretur, ſeſe in honorem S. Crucis nouum extructurum cœnobium. Othocaris caſtris exutus, in fuga à Satyrio nobile, cuius fratrem priùs iniquè decollauerat, vulneratus, nudus in Laha oppidum Auſtriæ delatus, expirauit: anno Salutis 1279. de eius exercitu quatuordecim millia deſiderata, præter captiuos. Rex voti reus in Tolna Auſtriæ oppidò cœnobium monialium (quod hodie durat) extrui in honorem S. Crucis fecit, donariiſque ac cenſibus dotauit. *Cuſp.*

Robertus Flandriæ Comes, vxori ſuæ Clementiæ per literas ex terra Sancta miſſas, an. 1098. mandauit, vt in honorem D. Andreæ cœnobium conſtrueret: quòd is ſanctus ſacram lãceam, quæ iam multis ſeculis humo defoſſa iacuerat, demonſtraſſet peregrinis. Clementia iuſſis parens, à Baldrico Epiſcopo & Lamberto Archidiacono locum quendam in Bertferkerk iuxta Brugas impetrauit, ibique monaſterium Benedictinorum extruxit. *Iacobus Meyer.* G

Carolus IV. Imp. multa collegia Canonicorum ac monaſteria Pragæ fundauit & erexit. Ac in Ingelyeym oppido Rhenano, Moguntinenſis diœceſis, Canonicorum regularium inſtituit collegium, ad quod ſoli recipiuntur Bohemi, quod hodie extat. *Cuſp.*

Oſuius Rex Anglorum, deuicto Merciorum Rege Penda, primus in ea gente Eccleſiæ Dei hoſpitia præbuit, templa ac monaſteria ædificauit plurima, inter quæ præcipuum legitur in inſula Cerui, in quod ipſe filiam ſuam virginem abdidit, in gratiam victoriæ à Deo conceſſæ. *Beda in hiſt. Eccleſiaſt. lib. 3. cap. 21. & 24. Sigebertus.*

Edgardus Anglorum Rex, ſingulis annis quibus regnum adminiſtrauit, nouum monachis extruxit cœnobium. *Balæus centur. 2. ſcriptor. Britan.* Quadraginta cum monaſteria extruxiſſe, *Ranulph. lib. 6. cap. 9. Polychron.* ſcribit.

Inter Reges Suecos nullius maior in extruendis monaſteriis liberalitas fuit, quàm Magni Ladalaos dicti, præter id quod ea quæ à reliquis regibus extructa erant magnificè dotauit, *Ioan. Magnus lib. 10. cap. 7.* H

* Ex Belgarum Principibus nemo eſt qui hac pietate ſuperet ſereniſſ. Archiducem Albertum, non ita pridem vita defunctũ: cuius non modo beneuolentia, ſed & regalis beneficentia erga Religioſorum Cœnobia, ſacráque domicilia numquam interituris annalib. celebrabitur: vt quam licet tacuerimus nos, manifeſtam faciunt, vt Eccleſias & oratoria prætereamus, cura & munificentia illius excitata, noua per Belgium Excalceatorum Patrum vtriuſque ſexus, & aliorum Religioſorum quos aliundè euocauerat erecta illius impulſu & impenſis Monaſteria, quæ etiam reditibus auxit, & vt poſteris commendata forent, religioſè voluit. Quin Palatio ſuo Bruxellenſi anguſtiſſimum Excalceatarum aſceterium à fundamẽtis ædificatum adiunxit, quo & ſibi, & piiſſimæ coniugi, Heroïnæ Iſabellæ Claræ Eugeniæ ad illud aditus pateret, ſacriſq; ordinis illius exercitiis, qua ſunt erga Deum & Sanctos pietate, ſeſe manciparẽt.

Iniuriam faceret Antuerpienſi populo, qui hac etiam iſte debita ei encomia non referret, vt cuius ingenita erga

Religioſos munificentiâ, & liberali profuſione, haud ita pridem
A Anno 1620. vno ſimul tempore, decem cum Cœnobia, tum anguſtiſſima Deóque dicata ædificia fuêre conſtructa. Inter quæ eminet marmorea moles templi Societ. Ieſu, tum Capucinorum, Auguſtinianorum, Virginum Annuntiatarum, Excalceatorum vtriuſque ſexus cœnobia, & Oratoria ab ipſis fundamentis erecta, quorum etiam Religioſi Ordines plerique nunc demum in hanc vrbem recepti fuerunt, populique iſtius religioſam beneficentiam indies experiuntur.

☞ *Referri huc poterunt ex loco de Religione, Tit. Cultus Religioſus ſecundum materiam conſideratus, vbi de pietate eorum, qui monaſteria Religioſe inſtituerunt, &c.*

---

* Monarchia.

Definitio & Etymologia.

Monarchia definitur Principatus vnius, à Μόνος vnus, & ἀρχὴ Principatus, hunc appellat Suetonius arbitrium orbis terrarum, eúmque qui illum obtinet, Monarcham.

Præstat aliis gubernationibus.

B Homeri vox erat.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω
Εἷς βασιλεύς;

quod ſic vertit Eobanus Heſſus.

Nec multos regnare bonum, Rex vnicus eſto.
Vnius Imperium cui Iupiter aurea magnus
Sceptra dedit, iuſſitque ſuis dare iura tuendis.

Iſocrates in Nicocle ita de Monarchiæ prærogatiua ſcribit: Qui magiſtratus per vices annorum ſubeunt, prius fiũt iterum priuati quam Reipubl. negotia cognoſcant, eorumque ſibi experientiam comparent: qui verò ſemper iiſdem officiis funguntur, licet ingenij fuerint inferioris, experientia tamen vſuque rerum longè cæteris præferẽdi ſunt Ad hæc populus multa negligit, cúmq; alter reſpicit alterum, illi verò nihil per negligentiam delinquunt, cùm per ipſos omnia fieri oportere ſciant. Item qui in paucorum aut populari verſantur imperio, propter contentiones priuatas Reipub. damnum inferunt: qui vero in monarchia viuunt, quia non eſt cui inuideant, omnia
C quam fieri poteſt optimè agunt. Præterea populus maleuolentia mutua laborat, & optarent ſinguli, vt & qui ante ſe Rempubl. geſſerunt, & qui in præſentia gerunt, & peſſimè ciuitatẽ gubernaſſent, vt eo maior in ſe gloria redundaret: Monarchæ autem cum per omnem vitam Domini ſint rerum, perpetuam beneuolentiam retinent. Cæterùm hoc maximum eſt, quod vulgus applicat omnia ad publica tanquam aliena, Monarchæ tanquam propria. Et in Rebuſpublicis conſiliarij adhibentur: illic quidem ciuium audaciſſimi, hic verò ex omnibus delecti ſapientiſſimi, & vulgus illos maximè colit, qui in turba oratione valent: Monarchæ autem in rebus agendis reuera doctos. Non modo autem in vulgaribus & quotidianis rebus Monarchiæ præcellunt, ſed etiam militiæ commoditates omnes potiores habet. Eſt enim facultas, tum ad apparatũ, tum ad vſum illarum, ſiue latentem, ſiue manifeſtum: item ad perſuadendum
D nonnullis, alios cogendum: alios precio, alios aliis obſequiis alliciendum, plus Monarchiæ, quam cæteræ Reſpubl. poſſint: & hæc non minus quiſpiam ex ipſis factis & euentu, quam verbis adductus crediderit. *Iſoc. in Nic.*

Herodotus de eadem etiam ſentit in hunc modum. Oſtanes hortabatur, rem Perſicam in medium conſtitui. Mihi verò quæ Megabyzus dixit, quatenus ad ſtatum popularem pertinent, rectè dicta videntur: quatenus ad ſtatum paucorum, non rectè. Propoſitis enim tribus ſtatibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus, inter hæc multum antecellere vnius imperium ſentio. Nam vnius viri, qui optimus ſit, imperio, nihil melius eſſe conſtat, qui enim huiuſmodi fuerit ingenio, plebem poterit ſine omni reprehenſione moderari, vt taceam, ſic præcipuè conſilia in aduerſarios trahi ſolere. Porrò in ſtatu paucorum, cùm plures virtuti incũbant, vehementiora priuatim odia excitari conſueuerunt. Cũ enim quiſque princeps eſſe optet, & in dicenda ſententia vincere ad ingentia inter ſe odia euadunt: ex quibus ſeditiones exiſtunt, è ſeditionibus cædes, è cædibus ad vnius imperium deuenitur. Vnde intelligi datur, quanto ſit hoc illo præſtantius Iam verò plebe imperante abeſſe non poteſt, quin malitia exoriatur: exorta malitia in Republica, inter malos nõ odia fiunt, ſed amicitiæ validæ. Qui enim aduerſus Rempubl. facinoroſi ſunt, mutuo ſe occultant: idque tam diu fit, dum aliquis populo E præpoſitus tales homines compeſcat: is videlicet, quem populus inter cæteros admiretur. Hic cum admirationi eſt, tũc verè Monarchus oſtenditur, declarans in hoc Monarchũ eſſe omnium præſtantiſſimum. Atque, vt in ſumma omnia colligam: vnde nobilis libertas extitit, an & à quo data? à populóne, an ab oligarchia, an à monarchia? ego ſentio, cùm ſitis per vnum virum liberati, vos debere talem rem complecti, cùm dictam ob cauſam, tum ne patrias leges bene conditas diſſoluatis: quod nequaquam ſatius eſt. *Hered. lib. 3. Hiſt.*

☞ *Conſule locum de Magiſtratu, Tit. De optima illius forma.*

Apophthegmata.

Οὔτι κάλλιον ἢ μοναρχία.
Nihil melius monarchia.

Darius, Nihil melius eſſe monarchia dixit. *Hered. lib. 3.*

Democritus. Imperare natura proprium eſt præſtantiori.

Lydus. Quidam ad Crœſum accedens, ei dixit: Si gemini ſoles forent, periculum conflagrationis rerum immineret; Ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & ſeruatorem eſſe credunt: duos vero ſimul tolerare non poſſunt. *Stob. ſerm. 45.* F

Darius obtulit has conditiones Alexandro, vt ab ipſo acciperet talentorum decem millia, & inſuper Aſiam ſecum ex æquo partiretur. Id cum recuſaret Alexander: Ego, inquit Parmenio, accepiſſem, ſi Alexander eſſem: Et ego, inquit Alexander, ſi Parmenio eſſem. Dario autem hunc in modum reſpondit: Neq; terram duos ſoles, neque Aſiã duos reges ferre poſſe. Et hic animi celſitudinem probare poſſis, niſi dictum impotẽtiam quandam dominandi ſaperet. Sic *Plut. in Apophth. Regum & Imperatorum.* Verum hoc paulo aliter recitat *Scrimo in Commentar. cuius hæc ſunt verba:* Cùm Lydis Crœſus imperaret, fratrem in conſortium imperij aſſumpſit: tum quidam ex Lydis accedens dixit: Omnium in terra bonorum, ô Rex, maximum eſt ſol, neq; quicquam extaret in terra ſole non illuſtrãte. At ſi gemini ſoles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia peſſum irent. Ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & ſeruatorem eſſe credunt: duos vero ſimul tolerare non poſſunt, &c. *Stob. ſerm. 45.*

Socrates, Ei qui animo neſciret vti dicebat melius eſſe vt G ſeruus vitam duceret quam liber. Eſſe autem hoc animi, tanquam nauis, gubernaculum tradendum alteri cuipiam, qui didicerit gubernandi homines artem, quam ciuilem quoque & iudicialem, & iuſtitiam, vt eſt, ſæpius appellat. *Stob. ſerm. eod.*

Scriptores.

De Monarchia & eius ſpeciebus vide *Volat. lib. 36. philologia in tit. de polit.* Quod optimum ſit Monarchia, *Stobe oſtendit ſerm. 45.* Porro de Monarchia & cæteris Rerumpublicarum formis videatur *Plato in Dialogo qui polit. inſcribitur, ſeu de Reg. Et lib. 8. de Republ. Ariſt. in polit. lib. 3. 4. 5. & 6. Ethicor. l. 8. & lib. 1. Rhetoricorum. Hermogenes in cap. de politiis. Plut. in ſeptem ſapientium conuiuio.* Idem de vnius in Republ. dominatione, ſtatu populari, & paucorum imperio, *Iſocr. de Nicocle, in Areopagitico, in orat. de pace ſeu ſociali Demonſt. contra Androtionem, contra Timocratem, & in λόγῳ ἐπιταφίῳ. Cicero lib. 3. de legib. In Seſtiana* de Ariſtocratia. *In Philippicis* de Monarchia & Tyrannide, *in orationibus ad Cæſarem habitis pro Monarchia. Alcinous cap. 33. Franciſcus Patricius lib. 1. Philoſtratus, in diſput. apud Veſpaſianum inſtituta de optima Reipubl. forma. Dion. Caſſius, Rom. hiſtor.* H *lib. 52. Sigon. lib. 1. de antiquo iure ciuium Roman. Herod. lib. 3.*

☞ *Vide Locum de Magiſtratu. Tit. Magiſtratus Chronologicè conſideratus, vbi de Monarchiis in ſpeciali.*

---

* Moneta.

Definitio et etymologia.

Moneta dicitur, quod monet ſigni vel auctoris impreſſione nè qua fraus in metallo, pondere, vel forma committatur, inquit. *Ioannes Aquila de poteſt. & vtilit. monetæ:* vnde & Monetarij ſunt, qui Principis monetam cudunt. Antiquitus Iunonem Monetam appellabant, eo quod monuerit Romanos per anſerem, vt voluit Lucanus, dicens:

Numina caſtrenſis [illegible] moneta.

Cic. lib. 1. de Diuinitat. Poſt cladem inquit, maximam à Senonibus Gallis factam, audita vox ex arce Iunonis fuit, ex quo Iuno illa vocata eſt Moneta.

INVENTIO.

De Inuentoribus & antiquitate Monetæ, traduntur nonnulla in *in Loco de Inuentione*, §. *Moneta*: vbi iuxta varios varij Inuentores recenſentur. Ioannes Aquila exiſtimat, primum qui monetam cudit, fuiſſe Chare patrem Abrahæ fabrum peritiſſimum, atque inciſorem, idque ad petitionem Nini Regis Niniuæ filij Beli. Vnde legimus *Gen.* 23. quod Abraham pro ſepulchro Saræ, ſiue ſpelunca & agro quem in illum finem emerat ab Ephron, appenderit pecuniam probatæ monetæ publicæ. *Vide* §. *ſeq.* circa finem.

VSVS ET APPELLATIO.

Monetæ vſum antiquiſſimum arguit locus paulò ante ex *Geneſ.* adductus, vbi mentio fit monetæ probatæ publicæ. Publica autem dicitur, quæ ſignata eſt ea figura, qua moneta Principis, aut communitatis inſignitur. Probata eſt, quæ iuſtum pondus & pretium habet, ſiue quod in tractandis rerum commerciis exponitur, vnde Græca verſio habet, Argenti probati mercatoribus. Nos dicimus monetam currentem.

Eo autem tempore veriſimile eſt auream monetam necdum vſu fuiſſe receptam, aut pro rerum pretiis datam.

Antiqua autem Moneta publica Imperatoris effigiem expreſſam gerebat, & numiſma dicebatur, ac inſcriptionem præterea continebat, idque apud Romanos alióſque infideles, nam apud Iudæos omnino execrabile fuiſſet imaginem alicuius in moneta exprimere. Prius autem colligitur *ex c.* 22. *Matth.* vbi Chriſtus denarium ſiue numiſma cenſus, nempè quale ſoluebant Iudæi pro capitis cenſu, ſiue tributo; ſibi oſtendi præcepit, rogátque cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? cui Iudæi Herodianis aſſociati reſpondent, Cæſaris. Ita alibi S. Chryſoſt. dicit: Numiſma Cæſaris aurum eſt: numiſma Dei homo eſt. In ſolidis videtur Cæſar, in hominibus agnoſcitur Deus.

Iſidorus Etym. 16. ait: Numiſma eſſe ſolidum aureum, argenteum, vel æreum, ita dictum, quod Principis nomine & effigie ſignatur.

Volunt autem Numam Regem primum apud Latinos effigiem & titulum nominis nummis inſcripſiſſe. Quod quoad æreos, Saturno adſcribit *Eutrop. in hiſtoria.*

REQVISITA, IVRISDICTIO, MATERIA, &c.

Ad Monetam præter Fabros & cuſores ſiue monetarios, requiruntur metallum, pondus, & forma: denique poteſtas & Iuriſdictio eam faciendi.

Et quidem Monetam cudere ad ſummum Principem ſpectat in vnaquaque Prouincia: éſtque id Iuris communis, vt conſtat *in l. fin. C. de fal. monet.* neque de aurea olim fuit dubitatum.

Poſtea ex indulto Imperatorum, Regibus Inferioribus, Ducibus, ac Rebus-publicis & Ciuitatibus facultas data eſt cudendi quamuis monetam è quouis metallo probato. Quin & vſurpatione Iuriſdictionis factum ab aliis.

Antiochus Pius Aſiæ Rex, Simoni Duci & Pontif. Iudæorum honoris ergo permiſit, vti propria patriæ ſuæ nota Monetam cudere poſſet. 1. *Macch.* 15.

Henricus III. Imp. ann. 1049. ius Monetæ ſignandæ Epiſcopo Patauino indulſit. *Sigon. lib.* 8. *Regni Ital.*

Ann. 1139. Genuenſes à Conrado III. Germanorum Rege pecuniæ ſignandæ ius impetrarunt. Itaque in hunc vſque diem accepti beneficij monumento numos aureos ipſius Conradi Regis nomine ſignant. Placentini etiam ius ſignandæ pecuniæ à Conrado obtinuêre. *Sigon. lib.* 11. *Regni Ital.*

Fridericus I. Imp. capta Derthona 1158. Cremonenſibus amicis honoris loco ius pecuniæ ſignandæ conceſſit. *Sigon. lib.* 12. *Regni Ital.*

Lucius III. Pontifex, vt ciues ſuos Lucenſes eximio aliquo beneficio inſigniret, tantam ſibi dignitatem miſſa ad ſe legatione honeſtiſſima gratulantes, ius Friderico I. Imp. aſſentiente indulſit, vt pecuniam cuderent Tuſciæ, Marchiæ, Romaniæ, Campaniæque communem. *Sigon. lib.* 14. *Regni Ital. & Crantz. lib.* 9. *Metrop. c.* 1. *& Platina.*

Henricus VI. ann. 1191. Bononiæ cũ Epiſcopo hoſpitatus, nouum ius ciuitati cudendæ Monetæ conceſſit. Primus numus excuſus ab vna parte Henrici, ab altera Bononiæ nomen habuit, à qua etiam appellationem accepit, vt Bononienſis dictus ſit. *Sigon. lib.* 15. *Regni Ital.*

Otho III. Erponi Verdenſi Epiſcopo libertatem argenti cudendi conceſſit, ac vt ſolennes nundinas vbicunque locorum intra ſui Epiſcopatus limites indiceret. *Crantz. in Metropoli, lib.* 3. *cap.* 36.

Otho V. Boiorum Dux, reiecta pecunia veteris Ratiſbonenſium, cuius numi ſexaginta drachmam valebant, nouum numiſma Landshutæ fecit, eóſque numos, nec alios, in Boiaria recipi edicto iuſſit. *Auentin. lib.* 6. *Annal. Boiorum.*

MONETAM ADVLTERARE, CORRVMPERE.

Tribus modis Moneta adulteratur, & corrumpitur, videlicet ratione materiæ, quæ pura non eſt, ſed admixtam habet vilioris metalli ſpeciem. Ponderis, vt deſtituta pondere conſtituto, & Formæ, ſi non habeat impreſſionem Monetæ currentis, ſecundùm Innocent. Hoſtienſ. Ioan. Andreæ, Panormitanum. Atque hinc eſt quod in inſtrumento mutui mercatores ſoleant inſerere, vt ſibi reſtituatur pecunia eiuſdem materiæ, valoris, & ponderis.

☞ *Habes de hac re nonnulla in Loco de Furto. Tit. Fures furtumarum per ſe conſiderati. §. Moneta, pecuniæ corruptio.*

POENA ADVLTERANTIVM, CORRVMPENTIVM.

Iure communi adulterans, aut falſificans Monetam, quando ab eo fit qui poteſtatem non habet, exuritur.

Dicitur quoque eam adulterare, qui illam radit, vel tingit, id eſt, auro vel argento cooperit, vt aurea vel argentea tota videatur. Cuius etiam criminis qui reus probatus fuerit, iure antiquo, ſi liber eſt, ad beſtias damnatur: ſi ſeruus vltimo ſupplicio afficitur. *Bartol. ad l.* 11. *C. de fals. mon. Ioan. de Pla. in l. Monetarios circa med. l. quicunque ff. de falſis.* At modo, nullo reſpectu habito conditionis, qui ita adulterat Monetam, capitalem pœnam incurrit.

☞ *Vide pleraque de variis huius Criminis pœnis, in Loco de Punitione ſiue Pœnis. Tit. Falſi criminis, & falſariorum pœna.*

☞ *Monetæ Præfecti. Pete ex Loco de Magiſtratu. Tit. Magiſtratus & Imperij vpâne reſpectu dignitatis conſiderata. §. Quæſtores Monetæ præfecti, &c.*

* MONETÆ VETERIS HEBRÆORVM, GRÆCORVM, ROMANORVM & Hiſpanorum,

Et Ponderum eiuſdem Collatio cum valore & pondere Monetæ noſtratis. Ex Vilalpando & Alcazario, qui de hoc argumento nouiſſimè ſcripſerunt, accuratè facta.

Præmonendus eſt Lector, libram præſenti loco vſurpari pro libra communi 12. vnciarum, non autem maiori, quæ eſt 16. vnciarum.

Talentum vnicum eſt apud Hebræos, continétque tria millia ſiclorum; vncias mille quingentas; duodecim millia drachmarum; minas Hebræas 60. Atticas 120. Romanas libras 125.

Decem millia Talentorum auri ſunt milliones aureorum ſeu drachmarum 120 aureus enim Francicus eſt vnius drachmæ. Libra ergo auri continet vncias 12. drachmas ſiue coronatos Francicos 96. Talentum ergo auri continebat duodecim millia coronatorum Francicorum. Millia vero coronatorum einſmodi ſunt vnciæ auri 125000. puta Libræ 10416. & 4. vnciæ.

Talentum aliud erat aureum, aliud argenteum, aliud æreum: omnia hæc æqualis erant ponderis, ſed diſparis pretij.

Proportio pretij auri ad pretium argenti, tempore Platonis, erat duodecupla, ita ſcilicet, vt vna vncia, vel libra auri valeret 12. vncias, vel libras argenti, teſte Platone in Socrate: ſimiliter fuit tempore Dauidis: nam Dauid emit aream Ornan Iebuſæi, cum bobus & plauſtro, auri ſiclis 50. qui efficiunt ſiclos argenti ſexcentos, vt patet 2. *Reg.* 24. 24. collato cum 1. *Paral.* 21. 25. in Hebræo, qui habet: Dedit Dauid Ornan pro loco ſiclos auri pondere (id eſt pretio & æſtimatione) ſexcentorum ſiclorum, argenti ſcilicet.

Dauid 1. *Paral.* 22. 14. reliquit Salomoni pro templo, centum millia talentorum auri, hoc eſt, duodecim cum dimidio milliones librarum auri, puta mille & ducentos milliones aureorum Francicorum: tantundem reliquit ei in argento: vniuerſim ergo reliquit ei, bis mille, & quadringentos milliones aureorum; quantum auri vix eſt in tota Europa. Alcazar tamen, hæc talenta auri, putat fuiſſe argentea, & talenta ar-

gentea, putat fuiſſe ærea: & ſic ex talentis auri tantùm fuiſ-
A ſet duodecima portio talentorum iam dictorum, & ex talentis argenti tantùm fuiſſet quinquageſima portio, id eſt, fuiſſent tantùm in aurum milliones centum, in argento vero viginti quatuor, hoc eſt vniuerſum fuiſſent aureorum Franciſcorum milliones 124. ſed verba Script. aliud, & plus requirunt, de qua re alibi diſputabo.

Talentum atticum, eſt dimidium talenti Hebraici: nam continet ſex millia drachmarum, id eſt minas atticas 60.

Mina attica & Romana, continet centum drachmas, ſiclos viginti quinque.

Mina Hebrea continet 60. ſiclos, id eſt, drachmas 240. vncias triginta, puta duas libras cum media. Dicitur mina vel mna, à מנה *mana*, id eſt, numerauit. Vnde *mane, tekel, phares*.

Siclus erat ſemiuncia, puta quatuor drachmæ, hinc ſiclus, ſtater, tetradrachmum idem ſunt, ſiclus & vncia, mundo penè ſunt coæua, hinc vbique eadem eſt vncia continens octo drachma. Dicitur ſiclus à שקל *takal*, id eſt ponderauit.
B Chald. dicunt *takel*, vel *tekel*.

Siclus ergo argenti, ponderabat tantum, quantum quatuor regales Hiſpanici quinque ſtuferorum, erat ergo ſiclus argenti, quaſi vnus florenus Brabanticus: ſiclus verò auri, erant quatuor coronati Francici, qui valent 12. florenis Brabanticis.

Obolus Hebraicus, erat vigeſima pars ſicli, & quadrageſima vnciæ: erat ergo maior obolo attico: hic enim erat ſexta pars drachmæ, ac proinde 24. ſemiunciæ.

Vnus erat ſiclus: duplex enim ſiclus, puta ſacer, ſiue maior, & ciuilis, ſiue minor figmentum eſt Rabbinorum.

Siclus ſubintelligendus eſt, quoties aureus, vel argenteus legitur.

Duæ armillæ à ſeruo Abrahæ datæ Rebeccæ, *Gen.* 24. 22. erant decem ſiclorum auri: ſingulæ ergo erant quinque ſiclorum, id eſt duarum vnciarum cum media.

Sicut dimidius regalis, vocatur ſubinde regalis: ita dimidius ſiclus, vocatur ſubinde ſiclus, præſertim in auro & ære: vnde inaures Rebeccæ, appendebant ſingulæ tantùm dimidium ſiclum, vti habent Hebræa: noſter tamen interpres,
C dicit eas appendiſſe ſiclum. *Vide Alcazar de menſur. pag.* 33.

Didrachmum eſt dimidius ſiclus: integer enim ſiclus erat tetradrachmum, pendebat enim quatuor drachmas.

Argenteus eſt ſiclus argenti. Alij putant fuiſſe dimidium ſicli argentei.

Ioſeph venditus fuit 20. argenteis, id eſt viginti ſiclis argenti, puta 20. flor. Brab. Chriſtus venditus fuit 30. ſiclis argenti, id eſt, 30. floren. Brab. ſiue 15. vnciis argenti.

Habuit Salomon in conſtruendo templo, octoginta millia Ægyptiorum, octoginta millia Phœnicum, & quando eos domum dimiſit, dedit ſingulis decem ſiclos auri, id eſt, 40. coronatos Francicos. Summa ergo omnium quæ eis dedit, fuit mille millia, & inſuper ſexcenta millia ſiclorum. Præterea in hoc opere habuit centum quinquaginta millia Gabaonitarum, ſiue Nathinæorum, & triginta millia Hebræorum, quibus veriſimile eſt, eum tantumdem dediſſe, cùm pares fuerint in labore. Vnde in vniuerſum omnibus computatis, dedit centies & trigeſies centena millia aureorum, & inſuper ſexcenta millia, hoc eſt tredecim milliones, & ſexcenta mil-
D lia aureorum.

Solidus olim fuit ſexta vnciæ pars, indéque ſextula dicebatur: hinc 72. ſolidi faciebant libram: hæc enim duodecim vncias continet.

Denarius erat nummus argenteus vnius drachmæ: 4. ergo denarij, æquales erant pondere & pretio, vni ſiclo, ſiue quatuor regalibus Hiſpanicis quinque ſtuferorum: hi enim totidem, ſcilicet quatuor drachmas ponderant. Denarius ergo valebat quaſi quinque ſtuferos modernos. Dictus eſt denarius, quòd decem aſſes, id eſt, minimos nummos contineret. As erat quaſi medius ſtuferus modernus; dupondium erant duo aſſes.

Quarta pars denarij vocabatur Seſtertius, quaſi ſemiſtertius: erat ergo ſeſtertius, ſtuferus priſcus, qui modo valet ſtuferum cum quadrante. Mille ergo ſeſtertij erant mille ſtuferi priſci, qui olim valebant florenos Brabanticos 50. iam valent flor. Brab. 62. imò amplius, in dies enim mutantur & augentur pretia nummorum, non ſine Reip. damno & perturbatione.

Seſtertium in neutro, & in plurali Seſtertia ſingula vale- E
bant mille ſeſtertios. Continebant enim ſingula ſeſtertia in ſe duas libras & ſemiſſim: ſingulæ autem libræ continebant drachmas, vel denarios centum, id eſt, ſeſtertios quadringentos. Duæ itaque libræ & dimidia valebant mille ſeſtertios, idque vno nomine *ſeſtertium* dicebant Decem ergo ſeſtertia, valebant decem millia nummorum ſeſtertiorum, qui valebant 500. flor. Brabanticos priſcos. Quòd ſi hunc numerum per aduerbium extuleris, ad hunc modum, *decies ſeſtertium*, iam reddideris hanc ſummam centuplo maiorem. Idem enim eſt dicere, *decies ſeſtertium*, quod decies centena millia ſeſtertiorum, quæ valent quinquaginta millia flor. Brab. priſcorum, ſic *centies ſeſtertium*, ſunt centies centena, ſiue decies millena millia ſeſtertiorum, quæ valent quingenta millena flor. ſeu ducenta millia Philippicorum. *Vide Budæum de aſſe.*

Monomachia.

Definitio & Etymologia.

F
QVod Bellum eſt inter multos, id Monomachia inter duos vel plures duobus, certis vt plurimum conditionibus definita & circumſcripta. Quæ ipſa ſecundum cauſas ſimul & Accidentia conſiderari poterit. Excolant agrum qui poſſunt atque volunt. Nobis ipſa *ἀνάγκη ἀνάγκαν* inijcit. Ex loco Fortitudinis propulſantis Monomachiæ exempla petantur.

Saxo Grammat. lib. hiſt. Dan. 2. ſcribit, veterum duellorum inſtitutum hoc fuiſſe, vt priùs quàm aduerſarij decertarent, conſtitueretur, veri priùs & quoties vtrique ferendi poteſtas fieret. Non enim, inquit, antiquitus in edendis agonibus crebræ ictuum viciſſitudines petebantur: ſed erat cum interuallo temporis etiam feriendi diſtincta ſucceſſio: rariſque ſed atrocibus plagis certamina gerebantur, vt gloria potiùs percuſſionum magnitudini, quàm numero deferretur.

Apud Narſingnenſes Indos qui alium ad ſingulare certamen vocat, à Rege campum, in quo cum aduerſario congredi illi tutò liceat, expoſcit. Si de illius virtute opinio ha-
betur, Rex illum ſpectat: victorem aurea catenula donat: G
quam is, qui victoriam obtinuit, tueri perpetuò debet: aliter enim parti decoris nomen & gloriam amittet. Licet enim ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius merito & dignitate certare. Catenula namque victorem ſequitur, & ei detrahitur, & qui ab alio ſuperatus extitit. Neque milites tantùm, verùm & artifices de artificij præſtantia armis inter ſe diſceptant. *Oſor. lib. 4. rer. Emm.*

☞ *Referatur huc locus de Duello: vbi multa curioſa & dona, quæ locum præſentem illuſtrabunt.*

* Monſtrum.

* Definitio. Et Etymologia.

MOnſtrum, Græcè *τέρας*, & *τερατώδης*, monſtroſus dicitur. Hebr. *Mopeth*, *Deuter.* 13. 2. à verbo *haphahh*, ſplenduit, illuxit: vel à *Pathah*, perſuaſit, quod monſtra & portenta homines quibus futura mala portendunt ad meliorem mentem reuocent, vel à nomine *Iephat*. Differunt autem
ſic, monſtrum, prodigium, portentum, oſtentum: Quod H
Monſtra propriè ſunt, quæ contra naturam fiunt, vt ſi homo cum bruti capite pedibúſve naſcatur. Hæc & promonſtra aliquando dicuntur, quaſi porrò aliquid monſtrantia ſiue monentia. *Portenta*, quæ licet naturalia ſint, raro tamen ſe oſtendunt, & futurum aliquid, cum temporis interuallo denunciant. *Oſtenta* verò, quæ ſtatim futurum aliquid indicant, vt ſunt ſereno die facta tonitrua, cometæ, mulæ partus, & ſimilia. *Prodigia*, quod licet naturaliter & frequenter eueniant, tamen ſemper aliquid præſagire videntur, vt ſunt bubonis eiulatus, occurſus muſtelæ, leporis, & ſimilia.

Dicitur monſtrum, quod notabilem à natura deformitatem habet extraneam toti ſpeciei, & ob id monſtrari dignum: reperitur autem duntaxat in rebus animatis: quorum ſemen mollius eſt quam plantarum, & plura ad eius terminationem exiguntur, quam ſeminis plantæ, éſtque generationis difficilioris: vt verò monſtrum dicatur, debet eſſe contra diſpoſitionem membrorum & ſtructuræ, quam quælibet animalium ſpecies ſibi

ſibi vendicat,ſic vt notabiliter ab ea deflectat, aut inſigni er- A rore natura degeneret.

Quod contingit,ſiuè degeneret aut erret ex parte:vt ſi puer capite brutino: beſtia capita vel membris humanis, imò vna illius ſpecies capite alterius.v.g. ouis capite bubulo naſcatur, quorum exempla Ariſtoteles refert *Lib. 4. de generat. animal. cap.3.* vt etiam Arimaſpi qui vnum oculum in fronte gerunt;& qui ſine ceruicibus oculos habent in humeris; & qui caninis capitibus pro voce latratum edunt: de quibus *Plinius lib. 7. naturalis hiſt. cap. 4.*

Siue deerret ex toto, cùm videlicet fœtus in alterius animantis effigiem & formam prorſus declinat, vt ſi bos agnum pariat; quod paulò ante Hieroſolymæ euerſionem prodigij loco accidiſſe, ſcribit *Nicephor. hiſt. Eccleſ.lib.3.cap.4.& Ioſeph. lib. 7. de bello Iudaico cap. 12.*

MODI ET CAVSÆ VARIÆ MONSTRORVM.

Prima. VIRTVS FORMATRIX.

Porro autem quot modis contingant monſtra, & quæ eo- B rum cauſæ ſint,explicat præter alios *Ariſtot. lib. 4.de gener.animalium cap.4.& 8.Galenus de hiſt.Philoſophica cap.113.Magnus Albert. hoc in lib. tract. 3. cap. 3.*

Sciendum eſt igitur, cùm animal vnum ab alio gignitur, quinque potiſſimum, quod ad rem præſentem attinet,in generatione concurrere. Primum eſt, virtus formatrix ſemini inhærens,quæ more opificis totũ corpus membratim delineat & effingit: ſecundum, eſt Materia ipſa, ex qua fœtus coaleſcit: tertium, Fœtus receptaculum: quartum, primarum qualitatum, quæ ſenſu percipiuntur,caloris inquam, frigoris, ſiccitatis, humoris, completio; è quarum temperatura animantium ſalus integritaſque dependent:quintum,id quod extrinſecus rem attingit; vt regionis ſalubritas vel inclementia, ſyderum influxus, aliaque huiuſmodi.

His ita poſitis, ſolet imprimis monſtrum accidere, ob formatricis ſeu ſeminariæ virtutis ruditatem & hebitudinem, quæ dum fingendo inſtitit fœtui, totum opificium exactè elaborare,& articulatim ac diſtinctè exprimere nequit.Quo fit,vt C interdum partes corporis confuſæ & indiſcretæ,atque ad munia obeunda inutiles prodeant; nonnumquam etiam deterioris ſpeciei formam induant: eoque pacto homines arietini capitis effigie aliquando enati dicuntur, referente *Ariſtot. l. 4. de gener.animal.cap.3.* Natura enim cum perfectam expolitionem aſſequi non poteſt, inferiori gradu contenta ſubſiſtit. Nonnunquam etiam ob defectum formatricis, membra non ſuo loco ponuntur.Quomodo ie::nt. latere ſiniſtro,lien dextro contineri viſus eſt.Aliquando Hermaphroditi, ſeu Androgini naſcuntur, ſi nimirum formatrix facultas, paribus ad vtrumque ſexum effingendum viribus, in materiam incumbat, de quibus *Ariſtot. cap.9.lib.proximè citati.* Quod portentum non ſolum hominibus,ſed & quadrupedum generi accidit, vt narrat *Plinius lib.11.c.49.* etſi id Neronis principatu primum eueniſſe arbitretur.

Obſeruat autem Magnus Albertus,monſtriferas figuras rarius apparere in partibus cordi & iecori vicinis, eò quod virtus membrorum delineatrix vegetior ibi ſit, circa remotiora verò ſegnius operetur.

II. MATERIÆ DEFECTVS, AVT VITIVM.

D Deinde vitio materiæ trifariam obueniunt monſtra. Primum ob multiplicem & promiſcuam ſeminum diuerſæ ſpeciei confuſionem, vbi etiam variæ virtutes formatrices ſe inuicem obturbant. Eoque modo externis lineamentis ſemihomines & ſemibeſtiæ aliquando nati ſunt. Vnde in mari pleraque monſtrifera inueniuntur,vt ait *Plinius lib.9.hiſtoriar.natur. cap.2.* videlicet perplexis, & in ſemet aliter atque aliter,nunc flatu, nunc fluctu conuolutis ſeminibus atque principiis; ſicque noui aliquid ſemper patiente natura.

Idem in Africa euenit, aggregantibus ſe feris ad paucos amnes inopia aquarum.

Secundò, propter materiæ penuriam producuntur homines membris defecti, vt monoculi: vnipedes quaternis tantum digitis, & interdum nani, coactæque breuitatis homunculi qualem affirmat *Nicephor. 12. Eccleſiaſt. Hiſtor. cap. 37.* fuiſſe in Ægypto quendam, qui ad perdicis duntaxat magnitudinem creuit.

Item ob exuperantiam materiæ, euadunt interdum homines ad giganteam vaſtitatem. Talis ille erat, cuius ſe molarem E dentem vidiſſe narrat *D Auguſtinus cap. 9. lib.15.de Ciuitate Dei.* Qui, inquit, d::ns ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuiſſe.

III. RECEPTACVLI FOETVS VITIVM.

Tertiò ex parte receptaculi quo fœtus continetur, datur monſtroſo partui occaſio:cum verbi gratia, vna materia, quæ ab altera loci diuerſitate abiungi,& ad geminum fœtum conformari cœperat,poſtea ob anguſtias, aliudve loci incommodum,maiori ſiue minori ex parte confunditur. Atque hoc modo ſortiuntur inter fœtus plura membra, quam naturæ curſus poſtulet. Sic teſtatur,*D. Auguſtinus cap.8.lib.16.* proximè citati operis natum ſua memoria fuiſſe quendam,ſuperioribus membris duplicem, inferioribus ſimplicem.id eſt cui erant duo capita,duo pectora,quatuor manus, venter vnus, & pedes duo, ſicut vni homini.

IV. PRIMÆ QVALITATES DISCORDES.

Quartò primarum qualitatum aſymmetria interdum naturæ obliquitates inducit, quatenus in cauſa eſt, vt facultates F munia ſua incongruè adminiſtrent, ſicque cordis calor intempeſtiuè atque vltra modũ æſtuans,& terreſtrium partium quaſi fumum excrementitium eleuans, infantibus in vtero barbam effundit, quod ætate noſtra in Luſitania accidiſſe conſtat. Alij quoque deficiente calore, & abundante humido,in pueritia caneſcunt. Quorum meminit *Plin. lib. 7. cap. 2.*

V. REGIONIS QVALITAS.

Quinto, ingerit monſtroſas & deformes ſpecies,regionis circumfuſique aëris affectio & conſtitutio:vnicuique enim patria quaſi parens eſt,non minimam ſibi in educendo & efformando fœtu partem vindicans, cum ei ſuas etiam qualitates impertiat. nunc quidem propitias,nunc aduerſarias & deformitatis effectrices. Vnde in Ægyto,ob regionis naturam, frequentius quam apud nos, monſtroſi homines oriuntur. Idem aſſerendum eſt de cœleſtium corporum influxu, ſyderumque afflatu,qui ſicut animalium generationi plurimùm obſeruit,ita & partus multiformiter afficit ac vitiat.Quo ſpectat illud Ptolemei *in centiloquio.* Terreſtres vultus vultibus cœleſtibus ſubiiciuntur.Quia verò interdum ea dominantur ſidera, quæ hominum generationi maximè fauent, contigit aliquando (ſi G credimus *Magno Alberto in ſuis mineralibus* & Ianduno *in lib.2. Phyſic. quæſt. 4.*) vt brutæ animantes per id tempus genitæ, imò & lapides qui tunc concreſcunt,hominis effigiem ex parte imitentur,videlicet cæli aſpectu humanæ figuræ expreſſionem, quantum poteſt affectante.

VI. IMAGINATIO.

Superioribus monſtri cauſis addenda eſt etiam vis imaginandi parentum,quæ nonnunquam facultatem formatricem à ſcopo ſuo aberrare facit, & abſurdas ac peregrinas formas, quas cõcipit,fœtui imprimit.Sic narrat *Auicenna 5.de animalib.lib.* gallinam quæ dum ouis incubaret,milui aſpectu perterrita fuit,pullos excluſiſſe miluino capite.Eſtque celebre exemplum in diuinis litteris *Gen. 30.* qua ratione Iacob prouenerunt fœtus gregum maculoſi. *Lege Galenum l. de Tœriaca ad Piſonem c.14 Fernelium 7.Phiſiolog.c.12. Leuinum lib.4.de occultis nat.mirac.c.7 & c.19 lib.1.* Et videatur *Locus de Imaginat.*

Nec verò quis putet, omnes nos monſtrorum cauſas recenſuiſſe: non enim omnes, ſed præcipuas & frequentiores collegimus.

H Eſſe autem multò plures,ex eo coniectari licet, quod monſtra peccata ſunt, ſeu vitia à naturæ lege deflectentia:infinitis autem modis à recto aberrare contingit.

Vbi illud etiam aduertendum eſt, nonnunquam in vnum idemque monſtrum multas cauſas,ex iis,quas retulimus, pariter conuenire.Poteſt enim v.g. homo duplicatis membris generari,& propter abundantiam materiæ, & ob peruerſitatem matricis,quæ natura gemellos parante, tunicas fœtum obuoluentes diſtraxit & diſrupit.

EXEMPLA HISTORICA.

Gorgones natæ ex iiſdem parentibus,quibus Meduſa,quam Perſeus interfecit è Phorco & ceto marino. Harum quædam quia canæ natæ, Grææ vocatæ (de quibus *Heſiod. in Theogonia*) aliàs à patre Phorcides, habitarunt in Scythia,vnumque oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vterẽtur,vbi domo exirẽt:quod videtur ſignificaſſe *Æſchy'.in*

Prometheo. Lamias has Latini appellarunt. Scripſit tamen *Duris* A *lib.8. rerum Lybicarum*, Lamiam vnam tātùm fuiſſe, forma præſtantiſſima quam cùm Iupiter compreſſiſſet, fecit Iuno vt interirent, quæ ex ea naſcerētur. Illa ob dolorem deformis facta, ob ſuorum filiorum deſiderium, aliorūque inuidiam, in cunis infantes vorare ſolebat: dicta Lamia à gutturis amplitudine. *Pauſan.* tamen *in Phocicis* Lamium ſcribit nupſiſſe Neptuno, & primam omnium mulierum fuiſſe vaticinatam, Sibyllam dictam ab Aphris. *Athenienſ. Apollodor. lib.* 2. diuerſis nominibus appellanit, Pemphrado, Erito, Dino, *Melantes in lib. de Myſter.* Iæno addidit iis, quæ numerantur ab Æſchylo & Heſiodo. His oculum & dentem communem rapuit Perſeus, cùm ad cædendam Meduſam proficiſceretur, vt ait *Simonides in Perſeo*, quos tamdiu retinuit, quamdiu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicaſſent. Porrò Græcarum Gorgonum tres ſorores, *teſte Apollodoro l.* 2. capita ſpiris anguium obſita habētes, dentes aprorum, manus æreas, alāſque aureas, in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Heſperidibus haud procul diſtantes habitarunt. *Nicephorus lib.* 3. *Hiſtoriar. & Theopompus lib.* 17. Gregoras capita Draconum ſquamoſorum, denteſque B aprorum habuiſſe, ſcribunt, oculum ſingulas, manus ferreas, alaſque quibus volarent. Zonæ loco geminæ viperæ inter ſe connexæ Omnes illos in lapides conuertebant, à quibus aſpicerentur, Æſchylo teſte. Cùm Perſeus Meduſam obtruncaſſet, illum deglutire cupientes, connolarunt. At quia cerni Perſeus ob galeam Plutonis non poterat, ab inſtituto itinere receſſerunt. *Natal. Comes Mythologiæ lib.* 7. *cap.* 12.

Meles Sardium Rex expellice Leonem ſuſtulit *Herod. lib.* 1.

Non eſt ab Dione prætermiſſum, inter munera Auguſto miſſa ab Indis, fuiſſe tigres Romæ tunc viſas primò: & Adoleſcentem ſine humeris, qui tamen pedibus manuum functionem obiret: namque arcum intendebat, ſagittas etiam excutiens: quin & tubas, inquit, inflabat, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, γράφω γὰρ τὰ λεγόμενα. *Calius lib.* 4. *cap.* 12. *Antiq. lect.*

Arabiæ vrbs eſt Sauna, in ea inuentus eſt Hippocentaurus in monte admodum excelſo, qui lethali abundat veneno: cui veneno idem eſt cum vrbe nomen, omnium peſtiferorum acutiſſimum atque efficaciſſimum. Hippocentaurum Rex cùm cepiſſet viuum, cum donis ad Cæſarem aliis in Ægyptū miſit. C Veſcebatur carnibus, ſed aëris mutari impatiens, mortuus eſt. Eum conditum præfectus Ægypti Romam miſit: primumque in palatio eſt monſtratus. Facies quàm humana fuit truculentior: manus & earum digiti pilis intecti, latera ventri & prioribus pedibus contigua, vngulæ equinæ ſolidæ, iuba ſubfulua, quāquam condimenta eam ferè cutis in morem nigram feciſſent: magnitudo non quanta pingitur: non tamen exigua. *Phlegon Trallianus de Mirabilibus & longæuis.*

Imperante Conſtantio legimus, editum infantem ore gemino, dentibus binis & barba, oculis quatuor, auriculis duabus quidem, ſed breuiſſimis. Qui partus (inquit Marcellinus) Rempub. in ſtatum reclinaturam deformem, planè portendebat. *Calius lib* 24. *cap.* 3. *A.L.*

Ante annos aliquot, noſtra certè memoria (*inquit D. Aug. lib.* 16. *de Ciu. Dei c.* 8.) in Oriente duplex Homo natus ſuperioribus membris, inferioribus ſimplex. Nam duo erant capita, duo pectora, quatuor manus, venter autem vnus, & pedes duo, ſicut vni homini: & tam diu vixit, vt multos ad eum videndum fama contraheret. D

Apud Hipponem natus eſt homo quaſi lunatas habens plantas, & in eis binos tantummodo digitos, ſimiles & manus *Aug. lib.* 16. *de Ciuit. Dei, cap.* 8.

Tradit Syneſius Feminam in Africa vidiſſe quaſi formicam arte inſectā, vt ſpectantibus voluptatem præberet. *Ioan. Bodin. Methodi hiſtor. cap.* 5. Quo loco ex obſtreticum cura & veſtium forma corporis figuram immutari poſſe oſtendit.

Monſtrum, medio intimoque in ouo compertum eſt, facie quidem humana, ſed capillitio colubris vndique horrente. Mētum ipſi tribus aliis colubris vibratis velut barba germinabat. Conſpectum primum eſt Auguſtodini in ædib. Bancheronis cauſidici, dum ancilla oua multa frangeret butyro incoquenda. Oui illius albumen feli exhibitum, repentinam mortem intulit. Id demum monſtrum in manus Baronis Senecij cùm veniſſet, ad Carolum IX. Regem Metis agentem prælatum eſt. *Parens lib.* 24. *Chirurgia.*

Imperantibus Conſtantino Leonis Philoſophi Imp. F. & Romano Lacapeno, ex Armenia allatum eſt monſtrum C... ſtantinopolim, Pueri maſculi concreti, vterini, iique, vt... lis omen, vt ſunt eiecti, redierunt ſub Conſtantino: & cùm alter mortuus eſſet, peritiores medici cadauer à viuo reſecuerunt, paruum tamen diu alter ſuperuixit. *Cedrenus.* E

Natus eſt Martini IV. Pontificatu, ex illuſtri femina, Puer villoſus, & in ſpeciem vrſi vnguiculis armatus. Quo monſtrifico partu permotus maritus, omnes vrſorū imagines, quæ forte in ſua domo fuerunt, iuſſit deleri: manifeſto argumento receptæ ab eo perſuaſionis, quales in conceptu hauriantur ſpecies, tales in partu ſæpius repræſentari. *Sabell. lib.* 7. *Enn.* 9.

* Apud Subalpinos in Quiero decem à Taurino milliaribus poſito oppidulo anno Domini 1578. die 17. Ianuar. ad octauam horam veſpertinam, honeſta matrona fœtum peperit, cornua quinque ſibi aduerſa & arietinis ſimilia capite gerentem. Cui præterea à ſumma fronte ad occiput in dorſum ferè totum, prælongum carneum fruſtum pendebat, capitiſ muliebris inſtar habens. Circum collū verò alia caro duplex aduoluebatur, tanquam calore ſubuculæ. Extrema vtriuſque manus digitorum vncos rapacium auium referebant, genua tanquam in poplitibus. Crus dextrum, peſque item dexter rubeo colore præfulgebant, reliquum corpus bætico erat colore. Magno cum clamore in lucem prodiſſe dicitur, quo ſic F conſternatæ obſtetrices, & reliquæ mulieres clinicæ fuerunt, vt è veſtigio in fugam ſe ab ædibus puerperæ dederint. De eo monſtro cum Subalpinorum princeps reſciuiſſet, iuſſit id ad ſe adduci, nec dici poteſt quam varia fuerint tum aulicorum de ipſo indicia. *Pareus lib.* 24. *de Monſtris.*

* Anno 1578. ſub Mauricio Imp. in Thracia peperit quædam Puerum ſine manibus, pedibus, cauda piſcina vſque ad coxendices. *Zonar. Tom.* 3.

* Etiam Canis natus ſex habens pedes, & caput leoninum. *Idem.*

* *Faſciculus temp.* ſcribit, tum etiam ortum Puerum quadrupedem alterum & alterum duos vertices habentem. Quæ omnia portentoſum Mahometis aduentum præſignificaſſe, quidam tum temporis autumarunt.

* Circa ann. 1233. enixa quædam puerpera Puerum gemino capite, quorum vnum caninum, & alterum humanum. Idque in Albania. *Arnaldus Sorbinus lib. de Monſtris.*

* Anno 1389. natum ferunt Puerum, vno capite, & 4. brachiis & pedibus. Alium item ſub ann. 1595. pedibus & auribus leporinis, *Idem ibid.* G

* Quid vero de monſtro Romæ in amne Tyberino circa idem tempus inuento dixerim? Erat corpore humano, ſquammoſo, capite aſinino, ventrem habebat fœminæ mammis ornatum, pedum alter aquilinus, alter bouinos vngues exprimebat. *Lycoſthen. de prodigiis.*

* Quin & Rauennæ ann. 1512. monſtrum apparuit, habens cornu in capite, brachia nulla, ſed alas geminas earum loco, pedem vnum auis rapacis, in pectore Y, & ſignum Crucis, & oculum in genu. *Idem.*

* Paulò ante defectionem Lutheri, Vitulus cucullatus prodiit, idque vno à Friburgo lapide, in pago ditionis Cellenſis, de quo monſtro Lutherus ſententiam dedit. *Idem.*

Anno 1543. natum eſt monſtrum teterrimum in Belgio, planè dæmonem referens. Et anno 1570. Lutetiæ Pariſ. Gemini orti ſunt genitalibus hærentes, capita oppoſita, pedes & brachia habentes. *Sorbin. ſupra.*

Scripſit nouiſſime de monſtris Georgius Schenkius, in 4. cum figur. vbi varia & vere monſtrari digna recenſet. H

Mons. Montes.

* QVID SINT, EORVMQVE ORTVS.

MOntes ſunt tumores quidam vniuerſi, ab eminendo ita appellati. Græcis Mons ὄρος, & Hebræis Har à verbo Harach, quod mulierem grauidam ſignificat, vt cuius vterus inſtar montis intumeſcit.

An autem terra ab initio cum montibus fuerit creata, inter Philoſphos diſceptatur. Accedendum exiſtimauerim ſententiæ *Dan. aſteri lib.* 2. *fid. Orthod. c.* 9. & 10. quæ tradit terram vt aquis circumfuſam, ita & perfectè globoſam fuiſſe productam, at ... creationis rerum omnium, à Deo productos montes. ... Deus aquas in locum congregauit, & cauernis terræ ... tunc enim molem terræ in altum ſuſtulit, & eminen... locorum erexit.

* GENE

* GENERATIO MVLTIPLEX.

A Montes quoſdam à principio productos, conforme eſt Scripturæ diuinæ *Gen. cap.* 1. in opere diei tertiæ.

Conſtat nihilominus temporis progreſſu multos denuo Montes genitos fuiſſe, pleróſque in planitiem æquatos: quod imprimis vi & impetu aquarum accidere conſueuit. Aquæ enim non infrequenter ad magnam altitudinem hinc inde terram excauant, cliuos, præruptas eminentias, montéſque generant. Vel hæc eadem aut ex parte, aut penitus diſſipant & demoliuntur, pro ſitu loci, & materiæ durioris ſeu mollioris natura, aliiſque temporum & regionum opportunitatibus. Obſeruatum eſt etiam, nonnonquam terræ motibus nouos montes aſſurgere, veteres collabi & decidere. Nam ſpiritus terræ latebris velut carcere incluſus, dum terram concutit, nunc ingentes moles erigit, nunc erectas inſano hiatu abſorbet & deuorat. Interdum quoque effrenata ventorum violentia arenam vndique ſublatam vnum in locum congerit, & ingentes cumulos montéſque efficit.

*COMMODITATES MONTIVM.

Quodque ante Diluuium extiterint.

B Montes multum conferunt non ſolum ad gratiam aſpectus, & decorem ac pulchritudinem: ſed etiam ad regionum ſalubritatem, ad cohibendum ventorum impetum, ad arcendos maris fluuiorúmque incurſus, ad rerum quæ è terra naſcuntur fertilitatem & copiam; ferè enim aquarum riuuli, fontes, amnéſque è montibus oriuntur. Item quia quædam arbores amant colles, aliæ camporum planitiem: quædam perflata ventis iuga, aliæ vndique tectas valles. Quare ſatis fuiſſet, à primis mundi originibus terræ fœcunditati conſultum, ſi tamdiu montibus caruiſſet.

Addit etiam *Plin. lib.* 36. *nat. hiſtor. cap.* 1. Montes facto à natura, ad compages telluris viſceribus denſandas, & minimè quietas partes coercenda duriſſima ſui materia.

Denique quod tempore diluuij iam montes erant, probari poteſt teſtimonio ſacræ paginæ, quæ *cap.* 7. *Gen.* narrat, aquas diluuij quindecim cubitos ſupra altiores montes elatas fuiſſe: *& c.* 8 arcam vigeſima-ſeptima die menſis quieuiſſe ſuper montes Armeniæ, & prima die menſis decimi apparuiſſe
C montium cacumina. Quare non fuêre decurrentibus diluuij aquis primò geniti montes, ſed iam ante extabant.

Montes alti ſunt in partibus Aquilonaribus, quia quanto ſunt frigidiores in ſuperficie, tanto magis recludũt in ſe vapores calidos diu in terræ ventre congregatos, qui frequenter erumpunt in montes altos. *Alb. Magn de nat. loc. diſtinct. cap.* 1.

Montium nulla vicinitas diuerſas dat proprietates locis ex ſitu & altitudine ipſorum. Humiles non multum alterant ipſorum naturam. Alti ſi ſunt ante locum verſus Aquilonem, locus eſt calidus: quia reflectuntur radij, & vina fortia generantur. Si ad Meridiem, & verſus Aquilonem, locus eſt frigidus vehementer, tum ex niuibus, tum etiã, quia detectus eſt locus vento Aquilonari. Si ad Orientem, & habitatio ad Occidentem, erit frigida, & humida. Si ex parte Occidentis ſunt montes, & locus ad Occidentem, locus frigidus, & humidus erit. Locus iuxta montes niuoſos & frigidos, & inter montes concluſus, eſt omnimodè malus. *Alb. Mag. de nat. loc. diſt. cap.* 13.

* MONTIVM CELEBRIORVM. S. SCRIPTVRÆ.

D
PRÆROGATIVÆ, SITVS, QVALITAS, APPELLATIO.

Pleriſque S. Scripturæ locis quorundam montium celebris eſt memoria, de quibus præſenti loco pauca in medium proferre viſum fuit.

* MONTES ARMENIÆ, ſiue TAVRVS.

Montium Armeniæ meminit Moyſes *Ge.* 8. quando peracto diluuio dicit in iis quieuiſſe Arcam Noëticam, eóſque primum decreſcentibus aquis fuiſſe areſactos. Armenia enim omnium orbis partium altiſſima eſt, vt colligunt Geometræ.

Montem autem illum, ſuper quo Arca requieuit, vocat *Beroſus apud Ioſeph. lib.* 1. *Antiq.* Montem Cordyeum: in quo ait, ſuo tempore adhuc oſtenſam partem Arcæ, ex qua bitumen abradebatur in remedium morborum.

Apud eundem *Ioſephum Nicolaus Damaſcenus* eum montem vocat Barin. S. Ambroſius appellat montem Quadrati. Moyſes Ararath hebraicè dicit. Et volunt intellexiſſe eum Araxem fluuium, qui magna aquarum mole effuſus ex monte Tauro, & per campos Armeniæ ſpatiatus in mare Hyrcanum aquas
E exonerat.

Communis eſt ſententia, montes hos fuiſſe partem montis Tauri, in cuius planitie reſederit arca, habent enim montes plerique verticem planum, non ita in acumen aſcendentem, ſic vt facilè Arca ſuper eum quieſcere potuerit. Certè Armeni in monumentis ſuis hanc arcæ manſionem, ex eáque egreſſionem Noë celebrant, & locum vbi hæc contigit, Apobatherion, hoc eſt, Egreſſorium lingua ſua vocant. Atque exhinc *Stephanus lib. de vrbibus*. Tharſum Ciliciæ nobilem vrbem dictam arbitratur à τερσαίνω. i. areſacio, quod in argumentum exſiccatæ ibi primum terræ eſſet condita Tharſus.

* MONS MORIA, qui & SION.

Abraham iuſſus à Deo immolare filium ſuum vnigenitum, tale accepit præceptum. Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis: atque ibi offeres eum in holocauſtum, ſuper vnum montium quem monſtrauero tibi: vtitur autem Scriptura nomine מריה quod eſt Mo-
F ria, hoc enim nomen poſtmodum Abraham impoſuit, vocans eum Dominus videt. *verſ.* 14. *cap.* 22. *Geneſ.* quod ſignificat Moria: eſt namque Moria idem quod viſio.

Ratio huius nominis ſumitur à variis rebus, quæ in hoc monte euenerunt, & euenturæ erant. Siquidem Abraham immolauit in eo filium; viditque Deus obedientiam illius, & per Angelum quoque ſe illi videndum præbuit. Deinde extruendum erat in eo templum, in quo Deus viſurus erat vota ſupplicantium. At de eo exiret Lex Euangelica, quia idem Mons poſtea Sion appellatus eſt, eratque in Hieruſalem.

Tradunt Hebræi, in eo ipſo monte Abel & Caïn ſacrificaſſe, & poſt Diluuium, Noë ſacrificium obtuliſſe Deo in odorem ſuauitatis, atque in eo ipſo multa poſt ſæcula conditum eſſe Salomonicum templum. Equidem de templo Salomonico aſſentior Hebræis, cum apertis verbis id proditum ſit *in l.* 2. *Paralipom. cap.* 3.

Conſiderandum eſt Lectori, quod *in* 1. *ſerm. de immolatione Iſaac* ſcriptum reliquit his verbis *S. Auguſtinus*: Audite il-
G lud Sacramentum fratres chariſſimi. Hieronymus presbyter ſcripſit ſe ab antiquis & ſeniorib. Iudæis certiſſimè cognouiſſe, quod ibi immolatus ſit Iſaac, vbi poſtea Chriſtus crucifixus eſt. Etiam hoc antiquorum ratione refertur, quod & Adã primus homo, in eo loco vbi Crux Chriſti fixa eſt, fuerit ſepultus: & ideò Caluariæ locum dictum eſſe, quia caput humani generis ibi dicitur eſſe ſepultum. *Sic Auguſtinus.*

Verum Mons Caluariæ extra vrbem Hieruſalem erat, & diuerſus à monte Moriah, ſuper quo templum ædificatum eſt, ſed quia propinqui erant, & fortaſſe totius eiuſdem montis partes, pro vno monte & loco accipi poſſunt. At enim Abel ſacrificaſſe in eo monte, mihi quidem valdè dubium eſt, nec fit veriſimile. Quin magis eſt credibile Adam è Paradiſo eiectum, aut ſemper, aut longiſſimo tempore, non procul ab eo loco habitaſſe: tum propter amorem & venerationem loci Paradiſi: tum quòd propinqua ei Regio, particeps eius eſſet tam fertilitatis & amœnitatis, quàm ſalubritatis.

Cæterum mons Moriah poſt conditum in eo templum, con-
H ſtructámque vrbem, erat Orientali vrbis muro propè adiacens, excelſus, præruptus & vndique præceps: cui primam claritatem & nobilitatem dedit hiſtoria hæc Abrahæ ibi filium immolaturi, ſed eius poſtea loco Arietem cornibus inter vepres hærentem offerentis: cuius rei imago in pictura expreſſa tempore Greg. Nyſſ. percelebris fuit. De hac enim imagine *in Orat. pathetica* de pictura eius rei ſic ille ait: Vidi ſæpius deſcriptionis eius rei imaginem, & ſine lachrymis tranſire non potui, cum tam efficaciter & ad viuum ob oculos hiſtoriam eius rei poneret. Memorantur hæc in ſecunda Nicæna Synodo *Act.* 4. *Can.* 2.

Hunc montem Moriah vel partem eius, Dauid ab Ornã Iebuſæo ſexcentis ſiclis aureis emit: & extructo in area eius montis altari, holocauſtum Deo obtulit, quod ignis de cœlo deſcendens conſumpſit.

Romani, Tito Imperatore, capta vrbe, incenſóque templo, altiores partes eius montis demoliti ſunt, eáſque cum ruinis templi in torrentem Cedron deiecerunt, remanente eo monte, multo quam ante erat depreſſiore: qua de re *Borchardus* ad hunc modum ſcribit: Mons Moriah ſuper quem

Domini templum & Regis palatium conſtructa fuerant, aliquando (A) altior erat ipſa vrbe, vt patet ex ſitu templi, & ex iis quæ tradit Ioſephus: quæ loca nunc ſunt omnino explanata, & ferè demiſſiora reſiduo ciuitatis: explanatus enim fuit mons, in quo templum erat, à Romanis, & tractus in torrentem Cedron cum omnibus ruinis templi & atriorum, quod hodie palam eſt, vt cuiuis licet videre.

* MONS SINA, ſiue HOREB.

Mons Sina eſt celeberrimus Arabiæ mons, ita dictus à copia ruborum, quia Sene Hebræis, rubum ſignificat. Idem etiam dicitur Horeb à ſiccitate vel ſolitudine, quamuis nonnulli dicant Horeb eſſe dumtaxat iugum aliquot eminens ipſius montis.

Notantur autem octo miracula aut ſaltem mirabilia, quæ Deus in hoc monte fieri voluit.

I. Deus hic apparuit Moyſi in rubo. *Exod. cap.* 3.

II. Idem Moyſes percutiens petram, aquas ex ea dedit populo. *Exod. cap.* 7.

III. Ibid. Moyſes leuans manus, & orans, obtinuit vt Ioſue (B) vinceret Amalech. *Ibidem.*

IV. Data eſt etiam ibidem lex à Deo. *Exod. cap.* 19.

V. Moyſes ibidem dies XL. vixit, colloquens cum Deo, abſque cibo, & legis tabulas accepit.

VI. Hic adorauerunt Hebræi vitulum aureum, & Moyſes confregit tabulas legis, multoſque è populo trucidauit.

VII. Elias vidit ibidē Deum in ſibilo auræ tenuis, 3. *Reg. c.* 19.

VIII. In hoc monte corpus S. Catharinæ mirabiliter tranſportatum, & ſepultum eſt.

Quod autem Apoſtolus Paulus dicit, Sina coniunctum eſſe ei quæ nunc eſt Hieruſalem, intelligendum eſt non vicinitate loci coniungi, cùm ſic longè diſtet; ſed per analogiam quandam earum rerum, quæ ibi olim, & tum in Synagoga continuerunt: nempe terror legis, inanes promiſſiones, &c. *Vide Perer. in cap.* 21. *Geneſ.*

* MONS GARIZIM ET HEBAL.

(C) Celebris mentio eſt in ſcripturis Montis Garizim & Hebal, fuitque mons iſte imminens vrbi Sichem, vt patet *Iudic. cap.* 9. quamuis alij eum circa Hai collocent, quos refutat *Serrarius Ioſue cap.* 8. *qu.* 14.

In hoc monte arbitrantur Toſtatus & alij Abrahamum tetendiſſe tabernaculum, & ædificaſſe altare Domino *Geneſ.* 12. Eſtque vnus mons, ſed duobus iugis aſſurgit, quorum vni Garizim, alteri Hebal nomen fuit.

In hoc monte recitatum fuit Deuteronomium omni populo audiente. *Deuteron. cap.* 11. *& Ioſ.* 8.

Deinde in hoc monte recitatæ ſunt benedictiones & maledictiones, in eos qui legem Domini cuſtodirent vel negligerent, ſic vt in Garizim benedictiones, in Hebal maledictiones dicerentur, vt conſtat *ex cap.* 28. *Deuteronom.* Atque exhinc magna huic monti veneratio acceſſit apud poſteros, quod nempè in eo Leuitæ iuſſu Domini, proclamando benedictiones & maledictiones, tanquam feciales fœdus inter Deum & populum innouarunt, & confirmarunt. Cæremonias autem & ordinem quoad hæc peccata, enarrat *Cornel. à Lapide Comm. in cap.* 28. *Deuteron.*

(D) Præterea in hoc monte tempore Alexandri Magni Sanaballat Samariæ Præfectus ædificauit templum, ad æmulationem Templi Hieroſolymitani, cui præfecit Manaſſem fratrem Iaddi Pontificis, ad quod confluebant Samaritani, & alij à Iudæis eiecti. Atque huius montis & templi meminit Samaritana colloquens cum Ieſu, *Ioannis cap.* 4. videatur *Ioſeph.* 11. *Antiquit. cap.* 7. qui ſcribit templum hoc annis CC. ſtetiſſe vſque ad Hircanum Pontificem, & Iudæorum Principem. Quin adhuc ait *Pererius*, oſtenditur in eo Templi vetuſtiſſimi locus, quod ſub titulo Iouis hoſpitalis conſtructum fuit ad formam templi Hieroſolymitani.

* MONS ENGADI.

Legimus in *Geneſi c.* 19. quomodo Deus præcepturus Loth vt incendium Sodomiticum declinaret, dixerit vt ſecederet in vicinum montem, & eo ſaluum ſe faceret. At ille elegit ciuitatem exiguam in qua ſaluari poſſet, quæ idcirco appellata eſt Segor, & poſtmodum Zohar: vtrumque enim paruitatem ſignificat.

Mons autem ille, ad cuius radices erat Segor fuit mons Engaddi, à cuius aſcenſu inquit *Brocardus*, Segor diſtat vna leuca. (E) & montes illos ſcribit aſcenſu difficiles multiſque anfractibus & præcipitiis horrendos, ſic vt merito timuerit Loth eò ire, quamuis poſtmodum timens ne & Segor, vtpote obnoxia terræ motui, in ea communi calamitate etiam damnum ſuſtineret, in montem ſeceſſerit, vt ſe ſaluaret.

* MONS OLIVETI.

Mons Oliueti ſiue Oliuarum, ab Oliuis in eo conſitis nomen habet: eſtque in conſpectu Ieroſolymæ ab Oriente, diſtans itinere Sabbathi, ſiue vt habet *Ioſephus*, ad quintum ſtadium. *Lib.* 20. *Antiq. cap.* 6.

Vocatur hic Mons aliquando trium luminum, vt notat Ludolphus, quod de nocte verſus occidentem illuminaretur ab igne qui ſemper ardebat in altari: Mane exciperet Solem orientem: eſſetque abundans oleo, quod luminis eſt fomentum.

Huius montis ſeceſſum Dei filius ſubinde petiit, ac in eo diſcipulis ſuis Petro, Ioanni, Iacobo, & Andreæ, excidij Iudaici ſigna prænuntia aperuit: vrbiſque & templi, mundi deinde, deſtructionem docuit. *Math.* 24. *Marci* 13. *Luc.* 21. (F) De eiuſdem ſeceſſu in hunc montem loquitur etiam *Ioan. cap.* 8. *Lucæ cap.* 19. *&* 21.

Idem quoque elegit hunc montem, ex quo ad Patrem in Cœlum aſcenderet *Luc.* 24. *& Act. c.* 1. vbi dicuntur diſcipuli reuerſi, poſt ſcilicet Domini in Cœlum aſcenſionem; à monte qui dicitur Oliueti. &c.

Certè in hoc monte paſſus agoniam, ſanguinem ſudauerat, & ſæpè ad orandum confugerat, vnde & ex illo voluit præſentibus diſcipulis, quos velut teſtes adduxerat, non modo Apoſtolis, ſed etiam aliis, quibus extremam benedictionem impartiri volebat, in cœlum aſcendere.

In hunc montem moriente Antichriſto, vt docet Rabanus à Cardin. Vitriaco citatus; Satan caſurus dicitur.

Denique Chriſtus in hunc creditur reuerſurus ad proferendam vltimam ſententiam, adductis in vallem Ioſaphat ei ſubiectam omnibus iudicandis. *Ioel.* 4. vide *Hieron. in c.* 11. *Dan. & Zacharias cap.* 14. ait: Stabunt pedes eius ſupra montem Oliueti, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem. (G)

* MONS CALVARIÆ, *Qui & Golgotha.*

Chriſtus Deus filius, qui ſalutem noſtram in medio terræ eſt operatus, in monte Caluariæ, qui Golgotha ab Euangeliſtis appellatur, Crucifixus eſt. Cur verò Golgotha; ſiue vt verius dici debet, Golgotha appellatur, rationem dant, quod ibi inuenta eſſet caluaria, aut cranium Adami, quia Golgotha caluariam ſignificat. Adamum autem ibi ſepultum, conſequenter docet *Origen. Tract. in Matth.* 33. *Cyprian. ſerm. de Reſurrect. Athanaſ. ſerm. de Paſſione & Cruce*, qui pro ea ſententia Hæbræorum magiſtros adducit, quod etiam facit *Ambroſ. com. in Lucam lib.* 10. *Baſilius*, & alij, ſed refellit *S. Hieronymus*, cùm nonnullis Scriptoribus.

Cyril. Heroſolym. ait, ideò vocatum Caluariam locum illum, à forma humani capitis, quam referebat ſuperius ipſius iugum.

Idem tamen hanc opinionem ex topographia refellens exiſtimat locum propheticè Caluariam. i. caput appellari, quod ibi Chriſtus caput noſtrum mortem eſſet ſubiturus.

(H) *Hieronymi & Beda* ſententia magis probatur, qui ideo ſic dictum arbitrantur, quod eo loco facinoroſi decollarentur, eſſetque plenus craneis aut caluariis hominum.

Interim locus ille ſuppliciis ſceleratorum infamis, maximam gloriam Chriſti morte, toto orbe adeptus eſt, ſic vt etiam terram illius veneremur, quæ inſtrumentum tam nobilis & pretioſi ſupplicij ſuſtinuit.

Sunt qui mōtem Moriah & Caluariæ pro eodem accipiunt, vt eo loco figura immolationis Iſaac in veritate completetur, vbi ea Dei iuſſu fuerat exhibita. Verum mons Caluariæ extra vrbem erat, & alius à monte Moriah, in quo templum fuerat ædificatum: ſed quia viciniores erant, & fortaſſis totius vnius montis partes, pro eodem & monte & loco accipi poſſunt.

MONS THABOR.

Mons Thabor transfiguratione Domini noſtri illuſtratur. Dicit. n. *Matth. c.* 17. Ieſum aſſumpſiſſe Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxiſſe in montem excelſum ſeorſim. Quis autē hic mōs fuerit, neque ille, neq; alij Euāgeliſtæ dicūt.

A Communis inualuit ſententia ; eum fuiſſe Thabor : quem *S. Hieronymus in locis hebraicis*, ſcribit ſitum in medio Galilææ campo, mira rotunditate ſublimem. Cur autem in monte ſuæ gloriæ claritatem oſtendere voluerit, cauſam dicit S. Hilarius, quod in monte Sina olim maieſtatem ſuam Deus declaraſſet. *Exod.* 19. quod erat ſymbolum & figura transfigurationis huius.

MONTIVM IPSORVM
NATVRA, MONTES
Abundantes
Metallis.

Memoriæ proditum eſt ab antiquis ſcriptoribus, Iberiæ montes, qui Pyrenæi vocantur, & latitudine & longitudine longè alios excellere. Nam è mari, quod eſt ad meridem, iacent vſque ad Oceanum fermè ad arctos ſitum, Galleciámque ad Iberia diuidunt, per Celtiberiam quoque protenduntur ſtadiis tribus millibus in quibus cùm ſint frequẽtes ſyluæ ferũt priſcis temporibus igne à paſtoribus iniecto montanas omnes B regiones fuiſſe combuſtas (qua ex re montes aiunt cognominatos Pyrenæos ardente continuis diebus igne) pluréſque ex montium incendiis argenti puri riuuli effluxerunt, quod incolis ignotum, Phœnices mercatores vili rerum permutatione emptum in Græciam, Aſiámque, ac nationes cæteras deferentes magnas ex eo commercio opes contraxerunt. Adeò autem mercatores quæſtus excitauit cupiditas, vt quum onuſtis nauibus ſuperaret argentum, amoto ab anchoris plumbo argentum ſubderent eius loco. Hoc lucro Phœnices admodum opulenti facti, plures colonos in Siciliam, propinquáſque inſulas, tum in Lybiam, Sardiniámque, ac Iberiam deſtinauerunt. Multis poſtmodum ſeculis cognito argento, Iberi metallis quærendis operam dedêre : magnáque argenti copia reperta, ingens ex eo vectigal prodiit, quum æs, aurum argentúmque ſint metalla præcipua. Argenti ſtudio à Carthaginenſibus quo tempore Iberiam tenuêre, ea metalla ampliata ſunt. Hæc fuit cauſa, vt eorum poſ[...]lum excreſcerent vires : Precio enim optimis militum conductis, plura geſſerunt aduerſus hoſtes bella, neque domeſtico, neque ſociorum milite vſi, Romanos Siculóſque ac Lybicos ad maxima deduxe- C runt pericula, quum omnes diuitiis ab auri argentíque copia ſuperarent. *Io. Gerundenſis lib.* 1. *Paralip. Hiſpania.*

Vegetantibus, Frugibus, Fructibus.

Helicon Bœotiæ, montium qui in Græcia ſunt omnium præſtat ſoli bonitate, & arborum crebritate In eo portulacæ frutices longè ſuauiſſimi ſaporis fructum ferunt. Aiunt incolæ earum, quæ ibi gignuntur, herbarum, aut radicum, nullas omnino homini eſſe mortiferas: quin & ſerpentum virus loci eius paſtionibus infirmari, atque adeò, vt ſi quem ſerpens vlla momorderit, is vbi vel de genere Pſyllorum, qui in Africa ſunt, quenquam, aut aliquos ad id affectum medicamentum nanciſci potuerit, facile periculo liberetur. *Pauſan in Bœoticis.*

Tmolus mons vitibus celebris, *Vide Tit. Vitium praſtantia.*

Mons Veſuuius, amœniſſimis habitatus agris, excepto cacumine. Id magna ex parte planitiem habet, fructum nullum omnino ferentem, cauernoſa monſtrans atra, combuſtis ex petris, vt color indicat, cùm ignis habeat crateras, reſtinctos autem ceſſante materia. Et hanc fertilitatis, quæ circa locum eſt, cauſam dixeris, *Strabo. lib.* 5.

D *Feris animalibus.*

Parnes mons Atticæ, aprorum, & vrſorum luculentam venatoribus copiam præbet. *Pauſan. in Atticis.*

Taygetus mons Laconiæ, Spartæ imminens, facit qualibet ſui parte venatoribus luculentam caprearum, aprorum, ceruorum & vrſorum copiam. *Pauſan. in Lacon.*

Raris quibuſdam.

Eſt in media inſula Zeilanda in mari Indico (à Ptolemæo Cori promontorium dicta) mons præcelſus, multis paludibus cinctus. Ex illius ſummo faſtigio collis aſſurgit, è cuius medio è lacu quodam aquæ dulces atque perennes emanant. Propè lacum eſt ſilex, in qua cernitur veſtigium hominis impreſſum. Eſt autem perſuaſum incolis, veſtigium illud eſſe primi parentis generis humani, qui inde in cœlum ſublatus ab illis eſſe dicitur. Non procul autem inde Sacellum viſitur, in quo duo ſepulchra mira ſuperſtitione coluntur. Exiſtimãt enim in his cõdita fuiſſe corpora primi hominis, & vxoris illius, è quorũ ſemine fuit vniuerſum genus humanum propagatũ. Ea verò opinio animis penitus infixa facit, vt eò multi Saraceni, & alij lõgè diuerſis ſuperſtitionib. impliciti, religionis gratia cõfluant.

E Locus adeò accliuis eſt, vt neque manibus niti ad ſummũ poſſint, ſed ſcalis & catenis adiuti eò perueniant. *O, or. l. 4. rer. Em.*

Aſperi.

Iulianus apud Suidam in voce χῶμα Hercynium ſaltum multo difficiliorem magiſque arduum penetratu putat, quàm vel Theſſalica Tempe, vel Thermopilas, vel Taurum, nihil denique ſimile huic in Romano imperio inueniri.

Alti.

Athos Thraciæ mons ingens, adeò vt vmbra iaciat ad ſtadia trecenta, teſte Stephano. Tradunt in Lemno bouis fuiſſe ſimulachrũ ingens, cãdido factum lapide, quem Athos mons tametſi longo diſſitus interuallo, tamen ob ſummam celſitudinem, obſcurat vmbra ſua. Pomponius Mela tradidit huius cacumen altius, quàm vndè cadant imbres, eius rei coniecturam ex eo colligi quod de aris, quas in vertice ſuſtinet, non abluitur cinis, ſed quo relinquitur aggere manet. Obſtat & nauigantibus, quòd toto longè dorſo procedat in pelagus, qua continenti adhæret : vnde & à Xerxe perfoſſus. Meminit huius *Apollon. Argonauticon lib.* 1.

F *Ἠοῖ δ' ἀντέλλοντι Ἄθω ἀνέτειλε κολώνη*
Θρηϊκίη, ἣ τόσσον ἀπόπροθι Λῆμνον ἐοῦσαν,
Ὅσσον ἐς εὔδιον κεν ἐΰστολος ὁλκὰς ἀνύσσαι,
Ἀκροτάτῃ κορυφῇ σκιάει, καὶ ἐς ἄχρι Μυρίνης.
Solis ad exortum vada ſalſa ſecantibus alto
Vertice ſeſe oſtendit Athos, mons Thracius, is qui
Diſſitus à ſacra tanto diſcrimine Lemno,
Quantum alata die valeat tranſmittere nauis,
Hanc tamen aërij contingit verticis vmbra :
Quin longinquam etiam contingit ad vſque Myrinen.
Eraſmus.

INTERITVS MONTES
Terræmotu hauſti.

Caſtrum Tauredunum in Galliis (*vt Turonenſis ſcribit lib.* 4. *cap.* 30.) ſitum in Monte ſupra Rhodanum. Auditus eſt verò per dies amplius ſexaginta mugitum edere mons, donec tandem mirabiliter ſciſſus ab alio ſibi vicino monte, cum vniuerſo caſtro omnibúſque incolis in Rhodanum præceps rueret. Aqua itaque retrocedẽns, & impedita atque obſtructa G tanta mole, cùm alias inter anguſtias montium laberetur, multos nihil tale opinantes oppreſſit. Accidit hoc imperante Iuſtiano. Triginta quoque Monachi paulò poſt venientes, & circa ea loca vnde mons prolapſus erat fodientes, æs ſeu ferrum reperiunt. Verùm ſubitò incipit mons, ſicut antea, mugire. Sed cùm ipſi nihilominus ab incœpto non deſiſterent, reliqua montis pars corruit, eóſque interfecit. Hanc cladem multa præceſſere prodigia. Aliquandiu manè ſole oriente, tres vel quatuor ſoles viſi ſunt. Sol denique ita obſcuratus & obtenebratus eſt, vt nec quarta pars in eo lucens remaneret. Apparuit quoque integro anno cometa, radium de ſe ſpargens inſtar gladij. Cœlum item ardere viſum eſt.

Incendio clari. Montes ardentes.

Seruius Æneid. 6 narrat montem eſſe in Lycia Chimæram, cuius etiam tum ardebat cacumen, iuxta quod leones erant, media verò paſcua eſſe, & ima ſerpentibus plena. Hunc Bellerophon fecit habitabilem, & proinde Chimeram occidiſſe dicitur.

Ætnæ montis incendiis ſimilia ſunt ea quæ in Lipareis inſulis propinquis, quas Æolias vocant, ſeptem numero, Thermiſſam, Strongylem, Æoli Regiã, Didymam, Ericuſam, Phæni- H cuſam & Euonymam, accidere dicuntur. His adiungitur Lipara octaua & princeps. Inter hanc & Siciliam media Vulcano ſacra, ſaxoſa tota & ignita, & ex tribus crateribus incendia efflãs. Cùm ſpiraturus eſt Auſter, denſiſſima nebula inſulæ offunditur. Cùm Boreas, puriſſima flamma conſpicitur. Cum Zephyros, media quædam aëris conſtitutio cernitur. Et hinc fit, vt Liparæi vẽtos prædicere poſſint. Itaque locus fabulæ datus Æolum qui illic imperabat, ventorum Regem eſſe. *Strabo l.* 6.

Ætna mons eſt in Sicilia Vulcano ſacer, qui per noctem flammas euomit per hiatum ſtadiorum xx. quẽ Craterem vocant : quos duos eſſe vult *Solinus Polyhyſtor*. Dictus vel ab Ætna filio Briarei Cylopis, vel ab Æthna filia Cœli & Terræ, quã alij Thaliam vocant, quemadmodum Seruius dicit. Hunc montẽ Virgilius deſcripſit longo carmine: Ouidio ſunt qui attribuant. Seneca Ouidium à deſcribendo Ætna deterritum refert, quòd illum à Virgilio iam ſciret cantatum. Cornelij Seueri putant eſſe nonnulli. Exundat ſæpè incendiis, vicinis agris gentibúſq; noxiis. Sic. Cn. Seruilio Cæpione, & C. Lælio Coſſ.

tum

tum Sempronio Flacco & Q. Calphurnio Coſſ. iterum, M. Æmilio.
A L. Aurel. Coſſ. mons terræ motu ignes ſuper verticem latè diffudit, & ad inſulam Liparas mare efferbuit, & quibuſdam adustis nauibus vapore pleroſque nauales exanimauit: piſcium vim magnam exanimem diſperſit, quos Liparenſes auidius epulis appetentes, contaminatione ventris conſumpti ſunt: ita vt noua peſtilentia vaſtarentur inſulæ. Accidit iſtud paulò ante ſeditionem C. Grachi. Oroſius addit, multos mortales incendio abſumptos, coactóſque eſſe deſertis ſuis quàm longiſſimè aufugere. Conflagratio prima, ſecundo anno octauæ & octogeſimæ Olympiadis, tribus ante natum Platonē annis cõtigit, ſecundùm Euſebium Cæſarienſem. In conflagratione ſeruatos eſſe pios homines miraculo quodam, ne ab igne læderentur, & hoc de Mundo libro attingit Ariſtoteles, & fuſiùs in mirabilibus naturæ auditionibus explicat. *L. Viues in lib. 3. cap. 31. & lib. 4. Aug. de Ciuit. Dei, cap. 2.*

Apud Celtas, cùm montes Riphæi, poſtea Obij dicti, nunc verò Alpes (ſunt autem Galliæ) aliquando incenſi eſſent, argenti riui per terram defluxerunt. *Alex. lib. 6. cap. 4.*

Ann. Conſtantini decimo-ſexto, menſe Martio, Veſuvius exarſit, & ignes per aliquot dies & cinerem euomuit
B adeò vt omnia virentia circumquaque perderet. Secuta eſt Saracenorum in Africam irruptio, & excidium Carthaginis. *Paulus Diac. l. 6. c. 4.* de geſtis Longobardorum. Anno 472. Veſvvius mons in Campania intimis æſtuans ignibus, viſcera exuſta euomuit, nocturniſque in die tenebris incumbentibus omnem Europam minuto in cinere cooperuit. Itaque eius portenti memoriam annuam Conſtantinopolitani inſtituerunt. 8 ix. Idus Nouemb. Ea re Leo Imp. exterritus vrbe exceſſit, atque ad S. Mamantem conſedit. *Sigon. lib. 14. Imp. occid.*

Circa an. 512. Veſvvius mons hiatum ingentem edidit: inde ſpiritus quidam ater adeò ac denſus erupit, vt lucem Solis caligine tenebriſque inuolueret: ſtrepitu ita horrendo, vt vicina loca tremore concuteret: cinis inde tantus effundebatur vt prouincias quoque Tranſmarinas obrueret. In Campania verò quidam quaſi puluerei amnes fluebant: & arenæ impetu feruente more fluminis decurrebant, qua plana camporum vſque ad arborum cacumina tumeſcebant, & vireſcentia omnia protinùs areſcebant. *Sigon. lib. 16. Imp. occid.*

In Loppia Regione Ruſſiæ montes in altum eminentiſſimi
C dicuntur eſſe, qui ad Ætnæ ſimilitudinem, flammas ſemper eructant, in quibus Salamandræ, animalia quædam lacertarum ſimilitudine, quæ in igne non ſecus ac piſces in aquis viuunt, creſcere perhibentur. *Guagni in deſcript. Moſcho.*

In Iſlandia inſula mons eſt Hegle, qui rupem ſyderеam perpetuæ flagrationis æſtibus imitatus, incendia ſempiterna iugi flammarum eructatione continuat. *Saxo lib. 1.*

Quitum, Æquatori ſubiecta, & Peruano regno finitima Regio, in qua locus (Vulcanum vulgus appellat) flammam eructat, & cineres octoginta, & eò ampliùs milliaria procul iactat. *Io. Metellus.*

SCOPVLI NOBILES.

Eodem, quo Peruanum regnum, mari abluitur proximè Nicaragua: in qua rupes, Maſaia nomine, quæ flammam, magno cum fragore, euomuit. Os, medio milliari, in circuitu patet. In intimo fundi receſſu, liquor quidam feruidus manat, auro liquefacto ſimilis. Si ferrum ei immittas, ſtatim abſumitur. Ad oris marginem tamen, in qua nec herba creſcit, nec arbor, paſſeres innoxiæ nidificant. *Io. Metellus.*

D In Fifæ Scotiæ regionis æſtuario, ſitus eſt Scopulus, anguſto aditu, vix piſcariam nauem recipiens, qui non in ſeſe ædificia extructa habet, ſed excauatus non incommodiora domicilia intus præbet, quàm ſi magnis operibus extructus eſſet. Quicquid in eo eſt, portentoſæ plenum eſt nouitatis. Auium enim, quas vernacula lingua Solandis appellant, haud abſimilium iis, quas Aquilas Plinius aquatiles vocat, in eo ingens copia inhabitat, nec in vllo ferè alio loco. Eæ quũ primum aduenıunt, incipiente vere, conſtruendis nidis tantam lignorum vim comportant, vt auferentibus, qui illic inhabitant (nec enim id ægrè ferũt) ſatis in annum ex ea parte proſpectum ſit. Pullos ſuos piſcibus alunt delicatiſſimis: nam ſi quempiam antè ceperint, auolantéſque meliorem in fundo maris nantem conſpiciant, abiecto illo, magno ſe impetu præcipitantes immergentéſque prædam perſequuntur. Vbi verò ad nidum eſcam pullis apportarunt, auferentibus rurſus hominibus haud grauatè concedunt, continuò pro aliis auolantes. Pullos quoque deprædantibus non repugnant, vnde ingens commodum ad Caſtelli Dominum redit. Nam coterim detrahentes cum pinguedine, oleum inde magni precij conficiunt. Habent quoque E inteſtinum quoddam paruum, oleo ſingularis virtutis refertum: coxendicum enim arthriticumque morbos ſanare conſueuit. Naſcitur enim in hoc ſcopulo herba quædam humano eſui ſuauis: quæ tamen alibi plantata, non creſcit, nec humanis vſibus apta eſt.

Inuentus fuit olim in eadem rupe lapis prorſus in formam ſpongiæ, ex altera parte concauus, cui ſi marina infunderetur aqua, ea percolata, dulcis & potui apta perfluebat. *H. Boëtht. in deſcript. Scotiæ.*

In Fifa Scotiæ regione inſula eſt Maia, vbi in altiſſimo ſcopulo, fons aquæ dulcis largiſſimus, admirando naturæ miraculo, medio mari ſcaturit. *Idem.*

* MONS PIETATIS.

Definitio & Etymologia.

INter alia mutuandi genera & exempla, quibus inopiæ pauperum in Republica opportunè ſubuenitur: vnicum eſt multorum elogiis decantatum, quod ſub nomine Montis Pietatis circumferunt. Vbi nomen Montis, vt bene notauit *Lelius Zecchus Tract. de Vſuris cap. 8. num. 1.* metaphoricè vſurpatur pro conſeruatione certæ pecuniæ, aut rerũ pecunia æſti- F mabilium, ex charitate cum priuatorum, tum communitatis, deputatæ ad mutuandum pauperibus, certa forma & circumſtãtiis. Quæ quidem pecuniæ, aut granorũ, aliarúmque rerum æſtimabilium portio, ſolet appellari *Mons pietatis*. Fortaſſis quod ſicuti Montes ceu tubera quædam Terræ eminent reliquis creatis ſublunaribus: Ita in hac mutuandi ratione cum debitis circunſtantiis facta, eluceat vel maximè virtus miſericordiæ, quæ cæteris ſupereminet, vt Chriſtus *apud Matth. c. 9.* eam ſacrificio præferat: dicens, Miſericordiam volo (malo legit *Ambroſ. lib. de Pœnit.*) & non ſacrificium.

Deinde quemadmodum è Montibus in valles deſcendunt pluuiæ: Sic ab his Montibus pietas & beneficentia in pauperum ſinum, qui velut valles ſunt in hoc mundo comparatione diuitum & potentum, deriuatur, quò ſenſu Salomon *Prou. 5.* Diuitias nomine fontium & aquarum appellauit: & veluti Montes ſolidior ſunt pars Terræ, vt conſtat: ita ſolidiſſima G terrenæ ſubſtantiæ portio eſt quæ in pauperes diſpenſatur, quæ quantulacunque tandem præſtatur, mercede apud Deum non caret, & apud Iudicem velut cauſam dicit. Qua de re conſule dicta *de Eleemoſyna.*

Adde, hoc nomine cenſeri poſſe has pecunias, quod ita deputatæ, dummodo rectè debitiſque circunſtantiis erogentur; ſint optimus maximéque ſtabilis modus inopiæ pauperum Reipublicæ, abſque vllo damno illius, per mutuum ſubueniendi.

Denique quamuis non defuerint à primo eorumdem exordio, qui hanc mutuandi rationem vehementi argumentorum procella impeterent, & vſuræ illicitæ labe aſpergerent, ſtetit nihilominus inconcuſſa, & Summ. Pontificum ac Principum auctoritate fulta, inſtar Montis caput extulit præ ceteris contractibus fœnerariis, quos Iudæi, aliique inter Chriſtianos, tot retro ſæculis exercuerunt, magno & deplorando Reipublicæ incommodo.

Institvtio, et fines varii.

Inſtitutos primum & erectos hos Montes circa tempora H Leonis X. plerique arbitrantur, quod is in *Concilio Lateranenſi ſeſſ. 10.* eiuſmodi mutandi formam approbauerit, anno Domini M.D.XV. iuxta tenorem Bullæ, quam hic ad calcem adiiciemus. Verùm diu ante Leonem, eoſdem Montes erigere voluerunt alij Romani Pontifices, vtpote Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Alexander VI. & Iulius II. quorum meminit in præfata Conſtitutione Leo; ex quo apparet iam fundatos fuiſſe, & tot validiſſimis Pontificum fulcris ſuſtentatos exiiſſe, priuſquam eoſdem Leo etiam ſuo calculo conſignaret.

Ante annos LXX. orbi innoteſcere cœpiſſe, videtur indicare Leſſius, & vſque ad ea tempora abſorptas vſurarum improba voragine Reſpublicas. Quæ res impulit viros cordatos, vt de iuſto mutuandi genere cogitarent, populúmque vſuris grauatum minori diſpendio ſubleuarent.

Igitur finis in genere horum Montium eſt idonea ſubuentio pauperum, vbi per [pauperes] etiam intelligi poteſt ipſa Cõmunitas, vt cuius neceſſitati hac quoque ratione commode ſubue

ſubuenitur, vt ex dicendis conſtabit. Vnde etiam montes Pie-
A tatis appellari cenſet *P.Greg.Toloſ.lib.2.de Vſur.cap.3.num.16.* quando propter aliquod negotium publicæ vtilitati conquiruntur pecuniæ mutuo, & mutuantibus datur pro illis cenſus taxatus in pecunia.

Vnde idem alibi, videlicet *lib.* 13. *de Repub. cap.* 16. *n.* 9. addit neceſſitatem conquitendæ pecuniæ requiſitæ ad negotia quæ exiſtimantur conducibilia, quæque ſine præſenti pecunia nequeunt expediri, cauſam dediſſe erectioni vel permiſſioni iſtiuſmodi montium.

Ordinaria nihilominus cauſa inſtitutionis præfatorum montium Pietatis, eſt pauperum & egenorum pia ſubuentio, ſiue extremè pauperes ſint, ſiue in ea fortuna, quæ hic & nunc ad ſtatus ſui decentiam, aut negotiorum commercia, functionéſque obeundas non ſufficiat, quo fit vt ſicuti priores ad ſui ſuſtentationem, ita iſti ad aliam neceſſitatem ſubleuandam, paratam ac numeratam pecuniam habere poſſint, idque medio detrimento, vtputa *6. 7. 8. 9.* aut 10. in centum.

B
DIVISIO.

Ex diplomatibus Sum. Pontificum, quæ in volumen redegit *Laërtius Cherubinus*, colligit *Toloſanus ſupra*, Duo genera Montium Pietatis. Quoſdam eſſe temporales ait: qui ad certos annos inſtituuntur: alios perpetuos, quos non vacabiles dici tradit, nempè quando notabilis pecuniarum ſumma à priuato aliquo relicta, vel à Communitate deſtinata mutuationi præſtandæ indigentibus, iuxta proportionem debitè erogatur, ſeruatis conditionibus, quas neceſſarias infra dicemus, vt Montis indemnitati conſulatur, hoc enim neceſſarium eſt, vt diu ſubſiſtat, nevè ſenſim minuatur. Quin potius adlaborandum, vt multorum beneficentiâ & charitate creſcant eiuſcemodi pietatis inſtrumenta, fiatque mons opibus pinguis, & multorum pietate coagulatus: vt loquitur Dauid *Pſal.* 67.

Conditiones communiter requiſitæ.

Solent hi montes conſtitui his penè conditionibus. Prima, vt ex illis mutuum accipiant ad certam ſummam, ne alioquin per paucos mons exhaurietur, iique pauperes illius loci, non exteri aut diuites.

II. Vt mutuo illo vtantur ad certum tempus, verbi gratia,
C annum aut amplius.

III. Vt mutuum accipientes dent idoneum pignus pro ſecuritate ſortis: quod in defectum ſolutionis vendi poſſit, & montis indemnitati ſeruire.

IV. Vt minutum quid, ſiue menſtruum, ſiue annuum, (quod tamen vtrobique non ſeruatur) ſoluant iuxta ratam temporis quo mutuo vtuntur, pro ſuſtentatione Præfecti, & Miniſtrorum: item pro domus conductione, libris rationum, aliiſque neceſſariis ad pignorum conſeruationem, &c.

V. Quod pignori diuendito ſupererit, mutuatario reſtituatur.

VI. Vt nulli fiant ſumptus ſuperflui: neque ad alium vſum pendantur, quam pauperum & indigentium.

Prima tamen conditio obtinebit in illis montibus, in quibus certa eſt pecuniæ diſtribuendæ ſumma: ſecus in illis, qui auctoritate Principis aut Reipub. excitantur in aliqua ciuitate, ex pecuniis ad cenſum moderatum acceptis, quarum penſione mons ipſe grauatur, ſed per mutuatarios indemnatur, prout nuper in celebrioribus Belgij ciuitatibus cœptum fieri,
D auctoritate Sereniſſ. Principis Alberti, habito deſuper iudicio Matthiæ Houij Archiepiſcopi Mechlin. aliorúmque Epiſcoporum, Conciliorum, & Doctorum virorum, qui iſtiuſmodi montium formulam vſuræ improbæ iniquitate carere cenſuerunt, & à pietate quoque commendari poſſe ac debere declararunt.

In his igitur tanta ſumma pecuniæ petentibus concedi poteſt, quantam capitale cenſus patitur, iuxta iudicium Præfecti, cuius eſt ſemper ſufficientem pecuniam præparare, ne petentes fraudentur. Neque hic attendendum, an exteri ſint, an incolæ qui petunt, diuites aut pauperes: modo de ſufficienti ſumma monti ſit prouiſum, & abſit vtrobique fraus vel abuſus, ne prætexto fauoris pauperum vſuræ committantur, aut nimium diteſcant, qui hic miniſterium ſuum impendunt.

Exemplis ſuperiora illuſtrantur.

Vbi varij montium inſtitutorum modi & formulæ. Cauſæ etiam diuerſæ, quæ interuenerunt, adducuntur.

Antiquiſſimus mons Pietatis, ſaltem quoad coniectare nobis licuit, eſt is quem Patauini erexêre in ſua ciuitate, anno Domini M.CCCC.XCI. quô loco menſas vſurarias Iudæorum quintam partem ſortis pro interuſurio exigentes ſuſtulêre, monte dumtaxat vigeſimam accipiente, vt refert *Bernardus*
E *Scardeonius lib. 2. hiſt. Patauin. claſſ. 5. & ex illo P. Greg. ſupra.*

Circa idem tempus reperiuntur inſtitutæ Burſæ vt vocant communes ciuitatum, vbi locabantur pecuniæ in perpetuum à priuatis, ea lege, vt tal ter locantes, aut eorum hæredes, vel ii in quos ſuum iam transtulerint, annuum inde cenſum reciperent. Sorti ſiue capitali, Reipublicæ neceſſitati impenſo. Quo pertinet quod ſcribit *Panormit. ad c. in Ciuit. n.8. de vſur.* Ex his inquit infertur ad quæſtionem, Venetiis & Florentiæ tempore neceſſitatis ciues compelluntur ſubuenire communitati, & commune ſtatuit eis liberè lucrum, videl. quinque pro centenario, & quandoque minus, & non poſſunt ciues illud capitale repetere, ſed benè poſſunt vendere alteri. Nunquid committatur hoc caſu vſura? communiter moderni hic, *& in c. fin. infr. eod de Vſur.* dicunt quod non. Pro hoc facit dictum *Innoc.* Nam ciuitas habet reditus, vnde videtur conſtituere annuum reditū ex reditibus ſuis. Item hic non eſt mutuum, quia ciues compelluntur ſubuenire communitati, & non poſſunt repetere quando volunt, licet commune poſſit ſe exonerare ab illo debito, ſoluendo capitale. Item commune liberè conſti-
F tuit lucrū: facit *c. & ſi quæſtiones, de ſimon. c. ſicut 1. q. 2.* Hæc *Panorm. ad verb. in d. c. in ciuitate.* Plura adduci in hanc ſententiam poſſunt, quæ adferuntur in ſimili propemodum cauſa ab eodem *Panorm. ad q. 5. incip. augere patronatum in baſilica, n. 8. & 9.*

Clemens VII. erexit montem dictum Fidei & Collegium eius, cùm ad conquirendas pecunias ad defenſionem almæ vrbis egeret, vt liquet ex conſtit. eius 17. ſecundùm ordinem Bullarij Laërtij Cherubini, & incipit; Illius qui veritas eſt; ſubſcripta à Cardinalibus anno Dom. 1526. 14. Non. Pontificatus ſui anno 3. atque in ea ſtatuit Dohanam mercium S. Euſtathij de vrbe, cum omnibus iuribus ſuis & emolumentis ei perpetuò applicandum, & quod quilibet eorū qui pecunias in dicto monte ponerent, eorumque hæredes & ſucceſſores quicunque pecuniis ſuperdicto mōte poſitis, ad rationem decem pro quolibet centenario, annis ſingulis, & ſingulo menſe ad ratam 10. pro centenario huiuſmodi habere deberent. Declarauit inſuper, quoſcumque religioſos etiam in eo monte poſſe pecunias ponere, neque reditus, vel debita poſſe con-
G fiſcari. Item poſſe de poſitis quemlibet alioquin prohibitum teſtari, diſponere etiam fauore illegitimorum abſque ſuperiorum licentia. Obligat omnia bona ſedis & cameræ Apoſtolicæ pro aſſecuratione dicti montis. Pluribus inſuper priuilegiis & executionibus montem præfatum decorauit Pontifex, quas vide apud *P. Gregor. Toloſ. lib. 13. de repub. c. 16. n. 10.*

Eſt alius mons dictus Nouendinalis, ad nouem vſque tantum annos durationis erectus per Paulum IV. conſtit. 12. incip. ſuperioribus, &c. vſque ad ſummam centum octoginta ſeptem millium ſcutorum auri, ad rationem præſtandorum decem iuliorum pro quolibet ſcuto poſito. Pius autem V. prorogauit hunc montem ad maiorem pecuniæ quantitatem, ſed fructus ad 7. pro centenario reduxit, vt habetur in eius *conſtit. 77. incip. cum fel. record. & c. in dicto Bullario.* Permiſerunt prædicti Pontifices religioſis etiam quibuſcumque in eo monte pecunias ponere, & de illis etiam in fauorem illegitimorum diſponere, & non obſtantibus quibuſcumque condemnationibus, ſoluerunt poſſe confiſcari.

Quintus mons Aluminarium dicitur, pro negotiis aluminis Tulphæ inuenti, primum introductus vſque ad 12. annos,
H ad rationem decem carlenorum pro quolibet ducato, cum vno tertio annuatim, dandis mutuantibus illi pecunias, vel 12. pro centenario, qui fuit erectus per Paulum IV. vt liquet ex conſtit. 46. incip. ea fuit, & confirmatus per Greg. XIII. & perpetuus factus reductis fructibus eius ad quinque pro centenario, vt docet eius conſtit. in dicto Bullario Cherubini, num. 101. incip. cum alias fœtus, &c.

Sextus & ſeptimus erit Mons Aueniorenſis: Cùm enim hæretici qui Hugonoti dicebantur, infeſtarent ciuitatem Aueniorenſem, & Comitatum Venaiſſi, ad comparandas pecunias, Pius V. conſtit. ſua 90. incip. ad vniuerſalis, &c. 15. Kal. Octob. 1563. erexit montem primi ſuccurſus pro ſumma ducentorum triginta millium ſcutorum, ſuper introitibus cameræ Apoſtolicæ, & emolumenta aſſignauit montiſtis ad rationem duodecim, pro centenario ſoluendorum pro rata quolibet bimeſtri: eadem priuilegia regularibus & ſecularibus dedit, quæ conceſſit Clemens VII Montiſtis montis fidei. Ob eandem, & cum iiſdem priuilegiis poſtea Pius V. conſtitut. 103. incip.

onéroſum, erexit Auenioni ſecundùm montem concurſus, A cum emolumentis duodecim pro centenario.

Octauus Mons eſt, quem erexit prædictus Pius IV. conſtit. 122. incip. Cum ſicut. &c. dictus mons Gabellæ ſtudij almæ Vrbis gratia, vacabilis cum fructibus ad vndecim pro centenario, cum iiſdem priuilegiis, quibus fuerunt donati ſuperiores. Hic mons auctus fuit, cum moderatione tamen fructuum à Gregorio XIII. conſtit. 81. incip. Dilectos.

Nonus erit, quem erexit Pius V. conſtitut. 139. incip. ſacro huic loco 12. Kal. Iunij 1571. & dictus Mons Religionis non vacabilis, cum emolumentis ſcutorum ſeptem cum dimidio pro centenario, ad bellum Turcicum, pro quo obligauit bona Cameræ Apoſtolicæ, permiſitque in eo monte perſonis Eccleſiaſticis pecunias ponere, & poteſtatem diſponendi de bonis & fructibus ad arbitrium, excepto quod Eccleſiaſticis non permiſit diſponere in vtilitatem illegitimatorum, in conſtit. eius 152. incip. ad Romanum.

X. Ex eodẽ Pio V. qui conſtitutione ſua 142. incip. Cum perturbatiſſima 16. Ian. 1571. erexit montem Sacri Fœderis, vacabilem cum emolumentis ſcutorum decem cum dimidio pro B centenario, additis priuilegiis aliorum montium vacabilium.

XI. Eſt mons Iulij dictus vacabilis, quem Iulius III erexit in Vrbe anno 1550. vt iuuaret Regem Galliæ aduerſus hæreticos regni, de ſcutis ducentis millibus ad rationem duodecim pro centenario. Reduxit autem Pius V. conſtit. 157. incip. Ad Paſtoralis, &c. 7. Mart. 1569. reditus ad decem pro centenario.

XII. Mons alius erectus per prædictum Pium V. non vacabilis ſuper emolumentis Collegij proxenetarum ripæ Romæ, ſcutorum viginti ſex millium quingentorum, cum fructibus & priuilegiis, & ſecuritate aliarum Montiſtarum, in conſtit. eius 181. incip. Cùm ſimul accepimus.

XIII. Erectus mons Prouinciarum cum emolumentis ſex cum dimidio pro centenario & pro extinctione vectigalis quaterni pro libris quinquaginta carnis ſuillæ, ex conſtit. 41. Gregor. XIII. incip. Pro paterna, anno Dom. 1576. pridie Kal. Septemb.

XIV. Sixtus V. conſtit. 8. incip. Multa & grauia, erexit montem Panis non vacabilem trecentorum millium ſcutorũ C cum aſſignatione fructuum quinque cum vno quarto pro centum cum iiſdem priuilegiis quæ aliis fuerant conceſſa, & regularibus & irregularibus, vt diſponere poſſint in fauorem illegitimorum.

XV. Idem Sixtus V. erexit Montem Cæſarinum non vacabilem, conſtit. 9. incip. Volentes, &c centum millium ſcutorum, ad extinguendum contracta debita Iuliani Cæſarini, cuius ipſe Sixtus, cùm eſſet Cardinalis, fuerat deputatus tutor & curator in teſtamento paterno, cum emolumentis ſcutorum quinque cum dimidio pro centum.

XVI. Idem Sixtus V. conſtit. 67. in d. Bullario Cherubini, incip. Quantis ærumnarum, &c. 13. Kal. Iunij, anno 1587. erexit Montem ex ſuo nomine Sixtum, vacabilem, quingentorum millium ſcutorum, cum fructibus ſcutorum decem pro centenario, cum priuilegiis & iuribus quibus alij donati erant.

XVII. Et idem etiam erexit Montẽ Camerariatum vacabilem, cum fructibus ad nouem pro centenario, cum priuilegiis iiſdem conſt. 71. incip. Non ſecus, prid. Id. Septemb. ann. 1587.

Omitto alios montes Romæ exiſtentes, vt montem Farinæ, & alios anonymos, in quibus otioſi & epicureè viuentes D Romæ quidam victum habent ex reditibus, ſine labore, vacãtes voluptatibus, quod certè deteſtabile eſt: vbi enim quis infimæ ſortis corradere poteſt, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè, pecunias aliundè, ad montes illos confugit, & reditus ſibi comparat, vt reliquum vitæ tempus, ſine labore inſtar brutorum animantiũ tranſigat, non dicam etiam, ſcorta plurima ex pietate montium ſplendere & ornari, non dicam fructus beneficiorum ex Prouinciis & egentibus pauperibus & clericis locorum, eò forſan impunè transferri, & poſtea in illegitimos, iuxta priuilegium expendi. Ignoro tamen num ea ad cognitionem ſummi Pontificis perueniant. Ego enim nolo os in cœlum tollere, aut reprehendere quæ ipſi nonniſi cum iuſtis rationibus ſolent & debent probare: dixero tamen cum bona illorum venia, hæc ſi ſcandalum generent Eccleſiæ, & populo, eſſe priuilegia reuocanda, *iuxta C. Suggeſtum. 9. de decimis.* Vbi Gloſſa iuxta textum hos pulcherrimos verſus refert, & probat:

Indultum tolli: contemptus, crimen, abuſus,
Oppoſitum factum, damnum, tempus variatum.

Verum hæc Pietas Alpium ſepto non potuit cohiberi, quin & eaſdem tranſuolaret, & ad Belgas vſque radios ſuos dirigeret. Hinc enim non vno loco eiuſmodi montes erigi cœperunt, viris Deo deuotis, & pauperum miſerantibus, bona ſua temporalia ad eos munificè conferentibus. Idque ea largitate, vt mutuantes ad certam pecuniæ ſummam, puta aliquot florenorum ſimul, nam pauperum duntaxat præſidia hinc ſumi voluerunt, qui medioeri portione iuuantur: nihil penderent pro montium indemnitate, vt cui à fundatore ſatis cautum fuerit: ſed omninò, gratis præſtito tantum pignore, eadem ſuſtinerentur. Quæ pietas vtinam aliquando paſſim obtineat!

Talis montium forma hodie ſeruatur in ciuitate Brugenſi, Ypenſi, & Inſulenſi, magno pauperum & egenorum emolumento, ac Reipub. ornamento.

Cæterum cum dos horum montium non adeo foret luculenta, vt ingruenti in dies neceſſitati, æriſque parati penuriæ ſubuenire poſſet: Atque cum hic, cùm alibi in oppidis ſuis Principes admitterent mutuantes, ſiue nummularios, qui menſam ad mutuum cuiuis indigenti præſtandum cum onere ſoluendæ penſionis pro intereſſe ſummæ acceptatæ proponerent, eaque ratione populus grauaretur, vt qui priùs 80. mox 60. 40. 33. & ad extremum ſupra 20. in 100. annuè pro rata penderet: Sereniſſ. Princeps Albertus vix inito Principatu de hoc faſce F humeris Reipub. excutiendo animum adiecit, Mathia Houio Mechlinienſium Archiepiſcopo ſuaſore, & impulſore, vt de monte Pietatis communiter inſtituendo cogitaretur.

Cùm igitur parum gratuiti ſubſidij ad manum eſſet, neque ſpes affulgeret tantum conſequendi, quantum tanto operi inchoando ſufficeret, placuit vt ingens ſumma pecuniæ ad cenſum acciperetur, cuius canonem mons ex ea conflatus penderet ad ratam num. 16. primitus, mox vigeſimi, & à mutuum accipientibus eundem, vti & ſumptus qui in domum, miniſtros, aliáque ad conſeruationem præſtandorum pignorum neceſſaria impenderentur, recuperaret. Quæ quidem mutuandi ratio à pleriſque etiam doctis viris vſuræ labe reſperſa aliquandiu fuit: quod aſſererent amplius exigi non poſſe, quam quod miniſtrorum ſuſtentationi ſufficeret, neque debere pauperes grauari penſione annua qua mons grauatur propter pecunias mortuo deſtinatas, eoque onere acceptas: multò minus iis quæ ad domus inſtructionem inſumuntur. G

Verum examine præuio cum Archiepiſcopo & Epiſcopis Prouin. Mechlin multis Cõſiliariis, Prælatis, & Theologis frequentius inſtituto, deliberatum cum Sereniſſ. Principe fuit, eam mutuandi pauperibus & quibuſcunque egentibus rationẽ auſpicari, tanquam Reipub. vtilem, egenis opportunam, & à pietate commendabilẽ. Probata itaque fuit 16. Nouemb. ann. 1619. eiuſque formulam concepit, & ſcripto in generali exhibuit præfatis Epiſcopis, aliiſq; deputatis, *VVenceſlaus Coberger* Architectus Sereniſſ. Principis, ac ex decreto eorundem Bruxellæ anno inſequenti montem inſtituit: cuius incremento Prælati tam Eccleſiaſtici quàm ſeculares, notabiles paratæ pecuniæ ſummas, pro domo idonea aptanda, aliiſq; requiſitis, depoſuerunt ſub penſione annua, vti præmiſſum eſt. Sic vt paulò poſt multorum gratulatione ad vſum deductus fuerit, ſoluentibus primùm mutuatariis ad ratã 15. in 100. mox verò 12. duntaxat.

Ad imitationem montis Bruxellenſis, ſurrexit ocius alius mons Antuerpiæ, priore illo non inferior. Ad quem inſtituendum & in vſum deducendum, eò venit Matthias Houius Archiepiſcopus ſuprà nominatus, comitem habens illius directorem Coberger, vt cui omnium per Belgium Montium cura ac præfectura demandata eſt, & alios nonnullos à Principe H huc miſſos. Igitur die 5. menſis Febr. ann. 1620. petente eodem Archiepiſcopo, argumentum illud pro concione lingua patriâ in Cathedrali Eccleſia tractauit Laurent. Beyerlinck Archipreſbyter: & mox ſolenni officio per Ioannem Malderum Epiſcopum ibidem celebrato, vt Deus tam felicibus cœptis annueret, iacta fuerunt ſolida Monti fundamenta. Delata videlicet ingens pecuniarum ſumma, quæ poſtero ſtatim die diſtributa petentibus mutuum ſub interuſurio 15. in centum, quæ etiam penſio ſenſim imminuetur.

Porro Gandauum mox An. 1622. ſimilem montem oſtentat forma eâdem. Aliis inſuper Ciuitatibus alij deputantur: ſic vt penitus è Belgio extirpanda videatur ea mutuandi ratio, quã antehac indulto Principum, commodo ſuo particulares exercuerunt, accipientes 21. in 100. annuatim: vt ita pauperes, æriſque parati egentes leuamen ſentiant. Quamuis optandum foret, vt mõtes hi annuæ penſionis grauamine exempti, gratuitæ liberalitatis pietate ac munificentia cumularentur, quo pau-

peres

peres mutuatarij gratis,aut non niſi modicum quid exſoluen do præſtito dumtaxat pignore, mutuum acciperent, quod vt maioris commoditatis,ita & pietatis amplioris fuerit.

An autem omnia quæ hic intercurrunt,minutius & exactè ad trutinam iuſtitiæ deducta ſint, præſertim illa quæ in facto vt loquuntur I.C.conſiſtunt, non eſt huius loci excutere. Fecerunt id plerique, docti inter quos Leonardus Leſſius peculiarem deſuper tractatum ſcripſit: qui tamen etiam non quæuis minutiora diſquirit,ſed in genere cenſet, talem mutuandi rationem,qualis ante deſcribitur,à pietate non modo alienam, ſed ab ea procedere,ac Reipublicæ, attento minore mutuatariorum diſpendio, vtilem & neceſſariam reputari Videat lector Appendicem illius, ſubiunctam nouiſſimæ editioni Tractatus ſui de Iure & Iuſtitia.

VARIA COMMODA EX VSV MONTIVM.

Ex dictis vtcunque eruitur, varia commoda ex his montibus in Rempubl.redundare.Primum,impeditur crimen vſuræ Deo & hominibus exoſum, quam etiam priuati frequenter exercent,& occultè proximo ſuo morſum inferunt.

II. Pecunia hac ratione remanet in Prouincia:cùm paſſim Iudæi alibi nummulariam exerceant,& impinguari abeant.

III. Incolæ pecuniis abundantes,habent vbi ſecurè & vtiliter eas collocent, emendo cenſus ſuper montem fundatos.

IV.Tenuioris fortunæ homines quouis euentu habere poſſunt pecunias meliori detrimento, ad neceſſitati cuiuis ſuccurrendum.Ita ferè *Leſſius lib.2.de Iuſt.& Iur.c.*10.*dub.*23.vbi quod dicit de vſurariis, ſi intelligat eos qui in his Prouinciis ex indulto Principũ aliquot annis retro lapſis mensã ad mutuum præſtandum propoſuerunt;perperàm dicit per illos pecunias extra patriam aſportari: vſus enim contrarium docet. Item in quinto commodo,eos pretium quod vendito pignore excreſcit, ſibi retinere aſſerit:cuius etiam cõtrarium hactenus in praxi obtinuit,reſtitui videl.dominis pignorum,quod ſortẽ & detrimenta excedit:aut illis non cõparentibus, menſæ pauperum, vt ex libris rationum omnium iſtiuſmodi menſarum apte demonſtrari poteſt, eo enim fine deputari cõſueuit quiſpiam è Magiſtratu,qui venditioni pignorum ſuperintenderet.

Sed neque iiſdem mutuantibus ſuccenſendum, quod menſtruam ſummam à mutuatariis ampliorẽ acciperent, quam in montibus ſoluatur, quia cùm nunquam pecuniam ad cenſum petere auctoritate Principis illis permiſſum fuerit,ſic vt mẽſas ſuas in hypothecam conſignare potuerint, factum eſt, quod ſub graui intereſſe,iuxta curſum peryſtilij, ſibi de paratis pecuniis ad ſubueniendum petentibus prouidere cogerentur. Vnde etiam pro ſua indemnitate amplius ſtipulari eos oportuit,in quo nihilominus ſemper Principis aſſenſus interuênit, vt conſtat diplomatibus, in quorum vim menſas proponebant. Pleraque videantur, *in Loco de Vſura*.

SCRIPTORES.

Occaſione contractuum vſurariorum,plures de monte Pietatis ſcripſerunt. Et quidem illos tanquam illicitos & iniuſtos cenſuit *Caietan.tom.2. opuſc.6. Sotus lib.6. q.1. art.6. Syluester Verb Vſura.5. q.4 Barthol. Fumus in Summa.*

Pro montibus ſcripsêre *Nauarrus, Medina, Molina,Couar. Ioan.Azorius ſatis fuſe p.3 mor. Inſtit.l.5.Sigiſm. Scaccia, tract. de Commerciis & Cambio.Val.Reginald.in Praxi Fori Pœnit.Lelius Zecchus,Petrus Greg.Tol.in lib.de Republ.& de Vſ.Leonard Leſſius in tract.de Iuſt.& Iur eiuſque Append.Ioan.Mal.in tract. de Iuſt.& Religione,tract.5.cap.3.dub.*17. & alij paſſim.

¶ Ad pleniorem huius Argumenti diſcuſſionem, viſum fuit adiicere Diploma Leonis X.approbatum à ſacro Concilio Lateranenſi, quo Montes Pietatis tanquam liciti, pij,& Reipub. vtiles confirmantur: & excommunicantur qui contrarium docere vel concionari præſumpſerint.Cui quidem Concilio interfuit etiam Caietanus Card. qui ante contrarium ſcripſerat,nempe anno 1498. vt patet ex fine Opuſculi eiuſd. Sed hoc definitum fuit anno 1515. prout data Bullæ indicat, vnde colligit *Leſſius*, doctrinam Concilij fide tenendam: ſi non ſupernaturali,tamen habere certitudinem & teſtimonium à certitudine aſſiſtentiæ Spiritus S. quam in huiuſmodi Pontifex habet,vt indicat *Malderus ſupra.*

LEO EPISCOPVS.

SERVVS SERVORVM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam,ſacro approbante Concilio.

Inter *multiplices noſtræ ſolicitudinis curas,illã inprimis ſuſcipere pro noſtro paſtorali officio debemus,vt quæ ſalubria & laudabilia ac Catholicæ fidei conſona & bonis moribus conformia,noſtro tempore non ſolum enucleẽtur,verùm etiam apud poſteros propagentur: & quæ materiam ſcandali præbere poſſent, penitus ſuccidantur & radicitus extirpentur,nec pullulare vſquam ſinantur,ea in agro Dominico & vinea Domini Sabaoth dumtaxat cenſeri permittendo, quibus fidelium mentes paſci ſpiritualiter poſſint, eradicatis zizaniis,& oleaſtri ſterilitate ſucciſa.Sanè cùm olim inter nonnullos dilectos filios S.Theologiæ Magiſtros,ac Iuris vtriuſque Doctores,cõtrouerſiã quandam,non ſine populorum ſcandalo & murmuratione exortam,& nuper his diebus innouatam eſſe comperimus,*circa pauperum releuationem, in mutuis eis publica auctoritate faciendis, *qui Montes Pietatis vulgò appellantur, quique in multis Italiæ ciuitatibus ad ſubueniendũ per huiuſmodi mutuũ pauperum inopiæ,ne vſurarũ voragine deglutiantur, a ciuitatum Magiſtratibus,& aliis Chriſti fidelibus ſunt inſtituti,atque à ſanctis viris diuini verbi præconibus & laudati & perſuaſi,à nonnullis etiã Summis Põtificibus Prædeceſſoribus noſtris probati & cõfirmati;*ſintne præfati Mõtes à Chriſtiano dogmate diſſonãtes,vel non, vtraque parte diuerſimodè ſentiente atque prædicante: *nonnullis etiam Magiſtris & Doctoribus dicẽtibus,eos Mõtes nõ eſſe licitos,in quibus aliquid vltra ſortẽ pro libra,decurſo certo tempore,per miniſtros huius Montis ab ipſis pauperibus,quibus mutuũ datur,exigitur, & propterea ab vſurarum crimine iniuſtitiave, ſeu aliqua certè ſpecie mali mũdos nõ euadere:cùm Dominus noſter, Luca Euãgeliſta atteſtãte,aperto nos præcepto obſtrinxerit, ne ex dato mutuo quidquã vltra ſortẽ ſperare debeamus. Ea enim propria vſurarum interpretatio,*quando videlicet ex vſu rei,quæ non germinat,nullo labore,nullo ſumptu nullove periculo, lucrum fœnuſque conquiri ſtudetur. *Addebant etiam iidem Magiſtri & Doctores,in his montibus neque commutatiuæ,neque diſtributiuæ iuſtitiæ fieri ſatis,cùm tamen iuſtitiæ terminos contractus huiuſmodi excedere non debeãt, ſi debeant approbari,idque præterea probare nitebantur,quia impenſa pro huiuſmodi Montium conſeruatione,à pluribus (vt aiunt) debita,à ſolis pauperibus,quibus mutuum datur, extorquentur, pluráque interdum vltra neceſſarias & moderatas impẽſas,non abſque ſpecie mali ac incentiuo delinquẽdi,*quibuſdã aliis perſonis(*vt inferre videntur*)exhibeantur.*Aliis verò pluribus Magiſtris & Doctoribus contra aſſerentibus,& in multis Italiæ Gymnaſiis verbo & ſcripto conclamãtibus,pro tãto bono,támq; Reip.pernecesſario,*modò ratione mutui nihil petatur neq; ſperetur;*pro indemnitate tamẽ eorumdẽ Montium,impenſarum videlicet miniſtrorũ eorumdem,ac rerum omniũ ad illorum neceſſariam conſeruationem pertinentium, abſq; Montiũ huiuſmodi lucro,idq; moderatũ & neceſſarium,ab his, qui ex huiuſmodi mutuo commodũ ſuſcipiunt,licitè vltra ſortẽ exigi & capi poſſe nõnihil licere:cùm regula Iuris habeat,* quòd qui cõmodũ ſentit,onus quoque ſentire debeat,*præſertim ſi Apoſtolica accedat auctoritas. Quam quidẽ ſententiam à fel.record.Paulo II. Sixto IV.Innocẽtio VIII. Alexandro VI.& Iulio II.Romanis Põtificibus Prædeceſſoribus noſtris probatam,à ſanctis quoq; ac Deo deuotis & in magna ob ſanctitatis opinionem exiſtimatione habitis Euangelicæ veritatis prædicatoribus prædicatã eſſe oſtẽdũt: Nos ſuper hoc,prout nobis eſt ex alto cõceſſum,opportunè prouidere volentes,alterius quidẽ partis iuſtitiæ zelũ, ne vorago aperiretur vſurarũ,*alterius pietatis & veritatis amorẽ, vt pauperibus ſubueniretur,*vtriuſque verò partis ſtudium commendantes,cùm hæc ad pacem & tranquillitatem totius Reip. Chriſtianæ ſpectare videantur, ſacro approbante Concilio,declaramus & definimus,* Montes Pietatis antedictos, *per Reſpublicas inſtitutos, & auctoritate Sedis Apoſtolicæ hactenus probatos & confirmatos,* in quibus pro eorum impenſis & indemnitate aliquid moderatum ad ſolas miniſtrorum impẽſas, & aliarum rerum ad illorum conſeruationem,*vt præfertur,*pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat, vltra ſortem, abſque lucro eorumdem Montium recipitur, *neque ſpeciem mali præferre,nec peccandi incentiuum præſtare,neque vllo pacto improbari; quinimò meritorium eſſe ac laudari & probari debere tale mutuum,& minimè vſurarium putari, licereque illorum pietatem & miſericordiam populis prædicare, etiam cum Indulgentiis à ſancta Sede Apoſtolica eam ob cauſam conceſſis; ac deinceps alios etiam ſimiles Montes cũ Apoſtolicæ Sedis approbatione erigi poſſe.* Multò tamen perfectius, multóque ſanctius fore,ſi omnino tales Montes gratuiti conſtituerentur; *hoc eſt, ſi illos erigentes,aliquos cenſus aſſignarent,quibus, ſi non omni, ſaltem vel media ex parte huiuſmodi Montium miniſtrorum ſoluantur impenſæ,vt* ad leuiorem æris ſoluẽdi portionem medio hoc pauperes grauari contingat. *Ad quos, cum huiuſmodi cenſus aſſignatione, pro impenſarum ſupportatione erigendos, Chriſti fideles maioribus Indulgentiis inuitandos eſſe decernimus. Omnes autem Religioſos & Eccleſiaſticos ac ſeculares perſonas,qui contra*

præſentis declarationis & ſanctionis formam de cetero prædicare ſeu A *diſputare verbo vel ſcriptis auſi fuerint, excõmunicationis latæ ſẽtentiæ pœnam, priuilegio quocũque non obſtante, incurrere volumus: Nõ obſtãtibus præmiſſis, ac cõſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque cõtrariis quibuſcũque. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginã noſtræ declarationis, definitionis, decreti & excõmunicationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autẽ hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotẽtis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datæ Romæ in publica ſeſſione in Lateran. ſacroſancta Baſilica ſolemniter celebrata. Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quintodecimo, 4. Nonas Maij, Pontificatus noſtri anno 3.*

Monumenta.

Ignominioſa, honorifica, &c. ☞ quærantur in Loco de Inſignibus. Item ex Loco de Honore & Gloria. Denique ex Loco Inſcriptionum, Epitaphiorum nonnulla.

Mora.

B *Hoſtem attere, circumuenire. ☞ Pete ex Loco Hoſtium. Nomen imponere. Ex loco de Nominum impoſitione.*

Morbus.

* Definitio. Et Etymologia.

MOrbus Græc. νόσος & νοσώδης, morboſus dicitur. Hebræi *Choli*, & *Machalch*, à verbo *Machal*, infirmus fuit infirmus eſt. Morbum quidam dictum exiſtimarunt quaſi μοῖραν τοῦ βίου, fatum vitæ humanæ, ſeu mortis prænuntium. Eſt autem morbus habitus cuiuſque corporis contra naturam, qui vſum facit deteriorem. Ita dicit Cæcilius Sabinus in lib. quem de edicto ædilium curulum compoſuit, Labeonem Iuriſconſultum diffiniuiſſe, ex Aulo Gellio. *Lib.4.c.2.Noct.Attic.*

Interrogatus Socrates, quid eſſet morbus? Reſpondet, Perturbatio corporis. *Stob.Serm.98.*

Morbus eſt defectus aut exceſſus in corporibus compoſitis, materiam & ordinem menſurarum non ſuſtinentibus. *Plat.En.1.lib.8.cap.1.*

* Cauſæ Variæ.

Morbi humani cauſas habent à mutationibus quibuſdam C vel intrinſecus vel extrinſecus orientibus, cùm curantur fluxu ventris, miſſo ſanguine, vel ieiunio. *Idem En.1.9.c.14.*

Ex Euripide in Bellerophonte ſic quidam:

Morbi mortalium alij ſponte & noſtra culpa fiunt.
Alij diuinitus immittuntur, quibus lege
Medemur, ſed hoc tibi dicere volo,
Si dij turpe quidpiam faciunt, iam non ſunt dij.

Alcmæon, rogatus, vnde morbi acciderent, reſpondit, alios ob efficientem cauſam, propter exceſſum caloris aut ſiccitatis: alios materialem ob cauſam, abundante aut deficiente alimento, alios veluti in aliquibus vaſis, vt in ſanguine, medulla aut cerebro, aliquando autem ab extremis cauſis eos naſci propter quaſdam aquas, regionem, laſſitudinem, rerum penuriam, aut his ſimilia *Stob.*

Diogenes, earum domorum, in quibus reperitur copia alimenti multos eſſe mures & feles: ſic etiam corpora quæ multum cibi caperent, multos quoque morbos aſciſcere dicebat. *Stob. ſerm. de intemperantia.*

Epaminondas, Tempore belli Leuctrici, cùm accepiſſet quẽ- D dã ſtrennũ virum periiſſe morbo, per iocũ dixiſſe fertur. Vnde fuit illi moriendi otium in tantis negotiis? Frequenter autem non minima morbi pars eſt, imaginatio morbi metuſve. Hunc languorem ſolet excutere negotiorum ardor. *Eraſ. lib.3. apoph.*

Democritus dicere ſolebat, ſi corpus animum in ius vocaret, haudquaquam futurum vt ille muneris male adminiſtrati crimen effugeret. Animus in corpore veluti præſidio collocatus eſt, & tamen pleraque mala corpori ab animo veniunt.

Nonnunquam ægritudinem cauſam præbere delinquentiũ peccata, ex Euangelio clarum euadit. Nam cùm Chriſto Nazareth redeunti obtuliſſent Paraliticum, dixit: Confide fili, remittũtur tibi peccata tua, *Matt.c.9.* Eodem modo Infirmo illi *Ioan.5.* qui annis 38. ad piſcinam iacuerat, dixit: vade, & noli amplius peccare; ne deterius tibi aliquid contingat. Sic olim Ezechias Rex, poſtquam ex morbo ingenti conualuiſſet, ſanitatem ſuam remiſſioni peccatorum à Deo primitus impetratæ adſcribit. Et Paulus 1. *Corinth.11.* Propter irreuerentiæ peccatum erga Euchariſtiam, dicit multos inter eos imbecilles & infirmos.

MORBORVM ACQVISITIO, IN GENERE CONSIDERATORVM. E

A QVO. Morbi Conciliati, immiſſi à *Dæmone.*

Iob, conſentiente Deo, dæmon vlcere peſſimo à planta pedis vſque ad verticem percuſſit, deformauitque tam fœdè diréque ſatanas, vt in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniem teſta abraderet, atrocique excruciatus dolore, etiam mortem ſibi imprecaretur. *Iob.1.*

In idolo Aſtaroth apud Indos dæmon erat, qui ſe curare languidos, & cæcos, quos ipſe lædebat, illuminare profitebatur. Is D. Bartolemæi mandato faſſus eſt primò corpus hominum à ſe lædi, verùm in animas nullam ſibi conceſſam eſſe poteſtatem, niſi ſacrificauerint. At vbi pro corporis ſui ſalute, inquit, ſacra fecerint, tunc ab afflictione deſinimus, quod in illorum animabus dominari incipiamus. Et quando à læſione quieſcimus, eos curare videmur: & velut dij colimur, dæmones interim exiſtentes. *Abdia lib.8. Certam. Apoſt.*

Antonius Beneuenus l.8. de Abd. morborum cauſis ita ſcribit: Mulier ſextum decimum agens annum, ab ima ventris parte F dolore exorto conuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumeſcebat ilicò totus venter, adeò vt vterum crederes geſtaſſe octo menſes: & voce exhauſta, vbi per totũ cubile hinc inde reiectans ſeſe, & plantas interdum ceruici connectens reſiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliẽs, iſthuc ipſum identidem factitabat, quoad paulatim ad ſe reuerſa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egiſſet, penitùs ignorabat. Nos verò huiuſmodi morbi cauſas inquirentes, arbitrati ſumus hoc malum ex matricis ſuffocatione, & vaporibus malis ſurſum elatis, ac ſubinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed cum medicamentis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumſpiciens, tandem prorupit in vomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneáſque acus, vnà cum cera & capillis conglomeratis reiecit, & nouiſſimè ex ientaculo fruſtum tantæ magnitudinis; quale integrum nullius deglutiiſſent fauces. Cumque idipſum ſæpiùs etiam vidente me factitaſſet, teneri eam arbitratus ſum ſpiritu malo: qui dum hæc ageret, ſpectantium oculos perſtringeret. Quare eccleſiaſticis medicis commen- G data, manifeſtioribus deinde ſignis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos eam vaticinantem audiuimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem morbi vim ſupergreſſa, humanum etiam captum excederent.

Commemorat *Card. de Variet. rer. lib.15.* probum quemdam Ruſticum & amicum, qui faciliùs decipi poterat, quàm decipere, ſic ipſi narraſſe, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus ſæpiùs vitium, clauos & capillos euomuiſſet: & quanquam demùm reſtitutus fuiſſet, tamen in eum diem quo hæc referret, ſentire ſe in ventre aſſeuerabat maximam vitri confracti congeriem, ſonumque non leuem, quaſi quis ſaccum vitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum vexaretur: tum verò ſingulis octodecim noctibus, ſeptima hora, etiamſi horarum numerum non obſeruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam ſanatus fuerat, in corde maxima cum moleſtia perferre.

In pago Leuenſteet, ſub duce Bruſuicenſi, puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens viceſimum, anno 1562. die D. Virginis viſitationi ſacræ, calceos abſterſu- H ra, cultrum extrahit, ſeque in humiliorem ſedem demittit, propterea quòd viribus diuturna febri cõſumptis imbecillior adhuc eſſet. Præter opinionem domum ingreditur vetula, num puellam febris etiamnum fatigaret, rogans, & quo modo ſeſe ex morbo haberet? Reſponſum illi vt fuit à puella rurſum extra ædes nullo verbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in ſinu deponit: qui cùm poſtea ſtudioſè ab illa quæreretur, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa ventri incubantem animaduertit: qui cum fremitu dentes oſtentans abiit. Mox puellæ videbatur à capite verſus dorſum defluere quiddã tanquam humoris frigidi, cui etiam acceſſit animi deliquium, perdurauitque ea velut mortua ſine ſenſu ad diem tertiũ: quo tandem nonnihil reſpirare cœpit: & ſe certo certiùs ſcire affirmauit, cultrum illum è ſororis vagina à ſe extractum, in ſui corporis latere ſiniſtro defixum hærere: eo enim in loco ſe dolorem perſentiſcere: à quo ita exercebatur, vt totam incuruatam baculo inniti oportuerit. Poſt tres menſes prominere cœpit in ſiniſtro latere ſupra lienẽ intra infimas duas coſtas ſpu-

tias vomica, ovi ferè gallinacei magnitudine, & lunæ inſtar: cuius incremento aut deceſſu vel intumuit, vel reſedit. Trice ſimo Iunij erupit ex vlcere tanta copia puris, vt tumor nonnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis velut cultri apparuerit. chirurgus ducis Henrici ex arce Wolffenbütel accerſitus, coltelli cuſpidem ſub coſtis prominentem inſtrumentis traxit, & vlcus ſanauit. *Ioan. Vierus lib. 3. cap. 12. de Præſtigiis dæm.*

In Flandria Antonio Suqueto Equiti Ordinis Velleris, Conſiliario in priuato conſilio Brabantiæ, filius erat nothus, qui antequam vxorem duceret, familiaritatem cum altera, quæ Saga credebatur eſſe, coluerat. Hæc Puellæ nobili, quæ amatori nupſit, inuidens, ita cum Satana egit, vt mulier iuuenis inceſſanter à maligno ſpiritu, vexaretur in maxima frequentia, & quamuis obnitentibus viris in altum attolleretur, & huc illuc proijceretur. Inſtante partu dum accerſeretur obſtetrix, Saga quam metuebat oderátque mulier grauiſſimè, ingreditur: mulier defecta animo & ſoporata corruit, fœtumque paulò poſt eiectum ſentit. Diſcedit Saga, accedit obſtetrix, puerperam ſolam offendit, partus nunquam ex eo tempore viſus eſt. Creditum eſt vulgò Satanam in corpus fœminæ ab inuidente Saga immiſſum eſſe: verùm hoc non aliter quàm ſecreto Dei iudicio effectum eſt. *Bodinus lib. 3 Dæmonum cap. 6.*

Hominibus.

Iouius lib. 4. pro ſuo in Gallos odio, Vbi & quando cœperit morbus venereus, inquit, diligentiores veſtigabunt, & verius nomen imponent: conſenſu certè multarum gentium Gallici cognomen tulit, ita vt ea natio inquieta & vehemens, quæ infeſtis armis felicitati Italiæ ſæpiùs inuidit, & hoc quoque peſtilenti vulnere inflicto ſempiternam nobis odij ſui memoriam reliquiſſe videatur. Cæterùm *Guiccıard. lib.* 2. *& Bembus lib.* 3. *hiſt. Ven. & Sabell. lib.* 9. *Enn.* 10. ab hac infamia Gallos vindicant, & ab Hiſpanis è nouo orbe Neapolim primùm importatum aiunt; ſubinde Gallis occupata Neapoli communicatum fuiſſe.

Brutis.

OEonus Herculis conſobrinus, Lycimnij Alcmenæ fratris F. cùm adoleſcentulus adhuc eſſet, cum Hercule Spartam venit. Cumque viſendæ vrbis cauſa obambulans, ad Hippocoontis ædes fortè acceſſiſſet, in eum canis domus cuſtos inuaſit. At ille lapide canem percuſſit. Hippocoontis filij curſim egreſſi, puerum fuſtibus conficiunt. Hercules Hippocoontis filios armis adortus, vulnere accepto, ſe clàm periculo ſubduxit. Mox copiis comparatis, patre & filio malè mulctatis, Oeoni cædem vltus eſt. *Pauſan in Lacon.*

QVANDO MORBI
noui, nuper orti.

Κάυσος novum morbi genus Græcis ætate Socratis: *Plato lib. 3. de Rep. Vide Hier. Mercurialis lib. 1. cap. 1. de Gymnaſtica*, vbi de nouis morbis præclara quædam.

Mentagra Tib. Claudij Cæſaris principatu primùm in Italiam per Peruſinum quendam equitem Rom. irrepſit. Carbunculus ex Narbonenſi Gallia in Italiam venit, L. Paulo, Q. Marcio cenſoribus. Elephantiaſis ante Cn. Pompeij Magni ætatem Romæ non accidit, & celeriter etiam reſtincta eſt. Sicut & morbus ille, quem Gemurſam appellauêre priſci, inter digitos pedum naſcens, nomine etiam ipſo obliterato. *Plinius lib.* 20. *cap.* 1.

Circa Niuernam in Galliis, quo prima in Terram ſanctam ſuſcepta eſt expeditio, mirabile genus morbi innotuit Tacti homines igne inuiſibili ardebant, qui facilè penetrabat præcordia. Alij pedes, alij manus ea occaſione præciderunt. *Cranz lib.* 5. *Saxoniæ cap.* 15.

Sub Carolo Caluo Imp. ſerpſit in Saxonia tumor linguarum, vindicante fortaſſe Deo linguarum loquacium pernicioſa venena. Intumebat in ore lingua maximo dolore, nec valebant medicorum vlla remedia, donec Bertholdus Mimigardeuordenſis Epiſcopus V. litanias & ieiunia populo induxit. *Cranz. lib.* 2. *Metrop. cap.* 18.

Alexandri III. Scotorum Regis anno 14. peſtis Scotiam inuaſit morbus antea Scotis incognitus, magnáque populum clade effecit. *H. Boethius lib.* 13.

Anno Chriſti 1486. ſub Henrico VII. nouum morbi genus peruaſit totum regnum Angliæ, dicta Ines, & quam nulla ſit ætas antea, quod conſtet, perpeſſa. Subitò enim Sudor mortifer corpus tentabat, ac ſimul dolor caput ſtomachumque vehementi caloris ardore affectum augebat. Quo in morbo homines qui ab principio erant, quia alij æſtus minus patientes, ſi in lecto erant, ſtragula dimouebant: ſi veſtiti veſtes deponebant: alij ſitientes frigidum potum ſumebant, alij demùm patientes caloris fœtoriſque, nam ſudor graue olebat, additis ſtragulis, ſudorem prouocabant: æquè omnes aut illico, aut non multo poſtquam ſudare cœpiſſent, moriebantur, ita vt ex omni ægrotantium numero vix centeſimus quiſque euaderet. Neque vlla interim medicorum ars aut ſcientia quicquam opitulabatur, quòd morbi nouitas omnem illorum excluderet peritiam. Verùm poſt viginti quatuor horas (tantò temporis ſpacio vis eius morbi durabat) abeunte ſudore, nonnulli confirmabantur: non eò tamen ita expurgati erant, quin iterum atque iterum in morbum reciderent, multique inde perirent. Poſt ingentem mortalium ſtragem, remedium promptiſſimum inuentum eſt: Si quis interdiu ſudore corripiatur, cum veſtitu protinus cubatum eat, ſin noctu, & in lecto, tum quieſcat, nec è loco moueat, vſque ad viginti-quatuor horas exactas: interim ita ſe ſtragulis oneret, quò non prouocetur ſudor, ſed ſua ſponte molliter ſtillet: cibi nihil capiat, ſi tamdiu famem tolerare poſſit, neque plus potionis conſuetæ ac calefactæ hauriat, quàm modicè ſatis ſit ad ſitim extinguendam. Inter hanc curationem in primis caueat, ne manum quidem aut pedem ſui refrigerandi recreandique cauſa extra ſtragula proferat, quod facere lethale eſt. Morbus hic tantùm Angliam id temporis peruaſit, & poſthac ſæpè grauiter afflixit. *Polydor. lib.* 26. Sed anno Domini 1529. cum æſtas præceſſiſſet humidiſſima, totam quoque peruagatus eſt Germaniam. *Surius in Chronico.*

Νόσον Homerus peſtilentiam vocat; eamque graſſatam in campis olim Græcorum, dixit, nullum huic vnquam remedium adſtibitum, præterquam fugæ ſeceſſus, quemadmodum hodie videmus, tamen apud Herodianum inuenio, miſerabiliter vrgente in Italia peſte, præſertim in vrbe, ob ad venas vndique ſine diſcrimine eo aduenientes, ex conſilio medicorum Laurentum ſeceſſiſſe, quod aëris frigidioris afflatu & odore lauri eius religionis periculum euitarent. Valere enim plurimum aiebant ad eius euitandam contagionem odoramenta. Quocirca in vrbe Roma plerique vnguentis ſuauiſſimis nares atque aures opplebant, ſuffitúque aſſidui vtebantur. *Hæc Herodian.* 24.

Hiſpani Nouo orbe inuento, luis venereæ, quam vulgò Gallicum vocant morbum, contagio infecti ſunt. Et viciſſim incolæ Peru & Indiæ ab Hiſpanis & Luſitanis Variolarũ morbo contracto miſerrimè perierunt. Vſque adeo natura rerum & bona & mala vult communia. *Lud. Bertomanus apud Petrum Cieram tom.* 1. *cap.* 19. *rerum Indicarum. Guicciard. lib.* 2. *& Bemb. lib.* 3. *hiſt. Ven. Sab. lib.* 9. *Enn.* 7.

QVOMODO CRAPVLA.
EBRIETATE.

☞ *Conſule Tit. Crapula & Ebrietatis quatenus ex his ſibi morbos conciliant.*

Dionyſius Iunior Syracuſanorum tyrannus ex crapula aſſidua lippus factus eſt.

LIBIDINE, VENERE, OSCVLO.

De calamitate Gallici morbi ex nouo orbe per Hiſpanos Neapolim importati, inde per Gallos victores in Italiam; & Galliam diſperſi, noſtri ſæculi homines iure queri poſſent, ſi in eos citra propriam culpam peruenirêt, propterea quod omnium eorum conſenſu, qui huiuſce morbi naturam ſedulò explorarunt, compertum aut nunquam omnino, aut perquam rariſſimè in aliquem, niſi Veneris contagione peruenire. *Guicciard. lib.* 2.

Mentagram oſculo contrahi ſolitam, ex *Plinio* liquet.

VALETVDINARII, MORBIS VNO VEL PLVRIBVS AFFECTI.

Ἁλίσπαρτοι, quaſi ſale mariue conſperſi, dicuntur homines valetudinarij, ſqualidi, ſimiles mari, quod nec fructum, nec ſementum profert. *Euſtachius in Odyſſ.* 17. Apud Platonem Socrates *lib. de Rep.* ex Æſculapij inſtituto eos qui natura ſunt valetudinarij, & propterea Reipub. inutiles, è medio excedere, & locum dare ſanis iubet. In quam ſententiam quoque Euripides:

Exoſus eſt mihi, quiſquis producere
Vitam cupit dapibus, ſimulque poculis,
Magorum & artibus deflectens riuulum;
Dementes ut fati: quem cum profit nihil

A *Orbi, decebat emori, & facessere,*
Dantem locum statim efflorescenti pubi.
Plut. *in Conſol. ad Apollonium.*

Herodicus Selymbrianus, Hippocratis Coi præceptor, cùm eſſet pædotriba, & valetudinarius, dum morbo ſuo qui lethalis erat, accuratè inuigilaret, neque tamen ſibi poſſet commoda & opportuna remedia adhibere, & omne tamen tempus in medendo conſumeret, cæteris omnibus rebus prætermiſſis, vitam ita miſerè tolerauit, ſeipſum excrucians, & in nouos ſubinde caſus incidens, ſi vel tantillum à conuerſo victu declinaſſet: ac proinde hoc pacto ægrè moribundus illa ſua ſe ſapientia ſuſtinuit, & ad ſenectutem peruenit, commixta cum Gymnaſtice Medicina. *Plato 3. de legibus.*

Fuit Demoſthenes Orator à prima ætate gracilis & valetudinarius, vnde cognomen probroſum Batulum deridentibus corporis eius debilitatem pueris dicitur inueniſſe. Fuit Batulus, vt quidam volunt, tibicen effeminatus, ac fabellam huius rei cauſa eum mordens fecit Antiphanes. *Plut. in Demoſth.*

B Auguſtus Cæſar graues & periculoſas valetudines per omnem vitam aliquot expertus eſt; præcipuè Cantabria domita, cum etiam diſtillationibus, iecinore vitiato, ad deſperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi neceſſariò ſubiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus, auctore Antonio Muſa. Quaſdam & anniuerſarias, ac tempore certo recurrentes experiebatur. Nam ſub natalem ſuum plerumque languebat: & initio Veris præcordiorum inflatione tentabatur: Auſtricis autem tempeſtatibus grauedine. Quare quaſſato corpore, neque frigora, neque æſtus facile tolerabat. *Sueton.*

Claudius Cæſar infans relictus à patre Druſo Germanico, ac per omne ferè pueritiæ atque adoleſcentiæ tempus, variis & tenacibus morbis conflictatus eſt: adeo vt animo ſimul & corpore hebetato, ne progreſſa quidem ætate, vlli publico priuatóq; muneri habilis exiſtimaretur. Diu etiam atque poſt tutelam receptam, alieni arbitrij, & ſub pædagogo fuit barbaro, & olim ſuperiumentario, à quo quibuſcumque de cauſis quam ſæuiſſimè coërcebatur. *Idem.*

TEMPORA MORBOSA.

C Ἰσθμιάζειν olim dicebantur, qui parum commodè, parúmque ſalubriter viuerent, propterea quòd Iſthmiorum ludorum tempus morbis eſſet obnoxium, ob ingentem hominum conuentum. *Suidas & Heſychius.*

LOCA MORBOSA.

☞ Vide loca inſalubria.

Sardinia Inſula turbidi & peſtilentis aëris cauſa, ob ſalis concreti copiam, & Auſtri violentiam, inſaluberrima, maximè cum Borealibus ventis, ſiue ob montium propriorum altitudinem, ſiue ob Corſicæ vicinæ obiectum perflari nequeat. *Pauſanias in Phocicis.*

Academiæ Gymnaſium Athenis ſuburbanum inſalubri aëre famoſum fuit. In quo tamen ipſe Plato philoſophari voluit.

MORBORVM CVRA IN GENERE.

QVI A QVIBVS curati,

Vtpotè ab

DEO, SANCTIS.

D Innocentius Aduocatus Vicariæ Præfecturæ cum vlceribus chironiis in ano laboraret, ſinu quodam medicos latente, factum eſt, vt ad neceſſitatem ſectionis deuentum ſit. Quam cùm ille magis quàm mortem formidaret, orarunt pridie quàm ſecaretur, pro illo Saturninus Epiſcopus Vzalenſis, vir ſanctus, Geloſus, Presbyteri, Diaconique Carthaginenſis Eccleſiæ, inter quos Aurelius, qui poſtmodum fuit Epiſcopus, proſtrati in terram, flentéſque vberrimè. Aderat & D. Auguſt. cum fratre Alipio. Factum itaque eſt, vt mane ſequenti, dum medici adeſſent, vt, qui inter manus ſecantium moriturus exiſtimabatur, abſque ſectione ſanus inuentus ſit. *Cardan. de rer. variet. lib. 15. cap. 81. ex D. Auguſt.*

Cùm nuper Vzali (quæ colonia eſt Vticæ vicina) eſſemus, Petroniam clariſſimam fœminam, mirabiliter ex magno atque diuturno, in quo medicorum adiutoria cuncta defecerant, languore, ſanatam fuiſſe cognouimus, *inquit D. Auguſt. lib. 22. de Ciuit. Dei, cap.* 8. Etenim à quodam Iudæo perſuaſa, anulum capillatio cingulo inſeruit, quo ſub omni veſte ad nuda corporis cingeretur: qui anulus haberet ſub gemma lapidem in renibus inuentum bouis. Hoc alligata quaſi remedio, ad ſancti Martyris Stephani limina veniebat. E Profecta Carthagine, cùm in confinio fluminis Bagradæ in ſua poſſeſſione manſiſſet, ſurgens vt iter perageret, ante pedes ſuos illum iacentem anulum vidit, & capillatiam zonam qua fuerat alligatus, mirata tentauit. Quam cùm omnino ſuis nodis firmiſſimis, ſicut fuerat, competiſſet adſtrictam, crepuiſſe atque exiliiſſe anulum ſuſpicata eſt: qui etiam ipſe cum integerrimus fuiſſet inuentus, futuræ ſalutis quodammodo pignus de tanto miraculo ſe accepiſſe præſumpſit, atque illud vinculum ſoluens, ſimul cum eodem anulo proiecit in flumen.

DÆMONE.

☞ Conſule Tit. Magica miracula, Morborum curatio.

HOSTIBVS.

Telephus Myſorum Rex, Achillis haſta percuſſus, vlcere pernicioſo (à quo deinde omnia maligna vlcera Telephia dici cœpêre) affectus, ex oraculo ab eodem, à quo vulneratus F fuerat, remedium petere iuſſus, Achillis ope curatus eſt, cùm is æruginem haſtæ deraſam vlceri inſperſiſſet.

Prometheum quendam Theſſalum cùm Lacydes Argiuorum Rex vellet interficere, & tum fortè is phymate laboraret, tuberculum eſt id furunculo maius, rotundius atque planius transuerberans enſe perſanauit. *Ioannes Grammaticus & Plutarchus, Quomodo quis ab inimico iuuari poſſit.* Idem de Iaſone Pheræo memorant. Similiter Smicyntes Nicanora ephippio percutiens, ſalutare intulit vulnus. *Ex Seneca de beneficiis ſecundo*: Tuber Tyranni Quidam ferro diuiſit, qui ad eum occidendum venerat. *Cælius lib. 7. cap. 11. Antiq. Lect.*

QVIBVS PRÆSIDIIS.

BAPTISMO.

Gothos, qui in Thraciam irruperant, Theodoſius Imper. cum Gratiano multis magniſque prælis vicit, ac è Thracia G expulit, anno Domini (iuxta Euſebij Chronicon) 382. Poſt victoriam verò, cùm Conſtantinopolim properaret, venit Theſſalonicam, vbi morbo ſubito correptus, ab Acholio Theſſalonicenſi Epiſcopo baptizari poſtulauit. Epiſcopus acceſſitus primùm eum interrogauit, quam fidem profiteretur? Reſpondit Imperator, ſe eam amplecti & profiteri fidem, quam Eccleſiæ in Illyrico, Ariano dogmate nondum infectæ, obſeruarent: eam nimirum, quæ ab Apoſtolis iam olim tradita, & Nicæna Synodo poſtea confirmata eſſet. Ita ab Epiſcopo cupidiſſimè baptizatus, & à morbo liberatus eſt. *Socrates lib. 5. cap. 5.*

Sacris rebus.

Per quos dies ſacro-ſancta Crux Ptolemaide anxiè conquiſita nuſquam comparuit: alia paſſi Domini monumenta miraculo mortalibus extitère. Lutetiæ Ludouicum filium Philippi Auguſti Regis trimulum (Rege in ſacra expeditione abſente) tanta vis inuaſit morbi, vt animam agere, ac tantùm non expirare videretur. Sacræ ſpineæ coronæ particulam eam, quæ ad ædem D. Dionyſij aſſeruabatur, ac ſacrum clauum obſecrationibus factis Lutetiam reuerentiſſimè attulit Mauricius Pariſiorum Pontifex, vir ſanctus, ac corpori pueri ad-H monit. Morbus depulſus, valetudo reſtituta. *Æmil. lib. 6.*

Alexius Comnenus Imp. cùm ægrotaret, & iam deficere videretur, Saluatoris imagine eſt reſtitutus. Diuinum enim peplum in Chalce repoſitum, quod faciem Chriſti impreſſam habebat, ad lectum in quo iacebat, expanſum eſt, & ipſius corpus eo inuolutum. Itaque morbi vehementia remiſſa, ſurrexit, cibum ſumpſit, ac conualuit, morbúſque deſiit. Sed cùm parum conſtans viſa eſſet hæc valetudinis recuperatio, vt populum vana ſuſpicione liberaret, eques in forum deſcendit. *Curbinianus.*

Quidam lethaliter ſauciatus, guſtata buccella panis à Diuo Bernardo porrecta, valetudinem ſuam recuperauit. Is panis per multos annos incorruptus ſeruari poterat, nec colore, nec ſapore mutato. In Toloſana Prouincia Multi infirmi, guſtatis, quibus Diuus Bernardus benedixerat panibus, ſanitatem receperunt. Quidam Ciuis Salernitanus aqua, qua manus lauerat D. Bernardus Abbas, ſanitati reſtitutus. *Auctor vitæ.*

☞ Conſule

A ☞ *Conſule Loca de Baptiſmo, Eucharistia, Amuletis ſacris. Item Locum Miraculorum.*

Precibus.

☞ *Conſule Iuſtitia religioſa, Superſtitionis quinetiam locos.*

Magia.

Morborum curationes magicas & præſtigioſas *Io. Vierus lib. 4. de Præſtigiis dæmonum* recenſet & confutat.

Suffumigiis.

Sabæi Arabes, qui regionem incolunt odoriferam, longa vexati ægritudine, cùm natura debilis, adeóque exhauſta eſt, vt recreari nequeat, ex aſphalto hircique barba vapores faciunt, quò malus odor boni immenſique vim nimiam infringat. Bona enim cum modo ſumpta, hominibus proſunt, & afferunt voluptatem: ſine menſura verò, & alieno tempore, inutilia redduntur. *Diod. lib. 3. cap. 3.* ☞ *Vide ſupra. §. Quando morbi curati?*

Lectione hiſtoriarum.

B Alphonſus Aragonum Rex Capuæ laborans aduerſa valetudine, medicis multa medicamenta adhibentibus, grauiſſimo morbo, Quinti Curtij hiſtorias de Alexandri Magni rebus geſtis deſcriptas legere cœpit: cuius lectione delectatus, cùm omnem morbi improbitatem ſuperaſſet, ſanitati reſtitutus: Valeat, inquit, Hippocrates Imperator, Galenus Rex, Auicenna Princeps (hiſce enim epithetis coryphæos ſuos medici exornare conſueuerunt) viuat Curtius, reſtitutor ſanitatis meæ. Meminit *Antonius Panormita, de Reb. geſtis Alphonſi. & Æneas Syl. de eius dictis.* Similiter quoque Laurentius Medices hiſtoriarum lectione à morbo curatus. *Sub Tit. Hiſtoria vtilitas.*

Contactu.

Veſpaſianus Imp. Alexandriæ quendam manu ſideratum pede tactum ſanauit. Alterum quendam cæcum ſaliuæ illitione percurauit. *Suetonius, & Tacitus.*

Pharmaco.

Glaucum præter omnium expectationem, guſtato mellito Pharmaco, reualuiſſe dicunt. Eamque rem in iocum popularem verſam fuiſſe. Quidam enarrant in hunc modum: Glaucus quidam poto melle, ob bilem penè exanimatus eſt. Ad hunc multis accurrentibus medicis, polyidios herba, quam draconem vocant, eum reſtituit. *Eraſ. in Adagiis.*

C

MORBI NON CVRATI.

Huc irritarum Curationum exempla pertinent, reſpectu Patientis: inter cuius bona corporea vti Ablatio morbi refertur, ſic inter mala eiuſdem, ablationis Fruſtratio. Sin Agentem conſideres, ad artis Medicæ euentum pertinebunt.

Noni quendam ait Galenus, quotannis verno tempore Palpitationis accidente vexatum, qui cùm per tres annos à ſanguinis detractione ſe adiutum intelligeret, anno quarto, anteaquam accidens ipſum inuaderet, ſanguinem miſit, idque pluribus deinceps annis faciendo, idonea etiam poſt ſanguinis detractionem medicamenta adhibuit. At nihilominus hic quoque ante ſenectutem morte præuentus eſt. *Gal. lib. 5. cap. 1. de loc. affect.*

D Chryſippi diſcipulus medicus non ignobilis, Antigoni Regis amicum quendam ex nimia intemperantia morbo laborantem negauit poſſe ſanari, quumque alter. medicus Epirotos Philippus ſe ſanaturum polliceretur, reſpondit illum ad morbum ægri reſpicere, ſe autem ad animum. *Ex Celſ. lib. 3.*

AFFECTVS VARII CORPORIS, ET MEMBRORVM EIVSD.

☞ *Require in Loco Affectus. Vbi de Affectu capitis, oculorum, vt ſunt Lippitudo, Cocluces; Monoculi, Strabi, Narium Oris. Linguæ, Aurium, Colli, Thoracis, Dorſi, Stomachi, Inteſtinorum, Hepatis, Lienis, Renum. Veſicæ, Genitalium, Podicis, Brachij, Manuum, Digitorum, Pedum, Articulorum, Neruorum, Cutis, eorumque curatione varia.*

AFFECTVS PARTIVM FORMALITER CONSIDERATI.

FEBRIS QVALISCVNQVE, VT INFESTAT, TVM

Qualis.

Galenus Pergamenus medicus per æſtatem ardente febri laborans, & feſtucas atro calore ex cubili eminere, & floccos ſimiliter in veſtibus eſſe putabat: quos auferre tentans nihilque ſub digitis eductum inueniens, accuratius vehementiúſque id efficere conabatur. Audiens autem duos ex amicis, qui tum aderant, dicentes: Vidéine hunc & floccos euellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexit, idipſum, quod dicebant, ſe feciſſe, & conuerſus ad illos: Rectè, inquam dicitis: proinde, ne phrenitis me arripiat, auxilio eſtote. Illi autem, quum idoneis rigationibus caput fouerent, tota die ſequentique nocte, grauibus inſomniis turbatum, vt interim & clamare, & exilire videretur, poſtero die ſanitati reſtituerunt. E

Circa Niuernam in Galliis quo prima in Terram ſanctam ſuſcepta eſt expeditio, mirabile genus morbi innotuit. Tacti homines igne inuiſibili ardebant, qui facile penetrabat præcordia. Alij pedes, alij manus ea occaſione præciderunt. *Crantz. lib. 5. Saxoniæ, cap. 15.*

Quando.

Antipater Sidonius poëta, omnibus annis, vno tantummodò die, quo genitus erat, febri implicabatur. Cúmque ad vltimam ætatem perueniſſet, natali ſuo certo illo circuitu mori conſumptus eſt. *Valerius Maximus lib. 1. cap. 8.* F

Quamdiu.

C. Mœcœnas, dum vixit, febri laborauit, triennióque ſuæ vitæ poſtremo nunquam dormiuit. *Plin. lib. 7.*

Vidus Grammaticus Thraſimenus annis quatuor & viginti quartana febri fuit mitè infeſtatus. *Calius lib. 22. cap. 8. A. L.*

Radulfus eremita febribus perpetuò ex voto laborauit. *Gerardus à Nazaret cap. 36. & 37.*

Cùm quartanam & longiſſimè in XII. annum extendi *Auicenna lib. 3. Fen. 1. tract. 2. cap. 61.* aſſerat: Ioannes tamen Vierus Medicus, longiorem durationem obſeruatione deprehenſam aſſerit, ſequentibus exemplis. Henricus Haſſen agricola, in peninſula vulgò Steinſvert dicta, ſupra Embricam ad Rhenum. XXXIII. annis quartana laborauit, & eam ob cauſam cœlebs ſemper manſit. Febris quandoque dies aliquot vel paucas hebdomadas intermittebat, vt lecto non affigeretur æger, ea tamen ſemper recurrebat, ita vt tandem extinctus ſit. Comes à Morual, cùm totidem annis quartana fuiſſet exagitatus, inter aurei velleris equites cooptatus à Carolo V. poſt tres dies præ gaudio expirauit. Dominus de Role, œconomus Cæſaris Maximiliani I. octodecim annis quartana laborauit. Ab ea curatus, poſt annum interiit, quod ſibi prædictum fuiſſe aiebat. *Hæc ille in libello Obſeruationum medicarum.* G

Vnde, Qua de cauſa.

Alexander Magnus ob frigidam lotionem in Cydno Ciliciæ fl. ſummo æſtu, febre correptus fuit. *Curtius.*

Beliſarius in defenſione vrbis Romæ à Totila graniter obſeſſæ, cùm audiuiſſet Iſaacem fratrem ab hoſte captum, ratus fuit oppidum Portuenſe cum vxore & liberis, ac rebus omnibus à Gothis teneri. Sed accedens ad vrbem Portuenſem, cum inueniſſet omnia ſalua, ſéque deceptum eſſe animaduertiſſet, tantum dolorem ex hoc errore ſuſcepit, vt in acutiſſimam febrim, qua diu periclitatus fuit, inciderit. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 9. & Io. Magnus lib. 13. ex Procopio.*

Godefridus Bononienſis ſiue Bolionius in expugnatione Romæ largo vini hauſtu febrem contraxit, qua non continuè, ſed per interualla laborauit: donec expeditionis Hieroſolymitanæ ſe comitem fore vouit, ſi ſanitatem reciperet. Eo enim voto ſtatim vires recuperauit. *Malmesburienſis lib. 4. cap. 70.* H

CVRATVR, CVRATIO.

Felix.

Centurionis Capharnaitani Seruus malè habens, & iam animam agens, à Chriſto abſente curatur, cùm centurio ſeniores Iudæorum in legatos ad eum miſiſſet. *Luc. 7.*

Reguli Capharnaitani Filius lethali febre correptus, patre intercedente à Chriſto Domino, quamuis in Cana Galilææ abſente, ſolo verbo ſanatus eſt. *Ioan. 4.*

Socrus Simonis febri magna apprehenſa, à Chriſto ſanata, cùm apprehenſa manu eius, febrem increpaſſet. Itaque ſtatim ſurgens miniſtrauit illis, *Marci 1. Matth. 8. Lucæ 4.*

Patrem Publij febribus & dyſenteria laborantem, Paulus Apoſtolus facta oratione & manuum impoſitione ſanauit. *Actor. 28.*

Refert Diogenes Laërtius, Euripidem Platoni comitem fuiſſe peregrinationis, quum Ægyptum adiret: vbi cum

morbo ſuo corripiuntur, comitiali, ni fallor Sacerdotes A Ægyptij merſione marina ſanarunt hominem. Hinc poſtea verſiculum compoſuiſſe fertur:

Κλύζει θάλασσα πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Tanquam aqua marina morbis omnibus mederetur. *Eraſmus in Adagiis.*

Q. Fabius Maximus conſul apud flumen Iſaram prælio commiſſo aduerſus Allobrogum Auernorumque gentes, ad VI. Idus Auguſt. CXXXM. perduellium cæſis febri quartana liberatus eſt in acie. *Plin. lib. 7. cap. 50.*

Scribit Spartianus, ex Pannonia veniſſe quendam ab natali cæcum ad febrientem Adrianum; A quo mox contactus exuit cæcitatem, ac Imperatorem reliquit febris. *Cælius lib. 11. cap. 14. Antiquarum Lectionum.*

Ariſtæneta Helpid j præfecti prætorij vxor, reuertens cum marito & tribus liberis à Beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata eſt. Ibi enim hemitritæo pariter arrepti omnes, à medicis pro deploratis relicti ſunt. Mater cognito quòd eſſet Monachus in vicina ſolitudine, oblita matronalis pompæ, vadit comitata ancillulis & eunuchis. Cùm B ad eum perueniſſet: Per ego te, ait Ieſum clementiſſimum Deum noſtrum obteſtor, per crucem & ſanguinem, vt reddas mihi tres filios, vt glorificetur in vrbe gentilium nomen Domini Saluatoris, & ingrediatur ſeruus eius Gazam, & Marnas (idolum Gazenſium) corruat. Renuente illo & dicente, nunquam ſe egreſſurum de cella: nec habere conſuetudinem, vt non modò ciuitatem, ſed ne villulam quidem ingrederetur; proſtrauit ſe humi clamitans: Hilarion ſerue Chriſti, redde mihi liberos meos. Quos Antonius tenuit in Ægypto, à te ſeruentur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant, ſed & ipſe negans fleuit. Quid multa? non priùs mulier receſſit, quàm ille pollicitus eſt, ſe poſt Solis occaſum Gazam introiturum. Quò poſtquam venit, ſingulorum lectulos & arentia membra conſiderans, inuocauit Ieſum. Et ô mira virtus! quaſi de tribus fontibus ſudor pariter erupit, eadem hora acceperunt cibos, lugentémque matrem cognoſcentes, & benedicentes Deum ſancti manus deoſculati ſunt. Quod poſtquam auditum eſt, & longè latéque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Ægypto confluebant, ita vt multi crederent in C Chriſtum, & ſe Monachos profiterentur. Necdum enim tunc Monaſteria erant in Paleſtina, nec quiſquam Monachum ante ſanctum Hilarionem in Syria nouerat. Ille fundator & eruditor huius conuerſationis & ſtudij in ea prouincia fuit. *Hieronymus in vita eius.*

D. Bernardus Galdricum auunculum febricitantem manu tetigit, & febrem diſcedere iuſſit. *Auctor vitæ cap. 10.*

Populus herbulas ſparſerat ſuper tumulum Nicetij Lugdunenſis Epiſcopi. Aigulphus Diaconus Roma veniens, de hiſce herbis Sacerdote porrigente, ſecum aſportauit, ac Febricitantibus cum hauſtu aquæ frigidæ exhibuit, ac ſanitati e veſtigio reſtituit. *Greg. Turonenſis* hæc ſua ætate facta eſſe pro certo affirmat.

Albanenſis Epiſcopus febri laborans, cùm ex patella, ex qua D. Bernardus cibum cœperat, panem & aquam guſtaſſet, mox conualuiſſe dicitur. *Author lib. 2. cap. 3.*

Greg. Turon. de gloria Confeſſorum cap. 85. de Syluestri Cauillonenſis Epiſcopi lectulo funibus ligato, mira quædam D narrat. Febricitantes poſiti ſubtus hunc lectum, recreati & refocillati ſunt. Multos dicit ſeſe vidiſſe, qui abſciſſis particulis de funibus lectuli, cùm infirmos hiſce tangerent, priſtinæ reſtituiſſe valetudini. Matrem ſuam ait, particula abſciſſa de iſtis funibus, puellam febricitantem, cùm de collo ſuſpenderet ſanaſſe.

Adelbertus Boëmiæ Epiſcopus, infans grauiſſima febre correptus, ac Diuæ Mariæ Virginis ædem perlatus, à parentibu nuncupato religionis voto, ſi morbo euaderet, r. entè conualuit. *Bonfin. lib. 1. Dec. 2.*

Ferdinandum Daualum Piſcarium Neapoli venationi & falconum aucupiis magno apparatu & incredibili patientia deditum, nec grauia ſæpè & paluſtria loca vitantem, febricula ita lentis inuaſit acceſſibus, vt corpus per ſe gracile, & à naturali ignea vi facilè exuſtum, corrupto iam oris habitu, & tabefactis membris vix ambiguam ſpem ſalutis retineret. Sed conuerſa demùm tota victus medicinæ ratione, repudiatiſque remediis calidis, ſaluberrima epoti lactis & lactucæ refrigeratione ſanatus eſt. *Iouius in Piſcario lib. 2.*

Item.

E In Lentinum, *Martialis Epigrammatum lib. 12.*

Quare tam multis a te Lentine, diebus
Non abeat febris, quæris, & vſque gemis.
Geſtatur tecum ſella, pariterque lauatur.
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Setino fit ſæpè, & ſæpè Falerno.
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit, & in pluma purpureóque thoro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te,
Ad Dammam potius vis tua febris eat?

Goar Monachus ad Treuerenſem Epiſcopatum à Rege Metenſium Sigeberto vocatus, febricitare maluit, quam Epiſcopus fieri. *Marul. lib. 1. cap. 6.*

CRASSITIES, OBESITAS.

Schytarum, qui ad Riphæos montes habitant, formæ ſunt craſſæ & carnoſæ: iuncturæ verò humectæ & eneruatæ, ventréſque humidi omnes, maximè tamen inferior aluus: nequit enim ipſa exſiccari in huiuſmodi tum regionis, tum naturæ & temporis conſtitutione. Sed præ pinguedine & glabri- F tie carnis etiam foris inter ſe ſunt ſimiles, maſculi maſculis, & feminæ femellis. Multos proinde ipſorum, præcipuè qui Nomades ſunt, reperias exuſtos humeros ac brachia habentes, manuumque iuncturas, pectora, coxas, & lumbos, nullam ſanè aliam ob cauſam, niſi ob naturæ humiditatem & mollitiem. Nam neque arcus intendere, neque telum torquere poſſunt præ humiditate & impotentia. Quum autem vruntur, humor ipſe à iuncturis euacuatur, fiúntque corpora ipſorum validiora, meliùs nutriuntur, & articuli magis firmantur. Fluida verò fiunt ac vaſta, primum propterea quòd faſciis non colligantur, quemadmodum fieri ſolet in Ægypto. Faſciis autem communi conſenſu abſtinent, equitationis cauſa, vt ad inſidendum aptiores reddantur. Deinde etiam propter deſid am. Maſculi enim eorum priùs, quàm equos conſcendere queant, plurimum temporis deſident in curribus, raróque prodeunt vt inambulent, propter peregrinationes, & itinera perpetua. Muliebrium autem corporum formæ ad ſtuporem vſque fluxæ exiſtunt. *Hip. de Aëre, aquis locis.*

Nicomacho Smyrnæo ad tantam molem corpus increue- G rat, vt loco moueri non poſſet. Is ab Æſculapio curatus eſt. *Gal. lib. de Differ. morb. cap. 9.*

Dionyſius Heracleotes tyrannus fuit adeò ventricoſus, & corpulentus, vt noctu dum quieſceret, cogeret ſuis lateribus hirudines admouere, quæ humorem ſuperfluum paulatim exhaurirent, eóque modo aliquid adimerent de craſſitudine. *Ælianus* tamen *lib.* 9. ſubtiles acus per abdomen iniici ſolitas ſcribit, vt humor ſuperfluus educeretur.

ancius I. Aſturum Rex intolerabili pinguedine aggrauatus, dictus fuit Sancius Craſſus. Conſilio Gorſiæ Nauarræ Regis auunculi ſui pacem cum Abderramo Principe Cordubæ fecit, & Cordubam veniens ab Abderramo magnificè ſuſceptus, opera medicorum antidoto cuiuſdam herbæ à grauitate pinguedinis liberatus eſt. *Rodericus Toletanus in lib. 5. rer. Hiſp. cap. 10. Card. lib. de Subtil.* de Plantis agens, ſemen herbæ fuiſſe exiſtimat, quam Linguam auis vocant: ſed vel veneno adiecto, vel in contrarium mutata corporis temperie, breui poſt obiiſſe.

TABES, EMACIATIO.

H Oedipus, deplorans ſuam miſeriam, cura, dolore & ſenio ſe confectum oſtendit *apud Euripid. in Phœniſſis.*

Πόλιον αἰθέρος ἀφανὲς εἴδωλον,
ἢ νέκυν ἔνερθεν, ἢ πτανὸν ὄνειρον.

Canum aëris tanquam ſimulachrum, aut mortuum inferum, aut volatile ſomnium.

Alex. Trallianus lib. 5. cap. 4. vidiſſe ſe Virum affirmat, qui cùm tuſſi ſicca ad tabem vſque maceraretur, diæta conueniente vſus aborta tandem tuſſi vehementiſſ. lapidem leuem atque durum ex pulmone reiecerit, tuſſíque leuatus fuerit.

Paul. Ægineta lib. cap. 31. hiſtoriam narrat de Quodam, qui poſt ſanguinem è pulmone reiectum temporis progreſſu maxima cum tuſſi & ſanguinis copula calculos quatuor aut quinque, tribulis ſimiles, magnitudine quatuor ſiliquarum reiecerit? inde leuatus dolore, paulò pòſt tabe conſumptus inte ierit.

DVFFVS Scotorum Rex nobilis, complures vagos & per inſulas Hebrides debachantes, dignis pœnis affecerat.

Cæteri,

Cæteri, aut fugerunt in Hiberniam aut mannariæ arti ſeſe addixerunt. Procerum id quidam ægrè admodum ferre, rati indignum ſplendidis parentibus prognatos ſeruili opera victum quæritare. Ergo Morani proceres veneficorum arte regi perpetuas vigilias nocturnas cum ſudore incredibili intentauêre, ſic vt lenta tabe conficeretur. Multis cuiuſdam indicio, cui concubina matris ſuæ arcanum ſcelus detexerat, deprehenſæ noctu veneficæ cereum regis Duffi ſimulacrum ligneo affixum veru ante ignem torrere, & carminibus recitatis liquore medicato perfundere. Dum ſimulacrum igni adhibitum torreretur, rex in ſudorem ſoluebatur: carminibus autem recitatis, perpetua tenebatur vigilia, & ad liqueſcentem ceram macie conficiebatur. Conſumpta cera regi mortem afferebat. Perfracto ſimulacro veneficæ ſupplicio flammæ ſunt affectæ. Ea ipſa nocte, qua hæc in Forteſſenſi arce ſunt acta, regem languore leuatum, & nocte abſque ſudore quieuiſſe: poſtridieque redeuntibus viribus, omnia promptè egiſſe, perinde ac ſi nulla aduerſa valetudine fuiſſet detentus, memorant. *H. Boëthius, lib.* 11.

VVLNERA. VEL ACCEPTA AB *Hoſtibus.*

Alexandri Magni corpus vulneribus à vertice vſque ad pedes conciſum, traiectum, afflictum, & ictibus contuſum hoſtibus fuit:

Haſtaque & gladio atque ingenti pondere ſaxis.

Ad Granicum diſſecta capillo tenus eius galea. Apud Gazā telo percuſſus humerus. In Maragandis ſagitta vulnerata tibia, vt radij diffractū os ictus vi exiliret. Ceruix in Hyrcania ſaxo, vnde caligine luminibus offuſa in periculo multos dies cæcitatis fuit. Apud Aſſacanos Indico telo talus: quo tempore ad aſſentatores ridens ait: Nempe hic ſanguis eſt non ſanies, non ichor ille Homericus:

Diis vt felitus manare beatis.

Apud Iſſum femur gladio à rege Dario, qui cum eo, vt eſt auctor Chares, congreſſus erat. Ipſe ingenuè & citra omnem fucum ſcribens ad Antipatrum Alexander: Contigit, inquit, mihi quoque ipſi pugione vulnus accipere in femore: cæterùm nihil grauius vel in præſentia vel pòſt inde eſt ſecutum.

Muribus.

Braſidas Spartanus in caryeis captum murem, morſus ab eo, miſſum fecit. Mox aſſiſtentibus: Nihil adeò eſt, inquit, puſillum, quod non ſit magnum, ſi aduerſus aggredientes defendere ſe audeat. *Plut. in Apoph.*

Ageſilaus murem conſpicatus ex feneſtra trahi à Puero, qui eum tenebat: vt flectens ſe manum momordit mus tenentis, profugitque, oſtendit id illis, qui præſtò erāt, aitque: Quando animal minimum ita propulſat iniuriam, quid viros facere deceat, perpendite. *Plut. in Apoph.*

CVRATA.

Alexandro Magno in Gandidris crus, apud Mallotas telo arcu miſſo atque altè infixa eius cuſpide pectus vulneratum: item piſtilli ictu ſecundùm collum vulnus accepit, quando admotæ muris ſcalæ confractæ ſunt. Ibi eum fortuna vnum incluſit, non claris aduerſariis, ſed obſcuris barbaris facinus tantum largiens. Quòd niſi pelta eum protexiſſet Ptolemæus, & Limnæus, diruiſſentque ira & vi Macedones murum, fuiſſet barbarus ille & ignobilis vicus Alexandri tumulus. *Plut. de Alex. for.*

Telephus Myſorum rex ab Achille vulneratus, &c. *Vide Titulum ſuperiorem. §. Hoſtibus.*

Phormio (cuius etiam *Theopompus in Philippicis* mentionem facit) Crotoniata, in prælio ad Sagram vulneratus eſt, Vulnus autem cùm difficulter curaretur, oraculum accepit, Lacedæmonem eſſe eundum: eum enim eius medicum fore, qui eum primus vocaret ad cœnam. Cùm ergo Spartam veniſſet, & è vehiculo deſcendiſſet, adoleſcens eum ad cœnam vocauit: & cœnatum rogauit, qua de cauſa veniret: Oraculo intellecto, abraſit haſtam, & ramenta vulneri impoſuit. Inde cùm à cœna rediens currum conſcendere videretur, ianuam ædium ſuarum Cratone apprehendit. *Suidas.*

L. Attilius Calatinus cum c c c. militibus eruptione facta, acriter in prælio pugnans cecidit: & ſemianimis demum inuentus, ſanatus eſt. *Liuius lib.* 19.

Syuardus, Regneri Danorum regis F. in acie contra Haraldum tyrannum immedicabili vulnere affectus iacebat. Deſperantibus medicis, quidam ſtupenda magnitudine ægri lectulum adire conſpectus, ſi ſibi illorum, quos armis oppreſſurus foret, animas dedicaſſet, protinus incolumitate gauiſurum promiſit: ſe Roſtarum dici iubiunxit: Syuardus cupidè paruit. Tunc ſenex manu ſubitam vulneri cicatricem induxit, & oculos eius puluere aſperſit; cuius vi ſerpentina feritas oculos eius acceſſit: ita quidem vt anus illi miniſtrans inuſitata luminum acie territa, linqui animo cæperit. Inde Syuardus ſerpentini oculi cognomen accepit. *Saxo lib.* 9.

Cùm Eduardus regis Angliæ primogenitus ad Domini ſepulcrum transfretaſſet, fuiſſetque in via à Mauro quodam gladio venenato percuſſus, in Angliam ſine ſalutis ſpe eſt reuerſus. Eius vxor, regis Hiſpaniæ filia plagam mariti lingua quotidie lingebat, ſugebatque humorem venenoſum quidem, at coniugalis amoris melle conditum Sic ille rectè curatus, illa incolumis euaſit. *Rod. Sancius part.* 1. *hiſt. Hiſp. cap.* 4.

Iaromitius Boëmorum princeps, ſagittis confixus à Verſouicenſibus proditoribus in venatione, inuocato D. Ioan. Baptiſta, præter expectationem incolumis euaſit. *Dubrauius lib.* 6.

Vladiſlaus Locticus Polonorum rex, Cruciferis memorabili ſtrage affectis, cæſorum numerum recognoſcens, conſpicatus Florianum Sharum, hominem equeſtris ordinis, multis vulneribus debilitatum, reſupinato corpore iacentem, & illa per vulnus effluentia manibus cohibentem: conuerſus ad comites: Quàm magnus hic eſt, inquit, huius viri cruciatus? Reſpondet ille: Maiorem eſſe eius, qui in eodem pago malum vicinum habeat, qualem ipſe expertus ſit. Rex contrà: Bono, inquit, animo eſto. Iſthoc ego te malo liberabo, ſi vixeris. Itaque ſublatus, curatuſque, totum pagum amoto vicino malo regia munificentia adeptus eſt. *Cromerus lib.* 11.

VLCERA.

Sexta Ægypti plaga à Domino per Moyſem immiſſa fuit, quando fauillam de calcaria plenis volis in aërem ſparſit, quæ in puluerem mutata tam homines quam beſtias puſtulis exulcerauit, ita vt ne Magi quidem præ puſtulis coram Moyſe conſiſtere poſſent. *Exodi* 9.

Internum fuit Sacerdotibus Romanis, qui vlcere laborabant, auſpicio operam dare. Vtrum hæc nota eſt, non debere vitium habere, in animo illos, qui rebus diuinis vacant, verùm expertes eſſe ægritudinis? An conueniens eſt, ſi nec victima vtitur quis ad rem diuinam vlceroſa, neque ad auſpicium auibus, vt multò magis in ſemetipſis ea vitent, mundique & ſani atque integri ad capienda auguria ab diis procedant? Videtur enim vlcus mutilatio corporis & pollutio eſſe. *Plut. in quæſt. Rom.*

Memoriam Stephani martyris, in caſtello Synicenſi, quod Hipponenſi coloniæ vicinum eſt, eiuſdem loci Lucullus epiſcopus, populo præcedente atque ſequente portabat. Fiſtula ergo, qua iam laborauerat, & familiariſſimi ſui medici, qui eam ſecaret, operiebatur manus, illius piæ ſarcinæ vectatione; repente ſanata eſt, ſic vt deinceps eam in ſuo corpore non inueneritt. *Auguſt. lib.* 22. *de Ciuit. Dei, cap.* 8.

Eskyllus Lunenſis Archiepiſcopus in Dania, ſenio iam grauis, Archiepiſcopatu ſponte reſignato, Claram vallem abiturus, igne (quem ſacrum vocant) quadam corporis parte afflatus abſcedere maturauit, perinde ac diuinitùs iniecti ſibi ſupplicij cruciamenta ſortitus. Quem cùm Abſalon, quem is ſibi ſucceſſorem vel inuitum deſignarat, Scania excedentem caſtelli ſui hoſpitio excepiſſet, ſeque tanto pedum frigore teneri, vt noctu quietem capere non poſſet, conquerentem audiret, calidum laterculum cellula crebris foraminibus diſtincta incluſum plantis applicuit, eoque fomenti genere præfrigido ſeni patientem quietis calorem reſtituit. Cuius medicamenti beneficium hoc Eskyllo gratius fuit, quod ab artificis charitate, non ſcientia aut profeſſione manauit. *Saxo lib.* 4.

Dominicus Syluius Venetorum dux Vxorem habuit, Græci faſtus & ſuperbiæ plenam, patria Conſtantinopolitanam: quæ, vt Damianus ſcripſit, adeò moroſa fuit elegantia, vt communi aqua ad ſe lauandum nunquam vteretur, ſed, rore tantùm collecto: cibaria digitis non attingeret, ſed aureis furculis apprehenſa ori applicaret: eius cubiculum ea odorum varietate fragrabat, vt nimia ſuauitate ingredientium ſenſus penè obruerentur. Ferunt, inſolentiſſimum illius cultum in fœtidiſſimam tabem ſe vertiſſe: vt quæ nobiliſſimo clemento quia cum aliis ſibi commune cerneret, pertinaci ſtomacho abſtinuiſſet, non modò non aqua, ſed ne vlla quidem ope

tabidi

A tabidi corporis ſaniem poſſet abſtergere. *Sab.lib.4. Dec.1. & Vincentius lib.25.cap.51.*

FRACTVRÆ.

Peculiaris eſt Alpinis maximè fluminibus Conferua appellata, à conferruminando, ſpongia aquarum dulcium veriùs quàm muſcus aut herba, villoſæ denſitatis atque fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oſſibus confractis, prolapſum ex arbore alta Putatorem, circumdata vniuerſo corpori (aquam ſuam inſpergentibus, quoties inareſceret, raroque nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus) conualuiſſe vix credibili celeritate. *Plin.lib.27.cap.8.*

MVTILATIO.

☞ *Conſule Tit. Manuum & Pedum Affectus.*

Maſiſtis fratris Xerxis Vxor ab Ameſtre Xerxis vxore, ob inceſtum mariti cum Artaynta filia Maſiſtis (cuius illa matrem auctorem eſſe falsò credebat) mammillis, naribus, auribus, labris, lingua mutilata fuit. *Herod.lib.9.*

Phocas tyrannus ab Heraclio Imp. nauali prælio ſuperatus, vbi in conſpectum Heraclij venit, ei illicò manus & pedes, mox humeri & pudenda amputata fuêre, tandem & caput. *Cedrenus.*

B

AFFECTVS CONSIDERATI RESPECTV CAVSÆ MORBIFICÆ.

DÆMONIACI A DÆMONIO OBSESSI.

☞ *Conſulatur Tit. de Dæmonibus & Dæmoniacis. Vbi multa de Dæmonum poteſtate in corpora humana. Item de variis modis eos abigendi, eiiciendi, fugandi. Quidquid denique de eo argumento deſiderari poſſet.*

PESTIS. PESTILENTIA.

☞ *Cauſa, Curatio. Pete ex loco proprio de Peſtilentia.*

HYDROPS.

HYDROPE AFFECTI.

Hydropici.

Herodes Parthorum rex, hydrope laborans, aconito potionatus eſt à Phraate F. Id cum morbus viciſſet, & vnà cum eo eſſet expulſum, Phraates expeditiſſima via eum ſuffocauit. *Plutarchus in Craſſo.*

C Heraclitus philoſophus hydropiſi laborans vti noluit medicis, ſed totum ſe fimo bubulo perunxit. *Suidas, & Laërt.*

Metrodorus philoſophus, Epicuri ſocius, laborauit tympanite. *Laërtius.*

Ariſtarchus grammaticus Alexandrinus (qui floruit ſub Ptolemæo Philometore) hydropicus fuit.

Beniamin anachoreta (qui annis 80. durauit in eremo) hydrope tandem periit. Eos, qui ſui miſerebantur, rogare ſolebat, ne corporis, ſed animæ curam haberent, veniamque à Domino ſibi exorarent peccatorum, quæ dum ſanus eſſet, commiſiſſet *Marul.lib.5.cap.2.*

Vendelinus preſbyter Schliengenſis in Marchionatu Baſileæ vicino, hydropicus homo feſtiviſſimus, præſente Ioan. Hubero Baſileenſi medico: An verò non indignum hoc eſt, exclamauit, me qui tot expeditionibus ſacerdotis cum dignitate interfuerim, in hac poſtrema ætate ad tympaniſtæ officium non tam abiectum quàm inuiſum cogi? Ibi cùm plerique adſtantium emotæ mentis hoc indicium eſſe arbitrarentur, Medicus, qui naſum illius ſatis perſpectum habebat: Minimè verò, inquit: nam quò maior hic eſt, cuius nunc caſtra ſequi cogitas, Imperator, eò etiam munus hoc licet infimum, altero illo vel honeſtiſſimo ſplendidius erit, téque dignius. Ergo, reſpondit Vendelinus, ad vaſa & arma excitandi mihi eſtis. Moxque reiecto tegmine, ambabus manibus ventrem veluti tympanum feriens, inquit: Sequimini volentes, nolentes ſequemini, pauciſque pòſt diebus obiit.

D

CVRATI ab Hydrope.

Chriſtus hydropicum Quendam ſabbato in ædibus Phariſæi cuiuſdam ſanauit. *Luca 14.*

Eques Romanus Iulius Viator, è Vocontiorum gente fœderata, in pupillaribus annis, aquæ ſubter cutem fuſæ morbo, prohibitus humore à medicis, naturam fecit conſuetudine, atque in ſenecta caruit potu. *Plinius lib.7.cap.18.*

De primoribus Quidam tumens morbo intercutis, eodem die quoad Hilarionem in Siciliam venerat, curatus eſt: qui poſtea offerens ei infinita munera, audiuit dictum Saluatoris ad diſcipulos: Gratis accepiſtis, gratis date. *Hieronymus in vita Hilarionis.*

Romanus Argyropolus Imp. iam ſenex incidit in hydropem, tumefactaque eſt illi facies, cum vehementi admodum & difficili anhelitu, vt mortuo haud multum abſimilis eſſet, quòd nudata capitis denſitate capilli defluerent: attamen medicamentis ſedulò curatus eſt. *Cuſpinianus.* E

Ex Muſſeia villa venit ad D. Bernardum Hydropicus ad Charamuallem. Cui cùm manus impoſuiſſet, & oraſſet, proprio illum cingulo cinxit, mandans, vt poſt quam conualuiſſet, cingulum reſtitueret. Rediit homo circa diem viceſimum poſtea ſanus, & gracilis corpore, reportans cum gratiarum actione cingulum. *Auctor vitæ.*

Rectè *Horatius.*

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore pallor.

LEPRA, ELEPHANTIASIS

☞ *Vide Titulum de* LEPRA & LEPROSIS.

* MORBI NOVI, ADMIRANDI, ET PLERIQVE VETERIBVS INCOGNITI.

Exſtat inſignis & peterudita Epiſtola *Ioan. Guernij* medici excellentiſſimi, in qua de variis & admirandis Morborum generibus tractatur, eſtque reſponſoria ad alteram cuiuſdam Heurnij à Bra etiam medici. Inter alia autem ita ſcribit prænominatus Heurnius. Quod de Dracunculis quæris, idem mihi morbi genus olim valde monſtroſum legenti viſum fuit, dum viderem Galenum id genus morbi nunquam vidiſſe, nec eius cauſam intellexiſſe, ſed in quodam Arabiæ loco vagari aſſerere. Scribit etiam Iulius Pollux in Æthiopia [& maximè vt ſcribunt alij, in regione ad mare rubrum] Dracunculum extitiſſe, qui crura hominum & femora edebat: Æthiopes ſolos ferè, inquit exercens, rarò aliis moleſtus. Adeſt his vlcus, cui eminet quid neruoſum putridum. Et dubitantem notabam *Æginetam quarti libri capite vltimo*, num ſint animalia, vel eorũ ſolum ideam præ ſe ferentia. Nam Auicenna valdè titubat de horum ſpecie. Iurarem ferè Aëtium animal id fuiſſe exiſtimaſſe: idem de Raze dixerim. Sed Soranus Epheſius medicus ſectæ methodicæ, qui Galeni temporibus vixit, cuiuſque ſcripta Cælius Aurelianus Latina fecit, negauit Dracunculum animal eſſe, ſed tenuis cuiuſdam nerui, qui medicis & ægris motu quodam cieri videtur, ſub cute condenſationem. Manardus hoc naſci ait ex vredine ſucci craſſi. Gorræus negat nos de his iudicium poſſe ferre, quod nunquam occurrat. Author Definitionum medicarum, & Guido, ad varices referunt. Quid tandem dicas; rem incertam. Quidquid ſit, tumor eſt tibias occupans, colore ac craſſitudine lumbricis ſimilis: hoc eſt, teres & longus, nonnunquam puto protendi illum tumorem in obliquum, & in anfractus trahi, vt dracunculorum imaginem præ ſe ferat. Sed patrius ille tuus Varen locum mutat, quo reſedit maculas adfert. Cauſam quam tu ſcribis, eandem & ego puto eſſe, orgaſmum ſucci venenoſi, tenuiſque ac aduſtæ pepaſmiq; expertis bilis flatulentæ. Vltraiectini tale quid patiũtur etiam: vocant *de ſpringende ſiebr*: quaſi articularẽ dicas inſilientẽ dolorẽ. Ita cuique ferè regioni ſua ſunt & mala & bona. F G

Illi qui Americam attigêrę nuper littus, ibi familiare obſeruarunt malum Ton dictum, quod digitos pedum pediculi animalculi idea exedit, ſub vnguibus ſe inſinuans, ac in gangrenam conuertit, oleo rubro ex fructu curoque ſuccurrunt.

Sic referunt Aretæus & Lucretius Elephantiaſin morbum Ægypto vernaculum extitiſſe: Podagras Athenis: in Achaia Ophthalmias. Erat etiam huiuſmodi morbi genus Leucophlegmatia, quam narrat Æſchines in epiſtolis Græcis Philocrati, ſe vidiſſe in cunctis qui in Delo Inſula habitabant, qui vultus & capillos albeſcentes habebant, collo & pectore intumeſcebant, ſine febre, ſine dolore vllo, nec inferiores partes quicquam immutatæ fuerant. Atque hæc Apollinis ira ſibi eueniſſe putabant. H

Quin mala quædam morbifica toto orbe ſpargunt; inuenuſta illa Venus ex nouo orbe profecta argumento eſt, & maximè fuit; Quin peculiaria quædam ac inuiſa mala hominem interdum occupant: adeò vt rectè ſcripſerit Celſus Monſtra in medicina euenire.

Meminit *Cicero in epiſtola quadam ad Atticum*, Crateri medici de Attica tunc ægrota loquens: Commouet me Attica, etſi aſſentior Cratero, Et *Horatius lib.2.Sat.3.*

Non eſt cardiacus, Craterum dixiſſe putato,
Hic æger. Et Perſius.
Sed quid opus Cratero magnos promittere montes?

Huius

Huius Crateri Seruus in nouum inauditumque morbum
A incidit : idemque admirabili quadam curatione ſanatus eſt, vt memoriæ prodidit *Porphyrius Tyrius in primo libro περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων.* Cum huius caro diſceſſiſſet oſſibus,nec medicamentis quicquam proficí potuiſſet,vipera,piſcis in morem conformata,deuorataque ab eo,liberatum cum ipſo morbo narrat.Ita namque carnem oſſibus hærere cœpiſſe,ac cõglutinatam eſſe.

*Ioſephus lib.16.Antiq.cap.*8. ſcribit Herodem Magnum Antipatri filium interno æſtu flagraſſe , quem tamen foris poſitæ partes non ſentiebant : fames illum in perpetuos cibos cogebat , pudendorum fœtor aderat cum ſatyriaſi vermiculoſa. Balnea naturalia , & illa ex oleo , hunc non iuuerunt. Tanto tædio affectus,vt tandem cultello ſibi manus intuliſſet , niſi ab aſtante cognato ictus exceptus fuiſſet.

Mirum etiam quod refert *Plut. lib. de claris mulier cap.* 11. vbi de morbo qui inuaſerat Vigines Mileſias , cuius nullum remedium, inquit, poterat inueniri. Fanaticam quandam contagionem ab aëre infuſam putabant,quæ eas in inſaniam abigeret , adeo vt mortis cupidinæ tactæ , ſeipſas ſtrangularent.
B Tanta,inquit,mali erat calamitas, vt neque parentũ lacrymæ neque amicorum monitus, aliquid remedij attulerint huic malo : tantaque erat furoris immanitas,vt omnem cuſtodientium diligentiam ſuperaret. Nullum mali huius remedium inuentum antè , quàm decerneretur , vt virginum quæ ſibi mortem conſciſſent , per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res virginum furorem non ſolum compreſſit , verum etiam ſedauit & extinxit. Tantum ignominiæ metus valuit , vt quas humanorum malorum grauiſſima mors non auerterat ab inſtituto , turpitudinis ſpecies commouerit. Mirum ſi ab aëre hoc illis euenit ſolis. Scimus ab aëre miaſmatibus fœdato , & ab eo qui propriæ ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt , monſtrifica non rarò vitia pullulare.

Sribit *Ammianus Marcellinus* 23.*hiſt.* monſtroſam rem : Poſt hanc , Seleucia , ambitioſum opus Nicanoris Seleuci , quæ per duces Veri Cæſaris expulſa , auulſum ſedibus ſimulachrum Comæi Apollinis,perlatumque Romam in æde Apollinis Palatini deorũ antiſtitis collocarunt. Fertur autem , quod poſt direptum hoc idem figmentum incenſa ciuitate , milites
C fanum ſerutantes , inuenere foramen anguſtum, quo reſerato vt pretioſum aliquid inuenirent , ex adyto quodam concluſo à Chaldæorum arcanis labes primordialis exiluit , quæ inſanabilium vi concepta morborum , eiuſdem Seueri Marci-Antonini temporibus ab ipſis Perſarum finibus vſque ad Rhenum,per Gallias,cuncta contagiis polluebat & mortibus. Hæc ille re & verbis monſtroſa.

Hodie in Stiria & Carinthia,ob aquas metallis tinctas,homines Struma ac bronchocele voce ferè priuãtur. Ante Pompeij tempora , Elephantiaſim non nouit Italia. Carbunculus Narbonenſi prouinciæ familiaris ; & primum in Italiam venit L. Paulo , & Q. Martio cenſoribus. Mentagram aute Tyberij Principis tempora Italia non vidit. Gemurſa morbus olim graſſabatur , iam eſſe deſiit. Ita noua interdum exſplendeſcunt in nobis,alia in nobis deſinunt. *Hæc ex præfata epiſtola.*

ANIMALES MORBI. Puta

D PEDICVLORVM. Phthiriaſis.

Vide Thit. Phthiriaſi mortui. Loco de Morte.

Acridophagi Æthiopiæ populi , deſerto contermini. Veris tempore,flante Zephyro & Lybico , locuſtas permagnas artificioſè capiunt, quas ſale ſuperinfuſó, diutiùs ſeruant : hic eſt ſolus eorum per omne tempus locuſtarum victus,Neque enim pecora nutriunt,neque piſces edunt,procul à mari poſiti,neq; vllum aliud vitæ adminiculum habent.Corpore leues ſunt,veloces curſu,& vitæ breuis , vt qui longiſſimè viuunt, quadragesimum non excedẽtes annum. Finis eorum non ſolùm mirabilis eſt,ſed etiam incredibilis. Nam propinquante ſenecta pediculi alati , non ſolùm vilu varij,ſed ſpecie horridi ac turpes, in corporibus nati,ventrem primò, tum pectus , deinde totum corpus paruo tempore exedunt.Qui morbum patitur, primum veluti ſcabiei cuiuſdã pruritu allectus,corpus ſcalpit voluptate ſimul & dolore perceptis Deinde exorientibus pediculis,ſimul effluente ſanie,morbi acerbitate ac dolore percitus , vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit,aliis ſuper alios tanquam ex perforato vaſe ſcaturiẽtibus vt deleri nequeant Et hoc pacto ſiue ſibi , ſiue aëris cauſa,miſerũ ſortiuntur vitæ finem. *Diod. Sicul. l.3.c.3.de Reb.ant.*

DRACONVM.

Maris rubri Accolæ ex morbo , vt Agatharchidas ſcriptum reliquit , cùm aliis incommodis afflictati fuerunt nouis & inauditis,cum dracones exiles,qui ſuras eorum depaſcerentur & brachia, emicuerunt : ac ſi attingeret quis refugiebant rurſus E intro , inflammationeſque inuolutando ſe in partibus muſculoſis intolerandas creabant.Quam peſtem,neque viderat vllus antè , neque pòſt alius : ſed illos ſolos tentauit. *Plut. lib.* 8. *Com. q.* 9.

VENENI CVRA.

CVIVS Puta

Canis rabidi.

Plinij ætate Miles quidam in Lacetania à cane rabido demorſus, matris abſentis ſomnio remedium inuenit. Hæc enim in quiete vidit , vt radicem ſylueſtris Roſæ, quam cynodoron vocant blanditam ſibi adſpectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendã in lacte.Quo remedio miſſo ſeruatus eſt ex inſperatò filius,& poſtea quiſquis auxilium ſimile tentauit. *Plin.li.25.c.2.*

In morſu canis rabidi excellit theriaca,in aqua vitæ vel vino generoſo diſſoluta , duriúſque parti affricta , ſic vt cruore manet,impòſitis,illo deterſo , linamentis eodem medicamento imbutis,moxque ſuperpoſitis àliis vel cepis communibus cum ſale vulgari & terebinthina intritis. Hoc ſolo remedio Vnam F ex filiabus nobilis dominæ Gron à rabiei ſymptomatibus impreſſis in ſuram dextri cruris virulentis dentibus canis rabioſi venatam fuiſſe teſtatur *Amb. Parem lib.*10.*Chirurgia,cap.*14.

Serpentum.

Philoctetes à ſerpente ictus,ſeu potius Herculea ſagitta Hydræ lernæ tabo infecta,in pedevulneratus à Vulcani ſacerdotibus in Lemno ſanitati reſtitutus fuit, *Hom Il. ß. & Euſt.*

Ægypti præfectus quoſdam Noxios feris obiicere decreuerat. Iis in theatrum ingreſſuris caupona quædam mulier oleũ, quod præ manibus hàbebat , in via tradidit:quæ priùs citrium comederat.Hi poſtea aſpidibus obiecti,nihil paſſi ſunt Præfectus à cuſtode exquirit,nũquid ediſſent,vel bibiſſent. Vt verò citrium illis datum eodem die cognouit,huic citrium poſtero die dari , illi nequaquam iuſſit. Is qui citrium comederat ; nihil paſſus eſt:alter verò morſus ſtatim interiit. Hoc cùm multis in rebus inexpertum eſſet, inuẽtum eſt denique citrium omnibus venenis mederi. Si quis tum citrium in melle Attico cum ſemine coctum diſſoluat , & ex eo manè ad duos vel tres G digitos ſumat,nihil prorſus à venenis patietur. *Athen.lib.cap.* 5.

Neſciere medici , quantum contra aſpidas polleret acetum. Nuper ab aſpide calcato percuſſus Quidam vtrem aceti ferens, quoties depoſuiſſet,ſenſiebat ictum, alias illæſo ſimilis.Intellectum ibi remedium eſſe potúque ſuccurſum. *Plin.*21.*c.*1.

Coquus Dominæ à Caſtroperſeo , cùm lupulum in ſepibus legeret,ictus manum à colubro , ipſa ſtatim ori admota , vulnus ſuxit , ſaniei expreſſione dolorem , vt putabat , leuaturus. Sed extemplo ſic ei lingua intumuit,vt quæ ſentiret, proloqui non poſſet:brachium præterea totum ad ſcapulam vſque ſimpliciter in altum tumorem ſublatum , tam acres ei dolorum cruciatus mouit, vt bis ſyncope prehenſus corruerit,facie flaueſcente & liuida,mortuo ſimilis. A.Pareus lauit illi os theriaca in vino albo diſſoluta,eademque addita aqua vitæ potionauit. Tumidum brachium multiplici & profundo ſcarificatu aperuit, quà maximè parte morſus inflictus eſſet , ſanguinem qui totus ſeroſus erat,fluere copioſiùs permiſit, plagas theriaca & mitridatio in aqua vitæ diſſolutis lauit, ægrũ deinde lecto calidiſſimè ſtatuit,ſudore procurato,& vigilis iugibus imperatis, ne ſumnus veneni ad viſcera faceret euocationem.Itaque iam H deſperatus ſanitati reſtitutus fuit , Molinis Galliæ. *Teſtis Parem lib.* 10. *Chirurgia , cap.* 22.

Ant. Pareus,cùm Carolum IX. regem in Montempeſſulum comitaretur , in officina Fargij pharmacopolæ , vbi theriaca magno ſplendidóque apparatu conficiebatur , non contentus intueri & circumſpicere viperas, quæ eam compoſitionẽ ſubituræ,multæ in ampulla vitrea habebantur, vnam tractare manu placuit.Sed dum eius dentes, qui in maxilla ſuperiore ſunt, membranula tanquam vagina veneni aſſeruatrice incluſi , curioſiùs & incautiùs tractat, fera extremum indicem , qua inter vnguẽ carnemque hiat,morſu illi prehendit : vnde ſtatim ſubortus eſt acer dolor , tum partis exquiſitiſſimo ſenſu præditæ, tum veneni efferi occaſione. E veſtigio digitum ſuper vulnus arctiſſimè conſtrinxit:vt ſanguinem venenumque , ne ſe latiùs in corpus effunderet , exprimeret : Theriacam antiquam in aqua vitæ diſſoluit , ex qua intinctum imbutúmque bombacem vulneri impoſuit, atque intra paucos dies hoc vno remedio planè conualuit. *Teſtis ipſemet lib.* 10. *Chirurgia , cap.* 16.

Plantarum

Plantarum.

Louanij anno 1549. Puer Seruarij Saſſeni bibliopolæ mirandis ſymptomatibus correptus fuit, ex eſu vnius baccæ fabæ inuerſæ (herbam bella donna Itali vocant) quam imprudens ex horto Gemnæ Phriſij vicini ſui (qui tum eam plantam prægnantem cum aliquot iis exoticis herbis alebat) legerat, deuorarátque, ceraſium exiſtere arbitratus; Primum cœpit furiosè agere, nec vllum parentem interſtinguere, animo & corpore languere. Vocatus Hieremias Brachelius medicus ad conſilium & curationem, tam ſubita ſymptomata grauia miratur: ſtatimque concepta ſuſpicione aſſumpti alicuius veneni maniaci, ſciſcitatur vbinam puer fuerit, quid egerit? Eum in Gemmæ horto luſiſſe narrant, viſumque verſari circa dictam plantam eiuſque decerpere baccas. Sed priuſquam hoc innotuiſſet, incidit puer in ſomnum profundum, vt excitari nequiret: is durauit ad horas viginti quatuor. Tum puer ſpõte euigilans, agnouit primùm patrem, deinde alios, ſed ſtupidior: pòſt reſtitutus eſt. *Vierus l. 2. c. 34. de præſtigiis dæmonum.*

QVOMODO, QVO Inſtrumento Puta *Medicamento.*

Alicubi periclitatum in India Alexandri Magni Exercitum, prodit hiſtoria, imbutis virulenta ſanie gladiis, vt ictu vel leuiſſimo interirent percuſſi: quanquam mox per quietem herba Alexandro monſtrata, quæ remedio præſtantiſſimo tantæ cladi obuiam iret. *Cal. l. 23. c. 10. Ant. Lect. ex Curtio Plut.*

Vomitu.

Alberto I. Imp. Conradus Saleburgenſis hoſtis venenũ propinari curarat. Medici Regem in caput inuerterunt, machina ab hoc ingeniosè fabrefacta, vt continuò vomeret, non tamen ſuffocaretur. Excluſum eſt itaque venenum per os, per nares, per oculos: viſque eius tanta fuit, vt alterum illi oculum corruperit. Vnde Monoculus Rex dictus eſt. *Cuſpin.* At *Stumpfius* Albertum veneno potionatum, conſilio Medicorum oculum ſibi exculpi curaſſe ſcribit, vt per vulnus venenum euacuaretur.

Venceſlaus Imp. ignauiſſimus aliquoties tentatus veneno, ſemper illud ſuperauit, vomitus beneficio. *Cranzius lib. 9. Vandaliæ, cap. 6.*

Balneo frigido.

Adrianus Cardinalis Cornetanus, in cuius villa Alexander VI. Pont. eiuſque F. Cæſar venenum hauſerant, dixit ſe eodem mortifero poculo petitum, ita exarſiſſe ex ſubito viſcerum feruore, vt obortæ caligines oppreſſis ſenſibus ſibi rationem excuterẽt, ſeſeque in ſolidum frigida plenum mergere cogeretur: neque prius peruſtis interaneis ad vitam rediiſſe, quam ei externa cutis in exuuias abiens toto corpore decideret. *Iouius in Conſaluo.*

Mulio.

Ladiſlaus Vngariæ rex veneno hauſto, exenteratis mulis ſe includens, mortem euaſit. *Volat. lib. 21. Anthrop.*

LVES VENEREA. MORBVS GALLICVS.

Eodem tempore, quo Carolus IIX. Galliæ rex exercitum in Italiã aduerſus Aragonios duceret, morbus qui Gallis Neapolitanus, Italis paſſim Gallicus, Scaligero Indicus, Indis, Pua dicitur, principium habuit. Nam Galli ea lue, dum Neapoli agerent, correpti, eam pòſt in patriam redeuntes, per Italiam vniuerſam diffuderunt. Qui quidem morbus, ſiue nouus omnino, ſiue in hoc noſtro orbe ignoratus, per multos annos fuit horribilis. Nam cùm ſeſe vel puſtulis fœdiſſimis, quæ ſæpenumerò vlcera agebant, vſque adeò malefica, vt omnem curationem reſpuerent: vel doloribus in ipſis totius corporis articulis & neruis acerbiſſimis proderet, ne per medicos accommodata remedia, ſed non rarò prorſus contraria, ac talia quibus is morbus potiùs irritaretur, adhiberentur, complures mortales, nec ætati nec ſexui parcens, vita priuauit, plures aſpectu penitùs deformatos, inutiles & cruciatibus ferè perpetuis obnoxios reliquit: quia & bona eorũ pars, qui ſanati videbantur, breui temporis interuallo in eandem miſeriam recidebant. Poſt autem aliquot annorum curricula, ſiue cœleſtium ſiderum, vnde ortum habuerat, diro aſpectu mitigato: ſiue longe experientia remediis opportunis ad eius curam inuentis, multò eſſe cœpit: in plures etiam ſpecies, atque à prima diuerſas, ſuapte natura commutatus. *Guicciard. lib. 2. & Bembus lib. 3. hiſt. Ven. & Sab. lib 9. En. 10.*

Bernardus Valdaura morbo gallico miſerrimè affectus, ab vxore iuuencula humaniſſimè curatus memoratur à *Lud. Viue de Chriſtiana fœmina lib. 2.*

CASVS EX ALTO CVRA.

Syrna Cariæ ciuitas memoratur, à Podalirio condita: qui quum in Caria à caprarum paſtore ſeruatur, ad Damæthum regem foret perductus, eius filiam nomine Syrnam tecto delapſam miſſo ex vtroque brachio ſanguine, perſanauit, quod rex admiratus, generum ſibi optauit, Cherſonneſo tradita: in qua Podalirius mox duas condiderit ciuitates, de vxoris nomenclatura alteram Syrnam, reliquam verò de paſtoris, à quo fuiſſet incolumis factus. Gentile inde nomen Syrnius. *Cælius lib. 14. cap. 13. A. L.*

Arcis abſoluta Propylæa intra quinquennium fuerunt, architecto Mneſicle, Periclis auſpiciis. Mirifica verò fortuna, quæ in hac ædificatione accidit, ſignificauit, non inuita dea, ſed propria & ſecunda perpetratam. Promptiſſimus enim & maximè ſedulus Artifex cùm offendiſſet, delapſus ex alto eſt: itaque fuit afflictus, vt haberetur à medicis pro deplorato. Inopi conſilij Minerua in ſomnio ſe Pericli offerens præſcripſit medicinam, qua vſus ille hominem citò & facilè curauit. Quamobrem ſalutaris Mineruæ ſignum æreum in arce poſuit iuxta aram, quam ante memorant ibi fuiſſe. *Plut. in Pericle.* Aliter *Plinius.* Vernula charus, inquit, Pericli Athenienſium principi, cùm is in arce templum ædificaret, repſiſſetque ſuper altitudinem faſtigij & inde cecidiſſet, herba Parthenio dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio à Minerua. Quare Parthenium vocari cœpta, aſſignatumque ei deæ. Hic eſt Vernula, cuius effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes. *Plin. lib. 22. cap. 17.*

D. Martino è ſcalarum caſu multis vulneribus affecto, inſequenti mox nocte angelus contuſi corporis ita liuores ſalubri vnguento deliniuit, vt poſtero die nil ſentiret incommodi. *Bonfinius lib. 5. Dec. 1.*

RES QVÆVIS CORPVS ſubingreſſæ.

HIRVDINES.

☞ *Si in ventriculo aut inteſtinis hæreant, per ſeceſſum pelluntur; muria exhibitione. Si in faucibus hæreant, æger in ſolido calido ad mentum vſque demerſus, frigidam ore copioſam contineat, cuius illecebra hirudo allecta calorem fugiens, egrediatur. Æginetæ lib. 5. cap. 36. & Aëtius Tetrabib. 4. ſerm. 1. cap. 56.*

SERPENTES.

☞ *Cura ipſa Medicorum eſt. Huc exempla tantùm referenda, ſi qua occurrent.*

ACVS.

Virgo quædam Veneta crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incautéque in ſomno deglutierat, per vrinam poſt menſes decem maximis emiſit cruciatibus: quoniam in veſica collectis viſcoſis humoribus lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine. Cuius exemplum plurimos diſſectionis ignaros commouit, qui eam per venas meſaraicas à ſtomacho ad iecur, ac per venam maiorem ad renum anguſtias, inde ad veſicam penetraſſe arbitrantur, ora fibrarum in viuentibus patentiora eſſe ad acum ſuſpiciendum putantes. Reuera autem acus ſua acie paulatim multóque tempore inteſtina penetrauit (ſiquidem viam ſibi facit, quod à natura propellitur) hinc per veſicam, qua parte carnoſa eſt, inde per vrinarium meatum excerni potuit. *Alex. Benedictus lib. 2. Anat. cap. 9.*

Scribit *Ant. Beneuenius cap. 20. de Abd. morb. de cauſis,* Mulierem acu deglutita per incuriam, maximos ventriculi dolores ſenſiſſe per decennium, donec acus perforato ventriculo ſe prodidit, prodiitque abſque noxa in poſterum.

Io Vierus. lib. 3. cap. 2. de Præſt. dæm. elegantem curationem affert. Heluichæ Geldricæ matronæ, quæ cum duas aciculas infantem curatura ex metu deglutiuiſſet Duſeldorpij, à Viero ſanitati reſtituta eſt, expulſis altero die per ſeceſſum aciculis, anno Chriſti M. D. LXXIII.

ACIES CVLTRI.

Alexander Benedictus lib. 3. Anatom. cap. 9. inquit: Acies ſcalpelli fracta dum venam imprudens chirurgus cuidam incautè ſecaret, meatus penetrauit diuerſos, poſtquam autem conſtitit, vbi continuis ferè punctionibus ſentiebatur, qua moleſtia ſæpe à nobis leuari voluit.

SAGITTA.

Cùm in Creta eſſemus, inquit *Alex. Benedict. lib. 3. Anat. cap. 9.* Ruſticus in quodam tumultu ſeditioſo ſagitta circa dorſum impacta vulneratus fuit: euulſa ſagitta, ferrum in thorace linquebatur, ac vulnus, perquiſita fruſtra cuſpide

ferrea

A ferrea, chirurgus ſanauit. At poſt biennium per inferna ea excidit, quæ miraculi gratia barbaræ figuræ duorum digitorum latitudinis oſtentabatur. Secundùm enim diaphragma priùs mucrone penetrauit, vbi pars carnoſior eſt: deinde ſecundùm inteſtina delapſa, iuxta aluum ſenſim podicem ſecuit, viamque ſibi ad exitum fecit ſemiexeſa: qua de re magna medicorum fuit concertatio.

* Mos. Mores.

Definitio, & Partitio.

MOs eſt vitæ inſtitutum conſuetudine firmatum. ἦθος Græcè, Hebraicè *Derec*, via trita, pedibus calcata.

Interpres Galeni mores bifariam partitur: alios innatos vocat alios acquiſitos. Innati mores ſunt, ex complexione ſiue conſtitutione naturali: acquiſiti parantur, & doctrina, & conſuetudine. Vnde illud Menandri: corrumpunt bonos mores colloquia praua. *φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. Paulus in ep. 1. ad Cor. 15.*

Mores diſpares diſparia ſtudia ſequuntur. *Cicero.*

Mores cum ætate mutantur. *Idem in oratione pro Cœlio.*

B Non ingenerantur mores, tam à ſtirpe generis ac ſeminis, quàm iis rebus, quæ ab ipſa natura bonis à vitæ conſuetudine ſuppeditantur, quibus alimur & viuimus. Carthaginenſes fraudulenti & mendaces, non genere, ſed natura loci: quod propter portus ſuos multis, & variis mercatorum ſermonibus ad ſtudium fallendi, ſtudio quæſtus vocabantur. Ligures montani, duri atque agreſtes. Docuit ager ipſe nihil ferendo, niſi multa cultura, & magno labore quæſitum. Campani ſemper ſuperbi bonitate agrorum, & fructuum magnitudine, vrbis ſalubritate, deſcriptione; pulchritudine. Ex hac copia atque omnium rerum affluentia, primum illa nata ſunt: arrogantia, quæ à maioribus noſtris alterum Capua conſulem poſtulabit; deinde ea luxuries, quæ ipſum Hannibalem armis etiam inuictum voluptate vicit. *Idem in Orat. 16. cont. Rull. in fine, tom. 2.*

Diversitas.

Tam Ciuitatem quam ſingulorum hominum mores ſunt: gentes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem proniores illæ ſunt. Athenienſium populum fama eſt celerem, & ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatorem, & vix in ea quibus fidit ingredientem. Non negauerim & totam Aſiæ regionem inaniora parere ingenia, & Rhodiorum tumidiorem ſermonem eſſe, quod excellere inter finitimas nationes videantur. *Liuius Dec. 5. lib. 5.*

C Rom. Cenſores Lepidũ Æmilium Augurem, quod ſex millibus ædes cõduxiſſet, adeſſe iuſſerunt. At nunc ſi quis tãti habitet, vix vt Senator agnoſcitur: adeo mature à rectis in vitia, à vitiis in praua, à prauis in præcipitia peruenitur. *Vell. Pat. l. 2.*

Inter Platonis placita illud item obſeruatur: Ex variis cœli locis, aſpectibus, diuerſas ingenerari morum κράσεις, ſiue contemperationes. Quo argumento in Græciæ tractu in adipiſcendis diſciplinis videri aptiore multo, quam alicubi homines. At qui in Phœnicem vergant, Ægyptum, cumulandæ pecuniæ, id eſt, vt Græce dicam, πρὸς ἀργυρισμὸν, mire credi ſagaces ingenio ad id præcipuè facto. In furorem vero, iramque procliues ac lubricos, quotquot barbarorum innutriti bellis comperiuntur. Innuit vel hoc ipſum comicus Ariſtophanes edocens, immanendum eſſe τρόποις ἐπιχωρίοις, id eſt

D moribus locorum propriis, atque vernaculis. Retegit & id iactatum apud Græcos νόμος ἢ χώρα, quo ferè commonemur, inſtituta diuerſa pro locorum varietate eſſe veluti legem.

Eos qui exuſtas à ſole mundi partes incolunt conſtat ita caloris exuperantia in extimis extorreri, vt intima frigoris plurimum concipiant, proinde inſigniter ad timiditatem degenerare, & effœminatiorem naturam: quo nomine ſeruituti ferè mancipati omnes animaduertuntur: dilabitur enim intimus calor meatibus corporis laxatis, & quodammodo hiantibus ſideris propinqui intemperantia. Argumento eſt cutis nigricans educti forinſecus inſiti caloris copia. At qui rigentia mundi pruinis, geluque torpentia terunt, nimio plus audacia præcellunt, candentibus corporum extimis, vtrique tamen inhumani ferique. Cœleſtium rerum ſtudioſi aliquot, Saturno acceptam referunt meridionalium timiditatem, vitãque æui contractioris. Sicuti Martis planetæ Septentrionalium ardorem bellicum, & animi præſtantiam, quando iis ſidera eiuſmodi influere, ac præſidere exuperãtius videãtur. Cæterũ meridianæ regiones hinc calore, hinc frigore contẽperatæ, ad habitumque inprimis congruũ reuocatæ, tũ prudentiora promũt

E ingenia & ſapientiora, cum imperiis præcipue adnata, factaque: eiuſmodi ferè Italiæ ſitum videri Vitruuius opinatur.

Authores dicũt, Germaniæ incolas eſſe immanes animis atque corporibus, & ad inſitam feritaté vaſte vtraque exercere: Priuſquam pubertatem attingant, plurimum operimenta neſcire, corporum nuditate gaudentes, diuturnam eſſe illis pueritiam. Virilitatem ingreſſos ſagas denique admittere, aut arborum contegi libris etiamſi obrigeſcant hyemali ſæuitia vel paruis Rhenorum tegumentis, magna ſic quoque parte corporis nuda. *Cælius Rhodiginus lib. 18. Antiq. lectionum.*

Quid Germanis animoſius? Quid in curſu acrius? Quid armorum cupidius, quibus innaſcuntur innutriunturque, quorum vna illis cura eſt, alia negligentibus? Quid induratius ad omnem patientiam? *Senec. de Germanis.*

Pannonicos feroces intelligi Papinius voluit in ſyluis.

Pannoniusque ferox, arcuque horrenda fugaci Armenia.

Reliqua lege apud *Calium, lib. 18. cap. 21. lect. antiq.*

F Lucani vt aliorum criminum ſic etiam luxuriæ & otij cauſas agunt. Quod ſi quis homini luxurioſo mutuaſſe aliquid conuincatur, priuatur mutuo dato. Athenis etiam otij cauſæ forenſes agitantur.

Piſidæ conuiuantes parentibus primitias libant, vt nos Diis παρεσπονδεῖς dictis. Grauiſſimam depoſiti cauſam agunt: & eum, qui fraudauerit occidunt. Adulterij conuictus per vrbem vna cum muliere circumducitur ſuper aſino & aliquot dies.

Æthiopes præcipuè ſorores ſuas honorant; Reges illorum relinquunt regni ſucceſſionem non ſuis, ſed fratrum filiis. Quod ſi nullus ſit ſucceſſor, pulcherrimũ ex omnibus & pugnaciſſimum creant regem. Pietati & iuſtitiæ ſtudent, ædes ipſorum ianuis carent: & cum in viis multa iaceant, nemo furatur. *Nicolaus de moribus gentium.*

Apud Sunicas quotannis & adoleſcentes & virgines publice iudicantur, & qui optimus eſſe iudicatus fuerit, virginem quã voluerit, ducit, deinde poſt eum ſecundus, & ſic deinceps.

G Ex Bœotis nonnulli eos qui debitum non ſoluunt, in forum deductos, & ſedere iuſſos, cophino ſuperiecto cooperiunt: qui autem hoc paſſus fuerit ignominioſus fit. Huiuſmodi ignominia etiam Euripidis patrem Bœotum genere notatum putant.

Perſæ, quod facere illicitum eſt, ne id quidem dicunt, Regi gratias agunt ij, qui ab eo flagellare iuſſi fuerint, quod rex eorum memor fuerit. Ob liberorum numeroſitatem præmia à rege capiunt, Et pueri inter ipſos verum loqui diſcunt, ceu diſciplinas. Spurium, ſeu ſubdititium, non verum Perſam exiſtimant, qui patrem ſuum occiderit.

MORES TEMPORI ACCOMMODANDI, ETIAMSI A VETERIBVS DISSIDEANT.

Expreſſit id eleganti carmine Prudentius *lib. Poſter. aduerſus Symmachum.*

Sic quicquid rudibus mundi naſcentis in annis
Mos habuit, ſanctè colere ac ſeruare neceſſe eſt;
Omne reuoluamus ſua per veſtigia ſeclũm
Vſque ad principium: placeat damnare gradatim
Quidquid poſterius ſucceſſor repperit vſus.
Orbe nouo nulli ſubigebant arua coloni.
Quid ſibi aratra volunt? quid cura ſuperflua raſtri?
H *In ligno melius ſaturatur glandibus aluus.*
Primi homines cuneis ſcindebant fiſſile lignum.
Decoquat in maſſam feruens ſtrictura ſecures
Rurſus, & ad proprium reſtillet vena metallum.
Induuia caſa pecudes: & frigida paruas
Præbebat ſpelunca domos: reducamus ad antra,
Pellibus inſutis hirtos ſumamus amictus.
Immanes quondam populi feritate ſubacta,
Edomiti iam triſte fremant, iterumque ferinos
In mores redeant, atque ad ſua priſca recurrant.
Præcipitet Scythica iuuenis pietate vietum
Vocino de ponte ſenem: ſic mos fuit olim.
Cædibus infantum fument Saturnia ſacra,
Flebilibuſque truces reſonent vagitibus aræ.
Ipſa caſas fragili texat gens Romula culmo:
Sic tradunt habitaſſe Remum regalia fano
Fulcra ſuperſternant: aut pelle Libyſtidis vrſæ
Compoſitam chlamydem villoſo corpore geſtent:
Talia Trinacrius ductor vel Tuſcus habebat.
Roma antiqua ſibi non conſtat verſa per annos
Et mutata ſacris, ornatu, legibus, armis,

Multa colit, quæ non coluit ſub rege Quirino.
Inſtituit quædam melius: nonnulla refugit.
Et morem variare ſuum non diſtitit: & quæ
Pridem condiderat iura, in contraria vertit.
Quid mihi tu ritus ſolitos, Romane Senator,
Obiectas? quin ſcita patrum populique frequenter
Inſtabilis placiti ſententia flexa nouaret.
Nunc etiam, quoties ſoluis decedere prodeſt,
Præteritoſque habitum cultu damnare recenti,
Gaudemus compertum aliquid, tandémque retectum
Quod latuit. Tardis ſemper proceſſibus aucta
Creſcit vita hominis, & longo proficit vſu.
Sic aui mortalis habet ſe mobilis ordo:
Sic variat natura vices, infantia repit.
Infirmus titubat pueri greſſuſque animuſque.
Sanguine præcalido feruet neruoſa iuuenta:
Mox ſtabilita venit maturi roboris ætas.
Vltima conſiliis melior, ſed viribus ægra.
Corpore ſuccumbit, mentem purgata ſenectus.
His genus humanum per diſſona tempora duxit
Curriculis æuum mutabile, ſic bebes inter
Primitias, merſumque ſolo titubauit, & inſtar
Quadrupedis pueri lactantia viſcera traxit.
Mox tenerum docili ingenio, iamque artibus aptum
Noſcendis, varia rerum nouitate politum eſt.
Inde tumens vitiis, calidos adoleuit in annos,
Donec decocto ſolidaret robore vires.
Tempus adeſt, vt iam ſapiat diuina, ſerena
Mentis conſilio, vinacius abdita ſolers
Quærere, & æterna tandem inuigilare ſaluti.

APOPHTHEGMATA.

Socrates dicere ſolebat: Neque vinum auſterum aptum eſſe potioni, neque mores agreſtes hominum conuerſationi. *Stob. ſerm. 4. de impudentia.*

Diogenes Muſicos in ius vocabat, dicens quod lyræ chordas congrue aptarent, animi mores negligerent. *Laërt. lib. 6.*

Æſchylus aliquando ſpectans Iſthmia certamina, quum alter pugilum eſſet cæſus, totumque theatrum exclamaret, O, Chium Iouem ſudiſti! vide, inquit, cuiuſmodi ſint hominum mores: cæſus ſilet, & ſpectatores vociferantur. Solent icti ob dolorem exclamare. Hic contrà, qui dolebat, ſilebat: qui læſi non erant, exclamabant. *Eraſm. lib 6. apoph.*

Liuia & Iulia Augusti Cæſaris filiæ, in gladiatorum ſpectaculo cum omnium formoſiſſimæ eſſent, omnium oculos in ſe conuertebant, comitatus diſſimilitudine. Liuiam quippe cingebāt viri graues, Iuliam vero iuuenes laſciuientes & luxurioſi: Auguſtus igitur pater cum hæc vidiſſet, intellexit demum quam diuerſis moribus filias haberet. *Eraſ. 8. apoph. ex Suet.*

Alphonſus cum Syracuſanum quendam equitem truculentis moribus, hominem barbarum appellaſſet, atque ille quod præclara patria Græca origine eſſet, nomen barbari abhorrens, iniquo animo ferre iniuriam videretur: Ego, inquit rex, non à patria ſoleo, ſed à moribus barbaros definire. Docuit autem non ex patria vel parentibus, ſed ex moribus, ceu leonē ex vnguibus, iudicandum eſſe. *Panorm. l. 1. de reb. geſt. Alphonſi.*

Vterque Dionyſium coluit, Ariſtippus & Plato: ſed Ariſtippus à deliciis aulicis, quum adeſſent non abſtinebat: Plato etiam inter regalem luxum frugalitatem ſeruare nitebatur. Itaque quum Plato reprehenderet Ariſtippum, quod adeo lautitiis indulgeret, rogauit, quid ſentiret de Dionyſio, num vir bonus videretur? quum reſpondiſſet. Videri bonum: Atqui ille, inquit, me multo viuit lautius. Proinde nihil vetat, eundem & laute viuere, & bene viuere. *Laërt. lib. 1. cap. 8.*

Duo erant fratres, quorum alteri nomen Amphoteros, quod Græcis ſonat ambo; alteri Hecateros, quod illis ſonat vterque: Philippus animaduertens Hecateron eſſe cordatum, ac gerendis rebus accommodatum, contrà Amphoteron ineptum ac degenerem, inuertit illis nomina, dicens Hecateron eſſe Amphoteron, Amphoteron autem eſſe Vdeteron, id eſt, neutrum. Significans alterum fratrum, videlicet Hecateron duorum in ſe virtutes complecti: alteri nihil relictum. Itaque ei qui Amphoteros dicebatur, mutauit nomen in contrarium, vt οὐδέτερος diceretur, quaſi nullius pretij. *Plut. in apoph.*

Hiſtorici narrant, Agidem puerum in ſummis deliciis eſſe educatum, ſed ſimulatque adoleſcens ad Reip. gubernacula admotus eſt, incredibili mutatione, reiectis priſtinæ vitæ voluptatibus, huc totum animum adiecit, vt Spartam barbarorum ac Græcorum moribus corruptiſſimam ad priſtinam frugalitatem reuocaret, quæ res illi fuit exitij cauſa. Vtinam autem cæteri principes, quorum prima ætas ferè luxu deliciiſque corrūpitur, ſaltem cum Agide tum animum vertant ad bonam frugem, cum regni habenas accipiunt. *Plut. in Lacon.*

Themiſtocles, Adoleſcens in compotationibus ac mulierum amoribus volutabatur. At poſtquam Miltiades factus Imperator apud Marathonem deuiciſſet barbaros, iam nullus offendit illum quicquam agentem præter decorum. Percontantibus autem, cur mores tam repente mutaſſet: Miltiades (ait) nunc me non patitur ceſſare atque dormire. *Plut. in Themiſt. & in apoph.*

☞ Morum ſimilitudo, Inconſtantia, Diſſimilitudo. Sub Loco de Improbitate in fine, & Inconſtantia requiratur.

* Moroſitas. Moroſus.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

INter humanæ conuerſationis condimenta varia, duo ſunt: vnum quod in ſeriis, alterum quod in ludicris iucunditatem parit & affectat. Seria conuerſatio cum quibuſuis ſic inſtituenda eſt, vt inhumana non videatur, quantum quidem per honeſtatem licebit. Moderatio huius nomine peculiari apud Græcos caret. Nos φιλανθρωπίαν, humanitatem vocamus, quod homini propriè conueniat conuerſationis natura cupido, quatenus naturæ humanæ ad officium debet. φιλοπροσηγορία autem, εὐπροσηγορία, popularitas, familiaritas, affabilitas, facilitas; Specierum, non generis ſignificantes ſunt voces. Vitia humanitati opponuntur duo. In exceſſu quidem Blanditia, ſui ambitu ἀρέσκους, κόλακας, blandos, obſecundatores, adulatores complectens. In defectu Moroſitas, δυσκόλους, δυσέριδας, difficiles, moroſos, intractabiles, contentioſos, litigioſos, rixoſos, auſteros, acerbos, aſperos, inhumanos, inaffabiles ex ſe denominari faciens.

Moroſum eum iure quis appellat, qui quo aliquis in loco ſit, rogatus, Ne pergas inquit mihi moleſtus eſſe. Ac ab aliquo ſalutatus, haud dignum exiſtimat, contra reſalutare, & cum res ſibi aliqua venalis ſit, ementibus quanti vendat, nunquam eloquitur: ſed quid illi daturi ſint, rogat. Et iis qui honoris gratia celebritates admittunt, ait, minime fore vt exhibeantur. Nec vero quenquam vel inuite impellentem aut vrgentem, aut pede prementem, venia dignum putat, iubente amico ſymbolum cōferri, hoc etiam argentum ſibi perire conqueritur. Si in via pedem offenderit, execratur lapidem, nec ferre poteſt, vt quempiam diutius operiatur, idem neque cantu, neque ſermonibus, neque ſaltatione oblectatur: nec, vt diis vota faciat, aut ſupplicet, facile adduci poteſt. *Theophraſt. in characteribus.*

Ille eſt moroſus, qui multorum morum inter ſe contrariorum eſt, vnde ſenectus moroſa, authore *Seneca*: quando res pene nulla animo hominis cuncta faſtidientis ſatisfacit, ea propriè moroſitas eſt. *Porphyrius.*

Vſque adeo moroſi ſumus, vt nobis non ſatis faciat ipſe Demoſthenes. *Cic. lib. 1. de Oratore.*

Ἡδὺ, αὐτὰ δυσχερὴς ἀπαλύσια ὁμιλίας ἐν λόγοις.

Moroſitas in congreſſu & conſuetudine difficultas, aut ruſticitas definiri poteſt.

Οἱ δ' αὐθάδεις πάντές τε ὅσοι ἐργασθεὶς δ' ὅσα τῷ ὄντι ἀνιαρὸν σχήματι μὴ πάρεχον ἢ σκυθρωποὶ, μὴ προσηνεῖς.

VITIVM QVALE.

Vitium igitur in defectu, Humanitatis nempe vel Mediocritatis homines efficit moroſos, importunos, rixoſos, iurgiorum, litium, contentionum amantes. Nam cùm affabilitate deſtituantur μισάνθρωποι, quidam euadunt δυσέριδες δυσάρεστοι φιλόνεικοι, nihil ad gratiam nec dicunt, nec faciunt: non ira adducti, ſed odio quodam hominum, & nimio contendendi ſtudio. Quapropter ſicuti Affabilitas amicitiam ſectatur & captat: ita Moroſitas inimicitiæ ſimilis eſt. Ariſtoteles moroſos vocat δυσκόλους & δυσέριδας. Δύσκολοι quidem, ἀπὸ τῆς δυσκολλᾶν, quia malè cum aliis conglutinantur: ſicuti contra κόλακες, adulatores, ἀπὸ τοῦ προσκολλᾶν, quod facillimè quibuſuis adhærerent, dicebantur. δυσέριδες vero quoniam ex publici genere τῆς ἔριδος malignam & pernicioſam contentionem ſequuntur. Itaque πάντα δυσχεραίνοντες ab Ariſtotele apto vocabulo appellantur: vt quaſi manus illorum ſint contra omnes & omnium contra illos, quorum inhumana Moroſitas multas habet ſpecies & differentias, ex quibus effigiem eius lector ſibi facilè repræſentabit.

SPECIES

SPECIES ET DIFFERENTIÆ.

A Nam hominum aſpectum & congreſſum fugit, alios non admittit ad colloquium, cōpellantes audire detrectat, inſalutatos relinquit, vel paucis verbis excipit, & quidem obſcuris, intricatis, ænigmaticis; proterve loquitur, titulis gaudet indecoris, honorificos negligit, auſterum ac tetricum vultum gerit, geſticulatrix, inceſſu ſuperbo atque indecoro, veſtitu inſolenti.

Moroſus mores aliorum ferre nequit, neminem audit, afflictis non condolet, nihil dat, vel maligne dat, oblata dedignatur, acerbè exigit, præ ſe contemnit alios, ſibi placet, ſerons & ineptus criticus, dicax, irriſor, reprehenſionis impatiēs, ferox, auſterus, omnium aduerſarius. In mortuorū cadauera ſæuus, brutis minime parcens, cædibus, cladibus & ſanguine gaudens. Horū characterum exēmpla in hiſtoriis extant innumera, quorū nonnulla Zuingerus collegit Theatro vitæ humanæ. *tom.14.lib.3.*

Moroſitas, morum grauitas, & difficultas tanta vt homini moroſo nulla res placeat, nullus ſermo ſatisfacere, nullus homo per omnia poſſit eſſe acceptus. Moroſus, δύσκολος, δύστροπος, δυσάρεστος, ἀσυνάλλακτος. Hebr. *Kaſcheb*, à *kaſcab*, durus, crudelis, horridus fuit, vt ſunt iſtiuſmodi homines, ex multis moribus

B inter ſe contrariis & aliquoties pugnantibus, ſed ad malum pronis, conſtati. *Cicero de ſenectute*: Sunt (inquit) moroſi, anxij, iracundi, & difficiles ſenes; ſi quærimus, etiam auari: ſed hæc morum vitia ſunt non ſenectutis. *Et l.1. de Oratore.* Vſque adeo moroſi ſumus, vt nobis non ſatisfaciat ipſe Demoſth. *Et l. de claris Orat.* M. Piſo iracundius reſpuebat ineptias hominum, ſiue moroſe, vt putabatur, ſiue ingenuo liberoque faſtidio.

HIEROGLYPHICA.

Hominem cum quo difficulter, vel nulla vnquam ratione conſuetudinem inire poſſis, *Echini* hieroglyphico veteres demonſtrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, aſperitate renitentiáque horridum experiare, atque itidem ex hoc aſperitatem eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atque grauem, per hoc animal, quod eſt intractabile, notabant. *Io. Pier. Val lib.28. cap.74.*

Ignem gladio diſſecare vetat Pythagoras. D. Hieronymus atque Cyrillus, moroſum, imprudentem, ira percitum animum verborum aſperitate, ceu gladio, non eſſe laceſſendum expo-

C nunt. *Idem lib.42. cap.62.*

Mors.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MOrs, Græc. θάνατος, & θνήσκω, morior dicitur. Eſt autem mors receſſus animæ à corpore, *ſecund. Ariſt. l. de Mort.*

Mors requies ærumnarum in luctu atq; miſeriis eſt, & cuncta mortalium mala diſſoluit. *Cæſar apud Saluſtium in Catilin.*

Mors portus eſt malorum, perfugium ærumnoſæ vitæ. *Cicero lib.5. Tuſc. quæſt.*

Artabanus *apud Herodotum*, inquit, mortem eſſe optatiſſimum perfugium ærumnoſæ vitæ, potiùm miſerorum, & effugium miſeriarum.

Mors eſt animæ à corpore diſtinctio ſeu diſceſſus. Mors naturalis, cum humore caloris paſtu areſcente comparatur, flaceſſit calor, & ad poſtremum extinguitur vt lucerna, oleo extincto. *Lud. Viues de anima lib.2.*

Mors violenta eſt, quam gentiles præter fatum dicebant eſſe, cum caſu aliquo vel humor detrahitur, vel calor extinguitur oppoſitione quapiam, ſiue interna, vt in veneno, ingluuie & al-

D luuione immodica potus: quemadmodum cum nimium olei in lucernam infunditur: ſiue externa, vt ſpiritus cor refrigerantis in arteria, vel ore compreſſo, quale eſt cum ignis lapidibus, aut multo cinere derepente obruitur. *Cic. l. Tuſc. q.*

Mors eſt corruptio & inhabilitas inſtrumentorum. Inter bruti & hominis mortem hoc intereſt, quod bruti anima, quemadmodum & ſenſuum noſtrorum vigor, perit in morte: noſtra autem anima ſuperſtes eſt ſuo cadauere. Itaque mors hominis rectè ſuperius definitur θάνατος ἐστὶ ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, id eſt:

Mors eſt animæ ac corporis diſſolutio. Ludouic. Viues.

* PARTITIO.

Mors triplex eſt: Naturæ de qua dicitur: quærent homines mortem & non inuenient: Hæc mors non eſt metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda. Culpæ, de qua dicitur. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Gratiæ, quæ ſecularium aufert interitum voluptatum, in qua non natura, ſed delicta moriuntur: hanc mortem ſubimus conſepulti cum Chriſto in baptiſmo: *Ambroſ. ſuper Lucam lib.5.*

Mors alia violenta, alia naturalis eſt. Violenta, cum externum eſt principium: naturalis cum interius eſt: partiſque conſtitutio ab initio talis eſt, nec aduentitia eſt affectio quædam. E
Lib. de reſpirat. cap.7.

Triplex eſt mors ait *Hugo Cardinalis*, naturæ, culpæ, & gratiæ, in prima moritur caro, in ſecunda, anima, in tertia, totus homo. Prima, ſeparat animam à carne: ſecunda, diuidit gratiam à mente: tertia ſeiungit totum hominem à curis ſæculi. Prima eſt omnium, ſecunda eſt malorum, tertia eſt bonorum. Mortui prima morte ſepeliuntur in mundo, ſecundi in inferno cum diuite epulone: tertij in cœlo cum Lazaro. De prima dicitur *Eccl.41.* O mors, quam amara eſt memoria tua. De ſecunda: Mors peccatorum peſſima. De tertia, moriatur anima mea morte iuſtorum.

* Deſcriptio mortis, per Baptiſtam Mantuanum
ex lib.2. Alphonſi.

His dictis mouere gradum vt limina contra
Abſtitit Alphonſus, gelida male olentia mortis,
Subſtitit: & tenebras oculis ſcrutatus inanes F
Proſpicit excurſus piceo ſub fornice longos,
Incertamque diem, caliganteſque receſſus:
In medio accumbens ſuper alta cadauera monſtrum
Corpus lambebat fluido ſtillantia tabo.
Monſtrum ingens, cui flexilibus frons orba colubris
Cingitur, effoſſi liquere ſedilia dentes,
Concaua, truncatis deformia naribus ora
Oſtendunt, inhoneſta caui duo verticis antra;
Occiput aure caret, gemina ſed vtrinque cauerna
Semper hiant, retroque fluunt in pectore tabo:
Verticis os glabrum, ceruix nodoſa, lacertos
Nulla ligat iunctura humeris, ſine viſcere coſtæ.
Arida membra ſonant mota colliſa ſub aluo,
Tecta ſepulcrales hydri poſuêre, cubantque
In thorace caua, coluber, nepa, vipera, buffo,
Stant famulæ circum dominum palloreque tumorque
Et dolor, & peſtis, qui nigro armata veneno
Obuia tranſadigit, lethalibus inguina telis. G
Alciden dedit ipſa neci, qui vicerat hydram,
Qui Lapithas, qui Centauros & cætera monſtra,
Atque tridente fero febris metuenda lacerto:
Vulgatum & commune malum, quod fortia ſternit
Corpora, & extremis gaudet, nunc ignibus ardet,
Nunc tremulo contracta gelu tridentibus alget,
Faucibus, & quærit rigens incendia tergo:
Et tenuis ſine ventre fames, & ſemper hiulca
Fauce ſitis, qua dum noſtris pro finibus olim
Belliger Orlandus Mauros contuderit armis
Occidit inuictus, bello ſitis aruit æſtu.
Et luxata manus plantas nodoſa tumentes
Nobilium morbos, medicos riſura podagra.
Omne maraſmorum genus & ſine voce Synanche,
Improba mordaci ſerpens prurigine lepra:
Et caput inuoluens nebulis lethargica moles,
Ferreus & medica ſapor incurabilis arte,
Et mentagra cutem maculis variata cruentis,
Et Phlegetontæo veniens à flumine Cancer:
Dira lues populans artus, liquor ignibus ardens.

Maphæus Vegius in *appendice Virg.* H

Heu mortem inuiſam! quæ ſola vltricibus armis
Elatos frenas animos, communia toti
Gentis ſceptra tenens, æternaque fœdera ſeruans;
Quæ magnos paruoſque teris: quæ fortibus æquas
Imbelles populiſque Duces ſeniumque iuuenta.

Haud inſcite veteres *Poëtæ*, Mortis fratrem Soporem dixere: hoc ipſo innuentes, mortem ſomno eſſe perſimilem. Hinc eſt illud Synopæ Cynici. Is enim quū eſſet vicinus morti, quæ Græcis mos eſt & præter ſolitum ſomno premeretur, & medicus ipſum ſubinde expergefaceret, ac dehortaretur: Ne mireris, inquit, frater fratrem anteuertit. Et ſic quidem ille luſit in re vtique non ludicra, nullis gemitibus, nullis lamentis & vociferationibus editis in morte, quales tu edis in aliena. Sed neque inepte ille, aut inſcite. Etenim ſi rem exactiore penſites iudicio, nihil aliud eſt mors corporum noſtrorum, quam ſomnus diuturnior ſolito, neque tamen diutius, quam ad nouiſſimum Chriſti aduentum duraturus. Hoc nomine ſacræ literæ, quos alij vulgari more mori, & mortuos, ipſæ dormiturire, ac dormientes dicere ſolent. Cuius rei non ignarus, bono eſſe debes

animo. Cubitum eo, non occubitum. Non interit, qui rediuiuus aliquando reſurgit. Chriſtus author eſt nobis bene ſperandi: exemplo ſuo docens, vt quemadmodum ipſe corporis mortem paſſus reſurrexit, ita & nos reſurrectionis futuræ ſpem certam habeamus, *in Tilia vel de ſcientia benemor. fol. 47.*

* MORTIS IMAGO SIVE SCHEMA.

Mors à pictoribus pingitur horrendo modo, oſſea tota, abſque oculis, abſque auribus, abſque naſo, nuda, ſine carne & ſine forma, ſine ſexu, cum falce in manu.

Sine oculis quia non reſpicit vllius dignitatem, ſtatum, aut ordinem, nullis neque Papæ, neque Cæſari, neque Principi parcit. *Hinc Horat.*

Pallida mors æquo pulſat pede
Pauperum tabernas
Regumque turres.

Et *Claudianus in raptu Proſerpinæ:*

Sub tua purpurei veniunt veſtigia Reges
Depoſito luxu, turba cum paupere mixti.
Omnia mors æquat.

Sine auribus pingitur, quia nullæ preces, nullæ ſupplicationes quidquam valent, contra furorem eius. Hinc *Boethius lib. 1. de conſol. Philoſ.*

Heu heu quam ſurda miſeros auertitur aure,
Et flentes oculos claudere ſæua negat.

Sine naſo, quia mundi huius immundi negligit ſuauem odorem armata, Zibetum, Ambra &c. Hinc *Eſa cap. 14. Erit tibi pro ſuaui odore fœtor, & pro criſpante crine caluitium.*

Nuda pingitur, quia nõ curat bona diuitiaſque Crœſi. Hinc *S. Bernadus.* Non miſeretur inopiæ, nec veretur diuitias.

Sine carne pingitur, quia non curat mollitiem carnis, pulchritudinemque filiorum hominum. Hinc *Poeta.*

Ipſa rapit iuuenes prima florente iuuenta.

Sine ſexu, quia non reſpicit perſonam. Mors nemini parcit.

Dira metit veluti maturas meſſor ariſtas,
Omnia vulnifica falce cruenta ſecat.

Vberiora de effigie mortis habet *Gabriel Ichinus Canonicus Lateranenſis, de quatuor nouiſſimis, Lib. 1. cap. 5.*

* EIVS CERTITVDO, ET INFALLIBILITAS.

Quia vera eſt ſententia Dei, quam dixit homini: quacunque hora comederitis ex eo, morte moriemini. Planum eſt, quod ſtatim poſt peccatum homo moritur. *Gen. 2.*

Vnde homo viuens, quaſi continuè moritur, ſecundum *Aug. lib. 13. de ciuitate Dei, cap. 10.*

Cùm tot annis vixerint homines ante diluuium, ſignanter tamen dicit ſcriptura poſt tempus deſcriptionis vitæ eorum: Et mortuus eſt. *Gen. 5.*

Hanc autem mortis certitudinem omnes cùm Philoſophi, tum Poëtæ, infinitis propè ſententiis & ſymbolis expreſſerunt: quamuis nulla huius nota illuſtrior, quam quod quotidie videamus homines mori, primámque horam quæ vitam dederat, eamdem carpere. Tribus ſimilitudinibus veterum Patrum id declarauimus: ac quidem

D. Auguſtini: Sicut torrens pluuialibus aquis colligitur, redundat, perſtrepit, currit & currendo decurrit, id eſt, curſum finit: Sic eſt omnis iſte curſus mortalitatis: naſcuntur homines, moriuntur: & aliis morientibus, alij naſcuntur, ſuccedunt, accedunt, decedunt, nec manebunt. Quid hic tenetur? Quid non decurrit: Quid non quaſi de pluuia collectum it in abyſſum? Quomodo enim fluuius repente collectus de pluuia de guttis imbrium it in mare, nec apparet, quia nec apparebat, antequam de pluuia colligeretur: Sic hoc genus humanum, de occultis colligitur: & profluit in mortem. Rurſus in occultum vergit, medium hoc ſanit & tranſit: de hoc torrente bibit Chriſtus, hoc eſt, natus eſt moriturus. *In Pſal. 109.*

2. Eucherij. Velut ex alto vndarum fluctus, aliis atque aliis ſuperuenientibus in litoris extrema franguntur: Ita in terminum mortis ſuccuiduæ alliduntur ætates. *Ad Valerianum.*

3. Idiotæ *viri ſanctiſſimi.* Sicut omnes ſtellæ quæ ab Oriente veniunt, quamuis ſint magnæ celeritatis & virtutis, tendunt tamen ad occaſum, & ibi ſecundum diuerſos circulos, aliæ tardius, aliæ ocyus ſeſe à noſtris aſpectibus abſcondunt: Sic etiam homines vniuerſi ab Oriente, id eſt, per natiuitatem intrant in mundum, quamuis ibi aliquandiu rutilent & clareſcant, neceſſe eſt tamen quod tandem ad occaſum mortis, alij tardius, alij citius, ſecundum curſum durationis quem à Deo acceperint, veniant, decidantque, & à mundi aſpectibus ſeſe ſubtrahant & recedant, *in libr. contemplatione mortis, §. 1.*

Vide §. ſequentem ex Damaſceno.

EXEMPLA HISTORICA.

Anaſtaſius Imperator, quia fatale ſibi eſſe ex oraculo didicerat, vt fulmine interiret: Tholothum ædificium conſtruxit, in eoque degit, ſed fruſtra. Nam cùm aliquando tonitrua horrendum in modum reſonarent, & fulgura multa eliderentur, atque ipſe perterritus è cœnaculo in cœnaculum deſcenderet, & alios atque alios thalamos ſubiret: in quodam regio cubiculo mortuus eſt inuentus. Cedrenus etiam hæc addit: Anaſtaſius cum oraculo edoctus eſſet, igne ſibi pereundum fore, ciſternam in palatio, quæ frigida dicitur, multis meatibus aperuit, quorum cuique cadus appoſitus eſt, conatus hoc pacto oraculum irritum reddere. Verùm id ab re fuit; fulmine enim diuinitus eſt ictus, *Io. Zonaras tom. 3. Ann. in Anaſtaſ. Dicere eum Credo apud Baron. tom. 6. an. 518.*

Domitianus Imperator, qui longo tempore Anaſtaſio prior, cùm mortis inſtare tempus putaret, à Mathematicis prædictum, quod nulla diligentia deuitare potuit eius porticus, in qua deambulare ſolebat, Sphengitico marmore parietes incruſtauit, vt lapidis illius fulgore, veluti in ſpeculo, non minus eorum qui à tergo, quàm qui à fronte ſe offerrent, imagines eodem repræſentarentur. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 14.*

Ioſaphat Auenniri Indiæ Regis filius, aliquando è palatio, quod ipſi extructum fuerat, vt à nemine adiri poſſet, foras progrediens in capularem quendam ſenem incidit, rugata facie, fractis ac diſſolutis tibiis, curuo corpore, capite prorſus cano, qui præterea dentibus carebat, atque conciſum quiddam & interruptũ loquebatur. Stupore itaque correptus, cùm hominem eum propiùs ad ſe adduci iuſſiſſet, eos qui tum aderant, interrogabat. Ecquidnam tam inſolens ſpectaculum eſſet. Illi autem dixerunt: Hic ætate valde prouectus, ac paulatim decedentibus ipſi viribus, membriſque imbecillitatem cõtrahentibus, ad hanc quam cernis ærumnam peruenit. Et quiſnam, inquit ille, ipſius finis eſt? Nihil aliud, inquiunt illi, quàm mors ipſum excipiet. Omnibuſne hominibus, inquit ille, hoc propoſitum eſt, an quibuſdam duntaxat contingit? Reſponderunt illi: niſi mors anteuertens aliquem hinc abducat, fieri non poteſt, quin temporis progreſſu ſtatus huiuſce periculum non faciat. Tum Adoleſcens: Quoto anno hoc cuipiam contingit, atque prorſuſne mori neceſſe eſt? neque ars vlla eſt, qua mortem effugiamus, atque in hanc calamitatem minimè incidamus? Dicunt ei: Octogeſimo, aut centeſimo anno ad hanc ſenectutem homines perueniunt, ac deinde moriuntur: nec aliter fieri poteſt. Debitum enim naturale mors eſt, hominibus ab initio impoſitum; neque vlla ratione ipſius aduentus vitari poteſt. Hæc omnia, vt ſagax ille ac prudens adoleſcens audiuit, atque intellexit, intimo corde ingemiſcẽs, dixit: Acerba hæc vita eſt atque omni dolore, ac mœſtitia plena, ſi res ita ſe habet: Et quonam modo quiſpiam in incertæ mortis expectatione, cuius aduentus non modò vitari non poteſt, ſed etiam, vt dixiſtis incertus eſt, ſecuro animo erit? Abiitque hæc ſecũ voluens, atque aſſiduè conſiderans, mortiſque memoriam identidem animo repetens, ac deinceps in doloribus animique conſternatione viuens, atque in perpetuo mœrore degens. Atque apud ſe dicebat. Ergóne mors me aliquando corripiet? Et quiſnam erit, qui mei poſt mortem meminerit, cùm tempus omnia obliuione contriuerit? Num præterea morte functus in nihilum diſſoluar? an contrà, altera quædam vita eſt, & alter mundus. Hæc, & his ſimilia perpetuò cogitans pallore conficiebatur *Ioan. Dam. de reb. geſtis SS. Barlaam & Ioſ. cap. 5.*

Legator anteus Senecæ *lib. de breuitate vitæ. F. Petrarcha de rebus familiaribus.*

* POENA PECCATI.

Errat Seneca, & cum eo veteres Philoſophi, qui mortem homini naturalem voluerunt; qui etiam fuit error Pelagianorum. Quia fidei eſt, certæ mortis ſententiam & neceſſitatem primum hominem per inobedientiam incurriſſe. Hanc enim illi Deus fuerat comminatus, vt quocunque die ex vetito ſibi ligno cõmediſſet, morte moreretur. Verba Script. ſunt: Quocunque die comederis ex eo, morte morieris. Symmachus vertit hoc modo, θνητὸς ἔσῃ, id eſt, mortalis eris. Vbi notant Sacri Interpretes, repetitione mortis, duplicando ſcilicet hæc verba, [morte morieris] ſignificari inobedienti Adæ duplicem mortem Deum comminari, non ſolum corporis & temporalem, ſed & ſpiritualem animæ ac æternam: vtramque infallibilem ſuo modo, & certam, ſic vt peccando quoad corpus, mortis neceſſitatem: quoad animam vero actu & reipſa incurrerit. Ita vt

vt mors in hoc ſtatu non fuerit homini naturalis, ſed pœna
A peccati, vt deſiniuit *Conc. Milevit. cap.1.* & docet *S. Auguſt. lib.1.de pecc. merit. cap. 2.* Habuit enim homo ante peccatum poſſe non mori, quia poterat non peccare.

Inſinuat id *Paul.ad.Rom.cap.5.* Per vnum hominem[nempe Adamum, in quo ceu capite conſtituta erat noſtra innocentia,& originalis iuſtitia]peccatum intrauit in mundum: nempè propriè, per ſe, & per propagationem ac communicationem: Et per peccatum mors, ſcilicet tanquam illius pœna: & ita in omnes homines mors pertranſiit. Dicit namque *Sapiens c.2.* Deum creaſſe hominem inexterminabilem, id eſt, immortalem & incorruptibilem. Græcè eſt *ἐπ' ἀφθαρσίᾳ*, id eſt, immortalitati, vel ad immortalitatem; vt ſcilicet eſſet immortalis, ſi vellet Deo obedire, & perſiſtere in ſua innocentia. Inuidia autem Diaboli(peccatum intrauit, & per peccatum) mors introiuit in orbem terrarum.

Malè ergo Cicero naturam, quod in homines crudelis eſſet,eoſque morbis & morti addiceret, accuſauit. Malè rurſum Pythagoras, & ex eo Origen. peccata quæ anima antequam corpori coniungeretur, in cœlo commiſiſſet,mortis & ærum-
B narum hominis cauſam eſſe cenſerunt.

Pulchrè de iis *S. Auguſt.lib.5. contra Iulianum cap.12.& 15.* ſic ait:In lib.3.de Repub. Tullius hominem dicit,non vt à matre, ſed tanquam à nouerca natura editum in vitam, corpore & nudo,& fragili,& infirmo;animo autem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad labores,prono ad libidines:in quo tamen ineſſet tanquam obrutus quidam ignis ingenij & mentis Hæc Cicero; poſthæc ſubdit Auguſtinus. Neque hoc iſte auctor dixit malè viuentium moribus effectum, ſed naturam potius accuſauit. Rem vidit,cauſam neſciuit;latebat enim eum cur eſſet graue iugum ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ; cum enim ſacris literis eruditus non eſſet, ignorabat originale peccatum.

Et mox de Hortenſio, & aliis paulò altius aſſurgentibus ſubdit: Qui nos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore pœnarum luendarum cauſa natos eſſe dixerunt, aliquid vidiſſe videntur; vt verum ſit illud,quod eſt apud Ariſtotelem, ſimili nos affectos eſſe ſupplicio, atq; eos, qui quondam,cum in
C prædonum Hetruſcorum manus incidiſſent, crudelitate excogitata necabantur; quorum corpora viua cum mortuis, aduerſa aduerſis accommodata, quam aptiſſimè colligabantur: ſic noſtros animos cum corporibus copulatos, vt viuos cum mortuis eſſe coniunctos. Verum multis docent Scripturæ,peccatum primi parentis Adæ cauſam eſſe mortis ipſius, & omnium poſterorum, ac conſequenter omnium quoque ærumnarum huius vitæ.

Vbi nota primò, ſimul cum peccato introiuit mors in hominem:vt ſicuti lictores immittuntur in domos, & bona reorum,mox vt peccarunt, ita mors immiſſa ſit in homines reos, eoſque ſenſim arrodat,& conſumat; dum ergo viuimus, mortem, puta mortis principia, & cauſas gerimus in viſceribus, quæ non ceſſat nobis morbos & ærumnas procreare, donec planè nos mortificet & abſumat. Hinc Apoſtolus ait: Corpus mortuum eſt propter peccatum, mortuum, id eſt, mortis neceſſitati & ærumnis ita obnoxium, vt videatur non tam eſſe viuum,quam mortuum cadauer;magna ergo animæ pœna eſt, quod huic cadaueri ſit alligata, & cum eo quaſi tabeſcere & mori debeat, vt aiebat *Hortenſius apud Aug.*

D Eſt etiam mors velut filia & effectus peccati eiuſque ex aſſe hæres, hinc vocat illam *Iob.c.18.verſ.13.* primogenitam quod ſit velut primæua peccati filia, & iure primogenituræ in regno peccati quaſi patris ſui hæres ſeceſſit & dominatur.

Quare eleganter & appoſitè Barlaam apud Ioſaphat, mortem comparat vnicorni, qui hominem aſſiduè inſequitur: fugit ille,& fugiens in ſcrobem incidit, caſuque amplectitur arborem, quam rodebant duo mures: in ima ſcrobe erat draco igneus, homini deuorando inhians. Videbat hæc homo, ſed ſtolidè modico melli, quod ex arbore ſtillabat, incubans, periculi omnis obliuiſcitur: aſſequitur eum vnicornis arborque à muribus eroditur, ruit illa, & homo à dracone arripitur ac deuoratur. Scrobus eſt mundus,arbor eſt vita, duo mures ſunt dies & nox, draco igneus eſt venter inferni, mellis gutta eſt mundi voluptas.Ita *Damaſcenus cap.12.hiſtor.*

* MORTIS COMMODA.

EAQVE A MVLTIS EXPETITA.

Mortem Ethnici omnis felicitatis portum, ærumnarum gratiſſimam metam,& laborum finem pronunciarunt,eiuſque accelerationem magni beneficij loco habuerunt. Audi de hac re *Franc. Petrarcham Epiſt.19.de reb.familiar.*
E

Quæ enim poteſt in vita eſſe iucunditas,cum dies & noctes cogitandum ſit, iam iamque eſſe moriendum.

Cato autem ſic abiit è vita, vt cauſam moriendi nactum ſe eſſe gauderet. Vetat enim dominans ille in nobis Deus, iniuſſu hinc nos ſuo demigrare.

A malis igitur mors abducit, non à bonis, verum ſi quærimus, hoc quidem à Cyrenaico Hegeſia ſic copioſe diſputatur,vt is à rege Ptolemæo prohibitus eſſe dicatur,illa in ſcholis dicere, quod multis his auditis mortem ſibi ipſi conſciſcerent. Callimachi quidem epigramma in Ambraciotam Cleombrotum eſt: quem ait, cum nihil ei accidiſſet aduerſi,muro ſe in mare abieciſſe, lecto Platonis libro.

Certè ſi ante occidiſſemus, mors nos à malis, non à bonis, abſtraxiſſet. Sic igitur aliquis, qui nihil mali habeat, nullum à fortuna vulnus acceperit. Metellus ille honoratus quatuor filiis,at quinquaginta Priamus, è quibus decem & ſeptem iuſta vxore nati. Sic in vtroque eandem habuit fortuna poteſtatem,
F ſed vſa in altero eſt. Metellum enim multi filij, filiæ, nepotes, neptes,in rogum impoſuerunt. Priamum autem tanta progenie orbatum, cum in aram confugiſſet, hoſtilis manus interemit. Hic ſi viuis filiis incolumi regno occidiſſet,

Adſtante ope barbarica
Tectis cælatis laqueatis.

Vtrum tandem à bonis, an malis deceſſiſſet: tum profecto videretur à bonis. At certè ei melius eueniſſet,nec tam flebiliter illa canerentur.

Hæc omnia inflammari,
Priamo vi vitam eripi,
Iouis aram ſanguine turpari.

Non deterret ſapientem mors, quæ propter incertos caſus, quotidie imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longe poteſt abeſſe.

Cæterum Chriſtianis longè maius in morte ſolatium,quam Gentilibus ſtatum immortalitatis animorum neſcientibus, ideóque nihil poſt hanc vitam exſpectantibus præmij aut conſolationis: vt quibus mors iſta temporalis, tranſitus eſt ad vi-
G tam & beatitudinem æternam,omniumque huius ſæculi ærumnarum finis,quod luculenter David *Pſ.125.* ſub metaphora eorum qui ſemine cum fletu miſſo veniunt cum exultatione, vt reportent manibus manipulos: Chriſtus per parabolas plures in Euangelio de vineæ cultura & ſolutione denarij, de introductione virginum prudentum in locum nuptiarum:& iis luculentius *Ioannes in Apocalypſi* ſignificat, vbi dicit Deum abſterſurum ab oculis Sanctorum omnium lachrymam;& Spiritum amodo dicturum, vt requieſcant à laboribus.

Scripſit S.Cyprianus,quem ſecutus quoque eſt *S. Ambroſ.l. de bono mortis*,tractatum de mortalitate, in quo docet mortem appetendam Chriſtianis, non timendam. Accipe pauca è multis Quid ait,eſt in mundo,& vita hac,niſi pugna cum ira,gula, libidine? Hinc gratulatur Sapiens raptum eſſe iuſtum ne malitia mutaret intellectum eius: ita & Simeon, Nunc dimittis, inquit,ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Fidem reſurrectionis non habet, qui ad meliora non feſtinat. Hinc angelus quendam mori timentem alloquens & increpans ait: Pati timetis, exire non vultis,quid faciam vobis;
H ſi domus minaretur ruinam, nonne ex ea migrares? ſi nauis in procella periclitaretur,nonne ad portum confugeres? mundus hic ſeneſcit,& ruinam minatur,quin migras ad Patrem? vbi te charorum turba expectat de ſua ſalute ſecura, de tua ſollicita. Quod multis ſub finem libri proſequitur. Quare idem *Cyprian.lib de laude Martyrij*: Quid eſt,ait,martyrium? delictorum finis,periculi terminus,dux ſalutis,iter patientiæ, magiſter domus vitæ, quo profecto etiam ea occidunt quæ in futuro diſcrimine potuiſſent tormenta reputari.

Certè Apoſtolus Paulus fatetur ſe coarctari vitæ & mortis deſiderio: & vt olim S. ille ſenex Simeon dimitti in pace poſtulabat, ita deſiderat diſſolui, ſcilicet vinculo quo anima in corpore ligatur tanquam luteæ ſuæ domui aut veſti: & eſſe cum Chriſto. *Ad Philipp.1.*

Pleríque ſancti hanc diſſolutionem deſiderarunt. Orabat *Gregor. Nazianzenus*: Domine ſolue hanc tunicam mihi grauem,(corpus mortale & ærumnoſum) & da leuiorem.

Illud etiam cuiuſdam ægrotantis dictum afferebat (Auguſtinus)Epiſcopi, de quo ſanctus in epiſtola ſua, quam de mortalitate ſua ſcripſit martyr Cyprianus ita retulit,dicens: Cum

quidam de collegis & conſacerdotibus noſtris infirmitate de-
A feſſus, & de appropinquante morte ſollicitus commeatum ſi bi precaretur, aſtitiţ deprecanti, & iam penè morienti iuuenis honore & maieſtate venerabilis, ſtatura celſus, & clarus aſpectu, quem aſtantem ſibi vix poſſet humanus aſpectus oculis carnalibus intueri, niſi quod talem videre iam poterat de ſæculo receſſurus. Atque ille non ſine quadam animi & vocis in dignatione infremuit, & dixit: Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis? ☞ *Vide ſuprà fuſius.*

Tobias prouocatus, audita reſponſione vxoris ingemuit, & cœpit orare cum lachrymis, dicens: Iuſtus es domine, præcipe in pace recipi animam meam, expedit enim mihi mori magis, quam viuere. Sequitur 4. *cap.* Cùm putaret orationem ſuam exaudiri, vocauit filium ſuum. *Tob.* 3.

Sara filia Raguelis accepta ab vna ancillarum graui contumelia, orauit Dominum, dixitque inter cætera: Peto Domine, vt de vinculo huius improperij abſoluas, aut certè deſuper terram eripias me. *Eodem.*

☞ *Vide Tit. de immodico Mortis metu, Infrà. Exemplũ quintum.*

B *** ÆQVE FERENDA.**

Cùm ſui ipſius, tum amicorum.

Vt non commouemur, cum inquilinum poſt conſtitutum tempus domo locata migrare videmus: ita nec moueri æquum eſt cũ diſcedere videmus homines ex hac vita, cũ commorandi certos Deus terminos circũſcripſerit & definierit. *Arn. Fer. l.* 2.

Vide vero ne tua ipſius cauſa tot lachrymas profuſas ipſe etiam (*nempe proximus aut amicus*) indignetur, qui immortalitatem illi inuideas. Nam illius quidem gratia nihil eſt quod te excrucies. Neque opinor laudatis mercatorem qui decoxerit, nec qui depoſitum inficiatus ſit: quid igitur depoſitam creditamque vitam à maximo negotiatore Deo ac amico precario conceſſam, cum ille ſuo iure repetierit reſtitutam doles? Quid eſt quod illius cauſa excruciet te tuus dolor inteſtinus? Nihil accidit illi incommodi, quid enim accidere incommodi ei potuit, cuius vita Deo grata fuit; niſi tu quidem ex mortalitate ad immortalitatem, ex terreſtri habitatione ad cœleſtem, ex turbulenta vita ad pacificam, ex tenebris ad lucem traductum
C grauiter ferre videris. *Idem ibid.*

Sine lamentatione, ſine planctu, veteres Maſſilienſes mortuos ſuos ſepeliebant. Etenim quid attinet, aut humano dolori indulgere, aut Numini inuidiam fieri, quod immortalitatem ſuam nobiſcum partiri noluerit? *Max. lib.* 1. *cap.* 6.

Lacedæmoniis virtutis opus fuit viuere libenter, & æquo animo mori. Nam neque fuga mortis in vitio eſt, ſi quis vitam non turpiter expetat; neque laudi datur mortem ſubſiſtere, quando id vitæ contemptu fit. *Plut. in Pelopida.*

☞ *Exempla, & Apophtheg. Ethnicor. quære infrà Tit. Apoph.*

*** CHRISTIANORVM.**

Æquo animo ferendum quod neceſſariò ſubeundum eſt, ac vitari nequit, vnde æquiſſimo animo ferenda tam noſtra, quàm noſtrorum Mors, manendi namque aliquantum, non habitandi diuerſorium natura hic dedit. Vultis exempla, & quidem ab vtroque ſexu. Elizabetha Lantgrauij Turingiæ coniux animi fortitudine & ſanctitate penè pari, marito vita functo, dixiſſe ad ſuos fertur; vt viueret vir meus, nulli labori parcere volui, verùm eo nunc Deo ita volente ſublato, ne mi
D nimum capitis dederim capillum, vt mihi viuus reſtituatur. *Ex Sur. tom.* 6. *in vita Beyerlinck in Apophthe g.*

Et ne vnicam dumtaxat hac fortitudinis coronâ inſignitam arbitremini; en Melaniam Marcelli Coſ. Filiam, hæc marito nondum humato, cùm binos miſiſſet inſuper filios, ita ſe ab omni dolore temperauit, vt aliud diceret nihil, quam, magis expeditè tibi ſeruitura ſum Domine, quia tanto me onere liberaſti. *S. Hieron. in Epiſt. ad Paulam. Idem ibid.*

Tranſeamus ad viros, quorum virtus hic etiam emicuit Mauricius Imp. (quid eo fortius aut conſtantius?) quinque liberos ſuos Phocæ iuſſu interfici coram ſe ſpectabat, & vnicum illud Dauidis ingemiſabat: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. *Cedrenus in Arn. Beyerlinck ſuprà.*

Erat Lambas claſſis Genuenſium Præfectus, idque eo bello quod cum Venetis habuere. Cùm itaque in medio prœlij ardore ei eſſet nuntiatum filium in pugna cecidiſſe, nihil turbatus, vos, inquit, fortiter prœliamini. Ad filium quod attinet, eius cadauer in mare deijcite: nullo enim nobiliori tumulo condi poteſt, quàm illo, vbi pro patria pugnans, bello ſuperior occubuit. *Ex Bapt. Fulg lib.* 5. *Idem.*

Commemorat verò Socrates in hiſtoria Eccleſiaſtica, quemdam, dum patris ei ſubita mors nuntiaretur, exclamaſſe: Deſine loqui blaſphemias, nam pater meus immortalis eſt, pa- E
rui admodum pendens eam mortem, quæ tantùm eſſet ſeparatio animæ à corpore. *Socrates. Idem ſuprà.*

Dignus qui cæteros comitetur Franc. Borgia. Nuntiabatur mors Iſabellæ filiæ, at ipſe, Depoſitum, inquit, acceperam, repetiit Dominus. Accedens autem Coneſtabilis ſolatium aliquod laturus, roganſque, Quid tene amiſsâ filiâ nihil moueri? hoc reſponſum accepit: Ex quo me Deo dicaui, illi cor obtuli, vt nihil in humanis reb. turbare illud poſſit. *Ex Rib. l.* 4. *c.* 6. *Id.*

Poſſidius in vita S. Auguſtini ſcribit, B. Ambroſium Archiepiſcopum Mediolanenſem iam moribundum vltimum vitæ ſpiritum minimè exhorreſcere. Indicauerat, inquit ille, nobis, ſe prædicti beati viri Ambroſij in vltimo vitæ conſtituti audiſſe ſapientiſſimum & piiſſimum reſponſum, & multum laudabat ac prædicabat. Nam cùm ille, inquit, venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis lecto eius adſtantibus, & videntibus eum de ſeculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti ſcilicet, ac talis Antiſtitis morte Eccleſiam poſſe priuari verbi & ſacramenti Dei diſpoſitione, & F
rogaretur cum lachrymis, vt ſibi à Domino vitæ poſceret cõmeatum, eum illis dixiſſe: Non ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. Et hæc noſter Auguſtinus ſenex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideò enim eum dixiſſe intelligendum eſt, nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus; ne crederetur præfidens de ſuis purgatiſſimis moribus præſumpſiſſe. Non ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: hoc enim dixerat ad illud, quod homines de homine noſſe poterant. Nam ſciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino ſe dicebat magis, quàm de meritis ſuis confidere. Cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Poſſid. in vita S. Aug. cap.* 17.

Cum nimio luctu & mœrore exceſſum beati Martini Epiſc. Turonenſ. eius diſcipuli deplorarent, ille fletibus ſuorum motus: Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo neceſſarius videor, non recuſo laborem. Fiat voluntas tua. *Seuer. Sulpit. in vit. eius an. Dom.* 397. ☞ Vide de eod. inter *Dicta à morientibus infrà.*

Cum vir Domini Odilo Abbas Cluniacenſis iam in extre- G
mis ageret, per quinquennium ferè compulſus eſt grauiſſimi languoris moleſtia cruciari. Mox itaque beatorum Apoſtolorum limina feſtinat inuiſere, vt quaſi ſub eorum pedibus (ſi ſibi daretur, quod ſemper in votis habuerat) poſſet ex hoc mundo tranſire. Verumtamen quia non eſt in homine via eius, aliter ſibi contigit, quàm ſperauit. Per quatuor planè menſes illic ægritudine detentus elanguit; deinceps contra ſpem aliquantulum conualeſcens, ad propria remeauit. Cluniacum itaque deueniens, per annum ferè totum in oratione permanſit, ſeſéque quantum ægritudo permiſit, ieiuniis, ac vigiliis vehementer afflixit. Decreuit autem, vt antequam debitum conditionis humanæ perſolueret, quæq; monaſteria ſua circumiens, ſanctæ admonitionis ſtudio viſitaret. Expeditione igitur ſanctæ huius ædificationis incœpta, Siluiniacum deuenit, ibique ſe circa feſtiuitatem Dominicæ circumciſionis ex hoc ſeculo migraturum manifeſtè dixit: Porrò autem, cùm in agonis eſſet anguſtia conſtitutus, diabolum adſtare conſpexit, eumque per nomen tremebundi Iudicis, vt abſcederet, terribiliter in- H
crepauit. Anno itaque Dominicæ Incarnationis milleſimo quadrageſimo octauo, ætatis autem ſuæ octuageſimo ſeptimo, ordinationis etiam quinquageſimo ſexto, ea nocte, quæ Dominicæ circumciſionis ſolennia præcedebat, ſalutaris Euchariſtiæ ſacramenta percepit, ſicque beatum Deo ſpiritum reddidit. *Ex Pet. Dam. Sur.* 1. *Ian & Baron. to.* 11. *an.* 1058. 11. 12.

De B. Hilarione eremita ita ſcribit *S. Hieron. in vita.* Cùm habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decẽ & octo, latrones ad eũ nocte venerũt, vel exiſtimãtes habere aliquid, quod tollerent, vel in contemptum ſui reputantes fieri, ſi puer ſolitarius eorum impetus non pertimeſceret. Itaque inter mare & paludem à veſpere vſque ad ſolis ortum diſcurrentes, nunquam locũ eius cubiculi inuenire potuerunt. Porrò clara luce reperto puero, quaſi per iocum: Quid, inquiũt, faceres, ſi latrones ad te venirent? Quibus ille reſpondit: Nudus latrones non timet. Et illi certè aiunt; Occidi potes. Poſſum, inquit, poſſum, & ideo latrones non timeo, quia mori paratus ſum. Tunc admirati cõſtantiam eius & fidem, confeſſi ſunt noctis errorem, cæcatoſque oculos, correctiorem deinceps vitam pollicentes.

Non abſimile eſt exemplum B. Dominici apud Theodorum

A tino de Apoldia. Cùm Dominicus multo tempore apud Toloſanos hæreſin expugnaſſet, ſcelerati dæmonum ſatellites de nece ei inferenda conſilia captarunt. Itaque poſitis certo loco inſidiis aduentum eius præſtolabantur. At ille, cognita eorum malitia, cantans & alacer iter perfecit, eorumque furorem vltrò etiam ad necem prouocauit. Quare ſtupefacti carnifices: Annon, inquiunt, mortem pertimeſcis? Quid facies, ſi nos te ad necem abripiamus? Quibus ille: Rogarem, inquit, vos, ne mortem mihi celerem afferretis, ſed paulatim ſingula membra ferro præſcinderetis, atque ad extremum euulſis luminibus ſineretis ita mutilatũ corpus in ſuo ſãguine volutari, vel prorſus pro veſtro arbitratu vita omni priuaretis. Huc referri poſſunt innumerabilium martyrum exempla, qui atrociſſimam etiam mortem non timuerunt. *In vita eius apud Sur. 4. die Aug.*

Ioannes Aragonum Rex, piiſſimus ſenex, imperiorum ac Principatus vanitatem, ac fluxam rerum humanarum conditionem in ipſo mortis articulo, nimis patheticè deplorauit. Febri enim anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo nono correptus, poſt vſum cænæ Dominicæ, dũ lectioni Euangelicæ & recitationi Pſalmorum intendit, ſubitò languore cõ-
B cidit, ita vt clauſis luminibus, manibus pedibuſq; rigeſcẽtibus defeciſſe iam, & animam efflaſſe crederetur. Verùm reſpirãs, & recluſis oculis, omnes qui aderant, aſpiciens, exclamauit: O vanas hominum cogitationes! O miſeros homines, qui ad Principatus aſpirant, qui diuitias, opes, & nimios honores affectant! O felicem pauperum conditionem, & ſecuram illorum vitam atque beatã, qui panem comedunt cum ſudore ſui vultus, qui viuunt labore manuũ ſuarum! Nam mihi miſero quid regnũ, quid honores, quid obſequia plurimorum contulerunt? Quid labores ſcilicet magnos & multa corporis & animæ pericula ſubiui, nec vnquam, ætate tam longa, potui mihi dies aliquot videre bonos. O me miſerum & infelicẽ, qui tam ſero fallacem mundum cognoſco! Qui vitam certè vixiſſem multò meliorẽ, ſi non Rex, ſed agricultor fuiſſem. Conuerſus autem ad imaginem Chriſti crucifixi, defixis in cælum oculis; O pientiſſime Redemptor, inquit, parce mihi indigniſſimo ſeruo tuo, miſerere mei clementiſſime Ieſu, & à peccatis meis auerte faciem tuam: non meis meritis, Domine, quæ nulla ſunt, ſed illa tua ineffabili pietate, & infinita miſericordia motus, qua homines
C à morte redimere per crucem tuam voluiſti. Atque inter hæc verba, quæ cum magna animi commotione protulit, extinctũ eſſe Marinæus commemorat. *Ex Lucio Marinæo lib. 8. rerum Hiſp. Simon Maiol. part. 2. Dierum canicul. Colloq. 7.* Alij Carolo Regi hoc adſcribunt. ☞ *Vide infra De morte Iuſtorum pretioſa.*

Huc referri poteſt illud, quod de Carolo V. Imperatore in vita eius legitur: Is audaciſſimus fuit in omnibus expeditionibus ſuis, ſic vt mortem planè contemnere videretur. Ita ſe ad omnia pericula impauidum offerebat, vt nuſquam ad bombardarum ictus caput inclinaret, nuſquã pedem moueret, nuſquam expalleſceret. Et tamen cùm armabatur laminis thoracibuſque ferreis, initio inter armandum paululum horrebat corpus, ac toto vultu albeſcebat, quaſi paueſcens: ſed cùm armatus & loricatus, & galeatus erat, iam nullus eq illo fortior erat, aut animoſior, minuſquè aliquid expaueſcens. *Guill. Zenocar. lib. 5. de vita Caroli Quinti.*

B. Martinus inter Alpes deuia ſequutus incidit in latrones. Cúmque vnus ſecurim eleuatam in caput eius libraſſet, ictum ferientis dextera ſuſtinuit alter. Vinctis tamen poſt ter-
D gum manibus vni ſeruandus & ſpoliandus traditur. Qui cùm eum ad remotiora duxiſſet, percontari ab eo cœpit, quiſnam eſſet? Reſpondit, Chriſtianum ſe eſſe. Quærebat etiam ab eo, an timeret? Tum verò conſtantiſſimè profitebatur, numquã ſe fuiſſe tam ſecurum, quia ſciret miſericordiam Domini maximè in tentationibus affuturam: ſe magis illi condolere, qui Chriſti miſericordia, vtpote latrocinia exercẽs, eſſet indignus. Ingreſſuſque Euangelicam diſputationem verbum Dei latroni prædicabat. Quid longius moror? Latro credidit, proſequutuſque Martinum viæ reddidit, orãs, vt pro ſe Dominum precaretur; idéque poſtea religioſam egit vitam. De eodem Martino poſtea Epiſcopo ſubiungit auctor: In pago Æduorũ, dum templum B. Martinus euerteret, furens gentilium ruſticorum in eum irruit multitudo. Cumque vnus audacior cæteris ſtricto eum gladio peteret, reiecto pallio, nudam ceruicem percuſſori præbuit? Nec cunctatus ferire gentilis; ſed cùm dexteram altiùs extuliſſet, reſupinus ruit, conſternatuſque diuino metu veniam precabatur, *Sulpitius Seuer. in vita eius cap. 4.*

☞ *Vide infra, Mortis contemptus.*

* IMMODICVS MORTIS METVS.

Franciſcus Philelphus ait: Quid per immortalem Deum tantopere mouere nos debet? Num volumus cum natura pugnare? Quæ tanta dementia nobis eſt: quæ deliratio, quæ tanta demum inſania? An illud quod Græcorum ſapientiſſimus apud Homerum Vlyſſes loquitur, nunquam audimus? E

Nihil homine infirmius tellus animalia mater
Inter cuncta magis.

An qui mortales nati ſumus, perindè atque Dei ſimiles, quin potius ſupra Deum? Nam Deus ipſe mori etiam voluit: veluti cum Deo ipſo qui immortales futuri ſumus, contendere audemus? An ignoramus non in hoc terreno cœno, ſed in cœleſti illa & triumphali glória, immortalitatem parari nobis? Homo enim (vt inquit Plato) non terrea, neque immobilis planta eſt, ſed cœli, cuius caput (in quo mentem, & rationem, & intellectum poſuit, & ex quo reliquum corpus verſum ad terram prodeat veluti radix ſit) erectum ad cœlum. Quid præterea hæc vita quæ tot tempeſtatibus, tot naufragiis, tot incendiis, tot minis obnoxia, ærumnoſa planè mors eſt, adeo delectare nos debet, vt cum eius ergaſtulis & vinculis noſtrum aliqui liberantur, flere, lamentari, lugere non ſinamus? *In Orat. funebri pro Stephano Friderico Tedeſchino.* F

Ezechias Rex Iuda ambulauit coram Domino in veritate, & fuit bonus, tamen quando nunciatum fuit ei per Eſaiam, quia mori deberet, orauit Dominum fletu magno, vt adhuc ei vitam prolongaret. 4. *Reg.* 30. *Eſa.* 38.

Coram Rege Sedechia proſtrauit Ieremias preces ſuas, nè permitteret reduci eum in carcerem, in quo prius fuerat, nè moreretur. *Ierem.* 37.

Verè terribile eſt, inquit *S. Nil. ad Agathium, in quæſt. D. Anaſtaſ. Ep. Nicæn. tom. 1. Biblioth. SS. P P.* mortis myſterium, quãdò eorum qui animam repetunt terribilis præſentia, cùm contendit horreſcentẽ ad exitũ, terroreſque & figuræ terribiles, quãdo etiam dæmones peccatum exprobrantes, ipſam quoque ad ſe trahunt in iniucunda, & aſpectu triſtia loca; vt etiam antè tormentum ſufficiat timor ad cruciatum, quando conſcientia conuerſa ad ſcelera quæ ſunt admiſſa, contremiſcit, expectans dignum pro peccatis ſuplicium. Tunc enim iacet corpus ſudore madefactum, oſtendens ſigna interni laboris, & obſcuræ perturbationis præbens aperta, quæ videntur, indicia Hic, G quomodo qui amara guſtant medicamenta, propter amaritudinem vultum contrahunt; anima, ad eam quam ex viſis illic moleſtiis habuit affectionem, oculis imprimente characterem, & ex figura eius quod apparet, ſuum occultum aperientẽ dolorem. Cuius rei fidem faciunt exempla, ac primùm illud ex *Vitis Patrum, lib. 1. p. 1.* Cùm enim Mutius Abbas viſitaret aliquando fratrem lectulo affixum, vbi vidit eum quietem mortis difficulter arripere, & grauiter conſciẽtiæ ſuæ metu redargui, ait ad eum. Cur imparatus es, fili, ad profectionem? Accuſatrix, vt video, ignauiæ tuæ tecum pergit conſcientia. Tunc ille exorabat eum, dicens: Obſecro te, pater, intercede pro me apud Deum, vt mihi paruum ſpatium temporis largiatur, quo poſſim emendare vitam meam. At ille dixit, ad eum: Nunc ſpatium pœnitentiæ requiris, vbi vitæ ſpatium impleſti? Quid faciebas in omni hoc vitæ tuæ tempore? Non potuiſti vulnera tua curare? Quinimo & recentiora ſemper addebas. At ille cùm permanſiſſet, orans, ait ad eum ſenex: Si vltra non addas malis tuis mala, orabimus pro te Deum. Bonus enim eſt & H patiens & indulget tibi parum aliquid temporis vitæ vt omnia debita tui perſoluas. Et cùm poſt hæc oraſſet Deum, ſurgens de oratione, ait ad eum: Ecce tres annos tibi Dominus conceſſit in hac vita, tantum vt ex animo ad pœnitẽtiam conuertaris. Et apprehenſa manu dextera eius, eleuauit eũ de lectulo: At ille ſurgens ſine aliqua dilatione ſecutus eſt eum ad eremũ.

De S. Auguſtino, ☞ *Vide ſupra, Mortis commoda.*

Cùm diuinus ille Arſenius eremita ex hac vita migraturus eſſet, licuit videre illum ipſum, qui erat paulò ante vel Angelis virtute ſimilis, metu pulſari & opprimi, & ad lacrymas effundendas moueri. Rogantibus ergo diſcipulis, Et tu pater times mortẽ? Reuera, inquit, hic metus, quo nunc me videtis affici, nũquã omninò à me receſſit, ex quo factus ſum monachus. Hoc cùm dixiſſet, & præſentibus patribus quàm fieri potuit incundiſſima, quæ in exitu dici ſolent, verba eſſet elocutus, ſanctorũ Angelorum manibus verè beatam tradidit animam, cùm vixiſſet quidem inter monachos quinquagintaquinque annos, omnes autem centum & viginti, nulla parte corporis vllo morbo mutilatus. *Ex Metaphr. Sur. Lipp. vita Arſenij c. 27. Iul. 19.*

D. Bernardus Gualdricum auunculum defunctum poſt aliquot dies noctu vidit. Sciſcitatur, quo in ſtatu ſit? reſpondet auunculus, in proſpero. Quærit iterum Bernardus, quid cauſæ fuerit, vt in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem (ait ille) hora duo nequam ſpiritus me in puteum profundiſſimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, verum accurrẽte B. Petro, euaſi. *Auctor vitæ D. Bernar. l. 1. c. 10.*

S. Elzearius Comes illuſtris, ſed vir ſanctiſſimus, & qui cum vxore nobili perpetuam virginitatem coluit, in mortis articulo poſitus iubebat ſibi Chriſti Domini paſſionem legi, lingua eius à diuinis non ceſſabat laudibus, crebrò repetens illum verſum: Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. Sumpto autem Dominico ſacramento, cùm ſacro oleo vngeretur, & verſum illum dicerent; Per Crucem & paſſionem tuam, libera eum Domine: Ipſe eundem tertiò repetiuit, & addidit: hæc eſt ſpes mea, in hac volo mori. Ad extremum iam in agone poſitus, vultum præ ſe tulit valde terribilem, vnde colligi liceret, eum in magno verſari labore ob quædam illi obiecta: atque ſub eiuſmodi conflictu exclamauit: Magna eſt dæmonum vis, ſed eam penitus eneruarunt virtus & merita ſacroſanctæ incarnationis & paſſionis Ieſu Chriſti. Et poſt paululum rurſus exclamans: Planè, inquit, vici. Poſt aliquantulum temporis ſpatium, cum ingenti clamore dixit: Totum me diuino iudicio committo. Atque his dictis, reparatus eſt vultus eius, & quodam rubore atque ſplendore, multaque elegantia perfuſus, atque ita reddidit ſpiritum. *In vita eius, cap. 33. apud Surium 27. Septemb.*

S. Simeon dictus Salus, quia ſub ſtulti ſpecie ſanctiſſime vixit, iam hora mortis appropinquante, ſic vnicum quem habebat amicum, ſuæ ſanctitatis conſcium Ioannem Diaconum alloquitur: Totis viribus curam gere animæ tuæ, vt poſſis tranſmittere abſque vlla tempeſtate principes tenebrarum harum: Scit enim Dominus me magno vexari metu & ſollicitudine, donec ab eorum ſæuitia fuero liberatus: hic eſt enim dies malus, de quo dicebat Apoſtolus: quoniam dies mali ſunt. Quamobrem rogo te, fili, omni ſtudio eſto miſericors: miſericordia enim tunc plus iuuabit, quàm ceteræ virtutes: dicit enim Pſalmiſta: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. *Leontius in vita eius, cap. 44. Metaphr. & Sur. 1. Iulij.*

Quidam per tres horas in vno ſtans loco, oculos ſurſum in cœlum fixos habebat interim gemitibus & voce querula ſuam deplorans miſeriam. Quem cùm diſcipuli eius interrogarent, quidnam animum eius ſolicitum haberet? Reſpondit: Mortem horreo. Quem conſolaturi diſcipuli, vitam ei in memoriam reuocabant, quam egiſſet ſanctiſſimam, & quanto cum feruore mandata Dei vſque eſſet executus. Ad quæ ille: Verè dico vobis quòd mortem horream. Sedulò quidem, vt dicitis, iuxta diuini verbi regulam vitam & mores compoſui, attamen à tali metu animum liberare nequeo. Scio enim iudicia Dei longè alia eſſe quam ſint iudicia hominum. Hic in ſuis meditationibus eò progreſſus eſt, vt cognouerit vrgente mortis hora iudicium Dei adeo eſſe acre, ſeuerum & graue, vt omnia noſtra opera coram eo nequaquam ſubſiſtere poſſint, nec in iis vlla ſalus nobis ſe offerat. *In vitis Patrum.*

* MORTIS MEMORIA, MEDITATIO, ET AD EAM PRÆPARATIO.

Curæ tibi ſit ex hac vita migratio, dicebat Diogenes. Curæ autem erit ſi te mori meditaberis: hoc eſt, ſi adhuc viuens animã à corpore ſeparaueris. Hoc enim mihi videtur Socrates appellaſſe: ſiquidẽ meditatio mortis res difficillima eſt. Philoſophare, & cõſidera, quid tibi & natura & lege magis eſt cõſiderandũ: In hoc duntaxat anima à corpore ſeparatur, in reliquis rebus minimè: ſed cùm videt, audit, olfacit, guſtat, adeſt corpus, quaſi ex eodem capite vtrumque pendet. Cùm igitur mortem non meditamur, moleſtior vitæ finis expectandus nobis eſt. Anima namque quaſi deliciis quibuſdam amicis, mœrore afficitur, & ſumma cũ moleſtia vita cedit. *In epiſt. ad Monemum.*

EXEMPLA ET MONITA S. SCRIPTVRÆ.

Iob omnia vincens patiẽtia, nullis fractus eſt ærumnis, nulla collapſus aduerſitate, vt qui non ignoraret, breui iis ſe expeditum iri, eo quòd diu hic viuere non poſſet, & deinceps multò beatius perenninſque viuere ſperaret: Breues, inquit, dies hominis ſunt. Et: Expecto donec veniat immutatio mea. Domine, vocabis me, & ego reſpõdebo tibi, operi manuum tuarum porriges dexteram. Et iterum: Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrũ. Dies mei tranſierunt, & cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem: & rurſum poſt tenebras ſpero lucem. Denique ait: Scio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. Hæc & talia aſſiduè ſecum cogitans, cùm omnia corporis bona amiſiſſet, animi non amiſit.

Et B. Propheta Dauid identidem reminiſcens ſe eſſe mortalẽ, vt morti paratior occurreret, idem quoque quò moriturus eſſet, noſſe optauit, Deumque deprecatus eſt, dicens: Notum fac mihi, Domine, finem meum: Et numerum dierum meorum quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi. Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos, ſubſtantia mea tanquam nihilum ante te. Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. Veruntamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur. Theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Sub hæc omnem ſpem ſuam in Deo collocans ac firmans, continuò ait: Et nunc quæ eſt expectatio mea? nonne Dominus? & ſubſtantia mea tanquam nihilum apud te eſt. Itaque iſta mente reuoluens, ne inimicorum quidem iniuriis ad iniuſtitiam potuit concitari.

Dum eadem conſiderat ſapientiæ antiſtes Salomon, *Eccleſ. 1.* vociferatur & ait: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Et iterum: Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas & afflictio ſpiritus, & Riſum reputaui errorẽ, & gaudio dixi, qui fruſtra deciperis? &: Nihil permanet ſub Sole. &: Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt vniuerſa ſub cœlo. Definire autem volens quid eſſet in vita optimum: Et cognoui, inquit, quòd non eſſet melius, niſi lætari, facere bene in vita ſua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc donũ Dei eſt. Ad hæc peccatorem ſolicitè exhortans: Quodcunque facere poteſt, inquit, manus tua, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas. Ac ne aliquid eſſe putemus diu viuere: Si annis multis, inquit, vixerit homo, & in omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguuntur præterita.

Horum meditatione & Elias Phopheta iam vita defungi optabat, dicens: Sufficit mihi, Domine, tolle animam meam. *3. Reg. 19.* Neque enim melior ſum quã patres mei. Sic & Dauid: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. Et Ionas: Domine, tolle quæſo animam meam à me, quia melior eſt mihi mors quàm vita. Ex quo patet, quantis hic premimur miſeriis, cùm etiam illi quibus nonniſi ad infernos deſcenſus erat, hinc decedere tantopere concupierint. Cui ſanè argumento Iob ſententia aſtipulatur dicentis: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſeriis. Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.

Hoc idem vidit & Ieſus ille in V. Teſtamento Sirach filius, qui in Eccleſiaſtico ſuo admonendo nos, ita ait c. 14. Memor eſto quoniam mors non tardat. Ante mortem benefac amico tuo, & ſecundum vires tuas exporrigens da pauperi. Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quoniam nõ eſt apud inferos inuenire cibum. Omnis caro ſicut fœnum veteraſcet. Quam ergo grauiter agẽdum eſt, vt quotidie lucri aliquid faciamus, incerti, quando ratiõe negotiationis noſtræ reddere cogemur, & certi, quòd lõgè abeſſe nõ poſſit. Vnde & *Eccleſiaſtes c. 12.* Memento, inquit, Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & propinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent. Rurſumque Ieſus, *c. 28.* Memẽto nouiſſimorum, & deſine inimicari. Nihil quippe ita iracundiam noſtram frangit atque emollit, vt iſthæc recordatio.

Iſaias Propheta, & ipſe futura mente ſcriptiſque pertractando didicit contemnere præſentia, nec mori timuit, dum illum viuere inter ſeculi vanitates piget. Hinc etiam exclamat, imò exclamare iuſſus, ait c. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quaſi flos agri. Exſiccatum eſt fœnũ & cecidit flos, quia ſpiritus Domini ſufflauit in eo. Verè fœnum eſt populus, exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos. Verbum autem Domini manet in æternum. Hæc recogitans, Manaſſæ regum nequiſſimi ſerram fortiter pertulit, & ſectus, in Domino requieuit. Quis fidelium non propter huius necem cum meritis ſuis, quàm illius vitam cum regno eius?

Quod ſi crudele aliquod turpeve mortis genus expaueſcimus, Domini Ieſu Crucem cogitemus. Sin verò id nos terret, quod neſcimus, quando mors ventura ſit: occurere illi ſemper parati

parati ſimus. Vigilate, inquit, quia neſcitis qua hora Dominus A veſter věturus ſit. Si ſciret pater familias qua hora fur věturus eſſet, vigilaret vtique, & nō ſineret perfodi domū ſuam: ideoque & vos eſtote parati, quia qua neſcitis hora, Filius hominis venturus eſt. Beatus ille ſeruus, quem cùm venerit dominus eius, inuenerit ſic facientem. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. Vigilate ergo, neſcitis enim quando dominus domus veniat, ſerò, an media nocte, an galli cantu, an manè: ne cum venerit repětè, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Id breuius in Mattheo ſcriptum eſt c. 13. Vigilate, quia neſcitis diē neque horam. Sic ergo hodie viuamus, tāquam cras morituri.

Siquidem & B. Iacobus Apoſtolus vitæ huius conditionem animo metitus: Quid eſt, inquit, c. 4. vita veſtra? Vapor eſt ad modicum parens. Eleganter eam vapori comparat, in quo & fumus & calor eſt. Per calorem libidinis incentiuum, per fumū humanæ gloriæ vanitas deſignatur. Vtraque fluxum atque fragile, & ideo ad modicum parens, ſed in æternum crucians. Quamobrem Angelus in Apocalypſi clamat: Eſto vigilans; & B comminatur: Si non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te. Et iterum: Ecce venio, inquit, ſicut fur. Quoniam autem qui grauiter excubat, non ſuppilatur, ſubiungit, dicens: Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.

HISTORICA.

Igitur ne quando vigiliam hanc aliqua obliuionis dormitatione immitteret Ioannes Eleemoſynarius Patriarcha Alexandrinus, dum ſibi ædificaretur ſepulchrum, imperfectum relinqui iuſſit. Porrò miniſtris ſuis iniunxit, ne vlla die præterirent, ſe de illo perficiendo interpellare. Itaque nonnunquam ab eo mortis memoria recedente, ſic vitam inſtituit, vt morte multo beatior factus ſit, quàm ſi ſemper hic viueret, & omnibus affluerct vitæ huius voluptatibus, omnibuſque deliciis. Terrena enim cœleſtibus conferri non poſſunt, etiamſi æterna eſſent. *Leontius in vit. PP. apud Sur. 23. Ianuar.*

Machario Alexandrino per eremum aliquando pergenti (vt antè diximus) nocte superueniente cùm ſomnum capere vellet, ſepultura, in quam fortè inciderat, lectus fuit, nec dæmonis intra illa, quæ iacendo preſſerat, cadauerum oſſa per- C ſtrepentis vocibus territus loco ceſſit, quia iugis futurorum commemoratio & mortis fecerat intrepidum, & dæmonum contemptorem. *Ruff. in vit. PP.*

Philomorū quoque Galatā Presbyterū tradit Heraclides, annos ſex in ſepulturis habitaſſe mortuorū, vt ſemper meminiſſe poſſet, ſe mundo mortuum, & viuere Chriſto. *Pallad. Hiſt. 113.*

Nec Apollo Abbas (vt Caſſianus refert) oblitus eſt mundo ſe mortuum eſſe, tametſi non ita procul à neceſſariis ſuis poſito turguriolo habitat. Nam cùm à fratre ſeculari euocaretur, vt ſibi auxilio veniret, quòd ipſe bouem qui pedibus alto cœno immerſis hæſerat, euellere ſolus non poſſet, & niſi protinus euelleretur, ibidem eum amiſſurus erat: Cur inquit, alterius fratris domum tibi proximiorem præteriens huc me rogatum veniſti? Cumque ille reſponderet, annos iam quindecim eſſe ex quo alter frater diem ſuum obiiſſet. Et mihi, inquit, viginti iā anni ſunt, ex quo mortuus mundo ſum, tantum autem temporis exegerat in religione. Itaque nihil mundanum ad ſe pertinere arbitratus, egredi de cella noluit, ne rogatus quidem, & rogatus à fratre, atque in tam præſenti talis iacturæ eius peri- D culo. Quia ergo qui iam morte mortuus eſſet, ſemper eam in mente habuit, & immaculatum ſe ab hoc ſeculo cuſtodiuit. *Caſſian. coll. 24. cap. 9.*

Mortem quotidie meditando, & ea quæ mortem ſecutura ſunt, in tantum quidam profecere, vt non modò non horrerēt illam, ſed etiam appeterent. Nam vt de Paulo taceamus, qui diſſolui cupiebat & eſſe cum Chriſto, Syluanus Epiſcopus Nazarethanus, cùm ei D. Hieronymus in viſu apparuiſſet, & ſi quid à Deo vellet, interrogaſſet: Velle ſe ex hac vita migrare dixit, & ſubſecutus eſt euentus. Pergant nunc nimis anxij vitæ ſuæ amatores, medicamētis ſuſtentare ſanitatē, morbos depellere, & breuiſſimi temporis ſpatium totis redimere patrimoniis: inuenti ſunt Dei ſerui, qui mori optarent, vt in æternum viuere citiùs inciperent. *Aug. Epiſt. 206. cap. 5.*

Nam & Columbanus Monachus Columbani Abbatis diſcipulus, cùm febri grauiter æſtuaret, & ei vir apparuiſſet dicens, preces, & lacrymas Abbati ipſi obſtare ne mori poſſet: continuò rogauit Abbatem, vt ab oratione ceſſando permitteret ſe de corporis carcere quàm primùm educi, eo quòd ad æternam beatitudinem ſe transferendum minimè dubitaret. E Statim ergo ſumpto animæ viatico relictáque carnis ſarcina, cælum petiit, quò iam diu peruenire cupierat. O verè pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. Niſi enim pretioſa eſſet, haud ita expeteretur.

Idcirco ſanè nec Hilarionem Abbatem latrones cum armis circumſiſtentes terrere potuerunt. Cumque intrepidum permanere mirarentur, nunquid necem non timeret, interrogant? Necem non timet, reſpondit, qui paratus eſt mori. Quis, quæſo, militum Ducumve ſeculi tam præſtanti animo vnquā fuit in tanto vitæ periculo qui non contremuiſſet? Vnus miles Chriſti nudus & inermis inter tot nihil armatos expauit, pluſque ipſi audaciæ ad mortem patiendam, quam illis ad inferendam fuit. Quem enim interimere, vel ſaltem ſpoliare decreuerant, ſtupore correpti illæſum reliquere. *Hier. in vita eius c. 4.*

Sic & multos Martyrum vitæ huius finem etiam per ſupplicia quæſiſſe conſtat, dum vitam, quæ finem non habet, concupiſcerent: vltro ſe perſecutoribus offerebant, cùm latere poſſent: magiſque dimitti, quàm occidi, metuebant.

Praxedis Virgo Romana, cum facultates ſuas pauperum feciſſet, ad illum feſtinans, cuius amore hoc egerat, orauit vitæ F illius finem, & impetrauit. Mira res: robuſtiſſimis viris terrori mors eſt, Virgini iuuenculæ deſiderio. *Ado in Martyrol.*

Sauina quoque Virgo ad tumulum Sauini Martyris fratris ſui proſtrata, oraſſe dicitur, ne vltra viueret, fratrem dolens ſed eum ſequi cupiens, quem diuino frui conſpectu non ambigebat. Illis ergo grauis & terribilis mors eſt, qui terrena curant, non iis, quorum conuerſatio in cælis, & qui moriendo ad immortalitatem tranſmigrant. *Iacob. de Vorag.*

Duo Philoſophi venerunt ad Senem, & orabant eum, vt eis verbum ædificationis diceret: Senex verò tacebat. Rurſum Philoſophi dixerunt: Nihil reſpondes nobis, Pater? Tunc ſenex dixit eis: Quòd ſtudioſi quidem ſitis eloquentiæ, ſcio: quòd autem non veri ſitis Philoſophi affirmo: quamdiu enim loqui diſcitis, quaſi loqui neſciatis. Sit ergo Philoſophiæ veſtræ opus, ſemper meditari mortem; ſilentioque & quieti vos aſſuefacite. *Prat. ſpirit. cap. 156.*

D. Bernardus vbi audiuit certo nuntio de ſui Abbatis Eugenij in ſummum Pontificem electione, aureas ad ipſum literas dedit; in quibus poſt multa, hæc habentur: Confortare, G & eſto robuſtus, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorū. Vindica tibi animi tui conſtantia & vigore ſpiritus partem, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotens Pater, quam & tulit de manu Amorrhæi in gladio & arcu ſuo. In omnibus tamen operibus tuis memento te eſſe hominem, & timor eius, qui aufert ſpiritum Principum, ſemper ſit ante oculos tuos. Quantorum in breui Romanorum Pontificum mortes tuis oculis aſpexiſti? Ipſi te prædeceſſores tui, tuæ certiſſimæ deceſſionis admoneant, & modicum tempus dominationis eorum paucitatem dierum tuorum nunciet tibi. Iugi proinde meditatione inter huius præſentis gloriæ blandimenta memorare nouiſſima tua, quia quibus ſucceſſiſti in Sedem, ipſos ſine dubio ſequeris ad mortem. *D. Bernard. epiſt. 137. Anno Domini 1145.*

Cùm olim coronaretur Imperator, ſepulcrorum conſtructores quatuor aut quinque ad eum deferebant marmoris fruſta, varij coloris, inquirentes ex quo vellet ſibi conſtrui ſepulcrum, quo ſuæ mortalitatis admonebatur, & prudenter imperaret. *Leont. Ep. Neap. in vita Io. Eleem. in vitis Patrum.*

S. Guarinus Epiſcopus Præneſtinus, & Cardinalis, Canonicus H regularis, mortem ſibi quaſi quotidie imminentem intentus meditabatur: quæ quidem meditatio eſt peccatorum omnium peremptoria iuxta illud quod ſcriptū eſt: In omnibus operibus tuis meditare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Vbi enim non eſt timor mortis, ibi diſſolutio vitæ: vbi verò diſſolutio vitæ, ibi peccatorum abundantia, vbi denique peccatorum abundantia, ibi & perditio animæ. Timor enim ſemper emendat, tollit ſecuritatem, parit ſollicitudinem, ſuperbiam deiicit, humilitatem nutrit, caritatem auget, & virtutes multiplicat. Timens Deum abdicat peccata in verbo, facto, cogitatione, & in omnibus motibus ſuis peccatorum occaſiones euitans, ſe, corpus, totamque animæ ſuæ vitam à malo cuſtodire ſtudet illæſa. *Aug. Ticinenſis in vita eius apud Sur. 6. Feb.*

S. quoque Rembertus Archiepiſcopus Bremenſis, orationibus cæteriſque bonarum rerum ſtudiis intentus, intra paucos annos omni maturitate & ſcientia virtutum emicuit, atque iam tum iuxta Pſalmi vocem: Concaluit cor eius intra ipſum, & in meditatione eius exarſit ignis. Cúmque perſecutaretur,

taretur, quid ipſi in hac vita degenti potiſſimùm expediret, A occurrit illi quod à quodam ſapiente dictum eſt, primam philoſophiæ definitionem, mortis eſſe meditationem: idque toto pectore amplectens, toto vitæ ſuæ ſpatio eo connitebatur, vt hanc ſapientiæ ſummam apprehenderet, ne aduentante morte mœrore poſſet affici, ſi eam non eſſet ante præmeditatus; ſed potius ex impletione Scripturæ, dicentis: Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis, quantum humana fert conditio, de peccatorum vel euitatione, vel remiſſione ſecurus, gaudio perfundi mereretur. *In vita eius apud Sur. 4. Febr.*

Cùm ille magnus Theodoſius Cœnobiarcha intellexiſſet ex iis, qui Deo ſeruire elegerant, nihil æquè conducere ad parandam virtutem, & ad eam partam conſeruandã, ac mortis memoriam, quæ etiã vera Philoſophia & dicitur & creditur, quid facit? Sepulchrum iam conſtruere his ſuis iubet diſcipulis, ſimul quidẽ vt eius eſſet monumentum finis; & ſic eos magis excitaret ad decertanda & diligentius ſtimularet ad virtutẽ, ſimul & mortuos reciperet. *Ex Metaph. Sur. 11. Ian. tom. 1.*

Poſt lapſum reſipiſce, miſer; non expectes tempus: cùm tempus habes, tum tempus eſt: quod ſequetur, nondum eſt B tempus; & cùm erit, fortè tibi non erit. Excita te his cogitationibus, & imitare nobilem Adoleſcentem quendam è ciuitate ampla & potenti Italiæ natum. Hic, vt accepi à viro grauiſſimo, cùm immerſus eſſet voluptatibus corporis, vſque adeo noua & terribilia putabat, quæ è confeſſario de pœnitentia audiebat, vt multis modis à confeſſario propoſitis, negaret vllum ex his ſe poſſe pati & perferre. Quid faceret pater ſpiritualis? monet, vt quartã ſaltẽ horæ partẽ poneret in hac cogitatione: Iacere ſe in lecto mortuũ brachiis in crucis formã cõpoſitis: ad caput appoſito ardente cereo, ad pectus crucifixi imagine. Paruit adoleſcẽs, & adfuit diuina gratia; ſic repẽtè illuſtratus eſt, vt conſpecta peccati fœditate, totus ſolueretur in lachrymas, & poſtridie bene mane ad eundẽ patrẽ accedens, miro cũ dolore peccata ſua defleret: & de vitæ emendatione ſerio cogitans, pro ſatisfactione, & impoſitas ſibi acciperet, & vltro maiores aſſumeret corporis pœnas. Itaque initium fecit ſanctiùs viuendi in poſterũ. *Guil. Baldeſan. l. 2. æſtim. Viri, c. 19.*

Poſtquam cognouit Gregorius Thaumaturgus, ſuum inſtare obitum, circumcirca regionem & ciuitatem eſt perſeru C tatus, cupiens ſcire, an eſſent aliqui reliqui extra fidem. Vbi autem cognouit, omnes qui permanſerant in antiquo errore, non eſſe ampliùs quàm ſeptemdecim dicit, hoc quidem eſſe dolendum (ad Deum reſpiciens) quòd aliquid deſit ad plenitudinem eorum qui ſaluantur; veruntamen iure magnas eſſe agendas gratias, quòd ſuo in Eccleſia ſucceſſori tot relinqueret ſimulacrorũ cultores, quot ipſe accepiſſet Chriſtianos. Cùm iam precatus eſſet, vt & qui iam crediderant, creſcerent in perfectionem, & infideles conuerterentur: ita ab humana vita migrauit ad Deum; mandans ſuis neceſſariis, vt nullum proprium locum ei compararẽt ad ſepulturam: Si enim viuus, inquit, non ſuſtinui vocari alicuius loci dominus, ſed inquilinus, vix in alienis, neque poſt mortẽ pudebit eſſe inquilinum. Sed hoc (inquit) narretur poſteris, quod Gregorius neque viuus alicuius loci poſſeſſor eſt nominatus; & poſt mortem fuit inquilinus alienorum ſepulchrorum, ſeipſum ſeiungens ab omni in terra poſſeſſione, adeò vt nec in proprio quidem loco voluerit ſepeliri. Solam enim eam poſſeſſionem iudicauit pretioſam, quæ in ſe auaritiæ non ſuſcipit veſtigium. *Greg. Nyſſ.* D *in vita eius apud Baron. tom. 2. Ann. 266.*

D. Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus dicere nobis inter familiaria colloquia conſueuerat, *inquit Poſſidius in vita eius*, poſt perceptum Baptiſmum etiam laudatos Chriſtianos & Sacerdotes abſque digna, & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipſe fecit vltima, qua defunctus eſt, ægritudine. Nam ſibi iuſſerat Pſalmos Dauidicos, qui ſunt pauciſſimi, de pænitentia, ſcribi, ipſoſque quaterniones iacens in lecto contra parietem poſitos diebus ſuæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac vbertim flebat. Et ne intentio eius à quoquam impediretur, cauebat. Antè dies fermè decem quàm exiret de corpore, à nobis poſtulauit præſentibus, ne quis ad eum ingrederetur, niſi iis tantum horis, quibus medici ad inſpiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ita obſeruatum ac factum eſt, & omni illo tempore orationi vacabat. *Poſſid. in vita S. Auguſt cap. 13.*

Quibus præuiis pietatis exercitationibus ſe ad præuiſum vitæ exitum præparauit S. Fulgentius Ruſpenſis Epiſcopus, ſic deſcribit eius vitæ auctor. Ante annum fermè quam de iſto ſæculo raperetur, profunda cordis compunctione permotus, reliquit ſubito Eccleſiaſticas occupationes; & de ipſo E quoque monaſterio ſuo ſecreto recedens, ad inſulam Circinam, paucis comitatus fratribus, nauigauit. Vbi in quodam breui ſcopulo, cui nomen eſt Chilnij, vbi iam monaſterium fabricari mandauerat, lectioni & orationi, ac ieiuniis vacans, veluti ſciret appropinquare ſibi nouiſſimum diem, ſic ex toto corde ſuo pœnitentiam geſſit. Et quamuis tota vita eius, ex quo monachorum profeſſionem conuerſus ex toto corde ſuſcepit, pœnitentiæ fuerit tempus: in hac tamen inſula multò amplius ac multò diligentius, inchoanti ſimilis, membra ſua mortificauit, & in cõſpectu ſolius Dei fleuit. Inde iam plurimis de abſentia ſacerdotis murmurantibus, charitatis neceſſitate conſtrictus, iterum deſcendit in monaſterium ſuum, conſueta hominibus religioſis exhibere ſolatia, laboreſque duriſſimos pro vtilitatibus proximorũ longanimiter ſuſtinere. Non multi autem fluxerant dies, & ecce ſeruum fidelem bonus Dominus requirebat. Incidit enim repentè in corporalis infirmitatis acerrimas paſſiones: vbi ſeptuaginta propè diebus ægritudine fatigatus, hoc ſolum frequenter dicebat. Domine da mihi modo hic patientiam, poſtea indulgentiam. Nec F ab iſto ſermone aliquando ceſſauit, ſiue dolor affligeret, ſiue febris intenderet, ſiue laſſitudo diſſolueret. Perſuadentibus autem medicis, vt lauacris balnearibus vteretur. Numquid balnea, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis, expleto vitæ ſuæ tempore, moriatur? Si verò proximam mortem nec aquarum calidarum poſſunt fomenta repellere: cur mihi, obſecro, perſuadetis, vt rigorẽ diu ſeruatæ profeſſionis in fine diſſoluam? Sic ſalutem ſuam ſupernæ voluptati fideliter credens, poſtquam ſe ſenſit ſine aliqua dubitatione diſſoluendum, vocans vniuerſos Clericos ſuos, præſentibus monachis allocutus eſt eos, dicens: Ego, fratres animarum veſtrarum ſaluti proſpiciens, moleſtus apud vos forſitan & difficilis extiti, & ideò obſecro vos, vt ignoſcatis mihi, quiſquis aliquid dolet: & ſi forſitã ſeueritas noſtra modũ tranſgreſſa eſt debitũ, orate ne mihi hoc Dominus imputet ad peccatum. Cúmque talia B. Fulgentio lacrymoſis ſingultibus exponẽte, cuncti ſimul ſuper genua eius caderent, ſemper bonũ, ſemper affabilem pro omniũ ſalute, ſicut decuit, inuigilaſſe clamãtes: Prouideat ergo, ait, vobis Dominus Deus meus paſtorem dignũ ſe, &c. Sic data om- G nibus benedictione, beatum ſpiritum feliciter in manus Domini tradidit. *Ex rebus ab eo geſtis per eius diſcipulum ſcriptis, Baron. tom. 7. Annal. Eccl. ad An. 529. 2. 3. & Sur. 1. die Ianuar.*

Cùm S. Radbodus Epiſcopus Vltraiectenſis diu præſciuiſſet obitum ſuum, dubitare nemo poteſt, quin ardenti lucerna præparauerit ſe Domino ad nuptias redeũti. Vigilauit planè vt confeſtim aperiret pulſanti, triticique menſuram Domini ſuæ familiæ tanto diligentiùs erogauit, quanto certius nouerat ſe breui rationem illi redditurum. Nec formidabat mortem, cui mori lucrum, & viuere Chriſtus eſt. Ad pacis, concordiæ, charitatiſque ſtudium, à terrenis alienum, cœleſtibus familiarem, quantum humana ſinit imbecillitas, efficere connitebatur. Ieiuniis, Pſalmodiarum deliciis, vigiliis, eleemoſynis magna animi contentione mortem ſuam communire curauit. *In vita eius cap. 12. apud Sur. Nou. die 29.*

Sereniſſimus Ferdinandus Caſtellæ Rex, & quære memorabile illius exemplum infra, Tit. *Mors Iuſtorum pretioſa. Item, Mors Religioſa. §. Chriſtianorum.*

Subiiciam ex Ditmaro Erneſti Alemanniæ Ducis filij, H Luitpoldi obitum, qui caſu in venatione ſagitta emiſſa vulneratus, ſummæ pietatis ſpecimen memoratu dignum cunctis fidelibus exhibuit. Hic, inquit Ditmarus, quia mortem ſibi imminere perſpexit, ſocios vocat, & vt reo parcerent, ſupplicat. Et quia hic tunc presbyterum, cui ſua confiteretur peccata, non habuit, vnũ ex militibus huius vice propiùs accedere iuſſit. Quem cùm adeſſe perſpiceret per eum vocauit alios: Omnes, inquit, accedite, & commortalis veſtri peccatoris facta aure cordis percipite, & qualiter curentur vnanimiter ſuccurrite, abſentibuſque cunctis fidelibus peccatricem meimet animam quæſo commenendate, & vxorem meam, vt honorem ſuum ſeruet, & mei non obliuiſcatur, admonete. Hæc dicens, in quoſcumque vnquam ſe aliquid deliquiſſe recordari potuit, cunctis præſentibus innotuit, & mox de hac luce XI. Kalend. Iunij diſceſſit, ſepultus Wirceburg. iuxta patrem ſuum Marchionem Luitpoldum, vt ipſe rogauit. Hic iuuenis, vt ſpero, felicem habet animam, cui (ſicut ipſe viuens teſtatus eſt) plus placuit coram multis hic erubeſcere, quàm coram

omni

omnipotenti Deo latère. Mirandum planè, inquit Baronius, exemplum contriti hominis corde, vt peccata ſua cunctis propalare non veritus ſit hominibus, cùm, qui ſecretò cõfiteretur, presbyterum non inueniſſet. Eiuſmodi erubeſcẽtiam, ceu gratum Deo ſacrificium ſpõtè parari voluit ob delictorum ſuorum pœnitentiam & remiſſionem: cùm tamen ne id fieri debeat decreto S. Leo vetuerit. *Ex Ditmar. Baron. tom. 11. An. 1015. 4.*

Concil. Lateran. ſub Innoc. III id determinat. Cum, inquit, Infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente Domino lãguido, quem ſanauerat: Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat: decreto præſenti ſtatuimus, & diſtrictè præcipimus, medicis corporum, vt cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneãt & inducant quòd medicos aduocent animarum, vt poſtquam infirmis fuerit de ſpiritali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubriùs procedatur, cùm cauſa ceſſante, ceſſet & effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto iacentes, cùm eis à medicis ſuadetur, vt de animarum ſalute diſponant, indeſperationis articulum incidunt, vnde faciliùs mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum huius noſtræ conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tamdiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec pro trãſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit competenter. Cæterùm cùm anima ſit multò pretioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum de corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animæ conuertatur. *Concilium Lateran. ſub Innoc. III. cap. 22.*

Probatus quidem ille eſt, qui mortem diebus ſingulis expectat; ſed ille ſanè ſanctus, qui hanc horis ſingulis deſiderat. Vnde Monachus quidam Ægyptius mihi aliquando narrauit, quod cum in intimo cordis mortis memoriam penitus fixiſſet, velletque aliquando, neceſſitate vrgente, carnis huius luto ſolatij aliquid indulgere, ab huiuſmodi memoria veluti à quodam iudice prohibitus ſit; quodque mirabilius eſt, cùm vehementer vellet hanc memoriam repellere à ſe, non potuerit. Alius quidam iuxta huic commanens loco qui Tholas dicitur, ex huiuſmodi ſæpe cogitatione repente obſtupeſcebat & animo deficiẽs, veluti inſenſibilis fiebat, repertuſque à fratribus nonnunquam, vt qui ferè efflaſſet animam, baiulabatur ab eis. *Ioan. Climachus in ſcala cæli, grad. 6.*

Carolus V Imperator, memor conditionis ſuæ humanæ diu ante mortem adminiſtratione Reipub. ſe ſponte ſubmouit: & cùm in filium iam validum æui & animi, curas contuliſſet, ſeceſſit in Hiſpaniam, & in diui Iuſti monaſterio, ſeptem à Placentia miliaribus, ſe abdidit, cum duodecim duntaxat familiaribus, Deo & quieti vacaturus; interdixit autem, aliter ſe quàm Carolum appellari, Cæſaris atque Auguſti illa nomina cum rebus animo exuens, & totum hoc honorari cõtemnens. Immò hoc amplius ferunt, diu ante imperium à ſe abdicatum, ſarcophagum ſibi conſtrui iuſſiſſe, cum funebri ſupellectile deportandum, clanculum tamen, quocunque iret quem paratum habuit apud ſe quinque annis, vbicunque locorum eſſet, ſecretiſſimè etiam dum Mediolanum contra Gallos proficiſceretur, illudque diligentiſſimè ſingulis noctibus conſeruari atque reponi iuſſit. Arbitrabantur autem quidam qui circa eum erant theſaurum aliquem illic detineri & conſeruari: alij nonnihil librorum, quibus hiſtoriæ veteres continentur: alij aliud quidpiam magni. Cæſar verò ſibi conſcius in quem vſum ſecum deferret, ſubridendo, in rei cuiuſdam ſibi omnium chariſſimæ vſum id ſecum deferri dicebat: ſic aſſiduè mortem ante oculos ſibi repoſuit, & ſibi ſemper capulum funebrem adeſſe voluit, vt perpetua mortis cogitatio eximeret à corde vanum huius mundi faſtum, ſanctas autem actiones agendas, dum viueret, admoneret. *Iuſt. Lipſius lib. 2. Monit. & exemp. c. 14. P. Greg. 6. de Repub. cap. 3.* Simile inter Apophthegmata, adſcribitur Maximiliano Cæſari.

Ab eodem etiam facto celebratur eiuſdem Caroli auus, Maximilianus I. Imperator Auſtriacus, qui inſuper hoc teſtamento cauit, vt exanimum corpus ſuum rudi linteo inuolutum ſine vlla exenteratione, ſarcophago, quod quadriennio ante mortem parari curarat, imponeretur, naribus, ore, auribuſque viua calce oppletis. Quid ſibi voluit magnus vir? niſi monumentum illud aſſiduè in oculis habere, quod diceret: Cogita mori: & quod ampliùs diceret: Quid te dilatas & extendis? Quid multa poſſides, plura appetis? Quem tot prouinciæ regna non capiunt, loculus iſte capiet. Cur autem & calcem cauis illis partibus immiſit? An aromata, quibus condirentur? Sed hoc ſpectauit, vt corpus putredini natum, ea quoque conſumente & excedente materie, citiùs conſumeretur, & iret in ſuam terram. Maximiliane magnus fuiſti; & res tuæ dicunt, tum & hæc circa mortem. *Idem Lipſius ibid.*

* MORTIS CONTEMPTVS.

Ex Apophthegmatibus Chriſtian. L. Beyerlinck.

Ad mortem itaque libenter ſubeundam, in ſtigare nos debent quotidianæ vitæ moleſtiæ, & amicorum obitus inopinati, ac maximè ea quæ poſt hanc vitam ſecutura eſt retributio. Et priora quidem illa conſiderabat Thomas Apoſtolus, nam cùm ex Domino intellexiſſet quomodo Iudæi voluiſſent eum lapidare, ac Lazarum iam inter viuos deſiiſſe; & ſubiungeret: Gaudeo propter vos, vt credatis (id eſt, vt fides veſtra in me augeatur & creſcat) quoniam non eram ibi, ſed eamus ad eum: dicebat ad condiſcipulos: Eamus & nos, vt moriamur cum eo (nempe Lazaro iam mortuo.) Non enim tantum diffidebat ipſos ſecundùm Domini promiſſa præſeruandos ab offendiculo, ſed & Lazarum poſſe inter viuos rediuiuum vocari, vt benè notat Ianſen. *Ioan. c. 11.*

De S. Hilarione ☞ *Vide Tit. De Morte æquè ferenda.*

☞ *Vide Conſcientia bona.*

Lincolnienſis Antiſtes Hugo, multa de mortis horrore dicentibus, reſpondiſſe fertur: Heu quàm miſerè nobiſcum ageretur, ſi nunquam hoc exilio excederemus! Voluebat animo vir ſanctus, quòd iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. *Sur. tom. 6 in Vita.*

Et ob id iugem eſſe & ſalutarem mortis memoriam dicebat Hieronymus, dum ait: Facilè omnia contemnit, qui ſe cogitat moriturum, breui, ſed ſolido dicto vitæ noſtræ fragilitatem inſinuans. Præclarè *Martialis*:

Pange thoros, pete vina, roſas cape, tingere nardo:
Ipſe iubet mortis te meminiſſe Deus.

Fulgoſ. *lib. 7. cap. 2.*

Narrat de Religioſo Ioan. Climachus, quòd cùm negligentiùs viueret quàm Religionis ſtatutum poſtularet, morbo ad extrema deductus, integram penè horam quaſi in extaſin raptus iacuerit, ac tandem ſibi redditus, vt omnes qui aderant à ſe egrederentur poſtularit. Quo facto, antri quod incolebat aditum ſaxis obſtruxit, in eóque duodecim annos tam aſperam vitam duxit, vt nulla colloquia admitteret, nullum, præter aquæ & panis pauxillum, cibum corpori indulgeret, ac ſolùm animo volueret, quæ in illo ſuo mentis exceſſu fuerant ſibi obuerſata. Quo tempore autem fatalem ſibi diem, quando ex hoc carcere exeundum, inſtare aduertit; reſerato aditu, alios ſuos collegas admiſit. Qui dum ſupplices peterent mnemoſynum aliquod, quod ad virtutis ſtudium incitarentur, ille iam oculos penè in morte grauatos attollens, Ignoſcite, inquit, fratres. Nemo, qui reuerà mortis memoriam agnouerit, peccare vnquam poterit. Quàm appoſitè monet *in Epiſt. Hor.*

Inter ſpem, curámque timores, inter & iras.
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Refert ex Climacho Guil. Baldeſanus *lib. 1. Stim. virt. cap. 17.*

Piè pariter & religioſè illuſtris Marchio Henricus vitam finiit. Cùm enim iamiam morituro adeſſent ciues ſui, & fletus ac ſuſpiria ingeminarent, ille eructans (vt eſt in Pſalmo) verbum bonum, ſe virgini matri, & Sanctorum cœtui, piorumque precibus commendabat, iiſque qui circumſtiterant fatalem thalamum; Orate, inquiebat, vt beatus mihi in cœlum aſcenſus detur. *Ioan. Garz. de Reb. Saxon.*

Egregiè quoque, apud Caſſianum, Abbatem Ioſephum ſenſiſſe fatendum erit, à quo frequenter audita hæc vox: Poſtremum illud, quod generaliter vitiorum omnium peremptorium eſſe nemini dubium eſt, vt ſe de hoc mundo quis credat, quotidiè migraturum, & verè,

Flante velut valido nubes Aquilone fugantur,
Sic meditata ſcelus Mors procul omne fugat.

Quæ cùm ita ſint, iure Meſſodanus iam ſenex, vitæ tædio affectus, cùm ab amico in craſtinum vocaretur, reſpondit: Quid me vocas in craſtinum, qui à multis annis craſtinum non habui, ſed mortis aduentum indies exſpectaui? quæ numquam nobis non inſidiatur, donec tandem incautos opprimat: Sanè vt doctè iterum *Martialis*:

Non eſt crede mihi ſapientis dicere, Viuam:
Sera nimis vita eſt craſtina; viue hodie.

Guido Bituric. *ex Hiſt. Eccleſ.*

Sed & memori mente voluebat Maximilianus Imp. quod ſub

ſub Mortis, vt canit *Claudianus*:

A *——purpurei veniant veſtigia Regis.*

Depoſito luxu, turbâ cum paupere mixti.

Nam poſtremo ſui imperij luſtro, cùm palatium apud Oenipontem magno ſuo ære conſtrui mandaſſet, & operis præfecti leuiores quoſdam in eo errores commiſiſſent, ſecretius in aurem cuidam ſibi adſtanti ſuſurrabant: Parum hi faciunt quod me delectet: aliam domum conſtruam mihi placituram, eóque die, feretrum omni ad ſepulturam neceſſaria ſupellectili inſtructum parari iuſſit, ac ſecum, quocumque pergeret, clanculum deferri. Cúmque curioſius coniectarent Proceres de vſu illius ſcrinij; Cæſar ſubridens, ac ſibi conſcius, In rei, dicebat, mihi ſupra omnes alias chariſſimæ vſum, mecum hoc defero. Ita aſſiduè ſepulchrum adeſſe ſibi voluit, vt eiuſdem perpetua recordatio ſuæ menti faſtum mundi eximeret, æternitatis bra nium infunderet. ☞ *Vide §. præcedentem. Reinhard. Hadamar. in Inſtit. Principum.*

Idem iuſſerat adhuc ſuperſtes, vt quando inter viuos deſiiſſet, cadauer ſuum omni hominum, etiam infimæ, ſorti conſpiciendum proponeretur: ac cauſam percontanti, Vt ita, di
B cebat, vel meo exemplo diſcant omnes nulla diademata, opes nullas, nec vlla imperia à morte eripere poſſidentem. Hæc enim

— ſola vltricibus armis

Elatos frenans animos, communia toti

Gentis ſceptra tenens, æter áque fœdera ſeruans,

Et magnos paruoſque terit: nam fortibus æquat

Imbelles, populiſque Duces, ſeniumque iuuenta.

Ibidem.

Fridericus Imperator.

☞ *Vide Iudicium Dei.*

Nec ſilentio præteriri Alphonſum Regem Aragon. fas erit, qui requirenti, Quænam res Principes ac priuatos, diuites ac pauperes, exæquaret; reſpondit Cinis: ſignificans, quod paucis habet *Iuuenalis*:

—Mors ſola fatetur

Quantula ſit hominum corpuſcula. —

Itaque attollere in vita manus & ſpes ab Oriente in Occaſum mitte: illa contrahet, & te intra te coget. *Panormitan.*
C *lib. 4. de Geſt. eiuſd.*

Cæſar Borgia, totius Italiæ imperium animo conceperat, ac ſublatis è medio omnibus quos ſibi impedimento futuros ſuſpicabatur, tandem quod aliis miſcuerat, venenum hauſit inſcius: & moriturum ſe ratus, Aduerſus omnia, inquit, pericula me muniui, præterquam aduerſus mortem, quippe qui numquam cogitaui me tam citò moriturum, immemor ſanè illius Democratis: Imprudenter & impiè viuere, non tam eſſe malè viuere, quàm diu mori. *Machiauellus.*

Eiuſdem nominis & generis Franc. Borgia; at vitæ moreque melioris. Præfuerat funeri Auguſtæ iam defunctæ, & miratus quòd exiguus tumulus ſceptra, coronas, ac Regiam maieſtatem exciperet & concluderet, dicere ſolebat; Auguſtæ mors mihi vitam attulit, & verè.

Si cupis aduerſus ſcelerum fœdiſſima quæque

Vulnera, perfacilem dem tibi promptus opem.

Cùm te turpe aliquid tentat fac illico mentis

Seſe mors oculis offerat atra tuis.

Ribad. *lib. Vit. eius, cap. 9.*

D Idem cum decumbenti grauiter, & extra medicorum ſpem, adeſſent qui lacrymas funderent: ille inopinato; Cur lacrymas fruſtra funditis? An illæ me morti eripient ſi Deo viſum ab hoc vitæ exilio me in patriam reuocare? Sciebat egregius Princeps ſtatutos à ſummo Principe Deo vitæ cuiuſuis terminos, qui præteriri non poterunt, & quòd

Omnes eodem cogimur: omnium

Verſatur vrna, ſerius ocius

Sors exitura.

Ribad. *in vita eiuſd. lib. 2. cap. 13.*

Poenitentia ante mortem oportuna.

Cùm eſſemus (inquit Auguſtinus) apud oſtia Tiberina matre caritatis ſociati, expectantes temporis tranquillitatem, cauſa remeandi ad Africam, & gratia illius, cui terra & mare obediunt, compulſi à Pontiano Præfecto, viro clariſſimo, qui de Roma ad nos videndum venerat, cum eodem iterum reuerſi ſumus Romam, ad intuendum diligentius magnifica ædificia & opera Paganorum: & ductus ſum cum cæteris ad videndum cadauer Cæſaris in ſepulchro, & vidi quòd omninò eſſet liuido colore ornatum, putredine circumdatum, ventrem E eius diruptum, & vermium per illú cateruas tranſeuntes proſpexi. Duo quoque bufones famelici in foueis oculorum paſcebantur, crines eius non adhærebant capiti, dentes eius apparebant labiis conſumptis, & reuelatum erat narium fundamentum. Et intuens matrem Chriſtianiſſimam dixi: Vbinam eſt Cæſaris corpus præclarum, vbi magnitudo diuitiarum, vbi apparatus deliciarum, vbi multitudo Dominorum, vbi cateruæ Baronum, vbi acies militum, vbi canes venatici, vbi equi veloces, vbi aues cantantes, vbi thalamus pictus, vbi lectus eburneus, vbi thorus regalis, vbi thronus imperialis, vbi mutatoria veſtimentorum, vbi capilli ſolares, vbi facies decora, vbi omnia quæ ſub cœlo ſunt; Te namque verebantur homines, te timebant Principes, te colebant Vrbes, te timebant omnes. Vbinam quæſo ſunt hæc omnia? à quo receſſit tanta iactantia? quò iuit tua magnificentia? Et reſpondit mater pietate plena: Fili, omnia ſibi pariter defecerunt, quando defecit ſpiritus eius, & reliquerunt eum captiuatum in ſepulchro trium brachiorum plenum fœtore & putredine. Eia ergo fideles Chriſti, conſiderate quid ſumus: animaduertite ad quid veni- F mus: proſpicite quid iam ſumus. Agite ergo pœnitentiam filioli mei, quos iterum parturio, donec reformetur in vobis Chriſtus. Agite ergo pœnitentiam, antequam mors inimica naturæ vos aggrediatur. Statuatis vos ſimplicem, humilem, vtilem, ſecretam, frequentem, promptam, amaram, lacrymoſam, & feſtigam confeſſionem, cùm etiam horam mortis omnino ignoremus. Nam cùm in extrema ægritudine fueritis, fratres, ô quàm forte, ô quàm durum, ô quàm pœnoſum, ô quàm lacrymabile erit vobis pœnitere, & dolere de malis cómiſſis & de bonis omiſſis! Quare hoc erit, niſi quia illuc rapitur tota intentio mentis, vbi eſt vis doloris? Multa enim occurrunt impedimenta cordi. Nam corpus dolet, pœna affligit, quia mors appropinquat, intrare filios quos patres ſummè dilexerunt, pro quibus etiam ſe damnatos exiſtimant, tenebroſo oculo aſpiciunt, vxores iam lacrymantes conſiderant, mundus adhuc eis fiduciam præſtat, diabolus, ne de peccatis doleant, fidem tribuit, & chirographum infirmantibus præbet, caro non deficere adhuc ſatis ſperat, medici adhuc, vt lucrentur ipſum, confortant, parentes applaudunt, ſacerdotes alli- G ciunt, & ſic diuites moriuntur in inferno. O homo, audiſti quid locutus ſum, omnino crede, quòd hæc omnia citò experieris. Obſecro igitur te, vt antequam infirmitate graueris, agas pœnitentiam, diſponas domum tuam. Fac quod faciendum eſt, fac teſtamentum, dum ſanus es, dum ſapiens es, dum tuus es. Nam ſi expectaueris infirmitatem, omnino minis vel blandimentis duceris quo tu non vis. *D. Auguſt. ad fratres in eremo, ſerm. 47. ſiue quiſque eorum ſerm eſt auctor.*

De morte eiusque necessitate Apophthegmata.

Thales dicebat nihil intereſſe inter vitam & mortem, ob id opinor; quod vtraque res æquè eſſet ſecundùm naturam: nec mortem malam eſſe magis, quàm natiuitatem. Cuidam verò obſtrepenti. Cur igitur tu non moreris; falſe reſpondit: Ob hoc ipſum, quia nihil refert. Potius enim habetur quod accerſitur. *Laërt. lib. 1. c. 1. Stob. adſcribit Pyrrhoni ſerm 120.*

Bias cuidam mortem aduocanti in liberorum amiſſione: Cur homo, inquit, ipſam vocas: nonne etiamſi non vocaue- H ris, veniet? *Max. ſerm. 6.*

Idem percontatus, quod genus mortis malum eſſet? Quod inquit, legibus conſtitutum eſt. Senſit autem vir prudentiſſimus, eam mortem hominibus nequaquam formidandam, quæ ſecundùm naturæ leges inuadit mortales: ſed eam potiùs quá delictis turpiter & ignominioſe promeriti ſunt, qui debitum lictori ac carnifici officium præſtant. *Maxim. ſerm. 36 & Stob.*

Socrates Critoni vehementi ſtudio ſuadenti, vt ſi vitam ipſe ſuam negligeret, certè liberis etiamnum paruulis, & amicis ab ipſo pendentibus ſe ſeruaret incolumem: Liberi, inquit, Deo, qui mihi eos dedit, curæ erunt: amicos hinc diſcedens, inueniam vobis aut ſimiles, aut etiam meliores, ne veſtra quidem conſuetudine diu cariturs, quandoquidem vos breui eodem eſtis commigraturi. *Eraſm. lib. 3. Apoph ex Plat. & Xenophonte.*

Idem animaduertens amicos, qui eum in carcerem ſequebantur lugere. Quid hoc eſt, inquit? Nonne iam dudum ſciebatis me ex quo genitus eram, ab ipſa natura morte fuiſſe damnatum? Atqui bonis aduentantibus præcipi è vita mihi

nimi

A nimirum meiſque beneuolis lugendum foret. Si vero malis impendentibus diem obeo, arbitror tanquam pro felicitate quadam à vobis omnibus eſſe lætandum. *Xenoph. in Apol.*

Muſonius, ſcitis dictis mortem meditandam ſibi & aliis proponebat. Inter quæ & hæc occurrunt. Virtute præditi homines, inquit, ſiquidem conducat, cum paupertate manent in viuis. Sin minus facile migrant, tanquam ex ſolenni conuentu ac celebri, ita etiam è vita. Non aliter quàm è domo, inquit, Bion; ex gunor. ſi locator non accepto pretio locationis fores reuellat, regulam adimat, puteum obſtruat: ita etiam hoc corpuſculo relegor, quando quæ locauit natura oculos ademerit, aures, manus, pedes, non moror amplius. Sed ſicut è conuiuio diſcedo, nihil indignans, itidem è vita. Sicut bonus hiſtrio bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam cataſtrophen agit: ita bonus vir quoque primordia vitæ recte, & media probe, finemque congruẽtem his adminiſtrat. Et vt pallium vbi detritum fuerit depono, ita non procraſtino, nec vitæ tuendæ deſiderio flagro: ſed & cum liceret adhuc feliciter degere, morior, &c. *Stob. ſerm. de Virtute.*

Anaxagoras abſens morti addictus eſt. Id nuntianti, iam olim, inquit, iſtam ſententiam tulit natura æque in illos atque in me. Sentiens, Athenienſes non minus addictos morti, quam eſſet is quem damnarent. Aliis aliud mortis
B genus obtingit, ſed omnibus eadem eſt moriendi neceſſitas. *Laërt. lib.* 2.

Diogenes, rogatus numquid mali eſſet mors? Quo inquit, pacto malum, cum præſentem non ſentiamus? Quod autem abeſt nulli malum eſt: Dum ſentit homo, viuit: nondum igitur adeſt mors, quæ ſi adſit, abeſt ſenſus. Malum autem non eſt quod non ſentitur. Hanc ratiocinationem quidam tribuunt Epicuro Mors quidem mala non eſt ſed iter ad mortem miſerum eſt. Id ſi metuimus, tota hominis vita quid aliud eſt, quàm iter ad mortem. *Laërt. lib* 6.

Audiens Diogenes Antiſthenem grauiter ex morte decumbere, qui amore eius vitæ morbum moleſtius ferebat, cum ſica ad decumbentem ingreſſus eſt, ad quem cum Anthiſtenes dixiſſet: Quis me his laboribus liberabit? Diogenes prolata ſica; Hæc inquit. Contra Antiſthenes: Doloribus inquit, dixi, non vita. *Idem ibid.*

C Epicurus dicere ſolebat, contra cætera omnia aliquid tutum inueniri poſſe, at contra mortem omnes nos inhabitare vrbem immunitam. *Maxim ſerm.* 56.

Ariſtippus interrogatus, ☞ *Vide infra Tit. Mors inſpecta.* §. *Perturbationis.*

Idem cum aliquando Corinthum nauigaret, & orta tempeſtas naufragium minaretur, expalluit: id animaduertens è vectoribus craſſus quiſpiam miles, ac Philoſophorum oſor, ſedata tempeſtate cœpit ei inſultare: Cur inquiens, vos Philoſophi, qui prædicatis mortem non eſſe formidandam, expalleſcitis in diſcrimine, nos indocti non timemus? Quoniam inquit Ariſtipus, non de pari anima tibi mihique cura ac metus eſt. Aul. Gellius hoc addit: Ego timeo animæ Ariſtippi, tu non times animæ nebulonis. Rebus viliſſimis minimè timemus, vnde prouerbium: Hydria in foribus. Hinc luſit Ariſtippus, illum non expalluiſſe, non quod eſſet fortior, ſed quod cùm eſſet homo nihili, haberetque animum omni virtute vacuum; minimum erat detrimenti ſi periiſſet. Vir eruditus, ac ſapien-
D tia præditus non perit, niſi graui Reipublicæ diſpendio. *Laërt. lib.* 2. *cap.* 8.

Muſonius interrogatus, quis optimè extremum diem claudere poſſet? Qui ſemper, reſpondit, poſtremum vitæ diem ſibi inſtare propoſuerit. *Maxim. ſerm.* 16.

Antiphanes ſolitus eſt dicere, mortalia præcipue hominibus cogitanda eſſe, quandoquidem omnibus hominibus ſit moriendum. *Stob*

Arceſilaus, Mors (inquit) quæ mali nomine cenſetur, hoc vnum habet peculiare ex omnibus quæ mala iudicantur, quod præſens neminem vnquam affecit moleſtia: abſens, & dum in exſpectatione eſt, moleſtiam adfert. *Plutarch. de Conſolat. ad Apollon.*

Theramenes. Cùm in quadam domo verſatus, inde prodiiſſet, illa ſubito lapſu corruit. Atqui cùm reliqui Athenienſes alij abunde ad eum confluerent, & inopinatæ ſaluti congratularentur, ille præter omnium opinionem reſpondit: Neſcitis viri, ad quænam tempora & pericula Iupiter me ſeruare voluerit. Intellexit vir ſapientiſſimus, ſe à mortis improbitate nequaquam tutum eſſe: quæ licet conniueat in ſummo vitæ periculo, attamen paulò poſt cumulatis malis hominem arripit in portu quaſi nauigantẽ. Nec ſe ipſum quidem fefellit: nam non E
multò poſt à triginta tyrannis de medio ſublatus eſt, cicutam bibere coactus: nempe qui ex ruinis domus liberatus, veneno turpiter perire coactus eſt. *Ælian. lib 9. de Var. Hiſt.*

Olim in diuitum epulis apud Ægyptios, vnus cadauer ligneum, ſed quàm proximè ad verum effectum, oſtendebat ſingulis dicens: In hunc intuens pota, & oblecta te talis poſt mortem futurus. Dubites quo animo id fecerint. vtrumvt moderatius fruerentur voluptatibus, conditionis ſuæ memores: an auidius vtpote mox obituri. *Herod. lib.* 3. *Plut.*

Secundus Philoſophus ab Adriano Imperatore interrogatus quid eſſet mors: reſpondit. Æternus ſomnus, diſſolutio corporum, diuitum pauor, pauperum deſiderium, ineuitabilis euentus, incerta peregrinatio, latro hominis, ſomni pater, fuga vitæ, viuorum diſceſſio, reſolutio omnium. *Laert.*

Heraclitus mortem in omnibus hominibus perpetuo latere dicebat: idem enim eſt, inquit, viuus ac mortuus, vigilans & dormiẽs, adoleſcens & decrepitus: quia hæc in illa viciſſimque mutantur. *Plutarch. de Conſolat. ad Apollon.*

Anaxagoras cùm rerum naturalium cauſas auditoribus explicaret, interque differendum de filij morte nuncium ſermone F
cuiuſdam acciperet, paulum oratione inhibita, dixit iis qui vna aderant: Sciebam filium me genuiſſe mortalem. *Plutar. de Conſol. ad Apoll.*

Xenophonti ſacrificanti cùm nunciatum eſſet Grillum filium in pugna periiſſe, ſertum capiti detraxit, & quæſiuit quonam modo cecidiſſet: cúmque reſponderetur, eum generoſe fortiterque præ cæteris præliantem, multis hoſtium interfectis occubuiſſe: exiguo admodum temporis ſumpto interuallo, dum ratione motum animi compeſceret, rurſus impoſita capiti corona reliquum ſacrificium abſoluit, nunciiſque reſpondit. Non vt immortalem aut longæuum filium meum redderent à Diis poſtulaui (cùm incertum ſit, an hoc expediat) ſed vt probum, ac patriæ amantem: cuius quidem voti nunc ſum factus particeps. *Plut. eod. lib.*

Iulius Cæſar, cùm inter cœnandum ortus eſſet ſermo quod genus mortis eſſet optimum? incunctanter reſpondit, inopinatum, & quod optimum iudicauit, ipſi contigit. *Plut. in Apoph.* G

Quintilius Plautianus, cùm iam grandis natu viueret ruri, nec quicquam quæreret, aut faceret curioſius, attamen à Seuero inſidiis circumuentus, vt ad mortem raperetur, paulò ante quam moreretur, poſtulauit, vt ea quæ ad ſepulturam ſuam iam dudum comparauerat, ad ſe perferrentur. Quæ poſtquam vidit vetuſtate conſumpta: Quid hoc rei eſt? inquit: itane cunctati ſumus. Deinde facto ſacrificio: Idem, inquit, peto à Diis immortalibus, quod Adriano Seuerianus optauit; itaque interiit. *Xiphilinus in Seuero.*

Boiocalus, Deeſſe nobis (inquit) terra in qua viuemus; in qua moriamur, non poteſt. *Tacit. Annal. lib.*

Conſtantinus Imperator cùm Hormiſdæ Perſæ vrbis Romæ magnitudinem, atque hominum ædificiorumque magnificentiam oſtendiſſet, peteretque vt quid de ea ſentiret, paucis enuntiaret: reſpondit, ex tanta re, quanta ei oſtendebatur, nihil eum delectaſſe magis, neque eſſe, ex quo maiorem fructum conſequi poſſet, quàm quòd ex iis, quæ videret, verum eſſe comprehenderet, in vrbe quoque Roma, quanquam amplitudine, opibuſque alias antecederet vrbes, tamen, ſicut in cæteris orbis terrarum locis, homines etiam mori. Breui reſponſo rerum humanarum vanitatem oſtendens. *Fulgoſ. lib.* 7. *cap.* 3. *ex Am. Marcellino.* H

Fridericus Imp. iis Principibus, qui immites & crudeles erga ſuos fuiſſent, mortem nimis extimeſcendam eſſe dicebat. Nam quales ſe, dum vixerunt, aliis præſtitere, tales, cùm moriuntur, in ſe iudices inuenturos eſſe. Oſtendere autem voluit, iis mortem eſſe amaram, qui mala anteactæ vitæ conſcientia premuntur. *Æne. Sylu. lib.* 2. *Comment. de reb. geſt. Alphonſi.* r

Meſſodamus iam ſenex, cùm ab amico in craſtinum vocaretur conuiuium; Cur me vocas in craſtinum, inquit, qui à multis annis craſtinum non habui: ſed mortis aduentum in ſingulos dies expectaui, quæ nobis numquam non inſidiatur, donec nos incautos etiam interdum opprimat; *Guido Bituric. ex Hiſt. Eccleſ.*

Alphonſus Rex interrogatus, quæ res Reges ac priuatos, diuites ac pauperes, claros & obſcuros, deniqueomnes prorſus

exæquaret? reſpondit, cinis Indicana, poſt mortem, Regis à A priuato, diuitiſq́ pauperé, formoſi ab informi, perſonam nequaquam diſcrepare. Quis enim ex cineribus aut oſſibus humanis terra erutis differentiam vllam videre poteſt? *Lib. 4 de reb. geſt. Alphonſi.*

Apophtegmata.
De Morte contemnenda.

Chilon dicere ſolitus eſt, ita eſſe contemnendam mortem vt nihilo ſecius curam habeas incolumitatis. Non enim eſt fortitudinis, ſed amentiæ, ſemet temere in vitæ diſcrimen conijcere: ſed quoties aut ineuitabilis neceſſitas vrget, aut grauis honeſtaque cauſa ſuadet mortem contemnere, fortis animi eſt. In morbo non eſt metuenda mors, ſed interim adhibenda curatio mediocris. In bello ſumendus eſt animus ad mortem paratus, ſed interim fortiter pugnandum eſt pro victoria *Laert. lib. 7. cap. 4.*

Diogenes, lugente quodam, quod in peregrina terra moriturus eſſet dixit: Quid luges ô ſtulte? Vndecunque eadem eſt via ad ſepulchrum *Anton. Meliſſ. par. 1. ſerm. 58.*

B Socrates decrepitam agens vitam, in morbum cùm incidiſſet & quidam interrogaret, quomodo ſeſe haberet? Rectè inquit, vtroque modo. Nam ſi fuero ſuperſtes, plures æmulatores habeo: Sin vita exceſſero, plures laudatores. *Ælian. lib. 2 de Var. Hiſt.* Idem audiens ſe morte mulctatum. Magna me ſpes, inquit, tenet, iudices, bene mihi euenire, quod mittar ad mortem Sed tempus eſt iam hinc abire me, vt moriar: vos, vt vitam agatis. *Cic. lib 1. Tuſc. quæſt.* Idem ad ſuos Iudices conuerſus, mortem, inquit metuere aliud nihil eſt, quàm falſo putare ſe eſſe ſapientem: Qui enim mortem metuit, videtur ignorare quid ſit, &c. *Plato in Apolog.* Idem, Carceris miniſtrum porrigentem in poculo ſicutam interrogauit, quomodo ſumendum eſſet hoc pharmacum, quo eius artis eſſet peritus, alludens ad ægrotos, qui à medicis diſcunt quando & quomodo oporteat ſumere. quod ab illis temperatum eſt, cûque puer reſpondiſſet, ſemel totum hauriendum, ſi poſſet: deinde tantiſper inambulandum, donec ſentiret granedinem, in cruribus: poſt in lecto decumbendum ſupino corpore: ibi pharmacum effecturum quod ſolet. Socrates rogauit, licetne inde C aliquid libare (quod in conuiniis mos ſit effuſa vini potiuncula, nominatim alicui Deo libare) miniſter reſpondit, ſe tantum miſcuiſſe, quantum opus eſſet, hoc ſermone innuens nihil eſſe, quod effunderetur. Tum Socrates: Sed & fas eſt, & oportet orare Deos, vt felix fauſtaque ſit hæc mea migratio: *Eraſm. lib 3. Apoph.*

Medicus Platoni conſilium dabat, vt, relicta Academia, loco peſtilentiſſimo, in Lyceum ſcholam ſe transferret: nequaquam autem ille obtemperauit, dicens, ſe producendæ vitæ cauſa, ne in Atho quidem ſummitatem tranſmigrare velle. *Ælian. lib. 9. de Var. Hiſt.*

Ariſtoteles dicere ſolebat, ea, quæ longiſſimo tractu à nobis abſunt, nemo metuit Nam cùm moriturum ſeſe nemo ignoret, mortem tamen quam prope eſſe non ſuſpicamur, minime expaueſcimus *Stob.*

Zeleucus procemio legum ſuarum Locrenſibus latarum ſcitu digna hæc appoſuit: Morituros omnes, iniuriarum, quas commiſerunt, memores, pœnitentia inuadit & vehementer cupiditas, qua vellent exactam ſibi vitam omnem fuiſſe D iuſtam Quamobrem ſingulos oportet ſemper in ſingulis actionibus illud tempus adeo ſuis cogitationibus familiare facere, ac ſi præſens eſſet. Ita enim maximè honeſti iuſtique cura vegebit. *Stob. ſer. 41.* Idem dicebat ſæpenumero, è vita migrare eſſe optimum, veluti è conuiuio, non ſitibundum nec temulentum *Stob.*

Ariſtides Philoſophus interrogatus, quatenus deceat hominem viuere? Tantiſper, ait, dum deprehendat emori præſtare, quam in calamitatibus viuere. *Stob.*

Ariſtides Locrenſis, morſus à muſtela Tarteſſia, iam moriens dixiſſe fertur, multò ſibi iucundiorem mortem futuram fuiſſe, ſi vel ex leonis, vel ex pardalis morſu obtigiſſet (quandoquidem neceſſe fuerit aliquando mortis occaſionem exiſtere) quam ab eiuſmodi contemptæ beſtiola. Vnde apparet, eum acerbius ignominiam morſus, quàm ipſam mortem tuliſſe. *Ælian. lib. 14. de Var. Hiſt.*

Epictetus dicere ſolebat, magis neceſſarium eſſe animæ quàm corpori mederi, quàm præſtet mori, quàm male viuere. *Anton. in Meliſſ. part. 1. ſerm. 58.*

Æſchines, Mortem nequaquam terribilem, ſed violentam E affectionem circa mortem horrendum eſſe dicebat. *Stob. ſerm. 117.* Idem glorioſè mori ſummam felicitatem eſſe dicebat, cum omnibus ex æquo ſit fatalis. *Stob. ſerm. eod.*

Gorgias rogatus, an libenter obiret? Minime, inquit, ſed ex hoc domicilio putreſcente libenter abeo. *Bruſ. Stob. ſerm. 117.*

Theodorus Philoſophus, Lyſimacho tyranno minitante ei necem non deprecatus eſt, ſed mortem contemnens, ignorabam, inquit, te non Regis, ſed ſicutæ vim habere. *Stob. ſerm. 2.*

Demoſthenes, dum pro Athenienſibus & libertate verba faceret, & Philippus diceret? Num times ne caput abs te auferri præcipiam? Non inquit, nam etſi ipſum loco moueris, patria immortalitate donabis. *Stob.*

Coriſcus admodum ſenex, cum difficili admodum morbo liberatus eſſet: Apage, inquit, quam moleſte reuerſus ſum, iam aliquantulum viæ progreſſus, cùm ingredi omninò neceſſe eſt. *Maxim ſerm. 4.*

Agis interrogatus, quo pacto quis libertatem ſuam tueri poſſit? Si mortem, inquit, contempſerit. Hic metus qui cadere dicitur in conſtantem virum, multos deterret à pulcherrimis facinoribus: hoc qui caret, poteſt vbique quod rectum eſt, ſequi, nec eſt, quod timeat improbos: qui vt extrema moliantur, nihil aliud poſſunt, quàm occidere. *Plutarchus in Lacon.* F Idem per inſidias captus ac præter meritum ab Ephoris condemnatus: cùm ad laqueum duceretur, conſpiceretque quendam ex lictoribus flentem, ob indignitatem rei, cuius cogebatur eſſe miniſter: Deſine, inquit, ô homo! vicem meam flere: Nam ſi morior præter ius & æquum, melior feliciorque ſum his, qui me occidunt. Hæc loquutus, vltro collum laqueo induit. Quo nemo Stoïcorum docuit quid fortius, hoc ille iuuenis non verbis, ſed re præſtitit, felicitatem omnem ſolo honeſto metiens: eoſque iudicans infeliciores, qui faciunt iniuriam, quàm qui patiuntur. *Plut.*

Hippodamus; Quo tempore Agis aduerſus Archidamum aciem inſtructam habebat, ſimul cum Agide iuſſus ire Spartã, curaturus illic ea, quibus erat opus. An non, inquit, honeſtius eſt, vt pro Sparta fortè bonumq; virum præſtans, mortem oppetam? Ac poſt ſumptis armis, ſtanſque Regi ad dexteram, pugnando interiit. Conſultum volebant illius ſenectuti: quæ viribus defecta in bello non ita multam eſſet habitura momenti, in patria futura nonnulli vſui (exceſſerat enim annum agens octogeſimum) at ipſe ſibi non indulſit. *Plut. in Lacon.*

Ageſilaus percontanti cuidam, qua ratione ſibi pareret eximiam G gloriam? Si mortem, inquit, contempſeris. Nihil enim in bello præclaræ rei gereret, cuius animum mortis metus occupauit. Idem affectus in omni vita mortalium à pulcherrimis facinoribus reuocare ſolet. *Ibid.*

Theramenes, poſtquam Ephori capitis ſententiam in ipſum pronuntiaſſent, abiit ridens, rogantibus, qui aderant, an etiam contemneret Spartanorum leges? Nequaquam, inquit: quin gaudio potius, quòd hæc mihi mulcta ſoluenda eſt, cum eam nec induxerim cuipiam, nec à quopiam mutuo acceperim. Vt innocens non accuſauit patriæ ſuæ leges, ſed hoc felicitatis eſſe iudicabat, quo mori iuberetur, qui neminem ad mortem adegiſſet, nec cuiquam deberet vitam, niſi ſibi. Facete mortis pœnam vocauit mulctam, rem atrocem molliori vocabulo ſignans. Iure autem cogitur ſoluere pecuniam, qui eam vel extorſit ab alio, vel mutuo ſumpſit. *Plutar. in Lacon. & Cic. quæſt. Tuſc. lib. 1.* H

Pythagoras, in ædibus Milonis cum familiaribus ſuis aſſidẽs, accidit, vt ædes ex inuidia incenderentur à quodam, qui in eum cœtum receptus non fuerat. Alij dicunt ab iis Crotoniatis id eſſe factum, metu tyrannidis. Pythagoras egreſſus, cùm ad agrum fabis plenum perueniſſet, reſtitit, ac dixit: Capi præſtat quàm calcare: interfici quàm loqui. Et ſic à perſequentibus iugulatus eſt. *Suidas.*

Callicratidas ante conflictum peracto ſacrificio cùm aruſpex nunciaret ex incenſis exercitui quidem protendi victoriam, ſed Imperatori mortem, nihil expauefactus: Haud penes vnum (inquit) ſunt res Spartæ, me ſiquidem mortuo, nihilo deterius habitura eſt patria: ſed ſi ceſſero hoſtibus, aliquid decedet patriæ, pro qua lugens moriar. Itaq; cùm Cleandrũq; pro ſe ducem deſignaſſet, naualem pugnam aggreſſus eſt, pugnando interiit. *Plutar. in Lacon. Apoph.* Idem, percontanti, quam ob cauſam fortes viri glorioſam mortem ingloriæ vitæ anteponant? Quoniam, inquit, alterum naturæ proprium, alterum peculiariter ſuum eſſe dicunt. Nam naturæ bene

A beneficio viuunt ignauiſſimi : at honeſte mori contingit niſi virtute præditis. *Plut. in Lacon.*

Leonidam cùm Ephori percontarentur,ſi quid præterea rei facere ſtatuiſſet? Nihil aliud,inquit , quàm verbotenus impediturus barbarorum tranſitum ſed recta pro Græcis moriturus.Egregium impeterriti ductoris documentum in cauſa honeſta piaque,nec certam mortem horreſcere.*Plut. in Lacon.*

Quidam Lacon ſagitta percuſſus, cùm animam ageret , dicebat : Non me monet,quòd morior,ſed partim, quòd ab imbecilli ſagittario,ac mulierculæ ſimili,partim quòd nullo facinore edito morior. Victis ſolet eſſe ſolatio virtute præſtantis viri dextera cadere. Lacedemonij vero , quoniam enſibus pugnare ſolebãt cominus,non putabant,eſſe virtutis,procul miſſa ſagitta quempiam interficere:quod idem poſſunt & fœminæ. Tum iniquiore animo decedunt è vita qui recte factorum poſt ſe relinquunt memoriam. *Plut. in Lacon.*

Spartanus inſidiis circumſeptus ab Iphicrate Athenienſium duce,cùm illius milites rogarent , quid in eo rerum ſtatu eſſet faciendum ? Quid aliud,inquit,niſi vt vos ſeruemini , ego pugnando moriar ? Talis erat animus Catonis Vticenſis, qui cæteris ſuaſit,vt ſuæ ſaluti conſulerent:ipſe ſpontanea morte turpem effugit ſeruitutem. *Plut. in Lacon.*

B Cùm Philippus irrupiſſet in Peloponnæſum , & quidam ita loqueretur, periculum eſt , ne acerba patiantur Lacedemonij, niſi Philippo reconcilientur : O ſemiuiri ! inquit , quid nobis poterit acerbi accidere , qui mortem contemnimus ? *Plut. in Lacon. Apoph.*

Chabrias proditionis accuſatus eſt vnà cum Iphicrate , cùm autem ab Iphicrate obiurgaretur,quòd cùm eſſet in periculo , tamen ad gymnaſium iret, ſolitaque pranderet hora : Ergo , inquit,ſi quid ſecus de nobis ſtatuerint Athenienſes te ſqualidum ac famelicum , me vero pranſum ac vnctum occident. *Plut. in Apoph.*

Phocion, cum aliis bonis viris ab Athenienſibus damnatus ad mortem cùm carnifex cicutam apportaret, & bibiſſent omnes,ſoluſque Phocion ſupereſſet , conſumpto ab aliis veneno , carnifex negabat ſe daturum , niſi numerarentur duodecim drachmæ : tanti enim venire cicutæ vnciam. Phocion itaque , ne per illius contentionem mora fieret morti, accito ad ſe cuidam ex amicis. Quandoquidem,inquit , Athenis ne mori quidem gratis licet,quæſo dato huic pretium. *ibid.*

C Pelopidas. Poſtquam Epaminondas Pelopidam liberum reduxiſſet,aiebat ſe gratiam habere Alexandro, per quem experimento comperiſſet , ſe non tantum ad bellum , ſed etiam ad mortem bene animatum eſſe. *Plut. in Apoph.*

Calanus ille Indicus gymnoſophiſta , cum ſibiipſi manus adferre vellet,ſtruem lignorum ſtruxit,eamque incedens, ſe in ignem , contemnens mortis durum ſupplicium , præcipitauit , quod cùm Alexander vidiſſet admiratus hominis audaciam , dixiſſe perhibetur; Calanum potentiores ſe hoſtes debellaſſe , ac viciſſe. Alexander enim cum hominibus pugnans victor euaſit , Calanus vero cum laboribus ac morte. *Ælian. lib. 5. de Var. Hiſt.*

Cornelius Scipio, cùm in Africa Pompeij partes ſequutus, res partim proſpere geſſiſſet , & Hiſpaniam petens intellexiſſet nauim , qua vehebatur,ab hoſtibus captam,gladio præcordia ſua transuerberauit. Deinde Cæſarianis militibus quærentibus , vbi eſt Imperator ? Imperator, inquit, bene habet.

D Suprema vox morientis declarauit animum meliore fortuna dignum. *Appian.*

M. Cato aiebat, plurimum referre,vtrum qui virtutem magni æſtimet,an vitam non magni faciat? ſentiens, non eos ſtatim eſſe fortes , qui quouis modo vitam vel mortem contemnunt ; ſed qui tanti faciunt virtutem , vt huius gratia vitam alioqui charam negligant.Nam ſemet in vitæ diſcrimen conijcere,aut infelicium eſt,& quos vitæ iam tædet aut immanium, & beluis ſimilium. *Plut. in Catone.*

Baſſus. Si quid incómodi aut metus in mortem eſſe diceretur ab aliis,morientis hoc vitiũ eſſe dicebat,non mortis. Mors enim nihil incommodi hominibus adfert , ſed ad ab omnibus incommodis ac fortunæ miſeræ procellis liberat. *Sen. ep.* 30.

C. Mæuius , Auguſti centurio , cum in bello ab Antonio captus eſſet interrogatus ab Antonio , quomodo ſecum agi vellet ? occidi me iube,inquit, mori enim malo , quàm tuo beneficio viuere. *Appian.*

Piſone à Galba adoptato , conſpiratione facta prætorianorum , Otho Imperator ſalutatus eſt. Galbæ ad tumultum ſedandum in lectica delato milites infenſi occurrentes ingeſſerunt vulnera.Ille iugulum offerens,agite dum,inquit,ſi hoc ex Republ.eſt.Cruribus igitur & brachiis fœde laniatis iugulum hauſit,vt crebrior fama eſt. *Plut. in Galba.* E

Caius Iulius mori iuſſus , quòd Caium Cæſarem verbis offendiſſet , ad necem vocatus à centurione latrunculis ludebat. Tum numeratis calculis dixit ſodali:vide ne poſt mortem meam mentiaris te viciſſe : & ſimul centurioni annuens : Teſtis, inquit, eris, vno me antecedere. Ceruicem inde percuſſori præbuit intrepide. *Seneca.*

Sub mortem his verſibus luſiſſe dicitur Hadrianus Imperator :

> *Animula , vagula , blandula,*
> *Hoſpes comeſque corporis ,*
> *Quæ nunc abibis in loca ,*
> *Pallidula , rigida,nudula ,*
> *Nec vt ſoles dabis iocos ?*

Dion. Caſſius.

Seuerianus Adriani iuſſu moriens , eò quod Commodum ſucceſſorem parum prudenter deſignatum ab Imperatore dixiſſet,ignem petiit,& accenſo thure: Vos,inquit,dij,teſtes eſtote,nihil à ſe morte dignum eſſe commiſſum.Tantum hoc precor,ne cùm mori velit poſſit. *Dion. Nicæus.*

Rubrius Flauius,cùm à Nerone defeciſſet , captiuus abductus , & mox ad mortem damnatus : verùm cùm à lictore admoneretur, vt fortiter ceruicem prætenderet ? Vtinam, ait, tu tam fortiter ferias. *Senec.* F

Antonius Pius quodam die dixit amicis:Quid me fletis , ac non magis de communi morte peſtilentiáque cogitatis ? Philoſophia docuerat hominem & mortem contemnere , & res humanas ridere. Parantibus autem abire dixit ; Si iam me dimittis , vale vobis dico vos præcedens. Facite petiit ab amicis diſcedendi veniam , ac veluti peregre profecturus iuſſit illos valere,ſubmonens interim fore,vt illi præcedentem ſequerentur. *Capitolinus.*

Cleopatra metuens Antonij ſæuitiam , confugit in monumentum demiſſis cataractis : miſitque qui dicerent , illam ſpontanea morte periiſſe. Id credens Antonius , & ipſe ſibi putans adferre vim dixit , ô Cleopatra , non doleo , quod te ream , nam mox vnà futuri ſumus : ſed quòd ego tantus Imperator fortitudine victus ſum à fœmina. Victum ſe putabat , quod illa prior ſpontaneæ mortis gloriam occupaſſet. *Plutar. in Ant.*

Pertinax Imp. conſpicatus milites prætorianos in ſe irruere.Me inquit milites,ſi occiditis, neque ipſi rem magnam facitis neq; mihi ſane grauem homini huius ætatis & gloriæ,cùm humanæ vitæ finis aliquis ſit neceſſarius. Non ignorauit Imperator , ſemel eſſe moriendum: & ſic non referre,quo mortis genere vltimum vitæ diem claudamus. *Herod. lib.* 2. G

Idem cùm intellexiſſet tumultuari quoſdam ob interfectum Commodum Imperatorem,dixiſſe fertur : Si doletis Commodi mortem,nihil profecto non fuit: quandoquidem homo natus fuerat. *Ibid.*

Andronicus Comnenus ab Iſaaco Angelo Imperio euerſus, atque innumera ab inſana plebe mala perperſus,tandem pedibus fune alligatis ſuſpenſus , generoſo animo illata opprobria tolerabat , ac mente integra ad confluentem turbam & ferocientem conuerſus,hæc dixit. Domine miſerere mei ; & quid calamum contritum infringitis ? *Nicetas lib.* 2.

Ignatius Martyr ad beſtias damnatus , cùm iam ad ſupplicium duceretur. Non curo , inquit,quo ſupplicij genere moriar,Frumentum autem Dei cum ſim,beſtiarum dentibus comminui atque ſubigi delector , vt panis fiam mundus Chriſto , qui mihi panis eſt vitæ. *Euſeb. lib.* 3. *cap.* 36. H

Quidam,cùm patris mors ei ſignificaretur,reſpondit:Deſine loqui blaſphemias. Nam pater meus immortalis eſt. *Socrates Hiſt. Eccleſ.*

Alphonſus Aragonum & Siciliæ Rex,cùm familiares, quos ipſe alumnos ſuos appellaret,viſitaret infirmos, & ægrotantes pro more audiens Gabrielem Surrentinum ſuauiſſimũ & ſplendidiſſimum adoleſcentem ægrotare ad mortem , hominem acceſſit,quem cùm à mortis diro aſpectu abhorrere intellexiſſet: Non eſt,inquit,cur tantopere mortem timeas, cùm hæc bene puréque morientibus ſit vita,atque eius vitæ principium,quæ neque doloribus,neque metui,neque inuidiæ , neque ærumnis vllis ſubiecta eſt , &c. *Ant. Panormit. de reb. geſt. Alphonſ. & Æn. Sylu. de dictis eius.*

Socrates dicere ſolebat, mortem eſſe ſimilem profundo
A ſomno, aut diutinæ peregrinationi. Somnus profundior adimit omnem ſenſum, & animus à corpore digreſſus aliquando in ſuum domicilium rediturus eſt. *Eraſm. lib. 3. Apoph.*

Diogenes lethali ſomno expergefactus cùm eſſet, ac medicus interrogaret quidnam ageret: rectè inquit, habeo. Nam frater fratrem amplectitur, alludens ad Homerum, qui ὕπνον & θάνατον germanos finxit. *Laert. lib. 6.*

Gorgias iam vicinus morti, viribus deficiens ſenſim in ſomnum delapſus iacebat. Et ſi quis ipſum ex familiaribus interrogaret quid ageret, reſpondebat; Iam ſomnus incipit me fratri ſuo tradere. *Stob.*

Socrates Critonem orabat, ne præceptorem defunctum deploraret. Maledictum enim non ſolum in hoc ipſo delinquere, ſed etiam animis nonnihil hoc officere. *Xenoph.*

Polyænus non dolendum eſſe propter mortuos dicebat, quandoquidem melius ſit mori, quàm miſere viuere. *Max. ſerm. 35.*

Gyrtias cum Acrotatus nepos in puerorum pugna plagis
B fere exanimatus eſſet, plorantibus aliis: Tacebitis, inquit, facto enim oſtendit, cuius ſanguinis eſſet. Alludit autem ad Lacedæmoniorum fortitudinem, qui mortem contemnentes omnibus vitæ periculis ſeſe obiiciebant. *Plutarchus.*

Eidem cùm è Creta nuncius eſſet allatus de morte Acrotati: Cùm ad hoſtes, inquit, proficiſceretur, nonne futurum erat, vt aut ipſe moreretur, aut illos occideret; iucundius autem eſt audire, quòd mortuus eſt, vt & ipſo, & ciuitate & progenitoribus, dignum erat, quàm ſi iners & imbecillis per omne æuum viueret. Solent auiæ tenerius & impotentius amare nepotes ſuos, quàm ipſæ matres. Et vbi nunc ſunt, quæ in morte liberorum confugiunt ad laqueum: cùm Gyrtias nepotem & ſeminecem lugeri vetuerit: nec eundem flendum putarit, quòd fortiter pugnando interiiſſet. *Plut. ibid.*

Quædam ſepeliebat filium, ad eam cum vilis anicula acceſſiſſet, dicens: Heu fortunam ô mulier! illa ſubiecit, per Geminos (inquit) bonam equidem arbitror. Siquidem cuius gratia filium peperi, videlicet, vt pro Sparta moreretur, id mihi contigit. Fortiſſima mulier, aniculæ deplorationem vertit in gratu-
C lationem. *Cic. Tuſc. quæſt. lib. 1. in Lac. Apoph.*

Cùm Publius Craſſi filius fortiſſime in bello cecidiſſet, hoſtes caput iuuenis haſtæ impoſitũ geſtantes, Romanis magno cum contemptu oſtenderunt. Quo tam triſti ſpectaculo nil commotus Craſſus pater, qui belli dux erat, ait: Hic meus priuatus dolor eſt, mea hæc calamitas: cæterum publica ciuitatis ſalus & gloria in veſtra incolumitate ſita eſt. *Plut. in Craſ.*

Paulina vxor Senecæ, cùm mariti mortem iam imminentem adeo grauiter ferret. Seneca, caue, ait, hanc meam mortem amplius vt contumelioſam defleas, ne vel te minùs amaſſe, vel gloriæ meæ inuidiſſe videaris. *Ex vita Senecæ.*

Antigonus. Cùm renunciatum eſſet, filium Alcyonæum in acie cecidiſſe, demiſſo vultu paulisper apud ſe cogitauit, mox erupit in hanc vocem: O Alcyonæe! ſerius quam oportuit vitam morte commutaſti, qui cùm audacter in hoſtes inſilieris neque tuæ ſalutis, neque meorum monitorum vllam habens
D rationem. Putauit non eſſe deflendum, qui ſua culpa periiſſet, ſibique calamitatem acceſſiſſet. *Ex Plut.*

Galenus Imp. cùm patrem Valerium audiſſet extinctum vocem laudatiſſimam ſine laude vſurpauit, dicens, Sciebam patrem meum eſſe mortalem. *Trebell. Pollio.*

Anaxagoras cùm in exilio agenti nunciata eſſet mors filiorum. Sciebam, inquit, me genuiſſe mortales. *Laert. lib. 2. cap. 3. Cic. lib. 3. Tuſc. quæſt. Ælian. lib. 3. de Var. Hiſt.*

Chilon vetabat de mortuis male loqui, quod ignauum videretur eos inceſſere lingua, qui reſpondere non poſſunt: ac turpe eſſe, cum vmbris ac laruis luctari. Nam ideſt, quodam modo ſepultum refodere. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

Ælianus ſophiſta ſcripſit in Gymnidem tyrannum. Hunc cũm Philoſtratus Lemnius offendiſſet lugentem indignabundo & concitato ſimilem, percontatus eſt, quid argumenti eſſet præ manibus: Scribo, inquit Gymnidis accuſationem. Laudarem, inquit Philoſtratus, ſi viuentes accuſaſſes. Id enim erat viro dignum, nam lacerare defunctum, cuiuis in promptu eſt. *Eraſm. lib. 1. Apoph. cap. 16.*

Ageſilaus cùm Lyſandri literas & orationem de nouandis rebus, déque mutando Reipublicæ ſtatu, coram exercitu legere vellet, Lyſandrum defunctum eſſe audiret, noluit defuncti aperire improbitatem militibus: indecorum eſſe putans, ſimultatem exercere cum ſepulto. *Plutar. in Lacon. Apoph.*

Epaminondas dicere ſolebat, pulcherrimum eſſe genus
E mortis in bello mori: quòd hæc mors primum cum laude fortitudinis coniuncta ſit, modo bellum geratur pro patria: deinde breuis non diu crucians hominem, aut paulatim extabefacians. *Plut. in Apoph.*

Idem, cùm grauiter ac ad mortem vſque in clade cruentiſſima vulneratus eſſet, proſtratus humi, interrogauit milites, an clypeus ſuus adhuc ſaluus eſſet? vt audiuit ſaluum, rogauit præterea, an hoſtes deuicti eſſent? cùm & hoc audiſſet. Nunc finis, inquit, vitæ meæ: ſed melius & altius initium aduenit. Nunc Epaminondas naſcitur, quia ſic moritur. *Valer. Max.*

* A MORIENTIBVS COMMENDATA, EORVMQVE DICTA ET MONITA.

Ex S. Scriptvra.

Ioſue iam moriturus, poſt res maximas geſtas, & populum Dei in terram ſanctam introductum, Iſraëlitas omnes in Sichem conuocauit, & Dei beneficia in eo commemorans, ſeruiturine eſſent Deo poſt ſuum obitum, nec ne, ſeuere inter-
F rogauit. Illis verò conſtanter affirmantibus, Ioſue eo die fœdus cum populo ferit, eiſque inſtituta & iura Sichem propoſuit: cumque ea verba libro legis diuinæ inſcripſiſſet, ſaxum ingens ibidem ſub quercu in ſanctuario Domini ſita erexit, quòd teſtis eſſet aduerſus Iſraelitas, ne datam Deo ſuo fidem fallerent.

Dauid ſummæ ſanctitatis Rex, vehementer optans vt filius Salomon veſtigiis paternis inſiſtens, non regni tantum, ſed etiam pietatis ac virtutis eſſet hæres, & Deo propitio imperium eius nouis acceſſionibus creſceret, ſic illum moriens allocutus eſt: Ego ingredior viam vniuerſæ terræ, confortare, & eſto vir: & obſerua vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, &c.

Tobias cùm & ipſe ſe iam diſceſſurum ſperaret, ſic docuit filium, vt in illo vno omnes docuiſſe videatur. Deum, inquit, cole, parentes reuerere, eleemoſynas da, à vitiis abſtine, æs alienum libenter diſſolue, nemini fac quod factum nolis tibi. Sapientium vitere conſiliis. Benedic Deo ſemper, & ab eo
G dirigi pete. Iſta quidem plenius in eo libro qui Tobias inſcribitur, recenſentur. Sed nos pro tempore breuiter perſtringimus, vt vel hinc cæteri patres diſcant, talium potius inſtitutionum, quàm multarum opum, filios ſuos relinquere hæredes. *cap. 4.*

Videmus quoque vt deficienti animæ ſuccurrat proprij reatus dolor, & culpam prius abluat fletus, quàm flamma exurat. Ezechias Rex morbo correptus, cùm mortis ſuæ nuntium accepiſſet, orauit & fleuit, diuináque miſeratione additi fuêre vitæ eius quindecim anni, dicente Domino: Audiui orationem tuam & vidi lachrimam tuam, & ecce ſanaui te. Die tertia aſcendes templum Domini, & addam diebus tuis quindecim annos. Ex quo inſtruimur, tunc maximè precibus, & pœnitentiæ mærore nobis opus eſſe, cùm mortis inſtet dies, vt pleniore venia peccatorum impetrata, addátur nobis vitæ anni, non quandoque finiendi, ſed anni æternitatis. 4. *Reg.* 20.

Et ne corporis noſtri mox diſſoluendi nos conturbet conditio, Enoch & Eliam non mortuos, ſed tranſlatos fuiſſe, Scripturæ teſtimonio probatur. Vterque autem ambulaſſe cum Deo dicitur. Ita & nos quidem, ſi cum Deo ambulantes, hoc eſt,
H mandata eius obſeruantes, mors occupauerit, transferemur in anima priùs, poſtea & in corpore, non quò illi tunc tranſlati ſunt, ſed quò aſcendit Chriſtus. Nihil igitur doleamus, carnem noſtram nunc corrumpi redigique in puluerem, cùm rurſum quandoque reparanda ſit in incorruptione & in gloria, ſi modo vſque in finem fuerimus fideles. 4. *Reg.* 2

In ſepulchro illo vbi poſitus fuerat Eliſæus Propheta proiectum hominis cadauer ſtatim reuixit, & nos Dei viuentis voce, & Archangeli iuſſu, & nouiſſima tuba euocati, non reuiuiſcemus? Hinc etiam liquet, ſanctorum reliquias reuerenter eſſe habendas, quandoquidem tanta vis eis ineſt, vt tactu ipſarum interdum etiam mortui ad vitam ſuſcitentur. Satis hæc de veteri Inſtrumento, noui quoque exempla inſpiciamus 4. *Reg.* 13.

Omnis virtutis fons atque origo Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vti viuendo, quo modo viuere, ita moriendo, quomodo mori debeamus, nos erudiuit. Mortuus eſt pro ſalute noſtra, vt nec nos pro ſalute proximorum mori recuſemus. Pro inimicis orauit, vt nos dimittamus, ſi quid habemus

mus aduerſus alterum. Animam Patri commendauit, ne nos A quoque diſcedentem animam Deo commendare prætermittamus, à quo illam accepimus. In alio monumento condi voluit, ne confundamur, ſi non habuerimus propriam ſepulturam. Quocumque loco humati fuerimus, Domini eſt terra & plenitudo eius. Syndone munda inuolutus eſt, & aromatibus delibutus, vt oſtenderet, eos feliciter hinc diſcedere, qui puritatem cordis & odoramenta virtutum ſecum ferrent. Die tertia reſurrexit, & cœlum aſcendit, vt fidem faceret, nos quoque reſurrecturos, cœlumque aſcenſuros, ſi tales in fine inueniemur, quales eſſe debere ſuo monſtrauit exemplo.

B. Stephanus Protomartyr, iamiam moriturus dicebat, videre ſe cœlos apertos & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei. Item optabat ſuſcipi ſpiritum ſuum, & pro lapidantibus orabat. *Actor. cap. 7.*

Et Apoſtoli quidem, omneſque reliqui Martyres pro iuſtitia, pro veritate, pro Chriſto morientes, præſtantiſſimum id eſſe Mortis genus teſtantur, quod ipſi paſſi ſunt. Sed non omnibus hoc contigit, omnibus tamen ea mens eſſe debet, vt ſi ſors ita B ferret, libenter & ipſi ſuſtinerent. Cui is animus vel tunc cùm è vita egreditur fuerit, proculdubio Martyrum ipſorum coronæ particeps erit. Corda enim perpẽdit Dominus magis quàm facta. Dic ergo cum Paulo: Non ſolum alligari, ſed & mori in Ieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Ieſu. Certè talis in moriente charitas eleuabit doloris angoſtiæque ſenſum, & hominem alterius vitæ deſiderio accendens faciet exclamare. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.

Historica.

De Paulo Primo Eremita, Hilarione, Ioanne Ægyptio, Donato, Franciſco, Hieronymo & Ambroſio, ☞ *Vide infra Tit. Mors religioſa Chriſtianorum.*

Antonius Eremita cùm diem, qua de terra receſſurus erat, multò ante prædixiſſet, eadem defunctus eſt. Sed dum adhuc æger ſpiraret, Monachis vitæ monita dedit: Inſuperque iniunxit, vt cùm ſe humaſſent, curarent, ne qua ibi humationis veſtigia apparerent, & locum nemini vnquam indicarent, ne ab C hominibus honoraretur, volens & in morte humilitatem ſeruare, quam apprime in vita coluerat. *In vit. PP.* ☞ *Vide aliud de eodem exemplum infra.*

Onophrio in vaſtiſſima Ægypti ſolitudine moranti, & nulli hominum cognito, & conſumptis indumentis nudo, cùm iam vita exceſſurus eſſet, contigit Panutium Abbatem videre, à quo interrogatus, nomen vitámque expoſuit, & ipſum à Deo ſibi deſtinatum, à quo poſtera die ſepeliendus eſſet dixit. Cùm ergo animam (vt prædixerat) exhalaſſet, vidit eam Panutius ab Angelis in cœlum tolli. Cuius corpuſculum ſuauiſſimo odore diuinitus perfuſum ſepelire volens, inſtrumentum quo terram cauaret non habuit. Et ecce accurrunt duo leones tellurémque vnguibus ſcalpentes, foſſam hominis capacem fecere. Sicque ipſe pallio ſuo inuolutum, atque ibi depoſitum, humo quã beſtiæ egeſſerant, operuit. Eo vix ſepulto, cella corruit, & palma, quæ iuxta illam ſtabat, radicitus euulſa procubuit, quaſi dignantes aliorum vſui ſeruire, quæ tam exactæ ſanctitatis viro ſeruiſſet. Cuius ergo tam magnifica in terris mors fuit, quàm glorioſa vita eſt in cœlo? *Ibid.*

D Benedictus Abbas diem ſuum poſtremum præcognouit, & quibus hoc indicauerat, ne cui antequam euenisset dicerent, iniunxit. Sexto autem die ante euẽtum, aperiri tumulum iuſſit, & febricitare cœpit. Deinde ingraueſcente morbo, in oratoriũ delatus: ſublatis manibus Deo ſe commendans, inter diſcipulorum manus expirauit ea ipſa qua prædixerat die. Quidam in viſu viderunt viam in ſublime tendentem, panno ſtratam, multiſque lampadibus quaſi ſtellis fulgentem, & reſponſum accepêre, patri Benedicto, per quam ad cælum aſcenderet, paratam. Qualis, quæſo, gloria illa ad quam fruendam pergebat, ſi talis via quam calcabat? *Greg. Dial. lib. 2. cap. 37.*

Odiloni Cluniacenſi Abbati cùm ægrotaret, diabolum tetra horribilique forma propius aſtitiſſe ferunt, ſed mox ab eo contemptum confuſumque diſceſſiſſe. Ille ergo, fugato aduerſario, confidentius finem ſuum expectauit. Quem enim terrere diabolus non potuit, ei ne mors quidem timori fuit. *Hugo Cluniacenſis.*

Stephanum quoque Abbatem ſanctimoniæ ſingularis virum, ij qui ad ægrotantem conuenerant, præ timorem fugientes reliquere, pars Angelos ad eum intrantes viderant, pars nihil viderant, & omnes vnus idemque occupauit pauor. Cùm ſedato timore rediiſſent, defunctum inuenêre quem viuum adhuc dimiſerant. E Quàm putas glorioſi Angelorum cœtus hominis animam excẽpere, cùm eorum aduentum illi etiam, qui non viderant, ſuſtinere nequiuerint. *Greg. Dial. lib. 4. c. 19.*

Antonio Monacho, qui Romæ in Gregoriano Monaſterio vitam piam ſanctéque degebat, die quodam dictum eſt: Paratus eſto, & quia Dominus iubet, migra. Qui cùm ſibi viatica ad migrandum deeſſe reſpondiſſet, audiuit ſi de peccatis ambigeret, iam dimiſſa eſſe ſciret. Multum tamen ille hac de re dubitare cœpit, & ſequenti nocte cùm ſe ſopori dediſſet, eodem oraculo ſolicitatus dubitare deſiit. Exinde die quinto febris repentino æſtuans ardore, animam reddidit exactori eius Deo, tam feliciter, quàm libenter. Ecquis enim adeo mortis pauidus eſt, vt inuitus hinc ceſſiſſet, dum ſic euocaretur? *Ibid. cap. 47.*

Merulo eiuſdem Monaſterij Monacho, egregia morum ſanctitudine prædito, in quiete viſum eſt, coronam candidiſſimis floribus contextam è cœlo labi, ac ſuper caput ſuum ſiſti. Poſt hæc aduerſa valetudine agitatus, cum magna animi alacritate diem obiit extremum. Anno deinde decimoquarto Petri Abbatis iuſſu aperto eius ſepulchro, incredibilis odoris inde F ſuauitas exhalauit. Qua ex re illud, quod per ſomnium viderat, verum fuiſſe cognitum eſt. Qui tam feliciter mori cupit, debet ſicut ille vixit & ipſe viuere. Non poteſt eius mors mala eſſe, cuius vita bona fuit.

Nurſiæ Presbyter Viſinus. ☞ *Vide infra. Exempla viſionis Morientium.*

B. Martinus Turonenſis Epiſcopus, obitum ſuum multò ante prædixit,, quo iam proximo, mala valetudine grauiter affici cœpit. Tunc diſcipulis flentibus: nec mori, inquit, timeo, quia pii Domini ſeruus ſum, nec viuere recuſo, ſi vobis adhuc neceſſarius ſum. Languens autem & morbo tantum non conſumptus, cubabat in cilicio & cinere, neque alio in ſtatu Chriſtianum mori oportere aiebat. Sublatis in cœlum manibus indeſinenter precabatur. Diabolum vidit, ſed cùm expiraſſet, cum Angelis abiit, quorum cantus in ſublime volantium quidam ſentire meruerunt. Tam ergo glorioſe ad immortalitatem aſcendit, quàm humiliter mortalitatem finiuit. *Seuer. Sulp. circa finem.*

Cudbertus (vt Beda ſcribit) primo Monachus, deinde Epiſ- G copus, obitum ſuum in proximo futurum, ſibi diuinitus prænunciatum, Heberto Presbytero, quem chariſſimum habebat, indicauit. Et ille ne in morte quidem amicum deſerere cupiẽs, obſecrare cœpit, vti ſe quoque in re comitem aſſumeret. Tunc Epiſcopus Deum aliquandiu precatus. Herberte, inquit, Dominus noſter te voti tui compotem fecit, proinde præpara te, mecum vnà diſceſſurus. Itaque anno poſt, quamuis locorum interuallo diuerſi manerent, cùm die qua prædictum erat deceſſiſſent, iunctis tamen ſpiritibus cœlum ſimul petiere. Grandis charitas, commori amico deſiderantis: ſed maior felicitas quod deſiderauerat impetrantis. *Beda Hiſt. lib. 4. c. 29.*

Libertatem quoque, qui Altini genitus, Taruiſij ſepultus honoratur, oraſſe perhibent vitæ huius finem, & ſe exauditum Angelo nunciante didiciſſe. Poſthæc vicinas inuiſiſſe Eccleſias, & in ea quæ Sãcti Laurentij eſt, Deo animam reddidiſſe. Quid miſera mortalitas longioris ætatis annos expetis? Tædet Sanctos diu viuere, dum ad vitam, qui in Deo eſt, proficiſci feſtinant.

Venerabilis Beda Presbyter Domino reuelante præcognouit, H die tandem quinquageſimo ſe à corporis vinculis exoluendum. Itaque feſto Dominicæ Aſcenſionis, dum in Eccleſia cum cæteris veſperas celebraret, nulla ægritudine affectus, atque etiam ſtans in hemicyclo, cubitiſque innixus, finitis veſperis expirauit, mirabiliſque odoris fragrantia ſubſecuta eſt, vt planè quo die in cœlum Chriſtus aſcenderat, eodem & ſeruum Chriſti, relicto in terra corpore, aſcendiſſe nemo dubitaret.

Caſſius quoque Narnienſis Epiſcopus, per viſum cuiuſdam Presbyteri accepit, ſe natalitio Petri & Pauli Apoſtolorum die, de terris migraturum, & anno tandem ſeptimo, die quo prædictum fuerat, cùm Miſſale Sacrificium peregiſſet, mortuus eſt, atque inde viuere nunquam moriturus cœpit. Noſſe autem mortis tempus meruit, quia omni tempore mori paratus fuit, quotidie & Deo ſacram offerens hoſtiam, & multam pauperibus eleemoſynam. *Greg. Dialog. lib. 4. cap. 56.*

Paulini etiam Nolani Epiſcopi, vt vita, ita vitæ exitus mirabilis fuit. Cubiculum in quo æger iacebat, ipſo expirante intremuit, & eos qui aderant, repentino pauore obſtupefecit.

Si viri ſanctitatem conſideres, ideo in morte eius cõcuſſum pa- A uimentum dices, vt beatorum ſpirituum multitudinem ad ſuſcipiendum defuncti animam eò conueniſſe teſtaretur. Dignus quippe tali tunc comitatu fuit, qui dũ viueret, omnia quæ habere poterat, indigẽtibus dabat, & cum res defeciſſent, ſeipſum dedit, vicaria ſeruitute redimens viduæ filium. Meritò nunc cum Angelis gaudet, qui ſic homines dilexit. *Ibid. lib. 3. c. 1.*

Germanus Pariſienſis Epiſcopus ſupra lectulum ſuum inſcripſerat, 5. Kal. Iunias. Nemo inſcriptionis cauſam noſſe potuit, donec eodem qui notatus fuerat die ipſum vita defungi contigit. Quid hoc eſt, niſi quia digni ſunt diem tranſitus ſui non ignorare qui ſemper parati ſunt trãſire? *Fortunat. & Sur. tom. 3.*

Nam & Amator Antiſiodorenſis Epiſcopus, qui etiam in Matrimonio Virginitatem ſeruare potuit, vltimum diem imminere ſibi præſenſit. Et cùm ad Eccleſiam perrexiſſet, ſermonémque ad populum habuiſſet, in ſolio ſuo ſedens animam efflauit. Quam ſub columbæ effigie in ſublime volantem quidam conſpexêre, vt eo viſu & puritas Virginitatis, & meritum pateſceret ſanctitatis. *In vita S. Germani.*

B Donatum Presbyterum apud Aureliam Galliarum vrbem ferunt, cùm dies dormitionis eius inſtaret, nunquam preces intermiſiſſe, donec animam exhalaret. Deprecatio enim miſericordiam impetrat, gratiámque conciliat, vt vitæ huius finis illius vitæ initium ſit, quæ fine caret. *Hiſt. Trip. lib. 9. c. 46.*

Iuonem quoque presbyterum tradunt diem, qua mortem obiturus erat, prædixiſſe, ac ne cùm ægrotaret quidẽ, conſuetæ abſtinentiæ modum remiſiſſe. Poſtremò Corpori & Sanguini Domini communicatum, die noctéque intentis in imaginem Crucifixi oculis, orandos perſeueraſſe, & altero illuceſcente die ſpiritum reddidiſſe. Igitur dum paſſi Domini ſupplicia inſatiabiliter conſiderat, dum ipſum obſecrare non ceſſat, reſurgentis gloriam hora ipſa qua reſurrexiſſe dicitur, vidit & à dextris Patris ſedentem iam ſine fine beatus conſpexit. *Sur. Tom. 3.*

Homobonus Cremonenſis multa ſanctitate clarus, dum Miſſales Ceremonias genibus prouolutus audiret, expirauit. Nemo eum non viuere putabat, donec dum Euangelium legeretur, eodem geſtu perſeuerantem, neque ſe vt ſolebat, in pedes erigentem, viderunt. O felicem viri exitum, cuius beatitudinem C locus, tempus, geſtus teſtati ſunt. Adde etiam defuncti miracula, eò quod ægroti, & à ſpiritibus vexati, cùm ad tumulum eius adducti eſſent conualuêre. *In ipſius Hiſtor.*

Anno Dom. 358. ſanctus ille toto orbe conſpicuus Antonius Magnus, 16 Cal Feb. ex hac vita in cœlum migrauit; cum iam quintum ſupra centeſimum vixiſſet annum. Moriturus autem nihil antiquius habuit, quàm fidem Catholicam ſuis præclarè teſtatam relinquere, de cuius fideli cuſtodia eoſdem ſæpius antea admonuerat: hoc enim elogio fidem ſuis diſcipulis aſtantibus quaſi nobile depoſitum commendauit, ita poſt alia ſubdens: Cuſtodienda eſt pia fides in Chriſtum, & Patrum religioſa traditio, quam ex ſcripturarum lectione, & crebro meæ paruitatis didiciſtis admonitu. Et poſt alia: Schiſmaticorum quoque & hæreticorum venena vitate, meumque circa eos odium conſectamini, quia Chriſti ſunt inimici. Scitis ipſi, quod nullus mihi nec pacificus quidem ſermo cum eis aliquando fuerit, propter eorum prauam voluntatem, & pertinax contra Chriſtum bellum. *Baron. tom. 3. Annal. an. Dom. 318. ex Athanaſ. in vita eius, & D. Hier. in Chron.*

D Patrem Franciſcum legimus nudum ſe ſuper nudam humum deponi feciſſe, cùm diem expectaret ſupremum, fratribúſque benedixiſſe, & Dominico exemplo ſingulis buccellam panis dediſſe, ſumpto demùm ſalutis viatico, vita deceſſiſſe. Sic ergo nudus, ſi ad terram vſque humiliatus, cœleſtibus abundauit diuitijs, & ſupra cœlos exaltatus eſt, illicque ipſi Seraph inſeparabiliter iunctus, cuius olim ſtigmata in corpore ſuo portabat. *Bonauent. cap. 23.*

Pater Dominicus vltimo vitæ die, ne inteſtatus obiret, hæc ſe fratribus ſuis legare dixit, charitatem, humilitatem, voluntariam paupertatem. O beatum virum, cui cum hinc decederet, nihil habuit quod ſuis relinqueret præter exempla virtutum, quarũ qui hæres fuerit, cœleſtis quoque regni hæres erit. *Garzo.*

Iam tandem & regibus bene moriendi exemplum aliquod proponamus, quando ne illos quidem immodicæ opes ditiaque regna à morte redimunt, ſed potius ad mortem, dum ab alijs concupiſcuntur, impellunt. Quintus Ludouicus Gallorum Rex, cùm ingentibus copiis ad recuperandam Ieroſolymam profectus, parteque iam regionis illius occupata, febris morbo interceptus eſſet, nequiuit præſtare quod promiſerat. Dum autẽ ægrotaret, non in ſericis, ſed in cinere iacere voluit, & extenſis ad inſtar Crucifixi manibus animam efflauit. Sic humiliatus regnum deſeruit terrenum, & cum Chriſto regnare cœpit in cœlo. E Sic deuotus dum infirmam Ieruſalem capere nititur, poſſedit ſupernam. Sic denique magnanimus caduca contemnens, ad illa quæ æterna ſunt, perpetuò fruenda conſcendit. *Iudoc. Clicto.*

Extremo quoque ſupplicio, Religionis ergò adiudicatus Dionyſius, illud fortiter amplexus eſt; & adſtantium probra deſpiciens, Vltimum inquiebat, verbum Domini mei Ieſu in cruce, ſit vltimum mihi in hac luce: Pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum. *Segerus in Choro Beyerlinck in Apoph. Chriſt.*

Quid verò S. Bernardus? Non ita diu ante mortem vocatis fratribus vt eos extremum ſalutaret, dicebat: Tria vobis imitanda propono & relinquo, quæ ego quantum potui ſeruaui. Minus ſenſui meo, quàm alterius credidi: læſus de lædente vindictam non expetiui: nemini ſcandalo eſſe volui; & vbi eſſe me ſciui, emendaui. *Auct. vitæ.*

Dum S. Martinus morbo nimia feritate ac duratione oppreſſus rogaretur, corpuſculum lateris mutatione releuaret; Sinite, inquit, ſinite fratres cœlum me potius adſpicere quàm terram, vt ſuo iam itinere iturus ad Dominum ſpiritus dirigatur. Hæc effatus, videt dæmonem propriùs adſtantem, eumque compellans Quid hic, ait, adſtas cruenta beſtia? nihil in me funeſtum reperies: Abrahæ me ſinus excipiet, eaque voce fatiga- F tum diuinis operibus ſpiritum Deo reddidit. *Sulpit. Aloiſ. in vita Beyerlinck ſupra.*

Conſtantinus Imperator moriens, Trium, inquit, me pœnitet, cædis propinquorum, collati in Iulianum, Imperatoris tituli, & mutatæ Religionis, defecerat namque ad Arrianos. *Ex Zonar. tom. 3. Annal. Beyerlinck ſuprà.*

Lotharium Franc. Regem etiam audiamus. Iam penè animam agebat, &, Hem! inquiebat, quàm magnus ac potens eſt Rex ille cœleſtis, qui reges terrenos lenta morte è ſolio deturbat. *Corrozet. de Dict. Fact. memorabil.*

Fridericus Dux Saxon. moriturus, ſe piè SS. Euchariſtiæ & ſanctarum precum viatico muniuit. Cúmque quidam eum ſolaretur, & ad fortiter ferendum, quod iam & Ducatu & vita excederet, incitaret: illud Patriarchæ reſpondit; Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſit nomen Domini benedictum. *In Orat. funebri de eodem poſt mortem habitâ.*

Conſtans Imp. Conſtantini magni pater, ſenex & ætate confectus Chriſtianorum ſacra piè colens, & prope diem teſtamento iam cõdito moriturus, ad ſe Commodum filiũ Nicomedia ad Gallias euocauerat, quo maiore etiam animi volup- G tate & lætitia aduenientem eum excepit. Aſſurgens igitur in lecto, aliis abdicatis, cum ei ipſi liberi, Senatus, populuſque vniuerſus, & aduenæ quoque permulti adeſſent, inſignia Imperatoria & coronam auream Conſtãtino impoſuit, præconis munus ipſe pater in filio adimplet. Hæc enim ad Senatum & filium ipſum eſt loquutus. Nunc mihi mors vita ipſa dulcior eſt futura: nunc optatus adeſt obitus. Teneo ſiquidem maximum Epitaphium, ſepulchraleq; monumentũ meum filium. Et quod in terris Imperatorem relinquo: qui Deo bene iuuante Chriſtianorum lacrymas abſterſurus, & patratam ab impiis tyrannis crudelitatem vindicaturus eſt: id ego ſummæ mihi felicitatis loco eſſe duco. Deinde ad multitudinem conuerſus, bono animo omnes eſſe iuſſit, qui à vera in Chriſtum pietate non deſciuiſſent, quem deinceps cum Conſtãtino in armis fore dicebat. *Niceph. Call. lib. 7. Hiſt. Eccl. cap. 19. Euſeb. lib. 8. cap. 26. & 29. Baron. tom. 2. an. 306. 14.* H

Theodoſius Imp. qui multis laboribus & periculis mediocrem effecit tranquillitatis ſtatum, tam in Eccleſia ab hæreticorum turbulentis actionibus, quàm ab hoſtiũ inſidioſis ac perfidis incurſionibus, cupiens eam felicitatem ad poſteritatem tranſmitti, filios ſuos Arcadium & Honorium accerſitos iam moriturus ardentiore affectu & oratione magis ſeria cohortatur, per ſalutem ipſorum & Reipublicæ obteſtans, vt ſua veſtigia inſequẽtes hoc ſibi vnicè curæ eſſe vellẽt, quò fidei & pietatis doctrina pura & incorrupta conſeruaretur, & ad poſteros propagaretur; in eo conando nullis laboribus ac ſumptibus parcerent; nam in hoc vno & ſolo omnis felicitatis ſummam verè eſſe poſitam. Hacque ratione vnica, nec vlla alia, rectè firmari pacem, confici bella, erigi trophæa, & parari victorias. *Theod. lib. 5. Hiſt. Eccl. cap. 25. Niceph. lib. 13. c. 1. Hiſt.*

Robertus Gaguinus lib. de geſtis Franc. teſtis eſt, in Archiuis Caroli V. Regis Gallorum repertã eſſe chartulam præceptorũ quæ S. Ludouicus Rex filio ſuo primogenito, dum Tunetum

obſideret

obſideret, dictauit & ſcripſit: eamque ex Caroli theſauro receptam
A Girardum de Montaguto Regium ſcribam Carolo exhibuiſſe anno ſalutis 1364. inter ea verò præcepta & hæc habentur. Fili mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum; nemo enim poteſt ſaluus eſſe, niſi Deum amet. Caue, ne vnquam admittas peccatum mortiferum, ſed omnia potius ferre velis genera tormentorum, quam aliquam talem perpetrare culpam. Crebrò confitearis peccata tua, deligáſque tibi ſapientes Confeſſarios, qui te poſſint inſtituere, & docere, quid agere, quid vitare te oporteat, & coram illis ita te compares, vt audeant te ſincerè reprehendere, & vitia tua indicare tibi. Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam & obedientiam. Semper ſis addictus & deuotus Romanæ Eccleſiæ, & eius Pontifici haud ſecus, atque ſpirituali patri te morigerum præbeas. *Robert. Gaguin. lib. 7. hiſt. Fr. apud Sur. 25. Aug. cap. 12.*

Teſtamentum inſigne fuit Erici Weſtgothorum Regis, qui conuocatis ad ſe proceribus ſuis prædixit ſe nonum diem è vita mortali tranſiturum, impetrauitque ab illis, vt Alaricum filium ſuum in regni ſolium collocarent: Ei moriens præcepit,
B imprimis, vt Deũ diligeret, Dei miniſtros honoraret, ſine conſilio procerum fidelium nihil arduum tentaret, ſubditos amaret, iuſtitiam coleret, clementiã ſeruaret, omnibus ſe benignũ & liberalẽ exhiberet. Arelate obiit. *Io. Magn. l. 15. hiſt. cap. vlt.*

Philippus II. Hiſpaniarum Rex Religionis Catholicæ ſuo tempore ſtudioſiſſimus, multa ætate confectus, an. Dom. 1600. cùm eſſet è terris in cœlum abiturus poſt ſuſceptum vnctionis extremæ Sacramentum, filio Philippo aſtanti has præceptiones dedit: Deus tibi magnam gratiam fecerit, ſi te ad eum gloriæ apicem in quo me vidiſti, euexerit; & te, ſicut me, proſperarit. Te ex animo obteſtor, vt cùm id aſſecutus fueris, huius lecti, in quo me vides, & vbi omnis huius mundi gloria ſiſtit, memineris. Tibi commendo ſedi Apoſtolicæ obedientiam; fidei Catholicæ protectionem, Religionis Chriſtianæ zelum, Reipublicæ pacem, & in ſubditos iuſtitiam. Si Deus hæc conſilia firmauerit, ſuum Regem non amiſerit hoc regnum, ſed ſolùm cum fructu commutauerit. *E vita eius.*

Intellexit Regnaldus Polus Cardin. ab Eduardo Leodienſ.
C Antiſtite, Henricum Angliæ Regem præmium aureorum aliquot conſtituiſſe ei, qui illi necem inferret, miratus Regis dementiam, dicebat; Iam dudum huius vitæ tædio affectus, mortem optaui: & cùm Henricus Rex tanto eam ſtudio efficere contendit, nihil aliud facit, quam ſi cunti dormitum, veſtimentum ſubtrahere conetur. Non poteſt enim (vt cum Auguſt. loquar) malè mori, qui bene vixerit: & vix bene mori, qui male vixit. *Ex N. Sand. l. 1 de Schiſm. Angl. Beyerlink ſup.*

Nullum finem inueniret narratio, ſi omnia hunc in locum congeſſero, quæ paſſim ſuis hiſtoriis inſeruere Eccleſiaſtici ſcriptores. Vela itaque contraho, & ad Alphonſum pergo: qui dum intellexiſſet quendam ex alumnis ſuis infirmari, eum adiit, & à mortis diro aſpectu abhorrentem, his verbis ſolabatur; Non eſt adoleſcens, cur mortem tantoperè timeas: cùm hæc benè morientibus ſit vita, atque eius principium, quæ neque doloribus, neque metu neque inuidiæ ærumnis ſubiecta eſt. *Ex Panorm. & Æn. Syl. de dict. Fact. Alph. Idem ibidem.*

Non paruam apud poſteros laudem ſe relicturos arbitrati ſunt Principes quidam viri, ſi, cùm mors oppetenda tandem ſit, eam cum gloria oppeterent, quibus etiam pulchrum mori
D ſuccurrit in armis. Carolus IX. certè Franc. Rex circumuentus à ſeditioſo Hugnenotorum rebellium equitatu, ad Religiones auxiliarium Heluetiorum conuerſus, inter cætera vocem illam edidit: Malim mori Rex, quam viuere captiuus. *Ex Annal. Franc. Idem ibidem.*

Non minus generosè Ludouicus Ludouici Fran. R. Filius, erat & viribus & armis robuſtus, cùm eos qui Patri optimo rebelles extiterant, bello vindice laceſſeret, quâ tempeſtate crebrius dixiſſe commemoratus: Pulchriùs mori iuuenem cum delitate honeſta, & ob bonum finem, quàm cum dedecore vitam protrahere. *Ex Corozet. de Dict. Fact. memor. Idem.*

Iam ſicut viri à viris, ita fœminæ à fœminis mori diſcant, vt vitæ nunquam morituræ præmia & ipſæ conſequi poſſint.

De Maria Magdalena, *Martha, & Maria Ægyptiaca* ☞ *Vide infrà Mors religioſa Chriſtianorum.*

Amatæ in Thebaidis Monaſterio Abbatiſſæ Colonatus Martyr apparuiſſe dicitur, & vt proximo Dominico die ad Eccleſiam ſecum cœnatum veniret eam inuitaſſe. Ipſa igitur, quæ iam per annos quadraginta limen Monaſterij tranſgreſſa nunquam fuerat, tunc primùm vt Martyri morem gereret, exiit, &
cœnulam quam ſecum tulerat in Eccleſia eius peregit. Inde E
reuerſa, ſororibus propediem ex hac vita ſe migraturam, prædixit. Ac poſt biduum nulla corporis infirmitate laceſſita, vbi ſe veluti ſepeliendã compoſuiſſet, expirauit. Omni melle dulcior cœna, Mannâque ſuauior, cui cœleſtis conuiuij nunquam defuturæ dapes tam feliciter ſucceſſêre. *Ruff. in vitis PP.*

Salaberga quoque apud Lugdunum Abbatiſſa, cùm diem clauſura eſſet extremum, iucundiſſima viſione, ne mortem timeret roboratur. Vidit enim ſe ad locum immenſi fulgoris adductam, & in eo pratum multiplici florum pictura decoratum, mirabilique odorum ſuauitate flagrans, & id ſibi præparatum audiuit. Dormienti quoque, zona qua cingebatur ſoluta, nec vſquam comparens, ipſam à corpore ſoluenda, portendit. Nam & vox audita eſt, quæ diceret, die tandem centeſima hoc euenturum. Dehinc ſancta & prudens fœmina, vt veniens Dominus vigilantem inueniret, Pſalmos legere non ceſſauit, niſi cùm etiam viuere ceſſaſſet, ea quidem viſione confidentior facta, ſed non & ſegnior. Neque enim tale quid
apparet, vt certiore præmij expectatione piæ operationis ardor in nobis langueſcat, ſed vt accendatur. *Apud Sur.* F

Galla Chriſto dicata, in Monaſterio quod apud ædem Petri Apoſtoli Romæ ſitum erat, dum cancri morbum in mammilla patiens iaceret, duo candelabra ante lectulum eius ex Monaſtico fortaſſe inſtituto accenſa, per noctem lucebant, inter illa medius idem Apoſtolus ipſi apparuit, cuius repentino conſpectu læta magis quàm perterrita, interrogauit, eſſentne delicta ſua ſibi dimiſſa? & cùm dimiſſa eſſe accepiſſet, ab eodem euocata, vt iam ex vita ad meliorem migraret: Rogo, inquit, vt ſoror Benedicta mecum veniat, & reſponſum accepit, alteram nunc ſecum venturam: Benedictam autem die poſtea trigeſimo ipſam ſecuturam. Abiit viſio, atque illa excitis ad ſe ſororibus, quod viderat, enarrauit. In die tertio cum illa, quam Apoſtolus prædixerat, ſimul oppetiit. Die deinde trigeſimo Benedicta quoque moriens, oraculum impleuit. O verè omnes benedictæ, quæ ſic euocantur, vt nullius culpæ conſcientia eas terrere poſſit. *Gregor. Dialog. lib. 4. cap. 13.*

In eadem vrbe Romula Redemptæ Religioſæ fœminæ G
diſcipula, Chriſto fideliter ſeruiebat. Sed dum debilitatis paralyſi membris langueret, Redemptáque & altera diſcipula iacenti aſſiderent, ſubita lux in cubiculo refulſit, & aſſidentium oculos pariter mentémque perſtrinxit. Mox etiam intrantis turbæ ſtrepitum audierunt, ſed neminem viderunt. Exceſſit lumen, & ſecuta eſt odoris grata ſuauitas, quæ pauorem quoque ex luce illa tumultúque conceptum leniret. Sed hæc Romula ipſa, Nolite timere, inquit, non morior modò. Poſtea verò die quarto, cùm ſacram Communionem accepiſſet, pro foribus cellulæ eius pſallentium chori audiri, & illa corporis vinculis expedita, cum eiſdem cœlum petiit. Quis dicere queat, quam illi iucunda mors erat, quæ moriendo ſupernæ felicitatis tantam prægustabat dulcedinem! *Ibid. cap. 15.*

Traſilla Beati Doctoris ac Pontificis Gregorij amita; ☞ *Vide infrà Mortis genera, &c.*

Muſa tenella adhuc, & nondum adultæ ætatis Virgó, Virginem Deiparam cum multarum Virginum glorioſo comitatu ad ſe veniſſe conſpexit, & admonita eſt, ne quid vltrà puellari more leuiter ſine inconſideratè ageret, die trigeſimo in- H
ter ipſas quas videbat Virgines, ab eadem cœli Regina feliciter admittenda. His viſis vitam mutauit, quintóque & vigeſimo die in febrim incidit, trigeſimo verò eandem Beatam Virginem cernens, dicere cœpit: Venio, Domina mea, venio, & in hæc verba de corporis carcere exiit. Quomodò hanc vllam mortis moleſtiam ſenſiſſe reor, quæ ſe non mori, ſed venire dixit: Aut quare non fœliciſſimam putet, quæ de ſeculi huius miſeria in conſortium Dei Genitricis Mariæ recepta, gaudiis perfrui cœpit æternis? *Ibid. cap. 17.*

☞ *Vide Tit. precioſa Piorum morte.*

* *Oratio ab ipſiſmet Emigrantibus facta.*

Chriſtus Dominus Saluator noſter pendens in Cruce animam Patri redditurus ſic orauit: Eloi, Eloi, lammaſabathani? quod eſt interpretatum, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Et clamans voce magna Ieſus ait: Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum. *Marc. 15. Luc. 23.*

S. etiam Stephanus dum à Iudæis lapidaretur, poſitis genibus clamauit voce magna dicens, Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum, poſtquam inuocaſſet & dixiſſet. Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Imitatus Chriſtum magiſtrum ſuum in cruce orantem, vt notauit *S. Auguſt. ſerm 93. de diuerſ.* Quæ ſanè verba plena erant ſingularis cuiuſdam in Chriſtum fiduciæ: item ſummæ erga homines miſericordiæ, quod nollet à Deo imputari illis impietatem, quam contrà ſe exercebant. Sic eſſe oportuit primum Chriſti martyrem ait *Cyprian. lib. de bono patient.* qui Martyres ſecuturos glorioſa morte præcurrens, non tantum Dominicæ Paſſionis eſſet prædicator, ſed & patientiſſimæ lenitatis imitator. Vnde Auguſtin. ſupra, exiſtimat probabile, Stephanum, Chriſto crucifixo & pro crucifixoribus oranti adfuiſſe. *Actor. cap. 7.*

HISTORICA.

D. Antonius Archiepiſcopus Florentinus vir intrepidus, & Martino ſimilis, amico viſitanti eum in poſtremo morbo, & promittenti bonam valetudinem & celerem, nihilque eſſe periculi, non deliberans, vita ſibi & omnibus commodior vita foret; Fiat reſpondit, voluntas Dei: & ſtatim diuino quodam ſpiritu illuſtratus, Dies, ait, annorum noſtrorum ſeptuaginta, quaſi ſummam vitæ diem præcinens, cùm iam ſeptuagenarius eſſet. Sacro itaque Eucharistiæ, & morbo ingraueſcente extremæ vnctionis clypeo munitus, integram illam peccatorum condonationem, quam indulgentiam vocamus, liberalitate Pontificis acceptam, ſibi legi, ac impendi poſtulauit. Deinde verba illa; Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam neſcio, frequenter iterabat. Et cùm fratres adſtantes pſalterium percurrerent, & ad verſum pſalmi vigeſimi quarti, Oculi mei ſemper ad Dominum, peruenissent: ille tunc ſublatis in cœlum oculis ac manibus eadem verba repetens: Oculi mei, ait, ſemper ad Dominum; quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Tum poſtremum pſalmum: Laudate Dominum de cœlis, &c. videbatur iterare: quo in omni vitæ curſu, vt cœnobitæ aſſerebant, oblectari ſolebat. Si quid à pſallendo ceſſaſſet complexus crucifixi effigiem, quam fratres obtulerant, tanto ardore oſculabatur, vt qui aderant non poſſent à lachrymis temperare. *Vincent. Mainardus in vita eius apud Sur. 2. Maij tom. 3.*

D. Eligius Epiſcopus Nouiomenſis in extremis poſitus, oſculatus eſt diſcipulos ſuos, & per ſingulos plorans: Iam non vltra, inquit, loquar vobiſcum. Valete iam in pace, & me deinceps ſinite quieſcere. Redeat terra in terram. Tum ille oculis manibúſque in cœlum erectis, diu mente precabatur. Deinde in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace. Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Memento mei, qui ſolus ſine peccato es, Chriſte mundi Redemptor, & educens me de morte corporis huius, ſaluum me fac in regnum tuum cœleſte: Tu ſemper fuiſti protector meus: In manus tuas commendo ſpiritum meum. Scio me non mereri conſpectum tuum: tamen tu ſcis, quia ſemper ſpes mea fuit in miſericordia tua, & fides mea in tua credulitate permanſit. Et nunc quoque in confeſſione ſancti nominis tui moriens, extremum, Chriſte, anhelitum efflabo. Suſcipe ergo me ſecundùm magnam miſericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occurrant mihi, ne conturbent me poteſtates aëris huius: ſed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manúque tua deducat me in locum refrigerij, & vel in vltimam manſionem ex iis, quas præparaſti ſeruis tuis timentibus te. Sub his verbis reddidit ſpiritum. *B. Audoen. Roth. Ep. in vita eius l. 2. c. 34. apud Sur. 1. Dec. t. 6.*

De Gerardo fratre ſuo teſtatur D. Bernardus, quod media nocte moribundus in illam ex pſalmo vocem eruperit: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Iam tibi, inquit, frater mi, nocte adhuc media dicebat, nox ſicut dies illuminabitur. Accitus ſum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, inſultantem morti. Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus? iam non eſt ſtimulus, ſed iubilus. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat. *D. Bern. ſerm. 26. in Cantica.*

S. Franciſcus Aſſiſias cùm grauiſſimis arderet totius corporis doloribus, nullum aliud fomentum habebat eorum dolorum, quam vt & ipſe diuinas laudes caneret, & alios canentes audiret. In quo cùm ab Helia penè obiurgaretur, quod potiùs præſtaret extremum illud tempus lachrymis, & pœnitentiæ impendere, reſpondit: Non licere ſibi aliter facere, cùm ſciret ſe breui cum Deo fore. *Ex D. Bonau. in vita eius.*

B. Antonius de Padua ſentiens corporis ſui diſſolutionem imminere, increſcente paulatim ægritudine, ad extrema feſtinans, ſuſceptis Eccleſiæ Sacramentis, hymnum illum de B. Maria: O Glorioſa Domina, excelſa ſuper ſidera, &c. canere cœpit. Deinde ſublatis oculis, aliquamdiu ſurſum diligentiſſimè intentos eos tenuit. Cum autem interrogaretur, ecquid nam ita aſpiceret, reſpondit: Video Dominum meum. Sic feliciſſimè obdormiuit in Domino, anno à Chriſti Incarnatione 1231. *In vita eius cap. 37. apud Sur. 13. Iun. tom. 3.*

*MORS PRÆNVNTIATA.

EX S. SCRIPTVRA.

Cùm Claudius Imp. quintum imperaret annum, immaculata Dei Verbi Mater ſexageſimum agens annum mortem oppetitura, nuncium à filio per Angelum de migratione & aduentu ad ſe eius, ita vt antea cùm ipſe ad eam venturus fuerat, accipit. *Niceph. lib. 2. hiſt. Eccl. cap. 21.*

Simon iuſtus oraculum acceperat à Spiritu ſancto, non priùs ſe moriturum, quàm Saluatorem Chriſtum Dominum vidiſſet. Eum igitur à Maria matre in templo oblatum vlnis excepit, & præclarum illum hymnum, Nunc dimittis, &c. cecinit. *Luc. c. 2.*

HISTORICA.

Cum quodam die Beatus Didymus de vita miſeri Iuliani Imperatoris vtpote perſecutoris, ſollicitus eſſet, & animo angeretur; accidit, vt propter hanc ſollicitudinem ad veſperam vſque ſeram nihil comederet, & cum in ſedili ſederet, ſomno oppreſſus vidit in extaſi equos albos cum inſeſſoribus percurrentes, & annunciãtes: Dicite Didymo: hodie hora ſeptima mortuus eſt Iulianus: Surge ergo & comede, & quod tu ſcis, domum mitte ad Epiſcopum Athanaſium, vt ille quoquè hoc ſciat. Notauit autem & horam & diem & hebdomadam & menſem, & ſic inuenit: *Pallad. in hiſtor. Lauſ. cap. 4.*

Erat quidam Presbyter & eremita vitæ & morum probitate venerabilis nomine Herebertus, qui iuxta Inſulam ſtagni vitam ducens ſolitariam, annis ſingulis Cudbertum Epiſcopum viſitare, & monita perpetuæ ab eo ſalutis audire ſolebat. Hic cùm audiret eum ad ciuitatem Lugubaliam deueniſſe, venit ex more cupiens ſalutaribus eius exhortationibus ad ſuperna deſideria magis magiſque accendi. Qui dum ſeſe alterutrum cœleſtis vitæ poculis inebriarent, dixit inter alia antiſtes: Memento, frater Hereberte, vt modò quidquid opus habes me interroges, mecúmque loquaris: poſtquam enim ab inuicẽ diſgreſſi fuerimus, non vltra nos in ſeculo carnis obtutibus inuicẽ aſpiciemus. Certus ſum namque, quia tempus meæ reſolutionis inſtat, & velox eſt depoſitio tabernaculi mei. Qui hæc audiens, prouolutus eſt eius veſtigiis, & fuſis cum gemitu lachrymis: Obſecro (inquit) per Dominum, ne me deſeras: ſed tui memor ſis fideliſſimi ſodalis, rogéſque ſupernam pietatem, vt cui ſimul in terris ſeruiuimus, ad eius videndam gratiam ſimul transeamus ad cœlos. Noſti enim, quia ad tui oris imperium ſemper viuere ſtudui, & quidquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æquè ad tuæ voluntatis examen mox emendare curaui. Incubuit precibus Antiſtes; ſtatímque edoctus in ſpiritu impetraſſe ſe quod petebat à Domino: Surge, inquit, frater mi, & noli plorare, ſed gaudio gaude, quia quod rogauimus ſuperna nobis clementia donauit. Cuius promiſſi & prophetiæ veritatem ſequens rerum aſtruxit euentus, quia & digredientes ab inuicem non ſe vltra corporaliter viderunt; ſub vno eodemque die, hoc eſt Kalend. April. tertia decima egredientes è corpore ſpiritus eorum, mox beata inuicem viſione coniuncti ſunt, atque Angelico miniſterio pariter ad regnum cœleſte tranſlati. Sed Herebertus diutina prius infirmitate decoquitur, illa, vt credibile eſt, diſpenſatione Dominicæ pietatis, vt ſi quid minus haberet meriti à Beato Cubberto, ſuppleret hoc caſtigans longæ ægritudinis dolor, quatenus æquatus gratia ſuo interceſſori, ſicut vno eodémque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam vna atque indiſſimili ſede perpetuæ beatitudinis meruiſſet recipi. *Bed. l. 4. hiſt. Eccl. c. 29.*

Quomodo in loco exilij in Albinenſi ciuitate Eugenius Epiſcopus Carthaginenſis diem prænouerit extremum, ita Gregorius narrat: Hic cùm magnis in ſæculo polleret virtutibus, & iam victor de tormentis martyrialibus exiliiſſet: tempus vocationis ſuæ, quo accerſitus ad gloriam, Domino

tremulante, cognouit; illud præcipuè, quod poculis occulta
A latur, manifeſtum noſcens, ſe martyri Amaratho ſocium eſſe futurum (colitur iſte martyr in ea, vbi ſepultus eſt, ciuitate) ad eius ſepulchrum dirigitur, proſtratuſque ſolo diutiſſimè orationem fudit ad Dominum. Deinde expanſis ſuper pauimentum brachiis, ſpiritum cœlo direxit. Qui à Chriſtianis collectus, in quadam crypta ſepulturæ mandatus eſt. *Greg. Turon. lib. 1. mir. cap. 58. apud Bar. tom. 6. an. Chriſti 495.*

Hominum verò omnipotens Deus trepidantium mentes quibuſdam priùs reuelationibus roborat: vt in morte minimè pertimeſcant. Nam quidam mecum in Monaſterio frater Antonius nomine viuebat, qui multis quotidianis lachrymis ad gaudia patriæ cœleſtis anhelabat. Cúmque ſtudioſiſſimè & magno feruoris deſiderio ſacra eloquia meditaretur: non in eis verba ſcientiæ, ſed fletum compunctionis inquirebat. Quatenus per hæc exaltata mens eius inardeſceret, & ima deſerens ad regionem cœleſtis patriæ per contemplationem volaret. Huic per viſionem nocturnam dictum eſt: Paratus eſto, quia Dominus iuſſit migrare te. Cúmque ille non habere ſumptus ad migrandum diceret: Reſponſum protinus audiuit dicens:
B Si de peccatis tuis agitur, dimiſſa ſunt. Quod cùm ſemel audiſſet, & magno adhuc metu trepidaret: nocte quoque alia eiuſdem verbis eſt admonitus. Tunc poſt quinque dies febre correptus: cunctis fratribus orantibus flentibúſque perfunctus eſt. *Greg. Magn. lib. 4. Dialog. cap. 7.*

Benedicti III. tempore, Lucido Ficuleno Monaſterio S. Gregorij ad Cliuum Scauri præeminente, cùm peſtilentia faucium, multitudo quotidie maxima periret, Ioannes eius loci Monachus venit ad mortem. Cui deſperanti S. Gregorius in ſomnis apparuit, dicens: Vis ſanus fieri? at ille ſe velle reſpondit: Et B. Gregorius: Si mihi, inquit, promiſeris quæ tibi dixero, fore dicturum, ſcito te eſſe ſanandum: ſin verò, citiùs moriturum. Cúmque ille ſe dicturum tota certitudine promitteret, audiuit: Ito denuntians Sabæ, Ioanni, Benedicto, Martino, Palumbo, & Antonio Monachis, Laurentio coco, Gemmoſo carpentario, Accepto piſtori, Andreæ Romano, & Leoni laicis, quoniam à craſtino incipientes, omnes dietim ſe moriendo ſubſequentur. Poſt quorum deceſſum denuntia Lucidum Epiſcopum, qui tenet id Monaſterium, die ſeptima
C moriturum. His dictis Monachum oſcitare præcipiens, duos digitos in fauces coniecit, vulnúſque diſcutiés, vt exscrearet, iniunxit. Ille tuſſiens partem coagulati ſanguinis in morem lapidis, tenera proiecit: & ab ipſis penè mortis faucibus liberatus, eadem nocte, contra ſpem omnium matutinalibus hymnis interfuit, & mirantibus fratribus ſanitatis ſuæ modum innotuit, quos, quando, & qualiter ex Monaſterij familia morituros præuiderat, indicauit. De ſola interim Epiſcopi morte dubitando conticuit. Et è veſtigio in cunctorum morti deputatorum auribus volans fama diſcurrit. Et dum ex relatione Monachi ſe morituros certa die cognoſcerent, diſpoſitis ſuis rebus, ita ſe in morte ſecuti ſunt, ſicut fuerant in ſomno nominati. Cúmque Presbyter & Monachus Lucido Epiſcopo tam durum nuntium reuelare timeret, tacere autem penitus non auderet: Monaſterio ſe tandem proripuit, & in domum Epiſcopi non longè à flumine Tiberi, è regione videlicet iuxta baſilicam ſanctorum Cyri & Ioannis poſitam, ſomnium nuntiaturus acceſſit. Quem ſcilicet vbi cum Pontifice in Palatio prandere cognouit: ex
D pectans redeuntem Sacerdotalibus veſtimentis indutum, colore fulgidum, valetudine quoque ſaniſſimum ſalutare curauit. Cui Epiſcopus ait: Iam nunc in tota vrbe pro diuino haberis, quia de his, quos morituros pronunciaſti, ſolus vnus remanſit. At ille: Vtinam ſicut & ille quem viuere putas, defunctus eſt, ſic ipſe qui hunc ſequi prædictus, exiliret. Cúmque Epiſcopus de eo tota curioſitate, requireret, & Monachus dicere palpitaret: tandem vbi die ſexto ſe moriturum cognouit, expalluit, atque contremuit, reſumptiſque viribus contra Monachum frenduit quem redire volentem retinuit: interiora cubiculi peruagus penetrauit, paulatim ſibi fauces dolere præſentit; deinde tacto pulſu, mox febris ſigna cognouit, Monacho credidit, domum ſuam diſpoſuit, ad Monaſterium, cui præerat, eiſdem redimitus, quibus à Patriarcha reuerſus fuerat, venit. Secunda feria, cunctis tam ſubitam conuerſionem mirantibus, Monachicum habitum ſuſcepit: & paulatim ingraueſcente morbo, ſextæ feriæ diluculo obdormiuit. *Io. Diacon. de rebus geſtis B. Greg. apud Baron. tom. 10. an. 856.*

S. Andreas Epiſcopus Feſulanus ordinis Carmelitarum, anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo primo, in nocte Natiuitatis Domini, in Eccleſia cathedrali, dum rem ſacram faceret, ei Virgo glorioſa apparuit, nuncians ei obitus ſui diem proximo menſe, videlicet octauo Idus Ianuarij: quo die Epiphania Domini celebratur. Qua quidem reuelatione tanto gaudio atque lætitia repletus eſt, vt qui priùs ob victus parcitatem macilentus, & ſqualiore perfuſus erat, Seraphico penè colore perfuſus ſit. Non ſecus vt beata Virgo prædixerat, morbo correptus Antiſtes, eo die naturæ conceſſit, anno ab Incarnatione Domini 1073. octauo Idus Ianuarij. *In vita eius apud Sur. 6. Ianuarii.* E

Sed neque hoc ſileam, quod probus Dei famulus de ſorore ſua nomine Muſa, puella parua narrare conſueuit. ☞ *Vide ſuprà, in Apophthegmatibus fœminarum.*

☞ *Vide etiam infrà. Mors præcognita.*

MORS IVSTORVM PRETIOSA.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Cum eſſent in agro Cain & Abel, conſurrexit Cain aduerſus Abel, & interfecit eum. Rationem tangit Ioannes: quoniam opera ipſius maligna erant, fratris autem iuſta. *Gen. 4.*

Ambulauit Enoch cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. *Geneſ. 5.* F

Mortuus Abraham in ſenectute bona, prouectæque ætatis & plenus dierum, congregatúſque eſt ad populum ſuum. *Geneſ. 25.*

Completi ſunt dies Iſaac 180. annorum, conſumptúſque ætate mortuus eſt, & appoſitus populo ſuo ſenex & plenus dierum. *Geneſ. 35.*

Iacob finitis mandatis, quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper lectulum ſuum & obiit, & appoſitus eſt ad populum ſuum. *Geneſ. 48.*

Cum adiuraſſet Ioſeph fratres ſuos atque dixiſſet: Deus viſitabit vos, aſportate vobiſcum oſſa mea de loco iſto, &c. mortuus eſt. *Geneſ. 54.*

Aſcenderunt Moyſes & Aaron iuxta mandatum Domini in montem Hor, coram omni multitudine. Cúmque Aaron expoliaſſet ſe veſtibus ſuis induit eis Eleazarum, & mortuus eſt ibi Aaron. *Num. 20.*

Mortuus eſt Moyſes ſeruus Domini in terra Moab, iubente Domino, & ſepeliuit eum Dominus, & non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem. *Deut. 34.* G

Dauid poſt inſtructionem filij ſui Salomonis & orationem, quam fecit ad Dominum pro eo & pro toto populo, mortuus eſt in ſenectute bona, plenus dierum & diuitiis, & gloria. *2. Reg. 8. 1. Par. 19.*

Cùm pergerent ſimul Elias & Eliſeus, ecce currus igneus, & equi ignei diuiſerunt vtrumque, & aſcendit Elias per turbinem in cœlum. *4. Reg. 2.*

Spiritus Domini induit Zachariam filium Ioiadæ, & dixit populo. Quare tranſgredimini præceptum Domini? Quod vobis non proderit. Qui congregati aduerſus eum miſerunt lapides iuxta Regis imperium, & interfectus eſt. *2. Par. 24.*

Tobias in hora mortis ſuæ vocauit Tobiam filium ſuum, & ſeptem iuuenes nepotes ſuos, & dixit eis: Prope eſt interitus meus. Et de filio eius paulò poſt dicitur. Completis annis nonagintanouem in timore Domini, cum gaudio ſepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius, &c. *Tob. 14.*

Vixit Iob poſt flagella centum quadraginta annis, & vidit filios filiorum vſque ad quartam generationem, & mortuus eſt ſenex & plenus dierum. *Iob. vlt.* H

Poſt inſtructionem, & confortationem filiorum, Matathias benedixit eos, & defunctus eſt, & poſitus ad patres ſuos. *1. Mach. 2.*

Videns Iudas Machabæus multitudinem hoſtium & paucitatem ſuorum ait: Si appropinquauit tempus noſtrum, moriamur in virtute propter fratres noſtros. *1. Mach. 6.*

Eleazarus poſt multa tormenta ſibi illata, vita deceſſit, Vniuerſæ genti memoriam mortis ſuæ ad exemplum virtutis & fortitudinis relinquens. *2. Mach. 6.*

Septem illi Fratres cum pia matre ſua finem miro modo laudabilem fecerunt. Et poſſunt ibi notari multa virtutis exempla. *2. Mach. 7.*

Pro veritate & maritali honeſtate, Ioannes Baptiſta decollatus fuit ab Herode Tetrarcha. *Matth. 14. Marc. 6.*

De illo famoſo paupere Lazaro ſcriptum eſt: Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. *Luc. 16.*

Qualitercunque vixerit ille Latro, cui pendenti dixit

Chriſtus

Chriſtus hodie mecum eris in Paradiſo ,fœliciter mortuus
A eſt. *Luc.* 3.

Cùm lapidabatur Beatus Stephanus, innocabat Dominum, & dicebat : Domine Ieſu , accipe ſpiritum meum. Poſitis autem genibus exclamauit voce magna , dicens : Domine , ne ſtatuas illis hoc peccatum , &c. Et cum hoc dixiſſet , obdormiuit. *Actor.* 7.

Et Saluator noſter Dominus Ieſus Chriſtus , qui ſecundum Auguſtinum *lib.* 4. *de Trin. cap.* 13. per ſingularem mortem ſuam , noſtram deſtruxit duplicem. Qui vt ait *idem Aug.* 13. *de Ciuit. Dei , cap.* 5. tantam fidei contulit gratiam , vt mors (quam vitæ conſtat eſſe contrariam) inſtrumentum fieret , per quod tranſiretur ad vitam.

HISTORICA.

D. Paulus Apoſtolus, quum eſſet in vinculis & morti proximus , ſecundam contexuit ad Timotheum epiſtolam, in qua tum prioris cauſæ ſuæ defenſionis , tum migrationis ex hac vita , quæ è veſtigio inſequuta eſt , mentionem facit. Inter cætera autem liberatus ſum , inquit ex ore leonis : & illud ,
B Liberabit me Dominus ab omni opere malo , ſeruabitque in regnum ſuum cœleſte. In quo quidem ſuum mox futurum declarauit martyrium. Quod etiam plenius in eadem epiſtola paulò ante prædixerat Ego enim iam delibor , inquit : & tempus reſolutionis meæ inſtat. Certamen illud præclarum decertaui , curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Quod ſupereſt , repoſita eſt mihi Iuſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die , iuſtus ille iudex : non ſolùm autem mihi , ſed & omnibus qui expetiuerint illuſtrem ipſius aduentum. 2. *Timoth.* 4. *Euſ. lib.* 2. *hiſt. Eccleſ. cap.* 21. Sub Nerone Paulum capitis ſupplicio affectum fuiſſe tradunt vnanimiter Scriptores Eccleſiaſtici.

Iacobum cognomine Iuſtum , tradunt fuiſſe primum Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Antiſtitem conſtitutum ab Apoſtolis , & quòd ſinceram de Chriſto doctrinam palàm prædicaſſet à Iudæis tumultuantibus trucidatum. Ex ſublimi loco enim eum præcipitem dederunt , & quoniam ita deiectus non ſtatim mortem obiit, ſed vultu ſurſum ſublato, genibúſque flexis dixit, Obſecro Domine Deus Pater, da illis veniam : neſciunt enim quid faciunt , cœperunt ſaxa in eum conijcere : & tan-
C dem vecte , quo panni à fullonibus premuntur , mactatus eſt. *Euſeb. ex Egeſippo , hiſt. eccl. lib.* 2. *cap.* 22.

Aiunt , B. Petrum, cùm vxorem ſuam ad necem abductam conſpiceret, magna geſtiiſſe lætitia , tum quòd vocaretur à Deo , tum quod in proprium domicilium reuerteretur. Eam verò admodum & hortatus & conſolatus, ſic nomine compellauit ; Heus , tu , memor eſto Domini. Tales ſunt beatorum nuptiæ , & tam perfectus amor inter amiciſſimos intercedit. *Euſeb. ex Clemente , Eccl. hiſt. lib.* 2. *cap.* 24.

Idem , Cruci , propter Euangelij profeſſionem affixus, paulò antequam ſpiritum emitteret , Gratias , inquit , tibi Domine Ieſu, Fili Dei viui, non ſolùm voce & corde ago, ſed etiam ſpiritu , quo te diligo , quo te alloquor , quo te interpello,quo te teneo,quo te intelligo,quo te video Tu mihi omnia,& in omnibus, tu mihi totum , & nihil mihi aliud præter te ſolum, qui es verus Dei Filius,& verus Deus,cui cum æterno Patre & Spiritu ſancto honor & gloria in cuncta ſemper ſæculorum ſæcula. *Hiſtoria Chriſtiana veterum Patrum.*

D. Andreas Apoſtolus , propter nomen Chriſti in cruce ſuſpenſus , vbi per multas horas vixit, inter multa , Ego qui-
D dem,inquit gratias habeo Domino meo Ieſu Chriſto, qui me tandem legatione ſua functum migrare corpore vult , vt per bonam confeſſionem perpetuam conſequar miſericordiam , dilectúſque & notus eius efficiar,qui me miſit ad vos. Manete autem in verbo vobis tradito,docentes alij alios,vt & ipſi cum Deo in perpetuum habitetis,promiſſionúmque eiuſdem fructū recipiatis. Porrò quum Chriſtiani precibus præfectum emollirent pro Dei ſeruo , ille agens animam exclamauit , Ne permittas famulum tuum , Domine Ieſu Chriſte , qui propter te pendet in ligno , ſolui , & humanis conuerſationibus iterum tradi ? ſed ſuſcipe me tu quem cognoui , quem dilexi , quem retineo , quem videre deſidero , in quo ſum quod ſum. Hæc dicens migrauit ad Dominum. *Eadem hiſt.*

Ignatius Epiſcopus Antiochenus , quum propter teſtimonium quod Deo perhibuerat eſſet ad beſtias condemnatus , ſic loquutus eſt : Dei frumentum ſum , & beſtiarum dentibus molor , vt purus & ſincerus panis reperiar. *Euſeb. ex Irenæo , Eccl. hiſt. lib.* 3. *cap.* 30.

Temporibus Polycarpi Apoſtolorum diſcipuli , Germani-
cus,diuina gratia roboratus , imbecillitatem animi naturaliter E
inſitam virtute Spiritus S. erexit, itavt primus inter Chriſti martyres palmam tuliſſe memoretur. Nam cum Proconſul illi perſuadere conaretur,rationem ætatis haberet,& cum eſſet in ipſo adoleſcentiæ flore conſtitutus , ſuiipſius miſericordiam caperet , illud conſilium minimè curauit , imo ſine cunctatione feram parato animo ad ſe attraxit , quo celeriùs ab hac iniuſta & impia vita liberaretur. *Euſeb. Eccl. hiſt. lib.*4.*cap.* 14.

Polycarpus,quum iudices eum à Chriſti fide vellent abducere,& dicerent,Quid mali eſt,iſtud dicere(Domine Cæſar)& illic ſacrificare,& ſic tandem ſaluum euadere , & incolumem; Polycarpus primò nullum dedit reſponſum, ſed illis magis inſtantibus , ſic tandem locutus eſt : Non facturus ſum aliquando quod mihi conſulitis. Iſti igitur ſpe illius in ſuam ſententiam pertrahendi deiecti,contumelioſa verba in eum faciunt, & tanta cum celeritate de curru præcipitant,vt inde delapſus, tibiam magnope laceraret,læderétque. At ille de ea re minimè laborans, quaſi nihil mali fuiſſet perpeſſus , lubenti animo à ſatellitibus ductatus , ſatis incitato gradu ad ſtadium proficiſcitur. Polycarpo igitur in ſtadium ingredienti, vox è cœlo de- F
miſſa dixit : Fortis eſto Polycarpe , & excelſo animo rem gere. Eum à quo eſſet vox profecta, vidit nemo : vocem autem multi è noſtris audiuerunt : ſed propter multum in ſtadio comitatum,multitudo omnino eam audire non potuit. Illo igitur ad iudicem deducto,ſimulátque intellectum erat, Polycarpum fuiſſe comprehenſum , ingens tumultus ciebatur. Ex quo Proconſul, vbi acceſſit, ſciſcitatus eſt : Tune es Polycarpus ? Polycarpus, ſe eundem eſſe fatebatur. Tunc ſuadere proconſul , vt Chriſtum negaret , ſic locutus ? Reuerere ætatem tuam, & alia his ſimilia, quæ ab eiuſmodi viris dici ſolent. Iura per Cæſaris fortunam : Reſipiſce: dic, Tolle impios. Polycarpus graui & conſtanti vultu in vniuerſam multitudinem quæ erat in ſtadio,intuens,& manum verſus eos intendens,cum gemitu oculis in cœlum ſublatis,dixit:Tolle impios. Præſidi,cùm amplius inſtaret, dicerétque : Iurato , conuiciis Chriſtum afficito , & te dimittam: reſpondit Polycarpus : Octoginta ſex annos illi iam inſeruiui,& nullo me hactenus affecit incommodo : quomodo igitur Regem meum qui me ad hoc vſque tempus ſerua-
uit incolumem,contumelioſis verbis poſſum afficere? Procon- G
ſule denuò vrgente, ac dicente : Iura per Cæſaris fortunam ; Polycarpus , Si, inquit, ad inanem oſtentationem requiris,vt per Cæſaris fortunam iurem , (ſic enim vocas) & me qui ſim ignorare præ te fers,ſic,vt liberè & ingenuè loquar,accipito: Chriſtianus ſum. Quod ſi placet Chriſtiani profeſſionem cognoſcere,da mihi diem,& audies. Tum proconſul. Iſtud,inquit, perſuade populo. Tibi equidem, inquit Polycarpus , rationem & ſententiam meam, (magiſtratibus enim , & poteſtatibus à Deo conſtitutis,eum honorem, qui noſtrorum animorum ſaluti,noſtræque religioni nihil afferat detrimenti,pro dignitate tribuere docemur;)impertire non grauabor : ſed illos non ſatis dignos exiſtimo, quibus de fide noſtra per reſponſum ſatisfaciam. Et proconſul : Beſtias , inquit, habeo in promptu : iſtis te obiiciam laniandum, niſi te maturè pœnituerit. Acceſſe,inquit, nam nobis rata ac decreta ſtat ſententia : & multum ab eo abſumus, vt aliquando animo mutato , nos meliorum pœniteat , quò deteriora ſequamur. A ſæuitia & crudelitate, ad æquitatem & modeſtiam traduci,eſt pulchra ſanè mutatio. Ad
quem rurſus proconſul : Te , inquit , ardentibus flammarum H
incendiis domitum & manſuetum reddam, ſi beſtiarum laniatus contemnas , ni reſipiſcas ocyus. Tum Polycarpus. Ignem, inquit, mihi minitaris, qui ad tempus exardeſcit ille quidem, ſed paulò poſt penitus extinguitur. Verùm ignem illum futuri iudicij , ad perpetuorum impiorum ſupplicium & cruciatum reſeruatum , omnino ignoras. Sed quid cunctaris ? Profer beſtias , aut aliud quod lubet.

Ista & alia complura locutus,tanto vultus decore & gratia imbutus eſt,tantáque animi fidentia & alacritate expletus, vti his quæ ei eſſent tam minaciter obiectata,nō modò non conturbatus ſuccumberet , ſed contrà illum ipſum Proconſulem admirabili ſua conſtantia & grauitate prorſus obſtupefaceret. Ad ignem damnatus tandem , id requirente populo Ethnico, qui furenter vociferabatur, cùm illum clauis vellent affigere , dixit,Sinite me hoc modo : nam qui mihi patientiam ad ignis flammas ſuſtinendas pro ſua clementia largitur,largitur etiam vt ſine commiſſuris clauorum , quibus me affigere ſtatuitis , conſtans abſque vlla corporis commotione rogo adhæreſcam.

Illum

Illum igitur non clauis ſed vinculis tantummodo colligarunt. Qui manibus à tergo circumplicatis conſtrictiſque, tanquam aries inſignis ex immenſo grege delectus, vt holocauſtum gratum & acceptum fieret Deo omnipotenti, ſic locutus eſt: Pater dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti, per quem tui cognitionem accepimus, Deus Angelorum & poteſtatum, Deus totius creaturæ, & iuſtorum cuiuſque generis viuunt in conſpectu tuo. Tibi gratias ago quòd me huius diei hora & celebritate donaſti, in qua cùm in martyrum numero, tum in Calice Paſſionis Chriſti tui, tormentorum particeps fiam in reſurrectionem vitæ æternæ, tam animæ quàm corporis, per immortalem Spiritus ſancti virtutem: inter quos, quæſo martyres, hodie in conſpectu tuo pro hoſtia pingui & accepta admittar: ſicut præparaſti, præſignificaſti, & iam tandem compleuiſti, qui Deus verus es & omnis mendacij expers. Ac propterea præ cæteris omnibus te laudo, te benedico, te glorifico, per Ieſum Chriſtum dilectum tuum filium, Pontificem æternum, per quem tibi cum eo in Spiritu ſancto gloria nunc & in futura ſæcula ſæculorum. Amen. Hac oratione finita, carnifices rogum incenderunt: ſed cum ab igne Polycarpum minimè attingi aut lædi viderent, vnus illorum Chriſti martyrem enſe confodit. *Euſeb. hiſt. Eccl. lib. 4 cap. 14.*

Iuſtinus Martyr, paulò ante mortem dicebat, Equidem expecto vt vel ab aliquo iſtorum qui nomine tenus ſunt philoſophi, vitæ meæ parentur inſidiæ, & fuſte conquaſſatus obterar: vel à Creſcente ſaltem non philoſopho, ſed philocompo, id eſt, auido inanis gloriæ. Non enim philoſophus dici meretur, qui Chriſtianus velut impios ſimulat, &c. *Euſeb hiſt. Eccl. lib. 4. cap. 15.*

Lucius. Quum Vrbicium præfectum inuicta quadam animi generoſitate increpaſſet, quòd Ptolemæum Chriſtianæ fidei aſſertorem iniquè afflixiſſet & damnaſſet, ab eodem Vrbicio morti adiudicatus, gratias egit dicens, A malis ſe dominis liberari, ad Deum patrem & regem optimum tranſire. *Nicephor. eccl. hiſt. lib. 3. cap. 3. Euſeb. lib. 4. cap. 16.*

Blandina tormentis omnibus excruciata, perdurabat: laxamentumque ei, & (vt ita dicam) indolentia plagarum & cruciatuum erat, quod ſubinde Chriſtianam ſe proclamabat.

Sanctus verò & ipſe tanta animi præſentia, & tam fortiter ſe carnificibus oppoſuit, plurimamque eorum ſæuitiam & pœnis incutiẽdis felicitatem adeo ſuperauit, vt ab illis interrogatus, non gentem ſuam, non patriam, non nomen, non aliud quicquam, ſed vnicum hoc in omni certamine & lucta tormentorum, Chriſtianum ſe eſſe, diceret. Vſtulatus ita vt nidor & aruina proflueret, conſtans & immotus permanebat, apertum omnibus exhibens exemplum, nihil ibi eſſe terribile, & metuendum, vbi adſit Dei patris dilectio, nihil ærumnoſum atque dolendum, vbi Chriſti gloria.

Bibliadem produxerunt deinde, eam flagris crudelem in modum conſcindentes, eiq; perſuadere conabantur, vt Chriſtianorum ſacra piaculum eſſe diceret. Illa autem veluti è ſomno excitata, longe aliud diuerſumque magis quàm ipſi expectantes volebant, profeſſa eſt, illud inſuper adiiciens, Quomodo verò Chriſtiani infantes vorent, qui etiam ab animantum ratione carentium ſanguine abſtineant; De ea Chriſtianorum veterum abſtinentia ab animalium ſanguine, vide Apoſtolorum decretum, *Act.* 15. quod fuit temporarium, tantiſper dum Ethnici plenius edocti ad Chriſti notitiam pertraherentur. Porrò quum Biblias talia pateretur, & diceret generoſo admodum animo, ordini martyrum eſt allecta.

Pothinus, Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopus, quum pulchram profeſſus eſſet profeſſionem, à tribuno quiſnam eſſet Chriſtianorum Deus interrogatus, Quum Chriſtianis (inquit) fueris ſcies. Quapropter violentiùs ſtatim acceptus, crudeles plagas tulit, & in carcerem demiſſus biduo poſt ſpiritum Deo decedens commendauit.

Attalus quum iam in ferreo ſedili vreretur, nidorque ab eo prodiret, illud tantùm Romana lingua effatus eſt. En hoc ipſum eſt humana veſci carne, quod vos facitis; nos verò neq; homines voramus, neque præterea mali quidquam facimus. Interrogatus etiam, quod eſſet Dei nomen? reſpondit, Deus nomen non habet, vt homo. *Nicephor. eccl. hiſt. lib. 4. cap. 17.*

Apolonius, Senator Romanus, imperante Commodo, cùm iudex obnixè ab illo petiiſſet, flagitaſſetque, vt fidei ſuæ rationem coram Senatu redderet ſimulatque orationem apologeticam pro fidei quam profitebatur defenſione coram omnibus recitaſſet, ſententia Senatus ſecuri percuſſus, deceſſit è vita. Huius, coram iudice verba, & reſponſa quæ palam ad Perennij rogata dabat, & orationem apologeticam apud Senatum habitam, deſcripſerat Euſebius libro de veteribus martyribus, qui temporum iniuria excidit. *Euſ. eccl. hiſt. lib 5. cap. 20.*

Babylas, Antiochenus Epiſcopus, poſt fidei confeſſionem in vinculis vitam deſeruit. Ferunt eum iuſſiſſe diſcipulis vt catenas ſuas pugnæ & victoriæ per Chriſtum reportatæ teſtes cum eo ſepelirent. Alius Babylas martyr, quum ceruicem feriendam præberet: Reuertere, dixit, anima mea ad requiem tuam: quia Deus benefecit tibi: eripuit animam meam à morte, oculum meum à lachrymis, pedem meum à lapſu. Ambulabo coram Deo in terra viuentium. *Eccleſ. hiſt. ſcriptores. D. Io. Iacobus Grynæus in apopht. morientium.*

Sub Decij imperio Ethnici in Alexandria ſenem quendam Metram nomine, arreptum, impia verba contra Deum loqui mandant: cuius corpus, propterea quod eorum voluntati repugnabat fuſtibus cædunt, vultum oculóſque præacutis arundinibus pungunt, ipſum adeo ad ſuburbia abductum lapidibus obruunt.

Deinde fidelem mulierem, quæ vocabatur Quinta, ad idolorum delubrum ducere, & ad falſos deos venerandos impellere cœperunt, eamque cùm ſe auerteret, & talem cultum deteſtaretur, pedibus conſtrictis, per vniuerſæ vrbis plateas aſperis ſaxis conſtratas raptare, & ſimulac corpus eius ad ſaxa molaria alliſiſſent, & flagris pariter laceraſſent, ad ſuburbia trahere, ibique crebro ſaxorum coniectu obterere.

Piorum ædibus direptis Apolloniam virginem id temporis cùm primis admirandam, & admodum prouectam ætate, comprehendunt, & maxillis eius crudeliter diuerberatis, omnes dentes illi excutiunt: atque rogo in ſuburbiis extructo minantur, niſi verba blaſphemiæ vnà cum ipſis palam eloqueretur, ſe eam viuam crematuros. Illa paululum temporis ad reſpondendum precata, & dimiſſa ex eorum manibus, ſine mora inſiliit in rogum, ſicque flammarum incendio abſumpta eſt.

Serapionem proprio lare abſtractum diris concidunt tormentis, & omnibus membrorum articulis confractis, ex loco edito præcipitem deiiciunt.

Aliorum Martyrum, nempe Iuliani, Cronij, Beſæ militis, Macaris, Epimachi Alexandri, quatuor mulierum, Heronis, Atteris, Iſidori, Dioſcori pueri 15. annorum, Nemeſis, Ammonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenis, Theophili, Iſchyrionis, inuictam conſtantiam & crudeles cruciatus pro Chriſti nomine fortiter perpeſſos deſcribit *Euſeb. lib. 6. cap. 34. hiſt. eccl.*

D. Cyprianus morti adiudicatus propter Chriſtianæ religionis conſtantem profeſſionem dixit, gratias ago Deo omnipotenti, qui me à vinculis huius corporis abſoluere dignatur. *Pontius diaconus in actis paſſion. D. Cypr.*

Priſcus, Malchus, Alexander, Cæſariæ Palæſtinæ beſtiarum rictibus velut præda obiectati, diuino & cœleſti martyrio non ſine maxima commendatione decorati fuerunt. Fertur verò, iſtos ruri degentes, primum ſeipſos tanquam inertes & deſides probris affeciſſe, quod cùm tẽporis opportunitatis præmium vitæ æternæ his qui cœleſti eius deſiderio flagrabãt diſpertire videretur, ipſi, præ negligentia quaſi & ſegnitie, martyrij coronam nõ præripuiſſent. Deinde, cùm inter ſe ita deliberaſſent, abſque mora Cæſaream verſus iter pergunt, ibiq; extemplo adeunt iudicem, & fœlicem vitæ exitum aſſequuntur: edita nempe Chriſtianæ fidei profeſſione. *Euſ. eccl. hiſt. l. 7. c. 11.*

Marinum Romanum militem Centurionatus honorem elatum ſub Galieno, alius, pro tribunali comparens, in crimen vocat, tum quòd eſſet Chriſtianus, tum quòd Imperatoribus non immolaſſet: ac propterea, inquit, ex veterum legum inſtitutis, illi non licet eum dignitatis gradum apud Romanos adipiſci, ſed illud quidquid eſt muneris mihi iure impertiri debet. Vnde iudex commotus, primò ſciſcitatus eſt cuiuſnam ſententiæ & religionis eſſet Marinus. Quem vt animaduertit, conſtanter ſe Chriſtianum eſſe confitentem: trium horarum ſpatium ei ad deliberandum dat. Hunc è iudicio egreſſum Theotecnus qui illic erat Epiſcopus, ad ſe colloquendi cauſa inuitat: & prehenſa manu recta deducit in templũ. Quem cum interius ad ipſum Sanctuarium collocauiſſet, læua paululum in alteram partem dimota, gladium quo cingebatur oſtendit, ſimulq; diuinorum Euangeliorum librum adferens ex aduerſo proponit: præcepitq;, vt ex illis duobus, quod magis eſſet ex animi ſentẽtia, deligeret. Vbi verò abſq; cũctatione porrecta manu dextera Marinus ſacrum librum accepit, Theotecnus ſic illum affatur: Tene, & adhæreſce Deo. Sic enim ab eo roboratus,

roboratus, quod in optatis eſt, pro certo aſſequere. Abi in A pace. Illum ſtatim inde redeuntem præco pro tribunali aduocat, iam enim tempus illi præſtitutum ad deliberandum erat completum. Siſtit ſe pro tribunali. vbi cùm maiorem iam, quàm antea, fidei ardorem ac ſtudium declaraſſet, actutum inde, vt erat ad mortem rectà abductus, martyrio è vita exceſſit. *Euſeb. eod. lib. cap.* 14.

Sub Diocletiano, & Maximiliano Imperatoribus innumerus ferè apparebat martyrũ numerus per varias Imperij Romani prouincias. Inter eos autem qui fortiter pro Chriſto occubuerunt, prætereundi minimè videntur Thebaidis Martyres. Simulátque enim contra quoſdam ſententia mortis pronunciata eſſet, alij aliunde ad iudicis tribunal proſiliebant, ſe Chriſtianos confitentes, acerbitates & multiplicium tormentorum modos pro nihilo putantes, abſque metu & terrore liberè pro Religione & cultu Dei loquentes, cum gaudio denique, riſu & lætitia, poſtremam mortis ſententiam excipientes, ſic vt pſalmos & gratiarum actiones in Deum totius mundi conditorem, quoad extremum ſpiritum edidiſſent, lætis animis decantarent. *Euſeb. lib.* 8. *cap.* 9.

B Philoromus procurator Imperatoris in Ægypto, & Phileas Thmuitenſis Eccleſiæ Epiſcopus in carcerem coniecti ſunt propter Chriſti nomen. Cùm autem permulti & cognati, & alij amici eos obſecraſſent, viri primarij oraſſent, ipſe iudex denique hortatus eſſet, vt ſui ipſorum caperent miſericordiam liberorúmque & vxorum curam ducerent: nequaquam eiuſmodi virorum precibus adduci potuerunt, vt vitæ cupiditate aliqua ex parte delectarentur, & diuinas leges de confeſſione, & negatione Seruatoris noſtri penitus contemnerent: ſed virili animo, & mente digna philoſophis, imò verò pia & digna Deo, contra omnes iudicis minas, contra contumelias fortiter ſe opponentes, ambo capitibus abſciſſis abierunt è vita. *Euſeb. eodem lib. cap.* 10.

Ex Palæſtinæ martyribus primus fuit Procopius, qui antequam carceris ſatis magnum feciſſet periculum, ſtatim à primo ingreſſu cùm in iudicio coram præſidibus ſiſteretur, & ei imperatum eſſet, vt diis eorum immolaret, vnum ſolum Deum ſe ſcire dixit: cui, ſicut ab ipſo præceptum eſt, ſoli eſſet ſacrificandum. Poſtquam verò quatuor Imperatoribus C hoſtias etiam offerre illi mandatum eſſet, ſententiam quandam illis parum gratam elocutus, hoc ſcilicet Homeri carmen.

Non bona res multis Domini, Rex vnicus eſto:

Extemplò ſecuri percutitur. *Euſeb. eod. lib. cap.* 12.

Poſt Procopium Alphæus & Zachæus, cùm poſt verbera & nouaculas, poſt vincula aſpera grauéſque in eiſdem dolores, poſt alias diuerſas in tormentis quæſtiones, poſt pedes dies noctéſque compedibus ligneis quatuor foraminum interuallo interpoſito diſtentos diſtractóſque decimo ſeptimo die menſis, qui vocatur Dius, hoc eſt, apud Romanos ad decimum quintum Calend. Decembris, vnum ſolum Deum, & ſolum Ieſum Chriſtum Regem liberè eſſent confeſſi, velut aliquid locuti blaſphemiæ, pari ratione cum martyre ſuperiore, capitibus abſciſſis ex hac luce decedunt. *Euſeb. ibid.*

Romanus, Palæſtinus genere, Eccleſiæ Cæſarienſis diaconus, & exorciſta, cùm pariter Antiochiæ in Eccleſiarum vaſtatione fortè verſaretur, complures viros ſimul cum vxoribus & liberis aceruatim ad idolorum delubra properantes, & iiſdem hoſtias immolantes, intuitus, ſpectaculum neutiquam tolerandum arbitratus eſt, & propterea ſingulari pietatis ſtudio D incenſus, accedit propiùs, & magna voce exclamans, eos grauiter redarguit. Qui propter hoc tam audax facinus prehenſus generoſiſſimus (ſi quiſquam alius) teſtis declaratur veritatis. Nam cùm Iudex mortem illi ignis incendio infligendam pronunciaſſet, ille vultu hilari, & animo maximè læto, ſententiam lubens amplexatus, ad ſupplicij locum adducitur. Deinde vbi alligatur ad palum, & dum ligna illi circumcirca coaceruabãtur, & hi, qui incenderent rogum Imperatoris iam præſentis ſententiam expectabant, clamauit, Vbi mihi ignis quæſo? Hæc locutus, acceſſitur ad Imperatorem quò nouum, & inuſitatum genus ſupplicij ſuſtineret, vt lingua nimirum illi amputaretur: quod fortiſſimè perpeſſus, aliis omnibus declarauit, diuinam vim illis, qui aliquid pro pietate ſubeant acerbitatis, opem ſemper apportare ſolere, cum labores & ærumnas alleuãdo, tũ animi alacritatem firmè corroborando. Iſte enim, ſimulatque nouum illum ſupplicij modum intellexit, præ generoſa animi alacritate neutiquam obſtupefactus, lubens extendit linguam, & paratiſſimo animo eam lictoribus, quaſi inſtructam præbet.

Poſt quod ſupplicium in vincula coniectus, longinquo temporis ſpatio ibi afflictatus, tandem cùm vigeſimus annus regni E Imperatoris aduentaret (quo ex decreto conceſſum erat, vt libertas omnibus, qui vinculis vbique conſtricti tenebantur, palàm prædicaretur) ſolus iſte in compedibus iacens, vtroque pede ad quintum foramen diſtracto, laqueo collo circumiecto ſtrangulatus, martyrio demum, ſicut ei erat in optatis decoratur. *Euſeb. lib.* 8. *cap.* 12.

Dum Gentiles publica feſta inter ſe celebrabant, & conſueta agebant ſpectacula, inter alia quæ magnoperè ipſis in optatis erant ad contemplandum crebro hominum ſermone ferebatur: Chriſtianos qui dudum erant ad beſtias damnati, certamen confecturos. Cùm verò huius rei fama latiùs manaret, & apud omnes paſſim vagaretur: adoleſcentes numero ſex, quorum vnus genere Ponticus, nomine Timolaus: alter ex Tripoli, vrbe Phœniciæ, qui Dionyſius nuncupatus fuit: tertius Eccleſiæ Dioſpolis ſubdiaconus, qui Romulus dictus eſt: quartus Pauſis, & quintus Alexander, vterque Ægyptius: ſextus huius gentilis Alexander, ex vrbe Gaza, proprias manus, quo ardentem martyrij cupiditatem ſignificaret, ante colligantes, ad Vrbanum, qui iam beſtias ad F Chriſtianos dilaniandos emiſſurus eſſet, curriculo currunt, ſeque Chriſtianos liberè confitentur: atque ipſa ſua propenſione tanquam ad aciem inſtructa, & ad quodque diſcrimen admodum parata, liquido declararunt, eos qui in vero Dei omnium rerum fabricatoris cultu gloriantur, violentas immanium ferarum incurſiones nequaquam formidaturos. Vnde profectò tum præſidem, tum illos qui cum eo erant, in repentinam admirationem traducentes, extemplo in carcerem contruduntur. Non multis diebus poſt alij duo fuêre in eorum numerum aſcripti vnus, qui acerba & varia tormenta propter fidei ſuæ confeſſionem variis temporibus oſtentatam, antea exhauſiſſet, Agapius nomine: alter, qui res ad corporis vſum neceſſarias illis martyribus ſubminiſtraſſet, Dionyſius appellatus. Omnes iſti octo numero, vno die, nempe vigeſimo quarto menſis Dyſtri, hoc eſt ad nonum Calend. Aprilis in ipſa Cæſarea ſecuri percuſſi obeunt.

Cùm tertio anno perſecutionis Chriſtianæ, regnante Maximino, ſecundus in Chriſtianos cieretur tumultus, & tyranni G literæ, tum primum ad Vrbanum perlatæ eſſent: vt omnes cuiúſque generis & ætatis (magiſtratibus in quaque ciuitate omni cura ac ſtudio in eam rem incumbentibus) diis eorum immolarent, & præcones per totam vrbem Cæſaream viros cum vxoribus & liberis ad idolorum delubra ex edicto præſidis conuocarent, & tribuni item quemque ex ſcripto nominatim appellarent (vnde omnia loca inexplicabilibus miſeriarum fluctibus redundabant) Aphianus (nemine qui eſſet factus, ei conſcio) clam vniuerſa præſidis cohorte, fidenti animo ad Vrbanum iam ſacrificantem accedit: atque audacter & abſque formidine eius dextram prehendens, extemplò ab immolando coërcuit, prudenterque admodum & grauiter cum diuina quadam animi confeſſione & alacritate ab errore deſiſtere hortatus eſt, nam parum rectum eſſe, vt vno & ſolo vero Deo relicto, idolis & dæmonibus hoſtias offerret.

Iſtud planè, vt videtur, adoleſcentulus aggreſſus eſt, diuina vi & potentia ipſum ad hanc rem impellente, & per facinus ab illo admiſſum penè in aures omnium inclamante: tantum abeſſe vt Chriſtiani, qui hoc nomen verè vſurpant, à pietate in Deum omnium authorem, qua ſemel ſunt imbuti, abducantur, H vt non modò minas, terrores, & omnia ſuppliciorum genera, quæ eoſdem ſequi ſolent, ſtrenuè ſuperent, ſed deinceps etiam magis fidenter loqui, & lingua ingenua, ac neutiquam metu hæſitante, fidem liberè confiteri, & ſi fieri poſſet, etiam perſecutores ipſos & carnifices ab ignorationis cæcitate auocare, & ad vnum ſolum Deum agnoſcendum impellere audeant.

Hac igitur de cauſa iſte, de quo inſtituitur oratio confeſtim (quod veriſimile erat homini in tali facinore deprehenſo euenturum) à præfecti ſtipatoribus, tanquam agreſtibus belluis in eum furentibus, dilaniatus, & infinitis plagis, toto corpore, quas fortiſſimè ſuſtinebat, excruciatus, ad tempus in carcerem concluditur. In quo vnum diem noctémque vtroq; pede compedibus ad cruciatum paratis, longè à ſe mutuò diſtento diuexatus, poſtridie ad iudicem educitur. Ac ſimulatq; compellebatur ad ſacrificandum, reſtitit, & ſummam animi tolerantiam ad ærumnas horrendóſq; dolores ferendos monſtrauit: adeò vt carnifices latera eius non ſemel atque iterum, ſed ſæpiùs ad oſſa vſq; & intima viſcera dilacerare, plagas & verbera in

in os & ceruicem infligere pergerent, vti vultus eius verbe- A cum vibicibus intumeſcens, ab iis qui illum probè & accuratè ante de facie nouiſſent, ne agnoſci quidem amplius poſſet. Verùm cum ne huic quidem dolorum cumulo vlla ex parte ſuccumberet, tortores ex mandato præſidis, pedes lino tincto oleo, eoque incenſo obuoluentes, afflictarunt, vnde quantos & quàm graues dolores beatus ille exhauſerit, mihi videtur non poſſe dicendo exprimi. Penuaſit enim per carnes illius, eáſque abſumpſit, & in oſſium penetrauit medullas, vſque adeò vt totius corporis humor inſtar ceræ tabefactus liqueſceret, diſtillarétque. Cæterùm ne in his quidem cruciatibus demiſit animum, ſic vt iam aduerſarij & carnifices incredibili eius tolerantia, quæ communem hominis naturam longè ſuperauit, ferè defeſſi eſſent: vnde rurſus in vincula compingitur. Triduò poſt ad iudicem denuò productus, & eandem pietatis confeſſionem liberè exprimens, licet iam deinceps propè mortuus eſſet, maris tamen fluctibus ſubmergendus traditur.

Miraculum autem quod ſtatim poſt eſt conſecutum, ſi à nobis commemoretur, veriſimile eſt nullam fidem habiturum, apud eos præſertim qui eadem oculis minimè ipſi conſpexe- B runt: at licet homines, vix fidem illi adhibituros ſatis intelligamus, ratio tamen non patitur quin omnino rem vt geſta eſt ſcriptis prodamus: quippe cum omnes (vere dixerim) qui Cæſaream incolunt, eiuſdem teſtes habere videamur: nulla enim ætas Cæſarienſium ab iſto admirabili ſpectaculo abfuit. Simulatque igitur ſanctiſſimum illum & beatiſſimum Chriſti martyrem medio mari, vt illis videbatur, in profundiſſimos vortices coniecerant, ex improuiſo tanta procella, non vſitata illa quidem, tanta etiam turbatio non per mare ſolum, ſed per vniuerſam continentem ſe diffundebat, vt cùm terra, tum tota ciuitas, eius impetu & violentia concuteretur, atque vna cum iſto mirando & repentino terræmotu, ipſum mare martyris cadauer, vtpote tam ſacrum pondus ſuſtinere non valens ante portas ciuitatis eiiceret. *Ibid.*

Non longo tempore poſt Ædeſius non ſolum Apphiani ſecundum Deum, ſed etiam ſecundum ſanguinis coniunctionem ex patre germanus frater, germana ferè & ſimilia cum illo tormenta perpeſſus, poſt infinitas fidei confeſſiones, poſt diuturnas vinculorum afflictiones, poſt latam à præſide ſen- C tentiam, qua ad metalla in Palæſtina erat damnatus, poſt vitæ rationem, quā pallio veſtitus amore philoſophi (etenim plus politioris eruditionis, pluſque cognitionis in philoſophia fuerat, quàm frater adeptus) ſanctiſſimè traduxerat: tandem cum iudicem in vrbe Alexandria ſententiam de Chriſtianis pronunciantem videret, & plus æquo in eos furentem (quippe viros interdum graues & modeſtos variis ignominiæ notis afficit, interdum & mulieres ſummæ continētiæ, & virgines quæ ſua ſponte Dei cultui ſe conſecrauerant, ad turpem ipſarum contumeliam lenonibus tradidit) idem cum fratre aggreſſus eſt: & quoniam illa facinora intoleranda ei videbantur, fidenti & erecta animi magnitudine accedens ad iudicem, turpitudinis & ignominiæ, quam cùm verbis, tum rebus ipſis præſtitiſſet, eum coram coarguit: vnde variis tormentorum cruciatibus diuexatus (quæ quidem conſtanter & ſedatè admodum pertulit) ad extremum fuit in mare proiectus, & eundem cum fratre exitum conſecutus. *Euſeb. lib. 8 cap. 15.*

Agapius veræ & diuinæ pietatis athleta, primum à tyranno accerſitur: deinde inficiationem ſuæ voluntatis & in- D ſtituti rogatus eſt: promittitur ei libertas. At ille magna voce palàm teſtatur, non turpis & nefarij criminis cauſa, ſed pietatis in Deū, omnium rerū opificem, libenter & cum voluptate omnia ſupplicia quæcūque ſibi imponerentur, ſe pacato & tranquillo animo ſubiturum. Atque hoc elocutus, dicto citius factum exequitur: & vrſo in illū dimiſſo, ex aduerſo veluti curriculo factus obuiam, ſeipſum libentiſſimè vorandum dat. Poſt adhuc ſuperſtes ſpiritum ducens, in carcerem mittitur, vbi vno die vita commoratus poſtridie lapidibus ad pedes eius appenſis in medium mare demergitur. *Euſ. lib. 8. cap. 17.*

Inter martyres Gazenſes, vna Quædam corpore mulier, animi autem magnitudine planè vir, cùm ſtupri minas ferre non poſſet, & tale verbum eſſet contra Tyrannum locuta, nempe rectionem Reipub. iudicibus admodum crudelibus ab eo commiſſam: primùm verberibus cæditur: deinde ſublimis in ligno erecto ſuſpenſa acerbos laterū cruciatus perfert. Vbi autem, qui ad eam rem erant deſignati, ex Iudicis mandato tetra acerbaque cruciamenta illi incuſſerant, alia Mulier quæ multò maiorem laudem quàm illi quos Græci μαχητὰς, vocant, hoc eſt pugiles (qui ob alacrem & erectum in dimicando animum pleno ore prædicantur) promerita eſt, quæque pari E ratione cum illa priore virginitatis ſcopum ſibi propoſuerat, corporis forma, vt videbatur admodum ſordida, vultu quidem abiecta, ſed animo reuera robuſta, & maiorem animi celſitatem quàm corporis ſpecies præ ſe ferebat, in pectore complexa, cùm pati nō poſſet vt tam dirè, crudeliter & inhumanè cum illa ageretur, è media turba ſic in iudicem vociferatur: Quouſque tam acerbè ſororem meam torques? Ille iracundia magis exæſtuans, ſtatim illum hominem comprehendi iubet: ea deinde rapitur in medium. Quam quidem liberè venerandum Seruatoris nomen profitentem, primùm verbis ad immolandum ſollicitauit. Verùm vbi reſiſtebat, vi ad altare trahitur. Illa tum ſuæ indoli germana, & conuenientia obiens, & nihil de priore animi alacritate remittens, pede intrepido & fidenti in aram ruit, in eam inſultat calcibus, & quæ in ea erant, vnà cum lignorum ſtrue penitus euertit. Vnde iudex tanquam truculenta bellua, bile & rabie excandeſcens, primum tot tormenta in eius latera impingi præcepit, quot nemini vnquam antea, & præ furore propemodum crudis eius carnibus ſe ſaturare geſtiit. Poſtea autem quàm eius inſania F ſatietatem cœperat, ambas ſimul iunctas, hanc nempe cum ea quam ſororem antè appellauerat, flammarum incendio abſumendas addixit. *Euſeb. eod. lib. 17. cap. 8.*

Eodem temporis articulo Paulus cum illis mulieribus vna ſententia morti adiudicatus, ad extremum à lictore, cùm eius caput eſſet iamiam amputaturus, paululum temporis ſibi concedi poſtulauit. Quo imperato, primum clara & canora voce à Deo expoſcit, vt Chriſtiani tribules ſui eius gratia reconciliarentur, & vt quam citiſſimè illis daretur libertas, ſupplex obteſtatur deinde pro Iudæis, vt ad Deum per Chriſtum ſe totos transferrent, orat: deinceps paululum in oratione progreſſus, eadem pro Samaritanis efflagitat: tum vt omnes gentiles qui in errore & cæca Dei ignoratione verſabantur ad Dei cognitionem venirent, & veram pietatem reciperent, deprecatur. Neque vniuerſam multitudinem, quæ vndique circumſiſtebat, omnino tanquam neglectam & precatione ſua deſtitutam reliquit: poſt quos vniuerſos, etiam pro iudice qui illum morti addixerat, pro imperatoribus, pro carnifice item, qui mox eſſet caput eius ceruicibus abſciſſurus, eo ipſo (carni- G ficem dico) & omnibus qui aderant audientibus, Dei omnipotentis numen implorauit, ne illis hoc facinus in ſe admiſſum peccati loco numeraret. Hæc & eiuſmodi alta voce precatus, tanquā qui immeritò planè neci addictus fuiſſet, omnes propemodum ad miſericordiam & lacrymas attraxit: ipſe tamen ſeipſum ad mortem adornans, & ceruicem nudam gladio feriendam libenter ſubmittens, beato martyrio 8. Kalend. Auguſti, eximiè fuit decoratus. *Euſebius eod. lib. & capite.*

Antonius, Zebinas, Germanus, Ægyptij martyres ſub Maximino Imperatore vno amicorum conſenſu contra Firmilianum præfectum immolantem inſiliunt, & alta voce à tali errore atque mente deſiſtere hortantur: non alium eſſe Deum, præter eum, qui omnium rerum effector & architectus eſt, aſſerunt. Rogati ergo, quinam eſſent? Chriſtianos ſe audacter confitentur. Qua de cauſa præfectus vehementius concitatus, abſque vllo alio ſupplicij genere, capite mulctandos tradidit idibus Nouembris. *Euſeb. eod. lib. cap. 19.*

Sub eodem præfecto Firmiliano duodecim martyres cum Pamphilo presbytero pro Chriſti nomine martyrio coronati H ſunt. Horum Vnus interrogatus, cuius eſſet, reſpondit Hieruſalem patriam ſuam eſſe, eam certè intelligens, de qua apud Paulum dicitur Quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Item, Acceſſiſtis ad montem Sion, & ciuitatem Dei viuentis, Hieruſalem cœleſtem, is quidem hanc planè intellexit. Sed Firmilianus cogitatione ſua humi abiecta, quæ tandem ciuitas illa eſſet, & vbi terrarum ſita, accuratè & curioſè diſquirit, tormentis etiam adhibitis. Martyr affirmat eam piorum ſolùm patriam eſſe: neque alios præter hos ſolos illius fore participes: illamque ad Orientem, vbi Sol primo mane ſuos radios fundere incipit, poſitam. Nihil aliud præfectus à conſtanti iuuene obtinens, ſecuri eam percuti iuſſit. *Euſeb. eod. lib. cap. 21.*

Imperante Diocletiano perſecutione variis locis, Nicomediæ præſertim, accenſa, quum natalis Chriſti feſtus adeſſet dies, & multitudo ætatis omnis, quæ Chriſti nomine cenſetur, in templo natalem eum celebratura conueniſſet, tyrannus veluti opportunum tempus & lucroſam occaſionem nactus, per

quam furorem ſuum adimpleret, miſit eò qui templum clau-
A deret, & ignem circumcirca accederent. Aderat ibi præco,
qui voce clariore promulgebat, vt qui viuere vellet, ex templo
exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret, alioqui niſi hoc
feciſſet, vnà cum domo ipſa conflagratus. Tum verò in tem-
plo ipſo Quidam pro multitudine ea omni, cum inſigni li-
bertate propalam reſpondit, & pulcherrimam illam edidit vo-
cem, Omnes nos Chriſtiani ſumus, vnum cumque ſolum Deũ
& regem credimus eſſe Chriſtũ: & ipſi, Patrique eius, & Spi-
ritui ſancto ſacrificare, atque, nos omnes vna offerre facilè pa-
rati ſumus. Vix hæc ille dixerat: & ignis eſt accenſus, qui in
temporis veluti momento templum omne complexus, illos
omnes viginti millium numerum explentes, in cinerem rede-
git. *Nicephor. hiſt. Eccl. lib. 7. cap. 6.*

Euphraſia, nobilis puella, quòd idolis ſacrificare nollet,
ad proſtibulum damnata, mirando modo ſibi conſulit: quum
enim inter eundum Anthymus Eccleſiæ Nicomedenſis mini-
ſter obuius fieret, ab illa interrogatus, quod ſibi è duobus illis
imminentibus malis magis eligendum videretur; reſpondens
ille, Filia, inquit, Euphraſia, pulcherrimum quidem eſt caſtæ
B virginitatis donũ, ſed maius præſtantiuſque fidei præceptum.
Quandoquidem enim, ſi caſus aliquis aut neceſſitas ita ferret,
multò magis pallam ipſam præſtaret quàm corpus diripienti-
bus dare: in præſentibus quoque malis & tentationibus eodem
modo rem diſpicere conuenit: Et ſi permiſſum non eſt, vt
vtrumque retineas, vt ſaltem animam incõtaminatam conſer
ues, faciendum tibi eſſe duco: vt ſcilicet mente ipſa per fidem
confirmata, carnem iniuriis & contumeliis improborum per-
mittas. Conſilio viri eius cognito, animo etiamnum in vtram-
que partem fluctuante, tandemque ſe vt vtrumque ſaluum re-
tineret confirmante, quò abducebatur, ſequitur. Atque vbi iam
in eodem eſt conclaui cũ improbo iuuene clauſa, techna qua-
dam illum circumuenit. Veneficam ſe eſſe profitetur, merce-
demque ingentem conſeruatæ pudicitiæ pollicetur, quæ eum
à morte conſeruet: pharmacum ſcilicet, quo ille perunctus, in
bellorum certaminibus & prælus nullo prorſus telo aut ferro
violari vel confici poſſet. Quod ſi de tali remedio, inquit, vis
facere periculum, illicò id tibi manifeſtè exhibebo. Ille id ſta-
tim parari permittit. Tum illa verè ſapiens, ceram oleo lique-
C factam, manibuſque ſubactam collo ſuo circumcirca inun-
gens illinit: quod vbi perfecit, petere eum iugulum ſuum enſe
quibus poſſet virib. adacto, remediique eius vim & efficaciam
experiri iubet. Ille quàm potuit validiſſimè enſem in eam de
miſit, caputque eius vno ictu reſecuit. Eo modo Euphraſij cor-
poris & animi florem illibatum conſeruans felici ſtratagema-
te dæmonum & impiorum artibus eluſis immortalem coro-
nam obtinuit. *Nicephor. eod. lib. cap. 13.*

Conſtantino Magno imperante Sapores Perſarum rex cru-
delem aduerſus Chriſtianos perſecutionem excitauit, præfe-
ctos illis viros ſæuos conſtituens, & tributa grauia imponens,
vt ſcilicet egeſtate & exactorum crudelitate expugnati religi
nem repudiarent: id quod ei magnopere ſtudio fuit. Deinde
Sacerdotes atque Epiſcopos, tanquam eorum præfectos iugu-
lare, Eccleſias demoliri, ſacra donaria publicare, & Symeonem
Seleuciæ Steſiophontis primariarum in Perſide vrbium, Epiſ-
copum, perinde atque religioni ſimul & regno Perſarum in
ſidiantem corripi iuſſit.

Magi Perſici Iudæis adiuuantibus templa Chriſtianorum
D ſtatim ſolo æquant, & Symeones ferreis compedibus vin-
ctus apud regem ſiſtitur: vbi virum ſe fortem & pium præſti-
tit. Poſt multa namque verbera introductus, non amplius, vt
conſueuerat adorare, Saporem ſuſtinuit: Quapropter ita perci-
tus tyrannus, quid id tandem eſſet, quod nunc præter morem
faceret, interrogat. Cui ille, Quod nunquam antea, inquit,
ſicuti nunc, productus ſum, vi mihi illata, vt verum Deum
prodam. Quando nullum inter nos erat diſſidium, quæ moris
Perſici ſunt feci: nunc autem nefas id eſſe duco. De veritate
namque & fide nobis eſt certamen.

Sapores illi, vt Solem adoraret, neceſſitatem imponit:
quod niſi faceret, non ipſum modò, verùm etiam omnem quæ
ibi eſſet Chriſtianorum gentem interituram eſſe minatur. Sed
enim cùm neque minis illũ territans, neque promiſſis demul
ctus, quiddam proficeret, ac nulla ſpes eſſet reliqua, illum vel
ſacra ſua proditurum, vel Solem adoraturum, vinctum remit-
tit in cuſtodiam. Quem, dum abducitur, Vſthazanes vetu-
lus eunuchus, Saporis olim pædagogus, primam in aula re-
gia obtinens dignitatem, aſſurgens, vt martyrem adoret (tum
enim fortè pro aulæ palatio conſidebat) Symeones verò nẽ
E verbo quidem eum dignatus, quaſi iniuria affectus præteriit:
illud in eo deteſtans, quod non ita pridem coactus Solem
adorandum duxerit. Tum eunuchus ille lachrymis obortis in-
gemiſcit, veſtem ſplendidam ponit, pallam ſumit, atque pro
ædibus conſidens luctum gemitu & lachrymis miſtum conti-
nuat, talia ſubinde verba referens: O me miſerum, qualem er-
ga me futurum ſperem, qui à me nulla adhibita vi pernega-
tus eſt Chriſtum? quando Symeones iſte veteri conſuetudi-
ne mihi coniunctus, ea de cauſa, ne aſpectu quidem me digna-
tus, præteriit? Hæc Saporem latêre non potuerunt. Itaque ac-
cito eunucho, num quid domi ſuæ ei aduerſi acciderit, rogat.
Ille, nihil infortunij domi eſſe dicit: felicitatis quippe id eſſet,
ſi quid domi eſſet mali. Facilius namque id futurum fuerat,
quàm tanta opprimi calamitate. Lugeo autem inquit, quòd &
viuo, & Solem aſpicio, iam dudum qui morerer meritus: pro-
pterea quòd non ex animi ſententia, tua gratia, diuinum Soli
exhibui honorem. Itaque vtroque nomine me mori debere
indico, tum quod tantopere deſideratum, rerum longè pul-
cherrimarum proditor factus, negauerim Chriſtum: tum
F quòd te quoque ipſum decepi. Atque his dictis, adiurat, haud-
quaquam ſe poſthac mutaturum ſententiam.

Sapores ad tantam eunuchi mutationem conſternatus,
Chriſtianis quàm maximè ſuccenſet, impoſturis atque incan-
tationibus talia ab eis agi exiſtimans. Et propter familiarem
conſuetudinem gratiamque qua nutritium ſuum proſequeba-
tur, modis omnibus à propoſito illum deducere tentat, crude-
litatem manſuetudine temperans. Vt autem perficere, quod
voluit, non potuit, Vſthazane non tam ſe eſſe ſimplicem aut
ſtupidum dicente, vt pro factore, & creatore, creaturam co-
lendam eſſe ſtatuat: ita victus Sapores caput ei amputari iubet.

Enimuerò cùm iam ille abduceretur, fideliſſimum quen-
dam ex eunuchis ad regem mittens, hæc renuntiari ei iubet.
Qua ab ineunte ætate, ô rex, beneuolentia in te, patrem tuum,
& familiam omnem fuerim, alacriter vobis inſeruiens, nihil
mihi teſtibus opus eſſe credo: ſcire enim te omnia noui. Sed
enim pro eo quod ſemper gratificari vobis ſtudui, vnam hanc
peto gratiam: quam te, quidem, qui multas acceperis, reddere
eſt æquum. Grauiter enim moriturus fero, quod perinde atque
G infidus maléque de familia veſtra meritus, pœnas pendam.
Quapropter præconem publicè omnibus promulgare iube-
o, Vſthazanem morte mulctari, non qui in regiam, aut regnũ
quidquam admiſerit, ſed qui ſacra Chriſtianorum profeſſus,
minimè regi parêre voluerit, vt quem ardenter coluerit Deo
negato pro illo Soli diuinum ferret honorem, propterea ſup-
plicium ſuſtinere. Atque internuncius hæc ita ſignificat.

Sapores autem petitionem implet. Rectè namque promul-
gationem eiuſcemodi caſuram putabat. Etenim ſi Chriſtiani
cum animis ſuis reputarent, nulli de cætero parſum iri, quan-
do nutricius & tam charus regi vir necaretur, celerrimè eos
Chriſtum colere deſituros. Præterea verò factum id Vſthaza-
ni quoque commodum accidit. Quemadmodum enim, cùm
timore adductus Solem adorauit, multos ex Chriſtianis tranſ-
uerſos egit: ita imitatores eius rurſum futuri fuerant illi, quum
pro veritate religionis cæſum eſſe cognoſcerent. Atque Vſt-
hazanes quidem ita præclarè vitam ſuam finiit.

Symeones de Vſthazanis morte certior factus in carcere,
H Deo gratias egit. Poſtridie eius diei, qui erat ſextus hebdoma-
dæ, in quo ante celebrem diem feſtum reſurrectionis memo-
ria ſalutaris Chriſti paſſionis quotannis recolí ſolet, decernit
rex, vt Symeones gladio feriatur. Nam ante denuò è carcere
adductus ad Saporem forti & magno animo de fide Chriſtia-
na cum eo diſſeruit. & neque illũ neque Solẽ adorare voluit.

Eodem die centum Alios quoque, qui erant in carcere, rex
idem obtruncari iubet. Ad extremum Symeonem, cùm cæte-
rorum omnium mortem oculis aſpexiſſet, trucidari. Horum
pars Epiſcopi, pars presbyteri, pars ex alio clericorum ordine
fuerunt. Cùm omnes ad locum, in quo erant necis ſupplicium
ſubituri, deducerentur, princeps Magorum percunctatur
ab illis, an velint viuere, & eádem cum rege religionem cole-
re, Soléque venerari? At vbi nemo eorum his conditionibus
vellet in vita manere, recta ad locum, in quo erant ſecuri fe-
riendi, deducuntur. Dum lictores in opus incumbunt, & in
cæde martyrum occupantur, Symeones aſtans illis, dum in-
terficiuntur, iubet bono animo eſſe, verbaque facit de morte,
de reſurrectione, de pietate: & teſtimoniis ex ſacris literis de-
prómptis, confirmat ita mori eſſe verè viuere: atque præ ignauia
Deum

Deum prodere eſſe verè mori. Eos enim etiſi nemo ipſis ne-
A cem afferret breui morituros: quandoquidem à nemine in lucem hanc edito hic finis vitari poteſt. Poſt mortem verò ea quæ ſunt æterna, non eodem modo omnibus euentura: ſed ſingulos velut trutina quadam examinatos, accuratam anteactæ vitæ rationem reddituros: & hos pro rectè factis præmia percepturos immortalia, illos pro maleficiis pœnas ſempiternas luituros: denique, pro Deo velle mori, eſſe in bonis ſummum & rem multò beatiſſimam.

Dum iſta Symeones dicendo percurreret, & tanquam magiſter gymnaſij præciperet, quomodo in certaminibus ſe gererent, ſinguli aures attentas ei præbentes ad necem cupidè gradiebantur. Lictor autem poſtquam centum illos interemit, poſtremo in loco Symeonem obtruncauit: atque Abedechalaam & Ananiam vna, ambos ſenes, presbyteros Eccleſiæ, cuius Symeones erat Epiſcopus, pariter cum illo & comprehenſos, & in vincula coniectos.

Eodem temporis momento, Puſices, præfectus omnium regis artificum, ibi fortè ſtans, cùm videret Animam cui iam cædes parabatur, contremiſcentem; Pauliſper (inquit) ô ſenex
B oculos occludito & bono animo eſto: nam ſtatim lumen Dei videbis. Vix eſt hæc locutus, cùm comprehenſus & ad regem deductus eſt. Atque cùm ſe Chriſtianum eſſet confeſſus, quoniam libero ore apud regem pro religione Chriſtiana, & pro martyribus, verba fecerat: idcirco, quaſi aliquod nefas dixiſſet dabatur lictoribus mandatum, vt admodum peregrino & crudeli inprimis mortis genere afficeretur. Lictores igitur, collo eius circa tendinem perforato, illac linguam extrahunt. Porrò autem eius filia virgo, falsò à quibuſdam in crimen vocata, comprehenditur, eodemque temporis articulo occiditur. *Sozomen. hiſt. eccl. lib. 2. c. 8. 9. 10. & Niceph. eccl. hiſt. lib. 4. c. 36.*

Temporibus Iuliani Cæſaris, cognomento Apoſtatæ, erat quidam Meri vrbis Phrygiæ prouinciæ præfectus, nomine Amachius qui delubrum in ea ciuitate extructũ aperire, ſordes iam longo tempore in eo coacernatas expurgari mãdauit, ſimulacraque in eo cultu & obſeruantia proſecutus eſt. Quod illius factum Chriſtianorum animis acerbum incuſſit dolorem. Idcirco Macedonius, Theodulus, Tatianus, zelo pietatis Chriſtianæ inflammati, iſtam ægritudinem ferre non poterant: ſed
C flagranti erga virtutem ſtudio præditi, noctu in delubrum irruunt, ſimulachra confringunt. Quo quidem facinore cùm præſes grauiter animo eſſet commotus, & propterea complures in ciuitate, qui criminis omnino erant expertes, neci dare contenderet, authores facinoris vltrò illis ſe obtulêre, proque veritate ipſi mortem multò maluêre oppetere, quàm ferre vt alij ipſorum cauſa vitam amitterent. Quibus comprehenſis, præſes mandatum dat, vt pro facinore ab ipſis admiſſo, ſe ſimulachris immolando purgarent: minaturque ſe illos, ſi iſtud facere recuſarent, acerbo mulctaturum ſupplicio. Illi, vtpote excelſo & magno animo præditi, neglectis eius minis, ad omnem cruciatum ſufferendum ſe paratos oſtenderunt: malueruntque multò vitam deſerere, quàm ſe ſacrificiorum labe ipſi polluere. Præſes igitur, vbi aliis omnibus tormentorum generibus eos exercuerat, ad extremum craticulis imponit, ignémque ſubdi iubet: quo quidem cruciatu oppreſſi è vita migrauêre. Et vt pro rebus tam fortiter pro veritate ab ſe geſtis inſigne quaſi faſtigium imponerent, hæc ſunt verba ad præſidem locuti: Si cupiditate duceris, Amachi,
D carnes aſſas deguſtandi: verte nos in altera latera, ne ipſo in guſtu tibi ſemiaſſi videamur. Hunc illi vitæ habuêre exitum. *Sozomen. eccl. hiſt. lib. 5. cap. 13.*

Vitalis, cùm à perſequentibus cogeretur, vt Chriſtum negaret, & audaciùs Chriſtianiſmum profiteretur, omni tormentorum genere excarnificatus eſt, vt non eſſet in eius corpore ſine vulnere locus. Forti autem animo cruciatus perferens martyr, preces fundens ardentiſſimas dixit, Domine Ieſu Chriſte, Seruator meus & Deus meus, iube ſuſcipi ſpiritum meum, quia iam deſidero accipere coronam, quam Angelus tuus ſanctus mihi oſtendit. Peracta oratione emiſit ſpiritum. *Ambroſ. & Hieron. in exhor. ad virgin.*

Iulianus Cæſar, cognomine Apoſtata, vt Chriſtianos omnibus modis vexaret, ſceleratis victimis fontes aquarum contaminauit. Deinde iuſſit quæ in foro exponebantur inquinati: nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia eſculenta, aqua luſtrali aſpergebantur. Quæ cùm viderent Chriſtiani, etſi non poterant non gemere, & ſcelera illa impensè deteſtari, tamen præcepti Apoſtolici memores: (Quicquid in macello venditur comedite, nihil diiudicantes propter conſcientiam) iiſdem
emptis veſcebantur. At Iuuentinus & Maximianus, viri re E
militari præſtantes, (erant namque ſcutati milites & ſatellites Imperatoris) in quodam conuiuio acerbiùs & maiore cum animorũ ardore horrenda illa ſcelera deplorant: verbiſque triũ puerorum planè admirabilium qui Babylone olim ſe tàm præclarè geſſerant, vtuntur: nam inquiunt, Tradidiſti nos regi iniquo, qui te deſeruit ſupra omnes gẽtes terræ. Quæ verba vnus ex conuiuarum numero indicauit Imperatori. Ille confeſtim optimos illos viros ad ſe adduci iubet, percunctatur, quid dixerint: Illi tum occaſionem ex Imperatoris rogatu ſibi oblatam arbitrati, liberè quid ſentirent eloquendi, inſigni quodam zelo incitati, dixerũt iſta: Nos in vera educati religione, ô Imperator, & legibus in primis præclaris, quas Conſtantinus & eius filij tulerunt, obſecuti, non poſſumus non grauiter & acerbè iam lamentari, cùm videamus omnia impio ſcelere referta, & tum eſculenta tum poculenta nefandis & execrabilibus victimis cõtaminata: Iſta nos & domi ingẽtẽ vim lachrymarum profundere, & coram te iam flebiliter conqueri coëgerunt. Iſta ſolùm in tuo imperio nos malè habent. Quæ cùm
audiuiſſet manſuetiſſimus ille ſcilicet, & ſapientiæ ſtudio de- F
ditiſſimus (ita enim à ſui ſimilibus appellabatur) exuit perſonã modeſtiæ, & ſe impiũ atque ſceleſtũ prodidit, iuſſitque graues & acerbas plagas illis imponi, atque ſic hac vita priuauit: imò verò iniquo illo & calamitoſo tempore eripuit, & coronas victoriæ eis conciliauit. Cauſam autem cur eos ſupplicio affeciſſet, non in veram pietatem, pro qua erant è medio ſublati, ſed in petulantiam tranſtulit: Siquidẽ eos propterea multatos dixit, quod ipſum contumeliis vexarant. Atque iſta idcirco diuulgari mandauit, quòd veritatis athletis & nomen martyrum & honorem inuideret. *Theodor. hiſt. eccl. lib. 3. cap. 14.*

Tarbula Virgo, fuit ſoror Symeonis Epiſcopi, cuius ante meminimus. Regina Perſarum in morbum delapſa, Tarbula, ſancta virgo, ſimul cum ancilla idem vitæ genus colere, & ſorore eius, quæ poſt viri mortem abſtinuit à nuptiis, & eandem viuendi rationem tenuit, comprehenditur. Cauſa autem, cur hæ mulieres fuerint comprehenſæ, fuit falſa criminatio à Iudæis in eas conficta, quod videlicet ob mortem Symeonis iratæ, venena reginæ inſidioſè paraſſent. Regina verò (ſolent
enim ægrotantes malis omnibus facilè aures accommodare) G
calumniam veram eſſe, & maximè quidem, quòd erat à Iudæis obiecta, exiſtimauit. Nam eiuſdem erat cum Iudæis opinionis, ad eorũm morẽ vitam inſtituebat, & veraces illos ſibique maximè beneuolos putabat. Magi igitur Tarbulam & reliquas duas arreptas, morte condemnant. Ac cùm ſerra diſſectas patibulis ſuffixiſſent, effecerunt, vti regina ſpatium inter patibula intermiſſum tranſiret, perinde quaſi morbus eo pacto depelleretur. Fertur hanc Tarbulam forma valdè liberali & honeſta fuiſſe, magum quendam eam deperiſſe, mercedemque, vti cum illa re haberet, clàm miſiſſe: promiſiſſe denique, ſi vellet ipſius parêre libidini, tum eam, tum ſocias ſaluas fore. At illam hanc turpitudinem ne audire quidem voluiſſe: ſed nuncios verbis contumelioſis excepiſſe, intemperantiæ crimen cum probro illis obiectaſſe: ſe multò libentius velle mori, quàm virginitatem prodere, reſpondiſſe. *Sozom. hiſt. eccl. lib. 2. cap. 11.*

Beniamin Perſa, erat Diaconus in Eccleſia, qui propter Chriſtianæ profeſſionis conſtantem profeſſionem, iuſſu regis Gorotanis in carcerem coniectus eſt. Biennio verò poſt, lega-
tus Romanus venit ad regem de aliis rebus cum eo acturus. H
Qui de Diacono certior factus, impetrat à rege liberationem. Rex autem iubet Beniamin polliceri, ſe doctrinam Chriſtianã cum nullo mago communicaturum. Legatus quidem recipit, Beniamin, regis mandata effecturum. At Beniamin, cùm legatum hac de re ipſum admonentem audiuiſſet, reſpondit: Non poſſe fieri, vt doctrinam lucis, quam à Deo acceperat, non aliis impertiret. Nam abſcondere talentum, quantum mereatur ſupplicij, hiſtoriam Euangeliorum apertè docere. Verùm Rex id temporis huius reſponſi ignarus, iubet illum è vinculis eximi. Qui quidem, vt ſolebat, homines ignorationis tenebris obcæcatos, inde eripere, & ad lucem, quæ ſola intelligentia percipitur, adducere non ceſſauit. Anno autem poſt, res ab eo geſtæ regi indicantur: Qui iubet eum adduci, & eum, quem colebat, denegare. Tum ille ſciſcitatur à rege, quo ſupplicio mulctãdus ſit is, qui eius regnũ deſerat, & alterius ditioni ſe ſubiicere animum inducat; Mors, inquit rex, & pœna grauiſſima. Cui rurſus ſapientiſſimus vir: Quo pacto igitur, inquit, coercẽdus eſt homo ille, qui effectorem & opificẽ omnium derelinquat,

quat,& vnum è cõſeruis Deum conſecret,eique cultum vero A Deo debitum tribuat?Quibus verbis Rex grauiter commotus viginti arundines præacutas per vngues manuum ac pedum traiici iubet. Vbi autem vidit eum hũc cruciatum habere pro ludo,aliam rurſus arundinẽ in membrũ genitale intrudi mandat: quæ ſæpius extracta,inſertaque, dolores ei incuſſit planè inexplicabiles. Poſt illud inflictum ſupplicium impius ille, & immanitate efferatus tyrannus, virgam robuſtam, craſſam,& propter ramos vndique eminentes valdè aſperã,in imam alui ſedem infigi iubet. Quo cruciatus genere generoſus Chriſti athleta oppreſſus extremũ ſpiritũ edidit. *Theod hiſt.eccl.5.c.38.*

Sub Vandalorum Regibus, Genſerico, Hunerico & aliis principibus Arianicæ hæreſi fauentibus crudeles perſecutiones excitatæ ſunt in Africa aduerſus Orthodoxos, quas Victor Vticenſis peculiari libro edito enarrauit. Martyres quam plurimi grauia quæque, ac mortem acerbam denique pro Chriſti profeſſione fortiter paſſi ſunt. Quæ autem ab eis inter moriẽdum dicta ſunt,ſpiritum Dei in eis peculiariter regnantem & loquentem teſtantia,vt & nonnulla aliorum veteris & primitiuæ Eccleſiæ martyrum morientium Apophthegmata, B lector pius reperiet deſcripta in locis, *De Conſtantia,de Fortitudine,de Generoſitate, de Martyrio.*

Circa Baſilium ægrotantem effuſa erat tota ciuitas, iacturam hanc ægerrimè ferens, & diſceſſum perinde ac tyrannidem accuſans,ciuſque animam non ſecus ac ſi retineri, atque vel manibus vel precibus cogi poſſet, arripere ſtudens. Dementes enim eos calamitas reddebat, nec quiſquam erat, qui non aliquam vitæ ſuæ partem, ſi fieri poſſet,illius vitæ addere eſſet paratus. Sed victi ſunt (oportebat enim eum hominem deprehendi) & Baſilius his poſtremis verbis habitis, In manus tuas,Domine,commendo Spiritum meum, animam lætus exhalauit, non ante tamen quàm ſacroſancta doctrina eos qui aderant nonnihil inſtruxiſſet, extremiſque alloquiis meliores effeciſſet. *Nazian.orat.20.*

Greg.Nazianzenus,ſeipſum quibuſdam lineis veluti depingens,paulò ante migrationem ad Chriſtum, *altera ad Cledonium epiſtola* dicebat. Si quis nos ioco ſcribere vel docere arbitratur, non autem coactos, atque vnitatem & concordiam adurgẽtes:in eamque omni ſtudio incũbentes,velim hoc ſciat, C ſe malè exiſtimare,nec deſiderij noſtri ſcopum aſſequi,quibus pace nec eſt quicquam,nec fuit vnquam antiquius, quemadmodum res ipſæ fidem faciũt:quamuis ea quæ ſectarij aduerſum nos faciunt & deſignant, concordiam prorſus excludant.

D. Hieronymus,de morte ſua,& de nouiſſimo die cogitans dicere ſolebat: Ego cunctis peccatorum ſordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere nouiſſimũ quadrantem. Attamen quia Dominus ſoluit compeditos, & ſuper humilem ac trementem ad verba ſua requieſcit,forſitan & mihi in ſcelerum ſepulchro iacenti, dicet, N.veni foras. Quoties diem illum conſidero, toto corpore contremiſco. Siue enim comedo, ſiue bibo, ſiue aliquid facio,ſemper videtur mihi tuba illa terribilis ſonare in auribus meis, Surgite mortui, venite ad iudicium. *In epiſt.*

D. Auguſtinus,paulò ante ex hac vita diſceſſum, Africanarum prouinciarum & Eccleſiarum videns vaſtationes & diſſipationes,lachrymis continuis iram Dei deprecabatur,& ſe inter publica mala cuiuſdam ſapientis ſententia conſolabatur dicentis, Non erit magnus, magnum putans quod cadunt ligna D & lapides,& moriuntur mortales. Hippone, cuius erat Epiſcopus,ab hoſtibus crudeliſſimis obſeſſa, alij Epiſcopi vicinarum Eccleſiarum illic confugientes,ſuper his infortuniis cum Auguſtino ſæpiſſime colloquebantur, & Dei tremenda iudicia præ oculis poſita conſiderabant, dicentes Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. Hæc refert *Poſſidon. in vita Aug.cap* 8.

Idem: Dies fermè decem antequam exiret de corpore poſtulauit à præſentibus,ne quis ad eũ ingrederetur, niſi iis tantùm horis quibus medici ad inſpiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Omni ille tempore orationi vacabat, verbum Dei vſque ad ipſam extremam ſuam ægritudinem impræ:ermiſsè,alacriter,fortiter,ſana mente, ſanoque conſilio in Eccleſia prædicauit. Membris omnibus ſui corporis incolumis integro aſpectu atque auditu, amicis adſtantibus,ac cũ eo orantibus, obdormiuit in pace cum patribus ſuis,annos natus 70.in Epiſcopatu vixit an.46. Teſtamentum nullũ fecit, quia vnde faceret pauper Chriſti nõ habuit. *Poſ.in vita Aug.c.40.*

B. Chryſoſtomus, paulò ante mortem exul ad Innocentium ſcripſit, Nos tertium iam annum in exilio verſamur, ex- E poſiti peſtilentiæ, fami,bello, continuis incurſionibus, ſolitudini inenarrabili, quotidianæ morti & Iſauricis gladiis. Moriens dixit, Gloria tibi Domine de rebus omnibus. *Nicephorus lib.13.cap.37.*

Quum D. Martinus. ☞ *Vide ſuprà Morientium dicta.*

D. Fulgentius, quum repentè incidiſſet in corporalis infirmitatis acerrimas paſſiones: vbi ſeptuaginta propè diebus ægritudine fatigatus eſt, hoc ſolùm frequenter dicebat: Domine, da mihi modò hîc patientiam, poſtea indulgentiam.

☞ *Quære de eo fusè, ſuprà in Loco de Mortis meditatione, Preparatione, &c.*

Ambroſius ait, Theodoſium dicere conſueuiſſe: Magis ſe gaudere, quòd membrum Eccleſiæ Dei eſſet, quàm quòd in terris regnaret.

De Theodoſio: Dilexi, ait Ambroſius virum, qui quum corpore ſolueretur, magis de Eccleſiarum ſtatu,quàm de ſuis periculis angebatur.

D. Gregorius Magnus, non multò ante obitum,ſuam conditionem deſcribens in *Epiſtola ad Ruſticanam patriciam*: Me F (inquit)ita amaritudo animi & aſſidua exacerbatio,atque podagræ moleſtia afficit,vt corpus meum tanquam in ſepulchro ſiccatum ſit: vnde fit,vt iam raro de lecto ſurgere valeam.

Item, *ad eandem.* Ego in tanto gemitu & occupationibus viuo, vt ad dies quos ago perueniſſe me pœniteat, ſolaque mihi in conſolatione ſit mortis expectatio. Vnde peto vt pro me orare debeatis, quatenus de hoc carnis carcere citiùs educar, ne tantis laboribus diutius torquear.

Anaſtaſio Antiocheno: Rogo vt pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam à malis omnibus pro veſtra interceſſione tueatur,& citius me de tot procellis huius tempeſtatis eripiat, atque in æternæ quietis litore perducat.

Beda Venerabilis, Anno Chriſti 734. quo die Aſcenſionis Chriſti memoria celebratur, inter diſcipulorum manus Dei laudes canens, & orans, Deo qui dederat,ſpiritũ reddidit, magno ſui deſiderio apud omnes relicto. Inter diſcipulos vir ſanctus ſæpe illud Apoſtoli vſurpare ſolebat, Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis, quod faciebat,vt eos à ſomno G animæ excitaret,& ad Dei timorem prouocaret.

Eoſdem quoque ad diligentiam hortabatur his verbis, Diſcite feſtinanter, quandiu ſum vobiſcum futurus.

Ægrotans identidem, illud repetebat, Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Item & illud Ambroſij, Non ſic vixi vt me pudeat inter vos viuere:ſed nec mori timeo,quia bonũ Dominum habemus. *Auct. vitæ,primo tomo operũ eiuſd. præfixa.*

Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, quum Dominica die palmarum lethali morbo decumberet, vnus ex diſcipulis dixit ei, Domine pater,vt nobis intelligi datur, ad Paſchalem Domini tui curiam relicto ſeculo vadis. Reſpondit, Equidem ſi voluntas eius in hoc eſt,voluntati eius non contradico. Verùm ſi mallet me adhuc inter vos ſaltem ſtamdiu manere, donec quæſtionem quam de animæ origine mente reuoluo abſoluere poſſem,gratioſius acciperem:eo quòd neſcio vtrum aliquis eam me defuncto ſit abſoluturus. *Auctor vitæ,lib.2.*

☞ *Vide ſuprà Tit. A morientibus commendata. de S. Hilarione, & infrà Mors religioſa.*

D. Bernardus Claræuallenſis ægrotans, ſuos fratres ad- H monuit, vt in tuto diuinæ clementiæ ſinu, ſpei anchoram fideique ſuæ per inconuulſibilem charitatem firmius radicarẽt. Addidit: Quia non arbitror me magna vobis religionis relinquere poſſe exempla, tria vobis imitanda commendo, quæ in ſtadio quo cucurri,me pro poſſibilitate mea memini obſeruaſſe. 1. Minus ſenſui meo quàm alterius credidi, 2. læſus de lædente vindictam non expetiui. 3. nemini ſcandalum facere volui:& ſi quando incidit,ſedaui vt potui.

Idem. Exitu iam imminente dictauit epiſtolam ad Arnaldum Bonæ vallis Abbatem, quæ ſancti illius viri cor piis omnibus exhibet.

Pedes,inquit,& crura intumuerunt,quemadmodum hydropicis contingere ſolet. Et in his omnibus ne quid lateat amicũ de ſtatu amici ſolicitũ,ſecundum interiorem hominem(vt minus ſapiens dico) ſpiritus promptus eſt in carne infirma: Orate Saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempeſtiuum iam exitum non differat,ſed cuſtodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis:vt is qui inſidiatur, inuenire non poſſit vbi figat dentem & vulnus infligat. *Aut.vit.l.5.c.2.*

Gerardus

Gerardus D. Bernardi Clareuallenſis Abbatis frater conjunctiſſimus & procurator fidiſſimus, in ipſo agone erupit in illud Dauidicum, Laudate Dominum de cœlis, laudate Dominum in excelſis: ita vt ſtupentes omnes Bernardum vocarét. Iam cùm extrema Pſalmi clara voce compleuiſſet, addidit: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et ſæpius repetito eodem ſermone conuerſo ad Bernardum hilari vultu: Quanta (inquit) dignatio Dei, patrem hominum eſſe: & quanta hominum gloria, Dei filios eſſe, & hæredes! Nam ſi filij, & hæredes. Intentus gloriæ fratris propriæ ſuæ obliuiſceretur miſeriæ Bernardus, vt ipſemet teſtatur *Serm. 26. ſuper Cant.* ☞ *Vide ſupra Oratio à migrantibus facta.*

Retulerunt viri graues & fide digniſſimi D. Ioannem Gerſon (qui temporibus Conſtantienſis Concilij floruit) ante obitus ſui diem, in ea vrbe in qua tum habitabat, multos collegiſſe puerulos, quorum tanquam præceptor erat, quos quotidie in templum adduxit: clauſiſque vndique oſtiis, ipſe in medio eorum ſtans, iubebat, vt verbis gallicis poſt ſe in hunc modum loquerétur, *Mō Dieu, mō Createur, ayez pitié de voſtre pauvre ſervitteur, Iean Gerſon*: hoc eſt, Deus meus, Creator meus miſerere pauperis famuli tui Ioānis Gerſon. *Ad fin. 4. tom. operis eiuſd.*

Ferdinandus, Aſturum & Caſtellæ rex, finem vitæ imminere ſentiens, in templum deferri voluit, vbi impoſito capiti diademate, & indutus regalibus indumentis, coram adſtantibus clamauit ad Dominum voce clara: Tua eſt potentia, tuum eſt regnum, Domine: tu es ſuper omnes reges, tuo imperio omnia ſunt ſubiecta. Quod te donante accepi, reſtituo tibi regnum: tantum animam meam in æterna luce iubeas collocari. His dictis exutus regalibus indumentis, indutus cilicio & conſperſus cinere, duobus diebus in pœnitentia atque lachrymis ſuperuixit. *Rod. Tolet. l. 9. rerum Hiſp. cap. 14.* ☞ *Vide eamdem penè hiſt. inf. à. Tit. Mors religioſa. §. Chriſtian.*

Caroli Regis Aragoniæ & Sciliæ, oratio ante mortem ſcitè & piè dicta continens ita refertur à Lucio Marinæo Siculo. Mox reſpirans, & iam recluſis oculis omnes qui aderāt aſpiciens, O vanas, inquit, hominum cogitationes! ô miſeros omnes, qui ad principatus aſpirant! qui diuitias, opes & nimios honores affectant! ô felicem pauperum conditionem, & illorum ſecuram vitam atque beatam, qui panem comedunt cum ſudore ſui vultus, qui viuunt labore manuum ſuarum! Nam mihi miſero quid regnum, quid honores, quid obſequia plurimorum contulerunt? Quid? Labores ſcilicet magnos. & multa corporis & animæ pericula, nec vnquam ætate tam longa potui mihi dies aliquot videre bonos! ô me miſerum & infelicem, qui tam ſerò fallacem mundum cognoſco! qui vitam certè vixiſſem multò meliorem, ſi non rex, ſed pauperis agricultor fuiſſem! Hæc magno cum dolore animi referebat, Alphonſi fratris, vt arbitror, recordatus atque ſecutus exemplum qui Neapoli olim moriens eadem protuliſſe verba memoratur. Hæc *Marinæus, de reb. Hiſp. lib. 18. prope finem.* Alio loco eadem Ioanni, non Carolo adſcribuntur.

Petrus Terralius, cognomine Baiardus, ſub Franciſco I. Gallorum rege dux belli clariſſimus, de Hiſpanis præclara tropæa ſæpius retulit variis Italiæ locis. Tandem in quodam prælio, dum munere ſibi commiſſo ſtrenuè fungitur, hoſtibus ſemel & iterum fortiter repulſis, ſub latere dextro glande plumbea ictus corruit, ac ſeſe circa vicinam quercum proſternens, Chriſtum, Optimum Maximum obteſtatus eſt, ſe circumdaret, ſe complecteretur, ſe tueretur: purgatáque præteritorum memoria animam ad ſe euntem exciperet, ablueret ſua gratia ſordes, parceret miſero, vultu placido intueretur, ſeu ſeruum, ſeu reum mallet: gratia ſe filium adoptatum ab eo, culpa reum factum, vinceret gratia culpam: vt diuina clementiæ maiore in ſcelere creſceret, malè quidem tot annis nomen diuinum cognitum, parum abeſſe quin gratia ſuperaretur ſceleribus: ſe tamen excuſſo dæmonum iugo, nihil non beneficio ſanguinis effuſi, patrocinióque Chriſti optimi Maximi ſperare. Semianimiſque adhuc, venienti Borbonio (qui Galliæ partibus relictis ad Carolum V. defecerat) eumque conſolanti, nihil aliud reſpondit. Quam ſerò: &, Vbinam fides, Here? *Arnold. Ferronus, de reb. geſtis Francorum lib. 7.*

☞ *Plura peti poſſent ex Tit. ſuperioribus.*

Nicolaus Tolentinus, ſex totis ante obitum menſibus, paulò ante nocturnas preces, ſingulis noctibus ſuauiſſimum Angelorum concentum audiuit, qui illi quaſi prægustationem futuræ vitæ præbebat. Itaque quo illum eius vitæ deſiderio arſiſſe credimus, ad cuius iucunditatem tam iucundè inuitabatur; Declarauit ipſe, qui frequenter illud Apoſtoli dictum in ore habebat: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Quin idem etiam, cùm reſolutionis tempus inſtaret, in extremo ſpiritu voces fundere cœpit lætantis atque geſtientis: cuius inuſitati gaudij cùm fratres, qui aderant, cauſam quæſiſſent, attonitus ille, vixque ſui compos præ magnitudine rei; Dominus meus, Ieſus Chriſtus, inquit, ſanctiſſimæ Matri ſuæ, & Auguſtino patri noſtro innixus, dicit mihi, Euge ſerue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui: in quibus verbis expirauit. *In vita eius cap. 11. & 13. apud Laur. Sur. tom. 5. Septemb. 10.*

Arnulfus Sueſſionis Epiſcopus vigeſima die poſtquam diſcubuit, qui tum erat feria ſexta, ſub noctis medio, cella in qua iacebat, mirabili tremore, & horribili fragore tertiò concuſſa eſt, ita vt à fundamentis euerti videretur, & monachi cum famulis, qui apud illum excubabant, intolerabili perculſi timore, cellæque ruinam formidantes aufugere percuperent. At illos vir Dei verbis conſolans, hortabatur, vt ſe quieti darent, certè nihil ipſos incommodi eſſe paſſuros. Ait autem ad eum Eucrolphus presbyter: Domine mi, terra contremiſcit, cella colliditur, oſtium à me iam tertio obſeratum pateſcit, turbarum murmure locus circumſonat, & quomodonam inter tot terrores nos poſſumus ſomnum capere? Reſpondit vir Dei: Ne paueas dilecte frater, ſunt enim hæc omnia diuinæ maieſtatis ſigna. Porrò poſt paululum dicam tibi, quæ vis cellam quaſſauerit, & hunc terræ motum effecerit: Proximo inde ſabbatho ſentiens mortem imminere, dixit fratribus: Parate iam funeri neceſſaria; nam ſub noctis initium decedam, vt mihi Dominus, cui pro viribus ſeruire conatus ſum, heſterna nocte reuelauit, cùm ille terræ motus, & aëris concuſſio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quaſſatione beatus Petrus Apoſtolus ad me venit, ſignificans mihi peccata remiſſa, & vitæ ianuam patere: aderat beatorum frequens cœtus laudes diuinas continenter modulantium. Sub altera quaſſatione cum multis angelicis ſpiritibus S. Michaël me inuiſit, pollicens ſe duce me ad beatam vitam ingreſſurum. Tertia concuſſione adfuit Domina noſtra veræ miſericordiæ Mater multis ſtipata ſanctarum virginum agminibus, benigniſſima me voce certiorem efficiens de anima mea inter Aſſumptionis eius gaudia in cœlos transferenda. *Ex Ioan. Liſiardo eius ſucceſſ. Bar 4. 11. An. 1087. 24. 25.*

De Nurſij Presbyteri in morte conſolatione, ☞ *Vide infrà. Tit. viſiones morientium.*

Cum apud Viennam in Eccleſia ante altare, die quadam raptus in ecſtaſi, precibus inſiſterem, pſalmumque Deus in adiutorium, &c. cantarem, tetrorum agmina innumerabilia militum ante me præterire, ac verſus Lotharingiā tendere agnoui. Qui cùm omnes pertranſirent, intuitus ſum quendam illorum Æthiopi conſimilem, tetrò lento gradu alios inſequentem: Cui dixi: Quò tenditis? Aquiſgranum, inquit, ad Caroli mortem tendimus, vt eius ſpiritum ad tartara rapiamus. Cui dixi; Adiuro te per nomen Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti, vt peracto itinere tuæ diſpoſitionis, ad me reuerti non tenuas. Tunc modicum commorati, vix expleto pſalmo, eodem ordine ad me redierunt, & dixi nouiſſimo, cui priùs locutus fueram: Quid egiſtis? & dæmon: Gallicianus, inquit, ſine capite, tot ac tantos lapides & ligna baſilicarum ſuarum in ſtatera ſuſpendit, quod magis appenderunt bona, quàm eius mala, & idcirco eius animam à nobis abſtulit. Et his dictis dæmō euanuit. Itaque intellexi eadem die Carolum ex hac luce migraſſe, & ſubſidiis B. Iacobi, cuius Eccleſias multas ædificauerat, ad ſuperna meritò regna ſubuectum. Tranſactis poſt eius mortem diebus quindecim, per nuncium didici, ab ipſo tempore, quo ab Hiſpania receſſerat, vſque ad diem mortis ſuæ illū aſſiduè ægrotaſſe, ac pro ſalute quorumdam defunctorum eadem die, qua ipſi martyrium pro diuino amore ſuſceperunt, ſcilicet decimo ſexto kalendas Iulij duodecim millia vnciarum argenti, totidémque talenta aurea, veſtes etiā & cibaria annuatim in omni vita pauperibus ſolitú, erogaſſe, totidemque pſalteria, miſſaſque & vigilias cantari feciſſe, atque eadem die & hora, qua viſionem ego videram, ſcilicet quinto Kalendas Februarij, an. Dominicæ incarnationis 814. ab hac vita migraſſe, & apud Aquiſgranum in B. Mariæ baſilica rotunda, quam ipſe ædificauerat, honorificè ſepultum illum fuiſſe. *Io. Turpin. Archiep. Rhemen. in hiſt de vita Caroli Magni, cap. 32.*

Quum Amon ille Ægyptius decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlum deduci vidiſſe, diuinis virtutibus eam comitantibus, veneratiónéque & ſtipatione multa, atque

A atque etiam ineffabili quodam hymnorum carmine proſequentibus. Et cùm, qui tum cum Antonio erant, per conſternationem in aërem ſuſpiciente, & rei tantæ faciem admirante, cauſam ab eo requirerent: ille viſum id haudquaquam occultum habuit. Et verba eius re ipſa ſunt confirmata. Poſtquam enim à Sceti multi venêre, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipſum tempus eſſe cognitum eſt: quum Antonius ſtupore correptus in cœlos ſuſpexit. Vterque ſanè meritò beatus habendus: Amon quidem, quòd ſic è vita præſenti ſit ſubductus: Antonius verò, quòd eum Deus viſione ea ſit dignatus, quum quidem inter vtriuſque habitationis locum magnum interuallum atque dierum aliquot intercederet iter. *Niceph. Call. lib. 8. hiſt. Eccl. cap. 41.*

Fertur fuiſſe Aruerni Puella quædam religioſa atque deuota Deo: quæ in rure commanens, quo ab vrbica populatione ſummota liberius dignas Deo laudum hoſtias exhiberet, quotidie ieiuniis & orationibus inſiſtebat. Factum eſt igitur, vt migrans ab hoc mundo, ad baſilicam oppidi, cauſa ſepeliendi portaretur. Verùm vbi leuato feretro corpus per viam ferri cœpiſſet, adueniens grex magnus columbarum ſuper eā

B volare cœpit, atque huc illuc volitando ſequi, quo hæc à proximis ferebatur. Qua in baſilicam delegata, grex totus ſuper tectum ædis ipſius viſus eſt conſcendiſſe: Illáque ſepulta, ad cœlos euolauêre columbæ. Vnde non meritò Georgia nuncupata eſt, quæ ſic exercuit mentem cultura ſpiritali, vt adeptio virginitatis ſexageſimi fructus prouentu, egrediens de ſeculo cœleſtibus honoraretur exequiis. *Greg. de Glor. Confeſſ. cap. 34. Ex eo Baron. tom. 6. an. 480.*

☞ *Conſule Locum de Martyrio, Magnanimitate, Conſtantia.*

* MORS IMPIORVM HORRENDA.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Cain, qui occidit fratrem ſuum, occiſus eſt à Lamech. *Geneſ. 4.*

Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomortham ſulphur & ignem de cœlo, & ſubuertit quinque ciuitates, deteſtabili peccato fœtentes. *Gen. 19.*

Sichem filius Emor, qui oppreſſit Dinam filiam Iacob, interfectus eſt à filiis Iacob, & omnis ciuitatis populus. *Geneſ. 34.*

C Aquæ maris rubri operuerunt currus & equites cunctos exercitus Pharaonis, nec vnus quidem remanſit. Et quidem ſatis iuſtè, cuius cor non potuit emolliri corpus eius ne aquis totaliter mergeretur. *Exod. 14.*

Nadab & Abihu filij Aaron, offerentes ignem alienum corā Domino, deuorati ſūt ab igne Domini, & mortui. *Leuit. 10.*

Præcepto domini filij Iſraël eduxerunt Blaſphemum extra caſtra, ac lapidibus obruerunt. *Leuit. 14.*

Chore, Dathan & Abiron, ac eorum complices Moyſi rebellantes, deſcenderunt viui in infernum, operti humo. *Num. 16.*

Alij etiam murmurantes, & diuerſa committentes peccata, variis mortibus interierunt in deſerto: ita quòd de ſexcentis millibus hominum pugnatorum duo tantùm terram promiſſionis intrauerunt. *Exod. 32. Num. 11. 14. 15. Deut. 1.*

Quoniam Acham tulit furtiuè de anathemate Iericho, lapidauit eum omnis Iſraël, & cuncta quæ eius erant, igne conſumpta ſunt. *Ioſue 7.*

D Comprehenderunt filij Iſraël Adonibezech cæſis ſummitatibus manuum eius ac pedum (ita enim fecerat ipſe ſeptuaginta regibus) adduxerunt in Ieruſalem, & ibi mortuus eſt. *Iudic. 1.*

Tulit Iahel vxor Aber Cinæi clauum tabernaculi & defixit in cerebrum Siſaræ, qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt. *Iudic. 4.*

Si Zebee & Salmana ſeruaſſent fratres Gedeonis, pepercisſet eis Gedeon, & quia eos occiderunt, & ipſi à Gedeone occiſi fuerunt. *Iudic. 8.*

Vna Mulier iacens ſuper caput Abimelech fragmen molæ, confregit cerebrum eius, qui vocauit armigerum ſuum, & iuſſit ſe interfici: & reddidit ei domus malum quod fecerat interficiens ſeptuaginta fratres ſuos. *Iudic. 9.*

Cùm audiſſet Heli Arcam domini eſſe captam, cecidit de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus mortuus eſt. *1. Reg. 4.*

Superbum Goliath & blaſphemum, Dauid puer inermis non habens vſum armorum gladio illius proprio interfecit. *1. Reg. 17.*

Saul quadam iniqua inuidia motus & perſecutus fuerat Dauid: Tandem arripuit gladium ſuum irruens ſuper eum & mortuus eſt. *1. Reg. 31.* E

Adoleſcens, qui dixit ſe Saul occidiſſe, iubente Dauid, occiſus eſt cum putabat proſpera nuntiare. *2. Reg. 1.*

Simile accidit duobus Latronibus, qui caput Isboſeth filij Saul tulerunt: Primogenitus Dauid oppreſſit ſororem ſuam Thamar, & paulò poſt occiſus eſt iubente Abſalon fratre ſuo, cùm comederet cum eo. *2. Reg. 13.*

Videns Achitophel, quòd non fuiſſet acceptum conſilium ſuum quod dederat contra Dauid, abiit in domum ſuam, & ſuſpendio interiit. *2. Reg. 17.*

Libidine dominandi Abſalon multum afflixit patrem ſuum Dauid, ſed antequam aſſecutus eſſet propoſitum, ſuſpenſus fuit inter cœlum & terram. *2. Reg. 18.*

Seba filius Bochri concitauit populum contra Dauid, & fugiens in Abelam ciuitatem, vbi putabat habere refugium & auxilium, decapitatus fuit ibidem. *2. Reg. 20.*

Quamuis Ioab fuiſſet miles ſtrenuus & fidelis, quia tamen occidit duos viros proditoriè, iuſſus eſt occidi monente Salomone. *3. Reg. 2.* F

Regi Iſraël peſſimo Hela, rebellauit Zambri contra dominum & occidit eum, qui poſt ſeptem dies ingreſſus eſt regium thalamum, & ſuccendit ſe cum ipſa domo regia. *3. Reg. 16.*

Vulneratus in bello Achab mortuus eſt veſperi, & linxerunt canes ſanguinem eius in eodem loco, in quo linxerunt ſanguinem Naboth, qui diſſimulante ipſo Achab, cum liberare deberet & poſſet, lapidatus & mortuus eſt. *3. Reg. 21. 22.*

Cùm aſcenderet Eliſeus in ciuitatem Bethel quidam Pueri malè eruditi illudebant ei, egreſſique ſunt duo vrſi, & dilacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. *4. Reg. 2.*

Vnus de duobus qui aderant cum rege Iſraël, noluit credere verbis Eliſei, futuram abundantiam prædicentis, in craſtino verò conculcauit eum turba hominum, ad ſpolia concurrentium, & mortuus eſt. *4. Reg. 7.*

Benadab rex Syriæ, qui multa mala intulit filiis Iſraël, fuit demum ab Azahel ſeruo ſtrangulatus. *4. Reg. 8.*

Videns Iehu Ieſabel impiam, quæ fuerat multorum cauſa malorum, iuſſit eam præcipitari deorſum, & fuit ita equorum vngulis conculcata, quæ licet eſſet filia regis, non fuit tradita ſepulturæ. Tantùm enim caluaria capitis inuenta fuit. *Ibid. c. 9.* G

Athalia mater Ochoziæ interfecit omne ſemen regium, vt poſſet regnare ſuper populum & poſtmodum turpiter interfecta fuit iuſſu Ioiadæ ſacerdotis. *4. Reg. 11.*

Rex Iuda malus & ingratus Ioas, qui fecit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotis crudeliter lapidari, poſteà interfectus eſt à ſeruis ſuis. *2. Reg. 12. 2. Par. 14.*

Rex Aſſyriorum Sennacherib ſuperbiſſimus, & in Deum cœli blaſphemus, poſtquàm de terra Iuda confuſus aufugit, à filiis ſuis interfectus fuit. *4. Reg. 19.*

Sedechias rex Iuda malus apud Deum & homines, comprehenſus eſt fugiens. Ante cuius oculos rex Babylonis proprios filios fecit occidi, deinde excœcatus fuit & ductus in Babylonē & ibidē miſerabiliter mortuus. *4. Reg. vl. Ier. 39 & 52.*

Multas terras cepit & deſtruxit Holofernes, tandem dormiens inebriatus, per manum mulieris decapitatus fuit. *Iudith. 13.*

Superbiſſimus Aman, qui faciebat ſe ab hominibus adorari, ſuſpenſus eſt in patibulo quod ipſe parauerat Mardochæo. *Eſther. 7.* H

Balthazar rex Babylonis, non eſt correctus per exemplum Nabuchodonoſor patris ſui, qui ante eum fuerat mutatus in beſtiam. Et in conuiuio vidit ſcripturā in pariete: Mane, Thecel, Phares. Eademque nocte interfectus eſt, & regnum eius ad Medos, & Perſas tranſlatum. *Daniel 4. & 5.*

Accuſatores Danielis, iubente Dario rege Perſarum, miſſi ſunt in lacum leonum, & à leonibus deuorati. *Dan. 6. & 14.*

Poſtquàm Alexander decidit in lectum, dicitur quod cognouit, quia moreretur: quaſi antea mortis memoriam ſeu notitiam non haberet. *1. Mach. 1.*

Percuſſus fuit Alcimus proditor, & diſſolutus eſt paralyſi, nec vltra potuit loqui & mandare de domo ſua: & mortuus eſt cum tormento magno. *1. Mach. 9.*

Contriſtatus rex Antiochus de hoc quod Andronicus iniuſtè occiderat Oniam ſummum ſacerdotem, occidi in eodem loco iuſſit Andronicum, in quo nimiam impietatem commiſerat. *2. Mach. 4.*

Multis

A Multis ſacrilegiis à Lyſimacho commiſſis in templo, congregata eſt multitudo aduerſus eum, & ipſum ſecus ærarium interfecerunt. *Eodem.*

Iaſon impius, qui fratrem proprium captiuauerat, & multos de patria ſua expulerat, peregre periit: & inſepultus, & illamentatus abiectus fuit. 2. *Mach.* 5.

Antiochus, qui multorum torſerat viſcera, paſſus durum dolorem viſcerum, miſerabili obitu in montibus vita defunctus eſt. *Ibid.*

Menelaus, qui malitioſè obtinuit modico tempore principatum, de alta turri fuit præcipitatus in aggeſtum cineris. 2. *Mach.* 13.

Homo ille Diues, cuius ager vberes fructus attulit, cùm cogitaret deſtruere horrea ſua & facere maiora, plus credebat habere de vita: ait autem illi Dominus: Stulte, hac nocte peribis. *Luc.* 12.

Terribile eſt valde illud exemplum de diuite famoſo, Epulone, qui mortuus eſt & ſepultus, atque in infernum delatus. *Luc.* 16.

B Ananias & vxor eius Saphira, quia fraudauerunt de precio agri venditi, ad increpationem Petri terribiliter expirarunt. *Act.* 5.

Herodes ſedens pro tribunali, & veſtitus veſte regali concionabatur ad populum: populus autem exclamabat Dei voce, & non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo. Et conſumptus vermibus expirauit. *Act.* 12.

HISTORICA.

Hunnericus Vandalorum Rex Genſerici filius & ſucceſſor, primordio regni, vt habet ſubtilitas barbarorum, cœpit mitius & moderatius agere, & maximè circa religionem noſtram: vt etiam vbi antea ſub Genſerico Rege præiudicatum fuerat, ne ſpirituales fierent conuentus, conuenticula concurrerent populorum. Et vt ſe religioſum oſtenderet, ſtatuit ſollicitiùs requirendos hæreticos Manichæos, ex quibus multos incendit, plurimos autem diſtraxit nauibus transmarinis: quos penè omnes Manichæos ſuæ religionis inuenit, & præcipuè C preſbyteros & diaconos Arianæ hæreſeos. Vnde magis erubeſcens, amplius in illos exarſit. De quibus repertus eſt vnus nomine Clementianus monachus illorum, ſcriptum habens in femore, Manichæus diſcipulus Chriſti Ieſu. Propter quod magis laudabilior memoratus Rex videbatur: in vno diſplicens, quia cupiditati inſatiabili vehementius inhiabat, & prouincias regni ſui variis calumniis atq; indictionibus onerabat, vt de illo præcipuè diceretur, Rex egēs, magnus eſt calumniator. Sed mente mutata factus eſt deterior: plurimum enim ſæuiit in Catholicos. Interim excitatus tanquam dormiens Dominus, vermibus tradidit conſumendum eum, qui robuſtorum militum agminibus vallabatur. Anno enim Dom. 484. cum de proſtrata fide Catholica amens ille putaret parandum ſibi triumphum, diuinam cogitur experiri vindictam, & mortem miſerrimam. De quo ſic idem *Victor*: Tenuit ſceleratiſſimus Hunnericus dominationem regni annis ſeptē, menſibus decē, meritorum ſuorum mortem conſummans: nam putrefactum & ebulliens vermibus, nō corpus, ſed partes corporis videbātur eſſe ſepultæ. His addit *Greg. Turon. l. 2. de Geſtis Franc. c. 3.* D quæ ſequūtur: Tunc & ſol teter apparuit, ita vt vix ab eo pars vel tertia eluceret: credo namque pro tantis ſceleribus & effuſione ſanguinis innocentis. Hunnericus verò poſt tantum facinus arreptus à dæmone, qui diu de Sanctorum ſanguine paſtus fuerat, propriis ſe morſibus laniabat: in quo etiam cruciatu vitam indignam iuſta morte finiuit. *Et lib. 2. & 3. Victor. Vtic. Baron. tom. 6. an. 476. & 484.*

De funeſto coniugis Guntheramni Francorū Regis obitu ita ſcribit Gregorius Turonenſis: His diebus Auſtregildis Guntheramni Principis Regina ab hoc mundo cōſumpta eſt. Sed priuſquam nequam ſpiritum exhalaret, cernens quòd euadere non poſſet, alta trahēs ſuſpiria, voluit lethi ſui habere participes, agens vt in exequiis eius aliorum funera plangerētur. Fertur enim Herodiano more Regem petiiſſe dicens: Adhuc ſpes viuendi fuerat, ſi non inter iniquorum medicorū manus incidiſſem: nam potiones ab illis acceptæ mihi vi abſtulerunt vitam, & fecerunt me hanc lucem velociter perdere. Et ideo ne mors mea inulta prætereat: quæſo, & cum iuramenti interpoſitione coniuro, vt cùm ab hac luce diſceſſero, ſtatim ipſi gladio trucidentur; vt ſicut ego amplius viuere non queo, ita nec illi poſt meum obitū glorientur, ſed ſit vnus dolor noſtris pariter & eorum amicis. Hæc effata, infelicem animam tradidit. Rex verò peracto ex more iuſtitio, oppreſſus iniquæ coniugis iuramento, impleuit præceptum iniquitatis: nam duos medicos, qui ei ſtudium adhibuerant, gladio feriri præcepit. *Greg. Turon. l. 5. Hiſt. Franc. c. 39. & Baron. tō. 7. an. 585.* E

Funeſta quoque morte ex hac vita abreptus eſt. Nantinus Comes Engoliſmenſis: qui cùm in ſancta loca Deique miniſtros mala multa patraſſet, vltimo ipſe elogio quid pateretur ob ſcelera perpetrata, teſtatur Gregorius. Poſt paucos menſes à morbo Nantinus Comes corripitur: Qui nimia exuſtus febre, clamauit, dicens: Heu, heu, ab Heraclio Antiſtite exuror: ab illo crucior: ab illo ad iudicium vocor. Cognoſco facinus; reminiſcor iniuſtè iniurias me intuliſſe Pontifici: mortem deprecor, ne diutius crucier hoc tormento. Hæc cùm maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis, infelicem animam fudit, indubia relinquens veſtigia hoc ei ad vltionem beati viri veniſſe: nam exanimum corpus ita nigredinem duxit, vt putares eum prunis ſuperpoſitum fuiſſe combuſtum. Ergo omne hæc obſtupeſcant, admirentur & metuant, ne inferant iniurias ſacerdotibus: quia vltor eſt Dominus ſeruorum ſuorum F ſperantium in ſe. *Idem Greg. ibid. cap. 36. & Baron. ibid.*

Rem fratres chariſſimi refero, quàm ſi intentè audire volt charitas veſtra, ex conſideratione illius vehementer inſtruitur. Quidam vir nobilis in Valeria prouincia nomine Chryſaorius fuit, quem lingua ruſtica populus Chryſorium vocabat, vir valde idoneus, ſed tantum plenus vitiis, quantum rebus: ſuperbia tumidus, carnis ſuæ voluptatibus ſubditus, in acquirendis rebus auaritiæ facibus accenſus. Sed cum tot malis Dominus finē ponere decreuiſſet, ſicut à religioſo viro quodam, qui nunc ſupereſt, propinquo illius didici, corporis languore percuſſus eſt. Qui ad extremum veniens, eadem hora, qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit tetros & nigerrimos ſpiritus coram ſe aſſiſtere, & vehementer imminere, vt ad inferni clauſtra ſe raperent. Cœpit tremere, palleſcere, ſudare, & magnis vocibus inducias petere, filiumque ſuum nomine Maximum, quem ipſe iam monachus monachum vidi, nimiis & turbatis clamoribus vocare, dicens: Maximè curre, Maxime curre, nunquam tibi aliquid mali feci, in fidē tuam me ſuſcipe. Turbatus mox Maximus affuit, lugens & perſtrepens familia conuenit. G Eos autem quos ille inſiſtentes ſibi grauiter tolerabat, ipſi malignos ſpiritus videre non poterant, ſed eorum præſentiam in confuſione, in pallore ac tremore illius qui trahebatur, videbant. Pauore autem tetræ eorum imaginis, huc illucque vertebatur in lectulo. Iacebat in ſiniſtro latere, aſpectum eorum ferre non poterat: vertebatur ad parietem, ibi aderant. Cumque conſtrictus nimis relaxari ſe non poſſe deſperaret, cœpit magnis vocibus clamare, dicens: Inducias vel vſque mane, inducias vel vſque mane. Sed cùm hæc clamaret, in ipſis ſuis vocibus habitaculo ſuæ carnis euulſus eſt. De quo nimirum conſtat, quia pro nobis iſta, non pro ſe viderit, vt eius viſio nobis proficiat, quos adhuc diuina patiētia longanimiter expectat. Nam illi tetros ſpiritus ante mortem vidiſſe, & inducias petiiſſe quid profuit, qui eaſdem inducias petiit, non accepit? Nos ergo fratres chariſſimi, nunc ſollicitè iſta cogitemus, ne nobis in vacuum tempora pereant, & tunc quæramus ad bene agendum viuere, cùm iam compellimur de copore exire. *D. Greg. hom. 12. & lib. 4. Dialog. cap. 38.* H

Ad extremos (inquit Bolſecus) Caluini annos veniamus, quàm variis ante obitum morbis afflictus, conſumptuſque fuerit. Scribit Beza, phthyſi, colica, aſthmate ſeu reſpirandi difficultate, calculo, podagra, hæmorrhoidibus vexatum fuiſſe, præter ſibi familiarem hemicraniam & acres capitis dolores, quibus plerumque torquebatur. En tibi varia & diuerſa quæ ſimul in ipſum ingruerunt morborum genera, & cū quibus valdè miſere per multos annos, immo verò vſque dum ſpiritum exhalaret, conflictatus fuit, certum & expreſſum diuinæ aduerſus eū iræ indicium ac teſtimonium. Quod ſi quis multos etiam ſanctos homines, dum in hac vita eſſent, dira multa & in corpore, & in bonis perpeſſos alleget & de Iob ſatis cognitum omnibus exemplum proferat; Reſpondebo, ſic Deo viſum fuiſſe, vt tanquam illuſtre patientiæ exemplum futurus, in bonis hic atque in corpore affligeretur, ſed ad fiduciā in nobis ſtabiliendam confirmandamque, nunquam ſe iuſtum, ſibi ex animo, ac verè fidentem deſerturum, omnibus eundem Iob calamitatibus liberatum, omni felicitate, & multis rurſus magniſque muneribus cumulaſſe? Quod *S. Iacob. c. 5* Epiſtolæ ſuæ canonicæ pulchrè in hæc verba explicauit: Sufferentiam,

inquiẽs, Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, hoc eſt exitum A atque finem, quem eius afflictioni Dominus impoſuit: Et vidiſtis, inquit, quoniam miſericors eſt Dominus & miſerator. Quibus verbis ſententias nobis Dauidis proponere, & in memoriã reuocare Apoſtolus voluiſſe videtur, quæ ſunt 33. *Pſalmo*. Quibus ſuo exemplo ad Deum laudandum, timendũ, eique fidendum, eius gratia & benignitate erga bonos, ſeueritate erga malos propoſita, inuitat: Oculi Domini, inquiens, ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Clamauerunt iuſti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus liberabit eos: Iuxta eſt Dominus his, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit: Multæ tribulationes iuſtorum, & de his omnibus liberabit eos Dominus. Et ſequitur: Mors peccatorum peſſima, qui oderunt iuſtum, delinquent. Sic *prior ad Corinth. c.* 10. D. Paulus Dei filiis & electis, ſi in hoc mundo in calamitates & miſerias incidere ipſos contingat, certam liberationem felicémque exitum promittit: Fidelis, inquiens, Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſſi- B tis ſuſtinere. Ad Caluinum noſtrum, & ad grauiſſimos eius, varioſque morbos, quibus miſerè ad extremum vſque ſpiritum excruciatus fuit, reuertamur: quem præter eos, quos Beza referente, commemorauimus, eò quoque morbi genere afflictũ conſtat, quo iuſto Dei iudicio quoſdam manifeſtos & apertos, Dei hoſtes, qui diuinum honorem atque gloriam inuaſerant, ſibique vſurparant, vexatos punitoſque legimus, is eſt pedicularis: nam & hi vermes totum eius corpus peruaſerunt, & fœtidiſſimo, ac virulentiſſimo vlcere circa verẽda, vermibus has ſic fœdè vlceratas partes miſerrimè corrodentibus, percuſſus eſt. Sic quondam Honorius ſecundus Wandalorum Rex, poſtquam Eccleſiam orthodoxam annos octo perſecutus fuerat, pediculari tandem morbo conſumptus eſt: Sic Arnulphus Imperator Caroli Craſſi ſucceſſor, magnus templorum violator vaſtatorque, ſic Maximianus immaniſſimus Chriſtianorum hoſtis: Sic Antiochus Epiphanes homo ſummè nefarius, impius & magnus veterator, qui templo Hieroſolymitano nefariè expilato ad veri Dei contemptum, Iouis in illo ſimulachrum ſtatuit & erexit: Sic crudelis Herodes, qui in- C nocẽtes pueros ſuſtulit, ſibique Dei honorem & titulum vſurpauit: Sic inquam homines nefarij & ſcelerati à vermibus corroſi, extincti ſunt. Sic demũ alij plures hypocritæ Deique hoſtes, qui prætextu & colore ſanctitatis atque zeli aſſumptó, veritatem oppugnauerant, iuſto Dei iudicio & vindictæ in hac vita à pediculis grauiſſimè vexati, & à vermibus miſerè corroſi, poſt longum & diuturnũ cruciatum exterminati ſunt, mortéque extincti, & poſt hanc in alteram illam longè miſerrimam mortem ad æternas illas infernales pœnas in perpetuum cruciandi, ſunt præcipitati. In quos illud Pſalmiſtæ veriſſimè quadrat: Duplici contritione afflixit illum. Quo modo ſanè duplici conſumptione Caluinus dici poteſt conſumptus. Nam quicquid ſcribit Beza, quantumuis ſe illis, qui mortem eius impiè traductæ vitæ amplum ſatis teſtimonium tuliſſe cenſent, opponat, & Caluinum filiorum Dei morte ex hac vita exceſſiſſe contendat, veriſſimum tamen eſt, quòd grãuiſſimos dolores, & aſperrimos cruciatus, quibus Dei in illum ſeuera grauiſſimaque manu ingruente excruciabatur, non ferens, dæmonibus inuocatis, iurans, execrans & blaſphemans, miſer expira- D uerit. Idcirco neget, quantum volet Beza, negentque alij, ſatis ſic ſe rem habere exploratum eſt: immo hoc etiam, quod diem atque horam deteſtatus ſit & execrarit, quam vnquam ſtudiis vel ſcriptionibus impendiſſet, cùm ex vlceribus totoque corpore grauiſſimi fœtores emanarunt, ob quorum grauæolentiam & ſibiipſi grauis, & quæ eum circumſtabat, familiæ erat. Quam cauſam fuiſſe etiam hi eius domeſtici narrarunt, quòd viſitari ſe nollet. *Hieron Bolſecus Medic. Lugdunenſis in vita Io Caluini, cap.* 22. *apud Bredemb. lib.* 7. *cap.* 14.

Erat Torpati circa annum Dom. 1554. quidam Lutheranæ doctrinæ præco, Hermannus, mirè verſutus & facundus in abducendis hominibus à Catholiciſmo ad Lutheraniſmum, anniſque triginta ſummum egerat illius doctrinæ præconem. Hic, pellione Wittembergenſi Lutherana dogmata primùm docente, Monachus erat Minorita, iuuenis; at pro ætate in cõcionibus non inexercitus: accedit pellionem, offert illi ſuam in propagandis Lutheranis dogmatibus opem, Monaſticum cucullum in publica concione abiecturum. Pellio eum in cooperarium ſuſcipit, negotiatores nouo habitu eum donant, virginem monaſticam in vxorem adiungunt, præficitur vaſis argenteis Eccleſiæ in vſum pauperum cuſtodiendis. Pellione E ex vrbe ſecedente, paulatim magnam auctoritatem apud omnes ſibi conciliat, vt ſolus nobilium infantes baptizaret. Magnam opum diuitiarúmque vim congerit, mercatur prædia, domos, agros, in liberorum ſubſidium: primáque atque itidem ſecunda vxore demortua, tertiam ducit. Verùm an. 1554. graui morbo corripitur, & ſex diebus elapſis horrenda voce exclamat, ſe damnatum nullam ſalutis conſequendæ ſpem reliquam, & quotquot iſti voluptuariæ Lutheranorum ſectæ ſeſe dederant, damnationi obnoxios, atque in torno aſpectu, & oculis horribiliter flammarum in modum lucentibus, deſperabundus extremum ſpiritum exhalat, omnibus Chriſtianis exemplum ad documentum relinquens, quàm ſit periculoſum ab Eccleſiæ vnitate ad nouas doctrinas deficere. *Ex Hiſt. belli Liuonici Bredemb. l.* 7 *Collat. ſacr. cap.* 12.

☞ *Huc reuocari poterunt ex Loco Hæreticorum, & de Eccleſia, Tragice exitus illorum qui hæreſes diſſeminarunt, & Eccleſiam perſecuti fuerunt. Item ex Loco Perſecutorum quædam, & Loco Templorum.*

MORTIS GENERA F

VARIA, MODI, LOCA, TEMPORA IN GENERE ET SPECIE.

Ac primùm. INTERFECTI. A QVIBVS, HOMINIBVS. SEIPSIS, ANGELIS, DÆMONIBVS. ☞ *Conſ. Locus de Homicid. Dæmone. Vbi etiam Qui, & à quibus, & qua de cauſa interfecti.* NECATI à BESTIIS. ☞ *Petatur ex Loco Beſtiarũ in particulari. Nempe à quibus, qualiter, quãdo deuorati, diſcerpti, comeſti.*

MORS PRÆCOGNITA.

☞ *Vide Tit. Mortis ſuæ præcognitio, ſub Loco Diuinationis. Item ſupra. Mors prænuntiata.*

Antonius Abbas, cùm diem, qua de terra ceſſurus erat, multò ante prædixiſſet, eadem defunctus eſt. Sed dum adhuc æger ſpiraret, Monachis vitæ monita dedit, inſupérque iniunxit, vt cùm ſe humaſſent, curarent, ne qua ibi humationis veſtigia apparerent: & locum nemini vnquam indicarent, ne ab hominibus honoraretur. *Mar. lib.* 5. *cap.* 10.

Tres pater meus ſorores habuit (*inquit D. Greg. Pp. in Euangel. hom.* 38.) quæ ſacræ virgines fuerunt, Tarſilla, Gordiana, G & Æmiliana. Vno omnes ardore conuerſæ, vno eodémque tempore ſacratæ, ſub diſtrictione regulari degentes, in domo propria ſocialem vitam ducebant. Et Tarſilla quidem & Æmiliana cùm ſolo hic eſſent corpore, quotidie animo ad æterna tranſibant. At Gordianæ animus ſenſim tepeſcens, ad huius ſeculi amorem redibat. Quadam nocte Tarſillæ, quæ inter ſorores ſuas virtute continuæ orationis, & abſtinentiæ ſingularis, in culmine ſanctitatis excreuerat, per viſionem atauus meus Felix, Roman. Eccleſiæ antiſtes apparuit, eique manſionem perpetuæ claritatis oſtendit, dicens: Veni, quia in hac te lucis manſione ſuſcipio. Die ſubſequenti mox febre correpta, animam cœpit agere. Cumque multi viri ac fœminæ eius lectulum circumſtarent (inter quas mater mea quoque affuit) ſubitò ſurſum illa reſpiciens, cœpit clamare: Recedite, recedite, Ieſus venit. Et in eum intendens, quem videbat, ſancta illa anima à carne ſoluta eſt: tantáque ſubito fragrantia omnium naribus offuſa, vt ipſa quoque ſuauitas cunctis oſtenderet, illuc auctorem ſuauitatis veniſſe. Cúmque corpus eius ex more ad lauandum nudaretur, in cubitis eius & genibus ex aſſiduo orationis exercitio, camelorum more obdurata cutis apparuit. H Iam dominici Natalis die tranſacto, Æmilianæ ſorori ſuæ per viſionem noctu apparuit, dicens: Veni, vt quæ natalem dominicum ſine te feci, ſanctam Theophaniam iam tecum faciam. Cui illa protinus de ſororis ſuæ Gordianæ ſalute ſolicita reſpondit: Etſi ſola venio, ſororem noſtram Gordianam cui dimitto? Cui illa triſti vultu reſpondit: Veni, Gordiana etenim inter laicas deputata eſt. Eam viſionem mox corporis moleſtia ſecuta eſt, ita vt ante Apparitionis diem moreretur. Gordiana poſt vt ſolam remanſiſſe ſe vidit, oblita dominici timoris, oblita pudoris & reuerentiæ, oblita conſecrationis, conductori agrorum nupſit.

Cùm Turones vrbem Gallicam, ad B. Martinum, illius vrbis Epiſcopum, propinqui ipſius, Clemens I. Theodoretus, Gaudentius, Cyriacus, atque Innocentius profecti eſſent, vt vnà cùm eo viuerent: cùm Monachali habitu diu cum eo manſiſſent, quinto ac vigeſimo anno poſt Martini obitum Ricardo Abbati morituros ſe prædixerunt: nec multò poſt, nullo corporis languore affecti, Chriſtiana communione refecti,

ante Abbatem ipſum genibus innixi, animam egerunt: & quia, niſi quod immobiles erant, & eis calor nullus inerat, reliquis in rebus viuentibus perſimiles videbantur; Dormientes appellati fuerunt. In Turonibus, magno honore ſepulti: quorum nos ſepulcra religioſè conſpeximus, inquit *Fulg. lib. 9. c. 12.*

MORS SVBITA, INEXSPECTATA, REPENTINA.

☞ *Conſule Tit. Apoplexia, illic Morbi, hic non prouiſa Mortis habetur ratio. Accidit enim apoplexia, quemadmodum aliis interdum morbis, vt repentè hominem è medio tollat.*

Ananias & vxor eius Saphira, quia fraudauerunt Apoſtolos precio agri venditi, ad pedes Petri horribiliter expirarunt. *Actor. 5.*

Philemon Poëta, dum recitaret partem fabulæ, quam nuper fecerat, ei iam actu tertio iucundos mouenti affectus, coortus imber interrupit. Cumque poſtera die populus ad reliqua audiẽda cõueniret, diutiùs expectantibus, núcius aduenit, mortuum eũ eſſe, calereque adhuc in cubiculo. *Apul. l. 4. Flor.*

Nicanorem, Parmenionis filium, ſubita correptum morte, ſcribit *Curtius lib. 5.*

Mithridates, Rex Ponti, morte repentina interceptus, filium reliquit Mithridatem: cuius ea poſtmodum magnitudo fuit, vt omnium Barbarorum ante ſe geſta ſuperarit. *Volat. lib. 17. Antrop.*

Cn. Bebius Pamphilus, prætura ipſe functus cùm à puero quæſiſſet horas, obiit. *Plin. lib. 7. cap. 53.*

Seruilius Panſa, cùm ſtaret in foro ad tabernam, hora diei ſecunda, in P. Panſam fratrem innixus expirauit. *Plin. l. 7. c. 53.*

Octauius, pater Auguſti, primus ex ſua familia ſenator, cùm equeſtris ordinis maiores eſſent, præturam Macedoniæ ſummo cum honore (Tullio teſte) adminiſtrauit, & antequam conſulatum peteret, repentina morte ſublatus eſt. *Cuſp.*

Theodoricus, Italiæ & Oſtrogothorum Rex poſt triceſimum ſecundum annum ſui regni mortuus eſt ſubitò Rauennæ. *Sigeb.*

Alaricus, Rex Viſigothorum, in Siciliam nauigans naufragiúmque faciens, non multò poſt apud Conſentiam vrbem ſubita morte defungitur. *Sig. in Chron.*

Ioannes, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, qui Oecumenici, hoc eſt, vniuerſalis Patriarchæ nomen ſibi vſurpauerat, ſubita morte obiit. *Sigeb. in Chron.*

Ratholdus, Dux Friſonum, prædicatione Vulfradi Epiſcopi ad Baptiſmum adductus, cùm vnum pedem in lauacro haberet retrahens alterum, interrogauit, Vbinam plures ſuorum maiorum eſſent, in inferno, an in paradiſo? Et audiens, plures eſſe in inferno, pedem è colymbethra extrahens: Satius eſt (inquit) vt plures, quàm pauciores ſequar. Tertia inde die ſubita morte periit. *Sigeb. in Chron.*

Conradus II. Imp. ſubacta Italia, in inferiore Traiecto, Friſiæ vrbe, ipſo Pentecoſtes ſolenni, ſubitanea morte illicò ſublatus eſt, relicto Henrico filio ſuperſtite & ſucceſſore: Sepultis illic inteſtinis, corpus Spiram delatum. *Cuſpin.*

Otho IV. Dux Bauariæ, vt per ruſticum quendam prædictum fuerat, cùm tertium diem ante Calendas Decembris apud vxorem & liberos hilarem ſumeret, noctu ſubitò expirauit, anno Chriſti 1253. *Naucler. in Chron.*

Baptiſta Mirandulanus, cùm in ſingulari certamine Ferrariæ hoſtem ingenti animo inuaſiſſet, & is territus eum fugeret, ſtatim in equo nutare cœpit. Exanimatus, ſine vllo vulneris ſigno, mortuus eſt inuentus, magna adſtantium admiratione, irane an gaudio nimio expiraſſet. Inter quos ego quoque fui ex eorum numero, quibus datum munus iudicandi de perduellibus fuerat. *Fulg. lib. 9. cap. 21.*

* Baſilius Imperator, cùm venatum exiſſet, in ceruum incidit, inuſitata magnitudine, elata in altum cornua geſtantem, quem perſequendo aſſequutus, cùm ſtricto gladio percuſſurus eſſet, bellua ſe defendit, & ramo vno cornuũ zonæ Baſilij Macedonis Imperatoris infixo, illum ſublimem fert cornibus ſuſpenſum. Cornu itaq; percuſſus, conuerſiſque inteſtinis, ſuperuixit quidem, ſed non diu, mortémque obiit. *Io. Zon. in Baſilio.*

* Non minus inopinata atque incommoda fuit eorũ mors, qui in Pariſiorum vrbe cum Carolo VI. Gallorum Rege, perſonati ſilueſtrium virorum totum villoſum corpus & formas ſumpſerant: Nam cùm Regis frater Aurelianenſis Dux, qui in eos fortè inciderat, familiariter agnoſcere eos vellet, accenſum funale perſonatis admouit, vt eos diligentius intueretur. Itaque cùm flamma vnius velum, quod tenui lino pice illitum erat, corripuiſſet, & ignis ob picem repentè ſæuiret, ab eo in alios, qui prope erant, flamma tranſiuit, atque ex perſonatorum numero. Duobus tum flamma oppreſſis, vix eo periculo eripi Rex potuit. *Bapt. Fulgoſ. lib. 9. cap. 12.*

* Magis nouũ ſæuioſque etiam mortis genus illud fuit, quo Carolus Nauarrenſis Rex, Chriſti anno trecenteſimo atque octuageſimo ſexto poſt mille interiit: Nam cùm ſenio confectus, neruorum quoque dolore laboraret, medicis ita ſuadentibus, aſſui toto corpore linteum aqua, quæ viua dicitur, perfuſum iuſſit: cùm autem qui linteum conſuerat candelæ igne abrumpere filum peracto opere vellet, & parum conſiderate linteum lumine contigiſſet, ſtatim totum concepto igne exarſit, neque ante ferre opem quiſquam potuit, quàm Carolus Rex nimis properè ſæuiente flamma combuſtus eſt. Cùm ad repentinas ignis vires accederet, quod pedes ac manus lintei inuolutione vinctus, vna tantum lingua moueri poterat. *Idem lib. 9. cap. 12.*

ELECTIONIS MORTIS optio libera

Data.

Eurydicæ Olympias poſt mortem Alexandri Magni in poteſtatem redactæ gladium miſit, laqueum & cicutam, vtro vellet, vteretur. *Plutar.*

Senecæ vt neceſſitatem mortis Nero Cæſar, diſcipulus ingratiſſimus, impoſuit, ſic optionem mortis genus eligendi liberam dedit. Ille igitur iam ſenio grauis, venas ſecandas in balneo præbuit.

Maximianus Imp. cùm capitales Conſtantino genere inſidias ſtruxiſſet, ab eo Maſſiliæ captus & decreto iuſſus mortis eligere genus, fractis laqueo ceruicibus occubuit. Talem exitum meruit ſanguinarius & cruentiſſimus Imperator in Chriſtianos, cùm annos viginti regnaſſet, ætate ſexagenarius. *Cuſp.*

Duringus, Comes Bohemus, cùm contra ius hoſpitalitatis filium Vratiſlai, Boëmorum Ducis, à Grezomiſlao victi, perfidè decollaſſet, caputque muneris loco Grezomiſlao Pragæ obtuliſſet, æmulum regni ſe ſuſtuliſſe inquiens: Grezomiſlaus hominis perfidiam deteſtatus, genus mortis triplex ei propoſuit, gladium, laqueum, præcipitium. Duringus ex alno vicina ſeſe ſuſpendit, quæ poſtea arbor Duringa dicta eſt. *Æn. Syl. in Hiſt. Boëm. & Munſt. in Coſmog.*

Erepta.

☞ *Huc pleraque eorum, qui violenta Morte pereunt, exempla referri poſſunt.*

VISIONIS. MORIENTIVM

Placida, grata viſio.

Nurſiæ presbyter Vrſinus cùm animam ageret, prorupit in verba ſalutationis, quaſi qui principes viros ad ſe accedere conſpiceret, & aduentu eorum admodum gauderet: Optatò, inquit, adueniſtis domini mei, & gratias ago, quòd præſentia veſtra me dignamini, qui veſter ſeruus ſum. Deinde tanquam ab ipſis inuitatus: Venio, venio, reſpondebat. Tunc quid videret, vel quo cum loqueretur, ab iis qui aderant, interrogatus: Nunquid, ait, non conſpicitis hic Petrum & Paulum Apoſtolos, qui modò huc intrarunt? Et cùm rurſum ad illos conuerſus, iamiam ſe venire diceret, relicto corpore abiit. *Marul. lib. 5. cap. 10.*

Ad Probum, Reatinæ vrbis Epiſcopum, puer, qui ægrotanti aſſidebat, vidit duos viros ingredi candidis veſtibus indutos, radiantique facie lucentes, & mente conſternatus, qui eſſent, clamare magis quàm interrogare cœpit: donec ab Epiſcopo Probo ſedatus audiuit, illos Iuuenalem & Eleutherium eſſe, pro Chriſti nomine olim ſupplicia necéq; paſſos. At puer neq; hoc ferre valens, è cella proſiliit, & rem aliis detulit: qui mox vnà cum ipſo ad cubiculum accedentes, offenderunt Epiſcopum iam expiraſſe, aliumque ibi adeſſe neminẽ. *Id. ibid.*

Elizabetha, Thuringiæ Lantgrauij vxor, ex febri iacens, cùm ad parietem ſe vertiſſet, apiculæ fortè aduolantis tinnulo cantu admodum delectata, quaſi iam Angelos cœlo, quò mox itura erat, concinentes audiret, & ipſa Deo laudes voce ad lãguorem tenui preſsáque ſuccinere cœpit. Læta mortẽ expectabat, iugiter orabat: & cùm prope ſe dæmonem vidiſſet, vt protinus recederet iuſſit. Eo fugato, Chriſtum vidit: à quo ad cœleſtem thalamum inuitata, mox ire perrexit: & tunc exanime corpuſculum diuinum ſpirauit odorem: quia in odorem vnguentorum Chriſti, dum viueret, cucurrit. *Marul. lib. 5. cap. 10.*

Seruulus paralyticus cùm extremos iam anhelitus duceret, & quomodo poterat vnà cum adſtantibus pſalmos concineret,

cineret, mox: Tacete, tacete, inquit: nunquid non auditis,
A
quanti & quam dulces cantus reſonant in cœlo: Et dum intentos in cœlum oculos tacitus teneret, obiit: corpus miro odore fragrauit. *Id. ibid.*

Stephanum Abbatem, ſanctimoniæ ſingularis virum, ij qui ad ægrotantem conuenerant, præ timore fugientes reliquêre: pars Angelos ad eum intrantes viderant, pars nihil viderant, & omnes vnus idemque occupauit pauor. Cùm ſedato timore rediiſſent, defunctum inuenêre. *Id. ibid.*

Ingrata, horrenda viſio.

Catullus, Pentapolitanæ Lybiæ præfectus, ob interfectos iniuſtè Iudæos diris agitatus, defluentibus extis, horrendum in modum periit *Ioſephus lib. 7. cap. vlt. belli Iud.*

Odiloni Cluniacenſi Abbati, cùm ægrotaret, diabolum tetra horribilique forma propiùs aſtitiſſe ferunt, ſed mox ab eo contemptum, confuſúmque diſceſſiſſe. Itaque fugato aduerſario, confidentius finem ſuum expectauit. *Marul. lib. 5. c. 10.*

Vandregiſilus. Fiſcani & Fontanellæ monaſteriorum fundator, cùm eſſet in agone, & varias grauiſſimáſque ſentiret
B
tentationes à diabolo, nihil aliud oppoſuit, quam ſe Chriſti lauacro tinctum eſſe: & hac voce omnes diabolos fugauit. *Vicen. lib. 2. cap. 100.*

Euſebius Cremonenſis, Diui Hieronymi diſcipulus, qua hora migraturus erat, repentè caput erigens, quaſi in furorem verſus, clamitare cœpit: Non faciam, non faciam: mentiris, mentiris. Deinde ad terram proclinis, faciem abſcondere, in tremiſcere, ac quantum poterat vociferari: Adiuuate me fratres, adiuuate me, ne peream. Illis pauidis & rogantibus quid haberet? An non, inquit, videtis dæmonum cateruam, hic in meam perniciem congregatam: Ille, qui præ cæteris horrendus apparet, compellit me ad blaſphemias, hæreſúmque prauitatem, & tam dirus eſt, vt contra tueri non auſim. Tunc fratrum ſupplicationibus dæmones in fugam conuerſi ſunt. Et diuus Hieronymus apparens, ipſum ſe paueret hortatus eſt. Eius itaque conſpectu Euſebius recreatus, in Domino obdormiuit. *Marul lib. 5. cap. 10.*

PERTVRBATIONIS. Morientes
C
Placida, tranquilla conſcientia.

Cleobis & Biton, Argiui locupletes, & in ſacris certaminibus ſæpè victores declarati, cùm matrem ad planum Iunonis Argiuæ ducturi eſſent, neque boues ex agro præſtò adeſſent, ipſi boum iugum ſubiêre, & plauſtro matrem per 45. ſtadia ad templum pertraxere. Quos cùm omnes pietatis ergò collaudaſſent, mater etiam ante ſimulacrum deæ procumbens, precata eſt, vt daret filiis ſuis id quod optimum eſſet. Poſt ſacrificiũ & epulas in ipſo delubro quieſcentes iuuenes, dormiẽdo mortui ſunt. Quorum effigies Argiui apud Delphos collocarunt *Her. lib. 1. Cic. lib. 1. Tuſc.* Argiam ſacerdotẽ Dianæ ſcribit *Zeza Chil. 1. Hiſt. 1.* Cydippen vocat matrẽ, *Plut. in Solone.*

Bias Prienæus iam grandis natu, cùm pro hoſpite cauſam dixiſſet, ceruice in nepotis ſinum reclinata, expirauit. *Sab. lib. 5. E. n. 1.*

Pindarus, Lyricorum Princeps, cùm per eos, qui à Bœotiis ad oraculum miſſi fuerant, ſciſcitaretur, quid omnium homini contingeret? reſponſum accepit: Id quod Agamedi &
D
Trophonio accidiſſet. De his idem Pindarus ſcripſerat, quòd cùm Delphicum templum condidiſſent, & ab Apolline mercedem petiiſſent, ille in ſeptimam diem eos reiecit, & intereà bono animo eſſe iuſſit. Nocte igitur ſeptima placidè obierunt. Hoc oraculo intellecto, Pindarus, ea quæ ad mortem pertinerent, cogitare cœpit, neque ita multò poſt diem ſuum, in gremio pueri quo vnicè delectabatur ludos ſpectans, & obdormiens obiit. *Plut. in Conſol. orat. ad Apoll. & Cic. in Tuſc.*

Pericli lenta conſumpto peſte, & iam animam agenti, aſſidentes præſtantiſſimi ciues & amici, commemorabant, quantis enituiſſet virtutibus & opibus, res geſtas etiam recenſebant & numerum victoriarum: nouém enim trophæa ciuitati prætor & victor excitauerat. Hæc illi inter ſe, quaſi illo non iam intelligente & omni orbato ſenſu, diſſerebant. At ille omnia attentè audiuerat, & in medium locutus: Miror, inquit, hæc vos celebrare: & in ore habere facta mea, quorum partem fortuna vendicat, & quæ multis iam obtigerunt ducibus: præteritis autem excellentiſſimum & maximum. Nemo enim, inquit, ex omnibus ciuibus mea opera pullã veſtem ſumpſit. Præclarum virum, non lenitate modò & manſuetudine, quàm multis in negotiis & inimicitiis retinuit acerbis, ſed grauitate etiam, qui in virtutibus ſuis præſtantiſſimum exiſtimauit; quòd in
E
tanta potentia nihil inuidiæ aut iræ indulſiſſet, aut vlli implacabilis inimico fuiſſet. *Plut. in Pericle.*

Ariſtippus Socraticus interrogatus, quomodo Socrates obiiſſet diem? Vt ego, inquit, optarim: ſignificans talem mortem quauis vita optabiliorem, nec potuit breuiùs felicem obitum deſcribere. Dicti tamen argutia in hoc eſt, quod philoſophus aliud reſponderit, quàm expectabat percontator. Ille quærebat de genere mortis, morbo periiſſet, gladio, veneno, an præcipitio? ille putans id nihil referre, reſpondit, illum feliciter eſſe mortuum. *Laërti lib. 2. cap. 8.*

Plato vicinus iam morti, ſortem & fortunam ſuam extulit: quod primùm homo, deinde Græcus, non Barbarus, neque rationis expers bellua eſſet natus: adhæc quòd in Socratis ætatem ortus ſuus incidiſſet. Tarſenſem referunt Antipatrum item ſub vitæ exitum ea, quæ proſperè obtigiſſent, voluẽtem, ne ſecundam quidem nauigationem Athenas obliuioni dediſſe: quaſi propitiæ fortunæ donum quodlibet magna excipientem gratia, atque vſque in finem memoria conſeruantem: qua theſaurum habet homo nullam firmiorem. *Plut. in Mario.*

Cercidas, ex Arcadia Megalopolites cùm iam conclamatus decumberet, ad ſuos conuerſus, iucundè ſe è vita demi- F
grare pronunciauit, quòd animo concepiſſe, mox paulò ex ſapientibus quidem cum Pythagora congreſſurum ſe, ex hiſtoricis cum Hecatæo, ex muſicis cum Olympo, ex poëtis cum Homero: inter hæc autem animam egiſſe, proditur memoriæ. *Cælius lib. 21. cap. 43. A. L.*

Timoleon Corinthius, is qui parua manu potentiſſimos Siculorum tyrannos fregit, & Siculos in libertatem aſſeruit, rebus maximis geſtis, præ ſenio cæcus, à Syracuſanis parentis loco cultus, ex leui morbo expirauit. *Plut. in eius vita.*

Auguſtus Cæſar ſupremo die exquirens, an iam de ſe tumultus foris eſſet, petito ſpeculo capillum ſibi comi, ac malas labentes ſibi corrigi præcepit. Et amicos admiſſos percontatos, ecquid his videretur mimum vitæ commodè tranſegiſſe: adiecit & clauſulam:

Δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.

Omnibus deinde dimiſſis, dum aduenientes ab vrbe de Druſi
filia ægra interrogabat, repẽtè in oſculis Liuiæ, & in hac voce G
defecit: Liuia, noſtri coniugij memor, viue, ac vale: ſortitus exitum facilem, & qualem ſemper optauerat. Nam ferè quoties laudauiſſet, citò ac nullo cruciatu defunctũ quempiam, ſibi & ſuis *εὐθανασίαν* ſimilem (hoc enim verbo vti ſolebat) precabatur. Vnum omnino ante efflatam animam ſignum alienatæ mentis oſtendit, quòd ſubitò pauefactus, à quadraginta ſe iuuenibus abripi quæſtus eſt. Id quoque magis præſagium, quàm mentis diminutio fuit: ſiquidem totidem milites prætoriani extulerunt eum in publicum. *Suetonius.*

Plotinus Philoſophus cùm iamiam foret animam acturus, perrexit ad eum inuiſendum Euſtochius (ſicuti ab eodem relatum ſibi, Porphyrius ſcribit) habitabat is Puteolis. Adhuc (inquit Plotinus) te expecto, atque equidem iam adnitor, quod in nobis diuinum eſt, ad diuinum ipſum, quod viget in vniuerſo, redigere, ſpiritumque his verbis emiſit. *Cæl. lib. 21. cap. 10.*

Turbata conſcientia.

☞ *Ex Tit. Impia mortis improborum hæc quædam. Hic Perturbatio: illic cauſa perturbationis Impietas conſideratur.*

DEI, RELIGIONIS. Mors

RELIGIOSA. H

Iudæorum.

Moyſes atque Aaron fratres, cum longum æuum feliciter vixiſſent, & viuentibus oſtendiſſet Deus loca, ad quæ tranſituri erant: nulla ægritudine capti, neque alio grauiore ſigno oſtenſo, ad ea ipſa loca, quæ Deus oſtenderat, meliorem victuri vitam demigrarunt, nihil aliud quàm ſomno ſe captos oſtendentes. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 12.*

Chriſtianorum.

Cum omnis Chriſti actio, noſtra ſit inſtitutio, illius exẽplo & viuamus, & mori diſcamus. Paſſioni proximus, ſacroſanctũ illud corporis & ſanguinis teſtamẽtũ & Sacramẽtũ inſtituit. Et nos pariter cùm aliàs, tum præſertim morbo & mortis horroribus ingruentibus, noſmet priùs per pœnitentiã excutientes atque iudicantes, glorioſo hocce cibo & potu, ad animæ ſpiritualẽ refectionẽ vtamur, vt in ſpe, fide & charitate confirmemur, & Chriſti morientis veri imitatores eſſe poſſimus. Accedamus inde ad Crucẽ Dominicã & ſeptẽ Chriſti pro nobis paſſi verba, ſeu potiùs oracula audiamus, eaq; mẽti noſtræ ita imprimamus, vt quandocunque vſus erit, reipſa poſſimus illa exprimere. Admirabilis

mirabilis autem in iis ſapientia repoſita eſt. Nos methodum tantùm
A *praeparandi nos ad mortẽ placidã veréque Chriſtianã perpendamus.*

Chriſtus in cruce pendens, & os ſacroſanctum aperiens, imitatores nos eſſe, & habere cupit ſuæ mortis. Vt ergo beatè moriamur, rationem habeamus

Aliorum imprimis, quod amoris & charitatis officium eſt. Sic Chriſtus ſe pro nobis exinaniuit: Moyſes pro populo ex libro Dei deleri cupit: Paulus anathema pro fratribus fieri deſiderat. Maior enim omnium eſt charitas, & propterea priori loco à Chriſto in cruce commemorata. Illi autem, quorum ratio habenda eſt, vel ſunt noſtri

Inimici. Quòd ſi nos illos offendimus, veniam petamus: ſi illi nos, illis ignoſcamus. Itaque Chriſtus orat: Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt. Primum Chriſti verbum.

Amici, illorum curam habeamus, tutores & protectores illis conſtituamus, ſui quemque officij admoneamus. In hunc modum Chriſtus primò dicit Matri: Ecce filius tuus: dein de Ioanni: Ecce mater tua. II. Pauperes ſemper habemus nobiſcum, & eos tanquam Deum diligere in vita debemus, non eò differre, vt hæredes noſtri illis poſt obitum
B noſtrum, vt Spe & fide exemplo Chriſti inſtruamur, partim benefaciant.

Futura vitæ Spem certam concipiendo: vt quemadmodum Chriſtus latroni dixit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo: ita eundem nobiſcum loqui putemus, & Chriſto intrepidi dicamus: Hodie tecum ero in Paradiſo, vbi ſacroſancta illa omnium piorum & glorioſa panegyris. III.

Præſentis vitæ moleſtias Fide ſuperando, vt &

Mortis anteambulones, morbos ſcilicet, dolores, horrores chriſtianè feramus, duobus modis: nempe vt

Caro noſtra, quæ propter peccata ſua, cum prior Dominum dereliquerit, à Domino derelicta eſt, & Sathanæ flagellis ſubiecta ad caſtigandum, meminerit tamen ſemper, Deum, Deum ſuum eſſe. Dereliquit, non vt condemnet, ſed vt caſtiget. Sciamus etiam, hos carnis gemitus non impios eſſe: quandoquidem Chriſtus ipſe exclamauit: Deus meus, Deus meus, quare dereliquiſti me? IV.

Spiritus noſter ad Deum pro conſolatione ſuſpiret, & fontem
C aquæ ſalientis in vitam æternam, tanquam ceruus, deſideret, Ieſum Chriſtum mediatorem. Hoc eſt quod Chriſtus dixit, SITIO. V.

Mortem ipſam magno feramus animo, non quia ineuitabilis ſed quia Domino ita placet. Vitæ cupidi ſumus natura, non propter hanc vitam (quæ mors verius dicenda eſt, ſi cum æterna, quam ſperamus, conferatur) ſed propter *ἐπίχρεων* talenti nobis concrediti. Conſolationem ergo in medio agone percipiemus, cogitantes vitam

Corruptibilem hanc nobis operationis tantùm & militationis cauſam conceſſam à ſummo Imp. nec illius iniuſſu hinc migrandum. Non habemus hic manentem ciuitatem. Si paſſerum habet curam Dominus, multò magis noſtri. Itaque non priùs hinc diſcedimus, quam omnia, quorum cauſa in hunc mundum miſſi ſumus, conſummata ſint. Vnde Chriſtus, Conſummatum eſt. VI.

Æternam nobis à Patre cœleſte deberi. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. VII.

Maria Magdalena, Domini Ieſu Apoſtola, cum diem dormitionis ſuæ iam proximum præſciuiſſet, nolens abſque Eu-
D chariſtiæ ſacramento decedere, à Maximino Epiſcopo illud accepit, & ante altare humiliter proſtrata ſpiritum tradidit. Corpuſculum odore, perquàm ſuaui fragrauit: anima ab Angelis in cœlum ſublata eſt. *Mar. lib. 5. cap. 10.*

Martha, ſoror illius, reuelato ſibi vitæ fine, per annum febre æſtuauit. Morti proxima, lampades accendi iuſſit, & adſtantibus vt vigilarent iniunxit. Nocte propè media ventus irruens luminaria extinxit, dæmones apparuerunt. Sed cùm illa oraſſet, ſoror è cœlo delapſa affuit, malignos ſpiritus in fugam vertit: ipſam conſolata eſt, lucernas accendit. Tunc & Chriſtus ei præſtò fuit, & vt ſecũ veniret hortatus eſt. Ipſa efferri ſe ſub dio fecit, cineréque conſpergi, & crucem ſanctã iuxta apponi, atque Euangeliũ Dominicæ paſſionis à Luca ſcriptũ legi. Poſtremo in manus Domini ſpiritum ſuũ cõmendans, obiit. *Ibid.*

Mariæ Ægyptiacæ, vaſta in eremo degenti, & ferarum tantùm ſociæ, ne in fine vitæ ſalutari viatico decederet, Zozimus Abbas occurrit. Cùm poſtea defunctam reperiſſet, reperit ſimul in puluere ſcriptum: Sepeli Zozima Mariæ corpus, & terram terra tege, ac pro me ora. Tunc leo ad cauẽdum ſepulturam operam præſtitit, Zozimas ad cadauer condendũ. *Ibid.*

Ioannes Ægyptius anachoreta, præter vitæ ſanctitatem E
futurorum etiam vaticiniis clarus, cùm diem poſtremum ſibi imminere cerneret toto triduo neminem ad ſe admiſit, vt Deum liberius expeditiuſque contemplari poſſet. Triduo elapſo, complicatis genibus orando emiſit ſpiritum. *Id. ibid.*

Paulum, primum Eremitam, Antonius Abbas orantis geſtu expirare oſtendit: necdum exanimem putabat, donec nullos (vt ſolebat) gemitus, nulla ſuſpiria ipſum emittere deprehendit: indoluitque vehementer, quòd ſe relicto, mortem obiiſſet. *D. Hieron.*

Hilarion Abbas, ad Heſychium monachum teſtamenti vice epiſtolam ſcripſit, omnes diuitias ſuas ei relinquens, quæ erant Euangelium, tunica ſaccea, cuculla, palliolum. Et cùm plerique religioſi viri ad ægrotantem conueniſſent, omnes adiurauit, vt ne puncto quidem temporis poſt mortem reſeruaretur, ſed ſtatim ſe terra operirent, ſicut veſtitus erat, cum tunica cilicina, & cuculla, & ſago ruſtico. Cúmque iam extremo anhelitu laboraret, apertis oculis loquebatur: Egredere, F
quid times: egredere anima mea, quid dubitas? Septuaginta prope annis ſeruiuiſti Chriſto, & mortem times? In hæc verba beatum exhalauit ſpiritum, ſtatimque obrutum, ante vrbi ſepultum quàm mortuum nunciauerunt. *Marul. lib. 5. cap. 10. ex vita eius à D. Hieron. ſcripta.*

S. Donatum presbyterum apud Aureliam Galliarum vrbem ferunt, cùm dies dormitionis eius inſtaret, nunquam preces intermiſiſſe, donec animam exhalaret. *Mar. lib. 5. c. 10.*

B. Franciſcum, Minorum patrem legimus, nudum ſe ſuper nudam humum deponi feciſſe, cùm diem expectaret ſupremum: fratribúſque benedixiſſe, ſumpto demùm ſalutis viatico, deceſſiſſe. *Marul. lib. 5 cap. 10. & S. Bonauentura.*

D. Hieronymus moriturus, humi ſe collocari iuſſit, ſaccóque quo innuebatur, operiri. Tum diſcipulis conuocatis, eos, vt in Dei ſeruitio perſeuerarent, multum exhortatus eſt: deinde Sacramentum corporis & ſanguinis Domini in genua erectus & lachrymis perfuſus, reuerenter hauſit. Mox terram prono ore petens, diſpanſis manibus: Nunc dimittis, inquit, ſeruum tuum, &c. Poſthæc lux multa circa eum fulſit. Quidam etiam G
Angelos vidiſſe ſe teſtabantur, vocémque audiſſe illũ ad patriã cœleſtem inuitantium: & ipſius reſpondentis, quòd libenter cupidéque veniret. Mox diſcedente luce, anima quoque è corpore diſceſſit. Exanime corpus diuinum ſpirare odorem cœpit. Eadem hora diuerſis in locis viſionibus quorumdam ad quantam ille beatitudinem tranſlatus eſſet, liquido patuit. *Id. ibid.*

B. Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſis tum doctrina, tum ſanctitate notus, cùm animam eſſet acturus, communione ſacra ſumpta, expanſis latè brachiis, demiſſáque ceruice, tacitus intra ſe orauit. Atque hoc geſtu actuque illi decedere libuit, vt talis Domino occurreret, qualis ipſe pro nobis pependerat in cruce. *Marul. lib. 5. cap. 10.*

Ludouicus Pius Imp. religioſiſſimè perceptis Chriſtianis Sacramentis, 40. diebus ſine cibo ac potu iacens, 12. Calen. Iunij, anno Chriſti 840. ſpiritum ſuum Deo reddidit, cùm vixiſſet 74 imperaſſet annis 62. *Cuſpin.*

Otho Magnus Imp. per omnem vitam pietati deditus, de victis hoſtibus ſemper egit immenſas Deo gratias, & deuictorum à ſe hoſtium bona in pios contulit vſus: vnde & pie mortuus eſt. Cùm Paſcha in Quedelinborg celebraſſet, tertia feria H
ante Pentecoſten, venit ad locum, qui dicitur Mimileuue. Proxima nocte tranſacta, hora conſtituta, lætus ad menſam conſedit: veſpertinis laudibus interfuit. Peracto cantu Euangelij æſtuare ac fatigari cœpit. Inclinantem autem caput, quaſi iam defeciſſet, refocillauerunt eum, petitoque Sacramento dominico, & accepto ſine gemitu cum magna tranquillitate ſpiritum reddidit Domino. nonis Maij, anno Salutis 973. regni 37. Imperij 13. *Cuſp. Cran. lib. 3. Metro, cap. 13.*

Henricus III. Imp. moriturus, ab omnibus quoſcunque tandem offenderat aut læſerat, ſibi ignoſci petiit: ſéque etiam omnibus qui offendiſſent, aut læſiſſent, ignoſcere velle palã dixit, mandauit etiam nonnulla bona, quæ abſtulerat, reddi: & ita in vera Chriſtiana pietate diẽ extremũ clauſit. *Hedio in Chr. Ger.*

Fridericus II. Imp. (quanquam ab aliis pleriſque hiſtoricis prodatur inſidioſè à notho Manfredo extinctus eſſe) ſentiens ſe moriturum, primùm peccata ſua eſt confeſſus, atque inter manus Archiepiſcopi Panormitani & complurium aliorum religioſorum, ſe addixit obedientiæ ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſimul, tanta contritione & pœnitentia confeſſus, vt

Maynardus

A Maynardus Epiſcopus Imolenſis, qui plurima de eo ſcripſit, narret, ex tali confeſſione credi poſſe, ipſum hominem fuiſſe à Deo electum. Item Gulielmus de Puteo. & Dandalus ſcribunt, quòd interdixerit aulicis ſuis, ne funus facerent tam ſumtuoſum & magnificum, quàm ſolet eſſe Imperatorium. Condonauit quoque culpam omnibus inimicis & rebellibus, exceptis ſolis regni ſui ſubditis, ipſorum proditionem iuſtitiæ arbitrio committens. Tandem condito teſtamento, reddens Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & animam ſuam Deo commendans, deuotè ex hac vita in aliam migrauit. Sepultus eſt ad montem Regalem ſupra Panormum, in Sicilia. *Pandulphus Collenus. lib. 5. Regum Neapol.*

Ludouicus Bauarus Imp. in venatione effuſus ab equo, ac deſtitutus omnibus viribus & ſenſibus, ſe recollegit: eleuatíſque in cœlum oculis, cum maximo ſingultu Deum rogauit, vt animæ ſuæ miſereretur, & peccatis ignoſceret, pulcerrima ac deuotiſſima oratione præmiſſa. *Cuſpin.*

Ludouicus V. Gallorum Rex, cum ingentibus copiis ad recuperandam Hieroſolymam profectus, partéque iam regionis illius occupata, febris morbo interceptus, nequiuit præſtare, quod promiſerat. Dum autem ægrotaret, non in ſericis, ſed in cinere iacere voluit: & extenſis ad inſtar Crucifixi manibus, animam efflauit. Sic humiliatus regnum deſeruit terrenum, &
B cum Chriſto regnare cœpit in cœlo. *Mar. lib. 5. cap.* 10.

Fernando Aſturum & Caſtellæ Regi optimo, anno regni 40. apparuit B. Iſidorus, & diem obitus denunciauit. Ergo cùm cœpiſſet ægrotare, fecit ſe Legionem abduci, & ex more corpora Sanctorum flexis genibus adorauit. In ipſa nocte Dominicæ natiuitatis, licet æger, cum Clericis interfuit matutinis. Vocatis inde Epiſcopis, percepit corporis & ſanguinis Domini ſacramentum. Craſtino ad Eccleſiam delatus, impoſito capiti diademate, & indutus regalibus indumentis coram ſarcophago S. Iſidori clamauit ad Dominum voce clara: Tua eſt potentia tuum eſt regnum Domine, tu es ſuper omnes Reges, tuo imperio omnia ſunt ſubiecta. Quod te donãte accepi, reſtituo tibi regnũ, tantùm animã meam in æterna luce iubeas collocari. Et his dictis exutus regalibus ornamentis veniam exorauit, & recepta ab Epiſcopis pœnitentia & gratiã vltimæ vnctionis, indutus cilicio, & conſperſus cinere, duobus diebus in pœnitẽtia atque lachrymis ſuperuixit. Tertia inde feria plenus dierum reddidit Deo ſpiritum. *Roder. Tolet. rer. Hiſp. c.* 14.

Pius II. Anconæ decumbens, eo die quo è vita migrauit, duas horas ante extremum vitæ ſpatium Cardinales ad ſe vocatos conſtanti animo & voce ad concordiam in eligendo nouo Pontifice adhortatus eſt, quibus item honorem ſummi Dei,
C dignitatem Eccleſiæ Romanæ, bellum à ſe in Turcas ſuſceptũ, ſalutem animæ ſuæ, familiam omnem, nepotes verò maximè, ſi commendatione dignos ſe præberent, commendauit. Petiit ſpontè ſacramenta omnia. Orationes canonicas vt intermitteret in tanta animi anxietate, neque domeſticorum quidem precibus exorari potuit. Symbolum Athanaſij conſtanter pronunciauit. & pronunciatum, veriſſimum ac ſanctiſſimum eſſe dixit. Non mortem exhorruit, non perturbationis, aut inconſtantiæ, dum ſupremum ſpiritum efflaret, ſignum aliquod edidit. Extinctus profectò magis quàm mortuus dici poteſt, adeò longis ægritudinibus maceratus erat. Vt corpus ſuum Romam deferretur, ſuis mandauit. Affirmant pollinctores, viuaciſſimum cor in homine inuentum. *Platina.*

Bonifacius Amerbachius Baſileenſis, Iureconſ. clariſſimus, morte placidiſſima & ſanctè innocentérque tranſactæ vitæ conſentanea, corporis ergaſtulo exemptus eſt. ☞ *Vide Tit. Iureconſ.*

Ethnicorum.

D Hermes Triſmegiſtus Philoſophus Ægyptius, moriens iamiam hæc protulit verba: O cœlum, magni Dei ſapiens opus, téque ô vox Patris, quam ille primam emiſit, quando vniuerſum conſtituit mundum, adiuro per vnigenitum eius Verbum & Spiritum cuncta comprehendentem, miſeremini mei. *Volater. lib.* 15. *Anthrop. ex Suida.*

Ariſtoteles Philoſophus, cùm extrema ſibi ingruere præſenſiſſet, dolore ac ſpe in lachrymas ampliùs profuſus, primæ cauſæ miſericordiam intentiùs implorauit. Quin & Homeri ſententiam ex Odyſſea vehementer approbauit, qua non eſſe immortalibus diis indecorum pronunciatur, hominis induere naturam, quo ab erroribus ſeuocentur mortales. Qua in re Chriſti præſenſiſſe aduentum augurantur nonnulli eius viri gloriæ in primis addicti. *Cal lib. 16. c. 34. A. L.* verſum non adſcribit. An fortè is eſt, quem *Odyſſ. η.* Alcinous profert, cùm Vlyſſes mendicantis habitu, à nullo conſpectus, in regiam penetraſſet: E

αἰ δὲ ἀθανάτων γε κατ' οὐρανοῦ εἰλήλυθον,
ἄλλο τι τὸ δ' ἔπειτα θεοὶ περιμηχανόωντες.

quibus verſibus innuit. Deum ad homines deſcendere poſſe, magno cum mortalium bono.

Thraſeas Philoſophus Patauinus, Neronis iuſſu præciſis venis moriens, manu extenſa exclamauit: *ζεῦ ἐλευθέριε, σοὶ τοῦτο τὸ αἷμα σπένδω.* Teſte Dione. Alij tamen Senecæ hoc tribuunt. *Cal. lib. 22. cap. 2. A. L.*

IRRELIGIOSA Impia mors

☞ *Vide Tit. Deſperationis, Item. Perſecutorum religionis: Item Apoſtatarum.*

Conſtantinus Imp. Arianus, moriens, conqueſtus eſt de innouata religione, & in iis gemitibus expirauit. *Theodor. lib. 2. cap. 32. & lib. 3. cap.* 1.

Conſtantinus Copronymus Imp. elephantico morbo correptus, maximis conſumptus cruciatibus, cùm imperaſſet annos 35. moriens dixiſſe fertur: Addictus ſum inextinguibili flammæ. Eius nurus Irene, Theodori antiſtitis hortatu, cadauer refoſſum publicè cremari iuſſit, cinerémque iactauit in mare. *Cuſpin.* F

HOMINVM. MORTVI ALII

Admonendo, docendo amicos

Rex Dauid morti proximus, dedit præcepta filio ſuo Salomoni. Sed cur illi magis, quàm cæteris? Quia cæteris ipſe præfuturus erat, & vnius præpoſiti inſtructio ad omnium vtilitatem ſpectabat. Salomon autem quoniam paternis inſtitutis obſequens fuit, ſapientiam, & diuitias, & gloriam à Deo munere accepit. *Marul. lib. 5. c. 10. ex* 1. *Paral.* 19.

Ioſue, Naue filius, cùm diem ſuum eſſet obiturus, tribubus Iſraël conuocatis, enumerauit Dei erga illos beneficia: & vt legem eius obſeruarent, eumque ſolum, non deos alienos, perpetuò colerent, hortatus eſt. *Marul. lib. 5. cap.* 10.

Tobias, cùm & ipſe ſe iam deceſſurum ſperaret, ſic docuit filium, vt in illo vno omnes docuiſſe videatur. Deum, inquit, cole, parentes reuerere, eleemoſynas da, à vitiis abſtine, æs alienum libenter diſſolue, nemini fac quod factum nolis tibi, ſapientum nitere conſiliis: benedic Deo ſemper, & ab eo dirigi pete. *Marul. lib. 5. c. 10. ex Tob.* 14. G

B. Dominicus, Prædicatorum auctor, vltimo vitæ die, ne inteſtatus obiret, hæc ſe fratribus ſuis legare dixit, Charitatem, humilitatem, voluntariam paupertatem. ☞ *Vide plura ſupra à morientibus commendata:*

Ignoſcendo inimicis.

☞ *Ex Tit. præcedente, Mortis pia Chriſtianorum, huc quædam referri poterunt.*

Vlciſcendo.

Herodes Magnus Aſcalonita, phthiriaſi laborans, profectus vltra Iordanem fluuium, calidis aquis ſe fouebat apud Callirrhoën, quæ præter vim medicam potu quoque iucunda ſunt. Hierichuntem reuerſus, atra bile prægrauante, eo immanitatis prolapſus eſt, vt cum è tota ditione nobiliores Iudæorum ad eum conueniſſent euocati minaci edicto, pœnam capitis intentante non parentibus, vniuerſos concluſerit in Circo: accitã deinde Salome ſorore, maritoque eius Alexa, ait, inſtare ſibi terminum vitæ, ſuccumbenti tantis doloribus: illud permoleſtum eſſe, ſi carendum ſit extremo honore luctus, qui debeatur regibus. Non enim ignotam ſibi eſſe Iudæorum mẽtem, quòd optatam ſuam mortem lætis accepturi ſint animis, quandoquidem vel à viuente etiam tũ non abſtinuiſſent contumeliis: ſed illorum eſſe officij, leuamen aliquod præſentis huius doloris decernere. Ergo quamprimùm viderint ſe exhalaſſe animã, debere eos clauſam Circo nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiam tum ſuum obitum, non priùs vulgandum, quàm mandatum exſecuti ſint: iubere deinde, vt circumuentos vnà omnes iaculis configerent. Quibus hoc modo cæſis, duplicem ſe eis habiturum gratiam, vel quòd mandatorum fuerint memores, vel quòd obitum ſuum publico luctu honorauerint. Promiſit ſoror ſe factum executuram: ſed promiſſis non ſtetit. Herodes inde pomum ſimul & cultellum popoſcit, more ſuo. Et niſi Achiabus nepos manum cohibuiſſet, ſeſe interfeciſſet. Clamore exorto in regia, Antipater F. qui in vinculis erat, patrem mortuum arbitratus, cum cuſtode carceris de miſſione agere cœpit. Herodes re cognita, eum ſtatim interfici curauit: & quinque diebus pòſt ſceleratam H

ani

animam efflauit, iam ſeptuagenarius, regni ſui 37. *Ioſephus lib. 17. cap. 8. & ſeq.*

C. Marius ſeptimò conſul, & iam propè ſeptuagenarius diem obiit. Cæterùm propinquus morti, Fortunam crudelem appellauit, quòd priuſquam conſilia & deſideria ſua in opprimendo Sylla peregiſſet, vita abrumperetur. *Sab. lib. 10. c. 5.*

Theophilus Imp. ex graui dyſenteria ſalutis ſuæ nullam ſpem habens, vocato ad ſe Senatu, iuramentum exegit, vt vxorem filiúmque pro Regibus ſuſcipiant, eóſque ſeruent: quod promiſſum factúmque eſt. Cœpit autem maximè ſuſpectum habere Theophobum, quem ipſe Perſis præfecerat, à quibus & ipſe Rex fuit, licet inuitus, appellatus. Dum igitur paulatim corpus inſumitur, Theophilus timens ne ſe mortuo Theophobus regnum inuaderet, intra Regiam contineri iuſſit. Et iam animam agens, Theophobum iubet trucidari, & eius caput afferri: quod manibus ſuis contrectaſſe fertur, his verbis: Nec tu poſthac Theophobus, nec ego Theophilus ero. Hoc dicto animam efflauit, cùm duodecim annos, & menſes tres regnaſſet. *Cuſp.*

LOCVS MORTIS VARIVS.

CONSIDERATVS
PER SE. MORTVI IN

Templo, ad Aras.

☞ *Vide Tit. Templorum ſanguine profanatorum. item, Humana victima.*

Ioab, polemarchus Dauidis, aræ cornua tenens, à Banaia iuſſu Salomonis Regis interfectus eſt, vt duorum illuſtrium virorum, quos peremerat, mors vindicaretur. *3. Reg. 2.*

Sacerdotes Baal, Samariæ à Iehu, qui, cæſo Achab, regnum Iſraëlitarum inuaſerat, in templo interfecti. *4. Reg. 25 & Suidas.*

Mattan, Sacerdos Baal, Hieroſolymæ, Ioa Rege electo, iuſſu Ioiadæ Pontificis, ad aram Baal interfectus eſt, templúmque dirutum. *4. Reg. 11.*

Sennacherib, Aſſyriorum Rex, cùm amiſſo exercitu Niniuen rediiſſet, relicta obſidione Hieroſolymorum, à filiis ſuis Adramelech & Saraſar, in templo Niſroch Dei ſui adorans, interfectus eſt. *4. Reg. 19.*

Antiochus Eupator, Epiphanis F. cùm Naneæ fanum ingreſſus eſſet cum ſuis, vt theſauros eius compilaret: Sacerdotes clauſo templo, lapidibus per apertum lacunaris oſtium Regem cum Comitibus obruerunt, & capita eorum extra templum proiecerunt. *2. Mach. 1.* Videntur autem hæc in gratiam Demetrij Soteris feciſſe, qui Antiochum cum Lyſia interfeciſſe dicitur. *1. Mach. 7.*

Erechtheus, Athenienſium Rex, bellum cum Eumolpo gerens, cùm ab oraculo accepiſſet, futurum ſe victorem ſi filiam diis immolaret, conſenſu Praxitheæ vxoris, puellam occidit. *Euripid. apud Plut.*

Coreſus, Sacerdos Liberi patris, Calydonæ vrbe Achaiæ, ardens amore Callirrhoës virginis, cùm eam impetrare non poſſet, ſupplex ad Liberi ſignum confugit, vindictam petens. Statim inceſſit Calydonios ebrietati perſimilis furor, ex quo paſſim populari veſaniæ morbo interibant. Conſultum ea de re oraculum Iouis Dodonæi, reſpondit: Placandum Liberum, eiúſque vnam rationem eſſe, ſi ad eius aram Coreſus vel Callirrhoën immolaſſet, vel alium, qui ſe pro illa deuouiſſet. Puella cædi deſtinata, cùm iam ad aram deducta fuiſſet, Coreſus amore victus, ſeipſum pro illa occidit. Commota rei ſpectaculo Calirrhoë, & ipſa ſemet ad fontem, non procul a Calydonis portu, iugulauit. *Pauſ. in Achaicis.*

Priamus, Troianorum Rex, ad Iouis Hercæi aram à Neoptolemo iugulatus ſcribitur.

Pauſanias, Spartanorum Rex, in templo Palladis Chalciœci, obſtructis foribus latens, fame periit. *Diodor. lib. 1. Probus in eius vita.*

Philippus, Macedonum Rex, cùm ampla ſacrificia in Deorum honorem peragerct, nuptias Cleopatræ ſuæ cum Alexandro, Epirotarum Rege; Ægis inſtituens, in mediis ſacris alba indutus veſte, à Pauſania, vno ex ſtipatoribus cæſus eſt ad Thermodonta fl. ad Chæroneam, vbi paulò ante contra Græcos inſigni victoria potitus fuerat. *Diodor. lib. 16 & Pauſ. in Arcad.*

Cleopatra, Antiochi Cyricæni, Syriæ Regis vxor, à ſororis Gryphinæ militibus in templo iugulata, eique manus, quibus complexa Deæ ſimulachrum fuerat amputatæ. *Sab. lib. 1. Enn. 6.*

Q. Mutius Scæuola Pont. Max. cùm pro Sylla ſenſiſſe crederetur, Marianique vrbem inuaſiſſent, Veſtales amplexus aras, ad Marij funus in Curia Hoſtilia à C. Fimbria trucidatus eſt iam grandis natu, ita vt ſanguine ſuo ſacrarium Veſtæ reſpergeret. Quem cùm ex vulnere aliquantiſper recreatum, ac poſſe viuere conſpexiſſet, apud populum ſe accuſaturum Fimbria ironicè dixit, quòd parcius totum corpore telum recepiſſet. Sed *D. Aug. lib. 3. de Ciuit. Dei, cap. 18.* aram ipſam amplexum occiſum ſcribit, ignémque illum, qui perpetua cura virginum ſemper ardebat, illius penè ſanguine extinctum fuiſſe.

A. Pompeius in Capitolio, cùm Deos ſalutaſſet, obiit.

M. Iuuentius Talua conſul, cùm ſacrificaret. *Plin. lib. 7. c. 53.*

Sacerdos Ethnicus repentè ad aras coram Conſtantino Magno collapſus exſpirauit. ☞ *Vide Tit. Religionis diſcipuli.*

Michael Balbus contra Imper. Leonem Armenum conſpiratione inita, accuſatus & conuictus ad ignem ducebatur. Vxore Imper. petente differri ſupplicium poſt feſtum natiuitatis Domini, in carcerem reducitur. Interea ſocij coniurationis per inſidias Leonem, in templo inter cantores clara voce ſacros hymnos canentem, interfecerunt, & Michaëlem ex vinculis Imperatorem ſalutarunt. *Zon. tom. 3.*

Cùm Michaël Imp. odis matutinis intereſſet, & vnà Hymnos cantaret, à ſicariis interfectus eſt. *Idem.*

Tancmarus, qui fratri ſuo Othoni Imp. rebellarat, ab Imperatoris ſatellite ad aram in Eccleſia S. Petri apud Heresburgenſes, lancea per feneſtram miſſa, cæſus eſt. *Vvitich. lib. 2.*

Ann. Sal. 1127. Carolus Flandriæ Comes, Bonus dictus, Brugis ante aram B. Donatiani à coniuratoribus mactatus, 6. Kal. Martij, ſacro Cinerum die. Eò Rex Francorum Ludouicus Craſſus profectus ſeuerè in parricidas animaduertit. *Sigeberti Continuator.*

Guido à Monteforti, Simonis ab Henrici Regis Anglorum filio Eduardo in acie cæſi F. præcipuo certamine animi ſumpto aduerſus Regiam Anglorum ſtirpem, Viterbij in æde ſacrarum maxima, pro aráque maxima, Henricum, Ricardi Cæſaris fratris Regis Angli filium occidit, cùm ab Africana expeditione Carolus Siciliæ Rex cum Henrico rediiſſet: viaque ſibi ferro facta, præparatum ad valuas templi equum conſcendit, abiítque ad ſocerum rubrum Comitem Anguillarium. Ea res apud omnes, & in primis apud Anglos, conflauit ingentem inuidiæ flammam Carolo Regi, quòd non perſequeretur cædem factam ab eo, cui ipſe Vicarius imperij & Hetruriam Prouinciam procurandam dediſſet, & nobiliſſimas nuptias conciliaſſet. Tandem Guido bello Siculo à Rogerio, claſſis Tarraconenſis præfecto, captus, & ad Regem Anglum miſſus, in perpetuam cuſtodiam coniectus, atque enectus, pœnas dedit. *Æmil. lib. 7. & 8.*

Ioannes Guilmerius Corbinicus (Corbinium oppidum eſt in finibus Heduorum) vir potens opibus, & Catoniana propè grauitate, dum in templo ad ſacrificium & orationem ſe reclinaret, incerta cauſa & inexploratò mortis argumento, rèpentè expirauit, iam plenus annis.

Galeacius Maria Sfortia Mediolani in ædem D. Stephani die natalis Chriſti, ſacrorum cauſa profectus in templi porta ab Hieron. Olgiato, Carolo Vicecomite, & Ioann. Andrea Lamproniano cæſus occubuit. *Brutus lib. 6. hiſt. Flor.*

D. Thomas, Cantuarienſis Epiſcopus, cùm veſpertinis intereſſet precibus, à quatuor ſicariis confoditur. *Robert. Guaguin. lib. 6. de Francis, & Sur. Tom. 6.*

Thomas, Archiepiſc. Cantuarienſis, ob libertatis Eccleſiaſticæ conſeruandæ ſtudium exul, reconciliato per Alexandrum Pp. & Ludouicum Francorum Regem, & Philippum Flandriæ Comitem, Henrico II. Anglorum Rege, non multis poſtea diebus, quinta à Natali Dominico die, poſt meridiem in templo Cantuarienſi complexatus altare D. Benedicti, per quatuor Regios familiares, Wilhelmum Breton, Hugonem Morueil, Wilhelmum Traci, & Reginaldum Fittes, contra fidem datam trucidatus eſt. Rex ab expeditione Hibernica in Normanniam traiiciens, præſentibus duobus Cardinalibus, Alberto & Tetruino, in Baſilica Rothomagenſi diris execrationibus, contacto Chriſti Euangelio, ſe cædis innoxium iurauit. Sed & eodem anno flagitiorum pœnitens, nudis pedibus ac linea tantùm veſte opertus, inuiſo S. Thomæ ſepulchro, plurimis lachrymis delicta expiauit. *H. Boeth. lib. 13. & Sur.*

Theodericus Cicenſis Epiſcopus, à quodam Monaſticæ profeſſionis viro, quem ob vitæ morúmque turpitudinem

ſæpiùs obiurgauerat, ad aram inter precandum occiditur. A *Vriſpergenſis.*

Petrus Zenus Venetorum claſſis Imperator, vbi cum Pontificio legato Smyrnæ, quam expugnauerat, diutiùs moraretur publicæ rei cauſa, dum ſacro intereſſet, nihil ſibi metuens, iuſſis militibus ſuis occurrere tumultuantibus Turcis nonquam adduci potuit, vt ſacrum ipſum deſereret. Quare à magna Turcarum multitudine ſuis oppreſſis, hoſtem inſultantem, in templumque irruentem non extimuit. Itaque cum Pontificio legato in ipſo templo cæſus, Deo Opt. Max. gratiam agens alta voce expirauit.

Senatu, Curia, Foro.

Antiſtius, auctore *Plutarcho*, in Senatu iugulatus eſt, quod ob Pompeium Syllanam ſequi rationem videretur.

C. Iul. Cæſar Idib Mart. interfectus fuit à coniuratis in porticu, quæ vnam habebat iuxta theatrum exedram: in qua ſtatua Pompeij à populo Romano locata fuerat, cùm porticibus & theatro locum illum decoraſſet. Et Idib. Martiis aduocatus B Senatus fuit. Vnde Deus aliquis Cæſarem eò trahere ad pœnas Pompeio dandas viſus eſt. *Plut in Cæſare.*

Giſbertus Corregienſis, Senenſium copiarum Dux contra Iacobum Picinium, in ſuſpicionem actus, tanquam cum Picinio ſentiret, in Senatu Senenſi trucidatus eſt, & per feneſtram in forum præcipitatus. *Æneas Syluius cap. 55. Europa.*

Cloaca, Latrina.

☞ *Vide Tit. Egeſtioni immortui. Illic actionis, hic Loci ratio habetur. Item Alui profluuio immortui ſuprà.*

Felicula Virgo, cùm nullis tormentis aut pollicitationibus à Chriſtiana religione diuerti poſſet, iuſſu Flacci Comitis in latrinam detruſa eſt, ibidem mori coacta. *Martyrol. Rom.*

Ireneum & Abundium Martyres, Valerianus in cloacam detrudi, & ibidem emori fecit, quòd Sanctæ Concordiæ corpus inde extraxiſſent. *Ibid.*

Heliogabalus Imp. fœdiſſ. militum irrupentium clamore territus, in proximam latrinam ſe coniecit, quum nulla opportunior in ea trepidatione occurreret latebra. Hic ille cum Sœmide matre, quam Lampridius Symiamiram vocat, & exoletis qui cum illo erant, trucidatus eſt Heliogabali & ma- C tris cadauera plebi milites tradiderunt, quæ tota vrbe raptata ſunt, atque in cloacas proiecta, vt per eas in Tiberim defluerent. *Sab. lib. 6. En. 7. ex Herodiano & Lampr.*

In Liuonia circa ann. Sal. 1381 cum Canonici Eccleſiæ Oſilienſis Henricum Epiſcopum ſuum captum tenerent in Hapſel, nec ſatis fiderent arci: metu Archiepiſcopi Rigenſis, tranſmiſſo mari in inſula Oſilia, eum arci Arnſborgenſi incluſerunt, quòd Eccleſiam Ordini Teutonico ſubiicere conaretur. Nec diu poſt repertus mortuus in latrina: incertum, iniectus ab aliquo, an dum fugam parat, in eam delapſus *Crantz. lib. 9. Vand. cap. 10.*

Henricus Comes de Schvvarzenburg, in latrina Erfordiæ periit, exitus ſui præſagium quoddam ferens in prouerbio: Si, inquit, hoc fecero mergar in latrina. *Crantz. lib. 6 Sax. cap. 45. & lib. 7. Metro. cap. 8.*

Edoüardus II. Anglorum Rex, ab Iſabella vxore in vincula coniectus, à Cuſtodibus, qui eum inhumaniter tractabant, ne forte liberato pœnas luere cogerentur, dum ventrem purgat, veru per clunes transfixus eſt. *Polyd. lib. 18. hiſt. Ang.*

D Iaromirus Boëmorum Dux, ventris onus deponens, à Sicario ſubordinato Cochanum Verſouicium, cuſpide per onſcœna adacto interficitur. *Crom lib. 3.*

Balneo.

☞ *Hic Balneum tanquam Locum conſideramus. In præced. de eo tanquam Inſtrumento mortis egimus.*

Conſtans fama eſt, Dædalum primo in Siciliam nauigaſſe, nauigio fortim illi à Regina dato: ac tum Minoem eum perſecutum, ad Cocalum Regem delatum: à quo hoſpitaliter acceptus, in Dædali gratiam, qui ob excellens ingenium in magna apud Regem & Siculos erat admiratione, thermarum ſit vapore necatus. Corpus inde Cretenſibus redditum. Subiectæ mortis prætextus fuit, quòd dum fortè lauaretur, imprudenter in feruidam aquam lapſus, repentè exanimatus eſſet. *Sab. lib. 6. Enn. 1.*

Agamemnon domum reuerſus Troia expugnata, à Clytæmneſtra vxore & Ægiſtho adultero in balneo trucidatur.

Tiſaphernes, Aſiæ præfectus, qui belli contra Spartanos in Aſia ſuſcipiendi Auctor Regi Artaxerxi fuerat, Græcorum ſummus hoſtis, cùm ſæpiùs ab Ageſilao victos eſſet, tandem à Tithrauſte, iuſſu Regis, Coloſſis Phrigiæ vrbe in balneo iu- E gulatus eſt. Caput eius ad Regem miſſum. *Diod. lib. 14.*

Commodus, Romanor. Imp. cum poſt interfectam vxorem Criſpinam multos in vrbe atque extra vrbem crudeliter occidiſſet, neque mulieribus etiam atque ſanguine coniunctis peperciſſet: poſt longam demùm tyrannidem, Læti atque Electi coniuratorum inſidiis, à Narciſſo in balneo ſuffocatus eſt. *Dion. Nicæus, & Xiphilinus.*

Fauſta vxor, à Conſtantino Magno in balneo ſuffocata, in matris Helenæ gratiam: quæ cædem Priſci nepotis, de inceſtu cum Fauſta nouerca ſuſpecti, ægrè ferebat. *Suidas.*

Amalaſuenta, Theodorici Regis Italiæ F. à Theodato marito ingratiſſimo in Vulſinienſis lacus inſulam relegata, in balneo ſtrangulata fuit. *Bonfin. lib. 7. Dec. 1. & Ritius lib. 1. Regum Hiſp.*

Helmiches à Roſimunda adultera è balneo egreſſus, poculo venenato potionatus, eam ipſam alterum dimidium ebibere coëgit. *Paul. Diac.*

F Grimoaldus Beneuentanus Dux phlebotomia periit in balneo. *Paul. Diac. lib. 5. cap. 30. Hiſt. Longob.*

Conſtans Imp. cùm, Roma ſpoliata, ſex annis in Sicilia fuiſſet, conſpiratione domeſticorum facta, periit Syracuſis in balneo, cui Daphne nomen. Quidam enim Andreas balneum vnà ingreſſus, Imperatorem, dum is ſe tergere incipit, cado grauiter capiti inflicto, necauit. De morte Conſtantis, ea ipſa, qua extinctus eſt die, in vrbe cognitum eſt, voce ex aëre delata. *Zonaras & Cedrenus.*

Ærario.

Occupata Babylone ab Haalone Metonis Tartarorum Regis fratre, omníque populo ferro deleto, Caliphas, ſacrorum Mahometanorum ſummus Magiſter, qui magnum theſaurum congeſſerat, comprehenſus ab Haalone, mediis auri gemmarúmque aceruis impoſitus eſt: in quibus cùm per plures dies aſſeruatus eſſet abſque cibo, fame periit. Æquum enim eſſe dicebat Haalon, tam quæſtuoſum hominem cibi nonniſi veſci precioſiſſimis. *Sab. lib. 7. Enn. 9.*

Craſto, Goſlarienſis præpoſitus, ſuſcepto Epiſcopatu Miſnenſi, Goſlariam reuerſus, à prandio cubiculum, in quo in- G gentes theſauros antea clàm occuluerat, ingreditur. Vbi dum diutius ſolito, ſomno indulgere videretur, famuli qui neque pulſu oſtij, neque vociferationibus Dominum excitare poterant, effractis foribus irrumpentes, inueniunt hominem exanimem, fracta ceruice, atro colore, theſauríſque miſerabili modo cubantem: *vt refert Schafnaburgenſis.*

Puteo, Fouea, Palude, Voragine.

☞ *Vide Tit. Præcipitati in Puteum, Foueam, Item, Suffocati in aqua putei.* ☜

Palamedes cùm piſcatum iiſſet, ab Vlyſſe & Diomede demerſus, in aquis periit. *Pauſan. in Phocicis*, ex carminum Cypriorum auctore.

Perſarum Proceres ab Ocho, qui poſteà Darius appellatus eſt benignè cibo & potu excepti, ſomnóque ſopiti dolosè in foueam cinere plenam præcipitati fuerunt. *Val. lib. 9. cap. 1.*

Pauſanias refert, Macarium eſſe paludem in Marathone, in qua magna vis Perſarum perierit, ignoratione viarum in ipſam prolapſa. Qua ex re natum videri poteſt prouerbium H imprecantium, *εἰς μακαρίαν. Eraſm. in Adagiis.*

Demetrius Soter ab Alexandro Epiphane victus, & Syriæ regno exutus, abreptus cum equo in cœnum profundum, circumdatus corona ſagittariorum, etiam pedes generosè repugnans, crebris vulneribus confectus occubuit, poſt exactum regni annum vndecimum. *Ioſeph. lib. 13. cap. 5. Antiq.*

Antheus Halicarnaſſeus à Cleobœa Phobij Nelidæ, Mileſiorum Principis vxore, ad ſtuprum ſolicitatus, ſed fruſtra. Amore conuerſo in odium, cùm perdicem cicurem in puteum demiſiſſet, iuſſiſſétque Antheum eam extrahere: deſcendens ab eadem petra ſuperiniecta necatus fuit. *Parthen. in Erot. cap. 14.*

Thebas euertente Alexandro, domum Timocleæ Hipparchus Thrax inuaſerat: nec concubitu ſatiatus, aurum etiam & argentum ſicubi haberet reconditum confiteri eam cogebat. Illa multum ſe habuiſſe dicente, ſed in puteum aqua carentem id proieciſſe ſimulante: Thrax credulus, cùm in puteum deſcenderet, multis lapidibus & ſaxis obrutus fuit. *Polyæn. lib. 8.*

Perozes, Perſarum Rex, contra Hunnos exercitum ducens, cum filiis & vniuerſo comitatu ſcrobibus ab Hunnis effoſſis periit. *Cedrenus in vita Zenonis.*

Heu

Henricus, militaris diſciplinæ præfectus, à Carolo Craſſo
A Imp. contra Normannos miſſus, ab hoſtibus in fouea ab ipſis effoſſa obruitur. *Auent. lib. 5. Annal. Boiorum, & Æmil. lib. 3.*

Sigiſmundus, Rex Burgundorum, à Clodomiro Aurelianenſium Rege armis petitus, quòd filium Sugerium inſtinctu nouercæ iniuſtè interfeciſſet, deſertus à ſuis, captúſque cum liberis, quos ex poſteriore vxore ſuſceperat, Aurelianúmque ductus, in puteum cum filiis præcipitatus periit. *Aem. lib. 1.*

Lecto.

☞ *Vide, Dormientes interfecti. Illic Functionis, cui immoriuntur: hic Loci habetur ratio.*

Pranderat fortè Alexander Seuerus Imp. Germanica expeditione. Et cùm dormiret poſt conuiuium hora diei ferè ſeptima, vnus ex Germanis, qui ſcurrarum officium ſuſtinebat, ingreſſus dormientibus cunctis, ſolo tamen Imperatore interuigilante, viſus eſt. Cui Alexander: Quid eſt hic, inquit, contubernalis? num aliquid de hoſtibus nuncias? At ille metu perterritus, & ſperans non poſſe euadere, quòd in tentorium principis irrupiſſet, ad contubernales ſuos venit, eóſque ad durum principem interimendum exhortatus eſt. Qui ſubitò plures
B armatique ingreſſi, inermes, & obſiſtentes obtruncauerunt, ipsúque pluribus ictibus confoderunt. Aliqui dicunt, omnino nihil dictum, ſed tantùm à militibus clamatum: Exi, recede, atque ita obtruncatum iuuenem optimum. *Lamprid. in Alex. Seuero.*

Michaël, Theophili F. Imp. Conſtantinopolitanus, ob prælatum quendam Baſilicinum Remigem Baſilio Protoſtratori, quem non ita pridem Regem pronunciarat, ab eodem ex inſidiis ebrius in lecto fuit interfectus. *Cuſp.*

Tugurio, Caſa paſtorali.

Valens Imp. Arianus à Gothis magno prælio victus, in caſa paſtorali, igne ab hoſtibus ſubiecto, periit. *Hieron. Ep.*

Lotharius Imp. ex Italia in Germaniam intendens, cùm in vallem Tridentinã perueniſſet, repentino eoque exitiali morbo oppreſſus, ibi in ſylua inter Oenum & Lycum in viliſſ. caſa ſubſedit, & 3. Non Dec. è vita deceſſit. *Sig. lib. 11. regni Italici.*

** Conuiuio.*

Caſimirus II. Poloniæ princeps impetrarat à Pontifice
C Maximo Lucio reliquias Floriani Martyris: eaſque allatas, ad ſeptimum milliarium à Cracouia cum ingenti omnis generis hominum caterua, & ſolemni Sacerdotum pompa obuiam progreſſus, reuerenter exceperat. Inſequenti die grande conuiuium inſtruxit: proceres omnes, qui tunc aderant, inuitauit. Feruente conuiuio, exhilaratis conuiuis, & multa de præteritis bellis atque periculis inter ſe conferentibus, & principis res geſtas & felicitatem celebrantibus; ipſe nonnulla de immortalitate animi, atque cælitum beatitudine, non inepta in mediũ propoſuit. Deinde hauſto mediocri poculo, ſubitò concidit, & paucis horis animam exhalauit. *Martin. Crom. lib. 6.*

Naui.

☞ *Vide Tit. Naufragorum ſuprà.*

Arnoldus Villanouanus à Friderico Rege Siciliæ (ad quem profugerat, quod Petrum Aponenſem ſequi diceretur) ad Pontificem curandum miſſus, in biremi mortuus, Genuæ ſepultus eſt. *Symphorianus Campegius*

Sepulchro. Viui ſepulchris immortui.

D ☞ *Huc confer Tit. Viui terra obruti ſuprà. Illic Terra ſuffocantis ratio habetur: hic incluſionis in loco, qua etiam abſque ſuffocatione, vt puta per inediam, mortem afferre poteſt.*

Antigone, Oepidi F. cùm fratri Polinici contra Creontis edictum terram inieciſſet, à tyranno viua tumulata fuit. Hæmon verò, Creontis F. deſiderio puellæ ad tumulum ſe mactauit. Euridice Hæmonis filij morte cognita, laqueo ſemetipſam ſtrangulauit. *Sophocles in Antigone.*

Polemona ſophiſtem, proditum memoriæ eſt, viuentem adhuc ſuo ipſius iuſſu contumulatum, quòd articulari morbo violentiùs infeſtaretur: iacentémque in conditorio identidem inclamaſſe: ὕπαγε, ὕπαγε, μὴ γὰρ ἴδοι σε σιωπῶντα ἥλιος. Obducas (inquit) obducas, abſit vt tacentem me intueatur ſol. Rurſum que flentibus vbertim amicis cognatiſque: Date, inquit, mihi corpus alterum, & mox emigrabo. At priùs, cùm ſubinde à medicis diſſecaretur, inſuſurrabat illud, ἐκτέμνετε τὰς Πολέμωνος λατομίας. Excidite Polemonis latomias.

Pythius Bithynus, ob interfectum filium à Xerxe, quem per triduum cum vniuerſo exercitu aluerat, vnicúmque hunc filium, vt domi ſuperſtes manere poſſet, orauerat, viuus tumulum ingreſſus, ibi reliquum vitæ conſumpſit. *Cal. lib. 19. cap. 18. A. L.*

Virgo Veſtalis ſtupri comperta, iuxta portam, quæ dicitur Collina, viua defoditur. Tumulus ibi intra muros terreus eſt, E
in longum porrectus, Agger Latino ſermone vocatur. In eo æd cula ſubterranea extruitur modica, gradus habet, quibus deſcenditur supernè. In eã lectus, ponitur ſtratus, & lucerna accenſa: eorum quoque, quæ ad victum ſunt neceſſaria, pauca, vt panis, aqua in ampulla, lac, oleum: quaſi corpus abominentur, maximis conſecratum ceremoniis, fame conficere. Damnatam lecticæ indunt, atque vndique obnubunt eam, vinciúntque loris, vt ne vocem quidem mittere illa, quæ valebat exaudiri, queat: ita eam per forũ deuehunt. Decedunt antẽ viã omnes taciti, proſequuntúrque ſine voce atque ingenti cum mœſtitia. Neque eſt ſpectaculũ illic vllũ magis horrendũ, nec triſtior facies ciuitatis vlla alio eſt die. Vbi ad locum illum eſt lectica delata, apparitores ei vincula demunt. Pont. Max. ante ſuppliciũ preces quaſdam arcanas, tenſis ad cœlum manibus, peragit. Inde educit obuolutam, atque in ſcalis, qua deſcenſus eſt in domunculam, conſtituit: tum auertit ſe cum aliis Sacerdotibus. Poſtquam illa deſcendit, retrahuntur ſcalæ, & ædicula, multa iniecta deſuper humo contegitur, donec complana- F
tum ſolum aggeris ſit. *Plut. in Numa. Idem in quæſt. Rom.* cauſas affert. Verũ quia comburunt mortuos: funerare verò ignẽ eam, quæ ſacrum ignẽ non cuſtodiuit ſanctè non erat æquum? An corpus maximis conſecratum ceremoniis occidere, manúſque ſacræ mulieri afferre, nefas ducebant? Seruentes igitur, vt ſua ſponte exanimaretur, deducebant eam ſub terram in conſtructam ædiculam. Sed & poſt Sacerdotes eum in locum ibant parentatum, ad piaculum procurandum.

Minutia Veſtalis ſuſpectæ libidinis propter elegantem corporis cultum viua defoſſa eſt. *Liuius lib. 8.*

Oppia, Veſtalis virgo, eò quod ſtuprum contra leges commiſiſſet, viua in terram eſt defoſſa. *Liuius lib. 22.*

T. Labienus ob nimiam dicendi & lacerandi alios libertatem Rabienus dictus fuit. Ideóque noua pœna, à Romanis omnes eius liberi combuſti ſunt. Quam contumeliam non ferens, in monumenta maiorum ſuorum ſe ferri iuſſit, atque ibi incluſus, viuum ſe ſepeliuit. *Calius lib. 11. cap. 13. A. L.* G

De Gallo Lingono, *Martial. Epigrammat. lib. 8.*

Dum repetit ſera conductos nocte penates
Lingonus à tecta Flamminiáque recens:
Expulit offenſo vitiatum pollice talum,
Et iacuit toto corpore fuſus humi.
Quid faceret Gallus, qua ſe ratione moueret?
Ingenti Domino ſeruulus vnus erat.
Tam macer, vt minimam poſſet vix ferre lacernam:
Succurrit miſero caſus, opémque tulit.
Quatuor inſcripti portabant vile cadauer,
Accipit infelix qualia mille rogus:
Hos comes inualidus ſubmiſſa voce precatur;
Vt quocunque velint, corpus inane ferant.
Permutatur onus, ſtipátaque tollitur altè
Grandis in anguſta ſarcina ſandapila.
Hic mihi de multis vnus, Lucane, videtur;
Cui meritò dici, mortue Galle, poteſt.

Impet. Zeno cum 17. annis præfuiſſet imperiõ, periodicis H
exacerbationibus, quaſi exanimatus, impoſitus eſt ſepulchro: illic ad ſe rediens ſuffocatus dicitur, ne iniuriam illatam vlciſceretur. Alii aliter referunt. Quòd cùm pro more ſe multo mero oneraſſet quadam nocte, & moribundus iaceret, Ariadne vxor iuſſit eum ſepulchro inferri, ingenti lapide impoſito: Poſteaquam reſipuit, & ebrietas reſoluta eſt, magnos edidit eiulatus & clamores fruſtra, nullo opem ferente. Ariadne, xl. die poſt Anaſtaſio Silentiario nupſit, eúmque Imperatorem fecit. *Cedren. Cuſpinianus.*

Valramus, Colonienſis Archiepiſc. ſub Othone III. cùm aperto ſepulchro prædeceſſoris ſui Geronis illum fuiſſe viuum ſepultum cognouiſſet (repertum enim fuit cadauer ſe vertiſſe cum cruoris ſtigmatibus in ſepulchro) conſciẽtia tactus, de illo, qui in ſyncopen tantùm incidiſſet, ante tempus tumulato, & Romam profectus, culpáque detegens inconſultæ feſtinationis meruit abſolui: inque ſatisfactionẽ, reuerſus ad Eccleſiã, cœnobiũ D. Martini, vetuſtate collapſum magnificè reparauit. *Crant. lib. 3. Metr. cap. 35. & Trithem. in Hirſaugienſi Chronico.*

Ioannes Scotus quem Dun-Scotum communiter appellant, in vltima Britannia ad Caledoniam ſyluam natus, ſummi ingenij vir, Ord. S. Franciſci, apoplexia correptus, nimis feſtinato funere, pro mortuo tumulatus eſt: vt fruſtra ad petendam

opem, miſerabili mugitu edito, pulſatóque diu ſepulchri lapide eliſo tandem capite perierit. De alio Ioanne Scoto *Crinit. ex Gallicis annalibus* recitat, eum à coniuratis diſcipulis, D. Caſſiani exemplo, graphiis confoſſum, inulta morte cõcediſſe. *Iouius in Elogiis, & Sabell. lib. 7. c. 4. Exemplorum.* Conatus fuit pridem, quiſpiam *Ioan. Dun-Scotum* Minoritam, ab illo mortis genere vindicare, ſed perperam: cùm è contra plurima pro eâ Doctorum virorum allata ſint teſtimonia, per *F. Nicol. Ianſſen. Boi ex Ord. Præd.* in ſua de hac re Apologia.

Cùm Rauennates à Gaſtone, Ludouici XII. Gallorum Regis conſanguineo & exercitus ductore, obſeſſi iamiam ſe dedere voluiſſent, & ob id mœnium cuſtodiendorum diligentiam intermiſiſſent, Germani & Vaſcones per muri ruinam ingreſſi, vrbem crudeliſſimè vaſtarunt. Rauennates cladis ſuæ contra ius & fas acceptæ memores, quatuor Gallorum præfectos, in arce qui fuerant, fide non ſeruata, viuos ſepelierunt, ceruicibus ſupra terram extantibus, *Bembus lib. 12. Hiſt. Ven. & Guicciard. lib. 10.*

Carcere.

☞ Conſule Tit. Captiuitati immortui. Illic Functionis, hic Loci habetur ratio.

Dinocrates Meſſenius cùm priuatim Philopœmeni infenſus tum aliis ob improbitatem & nequitiam inuiſus, Meſſenê (Coroneam dicit Liuius) ab Achæis alienare tentabat. Tenebatur fortè ea tempeſtate Argis Philopœmenes febri iam ſeptuagenarius, & Achæorum prætor IIX. qui ad eum nuncium Megalopolim vno die contendit, ſtadia amplius quadringenta: inde properè ſuppetias venit cum equitibus. Erant hi ciuium nobiliſſimi, ſed admodum iuuenes, beneuolentia autem ducti Philopœmenis, & laudis ardore, voluntarij eum ſequebantur. Cùm prouecti propè Meſſenem eſſent circa Euandri tumulum, in occurrentem illati Dinocratem, Philopœmenem ſenio grauem, & morbo torpeſcentem iam, equus prolapſus in terram effudit. Capite ad durum caſum afflicto, iacuit diu ſine voce: vnde hoſtes mortuum rati, vertere corpus & ſpoliare aggrediebantur. Tandem cùm caput attolleret atque oculos aperiret, cõfertim ſuperfuſi, manibus poſt tergum illigatis, abduxerunt eum, nec vllo ludibrij vel contumelij genere abſtinuerunt in virum, qui nunquam ne per ſomnium quidem caſum expectaſſet à Dinocrate. Memorant enim in conſeſſu quopiam laudantibus qui aderant, quendam vt inſignem ducem, dixiſſe Philopœmenem; Quomodo autem memorabilis ille ſit vir qui viuus in hoſtiũ poteſtatem venit? Meſſenẽ perductum deportauerunt in cameram ſubterraneam, quem Theſaurum vocant, aëris luciſque externæ expertem: nec habet ea fores, ſed ingenti clauditur ſaxo, machina ſuperimpoſito. Illuc demiſſo eo, ſaxo obuoluerunt, & locum ſtatione armata circunquaque cinxerunt. Achæi cladem eam non mediocrem æſtimantes, repoſcere eum per legatos à Meſſeniis ſtatuerunt, ſimulque parabant ſe ad bellum. At Dinocrates primis tenebris, vbi digreſſa eſt plebs Meſſeniorum, aperto carcere, intromiſit ad eum carnificem, qui venenum illi porrexit. *Plut. in Philop.*

Eduuino Northumbrorum Rege impio à Cadauallone Britannorum, & Penda Merciorum Regibus cæſo, diuiſo in duo Northumbriæ regno, Enfredus & Oriſcus fratres apud Scotos exulantes, & Chriſtiani facti, Ethelfredi, qui ante Eduuinum illic regnauerat, impij Regis filij, illud Eugenij Scotorum Regis interceſſione obtinuêre. Reuerſi ſubinde ad ethniciſmum, Chriſtianos crudeliter perſequebantur. Conſpiratione igitur Cadouallonis & Pendæ victi ſunt, profligatóque exercitu capti, atque in publicam coniecti cuſtodiam: vbi paucis pòſt diebus aſperioris metu ſupplicij, mutuis vulneribus ſeſe confecere. *H. Boëth. lib. 9.*

Iudæi circa annum 1320 in Francia paſſim comprehenſi, quod per elephantiacos puteis infectis, horrendæ peſtilentiæ fomitem ſubminiſtraſſent, in cuſtodiam alij, alij alio diuiſi. Qui eorum Vitriaci in carcere aſſeruabantur: non dubij, peſtem ſibi à noſtris inſtare: quem ex numero ſuo virum optimum iudicarunt, eum delegerunt vt eius manu vitæ finem facerent. Conſenuerat & ætate, & viribus: adiutorem ſibi iuuenem robore præſtantem depopoſcit ad cædem perperrandam. Ij duo cæteros, ſe morti vltrò offerentes, compreſſis faucibus necarunt. Deinde ſenex exorauit iuuenem, vt eius dextera caderet. Is iam vnus ſupererat, nec habebat qui ſe vindicaret à ludibriis mortéque arbitrio noſtrorum obeunda. Ad tignum feneſtræ editiſſimæ partim reuulſis, partim ita patefactis clatris, vt exitus liber foret, reſti religatæ inſerta ceruice, ſe ſuſpendio demiſit: ſed graui caſu laqueo priùs quàm gula fracto, in ſubiectam foſſam decidit, crúſque fregit. Ad ſtrepitum excitati cuſtodes eum excepêre. Furca interijt. *Æmil. lib. 8.*

Gremio muliebri.

Lyſimachus & Philippus Lyſimachi FF. à Ptolemæo Ceranno, Macedoniæ Rege, auunculo & vitrico, in nuptiis inceſtuoſis fraudulenter & perfidè in gremio matris Arſinoës confoſſi. *Sab. lib. ... En. 4.*

Alcibiades in Timandræ meretricis gremio confoſſus à quibuſdam ſcribitur. *Plut.*

Baſſianus Imp. fratrem Getam, ob diuiſionem Imperij, ingreſſus repentè fratris cubiculum, nihil tale ſuſpicantem, in gremio matris Iuliæ confodit. *Sab. lib. 5. Enn. 7.*

Albertus II. Imp. poſſeſſionem regionum paternarum Ioanni Rudolphi Ducis Sueuiæ F. cùm tradere differret, ab eodem, è Thermis Heluetiis rediens, ad Vindoniſſenſem traiectum in colle confoſſus, in gremio ſcorti expirauit. *Stumpſius Chron. Heluetiæ.*

RESPECTV EIVS QVI MORITVR.

Huc pertinet

Locus Natiuitatis idem & Mortis.

☞ Hic ij, qui in patria mortui ſunt, referantur.

Ludouicus I. Palatinus Rheni, anno 1294. Heidelbergæ in eodem cubiculo, in quo natus, mortuus eſt. *Auent. lib. 7. Annal. Boiorum.*

Locus Natiuitatis & Mortis diuerſus. Extra patriam mortui. In exilio mortui.

☞ Conſule Tit. Exulum. Hîc Loci, illic fortuita Proſcriptionis ratio habetur.

Naſcentem Æneam vidit Simois in Aſia: raptum abſorbuit Numycius in Italia. Didoni patria fuit Phœnicia, Carthago tumulus. Samos genuit Pythagoram, texit Metapontus. Alexandrum Pella genuit, Babylon peremit. Cleomeni Lacedæmonio tumulum præbuit Ægyptus. Cyrum Perſis tulerat, Scythia truncum tulit. Decij extra patriam ceciderunt: pater cum Latinis pugnans, cum Ethruſcis filius. Catoni principium & nomen dederat Roma, finem & cognomen Vtica. Cornelios Scipiones Roma genuit, Hiſpania obruit. Virgilium dedit Mantua, Brunduſium abſtulit. Genuit Ouidium Sulmo, Ponticum exilium ſuffocauit. Terentium Carthaginenſem, quem Roma docuerat, Arcadia ſepeliuit.

Ciceronem Arpini ortum, nutritum Romæ, ſinus Caietanus vidit exanimem. Craſſum & Pompeium tulerat Roma: hunc Ægyptus, illum Aſſyria ſuſtulit. Annibalem, Africæ lumen, cepit vrna Bithynica, ipſa ſcilicet Libyſſa terra. *Plut.*

Horatium Apulum, Ennium Calabrum, Statium Narbonenſem, Auſonium Burdegalenſem, duos Senecas & Lucanum Cordubenſes. Plautum Arpinatem, Lucilium Auruncum, Pacuuium Brunduſinum, Iuuenalem Aquinatem, Propertium Vmbrum, Valerium Antiatem, Catullum Veronenſem, Varum Cremonenſem, Gallum Forolinienſem, Actium Piſaurenſem, Caſſium Parmenſem, Claudianum Florentinum, Perſium Volaterranum, tumulauit Roma.

Iugurtham peperit Numidia, mortuum vidit Roma. Plinium infantem lauit Atheſis, grandæuum extinxit Veſeuus. Trajanus Imperator in Occidente natus, in Oriente mortuus eſt. Seuerus Cæſar ortum habuit in Africa, imperium in Italia, tumulum in Britannia. Theodoſium Magnum ortum in Hiſpania, Mediolanum terra operuit. *Rauſ.*

Locus facinoris & Mortis idem.

Neoptolemo Achillis filio, qui Priamum in ipſis palatij focis occiderat, viciſſim euenit, vt & ipſe apud Delphos Apollinis aram occideretur. Atque hinc ortum, vt vbi quis idem patitur quod in alios fecit, Neoptolemi eam vindictam appellent. *Pauſ. in Meſſen.*

Aba, Vngariæ tyrannus, exercitu ſuo ab Cæſarere Henrico III. Petrum Regem legitimum reducturo, profligato, traiectóque Danubio, ad Tibiſci amnis vicum effugit, vbi multas nobilium cædes olim patrarat, vico Scœbe nomen erat: ibi à ſuis cæſus eſt, & in proxima æde ſepultus. *Bonfin. lib. 2. Decad. 2.*

Turcorum Imp. Selymus, Conſtantinopoli agens, vlcus in renibus contraxit, quod cancri in morem ſerpẽs omnia bellandi conſilia expulit. Poſt paulum etiam peſtifera febris hominẽ inuaſit, ſicque iam morbi tædio ſibiipſi grauis, victoriis ac triumphis exſaturatus, mortem obiit: Salutis noſtræ anno M.D.XX. menſe Septembri, in eodem pago Curlano, vbi priùs

cum

A cum patre conflixerat. Quod non ſine manifeſto Dei indicio factum eſt, vt quo loco peccatum commiſerat, ibidem & pœnas ſolueret. Præfuit imperio annis octo, agebatque, quum obiit, ætatis annũ quadrageſimũ ſextum. *Iouius in vita Selymi.*

TEMPVS MORTIS VARIVM,

PRIMVM, OPORTVNA MORS

reſpectu ætatis.

☞ *Vide Tit. Senes mortui.*

Felicitatis.

☞ *Huc exempla eorum, qui in ipſa victoria mortui ſunt.*

Auſonij Pater de ſeipſo ſic in Epicedio loquitur:

Hac me fortuna larga indulgentia ſuaſit
Numine adorato vita abitum petere:
Ne fortunatæ ſpatium inuiolabile vita
Fatali admorſu ſtringeret vlla dies.
Obtinui, auditaque preces, ſpem, vota, timorem
Sopitus placido fine relinquo aliis.
Inter mœrentes, ſed non ego mœſtus, amicos
B *Diſpoſitis iacui funeris arbitriis.*
Nonaginta annos baculo ſine corpore toto
Exegi cunctis integer officiis.
Hac quicunque leges, non aſpernabere fari,
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

Conatus mali.

☞ *Vide locum, Quibus functionibus immortui.*

Item Tit. Fruſtrationis.

Caius Cæſar, niſi morte præuentus fuiſſet, propoſuerat Antium, deinde Alexandriam commigrare, interempto priùs vtriuſque ordinis ſelectiſſimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in ſecretis eius reperti ſunt duo libelli diuerſo titulo: alteri gladius, alteri pugio index erat. Ambo notas & nomina continebant, morti deſtinatorum. Inuenta & arca ingens, variorum venenorum plena, quibus mox à Claudio demerſis infecta maria traduntur, non ſine piſcium exitio, quos enectos, æſtus in proxima litora eiecit. *Sueton.*

IMPORTVNA. Reſpectu

Ætatis.

Catullus Veronenſis, quem Ouidius Virgilianæ maieſtati
C opponit, ſummi inter Epigrammatographos nominis, annum circiter trigeſimum agens, Romæ obiit. *Crinitus lib. 2. de Poetis.*

Felicitatis.

Agamemnon tot exhauſtis laboribus in Troia expugnanda, pro dignitate Græciæ, domum reuerſus, veſte inexplicabili inuolutus, interfectus eſt à Clytæmneſtra, auxiliante Ægiſtho adultero. *Eraſm. in Adagiis.*

Inſtituti, Conatus boni.

☞ *Vide locum, Quibus functionibus immortui, ſuprà.*

Iouinianus Imper. optimus & Orthodoxus, poſt Conſtantium Arianum, & Iulianum apoſtatam ethnicum (ſub quo Athanaſius ille magnus ſuis reſtitutus eſt, & Eccleſiæ à perſecutionibus reſpirare cœperunt) poſt octauum imperij menſem, cùm Conſtantinopolim proficiſceretur, ad Boſphorum venit, in locum Dadaſtana. Vbi cùm poſt largas epulas, in ſummo frigore, in cubiculo, quod nuper calce incruſtatum fuerat, obdormiuiſſet, à venenato illo vapore ſtrangulatus, & à bonis deſideratus omnibus, obiit. Atque vt magis deſideraretur, Valentis perfidia, qui eum ſecutus eſt, fecit: qui
D Arianis fauens nouas turbas in Eccleſia Dei, & horrendas perſecutiones excitauit. *Niceph. lib. 10. cap. 43.*

Sub Henrico VII. Imp. ſperabatur Alemanniæ pax, Italicarum factionum compoſitio, & Terræ ſanctæ recuperatio. Maximam itaque paſſa eſt Chriſtianitas iacturam immaturo obitu nobiliſſimi Imp. & religioſiſſimi. Itaque coram omnibus principibus Petr. Moguntinus Archiepiſcopus alta voce proclamauit: Quingentis ante inquit, & ampliùs annis nullius mors principis mundo perículoſior fuit. Dum Florentinos rebelles armis premit, ſublatus eſt. *Cuſp.*

Ludouicus XI. Francorum Rex, populum tributis & vectigalibus plus vexauit, quàm priorum Regum quiſquam alius. Verùm ex quo æger eſſe cœpit, eum ſubleuare atque exonerare propoſuit: iudiciorum controuerſias infinitas ferè, & tempus litigandi breuius præſcribere: impoſturas, furta, rapinas, quæ à pragmaticis & forenſibus hominibus quotidie fiebant, abrogare, atque omnino tollere ſtatuerat. Item morem & ius vnum per totam Galliam conſtituere, lingua vulgari comprehenſum, & libello breui expoſitum. Ad hæc pondus vnum & menſuram. Niſi ergo morte præuentus fuiſſet (vt Philippus Cominius ac cæteri ſcriptores litteris tradunt) plurimarum in Gallia vtilitatum auctor futurus erat. *Auct. Chron.* E

Marcellus II. Pp. primis ſtatim initi Pontificatus diebus ad emendandam morum diſciplinam conuerſus, multa ſalubriter inſtituit, qua de iure rectè adminiſtrando, qua de bene curandis per Epiſcopos ſubditis. Alexandri fratris filios (quod hiſce temporibus & moribus nouum eſt) eodem veſtitu, eodem vti comitatu voluit, quo priùs aſſueuerant: ſalutari eos non patiebatur, rarò etiam conſpici. Ipſe quoque fratrem, qui vnus ei ſuperſtes erat, Romulo paulò antè extincto, ne Romam quidem vt veniret, permiſit. Dicunt ij, qui familiarius eum nouêre, complura ſtatim eum cogitaſſe, quæ ad inſtaurandam Eccleſiæ dignitatem & diſciplinam Chriſtianam pertinebant, ni importuna mors, ad iniuriam Chriſtianæ Reipubl. communem omnium ſpem, & ſaluberrima ipſius conſilia impotenter abrupiſſet. Vix namque viginti dies in Pontificatu ſederat, cùm grauiore ſacrorum mora, quibus ipſe propter Paſchæ diei celebritatem operabatur, defeſſum F langentémque primum inuaſit febris, inde corripuit biduo pôſt apoplexia, quæ vita digniſſimum virum paucis horis viribus cunctis expoliauit ſimul & extinxit. *Pannin.*

TEMPVS CONSIDERATVM PER SE

HIC MORTVI

NATALI SVO DIE.

Antipater Sidonius Poëta, omnibus annis vno die natali tantùm corripiebatur febre, & ea conſumptus eſt ſatis longa ſenecta. *Plin. lib. 7.*

Alexander Magnus ſexto die Targelionis natus fuiſſe dicitur, & eadem quoque obiiſſe. *Alex. lib. 4. cap. 20.*

Attalus, Rex Pergamenus, Cn. Pompeius magnus natalibus ſuis periêre. *Plut. in Camillo.*

C. Iul. Cæſ. Martiis Idib. natus eſt, & optimatum conſpiratione in Senatu interfectus. *Sab. lib. 9. cap. 4.*

Auguſto Octauio idem dies ſuſcepti imperij primus, & vitæ ſupremus fuit. *Alex. lib. 4. cap. 20.*

Antoninus Caracalla, Carris prope Edeſſam in Meſopotamia occiſus eſt natali ſuo, 6. ſcil. Idus April. à Macrino præfecto prætorio, anno ætat. 29. imperij 6. G

Gregor. Magn. Rom. Pont. eodem die natus & mortuus eſt, videlicet 4. Idus Martij. *Ioan. Diaconus.*

Carolus Magnus Imp. Aquiſgrani natali ſuo tumulatus eſt, anno 810. *Crantz. lib. 2. Saxo cap. 20.*

Garſias, Petrarchæ proauus paternus, centum & quatuor vixit annos, moriens ipſo etiam (vt Plato) natalis ſui die, in eóque thalamo, quo fuerat natus. *Guido Bitur.*

Facinoris die.

Nero Cæſ. obiit 32. ætat. anno: die, quo quondam Octauiam coniugem interemerat. *Suet.*

RESPECTV ALIORVM. Porrò

REIPVBLICÆ.

L. Lucullum exceſſus cauſa præcipuè beatum dicas, quod Reipubl. conuerſionem, quam moliebatur bellis ciuilibus, fatum morte præuenerit, vitáque exceſſerit patria quamuis ægra, libera tamen. Quod quidem præ omnibus ei præcipuè cum Cimone conuenit. *Plut. in Vitis.*

COMMORIENTIVM. Mortui eodem

Anno.

Anno poſt Leuctricam Spartanorum cladem omnino memorabile quid & rarum contigit. Nam tres viri in imperio viuentes eodem tempore vitam reliquerunt. Amyntas Tharrhalei filius, Rex Macedoniæ, mortuus eſt poſt exordium regni ſui, anno vigeſimo quarto relictis tribus filiis, Alexãdro, Perdicca, & Philippo. Succeſſit in regnum Alexander, & regnum gubernauit vnum annum. Similiter etiam Ageſipolis Lacedæmoniorum Rex, vitam cum morte commutauit, anno primo poſt initium regni ſui. Imperium autem ſuſcepit Cleomenes frater, qui regnauit triginta quatuor annos. Tertius Iaſon Pherenſis, dux electus Theſſalorum, & cum æquitate ſubditos regere exiſtimatus, per dolum interfectus occubuit, quemadmodum Ephorus refert à quibuſdam adoleſcentib. qui gloriæ cauſa coniurauerant: ſed ſi aliis credimus, à Palydoro fratre, qui & ipſe, regno ſuſcepto, imperauit vnum annum. *Diod. lib. 15.* H

Annus 397. duorum nobiliſſimorum antiſtitum morte fuit inſignis, Ambroſij Mediolanenſis, & Martini Turonenſis Epiſcoporum. *Sig. lib. 10. Imp. occid.*

Ioannes Huniades, Ladiſlai Regis Dux, & Ioan. Capiſtranus

ſtranus, legatus Pontificius, memorabili victoria Mahometi, A Turcorum tyranno à Belgradi obſidione repulſo, glorioſi victores, quemadmodum in vita ſe dilexerunt, ita in morte non ſunt ſeparati. Prior Huniades 10. Septemb. procurante funus eius Capiſtrano òbiit, Albæ ſepultus. Mox ipſe Capiſtranus in choro ſuorum ſodalium, inter hymnos Deo decantatos, ſenilem emiſit ſpiritum, ſepultus Villaci. *Dubr. lib.* 29.

Henricus IIX. Anglorum Rex, multo abdomine grauis & iners effectus, laceſſenti atroci febre, propter ſæuam inflammationem in cruce virulenti herpetis, vitam cum morte commutauit, ætat. an. 57. Chriſti 1547. Poſt quinquageſimũ diẽ ab Henrici morte, ipſe quoque Franciſcus I. Francorum Rex è vita migrauit. Natum ei erat circa ſedem malignum vlcus, quod ſerpendo ad veſicæ penetralia perruadebat, & cuncta humani ingenij remedia reſpuerat. *Sab. cap.* 28. *ſupplem.*

Dic.

☞ *Vide Tit Strages magna ex inſidiis.*

* MORTVI ANNIS CLIMACTERICIS ſiue Hebdomaticis.

Hominum interitus perſæpè in annum ſeptimum, & no-B num incurrere, ita obuium eſt peruoluenti virorum magnorum monumenta annales, & res geſtas, vt nemo ſanioris iudicij id negare valeat. Rationem aliquam huius rei attigimus, vbi de annis iſtis egimus. Porrò periculoſum annum in quo ſeptenarius, cum nouenario concurrit, omnis ſemper antiquitas, innumeris tum vita defunctorum exemplis probauit. Sic quod Auguſtum Imperat. ferant per Epiſtolam amicis gratulatum, quod annum LXIII. quem ſenibus fatalem affirmabat, prætergreſſus fuiſſet. Nos præſenti loco innumeros penè producemus, quos in iiſdem annis mortuos non abſque labore obſeruauit Henricus Ranzouius, Regis Daniæ Vicarius, cuius lucubrationes præſenti loco aſſeruimus, paucis omiſſis, & immutatis nonnullis.

Adam primus homo & parens noſter vixit ann. 930. *Gen. cap.* 5. mortuus eſt ann. ætat. 932

Qui fuit annus eius Climactericus: nam continet in ſe ſepties 33. annos: & hic obſeruandum eſſe moneo, quod S. Scri-C ptura plerumque loquitur in ætate patrũ de annis completis.

Kenan. IV. poſt Adam vixit annos. 91[illegible] mortuus anno Climacterico 30. Continet enim in ſe ſepties 130. annos.

Machaleël V. poſt Adam mortuus eſt anno 895 Cum annum Climactericum 128. ingreſſus eſſet.

Lamech. Omnes anni ætatis Lamech fuerunt 777. & mortuus eſt. *Gen. cap.* 5. Qui anni ſunt planè Climacterici, hoc eſt, tempus ipſius vitæ numero ſeptenario terminatur, ac incidit annus eius obitus in 721. annum, poſt mortem Adami. Et Lamech fuit primus mortalium, qui ante obitum patris naturali morte defunctus eſt.

Salah vixit ann. 433. mortuus ergo anno Climacterico 434. qui continet in ſe ſepties 62.

Henoch VII. poſt Adam ſublatus eſt, tranſacto anno Climacterico 52. Cùm attigiſſet annum. 365

Septimus à primo vitam qui duxit Adamo
In cœlum ſolido eſt corpore raptus Enoch.

D Peleus & Regu mortui ſunt an ætat. 239. cùm ſuperuixiſſent annũ Climactericũ 238. qui continet in ſe ſepties 34 *Gen. c.* 11.

Peleg obiit primus inter patres à Diluuio natos.

Serug vixit ann. 230. mortuus ergo Climacterico 231. qui continet in ſe ſepties 33.

Nahor auus Abrahæ mortuus eſt ann. ætat. 148. cùm ſuperuixiſſet annum Climact. 147

Abraham mortuus eſt ann. ætat. 175. completo. *Gen. c.* 25. qui eſt Climactericus Nam continet in ſe ſepties 25. die 7. Idus Octob. ſecundum Hieronymum.

Sara mortua eſt, an. 127. cùm annum Enneaticum & Climactericum maximum ſuperaſſet. *Gen.* 13. *&* 17.

Iacob Patriarcha, ob. an. ætat. 147. *Gen.* 47. qui eſt Climactericus, nam continet in ſe ſepties 21. mortuus in Ægypto, ſepultus in Canaan in ſepulchro maiorum.

Cinera Cypriorum vixit ann. 160. ergo ob. 161. qui continet 23. *Plin.* ex Anacreonte Poëta.

Epimenides Cretenſis vixit ann. 154. qui continet in ſe ſepties 22.

Zebulum mortuus eſt anno Climacterico & Enneatico maximo 126. Nam hi anni continent in ſe ſepties 18. & nouies 14. ſecundum Sedar Olam.

Iudith, quæ Holofernem interfecit, vixit ann. 125. Secundum auctorem Bibliothecæ ſacræ. Ergo mortua. 126 E

Mittius Pius, prius diues, poſtea decrepitus & mendicans, vixit ann. 125. menſes 3. dies 2. vt Veronæ ex Epitaphio conſtat, ergo mortuus eſt ann. Climact. maximo. 126

Moyſes mortuus eſt, & à Deo ſepultus agens annum ætat. 120. Ergo exceſſit annum Climact. 119. *vt Ioſeph. lib.* 4. affirmat. & *Deuter.* 34. *cap.* habetur, prid. 9. Septemb. *Ioſeph. Hieron.* eod. anno 120. (vt *Cic. in lib. de Senectut.* ſcribit) obiit Arganthonius quidam Gadibus Rex Tarteſſiorum, qui octoginta regnauit annos.

Iuda filius Iacob, anno ætatis 119. qui continet in ſe ſepties 17.

Simon Cleophas Apoſtolus, frater Iacobi minoris Hieroſolymorum Epiſcopus, vixit annum Hebdomaticum 119 Excedens ſub Traiano Imp. cruci affixus eſt anno ætat. 120. propterea, quod eſſet ex genere Dauidis, 5. Cal. Nou. *Eccl. Hiſt. ex Egeſippo.*

In eo cenſu quem Veſpaſianus pater & Titus filius habuerunt, Parmeniæ Tres iuuenti fuère, qui centum & viginti F annos attigerent. 120

Plaſtus Princeps Polonorum, mortuus eſt agens an. 120. Ergo non multum exceſſit annum Climact. 119. *Herbutus.*

Xenoilum Muſicum centum & quinque annos vixiſſe ſine vllo corporis incommodo, *Plin.* ſcribit.

C. Lallius Tioneus L. F. vitam produxit per ann. 105. Vrbe natus Blonia, *ex cenſuum Comment. Trallianus.*

P. Quicentius Sophyrio. P. Libertus Bononienſis.

T. Cottinas Chryſanthus.

T. Libertus Fauentinus.

M. Pomponius Seuerus. M. F. vrbe Tannetana.

Sextus Neuius, Sexti. F. ex vrbe Parmia.

Omnes totidem annos vixere 105

Idem Trallian. ex Commentar.

B. Antonius Monachus ann. ætat. 105. *vt Hieronym. in vitis patrum tradit*, continent hi anni ſepties 15. Ergo mortuus eſt anno Hebdomatico 15. 16. die Cal. Feb. G

SEQVVNTVR QVI ANNO 98. Hebdomatico decimo-quarto periêre, qui continet in ſe ſepties 14.

Eli anno ætat. 98. audita amiſſione arcæ fœderis retro de ſella lapſus, collum fregit. 1. *Reg.* 4. gubernauit populum Iſraël 40. annis.

Zeno Citticus an. 98. alij ſcribunt illum anno 90. Enneatico ſine morbo deceſſiſſe.

Cleanthes Zenonis auditor, obiit anno 98

Liuia Rutilij, vt *Plin.* ſcribit, exceſſit annum. 97. Ergo obiit anno. 98

M. Perpenna vixit annos 98

Idem Plinius.

Alexander Epiſcop. Conſtantinopolitanus, qui Arrium precibus, vt ſcribunt ad mortem adegit, ob an. ætat. 98

Caſſiodorus Romanæ vrbis Conſul & Senator, Theodorici Regis Italiæ Epiſtolarum Magiſter, factus eſt Monachus & Abbas Monaſterij Rauenatis, floruit ſub Iuſtinis Seniore & Iuniore, moritur an. ætat. 97. Ergo tantum aliquot men- H ſes abfuit ab anno 98

Hi ann. 91. Climact. 13. perierunt.

Dionyſius Philoſophus ob. anno 91

Sophocles Tragicus ſcriptor ex nuncio de victoria ſibi allato, nimio perfuſus gaudio moritur, natus annos 90. mortuus ergo anno 91

Pacuuius Poëta Tragœdorum Princeps: Ennij ex ſorore filius, natione Brunduſinus, ſenex Tarentum migrauit, vbi propè nonagenarius diem obiit, compoſito ſibi prius tali Epitaphio.

Adoleſcens, tametſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias, deinde quod ſcriptum eſt legas:
Hic ſunt Poetæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa, hoc volebam neſcius ne eſſes: Vale

Tantùm aliquot menſes abfuit ab anno 91

S. Hieronym. Stridionenſ. ſub Honorio & Theodoſio floruit ann. Dom. 420. in Bethlehem mortuus eſt ætat. 91. die 30. Septemb. *Proſper. Diacon. Contractus ex Beda.*

Ioſephus natione Iudæus, patria Tiberienſis, dignitate comes, clarus ſub Conſtantino Principe, deceſſit nonagenarius: non eſt Ioſephi Mathatiæ filius, auctor ſacræ Bibliothecæ.

Epiphanius

Epiphanius teſtatur, illum primum in lucem emiſiſſe Matthæi
A Euangelium Hebraicum. Ergo tantum aliquot menſes abfuit ab anno 91

Ferdinandus Toleto Dux Albæ vixit ann. 91. & 5. menſes & aliquot dies. Obiit Liſbonæ 12. Decembris, Anno Domini 1582.

Hi anno 84. hebdomat. 12. obierunt.

S. Lucas Apoſtolus vxorem non habens, vixit annos 84. Auctor Bibliothecæ ſanctæ obiit in Bithynia 15. Calend. Nouembris.

Anna propheti ſſa vixit cum marito 7. annos, ætat. 84
Luc. 2. locuta eſt in templo de redemptione Iſrael, & veriſimile videtur, quòd paulò pòſt cum Simeone in Domino diſſoluta ſit, obiit Cal. Septemb.

Anacreon Teius Poëta, cum paſſæ vuæ ſucco tenues & exiles reliquias foueret, vnius grani pertinacior in aridis faucibus humor eum ſuffocauit. Ann. ætat. 85. Ergo non multum exceſſit annum 84.
B *Valer. Max. Volater.*

Ageſilaus cognomento Magnus, Rex Lacedæmonum: moritur extra patriam in deſerto quodam Africæ loco, regni ſui 41. ætat. 84

Excelluit animi magnitudine, conſilio, beneficentia, humanitate, ſed qui bella ſemper cuperet, eaque alia ex aliis fereret. Fuit autem *vt Cic.* ait, diſcipulus Xenophontis.

Cato Maior moritur, annum agens 85. *Cic. Plin. Plutarch* Ergo per aliquot menſes exceſſit annum 84

Franciſcus Foſcarus Venetorum Dux, ad æternam requiem commigrauit an. ætat. 84. an. ſalut. 1457. Cal. Nouem.

S. Vlricus Epiſcop. Auguſtanus vixit ann. 83. mortuus ergo an. ætat. 84
Nauclerus Cronicen Noremb.

Iuſtinianus Imp debellatis Gothis per Narſen moritur circa annum ætat. 84 die 13. Nouembr. Imperium adeptus eſt an. 45. Quanquam *Sigon.* ſcribit illum obiiſſe anno imperij ſui 39. ætat. 82. Tunc ſecundùm eius opinionem deceſſit, agens an
C num 83. Ergo per aliquot menſes tantum abfuit ab ann. 84. Princeps bello paceque inclitus, ac veteris Romanæ gloriæ inſtaurator eximius, & ſine dubio bonorum ſimul ac fortium Orientis Imperatorum extremus.

Theophraſtus obiit ann. 84. qui moriens de natura queſtus eſt, breue ſibi vitæ ſpacium, longum verò cornicibus dediſſe. *Bodinus.*

Ioannes Arragonum & Siciliæ Rex, poſt plures labores ſenio prægrauatus ob. an. Dom. 1476. regni 20. ætat. ſuæ 84. Cal. Febr. *Hiſtoria Sicula.*

Andreas Grittus Venetorum Dux 75. fato naturæ conceſſit, annum agens 84. 6 Cal. Ian. *Syluester. Gtrellus.*

Lucas Gauricus, Epiſcopus Aſtrolog. eximius, obiit cum vixiſſet ann. 82. menſes 11. dies 27. Ergo per vnum menſem & aliquot dies abfuit ab anno 84

Ioannes Petrus Theatinus Caraffa, poſtea Pontifex factus, ac Paulus IV. nominatus, vixit menſem 1. dies 20 & ann. 83. Ergo obiit ann. ætat. 84 Anno. Dom. 1559. die 18. Auguſti.

Bernardus Arnen Abbas monaſterij Bordesholmenſis in Holſatia mortuus eſt, an. Dom. 1560. 28. die Ian. an. ætat. 84. vt ex inſcriptione monumenti eius patet.
D Albertus de Kracht, Senior Capituli Magdeburgenſis, mortuus an Dom. 1569. die 5. Febr. ætat. 83. Ergo non multum abfuit ab anno 84

Hi anno 77. hebdomat. 11. obierunt.

Seleucus Nicanor I. Rex Syriæ ac Aſiæ cum ſuperaſſet per aliquot menſes ann. 77. & viciſſet Lyſimacum Macedoniæ Regem poſt eius mortem 7. menſe interfectus eſt à Ptolomæo Cerano, & perdidit vitam vnà cum regno. *Inſti. Oroſi.*

Ariſtonimus Poëta Ptolemæi Philadelphi tempore obiit, è ſtranguria, annos natus 77
Athenæus.

Empedocles Agrigentinus dum celebritatis cuiuſdam cauſa Meſſanam curru proficiſceretur, cecidit, coxamque perfregit & Megaris obiit ann. ætatis. 77

Quamuis alij ſeipſum in Ætnæ crateres, immortalitatis ſpe, præcipitaſſe tradunt.

Septimus Seuerus Imp. deceſſit morbo articulari, anno ætatis 70

Garſias Patriarchæ Proauus paternus, vixit centum & quatuor annos. Ergo mortuus an. ætat. 105 E

Obiit ipſo die in eoque thalamo, in quo natus fuerit. *Guido Biturr.*

Octauius Auguſtus, qui Caſſium & Brutum in Macedonia vicit, Sextum Pompeium in Siculo freto ſuperauit, Marc. Antonium in Actiaco littore debellauit, & reliquam orbis partem per legatos domuit, Cæſar & Dictator factus, ſub quo Chriſtus Redemptor noſter natus eſt, vixit an. 75. menſes 10. dies 26. tantum per vnum menſem abfuit à Climacterico, vt nonnulli volunt.

Sextus Aurelius ſcribit illum morbo Nolæ interiiſſe, cùm annum ingreſſus eſſet 77
Ioſeph. idem affirmat, die 19. Auguſti.

Tyberius Imp Liuiæ filius Cæſaris Octauiani priuignus, ob vinolentiam vocatus eſt Biberius Mero: ſatis prudens in armis, erat ei ſcientia litterarum multa, ſed ingenio peſſimo, truci, inſidioſo, ſimulans ea ſe velle quæ nollet, & cum immani furore inſontes ſuos pariter vt externos puniret. Armenia à Parthis, Meſia à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à finitibus gentibus direpta eſt: Vixit an. 77. & quatuor menſes & dies 9. cum F lentum venenum à Caio Caligula, vt ſuſpicio eſt propinatum hauſiſſet: Obiit 16. Martij. *Dion. Tacitus.*

Liuius Patauinus, Latinæ hiſtoriæ princeps, ac verè lacteo eloquentiæ fonte manans & admirabili orationis grauitate, copia & ſplendore omnibus latinis ſcriptoribus antecellens; & qui ſingulari cura & fide originem & formam Romanæ Reipubl. legum, ſacrorum, Magiſtratuum, pacis, bellique inſtituta, præſtantium gubernatorum & ducum imagines, illuſtres conſiliorum maximorum deliberationes, res domi foriſque geſtas, & mutationes inſignes, earumque cauſas miro & iucundiſſimo orationis candore & maieſtate explicauit: mortuus Calend. Ianu. an. 77. teſte Apuleio, qui Ouidium eodem die periiſſe ſcribit. Quod etiam colligitur ex eius Epitaphio Patauij erecto, vbi illum vixiſſe an. 76. ſcribitur & inter alios hi verſus leguntur.

Tu famam æternam Romæ patriæque dediſti,
Hinc oriens illi fortia facta canens.
At tibi dat patria hac, & ſi maiora liceret,
Hoc toto ſtares aureus ipſe loco. G

Pomponius Atticus Ciceronis intimus amicus febre tentatus, diutius morbum alere voluit, & cibo abſtinens, mortuus eſt die 31. Mart. 77

Licinius Valerian. Imp. poſtquam cum filio Galieno imperaſſet 7. annos à Sapore Rege victus & captus, ob. an. ætat. 77: alij anno 70.

S. Auguſtinus mortuus eſt Hippone, cùm Wandali oppugnarent illam, & vixiſſet an. 76. Ergo obiit anno 77. & die 5. Cal. Septembr.

S. Columba Scotus ſeu Hybernus, ab oppido patrio ſic dictus, relictis in Germania diſcipulis S. Gallo & S. Leodegario, in Italiam ad Reginam Longobardorum Theodelindam profectus eſt, & in Monaſterio Bobienſi ad Trebiam fl. propè Placentiam, ob. an. Chr. 598. 23. Nou. an ætat. vt *Beda* ſcribit 77.

Henricus I. Rex Angliæ moritur in Normannia 3. Non. Decemb. an. Dom. 1135. annum agens 77
Polydorus.

Nicolaus Comes Holſatiæ, Gerhardi Magni filius, vixit an. 77. & aliquot menſes, ſepultus in Itzehoe. H

Dionyſius Rikel, qui an. 1440. floruit, Carthuſianus 77

Beſſarion Græcus, Cardinalis, dum è Gallia rediens concepto morbo Rauennæ ſubſtitiſſet, moritur an. ætat. 77
Iouius.

Wilibaldus Regis Eduardi Angliæ filius, primus Epiſcopus Eicſtadenſis, in quo locus ſepultus eſt, obiit. 77

Ioannes Mocenicus Dux Venetorum 71. vixit an. ætat. 76
Marcellus. Ergo periit anno 77

Vſuncaſſanus, An. Dom. 1478. ætatis 77. & aliquot menſ. in nocte quæ præcedit feſtum trium Magorum obiit. Hic, præter bella, quæ geſſit cum Ottomanno, expugnauit etiam Sarochum nepotem magni Tamerlani, Hieruſelemque, Babyloniæ Regem cum toto exercitu ſuperauit.

Bartholomæus Salicetus Bononienſis, ob. an. natus 77. dies 10. ex monumento Romæ ad S Mariam de anima.

Fridericus III. Imp. Maximil. I. Imper. pater, periit annum agens 78. die 19. Auguſti. Ergo per aliquot menſes tantum annum 77. ſuperauit, cum imperaſſet 53.

Baiazetes Ottomanus Imper. Turcicus, veneno extinctus à
A filio Selimo, ab Ammone Medico Iudæo, ſepultus Conſtanti-
nopoli, vixit annos 76. Ergo mortuus eſt anno 77
Panuinius.

Solimanus Turcarum Imperator, periit morbo in expu-
gnatione Sigethi, annum agens 76. tantum per aliquot men-
ſes abfuit ad 77. alij ſcribunt eum vixiſſe annos 76. Ergo pe-
riit annum agens 77. die 4. Septemb. Inter fœliciſſimos Impe-
ratores Turcicos numerátur, qui Rhodum vicit, Budam ſe-
dem Regum quondam Vngariæ, cum maxima parte eius regni
in poteſtatem ſuam redegit, nonnulli illum tantum vixiſſe vo-
lunt annos 67.

Chriſtiernus II. trium Borealium Regnorum quondam
Rex, nempè Daniæ, Sueciæ, ac Norvvegiæ, & Caroli V. affinis,
in captiuitate, in qua per ann. 27. detinebatur, propter tyran-
nidem quam exercuit erga nobiles ſubditos, ob. anno 77. quem
aliquot menſibus exceſſerat die 25. Ianuar. anno 1559.

Petrus Bembus Cardinal. Venetus, vir Doctiſſimus & elo-
B quentiſſ. ſcripſit Venetam hiſtoriam & epiſtolas nomine Leon.
X. obiit 18. Ian. ann. ætatis 77
Anno Chriſti 1547.

Antonius Nebriſſenſis Hiſpanus, pro antiquis grammaticis
quem oppreſſit repentina paralyſis, cùm perueniſſet ad an
num ætatis 77
Iouius.

Albertus Marchio Brandenbogenſis Dux I. Boruſſiæ ex
magiſtro Ord. Teutonici factus Dux, mortuus 77. quem pau
cis menſibus exceſſit.

M. Huldericus Martinus, Præpoſitus Monaſterienſis mortuus
anno ætatis 77

Iouianus Pontanus, vir ad omne genus eloquentiæ, natus,
vixit ann. 77. Mortuus menſe Auguſto. *Iouius.*

Staniſlaus Hoſius Polonus, S.R.E. Presbyt. Card. Varmien-
ſis Epiſcopus, Maior Pœnitentiarius. Legat. Rom. Pontificis, &
Præſes in Concil. Trid. in Domino obdormiuit ann. Salut. 1579.
Ætatis ſuæ 67. Ergo 10. annis abfuit, ab anno 77
M. Ioan. Creſſelius.

Nicolaus Ranzouius, qui in bello quod Chriſtiernus Da-
C niæ Rex cum Lubecenſibus geſſit, tribunus militum fuit, &
cum duabus cohortibus ſub Martino Roſſemio in Galliam ſe
contulit. Deinde præfectus Arcis Peinnienſis, quæ eſt Adolphi
Holſaciæ Ducis in ducatu Brunſvvicenſi factus, poſtea ætate
ingraueſcente negotiis ſe ſubduxit & Lubecæ domum coë-
mit, ibique annum agens 77. eſt mortuus 31. Auguſti, ſepultuſ-
que ibidem in Eccleſia Cathedrali, in monumento Ranzouio-
rum, quod Henricus Ranzouius filio Theodoro extrui cu
rauerat.

Hi anno 70. hebdomatico 10. perierunt.

De quo *Regius Propheta*, dies annorum noſtrorum, anni 70.
Et *Philo ait*, quod illo tempore vitæ finis ſit optimus, integris
etiamnum inſtrumentis ſenſuum.

Et Captiuitas Babylonica durauit annos 70. 4. *Reg.* 25.

Præter hæc Aſtrologi dicunt, annos Solis medios eſſe 69.
cum dimidio, qui eſt annus 70. nondum completus, quem dat
Sol bene collocatus in hora alicuius naſcentis.

Thales Mileſius ex 7. ſapientibus Græciæ mortuus eſt, cum
certamen Gymnicum ſpectaret, æſtu ſcil. & ſiti, & infirmitate
fatigatus anno 70.

D Quanquam Laërtius eum nonagenarium deceſſiſſe ſcribit;
prædixit Eclipſim ſolis ſub Cyaxare. *Herodotus.*

Pittacus Mitylænus ex ſeptem ſapientibus Græciæ ann. 70
Cuius eſt dictum. Modum omnium rerum eſſe optimum.

Cleobulus Lydius inter 7. ſapientes Græciæ anno 70

Hi ſeptem ſapientes tempore captiuitatis Babylonicæ, vſque
ad Crœſi ætatem floruerunt.

Socrates ab Athenienſibus damnatus cicutam bibit, auctore
Diodoro Siculo, anno 70

Cyrus I. Rex Perſarum, qui Crœſum vicit, eique pepercit,
cùm dictum. Solonis ei in rogo recitaſſet: Neminem ante fi-
nem beatum eſſe iudicandum, obiit, *in lib. de Diuin.* ſcribit *Ci-
cero*, an ætat. 70

Dauid Rex & Propheta mortuus eſt an. ætat. 70. 3. *Reg.* 2.
quem finem vitæ noſtræ conſtituit, qui anno Climacterico 63.
à filio Abſalone regno eiectus, regnauit annos 40. 2. *Reg.* 5. an-
no Climacterico ſuo 49. ob commiſſum adulterium à Nathan
ad pœnitentiam perductus. Obiit 4. Calend. Ianuar. vt *B. Hie-
ronym.* reperit *in archiuis Iudæorum.*

Philopœmenes Dux Achæorum, à Dinocrate veneno in-
terfectus anno 70 E

Ennius Poëta mortuus eſt anno 70
Cicero.

Caius Marius qui Iugurtham captum ante currum trium-
phalem egit, Teutones in Gallia apud aquas Sextias, Cimbros
in Italia in campo Claudio vicit, & cum Sulpitia rogatione
prouinciam Syllæ eriperet armis, ab eo victus & captus, ſed li-
ber factus in Africam traiecit, ab exilio reuocatus à Cinna in
vrbem introductus, cum ſeptimum conſul factus eſſet pluri-
bus cædibus patratis. Idibus Ianuar. anno ætat. 70

Mortuus eſt, cùm metu aduentantis Sillæ in pleuritidem in-
cidiſſet, quam Phreneſis comitata fuerat. Floro referente: Alij
ſcribunt, eum mortuum eſſe anno Enneatico 72. ſeptimo die
ſuiſeptimi conſulatus.

Herodes Aſcalonita Rex Iudæorum, qui pueros Bethlehe-
miticos, & filium ſuum Antigonum 5. die antequam exhala-
ret animam interfecit. 70
anno ſæuiſſimis morbis vexatus obiit, & poſtquam regnaſſet F
annos 40.

Flauius Veſpaſianus Auguſtus ad imperium poſt familiam
Iuliorum peruenit, cùm Vitellium per ſuos viciſſet: conuulſum
ſuperiorum furore imperium virtute & vigilantia reſtituit:
Hieroſolymam miſſo ad eam oppugnandam cum exercitu fi-
lio vi cœpit, templum auguſtiſſimum cum vrbe incendit: Ro-
mam incendio deformatam, & capitolium, ædem pacis, Clau-
dij monumenta reparauit: natus eſt poſt Chriſti natalem anno
vndecimo, iuxta occaſum Solis: tandem profluuio ventris ſtans
moritur: ſtantem Imperatorem mori oportere exiſtimans,
anno ætat. 70. teſte *Euſebio.* Alij tradunt, quod non eſt diuer-
ſum, vixiſſe annos 69. menſes 7. & dies 7. *vt Dion.*

Ælius Verus ab Hadriano Imp. adoptatus veneno tollitur,
die 1. Ianuar. anno 70

Antonius Pius adoptatus ab Hadriano: nemini bellum in-
tulit, ſed inferentes repreſſit, cuius dictum malle ſe vnum ciuē
ſeruare, quàm mille hoſtes occidere: mortuus eſt an ætat. 70
Carion.

Q. Annius Ianuarius, vixit anno 71. ergo mortuus eſt an-
no ætatis 72 G
Ex monumento Capua.

Feneſtella Cumæ periit anno ætatis 70
Euſebius.

Ælius Publius Pertinax, imperauit tantum dies 85. origine
gentis ſordidæ per laboris genera ad vniuerſa officia aſſum-
ptus, vt fortunæ vocaretur pila. *Aurel. Victor*, crudeliter à ſuis
militibus ſcelere Iuliani interfectus, an. ætat. 70

Galenus medicus moritur anno ætat. 70. Auctore Antonio
Fumanello. Quanquam Fulgoſius illum proſpera valetudine
ſemper vſum, & ætatem vſque ad annum Climactericum 140.
perduxiſſe ſcribit.

Hilarius Abbas ſiue Eremita, vixit ann. 70. Vt ex eius preci-
bus, quas in agone mortis fecit, conſtat. Egredere anima mea
quid times? egredere quid dubitas? Septnaginta propè annos
ſeruiuiſti Chriſto, & mortem times? Alij ſcribunt illum 80. aſ-
ſecutum fuiſſe.

Ludouicus Germanicus, Ludouici Pij filius, nepos Caroli
Magni Francoforti obiit, an. ætat. 70
Anno Chriſti 976. 28. Auguſti. H

Origenes Theologus acutus, mortuus Tyri 70. atque ibidem
ſepultus. *Euſebius.*

Rogerius Normannus, Comes Calabriæ ac Siciliæ, qui Sa-
racenos eiecit ex Sicilia, & ibidem poſteris regnum conſtituit,
obiit 70. Anno 1101. menſe Iulio, cuius Symbolum fuit.

Appulus & Calaber Siculus mihi ſeruit & Afer.

Otto Epiſcop. Bambergenſis, Comes de Andeſcho, qui
Pomeraniam ad fidem Chriſti conuertit, moritur Ann. Dom.
1139. ætatis 70
Trithem. vlt. die Septembr. *Saurius.*

Conſtantinus IX. Imp. Occidentalis, an. Dom. 1028. 9.
Decemb. cum fere attigiſſet, annum ætat. 70

Eduardus I. Rex Angliæ 70

Conſtantinus X. filius Romani, obiit Conſtantinopoli circa
Cal. Septemb. Vixit aliquot menſes & annos 70
Panuinius.

S. Brigitta ex Suecia, mortua Romæ, ſepulta in monaſterio
Waſtemia in Suecia, quæ ſcripſit reuelationes 70
Æneas Syluius.

Zoë Imperatrix Conſtantinopolitana, quanquam decrepita,
A tamen cum adhuc impotenti libidine arderet maritum ſibi tertium delegit, quem ab exilio reductum Imperio præfecit, ſed non diu vixit, *vt Zonar.* ait, extincta anno ætatis 70

Alexius Comnenus Conſtantinopolitanus, Iſaaci filius, diuturno & graui morbo fractus periit, ann. ætat. 70. cùm imperaſſet ann. 37. menſes 4. cum dimidio, 18. Cal. Sept.

Baſilius Conſtantinus, ætatis anno 70. in Decemb.

Adolphus III. Comes Holſatiæ, Stormariæ, ac Schauenburgenſium, obiit annum excedens 79. Mindæ ſepultus.

Fridericus Barbaroſſa, periit Anno Dom. 1190. 4. Idus Iunij Imperij 38. ætatis ſuæ. 70

Henricus Panthaleon, in hiſtoria Ordin. Iohannitarum. Cùm Saphadinum Saladini filium viciſſet, & illum perſequeretur, in flumine Saro, lapſus ab equo, cuius ſtapedi inhæſit, & quamuis equus natando euaſit, Imperator tamen inde miſero aſpectu, & aqua impletus, vix in terram ab equo perductus ſpiritum, ſe Deo commendans, emiſit ſummo cum Chriſtianæ Reipub. incommodo.

Andronicus Palæologus Imperator, qui extremam ſenectutem difficilem habuit, exagitatus inſidiis filiorum attigit
B annum 70

Petrus Mocigenus Dux 69. Venetorum, qui Caramaniæ Reges contra Ottomanos reſtituit, Schodram obſidione liberauit, Cyprum pacauit, vixit annos 70. menſem 1. dies 20. Marcellus, obiit 15. Febr.

Philippus Audax Burgundiæ Dux, filiis oculos claudentibus ſeptuageſimum ingreſſus annum Deo animam reddidit, Anno Dom. 1404. *Pontus Heuterus.*

Amurathes Turcarum Imp. qui vicit ad Vernam Bulgariæ vicum diſtantem à Conſtantinopoli 20. miliaribus Ladiſlaum Regem Poloniæ ac Vngariæ, ac eum in prælio interfecit, cum Ladiſlaus iuramentum datum eis iuſſu Pontificis violaret, cum antea Ladiſlaus cum Amurathe decennales inducias contraxiſſet, apoplexia extinctus eſt anno regni ſui 34. æt. 70

Mich. Meander.

Xyſtus IV. Papa Romanus Saonenſis ex Ord. Minorum, vixit annos 70. dies 12. horas 12. Mortuus an. Dom. 1484. Ex monumento Romano.

C Sigiſmundus Imp. Caroli IV. filius, qui Conſtantienſe Concilium celebrauit, *vt ait Cuſp.* ob. die 8. Decembris annum ætatis agens 70

Anno Dom. 1437. mortuus in Bohemia, ſepultus in Vngaria.

Iulius II. Papa, in Vaticano palatio obiit 70. die 21. Februarij.

Nicolaus Vrſinus Comes Petilianus, Dux Venetorum exercitus contra Maximilianum I. Imperatorem, ob. ætat. ann. 70. vt ex monumento conſtat.

Iacobus Sadoletus Card. Philoſophus, menſe Octobri, periit ann. agens 69. ergo aliquot tantum menſes abfuit. ob. 70

Gauricus.

Math. Curtius Ticinenſis, Medicus inſignis, ac vindex Galeni & Hippocratis, vixit annos 70

Ex monumento Florentiæ à Coſmo Medice duce erecto.

Iohanna mater Caroli V. ſepties ſeptem annos, hoc eſt 49. vidua permanſit, tandem morbo extincta anno 70

Zenocarus à Schovvenburg.

D Elizabeth Ioannis Regis Danorum filia, coniux Ioachimi I. Electoris Brandeburgenſis, mater ac auia 70. principum, quibus maxima ex parte ſuperuixit, deceſſit 70

Hondorff, nonnulli ſcribunt eam deceſſiſſe 71

Marchio Fridericus de Anſpach moritur prius mente captus anno 70

Iodocus Toletanus Philoſophus & Theologus apoplexia mortuus plus minus natus 70

Callid.

Ioannes Michaël Saracenus, Archiepiſcopus Materanus, vrbis Gubernator & Cardinalis obiit ætatis ſuæ 70 addita etiam eſt à Iunctino illa cauſa mortis, quod Horoſcopi directio & Saturni peruenit.

Blondus hiſtoricus celebris, & multorum Pontificum Romanorum Secretarius, moritur Romæ, anno ætatis. 70 quem aliquot menſibus ſuperauit.

Deſider. Eraſmus Roterodamus Philologus & Orator, vir multæ lectionis, indefeſſi laboris, moritur Baſileæ 70. 4. Idus Iul. ann. Dom. 1536. Elogium quod imagini illius adſcribitur, his verſibus comprehenditur.

Poſt cineres viuo, doctis ego nomine Graiis, E
Hiſpanis, Gallis, notus & Auſoniis.
Eloquio per me pugnax Germania culta eſt,
Atque à Barbarie vindice tuta manet.

Opera illius quæ numero plura argumento & ſtilo inſignia, pleriſque locis iuxta Apoſtolicæ Sedis cenſuram repurgata ab iis quæ nimis licenter & improuidè (quamuis temporis iſtius ignorantiæ quædam concedenda videantur) auctor inſparſerat, proditura ſunt propediem magno Reipubl. Litterariæ ornamento, quatuor Tomis, ni fallor, Pariſiis luce & typis donanda.

Ioannes Schonerus Mathematicus, mortuus ann. ætat. 70. 16. Ianuar.

Nicolaus Copernicus, & Mathematicus & Aſtrologus eximius, & in illa arte Germanicus Ptolemæus, 70. 19. die Ianuar. Ann. Chr. 1543.

Franciſcus Petrarcha, eo ipſo die, quo natus erat in orbem recurrente, obiit vno die minor ſeptuagenario, in collibus Euganeis prope Patauium, ſepultus anno Chr. 1374.

Fridericus Dux Lignicenſis 70 F

Matthias Bredenbachius, qui ſemper bonis literis incubuit, eáſque fideliter perdidicit. 70

Panthal. Callid.

Santes Pagninus, cuius eſt Lexicon Hebraicum, moritur Lugduni 70. fuit Theologus Ordin. Prædicatorum, Latinè, Græcè, Hebraicè, Caldaicè, & Arabicè doctiſſimus.

Ericus Dux Brunſvvicenſis & Luneburgenſis, relicto hærede Erico Iuniore moritur, ann. Ch. 1540. ætatis 70

Doctor Gregor. Pontanus Senior, Electoris Saxoniæ Cancellarius, moritur 20. Febr. anno ætatis 70

Pantal.

Ioannes Weinman medicus in Anſpach 70

Wilhelmus à Dietenbach, eques auratus, ex nobili familia Bernenſi 70

Panthal.

Ioannis Bentiuolus Bononienſium tyrannus, vixit ferè annos 70. Dignus herculè eo patriæ dominatu, niſi ingenium eius impotentes liberi cuncta perturbantes, ad exitialem inſolentiam, propuliſſent. *Iouius.*

Ioannes Argyropilus, Bizantius, Turcarum impetu Græcia eiectus, immodico melopoponum eſu autumnalem accerſiuit febrim, & ereptus eſt anno ætatis 70. G

Iouius.

Gandolphus liber Baro in *Heben Heroldzeck*, & maximus Dux exercitus præſertim in bellis, quæ inter Maximilianum Cæſarem & Venetos geſta ſunt: ſæpe etiam cum Turcis feliciter conflixit; obiit. ann. ætat. 70

Panthal.

Tiberius Criſpus, Roman. Card. ætat. 69. obiit Romæ. Ergo per aliquot menſes abfuit ab 70

Lazarus Bonamicus ex Baſſano quondam Patauino oriundus, Poëta, Orator, & Philoſophus ſummus, moritur Pataui, Anno Chr. 1552. ætatis 70

Paulus Iouius, Epiſcop. Nouocomenſis, & hiſtoriographus inſignis, mortuus Florentiæ annum agens 70. die 11. Decemb. Nam vixit ann. 69. Menſes 7. Dies 22. vt ex eius Epitaphio conſtat.

D. Leonardus ab Eck. Iuriſc. ob. ann. ætat. 70 H

Hermannus Siegman Tribunus Reipub. Lubecenſis, vixit 5. dies, menſes 3. ann. 70. mortuus an Dom. 1571. Calend. Nouembris, vt monumentum ibidem in templo Mariano erectum teſtatur.

Marſilius Ficinus, Medicus Florentinus, in Caregiana ipſius villa febricula interiit, prouectior ſeptuagenario.

Iouius.

Pomponius Lætus, quem ex illuſtri Sanſeuerina familia natum ferunt, labente fortuna, principalis domus, animam ad literarum ſtudia conuertit, vt Romæ inter præclara eius ſæculi ingenia numeraretur. Hic, cùm gelidiſſimi vini potu, ventriculi calorem oppreſſiſſet, exceſſit vita ſeptuagenarius. *Iouius.*

Ioannes Koeler, Prothonotarius Luneburgenſis, de illa Repub. benè meritus, omnibus charus, obiit vt conſtat ex eius monumento in templo D. Mariæ Virginis ſito, an. ætat. 70

Eratoſthenes Cyrenæus, Ariſtonis Chij, ſiue Callimachi Poëtæ diſcipulus, & Præfectus Bibliothecæ Ptolemæi, quum diuturno morbo torqueretur, neque remedium inueniret, obſ ſibi ſubſtraxit, & inedia ſe peremit, ann. ætat. ſuæ 70. *Suidas.*

Hi

Hi anno 41. hebdomatico 6. obierunt.

A Iſboſeth, qui & Esbaal, Saul Regis filius patre defuncto duos annos regnauit, interfectus à tribulibus ſuis, an. ætat 42.

Cornelius Gallus Poëta primus Gubernator Regni Ægyptiaci, poſt Antonium & Cleopatram, accuſatus ab incolis & damnationem exilij metuens ſeipſum interemit annum agens 43. Ergo exceſſit per aliquot menſes tantum annum 42
Dion. Euſebius.

Titus Veſpaſianus qui Hieroſolymam & Iudaicam gentem vicit, Patrem virtutibus ſuperans, amor & deliciæ generis humani dictus fuit: Non oportere quenquam à ſermone principis triſtem diſcedere dicere ſolitus eſt. Imperio cum patre beneficè & liberaliter geſto, omnium luctu placide obiit, die 13. Septembr. anno ætatis 42

Lucius Verus, natus eſt Romæ anno Chr. 129. obiit Alpini, Apoplexia correptus, anno ætatis 42

Heraclius, qui Perſas debellauit. 42

Rolandus, Sororis Caroli Magni filius, Blauij Comes periit
B pugnans cum Saracenis ann. Domini 796. in Pyrenæis montibus non ferro ſed ſiti, anno ætatis 42

Turpinus. Quod conſtat ex verſibus à Carolo Magno factis.

Tu patriam repetens triſti nos orbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos lacrymoſa dies.
Sed qui luſtra octo geris, & binos ſuper annos,
Ereptus terris, iuſtus ad aſtra redis.

Iohannes Albertus Rex Poloniæ 42

Dithmarus Comes Saxoniæ Epiſcopus IV. Metsburgenſis, obiit anno Dom. 1021. die 29. Nouemb. annum agens 42
Chronicon. Marsburgenſe.

Ioannes Regimontanus, Mathematicus Romæ obiit ætatis 42. Ergo periit annnum agens 42

Quanquam *Hector Brëtius* ſcribat illum obiiſſe, anno 28. tamen conſtat, illum ad annum 41. perueniſſe.

Eraſmus Reinholdus, qui tabulas Prutenicas edidit, & Mathematicus excellens fuit, obiit Salueldiæ in patria 19. Februar. anno ætatis. 42

Gaſpar Buſchius, excellens Organiſta Noribergenſis, ob. anno ætatis 42

C Martinus Eiſengrenius, Theologus, cum hac inſcriptione Ingolſtadij ſepultus.

De te quid fiet amice lector, cogita.

Vixit annos 42. menſes 4. dies 7. *Engardus.*

Rudolphus Agricola die 28. Octobr. anno Domini 1485. natione Friſius, Heidelbergæ ſepultus anno ætatis 42
Bucholcerus.

Hieronymus Ferrarienſis vixit annos 41. Ergò obiit anno ætatis 42. 3. Cal. Octob. ann. Dom. 1542. vt conſtat ex monumento ei Romæ erecto.

Magnus Dux Megalopolitanus Epiſcopus Suerinenſis, ob. 28. Ianuar. anno completo 41. id eſt anno 41

T. Lucretium Carum plerique mortuum eſſe, annum agentem ætatis 43. eodem die quo Pub. Virgilius Maro natus eſt, & ſibi ipſi manus intuliſſe, ferunt. Non multum igitur annum vitæ exceſſit 41

Henricus II. Galliarum Rex, Franciſci filius accedente ardente febri ad vulnus capitis, quod in nuptiis Sororis cum Duce Sabaudiæ ac Pedemótano, in haſtiludio acceperat, periit
D ann. Dom. 1559. die 10. Auguſti annum agens 42

Adolphus Wilhelmus de Dornberch nobilis Heſſus obiit die 6. Octob. anno ætatis 42

Samuel Comes de Waldeck, ob. anno Chr. 1570. 6. die Ianuar. ætatis 42

Magnus Chriſtiani III. filius Epiſcopus in Liuonia in Oſel Churlandt & Wick, mortuus eſt anno ætatis 41

Franciſcus Dux Luneburg, & Brunſvvicenſis, Henrici filius, Erneſti frater periit 23. Nouemb. quo die natus fuit anno Dom. 1549. ætatis ſuæ completo anno 41

Liborius de Breida, Canonicus Magdeburgenſis, ob. ann. Dom. 1569 ætatis 42

Hi anno 35. hebdomatico 5. perierunt.

Ptolomæus Philometor VI. Ægypti Rex, ob. an. ætat. 35

Conſtantinus Magnus, ſalutatur Imperator 35
Euſebius.

Quintus Clodius Hilarius, vixit annos 5
Ex monumento Romæ 5

Iacobus III. Rex Scotiæ interfectus à ſua nobilitate, bellum contra illum mouente, anno Dom. 1488. ætatis 35 E
Buchananus.

Nonia maxima vixit annos 35. ex monumento Neapoli.

Albertus Marchio Brandenburgenſis, qui cum Carolo V. & Franciſco Rege Galliæ bella geſſit, exul periit 8. die Ianuar. anno ætatis 35

Chriſtophorus Longellus I.C. diligens imitator Ciceronis, moritur Patauij, 11. Septemb. anno ætatis 35

Eius hoc legitur apud Patauinos Epitaphium, cuius eſt auctor P. Bembus Cardinalis.

Te iuuenem rapuere Deæ fatalia nentes
Stamina, cum ſcirent, moriturum tempore nullo,
Longoli, tibi ſi tempus ſeniúmque dediſſent.

Ioachimus Bocktorff nobilis Holſatus, ac in bello Suecico vnius equitum alæ Dux, periit poſt longum morbum anno ætatis 35

Hieronymus Triuiſanus, Epiſcopus Veronenſis, mortuus eſt in Tridentino Concilio exulceratione Hæmorrhoidum, vt ei Venetiis Iunctinus prædixerat, anno ætat. 35

Theobaldus de Annibalis, fuit decapitatus, an. ætat. 35 F
Iunctinus.

Fridericus Dux Saxoniæ, Ducis Georgij filius, maritus vnius menſis moritur Dreſdæ, ſepultus Miſniæ, anno ætat 35. anno Dom. 1539. die 26. Febr. Fabrit.

Abdelmelochus Rex Mauritaniæ ſeu Barbariæ, vt hodie vocant, congreſſus cum Sebaſtiano Rege Portugalliæ, & fratris filio Muleio Mahomete, cum ſuos fugere videret, furore incenſus, ac hoſtem aggredi conatus, Paralyſi tactus, amiſſa voce intra horam animam exhalauit anno ætatis 35
Freigius.

Henricus Burchgrauius Miſniæ, Comes in Harteinſtein, Dominus in Plavven & Gerovv, vitam cum morte mutauit 22. Ianuar. cum vixiſſet annos 35. & ſeptimanas 38. *Bruno.*

Hi anno 28. hebdomatico 4. obierunt.

Perſius Flaccus Satyricus Volaterranus, Anno Chriſti 64. ſub Nerone mortuus, ætat. 28. die 24. Nouembr. *Euſebius Eber.* G

Lucanus Tragœdiarum ſcriptor, periit inciſa iuſſu Neronis venena, quòd inter eos nominatus eſſet, qui cum Piſone coniurarant, anno ætatis 28
Crinitus in vita Lucani.

Alij, annum Enneaticum agens 27

C. Caligula Cæſar, Germanici filius, in caſtris educatus, cognomentum Caligulæ adeptatus eſt, tres ſorores ſuas conſtuprauit, pro Deo ſe coli voluit, imperauit annos ferè 4 & tandem 30. vulneribus interfectus eſt, anno ætat. 28. aut hos paululum excedens die 24. Ianuarij. *Suet.*

Theodoricus II. filius Childeberti II. Rex Auſtriæ & Aureliorum, cùm ad bellum Clothario Magno inferendum ſe compararet, obiit natus annos 28

Attuſia Lucana Sabina, vxor Auſonij obiit, nata ann. 28

Quæ modo ſeptenos quater impletura Decembres
Liquiſti natos pignora noſtra duos.

Ludouicus VI. Landtgrauius Turingiæ S. Eliſabthæ maritus, mortuus anno ætat 28. 10 die Septembr. cum Brunduſij Imperatorem expectaret Fridericum, cum quo in Syriam contendere volebat. *Eber.* H

Tertio anno poſt Coniux eius mortua eſt anno Domini 1231. 19. Nouemb. ſatis calamitoſa fœmina, quæ matrem reginam Vngariæ amiſit gladij ſupplicio, virum apud exteros, filium domi veneno: ipſa præterea ab Henrico fratre mariti in exilium pulſa: Iſta tamen omnia virtute & patientia ſuperauit.
Eberus.

Oſualdus Rex Angliæ, filius Achæ ſororis Sancti Regis Edmundi in prœlio occubuit anno ætatis 28
Sigifridus.

Ottho II. Imperator, natus ann. Dom. 955. mortuus anno 983. 8. Decembr. ex vulnere telo venenato inflicto, aut ex veneno dato, ergo obiit anno ætat 28. Qui Græcos & Saracenos, Apulia & Calabria eiecit, Henricum patruelem, titulum Imperij aſſumentem, dignitate priuauit, ſed cum Lothario Rege Franciæ, infeliciter dimicauit, captus à Saracenis, beneficio Græcæ linguæ quam calluit, euaſit. Recollectis deinde copiis, Saracenos hoſtiliter aggreſſus, planè deleuit, vnde pallida mors Sarracenorum appellatus eſt.

Ottho

Otho III. Imp. periit veneno à Creſcentij vxore dato, ann.
A Dom. 1002. 28. Ianuar. Anno ætatis ſuæ completo 28. Imperator ſapientiſſimus fuit, qui formam eligendi Imperatorem, per electores, primus inſtituit. Creſcentium Conſulem Romanum ſuſpendi curauit, vxorem Mariam ob adulterium viuam comburi iuſſit. Inteſtina eius Auguſtæ condita, reliquum corpus Aquiſgrani ſepultum.

Philibertus Challonius, Aurantij Princeps, prorex Neapolitanus Caroli V. periit in obſidione vrbis Florentinæ bombarda traiectus anno ætatis 28
Pontus Heuterus.

Magdalena Rantzouia, Henrici ſoror, immatura morte obiit ex partu, an. Dom. 1557. die 30. Iulij, hora 8. ante meridiem annos nata 28
menſes 7. ac dies plus minus 14. Saturnus & Mars fuerunt natiuitatis tempore, ſic etiam migrationis è vita, hoſtilibus inter ſe radiis oppoſiti, nam nata fuit Ann. 1528. 16. die Decembris hora 15. 8

B Philippus Rex Hiſpaniarum Maximiliani Filius, Caroli V. pater, mortuus ætatis 28
25. Septemb. alij 17. Septemb.

Hippolytus Medices Cardinalis ex veneni potione interiit natus menſes 3. & annos 28
Gauricus.

Daniel Garcæus, melancholia extinctus anno Climact. 4. id eſt, annum agens 28
Iunctinus.

Hieronymus Vrſinus Romæ, ante ædem pulchræ puellæ vulneratus fuit, ex quo paucos dies poſt in ſuo oppido periit anno ætatis 28
Iunctinus.

Ioannes Medices, pater Magni Coſmi, Ducis Hetruriæ, ictu tormentalis machinæ periit 28
Iunctinus.

Henricus Ranzouius, Pauli filius in aquam lapſus fracto collo periit, cum ex conuiuio Ducis Holſatiæ Adolphi diſcederet anno ætatis 28

Theodorus Mollerus, Patricius Hāburgenſis, ingenij & ex-
C pectationis ſummæ Iureconſultus, vix completo ætatis an. 28 Patauij quo ſe ex Gallia contulerat, in morbum incidit, eóque paulò poſt Kalen. April. abſumptus ibidem apud Eremitanos honorificè tumulatur, An. Chr. 1563.

Sigiſmundus Marchio Epiſcopus Halberſtadenſis, Archiepiſcop. Magdeburgenſis, Hallæ Saxonum moritur 12. die Septemb. an. Dom. 1566. an. ætatis 29
Bucholzerus.

Ioannes Cotta, qui humili genere ortus, præaltum in literis ingenium habuit, cùm ad Iulium Pontificem legatus miſſus eſſet, oborta peſtilenti febri interiit iuuenis annorum 28
Iouius.

Adolphus Comes Naſſouienſis, frater Principis Aurangiæ, occubuit ad Groningam, quando Comes Arnburgenſis cum nonnullis Hiſpanis eſt interfectus, an. ætatis 28

Ioannes Fridericus III. Dux Saxoniæ, Ioan. Friderici I. filius Ienæ obiit, vlt. Octob. an. ætatis 28

Auguſtus filius Cælij ſecundi, ob. an. Dom. 1576. 24. Octob. an. ætatis 28

Ioannes Alefeldius Burchardi filius, obiit Neapoli, ibidém-
D que ſepultus ac marmoreo monumento à fratre Balthaſaro donatus, ex quo conſtat illum an. Dom. 1581. ætatis ſuæ anno obiiſſe 28

Hi anno 21. hebdomatico 3. perierunt.

Maximilianus Iunior, Maximiliani Imperat. filius, interfectus eſt ad Aquilegiam, cum patre in tumultu militari, anno ætatis 21

Valentinianus Minor ab Eunuchis propriis cubiculariis ſtrangulatus eſt Arbogaſtro id procurante, annos natus 20. ergo periit an. 21. *Sigonius.*

Rubea Turtulla, vixit annos 20. menſes 4. dies 4. periit ergo anno 21. ex monumento quod in oppido Galatenſi in templo conſpicitur.

Petronius Antigenidis vixit annos 21. vt ex Epigrammate, quod Piſauri extat dilucidè conſtat.

Balduinus VII. & vltimus Rex Ieruſalem periit, annum vix aſſecutus ætatis 21
Leonard. Rauvolff.

Vladiſlaus iunior rex Vngariæ & Poloniæ, dum paci iuratæ, impulſu quorundam renunciaſſet, ad Varnam infœliciter pugnans, à Turcis interfectus eſt, anno Domini 1444. die 10. E
Nouembris anno ætatis 21
Bonfinius Cromerus: de quo hi verſus;

Romulidæ Cannas, ego Varnam clade notaui,
Diſcite mortales non temerare fidem.
Me niſi iuratum ſuaſiſſent rumpere fœdus.
Non ferret Scythicum Pannonis ora iugum.

Ludouicus gratus vtriuſque linguæ, Aſtrorum & totius mathematicæ ſcientiæ peritus, vixit annos 20. menſes 8. & dies 5. obiit Calendis Aprilis, ſepultus Romæ in ara cœli.

Ludouicus vltimus Rex Vngariæ victus, & Turcas fugiens, in palude mortuus inuentus anno ætatis 21. *Stephanus Broderith procancellarius Ludouici.*

Franciſcus Franciſci I. Regis Galliæ filius periit anno Domini 1536. 10. Auguſti, veneno ſublatus à Comite Sebaſtiano de monte Cuculo Italo, anno ætatis ſuæ 19 menſe 5. die 13. abfuit per ſeptem menſes ab anno Climacterico 21
Sixtus ab Himmenga. F

Fridericus Marchio Brandeburgenſis Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Ioachimi 2. electoris filius, obiit an. ætat 21

Melchior Scheſtius nobilis Holſatus, vnicus filius, obiit anno ætatis 21

Fridericus Dux Luneburgenſis Erneſti filius, accepto vulnere in prælio commiſſo inter Mauritium Electorem Saxoniæ, & Albertum Marchionem Brandeburgenſem, moritur ex vulnere poſt prælium Cellis Saxonum anno ætatis 21

Margaretha coniux Comitis Guntheri Willingæ obiit ann. Dom. 1580. die 20. Octobr. anno ætatis 21

Albertus Electoris Saxoniæ Friderici ſapientis frater, Archiepiſcopus Moguntinus, mortuus ex febre auita ann. Dom. ætatis ſuæ 20

Simon Montegatius mortuus eſt tabe die 17. Febr. ann. ætatis 21
Iunctinus, Cardanus, addunt & illam cauſam, quod directio Horoſcopi ad quadratum Saturni peruenit.

Cipierrius præfecti Prouinciæ Comitis Tendij filius adoleſcens viginti annos natus, ad forum Iulij crudeliter ab Arſio cum ducem Sabaudiæ conſanguineum conſalutaſſet, pugione G
necatur, ergo periit anno Climacterico 21
In Commentar. de ſtatu Galliæ.

Diricus Blome nobilis Holſatus, cum profectus eſſet in Terceram Inſulam, poſt eam expeditionem in Hiſpaniam tendens, in mari morbo correptus die XXII. Auguſti obiit, cum compleuiſſet annos XXI. & dies XXX. ætatis ſuæ.

Hi anno 14. Hebdomatico 2. obierunt.

Philippus Rex Macedoniæ, duxit Arſinonem propriam ſororem in vxorem Lyſimachi relictam viduam, vt ſub eo prætextu interficere poſſet filios eius Lyſimachum & Philippum: Quod & fecit, & illam in Samothraciam relegauit, vt ibi exularet, Philippus egreſſus erat annum decimum tertium, ergo interfectus 14

Druſus Pompeius Claudij Imperatoris filius, piro per luſum in ſublime iactato & hiatu oris excepto ſtrangulatus eſt, pubertatis annos iam attingens, quod fuit vt ego exiſtimo anno 14. *Textor.*

Britannicus filius Claudij Cæſaris à Nerone interficitur veneno anno ætatis 14 H

Filia Fundani annum agens 14
moritur cui puellæ, *vt Plin. lib.* 2. ſcribit, fuit ſenilis prudentia, matronalis grauitas, & ſuauitas puellaris.

Valeria liberta Sabina, vixit annos XIII. Ergo periit annum agens 14

Ex monumento Romæ, non longè à Quirinali colle.

Eucharis Licinia, docta & erudita virgo vixit annos 14. ex monumento Romæ apud Delphinos.

Alexius Comnenus filius Manoëlis Imperatoris, à ſuo tutore Andronico Regni adminiſtrationi inhiante noctu ſtrangulatur, & plumbeo loculo impoſitus in mari ſubmergitur anno ætatis 14

S. Regina ab Olybrio iudice ob profeſſionem Chriſtianam decolata fuit, nata aliquot menſes & annos 14

M. Iulius Licinius Iunior Cæſar vixit annos 14
Onuphrius.

Alexius IV. Anglus Imp. Conſtantinopolitanus laqueo necatus in carcere Byzantij 5. Calendas Februarij, vixit plus minus 14 *Onuphrius.*

Arturus

Arturus Princeps Henrici VII. Regis Angliæ filius, Catharinam Ferdinandi Regis Hiſpaniæ filiam in vxorem duxit, & A ſeptimo pòſt menſe, 7. ante patrem annis lenta febri moritur, ann. Chr. 1500. annum ætatis agens 14

Peyd. Pontius Heuterus.

Ludouicus vltimus, Bleſij Comes, ac Auennæ Dominus, cùm duxiſſet Mariam filiam Ioannis Valeſij Biturigum ducis, nullis ex ea luſceptis liberis ſupremum clauſit diem ætatis ſuæ anno 14

Pontus Heuterus.

Muſtapha Imperatoris Baiazetis frater, annum agens 13 arma mouit contra fratrem, à quo paulò poſt ex inſidiis captus & ſtrangulatus periit anno ætatis ferè 14

Mattia Iohannis Pontani filia, vixit 7. menſes annos 14

ex monumento Neapolitano.

In Weſalia ſuperiori Wernerus puer à Iudæis in die paraſceues ſuſpenſus, flagellatus, & membris omnibus conciſus, crudelique morte peremptus eſt anno ætatis 14

Caius Ranzouius, Pauli filius, annum 14 vix egreſſus, obiit Dreſdæ, Ann. Dom 1580 die 9. Septemb.

B Franciſcus Franciſci Ducis Guiſiæ filius, qui in obſidione Aurelianenſi in humero vulneratus, ex quo mortuus, obiit an. ætatis 14

Philibertus IV. Dux Sabaudiæ, Patri ſucceſſit vix quadrimus, obiit ætatis anno 14

Hi 7. anno obierunt.

Lùcius Verus Cæſar, obiit 7

Fuit D. Antonij filius ex Anna Fauſtina vxore ſecunda. *Lamprid. Pannin.*

Guntrannus filius Clodimiri Aurelioram Regis à patruelibus ſuis Clotario, & Gildeberto regibus occiſus, & Lutetiæ in æde S Genouefeuæ ſepultus eſt ætatis 7

Fridericus Martini & Mariæ Siciliæ Regum vnicus filius annos natus 7 dum regibus ſpectantibus haſtiludio ſe exerceret, ærata cuſpide transfixus occubuit. *Hiſtoria Sicula.*

Agnes filia Humberti III. Sabaudiæ Comitis, obiit an. 7

C Margaretha Otthonis Ducis Brunſvvicenſis & Luneburgenſis in Harburch filia obiit ætatis anno 7

Hi die 7. obierunt.

Infans quem genuit Rex Dauid ex Vriæ vxore obiit die 7 2. *Reg.* 12.

HI ANNIS ENNEATICIS INTERIERVNT.

Iared, vixit annos 962. mortuus eſt ergo anno Enneatico 963. qui continet in ſe nouies 107. *Gen. cap.* 5.

Ioannes de temporibus Caroli Magni armiger fuit, & ſuperuixit annum Enneaticum 360. qui continet in ſe nouies quadraginta. Nam ſcribunt illum periiſſe annum agentem 361. *Nauclerus, Martinus Cromerus, Robertus Guaguinus.* & multi alij. Ego tamen vix credo, hiſce ſeculis aliquem tandiu viuere potuiſſe, cum mortuus ſit Anno Dom. 1139.

Iſaac mortuus eſt anno ætatis 180

D Enneatico: qui nouies in ſe continet 20. & ſepelitur in Hebron. *Gen.* 35.

Lucius tertius è Bononia, mortuus anno 135 Enneatico, qui continet in ſe 15. nouies. *Trallianus Hieronymus. Cardan.*

Pytagoras Abderites Philoſophus qui in Samo inſula natus, in Calabria ſuos cœtus ac ſcholam habuit, aceto Scilliticо vtens produxit vitam integer vſque ad annum 117 referente Galeno Enneatico 13.

Gorgias Siculus, Philoſophus & Orator, vixit ann. 108 Ergo periit Enneatico 12. *Plinius.*

Interrogatus fertur cur tam diu viuere vellet, reſpondiſſe dicitur, nihil ſe habere, quod ſenectutem inculparet. Interrogatus iterum cauſam tam longæ ſenectutis, & integræ valetudinis, reſpondiſſe à Luciano in Macrobiis traditur, quod aliorum conuiuia non ſit ſectatus.

Democritus Philoſophus vixit annos 108

Oda, filia Francorum Regis Ludolphi, Magni Ducis Saxoniæ coniux, vixit annos 108. Et, cum marito in templo Gandersheimenſi ſepulta eſt.

Hieronym Hemmingus L.

Xenophilus Muſicus, patria Chalcidenſis, annos 107. vixit citra vllum corporis incommodum authore Plinio. Ergo obiit 108. qui eſt Enneaticus. E

Hi anno 99. Enneatico 11. periêre.

Iſocrates Orator Athenenienſis (de quo Cicero ſcribit, quod ex eius ſchola tanquam ex equo Troiano innumeri prodierunt oratores) audita Cheronenſi clade, quatridui inedia moritur, non volens quarto videre Athenas occupari: *Plutar. in vita Rhetorum ætatis ſuæ* 99.

Eli ſummus Sacerdos, vixit annos 98. 1. *Regum* 4. Et cum ſcriptura ſemper loquatur de annis completis, periit annum agens 99

Ioannes Apoſtolus frater Iacobi Maioris in ardenti inuocatione Dei Ephesi ſub Traiano cum vix hebdomaticum ſuperaſſet, moritur 99. ſecundum Longobardicam hiſtoriam.

Statilia ex nobili domo obiit 99 Claudio Principe.

Plinius.

Hi anno 90. Enneatico 10. periere.

Pyrrho Helienſis obiit anno ætatis. 90 F

Diogenes Cynicus ferme exceſſit, vt nonnulli volunt, annos 90

Epicharmus Cous obiit anno ætatis 90

Neſtorem ad 90. annos ætatis perueniſſe, Artemidorus ſcribit.

Protagoras obiit cum attigiſſet annum 90

Apollodorus ait eum an. 70. mortuum.

Sophocles auctore Diodoro moritur ætatis 90

Eleazar de Primorib. ſcribarum nolens comedere carnes ſuillas, interficitur ætatis 90

Hieron Rex Siciliæ. 90

Liuius.

Tarquinus Superbus ſeptimus Rex Romanorum, qui occiſo Seruio Tullio regnum ſcelere occupauit, eiectus iterum propter filij adulterium Lucretiæ illatum, Cumæ in exilio mortuus eſt anno ætatis ferè 90

Liuius, Dionyſius.

Oreſtes filius Agamemnonis, qui interfecit Ægyſtum adulterum & matrem 90. præfuit Moreæ hoc eſt Peloponneſo 70. annos. G

Velleius Paterculus.

Maſiniſſa Rex Numidiæ obiit bello Punico tertio cum regnaſſet annos 60. & vixiſſet 90. alij illum vixiſſe ſcribunt 95

Mater Pomponij Attici 90

Caius Valens, cum iam annos 90. natus Conſulatum geſſiſſe, ſub quo Domitianus interfectus eſt, obiit anno ætat. 90

Ouid. lib. 4. Triſtium ait patrem ſuum vixiſſe annos 90

Benedictus Monachus in Nurſiâ pater Ord. Benedictini, ex quo fuerunt 24. Pontifices & 200. Cardinales, obiit anno ætatis 90

Gregorius XII. Pontifex. 90

Gregorius Nazianzen. obiit, *vt ait Proſper*, ann. ætat. 90

Cæcilius Argicius Arborius auus Auſonij vixit an. 90

Tu nouies denos vitam cum duxeris annos,
Expertus fortis tela cauenda Deæ.

Nicolaus Leonicenus Medicus, qui primus Græca Galeni volumina Latinè reddidit, peruenit integerrimis ſenſibus, ad annum ætatis 90 H

Iouius.

Antonius Grimmanus Venetorum Dux, præfuit Reipubl. tres. & vixit annos 90

Paulinus Sororis Auſonij gener vixit annos 90

Inter concordes vixiſti fidus amicos,
Duoque viginti ſunctus Olympiades.

Iulius Auſonius vixit annos 90. vt conſtat ex Epicedio filij Auſonij, vbi pater de ſe ipſo loquitur.

Nonaginta annos baculo ſine corpore toto
Exegi, cunctis integer officiis.

Franciſcus Philelphus mortuus Bononiæ in Februario anno ætat. 90. tam pauper, vt ad efferendum funus cubiculi & culinæ inſtrumenta vænierint.

Ioannes XXII. Papa Auenione moritur 90. qui confirmauit publicationem Clementinarum die 4. Decemb.

Iodocus Barbarus, Rex Romanorum, obiit in oppido Moraniæ Brunnia 13. Calend. April. vixit annos 89. & menſes aliquot.

Cuſp.

Geor

Georgius Trapezuntius, qui in ſenecta omnium literarum
A oblitus dicitur, moritur Romæ 90

Dux Guilhelmus Brunſuicenſis 90
relictis filiis Friderico & Wilhelmo: *Krantzius.*

Amandus, qui Dagoberti Regis filium baptizauit, Epiſcopus Traiectenſis, anno ætatis 90

Pothinus, Epiſcopus Lundenſis periit martyr factus, *Iſidoro teſtante*, anno ætatis 90

Franciſcanus Danus à perduellibus Batauis apud Brielam laqueo necatus, anno ætatis 90

M. Pacuuius Brundusinus, Ennij ex ſorore nepos qui Romæ, quamdiu vixit, picturam exercuit, ſenex & æger Tarentum migrans nonagenarius obiit 90

Hi Anno 81. Enneatico 9. mortui.

Plato mortuus, vt ex *Cicerone, Seneca & Cenſorino* conſtat anno ætatis 81. eodem die, quo in lucem venerat, recurrente, & quem legitimum vitæ finem exiſtimauit, eundem etiam aſſecutus eſt.

B Quemadmodum etiam Attalus Rex, & Pompeius Magnus natali die periere, vt conſtat *ex Plutarcho.*

Diogenes Cynicus cibi cruditate in choleram ſolutus eſt, anno ætatis 81.

Pindarus Poëta, vixit an. 80. Ergo deceſſit an. ætat. 81

Xenocrates Chalcedonius, Platonis auditor 81
Cenſorinus.

Dionyſius Heracleotes, vt vita abiret cibo abſtinuit, 81
Cenſorinus.

Tarquinius Priſcus, occiſus eſt, percuſſoribus, per Anci Martij filios habitu paſtorali ſubmiſſis, ætatis ſuæ anno 81

Eratoſthenes orbis terrarum menſor 81
Cenſor. Suidas.

Simonides Græcus Poëta, vt Euſebio placet clarus fuit tempore Tarquinij V. Romanorum Regis, cùm ad octogeſimum peruenisset annum multa compoſuit: cuius eſt dictum: Fortuna innocentem ſæpe deſerit, ſpes autem bona nunquam

Numam Pompilium Romanorum 2. Regem, qui ædem Veſtæ fecit, Virgines Veſtales legit, ſacerdotes Martis 12. inſti-
C tuit, Pontificem Max. creauit, annum in duodecim menſes diſtribuit, additis Ianuario & Februario, ſepultus in Ianiculo, nó longè maiorem octogenario obiiſſe *Plutarchus* ſcribit.
Ergo obiit ætatis anno 81
nonnulli anno 81
Camillus 81
vt ex *Plutarcho* colligitur, nam electus in Dictatorem cum an 80. attigiſſet, ſequenti cùm Roma graui peſte laboraret, maturo funere obiit

Marcus Portius Cato Cenſorius, qui Carthaginem delendam cenſuit, Galbam octogenarium accuſauit, & ipſe quadragies quater accuſatus glorioſè abſolutus, poſt octoginta ann. filium genuit, & vt multi opinantur anno ætatis 81
aut paulò poſt obiit

Antigonus quem dicunt filium nothum fuiſſe Regis Philippi, etſi aliquot prælijs aduerſarios vicerat, tandem tamen in acie multis vulneribus extinctus eſt annum agens 80. quare per aliquot menſes tantum abfuit ab 81

Numidia Quadratilla paulò minus octogeſimo ætatis an. deceſſit. *Plinius Iunior.*

Ergo aliquot tantum menſes abfuit ab Enneatico 81

D L. Piſo Pontifex placidè obiit annorum 81

Hircanus ſummus Sacerdos interfectus ab Herode poſt pugnam Actiacam, cū ad Octauium proficiſceretur an. æt. 81

Gordianus ſenior in Imperatorem electus eſt, cùm annum ageret circiter 80. Qui deinceps cum vrbs Carthaginenſis à Cappelliano vi deuicta eſſet, in cubiculo ſe laqueo ſuſpendit, annum ætatis agens, vt veriſimile videtur 81
Herodianus.

Helena Auguſta, Regina Angliæ, Conſtantini Magni mater 20. Iulij obiit, teſtamento, præſente filio ac nepotibus, condito, an. ætat. 80. Ergo egit annum 81
Alij volunt 18. Auguſti.

S. Martinus miles ſub Iuliano, ac poſtea miles Chriſti, & Epiſcopus Turonenſis factus, mortuus anno Dom. 397. 11. die Nouemb. anno ætatis 81
Marianus, Contractus, Sigeb.

Moauias, ſeptimus poſt Mahometem Pſeudoprophetam, qui cum Conſtantino Progonato, Conſtantis filio, pacem ea conditione fecit, vt per annos 30. quot annis penderet decem millia auri, ſeruos centum, & equos generoſos quinquaginta, moritur ætatis anno 81 E

Wilibrordus natus ex Anglia, primus Traiectenſis Epiſcopus præfuit Epiſcopatui an. 45. mortuus an. Chriſti 739. 7. Decemb. an. ætatis. 81

Ludouicus Senior Barbatus, dux Bauariæ, 80 an. & aliquot menſes vixit 81

Robertus Rex Neapol. obiit an. Dom. 1343. 14. Cal. Febr. ætat ſuæ an. 80. Ergo non multum abfuit ab an. 81

Vitandus Lithuanus, Patruelis Iagellonis Regis Polonorum, cui Sigiſmundus Imperator diadema regium promiſerat Spiritum exhalauit, cùm aliquantulum exceſſiſſet annum octuageſimum, id eſt, 81

S Germanus Epiſcopus Pariſ qui Heribertum, Childeberti patruum, Regem Pariſiorum, propterea quod duas ſorores duxiſſet, excommunicauit, ſepultus in Eccleſia S. Germani de Pratis mortuus, an. ætat. 80. Ergo parum abfuit ab an. 81

S. Hildegardis, Abbatiſſa Cœnobij Bingenſis, mortua paululum egreſſa annum 81
agens annum 82. 17. Septemb. *Trithemius.*

Skergellus, Princeps Lithuaniæ an. 80. exceſſit. Ergo obiit an. ætatis 81 F

Reinerus Angium Dux, matrem habuit Iolam, Petri Regis Arragoniæ filiam vnicā & hæredem Regni, quo mortuo, eius hæreditatem adire voluit: Sed infeliciter intentata belli fortuna, Arragoniam cum Italia ac Neapoli deſerere eſt coactus: Cúmque in vxorem duxiſſet Iſabellam filiam & hæredē Caroli Lotharingiæ ac Barræ Ducis vnicam, mortuo tamē ſocero, ab Antonio Vademontij comite pellitur, allegante filiabus in Lotharingia ius non eſſe, prælióque captus Philippo Bono Burgundiæ Duci vinctus traditur. Sed facta pace filiam natu maximam inimici ſui Antonij filio in vxorem dare coactus eſt, è quibus adhuc Lotharingiorum familia extat Et Reinerus ſenex omnibus filiis ac nepotibus ex ſe natis orbatus, excluſo genero ſuo Duce Lotharingiæ, Ludouicum Regem II. cuius minis territus hæredem inſtituit. Et ſic Reinerus fuit inſigne inſtabilitatis fortunæ exemplum. Et vixit annos 80. Ergo mortuus eſt anno 81 G
Pontus.

Echardus Marchio Turingiæ & Miſniæ III. Cùm poſt obitum Otthonis III. ad imperium aſpiraret, à Comite Northeimenſi venabulo per collum traiecto necatus eſt, ætatis ſuæ an. 80. Ergo non multum abfuit ab an. 81

Amitas Saracenorum Rex, cùm vixiſſet annos 80. & regnaſſet annos 19 obiit anno 81

Albertus Magnus ex nobili familia Bolſtadenſium, primò Monachus Ordinis Prædicatorum, poſtea Epiſcopus Ratisbonenſis, deceſſit anno 81
anno Domini 1280. Coloniæ ſepultus, regnante Rudolpho.
Callidius.

Paulus III. Pontifex Max. ex Farneſiorum familia excedens vt illi prædictum erat, audita morte nepotis, an. ætat. 81. 10. Nouembris mortuus eſt.

Sigiſmundus I. Caſimiri filius Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, ætatis an. 81
menſe 2. die 7 regni 42. ipſo die Paſchatis, regno in pace relicto, & Reipub. rebus bene diſpoſitis, diſceſſit.

Gentis Beſchit nobilis Fœmina ob patientiā clara, vno die grauida, maritū, & duos filios amiſit, cuius tumbæ aſcriptum: H

Durum, ſi neſcis, vincit patientia.

mortua ætat. 81

Franciſcus Ximenius, Minorita & Archiepiſcopus Toletanus & Caroli V. nonnullorum bellorum Dux, ætatis ſuæ circiter 80. Ergo tantum paucos menſes abfuit ab 81

Tale Epitaphium illi poſitum.

Prætextam iunxi ſacco, galeámque galero,
Frater, Dux, Præſul, Cardineúſque pater.

Coſmus Medices octogenarius diſceſſit, parum abfuit ab 81.
Sleidanus.

Lucas Cranach pictor excellens, & vir ſapiens obiit 16 Octobris ætatis 81. *Buchelzerus.*

Conradus Pegelius Bernardo ſenatore Wiſmarienſe natus, qui amplius 60. annis in Academia Roſtochiana Profeſſor vixit, exceſſit ex hac vita anno Dom. 1567. die 27. Nouemb an. Enneatico 81

Arnoldus Burenius Profeſſor Academiæ Roſtochienſis obiit an. Dom. 1565. 17. Calend. Septemb. anno ætat. 81

ex monumento.

A Auguſtinus Beroius Iuriſconſultus vixit annos 79. menſes 11. Ergo vnum menſem abfuit ab anno 81
obiit anno Domini 1554. Idib. Septemb. Ex monumento Bononiæ ipſi erecto.

Hermannus Archiepiſc. Colonienſis, Comes in Weda moritur anno 80. tantum per quatuor menſes & 17. dies abfuit ab 81. 13. Auguſti. *Calendar. Sanctor.*

Wilhelmus Comes Hennenburgenſis poſt piam confeſſionem & Dei inuocationem placidè obiit anno Chriſti 1559. die 24. Ianuar. ætatis 81

Chilianus Leibius Prior Rebderſenſis 81
Panthal.

Margareta Seſtedia, auia Caij Rantzouij in Hanrovv. obiit anno 1583. 26. Ianuar. ætatis 81
vt conſtat ex monumento Chilonij illi erecto.

Olegarda Rantzonia mater Caij & Iohannis Rantzonij, nec non Catharinæ Rantzouiæ, obiit peſte octogenaria. Ergo non multum abſuit ab 81

B Catharina Rantzouij, filia præcedentis Olegardæ Abbatiſſa monaſterij nobilium in Itzehoë, ſoror Ioannis Rantzonij, mortua die 23. Ianuar. anno Chriſti 1564. an. ætatis 81
Id conſtat ex monumento in prædicto monaſterio illi erecto.

Annas Dux Mommorantius Galliæ Conneſtabilis, ſeptem vulneribus a ductore copiarum Stuardo Scoto confectus occubuit anno completo 80. 13. Nouemb. Ergo petiit 81
Ei tale Epitaphium obtigit.

Octo qui decies peregit annos,
Octo prælia qui cruenta geſſit,
Octo vulneribus eſt interemptus,
Septem dicitis eſſe vos, nec octo?
Septem vulnera fecit hoſtis extra,
Octauum ſibi fecit intus ipſe,
Cæſum ſe patria dolens inulta.

Muſtapha Amurathis III. Turcarum Imperatoris Vezyr Baſſa, ob non auditos à Perſis miſſos legatos, & quod militares dignitates vendiderat, Conſtantinopolim vocatus, iras

C & minas Imperatoris metuens, ſumpto veneno mortem obiuit voluntariam, annos natus plus minus octoginta.
Ergo aliquot menſes tantum abfuit ab 81
Et eſt ille, qui Venetis noſtra memoria Cyprum eripuit, Bragadinum Famaguſtæ præfectum contra fidem datam ſupplicio affecit: Qui paulò ante Ægypti ac Syriæ regni motus compoſuit, Arabes rebellantes domuit, qui Baiazetem Solymanni filium iuſſu Imperatoris perſecutus eſt. *Franciſ. de Bilderbegh.*

Hector ab Hemminga mortuus eſt Franeceræ anno Domini 1572. 12 die Nouemb. propemodum octogenarius. Ergo aliquot menſes tantum abſuit ab 81
Sixtus ab Hemminga.

Mahomet Baſſa, qui trium Imperatorum Turcicorum ſupremus Viſirius, id eſt, locum tenens fuit, à quodam mendico, Turcico, ſupplicationem exhibente, in ſuo aulico ſenatu cultello interfectus eſt, annum agens octuageſimum, ergo non multum abfuit ab anno 81

Id teſtatur *VVenceſlaus*, Oratoris Maximiliani apud Turcas Magiſter.

Solon Saliminius Athenienſium Legiſlator, obiit in Cy-

D pro anno ætatis 80. Ergo non multum abfuit ab anno 81

Matthias Pharnerus, Argentinenſis Patricius, qui ſepties Conſul, ab Argentinenſibus creatus erat, obiit octuagenarius. Non igitur multum abfuit, ab anno 81

Hi anno 72. Enneatico 8. obierunt.

Attalus Rex Bithiniæ, ac minoris Aſiæ, Liuio referente, regni ſui 44. anno ætatis obiit. 72

Mithridates Rex Ponti, cùm prius felicitate Syllæ, virtute Luculli, & Magnitudine Pompeij præſtantiſſimorum ducum eſſet fractus, a proprio filio Pharnace obſeſſus ſeipſum veneno interfecit cùm annos 60. imperaſſet, & cum Romanis 40. annos bellum geſſiſſet, & viginti duas gentes gubernaſſet, quarum linguas calebat, & attigiſſet annum 72

Quintus Annius Ianuarius, vixit annos 71. Ergo mortuus anno ætatis 72
Ex monumento Capua

Sulpitius Galba Septimus Imperator, orator iuſtitiæ æquitatiſque amans, Romæ in foro equitum, M. Otthonis opera miſſorum, impetu, imperij ſui ſeptimo menſe, & ſeptimo die oppreſſus eſt, ætatis 72 *Ioſeph.*

Epicurus, vt ſcribit *Cicero de fato* 72

E Diocletianus Dalmata Imperator ſponte, quod rarò fit, imperiales faſces Nicomediæ depoſuit, & in propriis agris conſenuit. epoto veneno, cùm à Conſtantino minaces accepiſſet literas, deceſſit annum agens 73. Ergo per aliquot menſes tantum exceſſit 72

Ariſtarchus Samothrax, Alexandrina ciuitate donatus, Ariſtarchi filius, vixit 156. Olympiade. Sub Ptolomæo Philometore, cuius etiam filium erudiit, vixit annis 72

Iacobus Quaſarius equeſtris ordinis Poëta Neapolitanus, vixit petamœno, virentique ſemper ingenio (vt Iouius ſcribit) annos 72

Andreas Matthæus, Aquauiuius, illuſtri familia ortus, & tam in bellis, quàm artibus clarus, ſemel in bello captus, qui tetri carceris calamitatem, ſtudiorum ſolatio leniuit, poſteaque liberatus, & priſtinæ fortunæ reſtitutus, tandem fato functus anno ætatis. 72 *Iouius.*

Vrbanus VI. Pontifex 72

F Carolus Magnus, ad quem primùm Imperij Romani titulus & dignitas à Græcis Imperatoribus tranſlata eſt, varia ac diuerſa bella geſſit, periculoſiſſimum cum Wedekindo & Saxonibus, quod durauit annos 30. donec eos ad Chriſtianam religionem ſuſcipiendam coëgit, mortuus eſt Aquiſgrani, cùm dies ſeptem ægrotaſſet ex pleuritide, Anno Dom. 814. die 28. Ianuar. cùm imperio præfuiſſet 13. annos, vnum menſem dies 4. ætatis annos 72. *Eginardus.*

Rudolphus Habsburgenſis, ex cuius proſapia, Hiſpanica & Auſtriaca familia orta, mortuus eſt Spiræ. An. Dom. 1291. vltimo Septembris, annum agens 73. Ergo per aliquot menſes tantum exceſſit 72

Matthæus Magnus Vicecomes Dux Mediolanenſis vixit annos 72. *Panuinius.*

Baſilius Porphyrogenitus Imperator Bizantinus 72
Carion.

Elector Albertus Marchio Brandenburgenſis, Achilles Germanicus dictus moritur in electione Maximiliani I. anno ætatis 72

G Philippus bonus Valeſiæ ſtirpis Burgundiorum Princeps, hic poſtquam à patris morte 48. annos ditionibus hæreditariis præfuiſſet, obiit non ex morbo incontinentia aſcitò, ſed corpore iuſtæ ætatis pleno decurſu confecto, ætatis anno 72
Henterus.

Fridericus III. Elector Saxoniæ deſignatus Rex Romanorum, vixit menſes 3. dies 9. & annos 72
obiit 7. Ianuarij

Actius Sincerus Sannazarius vixit annos 72
mortuus An Dom. 1530. vt ex monumento extra Neapolim in monte Pauſilipo ei erecto conſtat: cui additi ſunt hi verſus:

Da ſacro cineri flores, hic ille Maroni
Sincerus Muſa proximus, vt tumulo.

Henricus Buchholtz D. Theodorici Arndes Epiſcopi Lubecenſis ex ſorore nepos, natus Hamburgi in honorata & veteri familia LL. Doctor. Epiſcopus Lubecenſis, & Præpoſitus Hamburgenſis, cùm fugeret belli tempeſtates imminentes, moritur in patria, in ſororum complexu anno ætatis 72
Anno Chriſti 1535. 8. die Martij.

Henricus Dux Megapolitanus Iuſtitiæ & pacis cuſtos in ſuis terris fidiſſimus, obiit anno Dom. 1552. die 6. Februarij

H anno completo 72

Caius Rantzouius frater Ioannis Rantzouij, Dominus in Hanrovv, Weckamp & Cherebu, obiit anno Dom. 1560. cum vixiſſet annos 72
& aliquot menſes

Ioannes Brentius Theologus, moritur Studgardiæ 11 Septemb. anno Dom. 1570. vixit annos 71. menſes 2. dies 18. Ergo periit annum agens 72

Vdalricus Mordeiſius, quondam Cancellarius Auguſti Electoris Saxoniæ, ab eodem in propria domo captiuus detentus tandem ſubitò ac miſerè periit 72

Georgius Wicelius, paululum exceſſit annum 72
Callidius.

Ioannes Rantzouius, Dominus in Bredenberg, pater Henrici & Pauli, cuius virtus fidéſque domi militiæque cognita fuit, tribus regibus Daniæ Friderico I. Chriſtiano III. & Friderico II. Etſi vixerit annos 74 & menſem 1. tamen morbus eius incepit, ex quo nunquam conualuit anno 72
obiit die 12. Decembris.

Anna

A

Anna Walſtorpia, eius vxor, ſimiliter piè mortua eſt anno ætatis 72
die 29. Decemb. Vixit autem poſt obitum mariti 16. annos, & vidit filios, nepotes ac pronepotes 48. relinquit ſuperſtites 41

Georgius Maior, Theologiæ Doctor Wittembergæ, anno Dom. 1574. die 28. Nouemb. annum agens 73. *Bucholz.* Ergo per aliquot menſes annum ſuperauit 72

Ioannes Aluarus Cardinalis Hiſpanus ſuperauit per aliquot menſes annum

Barnimus Dux Pomeraniæ Bugiſlai filius obiit placidè in arce Adeſburg. 72

Cornelius Muſius Delphenſis, Poëta laureatus, ſacrarum Virginum ad S. Agatham præfectus, ab hæreticis Batauis Duce Lumæo, captus, & miſerè ſtrangulatus eſt, annos habens 72
Beyerlinck in Chron. ☞ *Vide Locum de Hæreticis.*

Georgius Erneſtus Princeps Henneburgenſis, vltimus eius familiæ, mortuus, annum agens 72. & 7. menſes, cuius familia fuit clara tempore Caroli Magni, in eius quippe hiſtoria, mētio fit Popponis, & Henrici, Comitum Hennenbergenſium.

B

Hi enim ſororem Hademundā Atibo domino de Balinckſte de, & Aſchanien, matrimonio coniunxerunt, effeceruntque vt in gratiam à Carolo, cum nonnullis aliis Principibus Saxonum, reciperetur. Obiit an. 1583. 15. Decemb.

Criſtophorus Wriſbergius nobilis Brunſuicenſis & ductor peditum Caroli V. à quo ſemel captus fuit, quod Duci Erico Brunſuicenſi dimicanti cum hoſtibus in tempore auxilium non tuliſſet, mortuus anno ætatis 72

Hi anno 54. Enneatico 6. perierunt.

Amazius Rex in Iudæa occiſus ætatis 54

Antiochus VIII. de matris inſidiis per indicium edoctus, venenum ſibi præparatum à matre, illam ebibere coëgit: atque eodem ſcelere mox ipſe vſurus contra Cizerum fratrem bellum eius attraxit, interfectus fraude Heracleonis 54

Demetrius filius Antigoni, amiſſa Aſia à Seleuco genero captus eſt, apud quem captiuus, anno tertio moritur, cùm natus eſſet annos 54

C

Herodes Agrippa, ab Angelo Dei percuſſus & à vermibus deuoratus, periit ſeptimo anno regni, ſuæ ætatis verò 54
Ioſephus.

Vittellius Imp. natus patre ter Conſule mentem habuit crudelem, natura ſæuus, gulæ, luxuriæque deditus, pronus ad cuiuſq; & quacunque de cauſa necem: Et fuit auarus cum profuſione. Veſpaſiano aduerſante à militibus per ſcalas Gemonias tractus, numeroſis ictibus confoſſus periit, natus 4. menſes & annos 54. 8. die Octob. aut 3. die.

Macrinus Imp. natus humili loco, homo faſtuoſus, arrogans & ſanguinarius, vnde domeſtici illum non Macrinum, ſed Macellum vocabant, quod macelli ſpecie domus ipſius cruentaretur, occiſus cum filio Diadumenone à propriis militibus menſe Iunio, ætatis 54
Diodor. Valentinianus.

Boleſlaus Dux Polonorum 54

Paulus II. Pontifex vixit menſes 5. dies 3. annos 54

Fuit Venetus Petrus Barbus dictus, natus ex ſorore Eugenij 4. Fridericum Imperatorem Romæ ſuſcepit, Borſiam Mar-

D

chionem Eſtenſem Ferrariæ Ducem conſtituit: Apoplexia mortuus, & ſolus inuentus in cubili 54

Philippus Maria, Dux Mediolanenſium, quo nullus huius Ducatus Princeps felicior aut potentior fuit, quique tres reges vna vice captiuos habuit, obiit idib. Auguſti anno 54

Andronicus Iunior, Conſtantinopolitanus mortuus anno 55. vix excedens 54
cùm ante 20. annos vrbem imperatricem Conſtantinopolim belli iure occupaſſet: & auum Andronicum Maiorem imperio eieciſſet, & monaſterio incluſiſſet.
Nicetas.

Antonius Vrceus Codrus, qui multa ſcripta edidit 54

Georgius Forusbergius clarus Dux Maximiliani & Caroli V qui in 20 conflictibus ſemper honorificam victoriam obtinuit, obiit 54
20. die Auguſti, *Henric. Pambal.*

Seraphinus medicus celeberrimus, ac omnium diſciplinarum doctrina præditus, obiit, 9. Calend. Septemb. Anno Chriſti 1538. Anno ætatis 54. menſe 7. die 23.

Ioannes Stadius Belga Mathematicus obiit Pariſiis, pridie Calend. Nouemb. Anno Dom. 1579. vixit annos 53. Ergo mortuus anno ætatis 54. *Iuſtinus.*

E

Vitus Amerbachius Weindingenſis, qui ſcripſit libellum de anima, Ingolſtadij obiit 13. Septemb anno ætatis 54

Chriſtophorus Dux Witembergenſis, Vldarici olim ex Ducatu eiecti, & à Philippo Langrauio reſtituti, filius mortuus 54
Anno Dom. 1568. die 28. Decemb.

Garſparus Colignius Franciæ quondam Admiralius, Pariſiis Anno Dom. 1572. cum multis aliis, cùm nuptiæ Regis Nauarræ celebrarentur, interfectus eſt, cùm vixiſſet annos 53 menſes 6. dies 8. periit igitur anno vitæ ſuæ 54

Pompeius Columna, Cardinalis, Prorex Caroli V in regno Neapolitano, poſt comeſtas ficus biferas aqua refrigeratas, in complexu Auguſtini Niphi Philoſophi expirauit, anno ætatis 53. Ergo non multum abfuit ab anno 54
Iouius.

Hi Anno 45. Enneatico 5. periere.

Eumenes, Cancellarius Alexandri Magni primo à ſuis proditus, ab Antigono deinde interfectus anno 45

Aſtartus filius Balcaſtarti & Rex Tyri, vixit annos 44
Ergo obiit 45

F

Bazeorus, Rex Tyri anno 45
Ioſeph.

Carneades nouæ Academiæ princeps 45

Domitianus filius Veſpaſiani diſſimilis patri & fratri, crudelis, ſuſpicax, obſcœnus & rapax, pro Deo ſe coli volens; Chriſtianorum acerrimus hoſtis quemlibet delatorem facilè admittens, tandem omnibus exoſus, coniuratione, interfectus à cubiculariis, confoſſus 7. vulneribus, vxore & familiaribus coniurationem non ignorante, die 18. Septemb. hora 5. mane, anno ætatis 45
Aurel. Victor. Philoſtratus.

Honorius Imp. natus annos 44. Ergo obiit, aqua intercute, agens annum 45. 15. Auguſti.

Conſtantinus filius Conſtantini Magni, moritur apoplexia, dum Iuliano cū infeſto exercitu occurrit, anno ætatis 45. 3 Nouemb. *Socrates. Marcellinus. Ruffinus.*

Philippus Macedonum Rex occiſus annum agens 46
Diodorus & Iuſtinus. Ergo annum Enneaticum per aliquot menſes exceſſit 45

G

Guilielmus Primus, Malus cognominatus Rex Siciliæ mortuus anno Dom. 1166. ætatis 45
Guiſcardus.

Andronicus Minor Imperator Conſtanti, mortuus ætatis 45. 15. Iunij.

Zuzimus Baiazetis Turcarum Imperatoris frater, ab Alexandro Pontifice veneno potionatus Gallorum Regi Carolo traditur, & poſt triduum anno ætatis 45
Ex hiſtoria Ordinis Iohannitarum.

S. Franciſcus princeps Ordinum Minorum, quorum monaſteria recenſebantur, 1743. obiit Aſſiſij anno ætatis 45. 2. die Octob.

Cæſar Guntherus de Svvartzburch veneno extinctus circa Calendas Auguſti vixit annos 45

Carolus dictus Bellator Dux Burgundiæ Caroli V. Imperatoris proauus, ad Nanſeium victus & occiſus à Renato Duce Lotharingiæ & confœderatis Helvetiis, Anno Dom. 1477. Nonis Ianuarij, anno natus 44. menſem 1. dies 25. Ergo periit 45

H

Pontus.

Alexander Rex Polonorum, Sigiſmundi frater, obiit anno ætatis 45
Wilnæ, ibidem & ſepultus: die 19. menſis Auguſti.

Erneſtus Dux Saxoniæ, Elector anno 1486. 16. Auguſti, annum agens 45

Iſmaël Perſarum Rex cum Selymo conflixit, Anno Dom. 1514. Cal. Sept. in Campis Calderanis, qui poſtea 44. annos natus contracto ex aſperrima venatione fatali morbo, ſupremum diem obiit. Ergo periit annum agens 45
Petrus Bizarus.

Alhatemus ſucceſſor Pſeudoprophetæ Mahometis, ſextus Hali filius, moritur Imperij ſui menſe ſexto, ætatis anno 45

Nicolaus Ardingellus Florentinus, periit natus menſ. 5. dies 10. annos 44. Ergo periit anno 45

Frater Hieronymus Sauanarola Prædicator, mandato ſummi Pontificis Florentiæ combuſtus eſt, cum vixiſſet annos 45 & aliquot menſes.

Leo Decimus ex Medicea familia Pontifex moritur, natus

tus annos 45
A & aliquot menſes Calend. Decemb.

Dionyſius Briſgellus, periit & Venetiis ſepultus cum hoc Epitaphio, Imperator, ductor, eques, miles, Dionyſij Naldi conduntur oſſa anno Dom. 15 0. anno ætatis 45

Petrus Aloyſius, Parmæ & Placentiæ Dux, occiſus eſt in proprio domicilio anno ætatis 44. cùm tantùm tres menſes abeſſet ab Enneatico 45

Georgius Princeps Anhaldinus, Epiſcopus Merſburgenſis, Præpoſitus Magdeburgenſis ætatis 45
& menſ. 2. die 17. Octob.

Odetus de Caſtilione, Caſparus de Coligni Admiraldi, qui in laniena Pariſienſi anni 1572. eſt interfectus, frater, Epiſcopus Beluacenſis, ac Par Franciæ, Diaconus Cardinalis obiit in Anglia anno ætatis 45
quem per aliquot menſes exceſſit.

Anna Regina Vngariæ, Ferdinandi Regis Romanorum cõiunx, Soror Ludouici, extinguitur in partu filiæ, quæ fuit 15. proles 27. Ianuar ætat. 44. Ergo non multú abfuit ab anno 45

B Philippus Comes Palatinus ad Rhenum, moritur anno 44. à quo defenſa eſt Vienna contra Solimannum Turcam, cum vicies eam oppugnaſſet, & perdidiſſet 60. millia hominum, tantum quinque menſes & 27. dies abfuit ab 45

Iacobus Friſchinus, moritur Tubingæ anno Dom. 1566. ætatis 44. die 26. Decemb. Ergo annum agens 45
in Epicedio filius.

Antonius Rex Nauarræ, & Dux Vandomiæ, obiit morte violenta globo interemptus, anno Dom. 1562. an ætat. 45
Iunctinus.

Ludouicus Comes Palatinus Elector, mortuus Heidelbergæ anno ætatis 45
cum nonnullis menſibus, 12. die Octob. anno 1583.

Hi anno 36. Enneatico 4. obierunt.

Achaz Rex in Iudæa, filius Ionathan 36

Timothares, Alexandrinus 36

Otho Imperator Romæ natus anno Chriſti 33. ſeipſum occidit, prælio victus à Vitellij ducibus Debriaci, vixit an. 36
& menſes 11.

C Harminius Dux Cheruſcorum, à ſuis cognatis dolo Tiberij Imperatoris conductis domi interfectus eſt, annum ætatis ingreſſus 37. cùm vix exceſſiſſet 36

M. Brutus rebus deſperatis, & ſecundo prælio victus à Cæſare & Antonio, à Stratone, Bruto poſtulante, interfectus eſt, excedẽns per aliquot menſes annos 36

Valentinianus Auguſtus Honorij Imperatoris è ſorore Placida nepos, Romæ in campo Martio, ab Ætij ſatellitibus confoditur, ætatis 36
Sigonius.

Theodoricus Laſcharis, Imperator Conſtantinopolitanus, obiit anno ætatis 36

Childebertus II. Rex Auſtriæ & Aureliorum, vnà cum coniuge eodem die obiit anno ætatis 36

Æmilius Paulus Papinianus præfectus prætorio, Iuriſconſultus, vixit annos 36
dies 12. menſ. 3. Vt ex eius monumento Romæ erecto conſtat.

Henricus V. Rex Angliæ, moritur ad Vincenarum ſaltum prope Lutetiam non ſine veneni ſuſpicione pridie Calendarum Septemb. anno ætatis ſuæ 36
D *Polydorus.*

Premeſlaus, Dux Magnæ Poloniæ, obiit anno ætat. 36

Guilhelmus II. quem Bonum appellabant, Rex Siciliæ, qui Ioannam Angliæ Regis filiam habuit in vxorem, mortuus Panormi, anno Dom. 1189. ætatis 36
Sicula hiſtoria.

Camilus Triuultius occiſus ictu tormenti bellici 36

Hercules de Strozis, Poëta celeberrimus, interfectus anno ætatis ſuæ 36
cum nonnullis menſibus. *Iunctinus.*

Comes Gerhardus de Robertis Ferrarienſis decapitatus fuit, anno ætatis ſuæ 36
cum nonnullis diebus. *Iunctinus.*

Borbonius Romam oppugnans bombarda traiectus, dicens. Væ tibi Roma & mihi; periit 36

Fridericus Dux Saxoniæ Alberti filius, Teutonici ordinis Magiſter 33. pulſus à Polonis, periit Rochlitij in exilio, anno ætatis 36
die 14. Decemb. anno Dom. 1510

Huldericus Dominus Rappolſtein dux exercituum 36 E

Hadriana Saxona Pontani vxor vixit annos 36
menſes 6. *Ex monumento Neapolis.*

Ioannes Moiebanus Medicus & Aſtrologus excellens, vixit vt ex *Cratone* Medico Ferdinandi colligitur, annos 35
menſes 2. dies 16.

Henricus ſenior Comes Miſnenſis obiit anno Domini 1568. 24. Decemb. ætatis 36

Henricus Iunior Comes Miſniæ, & Dominus de Plavven & Geravv obiit anno Domini 1572. die 22. Ianuarij ætatis ſuæ 36

Henricus Dux Saxoniæ, Archiepiſcopus Bremenſis, Oſnaburgenſis, & Paderbornenſis Epiſcopus. Anno 1585. die 22. Aprilis, ſtylo antiquo moritur, ætatis ſuæ anno 36

Hi anno 27. Enneatico 3. oppetierunt.

Imperator Cæſar Flauius Valerius Conſtantinus Iunior occiſus tumultu militari prope Aquilegiam, vixit annos 27
Onuphrius.

Conſtans filius Conſtantini Magni interficitur à Magnentio Duce Gayſone non procul ab oppido Helena Pyrenæo proximo, anno ætatis 27 F
Aurel. Victor.

Carolus Octauus, qui regnum Neapolitanum ſubegit apud Ambroſiam oppidum, ex ludo paruulæ Spheræ rediens, ſubito animi deliquio correptus, mortuus eſt anno ætatis 27
in fine eius anni. Nam ſi adhuc vixiſſet dies 22. annum Climactericum vigeſimum octauum ingreſſus eſſet.

Ioannes de Saluiatis Florentinus, Epiſcopus Ferrarienſium, periit anno 27
menſe 3. die 1.

Iulia L.B. Priſca, vixit annos 27
vt ex Epitaphio Romæ prope forum Iudæorum poſito, conſtat, & additum eſt, quod nihil vnquam peccauit niſi quòd mortua ſit.

Sigiſmundus filius Alberti III. Electoris Brandenburg, qui fuit dominus Voitlandiæ, periit 23. Februarij anno ætat. 27

Ioannes Fridericus Iunior, mortuus Ienæ an. Dom. 1565. die 31. Octob. anno ætat. 27
Eberus. G

Philippus Ludouicus Comes Hannanienſis & Reinecenſis, dominus in Mintzenberch. 27
anno Dom. 1580. Weiſſenberg.

Carolus Princeps Anhaldinus mortuus anno ætatis 27
anno Domini 61.

Gerhardus Ranzouius, Pauli filius, enſe traiectus in ſingulari certamine, ab alio Nobili, agens annum 26. abfuit tantum, per duos menſes ab 27

Lucano Poetæ, propter coniurationem Piſonianam, Nero cædem imperauit, quare venam ſibi ſecandam præbuit. Maſiliam matrem inter conſcios nominauit promiſſa impunitate, annum Enneaticum agens 27

Balthazar Zerach, nobilis Burgundus, Wilhelmi Principis Aurantij interfector, à quo ſupplicium ſumptum, & à cuius corpore caput præciſum, haſtæ iuxta vrbis Delfenſis mœnia infixum eſt, circa annum ætatis 27

Hi Anno 18. Enneatico 2. obierunt.

Ioachin Rex Iuda, filius Ioachim Regis, abducti à Nebucatnezero Rege Babyloniæ vixit annos 18 H
& 3. men. *2. Regum, cap. 24. Daniel & Ioſephus.*

Popilia Felicula. Pia, Sancta, chara ſuis, vixit annos 18
ex monumento Romæ apud Vrſinos.

Saluia Dafna vixit annos 18
ex monumento in aſcenſu Quirinalis montis in vinea Matthiæ Morelli Romæ

Viria Primitiua vixit annos 18
menſem 1. dies 26. Ex monumento etiam Romæ poſito.

Apoloniæ ipſo flore iuuentæ rapuerunt fila ſorores annos poſt decem & octo ex monumento Oſtiæ

Ludouicus IV. Imperator mortuus anno Dom. 912. die 21. Ianuarij, vix aſſecutus annum 18

Auitus Pſeudo Antonius, ſiue Sardanapalus, interfectus & ad cloacas deportatus anno ætatis 18
Lamprid. Herodia. Dion.

Auguſtus Cæſar conſul creatus eſt agens annum 18
quod nemini antea contigerat. *Cuſpinianus.*

Hermannus filius Rudolphi Imperatoris ſubmerſus in Rheno, cum 14. nobilibus anno ætatis 18

fracta

fracta glacie 20. Decembris Anno Domini 1288.

A Ladiſlaus Rex Vngariæ ac Bohemiæ, Alberti Imperatoris filius poſthumus, & Sigiſmundi Imperatoris ex filia nepos, morte ſubitanea cum ſponſam expectaret Caroli Francorum Regis filiam, veneno vt quidam volunt periit. ac intra horas 18. ſanus, viuus & mortuus fuit, & diceſſit die 21. Nouembris anno ætatis 18

Wenceſlaus Iunior Rex Bohemiæ traiicitur gladio, anno ætatis 18

Ludouicus Petri II. filius, Rex Siciliæ obiit anno Salutis 1355. die 16. Octob. cum præfuiſſet regno 12. annos adeptus id anno ætatis 5. & ſeptimo menſe, & ſic periit anno Enneatico 18

Margareta Roſenkrantzia ex nobili Danica familia, obiit anno ætatis 18

Hugo a Maxen Luſatius, genere & virtute nobilis, anno ætatis 18

Angela Curionea nobilis puella peſtilentiæ ardore triduo conſumpta è vita migrauit, Anno Dom. 1564. 4. Non Aug. ætatis 18

Probina Gracilis coniux, vt ex Epitaphio Romæ in Quirinali colle conſtat, vixit annos 17. menſes 10. dies 20. Ergo periit ætatis 18

B Ioannes Rantzonius. Henrici regij in Holſatia Vicarij filius periit Heidelbergæ peſte, cùm ſe eodem vnà cum illuſtriſſimis Holſatiæ Principibus Friderico & Philippo contuliſſet, an Dom. 1582. die 17. menſis Octob. qui ſi adhuc 4. menſes vixiſſet, ætatis annum Enneaticum attigiſſet 18

Eliſabetha filia D. Huſani nata eſt Suerini 11. Nouemb. inter horam 1. & 2. ſublucanam, anno Dom. 1570. mortua 28 menſis eiuſdem, vixit 18

Chriſtophorus Alfeldius Borchardi filius, obiit Luneburgi, an. Dom. 1572. Sept. 27. annum agens 18

Ida Rantzouia, Mauritij filia, obiit ſponſa an. Dom. 1580. 23. Ianuarij, anno ætatis ſuæ 18

Hermannus Carſtenius, Hermanni filius, Lubecenſis ſtudioſus obiit Roſtochij, vt ex monumento D. Mariæ conſtat. anno ætatis 18

Catharina nata ex filia Ducum Brunſuicenſium & Luneburgenſium, coniux Henrici Burchgrauij Miſnenſis, & Domini in Planuen & Geravv, occubuit anno Dom. 1565. 10 die Decemb. agens annum 18

Bruno.

Hi Anno 9. Enneatico primo perierunt.

C Dionyſia Verna vixit annos 8. menſes 11. dies 15. Ergo periit anno ætatis 9

Romæ ex Epitaphio, cui additi ſunt hi verſus:

Quod ſi longa tua manſiſſent tempora vita.
Doctior in terris nulla puella foret.

Hannibal obſtrinxit ſe iuramento, cogente patre Amilcare, ſe hoſtem populi Romani moriturum, natus annos 9

Polybius, Liuius & Æmilius Probus

Succeſſus vixit annos 9
menſes 4. dies 15. vt conſtat ex Monumento, à Cæſia Gemella matre, filio poſito.

Albertus filius Ioannis Comitis Mansfeldenſis anno vix completo 9
periit, anno Dom. 1566. 6. Februarij.

Spangenbergius.

Sequentes perierunt, Anno 49 Hebdomatico 7.

Lucius Craſſus Orator (vt *Cicer. refert. lib. 3. de orat.*) periit anno ætatis 49
die 20. Septemb. *Eberus.*

D Cato Pompeij partes ſecutus, Vticæ ſeipſum interfecit, poſtquam Iulius Cæſar, Scipionem & Regem Iubam ſuperaſſet, anno ætatis 49

Theodoſius Imperator Conſtantinopolitanus vixit annos 49. menſ. 3. & dies 19. genere Hiſpanus, originem à Traiano Principe trahens.

Honorius Imperatoris Theodoſij filius Imperator vixit annos 49
menſ. 11. dies 7. obiit Romæ

Alexander Rex in Iudæa, cùm per aliquot annos febre quartana laboraſſet, obiit anno ætatis 49

Tamerlanes Magnus Scytharum Imperator, obiit ante annum 50. ætatis: auctore *Petro Perendino Patrenſe*. Ergo vt ego opinor, obiit anno ætatis 49

anno Domini 1402. die 27. Ianuarij. *Cuſpinianus.*

E Ladiſlaus Iagellonus Rex Poloniæ anno ætatis 49

Conradus Celles, primus Poeta in Germania, mortuus Viennæ, 4. die Feb. an. Dom. 1508. vixit annos 49
& dies 3.

S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, Ordinis Prædicatorum, ex illuſtri comitum familia in Campania, diſcipulus Alberti Magni, obiit anno ætatis ſuæ 48. Ergo non multum abfuit ab anno 49

Sixtus Senenſis.

Stephanus Rex Angliæ moritur anno Dom. 1154. 8. Calend Nouemb. Annum agens 49

Imperator Andronicus III. Palæologus, vixit annos 49

Ioannes Intrepidus, Dux Burgundiæ, contra datam fidem à Delphino Franciæ eſt inſidioſè interfectus, ætatis ſuæ an. 48. tertio Idus Septembris, quare aliquot menſes abfuit tantum ab anno 49

Pontius.

Nicolaus de Rudolphis Cardinalis Florentinus 49

Rex Ioannes Legionis & Caſtiliæ 49

F Camillus Palhotus Bononienſis, Poëta elegantiſſimus, Orator facundiſſimus, Græcarum litterarum non ignatus, periit in gymnaſio Felſineo, anno ætatis 49

Gauricus.

Ioannes Paulus Baglionus Peruſinus, in mole Adriani fuit decapitatus, iuſſu Leonis X. anno 49

Iunctinus.

Bartolus, ſpeculum & lucerna Iuris, in quo, vt aiunt Doctores, fuit ſubſtantia veritatis, moritur, cùm egreſſus annum Climactericum, inchoaſſet quinquageſimum an. Chriſti 1353.

Palmerius illum anno ætatis ſuæ 56. mortuum ſcribit.

Frater Cyriacus ſeruorum ordinis in arce Cremonæ ſeipſum interfecit, vix annum 49
excedens, *Iunctinus.*

G Balthaſarus Rantzonius, Epiſcopus Lubecenſis & Præpoſitus Sleſuicenſis, in Arce Epiſcopali Coldenhauen, ab inimicis Regis Daniæ Chriſtierni II. cuius Senator fuit, vt pecuniam ab ipſo extorquerent, captus, mortuus eſt anno Dom. 1547. anno ætatis 49. Cum Epiſcopatui præfuiſſet, annis 2.

Iacobus Bordingus, Antuerpiæ natus, Regius Danicus Medicus 49

Ioannes Functius, qui in publicis ſtudiis propter ſupputationes Chronologicas benè eſt meritus, capite truncatus Regimonti anno Dom. 1566. die 28. Octob. Cum ſe imprudenter negotiis Reipub. immiſcuiſſet 49

Modeſtinus Piſtorius I. D. Profeſſor, ac Conſul Lipſenſis. 49

Ioannes Schneidevvein Iuriſconſultus, qui edidit commentarios in Inſtitutiones, anno ætatis 49
obiit Zeruæſtæ apoplexia, alij ætatis 51. die 4. Decembris, anno Domini 1568

Ioachimus Eichorn, Abbas in Einſidel, obiit an. ætat. 49

Panthaleon.

Mareſchalcus S. Andreæ, occiſus in prælio die 19. Decembris anno ætatis 49 *Iunctinus.*

Erneſtus Senior, Dux Luneburgen. 11. Ianuarij, ætatis 48. periit ergo anno 49

H Erneſtus Dux Saxoniæ, Magdeburgenſis Archiepiſcopus, Halberſtadenſis Adminiſtrator, vixit menſem 1. dies 10. annos 49
obiit 3. Auguſti, vt conſtat ex monumento, quod ipſe viuus ex ære poſuit, vt poſteris pietatis & amoris ſui memoriam relinqueret.

Alexander Achillinus, Bononienſis Philoſophus (vt *Gauricus* ſcribit) obiit Bononiæ die 2. Auguſti anno ætatis 49

Nicolaus Comes Serini 7. Septemb. in ipſis portis arcis Sigethæ à Solimanno Turcarum Imperatore obſeſſæ, tribus globis percuſſus à Ianitzeris, viriliter pugnans periit, an. Dom. 1566. cùm vixiſſet annos 48. vt ex eius conſtat Epitaphio, quod extat in monaſterio Diuæ Helenæ. Ergo interfectus annum agens 49

Quidam illi tale Epitaphium poſuit.

Seruata à me diu nunc me ſeruabitis, inquit,
Arces, & pugnans Serinus occubuit.
I, modo te iacta quantumuis Roma, Liburnis
Sunt & quæ mortem pectora deſpiciunt.

Hermannus Vechteldus Patritius Brunſuicenſis I. V.D. & A in Lubecenſium Repub. Conſul. vixit annos 49
Menſ. 4. dies 14. vt in ipſius Epitaphio Lubecæ legitur.

Ioannes à Burcken, I.L. Doctor Francofurti ad Oderam obiit 14 Nouemb. anno ætatis 49

Ioannes Albertus Dux Megapolenſis, Vdalrici frater, princeps literatus, & amator Aſtrologiæ, obiit 12. Februar. anno Domini 1576. ætatis 49

Marcus Antonius Columna, nondum quinquageſimum ætatis annum attingens ingentis colubrinæ pila ictus, occubuit 49. *Iouius.*

Maximilianus II. Imperator filius Ferdinandi, gener Caroli V. pater Rudolphi II. Cæſarum, mortuus eſt Ratisbonæ in Comitiis, natus annos 49
Menſ. 2. dies 10. anno Domini 1576. 12. Octob.

Conradus Geſnerus, intimorum naturæ, arcanorúmque inueſtigator, obiit an. Dom. 1566. die 13. Decemb. anno vitæ ſuæ 49

Erneſtus Dux Luneburgenſis moritur anno Dom. 1546. B 11. Ianuar. annum agens 49

Hi Anno 56. perierunt Hebdomatico 8.

Saturnus fundator Babyloniæ obiit anno ætatis 56
Beroſus.

Nemrood imperio Babylonico præfuit annis 56

Dion Syracuſanus, qui Dionyſium ex Sicilia eiecit, interfectus eſt anno ætat. 56

Cephrenes Rex fuit Ægypti annos 56
Herodoto teſt. lib. 2.

Romulus primus Rex Romanorum, qui ciuitati nomen indidit, Sabinos in vrbem recepit, Centum Senatores à pietate, Patres appellauit: tres equitum centurias inſtituit: plebem in triginta curias diſtribuit, aut interfectus à ſuis, aut igne cœleſti conſumptus 1. Iulij, completo anno 55
Solinus. Liuius. Dionyſius.

Manaſſes 13. Rex in Iuda præfuit regno annis 55. 4. *Reg.* 2.
Ergo regnauit vſque ad annum 56

C Pigmalion Rex Tyri periit anno ætat. 56
Ioſeph.

Pub. Scipio Africanus minor in lecto mortuus inuentus, & vt *Victor* ſcribit, obuoluto capite elatus eſt, ne liuor in ore appareret. Cicero in eiuſdem ſomnio. Nam cùm ætas tua ſeptenos octies ſolis anfractus reditúſque conuerterit, duóque ij numeri, quorum vterque plenus ſummam tibi fatalem confecerint. Carthaginem intra 6. menſes deleuit, Numantiam fame vicit. *Florus. Velleius Paterculus.*

Iulius Cæſar deuicta Gallia, Alexandria, Ponto, Africa & Hiſpania 40. Elephanti triumphans vrbem ingreſſus, Dictaturámque gerens, conſpiratione Caſſij, & Bruti in curia Pompeij XXIII. vulneribus acceptis occubuit, die 15. Martij. *Auctor Romani Iulius Imperij.*

Vixit annos 55. menſes 8. dies 4. ſepultus in campo Martio. *Dion & Tabula Capitolina*, & per omnem vitam quinquagies collatis ſignis cum hoſtibus dimicaſſe dicitur.

Pompeius Magnus, qui Sertorium vicit: piratas intra quadrageſimum diem ſubegit: Tigranem ad deditionem, Mithri- D datem ad venenum compulit. Cæſarem exercitum dimittere iuſſit, mortua prius Iulia Cæſaris filia, coniuge ipſius, qua morte diſſoluta eſt Pompeij & Cæſaris coniunctio, & egreſſus annum ætatis per aliquot menſes 56
bellum ciuile agitare cœpit: Sed ſuperatus à Iulio in campis Pharſalicis, cum in Ægyptum ad Ptolomæum fugeret, cuius patrem exulem in regnum reduxerat, & multis beneficiis affecerat, ab ipſius miniſtris perfidè in conſpectu vxoris Corneliæ trucidatur, Calend. Octob. & natus prid. Cal. Octob. *Vt Plinius ſcribit.*

M. Antonius Triumuir cum Octauio & Lepido multos Nobiles Romæ proſcripſerunt, & interfici curarunt, Brutum, Caſſiumque interfectores Cæſaris bello proſecuti ſunt.

Tandem inter ipſos diſſenſione orta, Antonius ab Octauio in Actiaco littore victus, in vrbe Alexandria obſeſſus, cùm aliquoties infeliciter dimicaſſet, & ei falsò nunciatum eſſet, Cleopatram ſibi conſciuiſſe mortem in habitu regio, & in ſolio regali ſedens ipſemet ſe interfecit, agens annum 56
ſermone fuit promptus, ſerendæ in alios inuidiæ artifex, diſcordiis & ſeditionibus potens, raptor, largitor, ſed tamen bellandi gnarus, & nouarum rerum cupidus. Et cum Auguſtus Ægyptum ſuperauit menſe Auguſto, vt ex *Oroſio & Macrobio* conſtat: Antonius etiam ſeipſum menſe Auguſto interfecit, aut E paulò poſt.

Auguſtus præfuit Imperio Romano 56

Quemadmodum & Henricus III. regno Angliæ 56

Virgilius Poëta Brundiſij moritur 56
alij ſcribunt 52. die 21. Septemb.

Horatius Poëta moritur anno ætatis 56
quanquam alij ſcribunt, vt *Euſebius*, illum hunc exceſſiſſe.

Tiberius Imp. ſuſcepit imperium anno ætatis 56

C. Iulius Agrippa Præfectus in Britania obiit 56
13. Septemb.

Plinius 2. Veronenſis ſcriptor naturalis hiſtoriæ, ab Ætna ſuffocatus, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, vt *Caius Plin. Cecilius Iunior ad Marcum* ſcripſit anno ætat. 56. 2. die Nou.

Conſtantinus Conſtantini Magni pater, quem genuit ex Helena filia Regis Angliæ, Eboraci in Anglia moritur 56
Zonar. Niceph.

Monica, mater D. Auguſtini, vt ex *Auguſtino* conſtat *lib.* 9. *Confeſſ. cap.* 11. 56

Paula Romana, quæ genus paternum duxit ab Agamem- F none, Maternum à Scipione & Gracchis, in Bethlehem mortua eſt, anno 56
Superuixit tamen 8. menſes & 20. dies & obiit die 26. Ianuar. vt Hieronymus *in Epitaphio Paulæ Tom.* 1. annotauit.

Caigninus Cato, ex veteri Catonum familia oriundus, Romæ quinquies Flaminem Dialem, ter Prætorem, bis Cenſorem, ſemel Dictatorem, quinquies Conſulem geſſit. Roſannam amauit virginem Veſtalem, filiam Cn. Curtij, ob quam exilio mulctatus maximo cum probo infamis, obiit anno ætatis 56 vt *Aurelius Imperator in Epiſtola* ſcribit.

Valentinianus Maior Imp. apud Bergentionem legationi Quadorum reſpondens, impetu ſanguinis voce amiſſa ſenſu integer expirauit anno ætatis 56
Nonnulli ſcribunt citius anno 54. 17. die Nouemb.

Henricus IV. Imp. eo anno ætatis depoſitus ab Electoribus per filium, procurante id Pontifice, ac mortuus eſt 7. die Aug. Ac obſeruandú eſt, quòd hoc ei contigit poſt patris mortem an. 49. poſtquam arma ſumpſerat 42. poſt matris mor- G tem 27. Poſtquam à Clemente Romæ fuiſſet coronatus 21.

Hi anni omnes ſunt Climacterici. Corpus eius vt hominis excommunicati, toto quinquennio Sarcophago lapideo incluſum extra templum Spirenſe inhumatum ſtetit, & ſepulturæ honore caruit. Nonies iuſtis præliis cum Saxonibus conflixit, in quibus Rudolphus qui contra ipſum electus erat, occubuit amiſſa dextra, qua antea Imperatori ſuo fidem obligauerat. *Egnatius* ſcribit, illum cũ hoſtibus ſuis 62. arma contuliſſe, fuit eloquens, rei militaris peritus & laborioſus, ſed in tota ſua vita multis ac variis caſibus obnoxius & præ mœrore mortuus.

Pharamundus I. Rex Franciæ incepit regnare an. æt. 56

Conſtantinus VI. Copronymus Imperator obiit prope Conſtantinopolim in Caſtello Strongilo 18. Cal. Octob. vixit aliquot menſes & annos 56
Theophanes Bibliothecarius. Ioan. Zonaras.

Nicephorus Imp. Conſtantinopolitanus interficitur à Ioanne Zemiſco in palatio, ſciente propria vxore an. ætat. 56
Anno Dom. 969. 11. Decemb.

Attila flagellum Dei nominatus & in campis Catalaunicis fugatus, 162000. ab vtraque parte cæſis obiit in nuptiis ſan- H guine ſuffocatus, armis inuictus, victus amore fuit. *Marcellinus. Calimacus. Bucholzerus.*

Simeon Monachus, qui vixit in ſeuero ordine, ita vt nominent illum Simeonem in columna, obiit 56
die nonarum Ianuarij. *Calend. Eccleſ.*

Caſimirus I. Rex Poloniæ an. 1194. in conuiuio quod proceribus inſtruxerat, hauſto mediocri potu ſubitò concidit, & paucis horis poſt animam exhalauit, an morbo vel veneno interiit, incertum eſt, anno ætatis 56
Cromerus. Herburtus.

Fridericus II. Imperator Henrici VI. filius, capto ſuo filio à Bononienſibus, præ dolore in morbum incidit, & in illo à filio illegitimo, die Luciæ id eſt 13. Decembris, puluinari ſuffocatus eſt agens annum 57
anno Dom. 1250. *Hiſtoria Sicula.*

Petrus Arragoniæ & Siciliæ Rex: conto lethaliter in prælio contra Francos vulneratus obiit anno Dom. 1286. 5. Idus Nouemb. anno ætatis 55. Ergò non multùm abfuit ab anno 56
Hiſtoria Sicula.

Ludouicus

Ludouicus Caroli filius Rex Vngariæ anno ætatis. 56

Dantes Alegerius poëta Florentinus Rauennæ in exilio moritur an. Chriſti 1321. ætatis. 56
A Bernhardo Bembo, Petri Cardinalis patre Epitaphio eleganti honeſtatus.

Rudolphus Habsburgenſis in Imperatorem electus anno ætatis 56. ex cuius poſteris Carolus & Ferdinandus Cæſares nati ſunt, & domus Auſtriaca & Hiſpanica orta. Anno 1291. vltimo Septemb. moritur.

Ludouicus Rex Vngariæ ac Poloniæ mortuus anno domini 1382. die 13. Septemb. anno ætatis 56
regni 40. Pius ac religioſus. *Mechouius.*

Ludouicus XII. Rex Franciæ periit anno ætatis 55. non multum abfuit ab anno 56
obiit 1. die Ianuarij anno domini 1514.

Carolus vtriuſque Siciliæ Rex, Ludouici IX. regis Francorum filius, obiit in Apulia 7. idus Ianuarij, ſepultus Neapoli, vixit annos 56. *Pannonius.*

Matthias Rex Vngariæ Viennæ Apoplexia moritur: & obſeruandum, quod anno 14. ætatis ſuæ, vnà cum fratre incarceratus, frater ſupplicio affectus, ipſe magna pecunia liberatus ad regnum Hungariæ peruenit. Formidabilis fuit, non ſolum Imperatori, ſed etiam Turcis ac Venetis, obiit 14. Feb. an. ætat. 56. ſecundum Iouium. Sed *Bonfinius* illum tantum vixiſſe affirmat annos 47.
Epitaphium eius ſubſcribere libuit.

Coruini breuis hæc vrna eſt, quem magna fatentur
Facta fuiſſe Deum, fata fuiſſe hominem.

Ioannes Galeatius Vice Comes, Galeatij filius, Stephani nepos, obiit 3. Nonas Sept. Vixit an. 55. Ergo mortuus ann. 56
Pannonius.

Ioannes Duglosſus Hiſtoriographus Polonorum 56

Adolphus V. & vltimus ex Scovvenburgenſium familia, Dux Sleſvvici, & Comes Holſatiæ ac Stormariæ, qui maxima bella cum regibus Daniæ propter ducatum Sleſvvicenſem geſſit, mortuus Lubecæ an. dom. 1459. die 4. Decem. an. æt. 56
ſepultus Itzehoe.

Chriſtianus, ſiue Chriſtiernus primus, qui in Regem Daniæ, Noruegiæ ac Sueciæ, nec non ducem Sleſvvicenſem, & Comitem Holſatiæ, diuerſis tamen temporibus, ex familia comitum Oldenburgenſium ac Delmenh. electus eſt, vixit an. 56
vt colligitur ex archiuis Gottorpienſibus.

Sixtus IV. Pontifex, idibus Auguſti anno ætatis 56

Albertus Marchio Brandeburgenſis, Elector Cardinalis & Epiſcopus Moguntinus, Magdeburgenſis & Halberſtadenſis, 14. Septemb. 56

Iacobus Mutius Attendula ſubmerſus cognominatus Sfortia maximus dux exercituum, cuius poſteri ducatum Mediolanenſem gubernarunt, non multum abfuit ab anno 56
periit die 3. Ianuar. *Iunctinus.*

Ladiſlaus II. Polonorum Rex, eiectus à fratribus poſt 13. annorum exilium, reditum opera & beneficio Imperatoris Friderici meditabatur, Aldenburgi in Holſatia, quæ vrbs à Sclauis condita, Stargardum olim dicta eſt, ſepultus eſt: vixit annos 55. Ergo mortuus anno 56
Pannonius.

Brachius aduerſarius Sfortiæ interfectus eſt à Sfortianis militibus, paulò poſtquam Sfortia ſubmerſus eſſet, vt ambobus prædictum erat ab Aſtrologis, quod colligitur ex *Iouio*, annum agens 56

Martinus V. Pontifex ex Columnienſium familia, Ottho nominatus, qui in Conſtantienſi Concilio fuit electus obiit 20. Februarij 56

Albertus Dux Saxoniæ, Auguſti Electoris auus, moritur in expeditione contra Friſios, paululum excedens annum 56

Clemens VII. Papa, qui vna cum vrbe Romana fuit captus à ducibus Caroli V. ſed grandi ære libertatem redemit, Franciſci regis Galliæ filio Henrico II. genito, Catharinam affinem in matrimonium dedit.

Marſiliæ nuptiæ ſunt celebratæ, vnde domum rediens difficili morbo, quem nonnulli ortum ex veneno putant, vexatus, annum paulum excedens, 56
rebus humanis exemptus eſt, die 25. Septemb.

M. Marcellus de Monte Politiano, qui Conc. Trid. cum legationis munere præfuit, & tandem factus Pontifex (vt Gauricus & pater eius prædixerant) minus ſex diebus, vixit an. 56

Angelus Politianus, obiit 24. Septemb. anno ætatis 55
Ergo per aliquot menſes abfuit ab anno 56

Franciſcus Sfondratus, Cardinalis, veneno tabifico mortuus eſt 56. *Cardanus.*

Henricus VIII, Rex Angliæ, qui Thomam Morum Cancellarium interfici curauit, quod ſummo nouoque ipſius in Eccleſia Pontificatu nollet ſubſcribere, & decollari iuſſit, cui ſucceſſit Eduardus filius eius nouem annorum, periit 28. die Ianuarij, anno ætatis. 56

Cythræus, alij 3. Ianuarij.

Ottho Henricus, Elector Comes Palatinus mortuus, anno ætat. 57 per aliquot menſes exceſſit annum 56. 12. die Ian.

Andreas Alciatus Mediolanenſ. Senator, Cæſaris Caroli Iureconſultus, obiit anno ætatis 56
menſe 8. die 4. die 12. Ianuar. an. Dom. 1550. Ex monumento.

Carolus Capellius, in Cyprio regno prorex, obiit anno dom. 1547. anno ætatis 55. *Iunctinus.* Ergo per aliquot menſes abfuit ab anno 56

Breida Rantzouius quondam Vicarius regius Danicus in Holſatia, Dominus in Bolgenſtede & Rethvvitche, vir eloquens, ſed in bellis infortunatus, bis captus primò cum copias duceret Chriſtiani III. in Friſiam, à Georgio Schenken duce Carol. V. ſecũdo à Chriſtoph. Comite Oldẽburgici in Fionia.

Albertus Duretus, excellens pictor & vir ſapiens, obiit anno ætatis 56

Petrus Oxius aulæ Magiſter in regno Daniæ, ſemel in exilium eiectus, poſtea à rege in gratiam receptus, ac iterum adminiſtratione eius officij potitus, periit aqua intercute 24. Octobris anno ætatis. 56

Fridericus I. Rex Daniæ, qui Chriſtiernum II. fratris filium ex tribus Septentrionalibus regnis eiecit, & 10. annos regno præfuit 56

Chriſtianus III. Rex Daniæ ac Norvvegiæ, cui per ſomnium reuelatus eſt, dies obitus ſui, nempe primus Ianuarij, qui bellum geſſit cum Lubeſcenſibus, & Carolo V. deinde pacem cum eo contraxit per legatos Spiræ, vixit annos 55. menſes 4. dies 20. Ergo obiit annum agens 56

Cæſar Carolus V. anno ætatis 56
menſe Auguſto profectus in Hiſpaniam, filio Philippo regnum ac ducatus commiſit, omnibus ſuis ſubditis ac legatis præſentibus in inferiori Germania valedixit, imperium Romanum Electoribus reſignauit, ac Monaſticam vitam elegit, mortuus eſt anno Domini 1558 die 20 Septembris, agens annum 57. & 7. menſes, *Zenocarus, Chytræus.*

M. Antonius Columna, obiit an. dom. 1527. 13. Sept. anno ætatis 56

Comes Albentinus Buſcettus Ferrarienſis, à carnifice decapitatus eſt, & in quatuor partes diſcerptus, anno ætatis 56

Michaël Sidonius, Heldingus, Epiſcopus Mersburgenſis, auctor tempore Caroli V. libri quem Interim nominant, vixit annos 55. Ergo obiit anno ætatis 56

Iacobus Micyllus 28. Ianuarij ætatis 55. Heidelbergæ obiit: Ergo non multum abfuit ab 56

Comes Hieronymus de Pepulis Bononienſis, obiit morte repentina, cum vix exceſſiſſet annum 56

Ioannes Gerſon Theologus, Pariſiis moritur 56

M. Franciſcus Burchardus Weinmarienſis, ducum Saxoniæ Cancellarius. 15. die Ian. Anno 1560 ætatis 56

Georgius Fabricius poëta, cum vixiſſet annos 55. menſes 2. dies 19. obiit 13. Iulij, anno Domini 1571. *Albinus*, ætatis 56

Ioannes Iacobus à Wattenvviel præſes Bernenſis 56

Petrus Ramus agens annum 57. Pariſiis interfectus, aliquot menſibus exceſſerat 56

Antonius Comes de Olenburch & Delmenhorſt, anno domini 1573. die 22. Ianuarij anno ætatis 56

Coſmus Medices, Magnus Dux Hetruriæ, periit anno ætatis ſuæ currente 55. Ergo per aliquot menſes abfuit à 56
periit anno domini 1574. *Iunctinus.*

Antonius Leua Hiſpanus, languore animi, & dolore corporis oppreſſus, ad aquas Sextias in caſtris mortuus eſt anno ætatis 56. *Iouius.*

Chriſtophorus de Mollendorff, Decanus Magdeburgenſis, obiit Anno domini 1575. 2. Octob. anno ætatis 56

Ioachimus de Rintorff Canonicus Magdeburgenſis, obiit an. Chriſti 1582. 29. Octob ætatis 54. *Andreas VVernerus.*

Ericus Dux Brunſuicenſis mortuus eſt Papiæ anno 1584. vixit annos 56. Menſes 2. dies 2.

Ioan Waſilievvits ſecundus eius nominis Imperator

Muſcouitarum, qui truculenter ac miſerè Liuoniam deuaſtauit, neque ſolum in exteros, ſed etiam conſanguineos & ſuos ſubditos magnam tyrannidem exercuit, tandem à Bathore Rege Poloniæ & Ioanne Rege Sueciæ ad pacem ineundam coactus periit, an. ætatis agens 56

Hi anno Hebdomatico 9. & Enneatico magno 63. interierunt.

Orpheus, obiit anno ætatis 63

Anaxagoras Clazomenius, Philoſophus. 63

Ariſtoteles, vt Diogenes Laertius & Cenſor ſcribunt, 63 Quidam prodiderunt, illum ob ſeptenarium Euripi fluxum & refluxum ad furorem, vel ad præcipitium adactum, ita vt Euripus Ariſtotelem dicatur cepiſſe, cum ille capere Euripum non poſſet, alij aconitum bibendo mortuum eſſe.

Demoſthenes, ne in manus Antipatri perſequentis incideret, in templo venenum hauſit è Calamo 63

Chriſippus. 63

Darius, filius Hyſtaſpis, Perſarum III. Rex, qui ex equi hinnitu ad imperium peruenit Babylonem recepit: hoc an. obiit 63

Q. Fabius Maximus, augur fuit annis 63 *Plinius.*

Hannibal Carthaginenſis, nouem an. natus, odium in Romanos perenne iurauit: primò, Saguntum in Hiſpania euertit, & patefactis Alpibus Italiam intrauit: Publ. Scipionem apud Ticinum Sempron. Longum apud Trebiam: Flaminium apud Thraſimenum, Paulum & Varronem apud Cannas ſuperauit: & cum vrbem Romanam capere poſſet, in Campania deliciis elanguit. Deinde à Fabio Maximo fractus: à Graccho & Marcello fugatus, in Africam reuocatus, à Scipione ſuperatus, ad Antiochum Regem confugit, quo victo ad Pruſiam Bithiniæ regem conceſſit, à quo per legatos repetitus ſumpto veneno, quod ſub annuli gemma habebat, ne in manus Romanorum perueniret, obiit completo anno 63 alij an. 70. vt *Æmilius Probus.*

Scipio Africanus Maior propterea dictus, quòd Africam ſubegit, & primus qui nomine à ſe victæ gentis inſignitus fuit: Syphacem per Caium Celtum cepit: Carthaginem expugnauit, Annibalem ſuperauit: Romam clade Cannenſi afflictam inſtaurauit, cùm an. 52. vixiſſet, è Curia Romana diſcedens in villam inter Puteolos & Capuam ſitam, ſe recepit, & ibi vitam ſolitariam egit, ita vt intra annos vndecim, quos ibi videbat, ne ſemel quidem Romam Capuamque ſit ingreſſus, & ſic mortuus eſt annum ætatis agens 63 *Referente in vita priuata Epiſcopo Mundenemano.*

Cicero fons eloquentiæ Romæ proſcriptus à Triumuiris, & capite à Pompilio, qui ob id 25000. coronatorum ab Antonio accepit truncatus, ætatis 63

Quanquam alij volunt illum cum ingreſſus eſſet annum 63. interfectum, 7. die Decembris an. 40. ante Chriſtum natum. Caput & manus amputata pro Roſtris affixa ſunt: Cum prius Fuluia vxor Antonij linguam ex interfecti capite extractam aciculis pupugiſſet. Sed hoc obſeruandum, quod an. 49. in exilium eiectus, an. 56. Proconſul Siciliæ factus, qui anni ſunt Climacterici omnes. *Stadius* ſcribit illum vixiſſe an. 63. Menſes 11. dies 5.

Saluſtius hiſtoriographus Romanus, & Ciceronis capitalis inimicus, qui repudiatam eius vxorem Terentiam duxit, & multas hiſtoriæ Romanæ partes ſumma cum ſapientiæ, & puræ ac argutæ breuitatis, & elegantis facundiæ laude perſcripſit. Ex quibus nunc coniuratio Catilinæ à Cicerone Conſule oppreſſa: & bellum Iugurthinum à C. Mario Conſule confectum, & ex cæteris hiſtoriarum libris orationes aliquot, & ad C. Cæſarem de Republ. ordinanda tantummodo extant.

Claudius à militum turba in Imperatorem lectus, puer præceptorem Lucium habuit, natura tamen ſocors, acris ac ſanguinolentus XXXV. Senatoribus & XXX. equitibus occiſis, ab Agrippina propria vxore veneno ſublatus, vt filium Neronem Imperatorem efficeret, à quo tamen poſtea necata eſt, obiit an. Domini 55. die 13. Octobris an. ætatis 63 menſes 2 dies 13. *Suetonius, Tacitus, Dion. Ioſeph.*

S. Maria Virgo Domini noſtri Ieſu Chriſti mater, ſecundum traditionem Euſebij: ille enim ſcribit eam vixiſſe ante conceptum Chriſtum 15. poſt eius reſurrectionem totidem, cum Chriſto 33. in vniuerſum. 63 Quemadmodum etiam ex Bergomenſe conſtat, qui hunc verſum recitat:

Virgo parens vixit ſexaginta cum tribus annis.

Et deceſſit die 15. Auguſti, ſecundum *Hieronym. & Viterbienſ.* Alij tamen probabilius ei plus annos tribuunt. ☞ *Vide Locum proprium de eadem Vir.*

Coccius Nerua, qui tantum imperauit 13. menſes, & 10. dies, obiit anno ætatis. 63 vt *Aurelius Sextus* ſcribit, eoque die quo periit Solis defectio facta eſt, die 26. Ian. *Euſebius* autem & *Eutropius* an. ætatis 71.

Traianus Imperator, adoptatus à Nerua, vixit annos 63 menſes 9. dies 4. mortuus eſt 11. Auguſti Selimintæ in Sicilia, quæ poſtea Traianopolis appellata.

Adrianus Cæſar, adoptatus à Traiano, cum eſſet legatus Syriæ, aqua intercute ad Baias moritur, oſſa condita ſunt in æde Hadriani, quæ nunc Romæ eſt, arx ſancti Angeli, cùm ageret annum 63 menſes 5. dies 19. *Diodor. Spartiata* ait, cum ageret annum 63

De his ſuperioribus tribus hæc ſolebant dici: Quid Nerua prudentius? quid Traiano diuinius? quid præſtantius Adriano?

Tiberius II. Conſtantinopolitanus Imperator, obiit anno ætatis 63 14. Nouembris. *Cedrenus.*

Æmilia Hilaria, matertera Auſonij, virgo deuota, vixit annos 63

Fœminei Sexus odium tibi ſemper, & inde
Creuit deuota virginitatis honor.
Qua tibi ſeptenos nouies eſt culta per annos,
Quique aui finis, ipſe pudicitiæ.

Conſtantinus Magnus, Imperator victorioſiſſimus, & in opprimendis Tyrannis feliciſſimus, Nicomediæ inter pias preces expirauit, feſto Pentecoſtes, cùm exceſſiſſet annum Climactericum, an. 64. periit.

Cæſar Mauritius Tiberij gener, vna cum vxore & liberis miſere à Phoca ſucceſſore ſuo interficitur 24. Nouemb. *Cedrenus, Zonaras, Nicephorus.*

Venerabilis Beda, mortuus anno 63 quem tamen *Auctor Speculi Hiſtoriarum*, mortuum ſcribit an. ætatis 70. nonnulli 72.

Ludouicus Pius, Caroli Magni filius, mortuus eſt proximo poſt 63. anno, cuius mortem anteceſſit Cometa & Eclipſis Solis. *Maria Contr. Pannonius* ſcribit, illũ vixiſſe an. 62. & menſes aliquot, & periiſſe iuxta villã Ingelheim, ſepultũque Metis.

Thomas Linacer, Medicus Anglus, multis ſcriptis clarus, qui & Londini collegium inſtituit proximo poſt 63 anno moritur 20 Octob.

S. Bernardus, natus Caſtilionij Burgundiæ, obiit 20. Auguſti, cum vixiſſet annos 63 & dies totidem 63 Cœnobij Claræuallis primus Abbas, & monaſteriorum amplius quam 160. fundator ſui ordinis. *Richard. Normannus, in vita S. Bernardi.*

Mahometes Pſeudopropheta, vixit annos Arabicos 63

Aomar, aliis Vmar, & Haumar, qui enituit inter primores Mahometis ſectatores, à quo deſcendunt Tunetani Reges inter quos Muleaſſes apud Carolũ V. floruit, vixit mẽſ. 6. & an. 63

Robertus Apuliæ Dux, febri deceſſit apud Caſiopam Epiri vrbem, anno ætatis 63

Georgius Scanderbegius Caſtriotus, Epirotarum princeps, qui Turcicam rabiem à vaſtatione Epiri ac Vngariæ anno 24. arcuit, mortuus anno dom. 1466. die 17. Ianuar. anno ætat. 63.

Ioannes Bocatius Florentius, Aſtronomus & Poëta, obiit anno ætatis 63 *Volater. Tritem.*

Ebernardus Snepfius D. Theologiæ, trium linguarum peritus, 1. Nouembris, ienæ ætatis 63

Georgius Magiſter ordinis Ioannitarum, cùm per menſem & 4. dies ſuperaſſet annum 63 obiit. 63

Sebaſtianus Munſterus Coſmographus, peſte interfectus. 63

Ludouicus Bauarus Imperator, paulò antè depoſitus à Pontifice & Electoribus, cum imperaſſet annos 33. equi ſaltu excuſſus periit anno dom. 1374. die 11. Octob. ætat. 63. *Auentin.*

Hieronymus Aloander, Card. Brunduſinus, è Comitibus Landriæ, Hebraicè ac Latinè valdè doctus, abfuit ab an. 63. per 14. dies ex directione Solis ad oppoſitum Martis, ſecundum Iunctinum. Mortuus anno domini 1479. die 19. Decembris, quo die etiam natus erat, vt ex Epitaphio Romæ conſtat.

Theodoricus Arndes patricius Hamburgenſis, Henrici Bucholtz,

A Bucholtz, qui huic non multo poſt in Epiſcopatu ſucceſſit, auunculus, auditor Rotæ Romanæ exquiſitiſſimus, Præpoſitus Hildeſemenſis, & Epiſcopus Lobecenſis, moritur anno ætatis 63. anno Chriſti 1506. die 16. Auguſti.

Philippus Cominæus eques Flandrus, qui hiſtoriam Ludouicis XI. eiuſque filij Caroli VIII. Et Caroli Burgundi deſcripſit lingua Gallica, eamque ſumma fide & prudentia ac ſimplicitate expoſuit. Quorum librorum lectio omnibus, qui in Republica & principum ac regum conſiliis & negotiis hoc tempore verſantur, cognitu vtiliſſima eſt, obiit anno Dom. 1509. 17. Octobris anno ætatis. 63

Caſimirus Rex Poloniæ. 63

Ioannes Picolomineus Senenſis Epiſcopus, Cardinalis & Decanus, obiit Senis anno ætatis ſuæ 62. Ergo per aliquot menſes tantum abſuit ab anno 63

Æneas Sylvius Senenſis Picolomineus, poſtea ad Pontificatum euectus, & Pius II. nominatus per aliquot menſes an. 63. excedens: quanquam alij illum hos annos non aſſecutum affirmant, deceſſit die 15. Auguſti vel circiter.

B Nicolaus Cuſanus Cardinalis, clarus tempore Friderici Cæſaris, Germanus, Rhetor, Mathematicus, Philoſophus, & trium linguarum peritus, moritur 11. Aug. an. 1464. ætat. 63

Adrianus VI. Pontifex Vltraiectinus Textoris Fil. qui ex Decano Eccleſiæ Antuerpienſis, præceptor fuit Caroli V. poſtea Epiſcopus Dertuſenſis, Cardinalis, & vltimo Pontifex, obiit 13. Septembris, anno ætatis. 63
Quanquam illum hunc annum exceſſiſſe, Epitaphium Romæ illi erectum indicat. Quod exſtat in templo Deiparæ Virginis Germanorum, ad circum Mineruæ.

Nicolaus de Gadis Florentinus Cardin. obiit Florentiæ anno ætatis 62. Ergo per aliquot menſes tantum abfuit ab 63

Ioannes Dux Saxoniæ, Elector, Friderici frater & ſucceſſor, moritur in Svveinitz 13. Auguſti, ſepultus apud fratrem in templo arcis Wittebergæ. 63

Beatus Rhenanus, vir doctiſſimus, obiit Argentinæ anno ætatis ſuæ 62. Ergo parum abſuit à 63
Callidius ſcribit anno 63. illum mortuum eſſe ex balneo abeuntem.

C Ferdinandus Cæſar, frater Caroli V. princeps mitis, affabilis, temperans & pacificus, ex tabe catarrhali extinctus eſt, paulò ante ſeptimam veſpertinam Viennæ die S. Iacobi Maioris, anno Dom. 1564. vixit annos 61. menſes 4. dies 14. horas 20. ergo abſuit tantum aliquot menſes ab anno 63

Wilhelmus Grumbachius nobilis Francus, Marchionis Alberti partes ſecutus, cuius conſiliis Epiſcopus Wirtzburgenſis bombarda eſt traiectus, ipſe ab imperio proſcriptus, Grimſtenio, Imperij ſumptibus, expugnato, ab Electore Auguſto ſupplicio affectus, in quatuor partes diuiſus, aliquot menſibus annum exceſſit. 63

Philippus Landgrauius Haſſiæ, dum vna cum confœderatis Smalcaldicis cum Cæſare Carolo V. bellum gereret, cuſtodiæ traditus, & poſt quinquennium, cùm pax in imperio conſtituta eſſet, à filio Wilhelmo & Electore Mauritio liberatus in ſua ditione obiit.

Gabriel à Streitberg anno 1531. die paraſceues oppreſſus & iugulatus in templo, moritur anno ætatis 63

Franciſcus ab Halle nobilis Brunſuicenſis, qui ingentes diuitias vnicæ filiæ, quæ Henrico Rantzouio nupſit, reliquit, &
D clarus propter multas magnorum principum aduerſitates & captiuitates fuit, quas ſuperauit. Mortuus Antuerpiæ, vbi in Columna primariæ ædis S. Mariæ, marmoreum monumentum illi à genero Henrico Rantzouio, & filia erectum eſt, ſed ab Iconoclaſtis euerſum; an. dom. 1553. die 28. Sept. an. æt. 63

Ianus Parthaſius Calaber, Orator & Poëta celeberrimus, interiiſſe dicitur anno ætatis ſuæ 63
Iunctinus.

Iacobus Sturmius, prudentia & eloquio clarus, obiit 30. Octob. anno ætatis. 63
Ebernus, Bucholzerus.

D. Nicolaus Reibeiſen, Iuriſconſultus Caroli V. Regis Ferdinandi, & Archiepiſcopi Saltzburgenſis Conſiliarius, obiit anno ætatis 63

Bertramus ab Aleſeld, Vicarius regis Daniæ in Holſatia, & dominus in Lemkulen, obiit anno ætatis 63

Georgius ab Halle, Caroli V. olim peditum ductor, apoplexia mortuus anno 63

Hilmarus ab Monichauſen, olim etiam Caroli V. peditum ductor, mortuus anno 63

Herbhardus ab Halle, Abbas 34. nobilium ordinis S. Michaëlis in Luneborch, obiit an. Dom. 1555. 11. die Decemb. vt ex eius Epitaphio ibidem magnificè extructo patet, an ætat. 63 E

Ioannes Gropperus, Cardinalis Gropperi pater, vt ex lapide corpori impoſito Coloniæ videre licet. 63

Dethleuus Bockvvoldius, Dominus in Wenſim & Muggesfeld, mortuus anno Dom. 1569. in Febr. anno ætat. 63

Auus, Pater, & Mater Danielis Ranzouij, belli ducis contra Ericum regem Sueciæ, omnes periêre hoc Climacterico 63
Aui nomen Antonius patris Godoſchalcus, matris Margareta fuit.

Ioannes Baptiſta Aquilanus Orator & poëta excellens, obiit Romæ circa finem menſis Febr. an. Dom. 1544. ætat. 63
Iunctinus addit cauſam, quod directio Horoſcopi peruenit ad corpus Lunæ.

Ioannes Baptiſta Montanus, excellens Philoſophus & Medicus extinguitur, Teratij in ſuo prædio, Phreneſi, cum annos multos Patauij feliciter docuiſſet, annos ætatis 63
anno Chriſti 1551.

Vlricus dux Wurtemberg, obiit ætatis anno 63 F
9. Februarij. *Iunctinus.*

Iacobus Puteus Nicienſis, Archiepiſcopus Barenſis Cardinalis, obiit anno ætatis ſuæ 63
Iunctinus.

Fridericus Palatinus Comes Rheni, Elector, anno ætatis 62. die 26. Octob. Ergo non multum abſuit ab anno 63
Bulchozerus.

Franciſcus Schroderus, Conſul Kilonienſis, obiit anno Climacterico 7. ætatis ſuæ 63
vt conſtat ex monumento lapidi in templo primario patriæ ſuæ inciſo.

Doctor Iacobus Maſius, Caroli V. Imperatoris, deinde filij Regis Philippi, in ſupremo Brabantiæ ſenatu, Conſiliarius, obiit anno 1559. Decembris, ætatis 63
Michaël Aitſigerus.

Nicolaus Ranzouius, Conſiliarius Regis Daniæ, & Præfectus Steinburgenſis, obiit anno 63
quem aliquot menſibus exceſſit anno Dom. 1571. die 5. Febr.

Hieronymus Frobenius, Typographus Baſilienſis, moritur annos ætatis. 63 G
abfuit per aliquot menſes ab anno 63

Ottho Biker, Abbas monaſterij Hirsfeldenſis in Archiepiſcopatu Bremen, ex monumento in monaſt. illi erecto. 63

Margarita Ranzouia, Benedicti Alefeldij coniunx, Domina in Gelting, ex lapide tumbæ impoſito die 25. Nouembris anno 63

Franciſcus Dux inferioris Saxoniæ obiit anno Dom. 1581. anno ætatis 63
quem aliquot menſibus exceſſit.

Ioannes Vicecomes Archiepiſcopus Mediolanenſis obiit Schalari anno, nempe, 63. *Iouius.*

Petrus Pomponatius, Mantuanus, in Philoſophia præceptor Iouij, fato functus eſt ſtranguria oborta Bononiæ, ætatis ſuæ anno 63. *Iouius.*

Andreas de Holzendorff Canonicus Magdeburgenſis obiit anno 1565. 2. Decemb. completo ætatis anno 63
VVernerus. H

Wolfgangus Comes in Barby & Mulingen è vitis exceſſit Anno Chriſti 1565. 24. Ianuarij anno ætatis. 63
Bruno.

Hactenus *Rantzouius.* Neque deerunt iſtiuſmodi exemplorum plauſtra, conſideranti paſſim clarorum virorum monumenta, & obitus. Præmiſſa ſuffecerint, vt demonſtretur Annorum Climactericorum & Enneaticorum obſeruationem, in humanæ vitæ periodo non eſſe vanam aut inutilem, cum contingat pleroſque his interire, adeoque periculoſos plerunque haberi: nam etiam qui hos tranſiliunt, frequenter iiſdem cum morbis grauiſſimis conflictantur, vti experientia quotidiana compertum eſt.

MENSIBVS HYBERNIS
AC POTIVS AVTVMNALIBVS
Qui obierunt.
Ex Lucubrationibus Henrici Rantzouij.

Obſeruaui etiam inquit *Rantzouius*, cùm in hiſtoriis, templis, cœnobiis & monumentis multorum explorarem obitus, eorum præſertim, qui annis Climactericis mortui ſunt, homines

homines plures mori ſequentibus menſibus, videlicet in Au
A guſto, Septembri, Octobri, Nouembri, Decembri, Ianuario,
Februario, quàm in reliquis menſibus, in Europa, Aſia & præ-
ſertim in regnis & locis Septentrionalibus, vbi morbi frigidi
dominantur. Nam vt in herbis & arboribus Sole ex Leonis
ſigno egreſſo, atque ad æquinoctium autumnale properante
humores à ramis, caulibus & truncis ad radices refugientes,
non tantum decus omne rebus terra naſcentibus adimunt, ſed
mortem quodammodo adferunt: ita in hominum corporibus
circa idem tempus humores à ſuperficie quaſi ad centrum re-
uocantur, qui ſuo affluxu facultates facilius lædunt, & pro-
pter longiorem Solis à noſtro vertice diſceſſum, non tantùm
tunc augentur plurimum, ſed condenſantur, atque vt medici
loqui ſolent, ingraſſantur, ſuóque lentore meatus corporum
variè obſtruunt. Vnde omnis generis morbos eo tempore in
nobis exiſtere experientia teſtatur. Et ideo etiam Autumnus
morbidior eſt. Vere, quia magis calido infrigidato, quàm frigi-
do calefacto ægrotamus: in Vere autem frigidum calefit, & in
Autumno calidum infrigidatur. *Hippocr. 3. Aphoriſmor aphor. 9.*
dicit, Quod in Autumno acutiſſimæ ægritudines, & maximè
B
mortiferæ, vt in pluribus fiunt: Ver verò ſuauiſſimum & mi-
nimè mortiferum eſſe. Galenus addit: Ver cæteris tempori-
bus ſanius & minus mortiferum eſſe. Quia temperantius eſt
aliis. Ariſtoteles dicit, quod homines magis ægrotant in æſta-
te, ſed ægrotantes magis moriuntur in hyeme. Id ita eſſe te-
ſtantur etiam dies mortis ſuperius nonnulli additi, & Ponti-
ficum, Imperatorum Regum, & illuſtrium virorum ſequen-
tium, quos ex hiſtoriis extraxi.

PONTIFICES ROMANI MORTVI,

ſecundum Onuphrium Panuinium Veronenſem ſuprà annotatis menſibus, videlicet Auguſto, Septembri, Octobri, Nouembri, Decembri, Ianuario & Februario.

Clemens I. obiit anno Chriſti 779. cal Decemb.
Pontianus I. defunctus eſt anno Chriſti 236.13.cal.Decemb.
Marcellus I. anno Chriſti 309.17. cal Febr.
Miltiades I. Afer Pont.Rom.Martyr, obiit 311.3.idus Ian.
C Syluester periit anno Dom.335. pridie cal. Ianuar.
Marcus I. 336. prid non Octob.
Liberius I. 366.8. cal.Octob.
Damaſus I. 382.3.idus Decemb.
Zoſimus I. 419.7. cal.Ianuarij.
Bonifacius I. 424.8. cal. Nouemb.
Felix III. 494.11. cal.Mart.1.19.Feb.
Gelaſius I. 496.11. cal. Decemb.
Anaſtaſius II. 498.13. cal.Decemb.
Hormiſda I. 523.8. idus Auguſti.
Felix IV. 530.4. idus Octob.
Bonifacius II. 531.16. cal.Nouemb.
Vigilius I. 554.5. cal. Ianuarij.
Pelagius II. 590.6. idus Febr.
Sabinianus I. 606.5. idus Febr.
Bonifacius IV. 615.9. cal.Mart.1.12.Febr.
Deuſdedit I. 618.5. idus Nouemb.
Bonifacius V. 632.4. idus Octob.
Honorius I. 635.4. idus Octob.
D Seuerinus I. 638. non. Auguſti.
Ioannes IV. 649.4 idus Octob.
Martinus I. 653 pridie idus Nouemb.
Vitalius I. 672.6 cal.Febr.
Agatho I. 682.4 idus Ianuar.
Ioannes V 686 4. nonas Auguſti.
Canon I. 687.11. cal.Octob.
Sergius I. 701.6. idus Septemb.
Ioannes VI. 705. idib. Ianuar.
Ioannes VII. 707.15.cal.Nouemb.
Siſinnus I. eodem anno, 8. id. Nouemb.
Conſtantinus I. 714.3. idus Febr.
Gregorius II. 731.3. id. Febr.
Gregorius III. 741.4. cal.Decemb.
Stephanus III 772. prid cal.Febr.
Hadrianus I. 795.7. cal.Ian.
Stephanus IV. 817.8. cal.Febr.
Eugenius II. 827.4. idus Decemb.
Valentinus I. 828.11. cal.Febr.
Gregorius IV. 844.8. cal.Febr.
Nicolaus I. 867.8 idib. Nouemb. E
Hadrianus II. 872. cal Octob.
Ioannes VIII. 882. idib. Octob.
Formoſus I. 896.16. cal. Ianuar.
Bonifacius VI. 894.3. nonas Ianuar.
Romanus I. 898. cal. Septemb.
Theodoſius II. 898 1. cal.Octob.
Ioannes IX. 900.8. cal.Nouemb.
Anaſtaſius III. 9 1.9. cal.Sept.
Lando I. 9 6.6. cal Febr.
Leo VI. 935.3. cal.Octob.
Stephanus VII. 937.9. cal.Decemb.
Stephanus VIII. 94 .10. cal.Nouemb.
Agapitus II. 955.5. cal. Ianuar.
Ioannes XIII. 972.8. idus Sept.
Gregorius V. 998.12. cal Mart.18. Feb.
Ioannes IX. 1032.6. idus Decemb.
Ioannes XVII. 1003. prid. cal.Nouemb.
Clemens II. 1047.7. idus Octob.
Damaſus II. 1048.6. idus Auguſti. F
Victor III. 1087.16. cal.Octob.
Paſchalis II. 118.15. cal Febr.
Gelaſius II. 119.27. cal.Febr.
Calliſthus II. 1124. idib. Decemb.
Honorius II. 1130.16. cal.Mart.14. Febr.
Innocentius II. 1143.11. cal.Octob.
Anacletus II. 113.8. cal. Decemb.
Anaſtaſius IV. 1154.4. nonas Decemb.
Hadrianus IV. 1159 cal.Sept.
Alexander III. 1181. 6. cal.Sept.
Lucius III. 1185.4. idus Decemb.
Vrbanus III. 1187.16. cal.Decemb.
Gregorius VIII. 1188.11. cal.Mart.19.Febr.
Cœleſtinus III. 1198.6. idus Ianuar.
Cœleſtinus IV. 1241.7. idus Octob.
Innocentius IV. 1254. idib. Decemb.
Vrbanus IV. 1264. prid cal.Octob.
Clemens IV. 1268.3. cal.Decemb.
Gregorius X. 1276.3. idus Febr. G
Hadrianus V. 1277.15. cal.Sept.
Nicolaus III. 1280.18. cal.Sept.
Bonifacius VIII. 1303.5. idus Octob.
Ioannes XXII. 1334. prid.nonas Decemb.
Nicolaus V. 1333.71. cal.Oct.
Clemens VI. 1352.8. idus Decemb.
Innocentius VI. 1362.10. cal.Sept.
Vrbanus V. 1370. idib.Decemb.
Clemens VII. 1394.17. cal.Octob.
Benedictus XIII. 1394. in Sept.
Vrbanus VI. 1399.3. idus Octobr.
Bonifacius IX. 1404. in Octob.
Innocentius VII. 1406 8 idus Nouemb.
Ioannes XXIII. 1419.11. cal.Ianuarij.
Martinus V. 1431.10. cal.Mar.20.Feb.
Eugenius IV. 1447.7.cal.Mart.23.Feb.
Calliſtus III. 1558.3 nonas Auguſti.
Pius II. 1460.4. cal Septemb H
Xyſtus IV. 1484. idibus Auguſti.
Alexander VI. 1503.15. cal.Septemb.
Pius III. 1503.15. cal.Nouemb.
Iulius II. 1513.9 cal Mart.21.Feb.
Leo X. 1521. cal.Decemb.
Hadrianus VI. 1523.18. cal.Octob.
Clemens VII. 1534.6. cal Octob.
Paulus III. 1549.4. idus Nouemb.
Iulius III. 1555. 0. cal.Mart.20.Feb.
Paulus IV. 1559.18. Auguſti.
Pius IV. 1565.10. Decemb.
Sixtus V. 1589.27. Auguſti.
Vrbanus VII. 1590.28. Septemb.
Gregorius XIV. 1591. eodem menſe.
Innocentius IX. 1594.21. Decemb.

Tam multi Pontifices mortui ſunt prædictis menſibus: reliqui martyrio ſunt coronati, quorum fuerunt 33. Cæterorum nonnullorum dies mortis ignoratur. Pauci menſibus æſtiuis defuncti.

Poſſem

Poſſem addere etiam Cardinalium Romanorum obitus ex
A Onuphrio, ſed ne lectori tædium enarrandis ſolis nominibus facerem, eam commemorationem omittendam eſſe cenſui. Qui enim hiſtoriis cognoſcendis delectatur, ipſemet ex auctore hæc cognoſcere, atque huic Catalogo adſcribere poterit: quemadmodum & dies obitus Patriacharum Conſtantinopolitanorum, qui ſuprà dictis menſibus etiam ferè omnes mortui ſunt, ex Socrate & Marcellino petere licet.

SEQVVNTVR IMPERATORES, ET EORVM nonnullorum vxores, qui prædictis menſibus obierunt.

Auguſtus periit anno domini 15. die 19. Auguſti.

Agrippina Germanici vxor mortua anno domini 35. 18. Octob.

Caius Caligula interfectus anno domini 42. 24. Ianuarij.

Claudius, periit anno domini. 55. 13. Octob.

Vitellius iugulatus anno domini 70. 8. ant 3. Octob. *Ioſeph. Tacit.*

Sergius Galba Imperator, obiit anno Domini 70. 15. Ian.

B Titus Veſpaſianus deceſſit anno domini 82. 13. Sept.

Domitianus Titi frater occiſus eſt 97. 18. Septemb.

Nerua periit anno domini 99. 27. Ian. *Euſeb. Eutr.* Secundum *Aurelium Victorem* 28. Ianuarij, quando Eclipſis Solis fuit.

Traianus periit anno Chriſti 118. die 11. Auguſti.

L. Ælius Verus adoptatus ab Adriano moritur anno Chriſti 137. 1. die Ianuarij. *Spartianus.*

Commodus interficitur anno domini 193. vlt. Decemb.

Albinus interficitur anno domini 198. 19. Febr.

Seuerus mortuus anno domini 212. 12. Feb. alij 4. Feb.

Gordianus III. Imperator Romanus anno domini 245. die 30. Ian.

Claudius II. Imperator moritur in Pannonia anno Chriſti 271. menſe Feb.

Aurelianus Imperator occiſus eſt an. 276. in fine menſis Ianuarij.

Galerius Maximianus periit 311. in Septemb.

Maxentius à Conſtantino victus, in Tibri periit ann. Chri-
C ſti 312. 24 Septemb.

Conſtantinus, Conſtantini M. filius, apoplexia moritur 340. 3. Nouemb.

Magnentius aliquot prœliis à Conſtantino victus, violentas ſibi manus infert anno domini 353. 15. Auguſti. *Socrates.*

Conſtantinus Imperator dum Iuliano cum infeſto exercitu occurrit, moritur anno Domini 361. 3. Nouemb. *Eberus* 5. Nouembris.

Homilios Matthæus anno 360. 20. die Nouembris.

Iouinianus imperauit 7. menſes, mortuus anno 364. 17. Februar.

Valentinianus Imperator apoplexia extinctus Anno domini 375. 17. Nouemb.

Valens à Gothis incenſa domo igne conſumptus Anno Domini 378. 9. Auguſti.

Gratianus necatus anno Chriſti 383. 25. Septem.

Maximus Tyrannus interfectus anno Chriſti 388. 27. Auguſt.

D Theodoſius Magnus mortuus anno Chriſti 395. 17. Ian.

Honorius Imperator, moritur anno Chriſti 423. 15. Auguſt. eius obitum anteceſſit Cometes. *Proſp. Marcell.*

Martianus Imperator moritur an. Chriſti 457. 26. Ianuar. *Onuph. Sigebertus* verò 24. Febr.

Maioranus Imperat. nihil aduerſi ſuſpicans dolo Ricimeris extinguitur an. Chriſti 461. 7. Auguſti. *Caſſio Marc.*

Seuerus II. Imperator, moritur anno Chriſti 465. 15. Auguſti.

Ricimerus genero ſuo Arthemio Imperat. interfecto hoc ſcelere non diu lætatus, poſt 39. dies ſæuiſſimis corporis doloribus extinctus periit an. Chriſti 472. 14. Auguſti.

Olybrius vix deguſtato imperio mortuus eſt eodem an. 23. Octobris.

Leo Senior Imperator moritur anno domini 474. in Ianuario.

Iuſtinianus Imperator, moritur an. Chriſti 565. 13. Nouemb. *Niceph.*

Iuſtinus Iunior, an. Chriſti 576. 2. Octob.

Tiberius II. Imperator anno Chriſti 583. 10. Auguſti. *Onuph. Cedren.* 14. Nouem. E

Mauritius Imp. ſecuri percuſſus 602. 24. Nouemb.

Conſtantinus Imp. moritur an. Chriſti 775 in Aug.

Leo IV. moritur anno 680. 7. Septemb.

Irene imperatrix Conſtantinopol. 803. 9. Auguſti.

Zoe Auguſta 1052. menſe Septemb.

Carolus Magnus anno Chriſti 814. 28. Ian.

Carolus Caroli M. filius anno Chriſti 811. 4. Decemb.

Startarius Cæſar Conſtantinop. 812. 11. Ianuarij. *Diaconus.*

Irmegarda Ludouici Cæſaris I. coniunx, anno Chriſti 818. 3. Octob.

Michaël Balbus Conſtantinop. 829. 1. Octob.

Theophilus Cæſar Conſtantinop. 842. 28. Ianuarij.

Lotharius Imper. moritur in monaſterio Prumienſi Anno Chriſti 855. 29. Septemb.

Carolus Caluus anno 868. 6. Octobris.

Ludouicus Cæſar 875. in Aug.

Carolus Craſſus deponitur anno 888. 12. Ianuar. & in ſumma inopia paulò poſt moritur Adrianopoli. F

Arnolphus Cæſar moritur an. domini 899. 29. Nouemb. *Reginal. Onuph.*

Ludouicus IV. Bauarus 912. 21. Ianuarij. *Auent. Sigebertus.*

Conradus Cæſar 919. 13. Decemb. Fuldæ ſepultus. *Auent.*

Theodora Romani Conſtant. coniux. 922. 20 Febr.

Chriſtophorus Cæſar Orientalis Romani filius an. Chriſti 934. 14. Auguſti.

Edita Anglica Edmundi Regis filia: Otthonis I. Imper. coniux obiit ſepulta Magdeburgæ 946. 26. Ianuar.

Henricus dux Bauariæ Otthonis I. frater moritur anno domini 955. 1 Nouembris.

Ioannes Tzimiſta Comes, ex veneno moritur Anno Domini 975. 4. Decembris.

Conſtantinus VIII. Cæſar Oriental. 956. 9. Nouembris. *Cedr.*

Helena Conſtantini VIII. vxor. 961. 27. Septemb.

Otho II. Cæſar. 983. 8. Decembris. G

Adelheida II. coniunx Othonis I. vidua Lotharij regis Italiæ mortua 984. 8. Decembris.

Mechtildis filia Otthonis II. Abbatiſſa in Quedlenburg. mortua anno 999. 7. Februarij.

Otho III. Cæſar ex Italia reuertens 1001. 28. Ianuarij. alij 1002.

Baſilius Cæſar Conſtantinop. 1025. in Decemb.

Conſtantius IX. 1028. 9. Decemb.

Michaël Cæſar Conſtantinop. 1036. 10. Decemb.

Giſela vxor Conradi II. Imp. 1043. 14. Feb. Sepulta Spiræ.

Henricus III. niger 1056. mortuus 7. Octob. Sepultus 28 Spiræ: quo die an. 40. natus erat.

Theodora Auguſta anno 1056. in fine Auguſti.

Rudolphus Sueuus, Imp. qui contra Henricum IV. electus; eſt, obiit anno Chriſti 1080. 12. Octob.

Beata Imperatrix 1087. 17. Decemb.

Henricus IV. 1106. 7. Auguſti.

Alexius Comnenus, Cæſar. Oriental. 1118. 15. Auguſti. *Zonar. Nicet.* H

Lotharius Imperator. 1137. 3. Decemb. ſepultus in monaſterio *Keyſerſluter.*

Conradus III. obiit an. domini. 1152. 15. Feb. Bambergæ.

Emanuel Græcorum Cæſar moritur 1180. in Septemb. aliqui 3. Octob. *Nicet. Naucl.*

Fridericus Barbaroſſa 1190. 10. Ianuar.

Henricus VI. Meſſanæ an. Chriſti 1199. alij 1198. 1. Oct. *Sigonius.*

Balduinus periit 1206. 20. Auguſti.

Philippus Imp. interfectus pugione. 1208. 21. Auguſti.

Fridericus II. 1250. 13. Decemb.

Anna coniux Rudolphi Habsburgenſis Imper. 1281. 20 Septemb.

Rodulphus Habsburgenſis Imperat. anno Chriſti 1291. vltimo Septemb.

Henricus VII. veneno in hoſtia per monachum accepto, anno domini 1313. 24 Auguſti.

Vxor eius moritur 1311. in Octob.

Fridericus,

Fridericus Pulcher Auſtriacus, rex Rom. 1330.13. Ian.
A *Onuph.*
Andronicus Maior, mortuus anno 1332.12.Febr.
Ludouicus V. Bauarus Cæſar 1347.11.Octob.
Ludouicus Senior, Marchio Brandeburgenſis Elector & Dux Bauariæ, Cæſaris Ludouici V. filius anno 1361.15. Sept.
Carolus IV. Cæſar rex Bohemiæ, moritur Pragæ an. Chriſti 1378. 20. Nouemb.
alij anno 1379.24.Febr.
Eliſabetha Caroli IV. Cæſaris coniunx, regis Sigiſmundi mater mortua anno Chriſti 1393.13.Febr.
Albertus Bauarus II. filius Ludouici Imperatoris, Comes Hollandiæ moritur 1404.menſ Decemb.
Berland.
Wenceſlaus Imperat. rex Bohemiæ 1419.16. Auguſt. cum vixiſſet annos 57.
Iacoba Comitiſſa Hollandiæ, abneptis Ludouici Imperatoris, mortua eſt anno Domini 1436.24 die Sept.
Sigiſmundus Cæſar 1437.8.Decemb.
Albertus Cæſar Rex Bohemiæ 1439.26 Octob.
B Ioannes Huniades, Rex Vngariæ 1456.10.Septemb.
Leonora Imperatrix Friderici coniux, mortua anno domini 1467.1. Septemb.
Eliſabetha filia Alberti Romanorum Regis, ſoror Ladiſlai Regis Vngariæ moritur anno domini 1504.30.Auguſt.
Barbara Sigiſmundi I. coniunx 1515 in Autumno.
Fridericus Imperator Maximiliani pater, mortuus anno Domini 1593.18. Septemb. *Carion.*
alij 19. Auguſti.
Maximilianus I. Imperator 1519.12 Ian.
Margareta filia Maximil. I. 1530.1.Decemb.
Carolus V. 1558.21.Septembr.
Maximilianus II. 1576.12.Octob.
Cæterorum dies ignoratur: non tam multi æſtiuis menſibus mortui.

OBITVS REGVM FRANCIÆ, Hiſpanorum, Siciliæ, ac Angliæ.

Dagobertus Rex Franciæ mortuus, anno domini 645.1.
C Febr.
Carolus Martellus auus Caroli Magni moritur anno 741. 22. Octob.
Pipinus rex Franciæ, obiit anno Chriſti 768.14. Decemb.
Carolomanus Caroli M. frater, obiit anno Chriſti 771. 4. Ian.
Ludouicus pater Lotharij è viuis deceſſit, anno Dom. 955. 10. Sept.
Guilhelmus rex Angliæ, anno Chriſti 1087. die 10.Sept. *Polyd.*
Henricus Rex Angliæ. 1135.3.Decemb.
cui ſucceſſit filius ſororis Comes Boloniæ.
Stephanus rex Angliæ, anno 1154.die 24.Octob. *Polyd.*
Balduuinus III. rex Hieroſolymitanus, mortuus 1165. 13. Febr.
Ludouicus rex Franciæ. 1181.19.Septemb.
Ioannes rex Angliæ, veneno ſublatus, anno domini 1216. 18. Nouemb.
D D. Ludouicus rex Galliæ 43. Carthagine expugnata & Tuneto obſeſſo, peſtilentia in caſtris mortuus anno 1270.25. Auguſti, quo menſe etiam filius eius Ioannes paulò ante deceſſit. Philippus alter eius filius rediens, ex morbo Perpenniani deceſſit menſe Octob. 6. Ianuarij, obiit Carolus rex Siciliæ frater Ludouici.
Henricus III Rex Angliæ mortuus, an. 1272.16. Nouemb. Præceſſit mortem eius Eclypſis Lunæ in Auguſto.
Carolus Rex Siciliæ, & dux Apuliæ, anno Chriſti 1284.7. Ianuarij.
Carolus V. Bonus appellatus 1308.16.Sept. *Onuph.*
Philippus Longus Rex Franciæ anno Chriſti 1321.2.Ian
Ludouicus Hutinus, anno 1321.3.Ian
Carolus IV. mortuus 1327.1.Febr.
Carolus Calabriæ Ducis filius, obiit ante patrem 1328.12. Nouemb. *Pontan.*
Robertus rex Neapolis 1341.19.Ianuarij.
Petrus II. rex Siciliæ 1347.8.Auguſti.
Ludouicus, Petri II. filius rex Siciliæ, an. 1355.16.Octob.
Philippus Valeſius 1350.13.Auguſti.

Ladiſlaus rex Neapolitanus 1419.6.Auguſti.
Carolus VI. rex Franciæ 1422.21 Octob. E
Ludouicus II. anno 1483.vltimo Auguſti.
Elizabetha Regina Angliæ, moritur in puerperio Lugduni, an. 1503.3. idus Febr.
Philippus rex Hiſpaniarum Caroli V. pater, obiit an. 1506. 17. Septemb.
Ludouicus XII. Rex Franciæ 1514.1.Ian.
Anna Ludouici XII. coniunx, obiit anno Chriſti 1514.9. Ianuarij
Regina Eliſabetha Caroli V. auia, Ferdinandi vxor, Anno domini 1514. exeunte extinguitur.
Ferdinandus rex Hiſpaniæ Caroli V. auus maternus, deceſſit anno Domini 1516.16.Ian.
Aloyſia Franciſci I. regis mater, obiit ſuum diem, ni fallor, anno domini 1532.5.Kal.Nouemb.
Iohanna Semeria enixa Edoardum, moritur an. 1537.26. Octob.
Henricus VIII. Rex Angliæ 1546.28.Ian.

REGVM DANIÆ ET Comitum Holſatiæ.

F
Haraldus rex Daniæ obiit anno domini 980.1 Nouemb.
Canutus, filius Waldemari I. 1210 1 .Nouemb.
Waldemarus III. anno domini 1231.26 Nouemb.
Canutus dux Lalandiæ, filius regis Waldemari III. anno 1260.15. Octobris.
Viburgis vxor Marchionis Brandeburgenſis, Erici regis filia obiit 1300.29. Septemb.
Agnes regina Daniæ vxor Erici Regis, obiit anno domini 100.23. Sept. filia fuit Alberti Marchionis Brandeburgenſis.
Ericus filius Erici regis, obiit an. domini 1319.13.Nouem.
Waldemarus IV. filius Chriſtophori regis, obiit 1375.24. Octobris.
Margaretha filia huius Waldemari trium Borealium regnorum potentiſſima regina, obiit an. dom. 1412.27.Octob.
Chriſtophorus rex Daniæ, & Dux Bauariæ, Anno 1468.6. Ianuarij.
Ioannes Chriſtierni I. filius obiit 1513.die 20. Februarij.
Anna filia regis Friderici primi in iuuenilibus annis peſte periit in Scleſvvich, Anno 1535.2 . Septemb. G
Fridericus Friderici I. regis filius, Epiſcopus Hildeſheimenſis, obiit anno 1556.27.Octobris.
Chriſtianus III. 1559.1.Ianuar.
Chriſtiernus II. 1559.25.Ianuarij.
Dorothea regina Chriſtiani III. vxor mortua anno Domini 1571.7. Octobris.
Dorothea filia Friderici primi regis Danorum, coniux Chriſtophori ducis Megapolenſis obiit an. 1575.1 . Nouem.
Ioannes dux Holſatiæ filius Friderici I. regis 1580.vltimo Septemb.
Magnus Chriſtiani III. regis Danorum filius, Epiſcopus in Liuonia in Oſel, Churlandi & Wick, mortuus an ætatis 42. Anno domini 1583. in Hyeme.

SEQVENTES COMITES HAMBVRGI ſepulti ſunt, durante adhuc monumentorum inſcriptione, vnde dies obitus eorum deſumptus eſt.

H
Comes Ioannes I. filius Adolphi Comitis Holſatiæ, & Schovvenburgenſis, obiit anno Chriſti 1266.23.Febr.
Gerhardus, Prioris frater 1281.21.Decemb.
Gerhardus II. Gerhardi I. filius, obiit an. 1312.25. Octo.
Gerhardus, Comes Holſatiæ ac Stormariæ, filius Comitis Gerhardi fratris Comitis Ioannis II. in magna peſtilentia Segebergæ obiit, & in Abbatia Reinfeldenſi ſepultus, vt ex monumento ibidem illi erecto conſtat. Anno domini 1350. 13 Auguſt.
Adolphus filius Ioannis II. 1380.26.Ian.
Eliſabetha coniunx Nicolai Comitis Holſatiæ, ac Schovvenburgenſis, Itzehoe humata, obiit ann. domini 1388.5.Feb. quemadmodum ex ære lapidi inciſo conſtat.
Albertus Comes Holſatiæ, ac Stormariæ, Henrici filius, equo lapſus eſt in Dithmarſia cum prædas ibidem ageret, ex quo caſu paulò poſt mortuus anno 1403.29. Sept. & Itzehoe ſepultus.
Adolphus V. Dux Schleſuicenſis & Comes Holſatiæ, ſepultus in Itzehoe, obiit anno 1459.4.Decemb Lubecæ.

ELECTO

A ELECTORES SAXONIÆ ET Brandemburgenſis, ac Comites Norinbergenſes.

Marchio Henricus I. Miſniæ, mortuus cum Epiſcopum Bennonem verberibus mulctaſſet, anno Dom. 1106. menſe Auguſti.

Dedo Comes Rochitzij, anno Domini 1119.16. Auguſt.

Agnes filia Wenzelai regis Bohemiæ, vxor Henrici II. Marchionis Miſniæ, Palatini Saxoniæ, Landgrauij Thuringiæ, obiit 1268.13. Sept.

Henricus II. Marchio Miſniæ, Palatinus Saxoniæ, Landgrauius Thuringiæ, obiit anno Dom. 1288.25. Febr. Dreſdæ.

Fridericus Idel, Friderici primi filius, Burggrauius Norinbergenſis moritur an. 1290.14. Aug. ſepultus Heilbronni. *Reinec.*

Fridericus Claudius, Marchio Miſniæ, obiit anno 1315. 13. Ianuarij.

Waldemarus II. Elector Brandeburgenſis, anno 1319.7. Sept.

Ioannes Georgij, Ducis Saxoniæ filius, an. 1339.16. Febr.

B Ioannes Friderici II. filius, Burggrauius Norinbergenſis 1357.7. Octob. *Reinec.*

Fridericus III. Burgrauius Norinbergenſis, mortuus Blaſſenburgi, anno 1394.21. Ianuar.

Fridericus Relligioſus I. Elector Brandeburgenſis, ex familia Burgrauiorum, anno Dom. 1440.21. Sept.

Sigiſmundus Epiſcopus Wirtzburgenſis. dux Saxoniæ, moritur in exilio Rochlitzij, anno Dom. 1457.24. Decemb.

Elector Fridericus II. Saxoniæ, anno 1464.7. Sept.

Fridericus II. filius Friderici I. Electoris Brandeburgenſis, anno 1470.10. Febr.

Erneſtus Saxoniæ Elector III. obiit anno 1486.27. Aug.

Albertus Dux Saxoniæ, anno 1500.12. Septembr. obiit in Friſia.

Zedena Alberti coniunx, filia Regis Bohemiæ mortua anno 1510.1. Febr.

Sophia Caſimiri III. filia, & Friderici Brandeburgenſis in Onolsbach coniunx, moritur anno Dom. 1513. in Ianuar.

Erneſtus dux Saxoniæ, Epiſcopus Magdeburgenſis, anno eodem 3. Auguſti.

C Dux Seuerinus Henrici Ducis Saxoniæ filius, Oeniponte mortuus anno 1533. in Octob.

Barbara Georgij Ducis Saxoniæ coniunx, obiit anno 1534. 17. Ianuar.

NOSTRA ETIAM ÆTATE MENSIBVS prædictis obierunt Principes ſequentes.

Anno Domini 1534.

Clemens VII. Papa 25. Sept.

Magdalena filia Georgij ducis Saxoniæ, vxor Ioachimi II. Electoris Brandeburg 28. Decemb.

Anno 1535.

Franciſcus Sfortia vltimus dux Mediolanenſis vltimo Octob.

Anno 1536.

Obiit Catharina Hiſpanica, quam Henricus rex Angliæ ante triduum repudiauerat, menſe Ianuario.

Anno 1537.

Ioannes Ducis Georgij Saxonis filius 11. Ianuar.

Anno 1539.

D Fridericus Georgij, Saxoniæ Ducis filius 27. Febr.

Anno 1541.

Henricus Dux Saxoniæ. Comes Miſniæ, 19. Auguſti.

Anno 1542.

Iacobus Rex Scotiæ, 12. Decemb.

Ioannes IV. Luſitaniæ Rex, 2. Ianuar.

Anno 1543.

Georgius Marchio Brandeburgenſis, Friderici frater & ſucceſſor Onolsbachij, 17. Decemb.

Anno 1545.

Carolus dux Aureliæ, 9. Nouemb.

Albertus Cardinalis Archiepiſcopus Moguntinus, 24. Septembris.

Anno 1546.

Erneſtus Dux Luneburgenſis mortuus, 11. Ianuar.

Catharina Regina Angliæ, 6. Auguſti.

Anno 1547.

Henricus VIII. Rex Angliæ, 26. Ianuar. *Polydor.*

Petrus Bembus Cardinalis Romæ, 18. Ianuar.

Anna regina Vngariæ, regis Ferdinandi coniux, extinguitur in partu filiæ, 27. Ianuar. E

Fridericus II. Dux Lignicenſis, 17. Septemb.

Iacobus Sadoletus, Cardinalis, Romæ menſe Octobri.

Anno 1548.

Albertus Dux Megapolenſis, filius Magni, menſis Ianuarij die 10.

Anno 1549.

Paulus III. Pontifex 10. Nouemb.

Otto Dux Luneburgenſis moritur 11. Auguſti.

Franciſcus Dux Luneburgenſis, 23. Nouemb.

Anno 1550.

Antonius Perenat Cardinal. Granellanus Caroli V. Cæſaris Conſiliarius & Cancel. intimus, ſub exitu Auguſt.

Vlricus Dux Wittenbergenſis, in principio Nouemb.

Magnus Dux Megapolenſis Henrici filius, Epiſcopus Suorinenſis, obiit 28. Ianuarij.

Anno 1551.

Ioannes Princeps Anhaldinus Zerueſtæ, 4. Febr.

Anno 1552.

Henricus Dux, Megapolenſis, 6. Febr. F

Hermannus Epiſcopus Colonienſis, 15. Auguſti.

Fridericus Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Marchio Brandeburgenſis, 3. Octob.

Paulus Iouius Nouocomenſis, Epiſcopus Nucerinus hiſtoriarum ſcriptor celeberrimus. 11. Decemb.

Mauritius Huttennus, Epiſcopus Eiſtetenſis, mortuus in Decemb.

Anno 1553.

Ioannes Erneſtus Dux Saxoniæ, 8. Februar.

Georgius princeps Anhaldinus, 17. Octob.

Anno 1554.

Sybilla coniunx Ioannis Friderici Electoris, 21. Febr.

Anno 1555.

Agneta olim Electoris Mauritij coniux, poſt cuius mortem nupſit Ioanni Friderico, mortua 4. Nouemb.

Anno 1556.

Fridericus, Philippi filius, Palatinus Elector. 26. Febr.

Ioannes Comes de Iſenberg, Elector Treuirenſis, mortuus in Februario. G

Adolphus Archiepiſcopus Colonienſis, Comes Schavvenburgenſis, 20. Septemb.

Fridericus frater Chriſtiani III. Regis Daniæ coadiutor Bremenſis Epiſcopus Hildesheimenſis & Scleſvvicenſis, moritur 27. Octob.

Albertus Alberti, ducis Megapolenſis, filius, 19. Decemb.

Anno 1557.

Albertus Marchio Brandeburgenſis Caſimiri filius, exul in oppido Marchionum Badenſium, quod dicitur porta Hercinia, 8. Ianuarij.

Anno 1558.

Carolus V. in Hiſpania, die Matthæi Apoſtoli. 21. Sept.

Gerhardus Comes Mansfeldenſis, 13. Septemb.

Antonius de Schavvenburg, Archiepiſcopus Colonienſis. 21. Septemb.

Eodem die & anno Georgius Comes Wittenbergenſis.

Maria Regina Angliæ, 17. Nouemb.

Et poſt illam Reginaldus Polus, Cardinalis, natus ex nepte Eduardi quarti, Regis Angliæ. H

Anno 1559.

Chriſtianus III. Rex Daniæ, 1. Ianuarij.

Chriſtiernus II. Rex Daniæ, expulſus regno, obiit 25. Ianuarij.

Wilhelmus princeps, & Comes Hennembergenſis, 26. Ianuarij.

Anna de Honſtein, comitiſſa Alberti Mansfeldenſis Comitis, moritur 4. Febr.

Ottho Henricus, Elector Palatinus, 12. Februarij. *Chytraus.*

Henricus Rex Galliæ, accepto vulnere in ludo equeſtri. 10. Aug.

Paulus IV. Pp. 18. Auguſti.

Hercules dux Ferrarienſis, 3. Octob.

Anno 1560.

Philippus dux Pomeraniæ, 14. Feb.

Ioannes Fridericus, Ioannis Friderici Electoris nepos, 8. Auguſti.

Guſtauus Rex Sueciæ, 29. Sept.

A Franciſcus I I. Rex Galliæ, 5. Decemb.

Anno 1561.

Ioachimus Princeps Anhaldinus, 6. Decemb.

Anno 1562.

Ioannes Gebhardus, Epiſcopus & Elector Colonienſis, Comes Mansfeldenſis, 12. Nouem.

Anno 1564.

Philippus Comes Mansfeldenſis, obiit Norimbergæ, 13. Ianuar.

Sabina Comitiſſa Palat. ad Rhenum Vlrici Virtembergenſis coniunx 30. Auguſti.

Ioannes Vngnadius, Baro in Sonnek, 27. Decemb.

Anno 1565.

Wolfgangus ſenior, Comes de Barby, 24. Ianuar.

Magdalena de *Schvvarkburg*, vxor Ioannis Alberti Mansfeldenſis, 7. Sept.

Alexander Auguſti Electoris filius, 8. Octob.

Ioannes Fridericus I I I. Dux Saxoniæ, Ioannis Friderici I. filius, vlt. Octob.

B Catharina de Henneberg, vxor Comitis de *Schvvarkburg*. 7. Nouemb. *Spangebergius*.

Pius I V. Papa obiit 9. Decemb.

Catharina Romani Imperij Burggrauia Miſnenſis, nata ex ſtirpe principum Brunſvicenſium 10. Decemb.

Anno 1566.

Maria filia Electoris Auguſti, 6. Ianuar.

Solymannus Imperator Turcicus, 4. Septemb.

Sigiſmundus Archiepiſcopus Magdeburgenſis, 12. Sept.

Magdalena Comitis de Vngnaden coniunx, 16. Nouemb. Viennæ.

Anno 1567.

Magnus Auguſti Electoris filius, 6. Nouemb.

Anno 1568.

Eberhardus Dux Wirtembergenſis, 2. Febr.

Henricus Comes Bredenrodius, menſe Februario.

Carolus Archidux Auſtriæ, Philippi regis Hiſpaniarum filius, in Octobri. *Michael Eitzingerus*.

Anna nata ex proſapia Brunſvicenſium, coniunx Barnini

C Senioris Ducis Pomeraniæ, 6. Nouemb.

Henricus Senior Burggrauius Miſnenſis, 29. Decemb.

Anno 1569.

Sibylla Maria, Ioannis Wilhelmi, Ducis Saxoniæ vxor, moritur, 7. Sept.

Ludouicus Comes Oettingenſis, 1. Octob.

Agneta Principiſſa de Anholdt, 27. Nouemb. *Spangebergius*.

Anno 1570.

Auguſtus Auguſti Electoris filius, 12. Feb.

Maria de Montmoranſi, vxor Comitis Petri Erneſti de Mansfeldt, 5. Auguſti.

Chriſtianus Comes Oldenburgenſis Antonij filius, 6. Auguſti.

Fridericus III. Dux Lignicenſis, 15. Decembr.

Anno 1571.

Ioachimus I. Elector Brandeburgenſis, 3. Ianuar.

Ioannes Marchio Brandeburgenſis, Ioachimi I I. frater, 13. Ianuar.

D Dorothea regina Daniæ Vidua Chriſtiani III. vxor, 7. Octob.

Anno 1573.

Antonius Comes Oldenburgenſis, die 22. Ianuar.

Philippus de Norcatmes Hannoniæ præfectus, 1. Febr.

Heduvigis, filia Sigiſmundi primi, regis Poloniæ, coniunx Ioachimi I I. Electoris Brandeburgenſis, 7. Febr.

Burchardus de Obergen Epiſcopus 51. Hildeſemenſis, mortuus eſt 23. die Febr.

Anno 1574.

Sidonia, Electoris Auguſti ſoror, Erici Brunſvicenſis coniux, 4. Ianuar.

Carolus I X. Rex Galliæ moritur 24. Sept.

Sabina filia Georgij Marchionis Brandeburgenſis, coniunx Ioannis Georgij Electoris Brandeburgenſis, 2. Nouembris.

Selymus Imperator Turcicus, 13. Decemb.

Carolus Cardinalis Lotharingiæ, mortuus poſt Carolum regem pactis in Francia induciis, 23. Decemb.

Anno 1575.

Dorothea filia Friderici regis Daniæ, coniunx Chriſtophori principis Megapolitani, mortua 11. Nouembris, & ſepulta 8. Decem. in Guſtrovv à ſorore Eliſabetha. E

Anno 1576.

Ioannes Albertus Dux Megapolitanus, 12. Febr.

Maximilianus Imperator, 12. Octob.

Fridericus Palatinus Rheni Elector, 26. Octobr.

Anno 1578.

Ioannes de Auſtria Caroli V. filius illegitimus, 1. Octob.

Anno 1579.

Albertus Dux Bauariæ, 23. Octob.

Maximilianus, Comes Bulſoninus, 25. Decemb.

Anno 1580.

Henricus Rex Portugalliæ antea Cardinalis, 31. Ianuar.

Philippus Ludouicus, Comes ab Hanavv & Reineck, Dominus in Munzelberg. 4. Febr.

Ioannes Dux Holſatiæ, Chriſtiani tertij Regis Daniæ, frater, vlt. Sept.

Anna Regina Hiſpaniæ, Philippi regis coniunx, filia Maximiliani I I. moritur in Hiſpaniis vbi nata fuerat, 25. Octob. F

Caſparus Schetus, Dominus de Groſebeck, & Baro in Weſemal regis Hiſpaniarum ærarij præfectus, Hannoniæ moritur, 9. Nouembris.

Anno 1582.

Philippus Comes de Lippe, Spiegelberg, & Peretnonde, vltimus familiæ. obiit in iuuentute, 11. die Febr.

Ferdinandus Toletanus dux Albæ, obiit Lisbonæ, 12. Decembris.

Ottho vltimus Comes de Hoia & Bruckuſen, mortuus 27. Febr. poſt cuius obitum Comitatus ille peruenit ad Duces Brunſvicenſis & Luneburgenſes.

Anno 1583.

Ppilippus Baro à Winneberg, iudex imperialis Cameræ, obiit Spiræ, 8. Auguſti.

Catharina regina Sueciæ, Ioannis coniunx, ſoror regis Poloniæ Sigiſmundi Auguſti, mortua 16. Sept.

Ludouicus Comes Palatin. Elector, mortuus 12. Octob.

Huma mater præſentis Sultani Muratæ, obiit 29. Nouemb. anno 83. *Ex Reinero Reineccio*. G

Georgius Erneſtus, vltimus princeps Henneburgenſis, mortuus 15. Decemb.

Ex tot enumeratis exemplis, quorum immenſus poſſet colligi numerus, apparet, menſibus hybernis plures, quàm æſtiuis abripi mortales.

Confirmat etiam hanc opinionem morbus, qui anno Domini 1580. totum ferè terrarum orbem peragrauit, & ex oriente ac meridie ad occaſum & ſeptentrionem contendit, atque his in locis ſeptentrionalibus, & inferiori Germania, ac Dania in Octobri, Nouembri, Decembri, graſſatus eſt, quo non pauci extincti ſunt. Affirmare etiam ferè auſim: Peſtilentiam prædictis magis menſibus, quàm aliis, præſertim locis Cymbricis & ciuitatibus maritimis, ſeu Vandalicis, ſæuire.

Plinius ſcribit *lib.7.* obſeruatum eſſe ſuo tempore, à meridianis partibus ad occaſum Solis peſtilentiam ſemper ire, nec vnquam ferè aliter, niſi hyeme, nec vt ternos excedat menſes.

Et veteres rectè dixerunt: Autumnum mortalibus eſſe lethiferum. Approbat id ſatis morbi genus, ſudor Gallicus dictus, qui maximè in Septembri viguit anno Domini 1529. Et exemplum hiſtoriographis notum, quod anno Domini 1348. Lubecæ ipſo die Laurentij, hoc eſt, 10. Auguſti, perierunt mille & ſeptingenti homines ſpatio 24. horarum. Peſtilentiales item, & alij morbi, qui patrum memoria ac noſtro ſeculo contigêre. H

Polydorus lib.9. ſcribit: Durante bello Romanorum aduerſus Equos, Senatorum quartam partem interiiſſe, ambóſque Conſules, tribunos ferè omnes: Et primo plauſtris cadauera extra vrbem exportata, deinde in Tyberim coniecta fuiſſe. Ac cœpiſſe eam luem circiter Calend. Sept.

Sabellicus narrat, circa tertium Genuenſium bellum cum Venetis, atrocem peſtilentiam exortam eſſe, eámque initium primum habuiſſe in Scythia. Deinde circa Pontici maris oram, & Helleſpontum graſſatam eſſe, & poſtea ferè totum Occidentem infeſtaſſe.

Autor Chronicæ Hieroſolymitanæ ſcribit; Quod ſit orta plaga maxima mortalitatis in vrbe Antiochia, ex qua primo venerabilis præſul de Podio, vnus ex præcipuis, qui cum Gode

A Godefrido ſacram militiam profeſſi ſunt, vitam Calendis Auguſti finiuit.

Et hæc adeo ſæuiit, vt per ſpatium fere ſex menſium, videlicet Auguſti, Septembris, Octobris, Nouembris, Decembris & Ianuarij, ſingulis fere diebus centum & quinquaginta vel triginta ad minus ſpiritum exhalarint, ita vt illo ſemeſtris ſpatio vtriuſque ſexus ſupra centum millia perierint.

Grauiſſima fuit peſtilentia, quæ noſtris temporibus anno Chriſti 1564. Germaniam, & Galliam peruagata eſt. Et certè nulla domus fuit Baſileæ, quam non lues iſta corripuit. Et peſtis illa maximè ſæuiit hybernis menſibus.

☞ *Vide infra Locum de Peſte.*

Addo & hoc quod egomet inquit *Rantzouius*, ex multorum hominum obitu compertum habeo, quod graui & periculoſo morbo ſenes decumbentes, vt plurimum animam reddere ſoleant, Luna in prima vel ſeptima cœli domo exiſtente, rarò in decima & quarta domo, nunquam ferè in reliquis. Si autem accidit, vt Luna ſit in aliis domibus, tunc hoc ſignum in quo Luna verſatur, eſt in prima, decima, ſeptima, aut quarta natiuitatis morientis. Quod pluribus exemplis à me & aliis
B multoties eſt obſeruatum.

Idem etiam videtur aliqua ex parte affirmare *Plin.* ex Ariſtotelis ſententia, *lib. 2. cap. 98.* Vbi dicit, nullum animal in Oceano Gallico, niſi æſtu recedente (ſcilicet ex Oceano in terram, vt ego intelligo) exſpirare aut extingui: quod fit, cum Luna tendit ad primam & ſeptimam Domum, illáſque domos peragrat. Addit *Plinius* in homine illud compertum.

Aliqui volunt, quod homines qui nati ſunt creſcente Luna, pereant decreſcente, & ſic è contra, quod ego affirmare nolo: etiamſi habeam tria domeſtica exempla, in matre mea, & duobus propriis filiis, tamen vna hirundo non facit Ver. Et qui aliqua contraria exempla etiam memini, aliis idipſum per experientiam diſcutiendum relinquo. Nam non à raris contingentibus, ſed ab iis, quæ plurimùm eueniunt, obſeruationes conſtituere oportet.

MORTIS GENVS IDEM VEL SIMILE, IN PARENTIBVS ET FILIIS, vel ſucceſſoribus.

Hac de re hunc in modum ſcribit *in obſeruationibus ſuis*
C *Aſtronomicis Henricus Rantzouius*, vbi cenſet, aliorum iudicio ſuum hoc ſubmittendo; hanc ſimilitudinem cauſari à conſenſu Aſtrorum, quæ in ipſorum ortu ſociantur, & colligantur. Cuius quidem cauſæ ſufficientiam loco præſenti non excutimus; quædam enim huc facientia à nobis dicta ſunt *in loco de Aſtrologia*: ſed ipſius duntaxat obſeruationem adferimus. Ita enim ſe habent.

Sed hoc etiam admonere operæ pretium duxi, quod à maioribus accepi, ipſeque met deprehendi, quod nonnunquam ex Patribus deriuentur morbi in filios, ita vt ferè ſimili genere ægritudinis afficiantur, ſæpe etiam circa idem ætatis tempus, & interdum pari mortis genere extinguantur, ſimiléſque exitus ſortiantur, tam in annis Climactericis, quàm in reliquis. Et hoc præſertim in familiis animaduerti poteſt cum earum aliquæ ſint longæuæ, aliæ verò parum durabiles, aliæ [illegible] & mentis errorem, quaſi hæreditariam habeant, nonnullæ etiam fœdo & tragico exitu pereant, vt poëta dicit:

Natura ſequitur ſemina quiſque ſua.

Et *Cicero*: Nonne vides & formas & mores, & motus, ac
D pleroſque ſtatus effingere à parentibus liberos.

Et *Plinius Iunior* de Cornelio Rufo ſcribit; illum tertio & trigeſimo ætatis anno pedum dolore correptum eſſe, qui morbus illi patrius erat. Nam plerumque morbi quoque per ſucceſſiones quaſdam, vt alia traduntur.

Segebergæ nuper Fur ſuſpenſus eſt, cuius frater, pater ac auus propter furtum laqueo ſtrangulati ſunt, & alibi his ſimilia accidiſſe audiuimus.

Maiores etiam fuerunt in eadem opinione. Nam *Pauſanias* dicit, quòd omnes ex gente & nomine Æacidarum diuinitus oblata nece occubuerint. Cui *Iuſtinus* addit: Pleroſque Æacidarum intra annum triceſimum defunctos eſſe.

Dauid regnauit in Hebron annos ſeptem, & ſex menſes, 2. *Reg. 5.* In Hieruſalem autem annos 33. 2. *Reg. 5.* qui anni collecti faciunt 40

Salomon ſcribitur, regnaſſe annos 40
& vixit annos 59

Ieroboam filius eius, vixit 57. 3. *Reg. 4.*

Nepos eius Aſa, regnauit annos 40. & multi putant, illum ad regnum perueniſſe anno 19. ita vt tantum vixerit 59

Ioſaphat filius huius, rex in Iuda moritur anno ætatis 60.
Nam regnum adeptus eſt anno ætatis 35. regnauit 25. annos: qui anni collecti faciunt 66

Agathias lib. 4. inter alios Perſarum reges enumerat etiam Nerſen, & illum regno præfuiſſe annos 7
& menſes 9. eiuſque filium Mildatem in principatu ſucceſſiſſe, patriſque hæredem effectum, non ſolum potentia, ſed annorum etiam & menſium æqualitate & ſpatio pari. Et admiratione dignum eſſe ſcribit, patri filióque annos, menſeſque Imperij fuiſſe pares.

Trecenti ſex Fabij omnes patricij, omnes vnius gentis, ad vnum omnes vno die cæſi ſunt teſte *Liuio*.

Plutarchus ſcribit, tres Fabios ad Brennum ducem Gallorum miſſos, quorum cùm vnus dictus Ambuſtus interfectus eſſet, cæteros cum fratribus ipſius contra Brennum tribunos militum electos eſſe, & cum eo prope flumen Alliam in plenilunio circa Solſtitium æſtiuale prælio decertantes periiſſe, quo die ante quoque ingens Fabiorum accepta clades fuerat, ex qua familia trecenti, vt iam dictum eſt, fuerant ab Hetruſcis cæſi. F

Paterculus deſcribens pugnam Vari cum Arminio Cheruſcorum Duce, inter alia hæc profert, Duci Varo plus ad moriendum, quàm ad pugnandum animi fuiſſe. Quippe paterni auique exempli ſucceſſor, ſeipſum transfixit. Ex quo conſtat, quod auus, pater, ac filius ſeipſos interfecerint.

Cn. Pompeius Strabo, pater Pompeij Magni, fulmine ictus periit: Ipſe Pompeius, cùm poſt pugnam Pharſalicam ad Regem Ægypti maximis à ſe beneficiis affectum confugeret, in naui, antequam portum ingrederetur, eſt interfectus. Eius filius natu maior in Hiſpania periit quemadmodum Minimus in Aſia. Ita morte violenta extra patriam extincti ſunt auus, pater, & filij, ac longè diſſitis locis ſepulti. Quemadmodum etiam A. Pompeius ſubito è vita deceſſit, cùm in æde Iouis Capitolini ſacra feciſſet.

Duo Cæſares, Prætor, & prætura perfunctus Dictatoris Cæſaris pater. Hic Piſis exanimatus, Ille Romæ dum calciantur matutino tempore teſte *Plinio*.

Heluidiæ ſorores ambæ à partu, cùm filias enixæ eſſent, obierunt ſuperſtitibus filiabus, vt *Plinius Iunior in Epiſt. ad Cerealem* refert. G

Theodoſius Imperator Conſtantinopol. vixit annos 49
menſes 3. dies 19.

Honorius filius Theodoſij vixit annos 49
menſes 11. dies 7.

Cælius Arcorius auus Auſonij Poëtæ, vixit annos 99

Iulius pater Auſonij, vixit ſimiliter annos 99
vt conſtat *Ex Epicediis Auſonij.*

Ottho II. & Ottho III. ambo in iuuenili ætate ad imperium peruenerunt, ambo vix 28. ætatis annum compleuerunt. Ottho II. ex telo infecto aut veneno, vt nonnulli ſcribunt. Sic etiam filius Ottho III. à Creſcentij vidua veneno ſublatus, periit pater 8. Decemb. Filius 28. Ianuarij. Nomen, dignitas, conditio, ætas ac genus mortis eadem in his fuerunt, & interſtitio 50. dierum in hyeme ambo extincti, cum pater ac auus horum, nomine Ottho primus & magnus Imperator fuerit.

Ottho, poſt Ottho, regnauit tertius Ottho.

Spangenberg. H

Habemus etiam exemplum in familia regum Daniæ.

Adolphus V. dux Sleſvvicenſis, & Holſatiæ comes, auunculus Chriſtierni primi Daniæ regis, cuius opera à proceribus Regni electus eſt, & ad Comitatum Holſatiæ, mortuo Adolpho, iure emptionis peruenit, præfuit ditionibus ſuis vltra annos 32. vixit annos 56
Gubernare incepit, annum agens vitæ 24

Chriſtiernus ex ſorore Adolphi natus, primus Rex Daniæ, Noruegiæ, ac Sueciæ, regno præfuit Danico annos integros 33. vixit annos 56
In regem Daniæ electus, cum ageret annum ætatis 24

Ioannes Rex Chriſtierni filius, præfuit, vt pater, regno annos 32. vixit annos 58
Incepit gubernare, annos natus 25

Chriſtiernus III. Friderici filius præfuit regno à coronatione annos 22
Ab electione verò 24
E viuis exceſſit, anno ætatis 56

Ioannes Dux Holſatiæ, Friderici filius, Chriſtiani III. frater,

frater, præfuit etiam ducatibus vltra annos 32
A obiit anno ætatis 59
Gubernationis initium fecit ætatis ſuæ anno 27

Fridericus Rex Daniæ, ac Norvegiæ, regni habenas ſuſcepit, anno Chriſti 1559
Annos habens. 24
& aliquot menſes.
Egit anno ſalutis 1585. ætatis ſuæ annum 51
Regno feliciter præfuit annos ferè 26

Eſt & animaduerſum, quod multi Reges Daniæ, regno præfuerunt vltra annos 30. aut circiter, vt Ericus Rex Daniæ, Dux Pomeraniæ, Margareta filia Woldemari, Woldemarus Chriſtophori filius, Ericus, Erici, filius, Woldemarus primus, Woldemarus, ſancti Kanuti filius: Ericus Chriſtophori filius, Sueno, Kanuti Magni ex ſorore nepos, Kanutus Magnus: Et adhuc plures.

Ludouic. Rex Franciæ I X. *Comineo* referente dicere ſolitus fuit: Galliæ Reges à multis temporibus ſexageſimum ætatis annum non exceſſiſſe, quod etiam hiſtoriæ teſtantur. Ipſemet Ludouicus vix 61. attigit. Poſteriores autem reges omnes
B vſque in hunc diem hanc ætatem non ſunt aſſecuti.

Duces aliquot Auſtriæ, & Reges Vngariæ ac Bohemiæ, aut veneno, aut in bello, eadem ætate fere perierunt.

Albertus I I. dux Auſtriæ habuit filiam, quæ genuit ex Domino *Rapelſtein* filium, qui intoxicatur anno ætatis 18
Cuſpinianus.

Albertus I V. dux Auſtriæ, Alberti I I. Romanorum regis pater, cùm Marchionem Morauiæ oppugnaret, accepto lethali poculo diſſenteria in mortem ſolutus eſt. *Cuſpinianus.*

Eius filius Albertus I I. Sigiſmundi gener, pater Ladiſlai, Rex Vngariæ, Bohemiæ, Imperator, ac dux Auſtriæ, in ſolutionem ventris etiam incidit, & non ſine ſuſpicione veneni periit, cuius eſt dictum: O monſtroſa fortuna! vno anno tria regna conſecutus ſum, diuinans ſibi vitæ finem inſtare. Nam vnum annum & aliquot menſes regnis profuit.

Ladiſlaus Rex Vngariæ ac Bohemiæ, præcedentis Imperatoris Alberti filius poſthumus, cùm ſponſam Magdalenam regis Galliæ filiam expectaret; veneno periit intra horas 36 ſanus, viuus & mortuus fuit anno ætatis. 18

C Vladiſlaus Iunior, rex Vngariæ ac Poloniæ, ad Varnam à Turcis interfectus eſt, anno ætatis 21.

Ludouicus vltimus, rex Vngariæ Vladiſlai Caſimiri filius Turcas fugiens, in palude mortuus eſt inuentus, an. ætat. 21. Stephanus Broderith, huius Ludouici Procancellarius.

In Scotia fuerunt quinque reges ſibi inuicem hæreditario iure ſuccedentes ex vna familia, nomine Stuart, Iacobi dicti: Horum nonnulli in iuuentute capti, deinceps liberati, omnes ferè in bello citra eandem ætatem perierunt, excepto Iacobo V. vltimo, qui moto bello ab Anglis ſuperatus, & accepto nuncio de obitu duorum filiorum, qui ambo vno die in diuerſis locis peſte extincti erant, mœrore periit. Quomodo autem Rex Henricus ex eadem familia noſtro tempore vxoris inſtinctu anno Dom. 1567. interemptus ſit, omnibus notum eſt. Maria vxor eius filia Iacobi V. Paulò poſt capta eſt, & capite truncata per ſummum ſcelus. Et cùm Scoti centum & quinque reges numerant, ex his quinquaginta aut in bellis cecidiſſe, aut à proceribus regni peremptos eſſe, ex annalibus ipſorum colligitur.

D Præterito anno contigit in Holſatia in nobili familia Alueldica, vt Mater, filius & filia in vna ſeptimana morerentur, & vno die in auitis monumentis deponerentur: cùm tamen diuerſis locis obierint.

Illuſtriſſima Calabriæ duciſſa Hippolyta Sfortia, vnà cum filio ſuo Domino Petro ægrotare cœpit, & eadem hora affligebantur ambo continuè. Et, quod plus eſt, matre cibum appetente, filius quoque eum poſcebat, & ſemper in illa infirmitate ambo eadem appetebant, neutro interim de alterius affectu quicquam ſciente.

Aurantij aliquot principes ordine ſe ſubſequentes & Naſſauiorum aliquot comites bombardis ſunt interfecti. Primo Philibertus Aurantij prorex Neapolitanus Caroli V. in obſidione Florentino globo eſt traiectus.

Deinde ex eius ſorore nepos Reinerus Naſſauius Aurantij princeps obſidens Fanum Deſiderij globo è muris exploſo ictus, occubuit.

Tertio etiam Guilhelmus Naſſouius dicti Reineri patrui filius, & princeps Aurantij, à Rege Cathol. proſcriptus, Anno 1584. menſe Iunio die 30. tribus plumbeis globulis, è parua bombarda à Burgundione nobili emiſſis vita priuatus eſt. E Quemadmodum etiam conſtat, ante aliquot annos fratres eius Henricum, Adolphum & Ludouicum Naſſouios in prœliis Belgicis interfectos eſſe, quos multi etiam opinantur bombarda traiectos eſſe.

Adolphus etiam ex eadem Naſſauica familia Imperator, in conflictu cæſus, periit. Et Philippus Naſſauiæ Comes, in Suſatenſis Weſtphaliæ oppidi obſidione pila ænea confoſſus perhibetur. *In Chronicis vrbis Lippiæ.* Et eiuſdem familiæ Comes in conflictu Papienſi ex parte Regis Galliæ ſpherula ictus occubuit, perhibente *Sebaſtiano Franck in Chronicis ſuis.*

Thomas Hauerteus Dux Norfolciæ, Maieſtatis læſæ accuſatus anno 1572. Londini, cum duabus eius propinquis ſecuri fuit percuſſus à Regina Angliæ. Eodem genere ſupplicij, & ob eandem cauſam, Pater, auus, ac Proauus eius, ſunt affecti. Et quintus, anno 1585. ſimiliter capite plexus, periit. Ita, vt quinque eius familiæ, ſibi ſuccedentes, eodem genere mortis fuerint oppreſſi. *teſte Buchanano.*

Inter exempla enarrata Vitelliorum in Italia, 4. Fratrum caſus & exitus, quo modo miſerabili, ſed diuerſo genere mortis omnes conciderint, commemorare lubet, ex *Ionio.* F

Ioannes ſiquidem natu Maximus ad Auximum in oppugnatione, tormento diſcerptus interiit.

Alter Camillus in Apulia Cicellum oppidum capere contendens molari lapide ſupernè deiecto eſt oppreſſus.

Paulus Vitellus perfidiæ accuſatus, vir inſons captus, & ſecuri percuſſus eſt.

Vittellocius Vitellius cum Paulo Vrſino ſocero à Cæſare Borgia eſt ſtrangulatus.

Hi ſine dubio congruentes ſiderum poſitus ac influentias calamitoſam mortem efficientes habuerunt.

Similis eſt de Mauritio Imperatore hiſtoria, cuius vxor, tres filij, & filiæ, demum infans, quem lactantem nutrix occuluerat, ne tota Mauritij ſtirps interiret, & ſuum filium pro alumno dabat.

Ac tandem ipſe Mauritius Cæſar, ſecuri truncatus eſt, iubente Phoca Imperatore. Qui fera hac crudelitate nondum ſatiatus, poſtea, pro Theodoſio ad Coſroën miſit, & occidi fecit. Et Petrum Mauritij fratrem, filiámque Germani, & in vniuerſum omnes Mauritio ſanguine iunctos interfecit. Ita G *Cuſpinianus ex Ioannis Monachi, & Pauli Diaconi hiſtoria.*

Georgius Cedrenus Græcus auctor, Anno, inquit, quinto, Phocas multos Mauritij Amicos necauit, & cremauit: Conſtantiam, cum tribus filiabus in portu Eutropij, vbi & Mauritius fuerat occiſus, capitibus truncauit, multos quoque inſignes viros de palatio, & inferioris ordinis innumeros interfecit. *Liber de Antiquitatibus Vrbis Conſtantinopolitanæ. Rubrica quarta,* eandem hanc hiſtoriam ita commemorat.

Phocas Tyrannus inſurgens, cœpit viuum Mauritium Imp. Conſtantiáque Reginá ipſius, & quinque liberos maſculos, & tres filias, & ſuſtulit primùm tyrannus pueros, deinde vxoré, poſtremo ipſum Mauritium, & ſepelierunt ſimul omnes in vno ſepulchro, poſtea ſcripſerunt ſupra Elogion, & poſuerunt ſuprà in tabula, quæ videtur in hodiernum vſque diem, ſic:

EPIGRAMMA IN MAVRITIVM, CONIVGEM, ET LIBEROS CÆSOS.

O ego mille modis Regum miſeranda duorum
Mauritij coniux filia Tiberij, H
Edocui Regina ſatu fœcundáque mater
Quam ſit multorum commoda ſceptra Ducum,
Mecum inſidi iacet populique furore,
Et mecum coniux, progeniéſque iacet.
Na miſera Niobes ego ſum vitale cadauer?
Plurane Ciſſaiis plura iocaſta tulit?
Eſto iure Pater, cui pignora parua necantur?
Humani prorſus neſcia turba doli.
Non iam Roma meis carpes à frondibus vmbram,
Eruta Threycio ſtirps Aquilone iacet.

Niceph. Calliſt. ſcribit hiſtoriam hanc *l.18.c.41. Hiſt. Eccleſiaſt.* & *Suidas in collect.* Sed hic paulò aliter. Non vocatur etiam Regina Conſtantia, ſed Conſtantina apud Nicephorum.

Turcicorum quoque Imperat Filij, Fratres ac Nepotes ante aliquot ſecula, vt hiſtoriæ rerum Turcicarũ manifeſto teſtantur, & nos meminimus, à parentibus vel fratribus fere omnes ſunt ſtrangulati, vix vno aut altero elapſo, qui tamen paulò poſt etiam violenta morte obierunt: ſic etiam Imperatorum

non

nonnulli violenta morte ſunt necati: vt Orcanes Imperator A II. in conflictu aduerſus Tartaros occiſus: aut vt alij ſcribunt in Pruſſiæ oppugnatione ſagitta ictus periit. Hic fuit auus Baiazetis I.

Amurathes primus, Imperator III. à ſeruo dominum ſuum vindicante confoſſus eſt. Hic fuit pater Baiazetis.

Baiazethes I. eius nominis, IV. Imperator captus à Tamerlane Scytha ferrea cauea incluſus vitæ diem clauſit. Hic fuit nepos Orcanis, ita vt auus, pater, ac filius malo lethi genere fuerint ſublati.

Amurathes II. Turcarum Imperator 7. propter Scanderbergij fœlicitatem indignatione correptus, in rabiemque verſus, ſibi ipſi manus præmordiſſe dicitur.

Baiazethes II. Imperator 9 à Selymo filio per Iudæum medicum veneno necatus eſt. Pauci verò tantum Imperatores naturali mortis genere ſunt extincti, ita vt Ottomannorum familiæ, & præſertim eorum qui ad imperij dignitatem non euehuntur, proprium videatur, violenta morte perire.

MORTIS ALIENÆ
Cognitio.

B

☞ Cognitionem hic alienæ mortis humanam & naturalem conſideramus. De præcognitione vel propria, vel aliena, ſub loco Diuinationis. Item ſupra egimus.

CERTA.

☞ Ex præcedentibus Titulis huc quædam: quatenus & Cauſa & Genus mortis in confeſſo eſt.

INCERTA. Vel quia
Genus mortis incertum.

Hylas, Herculis miniſter circa Arganthonium Bithyniæ (imminet is mons Pruſiadi) aquatum egreſſus, ignoto perit caſu. Hunc dum Hercules ſollicita inueſtigatione requirit, ſeque nimis ſe ad nauem recipit, Iaſon Minyæque, longioris moræ tædio digreſſi, procul inde abeunt. Ipſe diu terras peruagatus, cùm in ſui admirationem locorum accolas vertiſſet, inter alia vetuſta erroris illius monumenta conſtituiſſe fertur, vt quotannis locorum indigenæ per ſyluas & montes vagi lymphatico curſu Hylam clamitarent. *Sab.lib.5.En.1.*

C Vulgò aiunt, Orphæum à Mænadibus laceratum, quod viros ſtudio philoſophiæ ad ſe pertraheret. Alij volunt fulmine ictum concidiſſe, quòd initiorum arcana profanis & rudibus hominibus tradidiſſet. Eſt & illud memoriæ proditum, vxore mortua veniſſe illum Aornhum, in Theſprotidem, quod ibi peruetus eſſet per vmbrarum euocationem oraculum. Ibi cùm Euridices animam adeſſe putaſſet, & ſua ſe opinione falſum reſpiciens animaduertiſſet, vltrò ſibiipſi mœrore confectum manus intuliſſe. *Pauſanias in Bœot.*

Anno ſeptimo poſtquam Æneas in Italiam venit, bellum eſt à Rutulis reparatum, Mezentio & Hetruſcis in ſocios aſcitis. Tum haud procul à Lauinio acri prælio commiſſo, fortunaque adhuc neutri inclinante acies noctis interuentu dirimuntur, fuitque pugna diei huius extremum Æneæ humanorum operum: incertum quo caſu fuerit abſumptus, nulli mortalium in terris eſt viſus amplius. Multis perſuaſum fuit proximo fluuio ſubmerſum, vbi poſtea illi templum eſt conditum. *Sab.lib.7. Enn.1.*

De morte Romuli, regis Rom. non vna inter ſcriptores eſt opinio. Sunt qui tradunt, eum, cùm fortè ad Capreæ paludem D concionem haberet, ſubita procella cum nimbo orta, è concionis conſpectu ablatum, nuſquam in terris ampliùs extitiſſe. Sed propiora vero ſunt, quæ alij ſcribunt, à primoribus eum interfectum, corporeque in minutiſſima fruſta diſſecto, occultè ſub veſtibus à ſingulis per partes aſportatum. Quidam, nouos ciues eius parricidij auctores fuiſſe memorant, mediaque tempeſtate cædis occaſionem arripuiſſe. *Sab. lib. 3. En.2. ex Plutarchi Romulo.*

Tullo Hoſtilio Romæ regnante, grauis peſtilentia domi militiæque inualuerat, multique vtrobique vulgò moriebantur. Tum demùm Numæ pax & religio cœpta eſt vulgò ad deorum iram placandam deſiderari: ad quæ ipſe quoque rex repentè conuerſus, quum occulta quædam Elicio Ioui faceret ſacra, quia nihil his ritè ab eo agebatur, non ſolum non ſpem vllam cœleſtem impetrauit, ſed ſollicitati numinis ira ictus fulmine, cum tota domo conflagrauit. Id tum vulgò eſt creditum. Verùm ſcio, multis, quod propius vero eſt, perſuaſum fuiſſe, eum humana fraude periiſſe, Martij Anci, qui poſt eum rex fuit inſidiis oppreſſum, vt cùm procelloſo die rex domi ſacra faceret, ſit ille regiam cum paucis ingreſſus, ibique Hoſtilio cum vxore & liberis interfecto domum incenderit. E *Sab.lib.4.En.1.*

L. Clœlij mors incerta. *☞ Vide Tit. infrà.*

P. Scipio Carthaginis & Numantiæ euerſor cùm ſeſe Triumuiris agrariis magna cum populi indignatione obieciſſet, in lecto ſine vulnere noctu mortuus eſt repertus. Exiit non vnus de eius morte rumor. Fuerunt qui Corneliæ Gracchorum matris fraude extinctum crederent, quæ illi venenum dederit, ne Tiberij filij lex per eum ſolueretur: Sempronia, quæ Scipioni erat matrimonio locata, materni conſilij haud ignara. Erat quidem Sempronia deformis, & ſtoliditate quadam inſignis, & ob eam rem Scipioni parùm grata, ita vt neque illam diligeret, neque ipſe ab ea diligeretur. Plerique perſuaſum habuerunt, cum ſua ſponte vita deceſſiſſe, quod quæ de antiquatione legis ab initio pollicitus fuiſſet, videretur ſibi præſtare non poſſe. Alij ſeruorum indicio, qui ſunt poſtea quæſtioni adhibiti, compertum ferunt, ab externis quibuſdam & ignotis, qui noctu domi delituiſſent, eum necatum, nec id palam dicere auſos, ob populum iratum, & eius cædis conſcium. Cadauer eius oculis fuit omnium expoſitum, præbuitque corpus aſpicientibus facti ſuſpicionem & ſenſum. F Facti calumnia magna ex parte in Fuluium Caij Gracchi in Tribunatu collegam & amicum recidit, Scipionis hoſtem, qui eodem die Scipionem pro Roſtris proſciderat conuitiis. Neque verò exors Caius ſuſpicionis fuit. Facinus autem adeò nefandum in virum principem & ſummum ciuitatis conceptum, impunitum manſit, neque fuit de eo acta quæſtio, ſiquidem interpellauit & oppreſſit plebs cognitionem. Caio metuens: ne ſi de cæde illius inquireretur, noxæ comperiretur affinis. *Sab. lib. 1. Enn 6. ex Plut. Caio & Romulo.*

Mors Afranij Dextri conſulis incerta. *P. Ærodius ex Plinio Nepote lib.8. Epiſt.*

Tiberius Imper. periit in Campaniæ ora: in villa Lucullana anno vitæ 8. & 70. cum tres & viginti imperaſſet. Cauſa mortis incerta. Sunt qui putent, venenum ei à Caio datum, lentum atque tabificum. Alij in remiſſione fortuita febris cibum deſideranti negatum: nonnulli puluinum iniectum, cum extractum ſibi deficiēti annulum mox reſipiſcens requiſiſſet. G *Seneca* eum dicit, intellecta defectione, exemptum annulum quaſi alicui traditurum, parumper tenuiſſe, dein ruſus aptaſſe digito, & compreſſa ſiniſtra manu, iacuiſſe diu immobilem: ſubitò vocatis miniſtris, ac nemine reſpondente, conſurrexiſſe, nec procul à lectulo deficientibus viribus concidiſſe *Suet.*

Iouinianus Imp. è Perſide rediens, cum Dadaſtanam acceſſiſſet, qui locus Bithyniam diſtinguit à Galatis, nocte exanimatus inuentus eſt. Cuius mortis varia fama fuit. Alij recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequiuiſſe putarunt. Quidam exuberato capite periiſſe, ſuccenſione prunarum immenſa. Nonnulli poſt diuturnam famem ex coluuione ciborum auida cruditate diſtentum. Sunt qui ſcriptum reliquerunt, ipſum recentes fungos venenatos comediſſe. Alij tradunt, ſeſe multo & meraco vino obruiſſe, & ita in apoplexiam incidiſſe, cum ſeptem menſibus imperaſſet, anno ætatis triceſimo & tertio à Valentiniano in Diuos relatus. Eius corpus Byzantium delatum, in Apoſtolorum templo conditum eſt. *Cuſpin. Sigon.*

AVCTOR MORTIS INCERTVS. H

L. Clœlius Tarracinenſis, homo non obſcurus, cum cœnatus cubitum in idem conclaue, cum duobus adoleſcentibus filiis iſſet, inuentus eſt manè iugulatus, cum neque ſeruus quiſquam reperiretur, neque liber, ad quē ea ſuſpicio pertineret: id ætatis autem duo filij propter cubantes ne ſenſiſſe quidem ſe dicerent, nomina filiorum de parricidio delata ſunt. Tamen cum planum indiciis eſſet factum, aperto oſtio, dormientes eos repertos eſſe, iudicio abſoluti adoleſcentes, & ſuſpicione omni liberati ſunt. *Cicero pro Roſcio Amerino.*

P. Scipio Africanus, quia Tiberij Gracchi cædem probare viſus eſſet, tanquam pernicioſus ciuis iure fuiſſet occiſus; adeò id indignè tulit populus, vt concionanti illi, quod nulli acciderat, obſtrepuerit multitudo. Hinc primum odium à plebe eſt Scipioni ortum. Mox Triumuiris agrariis obiectus, eò vſque, vt *Liuius & Appianus* ſcribunt, in eum odia exarſerunt, vt cum incolumis domum ſe veſperi recepiſſet, tabulamque penes ſe locaſſet, noctu aliquid ſcripturus, quod ad populum poſtridie diceret, ſine vulnere mortuus ſit poſtridie in lecto repertus. *Sab.lib.9.En.5. & lib.1.En.6.*

A Iulianus Imp. apoſtata (deſciuerat enim, cùm eſſet Chriſtianus, à fide noſtra) qui tanto Chriſtianos habuit odio, vt eis litterarium exercitium interdixerit, bello aduerſus Parthos ſubita ſagitta per ignotum auctorem emiſſa transfoſſus eſt. ☞ *Vide Tit. Perſecutorum.*

Georgius Maniaces tyrannidem moliens, fuſis Stephani ab Imp. Monomacho miſſi copiis, cum iam ab vniuerſis Imperator ſalutaretur, ſubitò equo delapſus expirauit, non extante vulneris auctore, quod in pectore lethale acceperat. *Cedrenus.*

Ludouicus, Caroli Calui F. inter venandum aprum premens venabulo, intorto a[illegible] unde telo transfigitur. *Cuſpin.*

MORTIS INSTRVMENTA VT
EXTRA CORPVS EXISTVNT.

Qui periêre,

Fulmine, Igne cœleſti. ☞ *Videatur Locus de Fulmine.*

GRANDINE.

☞ *Conſule locum Fortuitorum maiorum. Illic Paupertatis, hic ut Mortis efficiens vel ſaltem instrumentalis cauſa Grando conſideratur.*

B Cùm quinque Reges Amorræi Gabaon vrbem obſediſſent, eo quòd fœdus cum Ioſue feciſſent, Ioſue à Galgalis caſtra mouit noctu, & ex improuiſo eos aggreſſus, vſque ad Azecam & Macedam concidit. Cumque illi fugerent, Dominus in eos ingentes de cœlo lapides deiecit, quibus plures perierunt quàm ferro. *Ioſue cap.*10.

Saraceni Conſtantinopolim obſidentes, ſub Leone Iſauro, fame, frigore, bello & peſte confecti fuere: ſed & igneæ grandinis tempeſtate mare ebulliens, naues eorum omnes præter quinque abſumpſit: anno Domini 719. & 720. *Sigeb. Paul. Diac. lib.* 21 *rerum Rom. & lib.* 6. *cap.* 14. *de Longobardis.*

Sainus regis Perſarum, Choſrois dux, integro ſuo exercitu in Theodorum Heraclij fratrem incidens, ad pugnam ſe parabat. Qua conſerta, impetratum eſt Dei auxilium, ita vt grando inopinata in Perſas deferretur, multóſque eorum feriret: cùm interim omnis tempeſtatis expers eſſet Romanus exercitus. Fuſi eo prælio ſunt à Romanis Perſæ, magnaque clade affecti. *Cedr. & P. Diac lib.* 18. *rerum Rom.*

C Sub Valente Imp. anno ſal. 371. Conſtantinopoli delapſa grando adeò magna eſt, vt manum globus vnus impleret, & lapidibus ſimilis eſſet. Scribit auctor Faſciculi temporum, grandinem eam tum homines tum iumenta interfeciſſe: eamque per iram Dei immiſſam multi tum affirmarunt, quia Valens Eccleſiaſticos multos, Eudoxio, communicare nolentes in exilium egiſſet. *Socr. l.* 4. *cap.* 10. *Hier. in Chron. Paul. Diac.*

Anno Domini 671. tempeſtas magna tum Hominibus, tum Beſtiis nocumento fuit. *Paul. Diac. l.* 19. *rer. Rom.*

Grando in Galliis pecora & nonnullos homines interfecit, anno Domini 815.

NIVE.

Græci, qui Cyro militauerant, per Armeniæ montes redeuntes, ſummo in periculo fuêre, parumque abfuit quin obruerentur omnes. Turbato enim primùm aëre rara nix ſenſim è cœlo deſcendere cœpit, ita vt nullo incedentibus impedimento eſſet. Mox perflante atque inualeſcente vento iam denſior aſſiduè magis ac magis ruere, ſolumque altè conſternere, adeò vt breui contectis locis omnibus, neque viarum calles,

D nec vlla prorſus loci regioniſque ſpecies aut ſitus proſpici daretur: denſitas quinetiam cadentis niuis lucem proſpectumque circum omnem occuparet. Quo caſu exanimati milites, quid caperent conſilij prorſus incertũ habebant: cùm neque reuerti ad perniciem vellent, neque procedere propter niuium multitudinem poſſent. Exacerbante magis & creſcente tempeſtatis ſæuitia, ſuperirruere cœpit noua ventorum vis, flatibus violentiſſimis, cum denſiſſimo grandinis imbre cuncta concutiente. Itaque corpora in terram demittere omnes, vultuſque protegere coacti ſunt. Cumque progredi atrocitas mali minimè ſineret, quo quiſque loco deprehenſus fuerat, eodem conſiſtere oportuit. In ſumma rerum omnium difficultate & penuria poſiti, diei illius noctiſque ſequentis aſperitatem ſæuitiamque tolerauerunt. Sub dio corpora detecta obiicientes, rigebant obſtricta gelu ex alto cogente membra, nec quietis nocte illa quicquã fuit, quod vrgentis mali vi ſollicitos omnes reddebat. Aliqui incenſo igne vitam eo præſidio tueri: nonnullis cuncta præſidij opiſve ab ſemet petendæ adminicula ſunt adempta, quibus extrema membrorum contabuerunt. Vbi nox præteriit, plurima iumentorum multitudo frigore enecata comparuit: multi etiam viri extincti inuenti ſunt: mul- E tis ſpiritus ſenſuſque vegeti aderant, ſed coacta gelu membra mouere non licebat. Aliis occurſus niuis aciem videndi obtuderat: alios penitus excæcauerat. Paulùm progreſſi, in villas & vicos euaſêre rebus neceſſariis refertos. *Diod. lib.* 14. *Biblioth.*

IGNE NECATI.

☞ *Vide Locum de Igne. Vbi & varia mortis genera per ignem, & Instrumenta ignita.*

AERE, VENTO NECATI.

☞ *Aër officit qualitate ſua tum manifeſta, vtputa æſtu vel frigore (de quibus ſub Tit. Æſtu, Frigore mortui) tum occulta de qua ſub* Tit. Peſtilentiæ. *Officit quoque ſuo motu vehemente, tum blando quidem, ſed non conſueto.*

Iſaacius Imp. Conſtantinopolitanus à fratre ingrato Alexio, quem priùs à Turcis captum magno redemerat, nihil minus expectans comprehenditur, luminibus priuatur, arctamque in cuſtodiam coniicitur. Poſtmodum à Venetis, & Francis ex carcere liberatus, aëris mutationem repentinam non ferens, mortuus eſt.

F FVMO, VAPORE.

☞ *Vide Tit. Suffocati fumo.*

Iacobus Philippus Cærnuſcus Mediolanenſis ciuis cloacam in corte Soli torrido expoſitã concamerari curabat, fornicibus extructam, quæ ad aquam vſque ſcaturientem deſcendebat. Vbi perfecta eſſet, vt fornix conſolidaretur, concludi iuſſit. Poſt viginti dies aperuit, vt lignei arcus extraherentur. Conductor vbi ad medium ſcalæ peruenit, concidit mortuus. Dominus & ipſe deſcendit, & ſtatim concidit. Adſtantes tertium immittunt, qui cùm in medio ſcalæ eſſet, vbi ſub fornice caput eduxit, ſtatim mortuus concidit, concidit & quartus. Quintus vocatus Mattus, hoc eſt ſtolidus, vir admodum robuſtus, deſcendit, ſed caput non ſubmiſit fornici, vtroque extraxit vnum è mortuis. Inde factus audacior deſcendit eodem, vt caput conderet, ſtatimque corruit. Hunc ſtatim extractum adhuc ſpirare deprehendentes, paulatim reuocauerunt ad vitam, mutus tamen ad ſequentem ortum Solis manſit. Interrogatus à Cardano, ſolùm quod deſcendiſſet, recordabatur. Detecta eſt cloaca mandato magiſtratuum. Tum ex ore antri

G aqua inſpiciebatur. Canem fune immiſerunt, ſemimortuus extractus eſt. Quidam Baſiliſcum ineſſe putabant. *Card. de rerum var. lib.* 1. *cap.* 9.

Lacharellæ, villa propè Mediolanum x. M. P. cùm ſepelirent anus, inuenerunt duas arcas pannis linteiſque plenas, annis iam propè xxx. bellorum metu abſconditas. Quas cum apertas curioſiùs requirerent, nihil incorruptum inuenere. Cæterùm Quotquot interfuerunt, aut quæ recondita arcis fuerant ſeu tunc ſeu etiam pòſt tractauêre, intra triduum mortui ſunt. *Idem.*

AQVA NECATI.

Submerſi.

☞ *Vide Tit. ſuffocati aqua.*

Ambuſti feruente aqua.

Democles puer dubium maiore pudicitia, an forma pulcriore, quum à Demetrio Poliorcete ad ſtuprum ſollicitaretur, neque vim tyranni poſſet effugere, ſe in proximum aquæ feruentis lebetem præcipitem dedit. *Plut. in Demetrio.*

Quidam imperio inſidians, ab Henrico VI. Imp. in aqua feruente coctus, ferculi loco ſuis remiſſus eſt. *Nicetas lib.* 1. *de rebus Alexij Angeli.* H

VINO.

☞ *Vide Tit. Potu vini necati.*

OLEO FERVENTE.

☞ *Vide Tit. Pœna adulteratorum monetæ.*

Teſtes duo falſi ab Huldrico Waguer caupone Viliſſorienſi corrupti pecunia aduerſus Ægidium Spilmannum ciuem Bernenſem, oleo feruente à Bernenſibus exuſti fuerunt. *Stumpfius lib.* 7. *Heluetia.*

PICE.

Pice quoque torquebant Græci corpora Hominum. Hinc *καταπιττοῦν*, cruciatu illo & ſupplicio afficere. Id etiam intellexit *Lucretius*, cùm pœnas mortalium, tormentaque breui exponens, inquit,

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina tæda.

Nec non *Plautus in Captiuis*, cùm inducit Ariſtophontem refellentem aſtutam vocem ſerui, qui dixerat in eum: Atra bilis agitat hominem: ait enim.

At

Ai pol te, ſi hic ſapiat ſenex;
A *Aera pax agitat apud carnificem, ac tuo capiti illucat.*

Plato in Gorgia etiam meminit. *Victorius lib.8.Var lect.cap.24.*

Heraclides Ponticus, cùm de diſcordiis Mileſiorum inteſtiniſque malis eius ciuitatis loqueretur, narrat diuites peſſimè tractaſſe plebem, vt vlciſcerentur dolorem ſuum, victoriam adepti de illa, ideóque μετὰ τῶν τέκνων καταπιττῶσαι, ſupplicio picis affeciſſe. *Victorius lib.8 Var.lect.cap.14.*

TERRA. NEMPE
Hiatu terræ viui abſorpti.

Chore, filius Aminadab, è tribu Leuitica, Dathan, & Abiron, cùm inſurrexiſſent in Moyſen & Aaronen, excitaſſentque populum ad auferendum huic ſacerdotium, illi principatum, protinus (vt ſcribitur *Numer.c.16.*) dirupta terra, cum tabernaculis ſuis, & vniuerſis opibus ſunt abſumpti, deſcenderúntque viui in infernum.

Trophonius & Agamedes, Ergini Minyarum Regis Ff. (aliis Apollinis) Delphis Apollini templum, & Hyriæo ærarium erexerant. In eius pariete lapidem vnum ſic collocarant, vt extrorſum eum, cùm vellent, adductum eximerent. Quoties itaque libitū eſſet, clàm introëuntes, aliquid depoſitæ pecuniæ auferebant. Mirante id Hyriæo, præſertim, cùm & claues & ſigna cætera incorrupta cerneret, pecuniæ tamen numerum imminutum videret, ad vaſorum, in quibus pecunia repoſita erat,
B ora laqueos diſpoſuit, quibus ſimul ac quis pecuniam eſſet attingere conatus, captus teneretur. Ingreſſus itaque Agamedes, in vinculis hæſit. Trophonius fratris caput ſtatim præcidit, ne agnoſceretur: at eo ipſo in loco terræ hauſtus eſt hiatu etiam Trophonius. *Pauſ. in Bœot.*

Baton, Amphiarai vatis gentilis, è Melampodarum genere, cùm in præliis Amphiarao aurigæ operam nauaret, reiectis à Thebarum muris Argiuis, eodem terræ hiatu, quo ille, cum curru hauſtus, euanuit. *Pauſ. in Corinth.*

Apud Celænas Phrygiæ vrbem terra ex aquarū vi deſedit: frequentiáque ædificia in cauernam detraxit. Rex autē Midas ſortes accepit: ſi, quod haberet precioſiſſimum, in eam eluuiem demiſiſſet, tellurem coituram. Ille quidem aurum & argentum ingerendo nihil profecit. At Anchurus Midæ filius reputans ſecum nihil in vita dignius anima eſſe humana, complectitur parentem & coniugem Timotheam: mox equum conſcendit, atque in hiantem locum ſe intulit. Conſtricta terra aram auream ſtruxit Ioui Idæo manu iniecta. Hæc ara circa illam tempeſtatem, qua labes terræ facta fuit, lapideſcit. Vbi defluxit dies præfinita, aurea viſitur: vt Calliſthenes in ſecundo Meta-
C morphoſeon. *Plut. de Græc. & Rom. compar.*

Per medium forum Tyberi ex Iouis Tarſij ita vecto, in ingentem ſinum terræ labes conſedit, multaſque ædes hauſit. Reſponſum autem oraculo eſt, id ceſſaturum, ſi id quod maximo in honore eſſet, eò intuliſſent. Romanis aurum argentúmque inijcientibus, M. Curtius conſpicuus iuuenis expendens oraculum, reputanſque animam maioris eſſe dignationis, conſcendit equum, ac præcipitem ſe in cauernam illam dedit, ſuóſque calamitate exemit. Vt *l. 40. rerum Italic. Ariſtides. Plutar. de Græc. & Rom. compar.*

Ordinum ductoribus, qui Polynicem ſunt ſecuti, comeſſantibus, aquila librans ex alto ſe ſuſtulit in ſublime Amphiarai vatis lanceam, inde dimiſit. Ea terræ defixa in laurum verſa eſt. Poſtero die dum præliantur, labe terræ Amphiaraus cum curru deuoratus eſt eo loci, vbi nunc oppidum Harma, id eſt, Currus nuncupatur, vt *Thraſymach. l.3. Vrbium conditarum. Plut. de Gregor. & Rom. compar.*

Motis inter Romanos & Pyrrhum Epirotam armis, Paulo
D Æmilio data dictio eſt, victorem fore, ſi quo loco terræ labe reconditum vidiſſet virum illuſtrem cum curru, aram erexiſſet. Triduo pòſt Valerius Gonatus (alij Torquatus) cum ſecundùm quietem capere ſe ſacerdotis ornatum vidiſſet (erat namque diuinandi ſcientiæ peritus) atque in conflictu multos trucidaſſet, terra abſorptus eſt. Æmilius verò ara erecta hoſtes ſuperauit, centúmque ſexaginta elephantos turrigeros Romam miſit. Hac ex ara oracula redduntur eo articulo, quo Pyrrhus victus fuit. Ita *Critolaus lib.3. rerum Epirot. Plutar. de Græc. & Roman. compar.*

Drabonucia, Vratiſlai Boëmorum Ducis vxor impia, ægrè ferens maritum ex teſtamento matri Ludmillæ feminæ ſanctiſſimæ regni adminiſtrationem, quoad filij adoleſcerent, reliquiſſe: immiſſis ſatellitibus ſocrum ſtrangulauit, Boleſlaum filium idololatram in necem fratris Venceſlai ſanctiſſimi iuuenis inter epulas armauit. Ipſa non multò poſt hiatu terræ apud
E arcem Pragenſem abſorpta interiit. *Æn. Syl. in hiſt Bohem.*

Motu necati. Terræmotu qui periêre.

☞ *Terræmotus ipſe inter Fortuna mala referri debet, vti & Naufragium. Hic ij tantùm qui terræmotu periêre, conſiderantur.*

Carura in Phrygiæ Cariæque confinio vicus diuerſoria habuit, & feruentes aquas in Mæandrum exeuntes. Fama eſt Lenonem cum magno ſcortorum grege in diuerſorio hoſpitatum, facto per noctem terræ motu, cum omnibus periiſſe. Nam tota ferè regio, circa Mæandrum terræmotibus quatitur, & aquæ & ignis ductibus pererratur. *Æn. Cyln. cap 61. Aſia.*

Circa Olymp. 78. Spartæ complures domus magnis terræmotibus concuſſæ, funditùs corruêre: ſupráque viginti millia Spartanorum fama eſt ruinis obruta interiiſſe: ac deinceps aſſiduè per multum tempus vrbe ita terræmotu concuſſa, ruentibus ædificiis, multa mortalium corpora cadentium murorum mole obruta expiraſſe: tum rerum opumque & ſupellectilis cuiuſque generis haud parua per domos quantitas ſoli tremore abſumpta. Interea Spartanorum ſerui Ilotæ & Meſſenij,
F Lacedæmoniis iampridem infenſi, vbi magnam eorum per terræmotus interiiſſe multitudinem reſciuêre, iunctis viribus bellum dominis ſuis inferre cœpêre. *Diodor. lib.11.*

Cùm Tigranes Armeniæ Rex Syriam occupaſſet, ſicut omni bellorum moleſtia tuta fuit Syria, ita crebris motibus terræ fœdè vaſtata eſt. Qua clade centum ſeptuaginta Syrorum millia, vt Trogus ſcribit, multæque vrbes vnà interierunt. Quod prodigium mutationem rerum, quæ poſtea ſecuta eſt, portendere aruſpices reſponderunt. *Sabel. lib.9. En.6.*

Septimo Iuſtini Thracis Imp. anno terræmotus & incendium Antiochiam corripuerunt. Id media vrbe exortum, durauit dies ſex, multáſque domos & homines abſumpſit: neque ſcire quiſquam potuit, vnde eius fuiſſet initium. Tum Dei ira ita vrbem concuſſit, vt penè tota corruerit, ac ciuium ſepulcrū facta ſit. Quoſdam obrutos terra, & adhuc viuentes, ignis ex terra exiens cremauit. Alius ignis ex aëre inſtar ſcintillarum decidit: & quos attigiſſet, fulminis in morem combuſſit. Annum
G ille terræmotus durauit: multa virorum, mulierum, puerorum & infantum millia collis inſtar coaceruata, proſtratarum domorum materies operiebat. *Cedrenus in vita Iuſtini.*

In Hirpinis terræmotu grauiſſimo quaſſata non tantùm ſunt oppida, verùm etiam funditùs euerſa. Ceciderunt ea ſtrage in Samnio, Lucania, eáque Campaniæ parte, quæ cis Lirim eſt, ad quatuor & viginti hominum millia. *Pontanus de Fortit. heroica lib.1. cap.8.*

Euphraſius Epiſcopus Antiochenus, cùm primùm Hieroſolymam veniſſet, in terræmotu vrbis, quo tunc vehementer ſub Iuſtino Imp. affligebatur, periit. *Euag. lib.4. cap.4.*

Iniectione ſuffocati. Viui ſepulti.

☞ *Vide Tit. Suffocati terra.*

ARENA, PVLVERE.

☞ *Vide Tit. Arena ſuffocati.*

LAPIDIBVS ICTI, OBRVTI,
LAPIDATI.

Blaſphemus in eremo lapidatus eſt Filius mulieris Iſraëlitidis, de viro Ægyptio generatus. *Leuit.24.* Quod genus mortis
H crudeliſſ. eſſe Rabi Moſes filius Maymon cenſuit.

Acham lapidari præcipit Ioſue, & totam eius comburi ſupellectilem, eò quòd de præda Hierichuntia deuota quædam interuerterat, *Ioſue 7.*

Abimelech Iſraëlitarum tyrannus molæ fragmine à muliere deſuper ictus, interiit. *Iudic.9.*

Adoram tributi præfectus, à Rege Roboam ad reconciliandas decem tribus Iſraëlitarum, quæ ad Ieroboam defecerant, miſſus, ab iiſdem lapidibus obrutus eſt. *lib.3. Reg.c.12.*

Naboth Iezraëlenſis propter vineam, cui Achab Rex inhiabat lapidatus, impiæ Iezabelis conſiliis. *3. Reg.21.*

Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotis, Rex Iuda Ioas iuſſit à populo lapidari: quamuis pater illius reſtituiſſet illi regnum & Athaliam occidiſſet. *2. Paral.24.*

Seniores duo, qui Suſannam adulterij falsò accuſarant, Daniele puero actore, ſceleris conuicti, à populo Iſraëlitico Babylone lapidibus ſunt obruti. *Dan.13.*

Stephanus protomartyr à Iudæis, qui dentibus in eum ſtridebant, eiectus è ciuitate, & lapidatus eſt. *Actor.7.*

Contentione inter Hircanum & Ariſtobulum ob regni ſucceſſio-

ceſſionem durante, Onias vir ſanctus ab Hircani ſectatoribus ad templum deductus eſt, vt rogando infeſtum Ariſtobulo Deum redderet. Ille verò contra immobilis nitēs, ne ſe eorum cōtentionibus immiſceret, clarè dixit, Deum ſe rogare, ne vllā ipſarum partium aduerſus alteram (quòd vtraque populus eius eſſet) audiret. Itaque ab Hircani fautoribus ſtatim occiſus, ſeu lapidatus fuit. *Fulg. lib. 3. cap. 8. ex Ioſeph. lib. 14. cap. 3. Antiq.*

Poſt euerſam Troiam Hecuba Regina, quò ſeruitium morte abſolueret, multa ingerere maledicta, imprecarique infauſta omnia in exercitum. Qua re moti Græci, lapidibus obrutam necarunt. *Dictys lib. 5.*

Cygnus Neptuni filius, cùm à patre habuiſſet, vt ferro inuulnerabilis eſſet, ab Achille apud Troiā lapide extinctus eſt.

Mermerus & Pheres Medeæ filij, à Corinthiorum pueris lapidibus obruti, eò quòd munera exitialia ipſi Glaucæ à Medea matre attuliſſent. Verùm ex oraculo illis pœnas dederunt Corinthiorum liberi, crinem totonderunt, obſoletamque veſtem induerunt, & ſolennia ſacra fieri cœpta, Pauoriſque imago dedicata. *Pauſ. in Corinth.*

Pauſanias in Eliacis narrat, Comitem quendam Vlyſſis ob virginem conſtupratam à Temeſſenſibus occiſum fuiſſe: atque ob id larnas eius, niſi quotannis oblata virgine placarentur, graſſari ſolitas, ac perniciem adferre omni ſexui atque ætati. *Eraſ. in Chil.*

Ariſtocrates Rex Arcadum, cùm ſacram Dianæ Hymniæ virginem ad ſtuprum pellicere non potuiſſet, poſtremò ad aram deæ fugientem violauit. Scelere patefacto, hominem Arcades lapidibus obruerunt, & à virgine ad nuptam mulierem ſacerdotij honorem tranſtulerunt. *Plut. in Arcad.*

Mardonius Perſa (quem Xerxes apud Salaminem victus cum exercitu reliquit, vt belli reliquias confoueret) ab Arimneſto Spartiata ſaxo interemptus eſt. Quo fato præmonuerat eum periturum Amphiaraus. *Plut. in Ariſtide.*

Coes Euxandri Mitylenæorum tyrannus à Dario conſtitutus, à Mileſiis, qui à Rege defecerant, captus, à Mitylenæis lapidibus obrutus eſt. *Herod. lib. 5.*

Neocles & Demopolis Themiſtoclis filij cùm Athenienſium memoriam refricuiſſent ſuper legibus, quæ aduerſus exules fuerant ſancitæ, à paternis inimicis lapidibus obruti ſunt.

Caphyenſes Pueri ludentes circa templum Dianæ Condyleatidis, funiculo, quem repererunt, Dianæ ſignum obligato collo per luſum trahentes, Dianam ſtrangulari cùm dicerent, à Caphyenſibus ciuibus violati numinis crimine damnati, lapidibus obruti fuerunt. *Pauſ. in Arcad.*

Pycander quæſtor vrbanus, cùm Athenienſes bellum contra Enmolpum gererent, & illis in maxima annonæ penuria parcè ſuppeditaret triticum, in proditionis ſuſpicionem incidens, lapidibus obrutus eſt. *Calliſth. lib. 3. rerum Thracia, apud Plut. in Paral.*

Pyrrhus Epirotarum Rex, Antigonum Regem prælio victum in vrbem vſque Argos perſecutus, tegulæ ictu à muliere deiectæ interiit: quam Argiui Cererem fuiſſe aiunt, aſſumta mulieris forma, eoque loci Cereri ex oraculo erectum fanum, & Pyrrhus ſepultus. *Pauſanias in Atticis.*

M. Poſthumius Regillenſis, tribunus militum, & auctoritate conſulari ad bellum contra Æquos miſſus, cùm conſcripto exercitu ad Volas eum duxiſſet, oppidúmque iamiam oppugnare vellet, prædam militis fore edixit. Capto verò oppido cùm animum mutaſſet, à ſuis militibus lapidibus obrutus eſt. *Liuius lib. 4.*

Cinna in eo bello, quod Romani aduerſus Gallos ſuſceperant, cùm tritici largitionem ſurripuiſſet, ſaxis necatus eſt. *Ariſtides lib. 3. rerum Ital. apud Plut. in Parall.*

Theocritianum, ſatellitem Amantij Eunuchi, imperio inhiantem, comprehenſum, ingentibus ſaxis ictum Iuſtinus Imp. iuſſit in mare proiici. *Cuſpin.*

Deſiderius Viennenſis Epiſcopus, conſilio Brunechildis à Theoderico Rege Francorum lapidibus obrutus. *Sigeb. in Chron.*

Euſebius Sardus, præſul Vercellenſis, à Conſtantino principe in Cappadociam exulatum miſſus, tandem ab Arianis lapidibus obrutus eſt. *D. Hieron.*

Telemachus monachus, Romæ celebrato gladiatorio ludo, increpans populum attentiùs ſpectaculo inhiantem, lapidatus fuit à populo. Honorius Imp. ea occaſione gladiatorum ludum in perpetuum remouit. *Sigeb. in Chron.*

Chryſanthius Alexandrinus, cum Daria vxore, ſub Numeriano Imp. pro Catholica pietate ſaxis obruti. *Volat. & Martyrolog. Rom. 25. Octob.*

Paulina virgo Romana, Arthemij Præfecti filia, lapidata ſub Diocletiano, cum Candida matre, pro Chriſti nomine. *Volat. lib. 18. Anthrop.*

Henricus I. Hiſpanorum Rex, Alphonſi I I X. Regis Caſtellæ F. apud vrbem Palantiam, ex cocto latere vulnus accepit in capite, dum luderet cum ſodalibus, ex quo biduo poſt morte occubuit. *Ritius Neapol. lib. 3. Regum Hiſpan.*

Hunaldus Dux Aquitaniæ Romam quaſi ibi manſurus veniens, deinde ad Longobardos fugiens apoſtata, ibi non multò poſt lapidibus obrutus malè periit. *Sigeb. in Chron.*

Hermannus tyrannus è Saxonia Lotharingiam repetens ad concitandos regni motus, caſtellum oppugnans, ſaxo caput ictus periit. *Sigeb. in Chron.*

Blanca Rubea Patauina, Baptiſtam à Porta maritum in præſidium Baſſiani municipij Patauini comitata, cùm occiſo marito, ab Acciolino tyranno per vim, ſeruorum opera ligata, conſtuprata eſſet: dolorem diſſimulans, impetrauit ab amicis, vt ad leuandum mœrorem & deſiderium aperto ſepulcro mariti fœtidum cadauer ſemel tantum poſſet aſpicere. Quo aperto illa magno emiſſo eiulatu, in ſepulchrum ſeſe præcipitauit, ſimúlque tanta violentia lapidem impulit, vt vnà rueret, eiuſque ceruicem frangeret. *Bern. Scardeonius lib. 3. Hiſt. Patauina.*

Burcardus vir nobilis & clarus, legatus à Friderico I I I. Imp ad Carolum V I I. Gallorum Regem miſſus, Delphino in Germaniam irrumpenti Dux fuerat. Poſt prælium in cœmeterio D. Iacobi ante Baſileam cum Heluetiis commiſſum, cùm ouanti ſimilis per medios occiſorum aceruos equitans aperta galea vociferaretur: Quàm iucundum ſpectaculum, quàm roſeum pratum obequitamus? ſemianimis quidam Heluetius, genu, vti poterat, innixus, ſaxo arrepto frontem Burcardi tanta vi perculit, vt exanimis equo delapſus, impiæ vocis & perfidiæ erga patriam meritas pœnas dederit. *Stumpfius.*

Bello quod Valdemarus I I I. Danorum Rex contra Vandalicas vrbes geſſit, nauali prælio filius Regis Chriſtophorus, ictus lapide, non diu ſuperfuit. *Cranz. lib. 7. Dania, cap. 38.*

ARBORVM
Reflexu diſcerpti.

Alexander Macedo Beſſum Bactrianorum Ducem bello victum, curuatis per vim arboribus alligauit: quàs demùm tanto impetu concitatas remiſit, vt laniata paſſim membra diſiecerint. *Auctor Plutarchus.*

Derbiceæ Perſarum gens, hoc genere ſupplicij, quòd Diſphendomene dicitur, afficiebant ſontes: videlicet, quòd proceris curuatis arboribus, & crimino ſo in deflexis cacuminibus alligato, illiſque repentè laxatis, lacerum corpus in diuerſa diſtrahebant. *Alex lib. 3. cap. 1.*

M. Antonio Auguſto Eccleſiam perſequente, dum in Sicilia Sebaſtiani proconſulis iuſſu Victor martyr torqueretur, Stephana militis cuiuſdam vxor viſis miraculis ad fidem conuerſa, Chriſtum Ieſum Dei filium confiteri cœpit. Cúmque nullo pacto ab ea confeſſione reuocari poſſet, duobus duarum arborum aliquantum inter ſe diſtantium ramis aduerſo inflexu vi ad terram curuatis, alligata atque demiſſa, rapido eorum in diuerſum reductu repentè diſcerpta fuit. *Marul. l. 5. c. 6.*

Procopius tyrannus inſurgens contra Valentem Imp. apud Natoliam Phrygiæ ciuitatem victus, reflexis per vim arborum truncis alligatus, & diſcerptus eſt. *Socrates, Sozomenus.*

Ruina oppreſſi.

Bello Punico ſecundo Galli L. Poſthumium conſulem exercitum per Latinam ſyluam ducturum, ſuccisis iuxta viam vtrinque arboribus, atque ita libratis, vt minimo impulſu ſubitam traherent ruinam, vbi ingreſſum viderunt, impulſis arboribus, miſerabili ſtrage cum omnibus copiis, quæ numerum viginti quinque millium excedebant, oppreſſerunt. *Sabel. lib. 3. En. 5. ex Liuio.*

Caſimirus I I. Polonorum Rex, cùm Stephanum Valachorum Vainodam ſeu Palatinum à Petro fratre pulſum reducere conaretur: Petrus ſyluam denſam, quæ Ploniny à ſoli ſterilitate vocabatur, cum ſuis ingreſſus, quā Poloni iter facturi erant arbores ſuccidit, ita vt truncis vtrinque hærerent. Iiſque ingredientibus Valachi arbores ſuccisas ab extremis orſi, vi impulerunt, vt cæteræ mutuò ſeſe impellerent. Qua ruina Poloni ſic obruti ſunt, vt qui obtriti & extincti non ſunt, viui tamē

ferè

A ferè debilitatis & colliſis membris in hoſtium poteſtatem venerint. *Cromerus lib.12.*

CALAMIS, ARVNDINIBVS.

Alexander Eleus Philoſophus Alpheum flumen tranatans, pectore in acutam arundinem; quæ aqua tegebatur, impacto, interiit. *Fulg.lib.9.cap.12.*

Stephanus, qui Petro Gnaphæo Theopaſchitæ hæretico in exilium à Leone Imperatore eiecto (propterea quòd Deum paſſum eſſe diceret) in Epiſcopatu Antiocheno ſubſtitutus fuit, à pueris Antiochenorum ciuium (qui Petro fauebant) acutis calamis iugulatus, & in amnem qui vrbem præterlabitur abiectus fuit, *Euagrius lib.3.cap.10. Niceph.lib.15.cap.28.*

ARMIS BELLICIS. Vtpvta
Funda.

Goliath Gethæus gigas, funda à Dauide interfectus 1. *Reg. 17. & Ioſephus Antiq.lib 6.cap.11.*

Telis, Sagittis, Iaculis.

B Ioſias Rex Iudæorum, in prælio contra Pharaonem Nechonem Ægyptiorum Regem ſagittâ vulneratus periit. *Lib. 4. Regum. cap. 23.*

Ioram Iſraëlitarum Rex, Achab F. à Iehu Duce exercitus ſui ſagitta inter ſcapulas ictus expirauit. *Lib.4.Regum,cap.9.*

Linus Thetis natus, ab Apolline ſagitta interemptus eſt. *Volat.lib.19.Vrb.comment.*

Tityus Terræ filius, Latonam violare volens, ab Apolline ſagittis confoſſus, & ad Orcum detruſus, vulturi iecur quotidie laniandum præbet. *Virgil.lib.6.Æneid.*

Procris Cephali vxor zelotypia laborans, clam viro in ſyluam profecta, vt amores eius deprehenderet, latitans ſub arbuſtis, à marito (qui feram adeſſe ſuſpicabatur) telo confoſſa eſt. *Ouid.lib.7.Metam.*

Achillem Poëtæ fabulantur nullibi membrorum præterquàm in talo fuiſſe vulnerabilem, quòd eam partem mater Thetis nō abluiſſet Stygiis vndis, vt cæteras. Hunc Paris ſagitta directa, euerſorem Troiæ peremit. *Ouid.lib.12. Metam.* C

Dædalionis filia Lychione, Dianæ (cui ſe præferebat) ſagittis confoſſa eſt. Cuius dum celebrarentur exequiæ, pater in puellæ rogum ſe coniecit. Poëtæ fingunt eum ab amicis (ne in ignem deſiliret) impeditum, fuiſſe mutatum in volucrem, *Ouid. lib.11. Metam.*

Ninus primus Aſſyriorum Rex, cùm deficientem à ſe oppugnaret vrbem, ſagitta confoſſus eſt. *Oroſ.lib.1.cap.4.*

Anacharſis Scytha, à Sauleo Rege ſagitta peremptus eſt, quòd Græcorum ritu ſacrificaret. *Herod.* Sunt tamen qui à fratre interfectum velint.

Prexaſpis Filius a Cambyſe Perſarum Rege, ob reprehenſionem patris, ſagitta interfectus. *Herod.lib.3.*

Lycophron Poëta iambographus, à quodam æmulo traiectus eſt. *Ouidius in Ibin:*

Vtque cothurnatum periiſſe Lycophrona narrant,
Hæreat in fibris fixa ſagitta tuis.

Sertorius bello ciuili, cùm Cinna & Marius Romam occupaſſent, & contra Syllanos crudeliter ſæuirent, dicitur ſatellites Marij Bardiæos, partim illius permiſſione & iuſſu, partim vi, dominos ſuos opprimentes, dominas violantes, liberos conſtuprantes, omnes eodem in loco metatos, non intra quatuor D millia, iaculis confixiſſe. *Plut.in Sertorio.*

Vitige Romam obſidente, apud Salariam portam, Gothus quidam proceræ ſtaturæ haudquaquam inter ſuos obſcurus arbori propinquæ inſidens, cum ſagittando propugnacula diuexerat notabili caſu oppreſſus eſt. Siquidem tormento à Romanis ad læuam turris ex improuiſo locato traiectus, arbori, veruto in ſtipitem altiùs deſcendente, affixus eſt. Qua re conſpecta Gothi exterriti extra ſagittæ iactum receſſere, neq; amplius moleſti propugnaculis extitêre. *Sigon.lib.18.Imp.Occid.*

Chriſtina virgo ſub Iuliano, ſagittis periit. B. Sebaſtianus ciuis Mediolanenſis, ſub Imperatore Diocletiano.

Io. Comnenus Imp. Alexij F. in Ciliciæ finibus venatum egreſſus, cùm apro ſolitario ferrum in pectus adegiſſet, & is ictum vrgens, ferrum in viſcera recepiſſet, manus Imp. debilitata, atque impetu feræ reflexa, pharetram de latere obliquè ſuſpenſam euertit, perſtrictáque vna ſagitta venenata, cute extremos digitos læſit: ex quo vulnere ſerpente vi veneni paulò poſt mortuus eſt. *Nicetas, Choniates.*

Hunnis Oſtrogothos bello perſequentibus, Vinnitarius Gothorum Rex à Balambre Hunnorum Rege ſagitta fronti immiſſa necatus eſt. *Io. Magnus lib.6.cap.27.* E

Iaromirum Boëmorum Principem Cochanus Verſouicenſis ſub venationis ſpecie ſeductum in ſyluas ſagittis confecit. *Dubr.lib.6.*

Egfredus Northumbrorum Rex contra Eugenium V. Scotorum Regem pugnans, cum multo clamore inter anteſignanos vt militem accenderet ad pugnam verſaretur, ſagitta ictus in faciem (quam armis nudatam hortando ad pugnam tenebat) moribundus cecidit. Saxonum acies eò inclinans funditur, fugatúrque. Cæſa ad xx. millia hoſtium. *H. Boethius. lib.5.*

Richardus Anglorum Rex, inſtructo exercitu domi in Pictones pergit, fit in itinere certior, theſaurum à quodam ſuo milite eſſe inuentum: eum ad ſe vocari iuſſit Ille in Lemonices ſe recepit, atque intra Calacum oppidum receptus, ſui ſeruandi cauſa, bonam pecuniæ partem oppidanis dedit. Richardus ſecutus militem fugientem, dum parum cautè locum ſpeculatur, per quem cuniculus duceretur, emiſſa de muro ſagitta venenata, vulnus lethale in læuo brachio accepit. Quo negligenter obligato, duodecimo demùm die oppidum expugnauit, nullo tamen eò loci inuento theſauro. Vulnere malè curato, breui pòſt obiit, anno 1200. *Polyd.lib.14.* F

Tagmarus frater Othonis Regis, cùm caſtrum Heresbruck cepiſſet, ibi à Rege concluſus, telis intra Eccleſiam confoſſus interiit. *Sigeb.in Chron.*

Eo prælio, quo prope Auguſtam Otho I. Cæſar Hungaros maxima ſtrage cecidit, Conradus Francorum Dux, Regis gener bellicoſiſſimus, æſtu ſitique confectus, dum loricæ fibulas reſpirandi ergo ſoluit, ſagitta in gutture perculſus periit. *Crantz lib.4.Sax.lib.6.*

Alphonſus V. Hiſpaniæ Rex, cùm in oppugnatione Viſei, quod oppidum præſidio firmatum Mauri tenebant in Portugallia, eſſet, Mauri telo vulneratus interiit. *Ritius Neapol. lib.3. Regum Hiſpan.*

Franciſcus Nouellus Princeps Patauinus Hoſpites ad colloquium vocatos peracutis ſpiculis transfigere conſueuerat: quorum ſcorpionum duo adhuc viſuntur. *Sab.lib.8. Dec.x.* G

Bombardis.

Sub Henrico VI. Anglorum Rege, Thomas Montacutus Saliſberienſis comes, cui plurimum fortitudinis ad pericula adeunda, plurimum conſilij inter ipſa pericula, dum Aurelianū oppugnās, ex quadam feneſtra ædium, quas in edito loco habebat, oriente ſole, ſubiectam vrbem contemplatur: pila ferrea magna vi tormenti ænei è regione domus miſſa alterum feneſtræ latus percuſſit, fregitque, ac illius aliquot fragmenta in faciem eius iecit: quibus ita ſaucius interiit biduo poſt. Statim poſt eius mortem fortuna belli Gallici mutata eſt. *Polyd. l.23.*

Steno Iunior Sueonum Rex contra Chriſtiernum Danorum Regem pugna glaciali dimicans, an.1519. ictu bombardæ in femore vulneratus, ſtatimque vehiculo impoſitus, ad Stocholmiam delatus, animam ſuper conſtrictum glacie lacum Meler exhalauit. Dignus profectò longiore vita: quam vtique habuiſſet, ſi imprudentes & malignos conſiliarios à ſe longiùs remouiſſet. *Io. Magnus lib.24.*

Albertus Dux Saxoniæ, de terra Luneburgenſi plurimum laborans, ad arcem Richeling, machina ictus in crure, mortem obiit, & Venceſlaus fratruelis eius ſucceſſit in ducatu Luneburgenſi. *Crantz.lib.10. Metrop.cap.36.* H

Dum Pragenſes Huſſitæ Viſegradum arcem obſident regiā, ab altera arce telum ex maiore bombarda in veterem Pragam iactum, vno ictu quinque Homines interfecit, inter quos mulier prægnans erat, cuius fœtus ventre euolutus, tantiſper fuit ſuperſtes, dum baptiſmate tingeretur. *Dubrau.lib.26.*

Gallis, capta Neapoli, ductu Caroli IIX. Regis, nouam arcem oppugnātibus, accidit memorabili caſu, vt multa vis tormentarij pulueris & multitudo ingens vaſorum fictilium ſulphure ac reſina oppletorū, quæ ad obruendos ſubeuntes Gallos erant parata, protinus incenderetur, cùm fortè excuſſa tormenti ictu modica fauilla, cadi eo puluere pleni flammam corripuiſſent. Multi Hiſpanorum flammæ, fumo, ruinâque exanimati ſunt: ſed multò plures ſemiambuſti, laceríque artubus ignis violentia fœdè abreptis euaſêre, qui miſerabili eiulatu dolorem exprimendo, ac fruſtra implorando opem, amentes tota arce diſcurrebant: quibus neque opportuna remedia, aliis alio periculo occupatis, neque loca ad quietem ſatis tuta præberi poterant. *Iouius lib.11. Hiſtoriarum ſui temporis.*

Iacobus

Iacobus II. Scotorum Rex, Anglos in arce Roxburgo obſidens, cùm curioſior propius ad machinas accederet, ab vna earum impetu rupta, grauiſſimo ictu in inguine læſus confeſtim interiit. *H. Boethius lib.8.*

Alfonſus Dux Ferrarienſis Baſtiam ab Hiſpanis occupatam oppugnans, muri fragmine tormento icti caput læſus concidens periit. *Iouius in eius vita.*

Ludouico Mirandulano Comiti, vni ex Iulij II. Pont. militum præfectis, qui Ferrarienſi Duci Alfonſo auxilio contra Venetos miſſi erant, nemine alio in tanta multitudine præter eum læſo bombardæ ictu caput ablatum eſt. *Guic.lib.8.*

Anno Sal. 1517. cùm Lotrechius vrbem Mediolanum eſſet inuaſurus, eique Proſper Columna & Franciſcus Sfortia, cum omni Inſubrum multitudine, egreſſi vrbe ſeſe oppoſuiſſent: ad Bicoceam vicum prælio certatum eſt. Quo Gallis aduerſo, Albertus Petra, Heluetiorum Dux, legionibus ſuis ſclopetorum procella obrutis, cecidit. *Iouius.*

Carolus Borbonius, dum ſcalam Romanis mœnibus admouet, per inguen dextri femoris glande traiectus, cecidit. *Iouius.*

Philibertus Aurantius Princeps, qui capta Roma, & Neapolitano regno contra Odettum Lotrechium Gallum Caroli V. Imp. auſpiciis egregiè defenſo, ſummi Ducis indolem præ ſe ferebat, bello Hetruſco, in Gabiniani oppidi expugnatione gemina glande traiectus periit, anno Sal. 1530. Eius cadauer armis omnique amictu nudatum ſub ipſam cataphractorum fugam Tentauilla Gallus, eius familiaris, agnitum collectúmque, extra oculos militum aſportauit, & ſtragulæ laneæ veſti inuolutum in ſacello collocauit, donec parta victoria ſuſceptus in ceruicem robuſtioris equi, brachiis & cruribus vtrinque pendentibus, lugubri humanæ miſeriæ ſpectaculo, Piſtorium eſt deuectus, non abſimili fati ſorte ac Borbonius fuerat ereptus, cùm vterque in limine victoriæ ſuæ ceciderit. *Iouius lib.29. Hiſt.*

Renatus Aurantius regulus, iuuenis omnibus naturæ atque fortunæ muneribus ornatiſſimus, ideóque Cæſari longè chariſſimus, in oppugnatione S. Deſiderij anno Sal. 1544. tormenti mortifero ictu vulneratus eſt. Nam cùm fortè ad Gózagam in foſſa munitionis ſuperueniſſet, eique honoris cauſa ille aſſurgens ſellam ſuam conceſſiſſet, paulò poſt in eum locum directo ab hoſtibus tormento, ita globus ferreus aggeri incidit, vt diſtracti reſilientiſque lapidis fruſtulo lethaliter in humero ſit vulneratus. *Iouius.*

In pugna Papienſi, Gallicus Dux Palicia dum ſuffoſo equo annis ac armis grauantibus ad Heluetios ægrè ſe recipit, ab equitibus Cæſarianis intercipitur. Sed eum iam ſuperuenienti Caſtalio deditum, Vaſortes Hiſpanus, quaſi tanti captiui pretium & laudem equitibus inuideret, appoſito ad thoracem craſſiore ſclopeto, crudeliter interfecit. *Iouius lib.6. in Piſcario.*

Franciſcus Siccus Florentinorum Dux contra Paulum Manfronum Venetarum copiarum ductorem, cùm præcipitatis in inſidias hoſtibus nobili victoria potitus hoſtes perſequitur, tormenti minoris glande traiectus concidit, magno quidem illudentis fortunæ caſu, quando ea pila in ſpacio trium amplius ſtadiorum ex oppidi turre in incertum emiſſa, ipſum vnum victorem ducem, miraculo quodam ſuſtuliſſe videretur: ita vt ea victoria, quanquam inſignis, Florentinis haud multum grata fuerit, quæ prudentis ſimul ac ſtrenui ducis morte conſtitiſſet. *Iouius lib.3. Hiſt.*

Valens Fogacia in obſeſſione Albi Ingauni cùm ab obſeſſis deferre literas deprehenſus eſſet, à Nicolao Picininò hoſte, collo ad eius crura alligato, Bricola tormento in vrbem tranſmiſſus periit. *Fulgoſ. lib.6. cap.5.*

Mauricius Saxoniæ Dux Elector, ann. 1553. ſignis collatis cum Marchione Alberto Brandeburgico in Saxonia, nona Iulij tormento manuario traiectus ilia, biduo pòſt vitam finiit. Albertus fuga elapſus eſt. Carolus Victor & Philippus Henrici Brunſuicenſi FF. eodem fati genere periere. *Sleidanus lib.25*

Ludouicus Borbonius Condenſis Princeps, perfide à Monteſquio, dum captiuus ducitur, globo hoſtili à tergo interemptus fuit. An. Sal. 1569. 12. Martij.

Guilielmus Auriacus Princeps, ſclopeti ictu impetitus à Balthaſare Gerardi, nobili Burgundo in meridie, Delphis in Batauia, menſe Iulio anni 1584. diem extremum clauſit. Addo Chronicon.

aVrIaCVs deCIMas fCLopo traIeCtVs IVLII
deLphIs obIt bataVI.

Gladio.

Saul Rex prælio cum Palæſtinis commiſſo victus, gladio incubuit. *1. Reg.28. & 31.*

Cambyſe Perſarum Rex, enſe dum equo inſidet delapſo vulneratus periit. *Herod.*

Paches Athenienſis, qui Leſbum in ditionem redegit, rationes referens geſti imperij, ipſo in tribunali ſtricto gladio ſemetipſe confodit. *Plut. in Nicia.*

Cùm Romani equites apud Atheſim flumen impetu Cimbrorum pulſi deſerto Cóſule Catulo panidi vrbem repeterét, & inter hos eſſet M. Scauri Filius: pater cum Catulo permanens, filio ob hanc fugam conſpectu ſuo penitus interdixit per nuncium. Quo accepto iuuenis fortiùs aduerſus ſemetipſum gladio vtens, quam aduerſus hoſtes vſus fuerat, ſemetipſum interemit. *Val. Max. lib.5. cap.8. & Plut. cap.72. Paral.*

C. & M. Plancij ob vxorum mortem gladio incubuerunt. *Val. Max. lib.4. cap.6. & Vol. lib.18.*

Mithridates Ponti Rex, audita Pharnacis F. defectione, veneno priùs filiabus extinctis, ne viuus in hoſtium poteſtatem veniret, hoc ipſum rogans gladio peremptus eſt à Bittico Celta. *Sab. lib.4. En.6.*

Anno 1285. Sexto Nonas Octobris, Otho Thorius præfectus in Oetingen, dum veſperi venatur, & vulpeculam, quam catuli ceperant, atque dilacerabant, ſeruaturus equo deſcendit: eo recalcitrante in enſem vagina elapſum incidens, interiit. *Auent. Annal. Boio lib.7.*

Pugione.

P. Magius Chilo M. Marcellum pugione interfecit, duo dans ei vulnera: vnum in ſtomachum, alterum in caput ſecundum aurem. *Seruius Sulp. lib.4. Famil. epiſt. Cic.*

Galeotus Manfredus Dux Fauentinus, eò quòd cum Fauentina quadam ciue priùs coniugium contraxerat, antequam ipſi nupſiſſet, pugione à Franciſca Bentiuola vxore ſecunda necatus fuit. *Fulgoſ. lib.6. cap.1.*

Guilielmus Prorex Scotiæ declaratur, poſtquam in priſtinam dignitatem, qua exciderat, reſtitutus eſſet, eam rurſus amittit, & Sterlini pugione à Iacobo II. R. Scotiæ in pectus adacto, & ab aliis quoque multis vulneribus confectus moritur menſe Februario. A. C. 1452. *H. Henninges in Geneal.*

Fuſte, Claua.

Oeonus Herculis conſobrinus adhuc adoleſcens cum Hercule Spartam veniens, cùm fortè ad Hippocoontis ædes acceſſiſſet, in eum canis domus cuſtos inuaſit. Quem cùm lapide percuſſiſſet: Hippocoontis filij curſim egreſſi, fuſtibus puerum confecerunt. *Pauſ. in Lac.*

Caytenſis Caliphas, id eſt, ſummus Pontifex, per ſimulationem adorandi clauam obtruncatus fuit à Saladino. *Æmil.*

Sigthunius Sueciæ Rex raptum filiæ ſuæ à Gramo Danorũ Regis filio armis vindicaturus, bello Danos perſequebatur. Gramus clauam more giganteo geſtans, quam auro infuſo pôderoſiorem effecerat, imminentem audaciùs capiti ſuo, Sigthunium ſocerum occidit: qui ante per victimarios reſponſum acceperat, ab auri metallo ſupremam ſibi perniciem & mortem imminere: à ferro aut chalybe, cæteriſque metallis nunquam violari vel occidi poſſe. *Io. Magnus lib.1. cap.6.*

Lancea, Haſta, Conto.

Atys Crœſi Regis F. haſta traiectus, quæ ab Adraſte cuſtode ſuo in venatione in aprum contorta fuerat. *Herod. lib.1. & Valer. lib.1.*

Eo bello, quo Totilas Gothorum Rex ac Iuſtiniani duces inter ſe decertabant, ſingulari prælio Vlaris Gothus & Artauadas Armenus, Rom. eques, haud longè à Trebia amne in Ciſalpina Gallia dimicauerunt. Artauadas cùm infeſta lancea Vlarim deturbaſſet, & Vlaris haſta, humi fixo cuſpide, aliquantiſper è terra emineret: in eam Artauadas tã grauiter offendit vt eo vulnere poſt paucos dies è vita deceſſerit. *Fulg. l.9. c.12.*

Henricus II Gallorum, & Philippus Hiſpaniarum Reges, poſt diuturna bella pacem fecêre an. Sal. 1559. cùm Gallus filiam Philippo, Margaritam ſororem Philiberto Duci Sabaudiæ in integrum reſtituto deſponderet: dum nuptiæ Pariſiis celebrantur Sabaudi. Rex equeſtribus ludis cum præfecto ſatellitum ſuorũ Lorgeo, multùm licet reluctanté, congreſſus, conti in pectus adacti fragmine galeam nó rectè clauſam ſubeunte grauiter vulneratus, oculum primò, inde mentem, vndecimo die vitam quoque amiſit. *Surius in Commentario.*

STYLIS

STYLIS GRAPHIARIIS.

A Erizo eques Rom. à populo Romano ſtylis graphiariis in foro occiſus eſt, quòd ab eo filius nimis ſæuè vapulaſſet. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 3.*

Ioannes Scotus, à coniuratis diſcipuli. D. Caſſiani exemplo graphiis fuit confoſſus in Britannia. *Iouius in Elogiis, ex Cramer.*

CVLTRO COQVINARIO.

Eunomius Spartanorum Rex, Pater Lycurgi, cùm manum conſerentes in vrbe dirimeret, cultro coquinario ictus obiit. *Plut. in Lycurgo.*

Ieſuitæ tres, & inter eos duo Theologiæ Doctores, à furioſo cultro coquinario enecti. *Sub Tit. A furioſis necati.*

Henricus III. Galliæ Rex, ſublatis è medio Guiſiis, cùm Lutetiam rebellem obſidione cinxiſſet, per inſidias à Iacobo Clemente, qui fictis literis ſecretum Regis colloquium obti-
B nuerat, cultello veneno oblito, ventrem læſus, ſequenti die 2. Auguſt. 1589. interiit. *Mercurius Gallo-Belgicus.*

Similem fortunam Henricus IV. ſuſtinuit, nam anno 1610. die 14. Maij, peracta ſolenni coronatione coniugis ſuæ, ſicarius diu illi inſidiatus, Lutetiæ in rheda ſedentem adoritur, cultrúmque in ventrem capulo tenus impingit.

gaLLICI Corona regnI CoronanDo heV CeCIDIt. *Beyerlinck in Chronico.*

ROTA MOLINARIA.

Victor martyr ſub Maximiniano Imp. quod Iouis ſimulacrum abominatus pede euertiſſet, pede abſciſſo molendini rotæ ſubiectus conteritur. *Marul. lib. 5. cap. 5.*

ROTA PLAVSTRARIA.

Quidam Romæ ad beſtias damnatus, curru ad amphitheatrum deportatus, dormire ſe ſimulans, caput rotæ radiis inuoluit, eiuſdémque circumactu fracta ceruice expirauit. *Senec.*

NAVI.

Carthaginenſes, milites Romanos in ſuam poteſtatem redactos, nauibus ſubſtrauerunt: vt earum carinis ac pondere
C eliſi, inuſitata ratione mortis barbaram feritatem ſatiarent, tetro facinore pollutis claſſibus ipſum mare violaturi. *Val. lib. 9. cap. 2.*

RVSTICIS INSTRVMENTIS VT

Falce.

Boemi milites ad tuendos inferioris Vngariæ fines contra Turcarum irruptiones à Paulo Kiniſio præfecto conſcripti, cùm inſolentiſſimè & iniquiſſimè ruſticos tractarent, idque ad Paulum quotidie deferretur, eos agreſtium turba circumuentos, qui falcibus equorum poplites ſuccideret, trucidauit, reliquos imperata facere coëgit. *Bonfin. lib. 3. Dec. 5.*

Anno Domini M.D.LII. Bartho. Elias Pataninus, honeſto inter ſuos loco natus, cùm variis litigationibus omnem non ſolùm conſumpſiſſet ſubſtantiam, ſed & æs alienum grande, quod ſoluendo non erat, contraxiſſet, filiáſque inſuper haberet nubiles, ſed dote omni carentes, ex deſperatione eas in lecto cubantes interfecit. Quo facto furore actus è patriis finibus ſe proripuit, perque inhoſpita loca nocturnis itineribus errans, in vicum Grignæum inter Alpium prima iuga ſitum ſeſe recepit. Mox intempeſta nocte, cùm nullum aliud telum
D ſuppeteret, Furiarum indicio falcem meſſoriam in angulo hoſpitij latentem, robigine eroſam & planè hebetem arripuit, eáque guttur ſibi térque quatérque repetitis ictibus lacerauit, potiùs quàm præſcidit, nec tam ex vulneris violentia, quàm ſanguinis profluuio infelicem efflauit animam. Extat ea de re elegans carmen *Iacobi Ruffini.*

Aratro.

Iuſſo Ericſon Danus Dalacarliæ præfectus, vxores maritorum crudeliter occiſorum, loco iumentorum trahendis aratris applicare non erubuit: immò inter primas delicias duxit, videre & audire eas inter tantas anguſtias fœtus mortuos eiicere, & rurſus aratro apponi, donec mortuæ aut ſemianimes collaberentur. *Io. Magnus lib. 22. Gothorum hiſtor.*

Flagellis tritoriis.

Debacchantibus per Boëmiam Huſſitis, Seſemus, vir nobilis, qui illis in oppidis arcibúſque ſuis reſtiterat, à feris & immanibus ruſticis interceptus, humique proſtratus flagellis ruſticanis in modum manipuli flagellabatur, ad ſingulos ictus vociferantibus, Non vltra inſultabis Huſſitis: inde manibus truncatus, ac flammis exuſtus eſt. *Dubrauius lib. 14.*

STIMVLIS PASTORVM.

Palæſtini ſexcenti à Samgar Anath F. Iſraëlitarum iudice, ſtimulo boum cæſi. *Iudicum cap. 3.* E

FABRILIBVS INSTRVMENTIS. Vt

Aſcia.

Io. Diazius Hiſpanus Naumburgij, variis modis ab Alphonſo fratre, Romano cauſidico, tentatus fuerat, vt à Proteſtantium religione deſciſceret. Cæterùm cùm omnia fruſtra fierent, Alphonſus ſicarium quendam ſubornat, qui ad Ioannem literas à fratre ſcriptas ſummo manè deferret. Quas cùm Ioannes legeret attentiſſimè, ſicarius à tergo ſtans, aſcia ei caput diffidit. Ad cuius ictum Ioannes amiſſa cum voce vita ſtatim concidit, ſubducente ſe latrone cum Alphonſo in Italiam.

Serra.

Eſaias Propheta ſerra lignea diſſectus à Manaſſe nepote traditur. *Hieronymus, Thomas, Nicolaus de Lyra.*

Milites ſerris diſſecti à Valente Imp. contra datum tamen iuſiurandum, eò quòd Procopium tyrannum, herum ſuum captum, perfidè Imperatori tradidiſſent. *Cuſp.*

Templarij milites à Saladino Ægyptiorum tyranno ſerris diſſecti in caſtro de vado Iacob. an. 1180. F

Bello Neapolitano Maſius Barreſa, Ferdinandi Regis Dux, Longobuco oppido capto, Nicolaum Clanceoſſum Io. Andegauenſis partes fouentem, ſerra per dorſum lumbóſque adacta medium ſecari iuſſit. *Pontanus lib. 2. belli Neapol.*

Anno 1389. in emporio Sueciæ Stocholmenſi mercatores Germani Suecos noctu adorti, magna ſtrage edita, principes in arce ſerris ligneis dilaniarunt. *Io. Magnus lib. 21.*

Forcipe.

Mauritius ſeruus à Neapolitano prætore candenti forcipe conciſus eſt, eò quòd liberum hominem occidiſſet: tractúſque eſt per vrbem, ridenti ſimilis. *Pont. lib. 1. cap. 2. de Fortitudine.*

Ioannes ab Hornach Vngarus, qui vt Caroli Siciliæ Regis mortem vlciſceretur, Reginam Vngariæ Ludouici viduam cum Maria filia, Sigiſmundo Venceſlai Imp. fratri deſponſata, cepit, matrem ſubmerſit, filiam in vinculis habuit. Cæterùm à Sigiſmundo domitus, forcipibus candentibus dilaniatus eſt. *Stumpfius.* G

Vladiſlao Polonorum Rege ab Vngaris ad regnum vocato, cùm Albæ regiæ coronaretur, Vngarus quiſpiam, obſcuræ ſortis indicauit magnam auri vim ab Elizabetha Regina Alberti defuncti Regis ſibi oblatam eſſe, vt Vladiſlaum Regem ferro vel veneno de medio tolleret. Id ſiue verum fuit indicium, ſiue ementitum ſpe maioris muneris, Vladiſlaum irremuneratum prætermiſit atque diſſimulauit, ne quam Elizabethæ infamiam ſuſcepti ſceleris inureret. Vngari verò indicem ignitis forcipibus immaniter dilaniatum diſſecuerunt. *Cromer. l. 21.*

Ioannes Leidenſis, Rex Anabaptiſtarum, Monaſteriis in Weſtphalia cum ſociis forcipibus candentibus laceratus. *Surius in Commentario.*

Clauo.

Iaël, vxor Hebris Cenæi, clauum tabernaculi defixit in cerebrum Siſaræ, è clade à Iudæis accepta fugientis; & Iſraëlitas graui liberauit aduerſario. *Iudic. 4.*

Sacerdotes Græcorum ſub Romano Lacapeno, à Roſſis occiſi, acutis clauis capiti infixis, *Cedrenus.*

Henricus VI. Imp. ob crudelitatem quorundam inſidiis in Sicilia appetitus, factionis Principis capiti coronam æneam cum quatuor foraminibus & totidem magnis clauis affixit, atque ita hominem abire iuſſit, his verbis: Habes homo coronam, quam venatus es: nemo tibi inuidet, fruere vſque adeo deſiderata re. Is verò vertigine oborta humi prolapſus, paulò poſt in miſerabili illo diademate expirauit. *Nicetas lib. 2. de rebus Alexij Angeli.* H

Draulcam Tranſalpinæ Vngariæ præfectum memorant, Turcarum Legatis pilea Phrygia ex patriæ inſtituto deponere recuſantibus, confirmandi moris gratia, tres capiti clauos affixiſſe, ne ampliùs amoueri poſſent. *Bonfin. lib. 10. Dec. 3.*

MEDICIS INSTRVMENTIS.

Phlebotomo.

☞ Conſule Titulum, A Medicis necati, ſuprà.

Nouacula.

Syllanus à Caligula genero compulſus ad ſecandas nouacula fauces, quòd ingreſſum turbatius mare non eſſet ſecutus Imperatorem. *Suetonius.*

Bartholomæus Elias Pataninus, ob litigationes ad ſummam paupertatem redactus, cùm nullum iam ſupereſſet patrimonium,

monium, quo filias elocare poſſet, tres paruulas filias Lucretiam, Helenam & Lauram, quarto Idus Iun. M.D.L.I.I. in lecto cubantes ex deſperatione interfecit. *Iacobi Rufini carmen.* ☞ *Vide ſupra 5, Falce.*

A

Hirudinibus.

Hirudines remedij cauſa corpori adhibitæ, aliquando affixa relinquunt capita, quæ cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos interimit, ſicut Meſſalinum è conſularibus patriciis, cùm ad genua admiſiſſet. *Plin lib. 32. cap. 10.*

Pharmaco, Clyſmate.

Conradus Imp. Friderici II. F. recepta Neapoli, Manfredi fratris aſtu clyſtere venenato extinctus eſt, an. Sal. 1252. *Ioan. Villanus lib. 6. cap. 45.*

Perſuaſum multi habuerunt, Miſitheum, Gordiani III. Imp. ſocerum, Philippi fraude ſublatum: qui, cùm ægrotaret, parataque eſſet potio à Medicis ad premendam aluum, ſemmoto poculo, alteram ſubiecit, quæ multò infeſtius ſoluit. Quo profluuio ſenex breui extinctus eſt. In cuius locum præfectus exercitui Philippus, maiori ſcelere, & ipſum Gordianum Imperatorem circumuenit, & imperium inuaſit. *Sab. lib. 6. En. 6.*

B

A C V B V S.

Cataphrygæ hæretici ex ſanguine infantis vnius anni, acubus confixi, Euchariſtiam conficiebant, & ad ſocios mittebant. Infans ſi moreretur, martyr: ſi ſuperuiueret, pro magico habebatur ſacerdote.

Chriſtophorus Goldeiſen Thurnauienſis I. V. Studioſus, cùm incautiùs tractaret acum, ſiniſtram manum auerſam tam ferali plaga ſauciauit, vt ex minutulo vulnere, animi corporiſque viribus paulatim cedentibus, paucorum dierum ſpatio, vitam cum morte commutarit. Contigit id Argentinæ 4. Non. Martij 1601.

F O R F I C E.

Valterus Epiſcopus Herefordenſis in Anglia, forficibus in gula vulneratus obiit. *Ranulfus lib. 7. cap. 2.*

C

DISCO LVSORIO.

Perſeus Acriſij Argiuorum Regis, & Abantis ex Danaë F nepos, viſendi aui materni, eúmque ſibi conciliandi cupiditate Lariſſam venit, quò Acriſius conceſſerat. Vbi & ætatis robore & diſci à ſe inuenti gloria elatus, dum artem in conuentu hominum oſtentat, Acriſium aduerſo fato interuenientem, diſci impetu occidit. *Pauſ. in Corin.*

In inſula Ægina iuxta Aeaci monumentum Phoci Æaci F. tumulus eſt, incinctus in ambitu crepidine, incumbit aſperum & rude ſaxum, quo cùm Phocum ad quinquertium fratres inuitaſſent, pro diſco vſi ſunt: ac eodem Peleus conſultò, ex matris, nouercæ Phoci, inſtinctu, quòd cæteris fratribus à patre præferretur, Phocum, cùm loco ei ſuo lapis eſſet mittendus, dicitur percoſſiſſe & interfeciſſe. *Pauſ. in Corin.*

CARNIFICVM inſtrumentis. Vt

Spinis, Tribulis.

Scothenſes ſenatores ſpinis atque tribulis à Gedeone conciſi, eò quòd in perſecutione Madianitarum panem militibus ſuppeditare noluerant. *Iud. cap. 8.*

D

Virgis, Flagellis.

Stupratores Ocellatum ſororum, item Varonillæ, mox Corneliæ, virginum Veſtalium, virgis in comitio ad necem cæſi ſunt, ſub Domitiano Imp. *Suet.*

L. Canninius ſcriba pontificum, inceſtus Opimiæ & Floroniæ Veſtalibus virginibus illati conuictus, flagris ad internecionem cæſus eſt. *Sab. lib. 2. En. 5. ex Plut. Fabio.*

Aſiaticus quidam legatus Romam miſſus, lectica ferebatur per agrum Venuſinum Bubulcus quidam per iocum rogauit, Num mortuum in lectica ferrent? Ille ſtatim lecticam deponi, & ſtupis, quibus deligata erat, vſque adeò verberari iuſſit, dum animam efflauit. *Gellius lib. 10. cap. 3.* ex C. Gracchi oratione recenſet.

Rota.

Vlaſta ſeu Valaſca, Amazonum Boëmicarum Dux, equitem Boëmum Stiradium (*Æn. Syluius* Sitadium habet) potione venefica à Sarca puella circumuentum proximè arcem Vicegradum, rotæ ſupplicio affecit, & radiis rotarum membra innexuit, vt ſupplicij dolor principi Premiſlao increſceret. *Dubrauius lib. 3.*

E

Neomagi apud Geldros quidam mendicus, Iuſtus nomine, vt iuſta occaſione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in ſe dominium ſimulans. At vbi in doloſi machinamenti opinionem venit magiſtratus: adhibiti lictores, qui à cœmeterio diſcedenti ſub prandio manus iniicerent. In vinculis igitur artem confeſſus, decimo poſt editum hoc ſpectaculum die, propter latrocinium etiam quater patratum, rotæ impoſitus, horis duabus pòſt deſcendit, eodem tamé repoſitus die, ſtrangulatus eſt, *Vier. l. 3. c. 24. de Præſt. dæm.*

Rodolfus Baro à Vuart, qui in necem Alberti Imp. in traiectu ad Vindoniſſam conſenſerat, à Burgundo quodam Comite, ad quem confugerat, proditus, à Leopoldo Auſtriaco, Alberti F. rotæ ſupplicio Vitoduri affectus eſt, in qua tribus diebus, totidémque noctibus vixit. Vxor magno & Chriſtiano animo eum conſolabatur. *Stumpfius.*

Huldrico Wagner cauponi Villiſſouienſi in Heluetia Ægidius Spilman ciuis Bernēſis loculos ſuos bona fide ſeruandos commiſerat. Caupo perfidus apertis loculis ſigillum Ægidij reperit, eóque chirographum Ægidij nomine ſcriptum, magnam pecuniæ vim ſibi à caupone cõmiſſam in trium teſtium præſentia fatentis, obſignauit. Poſt aliquot annos Ægidius in ius à caupone vocatus, & cum eo paciſci iuſſus vix dum ſolutionis moram ab eo impetrauit. Interea caupo Lucernæ Archigrammatei ancillam, illo abſente, occidere aggreſſus, ictu aberrans, eiuſdémque clamore proditus & captus, perfidiam ſuam erga Ægidium faſſus, rotæ ſupplicio affectus eſt. *Stumpf. l. 7. Heluet.*

F

Securi, Gladio.

☞ *Vide Titulum, Decollatorum.*

P. Scipio Africanus ſuperior, cupiens M. Catoni conſuli adhuc in Hiſpania agenti obſiſtere & res Hiſpanicas ſuſcipere, perfecit, vt ſucceſſor in illa prouincia Catonis crearetur. Itaque eò profectus accepit prouinciam à Catone. Cato autem acceptis peditum quinque cohortibus & quingentis equitibus, qui deducerent ſe, ſubegit gentem Lacetanorum: à quibus receptos Perfugas ſexcentos ſecuri percuſſit. *Plutarch. in Catone.*

Conſtantinus Scotorum Rex victus ab Hungare Danorum Duce, captúſque, in antro maritimo ſecuri eſt percuſſus. Manſit loco nomen Nigræ ſpecui aliquot exinde annos, nunc diaboli antrum dicunt, in atrocis facti memoriam. *H. Boethius lib. 10.* G

Veru.

Baſſius Epiſcopus à Perennio præſide in eculeo primùm ſuſpenſus, demùm laminis ardentibus circa latera appoſitis excruciatus, fuſtibus & ſcorpionibus cæſus, in ignem miſſus, duobus poſtremò verubus à talo ad verticem capitis confixus ſpiritum Deo reddidit.

Tauro æneo.

Euſtachius Dux cum vxore & liberis ab Adrianó Imp. quòd pro victoria ſibi contra Barbaros conceſſa diis ſacrificare noluiſſet, primùm leoni obiectus eſt, deinde in æreo tauro combuſtus, illæſis tamen ab igne omnibus partibus corporis. *Marul. lib. 5. cap. 5. ex Niceph. lib. 3. cap. 29.*

Laqueo.

☞ *Hi propriè Latinis Suſpendioſi dicuntur. Vide Titulum, Suffocatorum laqueo.*

Marſya Satyrus ab Apolline victus, pependit laqueo. *Plin. lib. 16. cap. 45. Ouid. in Metamor.* H

Leda ob Helenæ filiæ raptum impar dolori & infamiæ, laqueo ſemetipſam necauit, βρόχῳ ἄψασα αὐχένα δέρην. Sic de illa. *Helena apud Euripid.*

Λήδα δ' ἐν ἀγχόναις
θάνατον ἔλαβεν, αἰσχύ-
νας ὑμᾶς ἐπ' ἀλγίων

Leda verò per laqueum mortua eſt, pudore ducta propter nos præ doloribus.

Demetrius Philippi Macedonum Regis F. falſa fratris Perſei apud patrem accuſatione, quaſi defectionem ad Romanos ſpiraret, à Dida, quem ei comitem Perſeus à patre dari antea curauerat, immiſſis percuſſoribus ſtrangulatus. *P. Æmilius ex Liuij Dec. 4. lib. 10.*

Archiadas Cyprum Demetrio Poliorceti proditurus, deprehenſus, & in iudicium adductus, fune, de quo aulæa pendebant, ſe ſuſpendit. *Suidas.*

Gordianus ſenior Aphricæ proconſul ab exercitu Africano aduerſus Maximinorum crudelitatem Imp. creatus: cum

filio Gordiano contra Capellianum Maximinorum ducem miſſo, accepiſſet victum atque cæſum fuiſſe, præ mœroris magnitudine ſe in cubiculo ſuſpendit. *Fulgoſ. lib. 5. c. 7.*

Narſes Eunuchus cùm Sindoaldum Regem Herulorum quondam à Rege Theodorico in Subalpinis, victo Rege illorum Odoacre, locatorum, multis beneficiis affeciſſet, nouiſſimè rebellantem, & regnare cupientem bello ſuperauit, & captum è celſa trabe ſuſpendit: eodemque tẽpore per Dagiſteum magiſtrum militum vniuerſos Italiæ fines obtinuit. *P. Diac.*

Iarmericus Danorum Rex X L. Teutones captos, applicatis totidem lupis, laqueo adegit. *Saxo Gram. lib. 7.*

Tomumbeius Ægyptius Sultanus à Selimo Turcorum Imp. ſecundo victus, obſoleta indutus veſte, religatis in tergo manibus per omnia Memphitidis vrbis fora & regiones celeberrimas circumductus fuit. Poſtea ad Baſſuellam portam laqueo ei gula fracta eſt, vncoque ferreo ſupra fornicem ſuſpenſus, vt omnibus conſpectui & ludibrio foret. *Iouius.*

Enguerranus Morignonus, Comes Longauilleus, Palatij Regij extructionis ſub Philippo Pulcro præfectus, repetundarum reus, Ludouici Hutini Regis iuſſu ſtrangulatus, effigies eius à Palatij gradibus deiecta. *Ægid. Corrozet. de Antiq. Pariſienſibus.*

Apud Lituanos in villis hoc præcipuè obſeruatur, ſi quis fortè capitis damnatus fuerit, de ſeipſo iubente Domino ſupplicium ſumere, ſuiſque manibus ſe ſuſpendere. Quod ſi recuſauerit, minis verberibuſque exagitatus cogitur. *Gagnin. in deſcript. Lituaniæ.*

Duringus Comes Boëmus contra ius Hoſpitalitatis filium Vratiſlai Bohemorum Ducis patrui ſibi à Grezomiſlao cuſtodiendum traditum decollauit, & caput muneris loco Grezomiſlao Pragæ obtulit, æmulum regni ſe ſuſtuliſſe inquiens. Grezomiſlaus hominis perfidiam deteſtatus genus mortis triplex ei propoſuit, Gladium, Laqueum, Præcipitium. Duringus ex alno vicina ſeſe ſuſpendit, quæ poſteà arbor Duringa dicta eſt. *Æn. Syl. in hiſt. Bohem. & Munſt. in Coſmog.*

Suehla Boëmus, cùm ab Mathia Vngarorum Rege defeciſſet, vt tutò Pannoniam popularetur, Coſtolam munitum oppidum occupauit. In eius arce à Mathia obſeſſus, fame laborans per ſilentium noctis per æſtuarium pontem clàm elabitur. Rex immiſſo equitatu, eos in fuga cæcidit: Suelha ſolus equo vectus, per ſyluas errans, vt in Morauiam fugeret, in lignatorem incidit, orauitque hunc impenſiùs, vt ſe vitæ aliquantiſper ducem præberet. Cæterum rogatus nomen, cùm Suehlam ſe diceret, lignator exprobratis ipſi agrorũ vaſtationibus, & pecorum deprædationibus eum ad Coſtolam captiuum duxit. Vbi Mathias duobus crucium ordinibus erectis, eum cum ſociis ſuſpendi iuſſit: in inferiori, ducentos quinquaginta: in ſuperiori verò, qui magis erant inſignes: in medio Suehlam: à dextera ſacerdotem eius: à læua puerum, qui enſem geſtare ſolebat. *Bonfin. lib. 1. Dec. 4.*

Rohacius Huſſitarum vnus, fretus propugnaculo arcis, quam ſibi recens in loco munitiſſimo excitauerat (appellauitque montem Sion, quaſi à nullo commoueri poſſet) Sigiſmundum Imper. laceſſere cœpit, conuitiis, rapinis, dum in greges boum, & dolia vini, quæ ex Hungaria in Bohemiam Cæſari aduehebantur, inſiliit; dum terore & minis exilium minatur. Oppugnata à Cæſarianis arce, atque capta, Rohacius cum ſuis Pragam ad Cæſarem deducitur. Qui vt contemptum maieſtatis ſuæ, contemptu nobilitatis, quam Rohacius iactabat, vlciſceretur, furcam trium tabulatorum erigi iubet, ac ſummo loco Rohacium ſuſpendi, vt coruos paſceret: medio ſacerdotem eius, qui de ſecta Thaboritarum fuit: infimo, reliquos latrones circiter ſeptuaginta; eóque ſupplicio tantum cæteris metum incuſſit, vt tam inſolenter deinceps latrocinati nemo auderet. *Dubrau. lib. 27.*

Muſtaffa Solymanni Turcarum Imp. F. inſidiis nouercæ Roſſæ, eum de affectatione imperij falsò accuſantis, in patris tentorio indicta cauſa comprehenſus & ſtrangulatus eſt, circa ann. Salut. 1554. *Aſcanius Centorius lib. 6. com. bellorum Tranſyluaniæ.*

Tormentis, Fidiculis.

☞ *Conſule tit. Tolerantia tormentorum.*

Macareus, cùm ob depoſitam pecuniam hoſpitem in templo interfeciſſet, victus auaritia, tormentis examinatus in ipſis quæſtionibus vitam amiſit. *Ælian. lib. 13. Var. hiſt.*

Culeo

Sotades Poëta plumboo vaſi incluſus, in mare demergitur, quòd de Rege Lyſimacho & Ptolemæo plura imprudentiùs ſcripſiſſet. *L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.*

Hyperbolus Athenienſis, poſt Cleonis potentiam ad Principatum Athenarum euectus ſua verſutia, cùm priùs lucernas æreas factitaret, & plumbum æri miſceret, vt pondere ementes falleret. Sed è Republ. eiectus iterum propter improbitatem, Samumque profectus, culeo inſutus, in mare deiectus eſt, inimicorum inſidiis. *Girald. Dial. 5. Hiſt. Poëtar.*

Tarquinius Rex, M. Tullium vel Attilium duumvirum, quòd librum ſecreta ciuilium ſacrorum continentẽ, cuſtodiæ ſuæ commiſſum, corruptus, Petronio Sabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum, in mare abiici iuſſit, idque ſupplicij genus non multò poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſſimè quidem, quia pari vindicta parentum ac Deorum violatio expianda eſt. *Valer. Maxim. lib. 1. c. 1. Dionyſ.* auctor eſt M. Attilium duumvirum Sibyllinorum librorum, quia eos temerè tranſcribendos priuato homini dediſſet, impiè fuiſſe iudicatum, bubulo corio inſutum, atque in mare Tarquinij iuſſu proiectum.

P. Malleolus maternæ cædis reus, primus omnium, vt Liuius ſcribit, inſutus culeo in mare deiectus eſt. *Sab. l. 2. Enn. 6.*

Paulus Chupor Vngarus, à Boſſenis, à Rege Sigiſmundo deficientibus, captus, bouino tergo inſutus, in profluentem ab Hernoia cum his verbis demerſus eſt: Qui ſub humana ſpecie bouina quondam voce vtebaris, bouinam quoque nunc cum voce formã indue. Nam cùm os moréſque bouis dux ille præferret, in regia quandóque à Paulo ludibrij loco per mugitum ſalutatus eſt: vnde concepto in eum graui odio, facta vindictæ copia, hoc immane ſupplicij genus inuenit. *Bonfin. lib. 3. Dec. 3.*

Crucibus, Crucifixi.

☞ *Eos hic propriè intelligimus, qui σταυρωθέντες Græcis dicuntur, quique in crucem violenter affixi expirant. Impropriè etiam, qui ſuſpendio vitam in furca finiunt, in crucem tolli dicuntur. De quibus ſub tit. Suffocatorum laqueo.*

Omnium, qui cruce perierunt, nemo maiore ludibrio affectus eſt, nemo pluribus tormentis afflictus, nemo frequentioribus plagis mutilatus, quam intemeratæ Virginis innocens Filius. Nulla in eo peccati ſcintilla reperta eſt, nihil deliquit vnquam, mundus ex munda matre natus eſt: mundè vixit, iuſtitiam & æquitatem verbo ſemper & opere docuit. Neque tamen puduit verpos illos & recutitos canes, liuore & inuidia tabeſcentes, cauſam machinari, qua eum morti traderent. Quam licet nullam reperiſſent, agnum tamen primùm flagellis vbique membrorum lacerauerunt, frontem corona ſpinea perforauerunt, faciem immundis deformauerunt ſputis, colaphis immanibus totum caput contuderunt, latronis more vinxerunt, vinctum ad maiorem ignominiam traxerunt compitatim, & ad extremum inter latrones veluti latronem ſuſpenderunt. Quod quum ad mortem non putarent ſufficere, manus & pedes clauis, latus lancea confoderunt.

Illum ego de Libyca natum iurabo leana,
Arcadicáſque inter delituiſſe lupas.
Cui tua crux lachrymas non mouerit, ô bone Chriſte!
Ille erit & ferro durior & chalybe.

Hæc Rauiſius.

Cùm quinque Reges Amorrhæi, qui vrbem Gabaon obſederant, eò quod cum Ioſue fœdus iniiſſet, à Ioſue profligati eſſent, & in ſpeluncam quandam apud Macedam ſeſe abdidiſſent, Ioſue ingentia ſaxa ad os ſpeluncæ aduolui iuſſit, & eos ibi cuſtodiri. Poſt deletos hoſtes reuerſus, à ſpelunca eos extrahi, & belli proceribus, vt pedes ſuos illorum ceruicibus imponerent, imperauit. Mox eos in crucem ſuſtulit. Occidente ſole demiſſos in ſpeluncã eandẽ abiici, & fauces ſpeluncæ ingentibus ſaxis oppilari præcepit, quæ etiamnũ manẽt. *Ioſ. c. 10.*

Rex Haienſis à Ioſue in crucem actus. *Ioſ. 8.*

Sauli ſeptem filij à Gabaonitis crucifixi, quòd eos Saul contra fœdus à Ioſue ictum perdidiſſet. *2. Reg. 21.*

Aman Amalechita, vel Macedo, apud Regem Perſarum Artaxerxem potens, ob intentatam Mardochæo & omnibus Iudæis internecionem in crucem ſublatus eſt cum decem ſuis filiis, Suſis. *Eſth. cap. 7.*

Diſmas Ægyptius latro, Chriſt. crucif. à dextris pependit.

B. Andreas & Petrus pro Chriſti nomine cruci ſuffixi ſunt: hic Romæ ſub Nerone, ille in Achia ſub Ægea proconſule: hic capite deorſum demiſſo, indignum ſe dicens, qui more ſui præceptoris crucifigeretur, ille ſurſum erecto. De vtroque *Ioan. Franc. Mirandula* ſic ſcribit in Hymnis:

Extenditque alacer, figendáque brachia lætus.
A *Porrigit Andreas, verſáque ſub arbore pendet:*
Et caput in terram ſimili ſub ſtipite Petrus
Præbuit, atque lubens protendit in aëra plantas.

Simeon filius Cleophæ, poſt Iacobum fratrem Domini Hieroſolymorum Epiſcopus, ſub Trajano Imp. in crucis patibulo ſpiritum emiſit.

Petrus Aulanus, tempore Diocletiani & Maximiani Impp. ſupplicio crucis vitam finiuit, Seuero præſide. *Martyr. Rom.* 3. *Ianuar.*

Alexander & Epipodius martyres apud Lugdunum ſub Antonio Vero patibulo crucis affixi ſunt. *Ibid.* 22. *April.*

Claudius, & Aſterius, & Menon, Chriſtiani poſt multa ſuppliciorum genera tandem in crucem elati ſpiritum Domino reddiderunt. *Ibid.* 23. *Auguſti.*

Iulia Virgo Carthaginenſis, Chriſtiana, eodem mortis genere animam efflauit. *Ibid.* 15. *Iulij.*

Neſtor Epiſcop. ſimiliter ſub Decio Imperatore, & Pollione præſide. *Ibid.* 26. *Febr.*

B Zoë Nicoſtrati Martyris vxor, in furcam acta, ibidem cum morte vitam mutauit, partim crucis tormento, partim fumo (quem carnifices ad arboris radicem poſuerant) ſuffocata. *Ibid.* 3. *Iul.*

Ninus Aſſyriorum Rex Pharnum, Medorum Regem, quia eius dicto non ſtatim paruiſſet, cum vxore & ſeptem liberis cruci miſerabiliter affixit, *Sab. lib.* 1. *En.* 1.

Strabo lib. Geogr. 14. ſcribit fluuium eſſe nomine Lethenm, vicinum Libibus Heſperiis: huic imminere montem cui nomen Thorax, in quo fama eſt Daphitam grammaticum cruci ſuffixum fuiſſe, quòd maledico carmine reges inceſſiuiſſet. Vnde dictum illud manarit in vulgus, vt dicerent, φύλαττε τὸ θώρακα, id eſt, Caue à Thorace. *Eraſm. in Adag.*

Dario in Græcos bellante, Hiſtiæus Mileſius ab Harpago Darij præfecto captus, & cruci affixus eſt. *Herodot.*

Sandox Æolidis præfectus à Dario cruci affixus eſt, quòd pecunia corruptus iniuſtè iudicaſſet. *Alex. ab Alex. lib.* 3. *c.* 5.

Artayctes Perſa, Seſti præfectus, ab Athenienſibus, Xanthippo Antiphronis filio duce, captus, ſtipiti ſuffixus eſt. *Herod.*

Sataſpes Perſa, Traheaſpis filius, à Xerxe Rege cruci affixus
C eſt, quòd Zopyri filij Megabyzi filiam virginem vitiaſſet: quódque etiam totam Africam non peregraſſet, quod ſe facturum ad diluendum ſtuprum dixerat. *Herod.*

Alexander Iannæus Hircani III. F. Iudæorum Rex, victis aliquoties Iudæis rebellantibus, tandem potentiſſimos eorum compulſos in Bethoniam oppugnauit, & Hieroſolymam captiuos abduxit. Vbi epulans cum pallacis excelſiore loco ad DCCC. iuſſit ſuffigi crucibus: in conſpectu adhuc viuentium iugulauit vxores eorum & liberos, pœnas exigens pro acceptis iniuriis. *Ioſeph. lib.* 13. *cap.* 21. *&* 22.

Tyrum vrbem Phœniciæ clariſſ. inopinata Seruorum conſpiratio oppreſſit. Cuncti liberæ fortunæ viri ad vnum cum virili ſtirpe periêre. Alexander itaque Macedo poſt longam obſidionem Tyro potitus, nefariæ cædis memoriam pertæſus, velut antiquæ Tyriorum iniuriæ vltor, quicumque bello ſuperfuêre, crucibus (ſeruili ſupplicio) ad vnum affixit Stratonis tantùm progenie ſeruata. *Sab. lib.* 9. *En.* 1.

D Polycrates tyrannus Samiorum, & pater Syloſontis, quum tota vita feliciſſimus fuiſſet, ad extremum ab Orœte Perſa comprehenſus, in furcam actus eſt, docuitque cum Solone, nihil omni ex parte beatum, *Herodot. in Thalia, & Strabo lib.* 14.

Bomilcar Amilcaris filius, Pœnorum Dux, veniens in ſuſpicionem Carthaginenſium, quòd cum Agathocle conſpiraret, in medio foro patibulo ſuffixus eſt. Vnde ille magno animo de cruce in Pœnos clamitando, eorum & ingratitudinem & crudelitatem illis exprobrando expirauit. *Trogus lib.* 33. *Iuſtin. lib.* 22.

Mortuo Alexandro Magno, Perdicas expeditionem fecit aduerſus Ariaratham Capadociæ adminiſtratorem Macedonibus rebellantem: prælióque victor, interfectis 4000. viris & totidem captis, Ariaratham eiúſque cognatos omnes excruciatos crucifixit. *Diod. lib.* 18.

Hanno Carthaginenſis, Philippi Macedonis Regis temporibus, quòd in filiæ nuptiis principes ciuitatis veneno necare tentaſſet, captus, ac primùm virgis cæſus deinde effoſſis oculis, & manibus cruribuſque fractis, cruci affixus eſt. *Iuſtin. lib.* 21. *& Oroſ. lib.* 4. *cap.* 6.

Alexander Macedo, mortuo Ephæſtione (quem vnicè diligabat) medicum eius Glaucum (quòd eo in ſpectaculis abſente Ephæſtion vinum bibiſſet) cruci ſuffixit. *Plut. in Alexandro.* E

Val. Beſtius à L. Imbrico affixus eſt cruci, quod Ruſcium filium ſuæ fideicommiſſum interfeciſſet, vt eius auro potiretur. *Plut.*

Titus Hieroſolymam oppugnans, captum vnum ex hoſtibus cruci pro muro affixit, ſi forte reliqui vel hoc ſpectaculo territi deditionem facerent. Sed fruſtra. Eos etiam, qui paboli cauſa è ciuitate erumpentes, cùm Rom. congrediebantur, comprehenſos omnes Titus crucifigi iuſſit. Capiebantur autem indies Iudæorum quingenti, & ampliùs, quos Romani ira & odio ſuffigebant, cùm tantam multitudinem cuſtodire non poſſent. Tandem & ſpatium crucibus deerat, & corporibus cruces. *Ioſeph. lib.* 6. *cap.* 7. *&* 12. *belli Iudaici.*

Pueros Chriſtianos à Iudæis crucifixos, *ſub Tit. Hominum ſacrorum contemptorum, Religionis odio*, leges.

Palis ſuffixi.

Bladus Dracula, vt ſibi ſtabilem principatum Moldauiæ redderet, occidiſſe fertur viginti millia hominum, eoſque tam infantes, quam adultos palis ſuffixit. *Chalcodylas lib.* 9. F

SVPELLECTILE Oeconomica Vt

Puluino.

☞ *Vide Tit. Suffocatorum.*

Lucerna.

Brandolinus Comes, à quo Magnus Sfortia ad Viterbium ſauciatus, & penè interfectus fuit, erat Braccianæ factioni Sfortiæ contrariæ vehementer addictus: ſimilemque animum Tiberius filius aduerſus Sfortianos ſemper exercuit, ne à paterna diſciplina diſcederet: vnde illi demum fatale exitium. Franciſco enim Magni F. Mediolani ad principatum tanta felicitate prouecto, quum Braccianas opes vndique fractas deletaſque conſpiceret, ſeſe turbido ingenio à vetere inuidia odioque ad perfidiam vertit. Atque ita deprehenſus, & cuſtodiæ traditus, vt imminenti ſupplicio ſe eriperet, præacuto ferreæ lucernæ manubrio ſibi iuguli venam perfodit, & interijt. *Iouius in Sfortia.*

Scabello.

Lais meretrix ligneis ſcabellis occiſa à mulieribus quibuſdam in Theſſalia, per inuidiam, cùm à Pauſania quodam Theſſalo amaretur. *Athen. lib.* 13. *cap.* 20. G

Thoriſmondus Gothorum Rex Toloſæ morbo oppreſſus; cùm eius curandi gratia ſanguinem mitteret, à cliente Aſculo inimicos falsò adeſſe nunciante, armis ſubtractis, occiſus eſt; ita tamen, vt ſcabello arrepto, antequam opprimeretur, nonnullos ex inſidiatoribus ſtrauerit. *Sigon. lib.* 13. *Imp. occid.*

FIBVLIS.

Quidam Athenienſium ſolus ſuperſtes è bello Æginetico cùm rediiſſet domum, à mulieribus fibulis confoſſus eſt, percontantibus ſingulis vbi ſuus vir eſſet. *Herod. lib.* 5.

STATVIS.

Mortuo Theagenæ Thaſio athleta nobiliſſimo, cùm Quidam obtrectatorum ad eius ſtatuam nocte quadam acceſſiſſet, eamque flagris cæcidiſſet, non aliter quàm ſi in eo ære ipſum viuentem vlciſceretur: ſtatua ſubitò concidit, percuſſoremque ſuo caſu oppreſſit. *Macrob. lib.* 1. *Saturn. cap.* 11. H

Corcyræi bouem æneam in Olympia dedicarant. Puer paruulus ſub ea ſedens, cùm pronus luderet, ſublatum temerè caput tam vehementer æri impegit, vt ex eo vulnere obierit. *Pauſ. lib.* 5.

Puer nouercæ cippum appio coronans, eius ruina oppreſſus periit, De quo ſic *Callimachus in* 1. *Græcor. Epigr.* Latinè ſic verſum.

Exiguo lapidi puer addit ſerta nouercæ,
Mutaſſe vt vitam, ſic ratus ingenium,
At puerum extinguit tumulo hæc illapſa. Nouercæ
Priuigni exanimem vel tumulum fugite.

Argiui Milij in ſeditione trucidati ærea ſtatua, cùm ludi in foro ederentur, collapſa in eius Percuſſorem, hunc oppreſſit. *Plut. de Tarda Dei vindicta.*

In Cynegium (loci nomen eſt) abiiciebantur violenta morte perempti: eoque in loco ſtatuæ erant quædam. Ac Theodorus anagnoſtes cum Himerio chartulario ibi ſtatuam viderunt, ſtatura puſilla, ſed latam & craſſam. Me autem admirante (*inquit Suidas*) Himerius: Admirare, inquit, is enim eſt, qui

Cynegium condidit: Tum ego; Maximius, inquam, condidit, Ariſtides eſt dimenſus. Protinus autem ſtatua ex alto delapſa in Himerium, hominem occidit. Me autem perterrito, & ad Eccleſiam fugiente, & rem nunciante: cùm nemo crederet, iureiurando fidem feci, & quidam ex regiis mecum in eum egreſſi locum, ante conſpectum cadauer hominis, ſtatuæ caſum mirabantur. Tum Ioannes quidam Philoſophus, ſe ſcriptum reperiſſe aiebat, clarum virum ab illo ſigillo occidendum. Quo Philippicus Imper. comperto ſigillum id eodem in loco iuſſit obrui.

Cùm Kennethus Rex Scotorum Cruthlinthum Fenellæ filium occidiſſet, tum etiam Malcolmum Duffum, Regem & affinem Fenellæ: illa ſtatuam mira arte fabricare iuſſit, in cuius manu pomum aureum gemmis nobilioribus refertum erat, quod quicunque tetigiſſet, ſtatim multis iaculis confodiebatur. Eo regem nihil ſuſpicantem, inuitatum, in Fetircarij oppido occidit, in Hiberniam euaſit. *Cardanus de Rer. var. lib. 12. cap. 58.*

ACCIDENTIBVS QVIBVSDAM.

Cuiuſmodi eſt.

Visvs, Aspectvs.

☞ *Huc ij, quos Baſiliſci vel Catoblepa aſpectus enecat, per accidens quoque referri poſſunt. Alioqui ratione venem, quo periguntur, ad locum veneno peremptorum pertinent. Conſule item Tit. Excecatorum.*

In Hachmolen oppido ad Weſeram quidam in area quum foueam teneret rebus ſeruandis, frugibus, aut aliis idoneam, eam iam vetuſtate obſoletam innouare conſtituens, immiſit foſſorem, qui purgaret. Ille ſubitò concidit mortuus. Deſcendit alius, vt videret quid prior pateretur: & ille quoque ſtatim expirauit. Mirati qui ſuprà ſtabant, quum clamoribus nemo reſponderet, & hunc mortuum intellexére. Tertius fune immiſſus, iubebat ad primum ſignum ſe retrahi: vix mediam perueniſt in ſpecum, & iam ſpiritu cœpit intercipi, clamans vt extraheretur. Eductus vix ſpiritum retinuit, multos poſtea dies languens. Baſiliſcum ineſſe putabant, qui viſu interficeret immiſſos. Quum idem proximis hinc annis Buxtehudæ oppidò Bremenſis ditionis accidiſſet, phyſici cauſam dixerunt, aërem in imo corruptiſſimum, qui concretis humoribus peſſimis magis atque magis putreſcens, adeò cœperit eſſe venenatus, vt flatum draconis aut viſum baſiliſci ſuperaret. *Crantz. lib. 8. Vand. cap. 30.*

Sonvs.

Memini cùm eſſem Heſdini, quo tempore hoſtibus Caroli V. copiis cinctum teneretur, quòd interim, cùm tormentis æneis murus pulſaretur, fragor ex bombardis bellicis ſublatus tantum doloris cruciatum ægris quidem omnibus, ſed præſertim capite ſauciatis excitabat, vt dictitarét videri ſibi ad ſingulas machinarum ignivomarum diſploſiones, verberibus ſe & fuſtibus crudeliter qua parte vulnera inflicta erant, cædi: & certè hinc adeò recrudeſcebant vulnera, vt multus per ipſa tum ſanguis ſtillaret, & dolore, febréque exacerbatis multo cum gemitu expirare cogerentur. *Pareus lib. 9. cap. 15.*

Odor.

Cadaueris.

Scapharum ſupplicium apud Perſas Derbices tale eſt, quod σκαφεύειν vocant. Scaphas duas inter ſe congruentes accipiũt. In alteram ſupinum eum, qui pœnæ eſt deſtinatus, locant: inde inducunt alteram, & coaptãt ita, vt caput, manus & pedes exerantur, reliquum ſit incluſum corpus. Tum cibum homini præbent, quem ſi reiiciat, compellunt eum oculos fodicantes ſumere. A cibo mel & lac confuſum ei ad potum infundunt, tum ad ſolem obuertunt aſſiduè oculos eius, vt incubantium examine muſcarum tota integatur facies. Cùm autem intus faciat, quæ homines, qui edunt & bibunt, neceſſe habent: tineæ lumbrici ex tabe & putredine excrementorum proueniunt, à quibus corpus in viſcera penetrantibus conſumitur. Poſtquam conſtat, expiraſſe hominem, ablata ſuperiore ſcapha carnem cernunt corroſam, & eiuſcemodi vermium examina mordicus affixorum viſceribus, eáque adedentium. Ad hunc modum Mithridates, qui Cyrum, regis fratrem, in prælio vulnerauerat, & eius facti gloriam ſibi non regi vendicabat, ſeptendecim dies tabeſcens tandem interiit. *Plut. in Artax.*

Rex Euander apud *Virgil. in ſerm. cum Ænea* de Mezentij crudelitate inter alia dicit.

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis.
Componens manibuſque manus, atque oribus ora,
(Tormenti genus) *& ſanie tabeque fluentes*
Complexa miſeros longa ſic morte necabat.

Immanis autem huius cruciatus mentionem fecit *Clemens Alexandrin. in Protreptico. Victor. lib. 4. Var. lect. cap. 18.*

Croci.

Agaſo quidam Piſaurenſis ſuper duabus croci ſarcinulis dormiens, eadem nocte obiit. *Teſtis Amatus Luſitanus in Dioſcoridem, cap. de Croco.*

Stercoris.

Marcellus Epiſcop. Roman. à Maxentio Imp. iuſſus erat Epiſcopatu ſe abdicare, & Chriſtianum nomen deponere. In catabulum ad cuſtodienda animalia publica incluſus, menſe nono pedore & ſitu mortuus eſt. *Plat.*

Æstvs.

☞ *Vide Tit. Suffocatorum æſtu.*

Frigvs.

☞ *Vide Tit. Frigore extincti.*

Lutetiæ Brito quidam ſeruus à ſtabulo, cùm à cœna probè potus ſupra lectum ſe conieciſſet, per proximam feneſtram, quam patentem reliquerat, frigus ſubiens ſic alterum eius crus occupauit, vt mox à ſomno excitatus, nec tibiis ingredi, nec pedibus ſe ſuſtentare poſſet. Cùm igitur crus ſtupefactum tantùm putaretur, iuſſus eſt igni adſtare. Sed cùm illud propius admoniſſet, plantam pedis ſibi ſine vllo doloris ſenſu digiti craſſitudine inuſſit: iam enim pluſquam dimidiam cruris partem necroſis occupauerat. Itaque in Noſocomium deportatus cùm eſſet, conatus eius loci Chirurgus eſt, cruris emortui, amputatione reliquum corpus à morte imminẽte vindicare: Sed fruſtra: Gliſcente enim in ſupernas partes necroſi, intra triduũ mortuus eſt, cum laborioſis iactibus & ſingultibus, deliriis, frigido ſudore, & crebra syncope. Profectò tota illa hyeme frigoris tanta extitit inclementia, vt pleriſque in Noſcomio narium alas, ſeu pinnas necroſis ſine vlla putredine occuparit. Itaque cùm ex tam multis quatuor delegiſſem quibus nares amputarem, duo quidem incolumes euaſére: reliqui ſerpente malo interiere. *Pareus lib. 11. cap. 12.*

MORTIS INSTRVMENTA IN CORPORE exiſtentia. Mortvi ex PITVITA.

Kennethus Scotorum Rex, qui Pictos excidit, pituitæ redundantia apud Forteuiotum obiit, anno quàm ſupremum inter Scotos inierat magiſtratum, viceſimo, Chriſti 855. *H. Boet. lib. 10.*

AQVA necati.

Totivs corporis, Hydrope, Leucophlegmatia.

Heraclitus Epheſius Philoſophus, intercute laborans, cùm bubulo ſtercore oblitus ſe Soli expoſuiſſet, canibus laceratus eſt. Triumphum de clariſſimo philoſopho canes hydropi eripuerunt.

Crantor Solenſis, Xenocratis auditor, qui Commentarios Poëmatáque varia ſcripſit, & inter cæteros Homerum Euripidémque ſemper admiratus eſt, intercutis morbo interiit. *Laert. in eius vita.*

Dominus Pater Neronis deceſſit Pyrgis morbo aquæ intercutis: ſublato filio Nerone ex Agrippina Germanici genita. *Suetonius.*

Adrianus Imp. mortuus eſt morbo intercutaneo, XXII. imperij ſui anno, ſepultus Puteolis in villa Ciceroniana. *Plat.*

Trajanum Imp. ex Arabia redeuntem grauior morbus oppreſſit: venenum ſibi datum ſuſpicatus eſt. Quidam tradunt, ſiſtente ſanguine, qui ei ſtatis diebus ab imo profluebat, contractam ægritudinem fuiſſe. Stupore itaque membra reſoluta ſunt, vt pars corporis ſenſu defecta aliqua manſerit. Deniùm aqua intercute repletus, apud Selinuntem Ciliciæ vrbem, quæ & Trajanopolis poſt dicta eſt repentè extinctus eſt: anno imperij vndeuigeſimo, ætatis ſexageſimoquarto. Cineres relati Romam, humatique Trajani foro, ſub eius columna, & imago ſuperpoſita, ſicut triumphantes ſolent, in vrbem inuecta, Senatu præeunte & exercitu. *Cuſp.*

Victo Eugenio tyranno Theodoſius Magnus Mediolani in morbum incidit, qui aqua inter cutem appellatur. Quo ingraueſcenti, ſaluti ſuæ metuens teſtamentum condidit, atque Arcadio Orientem, Honorio Occidentem reliquit, atque illi Rufinum, huic Stiliconem tutorem conſtituit. Paulisper inde ex morbo

morbo recreatus, ludos victoriæ edidit, atque eos animi cauſa ante prandium inſpectauit. Poſt prandium verò cùm vehementius languere cœpiſſet, Honorio, vt intereſſet, mandauit: ac ſubſequente nocte 16. Kal. Febr. è vita migrauit, anno æt. 60. Imperij. Mortem eius frequentes imbres, & ſolito tenebroſior caligo, & terræ tremor præcedens nunciauit. *Sigon. lib. 9. Imp. occid.*

Honorius Imp. Rauennæ grauiſſimo atque inter cutem morbo tentatus, Romam ſe reuehendum curauit, ibique 18. Kal. Septemb. an. 423. eo conſumptus interiit, an. ætat. 43. Imperij verò poſt patris exceſſum 29. *Sigon. lib. 11. Imp. occid.*

Benjamin Monachus in Scethi, miraculis clarus, hydropicus in tantum intumuit, vt in vaſta ſella tantum ſederet, & mortuus non niſi diſruptis poſtibus extra cellam efferri poſſet. *Sozom. lib. 6. cap. 29.*

Heraclius Imp. cùm annos 31. imperaſſet, morbo intercutis moritur, nouo cladis genere, ſurſum verſo virili membro, & ſemper tento (priapiſmum medici vocant) vt quoties meieret, niſi tabula vmbilico admota prohiberet, vultum lotio ſpargeret. Exiſtimant, ob illicitas nuptias cum fratris filia id ei accidiſſe. *Cuſp.*

Michael Paphlago, Conſtantinopoli à Zoë Auguſta (vxore priùs Romani IV.) Cæſar appellatus, cùm ea annos ſex imperauit: ſponte ſe abdicauit in monaſterio Anargyrorum, in ſuburbio Byzantij à ſe condito, vbi aliquot diebus poſt hydrope obiit, an. Dom. 1041. *Zon.*

Bela II. Vngariæ Rex pacato regno ocio & luxui ſe totum dederat: tandem hydropiſi correptus, nono regni ſui anno è viuis exceſſit, qui fuit Chriſti 1114. *Bonfin. lib. 6. Dec. 2.*

Georgius Podiebradius vel Poggiebraccius, Boëmorum Rex poſt Ladiſlaum, hæreticus a Pontif. Max. iudicatus, hydrope periit 22. Martij an. 1470. *Crom. lib. 2. & Dubr. lib. 30.*

Paulus IV. Pontifex mortuus eſt ex hydrope 15. Kalend. Septemb. an. Sal. M. D. LIX. quum vixiſſet quatuor & octoginta, ſediſſétque annos quatuor. *Panuin.*

PARTIS: nimirum
Capitis, Hydrocephala.

Scribit *Veſalius* viſam à ſe Puellam bimulam, cui ex tumore caput craſſius erat quouis virili capite, craniúmque non oſſeum, ſed membranoſum, quale ſolet eſſe abortiuo fœtui, effuſámque inde aquam nouem librarum pondere.

Narrat *Albucaſſis*, viſum ſibi Puerum, qui caput indies ob aquoſum humorem contentum grandeſceret, tandemque in tantum tumorem ſublatum, vt ipſum nec ſtans nec ſedens ceruice ſuſtinere poſſet, adeò vt paucis poſt diebus interierit. *Pareus lib. 7. cap. 1.*

Pulmonis.

☞ *Vide Pulmonis hydrope mortui.*

FOETV EX PARTV VEL
Abortu mortuæ.

Rachel vxor Iacob Patriarchæ, prope Ephratam difficulter peperit: animam agens, filium Benonim, id eſt, filium mei doloris, vocauit: at Iacob Beniamin, id eſt filium dextræ. *Geneſis cap. 35.*

Vxor Phinees, cùm Iſraëlitas magna clade à Palæſtinis victos, arcam Domini captam, maritum in acie cæſum, ſocerum Heli ſummum Pontificem nuncio triſti accepto de ſella collapſum & exanimatum audiuiſſet, iam vicina partui, doloribus correpta peperit filium, quem moribunda Ichab appellauit, hoc eſt, periit gloria, capta nimirum arca diuina. *1. Reg. cap. 4.*

Pœnon Amathuſius Theſea ait tempeſtate in Cyprum delatum, cùm grauidam ſecum haberet Ariadnam, maleque ex iactatione affectam & languentem ſolam expoſuiſſet, feminas indigenas excepiſſe Ariadnam, mœſtámque, quòd relicta eſſet ſola foniſſe ac litteras obtuliſſe ei adulterinas, ſicut à Theſeo ad eam miſſas, adiuuiſſe etiam, & præſto fuiſſe in partu, atque defunctam non edito partu funeraſſe. Superuenientem Theſea & dolore confectum, indigenis argentum reliquiſſe, inſtituiſſéque, vt ſacra facerent Ariadnæ. *Plut. in Theſeo.*

Cùm Æropæ Cephei filiæ, qui Alei Arcadum Regis filius fuit, vitium Mars obtuliſſet, puella quidem inter pariendum animam efflauit. At puer Æropus matrem complexus iam exanimem, lactis è mammillis eius profluentem copiam hauſit. Id Martis voluntate fiebat. Eius rei gratia Aphneo (quaſi tu dicas vberi vel lacturno) templum dicatum in Cteſio monte Arcadiæ. *Pauſanias in Arcadicis.*

Statyra Darij vxor, omnium ſui temporis formoſiſſ. captiua in Alexandri Magni caſtris ex partu obiit. *Plut. in Alex.*

Tulliola filia Ciceronis, Piſoni Craſſipedi poſt Dolabellam locata, in partu obiit. *Volat. lib. 20. Anthrop.*

Ariſt. 3. de Poetica ſcribit, in inſula Io, quo tempore Neleus Codri filius Coloniæ in Ioniam ducendæ præfuit, puellam indigenam à genio quodam ex eorum numero, qui cum Muſis choros ducunt, compreſſam, cùm intumeſcente vtero facti pudore moueretur, deueniſſe in quendam locum, cui nomen eſt Ægina. Ibi à prædonibus, qui eo excurſionem feciſſent, captam, Smyrnamque adductam ab his, Lydorum (ſub his enim tunc erat Smyrna) Regi Mæoni ſocio ſuo dono datam: ab hocque pulchritudinis cauſa in matrimonium eam adſcitam. Hanc, cùm ad Meletem fluuium commoraretur, partus doloribus circumuentam, ad ipſum fluuium peperiſſe Homerum, ſtatimque expiraſſe. *Plut. in Hom.*

Iulia Cæſar. F. Cn. Pompeio nupta, filiam enixa, ex puerperij doloribus expirauit. Nec multos dies ſuperſtes partus fuit. *Plut. in Pompeio.*

Iunia Claudilla, M. Syllani F. Calligulæ Cæſaris vxor, ex partu obiit. *Suet.*

Fuit Herodi ſophiſtæ vxor Regilla nomine: eam ob peccatum haud ita momenti magni iuſſit à liberto Alcimedonte cædi. Fortè tunc geſtabat vterum, agebaturque à conceptu menſis iam octauus. Igitur hominis imprudentia ingeſtis in ventrem plagis, non ferens mulier iniuriæ vim, immaturo partu, naturæ conceſſit. Eo nomine poſtulatus cædis eſt Herodes apud Romanum Senatum ab vxoris fratre. *Cal. lib. 20. cap. 27. Antiq. Lect.*

Eudoxia vxor Arcadij Imp. cum ob auaritiam & licentiam caſtigaretur à Ioan. Chryſoſt. Conſtantinopolitano Patriarcha, Arcadium Imp. induxit, vt viro ſancto exilium indiceret. Eo ad deſerta Armeniæ delato vbi diem obiit, vix tribus menſibus elapſis Auguſta, ob partus dolores, fœtu mareſcente in vtero crudeliſſimè mortua eſt. *Cuſp.*

Ludouici Malani Flandriæ Ducis vxor, dolis ad ſe pellectæ Pellici nares abſcidit. At tertiò poſt die gemellos maſculos enixa, ſtatim vnà cum infantibus expirauit, circa an. Chr. 1383. *Iac. Marchantius de reb. Flandriæ.*

Filia Grammatici cuiuſdam cùm geminos enixa eſſet, doloribus partus ipſa ſimul cum liberis exanimata periit. Pulcre igitur *Palladas in 1. Epigr. Græc.* ſic luſit.

Γραμματικοῦ θυγάτηρ ἔτεκεν φιλότητι μιγεῖσα
παιδίον ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον.

Irene vxor Philippi Imperatoris audita ſæuiſſima mariti nece, præ dolore exanimata cecidit, atque aborſum fecit, breuique diem vltimum clauſit, in monaſterio Loricenſi ſepulta. *Cuſpin.*

Laurentij Medicis, Leon. X. Pp. patruelis, Vxor è familia Poloniæ Regiæ cognationis, incredibili apparatu Florentiæ ſuſcepta, poſt decimum ferè menſem maritum ad vitæ exitum vltrò feſtinantem quinque diebus anteceſſit, in ſupremo morbi impetu puellam enixa, Catharinam, Henrici II. Gallorum Regis vxorem. *Iouius lib. 4. vita Leon. X.*

Iuditha Rodolphi Cæſar. F. Venceſlai IV. Boëmorum Regis vxor, ann. 1192. in partu periit, puellam enixa Iuditham non diu ſuperſtitem. *Dubr. lib. 8.*

Anna Gandala, è Vaſconum gente, Vladiſlao Hungariæ & Boëmiæ Regi enixa erat filiam. Qui regno tacitè inhiabant, ſi regni hæres nullus eſſet verbis ſe conſolabantur, quòd filia, non autem filius, qui legitimus regni hæres haberetur, nata eſſet. Altero deinde partu appropinquante, & nonnullis ex illa factione ſuſpectam reginam habentibus ne puerum ſupponeret, ſi puellam enixa fuiſſet: iuſſit illa partui ex iis ſuſpicioſiſſimum vnà cum obſtetricibus intereſſe, vt oculatus eſſe teſtis poſſet, mas an femella naſceretur: natuſque eſt Ludouicus, matre ex illo nixu fato functa, quoniam non ita, vt debuit, procurari ab obſtetricibus potuit, ſpectatore præſente, cui fas non erat puerperiis ſe admiſcere. *Dubr. lib. 32.*

Iſabella Ferdinandi Aragonij F. Emmanueli Luſitanorum Regi nupta, antequam pareret, ægrotabat, & quò magis appropinquabat partus, eò maiora ſigna imbecillitatis oſtendebat. Cùm verò filium Michaëlem enixa fuiſſet, tanta vis ſanguinis ex illa profluxit, vt vires eam omninò deficerent, vſque eò, dum extremum ſpiritum in complexu patris ederet. *Oſor. lib. 1. rerum Emman.*

CALCVLO

CALCVLO, LAPIDE

Cerebri.

A Lipſenſis quidam tenuis fortunæ homo per multos annos continuo & acerbiſſimo capitis dolore affectus, quem eſu mori ſe contraxiſſe affirmabat, à Mauritij Saxoniæ Ducis medico Io. ı-feilio, qui diu in Italia medicinam fecerat, & Florentino etiam Xenodochio præfuerat, incaſſum curatus, poſt mortem ſectus, in cerebri ſubſtantia lapidem cinereo colore, forma & magnitudine moro ſimilem habuiſſe deprehenſus eſt. *Ioann. Kemmannus de Calculis in humano corpore genitis.*

Hepatis.

Hieronym. Scr ba Norimbergenſis, Valerij Cordi medici ſtudiorum & itinerum Com. per Germaniam & Italiam, Lutetiæ ann. 1547. cum inſigni medicæ Reipubl. dolore expirauit. Tres lapides in hepate eius reperti. Maximus dimidiatum columbæ ouum adæquabat, anguloſus, liuidus, ſolidus, panniculo hepatis contiguus. Sic & cæteri. *Ioann. Kentman. de Cal. in hum. corp.*

Fellis.

B Maternus Badehornus, Badehorni I. C. Lipſenſis Coſſ. frater, iuuenis eruditus & humanus, ex Italia reuerſus queri ſenſim de ſtomachi & hypochondrij dextri torſionibus & nauſea cœpit. Secuta atrophia, alui adſtrictione, vigiliis, melancholicis imaginibus, ita vt philtri hauſti ſuſpicionem medicis injiceret, ann. 1551. ætat. 29. tabidus expirauit. Aperto cadauere, reliquis viſceribus integris, cor tantum tabe aliquantum affectum fuit. In fellis autem folliculo reperti 22. calculi, ſublutei, anguloſi, piſorum alij, alij fabarum magnitudine. *Ioan. Kentm. de Calc. in hum. corpore.*

Chriſtiani III. Regis Daniæ aperto cadauere, an. 1559. in fellis veſica pares calculi, ſed numero plures, reperti. Maximus verò vnus quadrangulus, colore ad praſinum accedente, in eadem cyſti Friderici III. Saxon. Ducis, cognomento Prudentis Gabriel Fallopius in poſtrema Anatomes adminiſtratione, quam anno 1562. Patauij obiit, è felle cuiuſdam CXXIII. calculos exemit, quorum vnus ſemioui gallinacei magnitudine, latus magis quàm rotundus, digitum craſſus, multis tuberculis aſper, lenitate tophi, colore luteus erat: pauci modicas fabas, plerique piſa adæquabant. *Ioann. Kentm. de Cal. hum. corp.*

C *Renum.*

Epicurus Athenienſis Philoſophus, cùm calculo vrinæ meatus obſtrueretur, in calidæ aquæ peluim deſcendit: & hauſto mero, cùm amicos monitorum ſuorum memores eſſe iuſſiſſet, inter media verba philoſophicè defecit. *Laërtius in eius vita.*

Vigilius Pontifex diuturno carcere excruciatus à Theodorà auguſta Conſtantinopoli, tandem Narſetis opera vinculis ſoluitur. Sed quem tot mala perdere non potuerunt, Italiam repetentem, calculi morbus ſæuiſſimus Syracuſis extinxit. *Sab. lib. 8. Enn. 8.*

Veſica.

Frider. III. Saxoniæ Dux, ann. 1525. 5. Maij obiit ex calculo veſicæ prægrandi, cuſpide in ceruicem, qua vrinæ meatus patet, porrecta, latiore parte in veſica hærente. In cyſti itidem fellis quadrangulus lapis, articuli magnitudine, praſino colore inuentus. Denique è dextri renis lacuna alius eualſus, duorum articulorum magnitudine, ſubrutilus, circumcirca à lithotripticis medicamentis eroſus, vt vrinæ via pateret. *Ioan. Kentm. de Calc. hum. corporis.*

D

DOLORE quocunque corporis.

☞ *Conſule Tit. Singularum partium morbis mortui, vt Dolore Inteſtinorum, Capitis, Renum, item Tit. Aborſu enecta, dolore ſcilicet partus ſupra.*

ANIMI perturbationibus: Puta

AMORE.

Scribit *Ariſtoxenus*, eò quòd Iphiculus Harpalicem ipſum amantem contempſiſſet, illam mortuam eſſe: in cuius honorem certamen fit ode inter virgines, eaque, vt inquit, Harpalice appellatur. *Athen. lib. 14. cap. 6.*

GAVDIO.

Chilo Lacedæmonius, vnus ex ſeptem, exceſſit, vt *Hermippus* ait, Piſæ complexus filium in Olympia victorem. *Volat. lib. 14. c. 2. Antrop. ex Plin. lib. 7. cap. 32 & 53.*

Athleta Crotoniata, cùm victor è certamine Olympiorum diſcederet ad Hellanodicas, vt corona potiretur, ex nimio gaudio animà deficiens, mortuus eſt. *Ælianus lib. 9. de Varia hiſt.* E

Ænetus quinquies in Olympia victor declaratus, accepta corona ſtatim è vita exceſſit, præ gaudio. Eius ſtatua Amyclis viſitur. *Pauſ. in Lac.*

Sophocles Theophili F. Poëta tragicus mortem obiit annos natus nonaginta, duodeuiginti victoriis ornatus. Ferunt eum, quum vltimam ageret tragœdiam, ob adeptam palmam inter congratulantes immenſa lætitia exultantem obiiſſe. *Diodor lib. 15. & Val. Max. & Plin. lib. 7. cap. 53.*

Rhodius Diagoras tres habuit filios adoleſcentes, vnum pugilem, ſecundum pancratiaſten, tertium verò luctatorem: quos eadem Olympiade vidit vincere & coronis inſigniri. Cum autem tres ſimul filij coronas patris capiti imponerent, & ſuauiſſimè amplexarentur, præ gaudio in manibus filiorum animam efflauit: *Gellius lib. 3. cap. 15. Cic. 1. Tuſc.* duos tantùm filios coronatos aſſerit.

Philippides Athenienſis comicus, ætate iam prouecta cùm in certamine Poëtarum præter ſpem viciſſet, inter illud gaudium repentè mortuus eſt. *Gel. lib. 3. cap. 15.*

Cratinus Athenienſis comicus, 97. ætat. anno periit, vel gaudio, cùm ex Pytine fabula victoriam retuliſſet: vel mœrore, cùm pleno vaſe vinum (cuius ſupra modum appetentiſſimus erat) effundi cerneret. *Gyral. Dial. 6. Hiſt. Poet.* F

Tellon Imp. cùm ſuos viciſſet hoſtes, beatus à multis dictus, in illa clara victoria felix mortuus eſt, in ipſam victoriæ veſperam. *Zezes Chiliade 1. hiſt. 1.*

Polycrita Naxia, cùm ob eximiam formam prudentiámque ſimul Diogneto atque Erithræis perſuaſit, vt Naxi obſidionem ſoluerent: ab exercitu in vrbem reuertens, vbi publico honore atque omnium lætitia excipiebatur, patriæ liberatrix appellata, dum vrbis portam iniret, mortua concidit. *Fulgoſus lib. 9. c. 12. & Plut. de Claris mul. & Gellius lib. 3. c. 15.*

Ptolemæus Philometor, victo Alexandro Syriæ Rege, grauiter è pugna ſaucius, per quatriduum amiſſo ſenſu cùm ſe recollegiſſet, & miſſum à Zabdiele Arabe caput Alexandri cum gaudio ſpectaſſet, & ipſe obiit. *1. Machab. 11. & Ioſephus lib. 13. cap. 8.*

Dionyſius tyrannus, regno exutus à Dione, cùm Corinthi ludum aperuiſſet, & de tragœdiæ victoria nuncium accepiſſet, præ lætitia expirauit. *Plin. lib. 7. cap. 57.* G

M. Iuuentius Talua conſul, collega Tiberij Gracchi conſulis, cùm in Corſica, quam nuper ſubegerat, ſacrificaret, receptis literis, decretas ei à Senatu ſupplicationes nunciantibus, intento illas animo legens, caligine orta, ante foculum collapſus, mortuus humi iacuit. Quem quid aliud, quàm nimio gaudio enectum putemus? En cui Numantia aut Carthago excidenda traderetur. *Val. lib 9. cap. 12.*

Victis ad Thraſimenum Rom. eaque clade Romam nunciata, ſollicita & anxia multitudo ſeſe ad portas effudit viri promiſcuè & fœminæ, quæ ſuorum fortuna eſſet, exploraturi. Varij hic ſciſcitantium affectus, vt quiſque de ſuorum morte aut vita certior factus eſſet: mulierum multò maiores planctus & gaudia extitêre, quarum Vna ſoſpiti filio ad ipſam portam facta obuia, complexu eius expirauit. Altera cùm falſo mortis filij nuncio mœſta domi ſederet, ad primum conſpectum redeuntis exanimata eſt. Genus caſus inuſitatum; quas dolor non extinxerat, lætitia conſumpſit. *Val. lib. 9. cap. 12. & Plut. in vita Hannibal. Gell. lib. 3. cap. 15.* At poſterius exemplum ad Cannenſem cladem refert *lib. 7. cap. 53.* H

M. Ofilius Hilarus, hiſtrio & comœdus, quum populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conuiuiúmque haberet, edita cœna calida, potionem in pultario popoſcit: ſimúlque perſonam eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam tranſtulit: talique habitu rigens, nullo ſentiente, expirauit. *Plin. lib. 7. cap. 53.*

Leo X. Pontif. Max. nuncio recuperati Mediolanenſis imperij Gallis eiectis accepto, ex nimia lætitia febre correptus obiit. *Iouius in Leone X lib. 4.*

Lotharius Imp. ann 825. in Italia Supponi Spoletano Duci mortuo, Adelardum, qui Comes Palatij erat, ſuffecit. Quo intra quinque menſes febris languore conſumpto, Mauringum Brixiæ Comitem, qui pariter ius dicendo magnam laudem pepererat, ſubrogauit. Qui nuncio collati honoris accepto decubuit, & poſt paucos dies vitam finiuit. *Sigon lib. 4. regni Ita.*

Sinas pirata, cognomento Iudæus, triremium præfectus, filium habuit, Tuneti captum, quando Barbaruſſa à Carol. V.

A regno pulſus eſt. Is Appiano Ioæ inſulæ & Populini regulo ſeruiebat, & ſacris Chriſtianis initiatus, Barbaruſſæ à Gallis euocato, qui Turcica claſſe Italicum littus deprædabatur, inſulæ vaſtationem minanti, redditus eſt. Hinc adoleſcentem Barbaruſſa honoris cauſa ſeptem triremibus præfecit, ſic vt poſtea mitteretur tanquam poſtliminio redditus ad patrem Sinam, vſque ad Sueriam Rubri maris portum, Memphi vrbi propinquiſſimum, qui antiquitùs Arſinoës fuit. Verùm ſenex inexpectatam ſingularémque ex recepto filio lætitiam diu ſuſtinere non potuit, quum præ gaudio ſupremum animæ deliquium incurriſſet. *Iouius in Hiſt.*

RISV.

Ariſt. de Partibus anim. lib. 3. ait, ictu etiam traiecta præcordia, in præliis riſum attuliſſe, litteris proditum eſſe, id que acidere calore, quem moueat vulnus.

Mortuus eſt ridendo Chryſippus, conſpiciens aſinum veſcentem ficis.

B Zeuxis Heracleotes pictor, qui ad Helenam penicillo formandam ingenium omne artiſque vires expoſuit, cùm vetulam quandam à ſe fabertimè pictam inſpiceret, effuſè ſecum adeò riſit, vt inter ridendum animam efflauerit. *Pomp. Ex Verrio recitat Cel. lib.* 4. *cap.* 18. *A. L.*

Philemon Syracuſanus, nouæ comœdiæ Poëta, tempore Alexandri Magni, an. natus xc. paratos ficos, atque in conſpectu poſitos aſello conſumente, puerum, vt illum abigeret, inclamauit. Qui cùm iam comeſtis omnibus ſuperueniſſet: Quoniam, inquit, tam tardus fuiſti, da nunc merum aſello. Ac protinus vrbanitatem dicti crebro anhelitu cachinnorum proſecutus, & expirauit. *Val. Max. lib.* 9. *cap.*

Philiſtioni Nicæus comicus, librum φιλόγελων ſcripſit, & riſu obiit. Claruit Olymp. 106. ſub Auguſto. *Gyrald. Dialogo* 1. *hiſt. Poët. ex Suida.*

MOERORE, DOLORE ANIMI,
Triſtitia. Ob

Ignorantiam, inuentionem irritam.

Calchas Theſtoris F. augur optimus, qui Græcorum ad Troiam proficiſcentium Dux itineris fuit, cùm Mopſo Tireſiæ C nepote apud Colophonem congreſſus, cùm duo problemata non ſoluiſſet (quorum prius erat de groſſis caprici, quot videlicet vnus modius comprehenderet, teſte Lycophrone: alterum de ſcrofa prægnante, quæ tres procellos geſtabat, quorum altera erat femella) præ mœrore expirauit. *Euſtath. Iliad. α.*

Homerus cùm Ium è Chio appoliſſet, animo Athenas traiiciendi, iam ſenex, & in litore leuſi æger iaceret, ſuperuenerunt piſcatores quidam: quos cùm ille interrogaſſet, Ecquid haberent? Reſponderunt:

ὅσ' ἕλομεν, λιπόμεσθ', ὅσ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα,

Significantes, ſe cùm piſces capere non potuiſſent, in litore deſidentes pediculos captos necaſſe: quos verò non cepiſſent, adhuc habere. Quod reſponſum cùm Homerus explicare non poſſet, fertur mœrore animi expiraſſe. *Val. Max. lib.* 9. *cap.* 12 *& Plut.* At Herodotus negat, & piſcatores ipſoſmet ænigma ſoluiſſe aſſerit, Homerum verò ex morbo obiiſſe.

Philetas Cous, criticus inſignis, cùm ſophiſma quoddam ſoluere non poſſet, præ mœrore contabuit: præſertim cum ipſe natura ſua vſque adeò macilentus eſſet, vt ſoleis vteretur plumbeis, ne impetu venti deiiceretur. *Gyraldus in* 1. *To-* D *mo hiſt. Poëtarum.*

Diodorus Cronus, Dialecticæ profeſſor, pudore expirauit, luſoria quæſtione non protinus ad interrogationem Stilponis diſſoluta. *Plin. lib.* 7. *cap.* 53. *Laert. & Fulgoſ. lib.* 9. *cap.* 12.

Ariſtot. in Chalcide Euripi ſepties die ac nocte reciprocantis naturam admiratus, cauſas altius ſecum librans, quum minus voti compos euaderet, animi ægritudine contraxit morbum, ex quo non conualuit amplius. Sunt qui prodant in fretum dediſſe præcipitem ſe, præfatum elogium: Quoniam Ariſtoteles non cepit Euripum, Euripus cepit Ariſtotelem. *Cel. lib.* 29. *c. A. L. Brodeus in Epigramm.* huius auctorem ſcribit Iuſtinum martyrem, illius Greg. Nazianz.

Excæcationem aliorum.

Samuel Bulgarorum Dux, cùm videret ſuorum xv. millia à Baſilio Romanor. Duce excæcata, vno tantùm relicto, qui oculis orbatos ad eum duceret, tertio die pòſt præ animi dolore periit. *Volat. lib.* 23. *Antrop.*

Stephan. Vngarorum Rex, quum immatura morte ſublato filio Emerico, Vazulem patruëlis filium ſucceſſorem in regno declarare vellet: Gyſſa ſecunda Regis vxor, Gul. Burgundionum Ducis F. hoc conſilium impeditura, Sebum Budæ E filium Nitriam, vbi Vazul erat, præmittit, qui nomine Regio, Vazuli effoderet oculos, & infuſo aures plumbo compleret. Sebus Nitriam contendens, dira Reginæ madata peragit. Inſequenti die Buda huius ſceleris conſcius Vazulem exertis luminibus & obrutis auribus ad Regem duxit. Quem ita deformatum vbi Rex aſpexit, in profuſiſſimas lachrymas conuerſus, confirmato dolore, effœta iam ætate, vitam vltrà prorogare non potuit. *Bonfin. lib.* 1. *Dec.* 2.

Opum direptionem, amiſſionem.

Cratinum Athenienſium comicum ſcribunt quidam periiſſe, cùm pleno vaſe vinum effundi cerneret.

P. Terentius Afer Comicus, è Græcia rediens, cum 108. fabulas ex Menandro conuerſas in mari amiſiſſet, præ mœrore obiit. Cn. Cornel. Dolabella, & M. Fuluio Nobiliore Coſſ. in Arcadia, Stymphali, ſinu Leucadiæ: quamuis alij in ipſo mari naufragum periiſſe aſſerant. *Gyral. Dialogo* 8. *hiſt. Poët.*

Cladem bellicam.

Eli Summ. Pontif. Iſraelitarum, cladis teterrimæ Philiſtæo F bello acceptæ nuncio conſternatus, audita triginta millium Iudæorum, & duorum, qui in ea acie ſteterant, filiorum cæde, è ſolio præceps datus mortem obiit. Quòd ſi tantus dolor præuideri potuiſſet, fuiſſet illi haud dubiè talis nuncius luctuoſus, ſed toleratu facilior. *Sab. lib.* 10. *cap.* 5.

Cùm Amazones ob raptam Antiopem Reginam bello Athenienſes laceſſiſſent, à Thoſeo ſuperatæ ſunt: eumque earum multæ in prælio cecidiſſent, Hyppolitæ Antiopes ſoror, cui fœminarum ille parebat exercitus, Megara cum paucis aufugit. Ibi cùm re malè geſta animum deſpondiſſet, præſertim quòd ſe Themiſcyram in patriam ſuam redire poſſe deſperaret, præ animi angore è vita exceſſit: ſepulta verò apud Megarenſes, eiúſque monimentum Amazonici clypei formam præ ſe fert. *Pauſan. in Attic.*

Antiochus Epiphanes, è Perſide fugatus, cùm Lyſiám quoque ducem à Iudæis victum cognouiſſet, mœrore animi in varios morbos incidens periit. 1. *Mach.* 6. *& Ioſeph. lib.* 12. *c.* 13.

Iuſtinus minor ex clade Perſica tantam accepit triſtitiam ac mœrorem, vt in mentis exceſſum inciderit, ac phreneſi G correptus, tertiodecimo imperij anno diem extremum clauſerit, ſuperſtite Tiberio, quem adoptauerat. *Cuſp.*

Donaldus II. Scotorum Rex non expectatis copiis contra Donaldum, qui Hebridum inſularum tyrannidem occupauerat, profectus, in Morauia victus, tertia die poſt non tam vulnere, quàm mœrore extinctus eſt primo regni ſui anno. *H. Boeth. lib.* 6.

Philippum Vicecomitem mortuum ferunt dolore animi, cùm intellexiſſet Franciſcum filium, quem in Piceno cum exercitu reliquerat Card. Firmano Legato, à Franciſco Sfortia ſuperatum. *Plat. in Eugen.* 4.

Vrbem non expugnatam.

Victor Capellus, Venetæ claſſis præfectus, cum Patras Achaiæ vrbem bis tentaſſet, bis magnam cladem à Turcis accepiſſet, adeò dolori indulſit ob rem infeliciter geſtam, vt non multò poſt ſedens repentè expirauerit. *Sabell. lib.* 6. *En.* 10. *& lib.* 8. *Dec.* 3.

Vrſatus Iuſtinianus Venetæ claſſis præfectus cùm Mitylenem bis fruſtra oppugnaſſet circa annum 1458. quinque hominum millibus amiſſis, reliquiſque magna ex parte ſauciis, rei malè geſtæ conſcientia in Methone præ dolore expirauit. H *Sab. lib.* 8. *Dec.* 3.

Quum Scanderbechus Albaniæ præfectus, ab Amurate II. Turcor. tyranno, cui alias inſeruierat, defeciſſet, Amurates ipſe maximo exercitu, ac Mahomete etiam proprio filio ſecum ducto, Croiam venit, atque vrbem ipſam diu machinis bellicis impetiuit. Verùm quum eius capiendæ nulla facultas daretur, amouit quidem inde caſtra: ſed tantum dolorem, vel potius tabiem, ex ea re contraxit, vt mala valetudine correptus, Adrianopoli demùm è vita exceſſerit, anno ab inſtaurata Salute M. CCCC. L. *Iouius in vita Amuratis.*

Vrbem vaſtatam.

Benedictus I. Pp. propter dolorem animi, quem ex vaſtatione Rom. vrbis à Longobardis facta, acceperat, periit, ann. Dom. 582. *Plat. teſtu.*

Vrbem amiſſam.

Vrbanus III. Pontifex, captis à Saladino Hieroſolymis, Venetias comparandæ claſſis gratia proficiſcens, dolore animi,

mi, quem ex calamitate Chriſtianorum acceperat; Ferrariæ in itinere moritur, pontificatus ſui anno 1. menſe x. die xxv. *Plat. & Volat. lib. 22. Antrop.*

Nicolaus V. Pp. ann. Chriſti 1455. obiit mœrore animi, ob Conſtantinopolim à Turcis captam. *Plat.*

Poperinus Gallus cùm Anerſa à Cæſar. Caroli V. militibus caperetur, cogitatione defixis in cœlum oculis obſtupeſcens, acerbiſſimóque dolore perculſus, in veſtigio concidit, quum rigerent adhuc oculi, nec vllis fomentis ei exanimato, vita ſubito deliquio erepta, reſtitui poſſet. *Iouius lib. 26. Hiſt.*

Accuſationem.

Triuultius Max. Imper. qui tot victorias Gallis Regibus ſpectata virtute peperit, accuſante Odetto Foiſſeio Lotrechio, ad dicendam cauſam media hyeme in Galliam vocatus, concepto ingenti animi dolore apud Carnutes obiit. *Iouius in Leone X. lib. 4.*

Damnationem.

Fama eſt, Licinium Macrum & ſuis prævalidum opibus & M. Craſſi auxilio ſubnixum, ad tribunal Ciceronis Prætoris repetundarum fuiſſe poſtulatum. Hunc iſta fretum potentia & ſtudio, dum iudices adhuc ſententias ferunt, domum reuerſum illicò comam totondiſſe, ac ſumpta toga candida, quaſi foret abſolutus, redire ad forum parantem, cùm Craſſus ad veſtibulum ei occurriſſet, & cunctis damnatum renunciaſſet ſententiis, recepiſſe ſe intrò: mox decubuiſſe, ac vitam depoſuiſſe. Fuit Ciceroni ea res honori, quod accuratè ſortitus eſſet iudices. *Plut. in Cicerone.*

Exilium indictum.

Hermolaus Barbarus, Franciſci Barbari ex fratre nepos, ætate florida Romæ ex animi dolore deceſſit, quòd orator à Venetis miſſus, præter auctoritatem ſenatus, Patriarcha Aquileienſis ab Innocentio fuerat creatus, ac propterea contumax & exul à ſuis iudicatus. *Volat. lib. 21. Antrop.*

Captiuitatem.

Leo V. Pp. quadrageſimo ſui Pontificat. die à Chriſtophoro competitore captus, animi mœrore extinctus eſt: videns nimirum, à ſuo domeſtico, quem omnis generis officiis & dignitatibus ornarat, vt velut lupum in domo ſua fouerat, eam ſibi referri gratiam. An. Chr. 905. *Plat. & Nauclerus.*

Turci, victo Michaëlis Comneni Palæologi Imp. exercitu prædam quàm maximam virorum, mulierum, earum rerum, quæ à viris expeditis ferri queunt, coëgerant, & inter ſe diuiſerant. Inter cætera autem fuerunt & duæ adoleſcentulæ Sorores, quæ cùm diuellendæ eſſent, quòd non eidem Domino ſorte obuenerant, altera alteram intuens, cùm lachrymis, eiulatu, planctu omnia compleuiſſent, in mutuo denique complexu expirarunt: quaſi natura rerum corpora non priùs, quàm animas ſeparari pateretur. *Gregoras lib. 5.*

Dignitatis, Magiſtratus repulſam.

P. Rutilius conſulatus repulſam tam ægrè tulit, vt eam ob cauſam repentinam mortem incurrerit. *Guido Bitur.*

Cæſo à Moguntinis Arnoldo Epiſcopo Moguntino tyranno, à plebe eligitur Rudolphus, cognomine Cobelauch. Is ad pallij & reliquarum dignitatum impetrationem ſacrilegia quædam committenda eſſe exiſtimabat. Hanc ob cauſam iactabantur voces illæ: Quid theſaurus ille nimius Eccleſiæ prodeſſet? quid tot calices tanto pondere, vt ad vſum apti non eſſent? Amputauit igitur brachium de magna & graui illa cruce Moguntina, ſéque itineri Italico grauis ære atque argento commiſit. At quia parum ſe gratum futurum ob iſtiuſmodi rapinam, Pontifici, apud quem iam ea erant depoſita, intelligebat, animi doloribus confectus in via obiit. *Conrad. in Chronico Moguntiaco.*

Alfonſus X. Caſtulonenſis Rex Ferdinandi primogeniti morte, & repulſa Electorum, qui eius loco Rodolfum Habſpurgenſem Imper. elegerant, maximè verò filij Sanctij ſcelere, qui in eius abſentia regnum occuparat, patrémque redeuntem recipere noluerat, turbatus Hiſpali præ mœrore obiit. *Cuſp.*

Dignitatis, Magiſtratus amiſſionem, deiectionem.

Franciſcus Foſcarus Princeps, ſub quo longè latéque promoti erant Veneti imperij fines, quod tum publica felicitate, tum diuturno illius principatu prudentique adminiſtratione contigit, quum annis quatuor ac triginta & ampliùs Reip. præfuiſſet, eſſétque iam nonagenarius, nec ob decrepitam ætatem publicis muneribus omnino vacare poſſet: Paſchalis Maripetrus illi adhuc viuenti ſurrogatus eſt. Poſitis itaque ſummi Magiſtratus inſignibus, atque in ordinem redactus (quia generoſus ille animi vigor in fœto corpore nondum erat extinctus) poſt noui principis creationem pauciſſimis diebus expirauit. Decreto Patrum inſignia, quæ viuo adempta fuerant, defuncto ſunt reſtituta: ducaria pompa ad ædem Minorum elatus eſt: atque ita accidit, vt princeps principẽ extulerit: quod poſt mortẽ collegæ in principatu cooptandi è Republ. ſublatũ, nunquam ad eam diem acciderat. *Sab. l. 8. Dec. 3.*

Regni æmulationem.

Geſſerat imperium Conſtantius Arianus per annos viginti quinque, cùm non multò ante imperij ſui finem Iulianus, quòd contra Barbaros feliciter pugnaſſet, & victor euaſiſſet, à militibus Imperator creatus eſſet. Ex qua re in ſollicitudinem & periculum Conſtantius incidit, adeò vt exitium ſuum quaſi præſagiens ipſe ſibi, baptizari ab Euzoio Orthodoxo cuperet, & ad bellum aduerſus Iulianum egreſſus, inter Cappadociam & Ciliciam apoplexia (vt *Socrat.* ſcripſit *lib. 2. cap. 46.*) ex mœrore contracta, ſeu, vt Romani de eo ſcriptores indicarunt, febri acerrima, & peruigili ex dolore, impatientia & indignatione contracta, in Mopſi viculo obierit. *Hieronymus in Epitaphio Nepotiani.*

Regni amiſſionem.

Conſtantin. VI. Imp. Conſtantinopolitanus cum matre Irene peregrè profectus, nuncio accepto, natum ſibi filium, matre relicta feſtinauit Conſtantinopolim. Mater filium Iconomachum exoſa, de tollendo eo & occupando imperio cum ducibus eius clandeſtina conſilia iniuit. Qui conſentientes, dum filium nuper natum pater infelix lugeret, feſtinanter in Regiam, ſolum capiunt, & oculos ei effodiunt. Conſtantinus maternæ contumeliæ impatiens, præ luctu & mœrore expirauit. *P. Diac. Sigeb. & Zonar.*

Ioannes Anglorum Rex exutus à Ludouico Philippi Gallorum Regis F. ex mœrore animi in febrem incidit, qua expirauit. *Polyd. lib. 15.*

Henricum Superbum Bauariæ & Saxon. Ducem, Lotharij Imper. generum, cùm Conrado III. Imp. rebellis & propterea ab illo proſcriptus eſſet, ſcribunt quidam ex animi mœrore miſerabiliter mortuum, quòd ex amicis & nobilibus omnibus, quos amauerat, quatuor tantum habuerit quibus confidere potuit, quum alij omnes ab eo defeciſſent, qui paulò ante à Dania vſque in Siciliam, hoc eſt, à mari ad mare longè latéque imperitauerat. *Cuſp.*

Mahometes Rex Malacenſis in India ab Alfonſo Albuquercio Luſitano an. 1510. regno exutus, dolore nimio excruciatus obiit. *Oſor. lib. 8. rer. Em.*

Legationem irritam.

Dantes Florentinus, Poëta in ſua lingua omnium clariſſimus, cùm ſua tempeſtate bellum Veneti Guidoni Polentano (ad quem profectus erat) mouerent, ille orator miſſus de pace, re infecta, ex animi dolore, vti exiſtimatur, extinctus eſt. *Volat. lib. 21. Antrop.*

Coniugum improbitatem.

Philomela & Progne ſorores, Pandionis filiæ, cum Athenas confugiſſent, præ luctu & mœrore, ob ea, quæ & paſſæ fuerant, & fecerant, contabuerunt. Vulgatam certè fabulam, Philomelam in luſciniam, in hirundinem Prognem vxorem mutatam, ex eo exiſtimo, quod auis vtraque miſerabiles & luctuoſos cantus edat. *Pauſan. Atticis.*

Lepidus Conſul, qui poſt Syllæ obitum bella ciuilia de integro excitauit, & Marianis fauit, à Cn. Pompeio Italia electus profugit in Sardiniam, vbi morbo correptus expirauit, fractus animo, ob non res perditas, vt autumant: ſed cùm eſſet nactus Epiſtolium, ex quo ſtuprum vxoris comperit. *Plut. in Pomp.*

Serena Diocletiani vxor, dolore martyrum à marito interfectorum in febrem incidit, qua extincta eſt.

Coniugum alienationem, Repudium.

Catharina Henrici IIX. Anglorum Regis vxor, mœrore ob repudium mortua, litteris priùs ſcriptis, quibus iniuriam ſibi factam Chriſtiano animo Regi ignouit. *Polyd. lib. 27. & Surius.*

Coniugum mortem.

Alexandri à Philoctete interfecti funus ad Oenonem, quæ ei ante raptus Helenæ nupſerat, neceſſarij pertulerunt. Illa viſo Alexandri cadauere obſtupeſcens, paulatim per mœrorem deficiente animo, concidit atque ita vno eodémque funere cum Alexandro condita fuit. *Dictyſ. lib. 4.*

Iulia, C. Cæſar. F. Pompei vxor, cùm ædilitiis Comitiis
A mariti ſui veſtem cruore reſperſam è campo domum relatam vidiſſet, territa metu, ne qua vis ei eſſet illata, exanimis concidit: partúmque vtero conceptum ſubita animi conſternatione, & graui dolore corporis eiicere coacta eſt: atque ita expirauit. *Val. Max. lib. 4. cap. 6. & Plut. in Pomp.*

Liuia Druſilla, Auguſti vxor, eo ventris profluuio Nolæ abſumpto, præ mœrore non multò pòſt expirauit. *Guido Bituriensis.* Alij contrà ſentiunt.

Irene audita Philippi Imp. mariti nece, præ dolore exanimata cecidit, & abortum fecit, in arce quadam, breuíque diem vltimum clauſit, in Monaſterio Loricenſi honeſtiſſimè ſepulta. *Cuſp. in Philippo.*

Margarita Scotorum Regina, Malcolmi mariti cæde audita, cùm tabe laboraret, quatriduum tantùm ſuperuixit. *H. Boëth. lib. 12.*

Liberorum ſcelera.

Seuerus Imp. ſuſcepta expeditione Britannica, Getam & Antoninum filios ſecum duxit. Antoninus fratri & patri obtrectans, Seuerum patrem coëgit mœrore magis quàm morbo
B conſumi. Qui Eboraci in Britannia iam ſenex morbo extinctus eſt. *Spartianus.*

Henricus IV. Imp. ob impietatem filij Henrici V. à quo regno perfidiè & aſtutè exutus fuerat, Leodij animi mœrore obiit. *Cuſp.*

Candianus Venetorum Dux ex tribus filiis medium Petrum ſibi collegam cooptauit. Is non multò pòſt in tantam prouectus eſt inſolentiam, vt patris conſilia aſpernatus, facinoroſos aliquot homines ad apertam ſeditionem in ciuitate mouendam ſollicitare ſit auſus. Ob quam temeritatem ab optimatibus in perpetuum exilium miſſus fuit, dempta omni ſpe reſtituendi imperij. Exul ad Guidonem Berengarij F. Rauennam veniens, à Berengario impetrauit, vt Venetos hoſtiliter inſectari liceret. Inſtructus itaque ſex nauibus, aliquot Venetas naues circa Rauennæ litora oppreſſit. Quo ſcelere ita pater affectus dicitur, vt mœrore & ægritudine nimia intra paucos dies expirauerit. *Sab. lib. 3. En. 1.*

Henricus II. Anglorum Rex, Adelam Ludouici Gallor. Regis filiam iampridem Ricardo filio deſponſam, multis verborum illecebris ad ſtuprum, ſollicitauit, eiúſque virginitatem, vti rumor erat, violauit: Ricardóque filio eam ſibi dari petenti tradere noluit. Quo commotus filius, ad Philippum Francorum Regem Adelæ fratrem ſe contulit, quem non multò poſt Ioannes frater ſecutus eſt, maximáque pars militum cum illis ad hoſtem defecit. Quæ res tantum doloris Henrico iuſſit, vt ſtatim ex mœrore animi ægrotare incipiens, non multò pòſt vitam finierit. *Polyb. lib. 13. & 14. Ludouic. Viues de Officio mariti.*

Liberos captos.

Iacobus Stuartus Roberti III. Regis Scotiæ vnicus filius, duodecim natus annos, à Patre in Gallias miſſus, vt apud principes Francos, mores & linguam gentis addiſceret, fortè in naues Anglicas incidens capitur. Robertus pater cœpit ob eum caſum repentè frangi, quòd filium iam pro perdito haberet, atque ita cadere, vt nulla res eum ad æquitatem animi potuerit extollere, ſed breui poſt è vita migrarit. *Polyd.*
D *lib. 21. hiſt. Angl.*

Liberorum mortem.

Adraſtus cùm exercitum à Thebarum expugnatione domum reduceret, Megaris mœrore propter filij Ægialei interitum obiit, ibíque ſepultus eſt. *Pauſ. in Att.*

Philippus Macedonum Rex ob interfectum à ſe iniuſtè, inſtinctu Perſei F. filium Demetrium, morte periit. *Sab. lib. 8. En. 5.*

Edoüardus III. Anglorum Rex amiſſo filio Edoüardo, ſummæ virtutis viro, mœrore paulò poſt interiit. *Polyd. lib. 19.*

In obſidione Budenſi, ann. 1540. cùm Germani equites ad oſtentandam virtutem ex aduerſa acie parem ſibi eum, qui armis ac inſignibus conſpicuus obuerſaretur, ad ſingulares concurſus prouocarent: Raiſciaci Sueui inter Germanos Ducis inſignis Filius, adoleſcens impiger, quum ignaro patre in aciem prodiiſſet, ſtrenuéque decertans à cunctis vel ignotus effuſè laudaretur, priùs quàm ſe explicaret, à circumfuſis hoſtibus interfectus eſt. Raiſciacus ignarus ſuæ ſortis, filiúmque fuiſſe neſciens: Omni, inquit, laude perornandus videtur hic quiſquis ſit equitum longè fortiſſimus, ac omnino publici funeris honore tumulandus. Id quum ab omnibus probaretur, cadauer filij ad patrem relatum eſt. Quo agnito, in patre re-
E pentinus dolor profundius ad vitalia peruaſit: atque ille paulò poſt, quum rigentibus oculis ſtetiſſet, nihil effatus, interiit. *Iouius lib. 39. Hiſt.*

Generis interitum.

Zethus Amphionis frater, Thebanorum Rex, cùm fratris ſtirpem omnem peſtilentia deletam, filium autem ſuum vnicum à matre ob noxam quampiam peremptum videret, animi ægritudine contabuit, quòd multis laboribus partum regnum nullis hæredibus relinqueret. *Pauſ. in Bœot.*

In Patrenſi luco duo ſunt Serapidis templa, in quorum altero Ægypti Beli filij ſepulchrum. Ægyptium Aroen veniſſe tradunt Patrenſes, filiorum L. à filiabus Danai interfectorum luctu confectum, cùm ipſum Argorum nomen exhorreſceret, & in primis à Danao fratre ſibi plurimum metueret. *Pauſ. in Achaicis.*

Generi mortem.

Alexandri Magni interitus fama ad Darij matrem Siſygambem delata, abſciſſa veſte, qua vtebatur, lugubrem ſumpſit, humique ſeſe præ nimio dolore afflixit, &, quæ patrem
F & octoginta fratres vno die ab Ocho Regum ſæuiſſimo cæſos vidit, párque tanto fuit dolori, quæ Dario ampliſſimi imperij faſtigio deiecto & extincto ſuperfuit, genero, quem magis quàm filium amauit, eſſe non potuit. Enimuerò nepotem ac neptem auerſata, quæ Ephæſtioni nupſerat (Statyra enim filia, eadémque Alexandri coniux, aberat) luce & cibo pertinaciter abſtinuit, donec quinto die vita deceſſit. *Sab. lib. 6. Enn. 4. ex Diod. lib. 17.*

Sociorum perfidiam, deſertionem, ignauiam.

Balduinus IV. Hieroſolymorum Rex elephantiaſi laborans, Saladini Ægyptij armis preſſus, cùm fruſtra ad Occiduos principes legatos pro auxilio miſiſſet, deſignato priùs ſucceſſore Balduino V, nepote, mœrore & anguſtia magis, quam dolore aut acerbitate morbi extinctus eſt, anno ætatis ſuæ vigeſimoquinto, regni verò 12. qui erat Chriſti 1185. *Tyrius.*

Pius II. Pontifex bello aduerſus Turcas ſuſcepto, cùm Anconæ Chriſtianorum principum auxilia, ſolis Venetis exceptis, fruſtrà expectaſſet, mœrore ob. an. Sal. 1464. *Brut.*
G *lib. 1. hiſt. Florent. & Vol. lib. 22. Antrop.*

Nicolaus IV. Pontifex tædio animi (vt quidam putant) quòd Chriſtianos principes ad expeditionem contra Saracenos permouere non poſſet, amiſſa iam Ptolemaide, Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem, Pontificatus ſui anno quarto, moritur. *Plat.*

TIMORE, TERRORE.

Nabal Ziphæus cùm Dauidi cum ſuis in montanis oberranti commeatum contumelioſè ebrius denegaſſet, eiúſque rei in poſtera die ab Abigaël commonefierent: territus, tanta animi defectione & corporis ſaxeo quodam ſtupore diriguit, vt intra decem dies interiit. *1. Reg. 26.*

Gorgo vetula metu fulminis exanimata. De qua ſic Antipater *in 1. Epigrammatum*:

Χειμερίην ζαίνουσα ἰθ' ἴσιν ἄνθρακα, Γοργὼ,
διὰ γρηῦν βροντῆς ἐξεπάταξε φόβος.
πνεῦμα δ' ἀψυχεῖσα, κατήμυσεν, ἧ ἄρα μίαν
H *γῆρας καὶ θανάτῳ λειπομένη σκίπωνι.*

Cùm Cn. Pompeius in comitiis ædilitiis ſacrificaturus, hoſtiæ reſpergeretur ſanguine, & infectas cruore veſtes domum remitteret: Iulia eius vxor cruentas veſtes intuita, ſuſpicata Pompeio violentas manus iniectas, præ timore expirauit e veſtigio. *Plut. in Pomp.*

C. Marius VII. conſul, cùm fama eſſet L. Syllam, rebus proſperè prouincia geſtis contra Mithridatem, de reditu ad vrbem cogitaret: reputans ſecum, quantum periculi inſtaret ſibi & collegæ Cinnæ, à ferociſſimo hoſte atque eodem victore, variis curis anxius, nocturníſque terroribus inquietatus, in languorem incidit, quo ſeptem dierum ſpatio conflictatus periit, vt C. Piſo prodidit. *Sab. lib. 5. Enn. 6.*

Theodoricus Oſtrogothus, Ioanne Pp. in carcere extincto, Symmachum & Boëtium eius generum aſſeruatos inuaſit, atque eorũ vtriq; caput deſecari crudeliſſimè iuſſit: cuius temeritatis poſt breui, ſed fruſtrà, pœnituit. Nam paucis pòſt diebus cœnans, cùm ingentis piſcis caput à miniſtris appoſitũ aſpexiſſet, caput Symmachi ſibi videri viſus eſt, eminentibus inferiore è labio dentibus, & toruum oculis intuentibus furibundè ſibi atq; aſperè minitari. Cuius ſpectaculi fœditate perculſus,

ſubito

ſubito horrore correptus eſt. Itaque in cubiculum regreſſus
A lecto decubuit: atque adhibito Elpidio medico, re expoſita, patratum à ſe in Symmachum Boetiúmque facinus acerbè flere inſtituit: tantúmque ex ea re dolorem concepit, vt morbum propterea exitialem contraxerit. Ex quo cum ſe moriturum videret, Gothos Comites atque optimates ad ſe acciuit, ac, præſentibus eis, Athalaricum, Amalaſuenta filia & Euthanco pridem mortuo natum, regem declarauit, eóſque palàm ipſum tanquam Regem colere iuſſit: & vt Senatum populúmque Romanum amarent, atque Imperatoris amicitiã gratiámque fouerent, admonuit: cuius auctoritatem illi non ſolùm verbis, ſed etiam Sacramento probârunt, neque ita multò poſt animam efflauit, die nonageſimo octauo poſt Ioann. Pp. in carcere mortuum. *Sigon. lib. 16. Imp. occid.*

An. 840. ſole prodigioſè obſcurato, Ludouic. Pius Imper. tantam ex ea re animo triſtitiam contraxit, vt in pernicioſum morbum inciderit. Itaque Vormacia, vbi conuentum inſtituerat, ad Inſulam Moguntiæ proximam ſe deuehi iuſſit, atque ibi ſolemnibus præſente fratre Drogone Archiepiſc. ritu Chriſtiano peractis, 12. Cal. Iulij obiit. *Sigon. lib. 4. regni Ital.*

B Bello quod Orchanes Turcorum Dux Andronico Iuniori Imp. fecit, cùm exercitus noctu turbaretur, multi Militum præ timore ſtantes expirarunt. *Gregoras lib. 9.*

IRA, INDIGNATIONE.

Nerua Imp. imbecilli aliàs ſtomacho, vt qui ſæpè cibum reiectarit, dum iratus, voce quàm maxima, contra quendam, Regulum nomine, inclamaret, ſudore correptus & febre, morte ſublatus eſt, anno ætat. 11x. & lx. *Cuſp.*

Quadorum legati ad pacem petendam miſſi, ſeſe ad Valentinianum I. Imp. Brigetione Pannoniæ ſuperioris vrbe degentis, genua proiecerunt. Duobus inde modis interrogatos reſponſo ſuo Valentiniani iracundiam accendiſſe, fama eſt. Ammianus, rogatus, cur ad arma deſcendiſſent, publico id conſilio factum negaſſe, ac plebem munitione extructa offenſam, reſpondiſſe, ſcribit. Socrates & reliqui omnes, cùm legatorum habitum ſordidum deſpectúmque notaſſet, quæſiſſe narrant, nunquid Sarmatæ omnes eiuſmodi eſſent. Cumque legati reſ-
C pondiſſent, Sarmatarum optimos atque ornatiſſ. ad illum ex conſuetudine miſſos eſſe: ipſum grauiori ira accenſum exclamaſſe, malè ſecum eſſe actum, quòd, ſe imperante, gens tam ſordida finibus ſuis nollet eſſe contenta. Vtut ſit, Valentinianus ira vehementi ſuccenſus, atque inter exordia reſpondendi tumidus, gentem primum obiurgare acriùs tanquam beneficiorum immemorem cœpit. Inde paulatim lenitus, tanquam telo aliquo ictus, vocem ſimul ac vires amiſit, ac lethali ſudore perfuſus ad terram labebatur, ſed miniſtri confeſtim eum arripuerunt, atque inter brachia in cubiculum deduxerunt. Ibi in lecto conſtitutus, cunctos aſtantes cognoſcebat: nam cubicularij veriti, ne veneno necatus diceretur, multos propere intromiſerant, & cùm vena laxanda eſſet, medicus nullus reperiebatur, quòd eos ipſe ad curandum militem peſtilentia laborantem miſiſſet: vnus demùm inuentus, cùm venam ſemel atque iterum pupugiſſet, ne guttam quidem elicere ſanguinis potuit, viſceribus nimio calore combuſtis. Hoc ita Ammiano ſcribente, retulimus. Alij omnes infinitam ſanguinis
D vomuiſſe copiam tradunt. Vtcunque, cùm finem adeſſe vitæ cerneret, quædam dicere ac mandare voluit: ſed præ ſingultu, ſtridore dentium, & motu brachiorum non potuit: ac mox morbi magnitudine victus, liuentibúſque maculis interfuſus, ann. 375. 15. Cal. Decemb. expirauit, annum agens ætatis LV. Imperij verò XII. *Sigon. lib. 7. Imp. occid.*

Venceſlaus Boëmorum Rex ira in pocillatorem ſuum percitus, cùm interficere eum ſuis manibus vellet, paralyſi affectus concidit, & paucis diebus poſtea vita exceſſit. *Cromer. lib. 18.*

Victor Piſanus Venetorum claſſis præfectus, victoriis clarus, cùm legatus eius decem Genuenſium triremes in portu Sipontino repertas per ignauiam fugere permiſiſſet, ab iracundia in febrim incidens, obiit. Carolus Zenus ei ſuffectus eſt. Ann. Sal. 1380. *Blond. lib. 20. Dec. 2.*

Prætor Eubœæ ab Icario ſuo quondam ſeruo captus, ſub Michaële Comneno Palæologo, Regiam ingreſſus, & vt captiuum decet, ante fores ſtans, cùm Imperatorem in ſolio conſidentem, Senatúmque ſplendido habitu circumſtantem, Icarium verò ornata veſte & inſolenti geſtu introëuntem, exeuntem, & Imperatori in aurem inſuſurrantem conſpexiſſet, abrupta ſtatim vita pronus humi concidit, iniquæ fortunæ violentiam peroſus. *Gregoras lib. 4.*

Mathias Coruinus Vngariæ Rex, podagricis doloribus exhauſtus, paralyſi vtriúſque cruris Viennæ prehenſus, ipſo E
Palmarum die, cùm in ſecunda menſa ficus recentes ex Italia allatas poſceret, eaſque ab aulicis conſumptas audiret, præ iracundia apoplecticus corruit, & ſequenti die expirauit, anno ætatis 47. Salut. 1490. *Ioach. Cureus in Sileſia Annalibus.*

LABORE.

Pugna.

Robertus Malateſta Venetorum copias ducens, contra Ferdinandum Aragonium, pro Sixto IV. Pont. in Veliterno feliciter pugnans, ex nimio labore febri correptus periit, Romæque ſepultus eſt. *Sab. lib. 7. En. 10.*

Barth. Linianus Dux clariſſ. qui Venetorum exercitum diu ductauit, cùm prælio ad Mediolanum à Franciſco Rege contra Heluetios commiſſo, tenue corpuſculum ſub iuſto armorum pondere plurimum exercuiſſet, equeſtrique agitatione viſcera penitus in herniam abiiſſent, incredibiles dolorum cruciatus ſuſtinere non potuit: paucíſque diebus apud Ghedas extinctus eſt. *Sab. ſupplem. lib. 5. ex Iouio.*

Venationis.

Henricus VI. Imp. ann. 1197. per autumnum morbum ex F
labore venationis Meſſanæ contraxit. Quo ingraueſcente, in feſto S. Michaëlis deceſſit è vita. Cadauer Panormum deuectum ſepulturæ mandatum eſt. *Sigon. lib. 15. regni Ital.*

Venceſlaus III. Boëmorum Rex in ſeceſſu villæ, tertio lapide à Praga, venationi intempeſtiuè incumbens morbum contraxit, è quo intra paucos dies Pragæ periit. *Dubr. lib. 16.*

Curſus.

Pugnam Marathoniam denunciauit, vt Ponticus Heraclides tradit, Therſippus Eroëenſis. Plerique Euclem memorant currentem in armis adhuc ex acie calidum, ac concidentem in ianua primorum, hoc tantùm dixiſſe: Saluete, nos ſalui ſumus, mox expiraſſe. *Plut. de gloria Athen.*

Victis ad Platæas Perſis, Græcis de ſacrificio conſulentibus reſpondit Apollo, Ioui Liberatori erigerent aram: at ſacra ne antè facerent, quàm extincto per totam regionem igne per barbaros polluto, purum Delphis ex communi foco ac- G
cendiſſent. Itaque ex Platæenſibus pollicitus Euchidas, quàm ocyſſimè fieri poſſet, allaturum ſe à Deo ignem, Delphos profectus eſt, luſtratóque corpore, & lympha aſperſo, laurea coronatus, ignem ſumpſit ex ara, currénſque retro Platæas contendit, & ante Solis occaſum reuerſus eſt mille ſtadiorum iter emenſus. Salutatis ciuibus, vbi ignem tradidit, concidit confeſtim, & paulò pòſt expirauit. *Plut. in Ariſtide.*

Pila.

Alexander Imp. Leonis V. frater, frequentibus deditus conuiuiis & ebrietatibus, cùm nunquam prandium niſi poſt balneum caperet, immoderatiſſimè quondam ientatus, ludo pilæ ſe voluit exercere, corpus extendendo: ſtatim equum aſcendit, ac venam rupit, qua ſanguis è naribus ac pudendis toto die effluxit, ac ſic enormi fluxu extinctus eſt: tutores relinquens nepoti Conſtantino Leon. V. filio, ac regni moderatores. *Cuſp.*

Itineris.

Monente contra Darium Alexandro, Statyra Darij vxor H
captiua, quæ agmen ſequebatur, continui itineris labore, animique ægritudine extincta. *Plut.* dolore partus ait inter ſocrus & filiarum manus expiraſſe. *Sab. lib. 5. En. 4.*

Vratiſlai Boëmiæ poſt principis prima Vxor, à Spitigneo II. mariti fratre Olemucij capta, ſed interceſſione Seueri Epiſcopi Pragenſis liberata, dum ad maritum exulem in Hungariam grauida feſtinat, ex nimia agitatione abortiuit, & triduo pòſt periit. *Dubr. lib. 8.*

CASV EX ALTO.

☞ Vide locum de CASV.

CLAMORE.

Q. Hortenſius orator, cùm cauſas in foro ageret, in media oratione clamore diſruptus eſt. *Q. Serenus.*

—ſic eſt Hortenſius olim
Abſumptus: cauſis etenim confectus agendis
Obticuit cùm vox Domino viuente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua palati.

Volat. lib. 17. Anthropologia.

Cùm Scythæ incurſionem in fines Romanorum feciſſent, magnámque prædam abegiſſent: Imp. Valentinianus iratus, & vehementius vociferans, vocis inſtrumentis ruptis obiit. *Suidas.*

ÆTATE.

ÆTATE; SENIO.

A ☞ *Conſule Tit. Longæuorum, quatenus mortis quoque mentionem continet.*

Platonem, philoſophorum haud dubiè principem, ſunt qui dicant in celebrandis amici nuptiis, quum quietus decumberet, animam derepentè exhalaſſe. Nonnulli in morbum inc idiſſe, quem à corruptione pediculorum phthiriaſim vocant. *Plinius.*

VENERE.

Leuitæ Vxor nimio ſtupro necata à Gabaënſibus. *Iudicum cap. 19. & 20.*

Minois Cretæ Regis concubitu moriebantur Mulieres, cùm ſerpentes & ſcorpios & ſcolopendras parerent. *Plutarch. in Paral. Ouid. lib. 7. Metamorph.*

Duo equeſtris Ordinis Romæ in eodem pantomimo Mytheco forma præcellente æternum periêre. *Plin. lib. 7. c. 53.*

Atila Hunnorum Rex Hildiconis Bactrianorum Regis filiæ pulcherrimæ amore ſucceſus, prima nuptiarum nocte, B ex venere defatigatus, inter dormiendum, ſupino corpore, profluuio ſanguinis è naribus ſuffocatus interiit. Expergefacta mulier, virum amplexu repetens, extinctum algentémque inuenit. Sic qui alienum ſanguinem tantopere anhelarat, proprio interiit. *Bonfin. lib. 7. Decad. 1.*

Theodoretus, Clotharij Francorum Regis filius maior, omni muliere corruptior, in complexu pellicum maturè diſceſſit. *Ritius lib. 1. Francorum Regum.*

Ladiſlaus Rex Apuliæ, dum Florentiam pergit, in itinere, in coitu mulieris, quæ medicatam opera Florentinorum vuluam habuit, extinctus eſt. *Volat. lib. 22. Antrhop.*

Inter tres filios Mahometis Turcor. Imp. Muſtapha iuuenis præcipuæ indolis primus extitit. Is in prælio contra Vſumcaſſanum egregiè ſe geſſit: Ioſephum Perſianum Ducem Regis Caramaniæ fautorem in fugam vertit. Quum hyemaret Iconij, venationibus ac venereis rebus nimium indulgens, in ipſo iuuentutis flore deceſſit. *Iouius in Baiazete II.*

Auicenna Medicus & Philoſophus ſummus, venereis maximoperè deditus, cùm corpus ex iis attenuari ſentiret, à purgantibus penitus abſtinuit, de reſolutione virium metuens. C Ex collectione autem humorum cùm in colicam incidiſſet, dum caſtra Regis ſequitur, & caſtra properè mutanda eſſent, vno die octo clyſteres ſibi iniici curauit. Quorum calore inteſtinis exulceratis, & præſertim cùm famuli pro duabus drachmis apij, ad diſcutiendos flatus præſcripti, quinque ſubiecisſent, in itinere morbo comitiali correptus eſt. Vbi ad ſe rediit, mithridatum ſibi exhiberi curauit. At ſerui improbi, cùm extinctum cuperent Dominum, à quo liberius reprehenſi eſſent, opium medicamento plurimum admiſcuêre, ſic vt vix tandem conualuerit. Sed vbi ad venerem reuerti cœpit, virium imbecillitate perſpecta, diæta penitus abdicata, obiit, propè ſexagenarius. *Nic. Maſſa in eius vita, ex Sorzano Arabe.*

Ludouicus XII. Gallorum Rex, cùm pacis cauſa Henrici VIII. Anglorum Regis hoſtis infenſiſſimi ſororem Mariam elegantiſſimam ipſe ætate iam prouecta, & multum antea neruorum doloribus laceſſitus, vxorem duxiſſet, quum intemperantius puellaribus complexibus indulſiſſet, in febrim incidit: nec multò poſt inualeſcente etiam profluuio ventris extinctus eſt. *Sab. ſupplem. lib. 4. ex Iouio.*

D Ioan. Manardus Ferrarienſis, Medicus clariſſimus, decrepitus & arthritide confectus, iuuenculam duxit vxorem, & ex intempeſta venere obiit. *Iouius in Elogiis.*

BALNEO.

☞ *De iis, qui in Balneo moriuntur, infrà, quando de loco Mortis agetur. Hic ipſam per Balneum alterationem factam intelligimus.*

Non paucis fuit balneum exitio, cùm initio non multum mali haberent, niſi quòd non valerent neque ſuſtinerent il loti cibum guſtare: in quibus Titus Imp. fuit, vt ferunt ij, qui ægro miniſtrauêre. *Plut. in præceptis ſal.*

CIBO, Esv.

Pullorum.

Boleſlaus Brigenſis Dux in Sileſia, cùm in feriis Paſchalibus in vna menſa 13. gallinaceos abſumpſiſſet, obiit anno Sal. 1342. *Ioach. Cureus in Sileſiæ annal.*

Caſei.

M. Antoninus Pius Imp. periit anno ſeptuageſimo, cùm Alpinum caſeum in cœna edens auidius, nocte reiectaret, febre correptus: qua tertio die grauatus, ſpiritum reddidit apud E Lorium (quod oppidum Etruriæ eſt, propè Romam 14. lapide, via Aurelia) anno imperij 23. *Cuſp.*

Fructuum in genere.

Rudolfus Alberti I. Cæſaris F. Boëmorum Rex, oppidum Horaſditium obſidens, ex nimio eſu fructuum æſtiuorum fluore ventris correptus erat: cúmque non pateretur ſibi perſuaderi, vt ab obſidione diſcederet, in tabernaculo ex dyſenteria obiit, cùm vnum dumtaxat annum in Boëmia regnaſſet. *Dubr. lib. 19.*

Ficuum.

Pompeius Columna Card. à Cæſare Carolo V. Neapolitani regni adminiſtrationem ſortitus, poſt comeſtas ficus biſeras, quas multa niue refrigerarat, in complexu Auguſtini Niphi philoſophi integris ſenſibus expirauit, anno ætat. 55. *Iouius in eius vita.*

Perſicorum.

Theognoſti cuiuſdam F. ex immodico vſu malorum Perſicorum interiit. De quo *in 1. Græcor. Epigramm.*

F Ἐκ φυτίον ψυχῆς φυτίον φαγὼν ἄλγε' ἀπώλε
φωρῶ ἠπείγετο θανάτοιο τελευτήν.

MELOPEPONVM.

Albertus II. Imper. ex Melopeponum vſu periit, alui fluxio correptus. *Cuſp.*

Fridericus III. Imp. ex ætate ac labore, fluxúque veteri in tibia gangrænam acquiſiuit. Nam pede illo ſæpiſſimè clauſtra foréſque ac portas omnes fregerat. Quatuor menſibus continuo dolore agitato, tibia ferro aufertur. Die B. Mariæ Virg. ſacro, quam religioſius ſemper conſueuerat venerari, ab omni alio cibo abſtinens, octo melones comedit [quibus quatuor occubuerunt Cæſares] inſuper aquam bibens, in ſtomachi incidit dolorem, mox in Lienteriam, & ſic Lincij expirauit, 19. Auguſti, anno ſalutis 1493. ætat. 78. imperij 53. *Cuſp.*

Sophia Vladiſlai Iagellonis Polonorum Regis vxor, febrim ex Melopeponibus contraxit, & mox paralyſi accedente extincta eſt vno & quadraginta annis poſteaquam Vladiſlao Regi nupſerat, exactis, anno Sal. 1461. *Crom. lib. 24.*

Fragorum.

G Melchior Dux Brunſvicenſis, frater Othonis Neapolitani Regis, ex Tranſyluanis Ducibus, Epiſcopus factus Zvverinenſis, medone venenato Roſtochij hauſto, malè ſe habens, profectus in Butzoua arcem, cruciatu agitatus, fragis [illegible] refrigerium magna copia ingeſtis intumuit, crepuítque medius. *Crantz. lib. 9. Vandic. 9.*

Fungorum.

☞ *Vide Tit. Veneno mortui fungorum.*

Raparum.

Ladiſlaus Vngariæ & Boëmiæ Rex, infirmitate incertum vnde correptus, diem ſuum obiit. Medici rapas Boëmicas, quas ille cupidè eſitabat, toxico fuiſſe infectas, ſuſpicati ſunt. *Crantz. lib. 13. Vand. cap. 36.*

Allij.

Arnulfus Imp. quum creberrimo allij vſu corpus diſtemperaſſet, tanta vermium ſcaturiuit multitudine, vt nulla ope medica curari potuerit. *Crantz. lib. 3. cap. 3. Saxoniæ.*

Carnis.

H Seuerus Imp. Eboraci in Britannia, cùm membrorum omnium, maximè pedum, dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurimæ carnis ſumpſit: quem cùm conficere non poſſet, cruditate periit. *Sex. Aurel.*

Piſcium.

Diogenes Cynicus crudo polypo deuorato periit. *Laert.*

Andronicus Senior Imp. decumbens, vtebatur teſtaceis propter ieiunium illorum dierum. Poſt quæ cùm merum bibendum fuiſſet, illo pro more ſuo ad reſtinguendum feruorem ſanguinis frigida vſus eſt. Ergo ſtatim faſtidio affici, & è ſtomacho & corde grauiter laborare cœpit. Cùm autem iam ſpiritus etiam deficere cerneret, & propter intempeſtam noctem neminem reperiret, qui ſibi diuina myſteria impertiretur, ſurrexit, & gratias egit Deo, & pro ſalute animæ ſuæ cum multis lachrymis deprecatus, ſacram Dei genitricis imaginem, quam in ſinu geſtabat, loco diuinorum myſteriorum in os inſeruit: cumque in lecto conſediſſet, ſtatim, priuſquam diloxiſſet, eſt defunctus. *Gregoras lib. 9.*

Henricus I. Anglorum Rex, leniter ægrotans, muræna, etſi medico vetante, veſci voluit, quòd eius cibi auidiſſimus eſſet. Inde febre aucta breui tempore pòſt occidit. Calen. Decembr. anno Chriſti 1136. ætat. 67. *Polyd. lib. 11.*

POTV

POTV.

Vini.

A Alexandrum Magnum Babylone Ariſtobulus narrat, cùm delirio ex febre tenerentur, atque ingenti cruciaretur ſiti, vinum potaſſe, hinc in phreneſim incidiſſe, atque trigeſimo menſis Dæſij die deceſſiſſe. *Plut. in eius vita.*

Brennus, qui in Gallia expeditionem contra Græcos ſuſcipiendi auctor fuerat, cùm malè apud Delphos pugnaſſet, metu vel pudore potiùs vltrò hauſto mero poſt accepta vulnera mortem oppetiit. *Pauſ. in Phoc.*

Scribunt nonnulli, Megarenſem Stilponem extremo deficientem ſenio, merum hauſiſſe priùs, quo celerior contingeret obitus. *Cal. lib. 28. cap. 35. A. L.*

Arceſſas Crantoris diſcipulus, & Sciti filius, philoſophus Cyrenaicus perfectiſſimus, ex Pithana Colchica ciuitate natus, obiit, cùm vinum immoderatè bibiſſet, anno ætatis LXXV. *Volat. lib. 13. cap. 4. Anth. & Laert.*

Chryſippus, Cleanthis diſcipulus, 73. anno ætatis, cùm in ſacrificio dulce merum auidius hauſiſſet, aſthmate correptus, quinto poſt die periit. *Laërt. in eius vita.*

B Grammaticus quidam Pergami ſingulis diebus balneum petens, vnum ex pueris ſecum ducebat, altero domi relicto, qui rem familiarem ſeruaret, quæque ad victum forent neceſſaria, prouideret. At is vehementiore quandóque correptus ſiti, quum nec aquæ ſuppeteret copia, vetus vinum largiùs perpotauit: quo factum vt in reliquum euaſerit vigil: mox febre correptus, cùm perpete vigilia oborto delirio, deſiit hominem agere. *Cal. lib. 28. cap. 29. A. L. ex Galeno.*

Andebantum Anglorum Regem in cœna quandóque tantum vini ſumpſiſſe, vt eo ſuffocatus repentè exceſſerit, aſſerunt.

Scaniæ Epiſcopatus in Dania ólim in Lundenſem & Dalbienſem diuiſus fuit. Illi præerat Eginus, huic Henricus. Cæterùm Henrico ob nimium vini potum extincto, in ſceleris pœnam integra dignitas ad Eginum ſobrium rediit, Suenone II. regnante. *Saxo lib. 10.*

Eraſm. in Adagio εἰσάγχω, inquit: Ipſe noui Romæ quendam haud vulgariter eruditum, qui hac angina seriò periit. Hermicus appellabatur, natione Luſitanus. Correptus erat febricula vir corpore ſupra modum obeſo, & ob id ſpiritnoſus. Decumbentem inuiſit Chriſtophorus Fiſcherus, patria Anglus. Vin'tu, inquit, Hermice, auſcultare medicis meras nugas
C præſcribentibus; bono vino rectiùs proluetur hoc malum, ſimúlque iuſſit adferri vinum Corſicum quadrimum. Propinauit ægroto, iubens bono eſſe animo. Ille perſuaſus hauſit affatim, ac mox intercluſo ſpiritu cœpit animam agere.

Aqua.

Traditum eſt Græcorum monimentis, Argiuos, cùm Polynicis filios ſecuti Thebas cepiſſent, dum ad Delphicum Apollinem cum reliqua præda vatem etiam Tireſiam pertraherent, ſitientem illum in via hauſta de Tilphuſa fonte aqua, prope Haliartum animam ſtatim egiſſe. Eſt eius ſepulchrum ad ipſum fontem. Vatis filiam Manto ab Argiuis Apollini aiunt ſacratam: ſed tranſmiſiſſe eam claſſe, iubente Deo. Colophonem in Ioniam, ibíque Rhacio Cretenſi nuptam. *Pauſ. in Bœot.*

Henricus VI. Imp. maxima & venationis & aucupij voluptate capiebatur. Cum vxore & filio Friderico venatum profectus, ex gelido fonte bibens, breui poſt obiit. *Munſt. in Com.*

Franciſcus Delphinus, Franciſci I. Gallorum Regis F. ſummæ expectationis, anno ſal. 1536. quum ex nimia iactatione in ludo paruæ pilæ æſtuans, ſudoréque madens, frigidam intem-
D peranter hauſiſſet, præcordia viſceráque immodico rigore correpta, extincto penitùs innato calore, mortem accerſiuere. Non defuêre qui ſuſpicarentur, eum veneno fuiſſe ſublatum. Cuius nefarij criminis repentè reus factus quidam Sebaſtianus Montecuculus, pœnas dedit, quum ab equis in compito in diuerſa currentibus diſcerperetur. Nonnulli præcipiti iudicio eum damnatum ferebant, tanquam inſontem, qui dolore victus inter immania tormenta, vt calamitati ſuæ finem imponeret, ſe reum miſer feciſſet, & auctores tanti facinoris Antonium Leuam, & Ferdinandum Gonzagam nominaſſet: qui calumniam à perdito homine impoſitam vix diluerunt. *Iouius.*

Hariadenus Barbaruſſa, à Carolo V. Cæſare regno Tunetano pulſus, cùm fuga ſibi conſuleret, in tranſitu Bagradæ amnis Haydinum Smyrnæum, inclyti nominis piratam, deſiderauit, quum is in magno Solis ardore longóque itinere feſſus, & multo adipe prægrauis, cogente ſibi ex profluente auidiùs potando, in ripa expiraſſet. *Iouius lib. 34. Hiſt.*

Philippus Rex Hiſpaniæ, Maximiliani Imp. filius, venatus in Hiſpania ceruos, & calore feruens, potu ſitim reſtinguere volens, iecur nimio calore accendit, quo & periit. E
Hedio in Chron. Germ.

Scodrenſes Macedones à Mahometo II. Turcor. Imp. obſeſſi, erant ſumma aquarum inopia ſitiſque intolerantia breui pòſt deditionem facturi. Cæterùm hoſte præter ſpem abeunte, ſitibundum agmen præceps ad flumen decurrit. Hic multi mortales aquam diu deſideratam adepti, auidiùs ripis procumbentes, nimio aquarum hauſtu obruti, exanimati ſunt. *Sab. lib. 7. En. 10.*

PHARMACO.

☞ Vide Tit. A Medicis interfecti.

Gregor. Epiſcop. Antiochenus clariſſimus, ſub Mauricio Imp. & multis ab eo legationibus adhibitus, cùm podagra laboraret, & hermodactyli potionem ſumpſiſſet, obiit. *Niceph. lib. 18. cap. 27.*

Maximilianus I. Rom. Imp. apud Velſium Norici agri oppidum, quum intempeſtiuè pharmacum incertæ poteſtatis aduerſus morbum, quem ſibi imminere putarat, hauſiſſet, anno 1519. mortuus eſt, vir præſtantiſſimis corporis atque F
animi dotibus inclytus. *Iouius.*

MORS CONSIDERATA RESPECTV MODI; QVO AGENS NECEM INFERT.

Nempe

EXVSTIONE.

☞ Vide Locum, Igne mortui.

RVINA INTERFECTI.

Montis.

An. 1251. in Burgundia Imperiali, duo inuicem montes diſceſsêre: vallis amborum media magno ſciſſa hiatu per quinque paſſuum millia. Omnem plebem ruſticam, in ipſa valle aut montium pede commorantem, aut hiatus abſorpſit, aut ſaxa montibus deuoluta peremerunt. *Crantz. lib. 7. Vand. cap. 25.*

Antri.

Polydamas athleta tempeſtate ſpeluncam ſubire coactus; nimio & ſubito incurſu aquæ labefactata ea, ac ruente, ſolus reſtitit, tanquam humeris ſuis totius ruinæ molem ſuſtentaturus. Sed pondere omni corpore humano potentiore preſſus, G
imbribus petitam latebram dementis fati ſepulchrum habuit. *Val. Max. lib. 9. cap. 12. & Pauſ.*

Templi.

An. 1099. Syracuſis terræmotu concuſſis, primarium templum, dum ſacra tractarentur, corruit: cunctóſque qui ſacris intererant, præter Sacrificantem, & duos diaconos, oppreſſit. *Plat. Herm. Gigas.*

Theatri.

Pratinas Phliaſius, tragicus, cùm fabulas exhiberet, accidit vt tabulata, quibus Spectatores inſiſtebant, conciderent. Multis ea ruina oppreſſis, theatrum extruerunt Athenienſes. *Suidas.*

Tranquillus ait, Fidenis theatri ruina duo & viginti Hominum millia periiſſe, gladiatorio munere. *Sab. l. 10. c. 5. Exempl.*

Turris.

Paulò ante Chriſti paſſionem, Hieroſolymis turris Silo ruina ſua XIIX. Homines oppreſſit. Chriſtus non tam id peccati pœnam, quàm futurarum calamitatum omen, niſi reſipiſcerent, eſſe dixit. *Luc. 21.* H

Arboris.

☞ Vide Tit. Mortis inſtrumenta, quatenus extra corpus conſiſtunt.

Domus, Cameræ, Cœnaculi, Pauimenti.

Samſon captus, apprehendens columnas, quibus tota domus nitebatur, domum ruina diſiecit, in qua circiter tria millia vtriuſque ſexus principum Palæſtinorum periere. *Iud. 14. Sab. lib. 7. cap. 4.*

Iob ſeptem filij, & tres filiæ, conuiuia agitantes, ruina domus, à vento vehementiſſimo euerſæ, oppreſſi interierunt. *Iob. cap. 1.*

Alexandri filij, quos ex Helena ſuſceperat, caſu cameræ extincti ſunt, tres numero, Bunomus, Corinthus atque Idus, paulò poſt cædem patris, parùm ante Ilij excidium. *Dictys lib. 5.*

Eupolis Niciæ Athenienſis filius, prima nocte nuptiarum è ruina thalami vnà cum vxore extinctus eſt. *Ouid. in Ibin:*

A *Sis tibi coniugij nox prima nouiſſima vitæ,*
Eupolis vt periſt & noua nupta modo.

Diogenes cùm ſecundam duxiſſet vxorem prima nocte thalami ruina cum ſponſa periit. *Vide Apollonid. in 1. Græcorum Epigrammatum.*

Apud Chios paulò ante cladem à Perſis acceptam, domus centum viginti Pueros literas diſcentes ruina interemit, vno tantùm excepto. *Herod. lib. 6.*

Athenæus è Seleucia Ciliciæ, philoſophus Peripateticus Doctiſſimus, Auguſti tempore, à ruina domus, vbi habitabat, Romæ oppreſſus eſt. *Strab. lib. 14.*

Ioannes XXII. Pontifex, pollicebatur ſibi longam vitam, & diu ſe victurum omnibus prædicabat. Interea camera noua, quam in palatio Viterbienſi extruxerat, ſubitò corruit. Ipſe inter ligna & lapides inuentus, ſeptima die poſt, acceptis omnibus Eccleſiæ Sacramentis, Pontificatus ſui menſe octauo mortuus eſt, & Viterbij ſepultus. *Platina, & Fulgoſ. lib. 9. cap. 12.*

Bela I. Vngarorum Rex tertio regni ſui anno, ad Demes oppidum ex ruina cameræ, ægrotare cœpit. Ad Caniſum fluuium,
B ſuccollantibus prætorianis militibus, delatus, vitæ diem clauſit. *Bonfin. lib. 3. Dec. 2. & Crom. lib. 3.*

Ludouicus, frater Gulielmi de Miſna Marchionis, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, in oppidum Caluen multos ſuorum militum euocarat, cum vxoribus & filiabus diem feſtum cum ſuo acturos Pontifice. Prætorium, quod erat in oppido ſpacioſum, illis vſibus inſtructum deſumpsêre ad ducendas choreas. Ducebant in gyrum vertiginoſam & ridiculam choream: cum immenſo pondere victa domus ſubſidere inciperet, crepitum grandem præmittens. Archiepiſcopus apprehendens manu quæ proxima ſtabat dominam, gradus inter primos abiturus petiuit. Quos vbi attigit, miſerabili ruina extinctus eſt cum multis. *Crantz. lib. 10. Sax. cap. 5. & lib. 10. Metrop. cap. 23.*

Bruno Epiſcopus Herbipolenſis, cum apud Cæſarem Henricum Nigrum in Auſtriæ arce Boſenburgo, an. Chriſt. 1045. cœnaret, cum aliis principibus, ruina cœnaculi oppreſſus
C poſt ſeptem dies expirauit. Cæſar Henricus miraculosè inter poſtes feneſtrarum ſaluus & illæſus conſeruatus eſt. *Bruſch. in Epiſcop. German.*

Florentinus Monachus & preſbyter, ſingularis perſecutor & oſor B. Benedicti, cum ſeptem puellas nudas in horto cœnobij iuſſiſſet cantare & ludere, vt hac ratione Monachi accenderentur amore erga eas, repentino pauimenti collapſu eliſus periit. *Vincent. lib. 21. c. 56. & Leo Hoſtienſis lib. 1. cap. 1. & Greg. lib. 2. Dialog.*

Muri.

Syri prœlio victi ab Achab Rege Iſraëlitarum, cùm in vrbem Aphecam fugiſſent, eorum viginti ſeptem millia collapſo muro oppreſſa ſunt, cum in acie centum millia cecidiſſent. *3. Reg. cap. 20.*

Ioann. Britanniæ Dux, Lugduni ruina muri oppreſſus eſt, cùm multis aliis, dùm pompa coronationis Clem. V. Pontificis per vrbem ducitur. Philippus quoque Rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus eſt. Pontifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus, ſolùm carbunculum ex tiara ami-
D ſit, precij aureorum ſex millium, vt quidam ſcribunt. *Platina.*

Statua.

☞ *Vide Locum, Mortis inſtrumenta, quæ extra corpus, ſubſiſtunt, Statua.*

Apri capitis.

Erat Venator in regione quæ dicitur Andragathia, ſolitus antea eorum, quæ ceperat, capita ac pedes Dianæ dicata arboribus affigere. At cùm aprum ingentem cepiſſet, contempta dea ait, ſe caput ſolum dicaturum: arborique cuipiam ſuſpenſo, cùm meridianum æſtum deuitans ſub arbore quieuiſſet, in ſomnum incidit. Tum vinculo ſua ſponte diſſoluto, caput decidens hominem peremit. *Diod. lib. 4. cap. 3.*

Hominis.

Romani, Duce Tito, templum Hieroſolymitanum obſidebant. Iudæi igne porticibus iniecto Romanos expulerant. Inter hos, quos ignis obſederat, Artorius quidam appellato clara voce Lucio quodam commilitone & contubernali ſuo: Hæredem te, inquit, relinquo totius patrimonij mei, ſi me exceperis. Cùm autem ille prompto animo accurriſſet, ipſe quidem qui ſe in eum proiecerat, vixit: Lucius verò pondere oppreſſus, conſtratóque lapidibus ſolo alliſus, mortuus eſt. *Ioſeph. lib. 7. cap. 6. belli Iud.*

Elephanti.

Eleazarus Iudæ Machabæi frater in pugna, quam Iudas E
contra Antiochum Eupatorem commiſit, conſpicatus excellentem elephantum ornatum faleris Regiis, & ratus in eo Regem inuehi, magno animo in eum fecit impetum, & occiſis priùs multis quàm ad eum penetraret, cæteris verò metu cedentibus, ſuccedens ſub eius ventrem, confodi belluam, & ipſe ſimul pondere eius illabentis oppreſſus eſt. *Ioſeph. lib. 13. cap. 14. Antiq. ex Mach. 6.*

ICTV INTERFECTI.

Rami.

Tlepolemus Tirynthius, Lycinum fratrem Alcumenæ nothum ac filium Electryonis, per ſeditionem oleæ ramo interfecit. *Volat. lib. 20. Antrop.*

Condyli, Manus.

☞ *Vide Tunl. Pugilum, quatenus pugnorum ictibus necantur.*

Condylo interemptum ab Hercole in Oenei conuiuio puerum legimus, qui manibus aquam infundebat: quem Archiam Hellanicus nuncupatum ſcribit, Eunomium alij, Ar- F
chitelis filium: alij Cyathum. Quo facto, Calydone exceſſit is, cæde quanquam non voluntaria. At in ſecundo Phoronidos, Cheriam fuiſſe nomen, relatum ſcio. Therſitem quoque condylis ab Achille interemptum, Græci ſcribunt, quoniam Pentheſileæ ab ſe interfectæ oculum haſta percuſſiſſet. *Cælius lib. 4. cap. 3. Antiq. Lect.*

Claue, Fuſtis, Diſci, Baculi.

☞ *Vide Mortis inſtrumenta, vt extra corpus ſubſiſtunt.*

Tlepolemus Herculis F. cùm videret Lycimnium fratrem Alcmenæ auiæ ſuæ iam ſenem negligentius tractari à ſeruo ductore, baculo arrepto ſeruum percuſſurus, cùm is ictum declinaſſet, Licymnium imprudens occidit. *Homer. Iliad. β.*

Pyri.

Antiphanes Demophanis filius, Comicus, obiit in Chio, annos natus LXXIV. caſu pyro ictus. *Suidas.*

Teſtudinis marinæ.

Æſchylo Poëtæ cùm prædictum eſſet, eum ruina periturum, G
is quò caueret, eum diem ſub dio perſeuerat. Aquila decepta ſplendore capitis caluitio renidentis ad ſolem, dum ſaxum eſſe putat, teſtudinem illiſit, vt fractæ carnibus veſceretur, eóque actu Æſchylum interemit. *Val. Max. lib. 9. cap. 12.*

Saxi, Lapidis.

☞ *Vide Lapidibus necati.*

Teſta, Tegula.

Paſtor, Auſonij ex filio Heſperio nepos, vt ipſemet in Parentalibus teſtatur:

Occidit emiſſa percuſſus pondere teſtæ,
Abiecit teſtæ quam manus Artificis.

Euſebius Samoſatenus Epiſcop. Orthodoxus, Dolichum Syriæ oppidum profectus, Arianis refertiſſimum, vt ibi Epiſcopum Macem ordinaret, à muliere Ariana regula supernè iniecta vulneratus, paulò poſt mortuus eſt. *Theod. lib. 2. cap. 32. & lib. 4. cap. 13.*

Henricus Caſtellæ Rex, etiamnum puer, cum æqualibus ludens, tegulæ ictu è turre petitus periit, ann. 1253. *Rod.* H
Toletanus lib. 9. rerum Hiſp. cap. 4.

Stiria.

De Puero per ſtillicidium iugulato. *Mart. Epigr. lib. 4.*

Qua vicina pluit Vipſanis porta columnis,
Et madet aſſiduo lubricus imbre lapis,
In iugulum pueri, qui roſcida templa ſubibat,
Decidit hyberno prægrauis vnda gelu:
Cumque peregiſſet miſeri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non ſæua ſibi voluit fortuna licere?
Aut vbi mors non eſt, ſi iugulatis aquæ?

COMPRESSIONE.

☞ *Ex Loco Suffocatorum Preſſura, huc pleraque. Hic Imprimentis, illic Impreſſionis habetur ratio.*

EXCORIATIONE.

Bartholomæus Apoſtolus, excoriatus eſt. Vnde *Ioan. Franc. Mirandula in hymnis:*

Huic etiam pellem Ptolemæi filius ardens
Depoſuit ——

Marſyas ab Apolline (quem ad tibiæ certamen prouocauerat) victus & excoriatus eſt. *Ouid. in Ibin.*

Mens

Mens quoque ſic furiis vecors agitetur, vt illi
Vnum qui toto corpore vulnus habet. Item:
Nudáve direpta pateant tua viſcera pelle,
Vt Phryx, cuius nomina flumen habet.

Otanis, quem Darius Rex oræ maritimæ præfecerat, patrē Siſamenem, vel Siſannem, vnum è regiis iudicibus, quòd iniuſtè ob pecuniam iudicaſſet, Rex Perſarum Cambyſes interemit, interemptóque detractum corium in lora concidit, quibus tribunal, in quo ille ſedens iudicarat, intendit: ibidémque eius filium Otanem ſedere iudicem iuſſit, atque in memoria habere, in quo tribunali iudicaret. *Herod. lib. 5. Val. lib. 6. c. 3.*

Iudices iniuſti excoriati à Rege Artaxerxe. *Diod. lib. 14.*

Meſabates eunuchus iuſſu Paryſatidis Reginæ ob Cyri F. præciſum caput & manus, excoriatus. *Plut. in Artax.*

Ioannes primus martyr ob refixa contra Chriſtianos decreta ac minutim diſcerpta ſub Diocletiano excoriatus. *Sabell. & Platina.*

Sais Dux Coſrois Perſarum Regis excoriatus, eò quòd Heraclium Imp. aduerſus quem magno cum exercitu miſſus erat, non cepiſſet. *Cedrenus.*

Herculanus Epiſcopus Peruſinus cùm Totilæ exercitus poſt ſeptennem obſidionem Peruſium expugnaſſet, ex Regis mandato, ciuibus omnibus interfectis, capite truncatus, deinde excoriatus, tandem è muro præcipitatus.

Philippus & Gualterus Danoyſij (Andegauenſes *Fulg. lib. 6. cap. 1.*) ob Margaritam Ludouici Hutini Regis Nauarræ, Blancam Caroli Marchiæ comitis vxores corruptas, à Philippo Pulcro Francorum Rege impudicitiam nuruum vlciſcente viui excoriati & ſuſpenſi fuere, circa an. Sal. 1313. *Chron. Fran.*

Cùm Mahometus per proditionem Ciuis cuiuſdam Conſtantinopolitani, qui Conſtantino IIX. infenſus erat, vrbem cepiſſet, magnum auri pondus in medium afferri iuſſit, & ad proditorem conuerſus: Qui, inquit, filiam meam tibi vxorem cum dote, quæ præſens eſt, poſcis, cùm Chriſtianus ſis, cutem hanc exuas oportet, vt dignus Mahometica ſponſa fias. Adeſt carnifex, & excoriat hominem: inde cineres cum ſale calidos vulneribus inſeruit, mox lecto cooperuit, quaſi noua cutis ei hac ratione ſuccreſcere poſſet. *Cuſp. in vita Conſt. IIX. Imp.*

Bragadinus Gubernator Famaguſtæ in Cypro, dum annuam obſidionem ſtrenuè ſuſtinuiſſet, & vrbem tradidit Turcis, pactus cum iis ſalutem, ab immani Muſtapho Baſſa viuus eſt excoriatus, anno 1570.

MVTILATIONE.

Iſraëlitæ Adonibezec Regem mutilarunt extremis manibus ac pedibus: quo modo excruciauerat ipſe ſeptuaginta Reges. *Iud. 1.*

Auidius Caſſius nouo exemplo multis deſertoribus manus detruncaſſe & pedes dicitur: aſſerens maioris diſciplinæ fore miſerabiliter criminoſum viuere, quàm occidere.

Creſcens Patricius Romæ ab Othone Imperatore debellatus, victus, & ex fuga retractus, membris truncatus, & ad vltimum ante vrbem ſuſpenſus eſt. *Sigeb. in Chron.*

Phocas Imp. truncatis membris necatus ab Heraclito. *Cuſpin.*

Iacobus Perſa martyr, Denodatus vel Interciſus dictus, quia membratim ob Chriſti profeſſionem diſſectus. *Marul. lib. 4. cap. 10. & lib. 2. cap. 12.*

Arcadio martyri manus primùm, demùm pedes, eóque modo cætera membra amputata ſunt.

LANIENA, DISCERPTIONE, DISSECTIONE, FACTA AB *Hominibus.*

Agag Rex Amalechitarum à Saulo Rege Iſraëlitarum captus, cæſis omnibus ſuis copiis, à Samuele Propheta in Galgalis fruſtratim diſſectus fuit. *1. Reg. 15.*

Cùm Oſiris, Ægyptiorum Rex, à Typhone fratre impio eſſet cæſus, corpus eius inter conſcios coniurationis eſt diuiſum. Virilia cùm nemo vellet recipere, in Nilum flumen ſunt abiecta. Typhone ab Iſide Oſiridis coniuge deuicto, cæteræ Oſiridis partes ſunt inuentæ, præter pudenda: quæ Iſis ſacrauit, coliq; multis ceremoniis inſtituit, eiq; qui in Ægypto initiabantur prima ſacra faciebant: nominatúſque eſt Priapus occulto nomine, quòd veteres honeſtiore vocabulo ſic nominarent inhoneſta. *L. Viues in 2. lib. Auguſt. de Ciuit. Dei. cap. 14.*

Medea fratrem Abſyrtum, & filios ex Iaſone ſuſceptos membratim diſcerpſit. *Ouid. in Metam. & in Ibin.*

Et tua ſic latos ſpargantur membra per agros,
Tanquam quæ patrias detinuere vias.

Orpheus Calliopes & Apollinis filius, cùm propter liberalem formam à mulieribus adamaretur, ac nihilominus amore ſui captas auerſaretur, quòd eſſet caſtiſſimus, aut (vt aliquibus placet) procliuiore in mares libidine: à Mænadibus inter Bacchi ſacrificia diſcerptus eſt. Nempe qui ſaxa & arbores cantu duxerat, & leones exarmauerat, mulieres emollire non potuit. *Ouid. in Metam.*

Pelias Theſſalorum Rex cùm Medeæ præſtigiis decerptus, ſenectute depoſita, iuuenilem ætatem recipere cupit, à filiabus doli ignaris artuatim diſcerptus eſt. *Diod. lib. 4. cap. 3.*

Beſſus Bactrianorum Præfectus ob interfectum per ſeditionem à ſe Darium, ab Alexandro Magno minutatim conciſus eſt. *Diod. lib. 17. & Sab. lib. 8. cap. 4.*

Cleomenes Rex Spartanorum poſt reditum ab exilio inſania correptus eſt. Nam vt cuique Spartanorum obuius erat, in eius faciem infligebat ſceptrum. Hæc facientem propinqui eius ſoleis ligneis illigauerunt. Is cuſtodem digreſſis aliis ſolum remanſiſſe videns, gladium ſibi tradere coëgit. Quo accepto, à furis incipiens ſeſe detruncauit. In longum namque diſcindens carnes, è tibiis ad femora proceſſit, è femoribus ad coxarum vertebras atque ilia: quouſque peruenit ad abdomen, in quo reſcindendo expirauit. *Herod. lib. 6.*

Bello Peloponneſiaco Piſiſtratum Orchomenium, qui odium habebat nobilitatis, & vilem plebem complectebatur, deſtinauit ſenatus necare: ac diſcerptum in ſinus ſuos coniecerunt, terrámque raſerunt. Enimuerò fex plebis ſuſpicione capta concurrit in curiam. Ibi minor natus Regis filius Tleſimachus coniurationis conſcius ex concione plebem retraxit, ſpectaſſe fatus ſe parentem ſubito impetu ad montem Piſæum rapi ſpecie quam humana anguſtiore. Ita deluſa plebs fuit. *Theophilus lib. 2 de reb. Pelopon. apud Plut. in Paral.*

Finitimorum bellorum cauſa Senatus Romanus congiariū publicum antiquauit. Quod ægrè ferens Romulus, id populo reddidit, multóſque principum multauit. Hi in ſenatu eum trucidauerunt, conciſúmque in ſinus ſuos coniecerunt. Populus verò cum ardentibus titionibus in curiam concurrit. Ibi Ætius Proculus vir clarus Romulum retulit in monte ſe conſpexiſſe omni humano modo ampliorem, ac deum factum. Cui attribuens populus fidem digreſſus eſt. *Ex Ariſtobuli lib. 3. rerum Ital. idem & Dionyſ. lib. 2.*

Bebius, ferarum ritu inter manus carnificum ſine ferro diſcerptus eſt. *Lucanus lib. 2.*

—— vix te ſparſum per viſcera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronâ
Diſcerpſiſſe manus ——

Protogenes quidā, ſæuiſſimorū Caij Caligulæ mandatorum miniſter, duos circūferre libellos ſolitus, quorū alterū Enſem, alterū Pugionem vocabat: curiam ingreſſus, cū omnes ei dexteras porrigerent, ſcilicet. toruo vultu Scribonium Proclū intuitus: Et tu me, inquit, ſalutare audes, Imperatori tā infenſus? Quo cæteri audito, ſenatorem illum diſcerpſerunt. Ea re delectatus Caius, ſe reconciliatum eſſe ſenatui dixit. *Zonaras.*

Maximus tyrannus Orientalis, qui Eudoxiam Valentiniani III Imp. viduam vi rapuit, à populo membratim diſcerptus eſt. *Sigeb. in Chron.*

Anaſtaſius Imp. Longinum Selimantheum militiæ magiſtrum, qui ſeditione multas Orientis regiones turbarat, Niceæ Bithyniæ tanquam feram dilaniari fecit, cæſis quos ſecum habebat Barbaris. *Cuſpin.*

Theoderici Viſigothorum Regis in Gallia Milites, Ariani quia D. Iuliani Aruernenſis templum ſpoliauerant, ab immundis correpti ſpiritibus, mutuis morſibus ſe inuicem lacerarunt. *Gregor. Turon. lib. 2. cap. 11.*

Theobaldus Bruſſatus Brixianus in patriam ab exilio Henrici VII. Imp. beneficio, reuocatus, cùm Brixianos ad rebellionem aduerſus Henricum ſollicitaſſet capta Brixia, equo alligatus in quatuor partes diſcerptus fuit. *Cuſp.*

Bello contra Fr. Cartarium Patauinorum Principem ſuſcepto, cùm reſciuiſſent Veneti ſubornatos fuiſſe quoſdam, à tyranno, qui aliquot ex patricio ordine viros trucidarent: deprehenſi, tota vrbe equis diſtracti, & ad geminas columnas in quatuor partes diſſecti, pœnas concepti ſceleris meritiſſimas luerunt. *Sab. lib. 4. Dec. 2.*

Arboribus.

☞ *Vide; Arborum inflexione mortui.*

Belluis.

A ☞ *Vide Tit. Beſtiis obiecti, Ab Equis, Leonibus dilaniati.*

DEVORATIONE. DEVORATI AB *Hominibus.*

☞ *Anthropophagi huc referendi ſunt, ſi patientem perſonam ſpectes, videatur locus proprius. Sin verò agentes, eos, qui his cibis delectantur, ad locum Inhumanitatis pertinent.*

Cambleta Lydorum Regem eò voracitatis progreſſum, vt nocte quadam vxorem quoque abſumſerit: cúmque ſummo mane illius manum in ore comperiſſet, ſemet iugulaſſe. *Xanthus apud Cælium auctor eſt.*

Belluis.

☞ *Conſule Tit. A Canibus, Vrſis, Equis deuorati.*

REPLETIONE MORTVI.

☞ *Conſule Tit. Cibo, Vino mortui, ſuffocati. Item, Pinguedine ſuffocati. Nam diuerſo reſpectu eadem exempla ad locos diuerſos referenda.*

Philoxenus Cytherius diathyramborum Poëta, ex nimio cibo mortuus. Teſte Machone Comico. *Athen. lib. 8. cap. 6.*

B Cùm Alexander exequias celebraret Calani Indi Philoſophi, qui ſeipſum in pyram accenſam coniecerat, crapula XLI. Milites in eius funere mortui ſunt. *Ælian. lib. 2. de Var. Hiſt. Athen. lib. 10. cap. 12. Suidas Plut. in Alex.*

Septimius Seuerus Imperator, dum membrorum omnium, maximè pedum, dolorem pati nequiret, veneni vice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurimæ carnis auidius inuaſit: quem cùm conficere non poſſet, cruditate preſſus exſpirauit. Vixi annos 65. *Sexti Aurelij Vict. Epitome.*

Perſæ poſt infelicem pugnam ad Salaminem fugientes cum Xerxe, Helleſpontum nauibus traiécere ad Abydum, quoniam rates tempeſtate diſſolutæ erant. Ibi copioſiorem quàm in itinere commeatum adepti, nulla modeſtia ſeſe reficientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex iis, qui de exercitu ſuperfuerant. Cæteri cum Xerxe Sardis peruenere. *Herod. lib. 8.*

Hephæſtion ex India reuerſus cum Alexandro Magno, febre laborabat Ecbatanis Mediæ. Vt iuuenis & militaris, exactioris impatiens victus, dum medicus Glaucus ad ſpectaculum abiret, **C** prandium ſumpſit: adesóque gallo gallinaceo aſſo, atque epoto ingenti vini frigefacti cratere, malè habuit, paulóque poſt deceſſit. Ægerrimè tulit Alexander caſum hunc, defunctique cadauer Perdiccæ, vti Babylonem deferri curaret, tradidit: ampliſſimóque funere mortuum amicum ſepelire habuit in animo. Glaucum verò, per cuius abſentiam peccandi licentiam æger ſumpſiſſet, in crucem ſuſtulit. *Diod. lib. 17. & Plut. in Alex.*

Babylone Medius quidam Theſſalus, vnus ex àmicis regiis, vehementer Alexandum Magnum rogarat, vti ad geniale conuiuium, quod celebrabat, venire non recuſaret. Ibi mero multo ſe onerauit. Nouiſſimè cum repletum magnum Herculis poculum ebibiſſet, repente veluti fortiſſimo ictu verberatus, & clamorem & ſuſpiratum ingentem edidit. Sublatus adſtantium amicorum manibus, illinc diſceſſit: ſtatimque adhibiti medici, fecerunt vti cubaret, diligentérque ei adſidebant. Morbo autem inualeſcente, cùm medici nullo remedio ei poſſent ſuccurrere, doloréſque acutiſſimi, & veluti cruciatus eum torquerent, vitæ omnem ſpem abiecit, detractúmque è digito anulum Perdiccæ tradidit. Amicis rogantibus, cui imperium **D** relinqueret: Præſtantiſſimo reſpondit. Atque hac nouiſſima voce illud nimirum ſignificauit, magno primorum ducum certamine ſibi iri parentatum. Mortuus eſt, regni ſui an. 12. menſe 7. maximis rebus geſtis, vt regum nullus ei comparari poſſit. *Diod. lib.* 17. Ariſtobulus febri ex intempeſtiuo meri potu deceſſiſſe ſcribit. *Plut. in Alex.*

Cùm Dionyſius Siciliæ tyrannus, Athenis in feſto Bacchanalium tragœdiam edidiſſet, & victor declaratus ſuffragiis fuiſſet, quidã ex cantoribus Chori, ſplendidũ honorificúmque munus ſe accepturum ratus, ſi primus hoc nuncium attuliſſet de victoria, nauigauit Corinthum. Ibi cùm inueniſſet nauem, quæ in Siciliam itura eſſet, conſcenſa ea ſecundis ventis vſus eſt, cúmque appuliſſet Syracuſas, continuò retulit Tyranno victoriam. Dionyſius nuncio muneribus affecto, magnam lætitiam ex ea recepit, gratulatoriáque ſacrificia diis offerens, cõpotationes & conuiuia magno cum apparatu celebrauit. Cùm autem inuitaſſet amicos atque familiares ſuos, & inter pocula nimium vino indulſiſſet, in grauiſſimum morbum delapſus periit, propter ingurgitati vini copiam. *Diod. lib. 15.*

E Demetrius Poliorcetes à genero Seleuco Aſiæ Rege victus & captus, & Cherroneſi cuſtodiæ mancipatus, primo corpus quouis modo exercuit, venatione, quatenus licebat, & curſibus vtens. Hinc paulatim ab iis ad pigritiam & ignauiam delapſus, præcipitauit ſe in pocula & aleam, atque his tempus ferè traduxit. Poſtquam tertium annum incluſus Cherſoneſo fuit, ex otio, ſagina & vino in morbum delapſus deceſſit, cùm annos natus eſſet quatuor & quinquaginta. *Plut. in Demet.*

Lacydes Philoſophus ex nimia compotatione incidit in paralyſim, qua mortuus eſt. *Rauiſius.*

Mortuus eſt ob ebrietatem Eumenes Pergamenus Philetæri, qui in Pergamo regnauit, nepos: vt *Cteſicles* narrat *lib. 3. Temporum. Athen. lib. 10. cap. 16.*

Q. Ennius periit ſeptuagenarius ex podagra, quam nimio potu contraxerat. *Q. Serenus:*

Ennius ipſe pater, dum pocula ſiccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores.

Cælius lib. 18. cap. 30. A. L.

F Reducebat exercitum è Media M. Antonius, magnis itineribus, & rerum omnium inopia, Parthis vndique vrgentibus. Poſtquam tranſmisêre Araxem, qui Mediam & Armeniam diſterminat, & Armeniam iniere: vt ſi tunc terram illam ex pelago conſpexiſſent, adorauerunt eam Rom. milites, atque in lachrymas ſe & mutuos complexus præ gaudio effudêre. Quia verò iter faciebant per affluentem regionem, vtebantúrque omnibus ex magna inopia effusè eualerunt hydropici & cœliaci. Ibi recenſito Antonius exercitu, deſiderauit viginti millia peditum, & quatuor equitum, qui nõ interierunt vi omnes hoſtili, ſed ſupra dimidium eius morbo. *Plutarchus in Antonio.*

Cùm Hieroſolyma à Tito obſideretur, multi Iudæorum fame preſſi ad Romanos confugerunt. Hos autem ſæuior ea, quam intus pertulerant, fortuna conſequebatur: & fame, quam domi reliquerant, velociorem apud Romanos inueniebant ad exitium ſatietatem: aderant namque inflati ex inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi, deinde vacuata replentes corpora diſrumpebantur: niſi qui periti deſideria cohibuiſſent, paulatimque cibum deſueto corpori obtuliſſent. *Ioſephus lib. 7. cap. 15 Belli Iudaici.* **G**

Iouinianum Imp. ciborum in ſtomacho incoctorum cruditate periiſſe, ferunt. *Egnatius.*

Domitianus Afer Nemauſenſis, Fabij Quintiliani præceptor, Neronis principatu, cibi redundantia in cœna periit. *Sab. lib. 2. En. 7. ex Euſebio.*

Valentinianus Imp. Quadorum legationi reſpondens, voce impetu ſanguinis amiſſa, ſenſu integer expirauit. Quod ex intemperantia cibi, ac ſaturitate, qua artus diffunderat, accidiſſe multi dixere. *Sextus Aurelius.*

Atila Hunnorum Rex, cùm ſe, vt in Italiam reuerteretur, accingeret, vxore Hildicone, Bactrianorum Regis F. ducta, prima nuptiarum nocte, cùm nimio vino cibóque preſſus dormiret, ſanguine ipſe ſuo enectus eſt. *Paul. Diac.*

Alexander Leonis Philoſophi Imp. frater, pranſus, lotus, & inebriatus, à ſomno ad ludum pilæ ſe contulit: & oborto viſcerum dolore, multo per nares & veretrum ſanguine egeſto, poſtridie deceſſit. *Cedrenus.*

Childericum Saxonem, cùm aliquando ad ambas vſque aures cibo ſe ingurgitaſſet, eo ſuffocatum fuiſſe, & repertum in lecto mortuum, *Greg. Turon. auctor eſt.* **H**

Leonatus Clarentius, Britanniæ Regis F. cùm nouæ nuptæ Violanti, Galeacij II. Vicecomitis filiæ. operam daret, intempeſtiuiſque conuiuiis ad patrij moris diſciplinam, alieni cœli ignarus, intemperantius vteretur, ad Albam morbo conſumtus interiit. Violantes denum Othoni Marchioni Montisferrati, nuptui data, ſed nihilo felicioribus auſpiciis, cum Otho in montibus Parmenſium ab agreſti agaſone confoſſus, ignobili fato perierit. *Iouius in vita Galeacij.*

Friderici I. Imp ductu Germani in Armeniam bello ſacro penetrarant. Mortuo ibi Auguſto, ſiue quòd ſubmerſus, ſiue ex equi lapſu, Fridericus, Sueuiæ Dux filius Auguſti, cùm reliquis Antiochiam peruenit: hique ibi morbis tentati, inſolentia credo cœli, & ſibi minimè parcentes, aſſuetique victu liberiore largioréque vti, ad extremam propè paucitatem redacti; inde ora maris petita, nauibus in caſtra ad Ptolemaidem poſita delati ſunt, vix mille octingenti iuſtis armis ornati. Filius patris corpus Tyri ſepeliuit, nulla præterea memorabili re geſta. *Æmil. 6.*

INANITIONE. DEFECTV
Cibi. Fame mortui.

☞ *Conſule tit. Fames memorabilis, quatenus mortis ob famem exempla illic habentur.*

Vxor Hircani III. Iudæorum Ducis, fame in vinculis à filio Ariſtobulo necata. *Ioſephus.*

Eriſichthonem Poëtæ fabulantur ob neglecta Cereris ſacra ad tantam famem redactum, vt propria membra deuorauerit, ſeque ipſum corroſerit. Addunt & filiam eius Metram in varias formas Neptuni beneficio mutari ſolitam, proſtitutione corporis patrem alere ſolitam. *Ouid. lib. 8. Metam.*

Ipſe ſuos artus lacero diuellere morſu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.

Eriſthenes à matre inedia interfectus eſt, quòd malè in bello pugnaſſet. *Ouid. in Ibin:*

Obſtrictúſque famem patiaris limine tecti,
Vt legem pœna cui dedit ipſa parens.

Siſigambis Darij Perſarum Regis mater, ab Alexandro Magno capta, inedia extincta eſt, cum cibo aliquandiu abſtinuiſſet. *Curt. lib. 4. de geſt. Alex.* ait eam itineris continui labore, animique ægritudine fatigatam, inter manus filiarum defeciſſe. Demùm *lib. 9.* die quinto extinctam, quo mori ſtatuerat, cibo & luce dedita opera ſibi ſubtractis.

Eratoſthenes Cyrenæus, Ariſtonis Chij, ſiue Callimachi Poëtæ diſcipulus, & præfectus bibliothecæ Ptolemæi, cùm diuturno morbo torqueretur, neque remedium inueniret, inedia ſe peremit, anno ſuæ ætatis LXX. *Suidas.*

Cleanthes Philoſophus Zenonis diſcipulus, vt cuidam morbo mederetur, nimia inedia ſe peremit, iter iam ſibi confectum eſſe dicens, 98. ætatis anno *Laert.*

Pauſanias Lacedæmonius, eò quòd pecuniam accipiens, Spartam Xerxi ſe per proditionem traditurum promiſerat, à patre Ageſilao in Palladis Chalciœcæ templo, quò confugerat, clauſis cocto latere foribus, fame conſumptus eſt. *Chryſippus lib. 2. Hiſtor. & Plutarch. in Paral.* Etſi alij matrem eius, primo latere in limine poſito, Spartanos officij ſui admonuiſſe ſcribant.

Ariſto Poëta ab Athenienſibus fame extinctus, ob maledicentiam. *Ouid. in Ibin:*

Vtque parum ſtabili qui carmine læſit Athenas,
Inuiſus pereas deficiente cibo.

Anaxandrides comicus Rhodius, cùm contra Athenienſes ſcripſiſſet, ab illis inedia necatus eſt. *Gyrald. Dial. 6. Hiſt. Poët.*

Alexander inſulſum verſificatorem Chœrilum (quem præconem ſuorum dedignabatur facinorum) inedia ſuſtulit. *Ouidius in Ibin:*

Incluſúſque necem cauea patiaris, vt ille
Non profecturæ conditor hiſtoriæ.

Fames, inquit *Ammianus Marcellinus*, eſt ignobile mortis genus: Apocarteréſim vocant Græci. Sic Perſeus, vt *Plut.* ſcribit, Macedonum Rex, Romæ ἀποκαρτερήσας, id eſt, inedia vitam finiuit. *Cal. lib. 13. cap. 14. A. L.*

Neocles Sicyoniorum tyrannus, à ſuis ob crudelitatem fame & frigore extinctus eſt. *Ouid. in Ibin:*

Aut vt oliuifera quondam Sicyone profecto;
Sit frigus mortis cauſa faméſque tuæ.

Iudæorum in excidio Hieroſolymitano captorum 12. millia fame perierunt; partim quòd illis præ odio cuſtodes cibum dare denegarent, partim quia præ obſtinatione cibum ſumere renuebant. *Ioſeph. lib. 7. cap. 16. belli Iud.*

Pentathlus, alijs Eratoſthenes, Cyrenæus, inedia conſumptus, cùm ophthalmiæ remedium quæreret.

Callixenus ſeipſum inedia necauit. *P. Æmil. & Xenoph. lib. 1. rer. Græc. & Val. Max. lib. 9. cap. 8.*

Carthaginenſes aduerſus Syracuſios bellum gerentes, mercenarios Milites ſeditioſos ob non perſolutum ſtipendium, ad LXM. in os inſulæ Oſteode expoſitos, fame necarunt. *Diod. lib. 5. cap. 3.*

Ariſtarchus grammaticus annos natus 72. hydropicus inedia ſeipſum peremit. *Suidas.*

Meſſala Coruinus Orator, biennio antè, quàm moreretur, ita memoriâ ac ſenſum amiſit, vt vix pauca verba coniungeret. Ad extremum enato circa os vlcere, inedia ſe confecit. *Cel.*

Pomponius Atticus, eques Romanus, Ciceronis amicus, in vltima ſenectute morbo correptus, ſeipſum cibi abſtinentia necauit.

Mæuius Virgilij æmulus Poëta & maledicus, cùm Athenienſes infami carmine laceraſſet, ab his in carcerem coniectus, inedia periit. *Gyrald. Dial. 4. hiſt. Poët.*

C. Albutius Silus Nouarienſis, Orator inſignis, iam ſenior, ob vitium vomicæ Nouariam venit: conuocatáque plebe, cauſis, propter quas mori deſtinaſſet, in concione redditis, abſtinuit cibo, & ita defunctus eſt. *Tranquil. de claris orat.*

Proſcriptus à Triumviris Arantius, cùm petere Siciliam conſtituiſſet, vxoris ſuaſu Filium ipſum quoque proſcriptum præmiſit. Qui cùm nauem conſcendiſſet, atque aduerſa tempeſtate actus, neque procedere poſſet, neque retro ad terram reuerti, fame conſumptus eſt. *Fulgoſ. lib. 5. cap. 7.*

Caſſius Brutus proditionem moliens, à patre Caſſio ſignifero in Palladis templum clauſus, fame necatus, & inſepultus abiectus eſt, *Clyton. lib. 9. rer. Ital. & Plut. c. 22. Parall.*

Tiberius Imp. Neronem & Druſum Germanici filios varia fraude inductos, vt & concitarentur ad conuitia, & concitati perderentur, accuſauit per literas, amariſſimè congeſtis etiam probris: & iudicatos hoſtes, fame necauit, Neronem in inſula Pontia, Druſum in ima parte Palatij. Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cùm ei carnifex, quaſi ex Senatus auctoritate miſſus, laqueos & vncos oſtentaret: Druſo autem adeò alimenta ſubducta, vt tomentum è culcitra tentauerit mandere: amborum ſic reliquiis diſperſis, vt vix quandoque colligi poſſent. *Suet. in Tib.*

Galba Imp. Militem, qui tritici modium centum denariis vendiderat, fame confecit. *Strabo lib. 5. & Suet. in Galba.*

M. Antoninus Philoſophus Imper. mortis deſiderio inedia ſeipſum confecit. *Sab. lib. 4. Enn. 7.*

Polemon Laodicenſis Sophiſta anno ætatis 56. ſeipſum in ſepulchrum coniecit, necémque ſibi conſciuit inedia, propter morbi articularis cruciatus. Cùm autem à propinquis & amicis lugeretur, dixiſſe fertur: Date mihi aliud corpus, & aſcendam. Et medicis à quibus diutiùs ſecabatur: Quamprimum inquit Polemonis Latomias excidite. *Suidas.*

Silius Italicus Poëta, cùm clauo inſanabili torqueretur, vitæ tædio ſeipſum inedia peremit. *Girald. Dial. 4. Hiſt. Poët.*

Moritta martyr ab Elpidephoro quodam Ariano in exilium miſſus, ibidem fame & frigore extinctus eſt. *In Martyr. Rom. 13. Iulij.*

Orator, Fortunatus, Felix & Silinus martyres, apud Alexandriam pro Chriſti nomine fame interfecti ſunt.

Gabinus Presbyter, ciuis Romanus, iuſſu Diocletiani Imperatoris in carcere fame extinctus, ob Chriſtianam religionem. *In Martyr. Rom. 19. Feb.*

Ioannes Papa à Theodorico Rege Gothorum in carcere fame necatus. *Sigeb. in Chron.*

Almanſor rex Arabum, bello ſuperatus à Garſia Caſtulonenſi Comite, atque Veremundo Legionis Hiſpanenſis Rege, conſpectu ſuorum atque alloquio, omnique cibo abſtinens, periit. *Fulgoſ. lib. 4. cap. 5.*

Ioannes XV. Pp. à Bonifacio VII. Conſtantinopoli ex fuga reuerſo, multóque ære onuſto, oculis priuatus, in carcere ſquallore & fame interiit. *Bergomen. Martin. in Chron. & Sabell.*

Benedictus VI. Othone imperante, à Cincio ciue Romano in more Hadriani fame necatus. *Volat. lib. 22. Anthrop.*

Bonifacius VIII. à Sciarra Columna exule, Philippi Gallorum Regis ſubſidiis, Anagninæ captus, & in cuſtodiam coniectus, fame periit, *Volat. lib. 22. Anthrop.*

Ricardus II. Rex ab Anglis fame extinctus eſt, quòd inutilis regno videretur. *Polyd. lib. 21.*

Cùm Ioannes Abbas, eremique Scythi œconomus, per duos Adoleſcentes ficus ſibi muneri miſſas ad ſenem quendam in vlteriore deſerto manentem deferri curaret: pueri nocte præoccupati à via aberrantes, diebus aliquot poſt inuenti ſunt poſitis genibus mortui, illibatis omnino ficubus quas ſecum tolerant. *Marul. lib. 4. cap. 4.*

Cæcilia Barbadica Veneta mortuo viro Philippo Vendramino, nec monitis, nec precibus propinquorum ad veſcendum aliquo modo impelli potuit: nullóque reſponſo dato mortua eſt. *Fulgoſ. & Egnat. lib. 4. cap. 6.*

Hiſpani XIV. à Franc. Ferrucio Florentino Volaterranis expugnatis, in carcere fame necati. *Iouius lib. 28. hiſt.*

Paulus Kiniſius, inferioris Vngariæ Præfectus, cùm præſidiarios milites de Alba Græca Turcis prodenda, conſilia habuiſſe addiſſet, in carcerem fœdiſſimum conditos, ſingulis diebus eorum ſingulos hædorum in modum veru præfixos, & ad ignem diligenter aſſatos, ſociis veſcendos appoſuit: identidem

dem, ad indignum cruciatum aſperitate comitij cumulandum, vt proditorum caro ad palatum reſponderet, interrogans.
A Nouiſſimum autem eorum, nemine omnium exſtante, cui ipſe cibus apponeretur, lenta inedia, cibique neceſſarij ſubtractione confecit. *Bonfinius lib.3. Decad.5.*

Hugolinus Girardeſcus Piſcanorum tyrannus cum tribus FF. in carcere fame necatus à Rogerio Vbaldino Piſano Archiepiſcopo, cui redimendæ vitæ ſpe facta, theſauros ſuos patefecerat. *Fulg.lib.9 cap.2. Platina in Nicolao III. Æm. lib.8.*

Caliphas Babylonius fame mori coactus ab Halano victore Tartaro, à quo ipſi non niſi aurum & gemmæ cibi loco propoſitæ fuerunt, cum hoc ſcommate: Æquum eſt, tam quæſtuoſum hominem cibis veſci non niſi pretioſiſſimis. *Sab. lib.7. Enn.9.*

Dauid Stuartus Ioannis aliàs Roberti, Scotorum Regis filius cùm omnis generis ſceleribus ſe pollueret, à patre cómendatus eſt domeſticæ diſciplinæ Roberti patrui, regni gubernatoris. Hic occaſionem fraternæ ſtirpis delendæ nactus, obuium ſibi Dauidem ad tria fermè milliaria à Fano Andreæ ad
B arcem Andreanam ducit, indéque Falcolandiam, vbi ipſum in arctum carcerem includit, in quo aliquandiu ſuſtentatus à duabus mulierculis pane auenaceo & lacte muliebri, tandem fame coactus eſt mori, poſtquam res fœdiſſimas, ac digitos proprios abſumpſiſſet. *A.C.1402. H.Henninges in Geneal.*

Sub Carolo VI. Gallorum Rege, Comitis Foiſſeij vxor pecuniam dotalem à fratre Celtiberorum Rege petitura, cum Vaſcone filio proficiſcitur. Rex cùm de Comitis ingenio quædam locutus, iniquè ipſum aduerſus pueri matrem agere dixiſſet: puluerem in paruo folle puero dat: oſtendens, ſi ea pater veſceretur, fore vt vxorem diligeret. Vaſco id alteri fratri illegitimo communicans, veneficij nomine apud patrem defertur: ſiquidem pulueri venenum ineſſe compertum fuit. Quamobrem proditionis à patre accuſatus, in tetrum carcerem coniectus fuit. Filius cum morte finire contumeliæ dolorem ſtatuiſſet, obſtinato animo omni cibo abſtinuit: neque vel blanditiis paternis à propoſito auocari potuit, quin periret. *Fulgoſ.lib.5.cap.8.*
C

Carolus VII. Gallorum Rex, qui Ioannæ Pucellæ ductu regnum ab Anglis occupatum recepit, melancholia correptus, cum veneni ſuſpicione nihil cibi per ſeptem dies adhibere voluiſſet, poſt ſeptimum conſtrictis iam præ ſiccitate viis fruſtrà aſſumptis alimentis periit. Septem diebus certè ieiunio hominem neceſſario perire *Hip. com. de Ætate* affirmat. *Ioan Marcouilleus de Bon. & mal. mul.*

Mathias Porcouicius Palatinus Poſnanienſis, quòd clam prædones receptaret, ducémque ſe eis præberet, à Caſimiro II. Polonorum Rege captus Caliſſiæ, & in Oiſtinenſem arcem deportatus, in tetro & obſcuro carcere vitam inedia finiuit. *Crom.lib.12.*

Nicolaus de Book eques, legatus à Valdemaro Marchione Brandeburgenſi Francofurtum miſſus, vt in eligendo Rege Rom. ſuffragium Friderico Pulcro Auſtriæ ferret: cum nihil ſperaret à Friderico ſe conſequuturum, ſimul etiam plurium animos cerneret in Ludouicum Bauarum inclinare: eraſo Friderici nomine in diplomate, Ludouici ſubſtituit, contra do
D mini ſui voluntatem. Ob quod ſcelus Valdemarus eum in vincula coniectum inedia necauit. *Cuſpin.*

Potu, Siti mortui.

☞ *Conſule Tit. Sitis intolerabilis.*

Thales Mileſius (qui inter ſeptem Græciæ ſapientes annumeratus eſt) cùm ſenio confectus Olymp. LIV. ludos in theatro ſpectaret, ſedens calore ſitique interiit. *Laert.lib.1.cap.1.* In Libyæ deſertis ſiti emori, mercatoribus familiare exiſtit. Narrat *Io. Leo in Africæ deſcriptione l.1.c.27.* in deſerto Azoad duo extare marmorea ſepulcra, alterum Mercatoris, alterum mercium Vectoris, quorum ille ab hoc atque cyathum decem millibus aureorum emerit, nec potuiſſe tamen aquam vtrique ſufficere, quin miſerrimè perierint.

Quidam vipera dipſade comeſta, ſiti inexplebili affectus periit. Meſſores ſimiliter quidam, vino hauſto, in quo ſuffocatum fuerat tale animal, immenſa ſibi periere. Nauigantes aquæ dulcis defectu, quidam marinam hauſère, & profluuio otto celeriùs, quàm alij, cum ingenti morſu inteſtinorum periere. *Gal. de Sympt. cauſ.7.*

SPIRITVVM RESOLVTIONE.

☞ *Huc pleraque exempla eorum, qui Æſtu, Labore, Venere, Gaudio, è medio ſublati ſunt.*

Ferdinandus Catholicus Hiſpaniæ Rex anno poſt obitum Iſabellæ Reginæ vxorem ducit iuuenculam. Hic dum ſobolis E
cauſa pharmacis quibuſdam vtitur, calore natiuo ſenſim reſoluto, eò delapſus eſt, vt neque pedibus inſiſtere poſſet, neque familiares, vt ſolebat, alloqueretur, & negotiis omnibus abſtineret: vultu, qui sereniſſimus ſemper fuerat, ſubtriſti & ſubobſcuro. Itaque cùm Placentia Hiſpalim verſus in lectica veheretur, in pago paruo, nomine Madrigaleigo, quod eſt apud oppidum Guadalupum, an.1516. Rex nunquam ſatis laudatus Deo ſpiritum reddidit, annum agens ætatis ſuæ 64. cùm regnaſſet annis duobus & XL. *Marinaus lib.12. rer. Hiſp.*

SVFFOCATIONE. SVFFOCATI ANHELITV RETENTO.

Zeno Citticus ſchola exiens impegit, digito pedis vulnerato. Manu igitur percuſſa terra, illud ex Niobe ait: ἔρχομαι, τί μ' αὔεις; Venio, quid me vocas? ſtatimque ſuppreſſo ſpiritu deceſſit, an. ætatis XC. vel vt alij tradunt, LXIX. ægrotauit nunquam *Suidas.* At *Laertius*, ſemetipſum ſtrangulaſſe, inquit.

Diogenes Cynicus, ſenex admodum, pallium capiti obuoluit, & ſpiritum continendo ſeipſum interemit. Quamuis F
alij ex bonis crudo pede comeſto periiſſe dicant: alij, à canibus in cruris neruo demorſum, cùm polypum canibus partiri voluiſſet. *Laertius.*

Metrocles Philoſophus Cynicus, ſenex ſeipſo retento, anhelitu ſuffocauit. *Idem.*

Coma, maximi latronum Ducis Diogenis frater, ad Rutilium conſulem, Enna, Siciliæ vrbe, quam prædones tenuerant, in poteſtatem redacta, productus, cùm de viribus & conatibus fugitiuorum interrogaretur, ſumpto tempore ad ſe colligendum, caput operuit: innixúſque genibus compreſſo ſpiritu, inter ipſas cuſtodum manus, inque conſpectu ſummi imperij exoptata ſecuritate acquieuit. *Val.lib.9.cap.12.*

CATHARRI DELAPSV.

Kennethus Keyr, Scotorum Rex, quarto regni menſe ex defluxu catarrhi ſubitò periit. *H.Boëthius lib.9.*

Ioannes Mireus Epiſcopus Antuerpienſis, anno Domini M. DC. XI. Bruxellæ catharroſæ gutturæ defluxu ſuffocatus G
interiit.

FVMO, VAPORE.

Bello ciuili cùm Marius contra ciues crudeliter ſæuiret, Q. Luctatius Catulus, Orator, qui Marij fuerat collega, atque de Cimbris vnà triumphauerat, cum orantibus pro eo & deprecantibus hoc modo reſpondiſſet, Moriendum eſt: incluſit ſe conclaui, & multis accenſis carbonibus eſt ſuffocatus. *Plut. l.27. Florus lib.3.cap.23. Auguſtin.lib.3.de Ciu. Dei. Plut. in Mario. Val* tamen *l.9.cap.21.* cubiculum recenti calce illitum, multóque igni percalefactum, Catulo vitam ademiſſe ſcribit.

D. L. Æmilio victore, Parmæ extat tale Epitaphium, ab Paulo Manutio relatum, vti teſtatur. *Hier. Mercur.lib.de Gymnaſtica.* D.M.L. Æmilio Victori, qui pridie natalem ſuum viceſimum & ſecundum pruna in penſili (balneo ſcil. poſita), vrgente fato, ipſe ſanum necauit ſe: L. Æmilius Victor Principalis & Ælia Veneria filio pientiſſ. & ſibi.

Zoë Nicoſtrati martyris vxor, à B. Sebaſtiano ad catholicam inducta pietatem, crinibus ſuſpenſa, fumo ſubter ſuffocante periit. Erat Nicoſtratus Diocletiani ſcriniorum magiſter. *Volat.lib.17.* H

Iouinianus Imp. cùm vrbem Romam peteret, Dadaſtanæ (qui locus inter Bithyniam atque Galatiam eſt) nimio prunarum calore, quæ in cubiculo ad ingens arcendum frigus poſitæ fuerant, ſine vapore cubiculi calce recens incruſtati ſuffocatus eſt. *Hieron. in epitaph. Nepot. Aurel. Victor.*

Vetronium Thurinum familiarem ſuum Alexander Seuerus Imp. eò quod fumum, vt ipſe dicebat, venderet, ad ſtirpem alligatum, fumo ſuffocari iuſſit, excitato è ſtipulis humidis viridique materia. Nolebat enim ab aulicis ſuis fumum vendi. *Pontan.lib.1.cap.vlt.de Magnan.ex Lampr.*

Iuſſo Eriſcon Danus, Dalacarlorum regioni præfectus, ex Dalacarliæ incolis ſine numero innocentiſſimos fumo ſuſpenſos occidit. *Ioann. Magnus lib.22.*

Valdenſes XXV. in antro, non procul ab oppido Muſſio, in quod confugerant à Gall. Rege Henrico II. omnes igne & fumo necati fuerunt. *Sleidanus lib.15.*

☞ *Vide ante Locum de* Latrina.

A VENENO EXTINCTI, QVALI, A QVIBVS, QVANDO, QVA OCCASIONE DATO.

☞ *Require Locum de Veneno.*

AQVIS INTERIERE, QVI, QVALITER, VBI.

☞ *Ex Loco de Aqua deſumantur, quæ huius ſunt argumenti.*

IN BALNEO.

☞ *Ibidem, & in Loco de Balneis.*

SVFFOCATI.

GLACIE.

Percuſſores Malcolmi II. Scotorum Regis vnà cùm auxilicis, quorum dolo malo Rex interierat, pernicibus equis aufugientes, campis ita niue opertis, vt iter nulli pateret, in lacum Forfair glacie conſtrictum delapſi, & aquis abſorpti, perierunt. *G. Boethius.*

Sueciæ Rege Moſcouiam populante, cum XL. Moſci equeſtri familia nati, in glacie conſiſtentes, de tota belli ratione
B conſultarent, accidit, vt glacie fracta, mox omnes aqua ſuffocarentur, quo ſubito caſu territi Rutheni, conditiones pacis à Guſtauo R. per concionatorem quendam Alboënſem oblatas, ſuſcipiunt, & vtrinque principum conſenſu pace facta primi auctores belli huius merita pœna affecti ſunt, &c. *H. Henningus in Geneal.*

NIVE.

In ſummi Caucaſi cacuminibus, viatores baculos ſecum ferunt, quos in ſummam niuem delapſi, reſpirandi gratia exerunt, & vt eo ſigno auxilium à tranſeuntibus conſequantur: quapropter ſæpè effoſſi ſeruantur. *Æn. Syl. cap. 36. Aſia.*

Cùm Caroli V. Rom. Imp. poſt expugnatam Romam anno 1527. menſe Maio formidabilis potentia pleriſque videretur, Veneti cum Galliæ Rege Franciſco, adiunctis aliis quoque ad inhibendum Caroli curſum, fœdus percuſſerunt. Ibi Venetas cohortes, quas Piſanus vnà cum Valerio Vrſino ducebat, præeunte eorum equitatu, à Sulmone iter Romam verſus habentes, ingenti niuoſóque ventorum turbine exorta atrox tempeſtas, miſerabili ac inopinato cladis genere penè
C totas oppreſſit. Nondum enim planè exacta hyeme, vt in algidis & montanis euenit locis, ſerius in ver nouum annus aperitur, & culmina montium prælatæ diu inſident & occupant niues. Inter duas Apennini arctas fauces imminentium vtrinque altiſſimorum montium aduerſis iugis non multum lata, verùm plana, vallis extenditur, ſpacio quadraginta ferè ſtadiorum. Hunc locum incolæ Peligni, quinque millium planum appellant. Hæc autem eſt eius anguſti itineris natura, vt exorti venti cùm ingruant, contrario in ſeſe rapidiſſimo impetu conuoluantur, ſublatas niues è iugis deiiciant, & in gyros per aëra vertant, quibus media in valle iter habentes, interclùſo ſpiritu, repentè ſuffocent & perimant. Propterea explorare oportet inconſtantis cæli ſerenitatem, quæ ſubitis ſæpe momentis fallax, viatores decipit: quoniam abditi introrſus ſpecus, conceptum naturali terræ habitu ſpiritum ex illis inflectentium inter ſe montium anfractibus violenter expuant certo ſemper exitio deprehenſorum, niſi intento curſu celerrimè faucibus elabantur. Periere in eo turbine trecenti ferè pedites, repertique ſunt rigentibus membris enecti, dormientibus planè ſimiles, cùm repentinæ procellæ tempeſtas
D deceſſiſſet. *Iouius lib. 25. Hiſtor.*

Terra. In ſepulcro ſuffocati.

☞ *Hic modus perpenditur. Inſtrumentum ipſum alterius eſt ordinis. Locus, ſub Tit. In ſepulcro mortuorum, conſiderabitur, ſiue inedia, ſiue ſuffocatione, ſiue laniatione.*

Ameſtris, vxor Xerxis pro ſalute ſua duodecim ſub terram defodit Homines viuos Plutoni, quem dictitat Plato, quòd humanus, ſapiens, & opulentus ſit, & retineat gratia & facundia animas, ἄδην dictum eſſe. *Plut. de Superſtit.*

Itidem à Xerxe nouem Pueri, totidémque Virgines viuæ defoſſæ in hiſtoriis leguntur. ☞ *Conſule Tit. Sacrificia humana.*

Cùm Carthaginenſes & Cyrenenſes de finibus contenderent, ac primò placuiſſet, vti certo die legati domo proficiſcerentur: quo in loco inter ſe obuij fuiſſent, ibi finis haberetur: res autem celebriori Carthaginenſium itinere conturbata eſſet: Cyrenenſes optionem illis fecerunt, vt vel illi viui obruerentur: vel eadem conditione ſeſe, quem in locum vellent, proceſſuros. Phileni conditione probata, ſéque vitámque ſuam Reip. condonarunt, ibique viui obruti ſunt.

Turnus Herdonius Aricinus, inſidiarum Tarquinio Superbo & principibus Latinorum intentatarum falsò accuſatus, indictáque cauſa in concione damnatus viuus ſepultus eſt. *Sab. lib. 6. Enn. 2.* E

In ea pugna, in qua Ludouicus II. Vngariæ Rex in campo Mohach cum Turcis congreſſus occubuit, Infantes viui, ne vagitu proderentur, ab infeliciſſimis matribus in terram defoſſi ſunt, & miſerè ſuffocati. *Ioan. Sambucus in Appendice Bonfiny.*

ARENA. PVLVERE.

Pſyllorum finibus quodam tempore, cum Auſter per quam validus & diuturnus flauiſſet, eóque flatu vniuerſa eorum aqua exaruiſſet, dolore moti, conſtituerunt vlciſci iniuriam illam. Propterea communi edicto omnes ſumptis armis in Auſtrum, perinde quaſi hoſtem, iure belli profecti ſunt. Atque ita profectis, ventus magno ſpiritus agmine venit obuiam, & vniuerſos cum omnibus copiis armiſque, cumulis arenarum & montibus operuit. Ea ruina omnes ad vnum perierunt. *Herod. lib. 2.*

Miſit Cambyſes, maioris Cyri filius, quinquaginta Hominum millia, qui templum Ammonis Iouis diriperent, contemptu religionis, direptum incendio fœdarent. Sed ingens illa hominum manus, cùm inter Oaſim & Ammonios pranſa eſſet, ſubita ventorum tempeſtate, priuſquam ad locum veniretur, arenarum cumulis obruta eſt, vt nemo ex tanto agmine ſit nuncius repertus. Ex proximis tamen arenarum accolis eius rei fama ad poſteros manauit. *Sab. lib. 4. cap. 3. ex Herod. lib. 2.* F

Campſon, Ægyptius Sultanus, victus ad Alepum, Syriæ vrbem (quæ Hierapolis olim fuit) à Selimo Turcorum Imperatore, cum annis & ingentis herniæ pondere grauaretur, & æſtu mœroréque deficeret, in puluere exanimatus eſt. *Sabell. Suppl. lib. 7. ex Iouio.*

CŒNO, LVTO.

☞ *Suffocatos in luto hic conſideramus. Vt vero locus cœnoſus eſt, in quo vel ſuffocati, vel vulneribus confecti pereunt, inter Mortis loca referri debet.*

Decius Imperator, à Gothis cum toto exercitu profligatus, fugam arripiens, paludis voragine abſorptus eſt, nec poſtea inuentus. *Sextus Aurelius.* G

Ludouicus Vngariæ Rex, Pauli Tomoræi Collocenſis Archiepiſcopi inſanis conſiliis vſus, cum exiguis copiis Solymanno ſe obiiciens, prope Budam ad Mugacium, proſtratis vndique copiis, nudatus eo, quod ſperarat parauerátque, præſidio, ſeſe eripiens, in proxima palude, reflectente ſe equo, ſexquipalmis aquæ lutulento in gurgite ſuffocatus interiit: ita tamen, vt eum locum Cetriſcus armiger eius & cubicularius, genere Bohemus, notaret, & poſt multos dies, decedentibus hoſtibus, integrum Regis cadauer Cetriſci indicio reperiretur, & regio funere tumultuandum ad Albam regalem deferretur. *Iouius lib. 23.*

FIMO.

Stephanus II. Vngariæ Rex, Multos equino fimo infoſſos enecauit. *Bonfin. lib. 6. Dec. 3.*

CIBO.

Hærente, faucibus, Bolo, Buccella.

Henricus Niger Imp. ægritudine correptus, grandi panis potiuncula ſuffocatus eſt, in Saxoniæ oppido Bottenfeld dicto, 4. Nonas Octobris, anno Salutis MLVI. ætatis ſuæ XXXIX. Regni XIIX. Imperij X. Regia pompa Spiram delatus, in æde D. Virginis à ſe constructa, ſed imperfecta, iuxta patrem & matrem ſepultus eſt. *Cuſp.* H

Goduinus Cantianorum Comes, Alfredo Anglorum Rege calumniis circumuento & necato, Alfredi fratrem Eduardum III. Regem fecit, filiámque ſuam ei deſpondit. Cùm Haraldus F. quià poculis erat Eduardo, dum vinum miſcet, pede offenſo penè lapſus, auxilio alterius pedis ſe ſuſtentaſſet Goduinus cum riſu: Nunc, inquit, frater fratrem iuuit. Ea voce Alfredi fratris memoria repetita, turbatus Rex: Sic quoque mihi frater meus auxilio eſſe potuiſſet, niſi per te ſtetiſſet. Tum Goduinus ſe excuſare & dicere: Si necis fraternæ culpa vel minima penes me eſt, ô Rex, hoc panis fruſto ſtrangulari me faciat Deus, ſimúlque buccellam deglutiens, diuina vi ſtrangulatus eſt. *Polyd. lib. 8. Aug. Hiſt.*

Immodico.

☞ *Cibi & potus ſuffocantis rationem hic habemus. At qui quouis alio modo vitæ inſidiatur, ad locum eorum qui Repletione perierunt, referri debet.*

P o t v. Huc ſuffocati

Vino, Cereuiſia.

Pelaſgorum Princeps quidam, Piaſus nomine, Lariſſæ filiæ ſtuprum intulit. Illa vindictæ tempus captans, cùm patrem in vini dolium incumbentem vidiſſet, pedibus apprehenſum dolio immerſit. *Ex Strab.* recitat *Euſtathius Iliad.β.*

Georgius Plantaginetus, Clarentiæ Dux, à fratre Edouardo IV. Britannorum Rege propter inſidias damnatus, vt ſibi mortis genus eligeret, Cretici vini potu mergi atque enecari voluit, an. 1477. *Fulg. lib. 9. cap. 12. Crantz. lib. 12. Sax. cap. 19.*

Fliolmus Gothorum Rex, cùm ſolito more, noctem cum ſuis potando duceret, ab ipſis ebrietate ſuffuſis in ingens dolium Cereali liquore repletum, quod pro explenda bibacium gula in media aula collocatum erat, per ludibrium præcipitatus interiit, *Io. Magnus lib. 7. cap. 17.*

Sanguine taurino.

Midas, antiquiſſimus ille Phrygiæ Rex, contracta ex ſomniorum diritate animi ægritudine, cùm formidabilis affectio augeſceret indies, tauri ſanguine copioſiùs hauſto, conceſſit ab humanis. *Cælius lib. 14. cap. 12. ex Plut. lib. de Superſtit. Strabo lib. 1. & Euſeb. de Temp.*

Pſammenitus Rex Ægyptiorum, victus à Cambyſe, cùm denuò ad defectionem ſolicitaſſet Ægyptios, hauſto ſanguine taurino periit. *Herod. lib. 3.*

Cùm ob inſperatum Argonautarum reditum Pelias Æſonem Iaſonis patrem obtruncare decreuiſſet, Æſon ſacrificans, hauſto taurino ſanguine, fatis conceſſit: ac mater Iaſonis ſibi ipſa manum intulit, Promacho infante relicto, quem poſtea Peleas iugulauit. *Natal. Com. Mythol. lib. 6. cap. 7. ex Diod. lib. 4. cap. 3.*

Themiſtocles Athenienſis, inuidia ciuium relegatus, ad Artaxerxem confugit. A quo dum in patriam pugnare cogeretur, vitam cum morte volens commutauit, inter ſacra Dianæ Leucophryos hauſto ſanguine taurino. *Plut. in Themiſtocle.* Tauri ſanguinem iccirco peſtiferum potum ſcribit *Cæl. lib. 14. cap. 12. A. L.* quòd celerrimè coeat, atque concreſcat. Proinde anhelitus difficultatem ac præſocationem infert, cum ſpaſmo prævalido. Ariſtophanes in equitibus ſcribit: *βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν. ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος.* At ficta videntur hæc pleriſque. Nam Thucydides mortuum modò ſcribit, & in Attica clàm humatum.

C

S v d a r i o. S p o n g i a.

C. Licinius Macer, vir Prætorius, Calui pater, repetundarum reus, dum ſententiæ dicerentur, in Mænianum conſcendit: cúmque M. Ciceronem, qui id iudicium cogebat, prætextam ponentem vidiſſet, miſit ad eum qui diceret, ſe non damnatum, ſed reum periiſſe, nec ſua bona haſtæ poſſe ſubiici. Ac protinus ſudario, quod fortè in manu habebat ore & faucibus coarctatis, incluſo ſpiritu, pœnam morte præcurrit. Qua cognita re, Cicero de eo nihil pronunciauit. *Valerius lib. 9. cap. 12.*

Quidam Romæ ad beſtias damnatus, vt ſe ea crudelitate ludibrióque redimeret, cùm curru ad theatrum deportaretur, obtinuit, vt è curru leuandi ventris gratia deſcenderet. Quo facto, ſpongiam, quæ in publicis latrinis ad purgandum anum ligno affixa manebat, gutturi tanta vi inſeruit, vt confeſtim præcluſa anima periret. *Fulg. lib. 9. cap. 12. ex Seneca.*

S p i n a.

Tarquinius Priſcus cùm ad menſam ſederet, os piſcis tranſuerſum adhæſit gutturi, vt nocte illa miſerabiliter expirarit. Id atteſtatur *Hagiographia Guido. Bitur.*

D

Arnolphus Rex Bauariæ, ex ſpina piſcis in tracheam arteriam inter prandendum illapſa ſuffocatus moritur. An. Chr. 937. *H. Hennin. in Geneal. Reg. Bauar.*

F i c o. P y r o. A c i n o.

Sophoclem *Lucian. & Sotades apud Crinit.* contra Plinij ſententiam, dicunt acina vuæ periſſe. *Val. Max.* tamen & *Volat.* fouent partes Plinij, quorum ſententiam ſequitur. *Politian. in Nutricia* ſcribens:

Quemque ſenem merita rapuerunt gaudia palma.

niſi fortaſſe de Philippide intelligi malis.

Anacreon Teius Poëta, 85. ætatis anno, dum paſſæ vuæ ſucco tenues & exiles virium reliquias foueret, vnius acini pertinacior in aridis faucibus humor eum ſuffocauit. *Valerius Max. lib. 9. cap. 12. & Plinius lib. 7. cap. 7. & Volat. lib. 13. cap. 3. Ambrop.*

E

Terpander citharœdus inſignis, Spartæ canens, in Sciade, cùm ore hiaret, quidam ficum temere iaciens, faucibus eius tanta vi impegit, vt ſtrangulatus fuerit: de quo ſic *Tryphon in primo Græcorum Epigrammatum*:

Τέρπνε εὐφόρμιγγα κρέκων σκιάδ' ὑπὸ ἀοιδὰς
κάτθανεν ἐξαπίνης ἐν Λακεδαιμονίοις,
οὐκ ἄορι πληγείς, οὐδ' ἐν βέλει, ἀλλ' ἐνὶ σύκῳ
χείλεα, φεῦ, προφάσεων οὐκ ἀπορεῖ θάνατος.

Item *Varinus in dictione γλυκὺ ἴσω πνίξαι.*

Druſius Pompeius, Claudij Cæſaris ex Herculanilla filius, cui paucos ante dies filia Seiani fuerat deſponſata, cùm puer ludens iactum in ſublime pyrum ore excepiſſet, idque altè in guttur deſcendiſſet, præcluſa anima, mortem obiit. *Suet.*

P i l o.

Fabius ſenator prætorius hauſto in lacte pilo, præcluſo ſpiritu animam egit. Adeò parua re hominis perſæpè mors conſtat, qui ſuperbè agendo, per amentiam Deo ſe nonnunquam æquare contendit. *Fulg. lib. 9. cap. 12. ex Plin. lib. 7. cap. 7.* F

M v s c a.

Adrianus IV. Pontifex, Anagniæ cum ſuis vmbræ captandæ gratia expatiatus, aquam ex fonte hauſit, & muſca in fauces cum impetu impacta, miſerè ſuffocatus interiit. *Nauclerus ex Io. Cremonenſi.*

P i s c e.

Quidam natandi & piſcandi peritus, percam ceperat, quam vt ad collegas nataret ori inſeruit. At perca in fauces illapſa, miſerum piſcatorem ſuffocauit.

P i n g v e d i n e.

Dionyſius Heracleotes, Clearchi F. tyrannus obeſitate nimia periit: *teſte Æliano lib. 8. Var. Hiſt.* Quod ipſum in *primo Græc. Epigr. Palladas* his verſibus complexus eſt:

Οὐ πολὺ θάνατον μόνον ἡ φύσις, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ
καὶ πολλὴ παχύτης πολλάκις εἰργάσατο.
τοῦδ' Ἡρακλεώτης Διονύσιος Ἡρακλείης
τῆς ἐν τῷ Πόντῳ μάρτυς, ὁ τοῦτο παθών.

G

Adelbertus Vormacienſis Epiſcopus, frater Rudolphi Ducis Sueuiæ, corpore monſtroſo (altero enim pedum claudus) ſupra modum vorax, corpore ita obeſo & craſſo fuit, vt aſpicientibus incuteret horrorem, atque ipſa adipis mole tandem ſuffocatus eſt, anno 1070. *Chron. Hirſaug.*

C a r v n c v l a.

Ioannes poſthumus Marci Perezij Antuerpienſis, Baſileam venerat, puellus optimè habitus, niſi quòd motu vehementiore, puta riſu vel eiulatu, ſæpe leui deliquio tentari videbatur, hilaris, lac nutricis ſugens, repente anhelitu intercepto, Baſileæ expirauit, anno Sal. 1576. Adaperto cadauere, ipſi laryngi adnata caruncula nucis magnitudine reperta: quæ vbi ad iuſtam magnitudinem excreuit, puerum nouem menſium ſuffocauit.

L a q v e o s v f f o c a t i.

Qui.

Reges, Principes, Tyranni.

Benadad Rex Syriæ, qui multa mala intulit Iſraëlitis; ab Azaël ſeruo ſtrangulatus eſt. 4. *Reg.* 8. H

Apries Ægyptiorum Rex, populo inuiſus, ab Amaſi ſeruo victus, in vrbe Sai ſtrangulatus fuit. *Herod. lib. 2.*

Hermias eunuchus trapezitæ cuiuſdam Aſſenſis in Phrygia famulus, poſteaquam cum eo Aſſenſes & Aternenſes ſubegiſſet, à Memnone Rhodio hoſpitalitatis nomine, ſimulata amicitia accerſitus, comprehenſus eſt, & ad Perſarum Regem miſſus, ſuſpendio necatus. *Strabo lib. 13.*

Commodus poſt tertium decimum Imperij annum ſtrangulatus eſt, Læto prætorij præfecto auctore, & Martia concubina. *Sextus Aurelius* ait, Martiam priùs tentaſſe, vt eum veneno perderet.

Gardianus ſenex Imp. ☞ *Vide ſupra Tit. Necati Carnificum Inſtrumentis. § Laqueo.*

Maximilianus Daza, qui Orientis Imp. arripuit, à Licinio oppreſſus, abiectis imperij inſignibus, fugitiuus ſe turbis colonorum immiſcens, in agris latuit: & ne viuus caperetur, ſe ſtrangulauit Tarſi. Imperauit annis ſeptem. *Cuſp.*

Narſes Exarchus Italiæ, Sinualdum Britonum Regem, prius victum, donatúmque venia, cùm iterum rebellaſſet,

A captum in trabe ſuſpendit. *Paulus Diac. lib.2, de geſtis Longobard. & Sigebertus.*

Hadingus Danorum rex, cùm Hunningi Suecorum regis amiciſſimi mortem audiuiſſet, ſeipſum ſuſpendio publicè necandum curauit. *Ioan. Magnus lib.2.*

Cermundus Gothorum & Sueonum rex Haraldum Danorum regem vicerat, & fœdere cum illo percuſſo, exercitum in Sueciam remiſerat. Dani circumuentum cepere, & in erecta trabe ſtrangulanère: quæ cauſa fuit memorabilis belli. *Io. Magnus lib.8.cap.5*

Iarmericus Danorum rex Teutonum quadraginta Principes captos, alligatis totidem lupis, laqueo ſtrangulauit. Reliquos eorum optimates, primò tibias loris traiectos, mox taurorum pedibus alligatos, moloſſiſque inceſſentibus raptim in cœnum voraginesque pertractos, lacrymabili ſpectaculo conſumpſit. *Io. Magnus lib.11.cap.4.*

Euenus III. Scotorum rex ob tyrannidem acie victus, à ſuis in carcere ſtrangulatus eſt. *H.Boëth.lib.3.*

B Conſtantinus Scotorum rex ignauiſſ. à nobili Hebridiano, filiæ raptum vlciſcente, noctu ſtrangulatus eſt anno regni XVII. *H.Boëth.lib.8.*

Maſlaus quidam, pocillator regis Polonorum Mieciſlai, tyrannidem eo mortuo in tractu Plocenſi arripuit, eumque de ſuo nomine Maſouiam appellauit. Victus tandem à Caſimiro Mieciſlai F. ex fuga perpetuo curſu in Pruſſiam contendit. Ibi à Barbaris cognito euentu prælij excarnificatus, in crucem actus eſt: inſultantibus vt alta teneret, qui alta periuiſſet. *Crom. lib.4. geſt. Polon.*

Selymus Turcorum rex Ægyptium Sultanum Tomumbeium Alcairo pulſum, acie denuò vicerat. Tandem infelix Tomumbeius per principem quendam Maurum proditus, atque in palude, vbi inter cannas & iuncos pectore tenus in aqua latitabat, inuentus, ad Selymum perductus eſt. Selymus autem adhibitis tormentis hominem vexauit, vt quonam in loco theſauri Campſonis Gauri prædeceſſoris ſui eſſent, ex ipſo agnoſceret. Sed Tomumbeius incredibili quodam animi conſtantia nihil vnquam indicaui. Selymus, vt omnem defectionis ſpem populis adimeret, Tomumbeium mulæ inſidentem, atque annexum gutturi laqueum habentem per totam vrbem C duci, ac demùm prope portam Baſſuelam tertio Idus Aprilis ſuſpendi iuſſit. *Iouius in vita Selymi.*

Matteus Vicecomes Mediolanum ad Actium patruelem veniens, multo cum honore & lætis vtrique vultibus exceptus eſt. Sed dum in rem ſuam nouandis rebus clientelas explorarer, tentaretque veteres amicos, in Arenæ curia poſt epulas in cubiculum colloquendi ſimulatione deductus, à prætorianis militibus comprehenditur, eliſiſque linteo faucibus ſtrangulatur. *Iouius in vita Actij.*

Conſules.

Creſcentius conſul Romanus ob eiectum vrbe Gregorium V. Pontificem ab Othone III. Imp. captus, membriſque paulatim mutilatus, & vili iumento auersè impoſitus, per vrbem circumducitur. Poſtremò ante vrbem ſuſpenſus mille vulneribus à militibus confoſſus eſt. *Cuſpin.*

Legati.

Iulius II. Pont. anno 1504. id vnum efficere nitebatur, vt ſibi ab Valentino duce Cæſare Borgia, Forliuij, Ceſenæ, & D Bertinorij arces, quas ſolas in Æmilia poſſidebat, concederentur. Valentinus Ceſenæ arcis teſſeram Pontifici dedit. Cum qua profectus Petrus Douiedus Hiſpanus, vt eius poſſeſſionem Pontificis nomine acciperet: præfecto, domino ſuo, dum eſſet captiuus, parere ſibi turpe videri, eumque, qui talia petere auſus eſſet, ſupplicio dignum eſſe dicente, ab eo ſuſpenſus fuit. *Guic. lib.6.*

Philoſophi.

Zeno Cittiæus, 98. ætatis anno Athenis è ſchola rediens, pedem offendit, digitumque perfregit. Manu autem terram feriens, dixit illud Niobes, ἔρχομαι, τί μ' αὔεις venio, quid me vocas? Mox ſemetipſum ſtrangulauit. *Laërt. in vita eius.*

Menippus Phœnix, Philoſophus Cynicus, quum eſſet ex eorum numero, qui auri cupiditate pruriunt, amiſſis diuitiis laqueo vitam finiuit. *Laërtius.*

Philippus Macedonum rex, vt Leone Byzantio ſophiſta ſublato, faciliùs Byzantio potiretur, literas ad Byzantios ſcripſit calumniæ plenas, ſi voluiſſet tantum dare pecuniæ Leoni, quantum petebat, iamdudum vrbe potiturum fuiſſe. Ciues Leonis domum circumſtetère. Ille præ metu laqueo vitam finiuit: parum philoſophiæ præceptis obtemperans. *Suidas.* E

Poëtæ.

Homerum poëtarum facilè principem, quidam ferunt, quum iam ſenio confectus ad quoſdam nautas diuertiſſet, propoſitumque ab eis ænigma nequiiſſet diſſoluere, pudore motum ſe ſuffocaſſe laqueo.

Pictores.

Hipponax poëta iambographus & amarulentus, grauiter ferens & indignanter, ſe à Bubulo pictore deformi facie pictum, ad propellendam iniuriam, tam grauiter in eum inuectus eſt, vt laqueo vitam finire coëgerit. *Horat. in Epodo.*

Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bubalo.

Virgines.

Molpia & Hippo Scedaſi filiæ, ob ereptam ſibi à duobus iuuenibus Spartanis pudicitiam; laqueo vita finierunt. *Diodor. Sicul. lib.15.*

Mileſiæ virgines, vt ſcribit *Plutarchus*, furore actæ, nulla de cauſa vitam ſuſpendio finiebant. Decreuerunt Mileſij, eas virgines, quæ ſuſpendio morerentur, nudas cum laqueo efferri. Virgines pudore perterritæ tam inhoneſti funeris, ad mentem redierunt. *Polyæn. lib.8.* F

Caphronia virgo Veſtalis, ſtupri comperta, ſuſpendio affecta eſt.

Tiberij Imp. crudelitate, immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet Virgines ſtrangulari, vitiatæ priùs à carnifice, dein ſtrangulabantur. *Suetonius.*

A quibus ſtrangulati Puta à

Seipſis.

Achitophel cùm videret Chuſai conſilio Abſalon regem potiùs quàm ſuo obtemperaſſe, reuertens domum ſuſpendit ſeſe. 2. *Reg. cap.17.*

Erigone Ægyſthi & Clitæmneſtræ F. poſteaquam Oreſtem parricidam Areopagitarum iudicio abſolutum cognouit, laqueo vitam præ mœrore finiuit. *Dictys lib.6.*

Deianira Herculis vxor, cùm tunicam Herculi à ſe miſſam veneno pro philtro tinctam fuiſſe cognouiſſet, eoque Hercules infectus ſeipſum exuſſiſſet in monte Oeta, ſuſpendio ſemetipſam necauit. *Sab. lib.6. Enn.1.*

Arachne Lydia puella, lanificij peritiſſima, ægrè ferens opus ſuum à Pallade (qua cum certamen ſuſceperat) confractum, laqueo gulam præfocauit, & in araneam conuerſa eſt. *Ouid. lib.6. Metam.* G

Menon Syriæ præfectus, & Semiramidis maritus, cùm à Nino Aſſyriorũ rege precibus & minis fatigaretur, vt formoſiſſimam vxorem ei concederet, laqueo vitã finiuit. *Diod. Sicul.*

Epicharis liberta, metu Neronis, aduerſus quem conſpirauerat, prodita à Voluſio præfecto naualium, ſeipſam ſtrangulauit. *Politian. lib.8.*

Vladiſlaus Iagello Poloniæ rex contra Cruciferos Boruſſos Lituanorum auxilia ducebat. Hi cùm excurſionibus & direptionibus pagorum, ac matronarum ac virginum ſtupris omnia replerent, Polonorum fremitu à rege inquiſitio facta eſt: vbi auctores duo Lituani inuenti, Vitoldi principis iuſſu ſibiipſis patibulum erexerunt, & ſuis vterque manibus patrio more ſeſe ſuſpenderunt. *Cromerus lib.6.*

Magiſtratu.

☞ Exempla ex præcedentibus.

Quomodo, quo inſtrumento. Puta

Laqueo.

☞ Nec hîc exempla deeſſe poſſunt. H

Diademate, Faſcia.

Monyma regina, Mithridatis vxor, victo illo à Rom. detractum è capite diadema collo circumligauit, ſeque ſuſpendit: & cùm corporis pondere laqueus diſruptus eſſet, dixit: Execrandum diadema, neque in tam triſti miniſterio mihi profuiſti? Moxque cùm ſuper illud humi abiectum inſpuiſſet, eunucho regio ſeſe iugulandam obtulit. *Plut. in Lucullo.*

Velo nauis.

Sub Arcadio & Honorio Impp. Gildo Comes imperium Africæ affectans, à fratre Maſcezel vel Maſcezile proditus, & prælio commiſſo, victus, in fuga fratris iuſſu velo nauis ſtrangulatur. *Cuſpin.*

Neruo arcus.

Turcorum reges in trucidandis fratribus, vel iis, qui de ſtirpe ſunt regia, neruo arcus vtuntur, non ferro. *Chalcondylas lib.2.*

Torque.

A Ingemarus Rex Gothorum & Sueonum contra Haraldum Daniæ regem bellum ſuſceperat. Vxorem habebat Danam, Haraldi conſanguineam: quæ inita cum proceribus conſpiratione, admiſſis clàm intra cubiculum, maritum à ſumma trabe catena aurea ſuſpendi curauit, non procul ab eo loco, in quo nunc Holmenſis ciuitas ædificata conſpicitur. *Io. Magnus lib.8 cap.3. & 4.*

Grimmerus Sueonum & Gothorum tyrannus ab hoſtibus comprehenſus, in ſublimem furcam eleuatus, catena ferrea ſtrangulatus eſt. *Ioan. Magnus lib.4.cap.5.*

Vbi ſtrangulati. Puta

Ex Arbore.

Helena poſt mortem Menelai, à Megapenthe & Nicoſtrato filiis Oreſtis fugata, in Rhodum ad Polyxo vxorem Tlepolemi peruenit. Cui quum ſuſpecta eſſet, à famulis eiuſdem mandato in arbore ſuſpenſa periit. *Pauſanias.*

Cyzicum Æneæ filium narrant, quum recens vxorem duxiſſet Cliten, congreſſum per ignorantiam cum argonautis, interiiſſe. Clite proſtratum ipſum amplexa, ac vehementer B lamentata, noctu clàm ancillis ab arbore ſe ſuſpendit. *Parthenius de Amat.cap.28.*

E Vite.

Pruſænſes expugnati ab Andronico ſuſpenſi de vitibus fuerunt, ad terrendas volucres. *Nicetas lib.1.*

In cubiculo.

Valentinianus iunior Imp. Viennæ fraude Arbogaſti Alanorum præfecti, noctu in cubiculo ſtrangulatus eſt, ſuaſu Eugenij pædagogi, qui tyrannidem inuaſit. *Cuſpin.*

Ioannes Antonius Vrſinus, princeps Tarentinus, qui bello Neapolitano Ioannem Andegauenſem contra Ferdinandum Aragonum ſecutus fuerat, longa quartana confectus, cùm Tarentinorum legatos ob initum cum rege Ferdinando conſilium ſuſpectos ſecuri ſe percuſſurum minatus eſſet, & puer minas haſce legatis iudicaſſet, ab iis noctu cubiculum ingreſſis ſtrangulatus eſt. *Pont.lib.5.belli Neap.* Inualuit opinio, à quodam eius aulico, magnis largitionibus à Ferdinando corrupto, lacinia lodicis eliſis faucibus extinctum fuiſſe. *Riccius lib.4.Neap.regum.*

C *In Carcere.*

P. Corn. Lentulus Sura, prætor vrbis, comprehenſus in coniuratione Catilinæ: item Cethegus, Statilius & Gabinius, in carcere iuſſu Senatus ſtrangulati ſunt. *Saluſtius.*

Ante portam.

Arnulphus Imp. Bergamo capta, Ambroſium eius loci principem ante portam vrbis laqueo ſuſpendit. *Sigeb.in Chron.*

Cur. Cauſa.

Pietatis.

Dorotheus & Gorgonius martyres, pro Chriſtiana pietate vitam ſuſpendio finiuerunt ſub Diocletiano imperatore: mortuorumque corpora famelicis canibus obiecta ſunt, quæ illæſa remanſerunt. *Surius Tom.5.die 9. Septemb.*

Sceleris.

Iudas Iſcariotes diſcipulus Chriſti, poſteaquam à Iudæis triginta argenteos accepiſſet, & Saluatorem humani generis prodidiſſet, deſperans laqueo finiuit vitam. *Actorum 1.*

T. Manlius, non is, qui filium ſecuri percuſſit, ſed alter, iuris Pontificij peritus, index inter Macedones accuſatores & filium D Syllanum conſtitutus, audita cauſa ita pronunciauit: Quum probatum ſit, Syllanum filium meum pecuniam accepiſſe, ipſum Republ. & prole mea indignum iudico. Itaque Syllanus à patre repudiatus, dolore animi ſe ſuſpendit proxima nocte: cuius exequiis neque pater interfuit, neque ſuadentibus, vt adeſſet, aures præbere voluit. *Val. Max. de Seuer.*

Alexander & Ariſtobulus Herodis filij, ſuſpecti de factis patri inſidiis, accuſante patre, Beryti in conſeſſu CL. virorum capitis damnati, & mox Sebaſte ſtrangulati ſunt: corpora in Alexandri arce condita. *Ioſeph.lib.16.& 17.Antiq.*

Canutus Danorum rex, cùm aliquando Latrones quoſdam ſuſpendi iuſſiſſet, vnus ex iis hac ratione liberum ſe fore autumans, regio ſe natum ſtemmate proclamauit. Cui Canutus reſpondit: Turpe eſt, nobis ſanguine iunctum plebeia morte plecti: regij noſtri muneris eſt, aliquid honoris præ cæteris ei exhibere. Itaque de nautica pinu eum ſuſpendi fecit. *Helmoldius in Sclauorum chron.cap.50.*

Pſeudobalduinus quidam, Bernardus Rhemenſis Fulgoſo dictus, Balduinum Cæſarem Adrianopoli cæſum falsò ſe venditans, fraude deprehenſa, reſte ſuſpenſus fuit. *Æmilius lib.7.& Fulg.lib.9.cap.16.Crantz.lib.7.cap.22.Metropol.* E

Repulſæ.

Callıce filia Lyci, hominis ſanguinarij, & hoſpites immolantis, relicta à Diomede (quem Troia redeuntem benignè ſuſceperat, & à paternis liberauerat inſidiis) laqueo ſe ſuſpendit. *Iuba lib.3.rerum Afric. apud Plut.*

Phyllis Lycurgi Thracum regis filia, ægre ferens ſe relictam & ſpretam à Demophonte Theſei filio, quem vnicè deperibat, & ab expeditione Troiana redeuntem hoſpitio exceperat, laqueo ſe præfocauit, in amygdalum poſtea (vt fabulantur poëtæ) conuerſa. *Pontanus lib.3.de Stellis.*

Phedram Hippoliti nouercam furiæ Veneris vſque adeo torruerunt, vt laqueo ſpiritum ſuum interceperit, quòd priuigni concubitum non poſſet exorare.

Amata Lauiniæ mater, ægrè ferens filiam Æneæ iunctam, quam contra votum patris Turno nuptum dari volebat, ſeipſam ſuſpendit laqueo. *Virgilius lib.12.Æneidos.*

Iphis puer liberali facie, quum Anaxaretem puellam incredibili amore proſequeretur, neque tamen redamaretur ab ea, laqueo ſe ſuffocauit. F

Atque onus infelix eliſa fauce pependit.

Ouidius lib.14.

Gidica Comminij Laurentini vxor, dum Comminium priuignum ad concubitum non poſſet inducere, ſe ſuſpendit. *Doſitheus apud Plut.in Paral.*

Infamiæ fugiendæ.

Archilochus poëta Parius, repudium ac repulſam paſſus in nuptiis Neobules, Lycambis filiæ ſibi promiſſæ, Iambis à ſe primùm repertis ſatyricè adeò & grauiter Lycambem ipſum deuouit, & inſectatus eſt, vt eum cum filia ad furcam impulerit. *Horatius,*

Archilochum proprio rabies armauit Iambo

Et *Ouid. in Ibin:*

Poſt modo ſi perges, in te mihi liber Iambus
Tincta Lycambeo ſanguine tela dabit.

Stupri vitandi.

Aſpalis virgo ſtuprum Tartari Melitenſis tyranni fugiens, ſeipſam ſuſpendit. *Anton. Liberalis in Transform.*

Mortis nuncij. G

Erigone audita patris Icari morte, laqueo ſe ſuſpendit. *Ouidius in Ibin. Statius lib.5.Syluarum:*

—nec enim Marathonia virgo
Parcius extinctum ſæuiorum crimine agreſtem
Fleuerat Icarium.—

Anticlia Vlyſſis mater, quum falſo nuncio audiuiſſet, filium apud Troiam occubuiſſe, laqueo vitam finiuit.

ARMIS, SCVTIS.

Tarpeia Tarpei præfecti F. cupidine ducta armillarum, quas gerentes videbat Sabinos, oppugnantes Romulum, prodidit iis arcem, pacta proditionis mercedem, quæ læuis manibus ferrent. Eaque conditione Tatio vnà noctu reſerauit portam, qua Sabinos recepit. Tatius iuſſit ſuis, vt conuentorum memores, quæ ſiniſtris ferrent, omnia congererent in illam. Ipſe ante alios detraxit manui armillam, vnàque cum hac ſcutum ei iniecit. Cùm idem facerent omnes, auro illa iniecto ſcutiſque obruta, numerò & pódere oppreſſa eſt. *Plut.in Rom.*

Frothoni I. Danorum regi ſoror Vluilda inuiolabilem ferro veſtem donauit, vt nulla vi telorum læderetur. Hic dum Regnerum Sueciæ regem falsò proditionis inſimulatum bello laceſſit, armorum pondere & æſtu ſuffocatus interiit, Haldano, Roë, & Scato filiis relictis. *Saxo.lib.2.* H

PRESSVRA.

Triumuir quidam regis Ioram in Iſraël, cùm Samaria à Syris obſeſſa extrema fame affligeretur, & Eliſæus poſtridianam liberationem vrbis, omniumque rerum abundantiam prædiceret, ille quidem mendacij prophetam arguit: at ſequenti die iuxta verba vatis propter incredulitatem in porta Samariæ turba oppreſſus interiit. *4. Regum.*

Ad ſpectacula Iul. Cæſaris Romæ edita tantum vndique confluxit hominum, vt plerique Aduenæ aut inter vicos, aut inter vias tabernaculis poſitis manerẽt: ac ſæpe præ turba eliſi exanimatique ſint plurimi, & in his duo ſenatores. *Suetonius.*

Coilus Britannorum rex, bello petitus à Pictis & Scotis: cùm hi caſtra noctu eſſent adorti, à tergo verò illi impreſſionẽ facerent, turba fugientium oppreſſus interijt. *H.Boëth.lib.1.*

Benno Aldenburgenſis Epiſcopus à Vandalis infidelibus

pul

pulſus, ad Hildesheimenſem præſulem Bervuardum confu-
A git. Ab eo humaniſſimè ſuſceptus, quum intraret Eccleſiam monaſterij ſancti Michaëlis in Hildesheim, quod Bervuardus nuper fundauerat, à populo compreſſus & attritus, poſt paucos dies vita functus eſt. *Crantz.lib.3.Metrop.51.ex Helmoldi lib.1.cap.18.*

Albertus I. Auſtriacus, cum cæſo Adolfo Cæſare Aquiſgrani an. Chriſti MCCXCVII. coronaretur, in tanta hominum multitudine cùm alij, tum verò etiam Saxoniæ Dux Alberti ſororius preſſura periit. *Cuſpinianus.*

Sub Nicolao V. anno MCCCCL. pronunciato Iubileo tanta multitudo Romam venit, quanta nunquam antea. Vt cùm ſemel è Vaticano, viſa Saluatoris imagine, ad vrbem redirent, facta obuiam mula quædam Petri Barbi Cardinalis, cùm neque venientes neque redeuntes ob inſequentem multitudinem cedere poſſent, cadente vno atque altero ſuper mulam illam iam à multitudine oppreſſam, ad CC. Hominum corpora & equos tres obtrita & ſuffocata ſint in Hadriani ponte. *Sabell. lib.5.Enn.10.& Platina.*

In nuptiis Henrici Imp. Friderici II. F. Norimbergæ cele-
B bratis, multitudine hominum ſuffocati Quidam perhibentur. *Cuſpinianus.*

PVLVINO, VESTIBVS INIECTIS.

Polycrita puella cùm Naxios ab obſidione liberaſſet, Diogneto Erythræorum duce in ſui amorem pertracto, vt exercitum proderet: Naxij magno deſiderio puellam certatim honorare cupientes, alij vittis, alij cingulis eam circumdederunt, ita vt pondere eorum, quæ iniiciebantur, oppreſſa ſuffocaretur. *Parthenius in Amatoriis, ex Andriſco de reb. Nax.*

Draco Athenienſium legiſlator in theatro apud Æginam præfocatus ſepultuſque eſt, petaſos veſteſque omnifariam coniicientibus in eum vniuerſis. *Cælius lib.10.cap.6.A.L.*

Mithridates Armeniæ rex, à Radamiſto nepote & genero vnà cum vxore ac liberis, culcitris capiti iniectis, ſuffocatus eſt. *Fulgoſus lib.9.cap.6.*

Demetrius veneno potionatus, puluino ſuffocatur à fratre Perſeo, vt ſolus patris in regno ſucceſſor eſſet. *Sabell. lib.8.Enn.5.*

Tiberius Imp. cùm in morbo non acuto aliàs decumbe-
C ret, aliàs conualeſceret, veritus Caius Caligula, ne valetudinem reciparet, nec cibum petenti Tiberio dedit, quaſi is incommodaturus ei eſſet, & multis ac denſis ſtragulis iniectis. quaſi calefactione opus eſſet, eum ſuffocauit. *Zonaras, Suetonius, & Dion.*

Fridericus II. Imp. anno imperij 37. ætatis 57. ea die, qua olim Imperator erat deſignatus, cùm in Apulia apud Florenzolam ex accepto veneno grauiter laboraret, ac tandem medicorum diligentiſſima opera ex longa conualeſceret ægritudine, à Manfredo ſpurio ori iniecto puluino ſuffocatus eſt. Siue ab hoſtibus corruptus id fecerit, ſiue quia Siciliæ regnum affectaret. Alij Florenzolæ illum tradunt ſepultum, alij Panormi, quod veriſimilius eſt, alij Tarenti: tam occultè eſt mortuus. *Cuſpin.& Iouius in Matthæi Magni vita.*

Ioannes XI. Pontifex, ſeditione militari, maximè verò à militibus Guidonis Comitis captus, & in vincula coniectus, ceruicali in os coniecto necatus, pontificatus ſui anno 13. *Sigeb.& Platina.*

Carolus Paruus, Roberti Siciliæ regis filius, Ioannam
D fratris ſui Andreæ vxorem puluillo ori iniecto enecauit, quod illa maritum ſuum interfeciſſet. *Volater.*

ÆSTV SVFFOCATI.

Thales Mileſius Olymp.54. dum ſpectaret ludos Gymnicos, æſtu ſuffocatus obiit. *Laërt.lib.1.cap.10.*

Minos rex Cretenſium, repetiturus Dædalum in Siciliam fugientem, à Cocalo rege Siculo in balneis nimio æſtu ſuffocatus eſt. *Diod.lib.4.cap.13.*

Nico pauperrima anus ſpicas legens æſtu interiit. De qua ſic *Philippus in Oræcis Epigrammatis, εἰς πλοχὺς.*

Λιμὸν ὀϊζυρὸν ἀπαμυνομένη πολύγηρως
νικὼ, σὺν κούραις ὠριλόγει στάχυας.
ὤλετο δ' ἐν θάλπει· τῇ δ' ἐκ καλάμης συνέριθοι
νῆσαν πῦρ, κ᾽ ἦν ἄξυλον ἐκ σταχύων,
μὴ νεμέσα Δήμητερ, ἀπὸ χθονὸς εἰ βροτὸν ὄντα
κούρας τοῖς χαίνοις σπέρμασιν ἠμφίεσαν.

Fauſta Conſtantini Magni vxor, in matris Helenæ gratiam, Priſci filij caſum dolentis, quòd ob ſuſpicionem tantum, quaſi fauſtam nouercam tentaſſet, fuiſſet occiſus ab Imperatore, balneo feruido impoſita ſuffocata fuit. *Suidas.* E

Cùm ſingulari certamine apud vrbem Meldenſem in Gallia, Mangotus, Maubertus, & Fochetus Doriachus, Iulio menſe inter vehementes Solis ardores depugnarent: & poſt primum impetum Fochetus aliquãtiſper quieturus ſeceſſiſſet, animaduertens Mangotum in equo nutare: brachium eius inuaſit, atque ad terram ipſum pertraxit: & cùm neque ad deditionem appellatus reſponderet, neque aliter moueretur, detracta galea inuenit mortuum. *Fulgoſus lib.9.cap.12.*

EXTINCTIONE CALORIS NATIVI per frigus. FRIGORE extincti.

Delphis oſtendebantur eorum, qui ad ſuccurrendum Bacchis, à vento procelloſo & niue occupatis, Parnaſſum conſcenderant, veſtes ita induratæ à gelu, atque in lignum obrigentes chlamydes, vt etiam diſſecarentur & lacerarentur, cùm diſtenderentur. *Plut.de Primo frigido.*

Græci è Babylone redeuntes, qui Cyrum contra fratrem Artaxerxem ſecuti fuerant, aëris inclementia in Armenia miſerè ſunt afflicti. Plurima iumentorũ multitudo frigore enecata comparuit: multi etiã viri extincti inuenti ſunt: multis ſpiritus F
ſenſuſque vegeti aderant, ſed rigida gelu membra mouere non licebat. Aliis frigus oculos immobiles reddiderat. Poſtremò cũctos ea peſtis abſumpſiſſet, niſi paulùm progreſſi in villas & vicos euaſiſſent rerum neceſſariarũ copia refertos. *Diod.lib.14.*

Murita martyr ab Elpidephoro quodam Arriano in exilium miſſus, ibi fame & frigore periit.

Quadraginta Milites martyres ſub Licinio Imp. Sebaſtæ Armeniæ in ſtagnum gelu concretum collotenus merſi fuère. Poſtridie eductis & in fidei propoſito permanentibus crura cõfracta sũt. *Mar.l.5.c.5.ex Nic.& Sozom.l.9.& Baſil.Magno.*

An.1020. frigore hyberno enecti ſunt Homines non pauci.

Conſtantiæ nuper, *inquit Poggius l.1. de Miſeria hum.* vbi generale Concilium erat, Hominem intemperie frigoris mortuum equo inſidentem in publicum hoſpitium delatum conſpeximus, ita ſtantem vt viuus videretur. Obriguerant membra ſingula, adeò vt corpus equo in hoſpitium deueheretur. Quoſdam præterea audiuimus in iiſdem regionibus ſimili morte periiſſe.

Anno 1491. hyems ſæuiſſima fuit. Multi vi frigoris periêre. G
In caſtris Vladiſlai regis Vngariæ contra Maximilianum Imp. Calones centum, qui pabulatum exierant, plerique obriguere, pauci iumentorum anhelitu ſeruati ſunt. Nimbi terribiles tentoria deiiciebant. Sagati milites regem valli inſtar circumſiſtentes vix à tanta tempeſtate conſeruarunt. *Bonfin.l.1.Dec.5.*

Anno 1498. ſub finem Nouemb. ſeptuaginta millia Turcarum per Valachiam in Ruſſiam ſeſe effuderunt, ferro & igni omnia vaſtantes, & prædas agentes. Derepentè immenſum frigus & gelu extitit, & nix tãta decidit, vt circumſepti vndique Turcæ neque progredi, neque regredi poſſent. Et inſolens id nõuumque hominibus illis pariter & iumentis, mitiore cœlo natis & educatis, accidebat. Ita iumentis pleriſque omnibus frigore & fame confectis, hominum quoque ſupra quadraginta millia alſiſſe & obriguiſſe memorantur. Multi reperti poſtea, qui interfectis equis, in vteros eorum exenteratos calentes etiamnum ſeſe illatebrauerant, ſed nullo operæ precio: ſtatim enim calor artus vita & ſanguine deſtitutos, deferebat. Reliqui cùm in Moldauiam euaſiſſent, à Stephano Palatino H
& Valachis, Polonorum inſequentium habitum mentitis, contrucidati ſunt, ita vt vix decem millia Iſtro tranſmiſſo ſalua euaſerint. In religionẽ hæc res ceſſit Turcis, ita vt ſibi perſuaderent, gentem Polonam atque Ruſſam diuinitùs defendi & vindicari: nec temerè deinceps eam gentem bello ſibi laceſſendam & infeſtandam eſſe. *Crom.lib.30. & Sabell. lib.10.c.5.*

Ea fuit anni 1526. aſperitas hyemis apud Moſchos, vt multi Veredarij in vehiculis gelu concreti fuerint reperti, multi Paſtores, dum pecora Moſcouiam agunt, perierint, vrſi etiam in vicinas villas irruerint. *Sigiſmundus ab Herberſtein in Moſcouia.*

MORS CONSIDERATA RESPECTV MATERIÆ PARTIVM AFFECTARVM. QVIBVS partibus quomodocumque affectis mortui.

Veputa morbis & affectibus.

CAPITIS TOTIVS

Amputatione. Decollati.

☞ *Si inſtrumentũ ſpectes, magna ex parte ad Tit. Securi percuſſi. referenda*

referenda trium hdus loti exempla: quæ alioqui ratione partis A *affecta ad hunc ordinem propriè pertinent. Quibus poſt mortem caput adimitur, ſub Cadaueris curam referendi.*

Achab Iſraëlitarum regis ſeptuaginta Filij Samariæ à ciuitatis optimatibus, ex mandato Iehu, qui regnum occupauerat, trucidati, eorumque capita in fiſcellis poſita Iehu miſſa ſunt 4. *Regum.*10.

Seba filius Bochri, concitauit populum contra Dauidem: & fugiens in Abelam ciuitatem, vbi putabat ſe habere refugium & auxilium, decapitatus fuit ibidem. 2. *Reg.* 20.

Orpheo Thraciæ mulieres ob pæderaſtiam, vt Phanocles teſtatur *apud Stobæum ſer.*62. Latinè ſic:

Amputarunt caput, idque ſtatim vnà cum teſtudine in mare Thracium abiecerunt, clauo affigentes, vt per mare veherentur ambo ſimul glaucis madida vndis. Illa verò mare canum ad Lesbum admouit ſacram. Edebatur autem per mare ſonus veluti argutæ lyræ, perque inſulas, & litora ſalſa: Ibi vocale Orphei caput ſepelierunt viri, teſtudinem quoque in tumulo poſuerunt argutam, quæ etiam mutas petras, & Orci triſtem aquam perſuaſione mulcebat. Poſt illud tempus & cantilenæ, B & iucundus citharæ luſus inſulam occupat, quæ omnium maximè muſicis artibus oblectatur.

Aquilij, Vitellij, & duo filij L. Bruti Coſ. Rom. ob tentatam proditionem ſecuri ſunt cæſi. *Plutarchus in Poplic. Liuius lib.*2.

C. Pontius cùm à Fabio Maximo eiuſque filio contra Samnites pugnantibus victus eſſet, ductus in triumphum, ſecuri percuſſus eſt. *Liuius in Epitome.*

M. Antonius Triumuir Iudæorum regem Antigonum ab Herode victum ad triumphum ſeruare volebat. Verùm quia viuente eo Iudæos res nouas moliri audiebat, perductum Antiochiam ſecuri ſubiecit: Romanorumque primus affecit regē hoc ſupplicio, ratus non aliter poſſe adduci Iudæos, vt Herodem pro illo regem conſtitutum admitterent, nam ne tormentis quidem adigi poterant, vt appellatione regis eum dignarentur: tanta apud eos fuit prioris regis exiſtimatio. Quare viſum eſt ignominioſa morte obſcurare eius memoriam, & lenire publicum Herodis odium. *Strab. & Ioſeph. lib.*15. *cap.*1.

M. Tul. Cicero cum tota domo proſcriptus à Triumuiris, C cum lacrymis à fratre diuulſus, Aſturam primò naui delatus eſt. mox Circeios vſque nauigauit: ibi ſiue nauigationis tædio, ſiue quòd nondum ſpem de Octauio abieciſſet, in terram deſcendit. Aſturamque pedibus rediit: incertus, an & Romam reuerteretur. Hinc liberorum monitu, repetita naui Formias proceſſit. Appianus Capuam progreſſum ſcribit. Eum citcà Formiàs appellētem corui infeſto volatu, ab infauſto appulſu arcere voluiſſe viſi ſunt. Ex litore ad villam ſuā, quæ in proximo fuit, lectica eſt delatus, vbi diutiùs commorari non eſt auſus, iiſdem alitibus garritu importunóque volatu omnia infeſtantibus. Referebatur igitur eadem lectica ad nauem, quum Popilius Lenas, quem ipſe capitali iudicio olim defenderat, cum globo militum obuiam occurrit. Senſit Cicero eos ad cædem miſſos, continuóque lecticā deponi iuſſit, hicque ſine gemitu aut querela vlla tacitus, barbāque ſibi læua manu, vt mos illi fuiſſe dicitur, demulcens, venientes excepit. Interficitur igitur annos natus quatuor & ſexaginta. Caput eius cum dextera ad ſe delatum Antonius in Roſtris ſuſpendit, quum prius inter epulas ad ſatietatem ſpectaſſet. Eius frater Quintus & D Quinti filius, haud multò poſtquam ipſe Roma egreſſus eſt, fuerant interfecti. Brutus, Ciceronis morte nunciata, C. Antonium Triumuiri fratrem, ad id tempus incolumem ſeruatum, Ciceronis filio occidendum tradidit. Sic Antonius priùs fraterno ſanguine, mox ſuo, quum ab Octauio victus, ſibi mortem conſciuit: Ciceronis manibus, imo Rom. potiùs eloquentiæ, quam læſerat, meritas exoluit pœnas. *Sab. l.*8. *En.*6.

Galbæ Imp. cùm ad compeſcendam ſeditionem M. Othonis in caſtra lectica perferretur, caput detruncatum: item Piſoni, quem Galba ſucceſſorem in imperio Othoni prætulerat. *Plut. in Galba.*

Rubrius Flauius cùm à Nerone defeciſſet, cum à lictore admoneretur, vt fortiter ceruicem præberet: Vtinam, ait, tu tam fortiter ferias. *Bruſ. in lib.*2. *cap.*1.

Caracalla Imper. cum interfecto fratre Geta, Papiniano I.C. mandaret, vt in Senatu & apud populum facinus dilueret, ille autem reſpondiſſet, non tam facilè parricidium excuſari poſſe, quàm deſignari: ſecuri percuti iuſſit. *Spartian.*

Didius Iulianus Imperator à Septimo Seuero ſucceſſore ſuo in abditas palatij balneas ductus extenta damnatorum modo ceruice, decollatus eſt. *Sex. Aurelius.* E

S. Paulus eadem die, qua Petrus Neronis iuſſu cruci fuit affixus, in loco quem montem Aureum nunc vocant, viâ Oſtienſi, quia ciuis Romanus ſecuri percuſſus. *Volaterranus lib.*22. *Anthrop.*

In Martyrum turba innumerabili, infinitos reperias, capite multatos, non clemētia perſecutorū hominum crudeliſſimorū, ſed quòd conſumptis omnibus aliis crudelitatis inſtrumentis, gladius vnicus ſupereſſet, quo Chriſtianos è medio tollerent.

Theodora virgo Antiochena, ſub Diocletiano pari extincta eſt morte. *Martyrolog. Rom.* 3. *Aprilis.*

Iulia Comès Eulaliæ, ſub præſide Daciano capite truncata. *Adonius apud Volat. lib.*16. *Anthrop.*

Margarita virgo Antiochena, in patria ſub Olybrio præfecto, poſt multa ſupplicia, capite truncata eſt, annorum xv. *Volat. lib.*17. *Anthrop.*

Victor præſul Carteiæ vrbis Hiſpaniæ, ſub Maximiano, non procul Mediolano, hoc ſupplicio vitam finiuit. *Sabell.*

Andronicum Martyrem Maximus præſes circa ventrem papyris inflammatis fecit exuri, clauos ignitos eius digitis apponi, ignitum ferrum in os immitti, dentes excuti, confractis maxillis linguam abſcindi, ad extremum capite puniri. *Surius Tom.*1. 27. *Februarij.* F

Leodegarius Auguſtodunenſis Epiſcopus ab Ebroino, poſt famem, carceris ſquallorem, oculorum euulſionem, plantarum conciſionem, linguæ & labiorum exciſionem, tandem capite quoque truncatus eſt. *Sigeb. in Chron.*

Philippus Imp. qui priùs Gordianum Imp. ſuum fraudulenter circumuentum necauerat & imperium arripuerat, à militibus Veronæ cæſus eſt, medio capite ſupra ordines dentium præciſo, expeditionem ſuſcipiens aduerſus Decium, quem inuitum milites Illyriciani ſtrictis enſibus Imperatorem fecerant. *Cuſpin. ex Eutropio & Sext. Aurelio.*

Sopater ſophiſta, Iamblichi diſcipulus, cùm in magna apud Conſtantinum Magnum fuiſſet auctoritate, calumniam ab inimicis paſſus, quòd cauſa caritatis annonæ Conſtantinopoli fuiſſet, inſons eiuſdem Imperatoris iuſſu ſecuri percuſſus eſt. *Eunap. in lib. Sophiſt.*

Mauricius genere Cappadox, ſucceſſor Tiberij, ob auaritiam militibus exoſus, à Phoca centurione limitis Scythici captus, ſecuri percuſſus eſt. *Volat. lib.*23. *Anthrop.* G

Hermenigildus à Leonigildo Hiſpanorum regè, licet liberorum natu maximus eſſet, ſecuri percuſſus eſt, quòd Arianorum ſectam non probaret. *Ritius Neapol. lib.*1. *Reg. Hiſp.*

Ranimirus Gothorū rex ex monacho factus, & à Proceribus ob equitādi imperitiā irriſus, eos ſecuri percuſſit: id vnum vernacula dicēs lingua: *No ſabe las volpeya, Con qui en troppeyda,* Neſciebat vulpecula cui illuderet. *Collenutius l.*1. *Hiſt. Neapol.*

Boſo rex Arelatenſium ob alapam Epiſcopò Arelatenſi impactam, quòd contra ſuum mandatum in abſentia ſui, ſacra natalitia Chriſti noctu proſecutus eſſet, ab Othone I. Imp. ſecuri cæſus. *Munſterus lib.*2. *Coſmogr. de Arelato.*

Herculanus monachus ſanctiſſimus, & Magni Gregorij pont. nutritor, Epiſcopus Peruſinus, à Totilæ regis præfecto (qui poſt ſeptennem obſidionem Peruſium expugnarat) capite truncatus, dein excoriatus, tandem è muro præcipitatus eſt. Sub Iuſtiniano Imp. *Greg. lib.*3. *Dial.*13. H

Conradinus Sueuus à Carolo, quem Neapolitani Primum vocant, anno Salutis 1268. in poteſtatem redactus, octano die Neapolim ductus, publico iudicio rei capitalis damnatus, & ſecuri percuſſus eſt. *Ritius lib.*3. *de Reg. Siciliæ.*

Cabrinus Fundulus Cremonenſium tyrannus aſtu à Philippo Vicecomite Mediolanenſium captus, medio in foro Mediolani capite plexus eſt. *Fulg. lib.*9. *cap.*11. *& Iou. in Philip.*

Marſilium Carrarium (Franciſci filium, qui principatu exciderat, à Venetis bello victus) ex Pannonia accerſitum Philippus Vicecomes bello Venetis illato tandiu penes ſe occultum habuit, quoad ex Patauinis quoſdam magnis pollicitationibus perpulit, vt Marſilio vrbem proderent. pecunias, arma, & omnia ad vrbem tuendam pollicitus. Et iam Marſilius negotiatorio habitu, paucis comitatus, in Vicetinos proceſſerat, hic demùm agnitus, cum his, qui eius lateri hærebant, captus eſt, Venetiāſque perductus, cognita reditus cauſa, cum duobus Philippi amicis, qui illi fuerant illi comites, ſecuri ſubiicitur: in proditionis conſcios publicè animaduerſum. *Sacell. lib.*2. *Enn.*10.

Ladiſlaus & Matthias, Io. Cormini filij, ſublato in Bel-
A gradi arce è medio Vlrico Ciliæ comite, regis auunculo, Coruinæ domus perpetuo hoſte, regem Ladiſlaum Themeſuaro abeuntem. Budam ſequebantur, familiariſſimè cum eo verſabantur, habiti inter primos. Vt Budam peruentum eſt, capti ſunt, & cum iis primarij amici, veluti Cilianæ mortis conſcij, & inſidiarum, quæ regi pararentur, artifices. Tertio die Ladiſlaus capitali ſupplicio multãdus, prætori traditur: & inclinante iam ſole, prælato pullo lugubrique vexillo, in plateam, reuinctis poſt tergum manibus, educitur. Demiſſis crinibus, arduo capite, & aurea veſte, quam à rege acceperat, incedens, ad necem prodit: huc & illuc gemebundam plebem impauidus aſpicit. Quum ad locum cædi præſtitutum proceſſiſſet, lictorem crines colligere iubet: mox pauca pro ſui purgatione loquutus, & genua flectere iuſſus, paruit: nullúque trepidationis vnquam indicium prætulit. Præco, qui damnatorum facinora ex more publicat, nil aliud impetrato ſilentio enunciauit, niſi reges tales pœnas à perfidis infidelibuſque ſuis exigere. Lictor à prætore gladium in ceruicem formoſiſſimi iuuenis ſtringere iuſſus, commiſeratione ac metu iuxtà correptus, ictus tres in-
B tulit: & nondum caput abſciderat. Ladiſlaus ne lethali quidem vulnere læſus, vi magna erectus, deorũ hominumque iuſtitiã appellat; ſe non vltra à lictore petendum exclamat: quartum lictori ictum, ex lege interdictũ eſſe: miraculum pro læſo innocentiæ numine interceſſiſſe. At verò nonnulli proceres, qui è Sigiſmundi palatio præſidente rege ſpectabant, & Ladiſlai necem anhelabant, lictorem increpitant; enſe ceruicem repetere iubent. Quare vix quinto ictu obtruncatur, annos natus quatuor de triginta. Corpus atro panno inuolutum, ad diuæ Magdalenæ baſilicam elatum, & ante lucem clàm euectum, in ædicula corporis Chriſti, quæ in ſuburbij cliuo ſita eſt, in parricidarum regaliumque proditorum monumenta relatũ eſt. Rex perfidiæ turpitudinem, notam periurij, violatæ fidei & execrabilis inconſtantiæ crimen ſubiuit, & anno vix dum exacto periit. Quo mortuo Mathias è Pragenſi carcere eductus, rex Vngariæ declaratus eſt. Turcorum & Auſtriacum terror. Michaël Zilagius auunculus, cadauer Ladiſlai ex infami tumulo eruit, Albamque in Tranſyluaniam tranſlatum, prope parentis monumentum collocauit. *Bonfin. lib. 8. & 9. Dec. 3.*

C Hiereſlaus ſcriba & Boëmicarum rerum procurator, de intentatis Mathiæ Vngariæ regi inſidiis accuſatus, quamuis conſtanter negaret, Viennæ decollatus ignauo vulnere. *Bonfinius lib. 6. Dec. 4.*

Maria Brabantina, à Ludouico Bauaro Imp. ob ſuſpicionem adulterij cum Henrico Ruchone decurione equeſtri, ad quem literas ſcripſerat, indicta cauſa ſecuri percuſſa. *Cuſpin. in Cæſar.*

Cichus Simoneta, vir de ducatu Mediolanenſi optimè meritus, à Roberto & Ludouico Sanſeuerino ab exilio reuerſis, in quo miſſi fuerant ob ſeditionem, ſecuri in Ticinenſi arce iniuſtè percuſſus eſt. *Fulgoſ. lib. 6. c. 12. & Sabell. lib. 7. cap. 8.*

Franciſcus Carmaniola obſcuriſſimo loco natus inter Allobrogas quamuis non malè meritus de Philippo Vicecomite, Mediolanenſium Duce, quum eum fugiens ingratum Principem vitæ ſuæ inſidiantem expertus eſſet, vitabundus eius dolos, in Senatus Veneti, tutelam Venetias cum vxore & reliqua familia confugit. Qui tanta eum benignitate excepit, vt nihil iracundiam tanti principis veritus, ei ſummam to-
D tius Reipub. ſuæ veluti mancipio crediderit. Is tandem poſt claram victoriam Maclodienſem ſuo ductu auſpiciiſque ex hoſte partam, Cremonam vrbem è manibus ſuis elabi paſſus eſt, claſſem Venetam in Pado agentem neglexit, & de tota re Veneta proditorem ſe fore Philippo Principi promiſit. Id quod quum litteris manu ſua ſcriptis cognitum perſpectumque foret, ceruix ei publico decreto inter geminas columnas abſciſſa eſt. *Egnatius lib. 5. cap. 3.*

Paulus Vitellius, Florentini exercitus contra Piſanos præfectus, ob infeliciter tentatam Piſarum expugnationem, copiarum in hyberna diſtributionis conſtituendæ ſpecie ab legatis Florẽtinorum Caſſinam vocatus, captus, indeque Florentiam miſſus, & eadem nocte, qua eo perductus eſt, quæſtionibus acerbè vexatus, ſequenti die ſecuri percuſſus fuit. Parum abfuit, quin vnà cum ipſo & frater ipſius, ad quem legati eodem momento, qui eum caperent, miſerant, in eandem calamitatem inciderit. Sed Vitellocius ita vt erat, morbo circa Piſas contracto, æger, dum imperio ſe parère velle fingens ſtrato egreditur, dum ſe induendo tempus interponit, aliquot ſuorum, qui accurrerant, ope, equo conſcenſo Piſas ſe, vbi ſumma cum lætitia acceptus eſt, contulit. *Guic. lib. 4.*

Baldacius pedeſtrium copiarum haud ignobilis ductor manu promptus & audax, cùm diu Florentinorum ſtipendia meruiſſet, in palatium tandem acceſitus, dum magiſtratui contumaciter reſpondet, ex altiſſimis feneſtris in forum præcipitatus eſt, & quamuis iam expiranti, ceruix abſciſſa. *Æne. Syl. cap. 54. Europæ.*

Americus Cibachius epiſcopus Varadinenſis, vir præſtantiſſimus, à Ioanne Sepuſio rege Hungariæ, Tranſyluaniæ præfectus, ab Aloyſio Gritto, Andreæ Venetorum principis notho, cùm in Pannoniam à Solymanno ad Io. Sepuſium regem cum ampliſſimis mandatis ablegatus eſſet, per fraudem Iani Dociæ capite truncatur, quòd ipſi quondam in quadam altercatione vociferanti alapam impegiſſet. Cæterùm audita Americi cæde, propinqui prouincialeſque fermè omnes incredibili dolore concepto aduerſus Grittum coniurarunt, & duce Stephano Mailato in oppido Meges Grittum obſeſſum comprehenderunt, caputque ei ingenti machæra detruncarunt. Docia diſcerptus eſt. *Iouius lib. 32. Hiſt.*

F Lotrechij Gallici exercitus in Italia contra Cæſarianos Imp. Mediolanum aduentu, ad terrendos Inſubrum animos, Chriſtophorus Pallauicinus ſummæ nobilitatis & pacati animi regulus publicè ſecuri percutitur: quem antea nequaquam capitalibus, quæ maieſtatem reſpicerent, delatum criminibus, & nihil tale verentem, Leſcutus violatis hoſpitalis menſæ iuribus, direptaque eius opulentiſſima domo, apud Buxetum ceperat. *Iouius in Piſcario. 2.*

Thomas Morus Anglus, regis cancellarius, & Ioannes Fiſcherus Epiſcopus Roffenſis, cùm regis Anglorum Henrici IIX. nouum matrimonium, repudiata priore vxore, non approbarent, neque regem ſupremum caput Eccleſiæ poſt Chriſtum in terris eſſe fateri vellent, hic quidem 23. Iunij, ille verò 7. Iulij, Londini ſecuri percuſſi ſunt. anno Chriſti 1535. viri æterna memoria pietatis & eruditionis nomine digniſſimi, Angliæ ſimul & totius Europæ lumina. *Surius in Commentario.*

G Thomas Monetarius hæreticus ſeditioſus, Franchuſij captus, & Mulhuſij oppido Thuringiæ gladio percuſſus eſt, caput adfixum haſtæ, & mediis in campis collatum. *Idem in annum. 1525.*

Alliſione.

Xenocrates Chalcedonius philoſophus noctu ſine lumine domum perambulans, patellæ caput illidens periit. *Fulg. lib. 9. cap. 12.*

Perſæ veneficos vi eo compellebant, vt in amplo lapide caput impingerent: rurſuſque alio ſuperinducto, illud eſtringerent. *Alexander lib. 3. cap. 5.*

Puer Elæus æneæ boui Corcyræorum donario, in Alti poſito, per luſum caput illidens periit. *Pauſanias lib. 1.*

Phaſælus, Herodis Antipæ frater, per proditionem à Parthis captus, & Antigono hoſti deditus, muro caput alliſit. *Ioſephus.*

Quum L. Opimius conſul C. Gracchum agrarias leges contra auctoritatem ſenatus ferre molientem ſuſtuliſſet, Herennius Siculus (quo & aruſpice & amico vſus ſemper fuerat Gracchus) comprehenſus, dum in carcerem traheretur, capite poſti carceris illiſo ſpiritum depoſuit. *Valer. Max. lib. 9. cap. 12.* H

Petrus de Vineis Capuanus, iuriſperitus, à Friderico II. Imper. cuius ab archiuo fuerat, ob proditionis ſuſpicionem relegatus, capite parieti illiſo, mortem ſibi intulit, compoſito priùs de Conſolatione libello.

Carolomannus, Caroli Calui F. dum fugientem puellam ſequitur, impetu equi intra humile oſtium illatus, corporis compagem ſoluit. *Cuſpin.*

Andreas Dandulus claſſis præfectus, cum quatuor millibus Venetorum captus, cùm Genuam duceretur, toties triremi caput impegit, vt antequam Genuam ventum eſſet, expirarit. *Sabell. lib. 1. Decad. 2.*

Petrus Bembus Cardinalis, cùm Patauij caput oſtium imprudens impegiſſet, lenta febre conſumptus obiit. *Hieron. Garimb. lib. 2. de Vitis Pontif.*

Vulneribus.

☞ *Vide Tit. Clauo occiſorum.*

Siſara Dux exercitus Iabin regis Cananæi, victus à Barac Abinoam F. Nephthalenſi, à Iaele vxore Hebris Cenæi in fuga

fuga ſuſceptus, clauo per temporà adacto dormiens interfectus eſt. *Iudicum cap.4.*

Dolore.

Colomannus Vngariæ rex erga fratrem Almum & nepotem crudelis, quorum alterum excœcari, alterum caſtrari iuſſerat, vt filio ſuo Stephano ſtabile regnum relinqueret, capitis dolore periit. *Bonfin.lib.5.Dec.2.*

Narrant in oſſe caluariæ Mulieris, quæ iam biennio ex capitis dolore mortua fuerat, ne quicquam agentibus medicis, inuentum argentum viuum pondere duarum vnciarum. Nempe colligebatur ſenſim in cerebro, cùm quotidie fuco vteretur, ob humidum quod ſicco cogitur. *Card.de Subtil.libro de Myſtis.*

Tumoribus, Vlceribus.

Diogenes Romanus Imp. à Michaële Parapinaceo priuigno ſuo, oculis orbatus, nullámque ſortitus curam, capite intumuit, ac vulnera putruerunt adeò, vt vermes hinc prodirent. In inſulam Praten abductus obiit. *Cuſpin.*

Cùm Imper. Leo IV. Copronymi F. inſano pretioſorum lapidum amore duceretur, coronam quoque Heraclij in magna æde dedicatum geſtauit in publicum progreſſus. Inde domum reuerſi caput carbunculis grauiter eſt affectum, vehementiſſimaque eum extinxit febris. *Cedrenus.*

SVMMI CAPITIS

Vulnere.

Miſtauo Vandalorum regi, Bernardus Saxoniæ dux filiam ſuam in vxorem pollicitus fuerat. Repulſam inde paſſus Miſtauus in Saxonem arma mouit: & quia ſe canem, hoc eſt, Ethnicum nominari audiebat, Aldenburgi ſexaginta Presbyteris cutem capitis in modum crucis incidit: ſicque eos circumducens, probris & verberibus afflixit, donec viribus deſtituti animam efflarent: reliquos canonicos pecudum more iugulauit. *Crantz.lib.3. Metrop.*

Fridericus II. Imp. contra Gregorium IX. in bello ſuſcepto, Roma obſeſſa, multos Sacerdotes captos, cruce vertici inciſa exanimauit. *Stumpfius.*

A V R I V M

Tumore.

Verus, M.Antonini Philoſophi Imp. F. vomica poſt aurem obiit. *Cuſpin.*

Exuſtione.

Carem militem Artoxerxis, de Cyro rege interfecto gloriantem, Paryſatis mater ære feruente in aures inſtillato excarnificauit. *Plutarchus.*

L I N G V Æ.

Puſioius martyr Perſa, lingua per ceruicem extracta necatus traditur. *Martyrolog.Rom.die 21. Aprilis.*

GINGIVARVM.

Duci Niuernenſi mortuus eſt nuper Octimeſtris puer, mortis cauſam cùm anxiè vnà cum Medicis, qui illi ægro adfuerant, exquireremus, non aliam inuenimus quàm gingiuarum ex duritie contumaciam maiorem, quàm quæ ætati illi conueniret. Sic enim prorumpere & viam ſibi moliri dentes ipſi per ſe non potuerant. Cuius ſententiæ id extitit argumentum, quod reſciſſis ſcalpello gingiuis, dentes omnes velut in procinctu ad egreſſum apparuerunt, ſi tantum illi viuo hoc remedium & auxilium non defuiſſet. *Pareus l.23.c.67.*

FAVCIVM TVMORE,

ANGINA.

Io. Magnus Vpſalenſis Archiepiſcopus Gothus, ann 1544. Romæ ex angina periit, anno exilij vigeſimo: is qui hiſtoriam Gotthorum & Sueonum ſcripſit. *Olaus lib.19.c.30.*

MAMMILLARVM.

Agatha Carthaginenſis virgo, pietatis plena & martyr, ſub Gallo mammillis torta eſt. *Volat.lib.13.c.3. Anthrop.*

C O S T A R V M.

Fractura.

Ludouicus, Ludouici Pij F. Germaniæ Rex, ex ſolario caſum faciens, coſtam fregit: & dehinc, licet morbum occultaret aliquandiu, tandem in palatio Francofurt. mortem obiit, ſepultus Loriſſæ propè Vuormatiam, in cœnobio S.Nazarij. *Cuſpinianus.*

MEMBRANÆ SVCCINGENTIS

Pleuritide.

L. Craſſus, cùm eſſet quæſtor, & in ſenatu multùm contra Philippum conſulem eſſet inuectus, negaſſétque illum ſibi videri conſulem, cuius non eſſet ipſe ſenator, laterum dolore obiit. *Cicero lib.3.de Oratore.*

Paulinus Nolanus Epiſcopus, vir ſanctiſſimus, D. Ambroſij diſcipulus, pleuritide obiit. *tom.3. Surij, 22. Iunij.*

Gelaſius II. Henrici V. Imp. arma fugiens in Galliam, concilium ad ordinandum Eccleſiæ ſtatum Viennæ habuit, & poſt paucos dies 4. Calend. Febr Cluniaci ſæuo lateris dolore conſumptus eſt. *Sigonius lib.10. regni Ital.*

Carolus Magnus Imper. imperij rebus compoſitis, dum Aquiſgrani eſſet valetudinis cauſa, propter aquas calidas quæ ibi ſcaturiunt, febre ac dolore laterum ſeptimo die moritur, ætatis anno 72. *Platin.Cuſpin.Sigon.lib.10. regni Ital.Crantzius lib.1. Metrop.cap.18.*

Conſtantinus Monomachus Imp. ignauiſſimus, ventri venerique deditus, podagra mirè excruciatus, pleuritide tandem periit. *Cuſpin.*

Bonifacius IX. Pontifex dolore laterum obiit, pontificatus ſui anno 14. *Platina.*

C O R D I S.

Hydrope.

Maximilianus II. Imp. cùm diu palpitatione cordis laboraſſet, extinctus eſt an. 1576. Aperto cadauere in pericardio aqua copioſa inuenta eſt, totuſque pulmo aquæ innatabat: in cauitate pectoris ſupra quatuor aquæ libras repertæ. Hydrops ergo pulmonis erat, quem palpitatio conſequebatur. Reſpiratio tam impedita, vt ne ſeſquicyathum bibere poſſet. Mingebat ad ſex libras interdum vno die, natura aqueum humorem per eas vias exonerante. Qui motus cùm vel ſponte ſubſtiterit, vel, vt quidam opinantur, Agathæ Streichetianæ medicamentis impeditus fuerit, ſucceſſiſſent interim vomitiones, hæmorrhoidum dolores atque vigiliæ virib. exhauſtus Imp. periit. Eodē morbi genere poſt XIIII. dies Fridericus Palatinus ſublatus videtur, cui cor crebrò palpitabat. Hunc certè in venerem delapſum paulò ante hydropicum videri fecerat. Is denuò auctus, catarrhi ſuffocantis, ſpeciem præbuit. At ſecto cadauere copioſus in pectore humor repertus eſt, & cor pituita obſeſſum. *Ioan. Cratonis medici Cæſarei III. hypomnemat.*

☞ *Vide ſuprà affectus.*

P V L M O N I S

Vlcere Phthiſi.

☞ *Conſule tit. Trabe & macie confecti, quatenus ex Pulmone macies prouenit: quæ macies Auctricis facultatis & Nutricis accidens eſſe videtur.*

Pharnuches equitatui Xerxis præfectus, contra Græcos Sardibus proficiſcebatur. Cane ſub pedes equi intercurrente, equus territus, ſeſſorem excuſſit. Eo caſu rupta in pectore vena ſanguinem vomuit, & poſt phthiſi periit. *Herod.lib.7.*

Venceſlaus IV. Boëmorum rex ex pituitæ aſſiduo defluxu tabe obiit, an.1305. ætatis ſuæ 31. *Dubrauius lib.18.*

Symphyſi.

Ferdinandus I. Imp Rom. Viennæ Auſtriæ phthiſicus obiit, anno 1564. 23. Iulij. Corpore aperto pulmones ſiniſtro lateri thoracis ita connati, vt præterquam cultello ſeparari nequiuerint, ſanie planè corrupti. *Surius in Comment.*

Hydropi.

Maximilianus II. Imp. Vide in cordis hydrope.

De Pulmonis Hydrope 2. *de Morbis, Hippocrates* ait: Febris & tuſſis tenet, & aceruatim reſpirat, & pedes tument, & vngues omnes contrahuntur, & patitur talia, qualia is, qui ſuppuratus eſt, ſed debiliùs ac diuturnius. Et ſi quid infundas aut fotum aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur: atque ex hoc ſanè cognoueris non pus, ſed aquam intus eſſe. Et ſi multo tempore aure ad latera adhibita, audire tentaueris, ebullit intrinſecùs velut acetum. Et hæc quidem aliquandiu patitur, poſtea erumpit ad aluum, & ſtatim quidem ſanus eſſe ſibi videtur, ac morbo liberatus. Verùm progreſſu temporis aluus incenditur, eadémque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumeſcunt ventre, ſcroto, ac facie. Et quidam ab inferna aluo eſſe putant, quum videant ventrem magnam & pedes tumidos. Intumeſcant etiam hæc, ſi ſectionis tempus tranſgrediaris. Accidit hoc Ioan. Baptiſtæ Ramundino Bononienſi, Trapezitæ, viro ſexagenario, qui maximam in pulſu inæqualitatem patiebatur, & difficultatem ſpirandi, inde repentè obiit. Diſſecto, pulmo aqua plenus, inde thorax, inuenti ſunt. *Cardan.part.3.n.68.de cauſ.ſign.ac loc.morbor.*

A B D O M I N I S

Apertione.

In obſidione Hieroſolymitana quidam Iudæi auro deuo-

A ſago ad Romanos transfugerant, ne à Zelonis, qui tyrannidem in vrbe exercebant, deprædarentur, Syri milites, cùm deprehendiſſent quendam transfugarum ex ſtercore aurum colligentem, exiſtimabant omnes auro plenos eſſe. Itaque vna nocte duo millia Iudæorum viſceribus apertis auri cupidine peremerunt. *Ioſeph. lib. 6. cap. 15. belli Iudaici.*

STOMACHI

Imbecillitate, Cruditate.

Conſule tit. Concoctricis facultatis vitio mortui, item, Vomitu mortui.

A. Perſius Satyricus 29. ætatis anno periit, ex ſtomachi vitio. *Euſeb. in Chron.*

Clemens VII. diuturno ſtomachi vitio ſublatus eſt, quum victus rationem ſuaſore medico Matthæo Curtio mutaſſet iam ſenex. *Surius in Comment.*

Vulnere.

B Tamberlanes Tartarorum Imp. cùm exercitum per minorem Aſiam duceret, eique lacrymabunda occurreret mulier, conqueſta ab eius Milite nullo dato pretio lac parùmque calci ſibi erepta eſſe: ſtatim conſiſtere iuſſit exercitum, atque inde agmen ordinatim incedere, vt mulieri facultas eſſet agnoſcendi eum, qui vim fecerat. Eo agnito, rex per pectus ſe præſente aperiri corpus iuſſit: in cuius ſtomacho lac, quod mulieri eripuerat, fuit inuentum. Eodem ſupplicio mulierem affecturus, niſi eius rei, qua ſe ſpoliatam queſta erat, ſigna fuiſſent inuenta. *Fulgoſ. lib. 2. c. 2.*

INTESTINORVM

Colico.

Anthiochus Epiphanes cùm Iudæos inſolitis cruciatibus exenteraſſet, iuſto Dei iudicio grauiſſimis viſcerum doloribus extinctus eſt. *2. Machab. 5.*

Agrippa Iudæorum rex anno regni tertio ob ſuperbiam percuſſus ab Angelo, torminum doloribus periit. *Act. 12. Ioſeph. lib. 19. cap. 7. Antiq.*

C Ricimer Sueuus direptionis eius, quæ Romanæ vrbi tertia contigit, diuturnum fructum non tulit: ſiquidem mox ſæuiſſimis corporis doloribus cruciatus exceſſit è vita, vir is, qui poſt Valentiniani obitum, tanquam alter Stilico, propè in rep. imperauit, in illo etiam Stilicone felicior, quòd nõ plures Imperatores creauit, quam ſuſtulit. *Sigon. lib. 14. Imp. Occid.*

Elizabetha, Alberti Imp. & Regis Vngarorum vxor, torminibus obiit, anno Chriſti 1442. *Cromerus lib. 21.*

Ferdinandus rex Neapolitanorum colico dolore periit, anno 1496. nonis Octob. Neapoli. *Bembus lib. 3. hiſt. Ven.*

Iliaco, Volunlo.

Ioram Iudæorum rex biennio integro tanto dolore torminum cruciatus fuit, vt inteſtina tandem excreuerit. *2. Paralipom. 21.*

Iulianus, Iuliani Apoſtatæ auunculus, qui Antiochiæ ſacri altaris menſam lotio profanauerat, phthiriaſi correptus, tandem excrementa per os impurum reiiciens periit. *Sozomenus lib. 3. cap. 8.*

C. Marium ſepties conſulem Poſſidonius iliaco morbo conſumptum ſcribit, duos & ſexaginta annos natus. *Sab. lib. 3. Enn. 6.*

D *Corruptione, Vlcere, Dyſenteria.*

Palæſtini turpiſſimo podicis morbo, propter arcam Domini captam, ſiue dyſenteria illa fuit (vt *Ioſeph. lib. 6. Antiq. c. 1.* auctor eſt) ita vt inteſtina etiam putredine corrupta excernerent, ſiue condylomata ani, affecti fuerunt. *1. Reg. 9. 5.*

Xerxes rex poſt infelicem pugnam ad Salaminem, Mardonio in Theſſalia relicto, ad Helleſpontum maturabat: & intra quinque & quadraginta dies ad traiectum peruenit, nullam propemodum partem copiarum ducens. Quæ quocunque veniebant, direptis fructibus veſcebantur. Vbi nihil fructuum reperiebant, ipſa herba, nonnulli delibratis corticibus, & ſtrictis frondibus arborum, tam agreſtium quàm manſuetarum, præ fame veſcebantur. Quos deinde peſtilens excipiens dyſenteria magna parte deleuit. *Herod. lib. 8.*

RENVM

Calculo.

Vide tit. Calculo mortui. Illic Inſtrumenti, hic Loci affecti habetur ratio.

Exulceratione.

Selymus Turcarum Imperator apud Ciurlium Thraciæ pagum, peſtilenti circa renes enato vlcere, mortuus eſt, anno Sal. 1517. quum regnaſſet annis octo, & aduerſum Chriſtianos terra marique bellum illaturus crederetur: poſtquam Hyſmaëlem Perſarum regem grauiſſimè contudiſſet, & duobus Sultanis regibus deuictis atque interfectis, Ægyptum & Syriam imperio adieciſſet. *Sab. ſupplem. lib. 9. ex Iouio.* E

VESICÆ.

Ariſtonymus, Poëta comicus, Ptolemæi Philadelphi tempore, annos natus 77. obiit è ſtranguria. *Athenæus in Dipnoſophiſtis.*

Gregorius XI. qui Auenione relicta Romam tranſtulit poſtliminiò curiam pontificiam, dum accuratè agit omnia, quæ ad Pontificem pertinent, intolerabili veſicæ dolore moritur ſui pontificatus anno 7. Chriſti 1378. *Platina.*

Beatus Rhenanus cùm ex veſica laboraret, & ad balneas Badenſes profectus eſſet, maiore vi morbi oppreſſus, Argentoratum deportatus, anno Chriſti 1547. 13. Calend. Iunij obiit, ætatis ſuæ 61.

PVDENDORVM

Amputatione.

Iudæus quidam Pragæ in Boëmia an. Chriſti 1530. qui cum Chriſtiana rem habuerat, dolio picato per foramen virile pudendum indere iuſſus, ſerrato & obtuſo cultro iuxtà appoſito, cùm vi caloris torqueretur, ſibi ipſi partes, per quas peccauerat, amputauit, cúmque cruentus fugeret, immiſſis atrociſſimis canibus laceratus eſt. F

Vlcere.

Ex tit. Phthiriaſi mortuorum huc quadam, quando illa potiſſimum partes putredini obnoxia ſunt.

Iſabella regina Hiſpaniæ mortua eſt enato in pudendis vlcere ſæua ſerpigine mortifero. *Iouius in Conſalno.*

Vbertinus Carrarienſis III. dux Patauinorum ex immodica venere genitalibus exulceratis periit, anno Sal. 1345. *Bern. Scardeonus lib. 3. claſſe 11. hiſt. Pat.*

Franciſcus I. Francorum rex ex vlcere circa ſedem maligno, quod ſerpendo ad veſicæ penetralia peruadebat, & cuncta humani ingenij remedia reſpuerat, interiit. *Sabell. ſupplementum lib. 28.*

VTERI.

Ioannis Alexandri II. Scotorum regis vxor, Ioannis Anglorum regis filia, ex putrefacto iam longo tempore vtero, mortua eſt, nulla relicta ſobole. *H. Boeth. lib. 13.* G

BRACHII, MANVVM, DIGITORVM

Punctura.

Dionyſij iunioris Filiæ, poſteaquam is à Dione pulſus eſt, à Locrenſibus proſtitutæ, tandem compunctione vnguium necatæ fuerunt, ob ſummam intemperantiam patris, quam antea Locris exercuerat cum filiabus ciuium. *Ælian. de Var. hiſt. lib. 9. & Athen. lib. 12. c. 19. & Strabo lib. 6.*

Vulnere.

Annibal, *iuxta Pauſaniam in Arcadicis*, cùm in equum aſcenderet, ſpontè enſe nudato digitum læſit: atque inde non multorum ſtadiorum itinere confecto, cùm eius vulneris inflammationem eſſet febris conſecuta, tertio pòſt die interiit.

Grimoaldus Beneuentanorum dux arcum tendens, venam rupit, è qua ſanguinem emiſerat, nondum cicatrice obducta, atque ita interiit. *Blondus lib. 9.*

Caloioanni Imp. Græcorum vitæ finem attulit vulnus ex venenata ſagitta acceptum inter extremos digitos, dum aprum inſectatur in Ciliciæ finibus, vbi tum bellum gerebat. *Nicetas, Tyrius lib. 15. c. 22. 23.* Annum Sal. circiter 1142. H

Amputatione.

Circa annum Chriſti 1070. ob vſurpationem alieni iuris tanta inter Henricum IV. Imp. & Gregorium VII. Pont orta ſeditio eſt, vt Pontifex eum Auguſtali dignitate abdicaret, & Rodulphus Sueuiæ dux in eius locum à Germanis quibuſdam principibus ſufficeretur. Qui cùm ad Elleſtrum amnem collatis ſignis cum Henrico victus eſſet, abſciſſa dextera diro vulnere affectus exclamauit: Spectate eheu, proceres, dexteram, qua fidem ſacramento munitam, & Henrico meo domino datam, præter æquum & fas temerè violaui. *Bonfin. lib. 3. Dec. 1.*

Vlcere.

Alphonſus II. Neapolitanus rex, veniente in Italiam Carolo VIII. in Siciliam turpiter fugit: & illic manu à pernicioſo cancro correpta, vitæ ſimul & timori finem fecit. *Fulgoſ. lib. 6. cap. 9.*

Dolore.

Vide, Podagra mortui.

Offenſione.

A Q. Æmilianus Lepidus ianua egrediens, incuſſo pollice liminis cubiculi periit. *Plin.lib.7.cap.53.*

C. Aufidius cùm egreſſus in Senatum iret, offenſo pede in comitio expirauit. *Idem.*

Fractura.

Adrianus martyr extinctus eſt crurifragio, ſub Diocletiano Imperatore. *Martyrolog.Rom.4.Martij.*

Empedocles Agrigentinus, dum celebritatis cuiuſdam cauſa Meſſanam curru proficiſceretur, cecidit, coxamque perfregit, & 77. ætatis anno Megaris obiit. Quamuis alij ſeipſum in Ætnæ crateres, immortalitatis ſpe, præcipitaſſe tradant. *Laertius.*

Henricus Auſtriæ primus dux, victus à Conrado Znoymæ Marchione ad oppidum Auſtriæ Rhetium, ann. 1177. ad arcem ſuam per pontem properans, eo perrupto ex caſu equi, crure fracto, tertium poſt diem obiit. *Dubrauius lib.13.*

Anno Domini 1370. Caſimirus Magnus Rex Poloniæ iuxta Przedboriam ciuitatem inter venandum, ceruum inſequens, equo ſuccumbente pedem fregit, è quo vulnere ſpiri- B tum exhalauit Cracouiæ, ibidemque ſepultus. *Guagninus in vita Caſimiri Magni.*

PEDIS, CRVRIS, GENV, COXÆ

Vulneribus.

Cambyſes rex ex vulnere coxæ periit, quod accepit lapſo è vagina enſe, dum equum aſcenderet, quo antè Bouem Apim occiderat. *Herod.& Sab.lib.4.cap.2.*

Chiron in bello aduerſus Centauros ictus ab Hercule, vulnus immedicabile accepit in pede: vnde & periit. Hinc nata parœmia, auctore Zenodoto, de immedicabili malo, vt Chironium appelletur.

Vlceribus.

Miltiades Athenienſium dux contra Perſas, victor in Marathone, ex femoris vlcere, quod ex caſu ortum fuerat, periit. *Herodotus lib.6.*

Maurilius Cadurcenſis Epiſcopus, dum podagræ cauſa ferro candenti tibiam vrit, vel exſiccandi humoris cauſa, vel certè vti per illud vlcus ſenſim humor vacuaretur, ſibimetipſi C mortem accelerauit. *Aimonius lib.3.cap.34.*

Pius III. Pontifex max. ex vlcere cruris, è quo diu laborauerat, trigeſimo poſt creationem die diſceſſit, anno à Chriſto nato 1503. *Volat.lib.22. Anthrop.*

Henricus IIX. Anglorum rex multo abdomine grauis & & iners effectus, laceſſente atroci febre, propter ſæuam inflammationem in crure virulenti herpetis, vitam cum morte commutauit, ætatis anno 57. Chriſti 1547. *Surius in commentario.*

ARTICVLORVM. Puta

Dolore, Arthritide, Podagra,
Gonagra, Chiragra.

Lycon, ſeu Glycon, philoſophus Socraticus, periit podagræ morbo, annos natus 74. *Laertius.*

Q. Ennium, iam ſeptuagenarium, de quo eſt apud Silium Apollinis celebre vaticinium hiſce verſibus

Hic canet illuſtri primus bella Itala verſu
Attolletque duces cælo——.

articulari conſumptum morbo, Annales referunt, quem ex immodico vini vſu contraxerat. *Calius lib.28.cap.30. A.L.*

D Tyrannio Grammaticus clarus Romæ, & diues, libros ampliùs XXX M. comparauit. Obiit ſenex, podagra confectus. *Suidas.*

Sept. Seuerus Imp deceſſit morbo articulari, ſeptuagenario maior. *Herodianus.*

Lucianus Samoſatenus ſophiſta podagra conſumptus, annos octoginta natus. *Cognatus lib.6. Narrationum.*

Iuſtinus Iunior Imp. graui pedum dolore, anno imperij ſui vndecimo, obiit.

Alexius Comnenus Imp. ex pedibus grauiter laborabat. Medici cùm diu multúmque inter ſe diſſiderent, tandem ferro curandum eſſe conſentiunt. Sed quia aër palatij Magni non ſatis commodus viſus eſt, in palatium Manganorum delatus eſt. Siue hoc caſu ſiue fato euenerit, impellente eum illic mori, & animam efflare. Ita enim vaticinio quodam de eo ſcriptum eſt, vſtum ferro illic caſurum: quod & euenit. Licet monachi quidam vaticinarentur, non eum ante moriturum, quàm Hieroſolymas profectus, Saluatoris noſtri Chriſti Ieſu ſepulcrum adoraret, ibique diadema deponeret. *Cuſpin.*

Ioanni Pontifici vita functo Siſinnius, an. 707. ſubſtitutus (aliis Zoſimus) ſæuo pedum dolore iactatus, poſt viginti dies E è vita migrauit. *Sigon.lib.2.regni Ital.*

Conradus II. anno imperij ſui XV. ex Italia reuertens, podagræ cœpit incommodo turbari: & quum Traiecti eſſet, accedente perniciosiore morbo finiuit vitam, iuſſitque extinctum corpus Spiram deduci ad Sepulturam. *Crantzius libro 4. Metrop.cap.12.*

Congallus Scotorum rex anno regni XX. expirauit articulari morbo, frigore & multis laborioſis aduerſus Saxones & Britannos expeditionibus, contracto. *H.Boeth.lib.8.*

Stephanus Palatinus Valachiæ grauiſſimo pedum dolore extinctus eſt, vir magnitudine animi, aſtu, peritia rei militaris, & rebus contra Turcarum, Vngarorum, & Polonorum reges, ac Tartaros feliciter geſtis, omni æuo memorabilis: Cui Bogdanus filius luſcus in dominatu ſucceſſit. *Cromerus lib.30. hiſt. Polon.*

Ferdinandus Gonzaga Mantuanus princeps, cuius forti & fideli opera Carolus Cæſar feliciter multis annis vſus eſt, parta de Gallis ad S. Quintinum victoria, anno Salut. 1557. iam ætate grauis, & acerbiſſimis articulorum doloribus affe- F ctus, belli conſilia cum morte commutauit. *Sabell.ſupplementum lib.29.ex Iouio.*

NERVORVM.

Reſolutione.

☞ *Vide, Paralyſi mortui, infrà.*

Conuulſione.

☞ *Vide, Epilepſia mortui, infrà.*

CVTIS.

☞ *Vide Titulum Excoriatorum, ſuprà.*

MORS CONSIDERATA

RESPECTV PARTIVM AFFECTARVM FORMÆ. Huc pertinent.

FEBRE MORTVI

☞ *Conſule Tit. animi affectibus mortui. Nam cùm reliquarum partium morbis lethalibus per conſenſum (vt Medici loquuntur) febris iungitur, tum iis præſertim, quæ ex ipſius cordis paſſionibus ortum ducunt. Item de iis, qui Veneno pereunt intelligi debet.*

Manaſſes Iudith heroinæ maritus, ex tribu Simeonia, cùm in agro meſſoribus adeſſet, æſtu tentatus, febre ardente periit. G *Iudith.cap.8.*

Antipater Sidonius poëta inſignis, omnibus annis vno tantummodò die, quo genitus erat, febri implicabatur. Cúmque ad vltimam ætatem perueniſſet, natali ſuo certo illo circuitu morbi conſumptus eſt. *Plinius lib.7. cap.51. Val. Max. lib.1.cap.8.*

Alexander Magnus cum Babylonem diem nocti potando iunxiſſet, Herculis ſcypho nondum epoto, in febrem incidit. De cauſa eius mortis non vna eſt opinio. Ariſtobulus tradidit eum ſæuitia febris ſitim collegiſſe, vinóque ab eo epoto mente alienatum, pridie Kal. Iulij diem obiiſſe. *Sabell. lib.6. Enn.4. ex Curtio.*

Iudæorum rex Alexander ex temulentia morbo contracto, & triennio integro quartana laborans, nec tamen abſtinens à caſtrenſibus officiis, tandem exhauſtis viribus fato conceſſit in Geraſenorum finibus, obſidens Ragaba Caſtellum, quod vltra Iordanem ſitum eſt. *Ioſephus lib.13. cap.23. Antiq.* H

Petronilla, Petri Apoſtoli filia, virgo, Romæ febre diſceſſit. Petrus autem cur non ſuccurreret, ſicuti aliis interrogatus: Hoc ei præſtare, reſpondit. *Volat.lib.18. Anthrop. Martyrolog.Rom.31.Maij.*

Titus Imp. omnibus charus, ſic vt eum publicas delicias vocitarent vulgò, periit poſt biennium, duos menſes, & XX. dies Imperij, ætatis quadrageſimo ſecundo, febre correptus, in eodem, quo pater apud Sabinos, agro, vt *Tranquillus & Sextus* ſcribunt.

De Caro medico *Martialis Epigrammatum lib.10.*

Nequius à Caro nihil vnquam Maxime factum eſt,
Quam quod febre perit: fecit & illa nefas.
Saua nocens febris ſaltem quartana fuiſſet,
Seruari medico debuit illa ſuo.

M. Antoninus Pius Imp. duodecim millibus paſſuum ab vrbe, apud Loricos in villa ſua febri mortuus eſt. *Aurelius.*

Tacitus Imperator apud Tarſum febri abſumptus eſt. *Sextus Aurelius.*

Conſtantius Imp. Antiochia exercitum mouens contra Iulianum Apoſtatam incidit in febriculam ſemper æqualem, ratuſque eſt geſtatione eam aboleri. Vectus eſt lectica per inuia itinera, vſque ad radices Tauri montis. Ibi ad Mopſucrenas, febri, ita aucta, vt corpus tangi non poſſet. Moriens Iulianum ſucceſſorem nominauit, anno imperij trigeſimo octauo ætatis 40. *Ammianus lib. 21.*

Theodoſius iunior Imp. veluti longo imperij potentatu afflictus, febre ſolutus eſt, cùm regnaſſet annis XLVIII. Conſtantinopoli ſepultus, penè quinquagenarius *Cuſp.*

Leo Conſtantini Copronymi filius, Imp. cùm inſaniret cupiditate precioſorum lapidum, magnam coronam vi è loco ſacro ablatam capiti impoſuit. Carbunculo correptus ſtatim circa caput cum febre periit. *Sigebertus in Chron.*

Fridericus II. Imp. in arce Florentina Apuliæ prope Luceriam febre obiit, *teſte Collenutio lib. 4. hiſt. regni Neapol.* anno ætatis 54. Chriſti 1250. die Luciæ ſacro, XIII. Decembris. Etſi alij à Manfredo filio notho culcitra plumaria ſuffocatum ſcribant.

Lanfrancus Cantuarienſis Epiſcopus ſanctiſſ. febri expirauit quod maximè in votis habuerat, vt aut febri aut dyſenteria vitam ſibi finire liceret, quòd hiſce linguæ vſus minimè ſubtraheretur. *Ranulphus lib. 7. cap. 6. Polychronici.*

Robertus Guiſcardus, Calabriæ & Apuliæ dux, victoriis inclytus, Corcyræ febre acuta periit an. Sal. 1082. menſe Iulio, iam ſexagenarius. *Collenutius lib. 3. hiſt. Neapol.*

Philippus, Auguſtus Francorum rex Mendontæ quartana obiit pridie Idus Iul. MCCXXIII. *Æmilius lib. 6.*

Henricus I. Anglorum rex febre periit. *H. Boeth lib. 12.*

Ericus II. Danorum rex, ſacra, peregrinatione Hieroſolymitana in inſula Cypro febre obiit. *Saxo lib. 12.*

Valdemarus Daniæ rex nobiliſſ. febre correptus, cùm ſudore difflueret, animam reddidit. *Saxo Grammaticus lib. 14. & 15. Cranzius lib. 6. Danicæ hiſt.*

Alphonſus Siciliæ rex, ætate ingraueſcente febre correptus, anno Salut. 1458. menſe Iunio, in arce Lucullana, quam vulgò vocant Oui, cùm Neapoli regnaſſet annis XVII. viuis exceſſit. *Ritius Neapol. lib. 4. de Regib. Siciliæ.*

Martinus Aragoniæ & Siciliæ rex, ducta vxore iuuencula, quartana periit, quam ex filij Martini obitu immaturo acquiſierat. *Laur. Valla lib. 2. hiſt.*

Vladiſlaus Iagello Polonorum rex obiit valida febre correptus: cùm nocte præcedente, quæ præter temporis rationem frigida fuerat, in ſyluis diutiùs luſciniæ cantu ſeſe de more oblectans, cœli intemperiem pertuliſſet. *Cromerus lib. 20.*

Laurentium Medicem Reip. Florentinæ principem torsêre aliquandiu cœliaci dolores ſubſequenteque mox lenta atque tabifica febre tertio & quadrageſimo ætatis anno conſumptus eſt. *Iouius in Leone X. lib. 1.*

Io. Picus Mirandulæ Comes anno 1494. dum ſecundum & trigeſimum ætatis annum impleret, Florentiæ inſidioſiſſima correptus eſt febre, quæ illum intra tertium decimum diem ſuſtulit. *Io. Franciſcus in eius vita.*

Rex Hiſpaniæ Philippus Caroli V. pater, iuuenis firmiſſimo corpore, optiméque affecto, in ætatis flore paucorum dierum febri, Burgij in Hiſpania, anno 1506. menſe Nouembri ſublatus eſt, *Guicciard. lib. 7.*

Anno 1513. Iulius II. Pontifex ex leui, ſed tenaci febricula fluente aluo periit. *Iouius in Leone.*

Ioannes Sepuſius Vngariæ rex ad Sibinium, Myſiæ oppidum æger decumbebat: cùm allatum eſt reginam felici partu miræ indolis puerum edidiſſe. Tum vero Hungari incredibili lætitia exultantes, regiam complent, ad regem gratulatum irrumpunt, tormenta de more diſploduntur, adueniunt è caſtris duces; gaudium in exercitu diſpenſatur, paratúrque conuiuium, in quod vel inuitus rex ipſe procerum cohortantium manibus infertur, id ei omnium lætiſſimum atque ſupremum fuit. Nam quum feſtæ hilaritati & perpotantibus amicis deeſſe nollet, incautius ac liberaliùs genio indulſit: exinde reuocata eſt febris, quæ iam planè defecerat, cuius vi oppreſſus eſt. *Iouius lib. 19. Hiſt.*

Hercules Eſtenſis Ferrarienſium dux, cùm iter in Galliam adornaret, anno Sal. 1559. ardenti febre abſumptus eſt, relicto Alfonſo *Sab. ſupplem. lib. 29. ex Iouio.*

Iulius III. Pontifex medicorum conſilio temerè mutata victus ratione, febre correptus, è vita exceſſit. *Panuinius.*

Conſaluus Ferdinandus, qui ſolus inter ætatis noſtræ Imperatores Magni cognomentum egregia virtute promeruit, dum grauantibus annis apud Illiberim in otio degeret, in duplicis quartanæ morbum, non quidem natura difficilem, ſed ſeni præcipuéque ex euentu rerum minimè læto planè mortiferum incidit, traductúſque à Loxa Granatam climacterico ætatis anno 62. expirauit. *Iouius in eius vita.*

Petrus Nauarrus Hiſpanus, dux clariſſ. quartana mortuus. *Iouius in Leone X. lib. 2.*

Chriſtophorus Longolius Maclinienſis Belga, Iurecoſſ. & orator ſummus, Patauij febre continua extinctus eſt, anno Sal. 1522. ætatis 34. *Auctor vitæ.*

Iacobus Sadoletus Mutinenſis Cardinalis à Paulo III. creatus, lenta febre autumnali periit, *Hieronymus Carimbertus in vitis Pontificum.*

PESTE EXTINCTI.

☞ Conſule Tit. Strages magna ex morbo. Hic morbi Forma, illic Multitudo ſpectatur pereuntium.

In graui illa peſtilentia, quæ bello Peloponneſiaco orta fuit Athenis, amiſit Pericles vtrunque filium, Xanthippum & Paralum, & amicos ferè omnes cum ſorore. Tandem & ipſum peſtis corripuit, non perinde vt cæteros acris nec acuta, ſed quæ lento morbo diuturnóque & ſæpiùs alternante corpus eius ſenſim conficeret, & vim obtunderet mentis. *Plutarch. in Pericle.*

M. Antoninus Philoſophus Imp. opt. octauodecimo anno imperij ſui, & ſexageſimoprimo vitæ, diem vltimum clauſit, apud Sendobonam, ex peſtilentia, ſexta die quàm ægrotaſſet, in Germania. *Cuſpin.*

Oppianus poëta (qui de piſcibus ſcripſit) Roma in Ciliciam patriam reuerſus, peſtilentia periit anno ætatis trigeſimo.

Peſtis an. 388. L. Genutio Auentinenſi, & Q. Seruilio Ahala Coſſ. Cn. Manlius Capitolinus Imperioſus dictator creatus, figendi claui gratia, anno poſtquàm M. Curtius in hiatum cum equo deſiliit, illuſtres viri plerique defuncti, & in his M. Furius Camillus, cuius mors, etſi grandis natu periit, acerba tamen fuit ciuitati: quippe vnicus ſua tempeſtate imperator, & in omni fortuna Romanorum omnium longè princeps, pace bellóque ante exilium clarus, ſed clarior in exilio factus. Qui ad auxilium patriæ reuocatur, incredibili virtute ſe & patriam reſtituit. Pari deinceps gloria quinque & triginta annos vixit. Dignus qui ſecundus à Romulo vrbis conditor fuerit appellatus. *Sab. lib. 3 Enn. 4. & Plut. in Camillo.*

Hoſtilianus Pepenna paulò poſt aſſumptum imperium eodem periit fato. *Sext. Aurelius.*

Fl. Claudius Imp. fortiſſ. & feliciſſ. finito bello Gothico, cùm grauiſſimus vndique morbus ex continuis ſtragibus inualeſceret, eo dicitur quoque morbo conſumptus interiiſſe, cùm duobus tandem regnaſſet annis. Sex. Aurelius tradit, Claudium iuſſiſſe inſpici libros Sibyllinos: in quib. cùm morte primi in Rep. Romana morbus ceſſaturus diceretur, vitam ſuam deuouiſſe, pro Rep. ob id illi eſſe locatam in Capitolio ſtatuam auream, & clypeum aureum. *Cuſp.*

Conſtantinus Monomachus Imperator, vnà cum coniuge Zoë peſtilentia ferè eodem tempore interiit. *Volater. lib. 13. Anthrop.*

Captis Hieroſolymis, rex creatus Godofredus, de Bullion, Marchio S. Imperij, peſtilentia, inſequenti anno orta, qui fuit Salutis 110. quintodecimo calendas Auguſti obiit, magno ſui apud Chriſtianos deſiderio, & ſancta etiam apud hoſtes memoria. *Æmilius lib. 5.*

Tertio bello ſacro Hieroſolymitano an. 1192. Fridericus dux Sueuiæ cum maiore parte Germanici exercitus in Syria peſtilentia periit. *Sigon. lib. 15 regni Ital.*

Friderico I. in Italia Victorem Pontificem contra Alexandrum III. defendenti, quum Reinaldus Colonienſis, & Chriſtianus Moguntinus Archiepiſcopi ſuis copiis Romam oppugnarent, nouem millia Romanorum cæſa feruntur. Ex cadauerum putredine, ſæuiſſima peſtilentia exercitum inuaſit, & Epiſcopos, Colonienſem qui auctor mali fuerat, Spirenſem, Ratiſbonenſem, Pragenſem, Verdunenſem, ac Leodienſem tum duces, Fridericum Sueuiæ ducem, Conradi Rom. regis filium, Vuelphonem iuniorem, cum multis comitibus ac baronibus abſumpſit *Vrſpergenſis. Cuſp. Cranz lib. 6. Sax. cap. 24. Sigon. lib. 14. regni Ital.* tertiæ expeditioni Italicæ Friderici hoc tribuit, dum Paſchalis III. reſtituitur. an. 1167.

Henricus VI. Imp. Neapolim obſidebat contra Tancredum. Ex aëris intemperie exercitum inuaſit lues dira: qua ſublatus

eſt Philippus Colonienſis Archiepiſcopus, & Otho dux
A Boemiæ (in quibus erat robur exercitus) multi præterea nobiles, & vulgus militum ſine numero. Imperator ipſe morbo vexatus deplorato, in Germaniam rediit. *Crantz.lib.7.Saxonia, cap.3.* Item Conradus Boëmorum rex, Othonis patruelis, cùm domi principatum vix primoribus labris deguſtaſſet. *Dubrauius lib.14.*

Dum Ptolemais obſidetur à Chriſtianis, Sibylla regina Hieroſolymorum, Balduini I V. ſoror, Guidonis Luſignani vxor, cum quatuor liberis ex Guidone ſuſceptis in caſtris periit. *Blondus lib.7.Dec.2.*

Lotharius Imp.ex Italia, victo Rogerio Siculo reuertens, Tridenti, vt *Crantzius* vult, peſte correptus, in viliſſimo quodam tuguriolo in ſylua animam reddidit, poſtquam rerum ſummæ annis præfuiſſet tredecim, anno Chriſti 1138.in autumno, *Vrſpergenſis.Otho Friſingenſis,lib.7.cap.17.18.19.20.*

D. Ludouicus Gallorum rex à ſecunda expeditione in Saracenos reuertens, peſtilentia paſſim caſtra occupante, vnà cùm Ioanne filio in Africa periit. *Æmilius.*

Mnatha Boëmorum dux peſte obiit. *Dubrauius lib.2.*

B Barbara Sigiſmundi Imp. vidua, ſcelerata femina, in domicilio hæreticorum ex peſte apud Græcium defuncta, à ſacerdotibus Huſſitis Pragæ regum tumulis condita fuit, dignior porcorum ſterquilinio. *Crantzius lib.12 Vandal.cap.6.*

Ioannes Ziſcha, apud caſtellum Priſcouiam, dum ad Sigiſmundum Imp. pacis cauſa proficiſcitur, peſte correptus exſpirauit. *Æn. Syl.cap.46.hiſt Bohem. Dubr.lib.26.*

Ladiſlaus Bohemiæ & Vngariæ rex, XIIX. annos natus, cùm Pragæ Magdalenam Caroli Francorum regis F. cum qua nuptias celebraret, expectat, peſtilentia correptus, XXXVI. horarum ſpacio, poſtquam ægrotare cœperat, interiit. Medici Germani veneni ſigna adfuiſſe dixere. *Æneas Syl.cap.71.hiſt. Bohem.*

Alphonſus XI. Hiſpaniæ rex, rerum potitus annis circiter quadraginta, peſtis contagio obiit in obſidione caſtri de Gilbenar, eo die Veneris, quo Dominicæ paſſionis memoriam recolimus. *Ritius Neapolitanus lib.3.regum Hiſp.*

Io.Andreas I.C. nobilis, anno 1348. Bononiæ peſte obiit. *Crantzius.lib.9.Metrop.cap.26.*

Hippolitus Medices Cardinalis ex peſte obiit. *Iouius,lib.34.*

C Domitius Calderinus, patria Veronenſis, vir ingenio clariſſimus, cùm annos triginta natus eſſet, ſecretarius Apoſtolicus factus, peſtilentia obiit. *Volat.lib.21. Anthrop.*

Hermolaus Barbarus, peſtilentia Romæ expirauit. *Crinitus lib.1.*

Conr.Geſnerus Tigurinus Medicus, anno Chriſti 1565.die Decembris 13.(quæ quinta fuit morbi, cùm præter anthracem peſtilentem ſiniſtræ mammillæ imminentem, ſuoque feruore vicinas partes infeſtantem, nullam febrim, nullum dolorem ſenſerit, nunquam decubuerit) hora noctis XI.expirauit

VVLNERIBVS MORTVI, conſideratis reſpectu

SVBIECTI.

☞ *Vide Tit. Vulneribus Capitis, Stomachi,&c. mortui, ſupra.*

EFFICIENTIS.

☞ *Vide Tit. A belluis interfectorum. Item mutuis vulneribus mortui.*

INSTRVMENTIS.

☞ *Vide Tit. Gladio, Haſta, Telo, necati.*

MODI.

D ☞ *Vide Tit. Excoriatorum, Mutilatorum, Diſcerptorum, Securi percuſſorum.*

MAGNITVDINIS. Mortui vulnere

Leui.

Appion Alexandrinus Grammaticus, qui Iudæorum circumciſionem irriſit, cùm tandem Ægyptiorum more circumciſus eſſet, inflammatione inguinum oborta pœnas dedit blaſphemiæ. *Ioſephus lib.2.contra Appionem.*

Caloioannes Græcorum Imp. Tarſi Ciliciæ venatione corpus exercens, in aprum ſagittam venenatam dirigens, læue vulnus inflixit. Certam alioqui mortem auerti poſſe medici teſtabantur, ſi manus præcideretur, antequam peſtis reliquum corpus peruaderet. Auguſtus negauit vnimanu Cæſare terras rectè regi poſſe. *Æmil. lib.5.* At *Nicetas* paulò aliter.

Ioannes Comnenus Imp. dum venaretur, apro ſolitario venabulum in pectus adegit. Qui quum ictum vrgeret, & totum ferrum in viſcera recepiſſet, manus Imp.impetu feræ reflexa, pharetrã de latere obliquè ſuſpenſam, & venenatis telis refertam euertit: perſtrictáque vna ſagitta cute extremorum digitorum, vulnus principiò neglectum, membranæ calcibus detractæ impoſitione, quam excoriationem vocant, medicatus eſt, qua ancipiti ratione ſaniem cruentam vulneris reprimere conabatur. Tandem verò tumeſcente & ardeſcente vulnere, cùm præter alia etiam ſectio adhiberetur, ex eo mortuus eſt. *Nicetas Choniates de Imperio eius.* E

Orcannes Turcorum Rex Burſiam ciuitatem egregiam (hæc Pruſa vetuſta ſedes regum Bithyniæ fuit) expugnauit. Tandem ex vulnere in ea ipſa expugnatione accepto, quanquam leue videretur, occubuit, atque Amurathi filio victoriam fruendam reliquit. *Iouius in vita Orcannis.*

Theodorus Paleologus Cardinalis Montisferrati, ſub Paulo II. in cœna oſtenſurus archimagiſtro rationem diſſecandi cibos ordine, cùm manum dextram ad cultrum cibarium è pariete pendentem extenderet, imprudens eam aciei impegit, & vulnere leui accepto in ſummam corporis imbecillitatem lapſus, anno exacto vitam finiuit, ſub Sixto IV. *Garimb.lib.4. de Vitiis Pontif.* F

MVLTITVDINIS. Confecti *vno vulnere.*

Totilas Gotthorum rex, prælio victus ad Apenninum à Narſete eunucho, cum quinque militibus fugit. Quem inſequuti ſũt nonnulli, quanquam quiſnam eſſet, ignari. Ex quibus Aſbadus Gepida ipſum adeptus, vt telo feriret, inuaſit. Quem vt vidit adoleſcentulus ex Totilæ familia, Quò canis, inquit, irruis dominum tuum percuſſurus; At ille nil territus, quanta maxima vi potuit, in Totilam telum intorſit: at à Sipuardo Totilæ comite in pede vulneratus, conſiſtere eſt compulſus: Sipuardum autem mox alter Aſbadi comes percuſſit. Reliqui quatuor Aſbado in caſtra referendo intenti, curſum intermittunt, Totilas lethali vulnere affectus, ſtadiis octoginta quatuor confectis, cùm ad Capras veniſſet, menſe Auguſto ex vulnere moritur: atque à ſuis comitibus terra reconditur. Hic Totilæ exitus fuit, poſtquam annos vndecim inter Gothos regnauit, & res magnas, ac memorabiles geſſit. Romanis occaſum Totilæ ignorantibus femina Gothica indicauit, & locum, vbi ſepultus fuerat, demonſtrauit. Itaque, effoſſo loco, cadauer extraxerunt, eóque cognito, iterum condiderunt, & rem Narſeti nunciarunt. *Sigon.lib.19.Imp.occid.* G

Pluribus vulneribus.

C. Iulius Cæſar tribus & viginti plagis confoſſus eſt, vno modò ad primum ictum gemitu ſine voce edito. Etſi tradiderunt quidam, M.Bruto irruenti dixiſſe, ϰαὶ σὺ τέκνον. Exanimis diffugientibus cunctis aliquamdiu iacuit: donec lecticæ impoſitum, dependente brachio, tres ſeruuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, vt Antiſtius medicus exiſtimabat, lethale vllum repertum eſt niſi quod ſecundo loco in pectore acceperat. *Suetonius.*

Nahodabeguea, Princeps illorum, qui ſimulacrorum ſuperſtitione conflictati, à Mahumetis ſacris abhorrent, ciues Malacenſes ad Luſitanorum perniciem ſolicitarat: contra regem Malacenſem conſpiratione inita, exilio ſolum vertetat. In mari ab Alfonſo Albuquercio, Indiæ prætore, deprehenſus, multis vulneribus conciſus ita cecidit, vt nullum ſanguinem è vulneribus emitteret. Cùm verò Luſitani illum nudaſſent, & armillam ex auro factam, in quam erat lapis quidam incluſum, detraxiſſent, magna repente vis ſanguinis ex illius vulneribus emanauit. Lapis ex beſtiis quibuſdam eruitur, quas Siamenſes Cabriſias appellant, qui mirificam ad ſanguinem ſiſtendum vim continere dicitur. Sed hæc armilla, quam regi Emmanueli cum duobus leonibus ex ferro affabrè factis deſtinarat, in naufragio prope Zamatram periit. *Oſor.lib.7.& 8. rer. Em.* H

VLCERIBVS MORTVI VARIIS, Vtpura *Lepra, Elephantiaſi.*

Conſtantinus V. Imp. Copronymus cognomine periit elephantiæ morbo, quum imperaſſet an. 35. *Volat. lib.23. Anthrop.* Vnde fortaſſe nata eſt illa de lepra Magni Conſtantini vana opinio, ob ſimilitudinem nominis. *Platina.*

Phroilla rex Hiſpaniæ, morbo lepræ correptus interiit. *Ritius lib.2.Regum Hiſpanorum.*

Balduinus IV. Regum Hieroſolymorum ſeptimus, lepræ morbo correptus, & omni ſpe prolis abiecta, occidit: *Ritius de Regibus Hieroſolymorum.*

Medeius

Medeius, vnus ex iis, qui Ioannam puellam Gallicam Anglorum domitricem flammis adiudicauerant, lepra infectus, miſerè expirauit. *Valerandus Varanius lib. 4.*

Dominici Syluij Venetorum Ducis Vxor, luxurie & delicijs inſignis, tanto putredinis fœtore repleta eſt, vt cum nemo ſanus ferre, nec vllis odoramentis arceri valuerit: quo malo miſerè aliquandiu torta expirauit. *Vincent. lib. 20. cap. 53.*

Robertus I. Scotorum Rex, ex lepra, quæ extrema illum ætate corripuerat, fato conceſſit: vir omni genere virtutis apud gentes ſua ætate clariſſimus. *H. Boethius lib. 14.*

Florentius Nurſiæ Prouinciæ ſolitarius vrſum habebat ſibi inſeruientem. Inuidentes hoc ei Quidam, beſtiam interimunt. Is nil aliud dixiſſe fertur, quàm ſperare ſe eos Deo vlciſcente commiſſum luituros. Et mox cædis rei lepra confecti, paucos poſt dies verſis in ſaniem corporibus contabuêre. *Marul. lib. 5. cap. 2.*

Phthiriaſi, Morbo pediculari

Æthiopes Acridophagi locuſtis victitant. Appropinquante ſenecta, pediculi alati, non ſolùm viſu varij, ſed ſpecie horrida ac turpes in corporibus nati, ventrem primò, tùm pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur, primùm veluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis. Deinde exorientibus pediculis, ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit, aliis ſuper alios tanquam ex perforato vaſe ſcaturientibus, vt deleri nequeant. *Diod. lib. 3. cap. 3.*

Antiochus Epiphanes Aſiæ Rex, qui fanum Hieroſolymitanum Iouis Olympij ſtatua profanauit, & Iudæos ad internecionem delere ſtatuit, ex Perſide re malè geſta fugiens, inteſtinorum dolore grauiſſimo correptus, minas maiores ſpirans, Hieroſolymam properabat. Verùm in itinere è curru delapſus, tanta putredine affici cœpit, vt vermibus è corpore ſcaturientibus fœtorem aſtantes vix poſſent ferre. Cœpit tum erratum ſuum confiteri, & ſeſe Iudæorum Deum culturum, templum, quod diripuiſſet, longè magnificentius inſtauraturum vouit. Verùm ſimulata pœnitentia Deum permouere non potuit, ſed deſperabundus in mediis montibus vitam infelicem finiuit. *2. Mach. 9.*

Herodes Aſcalonita, Rex Iudææ, Antipatri filius, poſt interfectos Alexandrum, Ariſtobulum & Antipatrum filios, trucidatos item innocentes, ad intercipiendum ſacrum Virginis partum, vermibus ad extremum toto corpore ſcatentibus periit. Lento calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quàm intus popularetur viſcera: aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet continuò cibos ſuggerere: ſimulque vexabatur inteſtinorum exulceratione & colicis paſſionibus. Pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimiliterque inguina. Ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœda nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore grauiſſimo. Super hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. *Ioſephus lib. 17. cap. 8. Antiq. & ſeq.*

Herodes Antipas ſedens pro tribunali, & veſtitus veſte regali, concionabatur ad populum: populus acclamabat, Dei voces, & non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eo quòd non dediſſet honorem Deo. Et conſumptus à vermibus expirauit. *Act. 5.*

Acaſtum Peliæ filium, ferunt ex antiquiſſimis phthiriaſi interiiſſe. *Plut. in Sylla.*

Alcman vnus ex clariſſimis Græciæ Poëtis, hac etiam fœditate periit. *Plin. lib. 11. c. 33. & Plut. in Sylla.*

Pheretima Batti F. Cyrenæorum Regina, cùm ob interfectum filium ſuum Arceſilaum tyrannum Barcæos ope Perſarum victos crudeliſſimè vlta eſſet, viuens vermibus abſumpta computruit. *Herod. lib. 4.*

Pherecydes Syrus, Pythagoræ præceptor, pediculari morbo correptus, primùm emiſit ſudorem calidum, viſcoſum, & muccori ſimilem: poſtea verò prorſus belluinum. Tandem pediculi creuerunt: cumque carnes in pediculos diſſoluerentur, ac fœda iam turpiſque facies euaſiſſet, abſtinuit à conſortio familiarium, & eos fugiebat. Ad eum grauiter affectum quum viſendi gratia Pythagoras diſcipulus aduenisset, ac πῶς διάκειται, quonam pacto haberet, eſſet ſciſcitatus? protendens is digitum per ianuam, χροῒ δῆλα, Ex corpore, inquit, palàm eſt. Quod & parœmiodes apud philoſophos mox eſt factum, ſed ita, vt deteriora ferè indicentur. De hoc extat Q. Sereni carmen:

Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi?
Qui nimio ſudore fluens, animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt.

Ex Strab. lib. 12. & Græcorum ferè omnium auctoritate inſulam Syrū patriam habuit, vnam Cycladum, proximè Delon: Stephanus Ionicam eſſe inſulam docuit in Acarnania, & gentile nomen inde produci, Syrius. *Cæl. lib. 14. c. 13. A. L. Ælian. lib. 4. & 5. de Var. hiſt & Heraclides in Polit. & Plin. lib. 7. c. 51.*

Οἱ Πλάτωνος φθεῖρες, id eſt, Platonis pediculi, in prouerbium abierunt: vt, referente Laërtio in vita huius philoſophi, teſtatur Myronianus in opere, cui titulum fecit de Similibus, hinc coniectans hoc morbo periiſſe Platonem, quòd vulgò pediculi Platonis appellarentur. *Eraſm. in Adagiis.*

Caſſander Antipatri F. Rex ſceleſtiſſimus, qui Olympiadem Alexandri matrem, & Alexandri filios interfecit, ex hydrope in phthiriaſin incidens periit. *Pauſan. in Bœot.*

Calliſthenes Olynthius, dum carceris cuſtodia teneretur: præterea & Mutius iuriſconſultus, eadem tabe paſſim membrorum corroſi ſunt. *Plut. in Sylla.*

Speuſippum Eurymedontis filium, Athenienſem philoſophum, Platonis ex ſorore nepotem, ſunt qui dicant mortem ſibi intuliſſe. Plutarchus tamen efferueſcentibus toto corpore pediculis interiiſſe.

Plemminius legatus à Scipione Locris cum præſidio pop. Rom. præfectus, cùm templum Proſerpinæ opulentiſſimum diripuiſſet, vinctus Romam Senatu iubente ductus eſt, carcerique incluſus pediculari morbo, ante cauſæ dictionem, miſerè periit. *Liuius lib. 9. ſecundi belli Punici, & Valerius Maximus lib. 1. cap. 2.*

L. Sylla Metrobium Lyſiodum licet exoletum non diſſimulabat perpetuò amare. Vnde etiam morbum aluit ex leui ortum occaſione, & perdiu exulcerata viſcera ſua ignorauit. Hinc putrefactum corpus, & in pediculos totum verſum: vt cùm multi interdiu & noctu tollerent eos, nulla parte potuerit tamen, quod reiiciebatur, æquare illud, quod ſuccedebat: verùm omnes veſtes, balneum, pollubrum, cibus, illo repleretur fluxu & tabe: adeò ſuppullulebat. Ideò ſæpiùs die ingrediebatur balneum, abluens & abſtergens corpus. Cæterùm nihil proficiebat, ſuperabatque copia omnem purgationem. *Plut. in Sylla. Plin. lib. 7. Nat. hiſt. & 11. c. 33.* ſcribit Syllam periiſſe, erodente ſeipſo corpore, & ſupplicia ſibi gignente.

Fama eſt eum, qui bellum ſeruile mouit in Sicilia, fugitiuum, Eunum nomine, poſtquam attractus Romam captiuus eſt, morbo pediculari abſumptum. *Plut. in Sylla & Diod.*

Galerio Maximino Cæſari, in Chriſti nomen arma mouenti, putrefactis introrſum vitalibus (Egnat. genitalia habet) ex auribus, ore, naribúſque non aliter quàm ex putredinis cloaca vermes continuè ſcaturiebant, intolerabili cum fœtore, quocunque deferretur. Cum nulla medicorum ope leuaretur, ſibiipſi manus intulit.

Iulianus, Iuliani Apoſtatæ auunculus (qui Antiochiæ in templo ſacram menſam lotio demiſſo profanauerat, Euzoio Epiſcopo, ob id eum obiurganti, alapam impegerat) non multò pòſt graui correptus morbo inteſtinorum putreſcentium, miſerè interiit, incrementis non ampliùs per meatus ſuos, ſed per os ſceleratum egredientibus. *Theodoret. lib. 3. c. 13. Sozom.* addit *lib. 5. cap. 8.* etiam eius carnem putrefactam, in vermes conuerſam eſſe: qui in profundo abditi, viuam carnem tantiſper depaſti fuerint, donec eum interemerint.

Hunnericus Vandalorum Rex, Arianus, in Africa phthiriaſi periit, cùm 444. Catholicos Epiſcopos in exilium egiſſet. *Sigebertus.*

Arnulphus VII. à Carolo Magno Imperator, Normannis perdomitis nimio ſucceſſu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maximè Eccleſiaſticos factus eſt, vt Dei nutu pediculari morbo breui conſumptus ſit. *Plat. ex Sigeberto, & Auent. lib. 4. Annal. Boior, Crantz lib. 2. Metrop. c. 22.* ob ſocietatem Vngarorum contra Morauos introductorum hoc illi accidiſſe ſcribit. *At lib. 3. c. 3.* Saxoniæ ex immodico allij eſu. Alij tradunt, profligatis Formoſi Pontificis hoſtibus à proditore quodam veneno potionatum, euicto per triduanum ſomnum pharmaco, in phthiriaſin poſtea incidiſſe.

In Aruernenſi ciuitate, Proiecti Epiſcopi occiſor Radbertus viuus eſt vermibus corroſus, & conſumptus. *Vincent. lib. 22. cap. 119.*

A Fulcherius Noniomagenſis Epiſcopus in Gallia, morbo pediculari interut: cuius cadauer cùm pediculis ſcaturire non ceſſaret, ceruino corio inſutum, terræ mandatum eſt. Magnum punitæ ambitionis & ſimoniæ exemplum, inquit *Iacob. Meyer in Chronico Flandriæ.*

Leoſtanus adoleſcens, famam de crinibus & vnguibus Edmundi regis Anglorum ſenſim creſcentibus in dubium vocans, ſibi corpus oſtendi minis impetrauit. Eo viſo, in amentiam incidit, & phthiriaſi haud multò pòſt periit. *Vincentius lib.25.cap.22.*

S. Lambertum virum ſanctiſſimum Epiſcopum Vltraiectenſem, apud Leodium, quòd Pipinum reprehenderet, qui vxori pellicem Alpiadem ſuperinduxiſſet, frater Alpiadis Dodo necauit, & poſtea morbo pediculari conſumptus eſt. *Platina ex Sigeberto.*

Lambertus Conſtantienſis Epiſcopus phthiriaſi (vt Bruſchius annotat) periit, anno 1017. iuxta Contractum.

B Napus Turrianus Mediolanenſium tyrannus, ab Otthone Vicecomite captus, clatrataeque caueæ incluſus, poſt annum vnum, menſes ſeptem & dies 23. in eo ſqualore, fœda illuuie & enatis ſubinde pediculis conſumptus eſt. *Iouius in vita Otthonis Vicecomitis.*

Antoninus Picens Monachus eremita, hypocrita, phthiriaſi periit, ſub Alphonſo Aragonum & Siciliæ rege. *Ant. Panorm. de reb. geſt. Alphonſi & Æneas Syluius in Comment.*

Gallico morbo.

Fridericus Caſimiri Polonorum regis F. Gneſnenſis Archiepiſcopus, Cardinalis, aſpectu decoro, ingenio nullo, iners, ignauo otio marceſcens, ad extremum morbo Gallico confectus eſt, anno 1503. *Cromerus lib.30.*

Carbunculo.

L. Paulo, Q. Marcio cenſoribus, primùm in Italiam carbunculum veniſſe, annalibus conſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis prouinciæ malum: quo duo conſulares obière. Iulius Rufus, & Q. Lecanius Baſſus: ille medicorum inſcitia ſectus, hic verò pollice læuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo, tam paruo vulnere, vt vix cerni poſſet. Naſcitur in occultiſſimis

C corporum partibus, & plerunque ſub lingua, duritia rubens varicis modo ſed nigricans capite, aliàs liuida, corpus intendens, neque intumeſcens, ſine dolore, ſine prurit u, ſine alio quàm ſomni indicio, quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorem afferens, circáque puſtulas paruas, rariùs febrem: ſtomachum faucéſque cùm inuaſit, ocyſſimè exanimans. *Plin. lib.26. cap.1.*

Conſtantinus Copronymus Imper. ob tyrannidem contra imaginum patronos pœnam ſenſit. Nam carbunculus pedem eius corripuit, & ardentes febres eum infeſtantes è medio ſuſtulerunt, cùm annos triginta quatuor & tres menſes rerum potitus eſſet. *Zonaras tom.3. & Paulus Diaconus lib.22. Iuo in Chronico, Blondus Decad. 2. lib. 1.* elephantiæ morbo eum correptum, & aduſti ſpumantiſque ſanguinis vitio putridam carnem, neruos & oſſa deſtituiſſe, cùmque vlceribus repleuiſſe, tradit.

Henricus V. Imp. ann. 1126. morbo dracunculi, quo tentari ſolebat, vehementiùs affici cœpit. & ad Pentecoſten Vltraiecti peragendam transgreſſus, 12. Kal. Iunias morbo ingraueſcente deceſſit. *Sigon lib.10. regni Ital.*

Herpete, Vlcere depaſcente.

D Eſſe Plotinum humanis perfunctum, ſcribit Firmicus, quum per totam eius cutem magnis humoribus nutrita peſtis erupit, vt putre corpus deficientibus membris, corrupti ſanguinis more tabeſceret, perque omnes dies ac horas, ſerpente morbo, minutæ viſcerum partes defluerent: & quidquid paulò ante integrum videras, ſtatim confecti corporis exulceratio deformaret: vt ſic corrupta & diſſipata facie, tota ab illo figura corporis diſcederet, ac in mortuo (vt ſic dicamus) corpore ſolus ſuperſtes retineretur animus. *Calius lib. 21. cap. 10. Antiq. Lect.*

Cyrinus Epiſcopus Chalcedonenſis, Ioan. Chryſoſtomum conuiciis plurimis proſcidit. Factum eſt, non multò pòſt, vt Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus imprudens pedem illius calcando læderet. Malo augeſcente, crus ei abſciſſum fuit. Verùm altero quoque pede eo malo correpto, etiam & is reſectus fuit. Corripit deinde vniuerſum corpus tabes. *Socrates lib.6. cap.27. Sozomenus lib. 8. cap.27. Nycephorus* hanc calamitatem ſuis in Chryſoſtomum contumeliis acceptam tuliſſe Cyrinum, refert *lib.13. cap.14.*

TVMORIBVS

Iudas Iſcariothes prodito Criſto ſeipſum ſuſpendio affecit. E
Verùm ſuperuentu quorundam ſeruatus, quotidie diſcipulis reliquis ad pœnitentiam eum hortantibus, non obtemperans, poſteaquam Dominum in cœlos aſcendiſſe audiuit, illico ita intumuit, vt medius crepans perierit. *Cedren. in Hiſt. compendio.*

* Cæterum de morte Iudæ proditoris variæ ſunt ſententiæ, ambigit enim *Aug. in q.94. ex q. noui Teſtamenti*, an mortuus fuerit ante Chriſti reſurrectionem. *Theophylact.* ſcribit arborem inclinatam cum ſe ſuſpenderet, quam ficum arbitrantur, vulgus Sambucum fuiſſe contendit; atque ita ſuperuixiſſe, & aqua inter cute repletum vt medius creperet, hydrope extinctum poſt Chriſti reſurrectionem. *Papias vt refert Oecumenius*, rupto laqueo ſuperuixiſſe ait, & curſu comprehenſum, cum corpore inflatus eſſet, crepuiſſe medium, & ita corpore tumuiſſe, vt lumen ex oculis non videret, & toto corpore vermes ſcaturirent, adeoque tetrum odorem ex corpore defuncti exhalaſſe, vt prædium in quo infelicem ſpiritum emiſit, nec habitari, nec coli, nec præteriri ſine nauſea potuerit. Igitur omnes F
in hoc conueniunt, quod medius crepuerit: neque quiſquam meminit pœnitentiæ per eum actæ. Imò impœnitentem deceſſiſſe ſcriptura cōmemorat apud *Luc. Act. 1. v. 18.* Et hic quidē poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & vocatur filius perditionis à Chriſto, *Ioan. 17.* Attamen Euangelio, & eidem Scripturæ magis quadrat, quod poſt relatos argenteos ad laqueum cucurrerit, & ſeipſum præcipitando ſtrangulauerit, & præ motus aut caſus vehementia, ac tumentis corporis pondere, fiſſus, ſua viſcera diffuderit. Indicat id *Naz. in Chriſto patiente, & Anaſt. Sinaita l.6. Hexam.* De genere autē mortis cauſam reddit *Arator, & Bern.* vt in aëre periret. *— Cœlū terrámque peroſus. & Auguſt. lib.50. hom.27.* Quia vt laqueo reſpiratio, ita prohibetur deſperatione Spiritus S. Videatur *Beda in c.1. Actor. Drogo Card. Tract. de paſſ. Domini. Nazianz. orat. in S. Athanaſ.*

FRACTVRIS MORTVI.

☞ *Conſule tit. Rota ſupplicio affecti. Item, Fractura Pedum, Coſtarum mortui.*

Quidam Romæ ad beſtias damnatus, vt ſe ea crudelitate ludibrióque eximeret, quemadmodum Seneca ſcriptum relinquit, cùm curru ad theatrum deportaretur. dormire ſe fingens, G
adeò caput inclinauit, vt inter Rotæ radios illud inuolueret, totáque vertendo collum eius frangeret. *Fulg. lib.9. c.12.*

INSANIA QVACVNQVE, MANIA, PHRENESI.

Calydonij populari væſaniæ morbo, qui ebrietati ſimilis erat correpti petierunt, idipſum precibus impetrante à Libero patre Coreſo ſacerdote in vrbe Achaiæ Calydone, cùm Callirrhoën ad ſui amorem neque precum neque munerum vllo genere flectere potuiſſet. *Pauſanias in Achaicis.*

Theodericus Oſtrogothorum rex, Symmacho atque Boëthio interfectis, cùm ei in cœna magni piſcis caput appoſitum eſſet, viſus eſt ſibi in eo Symmachi caput videre, inferius labrum in minitantis ſpeciem mordentis: quemadmodum ipſe medico Elpidio falſus eſt. Ea imagine territus, in cubiculum relatus, ad extremum vſque timore & mærore confectus obiit. *Sigonius.*

Michael Balbus, qui in Leonem V. Imp. filióſque eius crudelis fuit, ac multis aliis piis calamitatem attulit, tandē phrenitide ac inteſtinorum dolore pœnas luit. *Zonaras tom.3.* H

Lotharius Italiæ rex, an. 949. in phreneſim incidit, ac mox è vita migrauit. *Sigonius lib.6. regni Ital.*

Miecillaus II. Polonorum Rex amentia correptus ex iugi crapula, anno Chriſti 1034. Poſnaniæ obiit. *Crom. lib.3.*

Antonius Baſſeius cùm ei alæ equitum præfecturam Rex Galliæ Ludouicus XI. quam in Italia contra Hiſpanos duxerat, ademiſſet, quanquam ea Gruerio fratri traderetur, adeò grauiter id tulit, vt exundante atra bile ad inſaniam verteretur, fruſtraque depoſcens, vt ſibi dicturo cauſam regiæ aures paterent, nec aditum impetrans, inter deliria defecit. *Iouius in Conſaluo.*

Petrus Portocarreus Hiſpanus, cùm Auguſtinam quandam adamaſſet filiam magæ, eamque poſtmodum dimiſiſſet, quòd mater ob veneficia publicè virgis cæſa eſſet: cœpit ita animo torqueri, vt perpetuò exiſtimaret hāc, quā amauerat, ſuo lateri incumbere: atq; ea de cauſa ſtrenuus alioquin eques, ob equitando perpetuò pendebat ſuper latus. Tandem ex diuturno tædio in morbum incidit. Aiebat autem, ſi adduceretur amaſia, ſe ſuper

ſuperfuturum. Sed illa recuſante, contabuit. *Cardanus de Rer. Variet. lib. 15. cap. 80.*

APOPLEXIA, PARALYSI, LETHARGO CATOCHO, CATALEPSI MORTVI. Siderati.

Symptomata hæc à Medicis accuratè diſtinguuntur. Ab Hiſtoricis non item, qui perſæpè Apoplexiam cum Paralyſi & Sideratione confundunt. Quorum nos hîc auctoritatem licet parum explicatam ſequi, quam illorum acribologiam cogimur.

Nabal ex metu, quem ob Dauidis Regis indignationem conceperat catocho ſiue catalepſi comprehenſus obriguit. *1. Reg. 26.*

Alcimo Pontifici ſceleratiſſimo, qui Demetrium Soterem contra Iudæos inſtigauit, volenti demoliri veterem adyti parietem, ſanctorum vatum ædificium, morbus diuinitùs inflictus eſt, per quem repentè voce priuatus in terram procidit, & cruciatus non paucis diebus miſerè periit, poſt exactum in Sacerdotio quadriennium. Quo defuncto, pontificatum populus communibus ſuffragiis Iudæ Machabæo tradidit. *Ioſephus lib. 12. cap. 17. Antiq.*

Lacydes Cyrenæus, nouæ Academiæ princeps, Arceſilai auditor, à puero maximè ſtudioſus, tenuit ludum annis XXVI. Exceſſit ex paralyſi, Olymp. CXXXIV. *Suidas.*

M. Liuius Druſus, cùm ex gratia in inuidiam veniſſet, anxius quoque, vt Latinorum poſtulata differret, qui promiſſam ciuitatem flagitabant, repentè in publico concidit, ſiue apoplecticus, ſiue hauſto ſanguine caprino, ſemianimis domum relatus. *Volat. lib. 16. Vrbanorum Com.*

T. Quintius Flaminius Thebas ingreſſus cum exercitu, Thebanos, quaſi vrbe non potiretur, affatus eſt: ſuadens vt in partes Romanorum diſcederent, adiuuante Attalo Rege, & Thebanos incitante. Sed Attalus quidem, cùm præter ætatem maiore contentione oratorem Quintio præſtare vellet, & vertigine quadam vel pituita eſſet in media oratione correptus, collapſus eſt: nec multis diebus poſt in Aſiam nauibus deuectus expirauit. *Plut. in Flaminio.*

P. Papinianus Statius pater anno 65. lethargo obiit.

L. Verus Antoninus Imp. contra Marcommannos profectus apud Alpes ſpectans vrbicas voluptates, ſtatuit Romam repetere. Sed in itinere apoplexia correptus, Altinum diuertens triduo mutus fuit, moxque periit, anno imperij XI. *Capitolinus, & Herodianus.*

Conſtantius Imp. rebus Parthicis occupatus, ad bellum ciuile contra Iulianum Apoſtatam conuerſus, apoplexia in itinere obiit, inter Ciliciam Cappadociámque, in Mopſucrene oppido, anno imperij quarto & vigeſimo, ætatis quinto & quadrageſimo. *Platina.*

Atila Hunnorum Rex, cùm in nuptiis ſuis nimirum crapulæ & veneri operam dediſſet, erumpente per apoplexiam ſanguine de naribus, in lecto ſuffocatus eſt. *Sigeb. in Chron.*

Valentinianus Imp. in Gallia Bregitione oppido, cum Quadorum legationem, qui latrocinia excuſabant, paulò attentiùs audiret, ſubita ira accenſus incidit in morbum: areſcentibus venis, cùm nihil ſanguinis educi poſſet, voce amiſſa, ſenſu integer expirauit, anno ætatis quinto & quinquageſimo, cùm imperaſſet annos XI. *Cuſp. ex Marcel.*

Ariſtulphus Longobardorum Rex, dum Pipini Gallorum Regis ex Italia abitum expectans dolum meditatur, intercepturus conſuetis artibus vrbes, apoplexia medio venatu, vel (vt alij) ictu fulminis abſumptus eſt. *Cuſp.*

Carolomannus Rex Bauariæ & Italiæ paralyſi oppreſſus, anno Sal. 880. VII. Nonas Aprilis, in Bauaria ad Odingas occubuit, vir religioſiſſimus, & literis eruditus, & laudis bellicæ haud expers. *Sigon. lib. 5. Regni Ital.*

Henricus I. Imp. cùm iter Romam meditaretur, aduerſa valetudine correptus, conuocato omni populo, Othonem filium ſuum Regem deſignauit, rebúſque omnibus compoſitis tactus paralyſi, obiit anno ætatis ſuæ LX. imperij XVII. Salutis DCCCCXXXVII. ad 6. Non. Iulij. *Cuſp.*

Stephanus Preſbyter in locum Zachariæ I. Pp. ſubſtitutus, de more in Lateranum delatus, graui repentè ſomno oppreſſus eſt. Poſt triduum cùm experrectus res familiæ componere aliquando inſtituiſſet, ſubitò mente alienatus vocem amiſit, & poſtridie eius diei expirauit. Vt proinde inter Pp. non referatur. Succeſſit ei Stephanus Diaconus. *Sigon. lib. 3. Regni Ital. Platina*

Philippus Vicecomes, Mediolanenſium Princeps apoplexia periit ſexto Idus Auguſti, M. CCCC. LVII. *Platina in Martino V.*

Martinus V. Pontificatus ſui anno 14. menſe 3. Rom. apoplexia mortuus, ætatis ſuæ ſexageſimo-tertio. *Platina.*

Vicelinus Epiſcopus Aldenborgenſis, Vandalorum Apoſtolus, in cœnobio Falderæ paralyſi correptus eſt lateris dextri & linguæ. Duobus annis & dimidio decubuit, ſed vt miſſarum ſolenniis & communioni ſacræ ſemper alieno miniſterio adeſſet, tantis gemitibus & interno cordis clamore, vt ſpectatores vix à fletu temperarent. Obiit ann. 1154. *Crantz. lib. 4. Vand. cap. 18.*

Venceſlaus VI. Boëmorum Rex audiens conſulum Pragenſium cædem, ac è prætorio crudelem præcipitationem, pincerna dicente, ſe hoc præſciuiſſe futurum, pugione eum interficere decreuerat. Ex ira in paralyſim incidens, pòſt dies XIIX. veluti porcus in volutabro animam exhalauit, anno ætatis LVII. cùm regnaſſet LV. annos in Boëmia: in imperio autem viginti, anno Chriſti 1419. *Cuſp.*

Mathias Vngarorum Rex bellicoſus, intulit bellum Auſtriis, exercitum Friderici Imp. fudit, munitiones Auſtriæ pleraſque, & in his caput gentis Vienam in poteſtatem ſuam redegit, Nouam vrbem obſedit. Verùm dum ea obſidetur, ipſe Viennæ die Palmarum ſacris operam dans, quibus ſex circiter horas interfuit, ad languorem declinandum ficus popoſcit, iiſque quòd carioſæ eſſent, primo morſu vehementer offenſus, oborta capitis vertigine, apoplexia correptus eſt. Ingentes ea nocte mugitus edidit. Ingruente demùm aurora, dolore ceſſante totum diem mutus & reſupinus inſomnem egit. Tertio pòſt die è profluuio ſanguis narium, animam efflauit, anno 1490. ætatis XLVII. regni XXXVII. In agone pilula, nucis inſtar, è ſtomacho repentè eleuata cùm ad epiglottim aſcendiſſet, eum ſuffocauit. *Crom. lib. 29. & Bonfin. lib. 8. Dec. 4. Dubr. lib. 31.*

Franciſcus Petrarcha Arquati oppido Euganeo apoplecticus obiit iam ſeptuagenarius, anno Salutis 1374. *Sequarzaficus in eius vita.*

Ioannes Albertus, Polonorum Rex, apoplexia vitam finiuit anno 1501. *Crom. lib. 30.*

Ioannes XIV. Aragonum Rex, in montes venatum profectus, cùm lupum venatores occidiſſent, & is lupus an lupa eſſet, à venatoribus quæreret, repentè mortuus, mula, qua vehebatur, decidit. *Marinæus lib. 11. rer. Hiſp.*

Nocte, quæ octauum diem April. anni 1498. anteceſſit, apoplexia Carolus VIII. Rex Galliæ, Ambroſiæ repentè mortuus eſt: dum pila ludentes ſpectat. *Ritius lib. 3. Reg. Francor. Guicciar. lib. 3. Hiſt.*

Ferdinandus I. Aragonius, Rex Neapolitanus, an. 1494. apoplexia repentè ſublatus eſt, curis magis, quàm ætate confectus: qui regnum à patre Alphonſo I. partum, multis difficultatibus, quæ per regni initia extitêre, ſuperatis, conſeruarat. *Guicciar. lib. 1.*

Amurates Turcorum Rex, Mahometi II. filius, obiit in conuiuio ictus apoplexia, quam nimia vini conciuerat copia, anno 1450. *Chalcocondylas lib. 7.*

Hieronymus Fracaſtorius Veronenſis, Philoſophus, medicus, Poëta clariſſimus ſeptuagenario maior, IIX. Idus Aug. an. Chriſti 1553. dum panderet, apoplexia correptus eſt. Poſt multas autem herbas in olfactum balbutiente lingua efflagitatas, amiſſo penitus ſermonis vſu, manu ſæpius in verticem exporrecta, iis qui aderãt innuere voluit, vt celeriter cucurbitula affecto & laboranti cerebro ſuccurrerent, quo remedio ille ſe quendam curaſſe adhuc meminerat. Sed re adſtantibus nequaquam intellecta, leniter ſub noctem expirauit. *Auctor. vit.*

Æneas Vicus Parmenſis, antiquariorum noſtro ſeculo facilè princeps, cùm apud Herculem Ducem Ferrariæ vrnam fictilem antiqui operis, imaginibus & literis inſignem, manibus tractaret, & explicaret, apoplecticus corruit, magno cum venerandæ Antiquitatis dolore, quæ illius induſtria, de palingeneſia iam non dubiam ſpem conceperat.

Ioannes Cornarius Zuiccauienſis, cuius cura totus Hippocrates primùm Latinè loqui cœpit, apoplecticus obiit, anno 1558. XVI. Martij.

Conradus Lycoſthenes Rubeaquenſis, cùm ſeptem annis ante dextero latere reſolutus ſcribendi facultatem ferè amiſiſſet, linguæ tamen pedúmque vſu recepto, tandem an. Chriſti 1561. VIII. Kal. Aprilis, apoplexia grauiſſima correptus, horæ ſpatio vitam cum morte commutauit, ætatis ſuæ anno 43.

EPILEPSIA.

Himerius Bithynus ſophiſta, Iuliano Imp. a miliatis, obiit in extrema ſenectute comitiali morbo. *Eunap. in vitis Sophiſtarum.*

Mahometus impius, Dei manu vindice eum inſectante, incidit in morbum epilepticum, quo laborare ſolebat frequentius, vt Ioannes de Oppido indicat. Senſum amiſit, venter eius intimuit, minimus digitus incuruatus eſt retrò: & die à morbo decima quarta expirauit, an. Dom. 632. *iuxta Sigeb. in Chron.* cùm regnaſſet apud Saracenos annos decem. *Chron. Sarac.*

Io. Matthæi de Gradis, medici clariſſ. Filius, infans adhuc repentino tubarum clangore territus, in comitialem incidit, & decimo die obiit. Teſtatur *Pater in Com. 10. ad Almanſorem, cap. de Phrenitide.*

CALORIS natiui extinctione.

☞ *De hac ſuperiore Loco egimus, quatenus Mortis inſtrumenta in corpus agunt, Calorem vel extinguendo vel reſoluendo vel ſuffocando.*

PERTVRBATIONVM vehementia.

☞ *Has ipſas inter Inſtrumenta Mortis ſuo loco ſemel commemorauimus. Inde igitur petantur exempla, cùm reſpectus tantùm ſit diuerſus.*

EXTENVATIONE, EMACIATIONE, Tabe vniuerſi corporis.

☞ *Hic Auctricis & Nutricis defectum conſideramus. Quatenus verò vel Hepatis vel Pulmonis vitia hic affectus ſequitur, ſic ad illarum partium morbos referri debet.*

De Meleagro ſcriptum Homerus reliquit, Altheæ matris imprecationibus diris confectum è vita exceſſiſſe. At alij adiutos ab Apolline contra Ætolos Curetas, ab ipſo Apolline occiſum Meleagrum narrant. Torrem verò à Parcis Altheæ datum quo demum igni conſumpto, Meleagrum extingui neceſſe foret, & illum torrẽ ab Althæa acri ira concitata exuſtũ: primus omnium verſibus mandauit Phrynichus, Polyphadmonis filius, cùm Pleuronem fabulam docuit. *Pauſ. in Phoc.*

Theutis Arcadum Dux bello Troiano, cùm inter eum & Agamemnonem ſimultates eſſent, cohortem ſuam domum reducturus erat. At Pallade conante retrahere eum, præ ira dicitur deæ femur percuſſiſſe. Rediens igitur domum, lethali tabis morbo extinctus eſt. *Pauſ. in Arcad.*

Phayllus cùm bello ſacro Phocenſium Onomarcho fratri ſucceſſiſſet, miſerè contabuit. Erat inter ſacra Delphici templi donaria à Phocenſibus direpta peruetus effigies ex ære hominis. cui, carne conſumpta, ſola eſſent reliqua oſſa: aiebant Delphi ab Hippocrate medico dedicatam. Huic Phayllus ſe ſimilem factum videre viſus eſt. Ac paucis pòſt diebus macie contabeſcens, ſomnij euentum impleuit. *Pauſ. in Phocicis.*

Tiberius II. Imp. cùm cucurbitas ſerotinas vitiatas ediſſet, in tabem incidens mortuus eſt. *Cedrenus.*

Herodes, cognomento Iulius, genere Æacides, Athenienſis è Marathonio municipio, ſophiſtes, obiit anno ætat. circiter LXXVI. tabe confectus. *Suidas.*

Leo Magnus Imperator profluuio ventris laborans, intùs atrocibus conficiebatur cruciatibus. Quoties in matulam deſidebat, ſiue ante, ſiue pòſt eum ignis eſſet, is per ventrem eius & dorſum pellucebat: adeóque extremè attenuatus, viuendi finem fecit. *Cedrenus.*

Venceſlaus IV. Boëmorum Rex, tabe periit, ſanctitate conſpicuus, miraculis clarus. *Æneas Syl. Hiſt. Boem. c. 28.*

Hungus Pictorum Rex, extinctus eſt diutina tabe conſumptus. *H. Boëthius lib. 8.*

Adrianus Turnebus, Græcarum literarum in Acad. Pariſienſi Profeſſor regius, cuius 24. libri Aduerſariorum doctiſſimi extant, cùm ex intempeſtiuis ſtudiis in phthiſim, falſo catharrho iugiter in pectus decumbente, incidiſſet, longo confectus morbo, tandem anno ætatis ſuæ LIII. Chriſti verò M.D.LXV. prid. Idus Iunij, Lutetiæ expirauit, & abſque omni funeris pompa (vti ſuprema voce mandauerat) elatus, in Scholaſticorum cœmeterio conditus fuit. Cuius mortem boni omnes luxerunt, & elegantiſſimis etiam Epitaphiis per compita affixis ornârunt.

Gabriel Fallopius, in Patauina ſchola Chirurgiæ Profeſſor. anno 1561. Iuuenis cuiuſdam, qui lenta tabe & aſthmate perierat, thorace aperto, quatuor lapides fabe magnitudine latos nonnihil & tuberoſos, cinereos & ſubduros reperit. *Ioannes Kentmannus de Calculis in humano corpore.*

CONCOCTRICIS DEBILITATE, OPPRESSIONE, SVFFOCATIONE.

☞ *Vide Tit. Repletione mortui.*

Diogenes Canis cùm polypum crudum comediſſet, ob ventris dolorem mortuus eſt. *Athen. lib. 8. cap. 6.*

Clodij Pulcri filius nequiſſimus, abdomine auidè deuorato impurum reddidit ſpiritum. *Valer. lib. 3. cap. 5.*

Seuerus Imp. dum membrorum omnium, maximè pedum dolorem pati nequiret, loco veneni cibum plurimæ carnis incoctæ auidiùs deuorauit: quem dum concoquere non poſſet, cruditatem paſſus expirauit. *Sextus Aurel.*

CATHARRI defluxu.

Sobieſlaus Boëmorum Princeps, cùm in arcem quandam ſuam, iuxta Heradecium oppidum ſitam, grauedine & deſtillationibus laborans ſeceſſiſſet, ibi controuerſiam inter Henricum Olomucenſem præſulem, & Vratiſlaum Brunnenſem Marchionem, compoſiturus, inualeſcente capitis dolore Pragam deportatus obiit, anno 1139. *Dubr. lib. 11.*

VOMITV CIBI, HVMORVM, Stercoris, Sanguinis.

☞ *Vide Tit. Sanguinis effluxu mortui. De Voluulo, ſub iis, qui Inteſtinorum morbis periêre.*

Timagenes Alexandrinus Grammaticus, ſub Pompeio captiuus Romam ductus, periit ex vomitu poſt cœnam. *Volat. lib. 20.*

Anno XII. Conſtantini Copronymi Imp. impius & profanus ille Pontifex Anaſtaſius, anima cum corpore pereunte, mortuus eſt, ex miſerrimo morbo, qui cordapſus dicitur, merdam per os egerens, dignáſque dedit pœnas ſuarum in Deum & præceptorem Germanum Patriarcham iniuriarum. *Cedren.*

ALVI PROFLVVIO QVOCVNQVE.

☞ *De hoc quoque ſuperius egimus. Illic Loci affecti, hic Symptomatis ratio habetur. Dyſenteriam peſtilentem, pete è Tit. Peſtilentiæ memorabiles.*

Tachos Ægyptius in Perſas profectus, cùm eius nationis ciborum inſolentiam ferre non poſſet, dyſenteria correptus, vitam cum morte mutauit. *Ælian. lib. 5. de Var. Hiſt.*

Auguſtus Imp. profluuio ventris in eodem, quo pater, cubiculo Nolæ mortuus eſt, anno ſuæ ætatis 76. *Sueton.*

Veſpaſianus Imp. conſulatu ſuo nono Cutylias ac Reatina rura, vbi æſtiuare quotannis ſolebat, petens, cùm ſuper vrgentem valetudinem crebertimo frigidæ aquæ vſu & inteſtina vitiaſſet, nec eo minùs muneribus Imperatoriis ex conſuetudine fungeretur, vt etiam legationes audiret cubans: aluo repentè vſque ad defectionem ſoluta, per iocum, Imperatorem ait ſtantem mori oportere, dúmque conſurgit, ac nititur, inter manus ſubleuantium extinctus eſt. IX. Kal. Iulij, annum gerens ætatis ſexageſimum ac nonum, ſupérque menſem ac diem ſeptimum. *Idem.*

Petilius Cerealis, Veſpaſiani legatus in Britannia contra Scotos, ventris profluuio extinctus. *H. Boëthius lib. 4.*

Traianus Imp apud Seleuciam, quæ poſtea Traianopolis dicta eſt, dum rediret ex Syria, profluuio ventris deceſſit, anno imperij XX. *Volat. lib. 32. Anthrop.*

Miſitheus ſocer Gordiani, vir doctiſſ. & bellicoſiſſ. occiſus eſt inſidiis Philippi. qui per Medicos curauit (quoniam effuſione alui laborabat) vt cùm poculum iuberetur ſiſtendi ventris gratia accipere, poculum daretur, quo magis ſolueretur: atque ita exanimatus eſt. *Cuſp.*

Arius Armodij filius, hæreſiarcha, quo die Conſtantinopoli cum Alexandro Catholico Epiſcopo diſputandum erat, dum leuare ventrem vellet, in ſella familiari cum fæcibus omnia inteſtina effudit. *Fulg. lib. 9. cap. 12.*

Milites Beliſarij in Africana expeditione contra Vandalos auaritia & inhumanitate Ioannis Prætorio præfecti diarrhœa ex pane vitioſo perierunt: periiſſéntque omnes, niſi Beliſarij prouidentia alios panes dare iuſſiſſet. *Procop. lib. 3.*

D. Ludouicus Francorum Rex profluuio ventris obiit peſtilente. *Æmil. lib. 7.*

Leo III Iconomachus cum quatuor & viginti annos imperaſſet, dyſenterico fluxu miſerè animam efflauit. *Cuſp.*

Leo V. Imp. cœliaco morbo periit, cum annos regnaſſet quinque & viginti, cum tribus menſibus. *Idem.*

Michaël

Michaël Thraulus cùm annis octo & menſibus nouem
A crudeliſſimè imperaſſet, correptus phrenitide, profluuio ventris animam excacauit, filio ſuperſtite relicto. *Idem.*

Theophilus Imp. ob infelicem pugnam cum Agarenis, per multos dies ab omni cibo abſtinens, ſolo frigidiſſimæ aquæ potu vſus, in dyſenteriam incidens obiit. *Idem.*

Henricus VI. Imp. cum vxore & filio Friderico II. Siciliam ingreſſus, cùm venationi indulgeret, menſe Augusto, ad calorem leniendum, in terram noctu ſtratus, Meſſanæ diarrhœa correptus, obiit anno imperij octauo, Panormi ſepultus, anno Salutis MCXCIIX. *Idem.*

Otho IV. Imp. dyſenteria mortuus. *Idem.*

Henricus VII. Imp. eodem ſymptomate periit.

Albertus I. Imp. contra Turcas Seruiam infeſtantes ducto exercitu, vbi expugnatam Synderouiam, Turcas abiiſſe cognouit, dimiſſo exercitu Budam rediit. Sed inſolito feruentis Auguſti calore vexatus, dum peponibus nimiùm oblectatur, in alui fluorem incidit, ſentiénſque periculum, moriturus in
B patria Viennam repetere ſtatuit. Iter ingreſſus, cùm iam Strigonium præteriiſſet, in villa, quæ Longa dicitur, condito teſtamento deceſſit, anno 1439. *Æneas Syluius cap. 56. Hiſt. Boem. Cuſp. Crantz. lib. 12. Vandal. cap. 8.*

Fridericus III. Imp. ex ætate ac labore, fluxúque veteri, in tibia gangrænam acquiſiuit. Nam pede illo ſæpiſſimè clauſtra foréſque ac portas omnes fregerat. Quatuor menſibus continuo dolore agitato, tibia ferro aufertur. Die Virgini Mariæ ſacro, quam religioſiùs ſemper conſueuerat venerari, ab omni alio cibo abſtinens, octo melones comedit (quibus quatuor occubuerunt Cæſares) inſuper aquam bibens: in ſtomachi incidit dolorem, mox in lienteriam, & ſic Lincij expirauit 19. Auguſti, an. Sal. 1493. ætatis LXXIIX. Imperij LIII. *Cuſp.*

Stephanus Vngarorum Rex, Thatharem Chunorum Ducem, ob benè nauatam in bello aduerſus Græcos operam, magno in pretio habebat, tantúmque cæteris Chunis indulgebat, vt pro libidine in Vngaros graſſarentur. Vngari Regis decumbentis ſalutè deſperata, Chunos viciſſim malè tractarunt. Thathar apud Regem iam aliquantum refocillatum de Chunorum cæde queritur. Rex, quamuis morbo penè con-
C ſumptus, ad Chunorum lamenta ingemuit: pollicitus, ſe recuperata valetudine, pro ſingulis Chunis denos Vngaros capitali ſupplicio affecturum: & fidei cauſa dextram porrexit. Quam cùm Chuni certatim prenſarent, ea preſſa tantùm defatigatus eſt, vt redintegrato profluuio ventris, paulò poſt vita deceſſerit, anno regni ſui XIIX. Salutis 1131. *Bonfin. lib. 6. Dec. 2. Hiſt. Vngar.*

Anno 645. Dagobertus Francorum Rex profluuio ventris Spineti propè Sequanam periit, ſepultus in æde D. Dionyſij, quam extruxerat. *Chron. Franc.*

Samſonem Chilperici Regis filium, dyſenteria èxpiraſſe, teſtis eſt *Gregor. Turonenſis.* Idem ſcribit, Auſtrigildem Reginam eodem modo periiſſe.

Ferdinandus II. Aragonius, Neapolitanus Rex, bello à Gallis petitus, multis militiæ laboribus confectus, in villa apud Veſeuum montem, dyſenteria laborare cœpit. Erat habitu corporis ad perferendam omnem aduerſæ rei contumeliam valdè firmo: ſed cùm intemperantiùs nouæ nuptæ, quæ
D Ferdinandi aui filia erat complexibus indulſiſſet, & iam fermè peſtilens eſſet autumnus, vim morbi ſuſtinere non potuit. Neminem Regum Maioribus omnis generis hominum, aut certè verioribus lachrymis tumulatum ferunt, quòd ille tanta animi corporiſque virtute præditus, in medio ætatis flore, ipſóque partæ victoriæ ac recepti regni limine, cùm maximè primùm laboris fructum capere deberet, iniqua fatorum lege fuiſſet extinctus. *Iouius lib. 4. Hiſt.*

Robertus Malateſta, Xyſti IV. copiarum Dux, cùm Alfonſum Aragonium, Ferdinandi Neapolitanorum Regis F. in agro Veliterno acie viciſſet, in magna atque ardenti ſiti immoderatiùs aqua hauſta, dyſenteria correptus periit. *Brutus lib. 7. Hiſt. Florentina.*

Pius II. expeditione contra Turcas ſuſcepta, Anconæ alui profluuio periit. *Campanus in eius vita.*

Maximilianus II. Imp. duodecima Ianuarij, poſt noctem mediam, an. Sal. 1519. ſpiritum ſuum Deo reddidit, profluuio ventris (vt olim Fridericus eius pater) anno ætatis quinquageſimo nono, menſe nono, die viceſima-prima, Imperij verò trigeſimo ſecundo. *Cuſp.*

SANGVINIS PER QVASCVMQVE PARTES EFFLVXV.

☞ *Vide Tit. Vulneribus mortui.*

Pharnuches, equitatui Xerxis contra Græcos Præfectus, E
cùm Sardibus proficiſceretur, canis ſub pedes equi intercurrit: quo equus territus, ſeſéque attollens, Pharnuchem excuſſit. Hic collapſus, ſanguinem euomuit, & in phthiſin incidit. *Herodot. lib. 7.*

Ariſtobulus Iudæorum Rex, cùm matrem & fratrem Antigonum, quem alioqui ſummoperè amabat, principatus libidine occidiſſet, dum factum ſuum continenter deteſtaretur, creſcentibus doloribus ſanguinem vomuit. Eum quidam è miniſtris efferens, ad Stratonis turrim prolapſus, in eo ipſo loco effudit, qui Antigoni cædis cruenta habebat veſtigia. Quo facto, ingens eorum, qui viderant, clamor exoritur, quaſi data opera puer illic effudiſſet ſanguinem, ita vt clamoris cauſam ſciſcitaretur Ariſtobulus. Omnibus autem dicere tergiuerſantibus, tantò magis contendebat cognoſcere. Tandem
vbi minis ac terroribus expreſſit, vt faterentur veritatem: F
conſcientia grauiter ictus animum, plurimas effudit lachrymas: & gemitum ex imo pectore ducens: Ergo non latet Deum, inquit, meum impium ac ſceleratum facinus, quando tam citò repoſcor ad pœnas cognati ſanguinis. O corpus impudens, quouſque retinebis animam, quam materni ſimul ac fraterni manes flagitant? cur non ſemel eam reddis, ne ſic per partes opus ſit libare meum ſanguinem, atque ita parentare oppreſſis per nefas & parricidium? Vix ea fatus erat, cùm exhalauit animam, vno tantum anno in regno exacto. *Ioſephus lib. 13. cap. 19. Antiq.*

L. Cornelius Merula conſularis, & flamen dialis, ne ludibrio inſolentiſſimis victoribus eſſet, in Iouis ſacratio venis inciſis, contumelioſæ mortis denunciationem effugit: ſacerdotiſque ſui ſanguine vetuſtiſſimi foci maduerunt. *Val. lib. 9. cap. 12.*

Pætus Thraſeas Patauinus, vir Catoniana diſciplina & ſeueritate, propter ſuſpicionem affectatæ libertatis à Nerone damnatus, ſibi venas ſoluit.

Luc. Anneus Seneca, 114. ætatis anno, à Nerone iuſſus, G
ſibiipſi mortem conſciſcere, venas ſibi in brachiis & malleolo aperiri curauit. Verùm cùm ſanguis propter frigiditatem conſtrictus tardiùs egrederetur, venenum inſuper ebibit. Quod tamen cùm propter conſtrictionem pororum & venarum ad cor penetrare non poſſet, in balneum calidum deſcendit, cuius beneficio pori aperti, & venenum ad cor deductum, & ſanguis liberrimè effluxit. *Tacitus lib. 15.*

Adrianus Imp. familiari morbo, ſanguinis è naribus eruptione tentabatur: eodémque extinctus eſt, ob nimiam refrigerationem hydropiſi tandem ſuccedente. *Dion.*

Quintilius, Claudij II. Imp. frater, Auguſtus eſt à Senatu appellatus. Cæterùm paucis diebus, quibus ad id decus euectus eſt, Aquileiæ ſibi venas ſecuit, cùm audiuiſſet Aurelianum Imp. ab exercitu ſalutatum. *Sabell. lib. 7. Enn. 7.*

Florianus Imp. qui Tacito ſucceſſit, dolens Probum militiæ peritum à magna exercitus parte fuiſſe electum, ſibiipſi venas incidit, effuſóque ſanguine conſumptus eſt. *Aurelius.*

Valentinianus Imp. ſenior, qui cum Valente fratre annos H
XI. Imperauit, iracunda vocis contentione contra Sauromatas arteriam rupit, & copioſo ſanguinis vomitu in caſtro Beregitio obiit. *Socrates lib. 4. cap. 31.*

Grimoaldus Longobardorum Rex, nono die, poſteaquam medicis curantibus, in lacerto venam aperuerat, cùm arcu columbam peteret, aperta repentè vena, tantum effudit ſanguinis, vt cum ſanguine vitam quoque ageret. *Fulg. lib. 9. cap. 12. ex Paulo Diacono.*

Athanaricus Gothorum Rex, cùm Chriſtianos tyrannicè perſequeretur, ſanguine per totum corpus erumpente, ſceleſtum exhalauit ſpiritum.

Attila Hunnorum Rex, ex Scytharum genere, Pannoniam ſubegit: poſtmodùm Italiam ingreſſus, Aquileiam ſubuertit: & plurimas ciuitates Galliæ & Germaniæ deſtruxit. Tandem domum reuerſus, cùm vino plenus nouis nuptiis operam daret, effuſo de naribus multo ſanguine ſuffocatus eſt. *Blondus lib. 2. Dec. 9. & Sigebertus in Chron.*

Alexander Baſilij Macedonis filius, qui defuncto Leone V. fratre, in Imperatorem electus eſt, ſanguine è naribus erumpente ob ſaturitatem extinctus eſt. *Volaterranus lib. vigeſimo tertio Anthrop.*

A Anno tertio Irenæ Imperatricis, Stauracius tyrannidem eſt motus. Quod cùm reſciuiſſet Irene, omnibus eius conſuetudine interdixit: iſque mœrore oppreſſus, ſanguinem ex pulmonibus eructans periit. *Cedrenus.*

Chryſanthius Sardianus Philoſophus & magus inſignis, octogenario maior, dum ſanguinem ſibi detrahi more conſueto curat, parum à morte abfuit. Reſtituit tamen illum Oribaſius calidis fomentis. Quibus ipſi corpus ſenile exhauſtum, dum ſequenti anno phlebotomiam repetit, extinguitur. *Eunapius in eius vita.*

Epiphanius Syrus, ſophiſta Athenienſis, Proæreſij collega, non admodum ſenex è ſanguinis profluuio obiit: eodemque malo etiam vxor eius, formoſiſſima femina interiit. *Eunapius in eius vita.*

B Vido Italiæ Rex, ob Arnulfo Germanorum Rege Berengarij à Vidone regno pulſi partes agente pulſus, poſteaquam Arnulfum Alpes contra Rodulfum Burgundiæ Regem tranſcendere audiuit, collecto animo fugam continuit, & conuerſo impetu ipſum inſequi cœpit. Verùm ad Tarum agri Placentini amnem cùm perueniſſet, vomitu ſanguinis repentino oppreſſus interiit. *Sigon. lib. 6. regni Ital.*

Gualterius Brennus Comes permiſſu Innocentij III. Pp. & Sybillæ. Reginæ dotali iure regnum Siciliæ & Neapolitanum inuadens, Theobaldum Comitem Germanum Henrici VI. Imp. polemarchum in arce Sarni obſedit. Theobaldus rebus deſperatis eruptionem facit, Gualterium in lecto deprehenſum capit, in arcem abducit, vulnera curari iubet: regni poſſeſſionem offert, ſi quos ſub Imperatore habuiſſet dignitatis gradus, ſibi confirmaſſet. Tum Gualterius: Abſit vero, inquit, vt regnum iure mihi debitum viliſſimi proditoris beneficio obtineam. Theobaldus importuna hominis ſuperbia offenſus, dira multa interminatus, Gualterio ita bilem mouit, vt vulnera ſuapte manu conſcinderet, inteſtina lancinaret, & medicamenta ſimul & alimenta omnia auerſatus, quarto die interiret. *Collenucius lib. 4. Hiſt. Neapol.*

C Georgius Seruiæ Deſpotus arma Turcorum metuens, qui Conſtantinopolim occupârant, Vngarorum Regem Ladiſlaum adiit. Nec multò poſt cùm Ladiſlaum Zilagum in via interceptum occidiſſet, Michaël frater Budæ gubernator eum ſimiliter propè Danubium aggreſſus cepit. Obiit in carcere, cùm ſaguinis fluxus è trunca manu ſiſti non poſſet. *Æneas Syl. cap. 5. Europæ, & Cuſp. & Fulgoſ. lib. 6. cap. 4.*

Ecelinus Romanus, Patauinorum tyrannus, poſt infinita propè flagitia & crudelitatis exempla, tandem in bello (quod contra Martinum Turrianum, Mediolani principem, ſuſceperat) vulneratus, more frendentis belluæ vulnus diſcerpſit, eoque miſeram euomuit vitam. *4. Iouius in vita Othonis, & Sabell. lib. 9. cap. 3.*

SVPPRESSIONE, RETENTIONE ALICVIVS EVACVATIONIS conſuetæ. Puta.

Hemorrhoidum.

Traianus Imp. defunctus eſt vita, annos natus tres & LXX. vt multi, & ipſe quoque perſuaſum habuit, veneno. Alij, quia ſanguinis fluxus ſua ſponte ſtetiſſet, qui quotannis illi ab imis partibus fluere conſueſſet. *Sab. lib. 4. Enn. 4.*

D *Fecum.*

Ioan. Baptiſta Ligamineus Patauinus, Epiſcopus Concordienſis, cùm Venetiis conuiuio Ducis intereſſet, & præ pudore ventris onus diutiùs retinuiſſet, in grauiſſimum morbum incidit, quo etiam periit, Ferrariæ ſepultus. *Bern. Scardeonius lib. 2. Hiſt. Patauinæ.*

Seminis.

Iacobus Cardinalis Vlyxipponenſis, Regis Portugaliæ F. Florentiæ ex retento ſemine mortuus. *Hieron. Garimbertus lib. 3. de Vitis Pontificum.*

Michaël Varinus inter Poëtas Gallos recentiores primus ex retentione ſeminis grauiſſimè ægrotans, Medicis in vna venere ſpem ſalutis ponentibus:

Ne ſe pollueret maluit ille mori.

Alui.

Amalaricus Hieroſolymorum Rex Tyberiade dyſenteria laborare cœpit. Hieroſolymam inde delatus, curata dyſenteria, in febrem incidit, qua extinctus eſt, anno Dom. 1173. v. Idus Iulij, regni XII. ætatis XXXIIX. *Tyrius.*

E Caſimirus Poloniæ Rex, bellum contra Vladiſlaum filium Boëmiæ Regem, propter Vngariam, ducta Beatrice Matthiæ Coruini vidua, occupatam, moliens, quòd illam Ioanni Alberto filio reſeruatam videbat: cùm diarrhœam eſu panis Lituanici duriſſimi, repreſſiſſet, in lentam febrim incidit, & an. Sal. 1492. periit. *Ioach. Cureus in Sileſia annalib.*

Vlceris.

Henricus IIX. Anglorum Rex obſtructo ſuppurantis tibiæ meatu in ardentem febrem incidit, eaque periit, ann. Sal. 1546. ad 7. Kal. Febr. *Auctor Chronol. Anglor. Regum.*

QVI MORTVI, CONSIDERATI SECVNDVM ÆTATEM.

Infantes, Pueri.

Marcellus, Caij Marcelli ex Octauia, olim M. Antonij vxore filius, diſceſſit admodum puer, magna ſpe adempta ſucceſſionis Auguſto, qui eum ſibi adoptauerat. *Volaterranus lib. 17. Anthrop.*

F *Adoleſcentes.*

Albius Tibullus, eques Romanus, & Poëta elegiarum, extinctus eſt media ferè iuuentute. *Ouidius.*

—nec auara Tibulli
Tempus amicitiæ fata dedere mea.

M. Cælius Orator, acri turbulentóque ingenio, diſcipulus Ciceronis, immatura morte, iuuenis admodum deceſſit. Multum in eo ingenij, & præcipuè in accuſando, multa vrbanitas, dignúſque vir, cui vita longior contigiſſet. *Quintil. lib. 10. Orat. inſtit. cap. 1.*

Eduardus VI. Angliæ Rex, anno Salutis 1553. è vita diſceſſit, morbo tabifico, circiter annorum ſexdecim adoleſcens. *Surius in Comment.*

Senes.

☞ *Vide Tit. Longæuorum, quatenus eis mors tandem finem imponit.*

HABITVS.

Magi.

☞ *Vide Tit. Magæ pœna.*

G *Heretici.*

☞ *Conſule Tit. Hæreſeos pœna.*

Fortes.

Achilles heros fortiſſimus, *inquit Ouid. 13. Metamorph.*

Iam cinis eſt, & de tam magno reſtat Achille
Neſcio quid, paruam quod non benè compleat vrnam.

Improbi.

☞ *Vide Tit. Improbitatis pœna.*

In prouerbium abiit: ἄπαντ᾽ ὅμοια, καὶ ῥοδῶπις ἡ καλή, id eſt, Similia omnia, Rhodopis ipſa etiam decens. Eadem eſt conditio mortalium, formoſi pariter ac deformes ſeneſcunt, ac moriuntur. Rhodopis nomen eſt puellæ cuiuſpiam formæ celebris, cui nomen à roſeo aſpectu videtur inditum. De Rhodope meretricula multa. *Herod. lib. 2.* nonnulla *Plin. lib. 31.*

DIGNITATEM

Reges.

☞ *Vide Tit. Reges ſuſpendio enecti, ſupra.*

VESTITVM

Perſonati.

H Cùm facerent bellum Athenienſibus Thraces, ſortes acceperunt, ſi à Codro Rege temperaſſent, victoriam ipſos relaturos. Ille accepta falce impreſſionem fecit in aduerſarios in veſte ſordida, vnoque obtruncato, ab altero eſt confoſſus. *Ex Socrate lib. 2. de Thracibus, Plutarchus in Parallelis.*

P. Decio res gerenti contra Albanos, ſomnium fuit, ſi occubuiſſet, rem Romanam ſe acturum. Ergo in medios ſe intulit hoſtes, multiſque contrucidatis cecidit. Pari modo filius eius Decius bello Gallico Romanos incolumes ſeruauit. *Ex Ariſtide Mileſio, Idem.*

FVNCTIONES, PASSIONESVE varias, quibus immoriuntur, conſideratas RESPECTV HABITVS, A QVO proficiſcuntur. Immortui.

Crapula, Ebrietati.

☞ *Ex Tit. In conuiuio interfectorum, quædam huius erunt Loci. Vide Locum Mortis.*

Michaël Theophili F. Imp. Conſtantinopolitanus, cum in cœna vino madidus Baſilicinum quendam, Baſilij protoſtratoris

voris primum remigem, maximè laudaret, quòd optimus eſſet auriga, & corporis pulchritudine antecelleret omnes ſui ordinis, moxque ipſum Regem pronunciaret: Baſilius (quem paulò ante regio diademate ornarat) verba quædam Michaeli obiecit. Ad quæ indignatus Rex: Nonne, inquit, qui te Regẽ crearim, poſſum alium quoque Regem conſtituere? Et fortè inſignia illi magis quàm tibi conueniunt, ob corporis proceritatem. Ergo Baſilius Michaëlem, cùm ſe cubitum contuliſſet, per coniuratos confodiendum curauit. *Cuſpin.*

Adulterio, Scortationi.

Phaon omnium hominum pulcherrimus, à Mytilenæorum mulieribus ardenter appetitus, in adulterio deprehenſus, iugulatus eſt. *Calius.*

Speuſippum Philoſophum *Tertullianus in Apologetico contra gentiles* ait, de Platonis ſchola, in adulterio periiſſe.

Tigillium Præfectum vigilum & prætorij, inter ſtupra concubinarum & oſcula, ſectis nouacula faucibus, inhoneſtam clauſiſſe vitam, *Cornel. Tacitus* teſtatur.

Rodoaldus Longobardorum Rex, in adulterio deprehenſus, à marito adulteræ interficitur. *P. Diaconus, Platina.*

Raptui.

Rapuerat Quidam ſponſam. Vindices perſecuti eum cum ſociis interfecerunt, Vt *Palladas in 3. Epigr.* ſcribit.

Exercitationi.

Vrbanus III. recrudeſcente ſchiſmate de inueſtituris, cum ipſe Volmarum, Fridericus verò I. Imp. Rodulfum Treuerenſi Eccleſiæ præfeciſſet: Veronam contendit. Imperatorem euocans ad audiendam Eccleſiæ ſententiam. Habebat in animo excommunicationis in eum diſtringere mucronem. Quod vbi intellexêre Veronenſes, Papam orauêre, vt ab iniuria illa Imperatoris in ſua temperaret ciuitate, non ſe, qui Imperio fidem ſeruarent, laturos vt ea afficeretur in illa vrbe nota. Motus Papa ſententiam diſtulit. Sed priuſquam locum, quem ad eam rem deſtinârat, attigit, rebus exceſſit humanis. *Crantz. lib. 7. Saxonia, cap. vlt.*

Ludo.

Æaco Iouis & Ægina F. filij fuerunt ex Endeide Scyronis F. Telamon & Peleus: & præter hos Phocus, ex Pſamathe Nerei filia. Hunc ob virtutem pater cùm maiorem in modum dilexiſſet, fratres inuidia moti Phocum ad quinquertium inuitarunt, vtentes aſpero & rudi ſaxo pro diſco: eóque Peleus Phocum, cùm loco ei ſuo lapis eſſet mittendus, percuſſiſſe dicitur. *Pauſanias in Corinthiacis.*

Perſeus Acriſij Argiuorum Regis & Abantis F. ex Danaë filia nepos, ab eodem expoſitus, poſtea quam ad maturam ætatẽ peruenit, viſendi aui materni, eúmque ſibi conciliandi cupiditate Lariſſam venit, quò Acriſius conceſſerat. Vbi & ætatis robore & diſci à ſe inuenti gloria elatus, dum artem in hominum conuentu oſtentat, Acriſium aduerſo fato interuenientem, diſci impetu occidit. *Idem.*

Theodoſius Magnus Imp. Mediolani, ex ſenio in morbum incidit, quo tempore ludos celebrabat pro victoria contra Eugenium tyrannum, quibus ipſe & filius interfuit manè: ſed peracto prandio repentè debilior, ſpectaculo non interfuit, noctu verò defunctus eſt, anno ætatis LX. vel (vt qui verius) L. cum imperaſſet annis XVII. *Cuſp.*

In nuptiis quibuſdam aulicis ſub Carolo VI. Francorum Rege, ludis nocturnis vnà cum Rege quinque alij prodeunt, vultu in leonini oris imaginẽ perſonato, reliquum corpus pice delibutum, multóque lino depexo, ac in villos ita confecto vt hiſpidi ac ſemiferi portenti ſpeciem ſpectantibus præberẽt. In orbem reſte data, choreas pedibus plaudunt, feſcennio carmine modulantes. Tota ex regia concurſus fit ad piceatorum ſpectaculum. Ludouicus Aurelianenſis Dux, Regis frater, ſtudio clariùs viſendi, correptam facem propiùs admouit. Scintilla ex ea in Regem fortè incidens, repẽtinum in omnes illos effuſa flamma conflauit incendium. Ita vt Rege vix ſeruato, Quatuor miſerè perierint: quintus in propinquam promi cellam ruens, aqua vinóque ſe perluens, ſalutem ſibi peperit. *Æmil. lib. 10. & Fulg. lib. 9. cap. 12.*

Similiter in arce Vartenberga apud Eberhardum Comitem Hohenloënſem Bacchanalium cauſa Germani aliquot Comites conuenerant. Faunorum perſonas, multa ſtuppa, lineis veſtibus pice reſináque agglutinatis, imitati. Ludo intentis omnibus, teſſeram in terram fortuito caſu delapſam puer perſonatus dum reperit, funalis incautius adhibiti flamma concepta opem aſtantium implorare cœpit. Eberhardus puero opitulaturus, eodem malo corripitur, corripiuntur & cæteri: ita vt ignis tandẽ difficulter, copioſa veſte iniecta, ſopitus ſit, & perſonæ licet illæſæ repertæ ſint, niſi quantum de ſtuppa piceata flamma abſumſerat: ac carnes ſubiectæ tam miſeris vſtulatæ modis, vt nullis medicamentis vel ardor conceptus extingui, vel ardor mitigari potuerit. Adeóque paucis poſt horis Gregorius Tubingenſis, Albertus & Eberhardus Hohenloënſes Comites in ipſo ætatis flore perierunt. An Chriſti 1570.

Henricus I. Alfonſi IX. filius, Rex Caſtellæ dictus, annò Salutis humanæ 1215. biennio poſt apud Palentiam vrbem, dum cum ſodalibus luderet, cocto latere fortuitò vulnus in capite accepit, ex eóque biduo pòſt morte occubuit, abſque liberis. *Tarapha de Regib. Hiſp.*

Alexander Albaniæ Dux, à Iacobo III. Rege Scotorum fratre ob regnum affectatum pulſus, in haſtarum certamine Pariſiis ab Rege indicto procurrens cum aliis è prima nobilitate, fractæ haſtæ fruſtulo in oculum per galeam vulnus accepit, & ſubitò expirauit. *Appendix Hiſt. Scotorum.*

Anno Salutis 1292. Ludouicus II. Ludouici I. Palatini Rheni F. Norimbergæ cum Cratone ab Hohenloë equeſtri ludo ſe exercens, tactus ab eodem haſta iugulo, decimo poſt die expirauit. *Auentinus lib. 7.*

Henricus II. Gallorum Rex, inito cum Philippo Hiſpaniarum Rege fœdere, eíque data in vxorem filia, Philiberto verò Allobrogum Duci Margarita ſorore, ludis equeſtribus Lutetiæ per biduum generosè obitis, cùm quatuor decurſionibus perfunctus, fruſtra dehortante Anneo Momorantio, quintam in Philiberti gratiam ſe obiturum pronunciaſſet, Lorgeum Comitem Montegomerium Scotum, ſatellitum ſuorum Præfectum vel inuitum oblata lancea prouocauit. Concurritur, Lorgei haſta in regis pectus fracta, & fragmentum per galeam non rectè, vt apparuit, clauſam, inter duos oculos adactum, Regi alterum oculum perfodit, & parte ſua cranium ſubiit. Lorgeus, ingenti dolore metúque perculſus, ad Regis accedit pedes, eius facti à quo omnis fraus culpáque abeſſet, veniam petens: cui Rex promptè & clementer ignouit. Septimo die, vulneris dolore conſumptus eſt. Ita Rex ætate atque opibus florentiſſimus inter hoſtes tutus, inter ipſa nuptiarum ſolennia, res mira, à quo caſu non voluntate interficeretur, inuenit. Sal. 1559. prid. Kal. Iulij. *Surius in Comment.*

Choreis.

Ludouicus, Marchio Miſnenſis, ab Halberſtadenſe ad Bamb̃ergenſem, hinc ad Magdeburgenſem Archiepiſcopatum euectus choreas & carmina non omiſit, plus in eo valebat patrius mos, quàm Chriſti religio. Ad dies Carniſpriuij vocauit miniſterialium ſuorum puellas & matronas in oppidum Caluen, ipſéq; primus in prætorio ſpatioſo choreis intererat fœminarum, reſtim ducens. Die lunæ ad horam veſperam apparuit ignis in camera leuiſſ. qui vel à puero reſtingui potuiſſet. Nemo occurrebat, ſed ad gradus feſtinabãt vniuerſi tanta contentione, vt pondere victa domus, crepitu ingenti edito ſubſideret, & per ſcalas lapideas Archiepiſcopus cum CCC. aliis rueret, & poſtera die moreretur. Ex reliquis tres ſoli periêre. *Crantz. lib. 10. Metrop. cap. 23. & lib. 10. Saxonia, cap. 5.*

Sub Rodolfo I. Cum Traiecti iuuenes, puellæ, viri, fœminæ choreas ducerent in ponte frequentes, & venerabile Chriſti corpus deferretur, nec illi proſternerentur, intenti vanitatibus mox ponte deſidente, ducenti propè mortales perierunt. *Crantz. lib. 8. Metrop. cap. 39.*

Salutationi, Congratulationi.

Venceſlao Imper. deiecto ſucceſſor datus eſt Robertus Palatinus Comes. Ad cuius ſalutationem cùm aſcenderet Fridericus Dux Brunſuici, optimus Princeps, & digniſſ. Imperio, non longè à Friſlaria impetitus confoſſuſque eſt, cùm ſe dedere nollet. *Crantz. lib. 10. Saxon. cap. 19.*

Cultui diuino.

☞ Conſule Tit. Templa caede polluta, quatenus diuinis rebus intenti occiduntur. Item Peregrinationum ſacrarum.

Lamon monachus Hierapoli in Epiſcopum electus, nullis ſuaſionibus adduci potuit, vt electioni aſſentiret. Cúmque Theophilus Epiſcopus itidem ab eo flagitaret, diem ad liberãdum impetrauit. Dum autem in ſolitario loco genibus prouolutus, toto eo tempore ſecretæ precationi intendiſſet, inuentus eſt exhalaſſe animam. *Marul. lib. 1. cap. 6.*

Baptiſmatis

Baptiſmatis ſuſcipiendi conſilio.

A Valentinianus II. Imp dum Ambroſium Mediolanenſem Epiſcopum Viennam acceſſit, ab eo baptiſmum ſuſcepturus, Arbogaſtis Comitis dolo ſtrangulatus eſt, anno ætatis xx. *Sigonius lib. 9. Imp. Italici.*

Fidei confeſſioni.

☞ *Vide Tit. Martyrum.*

Apoſtoli, omnéſque reliqui Martyres pro iuſtitia, pro veritate, pro Chriſto morientes, præſtantiſſimum id eſſet mortis genus teſtantur, quod ipſi paſſi ſunt. Sed non omnibus hoc contingit: omnibus tamen ea mens eſſe debet, vt ſi fors ita ferret, libenter & ipſi ſuſtinerent. Cuius is animus, vel tunc cum è vita egreditur, fuerit, proculdubio Martyrum ipſorum coronæ particeps erit. Corda enim perpendit Dominus magis, quàm facta. Dic ergo cum Paulo: Non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum, propter nomen Domini Ieſu. Certè talis in moriente charitas eleuabit doloris anguſtiæque ſenſum, & hominem alterius vitæ deſiderio accendens, faciet exclamare: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. *Marul. lib. 5. cap. 10.*

B *Impietati, Contemptui Religionis.*

Cùm eſſet Ebroino aulæ magiſtro regiæ nunciatum, quòd ad tumulum Leodegarij fierent miracula, miſit eò Militem exploratum. Is autem calcans locum pedibus, inquit: Moriatur, qui mortuum poſſe miracula facere credit. Ad eam vocem concidit, & expirauit. *Vincent. lib. 23. cap. 125.*

Conuiuio, Cœna, Prandio.

Amnon à fratre Abſalon in conuiuio interfectus, propter conſtupratam ſororem Thamar. 2. *Reg.* 13.

Ela Rex Iſraëlitarum, Baaſæ F. dum poculis indulgeret, à Zambre dimidiæ partis quadrigariorum ſuorum duce interfectus eſt. 3. *Reg.* 16.

Godolias Iudææ præfectus à Nabuchodonoſor Rege, vir optimus, ab Iſmaële Nathaniæ F. homine ſceleſtiſſimo, quem conuiuio exceperat, vino grauis inter epulas interfectus fuit. *Ioſephus lib. 10. cap. 11. Antiq. ex 4. Reg. vlt.*

C Ptolemæus Abub F. agro Hierichuntio præfectus, Simonem ſocerum ſuum, Ducem & Pontificem Iudæorum fortiſſimum, blandè in caſtello Doco excipiens, in conuiuio interfecit, vxore etiam & duobus filiis eius comprehenſis. 1. *Machab.* 16. *& Ioſephus lib.* 13. *cap* 15.

Φωκέων ἔρανος, Phoci collatio, prouerbium in eos, qui conuiuia ſuo malo inſtituunt. Phocus enim quidam cùm filiam haberet, cuius nuptias multi expetebant, ſtipem cogebat: & conuiuio excipiens procos, nuptias differebat. Irati igitur illi, in conuiuio Phocum occiderunt. *Suidas & Zenodotus.* Sed *Plutar. in Amat. narrat.* fabulam hanc diuersè narrat.

Clitus ab Alexandro Magno amiciſs. in conuiuio gladio confoſſus eſt, ob id ſolum, quòd improbaſſet cantari in conuiuio carmina cuiuſdam Pranychi, in ignominiam Macedonum compoſita. *Plutarch. in Alexandro.*

Thracibus à Perſis Megabyzi ductu victis, in Macedoniam Legati Perſæ venerunt, petitum ab Amynta Rege aquam & terram. Amyntas Regi ſe dedens, liberali eos hoſpitio excepit, & Perſarum more, ipſis petentibus, in conuiuium concubinas
D introduxit. Quas cùm illi attrectarent, & oſcularentur, indignè eam rem ferens Alexander Amyntæ F. patrem dormitum ablegauit. Ipſe poſtea data optione Perſis cum quacunque liberet concumbendi iuuenculas dimiſit lotum: & mox ſub earum ſpecie introduxit adoleſcentes ephebos, iiſdem amictos veſtimentis & pugionibus clam inſtructos. Quos ſimul ac Perſæ attrectarunt, ipſi pugionibus eductis eos interfecerunt. *Herodotus lib. 4.*

Ochus, qui poſtea Darius appellatus eſt, ſanctiſſimo Perſis iureiurando obſtrictus, ne quem ex Coniuratis, quorum opera Magos oppreſſerat, aut veneno, aut ferro, aut vlla vi, aut inopia alimentorum necaret: crudeliorem mortis rationem excogitauit. Septum enim altis parietibus locum cinere compleuit, ſuppoſitoque tigno prominente, benignè cibo & potu exceptos in eo collocauit: è quo ſomno ſopiti, in illam inſidioſam congeriem deciderunt. *Valerius lib. 9. cap. 2.*

Agathocles Syracuſanorum tyrannus paulò ante Africanam expeditionem, cùm per eã, quæ in conuiuiis exiſtere ſolet: vrbanitatem, Eos, qui eius imperium alieno animo ferrent, deprehendiſſet, eoſdem aliquando priuatim ad cõuiuium rurſus vocauit, adhibitis vnà ſyracuſanorum magnificentiſſimis, numero ad quingentos eoſque omnes trucidauit. *Diodor. lib. 20.*

E Habebat vbique L. Quintius Flaminius, Titi frater, in deliciis ſecum puerum quendam: Qui epulante Lucio aliquando cùm per laſciuiam cauillaretur, adeò ait, ſe ardenter amare eũ, vt ſpectaculum gladiatorum reliquerit, cùm nunquam hominem ſpectaſſet iugulari, voluptati ſuæ anteferens in illum obſequium, Lucius, vt ei in hoc gratificaretur, mox Vnum ex dãnatis attrahi ex carcere iuſſit, accitóque lictori inter epulas imperauit, vt eum obtruncaret. *T. Liuius lib. 9. Dec. 3.*

Campani à Romanis obſeſſi, & ab Hannibale deſerti, cùm de legatis in caſtra ad Rom. duces mittendis agerent: Vibius Virius, defectionis ad Pœnos auctor, iſtud penitùs diſſuaſit: conſuluitque voluntaria potiùs morte obeundum eſſe, quàm ſe ſuóſque perpetuæ ſeruituti & ignominiæ hoſtium exponere. Paratæ ſunt, inquit, apud me epulæ quibus, ſi qui mecum ſe imminentibus malis ſubtrahere volent, adhibebo: poculum poſtremò omnibus circumferetur: ea potio corpus à cruciatu, animum à contumeliis eripiet. Hæc vna via & honeſta & libera ad mortem, & ipſi hoſtes virtutem admirabuntur, & Hannibal fortes à ſe ſocios deſertos adhuc magis dolebit. Septem fermè & viginti Senatores, cum eo curia egreſſi, men- F tibus vino & epulis, quantum fieri potuit, alienatis, venenum ordine hauſerunt: inde cum lacrymis ſeſe complexi, ſuam patriæque vicem familiariter flentes, diuerſi domum abierunt. Nonnulli apud Vibium extingui maluerunt, vt cum eo vnà ſepelirentur. Noctè omnes extincti: pauci in ſequentem diem ſpiritum traxerunt. *Sabel. lib. 4. Ennead. 5.*

Luc. Manlius Torquatus conſularis, cùm in cœna placentam appeteret, repentè obiit. *Plin. 7. cap. 53.*

Luc. Durius Valla medicus dum mulſi potionem haurit. Appius Saufeius ſcriba, cùm è balneo reuerſus, mulſum bibiſſet, ouúmque ſorberet. P. Quintius Scapula, cùm apud Aquilium Gallum cœnaret. Decimus Saufeius ſcriba, cùm domi ſuæ pranderet. *Idem.*

M. Ofilius Hilarus, comœdiarum hiſtrio, cùm populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conuiuiúmque haberet, edita cœna calidam potionem in pultario popoſcit, ſimúlque perſonam eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigens, nullo ſentiente, donec accuban- G tium proximus tepeſcere potionem admoneret. *Plin. l. 7 c. 53.*

Q. Sertorius Dux clariſſimus magna fortitudine & prudentia bellum contra Romanos in Hiſpania geſſerat, & Mithridatis inſuper formidabilior redditus fœdere, hoſtibus iam penè par erat. Perpenna ſpiritibus vanis ob natalium ſplendorem elatus, conſpirationem contra eum moliri auſus cum Aufidio, Antonio & Manlio, vno ex Sertorianis Ducibus, ad cœnam ipſum inuitauit cum coniuratis, multiſq; precibus obtinuit, vt ſibi condiceret. Cæterùm in medio conuiuio exordium quærentes iurgij, propalàm inceſta verba iecerunt, fingentéſque ſe vino merſos, quò irritarent illum, multa deſignauerunt inſolenter. Ille verò, vel quòd licentia iſta inſolita offenderetur, vel quòd mentem eorum loquendi tarditate aduerteret: figura mutata accubitus, ſupinum ſe collocauit, quaſi non attenderet, neque exaudiret ea. Vt verò phialam Perpenna accepit meri plenam, eámq; inter bibendum è manibus dimiſit, vnde eſt editus ſtrepitus, quod erat illis pro ſigno: An- H tonius, qui ſupra Sertorium recumbebat, ferit eum pugione. Ad ictum circumagente ſe illo, & parante exurgere, conſiciens ſe in pectus eius, ambas occupat manus. Ita cùm non valeret vlla ratione ſe defendere, multis eum cædentibus, eſt trucidatus. *Plutarchus in Sertorio.*

Theudiſclus vel Theodegiſilus Gothorum Rex in Hiſpania, ob ſtupra & cædes Hiſpali in conuiuio trucidatus fuit anno 587. *Roder. Tolet. lib. 2. rer. Hiſp. cap. 12. & Sigeb.*

Erat inter Gothos Buillas quidam, qui Vraiæ ab Ildoualdo Gothorum Rege cæſi viduam ambiebat. Ildoualdus autem ipſum contra hoſtes miſit, illámque interim alteri cuipiam, quem ſibi fideliorem fore putabat, coniugio ſociauit. Buillas è caſtris reuerſus, in conuiuio, quamuis circumſtante ſatellitio caput Regi amputauit, vt in menſam proliſſes dapes inquinaret. *Io. Magnus lib. 12. ex Proc. Sigon. lib. 18. occid.* Beſſam vocat.

Hiarthuarus Sueciæ Præfectus, ducta in vxorem Sculda Roluonis Danorum Regis ſorore, libidine regnandi Roluonem per inſidias cum optimatibus occidit. Cæterùm eo ipſo die dum triumphali epulo indulget, à Vulgonne, qui vnicus ex ſtipatoribus Roluonis ſupererat, gladio transfixus occubuit. *Saxo lib. 2.*

Canutus III. Anglorum Rex erat ſuaptè natura homo

tam

tam mitis quàm liberalis, & præſertim in conuiuiis, qui ſuos conuiuas in prandiis & cœnis ampliter atque nitidè accipiebat, epulúmque frequenter populo dabat, ter in die eſcis appoſitis veſci volentibus. Solebat etiam apud alios cœnitare. Inuitatus ad nuptias cuiuſdam principis, cùm in conuiuio diſcumberet, è regione Weſtmonaſterij, ad alteram ripam Thameſis, in vico, quem vocant Lamehithum, inter potationem repentè cecidit atque interiit, non ſine ſuſpicione ſumpti, veneni, biennio poſt, quàm regnare cœperat. *Polyd. lib.* 8.

Otho I I. Imp. Romæ inſtituit inſigne conuiuium, regiè acceptis Pontifice, Epiſcopis, & ciuibus. Et dum opiparè cibos appoſuiſſet, armatis in formam coronæ circumſtantibus grauiſſimè conqueſtus de iis, qui fœdus amicitiæ rupiſſent (quoties enim Roma diſcederet, toties pacem plerique violabant) ſatellitibus mandauit, vt Sontes à menſa abreptos obtruncarent. Cæteros lætos & hilares conuiuium perſequi iuſſit. *Cuſp.*

Chriſtiernus Danorum Rex cùm à Proceribus quibuſdam Sueuorum ann. 1520. Stocholmiæ regni Suetici gubernacula accepiſſet, & potiorem tamen procerum partem animis à ſe abalienatam videret, ad regale conuiuium inuitatos trucidauit, ad XCIV. *Ioan. Magnus lib.* 24.

Caſimirus I I. Poloniæ Princeps impetrarat à Pontifice Max. Lucio reliquias S. Floriani Martyris: eáſque allatas, ad ſeptimum milliarium à Cracouia cū ingenti omnis generis hominum caterua, & ſolenni ſacerdotum pompa obuiam progreſſus, reuerenter exceperat. Inſequenti die grande conuiuiū inſtruxit: proceres omnes, qui tunc aderant, inuitauit. Feruente conuiuio, exhilaratis conuiuis, & multa de præteritis bellis atque periculis inter ſe conferentibus, & principis res geſtas & felicitatem celebrantibus, ipſe nonnulla de immortalitate animi atque cœlitum beatitudine non inepta in medium propoſuit. Deinde hauſto mediocri poculo, ſubitò concidit, & paucis horis animam exhalauit. Subitúſne morbus eum inuaſerit, an venenum à muliercula, quam deperibat, præparatum hauſerit, incertum eſt. *Crom lib.* 6.

Egeſtioni.

☞ *Conſule Tit. Alu. profluuio mortui, item,*
In cloacis mortui.

C. Carbo, ſumma in Republ. auctoritate, cùm partes Marianas ſecutus eſſet, in tertio conſulatu ſuo in Sicilia, iuſſu Pompeij, dum ventrem apud latrinam exoneraret, trucidatus eſt. *Val. Max. & Plut. in vita Pompeij.*

Antonius Caracalla Imp. dum Carris ageret, quæ eſt Meſopotamiæ vrbs, deæ Lunæ templum inuiſit, quod in ea regione diſtans aliquantulum ab vrbe, præcipuo honore ab incolis colebatur, eò ſecum paucos equitum adduxit: Itaque medio itinere, non tantùm comitatus famulo, ad requiſita naturæ diſceſſit: quò Martialis centurio, cùm Macrini præfecti promiſſis adductus, tum proprio odio incitatus (eius enim fratrem Imperator occiderat) tanquam nutu principis vocatus, accurrit illicò, Antoniúmque ſibi ſubligacula deducentem pugione traiecit. *Polyd. lib. 2. hiſtor. Anglorum, ex Herodiano & Spartiano.*

Conſtantinopoli cùm Euſebius Nicomedienſis Epiſcopus Arium per vim in eccleſiam introducere niteretur, Alexand. Epiſcopus Conſtantinopolitan. Orthodoxus, Comite Macario presbytero, ardentiſſimis precibus & lachrymis Deum per noctem rogauit, vt ſi permittere Deus vellet, vt Arius deinceps in communione eccleſiæ eſſet, dimitteret ſe ſeruum ſuum, nec pium vnà cum impio perderet. Sin parcere vellet eccleſiæ ſuæ, reſpiceret inſolentiam Euſebij, neque daret in diſcrimen ſortem ſuam: tolleret Arium, ne eo recepto hæreſis ſimul videretur recipi. Poſtera die Arius comitatus turba Euſebianorum, in templum introire cupiens, vrgente vindicta diuina ad cloacam ſeceſſit, & ibi inteſtina cum ſtercore egeſſit. *Theod. lib.* 1. *cap.* 14.

Presbyter Epiſcopatum Auernenſem affectans, cùm Sidonio Epiſcopo veſperi interminatus eſſet, ſe eum eccleſia eiectūrum eſſe: manè eccleſiam ingreſſus, priùs aluum exonerare volens, obiit. *Auctor vitæ Sidonij.*

Qui Regis Hieroſolymitani titulum habebat, ſurrexit, vt vrinam proiiceret: & cadens de feneſtra, fractis ceruicibus expirauit: & cliens ſimiliter, qui eum trahere conabatur. *Crantz. lib. 7. Metrop. cap.* 17.

Ambirkelethus Scotorum Rex in expeditione aduerſus Garnardum Pictorum Regem poſt cœnam dubia luce caſtra egreſſus ad naturæ requiſita, duobus tantùm famulis comitatus ſagitta ab incerto auctore emiſſa confixus interiit. *H. Boeth. lib.* 9.

Coitui, Veneri.

Zambris Iſraëlita cum Cozbi Madianitide in ipſa venere à Phinea Eleazari F. interfectus. *Num.* 25.

Cretenſes feſtum quoddam nouis & abſurdis cæremoniis agebant, oſtenſo hominis ſimulachro ſine capite. Hunc aiebant Molum Merionis patrem fuiſſe, qui conſtuprata per vim Nympha, ſine capite fuerit repertus. *Plutarch. in lib. de Defect. orac.*

Alcibiades Athenienſis cum Cimandra meretrice à Lyſandro interfectus fertur in actu venereo: vt credibile eſt, incertum tamen. *Plut. & Valer.*

Cornelius Gallus Prætorius, & Titus Ætherius eques Rom. inter vſum puerilis veneris abſumpti ſunt. *Val. lib. 9. cap. 12. & Plin. lib. 7. cap.* 53.

Conradus Sueuorum Dux, Henrici V I. Imper. frater, contra Berchtholdum Ducem Zeringenſem expeditione ſuſcepta Durlaci à ciue, cuius vxorem corrumpebat, confoſſus eſt. *Cuſpin.*

Giachetus Geneua Salucianus, inter Salucianos clarus homo, ætate iam ingraueſcente, per poſticum puellam admittere conſueuerat, prætextu vtenſilium curandorū, veſtiúmque purgandorum. Quodam die cùm eſſet cū puella diutiùs, quàm conſueuerat, & recipere ſe ad vxorē ac liberos tardaret, ſeriórque hora vxorem ac liberos in ſuſpicionem adduceret, ne quid marito aduerſi contigiſſet, quia ſtrepitum nullum, in muſeo, euoluendorum librorum (vt ei mos erat) exaudiebant: poſteaquam vocando pulſandóque non profecerunt, effracto loci oſtio, cùm lumen intuliſſent, inuenerunt, in puellæ complexu eum illius ventri, eo modo, quo venus exercetur, incumbere, atque vtrumque exanimem, ſine vllo violentæ mortis ſigno, eſſe. *Fulg. lib.* 9. *cap.* 12.

Theobaldus Dux Lotharingiæ in complexu venereo cum meretrice veneno infecta moritur, ann. 1219. *H. Henninges in Geneal.*

Beltrandus Ferretius in Hiſpania Barcellone, in venere expirauit. *Pontan. lib. 1. de Obedientia, cap.* 10.

Tonſuræ.

Petrus Calceonus, vnus eorum, qui Ioannam puellam Gallicam Anglorum expultricem flammis deuouerunt, dum radendam tonſori barbam committeret, in ipſa tonſtrina repentè deceſſit. *Valerandus Varanius:*

Sic & Calceonus (qui cenſuit eſſe cremandam)
Pendula dum tonſor ſecat excrementa capilli.
Expirans cadit, & gelida tellure cadauer.
Decubat: vltrices ſic pendent crimina pœnas.

Lotioni.

☞ *Vide Tit. In balneo mortui.*

Veſtiendo.

Nullis euidentibus cauſis obiêre, dum calciantur, matutino, duo Cæſares, prætor, & prætura perfunctus Dictatoris Cæſaris pater: hic Piſis exanimatus, ille Romæ. *Plin. lib. 7. cap.* 53.

Phlebotomia.

Grimoaldus Rex Longobardorum an. 672. migrauit è vita, vena, nono poſt ſanguinis miſſionem die, dum arcus tendendi cauſa coniteretur, aperta. *Sigon. lib. 2. regni Ital. ex Paulo Diacono.*

Thoriſmundus Veſtgothorum Rex Toloſæ tertio anno regni ſui ægrotans, dum ſanguinem è vena mittit, ab Aſtaldo (Aſculum vocat Sigonius) proprio cliente (ſubtractis antea armis) trucidatus, perfidia fratris Theoderici & Eurici. Vna tamen manu quam liberam habebat, ſcabellum tenens, aliquot ex inſidiantibus occidit. *Crantzius lib. 2. Suecia cap. 6. Sigon lib. 23. Imp. occid.*

Philippus Imp. bellis confectis ciuilibus, Babenbergæ animum relaxans cum familiaribus ſanitatis ergò venam aperuit. Intereà Ottho Palatinus de Witilſpach, veluti amicus Cæſaris, cubiculum ingreditur, nemine id prohibente: & vibrato gladio, caput regis lethali ictu ferit. Rex verba dum facere incipit: moribundus labitur. *Cuſp.*

Deambulationi.

Oeonus Herculis conſobrinus, cùm Hercule Spartam veniens, cùm fortè ad Hippocoontis ædes acceſſiſſet, in eum canis domus cuſtos inuaſit. At ille lapide canem percutiens, ab Hippocoontis filiis fuſtibus conficitur. *Pauſ. in Lacon.*

Fuge.

A Pauſanias ſtipator occiſo Philippo Macedonum Rege, euaſiſſet, niſi vite hærente ad calceum equo deiectus, è ſtipatoribus regis fuiſſet confectus. *Diod.lib.16.*

Opilius Macrinus Præfectus prætorio, Antoninum Caracallam Imp. ſuum per Martialem centurionem in Meſopotamia clàm interfici curauit, & ipſe poſteà factione ſuorum Imperator creatus eſt. Dum autem ad Parthos proficiſceretur, vt ſordes ac infamiam victoriæ magnitudine aboleret, habito conflictu contra Parthos, defectu legionum, quæ ad Varium Heliogabalum confugerant, cognito, omnem Imperatorium habitum atque ornatum abiecit: detonſáque barba, veſte ſimplici accepta conuelato capite, diem noctémque fugit. Inuentus autem Chalcedone, Bithyniæ vrbe, grauiſſimè ægrotans, ac perpetuo itinere attritus, latitans in ſuburbano quodam, ibi occiſus eſt. *Cuſp.ex Herod.*

Peregrinationi.

Dauid Bruſius Scotorum Rex regno recepto & pacato, ad Hieroſolymitanam peregrinationem ſe accingens, obiit ann.
B ætat. 47. Chriſti 1370. *H.Boëth.lib.15.*

Ericus II. Danorum Rex Hieroſolymam petens in Cypro obiit. Botildam quoque eius vxorem idem caſus abſtulit. *Saxo lib.12.*

Ptolemaide diem ſuum obiit Margarita ſoror Philippi Auguſti Franci Regis, quæ mortuo marito Vngarorum Rege Bela, religionis cauſa Orientem petierat. *Æmil.lib.6.*

Bonifacio Zuingero Theodori F. incredibile peregrinandi deſiderium fatale extitit. Cum Patauij Antenoris ſtudiis philoſophicis impigrum formaret animum, poſt Aponenſium balnearum infelicem uſum, epidemica febri, quarto poſt patrem menſe, in ipſo ætatis flore interiit, Ann. Chriſti 1588. Comes fraternæ cladis, & paraſtata, talibus eum lachrymis proſecutus eſt pater.

Τύνη ἈΔΕΛΦ' ἐκ ἰδδοντας μόρον ὦλεν ἀπήμων
Ἔκδημος, γλυκερῆς σοὶ πατρίδι ἄμμορος ἄλκης.
Ὅττι πόσις δυνάμει τῷ ἀλεξικάκῳ, θέλεις, ὅμως,
Φεύγειν ἀμπλακίης συνεχοῦς κακὰ δέσματα χρωτός,
C Αὐτὸς ἅμα ΧΡΙΣΤΩ ζώειν, καὶ δὴ μὴν ἀνάσσειν,
Βλεψόμενος ΠΑΤΡΟΣ οὐρανίην ἐρικυδέος αἴγλην,
Ναὶ ἴδια πατρὶς στέργουσα τοὺς παρεόντας.
Ναὶ γλυκὺν ἐν γαίῃ τῇ πατρίδι πότμον ἐπισπᾶν,
Ἀλλὰ πολὺ γλυκερὸν δίον τάχα αἰθέρα δύειν,
Καί σοι συναστράπτειν ἅμα ὑψιμέδοντι τοκῆος,
Νόσφιν ἄτερπι πόνων ἢ οἰζύος ἀλγινόεντος.
Ὡς δὲ παραιτηθεὶς ἔτι σοι, συγὰν μάλα κόσμῳ
Κάδδα λύχνα, παρεὼν ἐμὸς ἱμείρομαι ὕμμιν.

Somno. Dormientes mortui.

Iſboſeth Rex Iſraëlitarum Saulis F. à Baana & Rechab Remmonis Berothitis FF. in lecto confoſſus. 2.*Reg.*4.

Siſara Barac Iſraëlitarum Ducem fugiens, à Iaël Hebris Cenæi vxore inſomnis clauo per tempora adacto necatus. *Iud.*4.

Diogenes Cynicus ſomno arreptus, excitante eum medico, percunctantéque, cum iam exceſſurus vita eſſet ecquid moleſtiam ſentiret? Nullam, inquit: nam frater ſororem anticipat, ſomnum mortem. *Plut.conſol.ad Apollon.*

Pindarus, Lyricorum princeps, cùm per eos, qui à Bœotiis ad oraculum miſſi fuerant, ſciſcitaretur, quid optimum
D homini contingeret? reſponſum accepit: Id quod Agamedi & Throphonio accidiſſet. De his idem Pindarus ſcripſerat, quod cum Delphicum templum condidiſſent, & ab Apolline mercedem petiiſſent, ille in ſeptimam diem eos reiecit, & interea bono animo eſſe iuſſit. Nocte igitur ſeptima placidè obierunt. Hoc oraculo intellecto, Pindarus, ea quæ ad mortem pertinerent cogitare cœpit, neque ita multò poſt diem ſuum, in gremio pueri quo vnicè delectabatur, ludos ſpectans & obdormiens obiit. *Plut.ibid.& Cicero in Tuſcul.*

Miles dormiens ab Iphicrate & Epaminonda cæſus: qualem inueniſſent, talem reliquiſſe ſe dicentibus, vt reliquorum vigilantiam excitarent. *Front.lib.3.cap.12.*

Prorex Gobodionis Britannorum Regis F. ob Ferrecem fratrem, cùm quo de regno contendebat interfectum, à matre dormiens interfectus. *Polyd.lib.1.*

Atila Hunnorum Rex, quamuis multas haberet vxores, aliam ſuperduxit, Hildiconem Regis Bractrianorum F. Cum qua dum dormit prima nocte, effuſo de naribus ſanguine ſuffocatus eſt. *Blondus.*

Lambertum Italiæ Regem, Meginfredi Comitis Mediolanenſis, quòd Berengarij partibus faueret, interfecti, Filius, qui ei à ſecretis erat, ſub arbore dormientem in ſylua fuſte capiti impacto occidit, quaſi aprum inſequens ex equo præcipitatus ceruicem fregiſſet. *Cuſp.* E

Sugerius Sigiſmundi Burgundorum Regis F. dum matrem defunctam nimis laudaret coram nouerca generoſioremque eam fuiſſe contenderet, quàm cuius mundo ornamentiſque illam excoli conueniret: adeò ſtimulos nouercales acuit, vt ea illum appetiri regni inſimulante, pater vxori deditus, ad quieſcentem filium duos ſuorum intromiſerit, qui laqueo ceruici iniecto ſpiritum intercluderent. *Æmil.lib.5.*

Nicolaus & Bartholomæus Trincij, Fulginatium Domini, à præfecto Nucerinæ arcis (qui animaduerterat Nicolaum vxori ſuæ vim intuliſſe) venationis labore defeſſi, in lecto dormientes interfecti fuere. *Ful.lib.6.cap.1.*

Alexand. Medices Florẽtiæ Dux, inſidiis Laurẽtij cõſanguinei & amici intimi, in lecto interfectus. *Sab.ſup.lib.21.ex Iou.*

Habraimus Baſſarum princeps, ſub Solymanno Turcor. Imp. de proditione ſuſpectus, nocte in cubiculo per Eunuchũ carnificis munus obire ſolitum, in puluino dormitans cultro adunco, quod de manu Imp. tradiderat, iugulatus eſt. Ferunt F Habraimum quum ſumma Solymanni gratia potiretur, familiari ſermone aliquando poſtulaſſe, ne ſe tantis honorib. onerare contenderet, ne demum amplitudine odioſa ſupra æquũ florentem, è gradu tanquam è faſtigio ſummæ fortunæ præcipitẽ dare, atque occidere neceſſe haberet: fidẽ verò in ea verba ita principem dediſſe, vt nunquam ei viuo vitam ereptură polliceretur, ſicque ea inanis iuramenti religione obſtrictum, ne datam falleret fidem, non aliter quàm altè ſtertenti necem intuliſſe: quoniam Taliſmanes ſacerdos, diuini interpres iuris, dormientem nequaquam cenſeri inter viuos, cùm vna vigilia totius vitæ actus conſtaret, aſſeueraſſet. *Iouius lib.33.Hiſt.*

Captiuitati.

☞ *Heic Paſſionem conſideramus. Sub. Tit. In Carcere mortui, locum ipſum Conſule. Tit. Veneno mortui, quatenus in carceribus venenum bibere coguntur.*

Ioachaz Ioſiæ F. Iudæorum Rex, tertio regni menſe à Pharaone Necho Ægyptiorum Rege, captus, & in Ægyptum abductus, ibi mortuus eſt. 4. *Reg.*23.

Ioannes Baptiſta, cùm dixiſſet Herodi, Non licere ei ſecum habere fratris vxorem, coniectus eſt in carcerem, & in eodem decollatur. *Matth.*14.*Mar.*6. G

Miltiades Laciades accuſatus proditionis, capitis abſolutus, pecunia tamen multatus fuit. Cùm lis ei æſtimata quinquaginta talentis eſſet, nec ſoluendo eſſet, in vincula ductus, diem ſuum obiit in carcere. *Plut.in Cimone.*

Nicias Athenienſis, & Demoſthenes Duces fortiſſimi, cùm infeliciter aduerſus Syracuſanos pugnaſſent, capti in carcere ſibiipſis mortem conſciuerunt. *Plut.*

Socrates Athenienſis Philoſophus, propter Deorum contemptum in carcerem ab Athenienſibus coniectus cicutamque bibere coactus eſt.

Theramenes Athenienſis Philoſophus, iuſſu triginta tyrannorum, in carcere veneno extinctus eſt: Quod cùm bibiſſet: Propino hoc, inquit, pulchro Critiæ, vni ex triginta, qui cauſa potiſſ. eius mortis fuerat. *Cic.in Tuſcul.*

Vxor Hircani III. ab Ariſtobulo Rege Iudæorum, filio ſuo, in carcere fame necata. *Ioſeph.lib.13.cap.19.Antiq.*

Demetrius Eucærus, Antiochi Gryphi F. Syriæ Rex à Parthorum Rege Mithridate captus, in vinculis morbo perit. *Ioſeph.lib.13.cap.22.* H

Ariſtobulus & Alexander, Herodis I. Iudæorum Regis filij, à parente propter falſam ſuſpicionem in carcere interfecti. Antipater, cuius delationibus fratres necati fuerant, non multò poſt ob certas inſidias in carcere à ſatellite occiſus. *Ioſeph. lib.16.& 17. Antiq.*

Agis Rex Spartanorum ob nouas tabulas & legem agrariam à Leonida Rege æmulo in carcere necatus fuerat. Eius viduam Agiatidem cum Leonidas Cleomeni filio vel inuitam nuptui dediſſet: vxoris familiaritate motus Cleomenes, Ægidis conſilia commendantis, Ephoros tyrannidem exercentes contra ipſos reges ſuſtulit, æs alienum remiſit, agros ex æquo partitus eſt. Et ſic, quod viuus non poterat Agis, mortuus per vxorem impetrauit, vt æqualitas à Lycurgo inſtituta reduceretur. *Plut.in Agide.*

Appius Claudius Regillanus decemuir legibus ſcribendis, ſumma inter Collegas auctoritate, Virginiam Virginij centurionis

rionis filiam in Algido militantis ita amauit vt clientem ſubA ornaret, qui eam coram ſe ſeruitium depoſceret: facilè victurus, quum ipſe accuſator & iudex foret. Pater itaque virginis re cognita, quum in rem iudicij ſuperueniſſet, & filiam iam addictam videret: vltimo colloquio eius impetrato, quum eam paulo remotius à turba ſeduxiſſet, occidit, atque corpus eius humero gerens, ad exercitum profugit, & milites ad facinus vindicandum accendit. Itaque decemuiratus tyrannicus ſublatus eſt. Appius ipſe in carcere expirauit. *Iouius.*

Philopœmenes Megalopolitanus ſeptuagenarius prætor Achæorum, cùm Dinocrates Meſſenius Meſſenen ab Achæis alienare diceretur, quamuis febre confectus, equites in eum duxit. Vbi dum incautus in medios ſeſe hoſtes effundit, equo prolapſo humi afflictus & ſemianimis, à Dinocrate captus, in carcere ſumpto veneno periit. *Plut. in eius vita.*

Eumenes Cappadociæ atque Paphlagoniæ Rex, ſuorum fraude venit in Antigoni poteſtatem: cuius iuſſu carceri traditus, inter catenas & tenebras mori coactus eſt miſerrimè. *Plut. in Euch.*

B Ariſtonicus ex Eumene & Pellicè natus, à Perpenna conſule captus, in triumphum ductus, & poſtmodum in carcere necatus eſt. *Liuius lib. 59.*

Q. Cæpio, præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus decoramento, maximéque ſacerdotio quondam conſpicuus, publicis vinculis ſpiritum exhalauit. Cuius corpus funeſti carnificis manibus laceratum, & dehinc in ſcalis Gemoniis magno cum horrore totius fori Romani conſpectum eſt. *Val. Maximus.*

Ariſtonicus ab Aquilio Conſule in triumphum ductus in carcere necatus eſt.

Iugurtha Manaſtabilis filius nothus, Micipſæ Regis Numidarum nepos, propter Adherbalem & Hiempſalem fratres regni conſortes occiſos, à Mario bello petitus, victus, & in triumphum ductus, de gradu, vt perhibent, deiectus eſt. Poſt triumphum in carcerem condito alij tunicam violenter dilacerauerunt, alij vi demere auream inaurem accelerantes, vnà infimam auriculam auulsêre. Vbi detruſus nudus & deiectus in infimum carcerem eſt, attonitus & cauillans: Papæ, inquit, quàm eſt frigidum veſtrum hoc balneum. At hic cum fame ſex C dies luctatus, atque ad extremum vſque vitæ cupiditate hians, dignum ſceleribus ſuis exitum inuenit. *Plut. in Mario.*

Syphax Rex Numidarum: quum à Romanis ad Carthaginenſ. defeciſſet, victus à Scipione, & in triumphum ductus, Tyburi in cuſtodia mortuus eſt.

P. Cor. Lentulus prætor vrbis, comprehenſus in coniuratione Catilinæ, iuſſu Ciceronis iugulatus eſt in carcere. *Saluſt.*

Publius, Vitellij Imp. patruus, Germanici Comes, poſt præturæ honorem inter Seiani conſcios arreptus, & in cuſtodiam fratri datus, ſcalpro librario venas ſibi incidit: nec tam mortis pœnitentia, quàm ſuorum obteſtatione, obligari curarique ſe paſſus, in eadem cuſtodia morbo periit. *Sueton.*

Ann. Chriſti 589. Mauricij quinto, Hormiſda Perſarum Rex, cùm Ducem Baram occidere vellet, quòd contra Romanos infeliciter dimicaſſet, ab ipſo captus, & in carcerem coniectus à Coſroë filio in carcere fuſtibus necatus fuit. *Zonaras tomo 5.*

S. Agatha Virgo Catanenſis, ſub Quintiano Conſule in carcere extincta eſt.

D Romanus Martyr, ſub Aſclepiade Præfecto in carcere præfocatus eſt.

Aiſtulphus Longobardorum Rex veritus, ne quid mali in ſe Stephan. II Pontifex ad Pipinum profectus moliretur, Carolomannum Monachum ad fratrem Pipinum miſit, qui eum adhortaretur, ne Stephani gratia bellum Longobardis inferret. Pipinus eum in Viennenſe monaſterium relegauit, vbi dolore animi & cruciatu mortuus eſt. *Plat.*

Aldegiſus Deſiderij Longobardor. Regis filius, à Carolo Magno victus, & in carcerem coniectus, ibi clauſit vitam.

Ordonius Gothorum Rex in Hiſpania quatuor Caſtellæ Comites per interpoſitam fidem circumuentos in carcere necari iuſſit, ob eamque rem Caſtellæ Prouincia defecit ab eius fide. *Ritius Neap. lib. 2. Regum Hiſpaniæ.*

Garſias Rex Galliciæ à Sancio Rege Caſtellæ & Nauarræ quantumuis fratre regno exutus & captus, neque ab Aldefonſo fratre, qui Sancio ſucceſſit, liberatus fuerat. Aldefonſo quia filium non habebat, propoſuerat eum conſtituere ſucceſſorem. Itaque cùm eſſet infirmus, & ſanguinem minuiſſet, præcepit Rex vt ſolueretur. At ille: Quando, inquit, Deus noluit, vt in vita ſoluerer, ſolutionem renuo moriturus, quinimò & mando ſororibus meis, vt me cum compedibus ſepeliant Legione, an. 1117. *Roderic. Toletanus lib. 6. rer. Hiſpaniæ, cap. 30.* E

Carolus Simplex Francorum Rex, Peronam veniens, ab Heberto Viromanduorum regulo, cuius gratia diuerterat, in cuſtodiam coniectus eſt: vbi quoque è vita migrauit, duobus luſtris euolutis. *Ritius Neapolitan. lib. 1. Regum Francorum.*

Henricus IV. Imp. ab Henrico V. F. captus: Leodij cuſtoditus, pedore carceris miſeram exhalauit animam. *Egnatius lib. 9. cap. 11. & Æmil. lib. 5. & Cuſp.*

Ioannes Pontifex, à Theoderico Gothorum Rege Rauennæ diu multumque in carcere excruciatus, fame in eodem defecit. *Sigeb. in Chron. & Crantz. lib. 2. cap. 2. Metrop. & Volat. lib. 22. Antrop.*

Cœleſtinus V. ex Eremita Pontifex creatus, magis ſolitudini quam rebus agendis natus perſuaſus à Benedicto Caietano, qui ſub Bonifacij VIII. nomine eius ſucceſſor fuit, ſeſe Pontificatu abdicauit menſe ſexto. A quo poſtea creato Pontifice captus, in cuſtodia interiit. *Volat. lib. vigeſimo ſecundo Anthrop.* F

Ioannes XV. poſt adeptum Pontificatum menſe tertio à Romanis captus, in mole Hadriani, in publica cuſtodia incluſus, pedore carceris, inedia & moleſtia animi maceratus, vitam finiuit.

Marcellus I. Pontifex à Maxentio Imp. ob Chriſtianam profeſſionem in catabulum ad cuſtodienda animalia publica incluſus, pedore & ſiti mortuus eſt. *Plat.*

Siculorum 4. millia ab Iſaacio Angelo Imp. Græcorum bello à Guilielmo Siciliæ Rege illato, capta, miſerè fame confecta. *Nicetas lib. 1.*

Napus Turrianus Mediolanenſis tyrannus in clathris ferreis circumductus à Simone Muralto, quem ille eodem modò ſeptem annis concluſerat, tandem in eo carcere periit, fœda illuuie & enatis ſubinde pediculis conſumptus. *Iou. in vita Othon. Vicecomitis.*

Petrus de Corbario Reatinæ diœceſeos, Ord. Minorum, pſeudopontifex à Ludouico Bauaro creatus, à Bonifacio Comite Piſano Romæ captus, Auinionemque ductus ad Ioannem Pontificem eius nominis XXII. in carcere pedore extinctus eſt. *Volat. lib. 22. Antrop.* G

Ricardus II. Anglorum Rex ob tyrannidem deſertus ab omnibus, in carcere necatus eſt inedia ab Henrico nepote. *Polyd. lib. 21.*

Edouardus II. Anglorum Rex, cùm vxorem cæteroſque amicos ac primates Angliæ contumelioſè haberet, ab vxore filióque Edouardo primam ingreſſo adoleſcentiam comprehenſus, in carcerem coniectus eſt: prauorum eius conſiliorum ſociis, aut inſtigatoribus verius, Hugone Spenſero, Waltero Tapilto, & Ioanne Harundelo, è medio ſublatis. Nec ita multò poſt à carceris cuſtodibus interfectus eſt. Impoſita enim primò menſa in ventrem quadrata vndique ſumma vi preſſerunt, ſi qua animam eius poſſent expellere. Voto fruſtrati, per fiſtulam in anum iniectam, ferro candente inteſtina perforarunt, ne mors illata, ſed ſpontè obueniſſe videretur. *H. Boeth. lib. 14.*

Burcardus Archiepiſcop. Magdeburgenſis à XIV. laruatis in carcere claua occiſus. *Crantz. lib. 9. Vandaliæ cap. 13.* H

Ludouicus Sfortia à Ludouico XII. Francorum Rege captus, & in Gallias abductus, erepto omni ſcribendi & quæ cuperet legendi ſolatio, in cauea ferrata mortuus eſt. *Iouius.*

Maſius Barreſa, Ferdinandi Neapolitanorum Regis Dux, cùm Ioannem Spathaſorum hominem ſibi valdè infeſtum, qui ſalutandi regis gratia in arcem ibat obuium in via obtruncaſſet: in carcerem coniectus, aliquot poſt annos illuuie atque pedore obſitus illic obiit. *Pontan. lib. 2. belli Neapol.*

Quum Boëmi, regni gubernationem, quoad Ladiſlaus Alberti Imp. Vng. & Boëm. Regis poſthumus F. adoleſceret, ſuſcipere ab Friderico III. Imper. iuberetur, in primis Pearſconem & Mainardum crearunt. Inito magiſtratu, ſimulatam aliquamdiu concordiam ſeruarunt: ſiquidem alter Romanæ fidei propugnator, Huſſitarum doctrinæ aſſertor alter erat, & vterque factionum princeps; ne tamen ad arma perueniretur, optimum excogitauere ambo temperamentum, vt pro ſuo quiſque iudicio viueret. Haud multò poſt, Pearſco graui morbo correptus interiit. Cuius interitu Mainardi au-

ctoritas, vſque adeò creuit, vt Pragenſes, ac potiores Boëmiæ ciuitates, huic vltrò parêrent. Hoc aduerſæ factionis homines perquàm moleſtè tulerunt: ad Georgium Pogiebracium confugêre, quem ſapiētia & bellica diſciplina, item ingenti geſtarum rerum gloria præſtantem eſſe nouerant. Georgius ſuſcepta prouincia, incendio Pragæ de compoſito excitato vrbem occupat. Capitur Mainardus, & in carcerem coniicitur. Multi carceris tædio, nonnulli veneno abſumptum interiiſſe ferunt. Georgium integram poteſtatem nactum, ſic vrbem & Boëmiam illico pacaſſe, & pacatam in otio diu tenuiſſe tradunt, vt nemo ſit qui ex tanto facinore tantum quietis promanare potuiſſe crediderit. *Bonfin.lib.4.Dec.3.hiſt.Vngaria.*

Franciſcus Carrarienſis cùm Vicentiam Venetis adimere conaretur, ſuperatus & captus, Venetiis cum duobus filiis in carcere ſtrangulatus eſt, anno 1406. *Fulg.lib.6.cap.11.*

Gulielmus Montisferrati Marchio, Othonis Vicecomitis Archiepiſcopi Mediolanenſis contra Turrianos Dux, Beatricis vxoris inſtinctu, quæ Caſtellæ Regis Alfonſi filia erat, Othonem per inſidias principatu deiicere ſtudens, liberalitate Othonis à Diro propoſito aliquamdiu ſuſpenſus, tandem domeſtico bello implicatus, cùm nefario ſcelere Derthonenſem Epiſcopum necaſſet, in manus Alexandrinorum ex inſidiis captus deuenit: apud quos ferrata in cauea, atrocibus corporis atque animi tormentis excruciatus, interiit. *Iouius in vita Othon. Vicecomitis.*

Alfonſus Petruccius, Pandulfi Petruccij tyranni Senenſis F. Cardinalis, à Leone X. contra fidem datam captus, & falſo crimine inſidiarum atque veneficij obiecto in carcerem teterrimum detrudendus: cùm præfecti carceris vicarium, ſuum olim famulum, oratione debili ad miſericordiam mouere non poſſet, vt in mitiorem carcerem mitteretur, ad vim conuerſus, dum cum vicario luctatur, pugione caput ictus periit, & ſacco immiſſus, à baiulo noctu ſepultus eſt. *Garumbert.lib.4.de vitis Pontificum.*

Petrus Nauarrus, qui Galliæ Reg. Franciſci in oppugnando Cæſare Carolo V. auſpicia ſequutus fuerat, in carcerem coniectus eſt, ea Hicardi cuſtodis indulgentia atque humanitate, vt extrui ſibi in foro vaporarium camini tubum, quo algens calefieret, impetrarit. Sed aliquanto poſt vel æger & ſenex (quum eum, ſicuti alios, qui eo bello defeciſſent, Cæſar perſcriptis ab Hiſpania literis capite plectendum eſſe cenſuiſſet) exanimatus in culcitra repertus eſt. Nec defuere, qui crederent eum ſuperiniectæ multiplicis ſtragulæ veſtis pondere preſſum, vltrò necatum fuiſſe: quòd Hicardus exiſtimatione fortiſſimi ducis permotus, eum, qui illam eandem arcem aliquando cepiſſet, renocata rerum fortiter geſtarum memoria, extra Cæſaris inuidiam, carnificis manibus ſubtrahere voluerit. *Iouius lib.16. Hiſt.*

Iacobus Picceninus Dux à Franciſco Sfortia ſocero ad Ferdinandum Neapolitanum Regem miſſus, data fide, eum, quoties libuiſſet, incolumem rediturum: Neapoli captus à Ferdinando cum filio, in carcerémque coniectus, non ita multò poſt vita priuatus fuit. *Plat.*

Exilio.

Iaſon Pontifex celebratiſſimus à Menelao fratre pulſus, cùm cædem ciuium crudeliſſimam feciſſet, Spartam fugit, & ibi in exilio ab omnibus contemptus obiit. 2. *Machab.* 5.

In Arcadia prope Mantineam Peliæ Filiarum tumuli ſunt. Has Mantineenſes narrant paternæ necis inuidiam fugientes huc ſe recepiſſe. Medea enim, vbi primùm Iolcon venit, Peliæ inſidias machinata eſt, re quidem Iaſoni ad regnum viam muniens, cùm in eum tamen verbo hoſtili animo eſſe videretur. Perſuadet itaque regiis puellis, earum parentem ſe medicamētis à ſumma ſenectute ad iuuentutem reuocaturam. Nam & vetulum arietem dedita opera iugulatum, cùm inter venena coxiſſet, tenellum agnum dicitur è lebete eduxiſſe. Mox verò cùm Pelian ipſum in fruſta diſſectum in feruentis aquæ lebetem immiſiſſet, ſenis corpus filiæ ita reſolutum recepere, vt ne reliquum quidem quidquam eſſet, quod ſepulturæ traderent. Hic caſus, vt in Arcadiam exilij cauſa abirent, puellas adegit. Ac fato quidem ſuo perfunctis ſepulchra congeſta terra ab Arcadibus extructa. Nomina virginum, Poëtarum indicauit nemo. At Mycon pictor earum imaginibus Aſteropeam & Antinoëm adſcripſit. *Pauſan. in Arcadicis.*

Theſeus Athenienſium Rex, exul in Scyro apud Lycomedem, obiit ex præcipitio. *Plut. in eius vita.*

Helena cùm Spartam rediiſſet, cum Menelao, poſt aliquot annos Menelaus obiit. Eo mortuo, ſtatim Helenam expulerunt Nicoſtratus & Megapenthus ciues Spartani, quòd eius cauſa tot mala totque clades fuiſſent ſubſequutæ. Igitur Rhodon exul profecta ad Polyxo reginam, à famulis die quadam in hortum egreſſa de arbore ſuſpenſa fuit ex zelotypia. *Guido Bituricenſis.*

Themiſtocles, magnus ille Perſarum terror, pulſus à ſuis, apud hoſtes Magneſiæ hauſto taurino ſanguine obiit. *Plutarch.*

Demoſthenes orator, cùm Macedonum regibus diu aduerſatus eſſet, tandem poſt acceptam cladem Græcorum in Theſſalia à Macedonibus, in Calauream inſulam, quæ iuxta Trœzenem eſt, relegatus fuit. Renocatus paulò poſt, iterum poſt Lamiacam cladem in eodem reuerſus, ne Archiæ Thurij opera in manus Antipatri veniret, veneno ſeipſum necauit. *Pauſ. in Atticis.*

P. Nigidius Figulus, quem Lucanus aſtrologiæ peritum fuiſſe ſcribit, mortuus eſt in exilio, *teſte Euſebio.*

In Cæcilij Minutiani Apuleij fragmentis obſeruatum, annis ſeptem in exilio conſumptis, functum eſſe fato Ouidium Calend. Ianuariis: qua die Titus quoque Liuius deceſſerit. Structum item illi à Barbaris per multas lachrymas tymbon ante ianuam. *Cal.lib.13.cap.1. A.L.*

D. Ioann. Chryſoſt. Epiſcopus Conſtantinopolitanus, in exilio periit, apud Comanam Euxini Ponti vrbem, dolore capitis & febri extinctus. *Surius.*

An. 964. Berengarius Italiæ Rex longa obſidione preſſus, ſeſe in poteſtatem Othonis I. Imp. cum coniuge tradidit. Is hominibus perfidis & turbulentis non ampliùs fidem habens, ablegauit eos Bambergam, vbi in exilio expirarunt. *Marian. Scotus.*

Victoria.

Tellus Athenienſis, vir feliciſſimus, cùm potentia eſſet maximus in patria, & filij præſtantiſſimi atque optimi, tandem vrgente bello Athenienſium contra Ariſtogitonas apud Eleuſinam, poſteaquam hoſtes ſuperaſſet, ipſe in bello occubuit. *Herod.lib.1.*

Si Epaminondæ longius vitæ ſpatium fata prorogaſſent, ſine dubio Thebani terræ mariſque imperium (ad quod capeſſendum illos paulò ante mortem accenderat) in ſuam poteſtatem aſſeruiſſent. Cùm verò non multò poſt in Mantineenſi pugna, ſplendidiſſimam patriæ victoriam peperiſſet, ſtrenuéque præliando mortem oppetiiſſet: ſtatim Thebanarum rerum vniuerſus ſtatus ſimul cum eius morte concidit & collapſus eſt. *Diod.lib.15.*

Alaricus Gothorum Rex, Roma capta & ſpoliata, Latium, Campaniam, Apuliam, Lucaniam, & Calabriam ita cum toto exercitu peragrauit, vt locum nullum intactum à vexatione ac direptione reliquerit, atque in primis, quaſi Romana victoria efferatus, in eccleſias, ſacerdotes, Epiſcopoſque extorquendi auri gratia debacchatus, ſimul omnia humana diuinaque iura polluerit. Direpta per multos menſes Italia, Siciliam petere ſtatuit. Ob id progreſſus Rhegium, exercitu in naues impoſito, curſum eo intendit. Verùm aduerſa tempeſtate reiectus, ſe retulit in Calabriam. Conſentiam expugnatam diripuit. Ibi morans, de rerum gerendarum ratione conſultans, repentino morbo opprimitur, atque in ſummo blandientis fortunæ articulo paruo horæ momento extinguitur. Quo caſu Gothi exanimati, primùm tantum amiſſum regem miſerè defleuerunt, deinde iuſta more ſuo cadaueri quàm ampliſſima perſoluerunt, ac demùm ſepulturæ occultandæ cauſa, iuſtam Italorum, quos is læſerat, iracundiam veriti, opus inſigne moliti ſunt, quippe Buſentum amnem oppidum ipſum præterfluentem magno militum labore alio auerterunt, ac locum ſepulcro in medio alueo ſuffoderunt, atque ibi cadauere cum multis opibus condito, deinde amnem ſuo ire flumine permiſerunt: & ne locum quis ſcrutari ſepulturæ poſſet, captiuos, qui notaſſe illum oculis poterant, occiderunt. *Sigon.lib.11.Imp.occid.*

Indulphus Scotorum Rex, parta victoria contra Helricum Danum & Hagonem Nornegum propè Boënam, campos cum manipulis militaribus luſtrans, in Danorum cohortem in valle latitantem, quæ ſub pugnæ initium eo confugerat, caſu incidit. Cum quibus pugna inita, ſpiculo caput confoſſus, hoſtibus ad vnum priùs interemptis, occubuit. *H. Boeth.lib.11.*

Hungaris ab Othone I. Vindelicorum Auguſtam magna ſtrage cæſis, Conradus Sueuiæ Dux, gener Othonis, æſtu

&

A & labore fatigatus, dum loricam reſoluit, auræ captandæ gratia, ictu ſagittæ cecidit: non ſine maximo Francorum planctu, Wormaciam delatus & ſepultus eſt. *Cuſp.*

Clodomirus Aurelianenſium Dux, poſt obitum patris, cùm matris Clotildæ precibus in Gondebaldum arma ſumſiſſet: exercitu in Burgundiones ducto, in acie fortiter dimicans, ſuiſque victoriam relinquens, occubuit. *Ritius lib.1. de Reg. Francor.*

Victis ad Roncum amnem prope Rauennam Pontificis Iulij II. & Cæſaris copiis, ann. 1512. die Paſchatis, Gaſto Foiſſeius Gallorum Dux, Ludouici XII. Gallorum Regis ex ſorore nepos, planè victor, immodica delēdi hoſtis cupiditate impulſus in recipientes ſe per aggerem Hiſpanos pedites impetum fecit, ibique aliquot ſua manu cædens, ac intemperanter perſequens, ab noua manu hoſtium, quæ fugiēs legioni ſe coniungere properabat, circumuētus atque interfectus eſt. Miſerabili certè caſu, quum ſummæ indolis & fortunæ Imperator à gregariis paucis & fugientibus occideretur. Nemo enim, vel nomen profitenti, & ſe Hiſpaniæ Reginæ fratrem ad impetrandam vitam ſæpe dicenti, parcendum putauit, aut è ſuis maturam opem tulit. *Iouius in Alfonſo Aceſtino, & Guicciard. lib. 10.*

B Ferdinandus Magellanes Luſitanus, Regis Catholici auſpiciis ex nouo orbe Meridiem verſus nauigans, fretum Antarcticum reperit, per illud ad Moluccas penetrauit. Sed dum maiore animo quàm viribus Mauranos inſulanos oppugnat, in prælio occiſus, fructum gloriæ ampliſſimæ Ioan. Sebaſtiano à Cano, qui ei ſuffectus eſt, decerpendum reliquit, an. Sal. 1521. *Petr. Cieza tom. 1. Rerum Ind. cap. 92.*

PER SE, VT LITERARIÆ, MECHANICÆ, OECOnomicæ, Politicæ, Eccleſiaſticæ, Academicæ functiones ſunt. Immortui

Scriptioni.

Solon cùm argumentoſam de Atlantico ſermone vel fabula inchoaſſet commentationem, quam ex doctis Sai acceperat, conuenientem Athenienſibus, elanguit, non propter occupationes, vt Plato vult, ſed potius ex ſenio, operis magnitudine deterritus. Atqui Plato argumentum Atlanticum vt C amœni loci aream deſertam, quæ proximitatis iure ad ipſum rediret, excolere & expolire geſtiens: cinxit ingentibus veſtibulis, ſeptis & atriis, qualia ſcriptum nullum aliud nec fabula nec poëma habuit. Sed quia ſerò admouit ei manum, opus lecto anteuertit. At quò magis, quæ ſcripta ſunt, oblectant, eo grauius opere angunt non conſummato. Vt enim vrbs Athenienſis templum Iouis Olympij, ita argumentum Atlanticum inter ſcripta multa præclara ſolum reliquit Platonis ſapientia imperfectum. *Plut. in Solone.*

Aug. Politianus, Andronici diſcipulus, rem aſſumpſerat perutilem, ſi per mortem licuiſſet, auctores vetuſtate aut negligentia collapſos innumeris locis emendare ac reſtituere. *Volat. lib. 21. Anthrop.*

Georgius Merula, patria Alexandrin. apud Vicecomites Mediolani agens, eorum hiſtoriam, quam ſumpſerat ſcribendam, morte præuentus non abſoluit. *Ibid.*

Diſputationi.

Gregorius X. Pontifex Lugdunum Conuentum vniuerſi nominis Chriſtiani indixit: & quia inſtaret certamen cum D Græcis, doctiſſima ſapientiſſimaque gente, cùm de multis aliis, tum de almi Spiritus proceſſione: Thomam Aquinatem, qui Neapoli docebat, vt de Græcorum Latinorumque contentione aliquid monumenti ederet, & Lugdunum veniret, hortatus eſt. In itinere ſanctus vir & doctor obiit, ann. Chr. 1284. *Æmil. lib. 7.*

Medicationi.

C. Iulius medicus, dum inungit ſpecillum per oculum trahens, *Plin. lib. 7. c. 53.* Quidam ad conſpicilia referunt, quæ inſerta naribus viſum mirè adiuuāt. Sed Varro facilè hos retundit, apud quem ita legimus: Hinc, quo oculos inungimus, quibus ſpecimus, ſpecillum. *Cælius lib. 15. cap. 13. A. L.*

Venationi

☞ Conſule Tit. Venatorum, item, Ab imprudentibus interfectorum.

Saron Trœzeniorum Rex, qui Althepo Neptuni F. ſucceſſit, in venatione ceruum perſecutus in Phœbeam vſque paludem, & prædæ cupiditate natādo in pelagus vſque prouectus, ibi & labore confectus, & maris æſtu ſubmerſus periit. Cadauer in Dianæ loco ad paludem conditum: & palus ipſa pro Phœbæa Saronis appellari cœpit. *Pauſan. Corinth.*

E Smerdes, frater Regis Perſarum Cambyſis, eius iuſſu à Prexaſpe in venatione Suſis occiſus eſt. *Herod. lib. 3.*

Archelaus Macedoniæ Rex in venatione vulneratus, haud ſponte à Cratero ſuo catamito, mortem obiit, cùm ſeptem regnaſſet annos: cui ſucceſſit in regno adhuc puer Oreſtes. Quo tutor eius Æropus necato, regnum ſex annis obtinuit. *Diod. lib. 14.*

Baſilius Macedo Græcor. Imp. cùm venatum exiſſet, in ceruum incidit inuſitata magnitudine, elata in altum cornua geſtantem, quem perſequendo aſſecutus, cùm ſtricto gladio percuſſurus eſſet, bellua ramo vno cornuū zonæ Imp. infixo, illum ſublimem tulit, quoad ſtipatoris accurſu diſtricta fuit zona: quem propter diſtrictum gladium ſecuri percuti iuſſit. Cornu autem percuſſus læſis inteſtinis, ſuperuixit nō diu. *Zon.*

Caloioannes Comnenus, Alexij Imp. filius, in venatione ſagitta venenata, quæ in aprum directa erat, manu leuiter perſtricta, periit. *Volat. lib. 23. Anthrop.*

Ioann. Imp. Conſtantinopolitanus ann. 1142. prouinciam F Antiochenam ab Raymundo Principe accitus iniuit. Verùm ab Epiſcopo Gabulenſi, vt ab vrbe Latinorum abſtineret, admonitus, vrbem ille quidem dimiſit, ſed prouinciam ferro flammaque ita vaſtauit, vt ne ipſis quidem eremitis pepercerit. Poſtero anno iaculo inter venandum percuſſus, vitam reliquit. *Sigon. lib. 11. regni Ital.*

Lambertus Italiæ Rex, venationi indulgens, dum aprum inſectatur, qui multis anfractibus eius curſum ludificarat, feſſus quieti ſe tradidit. Meginfredi Comitis Mediolanenſis filius, qui licet regi à ſecretis eſſet, paternam necem alto animo reconditam habebat (eum enim Lambertus capitis damnarat, quòd Berengarij partibus faueret) dormienti truncum ligni in caput inflixit, ac ceruicem fregit: quaſi aprum inſequens ex equo decidiſſet. Poſt eius mortem Rex Berengarius priſtinæ dignitati reſtitutus eſt. *Cuſpin.*

Carolomannus Galliæ Rex venatum profectus, dum ab apro occupatur, à ſtipatore Bartholdo opem ferre conante, venabuloque feram incautiùs petente ſauciatus, paucis poſt diebus interiit. Verùm ne ſtipator occideretur, ab apro ſe perG cuſſum ſimulauit. *Auent. lib. 4. Annal. Boiorum.*

Childericus II. Clodouei F. annò regni Francorum 12. à Bodillo aulico ſatellite, quem ad ſtipitem ligatum flagellari præceperat, in venatione vnà cum vxore prægnante pugione eſt confoſſus. *Sigeb.*

Chilpericus Gallorum Rex, in venatione à Landrico vxoris Fredegundæ adultero, in ſaltu quodam obtruncatus eſt. *Michaël Ritius lib. 1. de Reg. Francor.*

Phaſilla Legionis & Aſturum Rex, Pelagij Regis filius, venationis ſtudioſiſſimus, ſemper in montibus ſyluiſque latitans, demùm ab vrſo laniatus eſt. *Ritius Neapolitan. lib. 2. Regum Hiſpaniæ, Tarapha, Roder. Toletan. lib. 4. Regum Hiſpan. an. 770.*

Ludouicus Bauarus Imperat. in venatione tactus apoplexia, Monaci ſepultus eſt, annò Chriſti 1347. *Hedio in Chr. Germ.*

Godefridus Danorum Rex, tempore Caroli Magni, dum halyaëtis anates venatur, & aquilam à præda auellit, à filio, cuius matrem pellice ſuperinducta, repudiarat, an. Chriſti H 809. interficitur. *Auent. lib. 4. Annal. Boior.*

Gulielmus Ruffus Anglorum Rex venatum profectus in eos ſaltus, quos vulgò Nouam foreſtam vocant, à quodam Franco milite, Gualtero Tyrello, dum ille parùm cautè in ceruum, ſeu nimis accuratè in regem iacularetur, ſagitta transfixus eſt, atque vno gemitu ſine voce edito, animam efflans ex equo in terram cecidit. Gualtherus, nemine perſequente, fugà euaſit. *Polyd. lib. 10. Angl. hiſt.*

Renatus Dux Lotharingiæ, tranquilla iam gubernatione, dum venationi plus nimio indulgeret, Fanij iuxta Barrum obiit, An. Chr. 1508. *H. Henning. in General.*

Fulco Rex Hieroſolymorum, cùm leporem inſequeretur ex improuiſo apparentem, equus, cui inſidebat, ſuper eum ſe præcipitem dedit, ipſumque vita & regno priuauit. *Rab. Abbas in Chron.*

Maria, Caroli Burgundiæ Ducis filia, Maximiliano à patre Freder. III. Imp. in matrimonium data, poſtquam Philippum, Franciſcum & Margaritam liberos peperiſſet, in venatione ex equo cadens, non multò poſt abortiuit, & in ipſo flore iuuentæ obiit. *Lazius lib. 3. Rerum Viennenſium.*

Edonardus I I. Anglorum Rex, Alfredæ, nouercæ inſidiis
A à ſeruo in venatione interfectus. *Polyd.lib.6.*

Attilus I I. Suecorum Rex, à Frouini, quem ipſe duello occiderat, filiis in venatione interemptus fuit. *Ioan. Magnus lib.2.cap.30.*

Actioni forenſi.

Bebius, Index, dum vadimonium differri iubet, obiit. *Plin. lib.7.cap.53.*

Legatus, qui Rhodiorum cauſam in Senatu Rom. magna cum admiratione orauerat, in limine curiæ protinus expirauit, progredi volens. *Plin.lib.7.cap.53.*

M. Terentius Corax, dum tabellas in foro ſcribit, repentè obiit. *Plin.lib.7.cap.53.*

Plogus quidam, claro inter Iutos loco natus, ad Ericum III. Danor.Regem Rypam veniens, militiæ titulo ſtipendium poſtulans accepit. Fortè Ericus inter populares litem componere rogatus, publica id concione exequi ſtatuebat. In qua quum Plogu cuidam ex plebe de ſe querenti ſatisfacere iuberetur, dicendi ſimulatione facta cum lancea progreſſus, regem inermem lancea tranſuerberauit. Et ne timidiùs dicere,
B quàm facere videretur, regem à ſe proſtratum vociferans, cæteros ad militum cædem hortatus eſt. Aulicis paſſim metu dilabentibus, ſolus Ericus Haquini filius, diu exanime regis corpus gladio protexit, dignus qui eidem in regno ſucceſſerit. *Saxo lib.14.*

Magiſtratus, Dignitatis petitioni.

Q. Fabius Maximus in conſulatu ſuo pridie Calendas Ianuarij ſubitò periit, in cuius locum M. Orellius pauciſſimarum horarum conſulatum petiit: item Volcatius Gurges ſenator: omnes adeò ſani, vt de progrediendo cogitarent. *Plin. lib.7.cap.53.*

Alexander Dux Lituan. pollicitus erat Sigiſmundo Romanorum Regi, ſi ſe Regem declararet, centum expeditorum militum millia per annum integrum ſuis impenſis in Boëmos militatura. Rex miſit Archiepiſcopum Saleburgenſem, & Gutherum Magdeburgenſem, coronationem ſolenni ritu peracturos. Quum eſſent in itinere Archiepiſcopi, cognouerunt, Alexandrum iam emigraſſe. *Crantz.lib.11.Vandaliæ cap.22.*

Sigiſmundus Imp. cùm totius imperij viribus inſtructus non
C ſemel contra Io. Ziſcham Huſſitarum Ducem infeliciter pugnaſſet, imparem ſe hoſtibus cognoſcens, ſubire tandem, iuxta ſuum prouerbium, perticam, quam tranſire non poterat, ſtatuit, vt leui damno honeſtatis detractæ, ingentem vtilitatem patriæ rependeret. Significat igitur occultè Ziſconi, ſibi in animo eſſe, poſteaquam mille quotidie imperij & regni Hungariæ curis diſtineretur, eum pro ſe vicarium atque adminiſtrũ in regno Boëmiæ præficere, dummodo ad obſequium regium cæteros ordines cum ciuitatibus hactenus contumacibus redigeret. Aſſenſit ille tam lauto bolo. Sed mox vlcere peſtilenti extinctus eſt. *Dubrau.lib.26.*

Legationi.

☞ *Ex Tit. Legatorum, quædam.*

Athenienſes Legatum miſerunt ad Antipatrum Demadem oratorem, quòd is in Macedonico negotio dextrè verſari videbatur, poſtulantes ab Antipatro, vt quemadmodum ab initio promiſerat, educeret præſidium ex Munychia. Antipater primò animo erat erga Demadem beneuolo: ſed poſtea mortuo Perdicca, & inuentis quibuſdam regis epiſtolis inter ſcri-
D pta regis, in quibus hortabatur Perdicam Demades, vt celeriter tranſiret in Europam aduerſus Antipatrum, abalienatus eſt ab eo, occultaſque fouebat inimicitias. Itaque Demade ſecundùm data à populo mandata promiſſum exigente, & liberiùs minato de præſidio, Antipater nullo dato reſponſo, tradidit ſuppliciorum præfectis tum ipſum Demadem, tum ipſius filium Demeam, qui cum patre legatione fungebatur. *Diodor. lib.18.*

Cùm oppreſſa à Iulio Cæſ. ciuitate Ser. Sulpitius Athenas ſe contuliſſet, tandemque ab illo reſtitutus, Græciæque præfectus fuiſſet, Romam reuerſus eſt, legatuſque à Senatu ad M. Anton. Triumuirum, qui Mutinæ D. Brutum obſidebat, miſſus, vt eum à perditis conſiliis ad ſanitatem pacemque reuocaret, Qua in legatione interiit, & ſtatuam equeſtrem meruit, vt ex eius legatione apud Ciceronem intelligitur, quæ Philippica IX. legitur. *Hotoman.in deſcript.Iuriſconſ.*

Agapetus Pontif. Rom. Theodato Regi ſuo Iuſtinian. Imp. ob necem Amalaſuentæ iratum conciliauit, ſed in legatione obiit. *Procopius.*

Donatus Acciaiolus, literis Græcis & Latinis eruditus,
miſſus à Florentinis legatus ad Ludouicum XI. Gallorum Re- E
gem pro fœdere contra Xyſtum IV. Pontificem ineundo cùm nondum ex Italia profectus deceſſiſſet, virtutis ergo eſt publico ſumptu à ciuitate elatus: eius liberi publici muneris ac rerum omnium vacatione & immunitate donati: tum ad filiarum collocationem pecunia à magiſtratibus decreta. In huius locum Guidantonius Veſputius ſuffectus eſt. *Brutus lib. 7. hiſt. Flor.*

Ioannes Cumein Auguſianus ad Ludouicum Galliarum Regem ab Alexand. II. Scotorum Rege miſſus, priuſquam legatione functus eſſet, mortem in itinere obiit. *H.Boeth.lib.13.*

Belli conſilio, meditationi, apparatui.

Subegerat totum Orientem Magnus Alexander, & iam de Aphrica cogitabat, poſtea de Europa: ſed feſtinata mors tantas ſpes abrupit, illuſtri documento, iuxta ſumma & ima æquis à morte ſpaciis diſtare. *Sab.lib.10.cap.13.*

Philippus Macedoniæ Rex, magno prælio apud Scotuſſam à T. Quintio Flaminio ſuperatus, metu trepidans, omnia ſua populo Romano permiſit, ac moderata multa defunctus
acquieuit. Poſt anxius, & regnum obtinere beneficio populi F
Romani, ratus captiui potius eſſe, qui viuere contentus ſit in luxu, quàm viri celſo & alto animo præditi: cœpit bellum animo voluere, ſeque clàm & aſtutè parare. Nã vrbes viæ propinquas & marinas debilitari permittens, & aliquatenus deſolari, quo deſpectui eſſet: magnas vires in medio regno coëgit mediterraneas. Præſidia & vrbes magna vi armorum, pecuniæ & iuuenum complens, inſtruebat bellum, comprimebatque velut in tenebris abditum. Armorum enim, quantum triginta millibus militum ſufficeret, congeſſerat in armaria: frumenti intrà muros clauſi decies octingenta millia medimnorum: ſtipendium in decem annos decem millium mercenariorum militũ ad tutelam regni præparatum. Cæterùm ille ante, quàm hæc moueret, & in opus educeret, triſtitia & mœrore animi eſt extinctus, quòd alterum filium Demetrium ex calumnia immerentem interfeciſſet. Superſtes filius eius Perſeus hæreditarium cum regno in Romanos ſuſcepit odium, tantæ moli ob ignauiam & improbos mores impar. *Plut.in Æmilio.*

Conſtantinus Imp. contra Iulianum in Thraciam mo-
uens, autumno iam ſeneſcente Tarſum venit: vbi leui febre G
tentatus, ratuſque itineris motu eam excuti poſſe, per vias difficiles Mopſueſtiam prodiit, egredique poſtridie conatus, morbo ingraueſcente detentus, paulatimque nimio calore venas vrente, extinctus eſt, ſucceſſore ipſo ſibi Iuliano relicto, anno ætatis XLV. Imperij XXXIIX. ex quibus tredecim vnà cum patre, vigintiquinque poſt patris exceſſum regnauit. *Sigon. lib.6. Imp.Occid.*

Conſtantius Cæſ. ad Scotos ſubigendos intentus, graui correptus Febre, ſeptimo die quàm ægrotare cœperat, eſt extinctus. *H.Boeth.lib.6.*

Maiorianus Imp. Rauennas, mortuo Auito, Dux impiger; primus Vandalorum Genſericique mores ac mentem exquiſiuit, & an Aphri bene an malè erga Romanos affecti eſſent, propriis inueſtigauit oculis. Rebus diligenter exploratis, in Liguriam ad ſuos reuerſus, magna confidentia exercitum eduxit: qui ob eius virtutem totius Aphricæ potiundæ ſpem conceperat. Sed morbi inopinati vi conatus tantus intercidit. *Cuſpin.*

Germanus, Iuſtiniani Magni ex ſorore nepos, qui Africam, H
Stoza tyranno res nouas moliente, ſeruaret, Italiam quoque aduerſus Gothos vindicare ſtudebat. Nam Mataſuentam, Amalaſuentæ filiam & Theoderici Regis neptem, Vitige Gothorum Rege marito priore mortuo, ſibi matrimonio copulauerat: &, cùm ſecum eam duceret, Gothos aduerſus eam arma laturos non putabat. Itaque & publica, & priuata pecunia magnis conſcriptis copiis, ingentes vires in bellum attulit: nam præſtantiſſimi bello viri, cæteris ducibus faſtiditis, eam ſequuti fuerant, germanique ipſius filij, belli miro ſtudio incitati, & barbari multi aut pecunia aut amicitia nomina dederant. Cæterùm, dum in Illyrico exercitum contrahit, morbo tentatus interiit. Narſes Eunuchus ei ſucceſſor datus. *Sigon. lib.19. Imp. occid.*

Conradus III. Germanorum Rex è ſacra peregrinatione reuerſus, coronæ accipiendæ, Apuliæ recuperandæ, & Lombardiæ non tam componendæ, quàm comprimendæ ſtudio inflammatus, irruit, ſe propediem cum exercitu in Italiã traiecturum. Verùm anno 1152. repentino morbo oppreſſus, non

ſine

A ſine veneni ſuſpicione à medicis inducta Rogerij Siciliæ Regis & Apuliæ Ducis dati, vita ceſſit, cùm inſigia regalia Friderico fratris filio tradidiſſet, eidémque filium ſuum paruulum commendaſſet: atque in Bambergenſi Baſilica ſepulturæ mandatus eſt. *Sigon.lib.11.regni Ital.& Crantz.lib 6.Sax.cap.14.*

Vrbanus III. Pont. Principes Chriſtianos diſſidentes videns, de pace reformanda egit, vt expeditio in Aſiam procederet. Saladino vbique triumphante, iterum capta Hieroſolyma. In Francia obiit, anno primo necdum expleto. *Crantz. lib.9.Metrop.cap.1.*

Gregor.IIX.Pp. vt expeditio accelераretur, Piſas proficiſcitur, Genuenſes & Piſanos grauiſſimè diſſidentes reconciliaturus, vt vno animo nauigarent in Sarracenos. Dum hæc molitur, nondum expletis duobus in pontificatu menſibus, moritur. Clem.III. vix tandem principes permouit, Frideric. Imp. Philippum Franciæ, Richardum Angliæ Reges, Odonem, Ducem Burgundiæ. *Idem.*

Innocent. VI. quum claſſem pararet in hoſtes Chriſtiani nominis, anno pontificatus ſui nono obiit, apud Carthuſienſes, quos prope Auinionem inſtituerat, ſepultus. *Crantz. lib.9. Metrop.cap.1.*

Calliſtus III. bello contra Turcas ſuſcepto, & cxv. millibus aureorum in eam expeditionem corraſis, anno ætatis 80. obiit. *Plat.*

B Pius II. qui Calliſto ſucceſſit, Anconam iam venerat, & Chriſtophorum Maurum Ducem Venetum cum triremibus aduentantem expectabat, contra Turcos iturus, cùm lenta febre confectus naturæ conceſſit. *Idem.*

Pius III. obiit decimoſexto ſui pontificatus die, Gallum Italia excludere tentans. *Plat.*

Chriſtophorus III. Daniæ & Sueciæ Rex, per diuturnam pacem magno theſauro collecto, meditari ferebatur bellum in litore Germaniæ, & præſertim in ciuitatem Lubecenſem: quam non æquis oculis aſpicere ſolitus credebatur, quòd olim Danici iuris, nunc in eam videbatur arrogantiam erecta, vt bellum Danis auderet intentare. Sed anno nono regni ſui, in arce Helſinburg, aduerſa valetudine ſublatus eſt, an. 1448. *Brant.lib.8.Daniæ, cap.25.*

Valdemarus Danorum Rex contra Sclanos Pomeranos expeditionem moliens, febre correptus, eadem malè à medico tractata periit. *Sax.lib.15.*

C Henricus V. Anglorũ Rex, anno regni nono, Chriſti 1421. ætat. 36. in medio conatu Carolum Delphinum opprimendi. & regnum Franciæ in perpetuum Anglis ſubiiciendi, periit, non ſine veneni ſuſpicione. *Polyd.lib.22.*

Expeditioni bellicæ.

Quum triſtis rumor de capta Hieroſolyma & declinatione rerum Aſiaticarum, Germaniam & omnes Chriſtianas prouincias repleuiſſet, Fridericus I. ann. 1189. conuocans Moguntiam Imperij cœtum, ſe crucis charactere inſigniuit, & cum eo Fridericus filius eius, Dux Sueuiæ, multi Archiepiſcopi, plures Epiſcopi, Dux Boëmiæ, Dux Auſtriæ, & ſine numero nobiles & magnates: ita vt computarentur in exercitu Imperatoris ſexcenta millia pugnatorum. In Armeniam veniens, dum meridianum æſtum in flumine abluit, vel vorticibus abreptus, vel frigore obrigeſcens periit. *Crantz.lib.7.Sax.c.2.*

Magnus, Danorum & Norvegiorum Rex, Suenonem regni æmulum ſæpe victum in Sueciam ſubſequens, cùm oppidum Alexthathiam præteriret, ſuccumbente per occurſum leporis equo, præacuto ſtipiti incidens extinctus fuit. Corpus eius in D Noruegiam relatum, Throndemi in regiorum monumentorum area ſepultum. *Sax.lib.10.*

Venceſlaus V. Boëmorum Rex dum in Poloniam cum exercitu pergit, in Morauia diuertit Olomutium in domum ſuburbanam, quæ Decani vocabatur, ad captandam auram frigidiorem: erat enim dies æſtatis calidiſſima. Ibi exutis vſque ad tunicam lineam veſtibus omnibus, dum extra cubiculum ſolus per conclaue ambulat, repentè neſcio quis, ſiue à proceribus ignauiam regis deteſtantibus, ſiue ab Alberto I. Cæſare ſubornatus, in eum irruit, nudúmque & inermem adoleſcentem tribus lethalibus vulneribus confodit. Cum gladio cruento, Conradus quidam natione Thuringus in ſcalis comprehenſus eſt: ſed is ab aulicis antè diſcerptus, quàm vt vel agnoſcere parricidium, vel edere auctores conſciόſque cædis poſſet. *Dubrau.lib.19.*

Obſidioni.

D. Ludouicus Francor. Rex in obſidione Tuneti profluuio ventris peſtilente periit. *Æmil.lib.7.* E

Renaldus Archiepiſcop. Colonienſis, qui trium Magorum corpora Mediolano capto à Frider.I.Imp. Coloniam traduxit, in tertia expeditione Friderici Italica, dum Paſchalis III. contra Alexandrum II. reſtituitur, Romam obſidens, peſtilentia periit, an. 1167. *Sigon.lib.14.regni Ital.*

Aſturum Rex Aldefonſus V. oppidum Viſeum obſidens, cùm inermis ſpeculatum eſſet egreſſus, inter ſcapulas ſagitta percuſſus periit. *Rod.Tol.lib.5 rer.Hiſp.cap.19.*

Conflictui, Pugnæ, in Acie cæſi. In Bello trucidati.

☞ *Conſule Titul. Fortes duces, milites. Item, Clades exercituum, quatenus mortis virorum fortium rationem habent.*

Saul Rex cum tribus filiis, Ionatha, Abinadab & Malchiſua in monte Gelboë cæſus, cum magna manu Iſraëlitarum, à Palæſtinis. *1.Reg.31.*

Cùm Pharao Necho Ægyptiorum Rex contra Medorum Regem proficiſceretur, Ioſias Iudæorum Rex, alioqui ſanctiſſimus, Mageddone ei occurrit, Medorum Regi gratificaturus tranſitúmque eius prohibiturus. Pugna commiſſa, à Pharaone occiſus eſt. *4.Reg.23.* F

Cùm Euryſtheus Mycenæorum Rex, ad Marathonem aduerſus Herculis filios Iolaúmque duxiſſet exercitum, auxilium ferentibus Athenienſibus, in ipſo prœlio occubuit. Reliqua ſanè eius membra Gargeti ſepulta, caput autem Corinthi ſeorſum, quod ab Iolao circa fontem Acariam, ſecus tramitem, abſciſſum fuerat. Vnde locus Euryſthei caput appellatur. *Strabo lib.8.*

Capaneus in oppugnatione Thebarum primus ſcalis vſus eſt. Verùm tanta vi ſaxorum oppreſſus à Thebanis, vt extinctus fulmine dicatur. *Veget. & Diod. lib.5.* Euripides fulmine ictum ſcribit, quòd ſcalis muro Thebarum admotis, vrbem ſe expugnaturum dixiſſet, Διὸς θέλοντος, κλεῖτο μὴ θέλῃ.

Bello Troiano Proteſilaus & Patrocles ab Hectore: Cycnus, Memnon & Hector ab Achille: Achilles à Paride: Antilochus Neſtoris filius ex Eurydice, à Memnone interfectus eſt. G

Tellus Athenienſis ciuis, in Republ. bene inſtituta verſatus filios honeſtos habuit, & bonos, & ex illis nepotes omnéſque ſuperſtites vidit. Tandem apud Eleuſinam pro patria pugnans, deuictis hoſtibus obiit. Eum Solon beatiorem Crœſò iudicauit. *Herod.lib.1.*

In Marathone contra Perſas, Duce Miltiade, occubuit Callimachus Polemarchus Athenienſium exercitus, egregia nauata opera: item è ducibus decem, Steſileus Thraſyli F. & Cynægyrus Euphorionis, dum ſummam puppim manu apprehendit, ea abſciſſa periit. Multi quinetiam alij Athenienſes clari. Summa omnium 192. Perſarum 6300. *Herodotus lib.6.*

Gryllus Xenophontis F. Epaminondam Thebanum Ducem clariſſimum in pugna ad Mantineam occidit. *Pauſan. in Beoticis.*

Lyſander Lacedæmoniorum Dux inuictiſſimus, cecidit in acie, ſuperatus ab Athenienſium Duce Conone, bello Thebano, terreſtri pugna. *Volat.lib.16.Vrb.Com.* H

Machanidas Lacedæmoniorum tyrannus, prœlio ad Mantineam commiſſo, à Philopœmene Achæorum Duce interfectus eſt. Cui ſucceſſit non multò poſt Nabis. *Pauſan. in Arcadicis.*

Hoſtus Hoſtilius, cùm Romulus aduerſus Tatium, qui montem Tarpeium tenebat, proceſſiſſet: & in eodem loco, vbi nunc Rom. forum eſt, pugnam conſeruiſſet, fortiſſimè pugnando cecidit. Cuius interitu conſternati Romani, fugere cœperunt: vt eſt apud *Liuium lib.1.& Plutarch.in Rom.q.item Cæcilium.*

L. Paulus Æmilius Coſſ. in pugna Cannenſi grauiter vulneratus, cùm collega eius Varro cum paucis equitibus profugiſſet, dolore ex tanto oppreſſus luctu ſedebat in ſaxo, aliquem operiens ex hoſtibus, qui interficeret ſe. Quia verò caput eius erat & facies cruore oppleta, omnibus ferè incognitum, & neceſſarij & clientes prætereuehebãt. Vnus ex pube patricia Cor. Lentulus equo delapſus admotũ eum capere iuſſit, & ſe ſeruare ciuibus, qui tum vt cum maximè bono cõſule haberent opus. Ille huic refragatus petitioni, coëgit adoleſcẽtem

equum repetere lachrymans. Tum data ei dextera cùm ſe erexiſſet: Nuncia,inquit,Fabio Maximo,& ipſe eſto teſtis, præceptorum eius Paulum Æmilium memorem vſque ad mortem extitiſſe,ſed victum eſſe primùm à Varrone,deinde ab Annibale. Cum his mandatis dimittit Lentulum. Mox cùm in mediam ſtragem ſe inuexiſſet, oppreſſus eſt. *Plut.in Fabio.*

L. Poſthumius poſt Cannenſem pugnam Conſul in Galliam profectus,& à Boiis cum exercitu profligatus,ne caperetur, omni vi in prælio occubuit. Cuius inuenti caput præcidentes Barbari, ouantes in templo obtulerunt, idque ſacrum vas erat, quo in ſolemnibus libarent. *Liuius lib.22.*

P.Corn.Scipio,Pater Africani,cùm multas in Hiſpania victorias conſecutus eſſet, rêſque geſſiſſet memoratu digniſſimas,demùm in quodam prælio aduerſus hoſtes inito, cùm ſe offert, vbi plurimum periculi erat,ſubitò occiditur. Cn. Scipio frater, ſimili penè caſu paucis pòſt diebus fortiter pugnando interiit. *Liuius.*

C.Quin.Flaminius Conſul,cùm Caio Seruilio inauſpicato iter ingreſſus, & ab equo, quo inſederat, per caput deuolutus, cum Hannibale pugnans, apud Thraſimenum, vnà cum exercitu,cecidit: eius verò cadauer inter mortuos ab Hannibale quæſitum, nec inuentum eſt.

Sempronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exercitu cæſus eſt, *teſte Liuio.*

M.Marcellus V. Coſ. collega aſſumpto Criſpino, filióque tribuno militum,cum ducentis viginti ad ſummum equitibus, inter quos Romanus nemo, ſed erant Hetruſci omnes, præter quadraginta Fregellanos, quorum virtutem Marcellus & fidem vbique perſpexerat,ſpeculatum profectus collem quendam. Qui in inſidiis locati erant, ab Annibale ſubitò exorti omnes ac ſimul vndique circumfuſi iacolis petere, ferire, fugientium terga cædere, reſiſtentibus inſtare, donec Criſpinus duobus iaculis ictus, equum ad fugam capiendam conuertit, & Marcelli latus lancea, lata cuſpide, fuit transfixum. Fregellani, qui pauci ſupererant, prolapſum Conſulem relinquentes, Marcello adoleſcente & ipſo ſaucio erepto,in caſtra profugêre.Ceciderunt haud multò amplius quadraginta, lictores quinque, & duodeviginti equites viui in poteſtatem hoſtium venerunt. Criſpinus quoque paucis pòſt diebus ex vulneribus moritur. Clades hæc, vt vno in prælio ambo Conſules caderent, antea inaudita accidit Romanis. *Plut.in Marcello.*

Conſtantinus I I. Magni F. non contentus facta diuiſione cum fratribus in qua Gallias adeptus erat: ſed ob Italiæ Africæque ius cum Conſtante fratre cōtendens,vbi ad Aquileiam peruenerat, in fratris milites incidens, equo deturbatus, cùm iaceret humi ſine purpura, incognitus, multis ictibus confoſſus, obtruncatuſque, in fluuium Alſam proiectus eſt. *Hieron. in Chron.Socrat.lib.2.c.5.P.Diac.lib.11.*

Nicephor.Imp.poſteaquam Poloniam partim viribus, partim fraude captam diripuiſſet,cum Bulgaris in ſuperiori Mœſia congreſſus, in bello occubuit.*Volat.lib.23.Anthrop.*

Meroueus Gallorum Rex, pro Romanis aduerſus Hunnos & Viſigothos in campis Catalaunicis pugnans occubuit. *Michael Ritius de Reg.Franc.lib.1.*

Theodericus I. Hiſpanorum Rex, pro Romanis aduerſus Atilam pugnans Hunnorum Regem, in campis Catalaunicis occubuit. *Ritius lib.1.Reg.Hiſp.*

Alaricus Hiſpanorum Rex,qui poſt Henricum fratrem Gothis imperauit annis duodecim, in acie cæſus eſt à Fuldiguino Comite, apud Pictauium. *Ritius lib.1.Reg.Hiſp.*

Teias Gothorum Rex, cùm apud Nuceriam aduerſus Narſetem Eunuchum Ducem Iuſtin.Imper.fortiter pugnaret,clypeo nudatus, in prælio periit. *Sab.lib.4.cap.6.*

Rodericus Rex Gothorum à Mauris,à Iuliano Comite ſtuprum filiæ vlturo euocatis, bello petitus, acie cecidit. *Ritius lib.2.Reg.Hiſp.*

Almaricus Hiſpanorum Rex, cùm è pueris exceſſit, annis quinque rem per ſe adminiſtrauit (Theodericus enim hactenus infirmam ætatem rexerat)& commiſſo cum Gallis prælio obtruncatus eſt. *Ritius lib.1.Reg.Hiſp.*

Sanctius I I.Hiſpanorum Rex in acie cecidit, aduerſus Saracenos inito prælio. *Ritius lib.3.Reg.Hiſp.*

Veremundus Hiſpaniæ Rex I I I. in Alphonſi V. fratris locum ſuccedens, contra Ferdinandum ſororis ſuæ virum bello ſuſcepto, apud Caniociem in acie cecidit, anno regni x. *Ritius lib.3.Reg.Hiſp.*

Romaclus Scotorum Rex, vxore è Pictorum gente ducta Pictis charus, à Scotorum proceribus ob tyrannidem cæſus eſt. Nectanus Pictorum Rex eam iniuriam vlturus, Anguſiano Scotorum Regi bellum infert. Victus bellum redintegrat. Victores Picti,ſed cum vtriuſque Regis interitu. Nectano ſuccedit frater eiuſdem nominis. Ex temerè motis in Fethelmacum Regem Scotorum armis, ſagitta in acie ictus periit. Qui Nectano ſucceſſit, Heirguſtus per ſicarios duos Fethelmacum trucidari curauit *H.Boeth.lib.6.*

Maximinianus Valentin.I I I.legatus, atroci prælio contra Scotos, Pictos,atque Britones pugnauit. Cæſi in acie Ferguſius Scotorum,Durſtus I I I.Pictorum Reges: cum vtriuſque gentis nobiliſſimis, Dionethus Britonum Rex in Cambriam traiecit.*H.Boeth.lib.7.*

Britannis Duce Conſtantino iugum Scotorum & Pictorum excutere conantibus, Dongardus Scotorum Rex in acie periit cum XIVM. ſuorum.*H.Boeth.lib.8.*

Ad Creſſiacum ann.1346.die 26. Auguſti cæſus ab Anglis Gallicæ nobilitatis flos. Ioannes item Boemorum Rex cæſus, Adolphus Lotharingiæ princeps, Ludouicus Flandriæ Comes. Carol.I V. Imp. Ioannis F. vulneratus ægrè euaſit. *Dubr.lib.21.*

Sueno I I I. Danor. Rex à Valdemaro nepote acie victus, propter ſenium ex defatigatione fugere nequibat.Captus,cum Quis eſſet interrogaretur, regis ſcribam profitebatur. Agnitus tandem, equóque ob reuerentiam maieſtatis impoſitus, ſine metus, ſiue ſpei inſtinctu, Valdemaro ſe ſiſti poſcebat. Hæc orantis caput agreſtium quidam ſubitò aduolans ſecuri præcidit. Corpus eius regum omnium ſuperbiſſimi ſepultura plebeia elatum. *Saxo lib.14.*

Deuicto per Ericum Magno Danorum Regis filio, Petrus Roſchildenſis & Henricus Sueticarum partium pontifices, omnéſque Iutiæ, præter vnum, antiſtites, eodem prælio oppreſſi dicuntur. *Saxo lib.13.*

Bertholdus I I.Liuonienſium Epiſcopus,cùm armis religionem ſuos docere vellet, miſerè trucidatus eſt ab infidelibus, an.1198. *Crantz.lib.7.cap.13 Saxoniæ.*

Caſſonus Turrianus, Napi F. poſt captum ab Othone Vicecomite patrem, vltimo prælio ad Vaprium commiſſo, hoſtium multitudine circumuentus, Germanos equites ad pulcherrimam cohortatus mortem, conglobato cuneo ad hoſtium vexillum proſtratis Hiſpanis penetrauit, occiſóque ſignifero illud arripiens, diſcerpſit, atque ibi demum interclulus à legione, interfectúſque eſt. Tum verò Turriana acies vndique pulſa & profligata eſt, & Othoni confirmatum imperium. *Iouius in Othone.*

Iacobus Scotorum Rex,violato fœdere Angliam inuadens, 4. Idus Septemb. an. 1514. ab Anglis interfectus occubuit. Eius cadauer Beruicum delatum, diu ſepultura caruit:nam ab Anglis,quòd Gallis ſchiſmaticiſque fauiſſet,ſancto funeris ſepulchrique honore indignus putabatur. Adnotabant pleriquo repetita ſuperiorum Regum memoria, Iacobum infelici potius Stuardæ familiæ fato,quàm ſuo cecidiſſe,quòd pater,auus & proauus eodem potiti regno, atque idem ſortiti nomen, ante diem ferro perempti mortem oppetiiſſent.Sed hunc tanquam ad meritam raptum pœnam nemo defleuit, quòd ipſo pugnante, pater in aduerſa acie ad patricidij notam fuerit interfectus. *Iou lib.11.Hiſt.*

Cæſar Borgia Valentinus cuſtodia elapſus, ad Ioannem Nauaræ Regem cum Alarino regulo, qui à fide defecerat, bellum gerentem perfugit. In eo armorum motu quum egregiam operam regi nauaret, conſerta ad Mendaniam pugna victor occubuit, eo euentu,vt nequaquam agnitus detractis armis nudus relinqueretur. Sed ſcutifer eius cadauer equi ceruicibus impoſitum Pompeionem retulit, haud dubiè rapiente fato ad eam vrbem,cuius antiſtites antea fuerat.Neque enim quiſquā ferè repertus eſt, qui quum ſeſe ſuſceptis ſemel ſacris abdicarit, tranquillum vitæ exitum tuliſſe cenſeatur.*Iouius in Conſaluo.*

Nuptiarum apparatui.

Philipp.Macedo Olympiade,ob ſuſpicionem ſtupri,vt quidam tradiderunt, expulſa, Cleopatram Attali filiam (vt Trogus ſcribit, vt *Plut.* Attali ſorore genitam) matrimonio ſibi iuncturus, medio nuptiarum apparatu, à Pauſania nobiliſſimo adoleſcente interfectus eſt, diéſque lætitiæ deſtinatus, luctu eſt & mœrore regij funeris fœdatus. *Sab.lib.3.En.4.*

Liuia Medullina Claudio Cæſari nuptura, die nuptiis deſtinato, mala valetudine extincta eſt. *Guido Bituricenſis.*

Ladiſlaus

Ladiſlaus Vngariæ & Boëmiæ rex, xix. annorum adoleſ-
A cens, Magdalenam ſeu Margaritam Caroli VII. Gallorum regis F. ducturus erat. Maximè ambigebatur de loco nuptiis legendo. Vngari Budam, Boëmi Pragam, Auſtriaci Viennam opportunam maximè eſſe contendebant. Vrgente autem vehementiùs Georgio Podebradio Boëmiæ gubernatore, Pragæ ſe nuptias celebraturum reſpondit. Ergo præſtantiſſimam ad regem Carolum legationem miſit. Huius princeps fuit Vdalricus pontifex Patauienſis. Ex principibus Vngarorũ ducenti, ex Auſtralibus ducenti, totidem ex Boëmis delecti ſunt: qui forma, habitu, nobilitate apparatúque pollerent, & quiſque regno dignus videretur. E Patauienſibus centum delegit Vdalricus. Quare ſeptingenti equites in Galliam abierunt: item virgines & matronæ, quæ regiam ſponſam deducerent, quadringentæ, ſplendidiſſimo cultu ac venuſtate, omnes præterea quadrigæ auratæ, gemmatæque: equi candidi octoginta: inaudita inſuper veſtium, donorúmque luxuria. Zacaconi Sterenbergio xl. millia auri pro viatico numerata. Delecti & alij
B legati, qui ad nuptias inuitarent Cæſarem cum coniuge Leonora, regem Poloniæ, qui vnam, & Gulielmum principem Saxoniæ, qui alteram Ladiſlai ſororem in matrimonio habebat: Bauariæ item Rhenique Principes & Marchiones Brandeborgenſes. Trabes & aſſeres Pragam conuecti, ex quibus theatrum & orcheſtra extrueretur, in quibús ludos ſpectarent, & ſaltarent. Inter hæc ſubito & incerto languore tentati Rex, ipſéque de recuperanda ſalute modicam ſpem habere cœpit. Cũ Hinco à Verouia, vnus de conſiliariis, regi ad feneſtram ſtanti, lacrymanti interueniſſet, ac mœroris cauſam requiſiuiſſet, non ſine gemitu reſpondit, mortem ſibi certam inſtare. Ne quam tamen cæteris ſuſpicionem infirmitatis daret, ſolito cœnauit, & cum purpuratis ſatis hilares ſermones in multam noctem miſcuit. Eunti in cubiculum, rapulæ, cuius cibi auidiſſimus erat, oblatæ fuêre. A quarum eſu totam noctem cruciatu doloribúſque vigilem exegit, & poſt ſex & triginta horas, animam Deo tradidit. an. 1458. *Dubr. lib.* 29. *& Bonfinius lib.* 81. *Dec.* 2.

C Ionathas Iudæorum dux cum Simone fratre, Machabæi, intelligentes Iamris filios Nabathæos, celebraturos eſſe nuptias cum illuſtris cuiuſdam Arabis filia, adducturóſque eſſe ſponſam à Gabath oppido: occaſionem obſeruarunt vindicandæ iniuriæ, ſuis à Nabathæis illatæ. Medab igitur properantes, inſidiis in monte collocatis, expectarunt eorum tranſitum. Vt verò in conſpectum venit ſponſus cum virgine & amicorum comitatu, coorti ex inſidiis omnes ad vnum interfecerunt, vſque ad quadringentorum numerum. *Ioſephus lib.* 13. *cap.* 1. *ex* 1. *Machab* 9.

Feſto nuptiali.

Atila Hunnorum Rex ſpoliata tota Europa domum reuerſus, ſummo ſeſe otio tradidit: & pòſt multas vxores ductas vt moris erat illius gentis, puellam nomine Hildiconem, ſpecie præſtantem, ſibi matrimonio copulauit, ac nuptias magna hilaritate animi celebrauit. Quo facto, vino cibóque grauis in omnem libidinis intemperantiam ſe effudit. Subinde fatigatione reſolutum ſomnus adeò altus oppreſſit, vt cùm ſanguis è naribus manare cœpiſſet, ipſe nihil ſentiens, faucibus
D ac ſpiritu intercluſis, extinctus ſit. Poſtridie mane illuſtri iam procedente ſole cùm miniſtri regem contra morem cubare viderent, triſtius aliquid ſuſpicati, cubiculum ingrediuntur, atque ipſum ſine vulnere, ſanguine merſum, puellámque demiſſo vultu ſub velamine lacrymantem offendunt. *Sigon. lib.* 13. *Imper. occid. Crantz. l.* 3. *Sueciae.* 6. ex quorundam ſententia, Honoriam, Valentiniani III. Imp ſororem fuiſſe ait: quæ Atilam, precibus Leonis Pp. Romam relinquentem, miſſo Eunucho permouerit, vt ipſam in matrimonium peteret. Igitur miſſa ad Imperatorem legatione, puellam depopoſciſſe coniugem: ni daretur, rediturum Italiæ excidio. Qua miſſa, cùm ſolenni apparatu nuptias Atila celebrarit: tantúmque vini lætus hauſerit, vt apoplexia, cruore inſuper de naribus erumpente, ſtrangulatus fuerit.

An. ſal. 1440. non longè ab vrbe Lubeca, in villa Quale, ruſticanæ nuptiæ habebantur: ad quas matronæ ac virgines honeſto virorum comitatu de Lubeca venerãt. Ignis in camino grandior excitatus, tectum ruſticum ex calamis apprehendit. Id ſeriùs ad veſperam, quum reſoluti omnes in lætitiam eſſent nemo animaduertit. Sedebant conuiuantes, aut choreas (ex more ruſticano) ducebant. Cecidit ſupernè tectum, inuolutiq; fumo & igne, miſerabili confuſione perierunt, viri ac mulieres, numero centum octoginta. Sponſus & ſponſa in triclinio, per anguſtam nudi vix euasêre feneſtram. Poſtera luce, E illæſa ab igne corpora multa reperta, ſolo fumo interempta. Hinc prouerbium natum, vt nuptias Qualenſes appellent, quoties grande infortunium deſignare volunt. *Crantz. lib.* 12 *Vandalia, cap.* 12.

* Ferunt eo tempore quo Lutherus nuptias inceſtuoſas, celebrabat cum Catharina Borea ſiue Borna, bellum illud ruſticorum in Germania exarſiſſe, & vltra 100. millia cæſa fuiſſe, quorum gemitus, & ſuſpiria nè minimum quidem Apoſtatã illum, qui illius belli cauſa fuerat, permouerunt ad reſipiſcentiam.

Viſitationi agrorum.

Noſtra ætate in Gallia Vxorem Iudicis Vicifezenſaci in comitatu Armeniacenſi, ſexagenariam, cùm amici nulla alia ratione à conuerſatione quarundam auertere poſſent, nunciari illi curarunt, properè ad filiam veniret, iam animam agentem. Credula illa concito gradu venit: ſed filiam ſanam & incolumem videns, repentè mortua concidit. *Laur. Ioubert. lib.* 1. *de Riſu. cap.* 11. F

Otio, Quieti, Remiſſioni.

Theophraſtus tantiſper viguit, dum eſſet in labore. Simulatque remiſit ſtudium, interiit. Id quod ex epitaphio eius ex Græco Latinè redditum colligi poteſt:

Frangi, ſi ſtudij tenſum laxaueris arcum,
Veridici ſanè verba fuêre viri.
Namque opere aſſiduo valuit Theophraſtus: & idem,
Laxato ſtudio, membra ſolutus obit.

Eraſm. in Adag.

CVM QVIBVS MORTVI. Puta HOMINES CVM HOMINIBVS. ET VEL Pauci ſimul.

☞ *Conſule Tit. Victoria incruenta, cum paucorum ſanguine.*

MVLTI SIMVL. STRAGES MAGNÆ. Clades. Ex

Peſtilentia. Peſtilentia memorabilis. G

De Peſtilentia hic loquimur in genere, hoc eſt, de morbo epidemio: qui contagioſus eſt, & in multos ſimul eodem tempore graſſatur, qualiacunque ſymptomata habeat. Datur enim dyſenteria, angina, colicus ſudor, catarrhus peſtilens. Cauſas etiam nihil moramur, qualeſcunque fuerint, ex cæli influxu, aëris corruptione, terramotu, fame, quod frequentius eſt, & à Græcis affinitate vocabulorum expreſſum.

Obſeruatione diuturna compertum eſt, Peſtem ab Ortu ad Occaſum ferri. Si contra fiat, peſtem vbique graſſaturam ominantur. *Io. Bodinus cap.* 5. *Hiſt. methodi.*

Decima Ægypti plaga, primogeniti omnes nocte vna ab angelo cæſi fuêre. *Exodi* 10.

Iſraelitas peſtilentia ob recenſitum à Dauide populum tribus diebus ita afflixit, vt à Dan ad Berſabam 70. millia hominum perierint. 2. *Reg. cap. vlt.*

Sennacherib Aſſyriorum Regis Exercitus cùm Hieroſolymam obſideret, angelus Domini vna nocte 185. millia Aſſyriorum peſtilentia immiſſa peremit. 4. *Reg.* 19. *& Ioſeph. lib.* 10. H *Antiqu. cap.* 2. *ex Beroſo* idipſum confirmat. Tradunt Hebræi, decem tantùm ex tanto exercitu incolumes relictos. *D. Hieronym. lib.* 4. *com. cap.* 10.

Gigantes, homines impij, & Deorum contemptores fuêre, cúmque deos eſſe negarent, fabulæ locum dedére, quòd cum diis bella geſſerint. Eos ab Hercule Deorum antiquiſſimo, hoc eſt, à ſole (qui ἤρας κλέος, id eſt, aëris gloria) immiſſa peſtifera lue interemptos Ægyptij affirmant. *Macrob. lib.* 1. *Saturn. cap.* 20.

Amphionis Thebani Regis Familia tota peſtilentia deleta eſt. *Pauſ. in Bœot.*

Ectenæ, populus Bœotiæ, cum Rege primo Ogyge peſtilentia periit, ita vt in eorum locum Hyantes & Aones ſucceſſerint. *Pauſ. in Bœot.*

Ægyptum ter grauis peſtilentia inuaſit, cùm Nili rigua pluuiæ amara feciſſent. *Plin. lib.* 31. *cap.* 4.

Chij cùm centum iuuènes Delphos miſiſſent, ſacrorum cauſa, duo tantùm redierunt, cæteris peſtilentia abſumptis. Omen hoc fuit proculdubiò eius cladis, quam à Perſis in pugna nauali ad Miletum acceperunt. *Herod. lib.* 6.

Potulenſes

A Potnienſes ob interfectum Liberi patris in temulentis ſuis ſacrificiis ſacerdotem peſtilentia affecti, humanam victimam cædere iuſſi Delphici Apollinis reſponſo. *Pauſ. in Bœot.*

Caphyenſes peſtilentia vexati, propter pueros lapidibus obrutos, qui circa templum ludentes, funiculo quem repererant, Dianæ ſignum obligato collo per luſum trahentes, Dianam ſe ſtrangulare dictitauerant. *Pauſ. in Arcad.*

In Orchomeno quum atrox debacchatetur peſtilentiæ malum, pleróſque hominum vis quidem graſſantis morbi abſumpſit: ſed & Tireſiæ defecit oraculum. *Cal. lib. 8. cap. 16. Antiqu. Lect. ex Plut.*

Apud Babyloniam in Apollinis templo auream miræ vetuſtatis arculam quandoque inuentam legimus, qua aperta vis peſtilentis aëris non modò eos, qui aderant, infecit, ſed longè latéque graſſata, etiam Parthos afflauit. *Calius lib. 8. cap. 1 2.*

M. Antonini & Veri temporibus, apud Seleuciam poſt direptum templum, & perlatum Appollinis ſimulacrum Romã à Militibus Auidij Caſſij inuentum fuit anguſtum foramen, quòd prius Chaldæorum vates occluſerant. Eo militari auiditate reſerato, atrox adeò vapor exiluit, vt funeſtum malum ac teterrimum à Perſarum finibus in Gallias vſque furens ſit debacchatum. *Ex Marcell. Cal. ibid.*

Peſte olim Lacedæmona diuexante redditum oraculum, mali vim ceſſaturam, ſi nobilem virginem quotãnis immolaſſent. Quum obtemperarent Lacedæmonij, ac forte mactanda B duceretur ſuo ornatu Helena, deuolans aquila gladium abreptum, & ad armenta, quæ βουκόλια vocant, delatum, ſuper iuuencam demiſit. Quo prodigio παρθενοκτονία, id eſt, virginum immolatio deſiit. *Plut. ex Ariſtodemo. Idem* obueniſſe Romæ in Valeria Luperca, ratione conſimili, Ariſtides prodidit. *Lib. 19. Rer. Italicar. Calius lib. 13. cap. 20. Antiq. Lect.*

Anno ſecundo belli Peloponneſiaci coorta grauis peſtilentia. Eam ex Æthiopia primò egreſſam Ægyptum, quæ illi proxima eſt, mox & Libyam corripuiſſe memorant: in Lemnum inde & loca finitima, demùm Athenas tranſgreſſam. Credidere ab initio Athenienſes, puteos hoſtium fraude veneno corruptos. Vulgato morbo tanta funerum frequentia ſecuta eſt, quanta nunquam antea hominum memoria. Primò acris feruor capitis ſalubria inuadebat corpora: ſuffuſio deinde ruboris, aduſtióque in oculis exiſtere: ſtatim lingua introrſum cum faucibus ſanguinolentia viſebatur, arctior inde ſpiritus, & cum fœtido halitu meabat, mox ſternutatio raucitáſque prorumpebat, nec diu pòſt labor in pectus cum vehementi tuſſi deC ſcendebat: & quum præcordiis hæſiſſet, ea grauiter cruciabat: ſequebantur guttæ fellis & humoris, quæ à Medicis dicuntur apocatharſes, & ipſæ cum ingenti cruciatu: pleríſque inanis ſingultus incidere, acrem ſpaſmum cientes. Exterius interim corpus, neque feruidum tactu, neque pallidum, ſed ſubrubrum, fuſcum, minutis puſtulis ac papulis ſcatens: interiùs autem ita ardebat, vt neque perquàm tenuia veſtimenta, aut ſindones, neque aliud quidpiam quàm nuditatem ferre poſſet. Iucundiſſimum erat in gelidam aquam ſeipſos immergere: quo contigit, vt plerique incuſtoditi in altiſſimos ſe puteos deiecerint, inexhauſta ſiti adacti: quanquam perinde erat nimis ac parcè bibere. Neque ſomnus interim vllâve mẽbrorum quies aderat, neque morbo inualeſcente membrorum languor vllus ſentiebatur, ſed corpus opinione hominum par morbo reſiſtebat. Plurimi intra ſeptimum & nonum diem, vitalibus ardore exuſtis, necabantur, adhuc aliquid roboris habentes, nec ſi quis diſcrimen illud dierum euaſiſſet, continuò pro ſeruato haberi: nonnullis pereuntibus, vtero vi graſD ſantis morbi acriter conuulſo, languoréque ex ipſo profluuio inducto. Peruagabatur vniuerſum corpus tetra lues, à qua alioqui perniciſſima ſi quis conualuiſſet, quanta vis eius eſſet, membrorum detrimenta demonſtrabant: ad verenda manuúmque & pedum extrema morbi violentia prorumpebat, quibus amiſſis nonnulli ſeruabantur, quidam & oculis poſtremò capti ſunt: nonnullos morbo ſeruatos, omnium fermè rerum cœpit obliuio: vt ſui quidam ipſorum obliuiſcerentur. Illud quidem memorabile, quòd quum multa corpora inſepulta iacerent, alites quadrupedéſque ea non attigerint: aut ſi quæ id temerè feciſſent, ſimul periêre, manifeſto argumento maleficij & veneni, quod in morbo fuit. Accidit & aliud non minus mirum & inſolens, quòd vni proficiebat, officiebat alteri: quo euenit, vt quum per incuriam multi periiſſent, alij non pauci nimis diligenti curatione ſint abſumpti, vulgari morborum miniſterio, ita vt multæ domus vacuæ factæ ſint. Pleríque in viis deſtituti expirabant, circa fontes & puteos multi aquæ deſiderio ſemineces voluta i, & hæc Athenis. E *Liuius* anno poſtquam Aul. Poſthumius dictator Volſcos & Æquos vicit, cuius dictatura incidit in primos Peloponneſiaci belli annos, vt *Gellius* colligit, teterrimo morbo, qui & ipſe attactu vulgaretur, Romæ laboratum prodidit. Cæterùm hoc genere, an diuerſo, nõ explicat, *Thucydid. auctor eſt*, eam cladem Peloponnenſium non attigiſſe. *Sab. lib. 6. Ennead. 3.* De eadem audiamus quoque *Diodorum*. Bello Peloponneſiaco, inquit, grauiſſima peſtilentia Athenienſes exagitauit. Hyems humida admodum infeſtis fuit inundationibus. Pabulum inde propter nimium humorem vitioſum extitit & incoctum. Tertia peſti cauſa acceſſit, quòd eo anno venti Eteſiæ, qua ſoliti erant tempeſtate, minimè ſpirauere: quorum recenti flatu magna pars moleſtiæ feruoris æſtiui remitti temperarique ſolebat. Exacerbato itaque ſupra modum, ſæuienteque æſtu, tum ſole æthereque inflammato, corpora mortalium nullo præſidio defendi, nulla reſpiratione recreari cùm poſſent, vrentem præcordia trahere ſpiratéque halitum cogebantur: vnde & morborum omnium genera, æſtus intra venas concepti, miſeros exurebant. Inde multos ægrotantium traditum F eſt, vltrò ſemetipſos in puteos fontéſque præcipitaſſe, conatos eo remedio flammam intus ſæuientem præcordiáque conficientem reſtinguere. Athenienſes tantæ calamitatis cauſam ad Deos religionemque retulêre, & Delon inſulam luſtrari iuſsêre: quæ polluta violatáque, idcircò putabatur, quod ad ſepelienda expirantium cadauera, per nefas vſurpari cœpta eſſet. Apertis itaque cunctis in Delo ſepulchris, vrnas omnes in inſulam Delo proximam, cognomento Rheniam, tranſtulêre: tum lege cauerunt, ne cui parare ſepulchrumve defodere in Delo liceret: ludos item & feſta Deliorum priſca inſtaurauêre, quæ longo iam tempore obſoleuerant. *Diodorus lib. 12.*

Bello Peloponneſiaco, cùm Pericles populum omnem ex agris in vrbem congregaſſet, contra Lacedæmoniorum inſultus, cum quibus aperto prælio decernere periculoſum eſſe arbitrabatur: peſtilentia grauiſſima Athenas inuaſit, cùm tempore æſtiuo multi vnà, nullo diſcrimine, anguſtis in tectis & tabernaculis coacti æſtuoſis, in vmbra & otio marceſcerent, qui ante in aëre libero & laxo conſueuerant agere. Cuius eſſe G auctorem Periclem dictitabant, qui bello plebem intra muros ruſticanam contraxiſſet, neque vllam ad rem tam multos viros adhiberet, ſed fineret incluſos veluti pecora muta obrui contagione, nec loci commutationem vel refrigerium præberet vllum. *Plut. in Pericle.*

Himilcone Carthaginenſium Duce Syracuſas obſidente, poſt ſuburbij ruinam direptumque fanum Cereris & Proſerpinæ, peſtilentia exercitum inuaſit. Acceſſit ad diuinam calamitatem id quoque, quòd plurima hominum millia eodem confluxerant, quodque anni tempus erat ad ægritudines efficaciſſimum, & illa præterea æſtas nimiis feruoribus exarſit. Quin & locus in cauſa vehementioris cladis fuiſſe videtur. Nam & antea Athenienſes ibidem metati, è morbo, quòd locus Paluſtris & cauus erat, multos mortales amiſerãt. Primùm ante Solis exortum ob aquarũ auræ frigiditatem corpora horrore corripiebantur: per meridiem verò tanta turba anguſtum in locum coacto æſtu ſuffocabatur. Attigit labes Aphros H primum, è quibus multis obeuntibus primò mortuos humabant. Poſtea propter & cadauerum copiam, & quòd ægrotos efferentes valetudine corriperentur, nemo accedere ad laborantes audebat. Sublato igitur omni cultu, deſtituta ope calamitas erat. Nam propter inſepultorum fœtorem, & paluſtrem putredinem, morbi primùm defluxio occepit: poſt ad collum tumores exoriebantur: deinde mox febres inſequi, & ad ſcapulam neruorum dolores, & crurum grauedines, inde inteſtinorum dolores, & in corporum ſuperficie puſtulæ erumpebant. Pleríque igitur eiuſmodi lue laborabant: quidam in furorem & rerum omnium obliuionem incidebant, qui circũeuntes caſtra, emoti mente obuios pulſabant. Denique euenit, vt & Medicorum auxilium, cùm ob mali vehementiam, tum propter morbi celeritatẽ, inefficax redderetur. Quinque enim aut ſex ad ſummum diebus grauibus affecti tormentis interibant: vt ab omnibus beati dicerentur, qui in bello mortem oppetiiſſent. Nam ægrotis aſſidentes cuncti in valetudinem incidebant: vt grauis laborantibus calamitas eſſet, cùm nemo inſeruire miſeris vellet. Neque enim prorſus alieni tãtùm inter ſeſe

delti

deſtituebant, ſed frater fratrem, amicus familiarem ob ſuimetipſius formidinem negligere cogebantur. Supra c l. millia eo malo periêre. *Diod. lib.* 14.

Circa Olymp. c. peſtilenti febre Carthaginem inuadente, multi Carthaginenſium morbo acriter corripiebantur: ita vt de imperio ſuo periclitarentur. Siquidem & Lybes, & qui Sardonem inhabitabant, putantes ſe occaſionem iam aduerſus Carthaginenſes nactos, ab eis deſciuerunt. Erant quoque perturbationes & metus magni in populo: repentini quidam cùm omnium ſtupore excitati tumultus frequenter per vrbem, cùm minimè expectarentur, fiebant. Multi arreptis armis tanquam hoſtes profligaturi, excurrebant, & ferrum in ſe inuicem, tanquam in hoſtem quiſque ſuum ſtringentes, mutuis cadebant vulneribus. Tandem placato numine ſacrificiis, & à maximis malis liberati, Libybus rurſus expugnatis inſulam recuperauerunt. *Diod lib.* 15.

Captis à Romulo Fidenis, peſtilentia Romam inuaſit, quæ mortem ſubitam inferens non trahebat morbum. Vulgabatur & in fruges pecudéſque. Inde magna ſterilitas orta. Sanguine quoque pluit. Vbi eadem Laurentes lues infeſtauit, tum pro certo habitum, ob necem tam Tatij Regis, quàm legatorum iure non vindicatam, vltionem diuinam vtramque perſequi ciuitatem. Deditis pôſt homicidis & ſupplicio vtrinque affectis, perſpicuè malum eſt mitigatum, luſtrauitque Romulus vrbes expiationibus. *Plut. in Romulo.*

Romanæ mulieres, cùm ſub Tarquinio Superbo, propter annonæ caritatem grauidæ cogerentur veſci bubulis carnibus, & propterea peſtilentia Vrbem inuaſiſſet, Taurij ludi diis inferis inſtituti fuêre. *Alex. ab Alex. lib.* 6. *c.* 19.

Romæ peſtis anno Vrbis 248. M. Val. Voleſo, P. Poſthumio Tuberto Coſſ. Item cum fame, T. Geganio Macerino & P. Minutio Augurino Coſſ. anno vrbis 261.

L. Ebutio & P. Seruilio Coſſ. cœlum ardere viſum, poſt v. c. 290 Annus peſtilens fuit. A Calend. Septembribus tetra vis morbi primò boum equorúmque armenta corripuit, inde ouium caprarúmque greges, paſtores deinceps & cæteros agreſtes attigit: poſtremò Vrbem ingreſſa. *Liuius* pecus populationis terrore intra mœnia compulſum, multámque ſtabulantium quadrupedum colluuionem, prodidit humana corpora inſolito fœtore infeciſſe, ac præter ceteram multitudinem, quæ tanta fuit, vt vulgò cadauera in Tyberim proijcerentur, quartam Senatorum partem morbo conſumptam, & cum his Conſules ipſos. Hæc clades in certam ſpem Volſcos & Æquos traxit Romanorum principatus per occaſionem euertendi. Icto itaque inter ſe fœdere, ſociorum opes affligere ſunt primo loco adorti, vt his fractis commodiùs rem Romanam, ſatis per ſe acciſam, funditùs perderent. Primo igitur omnium Hernicum & Latinum agrum ferro & igni populantur. Mox Romanos fines inuadunt. Inde per omnia cultu deſolata ad tertium lapidē conſedêre. Iam Ebutius Conſul diem obierat. Seruilius eius collega exigua ſpe trahebat animam. Iuuentus militaris morbo confecta iacebat. Vigiliarum munus, qui per ætatem & inoffenſam valetudinem poterant, per ſe obibant. Circuitio Ædilium plebis erat, ad eos conſularis maieſtas venerat. Omnia humano præſidio deſerta, vnum affectæ ciuitati profuit, quòd prædonum mens magis quàm hoſtium tum Æquis & Volſcis fuit, qui potiundæ vrbis ſpe abiecta, à ducibus poſtularunt, vt ex ea vaſtitate ſe confeſtim in ea loca abducerent, vnde prædæ aliquid agi poſſet. Sublatis itaque ſignis in Labicanos Tuſculanóſque colles tranſiêre. Supplicatum eſt omnibus templis. Matres paſſim ſtratæ crinibus templa verrebant, cœleſtium iratum veniam pacémque expoſcentes. Interea grauiore anni tempore acto, corpora morbis defuncta, ſalubriora eſſe cœperunt. Rediit cum ſalubritate ipſa Reipubl. cura. *Sabell. lib.* 3. *Enn.* 3.

Anno 300. v. c. P. Curiatio & Sexto Quintilio Conſulibus, duo grandia mala Vrbem inuaſerunt, fames & peſtilentia, omnium memoriæ ad id tempus traditarum maxima: vrbs funeribus exhauſta, & agri hominum pecorúmque ſtrage penè deſolati. Quintilius Conſul mortuus eſt. cui Sp. Furius eſt ſurrogatus: mortuus Augur vnus, & tres Tribuni plebis, Flamen vnus Quirinalis. *Sab. lib.* 4. *Enn.* 3.

Anno vrbis 317. M. Corn. Maloginenſi, & L. Papyrio Craſſo Coſſ. peſtis cum terræmotu Romam infeſtauit. Rurſus anno 320. M. Fabio Vibulano, & M. Foſſio Flaccinatore Coſſ. peſtis cum fame. Peſtis cum fame anno 341. Q. Fabio Ambuſto, & Cn. Furio Pacillo Coſſ. per duos annos. Similiter ann. 361. L. Valer Potito & M. Manlio Capitolino Coſſ. quo tempore Æqui ſunt victi.

Romæ peſtilens annus fuit, L. Verginio & Claudio Iulio Conſulibus, tátaque vbique vaſtitas crebris funeribus eſt ſecuta, vt Veientes & Fidenates Anienem tranſgreſſi, haud procul à Collina porta conſederint. Verginius Conſul A. Seruilium Priſcum, alij Structum ſcripsêre, Dictatorem dixit, & Dictatoris iuſſu omnis militaris ætas, extra portam Collinam, circa ſigna frequens affuit. Id hoſtes conſpicati, in altiora ſe loca recipere conati ſunt. *Sab. lib.* 5. *En.* 3.

C. Sulpitio Bætico & C. Licinio Stolone Conſulibus, Romæ intoleranda vis peſtilentiæ orta eſt: quæ cùm infinitos arripuiſſet, ludorum inſtituendorum occaſionem dedit. *Valer. Max. lib.* 2. *cap.* 1. *de Inſt. antiq.*

Anno 419. T. Veturio Caluino & Sp. Poſthumio Regillēſi Albano Coſſ. peſtilentia. Ano. 440. L. Papyrio Curſore V. & C. Iun. Bruto Bubulco I I. Coſſ. Anno 461. Q. Fab. Max. Gurgite, & D. Iun. Bruto Scæua Coſſ. peſtilentiæ cauſa Æſculapius Romam vectus. An. 477. Q. Fabio Gurgite I I. & C. Genutio Clepſina Coſſ. peſtilentia.

A. Corn. Coſſo & T. Quinto Pœno Coſſ. Romæ mira ſiccitate laboratum, vt non cœleſtes modò aquæ defuerint, ſed terra ingenito humore penè amiſſo, vix ad perennes fluuios ſufficeret. Exaruerunt torridi fontes, pecorúmque ſiti morientium paſſim ſtrages edita, pleraque ſcabie abſumpta: vulgarique attactu in homines morbi, primóque in agreſtes & ſeruitia, mox & ciuitatem corripuit tetra lues: orta ex ea clade multiplex ſuperſtitio, ita vt non minùs animi affecti eſſent quàm copora. Paſſim omnibus ſacellis vicíſque peregrina & inſueta ſacra fieri, multique ſacrificuli tota vrbe exiſtere. Id patres indignè ferentes, negotium ædilibus dedêre, vt diligenter aduerterent, ne alio vllo in vrbe ritu, quàm patrio ſacra fierent. Meminit præter *Liuium* cladis huius, & morbi, quæ ea tempeſtate acciderunt, *Thucidides Peloponneſiaci belli auctor. Sab. lib.* 5. *Enn.* 3.

In Gallorum caſtris, Roma capta Capitolium obſidentibus non ſolùm frumenti inopia ſentiebatur, ſed & grauis peſtilentia. Æſtus & torridum recenti incendio ſolum, quorum intolerantiſſima gens eſt humori & frigoribus aſſueta, Gallorum corpora languore affecerat: inde morbo ſenſim vulgato, paſſim expirabant, tantáque vis hominum breui abſumta eſt, vt humandi tædio, plura corpora in vnum coacernata concremarent, quæ res ad poſteros nomen loco dedit, vt Gallica ſint buſta nuncupata. *Sab. lib.* 1. *En.* 4.

Anno 566. M. Æmilio Lepido & C. Flaminio nepote Coſſ. peſtilentia. Scipio Africanus Linternum exulatum abit. Anno 572. P. Cor. Cethego & M. Bebio Pamphilo Coſſ. peſtilentia iterum. Ingauni Ligures victi, Corſica ſubacta.

Anno ab v. c. 620. tanta locuſtarum vis in Africa repentè enata eſt, vt fruges, herbas, arborum folia, immenſa multitudo abſumeret. Ea mox ventorum flatu marinis fluctib. immerſa, omnia latè litora proiectarum aceruis contexêre. Putrefacta inde congeries tetrum odorem exhalauit, ſecutáque ſtatim corrupto cœli tractu ingens peſtilentia, quæ in Africa vaſtitatem fecit incredibilem, vndecies centum millibus Numidarum Aphronúmque breui tempore conſumptis. At ſupra eam Barbarorum cladem Romanorum quoque multa millia extincta eadem peſtilentia traduntur, qui tum fortè in Africa præſidij cauſa fuêre. *Sab. lib.* 9. *En.* 5.

Sub Herode Rege grauiſſima peſtilentia Hieroſolymorum vrbem afflixit, & maximam ſenatorum partem abſumpſit, propter iniuſtè cæſam ob veneficij & adulterij crimina Mariammen reginam. *Ioſeph. lib.* 15. *cap.* 11. *Antiq.*

Nono Veſpaſiani anno lues tanta Romæ fuit, vt per multos dies in Ephemeridem decem millia ferè mortuorum hominum referrentur: *Euſebius.*

Commodo imperante, Romæ tanta fuit peſtis, vt vno die ſæpenumero ad 2000. hominum abſumerentur. Multi non ſolùm in vrbe, ſed etiam ferè ſub omni imperio Romano peribant, cùm malefici homines res oblitas venenis in alios conijcerent. *Dion. Nicæus & Xiphilinus.*

Gallo imperante, pernicioſa peſtis vndique viguit. Tabis initium fuit ab Æthiopia, fortè ex nimio Solis ardore. Peſtilitas primo conſumptis meridianis, per Orientem diuagata eſt: inde cæteras orbis partes inuaſit, vbique maximam partem incolentium exhauſit, pleráque loca inhabitata reliquit. Ea labes vix intra decem annos finem inuenit. Proueniſſe ex infelicibus

Galli Imp. auſpiciis viſa eſt ; vt qui proditione imperium arripuit, A Chriſtiani etiam dogmatis hoſtis. A quo triſti & inuſitato malo *Cyprianus* argumentum ſumpſit *libri de Mortalitate. Euſebius lib.7. cap.*21.

Sub Maximini & Diocletiani imperio an.312. poſt famem grauiſſimam, peſtis in ſingulas domos & ætates horrenda ſæuiit, eos præſertim abſumens, quos propter alimentorum copiam fames abſumere nequibat. Quæ ſcilicet præmia erant iactantiæ Maximini, & edictorum, quæ per ciuitates contra Chriſtianos publicauerat. *Euſebius lib.9. cap.*8. Vlcera erant carbunculorum ſimilia : quæ toto diſperſa corpore ægrotos in magna pericula coniecerunt, præcipuè autem in oculis ſæuientia, omnis generis ſexuſque homines extinxerunt. *Sigon. lib.2. Imp. occid.*

Narrat. *Nicephor. lib.15. cap.*10. in grauiſſima peſte ſub Martiano Imp. Agros per annum integrum coli nequiuiſſe: ideoque nec fruges prouenuiſſe. Diuinam igitur prouidentiam illis, qui perrari ex ea ſuperuixiſſent, alimento quodam aërio proſpexiſſe : proximo autem anno, vt ſua ſponte citra culturam fruges prouenirent, miraculosè effeciſſe.

B *D. Hieronymus in Ioëlem* inquit: Noſtris temporibus vidimus agmina locuſtarum terram texiſſe Iudæam : quæ poſtea miſericordia Domini inter veſtibulum & altare, hoc eſt, inter Crucis & Reſurrectionis locum, ſacerdotibus & populis Dominum deprecantibus, atque dicentibus : Parce populò tuo: vento ſurgente, in mare primum, hoc eſt, in mare mortuum, & nouiſſimum, hoc eſt, illud, quod ad Occidentem eſt, & quod ducit in Ægyptum (in cuius litore ſunt Gaza, Aſcalon, & Azotus) proiectæ ſunt. Cúmque litora vtriuſque maris aceruis mortuarum locuſtarum, quas aquæ euomuerant, implerentur, putredo earum & fœtor in tantum noxius fuit, vt aërem quoque corrumperet, & peſtilentia tam iumentorum quàm hominum oriretur.

Anno Sal.532, qui fuit Imperij Iuſtiniani quintus, nouum peſtilentiæ genus Orientem inuaſit, à Græcis bubonis, à Latinis inguinariæ dictæ, quæ orta in Æthiopia, ſenſim inde totum terrarum orbem peruaſit, quibuſdam ciuitatibus ita proſtratis, vt prorſus exhauſerit : quibuſdam verò ita affectis, vt afflatu tantum ipſo terruerit, nulla certa ratione neque in C adoriendo, neque in dimittēdo ſeruata, nam alios ineunte hyeme, alios ſeneſcente vere, alios adulta æſtate aut autumno inuaſit, atque in quibuſdam oppidis domos omnes attigit, in quibuſdam nonnullas, quæque familiæ priore anno integræ fuerunt, ſolæ ſequenti contabuerunt, quin etiam ſæpe qui ex infectis vrbibus euadebant, poſtquam inter ſanos veniſſent, ſoli peribant. Neque verò eadem omnes ægritudo tentauit, in quibuſdam enim morbus à capite incipiens, oculos ſanguine, & faciem tumore afficiebat, deinde ad guttur accedens, vitam eripiebat, alij ventris profluuio interibant, in aliis bubones erumpebant, & febres vehementes accedebant, nonnulli biduo aut triduo ſana mente moriebantur : nonnulli verò de poteſtate deiiciebantur, erant, qui ſemel affecti iterum incidebant, aliis morbum conſuetudo attulit, aliis attactus, aliis ſolus fori additus. Quin etiam quidam integri proximis exitiū importabant, alij licet cum ægris mortuiſque verſati, morbum tamen, licet cupientes nanciſci non poterant. Atque hanc tanta malorum varietate his morbus poſterioribus quibuſdam ſæ- D pius reuocatis, homines in plurimos poſt annos miſerè lacerauit. *Sigon. lib.17. Imp. occid.*

Ante Iuſtiniani Imp. exceſſum & Longobardorum irruptionem, nouum Italiam morbi genus inceſſit, quo per contagionem, vulgato, non integræ ſolum ſtirpes, atque familiæ, ſed ciuitates quoque frequentes euertebantur, hæc inguinaria, ac bubonis peſtilentia nominata. Apparebat ſcilicet, *vt ſcribit Paulus*, ex improuiſo labes quædam in oſtiis, vaſis, & veſtimētis, quæ nulla ratione dilui, aut vlla deleri arte poterant. Naſcebantur autem in inguinibus hominum, atque aliis mollioribus corporis partibus glandulæ, magnitudine nucis, quas mox ſubſequebatur febrium intolerabilis æſtus : quibus qui inciderant, haud facilè diem tertium ſuperabant, triduo tranſacto, ſpes aliqua incolumitatis obiiciebatur. Ea de cauſa vrbes agrique aut morte hominum exhauriebantur, aut certè fuga deſerebantur, cùm ſibi, vt in tantis malis, pro ſe quiſque conſuleret. Si quis autem fortè ſtudio charitatis incenſus propinquum amicum mandare ſepulturæ vellet, mox ipſe eadem calamitate oppreſſus, à proximo relinquebatur inſepultus. *Sigonius lib.1. Regni Ital. & lib.20. Imp. occid.*

Anno 31. Iuſtiniani Imp. Conſtantinopoli adeo peſtis eſt graſſata, vt cadauera per triduum inſepulta iacuerint, ad ea E efferenda non ſufficientibus ſandapilis. Ideo Imperator alias ci9 cōfecit: cumque ne hæ quidem ſatis eſſent, plurimos currus iuſſit apparari iumentáque innumera dedit ad eam rem. Peſte autem intendente, pleraque cadauera in litus proiecta, ad ſextum diem inhumata iacuerunt: quòd viui iis ſepeliendis non ſufficerent, neque naues iis tranſuehendis. Sæuiit illa peſtis menſes duos, Iulium & Auguſtum *Cedrenus.*

Sub Pelagio II. Pp. ex frequentibus pluuiis tanta inundatio Romæ facta eſt, vt vrbis muros tranſcenderet, & magnam beſtiarum multitudinem, maximè ſerpentium, cum terribili dracone, ſecum traheret. Secuta eſt peſtis per totam Italiam ex qua Pelagius obiit, anno Chriſti 590. *Platina. Sigebertus.*

Anno Domini 654. imperij Conſtantis XI. cinere pluit, Conſtantinopoli ignis de cœlo decidit, & peſtis grauiſſima tribus æſtiuis menſibus graſſata eſt. Cunctis viſibiliter apparebant bonus & malus angelus noctu ciuitatem circuire : & quoties iuſſu boni angeli malus angelus venabulo, quod manu ferre videbatur, oſtium cuiuſque domus percuſſiſſet, tot ex eadem domo ſequenti die interibant. *Sig. in Chron. & P. Diaconus lib.19. rerum Rom.* F

Anno Domini 682. paulò poſt Synodum ſextam vniuerſalem, Conſtantini decimoquarto, Solis eclipſis facta eſt, & altera Lunæ, penè eodem tempore, quam ſequuta eſt grauiſſima peſtis ad menſes tres, Romæ & Ticini. Narrat Regino, bonum & malum angelum oberrare viſos, & hunc ex illius præſcripto venabulo toties pulſaſſe fores, quot mori deberent ex eadem domo. *Iuo in Chronico, Palmerius, P. Diac. lib.6. cap.2. de Geſtis Longob.*

Sub Leone Iſauro Imp. cùm Saraceni Aſiani, Zulemone Admirato duce, Conſtatinopolim triennali obſidione claſſe ingenti cinxiſſent, tandem fame peſtéque diſcedere coacti ſunt E Conſtantinopolitanis ad ccc. millia peſte periere. *Volater. lib.23. Anthrop.*

Leutheris & Buccellinis fratres, genti Alemanorum Theobaldo Francorum regi ſubiectæ præfecti, in ſpem adducti, fore, vt Gothorum ope Italiam ac Siciliam occuparent, cum eis petentibus fœdus, rege non prohibente, fecerunt, atque ad id exercitum hominum ſeptuaginta duorum millium ex Francis G Alemaniſque conflarunt. Leutheris præda onuſtus conſilium domum redeundi cepit, ac Buccellino fratre relicto, diſceſſit. Vbi in Venetiam peruenit, & Cenetam vrbem ſuæ tunc ditionis tenuit, exercitum peſtilentia inuaſit. Leutheris propterea inſania correptus, atque in rabiem verſus, poſtquam dentibus carnem ſibi dilacerauit, & manantem ex vulnere ſanguinem deguſtauit, extinctus eſt: reliqui omnes aut æſtu febris, aut dolore capitis, aut apoplexia, aut mentis exceſſu agitati periere. Buccellinus à Narſete ad Capuam cum toto ſuo exercitu eſt deletus, nam ex Francis quinque tantùm ex xxx. millibus elapſi, ex Romanis vix octoginta deſiderati, qui primam in hoſtem impreſſionem fecerant, flumen refertum cadaueribus exundauit. *Sigon. lib.20. Imp. occid.*

An. ſexto Conſtantini Copronymi, peſtis in Sicilia & Calabria orta, per Græciam & inſulas vicinas, tandem Conſtantinopolim peruenit. In veſtibus & velis, cruces plurimæ, veluti ex oleo deſignatæ, conſpiciebantur. Multi mente turbati, videbantur ſibi videre peregrinos homines truculento vultu H domos ingredi, homineſque aut vulnerare, aut eiicere: ac plerunque reſpondit euentus. Nam lues iſta plenas domos euacuauit : tantaque fuit multitudo morientium, vt omnibus monumentis in vrbe & ſuburbio completis, ciſternæ, lacus, vineæ, & horti ſepulcra fierent. Anno Dom.748. iuxta Sigebertum. *Sigon. lib.3. regni Ital.* habet. an.746.

Anno Chriſti 760. cùm Conſtantinus Copronymus Conſtantinopolim expugnaſſet, cùm peſte ciuitas eſſet exhauſta, Imperator ex Hellade, ex inſulis, & ex aliis locis nouos colonos in vrbem introduxit, eamque populoſam effecit, an. Imperij 15. *Paulus Diaconus lib. 22. rerum Roman.*

Anno decimo Bitrichi, occidentalium Saxonum regis, qui fuit circiter annum Sal. 788. viſi ſunt flammei dracones in Anglia volitare per aërem : quod ſignum peſtis ſequuta eſt, fames præualida, & infeſtatio Danica. *Ranul. lib.5. c.28. Polichr.*

Sub Michaële Parapinaceo Imp. nemine prouidente publicis commodis, fames vrbanos preſſit, vt publica calamitas manifeſtè deploraretur, cùm interim Imperator literis exercereetur, ac iambos a Pſello cōficere doceretur. Ad hæc acceſſit

crudc

crudeliſſima peſtis,qua tot homines conficiebantur,vt à viuis
A ſepeliri non poſſent,ac plurimi ſæpe vno in lecto efferrentur, multique in viis inſepulti iacerent paſſim. *Cuſp.*

Leontio Imp. Conſtantinopoli Noreſium portum emundante,bubonis peſtis vrbi incubuit,& quatuor menſes multos de plebe extinxit. *Paul. Diac.lib.20.rerum Rom.*

Anno Sal.819.propter iuges pluuias,& hominum & boum peſtilentia longè lateque graſſata eſt, per totum regnum Francorum.Frumenta & legumina, vel colligi non poterant, vel collecta computreſcebant. Vinum etiam acerbum & inſuaue fiebat.In quibuſdam locis nihil frugum ante vernum tempus ſeminari potuit. *Annal. Franc.*

In Burgundia circa ſolſtitium æſtiuum cruſta glaciei longa pedes quindecim, lata ſeptem, alta duos, de cœlo ruit: peſtis per totam Franciam graſſata eſt. *Sig.anno* 824.

Sub Carolo Caluo & Carolo Craſſo dira lues in boues ſæuiit, maximè circa Rhenum, vbi in agro Vangionum,haud procul ab Ingelheim,in pago Walsheim canes villatici omnes ad cadauera lanianda conuenerunt.Deinde vno die,vna ſimul cohorte,ex iis finibus migrarunt, nec viui nec mortui cuiuſ-
B quam veſtigium poſtea inuentum eſt,an.Dom.878.*Sigebertus, Honorius, Auentinus lib.4. Annal.*

Anno Sal.1006 peſtis graſſata eſt per totum penè Orbem, vt ſepelientium tædio, viui adhuc ſpiritum trahentes obruerentur cum mortuis. *Sigeb.in Chron.*

Bonifacio IV. Pp.peſtem, famem, & aquarum inundationem paſſim afflixiſſe mortales, teſtatur *Harmannus Schedelius, & Ioan.de Oppido.*

Annum 1094. pluuioſum vocari, eo quòd ab idib. Octob in menſem Aprilem,perpetuis maduerit imbribus,ac grauiſſimam mox ſubſecutam peſtilentiam,*in Flandria Chron. Iacobus Meyerus* annotat.

Bella inteſtina inter Francorum Reges ſub Chilperico,ſæuiſſima lues dyſenterica comitata eſt, quæ totas ferè Gallias occupauit:*Gregorio Turonenſe teſte lib.4.c.33.*Quo morbi genere periit Auſtrigildis, impia Guntranni Regis vxor:& Nantinus comes,Eccleſiaſticorum hoſtis & perſecutor.

Peſtis maxima & fames tanta Germaniam ſimul afflixere, an. Chriſti 1125. vt tertia pars hominum interiiſſe credatur,
C & vix, qui cadauera ſepelirent, ſuperſtites fuerint.*Cuſp.*

Anno 1188. quo tertium bellum ſacrum, Gregorio IIX. Pp. cohortante ſuſceptum fuit, annona ac peſtilentia pariter grauiſſimè laboratum, multis vulgò morientibus, aliis ſtirpium radicibus vix ſe præ victus inopia ſuſtentantibus. *Sigon. lib.15. regni Ital.*

Ceperant Latini Antiochiam Syriæ metropolim, in ea expeditione ſacra, cuius auctor fuerat Petrus Eremita, & centum millia Perſarum, Corbana duce fuſo fugatoque, interemerant. Victoria opulentiſſima, ex ſumma inopia cunctarum rerum, incredibilem copiam omnis generis diuitiarum, non ad neceſſitatem modò,ſed etiam ad delicias luxumque attulerat.Nemo egens,beati omnes, locupletéſque fruebantur præſentibus bonis,priſtinum quoque deſiderium abundè affatimque explentes. Ex hac repentina præcipitique in contrarias partes mutatione cultus victúſque, ſiue alia cauſa, coorta peſtilentia, quinquaginta circiter Latinorum millia abſumpſit. *Æmil.lib.4.*

D Damiatam Ægypti vrbem nobiliſs. Chriſtiani Latini arcta premebant obſidione pluſquam annua. In hoſtes grauiſſima peſtilentia graſſabatur. Latini eius mali ignari, cùm inſolentiam hoſtium in muris admirarentur, ſcalis admotis eam propugnatoribus vacuam cepere. Ex ſeptuaginta millibus Hoſtium tria tantùm millia puberum(nam infirmior ætas,ac reliqui omnes abſumpti miſerrimo fati genere, fame, peſtilentiaque iacebant inſepulti) inuenta: & hi affecti quoque, vita donati ea lege, vt vrbem purgarent, Anno MCCXIX. nonis Nouembribus capta eſt. Præda ingens parta auri, argenti, gemmarum, margaritarum, precioſæ veſtis ſupellectiliſque. *Æmil.lib.6.*

Sub Henrico V. Imp. crudeliſſima peſtis adeò in homines deſæuiit, vt credatur tertia pars Hominum interiiſſe, & vix affuiſſe homines, qui cadauera ſepelirent. Qua etiam Callixtus II. Pontifex obiit. *Cuſpin.*

Obſidente Henrico VI. Imp. Neapolim anno 1191. per Iunium menſem cœlo, propter immenſos calores, grauiore atque inſalubriore effecto,ſæua Exercitum peſtilẽtia eſt adorta: quæ cùm maiorem partem militum abſumpſiſſet, Henricus eſt in maximam rerum conſiliorumque difficultatem ad-
ductus. Auxit etiam terrorem Sol, qui IX. Kalend.Iulias furente peſtilentia per aliquot horas mirificè eſt obſcuratus. E
Quam rem inſignem aliquam principibus plerunque portendere calamitatem, vulgari hominum obſeruatione compertum eſt. Itaque poſt tres menſes Neapolis ab obſidione liberata. Fama tenet,ipſum quoque graui fuiſſe morbo tentatum. *Sigon.lib.15. regni Ital.*

Sub Philippo Longo Francorum Rege,circa ann.1320.peſtilentia ingens exorta Fama tenet,Iudæos,quos è Francia exegerat Philippus Pulcer,ab Ludouico Hutino filio mox Rege receptos:& vt priſtinum exilium ſuum bonaque direpta vlciſcerentur, & priori ſimilem rebus ſuis fortunam præmetuentes, ab Regibus præterea ſatrapiſque Turcarũ Saracenorumque pecunia accepta,elephantiacis,qui ſtipe mendicanda vagi victitarent, perſuaſiſſe, vt venena in puteos ſpargerent. Horum quamplurimi comprehenſi. Quæſtione habita,de confeſſis ſupplicium ſumptum. Nihilo ſecius vis morbi iam viſceribus inſidens,multos Mortales abſumpſit. *Æmil.lib.8.*

An. Sal.1342.terræ motu Venetiæ grauiſſimo ſunt concuſſæ. Succeſſit fames, hinc peſtilentia ab extremo ſeptentrione F
per totum orbem graſſata.Funeribus ſic exhauſta eſt Venetorum ciuitas, centeſimo quoque vix euadente,vt ad multitudinem reſarciendam,necnon & ad tollẽdam vaſtitatem,quæ ciuitatem magnopere deformabat,lata ſit lex,vt quicunque Venetias habitandi cauſa per id tempus migraſſet, fuiſſetque ibi totum biennium,pro ciue haberetur. *Sab.lib.8.En.9. & lib.3. Dec.2.*Quinetiam dux ipſe non multò poſt obiit,anno 12.peracto:& ne quod malum deeſſet,Marinum Faletrum, tyrannidis affectatorem,ſucceſſorem habuit. *Egnat.lib.6.cap.7.*

Anno Sal.1348. capto ab Anglis Rege Scotorum Davide, peſtis per totam Scotiam ſæuiit, vt tertiam partem populi abſumpſerit.Et ſecunda hæc fuit peſtilentia, quam Scotia viderit. *H.Boëthius lib.15.*

Comes Douglas ſub Roberto II. Scotorum Rege in Angliam irrumpens, cum viginti militum millibus Pennyr nundinarum tempore diripit: maximamque prædam abducens, peſtilentiam quoque attulit: quæ duobus deinceps annis quanta nunquam antea clade Scotiam affecit. Numeratúrque G
hæc tertia,ex quo primùm viſa in Scotia fuit,anno Sal. 1380. *H.Boëthius lib.16.*

Circa an. Sal.1464. ſæuiit peſtis grauiſſima per Vandalicas vrbes, refugiens omnem opem medicam. Ipſius naturæ beneficio pauci ſuperauêre vim veneni.At ſi manus medẽtis acceſſiſſet, illicò furens venenum, atrocius in omnem partem corporis ſæuiebat. Multæ hominum myriades breui periere. *Crancz.lib.12.Vandalia cap.31.*

Circa an. Sal.1424. Ruſſorum vrbem clariſſimam Nouguardiam tanta lues inuaſit epidemiæ, vt intra ſex menſes octoginta hominum millia perierint, tanta celeritate, vt ambulantes in plateis mox conciderent, & ad ſepulcra mortuorum qui ſani tumulandis aliis aduenerant,cum mortuis mortui tumularentur. Auxit aëris corruptionem multitudo inſepultorum cadauerum. *Crantz.lib.11.Vand.cap.5.*

Florentiæ anno à Virginis partu MCCC. peſtis triginta hominum millia abſumpſit.

Anno 1438. Genuam peſtilentia inuaſit, Piſis aduecta. Nam cùm miles quidam inde profectus,clàm Genuam veniſ- H
ſet,ac ſeruam,cui aſſueuerat,contactu infeciſſet,illa in muliercularum grege obuerſata,quarum pleræque lactantes ſinu geſtabant infantes, morbum in proximas vulgauit.*Iacobus Bracellus lib.4.belli Hiſpanici.*

Pariſios adorta peſtis, anno Salutis. MCCCXVI. ad hominum quadraginta millia occidit. *Ritius Neapolit.lib.3.Francorum Regum.*

Anno 1529. nouum morbi genus Germaniam inuaſit. Sudore peſtifero correpti homines, intra vigeſimam quartam horam aut exhalabãt animam,aut,ſi virus exudaſſent, valetudinem paulatim recuperabant:& priùs quàm de remedio conſtaret, multa perierunt millia. Malum hoc, inde ab Oceano, per omnem propè Germaniam peruaſit, breuiſſimo temporis ſpacio, & incredibili celeritate velut incendium aliquod longè lateque depaſcebat omnia. Vulgò dicitur morbus Anglicus Nam Henrici VIII.Britanniæ Regis anno primo,qui fuit an. Sal. MCCCCLXXXVI. eadem lues Angliam inuaſit, & quoniam in re noua remedium erat incognitum, ingentem hominum ſtragem edidit. *Surius in comment.*

A Anno 1500. Londini in Anglia peſtis plus quàm triginta millia abſumpſit. *Polyd.lib.* 26.

Sub Clemente VII. peſtis adeò triennio totam Italiam peruagata eſt, vt vix decimus quiſque ex milleſimo homine ſuperfuerit, cùm ob Iubileum contagione hominum vndique Romam commigrantium, ſqualore, ſitu, pedore, omnia inficerentur. *Platina.*

Anno Chriſti 1528 peſtilentis morbi lues diffuſa per omnes Italiæ regiones, tertiam ferè mortalium partem abſumpſit, deficienteque paſſim annona, quæ immenſo precio cunctis in vrbibus creuerat, multi inopeſque præſertim inſolitis vrentes cibis, contacta tabe ſenſim interierunt. *Iouius lib.* 26. *Hiſt.*

Grauiſſima fuit peſtilentia illa, quæ noſtris temporibus anno Chriſti 1564. Germaniam primùm, deinde etiam Galliam peruagata eſt. Baſileæ nulla domus fuit, quam non lues iſta corripuerit. Paulò remiſſior illa, quæ 82. Rheni tractum ſecuta Baſileam inuaſit. ☞ *Vide Locum de peſte.*

B *Fulmine, Tempeſtate.*

☞ *Ex Tit. Fulminatorum huc quædam.*

Phlegiarum gens ob direptionem templi Delphici Apollinis crebris fulminibus & telluris vehementiſſimis motibus funditùs ferè deleta: qui reliqui fuêre, eos peſtilentia abſumpſit, præter paucos, qui in Phocidem effugerunt. *Pauſanias in Bœoticis.*

Primo anno Leonis Iſauri, Saraceni partim in Thraciam, partim in Hiſpanias irruerunt. In Thraciam Zulemon Saracenorum Aſiaticorum dux traiecit cum claſſe nauium trecentarum, vt *Sabellicus Ennead.* 8. *lib.* 7. aut octingentarum, vt *Paulus Diaconus lib.* 21. *rerum Roman.* aut mille, vt *Blondus l.* 10. *Decad.* 1. aut trium millium, vt *Cuſp.* Maſalmas etiam cum exercitu per Abydum irrupit: & poſtea Gizid ex Africa naues trecentas & ſexaginta bene inſtructas adduxit. Vaſtarunt caſtella Thraciæ, & Conſtantinopolim obſedêre. Sed Imperator igniferis nauibus ab Atropoli emiſſis, pleraſque hoſtium naues incendit. Hyems etiam aſperrima, equos & camelos & homines confecit. Zulemone mortuo, Ægyptiæ naues cum frumento Conſtantinopolim venêre, ab hoſte deficientes. C Fames in Saracenos adeò graſſata, vt equos & aſinos & camelos cogerentur edere, & homines mortuos, & propria ſtercora in fornace nonnihil tolta: plurimi etiam peſte interierunt. Cùm in Bulgariam prædatum excurriſſent, triginta duo millia, iuxta Sigebertum (Paulus tantùm viginti habet) amiſerunt. Reliqui cùm triennium Conſtantinopolim obſediſſent, iuxta Bedam, Regionem, & Iuonem (licet Paulus Diaconus ſecundo anno Leonis, ſolutam obſidionem indicet, & Blondus biennium tantùm aſſignet) re infecta nauibus diſcedentes, tempeſtate atque grandine ignea perierunt omnes, præter decem, quarũ quinque à Romanis interceptæ, quinque in Syriam penetrauêre. Atque ita diuinitùs Saraceni repreſſi ſunt, qui totum imperium Romanum ſpe iam deuorauerant. An. Dom. 720. iuxta Sigebertum.

Incendio

☞ *Ex Tit. eorum, qui Igni periere, huc quædam quatenus, multi ſimul occumbunt.*

In turri Sichem mille Homines ſubiecto igne cremati fuerunt. *Iudic. lib.* 9.

Inundatione.

D ☞ *Vide Tit. Inundationum, quatenus Fortunarum damna Mortes hominum coniunctas habent. Hic reſpectu eorum, qui ſimul pereunt.*

Anno 1020. Albis & Viſurgis redundantes, Saxoniæ amnes, damna multa intulerunt accolis: ſecuta eſt peſtis, qua ex tinctorum corpora ſerpentibus plena, non ſine tædio, terræ mandabantur. *Chron. Saxon.*

Bruno dux cum exercitu Saxonum, Danos ab incurſione repellens, inundatione repentina obrutus, cum omni exercitu periit, relinquens fratri Othoni Magno ducatum. *Cuſp.*

Naufragio.

☞ *Vide Tit. Naufragiorum. Illic Nauium corruptarum, hic Hominum ſubmerſorum ſimul habetur ratio.*

Epicles Spartanus quinquaginta nauibus ad montem Atho vehebatur. Repentè tempeſtas tanta extitit, vt nauigia cuncta naufragio diſcerpta perierint, atque ex omni virorum numero ad duodecim ſoli periculo ſuperfuerint. *Diodor. lib.* 15.

Mardonius Gobriæ F. Darij gener, ex Helleſponto claſſem Acanthum miſit: quæ ex Acantho ſoluens, dum Athon circũ uehitur, Aquilo vehemẽter in eam irruens, nauium pleraſque in Athon perpulſas, ad trecẽtas afflixit, vt ſuprà viginti millia Hominum interierint: partim à feris raptis, partim quòd nare neſcirent, partim quòd petris alliſi (nam ſæuiſſimum circa Athon eſt mare) partim gelu abſumpti. *Herodot. lib.* 6. E

Perſarum xx. millia circa Athon montem in Macedoniæ ora periere naufragio violento. Aquilonis flatu diſiecta ea claſſe, quam Darius Perſarum Rex in Græciæ perniciẽ armauerat Sicuti altera, quam Xerxes longè maiorem Græciæ immiſerat, non minore cum ſtrage Chalcide ab Helleſpontia vento afflicta eſt: vt pro libertate Græcorum ipſa elementa depugnare viderentur. *Herodot. lib.* 7. *& Strabo lib.* 9.

Nullius caſus cladiſve Rom. memoria atrocior, ac proinde minùs debilis, quàm Siculi naufragij, quod in decimum annum incidit primi belli Punici, M. Æmilio & Fuluio Nobiliore Coſſ. qui inter Canis & Orionis ſigna importuoſam Siciliæ oram legentes, ſubita tempeſtate cccxciv. naues amiſere. Iacuit litus inſtratum cadaueribus & naufragiis, vt nulla hominum memoria maior credatur iactura in mari accepta. *Sabell. lib.* 10. *cap.* 5. F

Naues Arabum Saracenorum, quæ cum Hamaro ad obſidionem Conſtantinopolis, Leonis Iconomachi Imp. tempore remanſeranẽ xv. Auguſti die, magno cum dedecore domum diſcedere conatæ, immiſſo diuinitùs turbine partim ad Perconneſum, partim ad Apoſtrophos & reliqua littora ſubmerſæ ſunt. Superſtites cùm in mare Ægæum peruenſſent, ignea grando immiſſa ebullire mare fecit: ac pice liquata, ſolis quinque nauibus in Syriam perlatis, reliquæ omnes cum vectoribus perierunt, potentiam Dei noſtri teſtatæ. *Cedrenus.*

Hothebrotus Suecorum Rex ad rebelles Danos domandos claſſe nauigans, tempeſtatis vi in mari periit. *Io. Magnus lib.* 2 *cap.* 18.

Ericus Pomeranus, Danorum Rex, rebellantes Suecos ad officium redigere volebat. Exorta grauiſſima tempeſtate, vna grandis nauis ſoluitur: centum ac ſexaginta Viris demerſis, pauci enatauere. Nauis prætoria quaſſa, dum Rex in ſcapham deſcendit, cum vectoribus in conſpectu Regis ſubmerſa fuit. *Cranz. lib.* 5. *Suecia, cap.* 36.

Submerſione. G

Mortuo Magone Tartarorum Rege, Haalon eius frater à Syria, quam iam ferè ſubegerat, ad occupandum regnum feſtinans, nuncio accipit, Cobillam fratrem regnare, & Barchen alterum fratrem infeſto exercitu ſe petere. Vbi in conſpectum venere acies (annus is fuit Sal. hum. 1260.) ſorte quadam concurſum eſt in alueo fluminis (nomen Haytonus Armenus non ponit) glacie concreto. Hîc medio pugnæ ardore ſoluta eſt glacies vehementiore vngularũ attritu, abſorptaque cum ſuis equis ad triginta millia hominum vtriuſque exercitus, ſicq; marte neutro inclinãte, ingenti tamen clade vtrinque accepta, diuerſæ inde abierunt acies. *Sab. lib.* 7. *Ennead.* 9.

Prælio terreſtri, Vi aperta.

☞ *Conſule Tit. Victoria cruenta, illic victoria, hîc calamitatis & Mortium habetur ratio. Item, In acie caſi, illic Functionis ſingulorum habetur ratio: hîc Deleti exercitus.*

Dicæarchum Peripateticum, virum doctum & totius memoriæ antiquitatis peritiſſimum, collegiſſe ſcribit Cicero omnia cladium genera, quibus vnquam humanum genus eſſet afflictum, peſtes, fames, eluuiones, incurſus beſtiarum, terræmotus: & ex altera parte poſuiſſe bellorum iniurias: has verò oſtendit plures homines abſumpſiſſe, quàm reliquas omnes, & tamen nondum tot bella, tanta continuatione, tot locis, tanto furore erant geſta, quàm fuerunt poſt illum: nondum cognita erat bombarda, Satanæ inuentum. *Ludou. Viues de Concord. & Diſcord. lib.* 2. H

Madianitæ omnes ad internecionem ab Iſraëlitis cæſi. (exceptis ſolis virginibus) inter quos quinque Reges illorum fuere, Euis, Regem, Sur, Hur, & Reba: item Balaam Beor F. vates, qui Iſraëlitas fauſtis ominibus proſecutus fuerat. *Numer.* 31.

Sehon Rex Amorræorum, cùm Iſraëlitis tranſitum per ſuam terram concedere nollet, ab iis cum omni ſua gente ad internecionem cæſus eſt. *Deuter.* 2. Sic etiam Og Baſan Regem, qui vnus ex gigantum reliquiis ſupererat, cum toto exercitu deleuerunt, & oppida ſexaginta, præter ingentem numerum pagorum, ceperunt mulieres & impuberes omnes à ſtirpe exciderunt. *Deut.* 3.

Amalechitæ ab Iſraëlitis ſub Rege Saulo ad internecionem
A deleti ſunt ab Heuila vſque ad Sur contra Ægyptum: eò quòd 400. antè annis Iſraëlitas ex Ægypto egreſſos in itinere infeſtaſſent. Rex eorum Agag captus, à Samuele Propheta Galgalis in fruſta fuit diſſectus. 1. *Regum* 15.

Iephte Galaadites Iſraëlitarum iudex, XLII. millia Ephraimitarum aduerſus ſe inſurgentium, quòd eos ad belli aduerſus Ammonitas ſocietatem non vocaſſet, prope Iordanem voce Siboleth proditos, interfecit. *Iudic.* 12.

Propter vxorem Leuitæ fuerunt occiſa pluſquam ſexaginta quinque millia Beniamitarum, præter mulieres & paruulos, exceptis ſexcentis, in tribus reparandæ ſeminarium ſeruatis. *Iudic.* 20.

Sub Heli iudice, quando fuit capta arca Domini ceciderunt ex Iſraëlitis triginta millia peditum pugnatorum. 1. *Regum* 4.

Phinees cum duodecim millibus debellauit Madianitas. Præter viros & mulieres cæſas, triginta duo millia virginum in præda fuerunt; animalium maxima multitudo. *Num.* 31.

B Siſara dux exercitus Iabin Chananæorum Regis, Haſor regnantis, DCCCC. currus ferreos contra Iſraëlitas armarat. Verùm à Barac Abinoam F. & XII. Nephthalenſium & Zabuloniorum millibus fugatus, Exercitus eius ad internecionem cæſus, ipſe à Iaële Hebris Cenei (qui ex cognatione erat Habobi ſoceri Moyſis) vxore hoſpitio ſuſceptus, clauo per tempora adacto, necatus eſt. Et deinceps Iabin ſenſim euerſus eſt. *Iud.* 4.

Gedeon iudex Hebræorum percuſſit quatuor reges Madianitarum, Oreb, Zeb, Zebee, & Salmana: interfecitque ex eorum exercitu CXX. millia hominum apud Iordanem nocte vna. *Ioſephus lib.* 5.

Dauid Rex, Moabitis deuictis, tertium quemque incolumen dimiſit, reliquis interfectis. Adarezer Sophenæ Regem cum XX. millibus peditum, & MDCC. equitibus deleuit. Adad Damaſci Regem cum XXII. militibus occidit. Reuertens in valle Salis Syrorum XIIX. mil. & apud Gebel XXIII. millia interfecit. 2. *Reg.* 8.

Pekah Rex Iſraëlitarum, Hieroſolymam obſidens, Iudæorum eruptionem facientium CXX. millia occidit, & ingentem
C prædam abduxit. *Ioſephus lib.* 9. *Antiq. cap.* 13. *ex* 2. *Par.* 28.

Abia Rex Iuda, occidit vno die de exercitu Ieroboam Regis Iſraëlitarum quingenta millia. 2. *Paral.* 13. *& Ioſeph. l.* 8.

Aſa Rex Iuda, habuit in exercitu ſuo DXXC. millia virorum, Æthiopes verò decies centena millia. Æthiopes vſque ad internecionem perierunt, quia Domino cædente contriti ſunt. 3. *Paralip.* 14.

Ioachaz Iehu F. Iſraëlitarum Rex, Ieroboam idololatriam ſecutus, ab Hazaël Syrorum Rege clade maxima fuit affectus. 4. *Reg.* 13.

Syrorum centum millia ad vrbem Aphecam ab Achab Iſraëlitarum Rege cæſa, eorúmque Rex Benadad captus, XXVII. millia ruina muri periêre. 3. *Reg.* 20.

Iudas Machabæus mille militibus Nicanorem Demetrij Regis legatum cum IX. millibus ad Bethoron vicum ad internecionem cecidit. 1. *Machab.* 7.

Idem ducenta triginta ſex hoſtium millia, & ſeptingentos occidiſſe ſcribitur. 2. *Mach.* 15. dum contra Nicanorem, Seronem, Timotheum, Bachidem, duces Epiphanis & Eupatoris
D Antiochorum, patriam religionem fortiter defenderet.

Iudæorum tria millia à Ionathan Iudæorum duce ad Regem Syriæ Demetrium Nicanorem miſſa, orta ſeditione Antiochiæ centum millia trucidarunt, vrbémque incenderunt, quæ à Demetrio ad Antiochum Sedet deficere parabat. 1. *Machab.* 11. *& Ioſephus lib.* 13. *cap* 9.

Priſcis mos erat, vt vates aciem præcederet, lauro coronatus, ac facem geſtans, πύρφορος inde dictus. Ab hoc belli vitu abſtinebant vtrinque, quod nefas ducerent, in vitum ſacrum ferrum ſtringere. Proinde ſi crudelem aliquam ſtragem ſignificare volebant, ne ignifero quidem parcitum aiebant. Meminit adagij *Euſtathius Iliad.* μ. enarrans hos *Homeri* verſus:

ἐν ἔχετ' οἶω ἄγγελον ἀθανάτοις
ἀλέξειν πυρὸς αὐτοῦ. *Eraſmus.*

Cùm Terra nimia hominum multitudine ſe premi conquereretur apud deos, Iupiter conſiliũ iniit, vt vetuſtiſſimam deorum aliqua ratione exoneraret. Momus igitur, aliis aliud conſilium dantibus, ſuaſit, atque etiam perſuaſit, vt primò Thebanum bellum excitaretur, inter Polynicem & Eteoclem fratres, in quo totus Arginorum exercitus, qui Polynicem ſecutus fuerat, vnico Adraſto Rege excepto, cecidit: deinde, ſi
E illud ſatis eſſe non videretur, per Thetidis θαλαμεῖα, & θυγατρὸς καλῆ φύσιν, Helenæ ſcilicet, belli Troiani cruentiſſimi fundamenta iacerentur. Sic igitur terra fuit exonerata. Euripides in Oreſte, & Euſtathius *in primo Iliados*, vbi inquit *Homerus*:

——Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Ad Troiam corruere ex Arginis, ſicut *Dares* ſcribendo tradidit, octingenta octoginta ſex millia. Ex Troianis vſque ad oppidum proditum 676. millia, per decennium.

Zoroaſtres Bactrianorum Rex, quadringentorum millium exercitu, Nino Aſſyriorum Regi obuiam factus, qui pedites ad decies ſepties centena millia, equitum millia ducenta, currus falcatos XM. habuit, eum in fugam vertit, vſque ad montes proximos, centum millibus hoſtium cæſis, perſequutus eſt.

Locus in Samo Panæma dicitur, quia fugientes Dionyſium Amazones ex Epheſiorum finibus in Samum euolauere. Mox ille nauibus compactis tranſmiſit, commiſſóque prælio magnum earum numerum concidit apud locum hunc, quem ex
F vi manantis ſanguinis ſtupore correpti, qui ſpectabant, Panæma appellauerunt. Ex iis, quæ occubuerunt, aliquæ feruntur ad Phlœon cecidiſſe, quorum oſſa ibi monſtrantur. Sunt qui dicant etiam Phlœon ab eis fuiſſe, quòd grandi clamore & acuto vterentur diruptum. *Plut. in quaſt. Græc.*

Sacæ Bactrianam occupauere, & optimam Armeniæ regionem adepti ſunt, quæ ab ipſis poſtea Sacaſena eſt appellata, atque vſque ad Cappadoces proceſſerunt, eos præſertim, qui ad Euxinum vergunt, quos Ponticos vocant. Sed cùm ex ſpoliis feſta celebrarent, Perſarum Imperatores eos nocte adorti, funditus deleuêre: ac petram quandam, in campo ſitam, in montis figuram, terra exaggerantes, muro circundederunt, Zela dictum, atque Anaïtidis & ſociorum deorum Amani & Anandati, qui ſunt Perſarum numina, conſtructo delubro, annua ibi ſolemnia inſtituere, nomine Saca. Nonnulli verò tradunt Cyrum, ducto aduerſum eos exercitu, prælio ſuperatum aufugiſſe: caſtra bonis omnibus inſtructa, præſertim vino, reliquiſſe. Sacæ caſtra viris deſerta reperientes, immodicè implebantur. Cyrus conuerſus vinolentos oppreſſit, & diem illum patriæ
G deæ conſecrans, Sacæa, nominauit. Die ac nocte Bacchanalia agitantur, & viri ſimul ac mulieres eò vſque potant, donec ſtupore comprehendantur. *Strab. lib.* 11.

Diomedes in Daunia Apulia deleuit gentes Monadorum, Dardorúmque, & vrbes duas, quæ in prouerbij ludicrum vertere, Apinam & Tricam. *Plin. lib.* 3. *cap.* 11.

Cùm ſuadente Pythia, Græcorum ingens multitudo Cyrenam ſe contuliſſet, Batto III. regnante, finitimorum Pœnorum agros vaſtabant, atque inter ſe partiebantur. At illi eorúmque Rex, nomine Adicrant, agris exuti à Cyrenæis, miſſis in Ægyptum quibuſdam, ſeſe dediderunt Aprij Ægyptiorum Regi. Iſte comparatum grandem Ægyptiorum exercitum miſit aduerſus Cyrenas, Cyrenæi inſtructa apud Iraſa locum & ad fontem Theſtin acie, cum Ægyptiis conflixerunt, eóſque ſuperauerunt, vtpote inexpertos antea atque contemptores Græcorum: adeóque profligarunt, vt pauci ex eis Ægyptum redirent. Qua de re Ægyptij ſuccenſentes Aprij, ab eo defecerunt. *Herod. lib.* 4.

H Maior Cyrus, qui Lydorum regnum euertit, trans Araxem fluuium cum CC. millibus Perſarum à Scytharum regina Tomyri tam fœda occidione occiſus eſt, vt ne nuncius quidem tantæ cladis ſuperfuerit. *Sab. lib.* 6. *cap.* 5.

In Marathonijs campis ducenta millia Perſarum vno aiunt prælio deleta: & quod magis miretur poſteritas, decem millia duntaxat Athenienſium duce Miltiade, cum Platæenſibus mille auxiliaribus, aduerſus ſexcenta Barbarorum millia, quos Artaphernes & Datis Regis Darij præfecti ducebant, aciem ſtruxere. *Sab. lib.* 6. *cap.* 5.

Calamitoſius eidem genti adhuc bellum haud dubiè habendum, quod Xerxes in Græciam inſtaurauit, ſi Salaminiæ pugnæ, & Platæenſis damna æqua lance æſtimentur: ac veritati vero dixerit, ſi quis ex vllo nunquam bello affirmet maiorem humano generi iniuriam iniectam. Namq; duce Pauſania Lacedæmonio, ad Platæas Mardonium Xerxis ducem cum CCC. millibus profligarunt. Ad centum millia Perſarum occiderunt, decem millibus ſuorum deſideratis. *Diodor. lib.* 11. *cap.* 1. Quid funerum abſumptum ſit, illud argumento fuerit, quòd cadauera paſſim ſtrata prælio vel tempeſtate, corporaque morbo & vaſtitate conſecta, alióſq; alia peſte abſumptos, mare & terra

vix ceperit. Quique modò terreſtres naualéſque copias vltra A decies centena peditum, equitum verò octoginta millia armatorum, in expeditionem duxerat, cuique ſexcenta millia frumenti modia diurna cibo, & tot flumina exhauſta potui non ſuffecerint: is cum multa cæde & fuga à pauciſſimis cæſus & profligatus, inconſulti certaminis, & temerariæ expeditionis inſignes pœnas dederit: ipſeque tanti exercitus Imperator magnificus, tanta clade oppreſſus, inermi naue per ſtragem corporum armorumque vix effugerit. *Alex. ab Alex. lib. 6. c. 25.*

Ad Mycalen Ioniæ, duce Leontychida Spartano, & Xanthippo Athenienſe, Perſarum ad XL. millia cæſa: qui ſuper fuêre, partim ad exercitum, partim Sardeis conceſsêre. *Diod. lib. 11.*

Argij apud Tirynthum à Cleomene Rege Lacedæmoniorum cæſi, plures in lucum Argi fuga elapſi ſunt. Quos cùm Cleomenes redemptione ſimulata euocatos interimeret, reliqui re cognita prodire ampliùs noluerunt. Itaque Cleomenes ignem luco iniecit, & Argiuos omnes viuos exuſſit. Ex eo igitur Argos ita viris deſolatum eſt, vt ſerui eorum res omnes ſuſceperint, atque magiſtratus adminiſtrarint, dum filij cæ- B ſorum ad puberem adoleuere ætatem: qui ſeſe in ſuum ius aſſerentes, ac reuerſi Argos, mancipia eiecêre. Serui eiecti, prælio Tirynthum obtinuere, eatenus quidem, dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos venit vates quidam Cleander, genere Phygaleus, ab Arcadia. Is perſuaſit ſeruis, vt dominos adorirentur. Vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argij ægrè euaſere victores. Ob hoc igitur aiunt Argij Cleomenem ad inſaniam redactum, malè periiſſe. *Herodotus lib. 6.*

Ad Leuctra Epaminondas Thebanus Lacedæmonios ingenti ſuperans prælio, eorum calamitatis & cladis initium reperit. Ex eo enim tempore Græciæ principatum vltrà recuperare nequiuerunt, quem priùs adepti tenebant, præſertim poſteaquam ſecundò apud Mantineam congreſſi, rem infeliciter geſſerunt. Vnum tamen illis, quanquam hunc in modum afflictis, permanſit, vt nullorum aliorum ditioni ſubiecti ſint, vſque ad Romanorum imperium, à quibus eis habitus perdurauit honor, propter regendæ ciuitatis probitatem. *Strabo lib. 9.*

C Lacedæmonij maxima omnium clade, qua Græci Græcos affecerint, ad Arginuſas ab Athenienſibus affecti. *Diodorus lib. 13.*

Cùm bellum eſſet inter Prienenſes & Samios, initio mediocribus damnis inuicem ſeſe afficiebant: deinde iuſto prælio commiſſo, mille Samij à Prienenſibus occiſi ſunt. Septimo poſt anno congreſſi cum Mileſiis, primos quoſque ciuium ac nobiliſſimos ſimul vno prælio amiſerunt. Poſt eam calamitatem Prienenſium fœminæ per tenebras, quæ circa Quercum erant, obteſtari ac deierare cœperunt, quòd liberos, parentes, maiores, cariſſima quæque pignora eo loco perdidiſſent. *Plut. in problematis.*

Cùm Athenienſes ad repetendas ſtatuas Damiæ & Auxeſiæ, quas Æginetæ Epidauriis abſtulerant, Æginam triremim miſiſſet: Æginetæ Argiuorum ope implorata exercitum Athenienſium ad internecionem ceciderunt, vnico tantùm ſuperſtite, qui Phalerum profugit. Alij tamen narrant, Athenienſes, dum ſtatuas reſtibus deuinctas in nauim pertrahere D conarentur, furore diuinitùs agitatos mutuis concidiſſe vulneribus. *Herod. lib. 5.*

Cæſa ſunt in prælio ad Iſſum Ciliciæ commiſſo inter Darium Perſarum & Alexandrum Macedonum Reges ad centum viginti millia peditum Barbarorum, equitum haud minùs decem millibus. Macedones pedites circiter trecenti, equites centum quinquaginta deſiderati ſunt. *Diod. lib. 17.*

Prælio ad Arbela contra Darium ab Alexandro commiſſo, creduntur in ea pugna Barbarorum peditum & equitum plures 90000. Macedones ad 500. cecidiſſe, vulnerati fuiſſe quamplurimi. *Ibidem.*

Zopyrion Ponticæ regioni præfectus ab Alexandro, otioſum ſe ratus, niſi aliquid ſuo ductu ea quoque parte gereretur, cum viginti millibus hominum, Scythis, qui ſupra Pontum incolunt, bellum intulit: cæſuſque cum toto Exercitu pœnas luit innoxiæ gentis temerè laceſſitæ. *Sab. lib. 4. En. 4.*

Pyrrhus Epirotarum Rex, ad Sirin fluuium primùm Romanos vicit. Roman. cæſa quindecim millia: de Græcorum exercitu tredecim millia. Secundo prælio ad Aſculum commiſſo, deſiderata ex ambobus exercitibus Pyrrhi & Romanorum plus quindecim millia. Ibi fertur Pyrrhus ad quendam ſibi gratulantem dixiſſe: Actum planè de nobis ſit, ſi vno ad- E huc prælio vincendi nobis ſunt Romani. Quippe exercitum, quem portauerat in Italiam, amiſerat magna ex parte, amicos ducéſque, paucis exceptis, omnes: nec ſupererant alij, quos exciret: & ſocios, quos illic haberet, videbat ſegniores: contrà Romanis quaſi ex fonte affluente ſuppleri domo abundè & celeriter legiones, neque infringi cladibus animum, ſed pertinaciam & contentionem animi iis ex ira ad prælium creſcere. *Plutarchus in Pyrrho.*

Ad Cannas Romani ingenti clade affecti. Quadraginta millia peditum, duo millia & DCC. equites cæſi, pari propè numero ciuium ſociorumque, & præter alterum conſulem Publ. Æmilium quæſtores duo, vnus & viginti Tribuni militum, Conſulares, Prætorij, Ædilitij quidam, & in his Cn. Seruilius prioris anni Conſul. Polybius Attilium quoque, qui cũ Seruilio nuper Conſul fuerat, ea acie periiſſe, auctor eſt. Periit & Minutius, qui ſub Fabio equitum magiſterium geſſerat: LXXX ſenatores, aut qui tali honore functi eſſent, vt meritò in ſenatũ legi deberent. Capta in acie tria millia peditum, & trecenti equites. Ex hoſtibus, ad quinque millia & ſexcentos periere. F An. 540. V.C. Poſtridie cũ victor Pœnus legeret ſpolia, multi reperti ſunt, qui vulneribus matutino frigore obſtrictis inter cadauerũ aceruos ſurrexerant, hique hoſtium iniuria obtriti. Alij non pauci cæſis feminibus poplitibuſque iacentes, ad reliquum ſanguinis hauriendum porrecto iugulo hoſtes inuitabant. Quidam tellure effoſſa caput immerſerant, terraque ſuperiniecta expirauerant. Subtractus eſt Numida Romano mortuo ſuperincumbenti, naſo auribuſque laceris. Is manibus ad tractanda arma inutilibus factis, in iram & rabiem verſus, ſubiectum hoſtem dentibus moriens laniauerat. *Sab. lib. 1. Enn. 5. ex Plut. Fabio, & Liuio.*

Trebiam, Traſimenum & Cannas Romanus cruor nobilitauit: ſed maior propemodum clades ad Metaurum Vmbriæ flumen Pœnis repenſa eſt, vbi ſexaginta & ampliùs Pœnorum millibus cum Haſdrubale duce, ex Hiſpania veniente, vt ſeſe fratri Hannibali iungeret, cæſis, Claudius Nero & M. Liuius Salinator Romanorum ſanguinem toties eo bello fuſum fortiter vindicauere. Nec victoria Romanis paruo conſtitit, octo G millibus hominum ea acie amiſſis. Ingens præda parta eſt, auri & argenti immenſum pondus. Poſtridie nunciatum eſt Liuio, Ligurum & Gallorum conſternatam manum domum abire ſine duce, ac penè inermem, modico equitatu immiſſo, ad vnum occidione occidi poſſe. Sint, inquit ille, aliqui hoſtium ſuæ cladis nuncij, noſtræque virtutis teſtes. Adeò hoſtilis ſanguinis ſatietas victores ceperat. *Sab. lib. 4. Enn. 5. & lib. 6. cap. 5. Exemplorum.*

Romani, ſigna Gallis ad vrbem rapientibus, legiones non pauciores numero (erant enim nõ infra quadraginta millia peditum verùm tumultuarios pleroſque ac tyrones ad bellum eduxerunt, deorum immemores, nõ litato, non auſpicato, quomodo expetere pacem Deum ante certamen & pugnam conueniebat. Iam ducum multitudo non mediocrem confuſionem rebus gerendis attulit: cùm tamen ad media bella multis tempeſtatibus ante vnicum ducem, quem Dictatorem vocant, dixiſſent: haud neſcij, quanti dubiis temporibus interſit vno animo ciues libero imperio, à quo prouocatio non ſit, dicto eſſe audientes. Maximo detrimento Reipubl. Camilli indignà H fuit fortuna in exilium acti. Profecti ab vrbe ad vndecimum lapidẽ caſtra metati ſunt prope flumen Alliam, qui haud procul inde immiſcet ſe Tyberi. Quo loco cum obuiis Barbaris fœdè, quia incondita omnia apud ipſos erant, præliati in fugã vertuntur. Siniſtrum cornu in amnem actum illicò hoſtes oppreſsêre. In dextro, quod ex campis ſenſim impreſſionem declinans ad colles ſucceſſerat, minùs damni acceptum. Horum plerique inde incolumes euaſerunt ad vrbẽ. Alios, quos hoſtis ſacietate cædis reliquos fecerat, quaſi Roma deſperata ac cõplorata Republica, fuga nocte detulit Veios. *Plut. in Camillo.*

Bello Punico ſecundo, reuocato in Africam Annibale, vrgente Publ. Scipione, duarum nobiliſſimarum bello gentium duo clariſſimi duces, de imperio orbis terræ prope Zamam, ſupremas vires quaſi in medium effundentes, pugnam memorabilem conſeruere: in qua victores Romani, primùm hoſtium elephantos, deinde equites in fugam verterunt, demùm acriùs inferentes pedem, totam aciem profligarunt. Cæſa aut capta ex Carthaginenſium copiis ſupra quadraginta millia hominum à Romanis feruntur. Annibal ex tanta cæde incolumis

eua

A cuaſit, nullo ſtrenui ducis eo die munére prætermiſſo. *Auctor vitæ Scipionis.*

Publ. Cornelius Naſica Conſul Gallos Boios ingenti prælio vicit. Ad duodetriginta hoſtium millia cæſa, auctores quidam tradiderunt. Capta tria millia & ampliùs, cum ſignis militaribus CXXXVII. Ex victore exercitu mille & quadringenti perierunt. Boij ea clade afflicti, haud multò poſt in deditionem venêre. *Sabell.lib.7. Ennead.5.*

Q. Fabius Maximus Conſul, cum Cn. Martio Rutilio apud ſyluam Ciciniam ſexaginta Hetruſcorum millia partim cepit, partim interfecit. *Liuius.*

C. Sulpitius Samnites apud Maleuentum ſuperauit, cæſis ex eis ad triginta millia. *Frontinus lib.2.& Liuius lib.7.*

L. Lucretius Tricipitinus, cum T. Vetùrio Gemino conſul contra Volſcos præfectus, eorum nomine propè deleto, decem millibus: & CCCCLXX. cæſis, triumphum duxit. *Liuius. lib.3. Decad.1.*

T. Manlius Torquatus bello ſecundo Punico, qui Conſul anteà Sardos ſubegerat, rebellantes magna clade affecit, triginta millibus cæſis: Haſdrubale capto. *Volat.lib.17. Anthrop.*

B C. Caſſio Longino, & Domitio Caluino conſulibus, qui annus fuit V.C.627. primùm Romana arma in Gallos tranſlata, aduerſus Aruernorum gentem eorumque Regem Vituitum. Is virorum numero fretus, iactare erat ſolitus fore vt Romani ob inſignem paucitatem, ad eſcam canibus, quos Galli in exercitu alerent, haud ſatis futuri eſſent. Habebat ſub ſignis ad centum octoginta hominum millia. Cæterùm victus eſt Gallus, centum quinquaginta bellatorum millibus partim cæſis, partim Rhodano ſubmerſis. Præda ingens ex Gallorum torquibus ſublata. Vituituſque viuus venit in Romanorum poteſtatem, deque eo conſules Romam reuerſi celebrem triumphum egere. *Sabellicus lib.1. Enn.6.*

Fabius Maximus Æmilianus, Pauli nepos, Bituitum Aruernorum Regem ingenti prælio vicit, cæſaque ſunt vna pugna vt Liuius ſcribit, centum viginti Gallorum millia. Strabo ducenta numero profligata prodidit, cùm triginta, nec ampliùs, Romanorum millia in acie ſtetiſſent. Bituitus Romam profectus, vt ſenatui ſatisfaceret, Albæ eſt iuſſu patrum cuſtoditus. *Sabell.lib.1. Enn.6.*

C M. Craſſus bello ſeruili victor fuit, trecentis ſupra XII. millia Seruorum diuerſis locis cæſis. *Plutarchus in Pompeio.*

Ad Tigranocertam Armeniæ, Lucullus Tigranem Regem vicit. Centum millia Barbarorum & amplius eo die cæſa, Plutarchus tradidit. Ex tam numeroſo nuper equitatu, præter paucos, omnes deſiderati. Nullo vnquã prælio, vt Liuius ſcribit, Romani pauciores numero aduerſus tot millia hoſtium conflixerunt: vt victorum numerus vix æquauerit vigeſimam eorum partem, qui victi ſunt. *Sab.lib.4. Enn.6.*

C. Manlius & Q. Seruilius Cæpio proconſules, à Cimbrorum gente circa Rhodanum ingenti prælio victi, caſtris exuti ſunt, & ex Romano exercitu octoginta millia hominum cæſa, calonum & lixarum XL. millia. Nullo vnquam prælio tanta vis hominum à Romanis deſiderata. Cæpioni, cuius temeritate ea clades accepta eſt, plebiſcito, quod poſt Tarquinium nulli acciderat, eſt imperium abrogatum, atque eius bona publicata *Sab.lib.2. Enn.6.*

Ad Sextias aquas à C. Mario Ambronum & Teutonum ad decem & ampliùs myriades, id eſt, ſupra centum millia hoD ſtium, aut cæſa, aut capta dicuntur. Liuius ducenta millia cæſa, & nonaginta capta, auctor eſt, & in his Theutobocum eorum Regem, hominem eximia magnitudine, & qui quaternos ſenoſque equos ſolitus erat tranſcendere. Maſſilienſes, quod ad magnitudinem cædis attinet, procedente tempore humanorum oſſium congerie vineas muniuiſſe dicuntur, terraque, diluuiis crebrò imbriũ caſu cadaueribus humano cruore & adipe macerata, in vbertatem & frugum copiam incredibilem reſoluta eſt. Supra ſexaginta millia capta dicuntur, bis totidem & ampliùs cæſa. Nec multò poſt prope Vercellas Cimbria à Mario & Catulo victi. *Sab.lib.2. Enn.6. ex Plut. Mario.*

Nulla Italiæ gens ditiùs Rom. vires exercuit, quàm Samnites. Ferox genus hominum, & ad bellandum natura comparatum. L. Sylla dictator poſtremò gentem ipſam deleuit: quos prælio victos, ac ferè ad vnum interfectos, ad quatuor millia, vt quidam tradunt, per deditionem recepta in campo Martio ad Ouilia militibus ad cædem immiſſis triduo iugulauit, faſſus nunquam Rom. pop pacem habiturum, donec Samniticum per ſe nomen conſiſteret. Quibus fortuna belli pepercíſſet, eos proſcriptione inſectatus, ad vnum pene ſuſtulit. *Sab.lib.3. Enn.4.* E

Tres Pompeij Cohortes in ponto à Moſynœcis ſiue Heptacometis obtruncatæ fuere: melle furente potos, & mente alienatos milites adorti. *Strabo lib.12.*

C. Iulius Cæſar, qui poſtea Dictator fuit, prædicare ſolitus dicitur, vndecies centum, & nonaginta millia Hoſtium, præter eos, qui ciuilibus bellis periiſſent, ſuo ductu & auſpiciis cæſa. In Gallia enim bis diurna pugna cæſa ſunt centum hoſtium millia. Quòd ſi ad vnum ducem, qui paucis annis bellauit, tanta humani generis iactura referenda eſt, quid in tot ducibus tam longa rerum ſerie eueniſſe oportet, quanta prima hominum memoria cenſetur? *Plutarchus.*

Germani Quintilium Varum cum Legionibus Romanis tribus apud Bructeros (qui ſunt Friſiis contermini) deleuere. Ob quam cladem Auguſtus conſternatus barbam continuos aliquot menſes nutriuit. Nihil fuit illa cæde cruentius. Tres enim legiones obtruncatæ, ſigna & aquilæ, à Germanis captæ, quas adhuc hodie in imperij inſignibus geſtãt. Non enim biceps eſt aquila, vt imperitũ vulgus credit: ſed duæ ſimul, quarum altera alteram expanſis alis obtegit. Tertiam ſignifer legionis tertiæ abſtulit, paludeque demerſit, ne in hoſtiũ manus veniret. Nec vnquam hæ redditæ ſunt Imperatoribus Romanis, quod Parthi fecerunt, ſed ſemper in hunc vſque diem ſeruatæ. Licet Tacitus ſcribat, Germanicum, cùm in Teutoburgienſi ſaltu reliquias Varianæ cladis inſpicere concupiſceret, per L. Stertinium apud Bructeros vndeuiceſimæ legionis aquilam cum Varo amiſſam reperiſſe. *Cuſp. ex Suetonio.* F

Herodis Antipæ Exercitus, quem aduerſus Aretam Arabiæ Regem & ſocerũ de Gamalitici agri finibus eduxerat ab Atabibus ad internecionem deletus. *Ioſephus lib.18.c.17. Antiq.*

Mortuo Othone, Vitellius ab Occidentalibus, Veſpaſianus ab Orientalibus exercitibus electus Imp. Ad Cremonam Antonius I. Veſpaſiani dux, XXX. millia Vitellianorum interfecit, amiſſis ſuorum IIII. M. Romam inde progreſſus, Vitellium cum L. millia auxilio populi trucidauit. *Ioſephus lib.5. cap.13. belli Iudaici.*

Iudæorum captiuorum omnium toto bello Iudaico, nonaginta & ſeptem millia fuere. Mortuorum verò per omne G tempus obſidionis vndecies centena millia. Ab omnibus enim regionibus ad Azymorum diem feſtum congregati, bello ſubitò circumfuſi ſunt: vbi primò quidem illis peſtifera lues ex loci anguſtia nata eſt, deinde fames. *Ioſephus lib.7.cap.17. belli Iudaici.*

Iudæi, qui circa Cyrenem habitabant, Andrea quodam duce, Romanos pariter atque Græcos conciderunt, atque eorum carnibus vſi ſunt: viſcera ederunt, eorum ſanguine obliniti ſunt, pellibuſque induti. Multos à vertice transfixêre medios, multos obiecere beſtiis, multos etiam certare inter ſe coëgerunt, ita vt interierint hominum ad ducenta viginti millia. *Dion. Nicæus, & Xiphilinus in vita Traiani.*

Veſpaſiano imperante Cerealis ſenator, Veſpaſiani affinis rebelliones Germaniæ compeſcuit, multis præliis factis: in quorum vno tanta Romanorum & Barbarorum multitudo cæſa eſt, vt mortuorum cadauera profluentis curſum retinuerint. *Xiphilin. in vita Veſpaſiani.*

Alexander Seuerus Imp. tripartito agmine contra Artaxerxem Perſarum, & Parthorum Regem mouens, infeliciter dimicauit. H Agmen tertium Romanum fruſtrà Alexandri aduentum expectans, hoſtili equitatu circumuentum ad internecionem cæſum. Tanta vis hominum ibi deleta eſt, vt inter inſignes clades, quas Romani toto Oriente aliquando adiere, fuerit hæc, vt Herodianus ſcribit, aut omnium fœdiſſima, aut certè inter paucas memorabilis. Nec minùs afflictæ Perſarum res, ita vt quadriennio poſt omni bellico conatu, abſtinuerint. *Sabell.lib.6. En.7. ex Herodiano.* Verùm *Lamprid.* feliciſſimam Romanis eam fuiſſe expeditionem aſſerit.

Claudius II. Imp. trecenta millia Sarmatarum cecidit ad Martianopolim. *Rauiſius.*

Maximianus Britanniæ tyrannus ſub Valentiniano III. imperij propagandi cupiditate in Galliam traiecit, Armoricam ſubegit. Legionem, quam ad inſulæ præſidium Dionotho ſocero Regi in Britannia reliquerat, euocauit. Armoricos rebelles occidit, & ne viduata incolis in prædam Gallis cederet centum millia Britannorum eò deduxit, Conanum Britannum illis Regem dedit. Britanniæ inde nomen traxit, abolito vetere Armoricorum nomine. In hunc modum à Maximino viris

A opibúſque Britannia exhauſta, à Scotis Pictiſque ſubacta & tributaria facta, anno 496. poſt C. Iul. Cæſaris aduentum à primo Rege Bruto 1603. *H. Boëthius lib. 7.*

Anno Sal. 286. pleræque Germaniæ nationes quod ſæpè antea fecerant, inter ſe coniurationem fecerunt, atque vltimum propè excidium Galliæ, præſentia Maximiani Imp. poſthabita, intentarunt. Hi fuêre non ſolùm Burgundiones, & Alemani, ſed etiam Chaibones, & Heruli, viribus primi, locis vltimi: qui, cùm traiecto repentè Rheno in prouincias proximas irrupiſſent, omnia cæde, vaſtatione, atque incendio miſcuerunt. Iam Burgundiones & Alemanos, incondita multitudine abundantes, primùm ſæua fames, deinde ſæuior peſtilentia adorta. Quod vbi Maximianus animaduertit, arma ab illis abſtinuit, ac ſua ſponte duobus malorum generibus ipſis mortalibus infeſtiſſimis, conflictari, conſumique permiſit. Chaibonas verò, Herulóſque aperto marte aggreſſus, primo certamine profligauit. Nam exercitus parte in hoſtes inducta ita conflixit, vt ipſe omnibus locis, totaque acie, & reſiſtentibus, & cedentibus, & fugientibus ſe obiecerit. Quo pacto tanta eos internecione deleuit, vt cladem relictis domi coniugi- B bus, non profugus aliquis è prælio, ſed ipſamet victoria nunciarit. *Sigonius lib. 1. Imp. occid.*

Licinius Imp. ad Sacrum promontorium, quod eſt ad oſtium Ponti ſitum, ducentis à Chalcedone ſtadiis, cum Conſtantino Magno congreſſus, victus eſt. De Licinianis, qui centum triginta millia fuiſſe dicuntur, vix triginta millia euaſerunt. *Sigonius lib. 3. Imp. occid.*

Magnentius tyrannus ad Murſam Pannoniæ pugnam cum Conſtantino Imp. omnium grauiſſimam iniit. Multis autem vtrinque cadentibus, prælium libenter Conſtantius diremiſſet, ne viribus Romanorum debilitatis, Imperium incurſionibus barbarorum impunè pateret. Tanto verò ex vtraque parte ſtudio atque ardore pugnarunt, vt non ſolùm vſque ad veſperam, ſed etiam vſque ad ſummam noctem dimicando peruenerint, ne tenebris quidem laxationem vllam contentioni præbentibus: ad extremum tamen pars Conſtantij ſuperior euaſit. Hoſtibus in fugam verſis, atque triginta millibus interfectis. *Sigonius lib. 1. Imp. occid.*

Vldinus & Sarus Honorij duces, cum exercitu Hunnorum & C Gothorum auxiliariorum Radagaiſo Gothorum Regi occurrerunt, in Hetruria prope Feſulas: vbi multitudo Gothorum in anguſtias coniecta, commeatibus vndique interclusis, inedia confecta eſt. Radagaiſus poſt res perditas cum paucis fugam molitus, captus, & ex fuga retractus, ſtrangulatus eſt. Tantáque vis hominum capta eſt, vt ſeruitiorum greges vno aureo, ſectores licitarentur numo. *Cuſp.*

Attila ab Aëtio Valentiniani III. duce Aureliis repulſus, ira frendens, cùm patientiſſimos, & prælio faciendo aptiſſimos nô longè abeſſe campos Catalaunicos audiſſet, longitudine centum leucarum, latitudine ſeptuaginta, qui & Mauricij nominantur: eò caſtra conuertit, atque Aetio ſeſe ſummi ibi prælij copiam facturum oſtendit, neque illud Aetius detrectauit, verùm ſtatim cum Gotthis, & Francis, Alanis, & Burgundionibus, & Prouincialibus: Italicíſque acceſſit, ſéque ad pugnā capeſſendam præſtò eſſe ſignificauit. Attila, antequam prælium iniret, cùm extra conſuluiſſet, intellexit, à parte Romanorum ducem, à ſua exercitum periturum: interpretans autem, Aetium eſſe caſurum, cuius virtutem ac prudentiam omnium maximè D formidabat, de exercitu ſuo non laborauit, atque alacriter in prælium hora nona proceſſit, eo conſilio, vt ſi acies ſua inclinaſſet, nox imminens diremto prælio ſubueniret. Signo pugnæ dato, alacriter vtrinque concurſum eſt: atque vſque ad noctem tanto ardore, tantáque pertinacia depugnatum, vt maiore dimicari non potuerit: tanta porrò cæde, ac ſanguine, vt fœdiorem ac cruentiorem pugnam antiquitas nulla prodiderit. Feruente autem prælio, Theodericus Veſtgothorum Rex, dum adhortans ſuos diſcurreret, ſiue equo fortè lapſus, pedibúſque ſuorum attritus, ſiue, vt alij tradunt, ab Oſtrogotho quodam confoſſus, interiit. Atque hoc fuit, quod Attilæ aruſpices de ducis apud Romanos caſu prædixerant, quod ille temerè ad Aetium traxerat. Eo dolore Gothi accenſi, ab Alanis ſecreti, aciē Hunnorum inuadunt, quo impetu Attilam oppreſſiſſent, niſi ille prouidus ſe & ſuos in caſtra, quæ plauſtris obuallata habebat, illicò retuliſſet. Aetius verò per tenebras noctis à ſuis diuiſus, cùm inter medios hoſtes vagaretur, num quid aduerſi Gothis accidiſſet, inquirens, cùm ad caſtra ſociorum perueniſſet, noctem ſcutorum defenſione trāſegit. Poſtridie, luce orta, cùm ſtratos cadaueribus cāpos eſſe, neque Hūnos caſtris extra E audere videret, atque Attilam intelligeret propter cladem acceptam prælium detrectare, ſuam eſſe victoriam arbitratus eſt. Attila verò, quanquam victum ſe cernebat, tamen tanquam victor, in caſtris ſtrepitum armorum edebat: ac tubis canebat, & terrorem ſolitum commouebat. Quod vt ſenſit Aëtius, hominem obſidione premere ſtatuit, nimirum breui periturum arbitratus, quia paratam commeatuum copiam non haberet: neque enim propter crebros ſagittariorū eius ictus propior ad caſtra dabatur acceſſus. Qua re cognita, Attila, ſalute deſperata, rogum ex ſellis equorum cōſtruxit, eo animo, vt ſi Romani caſtra cepiſſent, ſeſe in eum ardentem coniiceret: ne Romanus aut ſe vulnerato gauderet, aut de capto magnificè triumpharet. Hoc eſt memorabile prælium Catalaunicum, in quo CLXXII. millia Hominum cecidiſſe dicuntur: præter XC. millia Gepidarum, qui Hunnis, & Francorum, qui Romanis militabant, qui nocte, quæ prælium præceſſit, inter ſe armis congreſſi mutuis vulneribus concidêre. Narrant, riuulum memorati campi humili ripa labentem, peremtorum ac ſauciatorum ſanguine concitatum fluxiſſe, quouſque ſitis intolerātia ad bibendum adegit, eo ſanguinem, quem vulnerati fuderant, potauiſſe. F *Sigon. lib. 13. Imp. occid. Bonfin. lib. 4. Dec. 1. Auent. lib. 4.*

Hernac filius Attilæ Hunnorum Regis, cum Ardarico Gepidarum Rege, qui primus ſeruitium Hunnorum detrectauit, confligens, triginta Hunnorum millia amiſit. *Sigebert.*

Cacano Hunnorum duce in Forumiulium, anno ſexcenteſimo ſexageſimoquarto irrumpente, Lupus Foroiulienſis dux fortiter cum ſuis occurrit. Pugnatum eſt per quatriduum tanto animorum ardore à Foroiulienſibus, vt ſatis conſtet, Cacanū primis diebus multò plus cladis, quàm intulerit, accepiſſe. Ad extremum ira ſimul ac cupiditate victoriæ inflammatus, tanto ſe cum omnibus ſuis impetu in Longobardorum aciem incitauit, vt non eos ſolùm loco motos auerterit, ſed ipſum etiam in prælio Lupum occiderit. *Sigon. lib. 2. regni Ital.*

Dum Martianus fuſos Gotthos in Illyrico fugientes inſequitur, triginta ex his cepit: qui cùm euaſiſſent, Scythas in Romani imperij prædas ſuſcitarunt. Gotthi igitur dū variis Claudium Imperatorem bellis implicitum conſpicantur, trecentorum millium exercitu, claſſe longarum nauium duūm circiter G millium, in Romanum imperium irruperunt. Sed breui tempore à Claudio deleti ſunt. Duo propè millia capta, Romamque ducta, beſtiis expoſita fuêre. *Bonfin. lib. 2. Decad. 1.*

Quinto anno Tiberij, Longobardi ſubiugata tota Italia, Gallias etiam vaſtare inceperunt: tantamque ſtragem fecerunt in Burgundionibus, vt numerus occiſorum non poſſet colligi. *Paul. Diac. lib. 3. cap. 1.*

Longobardi duce Alboino, coniunctis copiis cum Hunnis, qui Auares dicuntur, regnum Gepidarum euertêre penitus, anno Chriſti 547. ſic ceciderint in vno prælio ſexaginta millia hominum. Alboinus Regis Conimundi caput, haſtæ infixum per caſtra circumgeſtari iuſſit: eiuſque cranium poſtea in pateram inauratam commutauit, atque ex ea bibit, quoties conuiuia aut ſolennes epulas exhibuit. Quæ res ipſi poſtea exitio fuit. *Blon. lib. 4. Dec. 1. ex Sigeb.*

Coſroës Rex Perſarum, Palæſtinam cum Hieroſolyma, ac nongentis millibus Chriſtianorum euertit. *Rauiſiu.*

Hadrianopoli Thraciæ vrbe capta à Turcis centum millia Chriſtianorum periêre. *Idem.*

H In Hiſpaniis viginti millia fermè militum contra Vandalos pugnantium cæſa ſunt, an. Dom. 433. *Sigeb. in Chron.*

Syriam & vicinas regiones Saraceni occuparant. Apſimarus Imp. fratrem ſuum Heraclium, copiis equeſtribus & pedeſtribus inſtructum, contra eos miſit. Is in Syriam irrumpens, Samoſatam vſque progreſſus, ad ducenta millia Saracenorum cæcidit, anno Dom. 700. *iuxta Sigebertum & Sabell. Enead.* 8. *lib. 6. Blondus lib. 10. Decadis* 1. 702. *anno tribuit. Paulus Diac. lib. 20. & Zon. tom. 3.*

Menſe Maio cùm Heraclius eſſet coronatus, Perſæ in Syriam irruerunt, & Edeſſam ceperunt: & exercitum Romanum apud Antiochiam occurrentem adeò deleuerunt, vt vix duo de exercitu Phocæ remanſerint. *Zonar. tom. 3. Paul. Diac. lib. 18. rer. Rom.*

Heraclius Imp. à Saracenis victus, amiſit centum & quinquaginta millia Hominum: & poſtea cùm bellum repararet, ab Angelo cæſa fuere noctu quinquaginta duo millia. Vnde animo fractus, ex dolore morbum contraxit, & hydrope extinctus eſt. *Sigebert.*

Quo

A Quo tempore Samuelem Bulgarorum regem Nicephorus Constantinopolitanus Imper. prælio fudit, tanta ſtrages Bulgarorum facta eſt, vt murum in Thermopylis extructum ex oſſibus apud Rupenam: ad deterrendos Bulgaros, Græci ſtatuerint. *Cedrenus*.

Ioannes Tzimiſca, magiſter domeſticus ſcholarum Orientis, in Cilicia multitudinem Agarenorum deleuit. Quinque circiter millia, equis relictis, in collem quandam euaſerant. Tzimiſces circumdato colle, pedites eis immiſit. Saraceni occiſi ſunt omnes, & cruoris riui per decliuia in campum fluxerunt: noménque colli ab euentu factum, vt collis Sanguinis appellaretur. *Idem ſub Nicephoro Phoca*.

Manuel Comnenus Imperator victus à Clizaſthlane Iconij Sultano, & turpi pace accepta, alia via domum redire inſtituerat, vt aſpectum interfectorum declinaret. At viæ duces ob id ipſum potiſſimùm eòdem eum reducebant. Fauces exæquatæ erant, valles in tumulos aſſurgebant, ſaltus cadaueribus Græcorum operiebantur. Proſtratis omnibus, cutis capitis detracta erat: nonnullis pudenda præciſa. Id eò factum à Perſis dicebatur, vt circumciſis à Chriſtianis diſtinctis, victoria

B anceps eſſet. Nam ex vtroque exercitu multi ceciderant. *Nicetas lib.6*.

Anno Salutis 700. ducenta Saracenorum millia in Syria cæſa ſunt, Romani, qui in ea terra adhuc agebant, quum multis ab ea gente incommodis afficerentur, arreptis ſubita conſpiratione armis, inſignem Barbaris cladem intulerunt. Blondus Tiberij eos fuiſſe milites mauult credere. *Sabellicus lib.7.En.8*.

Variis præliis, quæ biennio per Hiſpaniam geſta fuerunt, cùm Mauri eam cæſo Roderico rege, anno 717. inuaderent, ad 700. hominum millia vtrinque cæſa dicuntur. *Tarapha de regibus Hiſpaniæ*.

Hunni intempeſta nocte Danubio ſub Sicambria prope veterem Budam annexis vtrinque vtribus traiecto, Romanos milites, qui ad Potentianam vrbem caſtra habebant, oppreſſerant. Thetricus & Macrinus Rom. duces, legionibus quæ

C ſuperfuerant coactis, in Hunnos copias eduxerũt. Hunni terga vertentes Danubium, adhibitis vtribus, tranare contendebant. In eo conflictu ex Hunnis, cum Cheue duce, centum & viginti quinque millia cæſa: è Romanis, præter eos qui in caſtris ſuperiore nocte ceciderant (ſi Vngarorum credendum eſt Annalibus) ducenta ac decem millia deſiderata ſunt. *Bonfinius lib.3. Decad.1. & lib.7. Decad.1. & Nicol. Olaus in Attila*.

Gens Bulgarorum ignota in Illyriam & Thraciam impreſſionem fecit ſeculo ſexto poſt Chriſtum, & Romanas legiones ferè deleuit. Eam cladem Romanis Cometa prænunciauit, & corui, qui & ſupra & ante exercitum exeuntem volitarunt, & tubicines, qui pro bellico mœſtum & lugubrem edebant ſonum. *Zonaras tom.3*.

Obſidebantur Saraceni à Græcis & Italis Gariliani, anno Salutis 915. Cùm acris obſidio ad tres menſes producta eſſet, Saraceni re frumentaria deficiente, inedia ſolicitati conſilium eruptionis ceperunt, ac rebus ſuis omnibus inflammatis, ex oppido euaſerunt, ac montes ſyluáſque proximas petierunt. Sed ad pugnam compulſi menſe Auguſto ad vnum omnes

D occiderunt, vel fame, vel neceſſitate. Vetuſtiores ſcriptores rem non obſidione tentatam eſſe, ſed prælio narrant: & Saracenos, cùm premerentur à Chriſtianis in Gariliani montem ſe recepiſſe, ac viarum anguſtias inſediſſe: Græcos autem, qua parte facilior erat Saracenis deſcenſus, locum Caſtello conſtructo cuſtodiuiſſe: cúmque quotidie pugnaretur, factum, vt ne vnus quidem ex hoſtibus ſuperfuerit. Hanc Chriſtianorum victoriam ſcriptores tanti faciunt, vt ſanctos Apoſtolos Petrum & Paulum in iis conſpectos eſſe præliis prodant. *Sig. lib.6. regni Ital.*

Anno 955. Hungari Conradi Lotharingiæ ducis ductu tanta multitudine in Bauariam deſcenderunt, vt niſi à terra abſorberentur, aut à cœlo obruerentur, vinci ſe poſſe negarent. Verùm occurrente cum expedito exercitu ad Lycum amnem Othone Imp. amiſſo Conrado, tanta ſtrage pugnarunt, vt parem ſe de barbaris victoriam Germani retuliſſe non meminiſſent. Moris inde caſtris Otho in Sclauos duxit, ac ſimili eos clade proſtrauit. *Sig. lib.6. regni Ital. ex Sig.*

Saraceni ex Hiſpania ab Eudone Aquitaniæ duce, qui Carolo Martello Gallorum regi viribus impar erat, euocati, duce Abderama rege ad CCCC. millia velut explorata victoria in Galliam ad vlteriores ſedes proficiſcebantur, anno Salutis 730. Adueximus tantum terrorem belli Carolus Martellus primùm omnium delectum tota Francia habuit. Miſit E etiam ad Aquitanum Eudonem, qui admonerent, quantum in ſe ſuóſque ac nomen ſceleris conſciſceret: ſatius eſſe reconciliationem gratiæ fieri, ſimultatúmque memoriam patriæ Galliæ religioníque condonare, quàm ſecum cuncta in omne tempus euerſum ire. His motus Eudo, & quòd quos Barbaros Aquitaniæ vindices ſperârat, hoſtes experiebatur. Burdegalámque dirutis templis deuaſtaſſent, clandeſtinum fœdus cum Franco init, fidémque dat communi ſaluti ſe non defuturum. Præſtitit id re ipſa. Nam cùm ad Turonum vrbem ſigna contuliſſent, & iam æquo pugnarent marte, Eudo cum ſuis caſtra Saracenorum diripuit. Quâ clade Saraceni territi, fugam effuſam fecêre. A CCCLXXV. millia Barbarorum cecidêre; Francorum mille quingenti deſiderati, pauci quidem, & minor quàm pro tanta victoria numerus: ſed his factis ſanguinéque nobiliſſimi: & perpauci integri à vulneribus diſceſſêre. Saracenorum calamitas multitudine militum, & ſplendore ducum occiſorum, neſcio an omnium ſeculorum memoriam ſuperârit. Rex Abderama inter coaceruatos corporum tumulos repertus eſt, & omnes propè proceres ruina F ſuorum ſuperfuſa occubuêre. Ne ab impubere quidem ætate temperatum. Perpaucæ mulieres captis caſtris ſuperfuêre. Earum animus tolerando in fuga trepida malo fuit: nec vlla ferè in poteſtatem viua venit, viris vel morte, vel perpeſſione aduerſarum rerum ſociatæ. *Æmilius lib.2. Sigebertus, Crantz. lib.4. Suecia, cap. vlt.*

Theodericus rex Francorum, veteribus ſimultatibus animo repetitis, aſſumpto Clothario fratre, & Theodeberto filio, exercitum in Thuringiam aduerſus Herminfridum regem eduxit anno 521. ac ſuperatis, quæ in campis Thuringiæ ſibi paratæ erant, inſidiis, prælio congreſſus, eum cum ſuis omnibus in fugam coniecit, atque vſque ad amnem Oneſtrudem inſequutus, tantam ibi ſtragem eorum edidit, vt alueus fluminis alta cadauerum congerie cumulatus ſit, per quam, tanquam per pontem tranſgreſſi Franci, in poteſtatem Thuringiam redegerunt, Theodericus Herminfridum, fide incolu- G mitatis data, ad ſe venire Tolbiacum iuſſit, eúmque de muris vrbis ſecum ambulantem deiecit. *Sigonius lib.16. Imp. occid. ex Reginonis lib.1.*

Anno Domini 629. Saxones Francis conſuetum tributum reddere detrectabant. Dagobertus rex cum eorum duce Bertholfo congreſſus, & Lotharij præſidiis adiutus, Bertholfum vicit, & interemit. Saxones fuga ſibi conſulentes Lotharius & Dagobertus inſecuti, omnes interfecerunt, qui gladij longitudinem excedebant: gentem, quæ per Saxoniam remanſerat, ſub iugum miſêre, tributo quingentorum boum eis impoſito. *Trithemius de origine Francorum, Nauclerus, Generat. 21.*

Cùm Carolus Magnus, anno Salutis 796. Hiſpaniam ſubegiſſet, & Marſorius tantùm & Belingandus debellandi eſſent, quòd Babyloniæ Admiratus ad Hiſpanias obtinendas miſerat: Ganalonum ad hos miſit, vt has illis conditiones ferret, vt Chriſti fidem & pacem acciperent, aut certum auri & argenti pondus tributi nomine penderent. Peregit, Ganalo- H nus Caroli mandata: cæterùm hoſtili auro captus, Marſutio & fratri Exercitum Gallicum trucidandum in Pyrenæis obiecit. Itaque Rolandus cum flore totius Gallici exercitus cecidit. Ganalonus proditionis conuictus quadrigis fœdè laniatus eſt. *Sabell. lib.8. Enn.8.*

Theodericus rex Italiæ, Ibba Comite ſuo contra Francos miſſo, XXX. millia eorum occidit, in vindictam necis Alarici generi ſui. *Sigebertus*.

Ludouicus rex Germaniæ, Ludouici I. Imperatoris filius, vbique per Germaniam victorias ſuas circumtulit, Boëmos, Polabros, cæteróſque Vandalorum populos repreſſit. Eo ſublato, Danorum & Normannorum excurſionibus Saxonia vaſtata eſt. Bruno dux Saxoniæ, à quo Brunſuicum oppidum, iis occurrit. In loco Ebbekſtorp dicto, totum Chriſti agmen cum flore nobilitatis Saxonicæ ad vnum concidit. Eo loci ſanctimonialium ſub regula diui Benedicti congregatio inſtituta. *Cranzius lib.2. Metropoleos, cap.3. & lib.2. cap.31. Saxonia*.

Normanni anno Chriſti 895. in Lotharingia circa Leodium pugna cum Chriſtianis commiſſa victores euaſêre, ac Wormaniam vſque progreſſi, Sunderoldum Moguntinum Epiſcopum trucidauêre. *Regino lib. 2.* Arnolfus Imperator ad

flumium

fluuium Tiliam illis occurrens, illam Barbarorum colluuiem adeò concidit, vt vix ſupereſſent, qui ad claſſem eorum nuncium ferrent. Ea Moſam tranſiens, Ribuariam & Arduennam ſpoliauit, ac trans mare aufugit, anno Domini 895. *Sigebert. in Chronico.*

Saxones cum Conrado Imperatore bellum geſsêre, tanta clade vtrinque, vt vulgò iactaretur: Vbinam eſſet ille infernus, qui tantam cæſorum multitudinem capere poſſet? *Ibid.*

Coniurauerant Aruiragus Britannorum, Thara Pictorum, & Caractacus Scotorum reges, contra Romanos. Miſſus à Claudio Imp. Veſpaſianus, magna ſtrage Hoſtes vicit, vt capto Aruirago, cæſo Thara, ex LXV. millibus vix D. ſuperfuerint. *H. Boethius lib. 3.*

Eugenius Scotorum Rex, Maximi armis Britannorum legati & Pictorum regis Hiergoſti preſſus, ad Cream primùm fl. magna ſtrage affectus: ſequenti anno ad Mundam fl. ferè cùm I... millibus cæſus eſt. *H. Boeth. lib. 6.*

Traherus Conſtantini Imperatoris legatus ab Fincormaco Scotorum rege, & Octauio Britanniæ tyranno magna ſtrage victus. Cecidêre ex victoribus XV. millia, ex Romanis XVI. *H. Boëthius lib. 6.*

Vortigerno Britannorum rege, ductu Guiteli, contra Scotos & Pictos pugnante, cecidêre Britannorum XX. millia, & in illis Guitelus dux fortiſſimus, Scotorum & Pictorum VX. millia IV. *H. Boëthius lib. 8.*

Britanni, Conſtantino Britanniæ minoris regio filio è Gallia aduocato, à Scotorum Pictorúmque iugo ſe liberare conabantur. Collatis ſignis, Britannorum XVI. Scotorum & Pictorum XIV. millia deſiderata, & in iis Dongardus Scotorum rex. Conſtantinus regnum obtinuit Britanniæ. *H. Boëthius lib. 8.*

Eo prælio, quo Robertus Bruſius, Scotorum rex, Eduardum II. Anglum ad fl. Bannaſbron profligauit, periêre ex Anglis L. M. & inter eos equites aurati CC. ex Scotis IV. M. cum duobus equitibus. *H. Boeth. lib. 14.*

Sub Iacobo I. Scotorum rege, Anguſius Dux à Stranauern, congregata latronum manu, Moramiam & Cathaneſiam ingreſſus ingentem abegit prædam. Quem Anguſius quidam Morauus inuaſit. Vtroque non modò duce, ſed etiam Exercitu ad internecionem cæſo, cladis nuncij duodecim, domum reuerſi, ex vulneribus periêre. Ferunt regem, quum ad eum nunciata ea clades fuiſſet, reſpondiſſe, æquè dolere ſe Morauienſium interitum, atque Cathaneſiorum, ſed quem vindicet non ſupereſſe. *H. Boeth. lib. 17.*

In Anglia anno primo Phocæ, Domini verò 603. Edelfridus Edan regem Scotorum cum omnibus penè ſuis cecidit. Cæſi enim ſunt de monaſterio Bancor mille ducenti monachi, qui ad orandum pro victoria conuenerant. *Bed. lib. 1. c. 34. l. 2. c. 2. Sigebert. anno Domini 615.*

Cæſo Nothato Rege Scotorum à Donali factione, & Reuthere adoleſcente, cui regnum debebatur, euecto, Ferquhardus Nothari gener bellum ciuile excitauit, accitiſque Pictorum auxiliis, Scotorum & Pictorum nobilitas omnis propè ad internecionem cæſa, Rauther rex vix fuga elapſus. Ea clade vtrinſque genti animati Britanni, Pictos in Orcadas, Scotos in Hyberniam fugere compulerunt. Cæterùm non diu poſt reparatis viribus, Reuther rex regnum recuperauit. *H. Boeth. lib. 2.*

Eo prælio, quo Arthurus rex Britannorum contra Eugenium Scotorum & Modredum Pictorum reges ad Humbrum amnem pugnauit, deſiderata ſunt ex Scotis ac Pictis ampliùs viginti millia, cum Modredo rege, & vtriuſque gentis ingenti nobilium multitudine. Ex Britannis & auxiliaribus Armoricis millia prope triginta: inter eos Arthurus Rex, & cum eo Gauuanus, Modredi frater, tanta in Arthurum, cui merebat, fide, vt aduerſus germanum eo die dimicauerit. Eo prælio ſic attritæ ſunt Britannorum vires, vt Saxonibus è Germania reuerſis prædæ fuerint. *H. Boethius lib. 9.*

Altera clades poſt Duplynenſem illata, Scotis, Dauidis Bruſij regis partes ſectantibus, ad Halidounhil, anno 1333. Cæſa Scotorum XIV. millia, nobiles penè omnes, qui ex ſuperiore clade ſuperfuerant. *H. Boeth. lib. 15.*

Frotho III. Danorum rex contra Hunnos bellum ſuſceperat. Inito prælio prima die præcipui tres Ruſciæ fluuij cadaueribus velut ponte conſtrati, peruij ac meabiles ſunt facti. Præterea quantum quis itineris per triduum equo conficere potuiſſet, tantùm locorum humanis cadaueribus completum vidiſſes. Prælio per ſeptem dies extracto, occidit rex Hun. Septuaginta ac centum reges, qui aut ex Hunnis erant, aut inter Hunnos militauerant, ſubmisêre ſe regi. *Saxo lib. 5.*

Holſatorum tres inſignes clades in Diethmarſia, quam ſibi ſubiicere volebant. Prima anno Salutis 1322. quum Ioannes & Gerardus Comites Holſati, rebus præeſſent, qui tum euasêre, cæſis copiis vltra duo millia. Altera anno Salutis 1404. quando Herardus primus Sleſvvici Dux, cum magna ſuorum manu in Hamma cecidit. Tertia cæteris maior, anno 1500. cùm Ioannes Rex Daniæ illos maximo exercitu aggreſſus, in paludibus fœdè victus eſt. *Cranzius lib. 13. cap. 17. hiſtor. Daniæ.*

Pugna Creſciacenſis, ad Creſciacum in Pontinenſi, inter Eduardum III. Anglorum, & Philippum Valeſium Francorum reges, anno 1347. facta fuit ad decimum Kalendas Septembris, quantum nulla alia funeſta Francis, nobiliſque ſtrage ducentium. Narrat Froiſſardus occubuiſſe equites auratos mille ducentos, ex milite reliquo ad triginta millia. Deſiderarunt eo prælio Franci ad decem millia hominum, è quibus fortè erant mille ſexcenti famuli, reliqui omnes nobiles. Principes autem, Comites & Barones, vexillis ſuis illuſtres, occubuerunt ea in pugna circiter centum & viginti, teſte Monſtreleto volumine primo, capite centeſimo quadrageſimo nono. Duces in æde maxima Monſtreoli ſepulti curâ Eduardi regis. Ad vulgus humandum tridui induciæ agreſtibus datæ. *Æmilius lib. 9.*

Bello Flandrenſe per quinquennium trecenta & ampliùs millia nobiliſſimorum & fortiſſimorum Francorum occubuêre. Deſciuerant à Philippo Pulcro Francorum rege Flandri. Contra eos Robertus Atrebatum Comes miſſus. Qui cùm odio gentis excæcatus fuerit, & fruſtrà reclamante Reginaldo Magiſtro Equitum, caſtra hoſtium ſitu loci munitiſſima oppugnare aggrederetur, maximæ cladis ad Curtracum accipiendæ auctor fuit. Duodecim millia Francorum, atque horum (vt nonnulli ſcribunt) equitum, cum nobiliſſimis ducibus periêre, in quibus Reginaldus. In corpus Roberti Atrebatis etiam exanime ſæuitum. *Æmil. lib. 8.*

Anno 1250. Alfonſus IX. Caſtellæ, Petrus Aragonum, & Sancius Nauarræ reges, cum cruce ſignatis Mahometum regem Saracenorum prope Giennium in montibus ſtrage maxima repulêre. Prælium de Nauibus Toloſæ vulgò appellant. Cæſa hoſtium ducenta millia, ex Chriſtianis viginti quinque tantùm deſideratis. Et quod videtur incredibile, inquit *Rodericus Toletan. lib. 8. rerum Hiſpan. cap. 11. & Santius parte 3. hiſtor. Hiſpan. cap. 34.* duobus diebus ad vſus omnes nulla alia ligna combuſſimus, niſi haſtas lancearum & ſagittarum, quas ſecum duxerant Agareni: vix tamen illo biduo potuimus conſumere medietatem, quamuis ex induſtria, non ad neceſſitatem, ignem apponerent, tantùm ad eorum multitudinem conſumendam.

Tartarorum ſexcenta millia Poloniam Ruſſiamque crudeliter vaſtabant, ciuitatibus villiſque incenſis captiuos educebant. Rex Boleſlaus V. cum Henrico Pio Duce Sileſiæ contra Tartaros acerrimè pugnauit. Iamque Tartari inclinabant, cùm quidam vexillifer Tartarorum cum vexillo, in quo erat ſcripta litera Græca χ proceſſit: ſuperiùs verò in cuſpide haſtæ erat caput quoddam terribile infixum, arte magica confectum, ore fumum vaporémque veneficum euomens, quo faſcinati Poloni vires amiſerunt, & à Tartaris ad internecionem cæſi ſunt. Illi vt numerum occiſorum inueſtigarent, auriculam vnicuique dextram amputantes, nouem ſaccos magnos impleuerunt. Itaque diminuta eſt tunc multitudo Principum Poloniæ, Sileſiæ atque Pruſſiæ. Tunc temporis Tartari totam ferè Ruſſiam & Poloniam, Hungariæque & Germaniæ partem, flamma ferroque peruaſtarunt, terroreque inaudito omnia compleuerunt. *Guagninus in vita Boleſlai V. & Cromerus lib. 8.*

Anno Salutis 1381. inter Ruſſos & Tartaros maximum à memoria hominum habitum eſt prælium, in loco, qui dicitur Flavvaſſer. Ferunt ducenta mortalium millia eo conciſſe prælio. Ruſſi victores prædam non paruam abduxêre in pecoribus. At Tartari, Lituanis in ſocietatem accitis, ſequuti Ruſſos, & prædam, quam amiſerant retulerunt, & magnam in Ruſſos ſtragem peregerunt. *Crantzius lib. 9. Vandalia, cap. 7.*

Poloni LX. millia TARTARORVM in Podoliam irrumpentium

ſentium trucidarunt: XL. millia frigore & niuibus abſumpta. A Anno 1498. Nouembris 14. *Stumpſius.*

Nulla maiore clade & dedecore Turcæ ab vlla ſunt vnquam gente affecti, quàm à Mamaluchis Ægyptiis ad Adanam Caramaniæ vrbem. Nam celeritate incredibili caſtrametantes, ex itinere feſſi, Sole iam occidente oppreſſi ſunt. *Iouianus in vita Baiazetis II.*

Auſtriæ Dux Leopoldus anno 1386. profectus in Suiceros, olim Heluetios, cum omni exercitu ſuo cæſus occubuit, & omni nobilitate, vſque ad Albertum fratrem, qui ſolus remanſit ſtirpis propagator: atque etiam proximo anno conuocatis copiis ad vindictam proceſſit: ſed interuenientibus principibus induciæ factæ. *Cranzius lib.10. Metrop.cap.10.*

Cùm Tamberlanes Scytha inſtar torrentis cuncta proſterneret, ac vaſtaret, Baiazethes Turcarum Imperator à biennali obſidione Conſtantinopoleos in Aſiam reuocatus ad Stellam montem in Galatiæ Bithyniæque confinio collatis ſignis ingenti ſtrage ſuperatus, viuus captus, & in cauea catenis aureis vinctus ac circumductus, inde dimiſſus, amiſſis ducentis B Turcarum millibus, inglorius paulò pòſt diem obiit. Incidit hæc clades Turcis in annum milleſimum treceteſimum nonageſimum ſeptimum ſalutis noſtræ. *Cuſpinianus, Sabellicus lib.9. Enn.9.*

Othocarus Boëmiæ rex indignè ferens à Rodolpho I. Cæſare ſibi in præſtando obedientiæ ſacramento illuſum, vxoris quinetiam Conigundis furiis ſtimulatus, conſiliarios omnes, quorum ſuaſu imperium ſibi à Germanis oblatum reſpuerat, & in Rodolfi ſibi deinceps ſubſtituti verba iurauerat, multis & proſcriptione ſæuiit, ac filiam ſuã, quam filio Rodolfi deſponderat, Deo cum aliis decem puellis conſecrauit, & ad arma rediit. Cæſar ſuperatos Danubio cum exercitu ad oppidum Lauam inexpectatus adeſt. Rex contemptu Rodolfi, obuiam ei cum iis, qui ad manum aderant, procedit, accedensque propiùs, aciem ipſemet diſponit: in læuo cornu Milotam Morauiæ Capitaneum, adiunctis ei Polonis, cum equitatu grauioris leuioriſque armaturæ collocat: ipſe in dextro cornu ſtans, Boëmos animabat exemplo ſuo. Ruebant Boëmi C cum Rege ſuo in Rodolfi aciem, cùm Regi nunciatur, Milotam proditorem auro corruptum cedere. Quid mihi, inquit, tam optandum, quàm vt ſcelere proditorum meorum cadam potiùs, quam per ignauiam aut trepidationem fugiam? His dictis, in primam ruere aciem. Eum duo fratres ex Styria, quorum fratrem Rex ſupplicio affecerat, multo labore feſſum, haſtis ad terram affigunt, & cæſum clamant Othocarum. Ferunt Rodolfum ab hac voce aures ſuas auertiſſe, ne fratres illos poſteà in conſpectum ſuum admiſiſſe, adeò grauiter cæſum, non autem captum eſſe tulit. *Dubrauius lib.17.*

Sigiſmundus rex Hungariæ contra Baiazetem Turcarum tyrannum duxerat exercitum numeroſiſſimum ex tota Germania. Aderant quoque Galli, cùm Ioanne duce Burgundiæ. Expugnatis aliquot Raſciæ & Bulgariæ arcibus, ad Nicopolim caſtra caſtris collata. Galli à Sigiſmundo petunt primum congreſſum: hoc item & aliæ gentes. Interim dum conſultatur, Franci præripiunt pugnam, priuſquam vniuerſæ copiæ in aciem ordinatæ collatis ſignis prodirent, & dimiſſis equis cataphractis, pedites in turmas hoſtium irruunt. Horum equi cùm caſtra regia concitato curſu peterent: cæteri hunc mo- D rem pugnandi ignorantes, & ad vnum omnes arbitrati Francos cæſos, terga vertunt. Oritur ingens in caſtris tumultus, relinquuntur impedimenta, derelinquuntur ſtationes militum, ac in fugam vertuntur. Editur magna vtrinque ſtrages, multi capti: inter hos quoque Ioannes Burgundiæ Dux. Chriſtianorum viginti, Turcarum ſexaginta millia trucidata. Sigiſmundus delatus naui per Danubium, Conſtantinopolim venit: inde in Rhodum, tum ad Dalmatiæ, & Croatiæ regna, cum fugæ comitibus Ioanne Archiepiſcopo Strigonienſi, ac Stephano fratre eiuſdem, menſes penè octo & decem ibi commoratus, priuſquam regnum intraret. XXIII. anno regni Hungariæ, in Imperatorem Romanum electus, vt priorem aboleret ignominiam, ſub caſtro Galambog, in rupe Danubij ſito, cum Calepino Imperatore Turcarum magnas copias agente congreſſus, primò victor, pòſt victus eſt infeliciter: & vix Danubium tranſiens euaſit. Cùm in concilio Conſtantienſi eſſet, tertio eius exercitus prælio ſuccubuit. *Cuſpin.*

Pontificia auctoritate ruptis à Iuliano Cæſarino Cardinale fœderibus cum Turca, in decennium ab Vladiſlao rege Vngarorum pactis: Chriſtiani magna ſtrage ad Varnam Euxini vrbem, Dionyſiopolim olim dictam, affecti ſunt. Vladiſlaus E rex, Cardinalis, optimi quique trucidati. Reliqui in fuga partim fame, partim voragine paludum abſumpti ſupra triginta millia, cùm Amurathes, quadraginta millia è ſuis deſideraret. Is eo loci vbi pugnatum eſt, columnam victoriæ inſcriptionem continentem erexit. Sed & ibidem in hanc vſque diem oſſium tumuli videntur qui indices magnitudinis perpetratæ illic ſtragis ſunt. Perpetrata autem eſt anno Salutis humanæ 1444. menſe Nouembri, eo qui diui Martini feſto dicatus eſt die. *Iouius in vita Amurathis, & Cromerus lib.21.*

Illa inter Italos Galloſque ad Tarum memorabilis pugna fuit: prima, in qua longiſſimo interuallo in Italia cum ſtrage & ſanguine pugnatum eſt. Ante hanc enim pauciſſimi in conflictu interibant: hic autem ex Gallicis copiis vix ducenti, ex Italicis ſupra trecentos grauis armaturæ equites deſiderati, tótque alij, vt tria millia periiſſe conſtet. Fuit tamen Italis ea ſtrages admirationi longè maiori, tum quòd prælium haud vltra horam productum eſt: tum quòd propria virtute armiſque vtrinque decertantibus, tormenta vix locum habuêre. F *Guicciard. lib.1.*

Quum Iulius II. Pontifex cum Ferdinando Hiſpaniæ rege, cuius copiis Petrus Nauarrus præerat, Alfonſum Aceſtinum Ferrariæ ducem bello perſequeretur, qui Galliæ regis Ludouici XII. auxiliis nitebatur, totius ferè Europæ reges contra Gallos concitauit. Ad Rauennam anno Salutis 1512. ſacro die Paſchatis, memorabili prælio victi ſunt Pontificij & Cæſariani. Gaſto tamen Foiſſeius Gallorum dux clariſſimus occubuit. *Iouius in Alfonſo.* Cecidere vtrinque ferè æquata clade cum calonibus & lixis ad viginti millia, ſed in primis flos militum & ducum fermè omnis interiit. *Iouius in Leone X. lib.2.* Pugnatum eſt horis plus ſex incredibili virtute: qua in pugna militum & equitum millia ſupra decem & octo interfecta ſunt, pari ferè vtrorumque numero, fortuna diſpari. Iulij enim & Hiſpanorum copiæ fuſæ, fugatæque: Galli locum tenuerunt. *Bembus lib.10. hiſt. Veneta.*

Anno Salutis 1514. Selimus Turcarum Imperator in Armeniam irrumpens cum CL. millibus armatorum, in Chalderanis campis ad Choin (quæ olim Artaxata fuit) contra triginta millia equitum Perſarum cruento prælio conflixit, triginta G millibus ſuorum, flore exercitus, deſideratis: ita vt licet victor, fuga maturè ſibi conſuluerit, relictis bellicis tormentis, quibus victoriam dubiam aſſecutus fuerat. *Sab. ſupplement. lib.4. ex Iouio.*

Obſederat Baſſa Boſnienſis monaſterium Siſſeg, validiſſimo XXII. armatorum millium exercitu. In ſubſidium autem obſeſſorum Andreas Auernſpergenſis Carolſtadij gubernator, cum exigua manu quatuor millium progreditur. Committitur pugna, & acriter dimicatur, dum Croati & Huſſari multitudine hoſtium territi inclinant. Ad redintegrata virili irruptione ab Auernſpergio, Baſſa cùm ſuis cedere primò, dein in effuſam fugam ſeſe conĳcere cogitur. Cùm autem ad pontem properarent Turcæ, Chriſtiani compoſitis ordinibus magna celeritate eos ſunt inſecuti, & anteuertentes hoſtem pontem occuparunt, fugientes Turcas repreſſerunt, & tranſitum illis intercluſerunt: Hoſtes cùm ſe vndique cinctos, ſuóſque abſque vlla miſericordia trucidari viderent, partim in Oderam, partim in Culpam deſiliunt, in aquis ſibi conſulere volentes: ſed H quia ripæ erant altiores, euadere periculũ non potuerũt: aquis ſubmerſi, aut à Chriſtianis cæſi. Bis mille equi incolumes illæſique in poteſtatem victorum venerunt, & decem ſigna hoſtibus adempta. Interea Turcæ, qui in caſtris remanſerant intellecta ſuorum clade, puluerem tormentarium, aliúmque apparatum bellicum, vnà cum caſtris incenderunt, relictiſque impedimentis omnibus, fuga vitæ ſuæ conſuluerunt: Chriſtiani mox caſtra occuparunt, in iiſque nouem maiores machinas integras, illæſáſque inuenerunt, inter quas præcipua erat Katſianerina, ante aliquot annos Chriſtianis adempta: cuius incredibilem violentiam omnes munitiones reformidant: Reperti quoque ſunt aliquot centeni globi, 44. & 45. librarum, regium Baſſæ tentorium, & talia multa, in munitionem Siſſeg comportata. Fama eſt ab hominum memoria in Croatiæ, Windiſmarcæque finibus, tam ſplendidum apparatum Turcicum, tantam Nobilitatem, tã robuſtos & proceros corpore, tã ſplendidè Germanorúmq; more ornatos, armatóſque milites viſos non eſſe: Galeas, thoraces, loricas, gladiorũ capulos, aliáq; arma penè omnia vel deaurata fuiſſe, vel argenteis

aureiſque

A ſuceiſque emblematibus ornata. In cæſorum numero non omnes conueniunt, dum quidam 22. millia, quidam ſedecim millia conſtituant: communior verò & verior opinio eſt, tam in ipſo prælio cæſos, quàm in fluminibus ſubmerſos teliſque natitantes obrutos 18000. Contingit id anno 1595.

Solymannus Turcarum rex anno Salutis 1526. Vngaris bellum indixerat. Ludouicus infelix rex, omnium Chriſtianorum principum aliis bellis impeditorum auxilio deſtitutus (præterquam Clementis VII. Papæ, qui Boëmis ac Germanis peditibus nonnullis è ſuo ſtipendia exhibebat) hoſti obuiam profectus, quadam potiùs fatali neceſſitate, quàm aut belli ratione aut ſpe victoriæ ductus, cum Exercitu miſerè periit.

Prælio nauali.

Athenienſium tres prætores, Tydeum, Menandrum, & Adimantum, qui Alcibiadi ſurrogati fuerant, negligentius agentes in Ægos flumine, ex improuiſo adortus eſt Lyſander. Octo naues cum Conone ſolæ effugerunt: reliquæ paulò minùs ducentæ captæ, atque abſtractæ. Tria millia capitum cepit atque trucidauit Lyſander: Athenas quoque breui poſt in poteſtatem redegit, naues inflammauit, longos muros diruit.
B *Plut. in Alcibiade.*

Clades Carthaginenſium duce Hamilcare in Sicilia à Gelone Syracuſanorum tyranno accepta inſignis. Hamilcar ſingulari aſtu à Gelonis equitibus ignotis inter ſacrificandum cæſus. Naues omnes, quarum ſupra duo millia fuere, viginti exceptis, conflagrauêre. Hoſtium ſupra centum quinquaginta millia cecidêre: non minor numerus captus. Viginti illæ in patriam remeantes tempeſtate atroci diſciſſæ ſunt. *Diod. lib. 21.*

Anno Chriſti 1340. trecentarum nauium claſſis Francica, additis octoginta Britannicis nauibus præfectis Hugone ac Nicolao Vortiobarbo, pro Cluſa Anglicarum partium oppido ſtabat, Edouardum III. regem appulſu litorum prohibitura, ſimul Flandros ne ſe rurſus illi coniungere poſſent, intercluſura. Erant in ea vilia capita, paruóque ære merentia. Anglica claſſis ſuperuenit: in qua Edoardus, Atrebáſque ac ſummi duces proceréſque factis generéque clariſſimi erant. Pugnatum eſt acerrimè ſex continentes horas ſuperiores habiti Angli, vento æſtuque eorum naues concitatas in Francos ferente, & ex litore Flandris propugnantibus, ac terram prætereà
C infeſtam Franco facientibus. Hæc pugna numero hominum Francis, nobilitate deſideratorum Anglis luctuoſior extitit. Vtrinque triginta millia periiſſe ferunt. Edoardi femur iaculo traiectum. Angli terram tenuere. Quod reliquum Francis fuit, Normaniam petiit, Hugonem in poteſtatem viuum redactum Edoardus è ſumma turri mali ſuſpendit, vulnus ſuum eius ſupplicio vltus. *Æmilius. lib. 8.*

Haraldus Danorum rex, contra Ringonem Sueonum regem, ſuum ex ſorore nepotem, leui de cauſa bello moto, ſeptennium integrum in eius apparatu conſumpſit. Mare quod eſt inter Sialandiam & Scaniam nauibus ita conſtrauit, vt pedeſtri itinere, vltrò citroque commeari poſſet. Ringo 2200. naues habuit. Prælio in campis Brauellinis inter Wic & Werendiam collato, Sueones amiſſis procerum duodecim millibus, Danorum regem Haraldum cum triginta millibus procerum occidêre. *Saxo. lib. 8.*

Frotho III. Danorum rex Noruegiis tantam cladem intulit, conſerta cum Noruegienſibus pugna, vt è ternis nauium
D millibus ſolæ centum ſeptuaginta ſuperfuerint. Normanni tanta clade deleti ſunt, vt fama ſit, ne quintæ quidem vicorum parti remanſiſſe cultorem. *Saxo. lib. 5.*

Oddo Danus pirata in magicis præſtigiis ita eruditus; vt abſque carina maris profundo penetrans hoſtium nauigia concitata carmine procellis obrueret. Cùm Ericus Sueciæ & Rollerus Noruegiæ poſteà reges, fratres, contra eum bellum gererent, terebro naues illius perforari noctu fecerunt. Et ſic paulatim Oddonis claſſem exceptæ rimatim aquæ depreſſerunt: Quam cùm ab aquis defendere conarentur, à Gothis Oddo non ſolùm victus, ſed omninò deletus interiit, nulla ex tota eius claſſe ſuperſtite, qui acceptam cladem nunciare potuiſſet. *Ioannes Magnus lib. 4. cap. 19.*

Acho Noruegiorum rex, Arrainam & Boitam, quæ ſolæ ex Hebridibus inſulis adhuc Scotis parebant, fame Scotiam infeſtâte ſæuiſſima, ſubegit. Mox in Scotiam claſſe CL. nauium tranſmiſit, Air caſtellum expugnauit. Alexander III. Scotorum rex acie victor, quinque millibus ſuorum amiſſis, viginti quatuor hoſtium millia deleuit ad Largis oppidum, anno Salutis 1263. Acho fugiens, cùm eadem nocte claſſem tempeſtas in ipſo portu oppreſſiſſet; cum quatuor reliquis in Orcades reuerſus, cùm in ſequens ver nouam expeditionem adornaret, E moritur. *H. Boethius lib. 13.*

Cùm Canutus Valdemari filius, Danorum rex, regni titulum ab Henrico VI. Imperatore accipere renueret: Imperator Bugiſlaum Pomeranorum principem contra Danum exciuit. Is quingentarum nauium claſſe prouectus, ad Strelam inſulam à viginti Danorum nauigiis, opera Abſolonis Archiepiſcopi, tanta clade affectus eſt, vt trigintaquinque tantùm euaſerint. *Saxo Grammat. lib. 16. Cranzius lib. 6. hiſtoria Danorum, cap. 17.*

Vi occulta. Inſidiis.

☞ Vide Titulum, In inſidias præcipitare: Item Ab Inſidiatoribus cæſi.

Luc. Bebius cùm in Hiſpaniam exercitum duxiſſet, agmine explorato per abditos ſaltus & inuias regiones in inſidias præcipitatus circumuentúſque & oppreſſus à Liguribus ita eſt, vt Maſſilienſes oportuerit tam luctuoſam cladem per nuncios Romanis ſignificare: cùm ne vnus quidem euaſiſſet incolumis, qui cæteros occiſos ab hoſtibus referret. *Alexand. ab Alex. lib. 6. cap. 25.* F

Redundauit Aſia ferè tota circa Taurum vno die, Romano ſanguine, crudeliſſimo Mitridatis regis edicto, centum quinquaginta millibus. Quiritij nominis, omnis ſexus & ætatis, non in vna vrbe, ſed vno quidem tempore interfectis: fuitque claſſicum illud renouati belli. Quod ſi bellorum teſſera tam calamitoſa, quàm triſtia & funeſta eſſe prælia oportet, quibus aut vincendum eſt, aut cadendum? *Sabellicus lib. 6. cap. 5.*

Cùm Sueno Angliæ rex, Daniæ regnum mortuo Canuto III conſobrino inuaderet, Goduini filium Haraldum regnô præfecit. Is ſpe improba totius Angliæ regnum amplexus, participato cum incolis conſilio, Danicum, vt erat per præſidia diſtributus, exercitum compluribus ſeparatim vicis vnó eodem tempore magnifico conuiuiorum apparatu per obſequij ſimulationem excipi iuſſit, meróque ac ſomno ſopitum noctu per inſidias trucidandum curauit. Ea nox vetuſtam Danorum dominationem, diúque maiorum virtute elaboratum finiuit imperium. Ita Anglia dominandi ius ignauia perditum G ſcelere recuperauit. *Saxo. lib. 10.*

Siculi Gallorum pertæſi libidinem & auaritiam Hiſpanorum regis Petri auxiliis accitis, hora veſperarum Gallos omnes per omnes Siciliæ vrbes ex compoſito interfecere. *Collenutius.*

R V I N A.

☞ Ex Tit. de Ruina, ſuprà.

QVALES CVM QVALIBVS.

Reges cum Regibus.

☞ Vide ſuprà Tit. de iis qui mutuis vulneribus periêre.

Domini cum ſeruis.

☞ Quæratur Locus de Fide & Fidelitate. Tit. ſeruorum erga Dominos.

HOMINES CVM BRVTIS.

Virgilij ingenioſum Epigramma in venatores exſtat.

Sus, ſerpens, Iuuenis, pariter periêre viciſſim.
Dente perit Iuuenis, ſerpens pede, procus ab ictu. H

MORTIS HIEROGLYPHICA.

In diuinis literis *framea*, vt & alia telorum genera, *mortis* hieroglyphicum habetur. Ita Theologi ex Pſalmi loco, Erue à framea Deus animam meam: *Pier. Val. lib. 2.*

Apud Scythas qui multa quoque Ægyptiorum more conſinxerunt, à quibus etiam inſtituti ſunt: vt quibuſdam veterum placet, *gladius* erat *mortis* ſymbolum. *Idem lib. 42.*

Colus quoque atque *penſa* tantùm, ſtaminibus abruptis *mortis* habere ſignificationem tradunt, ex fabula Parcarum, quarum munus eſt, ſuum vnicuique rei finem præſcribere. *Idem Pier. lib. 48.*

Pinus arbor *mortis* quoque hieroglyphicum eſt, de qua obſeruatum, arborem illam exciſam ſemel, nunquam ſuppullulaſcere. *Idem lib. 52.*

Cupreſſus etiam arbor in oſtentis *mortis* indicium fuit: vnde mortis eſſe hieroglyphicum nonnulli aſſirmant. *Vide Pier. Valer. lib. 52.*

A MORTE QVI REVIXERINT

☞ Quære Reſurrectio.

* MORTVI.

MORTVORVM CVRA APVD ROMANOS Græcos, Iudæos. Et alios nonnullos.

☞ *Videatur locus de cadauere, Funere, &c.*

Ac primùm Circa Corpvs et Cadaver ipsorvm.

*** Illivs Compositio. Ocvlorvm Clavsio.**

Apud Romanos moris erat vt morientium oculi clauderentur: Item apud Græcos, quod illi *καθαιρεῖν, συναρμόσαι, συγκλείειν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ βλέφαρα*: Latini verò condere, formare, operire, premere, comprimere oculos vel lumina dicebant. Et id quidem hoc ordine faciebant, vt vxores viris, & è contra viri vxoribus, parentes liberis & vice verſa, amici amicis illud obſequij exhiberent.

Homerus vxorum meminit, vt qui *in Nycia* fingit Agamemnonem querentem hoc officium ab vxore Clytæmnestra neglectum, verba illius ad Vlyſſem ſunt.

οὐδέ μοι ἔτλη ἰόντι περ εἰς Ἀΐδαο
χερσὶ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑλέειν σύν τε στόμ' ἐρεῖσαι.

B Neque mihi eunti ad Plutonis domos voluit manibus oculos comprimere, & os componere.

Et *Ouid.* inter alia apud coniugẽ lamentatus *l.1.Triſt.Eleg.*

——— Nec cum clamore ſupremo
Labentes oculos condet amica manus.

Et *lib.4.Triſt.Eleg.3.*

Supremoque die notum ſpectantia cœlum
Texiſſent digiti lumina noſtra tui.

De Maritis Ariadne apud eundem *Ouid.* teſtatur *in Epiſt. ad Theſea.*

Ergo nec lacrymas matris moritura videbo?
Nec mea qui digitis lumina condat, erit?

Parentes filiis morientibus extremum hoc obſequium præſtare, Polynices ad matrem inducitur *apud Euripidem,*

Συνάρμοσον δὲ βλέφαρα μὲν τῇ σῇ χερὶ μῆτερ
Iam claude mater oculos mihi in manu tua.

C Et Ouid. *lib.3. Amor. Eleg.8.*

Hic certè manibus fugientes preſſit ocellos.
Mater

Ita de matre Euryali habes apud Virgil. *lib.9.Æneid.*

——— Nec tua funera mater
Produxi preſſique oculos, nec vulnera laui.

De liberis votum plerumque erat parentum, vt ſibi ab eis hoc contingeret. Tale erat Penelopes *apud Naſonem Epiſt. ad Vlyſſem de Telemacho loquentis.*

Dij precor, vt iubeant, vt euntibus ordine fatis
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

Mento apud *Senec.lib.9.Contron.cap.4.* Ita oculos meos filij manus operiant. Et *Valer.Max.* de muliere Aſiana: Cùm iam viſceribus rigorem cordis imminere eſſet locuta filiarum manus ad ſupremum oculorum opprimendorum officium aduocauit. Fratrem quoque fratri oculos compreſſiſſe, videre eſt *ex Epicedio Pedonis.*

Lumina cerulea iam iámque natantia morte,
Lumina fraternas iam ſubitura manus.

D Sanè Romanis nefas erat oculos morientium adſpicere, aut à morientibus videri.

Apud Chriſtianos etiam oculi morientibus clauduntur, non tamen ita communiter à propinquis, ſed aliis lecto & letho adſtantibus.

Compoſito deinde membrorum diſtortorum adhiberi ſolita, quam Græci *κατορθοῦν ἐκτείνειν* dicebant, vt aduertit *Caſaubonus in Animaduerſ.Sueton.lib.2.*

Etiam curæ erat vt membris decenter compoſitis migrarent è vita. Imò morientes id vnicè conabantur. Sic Auguſtus Cæſar eo die, qui ſupremus illi illuxit, petito ſpeculo capillum comi, ac malas labentes corrigi præcepit *teſte Suet.c.89.*

Os etiam claudi ſolitum, *ex Homero* paulò antè docetur.

Denique ne membra quæ natura tegi voluit, nudarentur, Morientes ſollicitè curabant. De Lucretia habes apud *Ouid. lib.2.Faſt.* id vnicè ei curæ fuiſſe, ne non honeſtè procumberet. Et de Iulio Cæſare poſt accepta vulnera in Senatu, memoratur quod tibias plicauerit ne indecorè caderet.

*** Lamentatio, Luctus.** ☞ *Vide infrà Deploratio.*

Defuncto parente, filiis, amico, lamentatio & luctus efferri ſolebat, non tamen vtrobique. Plures enim magnos viros reperire eſt ait *Senec ep.99.* qui liberos ſine lacrymis extulerint. Imò Maſſilienſes, Locrenſes, Coënſes, ex decreto Magiſtratus ſine lamentis aut planctu funera ſuorum perſequebantur. *Valer.Max.lib.2.c.6. Heraclides in Põticis.* Sed quod de Coënſibus dicimus ad viros reſtringit *Heraclides.* Matri verò inquiens, mortuo iuuene ad lugendum annus datur. De Thracibus res nota eſt exſequias cum hilaritate celebraſſe. *Val.Max.l.2.c.6.* E

Cæterùm etiam viri prudentes luctui indulſerunt in funeribus ſuorum: Apud Chriſtianos quoque vſitatum moderatè lugere, & reprehendit Apoſtolus luctum immodicum, vt qui eorum ſit qui ſpem reſurrectionis aut alterius vitæ non habent.

Laudatur M. Antonini Pij vox, qui cùm Marcus Philoſophus mortuum educatorem ſuum fleret, reuocarêturque ab Aulicis miniſtris ab oſtentatione pietatis dixiſſe ſcribitur, Permitte illi vt homo ſit, neque enim Philoſophia vel imperium tollit affectus, vt ait *Capitolinus in vita eius.*

Quin Catullus impietatis & iniuſtitiæ arguit illum, qui amicos vita functos non lugeret.

Iudæi menſe integro defunctum lugebant: Lacedæmonij diebus xi. Romanis ex inſtituto Numæ decimus menſis longiſſimus lugendi terminus erat. *Ouid.* notat *in Faſtis,* vbi cùm de denario multa dixiſſet, F

Aſſuetos igitur numeros ſeruauit in anno,
Hoc luget ſpatio fœmina mœſta virum.

Conſtabat autem annus tum 10. menſibus, vnde annuus luctus frequens apud Scriptores.

Apud Chriſtianos plerunque parentum aut coniugis mortem anno integro lugubribus teſtantur: fratrum aut ſororum trimeſtri, alibi ſemeſtri. Seruanda cuiuſque Prouinciæ conſuetudo.

*** Lotio. Conditvra.**

Ægyptij vbi cum iis qui funera curant conuenêre, cadauer illis tradunt exenterandum & condiendum. Quo facto, illud recipiunt, vt domi ſolemni more recondatur. *Herod.lib.2.*

Apud Scythas cùm Rex deceſſit, accipiunt mortuum corpore incerato, aluo euulſa atque expurgata (vt etiam *Plinius, lib.9.cap.45.* docet) quam vbi ſilere contuſo & thymiamate, apiique ſemine & aniſi expleuerunt, conſuunt rurſus: impoſitúmque plauſtro cadauer per regionem ferunt: inde contumulant. *Herod.lib.14.* G

Wenceſlaus à Quercu, dum in agro Sternbergenſi fundamenta aggeri piſcinario molitur, corpus hominis integrum inuenit, quod nihil niſi myrrha erat, quam per amicos diſtribuit, & Dubrauium Hiſtoricum plus media parte lacerti humani donauit. *H.Henninges in Geneal.*

Itaque ſimul ac defunctus animam exhalauerat, lauabatur corpus tam apud Græcos, quã Romanos. *Ex Euripide* clarum eſt, apud quem *in Phœniſſis* Creon Iocaſten acceſſit, vt filium mortuum lauet. Et *in ead.Tragœdia,* Antigone petit à Creonte vt ſibi fratrem liceat lauare. Solennem autem hanc lotionem fuiſſe apud Dardanenſes, *Ælian.* ſcribit *l.4.Var.c.1.*

In primitiua quoque Eccleſia receptam fuiſſe lotionem, apparet ex *cap.9. Actor.* vbi Tabitham vita functam lotam continuò fuiſſe legimus, & meminit illius moris *Tertullianus c.42. Apologetici.*

Hodie apud Chriſtianos pleroſque vſus habet, vt mortuorum pedes, manus & facies abluantur.

Lota corpora vngebant, ſiue ea terræ mandarentur, ſiue igne comburerentur. *Plin.l 1.l.5.ep.c.16.& Apuleius Apolog.1.* H
Alluſit ad hunc ritum Martialis lepidum dicterium trahens in hominem qui conuiuas affatim exteriùs, ſed non interiùs perfuderat.

Vnguentum fateor bonum dediſti
Conuiuis, here, ſi nihil ſcidiſti:
Res ſalſa eſt bene olere & eſurire:
Qui non cœnat & vngitur Fabulle,
Is vero mihi mortuus videtur.

Plinius omnium diſertiſſimè *lib.13.nat.hiſt.c.1.* dicit, voluptatem vngendi inter laudatiſſima vitæ bona admiſſam: hoſtiſque ille & ad defunctos pertinere cœpit.

Vnguenta autem ante Troianos inuenta non fuiſſe, idem tradit, at contrarium *ex Homero* colligimus. Imò ex S. litteris de Iacob & Ioſeph corporibus exempla in promptu ſunt.

Perſius verò vnctionis huiuſmodi meminit. *Sat.3.*

——— Tandémque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſque lutatus amomis.

Sed & Iudæi veteres hunc ritum vſurparunt. S. Ioannes corpus Saluatoris narrat vnguentis fuiſſe delibutum *cap.9.*

Imò

A Imò ille ipſe pietatem laudat peccatricis, quod vnguentum mitteret in corpus ſuum. *Matth.* 26.

Tranſiit mos iſte ad Chriſtianos, quod ex Patrum ſcriptis diſcimus. *Tertulliano cap.*42. *Apologet. & de Reſurrect. carnis.*

Minutius Felix Octauio inter crimina obiecta Chriſtianis, reſeruatis inquiebat vnguenta funeribus. Rectè autem *Tacitus* originem huius inſtituti ad Ægyptios retulit, ex quorum ritu Ioſeph Patriarcha pollinctoribus ſuis mandauit aromatibus condire patrem defunctum. ☞ *Vide infra, Mortuorum cura apud Chriſtianos.*

Cæterùm Veteres vſi in hac conditura Sale, Nitro, Cedro, Aſphalto, Melle, Cera, Myrrha, Balſamo, Hyſopo, Calce. Vt ex auctoribus probatis elici poteſt, quorum teſtimonia breuitatis ergo omittimus.

☞ *Vide tit. ſequentem, De cura mortuorum Chriſtianorum.*

VESTITVS, ORNATVS.

Cicero in oratione pro L. Flacco, Græcos docet ſolitos fuiſſe coronam mortuis imponere: exponens quid contineretur plebiſcitis Smyrnæorum, quæ fecerant in Caſtritium mortuum.
B Primùm vt in oppidum introferretur, quod aliis non conceditur, deindè vt ferrent ephebi: poſtremò vt imponeretur aurea corona mortuo. Inſtitutum autem hoc coronatos mortuos efferendi, tetigit etiam *Ariſtophanes* ἐκκλησιαζούσαις: ita enim induxit virum vxorem increpantem, quòd eum noctu in lectulo dormientem reliquiſſet, tanquam cadauer, οἴχῃ, καταλιποῦσ' ἀποφερόμενον: Μὴ στεφανώσας' οὐδ' ἐπιθεῖσα λήκυθον. addidit enim, nihil deſiderari potuiſſe, vt plenam ſpeciem eius rei redderet, niſi quòd coronam capiti ipſius non impoſuerat, neque lecythum propè collocarat. *Victor lib.* 2. *Var. lect. cap.* 7.

Apud Græcos amictus candidus non ex lana, ſed lino intexebatur Ægyptiorum exemplo apud quos laneæ veſtes nec cum cadauere ſepeliuntur, neque in ædes Deorum importantur. *Alex. lib.* 3 *cap.* 7.

Romani cadauer de vnguentis vngere, candidóque amictu induere, ac diebus ſeptē ſeruare ſolebant in ara conſtituta, vbi odores incenderent, quæ acerra dicta eſt. *teſte Feſto.*

* Pauperes tamen & tenuioris fortunæ non videntur albis induti fuiſſe, ſed nigris teſtante Artemidoro.

C * Cæterùm tanta erat cura Veteribus de veſtibus funebribus, vt eas plerunque & ſibi & ſuis conficerent. Id videre eſt apud *Virgilium lib.* 9. qui matrem Euryali ſic querentem inducit:

——Nec te tua funera mater
Produxi preſſive oculos, nec vulnera laui:
Veſte tegens, tibi quam noctes feſtina dieſque
Vrgebam, & telâ curas ſolabar aniles.

* Sic Penelope ad Procos apud *Homer. Odyſſ.* β. dicit mortuo Vlyſſe,

Suſtinete vrgentes meas nuptias, donec linteum
Perfecero, ne mihi fila vana pereant, &c.

* CVSTODIÆ.

Græcis moris erat XVII. diebus totidémque noctibus cadauera antequam cremarentur, ſeruare. *Alex. ab Alex.*

Petronius Arbiter in Satyrico de Matrona Epheſina, quæ poſtum in Hypogeo virum afflicta cuſtodiebat. Aſſidebat inquit, ægræ fidiſſima Ancilla, ſimúlque & lacrymas commodabat lugenti.

* ELATIO. APPRECATIO.

D Tandem cadauer efferebatur certo die ab obitu, ordinariè ſeptimo, & octauo, *teſte Seruio.* Idque de noctu, ſiue ante lucem. Vnde Veſpillones dicti, qui funus efferebant tempore veſpertino: Quomodo Tullium Regem elatum, auctor eſt *Dionyſ. Halicarnaſſ. lib.* 4.

Tandem conſuetudo hæc deſiit, & diurno tempore elati mortui. Nam Syllam cui hora IX. ductæ exſequiæ, vt tardiuſculè elatum notat. *Plut. in eius vita.*

At Iulianus Imperator diurnam elationem abrogare, & nocturnam illam priſcam reducere voluit, cuius conſtitutio *in vet. Codice Theod. tit.* 17. *de ſepul. violat. lege V.*

Deinde quietem & pacem mortuis apprecabantur. *Valentinianus Nouella de ſepult.* Pax ſepultis. Et *Valerius Probus* has notas H.R.I.P. interpretatur, *hic requieſcit in pace.* Hinc terrā leuē illis vouebāt, vel vt oſſa molliter cubarent. *Ouid. l.* 1. *Am. El.* 8.

——Sæpè rogabis.
Vt mea defunctæ molliter oſſa cubent.

Idem inſinuat *Lib.* 11. *Æneid. Virgilius*

——Placita compoſtus pace quieſcam.

CIRCVMGESTATIO. E

Scythæ ſuos qui deceſſerunt, in plauſtris collocatos ad amicos circumferunt: eos illi excipientes epulū cadauer comitantibus præbent. Mox peractis diebus quadraginta humo mandant, capite exinanito ablutóque. Regis verò corpus conditum per omnes prouincias circumgeſtant. *Herod. lib.* 4.

Reſpectu Aliorum.

Conclamare.

Romani, oculis mortuo clauſis, introducta familia, viciniáque, ſi introſpicere voluiſſent, terni quaternive altiſſimis vocibus mortuum ter inclamabant nomine, quo tacente, Conclamatum eſſe in publicum efferebatur. *Alex.*

Imperare.

Extat apud Demoſthenem aduerſus Macartatum lex talis: Qui pereant in populis, quos nemo ſuſtulerit, eos demarchus propinquis denuntiet, vt tollant atque ſepeliant, & populum excipient eodemmet die, quo ſinguli eorum perierint. De ſeruis autem denunciet domino: de liberis verò iis, qui pecunias poſſident, quòd ſi nullæ mortui pecuniæ ſint, denunciet propinquis mortui. Quòd ſi denunciante demarcho, propinqui non ſuſtulerint, demarchus locet tollendum, & ſepeliendum & expiandum eo die populum, quàm minimo poterit. Quod ſi non locauerit, mille drachmas ærario dare damnas eſto, quidquid autem impenderit, duplum à debitoribus exigat. Si non exigat, ipſe popularibus dare damnas eſto. *Sig. lib.* 4. *de rep. Athen.* F

Euocare.

Præco ciues ad funus octauo die inuitabat, cuius verba erant: Ollus fato functus eſt.

Indicare.

Apud Ægyptios antequam ſepeliatur corpus, prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis, ſepulturæ dies, aſſerunt verò illum (nomine mortuum appellantes) paludem tranſiturum. Adſtantibus iudicibus ampliùs quadraginta numero, ſedentibúſque in præparato vltra ſtagnum hemicyclo, trahitur nauis ad id compoſita ab iis quibus eiuſcura iniuncta eſt, regente magiſtro, quem ſua lingua Ægyptij Charontem vocant. Vnde & Orpheum aſſerunt, cùm hunc morem apud Ægyptios conſpexiſſet, finxiſſe poſtmodùm inferos, partim quæ viderat imitatum, partim quæ ipſe commentus eſſet. Perducta in ſtagnum naui, antequàm condatur in area cadauer, permittitur lege volenti mortuum accuſare. Si quis comprobatur malè vixiſſe, iudices ſententiam ferunt, qua cenſent corpus eius ſepulcro priuandum. Qui deprehenditur iniuſtè crimen obiciſſe, magna multatur pœna. Cùm deeſt accuſator, aut per calumniam accuſatum conſtat, cognati finito luctu ad laudes mortui vertuntur. *Diod. lib.* 1. *cap.* 8. & *Herod. lib.* 2. G

Domus curanda.

Domus certo ſcoparum genere ab Euerruncatore purgabatur: cupreſſi ramus in oſtio ſuperponebatur in funeris indicium. *Alex.*

Inſtrumenta præparanda.

Romæ in æde Libitinæ Veneris omnia ad funus pertinentia ſeruabantur: quæ ſicut aduenientibus, viam, ita decedentibus ſepulturæ inſtrumenta præbebat: fortè ex regis Numæ commentationibus, vt dicerent non abhorrere ab iis, neque hæc vt piamentum defugere. *Plut. in quaſt. Rom.* H

IN ABLEGATIONE. Huc pertinet

Pompa.

Regum Scytharum ſepulcra apud Gerrhos ſunt, vbi Boryſthenes iam nauigabilis eſt. Ibi cùm Rex eorum deceſſit, ingentem ſcrobem effodiunt forma quadrata. Accipiunt mortuum corpore incerato, aluo eculſa atque expurgata (vt etiam *Plin. lib.* 9. *cap.* 45. docet) quam vbi ſilere contuſo & thymiamate, apiiq; ſemine & aniſi expleuerunt, conſuunt rurſus impoſitúmque plauſtro cadauer, ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt quæ regij Scythæ, aurem decidunt, crinem circumtondent, brachia incidunt, frontem naſúmque ſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt. Mox idē ad populos alios, quibus viuens imperitauit, cadauer transfertur. Denique contumulantes, concubinarum aliquam præfracta gula ſimul ſepeliunt: ſed & pincernam, coquum, equi agaſonem, miniſtrúmque, itē qui fuiſſet à nunciis, nec non equos & omnium primitias. Rurſúmque anno circumacto hæc obeunt,

obeunt, quinquaginta ex miniſtris (qui non alij ſunt , quàm A Scythæ ingenui) ſtrangulant , totidémque interimunt equos *Herod.lib.4.*

Platon in 12.de Legibus ordinem pompæ funebris, in funere Præfectorum ciuitatis talem ponit : Indumenta omnia alba, luctus ploratúſque nullus. Chori duo, alter puellarum numero 15. alter verò totidem puerorum , qui feretrum circumſtarent , dum ſacerdotes viciſſim demortuum laudabant , eiúſque felicitatem totum diem decantabant. At poſtero die bene manè , iuniores capulum ad ſepulcrum ferebant , eorúmque cœlibes præcedebant equites cum equis, & cum armis pedites: deinde pueri patrios hymnos concinentes , & hos puellæ ſequebantur, cum mulieribus iam effœtis. Sepulcrum verò erat ſub terra, factus ex lapidibus fornix.

Apud Romanos ferendi feretrum , propinquioribus virilis ſexus dabatur munus. Itaque filij parentes , & fratres ſorores elatas funere deferebant: nonnunquam ſerui libertate donati, plerunque ſenatorij , prætorij & conſulares, quique ampliſſimis honoribus functi erant, Imperatorum & Conſularium virorum feretrum detulêre. Quare Pauli Æmilij, qui de Mace- B donia triumphauit , legati Macedonum : & Syllæ dictatoris feretrum, ſenatores & ſacræ virgines extulerunt. Ex Q. Metello filij tres conſulares , duo triumphales , vnus cenſorius , & alter prætor lectum ſubiêre, teſte *Plin.lib.7.cap.44.* Dúmq; effertur , inſignia honorum quos geſſiſſet , vt faſces, ſecures, lictores, armáq; & dona militaria , coronáſque omnis generis, quas in vita meruiſſet, vexilla, atq; vrbium dona & legionum, ſpoliáq; hoſtium, ac munera quæ quis daturus erat, expreſſóſq; cera vultus, & decora maiorum totiuſq; familiæ longo ordine ſimulacra , & gentile ſtemma præferebant ab vltima origine, quanto cum poterant apparatu. Quare C. Cæſar in amitæ funere , Marij ſtatuas decore familiæ detuliſſe fertur. Et Tiberius in Druſi funere originem Iuliæ gentis, Æneam, omneſq; Albanorum reges , Romulum & Appium Claudium, cæteráſque Appiorum effigies longo ordine produxit. Ferunt quoque Iuniam, quæ Caſſio nupta fuit, viginti clariſſimarum familiarum imagines, velut indicium ſplendoris & vetuſtatis familiæ, in funere præceſſiſſe : inter quos Manlios & Quintios , Caſ- C ſiúmq; & Brutum. Nonnunquam, vt ampliore efferrentur funere, plures defuncto ſtrauêre lectos, qui inſtrati in pompa funeris anteibant: ſicut de Sylla , cui ſex millia, & Marcello, cui ſexcentos prælatos legimus. Tum ſi qui ab eo ſerui manomiſſi & libertate donati fuerant , illi præcipuè , qui fide inſignes à domino cogniti forent , herilem interitum miſerantes , pleni lacrymarum elatum corpus præcedebant piliati, aut alba lana capitibus velatis: qui quantò plures erant, tantò plus nominis laudiſque dedêre , quòd familiam totam decedens dominus tantis muneribus cumulaſſet , ac libertatis precio affeciſſet. Nonnunquam illos , qui raſis capitibus triumphantis currum fuerant proſequuti, eiuſdem defuncti corpus pileatos in pompa funeris præceſſiſſe inuenimus. Q. Terentium Culleonem, quem Scipio Aphricanus ſeruitio exemerat ; quíque triumphantis currum capite raſo fuerat proſequutus , eiuſdem elatum corpus pileatum præiſſe memorant: pòſt ſequente proximiorum affinium & amicorum turba: lugentis habitu , capillo demiſſo, in veſte pulla aut cerulea, vt Cato ſignificat. Illorum corpora , qui magiſtratus & honores geſſerant , in prætexta D purpura , togáque conſulari vel ſenatoria , viróſque triumphales in tunica Iouis , plebeiorum verò in toga plebeia aut pallio efferebant , & cum eiſdem illa cremabant. Lecto igitur conſtrato purpura, aut linteis ſplendentibus , & in eo defuncti corpore locato : poſt vltimam conclamationem , tibicine præcedente , qui næniam funebrem , qua laudes defuncti & facta recenſebat , tum pudorem integritatem & fidem, non ſaltabundus , vt olim , ſed ſtans Phrygio modulo caneret , funus procedebat. Is enim modus erat ad mœrorem accommodatior. Quod ideo inſtitutum ferunt, quaſi in illas æternas amœnitates, ac in ſedes & concilia piorum poſt funera recepti videantur. Nonnunquam ſenatu vniuerſo & magiſtratu cum vexillis, interdum equitum turmis , ſi quando Regum aut Imperatorum funus efferrent, comitantibus. Funeris enim hæc lex erat , vt præcedente pompa funebri, vini ſequantur , tanquam haud multò pòſt morituri. Interim lectulo plerique flores & corollas iacere, nonnulli vnguēta & odores, alij dona cumulare. Idque noctu & obſcura luce , ideo ardentes faces adhibebant. Nam die funus efferre vetuſto more non licuit : quod Demetrius rex cauit edicto : vt ante lucem vel poſt crepuſculum efferantur corpora : die verò non liceret. *Alex. lib.3. cap. 7.* E

D. Hieronymus ſcribens ad Paulam *de dormitione Bleſillæ*, indicat ordinem pompæ funereæ præire ſolitum ante cadauer. *Teſte Seruio*, ad honorem præſertim regum & nobilium, cum facculis præcedebat populus. *Virg. de Pallante :*

> —— *lucet via longo*
>
> *Ordine flammarum , & latè diſcriminat agros*

Kennethi Scotorum regis lege , inſignis viri aut alioqui de Republica optimè meriti pompa funebris talis erat. Duos equeſtres præibant: alter, vita functi arma indutus & inſignia ferens candido equo: alter pulla veſte velata facie nigro equo inſidens. Cùm ad templum veniſſent, niger retroacto equo ad altare, dominum morte abſumptum vociferans , populo ditis cum proſequente, celeriter ſe è conſpectu proripiebat. Alter ad altare recto pergens gradu , depoſita arma equumque offerebat ſacerdoti inſignibus admotis monumento. Huiuſmodi ritum vt parum religioſum, poſterior ætas aboleuit : ſacerdoti loco equi & armorum quinque ſterlingicis libris in oblationem tributis. *H. Boeth. lib. 10.* F

Lampades.

Lampades ardentes in funerum ceremoniis adhibere, Chriſtianis moris fuit : item hymnos decantare. Nam *D. Chryſoſtomus* inquit *in Hom.4. in 2 cap. ad Hebræos* : Dic mihi, qui volunt ſibi iſtæ ſplendidæ lampades ? quid hymni ? & paulò pòſt: Cogita quid pſallas in illo tempore. Reuertere, inquis, anima in requiem tuam, quia Deus benefecit tibi. Item : Non timebo mala , quia tu mecum es. *Homilia* 61. inquit, honorem mortuo non eſſe fletum , non eiulatum : ſed hymnos & pſalmos, & optimam vitam. Perditus, ſi in funere vniuerſam habuerit ciuitatem , nihil lucrabitur.

Laudatio , Nænia.

Ægyptij in laudationibus funebribus nil de genere eius, ſicut Græci conſueuerunt , narrant (exiſtimant enim omnes Ægyptij pariter ſe nobiles eſſe) ſed orſi à pueritia, in qua vitæ inſtitutionem eruditionémque recenſent , ad viri ætatem deſcendunt, eius erga deos religionem, iuſtitiam , continentiam, virtutéſque cæteras commemorantes. Inuocatis verò inferis G diis , precantur vt eum inter pios locent. Ad quæ verba omnis multitudo correſpondet , gloriam mortui extollens , tanquam apud inferos cum beatis ſemper futuri. *Herod. lib. 2. & Diod. lib. 1. cap. 8.*

Auctor Polybius , ſi humanis ceſſiſſet paulò illuſtrior Romæ, moris fuiſſe Romanis, in forum eundem efferri, ac ſtantē conſtitui , recumbentem verò rariùs : aderat mox, ſi per ætatem ac præſentiam licuiſſet , filius , vel certè ſanguine iunctorum vnus , qui defuncti præconia oratoriè perſequeretur. His verò exitu confectis , contumulabatur mortuus. Hinc Cæſarem legimus amitam laudaſſe annos natum plus minus duodecim. Tiberium autem vel annorum nouem in patre idem impleſſe. *Cal. lib. 17. cap. 11. A. L.*

Funebres tibiæ funebre carmen præcinebant, præfixis mulieribus laudes mortui decantantibus , quam Næniam dixêre: *Feſtus pomp. & Plut. in Problem.*

Muſica funebris.

Ferri mortuos olim ſolitos ad tubam indicat. *Maro in Æn.* H

> *It cœlo clamórque virum , clangórque tubarum.*

Et *Perſius Satyricus* :

> *Hic tuba, candelæ , tandémque beatulus alto.*
>
> *Compoſitus lecto.* ——

Cum tubis, tibiæ quoque ac tympana adhibebantur , & ea omnia , vt hominum mortuos lugentium animi languentes eiuſmodi ſono excitati, minus dolorem ſentirent, qui iis oblectamentis facilè diſtrahi ſoleant. *Alex. Aphrodiſeus in Probl. Polyd. lib.6. cap.10. de Inuent.*

Deploratio , Luctus.

Scythæ, mortuo rege, aurem decidunt , crinem circumtondent , brachia incidunt , frontem naſumque ſauciant , ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt. *Herod. lib.4.*

Romæ cùm in domo mortui fieret comploratio , lugentes pellibus inſidebant.

De Hiſpanorum lugendi ratione in hunc modum *Petrus Cluniacenſis* ſcribit : Vidi nuper ipſe in Hiſpaniis & admiratus ſum : antiquum hunc morem ab Hispanis adhuc omnibus obſeruari, Mortua quippe vxore maritus, mortuo marito coniux, mortuis filiis patres, mortuis patribus filij, defunctis

A quibuſlibet cognatis cognati, extinctis quolibet raſû amicis amici, ſtatim arma deponunt, ſericas veſtes, peregrinarum pellium tegmina, abiiciunt, totúmque penitùs multicolorem ac pretioſum habitum abdicantes, nigris tantùm vilibúſq; indumentis ſe contegunt. Sic crinibus propriis, ſic iumentorum ſuorum caudis decurtatis, ſéque & ipſa atro prorſus colore denigrant. Talibus luctus doloriſve inſignibus, ſubtractos cariſſimos deflent, & integri ad minus ſpatium anni in tali mœrore publica lege conſummant. *Lib.5.epiſt.16.*

Seruianorum funerum ritum hunc deſcribit *Augerius Buſbequius in itinerario Conſtantinop.* Erat cadauer in templo poſitum detecta facie: iuxtà erant appoſita edulia, panis & caro, & vini cantharus: adſtabant coniux & filia melioribus ornata veſtibus. Filiæ galerus erat ex plumis pauonis. Supremum munus, quo maritum iam conclamatum vxor donauit, pileolum fuit purpureum, cuiuſmodi virgines nobiles illic geſtare ſolent, inde leſſum audiuimus & næniam lamentabiléq; voces, quibus mortuum percunctabantur, quid de eo tantum meruiſſent, quæ res, quod obſequium, quod ſolatium ei defuiſſet, cur ſe ſolas & miſeras relinqueret: & huius generis alia.
B Sacerdotes funeri præerant religionis Græcæ. Erant in cœmiterio erectæ in palos pleræque ceruorum & hinnulorum & ſimilium ferarum de ligno dedolatæ effigies. Cúmque cauſam quæreremus, aiebant maritos vel patres eo monumento voluiſſe teſtari coniugum aut filiarum in obeundis domeſticis officiis celeritatem & diligentiam, erant item ad plura ſepulchra appenſæ comæ, quas mulieres aut puellæ in funere neceſſariorum luctus indicium poſuerant.

Humatio.

Sepulcrorum tres habentur ſpecies apud Ægyptios, ſumptuoſa, mediocris, humilis. In prima argenti talentum exponunt, in ſecunda minas viginti, in vltima parum quid ſumtus erogant. Purgato inde & condito à ſalitoribus cadauere, mox etiam accuſato, & a iudicibus certis iudicato, ſepeliunt poſtea quinque ſuos: hi in propriis ſepulcris, alij, quibus ea deſunt, domi apud infirmiorem parietem arca corporis erecta. Qui verò ob crimina aut debita ſepultura prohibentur, domi abſq; arca ponuntur: quos poſteri ditiores facti, ac debita & cri-
C mina luentes, honorificè ſepeliunt. Gloriantur enim Ægyptij, ſuos parentes maioréſve magnificè eſſe ſepultos. *Diod. lib.1. cap.8. & Herod. lib.2.*

Sicyonij corpus terra contegunt, deinde lapidea baſi extructa columnas erigunt, quibus faſtigia, vel, vt Græci vocant, aquilas imponunt: eadem propè ſpecie, qua ſunt templorum culmina.

Græcos conſueſſe extra oppida mortuos ſepelire intelligitur loco quodam Polybij *ex lib. 8. Hiſtoriarum*, qui nunc in excerptis legitur, docet enim illic, quomodo Tarentum in poteſtatem Annibalis venerit, narrans, vrbis Tarentinorum partem, ad ortum Solis vergentem, buſtorum plenam fuiſſe, quia ad ea vſque tempora Tarentini morem haberent, intra oppidum mortuos condere, parentes veteri cuidam oraculo: cùm enim edita ipſis ſors eſſet, res eorum meliores futuras, ſi vnà cum pluribus habitarint, ita illos interpretatos eſſe id oraculum: exiſtimaſſéque Remp. ſuam bonâ fortunatámque fore, ſi illos etiam, qui migrarint è vita, intra vrbem receperint, quod poſtea diligenter ſeruarunt. Verba oraculi hæc erant: ἄμεινον κ.
D χῷον ἔσεσθαι αὐτοῖ ποιουμένοις τὴν οἴκησιν μετὰ τῶν πλειόνων. Cæteræ autem nationes Græcorum tantopere hoc fugiebant, vt miniſtros etiam triſtis huius muneris, quos καταχεῖς appellabant, vrbis domicilio arcerent. *Victor. lib.2. Var. lect. cap.7.*

Lycurgus prohibuit, quicquam cum corpore condi, ſed puniceo amiculo & foliis oleaginis cadauer inuoluebant. *Plut. in Lycurgo.*

Romanos olim ab ortu vrbis defuncta corpora humi condere, neque cremare conſueuiſſe, illud argumento eſt, quòd Numæ Pompilij corpus in arca lapidea poſt multa ſecula à Cn. Terentio in Ianiculo inuentum, Martianus tradit. Poſtea quum longinquis bellis defunctos erui cognouiſſent, vt igni cremarentur, decreto ſanxerunt. Primus ex patriciis Cor. Sylla traditur, qui decedens igni ſe cremari voluit. Inde manſit diu defunctos cremandi conſuetudo: à qua ſequutis temporibus dum Antonini Cæſares imperitarent, deſitum fuit. Tunc enim illo more abrogato, denuo corpora humi condere cœpêre; ex inſtituto Thaletis, qui cùm omnia ex aquis conſtare dicat; defunctos terræ mandare iuſſit, vt humore diſſoluantur. *Alex. lib.3. cap.2.*

Frothonis III. Danorum regis lege, quiſquis paterfam. E in bello periret, cum equo omnibúſque armaturæ ſuæ inſignibus tumulo mandabatur. Quem ſi quis veſpillonum ſpoliare tentaſſet, pœnas non ſolùm ſanguine, ſed etiam inhumato cadauere dabat. Duces & centuriones igne cremabantur. *Sax. lib.5.*

Apud Tartaros ſi quis è plebe lethali morbo afficitur, ad eius tentorium haſta erigitur, puleo nigro præfixa. Conſpecto ſigno, intrat nemo. Vita defunctum clàm in campo ſub medio territorio defodiunt. In ſepulcro menſem ante illum, ſcyphum equini lactis, & carnis alueolum ſtatuunt: adiiciunt quoque iumentum cum pullo, & phaleratum equum, vt in altera vita lac, iumentum & inſtructum equum habeat. Iumentum aliud comedunt, eiúſque corium completum ſtramine in patibulo quodam ſuſpendunt, comeſti equi oſſa comburunt. Si quis eminentioris vir fortunæ vita exceſſerit cum pretioſiſſimo habitu humi reconditur: ſed longè ab hominum frequentia, ne ſpolietur. Amici equum eius pelle exuunt, quam ſtramine compleant, completámque palo præfigant, ac editiſſimo pro dignitate patibulo imponant: carnes pro inferiis comeſ-
lantur. Triginta dies mortuum lugent. *Bonfi. lib.8. Decad.2.* F

Mauritani extra vrbes publico loco mortuos ſepeliunt. Sepulcro ſaxum oblongum triangulare ſuperimponunt. Nobiliorum ſepulcris vnum ad caput, alterum ad pedes ponunt, cum epitaphij inſcriptione. Epitaphia multa Ioannes Leo in Africa ſe collegiſſe ſcribit *lib.3. cap.49. Africæ deſcript.*

Suſpenſio.

Mos erat olim apud Suecones & Gothos, cadauera Principum in quercubus, tanquam ſacris locis, ſuſpendere. *Olaus lib.16. cap.37. gentium Septentrionalium.*

Exuſtio. Crematio. Conſiderentur

Compoſitio cadaueris.

Græci mortui oculos, antequam cremaretur, patefaciebant, ac cœlum digito oſtendebant, animæ domicilium. *Alex. ab Alex. lib.3. cap.2. & 7.*

Pyra.

Græci per XVII. dies cadauer ſeruabant, tum rogo extructo, & pyra cupreſſo circumdata, propter grauem cremati corporis nidorem, ne tetro odore abigerentur proximi. G *Alex.*

Sueonum olim & Gothorum principes iuniperini ligni igne cremabantur. *Olaus lib.16. cap.37. Pop. Septentr.*

Pyram pro dignitate & honoribus, quibus in vita functus erat, & prout ampliſſimos magiſtratus & imperia geſſerat, modò maiorem, modò minorem Rom. extruxêre (fuitque lege duodecim Tabularum cautum, ne de lignis politis extrueretur) donec per funerum miniſtros, qui pollinctores dicti ſunt, corpus cremaretur. In extruenda pyra, præter arida ligna, papyrum quoque, quò faciliùs cremarentur, nonnunquam crocum & vinum affatim apponebat. Corpora clariſſimorum virorum, non niſi ex lectiſſimis lignis certi generis concremari permittitur. Locupletum ac nobilium modò funeribus adhiberi cupreſſum ſolitam, *Lucanus* teſtari videtur:

Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus,

& eſt à *Lactantio grammatico Thebaidos quarto* relatum. *Calius lib.25. cap.2. A.L.*

Frothonis III. Danorum regis lege, Centurionis vel Sa- H trapæ corpus rogo, propria naue constructo, funerabatur. Dena autem gubernatorum corpora vnius puppis igne conſumebantur. Dux aut rex interfectus proprio iniectus nauigio concremabatur. *Saxo lib.5.*

Veſtitus cadaueris.

Fuit ſeruatum apud Indos & Ægyptios, regum funebres tunicas, quo cineres cremati & à reliqua fauilla diſtincti iacent, ex licio, quod igni non abſumitur, conficere, eáſque ad rogum defunctum corpus induere. Quippe in Caryſto lapis naſcebatur, qui velut lana intextus, nullo igne adurebatur. *Plin. lib.19. cap.1.* linum ac beſtinum. *Alex. lib.3. cap.7.*

Parentatio.

Commorientes.

Erat Græcorum & Æthiopum præcipuus mos, vt comas ad rogum diſſecent, corporíque & igni imponant: boues & pecora, equóſque & canes in ignem mittant, vinúmque & oleum fundant. Indorum peruulgata hiſtoria eſt, vt viro defuncto, quæ cariſſima coniux in vita fuerat, eodem igne abſumatur, vnaque concremetur. Thracibus & Getis erat iſte mos, vt viro defuncto, præcipuè dilecta coniux, maxime cultu

A cùm ornata ad tumulum duci, & à propinquiore mactari: eodémque tumulo humari debeat. Gallis verò, vt ſerui clientéſque cum dominis patroniſve vna crementur viuentes, eademque pyra intereant. *Alex. lib. 5. cap. 7.*

Scythæ regum cadauera tumulantes, concubinarum aliquam præfracta gula ſimul ſepeliunt: ſed & pincernam, coquum, equi agaſonem, miniſtrúmque: item qui fuiſſet à nunciis, nec non equos, & omnium primitias. Rurſúmque anno circumacto quinquaginta ex miniſtris, qui non alij ſunt quàm Scythæ ingenui, ſtrangulant, totidemque interimunt equos. *Herod. lib. 4.*

Germanis ſtruem rogi nec veſte, nec odoribus cumulare licet: ſed ſua cuique arma, & ſuus equus adiicitur rogo, corpora verò clariſſimorum virorum, niſi ex lectiſſimis lignis certi generis cremari, ſine vllo funeris ſolemni permittitur. *Alex. lib. 3. cap. 7.*

Apud Rom. dum igne accenſo corpus ardebat, pro dignitate, próque opibus quibus quiſque potens erat, ita amici & affines quique coniunctiſſimi aderant, quæ cara habebant & præcipui cultus, cum gemitu & queſtu miſerabili, in luctus &
B grauiſſimi doloris ſignum, ignibus iaciebant. Itaque multi veſtes triumphales, enſéſque, & baltheos, nonnulli arma militaria: mulieres verò, ne ſtudio vincerentur, ornamenta ſua, armillas, zonas, mundumque muliebrem, vittáſque virginalis comæ, alij retortos cincinnos & torques: ac bullas prætextaſque liberorum flammæ indidêre: thuraque, vnguenta & odores omnium generum, quos lancibus ferebant. Quare multos copia odorum ad pyram exanimatos, & præter infinita odoramenta, in funere Syllæ, ſtatuam iuſtæ magnitudinis ex odoribus abſumptam comperimus. Quæque defuncto cariſſima, & cordi fuiſſe arbitrabantur in vita, quarumque rerum mirum & efficax ſtudium fuerat, & ſcuta, gladios & arma, canes, dilectos quos, luſcinias, auéſque ad eundum rogum trucidatos, vt vnà cum defuncto cremarentur, igni tradebant: plerique verò ſeipſos. Vnde exemplis palàm factum nouimus, multos accenſis dominorum rogis, doloris impatientes, vel violentas ſibi manus intuliſſe, aut igni pariter abſumptos eſſe, *Alex. lib. 1. c. 2.*

Abiectio cadaueris.

☞ *Vide Locum de Cadauere.*

C

Post Ablegationem. v. c.

Conclamatio, Luſtratio.

Poſtquam defuncto conclamato, & nomine deplorato, ſatis lacrymarum luctuſque fuerat, ipſique ter aqua aſperſi & luſtrati erant: omni munere abſoluto, ſupremum Salue & Vale, tanquam nunquam eos viſuri vltra, conclamabant: & à præfica feralibus officiis, iuſtiſque perſolutis, poſt lamenta & conclamationes, I licet, dicebatur, qua voce miſſum populum faciebat. Quique funus proſequuti, quique comites fuerant, velut ſupremo functi officio, ad proprios lares reuerſi, aqua aſperſi, ignem ſupergradiebantur, hoc ſe piaculo ex funere expiari arbitrati, quod expiationis genus ſuffitionem dixêre, cuius rei cauſa ferias ſæpè indixerunt, quæ Denicales dictæ. Græci verò aqua luſtrantur pura, eadémque expurgantur, in qua torrem ex altari extinxiſſent priùs. *Alexan. lib. 3. cap. 7.* Supremi verbi, Vale, nos te ſequemur, *Virgilius*
D commeminit:

——ſalue æternùm mihi maxime Palla,
Æternùmque vale.

Et de Polydoro:

——animámque Sepulcro
Condimus, & magna ſupremum voce ciemus.

Hinc exequias dici, autumat Donatus, enarrans illud Terentianum: *Funus interim procedit, nos ſequimur.* Polydorus *de Inuent.*

Conuiuia, Epulæ, Cœnæ, Viſcerationes funebres.

☞ *Vide locum de Conuiuio.*

Optimatibus Thracum mortuis prolato triduum cadauere mactatiſque omnifariis hoſtiis, conuiuantur. Illudque defletum priùs, deinde combuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt. *Herod. lib. 5.*

Scythæ poſt funus amicos excipientes, epulum præbebant cadauer comitantibus. *Alex. lib. 3. c. 7.*

Peracto funere, vbi à luctu quieuit animus, viſcerationem Græci exhibebant. In qua cùm omnia cariùs venirent, Ad pollinctum emere, ſermo percrebuit. Fertur Numæ edictum, E ne piſces, qui ſquamoſi non eſſent, ad pollinctum emere fas foret: ſcilicet ne nimis magno in funeralibus cœnis mercarentur obſonia quam cœnam pollinctoram dixêre. In qua, etſi nihil deeſſet, omniáque affatim ſuppeterent, lætari tamen minimè decebat. Fuitque inſtitutum, vt per vim cibíque lenimen, defuncti deſiderium leuaretur. Præter quam erat cœna exequialis, quæ ſenibus, & his qui multum ætate proceſſerant, dabatur: in qua pranſi, diſcedentes poſt ſupremum officium, alter alteri vale dicebat: quam Silicernium vocant. Athenis per funeri præfectos epulum apud defuncti maximè neceſſarium dari conſueuit. Argiuorum inſtitutum fuit, vt defuncti affines, ſtatim ab exceſſu Apollini ſacrificent, & trigeſimo pòſt die Mercurio, Apolliniſque ſacerdoti hordeum dent, ignémque extinguant, & rurſus accendant, carneſque victimarum percoquant, quibus poſtea veſcuntur. *Alexand. lib. 3. cap. 7.*

Romani habebant cœnam Exequialem, quæ ſenibus & his qui multum ætate proceſſerant dabatur: in qua pranſi diſcedentes, alter alteri Vale dicebat; quam Silicernium vocabant. *Alex. lib. 3. cap. 7.*

F In Italiæ oppidis compluribus propinqui, comparatis epulis, in mortui ædes conueniunt ad diſcumbendum, ne quo genere honoris funus ipſum deſtraudetur. *Pontanus cap. 15. de Magnif.*

Indi Chriſtiani eodem ritu mortuos, & eadem religione ſepeliunt qua nos. Deinde cognati & affines epulum dant, & octo dies in conuiniis, mortuorum gratia inſtructis, accumbunt, & illorum memoriam celebrant, & pro eorum ſempiterna ſalute Chriſtum venerantur. *Oſorius lib. 3. rerum Em.*

Certamina, Ludi

☞ *Vide in fine huius Loci.*

Thraces in funere optimatum, combuſto cadauere, illud ſepeliunt: aggeſtóque deſuper tumulo, cùm alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione monomachiam. *Herod. lib. 5.*

Cinerum collectio.

Nono die reliquias defuncti & cremati cineres, mater, ſoror & propinqui affineſque nigra in veſte & effuſis comis, aut Pontifices & ſacerdotes, nonnunquam primores patrum perfuncti honoribus, tunicati & diſcincti, lotis manibus & nudis pedibus oſſa à cinere ſeparare & colligere, eaque lacte & vino lauare, & deos manes aduocare: Græci vino & vnguento G inſpergere ſolebant, cumque odoribus effuſi in lachrymas, in vrna condere, & linteo ventilare.

Sepulchri ipſius

Ornatio.

Olim monumenta defunctorum apio coronabantur. Hinc *Plutarchus in Sympoſiacis*: τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμέν: id eſt, iis qui periculosè ægrotant, dicimus apio opus eſſe. Cauſam addit *in vita Timoleontis.*

Inſcriptio.

Apud Rom. in funere viri illuſtris, pueri imago patri perſimilis in illuſtri domus aſtituebatur parte. Quod adoleſcentibus ad virtutem & fortia facinora eximium fuit incitaculum. *Polybius.*

H Sicyonij inſcribunt ſepulcris planè nihil: ſed eius, quem extulerunt, nomen appellantes, patris mentione prætermiſſa, illum valere iubent. *Pauſ. in Corinth.*

In antiquorum monumentis crebrò reperias has literas. H. M. H. N. S. Hoc monumentum hæredes non ſequitur: quòd ad poſteros ius ſepulcri non pertineat. Sunt qui ex amphibolo iocum captant, Monumentum hæredes non ſequitur, quia immobile, ſed hæredes ſequuntur monumentum. Vt eſt apud Comicum: Funus præit, ſequimur.

Mille pedes in fronte trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monumentum ne ſequeretur,

ait *Horatius Satyra* 9. Hæc erat formula verborum, quibus teſtatores ſignificabant, ſe certum locis ſpatium e ſuis agris excipere; quo & ſuis hæredibus adimerent, & Reipubl. ſeu alicui corpori & vniuerſitati: ſeu liberis & familiæ ſuæ donarent, vt eſſet vel populi & vniuerſitatis; vel familiæ ſepulcrum: Hoc monumentum hæredes non ſequitur, vel hæ literæ, H. M. H. N. S. cuiuſmodi verba vel literæ etiam hodie in veteribus marmoribus & lapidibus inciſæ reperiuntur. Bononiæ monumentum tale eſt.

A Q. MANLIO C. F CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRÆF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H. M. H. N. S.

Romæ item in æde C. Cæciliæ, tale:

DIIS MANIBVS SACRVM.

MARIO L. LIB. HERMETI ET DIOCLETIÆ. FASIDI MARIVS L. LIB. FELIX PATRONIS SVIS BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVSQVE SVIS, POSTERISQVE EORVM, ITA NE VNQVAM DE NOMINE FAMILIÆ NOSTRÆ EXEAT HOC MONIMENTVM. HOC MONIMENTVM HEREDES NON SEQVITVR. IN FRONTE LAT. PED. XX ET DIG. II. IN AGRO LONG. &c.

Conſeruatio, Defenſio.

B De ſepulcris apud Solonem non ferè comperiuntur plura, quàm ne quis ea deleat, néve alienum inferat, ſtatuta item pœna, ſi quis buſtum columnámque violarit aut deiecerit. *Cal. lib. 17. cap. 20.*

Imagines.

☞ *Vide Locum de Imaginibus & Simulacris.*

LVDI FVNEBRES.

☞ *De his nonnulla habes in loco de Ludis. Vbi de varia illorum occaſione. §. Funeris.*

Quibus adiicienda duximus ſequentia.

* LVDORVM FVNEBRIVM ORIGO.

Ludos gladiatorios exhibendi in Funeribus, de his enim hîc agimus, de Conuiuiis ſiue Epulis feralibus alibi, auctores à pleriſque exiſtimantur Græci, quos clarorum virorum funera ludis & certaminibus celebraſſe, *Homerus teſtatur.* Meminit & *Lucianus* περὶ πένθους Καὶ τοὺς ἀγῶνας ... &c. Sunt verò qui ludos conſtituant ad ſepulcrum.

Plinius originem illorum ad Acaſtum transfert, & Theſea. Sic enim *lib. 7. cap. 56.* ludos Gymnicos in Arcadia Lycaon inſtituit: Funebres Acaſtus in Iolco: poſt eum Theſeus in Iſthmo.

C Anaxagoras Philoſophus iam iam moriturus, rogatus à Lampſacenis, Ecquid fieri mandaret? iuſſiſſe fertur, vt pueris eo menſe quo diſceſſiſſet, quotannis ludendi poteſtas concederetur. Et hunc ritum ſuo tempore duraſſe. *Dio. Laertius lib. 2. in Anaxagora* ſcribit. Item *Plut. in Polit.* παραγγέλμ.

Tertull. hanc reddit cauſam, & ortum. Olim quoniam animos defunctorum humano ſanguine propitiari creditum erat, captiuos vel malo ingenio ſeruos mercati, in exſequiis immolabant: poſtea placuit impietatem voluptate adumbrare. Itaque quos parauerant armis quibus tunc & qualiter poterant eruditos, tantùm & occidi diſcerent, mox edicto die inferiarum apud Tumulos erogabant. *Hac de Origene. Tertullianus lib. de ſpectaculis cap. de munere.* In quam ſententiam & *Seruius lib. 10 Æn.* Moris erat, inquit, in ſepulchris virorum fortium captiuos necari: quod poſtquam crudele viſum eſt; placuit gladiatores ante ſepulcra dimicare, qui à buſti cineribus Buſtuarij dicti. Qui locus *Ciceroni* præibit ad lucem ſcribenti *in*
D *Piſoniana*: Neque ego ceſſiſſem, & me ipſa ſuo complexu patria tenuiſſet, ſi mihi cum illo Buſtuario gladiatore (Clodium putat) & tecum decertandum fuiſſet.

LVDORVM VARIÆ SPECIES.

Non vnus horum ſpectaculorum modus aut forma. Indicem collegit *I. Lipſius Saturnalibus*, & nos ex illo iſta.

I. Ac primò quidem Gladiatores publicè dati in Foro Boario à M. & D. Brutis, cauſa mortis patris, anno ab V. Cond. CCCCXC. *Valerius Maximus lib. 2. cap. 4.* Gladiatorum munus primùm Romæ datum eſt in foro Boario Ap. Claudio, & M. Fuluio Coſſ. Dederant M. & D. Iunij Bruti funebri memoria patris cineres honorando. Et *Epitome Liuiana* 16. D. Iunius Brutus munus gladiatorium in defuncti patris memoriam edidit primus. Vbi tamen malè ſcriptoris aut exſcriptoris culpâ omiſſus Marcus. Hoc ampliùs verò *Auſonius*, tria paria Gladiatorum à Iuniis data aſſerit Poeticè, & μονομαχιῶν tria bella & tres pugnas appellans: E

Tres primas Thracum pugnas, tribus, ordine bellis
Iuniada patrio inferias miſere ſepulcro.

II. Rurſus poſt annos quinquaginta *Liuius* duo & viginti paria data refert anno ab V. C. IↃXXXX. verba eius. *lib. 23.* M. Æmilio Lepido qui conſul augúrque fuerat, filij tres Lucius, Marcus, Quintinus ludos funebres per triduum, & gladiatorum paria duo & viginti per triduum in foro dederant.

III. Iterum *lib. 31.* interiectis quatuordecim fermè annis, P. Sulpitio, C. Aurelio Coſſ. paria viginti quinque: Ludi inquit funebres eo anno per quatriduum in foro mortis M. Valerij Leuini cauſa, à P. & M. Filiis eius facti, & munus gladiatorium datum ab eis. Paria quinque & viginti pugnauerunt.

IV. Et *lib. 39.* P. Licinij funeris cauſa viſceratio data, & gladiatores LXX. pugnarunt. Sic enim ἑβδομήκοντα ibi legendum putat Lipſius, quod numerus CXX. qui eſt in vulgatis editionibus, ſit grandior quàm conueniat in id æuum.

V. Denique anno vrbis ICLXXX. paria data triginta ſeptem, quod velut primariæ magnificentiæ recenſuit. *Lib. 41.* F
Muneta gladiatorum eo anno, aliquot paria alia data, vnum ante cætera inſigne fuit T. Flaminij, quo mortis cauſa patris ſui cum viſceratione epulóque, & ludis ſcenicis quatriduum dedit, magni tamen muneris ea ſumma fuit, vt per triduum quatuor & ſeptuaginta homines pugnarunt.

Hi ſunt Ludi funebres, quorum mentio in Liuio. Vnum adhuc munus reſtat, quod non Romæ, ſed in Prouincia præbitum à Scipione, de eo ſic loquitur, *lib. 28.* Scipio Carthaginem ad vota ſoluenda Diis, munúſque gladiatorium, quod mortis cauſa patris patruique parauerat, edendum rediit.

Sed non abs re fuerit etiam aliorum auctorum teſtimonia, quæ quidem mihi iam in mentem veniunt, hic adſcribere. *Dio lib. 24.*

Καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ Φαῦστος ὁ τοῦ Σύλλου παῖς ἀγῶνας μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ἐποίησεν. Id eſt. Sub idem tempus Fauſtus Sillæ F. ludos gladiatorios in honorem patris exhibuit. *Et lib. 39.* ſub initium de Clodio. G

ἐν αὐτῇ τῇ διαψηφίσει ὁ Κλώδιος γνοὺς τὸ πλῆθος πρὸς τὸν Κικέρωνα ... , ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρὸς ἀγῶνας ἐπιταφίους ... σύλλογον, quod ita Latinè redditur.

In ipſa ſuffragatione Clodius cognito multitudinem pro Cicerone futuram, acceptis gladiatoribus, quos frater ſuus parauerat ad Ludos funebres, quos Marco propinquo ſuo inſtituerat, in Concionem inſiluit.

Plinius lib. 36. cap. 15. C. Curio, qui bello ciuili in Cæſarianis partibus obiit, funebri patris munere, cùm opibus apparatúque non poſſet ſuperare Scaurum, theatra duo iuxta fecit ampliſſima, &c. *Suetonius in Tiberio, cap. 8.* Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in aui Druſi dedit diuerſis temporibus ac locis. Primum in foro, ſecundum in Ampitheatro, rudiariis quoque quibuſdam reuocatis auctoramento centenum millium.

Iul. Capitolinus in M. Antonio Philoſopho. Hadriano Baiis abſumpto cùm Pius ad vehendas eius reliquias eſſet profectus, Relictus Romæ auo iuſta impleuit. Et gladiatorium quaſi priuatus Quæſtor edidit munus. Et eodem libro de Marco & Vero Impp. Funebre munus patri dederunt. Ex his igitur conſtat funeris cauſa ludos gladiatorios eſſe datos. Non tamen in omnibus olim funeribus præberi ſoliti ſunt, ſed tantum in indictiuis. *Cicero* ſuadet *lib. 2. de leg.* Reliqua ſunt in more funus vt indicatur, ſi quid ludorum. Et *Feſtus*: Indictiua funera ſunt, quibus adhibentur non modo ludi, ſed etiam deſultores. In Imperatorum igitur ac Principum virorum funeribus, non gladiatores: in aliorum verò minimè. Quo reſpectans *Plautus* Moſtellaria, ſc. Iupiter. Tranionem ſic iocantem introducit. H

Ludos ego hodie viuo præſenti huic ſeni
Faciam, quod credo mortuo nunquam fore.

Cui non abſimile eſt illud in *Amphitrione*, vbi Soſia ſic loquitur.

Viuo ſit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.

Rectiſ

Rectiſſimè enim & examuſſim optimè ex hoc ritu loca illa
A interpretatus eſt, I. Duza Pater aliter quàm Lambinus, qui Plautinum acumen hic non ſatis intellexit.

* QVIBVS EXHIBITI. HEROIBVS, VIRIS FORTIBVS.

Primis temporibus Gladiatores Imperatoribus dumtaxat & Fortibus viris ceſſerunt in funere. Exempla & teſtimonia ex dictis huc transferantur, ne eadem repetere videamur.

* ETIAM PRIVATIS.

Verùm mos iſte ludos exhibendi adeò increbuit, vt vulgò etiam dari cœperint à Priuatis, & pleriſque ea cura fuerit in teſtamentis: quibus poſt mortem ſuam tot & tot paria ſibi edi cauebant. *Seneca de breuitate vitæ c.20.* Quid diſponunt etiam illa, quæ vltra vitam ſunt moles magnas ſepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitioſas exſequias? *Horatius lib.II.Satyr.3.*

Ni ſic feciſſent gladiatorum dare centum
Damnati paria.

B Senex apud Perſium.

——at meus heres
Quiſquis es à turba paullum ſeductior, audi.
Diis igitur geniòque Ducis centum paria ob res
Egregiè geſtas indico.

Cicero pro Sylla: Ita prorſus interpoſiti ſunt gladiatores, ſed quos teſtamento patris deberi videmus.

Tertullianus: Priuatorum memoriis legatariæ editiones parentant.

Scæuola D.de Annuis leg.l.31.§.3. Liuius Titius teſtamento patriæ ſuæ ciuitatis Sebaſtenorum centum legauit, vti alternis annis ex vſuris eiuſdem certamina ſub nomine ipſius celebrarentur.

Modeſtinus D. de vſu & vſufruct.l.16. Legatum ciuitati relictum eſt: vt ex reditibus quotannis in ea ciuitate memoriæ conſeruandæ defuncti gratiâ ſpectaculum celebretur.

Imò eouſque mos euaſit, vt ditiori aliquo mortuo populus munus efflagitaret velut debitum, & ex præſcripto legis.
C Exemplum in Suetonio inſigne cum Tiberij reprimentis laude, ſic enim Hiſtoricus *cap.37.* Cùm Pollentina plebs funus cuiuſdam primipilaris, non priùs ex foro miſiſſet, quàm extortâ pecuniâ per vim hæredibus ad gladiatorium munus, &c.

* FOEMINIS.

Neque in virorum funeribus ſtetit hic mos, tranſiit etiam ad fœminas. Cuius rei dux & auctor ſtirps illa Veneris Iul. Cæſar, qui munus populo epulúmque in filiæ memoriam pronunciauit quod ante eum nemo, *teſte Suetonio, c.26.* Quod & *Dio* confirmat *lib. 40.* ἐπὶ τῇ θυγατρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίησε. Hoc eſt, Filiæ ſuæ & ferarum cædes & virorum pugnas exhibuit. Nec dubium quin Cæſaris exemplum cupidè imitatus ſit vulgus: In *Spartano* certè legimus, Hadrianum præcipuos honores ſocrui ſuæ ludis gladiatoriis impendiſſe.

D *LVDOS EXHIBENTIVM HABITVS.

Illis autem qui hæc munera exhibebant, & Domini funeris vocabãtur, per omnes dies ius erat prætextæ, lictorum, & Accenſi: omninóque imaginem quandam gerebant magiſtratus. De prætexta *Feſtus*, vel potiùs eius *Abbreuiator*: Prætexta palla nulli alij licebat vti, quàm ei qui funus faciebat. *Cicero in Piſonem.* Sex. Clodium, qui nunquam antea prætextatus fuerat, ludos facere & prætextatũ volitare paſſus es. Ex quo ritu rectè Suetonium interpretatur magnus ille *Lipſius in Claudio c.2.* Ob valetudinem gladiatorio munere, quod ſimul cum fratre memoriæ patris edebat, palliolatus nouo more præſedit. Benè nouo more, debuiſſet enim eſſe prætextatus:

Sed palliolum veſtis genus, quo in morbo vtebantur: Quod ex *Quintiliano* apparet: Palliolum ſicut faſcias & focalia ſola excuſare poteſt valetudo. Et ex *Seneca lib.4.Natur.quæſt.c.13.* Videbis quoſdam graciles, & palliolo focalique circundatos, pallentes & ægros.

Prætextæ igitur ius, qui funebres ludos dabant, habuiſſe ex his clarum eſt De Lictoribus, & Accenſo. *Cicer.lib.2.de leg.* Reliqua ſunt in more, funus, vt indicatur, ſi quid ludorum Dominúſque funeris vtatur Accenſo, & Lictoribus, ſcilicet, vt in multitudine coërcere poſſit inſolentiores & ferociores. Quo E fine etiam deſignatores funeribus fuiſſe adhibitos exiſtimo. Horatius *lib.1.Epiſt.7.*

——cum ficus prima calórque
Deſignatorem decorat Lictoribus atris.

Quintil. declam.6. Lacrymas ipſas nouiſſimè perdo, inanis domi Libytina plangitur, deriſus. Deſignator redit, refertur rogus. *Tertullian.de ſpectac.* A templis & aris, inter tribus & tibias duobus inquinatiſſimis arbitris funerum & ſacrorum Deſignatore & Auſpice.

Erat autem Deſignator, & Diſſignator, qui ordinem proceſſuris, aut ſeſſuris locum deſignabat, pro conditione cuiuſque, & in ordinem redigebat, ſi qui reluctare vellent. *Donatus Adelph. Act. Scen.2.* Deſignare eſt rem nouam facere, in vtramque partem & bonam & malam. Nam Deſignatores dictis qui ludis funebribus præſunt: credo ob eam cauſam quod ipſis ludis multa fiant noua & ſpectanda: ſimul etiam turba retineatur, quæ fiunt aut in ſpectaculis aut litibus. Modo quid deſignauit? puto ergo deſignationem, contractionem aut conductionem populi in vnum intelligi. Hoc enim F contingit ei qui aliquo flagitio plurium in ſe oculos & ora conuertit, & ſpectaculo eſt vulgo. Quemadmodum Deſignatores qui ludis funebribus multitudinem retinent. Interноſcebatur autem Deſignator in funeribus quidem ſigno ficus, arboris funereæ, vt patet ex Horatij dicto loco, & altero qui eſt 16. *Exod.* vbi pullam ficum appellat: in ludis verò ſigno virgæ. Ex qua βραβευτὴς Græcis dictus *Vlpiano teſte lib. 4. De his qui notant. infamia. Plautus in Pœnuli Prologo.*

Nec lictor verbum aut virga muttiant,
Non Deſignator præteriens obambulet.

Vt annotauit *Fr. Iunius ad Tertull. de ſpectaculis.*

* SPECTATORES, EORVMQVE HABITVS.

Spectatores verò quod attinet, & illis propria quædam G veſtis fuit in funebri hoc munere. Nam vt in aliis ludis togati ſpectabant: ſic in his penulati. *Dio lib.55.* Καὶ τότε καὶ ἐπιτάφιοι ἐπὶ τῷ Ἀγρίππᾳ ὁπλομαχίαι, φαιὰν ἐσθῆτα πάντων τῶν ἄλλων, πλὴν τοῦ Αὐγούστου καὶ αὐτῶν τῶν υἱέων αὐτοῦ λαβόντων, καὶ ἑνὸς πρὸς ἕνα καὶ πλειόνων πρὸς ἴσους ἐγένοντο. Hoc eſt, Interea & funebre munus gladiatorium editum cum ſingulis certantibus, tum pluribus contra pares, quod cùm alij omnes ſpectarent in pulla veſte, tum & filij Auguſti, ſolo ipſo excepto.

Lampridius in Commodo: Contra conſuetudinem penulatos iuſſit ſpectatores, non togatos ad munus conuenire, quod funeribus ſolebat, ipſe in pullis veſtimentis præſidens. Quod ipſum & *Xiphilinus in Commodo* memorat: Μέλλων αὖθις μονομαχήσειν, παρήγγειλεν ἡμῖν ἐν τῇ στολῇ τῇ ἱππάδι καὶ ἐν ταῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον ἐσελθεῖν, ὅπερ οὐκ ἄλλως ποιοῦμεν ἐσιόντες εἰς τὸ θέατρον, εἰ μὴ τῶν αὐτοκρατόρων τις μεταλλάξειε. Hoc eſt, Cùm rurſus eſſet obiturus munus gladiatorium, iuſſit nos in equeſtri veſte & penula indutos in theatrum venire, quo ornatu nunquam ante theatrum ingredi conſueueramus, niſi princeps è vita deceſſiſſet.

* IPSIS MORTVIS QVOQVE EXHIBITI. H

Quin neque ludi ipſi memoriæ mortuorum, coram populo dedicati, ſed & ipſis mortuis, non aliter quàm viuis, publicum in theatris locum aſſignatum legimus, poſitâ ibi ſellâ quæ memoriam eius reuocaret. Quis honor tributus M. Marcello defuncto teſte *Dione lib. 51.* Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἐς τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε. Hoc eſt Marcelli & imaginem auream & coronam auream, & ſedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iuſſit, mediáque illa poni inter ſellas editorum.

Sic Pertinaci mortuo, non vnam ſellam, ſed tres in theatro poſuit Seuerus, vt eſt *apud Xiphilinum.* Καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα θρόνους τρεῖς κατακεχρυσωμένους αὐτῷ ἐσκομίζεσθαι. Hoc eſt, Præcepit vt ſtatua eius aurea curru ab Elephantis veheretur in Circum, vtque ei tres ſellæ aureæ in reliqua theatra perferrentur.

A ## * MORTVORVM CVRA apud Chriſtianos.

VBI DE RITIBVS CIRCA CADAVERA. Funera. Mortuorum Animas.

Ac primùm de illis qui corpus defuncti contingunt, & funerationem præcedunt.

SIC CADAVERA MORTVORVM FIDELIVM ſolita lauari. Cur, à Quibus.

EXEMPLA, VIRORVM.

Hanc quæſtionem tractat *Stephan. in centur. q. iur. q.* 8. & cum communi vſu & conſuetudine affirmatiuam tuetur ſententiam, allegans *Barthol. in leg. vlt. D. de cadau. punit.* qui tamen nihil determinat, ſed tantum monet, cogitandúmque relinquit. *Dec in l. imperium 3. n. 18. de iuriſd.* 3. adducit fundaméta Dd. quod perfecta medicinæ cognitio, non magis abſque anatomicis diſſectionibus comparari poſſit, quàm vera aliqua alterius artis ſcientia, abſque ipſiuſmet proprij & genuini ſub-
B iecti notione, inſuper magni ponderis & momenti medicinam eſſe addit, illique omni ratione eſſe fauendum, auxiliúmque omne lubentiſſimè ſuppeditandum. 4. Quod diſſectio illa publici boni, & vtilitatis gratiâ ſuſcipiatur, vt ſcilicet medici peritiores fiant, additque quæ vtilitatis cauſa fiant publicæ, licet in contumeliam alterius cedant, non eſſe redarguenda *l. quod reip. D. iniur.* 5. Omnem honorem illis eſſe denegatum, vtpote qui ſerui pœnæ fuerunt *l. capitalium* 28. *§. famoſos D. de pœn.* 6. Allegat ſuprad. *l. vlt. de cadau punit.* cùm cadauera cuius petenti ad ſepulturam concedi ſoleant, maximè medicis eſſe concedendas vtpote à quibus ipſis ſepultura contingit honeſta. 7. σκέλετα oſſiúmque iſtam compaginem & quotidianam eius inſpectionem conducere nobis ad demonſtrandum ſcilicet miſeram noſtram conditionem, fragilitatem & imbecillitatem. 6. Prodeſſe nobis ad conſiderandúm admirandæ ſapientiæ architecti, & opificis huius ſtructuræ corpus. 9. Ducere nos & inuitare hanc conſiderationem, ad ardentem & ſeriam gratiarum actionem, quæ ipſi opifici debetur.

C Verùm negatiua ſententia, quam & Empirici veteres ſecuti ſunt magis mihi probatur, vtpote non tam ſæua, & iniqua in mortuos, nec tam fœda, nauſeáque plena, non obſtantibus ſupradd. Nam *d. l. vlt. de cadau. pun.* loquitur ea iuſtitiæ plena, de petitione ad ſepulturam, quod cuiuis petenti corpora animaduerſorum ad ſepulturam danda ſint, vnde nulla meo iudicio extenſio ad anatomen colligi poteſt, vtpotè quæ maximè contrariatur ſepulturæ, & tenet *l. 1. d. t.* corpora eorum, qui capite damnantur, cognatis eorum neganda non eſſe. Et refert *Lucius* 12. placitorum decimo permiſſum à Senatu Pariſienſi, fuiſſe cognatis cuiuſdam Aduocati Maieſtatis damnati cadauer ſepulturæ dare. 2. *D. l. 3. de iuriſdict.* definit merum imperium, quod nimirum ſit habere gladij poteſtatem, ad animaduertendum in facinoroſos, ea verò animaduerſio conſiſtit in executione ſententiæ, & pœnæ viuorum, non etiam mortuorum. 3. Negatur quod perfectio medicinæ abſque anatomicis diſſectionibus comparari nequeat. Vnde enim in veteri Teſtamento Medici ſuam perfectionem adipiſcebantur? qui tamen peritiſſimi in ea arte fuerant, quod etiamnum hodie Iudæi medici teſtantur. Vnde ſerui medicinæ ſuæ exerci-
D tationes nacti? quibus licitum fuit medicinam exercere, & tamen de iure ciuili, pro nullis habebantur, nullúmque dicebantur caput habere, *l. 22. l. 107. l. 209. D. de reg. iur. l. 59. in fin. D. de capit. demin. l. 2. §. 2. ad l. Aquil.* vbi ſerui æquiparantur quadrupedibus *l. 1. §. 1. D. de his qui ſunt ſui. ibi.* Dominis in ſeruos vitæ neciſque poteſtatem fuiſſe. Vnde illis experientia medicinalis? putátne quiſpiam vilibus illis hominibus ſæuitiam in defunctorum cadauera permiſſam fuiſſe, & tradit *Gl. ad rubr. C. de profeſſ. & Med. lib.* 10. nullam aliam rationem eſſe quod Medici ſepararentur à Profeſſoribus quod etiam Iudæis & ſeruis, medicinã exercere liceat, qui tamẽ ab omnibus aliis dignitatibus, & facultatibus ſunt excluſi. 4. Adducta *l. quod reip. D. de iniur.* loquitur, quod reip. causâ venerandæ ſecundum bonos mores fit, etiamſi ad contumeliam alterius pertinet, quia tamen non ea mente magiſtratus fecit, ſed ad vindictam publicæ maieſtatis reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur.

Reſpicit igitur lex ſolam vindictam, non duplicẽm pœnam, quæ in anatomia eſſe videtur, 5. *D l. capitalium, § famoſos,* loquitur de famoſis latronibus, ipſorúmque pœna, quod nimirum furca figendi, vt & conſpectu deterreantur alij ab iiſdem facinoribus. Contrariatur ergo potiùs priori ſententiæ, quia ceſſaret ille terror abſumptis illis de furca, & ſic non fieret ſatis legi & ſententiæ, addit text. vt & ſolatio ſit cognatis & adfini- E
bus interemptorum, eodem loco pœna reddita. 6. Quotidie & ſingulis ferè horis imbecillitas, miſeria, & fragilitas noſtra nobis ob oculos ponitur, quando nimirum cœmeteria pertranſimus, defuncti ad ſepulturam efferuntur, quibus melius oſtenditur mortalitas noſtra, & maior inde conſolatio percipitur, cùm honeſtam ſepulturam alicuius videmus, quam anatomicam diſſectionem. 8. Eodem modo admiranda illa ſapientia architecti, & opificis huius operis melius nobis demonſtratur, per inſpectionem cuiuſuis operis, præſentem námque refert quælibet herba Deum, & quidquid etiam minimum in rerum natura intuemur, argumento nobis eſt omnipotentiæ, & ſapientiæ immenſæ Dei. Lucet enim in tota natura rerum admiranda Dei opificis ſapientia, & veſtigia præſentiæ diuinæ tam expreſſa vndique oculis obuerſantur, vt animos non prorſus feros, aut cyclópicos euidenter conuincant, quod ſit Deus, cogántque illos aſſentiri diuinitus inſitis, de prouidentia notionibus. Vltimò eadem ardens & ſeria gratiarum actio oritur, ex proximè præcedentibus artibus, atque ex F
intuitu oſſium, oririque debet ad cuiuſlibet horæ ſonitum, de conſolatione tamen paſſim obſeruatur quod huiuſmodi corpora medicis dantur, habitâ tamen priùs licentia à Principe, vel ſenatu, reférţque. *Gomeſ. 12. cap. delict. in fin.*

Carolum V. Imperatorem, ann. 1556. perquiſiuiſſe ſub hac re conſilium Vniuerſitatis Salmaticenſis, eamque reſpondiſſe, licere cadauera mortuorum medicis dari in vſum dictum. Plura huc pertinentia habet *Iul. Clarus in §. fin. q. 51. verſ.* ſed hic incidenter *Leontius in proceſſu criminali ad l. eorum vlt. C. de bon. eorum qui ſibi mort. conſciu.*

---

* Mortificatio.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MOrtificationem appellant Doctores Eccleſiaſtici, quamcumque ſponte aſſumptam ſiue mentis, ſiue corporis G
caſtigationem: quia non ſolùm ab illicitis perturbationibus, puta iræ, odij, indignationis, gaudij ob res terrenas, deſiderij earundem, animum: ab appetitu quoque inordinato rerum ſenſibilium carnem, verùm etiam nonnunquam à licitis ſenſuum & carnis cupiditatem frænamus, & coërcemus. Dicta à mortis ſimilitudine, nam ſicut homo mortuus & occiſus nullam perturbationem aut ſenſum exhibet quantumcunque in ipſum deſæuiatur: ita & mortificatus velut abſque ſenſu terrena omnia percipit, & vt *D. Gregor. l. 4. Dial. c. 1.* id proprium habet, vt quo ſemper ab illicitis longè ſit, à ſe plerunque etiam licita abſcindit: vnde nullis animi paſſionibus carniſve cupiditatibus, ſiue licitis, ſiue illicitis indulget & obſequitur. Ideóque & longa, & viua mors à Patribus appellatur.

PRÆCEPTVM ET NECESSITAS.

Nihil eſt in S. Litteris, & earundem interpretibus adeò commendatum, quàm vt ſpiritualem hanc mortem nobis prouocemus. Monet Salomon & Eccleſiaſticus, ne eamus poſt concupiſcentias noſtras: & Deus ad Cain, Sub te inquit, erit appetitus tuus: nempe peccati, & tu dominaberis illius. Hoc eſt, ſi volueris, poteris omnes paſſiones animi tam in- H
ternas, quàm quæ in opus foras exeunt compeſcere, & iis etiam reniti. *Geneſ. c. 4.*

S. Paulus iubet mortificari membra noſtra quæ ſunt ſuper terram: mortificare ſpiritu facta carnis: curam carnis non facere in deſideriis, &c.

Petrus quoque abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animam. Sed & omnis mortificationis exemplum Chriſtus ait: Qui non tollit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. *Matth.* 10.

Hinc Apoſtolus obſecrat nos per miſericordiam Dei, vt exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viuentem, non ſolũ excitãdo in nobis vitam ſpiritualem per opera bona: ſed inſuper per actus mortificationis corpus noſtrum ſenſúſque domando, vt velut mori cenſeantur, dum vitales concupiſcentiæ eorum mactantur, & quaſi Deo immolantur. *Ad Rom. cap.* 12.

S. Auguſt. ſcribens *ad verba Apoſtoli,* quibus vitam promittit iis qui ſpiritu actiones carnis mortificant, ita ait: Hoc eſt opus veſtrum in hac vita, actiones carnis ſpiritu mortificare, quotidie affligere, minuere, frenare, interimere. Quam

multos

multos enim proficientes non iam delectant, quæ antea delectabant? Quando ergo delectabat, & non ei conſentiebatur: quia iam non delectat, mortificatũ eſt. Calca mortuum, tranſi ad viuum, calca iacentem, conflige cum reſiſtente. Mortua eſt enim vna delectatio, ſed viuit altera: illam dum non conſentis, mortificas, cùm cœperit omnino non delectare, mortificaſti. Hæc eſt actio noſtra, hæc eſt militia noſtra.

Etiam Ethnici id non ignorarunt, è quibus *M. T. Cicero in Tuſculanis.* Tota Philoſophorum vita, vt ait Plato, commentatio mortis eſt. Nam quid aliud agimus, cùm à volu ptate, id eſt, à corpore, cùm à re familiari, quæ eſt famula & miniſtra corporis, cùm à republ. cùm à negotio ſeuocamus animum, quid, inquam, tum agimus, niſi animum ad ſeipſum aduocamus, ſecum eſſe cogimus? Secernere autem animum à corpore, ne quicquam aliud eſt, quàm emori diſcere. Quare hoc commentemur, mihi crede, diſiungamuſque nos à corporibus, id eſt, conſueſcamus mori. Hoc & dum erimus in terris, erit illi cœleſti vitæ ſimile: & cùm illuc ex his vinculis emiſſi fuerimus, minus tardabitur curſus animorum.

L. Annæus Seneca ad Lucilium epiſt. 113. Alexander quidem Perſas, & Hyrcanos, & Indos & quicquid gentium vſque in Oceanum extendit Oriens, vaſtabat, fugabatque. Sed ipſe modo occiſo amico, modo amiſſo iacebat in tenebris, aliàs ſcelus, aliàs deſiderium ſuum mœrens, victor tot Regum atque populorum, iræ triſtitiæque ſuccubuit. Id enim egerat, vt omnia potius haberet in poteſtate, quàm affectus. O quàm magnis homines erroribus tenentur: qui ius dominandi trans maria cupiunt mittere, feliciſſimoſque ſe iudicant, ſi multas per milites prouincias obtinent, & nouas veteribus adiungunt, ignari quod ſit illud ingens paratumque Regnum. Imperare ſibi maximum Imperium eſt. Hæc ille, conuenienter ſanè cum dicto *Salomonis Prophetæ*, Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.

TYPVS ET IDEA.

Mortificationis in membris noſtris perficiendæ typum expreſſit Altare holocauſti, per quod ad aliud altare thymiamatis dabatur acceſſus: cuius deſcriptionem habes *Exodi cap.* 27. Etenim cor hominis ſe per pœnitentiam macerantis, vitiaque ſua mortificantis, & velut Deo immolantis, altare holocauſti, poſitum in atrio, quia debet prius homo comprimere paſſiones ſuas, quàm ad Dei amorem valeat accedere.

Et veluti ignis quo accendebatur thymiama in altari aureo, ſumebatur ex altari Holocauſti: ſic & orationis feruor ex carnis mortificatione debet promanare. Vnde qui orat, & hanc negligit, perinde facit, atque ſi quis ſine igne vellet incendere aromata.

Vide quid hac de re ſcribat *S. Gregorius hom.* 22. *In Ezechielem.* Quid eſt, inquit, altare? niſi mens benè viuentium, qui peccatorum ſuorum memores lacrymis ſe lauant, carnem per abſtinentiam macerant, vbi ex mœrore compunctionis ignis ardet, & caro conſumitur, iuxta illud Apoſtoli *Rom.* 12. vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem. Hoſtia viuens eſt corpus Domino afflictum: hoſtia, quia iam huic mundo eſt mortuum: viuens, quia cuncta quæ præualet bona operatur: ſed alia compunctio eſt, quæ per timorem naſcitur, alia quæ per amorem.

Deinde adaptans hæc vtrique altari, ſcilicet holocauſtorum, & thymiamatis, ſic pergit: Vnde & in tabernaculo duo altaria fieri iubentur, vnum exterius, alterum interius: vnum in atrio, aliud ante arcam: vnum ære coopertum, aliud auro: in æreo cremantur carnes, in aureo accenduntur aromata. Multi enim plangunt mala quæ fecerunt, & incendunt vitia igne compunctionis, quorum adhuc ſuggeſtiones in corde patiuntur; quid iſti niſi altare ſunt æreum? in quo carnes ardent, quia adhuc ab eis carnalia opera plangunutur. Alij verò à carnalibus vitiis liberi, amoris flamma in compunctionis lacrymis inardeſcunt, ſupernis iam intereſſe ciuibus concupiſcunt, Regem in decore ſuo videre deſiderant, & flere quotidie ex eius amore non ceſſant; quid iſti niſi altare ſunt aureum, in quorum corde aromata incenſa ſunt, quia virtutes ardent: ſed hoc altare aureum eſt ante velum, quia ſanctorum corda per ſanctum deſiderium in illum ardent, quem adhuc reuelata facie videre non poſſunt.

Ita ſanctus Franciſcus rogatus, quænam preces eſſent Deo gratiores? illæ; ait, quas propriæ carnis comitatur mortificatio.

Pulchrè *Billius in Emblem.*

At tua ne fructus pede claudo vota ſequantur,
Fac tua cum vitiis vt caro morte cadat.
Ara duplex templi quondam hoc ſine voce docebat;
Thus vna, & caſas altera habebat oues.
Obtulit hic caſas pecudes, qui membra necauit:
Qui pia vota facit, thus dedit ille Deo.

Idæam autem mortificationis Contemplatiui ſtatuunt Ieſum crucifixum, alludentes ad illud *Pauli*, Qui autem ſunt Chriſti, nempe illi militant, & illius ſpiritu aguntur; hi carnem, id eſt, concupiſcentiam ſuam & naturam vitiatam cum ſuis habitualibus vitiis, & motibus, crucifixerunt, id eſt, compreſſerunt timore illo caſto, inquit *Auguſtin.* quo timemus offendere, quem toto corde diligimus. Ita dicebat idem Apoſtolus, mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

MODI.

Sancti quo promptiùs & perfectiùs vitia in carne ſua comprimant, carnemque ipſam ſuam exemplo Pauli crucifigant cum vitiis & concupiſcentiis, quinque modos regulariter adhibent. Primùm id præſtant per metum gehennæ, & diſtricti iudicij diuini, 2. Per rationem & voluntatis conſtantiam, qua firmiter proponunt Deum nulla occaſione offendere: nam vt ſoletter & verè ſanctus quidam Doctor dixit: Quidquid toto corde, toto deſiderio, tota intentione vis, id certiſſimè eris 3. Per cuſtodiam oculorum & ſenſuum, qui ſunt velut feneſtræ, per quas mors intrat. 4. Per orationem. 5. Per ieiunia, vigilias, aliáſque vitæ auſteritates.

EXEMPLA.

Plèraque huc referantur ex Loco de Abſtinentia, Ieiunio, Pœnitentia, Voluptate, &c.

GENTILIVM.

Non deſunt exempla Gentilium, qui etiam quadam mortificandi ſemetipſum virtute excelluerunt. Ferunt Catonem minorem, belli Imperatorem, grauiſſimâ ſiti cum toto exercitu excruciatum, cùm pauxillum aquæ in galea oblatum à milite fuiſſet, manu quidem excepiſſe, at mox in terram abieciſſe, ne ſolus illo ſolatio quod communicare aliis deſiderabat, frueretur. *Fulgoſ. lib.* 4. *cap.* 6.

Laudatur Ageſilaus Rex Lacedæmoniorum: quod cibo & ſomno dominaretur, frigore æquè ac æſtui ſe aſſuefeciſſet; quodque aſſiduè in ore haberet, ducem non mollitie & luxu, ſed tolerantia & fortitudine debere ſubditis anteire. Itaque cuidam interroganti, quid boni leges Lycurgi Spartanis attuliſſent, reſpondit, Contemptum voluptatum. Admiranti eius & Spartanorum in veſtitu & victu frugalitatem: hac, inquit, è ſemente metimus libertatem. Hortanti, vt aliquid de ſeueritate victus remitteret, fortè non habiturum eum aliàs occaſionem molliùs viuendi, reſpondit: Ego verò me aſſuefacio, vt in nulla mutatione mutationem quæram. Senior etiam factus, eandem viuendi tenuit rationem, rogatuſque, cur in frigore ſine tunica ambularet: vt, inquit, iuuenes imitentur exemplum ſeniorum & principum.

Thaſij offerebant ei farinam, anſeres, bellaria, placentas, &c. ipſe tantùm farinam accepit, reliqua in ſeruos diſtribuit. quærentibuſque cauſam, dixit: Qui virtutem colunt, non admittunt tales gulæ delicias; aliena enim à liberis illa ſunt, quibus ſeruorum ingenia alliciuntur.

Idem dicebat, malle ſe vincere cupiditates, quàm hoſtium exercitum: melius eſt enim conſeruare libertatem, quàm eam aliis adimere. Teſtis eſt *Plutarchus in eius vita.*

CHRISTI; ET CHRISTIANORVM.

Mortificationis exemplar fuit Chriſtus Dominus, qui cùm ſub horam ſextam, id eſt, circa meridiem, vt exponit *Auguſt.* ex itinere fatigatus diſcipulos emendorum ciborum cauſâ in ciuitatem Sichar miſiſſet, iis regreſſis nihil voluit comedere. Interrogabant eum diſcipuli, ait *B. Ioannes*, dicentes: Rabbi manduca. Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem. Numquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.

Imitatrix Domini ſui Magdalena extitit, quæ ait *S. Gregorius Homil.* 33. *in Euang.* quot habuit in ſe oblectamenta, tot inuenit de ſe holocauſta: conuertit ad numerum virtutum

numerum criminum; vt totum ſeruiret Deo in pœnitentia, quidquid ex ſe Deum contempſerat in culpa.

Exemplum Regis Dauidis à multis celebratur. Nam *B. Ambroſius in libro primo de S. Iacob, & vita beata*, agens de paſſionum compreſſione. Quem, inquit, de hominibus meliorem & fortiorem aſſumemus, quàm ſanctum Dauid, qui cupiditatem, qua concupierat aquam de lacu Bethlehem hoſtili interclusam exercitu ſibi auferre non potuit, potuit mitigare? Nam cum aliis vtique defuiſſe non inueniamus, id eſt, tanto exercitus numero, cùm vtique multò minus Regi deeſſe poterit ex cæteris fontibus aqua, irrationabilem quandam concupiſcentiam paſſus, deſiderauit eam, quæ hoſtium erat circumfuſione vallata: vnde ſine maximo periculo non potuiſſet deferri. Itaque ait: Quis mihi dabit potum de lacu, qui eſt in Bethlehem ad portam? Et cùm eſſent reperti tres viri, qui hoſtium caſtra præciderent, & deferrent aquam, quam ſummo deſiderio deſideraſſet, cognoſcens quod periculo alieno aqua ſibi eadem conſtitiſſet, profudit illam Domino, ne ſanguinem illorum, qui eam detulerant, bibere videretur. Quæ res iudicio eſt, quòd concupiſcentia quidem rationem præueniat, ſed ratio cupiditati reſiſtat.

Alterum eſt Valentiniani Imperatoris ab eodem *Ambroſio in Oratione funebri* commemoratum. Valentinianus quoque in delicto Prophetæ ſimilis, ait: Delicta iuuentutis meæ & ignorantiæ meæ ne memineris. Nec ſolum dixit, ſed etiam ante correxit errorem, quàm diſceret eſſe lapſum alicuius erroris. Et quid iam de aliis dicam, qui etiam ludo iuuentutis putauerit abſtinendum, reſecandam ætatis licentiam, ſeueritatis publicæ duritiem molliendam. Ferebatur primò, ludis Circenſibus delectari, ſic iſtud abſterſit, vt ne ſolennibus quidem Principum natalibus, vel imperialis honoris gratiâ Circenſes putaret eſſe celebrandos. Aiebant aliqui, ferarum eum venationibus occupari, atque ab actibus publicis intentionem eius abduci. Omnes feras vno momento fecit interfici. Iactabant inuidi, quòd permaturè prandium peteret. Cœpit ita frequentare ieiunium, vt plerumque ipſe impranſus conuiuium ſolenne ſuis Comitibus exhiberet, quo & Religioni ſacræ ſatisfaceret, & Principis humanitati. Scenicæ cuiuſdam forma ac decore deperire Romæ adoleſcentes nobiles nunciabatur. Iuſſit eam ad comitatum venire, deductam tamen, nunquam aut ſpectauit, aut vidit. Poſtea redire præcepit: vt & omnes agnoſcerent irritum eius non eſſe mandatum, & adoleſcentes dederet ab amore mulieris temperare, quam ipſe qui potuit habere in poteſtate, deſpexerat. Et hæc fecit, cùm adhuc haberet vxorem.

Rogatus Magnus Arſenius, cur aquam rariùs mutaret, quæ fœtore totam cellulam repleret? Reſpondit: Lubens fœtorem hunc excipio, in locum odoramentorum, quibus in palatiis Regum fui olim oblectatus; vt in die iudicij, de inenarrabili illo gehennæ fœtore liberet me Dominus.

Et S. Bernardus *in Sermon.* Quod inquit, martyrium grauius eſt, quàm inter epulas eſurire, inter veſtes multas pretioſas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas oſtentat malignus, quas deſiderat noſter appetitus? propterea pauperibus & pariter Martyribus regnum cœlorum promittitur: quia paupertate quidem emitur; ſed in paſſione pro Chriſto abſque dilatione percipitur.

PRÆMIA EORVM QVI MORTIFICANT AC FRANGVNT PROPRIAM voluntatem.

Grauiſſimè Deum offenderat Rex Achab gemino crimine Idololatriæ & homicidij. Elias hominem monet quam magna eum maneant apud Deum ſupplicia, Ille monitis dans locum ad auertendam diuinam indignationem mox cum ingenti dolore de peccatis veræ mortificationi ſe dedit, regias & pretioſas veſtes, quibus vti ſolebat ad faſtum & delitias, diſcerpit, cilicio aſpero carnem affligit, remota lecti mollitie in vili ſacco cubat, corpus fame remotis menſarum lautitiis & inedia diſcruciat, atque oculis in terram deiectis humillimè incedit. Quæ mortificatio tantopere oculis diuinis placuit, vt non ſolum iram omnem confeſtim poſuerit, verùm etiam (vt amicos gaudij ſui participes redderet) aduocarit magnum ſeruum ſuum Eliam, eique dixerit: Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſſa, non inducam malum in diebus eius. *3. Reg. 21.*

Monuerat Deus per Ionam Prophetam, *cap. 3.* Niniuitas de impendente eis clade & totius vrbis ſubuerſione, niſi pœnitentiam de commiſſis criminibus agerent: illi verò moniti parentes vnà cum Rege ſuo ad expianda ſcelera conciliandumque diuinum numen ſeueriſſimam ſui mortificationem amplexi ſunt, ciliciis & ſaccis ſe induerunt, cibo omni & potu abſtinuerunt, diuinamque clementiam precibus & lacrymis implorarunt, quam & impetrarunt, qui verò in probitate vitæ conſtantes deinceps permanſerunt, etiam ab æternæ damnationis vaſtitate liberati fuêre.

Filij Iſraël Machabæorum temporibus cùm extremum ſibi animaduertiſſent impendere excidium ab exercitu hoſtium potentiſſimo, hoc eſt, 47. millium hominum armatorum, contra ter mille inermes, nullo alio præſidio quam mortificationis in ſacco, cinere, ieiunio, & intimis ad Deum clamoribus cladem illam auerterunt, imò victoriam ex hoſte reportarunt. Rectè ergo Sanctus Cyprianus, Quotquot: inquit, viros virtutum vidimus quoties aliquid à Deo obtinere conati ſunt, ieiuniis incubuêre & lacrymis, & pernoctantes in orationibus, ciliciis carni hærentibus ſupplices beneficia poſtulauerunt, nec aliquid magnum vnquam moliti ſunt, niſi prius abſtinentia præceſſiſſet. *1. Machab. 3. & 4.*

Theodoretus Cyri Epiſcopus de ſancto Polycronio, Mortificabat ſe, inquit, aſpero Cilicio, vilique & nullius pretij veſtitu, tamque inopem vitam agebat, vt neceſſarium quidem ſemper haberet nutrimentum, ac noctem totam vigil in precibus ſtans conſumebat. Habebat in cella ingentem truncum è quercu (quem fatetur Theodoretus ſe ambabus manibus vix potuiſſe tollere) Hunc noctu diùque imponebat humeris, & ſic in oratione perſiſtebat. Paupertatem tanto ſtudio coluit, vt exiſtimaret quouis regno magis expetendam. His aliiſque id genus exercitiis in extremam vſque ætatem vſurpatis ad tantam Dei notitiam continuamque rerum diuinarum memoriam peruenit, vt mentem à contemplatione earum diuellere non poſſet. Quare & cum iis, qui ad ipſum ſubinde ventitabant, paucis diſſerens, non poterat in animam inducere, vt cogitationem à cœlis deduceret. *lib. 2. cap. 24.*

Palladius Cappadociæ Epiſcopus ſcribit, Macarium Alexandrinum mortificandi ſui cauſſa toto ſeptennio nihil præter cruda olera vel legumina humectata ſumpſiſſe, totis viginti diebus & noctibus tectum non ingreſſum vt ſomnum vinceret, cùm interdiu quidem æſtu arderet, noctu verò algore rigeret. Et cum aliquando ei moleſtiam exhibuiſſet ſpiritus fornicationis, nudum ſex menſes ſediſſe in palude Scetes quæ eſt in vaſta ſolitudine, & à culicibus quæ magnitudine æquant veſpas toto corpore ita demorſum vt videretur leproſus. Addit eum ad humiliandum ſe ſolitum duorum modiorum ſportam arena plenam humeris impoſitam per totam ſolitudinem deportare. His aliiſque exercitationibus corporis tantam apud Deum promeruit gratiam & ad tam ſublimem & conſtantem peruenit Dei cognitionem, vt ſæpe noctem cum die in ſolius diuinitatis continuaret contemplatione. *In Hiſt. Lauſiaca cap. 20.*

Simeon Metaphraſtes narrat glorioſum martyrem Seuerianum contemptis omnibus mundi opibus & in egenos erogatis tanto in Deum amore exarſiſſe, vt flagrāte graui perſecutione ſponte ſe obtulerit ethnicis iudicibus, qui in Chriſtianos ſæuiebant, exiſtimans id diuinæ voluntati magis eſſe conſentaneum. Quare & crudis neruis mox corpus eius dilacerarunt, deinde trabi appenſum ferreis laniarunt vngulis, os ſaxis contudêre, dentes euulſêre. Hinc è ligno depoſitum deducunt in altum murum, duobuſque lapidibus maximis collo & pedibus eius alligatis, fune cinctum è muro demittunt, vt lapidum pondere diuulſis membris violenter abrumperet animam. Verùm ſanctus ille mentem ſic habebat in Deo defixam, vt hæc aliáque tormenta, quibus per aliquot dies fuit excarnificatus, ne puncto quidem temporis eum à voluntate diuina ſepararint, imò gaudebat & exultabat in illis, quia ſciebat id diuinæ placere Maieſtati. Vnde & in acerbiſſimis cruciatibus fatebatur nullum ſe malum reformidare, niſi ſolum peccatum, tormenta autem ſe ſummopere amare, eo quòd coniunctiſſimum ipſum redderent Chriſto, cui gratias agens cum Pſalmiſta dicebat: Gratias ago, Domine, quod docuiſti me ad prælium, & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea. *Surius.*

B. Catharina Bononienſis vt ab omnibus vilipenderetur non ſolùm coram confeſſario, ſed etiam publicè ſua peccata confitebatur & manu ſua conſcripta relinquebat. Diu in oratione brachiis in formam crucis protenſis perſiſtebat, aliarum religioſarum virtutes omnes imitabatur, & licet plus omnibus in iis ſe exerceret, tamen omnium viliſſimam ſe reputabat. Voluntatem ſuam frangebat obſequendo ſumma promptitudine in omnibus. Lætabatur iniuriis, optabátque asperè & durè ſe à ſua ſuperiore tractari, & grauiora quæque ſibi imponi. Experta enim vtilitates quæ inde manabant, dicebat: Omnem quidem obedientiam in rebus licitis eſſe bonam & fructuoſam, ſed optimam ſaluberrimámque eſſe, quando aliquid arduum moroſo vultu à ſuperiore imperatur. Hinc tantum amoris diuini robur conſecuta eſt, vt ad obtemperandum diuinæ voluntati parata eſſet non ſolum omnes mundi, ſed etiam ipſius inferni cruciatus perferre, ſi fieri poſſet. Imo à Deo toto pectore efflagitabat, ſi inde maior Deo gloria ſuæque animæ profectus reſultaret, etiam horribiliores pœnas ſuſtinere, non quoad culpam (quam maximè oderat & horrebat) ſed quoad acerbitatem cruciatus. *In Chron. Franciſ. p. 3. lib. 4. cap. 33.*

Theodoretus ait, quendam hominem ſanctum nomine Euſebium conſueuiſſe ſe mortificare geſtando cingulum ferreum circa lumbos, & oculos in terram abiiciendo, vt nullam ex aſpectu cœlorum vel camporum caperet voluptatem. Hoc mortificandi ſtudio, ad frangendas cupiditates ſuſcepto, tantam meruit à Deo animi manſuetudinem, vt nullis iniuriis licet maximis ad iram accenderetur, ſed velut benedictiones exciperet. Etſi ſolitudinis amans eſſet, tamen captus retibus charitatis ſuſcepit curam gregis. Cùm autem externi quidam ad eum audiendum (inter quos erat Theodoretus) conuenisſent, Publius quidam Sacerdos interuenit aduerſus Euſebium vociferans & commune damnum nominans illam leuitatem, & omnibus perniciem adferre dicens eius manſuetudinem, amentiam quoque non modeſtiam vocans ſummam eius Philoſophiam. At ille habens animam veluti adamantinam, nec vultum his iniuriis mutans, nec ſermonem inſtitutum dimittens, leni voce & verbis ſerenitatem animi ſignificantibus ſenem dimiſit. Quo digreſſo, rurſum ad præſentes hoſpites eadem tranquillitate qua ante ſermonem conuertit, ac ſi nullo maledicto laceſſitus fuiſſet. *In Hiſtoria Religioſa cap. 4.*

Sanctus Edmundus Archiepiſcopus adhuc adoleſcentulus mortificabat ſe geſtando cilicium, & ieiunando, idque crebro in pane & aqua. Grandior autem factus zona ex ſetis equinis conſuta aſtringebat lumbos, caligis vtebatur cilicinis nec carnibus nec piſcibus veſcebatur, ſolo pane viliique cibo contentus, ſitim euſque tolerabat nonnunquam vt labra dirumperentur ad quietem nocturnam capiendam, nec lodicibus, nec ſtragulo, nec puluino vtebatur: Sed propriis tantum veſtibus tectus alicubi conſidebat, idque per totos triginta annos fecit. Euectus deinde ad Archiepiſcopatum nihil ab hac ſeueritate mortificandi ſubtraxit, imò eam potius auxit, tantúmque à Deo donum omnes animi perturbationes temperandi & ſubigendi conſecutus eſt, vt cùm ſæpenumero grauiſſimis afficeretur iniuriis & probris à compluribus atque etiam ab ipſo Rege & ſuæ Eccleſiæ Canonicis nulla ira concitaretur, nullo mœrore tabeſceret, ſed potius ex intimis animi præcordiis exultaret, ipſiſque calumniatoribus tam comiter & affabiliter rationem factorum ſuorum redderet, ac ſi eximio aliquo beneficio ab illis donatus fuiſſet. *Surius Menſe Nouembris.*

Sanctus Gregorius ſcribit 2. *Dialog. cap.* 2. Sanctum Benedictum, cum, antequam Monachorum pater eſſet in eremo, fraude dæmonis grauiſſima libidinis tentatione pulſaretur, ſollicitúſque eſſet de auertendo tanto periculo, ſe veſte nudatum magno feruore in vrticas & ſpinas, quas ibi offenderat, conieciſſe, & tam diu ſe in iis volutaſſe, donec omnis tentatio euanuiſſet, atque ex eo tempore ſic domitas ſenſiſſe animi paſſiones, vt reliquo vitæ tempore ab iis fuerit immunis.

S. Bonauentura commemorat ſanctum Franciſcum initio conuerſionis ſuæ non minùs graui tentatione afflictum ſe nudum abieciſſe in niues, ac mox eam ita perfectè extinctam, vt de cætero nunquam fuerit ab vlla carnali cupiditate infeſtatus. Ecce vno actu feruenti magna impetratur gratia & non ſolum tantus libidinis ardor mox extinguitur, tamque peſtilens vulnus illicò ſanatur, ſed in omne vitæ tempus ſanatur.

Sanctus Gregorius Nazianzenus refert Baſilium Magnum conſueuiſſe ſe mortificare humi cubatione, & vnius tunicæ attritique pallij geſtatione, atque etiam nocturnis ad ſomnum vincendum in oratione vigiliis, in cibo ſumendo eam gratiam ſecutus eſt frequentatione ieiunij, vt non ſolum ſupra triduum inediam produceret, diuinis intentus ſermonibus, verum etiam tàm longè abeſſet à captanda in cibis voluptate, vt ſolatium ei eſſet nullam percipere delectationem in cibis.

De ſancto Preſbytero Iſidoro, ait *Palladius*, eum mortificaſſe ſe non vtendo linea ad carnem veſte, abſtinendo ab eſu carnium, & nunquam ſaturum à menſa diſcedendo. Quibus aliiſque exercitiis ſic refrenauit edendi cupiditatem, vt crebro quo tempore neceſſarius victus ſumendus erat, vel in ecſtaſin mentis abriperetur, vel multam lacrymarum vim effunderet, rogatuſque cur illacrymaret: reſpondit ſe ſummo pudore ſuffundi, quòd cum homo à Deo conditus ſit ad veſcendum cibis cœleſtibus, imò ad perfruendum Deo in voluptatum paradiſo, tamen contra omnem orationem inſtar belluæ ſe abiiciat ad paſtum terrenum. *In Hiſt. Lauſiaca.*

Sanctus Martinus, teſte *Sulpitio*, vili induebatur tunica, etiam poſtquam Epiſcopatum iniit, carnem aſpero domabat cilicio, nunquam in excelſa cathredra ſedebat, ſed in humili ſcabello: Ante Epiſcopatum proprio famulo caligas detrahebat, calceamenta mundabat, menſæ eius miniſtrabat. Poſtquam verò factus Epiſcopus, ipſe conuiuis ſuis aliunde venientibus aquam in manibus fundebat, ipſe pedes eorum lauabat. Contemptum ſui tantopere amabat & quærebat, vt ſanctus Hilarius, quo eum diutius ſecum retineret, nec Sacerdotem nec Diaconum eum conſecrare voluerit, ſed ſolum Exorciſtam, quod munus erat iuuenum, & ſeniores dedecebat. A Preſbytero quodam miniſtro ſuo grauiſſimis ſæpe iniuriis iam Episcopus laceſſitus (apellabat enim illum inſenſatum, impoſtorem & ſuperſtitioſum) ſolo patientiæ clypeo ſe defendit. Iniurias aliis illatas caſtigabat, ſuas ita negligebat, vt nec irati animi indicia vlla proderet. Sciebat enim ſe ampliorem fructum ex illis patienter tolerandis quàm vlciſcendis relaturum. Atque hoc genere exercitationum tantam contra omnem metum humanum victoriam nactus eſt, vt cùm aliquando in itinere incidiſſet in latrones, atque vnus iam ſecurim in eius ceruicem vibraret, ille metu vacuus ictum paratus fuerit excipere. Quo facto latronum alter permotus rogauit Sanctum Dei an non timuiſſet? ille verò reſpondit, nunquam ſe magis fuiſſe ſecurum quàm tunc.

In Hiſtoria ſancti Eleazari Comitis legimus eum licet coniugatum & nobiliſſima ſtirpe editum, tamen cilicio corpus afflixiſſe, & in eo dormiuiſſe, cùm eſſet corpore ſanus crebro ieiunaſſe, & catenula ferrea ſe diuerberaſſe, quibus mediis tantam à Deo obtinuit gratiam, vt in omnibus mundi periculis fuerit imperterritus, aliquando eo mari iter faciente, tanta oborta eſt tempeſtas, vt malus nauis cum artemone diffringeretur, vela diſcerperentur, vectores omnes vlulatibus deſperatiſque vocibus omnium aures complerent, at ille formidine omni remota orationi vacabat. Rogatus deinde, an timuiſſet, reſpondit ſe nec tunc nec aliàs vllum genus mortis timuiſſe, ſed ſe totum diuinæ voluntati commiſiſſe, paratumque fuiſſe, vt aliis ſaluis, fluctibus hauriretur. *Surius in Septemb.*

Theodoretus ſcribit *in Hiſtoria Religioſa cap.* 6. admirandum monachum Simonidem mortificandi ſui cauſſa ſe in ſpeluncam incluſiſſe, & orationi noctu diuque, omnibus commoditatibus humanis excluſis, vacaſſe, ſoliſque herbis victitaſſe, vnde à Deo gratiam obtinuit, vt beſtiæ ad nutum illi parerent. Cùm aliquando in eum incidiſſent viatores, qui à recta via aberrarant, cuperentque ſibi eam demonſtrari, iuſſit eos præſtolari, donec bini leones accurrerent, qui accepto mandato magna manſuetudine duces ſe itineris illis præbuêre, donec rectam viam attigiſſent.

In Hiſtoria Ordinis Minorum 1 part. 3 lib. 8. cap. 36. refertur magnum quendam ſeruum Dei nomine Innocentium de S. Angelo, inſignemque verbi diuini concionatorem, ad mortificandam honoris cupiditatem, ſe quantum honeſtas patiebatur, omni veſte ſpoliaſſe, oneratumque aliis & cæpis per

A vias vrbis in qua concionabatur, inceſſiſſe. Quod quia ille fecerat cauſſa expugnandæ vanæ gloriæ, zeloque ſe mortificandi, factum eſt vt populus nullum inde ſcandalum acceperit, ſed maiori eum amore & honore deinceps fuerit proſecutus: item aniculæ illi obſequebantur auolando vel aduolando quoties vellet, cantando item, & lætitiæ varia ſigna vna cum ipſo demonſtrando, ac tandem accepta eius benedictione diſcedendo.

Palladius narrat *in Hiſtor. Lauſ. cap.64.* Panſuſium ſanctitate miraculiſque clarum monachum cœleſti reuelatione motum adiiſſe ruſtici tugurium eique Dei nomine mandaſſe, vt rationem vitæ anteactæ ſibi redderet. Ruſticum autem Dei nomine audito reſpondiſſe: Ego homo peccator ſum, vitæ autem meæ hæc eſt inſtitutio. Matrimonio iunctus ſum huic mulieri, tribus autem liberis editis, de ſeruanda deinceps caſtitate & habitatione ſeparata inter nos conuenimus, & iam ipſos triginta annos ſeiuncti viximus, operam do peregrinis, & egenis hoſpitio recipiendis, appono illis quod habeo, & neminem vacuum dimitto. Si quem è populo reſciſcam ino- B pia aliqua laborare, eum quibus modis poſſum ſolor, & iuuo. Si aliquos inter ſe diſcordes reperio, eos conor conciliare. Liberos ea honeſtate morum imbuo vt nemo iure de eis conqueri poſſit. Iumenta, vt nulli damno ſint procuro, & ne quid alienum in domum meam inferatur vigilo. His auditis Panſuſius ex parte Dei ei benedixit & addidit: vnum tantum tibi eſt neceſſarium, notitia affectuoſa (vel ſapida) Dei (hoc eſt ardens ille amor vnitiuus quem rerum diuinarum contemplatores in oratione experiuntur) eamque conſequi non potes niſi relinquas mundum, & crucem Chriſti ſuſcipias. Paret conſilio ruſticus & monentem ſequitur, in oratione & mortificatione ſe exercet tanto cum fructu, vt morientis animam Panſuſius gloria mirabili fulgentem viderit ab Angelis deportari in æterna tabernacula.

Refert B. Dorotheus ſe initio ſuſceptæ religioſæ vitæ mortificaſſe ſuam voluntatem parendo alienæ ſuperiorum, & honorum cupiditatem, patefaciendo iiſdem tentationes & cordis ſui cogitationes, eoque exercitio conſecutum tantam animi pacem & tranquillitatem vt nec vllum religioſæ vitæ C opus, nec vlla calamitas deinceps moleſtiam aliquam aut perturbationem ipſi attulerit. Et, quia illis initiis nondum erat rerum diuinarum tam intelligens ac poſtea, dubitare cœpit, ſecurámne & rectam viam teneret in cœlū in quod per tribulationes multas, quas ipſe non experiebatur aditus pateret ad cœlum. Cùm verò nec dubitatio illa conſuetam ei pacem adimeret, ſcripto propoſuit eam ſuo cuidam Patri ſpirituali magna ſanctitate conſpicuo, qui ei reſpondit, metum omnem deponeret, tranquillitatem illam natam eſſe ex mortificandi ſtudio. Voluntatem & iudicium ſubiiciendo iudicio & voluntati ſuperiorum, & in manus Dei maiorumque ſuorum omnia tradendo.

S. Franciſcus teſte *B. Bonauentura*, ſui mortificandi cauſſa vel cineres vel aquam in cibos iactabat, vt ſaporem adimeret, inter dormiendum capiti lapidem, puluini loco, ſubiiciebat, veſte nulla, niſi aſpera, vti volebat, & ſi mollior porrecta fuiſſet, eam interius funiculis exaſperabat, eiúſque rei duas cauſſas reddebat, vnam quòd illud placeret Chriſto, alteram quòd aſperitas plurimum valeret ad vincendos dæmo- D nes, qui voluptatum, & deliciarum illecebra primum hominem tentant, ad mortificationem autem omnem horrent & fugiunt. Rectè enim inquit *S. Baſilius Orat.8.de temper.* Neceſſe eſt totum corpus noſtrum caſtigare, eique tanquam feræ belluæ frenum iniicere; ſi enim delitiis & blandimentis illud foueamus, inſtar equi ferocis & indomiti curruum cum auriga euertentis animam noſtram in cœnum flagitiorum præcipitem aget. Sin verò ſubtractione voluptatum & illecebrarum quæ ſunt vitiorum quaſi eſca, & voluntaria ſuſceptione pœnarum, quæ ſemen ſunt virtutum, affligamus, robur eius facile langueſcet, & ſpiritus imperio rationis & voluntatis diuinæ nullo negotio illud ſubiugabit. Beneficio ergo mortificationis & dæmonem expugnamus, & virtutem perſeuerantiæ, qua vna coronam de manu ſummi imperatoris & iudicis tandem rapiemus, à Deo obtinemus. Carne noſtra nullus valentior miles meret dœmoni, dicebat F. Ægidius S. Franciſci ſocius.

Commemorat *Metaphraſtes*, cùm S.Saba Abbas in ſpelunca quadam deliteſceret vnà cum diſcipulo ſuo nomine Baſilio, (qui genere nobilis & diues omnibus relictis ſtatuerat cum dicto Patre pœnitentiam agere,) nocte quadam ſpeluncam ingreſſos latrones vt inde aliquid abriperent, & cùm nihil apud eos pretio dignum inueniſſent, cœpiſſe eos cogitare, illos procul dubio homines eſſe perditos & damnationis reos, E in qua cogitatione dum eſſent, cœpiſſe eos vehementer dolere de peccatis, & impendentem Dei metuere vindictam, occurriſſe deinde in vaſta ſolitudine ingentes leones. Illos verò cùm remedium liberationis aliud non veniret in mentem leonibus præcepiſſe, vt propter B.Sabæ orationes terga verterent, quod & fecerunt, non ſecus quam ſi telis confixi fuiſſent: illi verò continuò ad S. Sabam reuerterunt, vitam commutarunt, & manuum labore deinceps victitarunt. Tantum potuit bonum exemplum.

S. Vincentius Ordinis Prædic. prædicationibus non ſolum prouocabat homines ad internum dolorem de peccatis, ſed etiam ad acerrimas corporis diuerberationes, quæ ſæpe à multo populo totiſque ciuitatibus circum Eccleſias publicè inſtituebantur. Id cum in Francia quoque feciſſet, accidit Lugduni militem quendam peſſimum, qui omnibus erat ſcandalo tandem adire ſacerdotem & peccatorum facere exomologeſim. Cui ſacerdos loco pœnitentiæ cùm iniunxiſſet vt in pu- F blica aliqua ſupplicatione diſciplinam cum aliis ferret, & ille ægre tantam pœnitentiam ſuſciperet, non aliud illi mandauit, quàm vt comitaretur ſaltem in proceſſione, libenter paruit, & ſpectaculo verberantium durum illud pectus ad tantum criminum ſuorum dolorem commotum eſt, vt detractis veſtibus flagro accepto tàm immaniter in tergum ſuum deſæuierit, vt circumſtantes omnes mouerit ad lacrymas, ac tandem, ne necem ſibi immanem iteratione ictuum afferret, opus fuerit diſciplinam è manibus extorquere, itaque apud hunc hominem plus valuit bonum exemplum, quàm verborum confeſſarij authoritas.

B. Petrus Damian. Card. narrat S. Dominicum Loricatum inter cæteras mortificationes hanc potiſſimum viurpaſſe vt totum corpus crebris virgarum ictibus in quinque vel ſex horas affligeret, totúmque inter ictus Pſalterium quod memoriæ mandarat, recitaret. Quod exemplum fecit vt diſciplinæ vſus in ditione illa totáque patria, in qua morabatur, frequentari cœperit, non modo inter religioſos, ſed etiam inter ſeculares, viros & fœminas, nobiles & ignobiles, tantóque ardore hanc G caſtigationem ſuſcipiebant, vt crederent ſe hoc genere ſupplicij omnes pœnas peccatis in alio ſeculo debitas expurgaturos.

S. *Dorotheus* ſcribit diſcipuli ſui Doſithei hanc præcipuam exercitationem fuiſſe, vt crebrius frangeret propriam voluntatem, nam cum aliquid illi adferrent ad vſum quotidianum neceſſarium, diligentérque & nitidè confectum, imperabat Dorotheus vt alij potiuſquam ſibi traderent. Si aduertebat ſuperiorem affici ad librum vel cutellum quo vtebatur in curandis ægris, mandabat ne amplius eo vteretur. Si quid ſciſcitabatur cognitione dignum, ſine ſerio reſponſo eum dimittebat. In his omnibus Doſitheus promptè obediebat, patientérque cum ſilentio omnia perferebat, ac intra quinquennium ad tantam virtutis perfectionem peruenit, vt poſt mortem conſpectus ſit inter religionis illius ſanctos ad magnam euectus gloriam. Mirabantur alij monachi Doſitheum tam breui tempore ad tantum virtutis faſtigium conſcendiſſe, cùm tamen ob corporis debilitatem in ſuſtinendis ieiuniis, vigiliis, aliiſque aſperitatibus longè inferior eſſet reliquis. Verum rogatus de ea re, reſpondit, ſe omnem operam & ſtudium poſuiſſe H in mortificanda iugiter propria voluntate, eaque voluntati ſuperiorum conformanda. Rectè ergo *S.Gregorius lib.6. in libris Regum, c.15.* tradit, ſublimioris eſſe meriti propriam vel ſubmittere alienæ, quàm corpus magnis ieiuniis affligere.

S.Paulus Eremita adoleſcentiam ſuam paucis dactylis aluerat, ſenectutem verò tantùm dimidiato pane, omnibúſque humanis commodis deſtitutus ætatem extraxit in annum 13. ſupra centeſimum.

S. Antonius humi cubans & pauxillum panis & aquæ ſub veſperam ſumens de viribus corporis ad colendum Deum neceſſariis nihil detraxit, & in centeſimum quintum annum vitam produxit.

☞ *Ex Loco de Pœnitentia, Caſtigatione, Ieiunio & ſimilibus, per qua mortificatio augetur, illuſtretur locus præſens.*

* Motus

A ## * Motus.

Definitio & Etymologia.

MOtvs, Græcè κίνησις, & κινέω, moueo dicitur. Eſt autem motus actus entis in potentia, *ſecund. Ariſt. lib.3. Phyſic.* ſiue eſt actus eius quod eſt potentia, vt eſt tale. Item, Motus eſt actus actiui atque paſſiui. *lib.3. Phyſic.cap.2.* Hinc terræ motus, cuius cauſa ſunt venti in cauernis terræ incluſi.

Motiua vis ſenſitiua duplex eſt, ſcilicet Naturalis & Animalis. Vis motiua naturalis eſt: quæ non mouet per apprehenſionem, nec eſt ſubiecta imperio rationis. Et talis eſt virtus vitalis, & pulſatiua, quæ mouet arterias, & cor ſecundùm rationem & conſtrictionem. Et huiuſmodi virtus eſt in corde, ſicut in proprio organo. Vnde ſolum habet eſſe in animalibus perfectis, pulmonem & cor habentibus. Et hæc vis per ſpirationem & reſpirationem eſt principium contemperandi calorem cordis, & corporis. Vis motiua animalis eſt, quæ mouet per apprehenſionem, & eſt triplex, quædam mouet per
B modum dirigentis, quædam mouet per modum imperantis, & quædam per modum exequentis. *Ex B.Thom. Opuſculo de potentiis animæ, cap.5.*

Genera.

Motus ſex ſunt genera: vt Ortus, vt Interitus, vt Acceſſio, Deceſſio, Commutatio, & Loci mutatio. *In Categor. cap.13. de motus generibus.*

Item motus alius eſt generaliter dictus, alius ſpecialiter, quem Phyſicum dicunt. Deinde dicit *Ariſt. lib.6. Phyſ. cap.1.* Quædam moueri per ſe primò, quædam per accidens, quædam etiam per partem, vt v. g. cùm dicitur moueri homo etiam cùm brachium illius mouetur. Vt autem mobilium, ita & mouentium ſimilis diuiſio dari poteſt, vt alia per ſe, alia per partem, alia per accidens moueant.

Denique motus alius eſt inſtantaneus: alius ſucceſſiuus. Deinde alius eſt generatiuus, alius deſtructiuus: Item alius eſt
C è ſubiecto ad ſubiectum: alius è non ſubiecto ad non ſubiectum: alius è non ſubiecto ad ſubiectum: alius denique è ſubiecto ad non ſubiectum, vocatur ab *Ariſtotele* ſubiectum hoc loco, quod vocabulo affirmatiuo ſignificatur: non ſubiectum, quod negatiuo, v. g. album, & non album, & ſic de aliis. *lib.5. Phyſicor.*

* Mulier.

Definitio, Etymologia, et Appellationes variæ.

MVlier, Græcè γυνὴ, & γυναικεῖος, muliebris dicitur Mulier γυνὴ, quaſi γονὴ, pariens, teſte Platone. Mulieri primæ, nempe Euæ, mulieres alias omnes repræſentanti dictum eſt. In dolore paries. Hebr. *Iſcha*, Vira, nempe à viro Adamo deſumpta, viro adiumentum futura, & quæ animum minimè mollem, ſed virilem, in familia regenda exerceret Quod etiam mulier data ſit viro, vt ex ea prolem ſuſcipiat, di-
D citur *Nekebah*, à verbo *Nakab*, excauauit. In vtero enim mulier, veluti in loco concauo, qui deinde aperitur, proles latet ad tempus conſtitutum, & inde in lucem exit. Eſt autem mulier illa, quæ amplius virgo non eſt. Quare Cicero, obiurgantibus cum nonnullis, quod ſexagenarius Popiliam virginem duxiſſet, reſpondit: Cras mulier erit. Mulieris appellatione, vt vult Caius Iureconſultus, etiam virgo nubens continetur, hoc eſt, quæ matura viro, iam plenis nubilis annis.

Primæ muliebri inditum nomen Eua ex ſacris litteris colligitur, cuius interpretatio vitam ſonat, vnde & mater viuentium appellata eſt. Latinis præter nomen mulieris quod à mollitie, ſiue animi, ſiue corporis deducitur; eandem etiam appellant Fœminam, idque vt eſt auctor *Iſidorus*, à fœtu, ſiue vt alij volunt, à fouendo. Eſt enim inter naturales operationes nobiliſſimum fœtum generare, & eundem fouere, tam intra, quàm extra maternum vterum.

Itali mulierem Donnam vocant, deriuatione accepta à Latina voce domina, quod eſt nomen imperij & potentiæ vnde ad fæminas cura domus magis dignoſcitur pertinere, quàm ad viros. Et affirmat. *Plut. in vita Lycurgi*, fœminas appellari nomine ſignificante dominam, vnde & *Homerus lib.3. Odyſſ.* vocat Neſtoris vxorem dominam. E

☞ *Vide infrà. Mulierum fuga. Item inter Apophthegmata ſunt mulieris deſcriptiones.*

Eius Formatio.

Poſt creatum virum, & reliqua animalia, mundique ornatum completum, ſolus is erat, nec enim alius aderat homo, cum quo vitæ communionem haberet, vnde dixit Deus, Non eſt bonum hominem eſſe ſolum (quia cùm homo ſit animal ſociale, neceſſaria erat ad conſeruationem ſpeciei propagatio, eáque per mulierem fieri debebat) faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, quod Chaldæus vertit, ſuſtentaculum quod ſit penes eum. Immiſit ergo Deus ſoporem in Adam (qui ſopor non ſolum fuit ſomnus aliquis, ſed grauis & profundus cum extaſi coniunctus, qua diuinitus mens illius eleuabatur, vt videret ea quæ circa eum gerebantur: & ſimul prophetico ſpiritu cognoſceret myſterium per ea ſignificatum) & tulit vnam de coſtis eius, quæ fuit inſtar ſeminis ad generationem indiuidui, omniúmque hominum ſeminarium in illo conſtituta, tanquam capite naturæ noſtræ: & ædificauit eam in F
Mulierem, nempe ex coſtâ hâc carnosâ, admiſcendo alienam materiam, eam efformauit, idque in Paradiſo, in quem iam Adam tranſlatus fuerat, huius autem formationis cauſam volunt Doctores, vt vir mulierem tanquam ſociam diligeret, eique inſeparabili amoris nexu iungeretur, deinde propter Sacramentum, quod magnum Apoſtolus fatetur in Chriſto & Eccleſia. *ad Ephes.5.* Vide *S.Thomam 1.parte quæſt.42. art. 1. & 3.*

Virtus, Natura, Seductio.

Sicut Deus Adamum in ſua creatione repleuerat ſcientia, & gratia, ita & Euam, quod indicare voluiſſe Adamum, colligunt Hebraicæ linguæ Interpretes, cum admirans illius de ſe formationem dixit: Hæc vocabitur Virago, quoniam de viro ſumpta eſt, vbi vis Hebrææ vocis non ſolum importat naturam & ſexum, ſed virtutem & animum virilem in muliere, hinc viram veteres Latini mulierem dixere, quia de viro ſumpta erat, *teſte Sexto Pompeio.* G

Atque hæc virtus ſcientiáque qua eam cumulauerat Deus, appetitum inordinatum omnis ſcientiæ & ſimilitudinis diuinæ, quæ falſo diabolus ſerpentem ingreſſus ei promittebat, in ea excitauit, atque indignationem ingeſſit, quod à pomo, cuius excellentiam foris contemplabatur, præcepto arceretur diuino, vnde & ſerpenti mentienti credidit, atque exindè ad perfectam inobedientiam proſiliit, pomum vetitum comedendo, & virum ſuum ad idem faciendum induxit, abſque intentione tamen in eum decipiendi, quomodo paulò ante ſerpens intenderat ipſam Euam decipere, & ſeducere, prout etiam fecit. Vnde *Paulus 1. Timoth.2.* dicit: Adam non eſt ſeductus, ſed mulier ſeducta in præuaricatione fuit. Seducta nempe ἀπατηθεῖσα, id eſt, decepta, videlicet à ſerpente, & præuaricata eſt præceptum Domini, hinc à Deo reprehenſa dicit: Serpens decepit me.

Adam per Euam deceptus eſt, non Eua per Adam: quem vocauit ad culpam mulier, iuſtum eſt, vt eam in gubernationem aſſumat, ne iterum fœminea facilitate labatur. *Ambroſ. in Hexam. tract. diei 4. & hab. 35. q.5. Adam.* H

Ærumnæ.

Seducta per Serpentem Muliere, poſtquam Dei præceptum fuit præuaricata, dixit ei Deus: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. *Geneſ.cap.3.*

Quibus verbis triplex pœna infligitur, ob triplex illius peccatum. Primum credidit ſerpenti dicenti, eritis ſicut Dij: audit, multiplicabo ærumnas & conceptus tuos. 2. Guloſè comedit pomum vetitum: audit, In dolore paries. 3. Quia virum ſeduxit: audit, Sub viri poteſtate eris. *Ita Rupert.*

Cæterum multiplicatio ærumnarum circa conceptus mulierum notiſſima eſt, & quidem ante conceptum ærumnæ ſunt, ſordes & fluxu menſtrui: In ipſo conceptu defloratio, pudor, & dolor: poſt conceptum, immunditia, menſtrui ſanguinis retentio, pondus prolis in vtero per 9. menſes, faſtidia, ſpaſmi pericula de quibus *Ariſt. lib.7. cap.4. Hiſt. Anim.* Dolor in partu maximus eſt propter anguſtiorem vteri meatũ, qui ſine vehementi dolore laxari non poteſt. Quod ſecus in innocentiæ

ſtatu

ſtatu eueniſſet quando materna viſcera ſponte laxata fuiſſent.

A Doloris autem illius magnitudinem pluribus locis Scriptura inculcat, cum ſummos dolores cruciatuum illis comparat. Certè Chriſtus ait: Mulier cùm parit, triſtitiam habet. *Ioan. cap.16* & conſtat multas in partu mori, quomodo Rachel in partu Beniamin *Gen.c.35*. Imo vt *Plinius* tradit, multi enecta matre gignuntur. Sic Scipio Africanus ordine & natiuitate primus, natus fuit. Primúſque Cæſar à cæſo matris vtero appellatus fuit eo nomine, & ea de cauſa cæſones dicti. Simili modo natus eſt Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Inter extremas pœnas ponitur; ſub Viri poteſtate eris, &c quod intellige, non ſponte, libens, miráque ſuauitate vt ante peccatum futura eras: ſed inuita, ſummáque cum repugnantia, eſt námque muliebre ingenium ſuperbum, non ferens imperium mariti Datur autem hic viro in vxorem poteſtas, non modo eam coërcendi, ſed & puniendi, eámque ceu ſubditam gubernandi.

Verùm illuſtrandus eſt hic locus de mulierum ſubiectione ſub viri poteſtate, duabus egregiis ſententiis, vna B. Auguſtini,

B & altera Ruperti. *In lib.11. de Geneſi ad litteram, cap.17.* ſic habet *Auguſtinus*: Videndum eſt quemadmodum propriè poſſet accipi illud, quod mulieri dictum eſt, ad virum conuerſio tua, & ipſe dominabitur tui. Neque enim & ante peccatum aliter fuiſſe, decet credere, niſi vt vir mulieri dominaretur, & ad eum ipſa ſeruiendo conuerteretur. Sed rectè dici poteſt, hanc ſeruitutem, ſignificatam, quæ cuiuſdam conditionis eſt potius, quàm dilectionis: vt etiam ipſa talis ſeruitus, qua homines hominibus poſtea ſeruire cœperunt, de pœna peccati reperiatur exorta. Dixit quidem Paulus, Per charitatem ſeruite inuicem: ſed mulierem dominari in virum non permittit Apoſtolus, hoc enim viro potius Dei ſententia detulit, & maritum habere dominatum, meruit mulieris, non natura, ſed culpa: quòd tamen niſi ſeruetur, deprauabitur amplius natura, & augebitur culpa. *Sic Auguſtinus.*

Rupertus verò *lib.3. de operib. Trinitatis, cap.21.* putat grauioris eſſe dominationis, vxorem eſſe ſub viro tanquam ſub domino, quàm eſſe ſub viri poteſtate. Hoc enim modo ſcribit: Sed adhuc rectè quæri poteſt, quid illud ſit mulierem ſub viri

C poteſtate eſſe, & virũ mulieris dominum eſſe, quoniam vtrunque dixit: Et ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Ad hoc reſpondendum valentioris eſſe dominationis, mulierem ſub domino, quàm ſub poteſtate viri eſſe. Nam & ſecundùm Romanas leges, ſub viri poteſtate eſt mulier antequam in manum viri conueniat: ſub poteſtate, inquam viri, verumtamen non tanquam domini, ſed tanquam tutoris, ita vt ſine auctoritate eius, teſtamentum illi facere non liceat. Quæ autem in manum viri cõuenit multò magis quamdiu vixerit vir, teſtamentum ille ſine viro facere non licebit, vnde & capite diminuta dicitur mulier, quæ iam in manum viri conuenit.

Adeo apud Gentiles quoque, qui hanc Scripturam non legerant, vel huius veri Dei præcepta non obſeruabant, hæc lex naturaliter valuit, quàm Dominus naturæ impoſuit, dicens mulieri, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.

Quædam tamen Barbaræ Nationes, ſicut cætera, ita vt hunc naturæ ordinem confuderunt, vt mulier ſine capite, id eſt, ſine viro ſuo ſuper viros ageret poteſtatem & dominium. Vnde & apud Romanum defenſorem: mulier cauſam ſuam

D tuetur, ſic inter alia dicendo:

— *Non vrbes prima tenebo.*
Fœmina Niliacas: nullo diſcrimine ſexus,
Reginam ſcit ferre Pharos.

Veruntamen non tam ius aut lex, quàm vſurpatio dicenda eſt. Rectè ergo non tantùm dixit: Sub viri poteſtate eris: nam & puerulus maſculus ſub viri, id eſt, tutoris poteſtate eſt, ſed addidit. Et ipſe dominabitur tui: ſcilicet vt nunquam mulier libera ſit ſub iugo viri, ſed eius tam ætas quàm conditio primùm ſub poteſtate viri tutoris, & deinde cùm in manum viri per legitimas coniugij tabulas venerit, ſub dominio viri ſit. Verùm caſtis & fidelibus mulieribus, hanc tertiam pœnam beneuolentia nullam, aut leuiſſimam efficit. Et non ſolum non obeſt, ſed etiam laudi eſt. Propter quod & Petrus Apoſtolus mulieres ad ſubiectionem ſpontaneam cohortans dicit, ſimiliter & mulieres ſubditæ ſint viris ſuis. Si enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe ſubiectæ propriis viris, ſicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans, &c. *Ita Rupert.*

VITIA, ET INFIRMITATES.

Maximum Mulieribus vitium adſcribit *Salomon in Prouerb.* E

blanditiem, ſuperbiam, & iracundiam. Vnde eam leone & dracone nequiorem Eccleſiaſticus contendit: atque in hoc potiſſimum mulierem eleuat, quod ab ea peccatum duxerit initium, & per eam omnes moriamur. Ideóque longè ab ea fieri greſſus noſtros ſuadet, vtpote quæ morte ipſa ſit amarior.

INSIDIANTVR CASTITATI.

S.Chryſoſtomus, quo à mulierum contubernio arceret, illos qui caſtè volunt viuere, earum nequitiam graphicè depingit, & ita ſcribit:

Quid quis dicat, aut quomodo quis enarret Mulierem illam crudelem & malitioſam; ego quidem exiſtimo, nullam eſſe in hoc mundo beſtiam comparabilem mulieri malæ. Quid inter quadrupedia animalia leone ſæuius? ſed nihil hac ferocius, quid in ſerpẽtibus dracone acrius? nec hic quidem cũ muliere mala conferri poteſt. Nam leo & draco in malo inferiores ſunt. Danielem leones in lacu veriti ſunt: iuſtum vero illum Naboth Iezabel interfecit. Cetus Ionam in ventre cuſtodit: Dalila Samſonem circumuentum illecebris raſo etiam capite deformatum alienigenis tradidit. Ioannem Baptiſtam in F

deſerto viuentem dracones & aſpides ſubdita feritate tremuerunt: Herodias vero eidem caput abſcidit, & tanti viri mortem in pretium ſaltationis accepit. O malum ſummum, & acutiſſimum Diaboli telum mulier! Per mulierem Adam ab initio in paradiſo cecidit, mulier ipſum exterminauit. Per mulierem munitiſſimus ille Dauid ſuum militem innocentem Vriam, epiſtolæ dolo occidendum hoſtibus præſentauit. Mulier ſapientiſſimum Salomonem in præuaricationis ſacrilegium præcipitauit. Mulier fortiſſimum Samſonem raſit: raſúmque excæcauit: Mulier caſtiſſimum Ioſeph vinculis alligatum in carcerem truſit. Mulier Ioannem totius mundi caput capite truncauit. Quid dicam de hominibus? cùm mulier angelos de cœlo depoſuerit, mulier malitia omnes proſtrauit, omnes iugulat, omnes interficit, omnes elidit mulier impudens, nemini parcit, non Leuitam honorat, non Sacerdotem reueretur, non Prophetæ defert. O malum omni malo peius, mulier mala! Siue illa pauper ſit, ſiue diues, ſiue facultates habeat, cooperatrices ſunt malitiæ ſuæ. O malum intolerabile, vipera ir- G

remediabilis, venenum inſanabile, mulier mala! Si iniuriam patitur, inſanit; ſi honorem accipit, extollitur, ſi potentis vxor ſit, non ceſſat nocte ac die callidis ſtimulare ſermonibus, blanditur nequiter, & quod vult importuna rapit violenter: Si pauperem habeat virum, ipſum ad iracundias & rixas incitare non deſinit, ſi vidua ſit, omnes paſſim deſpicit, & ad omnem audaciam ſuperbiæ inflatur: Timor Dei non refrenat linguam ſuam; nec irata futurum iudicium proſpicit, nec ad Deum attendit. *Chryſoſt. in ſerm. de decollat. Ioan. Bapt.*

Ait Cato Vticenſis: Si abſque fœmina eſſet mundus, conuerſatio noſtra non eſſet abſque diis: Amice, Cato non niſi ſenſa & cognita loquebatur, nec quiſquam fœminarum excreetur ludibria, niſi luſus, nec penè conſcius his fidem habere debet, niſi expertus: is nouerat, quod flos Veneris, roſa, & quod ſub eius purpura multi latent aculei. *Valer. in epiſt. ad Rufum.*

Scribit Herodotus, quòd cùm mulier cum veſte deponit verecundiam, & quod ſine veſte gerit, quaſi non fecerit, obli- H

uiſcitur. Si quis autem teſtis adfuerit, ipſa tamen artificio linguæ cogit eum fateri non vidiſſe, quod videat: & quod verbis excuſare non valet, hoc lachrymis excuſat, blanditur oculis, ſeducit oſculis, inſtat amplexibus. *Hugo in libello ad ſocium volentem nubere.*

☞ *Vide infra Fuga mulierum.*

SVNT AVDACES, DOLOSÆ, VINDICTAM APPETENTES.

De Ioſepho Patriarcha legimus, quomodo in manibus dominæ ſuæ pallium reliquerit, cùm ad illicita perpetranda ab eadem ſolicitaretur. Videns enim illa ſe contemptam, vocauit ad ſe homines domus ſuæ, & ait: En introduxit virum Hebræum vt illuderet nobis, &c. & reuertenti marito oſtendit pallium, qui nimium credulus verbis ipſius, miſit Ioſeph in carcerem, &c. *Geneſ.38.* hinc patet verum eſſe Prouerbium: Aut odit aut amat mulier, nihil eſt tertium.

2. Magna erat impudentia & dolus torquere crimen in Ioſeph innocentem, quod facit, quòd paulò ante ex Herodoto adfert *Valer. in epiſt. ad Rufum.* Audiamus Danaën *apud Euripidẽ*:

Quin

A *Οὐ γάρ τι ἀνὴρ, ὡς γυναιξὶ μὲν πίστις*
Μίαν, λοχῷ δ' ἄνδρες ἰσχυρότεροι, &c.
Sic tibi ſoles, mulieribus artes
Curæ eſſe: viros autem plus valere haſta,
Nam ſi dolis acquirere victoriam liceret,
Nos ſanè viris imperaremus.

Idem Eurip. in Iphigenia.

Callida ſunt mulieres in inueniendis dolis.
In Medea idem eam inducit ita loquentem.
Mulier enim in aliis quidem timore plena.
Timida autem in pugnam & ferrum inſpicere.
Sed quando circa lectum iniuria affecta fuerit,
Non eſt alia mens magis homicida.
Mulieres ſumus ad bona conſilia pauperrima.
Malorum autem omnium artifices ſapientiſſima.

3. Furias ſuas non continet, donec adamato ſuo necem parauerit; nimirum
—— mulier ſæuiſſima tunc eſt,
Cum ſtimulos odio pudor admouet.

B Et quidem magnam in hoc aſtutiam oſtentant mulieres, quod oris artificio, & lachrymis quas duplices habent in oculis, iuxta Senecam, veri ſcil. doloris, & inſidiarum; maritorum animum quo voluerint inclinare, eorumque ingenia verſare in quamuis partem valeant. *Ita Iuuenal.*

Tunc grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti:
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat.
Vberibus ſemper lachrymis ſemperque paratis
In ſtatione ſua.

Nec aliter *Plaut. in Truculent.*
Malè quod mulier incepit, niſi efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi ſenio eſt, ea illi miſeria miſeria eſt.
Si benè facere incepit, eius eam cito odium percipit.
Nimis quam pauca efficiunt, ſi quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio male facere melius eſt onus quàm bene.

VERSIPELLES, SEDITIOSÆ, CRVDELES.

Iezabelis in ſacris litteris ad omnem crudelitatem compoſitus animus aduerſus Eliam Prophetam, & innocentem Naboth, plus ſatis explicatur. Exempla aliarum ſuppeditant eædem Literæ Sacræ, à quibus ſequentia hunc in locum tranſtulimus. C

Occaſione Euæ deceptus eſt Adam: licet non fuit ſeductus in eo, in quo Eua fuit ſeducta, ſed cum de ligno vetito, Eua ſuadente, comedit. *Gen.* 3.

Sara riſit, audita promiſſione & conceptione filij. Redarguta autem à Domino eius diffidentia, ſeipſam mendaciter excuſauit. *Gen.* 18.

Duæ Filiæ Loth volentes ex patre ſuo concipere, cùm verbis eum fortaſſis ab hoc inducere non auderent, mediante vino, propoſitum peregerunt. Bene ergo alium hominem decepiſſent, quando nec patri proprio pepercerunt. *Gen.* 19.

Rachel patrem proprium quærentem idola ſua pulchra adinuentione *Gen.* 31.

Obſtetrices Hebræorum, licet piam intentionem habuerint in reſeruatione puerorum, tamen Pharaonem Regem Ægypti adinuentione mendacij fefellerunt. *Exod.* 1.

D Mulieres Moabitæ filios Iſraël deceperunt, contra quos Balaam Hariolus cum omnibus magicis artibus ſuis nihil potuerat operari. *Num.* 21. & 23.

Raab meretrix abſcondit exploratores Ioſue, & eos, qui quærebant eos fecit currere vſque ad vada Iordanis, dicens, quòd exierant clauſa porta. *Ioſ.* 2.

Egreſſa Iahel in occurſum Siſaræ dixit ad eum. Intra ad me, Domine mi, ne timeas. Et poſtremò illum dormientem occidit. *Iud.* 4.

Vxor Samſonis fundens apud eum lachrymas, dicebat: Odiſti me, idcircò problema non vis mihi exponere: tamen illi in damnum proprium reuelauit. *Iud.* 14.

Dalila moleſta fuit Samſoni iugiter per multos dies, ſpacium ad quietem non tribuens, & defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt. Tunc victus fortiſſimus Samſon ſtultè aperuit ei totum. *Iud.* 16.

Michol intelligens, quod Saul pater ſuus quæreret Dauid virum ſuum ad mortem, fecit eum fugere, & poſuit ſimulacrum ſuper lectum eius. 1. *Reg.* 19.

Viri qui nuntiare debebant Dauid ſtatum Abſalon fuerunt poſiti in puteo, & Mulier quædam ponens velamen ſuper os putei, quaſi ſiccãs ptiſanas, ipſos receſſiſſe mẽtita eſt. 2. *Reg.* 17. E

Mulieres in tantùm Salomonem deceperunt, vt coleret Deos earum. 3. *Reg.* 11.

Vxor Ieroboam aliam ſe finxit, vt prophetam deciperet. 3. *Reg.* 14.

Excogitauit Iezabel quomodo Naboth falſo teſtimonio occideret. 3. *Reg.* 21.

Fefellit Holofernem Iudith, à facie cuius terra tremere videbatur, quamuis optima intentione. *Iudith.* 10. & 13.

Herodes metuebat Ioann. Baptiſtam ſciens eum virum iuſtum. Et tamen Herodias in tantum laborauit, quòd fecit eum in carcere decollari. *Mat.* 14. *Mar.* 6.

Saphira vxor & Ananias mentitus fuit Petro de agri pretio: ſed illud mendaciũ fuit per Petrũ grauiſſimè punitum. *Act.* 5.

Ibid. cap. 13. Iudæi ſcribuntur concitaſſe Mulieres religioſas, & honeſtas, ac primos ciuitatis, & excitaſſe perſecutionem in Paulum & Barnabam: ac eieciſſe illos de finibus ſuis.

☞ *Pete pleraque ex Loco de Crudelitate, & Adulterio.*

VIRIS IMBECILLIORES.

Natura ab initio non modò viros à fœminis animi corporiſque viribus diſcreuit, ſed ſua cuique ſexui munia, ſuas virtutes genere quidem eaſdem, gradu verò longè diuerſas attribuit: Nam, qui minus indecorum eſt Fœminis ius dicere, delectum habere, exercitum ducere, ſignum pugnæ proponere: quàm viro lanam, colum, telam, cæteraque muliebris infirmitatis tracta reminiſteria: quæ in viris liberalitas fortitudo, ſeueritas, in muliere profuſio, veſania, crudelitas habetur; contrà quod in fœmina elegans, come, venuſtum, in viris fractum elumbe, putridum iudicatur. *Iac. Kennedus apud Georg. Buchan. rerum Scot. lib.* 22. F

Nunquam ab hoc ſexu animi magnitudo poſtulata eſt, (habent certè fœminæ ſuas virtutes) ſed hæc, de qua loquor inter viriles, non muliebris ſemper connumerata eſt. Deinde quo magis ob naturæ imbecillitatem animorum motibus ſunt obnoxiæ, eo quoties legum frænos licentia perruperit, longius progrediuntur, difficilius reuocantur, ad modeſtiam vix vnquam redeunt: quippe morborum ac remediorum iuxta impatientes. Quod ſi inter eas fortiores videntur, eò ſunt magis periculoſæ, quod vehementiores habeant impetus, & quæ tædio ſexus fœminam, ſemel exuerunt, etiam vltra curas viriles licentiam extendere volent *Ibid.* G

Audiamus *Ariſtotelem, qui lib. 9. de nat. Animalium, cap.* 1. ſcribit: Mulier miſericors magis, & ad lacrymas propenſior quam vir: Inuida item magis & querula, & maledicentior, & mordacior: prætereà anxia & deſperans magis quam mas; atque imprudentior, & mendacior.

AD VENEFICIA PROCLIVES.

Fœminæ ad Veneficia longè procliuiores ſunt viris. Vnde quod legitur *Exod. c.* 21. Maleficos nõ patieris viuere; Hebraicè habetur genere fœminino; idque ob pronitatẽ illius ſexus.

Veneficij quæſtio & moribus & legibus Romanis ignota, complurium matronarum patefacto ſcelere orta eſt: quæ quũ viros ſuos clandeſtinis inſidiis veneno perimerent, vnius ancillæ indicio protractæ per ſenatum capitali iudicio dãnatæ, centum & octoginta numerum expleuerunt. *Val. Max. l.* 2.

Cauſam autem huius muliebris pronitatis das *Philo Meliſſa. l.* 2 *c.* 36. Quia fœminæ ſunt inualidæ: quibus autem deſunt vires inquit, res ſuas aſtu & mala arte moliuntur. *Ariſtot. lib* 9. *hiſt. animal.* hanc dicit, quod ſint magis inuidæ, querulæ, mendaces, contumelioſæ. H

Fabius 5. *Inſtit. cap.* 10. docet in viro latrocinium, veneficium facilius credi in fœmina, & *Plin. lib.* 25 *cap.* 2. ait ſcientiam hanc in ea præualere.

Scriptura meminit Pythoniſſæ, quæ ſuſcitare viſa eſt animam Samuëlis. 1. *Reg. cap.* 28.

Et in nouo Teſtamento, Priſcæ, Maximillæ, quæ aduerſus Prophetiſſas vaticinatione mendacij vt loquitur *Hieronym. in cap.* 13. *Ezech.* fidem veritatis ſubuertebant.

In Actibus quoque Apoſtolicis Vna refertur *cap.* 16 cuius diuinatio ampliſſimos Dominis reditus acquirebat, de qua ad imperium Pauli immundus Spiritus eſt eiectus.

AVARÆ, CVPIDÆ, IMPORTVNÆ.

Viros ad vnumquodque maleficium ſingulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit Muliebrium enim vitiorum fundamentum eſt auaritia, inquit *Cic. lib.* 2. *Rhetor.*

Exemplis S. Scripturæ hunc titulum declaremus.

A Prima Mulier vidit lignum pulchrum & delectabile, & ſtatim ſequitur, quòd ſine deliberatione tulit de fructu illius & comedit. *Gen.* 3.

Sara licet eſſe bona, tamen ita & deſiderabat habere filios quod potius voluit habere de ancilla filium inquiens: Ingredere ad ancillam meam, &c. quàm eſſe ſine liberis. *Gen.* 16.

Filiæ Loth potius voluerunt de patre liberos ſuſcipere, quàm ſine liberis permanere. *Gen.* 19.

Interrogata Rebecca, an vellet ire cum famulo Abrahæ, continuò reſpondit: Vadam. Non dixit, volo ire, ſi placet vobis, vel huiuſmodi. *Gen.* 24.

Cernens Rachel quod infœcunda eſſet, inuidit ſorori, & ait marito ſuo: Da mihi liberos alioquin moriar. *Gen* 30.

Dyna cupiens videre mulieres regionis illius, viſa fuit à quodam viro, Sichem, videlicet, & tandem oppreſſa ab eo. Quid ergo de illis, quæ volunt videre viros, & videri ab eis; Non eſt mirum, &c. *Gen.* 34.

Domina, cui ſeruiebat Ioſeph, non expectabat quod ſolicitaretur ab eo, ſed ipſum nimis procaciter requiſiuit. *Gen.* 39.

B Axa filia Caleph, obtinuit à patre terram irriguam. Quia, ſcilicet, eam inſtanter ſuſpirando petiuit. *Ioſ.* 15.

Tantum inſtitit Vxor Samſon apud eum quòd ipſe dixit ei propoſitionem obſcuram, quam parentibus noluerat indicare. At illa ſtatim reuelauit amicis ſuis, quanquam eſſe in damnum viri ſui. *Iud.* 14.

Dalila per importunitatem euicit, vt Samſon diceret, in quo eius fortitudo maxima conſiſtebat. *Iud.* 16.

Anna mater Samuelis præ deſiderio habendi liberos flebat, & non capiebat cibos. 1. *Reg.* 1.

Multum deſiderabat habere filium illa, quæ rapuit alienum. 3. *Reg.* 3.

Ita concupiuit Iezabel vineam Naboth tradere viro ſuo, quòd nouiter producens falſos teſtes procurauit & fecit Naboth crudeliter lapidari. 3. *Reg.* 21.

Cùm vellet ire Sunamitis ad Eliſeum, & vir eius non plenariè conſentiret, reſpondit illa: Vadam. Statimque ſtrauit illa aſinam & præcipit puero, Mina & propera ne mihi moram facias in eundo, & hoc age quod præcipio tibi. 4. *Reg.* 4. C

Athalia mater Ochoziæ Regis concupiſcens regnare ſuper terram, interfecit omne ſemen regium, excepto Ioas infantulo, qui furtim abſconditus fuit. 4. *Reg.* 11.

Anna vxor Tobiæ circumſpiciebat quotidie & circumibat vias, per quas ſpes redeundi videbatur, vt ſi poſſet procul videre filium venientem. *Tob.* 10.

Eſther non fuit contenta ex eo, quòd Rex dederat ei domum Aman, & quod occiderat in ciuitate Suſis quingentos viros, ſed etiam in craſtino fecit trecentos occidi. *Eſth.* 8. 9.

Herodias inſidiabatur Ioanni Baptiſtæ, tantoque odio inſidiabatur ei, quòd magis elegit filiam ſuam petere caput ipſius, quàm dimidiam partem regni Herodis. *Mat.* 14. *Mar.* 6.

Mulier Chananæa ſanitatem filiæ obtinuit precibus importunis. *Matt.* 15.

Mulier filiorum Zebedæi, non expectauit quòd Dominus remuneraret filios ſecundum excellentiam meritorum, ſed petiit, ante tempus vnum poni ad dexteram Domini in regno ſuo, & aliam ad ſiniſtram. *Matt.* 20.

D Puella nomine Rhode intelligens Petrum pulſare ad ianuam, præ gaudio non aperuit, ſed dimittens illum foras, cucurrit & intro ſtantibus nuntiauit. *Act.* 12.

Ponit Dominus exemplum Viduæ, quæ ita fuit moleſta iudici, Deum etiam non timenti, vt tandem ipſam à ſuo aduerſario vindicauerit. *Luc.* 19.

SVPERBÆ VESTITV, ET ORNATV.

Ad cultum corporis & ornatum ſuperfluum propendet fœmineus ſexus, eoque plerumque maximos ſui ingenij conatus dirigit, vetus Adagium eſt: Dum moliuntur [aut poliuntur] dum comuntur annus eſt. Si hac ætate ſcripſiſſet Comicus, indubiè ſexennium dixiſſet. Sunt enim hodie etiam mediocrium matronarum, vt præteream meretrices, & ſimilis monetæ: veſtimenta inſtar Arcæ Noë, in qua concinnanda c x x. abſumpti ſunt anni, ſic & in his ſemper habet ſartor quod demat vel addat: quod enim modo arridet, & in vſu eſt: cras tanquam obſoletum repellitur, nouas indies indumentorum formulas humani ingenij vanitate ſuggerente.

Plautus verò dixit: Nauis & mulier nunquam ſatis ornantur. Scribit de illis, quæ vt omnium oculos in ſe prouocent, & libidini fomitem, ſubminiſtrent, ſe poliunt & ornant, plus quam earum conditio & ſors requirit. *B. Hieronym. in Epiſtol.* hunc in modum. E

Illæ oculos Chriſtianos ſcandalizant potius, quæ purpuriſſo & quibuſdam fucis ora oculoſque depingunt, quarum facies Ægyptiacæ nimio candore deformes idola mentiuntur, quas nec numerus annorum poteſt dicere, quod vetulæ ſint, quæ capillis alienis verticem ſtruunt, & præteritam iuuentutem, in rugis anilibus poliunt. Erubeſcat mulier Chriſtiana, ſi naturam cogit in decorum, ſed carnis curam facit in concupiſcentiis. *Idem Hieron. Epiſt.* 12. *ad Gaudent.* vocat genus mulierum φιλόκοσμον.

Comminando dicitur *Eſai. cap.* 3. Auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas & torques, monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & multa alia ponit ibi.

Reprehenſibilem habitum malæ mulieris deſcribit Salomon: Conſidero vecordem iuuenem. Occurrit illi Mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, & vaga quietis impatiens, *Prou.* 7.

Non ſine cauſa monet Sapiens, quando ait, Auerte faciem tuam à muliere compta. Mulier enim compoſita & ornata, magis incitat ad peccatum. *Eccl.* 9. F

Mulierum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut veſtium cultus &c. 1. *Pet.* 3.

Thamar nurus Iudæ filij Iacob volens ſocerum allicere, vt ex illo conciperet, depoſitis viduitatis veſtibus, ornauit ſe, & aſſumpſit teriſtrum. *Gen.* 38.

Audito aduentu Iehu, qui occiderat Ioram Regem Iſraël, Iezabel depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum. 4. *Reg.* 9.

Teſtatur Iudith: quod ornamenta quæ aſſumpſit deceperunt Holofernem. Induit enim ſe veſtimento lætitiæ, vnxit faciem ſuam vnguento, colligauit cicinnos ſuos mitra ad decipiendum ipſum. *Iud.* 16.

☞ *Require Locum de Luxu veſtium.*

EARVM ORNATVS QVALIS ESSE DEBEAT?

Vult Apoſtolus vt mulieres in publicum prodeuntes, ſint in habitu ornato, cùm verecundia & ſobrietate ſe ornantes; & non intortis crinibus, aut auro, vel margaritis, aut veſte pretioſa. 1. *ad Tim. cap.* 2. Itaque requirit verecundiam & modeſtiam in ornatu muliebri. G

Demades dicebat, pudorem in muliere eſſe arcem pulchritudinis: quæ enim hac carent, & inuerecundè ſe ornant, ſe, ſuamque proſtituunt pulchritudinem.

Habitus namque exterior animi interioris eſt teſtis & index: non vetat Apoſtolus, vt quæque habitum induat iuxta ſtatus, aut temporis, aut agendarum rerum conditionem. Sic *Ruth. cap.* 3. lota & ornata cultioribus veſtibus legitur, antequam viro tradita eſſet.

Iudith quoque ad Principem Aſſyriorum itura, ſe ornauit, *cap.* 10.

Eſther non quæſiuit cultum muliebrem, ſicut aliæ mulieres: Induit ſe nihilominus cultu regio, quando ingrediebatur ad Aſſuerum.

STVLTILOQVÆ, ET VANÆ.

Prouenit id vitium ex imbellicitate iudicij ac diſcurſus, quæ facit, vt in loquendo homo ſit præceps, antequam expendat quid ſibi agendum, aut dicendum. Mulieribus familiaris hic defectus, vt in quibus Iudicia & ingenia molliora. Nunquid ſtultitiæ arguenda eſt viuentium mater Eua, quod cum ſerpente tam longos miſceret ſermones, & marito inconſulto, ac ſine Dei voluntate, ſubito reſolueret parêre dictis eiuſdem? H

Sed & promittente per Angelum Domino, quod Sara eſſet filium paritura, & primò illa riſiſſet præ diffidentia, negauit poſteà ſe riſiſſe. *Gen.* 18.

Cernens Rachel quod infœcunda eſſet, ait marito ſuo: Da mihi liberos, alioquin moriar. Quaſi eſſet in ipſius Iacob poteſtate, de ſterili fœcundam facere. *Gen.* 30.

Vxor Samſonis ſtatim vt ſciuit propoſitionem obſcuram viri ſui, indicauit ciuibus ſuis in damnum mariti ſui. *Iud.* 14.

Cùm vidiſſet Dalila, quòd Samſon confeſſus eſſet ei omnem animum ſuum quomodo fortitudinem amittere poſſet, inimicos illius vocauit, & ſtatim eis reuelauit. *Iud.* 16.

Quia Dauid præ magna deuotione ſaltauerat coram arca Domini,

A Domini Michol filia Saul ironicè dixit eî: O quàm glorioſus fuit hodie Rex Iſraël. 2. *Reg.6.*

Cùm contenderent duæ mulieres meretrices coram Salomone, illa ſtultè & nequiter loquuta eſt, quæ dixit de infante: Nec mihi, nec tibi: ſed diuidatur. 3. *Reg.3.*

Cùm dixiſſet Tobias de hædo: Videte ne furtiuus ſit, Anna vxor eius irata reſpondit, Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua. *Tob.2.*

Sara filia Raguëlis increpante ancillam iuſtè, Illa impatienter & iniurioſè reſpondit: Amplius ex te non videamus filium aut filiam ſuper terram, *Tob.3.*

Vxor Aman audiens querimoniam quam vir faciebat de Mardochæo, reſpondit. Iube parari excelſam trabem, vt appendatur in ea. *Eſth.5.*

Sedente Iob in ſterquilinio, & ſaniem defluentem teſta radente, dixit ei Vxor ſua: Benedic Deo, & morere, ſed ille bene diſertè reſpondit: Quaſi vna de ſtultis mulieribus loquuta es. *Iob.2.*

B Petitio Matris filiorum Zebedæi non fuit à Domino approbata, quando dixit: Dic vt hi duo ſedeant, vnus à dextris, alter à ſiniſtris. *Math.20.*

Multa verba,& ſimplicia dixit Domino mulier Samaritana, antequam impingeret in veritatem. *Ioan.4.*

INCONSTANTES, FACILE SEDVCVNTVR.
Hinc & ad Hæreſes prona.

Quàm facilè ſeducatur genus fœmineum, damnoſo exemplo ſuo docuit Eua vanis pollicitationibus deluſa, quibus in exitium totam poſteritatem pertraxit.

Notatur apud *Apoſtolum Epiſt.2. ad Tim. cap.3.* quomodo omnium temporum hæretici errorum ſuorũ ſemina per Mulieres ſparſerint, eadem primum earum mentibus inſerendo, vnde dicit futuros homines, qui penetrabunt domos, hoc eſt ſenſim irrepent in familias, vt captiuas ducant [Cyprianus legit, vt deprædentur] mulierculas oneratas peccatis,&c.

C Has quaſi dignum patella operculum, in ſuas hæreſes facilè poſt ſe captiuas ducunt nouorum errorum ſeminatores, tum quod mulierum ingenium molle ſit, & flexile, ac inconſtans: tum quod eorum ſe deſideriis accommodant, præſertim cum docent placenda carni. Hinc Theophylactus & Oecumenius docent, quod vir qui ſe ab hæreticis ſeduci permittit, non vir, ſed fœmina debet æſtimari. *Gloſſa in cap. Forus de verb. ſignif.* hunc habet verſum.

Quid leuius fumo? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

* IDOLOLATRIA ET HÆRESES PROPAGATÆ PER MVLIERES.

Hieron. ſcribens ad Cteſiphontem, ſeriò obſeruat occaſione mulierum hæreſes natas & propagatas. Sic enim ait:

Simon, inquit, magnus hæreſin condidit, Helenæ meretricis adiutus auxilio.

Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœmineos.

Marcion Romam præmiſit Mulierem, quæ decipiendos ſibi animos præpararet.

Apelles Philemonem ſuarum comitem habuit doctrinarum.

D Montanus immundi ſpiritus prædicator multas Eccleſias per Priſcam & Maxillam nobiles & opulentas fœminas primùm auro corrupit, deinde hæreſi polluit.

Dimittam veteres, ad viciniora tranſcendam.

Arius vt orbem deciperet, Sororem Principis ante decepit.

Donatus per Africam, vt infelices quoſque fœtentibus pollueret aquis, Luciliæ opibus adiutus eſt.

In Hiſpania Agape Elpidium, mulier virum, cæcum cæca duxit in foueam, ſucceſſoremque ſui Priſcillianum habuit, Zoroaſtris magni ſtudioſiſſimum, & ex mago Epiſcopum, cui iuncta Galla, non gente, ſed nomine, Germanam huc illucque currentem alterius & vicinæ hæreſeos reliquit hæredem. Nunc quoque myſterium iniquitatis operatur. Duplex ſexus vtrum ſupplantat.

Quod ad noſtrum ſæculum attinet, Lutherus omnium hæreticorum parens, votis licet monaſticis obſtrictus, non dubitauit ſanctimonialem fœminam ſibi matrimonio copulare.

E Cuius exemplum ſecuti ſunt quamplurimi, quotquot nunc Lutherani, Miniſtri, Caluiniani, Svvenkfeldiani, vel aliter, appellantur; ſummi cœlibatus hoſtes.

Quod ſi ad vetera nos conuertimus, quid magis memorabile quam quod hominum ſapientiſſimus Salomon, conſiliis ceſſit muliebribus: & idolorum cultum introduxit.

Inuecta ſunt in populum Iſraëliticum idola Ethnica occaſione connubiorum, cùm ſcilicet Iſraëlitæ connubia contraherent cum vicinis. Ita Mulieres Ethnicæ ſua idola inuexerunt, perſuaſerunt maritis, vt repudiato vero cultu amplecterentur idololatricos.

Nouæ nuptiæ idola patria inuexerunt in gentem Iſraëliticam & iam ante maritos luxuriantes & amoribus deditos dementatos faſcinarunt, ac prorſus occuparunt.

Iezabel F. Regis Sidoniorum nupta Regi Achab, importauit in regnum Iſraël culturam Baal: & marito hortatrix fuit ad exercendam ſæuitiam in Prophetas.

Filia Achab impulit Ioram filium Ioſaphat: vt coleret idola Regum Iſraël.

F Cùm contra Zenonem Imp. Baſiliſcus ſeditionem moniſſet: vt ſe armaret multorum Epiſcoporum fauore: publicè edictum propoſuit, quo acta Synodi Chalcedonenſis prorſus damnauit. Huic edicto ſubſcripſerunt Epiſcopi plures quingentis. Fuit & huic Baſiliſco incitatrix Vxor.

Conſtantia Licinij vidua, ſoror Conſtantini Magni Cæſaris, imbuta Arij blaſphemiis, à quodam ſacerdote eius, à quo hæc hauſerat, rogata, perſuaſit fratri Conſtantino, vt Arium ab exilio reuocaret, retractaret decretum contra Arium, eiuſque cauſam denuò cognoſci curaret.

Theodoſius Imp. perſuaſus à coniuge Eudoxia, quæ factioni Eutychis fauebat, Eutychianos fouit contra Orthodoxos.

Iuſtina mater Valentin. Imp. cum Arianis ſentiens, templum eis Mediolani tradi poſtulat.

Ita Iuſtinianus, qui quinta Synodo Oecumenica Conſtantinopoli condemnarat Eutychis errorem, ab vxore perſuaſus, in eundem relabitur.

Ita Arcadius ab Eudoxia ſorore ſeducitur.

G Samoſatenus fuit familiaris Zenobiæ. Illa Arabica mulier erat inſtituta in ſecta Iudaica, didicerat enim Iudaicam doctrinam. Poſtea venit in eius amicitiam Antiochenus Epiſcop. Samoſatenus. Is, vt eam inflecteret ad Chriſtianos, quorum volebat habere ſtudia contra Romanos: cœpit facere chaos ex Chriſtiana doctrina & Iudaiſmo. Iſta confuſio eſt nata in aula Zenobiæ Reginæ, quæ Syriam & Antiochiam tenuit & exercitus duxit.

* A QVIBVS MINISTERIIS ARCENDÆ.
Vt puta
A PVBLICO ECCLESIÆ, ET PRÆDICATIONIS MINISTERIO.

Præcipit Apoſtolus mulieribus, vt in Eccleſia taceant, etiam illæ quæ Propheteſſæ erant, quia vt *Ambroſ.* inquit, contra naturæ ordinem & legis *Gen.3.* eſt, vt in conſpectu virorum fœminæ eis ſubditæ loquantur, eſtque præter debitam illis verecundiam, & indicij immaturitatem. Denique cum ad iurgia procliuis ſit ille ſexus, ſemper altercationibus Eccleſia abundaret. Vnde ſi quid volunt diſcere, inquit Paulus, domi ſuos viros interrogent, neque enim mulierum eſt omnia ſcire, hinc & alio loco, docere ait, mulieri non permitto, nempe in Eccleſia, & cœtu publico. H

Neque enim mulieri in Hierarchico Ord. Eccleſiæ locus datur, atque exhinc volunt Interpretes *in cap.1. Act. Apoſtolor.* vbi recenſentur Apoſtoli,& illi qui Spiritum S. in Feſto Pentecoſtes acceperant, B. Virg. Mariam omnium hominum & Angelorum Reginam, ac cunctis viris (Filium excipio) digniorem, poni vltimo loco: quoniam ſexus fœmineus ab officio docendi, & ab hierarchia planè excluſus exiſtat.

Inter præcepta connubialia apud *Plut.* etiam ſilentium reperitur. *Et Sophocles:*

Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει ait

Decus addit vſque fœminis ſilentium.

Homerus quoque Μῦθος δ' ἄνδρεσσι μελήσει, inquit non ſemel:

—— *Fueritque viris oratio cura.*

Permiſſum interim mulieri priuatim docere & inſtruere etiam in rebus fidei, vt infra dicetur ſub *Tit. de virtutibus & prærogatiuis Mulierum.* Vbi etiam exempla earum proferentur quæ viros ſuos,& alios conuerterunt.

A CASTRIS OLIM AMOTÆ.

A Nullum apud veteres Romanos olim fœmineum ſexum in caſtris fuiſſe, Scriptorum illius æui teſtimonio docemur. Neque ſolum de ſcortis id verum eſt, ſed etiam de vxoribus, quas neque primariis viris habere fas erat.

Seuerus Cecina apud *Tacitum* cenſuit *lib.3. Annal.* Ne quem Magiſtratum cui Prouincia obueniſſet, vxor comitaretur: & morem veterem allegat, quo vetitum, ne fœminæ in ſocios, aut gentes exteras traherentur. Cauſam dat, ineſſe enim ait, mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romani agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant.

In laxiore tamen diſciplina Scortis locum fuiſſe datum, Scipionis exemplum docet, vt qui ad Numantiam duo millia ſcortorum è caſtris eiecerit, quamuis per ſcorta Lipſius non mulieres, ſed mulieroſos intelligat. *Lib.5. de milit. Rom.*

Apud Macedones & Græcos eadem viguit conſuetudo. Sic vt Philippus Rex legatur etiam duos Iuuenes regni ſui finibus relegaſſe, quod pſaltriam mercede conductam in caſtra induxiſſent. B

Germanorum, qui nunc maximè hac in re peccant, nam & plauſtra mulierum & prolium in caſtris habent, idem mos fuit, exſtat in Ligurino Guntheri Poëtæ inter res Frederici I. Imp. in Italia geſtas, ita lex.

Non erit in noſtris nobiſcum fœmina caſtris,
Qui rem exſtiterit, ſpoliis nudatus abibit
Turpiter, & naſo mutilabitur illa reſecto.

Voluit fortaſſis id inſinuare Iſidorus, qui caſtra dicta voluit quaſi caſta, quod caſtraretur in iis libido. Olim ita ſe habuit. nunc verò Caſtra per antiphraſin, quaſi minimè à ſcortis & libidinibus caſtrata appellemus.

A MAGISTRATV, ET GVBERNACVLIS.

Gynecocratiam legibus naturæ aduerſariam omnes omnium temporum hiſtoriæ demonſtrant. Raro enim mulieres Eccleſiaſtico, ſiue Politico regimini ſeſe ingeſſerunt, quod non maximæ calamitates ſubſecutæ fuerint. Apud Græcos de vetula talis verſus circumfertur

γραῦς ἀσκορτῶσα πολλὴν κονιορτὸν ἐγείρ
Anus inconcinnè ſaltans, magnum puluerem excitat,

quo voluerunt ſignificare: quod vetula ſe immiſcens regimini, magnorum malorum cauſam exiſtere conſueuit.

C Deus per *Eſaiam* comminatur populo rebelli, quod eum ſubiiciet fœminarum imperiis & legibus.

Ariſtoteles dixit debile eſſe conſilium mulierum, ideoque ab eis regi Ciuitatem non poſſe. Atque Bologninus in ſtatutis condendis, mulieres non eſſe audiendas cenſet. Hic verſus citatur apud *P. Greg. Toloſanum lib.7. Republ. cap.11.*

Regna tenent ſolem, clamat gens tota ſimul væ:
Interitus regni eſt à muliere regi,

Idem in ſuperioris doctrinæ confirmationem plura exempla adducit, cùm ex ſacris, tum ex prophanis Scriptoribus.

Athalia Regina Iudæ mulier tyrannica, poſt mortem mariti rapuit regnum, interfecit poſteritatem Salomonis: & publicè cultum & ſacerdotium Baal inſtituit:

Iezabel vxor Achab Regis Iraël, cultum Baal inſtituit: horribiliter eſt perſecuta Prophetas; curauit interfici Naboth Iezraëlitam, propterea quod Regi expetenti nollet concedere vineam à maioribus acceptam.

Semiramis obtinuit imperium Aſſyriorum fraude. Cùm D enim eam deperiret Rex Aſſyriorum: petiit ab Rege munus, ſtolam regiam Aſiæque imperium ad quinque dies, & eorum, quæ in hoc gererentur, poteſtatem. Ipſa potita poſtulatis, mandauit militibus, vt Regem interficerent. Ita obtinuit Imperium. *Ælian. lib.7.*

Hecuba Regina perſuaſit Priamo Regi Throiano, ne Menelao redderet Helenam, quod alias facturus erat, permotus populi clamoribus: qui ſcelus hoc Paridis raptoris alienæ coniugis deteſtabantur. *Dictys Cretenſis lib.1.*

Exemplũ quoque eſt huius rei in hiſtoria Artaxerxes Mnemonis, cuius Mater Paryſatis, ſuperba, libidinoſa & crudelis femina, commiſit inter ſe primũ filios Artaxerem & Cyrum: Cyrũmque incitauit ad bellum fratri inferendum. Poſtea cum Cyrus occubuiſſet, vltra cædẽ eius, pleroſq; conſcios cædis, adigit per fraudem ad horribilia ſupplicia, ſicut atrox admodum eſt ſupplicium Mithridatis, qui per iactantiam, ſe Cyrum manu ſua concidiſſe in conuiuio vino plenus dixerat, ſicut deſcribitur apud Plutarchum ſupplicium ſcaphæ. Paryſatis, omnium fœminarum quas hic Sol vidit, peſſima & perditiſſima.

E Tiberius Cæſar, ob imperium quod ſibi ſumebat mater Liuia, nominabat eam Vlyſſem ſtolatum. Idem tamen publicis omnibus actionibus ab ea remotis, familiaris rei curam gerere mandauit. Propter quod & illa illi vſque adeo moleſta fuit: vt peregrinationes ideo inſtituerit. *Pet. Greg. Toloſ. lib.7. de Repud. cap.11.*

Ludouicus Pius Caroli Magni F. Imp. totus pependit à conſiliis Vxoris ab eáque perſuaſus multa & iniuſtè & crudeliter fecit. Ea de cauſa incurrit in odium apud proceres, qui incitatis contra eum filiis prætextu occultarum molitionum nouercæ, regno amotum carceri incluſerunt.

Soror Conſtantini Magni Conſtantia, reuocato Arrio, & reuocatis certaminibus, quæ longo labore vix in Synodo Nicænâ Conſtantinus ſopiuerat, autore condemnato & expulſo, horribile excitat incendium in Eccleſia; quod poſteà longè lateque vagatum eſt, & horribiliter conuulſit Eccleſias multos annos.

Ita Eudoxia ſecunda Theodoſij vxor, vidua, mulier inquieta & ambitioſa, cum opponeret ſe Synodo Chalcedonenſi, & foueret reliquias Eutychianæ factionis, verè ingentem puluerem excitauit. F

Et paulò poſt, Baſiliſcus, qui Zenone in exilium pulſo, imperium rapuerat, incitatus à Coniuge, edicta propoſuit; quibus aboleuit ſententias & decreta Synodi Chalcedonenſis.

Et aliquantò poſt Iuſtinianus Imperator, inducta quinta Synodo Oecumenica, quæ eſt ſecunda Conſtantinopolitana, reſtituit decreta Synodi Chalcedonenſis, & ea de nouo ſanciuit & ſtabiliuit. Sed idem Iuſtinianus paulò poſt perſuaſus coniugis illecebris & blandimentis, deſciuit à veriore ſententia ad Eutychianos, & præbuit cauſam magnis motibus & tumultibus in Eccleſia.

Antonij, Reinerij nothi filij, Viduæ Mahometes cum paruulo filio ſupplici poſſeſſionem principatus pecunia vendidit. Hæc poſtea exarſit amore Veneti mercatoris, qui filius erat Petri Palinerij Præſidis Nauplij, & domi vxorem habebat. Cùm hoc pacta eſt, ſi diuortium faciat cum Vxore, ſe illi nupturam eſſe, & collocaturam eum in Principatu. Venetus inceſus cupiditate, Coniugem domi veneno ſuſtulit, & Viduam duxit. G Sed cùm ſæuitiam exerceret in viros nobiles, Athenienſes pertæſi Tyrannidis accuſarunt eum apud Mahometem. Cúmque ad hunc profectus eſſet, vt pecunia & culpam & pœnam redimeret, Mahometes ipſum interfici iuſſit. Ita primum ipſa ſcelerum pœnas dedit. Poſtea cum Mahometes parui hæredis cognato Antonio principatum attribuiſſet; is mulierem, quæ propter libidinem ſpecie coniugij vrbem in Venetum mercatorem tranſtulerat, carceri incluſam Megaris necauit. Ita & mulier diuinitus punita eſt. Hæres matre orbatus, cum ſibi quoque à cognato eripi Principatum videret, accuſat eum apud Mahometum de nece matris. Mahometus igitur videns, non eſſe finem parricidiorum in ea familia, mandat Præſidi Theſſaliæ, vt Athenas occupet. Ita in Mahometi poteſtatem Athenæ redactæ ſunt: vbi poſtea propter ciuium ſeditiones, & arcem & magnam partem vrbis victor deleuit.

Nemo eſt, opinor qui neſciat, quales tragedias de ſeipſa excitauerit Ioanna Neapoleos Regina, quæ ab impudicitia, Lupa dicta eſt. Tres enim Reges eoſdemque maritos crudeliſſimis parricidiis interfecit. H

Cleopatra, vt Ægypti regno ſola frueretur, fratrem interemit. *Io. Bod. lib.6. de Repub. cap.5.*

De eadem ait *Dion. Caſſ. lib.* 50. Propter hanc Cleopatram declaratus hoſtis Antonius, quare & Octauius contra eum excitans milites, dicebat eum mutatum fuiſſe per illam à priore virtute. Quod fieri non poſſet, vt qui regio luxui, mollitieque muliebri indulgent, viro aliquid dignum vel conſulant, vel agant.

De eadem & *Petr. Greg. Toloſ. lib.7. de Rep. cap.17.* Cleopatra ex his quæ in Ægypto vetuſtiore memoria Reginæ nomen tulerunt, matrem thoro expulit, filias viduas fecit; fratrem, cui debebatur regni ſucceſſio veneno ſuſtulit, agentem quindecimum annum: deinde ſororem Arſinoen, Epheſi in templo ſupplicem per Antonium interfecit. Alterno fratrum matrimonio viribus ſtirpis vnum in exilium egit, alterum interficere conata eſt; cui tamen poſtea ſuorum ſcelerum debitas exſoluit pœnas, poſt mala propemodum infinita.

Fuit ſumma Laodices, in ea re ambitio & impietas: quæ ex ſex filiis, quos ex rege Ariarathe ſuſceperat, timens ne non

diuturna regni adminiſtratione, adultis quibuſdam potiretur,
A quinque parricidiali veneno ſuſtulit; vnum tantum paruum ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit, qui poſt necem Loadices ſolus regno potitus eſt, & ipſa propter crudelitatem iuſtas pœnas pependit, & à populo necata eſt.

Decreuerat Euridices, vxor Amyntæ Regis Macedonum, occidendum virum, regnumque adultero tradendum. Occidit & poſtea Alexandrum filium. Sed filia pellicatum matris, & adulterium, & conſilium in perniciem generis conceptum, detexit.

Brunechildis, vxor Sigeberti Regis, vt poſt mortem mariti regeret regnum Galliarum, decem Reges Galliarum, partim conſilio, partim manu aut veneficio extinxit. Verum tandem meritas ſcelerum & parricidiorum luit pœnas, & indomiti equi caudæ per crines & brachia alligata, per aſpera, ſentes, rupéſve ab equo concitato tracta, calcibus cerebro diſperſo, per membra quoque diſſipata eſt, ex ſententia comitiorum Francorum communi ſub Lothario Rege.

Refert *Æneas Syluius*, mulieres Boëmicas, Principatum Boëmiæ, more Amazonum, obtinuiſſe potenter per ſeptem
B annos: multos interim viros iuueneſque aggreſſas, paſſim trucidaſſe, nec aliter pugnaſſe, quàm ſi mulieres viri animos, viri verò muliebres induiſſent.

Tullia, Seruij Tullij filia, impiiſſima fœmina, vt Tarquinio Superbo nuberet, & regnum ſibi pararet Romanorum, maritum, Tarquinij fratrem, & ſororem ſuam, eiuſdem vxorem, necari curauit. & poſtea Seruium Tullium patrem fugientem, ſupra cuius iacentis & vulneribus ſauciati cadauer, prætervehens carpento, infeſtis furiis agitata, & muliebri ſpiritu inflata, incedere non dubitauit.

Scribit *Dubrauius* Drahomiram Lucenſem, quæ Vratiſlao Boëmorum Principi nupſerat, poſt mortem mariti imperium vſurpaſſe, quamuis ex eo matrimonio haberet duos filios, Venceſlaum & Boleſlaum. Et cùm Boëmi principatum propter eius tyrannidem detuliſſent Venceſlao; eam Ludmillam, ſanctiſſimam fæminam auiam Venceſlai per ſicarios in templo ſtrangulaſſe. & Venceſlaum trucidaſſe in templo, & ſacerdotes extra Pragam occidiſſe. Cæterum biennio poſt, eo loci, quo adhuc inſepulta iacebant oſſa ſacerdotum, ter-
C ram ſua ſponte dehiſcentem, Drahomiram vnà cum curru, & qui ſimul vehebantur, abſorbuiſſe. *Idem Petr. Greg. vbi ſuprà.*

Notiſſima eſt crudelitas Elizabethæ, quæ nuper Anglici regni habenas tenuit, cùm aduerſus piiſſimam Reginam Scotiæ Mariam Stuartam, Regis hodie regnantis matrem, quam poſt diuturnos carceris ſqualores capitis ſupplicio affecit: tum aduerſus Comitem Eſſexium, quem etiam ſecuri perenti iuſſit, & cuius occiſi caluariem regalibus ſuis theſauris apponebat. Denique contra Chriſti Eccleſiam, eiúſque adminiſtros, ſic vt tantum Catholici ſanguinis ea regnante effuſum fuerit, quantum olim prophetici ſub impia Iezabele, quæ huius fuit velut prænuntia; aut aliis Chriſtiani nominis perſecutoribus.

A PATROCINANDI, ET IVDICIALI MVNERE.

Omni munere Iudiciali & procuratorio Mulierum arcet *Iuſtinian. lib. 2. de reg. iur. L. Fœmina. L. neque Fœmina de Procu-*
D *rat.* Idque ne prætextu litis, impudenter, & contra ſexus verecundiam irruat in cœtus virorum. *L. Maritus Cod. de procur.*

Nota eſt hiſtoria Afraniæ, de qua ſcribit *Valer. Maximus, lib.* 8. *c.* 3. quod cum eſſet Buccionis Senatoris vxor, & pro ſe apud Prætorem verba faceret, vtpotè ad cauſam dicendam promptiſſima, & imprudentia abundans, muliebris calumniæ notiſſimum exemplum euaſit: adeo, vt pro crimine improbis fœminarum moribus Afraniæ nomen obiiceretur vixit vſque ad tempora Cæſaris, & P. Seruij Conſulis, fuitque cauſa cur S. C. mulieres prohibitæ fuerint deinceps pro aliis poſtulare, vt notat *Franc. Balduin. l. 4. in Inſtitut. Iuſtinian. Tit. 13.*

A TESTANDI OFFICIO.

Mulier teſtimonium dicere inquit *Vlpianus*, iam olim non potuit in teſtamento. *L. qui Teſtament. § mul. de Teſtam.*

Alias autem in teſtem adhiberi poteſt: nam Lex Iulia ſolum prohibet nè ea quæ adulterij conuicta eſt, teſtimonium dicat.

Certè in quæſtionibus Maieſtatis etiam mulieres audiri, reſpondit *Papinianus, L. in quæſt. D. ad L. Iul. Maieſt.* additque exemplum.

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.

Fuluiæ mulieris, quæ detexit coniurationem Catilinæ, &
M. Tullium Conſulem indicio ſuo inſtruxit. E

* MVLIERVM FVGA PERVTILIS.
Eiúſque contactus pernicioſus.

PRÆSERTIM EPISCOPIS, CLERICIS, RELIGIOSIS.

Quanta verborum grauiloquentia Chriſtiani Doctores, nimiam, vel certè ſuſpectam cum mulieribus conuerſationem, colloquia, blanditias deteſtandas doceant illis, qui animo & corpore caſtitatis ornamenta cuſtodire ſatagunt, longum foret commemorare: neque enim ſine cauſa toties Salomon & Eccleſiaſtici Scriptores, fugam ab iis capeſſendam ſuadent, tanquam à facie Leonis & Draconis, ſi victoriam aduerſus libidinis impetum velimus obtinere.

Paul. Apoſt. vult, vt Epiſcopus ſit pudicus: ad quod neceſſarium erit vitare mulierum conſortia.

B. Baſilius filium ſpiritualem admonet, ne ſimularet ſimpli- F
citer accedere ad virginum domos, nec cum illis longius vellet agere: ne inquit per plurimas ſermocinationes vtrorumque mens polluatur.

Ephrem Syrus ſentit Monachum inter epulas cum fœminis verſari, idem eſſe quod ſe in ignem coniicere. *Tom. 2.*

Idem etiam in ſerm. aduerſus improbas mulier. ita loquitur: Chriſtus in Euangelio dicit, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, verè tremenda admonitio, multáque vigilantia opus habet.

Ipſe autem Chriſtus cum Samaritana ſola loquitur, ſed in publico & meridiana luce.

Sic & Paulus Apoſtolus loquebatur mulieribus quæ conuenerant, neque clam, neque remotis arbitris. *Act. 26.*

D. Hieron. prauum vſum Agapetarum [virgines illæ erant, quæ à charitate ἀγάπη nomen trahebant] reprehendit, quod Eccleſiaſticis cohabitarent, eorúmque ſine nuptiis ſub alio nomine vxores eſſent, concubinæ, meretrices.

Exſtant contra illas, Canones, & varia Pontificum decreta.

S. Hieron. ad Nepotian. de vita Clericorum & Sacerdotum, Ho- G
ſpitiolum tuum, aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne ſub eodem tecto manſites, nec in præterita caſtitate confidas. Nec ſanctior Dauide, nec Samſone fortior, nec Salomone potes eſſe ſapientior, memento ſemper quod Paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier eiecerit.

Et *in Iouinian.* Illud verò quis taceat quod ſub ænigmate ſcribitur. Sanguiſugæ tres filiæ erant dilectione dilectæ, ſed iſtæ, non ſaluauerunt eam, & quartæ non ſufficit dicere, ſatis eſt. Infernus & amor mulieris, & terra, quæ non ſatiatur, aqua & ignis exæſtuans.

S. Greg. lib. 11. epiſt. 41. Chryſantho Epiſcopo Spoletano ita ſcribit. Ex quorundam relatione cognouimus ſacerdotes territorij Nurſim cum mulieribus extraneis commanere. Pro qua re valdè nos fraternitas tua contriſtatos agnoſcat, quæ dudum talia, ſi tamen cognouit, minimè paſſa eſt coërceri. Sed quoniam præcipimus defenſori, vt hæc debeat modis omnibus emendare, ſi quiſquam ex eis in tali capitulo contumax voluerit apparere ad fraternitatis tuæ eum debent euocare iudi- H
cium. Ideoque ſanctitati tuæ neceſſario duximus ſcribendum; vt ſi quos de ſacerdotibus ad tuam diœceſim pertinentibus procaces inuenerit, admonitione ſacerdotali præmiſſa, & ſi res ita exegerit, etiam & canonicam adhibens diſciplinam de cætero emendare feſtinet.

Et quamuis Canones Eccleſiaſtici, ex Concilio Niceno, Carthaginenſi & aliis, clericis indulgeant cum quibuſdam mulieribus commorationem, vt cum matre, auia, amita, matertera, ſororibus, filiabus fratrum aut ſororum, earúmque ſimilibus.

Cui quibus naturales fœdus, vt loquitur Innocentius III. nihil permittat ſæui criminis ſuſpicari, tutius tamen & conſultius eſſe, ab omni feminco contubernio, quoad fieri poſſit abſtinere, exemplo D. Auguſtini, de quo *Poſſidius* ita ſcribit: Fœminarum intra domum eius nulla vnquam conuerſata eſt, nulla manſit, nec quidem germana ſoror, quæ vidua Deo ſeruiens multo tempore vſque in diem obitus ſui præpoſita ancillarum Dei vixit. Sed neque patrui ſui filiæ, & fratris ſui filiæ, quæ pariter Deo ſeruiebant: quas perſonas San-

ctorum Epiſcoporum Concilia in exceptis poſuerunt. Dicebat verò quia etſi de ſorore, & neptibus ſecum commorantibus nulla naſci poſſit mala ſuſpicio, tamen quoniam illæ per ſonæ ſine aliis neceſſariis ſecumque manentibus fœminis eſſe non poſſent, & quod ad eas etiam aliæ à foris intrarent, de iis poſſe offendiculum aut ſcandalum infirmioribus naſci, & illas, qui cum Epiſcopo, vel quolibet clerico fortè manerent, ex illis omnibus feminarum perſonis vnà commorantibus, aut aduentantibus tentationibus humanis poſſe perire, aut certè malis hominum ſuſpicionibus peſſimè diffamari. Ob hoc ergo dicebat nunquam debere fœminas cum ſeruis etiam caſtiſſimis in vna manere domo.

Idem conſulit multis *B. Gregor. in epiſt. ad Romanum defenſorem, & alios.* Si qui, inquiens, Epiſcoporum, quos commiſſi tibi patrimonij finis includit, cùm mulieribus degunt, hoc omnino compeſcas, & de cætero eos illic habitare nullo modo patiaris, exceptis eis, quos ſacrorum canonum cenſura permittit, id eſt, matrem, amittam germanam, & alias huiuſmodi, de quibus praua non poſſit eſſe ſuſpicio. Melius tamen faciunt, ſi etiam à talium ſe cohabitatione contineant.

Nam legitur quod B. Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit, dicens: Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela magna nobis debet eſſe inſtructio. Nam incautæ præſumptionis eſt, quod fortis pauet, minus validum non timere, ſapienter enim illicita ſuperat, qui didicerit etiam vti non conceſſis.

Sic B. Hieron. Ruſtico Monacho ſuadet, ne vel matri cohabitet.

Venerat longis itineribus matrona Romana Arſenium videndi tacta deſiderio: cui poſtquam ſe conſpiciendum præbuiſſet, rogat illa, ſui memoriam in precibus haberet: qui, Imo verò, inquit, dabo operam, idque ſeriò, ne tui vnquam ampliùs meminiſſe queam. *Surius in vita. Beyerl. in Apophth. Chriſtianor.*

Ioannes Anachoreta, quàm etiam magnus in hac cautela! rogabat eum Tribunus vt ſe vxori ſuæ præberet vel ſemel conſpiciendum. Iam enim pio eius deſiderio aliquamdiu tenebatur: Nequaquam ita fecero, ait: ſed per quietem me illi apparitururn ſpondeo, verum fuiſſe declarauit euentus. O magnæ perfectionis virum, qui imaginem ſui dormienti fœminæ conſpiciendam mittere potuit, ad quam accedere non potuit. *Ex Marul. lib. 4. Beyerl. ſupra.*

Erat in itinere cum altero monacho ſibi collegâ Sabas Monachus, & ecce in occurſum venit iuuencula venuſta & laſciuis oculis. Sabas ſui comitis ingenium tentans, rogat; Qualis tibi videtur illa? mihi certè luſca, vnóque oculo viſa. Negat ille, & pertinax contrarium ſuſtinet, eò quod accuratiùs eam eſſet intuitus. Tum Sabas; Nunquam legiſti, inquit, Nec capiaris nutibus illius? cúmque longo tempore in clauſtro detinuit. *Sur in vita. Idem ibid.*

Pion Abbas in tantum à fœminarum aſpectu abhorruit, vt ad ſororem ab Antonio miſſus, illius cubile oculis clauſis ingreſſus fuerit, abieritque. Illâ verò inclamante, & iteratò inuitante: Et fui, inquit, tecum, & quod optaueras, vidiſti me. Ita abiit. *Ex Marul. lib. 4. Idem.*

Auguſtinus ait: Malum eſt mulierem videre, peius alloqui, peſſimum tangere. Cauſam indicat *Hieron. lib. 1. com. Iouin* Quia mulieris amor inſatiabilis eſt, & ſemper accenditur, & poſt culpam rurſum eſt inops, animumque virilem effœminat: & excepta paſſione quam ſuſtinet, aliud non ſinit cogitare. *Ex Poſſid. in vita Auguſt. c. 26. Beyerl. ibid.*

Narrat *Euagr. lib. 4. Eccleſiaſt. hiſt. c. 14.* Libycos Epiſcopos ab Arrianis linguæ abſciſſionem paſſos fuiſſe, eoſque Conſtantinopolim profugiſſe, ibique perinde locutos exciſſis radicitus linguis, articulata voce, ac ſi nihil tale perpeſſi fuiſſent, Procopio eos audiente: Miraculi autem veritatem inde patere, quòd dum à mulieribus abſtinerent huiuſmodi Epiſcopi, gratiam locutionis ſeruarunt ſemper; at vbi eorum aliqui ſunt mulieribus commiſti, tanto dono priuati ſunt.

PERICVLOSA MVLIERVM COMMERCIA.

Exempla ad manum ſunt illorum, qui occaſione mulierum turpiter lapſi ſunt vel perierunt. Quæ commemorat *B. Ephr. in ſermone aduerſus improbas mulieres:* & iiſdem verbis *Chryſoſt. homil. 14. Matth.* Leones, inquiunt, in lacu Danielem veriti ſunt, at Naboth Iezabel occidit. Cete ventre ſuo Ionam ſeruauit: Dalila verò Samſonem ſeptem crinibus capitis abraſis tradidit alienigenis. Dracones & aſpides ac beſtiæ cornutæ Ioannem in eremo timuerunt: Herodias verò in conuiuio eundem decollauit. Corui Eliam in monte ſuſtentarunt: ac Iezabel ipſum, poſt beneficium pluuiæ acceptum ad necem proſecuta eſt.

Et paulò poſt. Diabolus per Mulierem à principio Adamum in paradiſo peruertit, per mulierem caſtiſſimum Ioſeph in carcere concluſit. Per mulierem Dauidem ad Vriam Hebræum dolo occidendum concitauit. Per mulierem ſapientiſſimum Salomonem ad præuaricandum induxit. Per mulierem cunctos oppugnat, cunctos dedecorat, cunctos occidit.

Similiter *B. Hieron. epiſt. 22. ad Euſtochium, de cuſtodia Virginitatis.* Samſon Leone fortior, & ſaxo durior, qui & vnus, & nudus mille perſecutus eſt armatos, in Dalilæ molleſcit amplexibus. Dauid ſecundum cor Domini electus, & qui venturum Chriſtum ſancto ſæpe ore cantauerat, poſtquam deambulans ſuper tectum domus ſuæ Bethſabeæ captus eſt nuditate, adulterio iunxit homicidium. Vbi & illud breuiter attende, quod nullus ſit etiam in domo tutus aſpectus. Salomon per ſe cecinit ipſa ſapientia, qui diſputauit à cedro Libani vſque ad hyſopum, quæ exiit per parietem, receſſit à Domino qui amator mulierum fuit. Et ne quis ſibi de ſanguinis propinquitate confideret, in illicitum Thamar ſororis Amnon exarſit incendium.

Idem ep. 47. de vitando ſuſpecto contubernio, ita ſcribit virgini cum clerico commoranti: Quid tibi neceſſe eſt in ea verſari domo, in qua neceſſe habes quotidie, aut perire, aut vincere. Quis vnquam mortalium iuxta viperam ſecuros ſomnos capit? quæ etſi non percutiat, certè ſollicitat. Securius eſt perire non poſſe, quàm iuxta periculum non periiſſe.

Et *B Cyprian. de ſingularitate Clericorum.* Nunquam ſecurus cum theſauro latro tenetur incluſus, nec intra vnam caueam habitans cum lupo tutus eſt agnus.

Peſſimos affectus commorationis muliebris cum hominibus ſacris graphicè deſcribit *idem Cypr. loco cit.*

Reſpicite quanta mala conuerſatio pluralitatis huius acquirat, quæ non niſi corruptionem ſeminat, pullulat vitia, cupiditatem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam, laſciuiam paſcit, petulantiam nutrit, caſus exaltat, ruinas ædificat, ripas eripit, præcipitia inſtruit, periculis nauigat, naufragiis velificat, perditione gaudet, interitum fouet, confuſionem mercatur, theſaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, accuſationes inflammat, & catenatim ſemel in faciem glomerans numeroſas indagines capitonum, per infinita dedecorum multiplices mortes inuehit in perniciem perditorum. Tot itaque & tantas ſtrages calamitatis, & peſſimæ conuerſationis, nemo proſternit, nemo calcat, nemo funeſtat, niſi ſingularis caſtitas ſola, quæ munimen inuictum eſt ſanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ, fortitudinis firmitas, & laſciuiæ petulantis infirmitas, probitatis præſidium, & improbitatis excidium, animæ victoria, & corporis præda, vbertas gloriarum, & ſterilitas criminum pronuba ſanctitatis, & repudium turpitudinis, ſinceritatis indicium, & abolitio ſcandalorum, &c.

* VELANDÆ, ET CVR.

S. Paulus 1. *ad Cor.* 11. aſſignat diſcrimen inter virum & mulierem dicitque turpe ac dedecus eſſe, vt vir velet caput ſuum: è contra mulieri turpe & probroſum, ſi non velet: quia honeſtas & pudor mulieris id exigit, ac parem facit turpitudinem in muliere, tonderi & non velari. Loquitur autem de mulieribus ſæcularibus & maritatis, quæ publicè in templum, aut aliò procedunt. Cauſam aſſignat Apoſtolus, quod vir ſit imago Dei, in quo ipſius maieſtas maximè elucet: mulier verò gloria viri, quia ex illo producta, velut eius opificium & imago. Vnde illi ſubiecta eſt, atque in ſignum ſubiectionis velatur.

Vocat autem Apoſtolus velamen hoc, nomine poteſtatis, hoc eſt authoritatis ſiue imperij, non ipſius mulieris, ſed viri in mulierem, cuius ſignum velamen.

Hinc apud Latinos phraſis inualuit, vt ab hoc velamine dicantur mulieres nubere, id eſt, caput obnubere, cùm in viri tranſeunt poteſtatem. Sic è cōtra pileus erat libertatis ſignum in viris, Liuio teſte in fine *Lib.* XLV. Vnde & ſerui tin neceſſitate

tate adſcribendi militiæ, ad pileum, hoc eſt libertatem vocari dicebantur.

Aliam cauſam Apoſtolus aſſignat, velari debere mulieres propter Angelos, nempe ob eorum reuerentiam, vt qui honeſti pudoris ſint teſtes, & obedientiæ ipſarum, vt explicat S. Thom. Anſelmus, Chryſoſtomus.

Olim quoque ante Chriſti aduentum, conſtat velamine vſas mulieres Iudæorum, & Gentilium, Troianas, Romanas, Arabes, Lacænas.

Vnde *Valer. Max. l. 6. c. 3.* memorabile narrat C. Sulpit. maritale ſupplicium, qui vxorem miſit, quod eam capite aperto foris verſatam cognorat.

Tertullianus lib. de veland. Virginibus cap. 17. Indicabunt nos, ait, Arabiæ feminæ ethnicæ, quæ non caput tantùm, ſed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo librato contentæ ſint dimidia frui luce, potiuſquam totam faciem proſtituere.

Idem Tertull. de corona Militis c. 4. Iudæis feminis inquit, tam ſolenne eſt velamen capitis, vt inde cognoſcantur.

De Lacænis *Plut. in Apophthegmat. Laconices in Charilla,* teſtis eſt, quod eorum virgines aperta facie, viris iunctæ mulieres, velata facie prodire ſolitæ ſint; vt ſcilicet illæ maritos inuenirent, iſtæ viros habentes aliis placere non curarent. Sed ſicut & probro adſcribitur Lacænis, ait *Clemens l. 2. pædagog. cap. 10.* quod ſuper genua tantum veſtes deductas induerent, ita nec earum virgines aperta facie prodeuntes laudantur; quod hic virgineus pudor quaſi venalis expoſitus proderetur.

Rurſum ſecundò, *Tertullian. lib. de velandis Virgin. cap. 2.* culpat eas, quæ tenui velo vtebantur, quod illud irritamentum magis ſit libidinis, quàm tegumentum pudoris, gentilium potius fœminarum vſu, quàm Chriſto credentium comparatum: *& capite duodecimo*, nundinatrices quaſi pudicitiæ habet illas, quæ conſilium formæ à ſpeculo peterent: & ſpeculum olim vitaſſe Chriſtianos, ſatis indicat S. Iuſtinus ad Seuerum de vita Chriſtiana. Denique hoc fine ſcripſit Tertullianus librum de velandis Virginibus, vt probet omnes, non tantum nuptas, ſed & innuptas, etiam ſæculares, non obſtante quauis conſuetudine, velandas eſſe: quia id præcipit hic Apoſtolus: & ſic, ait *cap. 4.* intellexerunt Corinthij, qui vſque hodie velant virgines ſuas: & ratione Apoſtoli omnibus omnino mulieribus conueniunt; vt meritò abuſus cenſeri & corrigi debeat, quod nonnullis in locis virgines nudo planè capite incedunt. ſcilicet vt formam oſtentent, & ſponſum captent, cùm reuera, tum alios, tum ſeipſas caſtitatis periculis exponant, & lenonum fraudibus ſeſe indies ſubiiciant; vnde tot pudicitiæ naufragia videmus, & audimus.

Hinc tertiò olim habitus ſacrarum virginum fuit flammeũ, ſeu ſacrum Velum, de quo *Tertullian. de veland. virgin. cap. 15.* Pura, ait, virginitas ſemper timida oculos fugit, confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam, contra ictus tentationum, contra iacula ſcandalorum, contra ſuſpiciones & ſuſurros, additque hæc vela ſolenniter ſolere benedici, indeque virgines dici Deo nuptas & deſponſatas. Vnde & Innocent. I. *ad Victricium ep. 2. c. 12.* Quæ, inquit, Chriſto ſpiritualiter nubunt, & à ſacerdotibus velantur.

* Adhæc olim hæ Virgines pulla veſte induebantur, & operiebantur pallio. E contrario viri Chriſtiani habitum priſcum ita pingit Lucianus *in Philopatro*, pallium putre, ſine calceis, (nudipedes ergo, vel certè ſoleis olim incedebant Chriſtiani, vti iam Capucini) & tegmine nudo capite, detonſa coma, &c.

* DE MVLIERVM NATVRA, FORMA, MORIBVS, commercio, APOPHTHEGMATA.

Crates, mundum muliebrem dicebat eſſe, quod ornat fœminam, ornat autem id, quod eam reddit compoſitiorem ac modeſtiorem. Verùm id non præſtat, inquit, neque ſmaragdus, neque purpura, ſed quæcunque adderent vim ac ſpeciem honeſtatis ac verecundiæ. Græcis κόσμος, & mundum ſonat & ornamentum. Inde κοσμεῖν, ornare. *Laërt. lib. 6. cap. 5.*

Diogenes conſpicatus mulieres garrulas inter ſe colloquentes, Aſpis, inquit, à vipera venenum mutuatur. *Anton. in Meliſ. par. 2. ſerm. 14.*

Solon à quodam rogatus, an vxor eſſet ei ducenda? Si turpem duxeris, inquit, habebis pœnam: ſi pulchram, habebis communem. *Eod. ſerm.*

Ariſtippus mulierem paruam, ſed pulchram conſpicatus. Paruum quidem pulchrum, inquit, magnum autem malum. *Anton. ſerm. de mulier. fort. &c.*

Protagoras vxorem temperantem quærere iubebat, nec formoſiorem. Illud enim, inquit, eſt theſaurus, qui ſurripi non poteſt, hoc autem animi opinio ſiue perſuaſio. *Eodem ſerm.*

Philo dicebat. Phyſicos narrare mulierem nihil aliud quàm imperfectum eſſe marem. Infirmiora item quodammodo eſſe mulierum conſilia, nec extra res, quæ ſub ſenſum cadunt, quicquam poſſe eas comprehendere. *Eod. ſerm.*

Philonis Vxor in complurium fœminarum cœtu interrogata, cur ſola ex omnibus aureo non vteretur ornatu? Satis, inquit, vxori magnus ornatus viri ſui virtus eſt. *Ibid.*

Pericles, quum deuictis Samiis Athenas reuerſus, pro concione laudaſſet eos, qui in bello ceciderunt, cæteræ matronæ redeuntem e concione coronis ac vittis decorarunt. Elpinice vero, Simonis ſoror, propius accedens, dixit illi. Præclara ſunt iſta, quæ geſſiſti, & coronis decoranda: qui nos tot fortibus viris ſpoliaſti? Ad hæc aliaque conuitia nihil commotus Pericles, tantùm arriſit: nec aliud reſpondit, quàm verſiculum Archilochi:

> οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἠλείφεο Id eſt:
> *Vnguento, anus cùm ſis, caueto inungier.*

Significans, publica negotia non eſſe curanda vetulæ. Tam enim hoc indecorum, quàm turpe foret eam vnguentis vti. *Plutarch. in Pericle.*

Ariſtippus, mulierem os exornantem animum deformem indicare, dicebat. *Ant. ſerm. de mulierib. improb.*

Democritus ſciſcitatus, cur, cùm magnus eſſet, paruam duxiſſet vxorem: Ego (inquit) in malo eligendo, quod minimum erat, elegi. *Eod. ſerm.*

Socrates dicebat: Quum diligere & appetere te dixeris mulier, tum ab illa magis metuendum tibi eſt, quàm quum conuitiatur, ſolitus etiam eſt dicere, tria ſe mala aſſecutum Grammaticam, Paupertatem, & pernicioſam Vxorem: quorum duo effugiſſet, pernicioſam verò vxorem minimè. Adoleſcentulis eum de matrimonio conſulentibus: quemadmodum piſces, inquit, qui nondum intra naſſas ſint, volunt intrare, qui autem iam intus ſunt, volunt exire: ſic & vos, ne idem vobis accidat, videte. Idem Xantippen ornatam, & ad ſpectacula euntem conſpicatus: Non inquit, vt ſpectes, ô vxor, proficiſceris, ſed vt ſpecteris. *Eod. ſerm.*

Protagoras interrogatus, quam ob cauſam inimico filiam nuptam duxiſſet: Quia (inquit) nihil ei dare poteram deterius. *Eod ſerm.*

Idem. Anum exornatam conſpicatus, Si (inquit) viris, falleris, ſi ſepulchro, ornata es. *Ibid.*

Secundus Philoſophus interrogatus, quid eſſet mulier mala? reſpondit: Viri naufragium, domus tempeſtas, quietis impedimentum, vitæ captiuitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, ſumptuoſum bellum, bellua conuiua, ſolicitudo confidens, leæna complectus, exornata ſcylla, animal malitioſum, malum neceſſarium. *Max ſerm. 9.*

Gorgio. Dicente hoſpite quodam, Solæ vos Lacenæ viris imperatis: reſpondit. Nos quidem ſolæ viros parimus. *Idem.*

Cùm Cyperij aduerſus Aſtyagem Medorum Regem infeliciter pugnaſſent, mulieres in vrbem fugientibus obuiam ierunt, ac nudatis ventribus. Quo, inquiunt, ignauiſſimi ruitis; An neſcitis, vos huc iterum intrare non poſſe, vnde ſemel naturæ lege egreſſi fuiſtis? Inuerſo ordine matres animant mares, quæ ſolent à periculis auocare. *Eraſm. Rot. l. 9. Apopht.*

M. Cato illud ſæpè in vita ſe pœnituiſſe dixit, ſi quid arcani fœminæ credidiſſet. Eſt quippe loquaciſſimum animal mulier, non facilè retinens ea, quæ in aurem dicta ſunt. *Plut. in Cat.*

Idem, obiurgans aliquando mulierum impotentiam: Omnes, inquit homines vxoribus dominantur, nos omnibus hominibus, nobis autem vxores. Hoc modo colligens, mulieres rerum omnium eſſe dominas. *Plut. in Rom. Apophe.*

Cùm Auguſtus Cleopatram inuiſeret, exigeretque ab illa rationes: Seleucus, vnus ex procuratoribus ipſius, indicauit aliquid, eſſe ſubtractum ab ipſa. Illa in procuratorem inſilit & arrepto homine crine crebris ictibus pulſauit os. Hæc quum

Auguſtus ridens conatus eſſet inhibere : illa , an non, inquit, permoleſtum eſt,ô Cæſar , quum tu me digneris inuiſere,ſeruos meos heram incuſare , quod nonnihil muliebrium ornamentorum ſubtraxerim,vt non ea quidem mihi , ſed Octauiæ & Liuiæ munuſcula dem?hoc commento Cæſari perſuaſit , ſe de vita cogitare , dum mori decreuiſſet. *Plut.in Antonio.*

Mulier ſpecioſa & pulchra templum eſt ſuper cloacam ædificatum dicebat Socrates. *Laërt.de vita & morte Philoſ.*

S. verò Chryſoſtomus quæſtionem mouet quid ſit mulier ſpecioſa? & reſpondet , eſſe ſepulchrum dealbatum , niſi caſta fuerit, & pudica , cùm abſque virtutibus pulchritudo ſit præcipitium patiens , & venenum inſpicientibus compoſitum. *Comm.in Pſal.* 10.

Anaſtaſius *Nicenus Tom.6.Biblioth.SS. PP. qu.* 62. §. *omnis qui adſpexerit.* Quid eſt inquit,mulier?in terra naufragium,fons ſceleris,lethalis occurſus,lapſus oculorum,animarum exitium, cordis lancea , ſceptrum inferorum, præceps deſiderium,iuuenum pernicies. Quid mulier? Sanctorum calumnia , quies ſerpentis , diaboli ſolatium , ægritudo inconſolabilis,fornax ſuccenſa , eorum qui ſeruantur ſcandalum,vitium immedicabile, diurnæ nugæ , prodigiorum hoſpitium , officina dæmonum. Quid eſt mulier?os effrænatum , triumphus myſteriorum, dux tenebrarum , magiſtra delictorum, veſtita vipera,domus tempeſtas , viri naufragium , immitis fera , &c.

☞ *Plura circa præſens argumentum referri huc poterunt ex Locis de virtutibus & vitiis , cùm tam harum , quàm illarum , etiam in mulieribus exempla paſſim ſuppetent; vtrorumque enim ſemina ſexus ille habet , vel ad frugem , vel ad diſpendium nata, pro diuerſo cultura modo.*

*MVLIERVM VIRTVTES, ET PRÆROGATIVÆ.

Quamuis multa hactenus de muliebris ſexus infirmitate, & vitiis illi agnatis in medium produximus , non idcircò tamen ab eo ſolidioris virtutis ornamenta, quibus nonnunquam honoratur ad exemplum virorum & documentum remouemus, vt in quo reperire eſt non paucas,quæ non modo viros virtute ſuperent , ſed & ad imitandum illis ceu viuæ Ideæ proponantur. Agnoſcit Salomen Mulierem Deum timentem: atque in corde ipſius Dei mandata collocat : agnóſcit & mulierem fortem : monetque non diſcedere è muliere ſenſata & bona. eamque comparat cum Sole in mundo exoriente,ac ſentit bonum omninò inueniſſe , qui eam inuenit. Legatur *Prou. cap.* 8.12.27.31.*Eccleſiaſt.cap.*26.*&* 7.

Phocylidis ſententia eſt.

Ex quatuor hiſce animalibus natum eſt
Genus mulierum , cane , apicula,
Torua ſue,aut equo iubato.
Ex equo nata agilis eſt,velox, diſcurrens,pulcritudine præſens:
Ex torua autem ſue neque mala , neque bona eſt,
Ex cane verò moleſta & fera.Ex apicula autem
Bene regit rem familiarem , & nouit operari.
Cuius amabiles nuptiæ , chare ſodalis, optanda tibi ſunt.

De eodem argumento *Menander*:

Mulier iuſta vita ſalus.
Mulierem bonam conſequi non facile.
Mulier autem bona temo eſt domus.
Pulchrum mulieris inſpicere pulchros mores.
Pulchra planta eſt in vita mulier.

Ariſtoteles , qui in fœminarum vitiis producendis fuit ſuprà omnes alios proruptiſſimus , multa tamen earum præconia ſcripſit , quibus illas ſuprà viros extollere non dubitauit. Et quidem *Lib.*1.*cap.* 3. *Oecon.*earum ſedulitatem commendat in conſeruandorem familiarem : conſequitur inquiens , maſculus neceſſaria , & fœmina conſeruat ea. *Lib.autem.* 6. *Ethicor. cap.* 10. fœminas maribus aſtutiores pronuntiat. & *in lib.Phyſiognomiæ.*miſericordes , ingenioſas , & callidas appellat.quod etiam *Plato* multis locis aſſerit , & *Lycurgus in l. de legib* vult eas in Republica gerere principatum cum viris.Imò ſtolidiſſimè fieri cenſet *Dialogo* 7.quod non omni robore,vnoque conſenſu,mulieres ac viri eadem ſtudia in Republica ex animo pertractant. Denique Eccleſia orat pro deuoto fœmineo ſexu.☞ *De quo Vide in fine huius loci.*

MVLIERVM MAGNA FIDES. EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Commendat Apoſtolus fidem Raab, quæ non periit cum incredulis, cùm excepiſſet hoſpitio exploratores pacificè.*Heb.* 11.*Ioſ.*2.6.

Ruth adhæſit ſocrui ſuæ Noëmi , dicens : populus tuus & Deus tuus meus. Vnde Booz poſteà dixit ei : Reddat tibi Dominus plenam mercedem ad quam veniſti,& ſub cuius confugiſti alas.*Ruth.*1.2.

Mulier vidua Sareptana credidit verbis Eliæ Prophetæ, licet rem ſatis difficilem illi faciendam iuberet. Ideò ex illa die hydria farinæ non defecit. 3.*Reg.*17.

Mundi creationem & corporum reſurrectionem , optimè confitebatur mirabilis illa Mater , quæ ſeptem fratres filios torqueri vno die vidit , & ipſos ad moriendum pro legibus fortiter animauit.2 .*Mach.*7.

Circa myſterium Dominicæ incarnationis fuerunt Mulieres ad credendum promptiores quàm viri. Nam Zacharias pater Ioannis Baptiſtæ incredulitatis fuit ab Angelo redargutus. Pro eo quòd non credidiſti verbis meis , &c. Elizabeth autem non reprehenſibilis , ſed commendabilis legitur extitiſſe,quæ ſtatim in aduentu B. Virginis exclamauit:benedicta tu, &c.*Luc.*1.

ſimiliter commendatur B. Virgo , quæ credidit Angelo dicenti ſibi,quòd conciperet de Spiritu S.*Eodem.*

Item Anna vidua prophetiſſa loquebatur de puero nato omnibus, qui expectabant redemptionem Iſraël. *Luc.*2.

Mariæ Magdalenæ dixit Dominus:Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.*Luc.*7.

Tantam fidem habebat ad Dominum mulier Hæmorrhoiſſa , & ſufficiebat ei , vt tantummodo tangeret fimbriam veſtimenti eius. Ideò meruit audire verbum dulce.Confide filia, fides tua te ſaluam fecit.*Luc.*9.

Nec longa expectatione, nec dura reſponſione deſtitit clamare ad Dominum mulier Chananæa : idcirco tandem audiuit.O mulier, magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut vis. *Matth.* 15.*Marc.*7.

Mulier Samaritana plene confeſſa eſt , dicens : Quia Meſſias venit , qui dicitur Chriſtus. Et poſteà multi Samaritanorum crediderunt in Dominum , propter verbum mulieris illius.*Ioan* 4.

Confeſſio fidei Marthæ , quæ dixit : Ego credidi , quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.Satis ſimilis fuit confeſſionis Petri.*Ioan.*11.*Matth.*16.

De reſurrectione Domini legimus multos viros dubitaſſe, & Dominum Ieſum illorũ incredulitatem , & cordis duritiam exprobraſſe, de mulieribus autem nihil tale legitur.Sed ſurgẽs Dominus , primò apparuit mulieri , ſcil. Magdalenæ , & illa currens diſcipulis lugẽtibus nuntiauit. *Mat.*28.*Mar.*16.*Ioa.*20.

Quædam mulier nomine Lydia purpuraria audiuit prædicationem Pauli , cuius Dominus aperuit cor , & Baptizata eſt,& domus eius. *Act.*16.

MVLIERES SAPIENTES,PRVDENTES. EX S. SCRIPTVRA.

Sara prudenter intellexit ludum in Iſaac , & Iſmaële non eſſe bonum & voluit Dominus , vt Abraham acquieſceret illius voluntati.*Gen.*1.

Rebecca fuit valdè argumentoſa ad procurandum quod Iacob benedictionem à patre quæ debebatur primogenito obtineret:& poſteà fecit eum cautè iram Eſau declinare.*Gen.*27.

Raab meretrix diſcretè exploratores abſcondit,& per hoc ſe & totam domum ſuam integraliter liberauit.*Ioſ.*2.6.

Delbora vxor Lapidoth , iudicauit populum & docuit Barach filium Abinoam quid facturus eſſet , vt populum Dei de manu Siſaræ liberaret. *Iud.*4.

Solicita fuit Noemi & aſtuta ad modum inueniendum,quo Ruth alienigena nurus ſua nubere poſſet Booz inclyto & potenti. *Ruth.*1.3.

Mater Samuëlis Anna diſcretè ſe excuſauit , ab eo, quòd Heli ſacerdos ei impoſuit , quando filium à Domino poſtulauit.1.*Reg.*1.

Per ſapientiam , & eloquentiam ſuam & liberalitatem ſatis modicam , Abigail viro ſuo Nabal vitam ſeruauit , & Dauid ab homicidio impediuit.1.*Reg.*25.

Sapiens mulier Thecuites induxit Dauid ad hoc , quòd filium ſuum Abſalon exulem reuocaret.2.*Reg.*14.

Obſ

A Obſidente Ioab ciuitatem Abelam, Mulier ſapiens taliter loquuta eſt ei, & poſtea populo ciuitatis, quòd ille cum totius patriæ vtilitate ab obſidione receſſit. 2. *Reg.* 20.

Bethſabee mater Salomonis; ſapienter verbum propoſuit coram Rege Dauid, vt filius Salomon poſt illum regnare deberet. 3. *Reg.* 1

Duarum mulierum coram Salomone contendentium illa prudenter & piè reſpondit quæ dixit: Obſecro te Domine, date illi infantem viuum. 3. *Reg.* 3.

Magna ſapientia fuit in regina Saba, quod ipſa venit audire ſapientiam Salomonis. 3 *Reg.* 10.

Mulier Sunamitis hoſpita Eliſæi prudenter adhæſit ei, nec voluit eum dimittere propter Giezi, donec eius filium ſuſcitaſſet. 4. *Reg.* 4.

Holda Prophetes vxor Sellum, Ioſiam Regem confortauit, populo mala ventura propter eorum peccata dixit. 4. *Reg.* 22.

Sara F. Raguëlis diſcretè & deuotè orauit Dominum, vt liberaret eam de improperio, quod audierat ab ancilla. *Tob.* 3.

Miram prudentiam & conſtantiam oſtendit Iudith alloquendo populum, & decipiendo Holofernem tam potentem tyrannum. *Iudith.* 8. *vſque ad fin.* B

Eſther cum magna cautela fecit petitionem ſuam poſtquam Regem ad prandium inuitauerat, & ille vino incaluerat. *Eſth.* 7.

Eliſabeth mater Ioannis Baptiſtæ diſcretè cognouit aduentum B. Virginis, & ipſam matrem Domini nominauit. *Luc.* 1.

Tam tacendo, quàm loquendo patet B. Virginem Mariam mirabiliter fuiſſe prudentem. Tacendo quidem, quia pauca verba dixiſſe inuenitur. Loquuta eſt cum Angelo diſcretè quærendo, & diſcretius acquieſcendo. Quomodo fiet iſtud? Item, ecce ancilla Domini. Item cum S. Elizabeth ipſam ſalutando. Et nota, quòd poſt laudes magnas quas Eliſabeth illi dixit, nihil ei directè reſpondit ſed ad laudandum Dominum ſe conuertit dicens: Magnificat anima mea Dominum, &c. *Ibidem.*

Item loquuta fuit cum filio ipſum dulciter interrogando: fili quid feciſti nobis ſic? &c. Et pro verecundis pauperibus deprecando, Vinum non habent, ait. *Luc.* 2. *Ioan.* 2.

C Maria Magdalena valde prudenter agebat in eo, quod ad pedes Domini ſe ponebat. *Luc.* 7. & 10. Ad pedes enim Domini impetrauit veniam pro ſe, vitam pro fratre, audiebat diuinam ſapientiam. *Luc.* 10. Et exhibuit Chriſto deuotam reuerentiam. *Ioan.* 11. *Matth.* 26. 27. & 28.

Vxori, dum loquuta eſt ei, ſi Pilatus crediſſet, prudenter egiſſet. Dicebat enim, nihil tibi & iuſto illi, &c. *Mat. cap.* 27.

HISTORICA.

Lacedæmonij, alioquin ſapientes, conſilia à ſuis coniugibus extorquebant, nihilque ipſis inſciis operabantur. *Paulus Diac. lib.* 13.

Athenienſes, fœminarum prudentiam meritò ſuſpicientes, decernebant, vt de negotiis, ac opinionibus vniuerſis à Senatu receptis, ipſæ, ac ſi ſenatoria dignitate fulgerent, ſuas ferrent ſententias. Vnde *Ariſt. lib.* 2 *polit. c.* 7. de illis loquens, ait: Multa in Lacedæmoniorum principatu à mulieribus adminiſtrabantur.

Socrates, quamuis celebris Philoſophus, à Diotima muliere ſapientiſſima, ſe multa didiciſſe fatetur.

D Veteres Galli, Hannibali amicitiæ fœdere iam copulati, decretum ediderunt, quo præcipiebatur, vt nullus (præter Gallicas mulieres) inter Charthaginenſes diiudicare auderet, ſi quando illorum quempiam ab alio iniuria, vel iniuſtitia affici contigiſſet. *Plut. lib. nobil. fœm.*

Placida adeò dextrè ſuo ſano conſilio operata eſt, vt cauſa extiterit, ne Ataulphus Gothorum Rex Barbaro furore percitus, ac nimis elatus, iamiam deſtructionem demoliens, vrbem Romam deuaſtaret, quin potius eam reſtauraret.

Catharina Francorum Regis mater, in conſulendo prudentiſſima euaſit.

Arioſtus Gineuram Malateſtam valdè laudat à prudentia.

Eximiam Periaconconacis prudentiam minimè prætermittam, quæ ſui Iſmaëlis obitu occultato, ſeptem è præcipuis regni Conſiliariis ad ſe iuſſit adduci, quos animo, ac prudētia pertraros, vt diſſenſiones, & odia inter ipſos, orta, ad imperij Perſici conſeruationem quantocyus deponerent, diu hortata eſt: illud innuens quod ſi vnquam antea ſuorum Soldanorum vnionem & concordiam peroptaſſet, tunc præſertim illius indigere apertiſſimè demonſtrauit: ſignificata Iſmaëlis morte, ac Codabendis abſentia, cui iure hæreditario regni poſſeſſio debebatur. Quare Regis morte diuulgata, & ipſis inimicitias protrahentibus regni iactura imminēs dubitabatur. Vnde ipſi Soldani, diſſenſionum cauſa, Turcis, ac Tartaris infeſtiſſimis hoſtibus adhærere cogerentur: quamobrem prudentia, tantæ fœminæ factum eſt, vt illi inimicitias deponerent, regni diſcordias ſimul cum ipſa facilè ſedarent. *Mambrinus Roſſeus.* E

*QVARVNDAM IMPERIA FOELICIA.

Phile vxor Demetrij Regis, filia Antipatri, illius qui Macedoniam & Græciam viuo mortuoque Alexandro gubernauit: Hæc iam tunc puella, & in annis teneris, natiua quadam prudentia ſic viſa excellere, vt ipſe pater cōſilia ab ea peteret & audiret. Pater, ille ſenex, ille vſu & tractatione rerum ſic peritus. Quid Demetrius, cum iam vxor eius eſſet? erat ipſe vario ingenio, & vitiis propior: ſed mirâ temperie hæc maritum flectebat, ne dicam regebat: calumnias ſupprimebat, iras mitigabat, iuſta & honeſta inſerebat. Iam populi verè mater, tenuiorum filias dotibus datis elocabat; afflictos à fortuna releuabat, bonos prouehebat: quid apud ipſos milites; Saluo pudore fœmineo, & iis ſe miſcebat, alloquebatur, erigebat, tanta auctoritate vel gratia, vt ſola tumultuantes repreſſerit, in ſeditionem lapſos reuocauerit. Quæ fides deinde & amor in ipſum maritum: cùm victus à Pyrrho Rege eſſet, caſtris ac regno exutus: viuere non vltra ſuſtinuit, & morte ſpontanea inuidiam fortunæ fecit. F

Æuo, non animo inferior Zenobia Palymrenorum Regina: Hæc ſtirpem & ſanguinē à Ptolemæis, & ipſa Cleopatra, ſed non mores (dij boni, quam aberrat!) ducebat. Vxor erat Odenati, fortiſſimi viri, & qui ad imperium Romanum auſus aſpirare. Illo viuo iiſdem cum eo exercitiis, in venatu, in montibus, in ſiluis, in ipsâ militia vti. Amans eius vtique, ſed ob matrimonij finem, liberos: quos vt concepiſſet, tangi à marito mox abnuebat. In aliis virtutibus ſcientiæ etiam auida; & hiſtoriæ Orientalis ita perita, vt ipſa eam ſuo ſtilo in compēdium redegerit, vſui poſterorum. Nec Græci Latinique ſermonis, aut rerum, ignara fuit. Formâ autem corporis egregia, oculis ſupra modum vigentibus (verba Pollionis dabo) & nigris; tanto candore in dentibus, vt margaritas eam plerique habere putarent, non dentes. Vox præterea clara & virilis. G Cum his dotibus, vt dixi nupta, & forti quidem viro, etſi haud felici. Nam Gallieno illo ignauo Imperatore, cùm decus omne Imperij laberetur, aut rueret: ipſe Perſidem & Orientem inuaſit, quaſi Valerianum captum, & Romanam ignominiam vindicaturus. Res magnas gerit: adeò, vt ipſe Gallienus conſortem imperij ſumpſerit & vltro Auguſtū declarauit. Nec diu in hoc honore, inſidiis Mæonij conſobrini ſui vitam & poteſtatem amiſit, aut hanc potius tranſmiſit. Nam Zenobia illa vxor, laborum & victoriarum antè particeps (aſſiduè enim comitari maritum, ipſa etiam ſub armis, ſolita) imperium ſuſcepit fortiter, & geſſit. Bella cum Romanis, & Aureliano Principe habuit: Ægyptum inuaſit, & victo ac cæſo eius Præſide Probo, occupauit. Denique Aurelianus, ſed ægrè, fregit non enim profectò vicit: imò velut tacito pacto, paſſa in triumpho ſe duci, ſed vt vitam & dignitatem in parte ſeruaret: atque adeo ſunt, qui filiam eius Imperatori dicant nuptiis iunctam: imò & ſtirpem eius diu poſt Romæ, inter illuſtres familias floruiſſe.

Hæc militaris fœmina: pacatius exemplum Pulcheria dabit. H Ea Theodoſij iunioris ſoror, vitam & virginitatem Chriſto deuouit: paulò maiore natu, quam ille, qui ſeptennis ferè à patre Arcadio relictus, hanc habuit morum & inſtitutionis magiſtram, Atque adeò iam grandiore illo, adhæſit, & curas Imperij participauit: ſalubriter omnia, & piè modeſtéque diſponens.

Et verò, quamdiu habenas tenuit, felix imperij & rectus curſus: poſtquam inuidia aliorum, & calumniis Eunuchorum (Chryſaphij præſertim) ſubmota eſt, & loco pulſa: contulit ea ſe in Hebdomon, locum Byzantio ſuburbanum, atq; ibi ſumma pietate & quiete victitabat. Donec poſt annos ſeptē fraude calumniatorum agnita, & imperio vndiq; cōcuſſo, ſolerum iterum rebus labentib. adſumitur, aut reparatio iam lapſis. Fit vtrũque: & reſtituit pleraque omnia, aut tuetur. Specimē animi eius & prudentiæ hoc eſto Fratrem Theodoſium videbat, & dolebat, temerè libellis ſæpe ſubſcribere, & nec lectis: aliena commendatione aut fide, vt fit nixum. Dolum bonū hunc reperit, ad emendandum: concepit enim & ipſa libellum,

atque

A atque obtulit : quo Eudociam eius coniugem petebat manci-
pari ſibi in ſeruitutem. Capit & ſubſcribit ſtatim:quidni ſo-
roris petitione? atque illa ſcenæ inſtruendæ cauſa, Eudociam
apud ſe aliquamdiu habet. Miranti & euocanti, negat miſſũ
iam, & ſuam eam, vtique optimo maximóque iure eſſe. Pro-
fert manum & ſubſcriptionem, confuſo iam illi, neſcio an
emendando. Reuera enim ſocors ingenium fuit, & alter Clau
dius, in fœminarum aut effœminatorum (Eunuchos intelligo)
poteſtate. Mortuo autem illo, & ſine liberis, re celatâ, Mar-
cianum euocat, vitâ & bello bonum, & ad imperium produ-
cit. Quoque magis commendaret, nuptias ſuas ei donat, ſed
titulo tenus: ſtipulata, ne ſacrata Deo virginitas libaretur. Re-
xit cum illo annos aliquot, mirificè à noſtræ religionis apici-
bus, Leone Pontifice, Hilar. Epiſcopo, aliiſque laudata. Vixit
annos circiter LVI.

Huic iungo Iſabellam Ferdinandi coniugem, Hiſpania-
rum Reginam. Hæc, ſi pietatem ſpectas, in ſacrorum cultu mi-
rifica, & aſſidua; nulla occupatione aut delectatione demoue-
ri; horas ſuas Canonicas (vt loquimur) ſacerdotalis exemplo
quotidie legere: ipſos ſacerdotes honorare, templa exornare.
B Iam reliquæ virtutes inſtructæ huic fundamento: caſta, ſic vt
nec rumor de eâ mentiretur; & maritum pariter eo ducens,
pellices, amicas, & id genus callidè ſerutata, & ab Aulâ amoli-
ta. Frugalis adeo, vt in omni vita nec vinum libarit: quæ virtus
fomes, vt ſcimus eſt caſtitatis, & modeſtæ grauitatis. Quàm
ſanè habuit exoſa mimos, ſcenicos, ludiones, totum hoc leni-
tatis inſtrumentum, & nec priuatim aut publicè audire ſuſti-
nens, vel ſpectare. Eorum vice, viros graues, matronas ſerias
apud ſe habere: item pueros aut puellas nobiles, & vtroſque,
pro ſexu, artibus ſtudiiſque informare, Matrona ipſa ciuilium
rerum gnara, bellicarum nec ignara. Quid magni in regno ſi-
ne illa, imò niſi per illam fere, geſtum eſt? Nec aleæ, aut teſſeræ
ludum tolerauit, & edicto vetitum ſic repreſſit (etſi prona eò
gens eſt) vt nec furtim & in angulis luderent, ſoliti in caupo-
nis, viis, angiportis. Magni ad omnia animi & res ſpeſque
magnas complexa: itaque Nauarræ regnum conſiliis eius iun-
ctum; Canariæ inſulæ occupatæ, & inſeſſæ, ipſe Nouus orbis
naturæ occultior pars, per eam retectus & ſubiectus.

C Nam maritus, cætera vir egregius reſtrictior aut timidior
erat, retinere ſua melior, quàm augere. Hæc dilatabat, & cum
Chriſtophorum Columbum diu Rex duxiſſet, & ad extre-
mum deſtituiſſet: bono genio ſtimulante ad ipſam Reginam
venit, conatus ſuos & perficiendi vias expoſuit, & inſtrumen-
ta, id eſt, naues, viros, arma ab hac impetrauit. Refert ſupra-
ſcripta exempla. *Iuſt. Lipſ. in Exempl. & Monit. Politicis.*

☞ *Referri huc multa poterunt ex Loco de Magiſtratu. Titulo*
Magiſtratus & imperij Chryſis reſpectu Perſonarum quæ eo
funguntur. Vbi de mulieribus quæ populum rexere.
Vide etiam infr. Tit. mulieres fortes,
bellicoſæ &c.

* MVLIERES ERVDITÆ, ELOQVENTES, LITTERATÆ, SCRIBENTES.

Etiam quæ viros inſtruxerunt, & cauſas apud
Magiſtratum dixerunt.

* Mulieres à publica Cathedra arceri oportêre Apoſtolus
monet, ob cauſas paulò antè à nobis traditas: at particularem
doctrinam ignorantibus exhibere eis non interdicitur: quin
D laudatur Samaritana cum Chriſto diſſerens. *Ioan.* 4.

Neque reprehenditur, ſed laudatur Priſcilla *cap.* 18. *Act.*
quod viam Domini doceret Apollo virum alioquin eloquen-
tem, & potentem in Scripturis explicandis, vt loquitur Lucas
eique miniſterio etiam Aquila incumbebat,

Vult quoque Apoſtolus, vt Anus prudentiam doceant ado-
leſcentulas. *Ad Tit. cap.* 2.

Etiam Salomonem tenerum filium Mater erudiuit. *Prou.*
cap. 1.

Fuit tempore Græcorum Diotima atque Aſpaſia, quibus
magiſtris vti Socrates non dubitauit: *vt eſt apud Platonem in*
conuiuio, & in Menexeno.

In veteri Teſtamento habemus Deboram iudicem populi
Iſraël, ſic vt ad eam filij Iſrael in omne aſcenderent iudicium
Iudic cap. 4.

Etiam ante annos c c c. S. Catharinæ Senenſi peculiariter
iniunctum legimus *in vita* ignorantibus verbum Dei annun-
tiare.

Anna Propheteſſa laudatur *Luc. cap.* 2. quod cum non diſ-
cederet de templo, loqueretur tamen omnibus de Chriſto.

quod quidem perperam hæretici intelligunt, quaſi publicè in
Eccleſia prædicauerit: non enim ita ſe res habet: nam dumta- E
xat in atrio fœminarum manebat: neque enim mulieribus in
templum acceſſus patebat; & non niſi illis loquebatur, qui
ad atrium illud veniebant, aut aliis priuatim.

HISTORICA.

Plenæ ſunt Hiſtoriæ exemplorum, matrum videlicet quæ
honeſtè piéque liberos inſtituendo, meruerunt, vt bis eorum
matres meritò dicerentur: quo in genere illuſtriſſima eſt Au-
guſtini mater Monica, & Blanca Ludouici Regis ſancti, vt
omittam inſtitutricem Iunioris Theodoſij Pulcheriam, &
Nazianzeni Matrem, quæ, vt ipſe teſtatur, viro ſuo in diui-
nis, & ad pietatem, ac optima quæque exhibenda, tam opere,
quàm ſermone ductricem, rectricem ac propemodum doctri-
cem ſe exhibuit, quod eſt, inquit, admiratione dignum, ſed
plus admirandũ, quod vir tantus ab ea vltrò deuinci voluerit.

Fidelis mulier infidelem virum conuertere & inſtruere iu-
betur, 1. *ad Corinth.* 7. *verſ.* 16. Sic S. Cæcilia fidem Chriſti do-
cuit Valerianum ſponſum ſuum; S. Natalia Adrianum, S. Mo-
nica Patriciũ, S. Martha Mariam, S. Theodelinga Agilulphum F
Longobardorum Regem, Clotildis Clodoneum, Flauia Do-
mitilla Flauium Clementem: nam, vt inquit *Chryſoſt. hom.* 60.
in Ioannem, nihil potentius eſt muliere bona ad inſtruendum,
& informandum virum quæcumque voluerit, neque tam leni-
ter amicos, neque magiſtros, neque Principes patietur, vt con-
iugem admonentem atque conſulentem: habet enim volu-
ptatem quandam admonitio vxoria, cùm plurimum amet (vel
vt alij legunt, ametur) quod conſulit.

Inueſtigemus nunc Gentilium Annales huiuſmodi hiſtoria-
rum fœcundiſſimos.

Amphiclæam, *Porphyr. in vita Plotini*, aſſerit, Plotino ma-
giſtro miros in Philoſophia progreſſus feciſſe.

Scribit quoque *Dicearchus*, duas ditiſſimas Mulieres diui-
tias reliquiſſe, quo meliùs Platonis doctrinam ſequerentur.

Aſpaſia adeò in Philoſophiæ ſtudiis profecit, vt digna ab
omnibus meritò cenſeretur, quæ magnum Periclem inſtrue-
ret, & doceret, qui quidem dum loquebatur, fulgura atque
tonitrua emittebat.

Aſſyotea præceptorem habuit Platonem, & in ſtudiis Phi- G
loſophicis magnopere profecit. *Apuleius, & Plutarch. in libro*
dogmatum Platonis.

Cheubolina, filia vnius è ſeptem Græciæ Sapientibus, à
Suida, Athenæo, & aliis magni nominis Authoribus ſummo-
pere laudatur, ab operibus inſignibus, quæ ſcripta reliquit.

Berſanes Alexandri Macedonis vxor hymnos pulcherrimos
in Neptuni laudem compoſuit.

Cornelia Africani coniux, & Gracchorum Mater epiſtolas
ſingulari doctrina refertas edidêre.

Vnde *Quintilianus*, Nam Gracchorum eloquentiæ, inquit,
multum contuliſſe accepimus Corneliam matrem, cuius do-
ctiſſimus ſermo in poſteros quoque eſt epiſtolis traditus.

Leontia adoleſcentula, è Græcia originem ducens, in phi-
loſophicis diſciplinis valde claruit, non verita contra Theo-
phraſtum eximium philoſophum litteris inuehere: quæ res
magnam ſibi laudem apud omnes conciliauit.

Daphne filia Tireſcial doctiſſima, libros complures car-
mine exarauit, quibus (*teſte Theodoro Siculo*) Homerus in ſuo
poëmate vſus eſt. H

Damones Pythagoræ filia adeò in arte philoſophica profe-
cit, vt à proprio parente nonnulla commentaria ſibi fuerint
dicata, & poſt parentis mortem Lectoris in ſchola munus pa-
lam exercuerit.

Demophila in arte poëtica doctiſſima fuit. Scripſit poë-
mata quædam amatoria, & nonnulla alia in laudem caſtæ
Dianæ.

Femonoë illuſtris adeò, & clara litteris, vt Euſebium Cæſa-
rienſem, Lucanum, Statium, Plinium, Strabonem, alióſque
ipſius meminiſſe meruerit, præterquam quod Antiſthenes ait,
ab ipſa (velut auctrice) prouerbium illud emanaſſe: Noſce
te ipſum.

Zenobia Palmirenorum Regina, linguas omnes, quamuis
arduas & difficiles, ſuo ſubtiliſſimo ingenio poſſedit, & rerum
Alexandrinarum hiſtorias compendiosè narrauit, *teſte Pollio*
Trebellio.

Helena Flauia Auguſta Britannorum Regis filia doctiſſima
ſcripſit librum de diuina prouidentia, item librum de immor-
talitate animæ, alióſque multos.

Plutarch.

Plutarchus in libro matrimonialium præceptorum valdè celebrat
A Aganicem, quod ſcientiæ Aſtronomicæ limpidam habuerit cognitionem.

Arecaphilam ob eloquentiam ſuam, Nicoſtratus tyrannus matrimonio ſibi copulauit.

Frinæ Teiæ carmina dulcedine & maieſtate tanta illita eſſe noſcebantur, vt tredecim annos nata [ſi Plinio, Stobæo & Euſebio credimus] magnum Homerum æquare videretur.

Theana in Lyricis verſibus excellentiſſima fuit.

Fuit & altera Theana Metapontina ſeu Creſſa, quæ præter inſignia poëmata quæ compoſuit, Commentarium de vi & vtilitate ſcientiæ Philoſophicæ eleganter edidit.

Hipatia Alexandrina, Iſidori Philoſophi vxor, Aſtronomiæ nonnulla commentaria compoſuit.

Heptachia magni Geometræ Theonis filia, adeò in Philoſophia claruit, vt Plotino ſucceſſerit, & in gymnaſio & cathedra eiuſdem publicè legerit, & (*teſte Suida*) Aſtronomicam ſcientiam calluit, ac multas alias ſcientias palam profeſſa eſt, ſuiſque lectionibus magna ſemper diſcipulorum copia libenter interesset.

B Iambes, verſus, qui vocatur Iambicus, auctrix fuit.

Diotima philoſophicarum diſciplinarum notitia adeò pollebat, vt Socrates magiſtram eam nuncupare non dubitauerit.

Laura Veronenſ. Nicolai filia mirabilia ſcripta ac geſta reliquit, verſus Saphicos compoſuit, epiſtolas & orationes, Græco atque Latino idiomate ſcripſit.

Sapho Leſbia, facultatis Poëticæ gloria, floruit tempore Alcæi, & Steſichoris Poetarũ. Compoſuit metro lyrico vndecim libros, præter alia epigrãmata, elegias & Iambos. Auctrix verſus Saphici, qui ab ipſa nomen mutuauit, adeóq; dulciter, & ſapienter cecinit, vt(ſicut illa gẽs delirabat) cælos in admirationem adduceret. Vnde ipſi merito quadrare videntur Fabij Paulini Lectoris publici in Venetorum dominio ſubiecta meditationum carmina, quæ de Chriſti cruciatib. inſcribũtur.

Copia Neſtorei cui cedat gloria mellis,
Cedat & ipſe Pater Linus, concedat & Orpheus,
Et qui Thebanas cantando condidit arces.
Parua loquor: cæli hunc, & ſydera ſæpe loquentem
C *Obſtupuere, ſuum mira dulcedine captus*
Sol tenuit curſum, tenuerunt flamina venti.
Nec vaga præcipites agitarunt flumina curſus.
Sapius immotis volucris ſuper aere pennis
Subſtitit.

Pynte librum ſcripſit de temperantia fœminarum.

Polla Argentaria Lucani vxor, omnes profeſſores ætatis ſuæ ſuperabat in componendis carminibus, & cœptos à marito verſus eleganter abſoluit.

Themiſtoclea(teſte Ariſtoxene) fratrem ſuum Pythagoram res multas ingenioſiſſimas docuit.

Theſelides Argina, poetica facultate clara extitit.

Caſſandra Fidelis doctiſſima, publicam Patanij diſputationem edidit, atque pulchrè verſus Lyricos compoſuit.

Soſipatra diuinatrix fuit, multiſque ſcientiis prædita, vnde homines ſibi perſuadebant, ipſam ab alio Deorum doctrina fuiſſe donatam.

Praſilla in epigrammatibus componendis multis præcelluit, vt multi ipſius mentionem facientes teſtantur.

D Praxilla Scitionis poëtiſſa, in ſuis carminibus Adonidem introducit de eo, quod in mundo pulchrũ & dignũ reliquiſſet, interrogatum; qui reſpondit, ſe reliquiſſe ſolem, cucumeros, & poma: Solaris aſtri meminit, nõ quia pulchrum ſibi videbatur, ſed quia feruido ſuo calore poma & cucumeros maturabat.

Corinna Thebana in arte poetica Pyndarum Lyricorum carminum principem ſuperauit.

Fuit & alia Corinna, quæ Ouidij Naſonis tempore floruit.

Corneficia Poëtiſſa, epigrammata ſumma eruditione referta, aliaque pulcherrima opera edidit.

Laſtrenia Mantinea, & Arithea Fliſia virilibus veſtibus indutæ Platonem ſequebantur, cuius lectiones nunquam prætermittebant. *Plut.*

Thargelia doctrina philoſophica ſummoperè ſplenduit. *Idem in vita Periclis.*

Caſſandra Priami filia, doctrina illuſtris, vaticinio clara.

Claudia Statij Papinij vxor, ob ſcientias ſuæ ætati admirationi fuit.

Iſtrina Scythiæ Regina Græcæ linguæ peritiſſima Silen filium ſuum inſtruxit. *Herod.*

Myrthe Antedonia, Pyndari poetæ celebetrimi magiſtra fuit.

Hydria fœmina erat ingenij adeo perſpicacis, vt Hercules illi repugnare, nec ſuis doctis acceleratiſque reſponſionibus haudquaquam contradicere auderet. Celebrat illa *Plut. in dial.* E

Minerua Iouis filia, à Poëtis Diuorum Catalogo adſcripta ob probas artes quas inuenit, illamque ſapientiæ, ſcientiæ, prudentiæ, ſtudij, maturitatis, iudicij, legis, omniumque virtutum Deam appellarunt. Athenarum vrbis, ſtudiorum mater, ab ipſa nomen accepit: Athene namque Mineruam ſignificat.

Nouem Muſæ nil aliud ſunt, quam (vt ait Diodor. Siculus) adoleſcentulæ nouem, omni bonarum diſciplinarum genere, & præſertim canendi arte ornatiſſimæ. Clio Satyrarum inuentrix fuit. Euterpe tibias adinuenit. Thalia Comœdiarum dea dicitur. Melpomene tragœdias vſurpauit. Polyhymnia geſtis bellicis præeſt, Rhetoricæque auctrix fuit. Erato Geometriæ fuit inuentrix. Terpſichore Dea eſt poëmatum. Calliopès Epiſtolarum adinuentrix.

Clem. Alexandr. ſcribit. Arthemiſion quandam fuiſſe, adeo in dialectica ſcientia verſatam, vt Dialectica nominaretur.

Amalaſuenta Regina, Græcis literis erudita fuit.

Clemens atque *Didymus* Alexandrini, Anaſſandram, quod pingendi artem optimè calleret, laudibus extollunt. F

Sibyllæ, fœminæ fuerunt omnes doctiſſimæ, & ſpiritu prophetico ditatæ, Libros ſcripſerunt, apud poſteros magno in pretio, ac reuerentia habitos.

Etiã inter Chriſtianos hac ſcientiæ laude floruerũt perplures. Baptiſta Ducis Vrbani coniux, excellens fuit in orationibus & epiſtolis ſcribendis. Romam ſe contulit; vbi non ſine omnium admiratione & ſtupore, coram Iulio II. Pont. Max. orationem habuit. Hæc iudicio, quo pollebat magno, multis annis ſumma laude ſtatum illum rexit & gubernauit.

Hildega Germana, mulier doctiſſima ſcripſit rerum naturalium libros quatuor, doctrina & ſubtilitate commendatos.

Triuultia pediſſequa, ingenij & memoriæ dotib. ornatiſſima fuit, orationes Latino idiomate à ſe ſcriptas, coram ſummis Pontificibus multoties recitauit, Græcæ etiam linguæ non ignara. Orationem ab aliquo, quamuis ſemel, recitatam, totam de verbo ad verbum percipiebat. Librum quemque ſemel atque iterum prouoluens, totum memoriæ feliciter mandabat, ita vt quaſi naturæ prodigium ab omnibus ſuſpiceretur. G

Margarita Regis Galliæ ſoror, vxor Regis Nauarræ, in ſacris litteris verſatiſſima fuit.

Martha Proba Britannorum Regina, in omnibus artibus liberalibus peritiſſima euaſit.

Iis adnecto Iſottam Nouarolam Veronenſem, ſcientiis Philoſophicis ornatiſſimam. Illa Philoſophicam vitam agens, paucis contentabatur. Nicolao ac Pio ſummis Pontificibus litteras miſit, perpetuamque virginitatem ſeruauit.

Roſuita Saxon. Religioſa, plures libros ſtricta, & ſoluta oratione poſteris reliquit.

Conſtantia quoque Alexandri Sfortiæ coniux inter claras fœminas meritò recẽſetur. Adhuc Puerula Philoſophiæ & arti Poëticæ operam ſedulò nauauit. Vnde celebris atque inſignis à Politiano prædicata eſt.

Lucretia Marinella Veneta, libros vulgauit de nobilitate & excellentia fœminarum, quos Ioannes de Cartagena ſcribit ſe cum voluptate Romæ legiſſe.

Gineura Veronenſis, in ſcribendis epiſtolis parem non habuit ſua ætate. H

Accedit his Brigitta Sanctorum Catalogo adſerta, quæ librum ſuarum reuelationum nobis ſcriptum reliquit.

S. Catharinæ Senenſis ingenij acumen, apertè inſinuant eius epiſtolæ ac dialogi. Coram Gregor. XI. & Vrbano VI. ſummis Pontificibus facundè, vltra quã dici poſſet, perorauit.

D. Hieronymus in ſuis epiſtol. Euſtochium & Fabiolam valdè laudat, à limpida cognitione, quam ſacrarum litterarum ipſæ habebant.

Anaſtagia S. Ioann. Chryſoſt, diſcipula multa ſcripſit admiratione digna.

Hilda Herenica, librum edidit contra Agylbert. Pariſienſ. Saſſonũ Antiſtitẽ. Scripſit quoq; meditationes multas, & pias.

Hyldegardes Virgo vrbis Moguntiæ, multa in lucem edidit. Ad illam S. Bernar. tum ſuperſtes, multas ſcripſit epiſtolas.

Ioanna Germana in ſacrarum litterarum peritia adeò profecerat, vt Romæ nullus eſſet qui eam æquare valeret.

Claudat hoc agmen princeps omnium Catharina Coſti Alex. Reg. filia. Hæc diſertiſſ. Philoſophos illam ad idololatriã

impellere

impellere conantes, neruoſiſſimis rationibus fidei capaces
A reddens, ad ſua vota facilè traxit: quod quidem Dei patrocinio innixa præſtitit, cùm ipſa philoſophicis diſciplinis, quibus à teneris incubuerat, inſtructiſſima eſſet. vt tradit. *Marcus Philippus cognomento Fanestus in vita ipſius.*

QVÆ CAVSAM APVD MAGISTRATVM DIXERVNT.

Refert *Valer. Max. lib* 8. *c.* 3. de Ameſia Sentia, quod anno V.C. DCLXXVII. rea cauſam ſuam L. Titio prætore iudicium cogente, maximo populi concurſu egit: parteſque omnes ac numeros defenſionis non ſolùm diligenter, ſed etiam fortiter executa, prima actione, cunctis penè ſententiis liberata eſt: Quam, quia ſub ſpecie fœminæ virilem animũ gerebat, Androgynem appellabant.

Hortenſia verò Q. Hortenſij filia, cùm ordo matronarum graui tributo à triumuiris eſſet oneratus, nec quiſquam virorum patrocinium eius accommodare auderet; cauſam fœminarum apud triumuiros conſtanter & fœliciter egit. Repræſentata enim patris facundia, impetrauit vt maior pars impe-
B ratæ pecuniæ his remitteretur. Reuixit tum muliebri ſtirpe Q. Hortenſius, verbiſque filiæ aſpirauit: cuius ſi virilis ſexus poſteri vim ſequi voluiſſent, Hortenſianæ eloquentiæ tanta hæreditas vna fœminæ actione abſciſſa non eſſet. *Idem Ibid.*

* MVLIERES PIÆ, ET AD COMPATIENDVM PROPENSÆ.

Rebecca videns ſeruum Abrahæ, hominem peregrinum & bibere petentem ſine mora reſpondit: Bibe Domine mi: quin & Camelis tuis hauriam aquam donec cuncti bibant. *Geneſ.* 24.

Timuerunt Obſtetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum Regis Ægypti, ſed conſeruabant mares. *Exod.* 1.

Cernens Filia Pharaonis vagientem puerum, miſerta eſt, & ait: De infantibus Hebræorũ eſt hic: & faciens eum nutriri, in filium adoptauit. *Exod.* 2.

Raab meretrix audiens exploratores Ioſue ad mortẽ quæri, compaſſa eſt eis, & ipſos abſcondens liberauit, & ſanos remiſit. *Ioſ.* 2.

Nuntij euntes ad Dauid abſconditi fuerunt in puteo & ſaluati per Mulierem quæ poſuit velamen ſuper os putei, & eos qui quærebant deluſit. 2. *Reg.* 17.

Duarum mulierum coram Salomone contendentium, Illa
C pium cor habuit, quæ liti cedere voluit, cuius viſcera ſuper filium commota fuerunt. 3. *Reg.* 3.

Vidua mulier Sareptana fuit hoſpita Eliæ Prophetæ, & apud illam ſuſtentabatur. 3. *Reg.* 3.

Mulier Sunamitis induxit virum ſuum ad hoc, vt fieret in domo ſua Eliſæo locus aptus ad manendum. 4. *Reg.* 4.

Cùm occideret Athalia omne ſemen regium, Ioſaba filia Regis Ioram, tulit Ioas vnum de filiis Regis, & abſcondens ſaluauit eum. 4. *Reg.* 1.

Compatiens populo morti addicto Eſther, magno ſe expoſuit periculo, & apud Aſſuerum Iudæorum liberationem & ſublimationem obtinuit. *Eſth.* 4. 5.

Apud *Eccleſiaſt. c.* 36. legimus, vbi non eſt Mulier ingemiſcit egens. Alij legunt Æger: quod genus mulierum ad compatiendum ſit procliue, & infirmis ſubueniendum.

Pietas B. Virgin. Mariæ multum apparet in hoc, quòd ad pauperes nuptias ire voluit: & deficiente vino non requiſita ab aliquo, ſed ſponte verecundorum pauperum aduocata, dixit
D filio: Vinum non habent, per hoc etiam poteſt innui largitas eius magna. *Ioan.* 2. Quia, cùm à magis aurũ, thus & myrrham quod obtulerãt recepiſſet, paulò poſt in purificatione ſua, non potuit habere agnum quem offerret. Supponendum eſt, quòd illa munera pauperibus erogauit. *Matt.* 2. *Luc.* 2.

Mulieres miniſtrauerunt Domino prædicanti & per caſtella, & ciuitates eunti *Luc.* 8.

Ambulans per mundum Saluator mundi, in domo Marthæ & Mariæ ſpecialius hoſpitium legitur habuiſſe. *Luc.* 10. *Ioann.* 12.

Blaſphemantibus miracula Domini Scribis & Phariſæis, Mulier quædam deuotè audiens verba eius, extulit vocem, dicens: Beatus venter qui te portauit. *Luc.* 11.

Mulier illa Chananæa, miſeriam filiæ ſuæ propriam reputabat, dicens: Miſerere mei Domine fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur. *Matth.* 15.

Prætulit Dominus duo æra minuta pauperculæ Viduæ, quæ miſit in Gazophylacium muneribus diuitum. Quia ſcilicet, illa de eo quod deerat ei dederat: & quia plus ponderat
E Dominus mentis pietatem, quàm muneris quantitatem. *Luc.* 21. Aſtiterunt patienti, & ſequebantur dum ad Crucem duceretur ab Apoſtolis derelictum. *Luc.* 23. *Ioan.* 19.

Item ſtudioſe obſequi voluerunt ei in ſepulchro iacenti. *Mat.* 28. *Luc.* 24.

Vxor Pilati magis conata fuit impedire Dominicam paſſionem & iniuſtam afflictionem ipſius, quàm aliquis homo, de quo ſcriptura teſtatur. *Matt.* 27.

Propter opera pietatis & eleemoſynas quas Tabitha viduis faciebat, rogauerunt flentes Petrum, vt ad defunctam veniret. Et motus lachrymis eorum Petrus ponens genua orauit, & eam ſuſcitauit. *Act* 9.

Exiens de carcere Herodis Petrus venit ad domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatur Marcus, vbi erant multi congregati orantes. Per hoc patet, piam fuiſſe & bonam mulierem, & hoſpitam diſcipulorum Domini. *Act.* 12.

Quædam mulier purpuraria nomine Lydia credens ad prædicationem Pauli, & baptizata cum domo ſua deprecata eſt, dicens: Si exiſtimaſtis me fidelem Domino meo eſſe, intrate domum meam, & manete: Et coëgit nos, ait Lucas. Vbi
F etiam ſatis innuit, quòd mulieres promptè & deuotè audiunt verbum Dei. *Act.* 16.

* FORTES. ANIMOSÆ. GENEROSÆ. ETIAM IN BELLO. PRODIGÆ VITÆ PROPRIÆ.

Barach filius Abinoë noluit ducere exercitum contra Siſaram niſi Delbora vxor Lapidoth iret cum eo, quæ dixit: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu fœminæ tradetur Siſara. *Iudic.* 4.

Dixit Booz ad Ruth, quæ reliquerat patriam & Deos ſuos, Sic enim omnis populus qui habitat inter portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis. *Ruth* 3.

Viriliter ſaluauit Dauid virum ſuum Michol, cùm quæreretur ad mortem à Saule patre ſuo. 1. *Reg.* 19.

Cùm vidiſſet Abigail virum ſuum Nabal durè reſpondiſſe nuntiis Dauid, feſtinauit & tulit diuerſa xenia, & Dauid iratum placauit. 1. *Reg.* 25.

Grauem contumeliam ab ancilla prolatam, valdè patienter
G tulit Sara filia Raguëlis, nec ei quid reſpondit, ſed ad orationem ſe conuertit. *Tob.* 3.

Eſther regina expoſuit ſe periculo moriendi pro liberatione populi ſui, quando non vocata, ad regem ire præſumpſit, *Eſth.* 4. 5.

Supra modum Mater mirabilis, quæ pereuntes ſeptem filios ſub vnius diei tempore conſpiciens, bono animo ferebat, & fœmineæ cogitationi maſculinum animum mittebat. 2. *Mach.* 7.

Fortiſſima fuit B. Virgo Maria, in continendo gaudium quod habuit de filij conceptione, natiuitate, Magorum adoratione, & ipſius educatione, prædicatione, miraculorum operatione, reſurrectione. Rurſum ſuſtinendo dolorem quem paſſa fuit in ipſius filij paſſione. 1. 2. *& infra vſque in fin.*

Valdè fuit mirabilis fortitudo Mariæ Magdalenæ, quæ paſſioni Domini aſſuit, & toties ad ſepulchrum Domini venit, recedentibus etiam diſcipulis dilectiſſimis, non recedebat, ſed ſtans ibidem plorabat ipſam, etiam nimis audacem faciebat amor, cùm dicebat: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito
H mihi. *Mat.* 27. *&* 28. *Marc.* 15. *&* 16. *Luc.* 23. *& Ioan.* 19. 20.

☞ *Petantur alia ex Tit. Sapientum mulierum. Vbi de Iudith, quæ Holofernem: Iabele, quæ Siſaram trucidauit.*

☞ *Nonnulla huc referantur ex Loco de fortitudine, Fidelitate, Coniugio, Educatione.*

Addamus tamen his quædam muliebris fortitudinis, & ſupra illum ſexum admirandæ, exempla.

Semiramis Babyloniorum & fundatrix ſiue reſtauratrix, & Regina, circa corporis ornatum occupata, cùm defeciſſe Babylonem intellexiſſet, ſoluta adhuc altera crinum parte, ad eam recuperandam cucurrit: nec prius capillorum decorem in ordinem redegit, quam vrbem iterum in ſuam poteſtatem vidiſſet redactam.

Recentius eſt quod refertur *in Compendio rerum Hungaricar. per Teucrinum Annen̄* latinè redditũ, de Femina inter Chriſtianos à Sinane Baſſa captos, & Conſtantinopolim ductos, reperta, habitu virili, quæ etiam ſemper à commilitonibus pro viro agnita fuerat. Hæc itaq; miles ſubreptitia tãquam prodigium aliquod ad Sultanũ adducta, ſeuerè ab eodẽ fuit examinata: ac inter alia rogata, Nũ ſub illo habitu Turcam aliquem

A vnquam proſtrauiſſet; ad quæ illa, vt quæ ſibi vtique moriendum putaret, maximè verò tam crudeli carcere iam liberari cuperet; ſe dum ſtipendia feciſſet, nunquam aliter, quantum quidem pro ſua virili præſtare potuiſſet, ac deceret militem ſtrenuum atque fortem egiſſe, nec in velitationibus & prælijs, Turcas ſolum omni impetu retuliſſe, ſed vel decem eorum manu proſtratos, & tandem fruſtulatim conciſos ſuſtuliſſe. Quibus Imperator Turcicus auditis pro ſpectaculo eam per totam vrbem circumduci mandat, tandémque Coniugi ſuæ Imperatrici honorarij loco præſentat. Ita factum eſt, vt tota vrbe rumoribus completa, omnes conſpectum eius deſiderarent.

Redeamus ad antiquiora. Narrat *Lucretius Marinella in diſcurſu de nobilitate & excellentia fœminarũ*, mulieres Curſolenſes cum manifeſto periculo propriæ vitæ, integrum exercitum Selimi Turcarum Imp. potentiſſimi inuadere non exhorruiſſe qui Curſolam vrbem occupare tentabant: at verò ipſæ lucidiſſimis armis inſtar fortiſſimorum militum munitæ ita ſtrenuè, ac diligenter bellicis tormentis hoſtes expugnarunt, vt Vluzale generali Turcarum duce, cum vniuerſo eius exercitu
B terga vertente, fugam ignominioſè arriperent.

Marcia Bronchia, cùm proprium maritum præ timore irruentis belli fugere animaduerteret, ipſa continuò eius arma capeſſens, ad defenſionem vrbis Piſarum, cuius ipſi ciues erant, intrepido animo properauit, adeoque in profligandis hoſtibus fortiter ſe geſſit, vt ab ingruenti illo malo patriam ſuam liberaret. Vnde populus gratitudinis ergo, tanquam patriæ liberatrici, honorificam erexit ſtatuam.

Hircani Mater etiam merito iſtis annumeranda eſt, quæ cũ ab hoſtibus capta varijs cruciatibus afficeretur, vt filio ſuo obſidionem tollere perſuaderet, ipſa nihilo ſecius, quamuis multis annis cõfecta, viriliter adeò tormenta ſuſtinuit, vt ſummis precibus filium deprecaretur, ab incœpta obſidione minimè deſiſtere, ſed magna animi fortitudine in hoſtes irruere.

Clementis Spartarum Regis Mater, cùm tradita fuiſſet Ptolemæo in pignus, illæſum conſeruandi fœdus, cum eo initum de non reconciliandis inimicis, abſque eius conſenſu; conſcia illa facta, quòd inimici pacem Reipublicæ valdè vtilem filio obtuliſſent, ipſa ei ſcripſit, omnino oblatam pacem accep-
C tam nihili faciens, quòd ipſa in poteſtate Ptolemæi maneret.

De fœminis Argiuis memorant Hiſtorici, quòd cum Cleomenes Rex Spartarum ingentem Argiuorum multitudinem occidiſſet: tentans deinde ciuitatem eorum, nomine Argo, per vim occupare? Argiuæ fœminæ ſupra vrbis mœnia armatæ comparuerunt, quarum horribili aſpectu perterritus Cleomenes, non ſolum ciuitatem non expugnauit, ſed compulſus fuit ab incœpto deſiſtens in fugam ſe conuertere.

Eædem fœminæ Argiuæ à ciuitate ſua expulerunt Demoſtratem Regem, qui partem illius, nomine Pamphyliam, tyrannicè occupauerat.

Miſſas facio Monimam Mileſiam vxorem Mithridatis, Roſanam, & Statiram eiuſdem Mithridatis ſorores. Zenobiam Reginam Armeniæ, Cleopatram filiam Ptolomæi Pytonis Regis Ægypti, Sophoniſbam filiam Aſdrobalis, Druanam nobiliſſimam fœminam, Maſſiniſſani, Polyxenam filiam Regis Priami, cuius meminit *Euripides in Hecuba*. Sophroniam, de qua *Taſſus lib.2.* Poridem, cuius mentionem facit *Titus Li-*
D *uius*; nec non fœminas Cambri, à *Plutarcho* relatas, quæ omnes, partim ne in ſeruitutem venirent, partim vt patriam defenderent, non dubitarunt mortem oppetere.

Accedat ſuperioribus Margarita filia Valdomarij Sueciæ Regis, quæ contra Albertum Ducem Monopoli bellum gerens, non ſolum exercitum eius profligauit, ſed ipſum Ducem in ſeruitutem ſuam redegit; & ad maiorem ſuæ victoriæ gloriam, & ſplendorem, nec non hoſtis deuicti ignominiam in triumphum publicè traduxit.

Amalaſuenta Italiæ Regina, forti & intrepido animo in Burgundos & Germanos inſurgens, ab Italia illos expulit, dum acriter Ligariam infeſtarent.

Zenobia Palmirenorum Regina, poſt obitum Odenati viri ſui, non ſolum ſingulari prudentia, & iuſtitia imperij gubernacula tenuit, ſed in varijs belli congreſſibus hoſtes glorioſè deuicit.

Ioannæ Lotharingiæ magnanimitatem in tenera ætate, Carolus Gallorum Rex mirabatur. Hæc cùm aduerſus Regis hoſtes iuxta Bleſſiam præliaretur, tria millia militum in fruſta concidit, & permulta loca ab hoſtibus occupata in priſtinam libertatem reſtituit. E

Valaſca Bohemorum Regina, excelſo animo, & generoſa indole prædita erat. Ægrè ferens virum aliquem ſibi dominari, facta coniuratione cum priuatis fœminis, de occidendis vel relegandis cunctis viris ab eius Imperio, bellum aduerſus ipſos indixit, eoſque interemit, & inſtar Amazonarum, ipſa, & reliquæ fœminæ abſque virorum conſortio per multos annos ſuperſtites, Rempublicam gubernarunt.

Neque ſuperioribus cedunt fœminæ iſtæ, (*vt auctor eſt Boterus*) quæ ſub imperio Regis Monopatamo iacebant; hæ arcus in arma vſurpabant, & in emittendis ſagittis peritiſſimæ erãt.

Melitenſes verò, dum Muſtapha Turca demoliri conaretur Famaguſtam, incredibili audacia ita aduerſus hoſtes dimicarunt, vt ipſe Muſtapha ſtragem magnam ſuorum animaduertens, dicere compelleretur, bellicoſiſſimos eſſe illius vrbis ciues. Refert *Manbrin Rozem.*

De fœminis Lacedæmonijs ſcribit *Lactantius*, quòd cum earum ciuitas abſque viris eſſet, eò quòd omnes ad Meſſenios expugnandos ſe contuliſſent, & Meſſenij è contra ad Lacedæmoniorum ciuitatem expoliandam properaſſent; Lace- F
dæmoniorum fœminæ hoſtium deuaſtationi non ſolum obſtiterunt, ſed eorum exercitum profligarunt, & in fugam conuerterunt. Accidit tamen poſtea, quod viſa à Lacedæmonibus Meſſeniorum fraude, continuò regreſſi contra illos, ſolum inuenerunt armas fœminas, quas ipſi exiſtimantes Meſſenios hoſtes, in illas acriter irruiſſent, niſi ipſæ arma deponentes ſe manifeſtaſſent. Vnde in memoriam huius anguſtiſſimi facinoris, Lacedæmones celebre ædificarunt templum Veneri armatæ ſacrum eſſe volentes, de quo *Auſonius* pulchrum habet Epigramma.

Zenobia à natura ita belligera, *teſte Tarcagnota*; vt non ſolum armatos homines, ſed & leones, vrſos, pardos, & alia ferociſſima animantia aggredi non exhorreret, ſed vinceret & expugnaret.

Camillæ Volſcorum Reginæ fortitudinem ita deſcribit *Virgilius*:

——non illa colo, calathiſve Mineruæ
Fœmineas aſſueta manus, ſed prælia virgo G
Dura pati, curſuque pedum præuertere ventos;
Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas,
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeri nec tangeret æquora planta.

CONSILIARIÆ IN BELLO.

Arthemiſia Cariæ Regina, mulier prudentiſſima, auxilio fuit Xerxi, obuiam illi veniens, multis nauibus inſtructaque; quem, ne cum deſperatis hominibus bellum iniret, vrgentiſſimis rationibus, & monitis diu conſuluit; ſententia Arthemiſiæ erat, rem protrahere, quoadusque hoſtibus alimonia deficeret, & de eo, non metu fracta, verum Xerxis indemnitati atque bonæ exiſtimationi conſulere volens, illum inſtantiſſimè monebat, qui cùm aliàs naualia certamina acriter inuaſiſſet, nolens prudenti Reginæ conſilio acquieſcere, bellum indicens, infeliciter ab hoſtibus ſeruitute multatus occubuit. *Trogus.*

Semyramis adeo ſapiens, & prudens habebatur, vt Ninus probè ſuas qualitates agnoſcens, nullum negotium ea inconſulta perageret. H

Cyrus Aſpaſiæ prudentiam, ob præclara ipſius geſta perſpectam habens, idem præſtabat, dumque conſilijs eius vtebatur, omnia ſibi proſperè & feliciter eueniebant.

Iulius Cæſar narrat, Gallos nihil vnquam penitus abſque mulierum interuentu decernere conſueuiſſe, ſuarum fœminarum ingenij perſpicacitatem, atque prudentiam magnifacientes.

Auguſtus Coniugem ſuam conſulere ſolitus erat, à qua ſana, & matura conſilia decerpebat, quibus in regni rebus grauiſſimis continuo obſecundans, innatam quãdam ſeueritatem depoſuit, omnibuſque manſuetus & clemens redditus eſt.

Iuſtinianus Imperator aſſiduus erat in conſulendo fidelem coniugem de rebus imperij difficillimis, cuius cõſilijs annuẽs, illæ exitum feliciſſimum ſortiebantur. Vnde *Aurel. Victor. in vita Iuliani Imp.* ait: Fœminarum præcepta iuuant maritos.

Quamobrem Germani huius ſententiæ memores, nunquam arma capiebant, niſi prius eorum fœminas conſuluiſſent. *Corn. Tacitus.*

Sed rurſus Semyramis ſe offert in hac ſcena. A marito Me-
A none vocata vix ad agrum perueniens, prudentiſſima cum eſſet, quo pacto inimicorum arx debellari poſſet, illico indicauit, quæ conſilio huius ſolo æquata eſt. Vnde & Ninus Aſſyriorum Rex ingenium eius magnopere ſuſpexit, vt refert *Tarcagnota.*

Verùm, quid dicemus de ſingulari prudentia Ioannæ Lotharingæ adoleſcentulæ, quæ in bello adeò dextrè ſe geſſit, ac prudenter operata eſt, vt in Regis Caroli ditionem quamplurima loca faciliter redegerit, cuius ſuaſione vt coronam regalem nanciſceretur, Rhemos ſe contulit.

PATRIÆ DEFENSORES.

Etiam fœminæ defenſores patriæ extitere. Inter quas Piſana quædam puella non infimum locum obtinet. Meminit *Comes Ioannes Caſtilion*, & in laudem illius poſt obitum eius tale Epigramma compoſuit:

Semianimem in muris mater Piſana puellam
Dum fouet, & tenero, pectore vulnus hiat:
Nata tibi has, dixit, tadas, atque hos Hymenæos
Hæc defenſa tuo mœnia marte dabunt.
B *Cui virgo, haud alias tadas, alioſque Hymenæos*
Debuit hæc nobis grata rependere humus.
Hanc ego ſola meo ſeruaui ſanguine terram,
Hac ſeruata meos terra tegat cineres.
Quod ſi iterum ad muros accedet Gallicus hoſtis,
Pro patria arma iterum hæc oſſa, ciniſque dabunt.

Cùm ab inimicis obſeſſi eſſent Spartani, communi conſenſu decreuerunt fœminas omnes in Cretam mittere, ne ſi ipſi in obſidione perirent, illæ ab hoſtibus inhoneſtè tractarentur. At fœminæ huius decreti conſciæ factæ, ægrè illud ferentes, viriliter reſtiterunt, ne executioni mandaretur. Quare Archidamiæ inclyta, ac fortis fœmina, arrepto enſe euaginato, Senatum ingreſſa, acriter Senatores obiurgans, dixit: Putatiſne Spartanas fœminas, Sparta ab hoſtibus occupata, victuras diutius viuere? illi autem ſtupefacti, decretum reuocarunt: continuo verò Spartanæ fœminæ in modum exercitus congregatæ, monentes reliquos milites, vt quieſcerent, cœperunt foſſam conficere, mœnia ciuitatis reſtaurare, arma præparare,
C ac tandem viriliter dimicantes, patriæ libertatem conſeruarunt. *Lucret. Marinel. in diſcurſu de excellent. fœm. cap. 11.*

Pauſaniam, eò quòd infidelis eſſet patriæ, vt debitas pœnas lueret, Reſpubl. comprehendi curarat: ipſe in Palladis templum, tanquam in tutiſſimum aſylum confugit, certo ſciens, propter reuerentiam tanti loci minimè fore extrahendum. Ephori decreuerunt, portas illius templi, facto muro, penitus claudere, vt ſic fame ibi periret: quod audiens Mater Pauſaniæ, amor patriæ illam compulit, vt confeſtim ipſa calcem, & lapides ad conficiendum murum aſportaret. *Idem ibidem ex Æmilio Probo.*

Cùm Latini aduerſus Romanos dimicantes præualerent, poſtularunt ſibi dari certum numerum virginum. Cui ignominioſæ petitioni cùm valdè hæſitarent Romani, ob Latinorum potentiam, quid reſpondere ſibi liceret; quædam Romana puella, nomine Tutola, vel (vt aliis placet) Filotis, monuit Senatum, vt pulchriores ancillas & ſeruas perbellè ornatas ad Latinos mitterent, qui parum tunc à ciuitate diſtabant. Placuit Senatui, & ita factum eſt: adueniente autem iam no-
D cte, & ſomno ſopitis militibus, Tutola aſcendit in proceram arborem, vbi ardentem flammam verſus Romam direxit, vt prædixerat Senatoribus; & continuò milites Romani, qui præparati iam aderant, egreſſi contra dormientes Latinos, ingentem eorum cateruam occiderunt, & virgines recuperarunt. In cuius rei memoriam Romæ celebratum feſtum fuit, quod Ancillarum vocabant. *Idem.*

Quis ignorat in bello Æneæ contra Turnum, Fœminas propriam patriam ab hoſtium incurſu defendiſſe. Sic namque canit *Maro lib. 11. Æneidos.*

Ipſæ de muris ſummo certamine matres,
(Monſtrat amor verus patriæ) vt vidère Camillam
Tela manu trepidè iaciunt, ac robore duro,
Stipitibus ferrum, ſudibuſque imitantur obuſtis
Præcipites, primæque mori pro mœnibus ardent.

MVLIERES CASTÆ, RELIGIOSÆ.

☞ *Quære in Locis earumdem Virtutum.*

Item Deuotæ, &c. Vulgaris enim opinio eſt, mulieres magis deuotas, & pias viris eſſe. Hinc Eccleſia in certa Antiphona, quam deſumpſit ex *Auguſt. Serm. 18. de Sanctis*, quæ eſt ſecunda de Annunciatione, canit, & orat pro deuoto fœmineo
ſexu. Eſtque probabilis ſententia Theologorum, plures fœminas ſaluandas, quam viros: non tantum quod ex aliquo errore naturæ, quæ ad imperfectiora producenda magis eſt procliuis, maior ſit illarum numerus: verum quod ob affectus teneritudinem, pronior ſit ille ſexus ad pietatem, Deoque debitum cultum exhibendum. E

Scripſit de Muliere Tractatum iucundum Alardus Amſterodamenſis, in quo eā per omnes Dialectica inuentionis locos examinat.

Muli.

☞ *Quære Titulum de Loco in genere. Vbi agitur de Loco materialiter conſiderato. §. Equi, Muli.*

Multiloquium.

☞ *Vide Garrulitas.* F

✱ Mundus.

DEFINITIO, & ETYMOLOGIA,

MVndus, Græcè κόσμος, dicitur. Hebr. *Holam*, quod iam per aliquot ſecula ſubſiſtat, q. d. ſeculum, in quo rerum ortus & interitus ſit. Sicut Græci autem κόσμον, id eſt, ornatum, ita nos à perfecta abſolutaque elegantia vocamus. Mundum: quod nihil eo ſit mundius, pulchrius, ornatius. *Plin. lib. 2. cap. 1. & 4.* ☞ *Vide infra, Mundi pulchritudo & perfectio.*

Eſt autem mundus, qui conſtat ex cœlo, terra & terrenis cœleſtibuſque naturis, *vt ait Poſſidonius in Meteoris.* Siue qui conſtat ex diis, & hominibus, iiſque rebus, quæ horum gratia conditæ ſunt, ab ornatuque dicitur, quem Græci κόσμον vocāt.

Eſt etiam Mundus ornatus muliebris, quaſi munitus: quamuis alij à mouendo dictum velint, quoniam mundus id genus ornatus ſit, quod ſumunt mulieres, ac deponunt. Mundum
etiam neutro genere veteres dixerunt. *Lucil. Legauit quidam vxori mundum omne penúmque.* G

Mundus verò muliebris, *vt placet Vlp.* eſt, quo mulier mundior fit, quo dicit contineri ſpeculum, matulas, vnguenta, vaſa vnguentaria, & ſi quæ ſimilia: vnguenta vero gratia valetudinis, mundo muliebri dicuntur non contineri.

SIGNIFICATA, ET ACCEPTIO VARIA.

Præcipua mundi ſignificata ſic concipi poſſunt: Mundus tripliciter potiſſimū vſurpatur in ſacra Scriptura. *Primò*, pro rebus ipſis creatis: quibus tota hæc machina viſibilis conſtat *Ioan. 1. 12. Petr. 3. 6. Secundo*, pro vitioſa ea, & miſera conditione, quæ ex peccato hominis contracta, *1. Ioann. 2. 16. & 5. 10. Tertio*, pro vna quadam parte, eaque nobiliſſima & præſtantiſſima, nimirum pro hominibus tantum, iiſque *Primo.* vel omnibus, *Ioan. 3. 16. Rom. 5. 12. Secundò.* vel ſolis renatis *1. Ioann. 2. 2. Tertio*, vel reprobis & infidelibus, *Ioan. 14. v. 17. 22. 1. Ioann. 1. 21.*

Celebris eſt tam apud veteres, quàm nouos Philoſophos,
& Theologos acceptio mundi quintuplex. Archetypus, Angelicus, Elementaris, Mundus magnus, & Mundus paruus. H

Mundus Archetypus, ſiue intelligibilis, eſt diuina mens, in qua ſunt omnes formæ & exemplaria rerum faciendarum, vel vt definit *D. Aug. 1. Retract. cap. 3.* eſt ratio ſempiterna & incommutabilis, qua fecit Deus mundum.

Angelicus eſt, qui ex triplici Angelorū Hierarchia conſtat.

Elementaris eſt qui componitur ex quatuor Elementis, & corpore cœleſti: quod etiam elementum vocat *Ariſt. lib. 3. de Cœlo, cap. 1. text. 1. Meteor. 1. cap. 3. & initio lib. de Color.*

Mundus magnus, qui propriè vniuerſum vocatur, eſt tota creaturarum collectio.

Paruus mundus, Græcè μικρόκοσμος, eſt homo. Dicitur autem homo paruus mundus, quod omnium in vnum confluentium naturarum poſſeſſionem, & totius Vniuerſitatis ſummam in ſe cohibeat. Eſt enim in illo mixtum ex elementis corpus, vita ſtirpium, brutarum animantium ſenſus, corporum cœleſtium (quantum eius natura fert à contrariis, ob temperamenti æquilitatem, remotio, Angelicæ mentis propter intelligendi vim, participatio: ac denique quod ſummum eſt, impreſſa diuinitatis effigies. Id quod præter alios obſeruarunt

narunt *Triſmegiſtus in Pymandro. Gregor. Magn. homil.* 29. *in* A *Euang. Nazianz. Orat.* 1. *de Paſcha. Nyſſenus in lib. de hom. opif.cap.*16. *Auguſtin. in lib. ad Oroſ.contra Priſcill.cap.* 8. *Damaſcen. lib.*2. *de fid. Orthodoxa , cap.*12. Et inſinuant ſacri interpretes ad verba Euangelij , vbi Chriſtus mandat prædicari illud omni creaturæ. quia omnis creaturæ aliquid homo habet. Vide *S.Gregor.Homil.* 29. *in Euangel.*

* Eivs Prodvctio, Vnitas, Perfectio.

Ac primùm Errores veterum.

Circa mundi productionem & naturam , plura fuerunt Philoſophorum placita. quæ commemorat *Ambroſ. lib.* 1. *Hexam.cap.*1. *D. Auguſt.lib.*18 *de Ciuit.cap.*41. *Albertus Magn. in ſum.de homine, in quæſt. de homin.habitaculo.art.*2.

Errores circa Vnitatem.

Quidam veterum Philoſophorum plures innexerunt Mundos, finitos tamen, vt Manichæi. Alii innumerabiles : vt Democritus, qui in his magnam ponebat diuerſitatem , aſſerens in quibuſdam neque Solem eſſe,neque Lunam ; in aliis ſplendidiora lucere ſidera , quam quæ apud nos viſuntur : Item quoſdam eſſe animalibus deſtitutos & plantis , omnique ho- B nore vacuos : alios hiſce rebus affatim abundare.

Infinitos quoque mundos excogitarunt Metrodorus , Anaximander, Anaximenes, Archelaus , Ariſtarchus , Xenophanes,Diogenes , Leucippus , Epicurus , & Anaxarchus : quem (vt *Plutar.* refert *lib. de tranquill. animi*) cùm Alexander Macedo de mundorum infinitate diſſerentem audiuiſſet , illachrymaſſe fertur : rogantibúſque amicis , num aliquid ei dignum lachrymis accidiſſet ; an indignum eſt,inquit,nos flere, ſi cùm infiniti mundi eſſe perhibeantur , nondum vnius Domini ſimus ?

Vnum mundum fecere,Thales,Pythagoras,Hippaſus,Anaxagoras , Parmenides & Meliſſus , Heraclitus , Stoicorum princeps Zeno , Plato , & Ariſtoteles.

Fuerunt autem vtriuſque partis Philoſophi, & ij etiam,qui dogma idem tuebantur , diuerſis rationibus in eam ſententiam adducti. Namque vt cæteros omittamus , Metrodorus abſurdum eſſe aiebat , in magno campo vnam ſpicam naſci, & in infinito vnum mundum. Democritus & Epicurus mundorum infinitatem aſtruebant, ex conflictatione & nexu infi- C nitarum partium inſectilium.

Plato *in Timeo,apud Alcinoum in lib. de eius doctrina cap.*12. duobus potiſſimum argumentis innixus,mundi vnitatem probabat.Primùm , quia perfectus atque integer non foret , niſi omnia in ſe comprehendere , & compactus conſtitutuſque eſſet ex omnibus rebus à Deo creatis. Secundo quia conueniens eſt,mundum , ſuo Archetypo & intelligibili exemplari, hoc eſt,diuinæ naturæ , reſpondere : vt quemadmodum vnus eſt Deus, vna prima cauſa, ita vnum ſit vniuerſum.

Eiſdem rationibus vſus eſt Philo *Iudæus in lib. de Mundi opif. Alenſis* 2.*part.quæſt.*11. *mem.*1.*& aly.*

Circa Dvrationem Et Prodvctionem.

*Ariſt.lib.*1. *de cælo.cap.* 10. docet Philoſophos omnes conuenire in eam ſententiam , vt mundum ortum faciant : etſi alioqui inter ſe diſcrepent.Nam Orpheus, Heſiodus , & hos ſecutus Plato docuere , mundum initium habuiſſe , ſed immortalem eſſe ac fine cariturum : Democritus fortuita atomorum concurſione genitum , eundemque correptum iri, vt quoduis aliud corpus ex elementis coagmentatum ; nec D iterum inſtaurandum : Empedocles & Heraclitus viciſſim generari & interire , nunc amicitia congregante , nunc lite diſſoluente.

Xenocrates , aliique Platonici, vt magiſtri dogma à reprehenſione vindicarent , aiebant Platonem non ex animi ſui ſenſu mundi originem tradidiſſe , ſed illuſtrandæ doctrinæ gratia : & vt auditores in cognitionem Vniuerſitatis facilius deduceret , eius quaſi ortum in tabella propoſuiſſe, eo modo quo Geometræ , qui triangulos in puluere deſcribentes primum lineas quaſdam ducant,deinde alias,non quaſi ad triangulum componendum illæ prius,hæ poſterius concurrant;ſed vt ea,quæ ad trianguli ſtructuram exiguntur , apertius oſtendantur. Itaque Platonem mundum ex elementis quodam ordine coagmentatum dixiſſe,non quaſi à certo aliquo & præfinito tempore creatum putare , ſed vt quibuſnam partibus coaluiſſet , planè oſtenderet.

Circa Animationem.

Chaldæi , qui ingeniorum ſolertia in Aſſyria, præ cæteris floruerunt , & Aſtrologiam inueniſſe putantur, prædicabant mundum , & cœleſtia corpora eſſe animata.

Idem opinati ſunt, *Platone teſte* & defenſore *in Cratylo & Epinomide* , omnes fere veteris Philoſophiæ principes , tam E Græci , quàm Ægyptij quorum alij mundum magnum quoddam animal eſſe , omneſque eius partes vna & eadem anima præditas eſſe putabant ; ſingulis orbibus, alij , animas ſingulas attribuebant : alij etiam vnicuique ſtellæ ſuam animam applicabant.

Ex ex his rurſus Quidam intelligentem duntaxat ; quidam altricem ſimul animam cœleſti mundo dederunt , dientes ali ſidera humoribus Oceani in altum ſubductis.

Denique adeo hæc opinio antiquorum animis inſederat, vt Anaxagoras , (*referente Laërtio in eius vita & D.Auguſtino* 18.*de ciuit.Dei cap.*41.) quod ſolem lapidem flagrantem,non verò animal , neque Deum eſſe dixerit,impietatis apud Athenienſes accerſitus , ac deinde reus factus fuerit. Cælos item animatos fecere ex Hebræis Philo Iudæus , & Rabbi Moyſes. Ex Arabum diſciplina Auicenna , Algazellus , Alpharabius , & Albumazar. Præterea Ptolemæus,& Aſtrologi complures.

Denique eandem ſententiam approbauit Origenes *libro* 7. F *περὶ ἀρχῶν, &* 1. *tom.comm. in Ioannem* : addens , ſtellas virtutis & vitij capaces eſſe , proficereque in actionibus ſtudioſis & deficere.

* VERITAS PROPONITVR. Nempe Qvod vnicvs Mvndvs A Deo prodvctvs: cvr, qvando, qvomodo.

In Principio,hoc eſt,ante omnia, ac primo temporis momento, & primæ diei initio, creauit Deus, ex nulla videlicet materia præiacente ; Cœlum & terram ; idque per ſe , ſolus, virtute omnipotentiæ ſuæ : vt bonitatem ſuam hominibus & mundo communicaret. Decebat enim vt à Bono Deo bona opera fierent, ait *Plato*,& ex Platone *Auguſtin.lib.*11.*de ciuit. Dei, cap.* 21. Creauit autem iubendo & dicendo , vt dicit Dauid,verbo Domini cæli creati ſunt. Vnde infert Baſilius,quod qua libertate Deus , & poteſtate fecit hunc mundum, eadem etiam poſſe plures creare , & hunc annihilare, vnde reſpectu Dei eſt quaſi gutta roris : & dicitur Deus quaſi tribus digitis appendere molem terræ.

Igitur creauit Deus cœlum & terram, hoc eſt cœlum Em- G pyreum, & globum terræ cum mole aquarum,terræ ſuperfuſa: eaque exornauit,& diſpoſuit,& ſex dierum mutatione variante cuncta perfecit,quorum primus erat Dominicus,idque vt probabiliter cenſent plerique , xxv.die Martij : quo etiam Dei filius carnem aſſumpſit. Ita cenſuerunt Patres Concilij Palæſtini , celebrati anno Chriſti 198. quod citat *Beda lib.de Equinoctio verno*:& conſentiunt omnes Patres à *Pererio* citati *in Gen.* hoc Equinoctio mundum à Deo conditum etiam *Virgilius* loquens de mundi origine *lib.*2.*Georg.*ita canit.

——ver illud erat , ver magnus agebat
Orbis , & hybernis parcebant flatibus Euri;

neque enim aliud tempus felicitatem ſtatus Innocentiæ decebat. *S. Auguſtinus* in ea fuiſſe ſententia videtur , quòd Deus omnia creaſſet ſimul. Ita diſertè dicit *lib.* 4. *de Geneſ. ad litt. cap.*22.*& ſeq.*verum huic contrariantur omnes penè Theologi adducti luculenta illa narratione Moyſis,quæ hiſtorica eſt, vndique populo propoſita,præſertim cùm in ea cuiuſque diei fabricam & opus contexat. Cuius rei validiſſimum eſt argu- H mentum , quod Moyſes iuſſus fuerit populo præcipere obſeruationem Sabbathi , eiuſque cauſam aſſignet , quòd Deus poſtquam ſex diebus omnia quæ in mundo ſunt creaſſet,ſeptimo die requieuerit ab omni opere quod fecerat, nempe à nouarum ſpecierum creatione. Indiuidua enim indies produci , & ſpecies rerum conſeruari à Deo , ac gubernari, conſtat *Ioannis cap.*5.

PRO MVNDI CREATIONE In Tempore Facta , Rationes.

Vt omittamus euidentem Creationis narrationem à Moyſe factam,omnis priſcarum rerum memoria,quæcunque apud Gentiles ſiue in ſcriptis , ſiue in litteris , ſeu litterarum figuris ſiue in quantumlibet aliarum rerũ monumentis exſtat,non ſolum exordio mundi, quod tradit ſacra Scriptura,ſed Noëtico etiam diluuio recentior eſſe deprehenditur. *Plinius* quidem *in cap.*56.*lib.*7.curioſè perſequitur,diligenterque colligit primos omnium artium & diſciplinarum, omniumque rerum quæ ad vſus humanæ vitæ comparatæ ſunt inuentores : quorum ætates ſigillatim contemplantibus , manifeſtum ſit , non multo

mundum non fuiſſe æternum, ſed etiam eius originem non eſſe A admodum antiquam. Et verò, ſi mundus æternus eſſet, qui fieri poſſet, vt nullus rei, quæ ante ſex annorum millia in orbe fuerit, vlla ſit apud gentem aliquam memoria? cuius rationis vim & probabilitatem, etiam Lucretius Poëta grauis & doctus, & vidit animo, & in *lib.5* his verſibus expoſuit.

— ſi nulla fuit genitalis origo
Terrarum & cœli, ſemperque æterna fuere.
Cur ſupra bellum Troianum, & funera Troiæ.
Non alias alij quoque res cecinere Poëtæ?
Quo tot facta virûm toties cecidere? nec vſquam
Æternis famæ monumentis inſita florent?
Verum, vt opinor, habet nouitatem ſumma, recenſque
Natura eſt mundi, neque pridem exordia cœpit.

Beroſus certè Chaldæus antiquiſſimam putatur ſcripſiſſe hiſtoriam, cuius tamen, ipſe (vt *Ioſephus* refert *priori libro contra Apionem*) à diluuio ſumpſit exordium.

Trogus *Pompeius* altiſſimè repetens originem rerum, quas hiſtoriæ mandauit, orſus eſt ſcribere à Nino Rege, qui annis poſt mundum conditum nongentis & mille, primam, quæ B in mundo fuit Aſſyriorum monarchiam fundauit.

Euſebius *l.9. de præp. Euangel. c.4. & lib.10. c.3.* multa colligit quæ ad hoc argumentum ſpectant: inter alia tradit, Dionyſium Halicarnaſſeum, in libro, quem de temporibus edidit, affirmare, res Argolicas, quæ ab Inacho cœperunt, omnium rerum Græcarum eſſe vetuſtiſſimas Achuſilaum item, Phoronidem, alioſque Græcos Scriptores, antiquiſſimũ mortalium prædicare Phoronæum, M. etiam Varronem acerrimum vetuſtatis æſtimatorem in ſua Hiſtoria nihil Ogygis diluuio antiquius agnoſcere. Atqui & Inachus & Phoronæus atque Ogyges eiuſdem ætatis fuere, qua ætate vixit Iacob Patriarcha. Nec illud eſt in præteritis relinquendũ, fuiſſe poſt Cecropem Moyſis æqualem, omnia, quæ à Græcis de claris hominibus, & Heroibus, diiſque ſuis, aut veris hiſtoriis tradita, aut fabuloſis celebrata miraculis commemorantur. Quid plura? Belus, ex quo fluxit & originem traxit (vt viſum eſt multis) omnis idolorum cultus, pater fuit Nini Aſſyriorum Regis, cuius temporibus Abraham natum eſſe accepimus. Ergo longè poſteriora Noëtico ſunt di-C luuio quæcunque apud Gentes habentur vetuſtiſſima.

CIRCA ORIGINIS ANTIQVITATEM VARII SENSVS ET OPINIONES.

Vix dici poteſt quàm in hac re quæ adeo clara eſt, fuerit omni tempore vaga, inconſtans, erranſque ac planè cœca Gentilitas. M. Varro princeps ſenatus Romanorum ſapientum, prope cunctis ſuffragiis renunciatus, cùm omne mundi æuum (*vt Cenſorinus eſt auctor.*) tria in tempora diſpertiuiſſet, primum deſignauit id quod præceſſit primum cataclyſmum: alterum, quod à cataclyſmo fluit ad exordium Olympiadum, tertium, quod à prima Olympiade ad ſuam ætatem prætererat, atque hoc extremum confirmat ſubtili computatione temporum, certoque annorum numero notatum & comprehenſum haberi: medium autem vt non exacta ratione teneri, ita ſatis probabilibus coniecturis eſſe cognitum, primum verò omnino fugere noſtrã intelligentiam. Nam ſi mundus eſt æternus tẽpus illud, vt interminatum & immenſum, eſſe mortalibus incomprehenſibile, ſiue autem mundus initium habuit, nihilominus tamen ſubtiliter ac præfinito determinare annorum eius temporis numerum, immenſæ difficultatis eſſe.

D Sed audiamus ea de re Ægyptiorum & Chaldæorum portenta. Fuit ſemper Ægyptus prodigioſorum mendaciorum parens, altrix & magiſtra, hæc vt incredibili ſuæ vetuſtati quam iactabat, fidem faceret, innumera finxit mundi ſæcula: dicebat enim, *vt Diodor. Pomponius, Mela, & Laertius* prodiderunt, ex quo tempore ſunt Ægyptij, quater curſus ſuos vertiſſe ſidera, & bis Solem occidiſſe, vnde nunc oritur: regeſque illorum partim ex Diis, partim ex hominibus, vſque ad Ptolemæum patrem Cleopatræ ſupra 70. annorum millia regnaſſe in Ægypto: poſtquam autem rationem ſiderum comprehendit Ægyptus, amplius quàm centum annorum millia numerari.

Plinius etiam l.25 c.13 refert Ægyptios gloriari ſolitos, artem pingendi 6. millibus annorum floruiſſe in Ægypto, priuſquam ea tranſiret in Græciam: O miram nugandi & mentiendi licentiam! videlicet putarunt iſti, eò ſe liberius atque impudentius mentiri poſſe, quo difficilius credebant ſua redargui poſſe mendacia: ſed benè habet, quod quæ de ſua vetuſtate mentiuntur, aliis ipſorum notioribus mendaciis confutantur.

Venio ad Chaldæorum deliramenta. Gloriabantur illi habere ſe ſiderũ, rerumque cœleſtium ſcientiam, non minus quã E ſeptuaginta & quadringentorum mille annorum obſeruationibus, experimentiſque comparatam atque comprobatam.

Cæterum inter Chriſtianos etiam non conuenit, quot ſecula & anni à prima mundi creatione effluxerunt, cùm alij aliam Chronologiæ ineant rationem, & ſuam quiſque conetur defendere. Baronius *in Martyrol. 25. Decemb.* ſcribit Chriſtum natũ anno à mundi creatione quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono. Eiuſque ſententæ aſſertores adducit LXX. Interpretes, Euſebij chronicon, veterem quoque Eccleſiam tam orientalem quàm occidentalem quæ ſemper illorum LXX. Interp. ſupputationem ſecuta perhibetur. Cornelius *à Lapide* aliam Chonologiam tradit, iuxta quam Chriſtus incarnatus eſſet an. 3950. & auctoritate S. Scripturæ ſuam ſententiam confirmare conatur, vbi diſſidet à Baronio in mille & centum annis, quæ ſane diſcrepantia valde diſſona eſt. Alij affirmant natum Redemptorem anno à mundi origine 3970. quem plerique autumant 3966. Quidquid in hac opinionum multiformitate ſentiatur, non crediderim punctum rei tangendum, cum nobis vendicare non debeamus, quòd maioribus ita obſcurum fuit. Igitur quot hic capita, tot ſunt ſententiæ. Attamen cum Baronio pauci recentiores videntur conſentire, & F receptior hoc æuo ſupputatio à mundi cratione vſque ad Chriſtum, numerum quater milleſimum non excedit.

* MVNDI PERFECTIO ET PVLCHRITVDO.

Scribit Moyſes, quòd Deus poſtquam omnia creaſſet, cuncta viderit quæ fecit, erantque valde bona. i. conformia naturæ ſuæ *Gen. c.* huius autem operis excellentia, tum ab ipſo illius authore, qui Deus eſt: tum ab inſtrumento, Dei verbo ſcilicet: tum à cauſa, qua nulla melior quàm vt bonum creetur à bono ait *S. Auguſt. ſerm.* 140. denique ab ipſa operis fabrica ex nihilo producta eruitur.

Pulchritudinem ipſa vocis appellatione diſcimus. Latini Mundum dixere, κόσμον Pythagoras; à pulchritudine, rerumque omnium apta digeſtione. Plato à rerum comprehenſione, ſpecierum plenitudinem vocat. Tria autem ſunt potiſſimũ ex quibus vniuerſi perfectio conſiſtere intelligitur, nempe ſingularum rerum è quibus componitur abſolutio, naturarum varietas & diſtinctio: Partium ordo. Alij ex pluribus rebus, G quæ tamen ad tria ſuperiora reducantur, mundi eliciunt pulchritudinem. 1. Ex varietate rerum. 2. Ex ordine earundem. 3. Ex plenitudine & vniuerſitate illarum, omnia enim complectitur, ideoque dicitur Vniuerſum. 4. Ex connexione arctiſſima tam ſecundùm ſubſtantiam, quàm ſecundùm quantitatem. 5. Ob rerum inter ſe diſcordem concordiam. vnde Triſmegiſtus harmoniam quandam in mundo collocabat: & Pythagoras vniuerſum prædicabat ea ratione compoſitũ, vt Lyra. 6. Ex Antipathia & ſympathia rerum. 7. Ex earum debita proportione cùm inter ſe, tum cum toto mundo. 8. Ob diuinam optimamque omnium adminiſtrationẽ, qua inferiora ſuperioribus parent, & vnaquæq; ad finẽ ſuũ diriguntur, concraque ad hominis vtilitatem componuntur: quin & mala ipſa in bonum diriguntur. Extendit hæc omnia *Pererius in Geneſim. lib. 1. c. 1.*

Appoſitè ergo & diſcretè S. Bernardus *ſerm. 3. de Pentecoſte.* Tria, ait, ſunt, quæ in magno hoc mundi opere cogitare debemus, videl. quid ſit, quomodo ſit, ad quid ſit conſtitutus. Et in eſſe quidem rerum, inæſtimabilis potentia commẽdatur, quod H tam multa, tam magna, tam multipliciter, tam magnificè ſunt creata. Sanè in modo ipſo ſapientia ſingularis elucet, quod hæc quidem ſurſum, hæc vero deorſum, hæc in medio ordinatiſſimo ſunt locata. Si verò ad quid ſit factus mediteris, occurrit tam vtilis benignitas, tam benigna vtilitas, quæ etiam ingratiſſimos quoſque multitudine & magnitudine beneficiorũ poſſit obruere. Potentiſſimè ſiquidem ex nihilo omnia, ſapientiſſimè pulchra, benigniſſimè vtilia ſunt creata.

Loquens Salomon de admirando hoc mundi opificio: Omnia inquit *Sap. 11.* in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti, (ò Domine creator omnium) de qua ſententia Sapientis, vide *S. Auguſt. l.4. de Geneſi ad litteram capitib. 3.4.5. tom. 4. & S. Tom. 1. part. q.5. art. 7.* vbi ex S. Auguſtino docet, omnem rem, ſiue omne bonum habere primo menſurã, quæ omni rei certum modum ex determinatione principiorum ſuorum efficiẽtium & materialium præſtat. Secundò habere numerum, qui cuique rei ſpeciem præbeat. Tertio, habere pondus, id eſt, ordinem & inclinationem ad actus & finem ſuum; quod pondus rem ipſam ad ſuam quietem & ſtabilitatem trahit.

Hoc

Hoc ſignificare volens Plato *in Timæo*, dicit mundum factum eſſe per cubum ternarij, id eſt, per viginti ſeptem: tria enim in ſe ducta, id eſt, ter tria faciunt nouem, rurſum ter nouem faciunt viginti ſeptem, qui eſt, & vocatur cubus ternarij. Per hunc ergo cubum, puta per viginti ſeptem, mundum eſſe factum cenſuit Plato, quia in hoc cubo, puta viginti ſeptem, omnis harmonia & conſonantia (numerorum) conſiſtit. A

Hanc autem conſonantiam Boëthius *lib. 4. de conſolatione Philoſophiæ, metro* 6. elegantiſſimis verſibus expoſuit:

Hæc concordia temperat æquis.
Elementa modis, vt pugnantia,
Vicibus, cedant humida ſiccis,
Iungántque fidem frigora flammis.
Pendulus ignis ſurgat in altum.
Terraque graues pondere ſidant.
Hiſdem cauſis vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Æſtas Cererem feruida ſiccat.
Remeat pomis grauis Autumnus
B *Hyemem defluxus irrigat imber*
Hæc temperies alit ac profert
Quicquid vitam ſpirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert
Obitu mergens orta ſupremo.

* MVNDI ÆTATES, DVRATIO.

De Mundi ætatibus varij variè ſcripſerunt. Poëtæ quidem Mundi quatuor ætates ſtatuunt: non quidem eas ſumentes à duratione ac certo annorum curriculo, ſed ab inſigni hominum ſortiſque mundanæ mutatione. Has autem à quatuor metalli ſpeciebus appellarunt, Auream, Argenteam, Æream, & Ferream. Cui figmento fortaſſis cauſam dedit, Statua illa quam apud Danielē viderat Rex Nabuchodonoſor per quietem: cuius caput aureum, pectus & humeri argentei, venter & femur æreum, tibiæ ferreæ. In qua ſtatua quatuor Monarchias ſignificari tradunt interpretes, & Poëtæ eamdem ſuis fabulis accommodarunt. Potuerunt namque Græci huius ſtatuæ aliquam habere notitiam, vti & aliorum myſteriorum S. Scripturæ. Certè Sibyllæ has mundi ætates etiam oraculis ſuis deſcripſerunt. *Heſiod. lib.* 1. ἔργα καὶ ἡμέραι numerat quinque, heroicam ſcilicet inter æream, & ferream interponens, qua Hercules, Iaſon, & Argonautæ vixerunt.

C Poſt illum *Aratus in Phænomenis*, nomine *Æreæ* etiam Ferream comprehendit.

Ceterum familiaris & obuia eſt earundem *apud Ouid.* deſcriptio *in Metam.* vbi in hunc mundum dicit: Ac primùm de

AVREA.

AVREA prima ſata eſt ætas, quæ vindice nullo
Sponte ſua ſine lege fidem, rectúmque colebat:
Pœna metuſque aberant: nec verba minantia fixo
Ære ligabantur: nec ſupplex turba timebat
Iudicis ora ſui: ſed erant ſine iudice tuti.
Nondum cæſa ſuis, peregrinum vt viſeret orbem
Montibus, in liquidas pinus deſcenderat vndas.
Nullaque mortales præter ſua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida foſſæ:
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non enſis erant: ſine militis vſu
Mollia ſecuræ peragebant otia gentes.
Ipſa quoque immunis, raſtroque intacta, nec vllis
D *Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia, tellus*
Contentiſque cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant,
Cornaque & in duris hærentia mora rubetis.
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum: placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos ſine ſemine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat ariſtis
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauaque de viridi ſtillabant ilice mella

ARGENTEA.

Poſtquam Saturno tenebroſa in tartara miſſo
Sub Ioue mundus erat, ſubiitque argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretioſior ære:
Iupiter antiqui contraxit tempora veris,
Pérque hyemes, æſtúſque & inæquales autumnos,
Et breue ver ſpatiis exegit quatuor annum.

Tum primùm ſiccis aër feruoribus vſtus
Canduit, & ventis glacies aſtricta pependit E
Tum primùm ſubiêre domos; domus antra fuêre.
Et denſi frutices, & iuncta cortice virga.
Semina tum primùm longis cerealia ſulcis
Obruta ſunt, preſſique iugo gemuêre iuuenci.

ÆNEA.

Tertia poſt illam ſucceſſit ahenea proles,
Sæuior ingeniis, & ad horrida promptior arma
Non ſcelerata tamen.

FERREA.

——— De duro eſt vltima ferro.
Protinus irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas: fugêre pudor, verúmque fidéſque:
In quorum ſubiêre locum fraudéſque dolique
Inſidiæque & vis, & amor ſceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc benè nouerat illos.
Nauita; quæque diu ſteterant in montibus altis.
Fluctibus ignotis inſultauêre carinæ;
Communémque prius, ceu lumina ſolis, & auras, F
Cautus humum longo ſignauit limite menſor.
Nec tantùm ſegetes, alimentáque debita diues
Poſcebatur humus: ſed itum eſt in viſcera terræ.
Quaſque recondiderat, Stygiiſque admouerat vmbris.
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.
Iamque nocens ferrum, ferróque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat vtroque.
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto: non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero: fratrum quoque gratia rara eſt.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas: & virgo cæde madentes
Vltima cæleſtûm terras Aſtræa reliquit.

ÆTATES IVXTA HEBRÆOS.

Vetus eſt traditio, vt prænotauit *Genebrad. in ſua Chronolog.* à quodam Helia, non illo Theſbite Propheta, ſed à quodam alio nobili Iudæorum Rabbino profecta, quemadmodum traditur *in Talmudicis voluminibus ordine 4. tract. 4. cui titulus eſt, Sanedrim*, hoc eſt, Iudicium, vbi ſic eſt ſcriptum: Sex millibus annorum erit mundus, & iterum deſtruetur: duo millia fuerunt inanitatis & vanitatis: duo millia legis Moſaicæ, & duo millia erunt dierum Meſſiæ. Quam opinationem, quibuſdam coniecturis fulcire voluit, Rabbi Iſaac ſuper *primum caput Geneſeos*, aut *primum verſum libri Geneſeos*, qui continet ſummam totius mundi, ſexies habere litteram Aleph, quæ Hebræis denotat millenarium numerum: tum inquit, Deum ſex diebus feciſſe mundum, & ſeptimo die requieuiſſe, apud Deum autem mille anni computatur dies vnus, ſic enim dixit Dauid *Pſal.* 89. Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præteriit. Simile eſt apud *Petrum in c. 3. poſterioris epiſtola*: Vnus dies, inquit, apud Dominum, ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus. Addit etiam, primos ſex homines in generatione Adam, vnde genus omne hominum propagatum eſt, ſcil. Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, fuiſſe mortuos, ſeptimum autem Henoch viuum eſſe tranſlatum; quaſi per hoc inſinuetur, poſt ſex millenarios annorum, quibus labor & mors in mundo regnauerint, in ſeptimo millenario initium futurum quietæ & immortalis vitæ. G H

Hoc commentum placuit etiam pleriſque Chriſtianis Doctoribus, Iuſtino Martyri, Irenæo, Lactantio, Hilario. Germanus autem Epiſcopus Conſtantinopolitanus, *in lib. de Theoria rerum Eccleſiaſticarum*, teſtimonio Hyppoliti & Cyrilli, ex libris quos iſti ſcripſerunt de Antichriſto, confirmat, mundum ſex millibus annorum, ſupérque quingentis duraturum: Et hoc ſignificari ait, cum Pontifex benedicens populum, digitos attollit, ad demonſtrationem numeri ſex millium quingentorum annorum compoſitos & aptatos. Sed ſua iſtos coniectura & computatione annorum falſos eſſe, euentus declarauit: affirmant enim Chriſtum veniſſe in mundum, initio ſexti millenarij, eoque completo fore mundi huius conſummationem & finem: atqui poſt aduentum Chriſti, iam mille ſexcentos & amplius præteriiſſe cernimus.

S. Ambroſ. *lib. 7 ſuorum Commentarior. in Lucam*, propterea ſibi probari negat eiuſmodi traditionem, quod ſuo tempore iam exacta eſſent ab exordio mundi pluſquam ſex annorum

A millia, falſa, vt opinor, Chronologia perſuaſus.

Beda *in libro de Ratione temporum, cap.* 85. eandem traditionem libera contemnit, eandemque reiicit *Auguſtinus* in enarrando *Pſalmum* 89, ceu minimè congruentem Scripturæ, quæ negat tempus conſummationis mundi poſſe ſciri ab Angelis, nedum à mortalibus.

Si autem certum eſſet mundum ſex annorum millibus duntaxat duraturum, ſciri etiam poſſet quantum temporis ad eius conſummationem eſſet reliquum: Computatis enim ab origine mundi ad præſentem annum, annis iam tranſactis circiter quinquies mille ſexcẽtis, profectò ad finem vſque mundi quadringenti non ſupereſſent.

CHRISTIANOS.

Quanquam autem traditum eſt à Patribus, in ſex ætates diſtinctum eſſe mundum, ſeram atque vltimam ætatem à Chriſti aduentu incepiſſe, & ad cõſummationem vſque mundi protrahendam, non ob id tamen cognitum eſſe poteſt quã longa futura ſit hæc ſexta. cùm priores quinque omnes diſparis fuerint rationis: Prima ſiquidem, ab Adamo ad diluuium B conſumpſit annos mille ſexcentos quinquaginta ſex: Secunda à Diluuio ad ortum Abrahæ, ducentos nonaginta duos, vel comprehenſa generatione Cainam, trecentos viginti duos: Quarta à Dauid vſque ad captiuitatem Babylonicam, quadringentos ſeptuaginta tres: Quinta à captiuitate vſque ad Chriſti Domini aduentum, ſecundùm *Bedam, in libro de ſex ætatibus mundi*, quingentos octoginta nouem: at ſecundum veriorem certioremque Chronologiam, ſexcentos triginta: Sexta ab ortu Domini noſtri vſque ad finem mundi, incertæ & incompertæ mortalibus durationis eſt.

Nam coniectura illa quorundam, argumentantium, extremam hanc ætatem, ſicut aliis multis rebus ſic etiam duratione, parem & æqualem fore primæ ætati, futilis eſt, & infirmo ſubnixa fundamento: quæ profectò ſi vera eſſet, non longè abeſſet conſummatio mundi: vix enim centum annorum curriculum emetiendum ſupereſſet.

At enimuerò, cùm tam graui oratione Chriſtus reprehenderit curioſam Apoſtolorum ſciſcitationem de futuris temporibus, dicens eis, Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, C quæ Pater poſuit in ſua poteſtate: & alio loco inquit, De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus Pater: profectò valdè temerarium & perquam abſurdum eſt, de futura mundi duratione quicquam explorari, certique velle deſcribere.

MVNDI PER REGIONES ET PROVINCIAS DIVISIO.

☞ *Pete ex Loco de Geographia. Lib. 7. huius Operis.*

*DE MVNDO, VT RES CREATAS SIGNIFICAT.

De Mundi, vt terrenarum rerum amorem importat, & ſpirituali Chriſti regno aduerſatur, vanitate & malitia, eiuſque contemptu perutili, pleraque deſumi poterunt *ex Titulo de Terrenorum bonorum contemptu, Paupertate voluntaria, Religione, Mortificatione, & aliis iis affinibus.*

Omne enim quod in mundo eſt, pronuntiauit S. *Ioannes*; aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, vel ſuperbia vitæ. *in 1. Canonica.*

S. Bernardus, Mundus eſt, inquit, vbi malitiæ plurimum, D vbi ſapientiæ modicum, vbi omnia ſunt viſcoſa, omnia lubrica, omnia operta tenebris & obſeſſa laqueis, vbi periclitantur animæ, & affliguntur corpora, vbi omnia vanitas & afflictio ſpiritus: & in Ioële dicitur, Confuſum eſt gaudium à filiis hominum. *in ſerm.*

Amatores mundi B. Auguſtinus hac voce compellat: O amatores mundi, cuius rei gratia militatis? maior non eſſe poterit ſpes veſtra in mundo, quàm vt amici mundi ſitis. Ibi quid niſi fragile, plenum periculis, & per quot pericula peruenitur ad maius periculum? pereant hæc omnia, & dimittamus hæc vana, & inania: conferamus nos ad ſolam inquiſitionem eorum, quæ finem non habeant, vita hæc miſeria eſt: mors incerta ſubito obrepit, & poſt hæc negligentiæ pœna ſupplicio luenda eſt, *in libris Confeſſ.*

Andreas Billius *in Anthalog.* ſacris ita eoſdem hortatur:

Diffuge munde ſenex tam fœde & ſordide vix tam
Fallere qua poſſis, ars ſit vt vlla tibi.
Non mirum iuuenem multis placuiſſe, ſeniles
Nunc cum ruga genas inficit: ito procul.
Quam ſunt laudandi, qui te florente iuuenta
Spreuere, & luxus, deliciaſque tuas: E
Tam ſunt in vitio: qui nunc in fata ruentem
Atque omni vacuum proſperitate, colunt.

Quàm verò periculoſus ſit mundi amor, ſimilitudinibus his declarat Hugo *Philonius*, Pix eſt mundus quamlibet leui attactu tangẽtes inquinat. Viſcus eſt mundus, qui ſuos miratores in modum aucupis, peccati & mortis æternæ inuoluit. Laqueus eſt mundus, qui voluptatibus & opibus, velut eſcis obiectis allicit atque capit incautos, & ſecum trahit in naſſam interius. Vnde mihi vix poſſibile videtur, vt qui mundi legibus viuit, purus ab inquinamentis mundi, & immaculatus hinc emigret. *In Titiano, vel de ſcientia bene moriendi, fol.* 28.

CONTEMPTORVM MVNDI EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA.

Vocabat Apollinem Abbatem quidam è fratribus, vt bouem cœno immerſum ſecum extraheret, qui, Cur, inquit, vicini tui prætergreſſo habitaculo, ad me diuertiſti? eoque reſpondente, vicinum illum iam ab annis quindecim defunctum? Et mihi, ait, anni viginti, & amplius ſunt, ex quo mũdo ſum mortuus. Tantum temporis in religione religioſè exegerat, & didicerat in hoc mundo ſupra mundum eſſe: & licet corpus gereret, volitabat tamen in eo ales interior. *Ex Caſſian. Marul. Beyerlinck in Apoph. Chriſtian.* F

Rex Ioſaphat reduces ab exilio viros ſanctos ſummo honore excipiebat, cumque ob id calumniam ſuſtineret, binam thecam precio & forma diſparem adferri præcepit, ac pretioſam quidam arena, viliorem luto oppleuit. Tum calumnianti ſe optionem dedit alterutrum eligendi. Qui externa ſpecie deceptus, elegit quod deforis magis ſumptuoſum apparebat. Ad quem Ioſaphat: Qui magni in mundo apparent, his perſimiles ſunt: interiùs viles, exteriùs pretioſi. Certè:

Quiſquis ad excelſi peruenit culmina montis,
Iam cuncta ex alto vertice parua putat.
Sic quoque virtutis teti git qui culmina, parui
Iam pretij, quicquid cernit in orbe, putat.

Ex Damaſc. in Hiſt. eiuſd. Beyerlinck ſuprà.

Quid autem talia memorem, quæ prior illa ætas vidit? ad noſtrum ſeculum venio, & inuenio Thomam Morum carceri iniuſtè mancipatum, ita eos qui ad ſe conſolandum venerant, alloquentem: Mundus hic, inquiebat, carcer eſt, ex quo omnes ad cauſam dicendam ſuis ſinguli diebus euocantur. Quod autẽ meus carcer aliorum Principum carcere ſit minor, beneficij G loco habeo: cùm è malis pluribus, minimũ ſemper ſit eligendum. *N. Sander. lib. 1. de Schiſm. Anglic. Th. Stap. in Vita, c.* 11.

Digna, quæ inter priores locum teneat S. Eliſabeth Hung. Reg. filia, intellexerat ex Sophia parente, maritum diem vltimum obiiſſe, & vix perculſa ad tam infauſtæ rei nuntium, dicebat: Si mortem frater meus obiit, & mihi quoque poſthac mundo eiuſq, vanitatibus defunctæ, morietur mundus ipſe, & ſanè vt cuivis ille moriatur, monet *Boëthius Conſolat.* vbi dicit:

Rara ſi conſtat ſua forma mundo,
Si tantas variat vices?
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Conſtat, æterna poſitumque lege eſt
Vt conſtet genitum nihil.

Beyerlinck ſuprà.

Idem paucis, ſed neruoſis verbis. V. C. Iuſtus Lipſius tumulo ſuo inſcripſit, dum ait:

Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas,
Et ſcenæ imago, & verbo vt abſoluam, NIHIL.

Hoc etiam ſpectat monumentum Tarracone inuentum & H Romam delatum, cui figura hominis ſupina ſaxo inſculpta fuit, ad cuius caput floreſcens ramus, ad pedes verò marceſcens erat, cum his verſibus:

Aſpice quàm ſubitò marcet quod floruit ante.
Aſpice quàm ſubitò, quod ſtetit ante, cadat.
Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet.
Ipſaque vita ſua ſemina mortis habet.

Tranſiturus erat Nilum Ægypti fluuium Macarius cum altero Macario, totus pannoſus & ſqualidus, quos cùm Tribunus regionis eſſet intuitus; B eati, inquit, vos, qui mundum illuditis. At Macarius, vt erat vrbanus, Nos, inquit, mundum illudimus, ſed vos mundus. *Ex Pallad. in Hiſt Lauſ. cap.* 20. *Beyerlinck ſuprà.*

S. Tyburtius martyr, quem Valeriani fratris & Cæciliæ virginis preces & verba ad Chriſti fidẽ pertraxerant, cùm ab

Alma

Almachio Præfecto inſaniæ argueretur; dicebat: Vtinam dignentur nos referre in numerũ ſeruorum ſuorum, qui reſpuerunt id quod videtur eſſe, & non eſt: & inuenerunt illud, quod videtur non eſſe, & eſt. Ecquid, infert Almachius, videtur eſſe quod non eſt? Omnia, ait, illa quæ in mundo ſunt, quæ & cultores ſuos ad æternum exitium per breuis temporis lætitiam ducunt. Quid verò, inquit, eſt tuo iudicio, quod non videtur? Vita iuſtis, reſpondit, & ſupplicium iniuſtis. *Sur. tom. 6. in vita Cæciliæ. Beyerlinck. ſupra.*

Spectandum hic etiam ſe præbet Machlinienſis oppidi tutelaris Diuus Rumoldus Archiepiſcopus, quem (vt erat Scotorum Regis primogenitus) numquam adduxêre parentes, vt regni poſthuma gubernacula animo, minùs reipſa ſuſciperet, aiebat enim: Dominus Ieſus qui mundanum reſpuit imperium, mandauit ipſum ſequerer nudus. *Ex vita eiuſd.*

☞ Plura de Mundi & rerum humanarum vanitate,
Vide in Loco de Vanitate.

MVNDI VICTORIA.

Egregia ſanè fuit in Aichardo puero de mundo victoria: hunc enim pater mulieribus negociis aſſueſcere præmonebat: mater verò è diuerſo mariti conſilium aliò inflectere conabatur, proteſtata ſe pro filio votis inſolubilibus eſſe obligatam: nam eo tempore, quo ipſa partus imminente crebris doloribus quatiebatur, affirmabat, ſi ſaluo partu, Dei adiutorio mortis periculum euaſiſſet, affirmabat, inquam, ſe quicquid peperiſſet, diuinis cultibus deuouiſſe. Hanc igitur ſibi præſtari à marito indulgentiam poſtulabat, nec retractata promiſſione voti ream efficeret, néve filius pro hac re aliquando iudicio Dei periclitaretur. Verùm dum pater multa obſtinatione votum mulieris improbaret, nec ipſe à propoſito emolliri potuiſſet, ecce ad dirimendam litem inter eos medius illis filius interuenit, dicens patri, nulla ſe rerum mortalium ambitione teneri, & ideò nulla inanis militiæ pompa delectari. Chriſti, inquit, pater, miles eſſe decreui: me, niſi mors, à militia Chriſti nemo auellere præualebit: dum tamen, quo id implere valeam, me interim à catholicis auctoribus liceat addiſcere. Videns pater filium immutabilis propoſiti tenere conſtantiam, noluit eum vltrà turbare: quin potiùs ſe & filium voluntati Dei attribuit, vt quò filium ſuperna inſpiratio euocaſſet, eò & libẽter pater annueret. *Fulbert. in vit. eius c. 1. apud Sur. 15. Sept.*

Munus.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MVnus Græcè δῶρον, dicitur. Hebr. *Scochadh*, à verbo *Schacadh*, munerauit, munus dedit. Cognationem habet cum *Scachad*, corrupit, nam munera excæcant oculos videntium, & iudicium corrumpunt. Eſt rei alicuius donatio, atque honoris ſignum, *ſecund. Ariſt. lib. Rhetor.* Munus autem, donum, & præmium (*vt placet Donato*) ſic differunt, quod donum & munus tam ante factum quàm poſt factum datur, præmium non niſi poſt factum.

Donum voluntarium eſt, Præmium debetur: Donum diis datur, Munus hominibus. Præmium viris fortibus. Donum à liberali homine, Præmium à Præclaro. Inter Donum & Munus hoc intereſt, *ſecund. eum Donatum*, quod Munus eſt, id quod neceſſario ſubimus, lege, more, imperio eius, qui iubendi habet poteſtatem? Donum, quod nulla neceſſitate iuris, ſed ſponte præſtatur, & ſi non præſtatur, nulla reprehenſio, & ſi præſtatur, plerunque eſt laus.

Munus (*vt placet Varroni,*) dicitur, quia, qui mutuo animo ſunt, id dant officij gratia, nec à dono differt, niſi cũ per metaphorã vel pro officio ponitur, quoniam officia aut à principibus aut Rebuſpublicis muneris loco dari conſueuerũt, vel pro ludis, qui à principe populis quaſi muneris loco exhibentur.

* PARTITIO.

Diſtinguunt Theologi & Iuriſconſulti munus, vt aliud ſit à manu & aliud à lingua: aliud ab obſequio, & deſumitur ex *Greg. hom. 4. in Euangel.*

Munus à manu vocant pecuniam, & omne donum quod alicui datur.

Munus à lingua vocantur preces, encomia, commendationes, & his ſimilia.

Munus ab obſequio eſt quoduis obſequium ſiue miniſterium, quod alicui præſtatur. Videatur *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5.*

* MVNERVM CORRVPTELA.

DONATIO INIQVA, EFFICAX.

Inter alia Iudicialia præcepta quæ per Moyſen commendata eſſe iuſſit veteri populo Deus, vnum eſt, Non accipies munera quæ etiam excæcatur prudentes (Hebraicè legimus videntes, quaſi qui oculos mentis habent apertos, id eſt, ſapientes) & ſubuertunt verba iuſtorum, veriſſima eſt hæc ſententia. Vnde ænigma:

Munegra cum Murua faciunt rectiſſima curua.

Quod ſi retrogradè legas, reperies Mutua Aurum, & Munegra eſſe argentum.

Etiam Poëta id dixit,

Vincta eſt etiam ſapientia lucro.

Hieronym. Sanauerola in locis communibus, hunc verſum recitat:

Quatuor illa Timor, Munus, Dilectio, Rancor;
Sæpe ſolent hominum rectos peruertere ſenſus.

Imò *Ouidius*, ait,

Sæpè Iouem vidi, cum iam ſua mittere vellet
Fulmina, thure dato ſuſtinuiſſe manum. Lib. 3. Faſt.
Munera crede mihi placant hominéſque Deóſque, &c.
Placatur donis Iuppiter ipſe datis.
Quid faciet ſapiens; ſtultus quoque munere gaudet:
Ipſe quoque accepto munere mitis erit.

* EXEMPLA ET APOPHTEGMATA.

AC PRIMVM E S. SCRIPTVRA.

De Filiis Samuel dicit ſcriptura: Declinauerunt poſt auaritiam, acceperunt munera, & ſtatim ſequitur, Peruerterunt iudicium. 1. *Reg.* 8.

Samuel iam ſenex vniuerſum Iſraël alloquens, ſpeciatim de hoc vitio accipiendi munera ſe purgat: Loquimini de me &c. 2. *Reg.* 12, 3.

Eliſæus Propheta, cùm ei Naaman Princeps militiæ regis Syriæ ob mundationem à lepra eius ſtudio impetratam, grati animi ergo magna munera offerret, reſpondit: Viuit Dominus, ante quem ſto, quia non accipiam, &c. 4. *Reg.* 5. 16.

Cùm Baltaſſar Babyloniorum Rex Danieli Prophetæ munera dare vellet pro ſcripturæ interpretatione, reſpuit dicens: Munera tua &c. *Daniel.* 5. 26.

D. Paulus non modò munera gratis oblata, ſed etiam ſtipendia iure naturæ, legéque Dei ſibi debita repudiauit; imò declarauit ſe potius mori malle, quàm ea ob labores prædicationis acceptare. 1. *Cor.* 9. 7. 13. *Deut.* 25. 4. *Matt.* 10. 10.

Dicit *Iudas in epiſt.* Væ illis qui errore Balaam mercede effuſi ſunt, id eſt, in omne facinus inſtar Balaam prolapſi: qui nempe mercede conductus fuit à Balaac, vt malediceret populo Iſraël. *Num.* 22.

Maledictus pronuntiatur in Deuteronomio, Qui accipit munera, vt percutiat animam ſanguinis innocentis, & dixit omnis populus, Amen. *Cap.* 27.

Munera de ſinu Impius accipit, ait Salomon, vt peruertat ſemitas iudicij.

☞ Vide plura in Loco de Oblatione, ſub finem Tit.
Oblatio & Acceptatio munerum.

* HISTORICA. GENTILIVM.

Scribit *Plutarchus*, Thebis Iudicum imagines ſpectandas proponi ſine manibus, & oculis conniuentibus, quod iuſtitia nec muneribus capiatur, nec hominum vultu flectatur.

Et Themiſtion verum Principem vocat, qui eſt auro inexpugnabilis. Bion dixit, Principem è magiſtratu oportêre non ditiorem, ſed clariorem diſcedere.

Seneca in dandis muneribus prudentiam obſeruari ſuadet. Vtique inquiens *lib. 1. de benef. c. 11.* cauebimus, ne munera ſupervacua mittamus: vt fœminæ aut ſeni arma venatoria, aut ruſtico libros, aut ſtudiis ac literis dedito retia. Æquè ex contrario circumſpiciemus, nedum grata mittere volumus, ſuum cuique morbum exprobratura mittamus: ſicut ebrioſo vina, & valetudinario medicamenta, Maledictum enim incipit eſſe, non munus in quo vitium accipientis agnoſcitur.

Socrates dicebat, Archelaum quadraginta minas in ſuam domum impendiſſe, conducto mercede Leuſippe Heracleota, qui picturis eam exornaret, in ſeipſum vero nihil. Et ob hanc cauſam multos è longinquis terræ partibus, magno ſtudio contemplandæ domus cauſa venire: ipſius vero Archelai gratia neminem in Macedoniam proficiſci, niſi ſi quem fortè perſuaderet pecuniis & muneribus: tamen honeſti boniique viri capi non poſſent. *Ælian. lib. 14. de var. hiſt.*

Cyrus iunior Lacædemoniis, vt ſecum ſocietatem inirent potiùs, quam cum fratre, hac oratione ſeſe commendauit, Aiebat: ſibi cor longè grauius eſſe, quàm fratri: plus

illo meri bibere, melioſque ferre, quàm illum. Nam illum A vix in venatu poſſe in equo ſedere, vt non excutiatur, in rebus aduerſis, ne in ſella quidem. Sciebat enim Lacedæmoniis inuiſos eſſe molles ac timidos. Hortabatur inſuper vt viros ad ſe mitterent, pollicens, ſe peditibus daturum equos, equitibus currus, agrum poſſidentibus ſe daturum vicos, qui haberent, eos ſe facturum vrbium Dominos, cæterum auri argentique vim tantam, vt non poſſent numerare, ſed pendere cogerentur. Nimirum hoc erat, quod dixit Artaxerxes, regalius eſſe addere, quam adimere. *Plut. in Reg. apoph.*

Philippus cum arcem quandam valde munitam capere deſtinaſſet, atque exploratores retuliſſent, prorſus eſſe difficile, atque adeo etiam impoſſibile, percontatus eſt, num vſque adeò difficile eſſet, vt nec aſinus auro onuſtus poſſet accedere; Significans, nihil eſſe tam munitum, quod auro non expugnetur. Quod ipſum Poëtæ ſignificarunt fabula Danaës, à Ioue ſtupratæ, ſed ideo in aurum verſo. *Flaccus*:

Aurum per medios ire ſatellites.
Et perrumpere amat caſtra, potentius ictu fulmineo.

Plut. in apoph. item Cic. epiſt. ad Atticum.

B Phocion Harpalus ab Alexandro fugiens, magno cum auri pondere Athenas venit, ibique cum multos muneribus ad ſe allexiſſet, ad Phocionem etiam ſeptuaginta talenta deſtinat. Phociõ vero ad nũtios cõuerſus: Auferte iſthæc, ait, hominũ improbiſſimi, meóque nomine mœrorẽ luctúque renuntiate Harpalo, niſi à corrumpenda ciuitate manum abſtineat. *Phocion.*

C. Potitius audiens Romanos acceptis muneribus priſtinum nomen & decus amiſiſſe: Vtinam, inquit, ad illa tempora me fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſem natus quando Romani dona accipere cœpiſſent. Non profectò paſſus eſſem eos imperare diutius. *Cic. lib. 2. Offic.*

M. Cinthius legẽ cum tuliſſet, qua cauſidico munera ob agẽdam cauſam percipere prohibebatur: hancque rem C. Cento moleſtè ferret prodidiſſetque, ac ſatis contumelioſè dixiſſet; Quid fers Cinthiole? vt emas, inquit, Cai, ſi vti velis. Quaſi dixiſſet: Quia accipere munera gratis prohibetis. *Bruſon. lib. 2. c. 1.*

Alcibiades ambitione quadam munificus, cum plura magnaque munera Socrati dono miſiſſet, & Xantippe admiraretur donorum amplitudinem, eaque cuperet eum accipere Socrates dixiſſe fertur: Imo nos certemus liberalitate cum Alcibiade, & ea quæ mittuntur, ab ipſo non capiamus quadam munificentia. *Ælian. lib. 9. de var. hiſtor.* C

Idem, cum Alcibiades ſpatioſam aream dono offerret Socrati, in qua ſibi domum ædificaret. Quid, inquit, ſi mihi calceis opus eſſet, num corium mihi dares, vnde mihi calceos conficerem? Et ſi dares, an non ipſe ridiculus eſſem, ſi acciperem? Hac ſimilitudine munus inutiliter recuſauit. *Eraſ. lib. 3. apoph.* Idem, Obiurgatus ab vxore Xantippe, quod multa miſſitantibus amicis, nihil acciperet, dixit: Si omnia quæ dantur, ſtatim acciperemus, ne ſi peteremus quidem impoſterum, vt darent, habituri eſſemus. *Stob. ſerm. de Prudentia.*

Archelaus Rex Socratem ad ſe vocarat, multa pollicens: Socrates reſpondit, ſe nolle ad eum venire, à quo acciperet beneficia, cum illi reddere paria non poſſet? Hoc dictum improbat Seneca, quod philoſophus perſuadens auri argentique contemptum, plus dat, quam ſi det aurum & argentum. *Eraſ. Roterod. lib. 3. Apoph.*

D Quum Ariſtippus, Socratis diſcipulus, ex quæſtu, quem Socraticorum primus facere inſtituit, præceptori miſiſſet viginti minas, remiſit illico Socrates ad illum pecuniam dicens, ipſius genium hoc nequaquam permittere. Dicebat enim Socrates ſibi peculiarem eſſe dæmonem, à quo prohiberetur arcano ſigno, ſi quid tentaret parum honeſtum. Genium autem illum opinor fuiſſe rationem. Atque interim ciuiliter indicauit Ariſtippo, ſibi non probari, quod philoſophiã doceret mercede, eoque donum ceu ſacrilegio partum reiecit. *Idem ib.*

Ariſtoteles Cyren., oblata ab hominibus munera non accipienda eſſe putauit: Et eam quidem ob cauſam, quod munerum acceptorum moleſtias habiturus ſit, vt rependat: aut ſi omnino non referat, in ingratitudinis reprehenſionem facillime incidat. *Ælian lib. 10. de var. hiſt.*

Demetrius Cynicus, quum Cæſar ducenta talenta ei attuliſſet, ridens reiecit; Si tentare, inquit, me conſtituerat, toto illi fui experiendus imperio. *Bruſ. l. 1. c. 9. ex Sen. de benef. l. 7. c. 11.*

Ephialtes pauperrimus fuit, attamen quum amici decem talenta ipſi dono darent, non accepit: Hæc, inquiens, me cogerent, ſiquidem reuerenter vos haberem, aliquid præter ius concedere: ſin minus vos obſeruarem, ingratiſſimum haberi. *Ælian. lib. 11. de var. hiſt.* E

Iulius Græcinus pecuniam ab amicis ad ludorum impenſam conferentibus acceperat, ſed magnam pecuniam miſſam à Fabio Perſico non accepit. Obiurgantibus autem quod non accepiſſet: Ego, inquit, ab eo beneficium accipiam, à quo propitiationem accepturus non ſum? Quumque ille Rebilus, conſularis homo eiuſdem infamiæ maiorem ſummam miſiſſet, & inſtaret, vt acciperet, Rogo, inquit, ignoſcas: à Perſico enim non accipi. *Sen.*

Anacreon, poſteaquam à Polycrate tyranno quinque talentorum acceperat munus, inſomnes duas egit noctes, indeque cogitatione ſolicitus reddidit ea, dicens: non tanti ea ſibi eſſe, vt tanta cura vexari vellet. *Ælian. & Stob.*

Ageſilaus, quum in Lydia Tiſſaphernem fugaſſet, ac quam plurimis interemptis, iam in agros regios feciſſet incurſionem, Rex Perſarum per legatos, quorum præcipuus Titrauſtes, ingentem pecuniarũ vim vltro ad eum miſit, petens vt à bello deſiſteret: Ageſilaus ſpreta pecunia reſpondit, pacis quidem tempore Reipublicæ vigere authoritatẽ, vt ius habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem cenſuerit F conducere: belli verò tempore non item. Sibi vero iucundius eſſe, ſi milites ſuos ditet, quam ſi diteſcat ipſe, præterea ſe pulcherrimum ducere, ſi Græci non munera caperent ab hoſtibus, ſed armis pararent ſpolia. Vox excellentis animi, qui non aliud virtutis præmium ambiret, quàm gloriam: nec pacem hoſti venderet, fraudato milite. *Plut. in apoph. Lacon.*

Alcamenem Telecri filium quum quidam interrogaſſet: Cur munera à Meſſeniis oblata non accepiſſet? reſpondit: Quoniam ſi accepiſſem, cum legibus pacem habere non potuiſſem. Quo dicto docuit, munera nequaquam eſſe accipienda, quæ legibus & Reipublicæ aliqua ſaltem ex parte obeſſe poſſunt. *Plut. in Lacon.*

Mæander, Samiorum tyrannus, ob incurſionem Perſarum profugerat Spartam, oſtenditque, quantam pecuniarum vim ſecum apportaſſet, & quantum Cleomeni vellet largiri. At Cleomenes ipſe quidem nihil accepit, ſed veritus, ne quid aliis ciuibus donaret, adiit Ephoros, dixitque ſatius eſſe ſi hoſpitem ſuum Samium è Peloponneſo ſubmouerẽt, ne cui Spartano perſuadeat, inquit, vt fiat malus. Ephori vero Cleomenis G conſilio parentes, eodem ſtatim die promulgarunt edictum, vt Mæander Peloponneſo decederet. Quantus in hoc homine diuitiarum contemptus, à quibus non ſecus atque à præſentiſſimo veneno timuit ciuibus ſuis, quum plerique non aliter exiſtiment beatas ciuitates, quam ſi quã maxime abundent opibus. Hunc Mæandrum *Herodot. lib. 3.* Mæandrium appellat. *Plut.*

Congo Cleomenis filia, quum Ariſtagoras Mileſius Cleomenem ad bellum pro Ionibus aduerſus Regem Perſarum ſuſcipiendum hortaretur, magnam pecuniarum vim pollicens, quantoque magis ille recuſabat, tanto plus adderet promiſſæ ſummæ: Pater inquit, corrumpet te hic peregrinulus, ni ocyus eum ædibus extruſeris. *Plut. in apoph. Lacon.*

Cùm Cyrus ſtipendium miſiſſet militibus, Callicratidi ſeorſim xenia, amicitiæ monumenta: ſtipendium quidem accepit, xenia vero remiſit: negans ſibi cum ipſo priuatam habendam amicitiam: ſed quam haberet publicam cum Lacedæmoniis omnibus, eandem illi ſecum quoque intercedere. Quid hoc animo incorruptius, qui totus ad Reipublicæ commoda ſpectabat? *Idem.* H

Pelopidas, Quum obiurgarent eum amici, quod pecuniariæ rei ad vitam tuendam conferentis nullam curam gereret: Et, inquit, me hercule res vtilis eſt, verum huic Nicomedi, intento digito in hominem quendam claudum & mutilum. *Ælian. lib. 11. de var. hiſt. Plut.*

Epaminondas pauper quidem erat, ſed cum Iaſon ei quinquaginta auri talenta mitteret. Iniuriam inquit, mihi facis. Sed quinquaginta drachmas à ciue mutuatus, vt eſſent pro viatico, profectus eſt in Peloponneſum. Cum vero nuntium allatum eſſet, ſatellitem eius pecunias à captiuis cepiſſe: Mihi, inquit, da ſeptum: Tu vero tibi cauponam eme, in qua viuas. Non enim vlterius pericula ſubire voles, cum diues ſis factus. *Plut. Idem.* Quum legati venirent ferentes munera animo corrumpendi, ad prandium eos venire iuſſit prius: vt in eodem cauſam aduentus explicarent. Appoſita igitur eſt menſa vilis, bibebantque vinum acidum. Subridens igitur Epaminondas ad legatos ait: Abite, & domino veſtro mea prandia narrate, quibus me contentum non facile ſuis muneribus ad proditionem alliciet

allicier. *Stobæus ſerm. de Prouidentia.* Idem, Cùm Artaxerxes
A Perſarum rex ipſi tria Daricorum millia miſiſſet, Diomedontem Cyzicenum aſperius increpauit, ſi tantam nauigationem ſuſcepiſſet, corrupturus Epaminondam, eumque iuſſit hæc verba ad regem referre: Si fauet commodis Thebanorum, habiturus eſt Epaminondam amicum gratis: ſin minus, hoſtem. *Plut. in Apophth.*

Phocion, quum à Menilio oblatam pecuniam contempſiſſet, rogatus ab illo cauſam, cur ſaltem filio ſumendam non permitteret? reſpondit: Si filius vitam moréſque compoſuerit, viuet ille quidem paterna hæreditate contentus: Si vero prodigus & immodeſtus fuerit, nec argentum quidem hoc ſatis futurum eſt. *Plutarch.*

Alexander Macedonum Rex, centum talenta dono miſerat Phocioni, is verò percontatus eſt eos, qui pecuniam adferebant; Quid ita, quum eſſent Athenienſes permulti, ſibi vni illa mitteret Alexander: illis reſpondentibus; Quoniam vnum te indicat virum & honeſtum & bonum. Ergo ſinat, inquit me talem & haberi, & eſſe. Vt ſcite arreptum ab illis argumentum torſit ad occaſionem recuſandi muneris, iam quis
B hic non admiretur incorrupti pectoris ſinceritatem? Pauper erat Phocion, nec domi magnitudine quicquam mouebatur. Simul autem indicat, illos, qui Rempubl. adminiſtrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec bonos eſſe viros, nec tales haberi debere. *Plut. in Apophth.*

Ciuitas quædam, vt ab armis Alexandri quietem haberet, obtulit illi partem agrorum, & præterea rerum omnium dimidium. Cui ſic reſpondit: Hoc animo veni in Aſiam, non vt acciperem, quod dediſſetis, ſed vt vos haberetis, quod reliquiſſem. *Plut in Alex.*

Cùm Xenocrati Chalcedonenſi ingentem pecuniarum ſummam miſiſſet, ex ea Philoſophus tres tantum minas recepit, & reliquum referri iuſſit, dicens: Ipſi pluribus eſſe opus, qui plures aleret. *Laërt. lib. 4. c. 2. Stob. ſerm. 3.* Idem Alexander ad Xenocratem legatos miſit cum aliquot talentis, quos ille in Academiam perductos parca tenuique cœna excepit. Poſtridie interrogantibus: cui vellet adnumerari pecuniam? Quid, inquit, itáne vos ex heſterna cœna non intellexiſtis, me pecunia non indigere? Philoſophus ethnicus reiecit à ditiſſimo li-
C beraliſſimóque rege vltro delatam ingentem pecuniæ ſummam, & nunc pro ſanctis haberi volunt, qui extremam profeſſi paupertatem in tantum, vt horreant etiam ærei nummi contactum, non aliter quàm viperæ, non referendis artibus venantur diuitum ac pauperum liberalitatem. *Laert. lib. 4. c... Cicer. lib. 5. Tuſc. quæſt.*

Corinthiorum legati, quum ad Dionyſium ſeniorem miſſi eſſent, & is pro more ampliſſima dona obtuliſſet, recuſarunt planè, eo quod lex apud ipſos vetans, ne legatione fungentes munera acciperent à principe. Quibus Dionyſius reſpondit, Rem profecto abſurdam facitis qui quod vnum bonum habet tyrannus, hoc tollitis, tum docetis, etiam beneficium à tyrannis accipere periculoſum eſſe. Grauem rex iudicabat contumeliam eſſe, oblata recuſare munera, quum hac vnica re tyranni aliis ſe commendare poſſint. *Plut. in Apophth.*

Quendam barbarum à Perſis Athenas aiunt cum magna auri copia veniſſe, Cimoniſque domum adiiſſe, & ob tutelam phialas duas alteram Daricis, alteram argenteis plenas obtuliſſe. Conuerſum vero ad eum Cimonem ſubriſiſſe, rogaſſéque
D barbarum, mercenariúmve an amicum Cimonem habere vellet? quum autem reſpondiſſet, amicum: Abi igitur, inquit, tuaque iſthæc munera defer. Ego enim amicitia tua fretus, hiſce, quum opus fuerit, liberaliter vtar. *Plutarch.*

Samnites poſteaquam à M. Curio deuicti eſſent, venerunt, magnam ei vim auri offerentes, verùm M. Curio, quum forte ad focum ſederet, & ex cado ligneo rapas comederet Samnitum legatis reſpondit: Nihil opus eſt auro, talem cœnanti cœnam. Alij autem reſpondiſſe ſcribunt: Ego malo aurum habentibus imperare, quàm vt alij mihi aurum accipienti imperent. *Plutarch. in Rom. apoph. Plin. de viris illuſt. cap. 33. Cicer. in Cato M.*

Samnites quum ad C. Fabricium Imperatorem populi Romani veniſſent grandem offerentes pecuniam: Fabricius plenas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares & ad os, & ad gulam, atque inde porro ad ventrem imum deduxit, ita reſpondit. Dum illis omnibus membris, quæ attigi, obſiſtere & imperare poſſum, nunquam quicquam deerit. Propterea pecuniam, quum nihil mihi vſui ſit, non accipiam ab iis, quibus eam vſui ſcio. *Hyginius lib. de vita rebuſque illuſtrium virorum.* Gellius *lib. 1. c. 4. & 14.* E

Idem, Cyneæ Pyrrhi legato, magnum auri vim dono offerenti, reſpondit. Se malle imperare aurum habentibus, quam habere aurum. *Eraſm. lib. 6.*

M. Bruto cum tota fere ſeſe dediſſet Luſitania, ſolà vrbs Cyana pertinaciter arma retinuit. Verùm quum tentaretur per Bruti legatos, vt data pecunia ſe darent Bruto: Cyanenſis populus vno ore reſpondit: Sibi ferrum eſſe à maioribus relictum, quo libertatem patriæ tuerentur, non aurum, non munera, quibus ab hoſte ſe redimerent. *Eraſm. lib. 1. apoph.*

Spartaco in Craſſum omnes mouenti copias, quidam equum dono obtulit. At ille: Si vicero, inquit, plurimos ex hoſte equos habiturus ſum, ſi victus fuero, nec hic mihi futurus eſt vſui, ſimulque cum dicto, equum gladio tranſuerberatum interemit. *Eraſm. lib. 6. Apoph. ex Plut.*

Priſcorum ſuperſtitio credidit: obſeruanda vel maximè munera, à quibus quo animo mitterentur. Hac de re ferunt Epigramma Græcum.

Οὕτως ἐχθρῶν αἱ πάλιν πέμπουσι δῶρα,
Ἐν χάριτος σχήματι αὐτὰρ ἔχοντα μόρον. F
Atque ita ab hoſte veniunt lethalia dona,
Quæ ſtudij ſpecie ficta necemque ferunt.

Et aliud.

Κακοῦ γὰρ ἀνδρὸς δῶρ' ὄνησιν οὐκ ἔχει,
Lædit iuuat nihil improbi munus viri.

* MVNERA REIICERE, NON ACCIPERE, QVANTVMVIS OBLATA.

Sapienter admodum Hieronymus Platus, fratrem ſuum Flaminium Platum Cardinalem monebat, vt continentiæ ſemper ſtuderet, manuſque ab accipiendo intactas ſeruaret. Non quidem, quòd omnia, inquit, reſpuenda (id enim nimis fortè durum videretur) ſed cùm apparet eo dona tendere; vt animum deliniant, eóque inclinent, quò non docet, tum verò conſtantiſſimè repudianda ſunt, etiamſi auri montes offerantur. In quo genere egregium ſanè factum, omnique dignum memoria, & ab omnibus ſemper imitandum illud eſt Martini Cardinalis, & S. Bernardo familiaris, quod ab ipſo Bernardo deſcriptum ipſis eius verbis hic ponam. Is, inquit, Cardinalis Presbyter functus aliquando Legatione in Dacia, tam pauper G remeauit, vt pœnè expenſis, & equis deficientibus, vix perueniret Florentiam. Ibi Epiſcopus loci donauit ei equum, quo Piſas vſque, vbi eramus tunc, peruectus eſt. Poſtridie, credo, ſecutus Epiſcopus (erat enim illi cauſa cum aduerſario, & agendi erat dies) cœpit requirere ſuffragia amicorũ. Cumque per ſingulos ſolicitaretur, ventum eſt ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non poſſet immemor eſſe recentis beneficij. Tum Martinus; Decepiſti me, inquit, neſciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, ecce in ſtabulo eſt; & eadem hora reſignauit illi. Quid dicis, mi Eugeni? Nonne alterius ſæculi res eſt, rediiſſe Legatum de terra auri ſine auro, tranſiſſe per terram argenti, & argentum neſciſſe: donum inſuper, quòd poterat eſſe ſuſpectum, illicò reiecisſe? *Hieron. Platus l. de Card. dign. & off. cap. 11. ex D. Bernard. lib. 4. de Conſider.*

Hoc loco operæ pretium duxi Elzearij Comitis ac Principis præclari inſtitutum commemorare, vt ex eo intelligant alij, quid in hoc genere eos facere oporteat. Hic enim cùm in magna eſſet gratia apud Robertum Galliæ Regem, itemque apud Carolum eius filium, qui Neapolitanum re- H gnum pro patre adminiſtrabat, & apud eum omnia poſſet, nimirum lautiſſima munera & ditiſſima ad eum quotidie deferebantur, ſed ille omnia conſtanter repudiabat, cùm diceret: etiamſi non ignoraret, poſſe ſine culpa accipere, vereri tamen, ne ſuo exemplo alij mouerentur, qui deinde etiam cum culpa acciperent. Itaque cùm aliquando ex cubiculo ſuo ita auditus eſſet orare: Domine tu mihi in cœlo debes centum auri vncias, itémque duos pannos purpureos; interrogatus quid hoc ſibi vellet, reſpondit: quia illo die ea munera oblata reſpuiſſet. Cùm autem videret pauperum cauſas & negotia in aula negligi, miſeratione commotus acceſſit ad Principem, magnoperè petens, vt ſe pauperum aduocatum conſtitueret. Quod cùm impetraſſet, ea procuratione tanquam regno adepto lætus, grandiuſculum ſacculum fieri iuſſit, in quem ſupplices omnium libellos coniiciebat, eaque re vulgata, tantus ad eum concurſus inopum fieri cœptus eſt, vt quoties domum rediret, vix ianuam poſſet ingredi. Atque id quidem munus omni ſtudio exequebatur, audiebat eos diligenter, & ſedatè

etiamſi ſuperflua & inepta proponerent. Quin etiam cùm ſemel in eo eſſet, vt lotis manibus menſæ accumberet, importunè quidam accedens quæſiuit, quid de ſuo libello factum eſſet. At ille expectare eum iubens, ſurgit è menſa, ſtatimque in curiam properat, confectóque negotio reuerſus, cùm pauperi homini ſatisfeciſſet, tum demum reſedit: hæc erat eius vita & oblectatio. *In vita eius cap. 17. apud Sur. 17. Septemb. Hiero. Plat. de dignit. & off. Cardinal.*

Idē *Bernardus* ſubdit & alia duo eiuſdem generis exempla. Sed, ô mihi locum ſuauem, vbi incidit occaſio memorandi & nominandi ſuauiſſimi odoris virum Epiſcopum Gaofredum Carnotenſem, qui Legationem in partibus Aquitaniæ propriis ſumptibus ſtrenuè adminiſtrauit, idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipſe. Eram cum eo in terra illa, cùm à quodam presbytero præſentatus eſt illi piſcis, quem vulgò vocant ſturgionem. Percunctatus Legatus, quanti venierit: Non accipio, inquit, niſi receperis pretium, & reſignauit ſolidos quinque inuito & verecundo. Item cùm eſſemus in quodam oppido, Domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropſides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquamdiu intuens homo ſcrupuloſæ conſcientiæ laudauit eas, ſed non acquieuit accipere. Quando argenteas recepiſſet, qui ligneas refutauit? Non fuerunt, qui poſſent Legato dicere: Ditauimus Abraham. *D. Bernar. lib. 4. de Conſiderat. ad Eugenium Papam.*

Cum Thomas Morus regni Angliæ Cancellarius Iudicis officio fungeretur, ſolebat dicere, nihil apud eum inter amicum & inimicum intereſſe. Id expertus eſt gener eius Ægidius Heron, qui tertiam Mori filiam in vxorem duxerat. Cùm enim litem iniuſtam coram ſocero ſuo inſtitueret, monuit illum Morus, vt deſiſteret à lite, quod quum non faceret, tulit contra eum expeditè ſententiam. Aliàs quum inimici cuiuſdam cauſa coram illo verteretur, iudicem ſe æquiſſimum, quaſique ſolito æquiorem præbuit. Rogatus, cur id faceret, reſpondit: Hoſtis capitalis quantumuis læſerit, non committam vt ea res illi fraudi ſit in iudicio: quod omnibus æquè debet patere. Cùm is eſſet planè incorruptus & integerrimus, æmuli tamen eius aliquam reprehendendi anſam ſtudioſè captabant. Hoc quum animaduerteret quidam Pernel, ſiue vt aliis rem gratam faceret, ſiue vt ſuo dolori indulgeret, retulit cuidam ex Aula regia primario, Morum Cancellarium à vidua Vangham aduerſaria eius poculum aureum accepiſſe poſt ſententiam pro ea latam. Res ad aures Regis peruenerat, ſuggerente primario illo viro iubetur in diem certum adeſſe vidua. Ea præſente, coram multis nobiliſſimis viris rogat Cancellarium Rex, an poculum aureum ab illa vidua accepiſſet. Fatetur Morus. Hoc quum indigniùs Rex ferre videretur, orat Morus Regem, velit viduam rogare, quid porrò de poculo factum ſit. Vidua rogata agnoſcit, Cancellarium poculum quidem hilari vultu accepiſſe, magnaſque de dono gratias egiſſe, ſed & conuocata familia, magnificis verbis donum prædicaſſe: (quæ omnia accuſationi conueniebant) attamen vino poſtulato, ipſi hilariter præbibiſſe, ſimulque poculum reddidiſſe. Indignatur Rex ob rem tam futilem vel ſe interpellari, vel Cancellarium vexari: Calumniatorem poteſtati Mori permittit: primarium illum virum obiurgat, Morum collaudat. *Thom. Stapleton. in vita Thomæ Mori cap. 3.*

Dum S. Ludgerus Epiſcopus Monaſterienſis Diœceſim ſuam paſtorali officio aliquando circumiret: venit ad Eccleſiam in Billerbeck, vbi agebat quædam nobilis inceſtuoſo matrimonio iuncta. Hæc beatum virum illuc aduenire cognoſcens, vt ab infamiæ nota & æterno animæ periculo ſolui poſſet, munuſculis & donis ſanctum virum aggreſſa eſt. Miſit enim vas teſteum prægrande melle plenum. Ille abſynthij amaritudinem ſub melle latere non ignorans, & ſciens munera excæcare etiam oculos ſapientum, nullo modo illud recipere voluit aſſerens ſe participare non poſſe, quæ ſe illicito connubio alienam ab Eccleſia feciſſet. Hac igitur via fruſtra tentata mulier pleroſque ex diſcipulis eius aduocauit, iiſque præfatum mellis vaſculum tradens rogauit, vt viro Dei perſuaderent, vellet eam à peccatorum nexibus clementer ſoluere. Illi cupiditate ducti, mel, Epiſcopo neſciente, ſuſcipiunt, & quia alium vbi reconderent, locum repentè non inueniebant, ſubtus altare linteis vndique coopertum illud locauerunt. Iamque aderat tempus, quo res diuina peragenda erat, & ecce ad primum orationis initium vas illud crepuit, & melle effuſo minutatim diſciſſum eſt. Itaque melle per terram fluente & mulieris iniquitas, & Ludgeri ſanctitas omnium ore celebrata eſt. *In vita eius per Monachos VVerthinenſes ſcripta cap. 21. apud Sur. 26. Martij.*

Liberius Papa in Synodo Mediolanenſi, nec precibus, nec minis adduci potuit, vt Arianorum dogmata ſubſcriberet: Eum igitur perſeuerantem in ſententia Imperator iuſſit relegari Bœream in Thracia, abeuntique miſit ſolidos quingentos in ſumptus. Sed Liberius illi, qui attulerat: Abi, inquit, & redde Imperatori: his enim opus eſt militibus ipſius. Regina miſit totidem, quos & ipſos iuſſis referri ad Imperatorem: his enim opus ille habet, inquiens; ſi opus his non habet, det Auxentio & Epicteto, quibus opus eſt. Detulit alios ei Euſebius eunuchus. Cui Liberius: Deuaſtatis eccleſiis orbis terrarum, nunc mihi eleemoſynam offers vt condemnato? Quin tu abi, & Chriſtianus prius efficere. *Theod. lib. 2. hiſt. Eccl. cap. 16. Carol. Sigon. lib. 6. de Occid. Imp.*

D. Bernardinus Senenſis, abſque vllo reſpectu, cùm res & cauſa poſtulabat, etiam in potentiam hominum vitia publicè inuehebatur. Quod cùm aliquando Mediolani aduerſus Ducem in concione feciſſet, ille grauiter offenſus mortem denunciari iuſſit, niſi abſiſteret. At Bernardinus poſtera die in magna populi frequentia idem vitium acrius etiam quàm antea obiurgare perrexit. Quæ libertas ac fiducia ita Ducem fregit, vt moleſtiam ei vltrà exhibere auſus non ſit. Quin etiam ad illius animum pertentandum, aureum ei poculum auro plenum miſit. Quod cùm vir ſanctus cum ſtomacho reieciſſet, ille pluribus precibus adiectis referri iuſſit, quas nuncij dum ita exponerent, vt vrgendi finem non facerent, ſurgens Bernardinus, eoſque ſequi iubens ad carcerem perrexit, quo obærati tenebantur, quos eo die omnes vinculis exemit. *In vita eius c. 39. apud Surium tom. 3. May 20.*

Non minor fuit Columbani libertas in Theodorico Gallorum Rege obiurgando de eius facinoribus: cuius aliquando aduentum cùm Rex cognouiſſet, cœnam regio cultu, & reliqua neceſſaria ad eius hoſpitium longo famulorum ordine deferri curauit. Quæ vt vidit Columbanus, vultu & voce auerſatus eſt, prolato verſu illo è Scriptura: Munera impiorum reprobat altiſſimus, indignumque eſſe, vt Dei ſeruorum ora eius cibis polluerentur, qui cum ipſis iniuſtum bellum gereret. Vix autem verba finierat, cùm vaſa omnia, quibus cibi illi continebantur, diſrupta ſunt, vinum & ſiceram in terram effuſa, reliqua huc illuc diſiecta. Qua re attoniti miniſtri, Rex etiam ipſe territus accurrit, ſeque in eius fore poteſtate in rebus omnibus pollicitus eſt: quem tamen breui ad vomitum reuerſum iterum Columbanus ſeuerioribus obiurgationibus & minis aggreſſus eſt. *Ionas Abbas in vita S. Columbani cap. 18. apud Sur. 21. Nouemb.*

Quo tempore Ezelinus tyrannus Veronenſis cæde atque inſidiis Italiam vaſtabat, B. Antonius Paduanus eum adiuit, atque his eum verbis compellauit: Sæue, ac crudelis tyranne, quando iam humani ſanguinis effundendi finem facies? Cui exordio cùm reliquam orationem congruentem adieciſſet, commemoratis illis rapinis, cædibus, direptionibus ciuitatum, Deique iram ac pœnas imminentes denunciaſſet, hæc audientes ſatellites nihil expectabant aliud, quàm barbari illius pro eius more nutum, vt tam moleſtum monitorem confoderent. At ille contra cingulum collo imponens, atque ex lupo agnus effectus, & in genua procidens, humillimè veniam peccatorum deprecatus, inſuper etiam pollicitus eſt, quicquid pœnæ iniungeretur, libenter ſubiturum. Idem tamen paulò poſt in ſua flagitia relapſus decreuit ſancti viri virtutem hoc modo explorare. Miſit ad eum quoſdam ex ſuis cum præclaris muneribus, quibus ita mandauit, vt precibus & omni importunitate id agerent, vt ea acciperet. Quod ſi faceret, illicò eum obtruncarent: ſi non acciperet, patienter ferrent quicquid ab eo diceretur. Illis igitur ficta humilitate inſtantibus, multumque orantibus, vt munus illud domini ſui admitteret: Antonius voce liberrima: Abite, inquit, quamprimùm cum veſtris impiis donis, ne vel ruente tecto, vel deficiente terra, nos quoque exitio veſtro inuoluamur. Ezelinus re cognita ſemper illum deinceps vt hominem ſanctum veneratus eſt. *In vita S. Antonij de Padua c. 33. apud Sur. 13. Iunij, & Platum lib. 2. de bono ſtat. relig. cap. 6.*

Audiamus ſanctum Gregorium ita requirentem: Quis non erubeſcat dicere: quid mihi dabis, vt tibi iuſtitiam faciam? nonne ſimile eſt, ac ſi dicatur quid mihi vultis dare, vt abnegem? officium perdam, vt Deum vendam? *lib. 12. moral.*

Quo

A Q.B Eugenius munera cautius fugitabat, ad eum vndique multiplicius confluebant, hoc quoque ſere, vbique accidit, vt fugiant, dum quæruntur: dum fugantur, accelerant. Quum idem prior quidam modicæ facultatis, cuius cauſam nondum audierat marcam auri deuotione multa inſtanter offerret; Nondum, inquit, ingreſſus es domum, & iam vis corrumpere dominum? corruptionem namque vir ſanctus credidit quicquid offerebatur lite pendente. *Ibid.*

Tres ſunt munerum acceptiones, quibus contra iuſtitiam humana vanitas militat; nempe fauor amicitiarum, adulatio laudis, & corporalis acceptio muneris. Facilius autem peruertitur animus rei corporeæ munere, quàm gratiæ laudiſque fauore. *Iſidor. de ſummo bon. lib. 1.*

Oblatio enim muneris, tinea eſt regiminis. *Caſſiod. in epiſt.*

MVNERVM DONATIO, MVNIFICENTIA PRVDENS. MVNERA QVÆ VTILITATIS honeſtæ cauſa dantur.

☞ *Vide Tit. Liberalitatis fructus Reconciliatio. Item Tit. Prudentia in amicitia concilianda, conſeruanda. In Loco de Liberalitate & Amicitia.* B

Iacob ex Meſopotamia poſt aliquot annos domum repetens, veteris in fratrem offenſæ non immemor, præmiſit qui Eſau precibus & donis delinirent, ſi qua adhuc in eo veteris iniuriæ ira inſideret. Per quæ facilè conſecutus eſt, vt quàm inuiſus patrium ſolum verterat, tam iucundus ſit poſtliminiò reuerſus. *Geneſ. 32.*

Cliſthenes oppugnabat Cirrham. Oraculum habebant Cirrhenſes, inuictam vrbem fore tantiſper, donec mare ſanctam terram attingeret. Qua procul à mari diſſita (Cirrha ſacram terram attingente, & ad mare porrecta) Cliſthenes oraculo percepto, tum vrbem tum regionem Cirrhenſem Deo conſecrauit, vt vniuerſa ſancta facta, ſecundum oraculum mare contingeret. Cùm id feciſſet, ſuperauit, terramque Deo dedicauit. *Polyænus lib. 3.*

Alexandrum Magnum in expeditionem Aſianam ſtipendium militibus LXX. talenta non ampliùs habuiſſe, memoriæ C prodidit Ariſtobulus: Duris XXX. duntaxat dierum cibaria: Oneſicritus inſuper talenta CC. eum habuiſſe æris alieni. Qui quamuis ſubſidiis rem ſuſcepit adeò exiguis & anguſtis, non antè tamen conſcendit, quàm conſideratis rationibus omnium amicorum, erogaſſet huic agrum, illi pagum, alteri vici prouentum vel portus. Cùm iam eſſent vectigalia penè omnia diſtributa regia, & diplomatibus conſignata, Perdiccas: Tibi ipſi Rex, inquit, quid reliquum feciſti? Cui cùm ille reſpondiſſet, Spes meas: Ergo nos quoque, inquit, qui auſpicia ſequimur, tua, harum erimus conſortes. Repudiantem aſſignatum ſibi diplomate prædium Perdiccam, nonnulli alij ex amicis ſunt imitati. Accipientibus & petentibus largitus eſt benignè. Ac patrimonium quidem Macedonicum diſtributum hoc modo profudit. Hoc impetu & alacritate animi tranſmiſit Helleſpontum. *Plut. in Alex.*

Ioſephus Tobiæ F. Iudæus, cùm Ptolemæo Euergeti cariſſimus eſſet propter prudentiam & fidem muneribus Regem & domeſticos illius aſſiduè magis magiſque deuinxit: optimum ratus, partas opes ex ipſis tueri redditibus. *Ioſephus lib. 12. cap. 4.*

D M. Cato cùm populum à Cæſare animaduerteret in Catilinæ coniuratione ſolicitari, atque nouandas res præcipitem eſſe: induxit Senatum, vt inopi plebi frumenti congiarium daret. Eo munere populares procellæ conquieuerunt, & fuerunt motus compreſſi. *Plut. in Politicis.*

Romæ fuit obſeruatum, vt Principes, aſſumpto imperio, ad conciliandum fauorem, congiarium darent populo. *Alex. lib. 5. cap. 24.*

Cimbri Auguſto Cæſari lebetem ſacrum dono miſerunt, & eius amicitiam poſtulantes, vt iniurias, quæ priùs ſuberant, obliuione deleret. *Strabo lib. 7.*

Duces Veneti quater in anno publica conuiuia nobilibus exhibent, vt ab vniuerſa ciuitate inprimis amentur. Primum 4. Aprilis luce, D. Iſidoro ſacra. Alterum Aſcenſionis Dominicæ die, Iunio menſe. Die Viti & Modeſti tertium. Quartum D. Stephani luce ſacra. *Egnat. lib. 2. cap. 1.*

Neapolitanorum Regum inſtitutum fuit, annis ſingulis, ſtatis quibuſdam diebus, parare nobilitati epulum ad ædem Mariæ Coronatæ, adhibitis etiam præſtantiſſimis matronis vt nobilium & clarorum in vrbe hominum animi reconciliarentur. *Pont. l. cap. de Conniuentia.* E

Petrus Moldauiæ princeps, cùm ad dicendam cauſam Byzantium mitteretur: vt Solymanni purpuratos ſibi deuinciret, Baſſæ Luphtibeio ampliſſima dona detulit, vt præpotentem ex aula patronum ſibi in dicenda cauſa compararet. Dedit & gemellos vniones, ſuperbi pyri magnitudinem adæquantes, qui ex Andreæ Gritti præda fuiſſe dicebantur, vt his pro inauribus Solymanni filia Roſtani deſponſata in nuptiis ornaretur. *Sab. Supplem. lib. 24. ex Iouio.*

DONATIO, MVNIFICENTIA HONORIFICA. QVI. PVTA

PONTIFICES.

Clemens VII. Pont. quum Maſſiliæ neptis ſuæ Laurentio iuniore Medice genitæ nuptias cum Henrico Franciſci Galliæ Regis F. anno MDXXXIII. celebraret: Franciſco Regi monocerotis bicubitale cornu, aureæ cœlatæ baſi incluſum, ad depellenda epulis venena, dono dedit. Id Rex Franciſcus latiſſimo aulæo rependit, in quo Belgarum arte ſuprema Chriſti cœna cum diſcipulis, ſerico atque auro intexta viſebatur. *Iouius lib. 31. Hiſt.* F

REGES.

Alexander Magnus, bis Perſarum ciuitatem ingreſſus, toties mulieribus erogauit nummos, prægnantibuſque munus duplicari iuſſit. *Plut. in Alex.*

Henricus II. Imp. Regem Franciæ eiuſque miniſtros, ac alios quoque, qui ad Carum fluuium, vbi Reges de ſtatu regni & Eccleſiæ conſilia contulerunt, conuenerant tanta liberalitate donauit, vt opibus Perſicis & Arabicis eius munificentiam compararent. *Sigebertus anno MXXIII.*

DVCES.

L. Paulus Æmilius, victo Perſeo, Græciæ populos adiit, eoſque refocillauit, inſtituta dedit, ac dona contulit: aliis frumentum ex horreis regiis, oleum aliis. Tanta enim eorum, quæ recondita fuerant à Philippo & Perſeo, vim memorant inuentam, vt priùs qui acciperent & deſiderarent, deeſſent, quàm numerus exhauriretur eorum quæ fuerunt reperta. *Plut. in Æmilio.* G

POPVLVS. STIPES A POPVLO COLLATA.

Pop. Rom. ſtipem ſpargere cœpit, Sp. Poſthumio Q. Marcio Coſſ. tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quod Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus contulit, honoris id neceſſitatiſq; propter paupertatẽ Agrippæ, non largitionis fuit. *Plin. l. 33. c. 10.*

CIVES.

Cimon Miltiadis F. cœnam domi frugalem illam quidem, ſed multis tamen ſufficientem quotidie inſtruebat, quò quilibet pauper admittebatur, vbi alimenta habebat citra laborem ſuum, vt vacare ſolis negotiis publicis poſſet. Ariſtoteles verò auctor eſt, non omnibus Athenienſibus, ſed curialium eius Laciadarum cuiuis paratam cœnam fuiſſe. *Plut. in Cimone, & Athen. lib. 12. cap. 15.*

QVIBVS LIBERALITER DARE.

PONTIFICIBVS.

Anni MDXIV. vere primo legati Emanuelis regis Luſitaniæ Romam venerunt, Leonique X. Pontifici è victoriis Indicis dona tulere magnifica, elephantem, ab multis ſeculis Romæ non viſum animal, leænamque, & diuini cultus veſtes innumerabilibus margaritis exornatas: in quibus operoſis artificum textoris pictæ acu diuinarum rerum imagines viſebantur. Erat legationis princeps Triſtanus Cunnius, ſiue Cugna, vir triumphalibus inſignibus & rerum in India geſtarum gloria clarus. *Iouius lib. 12. Hiſt. & Oſor. lib. 9. rerum Emm.* H

REGIBVS.

Nicaula Ægypti & Æthiopiæ Regina, Regi Salomoni centum xx. auri talenta donauit, præter gemmarum & aromatum ingentem vim, ſapientiam eius admirata. Aiunt etiam balſami plantam Salomoni ab ea dono datam, in Iudæa deinceps germinaſſe. *3. Reg. 10. & Ioſephus lib. 8. cap. 6. Antiq.*

Lege apud Perſas ſancitum eſt, ſeruatum quoque pertinaciſſimè, vt quandocunque in Perſas pergat Rex, pro facultate vnuſquiſque cum muneribus, quæ honoraria dici valent, aut aduentitia, ſalutatum eas. Ferunt autem, vt qui agricolationi ferme intendant, nil pretij grandioris, qualia multa plerunque per

per iniuriam comparantur, & contumeliam : ſed bouem hic alius ouem : ſunt qui frumentum aut vinum. Dicuntur verò hæc, Dona. Quòd ſi quidem, vti aſſolet ampliùs premat penuria, lac profert, aut palmas : caſeum quoque vel id genus primitias alias, vt, πρὸς τὰ ὥραια, id eſt, maturas fruges. *Calius lib.13.cap.16. Antiq.lect.*

Xerxes, cum exercitu ex decies centenis millibus hominum conſtante in Græciam proficiſcebatur, Pythius Atygis filius Phryx Celenius, regem cum exercitu hoſpitio excepit. Xerxes hominem ad ſe accerſitum, Ecquantum poſſideret? interrogauit. Cùm ille: Haud te, inquit, celabo, regum maxime, neque diſſimulare fas eſt. Poſteaquam accepi te celerrimè ad mare venturum, volens tibi ad bellum pecuniam dare, ſubducta mearum pecuniarum ratione, comperi mihi eſſe argenti bis mille talenta, auri verò quadragies centum millia numum Daricorum, ſeptem millibus minus: quæ omnia ad vſum belli huius do tibi, Xerxes, dono: nam mihi victus ex mancipiis & agricolis abundè ſuppetit. Cui hilari vultu Xerxes: Ego (inquit) Lyde hoſpes, ex quo Perſidem egreſſus ſum, neminem adhuc ſum nactus, qui in meum exercitum tali hoſpitalitate ſit vſus, tantumque auri vltrò dono obtulerit. Ob quæ viciſſim ego te meum facio hoſpitem: & ne ad iſta quadragies centena millia aliquid deſit, ſeptem millia aureorum numûm tibi ex meo numerari iubeo. Tu hec & cætera, quæ ad hunc diem poſſediſti, liberè habeto, talemque te geras ſemper hortor: neque enim vnquam pœnitebit te tuæ in regem liberalitatis. *Sab lib.2.Enn.3.*

Taxiles Indiæ rex, præter aureas coronas, quas Alexandro Magno & primoribus dono dedit, octoginta ſignati argenti talenta Alexandro obtulit. Quæ ille Taxili non ſolùm reddidit, ſed mille etiam talenta de manubiis ſuperadiecit, vaſa adhæc ex auro & argento, cum Perſicis veſtibus, & equis xxx. inſignibus. Vix regia liberalitas tantum Taxilem Macedoni deuinxit, quantum amicorum animos offendit. *Sabell. lib. 6. Enn.*

Orſymes, Sagaræ terræ Satrapes à priſco Cyro oriundus, obtulit dono Alexandro Macedoni regi aurea vaſa, gemmas, veſtes, & quatuor millia talentorum ſignati argenti : largaque ad hæc in omnes Alexandri principes vſus munificentia, Bagoan eunuchum ſtupro Macedoni conciliatum, nullo proſecutus eſt munere falſus ſe regis amicos, non ſcorta colere. *Idem.*

Hieron Syracuſanorum tyrannus, nauim, frumento, ſalſamentis Siculis & carnibus onuſtam, donauit Ptolemæo Ægyptio, magna annonæ penuria laboranti. *Athen.lib.5.cap.8.*

Romani Aſiam captam Attalo Pergamenorũ regi muneris loco poſſidendam tribuerunt : eo excelſius & ſpecioſius vrbis ſuæ futurum imperium credentes, ſi ditiſſimam atque amœniſſimam partem terrarum orbis, in beneficio, quàm in fructu ſuo reponere maluiſſent. Ipſa victoria donum felicius : quia multum occupaſſe, habere Inuidiam potuit : tantum tribuiſſe gloria carere non potuit. *Val.lib.4.cap.8.*

Tiberius III. Imper. Sigeberto Francorum Regi L. aureos numos librales miſit. *Sab.lib.5.Ennead.8.*

Conſtantinus Copronymus Imp. Pipino Gallorum Regi Organum, muſicum inſtrumentum, antea in Occidente non viſum, muneris loco miſit. *Auent.lib.4.*

Emmanuel Græcorum Imp miſit Friderico I. Imperatori cum litteris munera pretioſa : inter quæ fuit cantarus ſmaragdineus, capiens ſextarium balſami piſtici, & plurimæ gemmæ pretioſæ, anno MCLXXVII. *Crantz lib.6 cap.37.*

Legati Regis Perſarum, Carolo Magno Imperatori pretioſiſſima detulêre munera, tria tentoria capaciſſima, pulcerrimáque, omnia byſſina, tam funes quàm vela, pallia ſerica, vnguenta, balſamum, horologium ex orichalco, arte mechanica mirificè fabrefactum, in quo XII. horarum curſus ad clepſydram vertebatur, cum totidem pillulis, quæ in completione horarum cadebant, & caſu ſuo ſubiectum cymbalum tinnire faciebant : additis XII. equitibus, qui per totidem feneſtras completis horis exibant, & impulſu ſuo feneſtras priùs apertas claudebant : & alia multa miraculo digna. *Idem lib.2. Saxon.cap.19.*

Alfonſus Aſturum rex in Hiſpania, vt amicitiam cum Carolo Magno teſtaretur, papilione pretioſæ artis aulæa, apud Francos incognita, donauit, aliaque munera miſit. Vlyſſippone capta, Maurorum ad LXX. millia cæcidit, qui fines Aſturum ferro ignique depopulati fuerant, & de præda loricas, mulos & Mauros Carolo miſit, anno DCCXCIIX. *Regino, Adon. Auent.lib.4. Ruius de reg.Hiſp.*

Turcarum Imp. ſæpè antea ab Imp. Sigiſmundo oppugnatus, perpetuæ pacis fœdera cum eo initurus, miſit Baſileam ſolennes ad id perficiendum oratores. Imperator in Eccleſia iuſſit apparari ſuggeſtum, in quo imperialibus fultus ornamentis conſederat. Ante oratores ibant qui dona ferrent, viri XII. (alij XII. virorum paria fuiſſe contendunt) qui manu ſinguli geſtarent aureos ſcyphos apertos Imperatori dono Succeſſit alius ordo ferentium vaſa aurea geminata, procul dubio non vacua, ſed aureis nummis plena. Inde tertius ordo ferentium pannos è veluto & auro precioſos. Poſt omnes, quidam ferebant veſtem, ſerico, auro, gemmis incomparabilem. Quæ omnia ſuo ordine Imperator excepit. Et perfecto propter quod venerant negotio, honoratos, & pro magnificentia ſua donatos remiſit domino ſuo, quem etiam non paruis muneribus viciſſim cohoneſtauit. *Cranzius lib.11. Saxon.cap.12.*

Ioannes Boëmiæ, & Vladiſlaus Locticus, Polonorum reges opera Caroli Hungariæ regis (qui mortua Ioannis ſorore, filiam Loctici in vxorem acceperat) in arce Hungariæ Viſſegrado anno MCCCXXXV. reconciliati fuêre his legibus, vt Locticus ſummam pecuniæ Ioanni debitam in ſolidum ſtatim adnumeraret : atque de tota Sileſia eidem cum omnibus ducibus concederet. Ioannes viciſſim, ne ampliùs titulum regis Poloniæ vſurparet, néve vllo poſthac tributo Locticum cum poſteritate ſua oneraret. Huiuſque libertatis redimendæ gratia Carolus de fiſco ſuo quingentas auri puri libras appendit, quibus gutturnium cum pelue acceſſit pondó ducentarum librarum, & inſuper quinquaginta crateres bellè inaurati, gemmaque precioſa ex qua bibitur : gemmarum item alueolum, in quo ſimulacrum pugnæ latrunculis luditur, adiecta fuêre. *Dubrauius lib.21.*

Ioannes Boëmiæ rex, eiuſque F. Carolus, item Caſimirus Poloniæ rex, anno MCCCXXXV. Viſſegradũ, vt de pace agerent, ad Carolum I. Hungariæ regem profecti, magnificentiſſimè ſunt excepti. Rex Bohemiæ, præ cæteris vaſis argenteis, quinquaginta duabus phaleris, totidemque baltheis, inſuper latrunculorum tabula, mira arte auroque multo elaborata, vbi angulares pyrgos inſtructas vtrinque peditum acies, cataphractos equites & reges, collatis ſignis pugnæ veræ ſimulacrum referentes, cernere erat: quos omnes, aurata & gemmata arma, campique pauimentum iaſpidibus & ſmaragdis teſſellatum, ad certamen irritabat : item duobus ephippiis, non tam auro quàm ordine lapillorum excultis, à Carolo donatus eſt. Adiecta ſunt his pocula gemmata duo, alterum ducentis argenti pondo appenſum : alterum è ſolido auro confectum, in conchæ ſpeciem, & arte & gemmarum multitudine ſanè conſpicuum. Caſimirus cum Boëmiæ regi tributa penderet, quippe cui Poloniæ ius omne paulò ante ille conceſſerat, quingentis pondo ab Hungariæ rege donatus eſt, vt debita Ioanni ſtipendia perſolueret. Demùm illic confecta pace, perpetuaque ſocietate, conuenit inter eos aut quicunque ex his regibus primus, vi armiſve ab aliis læderetur, exteri continuò auxilia pacta conferrent, fœdus grauiſſimo à cunctis iuramento percuſſum & confirmatum eſt. *Bonfinius lib.9. Dec.2.*

REGINIS.

Venerat cum coniuge Leonora Fridericus III. Imp. Venetias. Apparatu ſumptuoſiſſ. excepti. Leonoræ in publicum venienti bullam auream, tribus gemmis, pretio duûm millium ac ſexcentorum aureorum numûm præditam, Veneti dono misêre : palliolum præterea futuræ ſobolis omen, cum ſtragulo cunali, ex purpura margaritis inſerta. *Sab.lib.7.Dec.3.*

Conſaluus Magnus per Mauricam vxorem, Iſabellæ reginæ, cui ſupellex fortuito incendio noctu ad Granatam conflagrârat, ſupellectilem lineam pretioſiſſimi operis, textiliſque materiæ conopœa reticulatis commiſſuris, inſuto paſſim auro, & purpura vndique limbos depingente, obtulit. *Iouius.*

☞ *Vide hanc hiſtoriam fuſiùs, infrà. Munera pretioſa. §. Veſtes.*

POPVLO. CONGIARIVM, SPORTVLA, MISSILIA.

Congiarium vas eſt cauponarium, congij vnius capax, hoc eſt ſextariorũ ſenum. Inde Congiarium, pro munere ſeu ſportula, quæ dabatur diurni cibi nomine clientibus, comitibus, aſſeclis. Tranſlata inde vox ad principis donum, ſiue alimentare ſit, ſiue quoduis aliud.

Apud

A Apud Romanos, congiarium populo, donatiuum militi à principibus dabatur, vt & magnificentiam ſuam teſtarentur, & illorum ſibi animos ratione hac conciliarent. Pontanus *cap.15. de Magnificentia.* Atque hoc annuum plerunque, homines clariſſimis & ſummis honoribus functi, pro officio & clientela velut ſtipendium capiebant. *Alex.lib.5.cap.24.*

M. Cato iunior nouo more tribuit ſportulas: Græcis, ex tritico, raphano, blito & apio: Romanis autem vini amphoras, carnes porcinas, ficus, & lignorum faſces. *Idem.*

C. Iul. Cæſar populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, tricenos quoque numos, quos pollicitus olim erat, viritim diuiſit: & hoc amplius, centenos pro mora. Annuam etiam habitationem Romæ vſque ad bina millia numûm, in Italia non vltra quingentos ſeſtertios remiſit. Adiecit epulum ac viſcerationem, & poſt Hiſpanienſem victoriã duo prandia. Nam quũ priùs parcè, neque pro liberalitate ſua præbitum iudicaret, quinto pòſt die aliud largiſſimum præbuit. *Suet.*

B Auguſtus frumentum plebi gratuitum & menſtruum dedit. Idem quoque tricenos & quadragenos, nonnunquam ſingulis quinquagenos & ducentos numos largitus fuit, & ne minores quidem pueros præteriit. *Suetonius.*

Tiberius trecentos viritim numos dedit, & prandium mille menſis. *Ibidem.*

C. Cæſar Caligula congiarium populo bis dedit trecenos H-S, toties abundantiſſimum epulum Senatui, equeſtrique ordini, etiam coniugibus ac liberis vtrorumque. Poſteriore epulo, forenſia inſuper viris, pueris ac fœminis faſcias purpuræ ac conchilij diſtribuit. Et vt lætitiam publicam in perpetuum quoque augeret: adiecit diem Saturnalibus, appellauitque Iuuenalem. *Idem.*

C Nero Imperator plebi congiarium quadragenos numos viritim dedit. Editis in vrbe ſpectaculis magno apparatu, magnificentiſſima quæque & lautiſſima, quibus homines veſcuntur, cæteraque omnia pretioſiſſima, equos, & mancipia, vehicula, argentum, veſtem diuerſi generis, agros, tabulas pictas, naues, inſulas, gemmas, in ſignis & notis quibuſdam dabat. Iaciebat enim ad plebem paruos globos inſcriptos, tanquam in ſingulis eorum aliquid ineſſet: & vt quiſque ſignum collegerat, ita ei largiebatur. *Xiphilinus & Suetonius.*

Galba dedit epulum populo, ſenatui & equeſtri ordini: ac præter epulas forenſia viris, feminis ac pueris faſcias purpuræ & conchilij, quibus veteres pro caligis vtebantur. *Alexand. ab Alex.lib.5 cap.24.*

In Tito ſcribit Dion, Sphæria lignea ex alto in theatrum ſparſa, ſic inſculpta, vti alia eſculenti cuiuſpiam, veſtis alia, vel edomiti equi, aut ſerui, aut argentei aureique vaſis imagunculas præferrent. Ea qui excepiſſet, πρὸς τοὺς διανομέας αὐτῶν, id eſt, ad diſtributores eorum proferre neceſſe erat, vt quod ſphæria prætuliſſent, acciperet. *Cal lib.25 cap.2. A. L.*

Domitianus congiarium populo numorum C C C. ter dedit, & inter ſpectacula muneris largiſſimum epulum, Septimontiali ſacrorum die ſenatui & equitibus panaria & ſportellas cum obſonio diſtribuit. Cùm omne genus rerum in theatro ſparſiſſet, & pars maior inter popularia decidiſſet: ne indonati abirent ſenatorius & equeſter ordo, per ſingulos cuneos quinquagenas teſſeras pronunciauit.

Heliogabalus aurea & argentea pocula, ac veſtes magni cenſus in plebem ſparſit.

D Traianus Imp. cùm congiarium populo daret, infantes quoque ad ſportulas admiſit. *Alex.ab Alex.lib.5.cap.24.*

Adrianus nouo more aromata, balſama & crocum in congiario populo dedit. *Idem.*

M. Antoninus Imp ex Africa Romam rediens, octo aureos in cœnam viritim dedit, quantam ſummam antea nunquam acceperant Romani. *Xiphilinus.*

Commodus Imp ſingulis denarios ſeptingenos vicenos quinos dedit. *Alex.ab Alex.lib 5.cap.24.*

Aurelianus Imp. addidit vnciam ponderibus, vt vilior eſſet annona, ſua teſtatus epiſtola, nihil Romano populo ſaturo eſſe lætius. Ter populo congiarium dedit ad oleum & panem, addidit etiam porcinam & tunicas albas manicatas, item alteras tunicas ex Afro & Ægyptio lino: adhæc oraria, quibus populus vteretur ad fauorem. Vinum quoque daturus, niſi morte præuentus fuiſſet.

Tacitus Imp. optimus matrimonium ſuũ publicauit, & quã domi pecuniam congeſſerat, in militũ ſtipendiũ vertit. *Caſſio.*

E Quum corona redimitur Romanus Pontifex, Imperator, & Rex, aliive principes aliquo inſigni honeſtantur honore, mos eſt ſpargere in populum non veſtes, non vnguenta (id quod Romani Imp ſolebant) ſed numos argenteos vel aureos: quò ſic futuræ liberalitatis ſignum ab inita ſtatim dignitate appareat. *Polydorus lib.5.cap.2. de Rerum inuentione.*

Alphonſus X. rex Hiſpaniæ, in nuptiis filij ſui & Blanchæ, D. Ludouici Gallorum regis F. congiarium populo dedit, & pauperes veſtimentis vitium ornauit. *Pont. de Magnif.*

Militibus. Donatiuum, Donarium, Stellatura.

Stellatura in militaris annonæ erogatione frumentariis teſſeris perſimilis erat, quibus acceptis, plebi gratuitum diſtribuebatur frumentum: quippe hac contributa, viliùs conſtabat militibus annona. Meminit *in Alex. Lamp.* Frumentariis perceptio nuncupantur Iulio Capitolino in Antonini Philoſophi vita. In Peſcennio Nigro Spartianus Tribunos duos, quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit. *Calius lib.11.8 cap. Antiq.lect.*

F Cn Pompeius victo Mithridate & Tigrane, ſingulis militibus M & D drachmas Atticas, prædæ nomine diuiſit, inde cæteris ducibus ſua cuique præmia: tam larga pecuniarum profuſione, vt ad ſexcentum millia talentorum ea largitio abſumpſerit. *Sabell.lib.4. Enn 6.*

C. Iul. Cæſar veteranis legionibus prædæ nomine in pedites ſingulos ſuper bina H S. (quæ initio ciuilis tumultus numerauerat) in equites vicina quaterna millia numûm dedit. Aſſignauit & agros, ſed non continuos, ne quis poſſeſſorum expelleretur. *Suet.*

G Seuerus Imp. victo Albino Romam cum exercitu reuerſus poſteaquam Iouis templum ingreſſus, ſacrificia de more peregit, reuerſus in Palatium, milites muneribus nomine victoriæ, ac multis numis donauit: largitúſque eſt plurima dona, ſimulque alia multa indulſit, quæ nunquam antea acceperant. Quandoquidem & frumenti ſummam primus adauxit, & aureis anulis vti, & domi habere mulierem permiſit; quæ priùs militibus interdicta fuerant. *Dion.* Victo Pompeo diuiſit in ſingulos milites millenos denarios, agrúmque latum aſſignauit in Italia. *Plut. in Caſ. & Suet.*

Selymus Turcarum imperium Prætorianorum fauore conſecutus, pecuniam quæ in ærario erat, recognouit diuiſitque militibus pro donatiuo vicies centena millia aureorum: & quò magnitudinem animi perpetua liberalitate teſtaretur, ad veterem ſtipendij ſummam in ſingulos dies equiti quatuor, pediti verò duos argenteos addidit. *Sabell. Supplement. lib.4. ex Iouio.*

H Conſaluus Magnus, expeditione in Italiam ad pellendos Gallos fruſtratus, militibus ſua ſigna ſequutis donatiuum dedit. Id conſtabat partim ſignata pecunia, quæ gregario præſertim militi præberetur: tum verò argento elaborato, auro textili purpuraque, & ſericæ telæ omnis generis, colorisque in veſtes copia ingenti, equis item nobilibus: pictiſque tentoriis, inauratis armis, & caſtrenſibus lectis, quæ tot tantaque fuerant, quòd ea omnia mercatores lucri cauſa tanquam ad nundinas Corduba, Hiſpali, Medina, Valentia, Granataque attuliſſent, vt centum millium aureorum numûm ſummam ſuperaſſe credantur. Ea verò tanta liberalitate diuiſit, vt nec domeſticæ ſupellectili parceret, ipſéque iam multorum fœneratorum malum nomen fore putaretur, quum oppignoratis aliquot oppidorum redditibus ex graui vſura planè decoqueret: ridentibus æmulis, quòd inani ſumptu, vt regiæ opulentiæ odioſum ſpecimen præberetur, domum ſuam rebus omnibus exhauriendam ſuperbè temereque ſuſcepiſſet. *Iouius in Conſaluo.*

Legatis.

☞ *Conſule Tit.* Liberales *in non accipiendo, legati, Illic*
Non accipientis, hic donantis habetur ratio.

A rege Perſarum, vndecunque adeſſent legati, muneribus affici aſſueuerant. Ea verò ferè genus hoc erant. Vnicuique argenti ſignati (quod ἐπίσημον nuncupant Græci) Babylonium talentum, phialæ argenteæ talentorum duorum indicatura. His accedebant pſellia item cum acinace ac torque, ςρεπτὸν vocant: nec medica deerat ſtola, quam dicunt dorophoriam. *Ex Ælian. lib.1. Var. hiſt. Cal. lib.11, cap.28. A. L.*

Timagoræ Cretenſi, vel Eutimo ex Gortyne, vt voluit Phanias Peripateticus, qui Themiſtoclis imitatione ad regem

venerandi gratia venit, tentorium egregiæ pulchritudinis & A magnitudinis largitus eſt Artaxerxes Perſarum rex: lectum præterea argenteos pedes habentem, & ſtromata magnifica, & eum qui ſterneret, Græcos enim ſternere neſcire dicebat. Acceſſebatur ad cognatorum etiam conuiuium vir hic Cretenſis, ita regem oblectans, vt nullos antea Græcorum, ſed neque poſtea: nam inter affines etiam honor ei præbebatur. Timagoras verò Athenienſis genua regi flectens, & maximè veneratus, eadem non conſecutus eſt: ex iis quæ regi appoſita fuerant, quædam ex menſa ei miſſa ſunt. Antalcidæ Lacon ſuam coronam vnguentis perfuſam miſit. In Enthimum & multa alia conferebant, atque in conſanguineorum conuiuia accerſebat. Quam rem grauiter ferre Perſæ viſi ſunt, quòd honor aliò transferebatur, & militia rurſus in Græciam eſſet tranſitura. Miſit & lectum pedibus argenteis ad illum, & ſtratum, & vmbraculum, ſummitatem habens floridam, cœloque perſimilem, & cathedram argenteam, pileum auratum, phialas aureas, gemmiſque diſtinctas, & centum magnas argenteas, crateres argenteos, adoleſcentulas, ſeruas centum, & totidem pueros: aureorum nummorum ſex millia, præter B ea quæ ad vſum quotidie ſuppeditabat, menſas etiam miſit eburneis pedibus ex orbibus vocatæ ſphendamni compoſitas. *Athen.lib.2.cap.6.*

Ptolemæus Philadelphus Ægyptiorum Rex, ſeptuaginta duos interpretes Bibliorum è Iudæa miſſos honorificentiſſimè excepit, & 70 dierum ſpacio interpretatione abſoluta, humaniſſimè eos dimiſit, ſingulos ternis veſtibus optimis, & binis auri talentis donatos, ſinguliſque vnius talenti calicibus, & thoris diſcubitoriis. Præterea Pontifici per eoſdem miſit decem lectos cum argenteis pedibus cum competenti apparatu, & calicem talentorum triginta: ad hæc decem veſtes purpureas, & coronam inſignem, & telas byſſinas centum, præterea phialas & trullas & libatoria, & crateras duas Deo dicandas. *Ioſephus lib.12.cap.2. Antiq.*

Natalitiis Chriſti Saluatoris diebus, cùm Rex Anglorum Ricardus auro gemmiſque ſacram ædem, quam in palatio habebat, pro more exornaſſet, atque Aquenſis Epiſcopus Bonifacij Pontificis legatus manè in ea ſacrificium peregiſſet, C dum is pontificias exueret veſtes, ex atque ornamentis nihil moueri rex iuſſit: apprehenſoque poſtea, humanè per manum legato, cùm ad aram receſſiſſet, dixit: Æquum non videri, ea die Pontificium legatum in aliena veſte ornamentiſque ſacrificaſſe: propterea quæcunque tunc in ea æde eſſent, ei dono ſe dare. *Folg.lib.4.cap.8.*

Othocarus Boëmorum Rex ad imperium à Germanis vocatus, licet non acceptarit, nihilominus legatos pretioſiſſimis muneribus ornauit, neque eorum comites ſine purpura aut ſerico, neque infimum quemque ſine veſtibus ex rariore vellere confectis, vacuum à ſe dimiſit. *Dubrauius lib.17.*

PEREGRINIS.

Samij Theræis, qui in Platæam inſulam Africæ cauſa explorandæ regionis miſſi, duce Corobio, alimentis deſtituebantur, cibaria in annum dederunt, cùm illac fortè iter feciſſent. Quo facto ingens amicitia inter Theræos & Samios contracta fuit. *Herod lib.4.*

VICTIS, HOSTIBVS.

☞ *Ex loco Clementia erga hoſtes, exempla aliquot huc poſſunt* D *transferri, ſi quæ coniunctam habent liberalitatem.*

Alexander Porum Indorum regem hoſtem, ægrum curauit, & in amicorum numerum recepit, & ampliore donauit regno quàm priùs habuiſſet. *Q.Curtius.*

Mazæi, cuius apud Darium ſumma fuerat gratia, filio ſatrapiæ præfecto idem alteram adiecit ampliorem. At ille recuſans ait: Tunc, ô rex, vnus erat Darius, nunc tu multos feciſti Alexandros. *Plut in Alex.*

Demetrius Poliorcetes Antigoni filius, cùm cepiſſet Athenienſium, qui defecerant, vrbem, eáque grauiter rei frumentariæ penuria laboraret, protinus conuocata concione, dilargitus eſt illis frumentum gratis. *Plut. in vita Demetrij*

Steno Iunior, Suecorum rex Chriſtiernum II. Danorum regem Stocholmiæ ſeſe obſidentem, & ſummam rerum omnium inopia, ventoque aduerſo ad extrema redactum, commeatu liberaliter donauit. Anno 1518. *Io. Magnus lib.23.*

Conſaluus Magnus Gallos hoſtes, Caieta dedita, regno Neapolitano excedentes, multis equis liberaliter donauit. *Iouius in Conſaluo,*

HISTRIONIBVS.

Cùm eſſet Athenodoro hiſtrioni tragico ab Athenienſibus E mulcta dicta, quòd ad Bacchanalium ludos non occurriſſet, atque ab Alexandro Magno ille, vt pro ſe deprecaretur literis, poſtulaſſet: id ei denegauit, ſed mulctam miſit de ſuo. *Plut.*

Cùm Lycon Scarphenſis in theatro placeret, intexuiſſetque in comœdia verſum, qui petitionem continebat decem talentûm, arridens largitus eſt ea Alexander. *Plutarchus in Alexand.*

SPONSIS. MVNERA NVPTIALIA, ſponſalia.

☞ *Vide ſuperiùs, Liberalitas circa Deum.*

Iupiter Harmoniam Martis filiam & Veneris, dedit in matrimonium Cadmo. Ad eas nuptias dij omnes venêre. Inter alia præclara munera peplum & monile admirabilis pulcritudinis, Vulcani opus, Cadmus donauit ſponſæ, & ex illa ſuſcepit Ino, Semelem, Agauen, Autonoën, & Polydorum. *Nat. Comes Mythol.lib.9.cap.14.* F

Celebratæ ſunt Pelei & Thetidis nuptiæ in Pelio monte, ad quas omnes dij præter Diſcordiam conuenerunt: quæ pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, hac inſcriptione. ἡ καλὴ λαβέτω. Contulerunt huic omnes Dij munera: Pluto ſmaragdum inſignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum, & dij cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, vt cum donis ad nuptias conuenirent. *Natalis Comes Mythol.lib.8.cap.2.*

Cadmum Agenoris Europam quærentem, cùm ad Samothracas perueniſſet, perceptis cæremoniis, Harmoniam Iaſionis ſororem duxiſſe vxorem perhibent, & has nuptias à Diis primùm celebratas. Cereremque in gratiam Iaſionis ei ex frumento panem attuliſſe, Mercurium lyram, Palladem decantatum monile, peplum, ac tibias. Electram verò Magnæ deorum matris ſacra celebrare oſtendiſſe cum cymbalis, ac pſallentium tympanis, Apollinem quoque cithara vſum, & Muſas tybiis, cæteros deos plauſu nuptiarum iucunditatem auxiſſe tradunt. His actis, Cadmus iuxta oraculi reſponſum condidit in Bœotia Thebas. *Diod.lib.5.cap.11.* G

Alexandro Magno nuptias cum filia Darij Statyra Suſis celebrante, coronæ, quæ miſſæ ſunt à legatis Gentium, & à reliquis, quindecim millium fuêre talentorum. *Athen.lib.12.cap.18.*

RVSTICIS.

Leo X. Pont. Max. erga Ruſticos mirum in modum munificus, vt etiam eius aduentum ſe vel fructuoſiſſimis meſſibus fertiliorem ſentire faterentur: vtpote qui ſenibus ac pueris puelliſque in viam effuſis, ac ruſtica munera paſſim offerentibus, non modo pecuniam largiſſima manu rependeret, ſed etiam appellando humaniter, ac ſciſcitando, quânam maximè in parte rei domeſticæ acriùs à fortuna premerentur, virgines dote præbita ſubleuaret: affectis autem morbo ac ætate, vel numeroſæ familiæ onere prægrauatis, æs alienum protinus diſſolueret. *Iouius in Leone X. lib.4.*

MVNERA QVÆ DANTVR.

Cuiuſmodi ſunt. EPVLÆ, CONVIVIA.

QVÆ. QVALIA.

PVBLICA. &c.

☞ *Petatur ex loco de Conuiuiis. Vbi varia Epula, & ex variis occaſionibus inſtructa ac data recenſentur. Videlicet Religioſa,* H *Funebres, Inaugurales, Nuptiales, &c.*

ALIMENTA.

☞ *Item inter Munera numerantur* COMMEATVS *tam in genere quàm in ſpecie, & dicuntur* MVNERA ALIMENTARIA. *De quibus in loco de Commeatu, & Alimentis agitur.*

* MVNERA CONVIVIALIA. ἀποφόρητα.

Ea voco, quæ vltrò citroque à conuiuantibus & conuiuis dabantur. Ita enim in celebrioribus epulis moris olim fuit, vt à cœna conuiuis munera darentur domum deferenda. Quæ munera Græci ἀποφόρητα vocabant, ἀπὸ τοῦ ἀποφορεῖν, quod nempe ad domum deferebantur. Explicat *Martialis*, dum ad verſus inſcriptos Apophoreta, canit:

Præmia conuiua det ſua quiſque ſuo.

Etiam *D. Ambroſ. in exhort. ad virg.* horum meminit. Qui ad conuiuium magnum inuitantur ait, apophoreta ſecum reportare conſueuerunt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuium,

vbi

vbi S. Martyris eſt celebrata tranſlatio, apophoreta vobis A plena ſanctitatis & gratiæ reſeruaui.

MVNERA PRÆSTANTIORA:

VT SVNT

CIVITATES.

Magnus Cyrus Pytharcho Cyziceno, ſuo familiari, ſeptem vrbes largitus eſt. Is ea fortuna elatus, patriæ tyrannus eſſe cœpit. *Athenæus lib. 1. cap. 27.*

Themiſtocles exul magnis muneribus ab Artaxerxe donatus eſt. Inter cætera tres vrbes in victum, Magneſiam, quæ panem præberet (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis redibant) Lampſacum, vnde vinum ſumeret, & Myuntem, ex qua obſonium haberet. *Athen. lib. 1. cap. 27. Probus in Themiſtocle.*

Alexander Magnus Phocioni Athenienſi centum argenti talenta miſit, & quatuor Aſiæ ciuitates nominauit, Chium, Elæam, Mylaſim, & Pataram (Plut. Gergythum habet) quarum quamcunque libitum eſſe, deligere iuſſit, vt eius cenſus & redditus in propriam vtilitatem conuerteret. *Ælian. lib. 1. Var. hiſt.*

B Romani Acarnanibus Leucadem & Anactorium oppida, quæ Corinthiis ademerant, ſua ſponte donationis titulo obtulerunt. *Pont. cap. 34. de Liber.*

Iudæorum Rex Herodes, in Ægypto cum Cæſare Auguſto congreſſus, magnis ab eo beneficiis ornatus eſt. Auguſtus attribuit eius regno Gadara, Hippon, & Samariam, & in maritimis Gazam, Anthedonem, Ioppem, Stratoniſque turrim: quæ illi non mediocris fuit ad regium ſplendorem acceſſio. *Ioſephus lib. 15. cap. 11. Antiq.*

AGRI. PRÆDIA.

Eo bello quod toti Græciæ Xerxes intulerat, cùm Ariſtidi, Græcorum omnium nomine conſulenti, Delphicum reſpondiſſet oraculum, vt in ſacris Eleuſinæ Cereri campis dimicarent: neque alibi locus eſſet vllus Cereri Eleuſinæ, niſi in Athenienſi agro ſacer: nemini dubium erat, quin iuxta oraculum, in Athenienſem agrum redeundum foret. Quòd ſi fieret gerendi belli rationibus vehementer id aduerſari putabatur. Itaque cùm conſilio incerti omnes manerent, dicerentque aut oraculo aut militaribus conſiliis, in quibus communis ſalutis C ſpes poſita erat, parere oportere. Platæenſes, qui cæteris populis viciniores Athenis erant, in quorum agro Græcorum tunc caſtra erant, ne ab eo loco exercitus cederet, qui rebus fœliciter gerendis opportunus videbatur, & vt ſimul oraculo ſatisfieret: quod agri inter vrbê ſuâ Athenaſque poſſidebant, Athenienſibus donarunt. In quo cùm & Græcorum caſtris, & ad pugnandum ſatis eſſet ſpatij, idque dono Athenienſium eſſet factum, & propterea Eleuſinæ Cereri ſacrum dici iam deberet: egerunt Platæenſes, vt cum oraculo militare quoque conſilium congrueret: atque ita penes Græcos eius prælij victoria iam maneret. Huius rei gratia Alexander non liberalis ſolùm ipſe, verùm etiam liberalium amator & ſtudioſus, cùm Platæarum vrbem muro nudatam offendiſſet, pecunia ſua muro ſepſit in libertatis præmium, quo Platæenſes vniuerſam affecerant Græciam. *Fulg. lib. 4. cap. 8. ex Plut.*

M. Syl. Otho, qui poſtea imperauit, cùm adhuc priuatam ageret vitam, à duobus de finibus arbiter electus, agrum emit, de quo orta erat controuerſia, & alteri contendentium dono D dedit: atque ita inter ipſos litem ſuſtulit. *Suet.*

Vniuerſitas Pariſienſis à Carolo Magno conditore ſuo campum Clericorum vulgò dictum accepit, ſpacio longo latoque ab inſula Maquerella ſecundùm Sequanæ ripam ad hortos Nigellæ, muroſque vrbis, & Franciſcanorum portam, D. Germani macellum & cœnobium, indéque à Diui Martini Hordeacei ſacello rectà ad eandem inſulam comprehenſum ac definitum: regia intercurrente via diuiſum, vnde maius minuſque pratum vulgò nominatum eſt. Philippus quintus rex anno 1317. iudicium fecit, vt pratum illud neque ſordibus fœdaretur nec à pecore compaſceretur, vt ſcolaſtici honeſtè valeant (ſicuti ipſe loquitur) in eo ſpatiari. *P. Ramus in orat. de ſua legat.*

DOMVS.

Alexander Magnus, victo Dario, Parmenioni donauit Bagoæ domum, in qua ad cultum pertinentium veſtiarium mille talentûm inuenit. *Plut. in Alex.*

Borſium Eſtenſem principem ferunt ampliſſimas ſemper & magnis ſumptibus ædes ædificaſſe, quibus familiares ſuos donaret. *Pont. de Magnif. cap. 7.*

DIGNITATES FRVCTVOSÆ. TVM E

Sacra. Sacerdotia.

Carolus VII. Gallorum Rex, ſolemni Epiſcoporum concilio Pragmaticam inſtituit ſanctionem, vt literati ad ſacerdotia proueherentur. Prius enim per Galliam Beneficia miniſtris præſulum dabantur: ita vt vtilius multò videretur, in aulica vita eius rei gratia paraſitari, quàm ſtudium literis impertiri doctos oportebat ſua fama contentos viuere, nec aliud ſperare quicquam. *Ramiſius.*

Profana.

☞ *Ex tit. Magiſtratuum acquiſitio hac quadam, quatenus honoris ergo dantur.*

VESTIMENTA.

Darius Cambyſes ſatelles, cùm vidiſſet Syloſontem Æaci F. fratrem Polycratis Samiorum tyranni, purpurea amictum veſte elegantiſſima in foro Mempheos deambulantem, petiit ſibi veſtem vendi. Syloſon verò gratis obtulit. Aliquanto tempore pòſt cùm Darius Rex creatus eſſet, Syloſon Suſa profectus, regi ſeſe exhibuit. Darius, igitur cùm humaniſſimè hominem excepiſſet, quæcunque vellet, poſtulare iuſſit. Petiit ille, vt in Samum patriam incolumis reduceretur. Nam F Polycrate per Orœtem ſublato, Mæandrius ſcriba tyrannidem occuparat. Darius Syloſonti paruit. Non tamen abſque cæde Samum intrare potuit. *Herod. lib. 3.*

Artaxerxes Perſarum Rex Teribazo lacera veſte ſibi occurrenti veſtem donauit regiam. *Plut. in Artaxerxe.*

Cimon Athenienſis, cùm è domo in publicum egrederetur, magno nobilium iuuenû numero ſeptus erat: qui pulchris nouiſque veſtibus amicti, ſi in probos viros, cæterùm tritis veſtibus tectos, incidiſſent, cum eis veſtes ſuas commutabant. *Plut. & Athen. lib. 12. cap. 15.*

Dionyſius tyrannus Lyſandri Lacedæmonij filiabus pretioſas miſit veſtes, quas tamen non accepit Lyſander: addens vereri ſe, ne viderentur ex illis deformiores. *Plutarch. in Lyſandr.*

Fuit in templo Iouis Capitolini pallium breue purpureum, laneſtre; ad quod cùm matronæ atque ipſe Aurelianus Imp. iungeret purpuras ſuas, cineris ſpecie decolorari videbantur cæteræ diuini comparatione fulgoris. Hoc munus Rex Perſarum ab Indis interioribus ſumptum, Aureliano de Palmyrenis victori dediſſe perhibetur, ſcribens: Sume purpuram qualis apud nos eſt. G Nam poſtea diligentiſſimè & Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus, miſſis diligentiſſimis confectoribus, requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur autem ſandyx Indica talem purpuram facere, ſi curetur. *Eraſ. ex Fl. Vopiſco.*

Ioannes Aragoniæ Rex XVIII. veſtem nullam vnquam induit, quam non eodem die petenti ſub hac conditione conceſſerit. Cùm depoſuero, cubiculario que iubebat, vt ei, quum aliam indueret, traderet. *Marinæus lib. 12. rerum Hiſp.*

Alfonſus Rex, quum nouam induiſſet veſtem, eam familiarium cuipiam non multò pòſt tradendam curabat. *Pontan. cap. 22. de Liber.*

Conſaluus Magnus cùm reginæ Iſabellæ ſupellex fortuito incendio noctu ad Granatam conflagraſſet: ineundæ gratiæ occaſionem agnoſcens, Manricam vxorem in proximo Hilore caſtello conſidentem admonuit, vt reginæ toto tunicarum & lodicum neceſſario ornatu exutæ, quicquid ipſa haberet ex mundo maritali, & domeſtico multarum ancillarum acu pingentium labore, linteæ veſtis copiam largiretur. Dono celerrimè opportunéque tranſmiſſa fuerunt & tanta muliebris vſus ornamenta, vt regiæ opulentiæ æquari poſſe cenſerentur. H In his erant pretioſi operis textiſque materiæ conopea reticulatis commiſſuris, inſutoque paſſim auro, & purpura vndique lumbos depingente, nuptialibus regum thoris digniſſima. Sed interularum tunicarum & lodicum ſudariorumque omnis generis ſcitiſſimè acu pictorum operoſas amœnitates vſque adeò regina lætis oculis mirata eſt, vt quum ſumptum ſubtiliſſimæ pretioſæque artis inæſtimabilem indicaret, vna maximè diligentiæ & celeritatis admiratione teneretur, vt ea dona tanquam in eum incendii caſum multis ante annis opportunè prouiſa atque elaborata crederentur. Superueniente autem Conſaluo, Regina cum eo his erga eum verbis blandè iocata eſt, repentinum eius incendii caſum ſibi magno commodo ceſſiſſe, quòd ab incêſo tentorio ſuo importunus ignis in ipſius Conſalui domum rapaci violentia penetraſſet. Et liberalitas inexpectato munere Reginæ animam ita obſtrinxit,

vt ea omnibus ſermonibus vnum Conſaluum virtutis atque
A elegantiæ nomine cunctis præferre effuſeque laudare non du
bitaret, vſque adeò, vt nonnulli Conſaluum à Regina tene-
riùs adamari crederent. *Iouius in Conſalue.*

VTENSILIA, SVPELLEX VARIA.

Huc pertinent data
Vaſa qualiacunque. Tum
Aurea, Argentea.

Alexander Magnus rex, nuptias cum Statyra celebrans, nouem millibus Macedonum ad conuiuium vocatis, ſingulos aurea phiala donauit. *Plut. in eius vita.*

Euripidem tragœdiarum poëtam nobilem & ſcenicum philoſophum, vti ab Athenienſibus iactatum ſcimus, Archelao regi Macedonum ſola virtutis admiratione fuiſſe perfamiliarem ferunt, adeò vt in conuiuio, vbi aureo ſcypho donari ſe à rege quidam frugis non ſatis bonæ ampliùs deprecaretur, puero innuerit Archelaus, Euripi poculum traderet: quumque is videretur etiam atque etiam admirari,
B σὺ μὲν γὰρ αἴτει αἰτῶν οὗτος καὶ λαμβάνειν ἄξιος ὢν καὶ μὴ αἰτῶν Tu quidem (inquit) qui petas, hic verò quamuis non petens, dignus eſt qui capiant. *Cælius lib. 24. cap. 7. A. L.*

Philotas Parmenionis F. cùm neceſſarius quidam argentum ab ipſo poſceret, iuſſit dari. Negante procuratore, eſſe: Quid ais, inquit, ne poculum quidem aut veſtem habes? *Plut. in Alex.*

Mecœnas quotannis natali eius Auguſtam phiala aurea donabat. *Plut. in Apoph.*

Ricardus Britannus rex, cùm mirè apparato conuiuio animaduertiſſet duos ex equitibus ſuis attentiùs quædam mirari vaſa aurea, & vna ſermones ſerere: ad eos acceſſit, petiitque quibus de rebus vnà loquerentur. Qui cùm reſpõdiſſent, inter ſe locutos, quòd ſatis ſe opulentos fore putarent, contentique viderentur, ſi duo tantùm ex eorum va ſorum numero haberent: ſubridens rex dixit: Ne ob id contenti eſſe deſinerent: ſe enim ea ipſa hora dono vaſa dare, eaque in ipſorum manu poni iuſſit. Verùm quòd ſculpturæ in eis excellens erat
C opus, neque ſine tantæ artis iniuria deleri poſſe videbantur, in medio conuiuio inſpici eorum pondus iuſſit: & pro vaſis duodecim aureorum numûm millia (tanti enim eſſe cenſebantur) ambobus repræſentauit. *Fulgoſius lib. 4. cap. 8.*

Fictilia.

Ion Chius, cùm Tragœdiam Athenis viciſſet, vnicuique Athenienſium dedit fictile Chium. *Suidas ex Athen. lib. 1. c. 1.*

Vitrea.

Moneta vitrea varij generis & magno artificio fabrefacta Maximiliano I. Imp. à Venetis data fuerant, pro quibus gratias quidem egit. At vt intelligerent legati Veneti, non moueri ipſum raritate muneris, quod vilitate precij ſorderet: inſtruxit clam, qui id agerent, vt pocula omnia quaſi fortuitò de menſa, in qua erant poſita, deturbarentur. Hoc nimirũ facto ſignificans, maiorem gratiam habitura fuiſſe vel aurea vel argentea potiùs, quæ corrumpi caſu non potuiſſent, & corrupta nihilominus profuiſſent: quàm vitrea, quæ deſtructa nihil proſunt. *Bruno lib. 5. cap. 21. de Legationibus.*

Aulæa

D Iacobum I. Scotorum regem à ſuis redemtum cum Ioanna vxore, filia comitis Sumerſeti, Scotiam repetentem magno honore proſecuti ſunt Angli ad regni vſque fines: & Ioannes Beuford ſocer, præter aurea argenteaque vaſa precioſiſſima, cum aulæis byſſinis, in quibus miro artificio Herculis labores intexti fuerant, haud pari in tota Europa opere donauit. *H. Boëthius lib. 17.*

Franciſcus I. rex Gallorum vti ſupra adduximus initio tituli præſentis, inter alia aulæum donauit Clementi VII. Pp. in quo ſuprema Chriſti cœna cum diſcipulis artificioſiſſimè ſerico atque auro intexta viſebatur. Cùm ab eo priùs monocerotis bicubitale cornu, aureæ cælatæ baſi incluſum dono accepiſſet. *Iouius lib. 31. Hiſt.*

Candelabra.

Dionyſius iunior Siciliæ tyrannus in pritaneo Tarentino candelabrum dicauit, in quo totidem ſuccenderentur lychni, quot in anno numerantur dies. *Cælius lib. 6. cap. 18. A. L.*

Horologia.

Rex Perſiæ miſit Carolo Magno æneum horologium, & duo candelabra, quæ Aquiſgrani in templum Mariæ repoſuit. E
Chron. Sax.

Ferdinandus rex, cùm regnum Hungariæ per legatos à Solymanno peteret, qui tum Budæ erat, donã miſit excelſum Germanico more ex auro poculum, lectiſſimis exornatum gemmis, eruditæque inſuper admirationis argenteam machinam, in qua non horarum modò ſpatia, ſed errantium etiam ſiderum motus, menſtruique Solis ac Lunæ coitus, exactiſſima ratione monſtrabantur: intus ſcilicet dentatis rotis certiſque ponderibus, admirabili momento, vel in multum æuum minutiſſimas temporũ menſuras diſpenſantibus, quum inter celeres tardoſque orbes, in tam vario inæqualique polorum ordine, audaci quadam ſupremi motoris æmulatione cuncta congruerent. Ea à peritiſſimis Aſtronomis excogitata perfectaque, Maximiliani Cæſaris fuiſſe dicebatur, cuius, ingeniũ nobili ſemper ſtudio, nec deterrente vnquam ſumtu, rara atque admiranda concepiuit. Ea ſuccolantibus duodecim ſeruis illata, Solymanni animam, & Barbarorum oculos admiratione compleuit. Adduxerant enim artificem, qui ſolutis machinæ fibulis interiora admirabili rotatione circumacta F
repanderet: is libellum quoque detulerat, attritæ vel laxatæ machinæ remedia continentem, tradentémque præcepta, quibus tot orbium curſus nunquam interitura ratione regeretur. *Sab. ſup. lib. 24. ex Iouio.*

Campanæ.

Vrſus Particiacus Venetorum dux anno Sal. 865. Saracenos claſſe vicit propè Gradum auxilio Baſilij Imp. Græci, cuius eſt poſtea Protoſpatharius factus. Gratitudine proinde animi & officio cum Baſilio certans, duodenas magni ponderis artificiique non vulgaris dono ei miſit campanas, ſuntque Venetorum munere tum primùm Græci campano ære vſi. *Sab. lib. 1. Enn. 9. & lib. 3. Dec. 1.*

Organa muſica.

Conſtantinus Copronymus Imp. Pipino Gallorum regi organa muſica, antea in Occidente non viſa donauit. *Auent. lib. 4.*

Menſæ.

Ludouicus Pius Imp. mandatis patris Caroli Magni inſiſtens, menſam argenteam, quæ forma quadrangula deſcri- G
ptionem vrbis Conſtantinopolitanæ complectebatur, baſilicæ Vaticanæ largitus eſt: alteram verò, quæ rotunda Romanæ vrbis effigiem exprimebat, Eccleſiæ Rauennati. *Sigonius lib. 4. regni Ital.*

Alueoli luſorij.

Carolus I. Vngariæ rex Ioannem Boëmiæ regem alueo latrunculorum precioſiſſimo donauit. ☞. *Vide, Munificentia honoraria Regibus, ex Bonfinij lib. 9. Dec. 2.*

Legati ab Vſſan Caſſano Perſarum rege, ad Mahometum II. Imp. Turcarum cum ampliſſimis donis Byzantium venere. Fuit alueus inter regia munera, tabulis habens & teſſeras gemmeas, & in his labor nihilo materia inferior. Reperit pretioſiſſimum id munus Vſſan Caſſanus, vt legati teſtati ſunt, in theſauris Demiri Perſarum regis, quem bello victum regno & vita ſpoliauerat. *Sab. lib. 6. Enn. 10.*

Libri.

☞ *Huc Librorum dedicationes referas licet, eas ſcilicet, quæ liberali animo, non fœneratorio, fiunt.* H

Æſchinem Socraticum ob dialogos admirantur tanquam moderatum & facilem, quos ei donatos fuiſſe poſt mortem Socratis à Xanthippe illius vxore, Idomenei familiares atteſtantur. *Athen. lib. 13. cap. 35.*

Michaël Conſtantinopoleos Imp. Ludouico Pio Imperatori libros Dionyſij Areopagitæ de Hierachia miſit, qui Pariſiis in templum eius repoſiti ſunt. *Sigeb.*

Coſmus Medices Alfonſo Aragonio regi aliquot Decades Liuij nuper repertas, ſummi loco muneris miſit. *Panor. lib. 1.*

Calx.

Theodericus Oſtrogothorum rex in Italia, ad ruinas veterum ædificiorum reparandas, calcarias in quibuſdam Italiæ inſulis procurauit, calcemque poſtmodum ciuibus, quorum principia ædificiorum cernerentur, ſine pretio eſt largitus. *Caſſiod.*

Magnus Sfortia ad Cotignolam patriam, quæ fortuito incendio conflagrarat, magnificentiùs inſtaurandam ciues ſuos permouit, lateribus, materia, calce, & quæcunque alia fuere neceſſaria, gratuitò ſubminiſtratis. *Iouius in eius vita.*

ORNAMENTO. VIPVTA

Vitis, Platanus.

Pythius Atygis F. habitans Celenis Phrygiæ vrbe, Dario regi Perſarum dedit auream platanam dono, & vitem auream. *Sab.lib.2.Enn.3.*

Cn. Pompeio Cœleſyriam obeunti, miſit inſigne donum Ariſtobulus Iudæorum Rex, vitem auream D. talentorum. Cuius muneris meminit etiam Strabo Cappadox his verbis. Venit & ex Ægypto legatio, cum corona facta ex aureorum quatuor millibus: & ex Iudæa ſiue vitis, ſiue hortus, quod opus τερπωλὴ, id eſt, delectamentum vocabatur. Hoc donum vidimus etiam nos Romæ dedicatum in Iouis Capitolini templo, cum inſcriptione Alexandri regis Iudæorum: æſtimabaturque quingentis talentis. Fertur autem miſſum à dynaſta Iudæorum Ariſtobulo. *Ioſeph.lib.14.cap.5.*

Catenæ, Compedes.

Darius Perſarum Rex, pede luxato à Democede Crotoniata medio curatus, ei duo paria aurearum compedum dono dedit *Herodot.*

Caius Imperator factus, Agrippam vinculis ſolutum regem Iudæorum fecit, impoſito in eius caput diademate, & pro ferrea catena dedit auream pari pondere. *Ioſeph.lib.18.c.8.*

Coronæ.

Vologeſus Parthorum Rex coronam auream Tito Cæſari dono miſit, quod Iudæos viciſſet. *Ioſephus libro 7. capite 24.*

Columnæ.

Tacitus Auguſtus columnas centum è lapide Numidico Hoſtienſibus dono dedit, quarum ſingulæ pedum trium & viginti eſſe dicuntur, donum vndique circumſpectum: fuit enim & magnum, & ipſo atque Hoſtienſibus dignum. *Pom. cap.19.de Magnif.*

Mundus Muliebris.

P. Scipio matri, mortua vxore, mundum eius muliebrem omnem donauit. *Suidas.*

SACRÆ RELIQVIÆ.

Patriarcha Hieroſolymitanus Theodoſio Imper. miſit dextram D.Stephani protomartyris. *Cedrenus.*

Quum Carolus Magnus Rom.Imp. Romæ ab Leone III. Pont. coronaretur: Zacharias domeſticus ſacerdos Caroli, & duo Monachi legati patriarchæ Hieroſolymitani, ad Carolum veniunt, & adferunt claues, & haſtam, ſigna vrbis & monumentorum Chriſti ſeruatoris noſtri, quæ honoris & boni ominis cauſa miſſa Carolo, ipſi omnia pateſcere, ſubdique cuncta ſignificabant. Monachos aliquot menſes ſecum detinuit Magnus. *Auent lib.4. Annal.Boier.*

Ethelſtanus Anglorum Rex, ab Othone Magno enſem Conſtantini Magni, cuius in capulo clauus, quo Chriſtus affixus credebatur, hærebat: ac lanceam, qua latus eius transfoſſum: vexillum Mauritij Martyris: partem S.Crucis, ac ſpineæ coronæ impetrauit: quorum partes aliquot idem Rex Malmeſburienſibus donauit. *Ranul lib.6.cap.6.*

Ottho II. Imperator imaginem crucifixi Chriſti donauit Epiſcopo Volckmaro Padebornenſi, quæ pretio conſtitit ſexaginta millibus aureorum Hungaricorum: conflata ex tributo Longobardico per triennium. *Hedio in Chron.German.*

Leo V.Imper. Venetis publicè miſit muneri Zachariæ corpus, cum parte ſanctiſſimæ crucis ac Dominicæ veſtis, & alterius quæ Deiparæ fuit virginis. *Cuſpin.*

Carolus Simplex Francorum Rex, à factioſis captus Henrico Aucupi Germanorum regi brachium S. Dionyſij auro gemmiſque incluſum, fœderis & perpetui amoris pignus clàm, miſit vnicum Francorum ſolatium. Quod quidem munus ſumma cum veneratione religioſus Rex accepit: & Carolo ſuppetias dediſſet, niſi in cuſtodia fuiſſet defunctus. *Cuſp. & Cranz.lib.3.Sax.cap 6.*

Quum Hadrianus per literas Gerundenſis Epiſcopi cognouiſſet ſe Pontificem Romanum creatum eſſe: & tamen, quòd ad tantæ rei famam confirmandam à ſenatu nihil penitùs aliquamdiu adferretur, ſuſpenſus hæreret, à Cæſarea Auguſta os mandibulæ Diui Lamberti martyris ad eum pro inſigni munere delatum, incredibili cum lætitia ſuſcepit: id enim antea vel aſſiduis precibus impetrare nequiuerat, quamuis id Leo Pontifex ab ipſis Cæſarauguſtanis ſacerdotibus per epiſtolam flagitaſſet, & Carolus V. Cæſar eos etiam atque etiam hortaretur: Hinc eſt illud perfacetum Hadriani dictum ad familiares, languidiore ſpe in ea triſti mora litteras de pontificatu ab vrbe præſtolantes: Si non vobis, arridendo inquit, at mihi ipſi factus ſum pontifex, quando iam Diui Lamberti reliquias (quod vnum in tota vita vehementer optaui) vel ad falſam delati pontificatus famam feliciſſime ſim conſecutus. *Iouius in Hadriano.*

Rodulfus Burgundiorum rex, à Samſone comite Italo dum aduerſus Berengarios pugnat, dono acceperat lanceam Conſtantini Magni Imp. iuxta mediam ſpinam feneſtellis interciſam, crucibus de Dominico ligno inſignitam. Eam multis vix tandem precibus à Rodulfo impetrauit Henricus I. Cæſar: & viciſſim eum donauit magna Sueuiæ parte Tranſrhenanæ, Burgundiæ ſcilicet imperialis. Diu inter theſauros Imperatoris aſſeruata, tandem ad Norimbergenſes incerto modo perueniſſe dicitur. *Cranzius lib.3.cap.6.Saxon. & Cuſpin.*

THVS.

Alexander Magnus, victo ad Iſſum Dario & Arabia ſubacta, cùm Olympiadi, Cleopatræ, & amicis multa de præda mitteret: Leonidæ quoque miſit pædagogo thuris talenta quingenta, & myrrhæ centum, vbi ſpes puerilis ſubiit eum. Quippe Leonidas ingerenti in ſacrificio ambabus manibus & libanti thymiama Alexandro: Vbi potitus eris, inquit, regione odorifera, tum munificè adolebis: nunc modicè vtere præſentibus. Hic ergo, ſcripſit ei Alexander: Thus tibi & myrrham affatim miſimus, quo tandem deſinas eſſe in deos parcus. *Plut. in Alex.*

PECVNIA, NVMI.

Pythius Atygis F. Celenius, Xerxem & omnem eius exercitum ex decies centenis millibus hominum conſtantem hoſpitio excepit. Eique in ſumptus bellicos de ſuo argenti bis mille talenta, auri verò quadragies centum millia numûm Daricorum dono obtulit. *Sab.lib.2.En 3.*

Gregarius quidam Macedo mulum onuſtum auro regio agebat. Defeſſo iumento ſarcinam ipſe ab humero ſublatam portabat. Vidit rex Alexander onere oppreſſum, ac re intellecta, cùm ille id depoſiturus eſſet: Ne defatigeris, inquit, ſed abſolue reliquum itineris, atque in tentorium tuum hoc defer. *Plut. in Alex.*

Alexander Magnus Anaxarcho philoſopho dare iuſſit diſpenſatorem, quantum poſtulauiſſet. Vbi oſtendit diſpenſator, eum centum talenta poſtulare: Rectè, inquit, facit, qui eſſe amicum nouit ſibi, qui tantum & poſſit donare & velit. *Plut. in Apoph.*

Idem Xenocrati quinquaginta talenta dono miſit. *Plut. orat. 1. de Alex. fortuna vel vir.*

Idem Pyrrhoni Eleo, vt primùm ipſum conuenit, mille aureos donauit. *Ibid.*

M. Antonius III. vir amico cuipiam decies H-S. iuſſerat dari. Obſtupeſcente diſpenſatore, & quo ſummæ magnitudinem ei oſtenderet, argentum in medio proponente, tranſiens, Quid hoc eſſet? rogauit. Vbi reſpondit diſpenſator, Id quod donari iuſſerat: liuorem eius coniiciens Antonius. Ego verò maiorem ſummam, inquit, eſſe decies putaui, hoc exiguum eſt. Itaque alterum ei tantùm adiice. *Plut. in Ant.* Hoc Neroni Imp. erga prætorianum militem, Agrippina ſuccenſente, tribuit *Xiphil.*

Aratus Sicyonius, eiecto Nicocle tyranno, accepit dono à rege Ptolemæo viginti quinque talenta: accepta egenis ciuibus ſuis, cùm in alia tum ad redimendos captiuos dilargitus eſt. Quia verò placari non poterant exules, qui prædiorum ſuorum poſſeſſores fatigabant, venit ciuitas in periculum extremum exitij. Quare vnicam ſpem videns Ptolemæi liberalitatem, perrexit nauigare & rogare regem, vt argento ſibi ad conciliandam ciuitatem ſuam ſubueniret. Magnis igitur periculis in Ægyptum nauigans, à rege dono accepit ciuitati ſuæ centum quinquaginta talenta, quæ in exules partim diſtribuit vt eos reuocaret, intérque ciues amicitiam concinnaret. *Plut. in Arato.*

Tiberius III. Imp. theſauris ad munificientiam & liberalitatem vſus eſt, teſte *Sigeberto in Chron.* Ad Sigebertum namque Francorum regem, qui ſe per legatos inuiſerat, cum reliquis muneribus, quæ magna fuêre, aureos etiam quinquaginta, ſingularum librarum ſingulos miſit: quorum pars vna imagine principis ſignata erat his literis, Tiberij Conſtantini perpetuò Auguſti: altera verò pars quadrigam continebat cum aſcenſore his literis, Romanorum gloria. *Platina, & Sabell. lib.5. Enn.8.*

Seuerus Imp. cùm attigit decennium ſui principatus, congiario populo prætorianiſque militibus dato, eis tot aureos, quot annos imperauerat, dedit. Quam ob cauſam ſibi mirum in modum placebat, cum nemo vnquam ſimul tantundem eis dediſſet. Conſumpta ſunt in ea largitione aureorum vicies centena millia. *Xiphilinus*, *& Cuſpin.*

Venceſlaus III. Boëmorum rex Viennam deditione acceperat. Eam Fridericus dux Auſtriæ ab eo redemit viginti aureûm numûm millibus. Quam ſummam ille confeſtim, inter ſuos qui aderant, pro ſua cuiuſque conditione, diſtribuit: non tam ambitione ductus, quàm ingenita quadam ad liberaliter agendum naturæ ſuæ inclinatione. Cuius vel hoc ſpecimen inſigne fuerit. Attulerat abſenti diſpenſator ingentem auri maſſam, in montibus Gilouenſibus de ſaxo auulſam, pondo duodecim pendentem. Hanc cubiculi præfectus acceptam in lectulum Regis ſepoſuit, oblitus interim præſenti Regi illam repræſentare. Ibat Rex cubitum, totamque illam noctem peruigil tranſegit. Mane palàm de inſomnio conquerens, iuſſit lectulum excuti, ſi quid ineſſet, quod ſomnum adimeret. Maſſam auream cubicularij in conſpectum Regis afferunt, eamque in lectulo ſe inueniſſe, & præterea nihil aliud, dicunt. En, inquit Rex, veneficium illud, quo ego velut faſcinatus dormire nequiui: auferte hinc malum ab oculis meis, & ne ampliùs ad ius redeat, inter vos diuidite. In ore ſemper illud habebat, Liberalibus, omnia liberaliter adfluere. *Dubrau. lib.* 16.

Sigiſmundo Imp. dum Baſilienſi concilio intereſt, quadraginta millia aureûm numûm ex Pannonia (Syluius habet ex Burgundia) allata fuerant, ac tum reddita, cùm iret cubitum. Excitatus non ſemel à ſomno, ſecumque cogitans, cuinam potiſſimùm vſui aurum illud deſtinaret: manè ad ſe viros aliquot ingenio & doctrina præſtantes vocat, quorum ſtudio & opera concilij res non feriabâtur: iubenſque ſinum quemque ſuum pandere, vim auri illius maiorem apud illos abſcondit. *Dubrauius lib.* 25. *& Æneas Syluius libro* 4. *de Alfonſi geſtis.*

Alphonſo, Aragonum regi, cùm à quodam deferrentur aureorum decem millia, dixiſſetque qui fortè aderat, ea duntaxat ſumma ſe diuitem & beatum fore: Accipe, rex inquit, quantacunque ea eſt, & beatus eſto. *Panorm. libro* 4. *de rebus geſt. Alphonſi.*

Vernicus Germanus Caſimiro, Poloniæ regi, decem myriades obtulit. ☞ *Vide Tit. Magnif. in communis.*

Pragenſis quidam ciuis, Carolo IV. Imp chirographum c. mille aureorum æris alieni, muneris loco obtulit. *Æneas Sylu lib.*4.*com.de Alfonſo.*

TRIBVTI, VECTIGALIS EXIGENDI IVS.

☞ *Vide paulò ante, Ciuitates data.*

Anaxenorem Magneſium patria valde extulit: ſed magis M Antonius, qui quatuor ciuitatum ei tributa legenda tribuit. *Strabo lib.*14.

*Matthaus Aſſlictus iureconſultus in opere ſententiarum cap.*391. recitat de quodam, cui res Ferdinandus primus beneficij loco permiſit, in mole magna ciuitatis Neapolitanæ phanonem ſeu laternam (ſic enim ipſe loquitur) pro incolumitate noctu nauigantium extruere, eoque nomine ab ipſis certum quoddam exigere vectigal.

David Bruſio, Scotorum regi, magna vi auri redempto à ſuis, & in Scotiam reuerſo, ſummi Pontificis ac Prælatorum conſenſu Eccleſiaſticorum redditum decima pars liberaliter donata eſt *H. Boëthius lib.*15.

SERVI.

Nicias Niceratí, magnificentia ſua pop. Athenienſem ſibi conciliauit. Fertur in choragio quodam ſeruus eius ornatus Bacchi perſona, tranſiſſe forma & proceritate corporis eximia etiamnum imberbis. Commoto eius aſpectu populo, ac diu applaudente exurgens Nicias, neſas dixit arbitrari ſe eſſe, vt corpus, quod Deo omnium vocibus eſſet declaratum ſimile, in ſeruitute teneretur, atque adoleſcentem manumiſit. *Plut. in Nicia.*

Auguſtus quadringentorum Gallorum Cleopatræ ſatellitium Herodi donauit, & regionis partem reddidit, quam illa priùs occupauerat. *Ioſephus lib.*15.*cap.*11.

Hadrianus Imp. notum ſibi olim in militia, cùm ſcabie laborantem animaduertiſſet in via, ſeruos illi donauit, & neceſſaria illi adminiſtrare iuſſit. *Dion.*

PELLICES.

Alexander Magnus, cùm dilectam ſibi ex pallacis ſuis præcipuè, nomine Campaſpen, nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iuſſiſſet, eumque tum pari captum amore ſenſiſſet, dono eam dedit. Magnus animo, inquit Plin. maior imperio ſui, nec minor hoc facto, quàm victoria aliqua. Quippe ſe vicit, nec thorum tantùm ſuum, ſed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem reſpectu motus, vt quæ modò regis fuiſſet, modò pictoris eſſet. Sunt qui Venerem ἀναδυομένην illo pictam exemplari putent. *Plin. lib.*35.*cap.*10. *Naturalis hiſtoria.*

ANIMALIA VTILIA, RARA, DONO MISSA

In genere.

Cùm Fridericus I. Imp. ann.1154. in Italiam veniſſet, Legati Genuenſium in conuentum Roncaliis inſtitutum, regem ſalutatum venerunt, ac leones, ſtruthiones, pſittacos, pannoſque holoſericos, Saracenicæ prædæ nuper in ora Hiſpaniæ partæ munera pretioſiſſima, detulerunt. *Sigon.l.*12.*regni Ital.*

In ſpecie. Puta

Canes.

Sopithes rex Indus, Magno Alexandro præter multa & ſplendida dona alia, dedit centum quinquaginta canes, qui prægrandes, robuſtiſſimi, aliiſque naturæ donis præſtantes valde erant, atque cum tigribus commiſceri dicebantur. Eorum virtus vt Alexandro ipſa innoteſceret, leonem fortiſſimum intra ſepta duci fecit, duóſque imbecilliores è numero canum: quos donauerat, contra feram immiſit. Qui quum ſuccumbere viderentur, duos alios addidit, ſimulque quatuor leonem proſtrauerunt. Tunc à Sopithe quiſpiam cùm gladio miſſus, crus dextrum vnius canis cœpit abſcindere. Ibi Alexandro inclamante, regij ſpiculatores adcurrerunt, manumque hominis retraxerunt. Iuſſit Sopithes æquo animo id ferrent, pro eo cane tres à ſe dono accepturi. Igitur venator, reprehenſum crus paulatim concidere, neque vnquam canis aut latratum, aut clamorem quempiam edidit: tantummodo frendens dentibus, carnificinam eam ſuſtinuit, donec exanimatus ſuper leonem expirauit. *Diod.lib.*17.

Indiam petenti Alexandro Magno Rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis canem: cuius ſpecie delectatus, iuſſit vrſos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptim immobili iacente eo. Qua ſegnitie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus, eum interimi iuſſit. Nunciauit hoc fama regi. Itaque alterum mittens, addidit mandata, ne in paruis experiri vellet, ſed leone elephantóve. Duos ſibi fuiſſe: hoc interempto, præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonémque fractum protinus vidit. Poſtea elephantum iuſſit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus villis, ingenti primùm latratu intonuit: mox ingruit aſſultans, contráque belluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione quà maximè opus eſſet infeſtans atque euitans, donec aſſidua rotatum vertigine afflixit, ad caſum eius tellure concuſſa. *Plinius lib.*4.*cap.*4.

Germania gignit canes venatores, velocitate & ferocia inſignes, feriſque omnibus infeſtos, quibus ad venandum cupiditatem ingenerauit natura, vt in vulnere prædæ dentes moribundi quoque infigant. Tales, præter alia munera, Carolus Magnus regi Perſarum cum ipſius legatis (quos Rex Perſarum Aquiſgranum miſerat) eo munere ſic delectatus eſt, vt Carolo Palæſtinam reddiderit. Verùm quoniam Carolus aberat longiùs, quàm vt eam adminiſtraret: ipſe quidem Parthus eam retinuit, atque pro prætore gubernare decreuit, vectigalia rediruſque fiſco Caroli attribuens. *Auentinus lib.*4. *annal. Boiorum.*

Hugo Arelatenſis comes, Rex Italiæ creatus anno 927. omnibus ſe, quibus poterat, domeſticis externiſque præſidiis confirmauit, & Græcum Imperatorem Romanum, miſſis muneribus exquiſitiſſimis, ſibi conciliauit. Cùm præter cætera duo ad eum canes magnitudinis in Græcia inuſitatæ miſſi eſſent, vbi in conſpectum eius adducti ſunt, regij veſtitus nouitate permoti, in eum tanquam in feram tanto ſe impetu intulerunt, vt ab eo laniando vix multorum manibus potuerint coërceri. *Sig.lib.*6 *regni Ital.*

☞ *Vide Locum de Canibus.*

Elephanti.

Anno 801. menſe Octobri, Iſaac Iudæus Regis Perſarum nomine

nomine Carolo Magno Imp ex Africa elephantem adducens, portum Veneris attigit : & quia propter niuium altitudinem ſuperare Alpes non potuit, hyemem Vercellis traduxit. Immanis bellua propter ſui raritatem ingenti ſpectaculo vniuerſæ Italiæ fuit. Tertiodecimo Cal. Auguſti Iſaac cum elephante & cæteris muneribus, quæ à Rege Perſarum mittebantur, Aquas peruenit, & Regis nomine omnia Carolo obtulit, nomen Elephanto erat Abulabaz. *Sigon.lib.12.Regni.Ital.*

Ludouicus Francorum Rex, miſit dono Henrico III. Anglo elephantum, animal poſt hominum memoriam rariſſimè in Anglia viſum, anno 1256. *Polyd.lib.16.*

Emmanuel Rex Luſitaniæ, an. 1513. Leoni X. Pp. miſit elephantem Indicū miræ magnitudinis. Itaque nō ſolùm Romæ (vbi homines, poſt inclinatam Romanæ maieſt. amplitudinem, illud animal nunquam oculis aſpexerant) ſed quacunque gradum inferebat, nemo circumfluentem vndique turbam, admiratione obſtupefactam, ſubmouere poterat. Cùm Pont. è feneſtra ſpectaret, elephantus ter genibus flexis & demiſſo corporis habitu venerabundus illum ſalutauit: quod non mediocrem admirationem ſpectantibus incuſſit. Tum proboſcide in dolium ingens aqua refertum immiſſa, aquam hauſit, qua omnes, qui in feneſtris altioribus inſidebant, aſpergeret. In plebem deinde conuerſus, eam aqua, quaſi ludum exhibere vellet, immodicè perfugit. Pontifex vt elephantum & pantheram videret, in hortum deſcendit. *Oſor.lib.9.*

Leones.

Cotus Thraciæ Rex, illum, qui pardalim ei donauerat, remunerauit leone. *Plut.in Apoph.*

Franciſcus I. Gallorum Rex, dedit Hippolyto Medici Cardinali manſuefactum leonem eximiæ proceritatis, quem è Mauritania Hariadenus Barbaruſſa cum legatis tranſmiſerat. *Iouius lib.31.Hiſtor.*

Panthera.

Ab Emmanuele Portugalliæ Rege Leoni X. an 1513. panthera venatica miſſa fuit : quod munus haud ſcio an olim Romæ Ædiles, cùm ludos magnificentiſſimos apparabant, & præter alias immanes belluas, pantheras etiam in publicis ſpectaculis exhibebant, præſtare potuerint. Ea namque manſuefacta, non in circo cum beſtiariis, ſed in ſyluis cum apris atque ceruis prælium committebat, & principibus, qui venationibus oblectantur, plurimum voluptatis afferebat. Ea inſidebat equi Perſici tergo, integumentis auratis eleganter inſtrati. Equum regebat Perſa venator eximius, qui ad id munus obeundum ab Armuzij Rege cum equo & panthera miſſus fuerat. Panthera repente à venatore, qui eam regebat, in beſtias immiſſa, in illas inſiluit, eaſque celeritate incredibili iugulauit. *Oſorius lib.9 rerum Em.*

Aſini, Cameli, Camelopardales.

Aſſyriorum Rex ad Ferdinandum Regem Neapolitanum inter alia munera camelum, pardalim & aſinum miſit, quem ex vltimis Orientis partibus adduxerat: ad quem ſpectandum dum multi remotiſſimis è locis venere, quòd eſſet miraculoſo pilo, virgatum corpus oſtendens diuerſicoloribus ac paribus lineis. *Pont.cap.19.de Magnif.*

Caytbeius Memphiticus Sultanus, quo nemo tum bellica virtute felicior fuit, ſtudium ſuum atque beneuolentiam erga Laurentium Medicem ingentibus admirandiſque muneribus, Florentiam tranſmiſſis, cum inſigni Laurentij gloria teſtatus eſt; in his enim camelopardalis fuit, animal Indicum, enormi proceritate & conſpicua varietate mirabile, quod à multis ſeculis Italia non viderat: atque eo etiam admirabilius, quòd neque modò Luſitani, India perluſtrata, neque Hiſpani, inuento ac peragrato nouo terrarūm orbe, eius generis animantem hactenus inuenerint. *Iouius in Leone X lib.1.*

Equi.

Cn. Martius Coriolanus ob captum oppidum Volſcorum Coriolos ex omnibus quæ illi oblata ſunt ab Imp. muneribus nihil præter vnius captiui hoſpitis ſalutem, & equum, quo in acie vteretur, accepit. *Liu.lib.2.Dec.1.& Plut.*

Traiano cum exercitu in Armeniam ingreſſo, Reges ac regionis illius ſatrapæ cum muneribus occurrerunt. In quibus equus erat edoctus prioribus pedibus procidendo adorare, ac caput pedibus ſubmittere. *Cuſp.*

Cùm Galli Caieta dedita regno Neapolitano excederent; & à Conſaluo Magno multis terreſtri itinere abeuntibus equi darentur : Obegninus eorum Imperator alacri ore renidens, Conſalue (inquit) te obſecro vt validos nobis & robuſtos equos dari cures, vt abeuntibus & citò redituris nobis ſufficiant : quaſi ſe renouaturum bellum non obſcurè promitteret. Agnouit Conſaluus vafrè dictum ſtatimque reſpondit, Reditote vt lubet: nam hæc eadem quæ vobis lubens præſto, veſtes, equos, diplomata, cùm reuertemini, ex clementia liberalitateque mea facilè impetrabitis, apertè denuncians, eos ſi redirent, eandem omnino belli fortunam ſubituros. *Iouius in Conſaluo.*

Vacca.

Artaxerxes Perſarum Rex, legato Athenienſium Timagoræ, lacte bouino valetudinis cauſa indigenti, boues octoginta dedit ad mulgendum, quæ eum comitabantur. *Plutarchus in Artax.*

Aues.

Alphonſo Regi Siciliæ coruum candidiſſimum dono miſit Rex Britannorum: alium etiam Rex Scytharum, aucupio mirabilem, quo reliquos coruos & phaſianos venari ſolebat. *Olaus lib.19.cap.19.ex Perotio.*

C O R N V.

Clemens VII. Pp. Franciſco I. Gallorum Regi dono dedit monocerotis bicubitale cornu, aureæ cælatæ baſi incluſum, ad depellenda epulis venena. Id Rex latiſſimo aulæo rependit, in quo Belgarum arte, ſuprema Chriſti cœna cum diſcipulis ſerico atque auro intexta viſebatur. *Iouius lib.31.Hiſt.*

OPERA GRATVITA qualiſcunque.

Polygnotus gratuitò pinxit Athenienſibus porticum Pœcilem, in qua Stoici philoſophabantur. *Plut. in Cimone.*

SPECTACVLA, LVDI, MVNERA PVBLICA, reſpectu Finis conſiderata.

☞ *Hic non ſumptum, ſed id quod datur, conſideramus: cui dono accidit, vt vel ſumptuoſum ſit, vel ſaltem ſua raritate & inſolentia magnificam præ ſe ſpeciem ferat. Vocabantur certè hanc ipſam ob cauſam à Rom. Munera, vt Munus gladiatorium, Munus ædile, quòd populus his veluti muneribus, ab iis qui magiſtratus inirent, afficeretur, & deliniretur: maiore horum prodigalitate, an populi inſania, dubium.*

Natalitia.

Adrianus Imp. ſpectacula ſuo natali die populo gratis dedit : vbi ita magnus numerus beſtiarum cæſus eſt, vt ſimul leones centum, ac totidē leænæ confectæ ſint. Athenis mille dedit feras in ſtadio, & gladiatorum munus per ſex dies habuit. *Dion Nicæus.*

Inauguralia. Puta

Ædilitatis.

Ædiles plebis aut curules apud Romanos, munera magnificentiſſima, & ludos apparatiſſimos, ad conciliandum populi fauorem, publica aut priuata impenſa, aut ex mulctatitia pecunia, curare & inſtaurare conſueuerant: in quibus venationes belluarum, multa nonnunquam gladiatorum paria, qui digladiarentur, exhibuere. Quæ munera cùm magnificentiſſime per ædiles edita fuiſſent, gradus ad ampliſſimos honores magiſtratuſque illis fecere. *Alex.ab Alex.lib.4.cap.4.*

Gordianus, qui poſtea Imperator factus eſt, ædilis, ſingulis anni menſibus ſingula dedit populo ſpectacula, eaque adeò ſumptuoſa, vt ad quingena gladiatorum paria interdum exhibuerit, nunquam minus centenis quinquagenis: mille vrſos vno die, feras Libycas centum. Habuit ſyluam, in qua fuerunt cerui palmati, equi ſylueſtres triginta, alces decem, tauri Cypriaci centum, ſtruthiones trecenti, onapri triginta, apri centum quinquaginta, ibices ducenti, ac totidem damæ, quæ omnia populo diripienda dedit, eo die quo ſextum edidit munus. Idem Romanorum primus palmatam togam & tunicam pictam ſuam habuit, cùm ex Capitolio peti conſueſſet. *Sabell. lib.6. Enn.7.* Imperator factus, eodem tempore, iiſdem etiam diebus, omnibus Hetruriæ, Campaniæ & Vmbriæ vrbibus, Scenicos & Iuuenales ludos quatriduò dedit. *Pont. cap. 14. de Magnif.*

Imperij.

Carinus Cæſar ludos ſumptuoſiſſimè edidit ab initio principatus. Ærobates exhibitus eſt, qui cothurnatus ventis ferri videbatur, & Toechobates per aduerſam ſupinamque murorum faciem vrſos ludificans : centum ſalpiſtæ vno crepitu concinentes : multaque adhæc oculorum & aurium oblectamenta adhibita, quibus populorum ſtultæque multitudinis emitur fauor. *Sab.lib.8.Enn.7.*

A

Imperialia, Regia. Huc Quinquennalia, Decennalia, Vicennalia.

Diocletianus Antiochia Nicomediam reuerſus, vota Imperij ſui decennalia ſoluit,an.294.Maximianus autem, & Conſtantius, Gallia Britanniaque pacata, Romæ ſua item decennia peregerunt. Ea pompa ex more inſtitutoque veterum repetita,inſigni populi Rom. concurſu,ac lætitia totius Italiæ celebrata. Maximæ Diocletiani & Maximiani felicitati tribuit Euſebius, quòd vterque decennia ac vicennia,ſplendidiſſima ludorum, pomparum, ac voluptatum hilaritate,ediderint. *Sigon.lib.1.Imp.occid.*

Idem Nicomediæ, Maximianus Romæ anno 304.Imperij vicennalia eadem pompa, vt inquit Euſebius,qua decennalia celebrarunt, egerunt. *Id.ibid.*

Gallienus Imp. cùm multa feliciter in Gallia & in Illyrico geſſiſſet, Scythaſq;apud Byzantium viciſſet, Romam reuertens,decennalia celebrauit, nouo genere ludorum, maximoque apparatu. *Volat.lib.23 Anthrop.*

B Conſtantinus Magnus, cùm ad quintum Imperij ſui annum feliciter perueniſſet, quinquennalia vota ſibi ſoluenda, ac decennalia concipienda putauit: ac Treuiris ludos in eiuſmodi celebritate ſolennes magna populorum frequentia edidit:deinde natalem etiam diem vrbis eius, quæ à ſe reſtituta, atque ornata erat, magno apparatu peregit. *Sigonius lib.2. Imp.occid.*

Conſtantinus Magnus decimo Imperij anno vetere de more vota Imperij decennalia ſoluere, ac vicennalia concipere cupiens, ludos victoriæ cauſa ingenti omnium lætitia edidit:& quidem primos cruenti,vt Euſebius dixit,ſacrificij, expertes, ac decennalia apparatu magnifico celebrauit:atque ad cumulandam illius celebritatis hilaritatem, Criſpum & Conſtantinum filios Cæſares declarauit:quibus vt ſartam cum Licinio ſororio gratiam confirmaret, Licinium etiam eius filium, nondum viginti menſes natum, eadem dignitate ornatum adiecit. *Sigon.lib.3.Imp.occid.*

C Idem victo Licinio ſororio ſuo, & concilio Niceno habito,Nicomediæ, quòd is annus Imperij ſui eſſet viceſimus, ibi vicennalia, vt in vrbe Orientalis Imperij ſede, ingenti magnificentia atque incredibili populi frequentia celebrauit: ac populis cùm per agros,tū per oppida diſſipatis, magnam vim pecuniæ ad eam recolendam memoriam dedit. Quinetiam,vt decennalibus Criſpum & Conſtantinum filios Cæſares declarauerat, atque prouinciis Occidentalibus exornauerat:ſic vicennalibus Conſtantium eadem appellatione affecit, atque Imperio Orientali præpoſuit. Seq. anno eadem Romæ celebrauit. *Id.ibid.*

An. Sal. 335. Conſtantinus Magnus tricennalia Imperij celebrauit,eò maiore,quàm vnquam,apparatu,quòd hæc prima vota in noua vrbe Conſtantinopoli perſoluebat, quā magnifica inſtitutorum omnium nouitate decorari volebat:in iis tertium filium Cæſarem appellauit,atque ei partem Occidentalis Imperij Italiam,Africam, Illyricumque mandauit. *Sigon. lib.4.Imp.occid.*

Valentinianus III. an. Sal. 435. Imperij ſui decimum feliciter ingreſſus,Romam contendit,atque ibi decennalia vota ſolenni ludorum magnificentia celebrauit:ac pacem per Trigetium cum Genſerico in Africa compoſuit,Numidia Hipponenſi ad habitandum conceſſa, & Belgica bello Burgundionico liberata per Aetium,fœdus cum Gundicario Rege renouauit:quæ res ingenti gratulatione ab omnibus Italiæ populis eſt excepta. *Sigon.lib.12.Imp.occid.* D

Theodoſius Magnus an. 387. quinquennalia Arcadij filij magna lætitia Conſtantinopoli celebrauit. *Sigonius lib.9.Imp. occid.*

An.421. Honorius Romæ Imperij ſui tricennalia celebrauit, ludis omnis generis regia magnificentia editis, ac triſtem ſuperioris calamitatis memoriam prorſus obliterare nouæ huius hilaritatis ac pompæ lætitia ſtuduit. Dum autem ludos,populo præſente,ſpectabat Maximus & Iouinus, Aruerniæ tyranni,à Caſtino & Bonifacio ducibus capti, conſpectui eius redditi, eius ludicri gaudium cumularunt, omnibus bonum omen animo concipientib.finem adeſſe ciuilium ſeditionum, domeſticarumque turbarum, ex oblatis in tanta populi gratulatione tyrannis. At non multò poſt Honorius ex hydrope periit. *Sigon. lib.11.Imp.occid.*

Vrbium cauſa. Vel quoad *Ætatem. Secularia.* E

Cæſar Claudius fecit Seculares ludos, quaſi anticipatos ab Auguſto, nec legitimo tempori reſeruatos. Circo maximo marmoreis carceribus, auratiſque metis exculto, propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcuè ſpectare ſolitis: & ſuper quadrigarum certamina, Troiæ luſum exhibuit. Exhibuit & Theſſalos equites,qui tauros per ſpatia Circi agebant:inſiliebantque defeſſos, & ad terram cornibus detrahebant. Item pantheras, quas conficiebat equitum prætorianorum turma, ducibus tribunis. *Suet.*

Philippus Imp. è Perſica expeditione reuerſus, XI.Cal. Maij ſeculares ludos, quod eſſet milleſimus annus Vrbis conditæ,celebrauit:venationeſque dedit, vbi feras omnis generis confecerunt. Dati ſunt elephanti XXXII. tygres XX. leones manſueti LX.hyænæ C. gladiatorum fiſcalium paria mille,rhinoceros vnus, archoleontes X. camelopardi X. equi feri XL. leopardi manſueti XXX. Gordianus enim pro Perſico triumpho elephantes, alces, tygres, leones, leopardos,hyænas,camelopardalos, onagros,equos feros,& innumera alia animalia voto publico reſeruauerat,vt natali Vrbis triumpharet:quæ ille Secularibus ludis & Circenſibus dedit & occidit. F Gladiatorum præterea paria mille in Circo maximo exhibita.Et Scenicos ludos in Pompeij theatro,tribus diebus, totidémque noctibus peruigil populus ſpectauit,funalibus atque lychnis tenebras vincentibus.Et cùm multitudo ſolennibus ludis intenta eſſet, incendium aut ex luminaribus, aut ex ignibus conditum, in curia dinagarum eſt: Theatrum Pompeij exarſit.& ei propinquum Hecatonſtylon, centum columnarum in campo Martio opus, Centenariam porticum appellabant.Circenſes dati, in quibus certamine currendi quadrageſimus equorum è carcere miſſus eſt numeratus. Hæc omnia ludis ſecularibus exhibuit: licet Chriſtianus eſſet. *Cuſpin.*

Ortum. Dedicationem.

In dedicatione vrbis Cæſareæ, ab Herode Iudæorum Rege in Cæſaris Auguſti honorem extructæ, exciti ſunt ad certamen artifices muſici, & athletæ gymnicorum certaminum; adhæc gladiatorum ac ferarum comparatus magnus numerus, G & quicquid huius generis in pretio eſt tam Romæ quàm apud gentes cæteras. Conſecratum eſt autem hoc quoque certamen Cæſari, inſtaurandum per ſingula quinquennia. *Ioſephus lib.15.cap.17 & lib.16.cap.9. Antiq.*

Victoriæ cauſa.

M. Antonio Triumuiro hybernanti Athenis, primæ Ventidij res proſperè geſtæ nunciatæ ſunt, Parthis fuſis Labienum & ſummum Regis Herodis ducem Pharnapatem ab eo interfectos. Huius victoriæ gratia præbuit Græcis epulum, ludos gymnicos populo Athenienſi edidit: in quibus eſſe ipſe voluit gymnaſiarches: relictiſque domini inſignibus imperatoriis,cum virgis hymnaſiarchicis in pallio & phæcaſiis proceſſit: correptoſque iuuenes,vbi ſatis certaſſent,diremit. *Plutarchus in Antonio.*

Teridati deuictis Barbaris Romam redeunti, Nero obuiam venit, benigneque & comiter eum excepit, ac præter cætera ludos etiam gladiatorios Puteolis in eius honorem fecit: quorum tanta fuit magnificentia atque ſumptus, vt vnius diei ſpatio nemo præter viros & mulieres & pueros Æthiopes amphitheatrum ingrederetur. H In his Teridates de ſuperiore loco, in quo ſedebat, belluas iaculo traiecit,duoſq. tauros vno ictu vulnerauit atque confecit.Ludos item maximos & magnificentiſſimos in honorem Agrippinæ matris fecit. Nam ſimul in quinque ſexve theatris complures dies feſtos egit. Quo tempore elephas introductus in theatrum, in ſummum eius fornicem conſcendit,atque inde vehens hominem in fune ambulauit. Cùm in theatro ſpectacula præberet,primùm eodem theatro derepente aqua maris expleto,in qua piſces & alia animalia natabant,bellum nauale Perſarum cum Athenienſibus fecit: deinde ſubitò aquam eduxit, exiccatoque ſolo rurſum multos pedites,non modò binos, ſed etiam confertos,paribus vtrinque congredi iuſſit. *Xiphilin. in eius vita.*

Victo Decebalo edidit Traianus Romæ per totidem dies tria & viginti diuerſi generis ſpectacula, tam ſumptuosè & magnifice inſtructa, vt quibuſdam dena millia ferarum ſint confecta, quina gladiatorum paria commiſſa,vt plures vno tempore dimicarent. *Sabell.lib.4.En.7.ex Dione.*

Per

Per totam hyemem anni 1534. quo Solymannus Turcarum Imp. Babyloniam occupauit, magnæ celebritatis ſpectacula edita ſunt: acciditque vt iiſdem ferè inchoati iam anni Saturnalitiis feſtis, diuerſo ritu Carolus V. Cæſar ex Africa victor Neapoli equeſtres ludos ederet: & a Solymanno Aſſyriæ & Meſopotamiæ regnis potito, apud Babyloniam feſtæ hilaritatis, diuerſique apparatus ſpectacula celebrarentur. *Iouius lib. 33. Hiſt.*

SPECTACVLA, MVNERA PVBLICA: QVÆ, QVALIA. Tum in genere.

Auguſtus Cæſar ſpectaculorum & aſſiduitate & varietate atque magnificentia omnes antecesſit. Feciſſe ludos ſe ait ſuo nomine quater: pro aliis magiſtratibus qui aut abeſſent, aut non ſufficerent, ter & vicies. Fecitque nonnunquam vicatim, ac pluribus ſcenis per omnium linguarum hiſtriones: non in foro modò, nec amphitheatro, ſed in circo & in ſeptis. Athletas extructis in campo ſedilibus ligneis, nauale prælium circa Tyberim. Ad ſcenicas quoq; & gladiatorias operas, equitibus Romanis quandoque vſus eſt. Milites ſecreuit è populo Multis è plebe ordinem aſſignauit. Prætextatis cuneum ſuum & proximum pædagogis: fœminis gladiatores videre ſolùm ex ſuperiore loco conceſſit. Virginibus Veſtalibus locum in theatro ſeparatum, contra Prætoris tribunal dedit. Voluit primum ſubſelliorum ordinē vacuum ſenatoribus relinqui. Athletarum ſpectaculo muliebrem ſemouit ſexum. Athletis priuilegia conformauit. Hiſtrionum licentiam compeſcuit. In circo aurigas, curſoreſque & confectores ferarum produxit. Troiæ ludum frequentiſſimo puerorum delectu edidit. Nulli Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honorauerit. Spectauit ſtudioſiſſimè pugiles, maximè Latinos: nec legitimos & ordinarios ſolùm, ſed & cateruarios oppidanos, inter anguſtias vicorum pugnantes temerè ac ſine arte. Poſtquam fames, qua diu vrbs laborauerat, ceſſaſſet, Germanici atq; fratris eius nomine ludos Circenſes fecit, in quibus elephantus ſuperauit rhinocerotem: & vir equeſtris ordinis, qui fuerat olim locupletiſſimus, obiit munus gladiatorium. Poſt pugnam Actiacam Olympicorum ludorum imaginem, & ludos illis æmulos, apud Actium in ſinu Ambracio Apollini conſecrauit: illorumq; curam, multis propoſitis coronis, Lacedæmoniis mandauit. Solebat denique etiam circa ſpectaculorum dies, ſi quid inuſitatum, dignumq; cognitu aduectum eſſet, extra ordinem quolibet loco publicare: vt rhinocerotem apud ſepta: tigrim, in ſcena: anguem triginta cubitorum, pro comitio. *Suet. Dion. Nicæus, Plut.*

C. Cæſar Caligula munera gladiatoria partim in amphitheatro tauri, partim in ſeptis aliquot edidit: quibus inſeruit cateruas Afrorum Campanorúmque pugilum, ex vtraque regione electiſſimorum. Neq; ſpectaculis ſemper ipſe præſedit: ſed interdum aut magiſtratibus, aut amicis præſidendi munus iniunxit. Scenicos ludos & aſſiduè, & varij generis, multifariam fecit: quondam etiam & nocturnos, accenſis tota vrbe luminibus. Sparſit & miſſilia variarum rerum, & panaria cum obſonio viritim diuiſit. Qua epulatione, equiti Rom. contra ſe hilariùs auidiúſq; veſcenti, partes ſuas miſit: ſed & Senatori ob eandem cauſam codicillos, quibus Prætorem eum extra ordinem deſignabat. Edidit & Circenſes plurimos à mane vſque ad veſperam, interiecta modò Africanarum venatione, modò Troiæ decurſione: quoſdam autem præcipuos, minio & chryſocolla conſtrato circo: nec vllis niſi ex ſenatorio ordine aurigantibus. Commiſit & ſubitos, cùm lege Luciana apparatum circi proſpicientem pauci ex proximis menianis poſtulaſſent. Edidit & peregrè ſpectacula: in Sicilia Syracuſis haſticos ludos, & in Gallia Lugduni miſcellos. Sed & certamen quoque Græcæ Latinæq; facundiæ. Quo certamine ferunt victoribus præmia victos contuliſſe, eorundem & laudes componere coactos. Eos autem qui maximè diſplicuiſſent, ſcripta ſua, ſpongia linguave delere iuſſos, niſi ferulis obiurgari, aut flumine proximo mergi maluiſſent. *Suetonius.*

Nero Cæſar ſpectaculorum plurima & varia genera edidit: Iuuenales, Circenſes, Scenicos ludos, Gladiatorium munus. Iuuenalibus ſenes quoque conſulares, anúſque matronas recepit ad luſum. Circenſibus loca equiti ſecreta à cæteris tribuit: commiſitque etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos pro æternitate Imperij ſuſceptos appellari Maximos voluit, ex vtroque ordine & ſexu plerique ludicras partes ſuſtinuerunt. Notiſſimus eques Rom. elephanto ſuperſedens per catadromum decurrit. Inducta eſt Afranij togata, quæ Incendium inſcribitur: conceſſumque, vt ſcenici ardentis domus ſupellectilem diriperent, ac ſibi haberent. Sparſa & populo miſſilia omnium rerum per omnes dies ſingula quotidie millia. Auium cuiuſque generis multiplex genus, teſſeræ frumentariæ, veſtis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, iumenta, atque etiam manſuetæ feræ: nouiſſimè naues, inſulæ, agri. Exhibuit & naumachiam marina aqua innantibus belluis, item pyrrhicas quaſdam è numero ephęborum, quibus poſt editam operam diplomata ciuitatis Romanæ ſingulis obtulit. Inter pyrrhicarum argumenta, taurus Paſiphaën ligneo iuuencæ ſimulacro abditam iniit, vt multi ſpectantium crediderunt. Icarus primo ſtatim conatu iuxta cubiculum eius decidit, ipſumque cruore reſperſit. Nam perrarò præſidere, cæterùm accubans primùm paruis foraminibus, deinde toto podio adaperto ſpectare conſueuerat. Inſtituit & quinquennale certamen primus omnium Romæ, more Græco triplex, muſicum, gymnicum, equeſtre, quod appellauit Neronia. Dedicatiſque thermis atq; gymnaſio, Senatui quoque & equiti oleum præbuit. Magiſtro toti certamini præpoſuit conſulares ſorte, ſede prætorum: deinde in orcheſtram Senatúmque deſcendit: & orationis quidem carminiſque Latini coronam, de qua honeſtiſſimus quiſque contenderat, ipſorum conſenſu conceſſam ſibi recepit. Citharam autem à iudicibus ad ſe delatam adorauit, ferrique ad Auguſti ſtatuam iuſſit. Gymnico, quod in ſeptis edebat, inter buthyſiæ apparatum, barbam primam poſuit, conditam in auream pyxidem & pretioſiſſimis margaritis adornatam Capitolio conſecrauit. Ad athletarum ſpectaculum inuitauit & virgines Veſtales: quia Olympiæ quoque Cereris ſacerdotibus ſpectare conceditur. *Suetonius.*

Titus Veſpaſianus, poſteaquam Romæ amphitheatrum dedicaſſet, grues certauerunt inter ſeſe, præterea quatuor elephanti: ac pecorum feratúmque millia nouem interfecta ſunt quæ mulieres ignobiles confecerunt: multi obierunt munus gladiatorium, multi quoq; conferti pedeſtria ac naualia prælia commiſerunt. Amphitheatro derepentè aqua impleto, in ipſum equos tauroſque áliáque manſueta animalia introduxit, quæ facere didicerant ea quæ in terra conſueuerant. Corcyrenſes & Corinthij prælio nauali decertauerunt. Extra hunc locum pugnatum eſt ab aliis in horto Caij & Lucij, quem Auguſtus perfodi eam ob cauſſam iuſſerat. Ibi enim primo die bellum nauale, cædéſq; belluarum facta eſt, lacu, qua parte ſtatuas ſpectat, tabulis ædificato, ac fixis vndiq; trabibus. Poſtridie eius diei ludi Circenſes facti ſunt. Tertio die nauale prælium hominum trium millium: poſt hæc pedeſtris pugna conſecuta eſt. Fuêre per centum dies ſpectacula eius generis. Titus miſſilia, hoc eſt, paruos globos ligneos de ſuperiore loco iecit in amphitheatrum, in quibus inſcripta erat nota alicuius eſculenti, veſtiſve, aut vaſis argentei, aut aurei, equorumque & iumentorum ac mancipiorum. Quos globos qui rapuiſſet, attuliſſetque ad eos, quibus imperatum fuerat, ea munera largiri, quod ſcriptum erat conſequebatur. *Xiphilinus.*

Domitianus Imp. ſpectacula edidit magnifica in amphitheatro & circo, vbi præter bigarum & quadrigarum curſus duplex etiam commiſit prælium, equeſtre ac pedeſtre, & in amphitheatro nauale quoque. Venationes & gladiatores exhibuit noctibus etiam ad lychnos. Pugnas præterea non virorum modò, ſed & feminarum. Toto gladiatorij ſpectaculi tempore habuit ante pedes ſuos puerulum coccinatum, portentoſo paruóque capite, cum quo plurimum fabulabatur. Edidit nauales pugnas effoſſo circa Tyberim lacu quas inter maximos imbres ſpectauit: in quo non ſolùm omnes ferè, qui pugnauerunt, mortui ſunt, ſed etiam multi ex ſpectatoribus, propterea quòd maximo imbri & vehementi tempeſtate repente commota, nemini permiſit abire ex ſpectaculo. Fecit etiam ludos Seculares. Inſtituit quinquennale certamen, Capitolino Ioui triplex, muſicum, equeſtre, & gymnicum. Fecit certamen Græci Latinique ſermonis. Celebrauit & in Albano monte quotannis Quinquatria Mineruæ. *Dion. & Suetonius.*

Theamata. Eaque rurſus *Gymnitica, Athletica.*

L. Sylla Olympiade CLXV. athletas & reliqua ex Olympiis certamina Romam traduxit, & ſolùm ſtadij curſum Græcis reliquit. *Plut.*

Olympicorum ludorum imaginem à Græcis ad Romanos

M. Cato

M. Cato primus tranſtulit, cùm in theatro ſpectacula edidiſſet: A victoribúſque non ex auro, ſicut olim, ſed ex olealtro coronas propoſuiſſet. *Alex.lib.5.cap.8.*

M. Scaurus athletarum certamen ſuis impenſis inſtituit. *Valerius Max.lib.2.cap.1.*

Gladiatoria.

Gladiatorum munus primùm Romæ datum eſt in foro Boario, Appio Claudio Q. Fuluio Coſſ. Dederunt M. & Decius filij Bruti funebri memoria, patris cineres honorando. *Valer. Max.lib.2.cap.1.*

M. Decius Brutus munus gladiatorium in honorem patris ſui defuncti primus Romæ in foro Boario edidit. *Liu.Val. Maxim.lib.2.cap.1.*

C. Iulius Cæſar, ædilis, gladiatorium munus inſtituit, ſed aliquanto paucioribus, quàm deſtinauerat, paribus. Nam cùm multiplici vndique familia comparata inimicos exterruiſſet, cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere Romæ liceret. *Suet.*

A Fabio producta ccc. gladiatorum paria, & in his Blemya- B rum nonnulli. *Sab.lib.7.Enn.7.*

Curulia, Aurigarum.

Oenomaus primus apud Elidem Olympiæ, equorum curſum edidit. Apud Romanos Romulus in Sabinarum raptu. *Rauiſius.*

Terreſtris pugna.

Inter C. Iulij Cæſaris ſpectacula fuit equeſtris pugna, cui Troia nomen erat, à pueris nobiliſſimis antiquo more pugnata, cum quibus iuuenes itidem nobiliſſimi ex curribus certauerunt. *Xiphilin.*

Galeacius Vicecomes in nuptiis cum Beatrice Ateſtina, Actij Ferrarienſis Ducis ſorore, ludos bellicos edidit. Nam & ſimulacra certaminum & caſtellorum expugnationes, armatis cohortibus & turmis inter ſe concurrentibus, edebantur *Iouius in vita Galeacij.*

Didacus Mendocius, Infantaſiorum regulus, ſpectaculum pugnæ Franciſco Galliæ Regi captiuo exhibuit. Populos namque imperio ſibi ſubiectos militaribus inſtructos armis indicta die in proximam viæ planiciem euocauit, digeſtóſque in cohortes & turmas, decurrere iuſſit. Fuêre ſupra duodecim mil- C lia peditum & equitum: docuitque Mendocius admirabundum Regem, multos eſſe in Hiſpania regulos ipſo admodum potentiores. *Iouius in Piſcario, lib.7.*

Naualis pugna.

A C. Iulio Cæſare defoſſus eſt in monte Cælio lacus ad naualе prælium, in quo biremes ac triremes Tyriæ & Ægyptiæ claſſis magno pugnantium numero conflixerunt. *Dion.*

Nauales ludos Veneti exhibuerunt Leonoræ, Reginæ Neapolitanæ. *Sab.lib.7.Dec.3.*

Acroamata.

Nicias Athenienſis, vir opt. & locupletiſſ. oblectabat populum choragiis, gymnaſiarchiis, & muneribus huiuſcemodi aliis. Choragus frequenter vicit, ſuperatus eſt nunquam. *Plut. in Nicia.*

C. Iulius Cæſar exhibuit ludos regionatim vrbe tota, & per omnium linguarum hiſtriones. *Dion.*

Alfonſus Aragonius Rex, ludos Chriſtianos magnificentiſ- D ſimo apparatu, deuotiſſima ac ſolenni repræſentatione, ingenti hominum frequentia ac celebritate quotannis edidit: & cùm accepiſſet, Hetruſcos iſtiuſmodi ludos ſingulari induſtria commentos eſſe, ne hac ſaltem in re, quæ ad diuinum cultum pertineret, à quoquam mortalium vinceretur, omnia perſcrutatum atque exploratum eò miſit: exploratáque iam longè præclarius atque artificioſiùs expreſſit. *Panorm. lib.1. de Reb. geſtis Alphonſi.*

Ferarum.

Ptolemæus. Lagi F. duo quædam inuſitata in Ægyptum induxit, camelum bactrianam inſigniter nigram, bicolorem item hominem, ita vt medietas quidem ex æquilibrio ſummè foret nigra, reliqua portio albedinem præferret eximiam. Conuenientibus igitur in theatrum Ægyptiis, alia vtique non pauca ſpectaculo digna exhibuit. Demùm ſtuporem nouitate rei, ac inuſitata ſpecie iniecturus, camelum produxit, & ſemialbum hominem. Cæterum Ægyptij cameli aſpectu territi, paulò minùs proſilientes mandarunt fugæ præſidium, etiam ſi auro eſſet ornata egregiè, ac purpura inſtrata: freno quoque lapillis interlucentibus conſpicuo, è theſauris Darij Regis, vel E Cambyſis, aut ipſius Cyri. Ad hominis autem illius ita coloribus diſtincti, & (vt ſic dixerim) variegati, intuitum partim fuſiùs riſerunt, partim vt monſtrificum quiddam auerſati ſunt. Hinc *Lucianus*: δέδοικα δὲ, μὴ καὶ τἀμὸν κάμηλος ἐν αἰγυπτίοις ᾖ: Sum veritus, inquit, ne libelli mei perinde fiant ac camelus apud Ægyptios. *Calius lib.7.cap.18. A.L.*

Cn. Pompeij triumpho Africano ludis Roma primùm vidit rhinocerotem Æthiopiæ, lupum ceruarium Galliæ: cephos item ex Æthiopia, quarum pedes poſteriores pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuêre ſimiles Hoc animal poſtea Roma non vidit. *Plin.lib.8.cap.19. & 22.*

M. Scaurus ædilitatis ſuæ ludis primus Romæ hipopotamum & quinque crocodilos oſtendit. *Plin.lib.8.cap.26.*

Elephantos Italia primum vidit Pyrrhi Regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis viſos, anno Vrbis CCCCLXXII. Roma autem in triumpho, ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo, victoria L. Metelli Pontificis, in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuêre tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerant. Verrius eos pugnaſſe in cir- F co, interfectóſque iaculis tradit, penuria conſilij: quoniam neque ali placuiſſet, neque donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in circum, atque vt contemptus eorum increſceret, ab operariis haſtas præpilatas habentibus per circum totum actos. Nec quid deinde iis factum ſit, auctores explicant, qui non putant interfectos. *Plin.lib.8.cap.6.* Auctor *Seneca* eſt *in libro de Breu.vitæ*, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxiſſe in triumpho. *Cal.lib.13.cap.19. A.L.*

Elephantos Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primum omnium in circo, Claudij pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſthumio Coſſ. anno V.C.cap.655. Item poſt annos XX Lucullorum ædilitate curuli, aduerſus tauros Pompeij quoque altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis, pugnauère in circo viginti, aut, vt quidam tradunt, XVII. Getulis ex aduerſo iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iacens in ſublime, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem G circumacta, velut arte non furore belluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, vno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactum, in vitalia capitis venerat. Vniuerſi eruptionem tentauêre, non ſine vexatione populi circumdati clathris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator poſtea, ſimile ſpectaculum editurus, Euripis arenam circumdedit: quos Nero Princeps ſuſtulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani, amiſſa fugæ ſpe miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærentes ſupplicauêre, quadam ſeſe lamentatione complorantes: tanto populi dolore, vt oblitus Imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret: diraſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerſo dimicante: poſtea ſinguli, principibus Claudio & Neroni, in conſummatione gladiatorum. *Plin. lib.8.cap.7.*

Elephantes Romæ iuncti primùm ſubiere currum, Cn. Pompeij Magni Africano triumpho, quòd priùs India victa tri- H umphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuiſſe Pompeij triumpho iunctos ingredi portam Germanici Cæſaris munere gladiatorio, quoſdam inconditos motus edidere, ſaltantium modo. *Plin.lib.8.cap.2.*

Sergius Galba Imp. honoribus ante legitimum tempus initis, Prætor commiſſione ludorum Floralium, nouum ſpectaculi genus, elephantos funabulo edidit. *Suet.*

Iugo ſubdidit leones, primuſque Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cùm dimicatum eſſet in Pharſalicis campis, non ſine quodam oſtento temporum, generoſos ſpiritus iugum ſubire illo prodigio ſignificante: nam quòd ita vectus eſt cum mima Cytheride, ſupra monſtra etiam illarum calamitatum fuit. *Plin.lib.8.cap.16.*

Leonum ſimul plurium pugnam, Romæ Princeps dedit Q. Scæuola. P. filius. in curuli ædilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui poſtea dictator fuit, in prætura. Poſt eum Pompeius Magnus in circo DC. in iis iubatorum CCCXV. Cæſar Dictator CCCC. *Plin.lib.8.cap.16.*

Senatuſconſultú fuit vetus, ne liceret pantheras ſeu varias Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum

Cn. Aufidius tribunus plebis, permiſitque Circenſium gratia
A importare. Primus autem M. Scaurus ædilitate ſua varias centum quinquaginta vniuerſas miſit, dein Pompeius Magnus quadringentas decem, Diuus Auguſtus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coſſ. 4. Nonas Maias, theatri Marcelli dedicatione, tygrin primus omnium Romæ oſtendit, in cauea manſuefactam. Claudius vero ſimul quatuor. *Plin. lib.8.cap.*17.

Camelopardalis, Dictatoris Cæſaris Circenſibus ludis primùm viſa Romæ, aſpectu magis quàm feritate conſpicua: quare etiam Ouis feræ nomen inuenit. *Plin. lib.8.c.*18.

Annalibus notatum eſt M. Piſone M. Meſſala Coſſ. ad XIV. Kalend. Octob Domitium Ænobarbum ædilem curulem vrſos Numidicos c. & totidem venatores Æthiopas in Circo dediſſe. Miror adiectum Numidicos fuiſſe, cùm in Africa vrſos non gigni, conſtet. *Plin.lib.8.cap.*36.

M. Antoninus Pius munera edidit, in quibus elephanti, crocutæ, rhinocerotes, crocodilli, hippopotami, & omnia ex omni terrarum orbe animalia, etiam tygres fuêre. In munere publico centum leones vna miſſione ſimul exhibuit ſa-
B gittis interfectos. *Herodianus.*

P. Seruilius prætor trecentos vrſos Cæſaris Augusti temporibus, totidémque alias feras Libycas in theatro occidit. *Xiphilin. in Aug.*

Probus Imp. Romæ ſpectacula edidit varia. Syluam in Circo maximo ad tempus fecit ex arboribus radicitus conuulſis, ac militari manu tranſlatis, altiúſque defoſſis. Habuit id nemus plures aditus, in cunctis diuerſa animalium genera, vt ſingula millia ſuum obtinent aditum. Sunt & centum iubati leones vno miſſu in amphitheatrum producti, atque à iaculatoribus confecti. *Sab.lib.7.Enn.7.*

Fridericus II. Imper. Parmam obſidens, eámque funditùs delere ſtatuens, in loco caſtrorum aliam condere cœpit. Cumque proſpero ſucceſſu rem cœpiſſet, foſſa vallóque in modum vrbis deduxiſſet, vrbs Victoria dicta eſt. Huic vrbi omnia affuêre ea, quæ nulli vnquam principes habuerint, nulla poſtea ciuitas viderit. Veſtis varia & pretioſa, animantes feræ circu réſque diuerſi generis Elephantes, Dromedarij, Pantheræ, Pardi, Vrſi albi, Leones, Lynces, Bubonéſq; barbati, quos ex Afri-
C ca, Aſia & Ægypto legati Friderico adduxerant. *Cuſpin.*

Volucrum.

Allatus eſt Phœnix in vrbem, Claudij principis cenſura, anno Vrbis DCCC. & in comitio propoſitus, quod actis teſtatum eſt, ſed quem falſum eſſe nemo dubitaret. *Plin.lib.*10.*c.*2.

Plantarum.

Ebenum Romæ Magnus Pompeius in triumpho Mithridatico primum oſtendit. *Plin.lib.*12.*cap.*4.

QVOMODO.

Hiero, Syracuſanorum Rex, audita clade, qua Romani apud Thraſimenum lacum afflicti erant: trecenta millia modiorum tritici, ducenta hordei, aurique ducenta & XL. pondo illis muneri miſit. Nec ignarus verecundiæ illorum, ne nollent accipere, in habitum id Victoriæ formauit: vt eos religione motos, munificentia ſua vti cogeret. Voluntate mittendi priùs, iterum prouidentia cauendi ne remitteretur, liberalis. *Val.*
D *lib.4.cap.*8.

Alexander Magnus Proteæ cuidam in dicteriis inter pocula non infeſtiuo videbatur infenſus. Cùm deprecarentur amici pro eo, atque ille lachrymas profunderet. Redire: dixit, ſe cum in eo gratiam. Tum ille: Igitur Rex, inquit, pignus primùm mihi aliquod dato. Atque huic quinque talenta iuſſit numerari. *Plut.in Alex.*

Comes olim Foxi, ſiue Foiſſeius, in Catalaniam profectus, vt erat homo liberalis turba petentium obſeſſus, nihil ſibi reliquerat præter mulam, quam ventricoſus ſenex equitabat. Reditum paranti non defuit, qui calcaria inſuper precibus extorquere niteretur. At ille protento pede ſubridens: Accipe, inquit, modò mihi aliquem expedias, qui mulam meam Foxum vſque ſollicitet. *Petrarcha de locis.*

QVANDO.

M. Antoninus, è pugna fugiens Actiaca, à Tænaro in Africam tranſmiſſurus, nauem vnam onerariam magna pecuniæ vi, magni precij, etiam aureo & argenteo inſtrumento regio onuſtam ſelegit, donauitque amicis, iubens, vt ea partirentur inter ſe, & ſaluti ſuæ proſpicerent. Abnuentes flentéſque ſanè quàm placidè & humaniter conſolatur, precatúſque vt reciperent ſe, dimiſit, ſcriptis ad Theophilum procuratorem ſuum E
Corinthi literis, vt ſecuritatem expediret illis, abſconderétque eos, quoad placare Cæſarem quiuiſſent. *Plut.in Ant.*

Municipes.

VOcantur ſic ſuæ cuiuſque ciuitatis ciues. Alioquin ſtrictè municeps dicitur, qui eſt ex ciuitate, vel in ea natus eſt quæ iure vtitur municipij. Græcè πολίτης à πόλις.

☞ *Vide in Loco de Politica Tit. Politicæ perſonæ.*

Muri.

Murorum artifices. ☞ *Quære locum de Architectis, §. Murorum. Muri excelſi, firmi, magnifici. Vide locum de Liberalitate ſumptuaria. Tit. Sumptus in valla, mœnia, muros. Muros deijcere, diruere, &c. Ex Loco de Vrbibus. Tit. Vrbes, Arces, Muros expugnare, &c.*

Mures.

Vbi, & quales. ☞ *Pete ex Loci conſideratione.*
F
Tit. Greſſilium Ferarum loca.

Necati à Muribus. ☞ *Quære Locum de Morte.*

Tit. Mortis inſtrumenta.

* Murmuratio.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MVrmuratio Græcè γογγυσμὸς, & γογγύζω, murmuro, & γογγυστὴς, murmurator dicitur. Dicitur & μομφὸς ψοθυρισμός. Hebr. *Hamith*, *Prou.*19.17. à verbo *hamah*, tumultuatus eſt, ſonuit tumultuosè, fremuit, vt cum magno in populo confusè voces ingentem ſonum edunt, vt eſt aquarum leue murmur, fremitus maris, torrentium ad ſcopulos ſtrepitu quodam incurrentium ſonitus. Dicitur & *Lacaſch*, à verbo *Lacaſch*, muſſitauit, murmur edidit, ſuſurrauit, ſubmiſſa voce loquutus eſt. Eſt autem murmuratio oblocutio indebito mo- G
do facta contra Deum vel factum alicuius.

Alij definiunt, quod ſit querela impatiens de his quæ homo tolerare deberet.

Sumpta locutio à ſtrepitu aquæ, quem murmur appellamus.

EXERCITA. A QVIBVS, QVOMODO.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Murmurabat Cain aduerſus Deum, quòd in pœnam fratricidij dixiſſet ei, Vagus & profugus eris ſuper terram. *Geneſ. cap.4.verſ.*14.

Iſraëlitæ afflicti à Pharaone ob introitum Moyſis ad illum, aduerſus eum indignati, dixerunt, Fœtere feciſti noſtrum odorem apud Pharaonem, & ſeruos eius, & præbuiſti eis gladium vt interficerent nos. *Exod.cap.*5.

Poſt omnia magnalia quæ viderant per manum Moyſis patrata coram Pharaone, poſtquam per mare rubrum educti eſſent aduerſus Moyſen & Aaron inſurrexerunt, & murmurauerunt, dicentes: Vtinam mortui eſſemus in terra Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium. *ibid. c.*16. neque fuit populus tam ingratus, ac propenſus ad murmurationes contra H
Deum & Principes ab illo datos, quàm iſte. ☞ Vt videre eſt *in Loco de Iudæis. Tit. Iudæorum ingratitudo.*

Maria ſoror Moyſis, & Aaron murmuraſſe leguntur contra Moyſen, *Numer. cap.* 12. occaſione Sephoræ vxoris Moyſis Mariæ æmulæ, ac ſe extuliſſe ſupra ipſum Moyſem.

Et quamuis Angelorum eſca improbus ille Populus indies nutriretur, cibúmque ſine labore acciperet omne delectamentum in ſe habentem, murmurabat nihilominus, aſſerens animam ſuam ſuper eo nauſeare, carnéſque petiuerunt, muſſitantes contra Moyſen & Aaron. *Exod.*16.

In Lege Euangelica inducuntur Mercenarij qui in vinea laborabant, ob denarium quem tamen pacti fuerant, murmuraſſe. *Matth.*20.

Murmurabant aduerſus Chriſtum Phariſæi, quod cum publicanis & peccatoribus manducaret, *Matth.*9. quod diſcipuli manus non lauarent dum ad manducandum accederent. Imò aduerſus quæuis illius aut facta, aut dicta maleuolentiam ſuam & indignantis animi indicia exhibebant. *Matth.*15. *Marc.* 2. *Luc.*5.6.15. *Ioan.*6.

Iudas

Iudas Iſcariotes murmurabat; quòd Magdalena in Chriſti A recumbentis caput vnguentum effunderet. *Ioan.* 12.

Et in Actis refertur murmur Græcorum aduerſus Hebræos eò quòd deſpicerentur eorum viduæ in miniſterio quotidiano, deputarentur videlicet ad officia viliora, neque non ita de neceſſariis illis proſpiceretur perinde ac Hebræis. Quotidiano enim experimento diſcimus, quòd qui communem curam rerum habent, non ex æquo omnibus valeant placere, adeoque nequeant omnium obmurmurationes & querimonias declinare. *Actor.* 6.

ILLIVS GRAVITAS, ET POENA.

Quam ſi graue peccatum, aduerſus Deum & poteſtatem ab illo datam murmurare, terribili exemplo docetur Hebræorum veterum, qui propter murmur in deſerto commiſſum aduerſus Deum & Moyſen, excluſi fuerunt à terra promiſſionis, omnes inquam, qui numerati erant à viginti annis & ſupra. Ita enim Deus. Omnes qui numerati eſtis à viginti annis & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis terram. Et infra. Nec quiſquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. *Numeror. cap.* 14. Ecce quomodo tot centena millia B in ſolitudine mori coëgerit rebellis obmurmuratio.

Etiam Maria ſoror Moyſis ob murmur aduerſus fratrem, lepra eſt percuſſa. *Numer.* 12 & eſt illuſtris comminatio lepræ iis qui ſacerdotum imperiis detrectarent parere, iiſque obmurmurarent. *Deut.* 24. vbi etiam Deus reuocat in memoriam punitionem Mariæ ſororis Moyſis. *Numer. cap.* 11. cùm Populus murmuraret quaſi dolens pro labore, hoc eſt propter laborem itineris: iam enim triduum cum paruulis & iumentis ambulauerant; quamuis lente procederent, & Deus eos confortaret: accenſus in eos ignis Domini, deuorauit extremam caſtrorum partem. Igne itaque vehementi expiatur murmuratio. Ruſus *cap.* 21. pertæſi itineris ac laboris, locuti perhibentur contra Deum & Moyſen, dicentes: Cur eduxiſti nos de Ægypto vt moreremur in ſolitudine: Deeſt panis, non ſunt aquæ, &c. Et ſequitur? Quamobrem immiſit in eos Dominus ignitos ſerpentes, &c.

☞ *Vide Locum de Obmurmuratione.*

C

* Muſæ.

QVÆ, QVOT, VNDE.

MVSÆ nomen eſt Græcum, Latinè Cantum ſignificat. Ita *Virgil.* 6. *Ecl.*

Agreſtem tenui meditabor arundine Muſam,

hinc ſcientiam quæ cantum docet, Muſicam dicimus; de qua infrà.

Poëtæ verò puellas quaſdam meditati ſunt, quæ modulandi arte præſtarent, eáſque Muſas à canendo appellarunt Græci. Figmento huic cauſſam dedit Oſiris Ægyptiorum Deus, qui vt refert *Diodor. Siculus*, cum cantu & choreis oblectaretur, nouem puellas habebat, quæ cantandi artem probè noſſent, quas poſtmodum ob id Muſas dixerunt. Reperiuntur duo genera Muſarum: Antiquæ, quas cœli & terræ filias dixerunt: & Iuniorum, quas volunt filias Iouis & Mnemoſynæ, ſiue memoriæ. D

De numero Muſarum: variant Authores; hi tres, illi quatuor, alij ſeptem numerant: traditque ſingulorum rationes *Gyrald. ſyntagmate ſingulari de Muſis*: quas hoc loco referre non eſt noſtri inſtituti. Communis Poëtarum ſententia eſt, ſi quando de Muſis loquuntur, quas humanitatis & ſtudiorum præſides faciunt, nouenario eas numero comprehendere: tum propter numeri perfectionem, tum quòd octo ſint ſphæræ cœleſtes, quæ harmoniam ſuam habent *iuxta Macrobium*: eáſque vna maior & capacior contineat, quæ ex omnibus conſtet; tum denique quòd nouem diuerſa inuenerint, quibus Litteraria Reſpublica exornetur; de quibus ſtatim.

Variegati verò eiuſdem numeri *Phurnutus* aliam dat rationem Duas, inquit, Muſas ponunt, propter Theoricem & Practicem: nam diſciplinæ in ſpeculatione, & actione conſiſtunt. Tres verò propter numeri ternarij dignitatem, & quod tribus ſpeculationum generibus tota ratio Philoſophiæ abſoluatur. Quatuor inſuper, & ſeptem, quod olim inſtrumenta Muſica tot chordis reſonauerint, nouem denique, ob numeri perfectionem.

NOMINA, OFFICIA, FORMA.

Diximus Muſas ob cantum appellari hoc nomine. *Plato* tamen *in Cratylo* ἀπὸ τ μῶσαι, id eſt, ab inquirendo vult nominatas. Conſentit *Phurnus* & *Suidas*. vnde & Moſas antiqui vocarunt *Euſeb.* à μύειν, id eſt, honeſtè inſtituo, appellat. vnde Orpheus eas cecinit homines inſtituiſſe in diſciplinis & religione E

Nomina earum propria, & apud Poëtas vſurpata ſunt ab *Heſiodo in Theogonia*, diſticho comprehenſa. Prima eſt Clio, à gloria, laude & celebritate rerum quas canit, hanc Hiſtoriam inueniſſe autumant, & κλείειν laudare eſt ac celebrare.

II. Euterpe à ſuauitate concentus, τερπνὸς iucundum & ſuaue Græcis ſignificat. Vnde & Tibicina dicta, eiuſque cantui præeſt.

III. Thalia à voluptate & laſcinia modulationis. Vnde Comœdiarum deam faciunt. θάλλειν enim vireſcere eſt.

IV. Melpomene à concentu faciendo. μέλπομαι canto ſignificat. Vnde & Tragœdias hanc amare contendunt.

V. Terpſichore ἀπὸ τ τέρπειν τοὺς χόρους, à choris delectandis, hinc & Cithariſtria dicitur.

VI. Erato amabile nomen ſortita iuxta *Ouid. l.* 2 *de arte*: F

Nunc Erato, nam tu nomen amoris habes,

ἐρῶ enim amo, ſiue deſidero ſignificat. Hæc ergo Amoribus canendis præſidet, quamuis etiam choreis præeſſe exiſtimetur.

VII Polyhymnia, de qua *Horatius, & alij.*

Rhetoricos dicta Polyhymnia Muſa colores.

Alij hanc quaſi πολὺς μνεία, id eſt, magnæ memoriæ appellant, ſed rectiùs ab ὕμνῳ, id eſt, laude nomen ſortitur. Vnde oraculorum, rerumque panegyricarum deam dixeris, quæ Poëtas reddat immortales, & poſteritati commendet.

VIII. Vrania ſiue cœleſtis, quod Aſtrologiam inueſtiget, & rerum diuinarum narrationem ſcribat, οὐρανὸν Græcis eſt cœlum.

IX Calliope, hanc nonnulli primam faciunt, à bonitate vocis ita nuncupatur qua reliquas ſuperat ἀπὸ τ καλῆς ὀπὸς.

Pinguntur autem & finguntur Virgines, & puellæ, quòd non diuagentur extra diſciplinæ principia & terminos, qui eam ſectantur, quomodo virgines ſe continent intra terminos ſuæ pudicitiæ. G

Et quia ſcientiæ omnes quaſi quodam nexu copulantur, hinc Veteres nonnunquam eas exprimunt velut chorum ducentes, & in orbem manus iungentes.

Adhæc in montibus eas collocant: quippe ſtudioſi ſolitudinem amant, & vt rectè *Ouid.*

Carmina ſeceſſum ſcribentis, & otia quærunt.

Iouis & memoriæ filia fingunt, quia ſapientia & memoria neceſſaria ſunt ſtudioſorum cultoribus.

De his inter Poëmata Virgiliana hoc legitur Epigramma:

Clio geſta canens, tranſactis tempora reddit.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus vrget.
Melpomene tragico proclamat mœſta boatu.
Terpſichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato ſaltat pede, carmine, vultu.
Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia geſtu.
Vraniæ cœli motus ſcrutatur, & aſtra.
Comica laſciuo gaudet ſermone Thalia.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Mentis Apollineæ vis has mouet vndique Muſas. H
In medio reſidens complectitur omnia Phœbus.

COGNOMINA.

Muſarum cognomina plura ſunt, & pleraque à locis iiſdem ſacris deſumuntur. Dicuntur enim Heliconides, ab Helicone Bœotiæ monte iiſdem ſacrato. Parnaſſides, à Parnaſſo bicipiti, Aonides à monte Aonio. Quomodo & Cytherides, Pierides, à montibus eiuſdem nominis.

Aganippides & Pegaſides appellantur à fonte, quem Pegaſus Equus alatus volando, & petram vngula tangendo fecit erumpere, de quo *Perſius*:

Nec fonte labra proluì Caballino, &c.

qui etiam fons Aganippe vocatur, & Hippocrene. Vnde illius vocales Poëtæ voluerunt. *Ita Statius in Epithalamio Stellæ*:

Et de Pieriis vocalem fontibus vndam.

Camœnæ etiam dicuntur, quaſi amœnè canentes. *Varro* Carmenas appellatas ſentit olim, tandem molliori vocabulo dictas Camœnas. Videat Lector *Gyraldum Syntagmate* 7. vbi vſitata Scriptoribus Muſarum cognomina recenſentur.

Muſica.

Definitio, Etymologia.

Muſica, Græca dictio eſt. μουσικὴ, & μουσικὸς muſicus dicitur. Eſt autem Muſica peritia modulationis in ſono cantuque conſiſtens. Tria ſunt genera, quæ circa artem muſicam verſantur. *Vnum* genus eſt, quod inſtrumentis agitur: *aliud*, quod fingit carmina: *tertium* quod opus carmenque diiudicat. Secundum genus profectò Poëtarum eſt, quod non potius ſpeculatione ac ratione, quam naturali inſtrumento fertur, *ſecundum Alpharabium.*

* EIVS PARTITIO.

Priſci Sapientes triplicem Muſicam fecêre. Mundanam, Humanam, Organicam. Mundanam dixerunt, quæ in concinno corporum cæleſtium motu, ac elementorum conſenſu, *à Platone, Ptolemæo, Homero*, approbante etiam *Auguſtino*, ſtatuitur, Mundique Harmoniam appellant.

Humana eſt, quæ voce hominis fit.

Organica, quæ inſtrumentis ad ſonitum edendum fabricatis editur.

Tria autem Organorum genera agnoſcit *Chryſoſ. in Protheoria in Pſal.* Quædam ἐμφυσώμενα, quæ inflata ab hominibus ſonum edunt: vt cornua, litui, tubæ, buccinæ, tibiæ.

Alia κρουστὰ, quæ pulſantur, vt tympana, ſiſtra, cymbala, campanæ.

Alia denique ἔγχορδα, *Plutar.* ἐντατὰ, quæ neruis conſtant aut chordis, ac digito plectrove tanguntur, vt citharæ, teſtudines, Lyræ, pſalteria, & his ſimilia.

Et plerique Muſicam partiuntur, vt alia ore, alia manu, alia flatu fiat. *Cicero in Roſciana*, cantum vocum, neruorum & tibiarum nominat, quam aliis vocabulis harmonicam, organicam & rhythmicam, vocant illius artis periti.

* ENCOMIVM in genere.

Hieronym. Phaletus Sauonenſis ita Muſicam commendat.

Muſica turbatas animas ægrumque dolorem
Sola leuat merito diuûmque hominumque voluptas
Qua ſine nil iucundum animis, nec amabile quicquam.
Ad cuius numeros ſuperi vertuntur, & orbis.
Et cælo radiant ignes, quibus emicat ingens
Signifer, & leges præſcriptaque tempora ſeruant:
Hac Phœbus Phœbique ſoror, duce & aurea cæli.
Aſtra ſuos agitant conſtanti fœdere motus.

Sed committere non debemus, vt Ciceronis de Muſica vtilitate & neceſſitate prudentum cenſuram prætereamus. Sic enim ille ſcribit.

Liberalibus ergo percipiendis artibus, ſine controuerſia Muſices neceſſaria cognitio eſt, quando orationi cunctæ ſunt obnoxiæ. Sed quid ego diſciplinis commodam eſſe commemorem? cùm laborum etiam quies vel oportuniſſima ſit: & quod contrarium huic eſt, ad labores armaque capeſſenda, vel quemvis ſummum ſubeundum laborem incitamentum ſit, & vnde claſſici in bello conſonant, & tympana remugiunt: quæ omnia ſunt ad pugnam hortamenta, iam pridem vtiliſſime oportuniſſimeque inuenta. Sic & nautæ, ſic vinitores, ſic viatores, ſic denique alicui labori alligati omnes cantus vnicum ſolamen inuenerunt, infantes quoque pueri hanc ſuauitatem non aſpernantur, nutricíſque cantu à fletu ceſſant, atque conticeſcunt. Sonitu aliquo iubet experrectos ſtatim è cubili exſurgentes ad aliquid ſubeundum munus Pythagoras accendi: ſenſus namque ita vegetiores viridioreſque fieri: & conſopitam mentem exacui, morum quoque exempla mala, vt ſuſcitare ita reſtringit arte muſica poſſe, nos priſcæ docuerunt hiſtoriæ, ipſa ita nos docente cum reliquis Cicerone. Sed vt aliqua ſimilitudine adductus maximis minima conferam: vt cum violentia adoleſcentes tibiarum etiam cantu, vt fit, inſtincti pudicæ mulieris fores frangerent, admonuiſſe tibicinam: vt ſpondæum caneret Pythagoras dicitur: quod quum illa feciſſet, tarditate modorum, & grauitate canentis illorum furentem petulantiam conſediſſe. Inde propter mollitiem, quod nimium animos effœminaret. Chromaticum creditur repudiatum pridem fugiſſe genus, quod adoleſcentum remolleſcerent eo genere animi, Lacedæmones improbaſſe feruntur. An non Homerus quoque nos docuit Muſicam, quam à Chirone acceperat, atque didicerat, iram Achillis concoxiſſe? Inuenerunt enim, inquit, mentem demulceri ſuaui varioque citharæ cantu, hac namque ad animum pacandum, vt medicina ad corporis ſubleuandum laborem, vſi ſunt antiqui: Hac torpentes ad bellum animos ſuſcitarunt: hac cura ex animo excuſſerunt hac iuſtitiam docuerunt, hac inſignis virtutibus, meritis, laudibus proſequuti ſunt, corporis ægritudines & conſolati ſunt, & abſterſerunt, hac ſe denique Deo coniunxerunt: vnde illa:

Hic canit errantem lunam: ſoliſque labores.
Vnde hominum genus & pecudes vnde imber & ignes.
Arcturum, pluuiaſque Hiadas, geminoſque Triones.

Et quæ ſequuntur. Quod porrò immanes quoque feræ cantu mitigentur, quin & æquè nonnullæ cantu ſubſultent: notius eſt ex hiſtoriis, quàm vt à me nunc referatur. An non templis quoque ſonitus varij placandorum numinum cauſa, vt Ptolemæus ait, adhibentur? Quare, vt paucis colligam, eius eſt Muſica vtilitatis, commoditatiſque, vt minimè negligenda ſit. Eius quoque nobilitatis, vel ex eis, quæ memorabuntur, noſci poterit, vt ne pudori ſit futura cuiquam, vel in quaque re præſtantiſſima vereri nullo modo poſſe quiſquam videatur.

Summam eruditionem, & animorum inſtitutionem longè præclaram eſſe in neruorum vocumque cantibus ſitam, à Græcis ſemper fere creditum eſt. Hinc legimus Epaminondã Græciæ principem fidibus præſtantiſſimè cecini ſſe. Proinde Themiſtocles quum aliquot annis antè in epulis recuſaſſet lyram, habitus indoctior: Sed Lycurgus, quamuis duriſſimas Lacedæmoniis leges iniungeret, muſices tamen ſtudium egregiè videtur amplexatus, quando ipſam hanc natura parens impertiiſſe animaduertitur: quando tranſmitti laborum onus moleſtiſſimum procliuius poſſet. Remigem, vt Fabius inquit, cantus hortatur, & ſingulorum fatigatio, qualibet ſe rudi modulatione ſolatur. Pythagoras & qui deinceps ſtudia conſectati ſunt eadem mundum ipſum non citra muſicas rationes concinnatum, coaptatumque argumentorum ſubtilitate colligere ſunt viſi. Quin & artium veluti præſtantiſſima, diuinis ſe inſeruit rebus, & quod teſtatũ quoque Ptolemæus reliquit, numinibus placandis adhibetur. Plato etiam eſſe gentibus contributam putat muſicam ad præclarius quoddam, præſtanti uſque opus. Nam quum ſit concinnitatis inter frequentamenta varia præcipuè artifex muſica, non ideo à Diis data, vt ad delicias connectamus, & aurium pruritum: Sed vt quod animæ conſonantiam turbat, & harmoniam, huiuſce voluptatis delinimento ſedari, ac ad ordinem redigi valeat. Cæterum & grauiſſimè Pindarus, ὅσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεὺς, ἀτύζονται βοὰν, Πιερίδων. Quæcunque non amat Iupiter, vocem auerſantur Pieridum. Quid, quod Socrates iam ſenex inſtitui lyra non erubeſcebat? Thebis porrò Pindari ſtatua viſitur nulla: viſitur autem, inquit Athenæus, cantoris Cleonis, in cuius ſinum, Thebas Alexandro diruente, quum fugiens quidam aurum immiſiſſet, rediens anno trigeſimo poſt, iam Thebis frequentibus, cùm fide totum recuperauit. Præclara eſt comici Eupolis ad muſices præconium pertinens ſententia, qua negotium eſſe ſancitur. Βάθυ καὶ καμπύλον, id eſt profundum, flexuoſumque. Propterea *in Hyacintho Anaxilas*; Muſica per Deos, inquit, perinde ac Lybia. ſemper quotannis nouam quampiam parit. Magnus equidem iuxta citharœdum Theophilum, ſtabiliſque theſaurus muſica eſt: mores enim inſtituit, componitque ac mollit iratum ardores: quod vel Homericus Achilles abundè ſignificat. *Cic. 1. Tuſc. quæſt.*

Muſica verò capi omne quod viuit inde colligunt Platonici, quoniam cœleſtis anima, qua vniuerſitas animetur, originẽ ſumpſit ex Muſica. Certè *ex Strabon.* doctrina didicimus, elephantes cantu mulceri, & tympanorum ſono. Et in Sympoſiacis Plutarch. ſcribit Brutorum pleraq; deliniri, afficiq; plurimũ muſica, ſicuti fiſtulis ceruos. Vbi verò ſaliantur equæ, nomen incini ſolitum. quem vocent Hippothon. Cantu verò Delphinas moueri, teſtis locuples eſt Pindarus. In homine autem peculiaris adeſſe videtur ratio, qua modulatior ſonus & flexanimus concentus in corpus muſicæ memoriam deferat, cuius anima in cælo fuerit conſcia. Propterea nullum fere haberi tam immite, tam aſperum pectus, quod non oblectamentorum taliũ teneatur affectu. Afferunt illa quoque Peripatetici. Inſitum eſſe omnibus, oblectari naturalibus moribus, cui rei ſint argumento pueri, qui vix dum nati, modulis permulcentur. Omnino propterea delinimur numeris, qua ratum ordinatumque computandi modum habent, monentque nos pro ſua æquabili ſerie ordinare: Indiciũ verò id maximum eſſe ordinem ex naturæ ratione, quod, quum ordinatè laboramus, bibimus, comedimuſque, naturam vireſque noſtras ſeruamus, augemuſque. Conſonantia igitur ea inprimis cauſa demulcere poteſt (quia

ſit permiſtio, ſiue contemperatio contrariorum aptè inter ſe coëuntium, & proportionem cuſtodientium.

Quin veteres Philoſophi Leges ipſas, vt cum vocis dulcedine tenacius & libentius in animis hominum exciperentur, ad numerum decantari volebant: & ob id *νόμους* appellabant, teſte *Ariſt. in Problem.*

MVSICÆ VETERIS, ET HODIERNÆ DISCRIMEN.

Muſica olim melodia erat cum qua integra verba percipiebantur: qua cum ſi hodierna conferatur, barbara omnino videbitur, vt in qua præter voces & ſonũ aliquando nihil auditur: ita vt intelligere quis non valeat etiamſi attendat, quid demum cantetur. vnde & aures duntaxat demulcet abſque aliqua ipſius intellectus oblectatione.

Recentiores autem Muſicæ notulæ per quas diſtinguitur, traxiſſe originem exiſtimantur ex hymno D. Ioanni ſacro, quem Monachus quidam in officiolo ſuo habebat ad hanc formam conſignatum.

VT queant laxis
R Eſonare fibris
M Ira geſtorum
F Amuli tuorum
S O Lue polluti
L Abij reatum,
Sancte Ioannes.

Ex hoc hymno Religioſus iſte primas cuiuſlibet verſus ſyllabas, quæ ſunt VT, RE, MI, FA, SOL. LA, pro primis Notis cantus poſuit: & Cantu iſto in manu collocato, cantare incepit, ac voces cum Notis quas in Lineis poſuerat in concordiam redigere. Atque ita ex hac praxi, & vocum harmonia ſiue concentu, theoria quædam poſtea fuit hauſta, quæ tamen neque ſcientia eſt, neque vetus illa Mathematica, quæ ſeptem conſtabat vocibus, vt ex illo Virgilij verſu deprehenditur.

Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

Cardinalis Ferrarienſis, circa hanc indagandam ſatis multum inſudauit: ſed fruſtra. Ars itaque iſta planè eſt diſtincta. Nam qui Libros de vera hac Muſica inſcriptos legunt, ad praxim & vſum conuertere neſciunt.

APOPHTHEGMATA.

Socrates natu iam grandior, quum inter pueros fidibus canere diſceret, obiurgantibus reſpondit: Nequaquam abſurdum eſſe diſcere ea, quæ prius neſciuiſſet, communi vitæ tam vtilia, & neceſſaria eſſe. Tanti fecit Muſicam vir ſapientiſſimus, vt iam grandæuus nequaquam diſcere erubeſceret. *Eraſm. lib. 3. Apopht.*

Solon. Cùm eius nepos ex fratre inter pocula carmen quoddam Sapphus ceciniſſet, delectatus eſt illa cantilena, & iuſſit adoleſcentem, vt eam ſe doceret. Cùm autem quidam interrogaſſet, quam ob cauſam hoc deſideraret? reſpondit: Vt poſtquam ipſam didicero, moriar. *Ælian. de var. hiſt.*

Stratonicus aliquando trophæum quum erexiſſet, hunc inſcripſit titulum: Aduerſus male canentes cithara. Notans, tales vbique quampluримos eſſe, quos ipſe viciſſet. *Eraſ. l. 6. Apopht. in Athen.*

Nero à Mathematicis audierat fore, vt aliquando deiiceretur imperio, eoque Græcum Iambicum dimetrum identidem vſurpabat:

Τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει.
Terra quæuis artem alit.

Putans, ſed tantum profeciſſe in arte canendi: vt etiam ſi exigeretur, in quauis natione ob muſices peritiam poſſet haberi in pretio. Quumque imminentibus, qui illum inſequebantur, de ſalute deſperans, cogitaret ſibi vim adferre, ſubindè dicebat: Quantus artifex pereo. *Suet.*

Cuidam Ageſilaum roganti, quam ob cauſam Spartiatæ ad tibiarum cantum inituri prælium exercerentur? Vt quum ad numerum, inquit, incedunt, appareat, qui formidoloſi ſint, qui fortes. Nam anapæſtorum ictus vehementer meticuloſis pallorem ac tremorem incutiebant. Itaque quum pes non reſponderet ad modulos tibiarum, prodebatur ignauorum imbecillitas. Magni ſiquidem refert, vt dux perſpectos habeat militum ſuorum animos, quos norit, qui ſint à prælio ſubmouendi, aut qui qua parte exercitus collocandi. *Plut. in Lac. Apophthegm.*

Quum Alexander etiamnum pubeſcens citharæ daret operam, & præceptor artis ſubinde moneret, quam chordam quomodo pulſare deberet, & puer parum obſequens Doctori dixiſſet, quid ſi hanc pulſarem? Citharœdus lepidè reſpondit: Si iſthuc quæris, tanquam Rex futurus, nihil refert: ſi vt artifex futurus, plurimum intereſt. *Eraſ. l. 8. Apoph.* Idem nonnihil immutatum *ex Ælian. adducitur infra. Muſicorum exercitiorum ſpecies. Ibi. De Exercitatione diſcentium*

Antiſthenes, quibuſdam admirantibus Iſmeniam, quod eſſet inſignis tibicen: Nequam, inquit, hominem eſſe oportet: nam ſi bonæ frugis eſſet, non eſſet egregius tibicen. Indicabat, eos non poſſe bonos viros euadere, qui tantum operæ eiuſmodi artibus impendiſſent. *Plutarch. in vita Periclis, Pont. lib. 5. cap. 1. de Prudentia.*

Ateas, quum Iſmeniam tibicinem optimum in bello cepiſſet, iuſſit illum canere, ac cæteris admirantibus, ipſe iurauit per ventum acinacem, ſibi iucundius eſſe, audire hinnitum equi. *Plut. in Apoph.*

Iſmenias canebat in ſacrificio, quumque non litaretur, is, qui conductus fuerat, arreptis tibiis canebat ridicule, & hoc canente litatum eſt. Incuſantibus autem iis, qui aderant. Diuinitus, inquit, contigit venuſtè canere. Hic Iſmenias ridens. At me (inquit) canente, Dij, voluptate capti commorabantur, te verò feſtinante illos abigere, arripuerunt hoſtiam. Refert *Plut. Sympoſ. l. 2.* Conductitius ille ſibi laudem arrogabat, quòd ipſo canente litatum ſit: quaſi Dij magis delectati ſint ipſius cantu quam Iſmeniæ. Id lepidiſſimè retorſit Iſmenias: ideò non fuiſſe litatum, quod Dij gaudentes erudita muſica, diutius amarent adeſſe ſacrificio. At quum ille ridicule caneret, quaſi ſtuderet Deos abigere, ne vacui recederent, arripuerunt victimã.

Idem Citharœdũ imperitũ, obeſóque corpore, & ab omnibus vituperatum, ſolus Diogenes laudabat. Demirantibus, quam ob rem id faceret: Laudo, inquit, quod quum talis ſit, maluerit ſe cithara quã latrociniis exercere, ſignificans illum corpore validum, ingenio rudem, latrociniis aptiorem eſſe, quam muſicæ. Iocus eſt ab inexpectato. *Laërt. l. 6.* Vide de eodem infra, *Tit. Muſicorum exercitiorum ſpecies. Ibi. Muſici imperiti.*

Satyrius egregius tibicen perſæpè Ariſtonis Philoſophi, diſputationibus intererat, & his, quæ dicerentur, mire affectus aiebat: Cur ergo non igni trado hoc telum ad nihil vtile? Subobſcure aſſerens tibiam, & quodammodo ſuam artem ad philoſophiæ ſtudium comparatam extenuans, & nihil æſtimans. *Ælian. 3. de var. hiſt.*

Ariſtoteles interrogatus, quid de muſica ſentiret? reſpondit, Iouem neque canere, neque citharam pulſare. Senſit nimirum hoc ſtudium parum vtile hominibus eſſe, quo dij non etiam delectarentur. *Bruſ. lib. 4. cap. 17.*

Stratonicus de Phaone malo tibicine dicebat, quod non caneret harmoniam, Sed Chadmum. Phaon autem, quum ſe gereret pro tibicine, iactaretque ſe Magaris habere chorum: Nugaris, inquit Stratonicus: non habes, ſed haberis. Significans illum eſſe potius diſcipulum, quam magiſtrum, aut chorum ipſo doctiorem eſſe. *Eraſm. l. 6. Apopht.* Idem. Quum vidiſſet Propin citharœdum Rhodium, corpore quidem magnum, ſed arte puſillum, percontantibus qualis videretur? reſpondit prouerbiali dicto: Nullus, malus: magnus piſcis. Singulis verbis hypoſtigme ſeparatis alium efficiens ſenſum. *Athen.* Vide prouerbium etiam *apud Eraſmum*, Nullus, magnus, &c. Idem, Rhodi quũ artis ſuæ ſpecimen edidiſſet, neque quiſquã plauſu aliove geſtu ſignum fauoris dediſſet, abſceſſit illinc, dicens: Quum id quod nullo conſtet impendio, nõ præſtetis, qui ſperem me à vobis præmium accepturum? *Athen & Eraſm. lib. 9. Apopht.* Idem Citharœdus quidam malus eum excipiebat conuiuio, atque ſuper cœnam oſtentabat illi artem ſuam. Erat autem apparatus ſplendidus. Itaque Stratonicus quũ illo, canente non haberet qui cum loqueretur confregit poculum & popoſcit maius. Id quum accepiſſet cum multis cyathis, ſoli calicem oſtendit moxque ſeſe vino ingurgitauit, & obdormiuit. Quum autem fortè ſuperueniſſent aliquot comeſſabundi, cantori, qui conuiuium exhibebat, noti, Stratonicus expergiſcens factus eſt ebrius. At illi quum intellexiſſent: quod multum aſſiduèque bibendo fuiſſet inebriatus. Stratonicus compendio reſpondit: Hic inſidiator & ſceleratus cantor, me veluti bouẽ ad præſepe, dum cœnam accipit, occidit. Boues multo cibo ſaginantur, priuſquam mactentur. *Athenæus.*

Xenophantus certis modis Alexandrum ad arma ſolebat concitare. Eam Muſices vim admirantibus cunctis, quidam ait: Si tantus artifex eſt, incinat modulos quibus illum à bellis reuocet. Sentiens nõ eſſe magnæ artis hominem eo perpellere, quo ſuapte natura pronus eſt. *Eraſm. lib. 4. Apopht.*

Demoſthenes.

Demoſthenes Mitylen pulſauit fores hominis muſicæ ac citharæ dediti, quumque audito pulſu iuſſiſſet illum introire Faciam, inquit, ſi prius alligaris citharam. Subnotans illum nihil aliud quam cithara canere. *Plut. Sympoſ. lib. 2.*

Citharœdus quidam cum apud quempiam caneret, pollicituſque eſſet is apud quem cantabat, quanto melius cantaret, tanto ſe plura daturum, quum promiſſa poſtridie repoſceret, ei dulce quid, occinens ſubiecit. Voluptatem tibi reddo (inquit) pro voluptate. *Ex Ariſt. lib. 9. Ethicor. recitat Bruſ. lib. 4. cap. 17.*

Demaratus cum audiret cantorem quendam oſtentantem artem ſuam, nihil aliud laudis illi tribuit, tantum ait: Mihi videtur non male nugari. Tantus erat contemptus artium: quæ licet eſſent operoſæ, tamen ſolummodo delinirent aures, nullam ſeriam vtilitatem adferrent Reipublicæ. *Plut. in Lacon. Apophthegm.*

Quum quidam prædicaret citharœdum, eiuſque in canendo facultatem admiraretur: Heus, inquit Archidamus, vir optime, quid honoris ac præmij abs te ferent boni viri, quum tantoperè prædices citharœdum? Rectè taxauit non vulgi modo, verum & principum præpoſtera iudicia, qui plerunque pluris faciunt mimum aut morionem quam ſapientem, fidique conſilij virum: citharœdum verò cuius ars non Reipubl. ſed voluptati ſeruit, adeo non iudicauit prædicandum, vt nec inter bonos viros habendum duceret. *Plut. in Lacon.* Idem, Ad eum qui ipſi cantatorem commendare volens, dixit, Hic eſt bonus cantor: At apud nos inquit, hic eſt bonus condimentorum artifex: perinde quaſi nihil referret, vtrum quis muſicorum inſtrumentorum ſono, an obſoniis & condimentis voluptatem adferret. Apud Athenienſes cantores erant in ſummo pretio, quum coquis non haberetur idem honos Lacedæmoniis verò nihil placebat artium, quod ciuium animos effœminaret magis quam ad virtutem accenderet. *Plut.*

Alcibiades imbutus philoſophiæ præceptis, voluptates ac artes indecoras aſpernatus eſt, diſciplinas liberas ſemper amplectebatur. Lyram hoc argumento reiiciebat, quod vocem hominis imitaretur (quo colligere licet olim qui lyra canebant, ſimul & voce ceciniſſe) plectrum, quod habitum formamque liberalem immutaret in illiberalem, tibiam duplici nomine damnabat: & quod ſic mutaret oris habitum, vt vix à familiariſſimis agnoſceretur qui caneret: & quod homini pro primis adimeret vocem, loquendique facultatem eriperet. Nemo enim poteſt ſimul & inflare tibiam & loqui. Canent igitur, inquit Thebanorum filij, qui dicere neſciunt. nobis autem Athenienſibus, vt à maioribus accepimus, gentis princeps eſt Pallas & Apollo: quorum illa fiſtulam confregit, hic tibicinem excoriauit. Proditum eſt priſcorum fabulis, Palladem ad ſepulchrum tibia canentem, offenſam oris deformitate proiectam comminuiſſe tibiam. Apollo Marſiam canendo victam excoriauit. *Eraſm lib. 5. Apopht. ex Plut.*

In conuiuio quum lyra circumferretur cæterique ordine canerent (nam id apud Græcos honeſtum: habebatur) Gelon equum iuſſit adduci in conuiuium faciléque ac leuiter in illum inſiluit, ſignificans, hoc eſſe regalius, quam lyra canere. *Plut. in Lacon.*

* Hieroglyphica.

Non immeritò muſicam, eámque omnibus numeris abſolutam, per Luſciniæ hieroglyphicum ſignificari tradiderunt: ſiue multiplicem vocis varietatem, ſiue delectabilem ſuauitatem, ſiue pertinacem in ea continuationem admiremur. *Vide Pier. Val. lib. 23. pag. 213. C.*

Eiuſdem hieroglyphicum eſt Cygnus. *Idem. Ibid.* Et Cicada, quo oſtenditur ab eodem. *Pier: Val. lib. 26. pag. 250.*

Mvsicæ inventores.

In Genere.

Tubal, Lamech F. à *Ioſeph. in Antiq.* ſcribitur muſicæ repertor. Græci & Romani ſcriptores hoc inuentum in alios conferunt: arcani huius (vnde hæc ſunt) haud dubiè ignari. *lib. 6. cap. 2.*

Græci, *teſte Euſeb. de Præparat. Euang. lib. 2.* muſicæ harmoniæ inuentionem Dionyſio attribuunt. Ipſe verò in x. eiuſdem operis Zethum & Amphionem fratres, qui Cadmi temporibus fuerunt, muſicæ repertores vocat. At *Plin. lib. 7.* muſicam Amphionis inuentum tradit, & eſſe qui citharam quoque putent: etſi alij donatum eum cithara à Mercurio tradũt. Lydios etiam inuenit modulos. *Val. Probus in Alex. in Virg.* Amphionem & Zethũ. *Eurip. & Pacuuius* Iouis ex Antiopa Nyctei filia natos cantando potuiſſe armenta vocare. Teſtantur id Thebæ, quas *Apoll. in Argonauticis* à fratrib antedictis muris eſſe clauſas ait. Sed Zethus humeris ſaxa cõtulit operi Amphion cãtu vocauit: ſiquidem ſenſus animalium difficiliùs quàm ſaxa vincuntur. *Solin.* huius artis ſtudium ex Creta manaſſe putat, cùm Idæi Dactyli Iouis vagitum crepitu ac tinnitu æris occultando, obſeruatos inde modulos in verſificum ordinem tranſtuliſſent. *Polyb. lib. 4.* hoc Arcadum maioribus aſſignat, qui huius rei ſemper ſtudioſi fuerint, & in Latium primi inſtrumenta muſica inuexerint, cùm ante fiſtulis tantùm paſtoralibus vterentur, *teſte Dionyſ. Halicarnaſſeo.*

Beroſus ſcripſit, Bardum Gallorum Regem Muſices fuiſſe inuentorem. Hinc Galli ſuos philoſophos & Poëtas Bardos vocarunt.

Ponticus Chamaleon muſicam ab Antiquis excogitatam ſcribit, auium imitatione, in ſolitudinibus canentium. *Athen. lib 9. cap. 13.*

Pythagoras, vt ait *Boëth. lib. 1.* Muſicæ artis inuentor fuit apud Græcos, per malleorum ferientium inæqualia pondera, & per chordarum inæqualitatem, vel, inæqualem extenſionem, ac per calamorum inæqualem longitudinem. *Laert.*

Lucretius ex hominum obſeruatione inuentos cantus arbitratur, in hunc modum ſcribens:

At liquidas auium voces imitarier ore
Ante fuit, multo quam leuia carmina cantu
Concelebrare homines poſſent aurėſque iuuare,
Et Zephyri caua per calamorum ſibila primum.
Agreſtes docuêre cauas inflare cicutas:
Inde minutatim dulces didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,
Auia per nemora ac ſyluas ſaltúſque reperta,
Per loca paſtorum deſertaque diuia ſyluis:
Sic vnum quicquid paulatim protrahit ætas.

In specie. Pvtà Modorvm.

Cùm toni ſint *auctorib. Polymneſto & Sacada*, tres, Dorius, Phrygius, & Lidius: in ſingulis his tonis feciſſe aiunt Sacadam flexionem, ac docuiſſe chorum cantare Dorium prima, Phrygium altera, Lydium tertia: dictumque tripartitum ob eam varietatem hoc carmen. Quamquam in commentariis Sicyoniis, in quibus Poëtæ recenſentur, Clonas inuentor relatus ſit carminis tripartiti. *Plut. de Muſica.*

Sunt qui Lydiam ab Cario Iouis & Torrhebiæ nymphæ filio primùm repertam velint: qui quum fortè erraret, incidit in paludem, quam mox de matris nomine Torrhebiam iuſſit appellari: vbi, quum Nympharum, quas etiam Muſas interpretantur Lydi, vt auctor Stephanus eſt, præſuaues inaudiſſet cantus, edidicit. In ea palude ſeu lacu, quem dici item Nymphæum voluñt, Nympharum ſunt inſulæ, quæ tibiarum cantu in ambitu mouentur: propteréaque Calaminæ vocantur, à calamis: atque item Saltares: quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouentur, vt *Plin.* ſcribit *Cal. lib. 8 cap. 3. Antiq. Lect.*

Olympus, vt eſt *Ariſtoxenus* auctor, exiſtimatur à muſicis generis enharmonij inuentor fuiſſe. Quippe ante eum omnia diatona & chromatica fuerunt. Inuentum autem hoc modo. Cùm verſaretur in diatono Olympus, modumque ſubinde in diatonum parypaten nunc à parameſe, nunc à meſe traiiceret ac tranſiliret diatonum lichanum, elegantiam animaduertiſſe eius affectus. Itaque cùm contextum ex conuenientia conflatum obſtupuiſſet atque probaſſet, hoc genus tono Dorio inſeruiſſe. Neque enim ea, quæ diatoni propria ſunt vel chromatis, ſed nec quæ harmoniæ, illum attingere. Eundem, cui originem Græcæ & legitimæ muſicæ acceptam referunt, genus inueniſſe autumant harmoniæ, numeróſq; proſodiacos, in quibus eſt Martis carmen, & quo vſi crebrò in Matris Deûm ſacris ſunt choreum. Sunt qui & Baccheum ad Olympũ inuentorem trahant. Eundem *Ariſtoxenus* principem *l. 1. de Muſica* in Phythonis obitum carmẽ funebre ait modis Lydiis ceciniſſe. Sunt qui Menalippidem modulorum horum referant auctorem. *Pindarus in Pæanib.* Lydiam harmoniam vult in Niobes nuptiis doceri cœptam. Alij Torebum hanc vſurpaſſe harmoniam primum: vt tradit Dionyſius Iambus. Apud Ariſtoxenum eſt relatum principem Sappho Mixolydiæ inuentricem fuiſſe, à qua eam accepiſſe tragicos, qui mox eãdem cũ

Dona copulauerunt : quorum hæc magnificentiam refert & maieſtatem, illa affectus ciet. In commentariis harmonicis tibicen Pythoclides proditur eius auctor. Lamproclem Athenienſem Lyſis prædicat. Sed & laudatam Lydiam, quæ Mixolydiæ eſt aduerſa, aſſimilem Iadi, ab Athenienſi inuentam memorant Damone. Modorum ſcoliorum, vt vult Pindarus, fuit Terpander inuentor. Archilochus trimetrorum numeros adiecit, & illam in numeros non eiuſdem generis intentionem immutationémque, & horum pulſum. Eidem primo epoda, tetrametra, procriticum, & proſodiacum adſcripta ſunt: etiam primi auctus, à nonnullis elegium quoque: ad hæc iambei ad pæanem epibatum, & aucti heroi tum in proſodiacum, tum in creticum intenſio. Inſuper, vt iambeorum alia ad pulſum dicerentur, alia cantarentur, monſtraſſe dictitant Archilochum, inde Poëtas tragicos ita vſurpaſſe: Crexum autem ab eo hoc mutuatum deduxiſſe in dithyrambum: Ad hunc quoque auctorem referunt pulſum ſeu cantionem. Antiquiores exiſtimant ferè omnes cum concentu fides pulſaſſe. Polymnaſto cùm hypolidium nunc appellatum tonum attribuunt, tum remiſſionem & digreſſionem longè ab eo factam tradunt maiorem. *Plut. de Muſica.*

Perſæ bello Græciam cùm premerent, Dianæ Caryatidis ſacra, à virginibus fieri ſolita, ſunt intermiſſa. Quocirca Agreſtium aliquot in fanum officij ergo ſeſe intulerunt, & peculiaribus cantiunculis Dianæ laudes dixêre. Quos cantus cùm valde probari vel religio iuſſiſſet, vel numerorum lepos perſuaſiſſet: ex caſu mos, deinde etiam lex facta eſt Bucolico carmini. Caryatidis autem cógnomentum à Laconiæ vico, cui Caryæ nomen erat: Ex quo verbum quoq; ſaltationis *καρυατίζειν*, quem modum edocti fuiſſent ab regionis illius principibus Caſtore & Polluce. *Scalig lib. 1. Poët. cap. 4.*

INSTRVMENTORVM.

Dauid ille magnus Dei vates varia inſtrumenta inuenit *teſte Ioſepho in 7. Antiq.* Organa longè à noſtris diuerſa, Nabla, Pſalterium, & ſimilia.

Mercurium lyram inueniſſe, ſcribit. *Pauſ lib. 5.* eamque Apollini cùm pax inter illos poſt furtum boum orta eſſet, largitum (hinc lyra quaſi lytra dicta fuit, præmium ſcilicet pro redimendis bobus) & ab eo viciſſim accepit caduceum, vt *Seruius in 4. Æneid.* annotat. Ex neruis trium chordarum, inſtar trium anni temporum, auctore Diodoro Siculo libro primo, capite ſecundo tres inſtituit voces, acutam ab æſtate, grauem ab hyeme, mediam à vere. *Conſule Iul. Caſ. Scaligerum l. 1. Poet. c. 43. & 48. Lucianus in Dial. Apoll. & Vulcani* ſcribit, Mercurium, cùm teſtudinem mortuam inueniſſet, quam *χέλυν* dicunt brachia adaptaſſe, iugum induxiſſe, calamos agglutinaſſe, & fundo ſubiecto, nouem deinde chordis ſuper calamis, tanquam anſulis intenſis, iucundum quid modulatum fuiſſe Id cùm in monte Cy ene proximo feciſſet, mons Chelidorea vocatus fuit, teſte Pauſania in Arcadicis. *Natal. Comes Mythol. lib. 5. cap. 5.*

Citharæ figura fuit apud Græcos primùm concinnata Cepionis tempore, qui Terpandri fuit diſcipulus: & appellata Aſias, propterea quòd à Leſbis Aſianis fuiſſet importata Modos certos ante Archilochum primus Terpander inſtituit, & leges, quas ab ſe & à diſcipulo vocauit, *κιθαρῳδικοὺς & τρόπους*. *Scalig. lib. 1. Poët. cap. 48. Plut. de Muſica.* Citharæ, vt Plinio placet, repertor fuit Amphion: vt aliis, Orpheus: vt aliis, Linus: vt verò Diodoro, Apollo. Quintam chordam addidit Chorœbus, Ayis Regis Lydorum F. ſeptem chordas addidit Terpander. Octauam appoſuit Simonides, nonam Timotheus. Cithara ſine voce primus cecinit Thamyras, cùm cantu Amphion: vt alij Linus. Hæc Plinius At cithara tamen longè ant Tubal Hebræus vſus eſt: quam omnino ab ea diſſimilem fuiſſe, quam illi inuenerunt, teſtatur D. Hieronymus in epiſtola de Inſtrumentis muſicis, ad Dardanum, aut quiſquis illius auctor eſt, ſcribens citharam apud Hebræos viginquatuor chordas habuiſſe, factum ad formam Δ literæ. Quatuor neruis, quibus primùm citharam intendebant, tres adieciſſe Amphionem vult Pauſanias. Arati commentator, & Homerus in hymno Mercurij, citharam ſeptem chordas habuiſſe, tres Diodorus, quatuor Pindari ſcholiaſtes cum Boëtio, quibus duas Orpheum addidiſſe, nonnulli ferunt. *Brodæus in Epigramm.* Septem in ea chordas appoſitas tradunt iuxta numerum ſeptem Atlantidum, quòd Maia Mercurij mater ex illarum numero fuiſſet: deinde ſupperadditas duas, vt repræſentarentur nouem Muſæ. *Polydor.*

Pythagoras in adytis Anactoron Ægypti fertur Orphei antiquam heptachordon lyram inueniſſe, eiuſque proportiones obſeruaſſe quam Terpander Leſbius in Ægyptum proficiſcens appenderat, apud ſacerdotes illos philoſophatus. *Laërt.*

Fabulantur Tritonem Deum marinum inuentam à ſe concham ad id bellum attuliſſe, quod ſuſceptum eſt aduerſus Gigantes. Quam cùm inflaſſet, Gigantes immanem aliquam belluam ac formidabilem rati, ſe in fugam verterunt. Itaque victoria facilis diis ceſſit. *Nat. Comes Mythol. lib. 8. cap. 3.*

Cornua & tubæ Tyrrhenorum inuentum, *ſec. Athen. lib. 4. cap. 24.* Cui atteſtatur Diodorus libro 5. cap 9. pedeſtri exercitu præualidos, Tubam à ſe Tyrrhenam appellaſſe ſcribens. *Plinius* Piſeo Tyrrheno tribuit. Rectiùs *Ioſeph. lib. 3. Antiquit.* Moyſi leg ſlatori Hebræorum.

Sunt qui Apollinem non citharam modò, ſed etiam tibiam inueniſſe tradant. Cui rei argumento ſit ſimulachrum Deli, cuius dextra teneat arcum, læua Gratias ſuſtineat, quarum ſingulæ ſingula muſicæ inſtrumenta manibus geſtarent: vna lyrã, tibias altera, media fiſtulam teneret ore. Puerũ præterea, qui laurum tempicam Delphos inferebat, tibicen ponè aſſectabatur. Ex quæ ex Hyperboreis ſacra mittebantur non ſine tibiis, fiſtulis, citharis fuiſſe memorantur. *Plut. de Muſica.*

Marſyas tibiæ inuentor, *teſte Diod. & Euſeb.* Lybim vocari tibiam à Poëtis, teſtatur *Duris lib. 2. de rebus Agath.* poſteaquam Sirites, qui primus videtur tibiarum artem inueniſſe, Libys fuit ex Nomadibus: qui etiam primus materna tibia cecinit. *Athen. lib. 14. cap. 5.*

Olympus Phryx tibicinam primus ad Græcos intulit, ad dactylos Idæos, Midæ Regis temporibus, & tibialem inuexit *νόμον* Polycephalon dictum, fortè non diuerſum à nomo, quem Xynauliam ſiue Synauliam vocant: quum tibicines duo indunt idem, aut certè vbi cithara & tibia concentum faciunt. Fuit autem Marſyæ diſcipulis. Tibia vſum Hyagnim primum volunt, aut (ſicuti Apuleius inquit) primus in canendo manus diſcapedinauit, primus duas tibias vno ſpiritu animauit, primus dextris & læuis foraminibus acuto tinnitu & graui bombo concentum muſicum miſcuit. *Cal. lib. 8. cap 3. Antiq. l. ect.*

Pronomus Thebanus tibicen, cùm diuerſæ eſſent ob diuerſa modorum genera tibiæ, & non iiſdem omnino Dorij, Lydij, & Phrygij modi incinerentur, primus eiuſmodi tibias excogitauit, quæ inflatæ modos omnes eædem redderent. *Pauſ. in Bœot.*

Iuba eam tibiam, quæ ex hinnulorum membris conficitur, Thebanorum inuentum aſſerit. Elephantinas apud Phœnices primùm fuiſſe perforatas. *Athen. lib. 4. cap. 24.*

Metrodorus in rebus Troicis fiſtulam & tibiam primum Marſyam inquit inueniſſe in Celænis, cùm priùs vnico calamo vterentur. Mercurium tamen fiſtulam vnius calami inueniſſe. Euphorion Poëta teſtatur in libro de Cantilenis, atque quoſdam eſſe, qui Medis attribuant, Scythæ ſcil. & Rhonaci. Ex multis calamis compoſita tibia Sileno attribuitur, at Marſyæ cera coniuncta. *Idem.*

Pythagoras Zacynthius Tripodem muſicum inſtrumentum reperit. *Athen. 14. cap. lib. 15.*

Tibiis canere voce Trœzenius Dardanus inſtituit, quæ primò ex tibiis gruum, vnde & nomen, mox ex arundinibus factæ ſunt. *Plin. lib 7. cap 56.*

Cybele fiſtulam calamis compactam, & cymbalum tympanumque prima adinuenit: puerorum inſuper & pecorum morbis remedia excogitauit. Qua ex re factum eſt, vt Mater ab omnibus appellaretur.

Mercurius Monaulum reperit. ſiſtulam verò Pan Deus Arcadiæ, Syringe nympha in paluſtrem mutata cannam, in amoris ſolatium. *Ouid. lib. 7. Metam. & Maro,*

Pan primus calamos cera coniungere plures
Inſtituit.

Archytas Tarentinus crepitaculum. *teſte Ariſt. in 8. P. olit.*

Ægyptij ſiſtrum inuenerunt. *Plin. lib. 7. cap 56.*

Alexander Cytherius pſalterium, chordis impleuit, & cum in Epheſiorum ciuitate conſeniuiſſet, hoc ſapientiſſimum quaſi ſuæ inuentum in templo Dianæ depoſuit *Athen. lib. 4. c. 24.*

Libycus quidam quatuor cymbala quædam fabricatus dicitur certis proportionibus ita inter ſe reſpondentia, vt primi ſpiſſitudo epitriti rationem haberet ad ſecundum, ad tertium hemiolij, ad quartum dupli. Ea pulſata muſicam quandam harmoniam reddebant. *Auctor Zenodotus.*

Sambucam, Lyrophenicem nominatam, ab Ibyco Poëta
A Rhegino inuentam, Neanthes Cyzicenus putat, Barbytum ab Anacreonte, *Athen.lib.4.24.* At *Clemens* & *Solin. Troglodytis* Africæ adſcribunt.

Iobas Ægyptios affirmare ait Monaulum ab Oſyride fuiſſe repertum: ſicut Photyngem etiam tibias obtortas habétem. *Athen.lib.4.cap.24.*

Boëtius Seuerinus Patricius & Conſul Roman. inuentor fuit Chitérimini inſtrumenti Muſici. *Supplem.Chron.*

* APVD SINENSES.

Inſtrumentorum apud Sinenſes muſicorum varietas eſt & copia, ſed organis carent, atque clauichordiis, & omni huiuſmodi inſtrumento, fides inſtrumentis omnibus adhibent è cruda byſſo retortas, ex animalium fibris ne confici quidem poſſe norant. Inſtrumentorum tamen concinnandorum ſymmetria noſtræ reſpondet. Muſica porrò ars omnis in vnius vocis ſono conſiſtit, vocum diuerſarum diſcordem concordiam planè ignorant. Et tamen ipſi de ſua Muſica ſibi maximè
B blandiuntur, quæ noſtrarum aurium iudicio ſuperbiſſimo abſona omnino iudicatur. Et quanquam ipſi ſibi primas de muſicis concentibus arrogent, noſtratia tamen organa & cætera, quæ hactenus audierunt inſtrumenta, admirantur, idemque fortaſsè de noſtrarum vocum harmonia iudicabunt, cùm eius artificium ſonoſque perceperint, quos hactenus templa noſtra non audierunt, omnium quippe rerum ferè muta ſunt rudimenta. *Matthæus Ryccius in hiſtorica Exped. Chriſtian. apud Senenſes.*

* DE MVSICA quam MVTAM vocant.

Erat & veteribus vſitata alia Muſicæ ſpecies, quam Mutam nominabant: quòd aquæ ſono, ſolis manuum, vultus, pedum geſtibus exercebatur: iidemque intelligebantur, & mirabiliter populum oblectabant, actibus in Scena intermediis. Qui verò hanc exercebant Mimi & Pantomini dicebantur. vt ex multis Auctoribus, ſingulariter verò *Caſſidoro* depre-
C henditur, qui *Lib.1. var. Epiſt.* ad Albinum ſcribens in fine ait: Iſtam Muſicæ partem veteres nominarunt mutam, quæ quibuſdam geſtibus facit intelligi, quod lingua, aut ſcriptura melius exprimi haud poſſet.

Hæc quoque ars iuit in fumum, & nec vllum eius exſtat veſtigium. Idque magni faciendum non eſt: ſiquidem nullum alium fructum, præter quam delectationem adferebat, quæ ſanè homini Chriſtiano non magnopere curanda.

Qui verò hanc artem callerent, eos Pantomimos appellari ait, *Lib.4.variar. Epiſt. vlt.* nos in *Tit.de Amphitheat.* Chironomos eos, & propriè, & diſtinctè magis appellatos fuiſſe docuimus. Sic autem ſcribit. *Lib.4.*

Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen eſt, cùm primum in ſcenam plauſibus inuitatus aduenerit, adſiſtunt conſoni chori diuerſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita quaſi quibuſdam literis edocet intuentis adſpectum: in illáque leguntur apices rerum, & non ſcribendo facit quod ſcripturam declarauit. Neronis, quoque tempore, Demetrius
D Cynicus cum Mimum ſpectaret adulterium Martis & Veneris ſaltantem, ita exclamaſſe fertur, permultum admiratus: Audio, inquit, ô homo quæ facit, nec modo video, ſed & mihi videris manibus ipſis loqui.

Legimus etiam alicubi Regem Ponti petiiſſe à Nerone, vt ſibi Mimum daret, quo vteretur apud exteros interprete. Mimus is ita geſtibus omnia exprimebat, eaque dexteritate ſe mouebat, vt facilè & citò ab omnibus intelligi poſſet: quemadmodum *Claudius Minos refert ad Audomari Talai præcepta Rhetor.* Cæterum mutæ huius Muſicæ mentionem quoque facit *Lucas de Penna, in Leg. ſi qua in publicis. 4. Cod. de ſpectaculis Libro 11.*

MVSICÆ DISCIPLINA. HVC II QVI MVSICAM DOCENT.

ſiue

Præceptis, Exemplis.

Timotheus, cùm in arte muſica omnium præſtantiſſimus eſſet, duplicem mercedem exigebat ab his, quos ab aliis ma-

giſtris male inſtitutos acciperet: quòd hi prius dedocendi
E quàm erudiendi erant: à rudioribus verò & ignaris, ſimplicem. *Alex.ab Alex.lib.2.cap.25.*

Gregor. Magn. Pont. Max. in cantu ad extremum vſque ſpiritum ſe ſuoſque pueros exercuit. Ab illo cantus in Eccleſia Gregorianus nomen accepit.

Guido Aretinus claruit in Italia ſub Conrado II. & Henrico III. Imperat. Hic ignotos cantus breuiſſima omnium via pueros docebat, omnia ad varia inſtrumenta muſicorum applicans. *Sigeb. in Chron.* eum circiter annum Chriſti MXXIIX. vixiſſe ſcribit. *Volat. lib.* 21. De eo ſic *Cranz. lib. 4. cap.* 18. *Metrop.* Guido per varias regiones proficiſcens, corruptam muſicam emendauit, & per flexuras articulorum im manibus cantum diſcernere docuit: Scalam vulgò dicunt. Hermannus Archiepiſcop. Hamburgenſis & Eluericus Oſnabrugenſis Epiſcopus eius opera vſi ſunt. Ex hymno Baptiſtæ, ſex illas ſyllabas muſicales, Vt, Re, Mi, Fa, Sol, La, mutuatus ingenioſè dicitur:

VT queant laxis,
F *REſonare fibris*
MIra geſtorum
FAmuli tuorum
SOLue polluti,
LAbij reatum,
Sancte Ioannes.

Scriptis. Scriptores Muſicæ.

Epicurus Athenienſis ſcripſit Ariſtobulum, ſiue de Muſica. *Laert.lib.10.*

Democritus Abderites librum edidit de concentu & harmonia. *Laërt.lib.9.*

Antiſthenes Athenienſis, Socratis auditor, de Muſica commentatus eſt, *Laert.lib.6.*

Heraclides Ponticus Speuſippi auditor, libros duos muſicos, de his, quæ apud Euripidem & Sophoclem reperiuntur, ſcripſit: item de Muſica duos. *Laert.lib.5.*

Theophraſtus Ereſius Harmoniacôn librum vnum de Muſicis librum vnum, de Muſica libros tres edidit. *Idem.*

Alcidamas Eleates philoſophus, muſicus clariſſimus diſci-
G pulus Gorgiæ Leontini, de Muſica elegantiſſimos libros ſcripſit, *teſte Suida.*

Soteridas Epidaurius ſcripſit muſicæ libros tres, vt ait *Dionyſ. & Volat. lib.19. Antrop.*

Laſus Herminæus Achæus (qui floruit ſub Dario *Olymp.* 58.) primus de Muſica ſcripſit, & Dithyramborum certamen primus protulit. *Suidas.*

Dionyſius Halicarnaſſeus, ſub Hadriano Cæſare, ſophiſta, cognomento Muſicus, quòd in ea arte plurimum ſe exerceret. Scripſit rhythmicorum commentarios libros 24. hiſtoriæ Muſicæ libros 36. in quibus tibicinum & citharœdorum & Poëtarum omnis generis meminit. Muſicæ diſciplinæ ſiue diſputationum libros 22. Quæ in Platonis Republica Muſicè dicta ſint. *Suidas.*

DISCVNT. DISCIPVLI MVSICÆ.

Lacedæmonij muſicam diſcebant, nón tamen exercebant,
H vt ſaltem iudicare poſſent artem quam deperditam ter apud illos conſeruatam dicunt. *Athen.lib.14.cap.11.*

Ariſt. in 8. Polit. Iuuenes muſica erudiri vult, vt ſenes facti de ea poſſint iudicare, tum etiam vt & ipſi Muſicæ honeſtis voluptatibus moueri poſſint. Non mouetur autem, niſi qui intelligit qui ſint concentus, quæ verba.

Teleſias Thebanus adoleſcens, in optima veterum Lyricorum muſica eximius, cùm ad ſcenicam & picturatam muſicam Philoxeni & Timothæi Poëmatum animum adieciſſet, contuliſſetque ſe ad modulos condendos, nihil tamen in Philoxeneo genere præſtare laude dignum potuit, propter optimam inſtitutionem à teneris, quam eluere nequibat. *Plut. de Muſica.*

Socrates in ſenectute didicit muſicam à Conno fidicine. Cùm autem ei diceretur: Nunquid non verecundaris in ſenectute his operam dare ſtudiis? Maiorem, reſpondit, verecundiam eſſe, in ſenectute ignorantes. eſſe, quàm in ſenectute ſtudere. *Plato.*

MVSICÆ POSSESSIO, IN GENERE.

A Scriptum reliquit Panſanias in Atticis, Cygnum Ligurum fuiſſe Regem eorum, qui habitarunt in Gallia Tranſpadana, laude muſicæ artis clarum. Mortuus ab Apolline in auem ſui nominis mutatus fingitur. Lucianus in Dialogo, qui Cygnus inſcribitur, Aſſeſſores fuiſſe Apollinis Cygnos commemorat, & amicos homines, muſicæ peritos: qui poſt mortem in aues ſui nominis fuerint mutati. *Natalis Comes Mytholog. lib.7.cap.5.*

Sirenes Acheloi fluminis, qui Ætoliam ab Acarnania diſterminat, & Terpſichores filiæ. *Nicander lib.3. Mutatorum.* Melpomenem Sirenum matrem ſcribit: alij Steropen, alij Calliopen. Iuxta Pelorum Siciliæ promontorium, vel in inſulis Sirenoſis habitarunt, in extrema parte Italiæ. *Strabo lib.1. Idem lib.5.* Sirenum inſulas facit ſaxoſas & deſertas, non procul à Capreis. Inferiorem corporis partem habuere volucrum, ſuperiorem hominis, vt ſenſit *Theopompus, in Callæſchro, & Iſacius.* Nomina illarum fuerunt Aplaope, Piſinoë, Thelxiepia, B vel vt voluit Chœrilus, Thelxiope, Molpe, Aglaophones. *Clearchus* verò *Solenſis in Amatorius lib.5.* Leucoſiam nominat, Ligeam, & Parthenopen: à qua *Strabo lib.1.* Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuiſſe Parthenopen ait in iis locis mortuam, *idem. lib.6.* Leucoſiam inſulam nomen obtinuiſſe inquit, ab altera Sirene, quæ ibi ſe in profundum abiecerit. Fabulantur vnam harum voce, alteram tibiis, tertiam lyra ceciniſſe pro ſingularum ingenio, & ad quæ quiſque natura duce maximè proclinis eſſet, tanta cum gratia, vt homines ſui ipſorum obliti, in manifeſtam perniciem ſe trahi paterentur. Cùm Minyæ per ea loca nauigarent, Ancæo nauem gubernante, ſe citharã arripuiſſe ſcripſit *Orpheus in Argonauticis,* ſuóque cantu Sirenum cantum retudiſſe. Nam cùm Deorum certamina caneret, minimè auditæ fuerunt cantilenæ Sirenum. Eapropter deſperatione actæ, mutæque factæ, in mare muſica inſtrumenta abiecerunt. *Orpheus & Apollon.lib. 4. Argon.* Vlyſſes à Circe Solis filia edoctus: aures cera ſociis obturauit, ſeque arctiſſimis vinculis malo alligari iuſſit, neque, ſi rogaſſet quidem, voluit ſolui. Itaque tutò illas præternauigauit. Sirenes præ C deſperatione ſe in mare præcipitarunt, & in ſaxa ſunt conuerſæ. *Natal.Comes Mythol.lib.7.cap.13.*

Oſyris inſignis muſicus fuit, quemque muſicorum multitudo ſemper ſequebatur: inter quos & nouem Muſæ fuiſſe dicuntur. *Diod.Sic.lib.1.cap.13.*

Nulli magis periti ſunt artis muſicæ, quàm Alexandrini, neque pulſandæ citharæ ſolùm, cui vel pauperrimus quiſque priuatus atque indoctus omnis ita eſt aſſuetus, vt quàm celerrimè errores, qui in pulſatione chordarum fiunt, deprendere poſſit, ſed tibiarum etiam ſunt peritiſſimi: nec earum ſolùm, quæ virgineæ puerileſque vocantur: ſed & earum, quæ dicuntur viriles, perfectæ, & ampliores cithariſteriarumque, & dactylicarum. *Athen.lib.4.cap.24.*

Ariſtoxenus, genere Italus, patria Tarentinus, cognominatus eſt Muſicus, propter peritiam artis. *Plutarchus, & Suidas.*

Teleſilla Poëtria muſica, vrbem Argiuorum ab impetu Lacedæmoniorum defendit. Cùm enim Cleomenes, interfectis Argiuorum ſupra ſeptem millia iter Algos direxiſſet: Te- D leſilla Argiuas armatas ad pugnam eduxit: eæque in propugnaculis ſtantes, circumcirca muros tuentes Cleomenem repulerunt. *Polyæn.lib.8.*

Xenophilus muſicus, Chalcidenſis, annos 107. vixit, citra vllum corporis incommodum. *Plin.*

Scylax Cariandæus Mathematicus, claruit arte muſica.

Simon Magneſius inſignis muſicus, neglecto ſuperiorum muſicorum more, Simodiam introduxit: ſicut & Lyſis Lyſiodiam. *Volat.lib.19.ex Strab.*

Gul. Roger Anglus, variis inſtrumentis muſicis celebris, à Iacobo III. Scotorum Rege euocatus, multos, poſt ſe diſcipulos in aula Scotica reliquit. A Scotis proceribus, capto Rege ſtrangulatus. *Appendix hiſt.Scotorum.*

De Theodulpho Epiſcopo, vide elegantem hiſtoriam. *Infr. Muſices exercitatio reſpectu Perſonæ §.captiui.*

CANTORES.

David Rex Leuitis cantores ſacros conſtituiſſe dicitur 288. eorum tres principes, Aſaph, Heman & Iedith. *1. Paralipom.25.*

Palæphatus Ampionem & Zetum, in condendis Thebis, mercede cantus lapides ab agricolis accepiſſe ſcribit, cùm pecuniam non haberant. E

Muſæ in nuptiis Cadmi (qui Thebas Bœoticas condidit, filius Agenoris Regis Phœnicum, frater Europæ) & Harmoniæ, Veneris & Martis filiæ, cecinerunt carmen, cuius partem *Theognis* recenſet *in ſua Gnomologia:*

ὅττι καλὸν φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.

Græci ad myrtum canebant, cantorque cantorem myrto tradito inuitabat: quod poſtea prouerbio increbuit. *Alex. ab Alex.lib.2.cap.25.*

Vetuſtum eſt carmen Cradias dictum, quod memorat Hipponax Minermum ad fiſtulam ceciniſſe. *Plut.de Muſica.*

Xenophantus modulator inſignis, maxima & inaudita modulatione cecinit in funere Demetrij Regis. *Sabel.lib.1.cap. 4.Exempl.*

Cùm conuiuaretur cum amicis Aſtyages Medorum Rex, Angares quidam aderat cantorum omnium celeberrimus, qui inter alia dixit, quòd fera ſylueſtri ſue multò audacior in nemus accedit. Quæ ſi locis his imperarit, contra multos cum paucis facilè pugnabit. Cùm rogaſſet Aſtyages, Quæ ferat F Cyrum Perſam, inquit, eius nepotem, à quo pòſt regno fuit exutus. *Athen.lib.14.cap.13.*

M. Cato Cenſorius ſimpliciter cantare, nequaquam ſeruile duxit opus. *Alex. ab Alex.l.2.c.25.* ☞ *Vide Locum de* Cantu.

MVLTORVM INSTRVMENTORVM PERITI.

Muſicæ artis virum omnium, qui vnquam fuerunt, ſine cõtrouerſia præſtantiſſimum plures annos Venetiæ habuerunt, circa annum Sal. 1470. Bernardum cognomento Teutonem argumento gentis in qua ortus eſſet. Omnia muſicæ artis inſtrumenta ſcientiſſimè tractauit: primus in Organis auxit numeros, vt & pedes quoque iuuarent concentum funiculorum attractu. Mira in eo artis eruditio, voxque ad omnes numeros accommodata, numinis prouidentia ad id natus, vt vnus eſſet, in quo ars pulcherrima omnes vires experiretur ſuas. *Sab.lib. 7.Enn.10.*

FIDICINES, CITHAROEDI, LYRISTÆ, G

☞ *Qui fidibus canunt, in multiplici ſunt differentia, pro inſtrumentorum diuerſitate. Celebrarunt olim citharam & lyram, propterea quòd & plectro chordas pulſare, & ſimul viua voce accinere poſſent. De quibus conſule Scaligerum lib. 1. Poetica. Exempla pete ex Tit. Lyricorum Poëtarum.*

David, Iſai F. inſignis citharœdus, Saul Regem dæmonio correptum, ſuo cantu ſæpè mitigauit, necnon hymnos ſacros plurimos compoſuit: quorum ſpiritu adhuc Chriſtiana fruitur Eccleſia. 1. *Reg.16.& 2.Reg.6.*

Philammon Delphus, Apollinis filius. *Ouid.lib.11. Metamorphoſ.*

Carmine vocali clarus, citharaque Philamon.

Latonæ Dianæ, & Apollinis ortum carminibus edidit, ac choros circa templum Delphicum inſtituit primum. *Plutarch. de Muſica.*

Linus Apollinis & Vraniæ filius, lyricæ muſæ peritiſſimus: in qua magni nominis diſcipulos habuit Orphea, Thamyram H & Herculem. Hunc ab Hercule plectro occiſum ferunt, dum eum canentem acerbè nimis corripuiſſet. *Ælian.* At *Pauſan.* Amphimari Neptuni & Vraniæ muſæ F. fuiſſe, & cum Apolline de Muſices gloria contendentem occiſum ſcribit *in Bœot. Plutarch.* hunc Eubœenſem facit.

Thamyras citharœdus Thracius, Lini diſcipulus, à Muſis excæcatus, quòd eas ad certamen cantus prouocaſſet. Bellum Gigantum contra Deos panxit.

De Amphionis cantu, & quòd muros Thebanos in Bœotia ad lyram erexerit, nullam prorſus fecit Homerus mentionem. Hanc in muſicis famam idcirco eſt Amphion conſecutus quòd à Lydis ob Tantali affinitatem modos didicit, primuſq; chordas tres ad quatuor à ſuperioribus inuentas addidit. At enim qui carmina in Europam fecit, is memoriæ prodidit, Amphionem Mercurio magiſtro fidibus didiciſſe: cantu verò ſaxa & feras mouiſſe. At Myron Byzantius heroici carminis, & elegorum ſcriptor, Amphionem tradit primum omnium Mercurio aram dedicaſſe, & idcirco lyram ab eo accepiſſe. *Pauſ.in Bœot. Heraclid.in Muſicorum breuiar.* principẽ citharæ

&

& citharœdicæ Poëſeos architectum fuiſſe Amphionem ſcri-
A bit, Iouis & Anthiopæ filium, in ea inſtitutum à patre. Cui rei fidem faciunt, quæ Sycione ſeruantur, acta ex quibus ſacerdotum Argiuas, Poëtas & muſicos nuncupat. Eodem ſeculo Lycium Eubœenſem lamentationes, Anthem ex Anthedone Bœotiæ hymnos, Pierium ex Pieria Poëmata in Muſarum laudem condidiſſe ait.

Phemius Ithacenſis, ἀοιδός, Eunuchus & muſicus, cuſtos relictus ab Vlyſſe vxori Penelope, vt eius pudicitiam ſeruaret, frater Demodoci. *Euſtath. in 3. Odyſſ.* Introducitur ab Homero, inuitus apud procos canens: vir enim probus erat, vereque philoſophus, ὃς παρὰ τοῖς μνηστῆρσιν ᾄδει, vt in primo Odyſſeæ. *Plut. de Muſica.*

Demodocus Corcyreus, ἀοιδός, frater Phemij, Eunuchus & muſicus, ab Agamemnone vxori Clytæmneſtræ cuſtos datus. Nec priùs eius pudicitia ab Ægiſtho potuit expugnari, quā Demodocum in exilium relegaſſet, & interfeciſſet. *Euſtat. in 3. Odyſ.* Diuerſus eſt ab illo, quem Homerus inducit canentem in conuiuio Alcinoi Regis Phæacum, *Odyſſ. x. Idem.*

Orpheum Apollinis & Calliopes filium Poëtæ faciunt,
B Principem muſæ Lyricæ (nullo, quem imitaretur, exiſtente. At Terpander hunc pòſt imitatus eſt) adeò vt fabulentur delinitas eius cantu arbores, ſuis ſe locis extruiſſe, ſenſificatas cautes egiſſe choros, fluuios curſum cohibuiſſe, exarmatas feras poſuiſſe feritatem, & alia id genus incredibilia. Fingitur ab inferis cantu ſuo exoraſſe Eurydicen vxorem, ea lege, vt ſequentem à tergo non aſpiceret, priuſquam ad ſuperas auras ambo rediiſſent. Cui legi quum amor nimius ſtare non permiſiſſet vatem, Eurydice demùm euanuit. Ab eo lyra vocatur Hæmonia, Threïcia, Orphea, Biſtonia, & Biſtonis, quòd Thrax fuerit natione.

Doreeus cantu citharæ apud Thraces, ſecundam poſt Orpheum meruit palmam. *Val. Flac. lib. 3. Argon.*

Olympus Muſius, Poëta melicus, & elegiarum, Marſyæ Satyri diſcipulus, pulſandæ citharæ legem dedit, modoſque pulſandi reperit & docuit. Floruit ante bellum Troianum, à quo & mons in Myſia nomen accepit, *Suidas.*

Arion Methymnæus, citharœdus, & Poëta Lyricus, primus Corinthi apud Periandrum & fecit & nominauit & docuit
C Dithyrambum. Opibus & honore auctus in patriam reuerſurus, ſiue, vt Herodotus vult, è Tarentho Corinthum nauigaturus, piraticæ naui ſeſe commiſit. In ipſo curſu à prædonibus ad necem poſcitur. Ille hoc vnum petit, vt cygni inſtar, cithara priùs luderet, quàm moreretur. Data poteſtate, foris conſcenſis, Orthium carmen modulari cœpit. Eius cantu allectus Delphin, dorſo exceptum portauit ad litus Tænarium, & exemit à periculo. *Gell. lib. 16. cap. 19. & Herod. lib. 1.*

Phrynis citharœdus Mithylenæus, primus putatur apud Athenienſes cithara ceciniſſe, & primas tuliſſe in Panathenæis Callia prætore. Ariſtoclidis diſcipulus. *Suidas.*

Ariſtoclides ex familia Terpandri, floruit in Græcia bello Medico, celebris cithariſta. *Idem.*

Tenuem citharæ ſonum Ariſtonicum Argiuum, qui floruit Antilochi tempeſtate, Corcyræque habitauit, primum introduxiſſe, ſcriptum reliquit Menechamus. Primus Lyſander Sicyonius cithariſta, Pſilocithariſtiam mutauit, cum longos tonos intendiſſet, vocemque feciſſet ſatis magnam.
D Timarchus Steſandrum Samium narrat in rebus Cypriis artem plurimùm auxiſſe, primumque Homeri pugnas in Delphis cum cithara cantaſſe. Sunt qui dicant Ametorem Eleuthernæum Amatorias odas primum ceciniſſe apud Eleuthernæos, cuius minores vocati ſunt Ametores. Scribit Ariſtoxen. quod veluti hexametrorum parodas nónnulli ad riſum inuenerunt, ſic primus Oenopas ad citharam cantus. *Ath. lib. 14. c. 15.*

In citharæ cantu excelluerunt maximè, qui Oenonam Italum ſecuti ſunt, qui Cyclopem laſciuè cantantem introduxit, & naufragum Vlyſſem ſolœciſmos, vt ipſe dicit, facientem. *Athen. lib. 1. cap. 14.*

Hipparchion, & Ruffinus, præcipui apud Græcos citharœdi, quum ſolennibus ludis inter ſe certaturi eſſent theatri tumultu commotus Hipparchion obticuit. Vnde natum prouerbium, Mutus Hipparchion, de his qui repentè ſilent, à quibus tamen grande aliquid expectatur. *Eraſm. in Chiliad.*

Epicles cithariſta magno quondam in pretio apud Athenienſes: quem Themiſtocles orauit, vt apud ſe artem exerceret. Volebat enim domum ſuam à multis adoleſcentibus nobilibus frequentari. *Plut.*

Connus Metrobij F. fidicen quo præceptore vſus eſt Socra-
E tes, & ob id ipſum Connum pueri ὡς γεροντοδιδάσκαλον irridebant, *teſte Plat.*

Conna citharœdus, ſeu lyriſta, extremæ ſortis, deuorato patrimonio factus pauperrimus, & homo nihili. Hinc adagium natum, Connæ calculus: in hominem nullius momenti. *Eraſm. in Adag.*

Amœbeas citharœdus caſtiſſimus, vxorem nunquam attigit. Eum ſcribit Ariſteas in citharœdorum libros Athenis habitantium, apud theatrum habitaſſe, qui vbi cantaturus exiret, Atticum talentum ſingulis diebus capiebat. *Athen. lib. 14. c. 9.*

De Aſpendio citharœdo Aſconius Pedanius in tertia Verrina ad hanc fermè ſententiam enarrat: Vulgares citharœdi cùm canunt, vtriuſque manus funguntur officio, ita dextrâ plectrum teneant, id quod foris canere appellant: ſiniſtra digitis chordas carpant: quod quidem intus canere vocant. Difficile autem viſum eſt, quod Aſpendius citharœdus faciebat, qui nequaquam vtraque vteretur manu, ſed omnia, id eſt totum cantionem intus, & ſiniſtra tantùm manu complecteretur: at-
F que ita tacita leuique modulatione ſiniſtra contactis chordis, cantilena peragebatur, vt vox ad citharœdum duntaxat, aut proximè aſſiſtentem perueniret. Aſpendius Pamphyliæ ciuitas eſt, auctore Stephano: vnde Aſpendij dicebantur, apud quos citharœdi hoc artificio præcelluiſſe videntur. *Eraſm.*

Stratonicus Athenienſis primus videtur multas chordas in tenuem citharam detuliſſe, primuſque Harmoniarum diſcipulos habuit, formulaſque conſtituit. Ob licentiam in ridiculis à Nicocle Cypriorū Rege ſublatus eſt de medio, veneno hauſto: cùm eius filios cauillatus eſſet. Corinthi cùm Vetula quædam eum intentiùs aſpiceret, cauſam rogauit. Et illa, Demiror, reſpondit, matrem decem te menſibus geſtaſſe: quem per vnum diem auditum vrbs noſtra faſtidire incipit. *Athen. l. 8. c. 7.* Habuit idem in ludo nouem Muſarum imagunculas, & Apollinis vnam, diſcipulos duos. Propterea interroganti cuidam, quos haberet diſcipulos: Cùm Diis, inquit, duodecim.

Terpander Arnæus aut Leſbius ex Antiſſa, aut Cumæus. Alij oriundum ab Heſiodo ſcripſerunt: alia, ab Homero. Aiunt enim eum Bœi filium, qui fuerit filius Phocei, nepos Euriphōn-
G tis, Homeri pronepos. Primus lyram ſeptem chordis fecit, & modos lyricos primus ſcripſit: quamuis hoc alij Philammoni tribuant. *Suid.* Ludis Appollinaribus ſexies victor fuit, ac temporibus admodum fuit antiquus. Priorem facit eum Glaucus Italicus Archilocho in commentario quodam, quem de veteribus Poëtis & muſicis ſcripſit: quippe fuiſſe demonſtrat eum à primis illis, qui tibiæ cantus condiderunt, ſecundum Æmulatum Terpandrum Homeri verſus, Orphei modos. Alexander in Breuiario muſicorum Phrygiorum pulſandarum fidium Olympum rationem docet in Græciam principem attuliſſe, inſuper Idæos Dactylos. Heraclides eum narrat, pro ſingulis carminibus verſus ſuos & Homeri numeris adornaſſe, eoſque cantaſſe in præliis. Eundem memorat vocabula primùm carminibus citharœdicis reddidiſſe. Eius exemplo Clonam, qui carminum tibialium proſodiorumque princeps fuit & auctor, elegias & verſus condidiſſe, ac Colophonium Polymnēſtum, qui fuit infra hunc, eadem vſurpaſſe harmata. *Plut. de Muſica.*

Citharæ olim figura Aſias appellata eſt: quòd citharœdi ea Leſbij, qui Aſiam accolunt, vterentur. Nouiſſimum Pericli-
H tum aiunt citharœdum Carniis Lacedæmone victoriam obtinuiſſe, natione Leſbium. Quo defuncto, perpetuam apud Leſbios citharœdorum ſucceſſionem expiraſſe. *Idem.*

Xenophantus certis modis Alexandrum ad arma ſolebat conuitare. *Sed vide de illo inter Apopht. Eraſ. lib. 4. Apophi.*

Timotheus Mileſius Muſicus, decimam & vndecimam chordam lyræ addidit, & antiquam muſicam in molliorem modum mutauit. Vixit tempore Philippi Macedonis. Alexander illius modulis excitabatur, & ad res bellicas alacriùs inſtruebatur. Scripſit verſus de Muſica *lib. 19. Suidas & Cicero 2. de legibus,* Lyram, quæ ſeptem tantùm fides vſque ad Terpandrum Antiſſæum habuerat, in plures chordas diſſecuit. *Plut. de Muſica.*

Pylades citharœdus, quoſdam Timothei verſus audiente Philopœmene cantauit ad citharam. *Plut.*

Nicoſtratus & Laodocus citharœdi, quum inter ſe concertarent, dixit Nicoſtratus, Laodocum eſſe in magna arte paruum, ſe autem in parua magnum: ſatiuſque ſibi eſſe non domum diuitiis, ſed artem ſtudio & diligentia augere. *Ælian. lib. 4. de var. hiſt.*

Anaxenorem Magneſium patria valde extulit:ſed magis M Antonius, qui quatuor ciuitatum ei tributa legenda tribuit. *Strabo lib.*14.

Eunomius Locrenſis citharœdus. Huius ſtatua Locris in Italia oſtẽditur, quæ inſidentẽ citharæ cicadã habent. Nã cùm in certamine cũ Ariſtono Rhegino muſico chorda vna fracta defeciſſet, cicada ſuperuolans aſtitit, & ſupplementa vocis fecit. *Strabo lib.*6. Eius ſimulacrum Delphis quoque fuit, cùm epigrammate, quod *in* 4.*l. Græcorum Epigrammatum* legitur.

Ariſtonus citharœdus, cùm ſexies Pythia viciſſet, vt Lyſandri Lacedæmonij gratiam iniret, pollicitus eſt, cùm denuò victoriam habere contingeret, præconis voce ſe pronunciaturum, Ariſtonum Lyſandri ſeruum victorem fuiſſe. *Plutarch. in Lyſandro.*

Iopas, nomen citharœdi *apud Virg.lib.*1. *Æn.*

——cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata, docuit quæ maximus Atlas.

Idem lib. 9. facit Cretea quendam Lyricum, vbi ait:

Et Clytium Æoliden, & amicum Cretea Muſis,
Cretea Muſarum comitem, cui carmina ſemper
Et cithara cordi, numeroſque intendere neruis.
Semper equos atque arma virûm pugnaſque canebat.

Apud eundem Iapys nomen auguris & citharœdi, *lib.*12.

Iamque aderat Phœbo ante alios dilectus Iapys
Iaſides, acri quondam cui captus amore
Ipſe ſuas artes ſua munera lætus Apollo
Augurium citharamque dabat, celereſque ſagittas.

Stratonica cum patre pſalte coram Mithridate Rege Aſiæ victus cauſa canens, adeò regi placuit, vt eam ſtatim in concubinam aſſumpſerit, & ſenem ad ampliſſimam fortunam euexerit. *Plut. in Pompeio.*

Hermogenes citharœdus Iul. Cæſ. ſuauitate cantus admodum placuit. Apud *Horat.lib.*1.*Serm.* nomen cantoris, vbi ait:

Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus eſt modulator——

Terpnum citharœdum Nerò Imp. coluit præter alios, diebuſque continuis poſt cœnam canenti in multam noctem aſſidens, paulatim & ipſe meditari exercitarique cœpit, nec eorum quicquam omittere, quæ generis eius artifices vel conſeruandæ vocis cauſa, vel augendæ factitarent *Suet.*

Sueton ſcribit, aliquando Neroni prædictum à Mathematicis, fore, vt imperio deſtitueretur: vnde vocem illam Neronis celeberrimam extitiſſe, τὸ τέχνιον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo maiore venia meditaretur citharœdicam artem, principi gratam, priuato neceſſariam. Itaque cùm intelligeret ſibi pereundum, illud identidem dictitabat, Qualis artifex pereo: velut indignum eſſet, qui tantus eſſet muſicus, vt vbiuis gentium poſſet, nunc fame ad mortem adigi. *Eraſm. in Adag.*

Imperante Othone Syluio, Citharœdus quidam Neronem Imper. ſe eſſe finxit, eoque nomine maximos motus in Græcia atque Aſia mouit. Aiebat enim (cùm Neroni facie & voce perſimilis eſſet) quo tempore Romæ diſſeminatum fuit, Neronem ſibi vim attuliſſe, alium pro eo fuiſſe mortuum. *Fulgoſ.lib.*9.*cap* 16.

Diodorus cithariſtes tempore Vaſpaſiani, cuius arte p inceps delectatus, multis eum donis cumulauit. *Martial.* eius meminit.

Echion & Glaphyrus nomina citharœdorum *apud Iuuenal. Sat.*6.

Accipis vxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiet pater——.

Hedymeles citharœdus *apud Iuuen.Sat.*6.

Quo tener Hedymeles operam dedit, hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoque indulget baſia plectro.

Orumbellus citharædus de adulterio cum Beatrice vxore Philippi Ducis Mediolanenſis falsò ſuſpectus. *Iou. in Philippo, & Fulg.lib.*5.*cap* 3.

TIBICINES, CHORAVLÆ.

Tibicinum laudes *pete ex Athen.lib.*14.*cap.*5.

Antiquiſſima tibia eſt, ac ſtatim poſt fiſtulam inter paſtores: non autem cithara, vt aiunt. Quippe Apollinis inuentum tibia: alij malunt Palladis, à qua ille fit edoctus. Maiores hi natu quàm Mercurius, qui citharam primus commẽtus eſt ex teſtudine. Quin alij putant Hyagnidem ante Apollinem tibia ceciniſſe: deinde eius filium Marſyam: tertium Olympum, *teſte Plutarch. de Muſica.* Olympi & famulus & diſcipulus Hierax, qui etiam ab ſeſe leges & dederit, & nominarit: poſt hos Terpander, à quo Clonas: hunc Tegeatem Arcades, Thebani ſuum prædicabant. Poſt illum Archilochus, alij præponunt Ardalum Trœzenium Clonæ. Qui haſce temperent diſcordias, dixerint Olympum in tibiis primùm leges inſtituiſſe, idque in Apollinis honorem: quam legem à numerorum frequentia nominauit πολυκέφαλον. Alij Crateri eius diſcipulo adſcribunt hoc. Olympi autem eam extitiſſe legem, quam dixit ἁρμάτειον. Vnde & alia καταδάκτυλος nominata, frequens Steſichoro Himeræo. Alij primum aiunt Pronomum Thebanum tibia ad harmoniam ceciniſſe. Omnino verò in Phrygia primas tibias agnoſcunt. Adducunt pro ſe Myſorum gentem, quæ fuerit tibiæ peritiſſima, Alcmana Poëtam, quæ tibicines barbaro, nec alio nomine deſignauit, Sambas, Adon, Telus. Item Hipponactem, apud quem nomina eiuſdem notæ, Cion, Codalus, Babus. Vnde prouerbium, κίων, ὁ βαῦβος αὐλεῖ. *Scalig.lib.*1.*Poët. cap.*20.*ex Athen.lib* 14 *c.*10.*&* 13.

Olim tibiis canendi artem non diſcebant ingenui, tanquam ſordidam, ſed hanc ſola Mancipia exercebant: quæ plerunque ex Arabia producebantur. Vnde prouerbium, Arabicus tibicen. Deinde ingenuis vſque adeò placere cœpit, vt indoctus haberetur, quiſquis eius eſſet rudis: donec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conſpecta ad ſpeculum. *Eraſm. in Prouerb.*

Tibiarum conſuetudo cœpiſſe videtur poſt Medicas victorias, quum Græci iam de ſe magnificè ſentirent: deſita verò Athenis diſciplina ea, Albiciade auctore, quum pertrebuiſſet ab illo abiectas infractaſque tibias, pudefacto deformitate oris. Quod in commentario Pamphiliæ nono & vigeſimo ſcriptum fuiſſe, adnotatum Gellius reliquit. *Calius lib.*9.*cap.*4. *Antiq. Lect.*

Magnum fuit Muſices ſtudium antiquitùs apud omnes Græcos, quare & ars tibiarum non paruo in pretio habebatur. Chameleon Heracleotes, omnes ait Lacedæmonios ac Thebanos tibiis vſos fuiſſe, atque ſuis etiam temporibus Heracleotas in Ponto: ex Athenienſibus præterea clariſſimos; Galliam Hipponici filium & Critia Calleſchri. Duris Alcibiadem inquit tibiarum artẽ non ex vulgari, quouis magiſtro, ſed ex Panoſmo, qui celeberrimus erat eo tempore, didiciſſe. Scribit Ariſtoxen. Epaminondam Thebanum ab Olympiodoro & Orthagora tibiæ cantum didiciſſe. Multi inſuper Pythagorici tibiarum artem exercebant, vt Euphranor, & Archytas ac Philolaus aliique non pauci. Euphranor, commentarium de tibiis reliquit, ſicut etiam Archytas. Epicharmus, Palladem inquit in Muſis, Enoplium Caſtori & Polluci cum tibiis ceciniſſe. *Athen.lib.*4.*cap.*25.

Thebis Bœotiis poſita ſtatua eſt Pronomi tibicinis, qui vnus maximè appoſitè omnium ad aures multitudinis permulcendas tibiis cecinis, & totius corporis motu mirificè ſpectatores in theatris delectauit Extat eius cantilena, quam Chalcidenſibus Euripi incolis fecit, vt eo carmine Delum venientes, loci numina ſalutarent Huic viro Thebani, & Epaminondæ Polymnidis, in eodem loco ſtatuas poſuere, *Pauſ. in Bœot.* Vulgatum eſt diſtichon:

Ἑλλὰς μὲν Θήβας νικᾶν προέκρινεν ἐν αὐλοῖς,
Θήβας δὲ Πρόνομον, παῖδα τὸν Οἰνιάδου.

Quondam vſque ad Melanippidem, dithyramborum Poëtam ſolebant mercedem à Poëtis accipere Tibicines, obtinente tunc priores partes in ludis poëſi, quòd eſſent eorum, qui fabulas docerent, tibicines adminiſtri. Pòſt hic mos deprauatus eſt. *Plat. de Muſica.*

Marſyas à Phryx tibicen, tibiis à Minerua inuentis, cùm Apolline certauit. A quo victus, tergore nudatus eſt: quem Nymphæ fleuère ita, vt earum lacrymis fluuius Phrygiæ creuerit, ab eius nomine Marſyas vocatus. *Volat.lib.*18. *Anthrop.*

Sacadas tibicen, primus Pythicum carman Delphis cecinit, & Apollinem iratum tibicinibus propter Marſyæ & Sileni certamina, reconciliauit. *Pauſ. in Corinth.*

Androna Catanæũ ſcribit Theophraſtus incinentem tibiis primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitaſſe. Vnde natum, vt σικελίζειν, id eſt, ſiciliſſare, poſitum inuenias pro ſaltare. *Cal.l.*5.*c.*4.*A.L.ex Ath.l.*1.*c* 16.

Philiſtus Mileſius orator, Iſocratis diſcipulus, tibicen optimus fuiſſe dicitur. Quapropter αὐλοτρύπην Iſocrates vocitabat. *Suidas.*

Scopelinus tibicen pater Pindari, Lyricorum principis. *Gyrald. de hiſt. Poët.*

Tellin

A Tellen tibicen & Poëta Melicus, cuius meminit Diarchus Meſſenius. ex quo prouerbium, *ἆιδε τὰ τέλληνος*, Cane, ea quæ ſunt Tellenis, quòd optima fuiſſent. *Volat. lib. 20. Antrep.*

Mimnermus Colophonius, poëta elegiographus, & tibicen clariſſimus. *Strabo lib. 14. & Vol. lib. 17.*

Batalus Epheſius tibicen, calceamentis femineis primus omnium in ſcena vſus eſt, fractiſque cantibus tibiarum artem emollijt. Hinc Batalos vocamus mulieroſos homines. *Eraſmus in Adag.*

Agathon tibicen, cantilenarum ſuauitate commendabilis, ſed mollitiei nota famoſus. Ab eo Agatonia cantio, dicitur oratio blanda magis quàm fructuoſa, *Suidas & Zenodot.*

Euius tibicen Hephæſtioni ita fuit acceptus, vt ei ædes reſtitueret, quas pueri Eumenis ei priores ceperāt. *Plut. in Eum.*

Lamia ætate Demetrij formoſa meretrix, tibiis optimè fertur cecinilſe, & canendi ſuauitate magnam apud homines promeruiſſe gratiam. Qua arte ſic Demetrium Poliorcetem ineſcauit, vt ille nihil haberet carius, & quod maiore beneuolentia proſequeretur. *Plut.*

B Xenophantus tibicen in funere Regis Demetrij Poliorcetis, carmen ſacratiſſimum accinuit: cuius concinente remigio, clangor cum modulatione quadam velut, in planctu reſpondit carminum ad tibias ambitibus: *Plut. in Demet.*

Polyprepon tibicen phreneticus, cùm ad eum veniſſet Dionicus medicus, protinus ille ſurrexit, foribuſque occluſis, ac nudato gladio tibias ei tradidit, iiſque vti caneret, iuſſit. Deinde vbi id non poſſet: illum percuſſit, ſcuticam ſublata manu geſtans, *Lucian. in Con.*

Iſmenias Choraules peritiſſimus, Antigenidis diſcipulus, qui, teſte Boëtio, multis ægritudine laborantibus omnes animi moleſtias abſterſit. Solitus erat gemmis vti fulgentibus & pretioſis, vt ea oſtentatione ars pluris æſtimaretur. Itaque ſmaragdum, in qua ſculpta fuerat Amymone, ſex aureis denariis in Cypro indicatam, emit. Et cùm duo relati eſſent, imminuto pretio malè curatum, inquit: multum enim detractum eſt gemmæ dignitati. Eius æqualis fuit Dionyſiodorus, & æmulus. *Plin. lib. 37. cap. 1.*

Eodem tempore vixit Nicomachus, multis gemmis, ſed C nulla peritia electis vti ſolitus, tibicen & ipſe. *Idem.*

Conna primùm erat tibicen vinoſus, atque in conuiuiis aſſiduè coronatus potabat. Nam priſcis mox erat in compotationibus coronas geſtare. Deinde è tibicine factus eſt Olympionices, atque in Olympiis ſæpe victor coronam tulit, vnde Cratinus eum *πολυσέφανον* vocat. Alioqui pauperrimus, neque tantillo ditior factus ſuis victoriis. Nihil enim habuiſſe fertur, præter oleaſtrum. *Eraſm. in Adag.*

Pythonem, qui ab Euio tibicine amabatur, vi volebat Caſſander oſculari. Quo offendi cùm cerneret Alexand. Euium, exiliit ita flagrans in Caſſandrum, vociferatuſque eſt: Num nec licet quemquam per vos amare? *Plut. in Apophe.*

Hippomachus tibicen, quum videret à plebe laudari diſcipulum, quem tamen in arte peccare cognoſcebat, baculo tactum deſiſtere iuſſit, dicens: Maximum erroris argumentum eſſe, quòd ab ignara turba laudaretur *Æli. de varia hiſt.*

Antigenides, F. Dionyſij, celeberrimus tibicen: quem magiſtrum vnà cum tibiis Alcibiades reiecit. *Suid. & Gel. lib. 15. c. 17.* Antigenides Satyri. F. Thebanus tibicen, Philoxeni diſ-D cipulus, calceamentis Mileſiis & laſciuioribus primus vſus eſt. Huius meminit Plinius. Idem) vt eſt apud Ciceronem in Bruto) diſcipulo frigēti apud populum, dixit: Mihi cane, & Muſis.

Romani Tibicinibus in omnibus ferè ſacris ſunt vſi. Hi ab Appio Claudio & C. Plautio cenſoribus prohibiti in æde Iouis veteri inſtituto epulari, Tybur vno agmine abierunt. Quum igitur nemo in vrbe eſſet, qui ſacrificiis præcineret, legati iuſſu patrum ſunt Tybur miſſi, qui publicè peterent, vt darent Tyburtes operam, tibicinibus ſibi quoquomodo reſtituendis. Qui quum Tyburtium hortatu nihil mouerentur, diſſimulato negotio, eos velut ad feſtas epulas inuitant. Hic vino, cuius auidum fermè genus eſt hominum, oneratos curribus imponunt, ac Romam ſopitos deportant: nec priùs ſuum ludibrium ſenſere: quàm plauſtris in foro relictis, plenos crapulæ adhuc ſemiſomnes lux oppreſſit. Tunc populi concurſus eò factus, impetratumque, vt Romæ eſſe vellent, reſtituto illis veſcendi iure. Datum præterea, vt quotannis ſolenni cantu ornati triduum per vrbem vagarentur: tot enim dies abfuiſſe credere par eſt. *Sab. lib. 6. Enn. 4. ex Val. Max. lib. 2. cap. 1. & Liu. lib. 9. Dec. 1.*

Canus choraules & tibicen, multas pecunias accepit à Galba, quum eum in cœna delectaſſet. *Mart. lib. 10.* De eo ſic E Tranquillus? Cano choraulæ mirè placenti denarios quinque donauit, prolatos manu ſua peculiaribus loculis ſuis.

M. Octauius Herennius, tibicen, poſtquam arti ſuæ diffiſus eſt, inſtituit mercaturam: & benè re geſta, decimam Herculi profanauit: poſtmodum etiam ædem ei ſacrauit & ſignum Victoriémque inciſis literis appellauit. *Macrob. l. 3. c. 6. Satur.*

F I S T V L I C I N E S.

Pana Deum fiſtulæ repertorem faciunt Poëtæ, cùm Syringa nympham perſequens, in cannam mutatam ad Ladonis fluminis ripam ori admouiſſet, & dum oſcula figit, ſonum ex ſuſpiriis ortum anima duertiſſet.

Mineruam aiunt iocantes, cùm tibia caneret, à Satyro admonitam non paruiſſe:

Te dedecet facies hæc, pone tibias:
At arma ſumas, compoſitaſque tibi genas.

F Sed cùm in amne quodam vultus ſui ſpeciem ſpectaſſet, pertæſam, tibias proieciſſe: quamuis deformitatis habeat illa ars dulce modulamen, ſolamen. *Plut. de non iraſcendo.*

Satyrus fiſtulicinem perſæpe Ariſtonis philoſophi diſputationibus intererat: & his, quæ dicerentur, mirè affectus aiebat. Cur ergo non igni trado hoc nihil vtile telum? ſubobſcurè ſuam artem ad Philoſophiæ ſtudium comparatam extenuans, & nihili æſtimans. *Ælian. de var. hiſt.*

Tonium fiſtulicinem paganum, Saccomuſa ludentem, Mantuan. *in Bucolicis* eleganter depingit:

Et cum multifori Tonius cui tibia buxo,
Tandem poſt epulas & pocula multicolorem
Ventriculum ſumpſit, buccáſque inflare rubentes
Incipiens, oculos aperit: ciliiſque leuatis,
Multotiéſque altis flatu à pulmonibus hauſto
Vtrem implet, cubito vocem dat tibia preſſo.
Nunc huc nunc illuc, digitos ſaliente vocauit
Pinguibus à menſis iuuenes ad compita cantu
Saltidico, dulcique diem certamine clauſit.

T V B I C I N E S.

Apud Iſraëlitas in deſerto, Filij Aaronis tubis duabus argenteis clangentes, quid faciendum eſſet indicabant. Et quiG dem ſi vna tuba clangeretur, concio totius populi conuocabatur. Si duabus ſimplici clangore, conueniebant principes. Si cùm ornatu primum, caſtra mouebant Orientales tres Tribus: cùm ſecundum, Auſtrales: cùm tertium, Occidentales: cùm quartum, Septentrionales. Cum hoſte congreſſuri, tubis iſtis clangebant: itidem in ſolemnitatibus, ſacrificiis, & menſium initiis. *Num. 10.*

Argis Mineruæ Tubæ cognomento ædem Hegeleus extruxiſſe dicitur, qui Tyrrheni filius fuit. Tyrrhenus Hercule & Lyda muliere genitus, primum tubam oſtendit, cuius poſteà cantum Hegeleus Dorienſes eos docuit, qui Temenum ſecuti ſunt: quocirca nominauit templum illud Mineruam tubam. *Pauſ. in Corinth.*

Triton, Deus & tubicen marinus.

Stentor, tubicen in bello Troiano, cui Homerus ferream & inuictam tribuit vocem, vt qui quinquaginta alios voce ſua vincere poſſet.

Agyrtes, nomen tubicinis apud Stat. *lib. 5. Achilleidis.*

H Miſenum Æolidem *Virgilius* ait fuiſſe tubicinem Hectoris: mortuo demum Hectore, adhæſiſſe Æneæ comitem, & tandem à Tritone Deo ſubmerſum, quod ad certamen tubæ Deos marinos irritaſſet:

——— quo non præſtantior alter
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.

Amaranthus Alexandrinus, Herodotum ſcribit tubicinem Megarenſem magnitudinis trium fuiſſe vlnarum cum dimidio, lateráque fortia habuiſſe, ac ſex panis ſemodios ediſſe, carnium libras viginti: binos vini congios bibiſſe, duaſque tubas ſimul inflaſſe, in leonina pelle dormire conſueuiſſe. Cùm Demetrius Antigoni filius Argos ciuitatem obſideret, nec milites Elepolim muris ob pondus poſſent ſubducere, duabus tubis inflatis, milites machinam promptè ſubducere coëgit. Periodum decies vicit. *Athen. lib. 10 cap. 1.*

Aglais Megalocleis tuba cecinit, appoſitum pompæ apparatum habens, ac criſtam in capite, in prima magna pompa, quæ ducta fuit ab Alexandro. Edebat carnis duodecim libras, quatuorque ſemodios panis, ac vini congium bibebat: *Idem.*

A MVSICES EXERCITIA RESPECTV PERSONARVM conſiderata.

QVI MVSICAM EXERCVERE. SIVE

Gentes, Populi.

Arcades non pueros modò, ſed & adoleſcentes ad xxx. vſque ætatis annum, muſica imbuendos curabant. Cantu & choreis Libero patri ludos concelebrant, ſinguli pro ætatis ratione. Denique vita omnis id genus cantionibus ſtudiiſque impenditur. Cæteras artes apud eos ignoraſſe, nulla prorſum ignominia eſt. Muſicam neſcire nemo poteſt, quia neceſſariò diſcitur. Eius imperitiam fateri, illic turpiſſimum eſt: nec id laſciniæ cauſa, vel deliciarum, ſed vt labores aſſiduos in colendis agris, & vitæ præterea duritiem atque aſperitatem, & auſteriores mores ex cœli triſtitia quadam prouenientes, hac quaſi dulcedine remolliant, ac contemperent. Huius autem rei argumentum ingens ex Cynethenſibus eſt: qui quum inſtituta

B maiorum pertinaciùs aſpernari cœpiſſent; in eam breui feritatem abiere, vt in nulla Græciæ totius ciuitate ſcelera maiora, aut crudelitatis exempla ederentur immitiora. Idcircò vates *Mantua. in Bucolico ludicro* ſubinde in cantilenæ mentione Arcadas plurimis efferre laudibus non deſinit:

—— *ſoli cantare periti*
Arcades.

Cælius lib.9.cap.9. Antiq. Lect. ex Athenæi lib. 14. cap. 11. & Polybio, & Sabell.lib.2.Enn.5.

Thebàni & Lacedæmonij, tibiarum fiſtularumque modulationis perquã ſtudioſi fuere: *teste Athenæo, & Maximo Tyrio, Serm.7.* Lacedæmonij, inquit *Lucian. de Saltatione*, qui Græcorum præſtantiſſimi eſſe cenſebantur, cùm à Caſtore & Polluce Caryatiſſare perdidiciſſent (quæ ſaltationis ſpecies à Caryis vrbe Laconiæ ducta erat) omnia cum carminibus facere ſoliti ſunt, adeò vt ad tibiarum quoque modulos & rhythmũ, & moderatum pedis ingreſſum: prœlium committere illi genti moris fuerit. Ac primùm quidem conſerendarum manuum ſignum Lacedæmoniis tibia dari ſolebat. Proinde de omnibus

C quoque reportarunt victoriam, muſica & modulorum concinnitate illos ducente.

Menander rhetor in Epidicticorum ratione, Leſbios & in primis Mitylenæos citharœdica plurimum ſolitos gloriari, eaque re ſibi inprimis placuiſſe, ſcribit. *Cælius lib. 16. cap. 3. Antiq. Lect.*

Tyrrheni tibia ſingulari canebant in ſacris, eaque ænea, tanto apud eos in honore, vt quemadmodum ſcripſit Ariſtoteles, non ſolùm ad eius ſonum pugiles certarent: verùm etiã, quum in nexos flagris animaduerteretur, tibiæ ſonum adiungerent. Quinetiam, quod mirere magis, coqui ipſi ad eius ſonum epulas apparatent. *Scalig lib.1. Poet. cap.20.*

Hyberni agriculturam cæteraſque artes non magnopere exercent, præter muſicam, cuius peritiſſimi ſunt: canunt enim cùm voce tum fidibus eleganter, ſed vehementi quodam impetu: ſic, vt mirabile ſit, in tanta vocis linguæque atque digitorum velocitate, poſſe artis numeros ſeruari: id quod illi ad vnguem faciunt *Polyd.*

D *Pontifices.*

Gregor. Magnus Pontif. quamuis æger in lecto decumbens, puerorum cantus moderabatur. *Paul. Diac.* Idem narratur de Beda Venerabili, qui ne morti quidem proximus hoc genus ſtudij intermiſit.

Principes, Reges.

C. Caligula, canendi ac ſaltandi voluptate ita efferebatur, vt ne publicis quidem ſpectaculis temperaret, quò minus & tragœdo pronuncianti concineret, & geſtu hiſtrionis quaſi laudans, vel corrigens palàm effingeret. Nec alia de cauſa videtur eo die, quo periit, peruigilium induxiſſe, quàm vt initiũ in ſcenam prodeundi licentia, temporis auſpicaretur. Saltabat autem nonnunquam etiam noctu. Et quondam tres conſulares ſecunda vigilia in Palatium accitos, multaque & extrema metuentes, ſuper pulpitum collocauit: deinde repentè magno tibiarum & ſcabellorum crepitu, cùm palla tunicaque talari proſiluit, ac deſaltato cantico abiit. *Suet. in Caligula.*

Nero reuerſus è Græcia Neapolim, quòd in ea primùm artem muſices protulerat, albis equis introiit, diſiecta parte muri, vt mos hieronicarum eſt. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru, quo Auguſtus olim triumphauerat, & in veſte purpurea, diſtinctaque ſtellis E aureis chlamyde, coronamque capite gerens Olympicam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa cæterorum: cùm titulis vbi, & quos, quo cantionum, quóve fabularum argumento viciſſet: ſequentibus currum ouantium ritu plauſoribus, Auguſtianos militéſque ſe triumphi eius clamantibus. Dehinc diruto circi Maximi arcu, per velabrum forumque Palatium & Apollinẽ petiit. Incedenti paſſim victimæ cæſæ, ſparſo per vias identidem croco, ingeſtæque aues, ac lemniſci, & bellaria. Sacras coronas in cubili circum lectos poſuit: item ſtatuas ſuas citharœdico habitu: qua nota etiam numum percuſſit. *Suet.*

Alexander Mammeæ, facundia Græca excellens, ad Muſicam pronus, lyra, tibia, organo, turba cecinit: ſed nunquam alio conſcio, niſi pueris ſuis teſtibus. *Cuſp.*

Duces.

Homerus ingenij cœleſtis vates, vehementiſſimis Achillis manibus canoras fides aptauit, vt earum militare robur leni pacis ſtudio relaxaret. *Val. Max. lib.8.c.8.* Nam cùm præcones Agamemnonis ad tentorium eius aduentaſſent.

Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
Καλῇ, δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεος ζυγὸς ἦεν.
Τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας.
Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν. ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν. F

Cimon Miltiadis F. Athenienſis, & Ephaminondas Thebanus, cùm fidibus egregiè canerent, omnibus aliis Imperatoribus Græcorum antelati fuerunt. Ion cœnatum ſe cum Cimone narrat apud Laomedontem, cùm admodum adoleſcens ex Chio veniſſet Athenas. Secundùm libamina cùm accubuiſſet, cantaſſe eum: quem, cùm non illepidè ceciniſſet, commendatum fuiſſe à conuiuis, vt Themiſtocle feſtiuiorem. Illum enim ſcire ſe negaſſe canere, vel citharam pulſare: vrbẽ verò amplificare, & opibus augere, id tenere. *Plut. in Cimone, & Alex. lib.2. cap.25.*

Philoſophi.

Videtur Græcorum ſapientia per muſica theoremeta præcipuè tradita fuiſſe. Apollinem idcirco omnium Deorum, Orpheumque omnium virorum muſicæ peritiſſimos ac ſapientiſſimos exiſtimarunt: omnéſque eos, qui hac ipſa arte vtentur, Sophiſtas appellarunt. *Athen. lib.14.c.13.* G

Pythagoras Samius non vulgare ſtudium muſicæ impendit, adeò vt vniuerſi machinam ex muſicis rationibus compoſitam eſſe diceret. *Athen. l.14. 13.* Eius diſcipuli tanti muſicam fecere, vt ſummo manè excitarentur ad lyram: & quietem capturi, ſono inuitarentur. *Alex. ab Alex. lib.2.c.25.*

Multum ſtudij poſuit in arte muſica Plato. Auditor Draconis fuit Athenienſis, & Metelli Agrigentini. *Plut. de Muſica.*

Ægroti.

Albertus Erneſti F. Bauariæ Dux, podagra ſub Imperio Frider. Imp. laborans, ſepoſitis cæteris curis, ſectatus muſicam, aſſiduis cantibus ac ſonis animum oblectauit, interdum & venationi operam dedit. *Æn. Sylu. c.41. Europa.*

Liberi, Serui.

Olim tibis canendi artem non diſcebant ingenui, tanquam ſordidam, ſed hanc ſola Mancipia exercebant, quæ plerunque ex Arabia producebantur. Deinde ingenuis vſque adeò placere cœpit, vt indoctus haberetur, quiſquis huius eſſet rudis: dònec Alcibiades tibias abiiceret, oris deformitate conſpecta H ad ſpeculum. *Eraſ. in Adag.*

Captiui.

Conſpirationi filiorum Ludou. I. Imp. contra patrem multi Pontifices inerant, & inter alios Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus. Quem quum in carcerem conieciſſet Ludouicus Andegaui, inque eo loco Imperator Paſcha facturus, in Palmis intereſſet publicæ proceſſioni, ad repræſentandũ Chriſti ingreſſum in Hieruſalem, & iam prope turrim pompa tranſiret, qua vinctus tenebatur Theodulphus: tunc ille proſpiciens quod erat futurum, hymnum inſignem dictauit in honorem eius proceſſionis.

Gloria, laus & honor, tibi ſit, Rex Chriſte Redemptor?

quem adaperta feneſtra, in hora proceſſionis antedictæ, concinebat clara voce, vt à cunctis audiretur. Admiratus Imperator, interrogat quæ ſit vox, & cuius hominis, quam audiret. Indicatur, eſſe Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis, qui clauſus ibi teneretur. Diligentiùs perpenſo tenore carminis adeò fertur delectatus Imperator, vt iuberet mox laxari vinctum, reddique libertati. *Crantz lib.1. Metropoleos, c.27. & 40.*

Mortui.

Mortui.

A ☞ *Etſi ad Deorum Theatrum hoc pertinet, at propter varitatem ſuam hic etiam inſeratur*

*Greg.Turon.narrat.cap.*47. Duos presbyteros Burdegalenſes, quandocunque clerici in templo conuenirent ad implendum pſallendi officium, ex ſepulcro ſuam vocem cæteris canentibus & pſallentibus adiunxiſſe, ita vt clarè intelligi & diſcerni poſſet, ac ſuauitate concentus mirum in modum animos audientium affeciſſe.

NON EXERCVERE EXERCITIA
MVSICA NEGLECTA

Cynethenſes Arcades, Muſicæ intermiſſo exercitio penitùs ſunt efferati. *Cal.lib.9.cap.9. A.L.*

Clytæmneſtræ pudicitia non priùs ab Ægyſtho expugnari potuit, quàm Demodocum citharœdum, qui caſtum amorem in illius animo muſica fouebat, interemiſſet.

Achiui nulla muſica in bellis vtebantur, ſed tantùm conſpiratu tacito nitebantur, *referente Homero,*

οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν.

B *Gell.Noct.Att.lib.1.cap.11.*

MVSICORVM EXERCITIORVM SPECIES
SIC EXERCENTVR ALII
PRÆCEPTA DANDO.

☞ *Vide ſuprà Tit. Doctores muſica. Illic. Acquiſitio reſpectu Diſcentis: hic Exercitatio Docentis ſpectatur.*

EXEMPLA. VEL
PROPONENDO. COMPOSITORES MVSICI vulgò. Modorum auctores.

☞ *Ex Tit. Inuentores Modorum, hic quidam, quatenus inuenta ſua aliis proponunt.*

Dauid Rex, omnibus gentibus pacatis; religionis ſtudia complexus, hymnos trimetros edidit, & cum his pentametros verſus plurimos, qui ſabbatis feſtiſque diebus ſacris ſolennibus canerentur: adiecit his decachordem citharam, nabla 12. vocum, cymbala ærea, grandia & lata. *Sabellicus Enn.1 lib.*20.

C Cumque arcam Domini è Gabaa vrbe Hieroſolymam inferret, citharis, nablis, tympanis, tibiis & cymbalis, omneque genus pineis inſtrumentis & ipſe & Iſraëlitæ coram arca luſerunt. 2.*Reg.*6.

Fama eſt Olympum, ex tibicinibus Phrygiis vnum, tibiale carmen in Apollinis laudem condidiſſe, id quod polycephalum eſt dictum. Fuiſſe hunc primi Olympi, Marſyæ diſcipuli, qui carmina in Deorum laudes panxit, ſtirpem. Nam cum à Marſya, qui eum in deliciis habebat, canere didiciſſet tibia, carmina harmonica, quibus hoc tempore in Deorum feſtis Græci vtuntur, inuexit in Græciam. *Plut.*

Clonas tibialium carminum Poëta paulò poſterior Terpandro, fuit, vt perhibent Arcades, Tegeates: vt verò Bœoti, Thebanus Terpandrum & Clonam Archilochus ſecutus eſt. *Plut. de Muſica.*

Alij nonnulli ſcriptores Ardalum Trœzenium ante Clonam Muſæ tibialis auctorem fuiſſe referunt. Fuiſſe Polymneſtum quoque Meletis Colophonij filium Poëtam, quem & Polymneſtum, & Polymneſten carmina condidiſſe. A Clona

D carmen apotheton & ſchœnionem fictum meminerunt actorum conditores, Polymneſti tam Pindarus quàm Alcman, modorum opificis mentionem habuere. Certa autem carmina citharœdica, quæ ad auctorem Terpandrum referuntur, à Philammone perhibent illo priſco Delphio ficta. *Plut. de Muſica.*

Fuit Sacadas Argiuus modorum & elegiorum modulis aſtrictorum conditor, eundemque Poëtam egregium fuiſſe, & Indis Apollinaribus ter palmam obtinuiſſe, eſt in acta relatum. Huius meminit Pindarus. *Plut. de Muſica.*

Carmina citharœdica diu ante tibialia Terpandri ætate compoſita fuerunt. Ille etiam citharœdicis nomina impoſuit, Bœotio, Æolio, trocheo, acuto, Cepioni, Terpandrio: adhæc tetracœdio. *Plut. de Muſica.*

Ioannes Damaſcenus vnà cum Coſma Maiumenſi Epiſcopo, & Theophane, fratre Theodori Graptorum Epiſcopi. melodi ſiue cantores ſunt agnominati: eò quòd melodiis cõprehendiſſent eas cãtilenas, quas decretum in Eccleſiis Chriſtianorum cani iubet. Canticorum certè canones Ioannis & Coſmæ hactenus fuerunt incomparabiles. *Suid. & Cedr.* Tales quoque ſunt Marci Hydruntini Epiſcopi in magno die Domini, & Theophanis in virginis matris ſalutatione. *Gyral. Dial.9.hiſt.Poet.*

Theophilus Imp. multum impendit cantilenis operæ, hymnos quoſdam & carmina componens, ac canere ea iubens, de quibus eſt, Benedicite, quarti toni, quod ex Audi filia, octaui toni tranſlatum à ſe atq; concinnatum in Eccleſia clara voce cani mandauit. Ac ferunt, eum carminis amore illectum, in ſolennibus ad magnam ædem conuentibus ne manus quidem ad cantus artificioſam agitationem detractaſſe, Clerumque muſicæ exercendæ cauſa centum libris argenti donaſſe. *Cedr.* In feſto Palmarum ſolebat in Græca Eccleſia cantari carmen, à Theophilo Imp. Muſicis concentibus ornatum: Exite gentes, exite populi. *Zonar. Tom.* 3.

Leo II. Pontifex, vir doctiſſimus, vt eius ſcripta indicant, muſices peritus, pſalmodiam compoſuit, hymnoſq; ad meliorem concentum redegit, artem exercitatione confirmans. *Plat.*

Rathbodus XIV. Epiſcopus Vltraiectenſis, varios in ſanctorum honorem cantus compoſuit, circa annum Salut. 900. *Trithemius.*

Vitalianus I. Pontifex, regulam Eccleſiaſticam compoſuit, F
& cantum ordinauit, adhibitis ad conſonantiam (vt quidam volunt) organis. *Plat.*

Hubaldus, nepos Milonis monachi ſeptem liberalium artium peritus, in muſica præcipuè claruit, & de multis ſanctis cantus dulci modulatione compoſuit. *Sig.in Cron.an.*879.

Notgerius monachus S. Galli, Conſequentias compoſuit, quas Nicolaus Pontif. cantari conceſſit. *Auart.in Chron.*

Ioannes Fernandus, cæcus, muſicus ita inſignis euaſit, vt ſolus memoriter quatuor vocum carmen componeret: id quod vix alij ſcribendo conſequi poſſent. Præterquam quòd aliis muſicis inſtrumentis tam peritè ſonos modularetur, vt audientium aures non ſolùm ſuauitate demulceret, ſed etiam artificij magnitudine veluti captos detineret. *Fulgoſus.*

Io. Picus Mirandula, primis adoleſcentiæ annis genus omne muſicæ artis adeò excoluit, vt excogitata ipſum per modulamina, notatæque debitis concentibus harmoniæ, celebres haberentur. *Ioan.Franciſc.in eius vita.*

EDENDO. VEL
Peritè.

☞ *Ex Tit. præcedentibus Muſicorum hic quidam. Illic. Poſſeſſio, hic Exercitatio conſideratur.* G

Sirenes apud Homerum canunt Vlyſſi ea, quibus maximè delectaretur, quæque eius & ambitioni & ſcientiæ multiplici eſſent conſentanea: dicuntque, quiſquis eos cantus audierit, eum & cum delectatione recedere, & doctiorem. *Suidas.*

Imperitè. Muſici imperiti.

Tradunt Ialemum Calliopes fuiſſe filium, infelicem, nulliúſq; pretij hominem, præſertim in cantu ſupra modum frigidum, vnde *ἰαλέμου ᾠδὴ*, id eſt, Ialemi cantilenam, pro frigida dicunt ac miſerabili. Martialis item iocans in oratorem quendam frigidum ait, Illum vnum idoneum eſſe qui thermas refrigeret Neronianas. Heſychius indicat & hoc pacto efferri prouerbium *ἰαλέμου οἰκτρότερος*: id eſt, Ialemo miſerabilior. Idẽ indicat *ἰάλεμον* dici, quod nullius ſit pretij, quemadmodum Latini Nænias appellant, quum ea vox propriè ſonet lugubres cantiones. *Eraſm.in Adag.*

Ferunt Babyn fratrem fuiſſe Marſyæ, qui non veritus eſt ipſum Apollinem ad canendi certamen euocare. A quo quum H
eſſet victus, ab eodẽ ſupinus de pinu ſuſpenſus, excoriatus eſt. Deinde cùm Apollo pararet Babyn quoque perdere, interceſſit Pallas, admonens hunc vſqueadeò infeliciter & indoctè tibiis canere, vt omnino negligendus eſſe videretur *κάκιον* inquiens *Βάβυς αὐλεῖ*: id eſt, Deterius Babys tibiis canit. Quibus verbis commotus Apollo, Babyn adeò contempſit, vt eum ne ſupplicio quidem dignum exiſtimaret, ſed ſuæ potius inſcitiæ indicaret relinquendum. Vnde prouerbium ortum, Babys multò deteriùs cantat. *Eraſm.*

Orphei caput vnà cum lyra in Hebrum fluuium proiectũ, ad Leſbum peruenit. Leſbij ſuſceptũ ſepeliuere in eo loco vbi Bacchion eſt, Bacchi ſcilicet oraculum: lyram in Apollinis tẽplo ſuſpenderunt. Quam poſt multum tempus Neanthus, Pittaci tyranni Mitylenenſium filius, ſacerdote multis pecuniis corrupto, clàm abſtulit: & aliam ſimilem ſubſtituit, ſperãs ſe diuina quædam carmina, quibus ſyluæ atque feræ mulcerẽtur, cantaturum. Verùm cum interdiu ſe in ciuitate parum tutum eſſe arbitraretur, noctu in ſuburbio citharam incondi tẽ pulſans, canes exciuit, qui infelicem citharœdũ diſcerpſerunt:

Itaque

Itaque Orpheum non modulis, ſed mortis genere imitatus eſt,
A niſi quòd is à mulieribus, hic verò à canibus laceratus eſt. Lucianus πρὸς τὸν ἀπαίδευτον πολλὰ βιβλία ὠνούμενον.

Moſchus citharœdus imperitus, qui citra reſpirationem diu & in longum producebat vocem: neque tamen ſonabat aliquid, quod ad ſtomachum auditorum faceret. Hinc adagium natum, Moſchus canens Bœoticum, in multiloquos, & intempeſtiuos locutores. Bœoticum autem genus erat cantionis. *Eraſm.*

Stratonicus citharœdus de Porpl Rodio citharœdo, qui corpore erat prægrandi, artis verò imperitus, interrogatus, qualem eſſe putaret; reſpondit, οὐδεὶς κακὸς μέγας ἰχθύς, Nullus malus magnus piſcis. *Theophr. in libro Ridiculorum*, dictum prouerbium à Stratonico in Symilam hiſtrionem aſſerit, Magnus nullus putridus piſcis. Cùm Byzantij Cytharœdus procemium bene cecinisset, at in reliquis aberraſſet, aſſurgens Stratonicus, buccinam inflauit pronunciauitque, Quiſquis citharœdum, qui procemium cecinit, inuenerit, mille drachmas accipito. Cùm vocatus fuiſſet aliquando ad audiendum Citharœdum
B Stratonicus, poſtquam audiuit. Homericum illud dixit:

τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε.

Illi conceſſit pater hoc, aſt abnuit illud.

Tum dicente quodam, Quid hoc? Malum eſſe cithariſtam dedit, bene autem canere, abnuit. Tibicen quidam in ſacris obſtrepebat ineptè. Cui Stratonicus, Deſine, inquit: benedicere hic oportet, non malè canere. εὐφημεῖν Græci linguis animiſque fauere, in ſacrorum initiis iubebantur. Idem in citharœdum imperitum, cui nomen erat Cleon, ſed vulgò dicebatur Bos, ſic iocatus eſt: Olim, Aſinus ad lyram, prouerbio dicebatur: nunc verò, Bos ad lyram. *Athenæus in Dipnoſophiſtis lib.8.cap.7.*

Citharœdus quidam malus Stratonicum exceperat conuiuio ſplendido, atque ſuper cœnam oſtentabat artem. Stratonicus, quum illo canente non haberet qui cum loqueretur, confregit poculum, & popoſcit maius, moxque ſe vino ingurgitauit, & obdormiit. Quum autem fortè ſuperueniſſent aliquot comeſſabundi, Stratonicus expergiſcens reſpondit: Hic inſidiator & ſceleratus cantor, me veluti bouem ad præſepe,
C dum cœna excepit, occidit. Boues multo cibo ſaginantur, priuſquam mactantur. *Athen. lib.8.*

Diogenes Citharœdum quendam, qui quoties fidibus luderet, ab auditoribus deſerebatur, obuium ita ſalutauit: Salue galle, quum ille offenſus ſalutationis nouitate, diceret: Quid ita? Quoniam, inquit, cantu tuo excitas omnes. Salſiſſimè autem iocum captauit ex ambiguitate verbi. Græcis enim ἐγείρειν dicitur, & qui dormientem è ſomno excitat, quod galli gallinacei malè canentes facère ſolent: & qui ſedentem mouet, vt ſurgens abeat. *Laërt. lib.6.cap.2.*

Iſmenias tibicen canebat in ſacrificio. Quumque non litaretur, is qui conductus fuerat, arreptis tibiis canebat ridiculè: & hoc canente, litatum eſt. Incuſantibus autem iis, qui aderant: Diuinitùs, inquit: contingit venuſtè canere. Hic Iſmenias ridens: At me, inquit, canente Dij, voluptate capti, me morabantur: te verò feſtinante illos abiere, arripuere hoſtiam. *Plut. lib.1. Sympoſiacon.*

In Demophilum citharœdum indoctum *Lucillius in 2. Epigram.*

D Νυκτικόραξ ᾄδει θανατηφόρον. ἀλλ' ὅταν ᾄσῃ
Δημόφιλος, θνῄσκει καὐτὸς ὁ νυκτικόραξ.

In Simylum idem:

Σιμύλος ὁ ψάλτης τὰς χιλίας ἃς πρὸ τοῦ τεθνηκότος,
νυκτὸς ὅλης ψάλλων, πλὴν ἑνὸς ἀνεβίωσε·
κωφὸν γὰρ φύσις αὐτὸν ἐποίησε, τῷ ἄρα καὶ αὐτῷ
ζωὴν ἀντ' ἀκοῆς δῶκε κακοστομίην.

In Nicetam Medicum Ammian. ibidem:

Νικήτας ᾄδων, τῶν ἀηδόνων ἐστὶν ἀπώλεια:
αἱ δ' ἰατρικαί, τῶν θεραπευομένων.

C o r r i g e n d o.

Robertus Carnotanus Epiſcopus, doctrina & ſanctitate vitæ inſignis multa ſcripſit, & canendi modum in ſacris meliuſculum reddidit, ſub Gregor V. Pontif. & Roberto Gallorum Rege, Magni Hugonis filio. *Plat.*

Iacobus I. Scotorum Rex introduxit nouum cantandi ritum muſicum (qua in arte ipſe plurimùm pollebat, viroſque domi in ea peritiſſimos alebat) cum organis. Regis exemplo Scoti deinceps etiam cum Anglis in ea arte certare potuere. *H. Boeth. lib.7.*

Iudicando Tum
In Genere

E *Ariſt. lib.8. Polit.* Muſicam inter ingenua exercitia connumerat: & vult omnino ciues ſuæ Reip. in ea inſtitui & exerceri, dum iuuenes ſunt: Seniores verò iuuenum concentibus intereſſe, tanquam cenſores & iudices: ne effeminato aliquo mollique rhythmo animi iuuentutis corrumpantur.

Pythagoras iudicium muſicæ per ſenſum reiecit, quòd tenuem eius virtutem prædicaret. Quocirca non auditu, ſed harmoniæ conuenientia iudicium de ea faciebat, atque ad diapaſon vſque ſiſtere muſicæ cognitionem eſſe ſatis cēſebat. *Plut. de Muſica.*

Alexandrini in iudicando concentu argutiſſimi ſunt, vt quàm celerrimè errores, qui in pulſatione chordarum fiunt, deprehendere poſſit priuatus quiſque & pauperrimus. *Athen. lib.44.cap.24.*

De Artis
Modis.

F Si quis ex priſca muſica quid tranſiliſſet, non conniuebant Lacones. Sed & Terpandro, qui magis antiquarius ſuæque ætatis citharœdus optimus erat, geſtorumque celebrator heroicorum, multam Ephori dixere, ac citharam eius in palum illiſerunt, quòd interpolandæ vocis gratia chordam tantùm vnam intendiſſet ſuperuacaneam. Solos namque ſimpliciores modos probabant. *Plut. in Lac. inſtitutis.*

Vſi ſunt muſica, ſicut ſtudiis aliis omnibus. Veteres reuerenter. Noſtri verò temporis Homines grauitate eius repudiata, pro virili illa & admiranda & Diis grata eneruem & garrulam in theatra inducunt. Proinde in tertio de Rep. Plato in huiuſcemodi muſicam ſtomachatur. Lydiam harmoniam reiicit, quòd lamentationibus ea ſit accommodata: Ionicam, quia mollis: at Doricam, vt bellacibus viris & temperantibus congruam, elegit. non quòd ignoraret, vt in ſecundo Muſicorum tradit Ariſtoxenus, referre eas aliquid ad Remp. circumſpectam. *Plut. de Muſica.*

Organis.

G Argiuos à muſicæ violatore piacula exegiſſe ferunt, multâque dixiſſe illi, qui plus ſeptem chordis vti apud ipſos, ac muſicam myxolydio adulterare aggreſſus fuerat. *Plut. de Muſica.*

Scribit Artemon, Timotheum Mileſium viſum fuiſſe vti compoſitione, quæ plures habebat chordas, quàm Magadis: quare reprehenſus fuit apud Laconas, quòd muſicam antiquam corrumperet. At cùm vellet quidem vltra conſuetudinem abundantes chordas abſcindere, demonſtraſſe aiunt Apolloniſcam eſſe apud illos, qui lyram habeat ad eandem formam cum totidem chordis. *Athen. lib.14.cap.14.*

Alcibiades, vbi ad diſcendas artes ſe contulit omnibus præceptoribus, vt decuit, ſe morigerum præbuit: tibia tantùm canere noluit, illiberalem eam, & ingenuo indignam artem iudicans, nam plectrum quidem & lyram nihil de figura & forma, quæ liberalem hominem deceret, diminuere: fiſtulam autem inflantis vix etiā à familiaribus faciem agnoſci, præterea lyram vnà eo, qui vtitur, canente, ſonum ſuum edere: tibiam eius, qui vteretur os obſtruere, vocemque intercludere. Proinde, inquit, canant Bœotorum pueri, qui loqui neſciunt: nos
H Athenienſes exemplum Mineruæ & Apollinis (quos vrbis noſtræ auctores eſſe, à parentibus accepimus) imitabimur: quorum illa fiſtulam abiecit, hic fiſtulatorem excoriauit. Hæc ſeria inter iocandum referens Alcibiades, & ſe & reliquos ea arte abſtinuit: celeriter eo rumore inter pueros ſparſo, Bene agere Alcibiadem, qui artem iſtam reſpuat, & eam diſcentes rideat. Inde factum, vt hæc ars penitus è liberalibus diſciplinis excluderetur. *Plut. in Alcibiade.*

Dignitate, Vſu.

Nutrix apud Euripid. Medea ſuccenſet hominibus, quòd hymnos inuenerint conuiuiis, vbi aliàs lætantur homines, nullos verò muſicam oſtenderit, quæ triſtitias abigat, vbi ea maximè opus eſſet, inquiens, Ineptos ſi dixeris, nec vlla ex parte prudentes, maiores homines, non errares: quod quidem hymnos ad celebritates, & ad compotationes, & circa epulas inuenerunt, vitæ iucunda oblectamina: ſtygias verò mortalium nullius triſtitias inuenit muſica, & multichordis canticis ſedare, ex quibus mortes, graueſque fortunæ ſubuertunt domos. Atqui hæc quidem vtilitas mederi canticis mortales. Vbi verò lauta conuiuia, quid fruſtrà intendunt vocem? præſens enim habet oblectationem à ſeſe conuiuij frequentia hominibus.

Euripides non in conuiuiis, ſed in luctu potiùs Muſicam
A adhibendam eſſe cenſet: quòd conuiuia ſatis ipſa per ſe læta ſint: In luctu autem quærendum ſit aliquid, quo minuatur dolor. *Muretus lib.6.Var.lect.cap.16.*

Apud Platonem in Protagora Socrates abiectos modò, & imperitos, & circumforaneos homines, tibicines & citharœdos, aut alia id genus acroamata, in cōuiuia conducere ſolitos dicit: qui cùm vim eam non habeant, vt vrbana aliqua & eleganti collocutione tempus illud epularis accubationis traducere, & mutuis ſermonibus animos ſuos hilarare poſſint, eius rei remedium à mimis, & ab hiſtrionibus, & à vocum fidiúmve cantibus petunt. At quas ad epulas boni & eruditi conuiuæ conuenerint, in eis neque tibicinam, neque pſaltriam audiri, neque ſaltatricem ſpectari vllam: ablegatis eos eiuſmodi nugis atque ineptiis, modeſtè inter ſe & hilarè colloqui, neque vnquam deeſſe ipſis de quo ſermones iucundiſſimos conſerant, etiamſi multam in noctem conuiuium producatur. Itaque ex illo nobili apud Agathonem conuiuio eiicitur tibicina, & aut ſibi aut mulieribus canere iubetur. At alumnus eiuſdem diſciplinæ Xenophon in id conuiuium, in quo & Socrates eſſet, & Antiſthenes, atque alij ſapientia præſtantes viri
B non modò Philippum excitandi riſus artificem induxit, verumetiam ſublatis epulis, Syracuſanum comeſſatorem cum tibicina, & ſaltatrice, & formoſo puero, qui & ipſe tum ſaltando, tum fidibus canendo, ſumma eos, qui aderant, voluptate perfunderet. In Homericis etiam epulis & Phemius canit & Demodocus, & in Virgiliano Iopas. Sed hæc fortaſſis aliquis intemperantium procorum, & luxurioſi Regis, & Reginæ iam tum amoris telo percuſſæ, dixerit eſſe conuiuia. Quid quòd epulantibus diis canere Apollinem & Muſas ferunt; *Muretus lib.6.Var.lect.cap.16.*

Ateas Scytharum Rex Iſmeniam ceperat optimum tibicinem. Huic imperauit, vt tibia caneret. Aliis eum admirantibus, ipſe iurauit, iucundiorem auditu eſſe hinnientem equum. *Plut.in Apoph.*

Cùm Muſicus quidam feliciter videretur ceciniſſe, quiſpiam ex iis, qui aderant, rogabat Eudamidam Archidami F. fratrem Agidis, quid de eo ſentiret? reſpondit, μέγας κηλητὴς ἐν μικρῷ πράγματι, id eſt, Magnus delinitor in re parua, quòd exi-
C ſtimaret operam eſſe ſcientiam, ſed nihil adferentem vtilitatis. *Plut.in Lacon.*

De Exercitatione

Certantium.

☞ Ex Tit. Certaminum Muſicorum, exempla huc transferantur, quatenus certaminibus præſunt iudices. Infrà.

Inſtituerant Ciuitates Achaiæ, apud quas muſici agones edi ſolent, omnes citharœdorum coronas ad Neronem mittere. Eas adeo gratè recipiebat, vt legatos, qui pertuliſſent, non modò primos admitteret, ſed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibuſdam ex his rogatus, vt cantaret ſuper cœnam, exceptúſque effuſiùs: ſolos ſcire audire Græcos, ſolóſque ſe & ſtudiis ſuis dignos, ait. *Sueton.*

Diſcentium.

Alexander Magnus puer adhuc, citharam didicit pulſare. Et magiſtro iubente chordam quandam tangere modulis conuenientem: Et quid intereſt, inquit, etiamſi hanc pulſauero; in alium digitum intendens. Reſpondit ille: Nihil intereſſe tum Regis, ſed non eodem modo nihil intereſſe futuri cithar-
D œdi. Timuit, ne ſi duriuſculè eum inſtitueret, idem ſibi eueniret, quod Lino, qui cùm Herculem puerum imperitiùs inſtrumentum tangentem increpaſſet duriùs, ab eodem plectro interfectus eſt. *Ælian.lib.3.de Var.hiſt.*

Erat antiquitus ignorantiæ argumentum à vulgo probari: Quare, cùm tibicini cuidam applauſum fuiſſet, commoraretúrque in proſcenio adhuc Aſopodorus Phliaſius: Quid hoc inquit? manifeſtum certè eſt, ingens aliquod malum accidiſſe, quia non alio pacto à plurimis probaretur. Nonnulli hoc Antigenidi tribuunt. *Athen.lib.14.cap.13.*

Cepheſias tibicen diſcipulum cecîdit, qui contentiùs inflaſſet tibias: additque elogium ſanè diuinum, ὡς ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *Scalig.lib.1.Poët.cap.18.*

Artificum.

Timotheo Euripides, cùm exſibilaretur nouationis cauſa, quaſi leges muſicæ perrumperet, animum addidit, regnaturum eum breui oſtendens in theatris. *Plut.an Seni tract. reſp.*

Pſaltes quidam apud Antigonum artis ſuæ ſpecimen edebat. Cùm verò ſæpiùs Antigonus diceret, Conſtringe neruem, & rurſus mediam: indignatione commotus, reſpondit: Auertant, ô Rex, à te dij malum hoc, vt me meliùs atque exquiſitiùs E
hanc artem teneas. Iniquè tulit muſicus eius reprehenſionem, qui à muſices ſtudio planè alienus erat: indignum eſſe putans, artificem reprehendi ab eo, qui manus fidibus nunquam admouiſſet. *Ælian.lib.9.de Var.hiſt. Plut.in Regg.& Impp.Apoph.* Philippo tribuit.

DISPVTANDO. DISPVTATIONE MVSICÆ.

Muſicæ ſtudioſos aut Harmonicos dicimus, aut Canonicos. Harmonicos nuncupamus eos, qui auribus contribuunt auctoritatis plus, quàm rationi: eiuſmodi fuiſſe Ariſtoxeni ſectatores nouimus. Canonicos autem, qui rationis perſequuntur examen: ſicuti ab Pythagoreis factitatum palàm eſt, quos tamen nec genere ab harmonicis abduxeris. Ptolemæus mediam quandam rationem ipſecutus eſt. Tantum enim ſenſorio attribuit quantum Ariſtoxenij: rurſúmque rationi, quantum Pythagorei. Etenim tum demùm enaſci iudicium putat ſincerum veráxque, vbi ſenſus & ratio conſpiratu nituntur conſono. Quod ipſum & in aſtronomia comprobauit, cùm rationis libra ab oculis non abit diuerſa. *Cal.lib.15.cap.11.A.L.* F

Cùm Ptolemæus cum Stratonico citharœdo contentioſiùs diſputaret de cithariſtica, ἕτερον ἐστὶν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον: Aliud eſt, inquit, Rex ſceptrum, aliud plectrum. *Athen.lib.8.& Plin.lib.35.c.10.* Idem Minaco fabro, ſecum de muſica diſceptanti: Non animaduertis, inquit, te ſupra malleum loqui? Caſtigauit hominem, de rebus ſibi ignotis & incognitis loquentem. Idem in eum, qui cùm priùs fuiſſet olitor, poſtea factus muſicus, de arte ſecum contenderet, pronunciauit ſenarium Græcum, volgò celebrem:

ἄδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην, id eſt,

Quam quiſque nouit artem, eam canat licet. Mutato verbo detorſit ad iocum, quod eſt in prouerbio, ἔρδοι τις, &c. *Ex Athen.lib.8. Eraſmus.*

Philippo Macedoni cum Fidicine memorant depulſandarum fidium ratione certanti, cùm putaret illum ſe coarguere, renidentem dixiſſe hominem: Dij meliùs Rex, quàm vt ita ſis infelix, me vt iſta noris rectiùs. *Plut.orat.2. de Alex.fortuna.*

CERTANDO. CERTAMINA MVSICA. G

☞ Conſule Tit. Certamina Poëtarum, quatenus ſua carmina voce ſonóve modulato decantant.

Sirenes Muſas aliquando in certamen cantus prouocarunt, Iunonis ſuaſu, vt in Bœoticis teſtatur Pauſanias. Muſæ alas victis euulſerunt, coronáſque ex illis factas ſuis capitibus impoſuerunt, in Creta iuxta ciuitatem illa de cauſa vocatam Apteram, vt ait *Crobylus lib. 1.* Ea propter alatis capitibus, Muſæ poſtea fuere, præter vnam, quæ erat illarum mater. *Natalis Comes lib.7.cap.13.Mythol.*

Iupiter in Pieria congreſſus cum Mnemoſyna, Muſas genuit. Regnabat eo tempore in Emathia Pierus indigena, éique nouem erant Filiæ, quæ chorum ſuum Muſis oppoſuerunt: certaménque Muſicum eſt in Helicone commiſſum. Quando autem filiæ Pieri canebant, omnia caligine obſcurabantur, nihilque ad choream obtemperabat. At Muſarum cantu ſiſtebatur cœlum, aſtra, mare, flumina: & Helico voluptate delinitus, ad cœlum vſq; creſcebat: donec eum conſilio Neptuni Pegaſus inhibuit, verticem pede percutiens. Quoniam autem H
certamen inierant mortales cum deabus, Muſæ eas in aues transformarunt, numero nouem; quæ etiamnum inter homines nominarunt, Colymbax, Iynx, Cenchris, Ciſſa, Chloris, Acalanthis, Neſſa, Pipo, Dracontis. *Anton. Liberalis ex Nicandri. lib.4. Alterat.*

Thamyris, Philammonis & Arſiæ filius, genere Thrax, forma corporis animíque dotibus clariſſimus fuit. Eius carmen ita concinnum fuit, vt ab ipſis Muſis compoſitum videretur. *Plut. in lib. de Muſica*, bellum à Titanibus aduerſus deos geſtum tanta ſuauitate compoſuiſſe ait, vt nullum poëma videri poſſet præſtantius. Cùm in Meſſenia, & Oechalia ciuitate Dorium verſus proficiſceretur, Muſas obuias habuit, & cum iis pactus eſt. Si viciſſet, ſe velle cum omnibus congredi: ſin victus fuiſſet, illarum arbitratu ſe pœnas ſubiturum, teſte Myrleano Aſclepiade. Victus, oculis captus eſt, & canendi ſcientiâ priuatus. *Homer.Iliad.β Natal.Comes Mythol.lib.6. cap.14.*

Marſyas Phrygius tibicen, Thyagnidis filius eius, qui primus omnium mortalium leges Muſicas ad laudes deorum, quibus in ſolennitatibus Græci vſi ſunt, accommodauit: Rheam

deorum matrem, per orbem errantem comitatus eſt, priſtinæ A amicitiæ memor. Cùm ad Bacchum in Nyſam vrbem veniſſent, inuenere Apollinem magna exiſtimatione habitum, quòd primus diceretur citharam repériſſe. Orta inter eos artis contentione, Nyſæos indices conſtituerunt. Apollo primùm cithara ſimplici vſus eſt, Marſyas verò tibiis: quibus vt re no ta, audientes obſtupuère. Eo in certamine, ſoni ſuauitate Apollinem viſus eſt ſuperaſſe. Porrò aſtantibus iudicibus, cùm artem vterque ſuam præferret, Apollo modulationem cantus ad citharæ ſuauitatem adiecit: quapropter tibiæ ſonum viſus eſt excedere. Quod Marſyas ægrè ferens, audientes monuit, minimè ſe victum eſſe: non enim vocis, ſed artis comparationē fieri oportere, ſecundùm quam harmonia ac ſuauitas tum citharæ tum tibiarum eſſet exquirenda: iniquum præterea eſſe, duas ſimul artes vni conferri. Tunc Apollo reſpondiſſe fertur, ſe nihilo plus ad ſonum, quàm Marſyam, adhibere. Nam & illum quoque ore vti, cū tibias inflaret. Oportere igitur aut ambobus idem licere, aut neutrum ore, ſed manibus oſtendere ſuæ artis modulationem. Cùm videretur iudicibus æquiora Apollinem poſtulare, artibus item comparatis, aiunt deniò B Marſyam eſſe victum. Apollinem verò ea contentione exaſperatum, viuum Marſyam excoriaſſe. Verùm extemplò pœnitētia ductum, ægrè, quod egerat, ferens, proiectis citharæ chordis inuentam ab ſe harmoniam deleuit. Ad hanc poſtmodum Muſæ mediam, Linus, quam lichanon, Orpheus, & Thamyras, quàm hypaten ac parhypathen muſici dicunt, addiderunt. *Diod.l.3.c.5.& Pauſ.in Phoc.* Certamen commiſſum fuiſſe non procul ab Apamia ciuitate, iuxta lacum, in quo ad vſum tibiarum optimi calami gignuntur, ſcriptum reliquit *Strab. l.12.* è quo manant fontes Marſyæ: cùm *Ouid.lib.6.Metam.* Marſyam ſcribat fuiſſe ab Apolline in fluuium mutatum. Fama eſt, apud eundem lacum tibias à Minerua fuiſſe inuētas, quas cùm illa inflaret, & in lacu oris turpitudinem videret, illas abiecit: Secedite à me inquiens, malæ corporis deprauationes. *Athenæus l.14.* Has cùm reperiſſet Marſyas, qui multò ante bella Troiana floruit, non ſolùm inflauit, cæteróſq; illarū peritia antecelluit, ſed etiam Doricæ muſicæ geminarúque tibiarū fuit inuentor, ſicut Amphyon Lydiæ, vt teſtatur *Plut.in l.de Muſica.* Marſyas ab Apolline victus, de pinu arbore ſuſpēſus, & excoriatus eſt. C Dicitur ea de cauſa omnibus tibicinibus deinde iratus Phœbus, vix tandem Sacadæ opera placatum, qui primus Delphis Pythium cantum cecinit. *Nat.Comes lib.6.cap.15.Mythol.*

Linus, Amphimari Neptuni & Vraniæ Muſæ filius, cùm de muſices gloria cum Apolline certaret, ab eo occiſus eſt. *Pauſan.in Bœot.*

Rex Phrygiæ Midas, cùm ſyluas ſemper ferè ab hominum frequentia lōginquas incoleret, iudex & ipſe & Tmolus mons inter Phœbum & Pana paſtorum Deum, de arte muſica contendentes delectus eſt. Phœbus cithara, Pan fiſtula cecinit. Tmolus Phœbum victorem, Midas Pana, ſuo iudicio pronunciauit: quare indignatus Phœbus, aures aſini Midæ addidit: quòd cùm parum iudicio valeret, tamen iudicare non detrectaſſet. Ita verò ſcitè illas occultabat Midas, vt nemo præter tonſorem, rem cognoſceret. Sed cùm id tonſor tacere non poſſet, terram effodit, ac in ſcrobem pertenui voce ſubmurmurauit, Auriculas aſini Midas Rex habet: & ſcrobe terra operto diſceſſit. Hinc cannæ natæ, vento ſubeunte conceptum arD canum emurmurabant, Auriculas aſini Midas Rex habet. *Natalis Comes lib.9. Mythol.cap.15.ex Ouidij lib.11. Metamorph. Strabo lib.6:* Timæum citat auctorem, quondam in Pythiorum certamine Eunomum Locrenſem & Rheginenſem Ariſtonem, in canendi certamen veniſſe. Ariſtonem Apollinem inuocaſſe Delphicum, vt ſibi canenti foret auxilio, quod à Delphis Rheginenſes olim eſſent profecti. Eunomus reſpondit, Rheginenſibus ne certandum quidē omnino de muſica, apud quos cicada vocaliſſimum animal voce careret. Vtriſque certantibus, cùm in Eunomi cithara, vna inter canendū chorda frāgeretur, cicada ſuperuolans aſtitit, ac vocem alioqui defuturam, ſuo cantu ſuppleuit. Atque ita victor declaratus ſtatuam citharœdi Locris poſuit, cum cicada citharæ inſidente.

Cùm cœpti iam eſſent Delphis Pythici ludi celebrari antiquiſſimum fuiſſe omnium certamen memorant, inter eos, qui præmio propoſito hymnum in Apollinis honorem cecinisſent: & primùm quidem omnium pſallentem viciſſe Chyſothemin è Creta, cuius pater Carmanor Apollinem de cæde Pythonis Eubœenſis ſacrilegi purgaſſet. Conſecutos Philammonem Chryſothemidis ipſius, & Philammonis filium, Thamyrim. Nam Orpheum myſteriorum ſcientia, & reliqua vitæ dignitate elatum, tum etiam Muſæum, quòd Orpheum ſibi quem æmularetur, propoſuiſſet, negant in muſicum illud E certamen deſcendere voluiſſe. Tuliſſe narrant Eleatheren: Pythicam palmam vocis cauſa, cùm alioqui cantilenam non ſuam decantaſſet. Heſiodum tradunt repulſam tuliſſe, quòd carmina ſua ad lyram canere non didiciſſet. Homerus Delphos quidem venit conſulendi, quod opus fuit, cauſâ. Sed ei, etiamſi fidibus didiciſſet, propter oculorum calamitatem, nulli vſui ars eſſe potuiſſet. Quadrageſimæ demùm & octauæ Olympiadis anno tertio, certamina inſtituerunt Amphyctiones. Cantus ad citharam vt pridem: cantus item ad tibiam. Ipſarum etiam per ſe tibiarum. Renunciati victores ſunt de citharœdis, Cephalon Lampi filius: de Aulœdis Echembrotus Arcas: de tibicinibus Sacadas Argiuus. Idem verò poſtea Sacadas binis deinceps Pythicis ludis præmium meruit. Eadem præter ea tunc, quæ in Olympia, athletis indicta ſunt certamina, quadrigis tamen exceptis, lege lata, vt ſoli pueri, tum longiore, tum repetito curſu certarent. Altera iam Pythiade ſubmotis præmiis, coronarium duntaxat certamen vt eſſet, ſtatuerunt, aulœdorum arte repudiata, quòd triſte neſcio quid auditu, & minimè læti ominis tibiis caneretur. Elegi enim & funebres mo- F di cum tibiis congruebant. *Pauſan.in Phoc.*

Iſmeniæ in ſacrificio tibiis canenti, poſtquam non litauit, ademit conductitius quidam tibias, ac ridiculè cecinit. Quem cùm incuſarent aſſiſtentes: Canere eleganter, inquit, tibia cœlitùs datur. Ibi ridens Iſmenias: At me, inſit, tibia canente, demulciti dij hic morati ſunt: te canente faceſſere maturantes admiſerunt ſacrificium. *Plut.lib.2.quæſt.Conuiu.*

Stratonicus citharœdus cùm aduerſarios Sicyone ſuperaſſet, trophæum Æſculapio poſuit inſcribens, Stratonicus ex malè citharam pulſantibus. *Athen.lib.8.cap.7.*

Athenienſium Odeum, cuius habet interior deſcriptio multa ſedilia, multáſque columnas, tectum eſt autem ſubuexum & accliue in vnum aſſurgens faſtigium, imaginem, ferunt eſſe & ſimulacrum tabernaculi Regis. Ædificauit illud Pericles: & tunc primùm ingenti ſtudio Pericles tulit, vt certamen Muſicorum Panathenæis celebraretur, digeſſitque id ipſe creatus athlothetes, quemadmodum certantes tibia vel voce vel cithara canerent. Spectarunt & eo tempore & deinceps in G Odeo muſica certamina. *Plut.in Pericle.*

Narrant olim apud Græcos, duos præcipuos fuiſſe citharœdos, Hipparchionem & Rufinum. Cùm autem in ſolennibus ludis qui decimo quoque anno apud Iulopolitas agebantur, eſſent inter ſe decertaturi: contigit, vt Hipparchion theatri ſtrepitu turbatus, obticuerit: eáque res in vulgi iocum abiit. Auctor. *Zenodotus. Eraſm.in prouerbio, Mutus Hipparchion.*

Nero Romanorum Imp. Caio Teleſino & Suetonio Paulino conſulibus certauit inter citharœdos, eique victori magno applauſu corona impoſita eſt. *Xiphilin.in Nerone.*

MVSICÆ VSVS.

Muſica vſus in omni vita locum habet, non modò in ludicris rebus, ad remiſſionem & relaxationem animi, veruметiam in ſeriis. Animus enim noſter concentu & harmonia mirificè delectatur: eámque ob cauſam Plato animam, harmonicè à primo opifice creatam, aſſerere non dubitauit, quandoquidem ſimile ſuo ſimili oblectari ſolet. Rationem horum in numeros transfert Plato: ſubeſt H *tamen occulti quid, hoc eſt, diuini, quod aliquando corporea mole exuti perfectè cognoſcemus.*

QVIBVS CONFERT
Hominibvs pvta
Infantibus.

Ioуianus Pontanus Neniæ vocem traduxit ad Nutricias cantilenas: propterea quòd vulgus in Italia Nutrices Nenas dicunt: vt opinor, à cantiunculis, quæ ſunt ſimiles cātibus præficarum. Cuius carminis anguſtiis diuinus ille vir ita clauſit laſciuiam immenſi ſui ingenij, vt aliorum excluſerit audaciam. At veteres nutricum cantiones καταβαυκαλήσεις nominarunt. Baucis enim in re futili. *Scalig.lib.1.Poët.cap.50.*

Adoleſcentibus.

Cretenſes iuſſerunt liberorum filios cum quodam concentu & melodia leges perdiſcere, vt ex muſica voluptatem caperent, & faciliùs ea memoria complecterentur: & ne ſi quid contra leges admiſiſſent, per ignorantiam ſe feciſſe poſſent defendere. Secundum, quod eis diſcendum proponebant, erant hym

hymni in honorem Deorum facti. Tertiam, fortium virorum A encomia. *Ælian. de Var. hiſt. lib. 2.*

Oratoribus.

C. Gracchus, quoties apud populum concionatus eſt, ſeruum Erycinum poſt ſe Muſicæ artis peritum habuit, qui occultè eburneæ fiſtula, quam Tonat on vocāt, pronunciationis eius modos formabat, aut nimis remiſſos excitādo, aut plus iuſto concinatos reuocādo: quia ipſum calor atque impetus actionis attentum huiuſce temperamenti æſtimatorem eſſe non patiebatur. *Val. Max. l. 8. c. 10. & Gell. lib. 1. c. 11. ex Cic. & Plu.*

Ducibus, Militibus.

Tempus opportunum docens vtendi Muſica Homerus, Achilli negotiis vacuo exercitium inuenit, vtile & iucundum. Nam cùm bellator eſſet & ſtrenuus Achilles, ex offenſione, quā contra Agemnonem conceperat, periculis bellicis abſtinebat, Dignum igitur heroi illo exiſtimabat, vt animum eius optimis modulamentis exacueret: quoad expeditionem, quam breui poſt ſuſcepit, eſſet paratus. Id ſanè efficiebat veterum res geſtas ad memoriam reducendo. Ea erat priſca muſica, quæ eo conducebat. Accepimus ipſum quoque Muſicam tractaſſe Herculem, Achillémque, & alios complures, quos vir ſapientiſ- B ſimus Chiron, vt eſt memoriæ traditum, docuit: qui pariter Muſicæ, Iuſtitiæ, & Artis Medicæ fuit doctor. *Plut. de Muſica*

Mechanicis artificibus.

Fuêre apud veteres multæ cantiones, aliæ aliis artibus, temporibus, nationibus. Nam piſtores habebant quod canerent ad molam: ἱμαῖον vocabant: vt eſt apud Ariſtophanem in Atticis, & Callimachum in Hecale: nam ἱμαλὶς, Dorienſibus fuit menſuræ genus; ἱμᾷν quoque ſignificabat trahere, & haurire, apud Athenæum & Ariſtotelē. *In Ælian 7. de Varia Hiſt.* ſcriptum eſt, Pittacum admodum laudaſſe μύλην: addidit & rationem: Propterea quòd, inquit, paruo in loco diuerſis eſſet poteſtas ad exercitandum. *Laërt. in eius vita ſcribit*, ipſum ad molas ſeſe exercere ſolitum: nec mirum, ſordidus enim fuit. Inde & cantilena ἐπιμύλιος talis, referente *Plut.* Ἄλει μύλα, ἄλει· ὁ Πιττακὸς ἀλεῖ Μεγάλας μιτυλάνας βασιλεύων. Nautæ quoque habebant ſuas. Itaque in Commentariis Ariſtophaniorum Acharnenſium, γίγλαρον legimus eſſe μέλος quoddam Muſicum & nauticum ..... In Theſmophoriis quoque eiuſdem eſt, quod fœminæ cùm pinſerent, cantillarent. Alia texentium te- C las cantilena αἴλινος, à lino, vt arbitror, appellata: ἴουλος autem ad lanifica, communi nomine cum meſſorum cantu: namque ἴουλος cùm tenuem ac frequentem rem ſignificet, tum ſpicam, tum lanam potuit deſignare: quemadmodum ad barbam quoque & ad centipedam eadem ſignificandi proportione accommodari potuit. Αμάλλας igitur hordeaceos manipulos dipulſos, collectos autem ἰούλους nominabat. Itaque Cereris quoque cognomentum fuit, in ſegete viridi χλοὴ, in matura ἰουλώ. Teleclides etiam in Amphictyonibus ponit poëmatium quo laborem canendo fallerent mercenariæ operæ in āgro cùm opus facerent, Balneariis ſuum item erat, vt prodidit *Crates in Telmis.* Quemadmodum nunc etiam Dulciarij cruſtulari apud Gallos. Præterea fullones & lignatores. *Feſtus in l. 11.* In vindemia, cùm primum muſtum guſtabant, ita canere mos fuit

Omnis grata vetus. Nouum vinum bibo,
Veteri nouo morbo medeor.

Vnde & Meditrina Dea, cui libarent tunc, & Meditrinalia. ſacra à medendo. *Scalig. lib. 1. Poëtica, c. 55. ex Athen. lib. 14. c. 6.*

De multiplici Muſicæ vſu in Mechanicis, *Ouid. 4. Triſtium* D 1. deducit:

Hoc eſt cur cantet vinctus quoque compede foſſor,
Indocili numero cùm graue mollit opus.
Cantat & innitens limoſa pronus arena
Aduerſo tardam qui vehit amne ratem;
Quique fert pariter lentos ad pectora remos,
In numerum pulſa brachia verſat aqua.
Feſſus vt incubuit baculo, ſaxóque reſedit
Paſtor, arundineo carmine mulcet oues.
Cantantis pariter, pariter data penſa trahentis
Fallitur ancilla, decipitúrque labor.

Refert *Duris Samius*, in Alcibiadis naui ab exilio redeuntis Chryſogonum fuiſſe quendam modulatorem, qui tanta arte remigium manus dirigebat, vt cùm illi remorum pulſum cum Chryſogoni cantu coniungerent, iucundam audientibus redderent harmoniam. *Cælius lib. 9. c. 10. Antiq. Lect.*

Theon cùm pinxiſſet virum armatum, qui excurſionem ex vrbe repentè faceret, & furore quodam correptus in hoſtes irrueret: non tamen priùs exhibuit picturam, quam tibicinem iuxta collocaſſet, quem iuſſit carmen orthium canere, penetrans & clamoſum quàm fieri poſſet maxime, & quod ad prælium animaret. Simul ac igitur auditum eſt carmen aſperum & horrendum, atque tuba quaſi armatorum expeditionem ſonante, picturam oſtendit, & miles conſpectus eſt, cum efficaciorem cogitationem de excurrente in animis hominum cantus excitaret. *Ælian. lib. 2. de Var. hiſt.* E

Nicias pictor, cùm in opere diligentiſſimus eſſet, laboris tædium cantando ſolebat fallere.

Parrhaſius pictor inſignis, cantilenis & modulis laborem mitigare ſolitus erat. *Theop. apud Ælian. lib. 9 de Var. hiſt.*

Legatis.

Complures ex Barbaris legationes de pace cum tibiis ac citharis faciunt, hoſtium animos mollientes. *Theopompus l. Hiſt. 46.* Getæ, inquit, citharas habentes, eáſque pulſantes, legationes de conficienda pace faciunt. *Athen. lib. 14. cap. 11.*

Captiuis.

☞ *Vide ante Tit. Muſices exercitia.*

BRVTIS.

Arionem exceptum medio mari à Delphino ad concentum F lyræ, per longa æquorum ſpacia in Tænarum Laconiæ incolumen delatum, teſtata eſt non tantum vetuſtas, ſed & ſtatua ex ære, quæ ibi loci fuit, monumentum rei geſtæ, Arion Delphino ſedens. *Sab. lib. 8. cap. 8* Et ſanè vero quam ſimile eſt, vt Delphinum ad ſeſe excipiendum incitarit, piratas quoque, ne ſuum abitum impedire vellent, eodem ſono permouiſſe.

Pindarus auctor eſt ad cantilenæ modos Delphinum marinum ſaltaſſe cum geſtu:

Quem mouit in maris tranquilli concinens
Suaue carmen profundo.

Saltantium certè ſpectaculo oblectati lumina attollunt, ac geſticulatione ſimul huc illuc armos ad ſonum iactant. *Plut. lib. 7. Con. quaſt. 5.*

Sybaritarum equos ad tibiam ſaltare aſſuetos, Crotoniatæ in expeditione aduerſus eos tibiis inutiles reddiderunt. Cum enim tibiarum ſonum equi illorum audiuiſſent, non exilierunt ſolùm, ſed ſeſſores habentes ad Crotoniatas transfugerunt, teſte *Ariſtot. in Repub. & Athen. lib. 12. cap. 6.*

Equabus, quando ineuntur, carmen tibia accinitur, quod G hippothoron appellant. *Plut. lib. 7. Con. quaſt. 5.*

Conſtat apud Septentrionales, vrſos, Delphinos, ceruos, ... ones atque vitulos, imò & agnos delectari Muſicis melodiis: ruſúſque horriſonis cornibus, ſeu tubis, ab armentis arceri lupos & vrſos. Itaque paſtores, è cornibus fiſtulis (Seck pipas illi vocant) ludentes, aliquando per vrſos rapti, continuè ludunt, donec fame vrgente vrſus diſcedat alimoniam conquiſiturus. Tunc accepto caprino cornu, interdúmque vaccino, ſonum horridum excitant, & feram à reditu terrent, pecora & armenta fiſtularum ſono audito auidiùs eſcam ſumunt, atque compreſſiùs paſcuntur in herbis: vti *Paulus Diac. lib. 5. c. 37.* meminit, & *Plinius. Olaus lib. 18. cap. 31. Hiſt. Septent.*

SAXIS, INANIMATIS.

Iupiter tres filios ex Antiopa genuit, Amphionem, Zethum, & Calaim Propterea maritus Lynceus Thebanorum Rex eam repudiauit. Pueri cùm adoleuiſſent, vlti repudium matris. Lynceū interemerunt, & Dyrcem eius coniugem, poſtóque Cadmo, ſene, Thebas poſſederunt: & Amphion cithara mouiſſe lapides dicitur, atque ita muros Thebanos condidiſſe, ſaxis in ſtru- H cturam concurrentibus, numeris muſicis illectis, *Hora in Arte:*

Dictus & Amphion, Thebana conditor arcis,
Saxa mouere ſono teſtitudinis.

Thebas condidit Amphion, non quòd lyra ſaxa duxerit (neque enim par eſt id ita geſtum videri) ſed quòd affatus ſuauitate homines rupium incolas, & incoltis moribus rudes, ad obſequij ciuilis pellexerit diſciplinam. *Solinus.*

QVANDO, VBI. QVO TEMPORE LOCO-VE. Sic Muſicæ vſus eſt in

SACRIS.

* Dauid omnibus gētibus pacatis religionis ſtudia cōplexus, hymnos trimetros edidit: & cum his pentametros verſus plurimos, qui ſabbathis, feſtíſq; diebus, ſacris ſolemnibus canerētur: adiecit his dechachordem citharā, & nabla duodecim vocum cymbala ad hæc ærea, grandia quidem & lata. *Sab. En. 1. l. 29.*

Dauid ad Saulum recenti dæmonum incurſu exagitatum accerſitus eſt, vt cantu demulcere æſtuantem mentis furorem, id quod præſtitit: Nam quoties in morbum incidit Saul, ſtans

Dauid ad caput, cùm ſacros hymnos voce & fidibus ceciniſſet ad ad ſanam mentem reductus eſt. *Ioſeph.l.6.c.9.antiq.Iudaic.*

De Cantu autem in Eccleſia, & Diuorum officiorum ſemper celebrato, & perpetuo vſu à prima illius origine, fuſe à nobis tractatum eſt in ☞ *Loco de Cantu & Cantoribus. Item in Loco de Eccleſia. Tit. vlt. de Cantu Eccleſiaſtico.* Legatur *Boethius de Muſica*: Item quæ tradit *Lorinus in expoſitione Antiphonæ, Regina cœli lætare*: vbi omni & teſtimoniorum & rationum genere hoc argumentum illuſtrat.

* Vetuſtioribus ſeculis ne notam quidem ferunt Græcis muſicam theatralem, ſed artem eius totam in Deorum laudem & diſciplinam fuiſſe acceptam iuuentutis, nullo dum prorſus illa ætate extructo theatro, ſed verſante adhuc muſica in ſacris, in quibus Deos venerabantur, & viros fortes celebrabant. Probabile eſt autem eſſe theatrum poſterius, ac multo ante verbum θεωρεῖν id eſt, ſpectare. à Deo qui θεὸς Græcè dicitur, appellationem mutuatum. Enimverò noſtris temporibus tantam fecit hoc diuerſum genus progreſſionem, vt forma illius, quæ faciebat ad erudiendam adoleſcentiam, totum iam exoleuerit, neque vindicari queat: ſed omnes, qui ſeſe muſicæ dedunt, ad muſicam applicent ſe theatralem: *Plut. de Muſica.*

In Priſcorum ſacrificiis, ſemper inter veſcendum diis canere ſolebant, quibus ſacrum fiebat. *Alex.ab Alex.lib.4.cap.17.* Poſt cantiones aliquas ad aras deorum expletas, accedebat aliquis ſacra certis verſiculis clauſurus. Hunc appellarunt Epodon: propterea quòd poſt alias cantiones & hymnos pronunciabat: *teſte Gal.lib.17. de Officio partium humanarum. Scalig.lib.1.Poët. cap.44.*

Apud Indos nulla fuit Numinis ſalutatio, vel ſacrificium, niſi adhibita ſaltatio foret. *Ibidem.*

In Delo abſque muſica ſacrum nullum fiebat. *Ibidem.*

Narrat Philochorus, quòd cùm ſacrificaret Antiqui, non ſemper Dithyrambos canere conſueuerant, ſed Dionyſium quidem canebant, cùm libarent inter vina & ebrietatem: cùm libarent Apollini, & ſummiſsè canebant & cum ordine. *Athen. lib.14.cap.11.*

Cybelis ſacerdotes, cum tinnitu cymbalorum & ſonitu tympanorum ſacra facere ſolebant. *Vide Strabonem lib.10.*

Apud Curetas nullum fit ſacrum ſine ſtrepitu tympanorum & tubarum. *Ibidem.*

Liuius lib.9. ait tibicines ſolitos præcinere ſacrificiis Rom. & pes ſpondeus ita dictus, quòd in ſacrificiis libantes eo maximè vterentur: cùm Græci σπονδὰς, libamina appellant. Numa Pompilius hunc pedem Pontificium nuncupauit, cùm ſpondei melo, id eſt, cãtus, patricios placaret indigetes. Præterea thure, incẽſis altaribus, tibicinem ſpondeum canere iubebant, vt duabus longis ſymphoniis, quaſi duplicibus & ingib. vocibus, proſpera deorum voluntas firmaretur. *Polyd.l.6.c.2.de Rer.inuent.*

M. Antonius Cæſar, cùm Heliogabalo ſacrum faceret, mulieres Phœniſſas, quæ in orbem curſitarent, cymbaláque & organa muſica circum aras pulſarent, adhibuiſſe dicitur.

Chori Eccleſiarum diuiſi ſunt in binas partes, ſub Conſtantio, Conſtantini & M. filio, & Flauiano Epiſc. Antiochiæ, bifariam Dauidis Pſalmos canentes: quod Antiochiæ primùm cœptũ, in omnes totius mundi fines exiuit. *Suidas in voce χορός.*

Pipinus à Pontifice Rex Francorum creatus, Romanorum ritus & cantus in Gallias attulit, an. Dom. 751. *Sigeb.* Carolus M. diſſonantia Eccleſiaſtici cantus inter Romanos & Gallos offenſus, duos clericos Romam miſit, vt authenticum cantum à Romanis diſcerent, & Gallos docerent. Per quos primùm Metenſis Eccleſia, hinc omnis Gallia ad auctoritaté Romani cantus reuocata eſt: an. Dom. 774. *Sigeb. & Æmil. lib.2.* Cùm poſt annos 16. iterum in pſallendo & legendo eſſet à Romanis etiam in Metenſium Eccleſia variatum, Carolus per cantores, ab Adriano miſſos, eam diſſonantiam correxit, an. Dom 790. opera Pauli Varnefridi, qui eius à ſacris erat. *Sigebert.* Iam cùm ex Gregorij inſtituto, quatuor duntaxat tropi ſeu modi, Phrygius, Dorius, Lydius, Mixolydius, quos vulgus cantorum tonos Authentos vocat, in vſu fuiſſent, ne Latini vlla ex parte Græcis cederent, Ducem à Comite diuiſit, quatuor ſubditities modos à quatuor primariis diſtinxit, octo tropos fecit: illos cantores Plagio, id eſt, obliquos nuncupant. Nec alio conſilio hoc fecit, quàm vt Eccleſia omnem Scripturæ verborum δύναμιν ac potentiam congruentibus ſonis exprimere poſſet: & vt Scripturæ concentuum ſuauitate conſpectiores in cœtu Chriſtianorum redderentur. Cùm Græci legati Aquiſgrani patriis ceremoniis rem diuinam facerent, & pſallerent, Magnus qui occultè ſubauſcultabat, captus dulcedine cantus, iuſſit eos numeros excipi.

CONVIVIIS.

* Patresfamilias olim apud Hebræos, cùm vel accumberent, vel a cœna ſurgerent, hymnos quoſdam præcinere conſueuiſſe, *Stuckius lib.3.cap.20. Antiq.Conuiuial.* refert.

A qua conſuetudine alienum non fuiſſe Chriſtum ipſum, exhinc conficitur, quando poſt cœnam Paſchalem ea nocte, qua tradebatur, vnà cum Apoſtolis hymnum cecinit, priuſquam in montem oliuarum exiret. *Marc.cap.14.*

In Agapis primorum Chriſtianorum quas deſcriptas habes *Loco proprio de Agape* in hoc opere, cantum quoque adhibitum, teſtis eſt *Tertullianus c.39. Apolog.* Poſt aquam, inquit, manualẽ & lumina, vt quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere. *Cypriani* verba *ad Donatum* id etiam confirmant. Et quoniam nunc ait, feriata quies, ac tempus eſt otioſum, quidquid inclinante iam ſole in veſperam diei ſupereſt, ducamus hunc diem læti, nec ſit vel hora conuiuij gratiæ cœleſtis immunis, ſonet Pſalmos conuiuium ſobrium, &c. ☞ *Vide ciborum benedictio.*

Vſitatam autem Hebræorum, cuius ſupra meminimus, conſuetudinem, Eccleſiaſticus ſæpe tangit, cum vinum & Muſicam coniungit. Dauid quoque irriſum ſe conqueritur ab hominibus plebeis, & ebrioſis, qui in tenebris & compotationibus ſuis eum perſtringebant verbis contumelioſis, & canticis conuiciis refertis. In me, inquit *Pſal.69.* pſallebant, qui bibebant vinum, quod eleganter *Buchananus* exprimit:

Et ebrioſa ſum taberna cantio.

Nunquid etiam idem confirmat conuiuium apud *Luc.c.15.* in læta illa cœna, qua Pater filium reducem poſtquam iam perierat: excepit? Fit namque in ea mentio συμφωνίας καὶ χορῶν, id eſt, concentus Muſici, & ſaltationum. Hæc enim ſe mutuo conſequuntur, iuxta illud *Matth.11.* Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis. Hinc alter filius ex agro rediens, auditis ſymphoniacis & choris, quæſiuit quidnam eſſet, &c.

Ægyptij in conuiuiis lugubrem cantionem, quam Linum vocant (à Lino, qui Ægyptiacè Maneros dicitur, filio primi Regis Ægyptiorum, quem immatura morte defunctum, hoc lugubri carmine proſecuti ſunt. Quæ ſola primaque cantilena apud ipſos inſtituta fuit) decantare conſueuerant, vt & Græcis vt ſcilicet vel inter pocula mortalis conditionis ſubinde memoriam refricarent. *Herod.lib.2.*

Ἐκλέλοιπεν ἡ μουσική, Extirpata eſt Muſica. Ferunt olim in conuiuiis eruditas quæſtiones eſſe tractatas. Poſt, pſalteriis & citharistriis introductis, quoſdam nouitatem illam accuſantes, hoc vſos eſſe prouerbio. *Suidas.*

Videtur *Homerus* antiquam Græcorum conſtitutionem ſeruaſſe, cùm dicit:

Conuiuiis citharam quam Dij fecêre ſodalem.

quòd hæc ars conuiuiis ſit accommodata. Erat hoc lege conſtitutum, vt ſinguli qui ad potum accederent, medicum laſciuiæ ac intemperantiæ muſicam acciperent, quæ audaciam ac temeritatem poſtea mitigaret. Nam cùm animi mœrorem expurget, facilitatem liberalemque hilaritatem operatur. Ex quo Homerus deos induxit muſica Apollinis ſeſe oblectantes in principio Iliadis, cùm placari contentiones ſeditioneſque oporteret. *Athen.lib.14.cap.11.*

Apud Veteres mos erat, vt in conuiuiis ſinguli ſuam cantionem canerent: quòd ſi quis citharam accipere recuſaſſet, vtpote muſices ignarus, is per iocum accepto ramo laureo ſeu myrteo, cogebatur ad eum canere. Porrò priſcis hunc canendi fuiſſe morem, teſtatur & *Fabius lib.Inſtitut.1.* Vnde, inquiens, etiam ille mos, vt in conuiuiis poſt cœnam circumferretur lyra: cuius cùm ſe imperitum Themiſtocles confeſſus eſſet, habitus eſt indoctior. *Plutar. primo Sympoſiacon lib.quæſt.1.* ſcribit, olim fuiſſe morem, vt in conuiuio primùm voce communi Deum canerent παιανίζοντας, vt ait: deinde myrtheum ramum vnicuique tradi ſolere, quem ἄσμυχον vocatum exiſtimat, quòd is, qui eum accepiſſet, caneret. Poſt lyra circumlata, qui peritus artis fuiſſet, eam accipiebat, canebatque, ſonum chordarum ad vocem attemperans. Recuſantibus autem muſices imperitis, σκολιὸν carmen dicebatur, quod non eſſet vulgare, neque cuiuis facile. Alij dicunt myrtum non ſolere ordine circumduci, ſed à ſponda ad ſpondam transferri, vt poſteaquam cecinisset is, qui in prima ſponda primus ſedebat, ei traderet, qui in ſecundo lecto primus accumberet, hic rurſum tertij lecti primo: deinde rurſum primi lecti ſecundus, ſecundo loco in ſecunda accumbendi

benti ſponda traderet eúmque admodum per omnes iret. Et ab
A hoc flexuoſo progreſſu σκολιὸν, quaſi obliquum, non rectum, vocari cœpit. *Eraſ. in Prouerb. ad Myrtum canere.*

Conuiuialium carminum tria fuêre apud Græcos genera, ſicuti teſtatur Artemon Caſſandreus. Primum, quando omnes canebant. Secundum, quando omnes canebant quidem, non tamen ordine, cùm ex quodam ambitu cantum exciperent. Tertium verò in omnibus ordinem ſeruabat, quem tamen non omnes animaduertebant, ſed prudentes tantùm, quod carmen σκολιὸν fuit appellatum. Canebatur, vbi communia omnibúſque neceſſaria finem conſequerentur. Canebant autem ſapientes: atque ſinguli odam aliquam pulchram in medium proferebant, quæ ſententiam vtilem vitæ haberet. *Athen. lib.* 15. *cap.* 21. vbi de carminibus conuiuialibus multa habet. Ariſtoxenus & Phillis Muſicus, σκολιὸν ab obliquo flexu tanquam ſerpentum voluminibus dici volunt, quòd in nuptiis circum vnam menſam multos lectos collocantes, alternis ordine, myrtos tenentes, canerent ſententias & amatorias contentiones. Circuitus verò ille fuit obliquus, ob lectorum collocationem. *Suidas.*

A diſcumbentibus melos concinebatur, quod Harmodij
B nuncuparetur, cuius erat initium:

φίλτατ' ἁρμόδιε οὔπω τέθνηκας.

Dicebatur verò in Harmodium & Ariſtogitona tyrannicidas. Vnde illud facetiſſimum erat initium:

οὐδὲ παρ' ἐμοὶ ποτὶ τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται.

Apud me nunquam Harmodium canet: id eſt, mecum conuiuia non agitabit. *Calius lib.* 27. *cap* 26. *Antiq. Lect.*

Extremi Septentrionis Populi cithara in conuiuiis præclara veterum heroum & gigantum geſta patrio carmine decantant, & choreas ducunt: hinc in lachrymas reſoluti, proni in terram concidunt. Tandem citharœdis excitantibus ad lætiora inuitati carmina, ſurgunt, & diem in poculis traducunt. *Olaus lib.* 4. *cap.* 8. Vide hoc argum. fusè tractatum apud *Stuckium lib.* 3. *Antiq. Conuiu. cap.* 20.

ACIE. PRÆLIO.

Cùm ad bellum exeunt Lydi, cum tibiis ac ſyringibus in acie inſtruuntur, vt Aſſerit Herodotus. *Athen. lib.* 12. *cap* 4.

Cretenſes cithara, fidibus & tibiis vtuntur in præliis, qui
C bus inſtructas acies accendunt. *Alex. ab Alex. lib.* 3. *cap.* 2.

Halyattes Rex Lydorum in bello contra Mileſios, luxu barbarico, fiſtulatores & fidicines, quinetiam feminas tibicinas adhibuit. *Gel. l.* 1. *c.* 13. *Noct. Att. ex Thucid. & Plut. de Muſica.*

Græcorum mos fuit, duos concinnere pæanas, Marti quidem in hoſtibus congrediendis, Apollini mox bello abſoluto. Illum priorem, Enyalium vocant. Dioſcuris Palladem primam Enoplion incinuiſſe nomon, prodidit Epicharmus. Ex quo præcinente tibia congredi cum hoſtibus Lacones orſi ſunt. *Calius lib.* 9. *cap.* 8. *Antiq. Lect. & Alex. lib.* 4. *cap.* 2.

Procles & Temenus Heraclidæ, aduerſus Euryſtidas Spartam tenentes bellum gerebant. Heraclidæ rem diuinam fecerunt Palladi, montium Hyperbacteria offerentes. Euryſthidæ repentè in eos itinere, & manum conſerere. At Heraclidæ nihil turbari, ſed tibicines, vt omni ſtudio præirent, iubere. Quibus præcedentibus, ac tibias inflantibus, armati ad cantum & numerum ſequentes, irruptos ordines ſeruabant, & hoſtes vincebant. Experientia eos docuit tibiam habere vim & irritamentum in pugnis. Quin & oraculo victores ſe fore didicere,
D ſimulac cum tibicinibus bella gererent. Neque pugna Leuctrica ad tibicines pertinens oraculum confutat. In Leuctris enim non præeuntibus tibicinibus, Lacones cum Thebanis pugnam inibant, quibus patrium erat fiſtulatoriam artem exercere. Itaque colligi manifeſto ex oraculo Dei potuit, penes Thebanos victoriam futuram Lacedæmoniorum, qui ſine tibia pugnam capeſſerent. *Polyænus lib.* 1.

Inſtructa Spartanorum acie, cùm adeſſet hoſtis, Rex ſimul capellam immolabat, edicebatque, vt omnes coronas ſumerent, & vt tibicines canerent iubebat Caſtoris carmen, ſimul etiam ordiebatur claſſicum canere. Carmen Embaterium dicitur. Quæ res ſeueram ſimul atque horribilem edebat ſpeciem, numeris ad tibiam incedentium: neque turbantium aciem, neque animis fluctuantium, ſed modeſtè & hilariter ad modos euntium in certamen. Neque enim nimia percelli trepidatione probabile eſt ita comparatos, aut plus ſatis ferocire: ſed animum cum fiducia & audacia ſuſcipere ſtabilem, quaſi Dei præſente fauore. *Plut. in Lycurgo & de Muſica.*

Cuidam Ageſilaum roganti, quam ob cauſam Spartiatæ ad tibiarum cantum, inituri prælium, exercerentur? Vt, cum ad numerum, inquit, incedunt, appareat, qui formidoloſi ſint, qui
fortes. Nam anapæſtorum ictus ſtrenuis addebat animum, meticuloſis pallorem ac tremorem incutiebat. Itaque cùm pes non reſponderet ad modulos tibiarum, prodebatur ignauorum imbecillitas. *Plut. in Lacon. Apoph. & Ariſtot. in Problem. referente Gellio lib.* 1. *cap.* 11. E

Athenienſes, pæana canentes & hymnos Ioui, congredi cum hoſtibus ſolent. Quod frequens etiam apud Græcos reliquos fuit. *Alex. ab Alex. lib.* 4. *cap.* 7.

Crotoniatæ tibiarum cantu Sybaritarum equitatum, equis ad ſaltandum aſſuefactis tibiæ ſono tripudiantibus, perdidêre. *Athen. lib.* 12. *cap.* 6.

In prætoriis caſtris Rom. buccina ſemel, in conſularibus verò bis ſignum dabatur, qua pedites, equites verò lituo, ad pugnam aduocabantur. Quoties mouenda erant ſigna, aut caſtra, & ad reliqua belli munia, ſoli cornicines ſignum dabant: excubias verò, ſomnique & vigiliarum tempora, buccina deſignabant. Si legiones ducendæ in hoſtes, & acie decernendum foret, aut receptui canendum, cornuum aut tubarum concentus fieri ſolebat. *Alex. lib.* 4. *cap.* 7.

LVDIS, SPECTACVLIS. F

Argiui ad Stheniorum, vt vocabant, luctam tibiam adhibebant. Hoc ludicrum in Danaj honorem inſtitutum prædicant primum, poſt conſecratum Ioui fuiſſe. Sed & nunc quoque pentathlis moris eſt ad tibiam canere, non carmen quidem vllum inſigne aut vetuſtum, nec quale illo ſeculo erat ſolenne (ceu illud, quod ad certamen hoc Hierax condidit, quod Incurſus dicebatur) at licet languidum & obſcurum, certè aliquid tamen qualecunque accipitur. *Plut de Muſica.*

Priſci Latini in pagis aut oppidis vnico tantum tibicine fabulas agitabant, ad cuius modulatum, vocem ac geſtum accommodabant hiſtriones, alioqui ob imperitiam non ſeruaturi carminis rationem. Is igitur tibicen poſteaquã vni actori præcinnerat, cogebatur ad alterum huic reſponſurum tranſire, eique viciſſim concentu tibiæ metri modulos præire, atque hinc rurſus ad alium: quod ruſticani homines abſque præeunte tibicine non poſſent apte ſaltare verſus aut mimos. Hinc videtur ortum prouerbium apud Ciceronem pro Muræna, quando ait, Iureconſultum, inſtructo petitore, Latini tibicinis more, G tranſire ad eum à quo petitur, & illum ſolennibus verbis inſtructurum. *Eraſ. in Adag.*

CVBITV. SOMNI TEMPORE.

Lyræ ſonum adhibebant ante ſomnum Pythagorei, quò perturbationes & motus brutos animi excantarent, ita & mitigarent. *Plut. de Iſide.*

FVNERE.

Aiunt primum Linum Poëtam Threnos feciſſe. Alij verò eum Herculi ſuccenſentem, quòd eſſet ineptior ad diſcendum, ab irato ingratoque diſcipulo interemptum: ab reliquis diſcipulis defletum carmine, quod ab eius nomine & nota eiulationis Ælianum appellarunt. Cuius vocis etiam in luctu meminit Theocritus. Idem carmẽ νηνίαν & νηνίτην, id eſt, extremum vocarunt, Latini Neniam. Elegiam quoque in funeribus primùm dictum par eſt. Id quod innuit *Ouidius in funere Tibulli.* Eius inuentorum neſcire ſeſe confeſſus eſt Horatius. Theoclen tamen quendam, ſiue Naxius ille, ſiue Eretrienſis fuerit, tradunt furentem effudiſſe primùm Elegos. Neutiquam igitur quaſi εὐλογεῖν, περὶ τὸ εὐλογεῖν τοὺς τεθνεῶτας, vt autumant Grammatici: ſed à
miſeratione, ἐλεὸν λέγειν. Idcirco miſerabiles appellauit Elegos Horatius, ἔλεος quoque ea eſt nocturna auis apud Ariſtotelem, H quã nos Vlulam dicimus. Simplicius quoque etymon ἒ ἒ λέγειν: idem enim quod αἲ αἲ in Ælino. Nam vtraque interiectio frequens omnibus Tragicis. Didymus definiuit Elegiam θρῆνον ἐπιβώμιον πρὸς αὐλὸν: eſſe enim tibiam lugubre inſtrumentum. Tranſlatus vſus poſteà ad longè diuerſiſſima: ſcil. ad amores, non tamen ſine ratione. Nam & frequens conqueſtio in amoribus, & veriſſima mors eſt, quæ à viris amentiſſimis amentiſſimo & ingratiſſimo ſexui viuitur. *Scalig. lib.* 1. *Poet. cap.* 50.

Cares itidem, vt Phœnices, in luctu tibiis vti ſolent magnitudine palmi, lugubre quiddam & ſtridulum ſonantibus. Eæ autem tibiæ Phœnicum lingua Gringes vocantur, quòd iis in Adonidis luctu ſoleant vti. Porrò Adonidem γίγγραν, id eſt, Gringen appellant. *Eraſmus in Adagiis, ex Athenæi libro Dipnoſoph* 4.

Siticines apud Romanos olim dicti, qui apud ſitos, hoc eſt vita functos & ſepultos, canerent, tuba diuerſa à cæteris tubicinibus. Alij Siciniſtas vocant. *Gellius lib.* 21. *cap.* 2.

A

CVR AD
ANIMI MOTVS.
In genere.

Affectus Animi Muſica temuntur, quoniam inæqualia adequantur. Vt enim, quando in corpore humano Humor aliquis vel quantitate, vel qualitate excellit, fit δυσκρασία, & ex δυσκρασίας νόσος: ita quando in Corde & Arteriis Spiritus, fit Perturbatio & commotio. Similitudinem videntur habere Spiritus cum Humoribus: nimirum vt alij ſint Cholerici, à quibus ira, Indignatio δυσχεραμανία: alij Sanguinei, qui Gaudium, Amorem, Pudorem mouent: alij Pituitoſi, à quibus Timor & Segnities: alij denique Melancholici, Inuidia Triſtitia & ſimilium inſtrumenta.

Muſicam ait *Plato* elegantiæ & concinnitatis opificem, hominibus à Deo non deliciarum cauſa, aut pruritus aurium datam: ſed conceſſam, vt animi periodos & harmonias turbulentas & erraticas in corpore, Muſarum & Gratiarum Penuria ſæpenumerò per inſolentiam & improbitatem laſciuientes, iterum reuoluat decenter & reducat:

ὅσα δὲ μὴ πεφίληκε
Ζεὺς ἀτύζονται βοὰν
Πιερίδων ἀΐοντα.

B

Quæ non amauit Iuppiter,
Hæc obſtupeſcunt grauiter,
Cùm Pieridum audiunt vocem.

vt eſt apud Pindarum: ſiquidem efferantur fremuntque. *Plut de Superſtit.*

Veteribus Græcis præ omnibus aliis curæ fuit, vt in muſica inſtitueretur adoleſcentia: cuius animos muſica arbitrabantur formandos & dirigendos ad decorum, quod referat muſica ad omnia, atque ad actionem omnem ſeriam, præſertim ad diſcrimina bellica. *Plut. de Muſica.*

Varia rhythmorum genera apud veteres fuerunt, de quibus *Ariſt.* 8. *Polit.* Æolius modus ſimplex erat, Aſius varius, Lydius querulus, Phrygius, religioſus, Dorius bellicoſus. Ab effectibus deinde Hormium & Orthium carmen appellabant, quod eo animi ad prælia excitarentur. Parœnium, quo in conuiuiis vtebantur. *Alex. ab Alex. l.* 4. *c.* 3. Conſule *Athen. lib.* 14. *c.* 6. & poſt omnes *Iul. Caſ. Scalig. lib.* 1. *Poet.* Erat Ionica modulatio florida

C & iucunda. Dorica honeſta & grauis. *Lucian. in Harmonia*: τῆς ἑκάστης ἁρμονίας τὸ ἴδιον, τῆς φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς λυδίας τὸ βακχικόν, τῆς δωρίου τὸ σεμνόν, τῆς ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. Caſſiodoro Dorius modos prudentiæ largitor eſt, & caſtitatis effector, Phrygius pugnas excitat. *Athen. loco dicto.* Doricæ harmoniæ tribuit τὸ ἀνδρῶδες, poſt Ariſtotelem *Polit.* 8. καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ σεμνόν. *Plut. de Muſica*, inquit. τούτων δὲ τῶν ἁρμονιῶν, τῆς μὲν θρηνωδικῆς τινος οὔσης, τῆς δ' ἐκλελυμένης. εἰκότως ὁ Πλάτων παραιτησάμενος αὐτὰς, τὴν δωριστὶ ὡς πολεμικοῖς ἀνδράσι καὶ σώφροσιν ἁρμόζουσαν εἵλετο. *Brodæus in Epigrammatis.*

Apud Ericum II. cognomine Bonum, Daniæ Regem, Citharœdus quidam de ſua arte diſſerere cœpit, ſuo cantu homines ad furorem amentiamque pertrahi poſſe iactitans. Rex rei nouitate motus, ſpecimen profeſſionis edere iuſſit. Annuit ille: at ne qua nocendi hominibus anſa daretur, iuſſit priùs omnis generis arma efferri, & certis in locis collocari cuſtodes qui cognito veſanorum ſtrepitu irrumperent, ereptamque citharam capiti illiderent, ne & ipſi in rabiem agerentur, reliquos à mutuis verberibus arcerent. Primo quidem inuſitatæ ſeueritatis con-

D centum edidit, quo auditores in mœrorem ſtuporemque ſunt verſi. Deinde adeo ſuauem & iucundam harmoniam, vt mutato animo gaudium etiam externis geſtibus, & motu totius corporis proderent. Tandem verò acrioribus modulis concitati, vociferari & tumultuari cœperunt. Cuſtodes irrumpunt, vt Regem cum aliis furentem contineant. Sed ille effractis atrij foribus, arrepto enſe quatuor transfodit. Vix tandem puluinarium mole vndique congeſtorum obrutus, contineri potuit. Menti reſtitutus, Hieroſolymam expiandorum homicidiorũ cauſa petens, Haraldo F. regni procuratore relicto, in Cypro defunctus eſt, atque ibidem cum coniuge ſepultus, vti *Saxo lib.* 12. *Daniæ* teſtatur.

Hotherus, Hodbrodi Sueonum Regis ab Helgone Danorum Rege cæſi F. muſicæ omnigenæ peritiſſimus, ad quoſcunque volebat motus variis modorum generibus humanos impellebat animos. Gaudio, mœſtitia, miſeratione, vel odio, mortales acere afficit nouerat. *Saxo lib.* 3.

In ſpecie. Muſica.
Propheticum ſpiritum excitare.

Ioram Iſraëlitarum Rex, cum Ioſaphat Iudæorum Rege contra Moabitas exercitum ducens per deſerta Idumeæ, ſeptem diebus aqua deſtitutus miſerè affligebatur. Eliſæus vates conſultus fidicinem ſibi canere iuſſit. Eius cantu excitus, victoriam A
ei contra Moabitas denunciauit, & poſtero die copioſiſſimam ex Idumæorum regione aquam affluxiſſe. 4. *Reg.* 3.

Prophetam Micheam legimus ab Achab Rege Samariæ accerſitum, antequam prælij exitum prædiceret, iuſſiſſe, coram Rege vt inſtrumentum muſicum pulſaretur: eoque pacto occupatum à Dei ſpiritu, propheraſſe. *Bodin. lib.* 3. *Dæmon. c.* 6.

Memoriam firmare.

Cretenſes iuſſerunt liberorum filios cum quodam concentu & melodia leges perdiſcere, vt ex muſica voluptatem caperent, & faciliùs eas memoria complecterentur. Proponebant præterea hymnos in deorum honorem factos, item fortiorum virorum encomia. *Ælian. lib.* 2. *de Var. hiſt. & Athen. l.* 14. *c.* 11.

Studia grauiora lenire.

Platonis inſtitutum erat, vt Iuuentus muſicæ diſciplinis inter primas artes inſtitueretur, vt grauiora ſtudia honeſta voluptate lenirent. Id quod Pythagoras quoque cenſuit, qui repentinos motus animi & mentis perturbationes nulla re magis, quàm vocum concentu, emulceri putauit. *Alex. ab Alex l.* 2. *c.* 25.

L. Sylla vt animum laboribus & affectibus diuerſis laborantem refocillaret, optimè cantaſſe dicitur. B

Hiero. Fracaſtorius Veronenſis, mathematicus, poëta, medicus clariſſ. Muſica vnice delectabatur, eaque veluti cote ſeriorum ſtudiorum vtebatur. *Auctor vitæ.*

Rodol. Agricola Friſius, puellas amare ſe nonnunquam ſimulabat, verùm nunquã deperiit In harum gratiam patria lingua amatoria quædam carmina ſcripſit elegantiſſimè quæ puellis præſentibus, primariiſque amicis, voce & teſtudine modulatiſſimè canebat. Huiuſmodi cantionibus animum, intentiore ſtudio grauatum, interdũ remittebat. *Gerard. Nouiomag. in eius vita.*

Cicurare.

Veriſſimum illud fuiſſe affirmant, Apollinem certis quibuſdam citharœdicis nominis à ſe inuentis vitam multis mortalibus produxiſſe, abſtuliſſeque feritatem. *Ludou. Viues de Laudib. Philoſophia.*

Orpheus Thracius theologus, & Amphion Theb. ſyluas, ſaxa, feras, cantu ſuo traxiſſe dicuntur. Fabulæ hiſtoria ſubeſt, vel quòd reuera feras muſica delectarint (nam cerui & armenta C
paſtorali fiſtula mulcentur, & aues quædã cantu capiuntur) vel quòd homines rudes, ſtupidos & aggreſtes ad mitiorẽ vitæ cultum partim legibus, partim iucunda modulatione traduxerint.

Cùm Bacchum Tyrrheni nauicularij tranſuectturi, & Nymphis nutricib. reddituri, ſpe prædæ perdere voluiſſent, ipſe hoc intelligens, iuſſit comitibus, vt ſymphoniacè canerent. Quo cantu adeò oblectatos Tyrrhenos ferũt, vt ſaltare etiã cœperint, & nimis laſciuiendo ſeſe in mare proiecerint. *Olaus l.* 15. *c.* 29.

Scribit Theodoricus Rex Gothorum ad Boëtium, Citharœdum mittat, qui dulci ſono fera corda Gentilium demulceat. *Theodoricus Epiſtolarum lib.* 2.

Pietatem. Dei cultum promouere.

Dauid cithara ſua coram arca luſit, & corporis inſuper concinno motu ſaltans, animi feruidam deuotionem non tam oſtendit quàm excitauit. Eius rei cauſa Eccleſia quoque organis animos ad pietatem & zelum religionis excitare voluit.

Caſtitatem tueri.

Clytæmneſtram Agamemnonis vxorẽ, non priùs Ægyſthus corrumpere potuit, quàm Demodocum poëtam & muſicum (qui Clytæmneſtræ ab Agamemnone cuſtos erat relictus) è medio ſuſtuliſſet. Teſtis *Homer. Odyſſ.* Tanta erat muſicæ vis D
in caſtitate tuenda. Eandem quoque ob cauſam Phemius, Demodoci frater, ab Vlyſſe Penelope vxori cuſtos datus eſſe fingitur, qui (vt in primo Odyſſeæ) ᾖδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκῃ coactus apud procos canebat, non turpes fabulas, ſed miſerabilem Græcorum reditum à Troia. Coactus autem canebat: quia non vt procos oblectaret, ſed vt Penelopen cuſtodiret, in Ithaca ab Vlyſſe relictus erat. *Euſtat. in* 3. *Odyſſ. & Suid.*

Temperantia conſulere.

Antiqui omnes & moribus & legibus conſtituerunt, vt deorum immortalium hymni in conuiuis canerentur, ad temperantiam honeſtatẽmque retinendam. Nam cùm cantilenæ concinnæ eſſent, deorumque acc ederet metus, vniuſcuiuſque mores facilè componi poſſe videbatur. *Athen. lib.* 14. *cap.* 11.

Fortitudinem explorare.

Ageſilaus, quærenti cuipiam. Quidnam ad tibias dimicarent Spartiatæ? reſpondit: vt, cùm ad modos incedunt, ignaui & fortes eluceſcant. *Plut. in Apoph.*

Furorem

Furorem Martium immittere.

A Timotheus, cùm ad Alexandri menſam caneret Orthium modulum, Regem repentè, velut inſanum, ſtatuit in pedes, coëgitque ad arma proſilire: rurſus remittente cantu, continuò & Regis remiſit affectus. *Sabell. lib. 10. cap. 8. ex Plut.*

Alexander, Antigenide aliquando carmen modulante harmatium, vſque eò permotus eſt, atque exarſit animo modis illis, vt concuſſis armis proripiens ſe manu propè accumbentibus iniecerit, ſuffragaretúrque Spartiatis cantantibus:

In ferrum ſerpit citharam pulſare peritè.

Plut. orat. 2. de Alexandri fortuna vel virtute.

Ad bellum hortari.

Solon in concionem progreſſus, elegia cecinit, & Athenienſes ad recipiendam Salaminem incitauit, legémque (quæ iubebat vt qui de Salamine recuperanda mentionem facerent, morte multarentur) abrogare coëgit. *Polyænus lib. 3. & Laërtius lib. 1.*

Ad Prælium animare.

☞ *Hic artificioſa tantùm Muſica vires in concitandis animis ad martia bella, vt ille ait, conſideramus. At in Stratagematis etiam inconditos clamores in accedendo ad prælium animis referemus.*

B Cùm milites antiquitùs cornu buculo conuocarentur, & ad prælium incitarentur, vt fortiùs mouerentur milites: Tyrrhenus Piſæus æneam tubam primus inuenit, ad excitandos militum animos.

Tyrtæus Elegiacus & Melicus Spartanos ad Martem aduerſus Meſſenios accendit. *Plut. in Meſſeniacis.*

Plutarchus libro de Fortuna Alexandri II. declarat hunc verſiculum apud Lacedæmonios ſolere decantari:

Ἕρπει γὰρ ἄντα τῶ σιδήρω τὸ καλῶς κιθαρίζεν, id eſt.

Vergit ad lethale ferrum lepidè cithara canere.

Quo ſignificabant, certis citharæ modis ſedari motus animorum, alijs addi vigorem ad prælium. *Eraſmus in Adagiis.*

Herodotus Megarenſis tubicen trium fuiſſe vlnarum cum dimidia ſcribitur ab Amarantho Alexandrino, lateráque fortia habuiſſe. Is, cùm Demetrius Antigoni F. Argos ciuitatem obſideret, nec milites Heleopolim muris ob pondus poſſent ſubducere duabus tubis inflatis milites machinam promptè ſubducere coëgit. Periodum decies vicit. *Athenæus l. 10. c. 1.*

C Eo prælio, quo Valdemarus Suenoni III. Danorum Regi & vitam & Regnum eripuit, Valdemari exercitum tam crebri coruorum greges inuerſolaſſe produntur, vt complures ſe erectis militum haſtis ferendos obiicerent. Medias acies inter equitabat cantor, qui patricidialem Suenonis perfidiam (vt qui hoſpitij ſimulatione inter medias epulas Canutum interfeciſſet. Valdemarum pariter, niſi fuga elapſus eſſet, perditurus) famoſo carmine proſequendo, Valdemari milites per ſummam vindictæ exhortationem ad bellum accenderet. *Saxo lib. 14.*

Furorem extinguere, coërcere.

Muſica ante alia plurimùm contra ſpiritus malignos poteſt. Sic à Saule infeſtando ſcribitur malignus ſpiritus deſtitiſſe, cùm Dauid pulſaret fides. Erat quidem tunc temporis Spiritus ſanctus in Dauid: veruntamen Saulis cruciatus pulſatis demùm fidibus deſinebat: ſiue eo, quòd Muſica res diuina quædam eſt, diabolus verò nihil tantoperè quàm diſcordias diligit: ſiue quòd harmonia conſpirans cum anima, effugientem rationem ad ſua principia reuocat: prout annotabant veteres à Muſica interuentu animæ ſic curari corpus, vt interuentu

D corporis curaret medicamentis anima. *Bodinus.*

. Fama eſt, Empedoclem Agrigentinum cantiuncula quadam furibundum adoleſcentem, nudóque ferro hoſpitem impetentem ſuum, compreſſiſſe atque ſedaſſe.

Ad cœnas, & conuiuia Priſcorum ſolebat introduci Muſica: quòd elidere vim feruidiorem vini valeat, vt alicubi refert Ariſtoxenus. Ille enim induci Muſicam dixit: quid cùm vinum de ſtatu deijcere ſoleat illorum, qui eo ſunt largè vſi, corpora & mentes: Muſica medico ſuo temperamento & competenti ad diuerſum ſtatum reuocat ea & mollit. *Plut. de Muſica.*

Lacedæmonij tibiarum modulis in prælijs ineundis vſi ſunt, non vt aliæ gentes cornuis aut lituis, vt animi moderatiores redderentur: nihil magis ad victoriam conferre rati, quàm ne in primo ſtatim congreſſu animi militum ferocirent, ſed ad tibiæ cantum componerentur, & cum rhythmo æqualiter procedentes, integros ſeruarent ordines. Spartæ in arce ad leuam Mineruæ, Polinchi ſiue Chalciœci dictæ, Muſarum ædem dicarunt, quòd Lacedæmonij in prælia exeunt non ad tubæ cantus, verùm ad tibiarum modos, & lyræ cantiunculas. *Pauſ. in Lacon. Thucyd. Polyb. Fabius lib. 1. Plut. in Lycurgo.* E

In quinto dogmatum Hippocratis Platonis ſcripſit Galenus verba Poſidonij philoſophi. Damon, inquit, Mileſius, cùm ad Tibicinem acceſſiſſet, quæ Phrygijs modis adoleſcentes quoſdam temulentos ad furorem vſque incenderat: iuſſit ad Doricas leges tonum demittere: quo illi demulſi, quieuere. Erat enim Dorica animis componendis. Idcirco idem philoſophus ſancit, pueros docendos eſſe τὴν δωριστὶ, quia media, ἢ πρὸς τὴν ἀνδρίαν μᾶλλον. *Scal. lib. 1. Poët. c. 19. Boët. in præf. Muſices* hoc tribuit Pythagoræ, quòd incentione modi Phrygij incitatum adoleſcentem, patria barbarum, quippè Taurominitanum, vino temulentum, ita furentem, quum iam ædibus amicæ, quæ riualem admiſerat, ignem admouere tentaret, tibicina iuſſa ſpondeos ſuccinere, ad ſobriam mentem reuocarit.

Iram ſopire.

Achilles, Chironis Centauri diſcipulus, in Iliade, cùm accinit citharæ (quam ſolam ex Ætionis ſpolijs ſeruarat) veterúmque res geſtas cantando ſibi ipſi in memoriam reuocat, furorem & indignationem contra Agamemnonem conceptam ſopire videtur. Etenim cùm eſſet Muſicus, ex ſpoliis hoſti ereptis primam arripuit citharam. *Ælian. l. 14. de Var. hiſt. & Athen. lib. 14. cap. 10.* F

Clinias philoſophus Pythagoreus, ſi quando ad iracundiam ſe præcipitem ferri ſenſiſſet, confeſtim chordis adaptatis, citharam pulſabat. Interrogantibus autem ob quam cauſam id faceret? Quoniam, inquit, mitigor animo. *Ælian. lib. 14. de Var. hiſt. & Athen. lib. 14. cap. 10. ex Chamæleonte Pontico.*

Theodoſius Imp. ad menſas habebat pueros Muſicos. Qui cùm à Flauiano Epiſcopo Antiocheno inſtructi carmina quædam luctuoſa, & ad commiſerationem mouendam idonea, quibus in ſupplicationibus Antiocheni vtebantur, cecinissent: ita fuit eis Imperator commotus, vt cùm phialam manibus teneret, lachrymis abſtinere non potuerit. Eáque ratione vrbi, cui grauiſſimè, ob negatum tributum, & per ſeditionem deiectam vxoris Placillæ ſtatuam, ſuccenſebat, reconciliatus eſt. *Nicephorus lib. 12. cap. 43.*

Seditionem ſedare.

Terpander Lacedæmoniis aliquando inter ſe diſſidentibus vocatus è Leſbo, ex oraculo, ſeditionem eorum cantus ſuauitate ſedauit. Vnde ab eo tempore Lacedæmonij, quoties cantorem aliquem audirent, protinus exclamabant, μετὰ Λέσβιον ᾠδὸν: quod poſtea in prouerbium abiit, de iis, qui ſecundas partes aſſequuntur. *Gyraldus ex Plut. de Muſica.* G

Timorem eximere.

Cyrus Perſarum Rex, ne hoſtium efferis clamoribus milites perculſi trepidarent, hymnum Polluci & Caſtori canere iuſſit. Quo concentu effecit, ne improuiſa formidine caperentur. *Alex. lib. 4. cap. 7.*

Triſtitiam pellere.

De Orpheo & Achille *Ouidius. 4. Triſtium 1.* ſic ait:

Cùm traheret ſyluas Orpheus, & dura canendo
Saxa, bis amiſſa coniuge mæſtus erat.
Fertur & abducta Lyrneſſide triſtis Achilles.
Æmonia curas attenuaſſe lyra.

Gilimer, Vandalorum Rex, obſeſſus in monte Papna à Beliſario, citharam petit ab hoſte, ad ſolamen miſeriarum ſuarum. *Procopius lib. 4. Vandalia, & Cedrenus.*

CORPORIS MORBOS
Leniendos, curandos.

David Iſæi F. ad Saul Regem Iudæorum recenti dæmonum incurſu exagitatum accerſitus eſt, vt cantu demulceret æſtuantem mentis furorem. Quoties in morbum incidebat Saul, ſtans Dauid ad caput, ſacros hymnos voce & fidibus canens, ad ſanam mentem reducebat furentem. *Ioſephus lib. 6. cap. 9. Antiq. Iud. ex 1. Regum. 16.* H

Homerus luem, quæ in Græcorum caſtris graſſabatur, Muſica fuiſſe refert procuratam. Eius hæc verba ſunt:

Magnum perpetuo numen cantu celebrabat
Carmen Achiuorum ſoboles ſcitum modulando.
Phœbum cantabat, quo aures illi exhilaratæ:

Plutarchus de Muſica.

Thaletam Cretenſem, ſorte quadam à Pythio edita, adiiſſe Lacedæmonios, eóſque peſtilentia, ope Muſicæ, liberaſſe, tradit Pratinas. *Idem.*

Theophraſtus Ereſſius memoriæ prodidit, quarumdam viperarum morſibus, cantus tibiarum, aut fidicinum, atque

 alia

alia organa artis Muſicæ modulatè adhibita, aptiſſimè mederi. *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 17. & Cal. lib. 6. cap. 13.*

Aſclepiades Medicus phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quàm ſymphonia & vocum concentu reſipiſcere, & ſanitati reſtitui, cenſuit. *Ibid.*

Iſmenias Thebanus, Antigenidæ diſcipulus, plures Bœotiorum iſchiadicos, & coxendicum dolore laborantes, tibiæ cantu, bonæ valetudini reſtituiſſe dicitur. Tantus hominis naturæ cum harmonia conſenſus eſt. *Boet. lib. 1. de Muſica. Theophraſtus lib. de Afflatione numinis*, iſchiadicos ſcribit ſanos fieri ſi more Phrygio harmoniam aliquis indigena illis accinerit. *Athen. lib. 14. cap. 10.*

Apud Campanos & Neapolitanos phalangio percuſſos, quod vulgò Tarantolam dicunt, nullo alio remedio ſanari compertum eſt, quàm ſi protinus tibicen varios concinat modos. Eſt autem Tarantola aranei ſpecies, ſic dicta, quòd in Tarentino agro copioſa in terræ cauernis reperiatur, & per æſtatem meſſores ex improuiſo impetat, vt ocreati tantùm metere cogantur. Operæprecium eſt *Alexandri ab Alex.* narrationem audire: quam *lib. 2. cap. 17. Genialium dierum* affert. Cùm per Apuliæ campos ferventiſſimos, vbi hoc malum peculiare exiſtit, ſub cane iter faceremus, inquit, vndique oppida & vici tympanis, fiſtulis aut tibiis circumſonabant. Cuius rei cauſam quærentibus nobis relatum eſt, Tarantolæ morbo affectos vndique per oppida curari. Cúmque eius rei gratia in pagum quendam diuerteremus, inuenimus adoleſcentem morbo eiuſmodi affectum, qui velut repentino furore ictus & mente abalienatus, corporis motu non indecorè & manuum pedúmque geſtibus ad tympanum pſallebat non inconcinniter, vtque vehementiùs modos acciperet, quaſi illo pulſu demulceri animus & leniri dolor videretur, ſenſim & placidè aures tympano admouere: mox caput, manus & pedes crebro motu concutere, & demùm in ſaltum ſe attollere videbamus. Quæ res quum ludo & riſu prorſus digna viſa foret, interim is, qui tympanum pulſabat, ſonitu parumper intermiſſo, pauſam fecit. Atque illum morbo affectum, vbi præcentio illa quieuit, velut attonitum, ſtupentique ſimilem, repentè animo linqui, & omni ſenſu deſtitui cernimus. Rurſus reſumpto tympano, vbi primum modulos audiuit, priſtinas illum vires reſumere, & acriùs in choreas inſurgere ſpectabamus. Creditum eſt, quod à vero non abhorret, vim illam veneni virulento morſu & ſanie conceptam, harmonia & vocum concentu, per totum corpus diffundi, atque inde fato neſcio quo, dilabi & exinauiri. Ideo illos, qui morbo eiuſmodi laborarunt, ſi quid reliquiarum reſiduum fuit, quod penitùs curatum non ſit, ſi quando ſono extrinſecùs vel concentu illorum aures affici contigerit, veluti mente conſternatos, toto corpore & animo concuti, ac manibus pedibúſque geſtire compertum eſt, donec vis illa tabifica penitùs extincta fuerit.

Inſania ex ſanguine ortum ſuum trahente, in Germania olim frequens, quem morbum à S. Vito immiſſum ſuperſtitioſa plebs credebat, bellico tympano & fiſtula bellica non tam curabatur, quàm magis efferebatur: ſic vt miſeri homines eo correpti, ſupra naturales vires & ſaltando & exiliendo per aliquot dies abſque intermiſſione viros etiam fortiſſimos defatigarent: & quamuis viribus laſſi conciderent, linteis tamen in ſublime excuterentur, quòd quies ipſa periculoſa eſſet. nec priùs hic furor ceſſaret, quàm partim labore conſumeretur, partim ſudore exhauriretur morbi materia.

MVSICÆ STVDIVM, CVLTVS, AMOR.

In Arte. Vtpote.

Addiſcenda.

Nero Cæſar puer, inter cæteras diſciplinas etiam Muſica imbutus, ſtatim vt imperium adeptus eſt, Terpnum citharœdum vigentem tunc præter alios, acceſſiit: diebuſque continuis poſt cœnam canenti in multam noctem aſſidens, paulatim & ipſe meditari exercerique cœpit. Nec eorum quicquam omittere, quæ generis eius artifices, vel conſeruandæ vocis cauſa, vel augendæ factitarent. Sed & plumbeam chartam ſupinus pectore ſuſtinere: & clyſtere vomitúque purgari: & abſtinere pomis, cibiſque officientibúſque, donec blandiente profectu (quanquam exiguæ vocis, & fuſcæ) prodire in ſcenam concupiuit: ſubinde inter familiares Græcum prouerbium iactans, Occultæ Muſicæ nullum eſſe reſpectum. *Suet.*

Communicanda.

Conſtantinus Copronymus. Imper. Orientis, an. 757. inter alia munera, quæ Pipino Francorum Regi per legatos miſit, addidit inſtrumentum Muſicæ maximum; Germanis & Gallis incognitum, Organon appellant. Cicutis ex albo plumbo compactum eſt, ſimul & follibus inflatur, & manuum pedúmque digitis pulſatur. *Marianus Scotus Aimoinus l. 4. c. 64.*

Conſeruanda.

Manſit citharæ cantus Terpandri ad Phrynidis vſque ætatem oppidò tenuis. Neque enim ius erat quondam pro ſua cuique libidine, vt nunc fidibus canere, neque harmonias & numeros immutare. Siquidem ſingulis carminibus ſuam retinebant intenſionem. Hinc cognomen apud Græcos inuenerunt, vt νόμοι dicantur quaſi leges: quòd cuiuſque intenſionis receptam formam violare nefas foret. At procurata, vt volebant, ira diuina, repentè ad Homeri & aliorum poëſim pro arbitrio conuolabant: quod ex Terpandri præludiis liquet. *Plut. de Muſica.*

Terpandum ab Ephoris multatum ſcribit *Plut.* eiuſque citharam affixam, quòd antiquam immutaſſet Muſicam, vnumque neruum ſuperfluò intendiſſet. Nihil enim ex Lycurgi inſtituto de priſca Muſica immutari fas erat.

Exercenda.

Conſule paulò antè Tit. Muſica exercitationis ſuprà.

Nero citharœdi habitu prodiit Neapoli primùm: ac ne concuſſo quidem repentè motu terræ theatro, antè cantare deſtitit, quàm inchoatum abſolueret νόμον. Adoleſcentes equeſtris ordinis, & quinque ampliùs millia è plebè robuſtiſſimæ iuuentutis vndique elegit, qui diuiſi in factiones, plauſuum genera condiſcerent (bombos, & imbrices, & teſtas vocabant) operámque nauarent cantanti ſibi inſignes pinguiſſima coma & excellentiſſ. cultu pueri, nec ſine annulo leuis, quorum duces quadragena millia H-S merebant. Cantante eo, nec neceſſaria quidem cauſa excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in ſpectaculis dicuntur, & multi tædio audiendi laudandique, clauſis oppidorum portis, aut furtim deſiluiſſe de muro, aut morte ſimulata funere elati. Quàm autem trepidè anxiéque certauerit, quanta aduerſariorum æmulatione, quo metu iudicum, vix credi poteſt. Aduerſarios quaſi planè conditionis eiuſdem obſeruare, captare, infamare ſecretò nonnunquam, ex occurſu maledictis inceſſere: ac ſi qui arte præcellerent, corrumpere etiam ſolebat. Iudices autem priùs, quàm inciperet, reuerentiſſimè alloquebatur, omnia ſe facienda feciſſe, ſed euentum in manu eſſe fortunæ: illos, vt ſapientes & doctos viros fortuita debere excludere: atque vt auderet, hortantibus æquiore animo recedebat: ac ne ſic quidem ſine ſolicitudine taciturnitatem, pudorémque quorundam pro triſtitia ac malignitate arguens, ſuſpectóſque ſibi dicens. Romæ in theatro inſanum Herculem acturus, quum de more vinculis oneraretur, tyrunculus, qui præſidij cauſa in proximo ſtetit, catenas intuitus, ratúſque vim illi intendi, conſternatus animo, eò accurrit opem principi laturus. Quia & in Græciam cantandi ſtudio nauigauit, omnibúſque eius gentis ſpectaculis cantu, aurigatione, præconio certauit, decemiuges agere conatus. Inde reuerſus, curru quo olim Auguſtus triumphans vrbem ingreſſus eſt, præmiorum pompa titulíſque ſingulorum certaminum, longo ordine præmiſſis. In certamine Muſico ita legi obediebat, vt nunquam exercere auſus, ſudorem quoque frontis brachio detergeret, atque etiam in quodam tragico actu, cum elapſum baculum citò reſumpſiſſet, pauidus & metuens, ne ob delictum certamine ſubmoueretur, non aliter confirmatus eſt, quàm adiurante hypocrita, non animaduerſum id inter exultationes, ſucclamationéſque populi. Conſeruandæ vocis gratia, neque milites vnquam, niſi abſens, aut alio verba pronunciante appellauit: neque quicquam ſerio iocóve egit, niſi aſtante Phonaſco, qui moneret, parceret arteriis, ac ſudarium ad os applicaret: multiſque vel amicitiam ſuam obtulit, vel ſimultatem indixit, prout quiſque ſe magis, parciúſve laudaſſet. Tantum eius ſtudium mathematicorum prædictiones accenderunt, qui eum imperio aliquando exciſurum præſagiebant, proinde vt eſſet vnde viueret, Muſicæ operam dedit, illud ſubinde iactans, τὸ τέχνιον πᾶν γῆ τρέφει. Morti proximus illud identidem iactitabat. Quantus artifex pereo? *Suetonius.*

Audienda.

Apud Platonem Socrates in Phædro aſtruit, in meridie non dormiendum, ne (inquit) à cicadis rideamur. Nam quos viderint agentes vt oportet, illis præmium tribuunt, quod deorum conceſſione traducere ad homines poſſunt. Fertur enim hoſce olim Homines fuiſſe ante Muſas. Natis inde Muſis, cantúque

mox

monſtrato, illorum nonnullos voluptate cantus vſque adeò A delinitos fuiſſe, vt canentes cibum potúmque negligerent, imprudentérque perirent, ex quibus deinceps cicadarum genus ſit propagatum: munus hoc nactum à Muſis, vt alimonia non indigeat, ſed abſque cibo & potu ſemper viuat, poſtea verò ad Muſas proficiſcatur, quam quis hic muſam colat, renunciaturum. Ergo Terpſichore renunciantes, quæ præcipuè illam in choreis cœtibúſque celebrarint, eam ipſis propitiam reddunt, atque itidem aliis pro ſua venerationis ſpecie. *Calius lib. 17. cap. 6. A. L.*

Zeno Citticus ad tibicinum ſpectaculum adoleſcentiam accinit: vt diſcerent, qualem cornua, ligna, calami, & ſi quæ alia proportionis & concentus conſortium habent, vocem mittant. *Plut. de Genitura animæ.*

Emmanuel I. Luſitaniæ Rex, muſica multùm delectabatur, ſed non ita, vt Muſicæ ſtudio à ſeriis negotiis auocaretur. In eadem domo multi fidibus pulſabant: & ad citharam canebant: & non pauci quæſtores, & Iuriſconſulti, & reliqui variis muneribus præfecti, ad illum multa regni negotia deferebant, ita vt ſimul cum honeſtiſſima oblectatione multa negotia conficeret. *Oſor. lib. 12. rerum Em.*

Viendo.

☞ *Vide ſuprà, Muſicæ vſus.*

Muſica quanto in pretio antiquitus habita ſit, inde maxime liquet, quòd partim ad excitandos militum in bello animos, partim ad permulcendos animos ſemper adhibita ſit. Signum etiam educendi exercitus, & certaminis conſerendi, in Romanis legionibus, concentus tubarum & cornuum fuit. Si quando ſilentio educendæ forent, teſſeram habebant.

IN ARTIFICIBVS, VEL

Conducendis, Inſtituendis.

Dauid Rex & Aſaph cantores inſtituerunt ad laudandum & celebrandum Dominum. Quorum carmina in templo à poſteris fuerunt conſeruata. 2. *Eſdr.* 12. *&* 1. *Paralip.* 25.

Fouendis, Amandis.

Ethodius Scotorum Rex, tubicines & tibicines in magnis habuit deliciis. Sed tandem vnius Hebridiani ſanguinis tibicinis, quem ſecretiori præfecerat cubiculo, inſidiis per noctem eſt ſtrangulatus, vt mortem vlciſceretur ſuorum neceſſariorum, quos Rex in Agathelia ob rebellionem interfecerat. C
Captus quadrigis diſtractus eſt. *H. Boëthius lib. 5.*

Maximilianus I. Imper. omnes bonas diſciplinas venerabatur, Muſicam verò præcipuè. Quod vel hinc maximè patet, quòd Muſicorum principes, in omni genere Muſices, in eius curia, veluti in fertiliſſimo agro ſuccreuerunt. *Caſſ.*

Ornandis.

☞ *Vide Titulum Muſicorum ſtatuæ.*

Fuerunt loca multa apud Græcos Muſis conſecrata, à quibus cognomina ſortitæ ſunt, vt Heliconiades ab Helicone monte, quem Otus & Ephialtes illi conſecrarant: Pierides, Pimplides, Libetrides, Parnaſides & Pegaſides: quæ loca illis conſecrata fuerunt à Thracibus Bœotiæ accolis, vt ait Strabo libro decimo: quia Thraces priſci Muſicæ operam dederunt, poëticámque harmoniam inuenerunt: quales fuerunt Ephorus. Orpheus, Thamiras, Muſæus, & Eumolpus, qui quòd ſcitè, caneret nomen obtinuit. *Natal. Comes lib. 7. cap. 15. Mythol.*

Ariſtonicus citharœdus, cùm in prælio cuipiam ſuppetias tuliſſet, ſtrenuè pugnans cecidit. Huic Alexander magnus D ſtatuam æream poni in Apollinis Pythij templo præcepit cum cithara & lancea prætenta: non ſolùm quo illi honorem haberet, verùm etiam quo ornaret Muſicam, vt fortitudinis incitatricem, & quæ feruore lymphatico ardoréque inſtitutos in ea rectè perfunderet. *Plut. orat. de Alex. fort. vel virt.*

MVSICÆ ODIVM ET CONTEMPTVS.

NEMPE.

CVIVS

IN GENERE.

Ægyptij Muſicæ nullo modo vacabant, quotidianum illius exercitium iunioribus noxium & periculoſum eſſe arbitrantes: quaſi virorum animos effeminaret. *Diod. Sic. lib. 1. cap. 6. De reb. antiq.*

Bion Boryſthenites Philoſophus omnino Muſicam & Geometriam pro ludo iocoque habuit. *Laert. lib. 4.*

Eudamidas rogatus de cantore quodam qui feliciter cecinerat, qualis ipſi videretur? [illegible]: Magnus, inquit, in re parua delinitor. Contempſit operoſam artem, cuius nullus erat fructus, præter inanem ac temporariam delectatiunculam aurium. *Plut. in Lacon.* B

IN SPECIE.

Cantus.

Quidam, vt Cleomeni cantorem quendam commendaret, cùm aliis multis nominibus prædicabat hominem, tum illud imprimis affirmabat, eum eſſe cantorem inter Græcos præſtantiſſimum. At Cleomenes Rex Spartanorum oſtenſo quodam ex his, qui aderant: Ac per deos hic, inquit, apud me iuris condiendi artifex. Contempſit artem ad ſolam delectationem vtilem. *Plut. in Apoph.*

Lyra, Cithara.

Demoſthenes Mitylenæus pulſauit fores hominis Muſicæ ac citharæ dediti. Quumque is audito pulſu iuſſiſſet illum introire: Faciam, inquit, ſi priùs alligaris citharam. Subnotans illum ſubinde cithara canere. *Plut. Sympoſiac. lib. 2.*

Lacedæmonius, quidam, quum in conuiuium eſſet illata lyra: οὐ λακωνικὸν τὸ φλυαρεῖν Non eſt inquit, Laconicon nugari, longe diſſentiens à cæteris Græcis, quibus nullum conuiuium ſuaue videbatur abſque Muſica. *Plut. in Lacon.*

Archidamus Zeuxidami F. cùm quidam, qui fidicinem ei commendabat, diceret: Bonus hic eſt fidicen: Apud nos, inquit, bonus eſt coquus. Quaſi nihil interſit, per organorum F vocem, an per eſculentorum & iuris condituram, illecebras offeras. *Plut. in Apoph.*

Tibia.

Athenæus libro Dipnoſophiſtarum octauo, prouerbio iactatum ſcribit apud Priſcos, Tibicinibus nihil eſſe mentis:

Dij tibicinibus nunquam mentem inſeruêre,
Sed ſimul ac flarint, auolat illicò mens.

Eraſmus in Adag. & Calius lib. 9. cap. 7.

Alcibiades poſtquam dedit ſe ad diſcendum, cæteros magiſtros attendit ſedulò: at tibia canere (quamuis Pericles auunculus Antigenidam tibicinem opt. acceſſiuiſſet) vt rem ſordidam & illiberalem refugit. Nam plectri quidem & lyræ vſum, nihil dicebat geſtum vel formam deprauare libero homini conuenientem: tibiam verò inflantis hominis ore vel intima familiaritate coniunctos vix agnoſcere vultum. Præterea lyram non adimere pulſanti, quin ſimul loqui & accinere valeat: tibiam obturare & obſtruere cuiúſque vocem, & incidere ſermonem. Ergo, inquit, canant tibia Thebanorum filij: nam G diſcere neſciunt. Nobis Athenienſibus, vt à maioribus accepimus, dux minerua & præſes Apollo eſt, quorum ſuperior tibiam proiecit, alter excoriauit fiſtulatorem. Ita iuxtà ioco ac ſeriosè ipſe Alcibiades & cæteros ab eo ſtudio abduxit, ſtatim enim dilatata eſt inter pueros fama, meritò Alcibiadem faſtidire fiſtulam, & eius ſtudioſos deridere. Vnde ex oblectamentis liberalibus planè fuit exploſa, & prorſus irriſa tibia. *Plut. in eius vita, & Gell. lib. 15. c. 17.*

Fiſtula.

Thelephanes vſqueadeò infeſtus hoſtis extitit fiſtulis, vt tibiarum opifices nunquam permiſerit tibiis eas addere. Sed & eadem de cauſa potiſſimùm abſtinuit ludis Apollinaribus. *Plut. de Muſica.*

QVOMODO. NEMPE VEL

ARTEM CONTEMNERE

Praeferendo alia.

Scytharum Rex Ateas (alibi Antheas) tibicini Iſmeniæ iuſſit in conuiuio tibia canere. Stupentibus tibiæ modulamine cæteris plaudentibúſque, ipſe malle iurauit ſe hinnientem H audire equum. Vſqueadeò aures à Muſis remotas animúmque in præſepibus habebat, non ad equos, ſed ad aſinos audiendos natum. *Plut. orat. 2. de Alex. fortuna vel virt. & in regum Apoph.*

In conuiuio quum lyra circumferretur, cæteríque ordine canerent (nam id apud Græcos honeſtum habebatur) Gelon Syracuſanus equum iuſſit induci in conuiuium, facileque ac leuiter in illum inſiliit: ſignificans, hoc eſſe regalius, quàm lyra canere. *Plut. in Regum Apoph.*

Zeuxidami filius Archidamus, cùm nimio plus admiraretur quidam citharœdum, vimque eius laudaret: O præſtantiſſime, inquit, quodnam bonis viris præmium ſtatues, cui tantùm arridet citharœdus. *Plut.*

Pyrrhus Rex interrogatus, Vter melior tibicen videretur, Pythónne, an Chariſius (aliis Caphiſius) Polyſperches, inquit, is erat egregius dux exercitus. Contempſit artem, & vtrique prætulit ſtrenuum ducem. *Idem.*

Diogenes

Diogenes Cynicus cuidam iactanti Muſices, peritiam reſ-
A pondit,

Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ μὲν οἰκεῖται πόλις.
Εὖ δ᾽ οἶκος. οὐ ψάλμασι καὶ τερετίσμασιν, Laërt. lib. 6.

ARTIFICES VEL

Non audiendo.

Ageſilaus rogatus, vt vellet audire quendam, qui mira ſimilitudine luſciniæ vocem imitabatur, recuſauit: Frequenter (inquiens) ipſam audiui. Significans, ineptam eſſe voluptatem magis delectari ipſa ſimulatione, quam natura. *Plutarch. in Lacon. Apoph.*

Deſerendo.

In Iaſſo Inſula apud populum, magna ex parte piſcibus victitantem, citharœdus quidam, in foro oſtentabat artem. Verùm ſimulatque tintinnabulum crepitu ſignum dedit, adeſſe piſces venales, turba ſubito deſeruit cantorem. & ad piſcium mercatum aduolauit, vno excepto, qui, quòd ſurdaſter eſſet, tintinnabuli ſonitum non audierat, aut certè non attenderat. Huic citharœdus propius accedens, gratias egit, quod & artem honoraſſet & ipſum non paſſus ſit eſſe prorſus deſertum. Tum ille: An crepuit tintinnabulum; vt annuit: Valebis, inquit,
B egregiè magiſter, ſeſéque mox ad piſces proripuit. Citharœdo liberum erat, ſibi canere, & Muſis. *Eraſm. lib. 8. Apoph. ex Strabone lib. 14.*

Inſectando, Reprehendendo.

Diogenes Cynicus Muſicos in ius vocabat, quòd cum lyræ chordas congruè aptarent, animi mores inconcinnos haberent. *Laërt. lib. 6.*

Philippus Macedo, cùm Alexandrum filium ſuum audiſſet quodam in loco ſcitè cecinisse, obiurgauit, dicens, Non te tui pudet, qui noris tam bellè nugari? Significans, alias artes Regi conuenire. *Plut. in Pericle*

Antiſthenes Cynicus, cùm audiſſet Iſmeniam Thebanum, optimum tibicinem: at, inquit, eſt homo nequam: non enim, ſi probus foret, tibicen eſſet. Muſicos arguens vt vnguentarios & miniſtros voluptatum. *Plut. in vita Periclis.*

Sugillando, Irridendo.

Demaratus Spartanus, cùm pſaltem bonum audiuiſſet, ſubiecit: οὐ κακῶς φαίνεταί μοι φλυαρεῖν, Non malè mihi videtur nugari. *Plut. in Lacon.*

C *Defraudando.*

Dionyſius ſenior, cùm peritum quendam Muſicum magnificis promiſſis ad ſe pellexiſſet, vt quàm optimè canentem audiret, & Muſicus per aliquot dies egregiè cecinisſet, nec quicquam daret Rex, cœpit efflagitare mercedem. Tum Dionyſius aſſeuerabat, ſe iamdudum mercedem dediſſe, voluptatem videlicet pro voluptate. Non enim minùs delectauerat Muſicum ſpe, quam Muſicus illum cantu. *Plut. orat. 2. de Fort. Alex. & Ariſt. Eth.*

Multando.

Lacones fidicinem peregrinum, quòd citharam pulſaret digitis multarunt. *Plut. in Lacon.*

ORGANA CORRVMPENDO.

Timotheus Mileſius, Therſandri aut Noëmiſi F. citharœdus, antiquam & duriorem Muſicam in manſuetiorem molliorémque conuertit, decimam quoque & vndecimam chordam addidit. Damnatus proinde ab Ephoris, quod ſeptem antiquæ citharæ chordis quatuor addidiſſet: & cithara eius in Sciade porticu ſuſpenſa. *Gyraldus.*

D Emerepes Ephorus Phrinidis Muſici duas ex nouem fidibus aſcia abſcidit, inſuſurrans, μὴ κακούργει τὴν μουσικήν. Ne Muſicam deprau̇es. Quod ipſum in Timotheo poſtea alij ſunt imitati. *Plut. in Apoph. Lacon.* At in Agidis vita vocat Ecprepem.

Solymanus Turcarum Imperator, cùm à Rege Franciſco I. Gallorum, peritiſſimos in omni genere Muſicæ artifices dono accepiſſet, illis primò ſummoperè detrectatus fuit. Mox cùm Conſtantinopoli ſummo ſtudio populum ad audiendum incurrere, & earum artium diſciplinam affectare cerneret: veritus ne animi ciuium effeminarentur, inſtrumentis omnibus confractis, & igni abſumptis, Muſicos ipſos Gallo remiſit. Carent omnino Turcæ Muſicis inſtrumentis, bellicis tantùm tympanis etiam in nuptiis vtentes. Canit enim perfidus Mahometus omnia ea, quæ animos excitare & emollire poſſent: vinum, Muſicam, artes denique omnes liberales.

* MVSICÆ MVTATIO PORTENTOSA ET NOXIA. E

Vetus ſcitum Platonis eſt, muſicæ mutationem Reipublicæ mutationem portendere. Cuiuſmodi enim numeris in cantu, grauibus aut mollibus, delectantur homines: iiſdem etiam moribus ſe eſſe præditos oſtendunt. Tales autem ſunt Reſpublicæ, quales ſunt domus ſingulorum ciuium.

Non aliud cauſæ eſſe puto, cur Socrates apud Platonem, Muſices mutationem Reipublicæ periculoſam eſſe ſtatuat, & nouos cantus execretur: niſi quod iuuenes nouis modulationibus illecti, animo diſtrahuntur, virtutes negligunt, & à rebus ſeriis auocantur. *Franc. Patr. lib. 2. de regno, tit. 15.*

Ciuitatum hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vocum ſeruare modum: quarum mores lapſi ad mollitiem, pariter ſunt immutati in cantibus; aut hac dulcedine corruptelàque deprauati, vt quidam putant: aut cum ſeueritas eorum ob alia vitia cecidiſſet, tum fuit in auribus animiſque mutatis, etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem ſapientiſſimus Græciæ Vir, longéque doctiſſimus valdè hanc labem veretur: negat enim mutari poſſe Muſicas
leges, ſine mutatione legum publicarum. *Cicero lib. 3. de Legib.* F

Non eſt dubium, quin maxima ſemper fuerit Harmoniæ in Republica vis ac poteſtas: vt non modò Platoni, verum etiam Ariſtoteli quoque placuit, teſte *Io. Bodino lib. 4. de Repub. c. 2.* qui ſubiecta exempla ibidem recenſet.

Primum quidem de Republica Cynæthenſium Arcadiæ populorum. Hi namque neglectis canendi legibus, vrbanitatem ac humanitatem cum feritate commutarunt: & grauiſſimis bellorum ciuilium fluctibus tamdiu iactati ſunt, quoad Reipublicæ ac ciuium interitus ſequeretur. Id quidem mirum omnibus viſum eſt: quamobrem ex omnibus Arcadibus ſoli Cynæthenſes tam feroces ac barbari eſſent, quouſque *Polybius lib. 4.* omnium primus animaduertit, propter deſertum Muſicæ ſtudium id illis accidiſſe: cum ſanctiſſimis maiorum legibus accuratè caneretur, vt omnes ciues ad annum vſque trigeſimum in ea ſtudia diligenter incumberent. Qua quidem ratione primi legumlatores ſapienter Arcadiæ populos feroces ac barbaros, vt qui montes accolunt, ad humaniorem & mitiorem vi-
tæ cultum pertraxerunt. G

Idem propè relinquitur iudicandum de Gallis, quos Iulianus Imperator, qui transfuga appellatur, barbaros ac feroces, & libertatis ſtudioſiſſimos appellat, *in Epiſtola ad Antiochum Miſopogona.* Qui nunc tamen nullis Europæ ſtudiis humanitate cedunt, nulli magiſtratibus tractabiliores, nulli Principibus magis obſequentes, optimi certè ſunt à natura, melius etiam à diſciplina inſtituti, & maximas ſuauiſſimè canendi laudes omnium finitimorum iudicio aſſecuti dicuntur. Illud etiam animaduerſione dignum, quod omnes ferè Gallorum cantus ac moduli, quibus etiamnum ruſtici ſummoperè delectantur, Ionici ſunt aut Lydij: quem Muſici quintum & ſeptimum appellant. A quibus tamen Ariſtoteles ac Plato pueros & fœminas abſtinere, ac Doriis modis exerceri voluerunt: quem noſtri primum tonum vocant: vt miſta modeſtiæ grauitate, quæ huius moduli propria eſt imbuerentur. Ionicos autem ac Lydios, incredibilem vim ad molliendos animos habere putant. Rectius in Aſia minore Ionici ac Lydij prohibebantur, cum cœlo Aſiatico nihil mollius ſit. Vtiles tamen eſſe iudico
populis montanis, & qui ad Aquilonem poſiti ſunt: quorum natura propter locorum ac cœli intemperiem, ferocior & agreſtior eſt. Eam ob rem Eccleſiæ Chriſtianæ Duces olim ac Pontifices in ſacris laudibus cantus Ionicos ac Lydios vetuerunt: Doriósque ſolum probauerunt; quibus etiamnum in ſacris precibus ſæpiùs quam reliquis vti ſolemus. Et quemadmodum fera animantia ſolent à manſuetariis, vnguibus ac dentibus detractis, exarmari; ſic etiam Ionici ac Lydij cantus, hominum ferocium & crudelium animos, feritate detracta, multò mitiores ac tractabiliores efficiunt. Quod quidem Gallis contigiſſe puto: qui huius imperij leges, non tam diu pertuliſſent: niſi mores illorum, quos Iulianus Imperator feroces ac ſeruitutis impatientiſſimos fuiſſe tradit, flexibiles Muſica reddidiſſet. H

A

* Mutatio.

☞ *Vide* MOTVS.

DEFINITIO. ET ETYMOLOGIA.

MVtatio quæ Græcis eſt μεταβολὴ, eſt ſecundùm Ariſtotelem, alteratio ſecundum magis & minus in eadem ſpecie: quo ſenſu dixit Euripides:

Ipſa dies quandoque parens, quandoque nouerca.

Eſt autem mutare ſecundum Varronem, transferre, vel variare: vnde verbum mutabile. Sic Virgil.

——— *Varium & mutabile ſemper*
Fœmina.

PARTITIO.

Mutationis certa diuiſio nequit aſſignari, cùm eadem variato ſubiecto varietur. Vel enim in Magiſtratu, vel in Legibus, Cæremoniis, Moribus, Locis, puta Imperiis, Vrbibus, Regnis fiunt conuerſiones, idque ex cauſis & motiuis variis. Cauſas varias mutationum, quæ in Imperiis plerumque eueniunt tradidimus *Loco de Imperio.*

B Philoſophi mutationem aliam de ſubiecto in ſubiectum: aliam ex non ſubiecto in non ſubiectum: aliam ex non ſubiecto in ſubiectum, &c. ☞ *Vide infrà Motus. Ariſtot. lib. 5. Phyſicor. cap. 1.*

☞ *Mutationes Legum in Republica noxiæ, & periculoſæ. Vide Locum de Legibus. Tit particulari de mutatione.*

Legum noxia.

APOPHTHEGMATA.

Lycurgus, interrogatus cur Spartani toties pugnaturi contra hoſtes caſtra mutarent? reſpondit, Vt eo magis lædamus hoſtem. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Auguſtus Cæſar quodam die venit in ædes, in quibus habitarat Cato Vticenſis, hic cùm Strabo, quò Cæſari adularetur, Catonis peruicaciam accuſaret, quod ſibi manus adferre, quàm Iulium victorem agnoſcere, maluiſſet: Quiſquis, inquit, Auguſtus, præſentem Reipublicæ ſtatum mutari non volt, is & ciuis, & vir bonus eſt. Vnico dicto & Catonis memoriam tutatus eſt, & ſibi conſuluit, deterrens, ne quis in poſterum af-
C fectaret res nouas. Nam præſens ſtatus, non is tantum dicitur, qui tum erat, cùm hæc loqueretur Auguſtus, ſed is quoque qui fuerit tempore conſpirationis in Iulium. Siquidem hæc dictio præſens apud Latinè loquentes, ad tria tempora pertinet, præteritum, præſens & futurum: vt Præſentibus non erat contentus, & præſens in tempus emittat, id eſt, in futuram opportunitatem. *Eraſm. Rot. lib. 4. Apopht.*

Tiberius, cùm ab amicis interrogaretur, cur non tam facilè magiſtratus & præfecturas ſuas mutaret? Reſpondit ſe data hoc opera ſemper feciſſe. Natura enim omnes, qui rerum adminiſtrationi præſint, pecuniæ eos cupidos, plurimumque ſtudij ad rem magis magiſque augendam eſſe collocare. Cæterum, ſi diutiùs in magiſtratu verſentur, ſegniores ad quæſtum faciendum fieri. Muſcas enim, ſi longiùs corporum vlceribus inſideant, minùs graues & moleſtas fieri. quippe ſanie vlcerum ad ſatietatem vſque refertas: & eum qui vlceribus ſcateat, duriùs acceptum afflictúmque iri, ſi ſaturis iam repulſis, famelicas alias ad vulnera admittere velit. Nicephorus Calliſtus Eccleſiaſticæ ſuæ hiſtoriæ *lib. 1. cap. 17.*

D Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ Epiſcopus, cùm audiſſet in Synodo Seleuciana Acarij opiniones & dogmata recenſeri: Si per ſingulos dies inquit propriam fidere fidem licuerit; veritatis integritas non diu manebit. *Socrates lib. 2. Tripartita. hiſtor. cap. 34.*

☞ *Vide Inconſtantia.*

* Mutuatio. Mutuum.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MVtuatio, Græcè δάνεισμα, & δανείζω, mutuo dicitur. Mutui datio dicitur ab eo, quod de meo fiat tuum, & ideo ſi non fiat tuum, non naſcitur obligatio. Mutuum dare eſt mutuare: mutuum damus, vt *Paulus Iuriſconſ.* inquit, non eandem ſpeciem recepturi, quam dedimus, hoc enim commodatum aut depoſitum eſt, ſed idem genus: nam ſi aliud genus veluti pro tritico vinum recipiamus, nõ erit mutuum. Mutui datio in his rebus eſt, quæ pondere, numero, menſurave conſiſtunt, quoniam in his idem ſpecie redditur, cùm in cæteris rebus aliud pro alio inuito creditore reddi non poſſit: Si aut redditur res alterius ſpeciei, non erit mutuum, ſed permutatio, ſi eadem numero, erit depoſitum.

Mutuum à fœnore ſic ſeparat Marcellus quod mutuum ſine vſuris, fœnus eſt cum vſuris. E Plautus. *Nam ſi mutuo non petere, certum eſt ſumam fœnore.*

Mutuo & Mutuor ita differunt, quod qui pecuniam dat mutuo, is mutuare dicitur: qui verò accepit, is pecuniam mutuatur. Mutus a, um, pro vicario accipitur. Apuleius: *Mutuam tibi operam præſtiti.* Idem. *Fac me mutuo diligas*, hoc eſt, viciſſim ames. Venit autem mutuò aduerbium à mutuus.

OBLIGATIO. EX MVTVO QVI OBLIGENTVR.

Omnes iure naturæ obigantur ex mutuo, qui contrahendi habent poteſtatem.

Excipiuntur iuris priuilegio Filius-familias, Eccleſia, Ciuitates, & minores ætate

Filius-familias, mutuans abſque patris conſenſu, ex decreto ſiue S. C. Macedoniano, non tenetur ſoluere. Cuius quidem Conſulti occaſionem dedit quidam Macedo fœnerator, qui cùm filiis familias Romæ pecuniam fœnori dediſſet, & illi oppreſſi ære alieno vitæ parentum inſidiarentur. decreuit Senatus, ne deinceps contra tales inſtitueretur actio, aut pe- F titio, ne quidem poſt mortem patris. Habetur *lib. 1. ff. de S. C. Macedoniano*, etiam mutuum præſtitum Eccleſiæ vel Oppido, ſi dubitetur an in illorum commodum ſit impenſum, non poteſt creditor ab iis repetere. *In Authent. Item l. Ciuitas 27. ff. ſi certum petatur.* Caſus verò particulares videantur apud *Leſſium lib. 2. cap. 20. Dub. 2. de Iuſtitia.*

Minor 25. annis qui ex mutuo ſe læſum deprehenderit, non tenetur reſtituere Videatur. *Gomezius Tom. 2. cap. 14. num. 2. De Lege mutui data veteri populo*, ☞ *Vide Locum de vſura.*

APOPHTHEGMATA.

Quidam miſerrimos homines eſſe dixit, qui modò rubros, modò pallidos habent dentes. Notabat autem eos, qui mutuo acceperunt ab aliis: qui, dum mutuum repetitur, erubeſcunt: dum verò creditorem viderint, palleſcunt, ne cogantur ad ſoluendum *Recit. hoc. dicter. Apud Suidum.*

Lycurgus dicebat, dignitatem quidem iſtam, qua mouemur ad faciliùs mutuo dandum aliquid, in opibus hominum G ſitam eſſe: illam verò, quæ nos ad faciliùs fidem habendam induxit, in moribus. *Stob. ſerm. 35.*

Perſeus quum cuidam noto daret pecuniam, cautionem fecit in foro apud menſarium. Hanc diligentiam quum amicus admirans diceret: Adeóne legaliter Perſee? Scil. inquit, vt amanter recipiam, nec largiter repoſcam. Fit enim ſæpenumero, vt qui cum amico bona fide, ſine teſtibus, ac ſyngraphis agunt, poſt cogantur cum eo legibus agere. *Plut.*

Gelon exigebat pecuniam à ſuis ciuibus, quos vbi videret tumultuantes, ait ſe petere mutuo: quippe redditurum. Ita volentes dederunt, atque ille peracto bello reddidit. Hoc artificio perfecit, vt pecunia non deeſſet ad bellum neceſſaria, nec ciues haberet minus beneuolos. *Plut. in apoph.*

Galba quum penulam mutuo à quopiam rogaretur, feſtiue reſpondit: Si non pluit, non eſt opus tibi: ſi pluit: ipſe vtar. *Bruſon. lib. 4. cap. 12.* Idem cuidam cui cœnaculum perpluebat commodato roganti penulam, dixit: Non poſſum commodare, nam domi maneo. Significans, domi maximè opus H eſſe penula. Solent alij ſecus excuſare, Non poſſum commodare penulam, ipſe exeo. *Eraſ. lib. 6. apoph.*

☞ *Moderatio circa mutuum & mutuationem. Pete ex Loco de moderatione, Tit. Moderatio circa opes.*

☞ *Conſulatur pro hoc Argumento Locus de Vſura, & nominatim de Monte Pietatis, in Loco de monte.*

Mutus.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

MVTVM vocamus eum qui non poteſt loqui; dictus à mugiendo, quòd cùm loqui articulatim nequeat, mugitum potiuſquàm ſermonem proferat. Alij à muſſitando deducunt, eò quod inconditum dumtaxat ſonum emitat.

Artes mutæ dicuntur, quæ ſunt minùs celebres, iuxta Seruium, quamuis mutam artem appellent Picturam, vt quæ exprimi colore, quod voce depromendum eſſet.

Sic mutas dicimus literas, conſonantes quaſdam quæ obtuſum reddunt in dictione ſonum. Vnde & lapides olim pro termino agrorum, abſque inſcriptione poſiti, muti dicebantur. *iuxta Hyginum.*

MVTI QVI FACTI.

A Zacharias ſacerdos pater Ioannis Baptiſtæ, ob incredulitatem ad verbum Angeli, mutus effectus eſt ad circumciſionem vſque pueri, & tunc demùm loquela ei reſtituta eſt. *Luc.*1.

Choromandæ gentes ſunt ſine voce, ſtridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Sic etiam Troglodytæ.

Nauſimenis Athenienſis Vxor, cùm filij ac filiæ ſuæ ſtupro interueniſſet, inopinati monſtri perculſa conſpectu obmutuit. Illi nefarium concubitum voluntaria morte penſarunt. *Valer. lib.*1.*cap.*8.

Q. Pedius, nepos Q. Pedij conſularis triumphaliſque à Cæſare dictatore cohæredis Auguſto dati, cùm natura mutus eſſet, eum Meſſala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum cenſuit, idque etiam diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. *Plin. lib.*35. *cap.*4.

CVRATI. QVI LOCVTI? QVI ET QVOMODO?

B Zacharias ſacerdos. *☞ Vide paulò antè.*

Chriſtus dæmoniacum Mutum, dæmonio eiecto, curauit. *Matth.*9. *Luc.*5. Item Mutum ſimul & ſurdum, cùm ſputum linguæ illius impoſuiſſet, digitos auribus immiſiſſet. *Matth.*15. *Marc.*7. Mutum dæmoniacum, eiecto dæmonio, loqui fecit Chriſtus.

D. Martinus in Carnotena ciuitate Puellam ab vtero matris ad duodecimum vſque annum ætatis mutam, infuſo ſacro oleo & oratione vocalem fecit. *Seuerus Sulpitius ab initio tertij Dialogi.*

Remigius Rhemenſis Epiſcopus, in Synodo Aurelianenſi ſub Clodoueo Gallorum rege, Arianum quendam ſummum dialecticum, miraculosè mutum redditum, & ad Remigij pedes procidentem, ſic affatus eſt: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, veri Filij Dei viui, loquere: ſiquidem ita rectè de eo ſentis, & de illo, ſicut Eccleſia Catholica credit, crede & confitere. Hac voce ille vſum linguæ recepit, & damnato Arrij errore, Catholicus factus eſt. *Hincmarus in vita S. Remigij.*

Zoë vxor Nicoſtrati martyris ſeptem annis muta fuit ex C morbo. Demùm à S. Sebaſtiano ſanata fertur. *Surius tom.*1. 20.*Januar.*

Quidam Mercenarius, qui annis ſeptem mutus fuerat, ad D baſim columnæ in Benedicti Eccleſia obdormiit, cùm alij cantarent laudes Deo. Apparuit autem ei Benedictus, & inquit: Surge protinus, & tribus in terram vicibus expue. Id cùm vigilans feciſſet, recepit loquendi facultatem. *Chronicon Caſſinenſe, lib.*1.*cap.*25.

D. Bernardus Ioſberto de Firmitate, ſanguine ipſi iuncto mente & loquendi facultate priuato, promiſit leuationem, ſi ablata Eccleſiis reſtitueret, & onera, quibus pauperes preſſerat relaxaret. Poſtea ad ſecretam conuerſus orationem, ecce nuncius adeſt qui refert Ioſbertum & loqui & petere vt ad ſe veniat, & ſacramenta impertiat. *Auctor vitæ.*

Conſtantinus Leonis V. Iconomachi filius poſt patris cædem in Inſulam Primam relegatus, cùm loquelam amiſiſſet, D. Gregor. Magnum pro ſanitate à Deo impetranda orauit. Fertur igitur illi Gregorius in ſomnis apparuiſſe, ac iuſſiſſe vt templum ingrederetur, & lectionem illam, quæ exorditur: Rurſus Ieſus meus, &c. coram omni plebe legeret. Paret ille, & lectionem ſine omni impedimento linguæ ita pronuntiat, vt nemo non admiraretur. *Zonaras, Cuſpin. Cedrenus* hoc alteri filio Leonis, Balio nomine tribuit.

Battus cum Cyrenæis in Africæ deſerta excurrens, leonem conſpexit. Re improuiſa territus, magnum & clarum ſuſtulit clamorem, cùm antè penitus mutus fuiſſet. *Pauſanias in Phocicis.*

Atys Crœſi Regis filius, cùm mutus ad id vſque temporis eſſet, cùm Cyrus Aſiæ oppidum Sardeis, vbi tunc Crœſus latebat, intraſſet, in vocem erupit præ timore, & exclamaſſe dicitur: Parce patri meo, Cyre, & te hominem eſſe vel caſibus diſce noſtris. Solinus *c.*7.*Polyhiſt.* Gellius *lib.*5.*c.*6. Valer. *lib.*5. *cap.* 4. Iuſtinus *lib.*1. Herod. *lib.* 1. Crœſum à gregario milite iam iam interficiendum, filij inſpectantis inexſpectata voce ſeruatum ſcribit: ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον, O homo, ne occidas Crœſum.

Ægles Samius Athleta, cùm in ſacro certamine ſortitione inter antagoniſtas facta, ſortem nominis falſam ſubiici animaduertiſſet, repentè in eum qui id faciebat, ſeſe videre quid faceret, alta voce clamauit, & inde per omne vitæ F tempus vocem retinuit. Gellius *lib.*5. *cap.*6. & Valerius *lib.*1. *cap.*8.

☞ Vide Locum de Voce.

FINIS LITTERÆ M.

THEATRI VITÆ HVMANÆ,

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK, ARCHIPRESBYTERO ANTVERPIENSI,

Littera N.

* *Aſteriſci Titulis ſiue Generalibus, ſiue Secundariis, Rebúſve ſub iiſdem contentis præfixi, poſterioris Auctárij ſunt indices.*

A

* Nænia, ſiue Neniæ.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NÆNIÆ næniarum, vel Nænia in ſingulari, & ſcribitur pleriſque ſimplici E. alij Græcum nomen volunt, deductum, à νεάτον, id eſt, vltimum. *Iulius* tamen *Pollux* Phrygiam vocem autumat τὸ δ' Νηνίατον, inquit, ἐστὶ μὲν φρύγιον. Ab Hebræa manaſſe cenſet *Scalig. in notis ad Feſtum.* Erat au-
B tem quòd hoc nomine appellabatur carmen lugubre, quod in funere ante cadaueris ſepulturam laudandi gratia canebatur ad tibiam, conducta plerumque ad id munus muliere, quam Præficam nominabant, quod tamen locum dumtaxat habuiſſe, quando propinqui deerant, vult *Nonius*, qui erat, dum Næniam tantum hominibus vilioris ſortis decantatam cenſet, nam & honoratioribus ſolitam decantari, auctor eſt Cicero *lib. 2. de legib.*

Sunt qui dicant, nomen Næniæ eſſe factitium, ſumptum à ſimilitudine vocis eorum, qui queruntur & dolent.

Veterem autem Næniarum ritum etiam hodie in Calabria
C obſeruari, præfica in funere pretio conducta, refert *Gabriel Barrius.* Et in Græcia, *Pet. Bellonius lib. 2. obſeruat.*

INVENTIO.

Hoc carmen lugubre inueniſſe putatur Simonides Poëta, Lyricus ex Cea Inſula. Vnde Horatius:

Sed ne relictis Muſa procax iocis
Cea retractes munia Neniæ.

D ☞ *Quære locum de Morte. Tit. Mortuorum cura.*

HONOR, ET CVLTVS.

Romani Næniam poſtmodum in numerum Dearum retulerunt, eámque funeribus præſidere arbitrati ſunt. Vnde illi ſacellum erexerunt extra portam Viminalem, ſemotum ab vrbe. *Alexand. ab Alexand. lib. 2. cap. 4.*

Nani.

☞ *Vide locum de Paruis, Puſillis.* B

* Naſus. Nares. Naſuti.

DEFINITIO ET VSVS VOCIS.

NAſus eſt ea capitis pars quæ à ſuperciliorum confinio oritur, & æquali iugo porrecta, vtramque aciem diſcernit & munit, eſtque velut murus oculis interiectus. Græcis μυκτήρ, Hebræis *Apoph.* Duo autem illius ſpiramina nares vo- E
cantur. Vſurpatur per tranſlationem pro ſagacitate, ſumptum à canibus, qui naribus odorem captant, & obſtruſa inueſtigant. Vnde irriſores, dicaces, ſagaces, naſum habere, & naſuti dicuntur. Eſtque Plauto vſitata phraſis.

Ex Naſo morum indicium deſumi nonnunquam multorum opinio fuit.

Perſæ namque adunco naſo hominem honorant, eò quod Cyrum talem fuiſſe exiſtiment: eóſque pro prudentibus habent. E contrà ſimos pro minus generoſis. Hinc *Comicus.*

Habet naſum ſenex ſagax. G

In naſo quoque irriſionis eſt ſedes. Hinc Naſutos dicimus illos, qui aſtutè aliquem carpunt aut irrident, & *Perſius* ait *Sat. 1.*

Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

Similiter *Horatius.*

——*Naſo ſuſpendis adunco.*

Etiam iræ index naſus, quòd in canibus patet, qui irritati nares in rugam contrahunt. Sic iterum *Perſius Sat. 5.*

——*Ira cadat naſo.*

☞ *Vide locum de Motu corporis. Vbi Naſi contractio.* H

ABCISSIO.

Narrat *Alex. ab Alex. l. 3. cap. 5.* Fuiſſe Æthiopum Regem, qui delinquentium crimina non mortis ſupplicio, ſed naſi mutilatione puniebat, vt eam oris turpitudinem veriti, circumſpectius à criminibus abſtinerent.

Inter cæteros autem proditum ait, fuiſſe Regem Perſarum,
A qui cùm tumultu ciuili, fœdè conuicio eſſet iactatus, adeo exarſit, vt totius populi nares reſcinderet. E

Ægyptij in adulterio deprehenſam naſi mutilatione vindicabant. ☞ *Vide locum de Adulterio.*

Nomen impoſitum. ☞. *Vide infrà locum de Nomine.*

Naſones. Naſuti. Cuius forma naſum habeant. ☞ *Vide in loco de Corpore. Tit. Partium corporis accidentia.*

* Natalis. Natalitia.

Qvæ sint. Eorvndem Cvltvs.

OMnium gentium conſuetudine tritum eſt, vt dies ill. quibus quis primam huius lucis vſuram accepit (qui à Græcis γενεθλιακοὶ, à Latinis Natales ſiue Natalitia vocantur, item dies geniales. Præſertim ſi illuſtrium ſint perſonarum ſumma cum lætitia & alacritate celebrentur. Cuius quidem rei cauſam reddunt, quòd rationi conſonum videatur, diem illius quo homo ad Dei imaginem factus, ex tenebroſo vteri carcere primum egreditur, & lætam hanc lucem adſpicit, ſu-
B peratis materni partus doloribus, læta panegyri celebrari, Deóque hilares gratias reddi.

RITVS VARII.

Dona Missa.

In natalitiis plerumque duo ſpectantur. Vel ipſe dies natiuitatis, vel annuus eiuſdem. Ipſo autem die, vel poſtero, munuſcula deferebantur Infanti. *Terentius* adfirmat *in 1. Phormion. ſcena*, vbi Dauus de Geta verba faciens, ait:

—Porro autem Geta
Ferietur alio munere. Vbi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt, omne hoc mater auferet, &c.

Atque exhinc mos apud Chriſtianos obſeruatur, munera dandi Infantibus recens natis, vbi ſalutari Baptiſmate initiantur.

Igitur etiam natalitia celebrantibus, non Infantibus modò recens natis munera mittebantur ab amicis. Hinc plerique qui auaritiæ ſtudebant, non ſolum diem natalem ſemel, ſed & ſæpius eodem anno celebrabant, quo frequentia acciperent munera. Quam ob rem Clytum taxat *Martialis.*

C *Vt poſcas Clyte munus, exigáſque,*
Vno naſceris octies in anno.

Perſius Sat. 1. ſic dicit.

Et natalitia tandem cum Sardonyche albus.
Sede leget celſa.

Sardonyche natalitia, hoc eſt, ſecundum Britannicum interpretem, quæ die natali dono miſſa fuit: nam diem natalem celebrantibus dona ab amicis mitti ſolebant. *Mart. de natali Reſtiuti lib.* 10.

Certent muneribus beatiores
Agipa tumidus negotiator
Cadmi municipes ferat laceras:
Pugnorum reus ebriaque noctis
Cœnatoria mittat aduocato, &c.

Auguſtus à Mecœnate ſodali, ſingulis annis phialam dono in natalitiis accipiebat, teſte *Plutarcho.* Extat *Virg.* Epigramma in diem natalem:

Clarus inoffenſo procedat lumine Titan,
Lætificiſque dies eat omnibus æthere puro,
D *Voſque ſimul iuuenes animis, & voce fauentes*
Concelebrate diem votis felicibus almam:
Proſper vt is ſemper redeat, vatique quotannis
Aſmenida referant alacres ſua munera nati.

Munerum hic quoque fit mentio: vbi notabis hodie quoque apud Germanos quoſdam moris eſſe, vt munera mittantur ab amicis illi, cuius dies eſt natalis: id quod volunt ſignum eſſe amicitiæ, vt teſtentur illis muneribus, ſe gaudere natum eſſe in hunc mundum eum, cui illa mittunt. *Cic. Philip.* 2. Hodie non deſcendit Antonius: cur? dat natalitia in hortis: (quod vulgus ſoluere feſtum dicit) cui? neminem nominabo. Putatote eum Phormioni alicui, tum Gnatoni, tum Ballioni, &c. Vbi interpres. Natalitia ſunt conuiuia luxurioſa, ad celebrandum diem natalem peculiariter ſtructa. *Cic. ad Atticum.* Is dies caſu Bruti natalis erat. *Idem de Finibus*: Diem ſuum natalem quotannis agebat.

CONVIVIA, CVM PVBLICA, Tvm Privata.

De his *Iuuenalis Satyra* 11.

Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus.
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, ſi quam dabat hoſtia, carne, &c.

Texdius apud Plautum in Perſa:

—— Hoc age, accumbe, hunc diem
Suauem meum natalem inter nos agitemus amœnum.

Sic Leno apud eundem in *Pſeudolo*:

—— Facite vt offendam parata omnia
Verſa, praſtiga, ſtrata, lautáque coctáque omnia vti ſint.
Nam mihi hodie dies natalis eſt, decet eũ omnes vos cõcelebrare.

Et paulò pòſt.

Facite hodie vt mihi munera multa huc ab amatoribus conueniant.
Nam niſi penus annuus hodie conuenit, cras populo proſtituã vos.
Natalem ſcitis mihi eſſe diem hunc, vbi iſti ſunt, quibus vos oculi eſtis:
Quibus vita, quibus deliciæ eſtis? quibus ſuauia, mamillæ, mellita,
Manipulatim mihi munerigerulı facite ante ædes iam hic adſint.

Hic obſerua morem mittendi munera in die natali.

F Et in *ſcena ſequenti Pſeudolus*:

Mittam hodie huic (Lenoni) ſuo die natali malam rem magnam & amaram.

De natali Amicæ ſuæ conſcripſit *Martialis* Elegiam 9. *l.* 3.

Lucianus natalitij muneris loco mittit Quintillo libellum μακροβίων.

Alexander Seuerus, *teſte Lampridio*, cùm natalem diem commendaret, hoſtia cruenta effugit: & albam eius veſtem, cum qua conſtiterat, cruentarat: id quod mortis eius videtur fuiſſe prænuntium.

Hæc autem apud varias nationes vſu recepta in etiam natalibus eorum, qui iam vita defuncti fuerant, illuſtria exempla conuincunt.

ÆGYPTIORVM.

Apud Ægyptios, vt inde exordiar, natalitia conuiuia fuiſſe in vſu, argumento eſt illuſtre illud Pharaonis Ægyptiorum Regis conuiuium, quod illum die ſuo natali, (qui Hebræis יום הלדת *Iom Hylladeth*, hoc eſt, dies natiuitatis dicitur) ſeruis ſuis apparaſſe Moyſes teſtatur, in quo recordatus magiſtri pincernarum, & principis piſtorum, illum quidem in priſtinum locum officiúmque ſuum reſtituit, vt illi poculum miniſtraret: hunc verò patibulo affigi curauit, vt Ioſephi G coniectoris veritas ipſo euentu comprobaretur.

PERSARVM.

Perſarum quoque, vt teſtis eſt *Athen. lib.* 4. legibus ſanctum fuit, eum præcipuè diem præ reliquis venerari, in quo quis in hanc lucem ſuſceptus erat, quem idcirco pluribus conuiuiis celebrabant. Ac diuites quidem in illo boues, aſinos, equos & camelos integros in fornacibus aſſatos apponebant. Pauperes verò diem ſuum natalem minoribus pecoribus agebant cibiſque vtebantur perpaucis, bellariis multis quidem, ſed non admodum bonis. *Hæc Athen. ex lib.* 1. *Herodoti.*

Plato quoque *Alcibiad.* 1. teſtatur, poſtquam Regis Perſarum filius primogenitus, ad quem ius Regni pertinebat, natus erat, primum quidem omnes Perſico regno ſubiectos feſtiuum illum diem celebraſſe: Denique verò in reliquum tempus, hac ipſa die, qua Rex natus erat, vniuerſam Aſiam τὰ γενέθλια θύειν, καὶ ἑορτάζειν, hoc eſt, natalitia ſolemni in hunc H vſum feſto inſtituto, ſolemnibúſque ſacrificiis celebrare fuiſſe ſolitam: quo tempore Rex Perſas, etiam ſtrenis & muneribus donaſſe perhibetur ab *Herod. lib.* 9.

IVDÆORVM.

Apud Iudæos vſitata fuiſſe genethliaca conuiuia, indicia eſſe poterunt funeſta illa atque tragica Herodis γενέσια, hoc eſt, natalitia: in quibus regni ſui proceribus, atque Chiliarchis, & primariis Galilææ δεῖπνον, hoc eſt, cœnam adornaſſe dicitur, quæ quidem Ioanni Baptiſtæ, Chriſti prodromo ſanctiſſimo, indigniſſimam mortem attulit, teſtibus *Matth.* 14. & *Marc.* 6. De quo obſeruatu digna ſunt, quæ ſcribit *D. Chryſoſtomus in Matthæum homil.* 49. Multa, inquit, etiam nunc huiuſmodi ſympoſia celebrantur, in quibus etſi Ioannes non interficitur, Chriſti tamen membra dilaniantur, &c. Et ſi non adſit Herodiadis filia: tamen adſit diabolus.

GRÆCORVM.

A Græcis hæc feſtiuitas & γενέσια (qua voce *Matth.* 14. & *Marc.* 6. vtuntur) & γενέθλια appellantur.

Plutarchus

Plut. lib. 8. *ſympoſ. prob.* 1. mentionem facit γενέθλιον Socratis, quæ ſexto die menſis, Thargelionis dicti fuerunt celebrata, & Platonis, quæ poſtridie eius diei ab illis fuerunt agi ſolita. Quo in loco notabis, γενέθλια appellari feſtiuitates natalitias in mortuorum honorem celebratas, contra illam paulò ante commemoratam *Ammonij* diſtinctionem. Ibidem & Euripidem die natali Dionyſij ſenioris, Siciliæ tyranni mortuum eſſe: & Regem Attalum in natalitiis ſuis diem ſuum obiiſſe: & Platonem atque Carneadem, ambos die ſeptimo Thargelionis menſis, Apollini ſacro (vnde Hebdomagenes dictus eſt) natus fuiſſe, commemorat.

A

NAVCRATITARVM.

Naucratitæ, *teſte Athen. lib.* 4. in Prytanæo conuiuia ſoliti ſunt agere in genethliis, hoc eſt natalibus Dionyſiacis, & Veſtæ, quam Pritanitida vocabant, albis induti veſtibus quas etiam Prytanicas vocant.

ROMANORVM.

B

Romani quoque cùm ſuos, tum aliorum & viuorum, & mortuorum, dies natales, genitaleſve multis cum ceremoniis, ſacrificiis, atque conuiuiis celebrare conſuerunt: id quod ex multis litterarum monumentis colligere licet. *Virg. Eclog.* 3.

Phyllida mitte mihi meus eſt natalis, Iola.
Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.

PVBLICA.

Nec verò priuatum tantum nonnulli dies ſuos natales ſumma cum lætitia ac voluptatibus celebrare conſueuerunt: verum etiam publica & ſolennia quædam ferunt natalitia, ab vniuerſo populo celebrari ſolita, in illorum etiam mortuorum honorem, qui de Repub. bene meriti fuerunt. Id quod *Lazius lib.* 3. *de Repub. Rom.* teſtatur, cum inquit: Apud Romanos natalitia huiuſmodi conuiuia publica fuerunt, atque adeo poſt mortem etiam (vt apud nos beneficia ſacra) reditu in hoc pecuniæ locato, memoriæ eius, qui obierat, retinendæ, conſeruandæque cauſa, celebrata.

Ad hoc quidem genus conuiuij alludunt inſcriptiones vetuſtatis in Italia repertæ. Spoleti in æde S. Pontiani.

C

TRIB. MIL. LEG. XV. APOLLINARIS ET LEG. V. MACEDONIC. HIC LEGAVIT TESTAMENTO MVNICIPIB. H-S. LXVI. C. MONET. VT EX REDITV EIVS SVMMÆ. QVOTANNIS VIII. IDVS NOVEMB. NATALI SVO MVNICIPIB. EPVLVM ET CRVS. ET MVLSVM DARETVR.

REATÆ.

T. FVNDILIO GEMINO VIVIR. AVG. MAG. IVV. AVGVSTALES PATRONO ET QVINQ. PERPETVO OPTIMI MERITO HIC ARCE AVGVSTALIVM SE VIVO H-S. XX. DEDIT: VT EX REDITV EIVS SVMMÆ DIE NATALI SVC. IIII. KAL. FEBRV. PRÆSEN. VESCERENTVR. ET OB DEDICATIONEM STATVÆ DECVRIONIB. ESSE VIRIS ET IVVENIBVS SPORTVLAS ET POPVLO EPVLVM ET OLEVM EADEM DIE DEDIT.

Ipſius quoque vrbis Romæ diem natalem qui fuit 12. Calendarum Maij, in quo Romulus augurio capto vrbem aratro deſignauerat, celebrare conſueuerunt. Sacra quæ illo die fiebant paſtorali deæ Pali, hoc eſt, telluri, Parilia dicta fuerunt, vel à Pario, quod pro partu pecudum celebrabantur, vt vult Varro, quaſi Palilæa à Pale Dea, cui illa offerebantur.

D

Romani ſimiliter Calendas Martias, quod eo die natum crederent Romulum, qui fundamenta imperij iecerat, ad tantaque rerum incrementa ſemina dederat, celebrarunt, nec non Nonas Ianuarias, quod ea die Ser. Tullius in lucem editus exiſtimaretur, Alexandri quoque Seueri & eius matris dies natalis magna feſtiuitate religioſiſſiméque fuit à Romanis cultus, vt teſtis eſt *Æl. Lampridius.* Octauius quoque Auguſtus, Iulij natalem maximis honoribus decorauit.

Sic apud Syracuſanos Timoleontis natalis publicè coltus, quod inſignes victorias ſemper ſuo natali reportarit patriæ.

Adoptionis quoque natalem à Romanis celebrari fuiſſe ſolitum illa *Æl. Spartani* teſtantur die Hadriano. Quinto iduum Auguſti delegatus Syriæ litteras adoptionis accepit, quando & natalem adoptionis celebrari iuſſit. Tertio iduum earundem, quando & natalem imperij ſtatuit celebrandum, exceſſus ei Traiani nunciatus eſt.

DII. NATALES INVOCATI.

E

Soliti etiam fuerunt illis diebus Iunonem præſertim & Genium, ceu Deos vitæ huiuſce, atque lucis almæ largitores, potiſſimum colere, vnde etiam Natales à Poëtis fuerunt cognominati. *Tibullus.*

Natalis Iuno ſanctos cape thuris acernos.
Quos tibi dat tenera docta puella manu.

Idem de Genio:

At tu natalis quoniam Deus omnia ſentis.

Græci γενέθλιον quo nomine etiam Iouem, & Lucinam appellarunt.

CHRISTIANIS QVANTVM LICITVS EORVM CVLTVS.

Chriſtianos Eccleſiæ primitiuæ execratos ſuperſtitioſam luxurioſa natalitia celebrandi conſuetudinem, & ab ea exhorruiſſe, veterum teſtimoniis probatur.

Certè *Origenes hom. ſuper Leuiticum*, ita ait: Nemo ex omnibus Sanctis inuenitur diem feſtum, vel conuiuium magnum egiſſe in die natalis ſui. Nemo inuenitur habuiſſe lætitiam in die natalis filij vel filiæ ſuæ. Soli peccatores ſuper huiuſmodi natiuitate lætantur.

F

Inuenimus enim in veteri quidem Teſtamento, Pharaonem Regem Ægypti diem natalis ſui cum feſtiuitate celebrantem: in nouo verò Teſtamento Herodem: vterque tamen eorum, ipſam feſtiuitatem natalis ſui profuſione humani ſanguinis cruentauit. Ille enim præpoſitum piſtorum; hic S. Ioannem prophetam obtruncauit in carcere. Sancti verò non ſolum non agunt feſtiuitatem in die natalis ſui: ſed & ſpiritu ſancto repleti, execrantur hunc diem: Subiicit Ieremiæ & Iob exempla, quorum vterque diem natiuitatis ſuæ diris deuouit. Vnde concludit natiuitatem noſtram corpoream, eſſe immundam: vnde & maledictione digna ſanctis viris viſa ſit, & expiationis indiga.

Non equidem huiuſmodi die natalitium celebrandi morem, vt olim apud omnes ferè gentes, ita hodie quoque apud nonnullos vſitatum, per ſe ſimpliciter improbarim, modo pia adhibeatur modeſtia, abſit luxus atque ſuperſtitio. Nam cum ingens ſit Dei donū hominem naſci, vitæ luciſque huius iucundæ, atque ſalutaris participem fieri, non alienum, meo iudicio, eſt à pij honeſtique viri officio, de eo gratias Deo agere, & animi hilaritatem in gratiis agendis, moleſti alicuius conuiuij quaſi externo ſymbolo teſtificari.

G

D. quoque *Auguſt. lib.* 2. *de Ord. cap.* 1. fatetur, ſe diem natalem ſuum celebraſſe, & non paruam de hac re diſputationem cum conuiuis ſuis habuiſſe, eamque in libellum contuliſſe: qua nihil aptius veræ Philoſophiæ ſibi videretur. *Et lib.* 1. *Retract. c.* 2. Ex occaſione diei natalis, ſe ſcripſiſſe refert librum de Beata vita.

CHRISTIANORVM NATALITIA.

Obſeruatione digniſſimum eſt; dies illos, quibus olim Martyres pro Chriſto mortem fortiſſimè oppetierunt. γενέθλια, hoc eſt, natalitia, ſeu natalia ipſorum fuiſſe vocatos; propterea quod per mortem in Chriſto ad vitam verè vitalem, hoc eſt æternam & immortalem tranſirent, atque renaſcerentur, ſecundum illud Chriſti *Ioan.* 11 de Lazaro: Non eſt mortuus ſed viuit. *Item.* Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet: vnde etiam cæleſtis patria vocatur regio viuentium. *Orig. lib.* 3. *in Iob.* Non maledicatur, inquit, dies mortis, neque dies finis, neque exitus ex hac vita. Eſt enim conſummatio, & requies, & dolorum omnium tranſitus ac depoſitio. Sed dies natiuitatis, ceu omnium ærumnarum, anguſtiarum, dolorum, peccatorum atque impietatum initium atque introitus.

H

Sic apud *Euſeb. lib.* 4. *cap.* 14. Eccleſia Smyrnenſis ſcribit, ſe die martyrij Polycarpi tanquam natalitium, cum gaudio & exultatione, coacto cœtu Eccleſiaſtico celebraturam. Audiatur D. P Chryſologus: Natalem Sanctorum cùm auditis chariſſimi, nolite putare illum dici, quo naſcuntur in terram de carne, ſed de terra in cælum, de labore ad requiē, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, ſed fortes & ſtabiles & æternas: de mundanis riſibus ad coronam & gloriam. Tales natales digne martyrum celebrantur. Cùm ergo huiuſmodi feſtiuitas agitur, noli æſtimare chariſſime, quod in ſolis prandiis & profuſioribus epulis natales martyrum celebrentur: ſed imitandum tibi proponitur quod in memoria martyris celebras. *Ser.* 120. *pr.*

Idem Chryſologus : Idcirco natales martyrum annua læti- A
tia celebrantur , vt quod ſemel actum eſt, per omne æuum in memoria maneat deuotorum. Geſta res eſt : ne te diceres ignorare, celebrantur annua , ne dicas, oblitus ſum. Ad hæc ergo imitanda vos animate. *Serm.129.m.*

Rurſus Chryſologus : B. Andreas merito natus hodie creditur , quando non ad præſentem vitam materno eſt effuſus ex vero,ſed conceptu fidei , martyrij partu,cæleſtem noſcitur generatus ad gloriam. Quando non eum materna cunabula ſuſcepere vagientem,ſed ſuperna triumphantem ſecreta receperunt: quando non infirmum lactis paſtum genitricis trahit ex pectore : ſed pro rege ſuo deuotiſſimus miles virtutis ſanguinem fudit. Viuit , quia mortem cæleſtis militiæ bellator occidit. *Serm.133.pr.*

Natatio.

Natandi Vsvs. Stvdivm.

B Piſcibus proprium eſt Natare , habentque à natura ad id idonea inſtrumenta. Quanquam quod natura negauit,ars in hominibus ſuppleat , in quibus vt plurimum adeſt.

PERITIA NATANDI ACQVISITA, vel Natvra.

Eos qui ſub Piſcium aſtro certo curſu ſtationibuſque ſideribus conſtitutis editi eſſent,nando plurimum valuiſſe,naturales tradidere. Iiſdem quoque defectus lienis plurimum prodeſſe creditur. *Alex.lib.2.cap.21.*

ARTE. INSTITVTIONE.

Græci Adoleſcentes ſuos optimè inſtituebant etiam in arte natandi. Hinc pauci è Græcis demerſi periere in pugna nauali contra Xerxem , quippe nauibus amiſſis ad Salaminem enatabant. *Herodot.lib.8.*

* Romani tyrones etiam exercebantur in ea arte , auctore *Vegetio lib.1.cap.10.* Non enim ait , pontibus ſemper flumina
C traiiciuntur,ſed & cedens & inſequens natare frequenter cogitur exercitus. Ideoque campum Martium delectum ſubdit exercitationibus militaribus in Vrbe , vt Iuuentus poſt exercitium armorum, ſudorem pulueremque dilueret,ac laſſitudinem curſuſque laborem natando deponeret. Eratque hic quoque vſus balneorũ & gymnaſiorũ , vt tradit *Feſtus & Plinius.*

* Turnum *Virgilius lib. 9. Æneid.* Cæſarem *Hirtius de bello Alexandrino*,hoc nomine celebrant,

* De Athenienſi Iuuentute *Plato & Ariſtides* idem affirmant. Sic vt in illos diceretur qui natare neſciebant, neque natare, neque literas nouit. μηδὲ νεῖν, μητὲ γράμματα. Ad quod illuſtrandum *Eraſm.in Chiliadibus* adducit Suetonium,& alios.

Octauianus Auguſtus Caium & Lucium,filios , quos adoptauerat , poſt litteras , natare docuit. *Alex.lib.2.cap.25.*

Possessa.

Natatores. Vrinatores.

Fuit Glaucus vrinator Bœotus Anthedonius è portu enatans , & ſub aqua latens, in locum longinquum peruenit,vnde à nemine amplius videri poſſet : ibi aliquot dies commo-
D ratus , multis ſpectantibus ad certum diem natans in portum rediit, cùm diceret ſe tamdiu ſub vndis degiſſe. Accedebat ad hoc miraculum,quòd hyeme,quum nihil caperent piſcatores, ad ciues ſuos quoſcunque illi piſces popoſciſſent , continuò apportabat,quos ille multum ante in hunc vſum reſeruauerat. Tandem à bellua marina necatus eſt. Guſtata quadam herba deus marinus factus narratur. Alij dixerunt Glaucũ vitæ pertæſum ſe in mare præcipitaſſe,alij ob amorem Palæmonis,qui cùm non amplius fuerit , à bellua aliqua marina fortaſſe diſcerptus , creditus eſt in Deorum marinorum numerum receſſiſſe. *Nat.Comet Mythol.lib.8.cap. 5.*

Cùm Theſeus Minois , amore PeribϾ capti , libidini aduerſaretur : Minos præter alia conuitia , etiam eum Neptuni ſobolem eſſe negauit, quòd quam habebat celatam gemmam in mare ſi abieciſſet,non eſſet ad ſe reportaturus. Vix ea locutus, gemmam dicitur Minos abieciſſe. Theſeum verò memorant,cum ea & corona, quam ab Amphitrite dono acceperat, è mari emerſiſſe. *Plut.in Att.*

Scyllias quidam Scionæus , in caſtris Xerxis contra Græcos omnium ea tempeſtate hominum optimus vrinator fuit:
& in naufragio Perſarum ad Pelium facto,multam pecuniam Perſis ſeruauit, multã ſibi lucratus. Hic iam pridem in animo habuerat ad Græcos tranſire: ſed cùm ad eam diem non fuiſſet nactus occaſionem , apud Apheras , vbi Perſarum claſſis erat,mare ſubiit , neque prius emerſit, quam ad Artemiſium peruenit,octoginta ferme maris ſtadia emenſus. *Herod.* tamen *lib.8.* putat eam nauigio ad Artemiſium perueniſſe. Is vbi eo peruenit , Græcos certiores fecit & naufragij ad Pelion facti, & nauium ad circumeundam Eubœam dimiſſarum. De eodem *Pauſ. in Phoc.* in hunc modum ſcribit , Scionæus Scyllias, homo vrinandi peritia clarus, artem natandi ſubter altiſſimas aquas , Cyanam filiam edocuerat. Ambo itaque cum circa Pelion vehemens tempeſtas Xerxis claſſem oppreſſiſſet , anchoris , & aliis (ſiqua fortè fuerant infra aquas) nauium retinaculis abſciſſis , perniciem triremibus aportarunt. Eius in Græcos vniuerſos meriti memoriam, patri & filiæ ſtatuis poſitis,extare Amphictyones voluerunt in Delphico fano. E

Ariſtippus philoſophus : cùm quendam ſibi vehementer placentem audiuiſſet , eò quod egregie ſciret natare , irriſit hominẽ,dicens: Non te pudet,tam inſolenter de his rebus iactare te,quæ & delphinum & ranarum ſunt propria : *Laert. lib.2.cap.8. Eraſ.6.lib.3.Apoph.* F

Phoceum quendam Lucanus commendat,*lib.3.Pharſ.*

——pugna fuit vnus in illa
Eximius Phoceus animam ſeruare ſub vndis,
Scrutarique fretum——.

Bataui olim Rhenum , qui apud eos latiſſimus eſt fluuius, armati tranabant. Quorum locum Traiectenſes tenent, viri bellaces,& nandi peritiores quam cæteri Rheni accolæ. *Æn. Syl.lib.2.Commen.de reb.geſtis Alfonſi.*

Cola Catanenſis , cognomento Piſcis , arte piſcator,haud ſecus quam marina bellua,maxima pelagi interualla ſpatiaq; vtpote D.& vltra ſtadia,fœda tẽpeſtate & reluctantibus aquis excellenti vi & velocitate natando conficiebat : ſæpiſſimè ab Enaria(quæ inter Pytheeuſas è conſpectu Neapolis inſula ſita eſt) Procytam vſque , quod intermedij pelagi eſt ſtadiorum ferè L. tempore anni difficillimo emenſus, eodemque die reuerſus. Verùm cum ſemel in portu Meſſanæ experiri vellet, quantum natando poſſet , dum pateram auream , munus natantibus in annuo feſto tunc à rege in mare deiectam,ab imo G
eripere conatur: nunquam emerſit,nec poſtea inuentus apparuit. De quo multò plura leges apud *Alex.ab Alex.lib.2.c.21.* qui ex Iouiano Pontano oculato teſte hæc ſcribit. *Viues lib.1. de Verit.fidei , ex Volater.* hoc ipſum confirmat , & corrupta voce Colam , pro Nicolao dictum ait.

Vsvrpata. Natationis Vsvs.

Petrus Apoſtolus , à reſurrectione Chriſti , cùm in mari Tiberiadis piſcaretur , & Dominum in littore ſtantem vidiſſet, tunica ſe ſuccinxit,& ſeſe in mare miſit,cũm diſcipuli reliqui nauigio veherentur,trahentes rete plenum 153.piſcibus. *Ioann.21.*

Horatius Cocles in ponte ſublicio ſolus Hetruſci Porſenæ exercitum ſuſtinuit , dum à tergo pons ſolueretur : mox armatus in Tiberim proſiliens , ad ſuos tranauit. *Florus , Gellius. Plinius.*

Q. Sertorius bello Cimbrico grauiter vulneratus , equum amiſit : indutus thorace , ſcutum atque arma tenens, Rhodanum fluuium rapaciſſimum per aduerſos fluctus nando traiecit,& non ſine magna hoſtium admiratione ad ſuos peruenit. H
Plut.in Sert.

Suetonius C. Iulium Cæſarem teſtatur nando tranſnataſſe flumina, vel innixũ inflatis vtribus ea velocitate vſum fuiſſe, vt ſæpe nuntios de ſe præuenerit. Alexandriæ circa oppugnationem pontis eruptione hoſtium ſubita compulſus, in ſcapham pluribus eodem præcipitantibus, cùm deſiliiſſet in mare , nando per 200. paſſus euaſit ad proximam nauem , elata læua , ne libelli , quos tenebat , madeſierent , paludamentum mordicùs,trahens,ne ſpolio potiretur hoſtis. *Plut. in eius vita.*

M. Scæua centurio ſub C.Iul.Cæſare in Britannia hoſtium multitudine circumuentus , in profundum pelagi ſe deiecit, duabuſque loricis,& graui ſcuto onuſtus,ad Cæſarem nando peruaſit : quo laudatus pro concione , & ex gregario milite centurio factus,vitis honore donatus eſt. *Val.lib.3.cap.2.*

Siuuardus è proceribus Noruegiæ , qui Magni regis partes fouens Haraldo Hybernenſi ſemper obluctatus fuerat, inſidiis interceptus , cùm procul à littore mergendus duceretur

cercetur

ceretur, à vectoribus inebriatis extremi beneficij loco impetrauit, vt clauum ſibi gubernandum breuiſſimo permitterent momento. Eo impetrato, nautas remis incumbere hortatus, quum concitatiſſimum nauigij curſum animaduerteret, præceps in vndas inſiliit, & prius quam nauis impetum ſuum correxiſſet: ad litus enatauit Haraldum, noctu caſtris egreſſum, in amplexu pellicis interfecit: & vt iuſtum belli titulum haberet, Magnum protinus è cœnobio eductum regno reſtituit. At Hugo, Siuuardus & Eſtenus Haraldi filij, paternum regnũ vindicare conati, aduerſus Magni defenſores, nauale prœlium inierunt. Siuuardus ſolus aliquandiu nauigium ſuum ab hoſtibus tutatus, poſtquam ſe circumuentum videt, quanquam hybernum tempus eſſet, armis militaribus tectus, profundo ſe credidit. Poſtea loricam cum reliqua armatura ſub vndis ſibi detraxit: inde etiam tunicam (qua ſe prodi putabat) ſub aquis depoſuit. Sed quum ne ſic quidem latere poſſet, ſuprema etiam ſe veſte nudauit. Mortis inde ſimulatione in profundo diutius immorans, inſidiatoribus an viueret dubium reliquit. Sed reſpirationis neceſſitate, cuiuſdam nauigij gubernaculum apprehendit: eique aliquandiu tacitus inhæſit. Frigore torpidus tandem intercipitur, & in concionem pertrahitur. Ad mortem raptus, orationę in Deum nunquam abſtinuit, etiam quum acerrimis ſuppliciis torqueretur. Pſalterium & quicquid ex ſacris precibus meminiſſet, ſecum repetens, talem ſe geſſit in tormentis, ac ſi vacaret deliciis. Diſtentus in tabulam malleis contuſus fuit. *Crantzius lib. 5. Noruegiæ, cap.* 8.

Olaus Noruegiorum rex nauali prælio victus à Suenone Danorum rege, ne viuus in hoſtium manus veniret, armis onuſtus præcipitij ſaltu profundum petiit. *Saxo lib.* 10.

Quum Henricus III. Rom. Imp. Petri Vngarorum regis ab Andræa exœcati mortem vlturus Piſonium obſideret, vir quidam inter Vngaros nandi peritiſſimus, cui Zothmundo nomen erat, intempeſta nocte præfecti iuſſu nando clam hoſtium naues ſubit, ſenſim eas tenui terebro perfodit, vt ſecunda ac tertia hora diei imo deſidere cœperint. Et hac quidem arte Alemannorum vires fractæ obſidioque ſoluta eſt. *Bonfin. lib. 2. Dec. 2.*

Cùm Alfonſus Siciliæ, & Aragonum rex Bonifaciã vrbem in Corſica inſula Genuenſium coloniam obſidione premeret: & in primis nauis vna, Caput rotundum dicta, arcis inſtar in nauali prælio Genuenſibus plurimum negotij exhiberet: Andreas Mergius Genuenſis, vrinator, Ioannis Campofulgoſi ducis iuſſu, in medio pugnæ ardore, galea tectus & breui cultro accinctus, clàm ſe in mare præcipitem dedit, & ima petens, illius nauis funes anchorarios nullo negotio præcidit. Ita vaſta illa moles fluitare primum, deinde proram alio vertere, poſtremò ſemel mota alias quoque naues ſecum trahere cœpit: vt Alfonſus retrocederet, & Genuenſes Bonifaciam tutò ingrederentur. *Iacobus Bracellus lib. 1. belli Hiſpan. & Fulg. l. 7. c. 4.*

IMPERITIA NATANDI.

C. Cæſar Caligula, ad cætera ludicra docilis, natare neſciit. *Suetonius.*

* Prodit *Xenophon. in Cyripædia*, ob natandi ignorantiam Cyri exercitui magnum illatum incommodum.

——*Vndoſum frangere nando*
Indutus thoraca vadum, ſpectacula tantã
Ante acies virtutis erant ——.

O deterrimus ego inquit apud *Plutarchum* Alexander, qui nare non didici, moxque rapto incumbens clypeo tranauit.

Legatur de arte natandi Mercurialis lib. 3. de art. Gymnaſ. cap. 14. & lib. 6. cap. 12.

Nati.

☞ *Vide* GENS. *Et Locum de* EXTERNIS.

* Natura.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NATVRA, Græcè φύσις, ιος, ἡ. & φυσικὸς, ῦ, ὁ, naturalis dicitur. Eſt autem natura principium, & cauſa motus, & quietis in eo, in quo eſt per ſe, & non ſecundum accidens *ſecund. Ariſt. lib. 2. Phyſ. cap. 1.*

Natura dicitur à naſcendo, *ſecund. B. Th. 1. part. quæſt. 29. art. 1.* Ea enim facit naſci omnia.

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.

Naturale eſt, quod conuenit rei ſecundum ſubſtantiam eius, id eſt, quod per ſe ineſt ei, *ſecund. B. Thom. 1. 2. quæſt. 10. art. 1.*

Zeno igitur naturam definit, vt eam dicat eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem via. *Idem lib. 2. de Natura Deor.*

MVLTIPLEX SIGNIFICATIO

Ac primum in Sacra Scriptura.

Natura primò, pro re ipſa, ſeu verè: *Galat.* 4. 8. Secundò, pro ſenſualitate vt vocant. 2. *Petr.* 2. 12. Tertiò, pro ea quæ neſciendo nobis comparatur prærogatiua: *Galat.* 2. 15. Quartò, pro qualitate naturaliter eſſentiæ inhærenti: 2. *Pet.* 1. 4. Ibi Apoſtolus vocat Naturam, non ipſam οὐσίαν, ſed certas qualitates, quas Dei virtus in nobis efficit, vt hactenus Dei imago ſimus, veluti cum nos cœleſti ſapientia, boni amore, vitij odio, & veris virtutibus imbuit: vt etiam accipi fere conſueuit Naturæ nomen pro Naturæ rerum diſpoſitione & efficacitate. Sic imago illa fuit hominis, ante lapſum Naturæ: & poſt lapſum contra, vitioſa omnis illa totius hominis qualitas, quæ vetus homo dicitur, & caro: cui opponitur quod Spiritus Dei in nobis efficit, ideoque tum nouus homo, tum Spiritus vocatur. Sumitur etiam pro corruptione per peccatum in Naturam inuecta, ſeu pro Natura, non qualis eſt ab initio creata ſed vt eſt in Adamo corrupta: & ab eo in poſteros deriuata, *Roma.* 11. 24. *Epheſ.* 2. 3. Naturæ impuritas. *Iob.* 25. 4.

Apud Philoſophos cùm Sacros, tum Profanos.

Imprimis vt habet *Hugo Victorius primo Didaſcalon cap.* 12. accipitur natura pro mente diuinã, rerum omnium opifice ac parente. Hanc autem Philoſophi quidam boni, ſed non bonã Latinitatis auctores, naturam naturantem vocarunt: Atque ita naturæ nomen vſurpat Stoicorum acutiſſimus *Seneca* 4. *de officiis libro*, cùm aſſerit, nihil aliud eſſe naturam, quã Deum: & *D. Auguſt.* 15. *de Trinitate cap.* 1. cum, inquit, ſupra hanc noſtram naturam eſſe, naturam non creatam, ſed creatricem, id eſt, Deum. Hinc ortum habuit diuiſio naturæ in vniuerſalem & particularem: vbi per vniuerſalam naturam Deus potiſſimum deſignatur, qui naturas omnes ipſe cohibet & continet; per particularem res cæteræ, quas etiam nonnulli naturatam vocant.

Secundò, accipitur natura pro cuiuſque rei quidditate ſeu eſſentia. Quo ſignificato docet fides, in tribus perſonis diuinis vnam eſſe naturam, & Verbi incarnati vnionem, non in natura, ſed in perſona effectam fuiſſe. Quo item modo dicere conſueuimus, definitionem eſſe operationem, quæ rei ſubiectæ naturam declarat. Quanquam ſi propriè loquamur, hoc eſt diſcrimen inter eſſentiam, quidditatem & naturam quod eſſentia importat ordinem ad eſſe rei, cuius eſt; quidditas ad definitionem, qua quid res ſit explicatur; natura ad operationem.

Tertiò, pro tota vniuerſitate rerum creatarum. Quo ſenſu ſcripſit *Ariſtoteles* 12. *Metaphyſ. cap.* 7. *text.* 38. naturam pendere à primo principio: ſicque miraculum dicimus, quod totam naturæ vim excedit.

Quartò, pro cauſis naturalibus, quatenus ſecundum inſitam propenſionem agunt. Quo pacto accepta natura, multa obtinuit apud Philoſophos encomia, exempli cauſa: Naturam nihil fruſtra moliri; facere optimum quod poteſt; odiiſſe ſuperfluum; non denegare neceſſaria, non pati aliquid torpere aut feriari, abhorrere à vacuo: iuſtam eſſe & vnicuique ſuum diſtribuere, non quidem iuxta proportionem Arithmeticam æqualiter, ſed iuxta Geometricam, æquabiliter: itemque opus naturæ eſſe opus intelligentiæ.

Quintò, pro natiuo calore, ac cuiuſque animantis temperamento, quod ex quatuor primarum qualitatum miſtione concretum eſt. Vnde illud *apud Galenum in lib. artis Medicæ, cap.* 77. Natura opifex, medicus verò miniſter; & illud Conſuetudo eſt altera natura.

Denique vt reliquas eiuſdem vocabuli notiones, quæ multò plures ſunt, omittamus, accipitur natura pro viuentium generatione, quæ Natiuitas vocatur: atque hæc eſt prima & germana tam apud Latinos, quàm apud Græcos, huius vocis ſignificatio. Dicitur enim Latinis natura, quaſi à naſcendo: Græcis verò φύσις ἀπὸ τοῦ φύειν, quod eſt naſci. At enim, quia generatio ab interno principio oritur, deriuatum eſt naturæ nomen, ad ſignificandum internum cuiuſque rei principium, vnde primo vnaquæque res habet vt moueatur, ſiue illud rebus viuentibus, ſiue expertibus vitæ, inſit.

Horat. de arte Poëtica.

A *Tu nihil inuita dices, faciesque Minerua,*
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram,

Idem. Horat. Serm lib. 2. Satyr. 2.

Nam propria telluris herum natura, neque illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit: nos expulit ille.
Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris,
Poſtremum expellet certe viuacior hæres,
Nunc ager Vmbreni ſub nomine nuper Ofelli
Dictus erit nulli proprius, ſua cedet in vſum
Nunc mihi, nunc alij.

DE NATVRA EIVSQVE HABITVDINE.

APOPHTHEGMATA.

Socrates dicitur eum execrari ſolitus, qui primus vtilitatem à natura ſeiunxiſſet. Naturam, appellat honeſti rationem homini à natura inſitam. *Eraſ. lib. 6. apoph.*

Ariſtoteles tria ad ſolidam parandam ſapientiam præcipeè neceſſaria eſſe dicebat, Naturam, Doctrinam, & Exercitationem. Inuita enim Minerua, & ingenio refragante, fruſtra
B etiam in rebus minimis laborabis. *Laert. lib. 3. cap. 1.*

Phocionis filius plura ſolito obſonia coëmerat. Pater comminatus eſt ſi plura quam ſecundum naturam per incontinentiam ingurgitaret, ipſum pœnas luiturum: Senſit autem Phocion, naturam paucis contentam eſſe, multis autem corrumpi & deprauari. *Stob. ſerm. 15.*

Dionyſius ſen. Matri, quæ quamuis anus marito tradi vellet. Ciuilia, inquit iura violari poſſunt, naturæ non poſſunt, *Eraſ. lib. 4. cap. 1.*

Lipſius, Natura ad vtrumque nos genuit, & contemplationi rerũ & actioni. *Ex Seneca. Ex l. 2. manu ad Stoic. Phil. Diſſ. 5.*

Natura ſemina Bonæ mentis nobis ingenuit, fomites, & ſcintillas: quæ in aliis magis minuſq; elucent, vt eſt animi tẽperies, ſed tamen opinionum prauitate in omnibus hoc à Natura rectum iam corruptum eſt: ideoque Doctrina adiuuandum, inſtaurandum, depurandum. Non enim vt Sol ipſe nubes obiectas diſſipat ſua vi & perrumpit: ita hic eſt adiutorio opus, directione & exemplo. *Ibid. Diſſert. 10.*

C Bona Natura, exercitationem nacta, & Præceptorem candidè docentem facile venit ad perfectam virtutis comprehenſionem. *Ex Zenone, Ibidem.*

Natura ipſa legem iugandi & gignendi dedit, & ſæcula per ſationem propagandi. *Ex Cent. miſcel. epiſt. 82.*

Naturam, qua duce errare nemo poteſt (iuxta illud *Iuuenalis Sat. 14.*

Nunquam aliud Natura, aliud Sapientia dicet)

inueſtigamus: & ſimul B. Antonium præclarè de ea ſentientem, Rogatus quippe, quomodo vitam ſuſtentaret deſtitutus omni ſolatio quod ex libris habetur, reſpondit: Meus liber eſt natura rerum à Deo conditarum: quæ, quoties libet, libros ipſius Dei ad legendum ſuppeditat. Quid enim, inquit admodum Chriſtianè Seneca, eſt aliud Natura quam Deus, & diuina ratio, toti mundo partibuſque eius inſerta? *Socrat. lib. 4. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 18. Ex Euagrio, Beyerl. in Apoph. Chriſtian.*

Quærenti, quinam defectus difficillimè curarentur: Illi, inquit quidam, quos Natura rerum nouatrix indidit. Illa enim, etſi furca expuleris, ſua ſponte recurret.

D *Nec poteris rectum cancris inducere greſſum,*
Nec leues horrentis echini reddere ſentes.

Ex Ioann. Petroſio Beyerl. ſuprà.

* HIEROGLYPHICA.

Fuere, qui per *Lunæ* hieroglyphum naturam humanam exprimi diſſererent. Nam quod hæc è limo terraue conſtat: terra etiã Lunaris globus eſſe perhibetur, Pythagoras enim Lunã modo terram cæleſtẽ, modo terreſtre cælũ appellabat, ac terræ ſimilem eam dicit Ariſtoteles. Varia eſt præterea Lunæ facies diebuſq; ſingulis immutata cõſpicitur; neque veritati quicquã magis obnoxiũ quam rerum humanarum conditio. Quinetiã ſi vniuſcuiuſq; hominis vultũ intueamur: nunquam aut rariſſime hac & illa vice eundem eſſe conſpiciemus. *Pier. Valer. l. 44.*

* NATVRÆ OPERATIO.

FINIS PROPTER QVEM NATVRA OPERATVR

In Genere.

Ac primum error quorundam. Dein veritas.

Naturam nullo propoſito fine agere, arbitrati ſunt, qui ſolius materiæ neceſſitati addixere omnia, vt Anaxagoras & Empedocles; & qui rerũ generationẽ ex partium inter ſe temere coëuntium permixtione conſtitiſſe diſputarunt. Democritus & Epicurus. Sed hanc tam abſurdam, & à communi Philoſophorum iudicio abhorrente opinionem incuſat *Plato in Timæo, Phædone, Philebo, & Politico, Ariſtot. in fine lib. 2. Phyſic. & lib. 2. de ortu & interitu, & 1. de partib. animalium c. 12.* E

Eandem quoque tacente Philoſophia, coarguit ſeſe omniũ oculis, vltro ingerens naturæ pulchritudo, decorque mirabilis, quem rerum diſſimilium inter ſe congruens varietas ſic cõciliat, vt eundẽ abſque alicuius finis præſcripto conciliare nõ poſſet. Neque enim varietas, ſine conuenientia & conſenſione aliqua, venuſtatem parit; neque in tanta naturarum diuerſitate ſtabilis eſſet, aut diuturna conſenſio, ni res phyſicæ in aliquod commune bonum, quod finis rationem obtinere oportet, vniuerſæ conſpiraſſent. Eſt autem hoc bonum naturæ conſeruatio ordoque. Cuius appetitio & ſtudium inſolentiam potentiorum partium in mundo cohibet, infirmiorum imbecillitatem acuit, contrariorum impetum refrenat, ac denique ſic vniuerſa ad temperiem & moderationem vocat, vt non tam inter ſe diſſidio diſſidere, quam in commune fœdus & amicitiam coiiſſe videantur.

Certè tota hæc mundi machina & vniuerſitas, non modo ſeſe à Deo conditam, ſed & ad aliquem finem deſtinatam eſſe clamat: etenim indignum foret tanti artificis ſapientia, tam præclarum opus, etſi affabrè & concinnè, fruſtra tamen elaboraſſe: elaboraſſet autem fruſtra, ſi nullum ei ſcopum, nullum finem conſtituiſſet; fruſtra enim & incaſſum cenſetur id effectum, quod nullius gratia effectum eſt.

In hanc ſententiam multa ſatis luculenter ſcripsêre Patres. *D. Gregorius Nazianzenus ſecunda oratione de Theologia. D. Auguſtinus 1. de ordine. D. Chryſoſtomus in opuſc. de prouidentia. D. Athanaſius in oratione aduerſus idola. D. Baſilius & D. Ambroſius in libro Hexameron. Theodoretus ſermone 1. de prouidentia. Lactantius in libro de opificio Dei, & alij.*

IN SPECIE. Puta

VARII FINES IN QVOS NATVRA TENDIT.

Non vnus tantummodo, ſed varij ſunt fines ad quos natura G
tanquam ad ſcopum collimat. Etenim vnumquodque pro naturæ ſuo modo captuque, hunc aut illum finem proximè reſpicit: particularia agentia priuatum: vniuerſalia, ſi quæ vberiori vi prædita ſunt, communem. Exempli gratia: Leo, cùm Leonem gignit ad formam Leonis geniti, vt ad propinquum finem tendit: docente *Ariſt. cap. 8. lib. 3. Phyſ. text. 81.* at ſimul etiam ad propriæ ſpeciei conſeruationem, vt ad alterum huic innexum & cohærentem finem, aſpirat. Prouidit nimirum ſalutis ſuæ appetens, atque immortalitatis æmula natura, vt ſingularia diſſolubilia, quia per ſe ab interitu vindicari non poterant, generationum beneficio, & naſcendi fœcunditate ſeruarentur, atque ita quodammodo ſempiterna eſſent, non numero, ſed ſpecie: id quod *1. de generatione animalium. cap. 1. & 2. de anima capite 4. text. 34. Ariſtoteles* docet. Corpora verò cœleſtia quia vniuerſales cauſæ ſunt, non vnius tantum, ſed omnium ſublunarium ſpecierum perennitatem & commune bonum, peculiariter pro fine habent. Idcirco enim
totum ſublunarem mundum complexu ſuo coërcent, ac perpetuo motu circumeunt, & influxu quaſi irrorant vt ſpecies omnes, quoad poſſint, tueantur. H

Eſt etiam totius corporeæ naturæ vniuerſalis finis, Homo; vt poſt *Platonem* aſſeruit *Ariſt. 1. Polit. cap. 5.* docentque Patres communi conſenſu: tum quia Deus ſpectabilem hunc mundum hominis gratia procreauit, eique ſingulari beneficio ſubiecit omnia; tum quia homo iure inſitæ nobilitatis, & eminentioris formæ prærogatiua totam corpoream naturam ad ſe conuocat, ſibique arrogat. Eſt enim naturæ lege comparatum, vt quæ inferioris notæ ſunt ad præſtantiora, ſi eis præſertim aliquo modo vſui eſſe poſſint, referantur, quo pacto forma Elementi, quæ omnium deſpicatiſſima eſt, ad formam corporis mixti ordinatur; forma corporis mixti ad vegetatricem, vegetatrix ad ſenſus compotem; hæc tandem ad animam rationalem, quæ omnium formarum numeros & perfectionem in ſe cohibet.

Eſt præterea finis alius homine vlterior, videlicet totius naturæ ordo & pulchritudo: vt tradit *Ariſtoteles 12. Metaphyſ. cap. 10. text. 52.*

Denique

Denique vltra hunc eſt aliut communiſſimus omniumque A poſtremus, ob quem tota natura agit, nempe ipſius naturæ au ctor & parens, Deus. Quod *D. Dionyſius c. 4. de diuinis nominibus, Triſmegiſtus in Pimand. Plato in Timæo, & 4. legum, & in Epiſt. ad Dionyſium, auctor libri de mundo ad Alexandrum, Ariſtoteles loco Metaphyſic. citato*, aliique complures; idemque teſtantur ſacræ paginæ oracula, cum Deum abſolutè principium & finem vocant. *Apocalyp. vltimo.* Ego ſum α & ω, principium & finis. Hac de re *D. Auguſt. in Ench. & lib. 1. de doctrina Chriſt. cap. 23. D. Th. 3. contra Gent. à. cap. 17. & part. q. 103. art. 2.*

Porro dicitur & natura dum agit in Deum, vt in finem cō tendere, quia diuinam perfectionem imitando adumbrat, quatenus agendo fit alterius rei cauſa, ſicuti & Deus omnium cauſa eſt. Deindè quia operando reſpicit in aliquod bonum, quod neceſſariò participatio quædam ſummi boni eſt. Item quia appetitus ſemper quærit aliquod extremū, in quo quieſcat, quod non eſt aliud quam finis vltimus, id eſt, Deus. Poſtremo quia ordo in finibus ſequitur ordinem agentium. Quare ſicuti agentia ſecundaria nihil abſque influxu primæ cauſæ ef- B ficiunt, ita ad eum nituntur finem, quem primum agens ſibi propoſitum habet: ſicque vt agens primum ſemetipſum tanquam vltimum ſuorum operum finem intendit, quia vniuerſa propter ſe operatur; ita in eundem finem ſecundaria agentia ſpectant.

NATVRÆ CVM ARTE SIMILITVDO.

Mirificè inter ſe conueniunt pariterque differunt, Ars & Natura.

Conueniunt primò, quia naturæ opera procedunt, ſicut opera artis, id eſt, certa præſcriptione, ratis legibus, compoſitè & ordinatè. Quod Philoſophos (non eos hic intelligas, qui præter pallium, nihil Philoſophi habuêre) ad eam mentem excitauit, vt intelligerent, faterenturque, res phyſicas diuinæ artis prouidentia & ſolertia gubernari, videlicet, quia intuebantur diſſimilium rerum, ex quibus vniuerſum conſtat, varietatem in vnum ordinem conuenire, & compoſitione (quod artis proprium eſt) contineri. Vnde naturam artem Dei, & Deū Ἀριστοτεχνὴν, id eſt, optimum artificem dixerunt: & Plato duplicem artem poſuit, vnam diuinam, humanam alteram: C atque humanæ omnia, quæ artificum opera elaborantur; diuinæ vniuerſa, quæ natura fiunt, attribuit.

Secundò conueniunt: quia ſicuti agens naturale effectum producit ſibi cognatum, ac ſimilem ratione formæ ex qua ipſum conſtat: ita artifex opus effingit, intelligibili formæ ſiue exemplari à ſe concepto proportione reſpondens. Sic verò vt formæ naturales habent primo eſſe in agente, in quo poteſtate continentur, quod virtuale nuncupatur; deinde in materia, quam idemmet agens apparat: ita arte factorum formæ obtinent primo eſſe in mente artificis, quod idæale dicitur; poſtea verò in materia, quam idem artifex perpolit.

Tertiò; Quia ſicuti ars naturam, ita natura Deum ſupponit. Id eſt, quemadmodum ars nihil efficit niſi ſuppeditato ſibi compoſito Phyſico, in quo artificioſam formam concinnet: ita natura nihil gignit niſi præiacente materia à Deo creata, in qua naturalem formam inducat. Sicque per hos gradus res in lucē exeūt: Deus profert è nihilo; natura ex ente potentia, ars ex ente perfecto: Deus creando; natura generando; ars componendo concinnandove.

D Quarto; Quia tam ars quam natura, ſenſim proficit, & ab imperfectioribus ad perfectiora incedit. Ars enim, verbi gratia, pictoris, primo ſuſceptum opus leniter adumbrat; tum in omnem colorum varietatem paulatim conformat ac tandem perficit: & canendi ars muſicos, prinſquam ad rem veniant, proludere nonnihil iubet. Natura item, exempli cauſa, in effingendo fœtu (quod in cæteris etiam ſuo modo ſeruare conſueuit) initio rude quid ſine membrorum diſtinctione exhibet, tum ſenſim expolit, donec animal perfectis lineamentis indecentem ſpeciem ſtato tempore abſoluat. Sic intellige quod ſcripſit *Ariſtot. in problematis ſect. 10. probl. 44.* naturam facere pravè omnia, & plura praua, quam recta, videlicet quia in procreatione animantium (de iis enim illic ſermo erat) à principio pravè agit, id eſt, imperfectè, & quaſi rudi penicillo; & plura facit praua quam recta, id eſt, plura imperfecta & ignobilia. Nam ſiue terreſtria, ſiue aquatilia, verbi gratia, contempleris, haud dubie multò ampliorem multitudinem eorum, quo inferiori gradu ſtant, inueniemus. Nimirum quia vt vnumquodque excellit magis, ita plura exigit, proindéque difficilius & rarius in vitam prodit.

Quinto; quia ſicuti natura eſt menſura artis, ita ars eſt men- E ſura artefactorum. Et vt natura diuinam artem, ita humana ars naturam, quoad eius fieri poteſt, æmulatur. Quocirca ars diuina exemplar naturæ, & natura diuini archetypi exemplū, ſimulque exemplar humanæ artis dicitur; & à quibuſdam etiam ars humana, nunc altera natura, nunc naturæ ſimia appellari conſueuit, vtpote quæ ex natura multa effinxerit, vt ex vmbra picturam, ex antris ædes, ex auium volatu vela, ex piſcium pinnis remos, ex cauda gubernaculum. Sanè verò vt natura, quo diuinæ artis præſtantiam magis exprimit, eo altiorem gradum obtinet: ita ars tanto commendatur amplius quanto ad naturam propius accedit reſque veris viciniores imitando exhibet, vt quæ viuentes referunt: ſpirare ipſæ videantur. Quare illud Martialis *lib. 3.*

Artis Phidiacæ toreuma clarum,
Piſces aſpicis: adde aquam, natabunt.

Et *lib. 5. de Lacerta*:

Inſerta phialæ Mentoris manu ducta,
Lacerta viuit, & timetur argentum.

F Hac artis excellentia Zeuxis vuas pinxit, adeò veritate repræſentata, eò vt aues aduolarint. Hac Apelles Alexandrum Magnum fulmen tenentem expreſſit, ita vt digiti eminere, & fulmen extra tabulam eſſe videretur; tanto operis & famæ ſucceſſu, vt vulgò dicerent, duos eſſe Alexandros, vnum Philippi filium, nullis viribus ſuperabilem; alterum opus Apellis, nulla arte imitabilem.

Sed illud hic quoque obiter aduerte, res creatas non ſolum diuinam artem æmulari; ſed vnamquamque earum aliam ſe perfectiorem pro ſuo captu exprimere: Nam terra v. g. animalis ſpeciem præ ſe fert, quod habeat ſubterfluentes aquas, tanquam venas, ſaxeos montes pro oſſibus, plantas & herbas velut capillos, vt præter alios tradit auctor operis de diuina ſapientia ſecundum Ægyptios, *lib 3. c. 2.* Et vniuerſim inferiora corpora ad cæleſtium rationem ſeſe, vt poſſunt, accommodant; *teſte Ariſt. 9. Metaph. c. 9. tex. 18.* videlicet, quia vt cæleſtia iugi motu circumeunt, ita ſublunaria quaſi in orbem perpetuo oriuntur & occidunt: & vt ſtellæ errantes nunc magis nunc minus ad nos accedunt, iam in ſubcæleſti mundo alia atque alia rerum facies & viciſſitudo, ſecundum quadripartitam G anni varietatem conſpicitur. Quin & ipſi etiam cæleſtes globi alias diuiniores cauſas imitantur, nimirum intellectuales ſubſtantias, quatenus vt hæ intelligendo ad alia procedunt, deinde reflexa cognitione in ſe recurrunt: ſic illi ab eodem ad idem punctum perenni agitatione commeant.

Sextò; quia vt in rebus naturalibus, ita in iis etiam, quæ artificioſo ſtudio elaborantur, caſus locum inuenit: Et in naturalibus quidem multa paſſim occurrunt exempla: In artefactis duo quamſimillima à ſcriptoribus celebrantur, quæ, *Plin. lib. 35. naturalis hiſtoriæ* commemorat.

Septimo: quia (vt *Ariſtot.* docet *l. 2. Phyſic. cap. 8. text. 86.* neque natura (ſumit autem naturam, prout ab anima intellectrici diſtinguitur) neque ars deliberat: quod tamen non de quauis arte intelligi debet, ſiquidem medicina, nauigatoria, & mille id genus, deliberant: ſed vt *Ariſt. ipſe 3. Ethicorum c. 3.* explicat, de iis, quæ per certa & ſtatuta media finem attingunt cuiuſmodi eſt ars ſaltandi, & effingendi litteras. Quod hiſce verbis Themiſtius quoque ediſſerit; non conſultat faber ligna- H rius, vtrum prius ſecandum ſit, an dolandum: nec Grammaticus, quemadmodum litterarum elementa ſcribenda ſint, hoc eſt A, aut B. Nec verò, cum Cleonem ſcribit, cogitat, quam primam, quam ſecundam literā collocet: ædificator etiam non conſultat, vtrum iacienda primo fundamenta ſint, an parietes conſtruendi an tectum apponendum. Eodem modo textor & lapicida; dum ſuo officio funguntur, non conſultant: ſed habet ſibi quiſque ſuum certum finitumque opus, nec ordinem ad finem propoſitum pertinentem ignorat.

NATVRÆ CVM ARTE DISSIMILITVDO.

Differunt quoque ars & natura multifariam. Primo, quia ars non efformat veras res, vt veram arborem, ſed veri imitatrices, &, vt quidam rectè ait, verè falſas dum veris ludit coloribus, ad veri ſpeciem referendam ex arte collocatis. Atque hinc eſt, quod picturas vigilantium inſomnia nonnulli appellarunt, quod in illis non reſipſæ, quoad eſſe proprium ſed rerum duntaxat imagines ſe oſtendant.

Secundò differunt; quia quoties ars & natura ad opus aliquod faciendum conſpirant, ars perficit naturam, vt docet *Ariſt.c.8.lib.2.Phyſ. text.79.* Præterea, ars obtinet locum lucis & regulæ; natura verò eſt quæ formatur ac regitur, vt patet in eo qui arte canit. Nec tamen propterea ſimpliciter aſſerendum eſt, artem præſtare naturæ, vt aduertit *Plotinus Enn.4.lib.1.& Galen.lib.6.de morbis vulgaribus comment.9.* Licet enim effecta naturæ, vt vox & pedum agitatio, ab artis præſcriptione modificentur; ſimpliciter tamen ſuum eſſe à natura capiunt.

Tertiò; quia vt *D. Thomas 2.contra gentes cap.76.* ait, formæ per artem inductæ, artis actionem non conſequuntur, ſicuti formæ à natura editæ. Nec n. domus aliam domū, quemadmodum equus equum alium progignit. Huiuſce autem diſcriminis ratio eſt, quia naturales formæ, vt eundem in progenitore & in re genita eſſendi modum obtinet, ita eandem ſortiuntur agendi vim: at artificioſæ aliter in mente ideaque artificis, aliter in rebus ipſis artefactis inſunt, vt planum eſt.

Quartò; quia cum forma rei quæ interit, in inſtanti generationis abſcedat, vel extinguatur, ſimulque omnia illius accidentia aboleantur, fit indè, vt forma naturalis adueniat enti in potentia, id eſt, nudæ materiæ; cum tamen formæ artefactorum ſuperueniant enti actu, ſiue rei iam perfectæ & abſolutæ, id eſt, toti compoſito. Vnde ars dicitur ibi incipere vbi natura deſinit.

Quintò; quia (vt obſeruat *Plotinus cap.1.lib.8. Ennead. 3. & Auerroes in ſua paraphraſi lib.de ortu & interitu*) ars in externa ſuperficie præcipuè verſatur; quia videlicet externam faciem & elegantiam potiſſimum affectat. Natura verò in abditioribus elaborandis impenſius occupatur; vt quæ rebus magis neceſſaria, ac potioris momenti ſint, proindéque ab optima parente curari magis debeant.

Sextò; quia formæ naturales ſunt actuoſæ, & quaſi viuæ; formæ verò artefactorum tanquam ſtolidæ & emortuæ, nullam effectricem vim habentes; vtpotè quæ nihil aliud ſint, quam compoſitio, ordo & figura, ſeu modus quidam ac determinatio quantitatis, vt conſtat ex iis, quæ docuit *Ariſt.1.Phyſic.c.5.text.46.* Ideoque vt quantitas ſuoptè ingenio eſt ignaua & iners, dataque à natura, quaſi altera materia ad ſuſtinenda accidentia, ita formæ per artem inductæ, nullam ex ſe ad agendum efficacitatem obtinent. Atque hinc eſt, quod res naturales poſſunt habere in ſe motionis & quietis principium; artefactæ verò, qua tales, non item: *teſte Ariſtot. lib.2. Phyſic. cap.1.6. Ethic.cap.4.& 12. Metaph.cap.3.tex.14.*

ARS NATVRÆ OPERA AN PRODVCAT.

Vt ea quæ de artis naturæque conuenientia & diſcrimine tradidimus, apertiora fiant, expendendum hoc loco erit, poſſitne ars naturæ opera efficere; Quod enim poſſit, videtur oſtendi inprimis: quia (vt alia huiuſce generis complura omittamus) Dædali ſtatuæ (ſicuti *Ariſtot.1. Polit.cap.3. & 1. de anima c.3.tex.44.& Plato in Menone* aiunt) huc illuc ſponte diſcurrebant. Item, quia legimus apud *Philoſtratum in Apollonij Tyanei vita*, tripodes quoſdam aureos in Iarchæ gymnoſophiſtæ conuiuio ſeipſos notaſſe, & aureos pincernas conuiuis operam ſuam præſtitiſſe. Item, quia, (teſte *Fauorino apud Gell. lib.10. Noct. Attic. cap.12.*) Architas columbam ligneam conſecit, ponderibus atque aura intus incluſa ita libratam, vt medio aëre ſuſpenſa volitaret. Deinde quia notum eſt, Archimedem ſphæram vitream feciſſe, vbi aſtrorum ortus & obitus defectus ſolis & lunæ, & deniq; omnium cæleſtium ſphærarum ſyderumque conuerſiōnes, rara ordinis conſtantia & æquabilitate diſtinctæ viſebantur: quod humani ingenij miraculum, imitatus poſtea eſt Poſſidonius vt teſtatur *Cic.lib.2.de natur. Deor.*

Nihilominus dicendum, neque artem, neque formam artificialem poſſe vi ſua (quia vi aliena, applicando actiua paſſiuis, quomodo in medicina, herbarum natiua virtute ægris corporibus medemur) aliquod naturæ opus producere. Formis enim artificialibus nulla ad agendum vis ineſt, neque per ſe vllum motum concitare valent, quamuis illi modum aliquem addere poſſit, vt fit in ſaltatione.

De Auro per chymicam artem producto, an verum illud haberi debeat, nec ne, variæ ſunt ſententiæ. Affirmatiuam tenent *S. Thomas 2.2.q.7.7. Albertus M.lib.3.de Mineral. cap.9. Zimara Tract.de differ. nat. & art. Mirandulan. lib.9. de euerſ. ſingul.certam.ſect.7.* videatur *Comment. Conimbr.lib.2.Phyſic.c.1. quæſt.7.*

* NATVRÆ DEFECTVS SVPPLERE, COMPENSARE.

Puta alterius membri, aut rei vſu extraordinario.

Miram naturæ cùm prouidentiam, tum ſolicitudinem, qua defectum vnius membri & functionis, alterius dexteritate compenſat, nonnulla exempla adſtruunt. Narrat *Philippus Camerarius Cent.1.hor.ſucciſ. c.37.* vidiſſe ſe Comburgi, quendam Thomam Schibeicherum, natum XXXI. annos, & quidem honeſtis parentibus, quem licet mater ſua abſque brachiis in lucem enixa fuiſſet, omnia tamen munia manuum, pedum inquit ſubſidio ita exequebatur, vt quod in vno deſideraret, in altero compenſatum ſibi eſſe aſſirmare non erubeſceret. Nam cum in editiore loco, qui æquaret altitudinem tabulæ, in qua eſculenta appoſita erant, conſediſſet, apprehenſo pedibus cultro, ſcindebat panem, & alios cibos: pedes ea poſtea, nec non & potum, veluti manus ori porrigebant; peracto prandio pedibus pingebat nobis omnibus videntibus tam elegantes Latinas & Germanicas litteras, vt exempla earum, quaſi rem inſolitam nobiſcum ſumpſerimus. Poſtulantibus etiam nobis, cultello parabat calamos ad ſcribendum aptiſſimos, quos poſtea nobis donabat. Quum eſſet ita occupatus, diligenter inſpexi formam pedum, quorum digiti erant ita oblongi, & ad res tenendas apti, vt procul aſpicientibus manus (pallio enim ſuo verecundè admodum crura regebat) viderentur. Hoc ſpectaculum nobis ſanè iucundum, & antea non viſum, iuſſus etiam erat paulò antè Cæſareæ Maieſtati, quum illac tranſiret exhibere, quæ hanc mirandam naturæ compenſationem, non abſque munificentia, lubens ſpectauit.

Hoc ipſum illuſtrauit elegantiſſ. epigrammate *Ioan. Poſthius* Medicus & Poëta:

Mira fides! pedibus dextrè facit omnia Thomas,
Cui natura parens brachia nulla dedit.
Námque bibit pedibus, pedibus ſua fercula ſumit.
Voluit, & his libros, præparat his calamos.
Quin & litterulis pede tam benè pingere nouit,
Artificis ſuperet grammata ducta manu.
Maximus hoc Cæſar, ſtupuit quondam Æmilianus,
Donaque ſcribenti largus honeſta dedit.
Omnia nempe poteſt vigilans induſtria, quodque
Natura ipſa negat, perficit ingenium.

Similis homo Mancus, videlicet abſque brachiis, noſtro tempore ferè totam Germaniam peruagatus eſt, qui collo & mento gladium vibare, haſtilia eiaculari, & alia multa mira dexteritate, & ita certò longa conſuetudine, quæ velut in artem trāſierat, didicerat, vt à propoſito ſcopo raro aut nunquā aberrare ſolitus ſit. Reliqua officia manuum, pedum miniſterio ſupplebat. Verùm eum fuiſſe impoſtorem & ſceleratum hominem, eius infamis exitus (vt fertur) demonſtrauit.

Id quoque aliis nationibus olim rarum viſum fuit. Nam vt referunt hiſtorici, inter dona Regum Indiæ Octauio Auguſto oblata præter opulentam mercium Indicarum ex auro & gemmis oſtentationem, Adoleſcens brachiis ad humeros vſque præſectis, qui pedibus omnia manuum officia præſtaret, veluti res propter raritatem admiranda, adductus fuit.

Apud nos ſanè, inquit *idem*, habemus adhuc Adoleſcentem & Virginem, ex iiſdem parentibus & quidem celebri & honeſto genere prognatos, qui peculiari acumine ingenij ſunt præditi. Et licet mutos & ſurdos eos ambos natura procreauerit, tamen vterque ſcire legere & ſcribere elegantiſſimè nec non & rationes mercatorias computare poteſt. Vt autem hic ex nutu quæ facienda ſunt dextrè percipit, & ſi deeſt calamus, geſticulationibus ſuas excogitationes exprimit, nec non & in omnibus aleæ luſibus, qui apud nos vſitati ſunt, & non ſine accurata ratiocinatione perfici poſſunt, excellit: ita illa acu, & ingenioſa textura alias puellas facilè ſuperat. Inter cæteras autem mirificas dotes, quas illis natura compenſauit, memorabile eſt, quod ex motu labiorum interdum percipere videntur, quid aliquis loquatur: Vnde videas eos conciones ſacras ſæpiſſimè frequentare, vt aliquis non abſurdè dicere poſſet, videri internis oculis viſu eos haurire quod alij auditu facere ſolēt. Siquidem orationem Dominicam, aliaſque pias preces quando volunt, abſque ſuggeſtione, aliiſve adminiculis ſcribunt. Euangeliaque feſtis diebus deſtinata, non ſecus ac alij memoriæ cōmendant ita vt expeditè ea ſcribere poſſint. Quod ſi in templis ſalutiferū nomen Ieſu Chriſti profertur, hic præ cæteris in cœtu, detracto capiti pileo, & genu flexo venerabūdus cōſpicitur.

Prioribus exemplis ex *Ambroſio Pareo* Regis Galliarum primario Chirurgo adiūgere volui; vbi ita quendā deſcribit: Pan-

cis

cis abhinc annis viſus eſt Lutetiæ Vir quadragenarius, qua-
A drato corpore, qui etſi brachiis careret, omnia tamen quæ manibus perfici ſolent, munia haud infeliciter obibat. Humeri erant trunco capite, colloque vibrato, ſecurim in palum oppoſitum, tam certo & valido ictu, quam manu quiuis alius vir eiaculabatur; aurigæ flabellum tanta vi diſtringebat, vt verè validius percuſſo reſonaret. Cæterum pedibus edebat, bibebat, chartis luſoriis, & talis ludebat. Tandem latro & ſicarius deprehenſus, e xcruce ſtrangulatus rotæ affixus eſt. Veriſimile autem eſt hunc eum ipſum fuiſſe, cuius meminit *Camerarius loco* proximè citato.

Sed eo, quoad naturæ effectum, mirabilis ille fuit, quem Anno 1603. idem, vidiſſe ſe teſtatur in Germania lucri captandi gratia circumuagantem, toto corpore truncum, manibus pedibuſque pariter carentem: humerorum brachiis, quæ curta admodum prominebant quidem præditum, ſed femorum iuncturâ ita formatum, vt in Italia ſtatuas viales & ſemitales veterum Romanorum, quas Priapos eſſe volunt, notauimus. Et tamen agillime ſaltare in altum ſubleuareque ſe vno motu
B in menſam, ſcandere ſcalas, truncíſque brachiorum bombardas iaculari poterat.

Viſa etiam non ita pridem Lutetiæ eſt Mulier ſine brachiis, quæ nihilominus ſecabat, ſuebat, & pleraque alia, quaſi manus adeſſent, perficiebat.

Similem Puellam abſque brachiis natam An. 1556. paſſim circumeuntem viſam & pedibus vſam eſſe, quam dexterrimè ſemper manuum loco depingit & deſcribit *Cornel. Gemma*.

Aliam quoque ante paucos annos in Germania vidimus, inquit idem ipſe, itidem brachiis truncatam, ſed pedibus aptiſſimè & acus filantem, & nentem; & ſcribentem non incommodiſſimè. Adeò natura veluti fidelis mater, compenſando ſollicita & ſtudioſa eſt, ne tanquam dura nouerca meritò accuſari poſſit. Quod enim in aliquibus ſenſibus adimit, in aliis reſtituit.

Id quod olim accidit Didymo Alexandrino, de quo *Ruffin. l. 2. c. 7. Eccleſ. hiſt.* ſcribit. Quum luminibus orbatus eſſet, cum adhibitis piis precibus ſtudia ad laborem ac inges continuatasque vigilias, non ad legendum, ſed ad audiendum, vt quod aliis viſus, hoc illi conferret auditus, adhibuiſſe, eaque indefeſ-
C ſa diligentia docente Deo, in tantam diuinarum humanarumque rerum eruditionem & ſcientiam veniſſe, vt ſcholæ Eccleſiaſticæ doctor exiſteret.

Notum præterea eſt, fuiſſe maiorum noſtrorum tempore: Ioannem Ferdinandum, natum in Flandria, patre Hiſpano, cæcum, & præterea inopem. Quas tamen ambas difficultates, admodum contrarias hominibus doctis, ita ſuperauit, vt non ſolum poëta & philoſophus inſignis euaſerit, ſed etiam tam eximius Muſicus, vt cum maxima audientium delectatione varia genera Muſicæ tractaret, atque inſuper cantilenas aliquot vocum artificioſiſſimas memoriter componeret.

Hunc tamen longè ſuperauit Nicaſius de Werda Mechliniæ natus. Qui licet ab anno tertio ætatis ſuæ oculis captus & ob id etiam elementorum litterarum penitus ignarus fuiſſet: tamen nihilominus in omni doctrina diuina & humana adeò profecit, vt admirationi omnibus eſſet, & quum Louanij gradum Magiſterij accepiſſet, ſcholis aliquamdiu Mechliniæ cum laude præeſſet, & Louanij aliquanto pòſt licentiam in Theologia conſecutus, cæcus quamuis, Euangelium
D tamen publicè docuerit. Quin & poſt hæc gradum Doctoris vtriuſque Iuris in Academia Colonienſi quum accepiſſet, in gymnaſio publicè ibidem iura cum ſtupore omnium docuit, atque libros vtriuſque Iuris, quos nunquam viderat, & legerat memoriter recitauit, donec Coloniæ moreretur. A. 1492.

Defectum oculorum, ad propriam & multorum hominum ſalutem, compenſauit in Libycis arenis acer odoratus cuiuſdam Hamar, qui dux erat Carauanæ (ſic vocant ingentem turbam mercatorum, & aliorum, peregrinantium ex Ægypto verſus Indias Orientales per Arabiam deſertam) Cum enim is lippitudine vel alio morbo viſu careret, & nullus alius, qui viam in ſolitudibus noſſet, adeſſet, camelo præceſſit, & ſingulis milliaribus iuſſit ſibi exhiberi ad odorãdum arenam recẽtem, & veſtigiis tactam. Hac ſagacitate odora cum 70. milliaria Italica adhuc deſperabundi, in deſerto arenoſo & ſterili vagarentur, eos non procul abeſſe ab habitatis lòcis admonuit, quam prædictionem nemo primo credere potuit, cũ cognoſcerent ex inſtrumentis Aſtronomicis ſe 480. milliaria ab Ægypto abeſſe, & metuerent ſe aberrando retroceſſiſſe. Verũ cum in illo metu & ſollicitudinibus adhuc vltra triduum verſatentur, tandem conſpexerunt tria caſtella, habitata, antea E
ignota & nemini cognita. Incolas vero propemodũ inermes, conſpecta Carauana, tanquam re inſolita, cum trepidè portas occluderent, & ſe ad defenſionem pararent: atque aquam, quæ tantum expetebatur, denegarent, poſt leuem conflictum, victos & caſtella occupata eſſe. Inde aquatione facta illis relictis, iter ſuum proſequuti ſunt, ſicut, id deſcribit *Ioannes Leo Africanus*, de quo hæc ex Italica lingua tranſlata ſunt.

Hæc compenſatio ſenſus alicuius, præſertim oculorum, corrupti, adiumento alterius ſenſus integri admodum memorabilis eſt, & recreatione grata & ſalubri non caret. Quemadmodum etiam mutuum auxilium gratum eſt, quando cæcus claudum tanquam ſuum ductorem geſtat, de quo *Andrea Alciat* elegans tetraſtichon exſtat:

Loripedem ſublatum humeris fert lumine captus
Et ſocij hac oculis munera retribuit.
Quo caret alteruter concors ſic præſtat vterque
Mutuat hic oculos, mutuat ille pedes.

REGIONVM ET CIVITATVM
DEFECTVS COMPENSATI. F

Quod in hominibus, idem in Regionibus obtinere clarum eſt, vt ſibi inuicem adminiculentur, & vna ſuppeditet ac velut compenſet quarundam rerum iacturam. Pauca è plurimis recenſebo: Damaſceni armis fabricandis excellunt. Florentini pannis ſubtilioribus: Arelatenſes tapetibus: Genenſes Holoſericis: Mediolanenſes variis artificiis, imprimis telis aureis: Veneti purpura: Angli omnis generis pannis, quorum tanta ibi copia, vt ducenta millia laneorum præter alias, vna Antuerpia quotannis olim Londino accipiat, Neapolitani tibialibus ſericis, Nantua laneis: Cameracenſes telis, alij aliis rebus emineant. ſicut *Hippolytus de Collibus* obſeruauit.

---

* Nauis. Nauigatio. Naucleri.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NAuis eſt fabrica lignea quæ ſuper aquas nare poteſt, & hominibus oneribuſque transferendis inſeruit. Currum ventorum *Lucretius* vocat, & equum ligneum *Plautus*. Deducitur à no, ſiue nato quomodo Græcum ναῦς à νέω, aut ναύω. G

FABRICA ET PARTES.

Nauium fabricam antiquam eſſe conſtat ex conſtructione Arcæ quam Deus fieri iuſſit per Noë, erat enim illa inſtar nauis, atque eundem cum hac vſum habens. Solent autem naues in longitudinem extendi quo promptius ſulcent aquas, & in acumen deſinere.

Fabricantur autem ex ligno cedrino, & Cypreſſino apud Aſiaticos, ex quercino apud Europeos, quod illud ſit præ reliquis minus poroſum, & aquis reſiſtat, atque ex natura ſua firmitatem præſtet ædificiis. Etiam ex palma Ægyptij eaſdem conficiunt. Quin Indis familiare arborem excauare, & maria tranſire inſtar cymbæ.

Peritiſſimi huius fabricæ ſunt Itali quoad triremes aut biremes, nauium verò onerariarum Hiſpani Angli, & hoc tempore Batani noſtri, qui potentiſſimi ſunt nauibus, ſic vt facile 40. millia ex omni genere deducere poſſent in mare, etiã bellicæ apud illos magno numero. ſic vt facile octoginta prout neceſſitas exegerit, inſtruant, quo fit vt hoc tempore Oceano dominentur, & terrori ſint omnibus mare nauigantibus. Hactenus tamen quatumcunque fuerint conati, claſſem Regis Catholici quæ annuatim ex Indiis aurum, argentum merceſque H
precioſas defert, nunquam aggredi aut laceſſere auſi fuerunt, impotentes reſiſtere aut ſuſtinere robur tantarum nauium, claſſiſque verè regiæ.

NAVIVM PARTES, EOQVE SPECTANTIA.

Nauium partes variæ, vtpote Carina quæ eſt infima & velut fabricæ totius fũdamẽtũ: ipſaq; alueus etiã, quã veteres pro tuguriis vſurpaſſe, *Saluſt.* meminit. Coſtæ, quæ latera cõpingunt.

Sectaque intexunt abiete coſtas.

ait *de Equo Troiano Virg.* Prora, anterior eſt, Puppis, poſterior nauis pars. Solent autem ad ornamentum proræ pupiſque, ligna eminere ad ornatum, quæ Acroteria vocantur, Roſtra olim in prora prominebant. Malus vnus aut plures, atque in eo vela expanduntur mediante Antenna. Sentina eſt locus quo confluit colluuies aquarum, & ſordium

NAVIVM INSTRVMENTA.

Ea varia etiam ſunt, & Armamenta vulgò dicuntur. Sunt autem

autem Remi quibus fluctus decutiuntur. Hauſtrum, quo vela
A irrigantur, Trudes, quo ceu pertica nauis impellitur: & harpago, qua retinetur. Clauus ipſum eſt gubernaculū. Bolis eſt quo exploratur fundus, & altitudo maris. Funis, reſtis, quæ & camelus, & Rudens. Anchora. Apluſtrum ornamentū mali, velum, linteum, carbaſum, cuius rurſus varia genera, prout variè applicātur. De quibus conſulatur *Nomenclatura Adriani Iuny.*

ARTIS NAVIGANDI INVENTIO,

IN GENERE.

Artem nauigādi à piſcibus & ab auibus, quorum hæ pennis, à natura datis, illi verò ſuum iter & curſum dirigunt, ac nominatim à miluo, homines didiciſſe ſcribit *Plin. lib 10. cap 10.*

Eius certe inuentionem, ac primum vſum Poëtæ ſuis carminibus celebrant, tanquam rem inhumanam & crudelem.

Et quidem *Horat. 1. Carm. 3.* ita cecinit:

Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus: nec timuit præcipitem Africum
B *Decertantem Aquilonibus.*
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.

Iterum.

Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.

Nec aliter. *Iuuenal. 1. 2.*

I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor aut ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda.

Etiam *Sen. Med. Act. 2.*

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit.
Terraſque ſuas, poſt terga videns,
Animam leuibus credidit auris.
Dubioque ſecans æquora curſu,
Potuit tenuro fidere ligno,
Inter vitæ, mortiſque vias
C *Nimium gracili limite ducto.*

Non abſimilis de eadem re ſenſus fuit *Claudiani*, qui in *præfat. 1. de raptu Proſerp.* hoc modo ſcribit:

Inuenta ſecuit primus qui naue profundum,
Et rudibus remis ſollicitauit aquas.
Qui dubiis auſus committere flatibus alnum,
Quas natura negat, præbuit arte vias:
Tranquillis primum trepidus ſe credidit vndis,
Littora ſecuro tramite ſumma legens:
Mox longos tentare ſinus, & linquere terras,
Et leni cœpit pandere vela Noto.
Aſt vbi paulatim præceps audacia creuit,
Cordaque languentem dedidicêre metum:
Iam vagus irrupit pelago cœlúmque ſecurus
Ægeas hyemes, Ioniumque domat.

IN SPECIE.

Qui, quando, quomodo, & vbi primum nauigarunt.
☞ *Pete ex Loco de Artibus Mechanicis. Tit. Artium mechanicarum inuentio.*

D NAVIVM GENERA. DIFFERENTIÆ.

Nauium genera varia, & pleræque ab vſu differentiam ſumunt, vel à modo dirigendi. Ita vocamus Triremes, Biremes &c. à remorum quibus agitantur, ordine & numero eaſque à Thucydide repertas *Plin. lib. 7.* tradit. Atque eædem Actuariæ vocantur, meminitque earum *Hirtius de bello Alexandri.*

Roſtratæ à roſtris quæ naui imponebantur, dictæ. Eædem quoque Æratæ nominantur, quia roſtra ex ære erant, hinc Virgil. *lib. 8. Æneid.*

In medio claſſes æratas, Actia bella
Cernere erat. ——

Fluuiatiles aliæ, quibus flumina ſulcamus: Onerariæ, Frumentariæ, Marinæ, piſcatoriæ, prædatoriæ piraticæ, Speculatoriæ, Bellicæ, Conſtratæ, quæ & tectæ. Celoces à celeritate dictæ, & à Rhodienſibus inuentæ. Item nauis prætoria eſt, quæ præ cæteris prima eſt, Græci ναυαρχίδα, nos Capitaneam dicimus, in qua claſſis Præfectus nauigat. Hippagines quibus equi vehuntur. Lembi, qui piſcatoriæ naues ſunt.

INVENTORES.

☞ *Pete ex loco de Artium mechanicarum Inuentoribus.*

DIRECTORES. GVBERNATORES

Qui & Nauicularij & Nauiculatores.

MONITORES. REMIGES.

☞ *Quære in loco de Mechanica. Titulo Opera Mechanica. motrices §. Naues. Rates agendo &c.* E

☞ *Videatur quoque locus de Agilitate. Tit. Robur & Agilitas in mouendo. §. Nauium, Currum &c.*

NAVES MAGNIFICÆ,

☞ *Vide in loco de Sumptuaria Liberalitate. Item de Prodigalitate. infra. Ornata.*

MILITARES. VASTÆ. MAXIMÆ MOLIS

☞ *Petantur nonnulla ex loco de bellica Politia*
☞ *Item pleraque memorabilia §. proximo adiungemus.*

DEMERSÆ ACCENSÆ.

Refert *Iouius in ſuis hiſtoriis l. 71.* in conflictu quodam inter Gallos & Anglos, duas naues Britannicas, & Gallicam vnam, inuſitatæ magnitudinis, quam Cordigeram appellabant cùm harpagonibus connexæ eſſent, & diu tormentis & facibus dimicaſſent, tandem vno tempore miſerabili exitu conflagraſſe: & ſupra duo millia hominum, aut diſcerpta tormentis, F aut flammis circumventa, aut demum ſemiambuſta, ſponte in Oceanum præcipitata, periiſſe: totidemque ferè omnis generis ænea tormenta Oceano ſubmerſa eſſe. Huius Cordigeræ & Anglicæ nauis vnà cum viris militaribus interitus, latè & prolixè quoque deſcribitur ab *Huberto Vilieio.*

Idem accidit noſtro tempore (ſicut ex viro fide digno, qui huic prælio interfuit, audiui) in bello illo diuturno inter cognatos Reges, Danum & Suecum. Nam cum ab vniuerſa ferè Danica claſſe, vna Suecia immenſæ magnitudinis & viris militaribus tormentiſque inſtructiſſima nauis, quam ſi rectè memini, Magalem, à Gigante quodā appellarunt, indagines cincta eſſet; eaque diu fortiter ſeſe defendiſſet; neque expugnari aut ſubmergi potuiſſet: tandem fortè igne miſſili in puluerem incendiarium coniecto, miſerè vnà cum viris, & toto apparato bellico & nautico, qui fuit immenſus, vſtulatam in mari periiſſe. Affirmabat autem ille oculatus teſtis, hanc nauem militarem, munitæ arcis inſtar, tā excelſam, & trabibus intermixta G lana, aliiſque rebus, firmam inſtructamque fuiſſe: vt ab omni vi & iniuria hoſtilium tormentorum tuta fuerit, eamque iudicio maritimarum rerum peritorum potuiſſe ſuſtinere & eludere quoſuis hoſtiles impetus: donec vel in portum appuliſſet, vel ſubſidia à ſuis habuiſſet: ſi non vi illa maiori, vt dictum eſt deuicta & ſubmerſa fuiſſet. *Camerar. cent. 1. Oper ſubciſ. c. 26. pag. 116. Idem de eadem recent. 2. c. 27. pag. 158.* latius ita ſcribit. Pugna illa inter Danos & Suecos accidit Anno 1564. 30. Maij, quæ ita deſcribitur à *Caſparo Enſio*: Erat inter cæteras nauis vna, quæ eximia magnitudine, & apparatus inſigni copia, omnium admirationem ſuperabat: ſic vt multi nullam maiorem, vlla hominum memoria, in Septentrionali Oceano viſam eſſe affirmarent. Suecorum Nauarchis, qui magnam ſpem in Mageleſa ſua (id nomen erat nauis) collocatam habebat: omnem vim in præcipuam Danorum nauem, Fortunam, conuertit, eamque crebro tormentorum grandine impetit: vt ſubtus aquam quatuordecim, in malo vero & antennis plus quam centum ictus inflixerit. Anceps eius diei pugna fuit: cum vtrinque grauiſſima eſſent & accepta & illata damna. Poſtero die prælium redintegratur. Danis ab vno latere Oelandia erat, ab altero hoſtium claſſis; qui vehementer eos, vt in continentem propellerent annitebantur. Sed vento conuerſo, Danicæ H naues, quæ iam primo pro ſe æſtum marinum habebant, Suecorum ordines perturbant & diſiiciunt: Mageleſa fluctibus illiſa, & ab hoſtibus iactata, in breuia tandem & vadoſa eiicitur, ibique illatis ignibus, concrematur. Captus eſt Nauarchus Suecicus, Iacobus Bagge, Aroldus Trolle Regni Conſiliarius, & Chriſtophorus Andreæ.

Sueci cum primariam ſuam nauem, qua plurimum confidebant, flammis correptam fumare, & in fauillas redigi cernerent, fugam arripiunt: quas Danicæ naues, cum & ipſæ non leui detrimento affectæ eſſent, perſequi non potuerunt. Tanta enim tormentorum vi concuſſæ erant, vt vndique quaſi perforatæ viderentur: atque ad nauigandum inutiles eſſent. Quapropter in portum doctæ & refectæ ſunt. Tanta vis porrò prætoriæ nauis Martis, ſiue Mageleſæ erat; vt plerique affirment poſt homines natos maiorem mari Balthico non viſam: in eamque omnem Sueci victoriæ ſpem collocatam habebant. Sed fragilis hæc ſpes fuit; cùm nihil opere aut manu factum ſit; quod non eadem vi qua conſtructum eſt, rurſus deſtrui poſſit.

Scribit *Bucchananus*, Iacobum IV huius nominis Scotiæ Regem, in ædificationes ciuitatum & ſubſtructiones magnos ſumptus

ſumptus feciſſe, ad nauium verò fabricationes longè maximas. Tres enim, inquit, eximia magnitudine naues ædificauit, multaſque mediocres: ſed omnium admirationem & ſumptus, & apparatus vna longè ſuperauit, qua nulla hominum memoria in Oceano maiorem viderat: cuius vt præteream deſcriptiones, à noſtris hominibus proditas, & menſuram aliquot locis ſeruatam, illud ſatis perſpicuè eius magnitudinem indicat; quod Franciſcus Rex Galliarum, & Henricus VIII. Rex Anglorum, æmulatione ſtimulati: cum vterque paulò capaciorem nauem extruere conati eſſent, & iam vtraque perfecta, & omnibus rebus ad nauigationem ornata, ac in mare deducta, magnitudine ſua immobiles, & ad omnem vſum incommodæ eſſent. Eodem modo, ſicut paulò poſt ibidem *Buchananus* refert, illa Scotica immanis Nauis vſui non fuit: ſed Hamiltonius claſſis præfectus re infecta cum ea in Britanniam minorem appulit, ibi ea tanto ſumptu ac labore ædificata, ſublatis armamentis in portu Briſtonico computruit. *Idem Cent.2.pagina* 159.

Similem nauem firmiſſimam deſcribit *Hieronymus Oſorius* cum prælium nauale Luſitanorum cum Dienſibus, qui Mamaluceos in auxilium acceſſerant, prolixè recenſet. Relinquebatur, inquit, vna adhuc nauis, quæ adhuc expugnata non fuerat. Erat enim altiſſima & munitiſſima, & coriis crudis, vt ſi noſtri in eam ingredi vellent, eorum veſtigia labarent, obtecta; & ſimiliter ſi faces conijcerent, incendium excitari non poſſet. Milites in ea diſpoſiti erant permulti, & ad periculum propulſandum viribus & animis & armorũ exercitatione paratiſſimi. Vtrumque autem latus tanta erat craſſitudine & firmitate præditum, vt nullis globorum ictibus vulnerari poſſet. Tandem cum noſtræ naues illam circumſiſterent, & diu atque vehementer oppugnarent, demerſa eſt, & propugnatores ſe in mare dimiſerant. Noſtri eos nantes velocibus inſecuti in fluctibus occiderunt; ita vt pauci admodum euaderent.

In harum nauium numerum recenſeri potuiſſent immenſæ magnitudinis & roboris nauigium, quod Galeonum vocant. Id non ita pridem Veneti, maximis ſumptibus, ad arcendas piratarum incurſiones ædificarant. Cum autem ſex paſſuum millia ab vrbe in anchoris ſtaret, ſubortis primis tenebris ingenti violentoque turbine, naualis magiſtri imperitia, qui illud, vt fertur, parum exacta ratione fabricarat abſorptum mergitur; nullaque poſtea arte, vi & ingenio è profundo extrahi vnquam potuit, incredibiliſque tormentorum bellicique apparatus iactura facta eſt, vt *Iuſtinian. refert in hiſtoria Veneta lib.*14. Vbi paulò poſt commemorat, quæ ingenioſa & ſumptuoſa machina, ad extrahendum è profundo hoc nauigium, inuenta ſit: cuius verba cum memorabilia ſint, adſcribere volui. Ingentem, inquit, poſt hæc admirandamque ingenioſiſſimus artifex Bartholomeus Campi nauialem machinam conſtruxit, vt Galeonum è profundo pelagi extraheret, quod ex acto anno, nocturnus turbo, medio mari demerſerat: moleſque multis aſſeribus bipedalibus, ſeſquipedalibuſque compacta erat, cum frequentioribus tubis, ad euocandam maris aquã, eiuſque longitudo quinquaginta cubitis conſtabat, altitudo triginta, latitudo quindecim: & fibulis clauiſque innumerabilibus, tigna craſſiſſima, ſupra & infra, duorum pedum interuallo, mira firmitate reuinciebantur. Ingens adhæc rudentum funiumque quadruplicibus maioribus ſpiris intextorum copia parata erat, ferreique vnci ac hami, quibus ſubligacula innecterentur, ad erigendum aliquo modo ex profundo abyſſi Galeonum. Depreſſaque eſt machina altis fluctibus ad perpendiculum circa Galeoni latera. Sed incaſſum omne ſtudium, impenſum. Operis tamen eximia ſtructura, immortalem claramque artificis cunctis ſæculis memoriam reddet; cui non ingenij felicitas defuit, ſed occulta quædam fati vis obſtitit, quo minus res memorabilis ad exitum perduceretur. *Idem Camerarius Cent.1.pag.*117.

De claſſe memorabili, in qua naues maximæ molis ab Hiſpaniis adductæ anno 1588. miſerandum in modum perierunt, *☞ Vide locum de Claſſe, ſub finem.*

ORNATÆ, EXCVLTÆ.

Extat adhuc Venetiis nauigium, reſpectu eorum de quibus diximus, non tam magnum quam ornatiſſimum, & celeberrimum, quod ita eleganter, ſicut alibi me legere non memini, deſcribitur *à Iuſtiniano hiſt. Venet. l.*14. Structura eius ſublimis, columnelliſque frequentioribus culta, auroque à prora ad puppim præfulgida, hoſpiteſque inſignes, aliique eminentioris fortunæ viri, qui ad vrbem veniunt, ea nauigij machina, à principe, & patribus officij gratia excipiuntur: Duceque ſolum in frontiſpicio, ſuperiori tabulato, collocatum eſt; vbi Princeps inter legatos conſiliariosque medius ſublimis reſidet, & circum per ſubſellia, ſummus ille patrum ordo, maieſtatis & ſilentij plenus: in inferiori autem contabulato remiges nauigium contis agunt, & remulco interdum (dum aquæ in contrarium fluunt) tanta moles trahitur, publicum erigitur vexillum, & iuxta illud principis atratum ſcutum, ſummitaſque Bucentauri holoſericum, purpureúmve habet opertorium, funibus alligatum, ne ventus rapiat: ad proram poſitum eſt Iuſtitiæ ſimulacrum, auro fulgens: cuius dextra nudum enſem, læua æquilibrium tenet; roſtrumque inſigne prominet, vt nauigij forma conſpectior ſit. Dictaque Bucentaurus à Bu, quod magnum aliquid ſignificat, & à Centauro, antiquo nauium inſigni. Alij Ducentaurum appellatum, quaſi ducentorum hominum nauigium capax, ſiue à Duce, quo ille publicè vehitur.

Talis autem machina inſtituta ſub Sebaſtiano Ziano principe traditur, in aduentu Imperatoris Federici Barbaroſſæ, Anno Domini M.C.LXXVII. dum ille pro componẽda pace, cum Pontifice & Senatu Venetias acceſſiſſet. Nonnulli recentiorem huius nauigij ſtructuram eſſe affirmant, variæque ſunt opiniones. Ancilia que hinc ſeu ſcuta facta aiunt, quibus poſt principium tota aurea ornatur.

Huius Bucentauri vel Ducentauri etiam mentionem facit, *M. Franciſcus Sanſouinus in Venetia.* Et nos pene eadem tradidimus, *☞ Loco de Bucentauro.*

CONSERVATÆ. CVSTODITÆ.

Ferunt nauim qua in Cretam Theſeus fuerat delatus, ad Demetrij Phalerei tempora cuſtoditam & aſſeruatam fuiſſe. Et quia longo æuo abſumpta materia fuiſſet, lignis antiquioribus detractis, nouiſque coaptatis diu manſiſſe. *Alex. ab Alexand.l.*3.*c.*1. *☞ Vide nonnulla in loco de Honore.*

Mauritius Naſſoniæ Comes, Bredam vrbem Brabantiæ quæ Naſſouiis iure hæreditario competit, anno Domini 1590. aſtu Holachij Comitis, qui nautam ceſpites in arcem nauigio deferentem ſubornarat, occupauit. Quippe cum nauta qui Bredanis innotuerat, pactus, LXX. lectiſſimos milites intra carinæ tabulas ceſpitibus ſuppoſuit, quos ille intra Arcem intulit, qui nocte intempeſta egreſſi, præſidiarios nihil tale cogitantes adoriuntur, arcemque & oppidum vix vllo reſiſtente, in ſuam redigunt poteſtatem. Ipſa doli fabrica, vectoria nauis, ad perennem tanti ſtratagematis memoriam in continentem educta, tecto deſuper ad cæli iniurias propulſandas extructo, aſſeruatur ipſa arce. Ordines autem Hollandiæ huius rei gratia, nummum euulgarunt, qui vno latere vectoriam, altero hanc referret inſcriptionem: Breda à ſeruitute Hiſpanâ liberata, ductu Principis Mauritij à Naſſou. IV. Martij M.D.XC. *Laur. Beyerlinck in opere Chronographico, ad annum* 1590.

NAVALES LVDI.

Veteribus Romanis non ſolum in vſu fuere Circenſes & Seculares ludi, quibus Iuuentus ſe exercebat in terra, ſed etiam nauales inſtituebantur, vt & terra & mari prævalere hoſtibus poſſent. Hi autem fiebant immiſſo in circum maximum Euripo; vbi naues curſu præcipiti ferebantur, deſignatis metis, quas ne contingere fas erat. *Alex. ab Alexand. lib.*5.*cap.*8.

Hodie autem alius generis Ludi nauales vſurpantur: dum ſcilicet biremibus aut celoce concurritur, & vtrinque diſpoſitis tabulatis, nautæ in inimicum haſtam aut contum orbicularem prædernauigando intorquent. Qui deijcitur, in aquas præceps ruit, præbetque adſtantibus grauiſſimum ſpectaculum.

* NAVALIA CERTAMINA. PRÆLIA. AC PRIMVM EORVNDEM INDICIA.

In nauali prælio olim vexillo ex prætoria naui in ſublime elato, pugnæ ſignum militi dabatur. Nonnunquam concuſſu veli aut chlamydis, aduentus demonſtrabatur: excuſſu verò, diſceſſus. Sicut in nocte lumen, & in die fumus, inſidias aduentúſque hoſtium, & occulta conſilia plerumque indicarunt.

Apud Athenienſes puniceo paludamento è naui prætoria cõtra Lacedæmoniorum claſſem pugnæ ſignum ſæpe datũ eſt.

Lyſander æreo clypeo è naui elato, irruptionis ſignum dedit.

Bruti verò nauis prætoria, quo ab aliis dignoſceretur, O ſignum habuiſſe fertur, tametſi ſingulæ naues Deorum imagines ferrent, ſub quorũ eſſent tutela: Nãque aliæ Neptuni, nonnullæ piſtricis, centauri, equi, vel draconis inſignia habuere.

A Græcis verò nauibus ex inſularum nominibus plerumque nomina fecere, quippe Gnidurgus, ex Gnido nauis dicta: Samæna, quod ex Samo rotundæ figuræ: Parona quod ex Paro: & Corcyrion, ex Corcyra. Cercuriam autem quaſi caudatam appellarunt, ſicut Afractam Rhodiorum, contra tempeſtates imbellem, Dycrotam Mitylenęorum.

Legimus quoque in Lybya fuiſſe nauigia, quæ hirci & capri tulêre nomina. Babarumque nauigium frequens habuiſſe arctis lateribus, quod cameram dixêre, lata aluo in modum tecti occluſa, pari vtrinque prora, quod ſine noxa mutari, & volui ex omni latere poſſent.

Supparum verò Alexandrinæ nauis proprium inſigne fuit. Nam ſolis Alexandrinis ſuppara velo tum licebat intendere, ſicut corbes onerariis nauibus pro ſigno ſuſpendebantur.

Marcus verò Antonius ſucceſſu rerum inſolens, Purpureum velum prætoriæ naui apud Actium pro inſigni dedit: quo abiecto, victus fugientem vxorem fuit proſecutus. Id quod Alcibiades feciſſe dicitur, vt prætoriam nauem cum velo purpureo haberet.

B Alexander quoque cum Indum nauigaret, verſicolori velo totius claſſis inſignia variauit.

Fuit præterea obſeruatum, Lumen in prætoria naui quod cætera claſſis proſequitur, ſpectatiſſimum inſigne noctu fuiſſe.

Quare Scipio in Africam tranſmiſſurus, velis in altum datis, ſingula roſtratæ naui, bina onerariæ, prætoriæ trina luminaria dedit.

In nauali verò pugna deponere ſignum aut velum, ad alterius præſcriptum ſe imperata facere, & mandatis obſequi ſignificari. Abiectis verò armis plauſum facere; aut nauem velatam infulis occurrere, ſupplicandi genus eſſe, probatum eſt.

CONGRESSVS, CERTAMEN, VICTORIA.

☞ *Pete ex loco de Claſſibus. Vbi multa de illo argumento.*

De naue cui Victoriæ nomen indiderunt, quod prima vniuerſum Oceanum circumnauigauerit, ☞ *Quære in loco de Artibus Mechanicis. 5. Artium mechanicarum inuentio.*

* NAVFRAGIVM.

C **Definitio et Etymologia.**

Naufragium Græcè *ναυάγιον*, eſt nauis vnà cum mercibus & hominibus in ea exiſtentibus demerſio, caſu fortuito, puta fulmine, vel tempeſtate facta. Hinc *Terentius Hec. 3. 4.*

——— O Fortunate! neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam ingreſſus es mare.
Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide.
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea ſemper Mortem expectabam miſeri
Ita vſque aduerſa tempeſtate vſi ſumus.

Sic etiam. *Propert. 3. 5.*

Ite rates curuæ, & lethi contexite cauſſas.
Iſta per humanas mors venit acta manus.
Terra parum fuerat, terris adiecimus vndas.
Fortunæ miſeras, auximus arte vias.
Ancora te teneat quem non tenuere Penates?
Quid meritum dicas, cui ſua terra parum eſt?
Ventorum eſt quodcumque paras, haud vlla carina
Conſenuit, fallit portus & ipſe fidem.

D Dicitur autem quaſi nauis fractio. Vnde naufragus Græcis à *ναῦς* & *ἄγω* quo eſt frango.

NAVFRAGIA VARIA.

☞ *Quære ſub loco de Paupertate. Item de Claſſe.*

Meminerunt Acta Apoſtolorum naufragij quod paſſus fuit S. Paulus, dum Creta ſoluens, Romam perducendus eſſet, neque enim Sole, neque apparentibus per plures dies ſtellis, & tempeſtate non exigua imminente, iactabantur omnes qui in naui erant, vniuerſæ animæ CC.LXXVI. & cum incidiſſent in locum bithalaſſum. i. inter duas maris profunditates, ſiue vt Hugo explicat, reflexiones maris, nauis impacta, & puppi ſoluta vi maris fuit. *c. 27. Actor.* Nihilominus iuxta ea quæ Paulo Angelus, præmonuerat, omnes animæ, cum enatando, tum tabulas & alia nautica inſtrumenta comprehendendo, ad terram euaſerunt.

Simile naufragium paſſus legitur in eodem mari Adriatico Maximianus, qui fuit poſtmodum Syracuſanus Epiſcopus. Nauis enim qua vehebatur, omni compage diſſoluta, & aquis repleta, nono tandem die ad portum deuenit, ibique demerſa eſt, Maximiano ſeruato. Narrat rem *D. Gregorius 3. Dialog. cap. 16.* E

Ariſtippus Socraticæ ſectæ Philoſophus, in eodem etiam mari naufragium ſuſtinere compulſus, tandem in littus Rhodi eiectus fuit: cumque in ignotam inſulam deueniſſet, obambulans cum paucis quos tempeſtati habebat ſecum ſuperſtites diſcipulos, vidit figuras quaſdam mathematicas, circulos, triangulos, formaſque quadratas in puluere deſcriptas. Conuerſus autem ad comites, animo reſumpto. Eia agite inquit: bene ſperemus, & hic hominum eſt habitatio. Refert *Cornel. Muſſus Epiſ. Bitontinus. Conc. de Purificat. B. Mariæ.*

☞ *Plura huc referantur ex locis paulò ante indicatis.*

Addam vnum, cuius meminit *Iuuenalis Sat. 12.* in hunc modum.

Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo.
Cum plenus fluctu medius foret alueus, & iam
Alternum puppis latus euertentibus vndis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Cœpit cum ventis, imitatus Caſtora, qui ſe F
Eunuchum ipſe facit, cupiens euadere damno
Teſticulorum: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt dicebat cuncta Catullus.
Præcipitare volens etiam pulcherrima, veſtem
Purpuream, teneris quoque Mecœnatibus aptam.

NAVFRAGORVM RITVS.

Moris erat veteribus, vt qui naufragio fortunarum ſuarum fecerant iacturam, & vitæ periculum euaſiſſent, in tabella quadam quam Votiuam nominat *Horatius l. 11. Serm.* ſe ſuaque pericula, ventorum tempeſtatiſque furias, merces amiſſas depingerent, & humeris ſuſpenſam circumferrent, quo ſtipem aliquam corrogarent ab iis, qui commiſeratione tangerentur, hanc tabulam inſpiciendo. Sic *Perſius Sat. 1.*

——— Cantet ſi naufragus, aſſem
Prætulerim? cantas cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portas.

Et *Iuuenalis Satyra 14.*

——— Merſa rate naufragus aſſem
Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.

Perinde *Horat. ode 5. lib. 1. Carm.* G

——— Me ait, *tabula ſacer*
Votiua paries indicat vuida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

Exhinc colligimus non modo naufragio ereptos tabulas has collo ſuſpendiſſe, vt obuios commonerent; ſed inſuper opulentiores eaſdem in templo ad Neptuni honorem ſuſpendiſſe, ac ita teſtatum facere voluiſſe, quanto Deorum beneficio eſſent ſeruati.

Neque ſolum tabulas, ſed inſuper dona quæ periclitantes vouerant diis, perſoluebant erepti naufragio. *Virgilius lib. 12. Æneid.*

Fortè ſacer Fauni foliis oleaſter amaris
Hic ſteterat, nautis olim venerabile ſignum
Seruati ex vndis vbi figere dona ſolebant
Laurenti diuo, & votas ſuſpendere veſtes.

Tibullus quoque *lib. 1. Eleg. 3.* de Iſide.

Nunc Dea nunc ſuccurre mihi, nam poſſe mederi
Picta docet templis multa tabella tuis. H

☞ *Liberales, Humani, Crudeles. Inhumani erga naufragos. Vide loca earumdem virtutum & vitiorum.*

DE NAVIGANTIBVS ET NAVTIS,

Apophthegmata.

Bias nauigans cum ſceleroſis & impiis hominibus cum periclitarentur in ſumma maris tempeſtate, aliis deos implorantibus: Bion, Silete (inquit) ne vos hic nauigare ſentiant Dij. *Laërt. lib. 1. cap. 6.*

Bion nauigans cum peſſimis hominibus, in piratas incidit, dicentibus illis, Perimus, ſi agnoſcamur: At ego, inquit, niſi agnoſcamur, peribo *Laërt.*

Plato, aſſiduè monebat fugiendum eſſe mare, perinde ac improbitatis magiſtrum. *Bruſ. lib. 4. cap. 25.*

Ariſtoteles dicebat, per omnem vitam trium ſe pœnituiſſe. Quod mulieri ſecretum aliquid commiſiſſet. Quòd eò nauigaſſet, quò pedibus ire licuiſſet. Quod vnum diem inteſtatus manſiſſet. *Ant. Mel. part. 1. ſermon. 17.* Hoc autem *Stobæus* aſcribit *ex Plut.* M. Catoni.

Glau

A Glaucon Comicus dicebat iucundius eſſe in mari peditem agere, quam in terra nautam. *Stob. ſerm. de naufrag.*

Anacharſis percontanti, quæ naues eſſent tutiſſimæ? Quæ inquit, in ſiccum protractæ ſunt, ſolebant enim olim naues iis menſibus, quibus mare nauigabile non eſt, machinis quibuſdam in ſiccum pertrahi. Anacharſis ſenſit omnem nauigationem eſſe periculoſam. At ille de genere nauigij percontabatur. Sunt enim liburnicæ, onerariæ, actuariæque naues, aliæque diuerſi generis, in quibus alia eſt aduerſus tempeſtatem inſtructior. *Laert. l. 1. c. 9.* Idem, quum rogaſſet quendã, quanta eſſet ſpiſſitudo tabularum nauticarum? Iſque reſpondiſſet, quatuor digitorum? Tantillum inquit, abſunt à morte qui nauigant. Notauit negotiatorũ auaritiam, qui lucri gratia ſemet in manifeſtũ vitæ diſcrimen coniiciunt, Scythæ neſciũt nautica commercia, ſed paſcuis ac venatu viuũt. *Laert. l. 1. c. 9.*

Alludit ad huius philoſophi dictum *Iuuen. Sat. 12.* ita ſcribẽs

I nunc, & ventis animum committe dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, aut ſeptem ſi ſit latiſſima tæda, &c.

B Idem, cuidam roganti, vtrum arbitraretur plures eſſe mortuos, quam viuos? Nauigantes, inquit, in vtro numero ponis? Dubitans, an hi eſſent inter viuos habendi, qui vitam vndarum ac ventorum arbitrio commiſiſſent. *Laërt. l. 1. c. 6. Dion. hoc adſcribit. Stob. ex Plut. Lac. cuidam.*

Laodamus ille Homericus nihil miſerius eſſe dicebat quam virum fortem ponto exagitari. *Bruſ. lib. 4. c. 27.*

Demonax quum legatus nauigaturus in Aſiam, nauem cõſcendiſſet, & à quodam interrogaretur, num metueret, ne naufragio eiectus à piſcibus deuoraretur? Quid, inquit, metuam à piſcibus qui tot piſces deuorarim? *Eraſm. in apoph.*

Siculus quidam cũ ficos vehens, procella correptus naufragiũ feciſſet, ac mox ſedẽs in littore, mare tranquillũ videret, vrbanè inquit ad mare: Noui quid velis, ficos nimirũ. *Bruſ. l. 4. cap. 25.*

Antigonus ſæua tempeſtate iactatus, cum omnes ſuos in eadem naui haberet, præcepiſſe liberis dicitur, vt & ipſi meminiſſent, & poſteris proderent, ne quis in rebus tam dubiis

C periclitaretur. *Bruſ. l. 4. c. 25.*

Studium Nauigationis.

Sidonij arithmeticæ ac aſtronomiæ inuentores: quoniam nauigantibus vtraque peraccommoda. *Cel. l. 18 c. 34 A. L.*

Græci propter nauticæ ſtudium ἑλίκωπες perpetuo epitheto ab Homero appellantur, ἀπὸ τ' ἑλίκην ἐν τῷ πλεῖν ὁρᾷν τ' ἑλίκην τ' μεγάλην ἄρκτον. Phœnicum enim inuentum poſtea fuit, ad minorem vrſam, quam Cynoſuram dicunt, oculos in nauigando conuertere. *Euſtathius Iliados α.*

Phæaces nauigationi ſtudio, ex Homero Odyſſ. ζ.

Οὐ γδ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδ' φαρέτρη,
Ἀλλ' ἱστοὶ ἠ' ἐρετμὰ νεῶν, ἠ' νῆες ἐῖσαι. id eſt,
Nam Phæacibus haud cordi iacula atque pharetra.
Sed remi, tabuliſque ratis compactilis aquis.

Eraſm. *in Adagiis.*

NAVTÆ.

Auari, ignaui, ingenioſi. ☞ *Vide titulos illarum qualitatum.*

NAVTICÆ ARTIS PERITI. IMPERITI.

A Pete ex loco de Arte Mechanica.

MACHINÆ NAVTICÆ.

☞ *Ex loco de Machinis.*

D * NAVLVM.

Pretium quod pro vectura ſoluitur. *Iuuen. Satyr. 8.*

——*Furor eſt poſt omnia perdere naulum.*

☞ *Liberi à Naulo, qui Pete ex hoc loco de Libertate*

NAVLVM DEFVNCTIS IN ORE POSITVM.

Rogo exſtructo pyraque ex cupreſſo circumpoſita, plerique trientem in os defuncti inferebant, cumque vice nauli apud inferos, Charonti qui feralem cymbam vehit, perſolui debere arbitrabantur. Vnde *Iuuen. Satyr. 1.*

Nec habet infœlix quem porrigat ore trientem.

Cæterum ne id facerent Hermonienſes vetabatur, qui ab illis pronus ad inferos erat deſcenſus, quaſi naulo obitũri non indigerent. Gallis autem mutuam inuicem pecuniam dare, quam apud inferos poſt obitum redderent, in vſu erat. *Alexand. lib. 3. Genial. dier. c. 7.*

* NAVTICÆ LEGES.

Sunt quædam leges Nauticæ in iure, præter eas quæ Rhodiæ vocantur. *Tit. ad leg. Rhodiam de iact. ff. & diſt. 2. c. Rhodia leges. &c. de Naui non excuſ. necnon Cod. Theodoſ.*

Cicero lib. de Inuentione recitat legem: Qui in aduerſa tempeſtate nauem reliquerint, omnia amittunto, eorum nauis & onera ſunto, qui in naui remanſerint.

In fragmentis *Inſtitutionum Vlpiani* nuper inuentis, repertum eſt Latinos Libertos olim ius Quiritium conſecutos eſſe, per nauis beneficium & addit, nauc accepiſſe ciuitatem Romanam, ſi non minorem quam decem millibus modiorum nauem fabricaſſent, & Romam ſex annis frumentum aſportaſſent, ex edicto D. Claudij meminit. *Franc. Balduin. Tit. 5. de Libert. lib. 1. inſtit. Iuſtiniani.*

Etiam inter Nauticas leges vna eſt quod alienas naues quibus eget Princeps accipere poſſit, ſubmota omni immunitatis præſcriptione. *l. Iubemus Cod. de Sacroſ. Eccl.*

Laudat *Nazianz.* illam legem hic vſitatam; qua nemo admittitur ad gubernacula, qui non primum ſederit ad remos.

*NAVIGANDI TEMPVS.

Apud Romanos quibus mare Mediterraneum dumtaxat innotuerat, cum ab illis Oceanus non frequentaretur, ex die 3. Iduum Nouemb. maria claudi dicebantur, eò quod maris Mediterranei intumeſcentis effuſio eſſe ſoleat circa Vergiliarum Pleiadumque occaſum.

Iure ciuili tempus nauigationis præſcribitur ex Calendis Aprilis, in diem Calendarum Octob. *Lib. 3. C. de Naufrag.* F

Verùm hodie Batauí noſtri vere Neptunini, ventorum oportunitatem nacti, è littore ſoluunt quouis anni tempore, dummodo glacies eos non detineat, & per omnia maria terraſque alio ſole calentes diuagantur, nec vllum terræ angulũ relinquunt, quẽ non perluſtrent, vti etiã Luſitani, & Angli.

Nazaræi. Nazaræni.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NAZARÆNI erant, qui olim tempore legis veteris Deo conſecrabantur per votum ſingulare, ritusque præſcriptos, vnde & à reliquis ſeparabantur vt conſtat. *Num cap. 6.* ob eamque cauſam Nazaræi, id eſt, ſeparati dicebantur, à radice נזר *nezer* quod ſignificat primo ſeparationem. 2. conſecrationem 3. coronam, 4. cæſariem ſiue comam inſtar coronæ, quæ Deo conſecrabatur.

Itaque Nazaræi apud Iudæos erant viri Religioſi, qui vt liberius vacarent legi & meditationi rerum diuinarum, aliorũ ſe conſortio abdicabant, vel ſemper, vel ad tempus; & Domino ſe totos offerebant: vel qui profuſius vino & aliis voluptatibus immerſi fuiſſent, poſtea abſtinentiæ & ſeueriori vitæ diſciplinæ ſe mancipabant, vt corpus affligerent. Erantque hi Nazaræi Pœnitentes: Priores verò Contẽplãtes. *Ita Vatablus.* G

DVPLICES.

Nazaræi erant duplices: quidam habebant votum perpetuum: Alij ad certum tempus, pro deuotione & beneplacito vouentis. Priores nunquam caput radebant, aut quidquam guſtabant illi ordini vetitum. Temporales, præſcripto voti tempore euoluto, caput radebant, & capillos in ignem coniiciebant, offerentes, illum Deo cum ſacrificio, cui ignis erat ſuppoſitus: ipſeque Nazaræus vocabatur, *Corban* id eſt, munus diuinum ait *Ioſephus lib. 4. Antiquit. Iud. cap. 4.* Exemplum indicatur in hiſtoria *Machabæorum lib. 1. cap. 3. verſ. 49.* vbi legimus: Et ſuſcitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies.

Etiam S. Paulus *Actor. 21.* fuit talis Nazaræus.

Item Ioſeph Patriacha, de quo dicitur, quod erit in vertice Nazaræi inter fratres ſuos. *Gen. cap. 49.* H

Samuel autem 1. *Reg.* 18 & Samſon *Iudic. cap. 12.* fuerunt Nazaræi prioris ordinis. Fueruntque hi figura & typus Chriſti quo prædictum, Quoniam Nazaræus vocabitur. *Math. 2.* quod ſanctum ſignificat *iuxta Hieronymum.* eſtque princeps omnium Deo conſecratorum.

VOTVM. CONVERSATIO. RITVS.

Primum conſtat Nazaræos fuiſſe ſeparatos à communi hominum conſortio, Deoque conſecratos, votoque obligatos. ita loquitur Script. *Num. cap. 6.* Vir vel mulier cum fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecrare. vbi agitur de voto Nazaræi.

II. A vino, & omni quod poterat inebriare abſtinebant: ſic vt ne vuas quidem comedere eis permitteretur.

III. Omni tẽpore ſeparationis huiuſmodi radi non poterãt.

IV. Non erat iis permiſſum lugere mortuum, etiamſi parens foret.

V. Polluebãtur ex ſola præſentia cadaueris. Vnde tunc caput ſuum radere debebat Nazaræus, quod de temporali intelli-

lige : quia perpetuus nunquam radebatur, ſed alio modo ex-
A piabat immunditiem legalem.

V I. Si polluebatur, cogebatur renouare votum, omneſque Nazaræatus tranſacti dies cenſebantur irriti.

V I I. Peracto voti tempore radebatur Nazaræus & capilli Deo offerebantur, & comburebantur in altari holocauſti: condebatur autem ante oſtium tabernaculi. Cùm enim Nazaræus totus ſit Deo conſecratus, caputque ipſum Deo nequeat conſecrari & comburi, hinc loco capitis, capilli Deo dati & combuſti, ſunt vt hoc ſymbolo perfectionem deuotionis ſuæ Domino conſecraret, inquit Iſidorus.

T Y P V S.

Nazaræi Religioſorum noſtrorum vitam præſignarunt, vt docet S. Greg. Nazianz. *orat. in laudem S. Baſilij.* Gregor. *lib.* 32. *Moral.* 17. D. Thom. 2. 2. *q.* 186. *art.* 6.

☞ *Et vide quæ de hac re dicentur in loco de Religioſis.*

§. Typi Religioſorum.

Ab his etiam vſus cœpit tonſuræ Eccleſiaſticæ, vt docet Iſidor. *de diuin. offic.* fuitque vſus illius à tempore *S. Dion. Areop.*
B vt ipſe teſtatur *Eccleſ. Hieron. p. 2. cap.*

☞ *Videantur plura in loco de Tonſura.*

NAZARÆNI.

Q V I.

Nazaræni vocantur, qui ex Nazareth ciuitate Galilææ oriuntur. Erat hæc ciuitas obſcura, duabus leucis à monte Thabor, 30. vel 27. diſtans ab Hieruſalem. Erat autem cognomen, non Chriſto non tantum à Iudæis, *Act. 6.* & à Pilato in tit. Crucis *Ioan.* 19. dabatur, vocando eum Ieſum Nazarænum: ſed etiam à dæmonibus *Marc.* 1. *& Luc.* 4. prophetis, & diſcipulis inditum fuit. Quod autem Nazaræni nomen fuerit contemptibile, patet ex illo Nathanaëlis. A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? *Ioan.* 1.

CHRISTIANORVM NOMEN.

Iudæi, vt etiam Iulianus Apoſtata & Porphyrius, per ludibrium Chriſtianos vocabant Nazarænos & Galilæos, propter Chriſtum, qui ex Nazareth Galilææ erat.

HÆRESIS.

Fuit Hæreſis Nazaræorum, ſiue Nazarænorum, docens le-
C gem veterem per omnia ſeruandam cum noua, omnémque carnalem obſeruantiam ad iuſtificationem neceſſariam, *vide Philaſtrium Brixienſem Epiſcopum, & Prateolum, lib. de Hæreſib.*

* Neceſſitas. Neceſſarium.

DEFINITIO, ACCEPTIO VARIA, PARTITIO.

NEceſſitas, ſiue Neceſſe Græcè ἀνάγκη, & ἀναγκαῖον dicitur Atque illud dicitur neceſſe, ſiue neceſſarium, quod aliter ſe habere nequit. *Ariſt. lib.* 4. *Metaphyſ.* Dicitur autem à ceſſo, quod idem eſt ac ab opere vaco. *Virgil.*

Et ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub vmbra.

Periander *per Auſon.*

Faxis, vt libeat, quod eſt neceſſe.

Et Horatius *lib.* 1 *carm. oda* 3.

Æqua lege neceſſitas
Sortitur inſignes & imos.

Neceſſitas duplex ſecundum Ariſtotel. *lib.* 2. *c.* 11. *text.* 12. *de*
D *part. animal.* alia ſecundum naturam, quæ eſt ex vi naturæ: Alia ſecundum cauſam mouentem.

In lib. tamen *Metaphyſicor.* alias tradit diuiſiones, quæ ad hæc duo membra reducuntur, vt aliud ſit neceſſarium ſimpliciter, quod omnino ſe aliter habere non poteſt, quomodo Deus ſimpliciter eſt neceſſarius, neque enim poteſt non eſſe, quod etiam ſenſiſſe videtur Mercurius Triſmegiſtus *cap.* 14. dum hoc modo loquitur.

Neceſſitas omnium quæ geruntur, ſemper ſibi catenatis nexibus iuncta, hæc eſt aut effectrix rerũ, aut Deus ſummus, aut ab ipſo Deo, aut omnium cœleſtium, terrenarumque rerum formata diuinis legibus diſciplina: hæc itaque εἱμαρμένη & neceſſitas ambæ ſibi inuicem indiuiduo glutino ſunt connexæ, quarum prior εἱμαρμένη rerum omnium parit initia, neceſſitas verò cogit ad affectum quæ ex illius primordiis pendent, has ordo ſequitur, id eſt, contextus & diſpoſitio temporis rerum perficiendarum.

Aliud neceſſarium ſecundum aliquid dicitur, quod quidem poteſt ſe aliter habere; præſuppoſito tamen aliquo, nó poteſt. Vnde vocatur neceſſarium ex Hypotheſi, ſiue ſuppoſitione.

Eſtque quadruplex iuxta quatuor genera cauſarum. Aliud enim ex Hypotheſi eſt cauſæ materialis. Vt v.g. quia gladius eſt ex ferro, ideo rubiginem contrahit. Aliud ex hypotheſi
cauſæ formalis: vt homo eſt neceſſario riſibilis, quia rationalis. E
Aliud eſt neceſſarium ex hypotheſi cauſæ efficientis: vt quia v.g. pluuia ſurſum eſt, & grauitatem habet, idcirco decidit. Denique aliud ex ſuppoſitione finis, vt viuere volenti neceſſarius eſt cibus: Iter commode peragere deſideranti, equus & ita neceſſarium idem erit quod vtile & commodum.

Ceterum neceſſarij dicuntur Familiares amici: plus eſt enim eſſe neceſſariũ, quam amicum: & minus, quam cognatũ.

APOPHTHEGMATA.

Pittacus, Tantam neceſſitatis vim eſſe dicebat, vt nec dij ipſi reluctari poſſint. *Laërt. lib.* 1. *cap.* 1.

Thales interrogatus quid eſſet in tota rerum natura robuſtiſſimũ: reſpõdit, Neceſſitas, ſuperat enim omnia. *Laert. l.* 1. *c.* 1.

Archyta, cum Eratoſthenis Mercurium legiſſet, hunc verſum protulit: Neceſſitas omnia docuit, quid enim illa non inueniret? *Stob. ſer.* 93. *ex Plut.* recitat.

Plato, Neceſſitatis leges tam duras eſſe dicebat, vt ne quidem Deus ipſe eas violare poſſet. *Bruſ. l.* 4. *c.* 29. *ex l. Plat. de leg.*

Pheraulas apud Xenophontem, nullum ait præſtantiorem F
doctorem eſſe neceſſitate. *Bruſ. l.* 4. *c.* 26.

Vectius Meſſius, Neceſſitatem appellare ſolebat, Vltimum & maximum telum. *Bruſ. lib.* 4. *c.* 26.

Ates Crœſi F. Is natura mutus, captum Suſis patrem cum Cyrus conficere vellet, vocem tum primum emiſit: Parce patri meo, Cyre, & te hominem eſſe vel caſibus diſce noſtris. *Ex Solino* recitat *Bruſon. lib.* 4. *c.* 26. Valer. verò *l.* 5. *c.* 4. & Herodot. *lib.* 1. Perſæ cuidam dixiſſe aiunt, non Cyro. Vide etiam ea de re *Strab. l.* 13. *Cal. Rodig. l.* 11. *c.* 15.

* Necromantia.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NEcromantia propriè eſt diuinationis ſpecies, qua Dæmon inuocatur & conſulitur, vt excitetur mortuus qui reſpondeat. Hanc adhibuit Pythoniſſa à Saule ſolicitata, vt ſuſcitaret Samuelem 1. *Reg.* 28. quamuis maximè probabile
ſit, non illius vi eum apparuiſſe. Dicitur à νεκρὸς id eſt mor- G
tuus, & μαντεία diuinatio. Vnde & necromantici qui eam exercent.

EXERCITATIO.

Hunc diuinationis exitialis modum Gentiles certis locis, vbi putabant eſſe Inferni oſtia, certis quoque ritibus exercebant, quibus putabant ſe manes elicere. Deſcribitur accuratè à noſtris Poëtis. Horatius *Satyr.* 8. ita cecinit.

———*Carminibus quæ verſant atque venenis*
Humanos animos: has nullo perdere poſſum
Nec prohibere modo, ſimul ac vaga luna decorum
Protulit os quin oſſa legant herbaſque nocentes,
Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, paſſoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtraſque
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram,
Vnguibus & pullum diuellere mordicus agnum,
Cœperunt, cruor in foſſam diffuſus, vt inde
Manes elicerent, animas reſponſa daturas. H
Lanea & effigies erat, altera cerea maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtque
Iam peritura modis. Hecaten vocat altera, ſæuam
Altera Tiſiphonem. &c.

Seneca in Oedipo, canit in nemore obſcuro denſitate arborum Tyreſiam hanc magicen peregiſſe, vt Laium euocaret:

Huc vt ſacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus, Præſtitit 1. *noctem locus.*
Tunc 2. *foſſa tellus, &* 3. *ſuper rapti rogis*
Iaciuntur ignes, ipſe 4. *funeſto integit*
Vates amictu corpus, & 5. *frontem quatit,*
Lugubris imos 6. *palla perfundit pedes:*
Squallente cultu mæſtus ingreditur ſenex:
Mortifera canam 7. *taxus aſtringet comam*
Nigro bidentes vellere 8. *atque atra boues*
Retro trahuntur 9. *flamma prædatur dapes.* 10.
Viuumque 11. *trepidas igne ferali pecus.*
Vocat inde Manes 12. *teque qui Manes* 13. *regis,*
Et obſidentem 14. *clauſtra lethalis locus.*
Carmenque magicum voluit, & rapido 15. *minax*

Decam

Decantat ore, quicquid aut placat leuis
A *Aut cogit 16. umbras, irrigat ſanguis 17. focos,*
Solidaſque 18. pecudes viris, & multo ſpecum 19.
Saturat cruore: libat & 20. niueum inſuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21. manu
Laua, 22. caniſque rurſus, 23. & terram intuens 24.
Grauiore Maneis voce, & attonita 25. ciet.

Adſcripſi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi accuratiſſimè, vt ſolet poeta iſte: de quib. qui plura volet, adeat Aduerſaria & Commentaria *Delrio*, quæ iam edita ſuperioribus annis. *Statius* tamen addidit numerum ararum, hoſtiarumque & alia quædam, hoc ipſum Tyreſiæ Glicium deſcribens copioſiſſimè, ſed parum clarè: addam lucis aliquid adſcribendo, quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primò itaque ſignificat Tyreſiam ſolitum huic dumtaxat diuinationi, neglectis aliis vacare.

Conſulit ille Deos, non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum ſpirantibus extis.
Nec tripode implicito, numeriſque ſequentibus aſtra,
Thurea nec ſupra volitante altaria fumo:

B Subdit ſolitum dumtaxat Manes elicere; idque tum facturum, prius Thebanum Regem, qui ſe conſuluerat, ritè purificaſſe, & communiuiſſe, ne quid illi noxæ à Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & fortè præcedens aliquid intercidit:

Tam penitus dura quam mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert.

Mox:

—parat ante Ducem, 26. circumque bidentum
Viſceribus laceris, & odori ſulphuris aura,
Graminibúſque nouis, & longo murmure purgat.

Deinde deſcriptâ ſilua veteri, & tenebroſâ, & horrendâ, & Hecatæ ſacrâ, & ſpectris infeſtâ:

Hic ſenior vates (ſtygiis accommoda quippe
Terra ſacris: multóque placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes, armentáque ſiſti
Atra monet.
Tum fera 27. cæruleis intexit cornua ſertis
C *Ipſe manu 28. tractans, notaque in limine 29. Syluæ.*
Principio largos nouies 30. tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31. verni
Lactis, & Actæos 32. imbres, ſuadúmque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33. bibit arida tellus.
Trunca 34. dehinc nemora aduoluit, mæſtúſque ſacerdos
Tres Hecatæ, 35. totidémque ſatis 36. Acheronte nefaſtis
Virginibus, iubet eſſe focos tibi rector 37. Auerni
Quanquam infoſſus 37. humo, ſuperat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta 39. cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri, frondes atque omne cupreſſus
Intexit plorata latus 40. iamque ardua ferro
Signati 41. capita, & frugum libamine 42. puro
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba 43. Manto
Exceptum pateris 44. prælibat ſanguinem, & omnes
Ter circum 45. acta pyras, ſacri de more parentis,
Semineces fibras 46. & adhuc ſpirantia reddit
Viſcera, nec rapidas moratur frondibus 47. atris
Subiectare faces, atque ipſe ſonantia 48. flammis
D *Virgulta, & triſtes crepuiſſe vt ſenſit acernos*
Tireſias.——

Cuius mox ſubdit carmen Magicum prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur Infernus ſeu Tartarus, Pluto Proſerpina, Hecate, Tiſiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes liberè pati exire, cæteros manere.

Tartareæ ſedes & formidabile regnum
Mortis inexpleta, tuque ò ſæuiſſime fratrum;
Cui ſeruire dati Manes, æternáque ſontum
Supplicia, atque imi famulatur regia mundi,
Soluite pulſanti loca muta, & inane ſeueræ
Perſephones, vulgúſque clauſâ ſua nocte repoſtum
Elicite, & plenâ redeat ſtyge portitor alno.
Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex Manibus eſto
In lucem remeare modus. Tu ſeparet cœtus
Elyſios Perſa pios. Virgáque potenti
Nubilus Arcas agat. Contra per crimina functis,
Qui plures Erebo, pluréſque è ſanguine Cadmi,
Angue ter excuſſo & flagranti præuia taxo,
Tiſiphone dux pande diem. Nec lucis egentes
Cerberus occurſu capitum detorqueat vmbras.

E Sequitur tandem ſecunda & minax incantatio, moram vate non ferente:

Atque hic Tireſias, nondum aduentantibus vmbris.
Teſtor (ait) Diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem,
Læuaque 49. conuulſa dedimus Carcheſia terra,
Iam nequeo tolerare moram Caſſuſque ſacerdos
Audior. An rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? an Scythis quoties armata venenis
Colchis agit, trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſſibus vrnas
Egerere, & mixtos Calique Erebique ſub vnum
Funeſtare Deos libet, aut exſanguia ferro
Ora ſequi, aut ægris functorum carpere fibras,
Ne tenues annis, nubémque hanc frontis opacæ
Spernite, ne moneo. Et nobis ſæuire facultas.
Scimus enim, & quicquid dici, fierique timetis,
Et turbare Hecaten, ne te Thymbæe vererer:
Et triplicis mundi ſummum, quem ſcire nefaſtum eſt.
F *Illum. Sed taceo. Prohibet tranquilla ſenectus.*
Iamque ego vos auide, &c.

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos Necromantiæ modos; vnum per ſacrificium & incantationem ſolam, quo vtebatur Tireſias; alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſſibus fibriſque mortuorum, & aliis rebus planè feralibus, quem *Lucanus* deſcribit *lib.6.* agens de Erichto excitante animam defuncti militis Romani, primum itaque illic inter cadauera nutans animo quod caperet,

Electum tandem traiectum gutture, Corpus
Ducit, & inſerto laqueis feralibus 3. vnco,
Per ſcopulos miſerum trahitur per ſaxa cadauer.
Victurum, montiſque caui, quem triſtis Erichtho,
Damnarat ſacris, altâ ſub rupe locatur.

Vt illic in ſua ſpecu, quam nemus tenebroſum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam à ſole lux, cadauer habuit; aſſumpſit habitum artis ſuæ præceptis congruentem.

G *Diſcolor 4. & vario furialis cultus amictu*
Induitur, vultúſque, 5. aperitur crine ſoluto,
Et coma vipereis ſubſtringitur horrida 6. ſertis.

Tum opus aggreditur & adhibet inſtrumenta ſolita, quibus corpus viuificari videatur.

Pectora tunc primum feruenti 7. ſanguine ſupplet.
Vulneribus laxata nouis, taboque medullas 8.
Abluit, & virus largè 9. Lunare miniſtrat.
Huc quidquid fœtu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur, non ſpuma canum 10. quibus vnda timori eſt,
Viſcera non 11. Lyncis, non diræ 12. nodus Hyenæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente 13. medullæ:
Non puppim 14. retinens Euro tendente rudenteis
In mediis Echeneis aquis, oculíque 15. draconum
Quæque 15. ſonant fœta tabefacta ſub alite ſaxa,
Non Arabum volucer 17. ſerpens, innatáque 18. rubris
Æquoribus cuſtos pretioſæ vipera conchæ.
Aut viuentis adhuc 16. Libycæ membrana ceraſtæ,
H *Aut cinis 20. Eoâ poſiti Phœnicis in arâ.*
Quo poſtquam viles, & habenteis nomina peſtes
Contulit, infando 21. ſaturatas carmine frondes.
Et quibus os dirum 22. naſcentibus inſpuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa veneni.

Poſt herbas, incantatio ſequitur duplex, primum vlulatu & incondito ferarum ſono; deinde concepto ac ſolemni carmine. Hodie quoque murmur verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos, cunctis pollentior Herbis,
Excantare Deos, confudit 22. murmura primum
Diſſona, & Humanæ multum diſcordia linguæ.
Latratus habet illa canum gemituſque luporum.
Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur
Quod ſtrident, vlulántque feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ cautibus vndæ.
Siluarúmque ſonum fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum vox vna fuit, mox cætera cantu
Explicat Æmonio, penetratque in tartara linguâ,

Duo mox ſubduntur carmina, prius quoque (vt ſuperioris illa Tireſiæ,) deprecatorium, poſterius comminatorium. 13

deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto,
A Mors,Elyſij, Perſephone, Hecate, Cerberus, Parcæ,& Charon;& obſecratio additur, commemoratis ſuis meritis, ac cultu illis aſſiduo: necatorum infantium,& Antropophagiæ;

Exaudite preces: ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoque voco? ſi nunquam hac carmina fibris
Humanis 24. ieiuna cano ſi pectora 25. plena
Sæpe dedi, & laui calido 26. profecta cerebro:
Siquis 27. qui veſtris, caput, extáque lancibus infans
Impoſuit, victurus erat. Parete precanti.

Demum, cum vmbra, iam apparens, ſuum cadauer ſubire vereretur,ac detrectaret, quod illa inſſerat,

—— *miratur Erichto*
Has fatis licuiſſe moras, iratáque Morti.
Verberat immotum viuo ſerpente 28. cadauer,
Perque cauas terra, quas egit carmine 29. rimas
Manibus illatrat, regnique ſilentia rumpit.

Idque minis illis Magorum veterum, quas Porphyrius mox irriſit commemoratis; quas apud alium neminem tam diſertè expreſſas inuenio:ſunt autem ſequentes:

B *Tiſiphone, vociſque meæ ſecura Megæra,*
Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam, Stygiáſque canes in luce ſupernâ
Deſtituam per buſta ſequar, per funera cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis,
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta ſoles, Hecate pallenti tabida forma
Oſtendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenſo quæ te ſub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mœſtum
Regem noctis ames; quæ te contagia paſſam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi, peſſime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et ſubito feriêre die. Paretis? an ille
Compellandus erit, quo nunquam terra vocato
Non concuſſa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibúſque ſuis trepidam caſtigat Erynnim,
Indeſpectata tenet vobis qui tartara, cuius
C *Eſtis vos ſuperi, Stygias qui peierat vndas?*

Neque hæc tantum,ſed poſtquam vmbram in corpus ſuum impulit, illam quoque adfata, eique pollicita eſt immunitatem à magicis de cætero cantibus.

—— *ſic (inquit Theſſala) magnâ*
Quod iubeo mercede mihi: nam vera locutum
Immunem 30. toto mundi præſtabimus æuo
Artibus Æmoniis, tali tua membra ſepulcro
Talibus exuram ſtygio cum carmine ſyluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sic tanti vixiſſe iterum, nec verba, nec herbæ
Audebunt longæ ſomnum tibi ſoluere Lethes
A me morte data.
Addidit & carmen. 31. quicquid conſulit, vmbram
Scire datur.

Denique cum cadauer reſpondiſſet, non potuit, ſine venia Erichtûs vmbra diſcedere, concedit ergo redeundi facultatem,

—— *ſic poſtquam fata peregit.*
Stat vultu mœſtus tacito, mortemque repoſcit.
D *Carminibus magicis opus eſt, herbiſque cadauer*
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata.
Conſumpto iam iure ſemel 32. tum robore multo
Exſtruit illa rogum. Vadit defunctus ad ignes
Accenſa iuuenem poſitum relinquit Erichto
Tandem paſſa mori.

Si mortuus mori quiret, vel arte Magicâ reſuſcitari. Sed de vmbra vt de anima locutus poëta metaphoricè vitam mortemque vſurpauit. Sunt autem & in his verſibus, triginta duæ notatæ obſeruantiæ Magicæ in hac ſpecie diuinationis.

POEMA.

Huic ſecundæ ſpeciei, quatenus iniurij ſunt in vita functos vel deportationis, vel mortis pœna ſtatuta in viliores *lib. 3. §. aduerſus. D. de ſepulc. viola. lib. qui ſepulcr. C. eod.*

Et poſteriore iure, in vtriuſque ſpecie euocatores à Cõſtantino lethale ſupplicium ſancitur. *l. multi. C. de maleſ. & mathem.*

Certè quod Deus olim pronuntiauit de maleficis, Maleficos non patieris viuere, etiam ad huius impoſturæ vitium coërcendum trahi debet, cum ab eo non minus immineat periculum Reipublicæ & Religioni, quam propriè dicto maleficio, E
vt per quod Dei honor violatur, & proximus ſcandalizatur.
☞ Videatur locus de Magia.

---

* Negligentia.

Definitio. Et Etymologia.

NEgligentia Græcè, ἀμέλεια, & ἀμελὴς, negligens & ἀμελέω negligo dicitur. Hebr. *Bizzaion.* à verbo *Bazah,* Contempſit,neglexit. Cognationem habet cum verbo *Bazat,* faſtidiuit, vilipendit, vt ſolet is qui hoc vel illud negligit, eſt autem negligentia defectus debitæ ſolicitudinis, ſecundum interiorem actum. *Ex B. Tho. 2. quæſt. 54. art. 1.* Differt autem ſic à pigritia & torpore: quod pigritia eſt tarditas in exequendis præceptis prudentiæ: torpor eſt remiſſio in executione poſtquam quis cœperit.

Negligens dicitur quaſi nihil ad agendum eligens. *ſecund. Iſid. & Thom. ibid. art. 2.*

Definit *Hugo* & *Caſſian.* negligentiam, animi torporem, quo quis minus diligens eſt in exequendo, quod exequi debet.

F Hinc bene *Plato*: Negligentiæ paruorum cauſa duplex: aut quia nihil referre ad totum putatur, præ ſegnitie & deliciis negligit, aut alio quodam modo fit: non enim tunc negligentia erit, cum fieri non poteſt, vt quis omnium aut paruorum, aut magnorum curam gerat: adeóque ob impotentiam curam gerere non poſſit. *In legib. dialog. 10.*

DVPLEX CONSIDERATIO.

Negligentia dupliciter conſiderari poteſt. Primo vt eſt omiſſio diligentiæ requiſitæ in ipſo opere externo: & ſic eſt contrà virtutem, in cuius materia verſatur: quomodo negligentia in ſoluendo debito, eſt contra Iuſtitiam, &c.

Secundò, vt eſt omiſſio diligentiæ requiſitæ in actu intellectus excitantis & dirigentis voluntatem, & vires externas ad executionem, & ita contrariatur prudentiæ.

NEGLIGENTIA OSCITANTIA.

IN QVO. NEGLIGENTES

OBSERVANDO.

Catalani Maritum in adulterio deprehenſæ, quantumvis ignoret, ſolidis XL. multant, negligentiæ cauſa. *Io. Montaigne tract. de Bigam. q. 2.* G

AVDIENDO.

Platone de quibuſdam diſſerente. Diogenes præſens, non attente animaduertebat. Quamobrem indignatione commotus Plato: Quin, inquit, diligenter ſermones meos auſcultas, canis? Qui nihil perturbatus. At ego, inquit, nunquam eò ſum reuerſus, vnde veni, quod canes ſolent, obſcurè taxans ipſius in Siciliam profectionem. Aiunt Platonem de Diogene ſolitum dicere, illum eſſe Socratem inſanum & furentem. *Ælianus de Var. hiſt. lib. 14.*

LEGENDO.

☞ Vide ſuprà. Lectio nulla.

Edmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus, cum aliquando inter legendum obdormiſſet, mox expergiſcens, lucernam extinctam reperit, & legendi ſibi occaſionem ſublatam dolens, Dei auxilium inuocauit: lucernáque repente illuxit. *Marul. lib. 2. cap. 5.*

LOQVENDO.

Claudius Imp. tantam negligentiam ſermonis oſtendit, vt H
nec quis, nec inter quos, quove tempore ac loco verba faceret, ſcire ac cogitare exiſtimaretur. *Cuſpin.*

SCRIBENDO.

☞ De Scriptione negligente ſub loco Scriptionis.

IVDICANDO.

Philippus Macedo, dum Machetæ cuiuſdam cauſam diſceptat, conniuens non attendit cauſæ eius æquitati, ſed damnauit eum. Quo exclamante, prouocare ſe à ſententia, excandeſcens, Ad quem inquit? Cui Machetas: Ad teipſum, inquit, rex, vigilantem & attente audientem. Ac tunc quidem excuſſo ſomno magis ad ſe reuerſus cognouit iniuriam fieri Machetæ: nec reſcidit rem iudicatam, cæterum litis æſtimationem ipſe dependit. *Plut. in Apoph.*

Vetula Macedo Demetrium regem alloqui cupiens, cùm is ſibi otium non eſſe reſpondiſſet audiendi: Ergo neque imperandi, liberè ſubintulit. Eadem libertate Quædam alia erga Hadrianum Imperatorem vſa dicitur. *Fulg. lib. 6. cap. 2.*

Ptolemæus Ægypti Rex teſſeris ludens, capitales notas cognoſcebat. Eum Berenice vxor grauiter admonens, Non ſimilem

milem eſſe caſum teſſerarum atque corporum, ab hac oſcitan-
A tia regem in poſterum cohibuit. *Ælian. lib. 14. Varia Hiſtoria.*

SVBSCRIBENDO, APPROBANDO.

Theodoſius iunior Imp. non lectis literis magna facilitate ſeu potius incuria ſubſcribere ſolebat. Pulcheria eius ſoror litteras compoſuit, quib. vxorem ſuam rex in ſeruitium abduci contendebat. Has cùm more ſuo obſignaſſet non lectas, oſcitantia eius ſeriò caſtigata, ad diligentem codicillorum & diplomatum inſpectionem fratrem traduxit. *Nicephorus lib. 14. cap. 23. Socrat. lib. 7. cap. 22.*

ORANDO.

Iudas Machabæus, quandocunque pugnáturus orauit, & diuinum auxilium inuocauit, ſemper vicit. In duob. autem præcipuis bellis oraſſe non legitur. Vnum fuit contra Antiochum Eupatorem: ſecundum contra Bacchidem & Alcimum, & tunc ipſe in prælio periit. 1. *Machab. 6. & 9.*

LEGES OBSERVANDO.

Taxat Ariſtophanes in Ranis obiter Archidemum quempiam, qui morem Athenienſium neglexerat, apud quos hoſpes ſeptem annos in ea verſatus ciuitate, in ciuium numerum
B adſcriptus, iam velut in cognationem ac ius illorum adſciſcebatur. *Eraſmus in Adagiis.*

MAGISTRATVM PETENDO.

M. Cato Romæ in petitione conſulatus paſſus repulſam, eam adeò conſtanti animo tulit, vt ſequenti die vnctus in campum deſcenderit; & poſt cibum rurſus de more ſine calceis & tunica in forum veniens, vnà cum familiaribus deambularit. Quod Catonis factum Cicero reprehẽdit, quando Reipublicæ ſtatu poſtulante, non ſumma ope connixus eſſet vt conſul fieret, remiſeritque ex ipſa ſeueritate animi aliquid ad ſtudia hominum ſibi concilianda. *Sabellicus lib. 7. Enn. 6.*

MILITANDO.

☞ *Ex Tit. Securitatis, item Hoſtem ſecurum opprimere, huc non pauca.*

Apud Scotos veteres ſi quiſpiam aut in itinere aut in caſtris igniario non inſtructus, & gladium non lateri accinctum, nec manu geſtare deprehenſus eſſet, loris per magnam igno-
C miniam cædebatur. *H. Boethius in Scotia.*

EXERCENDO Mechanica.

☞ *Vide Tit. Mechanicarum artium odium, contemptus.*

EXCVBANDO, Cuſtodiendo.

Abner F. Ner polemarchus regis Saul, negligens fuit in excubiis, qui Dauidem cum comite tentorium regis clam ingreſſum non ſenſerit. ☞ *Vide Tit. Clementia erga hoſtes viuos.*

CORPVS CVRANDO.

Octauius Cæſar in capite comendo tam incurioſus fuit, vt raptim complurib. ſimul tõſoribus operam daret, ac modo tonderet, modo raderet barbam: eóque ipſo tempore aut legeret aliquid, aut etiam ſcriberet, *Suetonius.*

QVI.

PRINCIPES, MAGISTRATVS.

Pyrrhum Epirotarum regem, qui bellum intulit populo Romano, præſtantiſſimum belli ducem fuiſſe accepimus: hunc tamen memoriæ proditum eſt egregium in acquirendo imperio, in conſeruando verò minimè aptum fuiſſe virum. *Auctor vita Annibalis.*

Tiberius Imp. biennio continuo extra vrbem pedem non
D extulit. Reipub. curam abiecit, Capreas Campaniæ inſulam petiit. Hiſpaniam & Syriam per aliquot annos ſine conſularibus legatis habuit. Armeniam à Parthis occupari, Mœſiam à Dacis Sarmatiſque; Gallias à Germanis vaſtari neglexit, non ſine magno Imperij dedecore. *Suetonius.*

Potuiſſet ex Tamberlani interitu omnis Syria cum Hieroſolymis ab impio Mahometi imperio vindicari, ſi Bonifacius IX. Pontifex ad eam rem animum adieciſſet. *Sab. lib. 9. Enn. 9. & Æmilius lib. 10.*

DVCES.

Germani, poſt Druſi interitum, Quintilij Vari, qui cum legionibus ad prouinciæ præſidium remanſerat, libidinem & auaritiam pertæſi, Ariminio duce arma ceperant. At Quintilius quum de Germanorum motu & defectione aliquanto prius reſciuiſſet, nihil tamen commotus, cum incautus ius in caſtris diceret, ſubito hoſtium acceſſu, ne certamine quidem vllo iniecto, cum tribus eſt legionibus cæſus. *Suet.*

MEDICI.

Medicorum oſcitantiam in medicamentis componendis, & quod ſeplaſiis concedant omnia. *Plin. lib. 34. cap. 11.* exagitat.

Negligentia poſt victoriam exitialis, & perſæpè noua cladis cauſa.
☞ *Vide locum de Victoria. Tit. victoria proſequenda, non negligenda.* E

* Negotiatio.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NEGOTIATIO, Græcè πραγματεία, & πραγματευτὴς, negotiator, & πραγματεύομαι Negotior, dicitur.

Negotiatio, ἐμπορεία. ἐμπόλημα, mercatura, *Trafic.* Heb. *Sachar*, à verbo *Sachar*, circuiuit, circumgyrauit, vt ſolent mercatores & negotiatores, tum excurſibus & agitationibus variis circa tabernas ſuas vel alienas occupati eundo, redeundo, vel longinquis peregrinationib. extremos currere ad Indos, multas in ſumma terra marique peragrare regiones, vt pauperiem fugiant, & rem domeſticam faciant atque augeant.

Negotiatores videntur ſerui, qui præpoſiti ſunt negotij exercendi cauſa, veluti qui ad emendum, aut locandum & conducendum præpoſiti ſunt. Cubicularij autem vel obſonatores non videntur negotiationis appellatione contineri, *ſecundùm*
Labeonem. Sunt igitur negotiatores, qui in aliorum negotiis ſe exercent. Veniunt autem negotiatio, & negotiator à negotium, illud vero dicitur, quaſi non otium. F

A pud *Canoniſtas* dicitur negotiator, qui rem aliquam eo animo comparat, vt integram & non mutatam vendendo lucretur. *cap. 11. Eiiciens. d. 88.* vbi illud (vendendo) generatim accipitur, vt etiam permutationem comprehendat, nam barbari & campſores permutando negotiantur.

QVIBVS VETITA.

Quamuis negotiatio ſit licita res, vel indifferens, quia ad bonum, malum vel indifferentem finem referri poteſt, vt docet *S. Thom. q. 77. art. 4. in 2. 2.*

Tamen vetatur Clericis. Vt patet *Cap. Conſequens. d. 88.* vbi *Gelaſius* ait. Clericis ab indignis quæſtibus abſtinendum, & ab omni cuiuſlibet negotiationis ingenio ceſſandum, aut in quocunque gradu ſint poſiti, mox à clericalibus officiis cogantur abſtinere. Idem patet *cap. negotiatorem 8. ex Hieronymo.*

Cap. Secundum 6. ne clerici vel monachi. Pontifex ait ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel clerici cauſa lucri negotientur. Intellige autẽ clericos ſacris initiatos. Cauſa huius prohibitionis eſſe videtur, eò quod ſtatui illi indecorũ videatur lucra captare, tum quod mirè occuparetur animus, & auocaretur à ſpiritualibus, tum quod negotiatio plena ſit fraudũ, auaritiæ, iniuſtitiæ. Clericus autem negotians amittit priuilegium clericale, quoad ſolutionem gabellarum, & aliorum quæ ratione negotiationis à Laicis ſoluuntur. G

☞ *Conſule locum de Mercatoribus.*

Etiam Nobilibus & illuſtri genere prognatis Cæſares lata lege interdixerunt negotiationem: eamque exercentes exuerunt nobilitatis priuilegiis, ac militaribus prærogatiuis. *gl. nobiliores. 3. de commer. & mercat. lib. 4. c. tit. 64.* Honorius & Theodoſius Impp. Nobiliores natalib. inquiunt, & honorum luce conſpicuos, & patrimonio ditiores, pernicioſum vrbibus mercimonium exercere prohibemus: vt inter plebeios & negotiatores facilius ſit emendi vendendique commercium. *d. d. l. nobiliores l. milites qui à Repub. de re mil. l. 12. C. l. milites. C. locati.*

Thebanorũ lege nemo ad ſuſcipiendos honores habilis erat, niſi annis 10. à negotiatione abſtinuiſſet. *Ariſt. l. 3. polit. cap. 3.* H

Apud Romanos cautum negotiatores ne militarent, niſi negotiationem relinquerent, *l. vnic. negotiatores ne militent.* Quemadmodum & è contra, Militibus interdictum negotiari, niſi militia priuari velint. *dicta lege vnica.*

Negotium.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NEGOTIVM opus aliquod dicitur, ſiue res circa quam occupamur, ne otioſi ſimus. Sic enim negotium vocamus, quaſi nec i. non otium: vt ſuprà inſinuauimus. Hinc negotium agere, frequens eſt apud *Ciceronem & Terentium.*

Poeta, cum primum animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negotij credidit ſolum dari.
Populo vt placerent quas feciſſet fabulas.

NEGOTIVM VOLVNTARIVM.

HVIVS SVNT GENERIS.

SVA TRACTARE. OFFICIVM SVVM facere in Studiis & Officiis

THEORICIS.

Sardanapalus, Plutarcho teſte, ſepulcro ſuo incidi curauit:

ταῦτ' ἔχω, ὅσ' ἔφαγον, καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος τέρπν' ἔπαθον,

A At Crates philoſophus per parodiam ſic inuertit:

ταῦτ' ἔχω, ὅσ' ἔμαθον, καὶ ἐφρόντισα, καὶ μετὰ Μουσῶν σέμν' ἐδάην,

Cal.lib.9.cap.15. Antiq.Lect.

T. Pomponius Atticus eques Romanus, & familiaris Ciceronis, ſtudiis ſeſe totum tradiderat: procul à Repub. non neceſſitate, ſed iudicio. Antiquitatis maximus admirator & cuſtos, adeò vt Auguſtus, quo cum erat affinitate coniunctus, ſemper eum aliquid de veterum rebus & doctrina rogaret, aut quæſtionem aliquam ei proponeret. *Corn. Nepos.*

PRACTICIS.

Cogebantur Ægyptij omnes (ex Amaſis regis edicto) ſcripta ſua nomina ad præſides regionum, & ſimul quo exercitio viuerent, deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, in mortis pœnam incidebat. Aiunt hanc eandem legem à Solone, cùm ad Ægyptios penetraſſet, ad Athenienſes traductam. *Diod.lib.1.cap.9. & Herod. lib.2.*

Nil æquè apud Gymnoſophiſtas laudare ſe Apuleius ſcribit, quam quod torporem animi & otium oderunt, quin poſita menſa, priùs quam edulia apponantur, conuenientes illuc adoB leſcentes interrogant magiſtri, quodnam à lucis ortu ad id diei bonum fecerint. *Cal.lib.11.cap.1.A.L.*

Dionyſius maior percunctanti, Eſſetne otium ei? Abſit, inquit, hoc vnquam vt mihi contingat. *Plut.in Regum Apoph.*

Apud Rom. cum conſul auſpicatur vel immolat, præco clara voce edicebat: Hoc age, admonens adſtantes officij. *Plutar. in Numa.*

Veſpaſianus per totum Imperij tempus nihil habuit antiquius, quam propè afflictam nutantemque Rempublicam ſtabilire primò, deinde & ornare. *Suetonius.*

M. Cato Cenſorius tria in tota vita deteſtari ſolebat, primum, arcanum aliquod feminæ credere: ſecundum, ſi tranſiuiſſet naui, quo pedibus accedere licuiſſet: tertiò, ſi qua dies ei per incuriam inanis effluxiſſet. *Plut.in eius vita.* Eiuſdem præclara eſt ſententia in libro, qui inſcriptus eſt Carmen de moribus: Nam vita, inquit, humana propè vti ferrum eſt. Ferrum ſi exerceas, conteritur: ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines, exercendo videmus conteri. Si nihil exerceas, C inertia atque torpedo plus detrimenti facit quam exercitatio. *Gell.lib.11.cap.2.* Idem dicere ſolebat: Non minus otij, quam negotij clarorum virorum rationem extare oportere. At ediuerſo Galba paraſitus dictitabat, Neminem otij ſui rationem reddere cogi. *Cal lib.11.cap.3.A.L.*

Seuerus Imp. ſymbolum tribuno dari iuſſit. Laboremus. Pertinax ad imperium aſcitus dederat, Militemus. Huic placuit belli omen, illi pacis. Sublato namque bello, reditur ad agricolationem & opificia, Otium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus. *Ælius Spartanus.*

D. Bernardus ſolebat dicere, ſe non eſſe ſuum, ſed aliorum ſeruitio deputatum. Quoties nihil foris erat quod ageret, domi meditationi Scripturæ ſeſe totum dabat, adeò vt ſæpè alia nec audiret nec videret. Rurſus quoties foris alicui ſuccurrendum erat, intermiſſis ſtudiis ſeriò id fecit. Nullo vnquam tempore otioſus fuit. Aut enim legit aliquid, aut meditatus eſt, aut orauit, aut concionatus eſt. *Auctor.vita lib.2.cap.4. & 7.*

BELLICIS.

Dominus in terra Sancta multas gentes infideles Chananæorum ab Iſraëlitis relinqui voluit, & non exſcindi: ne ab hoſte D externo ſecuri: in ſe mutuò arma verterent: ſed haberent: quorum perfidiam metuentes, in officio veraque religione & bellica fortitudine perſiſterent. *Iudic.3.*

Teſſali belicoſi ſemper ſunt habiti. Hinc quidam interrogatus, Quinam in Theſſalia cenſerentur abiectiſſimi? A bello, reſpondit feriari. *Cal.lib.11.cap.1.A.L.& Eraſm. in Apoph.*

Lacones tanto ſtudio rei militaris tenebantur, vt mechanicas artes planè negligerent. ☞ *Vide Tit. Seditionem caſtrenſem ortam ſedare.*

Alexander Magnus qui ſciret, quorum ſpectatorem & auditorem eſſe deceret, atque in quibus certare & ipſum elaborare: hoc quidem, armis vt præcelleret, meditabatur aſſiduè, atque vt eſſet quod Æſchylus ait:

Βριθὺς ὁπλοπάλας δαΐοις ἀντιπάλοισι,

Bellator acris & tremendus hoſtibus.

Hanc tenebat artem auitam ab Æacidis & Hercule. Cæteris artibus honorem citra æmulationem habebat: atque vt nobilitatem & veneres amplectebatur earum, ita blandimento ad eas ſectandas nō trahebatur. *Plut.orat.2.de Alex.fortuna vel virtute.*

Teres Sitalci pater ferebat, cum à bello feriaretur, nihilo ſe equiſonibus præſtare. *Plut.in Apoph.* E

Cleomenes Spartanorum rex, cum rogaret quidam, Cur Argiuos, qui bellum vobis faciunt, cùm eos ſubinde viceritis, non deleuiſtis? Vt habeamus, inquit, qui iuuentutem noſtram exerceant. *Plut.in Apoph.*

Oppidum quoddam Laconibus ſubinde infeſtum, oſtendente rege funditus ſe deleturum, non permiſerunt Ephori: Minimè deleueris, inquiunt, vel ſuſtuleris iuuentutis noſtræ cotem. *Idem.*

Diſciplina militaris acriter retenta, principatum Italiæ Romano Imperio peperit, & multarū vrbium, magnorum regum, validiſſimarum gentium regimen largita eſt. Fauces Pontici ſinus patefecit, Alpium, Taurique montis conuulſa clauſtra tradidit, ortumque è parua Romuli caſa totius terrarum orbis fecit columen. *Val. Max.lib.2.cap.2.*

Appium Claudium crebrò ſolitum dicere accepimus, Negotium populo Romano melius, quàm otium committi: non quòd ignoraret, quam iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed quod animaduerteret præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolui. F Et ſanè negotium nomine horridum ciuitatis Roma. mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis reſperſit. *Val. Max.lib.7.cap.2.*

P. Scipio Naſica Carthaginem excindi diſſuaſit, Catoni ſeſe opponens, ne ſecuri Romani, virtutis ſtudium relinquerent. ☞ *Vide Tit. Prudentia in conſeruanda fortitudine ſuorum.*

Germani olim bella vltro appetebant, vtpote quibus omnis è re bellica eſſet quies ingrata. Inertiæ & ignauiæ dabatur, ſudore aliquid quærere, quod poſſet cruore parari. Bellorum cura deſtituti, ſomno & cibo vel fortiſſimi quique indulgebant: domo & agrorum cura feminis & ſenibus delegata. Vt mirum videri poſſit, duo tam diuerſa eidem genti affuiſſe, & inertiæ amorem & odium quietis. Huius ipſius ſtudio, vno ſpectaculorum genere contenti erant, vt nudi iuuenes inter gladios & frameas ſeſe celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. *Sab.lib.2.Enn.6.*

Habebant Sueui olim centum pagos, quo ſinguli mille ad bellū viros ſingulis mittebant annis, alterniſque inter ſe militabant. Bellatores ab iis victum accipiebant, qui militiæ erant G immunes. Atque ita duplex genti, rei militaris & agrorum fuit cultus, *Sab.lib.6.En.6. & Auent.lib.1.*

NOVA, INSOLITA, RARA FACERE.

Diocletianus primus Imperatorum, & communicauit imperium, & poſuit illud, quæ duo noua in illo contigiſſe, oratores dixêre. *Sigon.lib.1.Imp.Occid.*

SERIA TRACTARE.

Cretenſes, Lacones, Phryges, & Nabathei, filios ſuos etiam ingenuos, ſeruilia officia tum domi, tum foris præſtare voluerunt: ne in deliciis educati, otio torpeſcerent, & libertate ſua abuterentur. *Alex.ab Alex.lib.2.cap.25.*

Epaminondas, cùm diſſolutè Thebani in ludos per feſtum quoddam & compotationes ſe proieciſſent, ſolus arma & muros inſpexit: Integrum manere ſe & ſtationem agere dicens, quo cæteris vino & ſomno indulgere liceret. *Plut. ad Princ. indoct.*

Philippus Macedo, qui Chæroneæ multum ineptiebat ex crapula, præbebatque ſe ridiculum, ſimulatque verba apud eū facta ſunt de fœdere & pace, vultum compoſuit, ſupercilia cōtraxit, vertiginéque & impotentia expulſa, prouidum & ſobrium dedit Athenienſibus reſponſum. *Plut.lib.7. Quaſt.10.* H

Lantgrauij Thuringiæ principis vxor Elizabetha Pannonum regis filia, cum multis ante viduitatem opibus polleret: ne quando per otium luxu diffflueret, inter ancillas exercebatur, lanam linumque carpendo, nendo, texendo, ſuendo, cæteraque id genus opera conficiendo. Sic pudicitiam ſeruauit, ſic humilitatem cuſtodiuit, ſic euangelicæ perfectionis inſignia, quibus poſt obitum mariti abundè eluxit, comparauit. *Marul. lib.5. cap.9. Sab.lib.2.cap.9.*

Apud Sinas Indiæ populos nemini ſano, quamuis oculis orbatus ſit, mendicare permittitur. Cæci molas truſatiles verſando ſibi victum parant. *Oſorius lib.11.*

VTILIA TRACTARE.

Solon cùm otium malorum omnium fontem eſſe ſibi perſuaderet, inertes homines & otioſos pœna affici iuſſit.

Pyrrhus Epirotarum rex, cum quidam inter pocula quærerent, Vtrum Antigenidas, an Satyrus melior eſſe tibicen? Mihi

hi ſanè, dixit, præſtare videtur dux Polyſperchon: innuens,
A quæri opportere non inutilia, ſed neceſſaria. Vſque adeò ne in conuiuiis quidem aliud quam arma meditari patiebatur. At *Plut. in Pyrrho* rogatum ſcribit, Python an Caphiſias tibicen ei videretur melior.

Xenephon lib. 4. de Memor. dictis ac factis Soc. ſcripſit de Socrate, ſummo philoſopho: ὅτι καὶ παίζων οὐδὲν ἧττον ὠφέλει τοὺς συνδιατρίβοντας αὐτῷ, quod & ioci ipſius graues, plenique doctrinæ & ſapientiæ fuerint, vnde ad auditores non minus fructus quàm ex ſeriis redire ſolebat.

Gelo tyrannus educebat ſubinde ruſticatum ſicut in expeditionem Syracuſanos: quo melior, redderetur ager cultura, nec ipſi ex otio deteriores. *Plut. in Apoph.*

D. Bernardus quoties nil foris eſſet quod ageret, ſcripturæ domi totus vocabat. Rurſus ſi negotium foris incidiſſet, ſeriò illud intermiſſis tantiſper ſtudiis tractabat. *Auctor vita.*

Eugenius IV. Scotorum rex otioſos homines aut in exilium abire, aut artem manuariam diſcere coëgit. *H. Boëth. l. 9.*

Lege Kennethi Scotorum regis, otio addicti, ſcurræ, &
B huiuſmodi hominum genus, loris & flagro cædebantur. *H. Boëthius lib. 10.*

Lege Macchabæi Scotorum regis, hiſtriones, ludiones, mimi, & reliquum otioſorum nebulonum genus, niſi regis peculiari gratia ita permittantur, ad aliquod artificium agendum coguntur: quod ſi recuſent, niſi inepti ægritudine aut mutilatione fuerint, iumentorum more ad aratrum aut plauſtrum trahendum adiguntur. *H. Boëthius lib. 12.*

Maria Luſitanorum regina, Emmanuelis vxor, otium pati non poterat, neque regias virgines & mulieres otio corrumpi ſinebat. Itaque manib. ſuis è lino aut è bombycinis filis, opera muliebria faciebat, & mulieres ad eadem opera magis exemplo, quàm verbis excitabat. *Oſor. lib. 11. rer. Emm.*

VARIA TRACTARE. Et vel diverso tempore.

Clazomenius Timeſias fuit cætera in rempub. vir bonus: ſed quod tractare omnia per ſe vellet, imprudens in inuidiam & odium incurrit, donec hoc ei contigit. Fortè pueri in via ex foſſa quapiam talum, dum ille tranſit, eruebant: quorum ali-
C qui dicebant quieſcendum: vnus percutiens talum: Vt, ita, inquit, Timeſiæ cerebrum excutiam, quomodo eſt hic excuſſus. Quo Timeſias audito, cùm eſſe omnibus ſe animaduerteret odio, regreſſus domum, vxori rem aperuit: cui cùm iuſſiſſet, vt raptis ſecum neceſſariis ſequeretur, extemplo à foribus exceſſit vrbe. *Plut. in Precept. pol.*

Metiochus vnus ex Periclis amicis, illius potentia inuidioſe vtebatur & inſolenter. Itaque vulgo in illum decantabatur: Metiochus dux eſt, Metiochus viarum, Metiochus panis, Metiochus farinæ eſt curator, Metiochus omnia monet, Metiochus in malam rem ibit. *Plut. in Precept. pol.*

Theagenes cum palmam tuliſſet non modo ſolennibus, ſed multis aliis ludis, nec pancratio ſolum, ſed & pugilatu dolichoque epulo, denique heroico in funare quodam appoſita de more omnibus portione exiliit, pancratioque decertauit: quaſi vincere nemo ipſo debuiſſet præſente. Vnde coacervauit ducentas ſupra mille coronas: quarum pleraſque nauci non facias. *Plut. in Precept. pol.*

D. In Attalum *Martialis Epigram. lib. 2.* ſic ſcribit:

Declamas bellè, cauſas agis Attale bellè,
Hiſtorias bellas, carmina bella facis.
Componis bellè mimos, epigrammata bellè:
Bellus Grammaticus, bellus es Aſtrologus.
Et bellè cantas, & ſaltas Attale bellè.
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pila.
Nil benè cum facias, facis attamen omnia bellè.
Vis dicam quid ſis? magnus es Ardelio.

In eundem lib. 1. ſic ludit:

Semper agis cauſas, & res agis Attale ſemper:
Eſt non eſt, quod agas, Attale ſemper agis.
Si res & cauſa deſunt, agis Attale mulas.
Attale, ne quod agas deſit, agas animam.

In Vacerram. *Martialis Epigrammatum lib. 11.*

Et delator es, & calumniator,
Et fraudator es, & negotiator,
Et fellator es, & laniſta: miror
Quare non habeas Vacerra numos.

Eodem tempore. Simul.

Theodectes philoſophus, Ariſtotelis diſcipulus, ea fuit ingenij felicitate, vt ſimul legere, ſcribere & dictare poſſet: eoque de eo dictum fuit, quòd ingenium & memoriam ad nutum haberet. Idem de Adriano Imp. ſcribunt. E

C. Iul. Cæſar, ingenij vigorē & celeritatē quodam igne volucrē habuit. Scribere & legere ſimul, dictare & audire ſolitus erat. Epiſtolas verò maximarũ rerum quaternas pariter librariis dictabat, ipſe manu propria quintam addens & ſi calamũ eximeres, ſeptenas. *Plin. lib. 7. c. 25. & Plut. in eius vita ex Oppio.*

VILIA CVRARE.

Rom. cenſores primum illud agebant, quòd alimenta ſacrorum anſerum locabant, Leue hoc quidem, vt à leuibus diligētiæ ſuæ omen proponerent: graue verò, ſi grati animi vel erga bruta ſignificationem intueantur. *Plut.*

Ephori Spartanos inito magiſtratu Laconibus μύστακα κείρειν imperabant: in re leuicula imperij ſui primitias deguſtandas propinentes. *Plut.*

INVTILIA TRACTARE.

Otio abuti.

Democritus cum cucumere veſceretur, vt ſenſit liquorem eius melleũ, rogauit miniſtrã, Vnde comparatus eſſe? Quæ cũ certum hortum nuncupaſſet exurgens ducere eam iuſſit ſe & F monſtrare locum. Mirante muliere, & quid quæreret, percunctante: Dulcoris, inſit, mihi inueſtigãda eſt cauſa: quã eruero, ſi ſpectauero locum. Accumbe age, inquit, arridens mulier, imprudens ego cucumerem in vas condideram mellitum. Tum ille velut ſtomachans: Enecas me, inquit. Ego nihilominus incumbam ratiocinationi, quaſi propria cucumeri & familiaris ſit dulcedo. *Plut. lib. 1. Quæſt. conuiu. & Laert. lib. 9. cap. 7.*

Pigres Carius ex Halicarnaſſo, frater Artemiſiæ reginæ, Homeri Iliados verſibus heroicis pentametrum adiecit, adeò vt in Elegiacum carmen Iliada commutaret: μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος, Μοῦσα, σὺ γὰρ πάσης πείρατ' ἔχεις σοφίης. In eum quoque referunt Margiten & Batrachomyomachiam, Homero alioqui attributa poëmata. *Gyraldus ex Suida.*

Timolaus Lariſſæus Macedo, Anaximenis Lampſaceni diſcipulus, rhetor & poëta, in Homerica Iliade heroicum heroico addidit: vt μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος, ὃ ἰδίως χεῦεν κεχολωμένος ἀντία χειρός. *Gyral. Dial. 3. Hiſt. poet. ex Suida.*

Neſtor ſub Seuero, Larandæus ex Lycaonia, Piſandri poëtæ pater, Iliada conſcripſit ἀστοιχείωτον, quia deerat in ea literæ, vel λειπογράμματον, *Gyral. Dia. 4. hiſt. poet. ex Suida.* G

Idæus Rhodius, verſum verſui componens, poëſim Homericam duplicauit. *Idem.*

Tryphiodorus grammaticus Ægyptius & poëta heroicus ſcripſit Odyſſeam λειπογράμματον, abſque α litera. *Suida.*

Ludus Cleanthis reiiciendus. Cauillatur enim interdum ſimulans explicare: illudque:

Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων id eſt,
Iuppiter omnipotens celſa regnator ab Ida. Et,
Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε. id eſt,
Iuppiter ô Dodonæe. ——

iubet legere hyphē: quaſi aer ex halitu terreno propter ſublatũ, in altũ euaporationem ἀναδοδωναῖος ſit. Chryſippus autem ſubinde malignus eſt, qui nõ iocatur, ſed verba fundit inſcitè, cogitque εὐρύοπα Iouem eſſe, mire facundũ & traiicientem vi verborũ. Præſtat verò relinquere iſta grammaticis, & promere magis illa, quibus & fructus ineſt & lepos. *Plut. de. Aud. poetis.*

Laudationem Herculis inſtituente Sophiſta recitare, At H quis, inquit Antalcidas, eum vituperat? *Plut. in Apophth.*

Pyrrhus Epirotarum rex, cùm quidam inter pocula quærerent, Vtrũ Antigenidas, an Satyrus melior eſſet tibicen; Mihi ſanè, dixit, præſtare videtur dux Polyſperchon, innuens, quæri oportere non inutilia, ſed neceſſaria. Vſque adeò ne in conuiuiis quidem aliud quam arma meditari patiebatur. *Plutarch.*

Horat. lib. 3. ode 19. Telephum familiarem ſuum reprehendit, quod genealogias neſcio quas, & curioſas hiſtorias ſcrutaretur, & non potius ea, quæ ad vitæ vſum & hilaritatem attinent, narret, curetque vt ſuauiter potet, & ſine noxa:

Quantum diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio:
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus.

Eraſiſtrati importunitatem reprehende & curioſitatem qui in vnum metalla, herbas, theriaca, è terraque & mari petita confundit. Nempe præſtat his repudiatis ad ptiſanam,

cucurbitam, & hydrelæum medicinam redigere. *Plut. lib. 4.* A *Conu. quæſt. 1.*

ARTES MVLTÆ. ARTIBVS VARIIS DEDITI.

Liuius l. 33. & 34. & l. 39. Potiſſimum, in Catone ait, tanta vis animi ingeniiq; fuit, vt quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi ipſe facturus fuiſſe videretur: nulla ars neque priuatæ neq; publicæ rei gerendæ ei defuit. Vrbanas ruſticaſque res pariter callebat. Ad ſummos honores alios ſcientia iuris, alios eloquentia, alios gloria militaris prouexit: huic verſatile ingenium ſic pariter ad omnia fuit, vt natum ad id vnum diceres quodcunque ageret. In bello manu fortiſſimus, multiſq; inſignibus clarus pugnis: idem poſteaquam ad magnos honores peruenit, ſummus Imperator: idem in pace, ſi ius conſuleres, peritiſſimus: ſi cauſa oranda eſſet, eloquentiſſimus, nec is tantum cuius lingua viuo eo viguerit, monumentũ eloquẽtiæ nullum extet: viuit imò vigetque eloquentia eius ſacrata ſcriptis omnis generis. Orationes & pro ſe multæ, & pro aliis, & in alios, nam non ſolùm accuſando, ſed etiam cauſam di-
B cendo fatigauit inimicos. Simultates nimio plures & exercuerunt eum, & ipſe exercuit eas, nec facilè dixeris, vtrum magis preſſerit eum nobilitas, an ille agitauerit nobilitatem. Aſperi proculdubio animi, & linguæ acerbæ, & immodicè liberæ fuit: ſed inuicti cupiditatibus animi, & rigidæ innocentiæ contemtor gratiæ, diuitiarum: in parſimonia, in patientia laboris periculique ferrei prope corporis animique quem ne ſenectus quidem quæ ſoluit omnia, fregerit; qui ſextum & octogeſimum annum agens cauſam dixerit, ipſe pro ſe orauerit, ſcripſeritque, octogeſimo anno Ser. Galbam adduxerit in iudicium, *Hoto. in deſcript. Iuriſconſult.*

INVENTIO MVLTA.

☞ *Conſule ſub Tit. Inuentorum, exempla eorum qui multa inuenere.*

SCRIPTIO MVLTA.

☞ *Ex Scriptionis loco illuſtretur.*

ACTIO MVLTA.

☞ *Conſule Tit. Negotij, Varia tractare.*

Athenienſes multis ſe negotiis implicare, dum exules &
C oppreſſos fouent, præco Thebanus ad Theſeum regem apud Euripid. Supplicib. inquit:

Πράσσειν σὺ πολλ᾽ εἴωθας, ἥ τε σὴ πόλις.
Curioſe agere tu multa ſoles, atque tua ciuitas

Cui Theſeus reſpondet, inquiens:

Τοιγὰρ πονοῦσα πολλά, πολλ᾽ εὐδαιμονεῖ.
Profectò laborans multa, multum felix eſt.

OPERA MECHANICA MVLTA.

Iberorum mulieres quotannis telas ſuas publicè proponunt: viri autem, quæ plurimum laboraſſe viſa fuerit, illi maximum honorem deferunt. *Nicolaus de Moribus gentium, apud Stobæum ſermone 3.*

PAVCITAS.

☞ *Huc exempla eorum qui Pauca ſcripſere: in loco de Scriptoribus. Item qui Otij ſtudio negotia intermiſere, in loco de Otio.*

PRÆCIPITANTIA IN SVSCIPIENDO, AGGREDIENDO.

D Diana obiurgat Theſea, quod feſtinando & præcipitando ſuam ſententiam, filium ſuum perdiderit, *apud Euripid. in Hippolyto* inquiens:

—— ὁ χρόνω μακρῷ
σκέψιν γ᾽ ὤλεσας.

Cùm rumor afflauiſſet incerto auctore ab Alexandri obitu, proſilientibuſque extemplò in ſuggeſtum Oratoribus Athenienſium, neque cunctandum, ſed bellandum iam ſuadentibus: præſtolandum cenſuit Phocion, & certum cognoſcendum. Nam hodie, inquit, ſi mortuus eſt, & cras erit, & poſt mortuus. *Plut. in Apoph.*

Philippus rex Macedonum, proditione ciuitatem Melitæorum occupaturus, cùm circa mediam noctem venturum ſe conſtituiſſet, ante tempus exercitum è Lariſſa mouit, & in agrum Melitæorum maturius venit. Itaque multis ſuorum amiſſis, cum dedecore reuerſus eſt. *Polyb. Hiſt. lib. 9.*

Populo Romano memorauit Auguſtus Cæſar ſucceſſorem Imperij relicturum, qui nunquam ea de re bis deliberaſſet, Cæſarem Tiberium denotans. *Plut. in Apopht.*

C. Lutorius Priſcus, Eques, Poëta nobilis, ægrotante adhuc Druſo Tiberij filio, carmina de morte illius ſcripſerat. E
Indigniſſimum hoc meritò Senatui viſum eſt. Quid enim aliud ex eo dici aut conijci potuit, quam his verbis liquidò Priſcum perſuadere vnicuique voluiſſe, aut mortis illius cum Ælio Seiano & Liuilla Druſi, ſe conſcium eſſe, aut quidem certè cupidum? quorum vtrumque pœnam meretur. Quare à Senatu condemnatus, vita deceſſit. *Ærod. ex Dione, lib. 7.*

Anno 349. Conſtantius Imp. re ſæpe cum Perſis malè geſta, demum cum Sapore rege apud Singarim oppidum prælio ſummo conflixit: in quo haud dubiam victoriam propter nimium Militum ardorem, atque intempeſtiuam certandi cupiditatem amiſit. Nam cum pugnam ſeditioſe ac ſtolidè contra omnia militaris diſciplinæ præcepta die iam præcipiti popoſcerunt, tum prælium in noctem cum maxima ſui pernicie produxerunt. *Sigon. lib. 5. Imp. occid.*

MATVRITAS IN SVSCIPIENDO, AGGREDIENDO NEGOTIA.

Cùm rogante Alcibiade bellum Syracuſanum populus ſciuiſſet, Nicias vehementer ab ea expeditione populum deterruit. Verùm cum ſurdis caneret, Alcibiadi & Lamacho collega vel inuitus additus fuit, vt illorum præcipitantiam maturis conſiliis ſuis refrænaret. Alcibiade autem rei capitalis accuſato, relictus cum Lamacho, cunctatione nimia occaſionem rei F
benè gerendæ videtur amiſiſſe. *Plut. in Nicia.*

Apud Sophoclem Electra queritur de fratre Oreſte:

Φωνεῖ γε, φαίνει δ᾽ οὐδὲν ὧν λέγων ποιεῖ.
Dicis quidem, ſed è dictis, facis nihil,

Et ſic reſpondet Chorus:

Φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν πρᾶγμ᾽ ἀνὴρ πράσσων μέγα.
Qui facinus ingens tentat, ille lentus eſt

ſentiens, in arduis ac periculoſis negotiis non eſſe præcipitandum conſilium. Huic rurſus ita reſpondet Electra:

Καὶ μὴν ἔγωγ᾽ ἔσωσ᾽ ἐκεῖνον οὐκ ὄκνῳ. id eſt,
At is quidem haud cunctante me ſeruatus eſt,

indicans pernicioſam eſſe cunctationem, quum vrget præſens periculum. *Eraſmus in Adagiis.*

Alexander Magnus interrogatus, Quomodo potitus eſſet Græcia? reſpondit, μηδὲν ἀναβαλλόμενος, id eſt, Nil procraſtinans. *Homeri Schol. Iliad. β.* G

Q. Fabius Maximus poſt Cannenſem vrbis cladem vocatus cum M. Cl. Marcello ad imperium, feroce viro, præliandique ſemper cum Annibale auido, ipſe ſpem conceperat, ſi nemo ſigna cum Annibale conferret, breui fore, vt vires eius confectæ elangueſcerent. Itaque dixit Annibal, magis ſe formidare Fabium à pugna abſtinentem, quam dimicantem Marcellum. *Plut. in Apophth.*

Idem ſigna cum Annibale conferre detrectans, ſed atterere inſtituens copias eius, rei pecuniariæ anguſtiis & commeatuum laborantes, infeſto agmine per loca aſpera & alta ſectabatur. Hic cùm ludibrio haberet eum vulgus, atque Annibalis pædagogum appellaret, flocci faciens id, rationibus ſuis vtebatur, atque amicis dixit, Eum, qui cauillorum & conuitiorum metuens eſſet, timidiorem putare ſe eo, qui hoſtes fugiat. *Plut. in Apophth.*

C. Domitius, quem Scipio Maior ſibi apud Lucium fratrem ſubſtituerat legatum bello, quod cum Antiocho eſt geſtum, contemplatus hoſtium aciem, præfectis, quos ſecum habebat, vt extemplo ſigna inferret, inſtantibus negauit ſatis H
temporis ſuppeditare, vt conciſis tot millibus, atque impedimentis eorum direptis, in caſtra reuerſi curare poſſent corpora. Idem facturum cras oſtendit ſe maturè. Ac prælio poſtridie conſerto quinquaginta millia hoſtium contrucidauit. *Plut. in Apophth.*

Publ. Scipio deſperationem cernens hoſtium, redimere prædicauit ſe tractu ſecuritatem. Siquidem ducem bonum medici more, nouiſſimo loco adhibere in curatione ferrum. Tandem adortus in loco Numantinos, fudit fugauitque eos. Ibi ſenioribus victos probris increpantibus, quod terga dediſſent iis, quos tam ſæpè fugientes egiſſent, dixiſſe ferunt Numantinum quendam: Eaſdem etiam nunc eſſe oues, at paſtorem alium. *Plut. in Apophth.*

L. Paulus Æmylius inita per iuga montium Macedonia, in aciem inſtructos conſpiciens hoſtes, cùm impelleret eum ad hoſtes è veſtigio adoriendum Naſica: Si tua quidem, inquit, ſim ætate. Enimuero multarum rerum mihi vſus, ne cum inſtructa acie ſigna ex itinere conferam, prohibet. *Plutarch. in Apophth.*

CVNCTATIO

CVNCTATIO IN SVSCIPIENDO.

A ☞ *Vide locum proprium de Cunctatione.*

IMPORTVNA, INTEMPESTIVA.

TRACTARE.

☞ *Vide Tit. Dictio multa, item Tit. Importunitas.*

Antiochus rex Chalcidem à Demetriade profectus, amore captus virginis Chalcidenſis, Neoptolemi filiæ dum patrem primò ablegando, deinde coram ipſe rogando fatigaſſet, inuitum ſe grauiori fortunæ conditionique illigantem, tandem re impetrata, tanquam in media pace, nuptias celebrauit: & reliquum hyemis, oblitus quas tum ſimul duas res ſuſcepiſſet, bellum Romanum, & Græciam liberandam, omiſſa omnium rerum cura, in conuiuiis & vinum ſequentibus voluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis, quàm ſatietate earum in ſomno traduxit. *Liuius lib. 36. & Athenæus lib. 10. Δειπνοσοφιστῶν. Ex Polybio, Victorius lib. 24. Var. lect. cap. 11.*

B C. Gracchus, flagrante adhuc fraterna clade quam longiſſimè à repub. remotam egit vitam: inde iniuriis & contumelia inflammatus intulit ſe in eam: mox moleſtiarum & gloriæ pertæſus, cùm quæreret exitum, cuperetque vitæ viciſſitudinem & quietem, non inuenit deponendæ potentiæ ſuæ ob magnitudinem eius rationum, verum in ea occubuit. *Plut. in Præceptis Polit.*

ALIENA SCIRE, COGNOSCERE, quæ ſcire

INTEREST.

☞ *Huius ex Prudentia loco exempla mutuanda.*

NIL INTEREST. CVRIOSA cognitio.

Lacones Adoleſcentem ex gymnaſio inſimularunt, quòd viam quæ fert Pyleam, noſſet. *Plut. in Laconicis.*

ALIENA TRACTARE. CVRIOSA

NEGOTII ALIENI

Affectatio, ſuſceptio.

IN GENERE.

Olim quendam ficto nomine ſuis perſtringit verſibus *Martialis lib. 7.* aliena curantem potius quam ſua.

THEORICA, PHILOSOPHICA VEL

ORATORIA A POLITICIS AVT

Militibus tractata

C Indecore.

Iphicrates quod etiam declamationes domi in cœtu meditaretur, oſtentui fuit. Nam etſi rhetor bonus, non ineptus eſſet, debebat tamen in gloria militari acquieſcens ludo cedere Sophiſtis. *Plut. in Præceptis Politicis.*

Decore.

P. Scipio maior quod ei ab expeditionibus & repub gerenda otij concedebatur, id in litteris traducens, dicebat tum minimè ſe eſſe in otio, cùm eſſet otioſus. *Plut. in Apoph.*

GRÆCA LATINIS TRACTATA,

Horatius de ſeipſo lib. 1 Satyra 10. ſic ſcribit:

Atque ego quum Græcos facerem natus mare citra
Verſiculos, vetuit me tali voce Quirinus
Poſt mediam noctem viſus, quum ſomnia vera:
In ſyluam non ligna feras inſanius, ac ſi
D *Magnas Græcorum malis implere cateruas.*

POETICA A MEDICIS TRACTATA.

Periander quidam (non ille Corinthius,) medicus egregius, poëtam tamen ſe videri volebat. Poëmata ergo illepida quædam paſſim recitabat. Vnde Archidamus Ageſilai filius illi dicere ſolebat. Quin fit, ô Periander, ὅτι ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς, *Gyrald. in 3. dial. Hiſt. Poët. ex Plut. Lacon.*

POLITICA A SACRIS TRACTATA

Phariſæi apud Iudæos populari gratia maximè valebant. Quos ſibi Alexandra Alexandri Regis vxor poſt mariti mortem deuinxit, eorumque conſiliis regnum retinuit & adminiſtrauit, ita vt nomen regni penes Alexandrum eſſet, penes Phariſæos verò adminiſtratio. Quorum inſtinctu optimates quoſque regina ſuſtulit, quod ij Alexandro regi in populum ſæuiendi auctores fuiſſent, & ſic Reſpub. præſidib orbata, multis calamitatibus poſt reginæ mortem fuit ſubiecta. *Ioſephus lib. 13. cap. 14. Ant.*

Tiberio Imperante, Seruius Maluginenſis Flamen Dialis poſtulauit vt Aſiam ſorte obtineret, ſuique ſemper in poſterum ratio haberetur. At cum Lentulus Augur multa ex aduerſo diſſeruiſſet, Cæſar etiam ipſe Tiberius Pont. Max. decretum Pontificum recitaſſet, quo continebatur, ne Flamen Dialis plus quam binoctium abeſſet, dum ne diebus publici ſacrificij, nec ſæpius quam bis in annum: iudicatum eſt annuam abſentiam, Prouinciarumque adminiſtrationem Dialibus non concedi, itaque de Aſia pro Seruio non placere. E *P. Ærodius ex Corn. Taciti lib. 13.*

Hieronymus Sauonarola Dominicanus, dum ſeſe Mediceis exulibus opponit, & popularem Florentinæ Reipublicæ ſtatum in ſacris concionibus defendere nititur, cum detecta coniuratione eos, qui Mediceos reducere ſtuduerant, Franciſcus Valorius extremo ſupplicio affici curaſſet: populus Mediceorum commiſeratione ductus, ſic immutatus eſt, vt vltrò in partes tranſiret, audactérque aduerſus Hieronymi ſectatores bellum ſuſciperet. Tantáq; rerum atq; animorum commutatio, non toto vertente anno his diſſidiis Florentinæ conſecuta eſt vt Hieronymus qui modo ſingulari ſanctimoniæ virtutiſque nomine animis ciuium imperitarat, & in numerum diuorum vt viuens referretur, publico conſenſu meruerat, concurſu populi, ſenatuſque decreto damnatus ſit, in area curiæ fœdiſſimo ſupplicio concrematus. In eo tumultu, quo templum D. F Marci ferro & flammis eſt oppugnatum, vt Sauonarola caperetur, armati hoſtes in domum Franciſci Valorij impetum fecerunt: qua direpta, atq; etiam interfecta eius vxore, dum ipſe à lictoribus in curiam duceretur, à propinquis damnatorum ante proconſulis ædes trucidatus eſt. *Iouius in Leone 10. lib. 1.*

BELLICA A SACRIS TRACTATA.

Sic bellica tractant

Pontifices.

Leo IX. Pp. cum prædia Pontificia, quæ in Germania erant cum Beneuentano ducatu, Henrico III. Imperatore petente permutaſſet: Germanorum firmo auxilio ab Imp. inſtructus, Nortmannis, qui aſſiduis incurſionibus ea loca infeſtabant, bellum indixit, & primus poſt Ioannem X. ad bellum prodiit. Nortmanni, Pontificis reuerentia ducti, ſtatim pacem petierunt, ea lege, vt quæ ceperant, Eccleſiæ beneficio retinerent, atque eius feudatarij fierent. Tum Leo, Reddant ante, inquit, res ſancto Petro ereptas, deinde de pace loquantur. Cui Nortmannus ferox, G Atqui prius millies mortem pugnando oppetiturus ſum, quam quæ ſemel armis peperi, redditurus. Primò igitur prælio Nortmanni loco mori cæſſerunt, inde collectis copiis Pontificios ex improuiſo aggreſſi ita circumuenerunt, vt Lombardos in fugam coniecerint, Germanos ad vnum propè omnes occiderint. Leo ex prælio in caſtellum trepidus ſe recepit, ibique acriter obſeſſus, tandem reddita, quam ademerat, ſacrorum communione, ſe dedidit, ac incolumis ab Hunfrido comite Beneuentum deductus eſt. *Sigon. lib. 8. reg. Ital.*

Paſchalis II. ad pontificatum euectus, armis inuictus heros, vtroque gladio contra Henricum Imp. pontificatum defendit: Pecunia à Rogerio Apuliæ Duce adiutus, copias, quæ neceſſariæ videbantur, contraxit, ac bello Albam tranſlato, oppidóque expugnato, Clementem III. Antipapam inde deiecit. *Sigon. lib. 9. reg. Ital.*

Vrbanus II. Pp. Claramonte Romam rediens, vbi bellum ſacrum ſuaſerat, cum Clementem III. Antipapam ab Henrico IV. Imp. occupata Vrbe potiti, ſe verò per arma excludi vidit, haudquaquam animo defecit, verùm eo ardore, quo bellum contra Sarracenos ſuaſerat, arma parauit, ac propriis multorum, quos ad ſacram expeditionem accenderat, auxiliis vſus, H Vrbem oppugnauit, ac Clemente in arcem compulſo Lateranum recuperauit. Biennio poſt eundem in arce acriter oppugnauit: cumque alia ratione propoſitum tenere non poſſet, cuſtodibus pecunia corruptis, demum arcem in ditionem adduxit. Clemens verò clam elapſus, Albam ſe Marſorum retulit, ac firmo ibi ſe præſidio communiuit. *Ibidem.*

Victor III. Pp. an. 1087. vt Sarracenorum, qui in Africa erant, inſolentiam frangeret, conſilio cum Epiſcopis & Cardinalib. habito, ingentem ex omnibus Italiæ partibus exercitum conuocauit: ac vexillo B. Petri tradito, & noxis omnibus relaxatis in Africam miſit: ac per eos centum millia hoſtium cæcidit: & vrbem eorum maximam cepit. Neque victoria vlla per hæc tempora fuit inſignior: quippe eodem die in Italia nunciata, quo eſt in Africa comparata. *Ibid.*

Lucius II. Pp. Romanos, imperium pontificium nouo Senatu inſtituto & Patricio delecto renuentes, armis ad officium redigere conabatur. Itaque exercitu comparato ſenatores

in Capitolio obſedit, ordinem illum, qui libertatis Romanæ A erat fundamentum, cupiens abolere. At Iordanes Patricius Pontificem cum ſuis à Capitolio repulit, atque ad implorandum Conradi Regis Germanorum auxilium impulit, Narrat etiam Gothifredus, Lucium in pugna lapide percuſſum fuiſſe, neque amplius vſque ad diem obitus ſui, qui proximè conſequutus eſt, in ſolio pontificio conſediſſe. *Sigon. l. 11. regn. Ital.*

Innocentius II. Pp. à Lothario Imp. reſtitutus, in Rogerium Siciliæ regem Concilio Lateranenſi bellum decreuit, qui non ſolum Anacletum II. adulterinum veneratus pontificem fuerat, ſed etiam diris deuotus in pertinacia permanebat, atque electiones & conſecrationem Epiſcoporum ad ſe contra decreta trahebat: & ſanctum Germanum aliaque Caſſinatis Eccleſiæ loca per vim occupata tenebat. Comparato igitur Romanorum exercitu ipſemet Pp. Leonis noni exemplo aduerſus eum progreſſus, eundem omnino exercitum habuit. Nam Rogerium ad ſanctum Germanum obuium factum omnibus Caſſinatis monaſterij locis eiecit, atque in caſtrum Gallutij cópulſum acri obſidione circumdedit. Verùm Gulielmo Rogerij filio Tarenti principe cum firmo militum robore ſuperue- B niente, profligato exercitu, ipſe cum Cardinalibus eſt comprehenſus. Rogerius obſidione liberatus ipſum Neapolim deduxit, atque eximio, vt decuit, honore tractauit. Ibi pacis mentione vtrimque illata, res haud ægrè conuenit. Rogerius Innocentium cuſtodia, Innocentius Rogerium contracta noxa exoluit: & ne vlla in futurum belli materia ſupereſſet, ipſum regem Siciliæ, Ducem Apuliæ & Calabriæ, & Principem Capuæ appellauit, atque hominem, vt vocabant, ligium Eccleſiæ confirmauit. Tiburtes inde neglecta religione adhuc in contumacia permanentes armis cogendos, qui vltrò obtemperare nollent, decreuit, ac re cum Romanis communicata, exercitum eorum eduxit, atque acriter Vrbem obſidere inſtituit. Tiburtes conſilium experiendæ cum virtute fortunæ ceperunt, ac repentè portis egreſſi, & caſtra Pontificis ac Romanorum adorti, eos ſecum prælio decertare coëgerunt: ac demum loco motos caſtra opulentiſſima deſerere, & fuga ſalutem ſibi quærere compulerunt. Sequenti anno Innocentius bellum Tiburtinum maioribus quàm ante viribus inſtaurauit, cùm ipſius C defectionis indignitate accenſus, tùm à Romanis, qui ſe à Tiburtibus pulſos, caſtriſque exutos indignabantur, inductus. Tiburtes autem Romanorum apparatu deterriti, viribúſque ſuis diffiſi, antequam ad extrema venirent, pacem à Pontifice poſtularunt. Neque ea obſequio iurando, atque obſidibus in fidem tradendis ægrè eſt impetrata. Romani verò, qui & parta victoria ferociores euaſerant, & irati acerbiore pœna Tiburtes afficiendos exiſtimabant, à Pontifice flagitarunt, ne tantam defectionem tam molli vindicaſſe conditione vellet: Tiburtes meruiſſe, vt muris diſiectis è Latij finibus truderentur: neque ipſum à defectionibus tutum futurum, niſi in auctores earum atrocius foret animaduerſum. Innocentius econtrà ſupplicibus pacem dandam cenſebat. Romani ſeditione concitata, in Capitolio concionem indixêre: & tandem in eam ſententiam deſcendêre, veterem Romanæ libertatis ſtatum reſtituendum. Pontifici vnam ſacrorum curationem relinquendam in vrbe eſſe. Itaque inita defectione ordinem ſenatorium iampridem extinctum popularibus ſuffragiis reuocauerunt, & bellum cum Tiburtibus renouarunt. Innocentius populum Romanum à ſacris amouit, cúmque pontificiorum iure D comitiorum, cuius à primis temporibus ad eam vſque diem participes fuerat, ſpoliauit: mox in timorem Romani amittendi dominatus adductus, tantum ex ea re ſolicitudinis hauſit, vt languore confectus octauo Kalendas Octobr. ann. 1143. periesit. Hæc tum inſtituta contentio tanti momenti fuit, vt omnes deinceps Pontifices vſque ad Clementem tertium exercuerit. Sepulto Innocentio Cardinales excluſo populo ad comitia conuenerunt, ac poſtridie eius diei Vidonem ciuem Caſtellanum, ex Cardinalium collegio Pontificem ſublegerunt, ac mox conſecratum, Celeſtinum ſecundum vocarunt. *Ibidem.*

Cardinales.

Gregorius Montelongus, Apoſtolicæ Sedis in Lombardia legatus, ab Innocentio IV. Pp. Aquileienſi patriarchatu ornatus; contra Fridericum II. Imp. rem geſſit. Eo curante, hinc Placentini, Mediolanenſes, inde Bononienſes, Ferrarienſes, Rheni, Mutinenſes præſidia immiſerant Parmam celerrima: vt Fridericus illorum eruptionibus penè quotidianis agitatus, caſtra remotius facerit communire coactus. Biennio toto tracta obſidio. Tandem facta eruptione in ſecuros, Victoriam E cepêre, ſoloque æquauêre. Turpi fuga elapſus Fridericus, ingentes theſauros hoſti reliquit diripiendos. *Crantz lib. 8. Saxon. cap. 13. & 14.*

Ægidius Magnus, Cardinalis Sabinus gente Carilla, apud Hiſpanos nobiliſſ. dum pontificia Sedes in Gallia exulat, ab Innocent. VI. in Italiam miſſus, legatus à latere, vt vocant, Tyrannos Eccleſiæ terras, Ludouici Bauari Imp. iuſſu occupantes, miro victoriarum curſu imperata facere coëgit, Italiam pacauit, arces plurimas ædificauit per annos quinque. Cui cùm ſucceſſiſſet Arduinus Burgundus Abbas Ciſter. omnes Italiæ populi iterum arma cepêre, Denuo miſſus eò Ægidius ab Vrbano V. inito fœdere cum principibus, Bernabonem Vicecomitem gemino prælio ſuperauit. Vrbano in Italiam veniente legationis onus conſignauit, ipſe Viterbij iam ſenex obiit Aſſiſij ſepultus, vir ſingularis virtutis, præſtantiſque animi. Strauit certè ille martius ſuis factis viam pontifici Gregorio XI. qui Vrbano ſucceſſit, vt Romam rediret, an. Salutis 1378. poſt ſeptuageſimum annum migrationis in Galliam. *Platina & Tarapha de Regib. Hiſpaniæ.*

Franciſcus Xymenes, Toletanus Archiepiſcopus bello clarus contra Mauros. *et tit. Expeditiones ſacræ Chriſtianorum.*

Ludouicus Patauinus, Philoſophiæ & Medicinæ operam dedit in patria (Folgoſus Chirurgum fuiſſe ait) Romæ arma tractare cœpit: iiſque breui ſic nobilitatus eſt, vt ab Eugenio IV. in Ioan. Vitellij locum pontificiis copiis præficeretur. Auxilio miſſus Florentinis, Nic. Picininum, Philippi Vicecomitis polemachum, ad Anglariam magno prælio vicit. Eo nomine Cardinalatus dignitatem promeruit, nutuque ſuo omnia adminiſtrauit, ipſúmque Pontificem popularibus ſuis planè obnoxium reddidit, Patriachatum Aquileienſem quoque adeptus eſt. Sub Calixto III. exercitui contra Turcas præfectus, eos ad Belgradum profligauit: claſſe Rhodiis ſuppetias tulit, inſulas hoſtibus complures eripuit. Sed morte Calixti, ſoluta claſſe hoſtibus exacerbatis, Græciam in maximo diſcrimine relinquens, Romam rediit. *Bern. Scard. lib. 2. cap. 6. hiſt. Pat.*

Hippolytus Cardinalis Eſtenſis, Venetorum claſſis expugnandæ in Pado rationem Alfonſo fratri Ferrariæ principi G ann. 1519. oſtendit. *Iouius in Alfonſo.*

Pompeius Columna Cardinalis, dignitate motus à Clemente VII. Gallicarum partium ſtudioſo, Caroli V. Imper. exercitu Pontificem in mole Hadriani obſedit, cepit, ad reſtitutionem honoris adegit, & quoad vixit vice regis Neapolitanum regnum obtinuit, vir ingenij maximi. *Garimbertus lib. 5. de Vitis pontificum.*

Epiſcopi, qui bellica tractarunt: quo ad patriam,

Itali.

Arnulfus Mediolanenſis Archiepiſcopus, indignè ferens, mortuo Othone III. Ardoinum Eporædiæ Marchionem Papiæ ſe inconſulto regem Italiæ dictum eſſe, Epiſcoporum Abbatúmque concilium Laude conuocat, atq; frequenti concione antiquum decretum D. Gregorij pontificis recitat: in quo diſertè ſcriptum ſit, vt vacante Italiæ regno, Archiepiſcopus Mediolani intra dies quatuordecim ſuffraganeos ſuos aduocet, atque ex illorum ſententia regem Italiæ creet. Inde in Ardoinum conuerſus, neque rectè, neque ordine feciſſe illum H oſtendit qui ſe inſcio conuentum principum aduocarit, ad eoſque de rege creando retulerit, ac lectus denique contra omnia vetuſtatis exempla ab alio quàm à ſeipſo regium diadema ſuſceperit. Itaque Ardoinum regem vitio factum pronunciauit, atque Henricum II. Bauariæ Ducem, à Germanis proceribus regem Germaniæ ſubrogatum, regem Italiæ deſtinauit. Cæterum cùm domeſticis bellis Henricus diſtraheretur, vix nouennio poſt ab eodem euocatus, victo Ardoino Rex creatur. Poſt diſceſſum Henrici, cum Ardoinus animos reciperet, Arnulfus exercitu Haſtam obſedit & occupauit, Ardoinum præ mœrore monachum induere compulit. *Sigonius.*

Herebertus Archiepiſcopus Mediolanenſis, Conradum II. Germaniæ regem in Italiam euocatum, corona regia ornauit. Mox mutata voluntate cum Mediolanenſibus contra illum conſpirauit. Mediolani obſidionem Imperatoris fortiter ſuſtinuit: eodemque in Germaniam reuerſo, magnis delectibus habitis Ambroſium Cardinalem (quem ei ſucceſſorem Conradus dederat) omneſque eius fautores bello inſtitit perſequi.

Itaque

Itaque cùm nihil prætermitteret, quòd ad maximũ gerendum
A bellum viui eſſet, vexillum impoſitum in curru excogitauit, quod Carrocium appellauit. Erat id currus genus, cui ſigna militaria omnia infigebantur: à bobus trahebatur: ab eo recedere & vexilla deſerere, extremæ ignominiæ erat. Inſtitutum id reliqui deinceps Italiæ populi ſunt imitati, ſpecioſum quidem propter nouitatem ab initio, quod hoc veluti fræno à fuga præcipiti videbatur cohiberi, ſed ad expeditiones & belli momenta celeriter perſequẽda, vbi calcaribus vti & habenas laxare oportet, & inutile, & damnoſũ. Mortuo interea Conrado, Henrico III. eius F. reconciliatus eſt. *Sigon. l. 8. regni Ital.*

Otho Vicecomes Mediolanenſis Epiſc. pulſus à Turrianis, poſt varios caſus, pericula, clades, victorias, tandem victis hoſtibus an. 1277. Mediolani receptus, à belli ſtudiis ad pacis ciuiliſque adminiſtrationis munia conuerſus, ciues de ſe bene meritos locupletare, omnib: iuſtitiæ atque humanitatis officiis nouas amicitias parare, procurare res diuinas, ſingularique moderatione principis ſimul ſatrique paſtoris officia implere cœpit. *Iouius in vita Othonis Vicecomitis.*

B Ioannes Vicecomes; Archiepiſcopus Mediolanenſis, à Benedicto XII. Pp. in Florentinorum gratiam Auenionem ſub anathematis pœna euocatus, vt gladij vtriuſque vſurpati rationem redderet: ſe ibi comparituum reſpondit. Præmiſit interea, qui domos conducerent, & commeatum profuſiſſime compararent, qui ſeptem equitum totidemque peditum mill. ſufficeret. Pontifex periculum intelligens, Archiepiſcopo tanquam occupato & pontificij nominis ſtudioſo eum ſe laborem benigne remittere dixit. *Iouius in vita Ioannis.*

Certamine illo, quo Florentinus populus apud Campaldinum Aretinorum copias fudit, cùm Gulielmo Aretino epiſcopo nonnulli ſuaderent, vt ſaluti ſuæ conſuleret, quando Aretinis ſpes nulla ſupereſſet: petiit, an recipi ex prælio Aretini poſſent? Cum negaretur fieri poſſe, vt amplius ſe ex acie reciperent, dixit: Se cum eis mori malle, quam ſine eis incolumem vitam ſeruare. Itaque in prælium reuerſus, in medios hoſtes irruit, & fortiter pugnans interiit. *Fulg. lib. 3. cap. 2.*

Galli.

Guibaldus Lotharingus cùm adhuc apud Stabulenſes Ab-
C batem ageret, claſſi præficitur à Lothario Imperatore contra Salernitanos, cum quibus multis præliis contendit. Et contra Reinaldum Caſinatem abbatem, qui Rogerij auxilio omnia quæ circum caſtellum Sancti Angeli ſita erant, ferro atque igne depopulabatur, in armis fuit, ac Imperatorem qui iam diceſſerat, in auxilium reuocauit, inepte imitatus illud Pſalmi: Ne quando dicant Saraceni, Normanni, Longobardi, vbi eſt Imperator illius? Hic tandem deiecto Reinaldo, in illius locum ſuffectus eſt ab Imp. *Chronicon Caſinenſe lib. 4.*

Cùm Ioannis Anglorum regis frater cum Marchadeo principe agrum Beluacenſem infeſtaret, Philippus eius vrbis epiſcopus armata ſtipatus cohorte, magno animo occurrit prædatoribus: ſed cæſo milite, epiſcopus capitur & Anglorum regi traditus carceri mãcipatur. Canonici Beluacenſes ad Rom. Pp. ſui præſulis calamitatem deferunt. Is datis ad regem literis, vt benignè ſuos fratres & filios tractaret hortatur. Rex continuo Pontificis arma & loricas per eundem tabellarium ad Papam ferri curauit, vt cognoſceret, num iſtæ ſuorum filiorum ſint tunicæ, an non. At Papa ſubridens, reſpondit: Verè tunicæ nõ ſunt nec fratris, nec filij, ſed potius filiorum Mar-
D tis, dimiſitque eos ad Regis voluntatem. Hæc ad ann. 1196. refert *Matthæus Pariſius in Chron.*

Ludouicus XI. Gallorum rex, Baluo Epiſcopo Eruſiorum poteſtatem dederat Pariſiis recenſendorum militum. Id ægrè ferens Chabannes, vnus è principibus, à rege cenſoriam poteſtatem in canonicos Eruſios animaduertendi petiit. Rege autem reſpondente, falcem ab aliena meſſe cohibere oportere: Minimè, inquit ille. Nam cùm epiſcopus noſtram meſſem ſuam fecerit, ſupereſt vt nos ipſius noſtram eſſe ducamus. *Ægid. Correzanus de dictis Mem.*

Hiſpani.

Rodericus Toletanus archiepiſcop. prælio illi, quo Alfonſus IX. Hiſpaniæ rex Saracenos in montibus Giennio proximis inſigni victoria ſuperauit, ſe interfuiſſe teſtatur *lib. 8. rerum Hiſpaniæ.*

Germani.

D. Volfgangus Ratiſponenſis epiſcopus expeditioni Othonis Imp. contra Lotharium Galliæ regem interfuit, primuſque cæteris hæſitantibus vadum inuenit, flumen Axonam ſuperauit, animumque militibus addidit. *Auentinus lib. 5. Annalium, & Nauclerus.*

E Vngaris ſub Othone Magno totam Bauariam vaſtantibus, Huldericus Epiſcopus Auguſtanus Imperatoris caſtra ſecutus eſt: qui coniunctis viribus non tam armis, quam ratione & conſilio, hoſtes conciderunt. *Otho Friſingenſis, & Nauclerus.*

Philippus Colonienſis archiepiſcopus pro Friderico I. Imp. contra Alexandrum III. Pp. res in Italia geſſit ſtrenuè toto triennio: Henricum Leonem Saxoniæ & Bauariæ ducem Veſphalia exuit: turribus & muris circundedit Coloniam, ſub Henrico VI. *Cranz. l. 6. c. 38. & 46. Saxoniæ. Sigon. l. 13. regni Ital.*

Contra Mediolanens Friderico Imperatori militarunt Fridericus Colonienſis, Arnoldus Moguntinus, Hellinus Treuirenſis Archiepiſcopi, Conradus Eiſtetenſis, Daniel Pragenſis, Hermannus Verdenſis, Gebhardus Herbipolenſis Epiſcopi. *Radeuicus lib. 3. cap. 25. de geſtis Friderici* Obertus Cremonenſis epiſcopus, triginta millia armatorum in eadem expeditione duxit. *Vrſpergenſis.* Eundem contra barbaros exercitum ducentem, iuſſu Clementis tertij multi archiepiſcopi & epiſco-
F pi (Batauenſem, Herpipolenſem, Monaſterienſem, Oſſenburgenſem, Miſnenſem nominat *Cuſpinianus in Auſtria*) comitati ſunt *vt Syluius l. 6. in Blondi decadas* ſcribit. Venetæ claſſi archiepiſcopus Rauennas, Piſanæ Piſanus præerat epiſcopus. *Platina in vita Clementis III. Ioannes de Oppido.*

Otho Friſingenſis epiſcopus, cuius hiſtoria etiamnum extat, cum fratre Contrado Imperatore an. 1147. in Palæſtinam profectus, conſilio & armis rem Chriſtanam contra Turcos & Saracenos iuuit. *Syluius in hiſtoria Auſtrali.*

Coierant in ſocietatem belli contra Gerardum Hildeſeimenſem epiſcopum cum Magno duce Brunſuicenſe Theodericus Magdeburgenſis, Albertus Halberſtadenſis epiſcopi, duo comites de Anholt, comites de Querforde, barones de Harmerſchleue. Gerardus armauit ciues vrbis ſuæ, numero & viribus impar hoſtibus, ſed erat fiducia magna, & animus inuictus. Conſerto prælio Magnus dux capitur cũ Alberto Halberſtadenſi: qui quod acutiſſ. erat logicus, cuius ingenij monumenta adhuc extant, Gerardus verò rhetor, prouerbio locus datus eſt inter eruditos. Logicam tunc ſuccubuiſſe Rhetori-
G cæ: Tantum auri conflauit ex præda, & redemptione captiuorum, vt domum Carthuſiæ fundarit ab imo, & arces duas adderet his, quæ ante multæ extiterant. Magnus dux, vt ſe redimeret, vendidit principatum de Landeſberge & Hongerhuſem, quem ex matre habuit hæreditarium. *Cranzius lib. 9. Metrop. capite vltimo, & lib. 9. Saxoniæ cap. 33.*

Miniſteriales de Homelinge, cum Bernado V. Paderburnenſe epiſcopo contendere auſi, freti opibus & multitudine pugnantium. Progreſſus in eos Pontifex, adeo confregit in acie, vt omnes penè caperet. Impleuit captis omnia latibula domorum ſuarum, turres, carceres, cellaria: & inſigni emunctos argento, dimiſit. *Cranzius lib. 9. Metrop. cap. 5.*

Simon Comes de Sterneberg. epiſcopus Paderburnenſis, Carolo IV. imperante, fœdera, quæ alij cum viris principibus facere conſueuerant, ipſe cum ſuis nobilibus ſibi alias perpetuo iugo ſubditis faciebat, hos honorabat vt pares: quocirca in eum verſi, per contemptum publicè illi audebãt hoſtilia nunciare. Quumque illos bello perſequeretur, obſidens in præſidio Brobexe, ſagitta percuſſus in inguine, periit. Ita vir militari genere natus, dum miniſterialibus, ſuæ originis homini-
H bus, multum indulget, dumque arma Magis quàm ſacra proſequitur, finem aſſequitur, quem ſolent, gladio depugnantes. *Cranz. lib. 10. Metrop. cap. 22.*

Monaſterienſis eccleſiæ pontifex Otho, ex comitibus de Hoia, armorũ amator, bellis gerendis, quam eccleſiis adminiſtrandis, aptior. Hoſtes Monaſterienſis eccleſiæ ferè ad exterminum profligauit, & cepit: ex quorum bonis, prædiis, arcibus & oppidis fines ditionis eccleſiaſticæ mirificè ampliauit. Potentiam comitis de Texenebürg, qui ſemper grauis erat eccleſiæ, eneruauit, coëgitque ſupplicem adire. *Cranzius lib. 10. Metrop. cap. 49.*

Adelbertus Hamburgenſis Archiepiſcopus videns eccleſiam ſuam, quam Adaldagus deceſſor ſuus principum moleſtia liberam fecerat, iterum in idipſum recidiſſe, ſummo niſu conatus eſt eam reddere priſtinæ libertati: ita vt nec dux nec comes, nec aliqua iudicaria perſona, vllam iuriſdictionem haberet in ſuo archiepiſcopatu. Quod cùm per ſummum multorum odium fieri non poſſet, totus ad auxilium palatij confugit, cuius præſidio meminerat Adaldagum omnia conſecutum:

ſecutum : nec ſibi, nec ſuis, nec Eccleſiæ pepercit, Cæſarem A Henricum III. & aulicos placando, dummodò id efficeret, vt Eccleſia liberaretur. Proinde tantos viſus eſt in curia labores toleraſſe, tantiſque vbique terrarum expeditionibus cum ſuis ſponte deſudaſſe, vt indefatigabilem eius conſtantiam miratus Cæſar, ad omnia reipublicæ conſilia primum illum habere voluerit. Expeditiones in Vngariam Vandaliam, Italiam, Flandriam cum Cæſare fecit multas. *Cranzius lib.4. Metrop.cap.21.*

Hartuicus II. Bremenſis Archiepiſcopus, manu valida intrans Thietmarſiam, ad deditionem compulit rebelles. Illi pecuniam magnam promiſerunt. At quum Adolphus de Holſatia, & Chriſtianus de Oldenborg comites, & alij nobiles ſtipendium militiæ requirerent, Achiepiſcopus miniſtrorum ſuorum conſilio, qui fideiuſſores interuenerant, redditus Epiſcopales per triennium impendit, vt infra tempus illud omnia ex integro ſoluerentur. Ipſe interim de iis quæ de ca thedratico, vel Eccleſiarum conſecrationibus conſequi poterant, victitabat. Thietmarſi cum pecuniam promiſſam ſoluere non poſſent: ad Valdemarum Sleſuicenſem Epiſcopum defecerunt B *Cranzius lib.7. Metrop.cap.13.*

Hildeboldus Bremenſis archiepiſcopus, accepta à rege Daniæ pecunia, ciuitatem Sleſuicenſem obſedit, primus Bremenſium pontificum, qui venalem produxerit exercitum, & ſtipendia mereret. *Cranzius lib 8. Metrop.cap.24.*

Theodericus, epiſcopus Lubicenſis, cùm Tzeuenam in diœceſi Bremenſi cœnobium ſacrarum virginum viſitaret: Bremenſes ciues, quum aduerſus Stadij præfectum exiſſent, prædam abegerunt Spoliati pauperes epiſcopum circũſiſtunt, conquerentes omnia ſe ſua perdidiſſe. Vix ſacra poſuerat indumenta, expleto officio, & pedes cum peditibus ſequutus prædatores, per mille paſſus aſſequitur, ſuorumque iumenta repoſcit. Prædatores ſacram eius caniciem (quam ſudore madentem viderant) venerati, cum rubore reddiderunt quæ abſtulerant. *Cranzius lib.6. Vand cap.35.*

Vedekindus de Monte, epiſcopus Mindenſis, in religione non ſegnis, in armis ſtrenuus, iura Eccleſiæ ſuæ tuebatur aduerſus quoſcunque. Erat illi controuerſia cum ducibus de C Brunſuico, quæ de more gentis non aliter quam armis dirimi poterat. Peruétum eſt ad arma. Congreſſus vtrinque manu militari, & confligentibus hinc atque inde ferociter, victoria ceſſit magnifica pontifici. Victus dux, terga dedit victori. Obiit an.1384. *Cranz.lib.10. Metrop.cap.33.*

Ioannes de Aſel decretorum doctor, vir magnæ ſcientiæ pariter & prouidentiæ, ad epiſcopatum Verdenſem prouectus erat. Vicini, per ſocordiam prædeceſſorum aſſueti rapinis, excurſiones faciebant. Ille proceſſum iuſtitiæ & iuris contra eos putauit inſtituendum, vt euocarentur ad iudicium. Tum quidam militarium: Nihil (inquit) opus eſt euocare, ſua ſponte veniunt, priuſquam euocentur. Quid igitur facimus? ait epiſcopus. Hoc, ille inquit, domine, quod nos ſolemus, vt indutus lorica, lanceam brachio ſubiectam in eos dirigas. Neque ille abnuit, cùm robuſto corpore eſſet. Miniſteriales eius iter præoccupantes, delituerant in ſylua, qua tranſiturum ſciebant, tentaturi vires domini ſui, incurrũt hoſtiliter. Ille impiger haſtam quoque ſuam vibrat. Vix illi prætererant, & ecce cuneus alter incurrit. Ille, quod neceſſe videbatur, venientibus aciem haſtæ prætẽdit, ſtatimque ibi aperiunt qui ſint: Sic (inquien- D tes) neceſſe eſt fieri. Tum ille. Non putabam (inquit) ex angulo bis armatos prodire. Tum illi, in ludo, inquiunt, militari omnia neceſſe eſt prouideri, non habet iſta res certas obſeruantias: Obiit an.1470. *Cranz.lib.11. Metrop cap.29.*

Lullus Moguntinus epiſcopus interfuit bellis à Carolo Magno geſtis: vt indicant *Malmesburius & Lelandus apud Balaum. Centuria 13. cap.56.*

Luitpertus epiſcopus Moguntinus; ſeculo duodecimo à Chriſti natiuitate, cum accolis Rheni, & Lotharingis, per ſaltus Hercinios in Bohemiam, manu ferroque viam aperiens, tranſiit: & quinque reges Bohemorum ſibi occurrentes cæcidit, regionemque illam prædando & inflammando peragrauit, ac cum triumpho reuerſus eſt. *Auentinus lib.4.*

Boemi.

Ioanne de Praga Olomucenſis Epiſcopus creatus, aduerſante ſibi Venceſlao Romanorum & Boëmiæ rege, Alſonem Canonicum Viſſegradenſem æmulum habuit. Cæterum à Concilio Conſtantienſi Ioannis electio approbata fuit, adeò vt in Cardinalium etiam cœtum ſub titulo ſancti Cyriaci fuerit aggregatus ann.1426. Hic non pontificem modo egit, ſed fortiſſimum & militem & imperatorem, Huſſitarum copiis ipſius E auſpicio ſæpe fuſis. Cataphracto equo inſidens, inſtructis eorum aciebus ſæpe occurrit, ob id vulgo Ferreus nuncupatus. *Auguſt. Moranus in catalogo Epiſcop. Olomucenſium.*

Georgius Martinus Dalmata, Varadienſis Antiſtes, bello paceque potens à Ioanne rege Hungariæ Stephano filio infanti tutor relictus, contra Ferdinandum regem Solymanni arma implorauit, & Budam egregie defendit. A Iulio III. Cardinalis creatus eſt. Neque verò tum primum, ſed multò ante ſpectata fuit virtus eius, cùm & ipſe Ferdinandus hoſtis ſæpe diceret, nihil ſe proſus inuidere Ioanni, quam vnum cucullatum, qui galeatis decem millibus tuendo regno potior haberetur. Monachum vulgo appellabant, quod eſſe Ordinis Pauli primi eremitæ. Tanta ei inerat auctoritas cum ſumma in omnes caſus vrgentium rerum induſtria, vt quum concionanti ſimilis prodiret, quò vellet vel corruptos alienatoſque ciuium animos impelleret. Tandem cum in affectati regni ſuſpicionem incidiſſet, ex inſidiis interemtus eſt. *Iouius.*

Dani, Sueoni.

Abſalon Roskildenſis primum epiſcopus, inde etiam F Lundenſium archiepiſcopus, Valdemari regis Danorum collectaneus, bellicoſiſſimus fuit: cuius ſignum nunquam ſine fuga ab hoſtibus ſpectari ſolitum, multas eaſque illuſtres victorias cum alias tum præſertim de Sclauis regi peperit. *Saxo lib. 14 & ſeq.*

Rege Carolo Canuto pulſo, Ioannes Vpſalenſis archiepiſcopus Chriſtiernum Danum regno Sueonum impoſuerat. Chriſtiernus Sueonum vim ſuſpectam habens, Ioannem in vincula coniectum ſecum abduxit. Catillus Lincopenſis epiſcopus, Ioannis nepos, viſa Danorum tyrannide, pontificalia indumẽta præſente Canonicorum collegio, induit, quaſi rem diuinam ſolenniter peracturus: eaque rurſus & ſine mora ſingillatim exuens, & ad ſummum in eccleſia Lincopenſi altare reponens, votum vouit Deo, ſe non priùs ea recepturum, quàm oppreſſam patriam à tyrãnorum ſeruitute liberaſſet. Deinde ex eodem loco ſumtis militaribus armis inſtar cataphracti militis ad præparatam militiam extra eccleſiæ ſepta egreſſus, comites habuit Canonicos, eam rei nouitatem lacry- G mis & gemitibus proſequentes. Ad quos conuerſus, dixiſſe fertur illud Pſalmi: Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. Valido exercitu munitus, fugam ſimulans, Chriſtierni exercitum ad loca inſidiis oportuna deduxit, vbi Danos glaciali pugna excepit & memorabilem victoriam adeptus eſt, vt hoſtes fulmine ac turbine icti viderentur. Vix aliud præclarius officium ab aliquo pontifice in patriam vnquam collatum memoratur. Ea pugna patria in libertatem, & Carolus in patriam, atque archiepiſcopus in ſuam metropolim reſtitutus fuit. *Ioan. Magnus lib.23. cap.9.*

BELLICA A DOCTIS TRACTATA.

☞ *Conſule Titulum, Docti duces.*

Cùm expeditionem maritimam Philippus in Eubœam adornaſſet, agerentque Athenienſes timidius, claſſem Hyperides orator coëgit ex priuatorum liberalitate XL. triremium, ac princeps ſuo filiique nomine triremes duas armauit. *Plut. in vita Hyperidis.*

☞ *Ex loco Impietatis, exempla eorum qui Sacra temerè* H *contrectauerunt.*

MECHANICA TRACTATA.

A ſacris hominibus.

Non fuit ſatis Apoſtolis tantum ſpiritalia curare negotia, ſed ſi quid ſupererat temporis, manuum labori impendebant. Lucas in Actis teſtatur, Paulum Apoſtolum, cùm Corinthi apud Aquilam & Priſcillam hoſpitaretur, ſabbathis quidẽ in ſynagoga diſputare ſolitum, reliquis verò dieb. artem ſcenofactoriam exercuiſſe, & ipſemet in epiſtola ad Corinthios, ab Epheſo ſcribens, ait: Laboramus operantes manibus noſtris. In epiſtola quoque ad Theſſalonicenſes: Non inquieti, inquit, fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo: ſed in labore & fatigatione nocte & die operantes, aliquem veſtrum grauaremus: non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam cum eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Rurſùmque in Actis, ad maiores natu eccleſiæ, quæ Epheſi erat, loquens, ait: Argentum & aurum aut veſtem nullius concupiui,

piui, ſicut ipſi ſcitis : quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & iis qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit : Beatius eſt magis dare quàm accipere. Ab Aimone Cantuarienſi Archidiacono de Paulo traditum eſt, quod à gallicinio vſque ad horam quintam operi manuum, & inde vſque ad horam veſpertinam faciendis ad populum ſermonibus vacare ſolitus ſit : reſiduum vero temporis impertierit cibo, ſomno, precationi. Ita nulla hora illi præteriit immunis, experſque laboris, niſi quam edendi dormiendique neceſſitas interpellabat, mente interim Deo intenta. *Marul. lib. 3. cap. 9.*

Petrum & Thomam & Iacobum & Ioannem, poſt ſuſceptum Apoſtolatus officium, piſcatione ſe exercuiſſe, quin imò iubente Domino laxaſſe rete, in Euangelio legimus. Quis tale opus reprehendere audeat, ſi Dominus iubendo approbauit?

Antonius eremita ſolitudinis tædio affectus, exclamare cœpit : Seruari cupio, Domine, & cogitationes meæ mihi aduerſantur. Mox vbi de cella prodiit, conſpexit hominem monachali habitu ſuccinctum, nunc calathos texentem nunc ad orandum procumbentem. Et dum rem tacitus miratur, ab eodem tandem audiuit : Sic & tu age, Antoni, & tentationes vinces. Cumque id loquentem ſtatim non comparuiſſe animaduerteret, Angelum Dei fuiſſe intellexit. *Ibidem.*

Antonius Abbas hominum ad ſe confluentium frequentia offenſus, relicto monaſterio vlteriorem eremum petiit : ac ne fratres victum ipſi deferendo vexarentur (tridui enim itinere ab eis diſtabat) terram coluit, ſementemque fecit, & oluſcula plantauit, vt etiam iis, qui viſendi gratia acceſſiſſent, ad conueſcendum ſatis eſſet. Si quid otij ſuppeteret, ſportulas de palmarum foliis texebat. *Marulus lib. 3. cap. 9. Sab. lib. 2. cap 9.*

Venerius Abbas, dum ſolitarius in Palmaria inſula, quæ à continenti Lunenſis oppidi octo millia paſſuum abeſt, vitam durè admodum aſperéque ageret, diu herbis pomiſque ſylueſtribus ſuſtentatus, tandem ad agri ſe culturam accinxit, tanto Domini fauore, vt vnum ſarculum, hordeique modicum habens, die vno humum proſciderit, ſemen ſparſerit, meſſem ſecuerit. *Ibid.*

Cum Pacomio Abbate in quodam Thebaidis monaſterio mille quingenti Monachi erant, omnes manibus ſibi victum comparantes, ita vt etiam extra monaſterium pauperibus alimoniæ ſubſidia mitterent. Plurima inter eos artificum opera, & neceſſitatis & exercitij gratia, vt edomita aſſiduis fatigationibus caro diſceret ſeruire ſpiritui. *Ibidem.*

Phyloronius presbyter, dum in quodam Galiciæ monte multa ſe abſtinentia fatigaret, non minus manuum operatione exercebatur. Inde illi ſuppetere potuerunt longinquæ peregrinationis impenſæ, Romam Hieroſolymamque ititanti *Ibidem.*

De Archebio Caſſianus refert, quòd dum adhuc in cœnobio cum fratribus verſaretur, laborem quo ibi omnes ſuis horis exercebantur, ſibi duplicando pro matre creditori ſatiſfecerit, cum ipſa ob inopiam ſoluendo non eſſet. Deinde ſolitariorum inſtitutum ſecutus, cum in inſula Nili vitam duceret, Caſſiano eò aduenienti, atque ibidem inter anachoretas reſidere cupienti, cellam cum ſupellectile dono obtulit, ſe inde tranſmigrare velle dicens. Poſt paucos autem dies reuerſus, alteram multo labore ſibi conſtruxit. Sed mox & illam ſimul cum inſtrumento pari ſimulatione aliis eò appulſis conceſſit, & iam tertiam (vt ipſe Caſſianus tradit) ſibi ponere moliebatur. Hanc etiam daturus, ſi habitatorem inueniſſet. *Ibidem.*

Serapionis Abbatis Monachi manuum mercede ſibi in diem alimenta conquirebant. Cùm in agris tempeſtina meſſis eſſet, ruſticis operam locabant, & quicquid ſtipis inde exegiſſent, indigentibus (hiſque maximè qui in vinculis erant) erogabant. *Marul. lib. 3. cap. 9. Sabel. lib 2. cap. 9.*

Ioannes Abbas, qui in Thebaidis eremo vitam duxit, ſingulis Dominicis diebus pane ab Angelo delato ſe ſuſtentauit: cæteris diebus fiſcellas texendo victum parauit. *Ibid.*

Vando Abbas, Fontanellæ in Gallia, à Batilde regina diuinitus monita, plauſtrum cibariis onuſtum accepit. Sed deinceps de operibus manuum victui ſuo neceſſaria ſuppeditauit. *Ibid.*

Dorotheus in deſertis Ægypti Abbas, noctis quoque partem operi manuum dabat, ſportulas contexere ſolitus interdiu autem lapides conuehere, & cellas ædificare, quas ibi habitare volentibus vltrò offerebat. Sportulis autem diuenditis, pretium omne indigentibus donabat. *Ibid.*

Manuum labore victitaſſe fertur Hilarius Abbas in monte Æmiliæ commoratus, atque ibidem ſuis impenſis Eccleſiam conſtruxiſſe. *Ibid.*

Diuus Hieronymus ad Demetriadem virginem ſic ſcribit: Statue quot horis ſanctam Scripturam ediſcere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, ſed ad delectationem & inſtructionem animæ. Cumque hæc finieris ſpatia, & frequenter te ad figenda genua ſollicitudo animæ ſuſcitauerit, habeto lanam ſemper in manibus, vel ſtaminis pollice fila deducito, vel ad torquenda ſubtegmina in alueolis fuſi vertantur, aliarumque neta aut in globum collige, aut texenda compone: quæ texta ſunt reſpice, quæ errata reprehende, quæ facienda, conſtitue. Si tantis operum varietatibus fueris occupata, nunquam dies tibi longi erunt : ſed quamuis æſtiuis tendatur ſolibus, breues videbuntur, in quibus aliquid operis prætermiſſum non eſt. Hæc obſeruans & teipſam ſaluabis, & alias, eriſque magiſtra ſanctæ conuerſationis, multarumque caſtitatem lucrum tuum facies, Scriptura dicente : In deſideriis eſt anima omnis otioſi. Nec idcirco tibi ab opere ceſſandum eſt, quia Deo propitio nulla te in iges: ſed ideo cum omnibus laborandum eſt, vt per occaſionem operis nihil aliud cogites, niſi quod ad Domini pertinet ſeruitutem, *Marul lib. 3. cap. 9.*

A Regibus, Principibus.

☞ *Hic de iis tantùm, qui ipſimet manus operationi mechanicæ qualicunque adhibuère. Nam qui habitum mechanicum in aliis laudant, colunt, admirantur, ſub cuiuſque artis cultu in ſpecie, in genere verò ſub Mechanicarum cultu & ſtudio recenſebuntur.*

Achilles cùm eſſet tertius à Ioue (vt poëtæ fabulantur) ipſe propria manu carnes ſecans, legatis, qui ab Achiuis venerant, cœnam ſummo ſtudio parare non erubuit. *Ælian. lib. 7. de Var. Hiſt.*

Vlyſſes Homericus, fatetur etiam ipſe, multa ſe ſcire, & quæ ſciat, manibus etiam exequi. Domum rediturus ex inſula Calypſus, ipſe ſua manu ſolo gladio χάλκῳ ſiue ratem, qua veheretur, celerrimè confecit. *Ibidem.*

Gambrinius Thuiſconum ſeptimus rex, circiter annum mundi 3413. œconomiæ ſtudioſus, docuit primus decoquere ceruiſiam. *Gaſſar. in Epitome Chron.*

A Philoſophis, Litteratis.

Cleanthis, Menedemi, Aſclepiadis exempla, qui interdiu philoſophati ſunt, noctu mechanicis exercitiis alimenta ſibi pararunt. ☞ *pete ex Tit. Paupertatem qui ſtudio eruditionis contempsère.*

Ab Imperitis.

Prometheus cùm à Ioue donum accepiſſet formandi è luto homines, & iam plurimos formaſſet, & aliquando abiiſſet ab officina longius, acceſſit frater Epimetheus polypragmon, & fratris Promethei opera imitari cœpit, fabricatóſque feſtinanter & indiligènter à ſe homines, fratris operibus commiſcuit. Quare cùm iam Prometheus, indito ſingulis vitali ſpiritu, eos in lucem produceret, quos Epimetheus finxerat, omnes ſtulti, inepti & ſtupidi, & improbi etiam euaſerunt, qui verò Promethei opus erant, omnes pij, ſapientes, probi, atque honeſti prodierunt. *Gilb. Cogn. lib. 2. narrat.*

De quodam Ruſtico refert Bartolus in ſuo tractatu de Falcone, in princ. qui falconem cuiuſdam nobilis venatoris perditum reperit cum geſtis & ſonaliis, quem poſuit ſub banco: & dedit ei beccare panem, caſeum, rapas & carnes ſalſas, de quibus ipſe ruſticus nutriebatur occaſione quorum cibariorum falco interiit. Et cùm quæſtio eſſet, an ruſticus ad intereſſe teneretur illi nobili, decidit Bartolus ibi, quòd ſic. Nam tenetur pro illo damno ad intereſſe, non actione legis Aquiliæ, quia falconem non occidit, ſed tenetur actione in factum, quia ipſum malè nutriendo & imperitè tractando cauſam mortis præbuit. *l. quia actione. §. Celſus. ff. ad legem Aquil.* Nec poſſet quis ruſticum excuſare, licèt fecerit quod potuit, & ſciuit, & falconem vt ſuam propriam perſonam tractauit, & aliàs propter quod videbatur excuſandus, *c. bona fides de depoſito*, attamē tenetur ex eo, quia fuit in culpa non leui, ſe immiſcendi rei ad ipſum non pertinenti, nec ſtatui ſuo conuenienti : cui ſolùm colere terram de qua viuat conuenit, & non de venatione. Potuit inſuper cognoſcere in geſtis & ſonaliis falconem ab alio fuiſſe occupatū & detentū, & ſic ad alterum dominum pertinere, & in ſua naturali libertate non eſſe, vt ſibi ruſtico occupanti

concederetur: vt dicto §. *fera igitur beſtia. Inſtit. de rerum diuiſio.*
A Vnde debuit eum in publicum prodere, ipſumque conſignatiuè libello publicare, vt illius inuentio ad domini notitiam perueniret, vt dicimus de ſeruo fugitiuo *in lib. 1. in princip. ff. de ſeru. fugit. & l. falſus §. qui alienam, ff. de fur. Gul. Benedict. in rep. cap. Raynutius.*

Virilia Munia A Mulieribus ſuſcepta.

☞ *Vide Titulum, Mulieres bellicoſæ, item Titulum. γυναικοςρατηγίων.*

Anno 1595. cum Turcæ Conſtantinopolis in captiuos inquirerent, reperta eſt quædam Mulier virili habitu induta multos annos caſtra Chriſtianorum ſecuta. Mirati Turcæ rogant, num ſub tali habitu viris permixta fuiſſet? Negante illa, interrogantur captiui reliqui, qui & iureiurando affirmant ſe illam virum ſemper exiſtimaſſe. Perlata eſt nouitas rei ad aures Sultani, qui eam ad ſe duci præcepit, rogauitque, num ſexum mentita vnquam Turcas interfeciſſet; Illa ſe morituram rata, reſpondit: Se, quamdiu Cæſari meruiſſet, quæ militem decent, optima fide egiſſe, ad quæ mandato præfectorum ſuorum miſ-
B ſa fuerat, ſe virum exhibuiſſe: nulli hoſti peperciſſe, ſed plurimos cæſim punctimque feriẽdo interfeciſſe. Miratus Sultanus virilem mulieris animum, eam primo per vrbem duci, vt omnibus conſpiceretur iuſſit. Deinde eam Sultanæ ſuæ donauit.

✱ Nemo.

Excusationis Formula.

NEmo ex ne & homo, quaſi nullus homo. οὐδεὶς οὐδεὶς Græcè: & in ſolis hominibus locum habet. Eſt autem excuſationis, & reſponſionis formula, ſi quid admiſſum, vel amiſſum, vt nemo id fecerit. Ita quiſque ab humeris ſuis excutere geſtit, quod aut perperam fecit, aut de quo timet ne aut moleſtiam ſuſtineat, aut infamiam. In pueris, famulis, & inferioribus qui necdum ſui iuris potiſſimum locum inuenit. Nonnunquam etiam in adultis, liberis, & primæ ſortis hominibus, atque in re ſeria vſurpatur. Carmen damus, & in eo Neminis genium ingeniumque depingimus.

Hic nouus acceſſit peregrinus hoſpes ab oris.
Audiſti? carus rarus & hoſpes adeſt.
C *Ecquis adeſt? Multis Nemo expectatus ab annis,*
Inque foro laudes prædicat ipſe ſuas.
Et merito. Laudem præconia Nemo ſuarum
Vſque poteſt dignis commemoraſſe modis.
Candida turba faue, cuncti date candida ciues
Omnia, & inceptis adſit Apollo meis.
Matris vbi grauida Nemo prodiuit ab aluo,
Dum tener in cunis & ſine voce fuit:
Addidicit cunctas ſine præceptoribus artes,
Omnis eique probè cognita lingua fuit.
Hinc longè Nemo Cicerone diſertior ipſo,
Doctior hinc ipſo Nemo Platone mihi eſt.
Vix vbi natus erat, graue carmen ab ore ſonabat,
Quale ſub extremo funere cantat olor.
Rex vatum Naſo ſublimia carmina condit,
Aurea ſunt, quid ni, culte Tibulle tua?
Nemo tamen vobis meliora poemata pangit,
Doctrinam Nemo namque ſibi ipſe dedit.
Eſt hodie Nemo Salomone ſagacior ipſo,
D *Nullo Nemo poteſt vincere conſilio.*
Inſignem vincit ſapientis Nemo Solonis.
Virtutem, quod ſic perdidiciſſe licet:
Ante obitum nullum ſupremáque fata beatum
Auſus erat quondam dicere ab ore Solon.
Nec mirum. Variè fortuna volubilis errat,
Nec patitur certa currere quemque via.
Diuitias Domino fractâ fur auferet arcâ.
Pauper & eſt ſubitò qui modo diues erat.
Laudibus innumeris toto qui fulget in orbe,
Mox miſer impuris vermibus eſca iacet.
Solus at hic Nemo ſe iactat, & ora reſoluit:
Ante tamen fœlix funera dicor ego.
Dulciſonis volucres concentibus æthera mulcent,
Nemo ſed his etiam dulcius arte canit.
Omnipotens Nemo eſt, ſolo Nemo omnia nutu
Perficit, ac certa cum ratione gerit.
Quis terram magni ſpeciem glomerauit in orbis,
Indigeſta nihil cùm niſi maſſa fuit?
Quis freta diffundi, rabidiſque tumeſcere ventis
Iuſſit? vt & fontes addidit atque Lacus? E
Quis regit humanas motura tonitrua mentes?
Cuius & imperio fulmina miſſa nocent?
Illa quidem ſuperûm Moderator ab axe gubernat
Vnus, at in terris omnia Nemo facit.
Nemo poteſt dominis ſimul inſeruire duobus
Nemo ſimul potis eſt pluribus eſſe locis.
Geſtat onus quod non geſtaret Olympifer Athlas
Hic cæli & terræ pondera Nemo ſubit.
Nemo poteſt validas validâ vi vellere turres
Nemo humeris montes ſuſtinuiſſe ſuis.
Voce manuque premit rabidi quis murmura ponti?
Qui faceret ſolus Nemo repertus erat.
Effatum vatis: fugit irreparabile tempus
Nemo negat, tempus reddere Nemo poteſt.
Quærite tellurem valido qui ſcinditis aratro
Fertilis annus erit? dicere Nemo poteſt.
Quique ſeris teneras maturo tempore vites,
Accipies pleno pinguia muſta lacu.
Quæris ſeu magnos frugum tibi ſemper aceruos, F
Præbeat aſſiduo vomere cultus ager?
Siue fames noſtris miſerè graſſetur in oris,
Pallidior buxo peſtis & ipſa regat.
Edita pax ſuperis noſtra ſeu regnet in aula,
Martia ſeu ſomnos claſſica pulſa fugent.
Seu tibi connubio fuerit iungenda puella:
Hoc tibi conducet, Nemo referre valet.
Quam multos habeas in vertice quære capillos.
Aera quot volucres quot ferat Iſter aquas?
Quotque legat rubro de littore quære Lapillos
India. Nemo tibi cuncta referre valet.
Omnia Nemo poteſt, tibi Nemo feremus honorem,
Dum nox atque dies menſis & annus erunt.
In terris ſceleris quis purus & integer aui?
Aduerſum quis non debet habere Deum?
Ex toto populo Nemo ſic infit ab ore:
Peccati non ſum conſcius ipſe mihi.
Namque meam penitus ſine crimine tranſigo vitam.
Hinc homo nunc melior ſors mea ſorte tua eſt. G
Quidquid agas etenim ſemper tua culpa cruenta eſt,
Morſque tenet ſtrictas in tua fata manus.
Alcidis Nemo veſtigia lambit ab arte.
Sidereas Nemo gaudet adire plagas.
Contemptis Nemo vitiis & fraudibus; almam
Virtutis duram geſtit inire viam.
Romani triſtes animo deponite curas,
Iuſtior eſt veſtro Nemo Catone tamen.
Curtius in terras niſi deſcendiſſet hiantes
Pro patria, patriæ lauſque decuſque ſoli.
Tentaſſet Nemo facinus, ſic gloria Romæ
Seruata tandem Neminis vna foret.
Omnia cuſtodit Nemo præcepta Tonantis,
Omnibus eſt Nemo iuſtior ipſe Diis.
Non etiam Nemo tenſis ad ſidera palmis
Sceptrigero debet thura libare Deo.
Quæ tamen aduerſus leges peccantur vbique
Si quis agat? rogites, omnia Nemo facit.
Fornacem quondam nimia calefecerat igne H
Seruarum nimium deſidioſa cohors:
In merces ſoluit crepitantibus vndique flammis
Ignis edax ſtructas arte fauente domos.
Triſtis adeſt Dominus, cladis cauſamque requirit,
Infelix Nemo criminis author erat.
Obuia franguntur furioſo vaſa tumultu,
Clauſtra, ſalina, lebes, arca, lagena, cadus.
Vitreoluſque calix, cythara, teſtudo, patella,
Olla ſimul, culter duxque lucerna viæ.
Quærit herus tandem quis fregerit omnia? Mendax
Turba negat, Nemo fregit & iſta ſimul.
Durior eſt ſaxis Nemo, rabidoque Leone
Fortior, & validi robora vincit equi.
Fracta diu tandem compeſcitur ira Leonis,
Quique diu pulcher fit modo turpis equus.
Conſumit veniens duriſſima ſaxa vetuſtas.
Ad nihilumque redit quòd fuit ante nihil.
Non morbos metuit, non mille pericula lethi,

Lenis

Latus in æternum Nemo ſuperſtes erit.
Nemo ſuperſtes erit tua gloria, roborateſtas,
Dum cælum ſtellas, Nilus habebit aquas.

* Neophyti.

Qvi sint. Ac Nominis Vsvrpatio.

Neophyti, Lat. nouitij dicuntur, vſurpatur autem vox iſta pro iis, qui velut de nouo nati, ſiue renati per baptiſmum, ac recens à Iudaiſmo, vel Gentiliſmo conuerſi ſunt ad Chriſtum. Vetat autem Apoſtolus, ne Timotheus ordinet Epiſcopum Neophytum: hoc eſt in fide nouitium, ne ſcilicet elatus nouo honore ſuperbiat. Et vt Haymo dicit, ne dicere poſſit, Indigebat Eccleſia mea ſapientia, & idcirco ad finem me adduxit, & ſuper ſe conſtituit.

NON SVNT AD ECCLESIÆ GVBERNACVLA COLLOCANDI.

Quam ſit turpe conſtitui Neophytum ſuper Eccleſiæ candelabrum, hiſce verbis deſcribit *Hieronymus ad Oceanum.* Heri inquit Catechumenus hodie Pontifex; heri in amphiteatro, hodie in Eccleſia; veſpere in circo, mane in altario, dudum fautor hiſtrionum, nunc virginum conſecrator.

Et *Greg. lib. 4. Regiſtri ep.* 50. Alia, inquit, quoque res valdè deteſtabilis nobis nuntiata, quod quidam ex laico habitu per appetitum gloriæ temporalis, defunctis Epiſcopis tonſurâtur, & fiunt ſubito ſacerdotes. Qua in re iam notum eſt, qualis ad ſacerdotiū venit, qui repentè de laico habitu ad ſacrum tranſit ducatum. Et qui miles nunquam exſtitit, dum religioſum fieri non pertimeſcit. Quam ille prædicationem habiturus eſt, qui fortaſſe nunquam audiuit alienam? aut quomodo aliena mala corrigat qui needum ſua fleuit? Deinde teſtimonio hoc Pauli, & rerum naturalium exemplo idipſum confirmans ſubdit.

Et cùm ad ſacros ordines Paulus Apoſtolus neophytum venire prohibet: ſciendum nobis eſt, quia ſicut neophytus tunc vocabatur, qui adhuc nouiter erat eruditione plantatus in fide; ita nunc inter neophytos deputamus, qui adhuc nouus eſt in ſancta conuerſatione. Scimus autem quod ædificati parietes non prius tegnorum pondus accipiunt, niſi nouitatis ſuæ humore ſiccentur. Et cum ad ædificium arbuſta ſuccidimus, vt prius viriditatis humor exſiccari debeat; expectamus, ne ex ipſa nouitate curuentur, & confracta citius corruant. *Vide eundem lib. 7. Regiſtri epiſt.* 112.

Qvando Collocandi.

Præmiſſa de Neophytorum electione vitanda, tunc non obtinere cenſenda ſunt, quando Neophyti vita adeò eſt probata, vt de eius aptitudine ad Epiſcopatum nullum ſit dubium aut niſi Dei oraculo Neophytus deſignetur Epiſcopus. Sic enim S. Ambroſius necdū baptizatus Mediolani à puero, & mox à toto populo conclamatus Epiſcopus, electus & conſecratus eſt.

Nepotes. Neptes.

☞ *Conſulatur Locus de Cognatione. Matrimonio.*
☞ *Item de Seueritate ſiue Crudelitate, Perfidia, Fidelitate, Homicidio, Pœna. Omnibus enim illis peculiariter quædam circa Nepotes, aut per illos patrata recenſentur.*

Neruorum Dolor. Reſolutio.

☞ *Vide affectus partium corporis. Loco de corpore.*

Neſtoriani.

☞ *Vide Hæreſis.*

NICOLAITÆ.

☞ *Ibidem.*

* Neutrales.

Qvi dicantvr

Dicuntur Neutrales qui in diſceptatione aut diſſidio quod plures diuerſorum ſtudiorum habent, neutri ſe parti adiungunt, habetque locum in factionibus, & dum duo aut plures coëunt in pugnam. Qui enim hic ſe gerunt duntaxat vt ſpectatores, & neutri ſe parti iungunt, neutrales vocantur. Grammatici vero appellant verba neutralia, quæ neque agunt quidquam neque patiuntur, ſed indifferenter ſe ad vtrumlibet habent.

EOS PLERVMQVE INCVRRERE periculum quod declinare laborant.

Non pauca adduci poſſent hiſtoriarum teſtimonia, quæ confirmant illos qui diſſidentium partes declinant, aut alterutram non ſequuntur, tandem vtriſque prædæ relinqui, omnique auxilio ſi inuadantur deſtitui.

Vnde Ariſtinus Imperator in Concilio Ætolorum prudenter dicebat, Romanos aut ſocios habendos, aut hoſtes, mediam cum illis viam ineundam minimè eſſe.

Satis appoſitè Alphonſus Rex Arag. eos comparabat his qui alibi mediam domum incolunt. Fit enim inquiebat, vt à ſupernè habitantibus, vrina: ab infernis verò fumo vexentur. Ita etiam euenire ſolet illis qui plurium ſe partium rapinæ exponunt, dum neutri ſe iungunt. Exempla pleraque damus quæ id firment.

Meminit *lib. Iudicum cap* 18. *ſub finem*, Populi quidam ſecuri & quieti, habitantis in Lais, percoſſi & ad internecionem dati per filios Dan: nullo inquit, ferente auxilium, eò quod procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam ſocietatis aut negotij.

Nec deſunt exempla hiſtorica. Quamdiu Ludouicus XI. nullius Principis aut populi ſocietatibus implicari voluit, hoſtium incurſionibus ſæpè oppreſſus eſt. Cùm verò ſocietatem cū Heluetiorū populis contraxiſſet: nulli deinceps in eius imperij fines inuaſerunt, & ipſi Heluetij viciſſim tutius vixerunt.

Ferdinandus Rex Aragonum, vt Petrum Regem Nauarræ imperio ſpoliaret, nihil prius habuit, quam vt illum à Francorum ſocietate ſeiungeret, vt tandem ab omnibus deſertus facilè opprimeretur.

In magna quoque pericula Thebani plenè inciderunt, cùm bello Perſico domi ſeſe continuiſſent.

Ciues omnes Laidarum repentino bello ac ſeruitute oppreſſi fuerunt, propterea quod nec Principem, nec vllam cum finitimis amicitiam aut ſocietatem contraxiſſent.

Ac ſuperiori ætate Florentini cùm à Francorum ſocietate deſciuiſſent, nec Principes in Francorum Reges coniuratos ſequerentur, tandē potentiorū arbitrio ac libidini ſeruierunt.

Cùm maiorum noſtrorum ætate Veneti inter finitimos Principes occultè ſererent iurgia, ac turbatis rebus in alienas poſſeſſiones clam inuaderent; Ludouicus XII. Rex Francorum ſocietate cùm Iulio II. Pontifice Romano, cum Maximiliano Imperatore, cúmque Ferdinando Hiſpaniarum Rege contracta, Venetos triplici prælio fuſos ac fugatos ad earum vrbium, quas ipſi fraude occuparant, reſtitutionem compulit. Ac primum per ſeſe Cremam, Cremonam, Brixiam, Bergomum, Ginaraddam Mediolanenſium municipia: Pontifex Romanus Fauentiam, Ariminum, Rauennam, Ceruiam, vrbes Romanæ ditionis: Maximilianus, Patauiam, Vincentiam, Veronam, Imperij nomine, ſuo verò Treuiſam, ac Forum-Iulium: Ferdinandus arces ac portus Neapolitani Regni, quæ oppignorationis iure tenebantur, recepit, cùm tamen ante bellum ſatis Pontifici fieri potuiſſet vnius oppidi reſtitutione: ſed Dominicus Treuiſanus Reipublicæ Venetorum Procurator interceſſit, cùm diceret, à Venetis quidem arces & oppida capi ſemper, ſemel adempta reſtitui nonnum & abſurdum eſſe. *Bodinus de Republ.*

Etiam quòd dicimus, magna ſuo & quotidiano incommodo Leodienſis ditio confirmat: Nam quo tempore ciuile bellum inter Belgas exarſit, & ex quo iam annis quinquaginta labentibus Prouinciæ quædam Regi ſuo rebelles arma aduerſus eum ſumpſerunt, Leodienſes vtriſque vicini, velut ſpectatores, manibus vt aiunt complicatis ſe continent, tranſitum, commeatum, annonam, puluerem tormentarium, ferrum, aliaque belli inſtrumenta vtriſque ad bellum inflammandum ſuppeditant. Ipſi interea nunc ab his, nunc ab illis, nam vtriſque expoſiti ſunt; miſerè expilantur & ſpoliantur, præſertim cùm non ſit difficile alterutri parti, occaſionem aliquam ſimultatis aut offenſæ arripere, vt ita velut iuſto aut colorato ſaltem titulo eos deprædentur.

* Nix.

Definitio & Origo.

Nix eſt nubes conglaciata, ſine frigore concreta, in media aëris regione. Fit autem nunquam nubes in aquam reſoluatur propter vehemens frigus quod circumſtat, quod fit etiam, vt in modum lanæ, & continuata decidat, nam frigus reſtringens humorem exprimit, & ſiccitatem quandam inducit. Candor autem in niue prouenit ex partium aëriarum proprietate, accedente frigore, quo autem nix ſiue ſpuma eius laxior, eò quoque candidior eſt, cùm ſic plus habeat perlucidi elementi.

In Armenia tamen niues rubicundæ oriuntur, quod exhalationes ibi frequentes eueniant ex locis abundantibus minio, vt vult *Euſtathius*. quomodo etiam apud nos, dum extremæ partes contabeſcunt, rubedinem induere videtur.

VBI ET QVANDO.

Generatur nix potiſſimum in autumno, hyeme, & veris initio, quando frigus maximè dominatur.

Decidit in Regionib. Septentrionalibus, & aliis temperatis. In calidioribus, etiamſi demus mediam aëris regionem ſubindè frigidam ex vi ventorum, tamen quia infima regio calida eſt, fit vt liqueſcat priusquam terram contingat. In montium iugis plerunque toto anno manet propter vicinitatem mediæ regionis aëris quodque in his rarior & minus efficax contingat radiorum ſolarium reuerberatio.

COMMODA

Magnam aruis vtilitatem adferre, niuis incubationem, notum eſt, quippe calorem & vaporem terræ, qui frigore extrahuntur retinent, & ad radicem mittunt, vt *Plinius* annotauit *lib. 17. cap. 2. Ex Theophraſto l. 2. de cauſ. plant.* qui niuem ſeminibus multum conducere ſcribit, fibris enim ſubnixa, firmata que compreſſu frigoris ſimul ac miteſcere tempus inceperit, celeriter atque vniuerſæ erumpunt.

In frigidis autem locis concreſcit in Cryſtallum qui non eſt aliud, quam glacies indurata, κρύος enim glaciem, & στέλλω contraho ſignificat, quia ex glacie per vehemens frigus in lapidem induteſcat. Inuenitur tamen etiam in venis inſtar mineralium aliorum.

VSVS.

Vſus niuis eſt, quod in aquam reſoluta, ſeruetur ad potum in morbis calidioribus. Vnde Pharmacopæi eam colligunt ſubindè & in hunc finem aſſeruant.

Sed & concretam alij & conſtipatam detinent ad potum æſtate media, vnde exclamat *Plinius lib. 19. nat. hiſtor. c. 4.* Heu prodigia ventris! Hi niues, illi glaciem potant. Seruatur algor æſtibus excogitatur que vt alienis menſibus nix algeat.

Et Idem lib. 31. cap. 3. refert fuiſſe inuentum Neronis decoquere aquam, vitroque demiſſam, in niuem refrigerare.

Heliogabalus Rom. Imp. vt teſtis eſt *Lamprid. in vita.* in viridario domus ſuæ montem excauauit, in quem Hybernas niues, & glaciem, ad æſtus refrigerium reconderet.

Nec niuis algore contenti, eius aquam per vas ex lapide velu pumice percolatam (Colum niuatium vocat Bayff. vas quo aqua ex nubibus colari ſolebat) bibere ingenioſa ſitis illecebra, Græcos & Romanos docuit. Vnde *Martialis*:

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue commenta eſt ingenioſa ſitis.

Seneca lib. 15. ad Lucil. Quid tu illam æſtiuam niuem non putas callum interioribus obducere? appellat niuem æſtiuam, quæ decocta refrigerabatur. Nam vt idem inquit, didicerunt Romani monſtrante luxuria, niues ad tempus æſtatis, locis ſubterraneis cuſtodire. *Alexis Poeta Comicus.*

Καὶ χιόνα μὲν πιεῖν παρασκευάζομαι, id eſt,
Et ad bibendum niues nos accingimus.

Hinc niuaria cola, quibus niues attenuabantur, vt *Martialis* ſcribit.

Ad antiquam hanc conſuetudinem, videtur Salomon alludere, *Prou. 26.* cum inquit, Sicut frigus niuis tempore æſtatis, legatus fidelis mittentibus eum. Eadem tamen ſimilitudine eodem in capite vtitur, ad ſignificandã rem quæ minus conuenit, cùm inquit, Sicut nix æſtati, ita ſtulto gloria, ſcilicet minimè conuenit.

Noſtris quoque temporibus niuem ad vini refrigerium Schleſitæ, Boemi, Vngari, Moraui & Belgæ ſubterraneis ſcrobibus recondunt.

Hanc autem niualis aquæ potionem, quamuis Galenus 7. *methodi*, ad curandos æſtuantis ventriculi affectus plurimum conferre dicat, tamen frigidæ potionẽ *in libello de boni & mali ſucci alimentis, & in lib. de affectibus*, eiſdem verbis teſtatur adoleſcentibus primũ inſenſibilem, ſed morbidam tamen in præcordiis alterationem parere, & inde ingraueſcente ætate, affectus in articulis, neruis, viſceribus incurabiles afferre.

Chriſtoph. Vega lib. 2. de arte medendi teſtatur in Hiſpania hanc eandem pernicioſiſſimam conſuetudinem exortam eſſe apud quoſdam æſtate tantum, apud alios omnibus anni temporibus vinum niue diluendi: cùm tamen ex frequenti niuis vſu aut ſolius aut vino mixtæ, maximum immineat periculum Hydropis, aut mali habitus ex iecoris aut ventris imbecillitate & coli dolore.

Quod ſi eorum quiſpiam ab his & ſimilibus morbis liberetur, hac vna tantum ratione id ſibi eueniſſe putet, quod pari ratione incontinentes ſunt in vſu calidorum, vt piperis, zingiberi, cinnamomi, & mellis, quæ omnia niuis malitiam aliquatenus corrigunt, ſed vtrumque exceſſum vt mortiferum damno. Apud *Athenæum* tamen ſunt quibus aquæ ἐκ χιόνος, id eſt, niuatæ, vtiles admodum videntur eſſe, nec non pluuiæ, quæque ſunt ex glacie, *lib. 2.*

AQVÆ IN NIVES CONDENSANDÆ VARIA RATIO.

Veteres, *vt Athenæus lib. 3.* pluribus teſtimoniis confirmat, variis rationibus atque artibus aquam vel frigidam conſeruare, atque refrigerare fuerunt ſoliti. Vſitatiſſima fuit ratio per niues, de qua ſuper dictum eſt.

Protagorides lib. 2. comicarum hiſtoriar. huiuſmodi quoddam aquæ refrigerandæ artificium commemorat, quo Regis Antiochi Milites vſi fuerunt. Aquam interdiu in aprico loco ponebant, & quod craſſum erat ſub noctis principium excolantes, reliqua noctis parte in Hydriis fictilibus, ſub dio in editioribus domus partibus exponebant. Per totam deinde noctem duo pueri ipſa vaſa exterius irrigabant, & diluculo incipiente purgantes rurſus, fæcémque ſubtrahentes, & tenuem ipſam aquam maximè ſanitati aptam facientes, inter paleas Hydrias ipſas collocabant: ſicque demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoſcentes.

Non admodum ab hoc diuerſus erat ille refrigerandi aquã modus, quem *Galenus* in Alexandria, atque vniuerſa Ægypto ſeruatum ſe vidiſſe teſtatur *4. comm. 6. Epid.* vbi occidente Sole prius aquam calefactam teſtaceis vaſis, iniiciebant, eaque vaſa feneſtris ad ventos expoſitis, v tota nocte refrigerarentur, ſuſpenſa, deinde ante Solis exortum humi depoſita frigida aqua conſpergebant, ac interdum ipſis folia frigida vitium, lactucæ, & ſimilium circumponebant, vt frigus aquæ noctu acquiſitum conſeruaretur.

Semus Delius, *teſte Athenæo, lib. Neſiadis 2.* in inſula Cimolia loca refrigeratoria excauata ſcribit, in quibus æſtatis tempore vaſa fictilia tepida aqua plena deponebant, poſtea aquam nulla re niuibus differentem exportabant.

Alium refrigerandi modum fuiſſe tradi Plutarchus *ex Ariſtot. 6. ſympoſ. 6.* vbi cotibus, & ſilicibus, necnon plumbeis laminis aquæ iniectis eam refrigerari docet.

* Nobilitas. Nobiles.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NObilis, & Nobilitas Græcè εὐγενὴς & εὐγένεια, à noſco ſecundum Grammaticos deducitur, vt ſit velut noſcibilis, & noſcibilitas. Vſurpatur autem communiter pro excellentia generis aut familiæ, quomodo dicimus nobili genere, loco honeſto natos. Nobilitas itaque ſecundum *Ariſtotelem*, eſt quædam maiorum claritas, *lib. 2. Rhetor.* ſiue iuxta *Boetium lib. 3. proſ. 6. de conſol. Philoſ.* quædam laus veniens ex meritis parentum.

QVOTVPLEX.

Gregor. Naz. ſtatuit Nobilitatis triplex genus, *Vnum* eſt, quod ſuperne originem traxit: quod quidem ſi conſideremus omnes peræque nobiles ſumus, quippe ad Dei imaginẽ creati. *Alterum*, quod à ſanguine proficiſcitur, cuius ratione haud quidem ſcio, an quiſquam nobilis dici poſſit, cùm corruptione conſtat. *Tertium* à virtute aut vitio agnoſcitur, cuius vel vberius, vel exilius participes efficimur, prout, opinor diuinam imaginem vel integram ſeruauerimus vel corruperimus. Atque hanc demum nobilitatem amplectetur, quiſquis verè ſapiens ac Philoſophus fuerit. Nam quantum illud nobilitatis genus, quod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum vllo loco ac pretio habebo, cum pictam quoque pulchritudinem laudandam duxero, ſimiamque ob id venerari corpero, quod leo eſſe iuſſa ſit. *Orat. 18.*

Plato nobilitatem in quatuor ſpecies diuiſit: nam qui claris, bonis iuſtiſq; maioribus fuerint nati, eos nobiles vocari: quorum item parentes nobiles principes fuêre: Item vocari nobiles, quorum ſunt maiores fama & opinione celebres, quam vel ex bellicis rebus præclarè geſtis, vel ex certaminum coronis reportauerunt: alterum eſſe nobilitatis genus, idque præſtantiſſimum, cum quis per ſe animi magnitudine excellit.

DIFFERENTIÆ.

A Aduertunt ſcriptores, pleraſque nobilitatis differentias ſecundum varios nationum quarundam mores & decreta.

Siquidem apud omnes paſſim nobilitas generis à Patre deducitur, etiam matre obſcuro loco nata. Vnde & maternæ originis ratio plerunque non habetur.

Alibi tamen etiam à Matre nobilitas trahitur. Hinc *Poëta* loquens de Drance oratore ait:

——Genus huic materna ſuperbum
Nobilitas dabat: incertum de patre ferebat.

Et Silius loquens de Sycheo filio ſoris Hannibalis, ait:

——Cui vano corda tumore
Maternum implebat genus.

Fuit autem vetus lex Lyciorum, vt à matribus liberi nomina ſumerent, & familiam repeterent: & ſi mulier ingenua ſeruo nupſiſſet, liberi ingenui nobileſque eſſent: ſi ingenuus vilem ignobilemve duxiſſet, ignobilis quoque eſſet partus.

Plutarchus apud Xantios qui ſunt in Lycia, lege cautum fuiſſe ſcribit, vt à matribus liberi appellarentur.

B *Vlpianus lib. 1. D. ad municip.* teſtatur, Ilienſibus & Ponticis in eadem Aſia, vti & Delphis iure ſingulari conceſſum vt materna origo cenſeretur: ſic vt illius ciuitatis, cuius eſt mater, ſit & filius municeps.

Etiá apud Belgas pleriſq; in locis id priuilegio indoltũ, vt à materna origine deriuetur immunitas, aut claritas in poſteros.

Nobilitatis autem apud Iudæos & Romanos, hæc erat diſtinctio, quod nobilitati Iudaicæ non derogabat etiamſi quis mechanicam, aut opificium exerceret? Deiparæ Virginis ſponſus erat faber, attamen de tribu Regia, familiaque Dauid.

Et de tribu Beniamin fuit omnium primus Rex Saul apud Iudæos.

Sacerdotium quoque nobilitatem iis dabat, præter tribum atque familiam.

Doctrina inſuper legis & Prophetarum Phariſæos nobilitabat, quomodo etiam inter Nobiles ſe habent, qui Licentiæ aut Doctoratus gradu in ſuperiori Facultate, & famoſa Academia inſigniti exiſtunt.

C Romani initio nullos ad ciuitatem admittebant præter agricolas, & milites, excluſo omni opificum contubernio, idque ex inſtitutione Romuli vt teſtantur *Dion. Halicarnaſſ. l. 2. & 6.*

Abrogauit id Numa, & ex publicanis, Publium Rupilium: ex inſtitutoribus, Terentium Varronem: ex carbonariis, M. Scaurum ad conſulatus dignitatem extulit.

NOBILITAS VERA. QVÆ

Iuriſperiti nobilitatem ponunt in genere & origine, ac natales parentum dignitatem intuentur.

Philoſophi in virtute nobilitatem veram agnoſcunt. Fuit hac de re non inelegans cõtentio inter Appium Pulchrum, & Ciceronem. Appius irridens Ciceronis nouitatem, iactanſque familiæ ſuæ antiquitatẽ, putabat nobilitatem non eſſe, vbi nõ erat *εὐγένεια*. Contra *Cic. l. 3. Epiſt.* eum monet, vt paulò diligẽtius attendat verbis Athenodori de nobilitate diſſerentis. Poſſe autem quempiam *εὐγένειαν* habere, nec tamen nobilem eſſe, cum nonnunquam nobilium filij ſint flagitioſiſſimi. Itaque ex virtute, non à natalibus veram naſci nobilitatem. Errare vulgum, qui exiſtimat omnes ex claris familiis ortos eſſe nobiles, cum potius ſint *εὐγενεῖς*: ne quiſquam niſi virtute ſua

D ſit clarus ſuiſque factis gloriam paret.

Ad huius rei confirmationem, cuiuſvis generis ſcriptorum teſtimonia & ſententiã ſub cõpendio adducemus. Ac primum.

GENTILIVM, PHILOSOPHORVM.

Quid enim aliud nobilitatem eſſe putamus, quam opes antiquas, aut veterẽ gloriam: quorum neutrũ in noſtro arbitrio eſt: ſed alterum inconſtantis fortunæ, alterũ propter humanam intemperiẽ eſt. A duob igitur alienis ſuperbum illud nobilitatis nomẽ pendet. Atqui diuitiæ nõ reddũt naſcentes ſibi ſimiles: Virtutis aũt à iuſto animi habitu profectæ facultas, ſua veluti nota in prolẽ diffuſa eã inſignit, & hæc veriſſima nobilitas eſt, ſimilitudo ſecundũ iuſtitiam. *Plut. in l. contra nobilitatem.*

De nobilitate non minus quã de aliis bonis gloriari, non indignum eſt Ego antẽ præter virtutẽ nullam agnoſco nobilitatem: reliqua verò cunctæ fortunæ æſtimo. Nam humili genere natus vt bonus, ita regum & omniũ nobiliſſimus fieri poteſt. Contrà aliquis bonis parentibus ortus, malus euadere poteſt, ac tum ſeipſo, tum viliſſimis quibuſque ignobilior. Glorieris igitur de laudibus animæ, non de maiorum nobilitate in obſcuriori poſteritate iam extincta. *Phalax in epiſt. ad Axiothum.*

De nobilitate parum laudis prædicare poſſum: bonus enim vir mihi nobilis videtur qui vero non iuſtus eſt, licet à patre meliore, quam Iupiter ſit, genus ducat, ignobilis mihi videtur. *Demoſt. 1. Olynth.* E

Omnes boni ſemper nobilitati fauemus: & quia reipublicæ vtile eſt nobiles eſſe homines dignos maioribus ſuis, & quia valere debet apud nos ſenes clarorum hominum de Republ. meritorum memoria etiam mortuorum. *Cic. pro Sextio.*

Si poſſent homines facere tibi ſortem naſcendi, nemo eſſet humilis, nemo egenus, vnuſquiſque felicem domum inuaderet: ſed quandiu nos ſumus, natura nos regit & in quemcunq; vult caſum nos mittit. Quemcunque volueris reuoluere nobilem, ad humilitatem peruenies. Quid recenſeam ſingulos, cum hanc vrbem tibi poſſem oſtendere? nudi ſtetere colles, inter quos tamen effoſa mœnia. Nihil eſt humili caſa nobilius. *Sen. de ſentent. orat.*

Cum volueris veram hominis æſtimationem videre, & ſcire qualis ſit, nudum inſpice, deponat patrimonium, deponat honores, & alia fortunæ mendacia. Corpus ipſum exuat, & animum intuere, qualis quantuſque ſit, alieno an ſuo magnus. *Sen. Epiſt. ad Lucil. 31.* F

Et iterum. Quis ergo generoſus, inquirit, & reſpondet. Ad virtutem bene à natura compoſitus. *Epiſt. 44.*

POETARVM.

Horat. Carm. lib. 4. Ode 4.

Fortes creantur fortibus & bonis.
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promouet inſitam,
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpæ.

Ex ſat. 8. Iuuen.

Quis fructus generis tabula iactare capaci
Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros,
Si coram lepidis male viuitur: &c.

Idem

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo G
Sanguine cenſeri, pictos oſtendere vultus
Maiorum & ſtantes in curribus Æmilianos?
Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt atque vnica virtus.
Quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere & præclaro nomine tantum
Inſignis: Nanum cuiuſdam Atlanta vocamus
Æthiopem cygnum, paruam tortamque puellam
Europam canibus pigris ſcabieque vetuſta
Leuibus & ſiccæ lambentibus ora lucernæ.
Nomen erit pardus, tigris, leo & ſi quid adhuc eſt,
Quod fremit in terris violentius.
Sed te cenſeri laude tuorum
Pontice noluerim ſic vt nihil ipſe futuræ
Laudis agas, miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Nec collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior, qui peccat habetur. H
Ad vos Troiugena vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia Cerdoni, Voleſos Brutoſque decebunt,
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni?
Malo pater tibi ſit Therſites, dum modo tu ſis
Æacidæ ſimilis. Vulcaniaque arma capeſſas
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

De Stroza patre *Eroticon. lib. 1.*

Sed licet auratos tibi purpura veſtiat artus,
Sit bene compoſitis litera picta notis.
Et quamuis cultu poſſis non vilis haberi.
Haud tamen id ſatis eſt, in meliora feras.
Non ebore & gemmis non auro vera paratur
Nobilitas, aliquid maius habere decet.
Nam virtutis opus tantum ornamenta putantur,
Quæ fortuna ſua daque rapitque manu.
Hæc igitur neutrum, generoſum reddere quenquam,
Cauſam in ſe virtus nobilitatis habet.

In iactabundos nobiles. *Codrus Vriceolus in Epigram.*

Sis licet ingenuus clariſque parentibus ortus.

Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
A *Adde domus patria & claros tibi ſume propinquos,*
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Sint tibi diuitiæ, ſi larga & munda ſupellex,
Eſſe tamen vel ſic beſtia magna potes.
Denique quicquid eris ni ſit prudentia tecum,
Magna quidem, dico, beſtia ſemper eris.

Eurip. *in Dyctær.*

Εἰς δ' εὐγένειαν, ὀλίγ' ἔχω φράσαι καλά.
Ὁ μὲν γὰρ ἐσθλὸς εὐγενὴς ἔμοιγ' ἀνήρ·
Ὁ δ' οὐ δίκαιος, κἂν ἀμείνονος πατρὸς.
Ζηνὸς πεφύκῃ δυσγενὴς εἶναι δοκεῖ.

De nobilitate parum laudis prædicare poſſum.
Bonus enim vir mihi nobilis videtur.
Qui verè non iuſtus eſt, licet à patre meliore
Quam Iupiter ſit genus deducat, ignobilis mihi cenſetur.

CHRISTIANORVM.

Ille clarus, ille ſublimis, ille nobilis, ille tunc integram nobilitatem ſuam putet, ſi dedignetur ſeruire vitiis, & ab eis non ſuperari. *Chryſ. in Matth.*

B Quid enim prodeſt ei quem ſordidant mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis quem mores adornant? ipſe enim ſe vacuum ab omnibus bonis oſtendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham, quod fuerit Noë filius? nonne ſeparatus de medio filiorum qui ſecundum carnem frater fuerat natus, ſecundum animam factus eſt ſeruus: nec familia eius ſancta potuit defendere impios mores. *Ibid.*

Quid Timotheo nocuiſſe creditur, quod fuit ex patre gentili? Aut quid nocuit Abrahæ quod patrem habuit Tharam luteorum Deorum cultorem? nonne ſuperatus à genere ſuo poſitus eſt in caput fidelium, vt iam non diceretur filius peccatorum, ſed pater ſanctorum? nec potuerunt eius gloriam ſordidare paterni errores. *Ibid.*

Dominus noſter Ieſus Chriſtus voluit non ſolum de alienigenis commixtionibus, ſed etiam de adulterinis naſci, nobis magnã fiduciam præſtans, vt qualicumque modo naſcamur, dum tamen veſtigia eius imitemur, ab ipſius corpore non ſeparemur,
C cuius per fidem membra effecti ſumus. *Hier. & hab. diſt. 46. dominus noſter.*

Illud autem animaduerte, quod extra paradiſum vir factus eſt, intra paradiſum mulier, vt aduertas quod non loci, non generis nobilitate, & virtute vnuſquiſque gratiã comparat ſibi. Denique extra paradiſum, hoc eſt, in inferiori loco vir factus, melior inuenitur. *Amb. & hab. diſtin. 40 illud.*

Nobilis eſt ait S. Gregor. qui nihil habet de vitæ ruſticitate, ſed eſt ſuperna conuerſatione conſpicuus. *In cap. 9. l. 1. Reg.*

Ioan. Alexandrinus apud Baronium tom. 8. ad annum 520. Vera ait nobilitas non ex carne & ſanguine, ſed ex virtute animæ formam ſumit & characterem.

Leo Imp. opuſc. de App. bell. l. 2. c. 32. ſcribit hunc in modum ſicut animãtia omnia ex moribus & actionibus ipſorũ exquirimus, vtrũ generoſa ſint an inertia: ſic & hominũ nobilitaté non ex laude maiorum, ſed ex ſuiſmet actionibus rebuſque geſtis oportet æſtimare. Etenim vt benè Lucanus ad Piſon.

—— *Perit omnis in illo*
Nobilitas, cuius laus eſt origine ſola.

D. Gregor. Nazianz. Carm. 52. Nobilem male moratum,
D ita perſtringit,

Nobilis, at grauibus vitiis adopertus, honeſto,
Non tamen illuſtri, commemorabat auos.
Riſit ad hæc alter, ſciteque hoc retulit: Vt mi
Dedecori genus eſt, ſic quoque tu generi.
Hoc memori condas animo, repetaſque ſubinde:
Vt Virtute tibi nil prius eſſe queat.
Quod ſi te ſalibus quiſquam probriſque laceſſat,
Quod tibi cum facie ſit quoque fœdus odor:
An dices, Forma genitor præſtabat, odorque,
Quem dabat, è toto corpore, gratus erat?
An multas dices, timidus ſi forte voceris.
Imbelliſque atauus vicit Olympiadas?
Sic quoque ſi quis te nequam ſtolidumque vocarit,
Ne mihi, quos rapuit mors fera, profer auos.
Pulchra rudes modulos dedit vni barbitus: vni
Vilis at egregios edidit iſta ſonos.
Dic mihi quis fidicen melior cenſendus eorum?
An non qui docta barbiton arte ferit,
Ergo animo velis, quod ſis licet improbus ipſe,
Diceris auratis patribus ipſe ſatus?
An tibi nobilitas ſunt priſca cadauera ficti E
Sermonis, & quos garrula fundis auos?
Ludis? ego at tantum ſpecto (par omnibus ortus
Argilla eſt etenim) ſis bonus anne malus.
Omnibus eſt eadem pellis: nos patria, opeſque,
Nos tamen & tumidos reddit inane decus.
Vana quid ergo refers, patriam, genus? haud mihi ſictæ
Haud mihi buſta placent, tumos ego inſpicio,
Omnibus eſt idem puluis ſiſterque tyrannis,
Non natura, homines ſcidit in iſta duo.
Qui malus, hic ſeruus: quiſquis bonus, hic mihi liber.
Quid facis ad clarum mens nimis alta genus?
Quod probrum eſt multis aſino fluxiſſe parente?
Quod multos aſinis eſt genuiſſe decus?
Quin parit, at fœtus nido Iouis ericit ales.
Ergo te miſſo quid mihi promis auos?
Eſſe probus malim, quamuis ignobilis ortu:
Quam claros, vitiis plenus, habere patres.
Ex ſpinis etenim roſa naſcitur: ignibus at tu
Dignus es, ô molli ſpina creatus humo. F
Cur caput inſtar equi mulitor ſuſtollis aſelle,
Obque atauos, cum ſis improbus ipſe, tumes?

Nec aliter *Prudentius* in paſſione 8. Romani.

Si prima noſtris quæ ſit incunabulis
Origo textu ſtemmatis recenſeas,
Dei parentis eſſe ab ore cepimus:
Cui quiſque ſeruit, ille verè eſt nobilis:
Patri rebellis inuenitur degener.
Honos deinde ſtemmati accedit nouus,
Et ſplendor ingens, vt magiſtratus venit:
Si confitendi nominis teſtem probum
Signent inuſta ferri & ignis vulnera,
Et vim dolorum mors ſequatur inclita.
Caue benignus eſſe peruerſe velis:
Nec mi remiſſus leniter peperceris
Incumbe membris tortor, vt ſim nobilis.
His ampliatus ſi fruar ſucceſſibus,
Genus patris matriſque flocciſecero G
Hæc ipſa veſtra dignitatum culmina,
Quid eſſe cenſes? nomen curſim tranſeunt,
Faſces, ſecures, ſella, prætexta, toga,
Lictor, tribunal, & trecenta inſignia
Quibus tumetis, moxque defumeſcitis?

DE NOBILITATE,

APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Socrates. Nobilitas quid eſſet ſciſcitanti: Animæ, reſpondit, & corporis bona temperies. *Stob. ſerm.* 84. Idem frequenter dicere ſolebat: Neque frumentum optimum iudicamus quod in pulcherrimo agro natum eſt, ſed quod commode nutrit: neque virum bonum & ſtudioſum, aut amicum beneuolum, qui genere clarus, ſed qui moribus egregius fuerit. *Stobæus.*

Democritus interrogatus, in quibus nobilitas conſiſteret, reſpondit: Pecudum nobilitas in bono validoque corporis habitu ſita eſt, hominum autem in bonitate morum. *Stob. ſerm* 84.

Diogenes, interrogante quodam, qui hominum nobiliſſimi eſſent? Contemptores (dixit) opum, gloriæ, voluptatis & H
vitæ: contrariis autem paupertate, obſcuritate, fame, labore, ac morte ſuperiores. *Stob. ſerm.* 84. *Max ſer.* 63.

Antiſthenes virtute præditos eoſdem & nobiles dicebat: Habent enim, inquit, id, vnde vera naſcitur nobilitas. Aduerſus eos, qui maiorem imaginibus, aut diuitiis, metiuntur nobilitatem. *Laer. lib.* 6.

Anacharſis, cum per conuitium Scytha propter generis ignobilitatem nominaretur, reſpondit: Genere quidem Scytha ſum, ingenio autem & moribus nequaquam. Voluit autem oſtendere eam nobilitatem veram eſſe, quæ ex virtute, non ex parentibus originem ducit. *Stob. ſerm.* 84.

Theocritus, audiens quendam ob parentum nobilitatem plurimum laudari à quodam: Heus, ait, vir bone, Generoſos arbitreris eſſe non eos, qui ex bonorum & illuſtrium ſtirpe prognati ſunt, ſed qui honeſtatem omnibus rebus prępoſuerunt. *Stobæus*

Theopompus, Generoſos iudicandos dicebat, non qui à bonis & probis procreati ſunt, ſed qui bonitatem & probitatem profitentur. *Max. ſer.* 63.

Lycurgus,

Lycurgus, ſtudens ciues ſuos à moribus præſentibus ad
A temperantiorem viuendi rationem traducere. Ne nobis, in quit, ô ciues, nobilitas & ductum ab Hercule genus proderit, niſi omni ſtudio & opera illa geſſerimus, per quæ ille mortalium omnium clariſſimus ac generoſiſſimus extitit, ac per omnem vitam, quæ honeſta ſunt, & diſcamus & exerceamus. Reperit vir ingenioſus, viam, qua multitudini philoſophicis rationibus non ſatis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret: magis enim mouent ac penetrant in animos, quæ cernuntur quam quæ audiuntur: Quod autem ille fecit in ciuitate, hoc cuique patrifamilias in ſua domo, cuique moderatori in ſuo grege faciendum eſt. *Plut. in Lacon.*

Harmodius, priſci illius Harmodij abnepos, cum Iphicrati, qui parte ſutore natus erat, generis obſcuritatem obiiceret; Meum, inquit Iphicrates, genus habet à me originem, tuum vero in te deſiit. *Plut. in Apoph. & in Cic.*

Antigonus Rex Bionem Philoſophum de ignobilitate crimi natum, interrogauit. Quis, & cuius es? vbi tua ciuitas, eſt? vbi ſunt tui parentes? Cui Bion reſpondit: Atqui, ô Rex, bene facis, quũ indiges ſagittariis, quod non interrogando genus, ſed ſco-
B pum proponendo, optimos illorum tibi deligis. Sic igitur amicos explora, non vnde nati, ſed qui & quales ſint. Senſit vir ſapientiſſimus, verã nobilitatem nequaquam ex patria & parentibus, ſed ex virtute & vitæ innocẽtia metiendã eſſe. *Stob. ſer.* 84.

Quum ob Ciceronis cognomen dicteriis inceſſeretur, ab amicis admonitus, vt aliud ſibi cognomen aſciſceret: reſpondit: ſe Ciceronis nomen illuſtrius effecturum, quam eſſet Catonum, Catullorum, aut Scaurorum. Nam hæ familiæ cumprimis illuſtres erant apud Romanos, quum Tullius eſſet nouus homo. Cognomen autem ideo patebat cauillis, quod à cicere viliſſimo legumine dictum videretur. Quaſi vero non & Fabij à fabis, & Lentuli à lente cognomen habuiſſe viderentur. Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet nobilitatis, pulcherrimum autem nobilitatis genus eſt, quam ſibi quiſque propriis virtutibus conciliat. Nec fefellit M. Tullius. Ciceronis enim nomen hodie decantatius eſt, quam Catulli aut Scauri, cum ſuis ſtemmatis, ſtatuis & imaginibus. *Plut. in apoph. Roman.* Idem Ciceroni quum generis ignobilitas obiiceretur: Satius eſt inquit meis geſtis florere, quam maiorum opinione vti: &
C ita viuere, vt ſim poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. *Cic. in orat. contra Salluſt.*

Seneca, Bona mens, inquit, omnibus patet: Omnes ad hoc ſumus nobiles. Nec eiicit quemquam philoſophia, nec eligit, omnibus lucet. Patricius Socrates non fuit. Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locauit manus. Platonem non accepit nobilem philoſophia, ſed fecit, &c. *Epiſt. 44. ad Lucil.*

Silius Baſſus. Quidam, inquit, auitas, paternaſque flagitiis obruerunt imagines, quidam ignobiles nati fecère poſteris genus. In illis non ſeruaſſe, quod acceperant, maximum dedecus, in his quod nemo dederat, feciſſe laudabile. *M. Sen. controu. l. 1. contr. 6. vbi multa de nobil.*

Socrates, opes & generis nobilitatem non ſolum nihil in ſe habere honeſtatis, verùm etiam malum omne iis oboriri dicebat. *Laert. lib. 2. cap. 6.*

Diogenes, Nobilitatem, atque hoc genus fortunæ bona, nihil aliud quam velamina malitiæ eſſe dicebat. Nobiles enim quum aliis nihilo ſint meliores, tamen peccant licentius, iuxta Horatij dicterium.

D *Et quicquid voluit velut i bos virtute peractum,*
Sperauit magna laudi fore.

Laert. lib. 6.

Herodes Sophiſta in accuſatorem, qui in lite exigua de generis ſuis claritate multa iactarat: Tu, inquit, nobilitatem habes in talis. Romani ſiquidem nobilitatis ſignum gerebant in calceis. Id erat eburneum additamentum tali ſpecie. Ita Plinius notat quoſdam, qui nihil haberent nobilitatis præter imagines. Rurſus cum aduerſarius gloriaretur: quod in vnam quandam Italiæ ciuitatem multa beneficia contuliſſet: Idem ego, inquit, de me prædicare poſſem, ſi in vniuerſa terra cauſam dicerem, ſignificans, ſe de innumeris ciuitatibus præclarè meritum. *Philoſtratus.*

C h r i s t i a n o r v m.

Summa & ſola apud Deum Nobilitas eſt, clarum eſſe virtutibus.

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipſi.
Vix ea noſtra puto———

Vnde exprobranti cuidam generis humilitatem, dicebat Vrbanus Pont. Magni viri non naſcuntur, ſed virtute fiunt, quod ſatis appoſitè hoc Epigrammate expreſſit *Codrus Vrceolus* dum ſic habet: E

Sint tibi Gallorum Rex & Regina parentes.
Et maneas virtus pectore nulla tuo:
Non pluris faciam, te quam tibi ruſtica mater
Si ſit, & ignotus ruſticus ipſe pater.

Grantz. lib. 9. Metropol. Beyerl. in Apophth. Chriſtian.

S Romanus miles. ☞ *Vide Martyrium.*

Æquè præclarè Maximilianus Imperator. Venerat ad eum quidam obſcuro loco natus, at ſupra modum diues, ſupplicans, vt datis aureorum millibus, nobilis deſignaretur. Cui Imperator: Ditare quidem te poſſum, at nobilitare, non niſi te propria virtus poteſt. Inſinuabat autem illud Auſonij:

Pulchrius multò parari, quam creari nobilem.

Corrozetus.

Hic ſenſus, ea mens priſco illo æuo, neruum nobilitatis eſſe virtutem: at noſtro hoc:

———*Virtus ſine cenſu languet vbique.*

Sollabatur quidam Fridericum Thuen. quòd ex illuſtri ſtirpe ſuam traheret originem, at ille: Quid nobilitatem mihi obiectas? Etſi tam nobilis forem, vt perdicum pennæ mihi per nares erumperent, & pecuniæ deeſſent, numquid miſerrimus forem? Ita hoc æuum eſt, vt ſoli diuites nobiles habeantur, & ſtemmata ſine opibus vilipendantur. *Ex Georgio Richtero, in Axiom. Oeconom. Beyerl. ſuprà.* F

Alphonſus, Cum aliquis Alphonſum, Aragonum Regem clariſſimum, à nobilitate maxime laudaret, quod ſcilicet eſſet rex, regis filius, regis nepos, regis frater: Rex hominum interpellans dixit. Nihil eſſe, quod in vita minoris ipſe duceret, quam quod ille tanti facere videretur. Laudem enim illam non ſuam, ſed maiorum ſuorum eſſe, quippe qui iuſtitia, moderatione, atque cum excellentia ſibi regnum comparaſſet, ſucceſſoribus quidem oneri regna cedere. Et ita demum honori, ſi virtute potiusquàm teſtamento illa ſuſcipiant. A ſe itaque, ſi qua modo extent, elicerent ornamenta non à partibus iam mortuis extorquerent. Innuit autem rex prudentiſſimus, multo glorioſius eſſe è ſe inclareſcere, quam niti auitis imaginibus regnúmque propria virtute partum clarius habendum, quam quod hæreditate obuenit. *Panorm. l. 2. de rebus geſtis Alphonſi.* G

Ioan. Huniades, cum miſiſſet ad Huldricum Ciliæ Comitem, vt ad ſe veniret in caſtra, hoc facere plane noluit, & ad ſe miſſis reſpondit: Ego Comes & princeps, & tam nobili familia natus, ad te veniam, hominem nouum, & noſtra ætate nobilitatum, quod cum accepiſſet Ioannes: Non ergo (reſpondit) tuis maioribus, ſed tibi me comparo: quanquam neque illius cedam, qui pugnando pro Chriſtiana religione nobilitatus, maius lumen poſteritati meæ comparaui: atque vt in te Cilienſis comitatus turpiter extinguitur, ita in me domus Niſtricenſis exornatur. *Æn. Syluius de dictis Sigiſmundi & Friderici Imperatorum.*

Ferdinandi Imp. dictum erat, Boni viri, & boni vini originẽ non eſſe curioſe indagandam. Nam vt interdum loco non nimis celebri generoſum vinum naſcitur, ſic ex loco & genere humili ſæpe prodeunt laudatiſſimi. *Nicol. Reuſn. claſſ. 3. Symb. 40.*

NOBILITATEM GENERIS NON ESSE
C o n t e m n e n d a m.

Credere debemus, ait *Franc. Bald. Tit. 3. de Iure Perſon. lib. 1. Inſt.* claros natales plerunque tribuere maiores ad virtutem impetus: & in familiis heroicis vim naturæ præſtantiorem eſſe quam in reliqua multitudine. Habet enim Nobilitas ſanguinis & generis adiunctam plerumque nobilitatem mentis, eſtque magnus ad virtutem ſtimulus maiorum virtus, nè ab ea quis degeneret. H

Quam autem ſplendidè virtus fulgeat in illuſtri perſona, Cornelius Centorio fidem facit, cuius meminerunt Acta Apoſtolorum *cap.* 10.

Idem in Eunucho Candacis reginæ Æthiophum annotauit *Oecumenius & Chryſoſtomus.*

Auguſtin. lib. 8. Confeſſ. cap. 4. narrans Victorini Rhetoris clariſſ. conuerſionem, non minus piè quam disertè hoc argumentum pertractat.

Poſſet ſane omnium ſcriptorum teſtimoniis hæc res confirmari: nempe generis nobilitatem ſummum ſubinde adminiculum eſſe ad virtutem, & hanc ab illo decorem accipere, velut à gemma pretioſa annulum, vel ab annulo aureo gemmam.

Centuriones duo Euangelici Gentiles erant, & nobiles.

A Maxima gloria Romanorum ex militia erat. Quin Martyrum noſtrorum bona pars ex militibus conſtat.

Nazianzenus Orat. In Cæſarium fratrem, & Baſilius orat. in Gordium Martyrem, hoc argumentum etiam perſequitur.

In Deuteronomio legitur dixiſſe Moyſes ad populum Iſraëliticum: Tuli de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos Principes, tribunos, & Centuriones, quinquagenarios, & decanos, qui docerent vos ſingula, &c. *cap.*1. Ecce præ cæteris nobiles cum ſapientibus Iudices populi conſtituuntur.

Inter dotes atque præconia Samuelis Prophetæ, commemoratur nobilitatis elogium, cum dicitur: Ecce vir Dei eſt in ciuitate hac, vir nobilis, omne quod loquitur, ſine ambiguitate venit, &c. 1. *Reg. cap.*9.

In parabolis Salomonis commendatur mulieris bonæ Vir ab inſigni nobilitatis titulo, cum dicitur: Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum Senatoribus terræ. *cap.*31.

De Solone inclyto Athenienſium Legiſlatore ſcriptum eſt, magiſtratus omnes conſtituiſſe ex nobilibus, & locupletibus, ex cenſu quingentorum modiorum, & iugerum, neque opificibus ſordidis ius aſſequendi vllum magiſtratum dediſſe. *Ariſt.* 2. *Polit. cap.*10.

B

Idem etiam Areopagum conſtituit tantum ex eis qui honeſto loco nati eſſent, & egregium virtutis & temperantiæ ſuæ ſpecimen præbuiſſent. *Iſocrat. orat. Areopag.*

Germani quoque Reges ex nobilitate, Duces ex virtute ſumebant. *Tacit. de moribus German.*

Apud Romanos verò Tiberius Cæſar id quoque obſeruabat, nimirum vt mandaret honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiæ, illuſtres domi artes ſpectando, vt ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. *Idem* 4. *Annal.*

QVI CONTEMSERINT.

Fuit inter Imperatores Romanos Quidam, cuius nomen certò non definitur, qui cum eſſet genere obſcuro, & de media turba ortus, tentauit aliquando omnem abolere illuſtrium familiarum memoriam, ac deſiderabat vt nulla ſupereſſent generis diſcrimina, vt ita ſuæ proſapiæ probrum tegeret. Refert *Franc. Balduin. lib.*1. *Inſt. tit.*4.

C

QVAM PERICVLOSVM.

Maximinus Imperator vt in cæteris quæ ad ciuilem vitam ſpectant turpiſſime aberrauit, ita & hic quoque hallucinatus eſt, vtpote qui nobilem circa ſe neminem vnquam paſſus ſit, prorſus, vt Spartacis aut Athenionis exemplo imperaret, qua ex re in odium & contēptum nedum ciuium, ſed & militum Romanorum incidit: quo factum eſt, vt paulo poſt à ſuis deſtitutus, ab iiſdem miſerrime trucidaretur. *I. Capitol. in Maximin. ſen.*

Multis verò ante eum luſtris Vitellium Cæſ. quod magnam Imperij partem, nonniſi conſilio & arbitrio viliſſimi cuiuſque hiſtrionum, & aurigarum adminiſtraret, ſuorum quoque meruiſſe offenſam & reprehenſionem. *Suetonius Tranquillus cap.*12. ſcriptum reliquit.

Itaque parum conſulte & præter omnem rationem nonnulli ignobiles nobili prognatis genere præponunt, quippe quod ea re in odium offenſionemque nobiliorum incurrant. Cuius rei etiam teſtis eſſe poteſt Antonius Scala, qui Dominio Veronæ erectus fuit, quod populares, & infimæ ſortis homines circa ſe & in curia ſua ſemper tenebat, ſpretis Nobilibus, *Cepol. Opuſc. de Imper. milit. deleg. priuileg.*37.

D Nunquid Ludouicus XI. Gallorum Rex in diſcrimen adductus, quod ſutori ſuo ſecialis ac Internuncij, tonſori legati, medico magni Cancellarij partes detulit? *P. Cominæus.*

Nec illi diſſimilis antea Philippus Pulcher, qui in honore & vſu maximo ſemper habuit Nongaretum & Maniriacum, obſcuros quidem illos & flagitioſiſſimos homines. Verum quas ei turbas atque moleſtias hæc indiſcreta honorum largitio, nec ſino peſſimo publico, procearit, videre eſt, apud Belleforeſtum, aliosque Gallicarum rerum ſcriptores. *Meier. lib.*2.

Montepeſſulam, quod mercatoribus & illiteratis Rempubl. committerent, totam propemodum euerterunt. *Rebuffus Priuil. Schol.*84. Neque id quidem mirum: cum ex oraculo ſit, tum Rempubl. interituram, cum æs, vel ferrum cuſtodiæ auctoritatem obtinuerint, id eſt, ignobiles mali, vel imperiti ad gubernacula ſederint. *teſte Platone* 3. *Polit.*

NON TAMEN SOLI NOBILES REIPVBL. PRÆFICIENDI.

Apud Maiores virtus id præmium fuit, cunctiſque ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus, *Tacitus* 2. *Annal.* exemplis rem demonſtro.

E

Cùm Sidoniorum fines ingreſſus Alexander Magnus, eorum Rempubl. turbatam inueniſſet, & ab illis rogaretur, vt ſibi regem daret, qui rebus afflictis pacem afferret, regnumque iuſte adminiſtrare poſſet; id ſe facturum benignè reſpondit, iis autem auide expectantibus, quem Regem conſtitueret, & interim variè falſoque pleraque conicientibus, demum Regem nominauit Aldolominum quendam, à bonis fortunæ ſic imparatum, vt ob inopiam ſuburbanum hortum exigua coleret ſtipe; ſed à virtutum ornamentis ſic inſtructum, vt creditum ſibi regnum, ſumma tum iuſti, tum ſapientis Principis opinione feliciter procurarit, & poſteritati pacatum illud ac quietum reliquerit. Rogatus poſtea Alexander cur inopi viro regnandi feciſſet poteſtatem, cumque multis aliis potentia, & generis fama clariſſimis hominibus prætuliſſet, præclarè reſpondit: Ne quis fortè exiſtimet me non virtuti, ſed generi, potentiæque regnum tribuiſſe, atque vt is qui Regnum accepit, intelligat ſe id à me, non à maioribus ſuis accepiſſe, hocque beneficium grata memoria proſequatur. *Q. Curtius lib.*4.

F

An non & Bamba ab aratro a Principatum Leonis Pontificis beneficio euectus fuit & exinde in Regem Hiſpanorum electus? fuit ſanè: ſed qui ſua virtute Mauros, Hiſpaniæ littora cum claſſe ducentarum nauium ingreſſos ingenti prælio fudit, ipſamque claſſem igni ſuccendit. *Ririus l.*2. *regum Hiſpan.*

Non obſtitêre ſordida Tullij Hoſtilij incunabula aggreſteque patris tugurium quo minus valida & matura ætate Imperium Romanum feliciter capeſſeret regeretque.

Nec quicquam de Conſulatus claritudine & ſplendore imminuit obſcurum Varronis genus, qui ex macellaria patris taberna apicem dignitatum conſcendit.

Ciceronis item & Ventidij Baſſi plebeia & ignobilis familia non obfuit, quo minus illi eandem Conſulatus obtinerent dignitatem.

Ruſtici & obſcuri natales Maximini Imp. qui à pueritia opilio fuerat, Reipublicæ benè gerendæ & procurandæ occaſionem non eripuerunt.

Ignobilis & peregrinus ſanguis Bonoſi Imp. non obſtitit, quo minus ad Auguſtale ſolium eueheretur.

G

Valentinianus reſtionem egit, F. Val. Iuſtinus bubulcum, Marcianus verò fabrum ferrarium, non eò minus fores ad Imperatoriam dignitatem patuêre.

De Premiſlao quid dicam? Hunc patre ruſtico natum, Bohemi vno eodemque omnium ordinum conſenſu, Regem ſibi, & Dominum conſtituerunt.

Tamberlanes patre paſtore natus, interque paſtores ipſe enutritus, propria tandem virtute & ſolertia id effecit, vt Imperij Turcici regimen ſibi demādaretur. Non itaque, non laudabiles & præclaræ actiones, generis familiæque ſpendore, ſed ingenij magis præſtantia diſciplinis liberalibus adiuta metiri debet.

Vepianus, quanquam origine non ſatis nobilis, vt qui Syrus ex Phœnice eſſet, tamen eius virtuti is honos habitus eſt, vt Imperatoris Alexandri tutor eſſet, eiuſque conſilio Romanum Imperium adminiſtraretur. *Lampridius.*

Alfenus Iuriſconſultorū non infimus, ſutrinæ tabernæ alumnus, qui calceis, inſtrumentoque omni coriario Cremonæ, (quæ illi patria fuit) relicto, Romam profectus, in maximi nominis iureconſultum euaſit: Conſulatumque adeptus & publico funere, honoris cauſa à Populo Romano elatus eſt. *Idem.*

H

Vrbanus V. Pontifex, natione Gallus, cui genus ignobile, & obſcurum, ob ſingularem eruditionem euectus ad Pontificatum, cum ei natalium obſcuritas ab Rege Hiſpaniæ obiiceretur, reſpondit. Virtutis non eſſe naſci nobilem, ſed nobilem factis, & meritis fieri, id verò generoſi animi eſſe. Itaque non eſſe cur ſtirpem genuſque ſuum contemneret, quod ſcientia rebúſque præclarè geſtis iam illuſtre reddidiſſet.

Auguſtus Cæſar, principio gubernationis in ſubſidium dominationis, M. Agrippam, ignobilem loco, bonum militiæ ſocium, victoria clarum, ſcientia præſtantem, geminatis Conſulatibus extulit, mox defuncto Marcello, generum ſumpſit *Tacitus* 1. *Annal.*

Carolus Audax, Dux Burgundiæ, ſeriò id operam dabat, vt non tam excellenti nobilitate, quam virtute viros circa ſe ſemper haberet, præclarè dicens, ab his totam pendere Principis felicitatem. Sed quid? horum monitis haud fermè pronas aures præbuit, magnus alioqui Princeps P. *Cominæus lib.*7. *Comment.*

☞ *Videat lector in fine loci de Magiſtratu diſcuſſas varias quæſtiones ſuper hoc Argumento.*

☞ *Huc refer pleraque ex Apophtegmatibus ſuperioribus.*

HIEROGLYPHICA.

Apud Romanos *Annulus* ſignum erat nobilitatis. Quod teſtantur cùm alia, tum ea, quæ apud *Liuium* leguntur *lib.3. de bello Punico.2. Vide Pier.lib.41.pag.597.B.*

Peruulgatum & illud eſt, *Lunam* geſtamen apud Arcadas nobilitatis hieroglyphicum fuiſſe: qui quidem Proſelenites ea de cauſa nuncupati ſunt, quod à Deucalione, diluuij primi ipſi Lunam inſpexiſſe naſcentem, ſe credidere, &c. *ibid. lib.44. pag.434.F.*

PRIVILEGIA NOBILITATIS.

Apud Romanos nomen Nobilitatis ignobile non erat, ſed multis priuilegiis donabantur, qui illud legitimè deferebant: Diocletianus inquit: Diuo Marco placuit eminentiſſimorum & perfectiſſimorum virorum vſque ad pronepotem liberos, plebeiorum pœnis vel quæſtionibus non ſubiici; ſi tamen propioris gradus liberos, per quos id priuilegium ad vlteriorem gradum tranſgreditur, nulla violati pudoris macula aſpergit.

In Decurionibus autem & filiis eorum hoc obſeruari, vir prudentiſſimus Domitius Vlpianus *in publicarum diſputationum libris,* ad perennem memoriam refert. *Hæc Dioclet.* Certè extat in Pandectis reſponſum Vlpiani, *l.moris.§.iſte. De pœnis.* Decuriones neque in metallum damnari poſſe, neque furcæ ſubiici, neque viuos exuri. Eorúmque liberos in eadem cauſa eſſe.

Atque hæc eſt ex titulo dignitatis vel præfecturæ nobilitas, cuius frequentiſſima eſt in Iure Ciuili mentio. Quamuis autem multis priuilegiis donata ſit, & à muneribus quoque perſonalibus eſſet immunis: non habebat tam immunitatem à muneribus patrimoniorum. *l.vltim.§ patrimoniorum. De mun.& honor. l.qui immunitatem. D.de muneribus partim.*

Hodie verò in Gallia nobilitas non modo hæreditaria eſt, ſed & à muneribus pătrimonialibus immunis, ſicuti & perſonalibus, excepto militari officio.

Neque tamen aut omnino ignota fuit veteribus Rom. aut nullum in iure Ciuili fundamentum habet. Impp. Theodoſius II. & Valentin. teſtantur, eodem modo agros Limitaneos militibus Caſtellanis antiquitus aſſignatos, ſine vllo prorſus collationis onere. *L.2.C.de fund.limit.*

SCRIPTORES.

Scripſerunt de Nobilitatis prærogatiua *Andreas Tiraquellus, Poggius, Platina.* Sparſim verò *I.Gerſon. Serm. de natiuit. B. Virg. Ambroſius in cap.1. Lucæ. Gregor. Nazianz. orat. in funere Baſilij M.* & *orat. 23. de laudibus Heronis. Iſidorus Peluſiota lib.3. Epiſt.204. Ennodius.*

Nomen.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NOmen quaſi Nouimen, inquit *Feſtus* à noſco, quod notitiam facit: nam per id quo quicquid nominamus illud agnoſcitur, Græcè ὄνομα. Hebr. *Schem,* apud quod *Naam* ſignificat dicere, eloqui; *Neum,* verbum, ſermo, locutio. ab Hebræo Græcum ὄνομα, ſic ὀνομάζω, loquor, ſermocinor, fluxiſſe videtur: ὀνομαίνω item, id eſt, nomino. Proprie autem nomen dicitur. *teſte Nonio* proprium vocabulum ſingulorum, id eſt, quo ſingulæ res appellantur. Inde nomino nomen alicui rei impono. Id autem fit dupliciter. Aut enim vniuerſo generi nomen imponimus, quod Grammatici nomen appellatiuum vocant: vt quum animal vtens ratione hominem dicimus nominari. Aut ſingulis rebus peculiare nomen imponimus quod illi cum alio ſit commune, hoc à Grammaticis nomen proprium appellatur: & diuiditur in Prænomen, Nomen, Cognomen, & Agnomen, vt Publius Cornelius, Scipio Africanus: De quibus prolixe agunt Grammatici.

Nomen eſt vox ex inſtituto ſignificans omnis expers temporis: cuius pars quicquam nulla declarat ſeparatim. Nam in Reipublicæ verbo publica nihil per ſe ſignificat, vt in hac oratione Reipublica *lib.1.de interpret.cap.2.*

Nullum nomen natura conſtat, ſed cum quaſi nota quædam ad aliquid ſignificandum erit impoſitum. Nam ſoni ij, qui nullis literis exprimuntur, quales ſunt belluarum, aliquid illi quidem ſignificant attamen nullus eorum ad nomen pertinet. *Ibid.*

NOMINIS IMPOSITIO IN GENERE.

QVIS EAM PRIMVS VSVRPAVERIT,

Et cuius rei ſignum.

Nominis impoſitio declarat imperium & poteſtatem; imò & ſcientiam illius qui nomen imponit, ac excellentiam inſuper & poteſtatem in eum cui nomen imponitur. Prima nominis impoſitio ex theſauro diuinæ Sapientiæ profecta eſt, quæ homini producto nomen Adam impoſuit, quod quamuis Hebraicè ſit nomen commune, quale apud Latinos eſt Homo: tamen primi hominis nomen fuit à voce Adama, quæ terram ſignificat, quidem rubram, atque opinatur *Ioſephus*, talem fuiſſe ex qua productus fuit homo, atque non aliam eſſe terram vbi adhuc intacta eſt, vt dicunt, virgo. *Geneſ.cap.1.*

Adam autem vocauit vxorem ſuam Eua, quod ſignificat matrem viuentium. *Gen.3.* quam ante lapſum appellauerat viraginem, ſiue viram.

Idem poſtquam Deus creaſſet de humo cuncta animantia terræ, & volatilia cæli, realiter Angeli miniſterio adduxit ea ad Adam: appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis ipſum eſt nomen eius, hoc eſt, vt exponit *Euſeb.lib.11.de Præp. Euang.c.4.* conuenienter ad naturam rei nomen impoſitum fuit. Idque ante formationem Euæ.

Prudenter igitur *Plato* colligit, non eſſe cuiuſuis hominis nomina rebus dare, ſed doctiſſimorum & præſtantiſſimorum, vt quijrei naturam perſpectam habere debeant. vt nomen illi adæquent. Igitur exhinc colligas, quam ſapiens fuerit Adam, qui ſingulorum animalium naturas nouerat, vt congrua illis nomina inderet; porrò nomina hæc Hebriaca fuerunt, vtpote quæ lingua ei primitus indita erat.

Piſces autem extra aquam adducti ad Adam non fuerunt, ſed iis poſtmodum nomina ſua impoſita.

Certe apud Hebræos magis quam vllas gentes, conuenientia naturæ cuiuſquam nomina imponuntur, omnes enim illius Idiomatis litteræ radicales, ſunt ſignificatiuæ. Quo fit vt certam Etymologiam quodlibet nomen habeat, vel ex occaſione, vel ab euentu aliquo petitam, vel ipſam rei nominandæ naturam explicantem, exempla nota ſunt in Cain, Abel, Noë, Abraham, Sara, Moyſe, & infinitis aliis. Potiſſimum tamen in auguſtiſſimo nomine Saluatoris, quem ob id Ieſum vocandum Angelus prædixit, quia ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Ipſe verò Dominus Simoni Petro Cephæ, hoc eſt petræ nomen indidit, cuius ipſe rationem aſſignat, & ſuper hanc petram hoc eſt, ſuper te ò Petre, ædificabo Eccleſiam meam. *Matth.cap.16.*

* NOMINVM PRÆNVNTIATIO, eaque non abſque miraculo facta.

Toſtatus Abulenſis & Liranus explicantes *cap.16. Geneſeos,* vbi prædicitur Agar, quod pareret filium quem vocaret Iſmael; obſeruant priuilegium eſſe ſingulare, quod quis nominetur antequam naſcatur; atque id quinque duntaxat viris, tribus veteris Teſtamenti, & duobus Noui eueniſſe. In cuiuſlibet autem eorum ſiue denuntiatione nominis, ſiue natiuitate animaduertere licet miracula aliqua contigiſſe.

Primus eorum fuit Iſmael, cuius conceptum ſemel iam mortuum, iterum fuiſſe viuificatum, Hebræi opinantur. Sanè quidem mira de eius ingenio, moribus & poſteritate per Angelum prænuntiata ſunt. *Gen.16.*

Alter fuit Iſaac, cuius nomen prænuntiatum eſt *Geneſ.17.* cuius generatio ex ſterilibus parentibus, omnino admirabilis fuit.

Tertius in veteri Teſtamento numeratur Rex Ioſias, in cuius aliquot poſt ſecula naſcituri prænuntiatione, duplex contigit miraculum: nam & altare Idolorum vltrò diſciſſum eſt, diffuſique cineres; & brachium Regis Ieroboam arefactum, vt narratur. *3. Reg.cap.13.*

In nouo Teſtamento fuêre duo, eo nomine longè inſigniores: vnus fuit Ioannes Baptiſta cuius generationem denuncianti Angelo cum non credidiſſet pater eius Zacharias, repentè mutus eſt factus, mater autem eius Eliſabeth cum planè ſterilis eſſet, eum concepit: & audità ſalutantis ſe Virginis Mariæ voce, prophetico ſpiritu impleta eſt; & ipſe Ioannes maternis adhuc incluſus viſceribus, quaſi præſentem Dominum agnoſcens, exultauit præ gaudio in vtero matris ſuæ. Ac demum nato Ioanne, patri eius & facultas loquendi reſtituta, & noua prophetandi gratia donata eſt.

Vltimus fuit, ſed ante omnes hoc nomine admirandus, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius annunciatio, conceptio, natiuitas multis atque incomprehenſibilibus fuere nobilitata miraculis. Ita verò de illo *Lucas cap. 2.* Poſtquam conſummati

ſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer, vocatum eſt
A nomen eius Ieſus: quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in vtero conciperetur.

NOMINVM ACQVISITIO, IMPOSITIO. IN SPECIE.

De varia nominum impoſitione, qui volet, videat Plinium lib. 18. cap. 3. Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 6. Plutarch. in Corio & Solinum cap. 4. Polyhiſtoriæ.

QVÆ INDANTVR, VEL acquirantur. Conſiderata PER SE. Nomina indita

Dei.

Sextum Ægyptiorum legiſlatorem ferunt Darium, Xerxis patrem. Hinc ab Ægyptiis ſolus viuens Deus appellatus eſt: mortuus verò eos honores aſſecutus, qui regibus antiqua lege tribuebantur. *Diod lib. 1. cap. 8.*

Theodorus philoſophus quòd de Diis librum edidiſſet, θεὸς fuit dictus: mox verò ob contemptum Deorum, ἄθεος.
B *Laert.*

Theotimus Epiſcopus Tomitanus, ab Hunnis, qui ad Iſtrum habitabant, Romanorum Deus propter miracula vocabatur. Prædones occurrentes ſola orationis vi compeſcuit. Cùm clypeo innixum, verba facientem ad populum, Hunnus quidam ſpe prædæ capere vellet, & elata manu laqueum collo iniicere pararet: manus eius inuiſibilibus vinculis in aëre immobilis perſtitit: nec priùs loco potuit moueri, quàm precibus Theotimi intercedentibus *Niceph. lib. 21. cap 45.*

Mentis.

Anaxagoras Clazomenius νοῦς dictus eſt, vel ob phyſiologiæ admirandam ſcientiam, vel quia rerum exordiis non fortunam, non neceſſitatem, ſed mentem efficientem adiecerit καθαρὸν καὶ ἄκρατον, id eſt, ſinceram & impermixtam, mixtis omnibus homœomeria diſpertientem. *Calius lib. 9. Antiq. Lect. cap. 5. ex Plut. Pericle.*

Sancti, Diui.

☞ *Conſule Tit.* Ἀφιδρύσεως. *illic Conſecrationis Templorum & Ararum, quæ diuinitatis ſunt ſymbola propria: hic Appellationis ipſius habetur ratio.*

C Mirum eſt, quod de Iacobo minore (fuit is Chriſti diſcipulus) proditum eſt memoriæ: quia puer adhuc incredibili quadam ac ſupra ætatem ſanctitatis opinione imbuit omnium mentes. Sanctus verò appellatus eſt. Auxit opinionem hanc de eo receptam ſumma vitæ auſteritas. Enimverò neque vinum bibit vnquam, nec vllum carnis nouit vſum, intonſus vixit, vnguenti & balnei expers: adeò precando numini deditus, vt eius genua in camelorum ſpeciem occalluerint. *Sab. lib. 6. cap. 3.*

Gallus monachus ſeptimo poſt Chriſtum ſeculo viuus Sancti cognomen meruit ob pietatem. *Plat. Volat. lib. 16. Petrus de Natalib. lib. 9. cap. 72.*

Seruatoris.

Multi hominum extitêre, quibus aut virtus, aut vitium, aliuſve caſus appellationem inuenêre: quorum alij alia cauſa: ſed nulla maior auguſtiórque fuit, quàm ea quæ Ieſu Chriſto Dei filio contigit, piorum omnium conſenſu, vt Redemptor ſit mundi, & ſit & Saluator dictus, hoc enim indicatum fuit
D auguſtiſſimo nomine, quod illi datum fuit. *Sabellicus lib. 6. cap. 3.*

* Ioſeph Patriarcha quod conſilio ſuo ſeptennalem ſterilitatem prouide præueniſſet, totique Ægypto de alimentis neceſſariis proſpexiſſet, à Pharaone nomen accepit Saluatoris mundi, vocauit enim illum lingua Ægyptia Tſophnat paneach, quod corruptè legitur in LXX. ψονθομφανήχ. Porro S. *Hieron.* vult eam appellationem non eſſe Hebræam, ſed Ægyptiam, & ſignificare Saluatorem mundi, non verò vt contendunt aliqui; Reuelatorem arcanorum. *Geneſ. cap. 41.*

Boni, Optimi.

Phocion Athenienſis ob frugalitatem Chreſtus, ſeu Bonus eſt cognominatus. *Alex. lib. 2. cap. 11. ex Plutarcho.*

Armenis & Parthis deuictis, in Traiani honorem multa Senatus decreuit. Parthici cognomen dedit: ſed illud in primis, vt Optimus appellaretur. Qua ſola appellatione magis gaudebat, quòd ſuis moribus & manſuetudini conueniret, quam vlla alia. *Cuſpinianus ex Dione.* Cognomen iſtud in vno Scipione Naſica Plinius admiratur. *Calius lib. 24. capite 6. A. L.*

Iuſti.

Inter virtutes omnes Ariſtidis maximè ſenſit multitudo iuſtitiam, quod huius vſus ei ſolidiſſimus ſit, & communiſſimus. Ex qua re vir ille pauper & popularis rege digniſſimam & diuiniſſimam appellationem traxit Iuſti: quam nemo regum vel tyrannorum ambiuit: ſed Expugnatores, Fulminatores, Victores, nonnulli Aquilæ dici & Accipitres voluere, à violentia & potentia ſcilicet, quam à virtute, laudem potius aucupantes. *Plut. in Ariſt.* B

Pij.

Qu. Metellus Pius appellatus eſt, quòd patrem aſſiduis precibus & lachrymis ab exilio reuocauerit. *Volat. lib. 17. Anthrop.*

M. Antonino Imp. Pij cognomen datum exiſtimant, quòd à principio ſui principatus ſeruauerit, quos Adrianus morti deſtinauerat: Alij, quòd Adrianum defunctum pientiſſima ſit memoria proſequutus, templúmque illi conſtruxerit, contráque omnium ſtudia immenſos decreuerit honores. Iam & illud pietati datum, quod Adrianum ſe interficere conantem prohibuerit. Cæterum quia natura pius & clemens fuit, vt nihil triſte aut aſperum ab eo expectaretur, fieri potuit, vt inter primas fauentis populi acclamationes, ſit Pius cognominatus. *Ex Dione Sabel. lib. 4. En. 7.* F

Ludouicus I. Caroli Magni F. Imp. à clementia morum, Pij cognomentum aſſecutus. *Michaël Ritius lib. 1. de Regibus Francorum.*

* Et obſeruauit *Toloſan. de Repub. lib 6. cap. 10. num 10.* à tempore M. Antonini, omnes paſſim Imperatores cognomen Pij affectaſſe.

* Albertus Auſtriacus Belgarum Princeps, inter pios Principes piiſſimus, etiam nomen Pij promeruit. Exſtant pietatis ipſius innumera monumenta, per Belgium qua parte Catholicam veritatem amplectitur, diſperſa, quæ ſummam iſtius Principis deuotionem, ac erga Deum & Diuos venerationem cultúmque teſtentur.

Magni, Maximi.

Hermes Triſmegiſtus dictus eſt, quòd apud Ægyptios maximus philoſophus maximus rex, & maximus ſacerdos extiterit. Mos enim erat Ægyptiis, ex philoſophis ſacerdotes, ex ſacerdotibus reges eligere. Alij eum ſic vocatum putant, quod primus inter Ethnicos ἐν τριάδι μίαν εἶναι θεότητα aſſeruerit: vt mirum ſit, eum eo perueniſſe, quo miſeri Iudæi etiam ſacris inuitati teſtimoniis pertingere nequiuerunt. G

Cognomen Magni non vni veterum Imperatorum, regumque contigit: ſed externorum nulli verius iſtiuſque, quam Alexandro Philippi filio, vt Quiritum vni Cn Pompeio. *Plut. in Sertorio.* Poſteaquam enim Carbone & Domitio victis, viginti quatuor annos natus, à Sylla accerſitus Romam venit ex Africa, Sylla cum ingenti multitudine illi obuiam proceſſit, eúmque ad primum congreſſum Magnum appellauit. Sunt qui dicant Magni cognomen illi, quum in Africa adhuc eſſet, fauore militari datum. Appianus Pharnace penè prius fugato quam viſo, Cæſarem exclamaſſe ait: Hi ſunt, qui te magnum fecere, Pompei. Quæ vox ſignificare videtur, ex ea nobili victoria, quam Pompeius ex Oriente reportauit, Magnum appellari contigiſſe. Cæterùm ſatis conſtat, tum primum in epiſtolis Magni appellationem vſurpaſſe, cùm in Hiſpania aduerſus Sertorium geſſit Bellum. *Sab. lib. 1. Enn. 6. ex Plutarch. Pompeio.* H

L. Val. Potitus, cùm Volſcos Equoſque ad Algidum magna laude debellaſſet, & triumphus ei negaretur, ſuadente Icilio, triumphauit ſine Senatus auctoritate: ideóque Maximi cognomen adeptus eſt. *Plut.*

Populus Romanus duos Maximos dixit: Valerium, quòd diſſidentem ab ſe ſenatum in concordiam ſecum reduxiſſet: Fabium Rutilianum, quòd locupletes nonnullos libertinæ ſtirpis in ſenatum allectos eo ordine mouiſſet. *Plutarch. in Pompeio.*

Q. Fabius cum Publ. Decio Cenſor, ne comitia in humillimorum manu eſſent, omnem forenſem turbam excretam in tres tribus coniecit. Vrbanáſque appellauit. Adeóque gratum fuit, vt Maximi cognomen, quod victoriis non pepererat, propterea ſit aſſecutus. *Liuius lib. 9.* Fabius cognomen accepit Maximi. P. Scipio Africanus Magni. Scipio quadam æmulatione erga Fabij gloriam afficiebatur. Itaque rogabat eum. Quî fit, vt tu conſeruandis duntaxat exercitibus, Maximi cognomen adeptus ſis: ego cum hoſtibus confligendo, Magni, cùm Annibalem

balem comminùs facto prælio deuicerim ? Reſpondit Fabius:
A At niſi ego tibi milites conſeruaſſem, tu non habuiſſes,quibus cum vinceres. *Polyænus lib.8.*

Conſtantinus Imp. Italiam, Aphricam,& poſt Licinij bellum ciuile Orientem poſſidebat, omnémque orbem gubernabat, Maximus cognomento dictus, vt Nazarius ſuo Panegyrico luculenter ediſſerit. Ab aliis Magnus. Tum aliæ quoque adiectæ appellationes, Reſtitutor generis humani, Propagator imperij ditioniſque Romanæ, & fundator æternæ ſecuritatis,atque Conſeruator. *Euſtat.lib.1.*

Carolus, qui Pipino Francorum regi & patri ſucceſſit, à rerum geſtarum magnitudine & excellentia Magnus eſt appellatus. *Ritius lib.1.de Reg.Fran.& Sigeb.in Chron.*

Matthæus Vicecomes ab Henrico VII. Imp. Mediolano præfectus? ſummáque iterum potitus poteſtate, Turrianorum opes deleuit. Namque domi ab inueterata prudentia conſilio pollens, & foris filiorum ductu (ii enim clariſſimi duces eua ferant) multis prælijs victor ad conſummatam gloriæ laudem peruenerat, ita prorſus, vt iure Magni pariter atque Felicis nomen mereretur. *Iouius in vita Matthei.*

B Ferdinandus Conſaluus, ex familia Aghilara, patria Cordubenſis, vir impiger, & Beticis bellis multum exercitatus, cùm primum in Italiam venit, Ferdinando II. Aragonio regnum Neapolitanum, vnde à Carolo IIX. rege Galliæ pulſus erat, recuperare cupienti, auxilia Hiſpanica adducens: Magnus,ad ſupremam ipſius poteſtatem innuendam, eſt appellatus. Poſt ob præclaras victorias, omnium ferè conſenſu, ea appellatio ad inſignem eius virtutem, atque in re militari ſcientiam ſingularem declarandam, perpetua manſit. *Guicc. lib.2. Hiſt.*

Felicis.

A felicitate quidam etiam cognomina ſibi adſciuere: ſicuti teſtatur Eudæmonis appellatio, qua Baſſum Secundum fuiſſe ornatum, vetus teſtatur hiſtoria. Vnum tamen hominum ad id æui Felicis ſibi cognomen L. Corn. Syllam adſciuiſſe. Plinius auctor eſt, ciuili ſanguine ac patriæ oppugnatione adoptatum, quodque Metelli Pij fuiſſet amicus, ſicuti Plutarchi Apophthegmata teſtantur, & quòd Athenas non deleſſet.
C Scribit Alexandrinus Appianus, imaginem Syllæ ex auro equeſtrem ante Roſtra collocatam, addita ab adulatoribus inſcriptione eiuſmodi: Cornelio Syllæ Imperatori fortunato. Sic enim(inquit) aſſentando appellabant, quòd in hoſtes feliciter depugnaſſet. Quod adblandimenti genus,ſtabile mox cognomentum eſt conſecutum. Sed ex decreto idem Venuſtum ſe appellari voluit: quæ nuncupatio à Felici non ita videtur diſſentanea. *Cal.lib.24.cap.6. Antiq. Lect.*

Chriſtianiſſimi.

Nomen Chriſtianiſſimi Francorum Regibus adhæſit, ex quo illi Apoſtolicæ Sedis defenſionem olim ſuſceperunt, eorúmque electionem velut ſingulari miraculo olei cælitus dimiſſi approbarunt.

Iulius II. Pp. Ludouico XII. Gallorum regi diris deuoto, Chriſtianiſſimi titulum eripuit, eúmque concilij Lateranenſis decreto in Henricum IIX. Angliæ regem contulit. *Guicciardinus lib.11.*

Catholici.

D Alphonſus, Petri Cantabriæ ducis maximus natu filius, cum Arianum dogma, quod à Recharedi regis morte rurſus in Hiſpania pullularat, eradicaſſet, vrbéſque & oppida complura, eiecto Maurorum præſidio recepiſſet, Catholicus eſt cognominatus. *Ritius Neapol.lib.2.Regum Hiſpaniæ.*

Philippus Valeſius Francorum Rex, Catholici cognomen promeruit, ob pietatem erga ſacerdotes. *Æmil. lib.8.*

* At poſterioribus ſeculis, Hiſpaniarum Reges Catholici appellati fuere, vt qui penè ſoli inter Principes Chriſtianos, Catholicam Religionem toto orbe, armis propugnāt,eiuſque hoſtes profligare laborant, ſéque obedientes Eccleſiæ filios venditant, neque intra Imperij ſui fines ab ea alienos ſecurè ac impunè viuere patiuntur, vt ſatis leuiter, & cum ſummo animarum diſcrimine faciunt Galliarum R.

Defenſoris fidei.

Propter peccata Veremundi Hiſpaniæ Regis & populi Chriſtiani,Rex Arabum Alhagib ſe Almanzor nominari voluit. Alhagib interpretatur ſupercilium,quo oculi defenduntur, Almanzor autem defenſio: eò quod multis victoriis glorioſus ſe & ſuos ſtrenuè defendit. *Roder.Tol.lib.5.rer.Hiſpan.cap.13.*

Henricus IIX. Anglorum Rex, ad extirpanda Lutheranorum dogmata,anno 1513. primùm libros Lutheranos, quorum magnus iam numerus peruenerat in manus Anglorum, E comburendos curauit. Deinde libellum contra eam doctrinam compoſuit, miſitque ad Leonem Pontificem. Delectauit multum opus Leonis animum, quòd talem patronum conſecutus foret. Itaque librum ſua auctoritate probauit, legendúmque decreuit: ac vt memoria tam grati beneficij aliquo nomine perpetuaretur, eum Henricum Regem Defenſorem fidei appellauit, quo ille deinceps titulo viꝰs eſt. *Polydorus lib. 27.*

Eloquentis, Chryſoſtomi.

Dion hiſtoricus ob inſignem facundiam Chryſoſtomus appellatus eſt: ſicuti etiam Ioannes Epiſcopus Conſtantinopolitanus, inter Eccleſiæ patres non poſtremus.

Philoſophi.

M. Antonius, qui Pio ſucceſſit, cùm in omnibus philoſophiæ ſtudiis excellentiſſimus eſſet, ob inſignem illam eruditionem, quam ex Sexto Bœoto philoſopho hauſit, Philoſophus cognominatus eſt: & ſe etiam hoc nomine magis delectari aſſeruit,quam nomine Imperatoris. *Dion. in eius vita.* F

Audacis.

Philippus Burgundiæ dux Audacis cognomen accepit, quòd ſaltu periculoſo menſam tranſilierit,vt Carolo VI. Regi Gallorum proximus ſederet. *Ægidius Cor. de dictis & factis memorabil.lib.*

Caſti.

Alphonſus II. Legionis Hiſpanienſis Rex, Caſtus ideò cognominatus eſt, quòd in ipſo matrimonio cum legitima vxore perpetuam virginitatem ſeruauerit. *Fulgoſ.lib.4.cap.3.*

Infantis.

Infantes in omni Hiſpania Regis filij vocantur. Quem morem, vt alia plurima, ſuſpicari libet, ſumptum eſſe è vetuſta Romanorum conſuetudine, apud quos, vt Hieronymus prodidit, filij etiam grandes à parentibus infantes vocitabantur. Niſi fortè referimus ad Græcos, quorum ſtudia fuiſſe in Hiſpania reperio, qui indiſtincto vocabulo filios puerósque appellant παῖδας: ſicuti vxores quoque atque mulieres γυναῖκας quòd fieri in pleraque Hiſpania agnoſcimus. Hebræi quoque G filios iam adultos & viros, vt Dauid Abſalonem, appellabant pueros. Et ſanè puer ab infante parum diſtat, cùm infans puer nominetur. *Valla lib.1.de Ferdinando.*

Primi, Vltimi.

Philopomœnem Megalopolitanum Romanus quidam laudibus efferens, Græcorum vltimum appellauit: veluti Græcia iam effœta, nullum deinceps virum ſe dignum ab illo protulerit, teſte Plutarcho. Sicuti Cremutium Cordum in Annalibus Caſſium pronunciaſſe, Tacitus ſcribit, Romanorum vltimum, atque eo nomine poſtulatum, nouo ac tum primùm audito crimine, imperij ſtationem Tiberio tenente. *Calius lib. 26.cap.3. Antiq. Lect.*

Patris, Patris Patriæ.

Q. Fabio Maximo Dictatori magiſter equitum Minutius ſcito plebis,quod nunquam anteà factum fuerat,æquatus,partito exercitu ſeparatim in Samnio cum Hannibale conflixerat. Vbi temerè inito certamine,peſtiferum habiturus exitum, ſubſidio Fabij conſeruatus,& ipſe eum Patrem appellauit, & à legionibus ſuis Patronum ſalutari voluit: ac depoſito æqualis imperij iugo,magiſterium equitum, ſicut par erat, dictaturæ ſubiecit, imprudentiſque vulgi errorem gratæ mentis ſignificatione correxit. *Val.lib.5. cap.2.* H

Pater patriæ Quiritum primus M. Cicero curiæ decreto eſt appellatus: dein & Auguſtus id tulit cognomen: Cæſaribus poſtremò ambitioſè magis quam verè adaptatum. *Sabel. lib.6.cap.3. Hinc Satyricus:*

Roma patrem patriæ Ciceronem liberà dixit.

Claudius Imp. de ſupplendo ſenatu egit, & Heduos Gallos aſſumpſit: famoſos probris immiti quadam ſeueritate Senatu amouit. Ob id Pater Senatus dictus, cùm alij Cæſares Patres Patriæ dicerentur. *Cuſpinianus.*

Cum mortuo Anacleto II. antipapa in eius locum Victor IV. electus eſſet contra Innocentium II. & Bernardus Claraualenſis Abbas Victorem ad deponenda inſignia, & Innocentij imperium accipiendum permouiſſet: ingens in vrbe gratulatio facta, ſupplicationibúſque ad templa indictis, meritus Deo honor eſt habitus. Bernardus inde, qui Pater patriæ ſalutatus à populo fuerat, poſt ſeptem dies, ciuitate tota

A tota honoris gratia proſequente, diſceſſit. *Sigon lib.11. Regni Ital.*

Moriens Coſmus Medices, Pater patriæ decreto publico Florentinorum eſt appellatus, idque ſempiterni honoris cauſa marmoreo eius tumulo fuit inſcriptum. *Iouius in Leone lib.1.*

Conditoris.

C. Marius, Cimbris, Teutonis & Ambronibus duplici prælio cæſis, reque publica in priſtinum ſtatum retenta, Tertius eſt vrbis conditor nuncupatus. Alter enim à Romulo eſt L. Fur. Camillus dictus, qui Senones Gallos ex capta vrbe expulit. Hic tertius, quòd Germanos capere volentes non ſolùm arcuit, ſed occidione cecidit. *Sab.lib.6.cap.3.*

Liberatoris.

Iulius II. Pontifex Gallis Italia pulſis, liberatæ Italiæ titulum ita prætulit, vt eum paſſim inſcribi nullo adulantium pudore pateretur. Sed tamen libera vox Grimani probi Senatoris à Iulio audita eſt, titulum tanquam inanem irridentis, quando magna atque opulenta Italiæ pars, demonſtrato Neapolitano regno, Hiſpanicum iugum perferret. Ad quod Pontifex quaſſato ſcipione, quo innixus pauimentum percutiebat, B reſpondit, breui futurum, vt Neapolitani non iratis ſuperis externum iugum excuterent. *Iouius in Alfonſo.*

Euergetæ, Benefici

Cùm Cyrus Perſarum Rex in expeditione quadam coactus fuiſſet intrare regionem deſertam, omniumque vitæ neceſſariorum inopem militeſque eius ob victus indigentiam commilitonum corpora edere cogerentur: ibi Arimaſpi currus frumento onuſtos ad triginta millia adduxerunt, eoſque præter ſpem ab imminenti calamitate liberarunt. Proinde illos Cyrus Euergetas deinceps appellari voluit. *Diod. lib.17.*

Cleomenes propter inſignem beneficentiam, Benefactor eſt nuncupatus. *Alex.lib.2.cap.11.*

Ptolemæus Ægyptiorum Rex, eò quod neminem læderet, benefaceret verò omnibus, Benefactoris cognomen promeruit. *Ibidem.*

Socij, Amici.

Romani ſocium atque amicum, niſi benemeritos, & magnis C officiis deuinctos, nullos appellarunt. *Alex.lib.4.cap.23.*

Imperatoris.

☞ *Nomen hic conſideramus. Ipſa Dignitas ad Imperij titulum pertinet.*

Phocion Athenienſis vigeſimùm Imperator dictus eſt: Aratus Sicyonius decimum & ſeptimum imperatorem geſſit, Pelopidas Thebanus ter & decies, Philopœmenes Megalopolitanus IIX. quem apud Achæos intra annum bis gerere non licebat: ſicut apud Spartanos bis eundem claſſis præfectum fieri lege vetabatur. *Alex.lib.1.cap.2.*

Nomen Imperatoris prætoribus olim magnarum laudum titulus fuit apud Romanos. Quippe hoc honore, velut inſigni munere, milites ſummos duces honeſtabant, iſque præcipuus honos habebatur ſemper. Poſtea niſi illos, quorum ductu & auſpicio conflatum fuiſſet bellum, & ſub quibus decem hominum millia vno prœlio cecidiſſent, aut ſaltem duo millia, quæ poſtea conſuetudo increbuit, vel denique mille occubuiſſent, aut præcipua victoria potiti eſſent, nullos Imperatoris nomine dignos putarunt. Imperatores dicti lauream tum in faſcibus, tum in literis, quas Romam mittebant, vſurpabant Propterea M. Craſſo, quòd vrbem Zenodotium trans Euphratem D imbelli certamine & incruento Marte vicit, & ob id Imperatoris nomen ſibi arrogauit, magnæ inuidiæ fuit, quod non multo negotio tantum nomen vendicaſſet.

Bello ciuili Mariano, Cn. Pompeius tribus legionibus contractis ex Piceno, Syllæ ſe iungere parabat. Proinde legatis imperat, vt exercitum arment & inſtruant: quo quam pulcherrimam ſpeciem præbeat Imperatori, quippe magnos expectabat ab eo honores, aſſecutus eſt autem maiores. Nam vt eum vidit Sylla accedentem, & exercitum præſto delecta inſignem iuuentute, tantiſque rebus perpetratis elatum & erectum: deſilijt ex equo. Salutatus, vt par erat, Imperator, Pompeium viciſſim Imperatorem ſalutauit: quod expectauerat nemo, vt iuueni viginti trium annorum, & nondum in ſenatum allecto, hoc nomen, de quo cum Scipionibus & Mariis bello certabat, eſſet participaturus Sylla. Primæ comitati cætera conſentanea fuere. Adeunti aſſurgebat Pompeio, & caput adaperiebat: quæ non temere deferre eum cerneres alteri, quamuis multi cum eo & egregij viri eſſent. *Plut.in Pompeio.* Iam & quòd in Africa Domitium ſuperaſſet, ex viginti millibus hoſtium vix tria millia effugiſſent, toto conſpirante exercitu, Imperatoris E nomine fuit honeſtatus: qui licet ſe Imperatorem ſalutari permiſerit, nunquam tamen epiſtolis aut chirographis hoc nomen vſurpauit.

C. Iulius Cæſar, C. Cæſaris pater, quòd Syllanis temporibus multa Samnitum & Lucanorum millia ad Eſerniam interfeciſſet, ab exercitu Imperator fuit appellatus.

Vt perpetuum Imperatoris nomen alicui tribueretur, primum Iulij Cæſaris exemplo factum eſt, quem Suetonius ſcribit Imperatoris prænomen perpetuum, & cognomen Patris patriæ à Senatu accepiſſe. Ex quo intelligi poteſt, veterum cõſuetudinem eo immutatam fuiſſe, quòd cum illi cognominis loco Imperatoris titulum adſcriberent, veluti Cn. Pompeius Imp. C. Cæſar primo loco, tanquam prænomen illud ſic vſurpauit, Imp. C. Iulius Cæſar. Hotomannus de Verbis iuris. Deinde Auguſtus Tiberium & Claudium Druſum priuignos hoc nomine nobilitauit. Bello quoque Germanico fuſis fugatiſque hoſtibus, Tiberio Cæſari, & Tito expugnatis Hieroſolymis, miles victor Imperatoris nomen dedit, & trophæum poſuit. Cicero quoque, quod Parthos ad Amanum profligaſſet, & Metellus, quod Sertorium viciſſet, Imperatoris nomina F tulêre. Fertur tamen Curio ad Vticam, quod eius opera, conductis commeatibus, omnium rerum copia abundaret exercitus, Imperatoris ſibi nomen adſciuiſſe: & Scipio bello ciuili inter Pompeium & Cæſarem, vt pecuniam à prouincialibus cogeret, ſe Imperatorem dixiſſe. Demum Cæſares ne in crimen inuidiamque inciderent, Imperatoris nomen tanquam titulum mitem & honeſtiorem, abrogato regis vocabulo, iterum & ſæpè deſumsêre. Quare Auguſtus ſemel & vicies fuit Imperator dictus, & ſecuti principes hoc cognomento perſæpè nobilitati ſunt. *Alex.lib.1.cap.2.*

Zenobia Palmyrenſium regina, cùm Orientis regnum tueretur, armata in virili veſte exercitui præfuiſſe, & ſola Imperatoris nomen tuliſſe dicitur, cuius auſpiciis pleraque egregiè geſta in hoſtes fuêre. *Alex.lib 1.cap.2.*

Reges quidam Aſturum & Caſtellæ ditionibus aucti, ſeſe Imperatores dici voluêre. Sic Alfonſus VI. occupato de Saracenis Toleto: & Alfonſus IIX. *Roder. Toletan. lib. 7. Regum Hiſpan.* G

* Tartari quo tempore Cangius electus fuit Rex, vocarunt ſuum Ducem ſiue Principem, Chaan, quod idiomate patrio ſignificat Imperatorem vel Regem, vt ſcribit *Haitonus Armenus lib.3.hiſt.orient.cap.22.*

Auguſti.

Octauianus Cæſar Auguſtus dictus eſt, cùm poſt bella ciuilia prouincias ordinaſſet, imperium condidiſſet. Cùm in ſenatu tractaretur, an Romulus quaſi alter Vrbis conditor diceretur: ſanctius & reuerentius viſum eſt nomen Auguſti, ex ſententia Munacij Plancij: quod loca quoque religioſa & inaugurata dicantur, ab auium geſtu, aut ab auctu. *Cuſpinian. Sueton. & Dion.*

Regis.

☞ *Nominis hic ratio habetur. Dignitas ipſa ad locum Imperij pertinet.*

Prælio aduerſus Græcos ad ad Cheronæam Alexander Magnus Princeps dicitur in ſacram Thebanorum cohortem incurriſſe. Hinc filium non immeritò Philippus dilexit, vt etiam gauderet, cùm Alexandrum Macedones regem, Philippum H appellarent ducem. *Plut. in Alex.*

Cùm Demetrius Ptolemæum inſigni victoria apud Cyprum ſuperaſſet, hic primum Antigonum & Demetrium vulgus reges Aſiæ conſalutauit, atque Antigonum confeſtim diademate amici cinxêre. Demetrio pater diadema miſit, ſcriptaque epiſtola regem appellauit. Ægyptij quoque his nunciatis, ne ob cladem abieciſſe viderentur animos, regem Ptolemæum dixêre. Ea res pariter æmulatione omnes ſucceſſores Alexandri peruaſit. Etenim cœpit diadema Lyſimachus in Helleſponto geſtare, & Græcos Seleucus Babyloniæ alloquẽs quando barbaris eo ornatu antè quoque, vt Rex reſponſa dederat. At Caſſander aliis regem eum Macedoniæ ſcribentibus & vocantibus, ipſe priſtino more ſuo ſcripſit epiſtolas. Id non additamentum nominis & habitus tantum habuit variationem, verùm etiam illorum inflauit ſpiritus, & animos ſuſtulit, moribuſque & congreſſibus eorum faſtum addidit, & ſupercilium, tragicorum hiſtrionum more, vnà cum perſona inceſſum, vocem, accubitum, ſalutationemque verſantium Hinc euaſerunt in puniendo quoque violentiores: vbi illam, quæ ipſos

ipſos multo faciliores & leniores antè popularibus reddebat, detraxerunt poteſtati diſſimulantiam. Tantùm vox vna valuit adulatoris, Ariſtodemi Mileſij, qui nuncius victoriæ ad Antigonum miſſus, cum regem primo ſalutauerat, tantaque orbem terræ impleuit conuerſione. *Plut. in Demetrio.*

Agathocles Syracuſiorum tyrannus, Carthaginem obſidens, cùm ſe illis nec copiis, nec loci oportunitate neque rebus geſtis inferiorem duceret, ſeipſum regem pronunciauit, nec tamen diadema ſibi vſurpare voluit. Nam poſt occupatam tyrannidem ſemper corona viſus fuerat propter quoddam ſacerdotium, quam geſtans non depoſuerat, cùm de principatu contenderet. Sunt qui dicant, ſolitum eam geſtare ab initio, qui rariorem comam haberet. *Diod. lib. 20.*

Cum Gualtherius, Iuetoti Dominus, inuidorum opera à Clothario ſeu Childeberto Gallorum rege in exilium pulſus eſſet, & decennium in Oriente aduerſus hoſtes Chriſti pugnando conſumpſiſſet, commendatione Vigilij Pontificis inſtructus, ipſo mortis Dominicæ die domum rediit, litteraſque pontificias regi in templo reddidit. Rex manu ſua cum nulla vel loci, vel temporis ratione habita, crudeliter occidit. Quamobrem & à Pontifice acerbè reprehenſus eſt, & Gualtheri, hæredes ac poſteri, item Iuetoti vrbs & ager, ab omni Gallici regni imperio liberati, anno 536. Itaque ab eo tempore eius loci potiti homines, regio nomine inſignes facti ſunt. *Fulg. lib. 9. cap. 3.*

Ducis bellici.

Philippus Macedo ex victoria Chæronenſi, ſpiritus maiores concipiens, videnſque clariſſimas vrbes a ſe conſternatas eſſe, laborabat toto animo, vti totius Græciæ dux deligeretur: eiuſmodique ſermones paſſim iactabat, ſe velle bellum pro Græcis contra Perſas ſuſcipere, quorum impia facinora in res ſacras vlciſci ſtatuerat: per quæ beneuolos maximè Græcos ſibi reddebat, humanè ſemper id ac liberaliter eo omnes publice & priuatim tractans. Tandem ciuitatibus Græciæ denunciauit, aliqua ſe cupere de communi omnium commodo conſultare. Itaque Corinthi conuentus habitus eſt: in quo multum de bello contra Perſas loquutus, ſpemque bonam eius rei faciens, animos eorum qui conuenerant, ad negotium comprobandum induxit. Nouiſſiméque à Græcis omnibus dux & poteſtatis ſummæ Imperator appellatus, apparatum magnum inire cœpit copiarum, quæ contra Perſas ducendæ eſſent, & impetrato ciuitati cuique militum numero, quem dare deberet ad bellum Perſicum, in Macedoniam reuerſus eſt. *Diod. lib. 16.*

Mortuo Philippo Alexander filius, etſi iuuenis, Theſſalos præ omnibus, commemorata veteri cognatione, quæ ſibi cum illis per Herculem eſſet, ſermonibúſque humaniſſimis, vti magna à ſe ſperarent, perſuaſos induxit, communi totius Theſſaliæ decreto ipſum Græciæ ducem vt aſſumerent. Conterminas itidem eis gentes cùm in partes ſuas traxiſſet, ſuperatis Thermopylis, ad illas trāſgreſſus, coactis in Iſthmo Amphictyonibus, fecit vt cunctis eorum ſuffragiis Græciæ dux decerneretur. Itaque cum triginta millibus peditum equitum quinque in Aſiam traiecit. *Plut. in Alex. & Diod. lib. 17.*

Demetrius Poliorcetes cum in Iſthmo conuentus publicus celebraretur, multique mortales eò conueniſſent, dux Græcorum contra Barbaros creatus eſt, & renunciatus. *Plut. in Demetrio.*

Lyſander, cùm Ageſilao regnum Spartæ comparaſſet, ſtimulauit eum quoque ad bellum Aſianum, ſpem oſtendens fore, Perſas vt debellaret, atque euaderet omniū hominum primus. Scripſit etiam ad ſuos in Aſia amicos, vt ad mouendum Barbaris bellum ducem poſcerent Ageſilaum. Cuius illi impulſu legatos miſerunt Lacedæmonum cum hiſce poſtulatis. Quod decus regno non inferius apparet acceptum tuliſſe Ageſilaum Lyſandro. *Plut. in Lyſandro.*

Domini.

Dominus & Domina vocabula erant apud Romanos, quibus vir & vxor teſtandi coniugij cauſa ſeſe inuicem appellabant. *Iuſtin. Nouel. 74.* ἢ πρὸς ἱερέα μάρτυρι, ἀκοῦσαι τῶν ἱερῶν ... ὡς ὅτι κυρίας ἐκάλει τὴν συνοικοῦσαν ὁ ἀνὴρ, κἀκείνη τοῦτον ὁμοίως κύριον. Hinc illud teſtatoris *in l. vxori. 41. ff. de legat. tert.* Vxoris fidei commiſit in hæc verba: Peto abs te domina vxor, ne ex fundo Titiano patrem vindices. Item *in l. Titia. 19. §. qui Marco. ff. de annuis legat.* Domina ſanctiſſima, ſcio te de amicis tuis curaturam. Item *in l. vlt. ff. de aur. & arg.* Vxori ſuæ teſtamento ita legatum eſt: Semproniæ dominæ meæ hoc amplius argentum balneare. *Hotom. de Verbis iuris.*

Clari.

Dignitatum genera quatuor poſtremorum Imperatorum ætas fecit. Alij namque Perfectiſſimi, Clariſſimi alij, ſuperiores Spectabiles, ſupremi Illuſtres appellabantur. *Hotoman. comm. de Verbis iuris.*

Clariſſimarum fœminarum nomine Senatorum filiæ, niſi quæ viros clariſſimos ſortitæ ſunt, non habentur. Tamdiu igitur clariſſima femina erit, quandiu Senatori nupta eſt, vel clariſſimo: aut ſeparata ab eo, alij inferioris dignitatis non nupſit. *lib. 8. ff. de ſenatoribus. lib. 22. §. 1. ad municip. Hotoman. de Verbis iuris.*

Respectv Aliorvm, a qvorvm nominibus transferuntur. Nomina impoſita alus.

Deorum.

Mithridates Rex Aſiæ & Ponti, cur Liberi patris potiùs quam cuiuſquam alius dei nomina honeſtaretur à Trallianis (teſte Cicerone in oratione pro Flacco) duæ cauſæ a Plutarcho libro primo συμποσιακῶν afferuntur. Vna quòd Mithridates præmium propoſuerit, qui plurimum ediſſet, quique plurimum bibiſſet, ipſeque in vtroque certamine palmam tulerit: vtpote qui omnes ætatis ſuæ homines bibendo ſuperaret, ob id igitur Dionyſium vocatum. Sed ſi hæc vera eſſet videri poterant Tralliani, non tam ei honorem tribuere, quam contumeliam facere, quaſi ebrioſum eum & helluonem ac gurgitem vocarent. Eſt altera verior: bis eum fulmine appetitum fuiſſe: ita vt innocuus incolumiſque remanſerit. Nam cùm adhuc infantulus in cunis vagiret, collapſum fulmen, faſcias, quibus inuolutus erat, excuſſit, neque tamen ipſum læſit, veſtigium modò quoddam ignis in fronte relictum eſſe: quod facile occultaret coma. Rurſus cùm iam vir eſſet, ita propinquum ei dormienti cecidit, vt tela in pharetram, quæ haud procul à lecto pendebat, condita conflagrauerint, ipſe tum quoque intactus. *Muretus lib. 1. Var. lect. cap. 2.*

Heroum.

Nomen Herculis videtur vulgari ſermone ad omnes Viros egregiè Fortes transferri ſolere non aliter quam Catonis ad graues & ſapientes. Nam Varro, *teſte Seruio*, quadraginta tres Hercules enumerat, additque hoc nomine honoratos fuiſſe omnes, qui fortiter quidpiam egiſſent. Teſtatur & *Macrobius in Saturnalibus*, hoc nominis, compluribus fuiſſe commune, & ante Amphytrionis priuignum. *Xenophon in Æquinociis, & Tacitus lib. 2. Annalium.* Præter Tyrinthium, etiam Argiuum, Thebanum, Libycum, Cretenſem & Ægyptium legimus. Cicero ſex fuiſſe dicit. *Sab. lib. 5. Enn. 1.*

Plutarchus Theſeum alterum Herculem vulgò nominatum ſcribit, quod multa fortiter patraret exemplo Herculis. *Eraſmus in Adagiis.*

Laërtius in Vitis Philoſ. oſtendit & Cleanthem philoſophum alterum Herculem vulgò dictum fuiſſe, quod eſſet omnium laborum patientiſſimus, adeò vt nocte hauriendo è puteo aquam victum diurnum pararet, vnde & φρεάντλης dictus pro Cleanthes, & nihil tamen ſegnius egregiam operam interdiu nauaret philoſophiæ. *Eraſ. in Adagiis.*

Achilles olim appellabantur milites fortiſſimi duces: quorum de numero fuit Luc. Siccius Dentatus, ob ingentem fortitudinem Romanus Achilles appellatus, quod centum & viginti prœliis cum hoſte pugnaſſet, nec vllam haberet cicatricem an. rſam. *Gellius lib. 2. cap. 11. Eraſmus in Adagiis.*

Qu. Coſilius miles robuſtiſſimus Achilles Romanus ob fortitudinem dictus.

Pericles filium Paralum contra patria iuſtituta appellauit, herois indito nomine, quod alioqui non licebat. *Suidas.*

Hoſtium

Druſus, hoſtium duce Druſo interfecto, nomen accepit. *Suetonius.*

Amicorum

Pamphilus presbyter Laodicenus, Euſebio Cæſareæ Palæſtinæ tam fuit acceptus; vt Euſebius cognomen Pamphili ſibi aſſumſerit. *Euſeb. lib. 3.*

Cæcilius presbyter Carthaginenſis, diuum Cyprianum ad fidem Chriſti conuertit. Itaque Cyprianus poſtea Cæciliani prænomen ſumpſit. *Hieronym. in Catalog. & in Comm. in Ionam.*

Meretricum.

A Aſpaſia Periclis pellex ea fuit auctoritate, vt Cyrus Artaxerxis, Perſarum regis frater, pellicum dilectiſſimam Milto, Phocenſis Hermotimi filiam, Aſpaſiam vocari voluerit. *Plut. in Pericle.*

Parentum.

Lycij à matribus familiæ nomen ducunt, non à patribus. Et nobilitas ſiue ingenuitas à matre in liberos deriuatur, non à patre. Itaque ſi mater ſit ingenua, quamuis pater ſeruus ſit, filij quoque ingenui cenſentur. *Herod. lib. 2.*

Apud Athenienſes conſtitutum eſt, vt nemo ex femina genitus, maternum ſibi nomen adſciſceret: nam feminis indere familiæ cognomenta lege vetabatur (id quod æquè à Romanis factitatum comperimus) tum ne quis illas Athenas vocaret (ſed Atticas) edicto cautum fuit, ne ἀθηναίας, hoc eſt, Palladis deæ nomen ſibi vſurpare videretur. *Alex. lib. 5. cap. 4.*

Moris eſt tam regum, quam priuatorum Anglorum, vt pater in filio maiore natu plerunque ſuum renouet nomen

B *Polydorus lib. 19.*

Auium.

Chærephon tragœdiarum ſcriptor fuit. Is Heraclidarum res perſecutus. Quoniam autem nocturnis lucubrationib. erat maiorem in modum extenuatus, confectuſque, vulgari ioco taxatus eſt. Quin etiam noctuæ cognomen additum. *Ariſtophanes in Nebulis: οὐδὲν διοίσεις χαιρεφῶντος τῇ φύσει*, id eſt, Nihil figura à Chærephonte differs. *Eraſ. in Adag.*

Archilochus Parius iambographus τέττιγα, id eſt, cicadam ſeipſum vocabat, quod loquax & vocalis eſſet, nullique neceſſitati obnoxius. Vnde conuicianti reſpondit: τέττιγα τοῦ πτεροῦ συνείληφας: *Lucianus in Pſeudologiſta.*

Pyrrhus Epirotarum Rex, cùm magno prælio Pantauchum Demetrij ducem fugaſſet, geſtiuiit gloria & animi elatione. At cum ab Epirotis Aquila nominaretur: Per vos, inquit, aquila ſum. Quidni enim ſim, veſtris armis velut alis euectus. *Plut in Pyrrho.*

Buteones, apud Romanos dicti, quod auctori familiæ, cum claſſi præfectus à portu ſolueret, Buteo auis felici omine inſedit, quo augurio inſignem de hoſte victoriam tulit.

C Ea enim Triorches, quòd tres habeat teſtes, nuncupatur. *Alex lib. 5. cap. 9.*

Valerius Tribunus militum, cùm ad ſingulare certamen à Gallo prouocatus deſcendiſſet, quòd pugnanti in galea coruus inſediſſet, Coruinus dictus. *Sab. lib. 3. Enn. 4. Ex Gellij lib. 9. cap. 11.*

Quadrupedum.

Ægyptij, Regi Perſarum Ocho in primis infeſti, vt nefario & deteſtabili, Aſinum cum cognomine dixerunt (aſinum autē exoſum ita habent, vt eundem in quibuſdam ſacris etiam præcipitent.) At ille reſpondens. Enimuerò aſinus hic bouem veſtrum deuorabit: Apin immolauit. *Ex Dione Plut. de Iſide.*

Troglodicæ Æthiopes parentum nomina minimè indunt filiis, ſed tauri, arietis, ouis: & hoc quidam patres, has matres (quoniam ab his, non à parentibus, quotidianis præbeatur victus) appellant. *Diod. Sicul. lib. 4. cap. 3.*

Corn. Aſina, cùm fundum emiſſet, ſponſorque precij ab

D eo expeteretur, poſtera die aſinam onuſtam ſacculis pecunia plenis in forum adduxit pro ſponſore. Vnde cognomentum accepit Aſinæ. *Macrobius.*

Tremellius Scrofa dictus, quòd ſcrofam ſuppoſitam vxori puerperæ, quam depeculatus fuerat, ſe non habere mentitus fuit. Seu, quod *Varro* tradit *lib. 2. cap. 4.* Rei ruſticæ, qui primus genti nomen propagauit, cum quæſtor in Macedonia relictus foret in caſtris, hoſteſque impreſſionem facerent, palam vociferatus eſt, celeriter ſe illos, vt ſcrofa porcos, diſiecturum. Quod & fecit. *Alex. lib. 6. cap. 9.*

Qu. Fabius Max. dictator, propter benignam naturam. Ouiculæ cognomen meruit. *Volat. lib. 16. Antrop.*

Solebant olim Principes cognomina ſumere de generoſis beliuis, vt alius Vrſus, alius Leo, alius Catulus diceretur, vel Lupus, Vlfo. *Cratzius lib. 4. Dania cap. 17.*

Diogenes vulgo Canis dicebatur. Sunt autem canum multa genera, venatorij, aucupatorij, cuſtodes ouium & ædium, ſunt qui habentur in delicijs. Ergo percontanti, Qualis ipſe canis eſſet? lepidè reſpondit: Eſuriens, melitæus, ſatur, moloſſus, quòd cibi appetens, blandiretur, ſaturatus, morderet. *Laert. lib. 6.*

Franciſcus Dandulus Venetorum legatus ad Pontificem, Canis cognomen traxit. ☞ *De quo ſub Tit. Nomina à facto inſigni impoſita.*

E

Serpentum.

Conſtantinus vltimus Græcorum Imp. Rex Peloponneſi, ante ſuſceptum imperium, ſæpius cum Turcis congreſſus, eos fudit, fugauitque, ac eis oppida vi abſtulit & expugnauit, Vnde draconis cognomentum ob militarem virtutem accepit. *Cuſp.*

Aſtrorum.

Pleiades Poëtæ ſeptem, a numero ſtellarum Pleiadum, à Zeze enumerantur: Theocritus, Nicander, Callimachus, Apollonius, Homerus Tragicus, Aratus, & obſcuriſſimus Lycophron. At Theocriti interpretes enumerant Theocritum, Aratum, Apollonium, Æantidem, Philicon, Homerum tragicum, & Lycophrontem. Hephæſtion tamen inter tragicos ſeptem conſtituit, Homerum Myrus Byzantiæ poëtriæ filium, Soſitheum, Lycophrontem, Alexandrum, Anantidem, Soſiphanem & Philiſcum.

F Sapor Perſarum Rex, quum ad Conſtantium ſcriberet Imperatorem, Solis & Lunæ ſe fratrem dixit. *Alex. lib. 2. cap. 19.*

Meteororum.

Clearchus Heracleæ tyrannus, ſceptrum geſtans, Vnum ex filiis nominauit Fulmen. *Plut. de Alex. fortuna, Orat. 2.*

Ptolemæus Ægypti Rex, Lyſandræ frater, ab alacritate & promptitudine, qua in rebus gerendis vtebatur, Fulmen dictus eſt. *Pauſan. Atticis.*

Arborum

Ab arboribus fuère cognomina antiquis: Fronditio militi illi, qui præclara facinora, Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita, aduerſus Annibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipſis arboribus fruticatio inutilis, vnde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. *Plin. lib. 17. cap. 4.*

Armorum.

Machæriones Spartani dicti ſunt Anticrati poſteri, quod is Machæra, id eſt, gladio Epaminondam Thebanum in bello ſtrenuè confeciſſet, *Calius lib. 13. cap. 7. A. L.*

Ochum Artoxerxem Perſarum regem ob interfectum &

G depaſtum Apim, Ægyptij Gladium nominarunt. *Plut. de Iſide*

Q. Fab. Max. qui cunctando rem Romanam contra Hannibalem reſtituit, Scutum populi dictus eſt. *Plut.*

Q. Marcellus, qui vndequadragies dimicauit, collatis ſignis, cognomen rei conueniens adeptus eſt, vt ſecundo Punico bello aduerſus Pœnos, Romani ſit populi gladius nuncupatus: quippe qui Rempub. immenſis cladibus aliis ſuper alias afflictam bellica virtute reſtituit: docuitque Hannibalem poſſe vinci, à quo Romani toties victi eſſent. *Sab. lib. 6. cap. 3.*

Autharis Longobardorum regno, quod adhuc & viribus imbecillum, & dignate parum ſpecioſum fuerat, multum & amplitudinis ad decus, & opum ad potentiam addidit. Inſtituit, vt Reges Flauij nomine antiquo Imperatorum exemplo appellarentur, & vt à ſingulis ducibus (triginta autem poſt mortem Clephis regis creati erant) vectigalium ſuorum dimidium ad regiam tuendam amplitudinem conferretur. Is cenſus tertio quoque anno in Palatiū regium à Iacobo Gualla ſcribitur eſſe illatus. Illis verò vſum vrbium, dominio iure

H ſibi retento, reliquit, neque ſucceſſores tradidit, niſi aut virili extinctà ſtirpe, aut conflata defectione. *Sigonius lib. 1. Regni Italici.*

Nauium.

In gente Claudia fuit, qui Caudex nuncuparetur, vt ſcribit Seneca, quod Romanos induxit primus nauem conſcendere. Nam plurium tabularum contextus, caudex dicitur. *Calius lib. 24. cap. 6.*

CVR NOMINA IMPONANTVR,
Tanquàm Symbola Bonorum. Malorúmve.

ANIMI. VIRTVTA.

Eruditionis, Sapientiæ.

Salomonis Regis, Dauidis filij, nomen in Sapientiæ appellationem abiit in ora hominum. Hunc vt audiret, ab extremis vſque terris præpotens venit regina Æthiopum. Cognouit illa ſapiētiſſimum regem, magniſque muneribus ornauit hoſpitalitatem regiam, ipſa multò maioribus affecta, multò enim

Sapien-

ſapientior, quam venerat, in ſuum eſt regnum reuerſa. *Sabell. lib.6.cap.3.*

Palamedes Nauplij filius, propter omnium rerum cognitionem πάνσοφος dictus eſt. *Gyraldus.*

Eratoſthenes Cyrenæus ob doctrinæ excellentiam minor Plato dictus, præfectus Alexandrinæ bibliothecæ, Mathematicus ſummus.

Marc. Varronem non ea de cauſa literatum porcum à Palæmone grammatico appellatum cenſet *Pierius Valerianus in Hieroglyphicis de Sue*, quòd ſcripta eius ſint vlla in parte lutulenta, vel ex hara producta; ſed quia nihil ſit Varrone ipſo neque lautius, neque copioſius, neque magnificentius, qui tam multa, tam varia, tam præclara conſcripſerat, vt omnium conſenſione vir doctiſſimus, ac omnium diſciplinarum parens, totius prædicatione vetuſtatis habitus fuerit. Ergo vt nullum animal, pluribus magiſque variis condimentis aptum eſt quam ſus, quod nihil ea carne parabilius, & omnium epularum vſui magis expoſitum, quinquaginta propè ſaporibus ex eo, vt veteres obſeruarunt: excogitatis: neque alio ex animali copioſior, lautiórve humano victui materia ſuppeditatur: ita quoque multa & varia Varronis ſcripta argumentum nullum intactum reliquère, ſplendidiſſimóque rerum omnium apparatu vniuſcuiuſque animi famem expleuêre.

Catullus, epigrammatum ſcriptor puriſſimus, eruditorum conſenſu Docti cognomen peculiari epitheto meruit: quem *Ouidius* Virgilianæ maieſtati opponit. Hinc vulgatum illud:

Tantum parua ſuo debet Verona Catullo,
Quantum magna ſuo debet Mantua Virgilio.

Crinitus lib.2.de Poëtis Latinis.

Leo I. Pontifex propter vitæ ſanctitatem numero diuorum adſcriptus propter ſanctimoniæ, ac ſcientiæ magnitudinem Magni cognomine inſignitus. *Sigonius l.14. Imp.occid.*

Pierius presbyter Alexandrinus, ſub Caro & Diocletiano, tantæ eruditionis, vt Origenes iunior vocatus ſit. *Diuus Hieronymus.*

Iulius Paulus Iureconſ. Patauinus, qui anno Chriſti 230. ſub Alexandro Seuero Imp. floruit, propter eruditionem Coryphæus Iureconſultorum dictus eſt. *Politianus.*

Recentiorum Theologorum multi eo dignationis venêre, vt ſola appellatione ſint abundè noti. Hinc Seraphici, Angelici, Subtilis, Irrefragabilis, & mille alia piorum cognomina, qui in veritate aſſerenda primas vendicant. *Sabellicus lib.6.cap.3.*

Antonius Vlyſſiponenſis patria ordinis Minorum, qui Patauij clarus miraculis obiit, à Gregorio Pontifice ſanctorum Confeſſorum conſortio illatus, cum omnes ſui temporis longè literis antecelleret, ſacrarum literarum Arca cognominari meruit. Tholoſæ, Bononiæ, atque Patauij Theologiam diu docuiſſe, & non paucos edidiſſe libros perhibetur. *Marinaeus lib.5. rerum Hiſpan.*

Bartolum de Saxoferrato, qui totum ius ciuile ſuis commentariis illuſtrauit, & inde Commentatoris nomen meruit, magnificis titulis extulerunt poſteri, Angelus Lucernam iuris appellat, Andreas Barbatia opiniones eius Apollinis oracula. & Lumen ardentiſſimum iuris: Bapt. Seqe. nullum ei numen abfuiſſe: Barthol. Socinus Optimum aurigam in iure ciuili: Iaſon eius veſtigia veneratur & adorat tanquam terreſtris numinis: Illuminatorem iuris & Lucem cæcorum vocat: ſi quando errare videtur, eo id fieri, quod acumen ratiocinationum eius aſſequi nequeamus: & ſi non fuiſſet Bartolus, eſſemus in abrupto. Anton. de Prato, deficiente lege, eius opinionem pro lege haberi: adeóque Iureconſultorum diſertiſſimum eſſe. Baldus inter famoſiſſimos doctores maximè excelſum & ſubtilem fuiſſe. *Thomas Diplouatius in vita eius.*

Baldum vulgo Omniſcium, quod nihil in Iure ignorarit, appellant, quamuis Alexander dicat cerebrum ipſius ita in capite eius volitaſſe, ſicut aues volitant in aëre.

Ignorantia.

Iſocrates Ephorum Cumanum, qui ſcholam ipſius reliquerat nullo profectu, atque ob id patre Demophilo denuo miſſus fuerat, vt ab integro data mercede diſcipulum ageret, Diphron appellabat. Diphros enim Græcis eſt currus, quòd duos ferat, pugnantem & aurigam. Iſocrates autem ex vocis etymologia captauit iocum in diſcipulum, qui bis attulerit mercedem. Δίφρος enim dici videtur διὰ τὸ δὶς φέρειν, id eſt, à bis ferendo. *Eraſm. in Apophth.*

Eloquentia.

Sophocles tragicorum princeps, μέλιττα propter ſermonis dulcedinem dictus. *Gyraldus Dialog.6. Hiſt. poet.*

Pericles Athenienſis propter ſummam eloquentiam, qua fulgurare & tonitrua ciere videbatur, Olympij cognomen meruit. *Plut. in eius vita.*

Plato Ariſtocles primo eſt dictus: ſed ob latitudinem pectoris, vel frontis, vel certè ob amplitudinem orationis, Plato eſt cognominatus. *Suidas.*

Tyrtamus ex Ereſſo Lesbi ciuitate Philoſophus, primò Euphraſtus, deinde Theophraſtus, ob oris eloquentiæ ſuauitatem vocatus eſt. *Ælian. de Var. hiſtor.*

Antiphontem Rhamnuſium, Athenienſem verſificatorem & ſophiſtam, λογομάγειρον vocabant, quaſi orationis coquum, eo quod oratione excellens eſſet. *Steph. Gram. apud Volat. lib. 20. Anthrop.*

Æmiliorum genus, ſcribit Plutarchus, à dulci facundia lepóreque dictum, αἱμυλία enim lepiditas dicitur, vnde etiam Lepidi cognomen aſſumpsêre. *Volaterranus.*

Ælianus Italus, Præneſtinus Pontifex & ſophiſta, Claudius dictus, cognomento Meliglooſſus, ſeu Meliphthongus, à linguæ & vocis ſuauitate. Docuit Romæ poſt Hadriani Imperatoris tempora. *Suidas.*

Ioannem patriarcham Conſtantinopolitanum, ob doctrinæ magnitudinem, atque ſingularem eloquentiam Græci Chryſoſtomum cognominauerunt, quod os aureum Latinè ſignificat. *Fulg. lib.8. cap.16.*

Lactantius, à lacteo Tullianæ eloquentiæ flumine dictus videtur, in quo præceptorem ſuum Arnobium vicit. *Teſtis D. Hieronymus.*

Pronunciationis inepta.

Pauſanias Cappadox, vrbe Cæſarea, Herodis diſcipulus, quia pingui lingua, more Cappadocum, pronunciabat, collidendo conſonantes, longa contrahendo, & breuia producendo, Cocus vulgo vocabatur, quòd ex multis ſumptuoſis cibis obſonium præparare videtur. *Philoſt. in Sophiſtis.*

Linguarum peritia.

Tit. Pomponius Atticus, nobilis eques Romanus, & amicus Ciceronis non vulgaris, poſteaquam vidit Cinnano tumultu Rempubl. Romanam eſſe turbatam, Athenas ſeceſſit: vbi longo tempore moratus, & ciuitatem, & omnium gratiam moribus elegantiſſimis promeruit: vbi linguam ita probè didicit, vt Attici cognomen aſſequeretur. *Corn. Nepos.*

Vaticinij, Prophetia.

Ioſeph, cùm Pharaoni regi ſomnium, quòd cæteri diuini non poterant, interpretatus eſſet. Saphnathopaneas, id eſt, occultorum repertor appellatus fuit à rege. *Geneſ.41.*

Daniel, cùm regi Nabuchodonoſori ſomnium explicaſſet, quod nulli alij Chaldæorum ſapientes enodare poterant, rex eum Dei ſui nomine Baltaſarem in poſterum appellari voluit. *Dan. cap.1. & 4.*

Caſſandram dici opinantur, quia Caſin, id eſt, fratrem Hectora ſtrenuum habuerit, ac virilem in primis. Eadem & Alexandra nuncupatur, παρὰ τὸ ἀλύξαι, quoniam congreſſus hominum vitarit præcipuè: vel ab ἀλέξειν, id eſt, quia vaticinando prodeſſet pluribus. *Cælius lib.24. cap.6. Ant. Lect.*

Studij literarij.

Chærephon Socratis familiaris Nycteris cognominatus eſt quòd nocturnis lucubrationibus expalluiſſet, & ſupra modum emaciatus eſſet. Aliis διὰ τὸ μέλας εἶναι καὶ ἰσχνότερος.

Callimachus propter ſtudium miræ artis, Calotechnos, ſicut alter ob nimiam diligentiam, qua ne ſibi quidem ſatisfaciebat. Cacizotechnos appellatus fuit. *Alex. lib.2. cap.11.*

Scriptionis.

Lycophrona vatem cognominatum ferunt, quòd ænigmaticè καὶ πανούργως ſcribat, quæ ſua eſt lupis natura. *Cælius lib.24. cap.6.*

Aſpaſius Byblus appellatus eſt, quòd de byblo, id eſt, papyro librum condiderit. Hadriani principis tempore floruit. *Suidas.*

Ælius Grammaticus cognomine duplici: nam & Præconius, quod Pater eius præconium faceret, vocabatur: & Stylo, quòd orationes nobiliſſimas ſcriberet. *Volat. lib.13. cap.3. Anthrop. ex Tranquillo.*

Nicanor Alexandrinus grammaticus, Stigmatias eſt cognominatus, non à ſeruili fœditate, ſed quòd anxiè ſollicitéque

A lucubrationi aliquot ἀνὲυ στιγμῶν conſcripſiſſet, id eſt, de punctis ſine diſtinctionibus, quibus vtimur in ſcribendo. *Calius lib.7.cap.31. A.L. Eugath.1.Iliad.*

Origenes Syntacticus, id eſt, Compoſitor dictus eſt, quod multos feciſſet libros. *Suidas.*

Codrus Vrceus orator, acri iudicio, magna doctrina, beatiſſimáque rerum verborúmque copia præditus, per excellentiã quandam Philip. Beroaldum Commentatorem Bononienſem appellare conſueuerat. Legem enim quandam commentandi non ſeruaſſe modò in Apuleij Aſino aureo affirmabat, ſed propè contuliſſe. *Barth. Blanchi. in vita Phil. Beroaldi.*

Memoria.

Artaxerxi Perſarum regi Mnemonis cognomen, eo quòd memoria valeret, datum eſt. *Alex.lib.2. cap.11.*

Imitationis.

Tatianus orator eſt Simiæ cognomen adeptus, quòd omnia ingenioſiùs imitando exprimeret. *Calius lib.3. cap.10. Antiq. Lect.*

Probitatis in genere.

Luc. Piſo, quod in omni re commodus foret, vtilis & fructuoſus. Frugi eſt cognominatus. *Alex.lib.5.cap.9.*

P. Scipio Naſica, ob morum temperantiam Corculum quoque dictus eſt.

Nicolaus III. Papa, ob morum quoque honeſtatem vulgò Compoſitus dictus eſt. *Volat.lib.22.Anthrop.*

Borſius Ateſtinus ab illuſtri ingenio præſtantiſſimiſque moribus publico præconio Pacificatoris nomen tulit, & Patriæ decus appellatus eſt, quo titulo moneta aurea Ferrariæ ſignata eſt. *Iouius in Alfonſo.*

Improbitatis in genere.

Phyſcam Græci vocant inteſtinum craſſius, in quod farina infarciatur caro, fiuntque qui dicuntur allantes, παρὰ τοῦ ἀλλάντων χρεῶν, à carnium congeſtione: vnde allantopolles, qui etiam ſalſicopoles vocatur, venditor id genus farciminis. Hinc *Valer. lib.9. cap.1.* Ptolemæum prodit Phyſconem à ſcelerum congerie cognominatum. *Calius lib.24.cap.4.A.L.*

Ordonius IV. Hiſpaniæ Rex, Alphonſi filius, cum non iure regium ſibi nomen arrogaſſet, populóſque non in pace continuiſſet, Mali cognomentum meruit. *Ritius lib.2.Reg.Hiſpan.*

C Robertus, Auberti ducis ex Ida Burgundiorum ducis ſorore F. ob vitæ turpitudinem Diaboli cognomen meruit. Sed tandem reſipuit, & ſanctitatis opinionem obtinuit. Sub Pipino rege. *Guagninus lib.3.*

Carolus Francorum Rex, Ludouici Carloni filius, ob ignauiam dictus eſt Maleferiatus, quum ſerium nihil ageret. *Ritius Neapol.lib.1. Reg.Franc.*

Prudentia.

Cati apud Romanos, qui & Corculi, quod vſu & ſapientia præſtarent. Nam catum Sabini acutum dixère.

M. Cato maior dictus fuit antè tertio nomine non Cato, ſed Priſcus: poſt Catonis nomen traxit ab ſolertia: Romani enim experientem Catum vocitant. *Plut. in Catone.*

Leo Monaſteriota, ſocer Alexij Comneni tyranni ab illo ob conſulendi prudentiam Senatus os dicebatur. *Nicetas lib.1.*

Conſilij.

Dionyſius poëta ac orator appellatus eſt Æreus, quia Athenienſib. conſulebat, vt æreis numis vterentur. Quam orationem in Oratorum deſcriptione Callimachus deſcripſit. *Athen. lib.15.cap.2.*

D C. Iulius Tribunus plebis primus rogationem tulit, quot annos nati quemque magiſtratum peterent caperentque. Inde cognomen familiæ inditum, vt Annales appellarentur. *Calius lib.24.cap.6.A.L.*

Stultitia.

Brutiis conciliatum nomen, vt ſcribit Diodorus, quòd eorum pleríque omnes fugitiui ſerui initio fuerint, ac bruta gens hominum colluuione circa Lucaniam confluente. *Calius lib.7. cap.26. Antiq. Lect.*

Antiochus Epiphanes, Rex Syriæ, ob inſaniam Epimanes dictus. *Polyb. lib.26. Hiſt.*

M. Tullius Philippica tertia M. Fundanium, neſcio quem, nullo numero, & prorſus contemptibilem, cognominatum ſcribit Bambalionem, ab hæſitantia linguæ & ſtupore cordis. *Calius lib.13.cap.2.l.Antiq.Lect.*

P. Clodij ſoror Clodia, *vide infrà §. Libidinis, Impudicitia.*

Carolus Francorum Rex, cùm eſſet homo ſine fuco & fallaciis, Simplex eſt appellatus. *Ritius Neap.* B

Aſtutia.

Ammianus lib.14. refert Paulo cuidam, qui plurimos admirandis technis deferebat apud Conſtantium, vulgò cognomen inditum Catenæ, quod in complicandis delationibus nodos necteret inſolubiles.

Tolerantia.

Reportauit ex inſigni tolerantia nomen haud ignobile Iob, patientiſſimus mortalium indicatus, ac proinde Patiens nuncupatus. Verſa eſt hominis æquanimitas illa & perpetua animi temperies in prouerbium, vt tam piè hodie quam verè ſit Iob in ore omnium ſupremam in aduerſis tolerantiam ſignificare volentium. *Sab.lib.6.cap.3.*

Fortitudinis bellica.

☞ *Vide Nomina ob victoriam impoſita, ſuprà.*

Ariſtodemus Cumanorum tyrannus Malacos à barbaris hoc eſt, ephebus vocatus eſt, quod admodum adoleſcens cum æqualibus, comam adhuc alentibus (quos Coroniſtas, à coma appellanère) in bellis contra barbaros clarus præſtanſque non audacia ſolùm & manu, ſed alta etiam indole & conſilio fuiſſet. *Plut.de Vir.mul.* F

M. Cl. qui Conſul Romanus quinquies fuit, patrem habuiſſe Marcum memorant. Primum ſuæ gentis, tradit Poſidonius, vocatum Marcellum, quaſi Martialem. *Plutarch. in Marcello.*

M. Marcelli ferocia non magis profuit patriæ, quam Q. Fabij Maximi prudentia, & maturitas. Ille ferociſſimos hoſtis ſpiritus fregit: hic artes, quibus non minus ſtetit res Punica, quam armis. Non defuit igitur & Fabio ſuus honor, qui Cunctator cognominatus eſt, & Marcello, qui Rom. populi Clypeus. *Sab.lib.6.cap.3.*

Romæ ex Claudiorum familia, qui erat egregiæ & præſtanti fortitudine, Nero appellatus eſt, Sabina voce, qui Nerio vocant virtutem & fortitudinem, fortè mutuata voce à Græcis, qui νεῦρα vocant membrorum tendines. *Gel.lib.13.cap.22.*

Edmundus Etheldredi F. Angliæ Rex, propter bellicam fortitudinem Ferreum latus cognominatus eſt. *Polyd.lib.7.*

Ignauia.

C. Marius iunior, cùm audax atque ad pericula adeunda haberetur intrepidus, Martis filius dictus fuit primùm. Mox factis ipſis perſpectus, contrà Veneris appellatus eſt filius. *Plut. in Mario.* G

Caſtitatis, Pudoris.

Tulit vna omnium Chriſti Mater benedicta Virginalis appellationis decus. Eſtque ita & piè & ſanctè comparatum, vt vbi nomen Virginis, vox cœlo grata, inferis inuiſa, gentibus popularis, ore effertur hic Annæ filia Chriſti parens nominari, nec vlla virginum alia intelligatur. *Sab.lib.6.cap.3.*

P. Virg. Maro, à morum probitate & verecundia Parthenias dictus eſt. *Gyrald. dial.4.Hiſt. poet.*

Malcolmus IV. Scotorum Rex ob caſtitatem Virginis cognomen traxit. *H.Boethius lib.13.*

Libidinis, Impudicitia.

Anticyram meretricem inde nuncupatam ferunt, quòd cum mentis emotæ furentibúſque concumberet: vel quod medicus Nicoſtratus moriens, hellebori vim ei magnam reliquerit, aliud præterea nihil. *Calius lib.24. cap.6. Antiq. Lect. ex Athenao.* H

Demoſthenes propter mollitiem Batalus ab Æſchine vocatus eſt. Fuit autem Batalus Epheſius, ſcriptor laſciuorum carminum. *Gyrald. in 3. dial.hiſt. Poet.*

Acca Laurentia, Fauſtuli paſtoris, qui Romulum & Remum in ripa Tiberis inuenit, vxor propter corporis formoſiſſimi quæſtum, Lupa vocata eſt. Vnde ad noſtra vſque tempora meretricum cellulæ lupanaria appellantur. *Liuius lib.1. Decadis 1.Plut.in Romulo.*

L. Catilinam ſunt qui à ſellandi fœditate nuncupatum credant. Fortè ab virilitate lingenda, cuius nomen vulgo vſurpatum, ab Catilina non abit longiùs. Et id in epiſtola ad Pætum ſignificaſſe videtur Cicero. *Calius lib.24.cap.6.*

Clodiâ, Metelli Celeris vxor, Quadrantula appellata ob proſtitutum corpus: & quod quidam amatorum eius pro argenteis minuta æra in loculo eius immiſiſſet. Minutiſſimum autem æreum numum quadrantem vocabant. *Plut.in Cic.*

Voracitatis, Ebrietatis.

Eſau, cùm prærogatiuam ætatis ſuæ Iacob fratri pro edulio

lio ex lentibus confecto, quod ruſſum erat colore, vendidiſſet.
A Idumi nomen inuenit. *Gen.5.*

Athenienſis Diotimus Chone, id eſt, infundibulum eſt cognominatus: quoniam eo appoſito ori, inceſſanter infuſum hauriret vinum. *Cal.lib.24.cap.6. ex Ælian.lib.2.Varia hiſt.*

Xenarchus Rhodius, vti meminit Euphorion, ex bibacitate, quam polypoſian dicunt, Metretes eſt cognominatus. *Cælius lib.24.cap.6. A.L.*

Nouellius Mediolanenſis: ad proconſulatum vſque ex prætura promotus, ob tres vini congios vno impetu epotos ſpectante Tiberio principe, Tricongius nominatus eſt. *Plinius.*

Mithridatem Ponti regem à πολυποσίᾳ Dionyſium cognominatum tradunt aliqui. *Cal.lib.24.cap.17. A.L.*

Tiberius Cæſar in caſtris tyro etiam tum propter nimiam vini auiditatem, pro Tiberio, Biberius: pro Claudio, Caldius: pro Nerone, Mero vocabatur. *Suetonius.*

Liberalitatis, Magnificentiæ.

Q. Metellum, quòd patre defuncto munus gladiatorium populo dediſſet, paucis dieb. in apparatu poſitis, velocitatis
B admiratione, Celerem appellauere. *Plut. in Romulo.*

L. Lucullus ob magnificentiam Xerxes togatus à Tuberone Stoico dictus. Poſtquam enim Romæ triumphaſſet, metu Pompeianæ factionis remp. deſeruit, otio & quieti indulſit, conuiuiorum ſpendore, villarum magnificentia, liberalitate & humanitate erga viros doctos clariſſimus fuit. *Plutarch. in Lucullo.*

Ioannes Epiſcopus Alexandrinus, ob eximiam in Chriſtianos liberalitatem, nomen Eleemoſynarij promeruit. *Sigeb. in Chronicis.*

Alfonſus X. Aragonum Rex præſtantiſſimus, tunc ingentem lætitiam præ ſe ferebat, cùm dona inſignia largiebatur. Proinde non immeritò Largus cognominatus fuit. *Marinæus lib.11. rerum Hiſp.*

Prodigalitatis.

Nepotes à Rom. dicti, qui attritis facultatibus vino, alea & ſcortis, patrimonium exhauſere. *Alex.lib.1.cap.9.*

Fabius ob deuoratum luxu patrimonium, Gurges vocatus
C eſt: cuius tamen inſecuta virtus, vitia prioris ætatis compenſauit. *Macrobius.*

L. Lucullus, qui Mithridatis Pontici opes fregit, ob inſanas villarum ædificationes, aliáque ſumptuoſiora opera, Xerxes Togatus à ſuis eſt ciuibus dictus. *Sab.lib 6.cap.5.*

Cor. Lentulo, Suræ cognomentum adhæſiſſe, ſcribunt eruditi, quod Sylla dictaturam gerente, quum quæſtor publicæ pecuniæ vim haud paruam prodegiſſet, eóque nomine plurimum Sylla indignaretur, ab eóque impenſius rationes exigeret: progrediens in ſenatum is negligenter admodum & per contemptum: Rationem (inquit) non reddo, verùm crus exhibeo: veluti aſſolent pueri, quum in pilæ luſu aberrarint. *Cal.lib.24. cap.5. A.L.*

Auaritiæ.

Antigonus à rapacitate dictus eſt Hierax. *Alex.ab Alex.lib.1. cap.11.*

Liuius Salinator, eo quòd in cenſura ſua ſalis vectigal primus omnium commentatus eſſet, Salinatoris cognomen accepit. *Liuius lib.29. & Cæcilius.*

Superbiæ.

D Tarquinius Superbus, Romanorum regum vltimus, ob eam rem nominatus, eſt quòd Tullum ſocerum ſuum regno & vita ſpoliatum inſepultum abieciſſet: etſi reliqua eius vita ſæuitiæ & crudelitati dedita, non tam fuit digna eiuſmodi appellatione, quam exitio & calamitate, in quam ſuperbiſſimus Rex, cum ſcelerata coniuge & liberis incidit. *Sabellicus lib.6. cap.3.*

Tyrannion Amiſenus, Eſtiæi Amiſeni nobilis grammatici diſcipulus, prius dicebatur Theophraſtus. Mutauit autem nomen, quòd inter æquales ſuperbis verſaretur moribus. *Volat.lib.20. Antroph.*

Beatrix Maſtini Scaligeri F. Barnabæ Vicecomiti matrimonio iuncta, à faſtu ſuperbiſque moribus Reginæ cognomen adepta eſt. *Iouius in Ioanne Archiepiſc.*

Bello vigente inter Tyndaridas & Theſeum ob raptam Helenam, cùm illi Aphidnam occupaſſent, & ſororem recepiſſent, Athenienſibus trepidantibus ſuaſit Mneſtheus Theſei F. vt admitterent in vrbem, & acciperent benignè Tyndaridas, vt vni Theſeo iniuriæ auctori arma inferrent: in cætero mortales benefici eſſent, & eorum ſeruatores. Victores vt initiarentur, poſtulauerunt. Itaque honores aſſecuti diuinos, E
Anaces dicti ſunt, vel ob factas inducias, quas ἀνοχὰς Græci vocant, vel ob curam & ſollicitudinem, ne cui malum afferretur, cùm eſſet intra muros tantus exercitus. *Plut.in Theſeo.*

Clementiæ.

Antigonus, Macedoniæ Rex, ob clementiam Euergetæ nomen meruit: Victo enim ad Selaſiam Cleomene, & Sparta capta, in Lacedæmonios clemens fuit, neque Spartæ dignitatem ludibrio habuit, neque ei inſultauit: verùm legibus & republica illis reddita, & ſacro Diis facto, receſſit tertio die, cùm graue bellum accepiſſet Macedoniæ ab Illyriis illatum. *Plut. in Cleomene, & Suidas.*

Moræ.

Q. Fabius Maximus ex morum clementia, & quod nihil illo eſſet placidius, Ouiculæ: idem quod Hannibalem mora fregit, Cunctatoris.

Seueritatis.

Abierunt Manliana imperia apud Romanos in prouerbium, eſtque & ipſe L. Manlius torquatus Imperioſus appellatus: qui F
filium altæ indolis ſecuri percuſſit, quod præter militarem diſciplinam in hoſtem ex prouocatione dimicaſſet. *Sab. lib.6 cap.3.*

L. Caſſij prætoris Romani tribunal, propter nimiam ſeueritatem Scopulus reorum dicebatur. *Val.lib.5.cap.7.*

Crudelitatis.

Perſarum regem truculentiſſimum Ochum, qui necatis multis Apim denique mactauit, & in cœna depaſtus eſt cum amicis, nominauerunt Ægyptij μάχαιραν, hoc eſt, gladium, nominántque etiamnum in regum catalogo: morum aſperitatem & importunitatem inſtrumento mortifero comparantes. *Plut. in Iſide.*

Alexander, Hircani F. Iudæorum Rex, ob crudelitatem Thracida dictus eſt. *Ioſephus lib.13.cap.22. Antiq.*

Opilius Macrinus Imp. pro Macrino fuit appellatus Macellinus, cùm macelli ſpecie domus eius cruentarentur ſanguine vernularum. *Cuſp.*

Vidit ſua ætas Atilam Hunnorum regem, magnoque hominum conſenſu Flagellum Dei nuncupauit: non quia è cœlo ſit G
hominibus mali aliquid (id enim impium ſit credere) ſed quod numinis permiſſu Barbarus multis cladibus Italiam affecerit. *Sabel.lib.6. cap.3.*

Libertatis nimiæ.

Democrates, ob linguam procacem παῤῥησιαστὴς appellatus eſt. *Alex.ab Alex.lib.2.cap.11.*

Pollicitationis vanæ.

Antiochum ex Macedonum regib. quendam fuiſſe Doſonem cognominatum legimus, quòd multa promitteret, pauca impleret: Nam δώσω futurum eſt à verbo δίδωμι, ceu diceretur Antiochus Dabo. *Celſus lib.14.cap.6.* Verùm Antigonus illè fuit, non Antiochus.

Chares, Athenienſium dux, in pollicitando liberalis admodum. Itaque in prouerb. abierunt, αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις: quib. multi aureos ſe in Olympia ſtaturos læti coniectabant: ſed ita nunquam non aëra ſe captaſſe mox agnoſcerent. *Idem.*

Pertinacem Imp. ſcribit Capitolinus, vulgò Chreſtologum eſſe nuncupatum, quod bene loqueretur, malè faceret. Relatum id ab *Sexto Aurelio.*

Adulationis. H

Ariſtippus Cyrenæus, Socratis auditor, qui ſummum bonum in corporis voluptate ponebat, à Diogene Canis regius eſt appellatus, quòd diuitum eſſet aſſecla. *Laert.*

Aſſentatriculæ Cypriæ, vbi tranſierunt in Syriam, fuerunt Scalulæ appellatæ, quod regum coniugibus inclinantes ſe ſummitterent ad currus conſcendendum. *Plut. de dignoſcendis adulatoribus, & Athen.lib.6.cap.6.*

Λέμβος, ſcapha nauem onerariam ſequens, prouerbialiter de adulatore & paraſito dicitur, Athenæi teſtimonio, velut de menſarum aſſecla: quòd cognominis adhæſit Heraclidi Calleriano, *vt eſt apud Laërtium*, & citatur non in vno loco *apud Athenæum, Ἡρακλείδης ὁ λέμβος*, Heraclides cognomento Lembus. *Hadr.Iunius centuria 7. Adagiorum.*

Popularitatis, Humanitatis.

Plutarchus indicat Athenienſium Niciæ duci ob morum vafriciem Cothurni cognomen fuiſſe vulgò tributum, quod omnibus ſe accommodare nouiſſet.

Æmilia gens, Mamercum Pythagoreum auctorem ſuæ

ſtirpis nuncupat : cui propter eximiam humanitatem, quod que animo eſſet æquiſſimo, cognomen Æmilio inditum ſerunt : ſicut à lepore Lepidi, & Ciceri manſueti, appellati.

P. Valerio Valeſi filio Poplicolæ cognomen meritò contigit : non magis quia ex publicæ libertatis aſſertoribus fuit vnus, quam quod illam aſſertam lege & popularibus exemplis ſtabiliſſet, maximè cum legem de prouocatione à magiſtratibus ad populum promulgaſſet. *Cal. & Sab. lib. 6 cap. 3.*

Titus Veſpaſianus, Humani generis deliciæ, ob popularitatem, manſuetudinem & humanitatem, appellatus eſt. *Fulgoſus lib. 5. cap. 1. ex Suetonio.*

Andreas Dandulus Venetorum dux, ab eloquentia & comitate vulgò Comeſinus dictus eſt. *Egnat. lib. 8. cap. 16.*

Curioſitatis.

M. Antonius Pius Imp. cum nimium curioſus eſſet, poneretque maximam diligentiam in quibuſdam reb. indagandis, Cuminiſector cognominatus eſt. *Dion. Nicaus.*

Inconſtantiæ.

Auares quum ſedes ſæpè mutaſſent, non tam à rege quam ab inconſtantia (vt mea fert opinio) ſumsêre nomen. & vetuſtiſſimi Scythiæ fuêre populi, magna cum Vnnis cognatione coniuncti, & pro Vnnis habiti: Sed quum Vindelicos occupaſſent, Bauari, vt plerique ſentiunt, à Boiis & Auaribus appellati ſunt. *Bonfinius lib. 9. Decad. 1.*

Scurrilitatis.

Mordacitas Ptolemæo Lamyri cognomentum inuſſit. Garrulum enim Græci Lamyrum vocant. *Cal. lib. 24. cap. 6.*

Ptolemæum alium Ægyptium regem defamatiſſimum, quòd ſuper cætera flagitia & dedecora choraulum & tibias exerceret, Auleten cognominarunt. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 2.*

Inhumanitatis, Moroſitatis.

Ariſtogiton orator Athenienſis: propter impudentiam Canis vocatus eſt *Volat. lib. 13. cap. 4. Antrop.*

Demoſthenes ob morum feritatem Arges ſerpentis nomine vocatus eſt. *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 11. ex Plut.*

Metrodorus Scepſius, à Romani nominis odio, cognomen adeptus eſt. *Plin. lib. 34. cap. 7.*

L. Trebonius Trib. plebis, cùm in ſuo tribunatu patres inſectari & leges ſuo libitu ferre videretur, Aſper cognominatus eſt. *Liuius lib. 3. Dec. 1.*

Sanctitatis.

D. Auguſtinum Sal terræ, & Lucernam ſuper candelabrum Eccleſiæ poſitam, Paulinus Nolanus Epiſcopus diſcipulus eius appellauit.

Religionis, pietatis erga Deos.

Antiochus Sedetes Syriæ Rex Iudæis, cùm circumſideret Hieroſolyma, ad ſummum feſtum poſtulantibus dierum ſeptem inducias : non tantùm dedit has, verùm & tauros auratis cornibus adornatos, thymiamatumque & odoramentorum ingentem vim ad portas deduxit : atque poſtquam eorum ſacerdotibus victimas tradidit, ipſe in caſtra eſt regreſſus. Quem Iudæi admirati, mox à feſto in fidem eius ſe permisêre. Hinc Pij nomen meruit. *Plut. in Regum apoph. & Ioſephus lib. 13. cap. Antiq.*

Iudas Lebbæus, ſiue Thadæus, vnus ex XII. Chriſti Apoſtolis, à feruenti religionis ſtudio Zelotes cognominatus eſt. *D. Hieron. in Com. 4. cap ad Galatas.*

Ptolemæum Ægyptiorum regem, eo quòd deorum ſimulacra à Cambyſe diſiecta reſtituiſſet, Euergetem in poſterum & Beneficum appellarunt. *Alex lib. 1. cap. 2.*

Saladino Ægyptio Sultano nomen inditum à religionis correctione. Saladinus enim idem ſonat, quod Latinis Corrector legis. *Æmilius lib. 5. ſub Ludouico Iuniore.*

Ludouicus Imp. ad cæteras virtutes, quibus excelluit, clementiæ & pietatis laude inſignis, quæ ei quoque Pij cognomen apud poſteros dedit: inſignior tamen futurus, niſi extrema ætas eius crebris & fœdis filiorum fuiſſet deformata ſeditionibus. *Sigon. lib. 4. regni Ital.*

Pietatis in Parentes.

Cornelius, quia patrem luminibus carentem pro baculo regebat, Scipio cognominatus, nomen ex cognomine poſteris dedit. *Macrob. lib. 1. Satur. cap. 6.*

Perfidiæ.

Tarquinius Rom. Rex poſtremus, eo quod Seruium Tullium ſocerum inſepultum abiecit, dictitans & Romulum ſepulcro caruiſſe. Superbi nomen adeptus eſt. *Sab. lib. 6. En. 2.*

Ptolemæi Ægyptiorum reges, Philadelphus, Philometor & Philopator, ob neces parentibus & fratribus germanis illatas, per antiphraſim & irriſionem vocati ſunt. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 2.*

Non tulit Attica ciuitas in Ariſtide nomen ab æquitate & innocentia inditum: at in Callia crudelis & iniuſti vocem ferre potuit. Hic quia improbus, retentus eſt in ea ciuitate, vnde is fuerat eiectus, qui omnium eius ætatis hominum fuit iuſtiſſimus : manifeſto leuitatis argumento in multitudine, quæ amat leuiter, oditque leuius. *Sab. lib. 6. cap. 3.*

Dicti alicuius ſui.

Tremellius, primum appellatus eſt Scrofa, quæſtor cum eſſet Licinio Neruæ prætori in Macedonia prouincia relictus, qui præeſſet exercitui, dum prætor rediret, hoſtes arbitrati occaſionem ſe habere victoriæ, impreſſionem facere cœperunt in caſtra. Ille cùm cohortaretur milites vt caperent arma atque exirent contrà, dixit, Celeriter ſe illos, vt ſcrofa porcos, diſiecturum. Id quòd fecit ; nam eo prælio hoſtes ita fugauit, vt eo Nerua prætor, Imperator ſit appellatus, Tremellius cognomen inuenerit, vt diceretur Scrofa *Varro lib. 2. cap. 4. de Re ruſtica.*

P. Nigidius Figulus cognominatus eſt, eò quòd reſponſurus interroganti, cui gemini diſpari conditione naſcerentur, commentum rotæ meditatus eſt, quæ reuoluta breui momento maxima percurrit ſpatia. *Auguſt. lib. de Ciuit.*

Dicti alicuius.

Gedeon, diruta Baal ara impunè, dictus eſt Ierobaal, eò quòd dixiſſet Ioas per inſultationem : Vlciſcatur ſe de eo Baal, qui fodit aram eius. *Iud. 6.*

Theras Auteſianis F. cùm Euryſtheni & Procli, Ariſtodemi filiis, quorum tutor fuerat, regnum reſtituiſſet, in Calliſtam inſulam, quæ poſtea Theras ab eo fuit dicta, nauigauit. Cùm autem filius negaret, ſe nauigaturum cum eo: Relinquam ergo, inquit: ouem lupo. Inde nomen adoleſcenti inditum, Oilyco, id eſt, Ouis lupo. *Herod. lib 4.*

Facti inſignis.

Saulus, ſubiugato Paulo proconſule, quem apud Cyprum Chriſti fidei ſubiecit, ſibi Pauli deinde nomen ſumſit. *Origenes in præfatione Com. Epiſt. Pauli ad Rom.*

Steſichorus lyricus, ex Himera Siciliæ ciuitate, eò quod primus citharæ cantu chorum conſtituerit, ita dictus eſt, cùm prius Tiſias diceretur. *Suidas.*

Anticrates Lacon, dictus Machærion, quòd machæra interfecerit ad Mantinæam Epaminondam. Dum enim prima acie iam fuſa inſtat atque vrget conſectationem hoſtium, Anticrates eum excipiens lancea, vt ſcriptum reliquit Dioſcorides, feriit. *Plut. in Ageſilao.*

Proditum memoriæ eſt, Corn. Rufum, Decemuirum, quòd ex præſcripto librorum Sibyllinorum ludos fecerat, Sibyllam primo, mox annis intercedentibus, Syllam appellatum poſteris nomen propagaſſe.

L. Val. poſt decemuiralem inuidiam, plebem in patres concitatam legibus & conditionibus ſuis mitigauit : vnde Potiti nomen adeptus eſt. *Volat. lib. 20. Antrop.*

Liuio Salinatori, quod in cenſura ex ſalaria annona nouum vectigal ſtatuiſſet, ſal cognomentum dedit.

In gente Claudia Appius Caudex cognomento fuit, quòd primus claſſem extra Italiam duxerat, & nauali prælio Romanos pugnare docuerat. Dixêre autem caudicem, lignorum aceruum compactum & conglutinatum, vnde & codices. *Seneca.*

Aſbolomeni, velut fuliginati, intelliguntur Damonis Peripoltæ poſteri, quòd is fuligine litus faciem cum ſociis, Romanum, à quo turpiter amabatur, apud Cæroneam interfecerit. *Cal. lib. 11. cap. 16. A. L. Ex Plut.*

Franciſcus Dandulus Venetorum dux Canis cognominatus, quod cum apud Clementem Pont. pro Venetis legatus fuiſſet, neque alia ratione iratum Pont. animum placare poſſet propter ereptam Ferrariam, catena collo innexa quadrupes Pontificem cœnantem acceſſiſſet, eóque conſilio iram illius viciſſet. *Egnat. lib. 3. cap. 3. & lib. 6. cap. 2. & 4.*

Scarbicus Comes miſſus cum aliis ad Henricum IV. Imp. à Boleſlao III. Polonorum rege. Glogouiæ ab Imp. obſeſſo, vt pacem peteret : cùm Cæſar legatis theſaurum ingentem oſtenderet, his verbis : Hinc, inquiens. Polonos perdomabit: Scarbicus, legationis princeps, ſtultam Cæſaris iactantiam notans, annulo: quem digito geſtabat, in theſaurum proiecto: Aurum, inquit, adiiciamus auro. Id ſcomma intellectum Cæſar,

A ſar; gratias agendo, eluſit, *Hab danck*, inquiens, lingua Germanica, quod eſt, gratias ago; inde familiæ id nomen manſit, vt Habdanci dicantur. *Cromerus lib.5*

Cura.

Curiones apud Rom. à curis, quib. macilentiores erant, denominati ſunt. Ex qua gente tres præcipui oratores, lumen totius ſenatus atque imperij fuere.

Ira.

Trebonios, quòd eſſet ingenio impotens, & moribus difficillimis, Aſper dictus eſt. Cotæ ab ira & oris toruitate, quòd acres forent & vehementes.

Metus, Timoris.

Garſias Sanctius, Rex Aragoniæ, Tremoli cognomen accepit, à tremore, quo futura bella præſentiſcens corripiebatur, tametſi in prælio fortis eſſet & intrepidus. *Tarapha de regibus Hiſpaniæ.*

Voti, Precum alienarum.

B Samuel Propheta nomen obtinuit, eò quod eum Mater Anna à Domino exoraſſet. 1. *Reg.* 1.

Demaratus filius Ariſtonis Lacedæmoniorum regis, nomen habuit, quod populus omnis vota fecit, vt Ariſtoni regum optimo filius naſceretur. *Herod.lib.6.*

Philippum II. Francorum Regem Deodatum vocitarunt: quod obſecrationibus cum pater Ludouicus Iunior tertia tandem ex vxore ipſe magnus natu impetraſſet. *Æmil. lib.6.*

Fuga.

Ericus, Canuti fratris regis Vandalorum, à Nicolai Danorum regis, patrui filio Magno perfidè cæſi, mortem vlturus, à Lothario Cæſare deſertus, crebris præliis victus, Pedis leporini cognomen traxit, quòd fuga ſibi conſuleret. Tandem Sleſuicum obſidens Magnus, Adolfi II. Holſatiæ Comitis opera oppreſſus eſt, mox etiam Nicolaus Rex: & Ericus Regno Daniæ potitus. *Crantz.lib.3. Vandalia, cap.36.*

Riſus.

Natus eſt Abrahæ ſecundum promiſſionem Dei de Sara filius, eúmque nominauit Iſaac, quod interpretatur Riſus. *Gen.* 21. Riſerat enim & pater, quando ei promiſſus eſt, admirans, in gaudio. Riſerat & mater, quando per tres Angelos iterum
C promiſſus eſt, dubitans in gaudio, quamuis exprobrante Angelo, quod riſus ille etiamſi gaudij fuit, tamen plenæ fidei non fuit. Poſt ab eodem Angelo in fide etiam confirmata eſt. Ex hoc ergo puer nomen accepit: nam quod riſus ille non ad irridendum opprobrium, ſed ad celebrandum gaudium pertinebat, nato Iſaac, & eo nomine vocato, Sara monſtrauit. Ait quippe: Riſum mihi fecit Deus: quicunque enim audierit, congaudebit mihi. *Auguſt.lib.16.de Ciuit. Dei cap.21.*

Democritus omnes deridebat, & aiebat inſanire. Vnde etiam Gelaſinum, id eſt, riſorem, eum ciues appellarunt. Dicunt etiam in primo congreſſu cum Democrito, Hippocratem de ipſo tanquam de ſtulto ſenſiſſe. Poſtquam verò ipſi familiaritas cum eo interceſſit, mirum in modum admiratum ſe hominis ſapientiam. *Ælian.de Var.hiſt.lib.4.*

M. Craſſus auus eius, quem bella Parthica rapuerunt, eò quòd nunquam in vita riſerit, Agelaſtos cognominatus eſt. *Solyn.cap.4. Polyhiſt. Cicero Tuſcul.quæſt.lib.3. de Finib.5.*

Deſiderij.

D Radamanthus, Iouis & Europæ F. ſic dictus, quod Europa mater roſarum incredibili amore fuerit allecta, quas Iupiter in taurum mutatus ore ferebat, ita vt taurum conſcenderet, ἀπὸ τῆς μανίας ἀεὶ ῥόδα. Alij tamen croci florem fuiſſe contendunt. *Euſtathius Odyſſ.* Ξ.

Taciturnitatis.

D. Thomas Aquinas, cùm in coæquales pueros taciturnus eſſet, Bos mutus à pleriſque vocabatur. Verùm magiſter cognito illius ingenio: Bos, inquit, iſte mutus talem mox edet mugitum vt vocem eius vniuerſus admiraturus ſit mundus. *Marul.lib.4,cap.6.*

Mechanici exercitij.

Callias Athenienſis comicus, Lyſimachi filius cognominatus eſt Schœnion, quòd funes ob paupertatem torqueret. *Volat.lib.14.cap.*. *Anthrop.ex Suida.*

Demetrius Poliorcetes erat in excogitandis bellicis machinis ſupra modum induſtrius, multáque præter architectorum artem inueniebat. Ex quo Poliorcetes, id eſt, vrbium euerſor nominatus eſt: & in oppugnationibus tanta vi atque impetu vtebatur, vt nullus ita firmus murus eſſe videretur, qui poſſet obſeſſis aduerſus illum præbere præſidium. *Diodorus lib.* 20. E

Veteres illi non infimæ plebis homines, quorum bona fortíque opera populus Romanus vſus fuit, ex re ruſtica, in qua multum diúq; verſati fuerant, clari nominis cognomenta ſumſêre. Eiuſmodi fuiſſe Piſones, quod in pinſendo frumento longo vſu fuerant exerciti, vel à piſo legumine: hi enim Calphurniorum proſapia à Numa originem duxiſſe feruntur. Cicerones & Lentuli, alteri ob ciceres, alteri ob lentes eximiè coltas, generoſum familiæ nomen inuenêre. Fabios quoque à ſatione fabarum ſunt qui autument denominatos. Hortenſij, quod hortorum ſtudio tenerentur. Suilli, Bubulci, Bupecij, Caprarij, & Porcij, Ouinij, quoque, Caprilij, Equitij, & Tauri, à pecudibus & armentis, cognomenta familiæ tulêre: ex quibus claros illuſtréſque viros militiæ domíque multos fuiſſe, fama vulgauit. C. Licinius Stolonis cognomen adeptus eſt, quod agriculturæ diligentiſſimus fuerit: plantáſque & arbores ablaqueare, & reſectis fruticibus quos ſtolones vocant, curare ſoleret. *Plin.lib.17. cap.1.*

In Valeria familia Romana Lactucini quidam appellati, à lactucarum egregia cura. *Plin.lib.19.cap.4.* F

Ab agricultura clariſſimarum familiarum nomina apud Rom. Pilumnus, qui pilum piſtrinis inuenerat. Piſo à pinſendo. Iam Fabij, Lentuli, Cicerones, vt quiſque aliquod optimè genus ſereret. Iuniorum familiæ Bubulcum nominauerunt, qui bubus optimè vteretur. Atilius Serranus, quod viator ſerentem in agro inueniſſet, cùm eum ad Dictaturam vocaret. *Plin.lib.18.cap.3.*

Fabij gens clariſſima apud Rom. Pictorum nomen traxit, quoniam princeps eius cognominis ipſe ædem Salutis pinxit anno Vrbis CCCCL. quæ pictura durauit: quoad ædes ſub Claudij principatu exuſta eſt. *Plin.lib.35.cap.4*

C. Fabius collega in cenſura Appij Claudij, cui Cæco mox cognomen factum, Venox fuit nuncupatus, ob indagine ſolerti conquiſitas Appiæ aquæ venas. M. Valerio Maximo, P. Decio conſulibus, inducta in Vrbem eſt, appellatione ab Appio eodem conciliata, Fabio ſe magiſtratu abdicante. *Cal.lib.24. cap.6. A.L.*

Fabios olim, quia foſſis feras capiebant: Fodios tradunt vocatos: qui deinde duabus tempore commutatis literis, appellati Fabij ſint. *Plut.in Fabio.* G

P. Ælius Pertinax Imper. ab Ælio Succeſſo genitus, ab eodémque nomen Pertinacis habuit, quod lignariæ negotiationi pertinaciter intenderet. *Volat. lib. 22. Anthrop. ex Herodiano.*

Mortuo Conrado I. Rom. rege, Eberhardus eius frater, vt iuſſus erat, acceptis aureis armillis cum chlamyde, lancea, & veterum regum gladio ac diademate, ad Henricum Saxoniæ ducem feſtinauit, quem in venatione & aucupio fortè reperit: vnde cognomentum ei datum eſt Aucupis. Ei fratris voluntatem ac procerum conſenſum detexit, regémque ſalutauit. *Cuſpinianus.*

Apud Germanos iam olim conſuetudo fuit Fabris ferrariis, quam etiamnum hodie pertinaciſſimè ſeruant, vt quicunque artem fabrilem exercere volunt, ab artis illius operib. aut inſtrumentis cognomen aſſumere cogantur gentilitio familiæ ſuæ nomine & inſignibus reiectis.

CORPORIS. Verbi cauſa, H

Modi partus.

Scipio Africanus minor, eò quod defuncta parente, exciſus vtero, in lucem venerat, primus Romanorum, Cæſar dictus eſt. *Solin. in Polyhiſt. & Syllius Italicus lib.13.*

Cæſones, quod cæſo matris vtero in lucem prodiſſent, ſicut Cæſares, quod eſt Iuliorum familiæ cognomentum: vel quod cùm Cæſarie naſcerentur: ſeu quòd auus C. Cæſaris elephantem occiderat, qui Punica lingua Cæſar dicitur, nomina inuenêre.

Agrippæ, eò quod in naſcendo non caput, ſed pedes primi exierant, qui partus difficillimus ægerrimúſque habetur, dicti ſunt ab ægritudine & pedibus. *Solin. cap. 4. Polyhiſt. & Gellius lib.6.cap.16. ex Varrone.*

Loci partus.

Critheis, Melanopi Magneſij F. qui Cumam Æolicam inhabitabat, cùm ex furtiuo concubitu concepiſſet, & à Cleonacte tutore cuidam Iſmeniæ Thebano, qui Smyrnam incolebat obtruſa eſſet (vel à prædonibus ex Ægina, loco quodam maritimo abrepta, Mæoni Lydorum regi dono data eſſet) ad feſtum

ſtum quod iam cum aliis mulierculis egreſſa, iuxta fluuium A Meletem Filium peperit, qui propterea Meleſigenes dictus fuit. Temporis inde progreſſu Homeri appellationem meruit. *Plut. & Herod.*

In fragmentis Cæcilij Minutiani Apuleij veteris grammatici, adnotatum comperi, Virgilium à virgis eſſe cognominatum, inter quas ſit natus: propterea primam habere I, non E, cui ſuffragetur illud Calui:

Et vatas, cui virga dedit memorabile nomen
Laurea.

Huic ſententiæ Priſcianus item calculum adiicit. Fatetur tamen idem Apuleius in aliis, Vergilium ab Vergiliis inflecti. *Cal. lib. 7. cap. 4. A. L.*

Leo V. Imp. optimus, Porphyrogenitus appellatus à domo, cui purpura nomen dedit, in qua genitus eſt. Conſtantinus enim Imp. qui primus Byzantio nomen à ſe reliquit, domum ædificari iuſſit, cui porphyra nomen dedit, voluitque ſobolem ſtemmatis ſui illic in lucem prodire, vt inde Porphyrogeniti appellarentur, non à Purpura, ſed à domo. Vbi etiam Baſilius à Michaële adoptatus, quo ſuam ſobolem in imperio firmaret, B hunc Leonem genuit: à quo & ſeptimus Coſtantinus dehinc naſcitur. *Cuſpinianus.*

Temporis partus.

Vocant Proculum Romani, ſi abſente editus patre ſit: Poſthumum, ſi defuncto. *Plut. in Coriolano.*

Cordus, qui ſerò & poſtremus. Opiter qui patre mortuo, auo viuo editus foret. *Alex. lib. 1. cap. 9.*

Galeacius I. Matthæi Magni Vicecomitis, Mediolanenſium principis filius, ſic dictus, quod cùm eum mater Botta in multo gallorum cantu enixa eſſet, & infans apertis oculis altè vagiret, per iocum Gallazum appellaſſet. Quod nomen cùm ancillæ cum riſus ſæpius repeterent, ominoſum id viſum eſt, quod Gallus Martia auis eſſet: quodque ea nocte puerum naſci contigiſſet, qua felici prælio ad Decimum interfectis Turrianæ familiæ proceribus, ab Othone Vicecomite parta eſt ea inſignis victoria, quæ principatus Vicecomitum initium fuit. *Iouius in eius vita.*

Expoſitionis.

Iochabet mulier Leuitica ex Amram viro Leuitico in C Ægyptia captiuitate filium peperit, eúmque contra Pharaonis regis edictum tres menſes occultum habuit. Sed cùm ampliùs occultare non poſſet, ciſtæ iunceæ, bitumine & pice oblitæ impoſitum, in papyro ad ripam fluminis expoſuit. At Pharaonis filia Thermutis, quæ in flumen ad lauandum deſcenderat, ciſta aperta, & infantis vagitibus mota, eum educandum ſuſcepit: & cùm nutricem quæreret, diuinitus pueri matrem mercede conduxit. Et ſic in patris ædibus educatus, iamque grandiuſculus factus, Moyſes appellatus fuit, eò quod ex aqua (quam Ægyptij Moy vocant) fuiſſet extractus, qui poſtea populi Iſraëlitici vindex extitit. *Exodi 2. & Ioſephus lib. 1. contra Appionem.*

Daphnis, Bucolici carminis auctor, eo quod infans ſub lauro expoſitus eſſet nomen adeptus eſt. *Ælianus lib. 10.*

Iſenbertus comes de Altorf, vxorem habuit Irmentrudem. Hæc cùm pauperculam feminam eodem partu tres liberos mares enixam vidiſſet, & tanquam impudicam reprehendiſſet, quod ex eodem viro tres ſimul filios ſuſcipere, impoſſibile videretur: ipſa poſt annũ, abſente viro, duodecim mares enixa eſt. Perterrita eo caſu, obſtetrici vndecim in proximo torrente ſub- D mergendos tradidit. Paret illa. Obuius fit illi Comes, & quid velatum geſtet, interrogat. Illa Welfos, hoc eſt, catulos deformes ſubmerſuram ſeſe aſſerit. Mox ille: At permitte, inquit, vt videam, ſint ne aliqui, qui venationi nobis inſeruire poſſint. Repugnat illa. Tandem coacta, infantes XI. oſtendit, & negotium Comiti, vt geſtum erat, narrat. Imperat ergo Comes, vt factum apud vxorem ſuam diſſimulet: & filios educari præcipit, Exactóque ſexennio, cùm in conſpectum matris produxiſſet, ſtatuit, vt non Comites de Altorf, ſed ex vetulæ obſtetricis ominoſa voce Welfi vocarentur. *Bruſchius de monaſterio Vinearum.*

Conſeruatæ vitæ.

Penelope ab Icaro & Periboea in mare proiecta, à Penelopibus auibus ſeruata eſt. Inde nomen traxit, cum priùs Arnea vocaretur.

Ægiſthus Thyeſtis & Pelopiæ filius, expoſitus, à capra nutritus, inde nomen accepit.

Semiramis, Nini Aſſyriorum regis vxor, quæ defuncto marito, 42. annis ſub virili habitu Aſſyriis magna cum laude E imperauit, ab auibus dicta eſt, lingua enim Syriaca auem ſignifica. Ab iis quippe infans, cùm à matre Decreto propter adulterij euitandum crimen expoſita eſſet, nutrita dicitur: *vt eſt apud Diod. lib. 3 & Sabel. lib. 1. cap. 2.*

Sypſelus Eetionis Echecratis ex Labda vxore F. cum à Corinthiis ad necem quæreretur, ob oraculum Delphicum quaſi Corinthum euerſurus eſſet, & à matre occultaretur: à Cypſela, menſura frumentaria, ſub qua latuit, nomen habuit. *Herod. lib. 5.*

Fabius cognominatus eſt Ambuſtus, quod olim adoleſcens fulmine tactus in naribus fuerit. Hinc etiam Pullus Iouis quaſi dilectus ab eo videretur, & mutata litera poſtea Rullus dictus, & Eburnus, à candore. *Feſtus apud Volater. lib. 16. cap. 1. Anthrop.*

Tradunt infantis Mithridatis (eius, cum quo XLII. annos Romani bellum geſsêre) cunas de cœlo tactas, exuſtáſque igne cœleſti faſcias, citra vllum omnino illius nocumentum, Veſtigium modo fulminis viſum in fronte. Rurſum cum iam virilitatem attigiſſet, domum, in qua dormiret, fulmine itidem ictam, ac pharetræ propendentis ſpicula delituiſſe ignita. Vn- F de coniectatum vatibus eſt, ſagittandi arte illum fore præpotentem & armatura leui. Ab huiuſmodi verò ictibus, ſimilitudine quadam affectionis, à Trallianis (*teſte Cic. pro Flacco, & Plut. lib. 1. Sympoſ.* Dionyſium fuiſſe cognominatum. *Cal. lib. 29. cap. 17. A. L. & Muretus lib. 1. Var. cap. 2.*

Lamiſſius Longobardorum Rex, ſic dictus, quod à lama, id eſt, à voragine fuerit extractus. Nam cùm mater eius meretrix ſeptem vno partu enixa filios in piſcinam proieciſſet, rexque Agelmundus iter faciens, eos haſta reuolueret; is haſtam firmiter tenuit. Ab eo igitur nutritus; eò virtutis proceſſit, vt in regno ei ſuccederet, & necem eius contra Bulgaros vltus ſit. *Sigeb. in Chron.*

Albanenſis Epiſcopus, per iudicium ignis immenſam pertranſiens illæſus pyram, veſtimentis etiam per flammam volitantibus, ſed in nullo læſis, Petrum Florentinum Epiſcopum declarauit ſimoniacum, vnde & ipſe poſtea Igneus eſt appellatus. *Hotom. de Feudis, cap. 44. ex Abbate Vrſperg.*

Educationis.

Iuſtinus minor, nepos Iuſtiniani Auguſti ex filia, cùm G patrem haberet Illyricæ gentis, Curopalates ante regnum dictus, quod à teneris annis non vt nepos, ſed vti filius, in aula principis educaretur, ac magno in honore haberetur, ad honeſtandam conditionem ſuam. *Cuſpinianus.*

Roboris corporei.

Gratianus Imp. Valentiniani pater, Funarius eſt dictus: quod funem portanti quinque etiam robuſtiſſimi milites extorquere nequirent. *Paulus Diaconus, & Sex. Aurelius.*

Valerianus Cæſar propter promptitudinem manuum in tractandis armis, Carpici cognomen meruit, à carpo. Quod tamen poſteà Imperator factus, modeſtiæ cauſa reſpuit. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 11.*

Celeritatis.

Papyrius, à pedum pernicitate, qua victor omnium ſuæ ætatis æqualium fuit, Curſoris nomen accepit.

Staturæ.

Cineſias Poëta, procero quidem, ſed tam gracili corpore, vt corticibus arborum ſe circumcinxerit, ne inflecteretur: ob id ab Ariſtophane dictus φιλύρινος. *Eraſm. in Adag.* H

Apud Rom. Columellæ à proceritate appellationem traxerunt. *Solin.*

Pipinus ex Auſtria profectus, & Childerico Francorum rege ad Theodericum fugato, prætorio præfectus, Puſilli cognomen à breuitate corporis habuit. *Ritius lib. 1. de Francor. Reg.* Pipinum quaſi *Bibkin*, hoc eſt, puerulum dici, Io. Heroldus ſuſpicatur.

Carolus Imp. à rerum geſtarum magnitudine cognomentum Magni adeptus eſt: licet & aliqui à proceritate corporis illud ipſum aſſecutum contendant, qua cæteros mortales antecelluiſſe, facie, & barba, & pectore ac tibiis (quæ etiamnum hodie Aquiſgrani cernuntur) cæteris longior fuiſſe feratur. *Cuſpinian. & Richardus in eius vita.*

Habitus corporis.

Apud Rom. Aruinæ à pinguedine dicti. *Solin.*

Carolus Imp. cognomento Craſſus, à corporis pinguedine, filius Ludouici Germanorum Regis ex Hemma vxore. *Cuſpinianus.*

Sanctius

A Sanctius I. Hiſpaniæ Rex, ab habitu corporis cognomentum Craſſi adeptus. *Ritius lib.2.de Regib.Hiſpaniæ.*

Coloris corporis.

Galbas à colore galbulæ auis credunt denominari. Eſt enim paſſeris genus luteis pennis. Tametſi à galbeo indumento aliqui dictos aſſeuerent. *Solim.& Alexand.*

Conſtantius Imp. Chlorus dictus eſt, ob pallorem, princeps opt. & erga Chriſtianos mitiſſimus. *Pomp.Lætus.*

Ludouicus Sfortia, dux Inſubrum, Mauri cognomentum iam inde ab adoleſcentia, quòd fuſco eſſet colore: illudque ex opinione, quæ tum iam de eius calliditate diuulgabatur, libenter, quoad in imperio manſit, retinuit. *Guicciard.lib.3.*

Pulchritudinis.

Aſpaſia, Hermotimi filia, Phocenſis, propter roſeum cutis colorem Milto vocabatur. Hanc quamuis pauperem, Cyrus Perſarum rex in vxorem duxit. *Ælian.lib.12.Varia hiſt.*

Philippus Francorum Rex, qui initio ſimultates cum Bonifacio pontifice maximo, deinde profeſſas exercuit inimicitias, à formæ præſtantia Pulcher cognominatus eſt. *Ritius lib. 2.Reg. Franc.*

B *Forma ſimilis.*

P.Scipio Naſica iunior, Serapion vocitatus eſt, quod Serapioni victimario ſeruo perſimilis omnino foret. *Val. Max.*

Scipio Suarius, ob ſimilitudinem Suarij cuiuſdam negotiatoris. *Idem.*

Mortis.

Zoroaſtres Bactrianorum Rex, qui ſecundum Oroſium, Plinium, Iuſtinum, & alios magicas artes inueniſſe dicitur, ab accidentario caſu poſt obitum demum ita nominatus eſt. Præſtigiator enim cùm eſſet, & Deus videri vellet, dum multum aſtris intentus, ſcintillas quaſdam ex ſtellis produceret, tandem ab ipſo dæmone ſuccenſus eſt. Eum fulmine ad cœlum eleuatum, & in deorum numerum relatum putantes, vocarunt in poſterum Zoroaſtrem, quaſi viuens aſtrum. *Clemens in Itin. & Anton. Tom.1.tit.2.cap.2.*

Vlyſſem Lycophron coraca vocat, hoc eſt, coruum, ἀπὸ τὸ πολυχρόνιον: quoniam ætate iam feſſus interiit, ab Telegono interemptus, quem ex Circe ſuſceperat: cuius rei vel Oppianus comminit. *Calius lib.20.cap.34. A.L.*

C Geminis editis, ſi ſublatus alter ſit, ſuperſtitem Vopiſcum dicere ſolent Romani. *Plut.in Coriolano.*

Iacobus Martyr, Perſa genere, metu mortis, idolis ſacrificauit: Sed mox pœnitens, martyrium ſuſtinuit alacriter, & à præſectis membrorum nodis Denodatus dictus eſt. *Marulus lib.2.cap.12.*

Chriſtianos olim Semiſſios & Sarmentitios fuiſſe appellatos, *Tertul. in Apol.* teſtatur, quod ſtipite & ſarmentis vix ſemiſſe conſtantibus exurerentur.

Capitis forma, affectus.

Tuditani Romanis olim, quòd malleo ſimili capite naſcerentur, cognomen gentilitiæ ſtirpis inuenere. Tudites enim mallei, à tundendo dicti ſunt.

A capitis magnitudine, Capitones dicti. *Solinus.*

Aurium.

Ab auribus pendulis, Flacci. *Plin.lib.10.cap.45.*

Claceos Romani eos, qui mobilibus eſſent auribus, dixêre. *Solinus.*

D *Narium.*

Varro ſophiſta à forma naſi, ciconiæ comparis, Pelargus cognominatus eſt. *Alex.ab Alex.lib.1.cap.11.*

A ſimis naribus vel repandis, Silos & Simos Romani appellarunt.

A naſo magno, Naſones: ab adunco Naſicæ dicti.

Ciceronum gentis auctor habuit in extremo naſi in modum ciceris cæcam inciſuram: vnde cognomen quæſiuit. *Plut. in Ciceronem.*

Frontis.

Plato philoſophus diuinus, & omnium, quotquot ſunt, philoſophorum doctiſſimus ab initio Ariſtoclis nomen habuit: & ob frontis ſiue humerorum latitudinem Plato appellatus eſt. *Volat.lib.18.in eius vita.*

Faciei.

A faciei colore, Brunos, Nigros, Ruffos, Aquilios, Rutilios, dixere veteres Romani.

Corn. Coſſus, tribunus militum, ab aſpera facie ita appellatus eſt. Coſſos enim Feſtus eos, qui rugoſi ſunt, & aſpera facie, dicit vocari, à ſimilitudine vermium, qui in ligno nutriuntur. Eodémque modo vocant hodie vulgo Itali parnos in cute tumores. *Volat.lib.24.cap.2. Antrtph.*

E L. Corn. quia faciem habebat albam, rubore plurimo permixtam, Syllæ cognomentum adeptus eſt. Eapropter quidam ex Athenienſium ſcurris eum appellauit Morum farina conſperſum. *Plut.in eius vita.* Quamuis *Macrobius l.1. Saturn.c.17.* incerto auctore, propter inſpectionem Sibyllinorum librorum primò Sibyllam, deinde Syllam cognominatum aſſerat.

Superciliorum.

A ſuperciliis præminentibus Silones nomen accepere. *Solinus.*

Imp. Alexio Ducæ, ob coniuncta ſupercilia, & velut oculis imminentia, Murzuſſi cognomentum ab æqualibus inditum eſt, quem Latini imperio exuerunt, an. Sal.1200. *Nicetas.*

Oculorum figuræ, affectus.

Meleſigenes poëta Homeri inde, nomen traxit, vel quia à natiuitate cæcus fuiſſet, vel quia peregrinationibus longinquis Colophone viſum amiſiſſet. Nam cùm Cumam reuerſus eſſet, & de alendo Meliſigene liberaretur, vnus è ſenatoribus repugnauit, inquiens: Si ſemel Homeros, id eſt, cæcos alendos ſuſcipiant, futurum, vt turba cæcorum tandem opprimantur. Atque hic primum Homeri nomen Meleſigeni inditum. Lingua enim Cumæorum ὅμηρος, quaſi μὴ ὁρῶν dicitur: vel certè & comite & duce itineris indigeat, vt *Plut. & Herod.*

F Antigonus Philippi, ἑτερόφθαλμος, id eſt, monoculus fuit, indéque Cyclops eſt cognominatus. *Cal.lib.21.cap.38. A.L.*

Horatio illi, qui Thuſcorum copias detinuit ſolus, quod alterum in bello amiſit oculum, Coclitis nomen fuit: quamuis quod eſſet vnoculus, Cyclopem, mox lapſa conſuetudine, pro Cyclope, Coclitem appellatum ferant.

Achatius orator inſignis, eò quod altero oculo captus eſſet, μονόφθαλμος appellatus eſt. *Vol.lib.13.c.5, Anthrop.*

Licinij & Limi, alteri quod paruis ocellis naſcerentur, alteri quod limis oculis intuerentur, Romanis ſunt dicti.

Ab oculis Pæti, Strabi nomen accepêre. *Plin.lib.11. c.45.*

Oris, Labiorum, Malarum figura, affectus.

Thetis Peleo præter cæteros filios Achillem etiam genuit. Cùm verò per noctem ſub igne filios occultaret, vt quod mortale illis eſſet, ita eximeret, filij reliqui omnes mortui ſunt. At Achilles per diem Ambroſia perunctus, & per noctem ſub igne occultatus, dicitur aliquandiu perduraſſe: donec à Peleo deprehenſa, irata, in numerum Nereidum ſe recepit. Sic igitur Achilles ab igne ſeruatus Pyriſous primum vocatus eſt: atque

G cùm labrum tamen exuſtum fuiſſet, quòd, cùm lingeret infans, ambroſia non erat perunctum, dictus eſt poſtea Achilles. Alij in lebetem bullientis aquæ infantes ab ea iaci ſolitos inquiunt vt experiretur, an mortales geniti eſſent. *Natalis Comes lib.9. cap.12. Mythol.*

Malici & Bronci Rom. dicti, alteri quòd magnis malis & buccis tumidioribus eſſent: alteri, quòd ore ſine labiis naſcerentur. *Alexand.*

A labiorum magnitudine, Chilones & Labeones. *Idem*

Halæ, à fœdo oris halitu. *Solinus.*

Q.Fabio Maximo, nota corporis cognomen Verrucoſo dedit, quòd verruca parua ei ex ſommo extuberauiſſet labio. *Plut.in Fabio.*

H *Linguæ affecta.*

Michaël Rom. Imp. quod lingua eſſet balbutienti, Thraulus ſiue Balbus cognominatus eſt. *Volaterran.lib.23. Anthrop.*

Ludouicus Francorum Rex, Caroli Calui frater, ab impedimento linguæ Balbus cognominatus eſt. *Ritius lib. 1. de Reg. Francorum.*

Dentium figura, affectus.

Dentatos Romanis, quos ſolido oſſe vice dentium armarentur, dictos putant. Quo modo Pruſiæ regium Bithyniæ filius fuiſſe fertur. Quanquam pleriquе aliter ſentiant, auctorem ſcilicet gentis, cùm primum in lucem editus fuit, dente nato prodiiſſe: ſicut de M.Curio, & M. Carbone traditur. *Solinus cap 4. Polyhiſt.*

Acomathes Baiſa, Ghendich dictus, eo quòd ei vnus dens deeſſet. *Iouius in vita Baiazetbis.*

Capilli, Barbæ.

Epicrates orator Athenienſis, eo quod propenſam ad pectora barbam ferret, Saceſphorus, eſt à Platone in comœdia vocatus, quaſi ſcutum præ ſe ferens. *Volaterr.lib.15. Anthrop.*

Lappæ ab inculto capillo nomen traxêre. *Solinus.*

Ænobarbi, quaſi Ahenobarbi, ab æris ſimillimo capillo, inter Romanas familias numerantur.

Iulos à prima barbæ lanugine pleriqne dictos autumant.

Capellas à capillorum hirſutie dictos volunt. Itaque Iulianum Cæſarem Conſtantij Imp. aulici Capellam vocabant per ludibrium. *Cælius lib. 25. cap. 17.*

Conſtantinus IV. interfecto patre Conſtante in Sicilia, ephebus adhuc Byzantio ſoluens, in Siciliam nauigauit, ibique patris interſectores milites cum Mezentio tyranno ſuſtulit. Poſtea è Sicilia rediens, cùm promiſſam barbam referret, Pogonatus dictus eſt, vulgo Conſtantinopolitano, id eſt, Barbatus. *Paulus Diac. l. 19. Rer. Rom.*

Clodius Francorum Rex, Pharamundi filius, cui quoque in Imperio ſucceſſit, à promiſſo capillo Capillatus dictus eſt. *Ritius de Regib. Franc. lib. 1.*

Carolus Ludouici Regis Francorum filius, cui à morte patris obtigit Imperium Franciæ, à caſu capillorum Caluus dictus, *Ritius lib. 1. de Reg. Franc.*

Raymundus Berengarius II. comes Barcinonæ, Caput ſtupæ cognominatus, à flaua denſáque Cæſarie. *Tarapha de regib. Hiſpaniæ, & Marinæus lib. 9 rerum Hiſp.*

Albertus III. Archidux Auſtriæ, cum trica, quòd hanc in barba & capillo ferre ſolitus eſt, eamque peregrinaturus ad terram Sanctam vxori Beatrici memoriæ ergo dederit. Vel quod reuerſus eſt terra ſancta A. C. 1385. in Nouo caſtro cùm coniugem lauantem, vt erat, ſolutis crinibus repeiiſſet, ſubitò volenti more mulierum in nodum conſtringere, eundem præſcideret, ſeruatur illa trica adhuc in Luxemburgo caſtro à ſe ædificato. *H. Henninges in Geneal.*

Mammarum forma.

Mammulas quaſi papilloſos, ab ipſa re denominatos ferunt.

Articulorum affectus.

Hermannus Comes de Veringen, apud Sangallenſes Monachus, Contractus ob membrorum contractionem dictus. Obiit anno 1054.

Manuum.

Perſarum Rex Artoxerxes, Xerxis filius, qui lenitate atque animi celſitudine præcelluit, Macrochir, ſiue Longimanus vocatus eſt, quod manum dexteram haberet altera longiorem. *Plut. in Artaxerxe.*

C. Mutio Cordo, qui ſcribam in caſtris Porſenæ interfecit, ob cladem dextræ manus Scæuolæ eſt cognomen inditum. Nam cùm ferrum illi reſtitueretur, læua accepiſſe manu dicitur. Græci ſcæuum ſiniſtrum vocant. *Sab. lib. 7. En. 2.*

Femoris, Pedum, Genuum figura, affectionis.

Melampus vates, Poëta & Medicus excellentiſſimus, filius Amythaonis, ſic dictus, quòd nigris fuerit pedibus. Nam cum eum mater peperiſſet, in loco arboribus denſo expoſuit: in quo cùm pedes minùs obtegerentur, Sole ſunt nigri facti. *Theocriti interpres in 3. Eidillio.*

Heliodor. lib. 3. Æthiopicæ hiſtor. inquit, Mercurij & vxoris Sacerdotis Thebani in Ægypto Homerum F. fuiſſe, & indicium ſtupri in vtroque femore iam inde à natiuitate habuiſſe villos prælongos. Cùm igitur ignominiæ vitandæ cauſa ſolum vertiſſet, & in Græcia erraret, nomen, genus & patriam occultans: propter hanc corporis notam vulgò dictus fuit ὁ μηρὸς, hoc eſt, is qui femur piloſum habet: μηρὸς enim femur denotat.

Pittacum Mitylenæum, qui vnus ex ſeptem Græciæ ſapientibus fuiſſe dicitur, cùm latos haberet pedes, Sarapoda vocat Alcæus. *Alex. lib. 2. cap. 12.*

Romani à vitiis corporis varia habuêre cognomina. A pedibus Planci, à planicie Plantæ, *teſte Feſto.* Planti & Ploti, quòd ſupra modum pedibus planis eſſent teſte, *Sext. Pompeio:* vt Plautus Comicus. Panſæ, à latitudine. A cruribus, Vari, Vatiæ, Varinij, Valgi, Scauri, quod varias haberent ſuras, aut crura intorta, aut talos præeminentes. *Plin. lib. 11. cap. 45.*

Suræ, à ſurarum neruoſitate. *Solinus.*

T. Quintius, Togatarum ſcriptor, Atta dictus, quòd ob curuum aut pedum vitia planti, inſiſteret, & terram magis attingeret quam ambularet; hi enim Attæ dicuntur, *teſte Feſto.*

Falcones, quòd pollices pedum introrſus curuatos, falconis inſtar haberent. Et Sedigiti, quòd ſenis plerumque digitis.

Sputionis.

Antimachus Poëta Melicus, cognominatus eſt Psecas, id eſt, pluuia, quòd inter colloquendum ſputo familiares aſpergeret. Etiam Olympicus quidam ſic dictus eſt. *Suidas.*

Excretionis.

Conſtantinus V. Imp. Leonis III. F. infans baptiſmi lauacro admotus, in magna Eccleſia media ceremonia aquam polluit alui excremento. Vnde cognomentum Copronymi meruit. Licet alij tradant, quod dum ſæpè ab amita lauaretur, proprium ſtercus manibus tractans, Copronymus, quaſi ſtercoronimus appellatus ſit. Germanus patriarcha præſagiit, per hunc puerum ſacra omnia contaminanda, & magna iis imminere incommoda, qui pietatem colerent. *Cuſpinian.*

Alimentorum.

Scriptum fuit *ab Apollodor. lib. 3.* Achillem à Peleo ſuſceptum, & Ligyron vocatum, deportatum fuiſſe ad Chironem: quem ille amantiſſimè educarit, atque leonum viſceribus nutrierit, aprorúmque & vrſorum medullis, lactis prorſus ignarum: vt eſt in his verſibus Euphorionis:

> *Εἰ ϑ' ἴλω γιλεῖο κατῖς τάμματ ἄνας*
> *Τούνεκα μυρμιδόνες μὶν ἀχιλλέα φωμίξαντο.*
> *Neſcius omnino lactis Phthiam petis: illum*
> *Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.*

Natalis Comes lib. 9. c. 12. Mythol. ὅτι ἄνευ χιλοῦ, hoc eſt, ſine cibo, ſiue iure albo ex lacte & farina nutritus fuerit. Significat enim χιλὸς, ſuccum, ſiue liquorem ex cerealibus expreſſum: vel apud Medicos, liquorem album lacti ſimilem in ventriculo, ex cibo concocto prouenientem. *Euſtath. Iliad. α. Cælius lib. 24. cap. 7. A. L.*

Ballachradas ſe Argiuorum liberi certo feſto per ludum appellant: quòd eos, qui ex montibus ab Inacho primi in campos fuerint deducti, pyris, quæ Achrades dicuntur, toleraſſe ſe autument. Hæc autem in Peloponneſo prima Græcis fuiſſe conſpecta, cum regio illa etiam tum Apia vocaretur. Vnde Apij verſo nomine dicti Achrades ſunt. *Plutarchus in quæſt. Græcis.*

Sicut Philoxenus Cytherius paraſitus Philichthys eſt cognominatus: ita nec deſunt, qui Platonem quoque Philoſycon nuncupent, quòd ficis gratè veſceretur. Quidam dictus Philobotrys: quoniam vuis afficeretur inſigniter: velut Philippus Macedo, eiuſque filius Alexander Philomeli vocantur, à pomis, quæ auidè eſitarent. Quin inuentis prope Babylonem optimis, edita ab Alexandro melomachia eſt, onuſtis nauibus. Rhetor Calimedon Carabi cognomen eſt aſſecutus, quòd eo piſcis genere inſigniter oblectaretur. Vixit is Demoſthenis tempeſtate, opſophagia præcipuè celebratus. *Cælius lib. 13. c. 25. Antiq. Lect. ex Athenæi lib. 7. c. 1.*

Apud Rom. Murenas & Oratas, vel quod piſcium eius generis viuaria quam ampliſſima haberent magno fœnore, vel quòd eo edulio præcipuè veſcerentur, plerique dictos volunt. Tametſi Murænam à neruoſo corpore, ſicut Neruam à fortitudine multi denominari dicant. *Alexand.*

Perpenna dici videtur, qui ſit larido deditus: quo nomine caro intelligatur ſalſa, Macrobio tradente. *Cælius lib. 24. cap. 6.*

Iacobinus Carrarienſis (cuius ex filio Albertino nepos Marſilietus ab Vbertino, Patauinorum Duce III. in principatu hæres nominatus fuit) puer etiamnum cum, vel certè in monaſterio Carrarienſe, vbi peſtilentiæ cauſa aſſeruabatur, ob auidè deuoratas fabas, Papafauæ cognomentum per iocum accepit. Id quod deinceps familia illa retinuit, Carrarienſe vel inauſpicatum & odioſum deteſtata. Patauij etiamnum & opibus & viribus florens. *Bernard. Scard. lib. 3. claſſe 13. hiſtor. Patauina.*

Veſtitus.

Romani quendam ex Metallis, quòd diu in publico verſaretur, fronte, in qua vlcus habebat, obligata, appellauerunt Diadematum, hoc eſt, Vittatum. *Plut. in Coriolano.* Sicut Diadematus alius, à diedematis vſu, quod à vittato diſcrepat non multum. *Cælius l. 24 c. 6.*

Papyrius prætextati cognomen, ob tacendi loquendique in prætextata ætate prudentiam, meruit. *Macrob. lib. 1. Saturn. & Gellius lib. 1. cap. 23.*

M. Popilius Conſul, cùm ſacrificium obiret læna amictus (erat enim flamen Carmentalis) plebis contra patres ſeditione nunciata, cum læna prodiit in concionem, & ſeditionem oratione ſua compeſcuit. Hinc Lænæ agnomen meruit. *Cicero in Bruto.*

Mecœnas

A

.Mecœnas, quòd mollioribus veſtimentis quàm par eſſet indueretur; Malacinus dictus eſt. *Alexand. ab Alexand. lib. 5. cap. 18.*

Caius, mortuo Tiberio, Imperium aſſequutus, Caligula eſt (vt Aurelius inquit) cognominatus, è calciamento militari, ſimili fortè huic, quo noſtro ſeculo Hungari vtuntur & Turci. Caligas enim milites clauis ſuffigebant, vt hodie innumeris clauis calciamenta ſua Hungari. Proinde Plinius caligares clauos e ferro ac chalybe rubiginem ac marcorem contrahere ſcribit. Et Egeſippus centurionem quendam Iulianum Hecatontarchum appellatum tradit, propter clauos, quibus crebertimis, & acutis calceos fixos habebat. Quod ergo inter milites manipulari habitu tali erat educatus, cognomen ſortitus eſt Caius militibus admodum carus. Proinde & Alumnus legionum dici voluit, teſte Seneca: Caligulæque nomen, conuitium & probrum eſſe nonnunquam exiſtimabat. *Cuſpin. ex Dione, & Suetonio.*

Antoninus Baſſianus Imp. poſt Parthicum bellum viuens in exercitu, proprium genus indumenti in modum penulæ

B

excogitauit, barbarum diſciſſumque, & conſutum ex multis partibus, Eò indutus ſemper, Caracallus inde cognominatus eſt. *Dion. Nicaus.* Alij tamen eum, quod nouo veſtis genere populum donaſſet, Caracallæ nomen tuliſſe aſſerunt *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 18. & Volater. lib. 23. Anthrop.*

Fortvitorvm. Nimpe

Opulentiæ.

Aſinæ cognomentum Corneliis datum eſt, quoniam princeps Corneliæ gentis emto fundo, ſeu filia data marito, cum ſponſores ab eo ſolenniter poſcerentur, aſinam cum pecuniæ onere produxit in forum, quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. *Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6.*

Theſauri.

Theſeo nomen hac occaſione inditum eſt. Pater eius Ægeus cum Æthra Pithei Trœzeniorum regis filia rem habuit: eamq; concepiſſe ſuſpicatus, gladium & calceos ſub ſaxum cauum & ingens abſtruſit, rem ſoli Æthræ aperuit, deditque

C

mandatum, vt ſi filium peperiſſet, adultum eum, cùm ſublato ſaxo potuiſſet eas reliquias eximere, vnà cum his, nemine conſcio propter 50. Pallantis filios Ægeo infeſto, ad ſe mitteret. Æthra igitur filium edidit, qui propter repoſita ſub ſaxo, vnde cognoſceretur, monumenta, [illegible] dictus fuit. *Plut. in Theſeo.*

Poſſeſſionis, Agrorum.

Eduardi Anglorum Regis auxilio Malcolmus Scotorum regnum, cæſo Macchabæo, recuperauit, anno Sal. 1061. Forfair generale edixit conſilium: vbi Primores regni, qui partibus ſuis adhæſerant, quorumque patres à Macchabæo fuerant occiſi, amplius donauit præmiis: agriſque ac magiſtratibus redditis, priſtinam ipſorum aut parentum reſtituit dignitatem: volens, vt quod antea non fuerat, aliarum more gentium à prædiis ſuis cognomina caperent. Primus omniũ alios Comites, alios Barones, aut Equites auratos creauit. Multa tum noua cognomina Scotorum familiis indita. *H. Boethius lib. 12.*

Paupertatis.

Toxis Hunnorum Rex, ſuſcepta Othonis I. Imp. tempore

D

in Galliam expditione, in reditu, quam primum Germaniam attigit, exercitum in tres partes diuiſit. Ex quibus quum tertia Pannonias repeteret, ad Iſenacum Thuringiæ ciuitatem à Saxonibus ad interneccionem omnes, Septem tantum exceptis, cæſi ſunt. Qui ad ſuos reuerſi, omnibus bonis priuati; nec quicquam proprij poſſidere, verum nudis pedibus mendicare victum iuſſi fuerunt: perpetuáque ignominiæ nota, à mendicando Lazari ſunt appellati. *Bonfin. lib. 10. Dec. 1.*

Viduitatis.

Laodice Agamemnonis filia, eò quòd ſine lecto & matrimonio defuncto patre ad ſenectutem peruenerit, Electra dicta eſt. *Ælianus de Varia hiſt.*

Imperij ſacri, Pontificatus.

Bonifacius III. Romanus patria, cùm Phocæ (qui Mauricium Imp. cum tota ſtirpe deleuerat imaginem Romam miſſam honorificè excepiſſet, cumque contra Conſtantinopolitanum Patriarcham Cyriacum (qui Mauricij cædem ægrè ferebat) defenſus videretur: quandoquidem inter Romanos & Conſtantinopolitanos Patriarchas de primatu contentio erat, ipſe Papa & Epiſcopus œcumenicus ab Imperatore ſalu-

E

tatus fuit, cum plenariæ poteſtate euocandi, dimittendi, corrigendi Synodos: anno Salutis 607. iuxta Palmerium: iuxta Bedam verò, 612. Meminerunt iſtius conſtitutionis. *Adon Viennenſis ætate 6. Beda de Ratione temporum, Iuo in Chronico, Platina in vita Bonifacij.* Græci id ad ſe decus trahentes, ibi Chriſtianæ pietatis arcem eſſe oportere aiebant, vbi & imperij: Romanus pontifex contra Conſtantinopolim Romanam eſſe coloniam prædicare, Romam velut matrem & dominam adhuc eſſe: quod ipſi Græci perbellè faterentur, qui ſuum principem Romanorum Imperatorem ſuis diplomatibus & libellis inſcriberent, ipſique Conſtantinopolitani Romæi Græca voce dicerentur. Iam & illud adiicere: Apoſtolicam ſedem Petrum Barionam, qui fuit Apoſtolorum princeps, & cui animarum poteſtas primum eſt à Deo attributa, Romæ non Byzantij vixiſſe, fixam & ſtabilitam poſteris per manus tradidiſſe. Romanus itaque pontifex, per hæc tenuit, vt Romana ſit Eccleſia omnium princeps declarata. *Platina, & Sab. lib. 6 Enn. 8.* Ab hoc tempore pontifices Romani cœperunt Vniuerſales Papæ appellari, vt qui pro talibus etiam ſemper habiti antè

F

fuerant: vt patet *ex epiſtola Conſtantini ad Dominum papam, in ſecundo Tomo Conciliorum, & in ſubſcriptione ſexta Conſtantinopolitana Synodi.* At Conſtantinopoleos Epiſcopi titulum Vniuerſalis patriarchæ obtinuerũt. Sic enim Conſtantinus Georgiũ appellat, *in Epiſtola* ad ipſum, quæ extat inter acta Synodi Conſtantinopoli, *ſecundo Tomo Conciliorum.* Et Macarius Petrũ Vniuerſalem patriarcham nominat, *in 8. actione eiuſdem.* Et *Cyrus* ſic appellat, Sergium, *in actione 13. Conſtantinopolitana.*

Sacerdotij.

Aurelios ex Sabinis, quòd publicè his Romæ locus datus foret, vbi Soli ſacra facerent, à Sole nuncupatos ferunt: poſt pro Auſeliis Aurelios dictos, R primum litera inuenta. *Alex. lib. 1. cap. 9.*

Imperij profani.

Cn. Pompeius Agamemnonis cognomen meruit, quòd mille nauibus piratico bello imperaſſet, vt ille mille Græcorum nauibus ad Troiam, *Xiphil. in Pompeio.*

Victoria.

Innuit Thucydides, ex naualis belli victoria præſigni Themiſtoclem Græcis nuncupatum quandoque Naumachum.

G

Cælius lib. 14. cap. 12. A. L.

Equites Rom. cùm olim Celeres ſub Romulo & Flexumines appellarentur, poſtea Troſſuli fuere dicti, eò quod Troſſulos oppidum in Thuſcis circa Volſinios ſine vllo peditum adiumento cepiſſent. Sub Gracchis id nomen exoſi, Iudices ſunt vocati, & vltimò Equites. *Plin. lib. 33. cap. 1.*

M. Manlius primùs in Manliorum familia ampliſſima & vetuſtiſſima claritatem nominis obtinuit, Capitoliniſque ob defenſum Capitolium dictus eſt. *Plin. de Viris illuſt.*

Druſus ex Liuiorum familia hoſtium duce Drauſo cominus trucidato, ſibi poſteriſque ſuis cognomen inuenit. *Suet. in Tiberio.*

M. Val. Coruinus dictus. Congreſſus enim ſingulari certamine cum Gallo, coruus Valerij galeæ inſidens, roſtro & alis diuerſum hoſtem non prius infeſtare deſtitit, quam Gallus tali prodigio territus, oculiſque ſimul & mente turbatus, ferro ſit à Valerio proſtratus. *Sabel. lib. 3. Ennead. 4. ex Gellij lib. 9. cap. 11.*

T. Manlius cum Gallum ingentis ſtaturæ inſolenter Roma-

H

nos ad monomachiam prouocantem, fortiter proſtrauiſſet, iacentémque aureo torque ſpoliaſſet, cum cruore reſperſum collo circumdedit ſuo. Exceptus magno cum gaudio à Romanis, inter iocularia militum carmina Torquati cognomen auditum, victori ipſi & poſteris deinceps manſit. *Sabell. lib. 5. Enn. 4. & Gell. lib. 9. cap. 13. ex Q. Claudij Quadrigarij 1. libro Annal.*

C. Marium ob Ambrones, Teutones & Cimbros victos, Pop. Rom. tertium. Conditorem vrbis appellauit, quod non minori diſcrimine tum Roma ſeruata eſſet, quam quum Senones ſunt à Furio Camillo ex vrbe eiecti. Læti itaque ciues, cum vxoribus & liberis diis domeſticis & Mario libarunt. *Sab. lib. 2. En. 6.*

Conſueuiſſe Romanos ex oppidis vel prouinciis captis aut vi ſubactis plerunque cognomenta ferre, memoriæ datum eſt. C. Martium Coriolanum, quod fortem ſtrenuamque operam reipub. nauaſſet, capto Volſcorum oppido Coriolis, Coriolani nomen ſumſiſſe ferunt: & Sergium Fidenatis, ex bello, quod

ad

ad Fidenas geſſit. Ex tribus verò Metellis, vnus, deuicto
A Iugurtha & vi ſubacta Numidia, Numidici aliter Q. Cæcilius,
L. Metelli filius, ex Macedonia, Macedonici: tertius ex Creta,
Cretici cognomenta ſumſêre. Fuit quoque Metellus Balearicus,
ex deuictis Balearibus cognominatus. Sed Numidicus, L.
Luculli auunculus fuit: Macedonici Metellum Balearicum
pleriqne filium, nonnulli fratrem dicunt. Creticum verò, &
alium Dalmaticum, eiuſdem Macedonici filios fuiſſe nulla
controuerſia eſt. L. quoque Mummius, deleta Achaia & Corintho,
Achaici cognomen tulit. Sed Corinthi ſuperatæ, prima
lau. Macedonici fuit. Is enim omnem Achaiam ita bello
afflixit, vt rebus abſciſſis Mummius ſuperueniens, leui certamine
expugnatam Corinthum victoriæ ſuæ adſcripſerit. *Alexand. lib. 2. cap. 11.*

Meſſana in Sicilia, & Iſauria in Cilicia bello domitæ, M.
Valerio & P. Seruilio, Meſſalæ & Iſaurici cognomenta dedere.
Seruilius enim Lyciæ vrbes clariſſimas iuſto prælio vicit:
Iſauros primum bello aggreſſus imperio adegit. Victor
denique triumphum ex hoſtibus, & Iſaurici cognomen reportauit.
Ex Allobrogibus Fabius Allobrox, & ex Caucis
B Germanica gente Gabinius ſecundus Caucius, atque ex Callecis
Hiſpaniæ populis bellicoſiſſimus Brutus cognomento
Callecus, & ex Getulis Coſſus Getulici nomina ſumſêre.
Idem.

P. Scipionem Aphricanum, qui dux fatalis contra Hannibalem
fuit, Aphrica ſuperata & Carthaginenſibus bello victis,
Aphricani cognomen tuliſſe: Lucium verò eius fratrem
ex deuicto Antiocho & Aſia ſubacta, Aſiaticum cognominatum
inuenimus. Fuit & alius Scipio cognomento Æmilianus,
prioris Aphricani nepos adoptiuus, qui ob Aphricam
bello domitam, Carthaginem & Numantiam exciſas, tertio
bello Punico, minor Aphricanus & Numantius appellatus
eſt.

Cæſares, ex prouinciis, quas vi & armis ſubegere illuſtria
cognomenta tulerunt: ſæpe populi decreto, nonnunquam
acclamatione ſenatus. Itaque Seuerus Imperator, & reliqui
poſt eum Cæſares, ex Arabia, Adiabena, Parthia, Armenia &
Germania, aliiſque bello domitis gentibus nationibuſque,
C quas ſuo ductu & auſpicio conquiſiuere, Arabici, Adiabenici,
Parthici, Armenici & Germanici, ſicut Sarmatici, Aphrici, diuerſis
titulis cognomenta cepêre.

Valeriano Cæſari, quòd promtus ad arma & bellicoſior eſſet,
milites militari ſtudio Manus ad ferrum nomen indidere:
qui poſtea in imperium delatum Carpici cognomentum refutauit.
Alexand.

Alexander Seuerus licet Imperatoris, Patris patriæ, &
Magi cognomenta renuerit, aſſerens magnis rebus geſtis ea
ſibi nomina parare oportere: tamen ob deletos Azauenos,
Azauenici cognomen ſumere non dubitauit. *Alexand. lib. 2. cap. 11.*

Traianus Imp. cùm Decebalum Daacorum regem cum exercitu
fugaſſet, Dacicus cognominatus eſt. Idem cum Armenios
Parthoſque Romano ſubiecíſſet Imperio, Optimus à
ſenatu cognominatus eſt. Ad hæc Niſibi Batniſque captis,
Parthicus etiam cognominatus eſt. Sed cognomine Optimi
multo magis gloriari videbatur, ex quo natura moreſque
eius ſuauiſſimi magis quam arma cognoſcerentur. *Dion, Xiphilinus.*

D M. Antoninus victis Celtis, qui trans Rhenum habitabant,
atque Marcomannis, qui aliquoties feliciter contra Romanos
pugnauerunt, & Marcum Vindicem præfectum interfecerant,
Germanicus cognominatus eſt. *Dion. & Xiphilinus.*

Carolus Pipini F. quòd Imperium Francorum extinctis
vbique hoſtibus pacaſſet, Martelli cognomen meruit, quod
lingua Franca ſignum aſt blandientis, & a cæde hoſtium deductum.
Auentinus lib. 3. Annaliũ. Sed alij à voce Gallica, quæ
Malleum ſignificat, deriuant.

Otho II. Imp. victor in præliis frequens, ab æmulis Rubeus
Otho ac Sanguinarius cognominatus fuit, à Saracenis
Pallida mors. *Cuſp.*

Otho IV. Imp. qui XXXIIX. annis imperauit, propter rerum
geſtarum magnitudinem, Mundi miraculum appellatus
fertur. *Bern. Corius in eius vita.*

Iacobus octauus Agragonum Rex, Petri filius, ob res magnificè
fauſteque geſtas Fortunatus & Felicis memoriæ fuit
appellatus. *Marineus lib. 10. rerum Hiſpan.*

Amicitia.

Nemo Romanorum ſine prænomine appellabatur: idque B
ex eo inſtitutum, quòd quum inter Romulum & Tatium ſocietas
& communicatio imperij inita eſſet, vt vna conſenſio,
vnus populus, vna mens atque idem corpus, ſublato diſcrimine
notaretur: vt Romani Sabinorum, Sabini Romanorum
nomina ſuis nominib. præponerent, æquato regni iure &
conſociato imperio, cautum fuit. Quare prænomina veterum
fuiſſe ex Sabinis nominibus deducta, multorum opinio fuit.
Quin etiam excellentes viros & principali dignitate inſignes,
ſolis prænominibus nominaſſe, magnificentius honeſtiuſque
duxêre, tanquam ob illorum amplitudinem vulgò noti &
conſpicui forent. *Alex. lib. 5. cap. 4.*

Premiſlaus II. à Philippo Cæſare Rex Boëmorum creatus,
converſis inde ſtudiis Othoni, Philippi æmulo, tam conſtanter
adhæſit, vt à Germanis Otthiſchgar diceretur, hoc eſt,
totus Othonianus. Id nominis inde traxit, vt Othogarus etiam
a Boëmis diceretur. Ab eo ſequentes etiam reges Othogari
cognomen ſumſêre, videlicet Venceſlaus III. filius, & Othogarus
nepos, à Rodolfo Cæſare in acie cæſus. *Dubrauius lib. 16. & ſeq.*

Inimicitia, Odij.

Vlyſſi auus maternus Autolycus nomen indidit Ὀδυσσεὺς,
ὅτι πολλοῖς ὀδύσσατο, quoniam auus multis inuiſus fuerit, aliorum
in terra facultates compilare ſolitus. *Euſtath. Iliad. ξ.*

Euripides Tragicus poeta, veneris omnino abſtinens ex quo
μισογύνης, oſor mulierum dicebatur. *Suidas.*

QVIBVS NOMINA INDITA.

Puta

* DEO OPT. MAX.

S. Hieronymus notat *Epiſt. 136.* apud Hebræos olim decem
reperiri conſueuiſſe Dei nomina. Primum EL, id eſt Fortis.
II. Eloha, i. prouidens, gubernans, vindicans. III. Elohim
quod eſt plurale prioris. IV. Sabaôth, quaſi exercituum Deus,
vel copiarum. Eſtque potius Dei cognomen. V. Elion excelſus.
Geneſ. 14. verſ. 22. VI. qui Eſt, ſiue Sum Quod Sum. *Exod.
3.* VII. Adonai. Dominus. VIII. Iehoua. Deus. IX. Saddai.
munificus, omnipotens. X. Tetragrammaton quod Iehoua
pronuntiant. Vnde nomen octauum eſt propriè Ia, יה quod
Deum ſignificat.

ANIMANTIBVS.

☞ *Vide ſuprà, Tit. Impoſitio nominum in genere.*

* VRBIBVS.

☞ *Vide infrà, Communicatio nominum.*

Etiam vrbibus nomina indita, primum quidem à Conditoribus:
vt primus Ciuitatem condidit fuit Cain, poſtquam
iam ipſius poſteri multiplicati eſſent, eamque appellauit à filio
ſuo Henoch, Henochiam, fuitque hæc prima mundi ciuitas.
A conditoribus autem indita Ciuitatibus nomina clarum eſt
ex appellatione Alexandriæ, Conſtantinopolis, Romæ, Adrianopolis
& ſexcentarum aliarum. Aliæ ab euentu aliquo nomen
accipiunt. Sic Colonia à ductis ibidem coloniis, vt fama
eſt Antuerpiam à iacta manu nomen habere. Vnde
Hantvverpiam Belgæ dicunt ? manu inquam Coloſſi, quam
Brabo ſuperauit, dum dextræ manus tributum quam ille à
tranſeuntibus petebat, perſoluere nollet, quamuis totum hoc
commentitium noſter *Heropius* æſtimet. Ab Idolis etiam pleræque
vocatæ.

A ſitu quoque & amœnitate, vel frugum aliarumque rerũ
copia, aliquando ciuitates nomen ſuum habent, vti & a victoribus,
reſtauratoribus, Familiis. De quo conſulatur Theatrum
Ciuitatum orbis Terrarum 6. libris comprehenſum.

De Hebræis Scriptura memorat *Num. 32* quod Amorrhæorũ
vrbibus, tanquã victores ſua nomina indiderint, prioribus
gentilitiis abolitis, cum ab Idolis prius dicerentur, puta à
Baal, Bamot Baal, Baalmeon. &c.

☞ *Conſule locum de Vrbibus.*

☞ *Item infra Tit. Communicatio Nominum.*

Populis.

Ab Abraham Iſaac patre gens nomen ſortita eſt, atque Hebræi
primò dicti, mox & Iudæi à Iuda Iſraëlis filio, Habrami
pronepote. Aurelius Auguſtinus (à quo diſſentire pudeat)
ab Heber, qui ex Noë atnepotibus vnus fuit, Heberos primo,
mox Hebræos nominatos auctor eſt. *Sixt. lib. 1. Em. 1.* Paulus
Epiſcopus Burgenſis cenſet Hebræos eſſe cognominatos
quaſi peregrinos: hocque eſſe etymon vocabuli lingua illa, de

re non eſſe dubitandum: quis enim neſcit gentem illam & in terra Chanaan & in Ægypto eſſe peregrinatam: *L. Viues in lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 5.* A

Lactantius lib. 4. Hebræos tradit egreſſos iam Ægyptum, in quadam Syriæ ſolitudine cum conſediſſent, cœptos appellari Iudæos, quod dux eiuſce examinis erat Iudas, & terra quam incoluêre, Iudæa. Verùm credo cognominationem inde ortam, vnde & tribus Iudæ regnum meruit, quod ea prima poſt Moyſen, cæteris cunctantibus, inter vndas Erythræi maris eſt ingreſſa: quod putant Hebræi intelligi, cùm *Gen. 49.* dicit Iacob Iudæ. Ex captiuitate fili mi aſcẽdiſti. Nam ſic legunt ipſi. *L. Viues in lib. 15. Auguſt. de Ciuit. Dei, cap. 8.*

Xuthus Hellenis F. a fratribus ſuis e Theſſalia eiectus Athenas cõfugit, & ex Erechthei filia Achæum & Ionem filios ſuſcepit. Ion Selinôtis regis Ægialenſium (Ægialus autem olim dicebatur, quæ poſtea Achaia fuit dicta) filiam Helicê in matrimonium accepit, & ab ea vrbem Heliceen, gentem ipſam Ionas vocauit. Penes cuius poſteros manſit imperium, donec ab Achæis eiectis à Doriẽſibus in Peloponneſum redeuntib.
B regno exuti, cum vniuerſo populo profugerunt. Achæus autem Theſſaliam recipit. Illius filij Achander & Architeles cũ Argos veniſſent, & duas Danai filias Scæam & Autonoëm in vxores accepiſſent, confirmato imperio vſus obtinuit, vt ab Achæi liberis communi nomine tam Lacedæmonij quam Argiui dicerentur Achæi: proprio verò ſoli Argiui appellarentur Danai, à rege Danao. *Pauſanias in Achaicis, & Herod. lib. 7.*

Pelaſgi olim erant Cranai nominati. Sub rege verò Cecrope, Cecropidæ cognominati. Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienſes appellati: deinde Iones, ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Athenienſis exercitus. *Herod. lib. 8.*

Vocabantur quondam Perſæ à Græcis Cephenos, à ſe verò ipſis atque ab accolis, Artæi. Verùm poſteaquam Perſeus Danaës & Iouis filius ad Cepheum Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit vxorem, tulit ex ea filium, quem Perſeum appellauit: eumque ille reliquit: à quo (nam Cepheus carebat virili prole) cognomen ſortiti ſunt Perſæ,
C *Herodot. lib. 7.*

Medi quondam ab omnibus vocabantur Arij: ſed vbi ad eos conceſſit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipſi nomen. *Herod. lib. 7.*

Cilices à Cilice Agenoris F. Phœnices appellati, cum prius Hypachæi dicerentur. *Herod. lib. 7.*

Lycij a Lyco Athenienſi, Pandionis F. dicti, cum priùs è Creta oriundi Termilæ appellarentur. *Herod. lib. 7.*

Curis vrbs Sabinorum quondam inſignis, è qua prodiêre T. Tatius, & Numa Pompilius, quorum ille cum Romulo, hic poſt Romulum Romæ regnauit. Poſt raptum Sabinarum Sabini ex hoſtibus amici facti, Romam migrauêre, ciuitatis & nominis ſocietate facta, vt foris quidem Romani, domi verò & pro concione Quirites quaſi Sabini ab vrbe Curis dicerentur. *Strabo lib. 5. Geographiæ.*

Vmbri antiquiſſima Italiæ gens, quos quaſi Ombrios à Græcis dictos putant, quod inundatione terrarum, τῶν ὄμβρων, hoc eſt, imbribus ſuperfuiſſent. *Plin. lib. 3. cap. 14.*

D Teſtatur Iordanes Gepidas Gothos fuiſſe ab origine, & cum rege Erico pariter Gothia (quæ pars eſt Sueciæ) priſcis temporibus egreſſos, nomen tenere ex quodam conuitio. Nam ternis tum grandib. nauibus egreſſi Gothi memorantur. Dux cum rege celeres tenuere portus, quos petiuere: tertia tardior, alios in ſinus aberrauit. Quorum tarditatem pertæſi cæteri, Gepanta illos, patria lingua (hoc eſt, pigros atque tardos) dixere, bene congruente nomine morib. & factis eorundem: nam & corporis motu & ingenij tarditate ſegniores perhibentur. Inde paulisper (vt fit) ex Gepantis, mutato nomine appellati ſunt Gepidæ: quod in ea gente, quandiu regno valuerunt, vocabulum ex contumelia natum, per multa ſecula in gente durauit. *Cranzius lib. 2. Suecia cap. 6.*

In Sclauorum natione maximæ & fortiſſimæ gentes etiam nunc cẽſentur: nempe Ruſſi, quos Ruthenos plerique vocãt, Volynij, Moſchi, Bulgari, Raſciani, Serbi, Boſnenſes, Carni, Croatæ, & ij, qui Dalmatiam, Illyricum, Iſtriam, Vngariæque montana tenent, Slauorumque ſeu Shauinorũ nomen peculiariter retinent: itemque accolæ ſinus Venedici, & Oceani Germanici. Sala & Albi tenus, quorum reliquiæ hodieque à Germanis Vindæ ſeu Vendi vocãtur: denique Boëmi, Luſacij, Morraui, Caſſubij, Pomerani, Maſouij, Sileſij, & Poloni. Sic dicti a Slaua, quod famam ſiue gloriam genti ſignificat, quaſi celebres, cum res magnas & præclaras contra Romanum imperium & finitimos quoſque geſſerint, *Cromerus lib. 1. Poloniæ.* E

Arx Engeren in Epiſcopatu Oſnaburgenſi, vetus ſedes principum antiquæ Saxoniæ Wedekindi & filiorum eius: vnde nomen Anglis Saxonibus, quod olim intulerunt Britanniæ: vt ex illis diceretur Anglia, quod nomen ſeruat in hodiernum. *Cranzius lib. 8. Metrop. cap. 52.*

Regibus. Reges a quibus denominati.

Omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, idque ea cauſa factum eſt, quod Iupiter is, qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienſes præcipue contulit. Atque vt Cæſares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæſaris auſpicium vocati fuerunt: ita Ioues reges omnes ad Iouis Arcadis auſpicium dicti ſunt ab antiquis. Poſtea omnia & Arcadis & cæterorum eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa ſunt a poëtis. *Natalis Comes Mythologia lib. 2. cap. 1.*

Arſaces Scytha, vir fortis & ſtrenuus, quum premente inopia, latrociniis obnoxiam iuuentam ageret, coacta exulum manu, quos Parthos nuncupant, deuicto Seleuco & Mandragora, in regem Parthorum aſſumitus, illud ita inſtituit, formauitque, vt diem victoriæ tanquam natalem libertatis, multis poſt tempeſtatibus, ſolennem celebrarint. Qui poſtquam fato functus eſt, tanto honori ipſius memoria fuit, vt celebre ad poſteros reges cognomen Arſacis ex ſuo nomine reliquerit. Nam & Parapatius, & Mithridates, & Pharnaces, & qui poſt illum regnarunt Parthorum reges, cognomen Arſacis ſibi poſteriſque illuſtri titulo propagatum adoptauerunt. Quorum poſteros parum legitime regnare dixerunt, niſi ex matris inceſto & filij concubitu editi forent. *Alex. lib. 1. cap. 2.* F

Indorum reges, alios Palibrotos, alios Sandracoctos: nonnullos Taxiles, ſequente nomine in quemcunque imperium tranſiret, ob eximiam in bello virtutem denominatos ferunt. Bythynos ob prioris Nicomedis claritatem, qui militiæ & domi clarus fuit, Nicomedis cognomen regibus indidiſſe putant. A Cecrope, qui Athenis regnauit primus, reges Athenienſium Cecropidæ nuncupantur. Hic enim omnem multitudinem in oppida duodecim digeſtam, partitus fuit, quam Theſeus obuiam eundo periculis, ne hoſtium præda forent, velut vnius corporis alumnos, in vnam vrbem poſtea ſociauit & coëgit. *Idem.* G

Artaxerxes Mnemon cùm bonum regem ſe præſtitiſſet, planeque affabilem, & pacis amantem, omnium deinceps Regum nomina Perſæ commutarunt, eiſque nomen ipſis impoſuerunt vt Artaxerxæ dicerentur. *Diod. lib. 15.*

Aſſyriorum reges Tigranes dicti cognominatique ſunt. Cùm enim Seleucidarum imperium ab Alexandro ad ſeptuaginta ſupra ducentos annos prouectum fuerit, Tigranis cognomen a primo illo, qui Aſſyriis præfuit ſummæ iuſtitiæ temperamento, poſteri deſumsêre, ita vt per ea tempora quatuor ſupra decem Tigranes reges denominati ferantur. *Alexand. lib. 1. cap. 2.*

A Neoptolemo Achillis filio, qui Pyrrhus dictus eſt, reges Moloſſorum Pyrrhidæ, cùm ea loca tenuiſſent: & Ponti, Mithridatis nomina ſumſere. Is enim, cum quo populus Romanus multiplex bellum geſſit, a primo Mithridate ſextus adnumeratur, quem Eupatorem vocitarunt. *Alexand. lib. 3. cap. 2.* H

In Meroe, quòd Candaces præcipua mulier regnum tenuiſſet, reginas in poſterum Candaces cognominari voluere: eaque obſeruatio conſtãs & perdiu manſit. *Alex. lib. 1. cap. 2.*

Ægyptiorum reges, poſt Mineum Memphis conditorem qui Abrahamo longè prior vixit) Pharaones ſunt appellati, a rege quodam Pharaone. Pharaoth enim lingua illorum regem ſignat: vti poſtea Ptolemæi ſunt dicti: Poſt ſocerum autem Salomonis nulli amplius hoc nomine fuerunt appellati, ſed propriis nominibus. *Ioſephus lib. 8. Antiq. cap. 6.*

Ægyptij reges cùm antea Pharaones dicerentur, Ptolemæus Lagus, gregarij militis filius, qui Ægyptum armis ſibi vendicarat, poſt res cum Antigono compoſitas, cum quo multiplici bello & immodica ſimultate conflictatus eſt, Ægypti regnum quandiu vixit, moribus & diſciplinis mirificè inſtruxit ornauitque. Iam grãdis natu, morbo abſumtus eſt, magno ſui deſiderio relicto. Cuius memoriam Alexãdrini tanta cla-

ritate proſequuti fuêre, vt Philadelpho, qui poſt eum regnauit,
A & reliquis Ægypti regibus, ab illius nomine, Ptolemæi cognomenta indiderint. Nam & Euergetes, qui Philadelpho ſucceſſit, & Philopator, qui Tryphô, & Epiphanes, & Philomator, & alter Euergetes Phylcon appellatus, & Lagus, & Auletes, Ægyptiorum reges, ab illo Ptolemæi dicti cognominatique ſunt. *Ibid.*

Reges Corinthij olim Cypſelidæ dicti à Cypſelo qui pulſis Baccidis à Corintho, ibidem imperio eſt potitus, ſummaſque coëgit diuitias. *Herodotus, & Strabo.*

Paphlagonum reges Pylemenes dici conſueuêre. Hinc per iocum Nicomedes Bithyniæ Rex, cum ſubactam Paphlagoniam cum Mithridate diuiſiſſet, eam iuſſus in integrum reſtituere, ſuis viribus diffiſus, ſe iuſto regi reſtituere velle dixit, atque Philomenem filium, Pylemenem nuncupauit, regnoque impoſuit. *Sabel. lib. 5. En. 6.*

A Syluio Aſcanij filio, qui ſecundus ab Aſcanio ſuſcepit Albæ regnum, reliquos Albanorum reges, per ordinem ſucceſſionis, Syluios cognominatos fuiſſe traditur. Siquidem Æneas Albanorum Rex, & Latinus, & Capys & Capenus, & Tyberinus, ac reliqui deinceps, quandiu regnum Albæ ſtetit, Syluij
B cognomenta ab illo meruêre. *Alex lib. 1. cap. 2.*

Latinis regibus à Murano, qui in Latio regnauit: Murani cognomen inditum. *Idem.*

De Romanis principibus nemo ambigit, quin à diuo Iulio & Octauio reliqui Imperatores, Cæſares & Auguſti dicti cognominatique ſint. Credo equidem, quòd deſiderio illorum poſt funera tenerentur, & tanquam in poſteris eadem indoles futuræ virtutis eniteret, ita eodem ſibi nomine adoptato, ipſi quoque ad præclara facinora obeunda inuitarêtur. Manſitque ſequutis Imperatoribus cognomen Cæſaris & Auguſti. Quod non ipſis modò, ſed vxoribus, ſororibus & filiabus commune fuit. Siquidem Liuia, poſtquam nupſit Octauio, Auguſtæ nomen tulit: & Agrippina, poſtquam Claudio coniugata fuit. Senatus quoque frequenti curia vxori ſororique Traiani, cognomen Auguſtarum dedit: & Vitellius matri, & Fauſtinæ vxori Antoninus? ſic Iuliani vxor & filia, Auguſtæ appellatæ ſunt. Quibus hoc etiam honoris tributum eſt, vt illas quandoque ſacer ignis præiret: quem mox ſequuti Cæſares, pro maieſtate imperij, more Perſarum regum & Indorum, ſibi ven-
C dicarunt: tametſi Vitellius oblatum ſibi Cæſaris cognomẽ recuſarit, Auguſti verò diſtulerit: quod poſtea deploratis rebus, quum hoſtilibus armis premeretur, dimiſſum reuocauit, & Cæſarem ſe dici voluit. *Alex. lib. 1. cap. 2.*

Poſt longam ſeriem annorum Romani Imp. Antonini cognomenta ſumpsêre. Namque à Pio Antonino, Antoninus Philoſophus, vir omni laude dignus: deinde Commodus, Caracalla, Geta, Heliogabalus, & alij ex Cæſaribus fama illuſtres, Antonini nomen ſibi adoptarunt: voluitque Seuerus Imperator, vt Romani Imperatores, ſicut Cæſaris, ſic in poſterum Antonini nomen ferrent. *Idem.*

Ataulphus Gothorum rex, Roma debellata, eò veſaniæ proceſſit, vt quemadmodum Cæſares, ſic in poſterum Romanos Principes Ataulphos cognominari deſtinarit. *Idem.*

Longobarbi, cùm poſt mortem Alboini xx. annis ſub ducibus fuiſſent, Autharim regem ſibi crearunt: quem à Veſpaſianis & Fl. Claudio Impp. optimis ſumto augurio, & ob dignitatem Flauiũ appellauerunt. Quo prænomine omnes; qui poſtea fuerunt, Longobardorum reges, feliciter vſi ſunt. *Paul.*
D *Diaconus lib. 3. cap. 8. de Longob. & Platina.*

Scioldus, Lotheri Danorum regis F. etiamnum puer, cùm à tutoribus fortè inſpectandæ venationis licentiam impetraſſet, obuium ſibi inſolitæ magnitudinis vrſum inermis ſolo cingulo inuolutum conſtrictumque necandum comitibus præbuit. Quindecim annos natus, inuſitato corporis incremento perfectiſſimum humani roboris ſpecimen præferebat. Ab eo cæteri Danorum reges, communi quodam vocabulo Skioldungi vocari cœpti. *Saxo. lib. 1. Cranz. lib. 1. Dania, c. 5.*

Familiis. Familia à quibus denominata.

Ægyptus Meſſeniorum rex, Creſphontis F. poſt reditum Heraclidarum in Peloponneſum, cùm & obſequiis, & nobilitate, & largitionibus plebem deliniiſſet (patri diſpar, qui quòd nimium popularis eſſet, à potẽtioribus occiſus fuit cum omni prole, excepto Æpyto natu minimo, qui apud Cypſelum maternum auum regem Arcadum educabatur) eò peruenit honoris, vt Æpitidæ poſteri iam omnes appellati ſint, cùm ante Heraclidæ dicerentur. *Pauſanias in Meſſenicis.*

Clodij & Cluentij apud Rom. à Cloantho. & Mem- E
mij a Mneſtheo, a Sergeſto autem Sergij, ſicut à Naute Nautij, & Geganij à Gia, Troianis ducibus, qui Æneæ comites poſt euerſum Illium, hoc applicuêre, illis progenitoribus gloriantur: fuitque proprium Nautiorum familiæ vt ſacerdotes Palladis fierent, & ſacra tractarent, quòd Princeps familiæ Palladium Romam attuliſſe ferebatur. Sic Manilios a Manilia Telegoni filia, quam Tuſculi genuit, & Cæcilios à Cæculo Præneſtis conditore, & Lamios à Lamo, qui Formiis imperauit, & Calphurnios à Calpho, Numæ regis filio, oriundos ferunt. Quatuor enim Numa filios genuit, qui omnes honeſtarum familiarum nomina dedêre: Calphum ex quo Calphurnios: Pomponem, vnde Pomponios: à Pino autem Pinarios, & ex Mamerco Mamercos fluxiſſe putant. Sed Calphurniorum familiam illuſtraſſe dicitur L. Calphurnius Piſo Frugi, qui Tribunis plebis, repetundarum legem tulit primus, & promulgauit. *Alex. 1. cap. 9.*

Qui primus Sulpitiorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut vnde traxerit, ambigitur. Quidam putant, quòd oppidum Hiſpaniæ fruſtra diu oppugnatum illitis demum galbano facibus ſuccenderit; alij quod in diuturna valetudine galbeo, F
id eſt, remediis lana inuolutis aſſiduè vteretur, nonnulli, quòd præpinguis fuerit viſus, quem galbam Galli vocant: vel contra, quod tam exilis, quam ſunt animalia, quæ in eſculis naſcuntur, appellanturque galbæ. Familiam illuſtrauit Sergius Galba conſularis, temporum ſuorum eloquentiſſimus. *Suetonius.*

Camus à Suenone Danorum & Anglorum rege in Scotiam cum exercitu miſſus, a Malcolmo III. Scotorum rege victus atque cæſus eſt, deditque, loco nomen, vt obeliſcum ibidem in rei monimentum erectum (cui & cadentis cami & cædentium noſtro æuo conſpiciuntur effigies inſculptæ) ſimul atque proximum vicum Camuſtene, id eſt, Cami lapidem indigenæ vocent. Præcipuus erat Cami percuſſorum egregius adoleſcẽs Keth nomine, à Malcolmo rege agro in Laudonia donatus, Kethis familiæ, inter Scotos admodum inſignis, auctor. *H. Boëthius lib. 11.*

Anni ſunt plus quam ſexcenti, quod Turcæ in Aſiam minorem, quam Natoliam appellamus, peruenerunt: quo in loco prædæ ac bellis continue incumbentes, quam plurima loca G
munita paulatim ſubiugarunt, adeò vt populis illis, qui non admodum exactè arma exercere nouerant, magno terrori eſſent. Neque tamen principem aliquem vnquam habuerunt, ſed veluti Aphricæ Alarbes, quos vocant, diuiſi per turmas, regionem illam ampliſſimam tyrannico Imperio poſſidebant. Cæterum ſub Godefredi Bolionij aduentum, qui vt terram Sanctam acquireret, cum trecentis millibus peditum, atque equitum centum millibus tranſierat mare, vires in vnum cõtraxerunt: ac ſub regimine Solymanni cuiuſdam excellentiſſimi ducis prope ciuitatem Nicæam Chriſtianos aggreſſi, maximis noſtrorum laboribus ac pugna non incruenta, fuſi tandem fugatique ſunt. Poſt hunc Solymannum Turcæ per plures annos nullum ducem, cuius extet memoria, præcipuum habuêre. Verùm circa annum à Chriſto nato M.CCC. Othomannus quidam, filius Zichi, qui tenuis conditionis homo fuit, nomen, vires ac dignitatem inter Turcas habere cœpit. Atque is extitit, qui Turcarum Imperatoribus, nimirum iis, qui per maſculorum rectam lineam deſcenderunt, nomen fa- H
miliæ dedit. Is, inquam, magnum ingenium cum viribus corporis coniunctum, ac fortunam mirum in modum fauentem habuit. Plurima loca munita, Pontico mari adiacentia, in deditionẽ accepit. Sed egregias ſuas victorias maximopere nobilitauit debellata Siua ciuitate pulcherrima, quæ antiquitus Sebaſtia dicebatur. Regnauit annis vigintiocto: defunctuſque eſt. Salutis noſtræ anno 1328. ſub põtificatu Papæ Benedicti XI. *Iouius.* Pater Othomanni I. regis Turcorum cùm propter res ſuas præclarè adminiſtratas auguſtior homine, & quaſi diuinus reputaretur, poſteris reliquit inſigne cognomentum, vt Othomannidæ ſiue Othomanni filij vocentur. *Chalcoc. lib. 1.*
Othom. qui primus in Turcarum gente hoc nomen tulit, vir acer, à Galatiæ loco in quo natus eſt. Othomãnus dictus fuit, Nam anno circiter 1250. quatuor è Perſide familiæ, cũ totidem ducib. ac exercitibus, latè per Aſiã perque Europã vagati ſunt. Aſſembecci, Candelori, Caramanni, Othomanni, Othomannus paulatim omnes ſuſtulit atq; deuicit, ac regionib. expulit, eaſq; poſſedit. Diu tamen reſtitit illi Caramannorũ familia, cum tãdem tota à Mahometo Amurathis filio ſublata eſt.

Sacerdo

Sacerdotibus. A quorum nominibus Sacerdotes denominati.

A Megabyzus ſacerdos Dianæ Epheſiæ eunuchus, à cuius nomine cæteri Sacerdotes Dianæ dicti ſunt Negabyzi. *Plin. lib. 35. Hiſt. Nat.*

Meliſſa ſacerdos Cybeles, à cuius nomine cæteræ eius deæ Sacerdotes Meliſſæ poſtea dictæ ſunt. *Alex. ab Alex. lib. 2. c. 8.*

Nobilibus.

Gramo Scioldi Danorum Regis F. ob corporis animíque præſtantiam id à poſteris tributum, vt in vetuſtiſſimis Danorum carminibus ipſius vocabulo regiæ Nobilitas cenſeatur. *Saxo lib. 1.*

Pueris.

Cùm Lydi ab Æolibus affligerentur, ita vt de Smyrna relinquenda cogitarent, & duces per præconem ſequi iuſſiſſent eos, qui vellent exire vrbe: Homerum, puerulum etiamnum (quem Mæon rex Lydorum educandum ſuſceperat, ſed paulò poſt fatis conceſſerat) ſe quoque ὁμηρεῖν (id eſt, ſequi) velle dixiſſe, inde pro Meleſigene Homerum appellatum tradunt. *Plut. in vita eius.*

B Macarius Ægyptius Monachus ob religioſam grauitatem etiamnum puer παιδαριογέρων dicebatur. *Sozomenus lib. 6. cap. 20.*

QVOMODO. Vel loco.

Conſtantinus Imp. Traianum Cæſarem Herbam parietariam, ob titulos multos ædificiis inſcriptos, appellare ſolitus eſt. *Cuſp.*

Hugo Capetus, qui regnum Francorum occupauit, appellatus eſt Abbas, quòd ſe rebus monaſteriorum implicaret, per iocum ſeipſum Abbatem vocans. *Cranız. lib. 4. Saxonia. cap. 18.*

Contemptu.

Saxones & Sueui, cùm Henricus IV. Imperator diu abeſſet, & malè meritus de ſummo Pontifice dudum regno deſtitutus haberetur: Hermannum quendam Lotharingiæ ducem, cui nemo ætate illa magnitudine opum potuit comparari, regem C Romanorum declarauere, dederúntque illi Saxones arcem ad oppidum Iſleue. Ibi, quoniam allium abundat, Imperatorij illum per contumeliam appellauere regem Alliorum. Qui poſt depoſito regis nomine, Henrico reconciliatus eſt. *Crantz. lib. 5. Saxonia, cap. 10.*

A QVIBVS INDITA. Ab Angelis.

Nominum impoſitio quanti ſit momenti, vt alia deſint exempla, duo illa, de Saluatore noſtro, eiuſque præcurſore Ioanne ſatis teſtantur. Gabriel ſiquidem Archangelus Zachariæ expreſſis verbis mandauit, vt filium Ioannem appellaret: & Elizabetha, muto Zacharia, Spiritus ſancti inſtinctu, idipſum confirmauit, fruſtra reluctantibus amicis, qui illi patris nomen imponere volebant. Saluatorem verò noſtrum Ieſum vocandum eſſe, idem Mariæ Virgini præcepit. *Luc. 1.*

Principibus.

☞ *Vide ſuprà de Ioſeph Patriarcha.*

Parentibus.

D Primogenitum ſuum Eua Cain nominauit, quod illum enixa dixiſſet, Adepta ſum virum à Deo. Inde Abel peperit: Mox Seth: ſic dictum, quod Deum ſibi repoſuiſſe prolem alteram in locum Abel à Cain perempti diceret. *Gen. 4.*

Ioſeph F. Iacob, cùm in Ægypto apud Pharaonem ſapientiæ nomine in magna eſſet exiſtimatione, & ex Aſeneth Putiphare Heliopolitani pontificis filia ſuſtuliſſet liberos: grandiorem natu vocauit Manaſſem, quòd ei Deus omnium dolorum, ipſiuſque patriæ domus obliuionem attuliſſet: minorem autem Ephraim nuncupauit, quod eum fœcundaſſet Deus in terra ſuæ miſeriæ. *Gen. 41.*

* Videtur apud Hebræos, vſitatum, vt pater nomen imponat primogenito, tanquam à quo nomen familiæ traduceretur ad poſteros. Sic legimus de Iuda Patriarcha, quod primogenito nomen dederit Hier. reliquos autem filios mater appellauerit, nomine illis dando. Quomodo Rachel filium iuniorem Benoni vocauit: quod tamen nomen Pater immutauit, vocans enim Beniamin, vnde conſtat Patri competiiſſe primarium ius imponendi nomen liberis.

Vſus hodie habet, vt prolibus maſculini ſexus, Patris, aut ſuſceptoris ſiue patrini in baptiſmo, femellis verò matris, auis, vel ſuſceptricis nomen detur. Quamuis modo etiam patri filiorum, matri verò filiarum nominatio plerunque deferatur. E

Coniugibus.

Adam mulierem ex ſua coſta productam Iſchah vocauit, hoc eſt, viraginem, quoniam viri propago eſſet, & adiumentum. *Gen. 2.* Eandem poſt lapſum, Euam nuncupauit, quod eſſet omnium viuentium mater. *Gen. 3.*

QVANDO.

Auctor *Ariſtoteles* eſt, *libro de Hiſt. anim.* nato Infanti ante diem à natiuitate ſeptimum nomen imponi ſolitum apud Græcos, veluti priùs non videretur omnino vitalis. Apud Suidam inuenio tamen, decima id Athenis die ſolitum factitari, quando congregatis tum conſanguineis, tum amicis, peracta re diuina, ſplendidum parabatur conuiuium, quod vocabant δεκάτην ἑστιᾶν. Nam quinto à nato infante die, Amphidromia agebatur, qua manus expurgabant, quæ obſtetricis munere fuerant perfunctæ, curſúque ad focum Laribus offerebatur puer, mittebantúrque à propinquis polypodes ac ſepiæ, munerum loco. At *Iulius Capitolinus in Antonino philoſopho*: Inter F hæc, inquit, liberales cauſas ita muniuit, vt primus iuberet apud præfectos ærarij Saturni vnumquenque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine impoſito. Per prouincias tabulariorum publicorum vſum inſtituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud ærarij præfectos: vt ſi fortè aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret, atque hanc totam legem de aſſertionibus affirmauit. Apud nos item Pompeius Feſtus: Luſtrici, inquit, dies infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus, vnde dea Nundina, à nono die naſcentium: quia his luſtrantur, atque eis nomina imponuntur. *Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 16. Cal. lib. 22. cap. 12. Antiq. Lect.*

Decimo à partu die, vel vt Ariſtoteli placuit, ſeptimo, Græci liberis nomen imponebant.

* Hebræi olim in Circumciſione quæ ex præcepto fiebat die octauo, nomen infanti imponebant, vti fit apud Chriſtianos in Baptiſmo. Sic Abram in circumciſione vocatus fuit Abraham. Chriſto quoque circumciſo datum fuit venerabile illud nomen Ieſus.

G * Romani puellis octauo à natiuitate die: pueris nono imponebant nomen, plures cauſas *Plutarchus* reddit. Naturales quidem, quod fœminæ citius ad pubertatem perueniant, atque in vtero abſoluantur quam mares. Myſticas, quod Pythagorici, fœminam parem numerum, marem imparem vocent, eſt autem impar fœcundus, & in compoſitione præſtat pari, diuiſiſque in vnitates ambobus par inſtar fœminæ vacuum relinquit ſpatium: Impar ſemper medium habet plenum. Ita *Plut. in quaeſt. Rom.*

Ante diem ſeptimum rarò data fuerunt nomina Infantibus quia ante hunc diem exponitur Infans variis caſibus: eſtque clymactericus, & infirmitatibus ſubiectus.

Valerius, Pueris non niſi cum togam ſumerent virilem: Puellis verò dum nuberent nomina indita teſtatur.

At *Iulius Capitol. in Antonino Philoſopho*: Inter has inquit, liberales cauſas ita puniuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni munus, atque ciuium natos liberos profiteri, intra diem tertium nomine impoſito.

Apud Turcas nomina imponuntur non die quo quis circumciditur, ſed ſimul ac natus eſt, vt ſcribit *Barthol. Georgewitz lib. de moribus Turcarum.* H

QVO RITV. SOLEMNITATE.

Apud Græcos pariter ac Romanos, magna cum ſolennitate vſurpatam nominum Impoſitionem *Tertullianus* teſtatur *l. de Idololat.* vocans ſolemnitatem nominalium.

Igitur eo die conuiuia celebrabantur, ad quæ amici, propinquiores, vicini conueniebant, puero benè precaturi.

De Athenienſibus rectè meminit *Suidas, & Celſ. lib. 22. cap. 22.* quod congregatis neceſſariis, Infantibus nomina imponebant, & opiparum conuiuium parabant. Vocati autem in conuiuium, puerulo, & puerperæ munera dabant, ad eum modum quo hodie in Baptiſmo fit apud Chriſtianos, in Circumciſione apud Iudæos & Mahometanos. Quin etiam ſeruos munera dediſſe, *Turnebus* eſt auctor *lib. 3. Aduerſ. cap. 6.*

Denique ſacrificia pro puero offerebant, eumque initiabant Ita Athenienſes liberos ſuos Cereri & Libero initiabant. *Plautus in Truculento.*

Quin Diis, inquit, ſacrificare hodie pro puero volo.
A *Quinto die, quod fieri oportet, vt infra.*
Æ. aſſor manum ſe curaturum ſcio,
Vt cuius me non pœniteat; mutas mihi. &c.

NOMINA SVPERBE ET INSOLENTER ASSVMERE.

☞ *Vide in loco Tit. Vbi de vanitate illorum qui ea vſurparunt.*

NOMINVM CONSERVATIO. VEL NOMINA SERVATA.

M. Tul. Cicero, admonentibus amicis, cùm primum honores peteret, & rempub. attingeret, vt abiiceret hoc nomen ridiculum immutaretve, fertur glorians dixiſſe, Eniſurum ſe illuſtrius Ciceronis nomen Scauris & Catulis reddere. Quæſtor in Sicilia donum argenteum diis conſecrauit, in quo initia inſcripſit duorum nominum, Marc. Tul. tertij loco ludens cicer iuſſit artifici proximè illas literas incidere. *Plut. in Cic.*

Hadrianus VI. Pp. anno M. D. XXII. Pontifex creatus idem nomen quod antea habuerat, ſeruauit. *Auctor vita.*

B NON SERVATA. MVTATA.

☞ *Exempla ex Titulis Nominum honorificorum vel ignominioſorum peterrunt. His enim Mutatio nominis, illic Noui nominis impoſiti habetur ratio.*

Cum Abrahamo Dominus fœdus iniit, & numeroſam poſteritatem promiſit. Eam igitur ob cauſam non amplius Abram ſed Abraham appellari voluit, hoc eſt, patrem multarum gentium: & vxorem non amplius Sarai, id eſt, principem meam (populi videlicet Iſraelitici) ſed Saram, id eſt, principem, matrem videlicet omnium credentium, ſiue iſraelitæ fuerint, ſiue gentes. Principis enim nomen latius patet, quam principis meæ. In ſemine enim Abrahæ Chriſto, omnes gentes terrarum benedictionem conſecutæ ſunt. *Gen.* 17. Hebræorum quidam, teſte Hieronymo, auctores ſunt, Deum vnam literam ex ſuo nomine tetragrammaton Abrahæ & Saræ dediſſe, ſcilicet he literam. *L. Viues in lib.* 16. *Aug. de Ciuit. Dei cap.* 18.

Moyſes per Dei ſpiritum prævidens qui ſibi præpararetur ſucceſſor, & prænoſcens, eum, qui poſt ſe regnum ſuſciperet,
C maiores ſacramenti per Meſſiam inſtituendi miniſtrum eſſe futurum Ieſum cognominauit eum id eſt, Seruatorem, qui priùs Hoſee parentum fuerat appellatione vocitatus: ſe enim in huius vocabuli ſacramento, maioris cuiuſdam gloriæ regem quam mortalis natura recipit eſſe ponendum. Hunc vulgò pro Ieſu Iehoſuam vocant. *Euſeb. in Eccleſ. hiſt. & Hieron. in com. ſuper Oſeam.*

Regem conſtituit Pharao Nechao Eliacim filium Ioſiæ, pro Ioſia patre eius, vertitque nomen eius Ioacim. 4. *Reg.* 23.

Nabuchodonoſor captum Regem Iudæorum Ioacin, Sabylonem duxit, & regem conſtituit Mathatiam patruum eius pro eo: impoſuitque nomen ei Sedeciam 4. *Reg.* 24.

Pueris Iudæis quatuor eunuchorum præfectus nomina mutauit. *Dan.* 1. Vocauit enim Danielem, Baltaſſar: Ananiam, Sidrach: Miſaelem, Miſach: & Azariam, Abdenago.

Iudæi nomina ſua reuerentia nominis diuini Iehoua mutant. Vt ſi quis in ſuo nomine proprio tres vel quatuor eius nominis literas poſſideret, non temere à quoquam nominaretur, præſertim in familiaribus & quotidianis colloquiis, ſed alio quodam fictitio, quod vel idem cum proprio ſignificaret,
D vel certè proprium inſigni aliqua notione inſinuaret.

Iudæi poſteaquam cum gentilibus commercium habere cœperunt, illorum conuerſatione corrupti, nomina etiam mutarunt vetera, & patrij ſoni pertæſi, Græcam mollitiem in nominibus affectarunt (Sic Ieſus pontifex Iaſonem, Onias Menelaum ſe appellari voluerunt) & mutatione nominis Græcam etiam impietatem ſecuti, patriam in grauiſſimas calamitates coniecerunt. *Ioſephus lib.* 12. *Antiq.*

Aiunt quidam ſermones Delphicii, Herculem Iouis & Alcmenes filium, genere nominatum eſſe Heraclidem: interiecto deinde tempore, quadam de cauſa oraculum conſuluiſſe, & compotem factum, quorum gratia venerat præterea ſeorſim etiam hæc audiſſe à Deo:

Heraclem te alio Phœbus cognomine dicit:
Gratificando, etenim decus immortale tenebis.

Ælianus de Varia hiſtoria lib. 2.

Podarces Laomedontis F. euerſa Troia ab Hercule, captus à Telamone, & muliebri mundo redemptus ab Heſione ſorore, liberatus fuit. Heſione ipſa in Græciam cum Telamone abiit. Itaque ἀπὸ τ͂ πρίαϛ, Priami nomen in poſterum obtinuit. E
Euſtath. in 1. *Iliados.*

Sphinas Gymnoſophiſtarum Brachmanum princeps, à Taxile rege perſuaſus, ad Alexandrum Magnum venit: & cum eo congreſſus, Indica voce Cale (id eſt, Salue) regem ſalutauit. Inde à Macedonibus Calanus dictus eſt. *Plut in Alex.*

Erat conſtitutum, vt qui in numero ciuium Romanorum adſciti, quique ciuitatem Romanam populi iuſſu aſſequuti fuerant (ne quid diſcriminis cum veris ciuibus foret) pudendas artes & homine Romano indignas non pertractarent, ac mutatis exploſiſque veteribus nominibus, P. Cornelij, Metellorumque, & Claudiorum, aliorumque nobilium Romanorum patrica nomina, tanquam veri ciues & cultu Romano educati, vſurparent. *Alex. lib.* 4. *cap.* 10.

Quamdiu C. Marius iunior ciuile bellum feliciter tractauit, Martis eſt filius nuncupatus. Mox rebus partium fractis priſtinæque fortunæ fauore deſtitutus, non Martis ſed Veneris filius eſt di tus *Sab. lib.* 6 *cap.* 3.

Poſt Iulium Romæ in ſenatu crudeliter interfectum, cùm in populi ſeditione, ab iis, qui mortem Cæſaris vindicare conabantur, Heluis Cinna tribunus, errore nominis pro alio F
Cinna, coniurationis participe, interfectus eſſet: Caſca tribunus plebis timuit, ne ipſe quoque ſimili errore pro Seruilio Caſca occideretur. Itaque litteris immutatis, vitæ ſuæ proſpexit. *Xiphil. Dionis abbreuiator, in Iulio.*

Cùm Auguſti Cæſaris temporibus proſcripti, qui in Iulij mortem aut conſpirauerant, aut eius tantum aliqua ex parte conſcij fuerant, crudeliter in vrbe trucidarentur, ferrumque Lepidi atque Antonij in multos etiam innocentiſſimos ciues ſtringeretur: Terentius Varro, quod vni ex proſcriptis idem nomen eſſet, metuens ne quod Cinnæ euenerat, ſibi quoque contingeret (erat enim Tribunus plebis) litteram de ſuo nomine detraxit, & eam ob cauſam à multis deriſus eſt. *Xiphil. in Auguſto.*

Auguſto Cæſari infanti cognomen Thurino inditum eſt, in memoriam maiorum originis: vel quòd in regione Thurina, recens eo nato, pater Octauius aduerſus fugitiuos proſperè rem geſſerat: Sed & à M. Antonio in epiſtolis per contumeliam ſæpè Thurinus appellatur: & ipſe nihil amplius quam
mirari ſe reſcribit, pro opprobrio nomen priùs ſibi obiici. Poſtea C. Cæſaris, & deinde Auguſti cognomē aſſumpſit: alterum, G
teſtamento maioris auunculi: alterum, Munatij Planci ſententia, cum quibuſdam cenſentibus, Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem vrbis, præualuiſſet, vt Auguſtus potiùs vocaretur non tantum nouo, ſed etiam ampliore cognomine: quod loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, auguſta dicantur, ab auctu, vel ab auium geſtu, guſtuve, ſicut etiam Ennius docet, ſcribens: Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt. *Suet.*

Porphyrio philoſopho, patria Syro, nomen fuerat Malchus, quod regem lingua Syrorum ſignat. Græca imbutus à Plotino literatura, vt cum nomine barbariem exuiſſe videretur, ab habitu regio, qui purpura eſt, ἀπὸ τῆς πορφύρας nomen traxit. *Suidas, & Eunapius.*

Diocletianus Imp. natione Dalmata, ſcribæ filius, Anullini ſenatoris libertus, matre pariter atque patria Dioclea, non longè ab vrbe Salona, à qua, donec Imperium ſumpſit, Dioclem ſe appellauit. Vbi verò Auguſtus eſt declaratus: Romano more Diocletiani nomen aſciuit. *Sigonius lib.* 1. *Imperij* H
Occid.

Seuerus Imp. Baſſianum F. natu maiorem Antoninum appellauit, dum Cæſarem faceret, appoſito Aurelij nomine, vt ſcilicet fratrem Getam ab ſpe Imperij, quam conceperat, ſubmoueret: & ſimul quod ſomniauerat, Antoninum ſibi ſucceſſurum. Licet alij idcirco Antoninum dictum ſcribant, quod Seuerus ipſe in Marci familiam tranſire voluerit. Marcum enim ex omnibus Imperatoribus tantum coluit, vt Antonini nomen omnibus deinceps, quaſi Auguſti, adſcribendum putaret. Quinimò poſt mortem eius, cineres Marci ſepulcro illati fuerunt. *Spart.*

Valens Imp. Arrianus, cùm nefario quorundam hominum vaticinio cognouiſſet, eum ſibi ſucceſſurum, qui Theod primis nominis ſui literis præferret, omnes Theodoſios, Theodoros, Theodotóſque, quod ad imperium idoneos duxit, è medio tollendos curauit. Quo facto, multi nomina à parentibus ſibi impoſita poſuerunt, atque alia minus periculo obnoxia induerunt. Valente à Gothis cæſo, Gratianus collegam imperij adſciuit

adſciuit Theodoſium ex Hiſpania vocatum, rei militaris peri- A tiſſimum *Sigon.lib.8.Imp.occid.*

Theodoſius II. Imp. orientis Athenaidem Leontij philoſophi Athenienſis filiam, Pulcheriæ ſororis commendatione ſibi matrimonio iunxit, virginem cùm forma tum prudentia virtuteque præſtantem, eamque Eudociam appellauit. *Sigon. lib. 11. Imp occid.*

Quidam annotauit quoſdam Romanos Pontif. tot annos in gubernatione viuere, quot numeros contineret aſſumptum ab illis in electione nomen: Alexander enim II. ſecundo: Clemens III tertio: Victor IV. quarto: Pius V. quinto: Leo X decimo: Gregorius XIII, decimotertio: Sixtus V. quinto, Pontificatus anno finito, ex hac vita migrauit.

Vrbanus VII. Pontifex electus, dum ſacro habitu veſtiretur, & ſtola ex tenuiſſimo lino indueretur: Quis, inquit, credidiſſet vnquam, veſtem tam leuem, tantum ſecum adferre ponderis, curas, & onera Pontificatus innuens. In mutatione nominis Vrbanus voluit nominari; vel quia in Vrbe, hoc eſt, Romæ, quæ propter excellentiam Vrbs propriè dicitur: vel quia hoc nomine ſignificare voluit, ſe Vrbanè, hoc, eſt ciuiliter ſuos B tractaturum.

Clementi VII. antea erat nomen Iulius, quod etiam ſeruare decreuerat, & iam vſurpare idem cœperat: ſed Cardinalium quorundam rogatu, Clementis, quo nomen moribus conueniret, accepit. *Auctor vitæ.*

Paulus II. Pp. Formoſi nomen ſuſcepturus, à Cardinalibus amicis fuit territus, ne Formoſi quoque illum fata manerent *Platina.*

Anſgarius & Ibo Gaudeberſum conſecrantes, Simonem vocauerunt, eumque in Sueouiam miſerunt. *Cranzius lib. 1. Metropoleos, cap. 32.*

Roberto Regi Scotiæ, Ioannes filius ſucceſſit. Placuit optimatibus huic nomen patris imponere, & Robertum III appellare, quod Ioannes parum eſſet nomen regib. felix: omen à Ioanne Francorum rege accipientibus, qui inauſpicato cum Angelis pugnaſſet, & à Ioanne Anglo, qui regno à Gallis exutus fuiſſet. *Polyd. lib. 10. & Boethius lib. 16.*

Carolo IV Imp. Boëmorum regi nomen in baptiſmo Venceſlaus fuit. At in confirmatione à Carolo Francorum re- C ge mutatum eſt, apud quem pueritiæ rudimenta peregit. *An. Sylnius in hiſt. Boem.*

Bernardus ex Anglia profectus Suetiæ regem Olaum, ad Chriſtiana ſacra perductum, Iacobi nomine inſigniuit. *Saxo lib. 19.*

NOMINVM VSVS, RESPECTV PERSONARVM. NOMINA vſurpata

Regum.

Dario, quum ſe regem Perſarum adſcripſiſſet, neque idem nominis Alexandro impartiſſet, Alexander reſcripſit, vt de cætero meminiſſet ſe non tantùm regi, ſed & ſuo ſcribere, *Alex. lib 2. cap. 10.*

Perſes, Philippi filius, Macedoniæ rex, quum rebus deploratis & euerſo regno ſupplex ad conſulem L. Paulum Æmilium ſcriberet, tanquam in altiore faſtigio poſitus, ſe regem adſcribere non dubitauit. *Plut.*

Magnus Abyſſinorum & Æthiopum Rex, qui à noſtris cor- D ruptè dictus eſt Pretegiam, à ſuis Bellugian appellatur, quod eſt verus cognomentum vſurpatum à ſuperioribus regibus. Id nomen incomparabilis præſtantiæ, immenſique pretij gemmam ſignificat. Quo nomine regem illi ſuum omnibus aliis excellentiorem eſſe ſignificant. *Sab. ſupplem. lib. 8. ex Iouio.*

Czar in Ruthenico idiomate, Regem: Czarſtuo verò, Regnum ſignificat: & hoc nomine Moſchouitæ Principem ſuum Regem totius Ruſſiæ appellant. Cæteri autem Slauones, vt poté Poloni, Boëmi, Lithuani, & cæteri, qui ab idiomate Ruthenico diuerſi ſunt, alio nomine Regem appellant. ſcilicet Krol, alij Korol, & Kral: hoc verò nomine Kzar ſolum Imperatorem appellari exiſtimant. Vnde & Rutheni ipſi & Moſchouitæ audientes ab externis nationibus hoc nomine Imperatorem ſignificari, & ipſi Principem ſuum Imperatorem Ruſſiæ appellare, cœperunt, nomen Czar dignius eſſe quam Regis (licet idem ſonet) putantes. Sed in omnibus Ruthenorum tam ſacris quam prophanis literis, Czar Regis Kezar verò Imperatoris nomen repræſentat. Sic quoque rex Tauricæ Tartarus, Præcopenſis Czar, id eſt, Rex nuncupatur, & omnes Reges Tartarorum hoc nomine efferuntur. Sed plurimi ignorantia E huius vocis decepti, omnes Reges hoc nomine Czar vocatos, Cæſares, hoc eſt, imperatores eſſe putant. Alij quoq; Principé Moſchouiæ album Cæſarem, præcipuè verò ſubditi ſui appellant, id eſt. Regem vel Imperatorem Ruſſiæ albæ: Ruſſia enim Moſchorum Duci ſubiecta, Alba dicitur: ea verò, cui Polonorum Rex præeſt (quamuis & Albæ partem poſſideat) nigra appellatur Ruſſia. Vel etiam ideo dictum eſſe Regem Album Moſchorum principem exiſtimo, quod incolæ omnium regionum ipſius imperio ſubiectarum, veſtibus & pileis albis plerunque vtantur. *Guag. in Moſch. deſcript.*

Senatorum.

Romani Senatores, partim Patres Conſcriptos, partim ſimpliciter appellarunt Patres. Et eos quidem, qui ab initio centuriati in ſenatum à Romulo fuerunt, Patres appellarunt & Patricios, quaſi qui eſſent generoſi, vt qui patres ſuos haberent monſtrare: poſtea allectos ex popularibus, Patres conſcriptos nominauerunt. *Plut. in quæſt. Rom.*

Ampliſſimi ordinis, nomine Senatorius intelligitur: vtpote omnium ſummus ac digniſſimus. *Paulus lib. 21 ff. de Legat. & F fid. lib. 32. Hotoman. de Verbis iuris.*

Familiarum.

Domitia gens, cæteris prætermiſſis, Cn. & Lucij prænomen, peculiare ſibi deſumſit. Siquidem ex Ænobarbis (auctore Tranquillo) continua ſerie tres Lucij, reliqui verò Cnei prænomina eadem ſerie vendicarunt. *Alex. lib. 5. cap. 4.*

Mulierum.

Feminæ Romanæ duo tantum nomina ferebant, mares verò tria, ſæpius quatuor, prænomen, cognomen, agnomen, & nomen, eóque nobilitatem generis monſtrabant. Rarò mulieres prænominibus vtebantur, mares verò frequentiſſimè, namque cognomen & agnomen mulieri non dabatur. *Alex. lib. 5. cap. 9.*

Nobilium.

Trium literarum homo, per ironiam dici poteſt, in eum, qui generoſus & ingenuus videri cupiat. Inde natum, quod olim ingenui, prænomen, nomen & adnomen, in literis aut inſignibus ſuis, tribus literis notare ſoleant, vt pro Quinto Valerio Maximo, Q.V.M Hinc vulgi iocus, de trium literarum homine. Plautus in Aulularia iocum aliò detorſit, nempè in ſeruum G furacem. Subiicit enim, Etiam fur, trifurcifer. *Eraſm.*

Seruorum.

☞ *Vide ſub loco Seruientis, Seruorum nomina.*

Libertorum.

Cùm mancipiis & ſeruis nullum cognomentum aut prænomen veteres impartirent Romani, ſoloque appellarent nomine: ſi quando tamen manu emiſſi, libertatem meruiſſent, vt inter ſeruilem perſonam & liberam, diſcrimen nominis foret, cùm illis ordo, honos & locus acceſſerit, prænomina patronorum, ac ſi diſciplina & cultu Romano eſſent educati ſæpiſſimè ſibi arrogarunt. Quare Marcipores, Lucipores, Publipores, à Marco, Lucio, & Publio multi ſeruitute exempti nuncupati ſunt. *Alex lib. 5. cap. 4.*

NVMERI. SIQVANDO VEL

Idem pluribus vtitur nominibus.

Raguel, qui & Iethro, ſocer Moyſis. *Exod. 2.*

Dauid ex Bethſabea vxore filium Salomonem ſuſcepit (priore filio mortuo) quem Dominus amauit, & eum per Nathan Prophetam Ididiam, hoc eſt, Deo charum nominari fecit. 2. H *Regum. 12.*

Anno XXVII. Ieroboam, Regis Iſrael, regnauit Azarias, filius Amaſiæ, regis Iuda, qui dicitur Ozias 2. *Paralip. 26. & 2. Regum 15.*

Simon, filius Ionæ, Cephas à Chriſto Opt. Max. appellatus fuit, quod interpretatur Petrus. *Ioan. 1.*

Ioſephus cognominatus Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatum, Filius conſolationis) Leuites, Cyprius genere fuit. *Act. 1. & 4.*

In Ioppe fuit quædam diſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas, plena operibus bonis & eleemoſynis. *Act. 9.*

Alexandri matrem Polyxenam, inde Myrtalem, Olympiadáque, Stratonicem dictam fuiſſe ferunt. *Plutarch. de Pythiæ oraculis.*

Ægyptiis patrium fuit cognomina habere. *Pauſ. lib. 5.*

Apud Rom. vtebantur nominibus feminæ duobus, tribus viri. *Plut. in quæſt. Rom.*

Plures eodem vtuntur nomine.

A ☞ *Vide ſupra, Nomina ab aliorum nominibus tranſlata.*

Varro XLIII. Herculés enumerat, additque hoc nomine honoratos fuiſſe omnes, qui fortiter quippiam egiſſent. Teſtatur & *Macrobius in Saturnalibus*, hoc nominis compluribus fuiſſe commune, & ante Amphitrionis priuignum. Sic & Achilles appellabantur inſigni fortitudine duces.

QVALITATIS. RESPECTV

RERVM CONVENIENTIÆ.

Conuenientia, Vera.

☞ *Vide praced. Tit. Nomina à Moribus impoſita. Quatenus diuinationis aliquid iunctum habent, ad Diuinationis locum pertinent.*

Hoſeas F Nun. de tribu Ephraim, cum aliis vndecim Iſraëlitarum primorib. ad terram Sanctam explorandam à Moyſe miſſus. Ioſue ab eodem fuit appellatus, mutato nomine: præſagio indubitato, quòd ipſe aliquando Saluator populi futurus eſſet, & Iſraëlitas in terram promiſſam introducturus. Id quod poſt 40. annos tandem contingit. *Num.* 13.

B Nabal Ziphæus, vt nomine, ita & re ſtultus, nuncios Dauidis commeatum petentes placidiſſ. verbis, inhumaniter & ſtolidè reiecit, neque ſibi quid cum fugitiuis illis fore pronunciauit. 1. *Reg* 26.

Electra, Agamemnonis filia, à virginitate nomen habuit, quaſi ἄλεκτρος, nullius viri conſortio vſa.

Achillem Peli & Thetidis filium quidam fatali nomine dictum putant, à robore ſuo, ὡς ἄχος ἰαλοῦντα, quod dolorem & cladem illaturus eſſet hoſtibus: vel certè ὡς ἄχος ἰλίοις, quod peſtis eſſet futurus Ilienſibus ſiue Troianis, quorum vrbem euertit. *Euſtath. Iliados* α.

Cyro priſco Perſarum regi, qui monarchiæ Perſicæ auctor, gentem ſuam priùs obſcuram illuſtrauit, fatali quodam omine à Sole aiunt nomen inditum: Cyrum enim vocant Perſæ Solem. *Plut. in Artaxerxe.*

Gregorius Magnus Pont. Rom. hoc nomen meritò habuit. Tanta enim vigilantia dominicum gregem pauit, tanta diligentia Epiſcoporum vitam & doctrinam examinauit, vt ad

C Apoſtolorum normam proximè acceſſerit, & omnes alios Pont. ſequentes longo interuallo poſt ſe reliquerit. *Ioan. Diacon. in eius vita, lib.* 2. *cap.* 12.

Chriſtophorus Colonus (quem alij corrupta voce Columbum dicunt) Genuenſis, anno Sal. 1492. nouum orbem Peru inuenit: colonias Hiſpanicas eò deducendi, Chriſtum quoque Indis idololatris annunciandi occaſionem dedit Ferdinando & Elizabethæ regibus Catholicis.

Marcellus Ceruinus Cardinalis, vir doctiſſimus, & inter ſui Ordinis homines etiam ſanctiſſimus, cùm Iulio III. in Pontificatu ſucceſſiſſet, & de more nouum nomen aſſumere iuberetur: Nec nomen, nec mores, reſpondit. Marcellus ero. Magna certè in illo reſtaurandæ & emendandæ religionis ſpes fuit: quam tamen mores procerum quorundam ferre non potuerunt. Itaque cùm dies 21. in pontificatu tranſegiſſet, magno totius orbis cum mœrore obiit; nihil de priſtino vitæ ſtatu diſcedens, vt nec lubrico ſummæ dignitatis faſtigio, nec improborum commercio à pietate declinarit. Marcellus ergo fuit, tum vitæ ſemel cœptæ conſtantia, tum quod Virgilianum illud & nominis & euentus ſimilitudine in eum dici potuit, *Tu Marcellus eris.*

D ADIVNCTI HONORIS VEL

Dedecoris. Nomina

Honorifica.

☞ *De his ſub Honoris loco.*

Romani non Syllas modò & Rufos, ſed & Cæcos & Claudios cognomina imponunt: probè aſſuefacientes ciues, ne cæcitatem vel aliud corporis vitium probroſum ducant aut contumelioſum, ſed aures his vt propriis nominibus accomodent. *Plut. in Coriolano.*

Ignominioſa.

☞ *Vide locum Ignominia.*

Iulianum Imp. adulandi profeſſores ab hirſutie Capellam nuncupabant apud Conſtantium Cæſarem: ſed & loquacem talpam, & ſimiam purpuratam, & litteratorem Græcum. *Cal. lib.* 25. *cap.* 17.

COMMVNICATIONIS. NOMINA.

COMMVNICATA.

☞ *Communicat Homo nomen ſuum alteri vel Homini vel non homini. Reſpectu communicantis, vtraque communicatio huius eſt loc*

Hominibus.

E ☞ *Ex loco* ὁμώνυμοι *Nominum, Quæ nomina reſpectu aliorum in alios fines tranſlata, puta Deorum, Regum, Heroum, Parentum, &c. petantur. Illic Impoſitio, hic Poſſeſſio conſideratur.*

Tribubus. Tribus à quorum nominibus dicta.

☞ *Conſule Tit. Reipub. diuiſio in Tribus.*

Athenienſes in Attali Pergameni regis gratiam tribum vnam ad decem veteres addidêre, quam Attalidem vocarunt. *Sabell. lib.* 6. *Ennead.* 5.

Regionibus. Regiones à quorum nominibus denominata.

Orbis partes vnde nomen habuerint, incertum eſt, Libya, ſiue Africa, à pleriſque Græcorum fertur ſortita nomen a Libya quadam muliere indigena. Aſia verò, ab Vxore Promethei: quanquam Lydi hoc ſibi nomen vendicant, aſſerentes, ab Aſio Manei filio, Aſiam appellatam, non ab vxore Promethei: & Sardibus familiam quandam eſſe vocatam Aſiadem. Europa autem neque an ſit mari circumflua, neque vnde

F hoc nomen acceperit, neque quis nominis auctor extiterit, ab aliquo mortalium compertum eſt: niſi quod didicimus, ab Europa Tyria nomen accepiſſe regionum: nec antè ſicut cæteras, nomen habuiſſe. Tamen illam ex Aſia fuiſſe conſtat, neque in hanc commeaſſe terram, quæ nunc à Græcis vocatur Europa: ſed à Phœnice tantum in Cretam, & è Creta in Africam. *Herod. lib.* 4.

Medea Ægeo regi Athenienſium nupta, detectis inſidiis quas Theſeo fecerat, in Aſiam profugit, vbi Ariæ regioni dictæ nomen fecit, vt à ſuo nomine Media diceretur. *Pauſanias in Corinthiacis.*

Cyrené vrbs Africæ, à Cyrene eximiæ pulchritudinis virgine dicta, quam reginam fuiſſe vult Seruius. *Iuſtinus lib.* 13. & *Diodor. lib.* 5.

Ægialeus rex nomen dedit parti Peloponneſi, vt Ægialus diceretur: cuius abnepos Apis fuit, tanti nominis vt tota regio: quæ intra Iſthmum eſt, ab eo ſit Apia dicta. Poſtea cùm

G Pelops in Olympiam veniſſet, toti inſulæ nomen dedit. Peloponneſi *Pauſſ. in Corinth.*

Lacedæmonia regio vel à Lacedæmone Iouis filio, vel à ſortitione Heraclidarum ſiue Dorienſium poſteaquam in Peloponneſum redierunt. Nam cui ſortitò ea regio obuenit, is luminis beneficio ſe eam partem accepiſſe arbitratus, ὡς ἀπὸ δαίμονος λαχόντος, Lacedæmonia dici voluit. *Euſtath. Iliad.* β. Pauſanias certè in Meſſenicis meminit ſortitionis factæ inter Creſphontem & Theram pro Meſſenia, & Themeniaſtum in adiudicanda Creſphonti Meſſenia aperit.

Arcadia ab Arcade rege, quæ priùs à Pelaſgo Pelaſgia.

Phocis Græciæ regio à Phono Æaci F. cum Æginetis eam occupante dicta, cùm priùs à Phoco Ornytionis F. nomen habuiſſet. *Pauſan. in Phocicis.*

Saturnia dicta fuit Italia à Saturno.

Gentem Bulgarorum, à flumine Scytharum Volgacum, pleræque nationes cum aut ſponte, aut vi coactæ ſedes mutarent eò, vbi iam eſt, commigraſſe exiſtimant, dictoſque Bulgaros tanquam Volgaros, ab eo, quem dixi, fluuio. *Aug. Busbequius in Itinerario.*

H Italia ab Oenotro, Lycaonis Arcadiæ regis filio, nomen obtinuit Oenotriæ. Is enim claſſe in Italiam tranſmiſit, cùm frater Nyctimus Arcadiæ regnum obtinuiſſet. *Pauſ. in Arcad.*

Luſum Liberi patris, aut lyſſan, hoc eſt, rabiem cum eo bacchantium, nomen dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectum eius vniuerſæ tradit *M. Varro. Plin.* 3. *cap.* 1.

Vnde Belgarum nata ſit appellatio. ☞ *Vide Titulum de Belgica.*

Inſulis.

Traditur in fabulis, Saturnum ab Ioue exectum, quamobrem Corcyræ datum Drepani nomen, quia inibi ſit occultata falx, aut certè quam ab Vulcano accepit Ceres ſegetibus præcidendis. Sed & Sicilia Drepanum dicitur, quoniam eſſet ibi falx, qua ab Saturno Cœlus creditur exciſus. *Cal. lib.* 13. *cap.* 22. *Antiq. Lect.*

Ægina Aſopi fluuij filia à Ioue adamata, & in Oenopiam inſulam deſertam, quæ è regione eſt Epidauri agri, deportata, nomen dedit inſulæ. *Pauſ. in Corinth.*

Theras Anteſionis F. genere Cadmæo, miſſus in coloniam Lacedæmonis, tutor erat Euriſthenis & Proclis, filiorum Ariſtodemi.

A ſtodemi. Adultus pupillis regnum reſtituit. Verum imperij aliorum impatiens, in Calliſtam inſulam, quæ poſtea Thera ab eo fuit dicta, nauigauit. *Herod.lib.4.*

Albionis nomen vetuſtiſſimum, alij ab albis rupibus, quæ in eam ex Gallia nauigantibus obiectæ primæ apparent, deducunt: alii ab Albine quadam, haud abſimilem fabulæ Danaidum confinxere: quippe quæ dux cum quinquaginta ſororibus, omnium interfectis maritis, claſſe delata per fretum Herculeum, ac totam circumuecta Hiſpaniam, in inſula hac tandem ſedes poſuerit. Deinde nefario concubitu dæmonibus mixtæ homines immanis ſtaturæ procrearunt, quos appellarunt Gigantes: quoſque ad Bruti vſque Britannorum progenitoris tempora inſulã tenuiſſe volunt. *H. Boethius in deſcriptione Scotiæ.*

Mari, Fluminibus.

Ægeus Athenienſium Rex, Mari Ægæo. Erithra Rex, Mari Erythræo, ſeu rubro. Helle ſoror Phryxi, Helleſponto. Icarus Dædali filius, Icario. Heſperides puellæ, Heſperio, Tyrrhenus Rex Lydorum, Tyrrheno. Tyberinus Rex, Tyberi fluuio Thuſcorum. Euenus, Eueno. Marſias tibicen, B Marſyæ fluuio. Anius Rex Thuſcorum, Anioni, qui & Anienus & Anien dicitur. Abſyrtus frater Medeæ, Abſyrto Colchorum flumini.

Dyrrachus Epidamni Rex bellum cum fratribus gerens, Herculem ex Hiſpania redeuntem in belli ſocietatem aſciuit agri portionem cum eo pactus. Ferunt ea pugna, quæ eſt inter Herculem & hoſtes commiſſa, Ionium Dyrrachi filium ab Hercule per errorem interfectum, eiuſque exangue corpus in mare proiectum, vnde ſit poſtea pelago cognomen datum, Ioniumque appellatum. *Sab.lib.5. En.3.*

Myrtoum mare non à Myrtilo Oenomai auriga (vt plerique opinantur) à Pelope in mare præcipitato, dictum eſt (cum Pelops longinquo mari non fuerit vectus, ſed ab Alphei oſtio profectus, ad Eleorum nauale applicuerit, victo Oenomao) ſed à Myrtone puella, vti Eubœenſes memorant, in eo ſubmerſa. *Pauſ. in Arcad.*

Nileus Ægypti Rex (à quo fluuius ſortitus eſt nomen, cum antea Ægyptus vocaretur) cùm plures foſſas, eaſdem opportunis feciſſet locis, & Nilum vtilem admodum incolis reddidit, C & nominis cauſam præbuit. *Diod.lib.1.cap.5.*

Vrbibus.

Epheſus vrbs ab Epheſo Cayſtri fluminis filio & Crœſo quodam indigena ædificata & denominata, multò antè Amazonum in Græciam expeditionem. *Pauſ. in Achaicis.*

Pedis anterior pars ab digitis, tarſus dicitur etiam apud Homerum. Vnde & ciuitatem Tarſum dici, opinatur Dionyſius Thrax in iis, quæ de Rhodo ſcribit, ab Bellerophontis caſu & claudicatione. Aut quia inibi plantam fregerit Pegaſus, & errarit Bellerophon. Quod in Periegeſi probabile ſit Dionyſio Aphro. Sunt qui ab diluuio ea primum loca exaruiſſe prodant, vnde ab τερσωθῆναι ciuitatem nuncupari, quæ & Terſos ſit dicta, vt Stephanus: hinc apud Lucanum poſſe legi augurantur, Terſeaque Tarſo. *Cal.lib.4.cap.11. A.L.*

Delphi vrbs à Delpho Apollinis F. *Pauſ.in Phocicis.*

Alabanda Cariæ ciuitas, condita à Care, à cuius filio nomen ſortita ſit. Siquidem is, poſtquam in equeſtri prælio ſtrenuè nauaſſet operam, Alabandus eſt dictus. D Cares enim ſua lingua Ala vocant equum, Banda victoriam. Eamque vocem ait Stephanus com. de Vrbibus, Romanis etiam in vſu fuiſſe, vt bandam victoriam dicerent. *Eraſ. in Adagiis.*

Sicyon vrbs, Demetriadis nomen à Demetrio Poliorcete ob libertatem partam obtinuit. *Plut in Demetrio.*

Solon in Cyprio ſumma gratia fuit apud quendam illius regionis regem Philocyprum. Habebat oppidum hic exiguũ à Demophonte Theſei filio ad Clarium amnem conditum, munito quidem loco, ſed aſpero & ſterili. Ei Solon, cùm eſſet lætus campus ſubiectus, illuc ſuaſit vt vrbẽ transferret, amœnioremque & ampliorem excitaret. Atque ipſe præſens, vt frequentaretur oppidum cultoribus curam egit, ſociuſque fuit regis in conſtituendo eo cum ad vitam, tum ad ſecuritatẽ commodiſſimè tuendam. Vnde frequentes incolæ confluxerunt ad Philocyprum, æmulatique hoc ſunt cæteri reges. Quare Soloni honorem habuit, nominata vrbe, quæ dicta ante Æpea fuerat, ab huius nomine Solis. *Plut in Solone.*

Tarentum Italiæ, à Tarento heroë Neptuni F. dictum, ſimul cum vicino fluuio. *Pauſ. in Phocicis.*

Roma à Romulo nomen habuit. *Sabellicus lib. 2. Enn. 2.* E

Ab Iulia Agrippina Claudij Cæſaris vxore, Vbiorum oppido, quò veteranos coloniamque deduci impetraſſet, quia illic genita erat, & eam gentem Rheno tranſgreſſam auus Agrippa in fidem acceperat, nomini inditum eſt. *Cuſpinianus ex Suetonio.*

Londinum Trinouantum, olim à Ludo rege appellatum. *H. Boethius lib.3.*

Theodo primus dux Boiorum, Auguſtam Tiberij expugnatam & reſtauratam ab ſeſe, mutato veteri nomine, Reginoburgium, à nomine Reginoburgæ, vxoris ſuæ, appellauit. Veteres enim Germani (teſte Tacito) feminarum nomina auſpicatoria credidere: & quum fœminis ineſſe ſanctum aliquid & prouidum putarent, nec aut conſilia earum aſpernati ſunt, aut reſponſa neglexerunt. *Auentinus lib. 3. Annalium Boiorum.*

Ædificiis, Turribus, Domibus.

Herodes Rex Iudæorum præclara ædificia de matris, patris & fratris appellauit nomine, vt Antipatrida à patre Antipatro, Cypron à Matre: Phaſaelum item propugnaculum in Fratris defuncti monumentum. *Ioſeph.lib.16.cap.9.* F

Menſibus. A quorum nominibus Menſes dicti.

Athenienſibus, vt Ianuarius, qui erat anni principium, vtque prima & vltima dies cuiuſque menſis, Demetrij nomine appellaretur, aliquando lege cautum fuit, quum Demetrio Poliorceti, à quo liberati fuerant à iugo Macedonum, plus nimio indulgerent, & famularentur. Cuius exemplo nonnulli ex Cæſaribus, perpetua felicitate inſolentes, menſibus ſua nomina indiderunt, fauore imperitæ multitudinis ducti. Nam September & Iunius Germanici nomine appellati ſunt, October Domitianus, Aprilis Neroneus, Maius Claudius: ſicut Auguſti & Iulij nomina velut ſanctiora diuo Cæſari & Octauio, vulgi opinio & conſenſus conſecrauit. Tiberius verò Cæſar, ne September ſuo nomine, neve October Liuius vocaretur, apud populum interceſſit & peruicit. Commodo autem imperante pro Auguſto Commodum, pro Septembri Herculem, pro Octobri Inuictum, pro Nouembri Exuperatorium, pro Decembri Amazonium, aſſentatores nomina indiderunt. A Tacito verò Cæſare, September Tacitus dictus eſt. *Alexand. lib.3.cap.24.* G

Februarius menſis nomen habet à Februario conſule natione Gallo: qui cùm triumphum de Tyrrhenis egiſſet Camillus, ex æmulatione pro ſuggeſtu clamauit, Camillum non fuiſſe victoriæ cauſam, ſed Romanorum fortunam. Confinxit etiam literas, & falſa teſtimonia comparauit, quaſi tyrannidem affectaret Camillus, vt concitato populo fuerit vrbe pulſus. At poſt captam Romam, reuerſus Camillus, Brennum cum Barbaris ſuſtulit, &, cauſa in iudicium adducta, demonſtrauit omnium rerum auctorem fuiſſe Februarium: propterea que veſte exutum & iuncea ſtorea indutum, à vernaculis flagris cæſum, vrbe expulit: & menſem, qui ab illo nomen habet, breuiorem cæteris fecit. *Suidas.*

Plut. opinatur Numam regem, dum annum à Romulo conſtitutum corrigit, Martium à Marte appellatum primo loco mouiſſe, quòd artes ciuiles ſtuderet vbique præferre bellicis. Nam Ianus inter primos vel lares vel reges, ciuilium artium fuit cultor, vitamque feram atque immitẽ dicitur immutaſſe. Vnde bifrontem fingunt eum, quòd aliam ex alia faciem rationemque accomodauerit vitæ. *Plut. in Numa.* H

Nonnulli putauerunt Iunium menſem à Iunio Bruto, qui Primus Romæ conſul factus eſt, nominatum: quòd Calendis Iuniis, pulſo Tarquinio ſacrum Carneæ deæ in Cælio monte voti reus fecerit. Hanc deam vitalibus humanis præeſſe credũt. Ab ea denique petitur, vt iecinora & corda, quæque ſunt intrinſecus viſcera, ſalua conſeruet. Et quia cordis beneficio, cuius diſſimulatione brutus, hoc eſt, ſtultus habebatur, idoneus emendationi publici ſtatus extitit, hanc deam, quæ vitalibus præeſt, templo ſacrauit. Cui pulte fabaria & larido ſacrificatur: quòd vires maximè his rebus corporis roborentur. Nam & Calend. Iuniæ fabariæ vulgò vocantur, quia hoc menſe adultæ fabæ diuinis rebus adhibentur. *Macrob lib.1.cap.12.*

Iulius cùm ſecundùm Romuli ordinationem, Martio anni tenente principium, Quintilis à numero vocaretur: etiam poſt præpoſitos à Numa Ianuarium ac Februarium, retinuit nomen, quamuis non videretur iam quintus eſſe, ſed ſeptimus. Verùm poſtea in honorem Iulij Cæſaris Dictatoris, legem

A ferente M Antonio Marci filio conſule. Iulius appellatus eſt: quòd hoc menſe ad quartum Idus Quintilis, Iulius procreatus ſit. Auguſtus menſis Sextilis antea vocabatur, donec honori Auguſti datus fuit ex Senatuſconſulto, quod tale eſt: Cùm Imperator Cæſar Auguſtus menſe Sextili & primum conſulatum inierit, & triumphos tres in vrbem intulerit: & ex Ianiculo legiones deductæ: ſecutæque ſint eius auſpicia, ac fidem: ac Ægyptus hoc menſe in poteſtatem populi Romani redacta ſit, finiſque hoc menſe bellis ciuilibus impoſitus ſit, atque ob has cauſas hic menſis huic imperio feliciſſimus ſit, ac fuerit: placere ſenatui, vt menſis Auguſtus appelletur. Idem plebiſcitum factum ob eandem rem, Sex. Pacuuio Tribuno plebem rogante. *Macrob. lib. 1. cap. 12.*

Octobrem ſuo nomine Domitianus Inuaſerat. Sed vbi infauſtum vocabulum ex omni ære vel ſaxo placuit eradi, menſes quoque vſurpatione tyrannicæ appellationis exuti ſunt. Cautio poſtea principum cæterorum, diri omnis infauſta vitantium, menſibus à Septembri vſque ad Decembrem priſca nomina reſeruauit. *Macrob. lib. 1. cap. 12.*

B

NOMINVM VSVS NVLLVS. QVI NOMINIBVS.

CARENT VNIVERSIM.

A Garamantibus decem dierum itinere collis eſt ſalis, & aquæ, accolentibus hominibus, quibus nomen eſt Atlantibus: ſolis omnium hominum, quos ipſi nouimus, innominatis. Nam ſales quidam apud eos vocantur atlantes: ſingulis autem eorum nullum nomen imponitur. *Herod. lib. 4.*

ABSTINENT, VEL VOLVNTATE priuata, vel auctoritate publica.

Cauſa ſcilicet,

Dignitatis alienius.

Claudius Cæſar peregrinæ conditionis Homines vetuit vſurpare Romana nomina, duntaxat gentilitia. *Sueton.*

Ferdinandus & Iſabella Catholici reges ſtatuerunt, ne Dux vel alius, quamuis nobilis, in litteris, quas ad aliquem ſubditorum ſuorum mitteret, ſuæ dignitatis titulum ſuperponeret. Hoc enim regiæ dignitati duntaxat conuenire dicebant. *Marinæus lib. 21 rerum Hiſp.*

C

Libertatis.

Athenienſes Harmodij & Ariſtogitonis, qui Hippiam interfecerunt, velut deuota nomina libertati, tanti fecerunt, vt lege ſanxerint, ne illa Seruis indere liceret. Quo exemplo Domitianus Metium Pompoſianum, quòd h nomina Magonis & Hannibalis ſeruis indidiſſet, ſupplicio effecit, tanquam clariſſimorum virorum nomina ſeruili contagio polluiſſet. *Alex. lib. 3. cap. 20.*

Eſt litteris proditum, vt niſi inter ingenuos, aut ex ingenuis oriundos, nullum gentilitatis cognomen foret. Nam ſeruorum, libertorumque nulla cognatio, nec gentilitas erat. *Alex. lib. 5. cap. 4.*

Modeſtia.

Caſſander Macedoniæ Rex quum omnibus libellis & Epiſtolis Rex ſalutaretur, nunquam tamen ſibi regium vſurpauit nomen.

Porus Indorum Rex ab Alexandro victus, in poſterum nunquam ſe regem appellari ſuſtinuit. *Alex. lib. 2. cap. 19.*

D

Infamia.

Apud Rom Marci prænomen veluti perniciosum & infame Manlia gens magnopere deuitauit, poſtquam M. Manlio crimine affectati regni, turpi indicio conuicto, ne cui gentili nomen Marco foret, ſenatuſconſulto cautum fuit, quod generi & nomini ſuo inuſtam dedecoris notam attuliſſet. *Alex. lib. 3. cap. 4.*

Claudia gens, propter gentilium flagitia, cùm Luciorum alter cædis, alter latrocinij damnatus foret, ad diluendam memoriam dedecoris, Luci prænomen deuitauit. *Ibid.*

Religionis.

Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti nomen, in quo omnes terræ generationes benedictæ fuerunt, Angelis venerandum, hominibus adorandum, dæmonibus tremendum, conſtanti Chriſtianorum pietate nulli poſthac impertiendum religioſa obtinuit conſuetudo. Nam cùm præter illum nulla ſit ſalus, nulli quoque creaturæ Saluatoris appellatio conuenire poterit.

Apud Græcos cùm ἀθλιὸ & ἀθλιώσιν diceretur Minerua dea, mulieres Athenienſes non ἀθλιωσίας vocabantur (quum tamen viri ἀθλιωσίοι dicerentur) ſed ἀςαὶ & ἀςικαὶ propter reuerentiam deæ, nomen deæ mortali feminæ tribuere piaculare exiſtimantes. E

NOMINIS CELEBRITAS.

☞ *Refer huc ex Tit. de Honore, Fama. Inſcriptione. Inſignibus.*

* APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Antiſthenes, iis, qui appeterent immortalitatem, vnicam viam oſtendit, vt iuſte pieque viuerent. Sed volgus hominum è ſtructuris, ſtatuis, trophæis, ac libris ſibi promittit immortalitatem. *Laert. lib. 4. cap. 1.*

Bion Gloriam dicebat eſſe matrem annorum, ob id opinor, quod cum hominis vita ſit breuis, honeſta memoria per multa ſecula propagatur. *Laert. lib. 4. cap. 7.*

Plato rogatus ecquid eſſet futurum ipſius monumentum, quemadmodum ſuperiorum? Primum, inquit, parandum eſt nomen, ita monumenta futura ſunt multa. Senſit, hominis memoriam optime ſeruari in mentibus hominum, optimeque propagari ſcriptis virorum eloquentium. *Laërt. lib. 3.*

Non exiſtimabant nomen inuidioſum & moleſtum imponendum magiſtratui qui ciuitatis liberæ adminiſtrationem haberet, tum ipſorum ſubditorum cauſa, ne odioſis appellationibus perturbarentur, tum etiam vt cauerent ne iis qui magiſtratus acciperent, vel per imprudentiam ab aliis iniuria fieret, vel ipſi aliis facerent. *Dion. Halic. lib. 5.* F

Nomen maximum in bello momentum. *Curt. lib. 5.*

Nomina inſignia oneroſa ſunt. *Lamprid. in Alex. Seuero.*

Regium nomen (in bello præſertim quod aduerſus regem geritur) plurimum valet. *B. Facius. hiſt. lib. 6.*

Fuere quondam rerum nomina quam optimè diſpertita mortalibus: ex hiſce nominibus a fortitudine ſecernitur audacia, quorum alterum cuicunque acceſſerit, dedecus ac diſcrimen inducit, alterum virtutis opinionem. *Procop. de bello Goth. l. 1.*

Non me præterit magnas turbas inter homines rerum nomina immutata concitare: veluti, ſi quis humanitatē dicere improbitatē velit. Inde rectiora quæq; corrūpi ac perturbari cōtingit. Siniſtrū quippe & plane improbū eſt, eos qui leges ad verū acrius circumſcribere profitentur earū nominib. pro velamētis ad impietatē & nequitiā vti, vt peccare intrepidè, & prauitatem præ ſe tutius ferre queant. *Procop. de bello Goth. l. 3.* G

* CHRISTIANORVM.

Ex Apophthegmat. Laurentij Beyerlinck.

Nil æquè valere ad rei cuinſpiam naturam & rationem explicandam, ac congruam Nominis Impoſitionem, docet in ſua Logica Philoſophus. Quinimò pluribus nominibus ſua omina ineſſe, teſtantur Sacræ litteræ. Certè B. Hilarius, dum quidam per calumniā eum Gallum nuncuparet: Non ſum, inquit natus Gallus, ſed ex Gallia. Tu verò Leo es (erat enim hoc nomine) ſed non ex tribu Iuda. *Ioan. Seleſthus cap. 22. L. Beyerl. loco citato.*

Habebat Henricus VIII. Angl. R. inter alios quibus familiariter vtebatur, vnum Franciſcum Brianum, multorum ſcelerum architectum. Quem, dum in re quadam nefaria conſultorem adhibuiſſet, vt palam inſignem eius impietatem teſtaretur, hoc nomine compellabat: Næ tu meritò meus es inferni vicarius. *Guill. Raſtel. in vita Thomæ Mori.*

Cùm autem id vnum ageret idem Henricus VIII. vt repudiatā Catharinā, vita & genere nobiliſſima Heroina, Annam Bolenam quam Thoma Baleno in Galliā miſſo, ex vxore eius ſuſcitauerat, in adulterinum thalamum ſumeret, eaque meretriciis ſuis artibus Regis oculos faſcinaret; rumor in Galliam (vbi profuſam ſuam libidinem cum Galliarum Rege celare non potuerat) defertur, quo audito, palàm & paſſim hoc nomine natabat in Procerum labris: Rex Angliæ Henricus, in vxorem ductus eſt mulam regis Galliarum. Dignum profectò patella operculum. *I. Sleidanus. lib. 9.* H

Pomponius Lætus Romæ cuſtodiæ traditus, accuſabatur quod (veluti hac ætate apud pleroſque Nouatores in vſu) proprio abdicato, alienum nomen antiquitatis deſiderio affectaſſet. Pro Petro enim ſe Pomponium appellauit: & accuſanti ſe Vianneſio Antiſtiti, ait: Quid tibi & Paulo Pontifici, ſi mihi fœniculi nomen indidiſſem. *Sabell. in Vita.*

Addam aliud, ſed in re iocoſa. Quidam ſibi indiderat Mercurij nomen: quem, quòd incompoſitis eſſet moribus & lingua, ac Punicæ fidei, alius hoc ſcomate illuſit:

Te magis elinguis cùm ſit nec agreſtior alter,
Quare Mercurij nomen ineptè geris?
Nomina quod praſtas dicendi laude, vocaris:
Sed potius turpi furta quod arte facis.

Coll. ex Epigram. G. Sabini.

Non

Non abſimili modo alium, cui Vrbanus nomen, parum admodum vrbanum potorem non nemo perſtrinxit.

Diceris Vrbanus: ſed nominis immemor huius.
Semper inurbanus, cùm bibis, eſſe ſoles.
Ibidem.

✱ NOMENCLATORES.

Qui Olim Fuerint.

Nomenclatores ſunt, qui nominatim ſingulos appellant: vt puta in foro, reos: In conuiuio conuiuas.

Olim enim conuiuæ poſtquam accubuiſſent, numerabantur per eos quibus id muneris datum erat, qui *νομενκλάτορες* appellabantur. Qua re elegans eſt fabella. Paraſitus quidam ſe conuiuio ingeſſerat: cumque poſtremus accumberet, *νομενκλάτορες* numerum conuiuarum ineuntes, eum iuſſerunt abire, quod contra numerum, & ſupra illum (xxx. namque erant) ſe ingeſſiſſet. At ille. Numerate inquit denuo, & à me ſumite initium, & non ero ſupra numerum.

B Illi autem numeratores vocantur Latinis propriè Nomenclatores. De quibus Ammianus Marcellinus, quod ſoleant nonnunquam mercede accepta, cœnis aut prandiis inſerere ſubdititios ignobiles & obſcuros.

Itaque numerabant, & quemque ſuo nomine appellabant Nomenclatores. Atque ob id Magiſtratuum candidati huiuſmodi homines ſecum ducebant, qui ſingulorum nomina illis indicabant, quo ſingulos proprio nomine, quod illo æuo honorificū erat, ſalutarent ad fauorē & ſuffragia ciuiū aucupāda

Etiam in exercitu, Imperatores eos adhibebant ad militum nomina cognoſcenda, eorumque fauorem conciliandum. *Apuleius alibi.* Et ad Nomenclatorem mox citati venerunt.

Suetonius in Auguſto refert, illum die Senatus, nunquam patres ſalutaſſe, niſi in curia, & quidem ſedentes, ac nominatim, propriis videlicet nominibus; ſingulos nullo ſubmonente (i. non indigens nomenclatore) & diſcedens ſedentibus eo modo valedicebat.

C Porrò de Nomenclatoribus ita ſcribit *Guido Panciroll. Libello de reb. memorab.* Habebant Romani ſeruos quoſdam qui ſingulos ciues Romanos diſcerent cognoſcere, & horum nomina memoria tenere, quæ prout quiſque obuius fiebat, Dominis ſuis Candidatis, ſeu Magiſtratum aliquem ambientibus Serui illi ſuggerebant, vt ſuo quemque nomine compellare poſſent Domini, atque ita beneuolentiam obuiantium captarent. Nam vt *Plutarchus* ait, maiori voluptate adficitur, qui ſuo ſe nomine compellari audit, eiuſque animus appellanti magis conciliatur. Serui iſti Nomenclatores nuncupabantur: quorum *Cicero in Oratione pro Murena* meminit, dum ipſum quoque M. Catonem, ait Nomenclatorem habuiſſe, qui Ciuium obuiam factorum nomina ipſi inſuſurrarit. Idem enim frequenti in vſu erat Candidatis Magiſtratum ambientibus: qui poſteaquam erant deſignati, multò ſalutabant negligentius.

Prodiit aliquando ſub nomine Nomenclatoris liber Adriani Iunij, in quo omnium rerum nomina explicantur, opus ſanè vtile, & eruditum.

Nonæ Menſium.

D *Quid quibuslibet euenerit.* ☞ *Quære Locum Muſicum.*

Normannorum Duces Fortes.

☞ *Vide Fortitudo.*

Northumbrorum Reges.

☞ *Vide Magiſtratus.*

Norucgiorum Reges.

I☞ *bidem.*

Noſocomia.

☞ *Vide opera Mechanica, verſantes circa rem. inanimatam artificialem.*

Notarij.

☞ *Vide loco de operis Mechanicis. Tit. Mechanica opera vicaria pro homine agentes. §. Amanuenſes. Scriba. Notarij.*

☞ *Vide etiam Locum de Scriptione, & Scriptura.*

Nothi. E

☞ *Quære Illegitimi. Spurij.*

Nouercæ.

Fida, Perfid. ☞ *Vide Tit. de Fidelitate, & Perfidiâ.*
Nouercas ducere. ☞ *Vide locum de Amicitia coniugali. Tit. Gradus conſanguinitatis & affinitatis.*

✱ Nouitas.

Definitio & Etymologia.

NOuitas ſiue Nouum eſt id, quod nunc primum accidit. Et dicitur tam de tempore, quàm de euentibus. Etiam nouum dicitur quod ante fuit, ſed innouatum eſt accedente aliquo: Aut cuius ſimilitudo præceſſit nulla, aut quod eſt contra conſuetudinem curſus naturæ.

Ouid. 3. de Ponto.

Eſt quoque cunctarum nouitas gratiſſima rerum, F

Et *Calphurnius Eccl. 7.*

Vilia ſunt nobis, quæcunque prioribus annis
Vidimus, & ſordet quicquid ſpectauimus olim,

Ouid. 4. Triſt. 6.

Fortior in fulua nouus eſt luctator arena,
Quam cui ſunt tarda brachia feſſa mora.
Integer eſt melior nitidis gladiator arenis.
Quam cui tela ſuo ſanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites nauis modo facta procellas.
Quam libet exiguo ſoluitur imbre vetus.

Affectata. Vocum. Significationis.

☞ *Vide Grammatica. Ibid. Exercitatio Grammatica.*

Studium Novitatis.

☞ *Quære locum de Inhumanitate. Tit. Inhumanitas conſiderata reſpectu rerum. §. quoad Noua.*

☞ *Item ex loco de Amore & ſtudio bonorum præſentium.*

Vide ſtudium Nouitatis. G

Odium.

☞ *Ex loco de Odio.*

✱ Nouiſſima.

Quæ Sint. Et Cur Ita Vocata.

NOuiſſima communi vocabulo appellantur à Scriptoribus Eccleſiaſticis, quod inter cætera quæ accidere homini poſſunt, extremum ſibi locum vendicent.

Quatuor autem numero prohibentur. Primum Mors corporalis, quæ eſt vltimum ac terminus vitæ præſentis.

II. Eſt Iudicium, ſiue particulare, ſiue vniuerſale; quod eſt vltima ſententia de hominibus danda. Suntque hæc duo omnibus communia.

III. Eſt Infernus, iniquorum finalis merces.

IV. Gloria cæleſtis, electorum præmium conſummatum.

Eorum Memoria, Et Connixio.

Monet in Deuteronomio Moyſes, optando id ita fieri; vt populus qui erat abſque conſilio, ſaperent, ac intelligerent, & nouiſſima prouiderent. *Deut. 32.* Metu enim nouiſſimorum eos ſtimulat, vt ab Idolis conuertantur, & à præuaricatione ad cor redeant. Etiam Eccleſiaſticus monet, Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. *cap. 7.* H

Et quidem illa inſeparabiliter connexa ſunt, vt vnum propter aliud ſummopere pertimeſcendum. Cur enim mortem tantopere horreamus, ſi non Iudiciū tam rigoroſi Iudicis ſubſequeretur; Eccur etiam iſtud tanta formidine conciperemus; niſi tam graue & æternale comitaretur ſupplicium, & de beatitudine conſequenda incertitudo; Sic vt ipſe Paulus quamuis nihil ſibi conſcius eſſet, tamen non ob id ſe iuſtificatum confitetur, quia inquit, qui iudicat me, Dominus eſt. Nempè Iudex inexorabilis, rigidus &c.

Meditatio Vtilis.

Quia omnem in opere bono acediam tollit.

☞ *Vide Locū de Acedia. Vbi pluribus exemplis hoc confirmatur Iis verò quæ ibi dicta ſunt, adiicimus ſequentia.*

Abbas Ammonius *in vit. Patrum lib. 5. de Compunctione* rogatus vt diceret verbum ædificationis: Cogita, inquit, quaſi reus in carcere, tibiq; dic: Væ mihi, quomodo habeo aſtare ante tribunal Chriſti; & quomodo habeo actuū meorū reddere rationem; Si ſic ſemper meditatus fueris, poteris ſaluus eſſe.

Et Abbas Elias: Ego inquit, tres res timeo. 1. quando
A egreſſura eſt anima mea de corpore: 2. quando occurſurus ſum Deo: 3. quando aduerſum me proferenda eſt ſententia.

Theophil. Archiep. moriturus, dixit: Beatus es Abbas Arſeni, quia ſemper hanc horam ob oculos habuiſti.

Abb. Agathon moriturus, tres dies manſit, immobilis, oculos apertos tenens, pulſauerunt autem eum fratres, dicentes. Abba, vbi es? & ille reſpondit: In conſpectu diuini iudicij aſſiſto: dicunt ei: Et tu times? Et ille dixit: Interim laboraui virtute qua potui, in cuſtodiendis mandatis Dei, ſed homo ſum, & neſcio verum placuerint opera mea coram Deo. Dicunt ei fratres: Et non confidis de operib. tuis, quin ſecundum Deum ſint: Et dixit ſenex: non præſumo, niſi venero ante Deum, aliter enim ſunt iudicia Dei, aliter hominum. *Ibid. cap. 11. de ſobrietate.*

Abbas Euagrius dixit: Memor eſto ſemper exitus tui, & non obliuiſcaris extremi iudicij, & non erit delictum in anima tua. *Ibidem.*

Inſignis quidam Abbas in eremo rigidè viuens, rogatus,
B Quomodo ſuſtines laborem hunc? Reſpondit: Totus labor temporis mei, quem hic ſuſtineo, non eſt idoneus comparari ad vnam diem tormentorum, quæ peccatoribus in futuro ſæculo præparantur. *Ibid. c. 7. de patientia.*

Alius Senex dixit: In omni te increpet homo animam ſuam dicendo ei: Memor eſto, quoniam oportet te Deo occurrere. *Ibid. lib. 7. cap. 21.*

✱ Nouitius.

Qvisnam Habendvs.

Nouitium communi ac recepta ſignificatione dicimus illum, qui vel recenter ad fidem aut religionem Chriſtianam conuertitur, vel inſtitutum ſacri alicuius ordinis, ſiue Religionis amplexus eſt, antequam ſe illi tribus votis obſtrinxerit, quem vulgo dicimus exiſtere in anno probationis.

NOVITIORVM DOCVMENTA.

Caſſian. lib. 4. de inſtitut. Renuntiant. cap 8. Nouitius renuntiaturus ſæculo, in monaſterio, inquit, primitus docetur, ſuas vincere voluntates. & ea illi ſæpiùs imperare ſtudét, quæ ſen-
C ſerint animo eius eſſe contraria. Pronuntiant enim nullatenus poſſe Monachum præualere iræ vel triſtitiæ, aut ſpiritui fornicationis, niſi prius didicerit mortificare per obedientiam ſuas voluntates, ſed nec humilitatem quidem cordis veram, nec cum fratribus concordiam firmam poſſe retinere, nec in monaſterio diutius permanere eum, qui voluntates ſuas non didicerit ſuperare.

Rurſum Nouitij, ait *Ruffinus*, eſt ſtudere puritati cordis, eique quod ait Pſaltes *Pſalm. 45.* Vacate & videte, quia ego ſum Deus: denique conari, vt ad infantiam & primam innocentiam redeat.

Pachomius ex regula ſibi ab Angelo tradita, iuſſit nouitios operari manibus, & opera ſua facere ſimpliciter, eoſque à ſtudiis ſacratioribus arceri.

Pinufius Abbas *apud Caſſian. lib. 4. de inſtit. cap. 32.* nouitium docet, eum debere imitari & induere Ieſum crucifixum, vt timor Dei ſit illi crux, qua iugis crucifigat ſuos appetitus, præſertim excellentiæ & ſuperbiæ, per veram & aſſiduam humilitatem & humiliationem.

Caſſian. *lib. 1. cap. 41.* nouitium docet, vt in monaſterio iuxta
D Pſalmiſtæ ſententiam, ſit tanquam ſurdus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum, nihil diſcernens, nihil diiudicans ex his quæ ei fuerint imperata. Ergo, ait patientiam tuam non debes ſperare de aliorum virtute, id eſt, vt tunc tantum eam poſſideas, cùm à nemine fueris irritatus.

Nouitios auertere à ſtudio pietatis & Religionis quam noxium, Deoque ingratum.

☞ *Conſule locum de Religione.*

✱ Nox.

Definitio & Etymologia.

Nox, à noceo, quod oculis noceat: vel à Græco νὺξ. Hinc Bacchus Nyctelius cognominatus eſt, quod eius Sacra noctu celebrarentur. Comeſſationes enim & ebrietates vt plurimum ſunt nocturnæ. Hebr. *Laiil.* Cognationem habet cum verbo *Lia.* Reclinauit ad dormiendum, pernoctauit, noctē totam tranſegit ſine dormiendo, ſine vigilādo, ſine aliquid operis faciendo. Affinitate quoque reſpicit ad *Ialal*, eiulauit: quum nox & tenebræ per metalepſin accipiuntur pro triſtitia & eiulatu, perinde vt dies & lux pro lætitia & exultatione.

Nox eſt menſura illius curſus, quo Sol ſub terra orbis pla- E
gas illuminat *S. Thom. in 4. phyſ. text. 128.*

Nox per ſe eſt menſura lationis Solis, quæ eſt ſub terra, ſed per accidens etiam quietis animalium. *Simp. in 4. phyſ. tex. 118.*

Nox vna totum tempus apparet poſt mortem. *Plut. Apoph.*

Nox & dies ſunt vnius & ſapientiſſimi circuitus Solis circumuolutio. *In Timo.*

Et *Ouid. lib. 4. Faſt.*

Iam color vnus ineſt rebus, tenebriſque teguntur
Omnia, tum vigiles conticuêre canes.

Et 1. *Triſt.*

Iamque quieſcebant voces hominumque canumque

Virgil. quoque *lib. 2. Æneid.*

——— *Et iam nox humida cælo*
Præcipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.

Partitio.

Noctem Romani poſt primum bellum Punicum, partitā fuerunt modo in horas XII. modo in IV. vigilias, quæ ſingulæ tres horas complecterētur. Vocabant autē eas Veſperum, Cōticiniū ſiue intempeſtatem: Galliciniū, & Luciferum, ſic vt in- F
ternas horas vigilias quaſlibet pēſitarēt. *Alex. ab Al. l. 4. c. 20.*

☞ *Vide* Bvccina meminitque Euangelium ſecundæ & tertiæ vigiliæ *Luc. cap. 12.*

Commoda et Incommoda Noctis.

De his *Poeta.*

Val. Flacc. 5.

Nox hominum genus, & duros miſerata labores.
Reſtulerat feſſis optata ſilentia rebus.

Ouid. in arte.

Nocte latent menda, vitioque ignoſcitur omni,
Horaque formoſam quamlibet illa facit.
Conſule de gemmis, de tincta murice lana,
Conſule de facie corporibuſque diem.

Idem lib. 1.

Nox & amor, vinumque nihil moderabile ſuadent:
Illa pudore vacat, Liber, Amorque metu. G

Iuuenal. Sat. 10.

Nocte igitur ingreſſus gladium contumque timebis,
Et mota ad lunam trepidabis arundinis vmbram.

Chriſti Saluatoris pronunciatum eſt, Qui male agit, odit lucem: & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Nox Consiliis Apta.

Euſtathius ſcribit, virum Principem etiam Noctu intentum conſiliis eſſe oportere, iuxta Prouerb. ἐν νυκτὶ βουλή In nocte conſilium, vnde etiam nox Εὐφρόνη dicta à veteribus quaſi prudens, quod tempore illo vtpote quieto, peritius res noſtras inueſtigemus.

In Bello certè non oportet nimio indulgere ſomno, quia nocte hoſtis conſilia inire ſolet, & inſidiis locum parare, vnde *Vir. lib. 2 Æneid.*

Inuadunt vrbem ſomno vinóque ſepultam.

Neſtor vir ſummi conſilij maximique animi, *Iliad. 10.* his verbis vigiles alloquitur.

——— *Vigilate viri, atque inſiſtite curæ,*
Vt facitis, ſomnumque oculis arcete nocentem.
Rebus in afflictis ſane ne forſitan hoſti.
Ludibrium, riſumque incuria noſtra pararit. H

tamē hanc ſententiam apud *Platonem. l. 7. de legib.* reperire eſt.

Chriſtus in Euangelio, dum nos ad vigilantiam hortatur, dicit: Si ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, &c.

Epicharmi dictum eſt: Si quid ſcitu dignum quæris, noctu meditandum.

Apophthegmata.

Scopelianus, quoniam ſomni parciſſimus, noctem, exiſtimabat ſtudiis & exercitationi mentis accommodam, ſubinde ſolitus eſt exclamare: ὦ νὺξ σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μέρος θεῶν. Id eſt, ô nox, nam tu ſanè maxima ex parte conſors es ſapientiæ deorum. Habet enim hominis mens in alto ſilentio, corporis ſenſibus iam feriatis, aliquid diuinitatis, ſi ſeſe intenderit ad rerum ſublimium ſpeculationem. *Eraſ. 8. apoph.*

Antyllus, mediam noctem hyemis imaginem eſſe, dicebat: tunc enim ſol, vti hyeme, remotiſſimus à nobis eſt. Itaque dolores ægrotantium vehementiores merito tunc fiunt; vtpotè cute propter frigus denſata, & intercepta tranſpiratione inſenſibili. *Stob. ſer. 99.*

HIEROGLYPHICVM.

A Noctem ſignificaturi veteres, *Pauonem* ſurrecta in orbem cauda figurabant. Nam cum Pauonem Argum interpretentur, tot luminib. inſignitum, neque aliud quippiam per Argum, quam cœlum nocturno tempore ſi d tur dicere, oculatiſſimũ intelligerent: atque illi nomen à ſplendore atque velocitate inditũ profiterentur, &c. *Vide Pier. Val. lib. 34 pag. 220.*

* Nubes.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NVBES eſt craſſamentum exhalationum connolutum, vim habens aquæ gignẽdæ. *Ariſt. l. de mundo c. 4.* Græcè νεφέλη. Heb. *Hanam & Hab*: eſt autem *Hab*, denſitas rei alicuius præſertim nubis, à verbo *Habab*, vel *Habah*, condenſatus eſt, *Hannam* verò deriuatur à verbo *hinnem*, obnubilauit, nubẽ obduxit. Eſt enim nubes ſicuti velum quoddam, inter ſolẽ & terram, ſapientiſſima Dei prouidentia varios ad vſus obductum.

MATERIA, ET EFFICIENS.

Materia nubium eſt vapor, Efficiens eſt Sol, ac reliqua aſtra B vaporem calore ſuo è locis humentib. ad mediam aëris regionem euocantia, tum frigus circumſtans & cogens. Itaque nubes nihil eſt aliud quam vapor condenſatus.

DVPLICES.

Diſtinguunt naturales duplices nubes, quædam enim ſunt ſicciores & euanidæ, atque infœcundæ, quæ licet pluuiis ventis incitentur, non tamen effundunt imbres, ſed in aëris naturam faceſſunt.

Aliæ ſunt irriguo quodam humore ſcatentes, & proinde fœcundæ, & ad pluuiam pariendam idoneæ, ſuntque hæ proxima pluuiarum materia: nam pluuia nihil eſt aliud, quam nubes in aquam reſoluta.

PRÆROGATIVÆ. EFFECTVS. ET EXCELLENTIÆ VARIÆ.

Effectus nubium naturales ſunt, terræ fœcunditatem & ſeminibus, herbiſque incrementum humiditate ſua præbere, ſterilitatem abigere, ſolarium radiorum æſtum temperare.

Cæterùm alias nubiũ prærogatiuas & excellentias ſcriptura C commemorat, dũ primo dicit, Deum nubem aſſumpſiſſe tanquam inſtrumentum in quo Moyſi apparuit. Ita enim dicit: iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te. *Exod. cap. 19.* & aliàs frequentius.

Item ſuper tabernaculo, oraculo nempè illius ſiue propitiatorio appariturum ſe in nube promittit. *Leuit. cap. 16.*

Et nubes domini incubabat per diem tabernaculo, videntibus cunctis populis Iſraël, vocatur autem illa nubes gloria Domini. *ibid. c. 40. Exod.* quia quamuis denſa eſſet, nihilominus lucida erat, Deique maieſtatẽ quaſi velabat. Ita *S. Aug. q. 173.*

Quin ea nubes erat tam denſa, vt Moyſes tabernaculum ingredi non poſſet.

Sic nubes Populo ducatum per diem præbuit toto tempore, quo fuit in deſerto.

Etiam ædificato & dedicato templo Salomonis maieſtas Domini in nube impleuit templum. *3. Reg. 8.*

Chriſtum aſcendentem nubes ſuſcepit ab oculis aſpicientium, & inſtar ſedis aut throni cum ad cælum deduxit, neque defuit in glorioſa ipſius tranſfiguratione nubes lucida.

Etiam in nube venturum, ad Iudicium finale, eruitur ex pleD riſque Scripturæ teſtimoniis.

Tropologicè per nubes quas Ezechiel, & Ioannes vidit in Apocalpyſi, ſignificantur Eccleſiæ Doctores, qui velut imbres emittunt doctrinæ ſuæ eloquia, quibus arentia corda irrigentur. *S. Greg. lib. 10. moral.* Doctores ſiue prædicatores Eccleſiæ cum nubibus, & verba eorum cum fulgure confert: tunc enim ait, fulgura ex nubibus prodeũt, quando mira operaex ſanctis prædicatoribus oſtenduntur: qui nubes idcirco vocari ſolent, quia & coruſcant miraculis, & verbis pluunt.

* Nuditas. Nudus.

QVANDO ILLA VSVRPATA. LICITA

EXiſtentibus in ſtatu felicitatis, quem Innoc. ntiæ vocant Theologi primis hominibus, dicit Moyſes vtrũque fu iſſe nudũm, & non erubuiſſe, nulla enim tunc erat aut libido aut erubeſcentia, quæ tandem poſt peccatum obuenêre.

H inc hauſiſſe videtur *Plato in Politico*, ſuam illam nuditatem, quam hominibus aurei ſæculi vſitatam ſcribit,

Perperam *Iſidorus* Clarus exiſtimat, Deũ ſplendore quodã primos parentes veſte circũdediſſe, quomodo legimus S. Agneti, & aliis virginibus denudatis euenisse: & quaſi obtegẽtur in reſurrectione Sanctorum corpora; quia cum nullus fuerit pudor, nullus calor aut frigus, nullæ veſtes neceſſariæ erant E

ILLICITA.

Poſt peccatum non modo Nuditas moleſta fuit, propter qualitatum contrariarum humanum corpus infeſtantium afflictionem: ſed inſuper inuerecunda, & abominabilis habita, ſaltem eorum membrorum quæ natura tecta eſſe voluit vnde & thalamis cortinæ appenduntur, quæ nuditatem obuelent.

Statim poſt peccatum dicit ſcriptura, quod Deus Adæ & vxori eius fec. rit tunicas pelliceas ad nuditatem operiendam *Gen. cap. 3.* velut in ſymbolum verecundiæ.

Reprehenditur Noe, quod inebriatus iacuerit nudus in tabernaculo. Magis tamen Chanaam, qui cum puer eſſet 10 annor. aut circiter, & vidiſſet auũ ſuũ in tabernaculo nudũ, cum irriſit, & ad patrem Cham detulit, qui filium nõ repreſſit, ſed patrem ſuum fratrib. ridendum propoſuit. Ita tradunt Hebræi & *Theodoretus*. Laudantur autem Sem & Iaphet, quod pallio F ſuo obtexerint patrem, & illius virilia non viderint. *Gen. c. 9.*

Adamitæ Hæretici nudi incedebant, & cum Adamo qui poſt peccatum nuditatem ſuam obtexit, etiam hodie non erubeſcunt, vt rectè ſimiles refutãs, ait *Epiphanius l. 2. hæreſ. c. 52.*

NVDI DEGENTES.

☞ *Huc refer ex loco de Veſtibus, Tit. veſtimentorum vſus nullus.*

☞ *Item Nudipedes, qui calceis non vtuntur, vide Calceus.*

NVDARE PEDES SIGNVM

AFFLICTIONIS.

Dauid in magna calamitate fugiens Abſalonem aſcendit cliuum oliuarum, flens, & incedens nudis pedibus. *2. Reg. 15.* Deus volens vt Eſaias exhiberet populo calamitatẽ ipſis imminentem, dixit c. 20. Calceamenta tua tolle de pedibus tuis.

POENITENTIÆ.

☞ *Vide ex loco de Peregrinatione, Voto, Culto Chriſtiano.*

CONTINENTIÆ.

Apud Æyptios olim vt refert *Alex. ab Alex l. 5. c. 18.* puellis innuptis lic. tũ non erat induere calceos, vt ita euagãdi libertas cohiberetur, cũ nudo pede prodire extra ſepta nefas foret. G

PROMISCVE NVDARE CORPVS.

VETITVM. IN BALNEIS.

Quamuis Heliogabali Imperatoris perditiſſimi tẽporib. promiſcua fuerint balnea, & diuerſi ſexus, vt ita corruptos mores Imperatoris populus aſſequi videretur, qui facilè ad iſtiuſmodi inuerecunda propẽdet: Tamen diu ante illũ, & deinceps Romanis legib. eadẽ interdicta fuerunt, vt mirum ſit, apud Chriſtianos locis nonnullis, præſertim vbi thermæ ſunt, tolerari.

Exſtat Romuli I. Rom. Regis lex, teſte *Plutar. in vita illius*, quam in honorem muliebris ſexus ſtatuit. Qui ſe nudum à fœmina videri paſſus fuerit, criminis capitalis reus habeatur.

Reliquias huius legis tempore Auguſti duraſſe ex *Dione* conſtat. Cum enim Liuiæ coniugi Auguſti obuij facti eſſent quidam viri nudi, eaque de cauſa eſſent necand., ita eos eripuit morti, quod diceret, pudicis mulieribus hos nihil à ſtatuis differre. *lib. 58. hiſt. Roman.*

Imo parent s cum liberis, & generi cum ſoceris lauare erubuerunt, ſicut *Plutarchus* memoriæ tradidit de modeſtia Catonis Maioris. Scribit eum filio præſente, non minus vere- H cunde, quam ſi adeſſent Veſtales, ab obſcœnis dictis ſibi temperaſſe, neque vnquam cum eo lauiſſe: hunceque morem omnibus Romanis communem fuiſſe putat idem auctor. Nam generi, inquit, pudorem nudandi corporis ſeruantes, communia cum ſoceris lauacra vitarunt.

Huc referri poteſt oratio Cyri, quam ante mortem ad filios habuit. Si quis, inquit, veſtrum, aut dextram meam contingere, aut oculos adhuc viuentis aſpicere vult, is accedito. Vbi verò ego obuoluendo me contexero, peto à vobis filij mei, ne quis deinde mortalium meum corpus intueatur, ac ne ipſi quidem vos, &c.

Refert *Dion* Hiſtoricus, Adrianum Imp. viros diſcretos à fœminis lauari voluiſſe, quam legem, Alexander Seuerus confirmauit. Hos poſtremo Iulianus imitatus eſt.

Præterea Iura Canonica hanc turpitudinem ferre noluerunt, nam in illis Chriſtianis lauacra communia cum mulieribus habere prohibetur, quoniam hoc Ethnici reprehenderũt.

Iuſtinia

Iuſtinianus autem Imp. ſtatuit, ſi vir ad balneum extraneæ
A mulieris accederet, eum priuari debere donatione propter nuptias: mulierem autem dote, ſi cum viro alio lauaret.

Vnde Ludouicus Viues, non ſine indignatione exclamat: Quid attinet morem illum barbaricum inſectari, quod apud quaſdam gentes promiſcuè viri & fœminæ eiſdem balneis lauant? ne commemorandus is quidem eſt, ferinus potius, quam humanus.

Huius opinionis quoque fuit Poggius Florentinus, quum deſcribit, qualis licentia ſit in thermis Badenſib. apud Heluetios, dum ſexus vterque promiſcuis lauacris vtitur. Eſt autem epiſtola ipſius ad Leonardum Aretinum inter Epiſtolas Æneæ Syluij, hunc habens titulum: Poggius de Schola Epicureæ factionis, quæ regnat in Teutonia in Balneo naturali Dominorum de Baden.

Sanè Turci adhuc promiſcui ſexus lauacra ita auerſantur, vt capitale ſit viro intereſſe, vel conſpici in loco vbi fœminæ lauant. Immo apud ipſos nefas eſt, vxores eorum in publico apertâ facie conſpici, vel cum viro aliquo loqui.

Hinc videmus, quam non ſine ratione Lycurgi inſtitutum
B de veſtitu & exercitiis puellarum cum adoleſcentibus, tanquam fomes libidinis reprehenſum ſit, inter quos fuit *Euripid.* ſicut eius elegantiſſ. verſiculi teſtantur.

——— οὐδ' ἂν εἰ βούλοιτό τις,
σώφρων γένοιτο Σπαρτιατίδων κόρη,
αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους.
γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις.
δρόμους παλαίστρας τ' οὐκ ἀνασχετοὺς ἐμοὶ
κοινὰς ἔχουσι, κᾆτα θαυμάζειν χρεὼν
εἰ μὴ γυναῖκας σώφρονας παιδεύετε.

Quæ Latinè ſic redduntur.

———*Neque ſi velit quæpiam*
Caſta eſſe, queat Spartana puella,
Quæ cum iuuenibus relinquentes domos
Nudis femoribus, & tunicis diſſolutis,
Curſus palaſtraſque non tolerabiles mihi
Communes habent, & tamen admirabile videtur.
Si non caſtas mulieres educatis?

C In Fluminibus.

Nec minor probitas & modeſtia fuit in Alphonſo Rege Aragonum, cuius ab ore omnino verbum obſcœnum excidit nullum, vt *Ant. Panormita* verbis vtar. Nunquam interiora membrorum eius etiam ſe abluentis quempiam vidiſſe, nunquam iuraſſe, niſi per oſſa patris, & id quidem raro, & ob cauſam.

Idipſum quoque Græcis Gratian. Valentin. & Theodoſio Impp. curæ fuiſſe, eoſque pudicitiam & munditiem amaſſe, obſcœnam verò nuditatem pati noluiſſe, conſtat ex ipſorum legib. Non enim ſolummodo flumina, propè caſtra fluentia, ab omnib. ſordibus pura eſſe voluiſſe, ſed etiam prohibuiſſe ne aliquis nudatus publicos oculos inceſtet. Ideoque procul à cunctorum obtutibus in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipſum fieri mandaſſe.

Corporis Ablutione.

Tam in vitâ, quam poſt mortem.

Mos erat olim, vt corpora mortuorum lauarentur, & ita obuoluta ſepelirentur. Id quod de ſe Socrates fieri non vult
D in Phædone Platonis, & anticipat lauacrum viuus.

Ex Annalibus Imperatorum diſcimus, laudatiſſ. Imp. Maximilianum Frederici filium, & ipſum vetuiſſe corpus ſuum, vbi mortem obiiſſet, nudum aſpici, ſine verecundiæ honeſtiſſ. ſenſu, ſiue aliam ſanè ob cauſam.

Lucta Theatro.

Ob eamdem cauſam etiam Plato ab *Euſebio*, aliiſque Eccleſiaſticis Scriptoribus reprehenditur, quod ſecutus conſtitutiones Lycurgi, *in lib. ſuis de Repub. & legibus*, iuſſerit, mulieres, non ſolum iuuenes, ſed etiam anus in gymnaſiis nudas cum viris luctari, adoleſcentulas nudas & equis certare, & in ſolennitatibus eas quoque nudas cum nudis iuuenibus tripudiare.

Hanc ob rem ita compellat Sathanam *Ignatius in Epiſt. ad Philippenſes.* Quid verò virgineam improbas naturam, & membra appellas obſcœna: qui olim hæc membra in pompas oſtentabas, mares nudari iubens in conſpectu fœminarum, itemque fœminas in cupiditatem libidinoſam marium; nunc contra hæc ipſa à te iudicantur obſcœna, & honeſtatem ſimulas, qui ſpiritus es fornicationis &c.

Idipſum reprehendit *Lactantius*, quum de Floralibus ludis dicit, Celebrantur ergo iſti ludi cum omni laſciuia, conuenientes memoriæ meretricis. Nam præter verborũ licentiam, E
quibus obſcœnitas omnis effunditur, exuuntur etiam veſtibus populo flagitante meretrices, quæ tunc minorum officio funguntur, & in conſpectu populi vſque ad ſatietatem impudicorum luminum pudendis motibus detinentur.

Neque etiam tam proiecta fuit impudicitia meretricum Romanarum, quæ in honorem Floræ deæ ludos nudæ celebrare ſolebant, vt non graues viros, memores turpitudinis propriæ venerarentur & honore afficerent: Cato enim, cùm in theatrum, in quo eiuſmodi ludi à nudis ſcortis celebrarentur, ingreſſus fuiſſet, ac mulieres tanti viri grauitate, & autoritate permotæ, nudare ſe noluiſſent, monitus is fuit à Fauonio, vt diſcederet. Hinc illi natum hoc Epigramma:

Noſſe iocoſa dulce cum ſacrum Floræ:
Feſtoſque luſus, & licentiam vulgi:
Cur in theatrum, Cato ſeuere, veniſti?
An ideo tantum veneras, vt exires?

Idem verò theatrum illud, idem & proſtibulum Iſidorus putauit, eò quod poſt ludos exactos, meretrices ibi proſternerentur, vt *Tertullianus* non abſque ratione, eas tanquam F
publicæ libidinis hoſtias, in ſcena proferri dicat.

Sabbathis.

Inter alios ritus ſuperſtitioſos, quos in celebrandis Sabbathis ſuis Iudæi adhibuerunt, etiam is perhibetur, quod nudipedes obirent ſua miniſteria ad luxuriam comparata. Hoc enim illis etiam exprobrarunt Poëtæ, vnde & eos Bacchum colere arbitrati ſunt, deducentes Sabbathum eorum à Græco Σαβάζειν, quod debacchari & tripudiare ſignificat, quo factum, vt apud Martialem & alios Iudæi dicantur Sabbatharij, & Bacchicolæ. Certè *Iuuen. Sat.* 6.

Obſeruant alij feſta, pede Sabbatha reges.

vbi commentatores ad verbum (pede) addunt nudo.

Tertullianus & Hieronymus vocant Nudipedalia, id quod etiam Ioſephi hiſtoria Berenice Regina, *lib. 1. de bell. Iud.* teſtatur.

In Miniſteriis. Cum Publicis.

Tum Priuatis. G

Britannis mos inoleuit, coniuges: & nurus nudas, & ſucco herbarum delibutas, ad templa ducere, & ita ſupplicare ac captiuorum ſanguine Diis litare.

Rectè itaque *D. Auguſt.* ita ratiocinatur, ſi nihil in libidine illa ineſſet pudendum, non texiſſent ſua genitalia primi homines poſt peccatum. Nam genitalia potius, quam ora, per quæ comederant, texerunt, & occultarunt: atque ea ipſa non manu, ne ea vel ipſi attingerent, tanta nimirum turpitudo in iis poſt peccatum inhæſit, &c.

Horreſco legens impudicitiam, lubricantem, & libidinoſam cæcitatem veterum, in primis autem de Venere Gazæa. In triuio enim, vel quadriuio ſtabat ſtatua marmorea, cuius effigies erat Veneris, vti habebatur, inſtar nudæ fœminæ, quæ palam oſtendebat verenda ſua. Statuam hanc in honore habebant omnes ciues, maxime verò mulieres, lucernas accendentes, & thure ſuffientes. Dicebant etiam eam in ſomnis reſpondere iis, quæ volebant inire matrimonium. Decipiebantur autem: ſæpe vero iuſſis à dæmone contrahere matrimonia peſſimè illis cedebat. Plerumque etiam enim rixæ & diuortia inde oriebantur. H

Tali forma alibi quoque Venerem cultam eſſe, multi Hiſtorici teſtantur.

Sed tranſeamus ad eos qui tanquam Monarchæ tot ius orbis obſeruabantur. Nota enim eſt flagitioſa vita & mores turpiſſimi Tiberij, Heliogabali, & aliorum Imperatorum obſcœnorum, qui nudas puellas, ſibi cœnantibus, miniſtrare, atque etiam currum trahi voluerunt, & eiuſmodi obſcœnis & libidinoſis actionibus, iiſque publicis, admodum delectati ſunt.

Vnde non immerito *Euripides*, mulieres & virgines Laconicas (quæ lege Lycurgi, nudæ in publicis ſpectaculis ſe exhibebant, & exercebant) appellauit ἀνδρομανεῖς, quod impudica corporis nuditate multos in furorem libidinis adigerent.

De Tamerlane refertur quod inter alia ludibria quibus Baiazeti captiuo inſultabat, vxorem eius crepidulis tantum calceatam ſagoque militari indutam denudato toto corpore ſummo cum dedecore menſæ ſuæ miniſtrare coegerit. Quæ ignominioſa obſcœnitas Baiazetem nimis zelotypum in furorem

rorem egit, vt capite ad caueam ferream qua includebatur al- A liſo, mortem ſibi violentam acceleraret.

*NVDOS OPERIRE OPVS EST MISERICORDIÆ.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Si deſpexi pereuntem, eò quod non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearũ calefactus eſt. *Iob.* 31.

Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibus ſuis: Eſurientes alebat, nudiſque veſtimenta præbebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſollicitus exhibebat *Tobia.*

HISTORICA.

Quodam tempore, cùm D. Martinus Turonenſis Archiepiſcopus iam nihil præter arma, & ſimplicem militiæ veſtem haberet, media hyeme, quæ ſolito aſperior inhorruerat) adeo vt pleroſque vis algoris exſtingueret) obuium habuit in via Ambianenſium ciuitatis pauperem nudum. Qui cum præter- B euntes vt ſui misererentur, oraret, omneſque miſerum præterirent, intellexit vir Deo plenus ſibi illum, aliis miſericordiam non præſtantibus, reſeruari. Quid tamen ageret? Nihil præter chlamydem, qua indutus erat, habebat. Nam reliqua in opus ſimile conſumſerat. Arrepto itaque ferro, quo erat accinctus, mediam diuidit, partemque eius pauperi tribuit, reliqua rurſus induitur. Interea de circumſtantibus ridere nonnulli, quia deformis eſſet, & truncatus habitu videretur: multi tamẽ, quibus erat mens ſanior, altiùs gemere, qui ſimile nihil feciſſent, cùm vtique plus habentes, veſtire pauperẽ ſine ſua nuditate potuiſſent. Nocte igitur inſecuta, cum ſe ſopori dediſſet, vidit Chriſtum chlamydis ſuæ, qua pauperem texerat, parte veſtitum. Intueri diligentiſſime Dominum, veſtémque quam dederat, iubetur agnoſcere. Mox ad Angelorum circumſtantium multitudinem audiuit Ieſum clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veſte contexit. Verè memor Dominus dictorum ſuorũ, quæ antea prædixerat: Quamdiu feciſtis hæc vni ex minimis iſtis, mihi feciſtis: ſe in paupere profeſſus eſt veſtitum, & ad confirmandum tam C boni operis teſtimonium in eodem ſe habitu, quem pauper acceperat, eſt dignatus oſtendere. *Seuerus Sulpitius lib. de vita S. Martini, cap.* 2. Petr. Caniſ. *de eleemoſyna, cap.* 12. n. 8.

Constructa à S. Martiano Preſbytero in honorem S. Anaſtaſiæ æde ſacra, omnibus conuenientibus, noui templi, vt par erat, ipſo die quo Martyr certamen conſummauit, encænia fuerunt celebrata: vocabant autem ad encænia & fideles Imperatores, & ſacrum Senatum, & omnem, vt ſemel dicam, ciuitatem. Oportebat autem eum, qui latebat, Martianum eo die videri, qualis eſſet moribus, qualis virtute, & quantum ſe vltra mandata extendebat. Nam cum tota concurreret ciuitas, & pauperes vna cum ea quodam pacto attraherentur: pauper quidam accedens ad hunc virum egregium (ij enim exquirũt & diſcunt benignas & clementes animas, non ſecus atque hi qui laborant, medicos) accedens ergo reſpexit ad eius dexteram, & petiit, vt acciperet aliquod medicamentum famis. Ille autem (tunc enim nihil geſtabat in ſinu, ſed re vera habebat intra animæ ſinum benignitatem multam & clementiam) cùm remotus fuiſſet ab omnibus, & locum aſpexiſſet valde latentem: nullo autem alio, niſi vnica tegeretur tunica, quod qui- D dem fuit ei tota vita familiare, vt duabus non vteretur tunicis: cùm ſic ſe habere vir diuinus, etſi facile erat, excuſando egeſtatem, repellere ſupplicationem: nam quòd nihil portabat, teſtes habebat omnia intuentes oculos: Ille, perinde ac ſi non daret, fieri non poſſet, vt non Deo afferret moleſtiam, cum ſe ea ipſa, quæ ſola intus erat, veſte exuiſſet, dat egenti prompto & alacri animo: & de cætero habebat ſolam veſtem Sacerdotalem, & penulam, quæ corpus contegebat; quam etiam vndiquaque contrahens, cupiebat, quantum fieri poterat, latere, & id quod factum fuerat, omnium celare oculos. *Baron. Annal. Eccl. tom. 6. ad an. 459. ex Sur. tom. 1. Ianu.* 10.

Epiphan. Diaconus, Iſauria prouincia exortus, in vicina factum terra Lycaoniæ narrare ſolet miraculum. Ait enim, quod in ea quidam Martyrius nomine, vitæ valde venerabilis Monachus fuit, qui ex ſuo monaſterio viſitationis gratia ad aliud monaſterium tendebat, cui ſpiritalis pater præerat. Pergens itaque leproſum quendam, quem denſis vulneribus Elephantinus morbus per membra fœdauerat, inuenit in via, volentem ad ſuum hoſpitium redire, ſed præ laſſitudine non valentem. Ipſo verò itinere ſe habere hoſpitiũ perhibebat, quò idem Martyrius Monachus ire feſtinabat. Vir autem Dei eiuſ- E dem leproſi laſſitudinis miſertus, pallium, quo veſtiebatur, in terram prorſus proiecit & expandit, ac deſuper leproſum poſuit, cumque ſuo pallio vndique conſtrictum ſuper humerũ leuauit, ſecumque reuertens detulit: cũque iam monaſterij foribus propinquaret, ſpiritalis pater eiuſdem monaſterij magnis vocibus clamare cœpit: Currite, ianuas monaſterij citiùs aperite, quia frater Martyrius venit Dominũ portans. Statim verò vt Martyrius ad monaſterij portã peruenit, is qui leproſus eſſe putabatur: de collo eius exiliens, & in ea ſpecie apparens, qua recognoſci ab hominib. ſolet Redemptor humani generis, Deus & homo Chriſtus Ieſus, ad cœlum Martyrio aſpiciente rediit, eique aſcendens dixit Martyri, tu non me erubuiſti ſuper terram, ego te non erubeſcam ſuper cælos. Qui ſanctus vir mox vt eſt monaſterium ingreſſus, ei pater monaſterij dixit: Frater Martyri, vbi eſt quem portabas? Cui ille reſpondens dixit: Ego ſi ſciuiſſem quis eſſet, pedes illius tenuiſſem. Tunc Martyrius narrabat, quia cùm eum portaſſet, pondus eius minimè ſenſiſſet. Nec mirum: Quomodo enim F pondus ſentire poterat, qui portantem portabat? *Ex Greg. Magno homil. 39. in Euang.*

Facta eſt aliquando ſuper Franciſcum Aſſiſinatem manus Domini, & immutatio dexteræ excelſi, diutinis languoribus ipſius corpus affligens, vt coaptaret animam ad Sancti Spiritus vnctionem. Cumque reſumptis corporeis viribus, ſibi veſtimenta decentia more ſolito præparaſſet, obuium habuit militem quendam, generoſum quidem, ſed pauperem & malè veſtitum, cuius pauperiem pio miſeratus affectu, illum protinus, ſe exuto, veſtiuit, vt ſcilicet in vno geminũ impleret pietatis officium, quo & nobilis militis verecundiam tegeret, & pauperis hominis verecundiam releuaret. Nocte verò ſequenti cùm ſe ſopori dediſſet, palatiũ ſpecioſum & magnum, cum militaribus armis crucis Chriſti ſignaculo inſignitis, clementia ſibi diuina monſtrauit, vt miſericordiam pro ſummi Regis amore pauperi exhibitam militi, præoſtenderet incomparabili compenſandam eſſe mercede. Vnde & cum quæreret: cuius eſſent illa omnia, ſua fore, militumque ſuorum, ſuperna fuit aſſertione reſponſum. Euigilans itaque manè, cum nondũ ha- G beret exercitatum animum ad diuina perſcrutanda myſteria, neſciretque per viſibilium ſpecies tranſire ad contuendam inuiſibilium veritatem, magnæ fore proſperitatis indicium exiſtimabat inſolitam viſionem. Diſpoſuit itaque, diſpoſitionis diuinæ adhuc ignarus, in Apuliam ad quẽdam liberalem Comitem ſe conferre, in ipſius ſperans obſequio decus adipiſci militiæ, vt oſtenſa ſibi viſio prætendebat. Cumque paulò poſt iter aggreſſus iuiſſet vſque ad proximam ciuitatem, audiuit in nocte Dominum familiari ſibi allocutione dicentem: Franciſce, quis poteſt meliùs facere tibi? Dominus, an ſeruus? diues, an pauper? Cumque Franciſcus reſpondiſſet, quod tam Dominus, quam diues, facere melius poteſt, intulit ſtatim: Cur ergo relinquis pro ſeruo Dominum, & pro paupere hominem diuitem Deum? Et Franciſcus: Quid me vis facere, Domine? & Dominus ad eum: Reuertere in terram tuam; quia viſio, quam vidiſti ſpiritalem præfigurat effectum, non humana, ſed diuina in te diſpoſitione complendum. *D. Bonauentura in vita eius capite* 1.

Huc etiam referri poteſt illud, quod narrat *Thomas à Cantiprato, lib. 26. Apum. c. 25. par.* 14. Domina, inquit, Aleidis Car- H notenſium ac Bleſenſium Comitiſſa mihi de auo ſuo retulit, dicens: Nobiliſſimus ac potentiſſimus in Baronibus Galliæ, Comes Carnotenſium, ac Bleſenſium pariter, Theobaldus, liberaliſſimus omnium ſuo tempore extitit, in donando. Iſte hyeme media, quæ tunc ſolito magis inhorruit, per viam cum multitudine tranſiens obuium habuit pauperem nudum. Quo clamante, reſpondit Comes, Quid petis? Cui pauper, Da, inquit, cappam quam habes indutam. Nec mora, Comes extractam cappam pauperi dedit dicens: Si quid vis amplius, petas: & pauper: Da mihi ſupertunicale quod habes, quo ſtatim habito petiuit tunicam; quam vt Comes dedit, remanſit in lineis. Cui pauper, Vides (inquit) ô Comes, quo caput raſum habeam, & nudum, da igitur & pileũ. Tunc Comes paululum erubeſcens, caluus enim erat, Nunc inquit, chariſſime, nimis inſiſtis, quia hoc ipſe ca[illegible]re non poſſum. Quo dicto, relictis veſtibus, pauper euanuit. Comes verò de equo cadens planctum lamentabilem fecit, & omni tempore poſtea tale quid cauens, omni petenti ſe tribuit.

Maxima ſanè commiſeratione erga pauperes, atque incommodis membrorum laborantes erat Eliſabetha Regis Hungariæ filia, vt ei concinnè admodum ſancti Iob verba conuenirent : Ab infantia mecum creuit miſeratio , & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. Huic virtuti, ne ſterilis eſſet, adiuncta erat munificentia : ad quam cùm ſua ſponte incitaretur, vbi & Principis fauor acceſſit, properanti (vt dici ſolet) calcaria ſunt addita. Venerunt ſiquidem quodam tempore ad Ludouicum Hungarorum Regem dictæ Eliſabethæ maritum, comites aliquot , procerumque non pauci. Iamque conuiuij tempus aduenerat, cùm reſidētibus cunctis, aberat Eliſabetha. It, iuſſu Principis, ſtatorum vnus , accitum illam. Cui cùm obuiam factæ nuntiaſſet, cunctos ad ipſius aduentum pendere conuiuas: illa maturius incēdens, vbi cœpit gradus, qui ad triclinium pertinebant, aſcendere, ſubitò mendicus quidam importunis clamoribus eleemoſynam depoſcere auditur. Quem illa deſuper videns (neque enim antea ſub gradibus iacentem animaduerterat) paulisper expectare monet, pollicita, quandoquidem in præſentiarum nihil ſibi erogandum ſuppeteret, miſſuram ſe breui quod petebat. Ille nihilo trāquillior factus, abeuntem pertinaciſſimis inclamat vocibus, & ne miſerum ſe ſine dono præteriret, inſtantiſſimè precatur. Figit gradum Eliſabetha, eique pallium non contemnendi pretij, quo veſtita erat, tranſmittit. Quod ille ſumma cum alacritate ſuſcipiens, arce ſtatim exceſſit. Id cùm reuerſus ſtator non ſine indignatione propalam retuliſſet, ſubriſit princeps : deſertóque mox accubitu, progreſſus occurrenti, ait : Quid, mea ſoror, tamdiu moraris ? Ad quem illa, En, inquit, mi frater, appropero: Talibus enim ſe nominibus viciſſim appellabant. Tum princeps: Vbi loci, ait, pallium reliquiſti? Illa porrecto indice: En, inquit, pallium noſtrum de pertica propendens. Videt ille, accedit, attrectat, euoluit, illudque ipſum eſſe, quod pauper dudum eleemoſynæ loco donatum audierat, cognoſcit. Illicò ſtupore vehementi perfuſus, non parum addubitat, tantæne rei miraculum, an egregiam vxoris fidem in cœlum ferat. *Iacob. Spirenſis in vita eius, cap.* 8. apud Sur. *tom.* 6. *Nouemb.* 19.

Orante quandoque ſancta Virgine Catharina Senenſi in Eccleſia Dominicanorum Senenſium , quidam mendicus ab ea petiit opem. Illa cum nihil haberet apud ſe, rogauit vt expectaret, donec eſſet reuerſa domum. At illo dicente, ſe tam diu exſpectare non poſſe , ſancta virgo eius non ferens afflictionem, anxiè cogitare cœpit, quidnam ei dare poſſet. Mox ſuccurrit ei, habere apud ſe crucem paruam argenteam. Eam igitur pauperi hilariter dedit, iſque ea accepta lætus abſceſſit. Nocte proxima Chriſtus virgini oranti apparuit , eamque crucem ei oſtendit, multis gemmis vndique ornatam, promiſitque ei, ſe in die iudicij eam corā tota Angelorum & hominum frequentia oſtenſurum. *Raymond. à Capua S. Antonin.* 3. *p. hiſt. tit.* 23. *c.* 4. & Surius *tom.* 2. 29. *April.*

Alio tempore , eadem ſacra virgine Catharina ex eodem templo domum redire volenti , Chriſtus occurrit in forma iuuenis pauperis, ac peregrini, triginta plus minus annorum, petiuitque ab ea veſtem. Illa rediens ad ſacellum , vnde deſcenderat, tunicam non manicatam , quam ſub extima veſt. propter frigus habebat, ſibi cautè detraxit, pauperique tribuit, neſciens eſſe Chriſtum. At ille etiam lineum veſtimentum petiit. Tum illa iubet eum ſe ſequi ad ædes ſuas, vbi ei ſubuculā & ſubligaculum dedit. Verùm non deſtitit ille plura mendicare, vt probaret eius animum. Quid, inquit, faciam hac tunica, quæ manicis caret? Quæſo etiam manicas mihi largiaris. Illa perluſtrat domum, & ecce videt à pertica ſuſpenſam nouam ancillæ tunicam: ab eaque manicas auferens dat pauperi. Rurſus ille etiam ſocium in domo hoſpitali ſe habere dicit, valde indigētem veſtibus. Tum verò ſancta virgo nihil prorſus ſibi ſupereſſe videns, quod daret, præter tunicam, qua erat induta, quam non ſinebat virgineus pudor & honeſtas, vt ſibi detraheret, ne nuda cogeretur cum multorum offendiculo incedere, dixit pauperi : Renera chariſſime, ſi poſſem vllo pacto, libenter aliquid præſtarem ſocio tuo. Ille verò ſubridens: Video, inquit, promptum animum tuum: ſed iam bene vale. Etſi autem ſancta virgo, illo recedente, ex quibuſdam ſignis cōiecit Dominū Ieſum eſſe, tamen quia tanta gratia ſe indigniſſimam putabat, ad conſueta ſe recepit exercitia ſua. Sed nocte ſequenti Dominus ei orāti manifeſtè ſe viſendum præbuit, in illius pauperis effigie, in manu ferens tunicam, quam ipſi virgo dederat, margaritis iam & coruſcantibus gemmis conſpicuā, atquē ſe illi daturum veſtem inuiſibilem, quæ ab ea arceret omne noxium vtriuſque hominis frigus. Quod certè etiam reipſa præſtitit, adeò vt ex eo tempore iiſdem hyeme, quibus æſtate, contenta fuerit veſtibus, immo nec hyemis intemperiem vnquam ſenſerit. Simul autem etiam Dominus, & cum crucem argenteam, & cùm hanc tunicam illi oſtenderet, talia ei promiſſa fecit, vnde certò illi conſtare poſſet, ipſam in cælis excellenti gloria ſine fine perfruituram. *Idem ibidem.*

---

* Numerus.

Definitio & Etymologia.

NVMERVS Græce ἀριθμὸς, eſt collectio vnitatum, ſiue, eſt multitudo ex vnitatibus aggregata, ſiue, eſt multitudo menſurabilis vno. Vnde vnitatem dicunt non eſſe numerum, ſed principium numeri. Dicitur autem propriè numerus , de iis rebus quæ numerantur , aut numerari poſſunt. Quamuis etiam *Cicero* de iis hoc nomen vſurpet , quæ menſurantur, *lib.* 3. *Officior.* Alij pro Harmonia, quæ numeris etiam conſtat, accipiunt hanc vocem.

Diviſio.

Numerus alius finitus eſt, alius infinitus, ſiue menſurabilis & non menſurabilis , quamuis reipſa nullus detur numerus infinitus.

Secundò, numerus alius eſt cardinalis, alius ordinalis. Cardinales ſunt vnus, duo, tria, &c. Ordinalis, primus, ſecundus, tertius, &c.

Tertio numerus alius eſt tranſcendens , ſiue tranſcendentalis: Alius prædicamentalis. Hunc vocant eum, qui reperitur in rebus corporeis ſingularibus. Tranſcendentalem verò, qui etiam reperitur in ſpiritualibus: & componitur ex vnitatibus earum rerum, quæ non ſunt corporeæ & ſingulares. Sic dicimus tres Angelos, tres perſonas diuinas, &c.

Quartò diſtinguunt numerum, vt alius ſit numerus formalis, qui eſt ipſamet multitudo , à qua res numeratæ dicuntur multæ, tanquam à forma : alius numerus numerans, eſtque ipſa anima : alius numerus numeratus, eſtquè ſubiectum numeri, ſeu ipſæ res numeratæ. Denique numerus, alius perfectus qui conſtat principio, medio, & fine : alius imperfectus. Item alius par, alius impar.

Origo. Et Notæ Variæ,

Numeri à punctis primam originem traxēre: ſed quia illa exilia erant, produci tandē cœperunt ad inſtar lineolæ. Cumque admodū moleſta fuiſſet numeri maioris ſupputatio multiplicando tot lineolas, tandem ad certas notas deuentum fuit, quibus numeri vis ſignificaretur v. c. vt deſignarent quinque, ne quinas lineas ſcriberent, vna obliqua à tergo ducta in hunc modum, v. quinque ſignificarunt. Denarium verò omiſſis decem lineis, duplicato M, indicarent, & hoc modo M pro mille. L, pro quinquaginta, D. pro quingentis vſurpare cœperunt. Quod ſi numero alicui lineam tranſuerſam ſuperinducerent, tot valebat millenarios quot prius numerabat vnitates, v. c. ī mille, v̄ quinque millia deſignabat? Quin & hodie vſus obtinet quod vnitas duos à tergo apoſtrophos habens , ad hunc modum I ͻͻ, quinque millia continet: ſi totidem à fonte , decem millia. Si vnitatem inter duos apoſtrophos , mille : ſi vnitatem claudat à dextrâ apoſtrophæ I ͻ, quinquaginta denotantur.

Notæ apvd Hebræos.

Hebræi litteris Alphabeti vtuntur ad notas numerorū indicandas, quod quidem de numeris ſimplicibus venit intelligendum. Nam alios ex iſtis componunt. Siquidem יא ſignificat XI, יב XII, & ita de aliis. Niſi quod pro יה ſcribunt, טו ſuperſtitione quadam adducti, quia יה eſt vnum ex nominibus Dei. Sic etiam poſt ת, quæ littera efficit 400. non ſemper ponunt litteras illas finales, ſed compoſitos numeros.

900.	800.	700.	600.	500.
תתק	תת	תש	תר	תק

Apvd Græcos.

Notis numerorum vtuntur , Græci literis Alphabeticis, idque tribus modis. Primus ſingulis elementis ſecundum alphabeti ſeriem loci ſui numerum ſignificantibus : nam quorum in ordine alphabeti locum quæque littera ſortita eſt, eiuſdem numerum repræſentat , vt α primum , β ſecundum, & ita deinceps , vſque ω , quod vigeſimi quarti ſymbolum habet.

Secundò

A Secundò, toto alphabeto in tres claſſes diuiſo quarum prima eſt vnitatum α prima vnitate vſque ι decimam vnitatem porrecta, hac tamen nota ϛ pro ſenario vſurpata. Secunda eſt denariorum à littera ι vſque ρ procedens, interiecto itidem hoc ſigno ϟ pro nonagenario. Tertia eſt centenorum, à littera ρ vſque ad finem ſua ſerie protenſa, ſed pari modo hac nota ϡ pro nonageſimo addita. Singulis his litteris pariter & notis, ſi virgula coni grauis nota ſubſcribatur, hoc modò ͵α, prima quidem claſſis millenariorum monadas, ſecundas, ſecunda millenariorum decadas, tertia millenariorum centurias ſignificat.

Tertiò, ſex duntaxat literis alphabeti in deſignandis numeris vtuntur I Π Δ H X M, quarum I vnitatem ſignificat. Π, πέντε, id eſt, quinque. Δ, δέκα, id eſt, decem. H, ἑκατόν, id eſt, centum. X, χίλια, id eſt, Mille. M, μύρια, id eſt, decies mille ſignificat. Reliquæ ſunt capitales litteræ numerorum ſuorum, quos eoſdem per ſe ſignificant. Et hæ quidem omnes præter Π vſque ad quaternarium numerum, ſiue per ſe, ſiue aliis adiunctæ, multiplicantur, vt I.II.III.IIII. Δ ΔΔ.ΔΔΔ.ΔΔΔΔ. id eſt, 10.20.30.40. H.HH.HHH.HHHH. id eſt, 100.200.300.400. X XX XXX.
B XXXX. id eſt, 1000.2000.3000.4000. M.MM.MMM.MMMM, id eſt, 10000.20000.30000.40000.

Decadum verò, centuriam, & chiliadum ac myriadum quinarios, hæc elementa ΔHXM, litteræ Π incluſa ſignificant, vt Δ incluſum Π efficit 50. H. incluſum Π 500. X. incluſum Π 5000. M incluſum Π 50000. Horum numerorum adiunctione reliqui omnes numeri gignuntur, in quorum compoſitione ſemper maior minori præponendus eſt.

Herodiani de iiſdem Tractatus.

Vnitatis numerum ſignificat vnum iota: binarium, duo ιι, & ita vſque ad quatuor. Quinarium enim (τὰ πέντε) ſignificat littera π: ſimiliterque ſenarium notat hoc ipſum π, adiecto vno ι, veluti ad quinque priora addito vno: & ita deinceps vſque ad nouem. Nam denarius numerus (τὰ δέκα) ſignificatur littera δ: vicenarius verò, duobus δδ. eodemque modo vſque ad quadragenarium. Nam quinquagenarius (τὰ πεντήκοντα) notatur littera π, habente δ in medio ſuo ventre, hoc modo |Δ|
C Sexagenarius autem, hac ipſa nota itidem vt in præcedentibus appoſitum habente ſuum δ. Et ita progreſſio fit vſque ad nonagenarium. Centenarius enim (τὰ ἑκατόν) ſignificatur littera н: ducenarius, duplici нн: & ita vſque ad quinquagenarium: eius quippe (τῶν πεντακοσίων) nota eſt littera π, in ſui medio habens litteram н: ſic nimirum; |H|. Sexcenarius verò conſimiliter notatur eadem hac nota appoſita littera н. Et vſque ad nonagenarium eodem pacto proceditur. Etenim millenarij (τῶν χιλίων) nota eſt littera χ: at duo millia ſignificantur duobus χχ. Et ſic vſque ad quatuor millia progredimur, nam π rurſum vti ſuprà in ſeſe medium continens χ quinque millia (τὰ πεντακισχίλια) denotat: Hoc modo |X|. Idem verò & ſex millia ſignificat conſimiliter vti in ſuperioribus appoſita ei littera χ: eademque ratione vſque ad nouem millia. Decem autem millia (τὰ μύρια) nota littera μ. Porrò notæ illæ quæ apponuntur ſupradictis, quum augendus eſt numerus, ad dextrum apponuntur latus: quum minuendus ad ſiniſtrum. Nam appoſitio numeri ea parte facta, ſignificat oportere hunc minorem numerum ab illo maiore demere. Verùm ſubiicimus illas ipſas nu-
D merorum figuras ſerie & ordine ſuo, ab vnitate exorſus, ſingulis ipſarum appoſita communis numeri nota: vt ex eo modo cognoſci melius & intelligi poſſint quæ iam diximus. Faciendum itaque vt præſcriptum eſt: appoſitarum namque litterarum vnaquæque numeri multitudinem ſignificat. Præmittendus autem ſemper maior minori, appoſitis ſerie ſua tot aliis numeris quot augere illum volumus.

I, ά, ἕν.	1
II, β', δύο.	2
III, γ', τρία.	3
IIII, δ', τέσσαρα.	4
Γ, ε', πέντε.	5
ΓI, ϛ', ἕξ.	6
ΓII, ζ', ἑπτά.	7
ΓIII, η', ὀκτώ.	8
ΓIIII, θ', ἐννέα.	9
Δ, ι', δέκα.	10
ΔI, ιά, ἕνδεκα.	11
ΔII, ιβ', δώδεκα.	12
ΔIII, ιγ', τρισκαίδεκα.	13
ΔIIII, ιδ', τεσσαρεσκαίδεκα.	14
ΔΓ, ιέ, πεντεκαίδεκα.	15
ΔΓI, ιϛ', ἑκκαίδεκα.	16
ΔΓII, ιζ', ἑπτακαίδεκα.	17
ΔΓIII, ιή, ὀκτωκαίδεκα.	18
ΔΓIIII, ιθ', ἐννεακαίδεκα.	19
ΔΔ, κ, εἴκοσι.	20
ΔΔI, κά εἰκοσιέν.	21
ΔΔII, κβ', εἰκοσιδύο.	22
ΔΔIII, κγ', εἰκοσιτρία.	23
ΔΔIIII, κδ', εἰκοσιτέσσαρα.	24
ΔΔΓ, κέ, εἰκοσιπέντε.	25
ΔΔΓI, κϛ', εἰκοσιέξ.	26
ΔΔΓII, κζ, εἰκοσιεπτά.	27
ΔΔΓIII, κή, εἰκοσιοκτώ.	28
ΔΔΓIIII, κθ, εἰκοσιεννέα.	29
ΔΔΔ, λ' τριάκοντα.	30
ΔΔΔI, λά.	31
ΔΔΔII, λβ'	32
ΔΔΔIII, λγ'.	33
ΔΔΔIIII, λδ'.	34
ΔΔΔΓ, λέ.	35
ΔΔΔΓI, λϛ'.	36
ΔΔΔΓII, λζ.	37
ΔΔΔΓIII, λή.	38
ΔΔΔΓIIII, λθ.	39
ΔΔΔΔ, μ'.	40
ΔΔΔΔI, μά.	41
ΔΔΔΔII, μβ'.	42
ΔΔΔΔIII, μγ'.	43
ΔΔΔΔIIII, μδ'.	44
ΔΔΔΔΓ, μέ	45
ΔΔΔΔΓI, μϛ'.	46
ΔΔΔΔΓII, μζ'.	47
ΔΔΔΔΓIII, μή.	48
ΔΔΔΔΓIIII, μθ'.	49
|Δ| ν', πεντήκοντα.	50
|Δ|I, νά,	51
|Δ|II, νβ'.	52
|Δ|III, νγ'.	53
|Δ|IIII, νδ'.	54
|Δ|Γ, νέ,	55
|Δ|ΓI, νϛ'.	56
|Δ|ΓII, νζ'.	57
|Δ|ΓIII, νή.	58
|Δ|ΓIIII, νθ'.	59
|Δ|Δ, ξ', ἑξήκοντα.	60
|Δ|ΔI, ξά.	61
|Δ|ΔII, ξβ'.	62
|Δ|ΔIII, ξγ'.	63
|Δ|ΔIIII, ξδ'.	64
|Δ|ΔΓ, ξέ.	65
|Δ|ΔΓI, ξϛ'.	66
|Δ|ΔΓII, ξζ'.	67
|Δ|ΔΓIII, ξή.	68
|Δ|ΔΓIIII, ξθ'.	69
|Δ|ΔΔ, ό, ἑβδομήκοντα.	70
|Δ|ΔΔI, οά.	71
|Δ|ΔΔII, οβ',	72
|Δ|ΔΔIII, ογ'.	73
|Δ|ΔΔIIII, οδ'	74
|Δ|ΔΔΓ, οέ.	75
|Δ|ΔΔΓI, οϛ'	76
|Δ|ΔΔΓII, οζ.	77
|Δ|ΔΔΓIII, οή	78
|Δ|ΔΔΓIIII, οθ'	79
|Δ|ΔΔΔ, π', ὀγδοήκοντα.	80
|Δ|ΔΔΔI, πά:	81
|Δ|ΔΔΔII, πβ'.	82
|Δ|ΔΔΔIII, πγ'.	83
|Δ|ΔΔΔIIII, πδ'.	84
|Δ|ΔΔΔΓ, πέ.	85
|Δ|ΔΔΔΓI, πϛ'.	86
|Δ|ΔΔΔΓII, πζ.	87
|Δ|ΔΔΔΓIII, πή.	88

Δ ΔΔΔΓΙΙΙΙ, πθ'.	89
A Δ ΔΔΔΔ, ϟ', ἐνενήκοντα.	90
Δ ΔΔΔΔΙ, ϟα'.	91
Δ ΔΔΔΔΙΙ, ϟβ'.	92
Δ ΔΔΔΔΙΙΙ, ϟγ'.	93
Δ ΔΔΔΔΙΙΙΙ, ϟδ'.	94
Δ ΔΔΔΔΓ, ϟε'.	95
Δ ΔΔΔΔΓΙ, ϟϛ'.	96
Δ ΔΔΔΔΓΙΙ, ϟζ'.	97
Δ ΔΔΔΔΓΙΙΙ, ϟη'.	98
Δ ΔΔΔΔΓΙΙΙΙ, ϟθ'.	99
Η, ρ' ἑκατόν.	100
ΗΗ. σ', διακόσια.	200
ΗΗΗ, τ', τριακόσια.	300
ΗΗΗΗ, υ', τετρακόσια.	400
Η φ', πεντακόσια.	500
Η Η, χ', ἑξακόσια.	600
Η ΚΗ, ψ', ἑπτακόσια.	700
Η ΗΗΗ, ω', ὀκτακόσια.	8000
Η ΗΗΗΗ, ϡ', ἐννακόσια.	9000
B Χ, α. χίλια.	1000
ΧΧ, β, δισχίλια.	2000
ΧΧΧ, γ. τρισχίλια.	3000
ΧΧΧΧ δ, τετρακισχίλια.	4000
Χ ε, πεντακισχίλια,	5000
Χ Χ, ϛ, ἑξακισχίλια.	6000
Χ ΧΧ. ζ, ἑπτακισχίλια.	7000
Χ ΧΧΧ, η ὀκτακισχίλια,	8000
Χ ΧΧΧΧ, θ, ἐννακισχίλια.	9000
Μ, ι, μύρια. Μ.	10000

Porrò ſi quis Herodiani myriadem excedere, & progredi velit hanc ſeruare poterit methodum.

Μ Μ, κ, δισμύρια.	20000
Μ Μ Μ, λ, τρισμύρια.	30000, &c.

Si vlterius adhuc libeat, ſequatur notas minuſcularum literarum, hoc modo:

ῥ, δεκακισμύρια.	100000
σ, εἰκοσακισμύρια.	200000

C & ſic conſequenter.

Notantur apud Homerum verſus ἰσόψηφοι. De quibus Muretus *lib.* 14. *var. cap.* 13. cum litteræ Græcorum etiam ad numeros ſignificandos adhibeantur, quorum verſuum omnes literæ pro numeris acceptæ, eumdem numerum efficerent ac conſtituerent, eos verſus ἰσοψήφους vocabant. Sunt autem ἰσόψηφα planè nomina: Δημαγόρας & λοιμὸς, vt è ſubiecta deſcriptione perſpici poteſt.

δ	4.		
α	1.		
μ	40.		
α	1.	λ	30.
γ	3.	ο	70.
ο	70.	ι	10.
ρ	100.	μ	40.
α	1.	ο	70.
ς	200.	ς	200.
	420.		420.

D

Apud Hebræos quoque obſeruarunt *Rabbini* Eſther & Suſannna Grammatica nomina eſſe ἰσόψηφα.

		ש	300.
א	1.	ו	6.
ס	60.	ש	300.
ת	400.	נ	50.
ר	200.	ה	5.
	661.		661.

Latini verò vnitatem litera I. notabant: quoniam (inquit ex *Priſciano & Valerio Probo Scalig. l.* 1. *ling. Lat. c.* 41.) minimo ſpatio eſſet virgula, ſicut vnitas nullo: ac repetebant ſanè vnitates vſque ad quinque, IIII. Quinarium ſcribebant per V. non propterea quod ea nota dimidium eſſet X. quo denarium deſignarent, neque idcircò, quia olim ſcripſerant QV, & poſtea Q. ſuſtuliſſent; ſed quoniam eſſet quinta vocalis; cum qua repetitis atque appoſitis vnitatibus, ducebantur ad numerum denarium; quem idcircò X litera notauêre, quia in vulgari ordine Alphabeti ſtatim poſt V ſubſequitur, quo conſilio etiam, Centenarium numerum ſtatuiſſent per C; ſequenti elemento ſcilicet D, quingenarium depoſuêre, vel quia proximè poſt C, ſequitur D, inquit Probus; vel, vt aliis placet, quia inter hanc & M, quod mille ſignificat, quinque literæ intercedunt, quæ dimidium millenarij innuant. Vel, quòd magis placet, quia ſit capitalis litera huius nominis, Dimidium, quod dimidium Millenarij ſignificet; vel potius quia antiqui hunc numerum per ſiniſtram partem literæ M, ſic notarunt, M, quæ nota penè ſimilis eſt D. Ratio autem Centenarij à prima litera ipſius nominis accepta fuit, ſicut & Millenarij per M. Quingenarij verò notam non à nomine, ſed à Græcorum inſtituto excogitarunt; nam cùm illi per N pingerent quinquaginta, priſci Latini qui huius elementi loco ponerent identidem L, vt Lymphæ, pro Nymphæ, in hunc quoque vſum L pro N ſubſtituêre. Verùm hæc omnia diſplicent *Mattheo Hoſto*, qui *lib. De num. cap.* 5. longè hæc aliter explicat, neque ſanè ineruditè: ſed non lubet hîc adſcribere, ne ſim longior.

Quidquid hac de re ſit, Romani ante vſum horúmce numerorum annos Conſulares notabant clauis fixis, ſicut & Volſci in templo Nortiæ deæ Hetruſcæ, vt *Plinius* ſcribit *lib.* 7. *cap.* 40. Annales, inquit, antea in clauis fuerunt, & per numerum clauorum fixorum fuerunt anni numerati, quod raræ literæ eo tempore fuiſſent, ideircoque clauum ex lege vetuſta figebat Prætor Maximus; dehinc à Conſulibus ad Dictatorem. De quo ritu *vide VVouvverium in Petron. Notis, Roſinum, Alexandrum, Cœlium.* F

At verò Barbaricæ Arithmeticorum notæ, quibus hodieque vtimur, ante trecentos annos tantum ad nos venêre ab Arabibus, inquit *Scalig. in Explicat. numi Conſtãtini.* Hiſpani primum eas accepêre à Mauris: Latini deinde omnes ab Hiſpanis. Fertur autem priſcorum numerorũ inuentor primus Theut, ſeu Theutates, auctore *Plinio.* Zifræ autem vocantur ab Hebræo Zepher, quod eſt ſcribo, ſicut Cariad Zepher, hoc eſt, ciuitas literarum, in Scriptura ſacra, quod ibi literarum ſtudia florerent, ☞ *Videatur locus de Arithmetica.*

ENCOMIA.

Pythagoras, eiuſque aſſeclæ, dicebant, omnia ex numeris compoſita, quod *Ariſtot.* refellit, ex eo quod plura ſint quæ grauitatem & leuitatem habent, cuius expertes ſunt numeri, neque etiam ex iis corpora continua effici queant, cum ex vnitatibus non continuum, ſed diſcretum fiat. G

Salomon *Sapientiæ cap.* 11. dicit, Deum omnia conſtituiſſe in numero, pondere, & menſura. Vbi per numerum, ſpeciem ſignificat, quia ſpecies ſunt velut numeri: Pondus ordinem, qua res quælibet in bonum ſuum fertur: Menſura modum, quia illa rem quamlibet coërcet, & modificat.

* EXCELLENTIÆ, MYSTERIA, ET SIGNIFICATIONIS NVMERORVM MAXIME celebrium in particulari.

Non eo inficias, quin plerique veterum etiam Doctiſſimorum virorum, multa ſubtiliter circa numeros conſiderent, & ex iis plura nonnunquam rerum maximarum myſteria eruere conentur. Cæterum ridet *S. Chryſoſtomus* illos, qui ex numerorum arcanis virtutibus rei alicuius cauſa accerſunt. Neque enim obſeruatio inquit, ſed intempeſtiua hominum curioſitas talia fingere molitur. *Hom.* 24. *in Gen.*

Sed quoniam non pauci, primi etiam ordinis ſcriptores, ſolent numerorum qualitatem ac ſingularem eorundem virtutem penitius inſpicere, multaque ex iis arcana in medium proferre non abs re fuerit, ea in hunc locum congerere, quæ de numeris pleriſque apud Auctores deſcripta reperiuntur. H

De vnitate quæ numeri eſt principium, dicetur ſuo loco.

BINARIVS.

Primus ordine inter numeros eſt Binarius. Hunc autem Imperfectum cenſent, quod ſit abſque medio, omnis enim numerus perfectus habet principium, medium, & finem. Et, vt ait *Pſellus lib. de Arithmetica*, Binarius numerus refert materiam & formam, nullamque cum Deo ſimilitudinem habet. Deinde diuidit ab vnitate. Vnde ſcriptura in reliquis diebus creationis dicit, Vidit Deus quæ fecit, & erant valdè bona; in ſecundo tamen nihil dicit.

TERNARIVS.

Ternarius numerus ſemper perfectior reliquis eſt habitus, quia in illo reperitur ratio principij, medij, & finis. Et quod ſenſim à natura perfectionem acquirit, primò incipit, deinde progreditur, poſtremò terminatur.

Genti

Gentiles ſanè naturæ quaſi legem ſecuti, tria in re diuina
A facienda adhibebant. Chaldæi & Æthiopes Deum venerabantur Thure, auro, myrrha. Græci, Igne, hoſtia, ara. Alij thure, igne, & precatione. Eoque ſpectat illud *Theocritus in Pharmaceutria*:

Ter libo, terque hæc promam ô myſtica verba.

Etiam *Virgilij*:

—— Numero Deus impare gaudet.

Et *Ariſt.lib.1.de Cælo*: Tria ſunt omnia. Eſt enim vſus communis loquendi, vt de duobus dicamus ambo vel vtrumque, at cum de tribus loquimur, omnia, ſiue omne efferimus. Vnde & primus numerus habetur Ternarius.

Gratiæ apud veteres numero ternario recenſentur. Itidem Parcæ, quod nemini parcant dictæ. Etiam tres numero Deæ de pulchritudine contendebant, Iuno, Pallas, Venus. Suntque tres Furiæ. Conuiuarum numerum à numero Gratiarum ordiebantur veteres. Multa de ternarij perfectione, vſuque in ſacrificiis tradit *Cal.Rhodig.lib.12.cap.9.* Certe triclinia hinc nomen ſumpſerunt.

Chriſtiani meritò numerum hunc ſacrum habent, propter
B adorandam illam, ſanctam & indiuiduam Trinitatem, quæ & Abrahamo per trium virorum, quos inſtar vnius ſalutauit, ſymbolum fuit adumbrata. Apud Phyſicos tria ſunt corporearum rerum principia. Etiam anima noſtra tribus potentiis pollet, Intellectu, memoria, voluntate: Atque in ſole ſplendorem, calorem, ipſumque ſolem conſideramus. In pomo, colorem, odorem & ſaporem.

Vetus illud Templum, cuius etiam figuram noſtra imitantur, diſtinguebatur in Atrium, Sancta, & Sancta Sanctorum Denique virtutes Theologicæ numerantur tres.

QVATERNARIVS.

Eſt Quaternarius primus numerus perfectus par, qui conſtat principio, medio & fine.

Conſtituit hic numerus quadrum Geometricum, quæ eſt ſolidiſſima figura, vnde & cæleſti Ieroſolymæ ea accommodatur. *Apocal.20.* Quin nomen Dei ineffabile erat tetragammaton, ſiue quadrilitterale. Erantque literæ quas Hebræi quieſcentes vocant.

C Omnia autem nomina perfecta apud Hebræos ſunt quadrilitteralia: Habent enim tres litteras thematis, cui additur quarta heemantica ſiue formatrix. Quin pleræque nationes nomen quadrilitterum ad imitationem nomen Hebræi Deo indiderunt. Sic Ægyptij vocant Deum *Θεύθ*: Perſæ *συρὴ*: Heruſci *ἐσὰρ*: Arabes *ἀλλὰ*: Aſſyrij *Αδὰδ*: Turcæ *Α'γδὶ*: Græci *Θεός*: Latini Deus, Germani *Gott*: Galli Dieu: Hiſpani Dios &c. Ita *Gyraldus ſyntagm.1.de Diis Gentium.* Itaque quaternarius virtute eſt omnia, nempe omnis numerus, omnis Muſica, omnis quantitas, omnis virtus.

Habet autem duas medietates, quibus elementa Deus deuinxit, vt ſcribit *Plato, in Timeo.* Terra enim & ignis elementa pugnantia, aqua & aëre colligantur.

Eſtque in Scriptura numerus ſacer, vt patet in 4. Cherubin *Ezechiel.1.4.* animalibus myſticis, ibidem, & *Apocalypſ.4.* Denique 4. ſunt Euangeliſtæ, per quos Deus voluntatem ſuam hominibus teſtatam eſſe voluit. Ex omnibus Eccleſiæ Doctoribus, quos tãquam terræ ſalem mundique lumen Chri-
D ſtus dedit, quatuor velut per autonomaſiam eo titulo decorantur, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius. Vt qui præ reliquis Chriſtianæ religionis dogmata ſcriptis ſuis confirmarunt, & exſurgentes aduerſus ea Hæreſes repreſſerunt. Inter Prophetas etiam celebrantur ceu reliquis excellentiores hi quatuor: Iſaias, Ieremias, Ezechiel. Daniel.

Vniuerſum hoc quadrifariam partimur, In Europam, Aſiam, Africam, Americam. Anni tempora quatuor numerantur: Ver, Æſtas, Autumnus, Hyems. Noctem in quatuor vigilias veteres partiti ſunt.

Magnam hanc molem Deus quatuor Elementorum commixtione coagmentauit. Cauſæ etiam omnium rerum à Phyſicis quatuor numerantur. Monarchiæ Imperiorum etiam ſunt quatuor: Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum & Romanorum. Virtutes quæ Cardinales vocantur, ſunt numero 4. vitæ noſtræ complexiones itidem ſunt quatuor: Sanguinea, Cholerica, Phlegmatica, & Melancholia.

Imo *Macrobius lib.1.in ſomn.Scip.cap.6.* ait inter alia: Pythagoreos adeo inter arcana ſua quaternarium venerari, vt ex eo etiam Iuriſiurandi religionem ſibi fecerint, ſcilicet hanc:

οὐ μὰ τὸν ἁμετέρα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτύν.

Non equidem per eum qui animæ noſtræ tradidit quaternarium.

Inſuper quaternarius cum ternario efficit ſeptenarium numerum perfectiſſimum. De quo infrà. Poëtæ quatuor mundi ætates aſſignant. Chriſtus, primam Apoſtolorum vocationem à duplici binario duobus nempe fratrum paribus exorſus fuit. E

Quin ſi amplius huius numeri ſymbola inſpicimus, ſunt qui in re conſiderant quatuor Paradiſi flumina: Item quatuor Angelos qui mittendi ſunt. *Math.24.* vt à quatuor ventis colligant meſſem Electorum. Quatuor ſigna quæ geſtarunt xii. tribus Iſraël, de quibus vide *locum de Euangeliſtis.*

Quatuor annulos quibus portabatur arca, Quadrigas Aminadab, de quibus liber *Canticor.cap.6.*

Quatuor genera rerum quibus conſtat noſtra inſtitutio: nempe præcepta ad iuſtitiam, mandata ad charitatem; teſtimonia ad fidem, exempla ad perfectionem.

Vel dogmata, præcepta, minas, promiſſa.

Vel verbum ſcriptum, ſigna ſanctitas miniſtrorũ, perſecutio.

Denique teſtimonia illuſtriora à Deo data. Arcus cæleſtis, Circumciſionis, Legis veteris, & Euangelij.

Etiam veſtes Chriſti quadrifariam diuiſæ. *Ioan.18.*

Quatuor cornua Crucis ipſius. F

Lazarus inſuper quatriduanus erat, cum à morte ſuſcitaretur.

Eſtque mors quadruplex ſecundum *S.Hieronym.* naturalis, ciuilis, culpæ, gehennæ. *Prolog. in Matthæum.*

Ariſtoteles virum perfectum numero quadrato comparat 1. *Rhetor. cap.12.*

QVINARIVS.

De numero Quinario pauca apud Scriptores celebrata reperiuntur. Conſtat enim numero imperfecto & perfecto, binario, & ternario. Duplex autem quinarius facit denarium, qui inter perfectiſſimos numeros cenſetur. Vt infra ſuo loco oſtendemus.

Ceterum in vniuerſo hoc quinque Zonas diſtinguunt Geometræ, ſub quibus degere omnia viuentia contendunt. In homine quoque numero quinario ſenſus comprehenduntur. Rerum omnium admirabilium inſtrumentum, ſine quo vita hominis commodè, imo vix tranſigi poteſt, eſt manus quinque digitorum ad inuicem in palma colligatorũ diſtinctione formata. G

In Euangelio Chriſtus regnum Cælorum comparat decem virginibus: quarum quinque fatuæ erant, & quinque prudẽtes.

Idem Dominus cataractas quinque pretioſi Sanguinis ſui pro ſalute noſtra aperuit, quinque vulnera maiora in corpore ſuo excipiendo.

Olim Dauid elegit de torrente quinque limpidiſſimos lapides, dum aduerſus immanem illum Philiſtæum in arenam deſcendit.

Apud Geometras etiam quinque pedes faciunt paſſum.

Sed & numerus quinarius multiplicatus decies, conſtituit numerum Iubilæi & remiſſionis. *De quo infrà.*

Vniuerſa quoque Mundi Hiſtoria, quam Moyſes complexus eſt, quinque libris abſoluitur, qui ob id Pentateuchus appellantur.

Quin in antiquioribus legis Moſaicæ præceptis legimus, quod ſi quis aliquid ſurripuiſſet de oblationibus, aut rebus ſacris, obligatus fuerit ad reddendum tantumdem, & inſuper H *ἐπίπεμπτον*, hoc eſt alia quinque adiicere oportebat.

SENARIVS.

Senarij numeri perfectionem S. *Auguſtinus*, *Beda*, & *Philo* colligunt ex ipſius cõpoſitione. Conflatur namque ex vno, binario, & ternario. Hunc autem Deus celebrem eſſe voluit, quando ingentem hanc machinam ſex dierum ſpatio compleuit: quorum poſtremo ſcilicet ſexto, hominem condidit. Quo etiam die Dei filius redemptionis noſtræ pretiũ exſoluit.

In Cana Galilææ idem Dominus ſex Hydrias ibi in nuptiali conuiuio poſitas, & aqua impletas, in vinum conuertit.

Veteres plerique omnes mundi ſex ætates aſſignant, vt ſuſè diximus *in loco de Mundo.* Fuitque multorũ ſtabilis opinio, mũdum dumtaxat ſex annor. millib. perduraturum. De quo loco allegato. Numerus etiam incluſus in nomine venturi Antichriſti, deſcribitur fore ſexcentorum ſexaginta ſex. De quo vide *locum de Antichriſto.* Apud Oratores familiare eſt, vt Sexcenta vſurpentur pro magno numero indefinito. Sic *Plautus* ſexcentoplagum vocat illum, cui plagæ innumeræ nunciabantur.

SEPTENARIVS.

Septenarium numerum omnium rerum nodum Cicero *de Republica lib.6.* appellat. Fuiſſe autem olim hunc Hierogly-

phicum Dei, *Philolaus* affirmat. Quippe quod ea ſit huius numeri prærogatiua, vt ipſe ſibi ſimilis, alter ab alijs ſit veluti Deus, dux & princeps vniuerſorum ſolus, ſemper ſingularis & immobilis. Ita *Pier. in Hieroglyph. lib. 37. cap. 21.*

Huius autem numeri excellentiam & varias prærogatiuas, apud Scriptores tum Eccleſiaſticos, cum ſæculares reperire eſt. Pleraſque compilauit in ſua Aſtronomia *H. Ranzouius*, & alij: quorum labore hic vſi ſumus.

Eſt igitur *numerus* Septenarius, vt *Macrob. lib. 1. cap. 6.* & poſt eum *Nicetas in Gregorium* ſcribens annotauit, numerus perfectionis, quod ſolus ex omnibus, qui denario minores ſunt, nec ab alio gignatur, nec alium gignat: Vnde & Arithmetici hunc numerum virginem appellant, eumque Palladi ſacrum eſſe dixerunt, quia nihil ex ſe pariat, quod intra denarij limites poteſt coarceruari duplicatum, *σεπτά* eundem nonnulli appellarunt, quaſi *σεβασμόν*, id eſt, venerationem atque excellentiam ei tribuentes. Et *D. Hieron. in Amos* Prophetam ſcribens eundem numerum ſanctum vocat, non abſque ratione. Conſtat enim Deum ipſum ſeptimum ſibi diem conſecrando, aliquid in eo numero eſſe cùm perfectionis, tum myſterij & ſignificationis, indicaſſe. Quod vt fiat manifeſtum, aliquot huius rei teſtimonia ſubiicio.

Homerus.

Septemúſque dies fuit, in quo cuncta peracta.

Callimachus.

Omnia ſeptenáque die perfecta fuêre.

Deus creauit mundum ſex diebus, quem ſeptimo compleuit, eique ceſſans ab operibus benedixit. Ideoque hunc diem Iudæis ſacrum eſſe voluit, & ab illis Natalis mundi dicitur, tunc enim omnia facta & edita apparuerunt.

Hunc diem etiam gentes ſuis diis ſacrum & gratum eſſe cenſuerunt, quod à patribus ad illas manaſſe nulli dubium eſt. Orpheus enim antiquiſſimus *Poëta* ita *de Apolline* canit:

ἑβδόμη ἦν φίλατον ἑκάεργος Ἀπόλλων. id eſt,

Ecce ſagittifero pergrata eſt ſeptima Phœbo.

Et Chriſtianis, quemadmodum & Iudæis, per ſeptem dies labitur tempus, & finito ſeptenario rurſus ad caput reditur, ac eadem forma apud omnes gentes numeratione & repetitione voluitur, & per huiuſmodi ſeptenariorum volutiones ſecula tranſeunt, & peraguntur.

Septimus ab Adamo Enoch viuus in cœlum eſt tranſlatus, vt hoc miraculo Eccleſia edocta ſciret, ex corruptibili, & morti obnoxia vita, in immortalem, & omnibus ærumnis carentem locum nos transferendos eſſe.

Exodi 25. iubet Deus ſeptem Lucernas die noctúque accenſas fulgere in tabernaculo quo ſignificatur plena & perpetua donorum ſpiritus ſancti in Eccleſiam effuſio, quemadmodum ritus ille à *Zach. c. 4.* poſtea copioſius eſt explicatus.

Deuter. cap. 16. Septem diebus comedes panem abſque fermento.

Ibid. Septem Hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in ſegetem miſeris, & celebrabis diem feſtum hebdomadarum, ſolemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies.

Septimi menſis primo die habebant Iudæi ſacrum conuentum. Decimo eiuſdem ſeptimi menſis die ieiunabant. *Num. 19. cap.*

Leuit. cap. 25. Sex annis ſeminabis agrum tuum, ſeptimo anno Sabbatum erit terræ. Deinde numerabis ſeptem Sabbata annorum, ſepties ſeptem annos, qui efficiunt annos 49. tunc clanges buccina Iubilationis menſe 7. & ſanctificabis annum 50. quia ipſe eſt Iubilæus.

Moyſes conſtituit vt ſingulis ſeptem annis legeretur Deuteronomion publicè in feſto tabernaculorum. *Deut.* 31.

Septimo anno etiam Iudæi tam ſeruos manu mittere, quàm debitoribus debita condonare in ſua gente lege diuina iubebantur. *Deut.* 15.

Poſt ſeptem hebdomadas annorum circumactas, id eſt, poſt annos 49. completos qui eſt Climacter. hebdomadicus, annus ſcilicet quinquageſimus, poſſeſſiones emptæ inter Iudæos redibant ad priores hæredes, quibus emptores cogebantur eas reſtituere.

Ex his ergo conſtat, Iudæis celebritates ſeptimo die, ſeptimo menſe, ſeptimo anno, agrorum quietem, & ſeruorum manumiſſiones, & omnium debitorum liberationes indictas: poſt annum verò ſepties ſeptimum magnum 49. Iubilæum, agrorum etiam ad priſtinos dominos reuerſiones mandatas fuiſſe.

Dixit Dominus Cain: Omnis qui te occidet, ſeptuplum punietur. *Geneſ.* 4.

Noë cum ſeptem perſonis ingreſſus eſt arcam, dixit Dominus Noë: Ex omnibus animantibus mundis tolles ſeptena & ſeptena. Item è ſingulis volatilium generibus ſeptem. *Gen.* 7.

Et poſtquam Noë intraſſet arcam, & ſeptem dies præteriiſſent, terram aquarum illuuies inundauit.

Septimo die emiſit Noë columbam, quæ rediit ferens ramum oliuæ, & poſt ſeptem dies emiſit aliam, quæ non rediit.

Septimo menſe requieuit arca Noë in monte Ararat.

Septem fuerunt filij Iaphet.

Septem agnos poſuit ſeorſum Abraham cum fecit fœdus cum Abimelech pro puteo.

Septem annos ſeruiuit Iacob pro Lia, & alios ſeptem pro Rachel filiabus Laban.

Defuncto Iacob luxit cum Ioſeph cum Ægyptiis ſeptem die.

Septem fuerunt Boues in ſomnio Pharaonis pingues, & alij ſeptem tenues ac fame confecti, & ſeptem ſpicæ ex vno grano enatæ: & ſecuti ſunt ſeptem anni fertilitatis, & ſeptem anni ſterilitatis.

Septem filiæ erant ſacerdoti Madian, ex quibus vnam duxit Moyſes Zephoram in vxorem. *Exod. cap.* 2.

Septem dies Maria ſoror Aaronis cogebantur egredi extra caſtra.

In ſeptem diebus ſummi Sacerdotis conſecratio conſumebatur.

Septem diebus in Paſcha edebatur Azyma.

Septem brachiis & totidem luminibus candelabrum Iudaicum adornabatur.

Septem lucernas cum emunctoriis fieri fecit Moyſes de auro mundiſſimo *Exod. c.* 37.

Septimi diei inſpectione Leproſi à ſacerdote iudicabantur.

Septimo menſe Arca fœderis poſtquam capta fuerat, rediit ad Iſraëlitas. 1. *Reg* 6.

Circuite vrbem cuncti bellatores, ſemel per diem, ſeptimo autem die tollent ſacerdotes ſeptem Buccinas, quarum vſus eſt in Iubilæo, & præcedent arcam fœderis, ſepties circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clangent buccinis *Ioſue c.* 6.

Balaac Rex iuſſus eſt à Balaam vate ædificare ſeptem aras, & adducere ſeptem vitulos, eiuſdem numeri ſeptem arietes.

Samſon habuit fortitudinem ſuam in ſeptem cincinnis capitis ſui. *Iud.* 6.

Septem gentes Canaan ſunt deletæ coram Iſraël.

Septem ex Sauli progenie à Gabaonitis ad ſupplicium poſtulati ſunt.

In ſeptem annis templum à Salomone extructum.

Salomon feſtos dies ſeptem celebrauit, & omnis Iſraël cum eo.

Idem ait de Chriſto & Eccleſia: Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſuffulſit columnas ſeptem.

Heliſæus ſuper puerum mortuum ſepties inſpiraſſe legitur 2. *Reg.* 4.

Præterito annuæ ſeptimanæ tempore ſeptuagenarij captiui ex Babylone liberati ſunt.

Septem fratres Hebræos Antiochus Rex ad ſupplicium rapi iuſſit. 2. *Mach.* 7.

Septem Vitia deteſtatur Dominus. *Prouerb.* 6.

Septem recenſentur dona Spiritus Sancti. *Iſa.* 11. quibus plena & perfecta omnium donorum Spiritus Sancti effuſio ſignificatur.

Septem numerantur Pſalmi pœnitentiales.

Eliſa reſuſcitauit Sunamitidis filium, & hortatur, vt propter famam ſeptem annos duraturam aliò ſe conferat. 2. *Reg.* 4. *&* 8.

Sara filia Raguelis ſepties deſponſata, neque vllis nupta fuit.

Eſaia 4. Septem Mulieres apprehendent vnum virum.

Septem Fratres vnam candemque mulierem duxerunt, vnus poſt alium. *Matth.* 22.

Pſal 12. habetur, Promiſſa Dei pura eſſe, vt argentum in vaſe teſtaceo examinatum, ſepties perpurgatum.

Iob habuit filios ſeptem. *Iob. c.* 42.

Amici eius ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus, & ſeptem noctibus. *Iob. cap.* 2.

A In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. *Iob.cap.* 5.

Eccleſ. 22. Luctus Mortui ſeptem dies, vnde mos, quòd mortuorum exequiæ ſeptimo die celebrantur.

Rex Nabuchodonoſor inter beſtias degebat annos ſeptem, & gramine veſcebatur, vt Daniel ei ex ſomnio prædixerat.

Septuageſima & ſeptima generatione ab Adamo Chriſtus naſcitur, quemadmodum per Genealogiam *Lucas* demonſtrat.

Ioannes Apoſtolus vidit Librum ſignatum ſeptem ſigillis, & Agnum habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram. *Apocalyp. cap.* 5.

Fit etiam mentio ſeptem Sigillorum, ſeptem Angelorum, & ſeptem tubarum, *cap.*8.*Apoc.*

Cap. 12. dicit de Dracone habente ſeptem capita, & in capitibus eius diademata ſeptem.

Cap. 15. Vidit Angelos ſeptem habentes plagas ſeptem nouiſſimas.

B *Cap.* 17. Et venit vnus de ſeptem Angelis qui habebat ſeptem phialas, & Mulierem habentem capita ſeptem. Septem capita mulieris ſunt ſeptem montes ſuper quos mulier ſedet, & Reges ſeptem ſunt. Et plura de hoc numero in aliis capitibus reperiuntur.

Apoſtolus Paulus ſcripſit bis ſeptem epiſtolas ad ſeptem Eccleſias gentium, & reliqui Apoſtoli tantum ſeptem, & hæ tet ſeptem vocantur Catholicæ epiſtolæ.

Septem eliguntur Diaconi. *Act.*6.

Chriſtus pauit quatuor millia hominum ſeptem panibus, ex quibus fragmentorum collegerunt ſeptem corbes. *Marci* 8.*cap.*

Septem annos vixit Anna Propheteſſa cum marito. *Luc.*2.

Septimum caput Iſaiæ vaticinium continet de Emanuele.

Septem Dæmonia Chriſtus eiecit ex Magdalena.

Septem precationibus orandum patrem docuit, quæ ſunt ſepties ſeptem verbis concluſæ.

Septies locutus eſt Chriſtus in cruce pendens, ſicut apud Euangeliſtas legimus, & viri ſancti iampridem religioſè obſeruarunt.

C Septem horis fuit cruci affixus, ſeptima expirauit.

Septem partibus corporis eius ſanctiſſimus cruor effluxit.

Septimo die, id eſt, Sabbatho, requieuit in ſepulchro.

Septies diuerſis locis poſt reſurrectionem apparuit Chriſtus mulieribus & diſcipulis.

Septies ſeptem diebus expletis poſt reſurrectionem miſit Paracletum Spiritum ſanctum.

Nota etiam eſt vox dulciſſima: Quoties remittam? non ſepties, ſed ſeptuagies ſepties.

Septies verò ſeptuaginta 490. efficiunt, qui numerus non tantum eſt Climactericus, ſed etiam myſticus, quod vel ex hoc Chriſti dicto & Danielis vaticinio colligitur, & ex multarum magnarúmque mutationum periodis oſtendi poteſt, de quibus infrà nonnihil dicetur.

Nec tantùm Hebræi, ſed & Græci & Latini ſeptenario numero perfectum quid, & omnibus numeris plenum ſignificant. Notum eſt enim illud *Homeri.*

τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, οἳ τότ᾽ ὄλοντο

D Quod Virgilius verbum verbo reddens ſic exprimit.

O terque quaterque beati, &c.

hoc eſt, beatiſſimi.

Nec verò ex ſacris tantùm literis conſtat, Deum ſeptenario maiorem in modum delectari. Sed & tota rerum natura argumenta huius rei præbet illuſtria.

Nam vt ea, quæ *Philon* & *Hierocles* ſuper ſeptenarij perfectione prolixè diſputarunt, nunc miſſa faciamus: illud quod noſtri temporis inuentum eſt, non eſt diſſimulandum multarum rerum, ne de argento ſolo hoc dictum exiſtimemus, quæ per ignis iterationem depurgantur, perfectionem in ſeptima decoctione conſiſtere, veluti quotidiè cernere eſt in Saccharo depurgandô. Nam vbi ſepties igne id examinaueris percoxeriſque, nihil quicquam vlterius proficit, ſed lapideſcit penitus, ne vlterius eliquari poſſit, vnde prouerbium vulgò vſurpatum de re, quæ ſummam adepta ſit perfectionem, ſeptimæ decoctionis ſaccharum, vbi ſagaciſſimum quempiam atque vaferrimum hominem deſignamus. Sed videamus & alia in natura non minus notatu digna.

E In cœlo habemus ſeptem Stellas errantes, videmus ibidem ſeptem Pleiades.

Maior minorque Vrſa totidem ſtellis inſignitæ cernuntur. Quemadmodum & patera, coruus, ara ſeu thuribulum. Eſtque in Septentrione ſecundum *Ariſtotelem* vis maſcula, contraria in Auſtro.

Ipſe quoque Zodiacus & Solis motus ſeptenario numero non vacat. Nam in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium a Bruma, in ſeptimo Bruma à Solſtitio, in ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio. Deinde ab oriente ſigno quodlibet ſemper ſeptimum occidit, & ab occidente ſemper ſeptimum oritur.

Inſtante ſeptima hora, Sol ſingulis diebus ac noctibus alium angulum cœli ingreditur.

Septem olim numerabantur Climata, nunc plura.

Oceanus etiam in incremento æſtuum maritimorum, hunc numerum ſeruat. Nam primo naſcentis Lunæ die fit copioſior ſolito: diminuitur paulisper ſecundo die, & ſic tertio vſque ad ſeptimum diem. Deinde iterum creſcit paulatim per ſeptimum diem vſque ad plenilunium, & ſic deinceps.

F Et hunc ſeptenarium ordinem ſingulis diebus ac noctib. increſcendo ac decreſcendo, ſecundum Lunæ ortum & occaſum, Oceanus etiam occidentalis ſequitur. Nam ſex integras horas creſcit, quibus præterlapſis ſeptima decreſcit: Septima rurſus aduentante iterum augeſcit, ita vt aduentante ſeptima hora perpetua fiat mutatio in mari occidentali: Quemadmodum etiam in Anglicis, Belgicis, & his noſtris Cymbricis locis, & fluminibus non procul à mari diſſitis, & illud influentibus, vt in Tamaſi, Scaldi, Albi, Stora, Eidora, Viſurgi, & cæteris.

Iſter ſiue Danubius ſeptem oſtiis in pontum Euxinum deuoluitur: quemadmodum etiam Nilus tot oſtiis in mare Mediterraneum delabitur. Vt Poëtæ teſtantur his verſibus,

*Flaccus lib.*6. —— *Exitus Iſtri*
*Fundere non vno tantum*que*m flumina cornu*
Accipimus, ſeptem exit aquis ſeptem oſtia pandit.

Iuuenal. *Satyra* 13.
Rari quippe boni, vix ſunt numero totidem, quot
Thebarum portæ, & diuitis oſtia Nili.

Alius.
Roma ſuos ſeptem colles, miracula ſeptem
Mundus habet, totidem, ſidera laxa Polus.
Artes ingenuæ ſeptem, ſeptem oſtia Nili
Sunt, &c.

G Euripus maris pars inter Aulidem Bœotiæ portum & Eubœam inſulam, habet ſeptenarium fluxum ac refluxum. Quod *Seneca* teſtatus ex his verſibus *in Hercule:*

Euripus vndas flectit inſtabilis vagas
Septem curſus flectit, & totidem refert,
Dum laſſum Titan mergit Oceano Iubar.

Scribunt nonnulli, inter quos *Zenocarus*, Padum ſeptem maria ſiue ſtagna efficere.

Luna quoque quater ſeptem diebus curſum ſuum periodicum conficit, & ſingulis ſeptem diebus ſenſibiliter faciem mutat, & vnam quadram complet.

H In naturæ hiſtoriis felices ſunt in mari dies à ventis, qui conſileſcunt omnino, Alcyonides dicti, de quorum numero etſi inter Græcos eſt diſceptatio, Simonide quinque ſaltem dies illis tribuente: tamen Demagoras Samius & alij ſeptem, aliqui etiam quatuordecim illis tribuunt, vt ſeptem intelligantur ante excluſum halcyonum fœtum, totidemque poſt, quibus in mari Atlantico ſumma notetur tranquillitas.

In Ægrotis etiam in ipſis penè articulis ſeptimorum dierum accidunt ſubitæ morborum conuerſiones, quæ aut oppreſſos eos perimunt, aut morbos profligant.

Attalus Rex Pergami ex Solis ardore morbum contraxit, & ſeptimo die deceſſit. *Iuſtin.*

Iulianus *in Epiſtola ad Libanium*, ſeptimo die ad te hæc ſcripſi cum mihi Dei prouidentia valetudo è ſententia procederet.

Galenus *lib.*1.*cap.*4.*de dieb.decretor.* ſcribit, Septimum numerum decretoriorum omnium non numero & ordine, ſed viribus & dignitate primum eſſe.

Eius rei cauſſam ſuprà annotauimus. Septenarius verò duplicatus alterum diem Criticum producit, quod Luna ad oppoſitum tunc ſignum perueniat. Itaque hos duos dies ad *apices* morbi plurimum valentes inprimis obſeruari iubet *Galenus*. adeo vt cum ſextæ diei malitiam tyranno comparet, ſeptimæ regiam planè poteſtatem tribuat.

Itaque & Hieronymus ex Aſtrologorum & Medicorum ſchola hoc ſumpſit quod ſcribit, ardentiſſimas Febres diebus ſeptem, aut bis ſeptem, aut ter ſeptem terminari. Vt autem acutæ febres ſeptimo die, ita diuturnæ, auctore Auicenna, ſæpe ſeptimo menſe, nonnunquam ſeptimo anno, interdum, quod mirum eſt, quartodecimo, aut etiam viceſimo primo ſolent terminari.

Sic ab initio mundi omnes labores ac moleſtiæ ſeptenario numero conquieſcunt, & omnia quæ diuinitus principium ac cœlitus ſibi contrahunt, iuxta ſeptenarium mouentur ſalutariter.

Septimo menſe nati ſunt vitales: octauo verò minimè, aut valde rarò. Hoc teſtatur Paulus Iureconſultus in lege. Septimo menſe, Digeſtis de ſtatu hominum, ſic inquiens: Septimo menſe legitimum partum naſci, propter auctoritatem doctiſſimi viri Hippocratis, ſtatuimus.

Septimeſtres autem fœtus eduntur in lucem ſecundum eundem Hippocrat. diebus 182. & aliquot horis. Hic numerus, continet in ſe ſepties viginti ſex. Qui autem eduntur 210. diebus, ſeptimum menſem terminant, & tres integras ſeptimanarum decadas aſſecuti, quarum ſingulæ decies ſeptem dies aut ſeptuaginta capiunt. Qui numerus collectus continet in ſe ſepties triginta dies & ſic ſeptimeſtris partus ſeptenario numero vndique perfectè conſtat ac procedit.

Cùm in vterum mulieris genitale Semen eſt illapſum, nec intra ſeptem horas in effuſionem relapſum (ita enim demum hæſiſſe in vitam pronunciatur) primis ſeptem diebus coagulatur, conglobatúrque fitque ad capiendum figuram idoneum.

Septima verò hebdomada, id eſt, nono & quadrageſimo die totus homo in vtero abſoluitur.

Poſt ſeptem die natus Infans iactat reliquias vmbilici. Et auctor eſt Ariſtoteles, veteres Græcos infanti ante diem à natiuitate ſeptimum nomen imponere non fuiſſe ſolitos, quod prius non videretur omnino vitalis.

Poſt bis ſeptem dies incipit ad lumen viſus eius moueri.

Dentes ſeptimo menſe incipiunt mandibulis emergere: ſeptimo anno labuntur, & renaſcuntur pueris, qui Saturno propriè attributi ſunt, qui ſic in his dominium ſuum ac vim exercet. His etiam annis vim perfectiuam eloquendi & pronunciandi aſſequuntur.

Bis ſeptimo, id eſt, decimo quarto anno pubertas accidit, & dicuntur Pueri, quod ſint puti, id eſt, impubes, & vis incipit generationis in maſculis. & purgationis in fœmellis.

Ter ſeptimo anno, id eſt, vigeſimo primo barba naſcitur, ac vox mutatur, fitque finis incrementi, atque ita Adoleſcentes fiunt, ab adoleſcendo nominati.

Quater ſeptimo anno, id eſt, vigeſimo octauo augmentum roboris conſequuntur, fiunt Iuuenes, quod Rempubl. in re militari iuuare poſſunt.

Quinto ſeptennio, id eſt, trigeſimo quinto nuptiæ appetuntur, & Proli opera datur.

Sexto ſeptennio, id eſt, anno quadrageſimo ſecundo vis intelligendi maturatur, & quando completa fuerit ſeptem annorum hebdomada, id eſt, ſepties, ſeptem anni, ſiue anno 49. matureſcit in homine prudentia, & fit ætas perfecta, & incipiunt ſeneſcere, vnde Senatores nominant.

Octano ſeptennio, id eſt an. 56. tam in bellis quàm in pace acta conſiliis & eloquiis ornantur.

Nono ſeptennio id eſt ann 63. vires decreſcunt & labuntur, fiuntque homines religioſiores propter inſtantem mortem, eſtque Senectus ipſa.

Cùm verò ad decadas ſeptenarum, id eſt ad ſeptuageſimum annum fuit peruentum, tunc Senes appellatur, propterea quod corpus ſenio laborat, & tunc metam viuendi ferè peractam multi putant, vt & Dauid ſentit dicens, Dies annorum noſtrorum ſeptuaginta ſunt: ſibi ipſi finem vitæ præſagiens, nam eo anno ætatis mortuus eſt. Et Varro, dicens, ſi aliquis ad decies ſeptenos annos fatalia deprecando proferre poſſet, non deberet amplius poſtulare, & difficile à Diis etiam impetraret longius tempus viuendi. Homines enim 84. anno ætatis à mente ſua abire, neque his fieri prodigia.

Philo ait, quod illo tempore vitæ finis ſit optimus, integris etiamnum inſtrumentis ſenſuum.

Ex his conſtat, ſeptenarium numerum eſſe, qui hominem concipi, formari, edi, viuere, & ali oſtendit, ac per omnes gradus ætatum eundem tradit ſenectæ, quo tota humana finitur, vt Cenſorinus ait.

Et ſic ſeptem, ſecundum Hippocratem, ſunt hominis Ætates: Infantis, Pueri, Adoleſcentis, Iuuenis, viri, ſenioris, & ſenis, quas hiſce deſcribit verbis.

1. Infans eſt, donec intra ſeptennium dentes emittat. 7.
2. Puer, vſque genituræ excretionem ad geminatum ſeptennium. 14.
3. Adoleſcens, vſque barbæ hirſutiem, ad annum ter ſeptimum. 21.
4. Iuuenis, vſque dum creſcit totum corpus ad quater ſeptimum. 28.
5. Vir, vſq; vnde quinquageſimum ad ſepties ſeptimum. 49.
6. Senior, vſque ſextum ſupra quinquageſimum, ad octies ſeptimum. 56.
7. Quiſquis verò deinceps ſequitur, ad ſenium pertinet. 63.

Et ſingulis hominibus ſunt ſeptem motus, ſeptem præcipua membra corporis, ſeptem interiora viſcera, ſeptem foramina capitis, per quæ ſenſuum celebrantur officia, ſeptem neruorum paria, ſeptem excrementorum corporis excernendorum meatus, ſeptem cranij oſſa, ſeptem horarum ſpatio ſomnus naturalis homini circumſcribi ſolet.

Sufficere hæc poterãt, ad oſtendendum id, quod de numero ſeptenario dicere inſtitueramus, numerum hunc habere peculiarem quandam ſignificationẽ præ cæteris, ideóq; venerandum, & myſticum eſſe, & rerũ vel perfectioni vel multitudini aut perpetuitati notandæ adhiberi. Sed quia ſemel in huius rei mentionem incidimus: illud quoq; addendum eſt; quod eſt apud Euſ. lib. 11. præparat. Euang. de vocab. Græcis, non indignũ notatu, & à quodam apud Græcos homine ſapiente obſeruatum. Sunt enim ſeptem apud Græcos vocales. quæ hoc modo collocatæ (ΙΕΗΩΟΥΑ) nomen Dei tetragrammon exprimunt, quod veteres dixerunt ineffabile, non ob ſyllabarum collectionem, aut vocis prolationem inhibitam (quamquam poſtremæ ætatis inſcitia & ſuperſtitio Iudæis id perſuaſit) ſed quòd æterna atque infinita Dei eſſentia, quæ nomine Iehoua ſignificatur, comprehendi mente, aut exponi oratione nequaquam poſſit. Nulla enim apud nos eſt appellatio, quæ Dei naturam indicet, ideóque quod ad hanc attinet, planè is eſt ἀκατονόμαστος illa verò quæ ἀπὸ τοῦ εἶναι facta, & ipſius Dei ore eſt prolata, inter omnes appellationes ipſi maximè propria eſt, cùm cæteræ omnes opera Dei potius, & quæ circa eius naturam conſideranda veniunt, quàm Deum ipſum indicent. Illud igitur nomen הוה quod eſt ὁ ὢν ſeu exiſtens, Græcis vocalibus comprehenſum eſſe, quidam his verſibus docuit:

Ἑπτά με φωνήεντα θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ,
γράμματα τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.

Nec tantum nomen Dei venerandum, ſed & Muſica omnis, vt Pier. Valerian. in hieroglyph. annotauit, ſeptem vocalibus Græcis exprimi aliquando ſolebat. Nam Demetrius Phalereus in comment. περὶ ἑρμηνείας Ægyptiorum fuiſſe morem ait, ſeptem vocalium modulata enunciatione Deum collaudare. Septem porrò vocales Plutarch. Muſicæ totidem vocibus accommodat. Et Phurnutus ex veterum dictatis obſeruat, ſeptem eſſe diuerſos terminos, quibus olim tota modulatio conſtaret. Vox verò ipſa ſaltem patitur qualitates, acutam, grauem, circumflexam, denſam, tenuem, longam, breuem Ac veluti eſt apud Philonem: Septenarij numeri proportio eſt valde Muſica, quippe, qui ſex ad vnum ſexcuplarem habet. Sexcuplaris verò ratio maximum in re propoſita interuallum facit, quo quidem acutiſſimum à grauiſſimo ſeparatur. Cæterum & quinque ad duo vim plurimam in harmonia demonſtrat, ipſi τῷ διὰ πασῶν ferè æmulam. Et vt ſemel dicam, hebdomas cùm ex ternario quaternarioque conſtet, harmoniam omnem amplexatur, quippe διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε & διὰ πασῶν, omnes quoque proportiones, Arithmeticam, Geometricam & Muſicam. Quis igitur non cum Cicerone concludat, ſeptenarium numerum rerum omnium nodum eſſe? & cum Hippocrate eiuſdem numeri ratione hominum ætates diſpenſari, corporáque humana à prima in vtero conformatione. ſeptimo quoque die, menſe & anno immutationis aliquid accipere: Et cum Philone vim perfectione rerum inſitam continere. Et hunc numerum perfectum, mundum Deo conſecratum, menſuram temporis, ordinis & quietis eſſe ac ſymbolum vniuerſitatis, vt paſſim affirmat Pythagoras, Plato, Ariſt. Galenus, Cyprianus, Origenes, Hieronymus, Ambroſius, Auguſt. & alij, ex quorum ſcriptis, qui Chriſtiani fuerunt, vt Irenæi, Hilarij Beda Iuſtini. Polycarpi, Lactantij. Cyrilli, & Chryſoſt. colligitur, eos in hac opinione fuiſſe, coniecturam facientes ex opificio mundi. Sex dierum mundum duratu

ratorum ſex millia ferè annorum, ſeptimo millenario æter- A num Sabbathum futurum: putantes antefactorum narrationem futurorum prophetiam eſſe. Ethnicos in eadem opinione fuiſſe, *Lactantius* prodit, vt Hiſtaſpen. Mercurium Triſmegiſtum, ac Sybillas.

Nota eſt traditio domus ſeu ſcholæ *Eliæ Rabini* Iudæorum, vt abſque fundamento quidam volũt,ex traditione Eliæ Theſbitis prophetæ,quæ poſtea verſibus etiam eſt comprehenſa.

Sex millibus annorum ſtabit mundus, & poſtea collabetur.
Duobus millibus inane.
Duobus millibus lex.
Duobus millibus Meſſias.

Si qui ex his deerit, id deerit propter peccata noſtra, quæ multa & magna ſunt.

Iſti ſunt ſex dies hebdomadæ coram Deo, ſeptimus dies ſabbathum æternum eſt, *Pſal.* 9. *&* 2. *Pet.* 3. Mille anni ſicut dies vnus. *& Pſal.* 89. Quoniam mille anni ante oculos tuos ſicut dies heſterna, quæ præteriit.

Sic domus Eliæ docet, in ſex millibus annis
Finis erit mundi, credite finis erit,
B *In vano duo millia ſunt, duo millia legis,*
Poſt duo Meſſiæ millia, finis erit.

Aliud.

Mobilis annorum ſtabit ſex millia mundus,
Lux operum mundi ſeptima finis erit.
Ante Deum nullo qui circumſcribitur æuo.
Annorum ſpatium eſt mille quod vna dies.

Sed neque tempus, neque dies, neque menſis, neque annus aduentus Domini, & finis mundi ſciri poteſt, ſed ſigna aduentus videndo & credendo expectare liberationem & ſalutem promiſſam nos omnes decet.

Porrò, quia multorum chronicis vulgatem, & vſitatam illam ſententiam de ſex annorum millibus, hoc loco adduximus, placet ex doctiſſimis *Iacobi Pamelij Commentar.* quibus D. Cypriani ſcripta illuſtrat, iudicium & cenſuram de iſta Eliæ ſententia aſſignare, quam in hæc D. Cypriani verba commentatur, Septem dies, ſeptem annorum millia continentes. Quæ ſunt ex *lib. ad Fortunatum de exhortatione martyrij.* Quid ſibi velit, inquit, *Pamelius,* non ſatis intelligo, niſi C eius fuerit ſententiæ,in qua ſe aliquando fuiſſe fatetur *D. Auguſtin. lib.* 20. *de Ciuitate Dei, cap.*7. Quod ſex annorum millibus, tanquam ſex diebus impletis, ſequeretur veluti Sabbathi ſeptimus, in annis mille poſtremis, ad hoc ſcilicet, reſurgentibus ſanctis. Quæ eſſet vtcunque tolerabilis (inquit) ſi aliquæ deliciæ ſpiritales in illo Sabbatho affuturæ ſanctis, per Domini præſentiam crederentur. Verum, neque hæc probatur opinio,vtpote, quæ ad Chyliaſtas accedat quàm proximè, qui hoc ſolo differunt, quod carnales delicias illo Sabbatho ſomnient:Inter quos fuerunt Latini Tertull.Lactant.Victorin. Seuerus & Græci,Papias, Iuſtin.Irenæus, & Apollinarius. Et improbat *D. Hieron. præfat. l.* 18. *in Eſaiam, & in cap.* 17. *Ezech. Et catalogo de viris illuſtribus.* Neque enim ſatis certa eſt opinio, de duratione mundi ad ſex annorum millia duntaxat, quam *loc. cit.* ſequi videntur *D. Auguſt. & D. Hieron. in illud Pſal.* 89. Quoniam mille anni ante oculos tuos, ſicut dies heſterna. Quinimò, refutatur ab eodem ipſo *D. Auguſt. lib.* 18. *de Ciuitate Dei, cap.* 53. Et diſertis verbis, indictum *Pſal.* 89. Vbi, quantum apparet, alludens ad verba D. Hieronymi, Auſi ſunt, inquit, homines præſumere ſcientiam temporum, quod ſcire cupientibus diſcipulis, *Actor.* 1. Dominus ait; Non eſt veſtrum ſcire tempora, quæ pater poſuit in ſua poteſtate, & definierunt hoc ſeculum ſex annorum millibus,tanquam ſex diebus poſſe finiri.Nec attendunt quod dictum eſt,Tanquam dies vnus,qui præteriit:Non enim, quãdo dictum eſt,ſoli mille anni præterierant &c. Latiùs id ipſum fit à *Ven. Beda lib. maiori de temporum ratione c.* 66. Neque verò quidquã conuincit,quod citat *D. Hier. ex* 2. *epiſt. D. Petri cap.* 3. Dies vna apud Deum, quaſi mille anni, & mille anni, quaſi vnus dies. Alioqui enim ſibi contradiceret D. Petr. paulò pòſt ſubiungens: Adueniet autem dies Domini ſicut fur. Sed hoc ſignificare Apoſtolum, rectè docet *Beda in Comment.* quòd in cognitione diuinæ virtutis,& præterita,& futura,& præſentia æqualiter conſtent. Si autem iam olim reprobata ſit à tantis viris hæc opinio, multo magis explodendum commentitiũ illud Eſaiæ,non Prophetæ,ſed Rabbini,de ſex annorum millibus vaticinium, quo hodie plerique vtuntur in ſuis Chronicis.

Cum autem contingat non mediocrem partem hominum, præſertim qui ſunt alicuius nominis, certis annis in ſummum diſcrimen honorum, bonorum, & vitæ labi: & ſuperior B ætas etiam animaduertit, plures præſtantes viros (inter hos etiam qui annos Climactericos obſeruarunt, & de iis ſcripſerunt) hiſce annis extinctos: non inutile fore iudicaui, eos ordine annotare loco de iiſdem particulari, vbi de Annis egimus.

Atque hi anni Heroici propter hanc cauſam appellantur, quod Heroës plerunque in iis vitam cum morte commutant. Etſi autem aliqui non ſtatim in ipſis annis pereunt: tamen circa hæc tempora vires valdè debilitantur, & franguntur, morbique oriuntur, ex quibus rarò ad priſtinam valetudinem perueniunt.Et ſic ſi non ipſis Climactericis autEnneaticis annis pereunt,tamen paulò ante aut ſtatim poſt ferè moriuntur.

Cumque Solon Athenienſis, Græcos de hac re verſus ediderit, qui poſtea in Latinam linguam ſunt conuerſi, & Selneccerus ſententiam de Climactericis annis in ætate hominis, pulchrè verſibus elegiacis expoſuerit, etiam eos huic tractatui inſerere libuit.

Solonis.

7. *Impubes pueri ſeptem voluentibus annis*
Claudunt enatis dentibus eloquium.
14. *Poſt alios totidem diuorum numine dextro*
Occultum pubis naſcitur indicium.
21. *Annis ter ſeptem prima lanugine malas*
Veſtiet, ætatis robore conſpicuus.
28. *Quartus id augebit iam ſeptenarius, iſque*
Optima virtutis proferet indicia.
35. *Adde alios totidem, feſtinans ocyus ætas*
Coniugio monuit quærere progeniem.
42. *Sexta ætas animo, ſi quid deeſt, addet, eaque*
Diſces, quid deceat, quid quoque dedeceat.
49. *&* 56. *At quæ ſuccedunt per proxima ter duo luſtra*
Ornabunt linguam dulcibus eloquiis.
63. *Nona ætas languet, tum frigida membra retardant*
Virtutem non vnquam interituram animi.
70. *At quiſquis decimam poterit contingere metam.*
Iam tempeſtiuo funere conciderit.

Selneccerus.

C
7. *Infans ſeptenos poſtquam compleuerit annos,*
Produsti dentes mutius & oris erunt.
14. *Poſt alios ſeptem Deus huic concesſerit annos,*
Fit pubes nato ſemine nomen habens.
21. *Eſt iuuenis cùm ſeptem alios ſuperauerit annos,*
Et lanugo genas, primáque barba tegit.
28. *His addas ſeptem, virtutis nomine clarus*
Eſt vir, & hæc ætas optima robur habet.
35. *Adijcias alios ſeptem, volet eſſe maritus,*
Et memor arcana poſteritatis erit.
42. *His alios iungas ſeptem prudentia pectus*
Ornabit, ſtudium nec leuitatis erit.
49. *Annumeres ſeptem grauibus eris inclyta linguâ*
56. *Septem alios linguæ congruit ingenium.*
63. *Additur his nonus cum ſeptenarius ipſe eſt*
Perfectus, vires ſed nimis interimit.
Scilicet his annis multi periêre duobus,
Quorum laus celebris Marte togaque fuit.
D *Hi quoque nunc variis fortunæ caſibus anni*
Subijciunt multos, exitiúmque ferunt.
70. *Sed decimus cum alios ſeptem perfecerit annos*
Maturam mortem triſtia fata dabunt.

Eiuſdem ferè ſententiæ *Philo* eſt, vbi ſic inquit.

1.	Primo ſeptennio, dentes proueniunt.	7
2.	Secundo, tempeſtiui ad geniturам reddimur.	14
3.	Tertio, barbam promittimus.	21
4.	Quarto, argumentum roboris conſequimur.	28
5.	Tum, Quinto, tempus nuptias poſtulat.	35
6.	Sexto, vis intelligendi maturatur.	42
7.	Septimo, tum mens ſcipſa melior auctiórque euadit, tum ratio.	49
8.	Octauo, vtráque planè perficitur.	56
9.	Nono verò æquitas, ac manſuetudo, affectibus maiori ex parte perdomitis.	63
10.	Porrò, Decimo, finis vitæ optimus, integris etiam tum inſtrumentis ſenſuum.	70

Libet hic denique celebrium Eccleſiæ Patrum ſententias, de

de Septenarij numeri præſtantia excerpere, quibus, etſi quædam à nobis iam ante commemorata, referant. Tamen, dum eadem, non noſtris, ſed ſuis verbis confirmant hinc palam fiet, eos, & omnem proinde antiquitatem, idem nobiſcum, ſentire.

D. Auguſt. lib. 17. de Ciuitate Dei, cap. 4 Explicans ex *cap. 2. lib. 1. Reg.* quæ Anna præ gaudio in canticum erumpens, de Eccleſia prophetauit, inter cetera, vt ſeptenarium numerum Eccleſiæ perfectionem ſignificare aſſereret, ait: Sterilis peperit ſeptem, & quæ multos habuit filios, infirmata eſt. Hic totum, quod prophetabatur illuxit, agnoſcentibus numerum ſeptenarium, quo eſt vniuerſæ Eccleſiæ ſignificata perfectio, propter quod & Ioannes Apoſtolus, ad ſeptem ſcribit Eccleſias, eo modo ſe oſtendens ad vnius plenitudinem ſcribere. Et in Prouerbiis Salomonis hæc ante præſigurans, Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſuffulſit columnas ſeptem.

Idem D. Auguſt. lib. 11. de Ciuitate Dei, cap. 31.

Numerus Septenarius perfectus eſt, in quo Dei requies commendatur. Nam ipſa ſeptima die requieuit, in qua primum eius ſanctificatio ſonat. Quia Deus iſtum diem in vllis ſuis operibus noluit ſanctificare, ſed in requie ſua, quæ non habet veſperam. De cuius numeri perfectione, ſatis eſt admonere, quod totus impar primus numerus ternarius eſt, totus par quaternarius: ex quibus duobus ſeptenarius conſtat. Ideò pro vniuerſo ſæpè ponitur, ſicuti, Septies in die cadet iuſtus, & reſurget, id eſt quotieſcunque ceciderit non peribit. Quod nedum de iniquitatibus, ſed de tribulationibus ad humilitatem perducentibus, intelligi voluit. Et, ſepties in die laudabo te, quod alibi, alio modo dictum eſt, Semper laus eius in ore meo. Et multa huiuſmodi in Diuinis authoritatibus reperiuntur, in quibus ſeptenarius numerus, pro cuiuſlibet rei vniuerſitate ponitur. Propter hoc, eodem ſæpènumero, ſignificatur Spiritus ſanctus, de quo Dominus ait: Docebit vos omnem veritatem. Ibi requies Dei, qua requieſcitur in Deo. In Deo quippè, id eſt, in plena perfectione, eſt requies: in parte autem labor. In Deo laboramus, quamdiu ex parte ſumus ſed cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt. Hinc eſt etiam, quod ſcripturas ipſas, cum labore rimamur.

Idem D. Auguſt. In Pſalmum 118. Sermone 31.

Septies in die quod ait, ſignificat ſemper. Solet quippè iſte numerus eſſe vniuerſitatis indicium: propter quod ſex diebus diuinæ operationis, ſeptimus adiectus eſt quietis. Et per ſeptem dies currentes & recurrentes, tempora vniuerſa voluuntur, Nec ob aliud dictum eſt, Septies in die cadet iuſtus & reſurget. id eſt, non perit iuſtus, modis omnibus (humiliatus, ſed non præuaricatus: alioquin non erit iuſtus. Nam pro omni genere tribulationis, qua in conſpectu hominum deiicitur, poſitum eſt, ſepties cadit, Et pro eo, ex ipſis omnibus tribulationibus proficit, poſitum eſt, reſurget.

Idem D. Auguſtinus, in Sermone de ſeptem ſigillis.

Legimus *in Apocal.* Septem ſigillis librum eſſe ſignatum, quem nullus potuit aperire, nec ſoluere ſignacula eius. Nullus in cœlo, quia nec Angeli: nemo in terra, quia neque homo: nemo ſub terra, quia neque cæteri ſpiritus, niſi Leo de tribu Iuda, radix Dauid, id eſt, Chriſtus. Primum ſigillum, eſt Natiuitas Domini. Secundum, Baptiſmus. Tertium, Crucifixio. Quartum, Sepultura. Quintum, Reſurrectio. Sextum, Aſcenſio. Septimum, Iudicium. Et hæc ſunt dona Spiritus Sancti. Primum, ſpiritus ſapientiæ, vt Chriſtus ex Virgine naſceretur, ſine virili ſemine. Secundum, fuit Spiritus intellectus, vt per vndam baptiſmatis omnia peccata dimitteret. Tertium, fuit ſpiritus conſilij, vt Caiphas dixit: Melius eſt, vt vnus homo pereat, quam tota gens. Quartum, fuit ſpiritus fortitudinis, quando corpus in ſepulchro fuit anima in inferno diabolum alligauit, & animas ſanctorum Patrum, quæ ibidem detinebantur, eduxit: proinde dicitur, quod infernum momordit. Quintum, fuit ſpiritus ſcientiæ, quando Chriſtus ſurrexit à mortuis, nóſque fecit credere, & à peccato ſurgere. Sextum, fuit ſpiritus pietatis, quando aſcendit ad cœlos, & quotidie aſcendunt ad eum animæ iuſtorum. Septimum, fuit ſpiritus timoris Domini, quando venturus erit Chriſtus ad iudicium: quia grandis timor tunc peccatoribus erit. Iſtáque ſeptem dona Spiritus Sancti, ſeptem Patriarchæ habuerunt. Spiritus ſapientiæ fuit in Adam, qui nomen impoſuit omni creaturæ, quæ ſub cœlo eſt. Spiritus intellectus, in Noë, qui meruit audire à Domino. Fac tibi arcam de lignis quadratis. Spiritus conſilij in Abraham, quia nihil fecit præter conſilium Domini. Spiritus fortitudinis, in Iſaac, qui ſuſtinuit iniurias à gentibus, cum quibus habitauit. Spiritus ſcientiæ, in Iacob, quia cum Domino locutus eſt in valle Mahanaim. Spiritus pietatis, in Moyſe, qui dixit: Dimitte peccata populi tui: & ſi non dimittis, dele me de libro, quem ſcripſit dextera tua. Spiritus timoris, fuit in Dauid, quando tradidit Dominus Saul in manu eius, Et dixit Dauid, Abſit hoc à me, vt mittam manus meas in Chriſtum Domini mei.

Idem Auguſtinus Epiſt. 119. quæ eſt ad Ianuarium, oſtendens quare Paſchatis feſtum celebretur die, qui mutari poteſt, & non recurrit eodem eiuſdem menſis die, myſterium de Lunari numero explicans, inquit:

Hoc ergo & in Lunari numero ſignificatur, quia enim ſeptenarius numerus ſolet in ſcripturis ad quandam ſignificationem myſticus apparere, tertia hebdomada Lunæ, Paſcha celebratur, id eſt, qui dies recurrit è quarta decima in viceſimam primam.

Et paulò poſt.

Septenario numero vniuerſitatis ſignificatio ſæpè figuratur, qui etiam ipſi Eccleſiæ tribuitur, propter inſtar vniuerſitatis, ideo Ioannes Apoſtolus *in Apocalypſi* ad ſeptem ſcribit Eccleſias.

D. Chryſoſtomus, Homilia XIX. in Geneſim, in illa verba; Omnis qui occiderit Cain, ſepties vltione exquiſita ſoluet? Quid eſt, ſepties vltione exquiſita ſoluet? Primum quidem, ſeptenarius numerus, de multitudine dicitur in diuina ſcriptura, id quod ſæpè in ſcriptura occurrit. Vt, quod ſterilis peperit ſeptem & ſimilia. Coniectare autem hic licet, peccati magnitudinem, & quod non vnum peccatum commiſerit, ſed ſeptem, quorum quoduis per ſe magna pœna luendum. Nam, quis vel venia dignaretur alteri inuidentem, quod plus diuina gratia potiatur? Ecce vnum maximum & inexpiabile peccatum. Deinde hoc maius oſtenditur, quia frater erat, cui inuidebat, & nulla illum prorſus iniuria affecerat. Ecce & hoc quoque non vulgare peccatum eſt. Iam tertium quod dolos nexuit decepto & in campum tracto fratrè neque ipſam naturam reueritus. Quartum peccatum, ipſa erat cædes, quam perpetrabit. Quintum, quod fratrem occidit, eodem ex vtero prognatum. Sextum, quod primus cædis faciem introduxit. Poſtremum quod rogatus à Deo omnium Domino, vbi eſt Abel frater tuus, mentiri illi auſus eſt. Dicit igitur. Qui te occidere attentauerit, ſeptem maximis pœnis, ſe ipſum reum faciet.

Georgius Cedrenus. Hiſtor. compendio ſeptenarij numeri præſtantiam inde explicat, quia ſepties legantur, tam in veteri, quam nouo teſtamento excitati mortui. Author eſt Græcus, qui Fuggerorum impenſis, Latinitate donatus eſt. Septies, inquit, in S. literis legitur, aliquos ex morte vitam recepiſſe, Octauus, Chriſtus, de mortuo viuus exſtitit, qui & ſeptem illos in vitam reuocauerat. Primus, in veteri Teſtamento fuit Sareptanæ Viduæ filius, ab Elia ſuſcitatus. Secundus, Sunamitidis filius, quem Eliſæus in vitam reduxit. Tertius, Miles, qui propè Eliſæi cadauer ſepultus; quaſi ex igne exſiluit. Quarta, in Nouo Teſtamento, Filia præfecti ſynagogæ. Quintus, Viduæ filius. Sextus, Lazarus. Septimò, quod multa Sanctorum, qui obdormiuerant, corpora cum Chriſto reſurrexerunt. Octauus; Chriſtus, poſt toleratum, ſalutis cauſa noſtræ ſupplicium, ex morte in vitam rediit. *Haſtenus Cedrenus.*

Memorabile eſt, quod *Ioſephus, lib. 12. cap. 15. in fine, & lib. 13. Antiq. cap. 6.* commemorat, de ſchiſmatico templo, ab Onia, in Ægypto, contra templum Hieroſolymitanum, erecto. Et quomodo idem *lib. 7. belli Iudaici cap.* 37. de eodem templo commemorat. Idem intus ſimile fuiſſe Hieroſolymitano, præterquam, quod in eo non erat candelabrum, à Moyſe fabrefactum, ſeptem habens lucernas, quo deſignabatur Dominus Chriſtus, plenus ſeptem donis Spiritus ſancti, vt ex *Apocalypſi, & Zacharia* conſtat. Vnde *Cyrillus lib. 4. in Ioannem, cap.* 28. Tractans de candelabro Moyſi: Candelabrum, inquit vniuerſum terrarum orbem illuminans, Chriſtus eſt, Ego, inquit, ſum lux mundi, ſeptem verò lucerno in candelabro ſunt, quia multis ac variis modis, per gratias S. Spiritus, credentium animas Chriſtus illuminat. Et, quia illa gratia, in ſola Ieſu Chriſti vera eſt Eccleſia, hinc in ſchiſmatico Oniæ templo, non ſunt inuenta ſeptem candelabra.

D. Cyprianus Eccleſiæ Chriſti Martyr, Tractatu de Spiritu Sancto.

A Lex igitur, à Paſchalis agni immolatione, die quinquageſimo datur: & Pentecoſtes nomen, tantæ rei ſolemnitas ex lege accepit, in ipſo dierum numero ſacramenti magni complicans rationem. Septenarius quippe numerus ſepties reuolutus, quinquageſimum efficit, addito monade, qui præſentis ſæculi meta, & futuri initium, perpetuitatem ſub octauæ nomine continẽs, ſic præſentia terminat, vt nos ad perpetua introducat. Sacratus hic ſeptenarius numerus à conditione mundi auctoritatem obtinuit: quoniam in ſex diebus, prima Dei opera parata ſunt: & ſeptima, conſecrata quieti, quaſi ſancta & ſanctificans ſolemnitate vacationis honorata, & ſpiritui ſanctificatori, attitulata. Vnde & ceſſanti a ſeruilibus operibus populo iubetur, vt diem Sabbathi ſanctificet, & ſpiritu rectitudinis, & ſanctitudinis & fortitudinis adſcribat, quod directè, quod honeſtè, quod viriliter incedit? quia totum ex eius cõſtat ducatu, quod deuij diriguntur, quod impij conuertuntur, quod debiles confirmantur. Spiritus rectus, ſpiritus ſanctus, ſpiritus principalis regit, componit, conſummat, & perficit, quas inhabitat mentes, & corda, quæ poſſidet:
B nec errare patitur, nec corrumpi, nec vinci, quos docuerit, quos poſſederit, quos gladio potentiſſimæ virtutis accinxerit. Septenarius iſte, ex quaternario & ternario conſtans, cum in ſe, propter prædictas cauſas, honorabilis habeatur, habet ex partibus ſuis excellentiam maximam: quia artificis & materiæ videtur exprimere & diſtinguere primarias ſubſtantias: vt ternarius, creatorem, propter trinitatem enunciet, & quaternarius, creaturam, propter quatuor elementa, quæ rerum omniũ cauſæ ſunt & ſemina, ſub huius numeri breuitate concludat. Spiritus ſanctus à patre procedens à patre & filio, quaternario ſuperfertur: & conditor benignus opus ſuum amplectitur, & deſigit & plaſmauit, & creaturam ſuam, ſanctus ipſe ſanctificat, & conſociat ſibi, & charitatis nexu ſtatuit, & conquadrat. His aliiſque ſecretioribus rationibus, quas illuſtriũ virorum ſubtiliora ingenia indagarunt, ſeptenarius numerus in ſcripturis ſanctis ſæpè ſacramentales cauſas complectitur, & ſimplex, & multiplicatus, neceſſarios ad intelligentiam
C diuinorum operum parturit intellectus. In hebdomadibus, apud Hebræos, dies ſeptimus, Sabbathum, id eſt, requies appellatur: qui numerus, nõ tam in ſeptimanis, ſed etiam obſeruatur in annis, & annorum hebdomada conſummata, ſeptimus annus requietionis eſt & ipſi terræ Sabbatum imperatur, nec fas eſt cuiquam, eo anno ſerere, vel metere quippiam, ſed quæ ſponte, ſiue in terra, ſiue in vineis, vel in arboribus naſcuntur, alimoniæ pauperũ deputantur. Annorum quoque ſeptimanæ, apud Hebræos quinquageſimum annum faciunt, quem Iubilæum appellant, in quo decreto legis (vt ſupra dictum eſt) fit terræ remiſſio, & ſeruorum libertas, & reſtitutio poſſeſſionum, quas eatenus diſtractio alienauerat, & cætera huiuſmodi gratis ad hæreditatis ordinem reuertuntur. De numero ſeptenario, cum multa dicta ſint, plura ſuperſunt, quæ in lege & Euangelio præcipuè commendantur. Quinquageſimus itaque annus, perficit Iubileum: quinquageſimus dies à Paſcha, Pintecoſten facit, in quo verè Spiritu ſancto infuſo Apoſtolis, ad hæreditatem cœleſtem, à qua venundati
D ſub peccato exulabant, quos diabolo domino mendicitas & egeſtas ſubiecerat, reuertuntur. Septem ſacerdotalibus clangentibus tubis, Hiericho corruit: ſeptem petitionibus orandum patrem, filius docuit? Remiſſio peccatorum, duplicato ſepties ſeptenario, Petro mandatur: Leproſus, ſeptimi diei inſpectione, à ſacerdote iudicatur: Summi Sacerdotis in ſeptem diebus conſecratio, conſummatur? Dominus Ieſus Chriſtus, de ſeptem panibus, quinque millia hominum reficit? & iuſtus quiſquis Deo laudes per diem ſepties dicit: Ipſe Dominus Ieſus, ab Adam ſecundum generationes, quas Lucas commemorat, ſeptuageſimus ſeptimus inuenitur, vt vltionem in Lamech, ſeptuageſies ſepties promulgatam, veniens terminaret. Septem diebus in Paſcha editur azima: ſeptem diebus, menſe ſeptimo Tabernaculorum ſolennitas celebratur. In ſeptem annis templum à Salomone conſtruitur: ſeptem brachiis, & totidem luminibus, Candelabrum adornatur.

Idem D. Cyprianus de Exhortatione Martyrum ad Fortunatum. Cap. XI.

Quid verò in Machabæis, ſeptem fratres & natalium pariter virtutum ſorte conſimiles ſeptenarium numerum, ſacramento perfectæ conſummationis implentes? ſic ſeptem
E fratres in martyrio cohærẽtes, vt primi in diſpoſitione diuina ſeptem dies, annorum ſeptem millia continentes, vt ſeptem ſpiritus, & Angeli ſeptem, qui aſſiſtunt & conuerſantur ante faciem Dei, & lucernæ ſeptiformes in tabernaculo martyrij, & in Apocalypſi ſeptem candelabra aurea, & apud Salomonem columnæ ſeptem ſuper quas ædificauit domum ſapientia: & iſtic ſeptem fratrum numerus, Eccleſias ſeptem, numeri ſui quantitate complexus, ſecundum quod in primo Regnorum libro legimus, ſterilem ſeptem peperiſſe. Et apud Eſaiam, ſeptem mulieres, vnũ hominem apprehendũnt, cuius inuocari ſuper ſe nomen expoſcunt. Et Apoſtolus Paulus, qui huius legitimi numeri, & certi meminit, ad ſeptem Eccleſias ſcribit. Et in *Apocalypſi*, Dominus mandata ſua diuina, & præcepta cœleſtia ad ſeptẽ Eccleſias, & earundem Angelos dirigit, qui nunc iſtic in fratribus numerus inuenitur, vt conſummatio legitima compleatur.

Idem D. Cyprianus lib. 1. aduerſus Iudæos.

F Item in Βαςιλειῶν primo: Sterilis ſeptem peperit, &, quæ plurimos habebat filios, infirmata eſt. Filij autem ſeptem, ſunt Eccleſiæ ſeptem. Vnde & Paulus ſeptem Eccleſiis ſcribit: Et Apocalypſis Eccleſias ſeptem ponit, vt ſeruetur ſeptenarius numerus, vt dies ſeptem, quibus Deus mundum facit, vt Angeli ſeptem, qui aſſiſtunt, & conuerſantur ante faciem Dei. Sicut Raphael Angelus *in Tobia* dicit: Et lucernæ ſeptiformes in tabernaculo martyrij: & oculi domini ſeptem, qui mundum ſpeculantur: & lapis cum oculis ſeptem, vt *Zacharias* dicit & ſpiritus ſeptem, & candelabra *in Apocalypſi* ſeptem, & columnæ ſeptem, ſuper quas ædificauit domum ſapientia apud Salomonem.

D. Hieronymus. ſub finem Apologiæ contra Iouinianum, ita ſcribit: De impari numero diſputarunt Clemens, Hippolytus, Origenes, Dionyſius, Euſebius, Didymus, noſtrorumque Tertullianus, Cyprianus, Victorinus, Lactantius, Hilarius.

Vide Macrobium lib. in Somnium Scipionis, Gellium, lib. 3.

Hilarius de eodem paucis *in præfatione in Pſalmos.* Et paulò latius, in illud *Pſalmi*, Septies in die laudem dixi tibi.

OCTONARIVS.

G Numerus hic è quaternariis duobus conficitur, & inter numeros perfectos recenſetur. Eſt enim numerus ſalutis, ex quo includitur in ſalucifero nomine Ieſus numerus 888. vt fusè dictum a nobis fuit in loco de illius nominis excellentia & arcanis.

In *Geneſi* legimus Abrahamum expediuiſſe vernaculos CCCX. & VIII. dum procederet liberaturus fratrem ſuum ex manibus Regum, *cap.* 14.

Vbi *Ambroſius, Eucherius, & Rupertus*, non numeri quantitatem, ſed electionis meritum exprimi adfirmant. Eos inquiunt, Abraham adſciſcit, quos numero fidelium indicauit dignos, qui in Domini noſtri paſſionem crederent. T. enim quod Græcis 300. ſignificat, ſignum eſt Crucis. I. & H. quæ decem & octo valent, initium ſunt, & abbreuiatum nomen Ieſus conſtituunt, deeſt tantum litera S.

Niſi dicamus cum iiſdem ſcriptoribus, hiſce 318. Abrahæ militibus præſignificatos 318. Patres qui in Synodo Nicæna Arrium ſuperarunt. *Hæc Pererius tom. 3. in Geneſ.*

H *Plato* voluit Conuiuium aptè conſtare ex XXVIII. pro Lunæ curſu, quæ 28. die redit ad idem Zodiaci, vnde proceſſerat, punctum

Xenophon octo volebat conuiuas.

Heliogobalus Imperator *teſte Lampridio*, ſimul ad cœnam vocare conſueuerat octo caluos, octo luſcos, octo podagricos, octo ſurdos, octo raucos, octo inſigniter nigros, octo valdè longos, octo obæſos, octo naſutos, delectatus illo Prouerbio Græc. πάντα ὀκτώ. i. omnia octo de quo vide *Eraſm. in Adag.*

Certè octo Beatitudines quæ ſint velut via ad æternã beatitudinem, Chriſtus in monte propoſuit. Et Circumciſio olim die octauo facta ad inſinuandũ, quod in die reſurrectionis, Sãctorũ corpora ab omni prorſus labe purgabũtur corruptionis.

NOVENARIVS.

☞ Vide locum de Annis Enneaticis.

Etiam Nonenarius eſt Hieroglyphicus, ſignificat enim plurimos, quod *Theon in Arati* carmine obſeruat, ἐννεάγηρα κορώνη, non quod 9. inquit ætates viuat, ſed quod perquam diu.

Heſiodus comminiſcitur, ex quo nouem ſunt Muſæ, Iouem nouem noctibus cum Mnemoſyne manſiſſe, & qualibet nocte vnam ſuſcepiſſe.

Angelorum

A Angelorum Choros nouenario numero diſtingui, dictum eſt *loco de Angelis.*

Nonus dies naſcentium olim ſolennis habebatur, eratque luſtricus, & ſimiliter nonus dies morientium celebris erat, quia eo die defuncti cineres tumulabantur, ſacraque peragebantur, quæ Nouendialia vocabantur. *Horat. in Epod.*

Nouendiales diſſipare pulueres.

Donatus in Commentario Phormionis tradit, in funere nonum diem voti inſtaurationem habere.

Cælius Rhodig. lib. 17. cap. 11. Ethnicorum morem fuiſſe ait, diebus nouem mortuos flere. Vnde & Nouendialium ſacrorum conſuetudinem natam ſcribit.

Nouendiales ferias agnoſcit *Feſtus*, à numero dierum.

In ſacris litteris nonnulla huius numeri myſteria agnoſcimus, Fratres Ioſeph dimiſſi ex ægypto ad Patrem, nouem erant. Vnus enim detinebatur cum Ioſeph, Dies Expiationis menſis ſeptimi poſt 9. diem celebratur. *Leuit.* 23. Anno 9. regni Oſeæ, Salmanaſar Rex Aſſyriorum Samariam cepit:
B Die 9. Iulij vtrumque templum vetus euerſum fuit.

In nona lege circa horam 9. Chriſtus emiſit ſpiritum. Et Eccleſia 9. Hebdomadibus intermittit Alleluia.

DENARIVS.

Denarium *Proclus* vocat numerum Circularem, & numerorum finem, quippe diſſolutus in monodum redit, & monodos coacernatur in denarium. Olim denarius numerus in conuiuio placebat. Conſtat apud Homerum 2. *Iliad.* & plus decem ſolitos non accumbere, *Euſtathius* teſtis eſt.

Apud Iudæos in conuiuiis nuptialibus, non minores quam decem poterant intereſſe. Philoſophi decem conſtituunt prædicamenta. Et totidem ſphæras cœleſtes.

Chriſtus in parabola operariorum miſſorum in vineam, vocat operis mercedem denarium diurnum, *Matth.* 20.

Deus daturus populo legem in veteri Teſtamento, decem præceptis ſiue decalogo eam complexus eſt.

Abraham poſtulabat pro decem iuſtis, ſi reperti fuiſſent in Sodomis. Cuius myſticam expoſitionem vide infra, numero Quinquaginta.

C Occurrerunt enim Chriſto decem Leproſi, quos in via mundauit.

Solui debebant Deo Decimæ. *S. Auguſt. ſerm. de decimis:* Attēde ait quod creatura Decima inter Intellectuales ſit homo, quia 9. ſunt Chori Angelorum, Decimus ordo eſt hominum. Vnde & per 10. Virgines prudentes vniuerſitas ſaluandorum in Euangelio inſinuatur. Legatur *Greg. in c. 29. Iob, Auguſt. de doct. Chriſt. lib. 2. Irenæus aduerſ. Hæreſes lib. 1. cap. 15.*

VNDENARIVS.

De Vndenario numero habemus, quod quidam venerunt in vineam circa horam vndecimam, adumbratum hic Matthiam vult Athanaſius *quæſt. 51.* qui annumeratus fuit cum vndecim Apoſtolis, *Act. cap. 1.*

Eſt autem vndenarius numerus imperfectus, ad res ſæculi pertinens ait *S. Hieronym. cap. 1. Zachariæ*, quia denariū tranſgreditur, & ab vnitate diſcedit. Vnde tranſgreſſionem diuinæ legis deſignat.

D *Beda* eo numero Antichriſtum ſignificari *Apocal. 17.* docet, nempe per vndecimum cornu: eoque numero notari illius præuaricationem, notat *Greg. in Pſal. 11.*

S. Auguſt. dicit eſſe numerum Imperfectionis. Eſt inquit Denarius Iuſtitiæ numerus in decem præceptis, peccatum legis tranſgreſſio vtique in vndenario figuratur. Vnde in Tabernaculo fieri iubentur XI. Vela cilicina. *lib. 2. de Concor. Euang. cap. 4.*

DVODENARIVS.

Eſt numerus Apoſtolorum, portarum etiam cæleſtis Hieruſalem. Item 12. fontium & palmarum, quæ inuenerunt filij Iraël in Elim. *Exod. 15.* Ipſi etiam filij Iſraël numero duodecim erant.

Vocatur à veteribus numerus Iouis: quia curſum ſuum ſol menſibus XII. per ſigna XII. decurrens abſoluit.

Quò referri poteſt conuiuium Auguſti Cæſaris, in quo *teſte Suetonio*, 12. conuiuæ Deorum Dearumque habitu accubuerunt.

De huius autem numeri perfectione videatur *Aug. lib. 20. de Ciuitate, cap. 5.* ad illa verba: Sedebitis & vos ſuper ſedes XII. iudicantes &c.

Certè poſt 12. manſiones in deſerto, Deus dedit populo legem. Duodecim lapides pretioſi in pontificis veſte quam vocabant Rationale, intexebantur: vnà cum nominibus XII. E
Patriarcharum. Fuerunt quoque XII. exploratores qui conſiderarunt terram Chanaam. XII. ſunt fructus Spiritus, quos Paulus enumerat *ad Gal.* 5. Et *Ioannes in Apocal.* Viderat ex vnaquaque tribu XII. millia ſignatorum.

QVADRAGENARIVS.

Numerus hic in ſcriptura frequens eſt. Tempore Diluuij pluit Dominus XL. diebus & noctibus, *Gen. cap. 7.* Cumque tranſiſſent XL. dies aperuit Noë feneſtram arcæ, & dimiſit coruum.

Eſt vero numerus iſte ſacer ieiunio Moyſis, Eliæ, Chriſti.

Rurſus XLII. manſionibus Hebræorum in deſerto: & peregrinationis XL. annorum, quando pane Cæleſti fuerunt aliti: & fuerunt in Ægypto 40. decadas. i. annis CCCC.

Etiam Chriſtiani a tempore Apoſtolorum, quadragenarium Ieiunium ſeruant, quod nomine Quadrageſimæ appellant. F

Inſuper eſt numerus pœnitentiæ, ſic Ionas prædicebat Niniuitis excidium poſt dies XL. Infrà quos tamen illi egerunt pœnitentiam.

Chriſtus fuit in ſepulchro horis 40 Ac poſt reſurrectionem diebus XL. fuit cum Apoſtolis & diſcipulis, vt eos inſtrueret, loquens de regno Dei.

Ita etiam recens natus, manſit diebus XL. in antro Bethlehemitico: quadrageſimo verò die venit ad templum cum matre ſua benedicta, vt legem quæ erat de primogenitis Deo ferendis ſeruaret, quando & à Simeone in vlnas acceptus fuit. *Luca cap. 2.*

QVINQVAGESIMVS.

Numerus hic Iubilæi eſt, & plenariæ remiſſionis. De quo diximus &c *In loco de Iubilæo.*

Quinquageſimo poſt reſurrectionem die, datus fuit Spiritus Sanctus, & effuſus in Apoſtolos qui ob metum Iudæorum incluſi erant, iuxta promiſſionem illis factam. G

Etiam aquæ Diluuij obtinuerunt terram 150. diebus.

Abraham ſupplicaturus pro Sodomitis incepit à numero quinquagenario, dicens, ſi inuenti fuerint 50. iuſti, & ita deſcendit, vſque ad decem. Quam rem myſticè exponens Thomas Anglicus, ſcribit in hunc modum. Cur Abraham certa quadam gradatione precum à quinquaginta peruenit vſque ad decem (nonne melius & facilius fuiſſet, à principio rogare pro decem? Reſpondendum eſt, Abraham tum propter Dei reuerentiam, tum propter magnitudinem rei poſtulandæ non eſſe ſtatim auſum petere pro decem: verum Deo concedente in quinquaginta; audaciorem eſſe factum ad petendum pro quadragintaquinque, & ſic deinceps vſque ad decem. Præterea Deus occultè monebat animum Abrahæ ad petendum eo potius modo, quam alio; quod vellet formulam eius precationis ſpiritualibus quoque myſteriis deſeruire. Etenim ſex illis numeris quos Abraham commemorauit 50. 45. 40. 30. 20. & 10. deſignantur omnia genera, omneſque gradus iuſtorum, quotquot nunc in terris ſunt, aut fuêre olim, aut H
futuri aliquando ſunt. Nam quinquagenarius numerus denotat plenitudinem gratiæ Spiritus Sancti, & ſupremum iuſtorū vitæ genus in perfecta Dei contemplatione (qualis eſſe in terris poteſt) & ardentiſſimo eius amore collocatū. Supra hūc perfectionis gradum non eſt aſcendere altius, dum hic viuitur. Ad hoc genus vitæ pertinet quod de Maria dicit Dominus: Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea. Deſcenſus à quinquaginta ad quadraginta per duos quinarios, ſignificat inferius quoddam genus iuſtorum in exteriore actione poſitum, ſimile miniſterio Marthæ, cui dixit Dominus: Sollicita es, & turbaris erga plurima.

Verū duplex eſt genus vitæ actiuæ, in qua ſe iuſti exercent. Eſt enim quoddam principaliter quidem actiuum, ſed aliqua tamen ex parte etiam contemplatiuum, quod per numerum quadraginta quinque adumbratum eſt. Nam quadraginta eſt numerus operationis & laboris; additus verò quinarius, quo ille appropinquat ad quinquaginta, ſignificat participationem quandam contemplationis. Alterum eſt genus vitæ actiuæ deſignatum per quadragenarium numerum, in externa ſolum

actione & corporalibus miniſteriis occupatum, & per corporalis miſericordiæ opera, iuuandis hominibus deſtinatum.

Sequitur deinceps à quadragenario numero deſcenſus ad denarium per tres denarios. Et denario quidem ſignificari obſeruationem Decalogi, per ſe manifeſtum eſt; triplicata verò denarij repetitio, ſiue diminutio à quadraginta vſque ad decem, indicat tres modos, obſeruandi Decalogum, vel tres gradus eorum, qui eum obſeruant. Primus gradus eſt eorum, qui ducuntur ad præceptorum diuinorum obſeruationem, ſolo Dei, puroque amore, quod ipſe digniſſimus per ſe ſit vt eius voluntati obtemperetur, eiuſque præcepta diligentiſſimè obſeruentur. Medius gradus eorum eſt, qui ad exequenda Dei præcepta, alliciuntur & feruntur contemplatione, ſpeque ingentium vtilitatum, atque animi voluptatum, quæ obſeruationem diuinæ legis conſequuntur. In horum hominum claſſem retulit ſe regius Propheta Dauid, cum de præceptis Dei dixit: Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum: & dulciora ſuper mel & fauum. Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea: in cuſtodiendis illis retributio multa.

Tertius atque infimus obſeruatorum Decalogi gradus, eorum eſt, qui ſeruili quodã timore diuinæ vindictæ, terroreque ſupplicij æterni, quo præuaricatores diuinæ legis puniendi ſunt, ad cuſtodienda Dei quaſi compelluntur & trahuntur. At talem quidem animi affectum erga Dei præcepta. licet is hominum ſit valdè imperfectorum, Dauid tamen non eſt aſpernatus: quin etiam dari ſibi eum peroptauit, & à Deo precatus eſt, dicens. Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui, quaſi diceret, cupio omni modo adhærere mandatis tuis; ſi amor recti & honeſti non ſeper vim haburit reuocandi me à carnalibus affectib. & voluptatibus, equidem vehementer cupio, idque etiam atque etiã te rogo, vt timor tuæ iuſtitiæ, grauiſſimis pœnis violatores legis tuæ vlciſcentis, altius penetret, ac penitus intret animum meum, & fixus in eo ſemper hæreat: vt hac ſaltem ratione, ab aſſenſu & obſequio turpium cupiditatum & voluptatum me prorſus abſtrahat.

Centesimvs ſiue Centenarivs.

Centenarius numerus ex denariis, & quidem decem compactus, eſtque duplex ad quinquaginta, vitæ cœleſtis habet ſignum. Huius Symbolum fuit quod artium tabernaculi iuſſum fuerit extendi ad cubitos centum. *Exodi.* 27. de quo vide *Bedam in comment. loci.*

Noë anno centeſimo abſoluit Arcam. Centenario Abrahæ Iſaac promiſſus naſcitur. Idem centenarius peregrinatur ad terram promiſſionis. Iſaac quoque centuplum ſeminis in peregrinatione iacti in Geraris accepit.

Chriſtus relinquentibus temporalia promittit centuplum. Et agrum fertiliſſimum aſſerebat centuplum producturum. *Luc.* 8. Atque olim 1. *Paralip. cap.* 20. Augeat inquit Scriptura, Dominus populum ſuum centuplum quam ſunt. Idem Dominus in Euangelio dixit ſe habere c. oues, inſinuans plenitudinem rationalium creaturarum. Etiam Centurionis fidem prætulit Iſraëli, atque in illo electionem gentium extulit.

Qvadringentesimvs.

Petrus Bongus in myſteriis Numerorum obſeruat, numerum quadringenteſimum nunquam à Scriptura diuina vſurpari laudabiliter. Nam eo numero conſignantur miſerabiles illi, quorum ſe Dauid fugiens Saulem, ducem exhibuit. 1. *Reg.* 22.

Prophetæ lucorum quos Elias interfecit, numero fuerunt 400. 3. *Reg.* 18.

Prophetæ etiam Baal qui conſulentem eos regem Iraël deceperunt, totidem numero erant. 3. *Reg.* 22.

Muri Hieruſalem tot cubitiş leguntur deſtructi 4. *Reg.* 14.

Viri quibus Eſau fratrem ſuum Iacob perſecutus eſt, erant quadringinti. *Geneſ.* 32.

Peregrinatio & ſeruitus Hebræorum tot annis durauit. *Actor.* 7.

Hæc quidem de celebriorum numerorum myſteriis, & ſymbolis eorundem dicta ſunto. Plura reperiet Lector apud Petrum Bongum. Libro de myſteriis Numerorum. Neque enim propoſitum nobis fuit, omnia omnium Numerorum explicare myſteria, ſed eorum duntaxat, quorum frequentior fit mentio in ſacris Literis. Atque illa etiam myſteria, quæ primo ſtatim intuitu ſimilitudinem quandam ingenerant eorum, quibus accommodamur. Monendus tamen eſt Lector ſententiæ & cenſuræ S. Chryſoſtomi, cuius meminimus ſupra, *Tit. Numerorum myſteria.*

* Nvmerorvm Varietas.

Iuxta varias diſciplinas varij ſunt numeri. Eſt enim Arithmeticus, Muſicus, Phyſicus, Oratorius, Poëticus, Grammaticus. Numeri Arithmetici apud Latinos ſunt. Primum Romani, vt I. V. X. L. C. M. D. *Priſc. lib. de pond. & menſur.* Latini per I. vnum notant, quinque per V. quia quinta eſt vocalis, a. e. i. o. u. decem per X. quia decima eſt conſonans apud Græcos, β. γ. δ. ζ. θ. κ. λ. μ. ν. ξ. Quinquaginta per L. quia apud antiquos Græcos L, pro N, qua nota eſt quinquaginta ponebant, *teſte Apollino & Lucio Tarrheo.* Vnde Latini quoque lympha dicunt, pro nympha, aquam vel fontem volentes monſtrare. Centum autem per principalem nominis literam C. quingenta per ſequentem litteram conſonantem. Nam poſt C, D ſequitur. Mille ſecundum Atticos per X. Græcam, ſed, vt ſit differentia à decem circumſcriptis lateribus (X). Quinque millia per I. & duas à dextra parte apoſtrophos IↃↃ. Decem millia CCIↃↃ. Quinquaginta milla, IↃↃↃ. Centum millia CCCIↃↃↃ. vel CMↃ. II. Barbarici qui vulgo nunc vſitati etiam Germanis & aliis Europæis populis: qui quidem ab Indis accepti videntur. Vide notas horum in Grammatica Arabica *Thomæ Erpenij*, *lib.* 1. *cap.* 1. *p.* 17. *ibi ſunt* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.

Porro numerus eſt:

1. Digitus μοναδικὸς qui minor denario, vt 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. dicti ſunt hi, qui tanquam digiti ſinguli per ſe apprehendunt.

2. Articulis, in decem æquales partes diuiduus vt 10. 20. 30. &c. Denarius eſt inſtar internodij. o circulus per ſe nihil valet, ad dextram poſitus tantũ auget valorẽ præcedentis notæ. Vulgo citra, vel melius ſiphra; à ספר numerare, quia eximiè numeris ſeruit, quibus ea nota addita dat, quod non habent.

3. Compoſitus, ex digito & articulo: vt 12. ex 2. digito & 10. articulo, & omnis numerus inter duos articulos proximos.

Numeri Grammaticè conſiderati ſunt,

1. Nominales.
1. Cardinales, vt vnitas μονὰς, binarius δυὰς &c.
2. Ordinales, primus, ſecundus &c.
3. Diſtributiui, ſinguli bini, terni &c.
4. Multiplicantes, ſimplex, duplex, triplex. Item bipartitus, tripartitus.
5. Rationales, proportionales, indicantes pondus, vt ſimplus, duplus, triplus.
6. Temporales, vt bimeſtris, trimeſtris, biennis &c.
11. Aduerbiales, ſemel, bis, ter, &c.

* Numiſma.

Definitio & Etymologia.

NVmiſma vel Nomiſma, idem valet Grammaticis quod nummus, ἀπὸ τ̃ νόμου. i. à lege. Cum enim homines inter ſe mutuo permutationis vterentur commercio ante cuſum numiſma, poſtea lege introductus eſt nummus vel numiſma. Apud antiquitatis amatores tamen nomiſma ſtrictius patet, quam nummus, neque enim numiſmata in illo vſu quo nummi: nempe vt pretiis emendo vendendoque ſeruiant inſtar pecuniæ. Sed quæ familiari & vſitata voce numiſmata vocamus, alij vulgari appellatione vocant medallias. Quam vocem à metallis quibus conſtant, auro, argento, & ære deductam volunt. Sunt ergo numiſmata velut priſcæ monetæ nummi. Quanquam Pomponius I. C. nomiſmatum aureorum & argenteorum meminerit, quibus pro gemmis vti ſolebant. Alibi tamen *Horatius* numiſma vocat monetam Philippi Regis Macedoniæ *lib.* 2. *Epiſt.* 4.

Retulit acceptos regale nomiſma, Philippos.

Igitur aurum & argentum ac æs ſignata, in monetis ſunt numeranda & nomiſmatum nomine intelliguntur.

An verò in monetis numeranda, quibus vulgus vti olim conſueuit, non cõuenit apud omnes. Cum quædam inueniantur affabrè adeò efficta, quæ & hodie magni fiunt; ærugine ſplendentia, quæ manibus vulgi attrita fuiſſe quis credat; Sunt & alia præſertim Neronis & Had. Imperat. ſummis artificibus ſculpta.

Nvmismata Qvotvplicia.

Duplicem monetam veterem fuiſſe, adeoque duplicia numiſmata conſtat. Quædam enim erat vulgaris, quæ circumferebatur, vſuque valebat. Alia quæ Principum Legatis oblata, aut in vulgus ſparſa, è quibus largitiones fiebant, & Miſſili, Roma

Romanis dicebantur, eaſque Romani inter gemmas & donaria recenſebant. Ad eum modum quo etiam hodie duplicem monetam habemus. Itaque minores nummi monetæ vſum habebant: maiores Numiſmatum. Sic reperitur numiſma æreum, quod vna ſui parte laurum exprimit, altera vero torques, & armillas, cum hac inſcriptione: Io ſo Triumphè.

A

Sic in multis æreis & argenteis reperiuntur litteræ S.C. vt indicentur Senatuſconſulti auctoritate eos cuſos, Item A.P. id eſt ex argento publico. In aliis alia ſunt ſymbola, Hieroglyphica, Inſcriptiones. De quibus conſulat Lector Dialogos *Ant. Aug.* quos nuper Latinitate donauit Vir Doctiſſimus noſtri æui *P. Andreas Scottus à Societ. Ieſu.*

Qvæ Vtilitas Ex Iisdem.

Primum id conſtat, pictoriæ, ſculptoriæ, & id genus artifices, variam è Numiſmatum conſideratione vtilitatem accipere poſſe. Cum ſint plerumque elegantiſſimæ, ac ſummæ artis, quam ſecula poſt Imperatorem Galienum, quando artes priſtinæ multum labe factatæ; magis mirari, quam imitari potuerunt.

B

Neque parua vtilitas viro litterato cenſenda eſt, quod ex Numiſmatibus veterum Regum, Imperatorum, aliorumque virorum domi militiæque celebrium, cultum, geſtus, ornamenta nullo negotio internoſcere poſſit, & ad Hiſtoriarum ſolidiorem cognitionem multum etiam facere, experientia notum eſt, Numiſmatum conſiderationem.

Adde quod non modo vultus ac Imagines Principum, eorumque geſtus, ſed multa inſuper Hieroglyphica, ſymbola, emblemata, & pleraq; huius generis, quæ ingenioſa antiquitas protruſit, variarum rerum argumenta hauriamus, quæ etiam noſtro ſeculo & moribus non inuenuſtè conueniát, & pro occaſione rei natæ queant accommodari. Inde enim non modica Antiquitatis notitia exſurgit, multa quoque ingenioſe & acute inuenta ingenium noſtrum acuunt ad ea inueſtiganda. Item ſimulacra plurium rerum quæ nos inſtruant. Inſtrumentorum videlicet, animalium, rerum naturalium, Deorum, veſtimentorum. Nominum propriorum verã orthographiam, Familiarum ortus vel interitus, ex Numiſmatibus erui non obſcurè poſſunt.

C

Genera Varia.

Numiſmatum genera varia deſumuntur ratione gentiũ exterarum, & idiomatum. Alia enim quæ Romanæ Reip. Latina ſunt; alia verò Coloniarum ac Municipiorum Italiæ, Galliæ & Hiſpaniæ, itidem Latina: quædam Græce ſunt inſcripta: eaque locorum, Italiæ, Galliæ, Hiſpaniæ, Siciliæ; pleraque verò Achaiæ, Peloponneſi, Thraciæ, Macedoniæ, finitimorumque inſularum. Alia ſunt Aſiæ Numiſmata, quædam etiam Africana vt Cyrenarum. Peregrini verò idiomatis nummi exſtant Carthaginenſium: exſtant & Siciliæ Punicis characteribus notati. Reperiuntur & Iudææ, ac Syriæ, ſuis litteris inſcripti. Quin & Italici viſuntur ignotis characteribus inſigniti, linguæ fortaſſis Oſcæ, vel Etruſcæ. Hiſpanicos quoque videre memini, qui veteris atque obſoletæ iam linguæ veſtigia præferrent, inquit *Antonius Auguſt. in fine Dialogi primi.* Qui addit, ſe & Gothica habere numiſmata, fortaſſis Gothorum, qui Hiſpaniæ & Italiæ olim imperarunt. Inſuper Arabica, hinc Arabicis, altera parte Græcis litteris inſignita, putatque ea in Sicilia olim cuſa à Chriſtianis. Quamuis & alia aſſerat à ſe viſa, quæ integrè characteribus conſtabant Arabicis, de quorum antiquitate non poterat æquum fieri iudicium.

D

Reperta.

☞ *Pete ex loco de Diuitiis. Titulo Numiſmata reperta.*

NVMISMATVM CVLTORES

Abundat Italia Numiſmatum, Antiquitatis cultoribus etiam hodie, neque id ſtudij niſi à maioribus acceptum perſequitur. Aſinium Pollionem ferunt primum in alma vrbe libros collegiſſe, & Bibliothecas imaginum ſpecie ornaſſe.

Harum ſtudio flagraſſe ferunt T. Pomponium Atticum, & M. Terentium Varronem, togatorum doctiſſimum. Teſtes erant, olim editæ, nunc amiſſæ, Illuſtrium virorum à ſeptingentis vrbis conditæ annis Imagines: additis etiam breuibus verſibus, tanquam rerum geſtarum, Magiſtratuum, ac Triumphorum indicibus.

Athenis verò Atticis antiquius id ſtudium, vbi & Gymnaſiis ſtatuas adhibebant. Vnde & Atticus ille Ciceroni, per- familiari ſuo, vnà cum Bibliotheca Hermathenas & Hermeraclas dono mittit, & Mercurio ficto eloquentiæ Deo, ſcientiæ præſes Pallas, & roboris decus Hercules iungebatur. Quibus Hermis a varia porticu ad Regiam vſque Athenis plena compita, referente apud *Suidam* Calliſtrato. E

Sic & Romæ innumerabiles ſtatuæ benè de Repub. meritis collocatæ, vt & ſtatuarum officina M. Catoni, ac dicacibus videretur.

Alexander quoque Auguſtus in Larario ſuo inter cæteras & Chriſti Seruatoris dedicauit.

Muſæ præterea ſtudiorum tunc auſpices creditæ, in Gymnaſiis à M. Tullio Nobiliore conſecratæ, vt in Liciniana Tullius refert: Faſtoſque eiſdem & Herculi dedicaſſe auctor eſt *Macrobius.* Addit enim Herculem Muſagetem Eumenius Panegyrico de Scholis inſtaurandis. Ædem, inquit, Herculis, & Muſarum in Circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia Cenſoria fecit: non id modo ſecutus, quod litteris & ſummi poëtæ Ennij amicitia duceretur, ſed quod in Græcia, dum eſſet Imperator, acceperat Herculem Muſagetem, id eſt, Comitem, ducemque Muſarum.

Ad huius ſe Fuluij cognominis imitationem noſtro ſæculo feliciter comparauit Fuluius Vrſinus, Romanus & ipſe & Muſarum delicium: omniſque adeo antiquitatis, doctrinæ Hiſtoriæ, familiarumque Rom. longè peritiſſimus. Collegit is pridem ingenti ſumptu librorum veterum, marmorum, numiſmatum, ex auro, argento, ære, & gemmarum incredibilem copiam. Quem penes ſe theſaurum ſeruat, non incubat tamen, vt Heſperidum horti cuſtos ille draco, ſed eruditis peregriniſque hominibus Antiquitatis ſtudioſis identidem oſtendit, digitoque commonſtrat. F

Quæ quidem omnia à ſe viſa ante annos non ita plures in æs affabre inciſa euulgauit *Theodor. Gallæus* Inciſor Antuerpianus.

Sed & Cæſarum omnium imagines, numiſmata, nummos ſummo quoque ſtudio complexus eſt Antonius Zantanus, Eques: vt Conſtantius Landus Complani Comes: Qui etiam, prior quidem figuris in ære expreſſis, poſterior erudita explicatione; hoc de numiſmatibus argumentum mirificè illuſtrarunt.

Etiam Cæſar Baronius S.R.E. Card. in illis ſuis Annalibus, numiſmatum inſcriptiones & imagines ad hiſtoriæ & antiquitatis demonſtrationem adducit. Certo argumento, quantum horum ſtudio fuerit oblectatus, quorum memoriam & auctoritatem non dubitauit celebrare. G

Læuinus Torrentius II. Epiſcopus Antuerpienſis rara pietate & eruditione antiſtes, rerumque veterum admirator ſummus: ſi quas ferias aliquando concederent Eccleſiæ ei creditæ gubernacula; ſancto & iucundo otio eas tranſigebat, vel ſacrũ aliquod poëma in quo genere excelluit, pangendo, vel rem litterariam & nummariam illuſtrando. Quin & numiſmata aurea, argentea, ærea temporis ſucceſſione comparauerat non minimi pretij eaque occaſione in XII. Cæſaribus Tranquilli enucleate deſcribendis feliciter deſudauit.

Antonium Auguſtinum hoc loco præterire nec poſſum, nec debeo. Siquidem Archiepiſcopus Tarraconenſis, quam tota vita erga rem nummariam ſolicitudinem & curam geſſerat, eandem negotiorũ mole oppreſſus exhibere non deſtitit. Vt qui Numiſmatum ænigmata dialogis XI. adeo elucidauit, vt hactenus, repertus ſit nemo, qui ne dicam anteponi, ſed ne componi quidem valeat. H

Abrahamus Ortelius Coſmographus Regius omnis antiquitatis cultor eximius exſtitit. Vt qui inter ſelectam librorum ſuppellectilem, etiã numiſmata cuiuſuis generis ſumma omnium admiratione collegerat, quorum Theſaurum Colius Ortelianus V.C. Hæreditatis ac teſtamenti iure accepit.

Quis te hoc in ſtudio non omnibus aliis præferendum arbitretur Carole Croije Princeps Arſchotij inclyte, qui theſaurum ingentem numiſmatum tuo æuo cumulaſti, qualem vix ante te quiſpiam, ſiue metalli genus & pretium, ſiue antiquitatis conſideremus monumentum? Creuit enim ſub te numiſmatum cumulus etiam apud alios viros illuſtres, qui exemplo tuo hoc ſtudium fuerunt conſectati. Numiſmata vero illius aurea à Iulio Cæſare vſque ad Heraclium Imperat. typis expreſſa nuper fuêre, vnà cum methodica eorundem explicatione, Antuerpiæ anno M.DC.XV. vti & biennio poſt: numiſmata aurea, argentea, ærea, à Iulio Cæſare, vſque ad Valentinianum Auguſtum.

Super

A Supereſt etiamnum Antuerpiæ, quem diu Reipublicæ iſtius bono ſupereſſe Deus donet! Vir nobilis cùm genere, tum virtute, quæ ad frequentem vrbis iſtius Conſulatum ei viam aperuit; Nicolaus Roccox, eques. Qui inter alia virtutis & nobilitatis ornamenta, omnis rei antiquariæ ac Numiſmatum præcipuè Romanorum, quorum elegantem theſaurum magno ære comparauit; peritiam ſuprà alios quoſuis exquiſitam habet, abundat ſignis, pictoris primorum artificum, inſuper nummis aureis, argenteis, æreis annulis priſcis, atque id genus κειμηλίοις.

Obiit nuper hac etiam laude percelebris Dionyſius Villarius, Eccleſiæ Tornacenſis Canonicus, & Cancellarius. Vt ad cuius domum ceu omnis antiquitatis & rerum exoticarum officinam, concurrebant vndequaque omnes: & liberales numiſmatum, ſignorum, monumentorum, inſtrumentorum quorumuis communicatione, vnà cum viri integerrimi benignitate fruebantur.

☞ *Videat Lector quæ in Loco de Diuitiis adducta ſunt de Numiſmatibus repertis. Titulo de iiſdem particulari.*

B

* SCRIPTORES. CÆLATORES.

INCISORES.

Qui numiſmatibus cælandis, & ad viuum exprimendis artem & operam ſuam magno Reipublicæ bono impenderunt, non malè de tota antiquitate meriti videntur. Nam & illarum rerum memoriam ad ſeram poſteritatem tranſmittunt, quarum indagatio vtilis, & cognitio neceſſaria, neque enim in ſubſtantia vt ita dicam, & natura ſua, ad omnium manus numiſmata deuenire aut ſolent, aut poſſunt: tum quod non ita paſſim obuia à quocunque habeantur: tum quod lautioris fortunæ dominos requirant, cum ampliora ſint eorundem pretia. Et nihilominus vt ad multos in icone expreſſa deueniant, nihil obſtat.

Primas in hoc opere pleriſque habere videtur Hubertus Goltzius Herpipolita Venlonianus. Qui peragratis variis Europæ Prouinciis, & luſtratis clariſſimorum virorum Bibliothecis, habita vbiuis locorum & gentium inſpectione numiſmatum, & rerum quas ſolers induſtria coaceruarat, cuncta in plures libros retulit, & numiſmata præſertim, ac cum illis atque ex illis, Cæſarum Imperatorúmque Roman. Hiſtoriam
C collapſam reſtituit, Vir dignus memoria ſæculorum.

Edidit autem imagines Imperat. In fol. ann. 1557. Iulium Cæſarem cum vita, anno 1563. Faſtos Conſulares è nummis, 1566. Auguſti Cæſ. vitam ex nummis cum auerſis, 1574. Siciliam & magnam Græciam cum nummis, 1581.

Reliquam Græciam dabit propediem Iacobus de Bie, qui nuper incidit & euulgauit pleraque. De quibus infrà.

Ante hos Iacobus Sadoletus Card. ſeu And. Fuluius, Illuſtrium imagines. Rom. 1517.

Cæſar Baronius Card. in Annalibus Eccleſiaſticis.

Ioan. Huttichius, Imp. Rom. libellum, Argentor. 1525. 1534. & Conſulum Rom. Elenchum cum auerſis aliquot ann. 1557. 1550. Lugduni 1551. 1554.

Wolfgangus Lazius, in Rep. Rom. Viennæ 1551. & de rebus Græciæ lib. 11.

Iacob. à Strada Mantuanus, Lugd. 1553. Theſauri Antiquitatum Epitome: & Tiguri 1558. Eiúſque F. Octauius, à Strada, de vitis Imper. cum nummis auerſis. Francofurt. 1615.

D Æneas Vicus Parmenſis Imper. XII. cum auerſis Icones. Venetiis 1553.

Eiuſdem diſcurſus Italicè 1555. Item Auguſtarum Imagines 1557.

Et Iulij Cæſaris auerſa, an 1562. & reliquor. Imper. auerſa, vſque ad L. Verum. Venetiis 1601.

Gabr. Simeonis Florent. Epitaphia & Nomiſmata Ital. Lugd. 1558.

Sebats. Erici Veneti Diſcurſus Nomiſmatum. Ital. Venet. 1559.

Abr. Ortelius Antuerp. Deorum Dearúmque capita, cum Notis Franc. Sueertij 1573. & 1602.

Item in Theatro orbis terrarum nummi.

Fuluius Vrſinus Romanus Familias Rom. è Nomiſmatis, Romæ 1577. Item Imagines & Elogia Viror. Illuſtrium & eruditorum. Romæ 1570. & Antuerp. cum notis eruditis. Theod. Gallæus excudit ann. 1598.

Læuinus Torrentius Epiſc. Antuerp. in Suetonium Com. Nummos adhibet Rom. ann. 1591.

Abrah. Gorlæus Antuerp. Dactyliothecam ſiue annulorum ſigillarium Promptuarium æri inſculpſit. 1601. Lugd. Batauor. E

Andreas Schottus Antuerp. edidit Aurelium Victorem, cum iconib. Imper. Rom. ann. 1579.

Læuinus Hulſius Gandenſis Imper. Rom. Nomiſmatum ſeriem cum auerſa parte, Francof. 1603. Item XII. Imper. primorum & LXXIV. parentum virorúmque effigies. Spiræ, 1599.

Gul. Choul. Lugduni edidit Gall. de Religione Rom è nummis, & de re militari & Caſtris in 4.

Ant. Piſo al. le Poix Diſcurſus Nomiſmatum Gall. Pariſiis 1579.

Ioan. Sambucus Pannonius, in fine Emblematum, apud Plantinum.

Mar. Rot. XXIV. Imper. è nummis & marmoribus effigies. Venetiis 1570.

Thomæ Treteri Canon. Romæ effigies Imper. Rom. 1590.

Ant. Auguſtini Archiepiſc. Tarracon. Dialogi XI. Antiquitatum Rom. in nummis Hiſpanicè, Tarracone 1587. Italicè, Venetiis 1592. Æneis & buxeis Romæ interprete Octauiano Sada, fol. 1592. Latinè interprete And. Schotto. ann. 1607. fol. Antuerpiæ typis H. Ærtſij. F

Marquardus Freherus Auguſtanus de Nomiſmate Cenſus 1599. Et de aliis nummis, ac de re Monetaria veterum Rom. apud Vogelinum.

Adolphus Occo Imper. Nomiſmata à Pompeio ad Heraclium, abſque figuris, apud Plantinum, & auctius Auguſtæ 1601. abſque figuris.

Gaſp Waſerus de nummis Hebræorum, Chaldæorum, & Syrorum. Tiguri, anno 1605.

Iac. Biaei Antuerp. Imper. Rom. Nomiſmata aurea à Iulio Cæſare vſque ad Heraclium, cum notis 1615. & 1617. aurea, argentea, & ærea, cum aduerſis partibus, & Dialogis XII. Ant. Auguſtini ab And. Schotto Latinè redditis.

Conſtantinus Landus Comes Explicationem quoque Nomiſmatum ſine figuris dedit. Lugduni 1560.

Stephan Vinandus Pighius Annalium Rom. ſeu Faſtorum tom. 3. complures explicat nummos: typis exiit Plantinianis. G

Ioann. Glandorpius Monaſter. Onomaſticon Romanum edidit vtiliſſ. de Familiis Roman. antiquis, ſine figuris. Omitto qui de re Nummaria, ac ponderibus eorum ſcripsêre complures.

* NATIONVM SERIES, QVÆ hanc ornarunt Spartam.

ITALI.

Æneas Vicus Parmenſis.
Andr. Fuluius.
Cæſar Baronius Card.
Conſtantinus Landus.
Fuluius Vrſinus.
Gabr. Simeon. Florent.
Iac. Sandoletus Card. H
Iac. Strada Mantuanus.
Sebaſt. Erizzus Venetus.
Martinus Rota.

HISPANI.

Ant. Auguſtinus, Archiepiſc. Tarracon. Princeps Antiquariorum.

GALLI.

Antonius le Poix.
Guillelmus Choul.

GERMANI.

Gaſp. Waſerus.
Heliſeus Roklein.
Ioan. Huttichius.
Ioan. Sambucus.
Marquardus Freherus.
Thomas Treterus Poſnanienſis.
Wolfgangus Lazius.

BELGÆ.

Abr. Gorlæus Antuerp.
Abr. Ortelius Antue.

Adolphus Occo Friſius.
Andr. Schottus Antuerp.
Hubertus Goltzius, Venlonianus C. Rom.
Iacob. Bixus Antuerp.
Læuinus Torrentius Gandenſis.
Læuinus Hulſius Gandenſis.

---

* Nummularij.

Definitio et Etymologia.

NVmmularij, *teſte Budæo*, ſunt, qui nummis permutandis incumbunt, nos campſores dicimus inquit, qui pecuniæ permutationem exercent. Eratque olim vilius quam argentariorum officium, qui ampliorem negotiationem exercebant. ☞ *Vide Locum de Argentarys.*

Horum frequens erat copia apud Iudæos, ſic vt etiam in templo illo Ieroſolymitano Nummularij inuenirentur, quo paratior eſſet negotiatio animalium offerendorum, nam illi minutiore, & ad vſum accommodata pecunia maiorem permutabant, aut aurum argento, aut peregrinam eius loci monetam. Quales & hodie inquit, *Cornelius Ianſenius in ſua Concord. cap.* 19. dicuntur eſſe Romæ in gradibus S. Petri. Alioquin S. Ioannes ſignificantius vocat κερματιστὰς, & κολλυβιστάς. *cap.* 2. Nam κέρμα Græcis æris minutias ſignificat, & nummorum congeriem, quibus fit permutatio. Κόλλυβος autem obolum ſignificat, qui datur pro permutatione, hoc eſt vt vulgo dicitur, cambio. Hinc nomen Collybiſtarum apud Latinos.

Vſus autem huius vocis obtinuit, vt etiam Fœneratores & vſurarij, qui ad mutuandum propter lucrum menſam propoſitam habent, Nummularij appellentur, & à pleriſque Menſarij.

Chriſtus autem illorum exercitium comparauit latrocinio, quando dixit eos eiiciens, quod facerent domum ſuam quæ orationis erat, ſpeluncam latronum, quippè latrones toti incumbunt captandis temporalibus lucris. *Matth. cap.* 21.

Olim quoque Romæ huiuſmodi hominum colluuies menſas ſuas habebat eidem exercitio deſtinatas, pone Ædem Caſtoris, in qua pecuniæ depoſitæ recondebantur. Habebántque ſuas tabernas menſáſque argentarias circum forum etiam, vnde æs Circumforaneum Cicero appellat. *Epiſt.* 1. *lib.* 3. *ad Atticum* 2. ibique argentariam fecerunt, *teſte Liuio lib.* 26. De Æde Caſtoris ſunt teſtimonia illa *Plauti in Curcul.*

Sub veteribus ibi ſunt qui dant, qui accipiunt fœnore,
Pone Ædem Caſtoris, ibi ſunt, quibus credas malè.

Idem autem ſub perſona Curculionis eorum mores improbos deſcribit.

Habent hunc morem plerique argentary,
Vt alius alium poſcant, reddant nemini:
Pugnis rem ſoluant, ſi quis poſcat durius.

Et alio in loco, Lenones, & huiuſmodi nummularios ac trapezitas comparans, ait:

Eodem Herclè vos loco pono & paro, pariſſimi eſtis hibus.

id eſt, his leonibus.

Hi ſaltem in occultis locis proſtant: vos in foro ipſo.
Vos fœnore: hi malè ſuadendo & luſtris lacerant homines.
☞ *Vide Argentary. Fœnus. Vſura.*

Nuntius.

* Definitio & Etymologia.

NVntius, qui nuntiat, & quod nuntiatur: Græc. ἄγγελος, ἀγγελία, Nuntium, ἐυαγγέλιον. Heb. *Laac*, legauit, ab legauit, delegauit. Cognationem habet cum *Halac*, & *Ialac* ambulauit: nuntij enim ablegantur, vt ambulãdo perferant ad alios nuntium. Græci conuerſis literis dicunt, ἀγγέλλω, ἀπαγγέλλω, ἐυαγγέλλω, nuntio, annuntio, ἄγγελος, legatus, nuntius. Verbaliter non vſurpatur hæc radix, ſed tantum ab ea deriuata: vt *Maleac*: legatus, nuntius, qui legatione fungitur: & tribuitur cùm Angelis bonis & malis, tum hominibus. Legatio ſeu functio & officium legati dicitur *Maleachuth*, *Agg.* 1. 13. Quando vero de læto nuntio agitur, Hebr. *Beſſorah* appellant, à *Biſſar*, Euangelizauit, nuntiauit noua, & bona ſiue læta omnia. Cognationem habet cum *Sibber*: expéctauit: nam nuntius nouus & lætus ab omnibus expectatur.

Nvntii. in genere.

☞ *Vide Tit. Curſorum. Tabellariorum. Hic vt agunt Nunciando, illic vt Pro alio agunt Ferendo. Veredary, qui Veredis ad nuncia publica vtuntur.*

Irus mendicus Ithacenſis, voraciſſimus, corpulentus. Cùm Arnæus nomen ei eſſet, Iri tamen cognomen obtinuit, οὕνεκ' ἀπαγγέλλεσκε κιών, ὅτε, κέν τις ἀνώγοι, quoniam nuncij munere fungebatur, ſi quis vellet, vt Iris deorum nuncia fingitur. Eleganter igitur proci, cùm Vlyſſem viderent ſeſe ad pugnam parantem contra Irum, dicebant:

ἦ τάχα Ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει.

Irus profectò ſtatim non Irus redditus, inſtar Iridis euaneſcens, ſpontè contractum malum habebit. *Hom. Odyſſ.* σ.

Ἡμεροδρόμοι, Curſores Regij apud Græcos, ephebis pauló maiores, quibus prima lanugo ferè prouenit, qui nihil ſecum ferunt præter arcus, ſagittas, iacula, & lapides ignem eiaculantes. Hæc enim eis ad iter ſunt vtilia. *Suidas.*

Perſarum nunciis nihil pernicius tranſcurrere in rebus humanis, Herodotus opinatur. Meminit & *Xenophon lib. Pædiæ* 8. Velocius ire credebantur nuncij huiuſmodi, quam ſit gruum volatus. Cyrus videtur horum auctor primus.

Cleomedes in libro de Contemp. orb. cæleſtium, ſcribit Perſarum Regem, quum arma Græciæ intuliſſet, ita diſpoſuiſſe Homines à Suſis per ſtationes Athenas vſque, vt quæ à ſe in Græcia gererentur, ſignificari Perſis, voce per ſtationarios excepta, poſſent. Eam verò vocem, proditum hiſtoriæ eſt, huiuſmodi exceptione progreſſam, quadraginta octo horis à Græcia in perſas perueniſſe. *Cal. lib.* 18. *cap.* 8. *A. L.*

Hæmoniſs, bello aduerſus Athenienſes Perſico vulneratus, Athenas cucurrit: & in Senatu cùm dixiſſet, Salui eſtote, ſalui ſumus, collapſus expirauit. *Suidas.*

Pterophori, apud Plutarchum in Othone, curſores tabellarijve ſunt, teſte Dione, quoniam peregrè proficiſcentes ſurrectas in capite pennas geſtare conſueuerant. Cui ſententiæ adiicere calculum id Satyrici poëtæ creditur:

Tanquam de Cattis aliquid, toruiſque Sicambris
Dicturus, tanquam diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.

Cælius lib. 20. *cap.* 22. *A. L.*

Ælius Verus Imp. Curſoribus alas pennatas impoſuit, illóſque ventorum nominibus appellauit. *Alex. lib.* 1. *cap.* 17.

Ceionius Commodus ab Adriano adoptatus, Curſoribus innexuit ſuis alas in ſpeciem Cupidinis, nomináque ventorum à ſua cuique celeritate indidit, hunc Circium vocans, illum Notum, alium Boream, iubebátque eoſdem indefeſſe curſitare. *Sabell. lib.* 4. *En.* 7.

Philippides dictus eſt ἡμεροδρόμος, quod vno die mille quingenta ſtadia conficiens, Lacedæmonem peruenit. Idem ni fallor, cum victoriam Athenienſium aduerſus Medos in Marathone partam, ſenatui, de pugnæ exitu ſollicito, nuntiaret, μέγα χαίρετε, inquit, νικῶμεν, id eſt, multum valete vicimus, móxque expirauit. *Eraſm. lib.* 8. *Apoph. ex Plin. lib.* 7. *cap.* 20. *& Calon. cap.* 9.

Nvncii in specie qvi nvnciant Favsta, Felicia. Puta.

Hoſtium fugam.

Leproſi quatuor Iſraëlitæ, ante portam Samariæ degentes, cum illa obſideretur à Syris, famis cauſa ad Syros transfugere ſtatuerant, vt vel occiderentur, vel ſuſcepti alerentur. Noctu ad caſtra tranſgreſſi, Syros omnes panico terrore diuinitus incuſſo fugiſſe compererunt: Itaque ad prædam conuerſi, multa abſtulerunt & abſconderunt. Rem inde Ioram Regi indicarunt, qui Syros in inſidiis latentes ſuſpicatus, poſteaquam reuerà eos fugiſſe comperit, caſtra eorum inuaſit & diripuit. 4. *Regum* 7.

Mortem inimicorum.

Cùm Aſclepiades Hipparchi Athenas mortem Alexandri nunciauiſſet, negauit ei Demades credendum: iampridem enim cadaueris fœtorem totum orbem fuiſſe occupaturum. Cernens verò populum Phocion ad res nouas propenſum, conabatur eum placare, & frænum imponere. Verùm cum multi in ſuggeſtum proſilirent, clamarèntque vera Aſclepiadem attuliſſe, & fato functum Alexandrum: Igitur ſi hodie, inquit, mortuus eſt, & cras erit, & perendie mortuus. Itaque poteritis per otium & tutius deliberare. *Plut. in Phoc.*

Villo

Victoriam.

A Cùm Abſalon cæſus eſſet, Achimas à Ioab petiit, liceret ſibi nuncium Dauidi ferre. Ioab renuit, ne qui bonus ſemper nuncius fuiſſet, Abſaloni mortem nunciando: regem triſtitia afficeret. Miſit ergo Chuſi quendam. At Achimas Ioab denuò rogauit: & venia conceſſa, compendio viarum vſus, Chuſim anteuertit, regique victoriam nunciauit: mortem tamen Abſalonis diſſimulauit. Chuſi ſuperueniens, cum inconſideratè mortem Abſalonis nunciaſſet, regem in maximum coniecit luctum. *2. Reg. 18.*

Apud Græcos, ſi quid fauſtè & feliciter nuncij afferrent, coronati aduentabant: ipſique ciues in communis ſignum lætitiæ coronati incedebant: ouantes gratanteſque. *Alexand. lib. 1. cap. 17.*

Pugnam Marathoniam denunciauit, vt Ponticus Heraclides tradit, Thraſippus Eroëñſis. Plerique Euclem memorant currentem in armis adhuc ex acie calidum ac concidentem in ianua primorum, hoc tantum dixiſſe: Saluete, nos ſalui ſumus, mox expiraſſe. *Plut. de gloria Athen.*

B Cùm Græci duce Leutychide Lacedæmonio aduerſus Tigranem Perſarum ducem ad Mycalem Ioniæ ſub veſperam decertaturi eſſent, incerto Auctore exercitum rumor peruaſit, eiuſdem diei diluculo Mardonium ad Platæas cum trecentis Perſarum millibus ſuperatum, & caduceum ſupra fluctus eminens apparuit. Eo rumore Græci confirmati, Perſas vicerunt. Cùm autem vtrunque prælium circa Cereris delubrum commiſſum fuerit, Deæ iudicio confirmatos fuiſſe, fama eſt. *Herod. lib. 9.*

Demetrius Poliorcetes inſigni victoria nauali contra Ptolemæum potitus, victoriæ nuncium patri Antigono, Mileſium Ariſtodemum miſit, inter omnes aulicos primum adulatorem: qui tunc elaborauit, vti declarauit, maxima adulatione cumulare hanc victoriam: vt enim ex Cypro tranſmiſit, vetuit nauigiũ terræ appelli, ſed anchoras iaci omnibuſque conquieſcere præcepit naui. Ipſe ſcapham conſcendens ſolus eſt egreſſus, atque ad ſuſpenſum pugnæ expectatione perrexit Antigonum, itaque affectum, vt verſimile eſt tantis de rebus ſollicitos. Tunc verò vbi illum accepit adeſſe, multò quam prius magis trepidauit, vixque ad percunctandum de pugnæ exitu Ariſtodemum miſit. Qui vt nihil cuiquam reſponderit, ſed lento gradu vultuque contracto acceſſit admodum tacitus: mirè attonitus Antigonus, neque vltrà ſui compos occurrit ei ad ianuam, multa iam Ariſtodemum proſequente turba, atque in regiam concurrente. Vt ergo propè venit, protenſa dextra exclamauit alta voce: Salue Rex Antigone, vicimus prælio nauali regem Ptolemæum, Cyprum tenemus, militum ſexdecim millia octingentos captiuos habemus. Tum Antigonus: Et tu quoque hercle, inquit, ſalue. Quia verò ita nos torſiſti, lues pœnam. Nam tardius præmium læti nuncij accipies. Hinc occaſione capta vulgus Antigonum & Demetrium reges conſalutauit primum poſt Alexandri mortem. *Plut. in Dem.*

Fuit receptus mos Rom. vt quoties inſigni victoria conſules potiti eſſent, ob res proſperè geſtas, laureatis faſcibus prælatis incederent: literaſque laureatas Romam mitti, aut nuncios cum iaculis laureatis aduenire, nauemque laureatam aut vittatam felicis victoriæ nuncium eſſe, ac læta & magna ſignificare tunc, quum depulſis & diſſipatis copiis hoſtes victi eſſent & profligati, animaduerſum eſt. Victo enim Mithridate, & fu-
D gato duplici prælio, lauro ornatam nauem, & bellico apparatu inſtructam, vt in victoria mos erat, Lucullus Romam miſiſſe dicitur. *Alex. lib. 1. cap. 17.*

Mago Hamilcaris filius Cannenſis victoriæ nuncius Carthaginem miſſus eſt. Hic frequenti ſenatu res à fratre Hannibale in Italia geſtas ita expoſuit, vt diceret biennio, quo in Italia ventum erat, ducenta millia hoſtium pluribus præliis, ductu & auſpiciis Hannibalis cæſa, quinquaginta capta, duos conſules occiſos, duos exercitu exutos; vnum ſaucium, magiſtrum equitum acie victum: Dictatorem, quia in pugnam nunquam deſcendiſſet, vnicum Imperatorem haberi: Capuam poſt Romanas opes acciſas Italiæ caput, Apulos, Brutios, Lucanorumque & Samnitium non paruam partem ad Pœnos defeciſſe. Cui tam læto nuncio, vt maior fides haberetur, tantam vim aureorum annulorum in veſtibulo curiæ effudit, vt metientibus tres modios & dimidium expleuerit, vt quidam prodiderunt. Fama tamen tenuit, vnum, quod propius vero eſt, fuiſſe modium. Adiecit inde in maioris victoriæ argumentum, equitum id inſigne, atque primorum eius ordinis, apud Rom. eſſe. Miror equidem, Liuium aureos fuiſſe annulos prodidiſſe quum Plinius auctor ſit, ante C. Marij tempora nullum aurei annuli vſum priuatis ciuibus fuiſſe. *Sabell. lib. 3. En. 5.* B

Dignitatem.

Galba à militibus Imp. ſalutatus, in Hiſpaniam ſeceſſerat. Præcipite in noctem die Siculus quidam libertus eius Roma ſeptimo die venit. Hic cum Galbam intellexiſſet ſolum quieſcere, citato curſu ad cubiculum eius profectus, inuitis cubiculariis aperuit oſtium, ingreſſuſque annunciauit, Nerone adhuc viuo, ſed nuſquam apparente, exercitum primum, deinde populum & ſenatum Galbam appellaſſe Imperatorem, mox mortem eius allatam: non habuiſſe tamen ait ſe nuncius fidem, ſed perrexiſſe ipſum ad cadauer, atque cum exanime ſpectaſſet, tum profectum. Hoc Galba nuncio eſt mirè excitatus, concurritque ad ianuam eius hominum frequentia, qui magnoperè ſunt ab eo confirmati, quamuis eſſet nuncij celeritas incredibilis. Verum biduo poſt T. Iunius cum multis aliis aduenit, ex caſtris ſenatuſconſultum ordine perferens. Atque hic ad ſplendidum ordinem prouectus eſt, Liberto ius annulorum aureorum dedit, ac Marcianus Vicellus iam dictus, primum locum inter libertos eius tenuit. *Plut. in Galba.*

Carolo V. Cæſare deſignato, Electores datis ad Carolum litteris, & miſſa legatione, rem omnem denunciarunt: legationis erat princeps Fridericus Palatinus. Verùm interea nonnulli priuatim in Hiſpaniam contenderunt eius rei nuncij, quos inter Vnus Francofurto dicitur nono die Barchinonem veniſſe. *Sleidan. lib. 1.*

Dilationem.

Cicero tanti faciebat benè dicere, atque adeò laborabat in eo anxiè, vt cauſam apud centumuiros dicturus, inſtante die, ſeruum Erotem, qui iudicium in poſterum diem reiectum nunciarat, manumiſerit. *Plut. in Apoph.*

Aduentum.

Romani ſiue rure, ſiue peregrè redierint, præmiſſo nuncio adeſſe ſe vxoribus ſignificant: properantque velut exoptantibus & expectantibus lætum nuncium de ſe præmittere. An potius de illis audire ipſi cupiunt, ſaluaſne & cupientes domi inueniant? An pluribus curis domeſticis mulieres negotiiſque, cùm abſunt, viri ſuoſ diſtrictæ, pluréſque rixas & motus aduerſus domeſticos habent? Quo igitur his diſcuſſis pacatè virum & hilariter excipiant, hæc datur ſignificatio. *Plutarch. in quæſt. Rom.*

INFAVSTA.

Spartana mulier, cum quinque liberos haberet in eo prælio, quo haud longè ab vrbe decertabatur, venientem indè Quendam rogauit, Quo in ſtatu rerum ſumma verſaretur. Reſpondente autem illo, Filios eius omnes interiiſſe: mulier ad eum, Malo tuo fato, hoc à te non petij, ſed vt patria ſeſe habeat rogaui. Cùm is poſtea ſubiunxiſſet, Pulchrè omnia ſe habere: Lugeant ergo miſeræ, inquit: ego victrice patriâ beatam me iudico. *Plut. in Lacon.*

FALSA.

☞ *Ex loco Scurrilitatis quædam.*

Stratocles Thebanis ſuaſit, vt quaſi ob lætum rerum benè geſtarum nuncium diis honorem haberent. At cùm clade verè allata ſtomacharentur, rogauit populum, Quid eum læſiſſet, qui ſua opera lætus fuiſſet triduum; *Plutarchus in præceptis Politicis.* E

Alexander Magnus, vt Aſiaticum bellum à patre Philippo inchoatum facilius exequeretur, in Triballos mouit, ne poſt ſe vllam gentem Macedonibus infeſtam relinqueret: Demoſthenes, qui Philippi patris rebus ſemper infeſtus fuerat, à Perſis correptus in concione Quendam produxit, qui affirmaret Alexandrum in Triballis periiſſe, Macedonumque copias ibi occidione occiſas, ſeque prælio interfuiſſe, cuius rei vulnera in corpore monſtrare poſſet. Atque hoc mendacio Athenienſes ad defectionem permouit. *Sabell lib. 4. Enn. 5.*

* NVNTII VOLANTES in bello.

Puta Columbæ, aut ſimiles.

☞ *Conſule Locum de Epiſtolis.*

Refert *P. Æmil. de geſtis Francorum lib. 5.* Quum Tyrus ab exercitu Chriſtianorum obſideretur, Columbam aduolaſſe. Eam quum noſtri vſu docti, tabellariam eſſe cognoſcerent, clamorem tantum à terreſtribus naualibuſque copiis ſublatum, vt ales tanquam turbine moti cœli acta, in terram deci-

beretur. Demptam Epiſtolam barbarorum litteris ad Tyrios exaratam, breui auxilia occurſura, bono animo eſſent, paucos dies obſidionem tolerarent. Noſtros contrà alteram Epiſtolam curaſſe ſcribendam manu linguâque eorum barbarorum, quos in fide habebant, quibuſdam etiam Latinorum longinquitate temporis, commercioque mutui per interualla bellorum vſus, Barbarorum ſermonis non ignaris, volucremque cum ſubdititiis fallacibuſque litteris remiſſam; ſibi ex vſu præſenti obſeſſi conſulerent, virtutem eorum fidemque ſatis perſpectam, fortunam deeſſe, ſpem propinquam auxilij nullam oſtendi poſſe, interclusis ab hoſtibus itineribus, dolo ceſsêre Tyrij, &c.

Similium columbarum aſſuefactarum ad afferendum in aëre litteras ſub alis corpori alligatas, frequens vſus fuit in bello illo diuturno Hiſpanorum cum Belgis, cuius nondum finis apparet. Iiſque imprimis vſi ſunt Harlemenſes, quum diu fortiter hoſtium obſidionem perferrent.

Non tardò autem hæ volantes tabellariæ clamore militum, & boatu tormentorum, ex alto collapſæ & interceptæ ſunt.

Brutus in obſidione Mutinenſi olim his nuntiis aligeris vſus traditur, teſtatur Poëta:

Quid vigil obſidio, quid arces
Aut valla proſunt? per ſpatia inuij.
Eunte cæli nuntio?

*Plinius lib.*10. *cap.*37. Simile narratur de God. Bullonio dum obſideret Hieroſolymam ante annos 600.

Chriſtiani Ptolemaidem obſidentes, per Columbam tabellariam eam memorabili ſtratagemate obtinuerunt. Simili illi cuius ſupra meminimus. Narrat id *Egnatius*, & ex illo *Aldrouandus prolog. in Ornithol.*

Quin, *Lipſius lib.2.Saturnal.c.6* narrat, Patres familias qui olim ad Circum ſeu theatrum ibant, vnde non ita pro libita dabatur reditus, columbas ſecum deferre conſueuiſſe, quas è ſinu eductas dimittebant cum literis domum, indicantes ſi quid vellent. Et citat *Varonem lib.*1.*ruſtica.*

In Oriente admodum vulgare Columbis tabellariis etiam per centum milliaria vti. Hoc enim fine eas ſecum ferunt. Et è loco editiore ſinunt auolare. Fit namque vt ad proprium redeant columbarium. Legatur *Steph. Mantegazza Dominic. In ſuo Itinerario Hieroſol.lib.*2.*cap.*22.

* Nundinæ.

Definitio et Etymologia.

NVndinæ à nono die dictæ ſunt, tanquam nouendinæ *πανήγυρις*. Inſtitutæ eo conſilio perhibentur, vt agreſtes octo diebus in agris eſſent, & nono die vrbem repeterent ad mercatum, & legum accipiendarum aut cognoſcendarum cauſa. Vnde mos fuit olim vt leges trinundino die (*πρὶν ἐκκλησία apud Athenæum*) promulgarentur.

Modo dies ordinarios quibus per hebdomadam mercatus exercetur, non ſolemus vocare nundinas, ſed celebriores quaſdam ferias, quæ ſemel, aut ſecundò per annum recurrunt, in locis, ſiue ciuitates fuerint, ſiue municipia; plus ceteris famoſis & celebribus, ad quas omnibus exteris immunitas accedendi & negotiandi datur, eo nomine cenſemus. Tales autem plurimæ ſunt per Europam. Nos hoc loco præcipuas, & magis frequentatas dabimus, recenſendo nominatim oppida & vicos in quibus eæ inſtituuntur, idque ordine Alphabetico: addito etiam menſe & die quibus eæ recurrunt, prout & in Diariis annotantur. Contingit namque iiſdem locis frequentius ſolennes etiam Nundinas inſtitui.

Notandum dies nundinarum obſeruari ſecundum Calendarium vetus vel nouum, vti in iiſdem locis recipitur.

Alburgum.
Die Pentecoſtes.

Altenburgum.
1. Vocem iucunditatis.
2. Dom. poſt Natiuit. Mariæ.

Amſterodamum.
Lætare.

Amberga.
1. Pentecoſtes.
2. Matthæi.

Antuuerpia.
1. Purificat. Mariæ.
2. Pentecoſt.
3. Ægidij.
4. Natalis Chriſti.

Auſpachium.
1. Dom.1.Epiphan.
2. Gregorij.
3. Feria ſecunda Pentecoſtes
4. Maria Magdal.
5. Laurentij.
6. Pridie Michaëlis.
7. Poſtri. omnium Animar.
8. Nicolai.

Annaberga.
1. Vlrici.
2. Michaëlis.

Anclamum.
Dom. poſt Natiuit. Mariæ.

Andernacum.
1. Dom.2.poſt Paſcha.
2. 29. Iunij 3. Michaëlis.

Aquiſgranum.
1. 28. Ian. Caroli Magni.
2. Ven. Sacram. Theophor.
3. 7. Decemb.

Arnaſtanium.
1. Iubilate.
2. Dom. poſt Natiuit. Mariæ.
3. Domin. poſt Seueri.

Argentoratum.
1. 16. Decemb. S. Steph.
2. Io. Baptiſtæ, Nat. 24. Iunij.

Argela, alias Torga.
1. Reminiſcere.
2. Dom.1.poſt Trinit.
3. Matthæi.

Archuſium Iutia.
Die S. Olai Regis.

Ariminenſes in Italia.
Nundinæ incipiunt die 10. Iunij, durantque dies 35. in 25. diem Iulij.

Aſſena Fionia.
Die S. Bartholomæi.

Auguſta Vindelicorum.
1. Die Vdalrici,
2. S. Michaëlis.
3. 9. Iulij.
4. 1. Septemb.

Baauſtudium Scaniæ:
1. Annuntiat. Mariæ.
2. Io. Bapt.
3. Natiuit. Mariæ.

Badena Heluetiorum
1. S. Gregorij.
2. S. Othmarij.

Bauerga.
1. Die Io. ante Portam 6. Maij
2. Dionyſij 9. Octob.

Barina in Italia.
Nundinæ incipiunt. Decemb. durantque dies 10.

Barda Pomperania.
Proxima Dominica poſt diem S. Michaëlis.

Baſilea.
Die Simeonis & Iudæ, ad diem vſque Martini.
6. Septemb.

Berna Heluetiorum.
1. Martini. 2. Luciæ.

Berga ad Zomum.
1. Epiphan.
2. Quaſimodo.

Berga Noruuegia.
Die Iacobi.

Berchemium.
1. Dominica Cantate.
2. 24. Auguſti.
3. 3. Nouemb.

Berlinum.
1. Philippi & Iacobi.
2. Octiduo poſt Corp. Chriſti.
3. Laurentij.
4. Exaltat. Crucis.

Benzoburgum.
1. Reminiſcere.
2. Simonis & Iudæ.

Bitterfeldia.
1. Domin. præcedente prox. Feſtum Aſcenſionis Domini.
2. Dom. prox. ante Feſtum Matthæi.

Bogerſia Fionia.
Die Mariæ Magdalenæ.

Bona ad Rhenum.
1. 22. Ianuar.
2. 2. Maij.
3. 24. Iunij.
4. 10. Octob. S. Gereon.
5. 21. Nouemb.

Bononia.
Die 15. Auguſti, durantque dies 8.

Borgum Fimbria.
Octiduo ante Feſtum Michaëlis.

Boxtenbuda.
Die Laurentij.

Bramſtadium, ſiue Bramſtettanum.
22. Iulij.

Brandenburga vetus.
1. Pentecoſt.
2. Natiuit. Mariæ.
3. Michaëlis.
4. Dom. prox. poſt Eliſabethæ.

Brandeburga noua.
1. Oculi. 2. Io. Baptiſt.

Brema.
1. Quaſimodo geniti.
2. Aſſumpt. Mariæ. 3. Dionyſij.

Briga.

Briga.

A 1. Feſto Trinit.
2. Natiuit.
3. Nicolai.

Bruga Flandriæ.

Dominica proxima poſt Philippi & Iacobi.

Brunſuicum.

1. Cantate.
2. Iacobi.
3. 9. Iulij.

Budiſſinum.

1. Iudica.
2. Cathed. Petri.
3. Lucæ Euangeliſtæ.

Buſcoducum.

1. Dominica 12. poſt Trinit.
2. 9. Maij.

Buſtadium.

1. Vigilia Io. Baptiſtæ.
B 2. Vigilia Michaëlis.
3. Vigilia Omnium Sanctorum.

Calum Luſatiæ.

1. Miſericordiæ Domini.
2. Dom. Rogationum.
3. Dom. prox. Natiuit. Mariæ.

Callingburgum Seelandiæ.

1. Iubilate.
2. Io. Baptiſtæ.
3. Iacobi.
4. Michaëlis.

Caminum.

1. Reminiſcere.
2. Dominica proxima poſt Exaltat. Crucis.

Camitium.

1. Domin. prox. ante Feſtum inuent. Crucis.
C 2. Dominica proxima poſt. Exaltat. Crucis.

Campadunum.

1. Reminiſcere.
2. Iacobi.

Caſſella.

1. Feſto Epiphan.
2. Iudica.
3. Iacobi.
4. Dominica proxima poſt Michaëlis.
5. Dom. prox. poſt Martini.

Chilonium Holſatiæ.

1. Trium Regum.
2. Inuocauit.

Coagium Seelandiæ alias

Colza.

1. Vincul. Petri.
2. Exalt. Crucis.

Coburgum.

D 1. Circumciſ. Domini.
2. Quaſi modo geniti.
3. Petri & Pauli.
4. Die decollat. Io. Baptiſtæ, quæ ſunt nundinæ pecuniariæ.
5. Domin. poſt Natiuit. Mariæ.

Colberga.

Dominica Inuocauit.

Colonia Vbiorum.

1. Epiphaniæ.
2. Die 2. Veneris poſt Paſcha Theophoriæ.
3. Philippi & Iacobi.
4. Gereon. 10. Octob.
5. Vrſulæ 21. Octob.

Coldinga Iutiæ.

1. Die Olai Regis.
2. Franciſci.

Confluentia.

1. Iouis poſt Lætare.
2. 13. Maij.
3. 16. Decemb.

Corbeium.

Die Viti celebrare incipit nundinas liberas, quæ durant octiduum.

Corbuſium.

1. Quaſi modo geniti.
2. Domin. proxim. poſt diem Ægidij.

Cracouia.

1. Die Staniſlai.
2. Viti.
3. Michaëlis.

Crémachium.

1. Dom. poſt. conuerſ. Pauli.
2. Miſericord. Domini.
3. Viti.
4. Dom. poſt Aſſumpt. Mariæ
5. Dom. poſt Michaëlis.
6. Martini.
7. Nicolai.

Crempa Holſatiæ.

1. Domin. proxim. ante Diem Margarethæ.
2. Octiduo poſt diem Galli.

Cremſa Auſtriæ.

1. Iacobi.
2. Simonis & Iudæ.

Croſna.

1. Dom. prox. poſt Vincentij.
2. Dom. 1. poſt Trinit.
3. Michaëlis.

Crucisburgum.

1. Dom. 5. poſt Paſcha.
2. Dom. poſt Galli.

Cuſtrinum.

1. Sexageſima.
2. Iubilate.
3. Die Lunæ prox. poſt Natiuit. Mariæ.

Curia Vatilandiæ.

1. Conuerſionis Pauli.
2. Laurentij.

Curia Heluetiæ.

1. Iacobi.
2. Domin. prox. ante diem Hedvvigis.

Daminum.

Inuocauit.

Danneberga.

Domin. ante Natiuit. Mariæ.

Dantiſcum.

1. 4 Auguſti.
2. Die Martini.

Dauentria.

1. Dom. ante Lætare.
2. 25. Iunij.
3. 12. Nouemb.

Deſſauium.

1. Reminiſcere.
2. Exaudi.
3. Dom. poſt Martini.

Dreſda.

1. Eſto mihi.
2. Io. Baptiſtæ.
3. Die Galli.

Drepconium.

1. Quaſi modo geniti.
2. Dom. prox. poſt exaltat. Crucis aut Nicomedis.

Demitium.

Quatuordecim diebus ante Pentecoſten.

Dormunda.

Epiphaniæ. E

Duderſtadium.

1. Dom. poſt Seruatij
2. Dom. poſt Io. Baptiſtæ.

Dinckelſpuhel.

1. Gregorij.
2. Vrſulæ.

Durlacum.

1. Iacobi.
2. Galli.

Duſſeldorpium.

1. Domin. 3. Oculi.
2. Aſcenſionis Domini.
3. 17. Septemb.
4. 23. Octob.

Egra.

1. Corporis Chriſti.
2. Dom. prox. poſt Matthæi.

Eiſlebia.

1. Dom. poſt Viti proxima. F
2. Dom. poſt Galli.
3. Poſtridie Matthæi.

Ecklenforda.

1. Feſto Michaëlis.

Elmesborna.

1. Die 4. poſt Quadrageſimam, ſuntque hæ nundinæ equinæ.
2. Dom. 1. poſt Trinit. qua celebrantur primo Encænia.
3. Die 21. Septemb. Equinæ ſimul ac boariæ nundinæ.

Embeca.

1. Lætare.
2. Die Felicis.
3. Dom. prox. poſt Michaëlis.

Embda.

1. Conuerſ. Pauli.
2. Michaëlis. G

Engelholma Daniæ.

Bartholomæi.

Erfordia.

1. Trinitatis.
2. 19. Septemb.
3. Martini.
4. Dom. poſt Paſcha.

Eſlinga.

Die Catharinæ.

Embrica.

1. 25. Ianuar.
2. Simon. & Iudæ.
3. Martini.

Fauentia.

Celebrat nundinas à principio Septemb. in finem vſque.

Ferraria.

15. Auguſti per triduum. H

Feldkirchium.

1. Io. Baptiſtæ.
2. Ægydij.
3. Michaëlis.

Flensburgum Holſatiæ.

Nullas celebrat nundinas propter magnam mercatorum frequentiam, qui terra marique ſemper cum exteris negotiantur.

Foburgum Fioniæ.

Die S. Botildis paulò poſt diem Viti.

Franckenſteinium.

1. Die Iouis poſt Conuerſionis Pauli.
2. Die 4. proxima poſt Pentecoſten.
3. Domin. proxima ante Natiuitatem Mariæ.

Francohuſum.

1. Exandi.

2. Dom. poſt Laurentij.
A 3. Domin. prox. poſt Seueri.

Francofurtum ad Mœnum.

1. Septimana poſt Ann. B. Virg.
2. Septimana poſt Nat. B. V.

Francofurtum ad Oderam.

1. Reminiſcere.
2. Domin. proxim. poſt Margarethæ.
3. Die Martini.

Fauenſtadium.

1. Aſcenſ. Chriſti.
2. Dom. prox. ante Michaëlis.

Freiburgum Miſniæ.

1. Margareth.
2. Martini.

Freiſtadium Auſtriæ.

1. Conuerſionis Pauli.
2. Die Martis poſt Inuocauit.
3. Feſto Trinit.

B *Frideburgum Heluetiæ.*

Trium Regum.

Friburgum.

1. Lætare.
2. Dom. prox. poſt Petri Cathed.
3. Altera Domin. poſt Michaëlis.

Fulda.

1. Bonifacij.
2. Catharinæ.

Gandauum Flandriæ.

Oculi.

Gardelebia.

1. Inuocauit.
2. Oculi.
3. Palmarum.
4. Die Lunæ poſt Michaëlis.

Geneua Sabaudiæ.

Catharinæ.

Gloga maior.

C 1. Staniſlai.
2. Aſſumpt. Mariæ.
3. Luciæ.

Goldberga.

1. Die Lunæ poſt Trinitat.
2. Domin. proxim. ante Margarethæ.
3. Domin. proxim. poſt Diem Vrſulæ.

Gorlizium.

1. Domin. prox. poſt Corporis Chriſti.
2. Domin. prox. poſt. aſſumpt. Mariæ.

Goſlaria.

1. Iubilate.
2. Die Innocentum.

Gotha.

1. Cantate.
D 2. Dom. prox. poſt Margarethæ.
3. Dom. poſt Seueri.

Gottinga.

Die Simonis & Iudæ.

Gracia Styriæ.

1. Lætare.
2. Die Veronæ ſiue Cal. Septemb.

Grefenhoninga.

1. Dom. 1. Trinit.
2. Michaëlis.

Greifenberga.

1. Aſcenſ. Chriſti.
2. Prox. Dom. ante Aſſumpt. Mariæ.

Groninga.

Quaſi modo geniti.

Grunberga.

1. Altera die Lunæ poſt Epiphan.
2. Feria ſecunda Pentecoſtes.
3. Die Lunæ prox. poſt Michaëlis.

Griſphiſwalda Pomeraniæ.

1. Die Iacobi.
2. Omnium Sanctorum.

Guſtronium.

1. Feſto Trium Regum.
2. Philippi & Iacobi.
3. Die Margarethæ.
4. Dom. ante Natiuit. Mariæ.
5. Aſſumpt. Mariæ.

Haderſlebia Holſatiæ.

Die Michaëlis.

Hafnia Metropolis Regni Daniæ.

Statas quidem nullas celebrat nundinas, ſed quoties peregrini Inſtitores aut Mercatores adueniunt, merces exponere ac diuendere iis licitum eſt.

Hagenoa Alſatiæ.

24. Septemb.

Hala Saxonum.

1. Poſt finem ſtatim Nundinarum Lipſenſium circa Circumciſionis diem.
2. Quatuordecim diebus ante Michaëlis.
3. Die Martini.

Hala Sueuorum.

Natali Chriſti.

Natali in valle Oeni.

1. Die Gregorij.
2. Omnium Sanctorum.

Halberſtadium.

1. Galli.
2. Die Viridium.

Hamburgum.

1. Viti.
2. Iacobi.
3. Feliciani.

Hannouera.

1. Philippi & Iacobi.
2. Dominica poſt Iacobi.
3. Die Lunæ prox. poſt Ægidij.
4. Die Lunæ poſt Simon. & Iudæ.

Harburgum.

Ad diem 24. Aprilis.

Heida Dithmarſiæ.

Domin. Iudica.

Helmſtadium.

1. Exaudi.
2. Galli.

Helſingorum Seelandiæ.

Michaëlis.

Helſinburgum Scaniæ.

Lætare.

Herbipolis.

1. Lætare.
2. Chiliani.
3. Michaëlis.
4. Omnium Sanctorum.

Herzberga.

1. Palmarum.
2. Feſto Trinitatis.
3. Domin. proxim. ante Feſtum Michaëlis.

Hildesheimium.

1. Miſericord. Domini.
2. Die Lunæ poſt Galli.
3. Die Lunæ poſt Iudica.
4. Die Lunæ poſt Io. Bapt.

Hilperhuſa.

1. Inuocauit.
2. Vocem Iucunditat.
3. Laurentij.
4. Michaëlis.
5. Catharinæ.

Hirſperga.

1. Feſto Trinit.
2. Domin. proxim. poſt Bartholomæi. E
3. Domin. proxim. ante Feſtum Martini.

Heiorſwerda.

1. Cantate.
2. Dominica altera poſt Bartholomæi.

Huſenum Holſatiæ.

1. Dominica Trinitatis.
2. Die Matthæi.

Iena.

1. Cantate.
2. Domin. proxim. poſt Simonis & Iudæ.

Ilma.

1. Domin. prox. ante diem Margarethæ.
2. Domin. prox. poſt diem Galli.

Ingolſtadium.

1. Inuent. Crucis. F
2. Matthæi.

Iphouia Franconiæ.

1. Oculi.
2. Viti.
3. Exalt. Crucis.
4. Martini.

Iſenacum.

1. Reminiſcere.
2. Miſericord. Domin.
3. Domin. prox. ante diem Michaëlis.
4. Domin. poſt Martini.

Gudenburgum.

Die Vrſulæ.

Iuliacum.

1. 26. Iunij: S. Guilhelmi.
2. 8. Nouemb.

Iuterbocum.

1. Die 4. poſt Eſto mihi. G
2. Die 2. poſt Laurentij.
3. Octiduum ante Feſtum Martini.

Itzehoa.

1. Lætare.
2. Galli. Quæ poſteriores nundinæ comitia ciuium appellantur.

Kertmunda Fioniæ.

Die S. Laurentij.

Kirchenhainum.

1. Io. Baptiſtæ.
2. Burchardi.

Landshuta.

Bartholomæi.

Landeſcrona Scaniæ.

1. Trium Regum.
2. S. Botildis.
3. Viti.

Lauba.

1. Dom. 2. poſt Trinit. H
2. Domin. prox. poſt diem Bartholomæi.

Lemberga.

1. Dom. prox. poſt Feſtum Inu. Crucis.
2. Domin. 1. poſt. Trinit.
3. Domin. proxim. poſt Feſtum Franciſci.

Lengouia.

1. Nicolai.
2. Lætare.

Leoburgum.

1. Inuocauit. 2. Iacobi.

Leon, ſiue Lugdunum Galliæ.

1. Septimo Ianuar.
2. Quaſi modo geniti.
3. Quarto Auguſti, aliàs 14. Auguſti.
4. Omnium Sanctorum.

Leodium vulgo Luttich.
A 1. 19. Aprilis.
2. 17. Septemb. Sancti Lamberti.

Libenthalium.
1. Viſitat. Mariæ.
2. Domin. proxim. poſt Aſſumpt. Mariæ.

Lignitium.
1. Sexageſimæ.
2. Laurentij.
3. Omnium Sanctorum.

Linzium.
1. Quaſi mod. 2. Bartholomæi.

Lindauia.
Simonis & Iudæ.

Lipſia.
1. 1. Ianuarij.
2. Quaſimodo.
3. S. Michaëlis.

Londinum Angliæ.
B Exteris Mercatoribus quandocunque aduenientibus diuendendi poteſtatem concedit.

Lubeca.
Nullas quidem celebrat nundinas: Exteris tamen inſtitoribus per annum triduo merces ſuas exponere ac diuendere licet, quacunque illud fiat anni, menſis aut ſeptimanæ parte.

Lucerna Heluetiæ.
1. Eſto mihi. 2. 11. Octob.

Luneburga.
1. Iubilate. 2. Michaëlis.
3. Dionyſij.

Lundis Scaniæ.
1. Aſcenſ. Domini.
2. Laurentij.

Lundis Dithmarſiæ.
1. Palmarum. 2. Michaëlis.

C *Lutzemburgium.*
Dionyſij.

Melderpium.
Iudica.

Magdeburgum.
Dominica Septuageſimæ.
2. Domin. 1. poſt Trin.

Marpurgum Haſſiæ.
Eliſabethæ. 19. Nouemb.

Mariebum Lalandiæ.
1. Feſto Trinitat.
2. Vinc. Petri.
3. Marci.

Mantuanæ
Nundinæ à 15. Auguſti triduum durant.

Marcodurum.
1. 24. Febr. S. Matthæi.
2. 25. Iunij.
D 3. 26. Iulij S. Annæ.
4. 2. Octob.

Maſſenia.
Die Dominica ante Feſtum Michaëlis.

Memminga.
S. Matthæi.

Merſeburgum.
1. Oculi.
2. Io. Baptiſtæ.
3. Laurentij.
4. Domin. proxim. poſt Simonis & Iudæ.

Molla.
Dominica poſt Martini.

Monaſterium VVeſtphalæ.
1. Innocanit.
2. Lætare.
3. Martini.

Mons Regius Pruſſiæ.
1. Dom. poſt Philip. & Iacobi.
2. Dom. poſt Ægidij.
3. Dom. poſt Martini.

Mulberga.
1. Epiphaniorum Feſto.
2. Margarethæ.
3. Dom. poſt Natiuit. Mariæ.

Mulhuſium.
1. Exaudi.
2. Dom. poſt Margarethæ.
3. Dom. poſt Burcardi.

Munda.
1. Martini.
2. Lætare. 3. Laurentij.

Munſterberga.
1. Die Martis prox. poſt Epiphan.
2. Poſtridie Feſti Aſcenſionis Domini.
3. Proxima die poſt Exaltationis Crucis.

Nocerana Nundina.
Primæ incipiunt Dom. Quadrageſ. durántque dies 15.
Alteræ incipiunt die Omnium Sanctorum, durántque itidem dies 15.

Neoburgum Daniæ.
Viſit. Mariæ.

Neoburgum Tyrigetarum
Nemburch.
1. Die Viridium.
2. Petri & Pauli

Neomonaſterium Holſatiæ.
Octiduo ante Feſtum Decollationis Io. Baptiſtæ.

Neoſtadium ad Orlam.
1. Feſto Trinit.
2. Dominicæ proxim. poſt Vincula Petri.
3. Dom. poſt Natiuit. Mariæ.
4. Dom. 1. Aduentus.

Neſtuedium Sellandiæ.
1. Iacobi.
2. Michaëlis.

Nikepinga.
Laurentij.

Noriberga.
1. Epiphan.
2. Die Veneris proxima poſt Paſcha.
3. Die Philippi & Iacobi.

Nortorpia.
Die Mercurij poſt Pentecoſt.

Northuſium.
1. Inuentio Crucis.
2. Michaëlis.

Nortlinga.
1. Quatuordecim diebus poſt Circumciſionem.
2. Totidem diebus poſt Pentecoſtem.

Nouesium vulgo Neuſs.
1. 30. April. S. Quirini.
2. Poſtrid. Philippi & Iacobi.
3. Bartholomæi.
4. Remigij. 5. Martini.

Nouiomagum.
10. Semptemb.
29. Aprilis.

Oldenſloo
Octiduo poſt Feſtum Io. Baptiſtæ.

Oldemburgum.
1. Palmarum.
2. Michaëlis.

Olmutium.
1. Sexageſima. E
2. Venceſlai.
3. Canuti Regis.
4. Michaëlis.

Oſteroda.
Dominica poſt Simonis & Iudæ.

Oſnabrugum.
1. Fœliciani.
2. Gregorij.
3. Lætare.

Othonia Fioniæ.
1. 14. Ianuarij.
2. Mauritij.

Paderborna.
1. S. Petri.
2. Annunt. B. Virg. F
3. Mar. Magd.
4. Galli.
5. Leonardi.

Pariſijs.
1. Epiphaniæ.
2. 11. Iunij ad S. Dionyſ.
3. 15. Auguſti. Aſſumpt. B. Virg.
4. 9. Octob.

Perleberga.
1. Domin. proxim. poſt Feſtum Petri & Pauli.
2. Domin. ante Feſtum Omnium Sanctorum.

Pirna.
1. Domin. Sexageſimæ.
2. Dom. ante Feſtum Galli.

Piſana Nundina. G
Primæ incipiunt Octaua Paſchatis, continuatæ diebus 15.
Secundæ à 15. Septemb. in finem vſque durant.

Piſaurina.
à 15. Nouembr. durant ad Chriſti natalem.

Plena.
14. Diebus poſt Feſtum Michaëlis.

Praga Boemiæ.
1. Venceſlai.
2. Purificat. Mariæ.
3. Lætare.
4. Viti.

Poſena.
1. Innocanit.
2. Io. Baptiſtæ. H
3. Michaëlis.
4. Luciæ.

Quedlinburgum.
1. Exaudi.
2. Miſericord. Domini.
3. Domin. prox. poſt Martini.

Querfurtum.
1. Die Mercurij poſt Paſcha.
2. Die tertia poſt Iacobi.
3. Dominica Exaudi.
4. Matthæi.

Randersbuſium Iutiæ.
1. Bartholomæi.
2. Galli.

Rauennates.
Nundinæ incipiunt cum Maio durántque dies octo.

Rauensburgum.
Die Viti.

Razebur

Razeburgum.

A Die Aſſueri.

Randeburgum.

Die Matthæi.

Reuelia, Riga.

Perpetuas ferè celebrant nundinas ob negotiationum frequentiam.

Ringſtadium Seelandiæ.

1. Io. Baptiſtæ.
2. Laurentij.
3. Die 22. Septemb.

Ripa Daniæ.

1. Io Baptiſtæ.
2. Natiuit. Mariæ.

Roeſchildia Seelandiæ.

1. Iubilate.
2. Natiuit. Mariæ.
3. Dionyſij.

Roſemburgum ad Tuberum.

B 1. Iacobi.
2. Die Lunæ poſt Nicolai.

Roſtochium.

1. Feria tertia Pentecoſtes.
2. Feſto Michaëlis.

Rhotomagum Galliæ.

1. Lucæ. 2. Domin. Trinit.

Rudelſtadium.

1. Domin. poſt Viti.
2. Domin. poſt Crucis.
3. Domin. poſt Eliſabethæ.

Ruremunda.

1. 26. Ianuar.
2. Die Lunæ poſt Oculi.
3. Die Martis poſt Pentec.
4. 6. Decemb.

Saganum.

1. Pridie Innocauit.
2. Exaudi.
C 3. Dominica proxima poſt diem Hedvvigis.

Salfeldia.

1. Miſericord. Domini.
2. Domin. prox. poſt Bartholomæi.
3. Omnium Sanctorum.

Saliſburgum.

Octiduo ante Michaëlis.

Salza.

1. Quaſimodo geniti.
2. Domin. poſt Io. Baptiſtæ.
3. Domin. poſt Ægidij.

Solemitanæ Nundinæ.

Primæ incipiunt 10. Maij, & 15. diebus continuantur.

D Secundæ à 21. Septemb. & durant itidem 15. dies.

Saliſquellium.

1. Sexageſimæ.
2. Rogationum.
3. Domin. altera poſt Bartholomæi.
4. Dionyſij.

Sangerhuſium.

1. Miſericord. Domini.
2. Vdalrici.
3. Domin. poſt Michaëlis.

Saxkobinga Lalandiæ.

Die Michaëlis.

Seuerianum.

1. Indica.
2. Bartholomæi.
3. Nicolai.

Schvvinburgum Floniæ.

Die Margarethæ.

Schvvinfurtum.

Die Eliſabethæ.

Schvveidnitium.

1. Innocauit.
2. Vrbani.
3. Galli.

Schvvella.

Palmarum.

Segeberga.

Omnium Sanctorum.

Sitauia.

1. Exaudi.
2. Dominic. ante Natiuitat. Mariæ.
3. Domin. poſt Catharinæ.

Slagelia Seelandiæ.

1. Olai.
2. Omnium Sanctorum.

Slangendorpium Seelandiæ.

Die S. Botildis aut Viti.

Slackenvvalda.

1. Octiduo ante Septuageſ.
2. Vlrici.

Solodurum.

1. Eſto mihi. 2. Vrſulæ.

Sommerfeldia.

1. Aſcenſ. Chriſti.
2. Die Iouis proxima poſt Feſtum Burcardi.

Sonderhuſium.

1. Domin. poſt Margarethæ.
2. Domin. poſt Galli.

Sonderburga.

1. Feſto Corporis Chriſti, al. Feria ſecunda Pentecoſtes, al. Dominica Trinitatis.
2. Laurentij.
3. Michaëlis.

Sorauia.

1. Purific. Mariæ.
2. Ioan. Baptiſtæ.
3. Domin. proxim. poſt Natiuit. Mariæ.

Spandauia.

1. Indica.
2. Dominica proxim. poſt Petri & Pauli.
3. Domin. poſt Bartholomæi.

Sprottaua.

Die 2. poſt Corporis Chriſti.

Stada.

1. Lætare.
2. Feria ſecunda Paſchatis.
3. Iacobi.

Stargarda.

1. Cantate.
2. Io. Baptiſtæ.
3. Michaëlis.
4. Dominica tertia. Aduentus, durántque ad Chriſti vſque natalem.

Stetinum.

1. Dominica poſt Aſſumpt. Mariæ.
2. Die Catharinæ.

Stendelia.

1. Exaudi.
2. Die Martis ante Michaëlis.

Sternberga.

1. Palmarum.
2. Galli.

Striga.

1. Circumciſion. Domini
2. Staniſlai.
3. Bartholomæi.

Suaueſtedium.

Iacobi.

Sundinum Pomeraniæ.

1. Viti.
2. Nicolai.

Suerinum.

1. Aſcenſionis Domini. E
2. Viti.

Suſadata, aliàs Vilſnack.

1. Domin. 1. poſt Trinitat.
2. Dominica poſt Omnium Sanctorum.

Suſatum.

1. Domin. poſt Paſcha.
3. S. Vlrici 4. Iulij.
4. Domin. poſt Decoll. S. Ioannis.
5. Feſto Omnium Sanctorum.

Tangermunda.

1. Corporis Chriſti.
2. Dominica poſt Petri & Pauli.
3. Domin. poſt Simonis & Iudæ.

F

Tanroda.

Domin. ante Feſtum Michaëlis.

Teruiſana.

Nundinæ à 20. Octobr. 15. dies continuantur.

Tigurum.

1. Diebus 14. poſt Pentecoſten.
2. Diebus Felicis & Regulæ, nempè 11. Septemb.

Torga.

Vide Argelia.

Tornacum Flandriæ.

1. Aſcenſionis Domini.
2. Mariæ Magdalenæ.
3. 28. Iulij Pantaleonis.

Traiectum Hollandiæ.

1. Iubilate. G
2. Lucæ Euangeliſtæ.

Treueris.

1. 24. Febr. S. Matthiæ.
2. 29. Iunij quo celebrat. Pauli mem.
3. 31. Auguſti.
4. 10. Octobr. S. Gereonis.
5. 4. Decemb.
6. 26. Decemb.

Troppa.

1. Proxima dies poſt Purificationem Mariæ.
2. Die Martis poſt Cantate.
3. Die Martis poſt Ioannis Baptiſtæ.
4. Die Martis poſt Omnium Sanctorum.

Tubinga.

Quaſimodo geniti. H

Tundera.

1. Pentecoſten.
2. Bartholomæi.
3. Michaëlis.

Tuitium in ripa Rheni prope Coloniam

Vbior.

16. Martij S. Heriberti.

Vallis Ioachimica.

1. Dominica poſt Purification. Mariæ.
2. Margarethæ.

Venetia.

A Die Aſcenſionis Chriſti per dies 11.

Verda.

Quaſimodo geniti.

Veſalia inferior.

1. Die Viti 25. Iunij.
2. Die Aſſumption. B. Virginis.

A *Vincentia.*
Nundinæ incipiunt 16. Octobr. durantque dies 15.
Vienna Auſtria.
1. Lunæ poſt Pent.
2. Catharinæ.
Vinaria.
Exaudi.
Vilſtria Holſatia.
1. Bartholomæi.
2. Dionyſij.
Viſmaria.
1. Inuocauit. 2. Exandi.
Viteberga.
1. Poſtrid. Dom. Miſericord. Domini.
2. Domini. Poſt Galli.
3. Domini. poſt Luciæ.
Vlyſſeæ.
B 1. Innocauit.
2. Lætare. 3. Ioan. Baptiſtæ.
Vratiſlauia.
1. Lætare. 2. Ioan. Baptiſtæ.
2. Exalt. Crucis.
3. Die Eliſabethæ.
VVedelia.
25. Martij.

VVormatia.
1. Die Lunæ Poſt Pentecoſt.
2. Feſto omnium SS.
VVamum Scania
Die Conuerſionis Pauli.
VVapurgum Hollandiæ.
1. Purificat. Mariæ.
2. Laurentij.
VVipurgum Iutiæ.
1. XIV. Ianuarij.
2. XXII. Septembris.
VVolgaſtum.
Natiuitat. Mariæ.
Zella.
1. Gregorij.
2. Laurentij.
3. Martini.
Zeruesta
1. Quaſi modo geniti.
2. Bartholomæi.
3. Galli.
4. Vrſulæ.
Zuuickauia vel Cygnæa.
1. Feſto Trinitat.
2. Catharinæ.

NVNDINALES EPVLÆ.

Epularum Nundinalium mentio fit in *l. Cum ſocietas* LXIX. *ff. pro Socio.* Vbi ſic legitur. Cum Societas ad emendum coiret, & conueniret, vt vnus reliquas nundinas, id eſt, epulas præſtaret &c. Vbi Cuiacius legendum cenſet, Epulas Nundinarias.

Quales autem hæ fuerint, non explicat Gloſſa. Veriſimile eſt fuiſſe conuiuia, quæ initio Nundinarum inſtituebantur, in quibus mercatores bonæ Fortunæ litabant, & ſocietatem negotiationis inibant. Niſi etiam tunc inſtitutas has epulas dicamus, ſi quando lautiorem in mercibus diſtrahendis vel per- C mutandis fortunam nacti fuiſſent, quaſi ſibi gratulabundi de proſperiore ſorte, ac negotiationis euentu.

Erant Coqui nundinales, ſed imperiti eo nomine vocabantur, quo ſcilicet nono dumtaxat die impenderentur, id eſt, rarius, peritiores enim quotidie operam ſuam præſtabant.

Nuptiæ.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

NVPTIÆ, nuptiarum, matrimonium, connubium, coniugium, coniunctio maris & fœminæ, omnis vitæ conſortium continens, Græc. γάμος, Hebr. *Chatunnah*, à verbo *Chathan*, affinitatem contraxit, propinquitatem iniuit per deſponſationem, vt cum duæ cognationes, & familiæ, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem appropinquat.

Dictæ ſunt etiam Nuptiæ Hebræis à voce *Cipaph.* i. obtexit, velauit. Vnde & Latinis à nubendo, velando, obtegendo. Noua enim nupta olim dum viro ſuo tradebatur, præ pudore D caput obuoluebant. Huius autem ritus antiquiſſimi exemplum habemus. *Geneſ.* 24. Vbi narratur Rebecca obtexiſſe caput pallio ſuo, quaſi flammeo, pudoris & honeſtatis cauſa; dum primum veniret in conſpectum, Iſaac ſponſi ſui. Vide de hoc veterum ritu apud Ethnicos vſitato. *Alex. ab Alex. lib. 2. Genial. dier. cap. 5.*

Et quæ nos paulo poſt de nuptiarum ritibus & cæremoniis dicemus. Vſurpatur autem communiter nuptiarum vox pro coniugio ipſo viri & fœminæ ſiuè matrimonio: quamuis alij pro conuiuio nuptiali ſiue ſpóſalitio accipiant. Vnde dicimur celebrare nuptias: vocari ad nuptias. Quomodo etiam Chriſtus in Cana Galilææ ſcribitur vocatus ad nuptias cum matre ſua. Imo & pro loco nuptiis celebrandis deſtinato. *Mat.* 25.

NVPTIALIA PRÆCEPTA

☞ *Conſule locum de Matrimonio.*

APOPHTHEGMATA,

Circa idem Argumentum.

Pittacus interrogabat quendam, cur vxorem ducere nollet? Is cum reſpondiſſet, ſi formoſam duxero, habiturus ſum communem: ſin deformem, pœnam. Haudquaquam, dixit Thales, ſed ſi pulchram duxeris, non erit tibi pœna: ſi deformem, communem non habebis. *Stob. ſerm.* 64. E

Thalas roganti matri, vt vxorem duceret, nondum eſſe tempus dixit: deinde maior natu, non amplius eſſe tempus. *Stob. ſer.* 66.

Idem interrogatus, cur in vigore ætatis liberos non procreaſſet, reſpondit: Quia nolui ſponte vitæ meæ faceſſere negotium, eiuſque tranquillitatem turbare. *Idem. ibid.*

Socrates, iuuenes cælibes & nuptias ambientes, ſimiles eſſe dicebat piſcibus, qui alludunt circum naſſam & geſtiunt inire, contra, qui iam incluſi exire: ſimile in matrimonio, quod ambiunt liberi, damnant capti. *Dion. Laert.*

Sciſcitanti cuidam, vxorem an non duceret; Vtrumque, inquit Socrates, feceris, pœnitebit. *Stob.*

Muſonius, cum quidam diſſet, Nuptias ſibi videri impedimento eſſe ad philoſophandum, reſpondit, ſe aliter ſentire: quum non fuerint impedimento Pythagoræ, neque Socrati, neque Crateri, quorum vnuſquiſque vxori cohabitauit: nec vllos inquit, alios nominare poſſis, qui melius ſunt philoſophati. *Stob. ſer.* 65. Vbi egregia multa à *Muſonio* dicta in laudem nuptiarum. F

Herocles, Vniuerſum humanum genus ad ſocietatem natum eſſe dicebat. Prima autem, inquit, & præcipua ſocietas eſt, quæ per nuptias initur. Nam ciuitates ſine familiis eſſe non poſſunt, & familia innupti manca eſt: integra autem & perfecta illius qui coniugatus fuerit. *Stob. eod. ſer.*

Plato ex nuptiis hanc conſolationem oriri dicebat quòd naturæ perpetuitas inde promoueatur, & quod filios filiorum relinquendo ſemper Deo miniſtros pro nobis relinquimus, vitam ceu lampadem aliis poſt alios tradentes. *Libro 6. de legib.*

Chiloni, eius dictum celebratur: Nuptias frugales & æquales opibus celebrato. *Stob. ſer.* 68.

Euſebius Philoſ. dicebat optimum eſſe conſenſum nuptiarũm, ſi coniuges temperantiam exerceant. *Idem. ſer.* 72.

Anonymus, Lacon quidam diues bono & pauperi adoleſcenti filiam elocauit, qua de re cum à cognatis reprehenderetur, dixit, quem diuitem potius quam pauperem futurum expectem? *Idem. ſer.* 70. G

Martia Catonis F. cùm rogaretur, cur poſt amiſſum maritum denuo non nuberet? reſpondit: ſe non virum inuenire, qui magis eam vellet, quam ſua. Quo dicto oſtendere voluit, diuitias magis in vxoribus ducendis eligi ſolere, quam pudicitiam, & morum honeſtatem: ac multos non oculis, ſed digitis vxores ducere. *Aut eſt Hieron.*

Dionyſius Sen. Cùm videret matrem ætate confectam, ſecundo nubere velle, eam ob cauſam à multis male audire, ait: Ciuitatis legibus vim quidem afferri, naturæ verò nequaquam poſſe. *Plutarch.*

Addamus & his non imprudentem *Euripidis* de nuptiis cenſuram.

Quiſquis vxorem ducere deliberat, non deliberat
Rectè: nam vbi deliberauit, ſtatim ducit:
Quod malorum vita multorum initium eſt.
Nam ſi quis pauper pecunioſam vxorem
Duxerit, non vxorem, ſed dominam habet,
Cuius famulus eſt. Quod ſi duxerit
Nihil afferentem dotis, iterum fit ſeruus.
Oportet enim deinceps vnius loco duas alere. H
Duxit aliquis turpem, non amplius iucunda eſt ei vita.
Formoſa ſi ducitur, non eſt illa.

Euclionis etiam verba apud *Plautum*, quibus Megadorum filiæ ſuæ nuptias ambientem compellat, ſuam elegantiam habet. Sic enim dicit.

Venit hoc mihi in mentem, Megadore, te eſſe hominem diuitem.
Factioſum: me item eſſe hominem pauperum pauperrimum.
Nunc ſi filiam locaſſem meam tibi, in mentem venit,
Te bouem eſſe, & me eſſe aſellum, vbi tecum coniunctus ſiem
Vbi onus nequeam portare pariter, iaceam ego aſinus in luto.
Tu me bos haud magis reſpicias, natus quaſi nunquam ſiem,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat:
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum Si quid diuortij fiat.
Aſini me mordicibus ſcindant, boues incurſent cornibus,
Hoc magnum eſt periculum me ab aſinis ad boues tranſcendere.

CONSO

CONSOCIATIO OECONOMICA.

A CONIVGALIS. NVPTIÆ.

De Nuptiis eruditiſſimè ex profeſſo ſcripſit. B.Briſſonius Pariſienſis *curia Aduocatus libro ſingulari de Ritu nuptiarum,& ante illum* Alex. ab Alex.lib.2.cap.5. Genialium dierum, *item* Iul. Scalig. r.lib. 3. Poeticæ, cap. 101. *E quorum vigiliis noſtra hæc rhapſodia illuſtrari poſſunt.*

ANTE CONIVNCTIONEM.

Hic perpendantur.

QVI INVITANT ALIOS AD nuptias contrahendas.

Cretenſes è grege iuuenum deligebant forma conſpicuos, quos ad vxores ducendas, propagandamque ſobolem lege compellebant. *Plut. in Lycurgo.*

Thuriorum iuuenes primo ætatis flore ad ducendas vxores muneribus honoribuſque inuitabantur: qui verò ea defuncta alteram ſuperduxiſſet, is inuiſus & execrabilis diis hominibuſque, & ab omni honoris aditu & magiſtratu arcebatur. *Alex. ab Alex. lib 4.cap.*8.

B Q. Metellus Numidicus cenſor, & poſtea Iul. Cæſar, deinde Auguſtus, liberorum gignendorum & ſobolis cauſa legem de Maritandis ordinibus tulere,eos ad progeniem propagandam præmiis & immunitatib. inuitantes. Siquidem cui tres erant liberi, vacatio muneris:cui plures, libertas donabatur. Nota eſt Metelli vox,cùm ad populum in Cenſura verba faceret:Si ſine vxore poſſemus eſſe(inquit)Quirites, omnes ea moleſtia careremus,Sed quoniam ita natura tradidit,vt nec cum illis ſatis commode, nec ſine illis vllo modo viui poſſit, ſaluti perpetuæ potiùs quam breui voluptati conſulendum. *Gell.lib.1.cap.6.*

Fur.Camillus, cum cenſuram ageret, vel exhauſtæ ciuitati propter aſſiduas bellorum clades ciues ſuppeterent, legem de maritandis ordinibus tulit. Qua inter cæteras pœnis coërcuit illos,qui viduarum nuptias,quarum viri bello ceciderant deuitarent. Eos verò qui ad ſenectutem cœlibes peruenerant, æra pœnæ nomine ad ærarium ferre iuſſit, iterum puniri dignos,ſi quo modo de tam iuſta conſtitutione queri ſunt auſi,

C cum in hunc modum increparentur: Natura vobis,quemadmodum naſcendi,ita gignendi legem ſcribit,parentesque vos alendo nepotum nutriendorum debito(ſi quis eſt pudor)alligauerunt. Accidit etiam iis,quod in fortuna longam præſtādi huiuſce muneris vacationem eſtis aſſecuti, cum interim conſumti ſunt anni veſtri, & mariti & patris nomine vacui. Ite igitur, & nodoſam exſoluite ſtipem, vtilem poſteritati numeroſæ. *Val. Max.lib.2.cap. Plut.in Camillo.*

Quod lege Iulia de maritandis ordinibus apud veteres cautum fuit,vt hi quibus vigor iuuenilis foret,primo flore ætatis ad vxores,ducendas,liberoſque educandos propagandámque ſobolem non ſolum præmiis inuitati, ſed pœna deterriti cogerentur,id lege Papia & pompeia certo ætatis gradu interdictum erat:quippe ſexagenariis,& ſupra eam ætatem ducere vxores,fuit hac lege vetitū. Turpe enim viſum eſt,& fœdiſſima res ſenectuti,vt quibus ad eam ætatē ſors liberos dediſſet, aut cœlibes vixiſſent, his quaſi emeritis, ætate affecta,aliunde liberos quærere libido foret. *Alex.lib.4.cap.22.*

Claudius Cæſar legem tulit, de Libertorum coniugio:

D quia edixit,ſi ad iuſiurandum libertum patronus adigeret, ne nuberet,néve vxorem duceret, cum ad ius patronatus lex pariter non admitteret. Idem abrogata lege Papia,ſexagenarios, & ætate multò ſeniores, liberos gignere, & prolis cauſa ad coniugium admitti voluit. *Alex.ab Alex.lib.4.cap.22. & lib.3. cap.20.*

QVALITAS PERSONARVM, QVÆ ducere vel nubere poſſunt.

Reſpectu.

VIRTVTIS, FORTITVDINIS.

Apud Carmanos nemo vxorem ducit,niſi priùs hoſtis caput amputatū ad regem pertulerit. Rex caluaria in regia collocata,linguam minutatim ſecans,panē permiſcet, poſtea deguſtatam ei qui attulit & famaliaribus edendam præbet:atque ille præclarus eſt,qui multa capita attulerit. *Strabo lib 15.*

Circa Meotim gens eſt (Laxamatas vocant) apud quos virgo,niſi quæ hoſtem confeciſſet,nuptui dabatur nulli. *Alex. ab Alex.lib.11.cap.24.*

ÆTATIS.

Apud Cretenſes omnes qui ad certum annorum numerū peruenere pueri, vxores accipere coguntur: eas tamen priùs domum non abducunt, quam puellæ domeſticæ curare didicerint. *Strabo.lib.10.* E

Lycurgus Spartanorum legiſlator maturas & viri appetentes elocat, quo ea conſociatio impellente iam natura beneuolentiæ & amoris potius,quam odij & timoris contra naturam coactarum eſſet ingreſſio corporaque firmiora eſſent ad vterum ferendum,atq; enitendum:velut ad nihil aliud nuberent; quam ad pariendum Romani natas duodecim annos & minores iungunt nuptiis: potiſſimum corpus & mores puros illibatóſque in manum viri cenſentes peruenturos. Sunt autem ſuperiora,vt patet,ad liberorum procreationem magis naturæ conſentanea, hæc ad vitam coniugalem aptandis moribus. *Plut.in Lac. & in Numa & Lycurgo.*

Laudabilis cum primis cum fuit mos ille Germanorum veterum, quem Cæſar tradit: Qui diutiſſimè, inquit,impuberes permanſerunt, maximam inter ſuos ferunt laudem, hoc alij ſtaturam, alij vires neruoſque confirmari putant. In annum vero viceſimum feminæ notitiam habuiſſe,in turpiſſimis habetur rebus, Sobolis enim cauſa non libidinis conceſſam putant homini venerem. *Lud.Viues de Officio mariti.* F

OPVLENTIÆ.

Adamo Dominus Deus vxorem non priùs creauit, quam omnibus animantibus nomen impoſuiſſet, eorumque dominium & poſſeſſionem ſibi hac ratione vindicaſſet. Naturale igitur ſimul & diuinum præceptum videtur eſſe Heſiodi, quando in Operibus inquit:

οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα.

Domus appellatione omnia ea quæ ad vitam tuendam neceſſaria ſunt complectitur. Malè igitur illi,qui vxore ducunt,rei familiaris ſuſtentandæ nulla priùs habita ratione. *Gen.2.*

CIVITATIS, PATRIÆ.

Nuptias legitimas illas haberi conſtat, quæ inter Romanos ciues,aut cum eo, cui princeps populuſve ciuitatem aut connubia dediſſet,contrahuntur:quo iure nati liberi,in familia & poteſtate ſunt: cum impare verò,aut ſi Romanus cum peregrina, vel Latini nominis muliere, aut ſerua vel barbara iungeretur,nullum fuiſſe ius nuptiarum neceſſitudiniſque;itaque nati liberi, ſub patris iure aut familia non erant, ſed matrem ſequebantur: tametſi tradatur in Græcia & Apulia & Carthagine, ſeruiles ſæpe nuptias curari. Quod quidem connubium vt manaret ad poſteros,ſociis & bene meritis ac finitimis, nonnunquam externis dare ſoliti fuerunt. Siquidem Campanis,vt Romanas ducere liceret vxores, natique liberi vt iuſti hæredes forent, fuit olim pro magno munere datum; ſicut Alatrinati, Verulano,& Ferentinati. Neque enim cum Romano & peregrino connubium eſſe cenſuere. Namque impares nuptiæ, aut ſine teſtibus,ac patre non iubente, legitimæ non ſunt, Idque ſenatuſconſulto Romæ cautum fuit, vt ſi Romanis Latinas vxores ducere cōtigiſſet,aut Latinis Romanas,ſui eſſet iuris & arbitrij, ſiue Romæ degere, vel in patriā redire vellent:atque innuptæ puellæ vt matrē ſequātur. *Alex.* G

PELLICATVS.

Ivo ad Gualterium Meldenſiū Epiſcopum *in Epiſtola quadam* innuit, diſputatum fuiſſe inter Galliæ proceres,vtrum liceret eam,qua quis antea pellice eſſet vſus,ducere vxorem? Contrarias autem Patrum de hac quæſtione recitat ſententias, in quibus ait,eam eſſe diſtantiam,quæ eſt inter miſericordiam & iudicium.quæ quoties in vnum negotium conueniunt, in diſcretione rectorum ita conſtitutum, vt habita ratione ſalutis animarum, pro qualitate perſonarum, pro opportunitate locorum & temporum, nunc ſeueritas Canonum poſſit exerceri,nunc indulgentia quibus oportebit impendi. H

AFFINITATIS, CONSANGVINITATIS.

Romæ olim non iungebant ſibi nuptiis conſanguineas,vt neq;nunc nutrices vel ſorores ſecum coniungunt. Verùm diu poſt ius fecerunt, patrueles & conſobrinas habere in matrimonio,ex huiuſcemodi occaſione. Vir tenuibus facultatibus, cætera frugi,ac ſupra omnes,qui temp. tractabant,ad plebem gratioſus,conſobrinam orbam cum lauto patrimonio habere videbatur,atque per eā locupletes eſſe. Hac de cauſa nomine eius delato, populus omiſſa cauſæ quæſtione nomen eius aboleuit, ac lege ſanciuit,liberas omnib. eſſe ad patrueles & cōſobrinas vſq;nuptias:in ſuperiorib. gradibus interdixit. *Plut. in qu. Rom*

S crutq;

Seruitutis, Libertatis.

Quamuis lex Iulia libertinarum coniugia priori conſtitutione admiſerit, lapſis poſtea temporibus eadem lex, libertinas, & ludicram aut ſcenam exercentes, ſenatorio viro admiſceri graui pœna interdixit, videlicet, ne ſenatorius ordo contagio libertinarum pollueretur. Verba ex ea lege hæc ſũt. Qui ſenator eſt, quive filius, nepóſve ex filio, pronepoſve ex filia natus, cuius eorum eſt, eritve, ne quis eorum ſponſam vxoré neſciés dolo malo habeto libertinam, aut eam quæ ipſa cuiuſve pater materve artem ludicram facit fecitve, ſponſa nuptave ſciens dolo malo eſto: néve quis eorum dolo malo ſciens, ſponſam vxorémve habeto. Poſt aliquot verò ætates, Aurelianus Cæſar conſtitutiones legis Papiæ velut vaniſſimas induxit & abrogauit. Diuus verò Veſpaſianus ſtatuit edicto, vt libera, quæ ſe alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla haberetur: contrà verò alia conſtitutione cauit, vt ſi ſerua mulier hac lege væniret, ne proſtitueretur, ſi contra legem venditionis proſtituta foret, vt eſſet libera: proſtituénſque, ius patronatus non haberet. Ægyptiis autem nullus ex ſerua genitus haberetur ſeruus aut illegitimus: quia ſolum patrem ingenuitatem & genus præſtare, matrem verò natalibus nihil conferre putabant. *Alex. lib. 4 c. 22.*

PRÆPARATIO MVLIERIS AD nuptias: ſiue ea fiat
Sacrificio.

Mos fuit apud Platæenſes anteqnam nuptias celebrarent, Dianam cognomento Eucliam placare ſacrificiis, quod cum eſſet virgo, putaretur habere odio matrimonia. Meminit *Plut. in Ariſtide.* Virgines pertæſæ iam virginitatis, vt Dianæ, cuius hactenus in tutela fuiſſent, iram deuitarent, conſueuerant in caniſtris ſacrificia ad Deæ templum deportare, quod Græci *κανηφορεῖν* dicunt: caniſtros illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem perueniſſent. Meminit *Theoc. in Pharmaceutria. Natalis Comes Mythol lib. 3 cap. 18.*

Megaris ad Iphiones Alcathoi regis F. tumulum puellæ ante nuptias inferias mittunt, criniſque primitias detondent: vti in Delo ipſi Hecaërge ſiue Dianæ. *Pauſanias in Atticis.*

Athenienſibus nulla omnino dabatur nuptui, niſi priùs Dianæ ſacræ obiiſſet. Nam veſtem induebat, cui Croboton dixêre nomen, neque initiari poterat decennio maior, vel quinquennio minor. *Alex. lib. 1. cap. 24. A. L.*

Pudoris proſtitutione.

Armeniis lex eſt, vt virgines in fano vetuſtiſſimo & ſanctiſſimo Anaitidis deæ proſtituantur, vbi ipſius ſtatua ex ſolido auro poſita erat, quam M. Antonius expilauit. Quibus emeritis, cuiuſuis præcipuè hominis coniugium ſortiti fas erat, nemine abnuente, aut tale coniugium detrectante. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 24.*

Punicæ fœminæ nupturæ Siccæ ad Veneris famam ſe conferebant, atque inde procedentes quæſtum dotis corporis proſtitutione contrahebant. *Val. Max. lib. 2. cap. 1.*

AMBITVS NVPTIARVM

☞ *Vide Tit. Procorum.*

ACQVISITIO SPONSÆ. ACQVIRITVR
Sponſa, Vxor
Delectu certo.

☞ *Vide Locum de Vxore Tit. Vxorum Delectus.*

☞ *Item Merito, Raptu, Emptione, vxor acquiritur. De quibus vide prædictum Locum, & Tit. Vxorum acceptio, acquiſitio.*

ACQVISITIO SPONSI. ACQVIRITVR
SPONSVS, MARITVS
Delectu certo, vel
Suo.

Indi maximum decus arbitrati ſunt, ſi qua virgo eleganti munere aut inſigni dono priſcæ artis digna foret. Parentes nubiles filias in cœtu præſtantiſſimorum iuuenum producunt, exque illis virum ſibi deligunt, qui fortitudine, curſu, pugna, aut ſpecie corporis cæteris anteſtaret: nulláque dote exhibita, quem ſibi illæ virum delegiſſent, ſponſum eſſe patiebantur. *Alex. lib. 1. cap. 24.*

Catheorum dicunt proprium fuiſſe, vt ſponſa ſibi virum deligat: ſed eo fœdere, vt viro defuncto, eadem pyra mortem oppetere cogatur. *Alex. lib. 1. cap. 24.*

Apud Siginnos Perſicam gentem, mulier augurandi perita, quemcumque vult virum ſibi copulare poterat. *Alex. l. 1. c. 24.*

Ialchleuenſes Libyes (ſiue, vt Alexaner habet, Talchei) cùm multi vxorem vnam ambiunt, apud curatorem eius cœnant, & ſingulis varia dicteria narrantibus, cuicunque mulier arriſerit, illi cohabitat. *Stob. ſerm. 42. ex Nicolai de Gen. mor. hiſt.*

Scribit Ariſtoteles in Maſſilienſium Republica hoc pacto: Phocæi in Ionia nundinis vſi Maſſiliam condiderunt. Euxenus Phocenſis hoſpes erat Nano Regi (hoc enim illi nomen fuit) Hic Nanus cùm ſuæ filiæ nuptias faceret, Euxenum, qui eo fortè acceſſerat, ad conuiuium conuocauit. Nuptiæ verò hoc pacto fiebant. Oportebat puellam poſt cœnam ingredi, phialam miſcere, ac cuicunque ex præſentibus procis mallet, porrigere. Cui ea porrexiſſet, is erat ſponſus. Puella verò ingreſſa, ſiue fortuna, ſiue alia de cauſa, Euxenio porrexit: appellabatur autem puella Petta. Hoc cùm accidiſſet, paterque dignum putaret, velut ex deo eſſet donatio, vt ipſam haberet: Euxenus mulierem accepit, vnà habitabat, mutatóque nomine eam Ariſtoxenam appellauit. Eſt genus quoddam hominum in Maſſilia, quod ad hæc vſque tempora vocatum eſt Protiadæ: nam Protis filius Euxeni fuit & Ariſtoxenæ. *Athenæus lib. 14. cap. 13. Dipnoſophiſtar.*

Callias Athenienſis vir clariſſimus & ſummus Piſiſtrati hoſtis, Filiabus tribus, poſteaquam nubiles extitere, hoc magnificentiſſimum munus eſt gratificatus: vt quem ſibi vnaquæque vellet ex omnibus Athenienſibus, eum ſponſum deligeret. *Herod. lib. 6.*

Aliorum, Conſenſu interim ſuo.

Cùm Rebeccam Abrahami ſeruus Eliezer herili filio Iſaac in matrimonium peteret, frater & mater eius dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipſius voluntatem. *Gen. 24.*

Sara filia Raguelis, dicebat in oratione ſua: Virum, Domine, in timore tuo, non cum libidine mea, conſenſi ſuſcipere. *Tobiæ 3.*

Senatus in Capitolio cœnans eo die, quo P. Scipionis patrocinium Tib. Gracchus tribunus ſuſcepit, auctor fuit, vt Africanus minorem ex filiabus Tib. Graccho deſpóderet. Hac ſponſione facta rediens domum P. Scipio, cùm vxori nouam affinitatem nunciaſſet, indignata mulier dixiſſe fertur, non debuiſſe eum inconſulta matre filiam deſpondere, etiamſi Tiberio Graccho locare potuiſſet. Id reſponſum Scipioni iucundiſſimum fuit, cùm vidit coniugem in eandem ſententiam, in qua ipſe conſtiterat, de locanda filia incidiſſe. At hæc nonnulli de Tiberio filio, & Appio Claudio eius ſocero tradidêre. Nam Polybius, & alij locupletiſſimi auctores, Corneliam, quæ Caium & Tiberium peperit, poſt mortem Aphricani Graccho nupſiſſe ſcribunt. Fuit enim Aphricano Æmilia vxor L. Pauli filia, qui conſul pro repub. ad Cannas occubuit. Ex ea genuit filias duas, quarum maiorem natu P. Cornelio Naſicæ, minorem ſeu in vita ſeu poſt mortem patris, Tiberio certè Graccho nuptam conſtat. *Auctor vitæ Scipionis.*

Carolus Magnus Eginardo epiſtolarum magiſtro filiam portatricem eius deſpondit. ☞ *Vide Titulum. Parentis erga liberos clementia.*

Raptu.

☞ *Vide Tit. Raptus Maritorum, ſub loco Libidinis.*

REPVDIATIO NVPTIARVM.

☞ *Ex loco Amicitiæ huc transferantur ea, quæ de Repudiatione Sponſorum & Sponſarum attulimus.*

Procis, qui nuptias ambierant Lyſandri filiarum, mox inopia eius poſt vitæ exitum erumpente illis renunciauerant, mulctam Ephori dixêre: quod eum, cùm pecunioſum arbitrarentur coluiſſent: iuſtum & probum ex tenuitate compertum repudiaſſent. *Plut. in Lyſandro.*

☞ *Quære Diuortium.*

IN CONIVNCTIONE.

ΠΡΟΑΤΑΙΑ, DESPONSATIO, DESPONSALIA.
Sponſus ſponſæ fidem dat & accipit. Varia
hîc occurrunt: putà
Habitus ſponſi.

Cois in more fuit, vt ſponſi cùm ineunt ſponſalia, muliebri veſte induantur.

Auſpicium.

Apud antiquos non ſolum publicè, ſed etiam priuatim nihil gerebatur, niſi auſpicio priùs ſumpto. Quo ex more nuptiis etiamnum auſpices interponuntur: qui quamuis auſpicia petere deſierunt, ipſo tamen nomine veteris conſuetudinis veſtigia vſurpantur. *Val. l. 2. c. 1.* Etenim ipſo ſponſaliorum die, ſignatoribus & auſpicibus duobus nuptias caſtas & legitimas auſpicabantur noctu, nonnunquam die luce prima: in quo id cauebatur inprimis, ne motus cœli aut terræ fieret, néve turbatiore cœlo & die inquieto fœdus iniretur. Hæc enim præci-

poſt nuptiis aduerſari putabant. Optima auguria à turture & cornice: ita verò demum, ſi par integrum apparuiſſet. Singulares autem vidiſſe, pro peſſimo habebatur. Idcirco in ritibus antiquis ait Orus Apollo tenuiſſe conſuetudinem, hæc vt verba in nuptiis accinerentur, ἐκκόρει κόρη κορώνην, quibus ex felici domo cornix ſingularis, id eſt, vidua vt exigeretur, ancillæ imperabatur. Sanè vtrumque animal adeò ſui cöiugis ſtudioſum, vt eo morte affecto, ſuperſtes nullius appetat præterea cöiunctionem. Cornix verò adeo caſta, vt nullam coïtus perſequi fœditatem, ore concipere credita ſit. Qui tum pro marito auſpicabatur auſpex, idemque paranymphus: qui pro vxore, pronuba dicebatur, quæ vni ſemel nupſiſſet. *Alex. & Scalig.*

SACRVM.

Proteleia, quaſi Præparatoria dicas, diem appellant, qua nuptam virginem parentes in arcem ducunt ad deam, & victimas ob coniugium, quod & τέλος dicitur, immolant. *Suid.*

Poſt auſpicia ſacra faciebant, porcumque Iunoni, deducto ex Hetturia more, immolabant: quam τελείαν fas erat nuncupare. Præterque eam inuocabant Iouem τέλειον, Venerem, Dianam Cinxiam, Suadelam, τέλος veteres aiunt idem fuiſſe quod & γάμος: propterea quòd humanæ vitæ perpetuatio nuptiarum merito perficeretur. His diis deabuſque comæ partem virginis tanquam primitias offerebant. Hoſtiæ verò exemptum fel circum aram proiici ſolitum: cæteræ partes adoleri, quod expectationem faceret futuræ inter coniuges tranquillitatis. *Scalig.*

SPONSIO.

Fuit Antiqui moris, vt qui vxorem ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, eam in matrimonium datum iri ſtipularetur: idque qui nuptum daturus erat ſponderet: qui contractus ſtipulationum ſponſionumque dicebatur Spõſalia, à ſpondendo, vnde etiam ſponſi & ſponſæ nomen ductum, *teſte Ser. Sulpitio, Vlpiano & Florent.* Verrius Flaccus Græcum eſſe mauult, quòd σπονδὰς interpoſitis rebus diuinis facerent. In ea ſpõſione, nec propria nomina ſponſi ſponſæve exprimere fas erat: ſed vir Caius, virgo verò Caia dicebatur. Nudus hic conſenſus, etiam abſque ſcriptura, ſufficiebat: licet in tabulas vt plurimum ſponſalitiæ conuentiones referrentur, & ſponſaliorum arrha ſponſæ à ſpõſo daretur annulus. Sponſalia ſequebantur Nuptiæ, quibus ſponſa in ſponſi poteſtatem veniebat, & vxor fiebat. Tribus olim modis vxores quæri ſolitas, Vſu, Farre, Coemptione, *Arnob.* teſtatur *lib. 4. contra Gentes & Boeth. in 2 Topicor. Cicer.* Cicero ibi duas formas vxorum tradit: vnam Matrumfamiliarum, quæ in manum conuenerant: alteram Vxorum tantum, quæ in manum non conueniſſent. *Vlpian. in fragmentis Inſtitut.* in manum tam farre, quàm coëmptione conueniri ſolitas ſcribit. Nuptias definit Modeſtinus diuini & humani iuris coniunctionem, & Gordianus vxorem rei diuinæ & humanæ ſociam appellat. Eſt igitur contractus quidam Mariti cum vxore, vel Apertus, vel Tacitus. Apertus, cùm dextræ fides apertè intercedit (quod eſt in manum conuenire) certis conſtans cæremoniis, iiſque vel ſacris vel profanis. Sacra fuit Confarreatio, ſolis conceſſa Pontificibus, teſte Boëthio. Atqui à primo Vrbis ortu peræque omnibus nuptiis far interueniſſe *Dion. Halicarnaſſ. lib. 1. Antiq.* indicare videtur, cùm ſacra idcirco coniugia vocari aſſerit, propter communionem libi ex farre confecti, quod Græcis zea dicitur. Sacrificiis alioqui omnibus Far adhibebatur à Latinis, vti à Græcis Ordeũ: quaſque hi ὀλάς, ab ordea, illi far pium vocabant: & mola ſalſa, ſecundũ Sex. Pompeium, nihil erat aliud, quam far toſtum mola contuſum & ſale aſperſum, quo hoſtiæ aſpergebantur. Farre, inquit Vlpianus, conuenitur in manum certis verbis & teſtibus decem præſentibus, & ſolemni ſacrificio facto, in quo panis farreus adhibetur. Atque vt Confarreatione iungebantur, ita Diffarreatione dirimebantur coniugia, teſte Sex. Pompeio *l. 4.* quod erat ſacrificij certum genus, farreo libo adhibito. Cæterum intermiſſam ſuo iam tempore confarreandi adſuetudinem Tiberius Imp. *apud Tacit. lib. 4.* narrat. Profanus autem matrimonij contractus, iſque apertus, Coëmptio dicta eſt. Hanc imaginariis venditionibus peractam, vt & adoptionem, credibile eſt, in eaque facienda numos aliquot dicis cauſa interueniſſe: id quod in aliis quoque legitimis actibus obſeruabatur, in quibus ſpecietenus mancipationum ſolemnia repræſentãda erant. Vir ita ſciſcitabatur, An ſibi mulier eſſe materfamilias vellet? quæ reſpondebat Velle. Mulier itẽ, An ſibi vir eſſe paterfamilias vellet? cùm reſpondiſſet Velle, in viri manũ mulier conueniebat, iunctiſque dextris inter ſe deoſculabantur, *teſte Tertull. de Virg. velandis.* Quæ coëmptione in manum conuenerat vxor, propriè Matrisfamilias nomine exaudiebatur, quoniam non in matrimonium tãtum (vt vxor, quæ etiam Matrona dicitur à matris nomine, etſi nondum adepto, tamen cum ſpe & omine mox adipiſcendo) ſed in familiam quoque mariti & in ſui hæredis locũ veniſſet, & in manu mãcipioque mariti eſſet, aut eius cuius in manu mancipioque maritus erat. Atque hoc eſſe videtur, quod Iurecoſſ. dicebant, In familiam nubere. Ob hunc in alienam familiam tranſitum capite diminui cenſebatur: indéque in minimis capitis minutionibus conuentio in manũ & adoptio numeratur Vlpiano in fragmentis. Mulieri in manum conuenienti tutores auctoritatem præſtabant, vt omnia quæ eius fuerant viri fierent dotis nomine: & Boëthius vxore defuncta quæ in manum conueniſſet, bona eius ad virũ pertinuiſſe bene colligit. Vice verſa mortuo viro ſuperſtes vxor nõ aliter ac patri filia hæres exiſtebat ex aſſe, ſi liberis careret: ſi haberet, æquam cum iis partem ferebat. Porrò tacitus matrimonij contractus & in manum conuentio tacita, Vſu cõſtat, atque adeò vſu partas ac quæſitas vxores eas fuiſſe (quãdo vetuſtatis hæc ſunt inuoluta tenebris) probabile eſt, quæ matrimonij cauſa in domũ abſque coëmptionis ſolẽnibus deductæ: toto vertente anno cũ viro adſueſſent, quæ poſt id temporis ex XII. Tab. in manu mãcipioque viri fuerint, quaſi vſu, id eſt, poſſeſſione viro mancipatæ. Vſus certè legitimum fuiſſe dominiorum quærendorum & adipiſcendorum modum nemo ambigit. Proinde quemadmodum res mobiles anno poſſeſſæ, poſſeſſoris ex iure Quiritum fiebãt: ita quæ nec farre nec coëmptione in manum conueniſſet, ſed in domum duntaxat pro vxore deducta eſſet mulier, tutorib. auctoribus vxor quidem habebatur: cæterum non ante in manum viri conueniſſe cenſebatur, quam apud eum annum, nulla trinoctij abſentia (perfectum enim trinoctium ex lege XII. tabularum vſum interrumpere poterat & interpellare coniugij) interpoſita, impleſſet. Tranſacta verò annua die, tum vſu viro quæſita vxor iudicabatur, pro eoque erat ac ſi in manum ſolennibus verbis conueniſſet (vtpotè vſu ac poſſeſſione, quod ſolennitati defuerat, ſupplẽte) iuſtæque vxoris & Matronæ loco habebatur (etſi ſibi liberi nati non forẽt, teſte Gellio: à matris ſcilicet nomine non adepto, cum ſpe tamen adipiſcendi) hoc ipſo differens à concubina, quod Vxor matrimonij, Concubina conſuetudinis tantum nomine haberetur. Atque ex affectu & animo habentis ea res plerunque cenſebatur. Quanquam in liberæ mulieris eiuſque ingenuæ, quæ corpore quæſtũ non feciſſet, conſuetudine non concubinatus, ſed matrimonium intelligeretur: quam qui in matrimonio habere recuſaret, in legem Iuliam de adulteriis incidebat. Ex earum verò mulierum quæ liberæ eſſent non tamen ingenuæ, aut corpore quæſtum feciſſent, conſuetudine, verum matrimonium an concubinatus induceretur, ex voluntate mariti pendebat. Nam ſi maritali eas honore & affectione proſequerentur, Vxores: ſin minus, Concubinæ cenſebantur. Ex illis ſuſcepti liberi, iuſti ac legitimi: ex his vulgò quæſiti ac Spurij exiſtimabantur. Itaque quæ cõcubina fuerat, mutata voluntate vxor haberi poterat: neque ad matrimonij ſubſtantiam tabularum nuptialium obſignatio neceſſaria erat. *teſte Papiniano & Quintiliano.* Dignitate item vxor à concubina diſtinguebatur. Proinde Commodus, Spartiano teſte, vxorem dignitatis eſſe nomẽ non voluptatis dicebat. Eam quæ vxoris loco ſine nuptiis in domo eſſet, Pellicem dici ex quorundam ſententia Paulus refert: rectiùs verò eam quæ iuncta conſuetudine eſſet cum eo, in cuius manu mancipióque alio matrimonij cauſa foret. *B. Briſſon. I.C. de Ritu nupt.*

SYMBOLA.

Perſæ & Aſſyrij accepta inuicemque data dextra, fœdus matrimonij ineunt, quemadmodum & Germani. Nihil enim apud illos fide erat antiquius. Apud Galatas in ſponſalibus ex eodem poculo vir & vxor ſimul bibebant: vt cõmuni more oſtenderent, eas nuptias probè contractas eſſe, in quibus tanta eſſet coniugũ concordia, vt perpetuo cõmunis cibus & potus grata ſit. *Alex. ab Al. l. 2. c. 5.* Sic Cãma Sinorigẽ vlta fuit.

* Moris quoque erat vt vterque contrahentium aquam & ignem tangeret: quo ipſo ſignificabatur, omnia inter ipſos ita debere eſſe communia, quemadmodum duobus illis elementis ad vitæ huius ſuſtentationem neceſſum haberẽt. Atque id veluti ſignum & arrha erat matrimonij contracti, quemadmodũ hodie annulus. In limine autem domus Ignis & Aqua ponebantur: vtrũque ſponſus & ſpõſa manu tangebant: ipſaque nupta eiuſdẽ aquæ aſperſione luſtrabatur. Hinc vxor Aqua

& Igni accepta apud *Scæuolam in l. Saia 66. §. 1. ff. de donat. int. vir. & vxor.* Cuius rei ea potiſſima videtur ratio, quod Priſci putarent Aquam rerum omnium elementum eſſe. Ignem verò formam. Quæ ſententia & *Varroni* placuiſſe videtur, dum *lib. 4. de ling. Latina*: Igitur, ait, cauſa naſcendi duplex Aqua & Ignis &c. vt ita rerum formas ex aqua per admixtionem Ignis produci. Veteres rectè exiſtimarint? & exinde Ignis atq; Aquæ Sacramento nuptiarum fœdera auſpicatiſſimè ſanciri. Sunt qui ex Aquæ atque Ignis tactione Coniugij commoda ſignificari putent, quæ ex vxoria conſuetudine & vnanimi concordia percipiuntur: cum nihil ferè ſit in rerum natura Igni iucundius, nihil vtilius Aqua, quare Aquam Pindarus optimam, Homero etiam comprobante, nuncupauit. Igneum quoque ardorem auri pari elogio proſecutus *Io. Pierius lib. 4. 6. Hieroglyph.* Taceo de elemẽtorũ iſtorũ neceſſitate: quãdoquidẽ ſine his vita hæc ſuſtineri nequeat. Inde enim aquâ & igni interdictũ fuiſſe damnatis, Feſtus notat, quod & *Ouidius* amplexus eſt 4. *Faſtor.*

An quod in his vita cauſa eſt hac perdidit exul?
His noua fit Coniux, hæc duo magna putant?

Quanquam tactu illo etiam participationem, & communionem bonorum, & fortunarum omnium inter Coniuges adumbratam fuiſſe, non improbabiliter quis dixerit: vt ſcilicet aliarum rerum omnium, non ſecus atque ipſius Aquæ & Ignis vſus communis ipſis eſſe debeat. Videtur id idem Feſtus quodammodo innuiſſe, cum ita ſcribit: Aquâ adſpergebatur noua nupta, ſiue vt pura caſtáque ad virum veniret: ſiue vt Ignem & Aquam cum viro communicaret.

De ritu illo Ignem & Aquam tangendi, ita quidam luſit:

Quærebam noua cur Nupta olim tangere flammam.
Ardentem, & liquidam iuſſa fuiſſet aquam?
Quærenti triplicem ſenior mihi Scæuola cauſam
Reddidit, attollens triſte ſupercilium
Igneus humori mixtus calor omnia gignit,
Quæ terra, & pontus, vaſtus & æther habent.
Tangit Aquam, rutilos Ignes noua Nuptáque tangit,
Fiat, vt auſpicio hoc fertile coniugium.
Ignis & vt purus cenſetur, puráque Lympha:
Sic purum ingreditur fœmina pura thorum,
Tum velut vſus Aquæ nobis communis & Ignis,
Sic commune bonum fœmina virque tenent.
Scilicet omne bonum hoc melius commune eſt quo
Id quondam iuris quod docuère Sophi.
Si tamen inuitos nullos communio cogit,
Cogimur VXORES *cur retinere* MALAS?

Apud Græcos, Macedones, Thraces, Triballos, Pæones panem gladio diuiſum, ſponſum & ſponſam, cum ineunt ſponſalia, guſtare ſolenne fuit. *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 5. & Scaliger. lib. 2. Poet. cap.* 100.

Alexander Magnus viſa Rhoxane Barbari ſatrapæ filia in conuiuio, afferri Macedonio more panem iuſſit, cúmque gladio diſſectum vterque libaſſet, matrimonio eam ſibi iunxit. *Cal. lib. 28. cap. 15. A. L.*

Far toſtum præferebant non omnibus in nuptiis, ſed in iis duntaxat, in quibus viro virgo dabatur vſui tantùm, non autem mancipio: atque idcirco appellabatur ius eiuſmodi nuptiarum, Confarreatio.

Romulus in communicatione panis & aquæ matrimonij fœdus iniſſe traditur.

Lapponum Septentrionalium nuptiæ coniunguntur igne per chalybem è duro ſilice excuſſo, vt ſymbolicè coniugalis amoris occultam, ſed viuidam flammam denotent, & communium liberorum productionem inſinuent. *Olaus lib. 4. cap. 7. Septent. reg. & Zieglerus in Scondia.* An quòd nihil magis ſit neceſſarium illi regioni? quare ad eius quoque reparationem puto ſilicem comparari. *Scalig. lib. 5. Poëtices, cap.* 100.

ATTESTATIO.

Stipulatione apud Rom. facta, & ſponſione ſequuta, ignem & aquam in limine appoſitam vterque tangere iubebatur, qua etiam noua nupta aſpergitur, quaſi eo fœdere inexpiabili vinculo & mutuo nexu forent copulati. Hæc enim elementa ſunt prima naturæ, quibus vita victuſque communis cõſtat: & quibus qui extorres ab hominum cœtu futuri ſunt, interdici legibus ſolet, vbi *Varro* ſcribit & *Feſtus*, & *Plut. in Problem.* nempe quòd generationis cauſa in calore & humore polita ſit: eiúſque rei veſtigium eſt *in l. penult. D. de donat. inter vir.* vbi Scæuola ſignificat, aquæ & ignis adhibitione nuptias celebrari.

Sponſa apud Anglos, poſtquam benedixerit ſacerdos in templo incipit bibere, ſponſo & reliquis aſtantibus idem mox facientibus. *Polyd. lib. 1. cap. [illegible] de Inuent.*

MVNERA.

Dona & munuſcula virum ab vxore vel contra accipere, legibus erat & ſcripto iure Rom. vetitum: nefas exiſtimantes, quos legitimus amor coniunxiſſet, donis videri potius allici, quàm coniugali amore conciliari. Anulus tamen ſponſæ dono mittebatur à viro, qui pronubus dictus, is enim erat ferreus, & ſine gemma, priſca, videlicet ſecula & antiqui victus parſimoniam, ac frugales mores deſignans: vel gemma aberat, vt rei deſcriberet ſimplicitatem. Materia ad conſtantiam ſpectabat. Forma anuli ad perpetuam iunctionem. Contrà, *teſte Varrone*, ſponſa ex tribus aſſibus, quorum vnum in manu, alterum in pede, tertium in ſacciperio, hoc eſt, maiore crumena ferebat: primum ſponſo dabat, quaſi eum ſibi illo pretio coëmtum eſſet habitura. Alterum in foco diis Laribus deponebat: quem & igni luculento, & corollis ſua manu (namque alia non licebat) plexis, vt ait Plautus, augebat. Tertium in vicino compito defodiebat.

Apud Germanos ſponſus complacitæ mulieri, quam ducere animo deſtinauit, dotem dat: qua exhibita, frenatum equum & boues, ſcutum, gladium, & arma, tanquam pignus amoris, vxori mittit. *Tacitus.*

CERTAMINA.

Apud Sacas nupturæ cum ſponſo certamen priùs ineunt. In quo cùm ſponſa ſuperior eſt, per omne vitæ tempus viro imperat: ſi inferior, ſub mariti imperio eſſe cogitur. *Ælian. lib. 12. de Varia hiſtoria.*

ΑΠΑΥΛΙΑ SPONSVS SPONSAM IN DOMO paterna quærit, adit. NVPTIÆ propriè. Conſideretur.

TEMPVS IPSARVM NVPTIARVM.

Perſis nuptias contrahere, aut maritale coniugium inire, initio verni Æquinoctij tantummodo permittitur: reliquo anni tempore non licet. *Alex. ab. Alex. lib. 2. cap. 5.*

Inauſpicatum Rom. exiſtimabatur, mulieres Maio menſe nubere: ſiue quòd eo menſe vmbra Remi occiſi à fratris Celere, creditur apparuiſſe nutritio ſuo Fauſtulo, atque Accæ Laurentiæ, mandaſſeque vt manibus ſuis iuſta perſoluerentur. Vnde & Romulo auctore, feſta Remuria dicta. poſteritas mutata litera Lemuria, velut à Lemuribus appllare cœpit Et vmbris maiorum his diebus parentari ſolitum, atque ob id dies illi inter feriales habiti, ac nuptiis nefaſti. *Ouidius in Faſtis*:

Nec vidua tædis eadem, nec virginis apta
Tempora quæ nupſit, nec diuturna fuit.
Hac quoque de cauſa, ſi te prouerbia tangunt.
Menſe malas Maio nubere vulgus ait.

Plut. in Probl. Rom. alias quaſdam cauſas refert, vel quòd medius intercedat inter Aprilem, Veneri ſacrum, & Iunium Iunoni dicatum, quarum vtraque dea nuptiis præſidet: proinde propter auſpicium deæ, aut maturantes paulũ nubebant Aprile aut puſillum prorogantes Iunio. Vel propter funeſta quædã piacula, quibus per id temporis vtebantur Romani, hominum effigies de ponte in Tiberim præcipitantes, cum antea Græcos conſueuiſſent. Atque ob id Flaminicam Iunonis ſacerdotem, quaſi luctum illis diebus agere, nec vllo ſolemni cultu ſolitam vti. Vel quod Maius à natu maioribus, Iunius à iunioribus denominatus eſſe videatur. *Eraſm. in Chiliadib.*

Cur in feſtis publicis nubere, non erat fas Virgines Romæ, cum tamen viduæ tunc nuberent? Vtrum, vt Varro eſt auctor, quòd mœſtæ nubant virgines, mulieres lætæ: feſto autem non liceat quicquam per mœſtitiam agere, nec coactè? An potiùs quod virginibus honeſtum ſit, non paucis, viduis turpe, multis nubere præſentibus. Hinc primæ optabiles nuptiæ, odioſæ ſecundæ ſunt, erubeſcunt namque, ſi viuis prioribus viris elocẽt ſe aliis; ſi defunctis, lamentantur. Itaque ſilentio malunt, quàm cum tumultu deduci. Feſta autem retrahunt vulgus, his vt vacare nequeant. An quòd, cum Sabinorum natas, quæ virgines erant feſto rapuiſſent, implicati fuerunt bello: pro inauſpicato habuerunt ſi filiæ diebus feſtis nuberent? *Plut. in quæſt. Rom.*

Nuptiis cópulandis Calendas, & Idus religioſas, id eſt, deuitandas Romani cenſuerunt. Hi enim dies feriati ſunt. Feriis autem vim cuiquam fieri, piacnlare eſt. Ideo tunc vitantur nuptiæ, in quibus fieri vis virginibus videtur. Sed Verrium Flaccum, iuris Pontificij peritiſſimum, dicere ſolitum refert Varrò quia feriis tergere veteres foſſas liceret, nouas facere ius non eſſet: ideo magis viduis, quàm virginibus idoneas eſſe ferias ad

nubendum. Nonæ feriatæ non ſunt, & tum neque ipſæ nu- A ptiales. Nam quia primus nuptiarum dies verecundiæ datur: poſtridie autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet adipiſci, & rem facere diuinam: omnes autem poſtriduani dies, ſeu poſt Calendas, ſeu poſt Nonas inhabiles nuptiis eſſe dixerunt, ne nupta aut poſtera die libertatem auſpicaretur vxoriam, aut atro immolaret, quo nefas eſt ſacra celebrari. *Macrob.lib.*1.*Saturn.cap.*16.

Nuptiæ prohibitæ Rom. dum Ferialia, ſeu Parentalia fiunt. ac diebus impuris, & quibus ancylia in templo Martis nondū condita ſunt, vel feſtis diebus, & menſe Iulio, niſi poſt Idus, quenquam nuptiis copulari religioſum erat. Quinetiam animaduerſum eſt, poſtera die à Nonis, Idibus, vel Calendis, vxorem ſponſamve ducere Romanis non licere: ſed eos dies velut triſti omine infames & deteſtabiles cenſeri: quoniam hi dies atri decreto pontificum habentur: quibus legiones educere, aut acies cum hoſte committere, vel quicquam publicæ rei agere, religio non ſinit. *Alex.lib.*2.*cap.*5.

Deductio ſponſi in ædes ſoceri.

Abſoluto ſacrificio diei nuptialis, in ſoceri ædes deduceba- B tur ſponſus ab eo, quem Græci παράνυμφον, quaſi eius aſſeclam nominarunt: aliqui etiam νυμφευτὴν, alij πάροχον vocabant. quemadmodum mulier, quæ ſponſæ aderat, νυμφεύτρια dicebatur illis, nobis Pronuba.

Athenis ingredienti ſponſo, in caput ex editiore loco, ficus, palmulæ, legumina ſpargebantur. Nunc quibuſdam locis etiam triticum demittunt. *Scal.lib.*3.*Poët.cap.*100.

Raptus ſponſæ.

Nuptam vir è ſinu matris dicis cauſa apud Rom, rapiebat: aut ſi ea non erat, ex proxima neceſſitudine: quod, vt ait Feſtus, ea res feliciter Romulo ceſſerat.

Cultus corporis Coniugum nuptialis.

Apud Indos, niſi nubentes vnguento, quod ex arboribus Phaſis fluminis diſtillat, delibuti forent: neque matrimonium, neque cognationis iura legitimè contrahi putarunt. *Alex.lib.*1.*cap.*24.

Apud Latinos vſus erat, vt noua nupta ſponſuſque vitta purpurea candido diſtincta, aut veſte verſicolori amiciatur, aut C iugum pariter ſubeant (vnde & Iuno Iugalis dicta eſt, quaſi æquiſſimo iure & concordibus animis inuicem necterentur, ſocietaſque & communicatio vitæ coita foret) aut caput obnubant, vnde Nuptiæ dictæ. *Alex.*

Cultus ſponſi.

Moris fuit Athenis, vt nuptiarum die ſponſo per puerum genere proximum (quem λουτροφόρον vocant) balneum è fonte, qui nunc Enneacrunos, olim Calirrhoë dicebatur, afferendum curarent. Etiam in eorum ſepulcris qui cœlibes deceſſiſſent, puer ſitulam tenens collocabatur. *Suidas.*

Cultus, Ornatus ſponſæ.

Apud Rom. caput haſta gladiatoris, quæ in corpore mortui ſtetiſſet (quæ celibaris dicta eſt) ſponſa comam ornabat, & frontem à coma ſecernebat. Opinari licet, quaſi fortes ea de cauſa viros ſe geniturам ominetur, aut quod matronæ Iunonis Curetis in tutela ſint, quæ ita appellabatur à ferenda haſta, quæ Sabinorum lingua curis dicitur, vel quod nuptiali iure nubens, viri Imperio ſubiiciatur, quia haſta armorum & Imperij ſumma eſt. *Plut.in quaſt.Rom.*

D Apud Græcos ſponſa verbena, quæ Veneri dicata eſt, & floribus herbiſque à ſe lectis corollam texit, eamque ſub amiculo defert. *Alex.*

Locrenſibus in vſu erat, vt matronæ ex lectis floribus nectant coronas: nam empta geſtare ſerta, vitio dabatur. *Alex.*

In Bœotia ſponſam obtegentes, aſparagonia coronabant nam vt ea ſuauem ex ſpina acerrima fundit, fructum, ſic noua nupta primam aſperitatem ſuam non reclinanti nec indignanti marito, vrbanam iucundamque vitæ ſocietatem præſtabit. *Celius lib.*28.*cap.*18.*A.L.*

In Anglia ſpicea corona ſponſa redimita capite, præſertim ruri, ducitur, vel manu gerit ipſam coronam. *Polyd.lib.*1.*cap* 4.*de Inuent.Rerum.*

Obtectio.

Tum verò operiebatur virgini caput atque facies: vnde ab obnubendo Nuptiæ dictæ ſunt. Id velum erat Græcis ἑανὸς & καλύπτρα, à Latinis Flammeum & Croceum, propterea quod lutei coloris eſſet, vt ne pudor virginis proderetur: aut ſi quid animaduerteretur in facie ruboris, is è velo color non è genis emicare putaretur. Eo certè matronæ ſpectatæ pudicitiæ tegebantur: eoque Flaminica, hoc eſt, Flaminis vxor vtebatur, cui diuertere à viro non licebat, ideo ſine diſſidio matrimonium fore opinabantur, teſte Feſto. Alij nubentium capita velari E conſueſſe ſcribunt, vt ſe maritis obnoxias perpetuo futuras intelligerent, ac proinde humilitatem præſtarent. At *in libro de Patriarchis Ambroſius* id pudoris gratia factitatum ſcribit. Priorem tamen ſententiam comprobat idem ſuper primam ad Corinthios Epiſtolam, *Cal.*28.*cap.*15.*A.L.*

Apud Spartanos in more fuit, vt virgines innuptæ, & quæ nullo coniugij fœdere iunctæ eſſent, facie inuelata & aperta: nuptæ verò, niſi velata parte oris, & aperto capite, foras prodirent. *Alex.*

Veſtitus ſponſæ, Cingulum.

Apud Germanos, cùm ſponſa ad virum ire parat, in ipſo nuptiarum celebri officio rectam tunicam & puram togam induit.

Feſtus ſcribit, Cingulo nouam nuptam apud Rom. & Græcos præcingi, quod vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis: vt ſicut illa in glomos ſublata coniuncta inter ſe ſit, ſic vir ſuus ſecum cinctus vinctuſque eſſet. Hunc Herculeum nodum nemini niſi ſponſo in geniali thoro, & dum ſacrum nuptiale fit, ſoluere, permittitur, omnis cauſa ſcilicet, vt in ſobole gignenda, educendiſque liberis, ſicut Hercules, fœcundus foret, eo F argumento, quod illum eximiæ fœcunditatis (quippe qui ſeptuaginta ex ſe liberos reliquit) fuiſſe dicunt. Zona quoque nouam nuptam circumcingi, quæ nuptiarum die à viro ſoluebatur nonnulli ferunt. Id *Homerus in Odyſſea*, de Tyro virgine à Neptuno compreſſa teſtatur. *Et Catullus.*

Quod zonam ſoluit diu ligatam.

Noua præterea nupta cinniligio præcingebatur, id vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis, vt cùm ille vir vinctus cinctuſque eſſet. *Polyd.lib.*1.*cap.*4.*de Inuent.* & *Alex.*

Locus. Seſſio Sponſæ.

In lanata pelle noua nupta, nuptiali mundo comta, Romæ conſidere ſolebat: vel ob vetuſtum morem, quod antiquitus homines pellibus conſopirentur: vel atteſtaretur, lanificium ſe præſtaturam viro. *Cal.lib.*27.*cap.*14.*A.L.*

Luſitanis in roſeis tantum ornamentis ſponſas locare permittitur, alterius generis non permittitur, *Alex.* G

Deductio ſponſæ.

Apud Romanos, teſte Feſto, prætextati pueri patrimi & matrimi, id eſt, qui patrem & matrem haberent, nubentem ducebant, vnus qui facem ex alba ſpina (de qua *Plin.l.*16.*c.*18.) præferret (nam noctu, vt ait *Plut.in Problematis*, nubebant) duo qui ſponſam manu tenerent: & ea fax in Cereris honorem præferabatur (vt quemadmodum Ceres mortales alit, quæ terræ mater, ac cunctarum frugum creatrix habetur: ita noua nupta mater familias poſt facta, filios nutriret) puerorumque & puellarum cantibus inter ſe reſpondentium ea deductio celebrabatur. O hymen hymenæe, hymen hymen ô hymenæe. *Plutarchus* quinque fuiſſe faces ſcribit, quod is numerus maximè nuptiis conueniret.

Apud Rom. etiam erat qui far toſtum præferret, ſcilicet quia nihil confarreationis fœdere in ſponſalibus religioſius fuit. Ideo in dirimendis nuptiis, & ſi quando, vir ab vxore diuertere contendit, diffarreationem fieri accepimus. *Alex.*

In Anglia duo pueri, velut paranymphi, id eſt, auſpices, qui olim pro nuptiis celebrandis auſpicia capiebant, nubentem ad templum, vbi ei & marito ſacerdos benedicat, & inde domum duo viri deducunt, & tertius loco facis, vaſculum aureum vel argenteum præfert. *Polyd.lib.*1.*c.*4.*de Rerum Inuent.* H

Apud Lappones, nuptiis per ignem celebratis, ſponſam armelinis pellibus ac zibellinis ornatam, rangifero, quaſi domeſticato ceruo, amicorum inſigni caterua, ſecundum familiæ excellentiam comitatam, agnati imponunt: atque ita in thalamum, vel tentoria, mediantibus tripudiis, fœcunditatem & ſanitatem precantes inducunt. Maritus verò lynceis ornatus pellibus, aut mardurinis, tanquam patricius Venetus, incedit: precio pellium æquè æſtimandus, vt alij gemmis onuſti, vel torquibus deauratis. *Olaus lib.*4.*cap.*7.*Sept.regionum.*

Luſtratio.

Cùm priſci putarent Aquam rerum omnium elementum eſſe, Ignem verò formã: vtrumque in limine poſitũ ab vtroque manu tangebatur: ipſaque nupta eiuſdem aquæ aſperſione luſtrabatur. Tum ex eo igni faces accendebantur ab ædilibus, quinque numero, quot & illos fuiſſe Varro annumat, vt ſcribit Plutarchus, quas faces Cereos appellabant. Sanè vnius tantum

A cerei mentionem facit Plautus Eas faces aliæ gentes ex picea, pineave tæda cædere: Romanos Paſtores raptis Sabinis & ſpina arbore temere inuentæ confeciſſe: quam materiam poſteri quoque expetierint. Alij malunt facultatum numerum à numero deorum coniugalium. Ædiles enim tres tantum fuiſſe, non quinque. *Scalig.*

Inuenio facem in nuptiis in honorem Cereris prælatam, aquaque aſperſam nouam nuptam, ſiue vt pura caſtaque ad virum veniret, ſiue vt aquam atque ignem cum viro communicaret. Quod Seruius. Varro ideo dicit faces præire nuptas, quod antea non niſi noctu ducebantur à ſponſis. *Homerus Iliad. σ.* νύμφας ἐκ θαλάμων ὑπὸ λαμπομενάων ἠγίνεον ἀνὰ ἄστυ. *Brodæus in 3. Epigram.*

Faces pronubæ, & quæ vni ſemel nupſerant, ante congreſſus coniugales nouæ nuptæ deferebant. *Alex.*

SACRVM.

Τέλεια, nuptiale ſacrificium, & nuptiarum diem atque dixerunt, atque etiam tum à nuptiis, tum ab earum numine Iunone idem ſacrificium ὀψιτέλεια, vt ait Pollux Sub veſperum, aut noctu potiſſimum celebrabatur.

B Iunoni Nuptiali τῇ γαμηλίᾳ vel τελείᾳ ἥρᾳ, rem diuinam quum facerent, è victima, fel exemptum poſt aram abiicere, moris fuit receptiſſimi: inuente (opinor) eius quiſquis fuit auctore, bilem prorſus irámve à coniugali ſequeſtrandum iucunditate. Vt enim vini, ſic & matronæ auſteritas vtilitatis plurimum, amarulenti nihil interfuſum habere congruenter debet. *Alexand. & Cæl. lib. 28. cap. 21. A. L. ex Plut. Præceptis connub.*

Apud Hetruſcos, in coniunctione nuptiali viri ſublimes porcum immolant, quaſi diis teſtibus illud bene ceſſurum, & futurum inuiolabile. Quod quidem dirimere non licebat, niſi diuortio, morte, captiuitate, vel ſeruitute. *Alex. lib. 6. cap. 4.*

Mos Veterum fuit, Mercurium iuxta Venerem in nuptiis collocare: veluti innuerent, nuptialem voluptatem ratione aptóque ſermonis inprimis indigere: item τὴν πειθὼ & τὰς χάριτας, id eſt, Peitho, ſiue Suadelam & Gratias: vt quæ voluntas ferebat, ab alterutro ſine pugna citráque contentionem vllam inducti transigerent. Venerem nihilominus dictam veteribus comperto informe numen, quia veſpertina mulieribus opituletur, viris autem matutina. *Cælius lib. 28. cap. 18. Antiq. Lect.*

C Græcis nubentium matribus tenere faces in nuptiis negotium datur, quod δᾳδουχεῖν dixere: ſimúlque carmina & Feſcennios versus, atque ſacrum hymnum, quem Epithalamium vocant, decantare: atque in his quinque deos precari ſolebant, vt nouæ nuptæ volentes & propitij adeſſent, prolemque fœcundarent, Iouem adultum, Iunonem adultam, Venerem, Dianam, & Suadelam Namque hæc numina coniugiis præeſſe putabant. *Alex.*

Cinxiæ Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptiis, quod initium coniugij, ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta.

Apud Rom. nuptura, antequam ſponſum accederet, in ſinu Mutini dei aliquamdiu ſedebat, felicem nuptiarum euentum à volente propitioque efflagitatura. *Alex lib 6 cap. 4.*

Euariſtus Pp. Romanus primus decreuit, inceſtum haberi connubium, cui ſacerdos non adfuiſſet, conſecraſſetque illud, D ac niſi puella à parentibus ſolenni more viro deſponſa foret. Nonnemo Sotero id aſſignat. *Polyd. lib. 5. cap. 5. de Rerum inuent.*

Apud Suecos & Gothos quando ſacerdotis benedictione ſponſus ſponſæ anulum coniugij exhibet: adſtantes vtrique alapam infligunt, vt meminerint datæ fidei. *Olaus lib. 14. c. 19.*

LOCVS NVPTIARVM.

Nymphææ domus publicæ erant, in quibus ſolebant nuptias celebrare ij qui anguſtiores habebant domos, quam vt nominum multitudinem capeſſerent. Et eæ erant coniunctæ domibus maximis, in quib. Senatus celebrabatur: quod apertiſſimè docet *Zonaras in Leone I.* vbi crudele & horrendum Conſtantinopolitanum incendium deſcribit. *Cuſpin. in Valens.*

COENA; CIBVS, POTVS

Parata cœna nuptiali, ex Hetruſca diſciplina porcum mactabant, & ad acuendam venerem bulbos, pineos nucleos, erucas, piper, præter cæteras epulas apponebant. Alij ſimplerique papaueris ſuccum, lacte & melle dilutum exhibuêre. *L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.*

Solon, niſi malo cydonio epulis adhibito, viri thalamum ſponſam ingredi, promulgata lege vetuit. E

Babylonius vir & vxor non miſcentur, niſi thymiamate præguſtato. Carthaginenſes in nuptialibus cœnis thynnorum conciſis carnib. veſcuntur. *Alex. & Scalig. l. 3. Poet. c. 100.*

Apud Perſas nuptiæ in initio verni æquinoctij celebrantur, ſponſus in thalamum procedit, comeſto prius malo vel cameli medulla, præter id nihil eo die. *Strab. lib. 15.*

Naueratitarum nuptialibus cœnis cauebatur ne quis ouum intuliſſe vellet, aut μελίπηκτα, id eſt, mellita. *Cal. lib. 27. cap. 17. A. L. ex Athenæi lib 4.*

HYMNI & CHOREÆ

Dicebatur Hymenæus cum choreis, ita vt vnus quiſpiam canerec, quoad Epiphonema ſubinferret. Quo pronunciato, vniuerſa chorea Hymenæum totidē numeris retinebat. *Scalig.*

Græcis ἀμοιβαῖον carmen in nuptiis modulatis vocibus canere ſolenne fuit, quod feſto nuptiarum die Thetidis & Pelei, deos decantaſſe olim ferunt. Idem in nuptiis, ὑμὴν ὦ ὑμέναι' ὦ, clamitabant. *Ariſtophanes in Auibus.*

F Athenis inconditum carmen in nuptiis cănebatur: Bonos ama, timidos repelle: ſcimus enim, timidorum vbique paruam eſſe gratiam *Plato in Gorgia,* in nuptialib conuiuiis cantilenam decantari hunc in modum, memoriæ prodidit: Formoſum eſſe ac diuitem, ac bene valere: ſummum exiſtimari bonum.

Cur apud Rom. celebris ille canitur in nuptiis Talaſſius? Vtrum à lanificio? ſiquidem quallum thalatum vocant: ſponſámque quando introducunt, pellem caprinam ſubſternunt. Illa infert colum lana circumuolutam & fuſum, lanáque viri fores ob'uoluit. An quod produnt ab hiſtoricis, eſt verum, iuuenem fuiſſe bello fortem ac cætera probum Talaſſium nomine. Cùm autem raperent Romani Sabinorum filias, quæ ad ſpectaculum venerant, adducebatur à popularibus & clientibus Talaſſij formæ virgo præcellenti, clamantibus ſecuritatis gratia, & ne quis manus admoueret, aut corriperet puellam, eam Talaſſio ferri. Igitur reliqui honoris Talaſſij cauſa gratulabundi applaudentéſque comitati ſunt & proſecuti. Hinc quia feliciter ceſſit hoc connubium, aliis quoque obtinuit vt acclamarent Talaſſium, ſicut Hymenæum Græci. *Plut. in quæſt. Rom. & in Pompeio, & Liuius lib. 1. Decad.* G

LECTI PRÆPARATIO.

Vt Genialis apud veteres Rom. lectus duabus culcitris id Genij honorem parabatur eximiè: ſic à Catullo dictum puluinar eſt, vt reor, à generando Græcis thorus παράδοξος, propterea quòd velo eſſet obtectus. Eum lectum duabus culcitris adornanetat iam fœmina, quam & νυμφεύτειαν, & θαλαμηπόλον Græci vocitarunt.

In ædibus ſoceri ſponſo thalamus adornabatur; vbi fierent nuptiæ, ſi ſponſa eſſet virgo. Si autem vidua eſſet, ad ſponſum ducebatur. Qui deducebat, Nymphagogus nominabatur. Inde pronuba accepta vna ex facibus, lucernam coniugalem peruigilem pernoctémque futuram accendebat: atque illicò extinguere mos erat. Eas verò ne ſub lecto conderent, néve ſeruatas ad rogum ſtruendum deferrent, pro auſpicatiſſimâ lege habebatur. *Scalig. Alex.*

DEDVCTIO AD LECTVM

Vbi ſatis cantus & ſaltationum, à prætextatis in thalamum deducebatur, quinque facibus comitata, quas ab Ædilibus accendi, & ex ſpino arbore fieri erat auſpicatiſſimum: quandoquidem ex hac arbore in raptu Sabinarum mulierum paſtores faces accendiſſe ferantur. *Scalig.* H

Rapi ſolebat fas prætextati, qui præluxerat, ab vtrinſque amicis, ne aut vxor eā ſub lecto viri ea nocte poneret, aut vir in ſepulcro comburendā curaret: quo vtroque mos propinqua alterius captari putabatur. Prætextatis diſcedentibus, pronuba apprehenſa ſponſæ manu eam ad genialem lectum ducebat.

Ex veteri Græcorum ritu eſt, nubentium matres in nuptiis faces tenuiſſe, quòd illi δᾳδουχεῖν dicunt. Id ἐν φοινίσσαις monſtrat Euripides:

ἐγὼ δ' οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον
ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ,

id eſt, Neque ego tibi lumen ſuccendi in nuptiis legitimum; ſicuti beatam addecet matrē. Sed & in Apollonij Argonauticis Iuno inquit δᾳδουχῆσαι τῇ Θέτιδι, id eſt, facem prætuliſſe Thetidi, ob beneuolentiam, dum matris officio fungitur: ſic verò ait:

αὐτὴ δ' ἀλλὰ χέρεσσιν ἀνέσχεθον
νυμφιδίην, κείνης ἀγανόφρονος εἵνεκα τιμῆς.

Cal. lib. 28. cap. 15. A. L.

Spartani ex Lycurgi inſtituto vxores ducebant raptu: raptas adducebat pronuba, capilloſque eius cute tenus circumtondebat: inde tunica virili & calceamentis indutam, in thoro ſine lumine ſolam locabat. *Plut. in Lycurgo.* A

In Coo Inſula ſponſus veſte muliebri amiciebatur *Scalig. lib. 3. cap. 100. Poët.*

Apud Suecos & Gothos multæ habentur ceremoniæ circa lecti nuptialis introitum, vt ſacerdos canat hymnum: Veni creator ſpiritus, cum inuocatione diuini auxilij: ſed & cibi delicati illis lectum iam ingreſſis exhibeantur, vt iis cum aſtantibus breui mora veſcantur: tandémque valedicentibus amicis ſua pace fruantur. Sequenti die noua nupta capite velato affabili inceſſu conuiuis argenteos ſcyphos electiore liquore repletos, in ſignum quod materfamilias effecta ſit, liberaliter propinat. *Olaus l. 40. l. 10. Septent. regionum.*

DETECTIO.

Ad thorum perducta à ſponſo detegebatur: à quo etiam eius detectionis cauſa dona accipiebat, quæ & idcirco ἀνακαλυπτήρια, & quia tunc ab eo quaſi primum videretur ὀπτήρια quoque, & quod eam alloqueretur, προσφθεγκτήρια dicta ſunt.

B IANVÆ CLAVSIO.

Vbi omnes diſceſſiſſent, ſponſus clauſa ianua diſponebat cuſtodes foris, quorum opera muliercularum importuna vel pietas vel ſimulatio à foribus arceretur.

COMESTIO MALI.

Solonis inſtituto apud Athenienſes ſponſa cùm ſponſo concluditur, vt malum cydonium voret cum eo. *Plut. in Solone.*

LVSTRATIO.

Tobias iunior, ipſa nuptiarum nocte iuſſus ab Angelo Raphaële ſub pallam Saræ ſponſæ ſuffitum facere ex iecore ceti, quem interfecerat, vt dæmonium abigeret.

CINGVLI SOLVTIO.

Cunctabundæ virgini pronubæ ſtria duobus digitis cingulum ſoluit, quod Dianæ, ob eam cauſam λυσιζώνῳ, à Latinis Cinxiæ cognominatæ dicabat: erat autem cingulum illud ex ouilla contextum lana, eóque nexum nodo, qui Herculanus vocabatur: propterea quod heros ille fœcundiſſimus ab antiquis creditus ſit: quippe cui ſeptuaginta liberi ſuperſtites fuiſſent, quique ſeptem diebus quinquaginta Theſtij filias è virginibus mulieres feciſſet. De virginum cinctu ambigitur: qui- C dam enim dixêre, cingi ſolitam virginem in ipſo ſponſalium apparatu. Quæ tamen ſententia Catulli auctoritate deletur: quippe in Hendecaſyllabis Atlantam virginem non in ipſis nuptiis à pronuba aut alio cinctam innuit, ſed tanquam mos is fuerit virginibus, nunquam diſcinctam proceſſiſſe: vbi ait: *Quæ zonam ſoluit diu ligatam. Scalig.*

VENVS NVPTIALIS.

Apud Spartanos ſponſus non vino grauis, nec deliciis confectus, ſed ſobrius cum in conuiuio ſolito cœnatus eſſet, latenter ingreſſus ſoluebat ſponſæ cingulum, eamque in lecto collocabat. Nec longo ibi ſpatio commoratus, abibat modeſte, conferebatque ſe cubitum, quo antè fuerat ſolitus cum cæteris iuuenibus: quem modum deinceps ſeruabat, ac tranſigebat cum coætaneis dies & noctes. *Plut. in Lycurgo.*

Græci etiamnum hodie dicuntur in more habere, vt ſponſarum colla pridie nuptiarum filo dimetiantur: poſtquam verò concubuerit, manè eodem filo explorent, officióne mariti ſponſus ſit functus. Venus enim corpus propter calorem au- D ctum dilatat & præſertim collum, per quod iugulares arteriæ ad caput aſcendunt, velut intumeſcere faciunt. Hinc Catullus in Epithalamio quodam:

Non illam nutrix matutina luce reuiſens
Heſterno poterit, collum circundare filo.

Naſamonibus mos eſt, cùm quis primum ducit vxorem, prima nocte vt ſponſa ſingulos conuiuas obeat veneris gratia, & vt quiſque cum ea concubuit, donum det illi quod ſecum habet domo allatum. *Herod. lib. 4.*

Baleares in epulis quæ cum domeſticis amiciſque in nuptiis fiunt, primus ſecundúſque, & deinceps ſecundum ætatem reliqui, nuptam magno numero cognoſcunt. Vltimus ſponſo locus ad vxorem datur. *Diod. l. 5. c. 6.*

Apud Troglodytas, feminas viris deſponſatas primis noctibus cognati affineſque producunt, illaſque promiſcuis adulteriis patêre ſinunt. Poſtea perpetuæ pudicitiæ adſcriptæ, ſeueriſſimis pœnis, vel minima coniectatione, ſi deliquiſſent, coërcebantur. *Alex. lib. 4. cap. 2.*

Volſinienſes ſeruili preſſi dominatu: filias ingenuas ſponſo iam deſtinatas, ſeruis priùs delibandas dare cogebantur. *Idem.* E

Adrimachidæ Pœni virgines nupturas regi exhibent. Quæ illi placita fuerit, eam deuirginat. *Herod. lib. 4.*

CANTVS, LVSVS.

Matres nubentium tenebant faces (quod δᾳδουχεῖν dixêre) ſimulque carmina & Feſcenninos verſus, atque ſacrũ hymnum decantabant. Feſcennina autem erant procacia & laſciua carmina, in nuptiis decantari ſolita per ludum iocúmque amores, gratias, & miſtos leporibus luſus continentia. *Alex.*

Interea iuuentus, cum nucibus aderat, quas cum ſtrepitu, fremitu, cantu ſpargerent, quarum mentionem habes & apud Virgilium, & in Epithalamio Catulli. Cauſam aliter alij agnoſcunt: vel quia (inquiunt) quaſi tripudium faciunt iactæ nuces. Vel propterea quòd illæ putamine, cute, teſta, corio medullam tegunt: vti pari munimento à coniugibus protegantur fœtus. Rectius ſic: Nucibus pueri ludere conſueuêre. Proinde Perſius per illa verba: Nucibus facimus quæcunque relictis: oſtendit è primori ætate egreſſionem. Spargit nuces igitur, id eſt, omittendas animi laxationes, nouáque œconomiæ ſtudia auſpicanda, interpretantur. *Scalig.* F

ΕΠΑΥΛΙΑ. SPONSVS SPONSAM domi ſuæ recipit. REPOTIA.

☞ *Sunt qui Epaulia, Repotia. id eſt, diem ipſum poſt nuptias ſecundum appellari, opinentur (vti Προαύλια, pridie nuptiarum) in quo ſponſo primùm ἐναυλίζεται ἡ νύμφη, in ſponſi cubile adducitur. Eraſmus in Adagiis. Cælius lib. 18 cap. 18. A. L. ex Suida & Polluce.*

Duci vxor dicebatur, quæ ex patris domo in mariti domum deducebatur. Poſt verò inſtitutum eſt, vt etiam abſentis viri domum duci vxor poſſet. *Hotoman. de verbis Iuris.*

EVOCATIO SPONSÆ.

Apud Rhodios noua nupta per præconem in mariti domum aduocabatur, & ſponſus domi ſedens aduenientem excipiebat.

EGRESSVS SPONSÆ.

Apud Græcos (vt Pauſanias ait) media locatur ſponſa in nuptiali curru, ſponſo & neceſſario affini iuxta comitante, quem parochum vocant: cuius axem apud Bœotos pro foribus incendebant, vt ſignarent illam ibi perpetuo manſuram, G neque vlla tempeſtate inde receſſuram. Quod ſi curru ſponſa non ſubueheretur, ſed pedibus mariti domum peteret, Chamæpus dicebatur. *Alex.*

Rom. nubentem non ſinunt ipſam ædium limen tranſire: verùm illi, qui eam deducunt, extollentes transferunt. Vtrum quod primas vxores raptu partas ita domum intulerunt, non ingreſſæ ipſæ ſunt? An videri volunt vi compulſas, non vltrò, in domum penetrare, vbi virginitatem ſunt reſoluturæ? An certe ſignificant neque exceſſuram per ſe, niſi coacta ſit, neque deſerturam domum quomodo eſt, cùm ingrederetur, coacta. *Plut. in quæſt. Rom.*

Illud nunc quoque aliquot Italiæ locis ſeruari vidimus, vt egrediens paterna domo nupta pedem tollat, neve attingat limen. Et rei diuerſas cauſas aſſignarunt: mihi illa propior videtur, ne magicis pharmacis lædi poſſet, quæ ſub limine ad deſtruendum coniugium vel concordiam vel vim genitalem, defodi ſolent à veneficis. *Scalig.*

Idem apud Luſitanos fieri Alexander teſtatur. H

DEDVCTIO, POMPA.

Athenis mos erat, vt in nuptiis puer quiſpiam induceretur vndique ſpineis frondibus, & quernis glandibus opertus, coronatuſque, canas geſtans panibus impletas. Dicebat autem hæc verba:

"Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.

Ea vox (quæ poſtea in prouerbium abiit) bene ominabatur ſponſo ſponſæque, tanquam ad meliorem vſque fortunã profecturis. Malum enim vocabat ſpinas & glandes, panes bonũ, propterea quod ſteriles ſpinæ, iuxta prouerbium, οὐ γὰρ ἀκάνθας. Quinetiam glandibus victitabant agreſtes illi priſci, iuxta illud: ἄλις δρυός, ἄλλα διατῶν. Reperto frumentorum vſu, glandium eſus faſti diri cœptus. Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte, ſignificat id dici ſolere ab iis qui initiabantur, cùm peractis initiis, quibus agitabantur ante myſteria, iam ad honorem initiationis admitterentur. Nam Æſchini obiicit, quod noctu miniſtrans initiandis, abſterſo luto iuſſit eos dicere: ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. *Eraſm. in Prouerbiis, ex Suida.*

Apud

A

Apud Rom. ſponſa domo egrediebatur, præcedente tibicine, & eo qui canit Hymenæum, officio frequenti affinium ſtipata. Duo patrimi & matrimi pueri eam tenebant: tertius candida toga amictus anteibat, qui facem accenſam præferebat ex pino alba, qua prælucēte ad virum nupta deducebatur. Eam facē ſub lecto viri poſuiſſe, aut in ſepulcro cōburendam curaſſe, fœdum erat auſpicium & omen exitiale, maximáque facere infortunia ac reditu Alexander. Antecedebant ἀκόλουθοι, ſiue faciferi: duo præterea, qui colum cum lana, & fuſum ferrent cum ſtamine: tanquam operis, in quo futura eſſet, auſpicia. Cribrum quoque ac piſtillum, Græco more, ſic vt piſtillum ante thalamum alligaretur: quo ipſo panis cura illi committebatur. Romæ ſecus. Facta enim cum Sabinis pace, inter eos conuenit, ne eorum vxores molerent, neve coquinam facerent. Ad hæc alij mundum muliebrem, aurum, ſpinthere, ſtalagmia, præterea pelues, pectines, ſpeculum, ſandalia, atque id genus alia, quæ præter dotem dicuntur ab iureconſultis paapherna. Eam luxuriam ad trium tantum veſtium modum, ac modici precij vaſa aliquot à Solone reductam, memoriæ proditum eſt. *Scaliger.* Ingrediente illa, Talaſſio voce magna clamabatur.

B

Dionyſius Syracuſanus tyrannus, miſit ad Rheginos, vt ex virginib. ciuibus vnam deligerent, quam ſibi in matrimoniū traderent, pollicitus pro eo magnam ſe contermini agri partem illis comparaturum. Multa conſultantibus Rhegis, viſum eſt repudiandum coniugium, nec eam affinitatem contrahendam, quo nomine poſtea grauiter à tyranno multati ſunt. Eo igitur cœpto fraudatus, pro re eadem ad populum Locrenſem legatos mittit. Quod poſtulatis annuente, decretoque de coniuge danda facto, duxit ex eis vxorem Dionyſius Doridem filiam Xeneti, ciuium omnium clariſſimi potētiſſimique. Paucis ante nuptias diebus Locros miſit quinqueremem tum primum ædificatam, argenteis circum aureiſque compoſitam ornamentis, in qua virginem tranſportari Syracuſas iuſſit. Duxit præterea ex ciuibus clariſſimam Ariſtomacham, ad quam ad ſe vehendam quadriga equis albis iuncta mittitur. Eodem tēpore nuptias vtriuſque celebrans, perpetua militibus & pleriſque aliis conuiuia parauit. *Diod. lib.* 14.

Domo expiata Sponſus expectat.

C

Apud Athenienſes ſponſus ſuam ſponſam domi ſperiens, vbi ſedes coniugij futura, paratu magno ianuam lana cingit & coronat, multaque lauro exornat, poſteſque vittis laneis primum à noua nupta attingi & ornari, oleoque & adipe ſuillo vel lupino inungi iubet, ex magorum præſcripto, ne quid perniciosæ peſtis in domum irrepat. Sponſi caput caricis & palmarum fructibus, legumine & colybiis inſpergunt, quod & ſeruis nouitiis, cum primum dominorum ædes introiſſent, fieri conſueuerat. *Alex. lib.* 2. *cap.* 5.

Magorum apud Athenienſes fuiſſe figmentum dicunt, vt felle nigri canis ſuffitas domos, & genitale ſub limine defoſſum in nuptiis habeant, contra mala medicamenta, & amatoria maleficia: in foribus verò villarum, lupi roſtrum, ne quid deperiret, neve mala faſcinatio in domum irreperet. Alij ſtellam marinam vlpino ſanguine illitam, ne quid periculo foret, aut noxæ, defixēre. *Alex. lib.* 1. *cap.* 24. *Gen. dierum.*

Sponſæ ingreſſus in mariti domum.

Apud Anglos ſponſa dum ingreditur domum, boni ominis cauſa, ſuper eius caput iacitur triticum, quaſi inde conſecutura ſit fœcunditas. *Polyd. lib.* 2. *cap.* 4. *de Rerum inuent.*

D

Cum ad mariti limen ventum erat, tum poſtes oleo vel adipe ſuillo inungebat nupta, eoſque laneis vittis ornabat: vnde vxorum nomen Varroni, & Seruio, & Feſto, quaſi vnxores. Limen autem attingere, religio erat: ne, vt Varro putat, à ſacrilegio inchoarent, ſi depoſituræ virginitatem calcarent rem Veſtæ, id eſt, numini caſtiſſimo ſacratam. *Plautus.*

Sursum ſuper attolle limen pedes noua nupta.

Catullus:

Transfer omine cum bono limen aureolos pedes, raſilemque ſubi forem.

Sponſæ introductæ potio factitia porrigebatur deguſtanda. *Ouid in Faſtis:*

Nec pigeat tritum niueo cum lacte papauer
Sumere, & expreſſis mella liquata fauis.
Cum primum cupido Venus eſt deducta marito,
Hoc bibat, ex illo tempore nupta fuit.

Romæ hodie mel tantum deguſtandum porrigunt. *Polyd. lib.* 1. *cap.* 4. *de Inuent. Rer.*

Sponſus ſponſam excipit. Colloquitur. Claues tradit. Nuces ſpargit.

E

Plut. in Problem. Rom quærit, vnde mos ille natus ſit, vt qui ſponſam ad ſponſum deducerent, iuberent illam hæc verba profari ὅπου σὺ Γάϊος, ἐγὼ Γαΐα, id eſt, Vbi tu Caius, ego Caia, dubitatque, an priſci voluerint ſponſam his verbis depaciſci cum ſponſo, vt inter ipſos omnia eſſent communia, pariterque imperarent in familia: quaſi diceret, Vt tu dominus domus & auctor, ita ego domina domus atque hera. Forma ſermonis ſumta videtur à Iuriſconſultis, qui pro quibuſuis nominibus ponunt C. Seium & L. Titium quemadmodum philoſophi Dionemac Theonem. Vnde & illud prouerbium, ex Varrone, Idem Actij quod Titij quum par duorum ius ſignificatur. An potius ominis cauſa Caia nominatur, quòd fuerit quædam Caia Cæcilia, mulier cùm eleganti forma, tum probatiſſimis moribus, antea dicta Tanaquil, quæ nupſit vni è filiis Tarquinij, videlicet Tarquinio Priſco. Huic Caiæ Romani poſuerunt ſtatuam æream in templo Sancti. Sic enim ſcribit Plutarchus, ἐν τῷ τοῦ Σάγκτου ἱερῷ. Is erat deus olim hoc nomine cultus apud Romanos, vnius è numero duodecim ſelectorum. Ibidem antiquitus erant repoſita illius ſandalia & colus, quorum illa teſtabantur eam domi manentem familiæ curam habuiſſe: hæc induſtriā ſignificabat, quod muliebres operas diligenter obierit, lanificij ſtudioſa. Huius itaque nominis mētio ſponſam admonebat, vt talis eſſet ſuo marito, qualis Caia Cæcilia fuerat ſuo. Inter priſcas nuptiarum cæremonias ſeruabatur & illud, quod inauſpicatum habebatur, vel ſponſum vel ſponſam propriis appellare nominibus. Quin & in hodiernum vſque diem obſeruatur, vt ſponſa relicto cognomento gentilitio tranſeat ad cognomen viri, vt Hectoris Andromache. *Eraſm. in Adag.*

F

Erat mos Romanorum, vt vxoribus primum domum ingredientibus claues darent: quo ſignificabant ipſas matresfamilias eſſe, atque omnem rei quæſitæ à viro, poteſtatē habere: quamuis Sex. Pompeius aliam cauſam tradat. Eaſdem ob ſignificandam partus facilitatem diuortio facto adimere ſolebant. *Cicero* 2. *Philippica*, vt fœdiorem notam inureret turpiſſimo viro, indicat turpitudinem hominis, cum oſtendit, eum mimæ claues ademiſſe, ingenuarum mulierum legitimæque vxoris inſigne, conceſſiſſe. *Vict. lib.* 2. *Var. lect. cap.* 1.

G

Vetuſta nuptiarum cæremonia: ſponſus vxorem ducens nuces ſpargebat, vtpote iam pueritiæ renuncians. Ita *Catullus in carmine nuptiali.*

Da puer properè nuces,
Concubine nuces da.

& Virgilius *Bucol.*

Sparge marite nuces.

Varro cauſam affert, vt Iouis omine (cui nux ſacra eſt) matrimonium celebraretur, & vxor eſſet ſicut Iuno. *Plinius lib.* 15. *cap.* 22. cauſas alias adfert, inquiens: Nuces iuglandes, quanquam & ipſæ nuptialium Feſcenninorum comites, multum pineis minores vniuerſitate, eædemque portione ampliores nucleo. Nec non & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinari primum calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa eas nuptiis fecit religioſas, tot modis fœtu munito: quod eſt veriſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonúmve faciant. Feſtus item indicat in nuptiis à pueris nuces ſpargi ſolitas, vt nouæ nuptæ intranti domum noui mariti, fauſtum eſſet auſpicium. Addit Seruius, pueros catamitos, cum à turpi ſeruitio recederent, ſolitos nuces ſpargere: ſignificante, ſe poſthac omnia puerilia ſpernere. *Eraſm.*

H

D o s.

Dos aut profectitia eſt, aut aduentitia. Profectitia eſt inquit Vlp. quam pater mulieris dedit. Aduentitia eſt, quæ à quouis alio, vel ex ipſius mulieris bonis data eſt. Hotom. de Verbis iuris.

Homerus poëtarum omnium princeps, cùm incertus eſſet, quomodo cuive filiam ſuam elocaret, dotem ei Cypria carmina dedit. *Pind. & Ael. lib.* 9. *de Varia hiſt.*

Cretenſibus dimidia pars bonorum, quæ fratri contingit, ſorori dotis nomine accedit. *Alex. lib.* 4. *cap.* 3.

Galli olim quantas ab vxore pecunias dotis nomine accepiſſent, tantundem domeſticarum fortunarum æqua æſtimatione cum dote conferebant. Quicquid inde fructuum perciperetur, id diligenter aſſeruabant, eiuſque erat, qui ſuperſtes alteri fuiſſet. *Sabell. lib.* 1. *Enn* 4.

Maſſilienſibus dos ampliſſima centum aurei ſunt, ad veſtem quinque, ad mundum aureum, quinque, amplius verò nullo pacto licet. *Strab. lib.* 4.

Cantabris, niſi à viro ſponſæ dos fuiſſet ſoluta, nullum erat matrimonij fœdus.

Romæ fuit lege cautum, vt ſi mulier viro in manum conueniret, omnia quæ mulieris fuiſſent, viro accederent dotis nomine. *Alex.lib.4.cap.5.*

Dote data, id quod mulier ſibi retinebat, Recipere dicebatur: & Receptitiũ id omne, quod extra dotẽ erat. *Gell.l.17.c.6.*

Apud Germanos dotem non vxor marito, ſed vxori maritus offert. Interſunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quæſita, nec quibus noua nupta comatur, ſed boues, & frenatum equum, & ſcutum cum framea gladioque. In hæc munera vxor accipitur: atq; inuicem ipſa armorum aliquid viro affert, hoc maximum vinculũ, hæc arcana ſacra, hoc coniugales deos arbitrantur. Ne ſe mulier extra virtutum cogitationes, extráque bellorum caſus putet, ipſis incipientis matrimonij auſpiciis admonetur, venire ſe laborum periculorúmque ſociam, idem in pace, idem in prælio paſſuram auſurámque hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denunciant: ſic viuendum, ſic pereundũ. *Tacitus de morib. Germ.* Apud Gothos non mulier viro, ſe vir mulieri dotem aſſignat, ne coniux ob magnitudinem dotis inſoleſcens, dominari velit. *Ioan. Magnus lib.7.cap.9.*

Dona, Munera.

☞ *Conſule locum Liberalitatis & c. Nem.*

Ἐπαύλια δῶρα, dicebantur magnifica munera, quæ poſtero poſt nuptias die, ſponſæ pater adducebat ſponſo ac ſponſæ, pompæ cuiuſdam ſpecie: inter quæ etiam veſtis ἐπαυλίστρια dicta. Hinc etiam Παραφέρνα dicta, à παραφέρειν. Præcedebat enim puer, candida toga, facem geſtans ardentem. Poſt hunc caniſtrifer, poſt hunc longa ſeries adportantium aurum, peluces, ſmegmata, lecticas, pectines, lectos, alabaſtros, ſandalia, ſcrinia, vnguentaria, interdum & dotem ipſam. *Eraſm. & Cal. lib.28.cap. 8 ex Suida & Polluce.*

Cum donis ſponſam produci ſolitam par erat, quæ dona ipſa marito ferret. Ea ſanè φέρνα vocabant Græci: quæ verò ei rependeret maritus, ἕδνα. Quin etiam ſimul cum illis vas quoque à ſocero, opertum illud atque oppletum minuta ſupellectili in quo etiam virginis eſſent crepundia, vaſi nomen Camillus, ita enim miniſtros appellabant priſci. *Scalig.*

Anacalypteria dicuntur munera, quæ vir & domeſtici atque amici ſponſæ contribuebant, quum primùm retecta viſendam ſe præberet, nam apud Græcos ἀνακαλύπτειν reuelare eſt, & anacalypſis reuelatio eſt. Hæc à Varino theoretra itẽ dicta ſunt, & ἕδνα, & ὀπτήρια, & προσφθεγκτήρια, *teſte Polluce l.3.* Sunt qui Pindarum putent Agrigẽtum ideo in Olympiis nũcupaſſe ſacrum, quod olim eſſet Proſerpinæ contributum ab Ioue, εἰς τὰ ἀνακαλυπτήρια. Nam & in Timoleonte Plutarchus ſcribit, eſſe Proſerpinæ ſacram Siciliam, ἣν ἐν τοῖς γάμοις ἀνακαλυπτήριον αὐτῇ δοθῆναι. Sunt & qui nymphas dici ſponſas interpretentur, ἀπὸ τοῦ νῦν πρώτως φαίνεσθαι, quia nunc primum viſendas ſe præbeant, quum antea prodirent obtectæ. *Calim lib.21 cap.26. A.L.*

Poſtridie nuptiarum, in oppido Leptæ mos fuit, vt ad ſocrum ſponſa mitteret ollam petitum. Roganti reſponderent familiares, neque habere ſeſe, & ſi haberent non daturos. Quo iam inde ferendis ſocrus (difficiles enim magna ex parte ſunt) moribus aſſuefieret. *Scalig.lib.3.Poët.cap.100.*

Romani obſeruarunt, vt nuptialia munera ſoceri generis non mittant, quod erat lege vetitum: ſed vas artis eximiæ quod Camillum dicunt, vbi nuditas & iocalia vxoris erant, opertum in nuptiis ferant. *Alex.*

Populis Aquilonaribus mos eſt, nouæ nuptæ plebeiæ conditionis, pro initiandis augendiſque armentis, & domeſtica ſupellectile, liberaliter donare porcam, ouem, & vaccam: atque marito equinos pullos, canem, felem, & anſerem. *Olaus lib.17.cap.24. Septent.regionum.*

Conuiuium.

Vide apud Gvil.Stuckium. Curioſa, de variis conuiuiis nuptialibus.

Poſterum diem quem ἐπαύλια, quaſi nuptiarum appendicem Græci dicunt, à nouis atque iteratis epulis Latini Repotia nominarunt. In eo namque ſponſi affines conuiuium inſtaurabant.

Γαμηλία, munus quod datur curialibus poſt nuptias, aut vxorum ad curiales introductio. Sic interpretatur Didymus grammaticus, & prouerbium, γαμηλίαν εἰσενεγκεῖν, Nuptiale munus dare. Nam qui vxorem duxerat, priuſquam liberi naſcerentur teſtibus adhibitis, in nuptiis dabat aliquid curialibus conuiuij loco. *Suidas.*

Simulatione nuptiarum exercere lanienam.

☞ *Vide locum de Simulatione.*

De Conuiuiorum nuptialium vſu & abuſu, varioque eorum luxu, ſcripſit copiosè & eruditè Guil. Stukhius lib.1.c.25. Antiq.Conuiual.

In nuptias, liberales, prodigi, Parci.

☞ *Vide Loca illarum virtutum & vitiorum.*

---

* Nutrices. Nutricij.

Definitio et Vsvs Vocis.

☞ *Puerorum Educatio in duobus potiſſimum conſiſtit, in cura ſcilicet tum corporis, cùm animi. Corporis conſeruatur partim Alimentis, quorum reſpectu Nutritores & Altores dicuntur: partim exercitiis, in quibus Gymnaſtæ operam ſuam præſtant. Animus verò tam præceptis quam exemplis ad virtutes theoricas & practicas excolitur. Quæ cultura præceptorum eſt & pædagogorum. Conſule Tit. Tutores fidi: quatenus alimentorum curam gerunt.*

ATtamen Latina vox Nutricis vel Nutricij, non tantum ſignificat altorem vel altricem, ſed inſuper primum Infantis educatorem & inſtitutorem. Sic Plato vocat Chyronem nutricium Achillis, à quo tamen Medicinam didicerat. *l.b.3. de Repub.*

S. quoque *Hieronym.* promittit ſe fore nutricium Paulæ ſi quando ſe in Bethlehem conferret. *Epiſt.ad Latam.*

Saturnum aiunt filios, vt in lucem editi eſſent, deuoraſſe: Rheam verò dolores pariendi diſſimulare conatam, natum infantem longè ablegaſſe, & ei ſalutem pro viribus comparaſſe. Quam quidem ad rem adiutores Curetas aſſumſerit. Illi cum tympanis, armiſonantique chorea tumultuantes, deam curiosè circumſtitêre. vt Saturnus attonitus, & obliuione inuolutus, auulſum non agnoſceret infantem. Eadem cura ſtudioque ab ipſis enutritus fertur. Curetes itaque, id eſt, curatores, vel quia nuper ei miniſtrarent, vel quia Iouis κουροτροφίαν, id eſt, alimoniam operati ſint, nomen obtinuêre, quaſi Iouis Satyri quidam fuerint. *Strab.lib.10.*

Alalcomenus Bœotus, Mineruam educauit. A quo Alalcomenæ vicus Bœotiæ. Propè eſt Mineruæ ædes. Fluuius præterlabitur paruus, Trion, ad quem Mineruam educatam ferunt, non autem ad Tritonidem Africæ paludem. *Pauſan. in Bœoticis.*

Acacus Licaonis Arcadum regis F. Mercurij nutricius fuiſſe dicitur ab Arcadibus. Eo in loco Acaceſium vrbs condita, & Mercurij Acaceſij ſignum è marmore. *Pauſan. in Arcadicis.*

Anytus Heræ, id eſt, Cereris dictæ nutricius, de Titanibus vnus. *Ibidem.*

In Charidemum, *Martialis Epigrammatum lib.11.*

Cunarum fueras tutor, Charideme, mearum,
Et pueri cuſtos, aſſiduúſque comes,
Iam mihi nigreſcunt tonſa ſudaria barba,
Et queritur labris puncta puella meis.
Sed tibi non creui, te noſter villicus horret,
Te diſpenſator, te domus ipſa pauet.
Ludere nec nobis, nec tu permittis amare,
Nil enim vis, & vis cuncta licere tibi:
Corripis, obſeruas, quereris, ſuſpiria ducis,
Et vix à ferulis abſtinet ira manum,
Si Tyrios ſumpſi cultus, vnxique capillos.
Exclamas, nunquam fecerat iſta pater:
Et numeras noſtros adſtrictas fronte trientes,
Tanquam de cella ſit cadus ille tua.
Deſine non poſſum libertum ferre Catonem:
Eſſe virum iam me dicet amica tibi.

Nvtrices.

Dobora nutrix Rebeccæ vxoris Iſaac Patriarchæ, à Iacob Rebeccæ F. ſepulta eſt in Bethel ſub robore, quod Iacob Fletus robur nominauit. *Gen.36.*

Eupheme

Eupheme Muſarum nutrix fuit cuius in Helicone monte, A ad lucum Muſis ſacrum, effigies è lapide fabricata fuit. *Pauſanias in Bœoticis.*

Caphyrna, ſeu Calphornia, Oceani filia, Neptunum educauit vnà cum Rhodiis. *Annius in Beroſum, & Dom. Calderinus in Statium.*

Hyadas fuiſſe Bacchi nutrices quidam putarunt, vt ait *lib. 2. de Diis Apollodorus Cyreniacus, & Faſt. lib. 5. Ouid.* ad quas educandum Dionyſium Mercurius in ciuitatem Nyſam detulit: eáſque pòſt fuiſſe à Libero patre ob acceptum lactis beneficium in ſtellas mutatas, & vocatas Hyadas, non à pluuia, vt crediderunt alij, ſed à Baccho, qui vocatus eſt Hyes. *Natalis Comes Mythol. lib. 5. cap.* 13. Nyſa Bacchi nutrix à qua Syriæ Decapolitanæ vrbs Nyſa nomen habuit, Scythopolis poſtea dicta, deductis eò Scythis *Plin. lib. 5. cap.* 18.

Meſſenij Iouis incunabula ſibi vendicant, eiúſque nutrices nominant Nedam, à qua fluuius, & Ithomen, à qua mons nomen acceperit. Has quidem nymphas ſurreptum à Curetibus Iouem ob Saturni metum, in fonte Clepſydra, ad Ithomes iugum, vbi eſt Meſſeniorum arx, lauaſſe, & ab eo furto aquæ B nomen inditum. Inde ad ſacra Ithomata Iouis per totos dies hauſtam aquam in templum deportant Pauſanias in Meſſenicis: Idem in Arcadicis inquit, apud ſuos fontes fluuium illum qui Gortynam præterlabitur, Luſium appellari, quod in eo Iupiter recens natus lotus fuiſſe credatur. *Natal. Comes Mythol. lib. 2. cap.* 1

Rhea Iouem enixa, metu patris infantem in Creta occuluit nutriendum à duabus nymphis Adraſtea & Ida: teſte Apollodoro Grammatico. Eæ nutricauerunt illum capræ cuiuſdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea: quam Iupiter iam adultus in ſidera retulit, vocatúrque à Græcis *αἴξ οὐρανία*. Pomponius Sabinus Adraſteam nominat, cui in Iouis hymno aduerſatur Callimachus. *Brodeus in 1. Epigram. Lactant. in lib. de falſa Relig.* pro Adraſtea legit Meliſſam, & filias Meliſſei Cretenſiũ regis fuiſſe, Iouémque caprino lacte & melle nutriuiſſe ſcribit ☞ *Vide Tit. Doctores falſæ religionis.* Capræ Amaltheæ alterũ cornu Iupiter adultus officij præmium nutricibus nymphis dedit, vbi capram inter ſydera collocaſſet, eique hanc dedit fa- C cultatem, teſte Xantho in rebus Ætolis, vt quicquid optaretur ſiue potus, ſiue cibus, continuò naſceretur. Alij non capram, ſed Hermonij Ætolorum regis filiam Amaltheam, Iouis nutricem fuiſſe aiunt, quæ cornu non capræ, ſed tauri habuerit; ea vi præditum, vt ſcripſit Pherecydes, *Natal. Comes Mythol. lib. 7. cap. 2.*

Arcades Iouem non in Creta inſula, ſed apud ſe in monte Lycæo educatum perhibent à nymphis tribus, Thiſoa, Neda & Agno. *Pauſ. in Arcadicis.*

Elephia nutrix Dianæ, à qua Diana Elaphiæa dicta, cui ædem dedicarunt Lætrinæi in Elide. *Pauſan. lib. 6.*

Thera Martis nutrix. Vnde Martis Thereæ ſimulacrum, Colchis à Caſtore & Polluce in vicum Therapen deportatum prope Spartam. *Pauſ. in Laconicis.*

Engienſes Siculi templum Matribus ædificarunt. Has ex Creta aiunt, vbi maximè coluntur, aduectas. Iouem olim clam patre Saturno educaſſe. Quò meritò in cœlum ſunt in aſtra, quæ Arctos dicũt, trãſlatæ. Hæc & Aratus *in ſuo de Aſtris opere* confirmat, inquiens eas propter Iouem occultè enutritum in D cœlum aſcendiſſe. Eas non ſolum huius vrbis accolæ, ſed etiam ex finitimis quidam, ſacris ſolennibus & aliis honoribus celebrant. Templum ipſis ædificatum eſt ingens ac ſumptuoſum. Ad cuius ſtructuram, ab Aſtygione Agrinæorum, quæ centum diſtat ſtadiis, ſaxa aduehi, magna impenſa curarunt, quatuor rotarum curribus ad id præparatis, centum iugis boum trahentibus. *Diod. lib. 5. cap.* 13.

Phæbe quædam nutrix fuit Apollinis & Dianæ, vnde & ille Phœbus, & hæc Phœbe dicta fuit. Alij tamen Apollinem Phœbum, quaſi *φάοβιον* dictum volunt, & lunam Phœben, quia ſuo ſplendore & diem & noctem illuſtrant. *Euſt. Iliad. α.* Creauit enim Deus Opt. Max. luminaria duo magna, vt in Geneſi legitur.

Æſculapij nutricem fuiſſe Trygonem ſcripſerunt, nonnulli ſicut teſtatur Pauſanias in Arcadicis. Lactantius in libro de Falſa religione, Æſculapium lacte canino nutritum, & artem medendi ab Chirone doctum fuiſſe ſcribit. *Natalis Comes Mythol. lib. 4. cap.* 11.

Fama eſt, Cererem cùm per orbem terrarum filium quærens vagaretur perueniſſe ad Eleuſium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptolemum pepererat, cui nutricem quærenti Ceres vltrò ſe obtulit, puerúmque diuino lacte nutritum E noctu clam ſub igne occultabat. Is cùm egregiè nutriretur per noctem, pater obſeruans quo pacto id fieret, re viſa exclamauit: quare irata Ceres Eleuſium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus tractum dedit, vt vniuerſos mortales ſationem frugum doceret: ſicuti teſtatur Callimachus in Cererem. Alij fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatum fuiſſe tanquam filium: quem cùm dea vellet facere immortalem, aſſiduè ſub igne tegere ſolebat. Verùm cum id diutiùs feciſſet, à quodam conſpecta, id facere deſtitit, neque immortalem reddere curauit, ſed illum frumenti ſationem docuit, vt ait Nicandri enarrator. *Natalis Comes Mythol. lib. 5. cap.* 15.

Plemnæo Perati filio, Sicyoniorum regi, liberi nati continuò, vbi vagirent, expirabant: quoad Ceres oleo remedium adhibuit. Nam cum in Ægialem veniſſet, tanquam peregrina mulier filium Plemnæo educauit Orthopolim. *Pauſanias in Corinthiacis.*

Aceſte nutrix filiarum Adraſti. *Statius lib. 1. Thebaidos.*

Beroë Epidauria Semeles, matris Bacchi, *Ouid. lib. 3. Metamorphoſeon.* Charme, Syllæ puellæ. *Virg. in Cyr.* F

Policha nutrix Oedipi, quem pater Laius deuouerat, quod eius manu periturum ſe ab oraculo didiciſſet.

Fama eſt, quum duces Argiuorum bello Thebano ſitibundum circa Nemeam ſyluam traherent exercitum, atque ex iis quidam explorandæ aquationis cauſa nonnihil agmine aberraſſent: in Hypſipylem Thoantis filiam, Lemno ob patrem muliebri coniuratione ſeruatum, regnóque à ſuis eiectam, & apud Lycurgum Nemeorum regem tum fortè famulantem incidiſſe. Erat cum ea regius puer, cui illa data erat aut nutrix, aut cuſtos. Cæterùm dum Hypſipyle ducibus gratificatura ad fontem contendit, Archemorus (nam id nomen regio puero fuit) herbido loco relictus, ſubito ſerpentis incurſu periit. Adduxit ea res nutricem in apertum apud regem diſcrimen. Sed ducum interuentu precibúſque & auctoritate, lenita eſt Lycurgi ira, ob eximióſq; & nouos honores ab toto exercitu filij ſepulcro redditos, magna ex parte remiſit dolor. Manſit in ludicrum ad poſteros, Nemeique ludi appellati, *Sab. lib. 7. En.* 1. G

Abia Hylli Herculis F. nutrix, quæ cum Iren in Meſſeniam migraſſet, Chreſphontes Herculis nepos Meſſeniæ rex vrbem mutato nomine Abiam appellari voluit. *Pauſan. in Meſſen.*

Hyppolyta nutrix Myrrhæ, Theiantis F. ☞ *Vide tit. Inceſtus patrum cum Liberis.*

Cum Plemnæo regi Peloponneſiorum omnes filij in primo vagitu animam agerent, vicem tandem illius miſerata Ceres ad eius vxorem peregrinæ habitu venit, eique Orthopolim recens natum educauit. *Pauſ. in Corinth.*

Euryclea, nutrix fuit Vlyſſis. *Homerus in Odyſſea.*

Spago nutrix Cyri. Quæ dictio quoniam Medorum lingua canem ſignificat, factum eſt, vt Cyrus creditus ſit nutritus à cane. *Herodot. in Clio.*

Caïeta, Æneæ. *Virgil. 7. Æneid.*

Tu quoque litoribus noſtris Æneia nutrix.
Æternam moriens famam Caieta dediſti.

Barce nutrix Sichæi Phœnicum ditiſſimi, & mariti Didonis. *Virg. lib. 4. Æneidos:*

Tum Breuiter Barcem, nutricem affata Sichæi: H
Annam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem.

Troïana quædam nobilis matrona, apud Euripidem Troadibus, quæ capto Ilio vna cum reliquis captiuis in poteſtatem hoſtium venerat, cum ſecum cogitaret, quæ ſua vita futura eſſet, quibuſque miniſteriis, indignis genere ſuo ſeruire deberet, vidit poſſe etiam fieri, vt alendis liberis heri deſtinaretur, vnde magis tantam fortunarum ſuarum mutationem, ſtomachatur enim tenue admodum viléque munus illud. Nam ſolitos Græcos opera ancillarum in ea re vti, ex comœdiis etiam notum eſt. *Victor. lib. 27. Var. lect. cap.* 1.

Apud Demoſthenem, cùm ingenuæ Mulieri obiectum eſſet in iudicio, quod mercede aliquando infantes nutriiſſet: purgat ſe illa, probans id factum ab ſe eſſe tempore belli, cùm Athenienſes fructus agrorum amiſiſſent, nec poſſent ſatis cõmodè dignitatem ſuam tueri: concedi enim tunc debere, vt aliquantum homines declinent à ſplendore ſuo, vt ſine vera turpitudine res ad vitam neceſſarias parent. *Vict. lib. 27. Var. lect. c.* 1.

Hellanice, nutrix Alexandri Q. Curtius. Item Lacnine, auia & filia Proteæ, qui bibaciſſimi fuerunt. *Athen. lib. 4. cap.* 1.

Apud

Apud Spartanos, nutrices curam agebant artificioſam, vt
A ſine faſciis infantiam educantes, membra & ſpeciem iis libe-
ralem conciliarent. Aſſueſaciebant etiam eos quibuſuis cibis
& ieiunio: vtque intrepidi ad tenebras, imperterriti eſſent ad
ſolitudinem, neſcij illiberalis moroſitatis & vagitus. Hinc
mercabantur liberis nonnulli exteri nutrices Laconicas. Etiam
quæ Athenienſem nutricata eſt Alcibiadem, Amyclam, tra
dunt Lacænam fuiſſe. Cæterùm huic, vt auctor eſt Plato, Zo
pyrum Pericles moderatorem præfecit, nihilo aliis mancipiis
B excellentiorem. *Plut. in Lycurgo.*

Lupa. Fauſtuli paſtoris vxor. propter quæſtum corporis ita
dicta, Romulum & Remum geminos fratres expoſitos ab
Amulio, & in ripa Tyberis inuentos, educauit. Liuius. & om
nes Hiſtoriæ Rom. *Plin. l.* 18. *c.* 2. Accam Laurentiam vocat.

Acca Laurentia Romuli nutrix. ☞ *Vide Titulum. Here
ditate acquiſita bona.*

Nero Cæſar funeratus eſt impenſa ducentorum millium,
ſtragulis albis auro intextis, quibus vſus Calend. Ianuarij fue-
rat. Reliquias Ægloge & Alexandria nutrices cum Acte con-
cubina Domitiorum monumento condiderunt, quod proſ-
C picitur à campo Martio, impoſitum colli hortorum. In eo
monumento ſolium Porphyretici marmoris ſuperſtanti Lu-
nenſi ara circunſeptum eſt lapide Thaſio. *Suet*

Domitiani Imp. à coniuratis occiſi cadauer populari ſan-
dapila per veſpillones exportatum, Phyllis nutrix ſuburba-
no ſuo Latina via funerauit: ſed reliquias templo Flauiæ
gentis clam intulit cineribúſque Iuliæ filiæ Titi, quam & ipſa
educauerat, commiſcuit. *Suet*

Scoti veteres non accerſebant lactandis infantibus nutri-
ces, ſed ſuo ipſæ ſucco Matres proles ſuas educabant, probri
id loco ducentes, nec adulterij ſuſpicione carere, ſi qua fortè
D lacte deficiente ad nutricationem haud ſufficeret. Hoc enim
pacto legitimas proles probari aiebant, ſi quas vtero fouiſſent
eaſdem in lucem editas enutrire natura non recuſaret, matriſq;
munus ſolæ implentes, nullam liberorum partem nutricibus
cederent. Degenerare item nonnihil prudentiſſimi homines à
parentum natura filios arbitrabantur, familiari matris in vte-
ro alimento aſſuetos, vbi ad aliena vbera admouerentur. *H.* E
Boethius in Scotia.

Macrina, femina pia, diſcipula Gregorij Neocæſarienſis, nu-
trix & magiſtra etiam in Chriſtianæ religionis fundamentis
fuit magni illius Baſilij. *Baſilius in epiſtola ad Neocæſarienſes.*

Philippa Catinenſis nutrix Roberti Calabriæ ducis filij.
☞ *Vide Tit. Obſcuro orti loco qui dignitatibus profanis claruere.*

* Bonæ nutricis, (quales olim Lacænas conſtat fuiſſe, qua-
rum opera etiam externi ſunt vſi, teſte Plutarcho;) animi cor-
poriſque virtutes, & quantum nutricatio momentum habet F
ad Infantis educationem, videatur apud *Chriſtophorum à Vega
lib. 2. de arte medendi.* Et nos ſuprà, ☞ *In loco de Lacte & La-
ctatione.* nonnulla tradidimus.

* Monet Quintilianus omnino curandum eſſe parentibus,
vt nutrices prolibus ſuis dent, quæ non ſint impeditioris lin-
guæ. Sapientes eligi Chryſippus voluit. Cum enim eas au-
diturus eſt puer, primùm earum mores & verba effinget.
Nam natura tenaciſſimi ſumus eorum, quæ annis teneris
diſcimus.

* PIETAS ET OBSERVANTIA ERGA NVTRICES. G

☞ *Quære in Loco de Amore nonnulla.*

Ingens porrò fuit apud veteres, tam ſacri, quàm alterius or-
dinis, alumnorum amor & obſeruantia erga nutrices.

Moyſes *Gen. c.* 35. Enarrans mortem Rebeccæ & Deboræ
nutricis eius, particulatim & accuratè mortem & ſepulturam
huius recenſet, vix facta mentione Rebeccæ, quæ tamé fuerat
materfamilias, & Domina alterius. Cuius ratio alia non eſt,
quàm pietas ſolita exhiberi altricibus. Allegoricam aliam po-
terit Lector petere *ex Ruperto l.* 8, *Comment. in Geneſim. cap.* 13.

Etiam *Virgilius* deſcribit Æneam hac erga Caietam nutri-
cem ſuam obſeruantia & pietate excelluiſſe, dum dicit illum H
hãc ſecum ex Troianæ vrbis excidio in Italiam deduxiſſe: atq;
in Litore Campano extinctam magnificè funeraſſe, exſtructa
etiam vrbe, quæ nomen illius deferret. Hinc *lib. 7. Æneidos:*

Tu quoque littoribus noſtris Æneia nutrix,
Æternam moriens famam Caieta dediſti.

FINIS LITTERÆ N.

THEATRI VITÆ HVMANÆ,

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK,

ARCHIPRESBYTERO ANTVERPIENSI,

Littera O.

A * *Aſteriſci Titulis ſiue Generalibus, ſiue Secundariis, Rebúſve ſub ijſdem contentis præfixi, poſterioris Auctarij ſunt indices.* E

* Obedientia.

☞ *Conſulatur Locus de Religione. Tit. Cultus hominum religioſus, vbi etiam nonnulla à Theod. Zuingero de hoc argumento, peculiari tractatione inſperguntur, quæ huc reduci poſſent, quam nis etiam illorum hic ſparſim meminerimus.*

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

B OBEDIENTIA dicitur quaſi Obaudientia, quod nempe vox & præceptum Superioris audiatur, & admittatur. Græcè ὑπακοὴ quaſi ſubauditionem vocant.

Definitur autem à S. Thoma Aquin. 2. 2. *quæſt.* 104. *art.* 2. *ad* 2. Virtus moralis, efficiens hominem promptum ad præſtandam voluntatem aut præceptum Superioris. Omne autem opus virtutis quo Superioris præceptum impletur aut voluntas, obedientia dicitur materialis, & ad omnes ſe virtutes ea extendit.

OBIECTVM.

C Obiectum quod, vt dicunt Philoſophi, huius virtutis, eſt omne opus præceptum, cui ad hoc volendum aut faciendum hæc virtus inclinat.

Obiectum cui, eſt Superior, qui enim Superiorem non habet cui poſſit obedire, non habet obedientiam, vnde Chriſto ſecundum naturam diuinam non competebat.

Ratio autem obiectiua in obiecto quod, eſt debitum auctoritati Superioris ratione præcepti. Sic vt abſque vilipendentia ſaltem interpretatiua Superioris, nequeat executio talis

D aut talis operis omitti. Alij tamen ponunt rationem obiecti quod eſſe ſpecialem illam honeſtatem, quam accipit ex eo quod, ſit præceptum Superioris.

Ratio verò formalis obiectiua, eſt ius & poteſtas regendi quam habet Superior, idque ex triplici radice. Primò ex ratione cauſæ & effectus: 2. ex ratione totius & partis: 3. ex ratione agentis & patientis, vel inſtrumenti. Vnde exſurgunt imperia & poteſtates omnes tam Eccleſiaſticæ, quàm Politicæ, earumque prima radix eſt Deus, qui has per poſitiuam ordinationem, aut per naturalem rerum inſtitutionem communicauit.

SPECIES VARIÆ.

Cum ſit quadruplex poteſtas imperandi, ſcilicet diuina & humana, eaque cùm Eccleſiaſtica, tum Politica, cui annectitur Oeconomica ſiue Domeſtica; conſtat etiam non vnam Obedientiæ ſpeciem conſtitui. Quamuis probabilior ſit illorum F ſententia, qui cum *D. Bernardo Tract. de precepto & diſpenſat.* eiuſdem rationis obedientiam exerceri erga Dei & hominum imperia, ſentiunt.

Igitur communis obedientiæ diſtinctio eſt, vt alia ſit hominis ad Deum: alia hominis ad hominem. Hæc verò multiplex eſt, prout multiplex poteſtas. Sic eſt obedientia ſubditorum ad magiſtratum vel Principem: filiorum ad parentes: ſeruorum ad dominos, diſcipulorum ad magiſtros: denique alia eſt Religioſorum ad ſuos Prælatos, quæ cæteris tantò eſt perfectior, quanto illi ſe promptiores exhibent, vt non modo il- G lorum voluntatem cognitam & imperatam compleant, ſed etiam non imperatam. Vnde dicitur perfectè obediens non exſpectare præceptum Superioris: ſed vt rectè *Albert. cap. 3. de virtut.* ſolum ſciens vel credens voluntatem Prælati, ſeruienter exequitur pro præcepto.

ILLIVS PRÆSTANTIA.

Obedientia quæ Chriſtianis omnibus communis eſſe debet, excellentia reliquis virtutibus moralibus præſtat, Religione excepta. Siquidem ſola virtus eſt quæ alias virtutes menti inſerit, inſertaſque cuſtodit, vt *S. Gregor. lib. vlt. Moral. c.* 12. ait: quia videlicet ex motiuo obedientiæ homo ad omnium virtutum functiones impellitur, per quas quidem functiones H illæ virtutes augentur & conſeruantur.

Non eſt tamen præſtantior Theologicis, & religione, quia hæ cum Deo immediatè mentem coniungunt, & ad reliquas virtutes ſe extendunt: fides, dirigendo; ſpes & charitas imperando: imo non modo ad præcepta, ſed etiam ad conſilia reſpiciunt.

Obedientia autem Religioſa priore perfectior eſt, cum per eam homo in vitæ ſuæ directione, vſque in finem ſe ſubiciat

alteri propter Deum, deſerendo propriam voluntatem, arbi-
A triũ, & conſequenter omnia ſolatia, quæ ab his homo accipere conſueuit. De hac autem magis propriè obtinet illud Samuelis ad Saulem, melior eſt obedientia quam victimæ, & auſcultare magis, quam offerre adipem arietum. 1. *Reg. c.* 15. Licet enim oblatio victimarum ſit actus religionis, tamen ſubiectio voluntatis ſuæ ſub Deo, in qua conſiſtit ratio obedientiæ, eſt etiam actus religionis, ſi fiat ex voto aut reuerentia erga diuinam maieſtatem: vel charitatis, ſi ſtudio gratificandi Deo exhibeatur.

Deinde res quæ hic exhibetur, eſt nobilior. Nam vt rectè *Gregor. l. vlt. Moral. c.* 12. Locum ſcripturæ exponit, Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur, id eſt, propter Deum deſeritur.

Adſcribam hic rationem eruditam *S. Thomæ* Aquinatis, quam habet loco ſuprà allegato, *art.* 3. Inter virtutes morales inquit, tanto aliqua potior eſt, quanto aliquis magis aliquid contemnit, vt Deo inhæreat. Sunt autem tria genera bonorum humanorum, quæ homo poteſt contemnere propter Deum, quorum infimum ſunt exteriora bona, medium autem
B ſunt bona corporis, ſupremum autem ſunt bona animæ. Inter quæ quodammodo præcipuum eſt voluntas, in quantum ſcilicet per voluntatem homo omnibus aliis bonis vtitur. Et ideo per ſe loquendo laudabilior eſt Obedientiæ virtus, quæ propter Deum contemnit propriam voluntatem, quam aliæ virtutes morales, quæ propter Deum aliqua alia bona contemnunt. Vnde etiam quæcunque alia virtutum opera, ex hoc meritoria ſunt apud Deum, quod fiant vt obediatur voluntati diuinæ. Nam ſi quis etiam martyrium ſuſtineret, vel omnia ſua pauperibus erogaret, niſi hæc ordinaret ad impletionem diuinæ voluntatis, quod certè ad obedientiam pertinet, meritoria eſſe non poſſent, ſicut nec ſi fierent ſine charitate, quæ ſine obedientia eſſe non poteſt. Dicitur enim 1. *Ioan.* 2. quod qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Qui autem ſeruat verba eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. *Hæc S. Thomas.*

NECESSITAS.

Obedientiæ neceſſitatem Scriptura paſſim inculcat. Primò
C tum obediendum Deo eſſe docet, eiuſque leges ſeruandas. Sic *lib.* 1. *Reg. cap.* 15. ait Samuel Propheta, Nunquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini: In quem locum *S. Greg. l.* 6. *c.* 2. *Moral.* Quid eſt, inquit, quod dicitur, vult vt obediatur voci Domini, niſi quia omnia bona opera poſtponenda ſunt his bonis quæ iubentur?

Per *Ieremiam* corripit Populum Deus, nunquid non accipietis diſciplinam, vt obediatis verbis meis dicit Dominus? *cap.* 35.

Chriſtus Adoleſcenti interroganti, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? reſpondit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Iterum. Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite. *Matth.* 23.

Virgo benedicta cum filio exiſtens in nuptiis in Cana Galilææ, dicebat Miniſtris, vt facerent quodcunque ille præciperet. *Ioan.* 2.

D Apoſtolus Paulus monet Hebræos vt obediant præpoſitis & illis ſubiaceant. *cap.* 13. *Epiſt. ad eoſdem.*

Et *Petrus* 1. *epiſt. c.* 2. Subiecti eſtote inquit, omni creaturæ propter Deum: ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum.

De obedientia autem quam ſerui dominis, filij parentibus, vxores maritis debent, multa in particulari ſcripſit Apoſtolus Paulus, *in epiſt. ad Epheſios cap.* 6.

Et confirmatur hæc obediendi neceſſitas ex ſuppliciis variis, quæ præuaricantibus legem & præcepta, cùm ſua tum Superiorum Deus comminatur, & frequenter intulit: Item ex variis bonis quæ obedientibus præſtitit, prout ex ſubiectis hiſtoriis demonſtrabitur.

S. Hieron. neceſſitatem obedientiæ *epiſt.* 4. eruit ex ipſa naturæ, & rerum conditione. Nulla ars inquit, abſque magiſtro diſcitur.

Etiam muta animalia & ferarum greges Ductores ſequuntur ſuos. In Apibus Principes ſunt. Grues vnam ſequuntur. Item Imperator vnus, vnus Iudex Prouinciæ. Omnis ordo Eccleſiaſticus ſuis Rectoribus nititur. In naui vnus Gubernator. In domo vnus Dominus. In quamuis grandi exercitu E
vnius ſignum & iuſſio exſpectatur. Per hæc omnia ad illud tendit, oratio, vt doceam te non tuo arbitrio dimittendum: ſed viuere debere in monaſterio ſub vnius diſciplina Patris. *Ita S. Hieron.*

OBEDIENTIÆ FRVCTVS.

Varij obedientiæ fructus in Scripturis & Patribus numerantur.

Primus, quod ſit mater cuſtoſque virtutum, vt illam appellauit ſupra *S. Auguſtinus.* Cum quo conuenit illud *B. Gregorij* dictum *in* 35. *libro Moralium.* Sola virtus eſt Obedientia, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertaſque cuſtodit. Vnde & primum homo præceptum quod ſeruaret, accepit, cui ſe ſi vellet obediens ſubdere ad æternam beatitudinem ſine labore perueniret.

Nec mirum quod ſit parens virtutum, quia inobedientia fuit parens omnium vitiorum. Sicut enim ait ad Romanos Apoſtolus, per obedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi. Rectè multi, non omnes, quia ij tantum F
per meritum Chriſti iuſtificantur, qui obedientiam Chriſti imitantur. Chriſtus ſiquidem, vt eſt in *epiſt. ad Hebræos,* tantum obtemperantibus ſibi factus eſt cauſa ſalutis æternæ.

Secundus fructus, eſt quod valeat ad vincendum ſeipſum omneſque cupiditates, ac etiam dæmonum machinationes Vnde *Salomon*: Vir obediens loquetur victorias. Et *S. Gregor. lib.* 4. *Regum.* Victimæ ſunt obſequia obedientium; quia cum hominibus pro Deo ſubiicimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus: Cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt qui obediunt, quia dum voluntatem ſuam aliis perfectè ſubiiciunt, ipſi lapſis per inobedientiam Angelis dominantur.

Quod autem valeat ad vincendam carnem eiuſque cupiditates docet Auguſtinus *in Pſalm.* 143. Caro tua, coniux tua, familia tua, quidlibet deputato, opus eſt ſubiiciatur, & ſi pugnas, vt profis pugna. Hoc enim expedit, inferius ſubiici ſuperiori, vt & ille qui ſibi ſubiici vult, quod eſt inferius, ſe
ſubiiciat Superiori ſuo. Agnoſce ordinem, quære pacem. Tu G
Deo, tibi caro. Quid iuſtius, quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi. Serui tu ei, qui fecit te, vt tibi ſeruiat, quod eſt factum propter te. Si autem contemnis tu ſeruire Deo, nunquam efficies, vt tibi caro. Qui non obtemperas Domino, torqueris à ſeruo.

Tertius fructus eſt, quod valeat ad veram ſapientiam comparandam, vnde Propheta Dauid ait: A mandatis tuis intellexi. Quæ verba exponens *S. Auguſtinus*: Aliud eſt, inquit, mandata tua intellexi: aliud eſt à mandatis tuis intellexi. Neſcio ergo quid aliud ſe ſignificat intellexiſſe, à mandatis Dei, quod eſt, quantum mihi videtur faciendo mandata Dei perueniſſe ſe dicit ad earum rerum intelligentiam, quas concupiuerat ſcire, propter quod ſcriptum eſt: Concupiſti ſapientiam, ſerua mandata, & Dominus præbet illam tibi, ne quiſquam præpoſterus antequam habeat humilitatem obedientiæ, velit ad altitudinem ſapientiæ peruenire, quam capere non poteſt, niſi ordine venerit. Audiat ergo. Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit tibi Domi-
nus, illa cogita ſemper. Sic homo ad occultorum ſapientiam H
peruenit per obedientiam mandatorum.

Quartus fructus eſt, quod apud Deum ſit maximi meriti. Id diſcimus duobus maximè exemplis. Alterum eſt Patriarchæ Abrahæ. Vnde Deus initio ei dixit in Geneſi: Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.

Alterum Chriſti Domini, de quo cum Apoſtolus dixiſſet: Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis; mox ſubiecit. Propter quod & Deus exaltauit eum, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.

Eodem vergit quod in epiſtola ad Hebræos ſcripſit. Videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum. Vbi, (propter,) cauſam profectò indicat meritoriam. Nam S. *Auguſtinus* hunc locum tractans. Humilitas, ait, claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium, ſed hoc factum eſt in forma ſerui. *Et Chryſoſt. in epiſt. ad Philippenſes.* Extremam Chriſtus præſtitit obedientiam, propterea accepit & ſupremum honorem.

Quintus,

Quintus, & poſtremus fructus eſt obedientiæ Religioſorum quod eos eximat ab innumeris moleſtiis & curis, quas indies experiuntur, qui in ſeculo ſuo arbitratu viuunt. Religioſi enim omnium rerum ſuarum curam in humeros Superiorum coniiciunt, & quaſi infantes aliorum vlnis ſe geſtari ſinunt, ac quaſi dormiendo iter ad cœleſte regnum conficiunt. Muneri enim Rectorum incumbit, omnia neceſſaria, tam in temporalibus, quam ſpiritualibus, ſuo tempore, loco & ordine cuique prouidere.

Vnde B. Climachus: Obedientia, inquit, eſt perfecta abnegatio propriæ animæ & corporis, mors voluntaria, vita ſine ſollicitudine, nauigatio ſine damno, ſepultura voluntatis, eſt iter facere dormiendo, ſuo onere aliis impoſito, & ſuper aliorum vlnas, ne mergaris, natare.

OBEDIENTIÆ CONDITIONES SIVE PROPRIETATES.

De obedientia perfecta quam Religioſam dicimus, eſt ſermo. Cuius potiſſimum tres conditiones ſiue proprietates recenſentur, cæcitas, fortitudo, promptitudo.

Debet primum obedientia eſſe cæca. Idque dupliciter. Primo, ad imperfectiones & vitia ſuperioris vt ea non conſideret nec ob illa minus parere velit: verum conſideret eum cuius locum ille tenet. Hoc enim ſignificauit Dominus quando voluit auſcultare & obedire Phariſæos iis qui ſuper cathedram Moyſis ſedebant, *Mat. cap.* 23.

Cuius rei elegantem hiſtoriam ſcribit *Herodot. lib. 2. hiſt. circa finem*, de Amaſio, qui ex plebeio factus erat rex Ægypti, cũ enim quidam antiquæ nobilitatis imperium detrectarent, iuſſit ex peluі aurea in qua ipſe, imo & domeſtici pedes de more lauabant, conflari idolum, ſimile illi quod ab Ægyptiis adorabatur, moxque ſolenniter in templo collocatum adorari. Quod cum proceres omnes, etiam dyſcoli illi, promptè feciſſent, rex palam declarauit idoli materiam, quodque cum eſſet viliſſima, propter ſublimiorem honoris gradum, etiam omni honore digna eſſet habita. Idem de ſe cogitarent, qui licet obſcuro loco natus, ad regalem dignitatem euectus eſſet. Ideóque etiam non materiam, ſed formam ſpectandam in illo eſſe.

Secundò, debet eſſe cæca ad rationes præcepti ſcrutandas, vt nempe non inquirat cauſas illius aut voluntatis quæ fuit in præcipiente. Debet enim verus obediens Paſtori tanquam ouis obtemperare. Vnde S. *Gregor. lib. 2. c. 4. in 1. Reg.* Vera obedientia ait, nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepta diſcernit, &c. Neſcit enim iudicare, quiſquis perfectè didicit obedire.

Quoad reliquas obedientiæ dotes ſiue conditiones, variæ eæ ſunt, ad duas tamen ſuperſtites aptè reducuntur. Et quoniam omnes in Abrahæ Patriarchæ obedientia reperiuntur, eam nonnihil excutiemus. Et quidem obedientiæ conditio altera eſt, vt fiat promptè & libenter.

Bonus obediens dat ſuum velle & ſuum nolle, vt poſſit dicere: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, paratum quodcunque præceperis facere, paratum ad nutum citiùs obedire, paratum tibi vacare, proximis miniſtrare, meipſum cuſtodire, & in cœleſtium contemplatione requieſcere. Amabilis ſociis, omnibus officioſus, & nulli oneroſus, deuotus ad Deum, benignus ad proximum, ſobrius ad mundum, domini ſeruus, proximi ſocius, mundi dominus. Superiora habet ad gaudium, æqualia ad conſortium, inferiora ad ſeruitium. *Bern. ſup. Cant.*

Perfecta obedientia legem neſcit: terminis non arctatur, nec contenta anguſtiis profeſſionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontaneo vigore liberalis: alacriſque animi modum non conſiderans, in infinitam libertatem extenditur.

Sic Abraham Deum vocantem illicò ſecutus eſt. *Caſſianus* iubet vt in Monachis nulla præter Superioris voluntatem, voluntas viuat.

Tertia conditio eſt, obedire ſimpliciter, quod fit cum iudicium noſtrum ſubmittimus iudicio ſuperioris. Exiit enim Abraham neſciens quo iret, ita Petrus & Andreas vocati à Chriſto, non hæſitantes, non ſolliciti vnde viuerent, non conſiderantes quomodo rudes homines prædicatores fieri poſſent, ſine mora ſecuti ſunt Chriſtum. Crede tibi ſalutare, quicquid monaſterij præpoſitus præceperit, nec de maiorum ſententia iudices, cuius officij eſt obedire, & implere quæ iuſſa ſunt, dicente Moyſe: Audi Iſraël & tace, inquit S. *Hier. ad Ruſt. & S. Greg.* Neſcit iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire.

Quarta conditio eſt, obedire hilariter. Abraham enim cum Sara, Loth, rebúſque omnibus lætus exiuit ex Vr. *S. Baſil. in Conſtit. monaſt.* Apoſtoli, inquit, ſub nulla metus ceruice obedientiæ iugum ſubierunt, alacrique animo in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces in varias neces proceſsêre. Hanc obedientiam præſtet monachus.

Quinta eſt, obedire humiliter. Deo enim ardua præcipienti, humiliter ſubiecit ſe Abraham, dicens cum Pſalm. Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? Et: Vt iumentum factus ſum apud te. Hinc non obtendit ſenium patris, non viæ moleſtias, &c.

Sexta eſt, obedire viriliter & conſtanter. Abraham enim viriliter ſuperauit omnes difficultates cognatorum & itinerum, vt obediret Deo. Rectè *Auguſt. lib. 1. ſoliloq.* 15. Conſtanter, inquit, Deo crede, eique te totum committe, quantum potes: ita enim ipſe te ad ſe ſubleuare non deſinet, nihilque tibi euenire permittet, niſi quod tibi proſit, etiamſi neſcias.

Septima conditio eſt, obedire indifferenter. Indifferens enim erat Abraham, vt iret, quocunque eum vocaret Deus. Deo enim ſe totum reſignabat. Nihil gratius Deo poſſumus offerre, quam vt dicamus ei cum Iſaia, Poſſide nos, ait *S. Aug. in Pſalm.* 131.

Scribit *Caſſian. lib. 4. cap.* 10. Tabenenſiotas monachos ſic vniuerſa complere, quæcunque à ſuperiore fuerint præcepta, tanquam ſi à Deo cœlitus ſint edita.

Octaua eſt, obedire perſeueranter. Abraham enim tota vita peregrinatus eſt in Chanaan, vt obediret Deo. Ita Chriſtus obediuit, vſque ad mortem, & quidem mortem crucis *Phil.* 2.

GRADVS OBEDIENTIÆ. IV.

Ex dictis colligi poſſunt 4 Obedientiæ Gradus.

Primus eſt, exequi exterius, quod præcipitur.

Secundus eſt, voluntatem ſuam omnino ſubiicere voluntati Superioris, ita vt libenter facias propter Deum, quidquid ipſe mandauerit.

Tertius eſt, ſubiicere iudicium ſuum iudicio Superioris, credendo id melius eſſe, vel meliorem exitum habiturum, quod ipſe iuſſerit.

Quartus, hæc obſeruare non ſolum in iis, quæ ſtrictè præcipit, ſed etiam quæ non præcipit, ſed ſolum fieri deſiderat.

OBEDIENTIÆ PERFECTÆ EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Abraham vt Deo obediret, patriam, domum, cognationemque reliquerat, ſe ſuoſque omnes circumcidi ſuſtinuerat; denique filium vnicum vnicéque dilectum ſuis immolaſſet manibus ſi Deus quod iuſſerat, impleri voluiſſet. Non dixit: in Iſaac mihi promiſſum eſt ſemen: quare nunc puer adhuc occidi mandatur? Non dixit, Quomodo vnici filij ſanguine infœlix pater manus polluam? Tacitus iuſſa exequi maturat, vt diſcas, non diſcutiendum eſſe mandatum eorum qui præſunt, ſed perficiendum. *Gen.* 12. *&c.*

Saul iuſſus diſperdere Amalechitas, bello ſuperatos neci dedit. Agag autem regi eorum pepercit. Deóque inobedientiæ crimen vlciſcente, ſublatum eſt ab eo regnum, & traditum alteri. Non enim Lex impletur, niſi tota ſeruetur. Cui autem ille pepercerat, eum Samuel Propheta coram adductum, fruſtatim concidit, vt crudelitatem pietatem eſſe doceret, dum obſequium præſtatur Deo. 1. *Reg.* 15.

Propterea quidem & Achab Rex per Prophetam à Domino arguitur, quòd deuictis Syris regem eorum Benadad dimiſerit illæſum, cùm morte dignus eſſet, & dicitur illi: Erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. 3. *Reg.* 20.

Ille quoque, qui eundem Prophetam, vt ſibi vulnus infligeret ex Dei voluntate imperantem, ferire noluit, à leone laceratus inobedientiæ pœnas dedit. Alter verò obediendo percutiens, ſeruatus eſt. Hinc apparet, quàm grande nefas ſit, vt alicui mortalium parcas, Deo omnium Conditori ac Domino obſequi nolle. *Ibid.*

Iehu verò rex Iſraël, cùm omnes qui de domo Achab regis erant, iuſſu Domini interfeciſſet, continuò audire meruit: Filij tui vſque ad quartã generationem ſedebunt ſuper thronum Iſraël. Itaque obedientiæ eius mercedem filiis etiam poſteriſque

eorum vſui fuit. Quartæ enim generationis huius extitit finis A in Zacharia filio Ieroboam, Sellum filio Iabes regnum occupante 4. *Reg.* 10.

Amaſias rex Iuda, cùm aduerſum Syros expeditionem paraſſet, viro Dei obediendo, exauctoratis atque dimiſſis centum millibus militum quos conduxerat de Iſraël cum triginta millibus ſuorum copias hoſtium inuadens ſuperauit, cum vtraque multitudine ſimul vincendus, niſi paruiſſet. Cæterùm hac elatus victoria, cùm eiuſdem Prophetæ monita contempſiſſet, à rege Iſraël Ioas victus captuſque, cognouit quantum ſibi prius profuerit obediſſe, cùm tantùm poſtea non obediſſe nocuerit. 2. *Paral.* 25.

Rechabitæ patris Ionadab inſtitutionem ſecuti, vinum non bibunt, domos non ædificant, non ſerunt, non plantant, ſed in tabernaculis ſemper vagi peregrinantéſque habitant. Et ſi illi tam difficilia patris præcepta impensè coluerunt, quam iniquus eſt qui multo faciliora leuioráque Dei mandata ſeruare contemnit? Hinc propoſita eorum obedientia, Iudæorum inobedientiam per Prophetam increpans Dominus, alteros captiuitatis iugo affligendos minatur, alteros autem ſemper B ſuo fruituros conſpectu repromittit. Et ſi ſic remunerantur, qui obtemperant patri, quantò magis qui parent Deo? *Ierem.* 35.

Qui cuſtodierint Sabbatha mea, inquit, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

Nunc Euangelij exempla, proprias voluntates cruci affigẽtes aggrediamur. Mirabilis in primis iam à principio Apoſtolorum obedientia fuit. Nondum Chriſtum miracula facientem conſpexerant, nondum cœleſtis regni retributionem per illum futuram audierant, & ſtatim vt vocauit eos, relictis omnibus, ipſum ſecuti ſunt, atque ita eidem adhæſerunt, vt nulla deinde aduerſitate, nullis perſecutionum tempeſtatibus auelli ſepararique potuerint. Qui enim ſemel guſtauerit quàm ſuauis eſt Dominus, omnes alias ſuauitates facilè contemnet.

Sed neque tunc paruum obedientiæ ſpecimen dedere, cùm in deſerto turbæ diſcumbenti iuſſi cibos apponere, quinque panes & duos piſces, id eſt, totum quod habebant, nihil ſibi re- C ſeruantes, porrexerunt. Siquidem ipſi fame periclitari, quam neceſſitatem excuſando, Domino ſuo non ſtatim obtemperare, malebant. Et quoniam lubenter paruerant, multò plura collegerunt quàm obtulerunt.

Cùm deinde ad inſinuandam gentibus veritatem deſtinarentur, & ſupplicia & neces ſibi perferendas didiciſſent, nunquid quò minus obedirent, exterriti ſunt? In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Et cùm verberibus miníſque agitarentur, vt tacerent, reſponderunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

Ipſe quoque Dominus, vt nobis obedientiæ ſuopte exemplo præberet documentum parentum obſequio ſubdi voluit. Et erat (inquit Euangeliſta) ſubiectus illis, & hoc quidem cùm iam ſapientia, & ætate, & gratia proficeret apud Deum & homines, ne puerorum more blanditiis aut metu ſubiectum fuiſſe putes. Non fuit infirmitatis, ſed pietatis, & liberi gratuitique obſequij iſta ſubiectio.

Qualiter autem & cœleſti Patri obſequendum eſſet monſtrauit, cùm diceret: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius D qui miſit me. Et: Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me Patris. Et: Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Et ad Patrem: Non ſicut ego volo, inquit, ſed ſicut tu. Dimiſit voluntates hominis, & Dei Deus, & homo Chriſtus, vt diſcamus diuinam voluntatem ſemper humanæ præferre, & carnis affectum ſpiritus affectui ſubiugare. Denique Apoſtolus de illo: Humiliauit, inquit, ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis.

Quod autem Epiſcoporum, Abbatumque & aliorum qui præſunt iuſſa mandatáque ſine cunctatione capeſſenda ſint, etiam cum nobis minus rationis habere videbuntur, Petri Apoſtoli exemplo patet: Non lauabis mihi pedes in æternum, inquit, indecens & indignum ratus, vt Dominus fungatur officio ſerui, & ſeruorum quaſi dominorum ſuorum lauet pedes. Sed quod indecens eſſe non poterat, quicquid ille iuberet, mox intellexit, cum audiuit ſe non habiturum partem cum ipſo, niſi lauari permitteret. Ideo protinus obediens exclamat: Domine, non tantùm pedes, ſed & manus & caput. Nos igitur quicquid Præpoſiti noſtri nobis iniunxerint, prius exequi E quàm cauſas inquirere curemus. Præpoſterum enim videtur, vt cuius officium eſt obedire, is de Seniorum ſententia iudicet.

HISTORICA.

Paulus Monachus cognomento Simplex, Antonij diſcipulus, cùm primitus myſteriorum ignarus quæſiſſet, eſſetne Prophetis prior Chriſtus? ineptam interrogationem ſilentio diluere iuſſus, triennio tacuit. Poſt hæc cum multa illi abſurda & ſuperuacua experiendæ tantùm obedientiæ cauſa imperarentur, veluti neceſſaria perficere nunquam diſtulit, ſicuti aquam haurire, & hauſtam effundere, veſtes diſſuere, & eaſdem diſſutas iterum conſuere, & alia huiuſmodi, quæ ille non quòd friuola, futiliáque eſſent, ſed quòd iuſſa, perpendens, libenter exequebatur, diligentérque implebat. *In vitis PP. &* *Pallad. in Lauſ. hiſt.* 18.

Interſeramus adhuc aliquod inobedientiæ exemplum, vt quantum hæc nocuerit, tantum obedientia ipſa profutura noſcatur.

Frater quidam ægrotans in Monaſterio Scythi, cùm adire ciuitatem pararet curationis gratia, & Moyſes Abbas à pro- F poſito illum deterreret, ſimúlque prædiceret, ſi diſceſſiſſet, fornicatione polluendum. Iniuſſu eius abiit, & mulierem quæ languenti miniſtrabat, cùm conualuiſſet, vitiauit. Quantò illi melius erat morbo periiſſe, quàm peccato? Mori timuit, & multò grauiorem mortem incurrit, dum obedire negligit. *In vitis PP.*

Idcirco quidem Ioannes Abbas in Scythia, quem Sol iratum non vidit, ex hac vita ad meliorem migraturus, præcipuum Diſcipulis ſuis documentum relinquere volens, nunquam quicquam ſe ex ſententia ſua egiſſe dixit, ſed Seniorum: nunquam aliquid docuiſſe, quod prior ipſe non feciſſet. Hoc erat propriæ renuntiare voluntati, & in docendo nihil præſumere. In hoc ille ſummam penè virtutum potauit, qui dum decederet, fratres ſuos plura monere neceſſarium non eſſe cenſuit. *In vitis PP.*

Ioannem alterum apud Lycum Thebaidis oppidum commorantem, obedientiæ virtus eo prouexit, vt futurorum præſcium faceret. ☞ *Vide infra Obedientia cæca.*

Aliud deinde obedientiæ eius periculum facere volens, cùm multi adeſſent promptitudinis eius in obſequendo fama exci- G ti, mandauit vt de cellario lenticulam, quæ oleo plena erat, proferens per feneſtram proiiceret: tantillum illis olei erat, & quidem in deſerto, vbi iis liquor neque mutuò ſumi, neque emi poterat. Concitus tamen ipſe, non inopiæ, non loci rationem ducens, quod iubebatur, perfecit *Ibid. cap.* 25.

Albinum Andegauenſem Epiſcopum, dum adhuc adoleſcens in monaſterio degeret, & ad perficiendum Abbatis mandatum pergens, effuſum repentè imbrem ſub tecto declinaſſet: eo procellæ vi diuulſo ac perpluente, cæteris qui illuc conuenerant, haud parum madefactis, ipſum ſolum aqua non aſperſit. Mirabantur omnes, & cum audiſſent eum ab Abbate miſſum iter facere, miraculum obedientiæ merito imputarunt. O prægrandis virtus, quam inanimatum elementum ita reueritum eſt, vt attingere non auderet; *Greg. Turon. de glor. Conf. cap.* 96. *Sur. Tom.* 2.

Gulielmus Aquitaniæ quondam & Prouinciæ dominus, poſtea verò ita humilis monachus, vt nihil tam paruum, neque tam infimum eſſet, quod ſe indignum iudicaret, dum id ſibi fa- H ciendum Abbatis autoritas iniunxiſſet. Iuſſus ergo aliquando panes coquere, cùm iam cœnæ tempus inſtaret, confeſtim ſuccendit fornacem, rutabulo ignem circumuertit, ſed ſcopam, qua prunas euerteret, locumque ponendis Panibus aptaret, non habuit. Inſiliens ergo in fornacem melote pro ſcopa eſt vſus. Tum demum coctos panes fratribus nihilo tardius quàm res poſcebat, attulit, nulla corporis aut indumentorum parte læſa, vt propenſæ obedientiæ alacritatem intelligas, & inter pericula ſecuram, & inter infima nobilem. Factus erat hic quidem de Aquitaniæ Prouinciæque domino Monachorum furnarius, ſed de Monachorum furnario factus eſt regni cœleſtis perpetuus poſſeſſor, terræ regibus maior, Dei Angelis par. *Theobaldus & alij. Sur. Tom.* 1.

Bercharius Luxouienſis Monaſterij Abbas, antequam præeſſe cœpiſſet, ſingularem apud omnes obedientiæ ſuæ commendationem miraculo duxit, dum vinum de cado in vrnam traheret, ab Abbate vocatus, relicta vrna feſtinus cucurrit. Vinum verò ſicuti fluebat, repleta vrna non eſt effuſum, ſed ſic ſtetit ac ſi gelu concretum eſſet, donec ille reuerſus cadi foramen

men tereti in mucronem ligneolo obturauit. Tunc qui aderant, haud dubitarunt, quin hoc illis alacris admodum atque impigræ obedientiæ merito contigiſſet, vt qui ſe totum Abbatis voluntati libenter tradiderat, ad eius votum fluentis naturæ liquor pro tempore ſuſpenſus proſtiterit. *Vincent. in Spec. hiſt. lib. 24. cap. 144. 145. Sur. Tom. 5.*

Gallus Columbani Abbatis diſcipulus, & Hildeboldus Diaconus, piſciculos quos de flumine retiaculo traxerant, in ſolitudine aſſaturi, ignem concinnabant. cùm interim Vrſus miræ magnitudinis propius accedens, Diaconum quidem terruit, ſed Gallo iubente vt ligna igni inferret, obediuit. Hoc ideo ſanè hic referendum duximus vt qui Præpoſitis ſuis reniti audent, tali exemplo magis confundantur, quando & ſylueſtres feræ iuſſa Sanctorum uenerentur & obſeruent. *Sigeb. de viris illuſtrib. cap. 71. & alij.*

Sic & D. Hieronymo Vrſis etiam bellua ferior Leo obſequium præſtitiſſe dicitur. Aſellum monaſterij ad paſcua educere, paſcentemque comitari ſuetus, agaſonis fungebatur officio. Sed aſello amiſſo, iuſſus ipſe ligna dorſo deferre, onerari ſe multa cum manſuetudine patiebatur, donec poſtea iumentum ante ſe ad monaſterium agens reduxit. Ecce bruta animalia Seniorum iuſſis obſequuntur, & homo rationis capax audet refragari. Certè quiſquis eorum reſtiterit imperio, iis iam dictis exemplis, feris belluis aſperior irrationabiliórque conuincetur. *In vita Hier.*

Id oppidò cauens Marianus Monaſterij Bituricenſis Monachus, Mamertino Abbati ita ſe ſubiecit, vt bubulci ſeruitio fungi iuſſus, non grauatim obediret, nihil vile aut contemptibile arbitratus, quod ſibi agendum ille iniunxiſſet. *Iac. de Vorag.*

Fratrem quendam refert *Caſſianus* non obſcuro loco natum, cùm relictis mundanæ conuerſationis rebus Religioni ſe tradidiſſet, ſportulas venales Abbatis iuſſu publicè circumtuliſſe, vnamquamque ſingulatim diſtrahendo, ea tantùm de cauſa, vt diutius in foro eſſet, & an illum tam abiectæ negotiationis depuderet, longiore experientia pleniùs noſceretur: omnia ſumma animi conſtantia curáque peregiſſe, poſtpoſita generis nobilitate, ſanctæ obedientiæ humilitati, ne ſtiuam manu tenens & aſpiciens retrò, ineptum ſe faceret regno Dei. *Caſſian. de inſt. lib. 4. cap. 29.*

Idem autor Mutij Abbatis miram obedientiam, ac niſi veteris Inſtrumenti par exemplum ei aſtipularetur, penè incredibilem enarrat, dicens eum vnico filio ſuo non pepercisse, vt Abbati obediret. Vnà enim cum illo paruulo adhuc Monaſterium ingreſſus, vt cellulis diſpararentur ſuſtinuit, & cùm puer de induſtria in conſpectu eius increpitaretur, verberaretur, miſeris acciperetur modis, neque lachrymis, neque clamoribus eius moueri potuit, vt verbum vnum proferret. Denique ſimulata in puerum indignatione Abbas, patientiam pariter obedientiámque Mutij quàm maximo probaturus argumento, iuſſit vt arreptum filium efferret, & in proximum flumen ſuffocandum iactaret. Nihil moratus, ille, vnicum vt mergeret tulit, ſed quibus negotium datum erat. cum ad ripam fluminis ventum eſſet, ſeſe opponentes inhibuerunt. Poſt hæc Abbati reuelatur, Mutium Abrahæ Patriarchæ obedientiæ merito comparandum, dignumque cui poſt ſe Monaſterij cura committeretur. Cum hoc ita ſit, quis dubitat, quin Præpoſitorum iuſſa perinde ſeruanda ſint ac Dei, parique ſedulitate adimplenda? *Ibid. cap. 7.*

Hinc & Lambertus Traiectenſis Epiſcopus cùm inuidorum malignitate Epiſcopatu motus ad Monaſterium Scabolanenſe confugiſſet, monachalem ſeruans vitæ modum, & nocte quadam ad orandum è lectulo deſiliens, perculſo pedibus pauimento ſtrepitum feciſſet: Abbas eo quòd ſilentij ea hora erat, quaſi ſubindignè id ferens, voce ſublata ait, vt quiſquis illud culpæ commiſiſſet, continuò ad crucem exiret, non antè quàm diei crepuſculum eſſet, reuerſurus. Crux autem ipſa extra Monaſterij ſepta ſub dio erecta ſtabat. Repentè igitur Lambertus ſicut nudis pedibus adhuc, & cilicio tantùm indutus erat, abiit, & hoc quidem brumæ tempore, vt multi mirarentur, quomodo algore contractus non expiraſſet. Mane ſemiuiuum reduxerunt, & Abbas veniam petiit, affirmans nunquam ſe putaſſe, hoc Monachorum aliquem facturum, nedum Epiſcopum. Ideóque ioco, magis quàm ſeriò, verbum protuliſſe. Hac tamen obedientiæ ſubiectione Lambertus meruit, & in Epiſcopatus ſui ſedem reſtitui, & tandem Martyrio coronari. *Godeſcalc. & alij Sur. Tom. 9.*

Non minus conſtantis, licet minus prudentis, obedientiæ eſt exemplum quod ſequitur. Ioannes Abbas Eremique Scythi œconomus, ficus de Mareote Lybiæ ſibi muneri miſſas, duobus Adoleſcentulis ad ſenem quendam procul in vlteriore deſerto manentem, deferendas dedit. Quos dum iter agerent, nubiloſa circumfundit caligo, ita vt quò pergerent, neſcirent. Per vaſtam igitur errando ſolitudinem, diem noctémque conſumpsêre, ſenis cellula nuſquam inuenta. Cumque diu expectati, non redirent, reperti ſunt poſitis genibus animas efflaſſe, illibatis ficubus quas ſecum tulerant. Siquidem inedia perire, quàm Abbatis præuaricari mandatum, maluerunt. Quàm id rectè neſcio, cùm mandantis voluntas non eò tenderet, vt innocentes diſcipulos fame confici vellet, & eſcam quam in manibus habebant non guſtarent: illi tamen ſtupendæ cuiuſdam conſtantiæ præbuerunt exemplum.

Columbanus Abbas Gallo Diſcipulo inobedientiæ crimen obieciſſe dicitur.

☞ Vide infrà Obedientia nulla, Inobedientia.

Venerij quoque Monachi obedientia non eſt ſilentio inuoluenda, cùm & ipſa plurimis documento eſſe poſſit. Hic ſolitariæ vitæ cupiditate ardens, inſcio Abbate diſceſſerat, tuguriolúmque ſibi poſuerat in deſerto. Cæterum à Sancto Romualdo reprehenſus, quòd abſque Præpoſiti ſui permiſſu monaſterium reliquiſſet, ideóque caſſo & infructuoſo labore ipſum cœlum verſus niti, quamdiu inobedientiæ premeretur grauitate, non diſtulit quin ſtatim ad Abbatem ſuum rediens, & culpæ veniam rogaret, & in ſolitudine viuendi copiam. Vtroque impetrato, iam certiore promerendi ſpe Chriſto ſolitarius ſeruiuit. Igitur ex Beati Romualdi ſententia & Venerij exemplo faciet, quiſquis ad diſtrictioris vitæ inſtitutum, non niſi eo qui præeſt conſulto ac permittente, tranſierit.

Alterius nunc ſexus exempla perpauca ſubiungam, ne modum excedat oratio. Elizabeth regis Hungarorum F. adeò vnà omnibus ferè affluit virtutibus, nolens ne in ipſa quidem mariti domo, ſuo viuere arbitrio. Conradum mendicum & religioſum ſenem ſibi magiſtrum aſciuerat, cuius imperio ac nutu in viam Domini dirigetur. Igitur die quadam illo iubente, vt ad audiendum Dei verbum Eccleſiam peteret, Marchioniſſæ Meienenſis improuiſo ſuperuentu præpedita ire omiſit, ne ſi tantum fœminam modò domi acceptam tam citò reliquiſſet, parum honori habuiſſe videretur. Non accepit excuſationem Conradus, & vt inobedientiæ culpam flagellis dilueret, mandauit. Continuò illa poſitis veſtibus, linea tantùm tunica quæ nuditatem tegeret derelicta, ipſo ſpectante tamdiu ſe loris diuerberauit, donec idem vt ceſſaret, præcepit. Minus obſequioſi animi argumentum edidiſſet, ſi tunc ad Eccleſiam cùm iuſſum fuerat, acceſſiſſet. Leui in re non obediuit, vt in multò difficiliore ſe obedientem probaret. *Conrad. Concion.*

Euphroſina Virgo Paſnutij Alexandrini filia (Smaragdus Monachus, dicta & credita) quoniam illi multus in vultu decor inerat, quocumque ſe verteret, omnium in ſe oculos conuertebat. Hanc ob rem ne fratrum mentes Deo intentas præſentia ſua labefactaret, iuſſa eſt cellulæ ſuæ ianuam vltrà non egredi, ſed ibi humanis pariter diuiniſque diffungi officiis. Paruit non libenter minus quàm conſtanter, octo & triginta annos carcerem paſſa perpetuum. Tunc tandem quòd fœmina fuiſſet deprehenſum eſt, cùm defunctæ corpuſculum de more lauarent. O patientiam animi incredibilem, qua ſuſtinuit tanto tempore ſexum veſtibus, ſe cellula tegere, vt & Chriſto ſeruiret, & Abbati obtemperaret. Quanti autem meriti eſſet apud Deum, miraculo patuit. Frater quidam cadauer oſculatus, oculum quem olim amiſerat, integrum recepit. Illa igitur quæ obediendo oculis omnium ſe ſubtraxerat dum viueret, mortua poſtea, ſolo tactu reparare erutos poterat. *In vitis PP.*

☞ Vide diſtinctim qui, quibus, & in quo obedierint, in Loco de Religione, vbi agitur de cultu hominum religioſo, quæ ad præſentem locum opportunè transferri poſſunt, & quædam exhinc eo reduci.

VTILITATVM OBEDIENTIÆ EXEMPLA.

Vt obedientiam, quæ cæterarum virtutum culmen eſt, tanto libentius promptiuſque ſectetur vir religioſus, quorundam geſta, quibus per hanc enituêre virtutem, proponam

Ac primo loco Abbatem Ioannem, qui commoratus eſt iuxta
A ta Lyco (quod eſt oppidum Thebaidis) quique propter obedientiæ virtutem ad prophetiæ gratiam ſublimatus, ſic vniuerſo orbi claruit, vt Regibus mundi huius merito ſuo redderetur illuſtris. Nam cùm in extremis, vt diximus, Thebaidis partibus commaneret, non antè præſumebat Theodoſius Imperator ad præpotentium tyrannorum bella procedere, quàm oraculis illius animaretur atque reſponſis. Quibus confidens velut cœlitus ſibi delatis, trophæa de bellis deſperatis atque hoſtibus reportabat. *Ioan. Caſſian. lib. 4. de Inſt. renuntiantium. cap. 24.*

Aliud huius rei mirabile exemplar fuit Beatus ille Doſitheus, qui à vita delicioſiſſima & molli veniens, nullis diuinarum rerum doctrinis imbutus, breui tempore in ſummam perfectionem prouectus eſt, dum vnicam obedientiam amplectitur, & propriam voluntatem abſcindit: Quem tandem Deus glorioſiſſimum oſtendit, nec paſſus eſt ipſius virtutem in obſcuro eſſe. Vni enim ex ſanctiſſimis illis Senioribus reuelatus eſt, & viſus inter Diuorum aliorum cateruas, vnà cum illis perfruens beatitudine. *Ex doctrina 1. Dorothei Abb. de Renunciat. Biblioth. PP. Tom. 2.*
B

Illud verò magnum, & quo comparatio etiam cum reliquis virtutibus appareat, quod in Patrum hiſtoriis legimus; cùm duo germani fratres in monaſterio quodam viuerent. Alter obediendi, alter caſtigandi corporis ſtudioſiſſimus: hunc quidem, ad alterius ſanctitatem explorandam, mandaſſe ei, vt in flumium crocodilis refertum deſcenderet: quod cum impigrè feciſſet, ita vt immanes illæ belluæ accurrerent, & quaſi blandiendo corpus eius oblingerent; paulò autem poſt cùm in humanum cadauer incidiſſet, prece communiter facta, excitatum eſſe à morte, eamque laudem cùm ſibi abſtinens ille tacitis cogitationibus arrogaret, ſeueriùs obiurgatum eſſe ab Abbate, cui reuelatum fuerat, non illius ieiuniis, ſed alterius obedientiæ beneficium illud à Deo donatum fuiſſe. *Hier. Plat. lib. 2. de bono ſtat. relig. cap. 3.*

B. Thomas Aquinas cùm Lutetiæ Theologiam magna cum laude doceret, viſum fuit eius Superioribus, vt doctoratus etiam laurea inſigniretur; ille præ ſua modeſtia deprecari
C cœpit eum honorem, prætendens tum doctrinæ, vt ipſe quidem de ſe ſentiebat, tenuitatem: tum etiam ætatis adoleſcentiam, vt qui nondum vigeſimum compleſſet annum. In qua cogitatione verſans, nocte quadam viſus eſt videre, cùm ob hanc cauſam vberiùs fleret, aſtitiſſe ſibi virum vultu graui & venerabili, qui eius triſtitiæ cauſam ſciſcitatus, iuſſit illum ſecurè & intrepidè maiorum ſuorum iuſſa exequi: eam enim eſſe ipſam Dei voluntatem: quin etiam admonuit, vt pro orationis, quam in eo gradu accipiendo habiturus erat, themate, illum pſalmi verſiculum acciperet: Rigans montes de ſuperioribus ſuis. Quibus ille ita confirmatus eſt, vt omnem timorem ac trepidationem deponeret. *In eius vita apud Sur. Tom. 2. Apr. 7.*

CONDITIONES VERÆ OBEDIENTIÆ
Nempe
VT SIT FORTIS.

Ad confirmandam obedientiam monaſticam Deus etiam non rarò miracula oſtendit. Scribit *Sulpitius* in dialogis de virtutibus S. Martini in hunc modum: Duo, inquit, vobis referam
D tam incredibilis obedientiæ admodum magna miracula, licet plura ſuppetant recolenti, ſed ad excitandum virtutum æmulationem, cui pauca non ſufficiunt, multa non proderunt. Ergo cùm Quidam ſæculi actibus abdicatis, monaſterium magnæ diſpoſitionis ingreſſurus, cœpiſſet rogare, Abbas ei cœpit multa proponere, graues eſſe iſtius diſciplinæ labores, ſua verò dura imperia, quæ nullus facilè valeret implere patientia, aliud potiùs monaſterium, vbi facilioribus legibus viueretur, expeteret, non tentaret aggredi quod implere non poſſet. Ille verò nihil his terroribus permoueri, ſed magis ita omnem obedientiam polliceri, vt ſi eum Abbas in ignem ire præciperet, non recuſaret intrare. Quam illius profeſſionem vbi magiſter accipit, non cunctatur probare profitentem. Caſu clibanus propter ardebat, qui multo igne ſuccenſus coquendis panibus parabatur, exundabat abruptis flamma fornacibus, & intra camini illius concaua totis habenis regnabat incendium; hoc igitur aduenam illum iubet magiſter intrare. Nec deſtulit parere præcepto; medias flammas nihil cunctatus ingreditur; quæ mox tam audaci fide victæ, velut illis quondam Hebræis pueris, ceſſere venienti. Superata natura
eſt: fugit incendium: & qui putabatur arſurus, velut frigido rore perfuſus ſe ipſe miratus eſt. Sed quid mirum, ſi tuum Chriſte tyronem ignis ille non attigit, vt nec Abbatem pigeret dura mandaſſe, nec diſcipulum pœniteret imperio paruiſſe? qui eo die quo aduenerat, dum tentaretur infirmus, perfectus inuentus eſt. meritò felix, meritò glorioſus, probatus glorificatus eſt paſſione. *Seuer. Sulp. 1. dial. de vita S. Mart. c. 12.* E

CÆCA ET STABILIS.

In eodem monaſterio factum id, quod dicturus ſum, recenti memoria ferebatur. Quidam itidem ad eundem Abbatem recipiendus aduenerat, cùm prima ei lex obedientiæ poneretur, ac perpetim polliceretur ad omnia vel extrema patientiam, caſu Abbas ſtoracinam virgam iampridem aridam manu gerebat, hanc ſolo fixit, atque illi aduenæ id operis imponit, vt iamdiu virgulæ aquam irriguam miniſtraret, donec, quod contra omnem naturam erat, lignum aridum in ſolo arente vireſceret. Subiectus aduena duræ legis imperio aquam propriis humeris quotidie conuehebat, quæ à Nilo flumine
per duo ferè millia petebatur, iamque emenſo anni ſpatio labor non ceſſabat operantis, & de fructu operis ſpes eſſe non poterat, tamen obedientiæ virtus in labore durabat. Sequens quoque annus vanum laborem iam affecti fratris eludit: tertio demum ſuccedentium temporum labente curriculo, cum neque noctu, neque interdiu aquarius ille ceſſaret operator, virga floruit. Ego ipſam ex illa virgula arbuſculam, quæ hodiéque intra atrium monaſterij eſt, ramis virentibus, vidi, quæ quaſi in teſtimonium manens, quantum obedientia meruit, & quantum fides poſſit, oſtendit. *Idem ibid. c. 13.* F

PROMPTA.

Huic ſubiungam illud de Mauro S. Benedicti diſcipulo. Quadam die, inquit *Gregor.* dum venerabilis Benedictus in cella conſiſteret, Placidus puer ſancti viri monachus ad hauriendum de lacu aquam egreſſus eſt; qui vas, quod tenuerat, in aquam incautè ſubmittens, ipſe quoque cadendo ſecutus eſt. Quem mox vnda rapuit, & penè ad vnius ſagittæ curſum eum à terra introrſus traxit. Vir autem Dei intra cellam poſitus hoc protinus agnouit, & Maurum feſtinè vocauit, dicens: G
Frater Maure, curre, quia puer ille, qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit, iamque eum longiùs vnda trahit. Res mira, & poſt Petrum Apoſtolum inuſitata: Benedictione etenim poſtulata atque percepta, ad patris ſui imperium concitus perrexit. Maurus itaque ad eum locum, quo ab vnda deducebatur puer, per terram ſe ire exiſtimans, ſuper aquam cucurrit, eumque per capillos tenens curſu rapido rediit. Qui mox vt terram tetigit, ad ſe reuerſus poſt tergum reſpexit, & quia ſuper aquas cucurriſſet agnouit: & quod præſumere non potuit vt fieret, miratus extremuit factum. Reuerſus itaque ad Patrem, rem geſtam retulit. Vir autem venerabilis Benedictus hoc non ſuis meritis, ſed illius obedientiæ deputare cœpit: è contra Maurus eius imperio factum dicebat: ſéque conſcium in illa virtute non eſſe, quam neſcius feciſſet. In hac itaque mutua humilitatis & amica contentione, acceſſit arbiter puer qui ereptus eſt, qui & dicebat: Ego cùm ex aqua traherer, ſuper caput meum melotem Abbatis videbam, atque ipſum me ex aquis educere conſiderabam. *Greg. Dial. lib. 2. cap. 7.*

Libet attexere memorabile factum Marci à poſteris omni-
bus laudari. Cùm Marcus monachus plus à Siluano Abbate H
diligeretur quam alij diſcipuli propter obedientiam: atquè id vt ſolet condiſcipulos liuore pungeret, vicini ſenes ad Siluanum venerunt exploraturi cauſam huius amoris ſingularis. Quos inquit auctor, aſſumens ſecum Abbas Siluanus egreſſus eſt de cella ſua. & cœpit ſingulorum ſuorum cellas pulſare, dicens, frater veni quia opus te habeo: & vnus ex eis nõ eſt mox ſecutus eum. Venit autem ad cellam Marci, & pulſauit, dicens: Marce, ille autem cum audiſſet vocem eius ſtatim exiuit foras. & miſit eum ad quoddam miniſterium. Abbas ergo Siluanus dixit Senibus, vbi ſunt cæteri fratres? & ingreſſus eſt in cellam Marci, & inuenit quaternionem quem eadem hora inchoauerat, in quo litteram O faciebat, & auditâ voce Senis non fixit, neque gyrauit calamum vltra, vt impleret & concluderet litteram quam in manu habebat & dixerunt Senes. Verè Abba, quem tu diligis & nos diligimus, quoniam & Deus diligit eum. Exclamat ad hoc factum Trithemius: O filium perfectæ obedientiæ! Qui maluit dimittere opus quaternis bonum quod inchoarat, quam ad momentum vt ita dicam

cum, moram facere in obediendo. *Vita Patr. l. 2. de Obedien. § 5.*

De Columbano Abbate id certè fertur memorabile: Cum in Luxonienſi cœnobio, quod ille fundauerat, omnes ferè ægrotarent, eò acceſſit, nec alio vſus eſt medicamẽto, niſi quòd omnes ad aream vocauit, ad fruges in ſolis æſtu triturandas. Res dura, præſertim tam grauiter decumbentibus, qui ne quidem conſiſtere poſſent. Itaque nonnulli, Prudentiores videlicet & cautiores, lectulo ſeſe tenuerunt, alij obedientiæ ſtudio ad opus ſtatim accurrerũt: atque hi quidem omnes ita ſtatim omni morbo liberati ſunt, vt ne reliquiæ quidem, aut veſtigium vllum permaneret. Illi verò longas tarditatis ac diffidentiæ ſuæ pœnas dederunt, toto anno cum febribus conflictati, vt quidem eos reprehendens, atque obiurgans apertè prædixerit Columbanus. *Plat. de bono ſtat. relig. lib. 2. cap. 5.*

Magnus ille vir Simeon Stylites ſiue Colomella, ſanctæ & celebris recordationis, qui primus ſtationem in columna inuenit, angelorum vivendi inſtitutum imitatus, rebus negotiiſque omnibus nuncium remiſit, & vi naturæ illaca ad ſublimia aſpirauit, atque medium inter cœlũ & terram domicilium ſuper columna bicubitale vndequaq; ſibi finxit, vt extra turbam & tumultum omnem poſitus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorum laudibus celebraret. Vbi verò terrenus iſte angelus, atque etiamnum in carne ſupremæ illius Hieruſalem ciuis & incola, à nemine antea tritam nonamque planè viam ingreſſus eſt, ſummos montium vertices incolentes patres perbenignè erga eum animati, delectos ex eorum numero quoſdam ad eum miſêre, eique hæc renunciare iuſsêre: Quid ſibi vult inſolens hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & ſanctis ferè omnibus calcatam viam relinquens, aliam quandam & prorſus ignotam ſemitam iniiſti? Illud præterea mandatum eis dedere, vt deſcendere illum, & electorum patrum veſtigia ſequi iuberent. Ac ſi quidem promptum ſe, vt ex columna deſcenderet, præberet, permittere ei, vt quam vellet vivendi rationem perſequeretur, præceperunt. Obedientiam namque eius, ſi Deus inſtituti eiuſcemodi dux eſſet, declaraturam eſſe cenſuerunt: ſin cupiditati ipſe ſuæ inſeruiret, & contra ſibi nitendum eſſe duceret, neque celeriter ſtatim mandatum huiuſmodi exequeretur, pedibus vi arreptum illicò detrahere iuſſerunt. Vt illi ad eum venerunt, & Patrum mandatum expoſuerunt, confeſtim ille altero pede prolato, ad deſcendendum, & abſque vlla deliberatione & diſſenſione, ad præceptum eorum implendum promptus paratuſque fuit, & gratias illis egit, qui tantam de eo gererent curam, veluti quidquam præter voluntatem & ſententiã Dei facere occœpiſſet. Porrò illi eum in inſtituto, quod ſibi propoſuerat, permanere ſunt paſſi; poteſtati eius permittentes, vt quem cœpiſſet curſum teneret, illud inſuper adiicientes: Fortis eſto, & viriliter age. Videris namque diuinitus ad hanc viuendi viam productus eſſe, ante ignotam. Itaque deinceps magna ille concepta fiducia, cœptum id magis eſt proſequutus. *Niceph. Call. Eccl. hiſt. lib. 14. cap. 51.*

☞ *Plura pete ex præcedentibus.*

HVMILIS.

Huius humilis obedientiæ & propriæ voluntatis abnegationis aliud exemplum ſubiicio. Virgo quædam in monaſterio degens, & diuino amore flagrans, cùm aliquando immenſo dilectiſſimi ſponſi ſui Ieſu Chriſti deſiderio teneretur; ſic illum ex toto corde ſuo allocuta eſt: O vnice fili Dei, amabilis Redemptor animæ meæ, vtinam vel ad momentum te in hac vita cernere poſſem. Ad quæ verba mox aſtitit illi ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus in forma cuiuſdam pueruli. Contigit verò, vt vna ex ſororibus congregationis ianuam cellæ illius deuotæ virginis pulſaret, eamque cum feſtinatione ad commune aliquod opus ex obedientia faciendum accerſeret. Audiens virgo iuſſionem obedientiæ, puerulo Ieſu ait: En dulciſſime Domine mi Ieſu Chriſte, pro explenda obedientia abeo, tu interim me hic expecta, obſecro, ſi tibi placet, donec ad te redire liceat. His dictis, è cella exiit, & quod facere iuſſa erat, animo voluntario hilarique vultu peregit. Deinde cum magna celeritate ad cellam reuerſa eſt. Quam cùm aperiret, mira quædam & radiantiſſima lux oculis eius ſe ingeſſit, adeo vt vix eam ſuſtinere poſſet. Vidit igitur amantiſſimum Dominum ſuum in perfecta ætate tanquam elegantiſſimum iuuenem viginti & quatuor annorum aſtantem. Vnde ipſa maximo gaudio repleta ita eum affatur: O dilecte mi Ieſu, quomodo tam grandis tantillo tempore factus es, qui tam puſillus apparebas, cùm à te recederem? Dic obſecro, dic vnica ſpes mea, quî id factum ſit. Cui pius ac dulcis Ieſus reſpondit: O filia chariſſima, profunda velocis atque impigræ obedientiæ tuę humilitas me tam breui tempore tam grandem effecit. Semper ergo mei amore libenter obedi, ſi mihi continuè ſine medio optas vniri. *Lud. Bloſ. in Apol pro Io. Taulero c. 6. Mat. Fel. in 4. præcept. decal. cap. 20. Lanſpergius conc. 5. de Aſcen. pag. 19.*

Hoc loco non prætermittendum illud, quod quidam Seridi Abbatis Diſcipulo contigit, qui ab eo in proximam villulam miſſus eſt ad expedienda quæ opus fuerant, cùm ſe ſentiret in concupiſcentiam propriæ filiolæ ſollicitari, exclamauit vnicam hanc vocem: Deus Patris mei, libera me: ſtatimq; ſeſe apud viam Sectiam reperit, qua reuerſus ad Patrem ſuum eſt. Videte potentiam virtutis; contemplamini vim verbi, quantum ſcilicet afferat auxilij paternis precibus ſeſe dederes; ipſorum enim ille ſimilia locutus eſt verba, Libera me Deus per Patris mei orationes. Conſiderate humilitatem & obſeruantiam amborum; erat vterque dubius & anxius; volebatque Senex Fratrem ad monaſterij neceſſaria dimittere, nec tamen, vt iret, imperare voluit, ſed vtrum proficiſci vellet, percontatus eſt. Non item Frater reſpondit; Eo, ſed, quidquid iuſſeris, faciam, Pater. Hinc enim ſcandala verebatur: hinc Patris inobedientiam formidabat. Ad hæc igitur Senex: Exurge, ait, & actutum perge. Recedens Frater dixit: Spero in Deum, quia me proteget, & orationibus Patris mei, quia me tuebuntur. Sicque cùm in tentationem incidiſſet, & Deum in auxilium vocauit, & patris ſui orationes. Atque ita paternis orationibus fretus vterque veſtrũ, quemadmodum obedientiæ humilitatem coniunxêre. Vt enim currus vno equo non ſatis commodè trahitur, niſi & alterum apponas: ita obedientia humilitatem coniugatam ſibi depoſcit. Qua ſanè gratia & virtute haberi nemo dignus poteſt, niſi antè conſueſcat præcidere & amputare propriam voluntatem, & ſeipſum poſt Deum. Patri ſuo dedere, atque ab eo nulla in re poſtmodum diſſentire; ſed omnia ipſius arbitrio facere, ea fide & certitudine, ac ſi Deo in cunctis, non homini pareret. *Doroth. Abbas de Renunciat. doctrina 1. Biblioth. PP. Tom. 2.*

PERSEVERANS.

Narrare licet inquit *Dorotheus Abbas doct. 1. de Renunt.* vobis miraculum alterum, quod ætate mea factum eſt, vt intelligatis tantam eſſe obedientiæ & abnegatæ voluntatis vim, quæ à morte quoque eripere & liberare hominem poſſit. Cùm eſſem quandoque apud Abbatem Seridum, ad eum profectus eſt ab oris Aſcalonicis Monachus ab Abbate ſuo: cum mandatis miſſus: imperatum autem ei à Seniore fuerat ad veſperam omnino rediret. Interim oborta eſt immenſa tempeſtas, imber maximus, tonitrua horrenda, videbaturque torrenti ſimilis ea inundatio. Volebat infelix reuerti vrgente Senioris præcepto; nos verò è contra cohortabamur expectare ſerenitatem, aſſerentes periclitari illum maximè in tantis aquarum eruptionibus. Non acquieuit ille nobis vllo pacto vt maneret. Decreuimus igitur eum ad vſque flumen ſubſequi, ſpectantes ipſum cum illud vidiſſet, emendaturum conſilium & reuerſurum. Eò autem poſtquam vnà peruenimus exutus ille veſtes eas ceruici collectas impoſuit, & accinctus ſcapulare ſuum ſeſe dedit præcipitem in torrentem ſtatimque natare cœpit. Formidantibus autem nobis ne mergeretur ſubitò ad littus alterum, (mirabile dictu) conſpectus eſt, & reſumptis denuo veſtibus à nobis impetrata venia diſceſſit. Nos autem plus quam dici queat obſtupuimus mirari virtutis vim & potentiam: Nobis enim vix in eum ſine tremore contuentibus ipſe ſolus intrepidus abſque vlla formidine & periculo enatauit fretus obedientiæ merito.

☞ *Aduertat Lector multa hoc argumento apud Zuingerum tradita eſſe in Loco de Relig. Tit. Cultus hominum religioſus, quatenus ſcilicet ad illum pertinet vt Superioribus obediatur, quæ nos ibi reliquimus, vt varietas tædium leuet, quamuis nonnulla horum, eo etiam Loco repetantur.*

* OBEDIENTIA MORTVORVM.

S. Acacius ſeu Innocentius erat in quodam Aſiæ cœnobio: primamque ingreſſus adoleſcentiam genus vitæ religioſum eſt complexus. Commiſſus autem erat ſeni cuidam valde importuno & negligenti, à quo tam indigna tulit, vti multi ſupra fidem ea fortè ſint exiſtimaturi. Modò enim oculum atro cruore ſuffuſum, modò ceruicem læſam, modo caput plagis contuſum oſtentabat. Exacto ergo cum illo immani ſene nouẽnio, ad Dominũ migrauit, & in cœmeterio inter reliquos

patres eſt humatus. Adiit huius moderator, tetricus ille ſenex A alium quendam magnæ pietatis virum inter alios ibi degentem, cui ſenex: Frater noſter Innocentius eſt mortuus? quod ille cùm credere non videretur, Veni, inquit, & vide. Ambo ergo cœmeterium petunt, vbi venerãdus ille pater mortuum, tanquam adhuc viueret, compellauit: Frater Innocenti, inquit, etne mortuus; ille vero promptè ſolitus obſequi, etiam poſt mortem obedientiam declarauit; & ad magiſtrum illum patrem: Quomodo, inquit, venerande pater fieri poteſt, vt homo obedientiæ deditus moriatur? Tum ſenex ille, qui Innocentij fuerat magiſter, rei miraculo attonitus, cum lachrymis ſe in terram proſtrauit, iuxtaque Innocentij tumulum domicilium ſibi collocauit, vbi reliquum vitæ tempus religioſè tranſegit, patribuſque tranſeuntibus, ſe ſemper homicidam appellauit. Diuinus ergo hic Innocentius in huiuſmodi laborum patientia beatam tranſegit vitam, eamque tam beatè poſteà concluſit. Venerandum porrò eius corpuſculum cœleſti virtute ab omni labe intactum & incorruptum multis annorum ſpatiis eſt ſeruatum. Accidit olim, vt illius cœnobij incolæ B monachi tempore meſſis ad ſegetem colligendam exirent omnes, duobus tantùm in monaſterio relictis, altero ægroto, altero, qui tutelam gereret domus. Interim euenit, vt æger vita defungeretur, cuſtos ædium cùm ſolus tumulum fodere, & curare cadauer non poſſet, aperto admirandi illius Innocentij monumento, defunctum fratrem ibidem cum S. Innocentio collocauit. Poſtero die cùm ad ſepulchrum reuiſeret, fratris pridiè ſepulti cadauer extra conditorium reperit rurſumque in eodem monumento reponit. Sed cùm poſtridie idem eodem modo iterum cadauer extra S. Innocentij ſepulchrum offenderet, cœpit cuſtos ædium, homo nempe minimè malus, expoſtulare cum S. Innocentio: Audiui, inquit S. Innocenti, te olim in vita præter alios omnes obſequentiſſimum fuiſſe; at nunc, vt video, refractarius es factus, immo & ſuperbus, vt qui fratrem non admittas in ſocietatem ſepulchri, ſed eiicias illum: aut ergo permitte, vt tecum requieſcat, aut ſi illum iterum eieceris, ego te quoque non feram, ſed ex tuo te ſepulchro eiiciam. Itaque cadauere denuò impoſito abit. Alteraque luce reuerſus, illius quidem fra- C tris corpus quod impoſuerat, in tumulo cernit, ſed S. Innocentium non vidit ampliùs. *Ex Menæis Græcorum Matth. Rader. in Viridario Sanctorum. Idem habet Ioann. Climach. grad 4. de Obedientia.*

De ſimili obedientia aliud ſcribit *Franciſcus Gonzaga, 3. parte de Origine Seraph. religionis*: Fuit, inquit, ſemel ſoror quædam nomine Berengaria, quæ humilitatis ergo, culinæ obſequiis ſua ſponte ſeſe omnino dederat. Cùm autem ſemel in monaſterio S. Claræ Villæ-comitis de eligenda Abbatiſſa inter ſorores ageretur, illarumque plures ad id munus aſſumi contenderent, cœpit vnaquæque ſigillatim, altera inconſulta, præfatæ Berengariæ ſorori, quæ nihil minus cogitabat, votum in mente offerre (exiſtimabat vnaquæque ſe ſolam id facturam: nam propter nimiam eius humilitatem, inepta omnino ad id munus obeundum ab omnibus habebatur) ne dum alteri votum porrigit, illa in Abbatiſſam eligatur. Et ecce dum ad calculum vota reducuntur, omnia in præfatam Berengariam conueniunt, conſentiuntque. Qua denique ſic electa, ac tandem à Prælato confirmata, moniales ſic diuina voluntate deluſæ, ei obedire detrectabant. Quamobrem ipſi D primum Capitulum de religioſo more celebranti, pauciſſimæ adfuêre. Illa verò cum maximo ſpiritus feruore ait: Quandoquidem meæ ſorores mihi obedire renuunt, meque legitimam earum Prælatam aſpernantur, ſurgite vos, quæ hoc in loco dormitis, mihique paretote. Ecce ex tempore ſeptem moniales, quæ ibidem ſepultæ erant, ex ſuis locellis egredientes, præſto ſibi fuere, nec priùs receſſerunt, quàm illis ab ea imperatum fuit. Quo facto exterritæ reliquæ, quæ ſibi tergiuerſabantur, multo dociliores redditæ ſunt. *Franciſc. Gonzaga. 3. p. in Prouin. Portugalliæ monaſter. 14. Clariſſarum.*

* OBEDIENTIA BELLVARVM, ITEMQVE RERVM INANIMARVM.

LEONIS.

Narrauerunt nobis quidam Patrum in Sina de Abbate Sergio Anachoreta: quod cùm moraretur in Sina, conſtituebat illum diſpenſator ſuper burdones. Cùm ergo die quadam properaret, ecce Leo iacebat in via. Porro Burdonarij burdoneſque viſo leone timore correpti receſſerunt. Tunc Abbas Sergius ſumens de pera vnam benedictionem profectus eſt ad E leonem; dixitque ei: Accipe benedictionem Patrum & recede de via, vt tranſeamus: ſumptaque leo benedictione receſſit. *Ioan. Euiratus in prat. ſpiri. cap. 25.*

In ſtatu iuſtitiæ originalis, omnia animantia quantumuis fera hominis imperio erant ſubiecta. Quod idem obtinuêre multi viri ſanctitate præditi. *Theodoretus* ſcribit, admirandum monachum Simonidem, mortificandi ſui cauſa, ſe in ſpeluncam incluſiſſe, & orationi noctu diuque, omnibus commoditatibus excluſis, vacaſſe, ſoliſque herbis victitaſſe. Vnde à Deo gratiam obtinuit, vt Beſtiæ, ad nutum illi parerent. Cùm aliquando in eum incidiſſent viatores, qui à recta via aberrarant, cuperentque ſibi eam demonſtrari, iuſſit eos præſtolari, donec bini leones accurrerent, qui accepto mandato magna manſuetudine duces ſe itineris illis præbuere, donec rectam viam attigiſſent. *Theodoret. in hiſt. relig. cap. 6.*

LVPI.

Norbertus Archiepiſcop. Magdeburgenſis, cuidam puero ouium paſtori petenti ſibi gregis cuſtodem canem dari, reſpondit: Cùm lupus aduenerit, rapueritque ex grege aliquid, F iubeto ei noſtro nomine, ne quid attingat. Simplex puer obſequens mandato ſecurè degebat. Contigit interim Lupum ouem rapere; puer memor præcepti, poſt lupum accurrens clamitabat, vt domini ouem dimitteret, ſic dominum, præcipere. Lupus, ô admirandam Dei benignitatem, ouem illæſam dimittit. Id memorat *Hugo Præmonſtrat. Abbas*, qui illius vitam conſcripſit, *cap. 37. In vita eius apud Sur. Tom. 3. menſe Iunio.*

SERPENTVM.

Quidam Fundenſis monaſterij monachus, cui excolendi hortos cura erat, cernens in eo olera partim pedibus conculcata, partim ſublata furto, & reperto aditu, quo fur ingredi conſueuerat, Serpenti præcepit, vt illum cuſtodiret, nec inde niſi iuſſus diſcederet. Proh pudor! Irrationale animal ſeruo Dei obediuit, homo damnum irrogare non dubitauit: fur ergo peruerſus cùm ſerpentem conſpexiſſet, præ timore ſe retro ferre voluit, & pede vepribus implicato pronus pepen- G dit donec ab ipſo olitore ſuperueniente expeditus fuit. *Greg. Mag. lib. 1. dialog. cap. 3.*

RANARVM.

Quod loci frigiditas efficit, vt ranæ obmuteſcant, hoc etiam efficit piorum virorum virtus, cum id quoque iubent. Sic *S. Ambroſ. lib. 3* de Virginibus non longè à principio ſe feciſſe commemorat: Frequens, inquit, ſermo eſt, cùm plurima Ranarum murmura religioſæ auribus plebis obſtreperent, Sacerdotem Dei præcepiſſe, vt conticerent, ac reuerentiam ſacræ deferrent orationi, tunc ſubito circumfuſos ſtrepitus quieuiſſe. Silent igitur paludes, homines non ſilebunt? Et irrationale animal per reuerentiam recognoſcit, quod per naturam ignorat: hominum tantam eſſe immodeſtiam, vt plerique deferre neſciant mentium religioni, quod deferunt aurium voluptati? Hactenus Ambroſius opportunè loquacitatem hominum inter diuina reprehendens. *D. Ambroſ. lib. 3. de Virgin. ſub initium.*

SOLIS.

H Creaturæ etiam ſenſuum expertes ſeruis Dei paruiſſe comperiuntur: ſic Sol diutius ad præceptum Mucij radios ſuos emiſiſſe legitur, his verbis: Mucius Eremita in Thebaidis deſerto ex impiiſſimo latrone ethnico factus Chriſtianus, per Dei viſionem cùm ægrotantem ex fratribus longe abſentem nouiſſet, ſeſe itineri dedit, ægrum inuiſurus, in eremi ipſius interioribus partibus; cùm autem eò peruenire non poſſet, iam ſole ad occaſum vergente, qua hora etiam ægroti mors inſtabat, vt dies itineri ſufficeret, iuſſit Mucius Soli, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſtaret, donec eò perueniret, admirantibus omnibus circumquaque eius eremi incolis, Sole eodem climate tamdiu perſeuerante; quin & non pauci, audito miraculo, ad Mucij diſciplinam conuerſi ſunt. *Ex vit. Patr. part. 1. de presbyt. Copreto. Sim. Maiolus colloquio 1. ſiue Meteora 9.*

FLVVIORVM.

Nihil obeſt homini fidem verè ſectanti, ſiſtuntur vbique Flumina, ac velut ſeruiunt illi imperanti. Fidem rei aſtruit Gregorius Thaumaturgus. Cùm enim Lycus rapidiſſimus fluuius

uius accolis quotannis ſummam inferret cladem, agros, pe-
A cora. Ipſam denique gentem demergens, baculum in ripa defixit Gregorius, iubens flumini, ne conſtitutum ibi terminum præteriret; inuenit vir ſanctus in fluuio obedientiam, & in ligno quoque impacto virtutem: nam & creuit in arborem & ad vſque Gregorij Nyſſeni tempora ab omnibus confluentibus miraculi cauſa ſpectabatur. *Greg. Nyſſen. in ipſius Thaumaturgi vita cap. 12.*

PROEMIA OBEDIENTIÆ.
Ex S. Scriptvra.

Iſaac Abraham filius ſummam eſt laudem aſſecutus, quod patri immaturam necem afferenti minime reſtitit, nec gladium auertit, quem pater ſenio confectus iuueni haud imbecilli ſerio & conſtanter admouiſſet, niſi vox Angelica impedimento fuiſſet, quæ ſeni de tam ſplendido opere gratulata eſt, & pium obedientemque iuuenem conſeruauit. Factum ex eo eſt vt nec vitam amitteret, nec obedientiæ præmio careret: ad multam enim prouectus eſt ſenectutem qui pueritiæ ſuæ non pepercit. *Gen. 22.*

B Etiam alij qui ex priſcis ſeu veteris teſtamenti patribus obedientiæ laude floruerunt, ampliſſima commoda tam temporalia quam ſpiritualia cum ea ſunt conſecuti Abrahamum quod mandato valde arduo de immolando filio paruiſſet, Deus per angelum in hæc verba allocutus eſt: Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem & non pepercisti filio tuo vnigenito, propter me benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & velut arenam quæ eſt in littore maris, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ. *Gen. 22. v. 16. Gen. 15. v. 1.*

Ieſus Naue filius, inquit *B. Ephrem*, perfecta ſua obedientia tantum donum promeruit vt Moyſis ſucceſſor fieret. *Ioſ. 1.* Et Samuel per obedientiam quam Heli ſacerdoti præſtitit, dignus habitus eſt qui vocem Dei audiret. 1. *Reg. 3.* Eliſæus vero huius adminiculo pallium & gratiam ſui accepit magiſtri. 4. *Reg. 2.*

Ipſe Chriſtus quia obediens fuit vſque ad mortem, mortem autem crucis, Deus exaltauit eum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen ait *Paulus*, qui etiam ad Hebr.
C *cap. 2. verſ. 9.* ſcripſit: Videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria, & honore coronatum. Vnde *Sanctus Chryſoſtomus in epiſt. ad Phil. homil. 7.* Extremam Chriſtus præſtitit obedientiam, propterea accepit & ſupremum honorem. Hoc exemplum ad imitandum proponunt *S. Aug. tract. 84. in cap. 15. Ioan. Greg. 35. mor. cap. 10. Bern. ſuper miſſus eſt hom. 1.* qui ait: Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce puluis obtemperare. Et: Erubeſce ſuperbe cinis, Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominib. tuo te præponis auctori *&c.*

Fecit Noë omnia quæ mandauerat ei Dominus, ideo à diluuio ſaluatus eſt. *Gen. 6. & 7.*

Promptè obediuit Ioſeph patri ad fratres eum mittenti, quamuis prius eos accuſaſſet, & Deus exaltauit illum. *Gen. 37.*

Obediuit Moyſes Domino imponenti regimen populi (licet quinquies ſe excuſet) vnde magnificatus eſt. *Exod. 34.*

Filij Iſraël per deſertum ambulantes cum ad imperium Domini erigerent tentoria, & ad imperium eius deponerent, omnia benè illis ſucceſſerunt, cùm vero Domino prohibente
D ad terram promiſſionis aſcendere conati ſunt ab hoſtibus percuſſi ſunt, vt & euntes ad bellum contra mandatum Domini multi victi ſunt à paucis, cum verò ex obedientia pugnarunt pauci vicerunt. *Num. 9. Num. 14. 21. & 31.*

Dauid licet per Samuelem eſſet vnctus in Regem, tamen obediebat patri mittenti eum vt portaret cibum fratribus, vnde omnia ei proſperè ſucceſſerunt. 1. *Reg. 15. & 17.*

Tobias iunior auditis exhortationibus patris reſpondit, omnia quæcumque præcepiſti mihi faciam pater, & quia obediens fuit, benè ei ſucceſſit. *cap. 5.*

Quidquid præcipiebat Mardochæus obſeruabat Eſther, ideo in Reginam aſſumpta eſt. *Eſth. 2.*

Qui prophetam vt ſibi vulnus infligeret ex Dei voluntate imperante ferire noluit à leone laceratus inobedientiæ pœnas dedit. Alius verò obediendo percutiens ſeruatus eſt. 3. *Reg. 20.*

De Iehu & Amaſia. ☞ *Vide ſuprà, exempla Obedientiæ.*

Ier. 35. cap. Promittit Deus, Rechabitas, quia patris ſui inſtitutionem ſecuti fuerant, ſuo ſemper conſpectu fruituros.

Cæcum illum Euangelicum (exemplo ſuo præeuntem) ducem ſequamur, qui cum luto facto ex ſputo inunctus oculos
E audiſſet à Domino: Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretatur miſſus, abiit, & lauit, ideoque venit videns, quam promptæ obedientiæ mercedem expreſſit dum rogatus à populo dixit: abij, laui, & vidi. ☞ *Vide ſupra, vtilitatum obedientiæ exempla.*

Historica.

Notus eſt Ioannes, Ille qui à ſuo Abbate, & quidem ioco iuſſus, vt leænam comprehenderet, ipſe ſeriò accipiens, non ſolum non expauit irruentem, ſed etiam fugientem inſecutus, iteratis vocibus Abbatis ſui nomine ſiſtere iuſſit, captamque ac ligatam ad monaſterium perduxit. *P. Platus lib. 2. de bono ſtatus religioſi, cap. 5.*

Alius filium in accenſam fornacem ex Abbatis imperio coniecit, & ſaluum recepit: quem quidem in filio offerendo Abrahæ virtutem conſtat imitatum eſſe, in recipiendo autem miraculi magnitudine etiam ſuperaſſe.

F De alio Ioanne aridum ſtipitem irrigante. ☞ *Vide ſupra Conditiones obedientiæ. § Cæca.*

Climachus narrat de iuuene Innocentio quod cum obedientiæ magnopere viuens ſtuduiſſet, deinde è ſepulchro compellatus, an mortuus eſſet, reſponderit magna voce, Mori non poſſe obedientem.

De Columbano. ☞ *Vide ſuprà Virtus obedientiæ.*

Cùm Dux Vaſconum Gulielmus. ☞ *Vide ſupra. Exempla obedientiæ.*

Obſequiorum ſimplicitate Ioannes apud Lycum, Thebaidis opidum, cuius ſuprà meminimus, prophetandi donum conſecutus in magnis bellorum difficultatibus Theodoſium principem ne cum hoſte congredi timeret, ſuis animauit oraculis, certiſſimo victoriæ euentu: ita vt ille deinceps certamen nullum iniret, niſi ipſo conſulto. Itaque qui olim omnibus Abbatis ſui iuſſis fuerat obſecutus, eius deinde reſponſis obediuit Imperator. *Caſſianus de inſtitut. lib. 4. cap. 23. vid. eundem cap. 25.*

Magnus Macarius Abbas cum aliquando conſpexiſſet dæmonem oneratum ollis, quibus varia eſculenta contine-
G bantur, percunctatus eum eſt, in quem vſum tot ollæ ſeruirent, ille verò diuina virtute conſtrictus cælare veritatem nõ potuit, dixitq; ſe variis illecebris monachos, vti non omnium idem eſt palatum, tanquam eſcis à cultu virtutis ad vitium allicere: addebat vnum inter cæteros magnum ſuum amicum eſſe, quem illicò quotieſcunque vellet, poſſet in ſuam ſententiam trahere, eiuſque nomen prodebat. Macarius mox monachum adiit, & deprehendit eum deceptum, quod nimium ſuo iudicio præfidens tentationes non patefeciſſet Patri ſpirituali, monuitque illum ſi immunis à lapſu eſſe velit, in poſterum ſuo iudicio non temerè fidat, quod & fecit. Vnde Sanctus Macarius cum poſtea iterum ſe videndum Dæmon obtuliſſet, rogauit num monachus dictus adhuc eſſet eius amicus, ille verò magno furore reſpondit non eſſe amplius amicum ſed hoſtem. Omnes ſancti Macarij monachos tẽtabat Dæmon, ſed maximam eorum partem idcirco vincere non poterat quod proprio ſuo iudicio non niterentur, ſed totos ſe Patrum ſpirit. arbitrio conſilioque regendos dediſſent.
H

☞ *Conſule ſuprà Titulum Obedientia perfecta, vbi plura ex Marulo exempla hiſtorica recenſentur.*

* Apophthegmata Ethnicorvm.

Solon percontatus, qua ratione ſalua poſſit eſſe ciuitas, reſpondit: Si ciues obtemperent ſuis magiſtratibus, Magiſtratus autem regibus. *Stob. ſerm. 45.*

Zeno Citticus celebratiſſimam Heſiodi ſententiam ſolebat inuertere: Cùm enim ille primas tribuat ei qui per ſe ſapiat, ſecundas qui rectè admonenti obtemperet, Zeno ordine inuerſo ſic pronuntiabat:

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ.
Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Sed probus ille quoque eſt, qui nouerit omnia per ſe.

Addebat cauſam: quod qui ex ſe noſſet omnia, nihil haberet præter intelligentiam: at qui rectè monenti pareret, præter intelligentiam haberet etiam effectum. Nam parere dicitur, qui quod didicit optimum eſſe, facit. *Laërt. lib. 7. cap. 1.*

Pericles dicebat, Samios eſſe ſimiles pueris, qui porre-

ctam

ctam offulam reciperent quidem, ſed interim plorantes: eò quod illi parerent imperatis, ſed non ſine tædio & querimonia. Similiter Demoſthenes dixit, populum Athenienſium eſſe ſimilem iis qui in naui nauſeant. Siquidem ij cum magno tædio laborant, tandem eò peruehuntur, quò tendit nauis.

Muſonius interrogatus, an parentibus obediendum eſſet in omnibus: reſpondit: Obediendum quidem eſſe ſed honeſtum iuſtumque imperantibus. *Stob. ſer.* 77.

Homerus in α. *Iliados*, & ſunt verba Neſtoris ad Achillem & Agamemnonem.

Ἀλλὰ πίθεσθε καὶ ὔμμες, ἐπεὶ πείθεσθαι ἄμεινον.

Sed obedite & vos, quoniam obedire melius eſt.

Pythagoras.

Πρᾳέσι δ᾽ εἶκε λόγοις, ἔργοισί τ᾽ ἐπωφελίμοισι.

Mitibus pare ſermonibus, operibus conducibilibus.

Celebratur quoque *Ouid.* 2 *Faſt.* vbi ita cecinit:

Phyllirides puerum cithara profecit Achillem,
Atque animos molli contudit arte feros.
Qui toties ſocios, toties perterruit hoſtes,
Creditur Annoſum pertimuiſſe ſenem:
Quas Hector ſenſurus erat, poſcente magiſtro
Verberibus iuſſas prabuit ille manus.

Eretrius adoleſcens quidam in patriam poſt longam peregrinationem reuerſus, rogatus à patre quid diſciplinæ tanto temporis interſtitio aſſecutus eſſet? ſe breui oſtenſurum eſſe pollicetur. Verberibus igitur paulò poſt cæſus propter delictum admiſſum, patri nequaquam inobediens fuit: & ait hoc edoctum vt parenti caſtiganti obediret, eiuſque indignationes ac pœnas æquo animo ferret. *Bruſ. lib.* 4. *c.* 30. *ex Æliano.*

Scipio Africanus cùm in Africa bellum gereret, oſtendit viros armatos quos ſecum habebat, & turrim præterea excelſam in mari, & ait: Nullum horum omnium eſt qui non conſcenſa turri, ſemet in mare præcipitaturus ſit, ſi ego iuſſero. Dictu profectò mirum eſt, in tanto exercitu militum nullum fuiſſe, & qui etiam in mortis periculo imperatori ſuo obedire recuſaret. *Plut. & Eraſm. lib.* 5. *apoph.*

M. Curius adoleſcentis qui in delectu non paruerat bona primum haſtæ ſubiecit: ipſumque poſtea ad tribunos appellantem vendidit, dicens: Non opus ſibi eſſe eo ciue, qui parere neſciret. *Bruſ. lib.* 4 *cap.* 30.

CHRISTIANORVM.

SS. litterarum teſtimonio clarum eſt, Paralyticum, qui annis 38. in infirmitate decubuerat, iuſſum à Chriſto, qui eum ſanitati reſtituerat, lectum tollere, & Iudæis inſultantibus, Sabbathum eſt, non licet tibi lectum tollere, reſpondiſſe: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula. Pulchrè ſanè, quaſi dicere voluiſſet: Qui me hominem deſperatæ valetudinis, verbo ſanitati reſtituit, tantæ auctoritatis eſt, vt etiam neceſſitate ſeruandi Sabbathi me abſoluere poſſit: hinc meritò illi pareo. *Ioan. cap.* 5.

Quid verò Gentium Doctor; factus ex perſecutore Chriſti miles & athleta, dum in terram proſtratus audiret: Saule quid me perſequeris? ait extemplò: Domine, quid me vis facere? quaſi fundamentum ſuæ conuerſionis ſubſternens, obedientiam. *Act. cap.* 9.

Haud ſecus Cornelius Centurio, viderat Angelum Dei ad ſe introeuntem, ſibique dicentem, Corneli, ac timore correptus ait, Quis es Domine? & paulò pòſt ad eum ingreſſus Petrus, cùm viſionis ſuæ hiſtoriam breuibus percurreret, adiecit: Nunc ergo omnes nos in conſpectu tuo adſumus, audire omnia quæcunque tibi præcepta ſunt à Domino. *Act. cap.* 10.

S. Petrus Apoſtolus cùm à Principibus Sacerdotum redargueretur, quòd contra mandatum illorum Chriſtum annunciaſſet, nil conctatus; Oportet, inquit, magis obedire Deo, quàm hominibus. *Act. cap.* 5.

Venerant ad viſendum Pampo Abbatem Religioſi numero tres: quorum hic ieiunij, ille charitatis, tertius obedientiæ laude clarus de quibus ſententiam ſuam dicens, tertium cæteris prætulit: Vnuſquiſque veſtrum, ait, virtutem quam poſſidet, voluntate propria retinuit: hic autem ſuæ voluntati renuncians, etiam alienæ ſe ſeruum fecit. *In vitis PP. cap. de Obedient.*

S. Syncletice verò ad ſuos verba faciens: Cuilibet, dicebat, in congregatione verſanti, magis obedientiam quàm continentiam proponimus: quia hæc arrogantiam habet, illa humilitatem congruam pollicetur. *Ibid. part.* 2.

Quam ſpectabilis in S. Franciſco, hæc virtus fuit? qui commiſſum ſibi gregem inſtruens, quomodo Prælatorum dicto, imo nutui parere deberent, aiebat: Subditus prælatum ſuum, non hominem conſiderare debet, ſed illum, pro cuius eſt amore ſubiectus. Quanto enim contemptibilior præſidet, tanto magis obedientis humilitas placet. *Sur. Tom.* 5. *in Vita.*

INOBEDIENTIA.

Oppoſitum obedientiæ vitium eſt Inobedientia: eaque vt illa, etiam eſt duplex: Materialis, quæ nihil aliud eſt quam præuaricatio cuiuſuis præcepti: & ſic omne peccatum eſt quædam inobedientia, quomodo S. Ambroſius definit Peccatum, cœleſtium inobedientiam mandatorum.

Formalis eſt vitium, quo contemnitur aliquod præceptum vel præcipiens, idque ea intentione & deliberatione, vt contemnatur. Atque hoc modo ſumit ſuam ſpeciem ab ipſo præcepto, quod ita deliberatè violatur.

GRAVITAS.

Inobedientia ex genere ſuo peccatum eſt mortale. Sic ait Samuel, Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Et Apoſtolus, qui poteſtati reſiſtit, diuinæ ordinationi reſiſtit. *Rom.* 13. *D.* autem *Bernard.* verba Samuelis expendens 1. *Reg.* 15. vbi inobedientiam dicit peccatum ariolandi & idololatriæ, ait: hoc dici, vt non iuſſionis ſimplex tranſgreſſio, ſed voluntatis ſuperba contemptio idololatria reputetur.

INOBEDIENTIA MANDATORVM DEI, VARIE PVNITA.

EX S. SCRIPTVRA.

Grauitas inobedientiæ ex grauitate pœnæ conſiderari debet, quam Deus inflixit illis, qui iuſſionibus ac præceptis ſuis obtemperare detrectarunt.

Primum ac notiſſimum exemplum illius rei ſunt primi Homines, qui per inobedientiam, peccatum & mortem inuexerunt in mundum, ſeque Paradiſo fecerunt indignos, totamque ſuam poſteritatem ærumnis maximis affecerunt, quorum inobedientia eo fuit deteſtabilior ait *Aug. lib.* 14. *de Ciuit. c.* 15. quod fuerit vſque ad mortem.

Vxor Loth dum contra Domini mandatum reſpicit *Gen.* 19 in ſtatuam ſalis mutata fuit, vbi iterū *Aug. l.* 16. *de Ciu. c.* 30. ait, quod in ſalem conuerſa, fidelibus quoddam præſtitit condimentū, quo ſapiant aliquid, vnde illud caueatur exemplum.

Chore, Dathan, & Abiron, Moyſi obmurmurantes, & contra Domini præceptum, quod per illum eis dabatur facientes, viui à terra abſorpti fuerunt. *Num. cap.* 16.

Saul ob inobedientiam à Deo proiectus eſt, ne eſſet rex. 1 *Reg.* 15.

Propheta veniens de Iuda in Bethel, quia ibi cum alio Propheta panem comederat contra Domini mandatum à Leone occiſus fuit. 3 *Reg.* 13.

Etiam alius Propheta à Leone occiſus eſt, quod filio Prophetarum dicenti, percute me, non obtemperauerit. *Ibid. c.* 20.

Ionam Prophetam detrectantem mandatum Domini, neque aër, neque nauis, neque aqua ferre potuit, tandemque in mare proiectus eſt. *cap.* 1.

Populus Iſraëliticus propter inobedientiam ductus eſt captiuus in Babylonem, vt liquet ex Ieremia, *cap.* 34.

EXEMPLA HISTORICA.

Inobedientiæ morbus, ex ſuperbiæ tumore procedens, ſicut ſanies ex vlcere ſic ex ſuperbia contemptus manat. Hoc autem tribus modis mederi ſolet, videlicet Emplaſtro, vnguento & Ferro, id eſt, Exemplo boni operis, Verbo exhortationis, & Diſciplina correctionis. Cùm enim vlcus non emittit per confeſſionem ſaniem, vel ex commotione non permittit emundationem, reſtat vt ferri recipiat inciſionem, id eſt, correctionem diſciplinæ. *Hugo de* 12. *abuſionib.*

Hic prætereundum non eſt, quod monacho cuidam Chrodobaldo nomine, monaſterij S. Amandi præpoſito contigit, qui à S. Amando vina ad fratrum indigentiam ſubleuandam neceſſaria in monaſterium deferre iuſſus, primò mandatum viri ſancti tacitus contempſiſſe dicitur: deindè iniqua excuſatione, quòd vehicula deeſſent, animi ſui rebellionem purgare volens, viro Dei obuiam ire conſtituit: ſed mox omnium membrorum ad ingrediendum officio deſtitutus, diuinam manifeſtè vltionem ſenſit, eóque tandem deductus eſt, vt intercluſo penè ad mortem ſpiritu, inobedientiæ & contumaciæ ſuæ pœnā fateretur. Cui ſanctus pane & vino de ſua menſa tranſmiſſo, & corporis ſanitatem reſtituit, & à grauiſſimo iactantiæ & inobediētiæ, quo diu laborabat, morbo liberauit. *Milo monachus in vita S. Amandi, apud Sur. Tom.* 1. *Febr.* 6.

Poſtquam

Poſtquam B. Aglius Raſbacenſis Abbas obdormiuit in Domino, fratrum vnanimi conſenſu Philibertus in eius locum ſubrogatus eſt. Quem cum videre licebat humilitate pollentem, hoſpitalitatis ſtudioſum, abſtinentiæ deditum, prudentia eximium, charitate feruentem, zelo Dei inflammatum, domum ipſi creditam ſtrenuè gubernantem, nullius perſonam accipientem, vitia reperta radicitus extirpantem. At verò, quidam è Fratribus, maligno ſpiritu eos impellente, excitata rebellione aduerſus ſanctum virum, eum non dubitarunt ex Eccleſia extrahere: ſed vltrix manus præpotentis Dei non paſſa eſt impunè id abire: Vnus enim ex eis fulminis ictu interiit, alius inſtar Arij in ſterquilinium viſcera effudit, indignámque vitam digna morte finiuit. Quæ res cæteris metum attulit, ita vt veniam ab illo petentes, in priſtinum honoris gradum eum reuocarent, & deinceps amanter ei obedirent. *In vita S. Philiberti cap. 4. apud Sur. tom. 4. Aug.* 20.

Aliud memoratur à *D. Greg. Magno*, de Puero poſt ſepulturam à terra proiecto. Quadam, inquit, die, dum quidam eius (Benedicti) puerulus Monachus parentes ſuos vltrà quàm deberet, diligens, atque ad eorum habitaculum tendens, ſine benedictione de Monaſterio exiiſſet; eodem die mox vt ad eos peruenit, defunctus eſt. Cúmque eſſet ſepultus, die altero proiectum foras corpus eius inuentum eſt, quod rurſus tradere ſepulturæ curauerunt. Sed ſequenti die iterum proiectum exteriùs, atque inhumatum, ſicut priùs, inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris veſtigia currentes cum magno fletu petierunt, vt ei ſuam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir Dei manu ſua protinus communionem Dominici corporis dedit, dicens: Ite, atque hoc Dominicum corpus ſuper pectus eius cum magna reuerentia ponite, & ſic ſepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuiſſet, ſuſceptum corpus eius terra tenuit, nec vltrà proiecit. *Greg. lib. 2. dialog. cap.* 24

Quædam eximiæ ſanctitatis virgo videns in ſpiritu animam cuiuſdam Monachi pœnis purgatorij grauiter torqueri, qui tamen ſatis probè vixiſſe putabatur, interrogauit Deum quam ob cauſam illa anima non eſſet in cœlo. Cui Dominus in hunc modum reſpondit: Iſte Monachus voluntati Abbatis & Præpoſiti ſui in omnibus bonis humiliter conſentire, atque obtemperare noluit: diſplicuit enim ei quicquid Abbas faceret, exiſtimans ſe ſapientiorem illo eſſe, & melius quælibet poſſet agere. *Bloſ. ſpec. Spirit. cap. 1. lit. e.*

Quidam Frater ſolitus ſæpè diſcurrere per ciuitatem; reſtrictus eſt à Priore ſuo, ita vt niſi in caſu neceſſitatis non deberet exire conuentu. Sed ipſe tot cauſas neceſſitatis finxit, nunc prætexendo ſe vocatum ad infirmum, nunc emenda ſibi pergamena, nunc candelas, nunc hæc, nunc illa, quæ videbantur neceſſaria & proficua, ſed ſub chlamyde talis licentiæ, ibat ad alia loca ſibi placita, & ſic illudebat Priori, nunquam tamen ſine licentia ibat. Hic verò aliquando tranſiens vbi erat homo arreptus à dæmone, qui grauiter torquebatur, rogatus ab incolis loci, vt accederet, & per orationes & coniurationes ſuas dæmonem expelleret, non valens reſiſtere petentibus, venit ad illum: & cùm legiſſet initium Euangelij ſecundum Ioannem, & alia quæ ſibi legenda videbantur, ſubiunxit: Præcipio tibi in virtute ſanctæ obedientiæ, vt exeas vaſculum iſtud. Tunc dæmon de corpore poſſeſſo reſpondit: Quid tu mihi habes præcipere in virtute ſanctæ obedientiæ, qui nunquam verè obediens fuiſti? Ille verò frater verecundatus & confuſus abſceſſit. Quod ſi verus obediens fuiſſet ſuperioribus ſuis, certè dæmonium illud obediens ei fuiſſet. *Iordan. Sax. lib. 2. cap.* 2.

Inobedientia eſt non ſolum non facere quod iubetur; ſed etiam aliter quàm iubetur.

Columbanus Abbas Gallo diſcipulo inobedientiæ crimen obiecisse dicitur, quòd ad Legionem fluuium piſcationem feciſſet, quam ad fluuium Bruſcam facere iuſſus fuerat. Gallus autem verum in hoc, an illo fluuio piſcaretur, nihil referre arbitratus, dummodo opus quod iubebatur peregiſſet, tum demum aduertere animum cœpit, ſecúmque cogitare, quòd ideo fortaſſe ſine piſcibus rediiſſet, quia cuncta quæ iuſſa fuerant, non plenè fuiſſet executus. Itaque iterum tentata piſcatione, multiſque in illo, quod ſibi aſſignatum fuerat, flumine captis piſcibus, didicit mandati non rem ſolùm, ſed etiam verba ſingula diligentiùs eſſe perpendenda. *Ex Beda Tom.* 3. *Marc. Maru. lib. 4. cap.* 3.

* Obeliſcus.

Definitio et Forma.

Obeliſcus vox antiqua, magis nomine, quàm rei veritate deducta ab Obelus, quo vocabulo Latini veru exprimunt. Neque enim eſt paruus Obelus Obeliſcus, ſed aſperrimus lapis in formam metæ exurgens ad ingentem proceritatem & acutiem, ſpecie quadrata in verticem ſe extollens, manu artificis leuigatus. Cum enim ſoli à veteribus dedicarentur Obeliſci, eos quoque ad modum radiorum finxerunt. Videmus quoque in pleriſque, notas Hieroglyphicas formarum variarum vndique inciſas quibus Regum, in quorum honorem excitabantur, memoria & vota demonſtrabantur.

Vbi, et Qua De Causa Inventi.

Marcellinus ſcribens de vrbis Romanæ ſplendore dicit in illa inter labra ingentia diuerſáſque moles, figmenta Ægyptiorum numinum exprimentes, Obeliſcos plures monſtrari, nonnullos iacentes & comminutos, quos antiqui Reges bello domitis gentibus, aut proſperitatibus rerum ſummarum elati, montium venis, vel apud extremos orbis incolas perſcrutantes exciſos, erectos diis ſuperis in religione dicarunt. Hæc ille. *Plinius* tradit Obeliſcos ex lapide ſimithe olim fieri conſueuiſſe, ac ſoli dicatos radiorum formam expreſſiſſe. Obeliſcos autem Romanos nulla ciuium cura, vel opera exciſos, ſed Thebis & Ægyptiorum vrbibus huc perductos, *Plin.* & *Marcellinus* teſtantur.

INVENTOR.

Primus qui Obeliſcum erexit, inter veteres Imperatores Rex Methres traditur, apud *Barthol. Marlianum.*

Fortaſſis etiam lege naturæ ſimilem lapidum erectionem voluit indicare Scriptura, quando ſcribit Iacob Patriarcham lapidem erexiſſe in titulum. *Gen.* 28. videlicet poſtquam myſticam illam ſcalam viderat in ſomnis. Siquidem lapidem in quo dormierat eleuauit, & erexit, vt eſſet velut monumentum & teſtimonium firmum viſionis, & apparitionis ſibi factæ, vt ita ex Haran rediens, Dei beneficium eodem loco recoleret, prout etiam fecit, vt conſtat 35. *cap. verſ.* 3. Quamuis etiam Iacob eundem titulum ſiue lapidem in altare erexerit, & conſecrauerit, vt *patet verſ. vlt.* Vnde lapis iſte non ſolum monumentum erat, verum etiam altare.

IN SPECIE OBELISCI.

Romæ in Circo Maximo Obeliſcus videtur LXXXVIII. pedes habens in altitudine.

Eſt & alius in Naumachia, adhuc obrutus tellure, CXXX. pedes & dodrantem numerans altitudinis, præter baſim, quem Auguſtus ex Hieropoli Ægyptiorum vrbe tranſtulit, eſtque fractus in duas partes, quod dicitur accidiſſe, cum iuſſu Principis primum erigeretur. Exciſus autem putatur à Rege Semneſtero, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit.

Sunt præterea alij in vrbe Obeliſci, vti & in Ægypti variis locis. De quibus conſule *Tit. de Prodigalitate ſumptuaria*, vbi agitur de ſumptu facto in Obeliſcos, &c.

ERVTI, TRANSLATI.

Anno M. D. LXXXVII. Sixti V. Pontificis iuſſu, Vaticanus Obeliſcus maximus ex loco abſtruſo auulſus, & in Foro Principibus Apoſtolorum dicato, non minori ſumptu, quam arte & induſtria collocatus fuit. Inerat enim huic Pontifici ſummus ardor & cura exornandæ, & in priſtinam antiquitatis formam redigendæ vrbis, quod certe illo quinquennio quo ſedit, ita factum eſt, vt à memoria retroactorum ſæculorum nihil ſimile contigerit: & illius exemplo poſteriores Pontifices excitati fuerint ad perficiendum ea quæ ille incheauerat, vrbémque magis ac magis excolendam. Sixtum hoc verſu celebrarunt.

Roma fuit quondam rerum pulcherrima, ſed nunc
Pulchrior eſt Sixti munere Roma ſui.

Eruti fuerunt eiuſdem imperio & ſumptu, è Circi maximi cauea duo Obeliſci miræ magnitudinis penè confracti, quorum maior, Conſtantij nempè Auguſti, vt ſcriptio carminibus in eius cippo inſculptis teſtatur, pedum verò 112. longitudinis, in Lateranenſe forum, ingenti Pontificis ſumptu, ingenio ductúque Dominici Fontanij Architecti è pago Meli, agri Nouocomenſis tranſlatus & erectus, ac ſanctiſſimæ Cruci Saluatoris noſtri ad perpetuam rei memoriam dicatus eſt. Alter verò minor Auguſti Cæſaris vt inſcriptio in illius baſi docet longitudinis pedum LXXXII. ſoli ab eodem Auguſto dicatus, ante Baſilicam

licam S. Crucis (quæ dicitur in Hieruſalem) in agro Seſſoriano eidémque ſacratiſſimæ Cruci, eodem Pontifice iubente, ipſóque Architecto vehente erectus & ſacratus eſt.

Non defuerunt Poëtæ, qui ob memorabilem huius molis tranſpoſitionem Sixto V. accinuerunt hoc Epigramma :

Hanc Sixtus molem tenebroſa in parte latentem,
Ad Vaticani lumina ſacra locat.
Magnum opus, & ſeclis vllis non hactenus auſum,
Et cui det plauſus inuida poſteritas.
Non tamen hoc tantum mirabere, quam quod in alto
Vertice fixa vides clara trophæa Crucis.

INSCRIPTIONES.

Neque ſunt omittendæ inſcriptiones, quibus olim Obeliſci prænotati. In illis certe quorum meminimus paulò antè, infraſcriptæ repertæ fuerunt. Siquidem in illo Conſtantij qui maximus eſt omnium qui in vrbe fuerant tranſlati, eius baſe, vel cippo (vt aiunt) licet ſatis perfracto, aderat ſubſequens carminibus inſcriptio, à quatuor lateribus : quæ à viris litteratum præditis, ac ingenio præſtanti *Ioanne Hieronymo Catena* à ſecretis epiſtolis illuſtriſſimi Domini Cardinalis Alexandrini, & Michaële Mercato Phyſico, & à ſimplicium herbarum notione, viridario ſummi Pontificis Præfecto, ſic fuerunt concinnati.

Pars Auſtralis.

Patris opus munuſque ſuum tibi Roma dicauit
Auguſtus toto Conſtantius orbe recepto,
Et quod nulla tulit tellus, nec viderat ætas
Condidit, vt claris exæquet dona triumphis
Hoc decus ornatum genitor cognominis vrbis
Eſſe volens cæſa Thebis de rupe reuellit.

Pars Orientalis.

Sed grauior Diuûm tangebat cura vehendi
Quod nullo ingenio viſuque manuque moueri
Caucaſeam molem diſcurrens fama moneret.
At Dominus mundi Conſtantius omnia fretus.
Cedere virtuti terris incogere iuſſit
Haud partem exiguam montis pontoque tumenti.

Pars Septentrionalis.

Credidit & placido vecta eſt velocius Euro
Litus ad Heſperium populo mirante carinam
Interea Romam Tapero vaſtante tyranno :
Auguſti iacuit donum ſtudiumque locandi
Non faſtu ſpreti, ſed quod non crederet vllus
Tanta molis opus ſuperas conſurgere in auras.

Pars Occidentalis.

Nunc veluti rurſus ruſis auulſa metallis
Emicuit pulſatque polos hæc gloria dudum
Auctori ſeruata ſuo cum cæde Tyranni
Redditur, atque aditu Roma virtute reperto
Victor ouans vrbique locat ſublime trophæum
Principis & munus, condignis vſque triumphis.

In baſe vero ſeu cippo Obeliſci Auguſti Cæſaris, qui ex eodem Circo paulò pòſt, eodem tamen anno erutus, quippe multo minor Conſtantiano eſt, tales inciſæ ſunt litteræ, quo ſequitur ordine.

IMP. CÆSAR DIVI F.
AVGVSTVS.
PONTIFEX MAXIMVS
IMP. XII. COS. XI. TRIB. POT. XIV.
ÆGYPTO IN POTESTATEM
POPVLI ROMANI REDACTA
SOLI DONVM DEDIT.

☞ *Vide in Libro 3. huius operis, Locum de Columnis.*

Obeſi. Obeſitas.

☞ *Vide Locum de* PINGVIBVS. *Item locum de* CORPORE *Tit. Affectus part. Corporis Item Tit.* CRASSITIES. OBESITAS. POENA. ☞ *Vide in Loco de Pœnis. Supplicijs, &c.*

* Oblatio.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OBlatio ab offerendo nomen accepit, & dicitur omne id quod quomodolibet offertur alicui. Propriè tamen ſecundùm Grammaticos & Scriptores Eccleſiaſticos, accipiuntur Oblationes, vt ſignificent ea duntaxat, quæ Deo offeruntur in ſignum ſubiectionis. Has Græci προσφοράς, vel ἀναθήματα appellant. Veteres offerrumenta, teſte *Feſto.*

Sunt qui oblationem confundant cum ſacrificio, at ſatis imperitè, niſi largè intelligatur ſacrificium. Multa enim afferuntur quæ non ſacrificantur, vt primogeniti, byſſus, primitiæ, &c. Deinde ad ſacrificium requiritur mutatio alicuius rei, non ita ad Oblationem : etiam illud exigit Sacerdotem & altare, hæc non item.

OBLATIONES IN SPECIE VARIÆ
IN VETERI TESTAMENTO.
Vtputa
PRIMOGENITORVM.

Ex quo Deus omnia Ægypti primogenita interfecit, voluit deinceps omne Primogenitum maſculini ſexus ſibi offerri, ſiue immolari, conſtat *Exod. c.* 13. vbi Deus, Sanctifica mihi, id eſt, ſepara à communi vſu vt mihi offeratur ; omne primogenitum quod aperit vuluam, id eſt, quod primò matris vterum reſerando naturali more in lucem prodit. Vnde colligitur hoc Christo non conuenire, vt qui clauſo matris vtero, cumque penetrando in lucem editus fuerit. Ita *Cyril. & Hormiſda*, quamuis ille eam legem etiam ſeruare voluerit, eique ſe ſpõte ſubiecerit, vt boni legiſlatoris exemplum nobis exhiberet. Voluit autem ſibi ſanctificari omne primitiuum tam in pecoribus, quam hominibus. Primogenitum vero aſini commutari voluit Oue : quod ſi non redimerent, interfici iuſſit. Primogenitum hominis quinque ſiclis redimebatur. Hoc eſt iuxta *Budæi* æſtimationem, quinque florenis Brabanticis. Quantum autem ad primogenita pecorum quæ offerri iubentur, non alia pecora mandantur, quàm quæ ad ſacrificium adhiberi poterant. Vnde non intelliguntur hic comprehendi iumenta, vt eruditè obſeruauit. *Corn. à Lapide in Leuiticum.*

PRIMITIARVM.

Primitiæ quas ἀπαρχὰς Græci vocant, dicuntur primi fructus agrorum & arborum, vt patet *Deuter.* 26. vbi iubentur dare primitias. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, id eſt, in caniſtro ; veniéſque ad locum quem Dominus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius. Erant igitur primitiæ offerendæ, quotannis in feſto Tabernaculorum, ad renouandam Dei creatoris, & frugum largitoris memoriam, & gratiarum actionem.

Ritus autem huius Oblationis erat. Primò ponebantur in caniſtro. 2. Inferebantur in templum. 3. Eleuabantur in altum. 4. Fiebat profeſſio præſcripta *cap.* 26. *Deuter.* nempè in hæc verba : Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingreſſus ſum in terram, pro qua iurauit patribus noſtris, vt daret eam nobis. 5. Offerebatur victima pacifica. 6. Canebantur Pſalmi vel Hymni. 7. Sacerdos accipiebat caniſtrum de manu offerentis, & ponebat ante altare Domini.

De quantitate primitiarum nihil certi conſtat. Ex conſuetudine tamen vel maiorum decreto, ſoliti fuerunt dare inter quadrageſimam & ſexageſimam partem, ſic vt pars quadrageſima fuerit maxima, minima autem ſexageſima, vt *coll. ex cap. Decimam.*

Quamuis autem iure naturali nemo teneatur ad hanc primitiarum Oblationem, tamen iuri & rationi conſentaneum videtur, vt Deo prima quæque offerantur. Hinc Gentiles Romani nunquam guſtabant nouas fruges aut vina, antequam Sacerdotes libaſſent primitias, vt ait *Plin. lib.* 18. *cap.* 2. Interim conſuetudine hoc ius abolitum.

ORNAMENTORVM. AVRI.
BYSSI, &c.

Iuſſerat Deus fieri Tabernaculum, Arcam, Propitiatorium, candelabrum, ac vniuerſa vaſa, ad opus & miniſterium ſanctuarij, ex auro & lapidibus, ligniſque pretioſis, vt conſtat *c.* 25. *Exod. per totum* ac deinde *cap.* 35. iubentur omnes apud ſe ſeparare, id eſt, ſeponere primitias, id eſt, prima ſua munera, ſiue primam Oblationem (nullam enim communem hactenus fecerant) ad perficiendum ea quæ Deus fieri mandauerat circa Tabernaculum, & vaſa illius, vbi notandum, Deum expetere aurum, argentum, æs, lapides pretioſos, coccum, hyacinthum, pelles caprarum : Item materiam ad conficienda vnguenta, & thymiama. Vnde nullus cuiuſuis tandem ſortis excludebatur ab hac collecta, ſiue largitione. Poterant enim pauperes, ſaltem pilos offerre caprarum, & alia viliora, aut ſi ea non haberent, poterant ab aliis accepta mutuare, & ſubminiſtrare artificibus.

Dicit autem Scriptura, tam viros quam mulieres mente de-

nota obtuliſſe donaria, vt fierent operi quæ iuſſerat Dominus per manum Moyſi. Imo tam liberaliter offerebant, vt artifices qui operi inſiſtebant, dicerent: Plus offert populus, quam neceſſarium eſt. Vnde Moyſes præconis voce cantari iuſſit, nec vir nec mulier quidquam offerat in opere Sanctuarij. Sicque ceſſatum eſt à muneribus offerendis. *Exodi cap. 35.*

Certè in noua etiam lege quamuis nullum iſtiuſmodi oblationum præceptum reperiatur, tamen conſtat ex *loco de Liberalitate, Templorum exſtructione, Sumptu, item ex Loco de S. Maria*, vbi de templis illius tractatur; qua ſeduló à pleriſque eæ fuerint frequentius præſtitæ.

OBLATIONVM QVÆ OBLIGATIO.

Ad Oblationes niſi quis pacto aut voto adſtringatur, nemo tenetur præterquam certis caſibus. Primò ſi decimæ non ſufficiant ſuſtentationi miniſtrorum, tenetur enim populus iure naturæ alere eos qui diuina illis adminiſtrant. Modus alendi determinari poteſt ex præſcripto Superioris. Quo fit vt in benedictione nuptiarum, Exſequiis, adminiſtratione Sacramentorum quidquam ordinarie ſoluatur.

Secundò oblationes conſuetudine introductæ, ſoluendæ ſunt, etiamſi non requirat eas neceſſitas miniſtrorum: quamuis etiam ex deuotione ortum haberet ea conſuetudo, quæ proinde decennio prout aliæ conſuetudines præſcribi poteſt.

OBLATIO SVI.

De oblatione Sui Deo facienda, frequentius veteres loquuntur. Intelligunt autem oblationis nomine, actum virtutis religionis, cuius eſt proprium, vt homo proteſtetur ſe diuinæ maieſtati ſubiectum, quatenus eſt primum rerum omnium principium, & auctor. Eſt autem duplex talis oblatio: Interna, vel inuiſibilis, quæ eſt actus voluntatis, qua homo diuinæ maieſtati ſe ſuaque offert: Externa & viſibilis, qua ritu externo idem præſtat. Ita *Aug. lib. 10. de Ciuit. cap. 5.*

Tali oblatione Samuelem Anna ipſius mater Deo obtulit, *1. Reg. cap. 1.* Et Virgo puerulum Ieſum in templo Ieroſolymitano, Simeon. *Luc. cap. 2.*

Sic etiam Mater S. Bernardi, filium ſuum recens natum, Deo obtulit, & in altari poſuit.

Neque diſſimilis eſt Religioſorum oblatio, quando ſolenni profeſſione in manibus prælati ſe totos Religioni, vt in ea Deo ſeruiant, conſecrant.

ETIAM RES MINIMÆ OBLATÆ A DEO ACCEPTANTVR.

Minimarum & quantiui s pretij rerum oblationes Deo gratæ ſunt, quod duobus exemplis e S. Scriptura oſtendi poteſt.

In veteri teſtamento legitur Deus inter dona offerenda pro Tabernaculi conſtructione, etiam poſtulaſſe pilos caprarum. Omnis inquit, voluntarius & prono animo offerat Domino primitias, prout paulò ante explicauimus; aurum &c. pilos caprarum. *Exod. 35.*

In nouo Teſtamento exemplum habemus de vidua, quæ apud *Marcum cap. 12. Lucam cap. 21* oblatione duorum duntaxat Minutorum in gazophylacium, alios licet magna offerentes, iudice Chriſto ſuperauit. Reſpiciens autem Ieſus, inquit Lucas, vidit eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium, diuites. Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes miſit. Nam omnes hi ex abundanti ſibi, miſerunt in munera Dei. Hæc autem ex eo quod deeſt illi, omnem victum ſuum, quem habuit, miſit. Ratio autem huius rei ab omnibus Patribus illa redditur, quod Deus non tam conſiderat magnitudinem rei oblatæ, quam affectum, aliaſque conditiones offerentis.

In quem locum *S. Ambroſius lib. de Viduis*, ita ſcribit: Dominica voce illa vidua omnibus antefertur; de qua dictum eſt. Vidua hæc plus omnibus miſit: in qua moraliter Dominus inſtituit vniuerſos, ne quis à collatione miniſterij paupertatis pudore reuocetur, nec ſibi diuites blandiantur, quod plus videantur conferre, quam pauperes. Vberior eſt enim nummus è paruo, quam theſaurus è maximo: quia non quantum detur, ſed quantum reſideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quam qui nihil ſibi reliquit. Non ergo quid faſtidio exſpuas, ſed quantum deuotione conferas, æſtimandum eſt. Denique nulla plus tribuit, quam illa quæ de filiorum alimentis pauit Prophetam.

D. Chryſoſtomus quoque *in Geneſim*, poſt collaudatam viduam Sareptanam quæ parum obtulerat Eliæ Prophetæ, ſubdit: Dominus noſter, non quanta dentur conſueuit attendere, ſed voluntatis largitatem, & ob hoc parua etiam magna facit, & ſæpe affirmat, quando non hilari promptitudine, quæ fiunt, inſinuantur. Et ea propter vidua illa Euangelica multis multa in gazophylacium mittentibus, proiectis duobus minutis omnes vicit, non quod immiſerit plura aliis, ſed quod liberaliorem voluntatem oſtenderit.

* OBLATIO ET ACCEPTIO.

Item.

RECVSATIO MVNERVM.

Ex S. Scriptvra.

Abraham noluit accipere munera, quæ obtulit ei rex Sodomorum, licet ipſe optimè meruiſſet, quando reuerſus fuit Abraham à cæde quatuor regum. *Gen. 14.*

Munera miſit Iacob offerri Eſau fratri ſuo, vt compeſceret iram eius. *Gen. 32.*

Munera obtulerunt filij Iſraël, ad opus tabernaculi Domini, in tanta quantitate, quòd iuſſit Moyſes clamari, vt nullus aliquid vlterius offerret. *Exod. 36.*

Mercedem iniquitatis amauit Balaam & iuit cum nuntiis Balaac, qui diuinationis pretium habebant in manibus. *Num. 22.*

Aioth obtulit munera Eglon regi Moab, & poſteà ſecreto loquens cum eo percuſſit eum grauiter & occidit. *Iudic. 3.*

Inimici Samſon pecuniam Dalilæ promiſerunt, & eam vt illum deciperet induxerunt. *Iudic. 16.*

De filiis Samuel dicitur: Declinauerunt poſt auaritiam, acceperunt munera. Et ſtatim ſequitur: Peruerterunt iudicium. *1. Reg. 8.*

Non fuit impoſitum Samueli, qui viginti annis populum Iſraël iudicauerat, quòd vnquam munera ab aliquo accepiſſet. *1. Reg. 12.*

Xenia, quæ obtulit Siba puer Miphiboſeth Dauid à facie Abſalon fugienti, videntur inclinaſſe animum ipſius Dauid, ad hoc quòd contra abſentem iniquum tulit iudicium. *2. Reg. 16.*

Arauna voluit offerre Dauid aream, & omnia ad ſacrificium neceſſaria, ſed ille noluit gratis accipere, nec ſacrificium de alieno offerre. *2. Reg. vlt.*

Regina Saba dedit regi Salomoni centum viginti talenta auri, aromata multa, & gemmas pretioſas. Rex autem Salomon dedit ei omnia quæ voluit, & quæ petiuit ab illo, exceptis his quæ vltro obtulerat ei munere regio. *3. Reg. 10.*

Rex Syriæ Benadab fœdus habebat cum Baaſa rege Iſraëls ſed propter munera quæ miſit ei Aſa rex Iuda, rupto fœdere cum Baaſa, grauiter impugnauit eum. 3. Reg. 15.

Naaman Syrus fuit animo gratis ab Eliſeo curatus. Giezi qui ab eo accepit munera, fuit graui plaga percuſſus. *4. Reg. 5.*

Miſit rex Babylonis literas & munera ad Ezechiam, & ſequitur, Lætatus eſt autem Ezechias in aduentu eorum. Sed nota ibi quomodo diſplicuerit Domino. *4. Reg. 20.*

Achaz rex Iuda ſpoliata domo Domini, & domo regum & principum, dedit regi Aſſyriorum munera, & tamen nihil ei profuit. *2. Paral. 28.*

Statuerunt Iudæi in memoriam lætitiæ quam habuerunt interfecto Aman, peſſimo Iudæorum inimico, vt pauperibus munuſcula largirentur. *Eſther. 9.*

Conquerendo loquitur Dominus per Eſaiam dicens: Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. *Eſaia. 1.*

Dedit magiſter militiæ regis Babylonis cibaria Ieremiæ & munuſcula, & dimiſit eum. *Ierem. 40.*

Poſtquam expoſuerat regi Nabuchodonoſor Daniel viſionem, rex in ſublime illum extulit, & munera magna & multa dedit ei. *Dan. 2.*

Balthaſar Babylonis rex promiſerat magna donaria Danieli,

nieli, qui reſpondens ait, munera tua ſint tibi, & dona domus tuæ alteri da. *Dan.5.*

A Abiit Ionathas Ptolemaidam, & dedit Alexandro, & Ptolemæo, regibus argentum multum & aurum & dona, & inuenit gratiam in conſpectu eorum. *2. Mach. 10.*

Videns Tryphon Ionathan veniſſe ad eum cum exercitu multo timuit eum, & cum honore accepit, & munera ei dedit, & hac occaſione decepit eum. Nam remiſſis militibus, ipſum cum paucis retinuit, & occidit. *1. Mach. 12.*

Propter munera, quæ dedit & promiſit ambitioſus Iaſon regi Antiocho: obtinuit ſummum ſacerdotium, cùm autem miſiſſet pecuniam regi per Menelaum, ille ſupplantauit eum, & obtinuit principatum: quia ſuppoſuit Iaſon talenta argenti trecenta.

Menelaus frater Lyſimachi per pecuniam quam promiſit Antiocho, obtinuit ſummum ſacerdotium, deinde donauit Andronico, quædam vaſa aurea, de templo furtim accepta, & fecit Oniam occidi. Poſtmodum cùm accuſaretur apud Ptolemæum regem, per pecunias quas ei dare promiſit, accuſatores ſuos procurauit morte damnari. *Eodem.*

B Cupiens obtinere ſummum ſacerdotium à quo deiectus fuerat Alcimus proditor impius & detractor, obtulit Demetrio regi coronam auream & quædam alia. *1. Mach. 14.*

Obtulerunt Magi Domino pauperi, aurum, thus, & myrrham. *Matth. 2.*

Iudas accepta pecunia à Iudæis ipſum Chriſtum tradidit eis. *Matth. 26.*

Milites illi, qui debuerant cuſtodire ſepulchrum Domini, accepta à Iudæis pecunia copioſa, dixerunt, quòd diſcipuli eius furati fuerant, illis dormientibus. *Matth. 28.*

Pauperculæ donum Viduæ, quæ duo æra minuta miſit in Gazophylacium, præfertur à Domino muneribus diuitum. *Luc. 2.*

Cùm vidiſſet Simon, quia per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam dicens: Date & mihi hanc poteſtatem. *Act. 8.*

Felix præſes qui tenebat Paulum vinctum à Iudæis nequiter accuſatum, ſperabat quòd pecunia daretur ei à Paulo. Propter quod frequenter eum acerſens, loquebatur cum eo. Et quia veriſimile eſt eum non habuiſſe intentum, Paulum dimiſit vinctum. *Act. 24.*

C

☞ *Conſulatur Locus de Munere. Vbi fuſè pertractatur hoc argumentum.*

☞ *De Oblationibus filiorum factis ab Idololatris Parentibus Idolis ſuis, pleraque diximus in loco de Gehenna, quæ huc poterant non ineptè referri.*

Obligatio.

Definitio & Diuiſio.

Obligatio eſt Iuris vinculum, quo neceſſitate adſtringimur alicuius rei ſoluendæ, ſecundum noſtræ ciuitatis iura. Sane parum ſtringeret obligatio, niſi iuris authoritas accederet, eiuſque nexum tueretur. Ita *Franc. Bald. in Inſtit. Iuſtin. lib. 3. Tit 13.*

D

Eſt autem ea definitio obligationis, prout à Iuriſconſultis vſurpatur, & vt cum Dominio conſtituit ſumma capita Iuris Ciuilis.

Alioquin datur obligatio naturalis, quæ ex contractibus Iuris Gentium naſcitur. Item generalior quædam, quæ eſt velut ratio quædam conformitaſque rationis ad rem quampiam. Quomodo dicimur obligari ad ea, ad quæ præſtanda iure naturali tenemur. E

Itaque obligatio in ſuo generali alia eſt naturalis, alia legitima, ſiue Iuris obligatio. Naturalem appellant Iuriſconſulti eam, quæ præciſo omni Iure poſitiuo oritur ex natura actus, & à iure poſitiuo ſuperueniente non irritatur.

Legitimarum alia eſt Ciuilis, quæ aut legibus comprobata, aut certo iure conſtituta eſt.

Alia Prætoria, quam ex ſua iuriſdictione Prætor conſtituit quæ etiam appellatur honoraria.

Ariſtoteles lib. 5. Ethic. obligationes partitur in voluntarias, & inuoluntarias. Priores dicit eas quæ conſtant noſtris conuentionibus: Poſteriores, quæ ſunt ex maleficiis, quarum & plures enumerat ſpecies.

Iuſtinianus autem Tit. XIII. dicit quatuor ſpecies obligationum, aut enim ex contractu oriuntur, aut ex quaſi contractu: aut ex delicto, vel ex quaſi delicto, quorum membrorum ſubdiuiſiones particulatim ſubiiciemus, & in vna tabula ob oculos proponemus. F

Aliæ Obligationes Theologis et Politicis Familiares.

Vtputa.

Obligatio Iuſtitiæ, & Amicitiæ, quæ intelligitur pactum quo quis alium intendit obligare vinculo Iuſtitiæ, aut amicitiæ. Obligatio ex Voto, Iuramento, Promiſſione. De quibus videri poterunt Loca earum rerum quæ obligationem vrgent & inducunt. Obligatio ad peccatum.

Talis autem nulla dari poteſt, & id implicat contradictionem vt quis obligetur ad id quod ſine peccato facere nequit: Vt patet *ex cap. vlt. de Pactis.* Quia ſic fieret, vt idem eſſet peccatum & virtus, & homo non minus peccaret faciendo, quam non faciendo. G

Obligatio ad non agendum, eſt ea qua quis ſe obligat ad aliquid non faciendum, verbi gratia, non eundum per agrum ipſius, non petendum ſolutionem ante certum tempus, &c. neque enim dumtaxat obligationes dantur ad actus poſitiuos ſed etiam ad actuum priuationes.

Reqviſita vt Obligatio Teneat.

Generaliter requiritur vt res pro qua obligatio inducitur, ſit licita & honeſta. Ad illicita & inhoneſta nulla eſt obligatio.

2. Requiritur actus externus tanquam inſtrumentum, quia ſine illa voluntas non poteſt vim obligandi immediate in homine cauſare.

3. Ordinariè debet acceptari, neque enim naſcitur obligatio, niſi mutuo duorum conſenſu. *L. 1. ff. de pactis.*

4 Lex aut Decretum Principis vel Superioris, vt cui parère tenentur ſubiti etiam inuiti. Vide quæ *de Legibus, & Obedientia* dicta ſunt. H

5. Vt perſonæ ipſæ obligatione ligari valeant, quales non ſunt pueri, amentes, &c.

OBLI

OBLIGATIONES LEGITIMÆ, VNDE APVD IVRISC. ORIANTVR. E

- *OBLIGATIO oritur, vel ex
  - Contractu qui initur.
    - RE.
      - Mutuo. rerum quæ pondere, numero, menſura conſtant. Vnde oritur certi condictio, quæ ciuilis eſt, perpetua, ſtricti iuris.
      - Commodato. Vnde actio commodati, directa quæ commodanti: contraria quæ commodatario competit. Vtraque perſonalis, ciuilis, perpetua. Illa ad rem datur, vel eius exiſtimationem, ſi res culpa commodatarij perierit: Hæc propter impenſas vel vium.
      - Depoſito. Vnde actio depoſiti, directa, quæ datur deponenti ad rem, vel æſtimationem, ſi res dolo perierit. Contraria depoſitario, ſi quid impenderit.
      - Pignore. Vnde actio pignoratitia, perſonalis, perpetua, directa quæ datur debitori perſoluto debito, ad repetendum pignus. Contraria, quæ creditori, ſi quid in pignus impenderit vel ſi debitor in dando pignore dolo verſatus ſit, vel ſi nolit reſtituere quod ei precario eſt conceſſum.
      - B Indebito ſoluto. Vnde condictio indebiti. F
    - Verbis. Veluti ſtipulatione. Vnde condictio rei generalis, ſi appareat quid, quale, quantumque ſit promiſſum. Vel ex ſtipulatu, ſi ſit incertum.
    - Literis. Nempe ex hierographo, idque poſt biennium. nam prius agenti obiicietur exceptio non numeratæ pecuniæ.
    - Conſenſu.
      - Emtione venditione. Vbi de precio certo conuentum eſt, vnde bonæ fidei & perpetuæ actiones.
        - ex vendito, vt res tradatur,
        - ex empto, vt ſoluatur pretium.
      - Locatione Conductione. Vnde actio ex locato, vt res reſtituatur, finito conductionis tempore: itémque vt merces ſoluatur. Ex conducto vero, ſi re conducta non liceat vti: ſi vitioſa res dolo ſit locata; & pro impenſis.
      - Societate. Qua finita oritur actio pro ſocio, bonæ fidei, perpetua, vtrinque directa ad collationem lucri vel damni: & alia quæ ad ſocietatem pertinent.
      - C Mandato. Vnde mandati actio, bonæ ſpei; perpetua. Directa mandati datur, ſi eius interſit propter contemptum mandatum. Contraria verò competit mandatario, vbi quod mandatum erat bona fide impleuit. G
  - Quaſi ex contractu
    - Geſtione negotiorum alienorum. Vnde actio negot. geſt. perpetua, bonæ fidei. Directa datur Domino contra geſtorem vt reddat rationem negotij geſti: vt præſtet quod dolo aut culpa perperam geſſerit: vt reſtituat quod ad eum peruenit ex geſtione, ſimul & vſuras eiuſmodi reliquorum. Contraria verò datur ipſi geſtori, ſi quid bona fide impenderit.
    - Adminiſtratione tutelæ, Vnde datur pupillo actio, vt tutor reddat rationem: & tutori ſi quid impendit.
    - Communione.
      - Rerum. Vnde actio Communi diuidundo, ad diuidundam rem communem, & propter ſumptus in eam factos.
      - Hæreditatis. Vnde actio familiæ erciſcundæ datur cohæredibus ad diuidundam hæreditatem.
  - D Delicto. H
    - Furto. Vnde competit Domino condictio furtiua: competit & omnibus, quorum intereſt actio furti, manifeſti in quadruplum, non manifeſti in duplum.
    - Rapina. Vnde actio bonorum raptorum, omnibus, quorum intereſt, datur in quadruplum, ſed cui ineſt rei perſecutio. Idque tantum intra annum vtilem. Poſt annum in ſimplum tantum.
    - Iniuria. Vnde actio iniuriarum, quæ morte aut reconciliatione finitur.
    - Damno iniuria dato. Vnde actio legis Aquiliæ, quæ eſt pœnalis, & in duplum aduerſus inficiantem. Daturque aduerſus eum, qui damnum dedit, vel opem dedit dandi.
  - Quaſi ex delicto
    - Iudicando per imperitiam. Qua ratione facit iudex litem ſuam.
    - Si quid ex naui furto ſit ablatum. Vnde actio exercitoria.
    - Si quid eiectum aut effuſum fuerit.
    - Si quid ſit appenſum, cuius caſus poſſit nocere.

* OBLIGATIO QVOMODO TOLLATVR.

A Iuſtinianus quatuor modos diſſoluendarum obligationum tradit, earum ſcilicet, quæ ſiue re, ſiue verbis, ſiue ex contractu ortæ ſunt; nempe ſolutionem eius quod debetur; vel ſi conſentiente Creditore aliud pro alio detur. Acceptilationem ſiue remiſſionem, quando ſcilicet res habetur perinde ac eſſet accepta & perſoluta, & dicit Vlpianus, Acceptilationem eſſe iuris gentium,

Nouationem, verbi gratia, ſi noua perſona interueniat veluti ſi id quod tibi debet Caius, à Titio ſtipulatus ſis tibi ſoluendum: tunc enim prima tollitur obligatio, & tranfertur in poſteriorem.

Contrariam voluntatem ſiue conſenſum contrahentium, & id obtinet in omni obligatione ex conſenſu contracta.

Videatur *Franciſc. Balduin. lib. 3. Comm. in inſtitut. tit. 29.*

OBLIGATIO PER VOTVM ſiue VOTI.

B *Quibus modis ſoluatur.*

Quinque modos ſoluendi vota ſtatuunt DD. de quibus *Sylueſter. V. Votum 4. q. 1. Nauar. c. 12. n. 63.* Deſitione materiæ voti, puta ſi fiat impoſſibilis, turpis, indifferens.

Deſitione conditionis poſitæ, nempè ſi non eueniat, aut compleatur. Irritatione Si materia quam vouemus, aut vouens ſit ſub alterius poteſtate.

Commutatione, ſi materia vnius voti in aliam tranſmutetur per ſuperiorem; aut etiam redimatur, vt v.g. cum voti perſonalis obligatio in reale mutetur, puta eleëmoſyna, aut quid ſimile.

Diſpenſatione, quando auctoritate Eccleſiaſtica quis à voto abſoluitur. Duo poſteriores requirunt auctoritatem Eccleſiaſticam, reliqui minimè.

PER IVRAMENTVM.

Obligatio iuramenti tollitur primo, Impediendo nè ab initio ea inducatur, vt ſi lex ſtatuat, vt iuramentum additum C contractui, aut promiſſioni ſit irritum, quomodo *Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 16.* irritum declarat iuramentum adiectum renuntiationi bonorum, ſi fiat ante bimeſtre quod præcedit profeſſionem.

Secundò poteſt lex remittere obligationem: vel impedire executionem vt iam abſque peccato nequeat fieri; quomodo multi ſentiunt obligationem pœnæ conuentionalis appoſitæ ſponſalibus, & iuramento confirmatæ impediri.

Obligatio autem iuramento iam inducta, tollitur quinque modis, de quibus *in loco de iuramento. tit. quomodo ſoluatur.*

Obliuio.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OBLIVIO Græcè, λήθη, ἐπιλανθάνομαι, obliuiſcor dicitur. Eſt autem obliuio memoriæ defectus, ſiue imbecillitas, vel præteritorum aut futurorum per laudem compoſitorum, aut componendorum voluptaria & voluntaria ac grata D iucundáque prætermiſſio; omniumq; honeſtarum rerum ignaua perditaque negligentia. Hinc obliuioſus, qui facilè obliuiſcitur. Hebr. *Neſchijah*, à verbo *Schacah*, oblitus eſt. Cognationē habet cum *Cachaſch*, abnegauit, & cum *Cachaſch*, obtenebratus eſt. Nam obliuiſci, eſt obtenebrari in corde, & ſic deinde ſequitur abnegatio. Hinc σκιά, vmbra, & σκιάζω, inumbro, tego.

Poëtæ obliuionem oriri exiſtimabant rerum omnium poſt hanc vitam, ex potatione fluminis Lethei, quem infernalem ſtatuebant, cuius rei *Virgilius* meminit *lib. 6. Æneid.*

Has omnes vbi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores ſupera vt conuexa reuiſant
Rurſus.

Item *Silius 13.*

—— *Sacro certamina fonti*
Letheos potat latices obliuia mentis.
Extrema, hinc auro fulgens iam lucis honorem
Sentit, & admoto ſplendet conſydera Lunæ.
Hac anima repetunt ac mille peractis
Oblita Ditem redeunt in corpora luſtris.

* APOPHTHEGMATA.

E Themiſtocles ludum literarium præteriens, rogauit quid magiſter profiteretur; Artem memoriæ, inquit alius, quo audito, malim (ait Themiſt.) artem obliuiſcendi *Plut. in Them.*

Euripides abſurdarum rerum obliuionem ſapientiam nominabat. *Stob. ſerm 18.*

Plato obliuionem Interitum memoriæ eſſe dicebat. *Idem ſermone 20.*

OBLIVIO
CONSIDERATA RESPECTV SVBIECTI.

Literarum.

Antoninus Caracalla Imp. adeò in literis & philoſophia profecerat, vt inter doctos numeraretur, magnamque diei partem philoſopharetur. Verùm ipſum poſtea tanta cepit doctrinæ obliuio, ac ſi literarum nomen nunquam audiuiſſet. *Dion. & Suidas.*

Georgius Trapezuntius, vir doctiſſimus, omnium literarum Græcarum Latinarumque in ſenio oblitus eſt. *Vol. l. 21. Anthrop.*

F Franciſcus Barbarus Venetus, è ſchola Chryſoloræ vtraque in lingua eruditiſſimus, poſtremò ſeneſcens vti Hermolaus ait, literarum Græcarum, quas probè tenebat, omnino oblitus eſt. *Vol. lib. 21. Anthrop.*

Albertus Magnus ☞ *Vide infrà*

Nominum.

Quendam ex morbo ſeruorum nomina oblitum, *Plin. lib. 7. cap. 24.* auctor eſt.

Meſſala Coruinus orator poſt ægritudinem, proprij nominis oblitus eſt, quamlibet aliàs ei ſenſus vigerent. *Solin. cap. 7. Polyhiſt. Plin. lib. 7. cap. 24. & Sab. lib. 10. cap. 9.*

Mandati.

Theſeus nigro velo ad Minotaurum in Cretam nauigans, ſi victor rediret, albo velo vti iuſſus à patre Ægeo, mandati immmemor, paterno præcipitio occaſionem dedit.

Cùm Tenem detuliſſet nouerca, appellaſſe de inceſtu ſe, falſum teſtimonium tibicen Molpus in eum dixit: atque idcirco factum, vt Tenes cum ſorore in Tenedum fugeret. Achilli autem acriter edixiſſe fama eſt matrem Thetin, ne Tenem, G qui magnificiebat ab Apolline, interficeret. vnique ex ſeruis dediſſe in mandatis, vt attenderet, Achillique id in memoriam redigeret, ne imprudens perimeret Tenem. Vt verò Tenedum populans ſororem Teni inſectatus eſt formoſam puellam, occurritque ei ad protegendam ſororem Tenes: atque illa euaſit, Tenes autem eſt peremtus. Exanimem cognoſcens Achilles, confodit eruum, quòd præſens ſibi id non refricaſſet: ac Tenem funerauit, vbi nunc fanum eius eſt. Eò neque tibicen ingreditur, neque Achilles inter ſacrificandum appellatur. *Plut. in quæſt. centuriatis Græcis.*

* SCIENTIARVM OMNIVM.

Narrat *Toſtat. Abulen. q. 11. in c. 3. lib. 3. Reg.* Albertum Magnum Ordinis Prædicatorum Magiſtrum, & Philoſophum pereximium, ſummis precibus per B. Virginis interceſſionem à Deo impetraſſe obliuionem omnium humanarum ſcientiarum in quibus excelluerat. Quo factum, vt quinquenniū ante mortem ita ignorans fuerit, vt ne litteras ſciret. Poſtulauerat autem hanc obliuionem, vt maiori adfectu in Deum ferri poſſet, ad quem vnicè ſuſpirabat: néve mens humanarum diſciplinarum imaginibus aliò deduceretur, ſed tota in vnum illud H quod neceſſarium Marthæ Dominus pronuntiauit fortiter ageretur, & in illo conquieſceret.

RERVM GESTARVM.
DICTORVM.

Carolo VIII. poſt regnum Neapolitanum occupatum in Galliam reuerſuro, Veneti cum Pontifice Alexandro VI. Maximiliano Imp. & Ludouico Mediolanenſi principe fœdus percuſsēre tanto ſilentio, vt Philippus regis Gallorum legatus, Venetiis quotidie in curiam veniens, & à legatis reliquis appellatus, nihil tamen eius cognoſcere potuerit. Itaque poſtridie quo ſcripta lex eſt, in curiam vocatus à principe, fœdus percuſſum vbi intellexiſſet, & nomina fœderatorum cognouiſſet, mens penè hominem reliquit: tametſi Princeps ei dixerat, ea quæ feciſſent, non propterea eſſe facta, vti bellum cuiquam inferrent, ſed vt, ſi inferretur, propulſarent. Demum reuocato ad ſe paulisper animo: Quid, inquit, meus rex in Galliam reuerti non poterit? tum Princeps: Ille verò, inquit, poterit, ſi redire amicus volet, noſque illum rebus omnibus iuuabimus. Quo reſponſo accepto diſceſſit: atque vbi curia egreſſus,

ſus,in arcam deſcendit,ad ſcribam Senatus, qui eum comita-
A batur,conuerſus: Rogo te, inquit, ſodes, mihi eum ſermonem recenſeas, quem princeps mecum habuit: nihil enim iam eius memini. *Bembus lib. 2. Ven. hiſt.*

☞ INIVRIÆ. *Quære Locum de Condonatione. Vindicta.*

CAVSÆ. Ex

Senio.

Orbilius Popillus Beneuentanus, grammaticus illuſtris, ætate Ciceronis, in ſenectute amiſit memoriam. Vnde Bibaculi verſus:

Orbilius vbinam eſt litterarum obliuio,

Sueton. de illuſt. Gramm.

Ictu.

Quidam Athenis vir eruditiſſimus cùm ictum lapidis capite excepiſſet, cætera omnia tenaciſſima memoria retinens, literarum tantummodo, quibus præcipuè inſeruierat, oblitus eſt. *Val. lib. 1. cap. 8. & Plin. lib. 7. cap. 24.*

Caſu.

Grammaticus quidam ex aſino præceps ruens, litterarum
B oblitus eſt. De quo ſic *Apoll. in 2. Epigram. Græc.*

Γραμματικός ποτ' ὄνῳ ἐποχούμενος, ἐξεκυλίσθη,
καὶ τῶν γραμματικῶν, ὡς λόγος, ἐξέπεσεν,
ἀλλ' ἑξῆς ἔζη κοινὸν βίον ὡς ἰδιώτης,
ὃν ἰδιώτου δεῖ μηδὲν ἐπιστάμενος.
ἀλλὰ Γλύκων ἔπαθε τὸ ἐναντίον, ἦν γὰρ ἄπειρος
καί τινος γλώσσης, οὐχ ὅτι γραμματικοῦ.
τοῦ Λιβυκοῦ παιδευτὰς ὁ χρόνος, ὅστ' ἀπέπιπτε
πολλάκις, ἐξαίφνης γραμματικὸς γέγονε.

Plin. lib. 7. cap. 24. Quendam ex prealto tecto lapſum, matris, affinium & propinquorum oblitum ſcribit.

Vino.

Maximinus Imp. vbi ſe à Senatu hoſtem indicatum audiuit, neque furorem ſuum tenere poſſet, vt obliuionem cogitationis acciperet, vino ſe primo die obruiſſe dicitur eo vſque vt quid geſtum eſſet ignoraret. *Capitol. in Maxim.*

Veneno.

Bamba rex Gothorum, hauſtu veneni, ab Heringio ſucceſſore dati, memoriam amiſit.

Morbi.

C Miſſala Coruinus orator ex morbo, ante biennium quàm moreretur, ita memoriam ac ſenſum amiſit, vt vix pauca verba coniungeret: ad extremum verò enato circa ſacrum os vlcere, inedia ſe confecit. *Calius lib. 11. cap. 13. Antiq. Lect.*

Conradus Lycoſthenes, anno Domini 1555. ſubita paralyſi dextri lateris tactus, linguæ etiam officio ſublato, ratione ſalua, memoriam aliquot diebus amiſit priſtinæ tandem valetudini reſtitutus, ſeptennium poſt incolumis, integra vixit memoria.

Literis.

Socrates literas ingenij peſtem eſſe pronunciabat, quòd hiſce notis confiſi Homines, memoriam minus exercerent.

Antiſthenes Athenienſis familiari Cuidam commentariorum iacturam deploranti: Animo iſta, inquit, non Chartæ oportuerat inſcribi. *Laërtius.*

* OBLIVIO NVLLA.

Ouid. 2. Pont. 4.

Non ego, ſi biberes ſecura pocula Lethes,
D *Excidere hæc credam pectore poſſe tuo.*

Ibidem.

Nec Babylon æſtus, nec frigora Pontus habebit,
Calthaque Paſthanas vincet odore roſas:
Quam tibi noſtrarum veniat obliuio rerum,
Non ita pars fati candida nulla mei eſt.

Obmuteſcentia.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

OBmuteſcentia eſt vocis compreſſio facta ex infirmitate, morbo, aut vehementi aliqua paſſione. Obmuteſco enim eſt mutus fio, κωφοῦμαι Græcis. Ita *Virgilius lib. 6. Æneid.*

——Dixit, preſſoque obmutuit ore.

Exemplis rem declarabimus.

QVI obmutuerint.

Doctores.

Heraclitus Lycius ſophiſta cùm olim apud Seuerum principem ex temporali facultate præſentibus quoque aulicis diceret, exterritus ſermone excidit. *Volat. lib. 15. Anthr.* E

Simon Grynæus, cùm Viennæ Auſtriæ munus profitendi ſuſcepiſſet, ter obmutuiſſe dicitur, quo ad priuatis exercitationibus confirmatus, Academiæ conſpectum ferre didicit. *Ioan. Oporinus acroama.*

Oratores. Legati.

Talthybius & Eurybates præcones Agamemnonis ad Achillem pro abducenda Briſeide miſſi, præ timore muti redditi, taciturni Achillem adorarunt, eaque ratione heroëm flexerunt. *Iliad. α.*

τὼ μὲν ταρβήσαντε καὶ αἰδομένω βασιλῆα
στήτην, οὐδέ τί μιν προσεφώνεον.

Theophraſtus Ereſius, cùm in Areopago verba faceret, defecit: & hanc excuſationem prætendit, ſe perterritum fuiſſe ſenatus auctoritate. Amarulenter vero, & aptiſſimè ad hunc eius ſermonem reſpondit his verbis Demochares: O Theophraſte, Athenienſes erant, non duodecim numina, qui præerant. *Ælian. lib. 8. Var. hiſt.* F

Cùm Demoſthenem in Macedonia verba ingeniumque deficerent, Æſchines multum reliquos legatos ore, animo conſilióque ſuperabat. In cauſa fuit Philippi amicitia, & eius munera, & quòd Philippus placidè libentérque eum audiebat. Quæ vniuerſa fuerunt Æſchini quaſi ephelcia & incitamenta ad dicendi audaciam, & verborum profluentiam. *Ælian. lib. 8. Var. hiſt.*

Herodes Atticus, orator inſignis, cùm peroraret coram M. Antonio in Pæonia, & timore perculſus obmuteſceret: ignominiæ tædio affectus, ad Iſtrum ſeceſſit, quaſi moriturus. Vitam enim eloquentiæ gloriæ poſthabuit. *Philoſtratus in eius vita.*

Bartholomæus Soncinus, nomine ſuæ ciuitatis Alexandro VI. pontifici maximo gratulaturus, in media prope oratione excidit. Sic Franciſcus Barbarus Venetus apud Philippum Inſubrum ducem. *Rauiſius.*

Io. Oporinus, Græcarum literarum in Academia Baſilienſi peritus, Eraſmum Roterodamum, qui Friburgo Baſileam redierat, cùm χρυσῷ vino Academici honorare vellent, Oporinum huic muneri præfecerunt. Ille pulcrè meditata oratione diſcipulis comitantibus, & dona ferentibus ſtipatus, accedit. Eraſmus primo congreſſu (vt facetiſſimus erat) porrecta dextera Oporino, cùm is more patrio aliquantum dextram eius compreſſiſſet, ex improuiſo: Hei quàm grauiter me læſiſti, exclamauit, chiragra enim digitos penè exolutos habebat. Ea re territus Oporinus obmutuit: nec priùs animum recipere potuit, quàm ab Eraſmo menſæ aſſidere iuſſus, honorario vino deguſtato, Academiæ munera oratione ſplendida commendauit. G

Dum Carolus V. Imp. fortè ad principem quamdam Flandriæ vrbem adueniſſet, Syndicus à magiſtratu vnà cum aliis deputatis miſſus, cum in illius conſpectum veniſſet, facta reuerentia, vocem faucibus preſſit, deputatis qui cum eo venerant rubore ſuffuſis. Tum ex improuiſo illorum vnus Imperatorem ſalutat, & inter alia gratulationis officia, dicit, illius aduentu ita omnium animos præ gaudio conſternari, vt multi ad riſum & gaudia excitentur, alij muti reddantur præ reuerentia maieſtatis, addens, vti etiam noſter Syndicus hic præſens. Ridere omnes, etiam Imperator. Tum qui prius obmutuerat, vocem cum ſpiritu recepit, & quam prius ſalutationis formulam conceperat, fidenter edixit. H

Muſici.

Hipparchio veniens in certamen cum Ruffino citharœdus, ſpe omnium eluſa conticuit. Hinc adagium, Mutus Hipparchion. *Eraſmus.*

Hiſtriones.

Lucenſes ciues hiſce annis comœdiam publicè agebant. Iuuenis quidam patricius, magni ingenij, prologi munus obiturus, repentè obmutuit, eáſque notas ſui affectus dedit, vt omnibus non ſimulato metu correptus videretur. Mox recepto animo, non quidem prologi partes abſoluit, ſed tanquam impræmeditatus, ſeipſum ſummorum virorum exemplo, qui præ maieſtate eorum apud quos verba facturi erant obmutuiſſent, excuſare cœpit: & ſimul in laudes vrbis, hinc patriciorum

ciorum, matronarum, virginúmque Lucenſium dicendo euectus, tanta felicitate inſtitutum ſuum peregit, vt quanto prius mœrore amicos, obmuteſcentiam eius ægerrimè ferentes, affecerat, tanta omnium mentes admiratione repleuerit: atque adeò plerique eloquentiam, cordatiores verò oſtentandæ eloquentiæ modum inuſitatum maximis euexerent laudibus. *Manfredi Balbani acroama.*

A

PROPTER QVID. Ex *Pudore.*

Cleomenes Spartanus, contra Antigonum Macedonum à Ptolemæo Ægypti rege auxilium petebat. Rex liberos eius & matrem Crateſicleam obſides poſtulabat. Cleomenes diu indicare id veritus eſt matri, ac ſubinde ad eam ingreſſus, & ſermonem exorſurus, obmutuit: vt illa quoque ſuſpicaretur, & ex amicis eius exquireret, ecqua res ſit, de qua cupiens agere ſecum dubitaret? Poſtremò auſo Cleomene rem effari, cachinnauit: Et hoccine erat, inquit, quod ſæpe dicere aggreſſum deſtituit animus? Non impoſitos nos nauigio priùs mittis, vbicunque hoc corpus Spartæ cenſes maximè vſui fore, quàm ſenio hic reſes extinguatur? *Plut. in Cleomene.*

B M. Antonius ad Actium Ambraciæ promontorium cum D. nauibus cum Auguſto congreſſus, conſpectis Cleopatræ nauibus vela facientibus, omnium oblitus, ſecutus eſt, proditis & deſertis illis, qui pro ipſo certabant. Ad Cleopatram naui delatus, neque aſpexit illam, neque aſpectus ab illa eſt: ſed ſolitarius tranſiit in proram, atque ibi tacitus cogitabundúſque conſedit, ambabus manibus caput tenens. *Plut. in Antonio.*

Ira, Indignatione.

C. Marius L. Syllam fugiens, equitibus perſequentibus in nauem quandam onerariam, duorum ſeruorum opera ſupra aquam elatus, impoſitus, paulò poſt à dominis nauis Syllam metuentibus ſub prætextu curandi corporis expoſitus, & derelictus, diu in litore mutus iacuit. Minturnenſium inde commiſeratione in Africã delatus, cùm Sextilij prætoris lictor eum terram attingere prohiberet, præ dolore & indignatione, horrendum interim lictorem intuens, diu conticuit. *Plut. in Mario.*

Nero Imp. audita Galliarum defectione obmutuit. *Suet.*

C Zizimus à Baiazethò fratre pulſus ann. 1482. ad Rhodios confugit, cùm id prius epiſtola quadam fratri, ſagittæ alligata, ac violenter arcu in exercitum excuſſa, ſignificaſſet. Qua perlecta, ita in lachrymas eſt reſolutus Baiazethus, vt amenti ſimilis, tacitus in tabernaculo diu ſederet, ægerrimè ferens fratrem ad eos Chriſtianos defeciſſe, ob quorum fortitudinem pater Mahometus interiiſſet. *Cuſpin.*

Mœrore.

Romani à Totila rege grauiter obſidebantur. Beliſarius Græcorum dux commeatum & auxilia obſeſſis laturus, pontem à Gothis in Tiberi conſtructum priùs expugnare cogebatur. Reliquerat Iſaacem ad Portuenſis vrbis præſidium, illique mandauerat, vt oppidum tueretur. Beliſario turrim hoſtium incendente, volant confeſtim nuncij ad Portuenſem vrbem, atque victoriam grandiùs extollunt. Iſaaces præcepto rum Beliſarij oblitus, accepto hoc nuncio, hoſtium ſtationem inuadit, & capitur. Huius rei certior factus Beliſarius per equites, ita perculſus eſt, vt nihil vlterà percontatus, quia loqui non valebat, claſſem ac militem curſim reduxerit, exiſtimans

D oppidum cum vxore & omnibus impedimentis captum eſſe. Cæterùm cùm ad vrbem Portuenſem peruenisſet, & eam ſaluam ac ſe deceptum cognouiſſet, tantum dolorem ex hoc errore ſuſcepit, vt in acutiſſimam febrem, qua diu periclitatus eſt, inciderit. *Fulgoſ. lib. 9. cap. 9. & Ioan. Magnus lib. 13. ex Procopio.*

☞ *Vide Silentium, Taciturnitas.*

* Obſcenitas.

Definitio & Etymologia.

OBſcenitas ſiue obſcenum, idem eſt quod turpe & immundum, ſic membra dicimus obſcena, item verba. De his *Horatius 2. Epiſt. 1.*

Torquet ab obſcenis iam nunc ſermonibus aurem.

De priori acceptione. *Ouid. lib. 2. de arte.*

——— *non denique poſſunt*
Partibus obſcenis appoſuiſſe manus.

Deducunt nonnulli à Cœno, ἀπὸ τ̃ κοινὸς quod lutum ſignificat. Vnde volunt ſcribi debere per œ diphtongum. *Varro* à ſcena deriuat, quod in ſcena ſoleant hiſtriones multa turpia immiſcere. Ab Oſcis Italiæ populo ſcurrili, qui & Opſci dicebantur. *Feſtus.* Vſus obtinuit, vt obſceni vocentur, qui turpia aut ſcurrilia loquuntur: Item qui obſcenas voluptates, id eſt, ſcurriles mores exercent. Prior tamen vſurpatio hic conſideratur tanquam magis recepta. Etiam olim obſcœna dicebantur, quæ erant mali ominis. Sic *Virgil.* vocat *Harpias obſcœnas volucres.* E

OBSCENITAS VERBORVM FVGIENDA.

Monet Paulus Epheſios, Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat, pro (malos) Græcè eſt σαπρὸς id eſt, putris & corruptus, puta laſciuiã, obſcenitate ſcurrilitate. Sermo enim huiuſmodi de mente & corde indicat, iuxta illud Chriſti, Mala arbor malos fructus facit. *Matth. cap. 7.* Atque hinc eſt quod Socrates adoleſcentem loqui ſibi volebat, vt eum videret, eſt enim ſermo ſpeculum mentis. ☞ *Vide locum de Verecundia. Tit. in Verbis.*

EFFECTVS. Poena.

Rectè Poëta, & ex illo Apoſtolus. F

Corrumpunt bonos mores colloquia praua.

facilè enim ſermo, per aurium feneſtram ad intima cogitationum & cordis dilabitur, audientéſque ferit & contaminat.

Porro idem Apoſtolus ſignificat per turpiloquia contriſtari Spiritum Sanctum, quod quidem dicitur anthropopatῶs, contriſtatur enim cum offenditur, quando ſe, & gratiam ſuam ab anima ſubtrahit, ac punit obſcœna loquentem. Cuius rei memorabilem hiſtoriam refert *Surius in vita S. VValterici Abbatis*, his penè verbis.

Illud hic omittendum non duxi, quomodo Deus obſcœna loquentes etiam in hac vita caſtiget: cùm enim S. Wallericus Abbas hyberno tempore, ab eo loco, quem Caldem vocant, ad ſuum monaſterium rediret, in ipſo itinere ob nimiam frigoris acerbitatem ad presbyteri cuiuſdam domicilium cum ſuis ſeſe calefacturus diuertit. At illi, qui tantum hoſpitem ſummopere venerari, & reuerenter excipere debebant, vt eius ſacris ſermonibus inſtrui mererentur, ad turpia & obſcœna iactanda verba, vnà cum eius loci iudice, prorumpunt. Ille contra, vti conſueuerat, putridis & corruptis hominum vulneribus ſalubria cæleſtis verbi cataplaſmata adhibebat, atque ad illos: Non audiſtis, filij, illud ex Euangeliis, de omni verbo otioſo reddituros nos rationem in die iudicij? Ea oratione nihil permoti, contempto viro Dei, multo etiam fœdiores & impuriores vomebant ſermones. Tum ille, Volui quidem, inquit, in tam acri frigore nonnihil corpuſculum meum ad ignem refouere, ſed veſtræ id non ſinunt linguæ impuriſſimæ, quæ me etiam frigore afflictum hinc abire compellunt. His dictis, excuſſo in eos pedum ſuorum puluere, abſceſſit. Ecce autem in procaces, & ſpurcos illos mox vltio diuina graſſatur, & presbyter quidem repente vtroque orbatus eſt lumine, & iudicis membra genitalia computruerunt. Tum illi præſentem Dei vindictam male experti, conantur verbis ſupplicibus ad ſe virum ſanctum reuocare, ſed fruſtra. Et alter quidem cæcus permanſit: alter verò contracto corpore & putreſcente inguine, extinctus eſt. G

De pœna autem obſcœnitati etiam apud Ethnicos irrogata, ☞ *Conſule locum de Pœna, & Punitione. Tit. Scurrilitatis pœna iuſta.* H

☞ *Item ex loco de Libris. Tit. Obſcæni libri quadam hùc referũtur. Obſcœna dicta declinare, reſpuere.*

☞ *Ex loco de Popularitate in compoſitione morum, Tit. Oratio modeſta. Obſcœna dicta fugere. Item de Verecundia, multa pro hac re. Obſcœna verba vſurpare.*

☞ *Pete ex loco de Improbitate. Inhumanitate. Tit. Oratione. vbi, Obſcœnè compellant. Reſpondent, &c.*

☞ *Item multum illuſtrabunt hoc argumentum ea, quæ in loco de Scurrilitate producentur.*

Obſcuritas.

Obſcuro loco nati qui clari euaſère. ☞ *Pete ex loco de Honore.*

A

Obſequium.

☞ Vide nonnulla in loco de Amicitia Tit. Politica amicitia indicta, & nota. §. obſequi, non obſequi.

OBSEQVIA PRÆSTARE.

Offerendo & exhibendo verbi gratia

POTVM.

MOſchi Tartarorum principis legato ad ſe venienti poculum lacte equino plenum offerre, in ſeruitutis notam cogebantur: tum verò quicquid legati auidè potantis labra ſubterfugiſſet, ſiue in equi iubam & armos, ſiue in terram decidiſſet, id Moſchus orator lingua lambebat. Cuius ſeruitutis indignitate permotus Ioannes, excuſſo Tartarorum iugo, Moſchorum tyrannidem primus arripuit. *Sigiſ. Herberſtein.*

NVPTIAS.

☞ Vide Titulum, Matrimonij honor oblatus.

MORTEM, CÆDEM.

B Diogenes Sinopenſis Antiſthenem è morbo decumbentem ſica accinctus inuiſit, dicens: Nunquid amico eſt opus? *Laert. lib. 6.*

EQVVM.

Deletis Cannenſi prælio Romanis exercitibus, vbi plus quàm arma Romanos fuga defendit, inter eos, qui prælio viui exceſsêre, Corn. Lentulus Æmilium conſulem vulnere confectum extra viam perſpexit. Qui, quanquam hoſtes inſequerentur, plus pudore, quàm mortis metu motus, prope Æmilium Paulum ab equo deſcendit, atque eum Æmilio obtulit: obteſtatus multis verbis, Ne morte ſua grauiorem populo Rom. eam cladem facere vellet. Etenim ſe iuuenem aiebat corporis robore adiutum, pedibus ſalutem inuenturum. Quod ſi alterutri moriendum eſſet, referre ad Reipublicæ ſalutem, vt ipſe potius quàm Conſul moreretur. Sed Æmilius alterius ciuis morte ſuam ſeruare vitam recuſans, iuuenem, vt in tutum ſe reciperet, hortatus, mandata ad Senatum dedit, nec multò pòſt ab hoſtibus oppreſſus fuit. *Liuius.*

C * Ciuis Eborenſis in Anglia, intellecto quòd Malachias Antiſtes Romam peteret, equum obtulit: hoc dolere ſe teſtatus, quòd durus eſſet, adiecitque: Libentiùs dediſſem, ſi melior fuiſſet. Cui Malachias: Non poteſt mihi vile eſſe, quidquid tam pretioſa voluntate offertur. *S. Bern. in vita Malach.*

Obſequia Principibus exhibita infidè. ☞ Vide Aula, Fauor.

* Obſeruantia.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OBSERVANTIA definitur à *Cicerone* vti refertur à *S. Aug. lib. 83. qq. quæſt. 31.* eſſe virtus, per quam homines aliqua dignitate antecellentes, cultu aliquo & honore dignamur.

A Theologis autem definitur eſſe virtus, cultum deferens Superioribus, vel aliis perſonis excellentibus per quos gubernamur.

D Vnde patet in hoc diſtare à pietate obſeruantiam, quod hæc reſpiciat debitum cultum ratione gubernationis: pietas eundem quidem ſed ratione educationis aut ortus.

Patet iterum, quo actus obſeruantiæ ſit deferre cultum, id eſt, honorem, quando ratio poſtulat. Idem cultus eſt obiectum quod, cum ſit opus externum virtutis quod ipſa intendit. Obiectum cui eſt perſona cui cultus defertur. Ratio obiectiua eſt excellentia, vt eſt principum gubernationis actu vel poteſtate. Ex hac oritur ratio obiectiua proxima, quæ cernitur in obiecto quod, nempe ratio debiti ob talem cauſam.

ERGA QVOS EXHIBENDA.

Obſeruantia exhibenda eſt ergà omnes illos, qui gubernationi noſtræ inuigilant. Hæc enim eminentiam quandam importat, cuius ratione cultus aliquis debetur. *☞ Vide Locum de Honore, & Obedientia.*

QVI GRADVS.

Tres ſunt gradus obſeruantiæ. Primus eſt propoſitum quo quiſ ſtatuit parentibus & ſuperioribus honorem & obſequium impendere.

E Secundus eſt, vt æquo animo eorum iuſta imperia, etiam moleſtias & moroſitatem feramus. Dummodo nihil iubeat e diuinis legibus contrarium, aut quo ſpiritualia impediantur. vide *Chryſoſt. hom. 84. in Ioannem.*

Tertius eſt, vt cum voluptate, adfectu, & libenter eis obſequamur. De quo vide quæ habet *Bernard. Roſſignolius lib. 4. de perfect. Chriſtiana cap. 23.*

DIVISIO.

Primo diuiditur obſeruantia in Politicam, & Religioſam. Idque ratione excellentiæ aut perfectionis, propter quam defertur, puta politicam ſiue humanam: aut religioſam, ſiue diuinum numen reſpicientem.

Et Religioſa duplex eſt, alia naturalis, qualis fuiſſet in ſtatu nudæ naturæ, alia ſupernaturalis, quæ ob miniſterium ſupernaturale, aut aliquam ſupernaturalem excellentiam, cultum defert. Iterum ſupernaturalis alia eſt Dulia, quæ cultum exhibet Beatis: alia hyperdulia, quæ cultum defert creaturæ, ob ſingularem aut excellentem ad Deum vnionem aut reſpectum. F

Plura huc referantur ex Loco de Adoratione, Sanctis, Obedientia.

Obſeruatio. Obſeruare.

OBSERVATIO eſt idem quod Animaduerſio, Attentio, Græcè παρατήρησις. Hinc

OBSERVARE ALIQVA.

☞ Vide paulò antè, Inuentio conſultò ſuſcepta. per Imitationem.

Ab Ægyptiis plura prodigia reperta ſunt, quàm à cæteris omnibus hominibus. Nam cùm prodigium extitit, ſcribunt id obſeruantes quomodo euenerit. Etſi quando poſtmodum huius ſimile extiterit, exemplo prioris putant euenturum. *Herod. lib. 2.*

G Priſci Mortales ægrotos in propatulo collocabant: quibus quiſque, ſi quid ſalutare vel ægrotando ipſi vel ægros tractando comperiſſet, indicaret. Atque hac ratione artem experientia auctam putant. *Plut. de Noſce teipſum.*

Cùm in Peloponneſo aſinus vitem arroſiſſet, & vindemia vberiùs prouenißet, Nauplienſes ex ea obſeruatione primi putationem vitium inſtituêre. *Pauſ. in Corinth.*

Xeuxis Heracleotes pictor, anno 4. xcv. Olympiad. Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniæ publicæ dicarent, inſpexit virgines eorum nudas, & quinque elegit: vt quod in quaque laudatiſſimum eſſet, exprimeret. *Plin. lib. 35. cap. 9.*

Thales peregrè poſt longum ſpacium reuerſus, rogantibus amicis, Quid maxime nouum vidiſſet? Tyrannum, inquit, ſenem. *Plut. de Socratis dæm.*

Lacedæmonij ſeruos ſuos agreſtes, quos Ilotas vocant, vino ingurgitant, illoſque vino madidos & diſtentos in cœtum iuuenum introducebant: vt iuxta Anacharſis & Platonis conſilium, temulentiæ turpitudinem intuentes, quaſi pertæſi ignauiam, à vino & ebrietatis vitio promptiùs abſtinerent. *Plut. in Demet.* H

Darius Xerxis genitor ſeipſe celebrans, in præliis dixit, & præſenti in diſcrimine fieri ſe ſapientiorem. *Plut. in Apoph.*

Lacon Athenas profectus, vt vidit Athenienſes, ſalſamenta & pulmenta ſub haſta vendentes, vectigalia colligentes, lenocinium facientes, actuſque alios fœdos obeuntes, neque ducentes quicquam turpe: poſtea domum reuerſus, quærentibus ex eo ciuibus, Quæ vidiſſet Athenis? Omnia, inquit, recta, cauillatoriè ſubinnuens, omnia apud Athenienſes honeſta, turpe nihil cenſeri. *Plut. in apopht. Lac.*

Diogenes bibentem manibus conſpicatus, eiecit è mantica ſua poculum. *Plut. de virtutis profectu.*

Aſclepiodotus Alexandrinus, Suidæ familiaris, iam inde à puero naturæ miracula obſeruare & cauſas inquirere ſtudebat, à tritiſſimis exorſus à lignorum venis, à lapidum formis, ita vt artifices cuiuſque generis accuratè interrogando fatigaret. *Suidas.*

Henricus dominus Stagardiæ, Magnopolenſis dux, in armis plurimùm verſatus, tantum experimenti eo labore contraxit, vt tam noctibus quàm interdiu frequenter inambulans ſtellarum ſitum & ordinem annotans, horas diſcernere poſſet. Cæterùm ad res ciuiles tam imperitus, vt monetam patriam non dignoſceret. Sederat aliquando diſpenſator eius, & cupreos calculos longo ante ſe ordine calculans habebat. Dux æris indigus, quum putaret aureos, aceruauit in vnum, Hos inquit, ego meis vſibus deſumo: tu alios quære. Monit ad ſtantibus riſum. Quum diſpenſator diceret, Non eſſe illo vſui, præterquam ad calculandum proiiciens abiit *Cranz. lib. 12. Vandal. cap. 15.*

NVLLA.

Michaël Balbus Imp. Thomam rebellem obſidione premere maluit, quàm tormentis vrbem Adrianopolim expugnare, ne Scythæ vicini tormentorum notitiam conſequerentur. *Cedrenus.*

OBSERVATIO VANA, SVPERSTITIOSA.

☞ *Quære Superſtitio, Aſtrologia. Vbi de Prædictionibus Aſtronomicis. Item infra.* OMEN.

Obſidio. ſiue Obſeſſio.

*DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OBſidio, Obſeſſio, obſidium eadem ſunt, & accipiuntur pro hoſtili circumuallatione alicuius loci, facta expugnationis cauſa. πολιορκία Græcis: πολιορκῶ obſideo ſignificat. Res autem ipſa nimis eſt manifeſta, eamque paucis exemplis illuſtrabimus.

OBSIDIO. OBSESSI A

Subditis.

Cùm Fridericus tertius Cæſar, vnà cum noua nupta Leonora regis Portugalliæ filia, Romæ à Nicolao pontifice, fauētibus cunctis Italis, coronatus, in Auſtriam reuertiſſet neque redderet Auſtriis, Vngaris & Boëmis Ladiſlaum regem duodecim annos natum, quemadmodum in Italiam proficiſcens promiſerat: obſeſſus ab iis, Ciliæ comite Vlrico ductore, dimiſit eum è tutela ſua Auſtriaque ceſſit. *Cromerus lib.* 12. Aliter *Cuſp.* Albertus Auſtriæ dux prodigus, & paternæ hereditatis decoctor, ſuæ ſortis nobiles ac ciues ſemper ſuo lateri adhærentes habuit, quibus cum comeſſabatur, ac in noctem multam potabat. Is eò induxit Viennenſes ciues, vt fidei ſuæ ac præſtiti iuramenti immemores, fratrem Fridericum Imp. cum coniuge Leonora ac filio Maximiliano in arce Viennenſi, veluti in ſeptis clauderent, ac longa inedia macerarent. Fertur tum Maximilianus puer matrem rogaſſe, vt ſibi perdicem aliquando daret: hordeo enim pluribus diebus ſe iam ſatiatum. Quæ illachrymata: Vtinam, (inquit) mi fili, panis nos non deficiat. Quidam ſcholaſticus ex Tranſyluania Cebinienſis Viennæ operam literis nauabat. Is indignè ferens Viennenſium erga principem perfidiam, quantum duobus tribuſve aureis numis ex volatilibus, perdicibus, capis, ac carnibus ferinis comparare potuit, ſuffarcinatos, ſuperducta longiori veſte, per cuniculum occultum arcem ingreſſus Maximiliano hæc dona obtulit. Hunc deinceps Cæſar liberaliſſime fouit. *Cuſpin. in Cæſarib.*

Hoſtibus.

Pſammetichus, Ægyptiorum rex, Azotum vrbem obſedit, donec tandem XXX. anno expugnauit: quæ vrbs obſidionem diutiſſimè omnium vrbium, quas ſcimus, tolerauit. *Suidas & Herod.*

Poſt Leuctricam victoriam irrupit Epaminondas Thebanus cum ſociis in Laconiam millibus ſeptuaginta. Spatium erat autem non minus ſexcentorum annorum, quàm Lacedæmonem Dorij tenuerant. Toto hoc interuallo hoſtis tum primùm eſt in finibus eorum conſpectus, antè auſus id fuerat nemo. Momordit id Ageſilaum regem, cùm gloriæ ſuæ macula, quòd quam ciuitatem acceperat maximam & potentiſſimam, eius aſpiceret contractam dignationem & magniloquentiam repreſſam, qua ipſe quoque vſus fuerat, ſubinde cum gloriaretur, fœminam Lacænam fumum non vidiſſe hoſtilem. *Plut. in Ageſ.*

Honorius Imp. ab Alarico Gotho in vrbe Haſta arcta obſidione preſſus, Stiliconis ſoceri fide & fortitudine liberatus eſt. *Sigon. lib.* 10. *Imp. occid.*

Saraceni triennio integro, mari & terra Byzantium obſedêre, ſub Leone III. Quidam auctores claſſem ter mille, alij CCC. nauium fuiſſe aiunt. Sed cupiditas prædæ ab interiore vrbis oppugnatione eos auertebat, alioqui in apertum diſcrimen vrbs veniſſet. Ex caſtris enim ingens multitudo profecta, prædandi ſtudio per Thraciam euagata, ſegetes vaſtando in Bulgariæ fines irrupit. Bulgari ad duo & triginta prædatorum millia interfecêre. Interim circa Byzantium grauis ſeditio orta ob Zulemonis ducis mortem, donec Amiras in defuncti locum rex gentis crearetur: quæ cauſa oppugnationem vrbis morata fuit, tota vrbe aſſiduis ſupplicationibus diuinum poſcente auxilium. Mox etiam maior clades Saracenos adorta, peſte, fame, frigore toto triennio maxima pars hominum abſumpta eſt. Ergo patriam repetierunt, acceptis nauibus, quæ ſupererant, decem tantùm: quarum quinque ſuperueniente ventorum turbine diſiectæ, à Romanis ſunt captæ, reliquæ, calamitatis nunciæ in patriam reuerſæ ſunt laceræ. Stationariæ naues partim fœdis tempeſtatibus, partim cœleſti igne abſumptæ (nulla alia euidente cauſa apparente) Zonaras autem tradit fluxili igne & qui in aquis ardet, humectus appellatus (à fabro Callinico, qui ex Syria Byzantium venerat, ſub Conſtantino Pogonato inuento) naues hoſtium & bellicas & onerarias concrematas. Nec minus Byzantium graui peſtilentia laborauit: adeò vt quidam trecenta millia hominum interiiſſe ſcribant. *Cuſpin.*

*AD OBSIDIONEM OPORTVNE ET FELICITER FACIENDAM REQVISITA:

LEONIS PHILOSOPHI IMPERATORIS DOCVMENTA

Nuper Lugduni Batauorum luce donata.

Non exiguum in militari exercitio monumentum habet inſtructio & diſpoſitio obſidionis, & ad eam debite faciendam rerum neceſſariarum comparatio. Ideoque filium ſuum ſuper his erudiendum cenſuit Leo Imperator cuius hæc monita circumferuntur.

Deinceps de obſidione, quæ ex antiquis recentioribuſque rei militaris ſcriptoribus delibauimus, demonſtrandum tibi eſt, quæ agenda tibi ſunt, ſi vel hoſtes obſideas, vel ab illis obſeſſus fueris, vt iſtorum mediocrem peritiam habeas qua effici abs te poſſit, vt quæ hoc loco memorata non ſunt, fieri tamen poſſunt, vſu omnia tum locis tum temporibus idoneis monſtrante, horum non omnino rudis videaris.

2. Obſidio igitur fortem requirit animum, celeritatemque mentis; & peritiam militarem, & machinationum multarum copiam præparatam, firmitatem in obſidenda ciuitate, caſtello aut munitione: & multa cum cautione ac diligentia firmitatem hanc parari oportet.

3. Dum igitur aliquid ex prædictis obſides, foſſatum munitum reddes, vel foſſa alta, vel aliqua exædificatione lapidum, laterum aut lignorum, vel quemadmodum optimè excogitare poſſis ad teipſum ab hoſtibus defendendum. Excubias multas diligenteſque habeas iis in locis vbi ſuſpicio minima ſit, vt ne obſeſſi ciues vel externi hoſtes ſubitò irrumpentes, vel noctu vel interdiu periculum exercitui inferant, quod ab obſeſſis ciuitatibus fieri ſolet. Nam qui foris obſident, neſciunt quid ciues intus obſeſſi moliantur: ij autem è muro vident, quid alij contra eos ſuſcipiant. Itaque exercitum tuum quam tutiſſimè potes conſeruabis.

4. Bene feceris ſi iuxta portas, aut portulas minoras ciuitatis aut caſtelli, vel ad vias cæterarum munitionum milites collocaueris qui repentinas hoſtium incurſiones prohibeant. Noctu autem potiſſimum eiuſmodi præſidia habeas, tum enim incurſiones maximè fieri ſolent.

5. Quòd ſi noctu hanc obſidionem adhibeas, terribilior erit iis qui intus obſidebuntur: neque enim cùm tenebris omnia circumfunduntur, cernunt quid geratur, magiſque animo perturbantur, vireſque illorum elangueſcunt: multaque & grauia noctu fieri credunt, quæ adeò ne tu ipſe quidem excogitaueris. Quicquid enim noctu fit, quanquam leue ſit, obſeſſis tamen terribilius videri ſolet, itaque celerius remittunt, & ad deditionem ſeipſos tradunt. Si enim poteris efficere, vt vnus atque alter murum conſcendat, qui intus ſunt putabunt vniuerſum exercitum in mœniis eſſe, atque adeo retrocederent, & deſtituta mœnia relinquent.

6. Iis

A 6. Iis in rebus alacritas & ſtrenuitas imperatoria oſtendenda eſt: hæc enim laborioſa obſidionis facta, ſuis manibus ſuſcipienda gerendaque ſunt. Exercitum enim pudor inuadet, vt ne iam amplius quaſi imperatus, ſed ſua voluntate, quaſi amicus, ad res difficiles grauesque alacrius ſuſcipiendas ſe ipſe impellat.

7. Qui obſidionem inchoat, accuratè conſiderabit, num rerum neceſſariarum aditum illis intercludere poſſit, vel aquã, vel commeatum, vel aliquid eius generis: ſin iſtis copioſius abundauerint, tum bellicæ machinationes admoueantur.

8. Perterrefacies admodum hoſtes, ſi optimos quoſque milites & præfectos, ætate atque aſpectu liberales armiſq; fulgentes, ex aliquo loco prope murum aut munitionem, iis qui obſeſſi ſunt tranſeundo demonſtres: reliquos qui magis plebei fuerint, cum cæteris impedimentis eminus locabis, vt ne hoſtes vtrum homines an iumenta fuerint planè internoſcant: ita fiet vt omnia quæ vident, homines eſſe exiſtimabunt, talesque quales cominus euntes armatos vident.

B 9. In primis enim vtile eſt multos loricatos & cataphractos videri eſſe obſeſſis, eoſque qui galeas & caſſides non habent, aliquo artificio efficere vt loricati & cataphracti eſſe videantur, vt omnes ſi tales eſſe putentur, magnum timorem obſeſſis apportent.

10. Caſtra eminus in longitudinem ponantur, vt omnia quæ videri poſſint ab iis militibus qui intus ſunt cernantur.

11. Primò igitur iis qui in ciuitate aut caſtello ſunt ſignificandum eſt, & ad inquiſitionem quandam deditionis proponendum aliquid clemens ac facile, vt cum iumentis aut corporibus, aut rebus vtenſilibus acceptis diſcedant, vt rei propoſitæ æquitate & ſalutis ſpe animi illorum diſtrahantur, & ad reſiſtendum periculaque obeunda omiſſiores ſint.

12. Statim enim à principio dura & grauia proponere, minimè prudentis imperatoris eſt. Nam moleſtia & difficultate propoſitæ orationis, minorem putabunt laborem minuſque periculum, obſideri: ac propterea vna ac firma mente ad reſiſtendum ſe præparent.

13. In longis obſidionibus ante omnia commeatum idoneum cæteraque neceſſaria parabis, vt nulla te defectus exer-
C citus, ſine vlla anguſtia ac perturbatione obſideat.

14. Segregabis etiam ad omnem vſum ſingulorum negotiorum homines ad ea elaboranda idoneos aſſignabiſque quis quodque opus ſuſcepturus ſit.

15. Vbi ſemel obſidionem tuam inchoaueris, vniuerſum exercitum quotidie ad bellum ne ducas, vt ne omnes fatigentur, ſed in diuerſas partes exercitum diuides, aſſignabiſque qui & quot horas diei elaborarunt: deſcribeſque qui noctu & qui interdiu in laboribus erunt. Interdiu enim obſeſſi bello aſſiduo ſucceſſione militum vexandi ſunt: noctu autem ſimiliter terroribus quibuſdam ſunt exagitandi, delectis quibuſdam viris ad hoc inſtitutis, quales & quot ad perterrefaciendos eos excogitare poſſis.

16. Si exercitum iam magnum habeas vt noctu etiam in obſidione verſari poſſis, bene feceris ſi exercitum tuum in quot tibi commodum videbitur partes diuidas: & alij quidem certum noctis tempus dormiant, alij inuadant: & qui antè in labore obſidionis verſabantur, requieſcant: qui dormierunt, ad laborem obſidendi ſe præparent, vt alternis tum die tum nocte ſine vlla intermiſſione illos vexes, vt ne vel minimam
D quidem requietem obſeſſi capiant. Itaque nimiis vigiliis laborumque moleſtiis preſſi, facilè adhibitis machinationibus atque artificiis, vel voluntariè ſeipſos tradent, vel inuiti capientur, ſi vel parum omiſſiores fuerint, propter imminentium periculorum aſſiduitatem.

17. Ac proditoribus, ſi qui ſunt, in conſilio adhibitis, melius & facilius illos capies ſi eos adoriaris ex inopinato aliquo loco, aut modo per proditores demonſtrato.

18. In huiuſmodi obſidionum viciſſitudine, ipſe quoque imperator paulum & exiguè requieſcas, vt ad idoneos labores adminiſtrationeſque tuas vigiles.

19. Si exercitum tuum fortem adhuc & ſtrenuum in plures partes diuiſeris, & vnamquamque partem præparaueris vt ſcalas ad muros adhibeant, optimè feceris: vndique enim cum irruptio in obſeſſos fiat, in magnam anxietatem animorumque perturbationem coniiciuntur, tumque potiſſimum cum præter ſcalas, alias quoque machinationes adhibueris, vt arietes, teſtudines, turres, & ſi quod præterea obſidionale inſtrumentum fuerit: ſi enim ſimul machinationes adiunxeris, & ſcalas quoque ad muros adduxeris, omni ex parte qui intus obſeſſi ſunt E
ſollicitabuntur: ſi enim reliquorum murorum partes negligant, & aduerſus machinationes ſe totos conferant, qui ſcalas adhibent, nemine violenter impediente, facilè murum conſcendent: ſin ad ſcalas machinationeſque impediendas ſe diuiſerint, tum qui obſidionalia inſtrumenta adhibent, impetuoſiores & vehementiores inſultus facient, neque obſeſſi poterunt vtrumque impetum facile declinare.

20. Quæ firmiſſima ſæpe videntur loca, & ad capiendum difficillima, magna ſæpe vt capiantur ſubſidia afferent. Nam qui obſeſſi ſunt, propter opinionem quandam firmitatis & ſtabilitatis, huiuſmodi loca ſine vlla cuſtodia relinquunt. Tu verò ſolertia tua laborioſaque induſtria huiuſmodi loca animaduertens, machinationem & artificium facilè inuenies ad huiuſmodi loca neglecta capienda, vel ſcalis quibuſdam, vel aliqua violenta aſcenſione, audacibus viris eò peruenientibus, & numerum promiſſione ad id faciendum protractis. Vbi enim de improuiſo cernunt talia loca occupata eſſe, animos iam dimittent, & armis abiectis vel ſalutem petent, vel protinus perimentur. Qui enim per has difficultates locorum F
murum conſcenderunt, vel tuba canent, & terrorem maximum obſeſſis hoc videntibus afferent, vel poſtquam ingreſſi ſunt deſcendent, portaſque militibus qui foris ſunt, aperient vel aliis quibuſdam molitionibus ciuitas aut caſtellum capiatur efficient.

21. Si ciuitas aut caſtellum, magnum numerum virorum habuerit, audeantque illi iis qui ingreſſi ſunt obuiam ire & occurrere, altiora atque editiora loca conſcendant, vel arcem ipſam ciuitatis occupent, indeque propugnantes, hos qui ingreſſi ſunt iterum repellant.

22. Proclamabunt ſtatim, vt nemo quemquam arma non habentem interficiat, ſed ſolos eos qui arma geſtant. Hanc autem rem illorum lingua proclamabis: hoc enim audito, vir vnuſquiſque ſaluti ſuæ conſulens, in ipſo terroris periculique puncto arma abiiciet. Horum reſiſtentium numerus cùm minuitur, obſeſſores omnino victores erunt: obſeſſi autem ad hunc modum intercepti, vbi parum ſalutis ſpem reliquam habeant, ſupplices obſeſſorum confeſtim G
fiunt.

23. Si diuturna fuerit obſidio, & quoſdam extra ciuitatem ceperis florentes ætate iuuenes, apud te, quemadmodum commodiſſimum videbitur, retine: Fœminas autem, pueros, ſenes & infirmos homines ad ciuitatem iterum remittes. Ita fiet, vt inutilis hæc ætas, & alimenta ciuitatis abſumat, & obſeſſos nihil adiuuet, imò potius lædet, & opinionem humanitatis animis eorum qui obſidentur, afferes, vt mentes eorum & ſententiæ diſtrahantur, & occaſionem aliquam deditionis facilius quærant.

24. Quemadmodum in omnibus obſidionibus ingens ſolet eſſe tumultus tum vociferantium hominum, tum perſonantium ſcutorum, vt ne hac exercitus tuus perturbetur, vno aut altero milliari ab eo loco caſtra tuorum ponantur, quo hic ſonitus tumultuantium exaudiri non poſſit.

25. Ne periculoſe & inconſiderate irruptiones vllas fieri permittas, ne ſi aliqui ex tuis occidant, exercitus tuus fracto magis animo ſit, & obſeſſi multò alacriores ſint, quod perſæpe vſu venire videmus: frequenter enim ſtrenuus miles à muliere fortuita atque imbelli, aut lapide aliquo coniecto, aut teſta immiſſa, aut ligno aliquo delato percuſſus interi- H
mitur.

26. Si parua quædam caſtella obſideas, & damnoſam periculoſamque inuaſionem putes eſſe, & intelligis commeatu eos non egere, contende vt illos dies noctéſque turbes, vt hac perturbatione qui obſeſſi pauci ſunt perpetuò fatigentur, vniuerſo exercitu noſtro aduerſum illos ſine vlla intermiſſione alternis & viciſſim dimicante.

27. Si ædes in caſtello ad comburendum idoneæ fuerint, ſagittis igniferis per multa & varia loca ſparſis, idque potiſſimum vento ingenti aliquo flante incendes. Saxa etiam quadrata igne plena, & manganica alacaria quæ ſaxa emittunt atque eiiciunt adhibebis, & in ædes quæ facile incendium recipiunt conicies, & dum illi in extinguendo igne occupati ſint, ſcalas tu interea admoue, milites iubeto eas audacter conſcendere.

28. Sunt autem in obſidionibus diuerſa inſtrumenta obſidionalia, quæ tum antiquiores tum recentiores paulò ante nos excogitarunt, pro loco temporiſque opportunitate. Neque

A que enim nunc tempus eſt commemorare, quibus machinationibus obſidebis, ſed temporis commoditas ſingula te docebit.

29. Sunt enim arietes, quibus admotis mœnia rumpuntur.

30. Sunt & turres ligneæ, pellibus aliaque materia tectæ, vt igne minimè deflagrent: quæ & rotis adductæ ad muros, homines ex alto cum iis qui in muro ſunt pugnantes habeant.

31. Teſtudines quoque ad murum adiunctæ, fundamenta eius euertunt.

32. Scalæ quoque iunctæ vel ad murum adductæ, vel erectis trabibus impoſitæ, & rotis cominus applicatæ.

33. Cuniculi foris à muro longè abſint: intus autem per fundamenta murorum ingreſſi, & terram etiam intra ciuitatem perforent: ſi inæquali loco ſita ea ſit.

34. Atque vt paucis dicam, aliæ ſunt machinationes, quæ aliis in hiſtoriis, imò verò in libris militaribus potius inuenies, quemadmodum teguntur, quemadmodum adducuntur, & ad quæ loca obſeſſorum adhibentur.

B 35. Iſtarum machinationum apparatus & præparationes non ſolùm abs te fiant, ſed etiam manganorum & idoneorum hominum ſolertiis, vt & tu quas potes machinationes omnes excogites & illi artificio ſuo, & experientiæ ſuæ felicitate, tibi opem ferant.

36. Eos qui proditores dicuntur vel ciuitatis vel alicuius firmæ munitionis, vel viæ quæ in hoſtilem terram fert, accipito benignè, & fidem cum illis promiſſaque ſeruato, ſi veri erga te fuerint, non ſui cauſa, ſed aliorũ, quos ad te hoc modo inuitare poſſis. Nam qui proditori aliquid tribuit, plus ab eo accipit, potius quàm dat. Neque enim iudex ciuitatis es, cui iniuria à proditore inferatur, ſed imperator: & multis modis ad tuos conſeruandos & hoſtes ſuperandos laborare debes. Inſcitum eſt enim, videri nolle in malos homines tali de cauſa beneficium conferre. Omnia enim oportuna bona ſunt. Proditor autem quamuis erga hoſtes tuos malus ſit, tamen erga te populumque tuum bonus eſſe deprehenditur.

37. Si ciuitas Deo iam propitio tibi ſubiecta fuerit, aut munitio aut caſtellum, vel propter timorem obſidionis, vel alia
D quauis de cauſa, mitis ac benignus erga illos ne opprimas, neq; crudeliter miniteris, aut aliquo ſupplicio perterrefacias, neque iniuriis vllis vexes, ſed bonus potius benignuſque erga illos ſis, vt cæteri manſuetudine tua prouocati, voluntariè ſe tibi ſubiiciant, nullum malum aut incommodum abs te proficiſci putantes, quod non ſuſtinere & perferre commodè poſſint.

38. Hoc enim Nicephorum Imperatorem feciſſe nouimus, cum aduerſus Longobardorum nationem mitteretur, vt eam in poteſtatem noſtram redigeret. Non ſolùm enim rebus bellicis aptè inſtructis, ea natio ſubiecta nobis fuit, verùm etiam ſolerti quadam iuſtitia ac comitate aduerſus omnes vſurpata, & libertate illis omnis ſeruitutis, & reliquorum tributorum condonata.

39. Non enim lucri cauſa regnum noſtrum hoſtium ſubiectionem quærit, ſed gloriæ noſtræ honoriſque cauſa, & ſalutis, beneficentiæ & libertatis ſubiectorum gratia.

40 Beneuolus igitur ſubiectis atque imperio tuo parentibus ſi fueris, alios quoq; tibi vt ſe ſubiiciant conciliabis: efferatus enim animus & crudelis, ſubiectos tibi in magnam mœſtitiam pœnitentiamque ſubiectionis ſuæ adducit, & eos qui nondum
C tuo imperio ſubiecti ſunt, aliò auocat, & alacriores ad periclitandum de ſua ſalute facit, potius quam in manus tam crudelis Imperatoris veniant: & multum obſidendo laborabis, atque ad extremum nihil proficies. Sin bonum te intellexerint eſſe, facilè ſe tibi dedent.

41. Rectionis noſtræ benignitatem, bonitatem, & pacem, laudabis apud eos qui per te ſub imperium noſtrum veniunt, ſiue ciuitas, ſiue caſtellum, ſiue natio aliqua fuerit, & in miſerationis noſtræ viſcera intueberis, vt mitia ſalutariaque mandata noſtra recipiant atque obſeruent.

42. Non ſine cauſa hoc abs te elaborandum eſt, vt quemadmodum diurna tempora, ſic etiam nocturna ſpatia agnoſcas ex lunæ ſtellarumque motu, vt ad horæ promiſſæ tempus ſiue à proditore poſitum, ſiue à teipſo excogitatum vel in obſidione vel in itinere, certus de pacto definitoque tempore eò peruenias. Nam vel celerius vel tardius aliquo peruenire, quàm conſtitutum eſt, propoſitum perſæpe noſtrum interuertit.

43. Ad obſidionem egreſſus vel pro proditore, vel pro alia quauis ratione, quos in via offenderis, omnes quibuſdam equitibus ad hoc præmiſſis anticipa, vel per milites tuos hoc facias, vt ne per illos incurſio tua indicetur: talia enim bellica negotia ſubitò & de improuiſo fiant. E

44. Quando enim de improuiſo aduerſus hoſtes ruit exercitus, quamuis exiguus ſit & hoſtibus longè minor, tamen propter nec opinatam incurſionem hoſtes multò etiam plures perturbat: atque adeo ſi pluribus quàm hoſtes ſunt illos inuadas, poteris antequam ipſi ſe colligant, in poteſtatem tuam redigere.

45. Vbi ciuitatem aut caſtellum aut aliquam munitionẽ ceperis, & exitum belli felicem habueris, ne ſis propter res bene geſtas, vel infortunatis hominibus grauis, vel illis qui ſimul tecum ad bellum profecti ſunt. Neque faſtu aut arrogantia efferaris, ſed humanus, benignus ac comis fias: humanus erga captiuos atque infortunatos tum eos qui nunc ſunt, tum eos quoque qui abs te aut oppugnandi aut obſidendi ſunt: comis erga propinquos & amicos. Propinquos enim & amicos, non ad inuidiam mouebis, ſed ad imitationem & æmulationem rerum geſtarum tuarum excitabis. Eos quos obſeſſurus es, F obedientiores tibi magiſque ſubiectos, benignitatis tuæ bonitatiſque ſpe efficies. Hæc abs te conſeruanda ſunt, vbi alios inuadens obſidere eos cogitas.

46. Si, quod ſæpe contingit, ciuitas aut caſtellum, aut vlla alia munitio tua ab hoſtibus obſidenda eſt, ſi hoc efficere acceſſione tua potes, vt illorum conſilia conatuſque eleues. Deo gratiæ agantur; ſin minus, omnibus rebus eos apparabis atque inſtrues qui obſidendi ſunt, ſiue ipſe neceſſitate quadam aſſuturus ſis, ſiue alius quiſquam è tuis præfectus prudens & peritus.

47. Primò igitur omnia ad commeatum neceſſaria iis qui obſidione incluſi ſunt, præparabis, quod ſatisfacere illis omne tempus obſidionis poſſit. Præparata iam rerum neceſſariarum abundantia, proximum eſt, vt inutilem omnem ætatem, mulieres, ſenes, debiles, pueros ante hoſtium aduentum è munitione eiicias, vt reliquis qui robuſti habileſque ſunt, alimenta ſufficiant: tum machinationes quædam ad depulſionem manganorum ſaxa coniicientium, ab iis qui obſidentur comparandæ ſunt.

48. Huiuſmodi coniectionibus obiiciuntur cilicia pendentia è pinnis extra muros, vel ſarcinæ, vel funes contorti, vel G pondera, vel ligna prominentia, aut lateribus agger ante pinnas extructus. Arietibus autem telaria, & ſacci pleni palea atque arena opponuntur.

49. Ad teſtudines, harpages præparandi ſunt, id eſt, ligna magna cuſpidata picata, vt vel auertant eas, vel leuent & nudent interiores teſtudinis partes, & in illos ex ſuperiore loco nudatos inuadant.

50. Pix adſit, qua nudatæ teſtudines incenduntur, & ignis lapideſque graues acuminati mangani quibuſdam è ſuperiore loco vel funibus vel catenis demiſſi, & aliis quibuſdam ponderibus altero in fine mangani ad ſubleuandos iterum lapides poſitis.

51. Ad turres adductas, ignem & ſaxa eiicientia inſtrumenta aptabis: ſin hoc modo non proficitur, alias turres vel ex lignis, vel ex alia quapiam materia erigere eos qui intus includuntur, aduerſum eos qui foris obſident, vel aduerſus quaſcumque illorum machinationes, alias nouas contra illos moliri oportet, quemadmodum diligenter pertractandi animo facilè factu fuerit. H

52. Turres propugnatrices virorum minimè tectas eſſe oportet, vt milites liberè ex eo loco pugnare poſſint, & mangana facilia ponantur & conficiantur.

53. Portulæ autem huiuſmodi turribus ad latus anguſtæ, dextram in partem aperiantur, qua hoſtium mangana emittuntur, vt pedites è portulis exeuntes, & ſcutis aptè ſe tegentes ſuperioribus adiuti mangana depellere poſſint. Habeant portas etiam quas tempore claudant, neque apertæ maneant.

54. Ad pinnas murorum apponantur ligna grauia admodum, tunici, lapides molares, vt funibus aut catenis hæc appenſa in hoſtes coniiciantur, & opprimant illos. Hoc autem circumcirca murum fiat, neque pinna vlla prætereatur, ſi fieri poſſit, quæ non lapidem aliquem per grauem molarem habeat, vel lignum longum & graue, quod perfringere validè poterit tum ſcalas, tum illos qui eas conſcendunt.

55. Hæ & huiuſmodi aliæ graues res per vniuerſum

murum

murorum diuidantur, aliaſque copias in promptu habent, vt afflictæ parti ſicubi opus fuerit ſuccurrant, & ne à loco ad locum murorum cuſtodes excurrant, locaque quædam nudentur præſidiis, valde periculoſum eſt.

56. Si diſſenſio aliquorum in ciuitate aut caſtello aliquo fuerit; illos pacificare, & in muri pedaturis cum cæteris coniungere oportet: ita fiet vt neque ſeditionem moliri vel contra rempublicam, vel contra ſeipſos poſſint. Cùm enim cuſtodia ciuitatis illis commendata ſit, rebus nouis ſtudere erubeſcant. Sin hoc fieri nequeat, aliò educantur ipſi, & prouideatur vt ne quid ſeditionis hoc obſidionis tempore per illos concitetur, aut proditionis aliquid ſuſcipiatur, aut hoſtibus aliquid perſcribatur, aut cum illis communicetur, niſi hæc conſilio & autoritate ſenatus fiant, cui cuſtodia & ſumma rerum hoc toto obſidionis tempore concredita eſt.

57. Portulæ ciuitatum fidelibus viris committantur, neque initiis obſiditionis audeant vlli vel milites vel ciues fidenter extra portas egredi & pugnare, quamuis multi ac ſtrenui intus obſeſſi atque incluſi fuerint, niſi aliqua occaſio fuerit mangani periculosè è muro conturbantis ſeruandi, aut alia quæuis neceſſitas quæ ad exeundum vrgeat: ſed omnes ex ſuperioribus locis defendant, & non foris percutiantur aut periclitentur.

58. Si enim tale aliquid fiat, inferiore ex loco viris vel interfectis vel vulneratis.

59. Reliqua turba animo debilitata, facilè ſuperari ab inimicis poteſt. Manifeſtum eſt enim quòd quamdiu viri ſeruantur, murus integer conſiſtit: illis iam proditis; reliqua turba in periculo eſt.

60. Si enim propugnaculum aliud habebat vel ciuitas vel munitio, haud abſurdum fuerit excubias ibi fortes & accuratas collocare, noctuque potiſſimum, cum vel quidam deficere ad hoſtes ſtudeant, vel inſidiæ clanculum muris ſtrui poſſint.

61. Coniectiones ſagittarum aut lapidum aut telorum, inaniter & temere è muro ſæpe fiant: ex eo enim fiet vt hoſtes ſe deſpici contemnique putẽt, quaſi inertes atque ignaui. Sin ex ciſterna aquam habeant potabilem, non ex fonte aliquo iugem, aut ex piſcina quotidiana exhauſtione minuenté, diuidatur aqua omnibus prouiſione quadam, neque quiuis fortuitus poteſtatem habeat pro arbitratu ſuo eam abſumere.

62. In reliquo commeatu ſimiliter omnia cum moderatione diſtribuantur, vt & omnibus ſatis ſit, & obſeſſi firmi forteſque cuſtodiantur.

63. Excubiæ diligenter & accuratè cuſtodiantur. Obſeruetur etiam cuſtodia quædam commeatus, vt ne facilè à quouis plebeio decipiatur.

64. Præfectus diligenter adhortatione ſua reliquos intus obſeſſos animet, & alacriores ad pericula laboreſque ſuſtinẽdos faciat: donec vel copiis tuis impulſi, vel alia quapiam de cauſa concitati hoſtes ab obſidione diſcedant. Incurſiones quoque quantas maximas poteſt imperator in obſeſſores faciat, diuerſiſque quantum poteſt irruptionibus inuadat, rumoreſque diſpergat, alium maximum exercitum aduentare: & quæcunque talia perterrefacere hoſtes poſſunt.

65. Hæc quæ a me commemorata ſunt obſeſſus faciat, & alia quædam aduerſus ſingulas obſeſſorum machinationes præparabit, & ad prædictas hoſtium machinationes ſuas adhibens, confeſtim intelliget quemadmodum aduerſum ſingulas machinationes pugnare poſſit.

66. Non prætermittam hoc loco quod mihi inquirenti diligenter cognitum atque inuentum eſt (quamquam hoc tempore minime vſitatum frequentatumque ſit) quomodo clanculum & celeriter munitionem aliquam extruere in hoſtium finibus imperator poſſit. Conſiderandus primùm locus aliquis firmus, qui decem aut duodecim diebus arido ligno circumiici poſſit, ſi quando grauis aliqua incurſio hoſtium timetur: deinde ſi abundantia aliqua lignorum, lapidum, laterum in promptu ſit, & ſi aqua ibi vel præſto ſit, vel parari poſſit.

67. Parabis artifices idoneos, portas & mangana murorum, & præſidia idonea peditum armatorum ſtrenuorum, præfectorumque prudentũ ac nobilium currum quoque ſubſidia quaſi ad foſſatum inſtruendum & firmandum: commeatum præterea trium aut quatuor menſium, vel ſi opus ſit vniuerſæ æſtatis: paſtus vicinos ac finitimos omnes incendes: ſin ad comburendum difficiles fuerint, abſumant vniuerſos, rumoreſque diſperges, velle te alio in loco incurſionem aduerſus hoſtes facere, & præſidia quædam ad eum locum de quo rumor eſt mittes, vt ibi te expectando hoſtes vexentur, tumque ſubitò ante diem vnum animabis eos qui in hanc munitionem ingreſſuri ſunt, & quædam dona illis ad impellendos eos dabis, quædam verò etiam præterea promittes, ac ſubitò hoſtibus iam alio in loco occupatis, vniuerſo cum exercitu ad definita loca peruenies, & excubias tutas collocabis, & pedites circumcirca munitionem inſtrues, & foſſam altiſſimam, ſi id locus admittat facies.

68. Si lapides aut lateres ibi fuerint, locum aridũm ædificabis, ligniſque tutò ac aſſiduè illigabis: ſin ligna ſolùm fuerint, includendus locus lignis, firmanduſque.

69. Vbi hic locus ad prædictum modum incluſus fuerit, hoſteſque eum locum adoriantur, neque illorum impetum ſuſtinere potes, ante aduentum hoſtium diſcedes, homines ſatis multos atque idoneos ibi relinquens, vel propè eum locum caſtra pones, vt neque propè cùm ſis præliari cum hoſtibus cogaris: neque longius de munitione diſcedas, vt ne oportunitatem hoſtes nacti vehementer incluſos hac munitione inuadant.

70. Signum aliquod illis certum interdũ dabis atque aliud certum noctu quo cognitum tibi erit quonam in ſtatu ſint.

71. Si pedeſtri prælio repelli milites poſſunt, vbi aliqua moleſtia incluſos circumſtat, ne hoc quidem prætermittendum eſt, vt ne in aliquod periculum veniant.

72. Vbi aliqua ſecuritas iam eſt, paulatim ædificare oportet ſuſceptam munitionem firmamque eam ac robuſtam facere omniumque neceſſariarum rerum ſuſcipere.

73. Huiuſmodi rerum aggreſſiones idoneè aduerſus equeſtres copias, Iulio, Auguſto aut Septembri, menſe ſuſcipiuntur, quando herba omnis areſacta exuſtaque eſt, equiteſque hoſtium impediantur diu in eo loco conſiſtere.

74. Si defectus hic locus aqua fuerit, neque natura ibi ſit, neque in foſſa vlla inueniatur, vel dolia teſtacea vel buttia integra parare atque aqua explere, & cochleaces fluuiatiles conijcere, quæ illis ad hybernum tempus ſufficiant, ciſternæque ædificentur ad aquam pluuiam excipiendam.

75. Vt ne aqua oleat immota ſtans, ſub vaſis receptacula quædam ponantur, vt paulatim deſtuens aqua motum capiat: vbi autem completa hæc receptacula fuerint, rurſus in dolia & buttia infundantur, vt hoc motu aqua perflata minimè corrumpatur.

76. Vtile autem fuerit aſſeres præparare craſſiores, & in foſſa eos coniungere, tum ſarpio, pice, ſtuppa, iuncturas omnes firmare nodoſque idoneo aptare, tum ordine quodam ciſternas mediocres apparare viginti numero, decem pedum latitudine, altitudine autem octo aut decem, donec omnes ciſternæ ad aquam omnem capiendam habiles fuerint. In maioribus enim vaſis diutius aqua permanet. Tranſtra autem quædam lignea trabeſque ad continenda latera ciſternarum adhibeantur, vt ne aquæ multitudine diſrupti aſſeres diſcedant, aquaque omnis effundatur. *cap. 15 rei tactica. Ex editione Ioannis Meurſij & Sixti & Arcerij, Lugduni Batauor.*

*ALIA NONNVLLA AD OBSIDIONEM Suſtinendam, vel peragendam oportuna.

Ex Frontini tractatu de Stratagem.

Philippus, cum Trinaſſum caſtellum nuda vi capere poſſet, terram ante ipſos muros aggeſſit, ſimulauitque agi cuniculum: caſtellanique, quia ſubrutos ſe exiſtimarant, dediderunt.

Pelopidas Thebanus Magnetum duo oppida ſimul oppugnaturus non ita longo ſpacio diſtantia, quo tempore ad alterum eorum exercitum admouebat, præcepit, vt ex compoſito ab aliis caſtris 4. equites coronati, notabili alacritate velut victoriam annunciantes, venirent: ad cuius ſimulationem curauit, vt ſylua quæ in medio erat, incenderetur, præbitura ſpeciem vrbis ardentis: præterea quoſdam captiuorum habitu eodem iuſſit perduci. Qua aſſeueratione perterriti, qui obſidebantur, dum in parte iam ſe ſuperatos exiſtimarent, defecerunt.

Cyrus rex Perſarum, incluſo Sardibus Crœſo, qua præruptus mons nullum aditum præſtabat, ad mœnia malos exæquantes altitudinem iugi ſubtexit, quibus ſimulacra hominum armata Perſici habitus impoſuerat, noctuque eos

monti

monti admonit. Tum prima luce ex altera parte muros aggreſſus eſt, vbi orto Sole ſimulachra illa, armatorum referentia habitum, refulſerunt. oppidani captam vrbem à tergo credentes, & ob hoc in fugam dilapſi victoriam hoſtibus conceſſerunt. *Front. lib. 2. cap. 8. Strateg.*

Clearchus Lacedæmonius exploratum habens Thracas omnia victui neceſſaria in montes comportaſſe, vna quoque ope ſuſtentari, quòd crederent eum commeatus inopia receſſurum, per id tempus quo legatos eorum venturos opinabatur, aliquem ex captiuis in conſpectu iuſſit occidi, & membratim, tanquam alimenti cauſa in contubernia diſtribuit. Thraces nihil non facturum perſeuerantiæ cauſa eum credentes, qui tam deteſtabiles epulas ſuſtinuiſſet experiri, in deditionem venerunt.

Tyberius Gracchus, Luſitanis dicentibus, in decem annos cibaria ſe habere, & ideo obſidionem non expaueſcere, Vndecimo, inquit, anno vos capiam. Qua voce perterriti Luſitani, quanquam inſtructi commeatibus, ſtatim ſe tradiderunt.

Aul. Torquato Græcam vrbem oppugnanti, cùm diceretur, iuuentutem ſtudioſè iaculis & ſagittis exerceri, Pluris eam, inquit, propediem vendam. *lib. 3. cap. 5. Strateg. Idem.*

Circa tutelam obſeſſorum, de exercitanda cura ſuorum.

Alcibiades Athenienſis, ciuitate ſua à Lacedæmoniis obſeſſa, veritus negligentiam vigilum denunciat his, qui in ſtationibus erant, vt obſeruarent lumen, quod nocte oſtenſurus eſſet ex arce, & ad conſpectum eius ipſi quoque lumina attollerent. In quo munere qui ceſſaſſet pœnam paſſurum: dum ſollicite expectatur ſignum ducis, peruigilatum ab omnibus & ſuſpectæ noctis periculum euitatum eſt.

Iphicrates dux Athenienſium, cùm præſidio Corinthum teneret, & ſub aduentum hoſtium ipſe vigilias circumiret, vigilem quem dormientem viderat transfixit cuſpide, quod factum quibuſdam, tanquam ſæuum increpantibus; Qualem inueni, inquit, talem reliqui.

Epaminondas Thebanus idem feciſſe dicitur. *Idem ſuprà.*

De emittendo & recipiendo nuncio.

Romani obſeſſi in Capitolio ad Camillum ab exilio implorandum miſerunt Pontium Cominum, qui vt ſtationes Gallorum falleret, per ſaxa Tarpeia dimiſſus, tranſnato Tyberi ad Veios peruenit, & perpetrata legatione ſimiliter ad ſuos rediit.

Campani diligenter Romanis, à quibus obſeſſi erant, cuſtodias agentibus, quendam pro transfuga ſubornatum miſerunt, qui occultatam baltheo epiſtolam inuenta effugiendi occaſione ad Pœnos pertulit.

Venatione quoque & pecoribus Quidam inſuerunt literas, membranis mandatas.

Aliqui & iumentum in aduerſam partem impulerunt, dum ſtationes tranſeunt. Nonnulli interiora vaginarum inſcripſerunt.

L. Lucullus Cyzicenos obſeſſos à Mithridate, vt certiores aduentus ſui faceret, cùm præſidiis hoſtium teneretur introitus vrbis, qui vnus & anguſtus ponte modico inſulam continenti iungit, militem è ſuis ſciolum nandi, & nauticæ artis peritum, iuſſit inſidentem duobus inflatis vtribus, litteras inſutas habentibus, quos ab inferiore parte duabus regulis inter ſe diſtantibus commiſerat, ire ſeptem millium paſſuum traiectum. Quod ita peritè gregalis fecit, vt cruribus velut gubernaculis dimiſſis curſum dirigeret, & procul viſentes, qui in ſtatione erant, marinæ ſpecie belluæ deciperet.

Hircius Coſ. ad Decium Brutum qui Mutinæ ab Antonio obſidebatur, litteras ſubinde miſit plumbo ſcriptas quibus ad brachium religatis, milites Scultellam amnem tranſnabant.

Idem columbis (quas incluſas antè tenebris & fame affecerat) epiſtolas ſeta ad collum religabat, eaſque à propinquo in quantum poterat mœnibus loco emittebat: illæ lucis cibique auidæ, altiſſima ædificiorum petentes excipiebantur à Bruto, qui eo modo de omnibus rebus certior fiebat: vtique poſtquam diſpoſito quibuſdam locis cibo columbas illuc deuolare inſtituerat. *cap. 13. Idem.*

☞ *Vide multa in Loco de Epiſtolis.*

De introducendis auxiliis & commeatibus ſuggerendis.

Bello ciuili, cùm Ategua vrbs in Hiſpania Pompeianarum partium obſideretur, Maurus interrex, tanquam Cæſarianus Tribuni cornicularius vigiles quoſdam excitauit, è quibus aliquos euitans, conſtantia fallaciæ ſuæ per medias Cæſaris copias præſidium Pompei traduxit.

Hannibale obſidente Caſilinum, Romani farinam doliis ſecunda aqua Vulturni fluminis demittebant, vt ab obſeſſis exciperetur, quibus cùm obiecta per medium amnem catena Hannibal obſtitiſſet, nuces ſparsère, quæ cùm aqua ferente ad oppidum defluerent, eo commeatu ſociorum neceſſitatem ſuſtentauerunt.

Hircius Mutinenſibus obſeſſis ab Antonio ſalem, quo maximè indigebant, cuppis conditum, per amnem Saniturnum intromiſit.

Idem pecora ſecunda aqua dimiſit, quæ excepta ſuſtentauerunt neceſſariorum inopiam. *lib. 3. cap. 14. Idem.*

Quemadmodum efficiatur, vt abundare videantur, quæ deerunt.

Romani, cùm à Gallis Capitolium obſideretur in extrema iam fame panem in hoſtem iactauerunt: conſecutique, vt abundare commeatibus viderentur, obſidionem donec Camillus ſubueniret, tolerauerunt.

Athenienſes, aduerſus Lacedæmonios idem feciſſe dicuntur.

Hi qui ab Hannibale Caſilini obſidebantur, ad extremam famem perueniſſe crediti, cùm etiam herbas alimentis eorum Hannibal ſæpe arato loco, qui erat inter caſtra ipſius & mœnia præriperet, ſemina in præparatum locum iecerunt: conſecuti, vt habere viderentur, quo victum ſuſtentarent vſque ad ſatorum prouentum.

Reliqui ex Variana clade, cùm obſiderentur, quia defici frumento videbantur, horrea tota nocte circumduxerunt: captiuos deinde præciſis manibus dimiſerunt, hi circumſidentibus ſuis perſuaſerunt, ne ſpem maturæ expugnationis reponerent in fame Romanorum, quibus alimentorum ingens copia ſupereſſet.

Thraces in arduo monte obſeſſi, in quem hoſtibus acceſſus non erat, collato viritim exiguo tritico, aut caſeo pauerunt pecora, & in hoſtium præſidia dimiſerunt: quibus exceptis occiſiſque cum frumenti veſtigia in viſceribus eorum apparuiſſent, opinatus hoſtis magnam vim tritici ſupereſſe eis, qui inde etiam pecora paſcerent, receſſit ab obſidione.

Thraſybulus dux Mileſiorum, cùm longa obſidione milites ſui affligerentur ab Aliatte, qui ſperabat eos ad deditionem fame poſſe compelli, ſub aduentum legatorum Aliattis frumentum omne in forum compellere iuſſit: & conuiuiis ſub id tempus inſtructis per totam vrbem epulas præſtitit: atque ita perſuaſit hoſti ſupereſſe ipſis copias, quibus diuturnam ſuſtinerent obſidionem. *Idem lib. 3. cap. 15.*

De eruptionibus.

Romani qui in præſidio Panormitanorum erant, veniente ad obſidionem Haſdrubale, raros ex induſtria in muris poſuerunt defenſores: quorum paucitate contempta, cùm incautus muris ſuccederet Haſdrubal, eruptione facta, ceciderunt eum.

Æmilius Paulus, vniuerſis Lyguribus improuiſo adortis caſtra eius, ſimulato timore militem diu continuit, deinde fatigato iam hoſte, à quatuor portis eruptione facta, ſtrauit cepitque Lygures.

Velius præfectus Romanorum arcem Tarentinorum tenens, miſit ad Haſdrubalem legatos, vti abire ſibi incolumi liceret: ea ſimulatione ad ſecuritatem perductum hoſtem, eruptione facta, cecidit.

C. Pompeius circumſeſſos ad Dyrrachium, non tantum obſidione liberauit ſuos, verum etiam poſt eruptionem, quam oportuno & loco & tempore fecerat, Cæſarem ad caſtellum, quod duplici munitione inſtructum erat, auide irrumpentem, exterior ipſe circumfuſus corona obligauit, vt ille inter eos, quos obſidebat: & eos, qui extrà circumuenerant medius non leue periculum & detrimentum ſenſerit.

Flauius Fimbria in Aſia apud Hildinacum aduerſum filium Mithridatis brachiis à latere ductis, deinde foſſa in fronte percuſſa, quietum in vallo militem tenuit, donec hoſtilis equitatus intraret anguſtias munimentorum, tunc eruptione facta ſex millia eorum cecidit.

C. Cæſar in Gallia deletis ab Ambiorige Titurij Sabini & Cottæ legatorum copiis, cùm à Q. Cicerone, qui & ipſe oppugnabatur certior factus, cum duabus legionibus aduentaret,

taret conuerſus hoſtibus metum ſimulauit, militéſque in ca-
A ſtris,quæ ampliora ſolito induſtria fecerat tenuit: Galli præſumta iam victoria, velut ad prædam caſtrorum tendentes, foſſas implere, & vallum detrahere cœperunt:qua re prælio aptatos,Cæſar emiſſo repente vndique milite trucidauit.

Titurius Sabinus, aduerſus Gallorum amplum exercitum continendo militem iuxta munimenta præſtitit eis ſuſpicionem metuentis: cuius augendæ cauſæ perfugam miſit, qui affirmaret exercitum Romanum in deſperatione eſſe, ac fugam cogitare. Barbari oblata victoriæ ſpe concitati,ligni ſarmentiſque ſe onerauerunt,quibus foſſas complerent ingentique curſu caſtra noſtra in colle poſita petiuerunt,vnde in eos Titurius vniuerſas immiſit copias,multiſque Gallorum cæſis plurimos in deditionem accepit.

Aſculani oppugnanto oppidum Pompeio,cùm paucos ſenes ægros in muris oſtendiſſent,ob id ſecuros Romanos eruptione facta fugauerunt.

Numantini obſeſſi, ne pro vallo quidem inſtruxerunt aciem,adeoque ſe continuerunt,vt Popilio Lenati fiducia fie-
B ret, ſcalis oppidum aggrediendi. Quo deinde ſuſpicante inſidias (quia ne tunc quidem obſiſtebatur) ac ſuos reuocante, eruptione facta auerſos & deſcendentes adorti ſunt. *Front. cap.17.lib.3.Strateg.*

De conſtantia obſeſſorum.

Romani aſſidente mœnib. Hannibale oſtentandæ fiduciæ gratiæ, ſupplementum exercitibus, quos in Hiſpania habebant, diuerſa porta miſerunt.

Iidem agrum, in quo caſtra Hannibal habebat, defuncto forte domino, venalem ad idpretium licendo perduxerunt, quo is ager ante bellum venierat.

Hi dum ab Hannibale obſiderentur, & ipſi obſiderent Capuam, decreuerunt,ne niſi capta ea,reuocaretur inde exercitus, *Idem cap.18.*

De fallendis iis, qui obſidentur.

Domitius Caluinus, cùm obſideret Lucam oppidum Ligurum,ſitu non tantum & operibus,verum etiam propugnatorum præſtantia tutum, circuiri muros frequenter omnibus copiis inſtituit, eaſdemque reducere in caſtra. Qua conſuetu-
C dine inductis ita oppidanis,vt crederent exercitationis id gratia facere Romanum,& ob hoc nil ab eo conatu cauentibus, morem illum obambulandi in ſubitum direxit impetum: occupatiſque mœnibus expreſſit,vt ſeipſos dederent & oppidũ.

C. Duillius Coſ. ſubinde exercendo milites remigeſque, conſecutus eſt,vt ſecuris Carthaginenſibus vſque in id tempus innoxiæ conſuetudinis,ſubitò admota claſſe, murum occuparet.

Hannibal in Italia multas vrbes cepit, cum Romanorum habitu quoſdam ſuorum ex longo belli vſu Latinè quoque loquentes præmitteret.

Arcades Meſſeniorum caſtellum obſidentes, factis quibuſdam armis ad ſimilitudinem hoſtilium,eo tempore quo ſucceſſura alia præſidia his explorauerant, inſtructi eorum, qui expectabantur ornatu,admiſſique per hunc errorem,vt ſocij poſſeſſionem loci,ſtrage hoſtium adepti ſunt.

Cymon dux Athenienſium,in Caria inſidiatus cuidam ciuitati,religioſum incolis templum Dianæ,lucumque qui extra muros erat noctu improuiſus incendit: effuſiſque oppidanis ad opem aduerſus ignes ferendam,vacuam defenſoribus cepit
D vrbem.

Alcibiades dux Athenienſium, cum ciuitatem Agrigentinorum egregiè munitam obſideret, petito ab eis conſilio, diu tanquam de rebus ad commune pertinentibus diſſeruit in theatro: vbi ex more Græcorum locus conſultationi præbebatur, dumque conſilij ſpecie tenet multitudinem,Athenienſes, quos ad id præparauerat, incuſtoditam vrbem ceperunt.

Epaminondas Thebanus, in Arcadia die feſto effuſè extra mœnia vagantibus hoſtium fœminis,pleroſquoex militibus ſuis muliebri ornatu immiſcuit:qua ſimulatione illi intra portas ſub noctem recepti,ceperunt oppidum,& ſuis aperuerunt.

Ariſtippus Lacedæmonius, feſto die Tegeatarum, quo omnis multitudo ad celebrandum Mineruæ ſacrum, vrbe egreſſa erat,iumenta ſaccis frumentariis palea refertis onuſta Tegeam miſit,agentibus ea militibus,qui negociatorum ſpecie inobſeruati portas aperuerunt ſuis.

Antiochus in Cappadocia ex caſtello Suenda, quod obſidebat,iumenta frumentatum egreſſa intercepit:occiſiſque calonibus,eorundem veſtitu milites ſuos,tanquam frumentum E
reportantes, ſubmiſit. Quo errore illi cuſtodibus deceptis, caſtellum intrauerunt,admiſeruntque milites Antiochi.

Thebani, cùm portum Sycioniorum nulla vi redigere in poteſtatem ſuam poſſent,nauem ingentem armatis compleuerunt,expoſita ſuper merce,vt negociatorum ſpecie fallerent: ab ea deinde parte murorum,quæ longiſſimè remota erat,apparere paucos diſpoſuerunt,cum quibus e naue quidam egreſſi inermes ſimulata rixa, occurrerunt:Sycioniis ad dirimendum id iurgium aduocatis, Thebanæ naues & portum vacantem & vrbem occupauerunt.

Thymarcus Ætolus occiſo Charmade Ptolemæi regis præfecto,chlamyde interemti & galero ad Macedonicum ornatus eſt habitum:per hunc errorem pro Charmade in Samniorum portum receptum,occupauit. *Idem lib.4. cap.2.*

☞ *Ex loco etiam Diuitiarum. Tit. Diuitiarum conſeruatio pleraque. Liberari ab Obſidione,* ☞ *Pete ex loco de Libertate.* ☞ *Conſideretur quoque Locus de Carcere.*

---

* Obſonium. Obſonatores.

Definitio & Etymologia.

OBſonatores dicuntur, qui obſonia emunt vel curant. Obſonia autem ſunt cibi quiuis ſiue edulia,quæ adiuncto pane comeduntur vt vult *Euſtath.in* ιλ.λ.*p.8.14.* ἀπὸ τ͂ ὀψὲ iero, idque quod ſero vel veſperi huiuſmodi cibi apponebantur:ſiue quod delicatioribus illis cibis ſerò homines vti cœperunt,nam ab initio ſimplicioribus victitabant.

*Plutarch.*inter obſonia piſces excellere ſcribit *lib.4.Sympoſ. problem.4.*Vnde & ὄψον pro piſcibus vſurpatur.Veteres tamen ὀψώνια quoque pro militum cibariis accipiebant, vt teſtis eſt *Polyb.lib.6.*Latini hinc vocem acceperunt obſonare, quod eſt obſonia emere. Quod munus incumbebat vel patrifamilias, vel ſeruis,vel etiam paraſitis.*Plaut.*teſtimonio docemur.

Poſtquam inquit *obſonauit herus, & conduxit equos.*

Et in *Captiuis.*

Ipſi ait,heri ſcilic. *obſonant quæ paraſitorum ante erat prouincia.* Sed ſeruorum id munus erat, quibus vt *Seneca* inquit, *Epiſt.* C
44.dominici palati notitia ſubtilis eſt.

Officia autem obſonatorum complexus eſt *Iacobus Pontanus Progymnaſ.Lat.p.3.progym.2.38.*

Videatur etiam *S. Ambroſius lib.de Elia & Ieiunio,c.8.*

☞ *Pete ex Loco de Conuiuio pleraque.*

---

* Obſtetrices. Obſtetricatio.

Definitio & Etymologia.

OBſtetrices, ab obſtando vel obſiſtendo dictæ, quod obſiſtant dolori,vel fœtui,nè laxatis vteri clauſtris in terram cadat.

☞ *Vide Locum de Mechanicis operis. Tit. Mechanica opera in hominem agentes, vt ſunt Obſtetrices.*

Obſtetricandi vſus antiquus.

Fuiſſe etiam in lege naturæ familiare obſtetricandi officium circa parientes, docet exemplum Rachelis, de qua legimus, quod cum propter difficultatem partus gemellorum,quos in vtero habebat periclitaretur,dixerit ei Obſtetrix, Noli timere, quia & hunc habebis filium.*Gen.35.verſ.18.* D

De Thamar quoque teſtatur *idem liber cap. 18.* quomodo cum ex Iuda concepiſſet, iamque pareret gemellos, quorum vnus protulit manum, Obſtetrix ligauerit in ea coccinum, dicens.Iſte egredietur prior.*verſ.27.& ſeq.*

Pharao Ægypti dum conatur ſobolem Hebræorum opprimere,ac radicitus euellere Obſtetricum operam adhibere voluit,iiſque perſuadere conatus eſt,vt omnes infantes maſculini ſexus interficerent, feminas vero reſeruarent in miniſterium Ægyptiorum. Harum autem obſtetricum velut principes erant Sephora & Phua, vt conſtat *Exodi cap.1.* per quas reliquis ſuum mandatum ſignificauit, erantque obſtetrices Ægyptiæ, non Hebrææ vt quidam opinantur.

Officia.

Ad Obſtetricis officium requiritur,vt ſit perſpicacis intelligentiæ,non ſolum difficultati partus opportunè expeditéque ſuccurrendo, ſed etiam contra ea, quæ accidunt, protinus agendo,ingenioſa in deligando,& in ſecando vmbilico infantis. *Ariſt.in hiſt.animal.lib.7.cap.10.*

Obſtetrices peritæ reprimunt intro in vterum pueri ſanguinem; quo facto ſtatim infans, qui iam deficiebat, recreatur & vitæ reſtituitur. *Ibid.*

---

* Obſtinatio.

* Definitio & Etymologia.

OBſtinatio; Græcè ἀνθάδεια, & ἀνθάδης, obſtinatus dicitur. Obſtinatio, tenacitas mali propoſiti, pertinaciaque vinci nequit. *Chozak*, à verbo *Chazak* præualuit, obfirmatus eſt. Ita ſolent pertinaces, recti ſpecie decepti, in prauo animi propoſito perſeuerare, & male conceptas ſententias mordicus retinere. Eſtque pertinax, imprudenter tenax, quaſi omnino tenax, *ſecund. Iſidor. lib. Etymolog.* Differunt tamen pertinax & perſeuerans, quia perſeuerans eſt quantum oportet, pertinax vero plus quam oportet, & prius plerumque in meliorem partem vſurpatur.

Obſtinatus eſt ille, qui perſiſtit in ratione peruerſa, abſtinens a bonis, ſicut continens propriè eſt, qui perſiſtit in ratione recta, à prauis concupiſcentiis abſtinens, *ſecund B. Thom. ſecunda Secundæ q. 115. art. 1.* Ab obſtino verbo, quod ſignificat obfirmo, venit obſtinatio, hoc eſt, animi firmitas: & obſtinatus, obfirmatus.

VARIÆ SPECIES.

Tres ſunt ſpecies obſtinatorum: 1. eorum qui ex correctione proficiunt: 2. eorum qui ex commonitione deteriores fiunt. 3. eorum qui emendationem promittunt, ſed non faciunt. Ex correctione Manaſſes factus eſt melior, Nabal ex commonitione deterior, Pharao ex afflictione deterior. *Hugo de 12. abuſionum.*

Exempla Ex S. Scriptvra.

Cain poſt increpationem quam fecit dominus, peior fuit, & fratris homicidium perpetrauit. *Gen. 4.*

Cor Pharaonis non per blandimenta quæ primò dixit Moyſes, ex parte domini, nec per dura flagella potuit emolliri. *Exod 5. vſque ad 10. cap.*

Filij Iſraël dicuntur à domino populus duræ ceruicis, vt patet Leu. pluribus locis. *Exod. 32.*

Heli ſermonibus ſuis filios corripuit, ſed nihil eis profuit. *1. Reg. 2.*

Samuel prædixit Populo conditiones regis eorum valdè graues, & quod hoc diſplicebat domino, & tum noluit deſiſtere ab incœpto. *1. Reg 8.*

Non per verba Ionathæ, nec per beneficia à Dauid recepta, cor Saul ad diligendum ipſum Dauid potuit prouocari. *1. Reg. 18. 19. & 20.*

De Nabal dicitur, quòd erat durus, peſſimus, & malitioſus. *1. Reg. 25.*

Obſtinatè nimis Aſahel perſequebatur Abner. *2. Reg. 2.*

Mittebat Dominus vitis Iuda prophetas vt reuerterentur ad eum, quod illi audire nolebant. Imo & Zachariam filium Ioiadæ increpantem eos, crudeliter occiderunt. *2. Par. 24.*

Ezechias rex Iuda miſit nuntios in vniuerſum Iraël dicentes: Nolite indurare ceruices ſicut patres veſtri, &c. Sequitur, quod illis irridentibus & ſubſannantibus eos. *2. Par. 10.*

Duriſſima fuerunt corda illorum, Qui venerunt ad comprehendendum dominum, quos cùm ad terram proſtrauiſſet, ſolo verbo, & auriculam illius ſanaſſet, non fuerunt moti ad miſericordiam, vel ex miraculi manifeſtatione, vel ex beneficij pietate. *Luc. 22. Ioan. 18.*

B. Stephanus Iudæos ardenter increpans, ait: Dura ceruice, & incircunciſi corde & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis. *Act. 6.*

Historica.

Fuit quidam Clericus in Leſmo, probabilis, vt fertur, vitæ, ſed fidei non ita. Is ſciolus in oculis ſuis præſumpſit dicere in Euchariſtia eſſe tantummodo ſacramentum, & non rem ſacramenti, id eſt, ſolam ſanctificationem, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia ſecretò, & ſæpe conuentus, ſed incaſſum, vocatus ad medium eſt; ſeorſum tamen à laicis, vt, ſi fieri poſſet, ſanaretur, & non confunderetur. Itaq; in conuentu clericorum data facultas homini eſt pro ſua ſententia reſpondendi. Cumque totis ingenij viribus, quo non mediocriter pollebat, aſſerere & defendere conaretur errorem, Malachia contrà diſputante, & conuincente iudicio omniū ſuperatus, de conuentu confuſus quidem exiit, ſed non correctus. Dicebat autem ſe non ratione victum, ſed Epiſcopi preſſum auctoritate: (vt etiam hæretici veritate preſſi ſuos errores palliate conantur.) Et tu, inquit, ô Malachia, ſine cauſa me hodie confudiſti, aduerſus profectò veritatem locutus, & contra tuam ipſius conſcientiam. Mœſtus Malachias pro homine ſic indurato, ſed magis fidei dolens iniuriam, timens periculum, Eccleſiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt reſipiſcat. Suadentibus hoc ipſum Epiſcopis, & vniuerſo clero, cum non acquieſceret contumaci, anathema dicunt, hæreticum proteſtantes. Nec ſic euigilans. Omnes, inquit, fauetis homini potius quam veritati. Ego perſonam non accipio, vt deſeram veritatem. Ad hoc verbum ſtomachans ſanctus: Dominus, inquit, fateri te veritatem faciat, vel ex neceſſitate. Quo reſpondente, Amen, ſoluitur conuentus. Tali ille inuſtus cauterio fugam meditatur, infamiæ atque inhonorus fore non ſuſtinens. Et continuò ſua tollens exibat, cùm ecce ſubita correptus infirmitate ſiſtit gradum, viribúſque deficiens, eodem loco iactat ſe ſuper ſolum anhelus & feſſus. Forte incidens in id loci vagabundus inſanus, offendit hominem: quidnam ibi agat percontatur. Reſpondet, graui ſe infirmitate teneri, & neque procedere, neque redire valentem. Et ille, Infirmitas iſta haud alia, inquit, quàm ipſa mors eſt. Hoc autem non dixit à ſemetipſo, ſed pulchrè Dominus per inſanum corripuit eum, qui ſanis acquieſcere noluit conſiliis ſeniatorum. Et addit, Reuertere domum, ego te iuuabo. Denique ipſo duce reuertitur in ciuitatem: rediit ad cor, & ad miſericordiam Domini. Eadem hora accitur Epiſcopus, agnoſcitur veritas: abiicitur error, confeſſus reatum abſoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio, & vno pene momento perfidia ore abdicatur & morte diluitur, ita mirantibus cunctis, ſub omni celeritate completus eſt ſermo Malachiæ, & ſcripturæ pariter dicentis, Quia vexatio dat intellectum auditui. *In vita S. Malachiæ per D. Bernard. conſcripta. Bredem lib. 1. Collat. ſacr. cap. 16.*

Ternate decedens Franciſcus Xauerius Indorum Apoſtolus, ex maximo Ternatinorum numero dumtaxat reliquerat duos, quibus detrahere nequiuerat pellices Amboinum igitur reuerſus (miſericordia indignationis locum occupante) litteras ad Ternatinum amicum dedit, rogans, vt duos illos ſuis verbis quàm belliſſimè ſalutatos commonefaceret, ſi quando in animum tandem induxiſſent è flagitiorum cœno emergere, confeſtim ſe illuc aduolaturum: interim nunquam ceſſaturum eorum ſalutem a Deo communi parente deprecari. Malacæ verò cùm identidem verba faceret ad populum, audiebatur interdum ab Iudæo, erudito illo quidem, ſed (quod illius gentis vitium proprium eſt) peruicaci, nec minus Xauerij irriſore quam veritatis. Is vitiis ſimul & erroribus implicatus obſtinatè obſtabat Euāgelio: eiuſque auctoritas cæteros Iudæos à Chriſti fide deterrebat. Hunc igitur Frāciſcus omni obſequio demulcēs, & comiter apud eū cœnitans, adeo flexit, vt in cōtrariū mutatus, e pertinaci Iudæo probus ac pius fieret Chriſtianus. *Ex l. 6. vit. P. Franciſci Xauerij, c. 10. per P. Ribad.*

Canonorium rex eſt Luſitanorum, portu celebris, inter Goam & Cocinum interiecta. Hunc portum petens ex itinere Xauerius, quendam in ipſa naui ad confeſſionem peccatorum perducere fruſtra conatus, incœpto paulisper deſtitit vt ſecurum ex improuiſo adoriretur. Namque ille cum vrgeretur acriùs, vt erat obſtinato ad negandum animo, confirmarat iureiurando, ſe nunquam id eſſe facturum. Franciſcus ergo, vbi in terram deſcenſum eſt, ſtatuit in exitiali morbo vltima experiri remedia. Itaque aliud ſed iam agere ſimulans, peruicacem hominem comiter, per ſpeciem animi relaxandi, in ſaltum (vt regionis natura fert) frequentibus palmis conſitum ducit. Vt in locum ab arbitris remotum ventum eſt; ſubitò depoſita veſte, tergóque nudato, procumbit in genua: mox ſtupente illo, & quid tandem rerum tanto impetu acturus eſſet expectante; flagrum depromit aculeis ferreis ſanè aſperum, atque in eius conſpectu tergum ſuum ſtrenuè diuerberās exclamat, ſe eius cauſa id quidquid eſſet ſupplicij, ſubire, vt cæleſtem ab eo auertat iram. Inter hæc palmetum reſonabat ictibus plagarum: ſpectator ille ſtupens & attonito ſimilis Frāciſci cruore reſpergebatur. Ergo admiratione in miſericordiam verſa, ſtatim ad pedes Xauerij prouolutus rogat, alienam culpam ſuo tergo luere deſiſtat: ſe paratum eſſe ſua aliquando expiare peccata. Itaque Xauerius victoria lætus extemplo induit veſtem, eiuſque confeſſione audita, perditum hominem in viam ac ſpem ſalutis reducit. *Idem ibid.*

A **OBSTINATIONIS INDICIA, ET EFFECTVS.**

Quinque ſunt ſigna ſiue effectus obſtinatæ mentis. I. Cæcitas animi de qua *Iob. cap.* 12. Palpabunt, inquit, quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios, & *cap.* 25. Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcientes vias eius.

Secundum eſt voluntaria ſurditas, *Iob.* 21. Qui dixerunt Deo recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Talis fuit Pharao, dicens *Exod.* 5. Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius? neſcio Dominum: De vtraque *Iſaias cap.* 42. *v.* 19. Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum, quis cæcus niſi ſeruus meus: & ſurdus, niſi ad quem nuntios meos miſi.

Tertium eſt contemptus Dei & hominum. *Prou.* 18. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit, ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium viciſſim talis à Deo contemnitur & deſpicitur *Prouerb.* 1. *v.* 25. Deſpexiſtis omne conſilium meum, ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id quod timebatis aduenerit.

Quartum eſt incorrigibilitas, *Eccleſ.* 7. Conſidera opera Dei, quod nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexit. Huic
B connexa eſt impudentia & perfricta frons. *Ierem.* 3. Frons meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. *Prou.* 2. Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis.

Quintum eſt ſtupor, *Prouerb.* 23. Erit ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo, & dicet: Verberauerunt me, & ego non ſenſi. Huic coniuncta eſt difficultas, & quædam quaſi impoſſibilitas reſipiſcendi. *Ierem.* 13. Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, & vos benè poteritis facere, cum didiceritis malum. Et *cap.* 17. Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtilo ferreo, in vngue adamantino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorum.

Obtrectatio.

☞ *Vide* DETRACTIO & MALEDICENTIA.

* Occaſio.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OCcaſio, Græcè ἀκμὴ καιρὸς dicitur. Eſt autem occaſio
C oportunitas temporis caſu proueniens. Venitque ab occido penul. breui, quod modo ſignificat, obuenio, ab ob, quod eſt circum vel propter, & cado. Occido etiam nonnunquam interimo ſignificat, vnde occaſus, hoc eſt, interitus. Aliquando cado, vnde Sol occidere dicitur, quia cadere videtur dum mergitur, & occaſus Solis, ipſa merſio Solis.

Alias definitiones. ☞ *Vide Tit. ſequenti.*

ENCOMIA.

Veteres vſque adeo veneratos occaſionem pro explorato eſt, vt teſte *Calliſt.* eam more ſuo diuinitate donauerint, ſic tamen vt Græci Deum, Latini Deam effinxerint. Quod non alia ratione factum videtur, quam quod Græci tempus ipſum oportunum, Latini vero temporis oportunitatem ſpectarint; eoque rem eandem ſub diuerſo ſexu conſideratam, illi maſculina, hi muliebri voce expreſſerint. Quod enim Latinis fœmineo genere Occaſio, id Græci virili καιρὸς effertur; & pingitur. Tempus, inquit *Volaterr.* quòd Græci, καιρὸν, nos Occaſionem ſiue tempeſtiuitatem dicimus; quod idem eſt, atque temporis oportunitatem dicere.

NATVRA.

D Romanus Orator libris officiorum Occaſionis naturam diſſerit, quando eius naturam, ab ipſamet origine, licet alio ſcopo inueſtigatam enucleat. Modeſtia, inquit, ſecundum Stoicos eſt ſcientia earum rerum, quæ aguntur & dicuntur loco ſuo collocandarum. Videtur autem eadem vis ordinis & collocationis fore: nam & Ordinem ſic definiunt, compoſitionem eſſe rerum aptis & accommodatis locis. Locum autem actionis oportunitatem temporis dicunt eſſe. Tempus actionis oportunum εὐκαιρία, latinè appellatur Occaſio, ſic fit, vt modeſtia hæc ſcientia ſit oportunitatis idoneorum temporum ad agendum. Hæc ille: qui 1. quoque *de Inuentione*, Occaſio, inquit, eſt pars temporis, habens in ſe alicuius rei idoneam faciendi aut non faciendi oportunitatem. Et hæc eſt propria Occaſionis definitio.

Quia verò illa licet optata, plerumque tamen nec opinanti ſolet accidere, rectè inquit *Feſtus*; Occaſio eſt oportunitas temporis caſu proueniens. Et quoniam in illa temporis oportunitate, rei ſemper aliquid obuenit, quæ partem illam temporis, qua accidit, ad aliquid vel faciendum vel omittendum oportunam & tempeſtiuam reddit; hinc aliquando indifferenter, & partem illam temporis, & rem ipſam nunc obtingentem (in qua & locum rei aptum complectimur) Occaſionem appellamus, & veteres videmus vſurpaſſe. E

Videtur quoque nomenclaturæ ipſius ratio, ſeu etymologia id ſubindicare, cum & tempus illud oportunum & res ipſa tam tempeſtiue proueniens, circum & propter te, & velut ob oculos tibi cadat, atque occaſu vel euentu ſuo Occaſionem tibi præbeat oportunam.

IMAGO. SIVE REPRÆSENTATIO.

Veteres hoc ſchemate Occaſionem ob oculos ponebant. Etenim Nympham alatis talaribus, volubili rotæ inſiſtentem effingebant, vertigine quam citiſſima ſemet in orbem circumagentem, priore capitis parte capillatam, poſteriore vero caluam, nouaculam manu tenentem, vt quæ acie quidem eſſet acutiſſima, oppoſita verò parte planè obtuſa viuique inepta. Quæ omnia quia *Auſonius* de Græco, vt *Politianus* monet, eleganti carmine explicat, illud hic ſubiiciendum duxi.

Cuius opus? Phydiæ qui ſignum Pallados, eius F
Quique Iouem fecit: tertia palma ego ſum.
Sum Dea, quæ raro & paucis Occaſio nota.
Quid rotulæ inſiſtis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris ſum; Mercurius quæ
Fortunare ſolet, trado ego, cum volui.
Crine tegis faciem. Cognoſci nolo: ſed heus tu,
Occipiti caluo es. Ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? Dicat tibi. Dic rogo, quæ ſis?
Sum Dea, cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum Dea, quæ facti non factique exigo pœnas.
Nempe vt pœniteat; ſic Metanœa vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum; Si quando volaui,
Hæc manet: hanc retinent quos ego præterij.
Tu quoque dum rogitas, dum percontando moraris.
Elapſam dices me tibi de manibus.

Additur in hoc *Auſonij* Epigrammate Metanœa ſiue pœnitentia Occaſioni comes, & rectè, tametſi in Græco non habetur: Nam quanta eſt negligentia in Occaſione oblata nec arrepta, tanta mox ab elapſa oboritur pœnitudo. Hinc verè G dici ſolet; Nemini vnquam ſera defuiſſe conſilia.

Expreſſit & aliud Occaſionis ſchema *in Emblemate Andreas Alciatus*, quod ita deſcribit ἐπιγραμματικῶς

Lyſippi hoc opus eſt, Sicyon cui patria, tu quis?
Cuncta domans capti temporis articulus.
Cur pinnis ſtas? vſque rotor talaria plantis
Cur retines? paſſim me leuis aura rapit.
In dextra eſt tenuis dic vnde nouacula? acutum
Omni acie hoc ſignum me magis eſſe docet.
Cur in fronte coma? occurrens vt prendar. At heus tu
Dic cur pars calua eſt poſterior capitis?
Me ſemel alipedem ſi quis permittat abire.
Ne poſſim apprenſo poſtmodo crine capi.
Tali opifex nos arte, tui cauſſa edidit, hoſpes:
Vtque omnes moneam, pergula aperta tenet.

Aliam Occaſionis Ideam expreſſit in ſuo de occaſione libello *Ioan-Dauid ex Societate* IESV, dum eam exprimit ea quidem forma quam Auſonius proponit, nempe ad modum Mulieris quæ fronte capillata, & occipitio eſt calua: vt ſignificetur, arripiendam eſſe occaſionem dum ſe prima fronte offert, alioquin ſi neglectam præterire permiſeris, elapſuram, nec à tergo, vtpote calua poterit apprehendi, vt vel maximè id coneris. H

Verum dextra læuaque, eadem omnium deſiderabilium delectabiliumque inſignia tradit, vt doceat per occaſionem veros honores & gloriam obtineri poſſe, & ex ea omnium bonorum, tam ſpiritualium quam corporalium affluentiam promanare, dummodo eam excipiamus oportunè, ac bene illa vtamur.

Eius autem comes & dux conſtituitur Tempus, eo quòd non niſi temporis ſucceſſu talis oportunitas quam occaſionem vocamus, obtingere cognoſcatur. Et ita vere dicere licet, quod per tempus gratiæ & Euangelij, occaſione ingratitudinis Iudæorum, gentes occaſionem ſalutis in Chriſto repererint. Igitur Tempus eſt quod oportunitatem rerum faciendarum adfert. Eſt enim occaſio vt bene *Mirandula*, pars quædam temporis oportuni, & ſignati. Quod etiam Medici ſentiunt,

exponentes illud Hippocratis, Occaſio præceps quam ſen-
A tentiam *Galenus* explicans: Eſt, ait occaſio præceps, quia materia circa quam medicina verſatur ſemper fluit. Corpus enim noſtrum mutationibus obnoxium eſt, ſemperque à cauſis intrinſecis vel extrinſecis alteratur.

Et quoniam tempus & occaſio à diuini Numinis benignitate nobis conceſſa ſunt, idcirco in eadem imagine fauorem illius omnia fœcundantem exprimendum ſupra nominatus Auctor cenſuit, & occaſioni adiungendum.

Libet his adiungere Proſopopœiam, quam non inelegans quidam Poëta Schemati prædicto præfixit: vt per quam multa quæ in illo delineata conſpiciuntur, illuſtrari aptè poſſunt.

Viue Occaſio, viue; inauſpicati
Nec te nominis huius vrat omen,
Ceu merè Occiduas ſonet tenebras.
Tandem, quod benè vertas orta es orbi.
Non Caduciferi excitata virga,
Non Amphionis, Orpheique plectro.
Quid fera, & trepidi audiére manes:
Dauidis ſed enim potentioris
B *Docto pollice, Dædaléque penna;*
Penna remige candidum per æquor:
Qua quiſquis volitat virûm per ora,
Huic Lethen datur aut videre nunquam
Aut poſtliminio indidem reuerti.
Hoc lucem tibi dat, dabitque porrò
Nec lucem modo ſimplicem fruiſci,
Myſis & miſeris abominatam;
Sed vita decus eminentioris,
Famam quæ ciet ac vonet perennem.
Quippe diuitias tuas, honores,
Penum commoditatibus refertam,
Lautam ſyntheſin, anulos, inaures,
Et mundum omnibus explicat nitentem.
Vnum fors vereare; nec comantis
Frontis caluitium ciet pudori
Neu quis de triuio dicaculorum,
Ridendam Glabrionibus propinet.
Non eſt quod metuas, amica non eſt:
C *Namque idem ille Pater facetiarum*
Dauid, areolam coma carentem.
Aptè ſic radio ingeni figurat,
Sic diſcriminat, expolitque; vt aureis
Qui frontem tibi ventilant, capillis,
Videri faciat venuſtiorem.
Quid? Ceſton Venerisque, Gratiásque,
Quod iungit tibi, vt implicare dextram
Hora atque Aligeri ambiant beati:
Hic Occaſio perpolita ad vnguem,
Qualis Nympha thoros petit iugales.
Num magna atria, principéſque turres,
Num vultus Procerum ſereniorum,
Num vel Auſtriacas pauebis aulas?
Quas primum attigeris, probè inſtituta,
Geſtu nec tetrico, nec indecoro,
Paſſam cæſariem reductam vtrinque,
Prætendes venerans; at hi prehenſam
D *Stringent molliter, & volens ſequeris*
Tali docta lacinia teneri.
Hac te Heroica ſi fouebit vmbra,
(Vmbra ò ægide tutior Mineruæ!)
Viue Occaſio, viue; inauſpicati
Nec te nominis huius vrat omen,
Ceu merè Occiduas ſonet tenebras.

HIEROGLYPHICA.

Occaſionis captorem, ſeu hominem temporum omnium conditioni ſeſe accommodantem, per *Echinum* animal deſignauit antiquitas. Nouit equidem Echinus (terreſtrem intellige) cubilia ſua, Aquilonum & Auſtrorum mutatione commutare. Duas enim cubilibus feneſtras facit, alteram Notum verſus, Boream verſus alteram, quaque parte ventum futurum præcognoſcit, feneſtram obturat, alteram recludit: ſin intra tectum alatur, ad parietem diſcedit. *Pier. Val. lib.* 8.

* OCCASIO ARRIPIENDA.

Pitaci illa eſt celebrata ſententia, γνῶθι καιρὸν, id eſt, noſces tempus vel oportunitatem, ſiue tempeſtiuitatem: Romana vox. Veni in tempore. Interpretatio huiuſce ſapientiſſimè dicti ſaluberrimi vt ſcilicet norimus in rebus agendis, obſeruemuſque oportunitatem vt in tempore cuncta aggrediamur. E
Terentius rerum omnium eſſe primum, tempus, ait. Repetent cuncti (vt verbis Auſonij vtar) quotus offenſam incidat, ſpectata cui non fuerit oportunitas, Medicus in danda medicina ægroto norit tempeſtiuitatem, nam vt ille inquit, *Temporibus medicina valet* contra nihil eſt in morbis magis periculoſum, quam immatura medicina, Quod & memorat *Seneca in lib. ad Albinam matrem de conſol.* Præcipit Plinius noſter, cauendum, ne in remediis vitia fiant, quod euenit nimia, aut intempeſtiua medicina. In cibo quoque dando, ô medice noſce quando intempeſtiuum eſt. Nam vt *Cornelius Celſus* veriſſime ſcribit: optimum medicamentum eſt cibus opportunè datus, qui quando dari debeat, inter medicos non ſatis conſtat. Notum eſt illud *Ouid.*

Ipſa leget tempus, medici quoque tempora ſeruant.

Plautus oportunitatem innuens efficaciſſimam, eſſe in rebus *ait in Pſeudolo*: Ipſa mihi oportunitas non potuit oportunius aduenire. *Item in Menechmis*: Non potuiſti magis per
F tempus mihi aduenire quam aduenis. Ita ego ſoleo, commoditatis omnes articulos ſcio.

Hiſtorici prodiderunt Veſpaſianum id temporis fuiſſe faciillimum & indulgentiſſimum, quo in balneum tricliniumque tranſibat, eaque momenta, atque occaſionem domeſticos ad aliquid petendum magnopere optaſſe.

Γνῶθι καιρὸν, id eſt, noſce tempus.

Conſimiliter vos, qui vultis apud principem impetrabiles eſſe, captate id tempus, quo remiſſior, hilarior, indulgentiórque eſſe ſolet: ſcitote plus pollere tempeſtiuitatem hanc ad ſucceſſus petitionum, quam adipem leonis, quam ſanguinem baſiliſci, quam ſpondylon draconis, quam anguium dyynedarum ouum, cæteráque id genus promiſſa magicæ vanitatis. Contra, non parum multi intempeſtiuè interpellantes merito repulſam patiuntur.

Tempeſtiuitas denique perſpicienda in materia cædenda, in emptionibus, venditionibus, amationibus, in agriculturis, frumentis decidendis, meſſibus, vindemiis oleitate, ſationibus, inſitionibus, propagationibus, &c. *Reliqua lege apud Phi-*
G *lippum Beroaldum in heptalogo ſapientum.*

Nec malè Hor. 13. *Ode Epodon.*

Horrida tempeſtas cœlum contraxit & imbres,
Niuéſque deducunt Iouem: nunc mare, nunc ſyluæ,
Threicio Aquilone ſonant: rapiamus amici
Occaſionem de die: dumque virent genua,
Et decet, obducta ſoluatur fronte ſenectus.

Phocilides quoque non minus verè.

Καιρῷ δουλεύειν, μὴ δ᾽ ἀντιπνέειν ἀνέμοισι,
Occaſioni obtempera, & noli ſpirare contra ventos.

Catonis quoque monitum eſt.

Rem tibi quam noris aptam dimittere noli.
Fronte capillata poſt eſt occaſio calua.

* ARREPTÆ COMMODA ET VIRES.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Quam verum ſit illud Demoſthenis pronuntiatum, Paruæ occaſiones magnarum rerum cauſæ exiſtunt, & iterum, Nihil prætermittendum quod ad rem pertineat; euidentibus hiſtoriarum exemplis demonſtrandum. Primum ſe offert Iacob Patriarcha. Is ſiquidem occaſione habita, fratris ſui Eſau prouocatus ingluuie, ius primogenituræ (ſibi alioqui à Deo conſignatæ) acquiſiuit. Occaſione item arrepta, mater eius Re-
H becca, ipſi apud patrem morti vicinum, benedictionem procurauit. Audierat ſiquidem Iſaac dicentem Eſau, vt venatione aliquid captum adferret, acciperétque nouiſſimam benedictionem. Vſa eſt prudens mater oportunitate in gratiam dilecti & à Deo electi filij Iacob, & ſucceſſit è voto.

Ioſeph de neceſſitate virtutem faciens, occaſione venditionis ſui, oblatiſque ad eximia mediis oportunè vtens, Princeps Ægypti factus eſt, & ſaluator mundi publico triompho proclamatus.

Iacob pater eius, oportunitatem coëmendi in Ægypto frumenti, adeò non putauit negligendam, vt etiam filios ſuos eam ſegnius obſeruantes, grauiter, nec ſine expoſtulatione increparit. Sic habet hiſtoria: Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis ſuis; Quare negligitis? Audiui quod triticum venundetur in Ægypto: deſcendite & emite nobis neceſſaria, vt poſſimus viuere, & non conſumamur inopia, Sicque famem vniuerſalem non modo

mortem

mortemque euaſit, ſed hac occaſione & filium Ioſeph, quem à A fera peſſima deuoratum credebat, viuentem triumphantemque inuenit; & ipſe cum tota ſua familia in Ægyptum commigrans, tam honorificè à rege eſt receptus, vt diceret ipſe Rex Ioſeph, Terra Ægypti in conſpectu tuo eſt: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Geſſen. Idque totum per occaſionem benè captatam.

Moyſes occaſione opportunæ adaquationis gregis Ietro ſacerdotis Madian, gener eius factus eſt. Erant ei ſiquidem ſeptem filiæ, quæ venerant ad hauriendum aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris ſui. Superuenerunt paſtores, & eiecerunt eas, ſurrexitque Moyſes & defenſis puellis, adaquauit oues earum. Et quemadmodum occaſionem fugiendi ex Ægypto arripuerat, eò quod Pharao illum quærebat occidere; ita benè merendi de filiabus Ietro occaſionem non negligens, apud illum inuenit gratiam, quam apud Regem amiſerat.

Vrgente quoque famis neceſſitate ſimilem cum prædictis Patriarchis occaſionem arripiens Noëmi, cum Ruth nuru ſua, Bethleem eſt reuerſa: Audierat enim quod reſpexiſſet Do- B minus populum ſuum, & dediſſet eis eſcas. Oblatam à Deo occaſionem amplectens, & communi Bethleemiticarum matronarum acclamatione, dicentium: Hæc eſt illa Noëmi, gratanter excepta eſt, & nurus eius Ruth opportune quoque occaſionis vſa ſuffragio, vxor magni illius Booz, & Dauidis abauia facta eſt, atque in rectam genealogiæ noſtri Saluatoris ſeriem regeſta. Vt verè de ipſius felici fœcunditate dicerent mulieres, ſocrui eius Noëmi congratulantes; Benedictus Dominus, qui non eſt paſſus, vt deficeret ſucceſſor familiæ tuæ, &c.

Aliud ex ſacro codice proferamus occurrentis & arreptæ occaſionis exemplum. Quum iam filij Iſraël peccatis promerentibus, viginti annorum ſpatio, à Rege Chanaan ſubiugati premerentur, nihilque affulgeret auxilij niſi à Domino: accidit vt mirabili occaſione tota illa calamitas in gaudium verteretur. Quando etenim Debora prophetiſſa duce Barac comitata, Siſaram principem hoſtilis exercitus, Domino eum cœlitus perterrente, vertiſſet in fugam: Siſara de curru deſiliens fugienſque venit ad tentorium Iahel vxoris Haber Ci- C næi: ſed cum ipſo accurrente ſimul accurrit occaſio heroicum facinus perpetrandi, in totius Reipublicæ populique Dei liberationem, quam Iahel illa fortiſſima non neglexit) Verum ex ipſa ſacra Hiſtoria rei totius euentum audiamus.

Egreſſa igitur Iahel in occurſum Siſaræ (occaſioniſque eum comitantis) dixit ad eum: Intra ad me domine mi, intra, ne timeas. Qui ingreſſus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio, dixit ad eam; Da mihi, obſecro, paululum aquæ, quia ſitio valdè. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum. Dixitque Siſara ad eam; Sta ante oſtium tabernaculi; & cum venerit aliquis interrogans te & dicens, Numquid hic eſt aliquis? Reſpondebis, nullus eſt. (Hem tibi opportunitatem opportunitate opportuniorem!) Quid accidit? Tulit itaque Iahel clauum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum, & ingreſſa abſconditè & cum ſilentio, poſuit ſupra tempus capitis eius clauum, percuſſumque malleo, defixit in cerebrum vſque ad terram; qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt. Humiliauit ergo Deus in die illa Iabin Regem Chanaan coram filiis Iſraël; qui creſcebant quotidie, & forti ma- D nu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.

Valdè tempeſtiuè quoque arripuit occaſionem ex conſilio Nathan Prophetæ Bethſabea, ad filium ſuum Salomonem regali ſolio aſſerendum. Quum ſiquidem ſubita factione Adonias ſe, patre adhuc Dauide viuente, regem curaſſet proclamari; arrepta ex hac neceſſitate occaſione, dixit Nathan ad Bethſabee matrem Salomonis: Num audiſti quod regnauerit Adonias, & dominus noſter Dauid hoc ignorat? Nunc ergo veni; (En tibi & hic occaſionem per frontem apprehenſam, priuſquam elabatur) accipe conſilium à me, & ſalua animam tuam, filiique tui Salomonis. Vade & ingredere ad regem Dauid (periculum in mora, ideo accelerandum) & dic ei; Nonne tu Domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicens, Quod Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te, & complebo ſermones tuos.

VIRVM FACIT OCCASIO. E

Verum autem eſſe quod dixit *Menander*; Multos occaſio viros non exiſtentes facit, ſacra hiſtoria de Barac teſtatum reddit: qui quoad ſe, tam erat formidoloſus ad ſuſcipiendam populi ſui ab hoſte vindicandi prouinciam, vt reſponderet Deboræ prophetiſſæ, id muneris ipſi Dei iuſſu deferenti; Si veneris mecum, vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam. Quid obſecro viri in hoc pluſquam femineo reſponſo relucet? Dixitque ei Debora viriliter verè, vt forte iam verſa oportebat; Ibo quidem tecum; ſed in hac vice, victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Siſara. Vir tamen ex non viro tali occaſione factus eſt; nam fortem ſe ſtrenuumque Ducem in hoſte perſequendo fugandóque declarauit.

Ita & Philiſtæi, cum propter Arcæ ſanctæ in Iſraëlitica caſtra aduectæ præſentiam, pluſquam ſemiuiri eſſent effecti, occaſione neceſſitatis qua premebantur, viri ſunt facti, victoriamque reportarunt: Deo ſcilicet taliter populi ſui peccata puniente. Sic habet hiſtoria: Cognouerunt Philiſtiim, quod Arca Domini veniſſet in caſtra. Timueruntque dicentes: venit Deus in caſtra. Et ingemuerunt, dicentes: Væ nobis, non F enim fuit tanta exultatio heri & nudiuſtertius: Væ nobis. Quis nos ſaluabit de manu Deorum ſublimium iſtorum? Hi ſunt Dij, qui percuſſerunt Ægyptum omni plaga, in deſerto. Hiſce communi lamento prolatis, animo quaſi planè præ metu conſternato, repentè, captata veluti occaſione ex ipſius mali præſentia eos perurgente, aſſurgunt in viros, ſeſeque mutuo animantes ita loquuntur: Confortamini, & eſtote viri Philiſtiim: ne ſeruiatis Hebræis, ſicut & illi ſeruierunt nobis: confortamini & bellate. Pugnauerunt ergo Philiſtiim, & cæſus eſt Iſraël, & fugit vnuſquiſque in tabernaculum ſuum, & facta eſt plaga magna nimis: & ceciderunt de Iſraël triginta millia peditum. Et Arca Dei capta eſt. *1. Regum. cap. 6. & 7. &c.*

MVTAT SVBITO RES.

Menandri quoque illa eſt veteribus celebrata ſententia: Celerrimè Occaſio permutat res. Prolatum iam nunc exemplum id clarum fecit: nam per occaſionem, vtrobique res planè in contrarium permutatæ fuerunt. G Quis ſimiliter iſtud non conſideret, in admiranda illa rerum permutatione, quando tota Iudæorum gens, crudelis Aman ſuperbiâ addicta ſupplicio, re in melius conuerſa, Iudæi de ſuis hoſtibus ſumpsêre vindictam; tot publico regis mandato internecioni traditis, quot vellent, ex iis qui ipſis moliebantur exitium.

Aman in propriam actus eſt crucem, quam Mardocheo parârat: & vertente calculum occaſione, Mardocheus purpurâ indutus, aureâque corona redimitus, Princeps palatij eſt declaratus.

Si quis fortè manubrium noſſe velit, quo veluti circumducto, totam rerum currentium rotam ſic inuertit occaſio partem hiſtoriæ ipſius, obtutu ſolo conſignemus. Eſther totam Aman machinationem, ipſo accumbente, paucis, ſed efficacibus verbis, in menſa regi detexit. Rex verò ſceleſtum facinus obſtupeſcens, in hortum abiit meditabundus: reuerſuſque tandem ad locum conuiuij, reperit Aman ſuper lectulum corruiſſe, in quo iacebat Eſther, rogabat ſiquidem illam miſer pro anima ſua) rex verò rem aliter interpretatus, ait: Etiam reginam vult opprimere, me præſente, in domo mea? Hac oc- H caſione, res omnes quam celerrimo motu ſunt in contrarium prorſus commutatæ: indeque omnis iam dicta viciſſitudo eſt conſecuta.

MAGNVM PARVVM FACIT.

Exempla ſuperiora de Iacob, Moyſe, Ioſeph hanc rem demonſtrant.

Quanti momenti fuit Puellulæ illius Hebreæ à Syris captæ conſilium, quo & Naaman princeps militiæ regis Syriæ, à lepra curatus eſt; & per illum (teſte ſacra pagina) dedit Dominus ſalutẽ Syriæ! Erat iſta in obſequio vxoris Naaman, quæ videns quotidianam ob contagij illius tædium afflictionem & miſeriam, ait dominæ ſuæ, Vtinam fuiſſet dominus meus ad Prophetam, qui eſt in Samaria: profectò curaſſet eum à lepra, videtur innuere, dominũ ipſius à quo captiua ducta eſſet in Samaria quidẽ fuiſſe, ſed nõ arripuiſſe occaſionẽ ſe in illa regionẽ offerentem,

offerentem, Deo ſcilicet per Prophetam largiente ſanitatem,
A & ſtupenda operantem. Nunc autem ipſa id referente, Naaman rem iſtam tali occaſione oblatam cordi accipiens, litteris à rege ob id exhilarato acceptis, profectus eſt, & inſperatam hactenus incolumitatem acquiſiuit. Quanti facienda fuerit occaſionis vbertas, primo licet ortu in puella deſpicabilis, ex eo colligi poteſt, quod initio hiſtoriæ ponitur, hiſce verbis: Naaman princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud Dominum ſuum, & honoratus; per illum enim dedit Dominus ſalutem Syriæ; erat autem vir fortis, & diues: ſed leproſus, ac ſi dicat, ex omni ferè parte beatus erat, malo illo vnico excepto: quo per hanc occaſionem ſublato, quis credat quantum beneficij ipſi acceſſerit?

Verum quid oberit, niſi fortè lectorem grauet, mirandum illud occaſionis exemplum adiungere, quo Samaritana ciuitas arctiſſima illa obſidione ſoluta eſt. Quis non ſuſpiciat fœlicem illum miſerandæ ciuitatis euentum quatuor leproſorum, inediæ quam patiebantur, occaſione obortum? Dum ſiquidem in vniuerſum omnes in extrema per hoſtilem obſidio-
B nem neceſſitate verſarentur, ipſique extra mœnia degentes, fame tantum non enecti, potius ſibi ſtipis conquirendæ gratia in hoſtium caſtra concedendum iudicarent, quam certæ per inediam morti occumbendum: effeciſſe videtur Deus occaſione ſtrepitus pedum iſtorum, vt ſonitus in caſtris videretur audiri curruum, equorum & exercitus plurimi (iuxta verbum Domini; Terrebit eos ſonus folij volantis, & ita fugient quaſi gladium) ſi vt ad vnum omnes fuga ſibi conſuluerint: liberata ſit ciuitas ſtrictiſſima illa obſidione, ditatique ſpoliis ciues, & magna Domini manus in oportunitatibus adiuuantis mirificè ſublimata.

Sed quoad diuinæ gratiæ, Angeli tutelaris, temporis occaſioniſque oportunitatem non negligendam vitandamque diaboli molitionem, hæc dicta ſufficiant.

* HISTORICA EIVSD. ARGVMENTI.

Valet in Bello.

Polybius non malè; in Bellicis rebus ait, minoris ſunt mo-
C menti, quæ manifeſtè & cum violentia perficiuntur, quam quæ oportunè fiunt. Item: Dominatur quidem Occaſio in cunctis rebus humanis; maxime vero in bellicis. Ponitque idem auctor varia exempla bellica fruſtratæ expeditionis, propter neglectum tempus & oportunitatem.

Ac rectè quidem hæc omnia; quid namque virtus bellica proderit, ſi vel occaſio eam exercendi non detur, vel deſit prudentia, quam oblatam arripias? Magna moles ſua ſe tandem mole conſumit. Occaſio vero facit, vt parua nonnunquam manu, non paruam victoriam conſequaris. Alioqui quid arma, copiæ, viri, vires, & (quod ferè caput eſt) belli neruus, ſi rei bene gerendæ deſit occaſio, vel data ſpernatur, fidatúrque viribus propriæ prudentiæ, vel perfracto quorundam iudicio?

Non malè propterea mihi viſus Comicus ille dicere; Rerum omnium primùm eſſe tempus, hoc eſt, occaſionem temporiſque oportunitatem in re ritè peragenda præcipuè attendendam. Vnde & *Lyricus* probè callens quantum valeret oportunitas, ſic ſcribit:

D *——niſi dextero tempore, Flacci,*
Verba per attentam non ibunt Cæſaris aurem.

Idem mittens Auguſto librum, monet eum qui laturus erat, vt tempeſtiuè adeat; vt videlicet.

Si validus, ſi lætus erit, ſi denique poſcet.

Contrà, de malè obſeruata huiuſmodi oportunitate in ſimili negotio *Ou. Naſo* conqueritur, ſic inquiens;

Non adiit aptè, non legit idonea credo
Tempora ——

Conſulto itaque Pitticus Mitylenæus: Conſimiliter vos qui vultis apud Principem impetrabiles eſſe captate id tempus quo remiſſior, hilarior indulgentiorque eſſe ſolet: ſcitote plus pollere tempeſtiuitatem hanc, ad ſucceſſus petitionum, quam adipem leonis, quam ſanguinem baſiliſci, quam ſpondylon draconis, quam anguinum dryinedarum ouum, ceteraque id genus promiſſa magicæ vanitatis.

Hinc de Veſpaſiano ab hiſtoricis proditum, id temporis fuiſſe facillimum & indulgentiſſimum, quo in balneum tricliniumque tranſibat, eáque momenta, atque occaſionem domeſticos ad aliquid petendum magnopere captaſſe. Iuxta illud Poetæ. E

Sola viri molles aditus & tempora noras.

Si conſiderationem hanc, & quaſi rationum conſtellationem, per accuratam diſquiſitionem, in expeditione bellica (quæ etiam in aliis quibuſlibet locum habere poteſt) lubet in exemplo quodam intueri: audiamus apud *Titum Liuium* Martium Imperatorem ad milites ſuos in concionem conuocatos orantem. Tam ambiguus ſiquidem & profligatus erat tum rerum in exercitu Romano ſtatus, vt flere omnes repentè, & offenſare capita, & alij manus ad cælum tendere, deos incuſantes, cœperint: alij ſtrati humi ſuum quiſque nominatim ducem implorare, neque ſedari lamentatio poterat; excitantibus centurionibus manipulares, & ipſo mitigante & increpante Martio, in quem iam nunc ſub extrema hac animorum conflictatione, communibus omnium ſuffragiis, ſummam Imperij detulerunt. Exanimatio quippe militum inde oborta erat, quod deletus iam exercitus Romanus amiſſæque Hiſpaniæ viderentur: timerentque aduentantem Aſdrubalem, ad reliquias belli delendas.

Martius eos increpauit, quod in muliebres & inutiles ſe proiecisſent fletus, potius quam ad tuendos ſemetipſos & Rem- F
publicam, ſecum acuerent animos, & ne multos Imperatores ſuos iacere ſinerent: quibus excitati milites repente magnam ſtragem in hoſtilia caſtra intulerunt. Sed ad orationem eius veniamus, qua poſtea ad ſerium cum hoſte conflictum ſuos inflammauit; omnibúſque benè conſideratis, cauſiſque vrgentioribus ritè trutinatis, determinauit ex æquo, datam occaſionem eſſe arripiendam.

Verum ſingula in eius verbis attendamus, præſertim iuxta conſiderandi deliberandique rationem, cuius gratia iſtud pro exemplo adducimus. Sic itaque in graui ſua oratione Martius ad ſuos milites: Eo ipſo quod difficillimum videtur, facillimum erit. Tertia vigilia noctis, ſilenti agmine ducam vos: exploratum habeo, non vigiliarum ordinem, non ſtationes iuſtas eſſe, &c. Scio (inquit) audax videri conſilium: ſed in rebus aſperis & tenuibus, fortiſſima quæque conſilia tutiſſima ſunt. Quia ſi, in occaſionis momento, cuius prætervolat oportunitas, cunctatus paululum fueris, ne quidquam mox omiſſam quæraris. Vnus exercitus in propinquo eſt; duo haud pro- G
cul abſunt: nunc aggredientibus par aliqua oportunitas, & iam tentaſtis veſtras & illorum vires. Si diem proferimus, & heſternæ eruptionis fama contenti deſerimus; periculum eſt, ne omnes duces omneſque copiæ conueniant: tres deinde duces, tres exercitus ſuſtinebimus hoſtium; quos Cn. Scipio incolumi exercitu non ſuſtinuit. Hucuſque Martius, verè Martius, æquus rationum momentorumque æſtimator, trutinator & conſiderator, nec non ſedulus occaſionis oblatæ obſeruator: vt *Val. Max.* non immerito ex capite concionatis ad milites, flammam eluxiſſe, teſtetur.

OCCASIO A LOCO.

Quum Antigonus in arduis ac præruptis locis planitiei imminentibus exercitum haberet, Pyrrhus poſitis circa Napham caſtris, poſtridie per caduceatorem, vt in campum deſcendens, Martem experiretur, prouocauit. Antigonus verò reſpondit, ſuam militiam non magis armorum quam temporum eſſe: Pyrrho, ſi illum vitæ tædium cepiſſet, ſatis multas ad H
interitum vias patêre. Loci occaſio ſuadebat ſuperſedendum, interim temporis oportunitatem loci ſecuritate captabat.

Quocirca conſultè Scipio Africanus: Non eſſe cum hoſte confligendum, niſi aut inuitaret occaſio, vt vrgeret neceſſitas: quod incogitantis ſit, oportunitatem oblatam negligere; & extremæ ignauiæ, tum non præſtare fortem animum, cum audacia ſpem præbet incolumitatis; formidoloſitas nihil aliud ſit, quam certum exitium. Ad aliam à loco captam occaſionem aduertamus.

Iberi in Africa ingenti hoſtium multitudine excepti, timentéſque ne circumuenirentur, applicuêrunt ſe flumini, quod in altis in ea regione ripis profluebat: qui ita à tergo amne defenſi, & ſubinde cùm virtute præſtarent, incurſando in proximos, omnem hoſtium exercitum proſtrauerunt.

Ita & C. Marius, in bello ciuili, quum foſſa cinctus obſideretur ab hoſtibus, continuit ſeſe, tempus expectans

opor

oportunum (iam enim loci opportunitate fruebatur) Popedio autem Siloni dicenti ; Si magnus es Imperator, ô Mari, deſcende in conflictum : Imo tu, inquit, ſi magnus es Imperator, coge me nolentem ad certamen venire.

OCCASIO A TEMPORE.

At temporis nunc occaſionem militari in exemplo contemplemur.

C. Domitius (quem Scipio maior pro ſe Lucio fratri in bello aduerſus Antiochum legatum dederat) vbi contemplatus eſſet hoſtium phalangem, exercitus præfectis hortantibus, vt confeſtim aggrederetur, negauit tempus fuiſſe, ad hoc, vt tot millibus trucidatis, ac direptis impedimentis, in caſtra reuerſi ſua curarent corpora. Sed hoc ipſum poſtridie ſe tempeſtiuè facturum dixit. Ac poſtero die congreſſus quinquaginta millia trucidauit. Vir ſtrenuus non dubitauit de victoria, ſpatium modò temporis gerendæ rei par & oportunum eligebat.

Huic ſubdam non abſimile. Scipio minor, quum videret hoſtes deſpondere animum ; aiebat, ſe, vt tuto veniret, morâ temporis emiſſe : addens, bonum ducem perindè, vt medicum non niſi in extrema curatione ferrum adhibere. Nihilominus per occaſionem adortus Numantinos, terga illos dare compulit.

Aſt vnum adhuc commemoremus, in quo temporis ratio maximè habita conſideranda. Poſt calamitatem illam quam Romani apud Cannas acceperant, F. Maximus creatus Imperator cum Claudio Marcello viro audaci, ſemperque geſtiente cum Annibale confligere ; Fabius porrò ſpectabat, futurum, vt ſi pugna abſtineret, Annibalis exercitus ductu temporis deficeret. Id ſentiens Annibal, dixit, ſe magis formidare Fabium à pugna quieſcentem, quam Marcellum pugnantem. Nam quantum periculi Annibal, tantum lucri Fabius in mora poſitum æſtimabat.

OCCASIO A CIRCVMSTANTIIS.

Verum nunc exemplis aliquot, rerum aliarumque circumſtantiarum occaſionem, ſimul tamen ſemper cum tempore obuenientem, animaduertamus. Publius Scipio in Hiſpaniâ, cum comperiſſet, Haſdrubalem Pœnorum Ducem ieiuno exercitu mane in aciem deſcendiſſe, continuit in horam ſeptimam ſuos, quibus præceperat vt quieſcerent, & cibum caperent. Cumque hoſtes inedia, ſiti, mora ſub armis, fatigati, repetere caſtra cœpiſſent ; ſubitò copias eduxit & commiſſo prælio, vicit.

Audiamus & Mithridatis induſtriam, occaſionis momenta librantem. Is ſiquidem cùm inſtructis copiis aliquando in Bithyniam moturus, pro concione ſuos hortatus dicitur, vt forti alacrique animo nouum bellum ſecum capeſſerent, ad quod inuitus Romanorum ſuperbia & auaritia compelleretur ; ſpem certam ſecum ferrent, id bellum, ſi vllum vnquam aliud, optatum exitum habiturum. Nobis florentiſſimæ inquit, copiæ adſunt : & auxilia à gentibus inuictiſſimis ; omnia ita inſtructa & parata, vt, ne Roma quidem incolumi, par eſſet nobis hoſtis futurus. Sed præter cætera, Occaſio omnium rerum gerendarum mater, præſentem victoriam pollicetur, qua ne maiorem quidem auſus eſſe, quiſquam à Diis immortalibus implorare. Hactenus Mithridates.

Ita & grauiſſimæ circumſtantiæ à ſcriptoribus notantur, quæ Alexandro occaſionem dederunt expeditionis in Áſiam. Sic quidam nominatim : Alexandro, quod in Aſiam traiecerit, occaſio fuit Philippi mors relinquentis bellicoſos exercitus, exhauſtamque cladibus Græciam : vt omnes eius populi, aut gratia, aut metu, cum Alexandro ſentirent.

Polemonem inſuper nobis ob oculos ſtatuamus, de quo ſic *Maximus Valerius* : Perditæ luxuriæ Athenis adoleſcens Polemon, neque illecebris eius tantummodo, ſed etiam infamia gaudens, cum è conuiuio, non poſt occaſum ſolis, ſed poſt ortum ſurrexiſſet domumque rediens, Xenocratis Philoſophi patentem ianuam vidiſſet, vino grauis, vnguento delibutus, ſertis capite redimito, perlucida veſte amictus, refertam turba doctorum hominum ſcholam eius intrauit, nec contentus tam deformi introitu, conſedit etiam, vt clariſſimum eloquium, & prudentiſſima præcepta, temulentiæ laſciuiis eleuaret : orta deindè, vt par erat, omnium indignatione Xenocrates vultum in eodem habitu continuit, omiſſaque re quam diſſerebat, de modeſtia ac temperantia loqui cœpit. Cuius grauitate ſermonis reſipiſcere coactus Polemon, primum coronam capite detractam proiecit, paulò pòſt, brachium intra pallium reduxit ; procedente tempore oris conuiuialis hilaritatem depoſuit ; ad vltimum, totam luxuriam exuit, vniuſque oratione ſaluberrima medicina ſanatus, ex infami ganeone maximus Philoſophus euaſit. Peregrinatus eſt eius animus in nequitia, non habitauit. At vtinam, ſicut eum imitantur in malo quamplurimi, ita in bono reſpondeant.

LEVISSIMA OCCASIO AD RES MAGNAS OPORTVNA.

Hac de re habemus memorabile exemplum quod accidit quum Borbonius patrum noſtrorum memoria, ex improuiſo ad occupandam Romam Cæſarianum exercitum duceret. Quum enim tormentis & aliis rebus ad oppugnationem neceſſariis deſtitueretur, & veluti indagine incluſus ab hoſtibus eſſet, mirificus & improuiſus & peroportunus ad expugnandam vrbem caſus & occaſio (vt *Bellaius* refert) accidit. Etenim ſignifer quidam, cui ruina muri ad Compitum Petrinum conuniſſa erat quum Borbonium aliquot militibus comitatum, vinetum perrumpentem, ad explorandum lòcum vidiſſet, tanto metu perterritus eſt, vt cum in Vrbem profugere cogitaret, ipſa ruina ſigno elato egreſſus ad hoſtes contenderet. Borbonius hominem ad ſe venire conſpicatus, alios ſubſequi, & eruptionem in ſe fieri arbitratus, gradum ſubitò ſiſtit, eô conſilio, vt ſuis collectis impetum tantiſper ſuſtineret, dum reliquus exercitus appropinquaret, qui confeſtim omnis in armis erat. Signifer extra Vrbem ad paſſus ferè trecentos progreſſus, audito ad arma capienda clangore, & clamore, ad ſe redit, & inſtar eius qui è ſomno excitatus animum colligit, è veſtigio vrbem verſus ſe proripit eademque ruina qua exierat, ingreditur. Borbonius hominis geſtum admiratus, ſcalis arreptis ad murum accedit, ibique illo interfecto, milites ſui in vrbem irruperunt.

Simile quidpiam ſe in expugnatione Sanpauli vidiſſe idem *Bellaius* ſcribit, quum alius quidam ſignifer in propugnaculo ſtaret ſignum manu tenens, & hoſtes ad oppugnandum venire conſpiceret. Eum enim tanto terrore correptum, vt quum in oppidum fugere cogitaret, feneſtra tormentaria egreſſus, ad hoſtes ſigno elato excurrerit, à quibus ibidem trucidatus ſit.

Sic inopinatus caſus ex leuiſſima occaſione accidit, quo Belgradum, munimentum natura & arte validiſſimum, abſente Præfecto amiſſum eſt. Quum enim is (vt *Dubrauius in hiſtor. Boem.* aliter quam *Paulus Iouius* refert) per cauſam petendi ſtipendij Budam in aulam regiam relictâ arce ſine capite, ſe contuliſſet. Quæſtore illum fruſtrante, & ad extremum nihil adnumerante conſtat pleriſque, inquit *Dubrauius*, nec enim adhuc omnes mortui ſunt, centum tantummodo aureis pro ſtipendio adnumeratis, Belgradum retineri potuiſſe, ne in poteſtatem Turcæ veniret: ſed dum præfectus abſque nummis regredi ad ſuos non audet, & illi ſine duce inter ſe diuerſi ac diſcordes agunt, & mox circumfuſo pauore, quem ei Turca modico exercitu incuſſit, ita torpent, vt ad defenſionem nec animus nec vires ſupereſſent, priuſquam illis ſuccurri potuit, deditionem fecerunt. Ad hunc modum Belgradum, aliorum quoque regnorum præter Hungariam munitiſſimum propugnaculum, ad confluentem Draui, Saui, Danubij inclytorum fluminum ſitum, turpiſſimè eſt amiſſum. Hæc ille: Belgradum autem vel Beligradum, hoc eſt oppidum Sirfiæ vel Seruiæ, notum eſt & Abba Græca vulgò vocatur : Nandor Alba, Hungaris : τὸ Βελίγραδα, Cedreno : priſcis Romanis Taurinum fuit.

Huc referendum eſt quod Vrſpergenſis & alij Hiſtorici de Hunnis tradiderunt. Scribunt enim Hunnos citra Mœotidem paludem habitaſſe, tantumque venationibus operam dediſſe, neque de aliis regionibus ſollicitos fuiſſe. non enim putabant in altera ripa terram cultam, vel homines reperiri. Verum quum fortè venatores quidam conſpicerent ceruam lento greſſu paludes tranſeuntem, at-

que interdum , quaſi vadum exploraret , ſubſiſtentem , do- A nec in alteram ripam euaderet , idque illis mirum & inſolitum videretur , eius ſemitam procul ſubſecuti ſunt , quoad ipſi quoque continentem attingerent. Ibi videntes regionem amplam , & à Scythis habitatam, remeantes eadem via ad ſuos, illis indicarunt quid accidiſſet. Hi cum audirent, paludes vadoſas & permeabiles eſſe vix ſermonibus ipſorum fidem habuerunt : tandem perſuaſi , magno exercitu coacto, concluſerunt vadum illud à cerua illis diuinitus indicatum eſſe, traiectoque lacu, Scythas & finitimos nihil tale opinantes oppreſſerunt , eoque interiecto tempore mira felicitate progreſſi ſunt , vt toti orbi terrarum formidabiles fuerint.

Eodem modo Clodouæo Francorum Regi pugnaturo contra Gothos, ceruam vadum in flumine Vigenna demonſtraſſe memoriæ tradidit Annonius vel Amonius.

Sozomenus autem *in hiſtor. tripartita Eccleſ.* vbi hanc hiſtoriam de cerua Hunnis vadum demonſtrante recenſet , bouem œſtro percitum , lacum tranſmiſiſſe ait , eumque ſecutum Bubulcum ; hunc cum terram incognitam ab al- B tera parte vidiſſet , tribulibus ſuis id nunciaſſe. Primo igitur exigua manu militum de Gothorum viribus Hunnos feciſſe periculum : poſtea cum omnibus copiis illos aggreſſos prælio deuiciſſe , & omnem eorum regionem occupaſſe.

Gallis autem olim obſidentibus Capitolium non ita felix euentus reſpondit , vel vt ethnicorum more loquar fortuna , licet illis veluti viam ad occupandum Capitolium monſtrarit , attamen non , ſicut expetebant , arriſit. Quum enim (vt hanc hiſtoriam poſt *Liuium Plutarchus* in libro ſuo peculiari , propè finem de fortuna Romanorum luculentè deſcribit) reliquiæ Senatus poſt acceptam cladem ad Alliam , in Capitolio à Gallis arctiſſimè obſiderentur , & in illis difficultatibus Furius Camillus (quem proſperis rebus populus elatus damnatum peculatus Vrbe eiecerat) ab iis, qui ex prælio , & ſemicapta vrbe effugerant , & Veios conuenerant , Dictator creatus eſſet , is ne temporum magis iniquitate quam è legum præſcripto magiſtratum accepiſſe videretur , neque tanquam , complorata Repub. pa- C lantis conuenæque exercitus armis ad imperium raptus cenſeretur , voluit caſtrenſem imperij delationem ſenatus auctoritate confirmari , qui in Capitolio obſidebatur. Caius igitur Pontius (libet enim *Plutarchi* verbis , interprete *Gulielmo Budæo* , Pariſienſi regio Secretario , vti) erat vir impiger , hic mandata ad ſenatum quum ſe perlaturum recepiſſet ; ingens adiit periculum ; eunti fallendum per medios hoſtes erat , quum excubiis valloque circundata arx vndique eſſet. Is vt ad amnem peruenit , ſuberibus latis incubans , corpus vectabili leuitati credens , ſecundo ſe flumini permiſit , à quo clementer placideque deuectus alteram ad ripam nullo negotio peruenit. Vnde digreſſus per hoſtium rariſſima vadebat , ex ignium ipſa raritate ſilentioque captans. Ad collis indè prærupta cum veniſſet , quacunque molliorem aſcenſum compererat , arrepens , quaque aſpera ſupinitas enitendi præbebat adminicula , ad hæc in ſalebrarum anfractus ſeſe inſinuans , omni ope omnibuſque , vt aiunt , vngulis conixus , ad ſummum tandem euaſit , ibi à vigilibus ad- D miſſus mandata obſeſſis expoſuit , acceptoque decreto, rurſus qua venerat ad Camillum regreſſus eſt. Ceterùm poſtridie luce orta , Barbarus quidam locum temere oculis , vt fit , luſtrans , cùm ſumma pedum veſtigia , fallentiſque ſe pedis lapſus , tum in obtrito flacceſcenteque gramine , qua terrena loca erant , obliquos corporis tractus, & ſurreptantis veſtigia animaduertens , popularibus ſuis detulit. Hi viam ſe ab hoſtibus interpretati edoctos , tentandæ rei conſilium capiunt , noctuque quam infrequentiſſima interdiu obſeruauerat ſcandentes , canes quoque excubitores , vigilumque comites , nedum vigiles ipſos ſomno ſopitos latuerunt. Nec ideo tamen Romana fortuna vocis indiga fuit , quæ tantum malum prodere indicareque poſſet. Anſeres Iunoni ſacri ad Deæ templum alebantur. Hoc animal cùm natura facilè conſternabile eſt , & ad omnem ſtrepitum ſollicitum , tum id temporis præbente cibariorum inopia neglectum , tenuis à fame ſomni erat, proindè illicò ſenſerunt hoſtes iugum ſuperaſſe , turbidoque admodum id clamore prodidêre aduolitantes. Armorum deindè ſplendore conſternati , clangore vehementi E Romanos , ad omnia collis loca pertingente , exciuêre, qui re , vt erat , animaduerſa , hoſtes celerrime deturbatos in præceps impulerunt. Miratur ſe nunc etiam fortuna commemorandis his caſibus. Canis in crucem ſublatus, ânſer in eleganti grabatulo geſta , oriolone quam decentiſſimè ſedens.

Huc ex recentioribus exemplis non incommodè referri poteſt , quod *Fazellus* de accipitre ſcribit. Cum enim Arragonij Caſiblim munitum locum Claremontorum occupare niterentur , & noctu cuſtodibus ſomno captis rupem caſtro prominentem ſcalis inſcendentes vnam arcis turrim , effractis magna vi portis , cepiſſent , erectoque ex ea Regis inſigni aliam turrim eminentiorem eſſent aggreſſi , paruo eam negotio occupaſſent , niſi Accipiter armatorum ſtrepitu experrectus ſublatis vocibus , Præfectum & arcis cuſtodes excitaſſet. Qui vbi hoſtes arcem ingreſſos vident , tribus facibus de more accenſis , vicinos amicos ad ferendas ſuppetias inuocant , atque ita Arragonij ab incœpto interturbantur. F

At Seueriani , vt apud *Herodianum* legimus , feliciorem euentum rebus ferè deſperatis ex improuiſo occaſionem habuerunt , quum munitionem Tauri montis , à Nigro magna diligentia ad cohibendum tranſitum conſtructam, oppugnarent, triſtes vtique ac citra ſpem victoriæ , quippe valida inexpugnabiliſque per ſe , & quæ monte ipſo præcipitioque defendebatur. Igitur iam defatigatis, alta aduerſariorum ſecuritate , ecce tibi , nocte maximi repentè ruere imbres, oppleri omnia niuibus vt ſunt difficiles in Cappadocia hyemes, maximeque ad Taurum montem. Quocirca ſubditus impetu magno erumpit torrens , curſuque impedito (quod munitio exitium prohibebat) maior iam violentiorque factus , quando artem ſuperante natura , tantum impetum ſuſtinere munitio non poterat , laxatis paulatim coagmentis , ac fundamentis loco emotis , iter ſibi torrens patefecit. Quo animaduerſo , qui in præſidio erant metu , ne ab hoſte circumuenirentur , nullo mox futuro propugnaculo ſimul vnda reſediſſet , prodita cuſtodia , cuncti fuga dilabuntur. Itaque læti Seueriani , confirmatique animis veluti Diis ipſis immortalibus manu ducen- G tibus , cognito cuſtodes aufugiſſe , facilè ſcilicet nullis prohibentibus Taurum ſupergreſſi in Ciliciam mox impetum fecerunt.

Eodem modo leuiſſima occaſio Mario obſidenti in Numida caſtellum natura & operibus munitiſſimum vt *Salluſtius* memoriæ tradidit , præter opinionem omnium curas ſuas & anxietates leuauit. Qum enim inter ſpemque metumque anxius hæreret , omitteretne incœptum , quod fruſtra erat , an fortunam experiretur , qua ſæpe proſperè vſus fuerat , fortè quidam Ligur miles gregarius , caſtris aquatum egreſſus , haud procul ab latere caſtelli , quod aduerſum prælianttibus erat , animaduertit inter ſaxa repentes cochleas , quarum cum vnam atque alteram , deindè plures peteret , ſtudio legendi paulatim ad ſummum montis egreſſus eſt : ibi exploratis omnibus , quæ mox vſui fore ducebat , eodem regreditur , & Marium edocet, quo in loco aditum inter præcipitia ad caſtellum notauerit. Explorata itaque re , hac occaſione vſus Marius , tam à tergo quam à fronte oppugnationem vrgens , munitionem illam occupauit. H

Legimus variorum regnorum Principibus nonnunquam rapam , raphanum, caſeolum, ruſticanum prandiolum, & ſimilia inempta & in manu naſcentia, tempori oblata , magno fuiſſe in pretio.

Ita qui Artaxerxi obequitanti , hauſtam ambabus manibus è proximo Cyro flumine aquam obtulit. Sic & qui malum punicum eidem in vanno præſentauit. Et quia quod Rex præ admiratione reſpondit , huic noſtræ ſententiæ eſt accommodatiſſimum , verbis auctoris id audiamus. Rex magnitudinem mali punici admiratus , interrogauit , è quonam horto depromptum hoc donum mihi adfers ? Illo verò reſpondente , domo ſua & ex ſuis agris : gauiſus rex ſupra modum, miſſis regiis muneribus virum donauit , & , Per Solem (inquit) iſte homo tali curatione & diligentia , poterit etiam ciuitatem , meo quidem iudicio ex parua ampliorem facere.

Agrippa magnus Rex Iudæorum, cum in priuata fortuna A Romæ eſſet, & cum propter falſas ſuſpiciones Tiberius catenis ante palatium ad arborem vinciri iuſſiſſet, vt inde in carcerem duceretur; in eo loco propter ſolis ardorem, animique moleſtiam, magna ſiti torquebatur. Ea cum prætereuntem Thaumaſtum vidiſſet Caij ſeruum, aquæ pergelidæ vas ferentem, orauit vt bibere ſe fineret. Quod ille cum amanter feciſſet, dixit Agrippa, ſe pro ipſa re gratiam aliquando ei relaturum. Haud multò poſt igitur Tiberio Caius in principatu ſucceſſit, à quo Agrippa qui in eius contemptum captus fuerat, liberatus, atque in Iudæa Rex conſtitutus fuit, qui tunc à Caio impetrauit, vt eius precibus Thaumaſtus liberaretur (à ſeruitute videlicet.) Itaque poſtea ſuorum numero acceptum, regni procuratorem fecit morienſque teſtamento ſanxit, vt vxor ac liberi eodem apud ſe loco Thaumaſtum retinerent. En tibi, hauſtus frigidæ ex ſeruo, Regni fecit adminiſtratorem, occaſionis induſtria ex minimis maxima producente.

SALVTEM PROMOVET.

B Quis non videat accendentem, fauentem, arridentemque Occaſionem rei benè gerendæ ſtatim eſſe complectendam, quam fruſtrà ſibi quis fingat reducem ad ſuum arbitrium? Id ſe ſatis intellexiſſe Tribunus ille re ipſa teſtatus eſt, qui occaſione Macarij Alexandrini conuerſus mundo valedixit. Cum enim Macarius hic cum altero Macario Nilum tranſmiſſurus nauim conſcendiſſet, vterque pannis obſitus, habituque deſpicato; eademque naui duo quoque Tribuni veherentur, cum maxima pompa equorum, famulorum, auratarum veſtium: alter ex his Dei famulos conſpicatus ſedentes in angulo; Beati vos, inquit, qui mundum illuditis. Cui Macarius, Nos quidem mundum, vos autem mundus illudit. Quo ille tam breui dicto (occaſione inuitante) ita compunctus, & quaſi illuminatus eſt, vt domum reuerſus, ſtatim omnibus, quæ habebat diſtractis, monaſticam vitam ſecutus ſit.

Simile eſt quod de leuiculæ cuiuſdam Meretriculæ conuerſione apud *Gregor. Nazianz.* legimus: qui ſic habet in Iam- C bico carmine de Virtute:

Polemo nec ipſe dignus eſt ſilentio:
Sermone celebre eſt omnium namque hoc quoque.
Erat impudicus moribus primum admodum,
Libidinumque ſeruus: at poſtquam eſt boni
Amore captus (neſcio an ſuo ipſius
Suaſus ſit vſus, an Sophi cuiuſpiam)
Statim ſuarum ſic faces libidinum
Extinxit omnes, iſtud ex miraculis
Vt eius vnum proſequi haud verbis grauer.
Scortum vocarat quiſpiam iuuenis ſalax.
Vt ergo meretrix atrium tetigit domus.
Polemona pictum prominentem conſpicans,
(Ore venerando namque erat, perquam & graui)
Superata ſolo retulit viſu pedem:
Pictum perinde veritus, luce vt praditum.

Hoc eſt veram boni occaſionem, dum ſe offert, arripere.

Denique illud his annumerem, quod in hiſtoria rerum D Indicarum legimus; quomodo Amanguccij quidam conuerſus ſit, ſola occaſione ſputi per vnum è Patribus Societatis Ieſu patienter accepti. Cum iſte etenim in plateis ſcamno inſiſtens, populo illi barbaro Chriſti fidem annunciaret, vanitatemque idololatriæ oſtenderet, Impius quidam ex adſtantibus ceteris petulantior protractum ex imo pectore phlegma in faciem eius expuit: quo facto, ſacerdos ille P. Franciſci Xauerij ſocius, nihilo plus motus, quam vt modeſtè accepto ſudario detergeret, pergeretque in cœpto ſermone: Ita quemdam alium ex primariis tali occaſione permouit, vt ex ſola illa animi conſtantia indicaret præſtantiſſimam eſſe Philoſophiam, quæ à talibus viris coleretur, quæque tales efficeret; & ſtatim Chriſtianus factus eſt. Ipſe occaſionem arripuit; & eius occaſione ciuitatis totius facta eſt conuerſio.

* OCCASIONIS OBLATÆ NEGLECTVS, EIVSQVE incommoda.

Ex S. Scriptvra.

Quàm ſit intempeſtiuum, quis ſufficienter explicet, quod optimarum rerum occaſio, quaſi cœlitus data friuolis & E merè puerilibus oblectamentis poſtponatur. Quis cladem illius noctis tamque craſſæ ignorantiæ perniciem æquanimitèr ferat? Quando percenſeamus perpeti fletu deploranda neglectæ occaſionis exempla, damna, meritas pœnas? Vix tamen dies elabitur, quin ſimul & optimæ occaſiones plurimæ elabantur.

Quam optandam, ſtatim à lapſu redeundi gratiam primis noſtris parentibus obtulit Deus in paradiſo occaſionem, quando eos hiſce verbis, veluti ſtimulis, ad agnitionem culpæ prouocauit: Adam, vbi es: (quoad locum, & quoad lapſum, vbinam es:) Item. Quis indicauit tibi quod nudus eſſes; niſi quod ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti? Sed, eheu! non arripuit Adam oblatam tali occaſione gratiam; verum, vt ad folia ficus ità ad peccati tegmina per excuſationem confugit.

Mulieri quoque eadem eſt oblata occaſio veniam promerendi, dum per peccati confeſſionem inuitatur ad pacem & gratiam, hoc pacto compellata: Quare hoc feciſti: Verum & F ipſa in ſerpentem reiecit offenſam. Hinc ſpretæ occaſionis vindex, miſeranda mortalis vitæ calamitas, mortiſque imperium promanarunt.

Habuit occaſionem optimam Cain quoque, ex fratris ſui Abelis exemplo, ad gratum Deo ſacrificium offerendum eiuſque gratiam demerendam: ſed dum ſpreta illa, potius in inuidiæ occaſionem conuertit; omnia illi præpoſterè deinceps ſucceſsère. Stupendos fecerunt gradus, quaſi pari paſſu, eius & miſeria, & malitia; donec infelici tandem infamique fine mors cuncta concluderet.

Quam male ceſſit ſimiliter Hominibus illius ſæculi, quando Noë Dei iuſſu arcam fabricabatur, vt inquit *D. Petrus 1. ep. cap. 3.* & ipſe tam inuiſæ machinæ ſtructura eis prædicabat vitæ in melius commutationem; quam malè, inquam, ceſſit, occaſionem tam raram, tam euidentem & obuiam ſic neglexiſſe! Increduli remanſerunt, ſapere noluerunt, neque vnicam illam ſalutis anchoram apprehenderunt: ſed, vt ſuprà meminimus, comederunt & biberunt, omnem mundi vanitatem ſectati ſunt: Et non cognouerunt (inquit G Dominus) hoc eſt noluerunt attendere, neque intelligere vt benè agerent; donec veniret diluuium; & tulit omnes. Tanti conſtitit vitæ & ſalutis occaſionem habuiſſe contemtui.

Quid cauſæ, putamus, fuit; cur Cham maledictus à patrè fuerit, & ſeruus ſeruorum fratribus ſuis conſtitutus, totaque ſtirps Chanaan deinceps vt infamis habita; niſi quia occaſionem nactus benè merendi de patre iacente in tabernaculo, potius in occaſionem riſus & ignominiæ traxit? etiam fratribus ſuis id ignorantibus reuelando? Iſti verò, occaſione conſulendi honori paterno benè vtentes, à patre fuerunt benedictione remunerati.

Irriſerunt quoque oblatam ſalutis occaſionem, vt audiuimus, duo Generi Loth, quam eis ipſe iuſſu nuncij cæleſtis in manus dabat. Videbatur eis ludens loqui, inquit ſacra hiſtoria, ſed iocus ille certo ipſis exitio conſtitit. Nam igne de cœlo lapſo, cum reliquis Sodomitis abſumpti ſunt.

Eſau ſpreuit occaſionem rem ſuam inconcuſsè ſtabi- H liendi; Accepto ſiquidem pane & lente, comedit & abiit: paruipendens, quod primogenita vendidiſſet. Vbi notanda venit craſſa illa in tam incomparabilis rei damno oſcitantia, quando ſingulare illud occaſionis beneficium tam indignè repellitur.

Optimam quoque conuertendi ſe ad Deum occaſionem non arripuit Laban, cum per Iacob ditatus & à Deo fuerit benedictus, dicente ipſi Iacob; Modicum habuiſti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es; benedixitque tibi Deus ad introitum meum. Sed tam benignè oblatam eſt aſpernatus occaſionem: manſit idololatra; & abeuntem Dei monitu Iacob cum vxoribus ſuis eius filiabus, hoſtiliter eſt perſecutus: illumque tractaſſet indignè hominum ingratiſſimus; niſi Deus ei antea fuiſſet interminatus, ne faceret. Valet, inquit, manus mea reddere tibi malum; ſed Deus patris tui, heri dixit mihi; Caue ne loquaris contra Iacob quidquam durius.

Sic finat, ecce, & Deo odibiles, & ſibi aliiſque iniurij, quiſ-

illumque

cumque oblatam ſalutis occaſionem vilipendunt. Poterat por-
A rò iſte (ſi voluiſſet) hac occaſione, & veri Dei cultor fieri, & rebus omnibus affluere.

Occaſionem ſimiliter à Deo datam habuêre Fratres Ioſeph, & vitæ in melius commutandæ, & diuini fauoris vberius obtinendi: tum, quando ipſis ſua ſomnia, futurorum præſagia recenſuit; tum, quando diuinum planè puerum, parenti tam gratum, Deoque chariſſimum, tanta cum animi alacritate, erga patrem obedientia, & ſincera in ipſos charitate, ad ſe venire conſpicerent, ſolandi eos gratia, viſendique hortatu patris, ſi cuncta proſpera ipſis acciderent. Quid interea illi? ſuntne tantæ felicitatis opportunitatem in tam commodo comite, fratre inquam, amplexati? exoſculati ſunt amicam in tam amœno vaſculo occaſionem? minimè gentium. Spreuerunt oblatam tanti boni anſam, atque in contrariam cuncta partem retorſerunt. Oderant eum (inquit hiſtoria,) nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

Occaſio maioris dilectionis coniunctioniſque animorum, inuidiæ & odij fomitem miniſtrauit, nullo ſuo merito, ſed
B ipſorum peruicacitate eam aſpernante; & vniuerſa quæ in bonum erant accipienda, in malum conuertente. Ecce inquiunt, ſomniator venit: venite, occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem, diceműſque fera peſſima deuorauit eum: & tunc apparebit, quid illi proſint ſomnia ſua.

Quantam, quamque multiplicem maximi boni occaſionem habuit Pharao Rex Ægypti, & ad Dei veri cognitionem & ſolidæ proſperitatis aſylum conſequendum, ſi arripuiſſet! Hanc ei pariebant, quaſi fœcundiſſimo matris cuiuſdam ſinu, Ioſephi ſapientia, vaticinia, conſilia, Dei numen in ipſo multis quotidie argumentis elucens, ſomniorum viſorumque explicatio; in ſeptennalis inediæ calamitate prudenti prouiſione ſuperanda, ſolertia; totius denique terræ Ægyptiacæ ipſi ſua induſtria ſubiugatione. Attamen neglexit omnia, neque eò venit, quo ipſum quaſi protenſa manu ducebat occaſio: quin tandem in ſuum ſuorumque caput, peſſimè abuſus eſt omnibus; amicam occaſionem in acerbiſſimi odij & ſeueriſſimæ hoſtilitatis cauſam conuer-
C tendo.

Inſignem quoque ſe poſtmodum præbuit Idem ipſe occaſionis bonæ contemptorem; quando, quot plagis à Deo pro populi Iſraëlitici dimiſſione fuit caſtigatus, totidem fuit nouis occaſionibus ad ſaniorem mentem reuocatus. Neque tantum neglexit, verum etiam pertinaci malitia, corde obdurato, & tandem armata manu, totoque Regni robore, ſe tam ſalutari occaſioni obiecit; vt mirum non ſit, ſi cum omnibus ſuis tam miſerandam in mari rubro perpeſſus ſit cladem. Nam diuinæ vindictæ flagello perſtringitur, qui beneficæ manus obſequium auerſatur. Quid enim eſt aliud Occaſio boni, quam oblatum à Deo oportunitatis beneficium ad rectè agendum, ſalutemque promerendam? neque fas eſt vel minimum magni regis (nedum Dei) donum contemnere.

Quam indignè tulerit Moyſes populi Iſraëlitici ingratitudinem, tanquam eximiæ occaſionis vituperium, vel eo ſolo potuit argumento conſtare, quod Dei digito conſcriptas tabulas, iratus valdè proiecerit, eaſque ad radicem montis
D confregerit. Videns ſiquidem populus, quod moram faceret deſcendendi de monte Moyſes, cum per id occaſio eis potius daretur, ad ſibi de tali duce congratulandum, Deo gratias agendum, ad Moyſem ipſum factum iam Dei familiarem, ſuæque maioris fœlicitatis effectum patronum, magis honorandum, timendum, amandum; omnia in aduerſam partem rapientes, tanti boni occaſionem, vt cauſam ſuæ inſaniæ peroportunam, ſunt amplexati. Fecerunt ſibi vitulum conflatilem, ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Ecce, quam grauis noxæ eſt, prima fronte occaſionem malè excipere! Pœnas tantæ dementiæ dederunt, cæſis vna die triginta tribus millibus.

Non impunè quoque ceſſit huic ingrato Populo ſpretæ iniuria occaſionis, quando occaſione murmurantis promiſcui vulgi, quod cum ipſis de Ægypto conſcenderat, ipſi pariter murmurare cœperunt, potius quam vt occaſione panis angelici, ad gratiarum actionem, Dei laudem, conſtantiamque animarentur.

Spretâ tam ſplendidâ tantæ dignationis oportunitate,
(cuius primum occaſione non poterant ſatis admirari, ſibi- E
que gratulari, exclamantes præ rei nouitate & vbertate, Manhu! Quid eſt hoc?) quaſi ſuæ ipſimet felicitati inuidentes, planè in oppoſitum latus animos reflexerunt; irridentes, faſtidientes, & calumniantes donum cæleſte, dicenteſque, Anima noſtra arida eſt: Nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man. Item, Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.

Cumque Sapiens in ſtupendis Dei beneficiis erga hunc ſuum populum iſtud enumerans inquiat; Angelorum eſca nutriuiſti Populum tuum: & paratum panem de cœlo præſtitiſti illis, ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem & omnem ſaporis ſuauitatem. Subſtantiam enim tuam & dulcedinem tuam, quam in filios habes, oſtendebas: & deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat conuertebatur: Cum (inquam) tam honorificè de hoc Dei munere, & maximæ gratitudinis occaſione huic populo præſtita ſentiat Sapiens, vt fermè neſciat, quibus verbis explicet; ipſi hanc occaſionem in rem veluti deteſtandam
& cum nauſea reſpuendam, peruertentes, murmurarunt, F
execrati ſunt, fleueruntque cum eiulatu; adeo vt audiret videretque Moyſes flentem populum per familias, ſingulos per oſtia tentorij ſui. Neque retinetur ibidem merita Dei indignatio ſuper intoleranda illa tanti boni deteſtatione. Iratuſque eſt Dominus valdè: ſed & Moyſi intoleranda res viſa eſt.

Ita, prô dolor! Nobis frequenter accidit, vt quaſi mente capti occaſionem ad optima quæque oblatam, immò ad æternæ ſalutis aſſertionem, non ſolum negligamus verum etiam vt rem odioſam faſtidiamus.

Imprudenter & Hanon egit, qui Legatos honoris conſolationiſque gratia à Dauide Rege miſſos, probris affecit, & cum ignominia exploſit, ſed non impunè: quod etiam male tractatæ occaſionis ſpecimen refert non obſcurum. Sic enim legimus: Factum eſt autem poſt hæc vt moreretur rex filiorum Ammon, & regnauit Hanon filius eius pro eo. Dixitque Dauid: faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater eius mecum miſericordiam. Miſit ergo Da-
uid, conſolans eum per ſeruos ſuos, ſuper patris interitu. G
[Ecce tibi occaſionem pacis & amicitiæ, omniumque bonorum quæ ex coniunctione animorum inter reges & principes oboriri ſolent, fores pulſantem & quærentem hoſpitium.]

At, quid accidit? num intro recepta grataque fuit? Audiemus. Cum autem veniſſent ſerui Dauid in terram filiorum Ammon, dixerunt Principes filiorum Ammon ad Hanon dominum ſuum: Putaſne quod propter honorem patris tui miſerit Dauid ad te conſolatores, & non ideo, vt inueſtigaret & exploraret ciuitatem, & euerteret eam miſit Dauid ſeruos ſuos ad te? O ingratitudinem! ô maleuolentiam! notate, obſecro, occaſionis optimæ ſiniſtram interpretationem, defectu iudicij & prudentiæ & exuberante nequitia. Tulit itaque Hanon ſeruos Dauid, raſitque dimidiam partem barbæ eorum, & præſcidit veſtes eorum medias vſque ad nates, & dimiſit eos.

Videre hic eſt quaſi ſpectaculum in theatro mundi exhibitum occaſionis oportuniſſimæ ludibrio habitæ, & vix eſt
qui conſideret doleatque eius vices tam miſerandas, & ta- H
men in caput vniuerſæ multitudinis redundantes. Vt enim ingratus hic hoſpes Hanon ſuæ ſtultitiæ pœnas dedit, bis ſtatim pòſt bello victus & ſubiugatus, ita grauiſſimæ ferè ſemper ſuperuenire ſolent poſt neglectam eiuſmodi occaſionem calamitates; ſed rarò parumque animaduertitur vnde proueniant, ſicque fit indies maior ac maior rerum optimarum iactura.

Si quis Thamnata ciuitatis ciuiumque eius Philiſthæorum afflictionem commeritam his velit apponere, per me licebit. Illi ſiquidem Samſoni fecerunt iniuriam, parumque grati ipſi fuerunt hoſpites: pater enim nouæ nuptæ dedit eam alteri viro, Samſone ſecluſo.

Ita & ciues Gazæ durum ei præbuerunt hoſpitium: nam circumdantes eum, poſitis in porta cuſtodibus, tota nocte cum ſilentio præſtolati ſunt, vt facto mane exeuntem occiderent. Sed vtriſque ceſſit ex merito, & condignas violati iuris hoſpitij luerunt pœnas.

Ita obfuit occaſionem non dignouiſſe neque obſeruaſſe.

Sed

Sed notandam quod in eiuſdem hiſtoria, dum parentes eius
A mirarentur, quod vxorem Philiſthæam expeteret, additur; Parentes autem eius neſciebant, quod res à Domino fieret, & quæreret occaſionem contra Philiſtiim: eo enim tempore Philiſtiim dominabantur Iſraeli.

Ita quandoque in rebus maximis optimam occaſionem rei præclare gerendæ deſerimus; captata inconſultè aliqua alterius ſe offerentis imagine.

HISTORICA.

Cum Totilas Gothorum Rex vrbem Romam obſideret, & Beliſarius per amnem ferre obſeſſis opem vellet; interim dum feliciter munimenta oppugnat, quæ Gothi in medio Tiberi conſtituerant, perlato ad eum nuntio, Iſacium à Gothis captum eſſe, quem ipſe in Portu vrbe ad mare præſidio vxori reliquerat; credidit Iſacium capi non potuiſſe, niſi vrbs quoque Portus eſſet amiſſa. Itaque nuntij atrocitate attonitus, nulla re vltra petita, vt quomodo geſtum illud eſſet
B quod nunciabatur, certior fieret, omiſſa victoria quam penè manu tenebat, (en neglectam veram occaſionem ob aliam imaginariam tantum) retrò ad Portum vrbem ſe conuertit, eo animo, vt vel illic occumberet, vel amiſſa recuperaret. Quò poſteaquam peruenit, incolumi reperta vrb. intelligit Iſacium idcirco captum fuiſſe, quod contra ipſius imperium, vt cum hoſte congrederetur, eruperat. Agnouit igitur ingentem errorem Beliſarius, in quem delapſus erat, dum malè intelligendo, feliciter cœptum certamen emiſit: tantumque ex eo dolorem concepit, vt pene ob id vitam amitteret.

Ita cognoſcunt quamplurimi ſuo malo docti, quam rectè ſciteque Euagrius: Eſt Occaſio præceps; & cum pedetentim ingreditur, apprehendi forſan poteſt: vbi autem manus effugerit, in ſublime auolat, & inſequentes ſe ridet; nèc patitur amplius, vt ab illis capiatur. Quod & Photius argutè depingit in quadam epiſtola. Occaſionem elapſam video: nec ineleganter mihi prouerbium imitans hanc fronte capillatam, poſt ad cutem vſque caluam depinxiſſe videtur. Cum aliquis tempus è manibus elabi ſinit, etiamſi
C mille artibus inſequatur, comprehendere nequaquam poteſt.

Annibal poſtquam Romæ expugnandæ datam (præſertim ſtatim à pugna Cannenſi) occaſionem neglexiſſet; finxiſſetque ſibi fortè aliam id peragendi oportunitatem (eorum more qui vmbraticam pro reali captant) bis pluuia denſiſſima oborta, coactus fuit à cœpto deſiſtere. Faſſuſque tunc eſt errorem, quem iſtiuſmodi imprudentes occaſionis æſtimatores committunt. Animaduertens (inquit Plutarchus) Annibal imbrem procelloſum vno & altero iterum die prohibere conflictum cum Romanis, conuerſus ad ſuos exclamaſſe dicitur: Modo ſibi mentem potiundæ vrbis Romæ, modo facultatem non dari. Ac ſi dicat, Cum potui, nolui; cum volui, non potui. Quia nempe oblatam occaſionem neglexerat, fruſtrà imaginariam captare conatus eſt.

Dolendum durumque Chriſtiano nomini Occaſionis neglectæ exemplum, in Hiſtoria Indica memoriæ proditum, ipſius auctoris verbis, quam breuiſſimè potero, recen-
D ſebo.

Emmanuel Luſitaniæ Rex, de Sultani comparatione rurſus ab Rhodiis certior factus, ad Prætorem Lupum Soarium de rebus iis maturè præſcripſerat, mandaueratque, vt contra eum apparatum ſumma ope inſtrueret ſeſe, ac quanta maxima poſſet claſſe vltrò ad Arabiam tenderet; neu Ægyptios cum Indis coniungi, (nam id erat initio conſtitutum) vlla ratione pateretur. Soarius ſtatim ad eam expeditionem omnes curas & cogitationes intenderat: adhibitaque diligentia, naues, quot antea nunquam, ſeptem & triginta cunctis rebus ornatas. Cum iis profectus Goa, præter Cambaium Armuziamque, repentè ad Ædenum applicuit. Perculſus inopinato aduentu, & claſſis magnitudine Amirianus, qui magnam muri partem è recente Ægyptiorum oppugnatione ſtratam adhuc ruinis haberet; excidium metuens, tempori paruit: & claues vrbis confeſtim ad Luſitanum ſuppliciter miſit (interſero ego his, occaſio ei claues non Adeni tantum, ſed Turcici quoque imperij obtulit) & cur ſibi minus cum Albuquercio conueniſſet, cauſatus perfractum & aſperum ingenium viri ſeſe ad vrbem dedendam,
accipiendum intrò præſidium, & imperata facienda, paratum E
oſtendit.

Omnino præclara erat occaſio, tam oportunæ potiundæ vrbis, & maximo rei Luſitanæ compendio, Saracenis & Ægyptiis Indicum mare in omne tempus intercludendi. (Iam neglectæ occaſionis tam optimæ flendum videre ſpectaculum) Verum Soarius, antiqui moris homo, qui nimirum alienam è ſua æſtimaret fide, ne quid copiarum in ea cuſtodia relinquere cogeretur, atque vt quam integerrimas ad hoſtem afferret vires; prauo, quin potius nullo conſilio, rem in poſterum diſtulit: in præſentia, commeatu multiplici in claſſem exacto, ad Camaranum proceſſit. (En, quod toties inculco, occaſionem veram, prætextu imaginariæ alicuius, vt videtur in ſpeciem oportunioris prætermitti.) At Amirianus & Adeni incolæ ingenti leuati metu, nulla mora interpoſita, reficere muros, alimenta conuehere, cuſtodias augere, nitique certatim, vt tam eximiæ tamque inſperatæ Superum in ſeſe indulgentiæ pro ſua quiſque parte reſponderent.
(Ecce tibi ſtudioſè captatam ab hoſtibus occaſionem, ex F
occaſione à noſtris tam craſsè neglecta) Quid accidit? cum iam Prætor, re infecta, & claſſe ſatis lacera rediret, inter clades & ærumnas hybernis tranſactis, & aperiente ſe iam vere, ne nihil omnino egiſſe videretur; ex Arabico ſinu ad Africum littus traiecit; ibique Zeilam oppidum (quod Solymanno Adenum petenti enixè fauerat, omniaque neceſſaria benignè ſuppeditarat (nullis vallatum mœnibus aut propugnaculis, oppugnauit & expugnauit, adeoque iniectis ignibus vaſtauit, vt ne alimenta quidem, quibus vel maximè egebant, Luſitani perceperint: nimirum Adenica freti copia, quo Prætor tanquam ad certam poſſeſſionem tota ſpe & cupiditate ferebatur.

Sed cum improuida longè fefellit opinio. Siquidem ab Zeilana clade tranſuectus Adenum, cum ab Amiriano fidem promiſſi repeteret: (En pro occaſione Metanoea adeſt) magno ſuo dolore denique ſenſit, quam fugacia ſint occaſionum momenta, & quam irreuocabilis rerum benè gerendarum præteruolet oportunitas. Amirianus quippe, dum rubro
mari Luſitani vagantur, non modo nouis operibus militibuſ- G
que firmarat vrbem, ſed etiam per exploratores, de naufragiis interituque noſtrorum, ac turpi de Gippa receſſu, didicerat. Itaque rediens quaſſata claſſe, & imminutis copiis Prætor, adeò non mouit oppidanos, vt iis etiam ludibrio & contemptui fuerit. In ſumma rerum inopia, portu excluſus, plenus damni ac mœroris, Indiam irrita expeditione repetiit.

Adeno habito poterat nullo negotio intercipi quoque Mecha, Buſtum Mahometis in noſtram poteſtatem redigi, atque iniici Turcis magnum frænum. Atque his omnibus ſtrauerat ipſe nobis Sultanus viam, qui paulò ante ita Adenum quaſſauerat, vt ruinarum recentium occaſione nobis omnia fuerint ſponte oblata, ſi arripuiſſemus.

Ex quibus conſtat, quid ſit quantique referat Occaſione vti poſſe; & è contra, eamdem negligere.

Sed hic animi gratia ex *Petri Maffei hiſtoria Indica* captatæ prius & tum neglectæ occaſionis exemplum proferamus. Præfectus Goanus, quem Soarius Prætor in locum ſuum abſens ſubſtituerat, dum mortem amici ſui Ioannis Gometij
ab Ancoſtane interfecti cupit vlciſci; ſeptuaginta pedites Lu- H
ſitanos & octoginta equites, & paulò plures Indos ad Ancoſtanem interficiendum & Pondam diripiendam delendamque mittit: qui cum à Pondanis interfecti eſſent, Idalcam non tam eo ſucceſſu quam violata ab Luſitanis pace lætari oblataque ſibi occaſione, quam dudum expetiiſſet, Goæ bello recuperandæ: quippe tum prælio cuſtodibus imminutis, tum etiam ineunte per eos dies hyeme quæ in aliquot menſes clauſum externæ opi mare eſſet habitura. Ecce peroportunè captatam rei bene gerendæ occaſionem, tot ſe argumentis & præſidiis offerentem, tametſi non ex votis ſucceſſerit; Deo aliter diſponente, io populi fidelis patrocinium. Barbarus tamen, vt conſtat, occaſionis momenta benè expendebat.

AD

A

AD MALVM MINIMA OCCASIO MAGNA EST.

Pulchrè Menander : Ad prauè agendum , parua ſatis occaſio eſt. Vnde & natum creditur illud adagium : Occaſione dumtaxat opus eſt prauitati.

Proprium prorſus huic propoſito exemplum eſt , quando Semei tam plenus omnis mali fuit , vt minima tantum opus eſſet occaſione, qua totū virus ſuum in alicuius caput effunderet. Itaque Deus ei ob tulit Dauidem, qui ex ipſius malitia è conuerſo maioris meriti occaſionem eliceret. Itaque in illum , gurgitem maledictorum velut ſentinam copioſiſſimè euacuauit : adeo vt propterea diceret Dauid , Dominus præcepit ei vt malediceret Dauid. Hoc eſt, quia certo erat malitiā ſuam in aliquem exerciturus , permiſit potius Deus, vt in eum exerceret, qui indè etiam fructum ampliorem colligeret. Occaſio iuſta non fuit ; ſed malo ipſi præmeditato , conueniens quædam rei aptitudo.

Ita fuit illegitima & ſiniſtrè accepta occaſio , quando Aaron & Maria ſoror eius , Moyſen probro iactauerunt, ob
B vxorem eius (vt inquit ſcriptura) Æthiopiſſam;& ideo, quæ tam petulantis audaciæ caput fuerat, in Lepram incidit , vt corporis morbo mentis vitium puniretur.

Dictum illud Domini noſtri , cum hac quoque quadrat ſententia , quando ſuorum carnalium amicorum ad malum paratam ſemper promptitudinem arguebat. Neque enim fratres (cognati) eius credebant in eum . Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit : Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Ita nocendi cupidi , ad minimam occaſionis vmbram, quam interdum & ſibiipſi fingunt, parati ſunt lædere.

Huc ſpectat illud Fimbriæ figmentum , iuſtæ occaſionis, & cauſæ prætextu in M. Scæuolam excogitatum. Fimbria ſiquidem Romanus , omnium hominum audaciſſimus vulnus quodam tempore Mutio Scæuolæ inflixit, volens eum trucidare , à quo tamen conualuit. Quod vt vidit Fimbria , ſe velle Scæuolam in ius vocare, ait, & accuſare. Cumque interrogaretur , in quo eſſet eum accuſaturus , (qua de cauſa
C ſcilicet quave occaſione id meditaretur) reſpondit ſe obiecturum illi , quod nimis parcè telum in corpus ſuum recepiſſet : qui tandem etiam Scæuolam occidit : quia homo ſceleſtus minima tantum occaſionis ſpecie vel temporis aptitudine indigebat , vt facinus intentatum perpetraret.

OCCASIO ERRONEA.

Nemo eſt neſcius quin interdum eueniat, vt aliquid oboriatur , quod per errorem pro occaſione iuſta vel veriſimili arripitur , & tamen reuerà eius quod putabatur, ſubeſt nihil. Ita Prætoriani milites olim , ludos in theatro ſpectantes, cum arbitrarentur quendam ex commilitonibus , quem Auguſtus ab apparitore amoueri iuſſerat (equitum enim ordinibus , vbi ille conſederat , is debebatur locus) Auguſti iuſſu interfectum eſſe , coorto tumultu , parum abfuit quin Auguſtum interimerent. Sed remedio , fuit, quod is , quem interemptum putabant , incolumis repentè comparuit.

Sic etiam Lartes Tolumnius , Veientium Rex, cum in teſ-
D ſerarum proſpero iactu, per iocum colluſori dixiſſet, Occide: & fortè Legati Romanorum interueniſſent , Satellites eius errore vocis impulſi interficiendo Legatos , luſum ad imperium tranſtulerunt; occaſionis ſpecie arrepta , quæ vere nulla ſubierat.

MALEVOLE ACCEPTA.

Eiuſmodi occaſionum exempla plurima ſunt.

Talis erat Iudæ captantis oportunitatem loci , temporis, perſonarum & rerum, ad Chriſtum tradendum, vt pacto condixerat.

Item Seniorum Babyloniorum caſtitati Suſannæ ſtruentium inſidias.

Iudæorum quoque quærentium anſam occidendi Dominum ſine ſtrepitu. Quæ non ſunt vero nomine occaſiones, nec à Deo conceſſæ , nec quærendæ, neque acceptandæ dum ſe offerunt , quia dæmonis inſtinctu ita iſtæ oportunitates ſæpe adornantur , vt facilius gliſcat conceptum ſcelus , non niſi Deo tamen ita permittente.

Munera verò & fructus ita ſumptæ occaſionis , nihil niſi E
magnam pariunt calamitatem.

Iudas a Dæmone poſſeſſus, propriiſque ſuſpenſus manibus, crepuit medius, & effuſa ſunt omnia interiora eius.

Senes illi impuri lapidati ſunt , immortalem pro tentato flagitio referentes infamiam.

Iudæi malè mulctati nota & plaga indelebili.

Giezi puer Elizæi auaritiæ ſatiandæ occaſionem obliquè arripiens , pro munere lepram Naaman contraxit, ita quotquot alicuius peccati occaſionem ſe nactos exiſtimarunt , ſe ipſi fefellerunt;& more piſcium, eſcam a naſſa petentes capti ſunt , & ſuo malo ſapere docti.

Sic Filius Prodigus , cum ſui ſimilibus, luxurioſis ganeonibus; Epulo diues auarus , cum lurconibus, Ioab truculentus cum homicidis : Aman faſtuoſus cum ſuperbis : Phariſæi hypocritæ cum ſimulatoribus. Et qualicumque vitio obſtricti , ad quod ſpecies aliqua occaſionis eos quadam oportunitate videtur allicere ; omnes niſi filij Prodigi exemplo conuerſi fuerint , miſerandus manet interitus.

OCCASIONES AD MALVM FVGIENDÆ. F

Occaſionem explendæ libidinis habuit Ioſeph , ipſamet hera cum quæſita oportunitate captante, ſed euitauit, auerſatus eſt, eluctatus eſt , chlamyde quoque in ipſius manibus relicta.

Occaſionem trucidandi Saulem, hoſtem iam factum , habuit non ſemel Dauid ; ſed nunquam arripiendam eſt ratus.

Occaſionem peccandi habuiſſe Suſanna dici poteſt (qualem eiuſmodi captatores effingunt & optandam exiſtimant ,) quando oſtiis pomarij clauſis , ſola ab illis nefariis iudicium ad conſenſum poſtulabatur. Sed mortem elegit potius, quam aſſentiri nequitiæ.

Occaſionem tali ſpecie pictam habuerunt & Apoſtoli deſerendi Chriſtum, abeundique retrò cum reliquis, præſertim quando rogabantur à Domino ? Numquid & vos vultis abire ? ſed neutiquam apprehendendam exiſtimarunt : Petro
nomine omnium reſpondente , Domine , ad quem ibimus; G
verba vitæ æternæ habes.

Eiuſmodi , & quidem ſplendidas , ac velut benè comptas ſceleris audendi, occaſiones, habuerunt omnes illi Martyres & Virgines , quibus honores, diuitiæ, regales, nuptiæ , regna integra quandoque oblata ſunt ; ſi modo in illicitum actum flecti ſe ſiuiſſent , ſed mortem contemptis omnibus ſibi perſuasêre præferendam.

OCCASIONIS AD MALVM ARREPTÆ PVNITIO.

Hanc poëtæ non infeſtiuo commento exprimere conati, Midæ fabulam obtendentes. Vt ſiquidem auarus is erat, percommodam fouendæ explendæque illi ingluuiei occaſionem ſe nactum arbitrabatur , cum Liberum hoſpitio excepiſſet. Pro hoſpitalitatis itaque officio , quodcumque poſtulaſſet, impetrauit ; vt nimirum in aurum verteretur quidquid attingeret. Quis vberiorem tali occaſione exſpectaret hoſpitij
remunerationem ? ſed quid accidit? Huic felici miſero & eſca
& potus , dum ſumendo contingebat, in aurum verſa, necem H
pro vitæ incolumitate, ac pro beatudine miſerandum exitium erant allatura ; niſi Pactoli profluuio ablutus diſcrimini ſe eripuiſſet.

Sic ſtipendia peccati mors , inquit Apoſtolus. Ita ſpecioſa illa confictæ occaſionis amœnitas , poſtea in maiorem tormenti acerbitatem , iuſto Dei iudicio commutatur. Impleturque illud Poëtæ :

—— *nocet empta dolore voluptas.*

Illudque S.Scripturæ : Quantum glorificauit ſe , & in deliciis fuit : tantum date illi tormentum & luctum.

Ita Diues Epulo in illis maximè fuit cruciatus , quæ vtcumque ei optatam dederant peccandi occaſionem , quales erant diuitiæ , veſtes ſplendidæ, epulæ, amici, fauor hominum, & otium cum Cornucopiæ.

*DE OCCASIONE ARRIPIENDA VEL FVGIENDA.

APOPHTHEGMATA. ETHNICORVM.

Themiſtocles, Antiphates adoleſcens, qui prius Themiſtoclem amantem fugerat ac faſtidierat, vbi vidit illum gloria celebrem potentiaque magna pollentem, vltro adiit illum blandiens, cui Themiſtocles: O adoleſcens! ſero quidem ambo, ſed tamen ſapere cœpimus. Sentiens, illum non arripuiſſe occaſionem ſeſe offerentem, ſibi verò nunc non vacare per negocia talibus affectibus indulgere. *Plut. in Græcor. apophth.*

Quum Antigonus in arduis ac præruptis locis planiciei imminentibus exercitum haberet, Pyrrhus poſitis circa Napham caſtris poſtridie per caduceatorem, vt in campum deſcendens Martem experiretur, prouocauit. Antigonus verò reſpondit, ſuam militiam non magis armorum quam temporum eſſe: Pyrrho ſi illum ſuæ vitæ tædium cepiſſet, ſatis multas ad interitum vias patere. *Plut. in Pyrrho.*

Poſt calamitatem à Romanis apud Cannas, acceptam Fabius M. creatus eſt imperator cum Claudio Marcello, viro audaci, ſemperque geſtienti cum Annibale confligere. Fabius potius ſperabat futurum, vt ſi pugna abſtineret, Annibalis exercitus ductu temporis deficeret. Id ſentiens Annibal dixit ſe magis formidare Fabium a pugna quieſcentem, quam Marcellum pugnantem. *Plut. in Rom. apophth.*

C. Domitius, vbi contemplatus eſſet hoſtium phalangem, exercitus præfectis hortantibus vt confeſtim aggrederetur, negauit tempus ſufficere ad hoc, vt tot militibus trucidatis, ac direptis impedimentis in caſtra reuerſi, ſua curarent corpora. Sed hoc ipſum poſtridie ſe tempeſtiue facturũ dixit: Ac poſtero die congreſſus, quinquaginta millia trucidauit. Vir ſtrenuus non dubitauit de victoria, ſpatium modò temporis gerendæ rei par eligebat. *Plut. in apophth.*

Scipio Africanus, cum hoſte dicebat non eſſe confligendum, niſi aut inuitaret occaſio, aut vrgeret neceſſitas: quod incogitantis ſit, oportunitatem oblatam negligere, & extremæ ignauiæ ſit, tum non præſtare fortem animum, cùm audacia ſpem præbet incolumitatis, formidoloſitas nihil aliud quam certum promittit exitum. *Plut. in vita eius. Val. Max. lib. 7. cap. 2.*

Scipio Minor, cum videret hoſtes deſpondere animum, aiebat ſeſe; vt tuto veniret, mora temporis emiſſe, addens, Bonum ducem perinde vt medicum nõ niſi in extremo curatione ferrum adhibere. Nihilominus per occaſionẽ adortus Numantinos, terga illos dare compulit. *Plut. in Rom. Apophth.*

C. Marius, in bello ciuili, cum foſſa cinctus obſideretur ab hoſtibus, continuit ſeſe, tempus expectans oportunum. Popedio autem Siloni dicenti: Si magnus es imperator, ô Mari deſcende in conflictum. Imo tu, inquit, ſi magnus Imperator, coge me nolentem ad certamen venire. *Plut. in Apophth.*

CHRISTIANORVM.

Ex Apophthegm. Laurent. Beyerlinck.

Veluti temporibus medicina valet, ita ſuo quæque tempore rapienda eſt quiduis faciendi Occaſio. Refert de quodam Eremi Incola *Caſſianus*, quòd in tantum boni operis Occaſionem capeauerit, vt nunquam eam præterire fuerit paſſus. Quare cùm è patria litterarum faſciculum accepiſſet, ne aperire quidem eum dignatus; at igne ſuſcitato, vniuerſum (vt erat) in illum coniecit, dicens: Ite cogitationes patriæ, pariter concremamini: nec me vlterius, ad ea quæ fugi, reuocare tentetis. *Caſſ. Monaſt. inſt. lib. 5. cap. 32.*

Non minùs ſapienter egregius Antiſtes Wigornienſis Wolſtanus, cuidam frequenter eadem peccata confitenti, dixiſſe fertur: Oportunitas, vt video, latrones facit: ideò vt viciorum importunitate careas, ad vnum neceſſarium, Religioni, dum potes, te dedas. *Sur. Tom. 1. in vita.*

Monachus Ægyptius, ☞ *Require apophth. de* IRA.

Prudens etiam Religioſi verbum fuit cuiuſdam. Cùm namque indomitæ carnis ſtimulos, ieiunij & mortificationis cote attereret, rogatus, quam ob cauſam ſe tam grauiter affligeret; Vt, inquit, exſurgentes libidinum aculeos ſuperem, & cum iis furoris occaſionem tollam, noui enim furorem ſemper pro libidine litigare. Pulchre *Greg.* More ignis libido ſuccenditur, & ſi negligenter extinguitur, adiacens ſtipula velociter inflammatur. *Socrat. Trip. hiſt. lib. 8. cap. 1.*

Concertantibus nonnullis quænam res maiorem adferret moleſtiam; cùm hic litem forenſem, ille moroſam coniugem diceret, interuenit alius, qui, Illud ego, inquit, vbique moleſtum reputo, quod tempeſtiue & in loco factum non fuerit. Ita olim è Græcis Comicis *Menander*:

> Ἅπαντα καιρῷ χάριν ἔχει γινόμενα.
> *Omnia tempeſtiuè gratiam habent.*

Guil Richterus in *Axiom. Polit.*

Oculus.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OCVLVS, ὄμμα. ὀφθαλμὸς, & ὀφθαλμία, oculorum morbus dicitur, Oculi dicuntur, quia ſuperciliorum tegminibus occuluntur, *ſecundum Varronem* Hebr. *Hain*, Oculus, lux, ſplendor. Item, fons ex quo, velut oculo aqua fluit, a verbo *Haian*, aſpexit, direxit oculum aliquid intuendo. Poëtis Th.æ filij dicuntur. Etiam Hebræis *Ooghen* in vſu eſt, id eſt, altum, quaſi nos moneant originis noſtræ, & ob id datos vt cœleſtia contemplemur.

* OCVLI NATVRA.

Non defuerunt Phyſici, qui oculos exiſtimarunt naturæ eſſe igneæ, vt *Empedocles* & *Timæus*, *Ariſtoteles* tamen affirmat eſſe naturæ aqueæ, *lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 2.* Et id rectè, dominatur namque in eis frigidum & humidum, vtpote qui coaleſcunt ex membranis, adipe, & humoribus, quæ omnia frigida ſunt.

* PRÆSTANTIA.

Aſpectus omnium ſenſuum præſtantiſſimus habetur.

Primò, quia tenuioribus, & a materiæ face liberioribus, ac non niſi per diaphanum illuſtratum tranſmiſſis imaginibus ad functiones ſuas vtitur, nullamque realem immutationem ab obiecto recipit, ſed tantùm notionalem, nec enim v. g. exalbeſcit viſo candore.

Secundò, quia eius actio celerrima eſt, vtpotè quæ momento fiat.

Tertiò, quia è longiori tractu res attingit.

Quartò, quia (vt cæteras ejus prærogatiuas omittamus) plures rerum differentias comprehendit; quandoquidem viſu totius mundi fabricam, & ornatum intuemur, lucis pulchritudine fruimur, colorum varietatem diſtinguimus, corporum omnium magnitudinem, figuram, numerum, proportionem, ſitum, motum, & quietem aſſequimur. Ideoque nullus ſenſus ad cognitionẽ inuentione propria comparandam magis idoneus eſt.

Vnde *Plato in Timæo* viſui acceptam refert Philoſophiam; &, eius imitator *Philo Iudæus in lib. de ſpecialibus legib.* Defluxit, inquit, Philoſophia è cœlo in hominum animos, ſed Oculis ſequeſtris deducta eſt in hoſpitium. Nam hi primi conſpexerunt vias quæ à cœlo ad nos tendũt, regias. *Item in lib. de mũdi opificio:* Quod, inquit, mens in animo eſt, id oculus id corpore. Videt enim vterque, altera intelligibiles res, altera ſenſibiles. Viſus autem mentis ad noſcenda incorporea; oculi ad contemplationem corporum, quæ res ad alia multa prodeſt, & in primis ad id quod maximum eſt, ſcilicet Philophiam. Multa de oculorũ ſitu & præſtantia ſcripſit in ſuo *tract. de Viſus nobilitate Laur. Ferrier.* Medicus. Regis Chriſtianiſſimi.

* SITVS.

Quod verò ad oculorum ſitum attinet; libet quæ *D. Ambr. lib. 6. Hexamer. c. 9.* ea de re ſcripſit in hunc locum transferre. Adhærent velut quibuſdam montium ſuperciliis oculi, vt & protegente montis cacumine tutiores ſint, & tanquam in ſummo locati, de quadam ſcena ſuperiore vniuerſa proſpectent. Neque enim oportebat eos humiles eſſe, ſicut aures vel os, ipſoſque narium interiores ſinus. Specula enim ſemper in alto eſt, vt aduenientium cateruarum hoſtilium explorari poſſit aduentus, ne improuiſo occupent otiantem vel vrbis populum, vel imperatoris exercitum. Sic latronum quoque cauentur incurſus, ſi exploratores in muris, aut turribus, aut montis excelſi ſupercilio ſint locati, vt deſuper ſpectent plana regionum, in quibus inſidiæ latronum latere non poſſint. In mari quoque poſitus, ſi quis terræ appropinquare ſe coniicit, in ipſa mali faſtigia, & celſa antennarum cornua voti explorator aſcendit, & adhuc inuiſibilem reliquis nauigantibus eminus terram ſalutat.

At fortè dicas, ſi ſpecula editior neceſſaria fuerit, cur non ſupra ſummum verticem capitis oculi conſtituti ſunt, ſicut

Cancris vel ſcarabæis in ſummo ſunt, quibus licet nullum A caput appareat, colla ac dorſa tamen cætero corpore celſiora ſunt: ſed illis teſta valida, nec tam tenuis membrana ſicut nobis, quæ facile poſſit offendi, ruboque & cæteris interſcindi ſentibus.

Itaque nobis in ſumma propemodum corporis parte conſtitui oculos oportuit tanquam in arce, & ab omni, vel minima offenſione defendi, quæ duo ſibi compugnantia videbantur. Nam, ſi in humili eſſent propter tutamen impediretur munus; ſi in vertice, paterent ad iniuriam. *Hæc D. Ambroſius, Lege etiam D. Baſilium hom. 11. Hexameron.*

* Mvnimentvm.

Sanè verò mirificè natura prouidit, vt oculi tuti eſſe poſſent, vtque ea quæ, foris ingruunt incommoda propulſarent ideoque concauis foraminibus incluſit; & genis, ac palpebrarum tegmine circumuallauit (etſi has Struthio-camelus alitum ſola, vt Homo vtrinque habeat,) quæ identidem celeritate magna non ſolum excipiendis rerum imaginibus adi-B rum aperiant, ſed etiam incidentibus, & noxiis claudant: tum ſupercilia quoque addidit pilis breuibus adornata pariter, & alterne mobilia, quæ ſudorem a capite, & fronte defluentem repellant.

Sed enim & hæc, vt *Plin. 11 naturalis hiſt. lib. c. 37.* aduertit, maximè faſtum indicant. Superbia alibi conceptaculum, hic ſedem habet. In corde naſcitur, hic ſubit, hic pendet. Nihil altius ſimul, abruptiuſque inuenit in corpore, vbi ſolitaria eſſet. Hæc ille.

* Figvra.

De oculorum autem figurâ ſic habeto.

Sunt oculi in globum conformati duabus potiſſimum de cauſis.

Primum, quia forma globoſa promptiori agilitate in hanc, & illam partem voluitur, & aſpectum circumfert: voluit autem naturæ auctor Deus aſpectum circumferri, vt, inquit C Timæus, circuitus, qui in cœlo aguntur, in vſum redigamus noſtræ mentis, diſcurſioneſque ipſius illis cognatas, ſed perturbatas ad illorum temperiem reuocemus, & conuerſiones Dei, quæ ſine vllo errore aguntur, imitemur.

Deinde, quia vt Mathematici demonſtrant, niſi oculi eſſent rotundi, non poſſent rerum quantitatem deprehendere, nec aliquod perciperent, niſi æquale ſibi. Etenim viſio fit per lineas rectas ſuper oculum perpendiculariter incidentes, quarum concurſus fit in oculi centro. Quare ſi oculus eſſet ſuperficiei planæ, non ingerent ſe perpendiculares lineæ, niſi à ſuperficie æquali; ſicque non niſi æquale cerneretur.

* Fabrica Interior.

Conſtant oculi, quod ad præſentem conſiderationem attinet, ſeptem muſculis motoribus: tunicis quinque etſi alij hæc ſecus numerent: tribus humoribus; duobus neruis.

Muſculi dati à natura ſunt, vt globum ad aſpectum facilè conuertant; è quibus vnus ſurſum, alter deorſum: duobus ad D dexteram leuamque trahunt, alij duo circumferunt, ſeptimus ſuſtinet illigatque.

Ex tunicis intima vocatur ſpecularis, quia vt ſpeculum nitet & tranſlucet, Græcè à continua araneæ telarum imagini ἀραχνοειδὴς.

Huic proxima Græcè ἀμφιβληστροειδὴς, Latinè Reticularis nuncupatur, quia venulis multis, & arteriis intexta retis effigiem exhibet.

Tertia Græcè ῥαγοειδὴς, Latinè Wea, quia ſimilis eſt vuæ folliculo, à quo pedunculum extraxeris.

Quarta Græcè κερατοειδὴς, Latinè Cornea, quia cornu in laminas tenuiſſimas inſectum refert, & ſplendida ac diaphana eſt.

Quinta Græcè ἐπιπεφυκὼς, Latinè Adnata, ſiue adhæreſcens, quia eius beneficio vndique totus oculus conſiſtit; & ſibi cohæret, quæ etiam alba à colore nuncupatur.

Ex humoribus intimus dicitur a Græcis κρυσταλλοειδὴς, à Latinis Cryſtallinus, ſeu glacialis, quod cryſtallum ſeu glaciem pelluciditate æmuletur, etſi aliquantulum mollis ſit.

Huic proximus Græcè ὑαλοειδὴς, Latinè Vitreus, ſeu albugineus, quod conſiſtentia & colore vitro fuſo, ſiue recocto, vel oui albo ſit ſimilis. E

Tertius Græcè ὑδατοειδὴς, Latinè Aqueus, ab aquæ ſimilitudine.

Horum vero compoſitio, hunc ordinem inter ſe habere deprehenditur. Eſt oculus, vti dictum eſt, in globi figuram conformatus. Eius centrum obtinet humor cryſtallinus, quem vndique ambit tunica ſpecularis. Huius humoris medietas in humorem vitreum, qui proximè ſequitur immerſa eſt; altera in eo exſtat, & quaſi innatat. Deindè humorem vitreum poſteriori parte ambit tunica reticularis, deſinens vbi glacialis humor eminere incipit ſupra vitreum. Hinc duæ ſe offerunt membranæ, nempe vuea, per cuius foramen humor cryſtallinus & pupilla cernitur; & à colore huius tunicæ, quæ variè intingitur, oculos nigros cæſios, glaucos aut alio colore imbutos dicimus. Altera tunica eſt cornea, quæ totum oculum ambit, & ſplendida eſt. Inter haſce duas tunicas humor aqueus continetur: tum poſtremum atque eximium locum habet tunica adhærens, quæ oculum in propria ſede cohibet, ducens originem a tunica caluariam inueſtiente, vnde & pericranium nuncupatur. F

Concurrunt etiam ad oculi ſtructuram duo nerui, qui Optici ſeu viſorij appellantur: Hi verò à cerebro proficiſcuntur, alter è dextera parte, alter è ſiniſtra: ſed aliquantulum progreſſi inter ſe coëunt, rurſumque antequam oculos ſubintrent, ſeparantur & quia duplici membrana veſtiti ſunt; interna tenui, & externa dura, ex illis ortum habent duæ tunicæ, vuea & cornea; Per eos ſimulachra rerum quæ ſub aſpectum cadunt, in communem ſenſum influunt, ſimulque per eoſdem à cerebro emicant viſorij ſpiritus, ſine quorum ope faculas cernendi munus ſuum obire nequeat.

* Nvmervs.

Oculi gemini tam hominibus quam beſtiis dati ſunt.

Communis cauſa eſt, cur & geminæ aures, &c. Videlicet vt altera ſenſitorij parte amiſſa, altera ſuperſit incolumis.

Sed in oculis peculiarem eſſe rationem ait *Galenus libro de Vſu partium*, vt, quia tantam ea vident, quæ ipſis per lineam rectam oponuntur, facili circumactu videre poſſint omnia. G

Quod autem de Cyclopibus vnum tantummodo oculum in media fronte habentibus, quidam ſcripsêre, fabula eſt; cuius reconditum ſenſum explicat *interpres Heſiodi in Theogonia.*

Fabula item, eſſe Æthiopes qui ternos aut quaternos oculos gerebant in pectore. De quibus *Plinius lib. 5. cap. 8. & lib. 6. cap. 30. & lib. 7. cap. 2. Et Strabo lib. 1. & item lib. 7. Et Aul. Gell. lib. 9. cap. 4. Quin etiam D. Anſelmus lib. 1. de imagine mundi cap. 10. & D. Auguſtin. in opere ſermonum ad fratres ſerm. 37. & alibi, id eſt, lib. 16. de ciuit. Dei cap.* 8. Hoc refellit tanquam fabuloſum. Adde quod opus illud ſermonum ad Fratres, non eſt authenticum genuinum D. Auguſt. vt vulgò creditur.

OCVLORVM INDICIA.

Quemadmodum cauda leonibus, aures & nares equis, animorum indicia præſtant: ſic ex oculis hominum mentis imago apparet. Etenim ex his virtutes vitiaque agnoſcimus; iratum vel propitium animum, lætum aut affectum perpendimus; dignitatemque oris oculi exhibere conſueuerunt, vitamque à morte diſtinxerunt. H

De qua re prolixè & eruditè diſputat *Leuin. Lemnius*, vbi quoque dicit: Medicos in morbis ſtudioſè oculorum conſtitutiones contemplari. Si enim rubore profuſi ſunt, aut ſanguineis glamentis ſtriati, ex cerebri inflammatione furorem ac phreneſim indicant. Quod ſi liueſcant aut plumbeo nigroque colore perfuſi ſint, caloris natiui extinctionem, vitæque interitum denunciant. Inſtabiles autem pernictantes, nobiles, inquieti, inconſtantes mentis alienationem & delirium deſignant. Languidi, humentes, flaccidi, lachrymis perfuſi, tenebroſi, tremuli, rigidi, vibrantes, tumidi, caui, conditi obtuſi, conniuentes, præter diuerſos animi affectus, in ſanis, tum in ægrotis nō ſine vitæ pernicie, cerebri

rebri intemperiem, ex humorum copia vel defectu, caliditate
A aut frigiditate commonſtrant.

Luſci vero, pæti, ſtrabones, & qui obliquo ſidere limiſque obtuentur, præter contortos atque in diuerſum conuulſos muſculos, huius naturæ errorem conſecuti ſunt. Quod vitium quoniam circa cerebrum mentis Domicilium vel potius regiam, conſiſtit, vt foris nonnihil oculos deformat; ita animum quoque quibuſdam vitioſis affectibus imbuit, &c.

Sic de oculis habemus egregium exemplum apud *Liuium.* Memoriæ enim tradidit, quod oculi Romanorum viſi ſint ardere in prælio Samnitibus.

Et Aquileienſes milites, qui ſubitò eruptione ex occulto cuniculo facto Attilam paucis comitatum inuaſerant (quem tamen non nouerant) poſtea faſſi ſunt ſe nulla re magis perterrefactos fuiſſe; quam quod in eius oculis ſcintillas veluti igneas, quum pugnans eos fremebundus aſpiceret, emicantes conſpexerint, ſicut *P. Gallimachus*, & *Nicolaus Olaus* ſcribit.

Non fruſtra igitur *Cornelius Tacitus* dicit: Primi in omni-
B bus prælijs Oculi vincuntur.

Sic in hiſtoriis legimus C. Marium à Miturnenſibus percuſſorum immiſſum vultus auctoritate deterruiſſe, ob eamque rem incolumem dimiſſum, vt *Plinius* teſtatur.

Huc referri poteſt, quod *Ariſtoteles* & *Adamantius* Phyſiognomici obſeruarunt. Eos videlicet, quibus ſubſanguineos oculos natura attribuit, eſſe inuerecundos & audaces: iracundos quibus ſiccos: ebrioſitatem humidos oculos denotare, ſubrubeſcentes ſi late pateant, intemperantis oris hominem, mulieroſum, ſtolidum & aleonem. Si glauci ſanguineique fuerint, hinc calliditatem, inde veſaniæ proximiorem audaciam coarguent.

Hinc etiam apud *Homerum* Achilles caninos oculos ob impudentiam obiicit Agamennoni; quod canes plurimum oculis ſanguine ſuffuſis conſpiciantur.

Dipnoſophi quoque apud *Athenæum*, homini omnifarios eſſe oculos, & in illis morum ingeniique certa indicia; Quibus enim, inquiunt, hominibus caprini ſunt oculi, iis acu-
C tum natura viſum eſſe, moréſque probiſſimos: Hominum verò aliis oculos extrorſum prominere, aliis introrſum condi, aliis verò medio ſitu collocari, & hos perſpicaciſſimos eſſe, lenique ac ſedato ingenio: peſſimos quóſque quibus exeruntur: quoſdam nictare frequenter, impudentiamque id arguere, vt lenitatem ac inconſtantiam, oculos rigidos, ac intentos; mediocres autem mores optimos polliceri. Rectéque *Cicero*: Animi, inquit, eſt omnis actio, & imago animi vultus eſt, indices oculi. Nam hæc eſt vna pars corporis, quæ quot animi motus ſunt, tot ſignificationes & commutationes poſſit efficere.

Quod etiam medicorum ille princeps Hippocrates obſeruauit, vbi dicit: Oculi vt valent, ita & totum corpus.

* HIEROGLYPHICA.

Ægyptij qui apud Gentiles pro ſapientiſſimis habiti ſunt, *Deum* in ſuis Hieroglyphicis, per figuram *Oculi* commoſtrabant, ſicut *Pierius Valerius* diligenter obſeruauit *lib.* 33. *cap.*
D 5. & Deum Optim. Max. mundi oculum, patrem luminum à Iacobo nuncupatum, omnia formoſitate tranſcendere, omniaque gubernare, atque vt ait Apoſtolus, nihil eum latere, cuius oculis omnia nuda & aperta ſint, atque ita bonos & malos ſpeculetur: vt quemadmodum quæ pro facie ſunt homo videt, ita quæ deliteſcunt in imo corde proſpiciat Deus, & perſcrutetur.

Aſſerunt autem inter alias rationes, & hanc, cur ex humanis membris oculum pro Dei ſigno deſumpſerint. Quia oculus humanus miſtura ſuæ materiæ aliquid lucis poſſideat: quod in nonnullis tam efficaciter exploratum eſt, vt per medias noctis tenebras, oculis repentè patefactis clarè cernant; id quod præcipuè Tiberio Imperatori contigiſſe prædicant.

Et ætate noſtrâ (peregit Pierius) M. Antonium Sabellicum, dum apud nos Græcè diſceret, de ſe affirmantem audiui, quotieſcunque noctu excitaretur, aliquamdiu & libros & inſtrumentum cubiculi vniuerſum liquidiſſimè diſcernere ſolitum.

Sic & Ioſephus *Scaliger in vita* Patris *ſui*, de ſe & illo ſcri-
bit, quod oculis cæruleis interdum etiam noctu viderint, vt E
in crepuſculo ſolemus: idque ſibi contigiſſe à pueritia ad viceſimum tertium annum.

Secundùm Diodorum *Siculum in Hieroglyphicis*, oculus ſignificat ſeruatorem iuſtitiæ, adeò vt vbicunque inueniatur ſceptrum, cum oculo, adiunctis aliis ſceptris legendum ſit: Ego ſum Oſiris Iupiter iuſtus, qui vniuerſo orbi imperaui.

Sed rectiùs ex *Pſalm.* 2. interpretatio huius rei ſummi ſolet. quem ita nonnemo tranſtulit:

Prouidus vt iuſto, quæ fiunt omnia, vultu
Ceu ſpecula celsâ luſtrat ab arce Deus:
Sic hominum mentes oculis vigilantibus intrans,
Quæ tegit arcano pectore, quiſque probat.

OCVLORVM AFFECTVS.

VTROQVE OCVLO PRIVATI.

☞ *Conſule Tit. Cæcorum. Illic actionis læſæ, hic*
inſtrumenti ablati ratio habetur. F

Ludouicus Boſonis Filius, Burgundiæ Rex, cum in Italiam aduerſus Berengarium II. Imperatorem deſcendiſſet, ab eo prælio ſuperatus ac victus captúſque, vt inſigne Berengarij humanitatis teſtimonium extaret, liberatus eſt: iureiurando promittens, ſe Berengario viuo in Italiam amplius non rediturum. Sed cum ipſe pro accepto beneficio ingratus, haud multò poſt cum ingentibus copiis Italiam repeteret, propè Veronam captus, quia ſe ipſe fide priuarat, oculis à victore erutis, lumine quoque priuatus eſt. *Fulgoſ. lib.* 9. *cap.* 6.

Albericus Marſorum Epiſcopus, ab Othone Magno Imperatore ius Monaſterij S. Angeli de Barregio, quoad viueret, impetrauit: quo defuncto ad Caſſinenſes vt rediret inter ipſos conuenerat. Cæterum Albericus filio ſuo Caſſinenſe monaſterium vt impetraret, cum Capuanis egit, vt Abbatem Caſſinenſem oculis priuent, promiſſa ingenti pecuniæ ſumma. Ergo Abbatem in vrbem iuris dicundi cauſa inuitant, interpoſito iuramento ſaluum & incolumem ſe ipſum ad ſancti
Benedicti monaſterium perducturos. Abbas Capuam veniens, G
in monaſterio ſancti Benedicti, quod Capuæ erat introducitur, ibique vinculis iniectis, oculis priuatur. Quos linteolo inuolutos per legatos ad Albericum ferri curarunt Capuam. *Chronicon. Caſſinenſe lib. ſecundo cap.* 4.

Iohan. Ziſca Huſſitarum Dux, grauiter ferens arcem Rabij, quam nuper occupauerat, ab aduerſariis eſſe occupatam: caſtris è regione arcis collocatis: ad arborem pyrum ſubſtitit, vt militum operam ſpecularetur, qui ex arce telorum multitudine repugnabant. Vnus illorum bombarda pyrum illam adeò concuſſit, vt fruſtillatim diſſiliret, & fragmine minuto alter Ziſcæ oculus, quem reliquum habebat excuteretur. *Dubr. lib.* 26.

ALTERO OCVLO PRIVATI. MONOCVLI. COCLITES. LVSCI.

ACQVISITIO.

☞ *Hic membrum tanquam organum vel ablatum, vel corruptum conſideramus. Paulo poſt de facultatis viſiuæ læſione acturi.* H

Iſraëlitis dexter oculus effoſſus fuit, à Rege Ammonitarum Naas, ne ſagittas & iacula collineare poſſent. 1. *Reg.* 11.

Candace Æthiopum Regina, altero capta oculo fuiſſe dicitur. *Volaterran. lib.* 18. *Anthrop.*

Philippus Macedonum Rex in expugnatione Methonis Magneſiæ vrbis, ab Aſtere milite ſagitta percuſſus, dextrum amiſit oculum. Vnde & Ariſtides ipſum hoc ſcommate ridebat. Arimaſpis cognatus es. Arimaſpi enim populi ſunt monoculi. *Plinius lib.* 7. *cap.* 37. *& Iuſtinus. Plutarchus* verò inquit, quoſdam ſcribere. Philippum cum per rimam oſtij vxorem vidiſſet cum Dracone concumbentem, eum oculum ob Deum conſpectum amiſiſſe.

Antigonus Rex Macedoniæ potentiſſimus, in oculi ſui

cladem indere ſolebat. Al'ato namque inſtrumento prægran-
A dibus ſcripto litteris, ταυτὶ μὲν καὶ τυφλῷ δῆλα, id eſt, hæc quidem vel cæco perſpicua ſunt, inquit, *Plut.in Sympoſiacis.* Sed idem Theocritum Chium, cui etiam iureiurando interpoſito parſurus fuerat, occidit, propter ſcoma intempeſtiuum. Cùm enim ad Antigonum raperetur, ſolantibus eum amicis, ac ſpem pollicentibus, quod omninò clementiam regis experturos eſſet, ſimulátque ad eius oculos perueniſſet, reſpondit: Ergo impoſſibilem mihi dicitis ſpem ſalutis, *Macrob. lib.7. cap 3.& Plut lib.2.conuiu q.1.*

Hermippus Athenienſis, poëta inſignis & frater Myrtili altero captus oculo. *Suidas.*

Lycurgo Lacedæmonio, ſeditione ob mutatam Rempublicam orta lapidibus impetito, Alcabder iuuenis in iurgio oculum, reſpicienti, baculo excuſſit, quam iniuriam non modò non inique tulit, verum etiam adoleſcentem ad ſupplicium pertractum domi ſuæ perhumanè & ſapienter inſtituit. *Plut.in Laconicis & Lycurgo.Stob.ſerm.17.*

Timon Nicæus, in quendam omnia mirantem ita luſit
Quin & illud miraris, quod quum tres ſimus, quatuor habe-
B mus oculos? Timon enim luſcus erat, vnde & Cyclops dictus eſt: & diſcipulum habebat luſcum Dioſcoridem. *Socrates apud Platnem. Laert.lib.9.cap.12.*

Antigenes Philippi F. Philippi Macedonis, poſt etiam Alexandri miles, iuuenis etiamnum, cum Philippus Perinthum obſideret, intorto ex catapulta in oculum ſuum telo, non prius pugnam remiſit, quam pepuliſſet intra murum hoſtes. *Plut.in Alex.& Diod lib.17.*

Dyoceus claudus & luſcus, omnique ex parte corporis deformis deſcribitur à Iuſtino *lib.5.*

Horatiorum antiquiſſimus Cocles, id cognomentum aſſecutus, quod in prælio oculum amiſerit. Ex quo *Plautus* Seruū, qui altero captus erat oculo, nobilem ac de Coclitum familia appellauit. *Plut.in Popl Val. Max.lib.3.cap.2.& Liuius.*

Victis ad Trebiam Romanis, Annibal ſuperatis montis Apennini iugis, per Ligures eà viâ, qua ad paludes ac planitiem fluminis Arni eſt iter, in Hetruriam deſcendit. Arnus vehementer excreuerat per eos dies, atque circumadiacentes campos aquis inundauerat. Itaque ingens hominum ac iu-
C mentorum iactura facta. Ipſe dux, etſi elephanto, qui vnus ſuperfuerat ex multis, ſublimis veheretur, plures tamen dies ac noctes aëris intemperie vigiliiſque confectus, alterum amiſit oculum. *Auctor eius vita & Liuius.*

Q. Sertorius in pugna alterum oculum amiſit, eáque orbitate tanquam perpetuo fortitudinis teſtimonio, quod ſecum aſſiduè circumgeſtaret, gloriari ſolebat. *Plut. in eius vita.*

Marius Rom exul, à Sertorio ex Hiſpania in ſubſidium Mithridati miſſus, altero oculo captus, ad Granicum captus eſt. Edixerat autem ante certamen Lucullus militibus, ne quem luſcum interficerent, quo probris & contumeliis vexatus necaretur. *Plut.in Lucullo.*

Serui ſui oculum ſtylo excuſſerat Imp. Hadrianus, factique pœnitens poteſtatem dedit ſeruo quodcunque munus pro ea iactura petendi. Tacebat miſer ille. Tandem inſtanti vehementiùs Hadriano reſpondit, Nihil ſe aliud petere: optare verò oculum quem amiſiſſet, cui nec Midæ opes conferri poſſent. *Galen.de Cognoſc. animi morbis.*

D De Philænide, *Martialis Epigram.lib.12.*

Quam ſit luſca Philænis indecenter,
Vis dicam breuiter tibi, Fabulle?
Eſſet cæca decentior Philænis.

Et rurſus de Eadem *lib.4.*

Oculo Philænis ſemper altero plorat.
Quo fiat iſtud quæritis modo? luſca eſt.

In Læliam, *Martialis Epigram.lib.12.*

Dentibus atque comis, nec te pudet, vteris emptis:
Quid facies oculo, Lælia? non emitur.

Acacius orator, ſocius Libanij ſophiſtæ, vnico tantùm vidit oculo. Vnde μονόφθαλμον vocabant. *Volater.lib.13.cap.3. Ant.*

Alberto I. Imper. Conradus Saleburgenſis Epiſcopus hoſti venenum propinari curauit. Medici regem in caput inuerterunt, machina ad hoc ingenium fabrefacta, vt continuò vomeret, non tamen ſuffocaretur excluſum eſt itaque venenum per os, per nares, per oculos: viſque eius tanta fuit, vt alterum ei oculum corrumperet. Vnde Monoculus rex dictus eſt. *Cuſp.* At Stumphius Albertum veneno potionatum, conſilio Medicorum oculum ſibi exſculpi curaſſe, ſcribit, vt per E
vulnus venenum euacuaretur.

Edelfredus Saxo Northumbriæ Rex in pugna contra Aidanum Scotorum Regem oculum amiſit. *H Boethius lib.9.*

Suatoplucus Bohemorum princeps contra Vngaros Morauiam populantes mouens, dum nocte ſaltum tranſit, in prima luce improuiſus Hungaris ſuperueniret, ramus arboris à præcedente equite laxatus, læuum Suatopluco excuſſit oculum. *Dubrauius lib.10.*

Venceſlaus III. Bohemorum rex, dum inter venandum parum cautus in ramum obuium impingit, alterumque amittit oculum, monoculus deinceps pro Othogaro nuncupatus fuit. *Dubrauius lib.16.*

Bello Pruſſico, quod fratres Teutonici contra Boruſſos, qui ſe Polono dediderant, geſsêre circa ann. ſal.1458. Commendator de Elbingen, multis ſtratagematibus hoſtes fefellit & ſuperauit: vir luſcus, ſed qui vnius oculi iacturam pectoris prouidentia compenſaret. *Crantzius lib.12. Vandal. cap.23.*

Ioannes II. Wagriæ Comes in Holſatia, qui Erici regis F
Danorum viduam duxerat, ſedebat ad menſam in arce Kilonis. Inter ioca plurima morio quidam exaſperatus ab adoleſcentibus, qui de more ſeruiunt nobilitati, oſſe proiecto, comitem altero lumine exoculauit. *Crantz. lib.8.Sax.cap.40.*

Federicus Vrbinas altero oculo captus, tam æquo animo cæcitatem tulit, vt in ſeipſum interdum iocatus ſit. *Pont. lib.2. cap.8.Domeſt fort.*

Petrus Abbas Claræuallenſis graui valetudine vexatus, oculum amiſit, & ſe gaudere dixit, quòd è duobus inimicis alterius moleſtia iam liber eſſet. *Marul.lib.5. cap.4. & Sabell. lib.5.cap.7.*

☞ Pete nonnulla ex Loco de Cæcitate.

Curatio.

Philippus Amyntæ, Macedonum Rex, in oppugnatione Methones vrbis Magneſiæ, alterum oculum ſagittæ ictu amiſit. Critobulus medicus eius vulneris curatione magnam eſt famam adeptus, quòd extracta ex regis oculo ſagitta, G
citra oris deformitatem, curaſſet luminis orbitatem. *Sab. l.3. En.4.*

VVLNERA OCVLORVM.

Gal.1.de Sympt.cauſis 1. Pueri meminit, cui cum ſtylo pupillæ locus eſſet punctus, aquoſus humor profluxit, & pupilla minor eſt reddita, tum tota cornea apparuit rugoſior. Cæterùm ſanatus poſtea rectè vidit, magna omnium cum admiratione, collecto ſcilicet paulatim in eo, qui effluxerat, humore.

OPHTALMICI, Lippi. Lippitudinis *Acquiſitio.*

Lia Laban F.Iacob patriarchæ 1 vxor, oculis lippa. *Gen.29.*

Ex trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas duo, Eurytus & Ariſtodemus, feruntur ob extremam lippitudinem è caſtris ab Leonida Rege remiſſi, & in Alpenis decubuiſſe. At communicato inter ſe conſilio, cùm liceret aut ſalutem ſibi parare, aut vnà cum aliis occumbere, cùm inter ſe diſcreparent, Ariſtodemus quidem præ ignauia remanſit, Eurytus verò audita H
Perſarum per montem circuitione, petiit arma, & duce ſeruo ad pugnantes deductus, dato in Perſas impetu, occubuit. Ariſtodemus Lacedæmonem reuerſus, probro & ignominia notatus eſt: probro, quòd eum nemo neque igni, neque alloquio impertiuit: ignominia, quòd Ariſtodemus fugax appellatus eſt. Verùm poſtea hic omnem ſibi obiectam culpam, in pugna apud Platæas geſta, deleuit. *Herod.lib.7.*

Dionyſius iunior Syracuſanorum tyrannus, ex perpetua crapula lippus factus. *Theopom.lib.40.Hiſt.*

Vt auctor eſt *Liuius de bello Maced.* quum Phaneas legatus Philippum Macedoniæ regem violentius in Ætolos dicentem interfatus dixiſſet: Rem in verbis non verti, aut bello vincendum, aut parendum melioribus: Philippus reſpondit: Apparet id quidem etiam cæco: iocatus in valetudinem oculorum Phaniæ.

Sex. Clodius rhetor è Sicilia, Latinæ & Græcæ eloquentiæ profeſſor, malè oculatus fuiſſe dicitur, familiaris & præceptor M. Antonij, Triumuiri. *Cicer. in Phil. & Suet.*

Horatius

Horatius Flaccus variis in locis lippum ſe fuiſſe docet, vt
A *Satyra 5.*

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus.
Illinere ——

Item.

Luſum it Mecænas, dormitum ego, Virgiliúſque:
Namque pila lippis inimicum & ludere crudis.

Auguſtus Cæſar cùm inter Virgilium Maronem, qui vbique ſuſpirabundus obſeruatus eſt, & Horatium, conſediſſet, rogatus à quodam amicorum, quidnam ageret? Sedeo, inquit, inter ſuſpiria & lacrymas. *Sabellicus.*

Sub Hunerico Vandalorum rege orthodoxis Chriſtianorum Epiſcopis miraculis clareſcentibus, Cyrola Arianorum Epiſcopus cacozelia motus, Hominem conduxit, qui innatam ſe prætereunte cæcitatem ſimulans, opem eius imploraret in hanc ſententiam: Quæſo te beatiſſime Cyrola, religionis noſtræ antiſtes, vt edas exemplum gloriæ ac virtutis tuæ, meóſque adaperias oculos. Accedit ad eum Cyrola, hæreticus, & admotis manibus ad oculos cæcum ſe mentientis: Secundum fidem, inquit, noſtram, qua rectè in Deum credimus,
B aperiantur oculi tui. Ad quæ verba dolor tantus oculos illius inuaſit, vt digitis vi comprimere eos, ne creparent, cogeretur. *Gregorius Turonen. lib. 2. cap. 3.* Ergo tandem detecta fraude Cyrolæ, precibus orthodoxorum dolore liberatus eſt.

De Potore quodam, *idem Epigram. lib. 6.*

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luſcus Phryx erat, alteroque lippus
Huic dixit medicus, Bibas caueto
Vinum: ſi biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo: Valebis, inquit,
Miſceri ſibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Curatio.

Æſculapij fanum Naupacti à fundamentis olim erexit vir priuatus Phalyſius. Ei aliquando grauiter ex oculis, & ferè vſque ad cæcitatem laboráti, qui Epidauri colitur Deus, Anyten miſit, nobilem verſibus faciendis fœminam, cum tabulis
C obſignatis. Eas per viſum in quiete mulier ſibi accipere viſa fuerat: ſed vero euentu res eſt comprobata: tenuit enim manibus iam vigilans obſignatas tabulas. Naupactum igitur cùm appuliſſet, iubet Phalyſium amoto ſigno literas inſpicere. Ille primò putare literas à ſe aſpici non poſſe, qui oculis captus eſſet. In ſpem deinde erectus, ſalutare ſibi fortaſſe aliquid ab Æſculapio apportari, tabulis reſignatis, in ceras aſpexit, & ſimul ſe oculorum calamitate leuatum ſenſit. Et Anytæ quidem, quæ ei in illis tabulis ſcripta fuerat, pecuniam expendit, bis mille numûm aureorum. *Pauſ. in Phocicis.*

Ex oculis Panſon quidam laborabat: Adſtitit illi per noctem Æſculapius iuſſitque apti pinguedine aceto liquefacta inungere oculos. Is cùm rem cum ſuo medico communicaſſet: illi cauſas afferre conatus eſt. Nam acrimonia aceti ſibi tumorem, pinguedine verò paulatim inungi & ali oculos. Hinc prouerb. Æſculapius Panſonem & Irum, & quemuis alium inopem ſanauerit. *Suidas.*

M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis Rom. in metu lippitudinis, priùs quàm ipſe eam nominaret, aliúſve prædiceret, duabus literis Græcis P & A chartam inſcriptam, cir-
D cum ligatam lino, ſubnectebat collo. Mutianus ter conſul, eadem obſeruatione viuentem muſcam in linteolo albo: his remediis carere ipſos lippitudine prædicantes. *Plinius lib. 28. cap. 2.*

Paul. Diac. lib. 2. de geſtis Longob. cap. 9. tradit, Felicem & Fortunatum oculorum dolore vehementi cruciatos, ad altare Martini ſeſe contuliſſe, ibique in oleo lucernæ quæ cineribus Martini erat accenſa, paululum intincto digito oculos illiniſſe: quo facto, viſum recuperarint.

Puero quodam continuas effundente lacrymas, quæ nulla conſolatione vel arte medica curari poterant, D. Bernardus, cùm priùs puer ſuorum peccatorum confeſſionem ediidiſſet, ſolo oſculo morbum ſuſtulit. *Auctor vitæ lib. 1. cap. 12.*

De ſe Auenzoar Albumaron medicus ſcribit: quod oculo laborans, cui remedium non inueniebat, per quietem viſus eſt ſibi medicum, non multò ante mortuum tanquam viuentem ſe alloqui, & ab eo remedia audiuiſſe, quibus liberaretur. Quæ ſecutus, liberatus eſt. *Fulg. lib. 1. cap. 5.*

L. B. Theatr. vitæ hum. Tom. V.

Ad Mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquam-
E diu laborantem, caſu nebulonem diuertiſſe narrant, qui ſanationem oculorum certiſſimam pollicitus, ſuſpenſa in ipſius collo ſchedula, tam cauit ſtrictè, ne ea auferretur, aut aperiretur, aut legeretur, vt nihil hinc prorſus expectandum iuuamenti aſſeruerit, ſi aliquo hic modo delinqueretur. Mulier in multam erecta ſpem confidens, à lachrymis ſe quoque continuit, quibus antea oculorum accreſcebat malum: atque hac ratione paulatim conualuit. Demùm ob adeptam ſanitatem ſchedula negligenter habita decidit: eiuſque, cui hactenus vnicè fidebat, animaduerſa dein iactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudeſcit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reſeratæ & lectæ, inſcripta Germanico idiomate hæc aiebat fuiſſe verba: Diabolus eruat tibi oculos, & foramina merda ſua repleat. *Vierus lib. 4. cap. 15. de Præſtigiis dæm.*

Petrus Ramus Veromanduus Lutetiæ literis operam dans, ex immodicis vigiliis in ophthalmiam incidit. Iacobus Syluius, ſummus alioqui medicus, ex Hippocratis aphoriſmo, Oculorum dolores meri potio ſoluit, vino generoſiſſimo vti
F hominem iuſſit. Cuius hauſtu ita creuit malum, vt vix tandem multis remediis extingui potuerit.

STRABI.

Therſites omnium Græcorum, qui ad Troiam nauigauerant, deformoſiſſimus, altero oculo ſtrabo fuiſſe dicitur. *Homer. lib. 2. Iliades.*

Menander Athenienſis, Diopithis & Hegeſiſtrates F. celebris apud omnes nouæ Comœdiæ poëta, ſtrabis quidem oculis, ſed acuto ingenio fuit. *Suidas.*

Roſcius Gallus obliquis oculis depingitur à *Cicerone Oratore.*

* OCVLORVM PERFECTIO.

Vtputa

Qui oculos claros habuerint? perſpicaces.

Ferunt Auguſtum Cæſarem corpore toto, ſed oculis magis pulchrum fuiſſe, quorum aciem clariſſimorum ſiderum modo vibrans libenter accipiebat cedi ab intuentibus, tanquam
G ſoliis radiis, aſpectu ſolo, à cuius facie cum quidam ſe auerteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, reſpondit? Quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum.

Quod etiam obſeruauit *Ioannes Langius*, Medicus ille præſtantiſſimus, Nullum, inquit, reperitur in humani corporis fabrica ſenſus organum, quod tanta ſpirituum copia ſcateat, & ſpiritus fulgor emicet, vt de oculis Papilli vapor.

Quin, & Auguſtus Cæſar tam lucidos fertur habuiſſe oculos vt in quos paulò attentius oculos intuitu defixiſſet, hos tanquam ad ſolis fulgorem oculis conniuere cogeret.

Suetonius quoque eſt auctor, Tiberium Cæſarem experrectum, in tenebris, vt feles, vidiſſe. Nam & Gellius ſcribit, in vltima terra, cui Albani nomen eſt, incolas in pueritia caneſcere, & noctu acutius quam interdiu cernere, fulgore ſcilicet teneram viſus aciem obtundente.

Præterea mirum eſt, & vix fidem meretur, quod hiſtorici de quodam Strabone ſcribunt. Eum enim ferunt tanta viſus acie fuiſſe, vt centum triginta quinque millia paſſuum in-
H terualla conſpexerit, nimirum eum ſolitum Punico bello à Lilybæo Siciliæ promontorio exeuntem claſſem ex Carthaginis portu, in éaque ſingulas naues numerare, ſicut teſtatur *Cicer. Plinius, Strabo, Valerius. & alij.*

Nec minus mirum eſt ſuperioribus annis quendam Hiſpanum Iopem in Gadibus fuiſſe, qui ex edito monte, quem vocant Calpen per fretum illud oppoſitum acie oculorum penetrate, ex Europa in Africæ litus (cuius traiectus, teſte Clenardo, mari tranquillo ſpatio trium aut quatuor horarum eſt) ea quæ ibi vel in portu, vel in terra proxima agerentur, indicare potuerit, eiuſque ſpeculatoris induſtria, Gaditani ſæpius inſidias pyratarum vitauerint, ſicut quidam nobilitate & dignitate præſtans vir, qui ibi id coram ab eo audiuit, & inter alia eum ſupercilia præter morem longioribus pilis habuiſſe recenſuit. Rara hæc ſane, & ſi naturalia, & non accedentibus magicis artibus, memorabilia & mira ſunt.

* BRVTA OCVLIS PERSPICACIBVS PRÆDITA

A Non ſolum autem hominibus hæc facultas videndi (in quibuſdam acrior, in quibuſdam minor) ſed etiam Brutis animalibus, vt aquilis, vulturibus, lernibus, lyncibus, lupis, canibus, aliiſque interdum igneis lucentibus & ſcintillantibus oculis naturaliter data & conceſſa eſt, ſicut multæ hiſtoriæ, & ipſa quoque experientia id teſtatur.

Sed quale eſt, obſecro, illud monſtrum, igneis oculis, in mari Islandico de quo ita ſcribit *Dumarus Bleſhenius*, tanquam teſtis αὐτόπτης. Habet quoque mare Iſlandicum Monſtrum, cuius nomen incognitum eſt, Balenæ ſpeciem indicant primo intuitu, cum caput ex mari oſtendit, homines ita perterret, vt ferè exanimati decidant, caput quadratum habet oculos flammeos, circumcirca longis cornibus munitum, corpus nigrum & atris pennis obſitum eſt, ſi quando noctu conſpicitur, oculi igniti ſunt, vt totum caput, quo è mari exerit, illuſtret, horribilius nihil aut pingi aut comminiſci poteſt.

Olaus Magnus huius monſtri meminit, dicitque duodecim cubitos eſſe longum. Eiuſmodi monſtrum Scapham piſcatoriam mordicus tunc temporis continuerat ſuis dentibus, in B qua tres fuerant piſcatores: ita vt illi ſubmergerentur, vnus qui funiculum, quo hamum & piſces ducere ſolebat, manu prehenſum retinuit, tabulæque quæ in mari natabat adhærebat: ita ille ex imo in aſſerem reluctatus eſt, ſeruatúſque enatauit meque præſente regió præfecto hæc narrauit, addens, ſe diuinitus ſeruatum, vt liberis alioquin perituris victum quæreret, cum exteri duo, mariti quidem, ſed ſine liberis fuiſſent. Hucvſque *Bleſhenius*.

* OCVLI LIBIDINEM EXCITANT. ET AD EAM MOVENT.

Poëtæ dum amores ſuos decantant, cauſam eorum in oculos ſolent coniice. Sic *apud Propert.*

Cynthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis,
Contactum nullis ante cupidinibus.

Et idem.

Si neſcis, oculi ſunt in amore duces.

Refert *Guazzus de ciuili conuerſ. lib.*4. artificem quendam Venerem dormientem effinxiſſe, cum hac inſcriptione.

C *Caue viator, excites ſomno Deam.*
Sua adaperiens, tua namque claudet lumina,

& addit. Nigris oculis ineſſe vim maiorem ad amoris incendium atque Italos maximè illos laudari, ac tales fuiſſe Veneri.

Apud Vltramontanos tamen cæruleos primas tenere quales Homerus Palladis fuiſſe ſcribit, quæ διὰ γλαυκώπις ἀθήνη familiari Epitheto dicitur.

OCVLORVM CVSTODIA. ET QVANTVM INCVSTODITI NOCEANT.

Ob ea quæ præcedenti titulo dicta ſunt, toties de oculo nequam abiiciendo & cauendo, diuinæ paginæ nos hortantur. Orat Dauid auerti oculos ſuos ne videant vanitatem: & conqueritur *Hierem. Thren.*3.

Oculus meus deprædatus eſt animam meam. Idem ille *c.*9. Aſcendit mors per feneſtras. Salomon vero ſuadet, vt oculi noſtri recta videant, & palpebræ noſtræ præcedant greſſus noſtros, id eſt, non diuagentur in omnem partem. *Prouerb. cap.*4.

D Quantum autem oculorum cuſtodia ſit neceſſaria ad euitandum peccatum, docet nos exemplo ſuo Eua. Quæ antequam fructum vetitum concupiſceret, videbat lignum quod eſſet pulchrum. *Geneſ.*3. & tulit de illo, & comedit.

Pulchritudo viſa mulierum fuit occaſio multorum malorum, videntes Filij filias hominum quod eſſent pulchræ, *&c. Gen.*6.

Ex eo quòd Cham filius Noë vidit verenda patris, & ipſum nudatum eſſe, fratribus nuntiauit, maledictionem patris incurrit. *Gen.*9.

Abraham dixit vxori ſuæ Sarai: Noui quod pulchra ſis mulier, & cum viderint te Ægyptij Interficient me, & te reſeruabunt. *Gen.*12.

Volens videre regionis mulieres Dyna; ipſa corrupta fuit. *Gen.*34.

Iudas vidit Thamar in biuio, & cum ea peccauit. *Gen.*38.

Domina cui ſeruiebat Ioſeph, oculos in eum iniecit. *Geneſ.*39.

Dixit Dominus ad Moyſem: Conteſtare Populum, ne forte velint tranſcendere terminos ad videndum Dominum &c. E *Exod.*19.

Vidit Dauid de ſolario ſuo mulierem lauantem ſe ex aduerſo, & tulit eam, & poſt virum illius doloſè fecit occidi. 2. *Reg.*11.

Cùm intraſſet Iudith ante faciem Holofernis; ſtatim captus eſt ille in oculis ſuis. Vnde dicitur eiuſdem *cap.*16. Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius. *Iud.*10. *&* 16.

Videbant duo Senes Suſannam quotidie ingredientem & deambulantem, & exarſerunt in concupiſcentiam eius. *Daniel.*13.

Quia filia Herodiadis ſaltando placuit Herodi, ipſe eſt ſtultè promiſit, quod crudeliter impleuit. *Matt.*14. *Marc.*6.

Etiam Sathanas Chriſto oſtendit omnia regna mundi, vt eadem videndo ad illorum appetitum inflammaretur, & ipſe deſiderij ſui compos redderetur. *Matt. cap.*4.

EXEMPLA HISTORICA, ET APOPHTHEGMATA.

F Cum Alipius Romæ eſſet, vt ius diſceret, ibi gladiatorij ſpectaculi hiatu incredibili & incredibiliter abreptus eſt: cùm enim auerſaretur & deteſtaretur talia, quidam eius amici & condiſcipuli, cùm fortè de prandio redeuntibus obuius eſſet, recuſantem vehementer, & reſiſtentem, familiari violentia duxerunt in amphitheatrum, crudelium, & funeſtorum ludorum diebus, hæc dicentem: Si corpus meum in illum locum trahitis, & ibi conſtituitis, nunquid & animum, & oculos meos in illa ſpectacula poteſtis intendere? Adero itaque abſens, ac ſic & vos & illa ſuperabo. Quibus auditis, illi nihilo ſegnius eum adduxerunt ſecum, id ipſum fortè explorare cupientes, vtrum poſſet efficere. Quò vbi ventum eſt, & ſedibus quibus potuerunt locati ſunt, feruebant omnia immaniſſimis voluptatibus. Ille clauſis foribus, interdixit animo, ne in tanta mala procederet, atque vtinam & aures obturauiſſet. Nam quodam pugnæ caſu, cùm clamor ingens totius populi vehementer eum pulſaſſet; curioſitate victus, & quaſi paratus quidquid illud eſſet, etiam viſum contemnere & vincere, aperuit oculos, & percuſſus eſt grauiore vulnere in anima, quam G ille in corpore, quem cernere concupiuit, cecidítque miſerabiliùs quàm ille, quo cadente factus eſt clamor, qui per eius aures intrauit, & reſerauit eius lumina, vt eſſet qua feriretur & deiiceretur audax adhuc potiùs quàm fortis animus, & eo infirmior, quo de ſe præſumpſerat, qui debuit de te: vt enim vidit illum ſanguinem, immanitatem ſimul ebibit, & non ſe auertit, ſed fixit aſpectum, & hauriebat furias, & neſciebat, & delectabatur ſcelere certaminis, & cruenta voluptate inebriabatur: Et non erat ille qui venerat, ſed vnus de turba, ad quam venerat, & verus eorum ſocius, à quibus adductus erat. Quid plura? Spectauit, exclamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam, qua ſtimularetur redire, non tantùm cùm illis à quibus priùs abſtractus eſt, ſed etiam præ illis & alios trahens. Et inde tamen manu validiſſima & miſericordiſſima eruiſti eum tu, & docuiſti non ſui habere, ſed tui fiduciam, ſed longè poſteà *D. Aug. lib.*6. *Confeſſ. cap.*8.

D. Antonius Eremita, cùm natus annos triginta quinque in deſertum abire contenderet, non ceſſauit infatigabilis aduerſarius eius propoſitum impedire; nam in eius itinere argenteum diſcum proiecit. Quo viſo, Antonius callidi artificis H agnouit aſtutiam, ſtanſque intrepidus, & diſcum toruis intuens oculis, doli auctorem in phantaſmate obiurgabat argenti, talia ſecum reputans: Vnde hic in deſerto diſcus? auium hoc iter eſt; nulla ſunt veſtigia commeantium; lapſus de ſarcina, præ magnitudine latere non potuit: ſed & qui perdiderat reuerſus, ob ſolitudinem locorum inueniſſet, quod ruerat. Hoc artificium, diabole, tuum eſt; non impedies voluntatem meam; argentum tuum tecum ſit in perditionem. Hæc illo dicente, diſcus, vt fumus à facie eius euanuit. Dehinc non vt ante in phantaſmate, ſed ingentem auri maſſam in itinere conſpexit. Verùm hanc verum diabolus ſimulauerit, an ad Antonium comprobandum, quia nec veris opibus ineſcaretur, virtus cœleſtis oſtenderit, ignoratur; hoc tamen agnouimus, quia quod viſum eſt, aurum fuit. At ille magnitudinem admiratus radiantis metalli, rapido curſu, quaſi quoddam vitaret incendium, ad montem vſque perrexit. *D. Athan. in vita eius.*

Magnus ille Euſebius, cùm ſemel ab auditione lectionis

Euangelicæ aſpectu quorumdam agricolarum diſtraheretur, qui in ſubiecto campo terram excolebant, ita ſeipſum punîuit, vt per quadraginta annos, & eo ampliùs, quibus poſtea vixit, nec agrum aſpiceret, nec in cœlum & aſtra oculos attolleret; ſed ſemper, iniecto in collum collari ferreo, inclinatus incederet. Interrogatus autem, quam ob cauſam ſe tam ſeueriter ob modicum defectulum caſtigaret, reſpondit dignam ſanctiſſimo viro ſententiam: Ne, dixit, aduerſarius de rebus magnis bellum gerat, conor illum ad hæc parua traducere. *Theodoret. in hiſt. SS. Pat. cap. 4.*

Oculis rectè vtendum eſſe allato hoc ænigmate D. Franciſcus ſedulò ſuis Fratribus inculcabat: Rex quidam præpotens, ſed pius, ſucceſſiuè duos ad Reginam legauit nuncios; quorum prior reuerſus, & verbis tantùm propoſitis verba reddidit, & de Reginæ perſona planè retulit nihil: ſiquidem oculos cautè tenuerat, ne in Reginæ faciem proſilirent. Redit alter, & poſt pauca, quæ ad legationem pertinebant; Verè, inquit, Domine Rex, vidi pulcherrimam mulierem, felicem te reputo, cui illa coniunx obtigerit. Serue nequam, inquit Rex, verè impudicitiam tuam prodis: quid ſuper eſt, niſi vt concludam, te proſpectam impudicis oculis opprimere animo cogitaſſe? Priori verò nuncio aſcito; Quid, ait, de Reginæ tibi perſona videtur? Optimè, reſpondit; Nam & patienter me audiuit, & ſapienter reſpondit. Sed quid de forma & pulchritudine eius cenſes? Tuum id eſto, ait, Rex, & videre & indicare, mei muneris fuit, verba eius audire ac referre. Tum Rex, de vtroque ferens ſententiam, illum palatio expulit; hunc verò à cubiculis conſtituit: Ne, inquit, ille thalamum meum polluat; tu verò illum conſtituas. Quibus Franciſcus ſubiiciebat: Quis non deberet vereri, in Chriſti ſponſam profanos oculos coniicere. *Ex Chron. Fr. Minorum Gallicè lib. 1. cap. 34.*

Carolus V. Imper. vxorem adhuc habens, ſæpè clauſit ipſemet feneſtram, ne inſpiceret formoſiores fœminas, cùm eas ex feneſtra eminus aduentantes, aut prætereuntes fortè conſpexiſſet, aut prætereituras inaudiſſet. *Guil. Zenocar. lib. 5. de vita Caroli V.*

In hiſtoriis Fr. Minorum D. Franciſci narratur, quendam puriſſimæ vitæ Fratrem, nomine Rutgerum, diligentiſſimum oculorum ſuorum cuſtodem fuiſſe, ſic vt nunquam in fœminas, etiam cognatas, quas alloqui neceſſe habebat, eos coniecerit. Vnde Pater ſpiritualis, qui perſpectam eius conſcientiam habebat, eum aliquando percunctatus eſt, quid cauſæ eſſet, cur, cum tanto puritatis dono præditus eſſet, tamen vultum auerteret à conſpectu mulierum honeſtarum: Et reſpondit homo ſanctus, & à Deo illuſtratus: Pater, inquit, quando homo facit quod in ſe eſt, & occaſiones peccandi fugit, tum viciſſim Deus facit quod in ſe eſt, & hominem tuetur ac cuſtodit: At quando homo ſe temerè coniicit in diſcrimen, tum etiam iuſte à Deo deſeritur; ac ita fit, vt faciſſè ob naturæ corruptionem in peccatum aliquod graue dilabatur. *Ex lib. 1. Conformitatum S. Franciſci p. 2.*

De hac re exemplum accidit Domino teſte eiuſmodi eius Mulieris, quæ theatrum adiit & inde cum dæmonio rediit. Itaque in exorciſmo cùm oneraretur immundus ſpiritus, quod auſus eſſet fidelem aggredi; conſtet & iuſtiſſimè quidem, inquit, feci, in meo eam inueni. Conſtat & alij linteum in ſomnis oſtenſum eius diei nocte, qua tragœdum audierat, cum exprobratione nominato tragœdo, nec vltra quintum diem eam mulierem in ſeculo fuiſſe. Quibus exemplis docemur, eos cum diabolo communicare, & à Domino excidere, qui profana ſpectacula libenter viſunt: nemo enim poteſt duobus dominis ſeruire. *Tertull. lib. de Spectaculis cap. 26. & Vide Locum de Spectaculis.*

Arſenius dum in eremo viueret, à mulieris videndæ aſpectu alienus admodum fuit. Is enim, cùm quædam non obſcuri generis matrona illum videre cupiens, de improuiſo in hoſpitiolum eius ipſi occurriſſet, repente auertit ſe, & muliebrem audaciam verbo & geſtu incuſat. Rogo inquit illa, ne indignè feras aduentum meum, quæ ſincera mente & pio affectu huc veni. Aut ſi eo quidquam offenſus es veniam da, ac pro me Deum, cui ſoli ſeruis, deprecare. Precabor Deum, reſpondit, & quidem multum, ne tui vnquam meminerim. *D. Aurultius Tom. 3. Catech. hiſtorici Tit. 44. De quinque Senſib.*

Quidam vir narrauit nobis cùm in Alexandria eſſemus, tale quiddam: Sanctimonialis, inquit, quædam ſedebat in domo ſua, vitam ſolitariam ducens; ſalutiſque ſuæ valde ſollicita ieiuniis ac vigiliis vacabat iugiter, multaſq; faciebat eleemoſynas. Sed bonorum omnium ſemper inuidus diabolus tantas in virgine virtutes non ferens, contra illam pulnerem excitauit. Immiſit enim adoleſcenti cuidam turpem de illa, diabolicamque cupidinem. Manebat autem extra limen eius adoleſcens. Cum ergo virgo illa domo ſua vellet egredi atque ad Eccleſiam orationis gratia occurrere, ingerebat ſe illius oculis improbus & impurus adoleſcens, nec illam egredi ſinebat, amatoria quædam verba procacibus nutibus illi inſuſurrans, adeò vt iam præ nimia moleſtia adoleſcentis cogeretur virgo domo ſua nuſquam progredi. Die igitur quadam miſit ancillam ſuam virgo ad illum, vt ei diceret: Veni, vocat te domina mea. Abiit ergo ad illam gaudens, & ſtuprum committere geſtiens: Sanctimonialis ſedebat in cubili ſuo. Ingreſſo igitur adoleſcenti: Sede; cumque ſediſſet, Dic, oro te, frater, inquit illa, cur ita mihi moleſtus es, nec permittis me domo mea egredi? Reſpondit adoleſcens; Verè, domina, te multum amo, & quando te inſpicio, totus in tui concupiſcentiam inflammor. Quæ ait ad illum: Quidnam in me pulchrum vidiſti, quia ſic amas me? Ait adoleſcens: Oculos tuos: ipſi enim ſeduxerunt me. Virgo verò vt audiuit, quia oculi eius illum ſeduxiſſent, ſumpto gladio mox oculos eruit. Hoc autem cum vidiſſet adoleſcens, eruiſſe ſcilicet ſibi virginem oculos, compunctus corde abiit in Scitim, ibique ſæculo renuncians, effectus eſt probatiſſimus monachus. *Sophron. Epiſc. Hieroſolym. Prati ſpirit. cap. 60.*

Valentis Imp. temporibus, cùm D. Antonius eremita propter Arianos è ſolitudine Alexandriam deſcendiſſet, Didymo, viro admirabili, & facundo, ſed oculis capto, fertur eſſe congreſſus, & cognita illius prudentia ad ipſum dixiſſe: Nihil, ô Didyme, turbet te corporalium oculorum iactura. Talibus enim deſtitutus es oculis, quibus & muſcæ, & culices videre poſſunt; ſed lætare, quòd oculos habens, quibus & Angeli vident, & Deus conſideratur, ac lux illius apprehenditur. *Socr. lib. 4. hiſt. Eccl. cap. 25.*

Cæterum oculorum fidam & accuratam etiam Cuſtodiam commendamus Hugonis Gratianopolitani Antiſtitis exemplo: qui adeò fidelis huius membri cuſtos, vt cùm R. P. Guidonis mater eum ſalutatum veniſſet, & poſt eius ab eo receſſum quæreret Guido, Nunquid mea mater ſenio debilitata eſt & fracta? paululum ſecum præmeditatus; Neſcio, inquiebat planè cuius ætatis ſit, neque enim faciem eius intuitus ſum. Sciebat vir pius, quòd ſi oculus ſimplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Lucerna namque corporis tui eſt oculus tuus. *Ex Guidone in vita eius Beyerl. in apopht. Chriſtian.*

Vt autem ad S. Ephrem deueniamus: ingreſſurus Edeſſam opidum, Deum orabat, vt primo occurſu in talem hominem incideret, quem & doctrina ſua reficere poſſet, & ad meliorem vitæ normam iter præbere. Ecce cogitabundo, vt portas ingreditur, obuia fit mulier, notoria illius loci peccatrix: quam intuens vir ſanctus, conſtitit fixis in eam oculis, ſed hæc viciſſim attentiùs in eum intuetur. Ille verò conatus eam pudore ſuffundere; Quid, inquit, non erubeſcis mulier tam acutum nos intuens? E contra hæc; Me, ait, conuenit te ſic adſpicere: nam de tuo latere ſumpta ſum. Te verò terram, non me adſpicere fas eſt: nam tu primùm ex ea formatus & ſumptus, quod ſtratagema verſu redditum hic adiungo:

Aſpexit iuuenem formoſa puella modeſtum,
Illius in vultu lumina fixa tenens.
Hic ait, In terram potiùs tu deiice ocellos,
Non oculos habeat caſta puella vagos.
Imò, ait hæc magis in terram tu lumina figas
Ex terra primùm nam tua facta caro eſt.
Noſtri principium fuit ortus coſta virilis,
Hanc quæro vt iungi me velit ipſa ſibi.
Ex Sur. in Vita Tom. 1. Idem. ibid.

Nec aſpernandum hoc loco, quod apud *Guil. Baldeſanum l. 3. de Stimulis virtutum Adoleſcentiæ*, legiſſe me pridem memini. Accidit, inquit ille, nuper Viro illuſtri, quòd adſtaret alteri non inferioris dignitatis in templo: cumque ingreſſa eſſet adoleſcentula, genere & forma nobilis, oculos (vt hoc æuo plerique faciunt) illicò in eius adſpectum reflexit: quod cùm alteri illi diſplicuiſſe animaduerteret, eius ſeueritatem comprimere auſus illo Pſalmi verſu; Delectaſti me Domine in factura tua, ſed ille ex tempore, ſuauiter ſanè, Perge, ait, & vide quæ eodem in Pſalmo ſequantur, & inuenies: Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc. Attonitus ille inopinato reſponſo, obmutuit. *Beyerl. ſuprà.*

EXEMPLA QVÆDAM ETHNICORVM EIVSD. CVM SVPERIOR. ARGVMENTI.

A Laudatiſſima eſt ſententia: Vxorem ei qui non habet, auribus, non oculis, quærendam: nec de motibus & virtute eius noſtrum aſpectum, ſed famam indicare debere. Quare grauiter accuſatur Sylla, quod in Valeria vxore ducenda oculos in conſilium adhibuerit.

Apuleius & Hermes Platonis diſcipuli oculos ſibi eruiſſe dicitur, ne illorum vſu à ſtudio virtutis auocarentur.

Iſæus Aſſyrius Sophiſta dum à quodam, qui decentis formæ mulierem ei exhibebat, interrogaretur num formoſa videretur? reſpondit; Deſij laborare ab oculis, non aſpexerat, ne amori illicito pararet aditum.

Alexandri Macedonis præclarum & imitatione dignum factum eſt. Habebat Darij filias in cuſtodia, eaſque non niſi defixis in humum oculis ſalutabat, & ad familiare dixit, Non committendum, vt qui viros vici, à fœminis vincar. Laudat eius pudicitiam *Plutarchus*. Reliquis, inquit, tanto fuit ſuperior pudicitia, quantum fortitudine Perſis: nullam enim inuitam

B vidit, & quas vidit, magis præteriit, quam non viſas: vt cum alias fuerit humaniſſimus, aduerſus pulchritudinem formæ duntaxat ſuperbè ſe geſſerit, atque hoc exemplo oculorum curioſitatem comprimere conatur idem *Plutarchus*. Alexander inquiens, Darij vxorem, quæ formoſiſſima erat, in ſuum noluit venire conſpectum: non lecticis mulierem oculis ſubiicientes, & eos à feneſtris ſuſpendentes, nihil peccare nobis videntur: adeo lubricam & ad omnia fluentem curioſitatem facientes?

*DE PICTVRIS INHONESTIS NONNVLLA.

Sane nihil pernicioſiùs oculorum caſtitati & integritati obuenire poteſt, quam indecentium & impudicarum picturarum & imaginum obiecta, penetrant enim per fornices illos ad animam, & eam deprædantur. Vnde Propertius obſcenarum picturarum adſpectum damnauit, quod intuentium oculos corrumperet. Hinc illa eius ſapienter dicta, vtinam æquè prudenter omnia! *lib.* 2. *Eleg.* 6.

C *Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,*
Et poſuit caſta turpia viſa domo:
Ille puellarum ingenuos corrupit ocellos.
Nequitiaque ſuæ noluit eſſe rudes.

Plura in deteſtationem impudicarum picturarum legantur apud *Clementem Alexandrinum orat. ad Gentes.*

☞ *Pleraque ad hunc Locum ex Loco de Viſu & Viſione lib. vlt. huius Operis.*

Odium.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

ODium, Græcè μῖσ☉, & μισητὸς, odioſus: & μισῶ, odio, dicitur, Hebr. *Seneach*, à verbo *Sane*, odit, odio habuit, hoſtiliter infeſtauit, hoſtis fuit. Cognationem habet cum nomine *Aſon*, id eſt, nocumentum; quos enim odimus, illis quoque nocere ſtudemus. Hinc ſi *Num* tranſit in μ Græcum fit per conuerſionem radicis μισῶ odi μῖσ☉ odium. Eſt autem

D odium, ira inueterata, *ſecund. Aug. Cic. lib. 4. Tuſcul. q.*

Odium eſt vetus ira, ex pluribus cauſis collecta, diuturno tempore perſeuerans. *ſecund. Aug. lib. Diffin.*

Odium eſt diſſonnatia appetitus animalis, vel appetitus rationalis ad apprehenſum vt diſconueniens, ſicut amor eſt conſonantia eius ad conueniens, *ſecundum B. Thom.* 1. *Sec. quæſt.* 29. *art.* 1. 2.

Odium differt ab Inuidia, quod odium in brutorum, etiam natura comperitur, vt eſt inter egithum & acanthidem, quorum nec cruor quidem cum interfecti fuerint commiſceri pateſt: quod ſi forte miſcueris, rurſus fluit & ſeparatur. Inuidia vero humanum genus non excedit, *ſecund. Plut. in lib. de differentiis odij & inuidiæ.*

Odium item differt ab Inuidia, quia nemini iuſte inuidemus, odio verò iuſte quam plures habentur, ſicuti qui neque malorum conſuetudinem fugiunt. Multi odio ſe habent, nemo ſibi inuidet.

*DIVISIO, ET ORIGO.

D. Thomas tractans de vitiis oppoſitis charitati, dicit: quod ſicut duplex eſt amor, amicitiæ & concupiſcentiæ; ita etiam duplex eſſe odium, aliud inimicitiæ, aliud abominationis. E Odium inimicitiæ eſt, quo eius quem odimus malum diligimus. Odium abominationis eſt quo eius quem diligimus, malum odimus. Poſterius autem priore deterius eſt, quia peius reputatur odiſſe perſona, quæ ſecundum ſe odibilis eſſe non poteſt; quam malum eius.

Oritur autem odium ex Inuidia, nam ſicut delectabile allicit ad amorem, ita triſtitia de bono proximi, facit vt nobis bonum illud ſit odioſum.

*ODIVM RESPECTV DEI.

Quale habent IMPII.

Quamuis Deus, ſi ſecundùm eſſentiam ſpectetur, odio haberi nequeat, aut ſecundum illos effectus qui nè prauæ quidem voluntati poſſunt eſſe contrarij, vt ſunt, eſſe, viuere, intelligere: poſſunt tamen Impij Deum odiſſe vt eſt auctor effectuum, qui prauæ eorum voluntati diſplicent, puta iuſtæ pœnæ, & coërtionis. Vnde Deum odio habent mali, non quod in Deo ſit aliquid odibile, ſed quod in ipſis ſit defectus talis, qui bonum Deum impellat ad puniendum. Vnde ſcriptum legimus de impio. Tu verò odiſti diſciplinam. *Pſalm.* 49. &c, Oderunt & me, & patrem meum. *Ioan.* 15. videatur *Auguſt. lib.* 10. *Confeſſ. cap.* 23. F

*DAMNATI IN INFERNO.

Etiam damnati apud Inferos Dei nomen blaſphemant, eumque ita oderunt propter tormenta quæ iuſtè illis inferuntur, vt etiam male illi velint tanquam inimico.

Concipiunt enim odium inimicitiæ aduerſus plagas ſibi illatas, earumque auctorem, veluti in vita odium abominationis conceperant aduerſus æquiſſimas illius leges.

*GRAVITAS.

Odium Dei maximum peccatum affirmat *S. Thomas*, opponitur enim charitati, quæ præſtantiſſima virtutum eſt, cuius rationem formalem & ſubſtantiam illud euertit. Qui enim Deum odit, ait *Malder. comment. in* 2. 2. *q.* 34. *art.* 2. rem ſummè diligendam odit, & excludit omnem erga illum affectum. Ideoque eſt tale, quod nulla circumſtantia poteſt reddi bonum, aut laudabile. Vnde merito damnauit *Sorbonna* articulum qui habebat, Deum poſſe præcipere odium ſui. G

ODIVM VEL REVERA, VEL OPINIONE MALORVM.

ΜΙΣΟΣ.

Huius quædam veluti ſpecies eſt ἔχθρα, Inimicitia, ſicuti Amicitiæ φιλίας. Odimus etiam nos amantes: at inimici ſumus inimicis. Ex loco Inimicitia petantur exempla. Nos hic pauca, vt digitum velusi ad fontem intendamus.

RESPECTV PROXIMI.

AC PRIMVM.

Omnium hominum oſores.

Μισάνθρωποι.

☞ *Conſequitur hunc effectum Solitudinis ſtudium. Ex tit. Monachorum & Eremitarum, non pauca exempla huic loco inſeruient: Neque verò hic conſilium ſolitudinis, quod modò laudabile eſt, modò vituperabile, perpendimus: ſed ſolum conuerſationis humanæ odium, quacunque tandem de cauſa fiat.* H

Garamentes Africæ populi, omnium hominum commercium fugiunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem ſeſe audentes. *Herod. lib.* 4.

Timon Athenienſis non religione, non cœleſtium rerum indagine adductus, ſolus eſſe voluit. ſed prauo quodam affectu, rigoréque naturæ, omni hominum commercio ſibi ipſi interdicto. Is domicilium in agro Attico parauit, vt hominum congreſſum fugeret: vixque vnus Athenienſium Apemantus ab eo admittebatur. Qui cùm ſuper cœnam iocularitet dixiſſet; Nonne ſatis pulchrum hoc conuiuium, Timon: Pulchrum, quidem reſpondit, ſed adhuc Pulchrius futurum, ſi abeſſes, *Sabell. lib.* 7. *cap.* 2.

Myſon Strymonis filius, Cheneus genere, à vico quodam Laconiæ, Apemanti & Timonis moribus fuit hominum oſor, vt qui in ſolitudine ſolus riſerit. Cumque à quodam, qui fortè interuenerat, rogaretur, Cur præſente nemine riſiſſet? At ob hoc ipſum rideo, reſpondit. Hunc tamen Pithia ſapientiorem

tiorem Anacharſide, vel (vt alij) Chilone eſſe aſſeruit. *Laert. in eius vita.*

Cordillo philoſophus Stoicus, Pergamenus tam moroſus fuiſſe dicitur, vt omnium principum ac regum amicitias ſpreuerit. Hunc Cato Vticenſis, qui tribunus militum in Macedoniam miſſus fuerat, precibus exorando in caſtra ſecum duxit, magnam putans ſe adeptum palmam, qui hominem ſeueriſſimum, & ab aliorum moribus alienum, à ſententia dimouiſſet. *Volat. lib. 14. cap. 2. Anthrop.*

M. Antonius Triumuir cum Lepido & Octauio, Actiaca clade fractus, poſteaquam in Ægyptum reuerſus eſt, tædio & pudore præſentium rerum, Timonis vitam ſibi inſtituit, ſolus extra Alexandriam victurus in loco, quem iccirco Timonium vocauit. Sed Cleopatræ illecebræ breui eum ab eiuſmodi vitæ inſtituto reuocarunt. *Sabel. lib. 2. c. 2. ex Plut. in Antonio.*

Tiberius Cæſar multis proſperis confluentibus, integra ætate, ac valetudine proſpera, ſtatuit repentè ſecedere, ſeque è medio quàm longiſſimè amouere. Dubium, vxoriſne Iuliæ tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque vltrà perferre poſſet: an vt vitato aſſiduitatis faſtidio, auctoritatem abſentia tueretur, atque etiam augeret, ſi quando indiguiſſet ſui reſpublica. Quidam exiſtimant, adultis iam Auguſti liberis, loco & quaſi poſſeſſione vſurpati à ſe diu ſecundi gradus, ſponte ceſſiſſe: exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit: ne aut obſtare, aut obtrectare aliquid præſens videretur. Quam cauſam & ipſe, ſed poſtea, reddidit. Tunc autem honorum ſatietatem, ac requiem laborum prætendens, commeatum petiit: neque aut matri ſuppliciter precanti, aut vitrico deſeri ſe etiam in Senatu conquerenti, veniam dedit: quin & pertinacius retinentibus, cibo per quatriduum abſtinuit. Facta tandem abeundi poteſtate, relictis Romæ vxore & filio confeſtim Hoſtiam deſcendit: ne verbo quidem cuiquam proſequentium reddito, paucoſque admodum in digreſſu oſculatus. *Suet.*

Arſenius Theodoſij Imp. filiorum præceptor, in ſolitudinem abierat. Cùm Theophilus Alexandriæ Archiepiſcopus quodam nobili Alexandrino ciue comitatus, ad eum non procul à Canopo habitantem veniſſet, ſermonem cum eis dixit ſe facturum, ſi modò quicquid præciperet, ſeruare vellent: Sponſione autem facta. Præcipio, inquit, vt vbicunque Arſenium morari audieritis, illuc ne accedatis. Alia quoque die cùm ab eodem pontifice per nuncium, vti ſibi adeundi copiam concederet, ſollicitaretur: Si venerit, ait, & quod petis concedam, & loco cedam. Itaque Theophilus mutauit aditionis propoſitum, ne ille longiùs diſcedendo mutaret habitaculi locum. A Marco Abbate interrogatus, Cur tantopere commercia hominum fugeret? Cum Deo & hominibus ſimul ſe omnino eſſe non poſſe, dixit. Vſque adeò vel modica alicuius interpellatione à diuinæ contemplationis dulcedine ſe auocari indignè ferebat. Quamuis enim adhuc in terris eſſet, iure ſuo tamen cùm Apoſtolo dicere poterat: Conuerſatio noſtra in cœlis eſt. *Marul. lib. 1. cap. 9.*

Paſtor presbyter matrem ad ſe venientem, clauſa repulit cella. *Ranisim.*

Paphnutius eremita Bubali cognomẽ meruit, quod perrarò cæteris in ſolitudine fratribus ſui videndi copiam faceret. *Caſſian. cap. 1. tertia collationis.*

Superauit auorum memoria cæteros mortales ſæuitia. Tamberlanes Scytharum rex nullus hominum auidiùs ſitiuit cruorem, ſi vera ſunt, quæ de eo feruntur. Rogatus quandoque, quid tantum ſæuitiæ indulgeret, & quòd nulli eſſet exorabilis, nullis precibus flecteretur? toruo aſpectu, atque excandeſcenti ſimilis, reſpondiſſe dicitur: An tu me hominem putas, & non Dei iram potiùs, ad hominum perniciem in terris agentem? *Sab. lib. 8. cap. 3.*

Peregrinorum quorumuis.

Apud Indos niſi triduo, hoſpitem diuertere non licebat, ne ciues longo vſu diſſimiles mores imbuerent, & in alienas leges rituſque tranſirent. *Alex. lib. 4. cap. 10.*

Seres cœtus & congreſſus fugiunt hominum, ita vt rerum pretia oculis æſtimantes, ſua tradant, aliena non emant: ſcilicet arbitrati, iura ciuium cum peregrinis communicari non oportere. *Idem.*

Inter cæteros feruntur Gamphaſantes in intimis Libyæ oris, adeò hominum commercia fugere, vt nulli ſe peregrino miſceri ſinant. *Idem.*

Carthaginenſes peregrinos, qui in Sardinam aut Herculis columnas adnauigabant, mari demergebant. *Idem.*

In Ægypto apud Buſirim & Cynoſpolim, hoſpites non admittebantur. *Idem.*

Scythæ adeo omnes peregrinos mores deuitarunt, ceu qui inſitam genti illi frugalitatem corrumperent, vt non ob aliam cauſam Anacharſim occiderint, niſi quòd Græco more Cybelis ſacra coleret. *Fulg. lib. 2. cap. 1.*

Epidaurij, cùm Illyricos mores exoſos haberent, nec illorum commercia vitare poſſent: vt ſe à contagione illorum ſeruarent, vnum ſeligebant quotannis ætate grauem, qui ſolus ad illos penetraret, cum quo commercium haberent, quem Poletem dixêre. *Ariſt. 2. Polit.*

Lycurgus non permiſit Spartanos peregrè proficiſci & vagari, ne externos mores adducerent ſecum, vel ritus malè formatos, & diuerſa inſtituta. Sed & aduenas nulla de cauſa vtili irrepentes in vrbem abegit: non vt Thucydides autumat, veritus ne inſtituta ſua effingerent, & aliquem haurirent ad virtutem profectum: quin potius ne doctores alicuius noxæ forent. Quippe externa corpora externos neceſſe eſt aduehant ſermones: nouorum ſermonum noua iudicia ſunt comitantia: ex quibus fieri non poteſt, quin multi affectus ſcaturiant & libidines, à conſtituta rep. velut concentu diſſona. Quò magis prouidendum putauit, ne ciuitas pernicioſis compleretur moribus, quàm ne corpora aliunde immigrarent infecta. *Plut. in Lycurgo.* Hinc Spartani *ξενηλάται* ſunt dicti. *Alex. lib. 4. cap. 10.*

Lacones adoleſcentulum ex eorum numero, qui exercebantur, increpuerunt, quòd viam noſſet, quæ ducit in Pyleam. Adeò ſtudebant ſuos à peregrinationibus ac rerum exoticarum cognitione ſeruare alienos, ne per occaſionem à patriis inſtitutis degenerarent: præſertim cùm Arcadia, cuius eſt Pylea, luxu deliciiſque barbaris eſſet corrupta. *Plut. in Laconicis.*

Gentis certæ.

Maria & Aaron Æthiopiſſæ odio Moyſen fratrem, qui eam duxerat, acerbè reprehenderunt, *Num. 12.*

Ægyptij turpiſſimum ducunt, cum Hæbræis cibum ſumere. Eamque ob cauſam Ioſeph cùm ſuos fratres conuiuio exciperet, ſibi tanquam principi ſeparatim, Ægyptiis conuiuatoribus ſeparatim, ſeparatim quoque fratribus, cibum apponi curauit. *Gen. cap. 43.*

Græcorum odium erga Barbaros etſi naturale videri poteſt, propter linguæ vociſque diuerſitatem (ſimilitudo namque amicitiam parit) tamen interceſſerunt quoque variæ bellorum occaſiones, præſertim ob raptum mulierum: quas *Herod. lib. 1. recitat.*

Scribit *lib. Hiſtor 5. Herod.* lege ſancitum fuiſſe apud Arginos ac Æginetas, ne Atticum quidpiam inferretur ad ſacrificia, neque fictile, ſed ex patriis ollulis in poſterum omnes ibi biberent. *Athen. lib. 11. cap. 18.*

M. Cato Cenſorius tanto odio proſequutus eſt Græcos, vt filium Marcum ab eorum literis non quidem inſpiciendis, ſed perdiſcendis auocauerit. *Plut. in Catone, & Plinius l. 21. c. 21.*

M. Cicero, M. Tullij pater, dicebat Italos ſimiles eſſe Syrorum venalium, quorum vt quiſque ſciret optimè Græcè, ita eſſe nequiſſimum. Sentiens, vna cum literis Græcorum mores ad Latinos demigrare. Vnde quòd M. Tullius fuit iniquior Græcæ nationi, propemodum videri poſſit illi fuiſſe hæreditarium. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

Anglis Britannia potitis, quæ Romanis parebat, Britanni cum rege ſuo Cadoualladro in Britanniam Gallicam exilij cauſa profecti, & paulò pòſt in inſulam reuerſi, ad Occidentem ſedes obtinuêre. Quos Angli deinceps propter linguæ & religionis diuerſitatem Vuallos dixêre. Vual enim Germanorum lingua peregrinum ſignificat. Hi Vualli regibus Anglorum in poſterum plurimum negotij exhibuêre, & ſæpe domiti, ſemper tamen rebellauêre, paludum, ſyluarum, & montium præſidiis muniti. *Polydoro teſte.*

Ethodius Eugenij Scotorum regis à Maximo Britannorum legato cæſi germanus, exul, à Danorũ rege ſuſceptus, ex vxore ab Albione ſequuta filium ſuſcepit Erthum. Genuit is poſt patris interitum ex Rocha Rotichi Dani principis filia, Fergusium Scotorum regni reſtitutorem. Is Alaricum Gothorum regem ſecutus, Romanæ expugnationi interfuit, grauiſs. Romani nominis odio, quòd maiores ſuos vniuerſa cum Scotorum gente, aut bello occidiſſent, aut paternis ſedibus pulſos peregrino ſolo exulare coëgiſſent. *H. Boëthius lib. 7.*

Creſcen

A Creſcente noua vrbe Stralesunda à Rege Danorum Valdemaro ædificata in Wandalia, in littore maris oppoſita Rugiæ, multi in eam commigrarunt Saxones, vt & lingua & moribus iam dudum ſit Saxonica: quod idem in Lubica atque RoſtocKio cernimus eueniſſe. Nam etſi ſolum ſit Wandalicum, omne tamen nomen Wandalicum ita habuerunt aduenæ Saxones exoſum, vt non paterentur in ſuis collegiis & ſocietatibus quenquam eſſe, qui non ortus eſſet parentibus Theutonicis, idque ſacramentis extorquebāt ab iis, quos ſuſciperent. Magna gentis iniuria: quæ patrio ſolo exturbata, in ipſis ſuis natiuis ſedibus non ſinitur habitare & viuere: retruſa in mediterranea, vbi propter duriſſimam ſeruitutem multis dilabentibus, & Saxonum ſe populis immiſcentibus, vix pauci ad agrorum culturam, ſub grauiſſimis tributis reſederunt. Titulus autem gentis remanſit apud principes: qui morientes, proxima ſucceſſione illum tranſmiſerunt ad duces Magnopolenſes: quibus hodie paret terra, quæ Wandaliæ nomen retinet. Remanſere principes antiquæ originis in ditionibus ſuis, manſit nobilitas in paternis prædiis & poſſeſſionibus: ruſtica plebs, fugiens durum iugum, deſeruit agros ſuos, & abB ſcondit in externis gentibus originem. Facit hoc contemptus gentis (cuius tamen vetuſta trophæa per totam Europam & Africam erecta leguntur) vt nemo niſi quem lingua prodit, ſe fateatur eſſe Wandalum. *Crantz lib.7.Vand.cap.10.*

Spitigneus II. Bohemiæ princips, à puero ſtatim hominibus Germanis infeſtiſſimus, quamprimùm ad regnum euectus eſt, edictum propoſuit, vt intra triduum Germani omnes è Bohemia pellerentur. Matrem quoque Iutam Othonis III. Imp. F. in Germaniam, ſaluis rebus ſuis reuerti iuſſit. Virgo quædam diuo Georgio in arce Pragenſi conſecrata, nobilibus in Germania parentibus orta, religione ſe tutam exiſtimans, abitionem diſſimulabat. Hic ille atra bile percitus, denunciari protinus virgini iuſſit: Niſi ante noctem cœnobio egrederetur, nihil illi flammeum profuturum. Cauſam odij hinc ferunt ortam. Muro cingendam arcem Bretiſlaus conduxerat, metirique ſe præſente ſpacium illius iuſſerat. Clibanus proximè cœnobium funiculi ductum impediebat. Cui cùm parens parci iuſſiſſet, Spitigneus etiamnum adoleſcentulus, illum vi demolitus eſt, inquiens: Non amplius GermaC na hæc ſanctimonialis toſtas ex hoc clibano edet placentas. Ad quæ illa commota: Videte, inquit Bohemum ſtrenuum: ſolus fornaculam diruit, quam vix tres validiſſimi Germani protriuiſſent, dignus ob hoc factum palmario. Cui cùm Iuditha mater aſtitiſſet, Spitigneus odij fomitem ſemel conceptum pertinaciſſimè fouit. Cæterùm Morauos audiens edictum contra Germanos ægrè ferre, ccc. nobiles officij ſimulatione euocatos in vincula coniecit, armis equiſquis ſpoliatos. *Dubrauius lib.8.*

Cùm Fridericus Bohemorum rex Germanos in aula ſua plurimùm foueret (regnum quippe ope Cæſaris obtinuerat) neque Bohemis, indignè ferentibus non tantùm in aula, verumetiam in curia locum Germanis dari, aures præberet: quamprimum ad comitia diſceſſit Cæſarea, Conradus Znoymæ marchio conſpiratione nobilium principatum inuaſit: quem tamen metu Cæſaris reſtituere coactus eſt. *Dubrauius lib 12.*

Chriſtina Vladiſlai Poloniæ principis vxor, Henrici V. Imp. filia, apud Polonos implacabili odio laborauit, quos D ſic faſtidioſè deſpiciebat, vt ne miniſterio quidem vllo in aula ſua Germanis referta dignos duceret, ſed abigendos eos ab illa curaret, quaſi agreſtes, inconcinnoſque, & haris potiùs ob ſordes, vti dicebat, quàm aulis aptiores. *Ibid.*

Cùm Sigiſmundus Brandenburgenſis marchio, vxoris gratia ad Pannonum regnum perueniſſet, patuit quantas vires inſitum à natura inter Bohemos Pannonioſque odium haberet. Nam cùm Sigiſmundus Stephanum Kontha, Pannonium equitum, atque cum eo alios viginti equites, veluti parum dicto audientes, comprehendi iuſſiſſet, catenisque vincti omnes ad eum deducti eſſent: nullus eorum vnquam regem, ne caput quidē ſubmittens, honore dignatus eſt, neque regem ſuum nominare voluit, maluerùntque non ipſi modo, verùm ipſorum quoque miniſtri prius capite multari, quàm ſententiam mutare. Inter miniſtros autem Chiotza Stephani alumnus, cùm domini mortem grauiter quereretur: & cum, quia adhuc tenera ætate erat, Sigiſmundus, multa promittens, ſolari vellet, offerretque ſe ſuorum numero eum habiturum, is turbato vultu, pleniſque animi indignatione verbis, reſpondit, ſe nunquam ſcrofæ Bohemiæ ſubitorum ſeruitium. Atque in hac animi obſtinatione interemptus eſt. *Fulgoſ.lib.9.cap.3.* E

Philoſophorum

☞ Conſule Tit. Philoſophorum contemptus. Hic ſolius affectus, illis Habitus vitioſi, cui affectus miniſtrat, ratio habetur.

In Hiſtoricis commentariis ſcribit Caryſtius, à Lyſimacho Rege Traciæ exactos toto regno philoſophos Alcæum & Philiſcum Epicureos Romani exigendos cenſuêre. Sectæ eiuſdem complices omnes Meſſenij. At vniuerſim philoſophos Antiochus. *Calius lib.22.cap.21. Antiq. Lect.*

M. Cato Cenſorius philoſophiam in totum, humanitatemque omnem Græcam & literaturam, ex ambitione habuit ludibrio, quippe qui Socratem quoque loquacem diceret & ſeditioſum fuiſſe, atque eniſum quouis modo tyrannidem occupare, inſtitutis euerſis maiorum, rapiendo ciues & impellendo ad contrarias legibus opiniones, Socratis ſcholam deridens, ſeneſcere apud eum dicebat auditores, tanquam apud inferos artibus vſuros & cauſas dicturos. Filium à literis Græcis reuocans, voce vſus eſt quàm pro tanta ætate ferociore: F velut vaticinans & præſagiens, infectos diſciplinis Græcis amiſſuros imperium Romanos. Cæterùm hoc illius vanum apparuit malum omen ipſo tempore, quo ad rerum culmen vrbs euaſit, cùm omni ſe Græcæ eruditioni & inſtitutioni dediſſet. Nec philoſophis Græcis modò erat infeſtus: ſed illos quoque, qui medicinam Romæ exercebant, habebat ſuſpectos: atque audito ſcilicet Hippocratis reſponſo, cùm rex eum mercede oſtenſa multorum talentorum acciret, nunquam daturum ſe operam hoſtibus Græcorum barbaris, commune hoc dicebat medicorum iuſiurandum omnium, monebatque filium, vt declinaret omnes. Sibi ſcriptum commentarium eſſe, cuius præceptis ſe familiam ægrotantem curare, & victus rationem præſcribere: neminem vnquam cibo abſtinere, alere oleribus & carne anatis vel palumbi vel leporis: leuem enim hanc eſſe & ægris conuenientem, niſi quòd illis, qui ea manducauerunt, multa creet inſomnia: hac ſe medicina, & victu valetudinem ſuam tueri, ſuoſque conſeruare firmos. Cæterùm in eo quidem haud videtur iram deorum deuitaſſe, nam vxorem & filium amiſit. Ipſe corporis ſalubri G conſtitutione ac robuſta firmiter compactus in longum durauit. *Plut. in Catone.*

Improborum.

Hippolytus à nutrice Phædræ rogatus, vti ne petitionem nouercæ efferendo, amicos perderet, ſe ſcilicet & illam, ingenue reſpondit:

οὐδεὶς ἄδικος ἐστί μοι φίλος.
Nemo iniuſtus eſt mihi amicus.

Eurip. in Hyppolyto.

Senex pædagogus apud *Eurip. in Ione* ait:

οἴμοι, πανούργους ἄνδρας ὡς ἀεὶ στυγῶ,
οἳ συντιθέντες τἄδικ', εἶτα μηχαναῖς
κοσμοῦσι. φαῦλον χρηστὸν ἀναλαβεῖν φίλον
θέλοιμι μᾶλλον, ἢ κακὸν σοφώτερον.

Hei mihi, verſipelles vt homines ſemper odi, qui componentes iniuſta, deinde fraudes ſuas ornant. Inertem probū accipere amicum cuperem magis, quàm malum ſapientiorem.

Regum, Imperatorum.

Vrbis Rom. parentem Romulum Senatus in ampliſſimo H dignitatis gradu ab eo collocatus in curia lacerauit, nec duxit nefas, ei vitam adimere, qui æternum Romano imperio ſpiritum ingenuerat. Rude nimirum illud, & ferox ſeculum, quod conditoris ſui cruore fœde maculatum, ne ſumma quidem poſteritatis diſſimulare pietas poteſt. *Val lib.5.cap.3.*

Antipatrum Herodis F. propter cædem duorum fratrum clandeſtinis ſuis accuſationibus procuratam, populus omnis Iudæorum tanto proſecutus eſt odio, vt Romā redeunti nec obuiam progreſſus ſit, nec ſalutarit, eiuſque accuſationem de cogitato veneficio contra patrem ſponte ita aggrauarit, vt in vinculis tandem interfectus ſit. *Ioſephus lib.17.cap.6. & 8. Antiq.*

Fuit Caligula imperatoris nomen, cætera tyrannus fuit immanis, cruento exitu dignus, quem demùm ſortitus eſt. Sed nec vnius ſanguis explere potuit odium Ciuium. Cæſonia eius vxor cum filia admodum paruula multitudinis incurſu

trucidata eſt, ne quid ſupereſſet, quod tyranni recordatione ciuitatis oculos violaret. *Sab.lib.8.cap.9.*

Eadem Quiritium Ciuitas omnes Domitiani imagines & titulos e publico ſuſtulit, decreta per illum antiquauit: vt diræ illius tyrannidis verius, quàm principatus, memoria cum ipſo crudeliter interfecto ſepeliretur. *Sab.lib.8.cap.9.*

Contra Maximinum crudeliſſimum variæ conſpirationes ſunt factæ. Magnus primùm vir conſularis, ſoluto ponte, cùm contra Germanos proficiſceretur, imperium arripere conatus eſt. Titus Maurorum Tribunus à militibus Oſroenis inuitus Imp. creatus. Verùm Magnum Maximinus oppreſſit, Titum milites interemerunt. Suſcepta inde Sarmatica expeditione, cùm odium ſuorum quotidie magis veniret, facta defectione Militum in Africa, Gordianus ſenex proconſul octogenarius Imperator à militibus factus eſt vna cum filio, apud oppidum Thyſtrum. Quod mirum in modum Senatum oblectauit, qui ambos Auguſtos acclamârunt, interfectis omnibus Maximi delatoribus atque amicis, vnà cum præfecto vrbis Sabino, appellatiſque hoſtibus Maximino ac filio eius, ac miſſis literis ad ſingulas prouincias & ciuitates, vt communi ſaluti libertatique ſubuenirent publico S. C. & acclamationibus. Sed interim Capellianus, qui Mauris præfuit, contra Gordianum profectus, vt ſibi vſurparet imperium, occiſo iuniore Gordiano, Gordianum ſenem ad eam deſperationem redegit, vt laqueo finiret vitam. Quod tanto mœrore Senatum affecit, vt mox duos iterum Imperatores, Maximum Puppienum & Clodium Balbinum, contra Maximinum deligerent, addito paruulo nepote Gordiani, qui pariter Cæſar eſt dictus. Maximus contra Maximinum profectus, Balbinus Romæ relictus. Maximinus perpetuum in ſe Senatus odium intelligens, Italiam verſus contra Maximum profectus, vehementius deſæuit. Sed cùm in obſidione Aquileiæ exercitus fame laboraret, ducéſque aliquos ſuos trucidaret, in odium exercitus veniens, vnà cum filio dormiens a militibus eſt trucidatus in caſtris: capita haſtis ſuffixa, Aquileienſibus ſunt oſtenſa, & poſtea miſſa Romam. Vnde ingens prouincialium lætitia orta eſt. Romæ viſo Maximini capite, Balbinus hecatomben fecit, iuſſitque per omnes ciuitates pari ſacrificio ſupplicari, Maximini nomen eraſum. Capita Maximinorum in campo Martio inſultante populo, exuſta ſunt, cadauera miſſa in profluentem.

Conſtantinus VI. Imp. qui & conſtans, omnibus ſuis exoſus, Syracuſis à ſuis in balneo eſt occiſus. *Sigebertus in Chronicis.*

Selimo Turcorum tyranno, qui interfecto Soldano Ægypto & Syria potitus erat, Solymannus filius ſucceſſit, bella à Parthis auſpicans, vt illorum etiam imperium ſibi adiungeret: Sed amiſſis plus centum millibus ſuorum, cum octoginta ſolùm equitibus Conſtantinopolim rediit, tanto ex hac clade Turcarum odio ſibi conflato, vt deiiciendum protinus ab imperio tanquam infauſtum maleque ominatum cenſerent. At ille ad preces & promiſſa ominoſa verſus, quòd totam Miſiam, Balgariam, Boſnam, cum ipſo Bellegrado reducturus breui in poteſtatem Turcarum eſſet: gratiam tandem recuperauit. Audita hæc Turcæ promiſſa Budæ fuêre, ſed pauci illis animum intenderunt, nihil de futuro ſolliciti, quaſi vno prælio tota vis Turcæ interiiſſet. *Dubrauius lib.33.*

Ducum, Conſulum.

☞ Conſule Tit. Perfidia militum erga Duces.

Romanæ legiones ob Agrariam legem à patribus impeditam tanto odio in conſules exarsêre, vt in Hetruria Veientes, cùm poſſent, vincere noluerint, M. Fabio coſ. At à Volſcis, in Apij Claudij coſ. odium, ſe etiam turpiter vinci ſunt paſſi. *Sab.lib.1. & 3. Enn.3.*

Tyrannorum.

☞ Conſule Tit. Tyrannicidarum.

Ægyptij Typhonem tyrannum, Oſiridis interfectorem, ab Oro cæſum, ſuggillant in nonnullis feſtis: in quibus homines rufos ludibrio habent, aſinum autem præcipitant, vt Coptitæ: quòd fuerit rufus Typhon, ac colore aſinino. Lycopolitæ item tubis, quòd aſinino clangorem aſſimilem edant, prorſus non vtuntur. Quin etiam boues, qui rufi ſunt, ſacrant, vſque adeò exquiſitè in eo religioſi, vt ſi vel pilum habeat nigrum vel album vnum, non litari arbitrentur eo. Quippe hoſtiam non eſſe diis gratam, imò diuerſum, quæcunque hominum animas ſceleſtorum & improborum in alia transfiguratorum corporu aſſumpſerunt. Idcirco execrabantur in caput victimæ, præciſumque in amnem olim proiiciebant, nunc vendunt peregrinis. Bouem autem, qui immolandus erat, certi ſacerdotes, qui dicti fuerũt ſphragiſtæ, ſignabant. Sigillo inſculptus erat (vt Caſtor eſt auctor) homo genu innixus, qui retrorſum circumactis manibus tenet imminentem iugulo gladium. *Plut. de Iſide.*

Pygmalionis tyranni odio Tyriorum multi ſolum verterunt, ſi poetæ teſtimonium recipitur in hac exemplari relatione. Nam quia & ipſa ſibi nomen hiſtoriæ vendicat, cuſtodes ſit fidei tenaciſſima. *Sab.lib.8.cap.9.*

Callias Phænippi F. (qui fuit pater Hipponici) Athenienſis, cùm alia omnia in Piſiſtratum tyrannum immitiſſimè commentus eſt, tum verò ſolus Athenienſium omnium illius Athenis eiecti, cùm publicè ſub præcone venderentur, bona emere auſus eſt. *Herod. lib.6.*

Alcmæonidæ, Athenienſis familia, tyrannos eximiè oderunt, & Pythiam perſuaſerunt, vt Cleomenem regem Spartanorum ad liberandas Athenas induceret. Id quod & factum eſt, atque Piſiſtrati filij eiectis, Hippias ſcilicet & Hipparchus. *Idem.*

Odit Ariſtides Locrenſis inſigniter tyranni nomen, cuius filiam cùm Dionyſius maior ſibi vxorem depoſceret: Mallem, inquit ille, filiam male perditam videre, quam tyranni matrimonio locatam. Dionyſij vxorem & filias Locrenſes in poteſtatem redactas, ad ſtuprum & libidinem multitudini obiecêre, in tyranni inuidiam: inde ad libidinis ſatietatem vexatas mediis merſerunt fluctibus adhuc viuas. *Sab. lib.8. cap.9.*

Theophraſtus in libris de Regno, ſcribit Themiſtoclem cùm ad Olympia certatum Hiero miſiſſet, & tabernaculum erexiſſet ſplendidè adornatum, pro ſententia apud Græcos dixiſſe, vt tentorium tyranni diriperent, & arcerent a certamine equos eius. *Plut. in Themiſtocle.*

Timoleon Corinthius, Dionyſij principatu euerſo, euertetit & arcem, eo nomine, quia tyrannorum fuiſſet ſedes. Cæterùm in eo maius ſuum erga tyrannos odium teſtatus eſt, quòd & ſepulchra, cæteraque ornamenta diruit. *Sabell. lib.8. cap.9.*

Quantùm tyrannos oderint Romani, ex eo poteſt intelligi, quòd regium nomen ex vrbe ſuſtulêre tyrannidis ſuſpicione: atque ita ſublatum voluit populus, vt de libertate etiam bene meritis, fraudi fuerit ferre Tarquinij nomen. Sp. Melio, & Manlio Capitolino, non nomen, ſed ſuſpecta largitio fuit exitio in eadem ciuitate. Sed quid tyranno feciſſent ij, qui viam quæ ad tyrannidem ducere viſa eſt, ſuis obſeptam ciuibus, atrocibus munire ſuppliciis? *Idem.*

Rauennates Lemigium exarchum ob tyrannicos & fœdos mores, interfecêre, eius vxorem & pellices omnibus proſtituêre. Eadem vltio attigit exarchanos iudices, quibus publicitùs cæſis, omnis eorum familia ludibrio fuit infenſæ multitudini, quæ ſemper aut nimiùm odit, aut nimiùm amat. *Idem.*

Petrus Candianus Venetorum dux, qui legitimum magiſtratum in tyrannidem vertit, ſibi & liberis ſuperba regiminis forma exitium peperit. Populus ſuæ libertatis memor domum eius iniecta flamma incendit, tyrannùm inde deturbat, deturbatum trucidat: filiùm iugulat in nutricis gremio, amborum corpora ad macellum proiicit canibus lanianda. Adeò iuxta tyrannos, & qui ex his ſunt, libertatis ſtudio infensè odit incondita multitudo. *Idem.*

Tyrannorum nullus fuit vnquam inuiſior Ecelino, qui crudelitate & ſæuitia cum Phalaride certauit. Puberes ab eo mutilati, pueri conciſi, virgines vitiatæ, matronis mammæ ademptæ, prægnantium vteri execti partúſque flammis deditus. Quæ ſcelerum diritas, eo extincto, domeſticis & neceſſariis Taurijſij, repræſentata. Sex filij Alberti fratris ſubito populi Taruiſini incurſu interfecti ſunt: tyranni vxor & filiæ viuæ in ignem coniectæ. *Idem.*

Scelus Fabrianenſis populi ingens fuit, cùm in principes ſuos, Clauellæ gente ortos, conſpirauit. In templo enim cædem peragere coniurati ſtatuerunt, hora patrandi facinoris ſumpta, cùm ſacerdos, qui coniurationis conſcius erat, ſacra perageret, & decantando Symbolo ad partem eam perueniſſet, quæ incarnationis mentionem facit. Sceleſtè enim voluit, vt verbum, quo humanæ ſalutis ortus ac memoria renouatur, proditionis atque alterius peragendæ mortis ſignum haberetur. *Fulg. lib.9. cap.1.*

Subditorum

Subditorum.

A ☞ *Conſule Tit. Tyrannorum, item Tit. Crudelitatis & perfidia erga ſubditos.*

Herodis odium erga ſubditos, in hoc conſpicitur, quod iam moriturus præſtantiſſimos Iudæorum necari præcepit, ne careret extremo honore luctus, qui debetur regibus: vtpote qui probè Iudæorum mentem nouiſſet, qui magis in ipſius morte grauituri quàm lucturi eſſent, ſiquidem vel à viuente etiam tum non abſtinuiſſent contumelias. *Ioſeph lib. 17. cap. 8. & ſeq.*

Militum.

Cato maior aiebat odiſſe militem ſe, in ambulando qui manus, & in prœliando moueat pedes, ſtertat altiùs quam fremat. *Plut. in Apopht.*

Ciuium.

☞ *Vide tit. Seditionum.*

Alcmæonidæ & Calliæ Athenienſium familia exitiali odio ſe inuicem proſequebantur, quamuis vtraque tyrannidem Piſiſtratidarum exoſa eſſet. *Herod. lib. 6.*

B Ariſtides Lyſimachi F. Cliſthenis neceſſarius fuit eius, qui poſt exactos tyrannos Pyſiſtratidas rempub. conſtituit. Hic cæteris, qui rempubl. tractauerunt longè præferens Lycurgum Lacedæmonium ſtatum reip. amplexus eſt, in quo pollerent optimates. Vbi aduerſarium habuit Themiſtoclem Neoclis, qui populi partes tuebatur. Hos quidam ferunt à prima ætate, cùm vnà educarentur, omni in re & ſermone vel ſerio vel ludicro diſſenſiſſe inter ſe, atque ingenia eorum ſtatim ex illa contentione detecta: promptum hoc & proiectum, vafrúmque, quod citò & facilè quouis ferretur: alterum ſtabili fixum indole eſſe & iuſtitiæ inhærens, mendacium verò vel leuitatem vel fraudem ne ludo quidem vlla ratione admittens. Ariſtus Chius ex amatorio initio natam eo refert exarſiſſe horum ſimultatem, Steſilaum enim, qui Cea ortundus, & figura & ſpecie corporis longè omnibus pueris præſtabat, cùm ambo amarent, non mediocri percitos affectu fuiſſe; neque vnà cum defloreſcente forma pueri abieciſſe æmulationem, ſed quaſi in illa expertos lacertos ſuos, illicò ad rempub. prorupiſſe flagrantes & diſſidentes. Multa mouente Themiſtocle periculoſè, & aduerſus omnes actiones ſuas cooriente C atque interpellante ipſum, compulſus ſcilicet ipſe quoque eſt partim vleiſcendi gratia, partim Themiſtoclis reprimendæ potentiæ, ſtudio gliſcentis populari, factis eius reluctari: ſatius eſſe cenſens commoda populi aliqua negligere, quàm illum vbique inualeſcere victorem. Denique cùm Themiſtocles aliquando quidam rectè atque ordine ageret, aduerſatus ei eſt, quo deiecto, non continuit ſe, ſed iactauit digrediens ex concione: Niſi & Themiſtoclem & ſe male perderent, non poſſe rempubl. Athenienſium conſiſtere. Alio tempore cùm rogationem ad populum tuliſſet; atque ea impugnaretur, erat eam poſt concertationem obtenturus: iamque miſſuro in ſuffragia populum archonte, ex ipſis habitis orationibus animaduerſo vitio abiecit rogationem. Identidem etiam ferebat per alios rogationes, ne ſtudio ſecum contendendi obſiſteret Themiſtocles bono publico. *Plut. in Ariſtide.*

Legimus Neoclem & Demopolim Themiſtoclis filios quandoque incognitos veniſſe Athenas, adortoſque in certamine epitaphio vim ſuam oſtentare, quum victores apparuiſ- D ſent, nec quid forent, ſatis noſcitaretur, corollis eſſe inſignitos: & Neoclem quidem dolichum viciſſe, Demopolim autē ſtadium. Poſt certamen verò cognitos, non tantùm à paternis inimicis eſſe lapidibus adobrutos, quum Athenienſium memoriam refricuiſſent ſuper legibus, quæ aduerſum exules ſancitæ fuerant. *Cælius libro 14. capite 12. Antiq. Lect.* Plato tamen in Menone Cleophanti quoque tertij filij mentionem facit.

Cùm populus Rom. à Senatu videret Apium Claudium iuniorem cōſulem cum T. Quintio Capitolino creari, ingenti odio commotus, quo Appiam gentem proſequebatur, ac ſimul indignatus, comitio exceſſit, ne ad honores euehi quenquam ex ea gente conſpiceret. *Fulg. lib. 9. cap. 3.*

P. Diacon. Longob. lib. 4. cap. 11. ſcribit, tempore Phocæ Imperatoris Praſinos & Venetos aurigarios per Orientem & Ægiptum ciuile bellum feciſſe, ac ſeſe mutua cæde proſtrauiſſe.

Guelforum & Gibellinorum factiones in Germania ortæ, relicto natali ſolo in Italiam prouectæ, miſerè omnes vrbes, oppida, pagos peruagatæ ſunt. De earum ortu non conſentiunt auctores. E Volunt quidam a duabus illuſtribus principum Germanorum familiis, Henricorum ex Weyblingen, & Vuelforum ex Altorf, pagis Sueuiæ, lites inter ſe exercentibus, originem cœpiſſe. Alij verò (& inter hos *Æmil. lib. 7.*) ſub Corando III. Imp. Friderici Sueuiæ ducis F. Duce Franconiæ, qui circa annum Domini MCXXXVIII. imperium iniit, ex bello ciuili initium ſumpſiſſe. Nam cùm Vuelfo, Henrico Superbo fratre, Saxoniæ & Bauariæ duce, à Cæſare ob affectatum regnum proſcripto, ducatibus ſpoliato, & dum eos recipere conatur mœrore animi extincto, Bauariæ ducatum hæreditario iure ſibi vendicat: cum Conrado Imp. Vinſpergum oppidum Sueuiæ obſidente prœlio congreſſus, & fugatus eſt. Vuelfo copias auxiliares habebat plurimas ex Sicilia a Rogerio rege, à pontifice Innocentio ex Italia, id ſeduIò conantibus, vt bellis implicatus ciuilibus Conradus, Italiā adire non poſſet, neque Calabriam & Siciliam Normannis extorquere. Itaque teſſeræ loco auxiliares copiæ Vuelfonis: Hic Vuelf, clamabant, ex Ducis ſui nomine: Imperatoris verò, Hic Vuaybling, à nomine pagi Sueuiæ, in quo nutritus ferebatur Conradus Imperator. F Itali ergo factioſa hæc nomina (condignum ſanè impiæ ſuæ militiæ contra optimum ac legitimum Imperatorem pro tyranno Guelfone ſumptæ ſtipendium) ex Germania domum reportarunt: vt quamuis per Friderici Barbaroſſæ electionem peſtes hæ in Germania deſierint, in Italia tamen pertinaci ſtultitia permanſerint, & ſub Friderico II. Piſis agente, & Alexandrum III. armis perſequente, mirificè inualuerint. Qui pontifici fauebant, Guelfi, qui Imperatori, Gibellini dicebantur. Apud Piſtorienſes primùm ea nominum factioſorum diſtinctione frequentata, ſerpſit hoc factionum ſtudium adeò latè, vt nulla ciuitas, nullum oppidum, nullus populus ea labe perniciosiſſima manſerit intactus. Vrbs enim in vrbem, prouincia in prouinciam, populi pars in alteram, nulla impellente alia quam harum partium cauſa, bella geſſêre abinde vſque ad noſtra tempora. Nec modò diuiſa ſunt inſignia in prœliis deferenda: ſed colores, terræ fructus, veſtium habitus, ipſe inceſſus, digitorum concrepitus, & oris hiatus, ſuarum habent partium ſignificationem. *Naucl. gener. 38. & 42. & Hungerus in Cuſpin. Caſ.*

Bartholomæus Aluianus Sanenſis, anno 1497. Todium ab G Guelfis introductus, omnes Gibellinorum domos diripuit, tres & quinquaginta eiur factionis principes interfecit. Quod exemplum ſequutus Antonellus Sabellus, Ternium, & Gateſchij Columniorū ope Viterbium ingreſſi, eandem in vtroque loco, & circumiecta regione Guelfis cladem intulerunt. *Guicciard. lib. 3.*

Carolus VIII. rex Galliæ poſt ſubactum Neapolitanum regnum domum reuerſurus, cum Senas veniſſet, ita perturbatum ciuitatis ſtatum inuenit, vt ciues in quatuor diuiſi factiones, inſano liuore mutuo inducti, à rege præfectum peterent, qui Gallico fretus præſidio inter ordines factionum æqua iure libertatis nomen tueretur. Ambiebat ad id Ligninius propinquus regis, ita vt cohortem Gallorum facile impetraret, quæ duce Gualterio Tinctanilla vrbi præeſſet. Sed feſtinante in Galliam rege, non multò pòſt depulſis foro atque vrbe Gallis, ciuitas ad veterem Panduſfi Petrucij dominatum rediit. *Iouius lib. 2.*

Populus Romanus in partes diſciſſus, Vrſinæ aut Columniæ factionis ſtudia ſequi ſolet, Columniis Sabelli vetuſtate H familiæ & frequenti ſobole militarium iuuenum potentes: Vrſinis verò Comites cognomento Grapellij, claritate atque opibus fermè pares, adhærēt. Horum opibus Romani pontifices, dum per varias temporum ac bellorum occaſiones licuit, ſemper infenſi infeſtique fuêre; nihilque vnquam antiquiùs habuerunt, quàm alterutram factionem fouere, atque alere eorum controuerſias: vt quum attritæ mutuis cædibus atque iacturis amborum vires forent, ipſi poſtea deletis reliquiis, oppidis eorum Vrbi proximis potirentur. Romani etenim ſiue priſtini decoris ac antiquæ libertatis memores, ſiue vt ſunt natura turbidi atque feroces, ſacerdotum imperia, quòd plerique eorum parum moderatè auaréq; imperitent, æquo animo ferre nō poſſunt. Propterea quum iniuriis aut contumeliis exagitati fuerint, quò minus omni maleficio deſæuiant, neq; vi, neque legibus, neque pontificiis auctoritate deterrentur. Cepêre aliquando atque interemêre. Bonifac. IIX. quin & Eugenium IV. ſede atque Vrbe expulêre: alios palam oppugnauêre armis, alios coniuratione facta, ac obſeſſis itineribus in

maxima

maxima vitæ atque adſtruendæ dignitatis pericula coniecêre. *Iouius lib. 1. hiſt.*

Sub Friderico II. Mediolanenſes in duas abiêre factiones: Nobiles Vicecomitibus, populus Turrianis fauebat. At pulſis Vicecomitibus, Turriani rerum potiti ſunt, quoad Otho Vicecomes Archiepiſcopus Mediolanenſis exulum manu ſtipatus, victis ſepties Turrianis, eorumque principe Napo ad vicum Decimum capto, ſibi ſuiſque reditum in patriam poſteris imperium peperit. *Iouius in vita Othonis.*

Circa annum Chriſti 1494. viguêre in Liguria duæ factiones, Adurnia atque Fregoſia; ambæ populares & Gibellini nominis: ipſa enim ciuitas in nobiles & populares familias plebémque tripartitò diuiditur. Nobilitas duplici factionum morbo laborabat: nam patritij cùm ex profeſſo partim Guelfi eſſent, partim Gibellini, etiam Adurninum, vt Fregoſium nomen, pertinaci quadam inſania ſequebantur: accidebátque ſæpiùs, vt Guelfi Gibellinos, quos maximè odio habere conſueuiſſent, nouarum partium libidine cæci, acerrimis ſtudiis iuuarent: idque propterea fiebat, quòd nobiles lege quadam antiquitùs lata, ſupremum in ciuitate magiſtratum, qui ad ſolos Gibellinos pertineret, capere non licebat: plebs quoque, quæ mirum in modum incertis rumoribus ſeruit, incredibili mobilitate tumultum excitare, ad arma diſcurrere, atque eodem nonnunquam die commutatis voluntatibus, modò his, modò illis fauere conſueuerat. Quibus de cauſis effectum eſt, vt quum diſcordia atque inteſtinis confecti malis ſeſe regere non poſſent, diſſociatis animis, attenuatiſque opibus, facilè veram libertatem amiſerint. *Iouius lib. 1. Hiſt.*

Virorum.

☞ Conſule Tit. Virginitatis ſtudium. Cui accidit, vt inſidiantes viros oderit.

Amazones, item Boëmæ Dieuizæ, item Aluilda Siuardi Gothorum Regis F. viros omnes oderant. *☞ Vide Tit. Mulieres fortes.*

Vlaſta Amazonum Boëmicarum Dux, tanto virorum odio agebatur, vt pueris & adoleſcentibus dextros pollices amputaret, dextróſque oculos erueret, ne per ætatem vel gladios tractare vel ſagittam collineare poſſent. Eadem matronis, quotquot ad ſe in arcem Deuinam confugerant, auctor fuit vna nocte maritos è medio tollendi. *Dubrauius lib. 2.*

Mulierum.

Orpheus amiſſa Eurydice vxore, omnes mulieres odio habuiſſe, & tandem à Thraciis matronis, dum Orgia celebrant, diſcerptus fuiſſe dicitur.

Hyppolitus apud Euripidem ſic de ſeipſo inquit:

——μισῶν δ' οὔ ποτ' ἐμπλησθήσομαι
γυναῖκας, οὐδ' εἴ φησί τίς μ' ἀεὶ λέγειν.
ἀεὶ γὰρ οὖν πώς εἰσι κἀκεῖναι κακαί.
ἢ νῦν τις αὐτὰς σωφρονεῖν διδαξάτω,
ἢ κἄμ' ἐάτω ταῖσδ' ἐπεμβαίνειν ἀεί.

Odio habens nunquam implebor mulieres, neque ſi dicat quis me eadem ſemper dicere. Semper enim illæ ſunt malæ. Aut nunc quiſpiam eas bonas eſſe doceat: aut me ſinat illas vſque incellere.

Idem *apud Senecam* in hæc verba prorumpit:

Deteſtor omnes, horreo, fugio, execror.
Sit ratio, ſit natura, ſit dirus furor,
Odiſſe placuit. Ignibus iunges aquas,
Et amica ratibus antè promittet vada
Incerta Syrtis: antè ab extremo ſinu
Heſperia Tethys lucidum attollet diem:
Et ora damis blanda præbebunt lupi:
Quàm victus animum fœmina mitem geram.

Iaſon *apud Euripidem in Medea* hæc profert:

——χρῆν γὰρ ἄλλοθέν ποθεν βροτοὺς
παῖδας τεκνοῦσθαι, θῆλυ δ' οὐκ εἶναι γένος.
χοὕτω δ' ἂν οὐκ ἦν οὐδὲν ἀνθρώποις κακόν.

Oportebat aliunde fortè homines ſobolem parere, femininum autem non eſſe genus: ſic ſanè non eſſet vllum hominibus malum.

Aiunt Melanionem quendam, odio mulierum, in ſolitudinem demigraſſe: pérque auia montium & nemorum, cane, quo vno conuictore vtebatur, feras inſectari ſolitum, nec vnquam domum reuocari potuiſſe. Hinc Melanione caſtior dicebatur, qui magnoperè à mulierum congreſſibus abhorreret. Meminit adagij *Ariſtoph. in Lyſiſtrata. Eraſmus in Adagiis.*

Victorum.

Vladiſlaus Locticus Polonorum Rex Cruciferis memorabili ſtrage affectis, cæſorum numerum recognoſcens, conſpicatus eſt Florianum Sharum, hominem equeſtris ordinis, multis vulneribus debilitatum, reſupinato corpore iacentem, & ilia per vulnus eſſluentia manibus cohibentem: conuerſuſque ad comites: Quàm magnus hic eſt, inquit, huius viri cruciatus. Reſpondit ille: Maiorem eſſe eius, qui in eodem pago malum vicinum habeat, qualem ipſe expertus ſit. Tum Rex: Age, inquit, liberabo te iſto cruciatu, ſi conualueris. Poſtea pagum totum illi donauit, excuſſo vicino improbo, vt ſcribit Mechouius. *Cromerus lib. 11.*

Diſcipulorum.

☞ Conſule Titulum, Perfidia erga diſcipulos.

Præceptorum.

☞ Ex Tit. Diſcipulorum perfidia erga præceptores.

Inter Ariſtotelem & Platonem haud conueniſſe ſatis, ex ingenij monumentis palàm fit. Odium quod ex æmulatione auidiſſimum eſt, literarum & gloriæ ratione exortum poſſet videri, ſed à Græcis proditum ſecus animaduerto: qui Platoni offenſiorem factum Ariſtotelem volunt, quòd eius vitæ inſtituto oblectaretur minus. Quippè curioſiùs circumueſtiebatur Ariſtoteles, calceabatúrque, quin & comam contondebat item delicatius. Iſtiuſmodi verò à Platonis aberant grauitate plurimum, qui quantus quantus nil niſi ſapientia prorſum fuit. Annulis digiti niteſcebant onuſti, & in hoc ſibi placebat nimium. Inerat & in facie μωκία quædam, id eſt, irridendi ſtudium, importunior nec aberat loquacitas, quæ ipſa & mores coarguebat. Proinde quum ea intueretur Plato, rarius hominem admittebat. Pluris autem longè Xenocratem faciebat, & Speuſippum, cæteroſque cum quibus præter alia libenter ac ſæpè confabulabatur, de philoſophicis ſemper arcanis promens quippiam, quò illi abirent nunquam non doctiores. *Ex Æl. Cal. lib. 17. cap. 34. A. L.*

Amicorum, ſociorum.

☞ Conſule Locum, Ex amicis facti inimici.

Hoſtium, Ἔχθρα Inimicitia propriè.

Amalechitis hoſtibus ne ignoſcerent Iſraëlitæ, iubet Dominus per Moyſen, inquiens: Memento quæ fecerit tibi Amelec in via quando egrediebaris de Ægypto: quómodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui qui laſſi reſidebant ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiecerit cunctas per circuitum nationes in Terra quam tibi pollicitus eſt, delebis nomen eius ſub cœlo. Vide nè obliuiſcaris. *Deut. 25.*

Aman Amalechita hoſtis Iudæorum natura (quia gens illius à Iudæis iam olim exciſa fuerat) cùm apud Regem Artaxerxem plurimum poſſet, curauit vti Iudæorum gens, tanquam rebellis & impia, 13. die duodecimi menſis, publico edicto propoſito, interfici iuberetur. Verùm Dominus ieiunia & ſupplicationes Iudæorum miſertus, malum conſilium in ipſum Aman conuertit. *Eſther. 3. & ſeq. & Ioſephus lib. 11. cap. 6. Antiq.*

Achilles & templum habet & tumulum iuxta Sigæum: Patroclus autem & Antilochus tumulos. Quibus omnibus & Aiaci Ilienſes ſacrificant. Herculem verò non colunt, cauſam afferentes, quòd ipſorum vrbem fuerit depopulatus. At ille (inquiet aliquis) ita eam depopulatus eſt, vt poſteris depopulatoris, labefactatam quidem relinqueret, ciuitatem tamen. Sed ij, quibus ipſi ſacrificant, & quos vt deos colunt, ex toto eam deleuêre. Niſi hoc cauſæ dicant eſſe, quòd hi iuſtum bellum intulerunt, Hercules verò iniuſtum, Laomedontis equorum gratia. Cui rei rurſum fabula occurrit: non enim equorum gratia, ſed mercedis pro Heſione à ceto liberata. *Strabo lib. 13.*

Atrox odium & irreconciliabilis ſimultas; atque vt Plutarchi dicam verbis, ἄσπονδος πόλεμος erat in Theſſalos & Phocenſes: quòd hi primores illorum in ſuis vrbibus ad vnum omnes eodem die trucidaſſent: illi viciſſim illorum obſides ducentos quinquaginta in crucem ſuſtuliſſent. Tandem Theſſali contractis omnibus copiis, per Locrenſes irruperunt, edicto promulgato, ne cuiquam prouectioris ætatis parceretur, pueri cum mulieribus in ſeruitutem abducerentur. Daiphantus itaque, qui fuit vnus è tribus, quibus Phocenſium res erat commiſſa; ſuaſit vti viri quidem Theſſalis obuiam irent, cum illis conflicturi: cæterùm mulieres vnà cum liberis ex vniuerſa Phocide congregatas, in

vnoquopiam ſeponerent, congeſta ingenti lignorum ma- A teria: & adhibitis cuſtodibus mandarent, vt ſimul ac intellexiſſent, ſeſe victos in prælio, continuò pueros & vxores iniecto igni exurerent. Id reliquis comprobantibus, exurgens quidam negauit æquum fieri, ni conſilium hoc vxorum quoque ſuffragiis comprobatum fuiſſet: quod ſi non placeret, non eſſe cogendas. Itaque mulieres, vbi rem cognouiſſent, ipſæ inter ſe habito conſilio, Daiphantum collaudarunt, qui rectiſſimè conſuluiſſet Phocenſium rebus. Eadem autem videri & vxoribus & liberis eorum. His ita peractis, congreſſi cum Theſſalis Phocenſes, ſuperiores extiterunt. Ac decretum quidem illud Græci Phocenſium deſperationem appellarunt: quod etiam ſi feliciter ceſſiſſet, tamen temerarium parumque cordatum videretur. *Hæc Plut. & Pauſ in Phocicis.*

Cliſthenes Sicyonis tyrannus, ob ſuum in Argiuos odium, quibuſcum diuturnum geſſit bellum, vt Homeri carmina tolleret, quia Argiui ciuem ſuum prædicarent, omnia poëmatum certamina Sicyone ſuſtulit. Quin & Adraſtum, cuius monumentum in ipſo erat foro conſtitutum, annuaque veneratio- B ne conſecratum, inde pellere adortus (fuerat enim & ipſe Argiuus) quia oraculo id facere prohibebatur, Menalippi Thebani corpus, qui Meciſtem Adraſti fratrem occidit, & Tydeum eius generum, à Thebanis impetratum. Sicyoni intulit, eique fanum & annua ſacra, quæ Adraſto reddi conſueſſent, inſtituit: ita euenturum arbitratus, vt Adraſti genius Menalippi odio ex Sicyone migraret. Reliquus Cliſthenis in Argiuos conatus, in tribuum mutatione extitit, quas ne eadem nomina cum cæteris Dorienſibus haberent, ridiculis appellationibus inſigniuit, vt Hyatæ, Oneatæ, Chæreatæ, à ſue, aſino, & porco dicerentur *Sab. lib. 8. Enn. 2.*

Xerxes Perſarum rex in Themiſtoclis caput ducenta talenta pronunciauit. Itaque cùm ad regem è Græcia pulſus fugeret, in Æolia rei maritimæ præfecti inſidias ei tenderunt. At poſtquam ad Xerxem venit, benignè eum rex ſuſcepit, & ducenta talenta ei dedit, quòd ſemetipſum adduxiſſet. *Plut. in Themiſt.*

Mytilenæis duriſſima fuère cum Athenienſibus certamina, C adeóque Athenienſes in eos ſæuiere, vt ſenatuſconſulto decreuerint omnem Mitylenæorum pubem iugulari. Pœnituit tamen eos, decretumque mutatæ ſententiæ vna die antè allatum eſt ad Imperatores, quàm mandata eſſent peracturi. *Herod.*

Lyſimachus Helleſponti rex inter omnes reges Demetrio Poliorceti hoſtis infeſtiſſimus, cum Seleucus eum in acie victum cepiſſet: pecuniam Seleuco per legatos, ſi necaſſet Demetrium, obtulit. Seleucus autem vel aliàs eum execratus, longè impenſius hinc duxit deteſtabilē & barbarum. *Plut. in Demetr.*

Promerus domeſticus Archelai regis Macedoniæ, Euripidi à regis cœna redeunti furtim canes immiſit, qui poëtam diſcerpſerunt.

Hipponax poëta Bubalum pictorem ſuis ſcriptis ad laqueum perpulit. *Ælianus.*

Romani per trecentos annos propè continenter cum Veientibus bellum geſsêre. *Idem.*

Vehemens aduerſus pop. Rom. Hamilcaris Carthaginenſis ducis odium fuit. Quatuor enim puerilis ætatis filios intuens, eiuſdem numeri catulos leoninos in perniciem impe- D rij Rom. alere ſe prædicabat, digna nutrimenta, quæ in exitium patriæ ſuæ, vt euenit, conuerterentur. E quibus Hannibal maturè adeò patris veſtigia ſubſecutus eſt, vt eo exercitum in Hiſpaniam traiecturo, & ob id ſacrificante, octo annorum natus, altaria tenens iuraret, ſe cùm primùm per ætatem potuiſſet, acerrimum hoſtem pop. Rom. futurum, vt pertinaciſſimis precibus inſtantis belli commilitium exprimeret. Idem ſignificare cupiens quanto inter ſe odio Carthago & Roma diſſiderent, inflicto in terram pede, ſuſcitatóque puluere: tunc inter eas fore finem belli dixit, cùm alterutra pars in habitum pulueris eſſet redacta. Ergo quantumuis patria pulſus eſſet, & alienarum opum indigeret, nunquam tamen deſtitit animo bellare cum Romanis. Nam vt omittam Philippum Demetrij Macedonis regis filium, quem abſens hoſtem reddidit Romanis: omnium potentiſſimum Aſiæ regem Antiochum tanta cupiditate incendit bellandi, vt vſque à Rubro mari, arma conatus ſit inferre Italiæ. Ad quem cùm legati veniſſent Romani, qui de eius voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis, vt Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tanquam ab ipſis corruptus alia atque antea ſenti- E ret: neque id fruſtra feciſſent: atque Hānibal cum comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet: tempore dato adiit regem, eique quum multa de fide ſua & odio in Romanos commemoraſſet, hoc adiunxit: Pater (inquit) meus Hamilcar, puerulo me, vtpote non amplius nouem annos nato, in Hiſpaniam Imperator proficiſcens, Carthagine Ioui optimo maximo hoſtias immolauit. Quæ diuina res dum conficiebatur, quæſiuit à me, vellémne ſecum in caſtra proficiſci? Id quum libenter accepiſſem, atque ab eo petere cœpiſſem, ne dubitaret ducere: tum ille: Faciam (inquit) ſi fidem mihi quam poſtulo dederis: ſimulque ad aram adduxit, apud quam ſacrificare inſtituerat, eamque, cæteris remotis, tenentem, iurare iuſſit, Nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego iuſiurandum patri datum, vſque ad hanc diem ita conſeruaui, vt nemini dubium eſſe debeat, quin reliquo tempore eadem mente ſim futurus. Quare, ſi quid amicè de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, ſi me celaris. Cùm quidem bellum parabis, te ipſum fruſtraberis, ſi non me in eo principem poſueris. *Probus in eius vita, & Plut.*

F T. Q. Flamininus ad componendam inter Pruſiam Bithyniæ & Eumenem Pergami reges inimicitiam miſſus, cùm Hannibalem apud Pruſiam exultantèm inueniſſet, quem & communi odio tanquam inimiciſſimum hominem S.P.Q.R. proſequebatur, & priuato quoque ob memoriam Flaminij patris ad Thraſymenum lacum interempti: regem permouit, vt ſibi dederetur. Cæterùm Hannibal omni ſpe euadendi abiecta, ſtatuit morte voluntaria Romanorum manus effugere. Alij ſeruum ab eo iuſſum compreſſa gula ſpiritum intercluſiſſe tradunt. Quidam ſanguinem tauri, ſicut Clitarchus, Stratoclesque de Themiſtocle finxit, bibiſſe eum dicunt, atque eo potu mortuum concidiſſe. Liuius autem Hannibalem ſcribit venenum ad ſimiles caſus præparatum popoſciſſe, & mortiferam illam potionem tenentem manu dixiſſe: Soluamus ingenti cura populum Romanum, vbi mortis iam cōſumpti ſenis tantum tamque præſens deſiderium tenet. Romani patres Pyrrhum Epirotarum regem infeſtis ſignis appropinquantem mœnibus Romanæ vrbis à veneno monuerunt vt caueret. Hi auctores fuêre, vt regiæ dignitatis iunctæque dextræ oblitus hoſ- G pes, hoſpitem ſcelere proderet. His dictis regem Pruſiam multis execrationibus deteſtatum, veneno ſibi conſciuiſſe mortem, LXX. ætatis anno, quidam memoriæ prodiderunt. Eius morte Romæ audita, plerique Flaminium crudelitatis arguebant, quòd veluti præclari cuiuſdam facinoris gloriam adepturus, auctor extitiſſet opprimendi exacta ætate virum, à quo nullum vlteriùs periculum reipub. iam propè victrici omnium gentium timeri poterat. Quidam verò factum excuſantes, Flaminio etiam tribuebant laudi, quòd perpetuum hoſtem populi Rom. de medio ſuſtuliſſet: cui etſi vires corporis ac robuſta ætas, non tamen ingenium, conſilium, rei militaris peritia deeſſet, quibus Pruſiam ad arma concitare, Aſiamque nouis bellis commouere ac perturbare potuiſſet. *Auctor vitæ Hannibalis.*

Romani & Pœni per CXIIX. annos inter ſe de terrarum imperio terra & aquis diſceptarunt. Quo temporis interuallo, ſi quies fuit aliquando ab armis, ab odiis ceſſatum eſt nunquam. Habuit primum bellum Punicum duos & viginti annos. Mox alterum, quòd ab eo proximè eſt geſtum, ſexdecim H (ſunt qui biennium huic numero adiiciant, alij triennium.) Poſtremum, quo Carthago exciſa eſt (anno DCC. quàm condita fuerat, Olymp. CLVIII. penultimo) tres annos: etſi non defuerunt qui in quartum exiiſſe proderent. Sed quò minus tempori hoc habuit, quàm duo priora illa, eò minus & periculi. Enimverò priore illo, vt aliæ diſſimulentur clades, ſeptingentæ Romanorum ſunt naues diuerſis caſibus amiſſæ. In altero, quod Barchinus Hannibal geſſit, quadringentæ Italiæ vrbes ſunt, vt Appianus ſcribit, incendio conſumptæ trecentaque hominum millia diuerſis præliis interfecta. *Sab. lib. 9 En 5.*

Bello primo Macedonico L. Apuſtius Romanæ claſſis præfectus, circa Scyllæum agri Hermionici cum Attalo rege coniunctus, tantum animi fecit Athenienſibus, quòd continuo decretum tulerint, vt omnes Philippi regis ſtatuæ, atque maiorum eius tituli & honores, in perpetuum abolerentur. Publici ſacerdotes quoties pro populo Athenienſi & pro ſociis facerent, Philippum cum tota progenie, exercitum, regnum, ipſumque Macedonum nomen execrarentur. Deinùm vt impune occidere liceret, ſi quis vnquam Athenis de

aliquo

aliquo ipſi regi decernendo, iam inde verba auſus eſſet facere. Atque ita Athenienſes verbis, quibus ſolis valebant, bellum aduerſus Philippum gerebant. *Sabell. lib. 6. En. 5.*

Brutij cùm ad Hannibalem defeciſſent, Crotonem vrbem proditione ceperant: arcem ſolam optimates in Rom. fide continebant. Obſedêre Brutij aliquandiu arcem à plebe adiuti, inde Hannonis auxilium implorârunt. Poſt cuius acceſſum, tamdiu in obſidione perſeueratum eſt, donec optimates Locrenſium Hannonis interuentu pacti ſunt cum Crotoniatis, vt relicta arce Locros cum omnibus fortunis incolumes migrarent: maluerúntque illi exortes fieri, quam in natali vrbe cum Brutiis viuere, *Sab. lib. 3. En. 5.*

L. Sylla poſtquam Italorum rebelliones multis diſſipauit prælijs, Samnites fermè ſolos conſiſtentes, & in vnum conſpirantes conſpicatus, ante illorum mœnia caſtris locatis, partim in pugna obtruncauit, nullis vitam impartiens captis, partim verò qui arma proiecerant, ad millia tria, vel, vt alij, quatuor in campo Martio ad Ouilia coactos, immiſſis militibus, triduo pòſt iugulauit. Factis inde proſcriptionibus non antea deſtitit, quàm Samnitum nomen deleuerit, aut ex Italiæ finibus omnes eiecerit. Cùm autem de tanta incuſaretur iracundia, reſpondebat magiſtra ſeſe experientia didiciſſe, ne vnum quidem Romanum pacem acturum, quo ad Samnites potentes eſſent. Itaque ciuitatum aliæ vici facti, aliæ radicitùs extinctæ. *Strabo lib. 5.*

Genuenſes magno prælio ad Calaritanum Sardiniæ ſinum victi à Venetis, ſuis opibus acciſis ad alienas confugêre. Florebant tum res Vicecomitum omnium maximè in Italia, quas Ioannes Vicecomes Mediolani & antiſtes & princeps, ad eam diem vehementer auxerat. Ad hunc Genuenſes legatos miſêre, qui vrbem, ciues, agrum, omnéſque ciuitatis fortunas publicas & priuatas illius fidei traderent, poſtularéntque vnum illud, precibúſque contenderent, vt ſe deditos aduerſus omnem Venetorum Aragonúmque tueretur iniuriam. Et ſic ira & odio ſtimulantibus, ſe libertate priuarunt ſua. Accepit libens eam deditionem Vicecomes, ac deditos bene ſperare iuſſit, pollicitus fore, vt nunquam Genuenſes publici illius ſtudij in Vicecomites pœniteret. Deditionis huius fama Venetos adegit, vt nouo fœdere & ſocietates partes ſuas firmarent Carrarienſium, Scalanorum, Eſtenſium, Gonziacorum, & in Hetruria Florentinorum amicitiam & ſocietatem complexi: quod eò faciliùs ſunt conſecuti, quòd Vicecomitum opes finitimis (creuerant enim plus nimio) erant formidoloſiores. *Sab. lib. 8. Enn. 9.*

Emmanuel Cæſar Græcus indignè ferens Venetos negaſſe, ſe, cùm id peteret, Gulielmo Siciliæ regi Græcorum hoſti bellum illaturos, quo cum fœdus iciſſent: Venetos mercatores vno eodémque omnes die tota Græcia Græcorumque prouinciis vno edicto comprehendendos curauit: miſſoſque ad expoſtulandum oratores contra ius gentium in cuſtodiam tradidit, in quibus Henricum Dandalum, nec dimiſit, niſi indignis habitos modis. *Æmil. lib. 6.*

Cùm Ioannes princeps Piſaurenſium, oppidum Venetis vellet tradere, modò ſibi aliquid in reipub. finibus oppiduli aut caſtelli Senatus daret, quo ſe alere & ſuſtinere poſſet: conſulto Senatu reſponderunt, nolle ſe ei præſidio eſſe, qui reipub. obeſſe voluiſſet. Id autem propterea Patres commemorauerant, quòd Ludouici Galli legatos ad Turcarum regem contra remp. miſſos, Ioannem hoſpitio accepiſſe, nauibus, rebus omnibus iuuiſſe, regiſque item ad Ludouicum legatum naue Piſauri egreſſum domi ſuæ habuiſſe, clámque per illum miſiſſe, tum ipſum ſingulis de rebus, quæ in vrbe agerentur, literas ad regem dediſſe, antea cognouerant. *Bembus lib. 5. Hiſt. Ven.*

Bernardus Caſtellioneus Florentinus, obſeſſa anno M. D. XXX. ab Caroli V. Cæſaris exercitu Florentia, quum antea Aurantio Cæſariani exercitus Imperatori bellatiorum dona detuliſſet, Alfonſo Vaſtio cohortanti, vt pontifici Clementi VII. aliàs optimo ciui, nec nominis ſui clementiæ de futuro patriam concedendam curaret, ſublata argentea pelui, quam habebat in manibus, exclamauit, non alio modo Florentinos quàm in cineres redactam patriam ea pelui reddituros. Dixit quoque ſæpiùs in aduerſarum partium ciues inuectus, ſibi vnam tantùm haberent ceruicem, ſe illam cupidiſſimè vno dextræ ſuæ ictu, diſtricta latiore ſica, detruncaturum. Confeſſus etiam eſt, dedita Florentia, tormentis ſubiectus, ſe perpetuis ſententiis in patritium ordinem, ipſoſque Mediceos, tanquam tyrannos, inimiciſſimè fuiſſe proloquutum, adeò aut neptem pontificis Catharinam (quæ pòſt Henrico II. Gallorum regi nupſit) nunquam tradendam eſſe, ſed quum adoleſceret, contrudendam in Marmarucos fornices, vbi tum fœdiſſimum erat lupanar, inuerecundè cenſuiſſet ſemperque in ſenatu à ſententia quærendæ concordiæ procul abiuiſſet, incitaſſetque iuuentutem per Dantem fratris filium, notæ ferociæ apud turbidos ducem, vt nullam aliam quam in armis internecionéque inimicorum ſalutis ſpem eſſe putarent, & obiter in aduerſam factionem effusè grassarentur. *Iouius lib. 29. Hiſt.*

Carolum VIII. Gallorum regem, armatum Romam ingreſſum, nec Pontifex Alexander VI. nec Baptiſta Vrſinus Cardinalis, à Pontificis latere nunquam diſcedens, ſuo acceſſu dignati ſunt. Vrſinus autem ſæpiùs teſtatus eſt, poſſe ſibi vitam adimi, at vi extorqueri non poſſe, vt eum amicè ſalutaret, qui vt hoſtis Romanum Pont. adiiſſet. *Sab. lib. 9. En. 10.*

Parentum.

☞ *Vide Tit. Crudelitatis, & Perfidia Liberorum erga Parentes.*

Electra odium erga matrem Clytæmneſtram, patris Agamemnonis interfectricem, apud Eurip. ſic exprimit.

Θάνοιμι, μητρὸς αἷμ' ἐπισφάξασ' ἐμῆς.

Mori iuuat, matris ſanguinem vbi iugulando fudero mea.

Liberorum.

☞ *Et hic Parentum impietas erga filios ſpectanda venit, quatenus odium habet iunctum.*

Odium nouercale indicat epigramma Græcum titulo Callimachi, nec illo quidem indignum auctore.

Στήλην μητρυιῆς μικρὰν λίθον ἔστεφε κοῦρος,
ὡς βίον ἠλλάχθαι, καὶ τρόπον οἰόμενος.
ἡ δὲ τάφῳ κλινθεῖσα κατέκτανε παῖδα πεσοῦσα.
φεύγετε μητρυιῆς καὶ τάφον οἱ πρόγονοι.

Lucilius Epigrãmatographus filiã ſuã odio habuit, vel certè ſimulauit, vti ex 2. *Epigramm.* εἰς θυγατέρας, colligere licet.

Οὐκ ἔστι θυγατρὸς μεῖζον βάρος. εἰ δὲ δοκεῖ σοι
Εὐκτήμων εἶναι κοῦφον, ἄκουσον ἐμοῦ.
ἔστι σοὶ αὐλὴ, ἐμοὶ θυγάτηρ. λάβε ταύτην,
καὶ δὸς ἐμοὶ κύλικας ἀντὶ μιᾶς ἑκατὸν

De Cæſare Auguſto literis proditum eſt, quòd Iulias filiam & neptem, & Agrippam priùs adoptatum, poſtea abdicatum, non aliter appellare ſoleret, quàm tres Vomicas ſuas, ac tria Carcinomata: adeóque deteſtabatur mores illorum minimè frugales, vt ad omnem illorum mentionem ſoleret exclamare verſu Homerico:

αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι. id eſt.

O vtinam cælebs manſiſſem, orbuſque periſſem.

Eraſmus in Adagiis.

Tiberius Cæſar, filiorum neque naturalem Druſum, neque adoptiuum Germanicum patria caritate dilexit: alterius vitiis infenſus. Nam Druſus animi fluxioris remiſſioriſque vitæ erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus eſt: ſed tantum non ſtatim pòſt à funere ad negotiorum conſuetudinem rediit, iuſtitio longiore inhibito. Quin & Ilienſium legatis paulò ſeriùs conſolantibus, quaſi obliterata iam doloris memoria irridens. Se quoque reſpondit vicem eorum dolere, quòd egregium ciuem Hectorem amiſiſſent. Germanico vſqueadeò obtrectauit, vt præclara facta eius pro ſuperuacuis eleuaret: & glorioſiſſimas victorias, ceu damnoſas R. P. increparet: quòd verò Alexandriam, propter immenſam & repentinam famem, inconſultò ſe adiſſet, queſtus in Senatu, etiam cauſa mortis fuiſſe ei per Cn. Piſonem legatum Syriæ creditur. *Sueton.*

Clementia Burgunda, Calixti II. Pont. Rom. ſoror, quum Roberto II. Flandriæ principi fortiſſ. & rebus in Syria geſtis clariſſ. intra tres annos & eò minus tres filios enixa eſſet, ſterilitatem fertur accerſiſſe, ne ſobole numeroſa grauaretur. Quæ res illi malè vertit, quum filiis omnibus ſuperſtes grauiter defleret, alios quàm ſuos liberos Flandris imperare. *Iac. Marchantius de reb. Flandriæ.*

Maritorum.

Iones quidam, ex Athenienſium colonis, cùm in Cariam profecti, viros omnes interfeciſſent, & mulieres ad concubitum violenter rapuiſſent, Caricæ illæ mulieres, vindictæ loco, iureiurando interpoſito legem inter ſe ſanciuerunt, ne vnquam cum maritis cibum ſumerent, neque eos propriis nominibus compellarent. *Herod. lib. 1.*

Vxorum.

A Cotys rex Thraciæ, formnæ varietate in eam crudelitatem peruenit, vt vxorem (ex qua iam filios ſuſceperat, & cum qua anteà mitis & humanus viginti quatuor annis vixerat) mediam conſciderit. *Suidas.*

Fratrum, Sororum.

* Videntes Fratres Ioſeph quod ille à patre plus cæteris amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui *Gen. cap.* 37.

Amnon Dauidis F. Thamar ſororem efflictim deperibat. At poſteaquam ea potitus eſt per vim, amorem in odium conuertit, ita vt eam omnibus ſpectantibus domo per famulum eiici curarit. 2. *Reg.* 13.

Domitianus Veſpaſiano patre defuncto, cùm ſe teſtamento fraudatum publicè iactitaret, fratri Tito inſidias ſtruere cœpit. Eum quinetiam mortuum, obliquis & crebris orationibus carpens, efferri iuſſit, vnico conſecrationis honore dignatus. *Cuſp.*

Affinium. Cognatorum.

B Berchtoldi Zarigenſis Carinthiæ Ducis odium erga affines ſummum. Moriens pecuniam omnem ſignatam & vaſa aurea & argentea in vnam conflari maſſam iuſſit, vt hæredes vel inuiti de ea cogerentur digladiari. *Fulgoſus.*

* Et quidem odia Conſanguineorum ſunt acerbiora, quam aliorum: quod iniuria ab amico illata maior exiſtimetur, eò quod ab illo ſperetur beneficium, cum è contra ſe ab eodem lædi ſentiat amicus. Vnde inquit *Ariſt. lib.* 7. *Pol. cap.* 7. Fit, quod ſummus amor in ſummum odium conuertatur.

Nationum ad inuicem.

* Ferunt Anglos ab ineunte ætate pueros ad palum exercere ſolitos, ac ſagittandi artem condocefacere, cum verbis huiuſcemodi: Diſce puer ferire Gallum, ac ſic natiuum rudibus annis odium infundere. Quare nihil mirum, quinque tantum Gallici generis reges in Anglia regnaſſe, cum *αὐτόχθονες* ſupra centum triginta fuerint. Eius odij cauſam eſſe ſuſpicor, quod toties magnis cladibus in Gallia affecti, in ſuam inſulam reiecti ſint. Clades varias quas in Gallijs ſuſtinuerunt

C enumerat *Guiel. Paradinus in ſua deſcriptione Britanniæ.*

* Inter Hiſpanos & Italos plerunque odia acerbiora notantur: Sic vt mutua imperia non niſi inuiti ſuſtineant. Quin memini Italum quemdam, virum aliàs prudentem edicere, tanto odio gentem ſuam Hiſpanos proſequi, vt etiam veſtigia illorum ſi fieri poſſet, declinarent. Ceterum ex quo Hiſpaniarum Reges præcipuam Italiæ partem ſuo imperio ſubiecerunt, & ex ea etiam Gente gubernaculis ſuis Nauclerōs admouerunt, ac ſubditos ſuos omni manſuetudine moderati fuerunt, cùm Italis longe melius ſit ſub Hiſpaniarum Regibus, quam ſub propriis Principibus; coaluerunt paulatim animi vtrimque, & auita odia ſopita vt plurimum.

De odio Caſtellanorum cum plerisque aliis Hiſpaniæ Prouinciis & incolis, res eſt notiſſima illis, qui eamdem Regionem perluſtrarunt.

Brutorum.

Iudæi ex inſtituto Moſaico à porcis abſtinent. Hinc iocus ille Auguſti in Herodem regem filiorum parricidam: Malle ſe porcum quàm filium Herodis eſſe.

D Proditur memoriæ, in Ægypto flaui coloris homines ludibrio eſſe, plurimumque vellicari: aſinos verò plerunque in princeps dari, ſicut obuenit apud Coptitas. Vtriuſq; facti redditur ea fermè ratio, quòd rurſus foret Typhon hoſtis perpetuus Oſiridis, nec non aſini quoque colorem præferret. Sed additur hebetudinis item ac ruditatis ratio, nec non iniuriarum illatio frequens. Quæ cauſa gentibus item, illis expreſſit, vt Perſarum regem Ochum nomine, quem miro proſequebantur odio, aſinum ſubinde appellarent. Quare is cōmotior, ὁ μέντοι ὄνος οὗτος ὑμῶν κατευωχήσεται τὸν βοῦν: Aſinus, inquit, hic veſtro conueſcetur boue, protinuſque Apin immolauit, ſicuti Dinon ſcriptum reliquit. Legimus item Buſiritas & Lycopolitas tāto eius animantis odio flagraſſe, vt tubis omnino ſuperſederent vti, tanquam ſonum edant aſinino planè conſimilem: prorſuſque non parum id animal arbitrabantur, ſed dæmoniacum, ex ea quam expoſuimus aſſimulatione. Imò verò in ſacris popana facientes menſibus, quos illi vocant payni & phaophi, aſinum effingunt inſignem, vinctum. *Cælius lib.* 30. *cap.* 31. *A. L.*

Ab arce Athenienſium, vbi Mineruæ, & à Delo, vbi Dianæ templum fuit, arcebatur canis, quòd impurum & procax animal eſſet. *Alex. lib.* 2. *cap.* 14. E

Cani præ omnibus animantibus infeſtus fuit Hercules: quippe hic eum ſemper multum fatigauit, vt Cerberus, & ſuper omnia Licymnio puero Oeoni à cane interempto, ab Hippocontidis pugnam conſerere compulſus, cùm multos alios amicos, tum fratrem deſiderauit Iphiclem. Proinde Romæ cùm illi ſacra fierent, nullus conſpiciebatur intra ſepta canis. *Plut in quæſt. Rom.*

Romani, canes negligentes cuſtodes Capitolij annuo ſupplicio furca ſambucea viuos ſuſpendunt, inter ædem Iuuentutis & Sumani: quòd Gallis Capitolium obſidentibus ignauia ſua & ſtertore Gallos aſcendentes non prodidiſſent. *Plin. lib.* 29. *cap.* 4.

Apud Rom. Flamini ſacrorum equum tangere non licet, cùm Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur. *Plinius lib.* 28. *cap.* 9.

Germanicus galli gallinacei neque vocem neque aſpectum ferebat. *Plut. Com. de odio & inuidia.*

Magi apud Perſas mures interficiūt, quaſi & ipſi eorū odio teneantur, & abhorreat ab eis Deus. Quippe Arabes penè omnes & Æthiopes eos abominantur. *Plut. de inuidia & odio.*

RESPECTV RERVM. ODIVM

Vitæ.

☞ *Conſule Tit. eorum Qui ſibipſis manus inferunt. Loco de homicidio. Βιοθάνατοι dicuntur Iulio Firmico, qui non expectato fato ipſi ſeipſos violenta morte conficiunt. Itaque Heliogabalus apud Lampridium ab Aſtrologis βιοθάνατος ſe fore audiens, omnigena mortis inſtrumenta eadémque luxurioſiſſima comparauit.*

Apud Euripidem in Hecuba Polyxena ratiocinatur, ſibi non eſſe cauſam cur optaret viuere, quòd omnibus ornamentis priſtinæ fortunæ iam eſſet ſpoliata:

τί γάρ με δεῖ ζῆν; ᾗ πατὴρ μὲν ἦν ἄναξ
Φρυγῶν ἁπάντων. τοῦτό μοι πρῶτον βίου.
ἔπειτ' ἐθρέφθην ἐλπίδων καλῶν ὕπο
βασιλεῦσι νύμφη. id eſt.

Quæ namque vitæ cauſa iam ſupereſt mihi? Etenim rudis mî lucis hoc initium pater rex: dein ſpes in amplas educabat, regibus ſponſa.

Qua tempeſtate Græciam Xerxes petebat, ab rege, quem ſplendidiſſimè exceperat, Pythes metallarius, & muneribus erat proſecutus, hoc petiit beneficij, vt pluribus ex liberis ſuis militiæ vacationem vni daret, ſibique eum relinqueret ad ſenectutis ſolatium. Offenſus Xerxes, eum ipſum, quem poſtulauerat, iugulauit, diſſectoque in partes corpore, exercitū per medium traduxit: reliquos ſecū abduxit, cecideruntque in prœliis omnes. Quare animo Pythes abiecto multorum ineptorum & ſtultorum more mortem exhorruit, & vitam ſenſit acerbam. Cùm tæderet vitæ, neque ſatis animi haberet ad eam deponendam: eſſet autem magnus in vrbe agger, pérque mediū flumen ferretur, quod appellabant Pythopolitem, in aggere monimentū extruxit, fluménq; ita auertit, vt fluens per aggerem amnis ſepulchrum allueret. His perfectis ipſe in monimētum deſcendit: imperioq; omni vxori & vrbe demandata, vetuit eò accedere, tantùm vt cœnam quotidie ſcaphæ impoſitam mitteret, quouſque hæc vnà cum intacta cœna prætertfflueret ſepulchrum: pòſt quaſi mortuo ne ampliùs mitteret. Ita ille reliquam tranſegit vitam. Vxor imperio præclarè præfuit, ciuéſque ærumnis liberauit. *Plut. de virtut. mulierum.* G H

Euphrates philoſophus ſenio morboque confectus, ab Hadriano Imp. impetrauit, vt citra ignominiam hauſta cicuta mortem obire poſſet. *Dion. in Hadriano.*

Starcatherus gigas Suecus, incruenta morte defungi ignobile ratus, cùm ob ſenium & corpore inualido & oculis captus eſſet, diuturnioris vitæ moram peroſus, emendi in ſe percuſſoris gratia CXX. auri libras, quas à proceribus Danis ob cæſum per inſidias Olonem Daniæ tyrannum meruerat, collo appenſas gerebat, non aptius ſe violatæ maieſtatis iniuriam expiare poſſe ratus. Itaque gemino cinctus enſe, totidem baculorum adminiculo nitebatur. Quo viſo popularium quidam geminum gladiorum vſum ſeni ſuperuacuum ratus, donari ſibi alterum per ludibrium petiuit. Quem Starcatherus ſpe petitionis facta propiùs accedere iuſſum, detracto lateri mucrone transuerberauit. Quod Hatherus quidam (cuius patrem Lennum ſuaſorem interficiendi Olonis Starcatherus olim pœnitentia adductus occiderat) dum canibus feras inſequere

quæretur aſpiciens, duos è comitibus concitatis equis ſenem terrere iubet. Qui dum procurſu edito reflectere cupiunt, Starcatheri baculis intercepti periêre. Eo ſpectaculo Hatherus perterrefactus: agnitum ſenem, an gladium vexiculo permutare vellet, interrogat. Reſpondet Starcatherus, quondam pœnas ſe ab irriſoribus exigere ſolitum, nec vnquam impunè ſibi à procacibus inſultatum. Mox vbi Hatherum Lenno patre ortum didicit, feriendum ei iugulum præbuit, hortatus ne à parentis ſui interfectore pœnas exigere vereretur: cupidéque enſe præbito, pronam ceruicem obtulit, ne ferro muliebriter vteretur, hortatus, præfatuſque, quod ſi peracta cæde ante cadaueris lapſum caput ac truncum medius interſiliret, inuulnerabilis redderetur. Hatherus, ſenem obtruncauit: caput corpori auulſum, impactumque terræ, glebam morſu carpſiſſe fertur. Percuſſor tamen promiſſis fraudem ſubeſſe veritus, ſaltu abſtinuit. Quem ſi temerè peregiſſet, fortè cadaueris ruina obrutus, occiſi ſenis pœnas proprio funere perſoluiſſet. Corpus eius in campo, qui vulgò Rolung dicitur, ſepulturæ mandauit. *Saxo lib.* 8.

Sapientia, Philoſophia.

Medea à Creonte rege Corinthiorum iubetur terra excedere, quòd ſit ſapiens & perita, & poſſit propterea inferre mala cùm ſibi tum ſuis, *apud Eurip. in Medea.*

Muſica.

Archidamus Zeuſippi filius, cùm quidam ſibi commendaretur hoc nomine quòd bonus eſſet cantor: At hîc, inquit, apud nos bonus cupediarius. *Eraſm. in Adagiis.*

Turbarum vocem, qua nunc reges tantoperè delectantur, olim Byſiritæ non ferebant, quod aſino rudenti videatur adſimilis. Atei genti, inter abominanda habebatur aſinus. *Plut.*

Religionis diuerſa.

Ædificantibus templum Iudæis, poſt reditum de Babylone Gentes quæ erant in circuitu impedire eos ſunt conatæ, 1. *Eſdræ* 4.

Claudius Imp. Iudæos omnes religionis odio Româ expulit. *Act.* 18.

Socrates lib. 7. *cap.* 11. narrat, diabolico facinore Iudæos malitiam ſuam extremam prodidiſſe in quodam loco, quem Inmeſtar vocant, inter Chalcedonem & Antiochiam Syriæ. Nam cùm ibi ludicra agerent, & poculis indulgerent Iudæi, non tantùm Chriſtianos & ipſum Chriſtum horrendis & conuiciis proſciderunt, ſed etiam erecta cruce, miſellum puerum Chriſtianum vi apprehenſum, in eam crucem ſuſpenderunt, & tandin verberarunt, donec expiraret. Imperatores re cognita de auctoribus ſceleris graues ſumpsêre pœnas.

De Iudæis ſic ſcribit *Chryſ. hom.* 44. *in* 12. *Matth.* Si aliquo modo modeſtius nunc degere videntur, formidine principum id ſimulant, quæ ſi nulla eſſet, crudeliora quàm antea vnquam facere auderent, cùm omni prauitate atque malitia priſcos nimiùm antecedant, maleficas artes atque magicas, petulantiam, audaciam, cæteraque vitia ſupra modum colentes, & quamuis tanto freno coërceantur: ſæpenumero tamen in principes conſpirarunt, & in extremas inde calamitates inciderunt.

Ladiſlaus Vngariæ & Boëmiæ rex cùm ad celebrandas cùm Magdalena Galliæ regis F. nuptias Pragæ ad ſecundum lapidem appropinquaſſet, Rochezana ei cum frequenti ſacerdotum Huſſitarum collegio occurrens, de fauſto felicique eius aduentu accurata oratione congratulatus eſt. Limis contrà toruiſque oculis prophanam illam multitudinem rex inſpexit: quinetiam ſubmonente Georgio Pogiebrachio gubernatore vix gratias egit, & quaſi maieſtatis ſuæ vultum eo inceſtaſſe ſpectaculo viſus eſt. Ad primum lapidem, Pragenſis baſilicæ ſacerdotes, Romanæ Eccleſiæ aſſertores, qui diu exularant, in occurſum venêre, crucem & ſacra ferentes, diuinos gratulabundi hymnos concinebant. Quorum poſtquam congreſſum attigit: Veros (inquit) Dei miniſtros agnoſco. Saluete patres ſacroſancti, quorum ſacris ac precibus humana ſcelera remittuntur. Mox equo deſiliens, oſculatam crucem adorauit. Huſſitarum id animos admodum offendit (quippe qui non æquum ſibi futurum hinc regem auſpicabantur) & hi præſertim, qui Rochezanæ fauebant: odium tamen pro tempore diſſimulatum & compreſſum eſt. Quamdiu in Boëmia manſit, nunquam, etiam ſæpe rogatus, phana Huſſitarum inuiſit, nunquam eorum ſacris interfuit. Sacerdos quidam Rochezanæ factionis in ſacello arcis ſacro habitu inſtructus, iam altare præſente rege conſcenderat. Quod vbi ille conſpicatus eſt, cōtinuò abire, ſi reluctaretur, è proxima rupe per equitum magiſtrum præcipitari iuſſit. Rochezanam in corporis Chriſti ſolennibus Euchariſtiam publicè geſtantem, è feneſtra conſpicatus, nullum venerationis ſignum edidit. Percontantibus cauſam amicis, reſpondit; Auguſtiſſimum Chriſti corpus tam immenſæ eſſe præſtantiæ, vt eius gloria nulla veneratione augeri, & nulla dehoneſtatione poſſit imminui; ſed quum populares è principibus pendeant, ſibi fuiſſe cauendum, ne tali veneratione hæreticorum ſectam approbare videretur. *Bonfinius lib.* 7. *Dec.* 3. & *Dubrauius lib.* 2.

Politia diuerſa.

Quum Carolus V. Cæſar Mediceos in patriam reducturus Florentiam anno 1530. obſideret, capitale erat obloquentibus de populari Reipub. ſtatu, aut quomodo complectendæ pacis mentionem inducentibus: ſiquidem vel leuiſſima ſuſpicione rei maieſtatis facti feſtinato ſupplicio plectebantur. *Iouius lib.* 18. *Hiſt.*

Lingua peregrina.

Tiberius adeò Græcum ſermonem exoſum habuit, vt in ſenatu neſcio quid Græcè prolaturus, veniam petierit. *Suet.*

Mendacij.

Apud Laërtium Anacharſis ait ſe mirari, quòd Athenienſes conſtituto agoranomo lege prohiberent in foro mendacium, quum nuſquam frequentiùs aut impudentiùs mentirentur. *Eraſm. in Adagiis.*

Nouitatis.

Apud Æginetas cautum eſt, vt qui nouæ condendæ legis cauſam daret, inuiſus omnibus & execrabilis fieret. Sic apud Indos, ſi quis aliquid pernicioſi inuehiſſet, niſi protinus remedio ſuccurreret, morte plectebatur. *Alex. lib.* 6. *cap.* 14.

Senectutis.

Iphis tria cadauera, Eteoclis filij, Euandes filiæ, & Capanei generi videns, *apud Eurip. in Supplicib.* in hæc verba prorumpit:

ὦ δυσπάλαιστον γῆρας, ὡς μισῶ σ' ἔχων,
μισῶ δ' ὅσοι χρῄζουσιν ἐκτείνειν βίον,
σίτοισι, καὶ στρωμναῖσι, καὶ μαντεύμασι
παρεκτρέποντες ὀχετὸν, ὥστε μὴ θανεῖν.
οὓς χρῆν ἐπειδὰν μηδὲν ὠφελῶσι πόλιν,
θανόντας ἔρρειν, κἀκποδὼν εἶναι νέοις.

O ineluctabile ſenium vt odi te habens. Odi porrò, quicunque quærunt producere vitam, ſcapulis, & lectis, & vaticiniis impedientes vitæ fluorem, quò minus moriantur. Quos conueniebat, ex quo nihil iuuabant ciuitatem, morientes valere, & locum dare iunioribus.

Chori Senum Thebanorum verba, *apud Eurip. in Hercule furente* talia ſunt:

ἁ νεότας μοι φίλον ἄ-
χθος, τὸ δὲ γῆρας, αἰεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται,
βλέφαρον σκοτεινὸν
φάρος ἐπικαλύψαν.
μή μοι μήτ' Ἀσιήτιδος
τυραννίδος ὄλβος εἴη,
μὴ χρυσοῦ δώματα πλήρη,
τᾶς ἥβας ἀντιλαβεῖν.
ἁ καλλίστα μὲν ἐν ὄλβῳ,
καλλίστα δ' ἐν πενίᾳ.
τὸ δὲ λυγρὸν φόνιόν τε γῆρας
μισῶ, κατὰ κυμάτων
δ' ἔρροι, μηδέ ποτ' ὤφελεν
θνατῶν δώματα καὶ πόλεις
ἐλθεῖν, ἀλλὰ κατ' αἰθέρ' αἰεὶ
πτεροῖσι φορείσθω.

Ipſa iuuenta mihi gratum pondus, ſed ſenecta ſemper grauius Ætnæ ſcopulis capiti imminens, oculorum tenebricoſum amictum obtegens. Non mihi neque Aſiatici regni diuitiæ ſint, non auri domus plena, pro ipſa iuuentute: quæ pulcerrima quidem in diuitiis, pulcerrima autem in paupertate. Sed triſte lethaleque ſenium odi: per fluctus verò pereat, neque vnquam mortalium ad domos & ciuitates redeat ſed per æthera ſemper alis feratur.

Coniugij.

☞ *Tit. Perfidia coniugalis huc referri poteſt, quatenus Odium Iniuſtitia fomitem ſubminiſtrat.*

Eſſeni Iudæi nuptias quidem faſtidiunt, alienos verò filios, dum adhuc teneri ſunt, ſuis moribus diligenter inſtituunt: quia coniugia vel humani generis ſucceſſionem cen-

ſeant perimendam: ſed quia cauendam putent intemperan-
A tiam feminarum, nullam earum vni viro fidem ſeruare cre-
dentes. *Ioſeph.lib.2.cap.6.belli Iud.*

Inter ſophiſtas acutiſſimus Libanius Quendam effingit
apud iudices ſeipſum accuſantem, & cur vltimo videretur di-
gnus ſupplicio promentem cauſas, quòd eatenus deliraſſet, vt
vxorem ducere ſibi permiſiſſet. *Cælius lib.28.cap.13.*

Thales Mileſius, Plutarcho teſte, coniugium reſpuit, ne
quando liberorum mortem perferre cogeretur. Maiuſne in
ſapiente coniugij odium, an liberorum amor fuerit dubium.

Auri, Argenti, Pecuniæ.

Baleares aureo nummo aut argenteo non vtuntur, & afferri
ad inſulam prohibent: cauſam afferentes, Geryonem Chry-
ſaori filium, auro atque argento opulentiſſimum, quondam
ab Hercule bello expugnatum. Exiſtimant enim eo pacto cùm
auro atque argento careant, ſeſe facilè omnes vitæ inſidias
euaſuros. *Diod. lib.5.cap.6.*

Gemmarum.

Alexander Mammeæ, cùm quidam dono obtuliſſet vo-
ri illius Memiæ vniones duos immenſi precij, eos confeſtim
B venundari iuſſit. Cæterùm quum nemo eos licitaretur, dubium
ob immenſum precium, an vt inuidia declinaretur, negauit
vxorem ſuam vti oportere, quod emi non poſſet, euſque Ve-
neris inauribus dedicauit. Gemmas in vniuerſum aſpernatus
eſt, multò meliores dictitans in Marone eſſe, quem poëtarum
Platonem appellabat. *Sab.lib.6. Enn.7 ex Lampr.d.4.*

Tacitus vxorem ne imperator quidem paſſus eſt gemmis
vti: quin Aureliano adhuc priuatus auctor fuiſſe creditur, vt
auri vſū ex veſtibus & cubiculis ſubmoueret. *Sab.lib.7.Enn.7.*

Rodolphus princeps Camerinus ad Ducem Andegauenſem,
cùm Neapolim proficiſceretur, viſendum in caſtra venerat.
Oſtendit ei Dux precioſam admodum ſupellectilem, inter cæ-
tera margaritas, ſaphyros, carbunculos. His conſpectis quæ-
ſiuit Rodolphus, quanto lapides illi æſtimarentur, & quid
vtilitatis afferrent? Magnum quid æſtimari, Dux reſpondit,
ſed nihil afferre lucri. Tum Rudolphus: Oſtendam tibi, inquit,
duos lapides decem florenorum, qui mihi annuatim ducen-
tos reddunt. Ac deinde cùm Ducem hæc admirantem, ad
molendinum, quo ipſe conſtrui fecerat, duxiſſet, duos mola-
C res lapides ei oſtendit, dicens illos eſſe, qui precioſorum vti-
litatem virtutémque ſuperarent. *Poggius in Facetiis.*

Deliciarum.

Sueci præter cætera valdè erga peregrinos humani, oderunt
tamen hoſpites, qui graues odores, vt moſchum zibettum, &
ſimiles, ſecum in veſtibus aut ſarcinis deferunt, quia feminæ
abortiunt eo odore hauſto, & ob tales odores peregrinos,
incolis ſuſpecti fiunt, ne ſint proditores regni. Vnde non ra-
rò vnguentis & odoribus delibutos viatores, præcipuè Ruſ-
ſos, Moſchos atque Danos, à ruſticis Suecis, tanquam viros
olentes, fuſtibus cædi contigit, quibus diſplicet ille odor.
Olaus lib.16.cap.13.& 14.

Maris, Salis.

Ægyptij Sacerdotes mare deteſtantur, ſalemque Typhonis
tyranni appellant ſpumam: & ex interdictis in menſa ſalem
nefas eſt apponere: nec gubernatores ſalutans, quòd exer-
ceant ſalem, vitámque ex eo tolerent. Auerſantur inprimis
hac de cauſa piſcem, atque odiſſe ſcribunt piſces. *Plut.de Iſide.*

Nominis.

D Herodotus ait Athenienſes & pleroſque aliorum Ionum
hoc nomen erubeſcere, quia vocari Iones nolint & refugiant.

Paupertatis.

Theogenis, quàm inuiſa ſibi eſſet paupertas, his verſibus
declarat:

ὦ δειλὴ πενίη τί μένεις προλιποῦσα παρ' ἄλλον.
 ἄνδρ' ἰέναι; τί δ' ἐμ' οὐκ ἐθέλοντα φιλεῖς.
ἀλλ' ἴθι, καὶ δόμον ἄλλον ἐποίχεο, μηδὲ μεθ' ἡμῶν
 αἰεὶ δυστήνου τοῦδε βίου μέτεχε.

O improba paupertas, cur ceſſas (me) relinquens ad alium
commeare? cur verò me vel inuitum amas? Quin abi, &
domum aliam accede, neque cum nobis ſemper miſerabilis
huius vitæ ſis particeps.

Iaponij Indi inopiam (qua tamen plerique laborant) de-
teſtantur, adeò vt recens natos infantes, puellas præſertim,
ij, qui tenui re familiari ſunt, iniecto faucibus pede, crudeliter
enecent. *Io. Metellus.*

Libertatis odium.

Ægyptij poſt mortem Sethonis regis Vulcani ſacerdotis,
à quo malè fuerant tractati, in libertatem ſeſe aſſeruerunt.
Quam cùm ferre non poſſent, duodecim ſibi rurſus reges ele- E
gerunt, in totidem partes tota Ægypto diuiſa: inter quos &
Pſammetichus fuit, qui poſtea rurſus regnum ſolus obtinuit.
Herod.lib.2.

Iones pontem in Iſtro cuſtodiebant, ex iuſſu Darij, Scy-
thæ eos ſpe libertatis pontem ſoluere volebant. Iones id pol-
liciti, pontis partem ſoluerunt, vt extra teli iactum eſſent. Cæ-
terùm cum Darius fugiens ad Iſtrum perueniſſet, pontem de-
nuò iunxerunt. Sic Darius ſibi conſuluit. Eam ob cauſam Scy-
thæ, Iones tanquam non liberos, ſed peſſimos & ignauiſſi-
mos omnium hominum iudicant: deque eis tanquam de ſer-
uis loquentes, mancipia dominos amantia eſſe aiunt, & inſe-
ctatione digniſſimos. *Herod.lib.4.* Callicratides interrogatus,
quod genus hominū eſſent Iones: Liberi, inquit, mali: ſed ſerui
boni, ſignificans, illos neſcire imperare, ac libertate vti, ſed
ſeruitutem æquo animo ferre: videlicet referendos ad ſecun-
dum hominum genus, iuxta diſtinctionem Heſiodi, qui per ſe
quidem non ſapiunt, ſed parent rectè ſapienti. *Plut.in Lac.*

Mæandrius, Mæandrij F. ſcriba Polycratis Samiorum ty-
ranni, interfecto eo ab Orœte præfecto Sardiorum, ciuibus F
ſuaſit, vt Democraticum Reipub. ſtatum amplecterentur. Re-
cuſantibus autem illis, ne ipſe alienam tyrannidem pati coge-
retur, dominatum occupauit. *Herod.lib.5.*

Diogenes Cynicus quum Xeniadæ Corinthio ſeruiret,
amici agebant de redimendo. At ille, Nequaquam, inquit: an
neſcitis leones non iis ſeruire, à quibus aluntur: ſed altores po-
tius ſeruire leonibus? Nam leo vbicunque eſt, ſemper leo eſt.
Herod.lib.6.

Cappadociæ & Cappadocum genti hic honor publicè à
Rom. datus eſt, regia ſtirpe extincta, vt gens ea libera eſſet
ſecundùm amicitiam & ſocietatem antè contractam. Princi-
pes libertatem recuſare, & dicere eam ſe ferre non poſſe: vt rex
ſibi daretur orare. Romani admirati, quòd inuenirentur, qui
libertatem recuſarent, permiſère, vt quem vellent regem eli-
gerent. Elegerunt itaque Ariobarzanem: qui in progreſſu, ter-
tia ætate defecit. Tum creatus eſt Archelaus, nihil illi affini-
tate coniunctus, idque M. Antonij opera. *Strabo lib. 11. &*
Iuſtinus. Iure igitur eos Perſius & Martialis pro ſeruis introdu-
cunt? nec obſcura eſt parœmia, τρία κάππα κάκιστα, nimirum G
Cappadoces, Cretenſes, Cilices.

Pars multò maxima Ruſſianorum ſiue Roxolanorum, ſerui-
tutem ſeruiunt, nec inuiti: multi quidem & in his, nobiles etiam
ſe, coniugem & liberos venditant, aut quia ſic maiore otio
fruantur, aut quòd maiore voluptate. *Sabell.lib.3.Enn.10.*

Seruitutis odium.

☞ *Ex libertatis amore illuſtretur.*

Pellenenſes ab Troia nauigantes, ad Phlægram appulerunt.
Captiuæ Troades, cùm Græci in terram deſcendiſſent, non
ferentes captiuitatem, naues incenderunt. Erat inter captiuas
etiam Euthria, Priami ſoror. Græci nauigiorum inopia coa-
cti, terram Sicyoniam occuparunt, & extructa ciuitate regio-
nem pro Phlægra Pallenem appellarunt. *Polyænus.*

Puer Spartiates ab rege Antigono captus ac venundatus,
cæteris in omnibus emtori paruit, quæ decere docebat liberum
facere. Poſtquam imperauit, vt amidem afferret, non paruit,
fatus: Non ſeruiam. Illo contendente, conſcendit in tectum,
at cùm dixiſſet, Intelliges quid emeris, præcipitauit ſe atque
expirauit. *Plut.in Lac.* H

Lacon quidam adhuc impubes, captus clamabat: Pugnans
quidem captus ſum, ſeruire tamen nolo. Verùm cùm paulò
pòſt iuberetur ſeruili fungi miniſterio, illum parieti caput im-
pit. *Seneca Epiſt.11.*

Laſcæna, quum in auctione præco rogaret illam, quid ſci-
ret? Libera, inquit, eſſe ſignificans, ſeſe captiuam quidem eſſe,
cæterùm ad illiberalia iuſſa non parituram. Itaque quum em-
ptor imperaſſet quædam non conuenientia liberæ: Plorabis,
inquit, qui tibi ipſi talem inuideris poſſeſſionem: moxque ſibi
necem conſciuit. *Plut.in Apoph. Lacænarum.*

Veientes obſeſſi à Rom. veteri magiſtratu ex vrbe ſublato
regem ſibi crearunt, qui & bello & Pace Veientanam rem ſuo
arbitrio adminiſtraret. Regium nomen adeò cæteros He-
truriæ populos offendit, vt vel ob id vnum negata ſint vbi-
que Veientibus auxilia: totiuſque gentis conuentu decretum,
vt quamdiu Veij ſub rege eſſent, nulla iuuarentur ope. *Sab.*
lib.9.Enn.3.

Antoninus Caracalla, Romanorum Imp. cum Cennis gente
Celtica

Celtica bellum, poſt captum Oſroënorum regem, gerebat A Cùm victoria potitus eſſet, vxores Celticæ captæ, & à Romanis interrogatæ, vtrùm vendi, an occidi mallent? Mori ſe malle, reſponderunt. Quæ cùm poſtea eſſent venditæ, ſibi-ipſis mortem conſciuerunt, occiſis priùs filiis, ne & ij ſeruire cogerentur. *Dion. Nicæus in Antonino.*

Belli.

Bello inter Othonem Imp. & Vitellium, ad Bebriacum interfuit Suetonius Lenis pater C. Suetonij Tranquilli, tertiæ decimæ legionis Tribunus Auguſticlauius. Is referre crebrò ſolebat, Othonem etiam priuatum vſque adeò deteſtatum ciuilia bella, vt memorante quodam inter epulas de Caſſij Brutique exitu, cohorruerit: nec concurſurum cum Galba fuiſſe, niſi confideret ſine bello rem tranſigi poſſe. *Sueton.*

Pacis

Circa Olymp. 102. rex Artaxerxes videns Græciam tumultibus concitatam, miſſis legatis hortabatur eos, vt omiſſis bellis inteſtinis, pacem inter ſe, iuxta fœdera iam antea pacta, conſtituerent. Quam regis ſententiam omnibus Græcis libenter approbantibus, communem inter ſe pacem ciuitates B omnes, præter Thebanos, compoſuerunt. Soli enim Thebani Bœotiam ſibi ſubiectam volentes, à reliquis Græcis recepti non ſunt: quia placebat omnibus, vt ſingulæ ciuitates iurarent, & promitterent. Vnde à fœdere hoc excluſi, Bœotiam vt antea tributariam ſibi ſeruabant. Ob quam cauſam Lacedæmonij commoti, totis viribus expeditionem aduerſus eos tanquam communes hoſtes ſuſcipere decreuerunt. *Diodorus lib. 14.*

Alaricus Gothorum rex Romanæ expeditionis pœnitentia ductus, Epiſcopos ad Honorium Imp. legauit, hortatum, ne culpa ſua ſineret Romanam vrbem, quæ mille annorum ſpacio magnæ parti orbis terrarum cum imperio præſcripſiſſet, vaſtandam ac diripiendam barbaris tradi, neque tantas operum, & tam magnificas moles hoſtili flamma deleri, ſed æquis conditionibus pacem componeret, ac ſibi & vrbi omnium præſtantiſſimæ parceret. neque enim ſe præfecturæ honorem cupere, neque Venetiam ampliùs ad conſti- C tuendas ſedes exigere, ſed certo pecuniæ numero, & duobus contentum Noricis fore, quæ aſſiduis barbarorum incurſionibus obnoxiæ ſint, ac fiſcum tributo tenuiſſimo iuuent, & arma aduerſus omnes hoſtes eius laturum eſſe. Cæteris moderationem eius admirantibus, Iouius prætorio præfectus, & alij regiæ potentiæ participes, hæc confici poſſe negarunt, quòd omnes magiſtratus iureiurando ſe obſtrinxiſſent, ſe cum eo pacem nullam agitaturos. Alaricus ergo, poſtquam ſuas res pui conditiones vidit, vniuerſum exercitum Romam ire præcepit, & conſtanter in vrbis obſidione manſit, donec eam fame perdomuit. *Sigon.*

'Apophthegmata.

Theologi, Ne oderis fratrem tuum pro quo mortuus eſt Chriſtus, idque gratis: & cùm Deus ac Dominus eſſet, frater tuus factus eſt. *Anton. ſerm. 136.*

Iſidori Peluſiotæ, Præpoſterus fauor haud acute cernit: odium autem nihil omnino cernit. Quapropter ſi ab vtraque lema purus atque immunis eſſe ſtudes, noli violentas ferre ſententias: verum illata crimina iuſto & integro iudicio com- D mitte. *Epiſt. lib. 1. epiſt. 31.*

Tymon Athenienſis, qui ab odio hominum Miſanthropos Græcis vocabatur, interrogatus, cur omnes odiſſet homines? Merito, inquit, improbos odi: reliquos autem, quia improbos non oderunt. *Max. ſerm. 6.*

Thraſybulus Piſiſtrati filiam amabat: eamque quum haberet obuiam, in publico oſculatus eſt, ob id vxori maritum in Thraſybulum irritanti: Si illos, inquit Piſiſtratus, qui nos amant, habemus odio, quid faciemus iis, qui nos oderunt? Ac virginem adamatam Thraſybulo dedit vxorem. *Plutarch. in apopht.*

Annibal adhuc puer, quum quæreretur definiendo odio inter Romam & Carthaginem, pedem infixit ſolo, ac puluere ſuſcitato, tum demum finem belli fore dixit, quum altera pars in habitum pulueris eſſet redacta. Agnoſcas ingenium exitio Romanæ gentis natum. *Plutarch. Annibal. vita.*

Seneca in Hercule furente tragœdia 1.

Si æterna ſemper odia mortales agant.
Nec cæptus vnquam cedat ex animis furor,
Sed arma fœlix teneat, infelix paret.
Nihil relinquent bella, tum vaſtus ager
Squalebit armis, ſubdita tectis face
Altus ſepultas obruet gentes cinis.

Hieroglyphica.

Rubus apud Veteres odij erat ſignum: ſic vt homines moroſos qui genium ab aliis diuerſum, ac viuendi inſtitutum ſibi peculiare haberent, aliorumque mores faſtidirent per ſiccum Rubum effingerent. Eſt enim Rubi natura vt citius eum frangas, quam flectas. *Pierius lib. 15. cap. 4. & 5.*

Ægyptij per *Piſcem* odium exprimebant. *Idem lib. 31. c. 7.*

* Odor. Odoratus.

* Definitio et Etymologia.

Odor Græcè ὀσμὴ, Hebraicè *Reach*, fragrantia, definitur à *Plinio lib. 15. cap. 27.* Infectus aër. *Ariſtoteles* dicit F odorem eſſe ſicci, ſic ſapor eſt humidi. Eſt autem odor ſecundum communem Philoſophorum ſententiam, non fumea exhalatio, ſed qualitas odoratu ſenſibilis, vt tradit *Ariſt. lib. de ſenſ. & ſenſib. c. 5.* vbi Heraclitum, Platonem, & alios qui priorem ſententiam docebant, refutat.

Plenam autem odoris definitionem tradunt Philoſophi *lib. 2. de Anima cap. 9.* eiuſmodi. Quod ſit qualitas ex primarum commiſtione reſultans, dominante ſicco & calido, atque olfactum mouens.

Qvomodo gignatvr.

Ex *Ariſtotele* colligimus, odorem in mixtis corporibus reſultare ex primarum qualitatum concretione, dominante ſiccitate, calore humidum decoquente, & excitante. Diximus in mixtis corporibus, quia elementa, vt *in lib. de ſenſu & ſenſibili cap. 5.* Monet Ariſtoteles, odorata non ſunt; videlicet, interim dum ſyncera & pura exiſtunt. Addimus, ſiccitate dominante, G quia ſiccitas eſt quaſi materia odoris: Sapor enim & odor ex humido, ſiccoque oriuntur: ſed hoc intereſt, quod in ſapore vincit humidum; in odore ſiccum.

Naſci verò odorem ex ſiccitate dominante, argumento eſt, quod conſtat aridos & feruidos terrarum tractus, vt Arabiæ, Syriæ, optimorum odorum eſſe feraciſſimos.

Item quod res odoriferæ, ſi nimium humectentur, inodoræ redduntur: ideoque in Ægypto flores minimè odorati ſunt, quia incubat illis roſcidus & nebuloſus aër à Nilo flumine; & è contrario roſa ſerenis diebus collecta, maiorem odoris fragrantiam reddit.

Quin vero, vt notauit *Hipocrates lib. de carnibus* & ipſum organum olfactus cum pituitoſo defluxu, aut aliquonis humore ſcatentem, odorem nimis ſentit. Eſt enim quædam inſtrumenti, cum proprio ſenſibili naturalis conſenſio, & cognatio.

Oportuit autem in odore ſiccum & tenue vincere, vt odor facilè diffundatur, & tranſmeet. Sed enim & aliquid H humiditatis ad ipſum requiri, inde patet, quia quæ exareſcunt & torrentur, odorem amittunt, quod videre eſt in cineribus ligni odorati, vt obſeruat præter alios *Theophraſtus libro ſexto de cauſis plant. cap. 29.* & è contrario, multa nimis arefacta, humidi permiſtione odorata fiunt, vt terra, cum primum compluitur poſt diuturnam ſiccitatem: non ita verò cum diu maduit; tunc enim humor non ſiccitas præualet.

Denique adiecimus (calore humidum decoquente & excitante) quia non erit odor, niſi caloris vis accedat, quæ humidum quaſi diluit, & attenuat. Hinc *Ariſtoteles in problematis ſectione 12. quæſtione 12.* ait ſemina, quæ olent, calida eſſe, quia odor calore efficitur: *& in eadem ſectione quæſt. 4.* docet odorata omnia, calore abundare. Idemque aſſerit *Galenus lib. 4. de ſimplic. medicam. facult. cap. 12.* Eaque cauſa eſt cur alia iuxta roſas poſita ſine conſita eas magis odoratas reddunt: videlicet quia ſolum calefaciunt, & exſiccant, atque ita odorem promouent, vt ait *Contarenus lib. 5. de elementis.*

A **Svbiectvm.**

Patet ex his, quodnam ſit odorum ſubiectum, hoc eſt, quidnam ſit id in quo odor primo enaſcitur. Nam cum odor ſit qualitas orta ex certo primarum qualitatum temperamento, quod non niſi miſtis corporibus per ſe debetur, ſit indè vt proprium ac natiuum ſubiectum odorum ſit tale corpus mixtum.

Vnde *Plinius lib.15.natur.hiſtor.cap.27.* Mirum, inquit, tria præcipuè naturæ elementa, ſine ſapore eſſe, ſine odore, aquas, aëra, ignes. Addere & terram potuiſſet, ſicut addit *Ariſtoteles lib. de ſenſu & ſenſili cap. 5.* Monens tamen intelligendum id eſſe, niſi elementa miſturam habeant; nam cum hac videmur redolere mare: & terram etiam; præſertim cum poſt longam ariditatem madeſcit, vt ſuperius diximus, ſcripſitque *Theophraſtus lib.6.de Plantis cap.14.& 27.* de hac re *Iandun. quæſt. 26. de ſenſ. & ſenſ.*

*** Species Variæ.**

B Odorum Species variæ ſunt, nobis tamen propter huius ſenſus hebetudinem, & tarditatem magna ex parte ignotæ: ſi quidem prout homini ſenſus deficit, ita & ſcientia de re ad eum ſenſum pertinente; cum noſtra cognitio à ſenſibus oriatur.

Quia igitur admodum tenuiter & remiſsè olfacimus, nec niſi odores qui organum vehementer laceſſunt ac pulſant exactè percipimus; fit vt odorum differentias minus teneamus: ideoque eas haud propriis ſignificamus vocabulis, ſed tranſlatitiis, deflexiſque ſaporum differentiis. Ergo vt ſapores, ita & odores acutos, acerbos, graues & ſuaues dicimus mutuatitia nomenclatura eorum ſpecies & diſcrimina indicantes.

Eſt autem ſapor acutus, qui celeriter ac fortiter ſine faſtidio ſenſum ferit.

Acerbus, qui cum quadam mordacitate pungit.

C Grauis, qui ſegniter ac parum mouet: vel qui ob denſiorem fragrantiam, vt odor artemiſiæ, vel ob fœtidum halitum, nares offendit.

Suauis qui leniter gratus, ac iucundus eſt.

Qua de re deque aliis odorum ſpeciebus *Thom. Garbius in ſumm.q.69.*

Et *Theophraſtus lib.6.de cauſ. plant.cap.14.& 13.* monet, etſi nomina ſaporum odoribus tribuere ſoleamus: non id tamen in omnibus nominibus ratum eſſe: nemo enim verbi gratia odorem ſalſum rectè nuncuparit. Quod etiam ſcripſit *Galenus lib.4.de ſimp.medic. facult.cap.21.*

Deindè aduertendum ex *Ariſtotele de ſenſu & ſenſ. cap.5.* quoſdam odores iucundos haberi, quia ſaporibus reſpondent, & guſtatui amica denuntiant: atque ita eſurientibus ſuaues contingunt; qui tamen ſatiatis nullam afferunt voluptatem.

Alios per ſe ac ſine reſpectu ſaporum; delectationem parere, vt qui efflantur è quibuſdam floribus, neque enim, inquit Ariſtoteles, ij ad cibi cupiditatem excitandam conferunt, ſed obſtant potius. Vnde illud quod in Euripidem dixit *Stratis.*

D *Cum lens coquitur vnguenti nil infundito.*

Aduertendum præterea quibuſdam corporibus ineſſe odores ſimplices, eiuſmodi ſunt, qui per naturam obueniunt; aliis compoſitos varia commiſtione; quales magna ex parte ſunt ij, quos ars pigmentaria ad luxum & delicias vnguentis miſcet. Quem abuſum maiorem eſſe inquit *Plinius lib.13. cap.3.* quam gemmarum & pretioſarum veſtium: hæ namque diu ſeruantur, & tranſeunt ad hæredes: illi confeſtim expirant, ac ſuis moriuntur horis: excedit libra denarios quadringenos; nec ſentit ipſe, qui gerit, ſummaque commendatio habetur, ſi tranſeunte illo, inuitet odor etiam aliud agentes. Tanti emitur voluptas aliena. Adde quod virilem animum effœminant, vt non ſine cauſa dictum ſit illud:

Non bene olet, qui benè ſemper olet.

Lege *Diuum Hieronymum epiſtola 8.ad Demetriadem*, in iuuenes calamiſtratos & peregrini muris olentes pelliculas: & nos infrà de eodem argumento nonnulla producemus.

E *** Odoris Diffvsio.**

Qvomodo fiat.

Diffunditur plerunque odor ex re odorata per ſubſtantiam fumeam quæ eum comitatur, eſtque inſtar vehiculi, cuius interuentu è re odorata prodit, quamuis ea non ſit neceſſaria, ſi res odora ita concoctum & perfectum odorem habeat, vt ad exſiliendum non egeat reſolutione, aut ita ſit compacta, vt reſolutionem non admittat. Non tamen vbicunque percipitur odor, datur exhalatio odorifera, quia ſæpè odor ſentitur in locis admodum remotis, vt conſtat eum percipi à coruis, vulturibus, & ſimilibus, quæ odorem cadauerum procul percipiunt. Imo crocodili ad carnes extra aquas ſuſpenſas odore inuitati accurrunt, vapor autem iſte cum ſit leuis, ſurſum commeat & abſumitur.

Effunditur ergo extra fumeam ſubſtantiam, ſecundum eſſe intentionale, quamuis *Ariſtoteles* admittat odorem ſpargi etiam ſecundum eſſe reale, non quidem ad totam diſtantiam in qua percipitur, ſed ad aliquam, neque enim tanta ineſſe ei poteſt vis ad ſeſe communicandum. *Legatur *Auerroes tex. 97. in lib.2.de anim.S.Thom.ibid. Albertus tract.3.cap.31. Conaren. lib.5. de element. Ariſt.de ſenſ. & ſenſib. cap.5.& in 2. de Anim. cap.12.tex.127.*

F **Medivm qvod sit.**

Medium per quod odor diffunditur, eſt aër & aqua. Ita docet *Ariſt.lib.2.de Anima c.9.tex.97. & alij poſt illum.* Conſtat de aëre, quia animantia per aërem odores captant.

De aqua quoque patet ex piſcibus, qui per aquas odorantur. Plerique enim inquit *Ariſt. l.4.hiſt. animal.c.8.* ſpeluncis latentes ſalſamento illitis faucibus à piſcatore euocantur.

Alij per nidores quoſdam ex alto accurrunt, vt ad ſæpiarum carnem denſtam, aſſatum polypum, nucem vomicam. Purpuris olidas eſcas purpurarij demittunt, & deceptas capiunt. Polypus ſaxo adhæreſcens pulicariæ herbæ odore protinus reſilit.

Neque mouere debet, quod piſces non reſpirent ſub aquis, adeoque nequeant odorem inſpirando attrahere: quia non omnia animantia inſpirando olfaciunt, ſed ea quæ organum habent odorandi reconditum, ad quod aperiendum attractione aëris fit opus, tale autem organum non omnia animantia ſortita ſunt.

G **Odorem qvæ magis participent.**

Odores, admixtione quadam omnino conſtant, vt ſapores. Quod enim admixtionis eſt expers, protinus etiam omni vacat odore vt & ſapore. Quo fit vt ſimplicia corpora, velut ignis, aqua, aër, odoris expertia plane ſint: terra, quod mixta ſit maxime potiſſimum quoque ſola odore prædita cernatur. Verum odorum partim inertes ſunt & diluti, quemadmodum in ſaporibus: partim ſuapte quadam ſpecie cenſentur: eorum autem ſpecies, quanquam ſaporum formas æmulari videntur, non tamen omnes eadem habent vocabula: nec ſunt ita formis odores diſtincti, vt ſapores, ſed tantum generibus: cum præſertim bene olentia quædam nonnulla male olentia dicantur, cæterum ſuauis tetrique odoris ſpecies vocabulis notatæ non ſint, quanquam alioqui in magno diſcrimine. Nam dulcia & amara formis magis, deſignata ſunt, veluti acris dicitur, vehemens, mollis, dulcis, grauis odor, &c. *Theophraſt. de Odorib.* in quo egregio libello, multa de tota hac materia pertractauit eruditiſſimè.

H Odorem maiorem omnia præbent, cum mouentur, quia excita plus aëris implent quam quieſcentia, & ita odor eius ad ſenſum noſtrum tranſmittitur. *Ariſt. Problem. ſect.12.*

Odorē minus ſentimus hyberno tempore, & minime per gelu & glaciem, quia aër à frigore immobilior redditur: itaque motus non æque proficiſci à corpore oderato poteſt, propter difficilem deliberationis motum, & aëris quo inuehitur. *id.ib.*

Odorem maiorem reddunt, aromata cinere ſuffita quam igne, & plenius ac diutius ſuum ſeruant odorem cum cinere ſuffiuntur: quia in cinere minus concoqui odor poteſt, itaque plenior eſt, ignis vero quoniam celeriter vires eorum domat & concoquit, odorem commutat, concoctio enim eſt rei concoquendæ immutatio. *idem ibid.*

Odorem grauiorem reddunt ora hominum qui ieiunarunt, eorum qui aliquid edunt non olent, quia ventre inani minuſque agitato aër factus calidior, ſpiritum & excrementa pituitoſa ſua immobilitate putrefacere poteſt, calidiorem autem effici hinc colligi poteſt, quod &

& ſitim parere ieiunium ſolet. At vbi ederint, odor ciborum A illam graueolentiam offuſcat, vt maior minorem: calor enim ciborum calorem illum præcedentem exuperat, ita vt nihil affici poſſit. *Idem ibid. ſect. 13.*

* MOLLITIES ODORATVS PVNITA.

Ad id roborandum, quod aſſerimus, congruum eſt, vt de viua carne exempla proferamus. Veracis itaque & honeſti viri didici relatione, (inquit *Petrus Damian. Oſtienſis Epiſcopus*) quod narro. Dux Venetiarum Conſtantinopolitanæ vrbis ciuem habebat Vxorem, quæ nimirum tam tenerè & delicatè viuebat, & non modò ſuperſtitioſa, ſed & artificioſa (vt ita loquar) iucunditate ſe mulcebat, vt etiam communibus ſe aquis dedignaretur abluere: ſed eius ſerui rori cæli ſatagebant vndecunque colligere, ex quo laborioſum illi balneum procurarent. Cibos quoque ſuos non tangebat, ſed ab Eunuchis eius alimenta quæque minutiùs concidebantur in fruſta, quæ mox illa quibuſdam fuſcinulis aureis, atque bidentibus ori ſuo liguriens adhibebat. Eius porrò cubiculum tot thymiamatum, B aromatumque generibus redolebat, vt & nobis narrare tantum dedecus fœteat, & auditor fortè non credat. Sed omnipotenti Deo quantum huius fœminæ fuerit exoſa ſuperbia, manifeſta docuit vlciſcendo cenſura. Vibrato itaque ſuper eam mucrone diuini iudicij, corpus eius omne computruit, ita vt membra corporis vndique cuncta marceſcerent, totumque cubiculum intolerabili prorſus fœtore complerent; nec quiſquam tantam perferre narium iniuriam potuit, non conſueta ſeruitia, non ſeruulus; vix vna duntaxat ancilla non ſine ſpeciei redolentis auxilio in eius obſequij ſedulitate permanſit. Diutius ergo hæc languore decocta, & miſerabiliter cruciata, amicis quoque lætantibus, diem clauſit extremum. Quid ergo ſit caro, doceat ipſa caro: quodque perlubet mortua, teſtetur & viua. *D. Petr. Damian. Epi. Ad Blancam Comitiſſam de inſtit. monial. cap. 11. Baron. tom. 10. an. 998 20.*

Muleaſſes Rex Tunetanus, Neapoli cùm aliquando eſſet, Neapolitanis nouo cultu, veſcendi more, & exquiſitiſſimis odoramentis admirationi fuit. Dapibus eius ex regiæ culinæ diſciplina pretioſi ſumptus vnguenta farciebantur, adeo vt pa- C uonem, cùm duobus phaſianis conditum, obſeruatum ſit centum aureorum impenſam exceſſiſſe. Hic cùm audiſſet Amidam filium Tunetum & arcem occupaſſe, ea re vehementer perturbatus militem conſcribit magna celeritate, confluuntque ad eum mille & octingenti homines cum quibus eò pergit, & in itinere rurſus ab Hiſpanis equitibus à Tonarre miſſis admonitus, vt ſibi ab inſidijs, quæ iuxta vrbem eſſent, caueret; ſed in propoſito perſeuerat. Vbi autem propiùs ad vrbem acceſſit, erumpentibus tum ex vrbe, tum ex oliuetis Afris, ex eius exercitu periêre ſuprà mille & trecenti, & ipſe Muleaſſes fugiens, nulla re alia magis quàm vnguentorum odore ab hoſtibus agnitus & captus eſt. Eum ad ſe adductum Amida filius vtroque orbatum lumine crudeliter excæcat, candenti ſcalpello proſciſſa vtriuſque oculi pupilla. Idem pertulêre duo Amidæ fratres cum Muleaſſe capti, Nabaſer & Abdalas. *Laur. Sur. in Comment. rerum in orbe geſtarum ſub anno Do. 1544.*

Memorat *Plinius naturalis hiſt. lib. 13. cap. 3.* Lucium Plotium L. Plotij bis conſulis cenſoriſque fratrem, proſcriptum à triumuiris, in Salertanâ latebrâ vnguenti odore proditum D fuiſſe, eoque dedecore proſcriptionem totam abſolutam. Luſit de hac re *Ianus Douſa* infraſcripto verſu, quo in perſona Plotij ita loquitur.

Quid fuit vt Lethi fierent mihi cauſa latebræ?
Vnguenti indicio dum malè prodor? Odor.

* ODORATVS MORTIFICANDVS.

De loco, in quo manebat Magnus Arſenius, hæc legimus: Aqua, qua palmarum ramos madefaciebat, vt fierent molliores, nunquam ab illo mutabatur, ſed ſic diu manêbat, vt tandem corrumperetur, maléque oleret, & aſpectu tetra eſſet: adeò vt quidam ex Patribus Senem rogarent, cur hoc faceret, & ei exprobrarent ſocordiam. Is verò, Cùm, inquit, ſuaueolentia, & aromatibus priùs ſim vſus, odoratus damnum modò corrigo contrarius. *Sur. in vita eius 19. Iul.*

☞ *Vide Olfactus.*

(*,*)

Oeconomia.

E

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OEconomia Græca dicto, οἰκονομία, diſpenſatio domeſtica, & οἰκονομεῖν, guberno & οἰκονόμος, diſpenſator rei familiaris dicitur. Hæc autem eſt prudentia rectiua multitudinis vnius familiæ, *ſecund. B. Thom. 2. 2. q. 48.* Cuius finis eſt vltimus, totum bene viuere ſecundum domeſticam conuerſationem, *ſecund. eund. ibid. q. 50 art. 3.*

* QVATVOR SPECIES OECONOMIÆ.

Regia, Satrapica, Politica, & Priuata. Regiæ autem prouentus ſpecies quatuor: circa Monetam, circa importata & exportata, vti ſunt Portorie, circa ſumptus, cùm ampendio fiunt, ac res vice pecuniæ dentur, æſtimationéſque vbi expediat magis, quam numerato impenſæ fiant.

Satrapicæ prouentus ſpecies ſex: ex Terra, quam Decimam F vocant, & Locorum, vbi dominantur metallicis: ex terra agro naſcentibus: ex Mercatoribus, ex Paſturis, Decima item appellatur: ſexta, ex aliis variis rebus.

Tertia œconomiæ ſpecies, Politica, id eſt, ciuitatis huius vectigal optimum ex iis, quæ in loco proprio gignuntur, deinde à mercaturis, poſt hæc τῶν ἐγκυκλίων.

Quarta & vltima Priuati hominis, quæ quidem anomala, id eſt, abſque norma exſtitit, quod non ad vnam tantum intentionem illi œconomia exerceatur. Eſt inſuper omnium minima ob breues prouentus & expenſas. Huius optimum vectigal ex terra primum, id eſt, Agricultura, quæ omnium eſt parens Hinc enim magis ſecundum naturam res nobis acquiruntur. Deinde ex aliis rebus. Tertium ex argento: præter omnia autem parcere ſuperfluis, & ne maiores ſint prouentibus expenſæ.

Oeconomia eſt domus adminiſtratio recta. Domus partes duæ ſunt, familia, & res familiaris.

1. Familia eſt certarum perſonarum domeſtici conuictus iure deuinctarum, ſocietas. Perſona quæ præeſt dicitur οἰκοδεσπότης quæ obediunt, domeſtici. Harum perſonarum triplex G eſt συζυγία, Coniugialis, Patria, Herilis. Coniugium eſt vnius viri & fœminæ, indiſſolubili vitæ, omniumque caſuum communione, ad liberorum educationem & familiæ ſuſtentationem coniunctarum, communio. Patria Sizygia eſt, qua parentes & liberi inter ſe coniunguntur. Herilis qua herus & famuli, hera autem & famulæ inter ſe deuinciuntur. Officium coniugum commune ad pietatem, mutuum amorem, fidelitatem & rei domeſticæ curam refertur. Proprium mariti officium certa reſpicit capita. Amet vxorem ſuam. Sit caput & dominus eius in timore Dei, & competentem poteſtatem concedat ei in liberos, ſeruos & ancillas: ſcienter, pie, prudenter cum vxore ſua conuerſetur. Officium vxoris eſt quintuplex nempe dilectionis, ſubiectionis, temperantiæ, adiumenti, prudentiæ decoræ. Officium patrium generale, eſt philoſtorgia: ſpeciale patrem & matrem ſpectans, liberis præſtatur, partim in infantia, partim poſt infantiam in pueritia, adoleſcentia & iuuentute. Patris officium eſt defenſionis & auctoritatis. Matris autem lactationis & familiaritatis maternæ. Liberorum Officium, charitatem, obſeruantiam, & obedien- H tiam complectitur, Officium herile eſt directio famulorum ac famularum ad exercitia pietatis & ad operas vitæ præſenti neceſſarias: laborantium alimentum, mercedem, conſeruationem iuſtam, commoda honeſta, inſtitutionem honeſtam procurare: malos dimittere Seruorum & ancillarum officium venerationis eſt obſequium & fidelitatis. Familiæ totius officium erga vicinos, & concordiæ, & beneficentiæ multiplicis, quæ proximi commoda promoueat.

2. Rei familiaris tum acquiſitio, tum acquiſitæ poſſeſſio ac conſeruatio, tum denique poſſeſſæ & conſeruatæ diſpenſatio. conſideranda ſupereſt. In Acquiſitione occurrunt Virtus, modus, media. Virtus acquiſitionis eſt prudèns Induſtria, coniunctam habens Pietatem quæ Dei benedictionem reſpicit & implorat: Induſtria certos domeſticis certis labores ad acquirenda bona diſtribuit. Hos domeſticos labores Paterfamilias vigilanter & prudenter obſeruet, manum etiam cum neceſſe eſt, & pro laborum ratione operi ſedulo admouens Materfamilias ſeipſam depictam intuetur in Prouerbiis Salom. *cap. 31.* Superbiæ, faſtui, luxui, fuco, meretricio ornatui

ornatui æternum vale dicat. Modus acquirendi, potiſſimum Naturalis eſt aut Artificialis. Sub Naturali Agriculturam & Pecuariam comprehendimus. In his Dei benedictionem & piæ familiæ laborem conſideramus. Artificialis Mercaturam & operæ locationem reſpicit. Quocunque modo mercatura fiat, vel licita, vel illicita eſt. Licita, diuinitus conceſſa, ſocietatique ciuili neceſſaria, ſit honeſti lucri gratia. Patrisfamilias mercatura Pietatem, Iuſtitiam, Prudentiam habet comites. Pietas negotiationem ſanctificat. Iuſtitia edicit, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. In tanta rerum mundanarum ἀταξίᾳ mercator prudens & circumſpectus eſſe debet. Mercaturæ licitæ ſpecies tres numerantur. Quædam enim eſt mercium earum, quæ tantum arte & opificio hominum parantur: quædam earum quæ terra & aquis naſcuntur; quædam vero eſt negotiato pecuniaria. Illicita mercatura dicitur ea qua Deus damna & punit: cuius modus eſt fraudulentus, & lucrum inhoneſtum. Eiuſmodi mercatura primum inſtituitur non ad publicum bonum, ſed ad priuatum lucrum cum proximi detrimento. Secundo deſtituitur ad decipiendum alios, præſertim incautos, per omnis generis technas, vt blanditias, mendacia, periuria, mercium tum materiæ tum formæ reſpectu corruptelas, iniquas menſuras, &c. Non prætereunda eſt Annonæ flagellatio, & mordens vſura. Operæ locatio, eſt acquirendi modus, quo pro mercede opera hominis venditur: eaque fit exercitio artificiorum non modo liberalium, ſed maximè etiam Manuariorum, quæ Deus varia ordinanit, & ad hæc contulit hominibus varia dona. Vt artificia manuaria ſancta ſunt & vtilia, ita rectè diſcenda, diligenter & artificioſe à bonis viris exercentur.

Poſſeſſio & conſeruatio facultatum acquiſitarum, piam ſufficientiam vt parſimoniam requirit. Cauet deinde, fugit & damnat fiduciam in diuitiis partis: ſuperbiam deteſtatur alios procaciter non deſpicit. Diſpenſatio prudens Dei gloriam, noſtrum ac aliorum commodum reſpicit. Hanc ſuadet pietas erga Deum, vrget charitas erga proximum, moderatur oculus œconomicus iuxta facultatum modum, quarum dominium retinet.

* OECONOMIÆ ET POLITICÆ Distinctio. Ac Illivs modi.

Oeconomia ſcilicet & Politica differre inter ſe, non ſolum quantum ad domum & ciuitatem (hæc enim eis ſubiecta eſſe) ſed in eo etiam, quod politica ex multis ſit principibus: œconomiam vero eſſe Monarchiam: Prima autem in hac hominum cura ac diligentia circa coniugium: ſocietas enim ab ipſa natura maris & fœminæ maximè conciliatur, vt non ſolum ſit hominibus ſed etiam beſtiis: nec etiam ſolum naturæ cauſa, ſed & vtilitatis. Qui enim viribus validi imbecilles iuuant, rurſus ipſi debiles in ſenectute ab illis quandoque ſuſtentantur. Huic accedit etiam, quod quando numero prohibemur à natura, ſaltem ſpecie perpetuos eſſe affectamus. Diuerſa tamen conditione procreati ſimul iunguntur ad ſtabiliorem vitæ vſum. Nam fœminæ timiditas maior, ob res domi cuſtodiendas, viris audacia, ob fortitudinem & res foris parandas. Fæminis item charitas maior, ac patientia ad filios nutriendos: viris ſapientia ad erudiendos. Poſſeſſionum poſt hæc diligentia adhibenda, quarum prima eſt homo: quapropter ſeruos ante omnia ſtudioſos parare oportet. *Ariſtoteles in œconomicis* in hanc ſententiam diſſerit.

Oeconomio ad rem tuendam modi ſunt quatuor: Primum parare, deinde partum tueri, ſine quo nihilo magis parare iuuat, quam in vias fundo carens, aquam haurire. Præterea prudentem eſſe ac diligentem, nullus enim res alienas æque tuetur atque ſuas. Ex quo Porus interrogatus, quid maximè equum ſaginaret? Oculus, inquit, Domini. Libys etiam interrogatus, quod optimum lætamen? Veſtigia reſpondit, domini. Ideo Socrates dicere ſolebat, dominum ante ſeruos exurgere, & vltimum ire cubitum oportere. Surgere enim noctu, & ad valetudinem, & ad œconomiam. & ad philoſophiam denique conferre. *Item in libro* 2. dicit, optimum œconomum non gnarum eſſe debere moris locorum, circa quæ negotiatur: ſed natura ingenioſum, mente vero iuſtum ac laborioſum.

Hoc igitur cognationis vniuerſum cœtum & ſyſtema eſſe iudicandum eſt. Syſtema autem omne ex contrariis quibuſdam, & diſſimilibus eſt, quæ ad vnum aliquod optimum, & ad communem vtilitatem referantur. Nam chorus appellatus eſt cœtus. Muſicæ communionis, & vnum communem ſpectat finem, nempe concentum, item ſocietas hominum circa nauim ex diſſimilibus & contrariis quibuſdam conſtituitur, & ad vnum optimum reſpicit, videlicet gubernatorem: & communem vtilitatem ſibi proponit, hoc eſt, proſperam nauigationem. Sic & familia, quæ cœtus eſt cognationis, diſſimilibus ſui partibus componitur, & ad Patremfamilias veluti vnum optimum ſe refert, & concordiam vtpote commune bonum molitur. In ſumma omnis familia tanquam pſalterium tribus illis indiget, apparatu, concinnitate, & contrectatione ſiue viu Muſico. Apparatus quidem eſt omnium eius partium conſtructio, quibus ipſum totum & vniuerſus ordinis cognati cœtus abſoluitur. Sunt autem partium eius duæ primæ & maximæ, homo, inquam, & res, ſiue poſſeſſio, quæ regitur, vſumque ſui præbet. Quemadmodum ipſius animalis partes duæ ſunt primæ & maximæ, anima & corpus: illa regit & vtitur, hoc regitur & vſurpatur. Item, vita, aſc titium eſt inſtrumentum actionum humanarum: corpus autem inſtrumentum eſt natiuum & cognatum animæ. Porro hominum familiam conſtituentium, alij cognati ſunt, alij affines. Cognati, qui ex eodem ſanguine prognati ſunt, aut ab eiſdem primis parentibus originem ducunt. Affines autem cognati ſunt aſcititij, ex nuptiarum coniunctione principium habentes. Illi vero aut parentes ſunt, aut fratres, aut aui paterni vel materni, aut aliud quippiam ei, qui per nuptias nobis coniunctus eſt. Quod ſi amicorum etiam bonum ad familiam pertinet (ſic enim familia fit amplior & magnificentior, non ſolum mn tis opibus ac plurimis cognatis, ſed etiam amicorum multitudine aucta) apparet etiam hinc procuIdubio familiam augeri, & ſociale genus amicitiæ, & perfectionem familiæ connumerandum. Poſſeſſio autem quædam eſt neceſſaria, quæ ad vſus vitæ requiritur: alia liberalis, quæ ornat & oblectat hominem, ita vt aliis non egeat: alia liberalem ornatum, ingenuamque delectationem excedens, contumeliæ exitiique radij inter homines pullulat. Quippe multa poſſidentes, neceſſum eſt primum inflari, inflatos autem arrogantes fieri: arrogantes factos, ſuperbire & cognatos tribuleſque ſuos neutiquam ſibi ſimiles exiſtimare, deinde contumelioſos fieri: omnis autem contumeliæ finis exitium eſt. Vbi igitur in domo & ciuitate ſuperfluitas extiterit, oportet abundantiam per legiſlatorem auferri & reſecari, quemadmodum à bono agricola luxuriantes frondes. Porro cognati & familiaris hominum ordinis partes ſunt tres, prima imperat, vt maritus: ſecunda paret, vt vxor: tertia familiæ & cognationi auxiliaris eſt, nempe liberi ex illis nati. *Callicratydes Pythagoricus Lacon, ex lib. familiarum felicitate.*

Ante omnia dicendum eſt mihi de operibus, quæ familiam ſuſtentant. Hæc igitur diuidantur, vt fieri ſolet, ita vt viro opera ruſtica forenſia, & ciuilia tribuantur: mulieri autem, quæ ad lanificium & frumenti apparatum attinent, omnia denique domeſtica negotia. Non tamen alter ab alterius operibus omnino immunis eſſe debet, nam & mulierem aliquando decebit, vt rus egreſſa, operariis præſit, & patrisfamilias vicem gerat: contrà, viro rerum domeſticarum habere curam, laudi dabitur, partim ſciſcitando, partim ea, quæ fiunt inſpiciendo. Sic enim mutua communio magis ſtabilietur, neceſſarias inter ſe curas communicent. *Hierocles in Oeconomicis.*

Ariſtoteles commemorat multa exempla regum ac populorum, qui calliditate nouas artes vectigalis & rei parandæ ſibi inuenerunt, quæ pars nondum in Latinam linguam tranſlata eſt, vt inquit *Volaterranus lib.* 36. *Phyſiologia. Vide ibi in c. de œconom. Adde & Xenoph. de œconomicon*, quem prænominatus. *Raphael. Volaterranus* eleganter ex Græco traduxit in Latinum.

* Apophthegmata.

Thales eam familiam probabat, in qua domino plurimum otij agere liceret. *Stob. ſerm* 82.

Chilon admonebat vt ſuæ quiſque domui præeſſet, primam enim curam debemus familiaribus: nec idoneus videtur adminiſtrandæ Reipublicæ, qui priuatam rectè gubernare neſcit: Domus enim nihil aliud eſt, quam parua ciuitas. *Laert. lib.* 1.

Idem dixit. Oportere domum maximè ſimilem fieri ciuitati quæ regno gubernatur. *Stob. ſerm.* 83.

Cleo

Cleobulus optimum œconomum inde iudicabat, ſi plures haberet ſui amantes quam metuentes. *Ibid.*

Bias dicere ſolitus erat, eam familiam eſſe optimam in qua dominus ſponte ſit huiuſmodi, qualis propter legem foris eſt. *Stob eod. ſer.*

Pittacus optimè conſtitutam eſſe domum pronunciauit, cui ſuperfluum nihil abundet, & neceſſarium nihil deſit, *Stob. ſerm. eod.*

Solon optimum œconomum eſſe dixit, in cuius familia pecuniæ non iniuſtæ poſſideantur, nec difficulter cuſtodiantur, neque propter ſumptus pœnitudinem adferant. *Ibid.*

Theano, cuidam percontanti, quanam ratione celebris euaſura eſſet? reſpondit: Contexens telam, & meum curans coniugium. Senſit autem mulier ornatiſſima, tum demum claram ſe fore ſi amaret maritum, probè educaret filios: & rem domeſticam ſedulo curaret. *Stob. ſerm.* 27.

Lycurgus audiens quendam qui Democratiam mirum in modum probabat: Quin tu, inquit, primum domui tuæ democratim, hoc eſt, commune imperium inſtituis. Docuit autem compendioſiſſimè, eam gubernationem Reipublicæ pernicioſam fore, quam nemo vellet eſſe in ſua familia. *Plut. in Laconicis.*

Themiſtocles cum ex duobus filiam ſuam ambientibus bonis moribus præditum diuiti prætuliſſet: virum ſe quærere dixit potius ſine pecuniis, quam pecunias ſine viro. Senſit autem vir prudentiſſimus, non obſtare paupertatem hominum vitæ, ſi quis rem domeſticam pro viribus curare cum tota ſua familia cupiat. *Stobæus.*

M. Cato, cum ex Catone quæreretur, quid maximè in re familiari expediret? reſpondit; benè paſcere. Quid ſecundum? ſatis benè paſcere. Quid tertium? bene veſtire. Quid quartum? benè arare. *Cicero lib. 1. officior.*

OECONOMIA VT TOTVM QVID CONSIDERATA.

INSTITVTIO OECONOMIÆ.

Magnum hic inane, propterea quòd alterum in hoc genere laboribus & cibo veluti præuanſo carvimus. Locos interim ipſos annotare placuit, vt methodi conſtantia atteſtaremur. Studioſorumque cogitationes dirigeremus, accenderemuſque.

C

OECONOMIÆ DECVRSVS. RATIONE HABITA

TEMPORIS, FAMILIÆ NOVÆ.

Sic Iphicrati, ſic Ciceroni, ſic C. Mario nouitas obiecta ab æmulis.

ANTIQVÆ.

Sic quotquot viuimus, de antiquitate Familiarum gloriari poſſumus præ iis, qui ſuperioribus ſeculis vixerunt: gloriabuntur adhuc ampliùs, qui poſt nos viuent. In Noë & Adam conueniunt omnes: in eo differunt, quòd alij ſucceſſionem familiæ propter maiorum ſplendorem laudare poſſunt, alij non poſſunt, quorum hi ignobiles & obſcuri, illi nobiles quaſi noti homines appellantur.

D

CLARITATIS. FAMILIÆ NOBILES.

In Ægypto in domorum veſtibulis, alas vulturum proponere; indicium nobilitatis & vetuſtatis familiæ erat. *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 24.*

Apud Romanos in atriis nobilium & foribus, ac circa domorum limina, hoſtium deuictorum ſpolia, enſes, clypei, galeæ: currus, deuictarum nauium roſtra, velut auitæ gloriæ & fortium factorum ornamenta, affigebantur: quæ quanto vetuſtiora eſſent, tanto plus decoris & maieſtatis habebant, *Ibidem.*

Triumphales domos hoc amplum habuiſſe ferunt, vt fores de via Græco more aperiantur, non intus, ſicut de Poplicolæ familia proditum eſt. *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 24.*

IGNOBILES.

☞ *De Ignobilitate egimus Loco proprio Vti & Loco de Nobilitate.*

OECONOMIA RESPECTV PERSONARVM COMMVNICANTIVM conſiderata. E

SOCIETAS HERILIS, INTER DOMINVM ET SERVVM.

☞ *Conſule Locum de Seruitute tanquam Fortuito malo.*

DOMINI VIRTVS.

Admetus, Theſſaliæ rex, ob pietatem & probitatem laudatur ab Apolline apud Eurip. Alceſtide, qui ipſe domum quoque ſibi ſimilem reddiderit:

ὁσίου γὰρ ἀνδρὸς ὅσιος ὢν ἐτύγχανον.

OFFICIVM. HVC HERILIS.

Poteſtas in Seruum,

ἀρχὴ δεσποτική.

☞ *Ex loco, Perfidia erga Duces pœna, huc non pauca.*

PROVIDENTIÆ.

Sic Domini eſt domum regere inſtitutis: de alimentis prouidere, atque etiam ſanitatis curam habere, ſi *Catoni* credimus.

SERVORVM

GENERA, DIFFERENTIÆ. SERVI ALII,

ORTV; NATIVITATE.

Apud Lycios ſerui naſcuntur ex patre libero, matre ſerua. Seruitus enim & libertas à matre ducitur, vti & familiæ cognomen. *Herod. lib. 1.* Quod ipſum in Germania etiamnum hodie obſeruatur. Nam ſi libertus (*Leibeygen leuth* Germanis appellantur) duxerit liberam, filij inde ſuſcepti patris quidem nomen aſſumunt, ac matris conditionem: ſin verò liber libertam duxerit, filij quoque liberti erunt.

INSTITVTO.

Nonnullæ Indorum gentes pueris adoleſcentibus, etiam ſi magnæ fortunæ & amplis opibus forent, pro ſeruis vtebantur: vt eam ſortem experti, quantum decus libertatis foret, agnoſcerent. Quod cùm Cretenſibus & Laconibus commune aſſeuerant fuiſſe, vt ingenuos filios ſeruilia exhibere cogerent Phrygibus familiare fuit, proprios vendere filios in eximio ætatis flore, & ſeruilem in modum educare. Nabathæis quoque adoleſcentes ingenuos ſeruilia præſtare officia conſanguineis, aſſidua exempla ſunt. *Alex. lib. 2. cap. 25.*

Vi, Coactione.

☞ *Huc Mancipia, bello capta.*

CONIVGIA, LIBERI.

Ægyptiis nullus ex ſerua genitus habetur ſeruus aut illegitimus: quia ſolum patrem ingenuitatem & genus præſtare, matrem verò natalibus nihil conferre putabant. Pericles Athenis auctor fuit, vt qui ex ſerua, aut non legitimo coniugio nati eſſent, vel turpi nota affecti forent, ciuium in numerum non adſcriberentur. *Alex lib. 2. cap. 21.*

FIDES, PERFIDIA.

☞ *Sub loco Iuſtitia & Iniuſtitia profana de Fide Seruorum erga Dominos actum.*

MANVMISSIO.

☞ *Vide Libertus.*

Apud Hebræos ex Dei præcepto ſerui ſex annis ſeruiebant, ſeptimo manumittebantur gratuito. Quòd ſi ſeruus, captus amore ſui domini, & vxoris, & filiorum, nollet manumitti, eum dominus ad recuperatores adducebat, eique ad valuam aut ad poſtem applicato, aurem ſubula perforabat, & ille poſtea in perpetuum ſeruire cogebatur. *Exodi 21. & Deuteronomij cap. 15.*

CONIVGALIS SOCIETAS INTER MARITVM ET VXOREM.

VTRIVSQVE RESPECTV. Quoad NVPTIAS.

☞ *De his infrà, inter Accidentia Oeconomica, diffusè*

IMPERIVM.

In Aſſyria Lunæ templum apud Carras fuiſſe, memoriæ proditum

A dictum eſt, in quo qui Lunæ ſupplicaret, vxoris imperio ſubigi: qui verò Luno Deo ſacrum faceret, vxori dominari ferebatur. *Alex. lib. 4. cap. 8.* Ergo Germanis nil cauſæ ſubeſt, cur mulieres dominentur, qui Lunam matrem, fœminam Solem eſſe putant: *der Mon, die Son*, pronuntiando.

Apud Sacas extimas Scythiæ gentes, ſi quis puellam vxorem ducere cupit, pugnam cum ea ſuſcipit: & ſi illa ſuperior ſit, captiuum abducit, atque imperium in eum tenet: ſin inferior, regitur ab ipſo. Certant enim non de vita, ſed de victoria & imperio domeſtico. *Ælian. lib. 12. de Var. hiſt.*

VENERIS VSVM.

Quoties cum vxoribus miſcentur Babylonij, igni ſuffitum faciunt, foco aſſident cum mulierib. Sub diluculum abluuntur ambo, nullum vas priùs attingentes. Eadem & Arabes faciunt. *Herod. lib. 1.* & Aſſyrij *teſte Strab. lib. 16.*

Apud Spartanos poſt nuptias maritus ad ſponſam preſsè commeabat cum pudore, & metu, ne quis ex familia perciperet, vnà machinante illa & oportunitatem ſuppeditante, quo in tempore inſciis aliis congrederentur. Neque verò ad B modicum temporis ita agebant, ſed aliqui etiam liberos priùs tulerunt, quàm viſerent vxores ſuas interdiu. Congreſſus hic non modò temperantiæ erat & caſtimoniæ meditatio, verùm etiam cùm corporibus fœcundos, tum perpetuo amore recentes ad concubitum adigebat & integros: non expletos & flaccidos coniunctionibus immodicis, verùm ſemper reliquias aliquas & aculeum relinquentes mutui deſiderij & amoris. *Plut. in Lycurgo.*

VSVMFRVCTVM.

Lycurgus omni ſtudio incubuit, vt honeſta eſſent matrimonia, & minimè tamen zetolypa. Itaque viro nato grandiori, cui florens ætate erat coniux, ſi quem probum & pudentem adoleſcentem carum haberet probarétque, ius erat eam huic iungere, & cùm impleta eſſet egregio ſemine, ſibi vendicare partum. Ediuersò liberum erat bono viro, ſi qua ei caſta mulier, quæ elegantes pueros ederet, alteri nupta cordi eſſet, agere cum viro, vt copiam ſibi eius faceret, atque ita tanquam frugiferum aruum conſerere & gignere liberos probos, qui proborum futuri conſanguinei & propinqui eſſent. C Ante omnia enim non duxit priuatos parentum filios Lycurgus, ſed communes ciuitatis. Quare noluit ex turmalibus; ſed ex præſtantiſſimis generari ciues. Deinde reliquos notauit legiſlatores oppidò inſulſos & vanos fuiſſe, qui canes & equos ad optimos admiſſarios agant, idque gratia vel precio contendant à Dominis: coniuges verò incluſas, quas ex ſolis volunt ipſis parêre, cuſtodia ſepiant, ſiue amentes ſint, ſiue decrepiti, ſiue valetudinarij: quaſi verò filij, ſi ex prauis editi ſint, non ipſis præcipuè, in quorum ſunt poteſtate, & altoribus ſint praui: & contra probi, eam ſi nacti originem fuerint. *Plut. in Lycurgo.*

DISSOLVTIONEM MATRIMONII,

QVÆ FIT VEL

Bona gratia.

Bona gratia diſſolui matrimonium: formula iuris antiqui (vt *ex Nouell. 21.* intelligitur) cùm propter ſacerdotium, ſterilitatem, ſenectutem, valetudinem, militiam ſatis commodè D retineri matrimonium non poteſt. *Hotoman. de Verbis iuris.*

DIVORTIO.

Apud Hebræos non erat mutuum diuortij ius, ſed ſoli marito fas erat ab vxore diſcedere: contrà apud Romanos vtrique licebat id facere.

Moyſes videns, auctore Hier. Iudæorum alios auaritia, alios moleſtia domeſtica, alios libidine commotos, ſuas vxores iniuria, & aliquando morte afficere, quò ſibi integrum foret nouas ducere vxores aut ditiores, pulchriores, iunioreſve: vt domeſticæ quieti conſuleret, facultatem illis dedit diuortij faciendi cum prioribus vxoribus: ſed voluit, vt vir daret vxori ita reiectæ libellum diuortij, in quo, teſte Ioſepho *l. Iud. antiq 4.* in hanc fermè ſententiam inſcriptum eſſet: Promitto me nō repetiturum te, quò ſic mulier poſſet cuiuis rurſum nubere. Nec de ea re aliter eſt lege ſancitum, ne fieret contra illud: Quod Deus copulauit, homo nō ſeparet. Ac ita permiſſu Moyſis, non iuſſu, diuortium primùm apud Iudæos factum conſtat. Teſtatur vtrunque Chriſtus apud Matth. c. 19. Quod Deus copulauit, homo non ſeparet, & ſubiicit: Moyſes, ad duritiam cordis veſtri, permiſit vobis repudiare vxores veſtras: cæterùm E ab initio non fuit ſic. Ad duritiam dixit, quòd ſæuitiam exercuerint in vxores, quas nimis ſerum ac durum ſit, non diligere. *Polyd. lib. 1. cap. 4. de rerum Inuent.*

Apud Iſraëlitas ex Domini præcepto, ſi quis duxiſſet vxorem, & ea illi non placuiſſet, quòd aliquid in ea offendiſſet inhoneſtum, ſcribebat ei libellum diuortij, eúmque illi in manum dabat, & è domo ſua dimittebat. Quòd ſi mulier iſta repudiata alteri nupſiſſet, & ille quoque eam inuiſam haberet, licebat illi ſimiliter libellum repudij dare. *Deut. 24.*

Libellum repudij Iudæis quauis de cauſa vxoribus ſuis dandi poteſtatem Moyſes fecerat: at Chriſtus ob ſolam ſtupri cauſam dari poſſe affirmauit. Eius formula *☞ Videatur in Loco de Matrimonio.*

Diuortium Thuriis hac lege permittitur, vt noticum iuniore ſponſa, aut viro coniugium poſtea inire liceret, ne libidine aut illecebra voluptatum magis, quàm cauſa diuertiſſe videantur. *Cal. lib. 28. cap. 6. A. L.*

Athenienſibus libello repudij porrecto à viro vel vxore, an concedi debeat, magiſtratus decernit. Solon lege conſtituit, vt qui vxorem exturbaſſet, dotem illi reſtitueret, alioF qui interuſurium ſexquidrachmale ob moram ſoluere cogeretur. *Idem.*

Vxorem dimittere, veteris non fuit inſtituti, nec probatum poſtea eſt, quanquam Domitianus permiſerit. Affuerunt vero eiuſmodi diuortio ſacerdotes πολλὰ φρικώδη καὶ ἀλλόκοτα καὶ σκυθρωπὰ δρῶντες, multa horrenda atrociáque ac triſticia obeuntes. Romulum lege caviſſe, ſatis conſtat, ne mulieri virum, in cuius manu mancipioque matrimonij cauſa foret, relinquere fas eſſet: ſed viro vxorem repudiare, ſi in liberorum veneficio aut in adulterio foret deprehenſa, aut claues ſubieciſſet, aut vinum bibiſſet. Quòd ſi aliter quis repudiaſſet, eius opum vxori portionem dari, reliquum Cereri eſſe iuſſit ſacrum. Sed & qui ab vxore diuerterent, ſacra diis inferis obire. *Idem.*

Romæ ante Sp. Carbilium, qui ſterilitatis cauſa vxorem cariſſimam repudiauit, nullæ cautiones de dotibus in re vxoria adhibebantur. *Gell. lib. 4. cap. 3.*

Caius Iuriſconſultus Pand. l. 44. tit. de Diuort. oſtendit fuiſſe receptum, vt diuortium his verbis perageretur: Tuas res tibi habeto, tuas res tibi agito: quorum altero reddit dotem, altero abdicat ab ſe tutoris munus, in rebus vxoriis. Hæc autem forma verborum perſcripta eſt, ne vel non ratum eſſet diuor- G tium, ſi nullis ſolennibus verbis perageretur: vel inauſpicatum & odioſum, ſi verbis inciuilibus perageretur. *Eraſm.* Itidem in diſcutiendis ſponſalibus viſum eſt vti his verbis: Conditione tua non vtar. Ita Alcmena apud Plautum: Valeas tibi habeas res tuas, reddas meas. Huc alludens Cicero in Antonium Frugi factus eſt, inquit: illam ſuas res ſibi habere iuſſit. Dicebatur tunc & vxori nuncium remittere: nam primo Epiſtolarum ad Atticum Cicero: Vxori, inquit, Cæſarem nuntium remiſiſſe. *Idem.*

Apud Rom. vxori, concepto, necdum edito partu, poſt diuortium, alteri nubere non licebat. Damnatúrque Auguſtus Octauius, quòd Liuiam Druſillam ex altero viro abduxerit grauidam. *Alex. lib. 4. cap. 8.*

Rutheni diuortia inter ſe frequenter celebrabant, Epiſcopis permittentibus, literáſque repudij dantibus. Quidam etiam agreſtium, quibus ad Epiſcopos propter longam itineris diſtantiam aditus difficilis erat, diuortium tali modo peragebant. H Cùm ſibi vir & vxor vtrinque diſplicerent, tunc extra pagum in triuium ambo prodire ſolebant, mantili accepto, quod inter ſe manibus vtrinque tenendo per medium diſcindebant, hocque inter ſe diuiſo, matrimonium etiam diuiſum eſſe putabant, & vxori repudiatæ vir dicere ſolebat, Vade tu hac, ego illac pergam. Sed hic mos nunc prorſus abolitus eſt. *Guag. in deſcript. Moſcouiæ.*

Legem habent Turci, qua cauetur, vt is qui vxorem dimittit edicat ſe non ampliùs ipſam in ſua admiſſurum. Id factitare ſummi dedecoris eſt, poſtquam ſibi ad tres ſplenes matrimonium diſcedidiſſe dixerit maritus, neque recipere licet, niſi quis ter ſplene in medium procedente denuo ducat ab alio adulterio pollutam. Hinc factum, vt cùm Baiazetes Turcorum Imp. Tamberlanis nunciis reſpondiſſet, niſi prælio ſecum Tamberlanes decertaret, optare ſe vt vxorem ſuam ter repudiatam iterum aſſumeret: Tamberlanes tanto ſit correptus furore, vxore etiam inſtigante, quæ alioqui eum à bello Turcis inferendo ſedulo dehortabatur, vt ſtatim contra Baiazetem expeditionem ſuſceperit. *Chalco lib. 2.*

A

MARITI RESPECTV.
Conſideretur Mariti
Officium.

Solonis lege maritus vxorem licet ſterilem ter menſe vt minimum complecti iubetur. Nam etſi non generent liberos, honos tamen hic qualiſqualis à marito caſtæ mulieri habitus, & beneuolentia, multas abſtergit vndique collectas acerbitates, nec permittit eam iurgiis planè abalienari. *Plut. in Solone.*

Imperium in vxorem.

Mariti ea fuit poteſtas in vxorem apud Iſraëlitas, vt quocunque voto ſeſe obſtrinxiſſet mulier, ſi vir repugnaret, eo ſoluta eſſet: ſin conſentiret vel apertè vel tacitè, eo teneretur *Num* 30.

Legem Romulus tulit duram, quæ mulieri à viro vetat diuertere, ast viro permittit illam, veneficio ſublatis liberis vel ſubdito partu, vel adulterio admiſſo, repudiare. Sin alia de cauſa domo exegerit eam, partem bonorum viri attribuit mulieri, partem Cereri conſecrauit. Qui repudiaſſet vxorem, deos manes placaret. *Plut. in Romulo.*

B

Apud Rom. ſi quid ab vxore delictum eſſet, aut ſi quæ ſimultates offenſionésve forent, ſiquidem leuia & per ignorantiam admiſſa, clementi animaduerſione & molliſſimis pœnis emendabant: ſi quid verò grauius, de eo vir non in iudicio & foro, ſed remiſſo iudiciorum munere, ne litibus obſtreperent cum propinquis tanquam domeſticis iudicibus, cognoſcebant quicquid diſſidij foret, in ſacello deæ Viriplacæ, illarumque contumaciam pœnis ſeuerioribus aut mollioribus cohibebant. Quod etiam Tiberius Cæſar ſtatuit, vt propinqui & neceſſarij matronas proſtratæ pudicitiæ, quibus accuſator deeſſet, communi ſententia coërcerent. Nonnunquam vxoris offenſa, mariti iudicio permiſſa fuit: nam Pomponia Græcina capitis & famæ poſtulata, iudicio mariti inſons renunciata eſt. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 8.*

VXORIS RESPECTV. Perpendatur
Gestatio Vteri.

Cùm ita vterus excreuiſſet grauidis puellis, vt conſueta zona vti amplius non poſſent, eam zonam in templo Dianæ λυσιζώνου, Zonam ſoluentis, apud Athenienſes deponebant. Hinc Zonam ſoluere, pro eo quod eſt grauidam fieri. *Natalis Comes Mythol. lib. 3. cap. 8.*

C

PRIVILEGIA.

Cùm Romani Sabinorum filias rapuiſſent, mox collatis armis pax conueniſſet, in legibus pacis aliis hoc etiam relatum eſt: Ne viro Romano Vxor moleret, neque eius coquinariam faceret. *Plut. in quæſt. Rom.*

CONCVBINATVS.

☞ *Ex Intemperantiæ Venereæ loco illuſtrari poteſt præſens Titulus.*

Apud Malabares Indos nobilib. ſunt interdicta matrimonia, ne quidquam ſit illis impedimento, quò minus perpetuò ſe in armis exerceant. Habet autem quilibet eorum amicas ordinis eiuſdem complures. Nefas enim eſt illis, mulieri, quæ non fuerit nobilis, commiſceri. Similiter & illæ tot amatores habent, quot habere volunt, dummodo nobiles ſint. Nulla eſt inter illos æmulatio: ſed alij aliis per vices ſine vllo diſſidio aut obtrectatione ſuccedunt. Si verò aliquis mulieri

D

coniungitur, quæ nobilis non ſit, aliarum nobilium gladiis conciditur. Similiter & mulieres, quæ eam legem tranſiliunt, idem ſupplicium ſubeunt. Teſtamento filios hæredes non inſtituunt, eo, quòd ignorent, an ſint ab illis progeniti. Eorum autem loco ſororum filios ſibi hæredes adſciſcunt. *Oſorius lib. 2. rerum Emman.*

CONNVBIA PROMISCVA.

Macarum in Africa finitimi ſunt Gindanes, quorum vxores ferunt fimbrias pelliceas ſingulæ multas, ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro venerem paſſa eſt, fimbriam orat: & vt quæque plurimas habet, ita præclariſſima cenſetur, tanquàm à pluribus viris adamata. *Herod. lib. 4.*

Ex lege Theopompus refert, vt ſcribit Athenæus, Tyrrhenis mulieres fuiſſe communes, quæ corpori ſtuderent impenſiùs, exercerenturque cum viris nudæ: neque enim illis turpe cenſebatur hoc. Cœnaſſe verò cum iis, in quos incidiſſent, propinaſſe item pro arbitrio, fuiſſe quoque vini capaciſſimas, ſed forma conſpicuas. *Cælius lib. 14. cap. 8. Antiq. Lect.*

Nomades communes habent vxores & filios: & apud Scythas præter enſem & cyathum, vxores & liberi in communi ſunt.

E

Dapſolybies congregati, omnes vno die vxores vnà ducunt, poſt Vergiliarum occaſum. Nam poſt epulas mulieribus ſeorſum diſcumbentibus, extincta lucerna, viri ad ipſas ingrediuntur: & quilibet quacunque contigerit, ducit. *Ex Nicolao de Morib. gent. Stob. ſerm. 41.*

Limyrnij populi connubia habuêre promiſcua, filioſque editos poſt quinquennium in vnum coactos ſuum quemque ſimilem agnoſcere, & pro filio educare feruntur. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 24.*

Euenus III. Scotorum rex centum concubinas, ex nobilioribus matronis virginibuſque delectas, habuit. Legem tulit, vt liceret ſingulis plures vxores, aliis ſex, aliis decem pro opibus ducere: vt Nobilibus plebeiorum vxores communes eſſent: denique vt virginis nuptæ florem loci dominus delibandi poteſtatem haberet. *H. Boeth. lib. 3.*

COELIBATVS.
GRÆCORVM.

F

Leges Iſidem ſtatuiſſe ferunt, quibus iuſtitia æquè omnibus ſeruaretur, vi atque iniuria metu pœnæ ſublatis. Qua de cauſa priſci Græci eam Legiferam appellarunt, tanquam primam legum inuentricem. *Diod. Siculus lib. 1. cap. 2. de rebus antiquis.*

Ceres Θεσμοφόρος, & Legifera à poëtis appellatur: eiuſque feſta Theſmophoria apud Athenienſes celebrabantur. *Idem.*

VENVS OECONOMICA.
Quævis alia.

☞ *Huc Scortatio & quæuis alia Libidinis ſpecies, quas ſub Intemperantia venerea loco perſecuti ſumus.*

SOCIETAS PATRIA INTER
Parentes et liberos
conſiderandi

PARENTES, QVOAD OFFICIA:

G

Cuiuſmodi eſt
Cura infantum.

Ariſtodemus, Lacedæmoniorum rex, ex Ægina filia Anteſionis geminos ſuſtulit, & mox obiit. Lacedæmones primigenitum ex lege regem creaturi erant. Verùm cùm pueri ſimiles eſſent, neque quis illorum prior ex vtero prodiiſſet, diſcerni poſſet, ſciſcitati ſunt Matrem. Eaque negante ſe dignoſcere (diſſimulabat autem, quoniam magnoperè cupiebat ambos effici reges) miſerunt Lacedæmonij Delphos ſciſcitatum, quid in ea re agerent? Pythia reſpondit: Vtrunque puerorum haberent pro rege, ſed primigenium magis honorarent. Hoc reſponſo à Pythia edito, Lacedæmonij nihilominus incerti, quô pacto primigenium reperirent, admoniti fuêre à quodam Meſſenio nomine Panite, vt obſeruarent, vtrum puerorum mater priorem lauaret, cibaretque: quam ſi deprehenderent, eodem ſemper modo factitare, habituri eſſent id omne quod quærerent: ſin illa alternando erraret, palam fore ne ipſam quidem quippiam magis noſſe. Spartani igitur ex admonitu Panitis obſeruantes matrem puerorum, ignaram cur obſeruaretur: animaduertenteſque illam præferentem alteri primigenium, tum cibando, tum lauando: accepere vnum eum puerum, qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publicéque alendum curarunt, impoſito ei nomine Euryſthenis, iuniori autem Proclis. *Herod. lib. 6.*

H

Poteſtas erga liberos. ἀρχὴ πατρική.

☞ *Vide Tit. Seueritatis parentum erga liberos, item Tit. Inobedientiæ liberorum pœna. Illic Habitus internus, hic externa poteſtas conſideratur.*

Patris ea poteſtas erat in filiam, vt ſi illa voto ſeſe obſtrinxiſſet, patre repugnante, eo abſolueretur. *Num.* 30.

Romuli lege, Parentum in liberos omne ius fuit, relegandi, vendendi, occidendi. Si quis à patre venditus ſe in libertatem vindicaſſet, iterum ac tertiò patri ius vendendi erat. Mitigauit nonnihil auſterum carmen Numa Pompilius, qui tulit, nullum patri amplius ius in filium oportere eſſe, vbi illius iuſſu duxerit vxorem. *Sab. lib. 1. Enn. 2.*

A FILII HORVM

DIFFERENTIÆ. ALII

Ortu.

Adoptione.

Cùm in alienam familiam, inque liberorum locum extranei ſumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, Adoptatio dicitur: quod per populum, Arrogatio. Adoptantur autem, cùm à parente, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure ceduntur, atque ab eo qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio eſt, vindicantur. Arrogantur ij, qui cùm ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradunt, eiuſque rei ipſi auctores fiunt. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit. Eius rogationis verba hæc ſunt: Velitis: iubeatis, vti L. Valerius L. Titio tam iure legeque filius ſibi ſiet, quàm ſi ex eo patre matreque familias eius natus eſſet. Vtique ei vitæ neciſque in eum poteſtas ſiet, vti patiendo filio eſt, hoc ita vt dixi, ita vos Quirites rogo. *Gell. lib. 5. cap. 19.*

B Apud Romanos vſitatum fuit, vt qui adoptantur, cætera nomina adoptantis aſſumant, vno ex gentilitiis retento. *Zonaras.*

OFFICIVM.

☞ *Ex loco Iuſtitia Profana. Fidei & Amoris & Obſequij exempla petantur.*

SOCIETATES OECONOMICÆ SECVNDARIÆ, QVÆ PRIMARIAS ſequuntur. Sic datur Reſpectu Societatis.

HERILIS, SOCIETAS CONSERVORVM.

☞ *Huc Fides Conſeruorum erga ſe mutuo.*

LIBERTORVM ET Patroni.

C Lex Iulia cauit, ſi liberta quæ patrono nupſit, eo initio ab eo diuertiſſet non modò poſt diuortium alij nubere, inuito patrono, prohibetur; ſed patroni coniugium ita lex tutata eſt, & ratum habuit, vt eo etiam volente, alterius coniugij facultatem eripuerit. Id etiam lege Papia inhibitum fuit: ſiquidem ſenatorem eiuſque liberos libertinas ducere vxores, perpetua conſtitutione prohibuit: ita vt inter virum ſenatorium & libertam, aut libertini ſtatus mulierem, nullum matrimonium cenſuerit eſſe, ſenatorium videlicet ſanguinem libertino admiſtum, quaſi contagio pollui arbitrata. *Alex. lib. 4. c[illegible]2.*

CONIVGALIS SOCIETAS. SOCRVS ET NVRVS.

Apud Leptitanos in Africa poſtero die nuptiarum mittit nurus ad ſocrum, commodato petens ollam. Eam illa pertinaciter denegat. Nempe vt iam inde ab initio ſocrus mores ferre diſcat. *Ælianus.*

AFFINIVM QVORVMVIS.

D ☞ *Ex loco Fidei erga Affines huc quædam*

PATRIÆ, SOCIETAS. MAIORVM INTER SE.

☞ *Huc ea, quæ inter Auos, Proauos, Auias, Proauias œconomicè geruntur.*

MINORVM INTER SE. PVTA Fratrum inter ſe,

Apud Braſilienſes parentes non habent in filias poteſtatem, ſed fratres: quas quidem, quoties eis libet, venales proponunt. Venditio autem, eſt pro rebus aliis, quas ipſi concupierint, permutatio: pecunia enim carent. *Oſorius lib. 2. rerum Eman.*

Cognatorum quorumuis. Vt *Aui & Nepotum.*

☞ *Ex loco Fidei huc quædam.*

Auunculi & Nepotum.

Apud Germanos ſororum filiis eundem apud auunculum quem apud patrem honorem eſſe, *Cornelius Tacitus teſtatur.*

E OECONOMIA RESPECTV RERVM IN QVIBVS communicant conſiderata.

DOMVS. HABITATIO.

☞ *Hic de Domo & Habitatione priuatim. Vt verò ea ipſa ad Vrbis conſtitutionem facit, inter Politica referri debet.*

EXTRVCTIO.

☞ *Domus extructio magnifica, ſordida, neceſſaria, luxurioſa, ingenioſa, ſtulta, ad varios proinde Titulos referri poteſt. Hic quatenus locum œconomicum denotat, ſecundùm illud Heſiodi. οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκα δὲ, βοῦν τ' ἀροτῆρα.*

POSSESSIO.

☞ *Ex loco Opulentia illuſtretur.*

F Perſæ diuitiarum partem maximam in ædificiis & agris ponunt: minimam, & quantum impenſis ſufficiat, in pecunia. *Strabo lib. 15.*

VSVS HVC PERTINET DOMVS APERTIO.

Græcorum domus foris aperiebantur, de via. Romanorum intus, ſolis triumphalibus domibus conceſſum, vt de via aperirentur, *vt Plut. in vita Poplicolæ* teſtatur.

Lacones non pulſabant fores, ſed foris clamabant, vt aperiretur. *Plut. in Lacon.*

INHABITATIO.

Parthi gynæconitin in ſecreto domus à viris ſemotam habent: quippe cùm non modò vxorum, ſed pellicum pudicitiam ita ſuſpectam habeant, vt niſi capite operto, & velato vehiculo, illas in publicum prodire ſinant, neminique propiùs accedere. *Alex. lib. 5. cap. 24.*

ELOCATIO.

G Fuit moris priſci Rom. vt plerique ex ædibus modicum quid ſibi reciperent, ſuperiora verò domus in inquilinis locarent. Fuere enim Romæ ædificia frequentia, pluribus cœnaculis conſtructa, edita in altum, quæ poſtea ab Auguſto certa ſubtaxata menſura cohibita ſunt. Cœnaculariam exercere is dicitur, qui locare inquilinis domorum cœnacula conſueſſet. Græci contra ſuperiora domus & alia penetralia ſibi recipiebant: ad inferiora autem veſtibula, & ſub porticu, Homero teſte, hoſpites diuertebant.

VTENSILIA DOMESTICA. HORVM. IN GENERE ACQVISITIO. CONSERVATIO, RESPECTV Loci Diſpoſitio.

☞ *Vt ordo rerum, quatenus docentur, Anima eſt: ſic vt ad vſum Oeconomicum ſeruatur, ſi Xenophonteo Iſchomacho credimus.*

VSVS.

H IN SPECIE. VTPVTA ARMORVM OECONOMICORVM. VASORVM. LVCERNÆ.

Romani lucernam non extinguebant, ſed ipſam ſinebant ſua ſponte extabeſcere. Verum vt congenerem & germanam inextincti & æterni ignis? An hæc nota eſt non eſſe vllam animantem niſi nocuam conficiendam vel necandam: quaſi æmula animantis ignis. ſit, Siquidem eſcam deſiderat, ſua ſponte mouetur, ac cùm extinguitur, mittit, quaſi interficiatur, vocem. An docet nos hic mos, non debere nos neque ignem neque aquam, neque quid ex neceſſariis aliud quando eo abundè vſi ſumus, perdere, ſed permittere huius vſum opus habentibus, ac relinquere aliis ſi quando id ipſi vltra non requiramus. *Plut. in quaſt. Rom.*

OECONOMIÆ ACCIDENTIA CONSOCIATIO OECONOMICA Herilis.

☞ *Huc omnes illi actus, qui inter Dominum & Seruum in acquirendo, in poſſidendo, in dimittendo interueniunt, Oeconomice reſpectu referri poſſunt.*

IVRIS

IVRISDICTIO OECONOMICA.
Vel Conivgalis.

☞ *De Imperio coniugali ſub loco Coniugij reſpectu Perſonarum conſiderati egimus.*

In eo populorum omnium leges cum diuinis ac naturæ legibus conueniunt, marito ab vxore obſequium deberi, nec illius iuſſa, ſi modò cum honeſtate non pugnant, repudiari ab vxore debere. Vnum interpretem ſatis nobilem excipio, qui vxorem mariti legibus ſolutam eſſe putauit: ſed nec illius opinionis ſingularis ac tam abſurdæ rationem vllam attulit nec auctoritatem: cùm lege Romulia ius etiam vitæ ac necis marito tribuatur, ſi vel eam in adulterio deprehendiſſet, vel partum, vel claues ſuppoſuiſſet, vel vinum bibiſſet. *Bodinus 1. de Repub. 5.*

Cato, quem mulierum hoſtem fuiſſe plerique aiunt, vxorem percutere ſine ſacrilegio non poſſe putabat: ſed mariti ius ac dignitatem ſic tueri ſolebat, vt facilè obſequentem haberet: quod non fieri poteſt ab iis, quibus non ſatis eſt vxorum ſocios fuiſſe, niſi etiam obſequentes ſeſe præbuerint, vt tandem ſerui pœnæ fiant: id quod in Lacedæmonios olim iactari conſueuerat, quoniam vxores Dominos appellabant. *Ex Plut. in Lac. & in Catone.*

Longobardi eandem vitæ ac necis poteſtatem in vxores habuêre, quæ veteres Romani, qua etiamnum Baldi temporibus vtebatur. *Rotaris.*

Olorus Thraciæ Rex Dacos ab hoſtibus victos ad ſempiternam ignominiam & contumeliam vxoribus ſeruire compulit. *Iuſtin lib. 32.*

Theodora Iuſtiniani Auguſti vxor, quæ faſces Imperij marito ſanè ſtupido ac illiterato principi ademerat, cùm omnia beneficia fœminis aduerſus maritos tribueret, eas etiam adulterij pœna liberauit, infamiæ notam reliquit: æquius erat Athenienſium exemplum imitari, qui adulteros, præter infamiam ſacris arcebant. *Bodin. de Repub. cap. 5.*

PATRIA.

☞ *De Iure Patris in Filium, ſupra reſpectu Perſonarum, Hic reſpectu Iuris conſideratur.*

Princeps, inquit Seneca, in ſubditos poteſtatem habet, magiſtratus in priuatos, pater in liberos, magiſter in diſcipulos, imperator in milites; Dominus in ſeruos. Ex iis tamen omnibus imperandi ius ac poteſtas eſt à natura nemini tributa; præter quam patri, quæ vera eſt Dei præpotentis, ac maximi rerum omnium parentis imago ac ſimulachrum. *Bodin. 1. de Repub. 4.*

Frotho Danorum Rex, vbi in Daniam rediit, vt quicquid Grep ſiniſtra morum vſurpatione corruperat; bonis artibus expiaret, arbitrarium fœminis nubendi poteſtatem indulſit, ne qua thori coactio fieret. Itaque lege cauit, vt eis in matrimonium crederent, quibus inconſulto patre nupſiſſent. At ſi libera conſenſiſſet, in ſeruum eius conditionem æquaret, libertatiſque beneficia ſpoliata, ſeruilis fortunæ ſtatum indueret. *Saxo Gramm. lib. 5.*

HERILIS.

☞ *Vide Dominorum imperium in Seruos.*

Ex eo Serui dicti ſunt, quòd ſeruarentur, cùm occidi iure potuiſſent, vt nulla de cauſa Iuriſconſulti à Grammaticis imperitis coarguantur, quòd ſeruos à ſeruando dici putent. Eſt enim ἔρον inquit Euſtathius, τὸ δουλεύειν, & apud Heſychium ἔρωες, ἰσχυροί, & cum ſibilo fit ex Eruo, Seruo, vt Ero, Sero, & εἱρμὸς, ſermo, non à ſerie, vt Varroni placuit. Nam Feſtus Eritudinem interpretatur ſeruitudinem, & ex Æolico digamma fit Sereos, vt Daſom; Oſom; Æſom, veteres dixêre, datum, ouum, æuum. *Bodin. 1. de Republ. 5.*

INITIATIO OECONOMICA,
Vel Herilis.

Apud Rom. ſerui cùm primum domum heri deducentur, perfundebantur.

CONIVGALIS.

☞ *De hac ſuprà in Perſonarum conſideratione.*

Indiæ vrbis Tarnaſaris Rex decerpendum coniugis florem non Sacerdotibus offert, vt ſolet vrbis Calechut princeps, ſed albicantis coloris hominibus Chriſtianis aut Mahumetanis. Cultoribus verò idolorum id munus minimè delegant. At incolæ priùs thorum non ineunt, quàm quempiam ex albicantibus hominibus, cuiuſuis nationis exiſtat, aſciuerint ſponſarum ſtupratorem. Quod ſi poſt primæ noctis adulterium fidem coniugalem temerauerit vxor, morte protinùs vulgatæ pudicitiæ pœnas luit. *Lud. Rom. Patric lib. 6. Nauig. cap. 8.*

LITES, CERTAMINA OECONOMICA.
Discordia.
HERILIS.

☞ *Ex Tit. Seueritatis & Crudelitatis erga Seruos huc multa transferantur.*

Lege Epheſiorum, ſeruus, qui ad Dianæ fanum ſine cauſa confugiſſet, Domino reſtituebatur accepto priùs iureiurando, ne fuga ſeruo fraudi eſſet: ſin iuſtam perfugij cauſam haberet, Domino ereptus Dianæ ſeruiebat, præter fœminas, quæ illius templi aditu arcebantur. At Tiberius tyrannus omnium calidiſſimus ſuam ſtatuam pro aſylo poſuit, capitali pœna propoſita iis, qui ſeruum à ſtatua detraxiſſent: vt aſylum iſtud non tam ad ſalutem ſeruorum, quàm ad perniciem dominorum comparatum eſſet, vt Domino quiſque inuidiam conflaret, aut apud principem maieſtatis reum, etiam ex leuiſſima cauſa faceret. *Bodin. de Republ. 1. cap. 5.*

CONIVGALIS.

☞ *Vide ſuprà. Caſtigatio Vxoria, item Tit. Seueritatis erga Coniuges.*

Vluilda, maritum Scotum, qui & ipſe Scoti nominis conditor fuit, occidendi fratris Frothonis Danorum Regis, occupandique Imperij conſilio fatigabat. Cùm vacuas mariti aures haberet, inſidias à fratre in virum conuertit, mercede conductis, qui iugulum dormientis confoderent. Qua de re Scotus per pediſſequam certior factus, nocte, qua cædis miniſterium circa ſe peragendum acceperat, lecto loricatus inceſſit. Rogat ab Vluilda, quid ita aſſuetæ quietis vſum, ferreo cultu mutaſſet: Sic ad præſens ſibi collibitum retulit. Cum ſomno obſitus putaretur, irrumpentes inſidiatorum miniſtros lecto delapſus, obtruncat. Quò euenit, vt Vluildam inſidiis fratri nectendis abſtraheret, & aliis vxorum perfidiam cauendi documentum præberet. *Saxo Gram. lib. 1.*

DISSOCIATIO OECONOMICA.
Societatis scilicet
HERILIS PER VENDITIONEM;
Manvmissionem.

☞ *De his ſuprà quoque ſub Perſonarum conſideratione.*

Apud Turcas poteſt mancipium cogere ſuum herum, ad duarum rerum optionem: vel vt illi redemptionis pretium indicare, vel ſeruitutis tempus præfinire velit. Mancipij hero à Cadi euocato, mancipium: Quantum vis (inquiet) tibi numerari pro meà redemptione, aut quot annis vis tibi inſeruiam? Herus liberam optionem ipſimet dabit. Si mancipium caret ingenio, nec ſua induſtria tantum pecuniæ adquirere poſſet, quæ ad perſoluendum λύτρον ſufficiat, ſed labores faciliùs perferre ſpectat, ſeruitutis tempus deliget. Herus verò denûm, duodenûm; vel quindecim annorum tempus illi præſcribet, eiuſque pactionis ſyngrapham dabit: abſoluto eo tempore liber domum abire poterit. At ſi mancipium aliquam artem callet, pecuniæ pretium deliget; & eius perſoluendæ tempus ab hero expetet, quam ex pacto perſoluet: nam diligenter laborabit, pretiúmq; ſuo hero numerabit quolibet menſe vel trimeſtri. Nonnullos vidimus qui breui tempore ſeſe redemerant, nempe biennio vel ſexennio, &c. *Petr. Bellonius lib. 3. Obſer. c. 19.*

Conuentiones illas, quibus liberi homines adiecta pœna pollicentur ſeruiles operas, Gallia iampridem recepit: Britannia probat: quæ adhuc veteris illius ſeruitutis vmbram præ ſe ferunt: ſeruitutem tamen nullam habent, etiamſi eiuſmodi ſerui apud magiſtratus, decurſo temporis ſpatio, qui ſeruiles operas debent emancipati, ac pileorum iura conſequi dicantur. Erat enim pileus libertatis argumentum quo ſerui emancipati abraſa capita contegebant, quouſque capilli concreſcerent. Nam Brutus occiſo Cæſare numiſma percuti iuſſit ſub pilei figura, quaſi populum Romanum emancipaſſet: & mortuo Nerone plebs pileata per vrbem cucurrit. *Bodinus 1 de Republ. cap. 5.*

CONIVGALIS PER DISCESSIONEM; Diuortium.

☞ *De his itidem ſuprà, reſpectu Perſonarum.*

Mulieres Damaſcenæ nubunt toties quoties libuerit. Vbi enim pertæſæ fuerint prioris coniugis, Sacerdotem ſuæ fidei præfectum (Cadi appellant) adeunt, ſeiungique efflagitant à priore coniugio. Diſcretionem huiuſmodi eorum lingua Talacare nuncupant. Peracto itaque à Cadi eorum Sacerdote diuortio, ad alia noua tranſeunt: itidem viris licet. *Lud. Rom. Patritius lib. 1. Nauig. cap. 7.*

Baſilius Magnus dux Moſcouiæ prolis ſuſcipiendæ deſiderio legitimam ſibi vxorem, Soloneam Ioannis Sapur Boiaronis filiam, ex mille & quingentarum numero, quæ in eum finem conductæ erant, matrimonio iunxerat. Ex hac cum ad vnum & viginti annos liberos non ſuſcepiſſet, propter ſterilitatem, repudiatam eam monaſterio cuidam, in Suſdali principatu incluſit. Ab eo tamen antea imprægnata eodem repudij anno 1526. filium Georgium enixa eſt: quem in eodem monaſterio in ſpem regni, & patris iniuriam vindicandam educauit. *Paul. Oderborn. in eius vita.*

PATRIÆ PER

ABDICATIONEM.

☞ *De hac ipſa ſub loco Amicitia paterna egimus.*

LVDI OECONOMICI.

☞ *Vide Locum de Ludis. Tit. ſingulari.*

Officium.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OFficium, Græcè *καθῆκον*, Hebraicè *Can*, baſis, gradus, firmitas, à *Canan*, collocauit, eſt actus congruus vnicuique perſonæ, vel eſt id quod quiſque efficere debet pro perſonæ ſuæ conditione. In quo aduertere oportet, quid loco, tempori, rerum perſonarúmque dignitati conueniat. Fortaſſis ab officio, officere, per antiphraſim dicitur officium, quod ſcilicet minimè quis per illud proximo officiat, id eſt noceat, aut moleſtiam inferat. Officium deſcribit *Ouid. 3. de Ponto Eleg. 3.* dum vxorem compellat.

Pectore te toto cunctiſque incumbere neruis,
Et niti pro te nocte dieque decet.
Vtque iuuent alij, tu debes vincere amicos
Vxor, & ad partes prima venire tuas.

Vſurpatur officium etiam pro munere publico, puta Magiſtratu aut miniſterio honoris gratia inſtituto, de qua acceptione *in Loco de Magiſtratu* egimus.

OFFICIVM NEGLECTVM ALTERI DEBITVM ob DOCTRINAM.

Inofficioſi erga

DOCTOS IN GENERE.

☞ *Contemptus Doctorum latè patet, & ad varios locos reduci poſſe videtur. Conſideratur autem vel per ſe, vel per accidens. Per ſe quidem, tum reſpectu Interna forma, tum externi effectus. Internam formam ſiue Habitum voco, à quo contemptus prouenit. Nam vel doctrina expertes ſunt, vel participes. Expertes, ignorantia laborant vel ſimplici ſiue ἀναφατικῇ, qui rudes penitùs ſunt & indocti, eaque propter doctos, quibus cum nihil habent commune, odio proſequuntur, vel compoſita ſiue ἐκτικῇ, qui eruditionis ſpecie tumidi, ex ſua ſtupiditate aliorum doctrinam metiuntur, & contemnunt. Sic philoſophorum odio non tantùm Vulgus laborat, ſed & Sophiſta, hoc eſt, ij qui vix primoribus labris literas deguſtarunt. Et hoc ſanè reſpectu contemptus Doctorum ad Titulum Indoctorum pertinet. At qui doctrina participes ſunt, ſi quidem inuidia & ambitione alios expellere & contemnere pergant, vt ſoli ſapere videantur, ad Actum in auctoritate comparanda, & honore conſequendo referri debent. Iam verò reſpectu externi effectus, qui ab ignorantia iſta prouenit, hoc eſt, ipſius Iudicij temerarij de rebus alienis ſic contemptus ad locum Iudicij Theorici inepti pertinebit. Quòd ſi nunc contemptus perpendatur per accidens, hoc eſt, reſpectu damni coniuncti, quod redundat in eum qui contemnitur, cui auferunt ea quæ tribui debebant, honor ſcilicet, aut præmium eruditionis, ſic ad Iniuſtitiam διανεμητικὴν pertinebit.*

Ptolemæus Cacergetes Ægypti Rex doctorum ſummus hoſtis. ☞ *Vide Tit. Præceptores publici.*

POETAS.

Alexandri Magni Amici Calliſthenem philoſophum ob libertatem oderant: ☞ *Vide Tit. Adulari nolle.*

Dantes Aligerius Florentinus patria ob ciuiles factiones pulſus, contulit ſe ad Canem veterem Scaligerum principem Veroneſem. Suſceptus ab eo Dantes frugaliter nulla in eum dignitas, nullus honor, nullæ opes collatæ. At Florentinus quidam per facetias & dicacitatem multas ab eo diuitias conſecutus, cùm in aula Canis à Dante quæſiſſet: Cur ipſe, qui nullas noſſet literas, tam diues euaſiſſet: Dantes verò tanta ſapientia & doctrina pauper eſſet? Quando, inquit Dantes, ego meis ſtudiis moribuſque principem ſimilem inuenero, ſicuti tu tuis, & ipſe perdiues reddar. Quibus offenſo principe, cùm hinc inde vagus incerta ſpe errauiſſet, Rauennæ tandem pauper obiit, vir æterna dignus memoria, & in poëſi vernacula excellentiſſimus. *Poggius de Felicit. prin.*

Franciſcus Petrarcha, cuius ingenio humanitatis ſtudia, quæ multis annis ſopita iacuerunt, plurimùm excitata ſunt, cùm ad Robertum Regem Neapolitanum, qui tum inter principes Italiæ excellebat, acceſſiſſet tenui honore ſuſceptus (omnia enim Regij eius viri, virtute erant antiquiora) tantùm viatico adiutus, ad lauream in vrbe ſuſcipiendam, Romam venit, acceptaque laurea in villa priuata meliori vitæ deditus, ſpretis principibus conſenuit, & ibi defunctus eſt. *Poggius de Felicit. princip.*

ORATORES.

Cæſar Octauius, M. Antonius & Lepidus Triumuiri, cùm ccc. proſcripſiſſent, & cædes cædibus mutarent, crudeliſſimè Remp. exagitauerunt. M. Antonio Ciceronem Octauius, Octauio L. Cæſarem auunculum ſuum largitus eſt Antonius. Herennius Centurio & Popilius Trib. pl. percuſſores Ciceroni immiſſi, cùm is lectica è villa Campana ad mare delatus eſſet, fores, quas offenderunt occluſas, ruperunt. Non inuento Cicerone, negantibuſque qui intus erant, ſcire: fama tenet, adoleſcentulum à Cicerone ingenuis inſtitutum literis & doctrina, libertum Quinti fratris, Philolgo nomen erat, lecticam tribuno indidiſſe per conſitas arboribus & vmbroſas ambulationes ad mare deferri. Tum tribunus paucis aſſumptis, circumcurrit ad exitum. Herennium per ambulationes aduolantem cùm ſenſiſſet Cicero, imperauit ſeruis, vt eò loci ponerent lecticam, ac ſiniſtrum mentum more ſuo contrectans, immotis oculis intuitus eſt percuſſores, ſquallore & ſitu oppletos, & facie ex curis marcida: vt plerique, dum Herennius eum obtruncat, contexerint oculos. Ceruicem ex lectica protendit ad cædem, annos tum natus quatuor & ſexaginta. Caput eius & manus, quibus ſcripſerat Philippicas, Antonij imperio præcidit. *Plut. in Cic.*

PHILOSOPHOS.

☞ *Conſule Tit. Philoſophia odium, illic fons odij, ignorantia ſcilicet perpenditur, in eo qui odio habet: hic verò iniuſtitia erga eum qui odio habetur.*

Non Lyſimachus ſolùm ex vniuerſo ſuo regno per præconem Philoſophos expulit, ſicut Caryſtius inquit in ſuis Hiſtoricis commentariis, verùm etiam Athenienſes. *Athen. lib. 13. cap. 14.*

Sophocles Amphiclidæ filius, legem Athenis promulgauerat, ne quis philoſophus ſcholæ præficeretur, niſi id Senatus Populuſque decreuiſſet: qui ſecus feciſſet, vti ei capitale eſſet. Itaque & Theophraſtus & Philoſophi reliqui vrbe ſeceſſerant. Sed à Philone Ariſtotelis familiari dies ob id Sophocli cum ſequenti anno, quo abierat præfectura, dictus eſſet: Athenienſes lege abrogata Sophoclem quinque talentis mulctauerunt, & vt philoſophis redire ac ſcholam regere liceret, decreuerunt. *Laertius lib. 5. in Theophraſto. Demochares* Demoſthenis conſobrinus, in Sophoclis defenſionem ſcripſit. *Athen. lib. 13. cap. 34.*

Ciuitates complures, atque imprimis Lacedæmoniorum, neque Rhetoricam neque Philoſophiam admittunt, vt Chamæleon inquit in libro de Simonide. *Athenaus lib. 13. c. 34.*

Plato ſub maiore Dionyſio, qui fuit Hermocratis filius, primò in inſulam nauigauit, inſulam & Ætneum craterem inſpecturus. Cæterùm cũ ſæuiſſimo principe congreſſus, quia tyrannidem vituperaret, parum abfuit, quin ab eo ſit interfectus. A Dione exoratus & Ariſtomene, Polidi Lacedæmonio, qui publicè legatus Syracuſas venerat, ea conditione tradidit, vt pro ſeruo venderet. Æginæ venditus eſt, & ab Anniceri Cyrenaico viginti minis redemptus: quidam triginta prodiderunt. *Sab. lib. 3. Enn. 4.* Alij in forum productum quaſi mancipium viginti minis venditum ait. Sed Philoſophi eò venientes emptum eum in Græciam ablegarunt, hæc ſimul admonentes: quod virum ſapientem aut rariſſimè, aut ſuauiſſimè verſari cum tyrannis conueniat. *Diod. lib. 1.*

Antiochus Rex philoſophos omnes è ſuo regno proſcripſit, graui edicto. *Athen. lib. 12. cap. 24.*

Sabinus Philoſophos inanibus quæſtiunculis vexare ſolebat. *Vide Titulum, Inſcitiam, curioſitatem vrbanè accuſare, reprehendere.*

Libertus Regius repentinis opibus inflatus, Philoſophos

aliquot

A aliquot ad cœnam inuitauerat. Qui cùm de rebus variis ex more diſſererent, & quæſtiones eorum non intelligen, perri diculæ viderentur, illudens libertus: Imò agite, inquit, ò conuiuæ, dicite mihi quid cauſæ eſt, quòd ex albis nigriſque fabis non niſi vnius coloris efficitur pulmentum? Tangit & moleſtos animos indignitas; igitur arridens vnus ex philoſophis, non paſſus has ineptias: Quin tu nobis ediſſere, inquit, cur de albis & nigris flagris vniformes maculæ reſultant? ſatis mordaciter, præteritæ ſeruitutis eum admonens. *Petrarcha.*

Antiochia, probroſis vocibus Romanum principem Iulianum proſcindere non deſiit, quia philoſophus foret, ac barbam promitteret: qui fermè fuit temporum illorum inter philoſophos mos vetus. Quibus ille libello illo, quem μισοπώγωνα inſcripſit, reſpondit. *Cal.lib.9.cap.28. A.L.*

MECHANICAM Peritiam.

☞ *Conſule Tit. Mechanicarum artium contemptus.*

VICTORIAM.

Miltiadi poſt fuſos ad Marathonem Perſas, coronam oleaginam petenti, ſurgens ex media concione Sochares Decelenſis aduerſatus eſt ei, vocemque miſit non illam quidem B æquam ſed populo id temporis gratam: Vbi vnus, inquit, certaueris Miltiade, & barbaros viceris, tunc etiam vnus pete honorem. *Plut.in Cimone.*

Achæi propter Oebotæ (qui primus ex Achæis Olympiæ coronam ſtadij meruit) nullum exhibitum honorem, pœna ea affecti, quòd nullus eorum in Olympiis in poſterum victor euaſit, priuſquam Oebotæ honores prometitos vel mortuo detuliſſent. ☞ *Vide Tit. Curſorum in ſtadio.*

Imp. Græcus Phocas Narſetem inſignem ducem contra iuramentum viuum combuſſit. Magnum hoc Romanis attulit dolorem. Nam ita formidabilis fuit Perſis Narſes, vt pueros ij quoque ſuos nominando Narſete terrerent. *Cedrenus.*

ÆTATEM. HVC PERTINET SENECTVTIS. nullus honor.

☞ *Exempla quædam ex loco Sepultura neglecta, colligi poterunt, quatenus ſenectute confectos inſepultos abiiciunt.*

Indi parentes ſenio confectos gentili more interſectos, ſo-C lennibus epulis permixtos eſitant. *Sabell.lib.6.cap.1. Cicero lib.1. Tuſc.quæſt. Val.lib.2.cap.1.*

Bactrianorum efferatos mores explicans Oneſicritus, quamuis non omnino Strabo aſſentiatur, ſenio iam feſſos, aut etiam morbo implicitos canibus obiectari prodit, diu ad id opus deſtinatis, quos & proprio gentis vocabulo Sepulcrales nuncupent. Caſpiorum pietas illa præcipua eſt, parentes, haud ſecùs ac feras immanitate conſpicuas, occluſos & arctiùs aſſeruatos fame necare, præſertim vbi ſeptuageſimum emenſi annum fuerint. Sunt & qui ita ſcribant: Quiſquis eam tranſcenderit annorum metam, in ſolitudine deſtitui: alios rei euentum è proximo curioſiùs inſpectare. Siquidem quem aduolantes aues vnguibus ac roſtris concerpſerint, violentiùs ex ſandapila diripientes, felicitatis argumentum arbitrantur. Si à feris aut canibus conuellantur, non ita. Quòd ſi à nullo attingatur, deflent perinde ac infeliciſſimum. *Calius lib.18.cap.28. Antiq.Lect.& Alex.lib.3.cap.2.*

Debrices Perſæ ſeptuagenario grandiores iugulant, aduocato ad epulas proximo quoque, miſerrimos arbitrati, qui D morbo intercipiuntur, vt ſcribit Hieronymus quoque. Vetularum carnibus non veſcuntur, præfocatas modò condunt. Si cui fatalis aduenerit ante præſtitutam metam dies, itidem ſepeliunt. *Calius lib.8. cap.28. Antiq. Lect. ex Æliani libro 4. Variæ hiſtoriæ.*

Troglodite ſenio confecti, nec armenta ſequi valentes, gutture bouis cauda adſtricto finiunt vitam. Qui mortem differunt, licet nolentes, eodem modo admonitos tamen antea, vita priuant: idque habent beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, ſimili afficiunt morte. Maximum enim arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vita. Plerique corpore ſunt integro, ætate valida: ſed ſexageſimum non excedunt annum. *Diod.Sic.lib.3.cap.3.*

Hyperboreos, qui in extimo orbis tractu ſiti ſunt, homines rigentis barbariæ, & omni humano generi inſociales, legimus eos qui longo æuo vixerunt, poſt epulas & familiare conuiuium ſertis redimitos, ex rupe abrupta in mare ſe dare præcipites. *Alex.lib.3.cap.2.*

Penes Ceos ad Helleſpontum lex aliquando lata fuit, cuius & Menander meminit: Καλὸν τὸ Κείων νόμιμον ἐστὶ Φανία, ὁ μὴ δυνάμενος ζῆν καλῶς, οὐ ζῇ κακῶς. E Edixit enim, vt videtur, lex, maiores annos ſexaginta aconito vitam finire, vt reliquis cibaria ſufficerent. Cumque ab Athenienſibus obſidione vrgerentur aliquando, decreuere vt ex eis natu maximi morti dederentur, definito annorum numero. Eos igitur illi obſidere deſtiterunt. *Strab.lib.10.* Conſuetudo eſt apud eos, vt ſenio planè confecti tanquam ad conuiuium ſe mutuò inuitent, aut ad quoddam ſolenne ſacrificium conueniant, & coronati cicutam bibant, cùm ſibi ipſis conſcij ſint, ſe ad promouenda commoda patriæ inutiles amplius eſſe, animo iam ob ætatem delirare incipiente. *Ælian.de Var.hiſt.lib.3.*

Apud Maſſagetas genus mortis optimum iudicatur, vt ſenio confecti in fruſta cædantur, & cum ouillis carnibus promiſcuè edantur. Eos, qui morbo moriuntur, vt impios abiiciunt, & dignos qui à feris deuorentur. *Strabo lib.11.*

Caſpij eum, qui ſeptuageſimum annum exceſſerit, fame necant, eoque in ſolitudine expoſito, euentum eminus ſpecu-F lantur, nam quem ab auibus è lectulo diſtrahi viderint, felicem putant: ſi à feris vel canibus, nequaquam: ſi à nullo, ducunt infelicem. *Strabo lib.10.*

Sardoa lex erat, vt filij patres iam ſenio confectos fuſtibus cæderent, & interemptos ſepelirent: abſurdum arbitrantes eſſe, ſi delirus ſenex vlteriùs in viuis ageret. *Ælian.lib.4. de Var.hiſt.*

Franciſcus Foſcarus, dux in Thomæ Mocenici locum ſuffectus, cùm quinque & xxx. annos ſumma ſua cum dignitate, & Veneti imperij amplitudine rebus præfuiſſet, quaſi ingraueſcente ætate par tanto honori eſſe non poſſet, paucorum certè inuidia, publico tamen Senatus decreto, ſuperſtes adhuc ſumma dignitate priuatus eſt. Qui cùm ex Palatinis ædibus purpurea veſte ſuccinctus, magna ciuium multitudine aſtante, decretúmque publicum improbante, in priuatas ædes ſuas rediiſſet, dolore animi intra triduum obiit. Cuius mortem vniuerſa ciuitas ægerrimè tulit: vt illum Paſchalis Maſtipetrus dux, vniuerſuſque patricius ordo ad Minoritanam ædem ſumma cum funeris pompa extulerit. Quem Bernardus Iuſtinianus funebri oratione longè celeberrima laudarit, quæ G hodie quoque excuſa extet: Monumento etiam ad Minoritanæ ædis aram maximam, ex Pario marmore auroque puriſſimo illi extructo. *Egnat.lib.5.cap.3.*

DIGNITATEM, VEL SENATORIAM.

Commodus Imp. Senatum velut abiectum mancipium ita neglexit ac contempſit, vt honores, præfecturas, ac dignitates per ſeruos ac libidinum magiſtros vendiderit. Ac plurimum eos in Senatum conuocauit, qui nullius virtutis merito cæteris contemptibiliores fuerant, nulla ratione habita neque ætatis, neque cenſus, neque generis, neque virtutis. *Cuſpin.*

LEGATORVM. LEGATI VIOLATI *Cæde, Morte.*

Ægyptij cum Cambyſe rege Perſarum ſignis collatis, nullo ordine figuram dederunt. Ad quos, cùm ſe recepiſſent Memphim, miſit Cambyſes aduerſo flumine nauim Mytilenæam cum caduceatore viro Perſa, qui illos ad deditionem hortaretur. Illi vbi nauim aduentare Memphim vident, frequentes H ex vrbe effuſi nauim corrumpunt, viroſque fruſtatim dilaniatos in oppidum ferunt. *Herod.lib.3.*

Cùm Megabyzi ductu, quem Darius Helleſponto præfecerat, Thraces à Perſis ſuperati eſſent in Macedoniam legati Perſæ venerunt, petitum ab Æmynta rege aquam & terram. Amyntas eos liberali hoſpitio excepit, & ſe Regi dedens, in conuiuium tandem, petentibus id ex ſuo more Perſis, concubinas introduxit. Quas cùm illi attrectarent & oſcularentur, indignè eam rem ferens Amyntæ F. Alexander, patrem dormitum ablegauit. Ipſe poſtea data optione Perſis cum quacunque liberet concumbendi, iuuenculas dimiſit lotum: & mox ſub earum ſpecie introduxit adoleſcentes ephebos, iiſdem amictos veſtimentis, & pugionibus clàm inſtructos. Quos ſimul ac Perſæ attrectarunt, ipſi pugionibus edoctis eos interfecerunt. Hanc cædem poſtea Alexander partim pecunia, partim ſorore ſua Gygæa Bubari Perſæ, qui vnus erat ex inquiſitoribus cædis, in matrimonium data, redemit. *Herod.lib.4.*

Legatos Darij regis, terram & aquam petentes, Athenienſes & Spartani partim in barathrum, partim in puteos

deiecerunt, iubentes illic terram & aquam petere. *Herodotus* A *lib.7.*

Megarenſes Anthemocritum occidêre, cum feciales edictum miſſus fuiſſet, ne ſacram illi terram colerent. *Pauſan. in Atticis.*

Sibaritæ triginta Crotoniatarum legatos interfecêre, & ante mœnia feris dilaniandos abiecêre. *Athenæus libro 12. capite 6.*

Demades orator ambitioſus & auarus; legatus ad Antipatrum miſſus ab Athenienſibus, trahens filium ſecum perrexit in Macedoniam, diuinitùs haud dubiè illuc attractus eo articulo, quo Antipater iam morbo tenebatur, & Caſſander rerum potitus, epiſtolam reperit Demadis in Aſiam ad Antigonum exaratam: qua illum incitauit ad imperium Græciæ Macedoniæque aſſerendum, quòd ex vetere & marcido ſtamine ſuſpenſum eſſet. Ita enim in Antipatrum erat cauillatus. Quem vt Caſſander conſpexit adueniſſe, prehendit eum. Ac primùm admotum ei filium interfecit, vt cruorem pater acciperet ſinu, eoque commacularetur, deinde ingratitudine & proditione ei acerbè exprobrata, probris laceratum interemit. B *Plut. in Phocione.*

Belli Peloponneſiaci anno ſecundo Lacedæmonij ne non omnia ad Atticas opes euertendas experirentur, legatos ad Artaxerxem in Aſiam miſerunt, qui ab eo ſocietatem & pecuniam in vſum belli peterent, & vt iter per Thraciam facientes, Sitalcem tentarent, an ab Athenienſium abduci poſſet ſocietate. Erat cum his Ariſteus Corinthius, Timagoras Tegeates, & Pollis Argiuus ſuo nomine ad regem iturus. Eos Helleſponto in Aſiam traiecturos Sadocus Sitalcæ filius (Herod. Sitalcem Tyrei F. regem facinoris huius auctorem facit) Athenienſium legatorum, qui tum fortè in Thracia erant ſuaſu, oppreſſit, vinctoſque Athenas per Nymphodorum Abderitam miſit. Fuerat Sadocus iam antea ab Athenienſibus in ciuitatem aſcitus, gratificarique ob eam rem illis plus quàm ſocium deceret. Legati in Atticam adducti, publico Athenienſium decreto interfecti ſunt & in foueas deiecti, ſicque Athenienſes ſuorum ſunt cæſum vlti: quos in onerariis nauibus captos ſub initium belli Lacedæmonij necarant, inſepultoſque abiecerant. *Sab. lib.7. Enneadis 3. ex* C *Herod. lib.7.*

Familiares quidam Tatij & propinqui, anno eius regni quinto, Laurentum legatos, in quo proficiſcentes Romam inciderant in itinere, ſpoliare ſunt aggreſſi: quos repugnantes & ſe defendentes obtruncauerunt. Romulus facinore perpetrato tam atroci, confeſtim ſupplicio afficiendos cenſebat auctores. Tatius rem reiiciebat, ac diſſimulabat. Vnde aperta eſt inter eos diſſenſio exorta: cum alioqui ſumma moderatione & concordia regnum adminiſtraret communiter. Cæſorum neceſſarij cùm pœnas iure gentium, per Tatium non conſequerentur, ſacrificantem cum Romulo Lauinij adorti interfecêre: Romulum vt virum iuſtum honorificè ſunt cum fauore proſecuti. Ille corpus Tatij magno honore Romam delatum, tumulauit in Auentino ad Armiluſtrium: cædem tamen planè neglexit perſequi. Sunt qui ſcribant, metu perculſos Laurentes Tatij percuſſores dediſſe, ſed Romulum cæde penſata per præfatum, eos noxa ſoluiſſe. Ideo ſermonibus iactitatum & habitum, vt à regni ſocio liberaretur, accidiſſe id eo non inuito. *Plut. in Romulo. & Vide Titulum* D *Peſtilentia.*

Fidenæ Romanorum colonia ad Lartem Tolumnium Veienticum regem defecerant. Legati, qui ab vrbe eò venerant, noui conſilij cauſam ſciſcitaturi, Tolumnij ſunt iuſſu interfecti. Fuerunt qui regem ſceleris abſoluerent, quòd in proſpero teſſerarum iactu vox eius perperam ſit excepta. Cæterùm ſine errore ſine conſultò cæſi ſunt, qui publico nomine Fidenas venerant, fuerunt C. Fulcinius, C. Iulius Tullus, Sp Nautius, & L. Roſcius, quibus Romæ poſt cædem ſtatuæ ſunt pro roſtris poſitæ. *Sab. lib.5. Enn.5.*

Tarentini Romanam claſſem ex occaſione adorti, eius præfecto cum pleriſque claſſiariorum cæſo hoſtiliter diripuere. Legatos ad res de more repetendas ex vrbe miſſos, ſcelus ſceleri addere auſi, contra ius gentium violarunt. Bello proinde à Romanis petiti: cum impares viribus Romani eſſent, nec ob inſitam ſuperbiam bellum ſolui vellent, Pyrrhum in Italiam accerſiuêre. *Sab. lib.8. Enn.4.*

Sub initia belli Iudaici, Agrippa Iudæorum rex legatos miſit ad ſeditioſos Iudæos Hieroſolymam, quos illis notiſſimos eſſe ſciebat, Borcæum & Phœbum, vt poſitis armis Romanis conciliarentur. E At ſeditioſi timentes, ne populus ad Agrippam tranſiret; Phœbum, priuſquam verba faceret, interemerunt: Borcæus vulneratus vix euaſit. *Ioſeph. lib.2. cap.24. belli Iudaici.*

Iulianus apoſtata Imp. cùm rabie nefanda contra Chriſtianos ſæuiret, oratores quoque Perſarum, qui ad eum Chalcedone venerant, Manuelem, Sabelem & Iſmaëlem violare contra ius gentium non eſt veritus, propterea quòd Chriſtiani eſſent. *Niceph. lib.10. cap.12. & Zonaras.*

Orthodoxi in vrbe Conſtatinopolitana, ſpe concepta clementiæ Valentis, legatos ad eum Nicomediæ degentem miſerunt, ſacri ordinis viros 80. quorum duces erant Theorus, & Curbagus, & Menedemus: quos vniuerſos vnà cum naui ſuccendi iuſſit. Omnes itaque cum naui conflagrarunt: quæ quidẽ vſque ad Dacibiza durauit, ibique diſſoluta eſt. *Suid.*

Cùm Conſtantinopoli eſſet Ioannes Cardinalis ab Alexandro pontifice Manueli miſſus ad eius preces, qui Græcos ad vnionem Rom. Eccleſiæ reducere niteretur, ab Andronico Comneno, qui cæſo Alexio tyrannidem occuparat, eſt captus, & canis illi alligatus, cuius cauda os impleuit, ac tractus per vrbem, & tandem in foueam præcipitatus ac combuſtus. F Viri autem religioſi pietate moti, oſſa ſepelierunt. *Cuſpinianus.*

Haalon, Magonis Tartarorum regis frater Chriſtianos Perſide occupata, Calipha ſublato, Syriæ imminebat, vt Hieroſolymam receptam Chriſtianus reſtitueret. Mortuo Magone domum repetentes. Guirbocam cum x. millib. militum in Syria reliquit, Chriſtiani circa Sidonem loca quædam præſidio obtinentes, prædas ex eius prouinciæ finibus furto abegerunt. Qui res repetitum miſſi fuerant, contra ius gentium violati ſunt, & in iis ipſius ducis ex ſorore nepos iuuenis impiger interfectus. Ita itaque & odio accenſus Giurboca, Sidonem expugnauit, captamque diripuit & incendit, maximo cum rei Chriſtianæ detrimento. *Æmilius lib.7. & Sabellicus lib.7. Ennead.9.*

Refonem, Gotrici Danorum regis Legatum, Sueones aperta vi necare veriti, dormientem peremerunt. Quippe molarem ſupernè appenſum, reſciſſis vinculis ſubiecti ceruicibus illabi fecere. G In cuius noxæ expiationem ſingulis facinoris auctores biſſena auri talenta, è plebe verò quilibet vnam vnciam Gotrico perſoluere coacti. Vulpeculæ penſionem vocabant, quod illud cognomen Refoni fuerat. *Saxo lib.8.*

Haſmundus Noruegiorum rex, Fridleui Daniæ regis legatos filiam eius regi ſuo in vxorem petentes, odio gentis interfecit. Ventum ad arma. Haſmundus violati gentium iuris pœnas morte dedit. *Cranz. lib.1. Noruegia cap.21.*

Florentinorum apud Volaterranos præfectus Franciſcus Ferrucius, Fabricij Maramaldi Cæſarianarum copiarum ducis tympaniſtam, fœcialium more ad eum miſſum, vt ſibi illicò dedi vrbem peteret, inſolenti verbo offenſus, inſolentior dux miſerum tanquam impiè locutum corripi, laqueoque ſuſpendi iuſſit. Quod facinus contra militiæ morem ſuperbè editum, ipſi demùm Ferrucio exitium peperit. *Iouius lib.18. Hiſt.*

Achomates quod voluntate non poterat, aperta vi à patre Baiazete imperium extorquere conabatur. Miſſi ad eum legati, qui eum ab inſania reuocarent, aut certè bellum indicerent. H Sed ille, qui quanto ambitioſiùs poſt repulſam ad imperium anhelabat, tantò acerbiùs atque crudelius ſibi agendũ arbitrabatur, principem legationis bellũ atque extrema quæque audaciùs comminantem in conſpectu iugulari, & cæteros ante veſperam caſtris excedere iuſſit. Ea res tunc maximè Baiazetis exulcerauit animum, & ab Achomate complures mortales alienauit, quòd legatos ad componendam controuerſiam miſſos, contra ius gentium inhumanè admodum ac nulla patris reuerentia violaſſet. Proinde hoſtis publicè declaratus, patre mortuo à Selimo fratre captus eſt & ſtrangulatus. *Sab. ſupplem. lib.4. ex Iouio.*

Tornombeias vltimus Ægyptiorum Sultanus, Memphi pulſus à Selimo Turcorum Imp. in extremam Ægyptum pro reparandis viribus confugerat, Selimus ad eum viros inſignes qui ſacris præerant miſit, & cum his aliquot clari nominis, Ægyptios, qui ſuaderent, vt arma deponeret, & iam tandẽ victoris fortunam agnoſcere vellet, ac ſimul data fide pollicerentur, eum ſi ſupplex accederet, regnum quod tueri armis nequiuiſſet, victoris humanitate ac beneficio conſecuturum. At

ſi renouare bellum pergeret, & ſuæ imbecillitatis obliuiſceretur, diiudicata belli fortuna, nullam eum poſtea dignitatis ac vitæ conditionem ex merito apud iratos inuenturum. Legati quum traiecto Nilo in Seiecticam peruenissent, antequam audirentur, à quibuſdam Mamaluchis inſana ac barbara crudelitate trucidati ſunt. Nefarij ſiquidem & arrogantiſſimi homines, Tomumbeio nihil tale expectanti, ſe gratum facturos putabant, ſi ad declarandum ſtudium ſuum atque alieniſſimam à pace voluntatem, tanti odij ac feritatis rabiem ea immanitate ſceleris oſtentaſſent. Quod factum ſuperbè atque atrociter, omnem Selimi patientiam abrupit, & mox funeſtiſſimo bello, ac Mamaluchis omnibus finem impoſuit. *Sab Supplem. lib.8. ex Iouio.*

Pompeium Columnam ſacris iam initiatum Hiſcerus Hiſpanus ob exortam cum ipſo ſimultatem ad ſingulare certamē prouocarat, Pompeius proiecto in ſolum pileo, congredi parabat, quando propinquorum cura prohibitus eſt. Ianus Bracalonius eques Romanus eius controuerſiæ ferro finiendæ munus ſuſcepit. Sed Hiſcerus Bracalonium repudians, quum arrogantiùs quàm decebat, Pompeium itidem laceſſendo prouocatoriis libellis irritaret, res eum habuit euentum, vt Hiſpanus ad Columniæ domus aream miſſus, quò Pompeium ad ignominiam tubæ cantu certamen detrectaſſe pronunciaret, à Seruis Pompeij ſit trucidatus, poſtquam ea atria ſuperbo a uſu violaſſet, quæ damnatis & perfugis, propter inueteratam familiæ exiſtimationem, ſaluti ſecuritatique eſſe conſueuiſſet. Ob id Rogerius Hiſpaniæ regis legatus, de præconis cæde multo faſtu & vehementi oratione apud Iulium II. Pp. queſtus cùm obnixè peteret, vt id facinus, quod ad publicam gentis iniuriam pertineret, inſigni exemplo puniretur, rectiſſimè factum pontifex reſpondit, quòd ſerui à pedibus, vt tantam iniuriæ dignitatem vindicarent, Hiſpanicam inſolentiam Romana ſuperbia contudiſſent. *Iouius in Pomp. Columna.*

Cæſar Fregoſus Genuenſis, & Antonius Rinco Hiſpanus, miſſi à Franciſco I. Gallorum rege ad Turcarum Imp. legati, cùm Padum nauigarent, ituri Venetias, capti ſunt ab Hiſpanis & trucidati. Ea re offenſus Gallus, venientem tum ex Hiſpaniis Georgium Auſtriacum, Maximiliani Cæſaris F. Valentinum Epiſcopum, Lugduni in vincula coniecit, & vt Laſcum Ferdinandi legatum comprehenderet, Solymanno auctor fuit, bello etiam iniuriam hanc proſecutus eſt. *Iouius.*

Inſidiis.

Adraſtus Arginorum rex, Polynicem generum Thebas reducere volens, Tydeum Thebas ad res ab Eteocle repetendas ire iubet. Quæ non modò non redditæ ſunt à Thebanis, ſed contra ius gentium Tydeo vis intentata eſt. Quinquaginta ex omni iuuentute lecti ab Eteocle miſſi ſunt, qui illum ad Adraſtum redeuntem inſidiis exciperent, exceptum obtruncarent. Verùm Tydeus vt inuicto fuit animo, in hoſtes conuerſus, non ſolùm fortiter reſtitit, ſed iis qui ſecum primò congreſſi ſunt, proſtratis, cæteros in fugam actos, turpiter diſiecit. Sunt qui ad vnum interfectos dicant, præter paucos, qui cladis ignominiæque acceptæ nuncij domum abierunt. Tydeus Argos reuerſus, quid Thebis ſit actum, exponit, docetque ſimul, Eteoclem non modò res, non reddere, ſed ſibi ad eas repetendas miſſo hoſtiliter inſidiatum: hæc ait, ſimulque recentiſſima oſtendit cædis veſtigia, quæ ægrè nuper fuerat reuulſus. His Adraſtus commotus, bellum Thebanis intulit. *Sab.lib.6. Enn.1.*

Veſpaſiani exercitus aduerſus Vitellium in Italiam cum Antonio miſſus, cùm apud Veronam caſtra haberet, Pontius Saturnius armis arreptis, in Mœſici exercitus legatum impetum fecit: & niſi ſe in balneum is abdidiſſet, atque inde clam profugiſſet, nulla imperij habita ratione eum interemiſſet. *Fulgoſ. lib.9.cap.7.*

Innocentius Romanus Epiſcopus, de tantis iniuriis, quibus Ioannes Chryſoſtomus ab Arcadio Imp. præter omnem humanitatem affectus fuerat, certior factus, ex decreto ſynodi in Italia coactæ, ablegauit Conſtantinopolim legatos, Æmylium Beneuenti Epiſcopum, Cathegium & Gaudentium cum Valentio & Bonifacio presbyteris: quos comitabantur Cyriacus & Demetrius, vnà cum Palladio & Eulyſio, qui partiũ Ioannis Romam queſtum venerant. Hi vt primùm Græciam attigère, inſidiis excepti ſunt à tribuno, in hoc ipſum ab Eudoxia Imperatrice, Arcadij coniuge ſubornato: & calumniis impetiti, quòd Orientale Imperium turbatum adeſſent. Itaque in Conſtantinopolitanum ſuburbium diuerſi in diuerſas cuſtodias ducti ſunt: & cùm nollent literas, quas habebant, aliis quàm Imperatori tradere, Valerius vni pollice fracto, vi illis & literas & pecuniam eripuit. Deinde oblata aureorum ſumma trium millium, tentat eos inuitare ad communionem Attici Conſtantinopolitani Epiſcopi. Verùm illi prætendunt, ſe in ſomnis monitos eſſe, ne id facerent ac reditum tantùm ſibi concedi obnixè petunt. Nauigio igitur ob vetuſtatem rimoſo impoſiti, mari quaſi ad præſentiſſimum exitium exponuntur. Valde autem periculoſa nauigatione vtentes, ægre quidem tandem incolumes Lampſacum veniunt: vbi mutata naui, demùm domum ſunt reuerſi. *Niceph. lib.13.c.33. & Sozom.lib.8.cap.vlt.*

Hormiſda Rom. pontifex Eunodium Ticinenſem Epiſcopum cum Fortunato, Venantio, & Vitali legatum miſit ad Anaſtaſium Imp. Conſtantinopolitam, eum qui ab hæreſi reuocarent. At ille naniculæ abſque velis remiſque impoſitos perdere conabatur, niſi numinis benignitate ſeruati fuiſſent, iuſſitque Papæ hoc reſponſum ferre: Imperatoris proprium eſſe imperare, non imperata Pontificis accipere. Itaque Hormiſda Imperatorem diris deuouit. *Naucler. Volum.2. Gener.8. & Henricus Erphor.*

Vi intentata.

Laſciuiente Megaris populari ditione (in qua etiam eò ſunt progreſſi, vt fœnus iam ſolutum extortum fuerit creditoribus, & ſacrilegium admiſſum) profecti ſunt Peloponneſiorũ theori per fines Megaricos Delphos, ac cum liberis & coniugibus tumultuariè in vehiculis pernoctarunt in Ægiris apud lacum. Ibi Megarenſium audaciſſimi, crapula plena, vehicula ſubuerterunt, atque in lacum impulerunt, vt multi theori ſubmerſi fuerint. Quam iniuriam Megarenſes diſciplina ſoluta reip. non ſunt executi. At Amphyctiones, quòd theoria ſacroſancta eſſet, cùra ſuſcepta impiatorum, partim exilio, partim vltimo ſupplicio multarunt: quorum poſteri ab ſubuerſis vehiculis ſunt Hamaxocyliſtæ appellati. *Plut.in quæſt.Græcis.*

Childebertus Francorum rex, ad Ingundis ſororis ſuæ mortem explorandam (quæ Carthagine exulabat) Gripponem virum clariſſimum cum aliquot collegis in Africam miſerat, vt inde ad Mauricium Imp. Conſtantinopolitanum nauigaret. Carthagine dum ſedet, quidam ex eius comitibus in frequenti emporio vni mercatorum odoramenta quædam propalàm abſtulit, in diuerſoriumque ſuũ ſe proripuit. Poſtridie eũ in publicum prodeuntem mercator circumſtitit, manuque iniecta ſuum repetebat. Ex altercatione iurgium, rixáque orta Auſtraſianus Afrum interimit. In manifeſta cæde, tota vrbs armis correptis ad ædes, in quas deducti oratores erant, concurrit: qui ignari totius rei meridie conquieſcebant: ſed repentino tumultu exciti, egreſſi ſe ab armatis armis tuentur. Duobus collegis Gripponis ab efferata multitudine occiſis, ipſe ſe, quoad virtute potuit, tegebat. Vbi creſcenti turbæ nulla virtus obſiſtebat: Præfecti vrbis opportunè ad hunc motum accurrentis fidem obteſtatur: re legatum cum collegis Francorum optimatibus de pace ad Auguſtum miſſum, armis oppugnari, ignarum quæ cauſa huius tumultus, cuiuſve culpa eſſet. Inde miteſcente ira, per colloquium res cognita, ſedataque eſt. Conſtantinopolim Grippo profectus, vim Carthaginenſium, violatumque ius gentium conqueſtus peractis mandatis dimittitur, mulcente iratum, affirmanteque Mauricio, ipſius arbitrio regiſque Franci noxios pœnas daturos. Duodecim vincti ab oratore Græco in Franciam ducti ſunt ad Childebertum Regem, quos ſontes adſtante Grippone eſſe diceret, ſéque eorum deditionem facere, ſiue rex capite ſiue pecunia multare vellet. Tunc Grippo: Quinam iſti ſunt ignoro: illud ſatis ſciò, me legatione regis Franci fungentem, non à duodecim tantùm Afris, ſed à tota Carthagine oppugnatum, collegaſque meos nobiliſſimos viros cæſos. Paucorum & ignobilium capitum deditione, vt vrbs tam pollens potenſque pœna nefarij ſceleris defungatur, poſtulat Cæſar veſter, quod excidio omnium, qui in noxa ſunt, luendum ſit. Læſa enim Francorum maieſtate, ſi his anſis id impune ſit, inuium orbem terrarum, clauſaque omnia itinera Francis pacis internunciis erunt, qui armis cuncta ſibi patefaciunt. Ita eo deditio non accepta, vultu tamen in ſpeciem pacato rex Græcos ita dimiſit, vt ei ſe crederent ſatisfeciſſe, & grauiter verbis quidem increpitos Afros, re veniam impetraſſe. Poſt eam diem nihil rei fuit Francis cum Mauricio. *Æmil.lib.1.*

Malateſta Saleonus Florentinorum legatos pugione vulnerat. ☞ *Vide Tit. Crudelit. ob deiectionem a dignitate.*

Verberibus, Flagellis.

A M. Antonius & Cleopatra, victi ad Actium, ad Cæſarem legatos in Aſiam miſere. Petebat Cleopatra liberis ſuis regnum Ægypti. Ille Athenis poſtulabat, ſi non daretur in Ægypto, vt priuato liceret vitam agere. Amicorum ob tranſitiones penuria & diffidentia præceptor filiorum eius Euphronius miſſus legatus eſt. Cæſar reiectis Antonij poſtulatis, Cleopatræ reſpondit: Nihil benignitatis ei, ſi ſuſtuliſſet vel eieciſſet Antonium, defuturum. Miſit etiam vnà libertum ſuum Thyreum, hominem haud inſulſum, qui oratione ſua iuuenis imperatoris nomine miſſus, inflatam mulierem, ac miræ formæ cauſa tumidam, poſſet mouere. Hic prolixiore oratione quàm alij, cum ea egens, & ſupra modum honoratus ab ea, ſuſpicionem mouit Antonio. Itaque corripuit eum, & flagellis cæcidit, inde remiſit ad Cæſarem ſcribens inſultatione & ſuperbia illius ſe fuiſſe irritatum, qui eſſet ob ærumnas irritabilis. Id tu ſi fers, inquit, iniquè, habes libertum meum Hipparchum: hunc ſuſpenſum flagellato, vt par feramus. Defecerat enim is ad Cæſarem. *Plut. in Antonio.*

Caſtratione.

B Pantaleon Eleorum tyrannus, legatos, qui ad ſe veniſſent, caſtrans, proprios teſticulos edere coegit. *Heraclides in Politicis.*

Mutilatione.

Thebis ſtat ſub dio Hercules cognomine Rhinocoluſtes, quòd caduceatoribus iis, qui ab Orchomeniis ad tributum poſcendum miſſi fuerant (ſicuti narrant Thebani) ad contumeliam nares præcidiſſet. *Pauſ. in Bœoticis.*

Excæcatione.

Emmanuel Græcorum Imp. poſtea quàm fama comperit Venetam ciuitatem graui peſtilentia affectam, Henrico Dandulo vni ex legatis, quos Vitalis Michaël princeps Græcia decedens ad eum miſerat, per ſpeciem colloquij in ſecretum abducto, æneam tabulam obiecit, priùs igni admotam, cuius aſpectu propemodum luce priuatus eſt. Satis conſtat iam inde ſemper hebeti viſu fuiſſe. *Sab. lib. 5. Enn. 9.*

Proditione.

C Cùm Pacorus Parthorum rex Hieroſolymam cepiſſet, Antigono Ariſtobuli F. regnum aſſerturus contra Hyrcanum: Hyrcano perſuaſit, vt cum Phaſaëlo Antipatri maiore filio, fratre Herodis, legatus iret ad Barzapharnem ſatrapa Parthorum in Galilæam. Paruit Hyrcanus, quamuis diſſuadente Herode: & à perfido Barzapharne captus, Antigono traditus eſt. Is auribus Hyrcanum mutilauit, ne in poſterum ad ſacerdotium aptus eſſet. Phaſaëlus illiſo ad ſaxum capite, mortem ſibiipſi conſciuit. *Ioſeph lib. 14. cap. 24. & 25. Antiq.*

Retentione.

Dionyſius Syracuſanus iunior, à ciuibus obſeſſus, miſſos ad ſe legatos loco obſidum retinuit. *Iuſtinus.*

Carceribus.

Saës à Coſroë Perſarum rege cum magno exercitu contra Romanos miſſus, Heraclium Imperatorem ſimulata pacificationis ſpe ad colloquium de pactis inuitauit. Imperator Sais fallacibus verbis deceptus, mittit cum eo LXX. de proceribus ſuis legatos ad Coſroëm: quos Saës vinctos, cum contumelia in Perſidem abduxit. Sed Coſroës Sai, quòd Heraclium vidiſſet, neque cepiſſet, cutem detrahi, legatos Romanos in cuſtodiam dari maleque tractari iuſſit. *Cedrenus.*

D Ioannes ſcriba, Honorio Imp. defuncto, imperium inuadit, & à Theodoſio Imp. Orientis dignitatem ſibi confirmari petit. At Theodoſius legatis in carcerem coniectis, miſſo cum exercitu duce Aſpare, tyrannum ſuſtulit, & Valentinianum, amitæ ſuæ Placidæ F. creauit Occidentis Imperatorem. *Paulus Diaconus.*

Chriſtiernus II. Danorum Rex, Stenonis Suecorum regis legatos ſecum in Daniam captiuos ducit. ☞ *Vide Tit. Clementia erga hoſtes*

Exilio.

Chilpericus Rex Francorum, cùm Venetam vrbem tributariam ſibi feciſſet, eaque certis de cauſis Epiſcopum ad regem legatum amandaſſet: rex ita commotus, etiam contra ius gentium in exilium Epiſcopum egit. *Aimoinus lib. 3. de geſt. Francorum.*

Irriſione, Contemptu.

Ammonitarum Rex Hanon, Dauidis regis legatis ad ſe de obitu patris ſui conſolandum miſſis, obiecto quòd terrã ſuam exploratum veniſſent, partem barbaræ abradi fecit, veſteſque ad nates vſque ſuccidi, & hac ignominia affectos abire iuſſit. E
Peruerſa hac de amico ſuſpicione in ſuam abreptus perniciem, pro barbis raſis capitis diadema amiſit: pro ſucciſis veſtibus, regnum. *Marulus lib. 5. cap. 1. & Sabell. lib. 10. c. 2. ex 2. Reg. 10.*

Romanorum legati ſordibus perfuſi à Corinthiis. Eoque nomine Corinthus à L. Mummio Achaico ſolo æquata eſt, & reliquus vſque ad Macedoniam tractus ſub Rom. ceſſit imperium. *Strabo lib. 8.*

Hædo Augiæ diuitis magiſter, & pontifex Baſilienſis, Hugo Turonum dux, & Ægo Foroiulio oriundus, ad Nicephorum Occidentis Imp. ab Carolo Magno legati, à Stauratio eius F. inhoſpitaliter accepti, Græcis ludibrio fuêre, & cum magna difficultate in Germaniam rediêre. Interea Michaël Curopalates Stauratio deiecto rerum potitus, Michaëlem Epiſcopum, Theogneſtum præfectum equitum, legatos ad Carolum mittit Aquiſgranum. Magnus itaque Græcos per longiſſimos maximéque deuios anfractus Alpium circumduci imperat, donec pecunia omni abſumta egere inciperent. Vbi Aquiſgranum peruenerunt, cùm per quatuor ſummorum aulæ magiſtratuum conciones, quæ ex induſtria ita ſubornatæ erant, oberrarent, & illos quòd corporis habitu, cultuque cæteris F
præſtarent, rati eſſe Carolum, ſuo more adorarent, verberibus ex compoſito pugniſque affecti, extruſi ſunt. Tandem Magnus velut omnium rerum ignarus, proceres, qui illos honorificè ad ſe deducant, ire iubet. Græci cùm in conſpectum Caroli veniſſent, Hædonem & Hugonem à ſe ita ſpretos in tanto honore eſſe conſpicati, conſcientia delicti corpora humi ſternunt. Nec priùs ſurgere auſi, quàm Imperator polliceretur ſe errori illorum ignoſcere. Ita accepta fide, vbi animum reſumſêre, legatione more gentis defunguntur. Pax inde, quæ cum Nicephoro conuenerat, cum Michaële etiam confirmatur. *Auent. lib. 4. Annal. Boiorum.*

Epulis.

Boccacius in Deorum Genealogiis tradit Lycaonem Arcadiæ regem, deuictis Moloſſis, ob fidem quendam ab iiſdem accepiſſe: qui cùm ad certum tempus non remitteretur, per legatos repetitum fuiſſe. Ibi tum Lycaonem, occiſo obſide, carnes eius legatis edendas appoſuiſſe. Sed ex conuiuis Lyſaniam quendam nomine, qui poſtea Iupiter dictus fuit, cognito ſcelere, in publicum proſiluiſſe, Arcadeſque contra regem G
immanitate facinoris concitaſſe. Atque ita deuictum atque eiectum regno Lycaonem, in ſyluas abiiſſe, ibique reliquam ætatem latrociniis & cædibus luporum more egiſſe. *Gilb. Cogn. lib. 2. Narrat.*

CALAMITATEM, MISERIAM.

Officij neglectus

Erga Peregrinos.

Gabaënſes Beniamitæ erga Leuitam inhoſpitales, vt quem in foro cum vxore pernoctantem, nullus domum ſuam inuitarit. ☞ *Vide Tit. Stupri pœna.*

Ioſias rex Iudæorum ſanctiſſimus alioqui, cùm Pharaonem Ægyptiorum regem expeditionem contra Aſſyrios molientem impedire conaretur, & tranſitum ei negaret, cum ille miſſis legatis hoc ab eo petiiſſet, in prælio vulneratus interiit *4. Reg. 23. & 2. Paralip. 35.* H

Fama eſt Atlantem nationibus Heſperiis imperaſſe, habuiſſeque reſponſum à Themide Parnaſia, futurum eſſe, vt à quodam Iouis filio regno priuaretur, vt teſtatur *Ouid. lib. 4. Metam.* Ergo cùm Perſeus abſciſſum caput Meduſæ reportaret, petiiſſetque ab eo, vt hoſpitio ſuſciperetur, reiectus fuit ab Atlante. Ei Meduſæ caput Perſeus oſtendit, & in montem ſui nominis mutauit. Polydus tamen dithyrambicus poëta paſtorem fuiſſe ait Athlantem. *Natalis Comes Mythol. lib. 4. cap. 7.*

Carthaginenſes adeò peregrinos exoſos habebant, vt qui Sardiniam aut Herculis columnas adnauigarent, eos mari demergerent. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10.*

Erga Exvles.

Theſeus factione inimicorum, Meneſthei præſertim pulſus, liberos in Eubœam clàm ad Elephenora Chalcodontis miſit. Mox in Gargetto deuotis Athenienſium capitibus, vbi nunc Araterion eſt, in Scyron nauigauit: quòd amicitia ſi cum incolis, vt arbitrabatur, & prædia paterna in illa eſſent inſula. Obtinebat ea tempeſtate regnum in Scyriis Lycomedes. Ad hunc poſtquam ſe contulit, poſtulauit agros reddi ſibi, quaſi illic

illic commoratorus. Aliqui enim autumant auxilium ab illo contra Athenienſes flagitaſſe. At Lycomedes, ſiue quòd gloriam tanti viri vereretur, ſiue vt ſtudium ſuum probaret Mneſtheo, eduxit in rupem eius agri Theſea, tanquam inde prædia ei monſtraturus, & de ſaxo præcipitatum interemit. Nonnulli ſua ſponte ferunt prolapſum, cùm à cœna in deambulando pro more ſuo offenſaſſet. *Plut. in Theſeo.* Poſt pugnam Marathoniam Cimon Miltiadis F. Scyron deleuit, & Theſei oſſa Athenas reportauit. *Pauſ. in Attic.*

Cleomenes Dux Spartanorum, fugatus ab Antigono, ad Ptolemæum ſe recepit. A quo benignè primùm exceptus, mox Nicagoræ cuiuſdam calumnia inſidiarum ſuſpectus, ſe interfecit. Interfectum Rex pelle nudauit, crucique affixit. *Plut. in Cleom.*

Bela Hungarorum Rex magna ſtrage ad Saium victus à Batho Tartarorum duce, cum paucis è fuga ſeruatus, peregrino habitu circum fines Poloniæ & Morauiæ oberrans, tandem ad vxorem ſuam, quam in Auſtriam ablegauerat, peruenit. Ibi latentem, mox proditum, Fridericus Auſtriæ princeps adeò non eſt miſeratus, vt ad nouam inſuper miſeriam, nempè ad egeſtatem illum redigeret, expreſſis ab illo pecuniis aureiſque & argenteis vaſis, quæ Regina ſecum extulerat, quaſi à ſe Rex olim tantundem extorſiſſet, quando pro damnis in Hungaria illatis ei ſatisfacere coactus fuerit. Bela in Illyricum ſe contulit, & paulò pòſt equitum Hieroſolymitinorum ope, cùm Tartari diſceſſiſſent, regnũ repetiit. Præmiſerat verò nonnullos qui antecederent, aduentúmque ſuum reliquiis Hungarorum prænunciarent, vt ſine pauore interim & periculo ſuam præſentiã expectarent. Ad hunc rumorem Fridericus Auſtriæ princeps excitus, tumultuarium militem collegit, obuiámque Belæ prodiit petens ab eo vectigal in ſingula militum capita, & niſi daret, tranſitum denegat. Nouitate rei, indignitateq; omnibus qui cũ Bela erant commotis, expediunt ſtatim arma, impetúmque in Auſtriacos faciunt ad Nouam vrbem ann. 1246 ſaucio Friderico, ac mox è vulnere mortuo, vnica ſuperſtite fratris ſui Leopoldi glorioſi filia, vidua Margarita, ad quam ſucceſſio in Auſtria pertinebat. Illam cùm Vdalricus Carinthiæ Princeps, ex ſorore Venceſlai III. Boëmorum Regis procreatus, occupare conaretur, ab Auſtriacis captus eſt. Premiſlaus Venceſlai F. eam iniuriam egregiè vltus, Auſtriacorum tandem petitione Margaritam in vxorem cum ditione accepit. *Dubrau. lib.* 16.

Diſſidium inter duos fratres de Regno Hungariæ erat: Emericus ad Sobieſlaum II. Boëmorum Regem confugiens, fidem eius implorabat, vt eiuſdem fiducia ſecurus ad Fridericum I. Cæſarem perueniret, tanquam ad vltimum Regem Chriſtianorum perfugium. At ille captum hoſpitem, reduci in Hungariam ad fratrem iuſſit. Cæſar Sobieſlaum exulem. Vladiſlai II. F. ad concilium principum vocauit. Morbum ille iurare, quàm venire maluit, ideóque ad Fridericum principatus Boemiæ à Cæſare per vexilla, mora ſolemni, delatus eſt. Is occupata Praga, Sobieſlaum expulit. Mox redeuntem, licèt acie victorem, vltimo prælio ad Pragam victum, in exilium denuò egit, in quo tandem periit. *Dubrau. lib.* 13.

Spartani Scedaſum ſupplicem audire nolunt. ☞ *Vide Tu. Iniuſtè abſoluti.*

Henricus VI. Imp. ad occupandam Siciliam proficiſcebatur. Tuſculani Romanorum hoſtes, audientes Cæſaris aduentum, auxilium eius contra Romanos poſtulantes ſeſe dediderunt. Imperator accepto diademate, Cæleſtino III. Tuſculum ex pacto tradidit: à quibus ciues crudeliter mactati ſunt, pedibus manibuſque mutilati: ſic vt oppidi ſolo æquati veſtigia vix appareant. Saxa ad memoriam conſeruandam deſtructæ vrbis in cliuo Capitolino poſuerunt. *Cuſp.*

ERGA SVPPLICES.

Artaxerxes Aſiæ Rex, debellato Cyro, Pharnabazum miſerat ad omnes maritimas ſatrapias recipiendas. Qui Cyri partes ſecuti fuerant ſatrapæ, variis curis vexati, ne quæ in Regem commiſiſſent, luere cogerentur, legatis ad Tiſaphernem miſſis, eum ſibi conciliare pro confirmanda gratia certabant. Tamos potentiſſimus Ioniæ præfectus in triremibus pecuniam ac filios omnes congeſſit (vno dempto, cui nomen Gao erat, qui aliquanto pòſt tempore Regij dux exercitus eſt factus) neque confiſus ſe Tiſaphernis fidei credere, cum claſſe tendit in Ægyptum, & confugit ad Pſammetichum Ægyptiorum Regem, qui nepos erat Pſammetichi. Quē Regem cùm antea multis ſibi deuincire certaſſet beneficiis, exiſtimabat ſe charũ ob merita illi fore, ſibique illic veluti portũ quendam paratũ, quò tutò cõfugeret, ſi quid à rege periculi ſibi obiectum fuiſſet. At Pſammetichus amicũ ſupplicémq; iugulauit vnà cum filiis, vt ea pecunia & claſſe poteretur. *Diod. lib.* 14.

Ptolemæus Ægypti Rex, fugientem ex acie Pharſalica Pompeium vbi adeſſe intellexit, veritus Cæſaris iram ſi eum recepiſſet, Pompeij, ſi neglexiſſet: ſuaſore Theodoto Rhetore, eum recipere & interficere decreuit. Miſſo itaque Achilla Ægyptio cum Septimio, qui ordines duxerat quondam ſub Pompeio, & Saluio centurione, nauicula eum è naui excepêre. Salutata ergo Cornelia, quæ exitum eius iam antè deplorabat, duos centuriones, ex libertis vnum Philippum & ſeruum Scynem nomine præ ſe in nauiculam iuſſit deſcendere. Porrigente dexteram ei ex nauicula Achilla, ad vxorem & filium conuerſus, Sophoclis iambica pronunciauit:

ὅϛις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου 'ϛὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ. id eſt.
Quiſquis domum elatam tyranni acceſſerit.
Fit illius ſeruus, licèt liber venit.

His poſtremum cùm ſuos eſſet affatus, ingreſſus eſt. Satis amplo interuallo inter terram & triremem, vbi nemo eorum, qui in nauicula erant, hilariter eſt Pompeium allocutus: intuitus Septimium: Ecquid te, inquit, ego commilitonem quondam meum agnoſco? Ille tantùm capite annuit, non eſt affatus, nec benignitatem ei oſtendit vllam. Cùm iterùm iam immobiles ſilerent: tenens Pompeius in paruo libello conſcriptam à ſe Græcam orationem, qua vti apud Ptolemæum ſtatuerat, eam cœpit legere. Poſtquàm terræ appropinquauerunt, Cornelia cum amicis ex naui anxia ſpeculabatur euentum. Ibi, Pompeium, qui Philippum manu prehendit, quòd ſurgeret commodiùs, Septimius primus à tergo traiecit: inde ſecundum eum Saluius, mox Achillas enſes ſtrinxerunt. Ille ambabus manibus faciem toga intexit, nec quicquam indignum ſe locutus eſt, nec fecit, tantùm ſuſpirio edito patienter ictus excepit. Annos natus vnde ſexaginta, poſtridie natalium ſuorum fato functus eſt. Illi, qui in nauibus erant vbi cædem ſpectauerunt, gemitum edidêre ex litore exauditum, anchoriſque properè ſolutis fugæ ſe mandauêre. Ægyptij caput Pompeij deſecuerunt. Truncum è nauicula nudum proiecerunt reliqueruntque ſpectare id cupientibus. *Plut. in Pomp.*

Cn. Domitius iratus Bituito Regi Auernorum, quòd tum ſuam, tum etiam Allobrogum gentem, ſe etiam tum in prouincia morante, ad Q. Fabij ſucceſſoris ſui dexteram confugere hortatus eſſet: per colloquij ſimulationem acceſſitum, hoſpitioque acceptum vinxit, ac Romam naue deportandum curauit. Cuius factum Senatus neque probare potuit, neque reſcindere voluit, ne remiſſus Bituitus bellum renouaret. Igitur eum Albam cuſtodiæ cauſa relegauit. *Val. l. 9. cap. 6.*

Grimoaldus Beneuentanus Dux, à Gundeberto Papienſium Rege in ſocietatem belli contra Perthar itum fratrem, cuius regno inhiabat, euocatus, aſtu Garibaldi Taurinatium Ducis Gundebertum tanquam inſidiatorem occidit, eiuſque regnum occupauit, & Pertharitum Mediolano expulit. Mox legatos ad Cacanum Hunnorum Regem miſit, obteſtatum, vt Pertharitum è regno ſuo dimitteret. Pertharitus eiectus ad Grimoaldi clementiam ſibi confugiendum exiſtimans, in Italiam reuerſus, cùm Laudem perueniſſet, Vnulfum ad eum vnicum amicum ſuum præmiſit, qui de aduentu ſuo commonefaceret, ac ſupplex ſibi veniam ab eo & incolumitatem expoſceret, Grimoaldus miſericordia tactus illum ſe ſummo ſtudio recepturum eſſe reſpondit, atque hoſpitium Papiæ pro dignitate inſtrui, ac res neceſſarias expediri mandauit. Confluente inde ad eum viſendi ac ſalutandi cauſa frequenti Papienſium multitudine, in ſuſpicionem, vt ante regni ab amicis adductus, ſubitò de ſententia deſtitit, atque eum proxima nocte cuſtodiri, & comprehenſum interfici per diſpoſitos ad id facinus homines imperauit. Forte accidit, vt amici beneficio Pertharitus id ſenſerit. Itaque ſingulari Vnulfi induſtria, expedito fugiendi conſilio, habitum permutauit: & cuſtodibus deceptis, noctu domo atque vrbe per aduerſam partem, quaſi diſpoſitæ vigiliæ nullæ erant, ad amnem euaſit, atque arreptis, quos fortè in paſcuis nactus erat equis, ipſe cum comitibus ab Vnulfo datis in Franciam tranſiit. Fugam Pertharíti cognitam Grimoaldus iniquè tulit, ita tamen, vt Vnulfo, cuius opera ſalutis aufugerat, non ſolùm non ſuccenſuerit, verùm præmia etiam propter fidelem nauatam Domino ſuo operam ampliſſimè impertierit: ac magnificè collaudato liberam & ſecum manendi, & Pertharitum ſequendi fecerit poteſtatem. *Sig. lib. regni Ital.*

Pelius

A Petrus Caſtulonenſis Rex, cùm Mahometes Granatæ Rex ad eum opis petendæ gratia aduerſus alios Mauros veniſſet, omne aurum, quod ſecum attulerat, ei ademit: & cùm pa lam iaculari cum ſuis eum iuſſiſſet, primus fuit, qui eum ma nu ſua iaculo peteret: huncne auarum, an crudelem, aut igna uum nuncupabimus? aut eo ſolo contenti erimus, quòd infœ lix Maurus Rex tunc coràm ei obiecit? dixit enim, Petrum Regem turpem nimis triumphum ducere de Rege, qui opis ſalutiſque gratia in eius fidem ſe recepiſſet, violata fide, violato naturæ fœdere, atque omni humano neglecto more, ſpoliato atque occiſo. *Fulg. lib. 9. cap. 4. & Egnat. lib. 9. cap. 4.*

OFFICIVM NIMIVM. ERGA MAGISTRATVM.

Plautiano, militum Seueri Imper. præfecto crudeliſſimo, ſtatuæ multò plures & maiores quàm aliis, à Roman. poſitæ ſunt, tum aliis in ciuitatibus, tum potiſſimùm Romæ: quæ tamen deinde poſt mortem in magnam hominis ignominiam deiectæ penitúſque exciſæ ſunt. *Xiphilinus.*

MILITES.

B Nicephorus Phocas Imper. cùm exiſtimaret, robur Imperij & pacem publicam conſeruari à viris fortibus, qui arma gererent, neque dubitarent vitam ipſam pro communi ſalute profundere: decretum ſanxit, atque Eccleſiæ miniſtris au ctoritate regia obtrudit, vt milites qui in bellis fortia facta edidiſſent, inter martyres publicè referrentur, atque inter alios martyres hymnis aliiſque debitis honoribus colerentur. Verùm patriarcha & nonnulli primarij Sacerdotes, imò & politici quidam Deum timentes, iſti impio Imperatoris edicto ſeſe opponentes, triennio ab vſu ſacræ Cœnæ eum remouerunt. *Zonaras in Nicephoro.*

PARENTES.

☞ *Vt qui plus parentibus quàm Deo tribuunt.*

AMICOS.

Themiſtocles ad illum, qui dixerat, præclarè imperaturum ipſum Athenienſibus, ſi æquus omnibus & communis eſſet: Nequaquam, inquit, ea conſideam ſella, in qua nullam prærogatiuam præ alienis habituri amici ſunt. *Plut. in Ariſt.*

Tiberius Imper. Seiano viuenti adhuc ſtatuam æneam in theatro collocauit: cuius imitatione ſtatuæ multæ poſtea à multis factæ ſunt. *Dion. in Tiberio.*

INIMICOS.

C L. Valerius, qui cognomen Heptacordo fuit, togatum hoſtem Cornelium Balbum expertus, vtpotè opera eius & conſilio compluribus priuatis vexatus litibus: ad vltimúmque ſubiecto accuſatore capitali crimine accuſatus, præteritis aduocatis & patronis ſuis, ſolum hæredem reliquit. Nimirum conſternatio animum eius tranſuerſum egit: amauit enim ſordes ſuas, & dilexit pericula, & damnationem votis experiuit, auctorem harum rerum beneuolentia, propulſatorem odio inſequtus. *Val. Max. lib. 6. cap. 9.*

LIBERTOS, SERVOS.

Prætoria ornamenta à Senatu, iubente Agrippina Claudij Cæſaris, vidimus libertis, tantúmque non cum laureatis faſcibus remitti illò, vnde creatis pedibus aduenißent: inquit. *Plin. lib. 35. cap. 18.* ☞ *Vide Tit. Serui imperioſi.*

OFFICIVM INIQVVM, INDIGNIS DATA PRÆMIA, HONORES.

Puta

IMMERENTIBVS.

D C. Caligula Imper. à multis heros, & Deus à Quibuſdam vocatus, omni humana conditione ſuperiorem ſe eſſe putauit. Igitur cum Luna coiiſſe, & à Victoria ſe coronatum eſſe dixit, Iouem ſe eſſe fingens. Fiebat ſæpènumero Iuno, Diana, Venus, ac præter mutationem nominum veſtes induit diis proprias & accommodatas. *Xiphilinus in Caligula.*

Nero Imper. cùm in ſcenam habitu citharœdi prodiiſſet, coronam citharœdorum à Iudicibus obtinuit: quos ipſe ſanè nequaquam vicerat, cæteris omnibus vt indignis victoria iudicatis. Itaque reliquæ citharœdorum coronæ ad eum ex omnibus certaminibus, quaſi ſolus victoria dignus eſſet, poſtea mittebantur. In Olympiis currum agitauit, cumque ex eo decidiſſet, ita vt ferè eo caſu attereretur, attamen corona donatus eſt. Vnde Hellanodicis (hi iudices erant Olympiorum) aureorum decem millia dedit, quam tamen ſummam poſtea Galba repetiit. *Xiphilinus.*

Domitianus Imper. licet ignauus atque ad belligerandum planè inutilis eſſet, cùm contra Getas vel Dacos pugnans per duces ſuos, litteras de victoria (quæ tamen parta non erat) ſcripſiſſet, in toto ferè terrarum orbe, quæ ſub ditione eius erat, ſtatuæ ſunt ei aureæ atque argenteæ à Pop. erectæ. *Xiphil. in eius vita.* E

Commodo Imp. vt nequiſſimo, ſic ambitioſiſſimo, ſtatua aurea mille librarum cum tauro & vacca Romæ iuſſu S.P.Q.R. erecta eſt. *Dion. Nicæus & Xiphilin.* Pleræque etiam ſtatuæ eidem Herculis habitu collocatæ ſunt. *Dion.*

IMPROBIS IN GENERE.

Caius Cæſar turpiſſimos ac perdiſſimos homines in curiam induxit: maluiſſet quidem honeſtiores, ſed per hos dicebat ſuam ſe dignitatem recuperaſſe: vt oſtenderet, inuitum quidem ſe facere, ſed tamen non poſſe excuſare, aut prætermittere. *Suet.*

INVENTORIBVS VOLVPTATVM.

Clearchus de Rege Perſarum narrat, quod ſuaue aliquod edulium inuenientibus præmia propoſuerit. *Athenæus lib. 12. cap. 12.* F

Xerxes edicto præmium ei propoſuit, qui nouum voluptatis genus repeiiſſet. *Val. Max. lib. 9. cap. 1.*

Si quis obſoniorum artifex aut coquus edulium aliquod dignum inueniſſet ac magnificum apud Sybaritas, nulli alij per annum id facere licebat, quo ille qui primus repeiiſſet, per id tempus quæſtui haberet, atque ad auctorem inuenti fructus rediret ampliſſimus. Eodem pacto qui anguillas vendebant, tributum non perſoluebant, neque ij, qui eas venabantur. Tum eos, qui purpura marina tingebant, quique inferebant, immunes fecerunt. *Athen. lib. 12. cap. 6.*

M. Antonius Triumuir in Aſiam profectus, ciuis Magnetis bona coco, qui vnam cœnam, vt fertur, parauerat ſcitè, donauit. *Plut. in Antonio.*

POTORIBVS.

In Bacchi feſto, ei qui plus bibiſſet, antea corona dabatur: quam meritus eſt Xenocrates Chalcedonius, qui ſumpta corona, cùm à cœna reuerteretur, Mercurio (qui ſtabat ante fores) eam impoſuit, iuxta priſcam conſuetudinem. Nam & florida, & myrthyna, & hederacea, & laurea ſerta ſolebant hic reponere & relinquere. *Ælian. lib. 2. de Varia hiſt.* G

Alexander Macedonum Rex, cùm in honorem Calani Brachmanis Indi ſophiſtæ (qui ſeipſum combuſſerat) certamina, muſica, equeſtria & pugillatoria conſtituiſſet: volens gratificari Indis, vſitatam etiam domeſticámque concertationem in honorem Calani ſuperioribus certaminibus adiecit, & potandi vini certamen inſtituit. Atque primas obtinenti præmium conſtituit talentum: proximo triginta minas, tertio decem, in quibus victoriam conſecutus eſt Promachus. *Ælian. lib. 2. Varia hiſtoria.*

Tiberius Imp. in ipſa publicorum morum correptione cum Pomponio Flacco, & L. Piſone noctem, continuumque biduum epulando potandóque conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confeſtim detulit, codicillis quoque iucundiſſimos & omnium horarum amicos profeſſus. *Suetonius.*

Idem ignotiſſimum Quæſturæ candidatum nobiliſſimis antepoſuit, ob epotam in conuiuio, propinante ſe, vini amphoram. *Suetonius.* H

MERETRICIBVS.

Phrynes meretricis ſtatuam Græci erexerunt, eámque poſuerunt Delphis auream ſuper columna Pentelici lapidis. Fecit ipſam Praxiteles, quam cùm Crates Cynicus conſpexiſſet, Intemperantiæ Græcorum inquit depoſitum. Collocata erat præterea ipſa imago inter Archidamum Lacedæmoniorum Regem, Philippumque Amyntæ, inſcriptionémque habebat, Phryne Epicleis Theſpia: velut teſtatur *Alcetas lib. 2. Depoſitorum in Delphis, Ælianus de Varia hiſtoria, & Athenæus lib. 13. cap. 22.*

Stymphalij mulierem eam in honore habent, quæ cum pluribus viris habuerit conſuetudinem. *Eraſm. in Adag.*

PATHICIS.

Philippus Macedo Alexandrum regno Epirotarum ſtupri cauſa donauit. ☞ *Vide Tit. Pedicones.*

Antinous

Antinous Bithynicus, Adriani Imp. libertus & amaſius. De cuius nomine vrbem apud Nilum ædificauit. & Mantineæ templum extruxit, vt quandoquidem Bythini ex Arcadia oriundi eſſent, Mantinienſes Arcades tanquam patri Deo (ô ſceleſtam inſaniam) annua initia & quinquennale ludicrú celebrarent. *Pauſanias in Arcadicis, Euſebius lib.4.cap 8. Iuſtinus in Apologia ad Antoninum Pium* narrat, omnes homines fermè fuiſſe coactos Antinoum pro Deo venerari, etiamſi ſcirent quis & vnde oriundus fuerit. Apparet autem ex Epiphanij contra Hæreſes libro tertio tomi ſecundi, non Romæ tantùm manſiſſe Antinoi templum & cultus, ſed ad alias quoque gentes peruaſiſſe, apud quas magno numero templa Antinoo condita, & cultus inſtituti ſint. Conſentit Dion, qui Antinoi ſtatuas & effigies per vniuerſum terrarum orbem erectas eſſe ſcripſit: Imperatore ſubinde referente, ſtellam ſe Antinoi vidiſſe: eoſque perlibenter audiente, qui ex Antinoi ſpiritu verè ſtellam natam, ac tum primùm conſpectam fabularentur.

SCORTATORIBVS.

Lyſicles, ouium mercator ſordidus, eò quod poſt Periclis mortem cum Aſpaſia meretrice rem habuiſſet, principem locum inter Athenienſes fuit conſecutus. *Plut. in Pericle.*

SCVRRIS.

Michaël Theophili Imp. & Theodoræ filius, adeptus imperium, regias opes in res ſcurriles effudit adeò, vt Hinnium quendam, quòd ventris crepitu cereum extinxiſſet, auri aliquot libris donarit. *Cedrenus.*

Noſtra ætate Comes quidam, & is Germanus, pollicitus eſt ſe maximè ſpurcum facinus committenti c. Ioachimicos daturum Ibi elegans quidam aulicus menſam aſcendens, præſentibus comitibus & nobilibus, aluum exonerauit, tetroque pœdore omnibus fugatis, egregiè donatus victoriam obtinuit. *Andrea Iociſci Sileſij acroama.*

FVRIBVS.

Fur quidam à rege Ægypti Rampſinito ob aſtutiam ſuam, qua vſus fuerat tum in theſauro regio ſpoliando, tum in eludenda filiá regis, cui fratris abſciſſam manum pro ſua porrexerat, & vitæ impunitate donatus, & regis inſuper filiam vxorem accepit. *Herod. lib.2.*

SICARIIS.

L. Sylla bellis ciuilibus, dum ciues proſcribere, ei, qui recepiſſet & ſeruaſſet proſcriptum, mulctam ſe humanitatis capitalem ſancire a ſcripſit: nec fratrem, vel filium, vel parentes excepit. Percuſſori præmium cædis bina talenta: etiam ſi ſeruus Dominum, etiam ſi genitorem interfeciſſet filius. *Plut. in eius vita.*

APOPHTHEGMATA.

Thraſeas dicere ſolitus eſt, ſuſpiciendas eſſe cauſas amicorum, aut deſtitutas, aut ad exemplum pertinentes: amicorum quod ex lege Gratiarum, amicorum communia ſunt omnia: deſtitutas, quod in his potiſſimum & conſtantia agentis & humanitas cerneretur: ad exemplum pertinentes, quia plurimum referret, bonum an malum ducem haberent. Frequenter enim bonæ cauſæ vitio patronorum vincuntur. Expedit autem ad bonos mores, vt in iudiciis ſuccumbat prauitas, ſuperet innocentia. *Plin. in epiſt. ad Quadratum.*

Coram Sigiſmundo Romanorum imperatore, quum glóriabundus quidam eques, vrbanus magiſtratus parui faceret, tribunoſque militum laudibus in cœlum tolleret. Tace inquit Imperator, nulla nobis, ô Thraſo militia opus eſſet, ſi ſuas quique ciuitates prætores, cæterique magiſtratus moderatè iuſtéque gubernarent. Senſit autem, vbique terrarum pacem tum fore, ſi magiſtratus leges defenderent, & omni loco tempore diligenter ſuum expedirent officium. *Æneas Sylu. lib.4. comm. de rebus geſt. Alphonſi.*

Æneas Syluius legens Ennium poëtam vetuſtiſſimum, homines ſtupidos, non homines quidem, ſed homones appellaſſe dixiſſe fertur. Ennius certè, ſi pleroſque noſtri ſæculi Reges contemplatus eſſet, credo non Reges, ſed Regones appellaſſet. *Æneæ dictum leges in lib. eius Comment. de reb. geſt. Alphonſi ſect. 54.*

* Oleum.

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OLeum dicimus, & oliuum propinqui illo oleæ liquore ἔλαιον: Hebr. *Hiſtar*, à verbo *Tſahar*, pellucidus & limpidus fuit, dicitur enim *Schemen* à pinguedine. Vndè Latinè Sumen ſignificat pinguedinem quæ eſt infra vmbilicum.

VSVS. INVENTIO. VIS.

De Inuentione olei. ☞ *Vide Locum de Inuentoribus.*

Vſus olei varius, ac primum in Sacris. In lege naturæ reperitur Iacob Patriarcha lapidem quem in titulum erexerat, perfudiſſe oleo, atque ita velut eumdem conſecraſſe Deo. Vnde poſtmodum in eodem quaſi altari conſecrato, legitur ſacrificium obtuliſſe. *cap.35.*

In lege ſcripta præcepit Deus fieri certum oleum, quo volebat conſecrari Pontificem, & ſuper caput illius effundi, *Exod.29.*

Etiam in lege Euangelica eſt Sacramentum Confirmationis, quod Chriſmate, id eſt, oleo, oliuarum balſamo permixto, & ab Epiſcopo benedicto: Item Sacramentum extremæ Vnctionis, quod etiam oleo inſuper ab Epiſcopo benedicto, quod dicitur oleum infirmorum, perficitur. Cuius quidem Chriſmatis ſymbolum erat oleum iſtud de quo in Exodo, eoque nunc etiam inunguntur in ſua ordinatione Sacerdotes.

Sic & Baptizati iam recens in vertice liniuntur eodem Chriſmate: vti & in pectore aliâ olei conſecrati ſpecie, quam veteres vocabant Catechumenorum: quod ab Epiſcopo quoque benedicitur.

Quin iam olim vngebantur oleo Prophetæ, Sacerdotes & Reges, qui ob id peculiariter Chriſti dicuntur. Vnde & Saluatori nomen Chriſti meritò inditum, vt quem Deus vnxerit oleo lætitiæ præ participibus ſuis: qui etiam Prophetarum & Regum terræ princeps eſt, atque ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. De vnctione Dauid lis, Salomonis, & poſterorum Scriptura loquitur, vti & de vnctione Aaronis per Moyſen facta.

Porro vt olim omnia Vaſa Sanctuarij oleo vngebantur, Ita & modo calices ſacri ac ea vaſa quæ S. Euchariſtiam proximè contingunt, per oleum conſecrantur. Similiter etiam altaria & templa, ſacra vnctione Deo dedicantur, exemplo Iacob qui lapidem quem erexerat, oleo inunxit.

Simili modo ait *Theodoret.* ſolent piæ mulieres vngere Thecas martyrum, vt tum eorum ſanctitatem, tum ſuam deuotionem teſtatam facerent.

Vnde & dæmon velut ſimia ſanctorum hominum, hanc vnctionem in ſuis ſacris imitatus eſt, quando ſuis ſequacibus perſuaſit lapides Termino inungere, & conſecrare, vt teſtatur *Auguſt. lib.16. de Ciuit. cap.38.*

Apuleius quoque meminit lapidis vnguento delibuti initiò *lib.1. Floridor* & Arnobius de ſeipſo fatetur, quod implicatus adhuc erroribus paganiſmi, adulabatur lapidi lubricato, & ex oliuæ vnguine irrigato: & beneficia poſcebat.

Neque ſolum ſuperſtitioſa Gentilitas politos & in hominum ſimilitudinem efformatos lapides oleo & vnguento vngebant: ſed & impolitos & rudes, præſertim qui agris terminandis ſeruiebant.

Apud *Marcum* denique legimus, Chriſti diſcipulos vnxiſſe infirmos Oleo, & *Iacobus in epiſt. c.5.* iubet vocari presbyteros Eccleſiæ ad infirmos, qui vngnant eum oleo in nomine Domini, id eſt, Sacramentum extremæ vnctionis ei adminiſtrent. quod vti à Chriſto inſtitutum, ab Apoſtolis vſurpatum, ita & vſque modo in Eccleſia Catholica obtinet.

☞ *Vide plura in Loco de extrema Vnctione. Vbi quoque de vnctione in genere tractamus. Item Locum de Sacramento Baptiſmi. Tit. Cæremoniæ Baptiſmi. Ac de Sacramento Confirmationis.*

Hoc transferri poterunt pleraque de olei benedicendi piâ conſuetudine in Eccleſia vſitata.

☞ *Ex Loco de Benedictione.*

OLEI PROPRIETATES ET VIRTVTES.

Propter olei proprietates & virtutes, factum vt pro ſymbolo acciperetur gratiarum & virtutum, vt quibus ſequentes proprietates nullo negotio poſſunt accommodari.

Primò, oleum virtutem habet illuminandi, eſt enim pabulum alimentum lucis & lucernarum.

Secundò, oleum habet vim condiendi cibos; & ad ſanitatem vtiliter & iucundè ad guſtatum.

Tertia olei vis eſt ſupernatandi aliis liquoribus.

Quarta, eſt fouendi vulnera, doloreſque mitigandi; hinc enim apud *Lucam cap. 10.* ei quem latrones grauiſſimis plagis impoſitis

impoſitis ſemiuiuum reliquerant, Samaritanus ille obligauit
A vulnera, oleum infundens & vinum.

Quinta eſt, exhilarandi faciem, laſſaque & languida membra recreandi, vnde illud *Pſalm.* 103. Vt exhilaret faciem in oleo.

Sexta eſt, leuandi labores, minuendique moleſtias, quò ſpectat illud *Iſaia* 10. Computreſcet iugum à facie olei.

Septima eſt, vegetandi roborandique corpus, & habile reddendi ad luctam & certamen, vt in Athletis fieri ſolebat.

Octaua eſt molliendi ac impinguandi, iuxta illud *Pſalm.* 22. Impinguaſti in oleo caput meum. ex quo propter mollitiem & pinguedinem oleum ſolet eſſe ſymbolum miſericordiæ. In quem ſenſum Salomon, Oleum de capite tuo non deficiat. Ita *Bernard. in illud Cantic.* 1. Oleum effuſum nomen tuum.

---

* Olfactus.

* Definitio & Etymologia.

B Olfactus quem ὀσμὴν Græci appellant, eſt facultas olfaciendi: ſine qua odorem percipimus, eaque animantis communis, quamuis hæc præ illis eam perfectius participent.

Organvm.

De Organo olfactus variæ reperiuntur Philoſophorum ſententiæ: cum alij naſum, alij cerebrum ſtatuant. Conformis videtur Ariſtoteli, eſtque recentiorum, odoratum reſidere in tuberculis, ſiue caruunculis mammillaribus, quæ natura in ſuperiori narium parte collocauit, neque enim alius finis cur ibi poſitæ ſint apparet, ſi non ille.

PERFECTIO ET VTILITAS.

Olfactus perfectio, vel ex potentiæ ipſius ratione ſpectatur: vel ex perfectione accidentaria. quæ potiſſimum in eo cernitur, quod è longiori diſtantia olfaciat, vel plures odorum differentias percipiat.

Parat autem odorandi facultas animantibus miniſterio ſenſuum alimenta quærentibus, plures commoditates. Primum
C prænuntiat olfactus, maximè in brutis, per naturalem inſtinctum qui cibi venenati & noxij, qui non: quod homo etiam ex odore per diſcurſum nonnunquam cognoſcit. Secundò, corroboratur olfaciendo cerebrum. Tertiò cor reficitur. De quibus *Auicenna lib. de virib. cordis tract.* 1. *cap.* 9. *Hippocrates lib. de aliment.*

IN QVIBVS OLFACTVS PERFECTIOR.

Olfactus hominis quoad perceptionem odorum è longinqua diſtantia, hebetior longè eſt, quam multorum animantium, experientia enim docet, vultures, canes, apes, coruos, odora ſua vi etiam remotiſſima ſectari. Quin Vultures ſcribunt nonnulli, ad quingenta milliaria cadauerum odorem ſequi.

Neque etiam plures odorum differentias homo percipit, quam cetera animantia. Habet enim organum ineptius ad illas, quam iſtæ, vt quæ plura olfactu dignoſcunt, quæ homini
D ſunt inodora. Vtputa veſtigia ferarum, & Canes Dominos ſuos, aut alias res odoratu veſtigant. Catulos quoque ſolo illo, Tygris. Et conſtat odore ſulphuris muſcas necari, galbani ſerpentes fugari, roſarum cantharos, vnguentorum vultures. At priores odores humanus olfactus non attingi: poſteriores verò non tanta vehementia percipit. Imo homo ob organi vitium, vt ſuprà diximus, in hoc ſenſu hebetior eſt. Quod vitium exinde ſumitur, quod cum in homine odorandi officina cerebro coniuncta ſit, & illud in homine ſit maximum & frigidiſſimum. ſit quod odorum inſtrumentum facilius humectetur, & frigus percipiat. Notauit *Albertus M. in ſumma* de homine *tract. de Odore*, homines raro odores ſomniare, quia illorum ſpecies etiam in noſtro interno ſenſu infirmæ ſunt & inualidæ. Vnde & odoratus noſter facile læditur grauedine ſiue κόρυζα, & miro illo catharro, qui anno integro in regno Caſtellæ ſub annum 1585. multos abſumpſit. Vt obiter refert *Delrio lib.* 2. *q.* 27. *ſect.* 1. *diſquiſ. magic.*

* Omen. E

Vide Divinatio.

Definitio et Etymologia.

Omen, Augurium, quod fit ore, quaſi Oremen, teſte *Feſto & Varrone.* Eſt enim rei futuræ enunciatio, ſiue ſignum, quod ex ore loquentis capitur. Diuino tamen id Numine procurante. *Cicero* 1. *de Diuin.* Neque ſolum Pythagorei Deorum voces obſeruant, ſed etiam hominum, quæ vocant Omina: quæ Maiores noſtri quia valere cenſebant. idcirco rebus omnibus agendis, quod bonum, fauſtum, felix, fortunatumque eſſet, præfabantur, Græce οἰωνὸς, κληδὼν, φήμη, σύμβολον, οἰώνισμα. Hebr. *Nahaſc*, à verbo *Nichesch*, auguratus eſt, diuinauit, ominatus eſt. In malam partem ſumitur, & de auguriis atque incantationibus, vbi diuinatores per murmura verbis conceptis multa ab ominis mali fonte hauſta prædicunt futura.

Apophthegmata.

Dionyſius, Cum magiſtratus per literas forte crearentur,
& ipſi contigiſſet litera μ, dicenti cuidam per iocum, μωρολογεῖς, id eſt, ſtulta efferes, Dionyſi. Imo, inquit, μοναρχήσω, monarcha ero. Et adeptus magiſtratum, protinus Imperator electus eſt à Syracuſanis. Magni erat animi, quod illo ioco non offenderetur, contentus omen literæ ſecus interpretari. *Plut. in Reg. apoph.* F

P. Æmilius è foro domum reuerſus, cum filiam puellam nomine Tertiam reperiſſet lachrymantem, rogauit, quid haberet? reſpondente, Perſeus nobis interiit (id erat nomen catelli quem puella habebat in deliciis) Sit felix, inquit, ô filia! omen accipio, moxque in bellum profectus, pulcherrimum de hoſte triumphum egit. *Plut. in apoph.*

Nero. In OEdipode fabula, quam Nero nouiſſimam recitauit, in hoc verſu deciſiſſe legitur:

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος, μήτηρ, πατήρ.
Iuſſit mori me mater, vxor & pater.

Nam & Oedipus patrem occiderat inſciens, matrem vxorem duxerat: Ita Nero ſciens Claudium patrem occiderat, matrem conſtupratam interfecerat, & Octauiam vxorem indignis tractarat modis. *Suet. in Nero.* G

Otho Imp. Cum in augurando tempeſtas eſſet orta, atque ipſe grauiter eſſet prolapſus, identidem obmurmuraſſe dicitur: τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς: id eſt, quid mihi cum longis tibiis: Sentiens, ſe fruſtra ſacrificiis & piaculis conari placare manus Galbæ. *Suet. in eius vita.*

Apud *Virgilium*,

Heu menſas etiam conſumimus inquit Iulus.

Ad quod Æneas augutiorum peritus,

—— ea vox audita laborum
Prima tulit finem. primamque loquentis ab ore
Eripuit pater. ——

Vanitas.

Omnium vaniſſima eſt (κληδονισμὸς) animaduerſio, de qua *B. Chryſoſt. homil.* 21. *ad pop. Antiochen.* Et quid tandem ſunt. Omina? Sæpe domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, vel claudicantem & ominatus eſt.

Et poſtea, Si virgini occurreris ſterilis dies erit, ſi verò meretrici, dextera & multa mercatione plena mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. H

Quod verò *Auſonius* tria tantum omina agnoſcit, eum refellunt cæteri qui plurium meminere fortè de præcipuis tantum loquebatur, ſed quæ illa in re vaniſſima?

D. Auguſtinus ſic ſcribit; his adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum, ſi membrum aliquod ſalierit; ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis aut canis, aut puer medius interuenerit: atque illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minus moleſtum eſt, quam quod innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impunè. Namque à vano remedio cito ille percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiam, illa; limen ſuum calcare, cum ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedens offenderit: cum veſtris à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quam præſens damnum dolere.

Vnde

Vnde illud eleganter dictum eſt Catonis*, qui cum eſſet conſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret à ſoricibus; reſpondit, non eſſe illud monſtrum; ſed verè monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur.

* GENERA VARIA.

PRIMVM SALISSATORVM.

Varia ex dictis ominum genera eruuntur. Primum Saliſſatorum. De quo *Iſidorus* tradit Saliſſatores ſeu Salitores vocari eiuſmodi ominoſos. Saliſſatio παλμὸς vet. gloſſario vocatur & palpitatio: Huius ſpecies à ciliis, vel oculis potiſſimæ. iſtius *Suidas* & *Theocritus* meminêre: illius *Plaut. in Mil. glor.* Præcantatrici, collectrici, ariolæ, aruſpicæ, Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio ſpicit. Et in *Pſeudo.* Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit. *Vide Calium lib. 7. cap. 19.* quò videtur referendum, quod quidam ſonitum ſpontaneum auris dextræ vel ſiniſtræ obſeruant, vt ſi hæc tintinnent, inimicum, ſi illa amicum noſtri putent memoriam tum recolere.

De quo *Ariſtænetus*, ἐν ἐβομβεῖτο τὸ οὖς, ὅτι σοῦ μετ' ἐμοῦ δακρύων ἐμεμνήμην. Nonne auris tibi reſonabat, quando tui lacrymans recordabar? Et alicui huc pertinere videatur illud *Lesbiæ* vati, à Veronenſi conuerſum;

Sonitu ſuopte tintinant aures.

Quod illa dixerat; βομβεῖ τὸ δ' ἀκοαί μοι, & apertius incertus quidam ſed antiquus;

Garrula quid totis reſonas mihi noctibus auris?

Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.

Quod referre ad amantium ſympathiam nimis longè petitum. Huc pertinet & Spatholamanthia, quæ fit nuda ſpatularum inſpectatione.

A corpore etiam ſumitur omen ſternutationis, & offenſionis pedum.

EX NOMINE, EVENTIS, VERBIS ALIORVM.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab iis quæ domi, alia ab iis quæ in via contingunt.

Ex nomine ductum illud quod narrat *Glycas Annal. p. 3. de* Auguſto, cum Nicopolim vocaſſe quam exſtruxerat vrbem; & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe, eo quòd ea nocte, quæ Actiacam pugnam præceſſit, in hominem inciderat, qui aſinum agebat, cumque illius de nomine ſuſcitatus fuiſſet: mihi quidem reſpondit ille nomen eſt Eutyches (felix) aſino vero, Nicon (victor) Ex verbis fortuitò prolatis, quæ Cicero cenſuit propriè vocari omina, vt cum filia Conſulis bellum Perſeo cogitantis, patri dixit Perſeum obiiſſe, quod erat Melitæi catelli nomen.

Οἰκοσκοπικὰ ſunt, apud *Plautum*, ſi introit in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis; vel, vt hodie multi peccant, ſi ſalinum euerſum; vinum effuſum, ſi crebrius vel rarius in menſa ſternutatum, ſi quod in conuiuio verbum triſtius pronuntiatum, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi cattis vlulauit, coruus tecto inſidens crocitauit & huiuſmodi.

Quæ foris eueniunt, non ſunt pauciora, & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quæ *D. Auguſt.* retulit, item Leporem iter tranſuerſo ſaltu velut diremiſſe; lupum, capram, aut aliud animal in via vidiſſe, & quod ex irreligioſa mente hæreticorum profectum habuiſſe obuium monachum, & alia infinita. *Legatur Ioannes Saliſberienſis lib. 1. de nugis curial. cap. vltim.* dum meminerit ea ab ipſo non approbari, ſed vt aulicorum vitia commemorari: & notanda imprimis hæc quæ ſubiungit verba;

Cætera de genere hoc adeo ſunt multa, loquacem

Vt laſſare queant Fabium.

Quibus quæcunque domus inſtiterit, eam nec ab ipſa ſalute arbitror poſſe ſaluari.

Inter ea quæ in via eueniunt omina captabant veteres. Sic pedum quamuis offenſionem infauſtam ominabantur. Nonne hoc in Tib. Graccho obſeruarunt, quo die occiſus fuit, domo egredientem ad limen grauiſſimè pedem offendiſſe? Nonne dicat, hoc idem Craſſo infauſti prælij die accidiſſe? Nonne hoc de marito Laodamia ſcribit?

Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,

Pes tuus offenſo limine ſigna dedit.

Vt vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,

Signa reuerſuri, ſint, precor, iſta viri.

Nonne de ſe iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingreſſus iter, mihi triſtia dixi,

Offenſum in portâ ſigna dediſſe pedem.

Sternutationem etiam medium omen cenſuère veteres, vt notatum *Scholiaſtæ Theocriti*, ideoque ſternutante aliquo, aſtantes illi bona verba dicebant: vt ſi quid portenderetur mali, id fauſta precatione auerterent.

Matutinam ſternutationem prorſus infauſtam; meridianam firmiſſimi auſpicij, & conatus non irriti indicium habebantur, etiam Ariſtotele auctore *ſect. 33. problem. cap. 11.* maximè ſi à dextro latere. Vnde *Propert. lib. 2. eleg.*

Nunc tibi naſcenti primis (mea vita) diebus,

Aridus argutum ſternuit omen amor.

Et *Catullus de* Acme & Septimio, ſternutationis dextræ approbationem, vocat auſpicium bonum.

Quid quod & perditum obſeruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt ex hymno in Mercurium: Latinis infauſtum cenſebatur, vt ex *Catone de re Ruſtica* fuit alius obſeruatum.

De Soricino auſpicio æquè ridiculi veteres, de quo præter *Plinium in hiſtor. natural.* etiam rectè accipiunt illud *Auſonij.*

Quadrupes auſpiciis quis iungitur oſcinibus? Mus.

* Veteribus Ethnicis nihil magis familiare erat, quam ex Animalibus omina ducere, & euentum elicere futurorum. Idque ea ſuperſtitione, vt à ſingulis ſingula captarent, ac nihil æquè ad augurum diſciplinam pertinere exiſtimarent, quam iſtiuſmodi inſomnia, & coniecturas. Et quia omnia iſta recenſere voluminis foret, breui hac Tabella viſum fuit pauca complecti, additis ſiue indicatis auctoribus qui illa tradunt. Quibus ſubiiciemus etiam omina ab inanimatis deſumpta olim.

* Omnia ab anima-
  - Auibus, vt
    - Vulturibus, vt fecêre Hercules & Romulus, *apud Plut. in Romulo.*
    - Turturibus, vt Bauari. *Annal. Boiorum lib. 5.*
    - Hirundinibus, vt Romani. *Plutarch. in Antonio.*
    - Paſſerculis, Romani. *Plut. in Sylla.*
    - Leonibus, *apud Bonfin. lib. 8. Decad. 4. Iouius in vita Leonis X.*
  - Quadrupedib. vt
    - Equis
      - Rugiani modo miro, *quod Saxo hiſt. lib. 14. Cranz. lib. 5. Vandal.*
      - Galeotæ vates Sicul. *apud Plin. lib. 8 cap. 42. Ælian. lib. 12. var. hiſt.*
    - Aſinis
      - C. Marius, *apud Val. Max. lib. 1. cap. 5.*
      - Hetruſci Piſtorienſ. *apud Sigon. anno 365. lib. 7. hiſt. Imp. Occid.*
    - Bubus
      - Perſæ, *Plut. in Lucullo.*
      - Ægyptij, *Solin. cap. 45.*
      - Longobardi, *Iouius in vita Matthæi ducis Mediolan.*
    - Canibus
      - Æthiopes olim, *Solin. c. 45.*
      - Heluetij hodie, *Iouius lib. 11. hiſt.*
    - Arietibus, Hetruſci, *Macrob. 3. Satur. cap. 7.*
    - Capris, Lacones, *Pauſ. in Bœot.*
    - Porcis, vt Theodatus Gothorum rex, de quo narrant hiſtoriæ, cùm futura curioſius ſcrutaretur, inſigni vanitate, Iudæum hominem iuſſiſſe triginta paruis harulis ſues includi; ac cunctis imponi certa nomina, inde ad certum diem quieſcere. Die præſtituto cunctis ad amuſſim ſeruatis; rex cum Iudæo porcos inuiſunt. Mortuos inuenêre tantùm, quibus Gothica nomina data plebeiorum; viuos verò qui fuerant inſigniti nominibus Romanorum Præfectorum, nempè decimum

libus, vel ab inanimis petuntur. Animata ſunt Senſibilia vel vegetabilia tantùm: Senſibilia vel petuntur ab

quemque; his tamen ſetas è dorſo defluxiſſe, quarum dimidium viſebatur. Hinc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus dimidium prælio interiturum, Gothos ad internecionem delendos, *ſic ferè Rhodigin.lib.13.antiq.cap.35.*

Nec minùs mirum, quod Byzantij, Andronicis imperantibus, antequã caperetur vrbis, cùm canerentur ſacri hymni, in Eccleſiam, ſus cœnoſus admodum irrumpens, creditus eſt religionis in peius mutationem ominati. *Gregoras Annal.8.* Ego ad oſtenta id retulerim diuina.

Lupis, Argini, *Pauſ.in Corin.de Danao.*

Felibus, duo narrat Cardanus *lib.4. de rer.varietat.cap.75.* ſed vtrunque felem, puto fuiſſe dæmonis figmentum, & ambos illos viros magos.

Muſtelis, Ladiſlaus Geylæ frater, *apud Bonfin.lib.3.rer.Hungar.Decad.2.*

Muſculis, Romani. *Plin.lib.8.cap.58. Plut.in Sylla.*

Ferarum quarumuis & animalium ſignis. De his ita ſcribit Laur. Valla *lib.1.hiſt.Ferd.Aragon.Reg. Adalites & Almogauenos* vocari ab Hiſpanis, eos qui ex volatu auium, ex voce, ex ferarum occurſu, aliarúque multarum rerum ariolantur, quid boni malique ſit euenturũ, & hos habere de his prognoſticis libros diligentiſſimè ſcriptos. Horum (inquit) alteri ſunt duces, ac velut magiſtri, alteri comites ac diſcipuli. Eſt alia horum peritia inueſtigare tranſitus, non equorum modò iumentorumque, ſed hominum quoque per veſtitam, per nudam, per duram humum, per lapides, per ſaxa: vt nec numerus eorum, qui tranſierunt, vnquam ferè eos fallat, qui appoſita voce inueſtigatores dici poſsũt, *&c.*

Crœſo regi excidium, apud *Herod. lib. 1. Plinium lib.11.cap.51.*

Gracchis fratribus mortem, *Valerius Max lib.1.cap.6.*

Neroni imperium, *Calius Rhodig. lib. 10. ant.lect.cap.3.*

à Reptilibus, ſeu ſerpentibus, vt:

Actio vicecomiti victoriam, *Iouius in eius vita.*

Aringanis, de quibus ita Theod. Balſamon *in 6. Syn.qua in Trullo;* quidã ſerpentes in ſinu geſtantes, qui dicuntur ἀδίγγανοι; hunc quidem die maligna natum eſſe, illum verò felici ſidere dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur, &c.

à Natatilibus, vt:

minoribus:
- in Curij Apollinus fonte, *Plin. lib.32. cap.2. Plut.lib.vtra animalia ſint ſapientiora,&c.*
- Auguſto in Sicilia, *Xiphilin. in Auguſto.*
- Henrico II. Anglorum Regi, *Polydor.Virg.lib.3.*
- Remora, M.Anton. *Pl.l.32.c.1.*
- Teſtudo, Clodio Albino, *Calius lib.10.cap.3.*

maioribus, cætaceis certæ ſpeciei:
- vt apud Dinum æſtuarium, *Athenæus lib.8.c.2. Calius l.7.c.29.*
- apud Byzantiũ, *ex Procopio Calius l.8.c.11.*
- apud Lubecam, *Cranz. lib.8.Vandal.cap.17.*

incertæ, ac monſtroſis:
- apud Norueg. ſerpens, *Mos.Zieg.in deſcr.Scondia.*
- leonina vel humana ſpecie, *Olaus lib.21.cap.1.*
- Monachi marini, *H.Boët. in Scot.annal.*

ab Inſectis:

Arenarum telæ albæ vel nigræ, *Diod.lib. 17.biblioth.*

Apum examen Bruto infauſtum, *Plut.in Bruto;* Druſo fauſtum, *Plinius lib.11. cap.17.* Platoni quoque, *Cic. lib.3. de Nat.Deor.*

Muſcæ dapib. inſidentes Traiani mortem, *Cuſp.in Traian.*

Formicæ, non idem nam:
- Midæ diuitias, *Cicero 3. de Nat. Deor.*
- Cimoni mortem, *Plutarch.in Cimone.*
- aliis pugnam & victoriam, *Æneas Sylu.Europa cap.53.*
- Criſtierno exilium, *Olaus lib.21. cap.20.*

Locuſtæ, expeditionem Hieroſolym. *Sig. lib.9.regn.Ital.*

Bruchi Tamberlanem reuocant à cœptis, *Cranz.lib.10.Vandal.cap.5.*

* OMINA EX VEGETABILIBVS TANTVM.

Etiam ſenſu, carentia, & vegetabilia duntaxat, ominibus olim occaſioné præbuerunt, vt puta ſignificabat:

- Ficus pudicitiæ euerſionem, *Plin.lib.17.cap.25.*
- Arbores ſponte renaſcentes, meliora omnia, *Plin. lib.16.cap.32.*
- Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem *Cardan.lib.15. de var.*
- Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam, *Plin.lib.18.cap.18.*
- Vindemia repetita, incrementum imperij, *Nazarius.1.in Iulian.Sozom.l.5.c.1. Eutrop.lib.11.*
- Florum aſperſio, victoriam, *Plut.in Sylla.*
- Laurus naſcens felicitatem Liuiæ.*leg.Plin.l.15.c. vltim.* ſed moriens laurus, mortem, *Sueton. in Nerone.*
- Myrtus idem quod laurus, *vide Plin.lib.15.c.29.*
- Vitis ſecta, infelix omen Traiano, *Macrob.lib.1. Saturn.cap.23.*
- Oleaſter Megarenſis, *Plin.lib.16.cap.39.*
- Rubus caninus, *Athenæus lib.2.cap.33.*
- Apium, victoriam, *Plut.in Timoleonte.*

* AVGVRIA, ET OMINA ACCEPTA EX REBVS INANIMATIS.

Ab inanimis omnia ſeu auſpicia ſumebant veteres, vt:

- A cibo primùm arrepto, Perſæ Magi de Ocho, *Diodor.l.17.Biblioth.& Ælian.lib.2.var.hiſt.*
- A gleba oblata, Alethes. *Vide Adag.babet & terram Alethes,* & Ænianes. *Vide Adag.accipit & glebam erro;* Cothus & Arclus *apud Plut. in QQ. Græcis.*
- A ſepulchro, Macedones, *Plut.in Flamin.*
- A maculis vnguium, *ridiculè Cardanus lib.8. de varietat.cap.43.*
- A barba nata mulieri, *Herod.lib.8.de Pedaſenſib.* vel immaturis annis viro, vt Lud.Hung.Regi. *Dubrauius lib.39.*
- A veſtitu, vt Andronico Iuniori, *Gregoras lib.1.*
- A throno ſeu ſella, vt Alexandro Magno, *Diodor. lib.17.*
- A corona, Othoni Bauaro, *Bonfinius Hung.hiſt. l.9.Dec.2.*
- A ligone, Sfortiæ, *Iouius in Magni Sfortiæ vita.*
- A nubibus, eorum formam ſubitam conſiderantes νεφελομαντεία, ſi ſit ſimilis columbæ quæ dicitur περιστερά, dicunt imminere caſum, hoc eſt πτῶσιν, ſi ſimilis gladio, bella & moleſtias ſimiles, ſi ſimilis Leoni, reipub. adminiſtrationem promitti: & huiuſmodi nugæ; *Theod.Balſamon in Syno.Trullan.*

A

A A fulmine, Mithridati futura, *Plut. lib. 1. qq.conuiu. cap.6.*
A niue, Italiæ infauſtum; Luſitaniæ lætum omen. de priore *Sig.anno 443. lib.13.Imp.occid.* de poſte riore, *Oſor.lib.8.Rer. Emmanuel.*
A glacie, dira lues. *Annal. Boior.lib.4.ann.813.*
A palude,aqua Inus in Laconia. *Pauſan Licon.*
A ſtatuis & lapidibus, vt Veſpaſiano *apud Sueton.* Marco Antonio *Plut.in eius vita.* Theodorico Regi, *Procop.Belli Gotbi. lib.1.* Andronicis, *Gregoras lib.8. Nicetas lib.2.*

Operæ.

☞ *Vide Mechanica.*

Opes.

☞ *Vide Loca de Diuitiis & Liberalitate, ex his enim deſumetur quidquid de eo argumento requiri poteſt.*

B

* Ophytæ.

QVALES FVERINT.

OPHYTÆ fuerunt hæretici qui pro Chriſto coluerunt ſerpentem,eo quòd illum datorem omnis ſcientiæ comminiſcerentur, ex quo primus homo per ſerpentem ſcien tiam boni & mali didiciſſet.Vnde & ipſum ſerpentem Dei ſapientiam vocabant, eamque creatori aduerſariam. *Legatur Prateolus de Hæreſibus.*

Opifices. Mechanici.

☞ *Quære in Loco de Mechanica.*

Opiliones.

☞ *Vide infrà*, OVES.

C

* Opinio.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OPINIO Græcè, [Greek] & [Greek] opinor dicitur. Eſt autem opinio actus intellectus declinantis in vnam partem contradictionis cum formidine alterius, *ſec. B.Thom.2.2. quæſt.1.art.4.* Differunt autem ſic opinio, fides, ſcientia, dubium, & ſcrupulus. Quia Opinio eſt aſſenſus intellectus ad aliquid, non quia ſufficienter moueatur ab obiecto proprio, ſed per quandam rationabilem electionem voluntarie, declinans in vnam partem magis quam in alteram cum dubitatione tamen,& formidine alterius partis. Ita tamen, quod ad illam partem quam formidat, non haberetur ratio expreſſe concludens, formidatur tamen propter debilitatem rationis alterius partis. Fides autem eſt cum certitudine abſque tali formidine. Scientia vero eſt aſſenſus intellectus moti, ab obiecto per ſeipſum cogniti: ſicut in principiis primis,vel per aliud,ſicut in concluſionibus, quarum eſt ſcientia. *Hæc ex B. Thoma*, vbi ſuprà. Dubium, quid ſit, vide ſupra in Dubium. Scrupulus eſt, vt cum intellectus ex leuibus conjecturis ſeu mediis & multum debilibus mouetur ad vnam partem,& hæc etiam dicitur Suſpicio.

D

Opinio opinatioque eſt cunctorum ad quæ ancipiti feri tur ſententia vni pluribuſque propenſior æſtimatio, vel vt alij, imbecilla eſt aſſenſio.

SVBIECTVM ET MATERIA.

Reſtat vt opinio in veris quidem & falſis cernatur,ſed quæ aliter atque ſunt eſſe poſſunt:ita vt opinio nihil ſit aliud,quàm propoſitionis nullo certo argumento confirmatæ comprehen ſio non neceſſaria. Quod autem de opinione dixi, & conſentaneum eſt iis quæ in opinando vſuuenire conſpiciuntur. Eſt enim infirma ſemper atque incerta opinio: viſque ac natura ipſius, in hac infirma aſſenſione continetur. His accedit quod nemo ſe dicit opinari,ſed plane ſcire, cum exiſtimat non poſſe rem aliter habere: ſin ita ſentiat eſſe quippiã, vt nihilominus poſſe aliter eſſe exiſtimet: tum ſe opinari dicit,quaſi in huiuſmodi rebus incertis cerni opinionem iudicans,in certis autem ac neceſſariis,ſcientiam *Ariſt.lib.1.de Demonſtr.cap.26.t.44.* E

Neque opinio tantum verſatur in putando quod res ſit:ſed etiam quamobrem res ſit, opinabile eſt: quod nihil eſt quam medium. *Ibid.*

Neque eiuſdem omnino rei ſunt opinio & ſcientia: ſed vt vera, & falſa opinio dicitur quodammodo eiuſdem rei eſſe, ita in eadem re verſari opinionem & ſcientiam intelligendum eſt. Dicere enim veram & falſam opinionem in eadem omnino re verſari, quemadmodum volunt quidam, id tum multis aliis incommodis quæ ex eo ſequuntur, refelli poteſt, tum quia illud, quod valde abſurdum eſt ſequitur, non opinari nos,quæ falſo opinamur.*Ibid.*

Calcidius opinionis ſpecies credulitatem & exiſtimationem videri voluit. Sane non defuerunt, qui iis ſcientiam annecterent principiis,quod Ariſtoteli minus placet:nec ſanè iniuria,cùm non poſſint demõſtrari quidem principia:at ſcientia per demonſtrationem comparatur.Proinde tam ſcientia quàm experimentũ, experientia & ars ex intellectúque & ſenſu orta eſt.Sunt qui ex intellectu & memoria naſci maluerint: inde Muſas Iouis & Mnemoſynes filias, commenti ſunt poëtæ. F

Opinio,exiſtimatio, vel fama, de aliquo,vel de quacunque re à nobis concepta, ſiue rationi conſentanea, ſiue contraria ſit.Hebr. *Dabbath*, à verbo *Iadhabb.*nouit, ſciuit, reſciuit,cognouit. *Debahb*, ſcientia, notitia. Scientia hominis in tanta caligine mentis,plerumque nihil aliud eſt quàm opinio.

APOPHTHEGMATA.

Socrates, Inanes vtres vt ventus inflat, inquit: ſic ſtultos homines opinio. *Max.ſer.de inani gloria.*

Heraclitus dicebat opinionem eſſe impedimentum profectui *Eod.ſer.*

Iphicrates, cum in amicorum & ſociorum agris ſuum haberet exercitum,nihilominùs tamen vallum facere, & foſſam fodere voluit: quam ob cauſam cum à quodam parum fortis & animoſus iudicaretur eſſe, reſpondit:Peſſimam ducis eſſe vocem dicere, Non putaram. Significans, in rebus tranquillis interdum exiſtere periculum, quod nullus expectaſſet. Aduerſus inopinatos igitur caſus proſpexit ſuis copiis, ne ſi quid accidiſſet, dicere cogeretur, Non putaram. Hoc verò Latini adſcribunt Scipioni. Ad Iphicratem autem refert *Plut. in Græc. Imp.apoph.* G

Epicurus, ſi ad naturam viues, inquiebat, nunquam eris pauper: ſi ad opinionem, nunquam eris diues. *Senec. ep.16.* Exiguum enim natura deſiderat,opinio immenſum.

* Opus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

OPVS, Græc. [Greek], & [Greek], operor, & [Greek], opera dicitur. Heb. *Pohhal*, *Pohhollah*, *Miphhal*, *Miphhalah*, Opus,actio,operatio dicitur,à verbo *Pahhal*, Operatus eſt expoliendo aliquid. Et propriè perfectionem actus ſeu operis denotat Hinc Græc. [Greek], & Lat. polio, expolio, [Greek], politus.Differunt autem opus & opera, quod opera ſunt diurnum officium: opus verò finis fructuſque, *ſec.Vlp.Iuriſc.Ter.* vtrumque vno verbo optimè expreſſit.

Quo in opere faciendo operæ conſumis tuæ.

Hinc operæ pretium, id eſt, fructuoſum, ad rem pertinens: Aliquando tamen opus pro opera capi videtur. *Virg.* H

Mollibus è ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.

DE OPERIBVS MANV EXERCENDIS: ſiue DE OPERE MANVALI.

☞ *Videatur Locus de LABORE.*

Satius multò eſt aliquid agere, quàm nihil agere: modò quod agitur,honeſti limites non excedat.Ita Apoſtolos, alioſque viros ſanctos,indultum ſibi otium in honeſtum negotium commutaſſe conſtat. Quod & Syluanus Abbas lepido exemplo docuit. Erat in cœnobio eiuſdem Religoſus, qui fratres manibus laborantes nonnumquam redarguebat, & ſolicitudinem illam,tamquam rem ſuperfluam, cauillatus,Maria,inquit, optimam partem elegit,ſedens ſecus pedes Domini.Itaque hora cœnæ,de induſtria non vocatur:miratique,cùr præter ſolitum non eſſet vocatus, reſpondit Syluanus: Verè exiſtimabam,tibi qui totus ſpiritualis es, cibo potuque opus non eſſe. Eoque errorem confitente, ſubiunxit: Scias igitur Mariam Marthæ etiam miniſterio indigere, auxilioque iuuari. *Ex Vitis PP. Beyerlinck in Apophtegm.*

Marcus quoque Anachoreta operi nocturno diurnoque ſe

ab oratione vacans, insudabat, ita vt quibuſdam ei eleëmoſy-
A nam offerentibus, diceret; Minimè accepero; manus enim
iſtæ me nutriunt, & eos qui ad me propter Deum diuertunt
In Prat.Spirit.cap.3.

Certè, exemplum Pauli Apoſtoli, vt luculentiſſimum in
hoc argumento accipi debet, vt qui toties operis ſui quod
manibus faciebat, mentionem iniicit (erat autem artis ſcenofa-
ctoriæ, vt conſtat *Act. c.18.*) Quod eum feciſſe ait *Chryſ.* ne
quem grauaret, & vt exemplo ſuo prouocaret alios ad vitan-
dum otium, & Pſeudoapoſtolos deterreret, qui quæſtus gra-
tia prædicabant. Denique oſtenderet, ſe non quæ ſua erant,
ſed aliorum ſalutem quærere.

Apud *Clement. Romanum* Apoſtoli vt ſuomet ad otium vi-
tandum exemplo alios adhortentur, ſic loquuntur: Etenim
& nos verbo Euangelij incumbimus, tamen exercere illa qua
ſi adminicula operis non negligimus: partim enim noſtrûm
ſunt piſcatores, partim tabernaculorum opifices, partim agri-
colæ, ne vnquam otioſi ſimus *l.2. conſt.c.vlt.* Vbi neſcio quis,
ad marginem ſcripſit, Iudam Iacobi Agricolam fuiſſe. Vnde
colligas Paulum fuiſſe tabernaculorum, ſiue tentoriorum opifi-
B cem, *σχοῖνον* non *σκοῖνον*, Græci vocant funem iuxta Bedam, ea-
que tabernacula pellibus contecta funibus dirigebantur. Sunt
qui in hoc manuali opere Pauli allegoriam agnoſcunt, quæ
verſibus his comprehenſa.

Nec vocat ars PAVLI *ſocio celebrata ſub ipſo*
Secreti virtute boni, tentoria quippe
Fortia nobilibus fabricabat in aggere textis,
Longiùs hac abiens peregrinus vbique viator
Erigit, atque hyemes, ſoléſque his pellibus arcet.
Nos quoque per culpam prima de ſede repulſi,
Exilio mundi iacimus, via reddita tandem.
Qua patria repetemus iter munimina nobis
In caſtris ſunt Paula tuis, nec criminis imbres
Tempeſtas mundana ferat, ſcelerumque vapores
Ignitus tentator agat, ſub tegmine tali
Tuta ſalus, nullum diſcriminis excipit ictum,
Nec proſtrata feris ſuccumbit viribus hoſtis.
Myſtica ſigna duces præmittunt laudibus artis:
Piſces PETRVS *agens homines capit, æquoris hoſpes*
C *In ſacris perſiſtit aquis, habitacula Paulus*
Dum terrena leuat, docet, vt cæleſtia condat
Factáque ſæpe manu nunc conſtruit atria verbo.

* OPERIS MANVALIS COMMENDATIO

Et quomodo eiecti ex his qui illud exercuerunt.

Certè Tiberius Iudæos vrbe expulit, quod prætextu pie-
tatis ornandiq; templi Ieroſolymitani, à Fuluia Romana Sa-
turnini vxore Iudaiſmum amplexa, aurum & purpuram extor-
ſerant, ac in proprios vſus conuerterãt. Voluit idcirco Paulus
exemplo ſuo docere, ſe procul ab illa gentis ſuæ labe abeſſe.

Fuerant namque inter Iudæos Schemaia & Athalio Rab-
bini veteres, qui meminerant antiquæ legis Iudæis datæ, qua
omnibus præcipiebatur, vt manuale opificium diſcerent, quo
ſibi victum pararent, etiam illi, qui litteras ſacras profiteren-
tur. *In Cabala hiſt.& in 1.lect.1. hebdom.azymorum.*

Gamaliel in doctrina fratrum qui Pauli præceptor fuerat,
& inſcribitur Haod Gamaliel; valde commendat opus manua-
le: & addit. Qui id facere prætermitterent, proniores ad pec-
candum futuros.

D Sed & ex nobilioribus Rabinis, Ioanna ſutoriam, Iudas
piſtoriam, alij alias artes exercuêre.

Conſtat quoque ex aliarum Gentium hiſtoriis pleroſque
etiam Nobiliores quibus ad alimentum cenſus anguſtior non
ſufficiebat artificio alicui etiam cum ſtudio litterarum vacaſ-
ſe. Exempla habes apud *Herodotum in Euterpe. Sigon.2.de Iu-
re ciuium Rom.cap.12.*

Et quamuis Romulus opifices initiò è numero ciuium Ro-
manorum exemiſſet, tamen Numa id ius poſtmodum cum
omnibus communicauit.

Imò ex operis Publicanorum, P.Rupilius conſulatum ade-
ptus in Scilia triumphauit, & imperauit.

Terentius Varro qui Cannenſem cladem conſul accepit, in-
ſtitor mercis fuit, lanio patre.

M.Scaurus & Conſul & Cenſor patrem habuit carbona-
rium

Carpit *Iſider.Pelaſiota.l.1.epiſt.470.* Theodorum Scholaſti-
cum quod turpem & probroſum diceret manuum laborem.
Eſt id inquit vtile atque ad vitam tuendam conducit.

Mytilenæus Pitacus quamuis rex eſſet, piſtrinam tamen
manibus ſuis exercebat, ſimulque & actuoſe ſe exercebat, & E
cibum operabatur.

Legatur *Tiraquellus de Nobilitate*, vbi plura exempla recen-
ſentur.

Quoad Eccleſiaſticos autem ſiue Clericos tam ſæculares,
quam regulares, non eſt probroſum honeſto exercitio aut
operi incumbere, ne aut otio torpeſcant, aut egeſtate conſumã-
tur. Sic Hieronymus Nepotianum & Ruſticum ad artificio-
lum prouocat, nec ſe ab eo abhorrere ſcribit, *præfat. in Iob.*

Conc.Carthag.IV.c.50.& ſeq. vti & concilium Mannetenſe,
quæ citantur *diſt.91. c.2.3.4.* Clericis præcipit, ſibi victum
veſtitumque honeſto exercitio compararent, quando ſcilicet
Eccleſiæ prouentus non ſufficiunt ad vitam ſuſtentandam.

De Spiridione Trymethuntis in Cypro Epiſcopo memo-
rant hiſtoriæ, quod pecuariam exercuerit. *Ruffin. lib.10. c.5.*
Sozom.lib.1.cap.11.

Zenon verò itidem Epiſcopus Maiumæ ſeu Conſtantiæ Pa-
læſtinæ, lanificio incubuit, & ex labore manuali vitæ ſubſi-
dia comparauit, ac egentibus ſumptum ſubminiſtrauit. *Sozom.*
lib.7.cap.27.Nicep. lib.12.cap.47. F

De Deuſdedit Confeſſore in Martyrologium relato 10. Au-
guſti, ſcribit *S Greg.l.4.dial.c.36.* quod die Sabbathi pauperi-
bus erogare ſolitus fuerit, quidquid per hebdomadam ſuis ma-
nibus operando lucrabatur.

☞ *Huc deduci apte poterunt ex Loco de Labore, plures hiſtoria*
ad hunc Titulum pertinentes: niſi malis & has ad illas transferre.

* DE OPERIBVS BONIS ET MERITORIIS.

Quæ communi vocabulo Opera Bona appellamus, ſunt in
genere moris, & moralem quandam bonitatem in ſe habent,
vnde bona dicuntur, Deo grata, & meritoria, ſuntque opera
vtilia ad ſalutem æternam conſequendam, de quibus Chriſtus
Matt.5.& Petr.2.ep.c.8. & alibi ſæpiùs.

BONORVM OPERVM GENERA

Bonorum operum tria genera in S. Litteris Spiritus S. pa-
tefecit, ad quæ ceu fontes reliqua opera ſalutis referantur *teſte*
Aug.lib.de perfect.Iuſt. reſponſ.17. Nam in veteri Teſtamento
Angelus Raphaël hæc tria ſpeciatim commendauit. Bona in-
quiens, eſt oratio, cum ieiunio, & eleemoſyna. *Tob.12.*

Chriſtus etiam in Euangelio apud *Matth.c.6.* ſingulariter G
docuit, quemadmodum eadem tria ad ſalutem fructuosè poſ-
ſent exerceri. Vnde *Auguſt.loc.cit.* Dominus, inquit, in Euan-
gelio cum dixiſſet, Nolite facere iuſtitiam veſtram coram ho-
minibus, vt videamini ab eis, ne iſtum curſum noſtrum fine
humanæ gloriæ metiremur, non eſt in expoſitione iuſtitiæ
ipſius executus, niſi tria iſta, ieiunium, eleemoſynas, orationes.
Ieiunio ſcilicet vniuerſam corporis caſtigationem ſignificans,
eleemoſynis omnem beneuolentiam, & beneficentiam, vel
dandi, vel ignoſcendi: & oratione inſinuans omnes regulas
ſancti deſiderij.

Petrus Chryſolog. ſer.43. Tria ſunt, fratres, per quæ ſtat
fides, conſtat deuotio, manet virtus, Oratio, Ieiunium, Mi-
ſericordia. Quod oratio pulſat, impetrat ieiunium, miſeri-
cordia accipit. Sunt hæc tria vnum, dant hæc ſibi inuicem
vitam. Eſt namque orationis anima ieiunium, ieiunij vita, mi-
ſericordia eſt, &c. multa.

S.Bern. in Sententiis. Tria ſunt quibus debent inſiſtere qui-
cunque iuſtificari debent, quæ etiam continet ſermo Domini
in monte, eleemoſyna, ieiunium, oratio. Sic enim adimpletur H
iuſtificatio, dum ab interdictis vitiis abſtinent, & bona quæ
præcepta ſunt fideliter exercent. Opponantur ergo prauis
operibus opera miſericordiæ, contra carnalia deſideria adhi-
beantur ieiunia, & pro curis ſæculi ſuccedat amor Dei, & fre-
quentia orationis.

* BONITAS OPERVM QVÆ.

ET VNDE.

Operum in bona & mala diſtinctio communis eſt apud
omnes. Dicuntur autem Bona, quæ conformia ſunt legi diui-
næ. Mala quæ difformia.

Bonitas autem actuum humanorum, id eſt, eorum quæ à li-
bera hominis voluntate procedunt; eſt duplex: altera natura-
lis, altera moralis. Naturalis conſiſtit in integritate eorum
quæ requiruntur naturaliter in entitate actus, eſtque omnibus
actibus communis.

Moralis conſiſtit in integritate eorum, quæ requiruntur
in actu ſecundum rectam rationem. Suntque tria potiſſimum
1. vt verſetur actus circa obiectum honeſtum: 2. vt circũſtãtiæ
ſint

ſint honeſtæ, nulla turpis:1 vt referatur ad honeſtum finem.
A Atque hinc eſt quod quidam tripliçem faciunt bonitatem moralem: vnam ex obiecto, alteram ex circumſtantiis, tertiam ex fine. Quamuis omnes illæ vnam completam dumtaxat moralem bonitatem faciant.

* BONORVM OPERVM IVSTITIA ET VERITAS:

IN QVO DISSENTIANT HÆRETICI A CATHOLICIS.

Hæretici huius temporis, ex quo ſtatuunt Dei legem eſſe impoſſibilem hominibus, conſequenter dicunt, omnia hominum etiam fidelium ac iuſtificatorum opera eſſe peccata mortalia ex natura ſua. & vt loquitur *Caluinus*; damnabilia, inquinata, ac meram iniquitatem. *Ita docet Luth. lib. de libert. Chriſtiana. Caluin. l. 3. Inſt. c. 12. §. 4. c. 14. §. 9. 11. c. 15 §. 3.*

Ex qua quidem doctrina infertur neglectus bonorum operum, quia ea fieri ab homine nullo modo poſſunt. Item contemptus legum diuinarum: quia cum impleri nequeant, fruſtra illis implendis laboramus. Denique impunitas & licentia pec
B candi. Nemo enim punitur propter id quod vitare aut facere non poteſt.

☞ *De Legis diuinæ adimpletione poſſibili, diximus in Loco de* Lege.

Cæterum bonorum operum iuſtitiam commendat varia ſacrarum Scripturarum auctoritas. Dicitur enim in ea, Noë fuiſſe iuſtus atque perfectus. Iob ſimplex & timens Deum, vt qui etiam in tanta impatientiæ occaſione non peccauit labiis ſuis, c. 1. Abraham credidiſſe Deo, & reputatum fuiſſe illi ad iuſtitiam.

Vult etiam Dauid iudicari à Domino ſecundum iuſtitiam ſuam *Pſ. 7.* Qui etiam ſe viam mandatorum cucurriſſe: *Pſ.* 118. Iudicium quoque & iuſtitiam operatum eſſe, vias Domini cuſtodiuiſſe, confitetur. *ibid.*

Chriſtus in noua lege nos comparat Palmiti, in vite, id eſt, ipſomet manenti, & fructum adferenti, Bonum ſcilicet, quia non poteſt arbor mala bonos fructus facere, & omnis arbor bona bonos fructus facit. *Ioan. 15. & Matt 7.*

C Et ſuadet vt luceat lux noſtra coram hominibus, vt videant opera noſtra bona. *Matt. cap. 5.*

Atque huc etiam faciunt omnia teſtimonia, quibus Scriptura ſignificat homines impios moneri, vt ſe auertant ab iniuſtitia, & iniquitate omni. Item ad opera pietatis, miſericordiæ, fidei exercenda admonemur, quæ omnia perperam fierent, ſi nulla bona opera producimus, & omnia ſint peccata & inquinamenta. Abſolutè enim Scriptura commendat bona opera. De quo argumento legatur etiam *S. Hier. lib. 3. aduerſus Pelagianos Auguſt. lib. de ſpiritu & lit. c. vlt. de bono coniugali c. 6. Gregor. lib. 2. moral. cap.* 8. & alij prope innumeri.

* BONORVM OPERVM FRVCTVS.

ET QVIDEM VARII.

I. Fructus eſt teſtificatio veræ fidei & doctrinæ. Nam Chriſtus voluit Pſeudoprophetarum doctrinam falſam ex operibus dignoſci. A fructibus eorum, inquit, cognoſcetis eos. Nũ quid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. Nam de fide vera vel falſa hic ſermonem eſſe liquet, & docet vetuſtiſſimus *Tertul. l. 1. contra Marcionem.*

D Dicit B. Iacobus: Tu fidem habes & ego opera habeo. Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

II. Fructus eſt, quod bona opera, ex viua fide, hoc eſt, per charitatem operante, vt loquitur Apoſtolus, profectus non ſolum ſint ſymbolum Chriſtianæ vocationis, & prædeſtinationis, ſed etiam eandem confirment, certamque faciant. Nam Apoſtolus *Petrus*, qui crebrius ad bona opera in ſuis epiſtolis nos cohortatur, hoc etiam adiecit. Fratres, magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. *Legatur S. Cypr. l. 1. c. 1. epiſt. ad Corn. Papam.*

III. Fructus eſt, quod gratiam in iuſtis verè augeant, & perficiant, ac proindè & iuſtificent, id eſt, iuſtiores reddant.

Id clariſſimè ex *B. Pauli* epiſtolis euinci poteſt, nam *in altera ad Corinth.* agens de fructu ſpirituali eleemoſynæ. Qui adminiſtrat ſemen, inquit, ſeminanti, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ.

Quod autem perficiant & conſumment iuſtitiam & gratiam clarè tradit B. *Iacobus.* Abrahã pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt offerens filium ſuum ſuper altare? vides E
quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt.

Et *S. Paul. ad Corinthios.* Has habentes promiſſiones chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei. Hoc verò iuſtitiæ incrementum, aiunt Concilij Tridentini Patres, petit ſancta Eccleſia cum orat. Da nobis Domine fidei, ſpei, & charitatis augmentum.

IV Eſt, quod fiduciam bonæ conſcientiæ gignant magiſque ad orandum & quidlibet impetrandum inflamment. Fiducia magna erit, dicitur in Tobia, coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam.

Et *apud Ioannem* Chriſtus; Omnis qui malè agit, odit lucem & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.

Exemplum huius habemus in Ezechia rege, qui conſcientia bonorum operum fretus, non dubitauit ſic Deum compellare Obſecro Domine, memento quæſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod F
bonum eſt in oculis tuis fecerim.

Et ante eum rex Dauid, Retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. Quia cuſtodiui vias Domini, nec impiè geſſi à Deo meo.

Hunc fructum tradit & B. *Auguſtin* enarrans *Pſalm.* 31 his verbis: Finis, inquit Apoſtolus, præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Pro ſpe conſcientiam poſuit. ille enim ſperat, qui bonam conſcientiam gerit. Quem verò pungit mala conſcientia, retrahit ſe à ſpe, & non ſibi ſperat niſi damnationem. Vt ergo ſperet regnum, habeat bonam conſcientiam, & vt habeat bonam conſcientiam, credat & operetur: quia quod credit fidei eſt, quod operatur charitatis eſt.

V Quod prouocent tum ad glorificandum Deum, tum ad Chriſti imitationem. Vnde Chriſtus. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. G

Et S. Petrus: Conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam, vt in eo, quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis.

MERITVM.

VI. Fructus, quod promereantur vitam æternam. Nam Chriſtus ipſe *apud Matthæum* docet Apoſtolos, gaudendum eſſe in perſecutionibus, quia copioſa eos manet merces in cœlo Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.

2. Paſſim in Scripturis dicitur, vnicuique reddendum præmium cœleſte, ſecundum menſuram laboris. Filius hominis, ait *Matthæus*, venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis & tunc reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Et *Apoſtolus ad Romanos.* Theſaurizas tibi ira in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. *Et Ioan. in Apocal.* Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua.

3. In iiſdem opera pro ratione aſſignantur, cur detur vita H
æterna. Nam in die iudicij loquetur Chriſtus. Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum ab origine mundi. Eſuriui enim & dediſtis mihi manducare. Et, quia in paucis fuiſti fidelis ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.

4. In iiſdem dicitur regnum cœlorum ex iuſtitia reddendum bonis operibus. Paulus enim de ſe ait. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. *Et iterum*: Non eſt iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri.

5. In iiſdem, qui bona opera fecerunt dicuntur digni præmio vitæ æternæ. Dignus eſt operarius, ait Dominus *apud Lucam*, mercede ſua. Vt digni, ait *Paulus*, habeamini regno Dei; pro quo patimini. Et in Apocalypſi: Ambulabunt mecum in albis quia digni ſunt.

Nec aliud ſancti Patres docuêre. S. *Ignatius epiſtola ad Roma.* ita loquitur. Sinite me beſtiarum eſca ſim, per quam poſſim Deum promereri.

A *S. Cypriani de vnitate Eccleſiæ.* Iuſtitia opus eſt, vt promereri quis poſſit Deum: præceptis eius & monitis obtemperandum eſt, vt accipiant merita noſtra mercedem.

Et *Fulgentius l. 1. ad Monimum*, reddens rationem cur vita æterna dicatur gratia, cum merces ſit meriti, ita ſcibit: Gratia autem ipſa non iniuſtè dicitur, quia non ſolum donis ſuis Deus dona ſua reddit, ſed quia tantum etiam ibi gratia diuinæ retributionis exuberat, vt incomparabiliter atque ineffabiliter omne meritum quantumuis bonæ, & ex Deo datæ humanæ voluntatis atque operationis excedat.

* OPERVM BONORVM NECESSITAS AD SALVTEM CONSEQVENDAM.

Vbi & Hæreticorum ea de re ſententia adſeritur.

Docent Hæretici, Caluini & Lutheri dogmate imbuti, opera bona ad ſalutem nullo modo neceſſaria: adeóque fideles ad ſeruanda legis præcepta non teneri. Quia hoc ex ipſorum principiis eruitur. Dicunt enim ſolam fidem ad ſalutem ſufficere, atque omnia opera iuſtorum eſſe damnabilia, legem impleri non poſſe &c.

B E contrà Catholicorum doctrina Euangelio, Patribus & rationi conformis, hæc eſt: opera eſſe neceſſaria ad ſalutem, & neminem ſaluari poſſe, loquendo de adulto; niſi legis mandata ſeruet.

Quia omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur. *Matth. 5.* Et rogat *Iacobus c. 2.* Quid prodeſt fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? & ſtatim. Fides ſine operibus mortua eſt.

Monet nos Petrus ſatagere, vt per bona opera certam noſtram vocationem & electionem faciamus. *2. epiſt. cap. 1.*

Chriſtus quoque præcipit iuſtitiam noſtram plus abundare, quam Scribarum & Phariſæorum. *Matth. 5. cap. 5.*

Idem Adoleſcenti interroganti, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? reſpondit: ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, quod eum ironicè dixiſſe Caluinus, perpetua dignus ironiâ, interpretatur. Neque enim Chriſtus Scribam & Phariſæum præ manibus habet, ſed adoleſcentem, eumque diuitem, qui inſtructione opus habebat.

Etiam Legiſperito Dominum adeunti *Luc. 10.* vt eum tentaret, reſpondit: hoc fac & viues: adiecitque parabolam de C Samaritano, dicens, Vade & tu fac ſimiliter.

Denique promiſſiones Euangelicæ omnes ſupponunt conditionem legis præcepta ſeruandi, & bona opera exercendi, quibus deficientibus mala nobis Deus comminatur, vti pluribus Scripturæ locis probari poteſt.

☞ *Plura hîc ex Loco de Lege, in medium opportunè adduci poterunt.*

Eadem fuit doctrina omnium veterum. Nam *Clemens Alexandrinus 5. ſtromat.* Gratia inquit ſaluamur, non abſque bonis operibus *S. Hieron. in c. 26. Iſaia.* Non ſufficit, inquit, murum habere fidei, niſi fides ipſa bonis operibus confirmetur. Legatur *Auguſt. l. de grat. & lib. arb. c. 7. Proſp. l. 1. de vita contempl. cap. 19. Chryſoſt. in c. 4. epiſt. 2 ad Corinthios.*

* OPERA SVPEREROGATIONIS. QVÆ.

Opera Supererogationis dicuntur ea quæ non ſunt in præcepto, ſed tantum in conſilio: quaſi ſint ea, quæ prioribus iam D erogatis & factis & ſuperadduntur. Huius autem vocis occaſio ex hiſtoria hominis in latrones incidentis ſumitur. Vbi Samaritanus poſtquam illum in via ſaucium ſtabulario commiſiſſet curandum, adiecit: quidquid ſupererogaueris, reddam tibi.

Talia autem opera à fidelibus fieri poſſe, ac quotidie fieri, nemini dubium eſſe debet. Nam & Dominus *Matth. 19.* adoleſcenti cui dixerat, ſi vis ad vitam ingredi ſeruata mandata; tandem cum reſponderet, hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea; reſpondit: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & veni, ſequere me.

Hoc etiam locum habet in omnibus conſiliis Euangelicis: ad quæ cum nemo ex præcepto teneatur, tamen à multis magno affectu obſeruantur. Sic vt *S. Chryſoſtomus* merito dicat *hom. 8. de Pœnitent.* Multi & ipſa ſuperant mandata. *Videatur Auguſt. ſer. 18. de verbis Dom.*

☞ *Illuſtrari id poterit ex Loco de Obedientia, quatenus ad plura ſe extendit, quam quæ præcepta ſunt.*

Optio. B

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

Optio ὄψις, idem quod optatio, ſiue electio eius quod deſideramus. Optamus enim vtilia vel in ſe, vel in opinione noſtra. Hinc dare vel facere optionem dicimus. Cæterum in re militari appellatur is Optio quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat publica officia, *ſec. Feſtum.* prius Accenſus dicebatur.

OPTARE BONA SIBIIPSI. BENE OMINARI ſibiipſi.

☞ *Optare Deſiderij veluti affectus eſt, effectus eius, qui deſiderat. Reſpectu vero eius, à quo id quod optat, ſe conſecuturum ſperat Petitio eſt. Sed & quia conciliandi eiuſdem gratia, ſiue Deus, ſiue homo ſit, viciſſim pollicetur aliquid, ad Pollicitationes referri poteſt atque debet.* QVÆ.

In genere.

F Chorus *apud Eurip. in Hippolyto* hæc optat:

αἴθε μοὶ εὐξαμένᾳ
θεόθεν τάδε μοῖρα παράσχοι.
τύχαν μετ' ὄλβου,
καὶ ἀκήρατον ἄλγεσι θυμόν.
δόξα δὲ μήτ' ἀτρεκὴς, μήτ' αὖ
παράσημος ἐνείη.
ῥᾴδια δ' ἤθεα τὸν αὔριον
μεταβαλλόμενα χρόνον, αἰεὶ
βίον συνευτυχοίην.

Vtinam mihi ſupplicanti diuinitus hæc Parca præbeat: fortunam bonam, & expertem doloribus animum: gloria vero neque inſignis, neque rurſus adulterina contingat: facilem viuendi modum in craſtinum diem commutans, ſemper vitam beatam cum cæteris degam.

Theognidis Megarenſis votum tale extat in Gnomis:

εὐδαίμων εἴην, καὶ θεοῖς φίλος ἀθανάτοισιν,
Κύρν', ἀρετῆς δ' ἄλλης οὐδεμιῆς ἔραμαι.

Alibi eiuſdem tale, vt ex Lat. verſum: Liceat mihi diuiti malis ſine curis viuere innoxiè, nullum habenti malum.

Solon *Athenienſis in Elegiis* à Muſis hæc petit: G

μνημοσύνης καὶ Ζηνὸς ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα,
μοῦσαι πιερίδες, κλῦτέ μοι εὐχομένῳ.
ὄλβον μοὶ πρὸς θεῶν μακάρων δότε, καὶ πρὸς ἁπάντων
ἀνθρώπων αἰεὶ δόξαν ἔχειν ἀγαθήν.
εἶναι δὲ γλυκὺν ὧδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρόν,
τοῖσι μὲν αἰδοῖον, τοῖσι δὲ δεινὸν ἰδεῖν.

Scribit *Plin. lib. 7.* L. Metellum decem maximas res optaſſe, vtpote voluiſſe Primarium bellatorem eſſe, Optimum oratorem, Fortiſſimum imperatorem, Auſpicio ſuo maximas res geri, Maximo honore vti, ſumma ſapientia eſſe. Summum ſenatorem haberi, Pecuniam magnam bono modo inuenire, Multos liberos relinquere, & Clariſſimum in ciuitate eſſe. Quæ omnia illi contigerunt.

Votum Laconum erat ſolenne, vt largirentur dij bona ob bonas actiones, nihil præterea. *Plut. in Lacon.*

Perſæ tribus libationibus factis, à diis immortalibus bona precati, conuiuium diſſoluebant. *Alexand.*

Sapientiam.

Salomon Iudæorum Rex, puer duodecim annorum in ſomnis à Deo quidquid vellet petere iuſſus, non opes, non victoriam, non vitam longæuam petiit, ſed ſapientiam populos regendi. *3. Reg. 3.* H

Eloquentiam.

Pericles Athenienſis prius, quàm concionem haberet, optare ſolebat, ne vllum verbum ſibi à re præſenti alienum excideret. *Plut. in præceptis Politicis.*

Lactantius facundiam Ciceronianæ ſimilem optabat ſibi, quo veritatem fortiùs propugnaret, & hominibus perſuaderet faciliùs. *Lud. Viues de Tradendis diſciplinis lib. 4.*

Virtutem.

Lacones, de quibus paulo ante; ſi quando ſuos inuocarent deos, nihil petebant aliud, quàm vt ad ferent dij cæteris bonis etiam ea, quæ honeſtiſſima eſſent. Addunt iidem votis, vt poſſint iniuriam pati: quòd neminem iudicarent ad gerendum imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneum, qui quauis iniuria commoueretur. *Plut. in Lacon. apophth.*

Prudentiam.

Apollonius Tyanæus à diis poſcebat, vt bonos cognoſceret, malos vitaret. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17.*

Fortitudinem.

Fortitudinem.

A Agámemnon Rex Iliad. Δ. duos Aiaces videns ad pugnam accinctus: Vtinam, inquit,

τοῖος πᾶσιν θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι γένοιτο.
τῷ κε τάχ' ἠμύσειε πόλις Πριάμοιο ἄνακτος
χερσὶν ὑφ' ἡμετέρῃσιν ἁλοῦσά τε περθομένη τε.

Gratitudinis occaſionem.

Thyreus (Curtio Thyriotes) eunuchus Statiræ vxoris Darij, cū ea captus ab Alexandro Magno, vbi illa ex partu obiit, caſtris elapſus ad Dariū profectus, mortē ei coniugis nūciauit. Quā cùm is non tam ægrè ferret, quàm quod pudicitiā eius ſimul & ſororis filiarum à victore Alexandro violatam metueret: Thyreus horrendis Sacramentis conceptis, Alexandri caſtitatem comprobauit. Tum progreſſus ad amicos Darius, atque ad cœlum manus tendens, haſce fudit preces: Dij patrij & regnorum præſides, primùm mihi concedite, vt fortunam Perſarum in gradum reſtituam, quo eam accepi ſplendore, relinquam: quo Alexandro gratiam referam eorum, quæ in meo aduerſo caſu chariſſimis meis præſtitit pignoribus. Quòd ſi fato hoc adeſt tempus deorum inuidiæ & rerū viciſſitudini præ-

B finitum, de Perſarum regno vt ſit factum: ne quis mortalium alius in Cyri ſolio ſedeat, quam Alexander. *Plut. in Alex.*

Ptolemæus Ægypti Rex, cùm Demetrium Poliorcetem prælio victum, etiam impedimentis ſpoliaſſet, Regium tentorium cum opibus captiuiſque charioribus Demetrio remiſit, dicens: Inter ipſos de gloria, non de opibus certamen eſſe. Ei Demetrius cùm gratias ègiſſet, dixit: Deos ſe magnopere orare, vt citò parem ei referre gratiam pro accepto munere poſſet. Nec multò pòſt, cùm aduerſus Demetrium Ptolemæus Cillem copiarum ſuarum ducem miſiſſet, Demetrius prælio victum, atque captum, Ptolemæo cum omni captiuorum manu domo remiſit. *Plut. in Demetrio.*

Iuſtitiam.

Apud Indos, hi qui Pedalij vocantur, inter vota precéſque ſolam iuſtitiam, petere in vſu habent, quaſi hoc munus ampliſſimum eſſet. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17.*

Vitam.

Tiberius Cæſar, ſub imperij initia tantiſper & viuere & imperare optabat, dum prodeſſet Reipublicæ. *Zonaras.*

C *Vitam priuatam Ignobilem.*

Ptolemæus Ægypti Rex ſecundus deliciis emollitus eatenus mente creditur excuſſus, vt ſe perpetuò victurum opinaretur, diceretque à ſe vno immortalitatem inuentam. Verùm mox infeſtante podagra, Ægyptios intuitus ad fluuium incuriosiùs diſcumbentes: O me miſerum, inquit, ex iis ſaltem vnus, qui non fuerim. *Cælius lib. 22. cap. 10.*

Apud Senecam in Thyeſte act. 2. Chorus hæc optat.

Stet, quicunque volet, potens
Me dulcis ſaturet quies.
Leni perfruar otio.
Ætas per tacitum fluat.
Nullo cum ſtrepitu dies,
Aula culmine lubrico.
Obſcuro poſitus loco,
Nullis nota Quiritibus
Sic cùm tranſierint mei
Plebeius moriar ſenex.

Apud eundem in Hercule fur. act. 1. Chorus ait:

D *Alium multis gloria terris*
Garrula laudet, cœloque parem
Sublimis eat: me mea tellus
Tradat, & omnes fama per vrbes
Tollat, & aſtris alius curru
Lare ſecreto, tutoque tegat.

Sanitatem.

Græci ſi quando territi malis ſupplicabant, vetuſtum carmen inter vota precéſque cani iubebant, hoc tenore: Beatorū antiquiſſima ſanitas, in omni tempore tecum ſim. *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 26.* An hic Sicyonij Antiphronis Pæan eſt:

ὑγίεια πρεσβίστα μακάρων
μετὰ σοῦ ναίοιμι τὸ λειπόμενον βιοτᾶς.

Iidem in vocis ad Apollinem ἰὴν & παιᾶνα, quum ſanitatem dari ſibi precantur, ἰὴ παιὰν per ι litteram enunciant, id eſt, Medere Pæan: quum autem, ἵε παῖ per ε litteram dicunt, cum aſpiratione prioris litteræ, ſignificant hoc dici in aliquem aduerſa precatione, βάλλε, παῖ, id eſt, Immitte feriendo. Qua voce ferunt Latonam vſam, quum Apollinem hortaretur impetum Pythonis arceſſere ſagittis: eademque oraculum Delphicum Athenienſes confirmauit, petentes opem Dei aduerſus Amazonas, Theſeo regnante. Namque inituros bellum iuſſit Deus his ipſis verbis ſemetipſum auxiliatorem vocari, hortarique. *Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 17.* E

Pyrrhus Epirotarum Rex cùm immolaret, nullas effundere precationes ſolitus erat, niſi quod ὑγιαίνειν optaret. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17. & Cælius lib. 7. cap. 34. L. A.*

A Latinis populis ſeruatum traditur, vt quo die quis primum guſtaret muſtum, ominis gratia diceret,

Vetus nouum vinum bibo,
Veteri nouo morbo medeor.

Ex qua verborum formula Meditrinæ item Deæ conceptum, nomen creditur. *Cælius lib. 18. cap. 25. ex Plinio.*

Patientiam.

Pius V. Pp. calculo & dyſuria diu vexatus dicitur crebris ſuſpiriis vſurpaſſe & repetiuiſſe hanc vocem: Domine adde ſanè ad dolorem, dum addas & ad patientiam.

Somnum.

Endymion puer formoſus, ac Lunæ adamatus. Cui illa à patre Ioue precibus impetrauit, vt quidquid optaſſet, id ferret. Optauit Endymion, vt perpetuum dormiret ſomnum, ἀθάνατος καὶ ἀγήρως χρόνον. id eſt, Immortalis perſeuerans, & expers ſenij. *Eraſ. in Adag.* F

Mortem beatam.

Balaam Beor F. vates Madianitarum, à Balac Rege Moabitarum conductus, vt diris ageret Iſraëlitas, cogente Domino, eos fauſtis ominibus proſecutus eſt: & tandem in hæc verba prorupit: Vtinam ipſe eadem morte moriar qua probi: ſitque meus idem qui eorum exitus. Sed votum fuit irritum; nam paulò pòſt ab Iſraëlitis in promiſcua cæde Madianitarum etiam ipſe fuit interfectus. *Num. 23. & 31.*

Auguſtus Cæſar Druſū ita amauit, vt non ſolū hæredem cū filiis inſtituerit, ſed defunctum ita pro concione laudauerit, vt Deos precatus ſit, ſimiles ei Cæſares ſuos facerent ſibique tam honeſtum quandoque exitum darent, quam illi dediſſet. *Suet.*

Mortem citam.

Cùm quondam apud Xenophontem legiſſet C. Iul. Cæſar Cyrum vltima valetudine mandaſſe quædam de funere ſuo, aſpernatus tam lentum mortis genus, ſubitam ſibi celeremque optauit. Et pridie quam occideretur, in ſermone nato ſuper cœnam apud M. Lepidum, quiſnam eſſet finis vitæ commodiſſimus? repentinum, inopinatumque prætulit. *Suet.* G

Mortem vinolentam.

Xenarchus in Pentathlo Mulierē quendā maximè horrendum iuſiurandum iurantem inducit hoc pacto: Mihi accidat te viuente ô filia libera vinum bibenti emori. *Athen. lib. 10. c. 13.*

Gloriam.

Alexander Magnus, vt claſſe ad Oceanum penetrauit, acceſſit ad inſulam, quam ipſe Scilluſtin, Pſiltucin alij appellauère. Ibi exſcenſione facta ſacrificauit: pelagique & oræ marinæ, quatenus aſſequi voluit, indolem colluſtrauit. Inde precatus, ne quis poſt ſe mortalium expeditionis ſuæ tranſcenderet terminos, regreſſus eſt. *Plut. in Alexandro.*

Amicitiam.

Pindari votum extat *Ode 2. Pythiorum*, quo odem claudens, ſolatur ſe contra inuidiæ ſtimulos: pluris faciens paucorum optimorum æqua iudicia, quam plurimorum zoilorum ſiniſtros ſermones:

——— *ἁδόντα δ' εἴη με τοῖς ἀγαθοῖς ὁμιλεῖν.* H

Faxint dij vt canentē Me (meis hymnis) bonis conuerſari liceat.

Amicorum Cognitionem.

Theſeus *apud Eurip. in Hyppolito* optat: Heu oportuit mortalibus amicorum indicium quoddam certum eſſe, & cognitionem mentis, & qui verus ſit, quive non, amicus: duplices verò voces omnes homines habere, vnam quidem iuſtam, alteram ita vt eſt: vt ea quæ molitetur iniuſta redarguerentur à iuſta, & non deciperemur.

Coniugium.

Chorus Senum Theſſalorum Alceſtin pro Admeto marito mortem ſponte appetentem videns, ſibi quoque talem coniugem dari optat: Huiuſmodi liceat me adipiſci contubernalem charam vxorem: hæc enim in vita rara eſt pars.

Amicæ contactum.

Archilochus apud Plut. com. de dictione Ei,

εἰ γὰρ ὄφελον, inquit, ἁψάμενον χεῖρα Νεοβούλης θιγεῖν. id eſt,

Vtinam manum mihi Neobules detur contingere.

Conſiliarios bonos.

A Zopyrus Darij Regis amicus erat, qui ſibi nares & aures conſcidit, & omne corpus flagris cruentauit, vt his argumentis Babylonijs fidem faceret, ſe Dario malè velle, à quo tam inhumaniter eſſet acceptus. Itaque Babyloniorum ciuitatem ingreſſus, eam Dario prodidit. Vnde Darium dixiſſe ferunt, ſe vnum Zopyrum integrum malle, quàm centum Babylonas capere. Et oblato malogranato, tantum optauit ſibi Zopyrorum, quantum ibi granorum ineſſet. *Herod. lib. 3. & Plut. in apophi.*

Tranquillitatem regni.

Ezechias Iudæorum Rex, cùm propter fœdus initum cum Berodaco Babyloniæ Regiæ minaretur ei Eſaias exilium regniquè amiſſionem, reſpondit: Bonus ſermo Domini quem locutus es: ſit pax & veritas in diebus noſtris. *4. Reg. 20.*

Leo Imp. reprehenſus ab Eunucho, quòd Philoſopho Eulogio teſſeram frumentariam dediſſet, militibus debitam: Vtinam verò inquit, is ſit mei ſeculi ſtatus, vt non alimenta tantùm, ſed omnia in vniuerſum ornamenta militaria philoſophis tribui poſſint.

B

QVI. PVTA.

Populi.

Athenienſes in ſolennibus comprecationibus ac ſacrificiis bona à diis precantes reipubl addebant, καὶ χίοισι. Sic precatur *apud Ariſtophanum in Auibus.*

Διδόναι νεφελοκοκκυγιεῦσιν
ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖσι καὶ χίοισι id eſt,
Vt detis Nephelococcygienſibus
Bonam valetudinem & incolumitatem.
Ipſis & Chiis.

Interpres huius hiſtoriæ teſtem citat *Theopompum in 11. lib. rerum Philippi.* Opinor quòd è Chio nonnullam haberent Athenienſes commoditatem. *Eraſm. in Adag.*

Iidem in votis ſolennibus Panegyricis bona ſibi & Platæenſibus precabantur. *Alex. lib. 4. cap. 3.*

Theognis apud *Athen. lib. 8.* declarat Rhodiis ſolenne fuiſſe, quotannis publicis votis inuitare hirundinem ſub tempus vernum, quod illi χελιδονίζειν appellabant, acclamantes in hunc modum: ἦλθ' ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς: id eſt, Veni veni hirundo, pulchra tempora adducens, ac pulchros annos. *Eraſm. in Adag.*

C

Reges.

In Diogene cane diuinum quiddam animaduerterat Alexander Magnus, Principum, vt videbatur, omnium κορυφαῖος, cùm animi magnitudinem admiratus, optaturum ſe diceret, vt ni Alexander eſſet, Diogenes eſſet: cùm hoc magis optare debuerit Diogenis animum, quum Alexander eſſet. *Eraſm. in Adag.*

Demetrius Poliorcetes victus & liberaliter tractatus à Ptolomæo Ægypti Rege, precatus eſt Deos ne diu eius beneficij maneret debitor. *Plut. in eius vita.* Sic etiam Darius. Vide paulò antè, Gratitudinis occaſionem optare.

Nero in auſpicando opere Iſthmi, magna frequentia, clarè, vt ſibi ac pop. Rom. benè res verteret, optauit: diſſimulata Senatus mentione. *Suet. in Ner.*

Tyranni.

Critias ex triginta tyrannis Athenienſiũ vnus optat *in Eleg.*
Diuitias Scopadum, prolixè facta Cimonis,
Spartani palmas fortis Ageſilai.
Plut. in Simone.

D Dionyſius Syracuſanus ſenior, cùm intra regiam ſacrum ex more peragеretur, præcoque, ſicuti aſſueuerat, precaretur, vt per multa tempora inconcuſſum duraret imperium: Non tu deſines, inquit Rex, abominanda nobis imprecari? Sentiens, potius optandam bonam mentem, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem: quandoquidem animi bona fortunæ bonis ſemper præferenda ſint. *Eraſm. lib. 5. Apoph.*

Philoſophi.

Socrates *in Platonis Phædro,* poſt longam de Pulchro diſputationem, in ſacello Panis, vnà cum Phædro deos orare hunc in modum introducitur: ὦ φίλε Πάν, καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε θεοί, δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν, ἔξωθεν δὲ ὅσα ἔχω, τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλια. πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν σοφόν. τὸ δὲ χρυσοῦ πλῆθος εἴη μοι, ὅσον μήτε φέρειν μήτε ἄγειν δύναιτο ἄλλος ἢ ὁ σώφρων.

Poëtæ.

Theocritus *in Gratiis* de ſeipſo ſic ſcribit.
Αὐτὰρ ἐγὼ τιμάν τε καὶ ἀνθρώπων φιλότητα
Πολλῶν ἡμιόνων τε καὶ ἵππων πρόσθεν ἑλοίμαν.

Pindarus *Ode 8. Nemeorum* hæc optat: Eiuſmodi mihi nunquam contingant mores, ô Iupiter pater: ſc. vt inuideam aliis verùm ſemitis ſimplicibus vitæ ingrediar, mortuus ne liberis meis gloriam infamem relinquam. Aurum ſibi copiam exoptent alij, agros alij, infinitos: ego verò ciuibus placens, & terra membra (mea) occuluerim, laudans honeſta, reprehenſionem verò aſpergens (rebus) iniuſtis. E

Theognidis Megarenſis Gnomologi votũ tale extat in *Gnom.*
Ἕξης μέτρον ἔχοιμι, φίλε Φοῖβε Λητοΐδη,
καὶ Ζεῦ ἀθανάτων βασιλεῦ,
ὄφρα βίον ζώοιμι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων,
ἥβῃ καὶ πλούτῳ θυμὸν ἰαινόμενος.

Eiuſdem alio loco, Lat. ſic: Dicitur mihi alia quidem me habere, alia verò multa donare: opes hoſtium amicos habere: vocati verò ad conuiuium, ſedere item iuxta bonum virum, ſapientiam omnem ſcientem, vt quando aliquid dixerit ſapiens docearis, & hoc ad domum lucrum habens habeas.

Idem; Non amo ſolio Regio ſedere mortuus, ſed mihi viuenti contingat bonum. Tribuli tapetibus ſimile ſtratum mortuo: lignum aut durum eſt, aut molle.

Horatius ſub ſua perſona, quid vir frugi ab Apolline petere debeat, cui templum dedicauerat Auguſtus in Palatio, nimirum bonam mentem, & integram corporis valetudinem, cum læta & facili ſenectute, non ambitioſa illa & ampla latifundia, armentorum greges, ebur & eiuſmodi: *lib. 1. Ode* docet, F

——— me paſcant oliuæ,
Me cicorea, leueſque maluæ:
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones. At precor integra.
Cum mente nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

Idem *in primo Epiſt. ad Lollium* ſic ſcribit:
Sit mihi quod nunc eſt, etiam minus, vt mihi viuam
Quod ſupereſt æui, ſi quid ſupereſſe volunt dij.
Sit bona librorum, & prouiſa frugis in annum
Copia, ne fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.
Sed ſatis eſt orare Iouem, qui donat & aufert,
Det vitam, det opes, æquum mi animum ipſe parabo.

Optabat Idem Tyburi conſeneſcere:
Tybur Argæo poſitum colono,
Sit mea ſedes vtinam ſenectæ:
Sit modus laſſo maris & viarum,
Militiæque. G

Ad Frontonem de voto vitæ Martialis *Epig. lib. 1.* ſic ſcribit.
Vota tui breuiter ſi vis cognoſcere Marci,
Clarum militiæ, Fronto, togæque decus:
Hoc petit, eſſe ſui nec magni, ruris arator,
Sordidáque in paruis otia rebus amat.
Quiſquam picta colit Spartani frigora ſaxi,
Et matutinum portat ineptus aue,
Cui licet exigui nemoris ruriſque beari
Ante focum plenas explicuiſſe plagas?
Et piſcem tremula ſalientem ducere ſeta
Flauaque de rubro promere mella cado?
Pinguis inæquales onerat cui villica menſas.
Et ſua non emptus præparat oua cinis?
Non amet hanc vitam, quiſquis me non amat, opto,
Viuat & vrbanis albus in officiis.

Idem ad Quintilianum Epigram. lib. 2.
Me focus & nigros non indignantia fumos
Tecta iuuant, & fons viuus, & herba rudis. H
Sit mihi verna ſatur, ſit non doctiſſima coniux,
Sit nox cum ſomno, ſit ſine lite dies.

Mulieres.

Ionum, qui in Miletum commigrarunt, nonnulli ſeditione mota aduerſus Nelei filios, ſeceſſerunt Myuntem, atque ibi ſedem conſtituerunt, multis iniuriis affecti à Mileſiis, qui cum illis bellum gerebant ob defectionem, verùm nec atrociter, nec excluſo omni commercio, ſed nonnullis diebus feſtis mulieres è Myunte Miletum itabant. Erat autem ex his qui ſeceſſerant vir quidam nomine Pythes, cuius vxor dicta eſt Hippygia, filia Pieria. Cùm autem Mileti die feſto ſacrificaretur Dianæ, quam illi Neleidam cognominant, miſit eò vxorem & filiam id precatas, vt ſibi feſto liceret intereſſe. Ex Nelei verò filiis longè potentiſſimus erat Phrygius, is captus amore Pieriæ, cogitabat qua re poſſet puellæ quam maximè gratum facere. Cúmque illa dixiſſet, nihil accidere poſſe gratius, quàm ſi efficeret ſibi liberum frequenter Miletum

com

commeare multis virginibus comitatam : ex his verbis Phrygius intelligens ab illa quæri pacem & amicitiam ciuibus ſuis, bellum compoſuit. Hinc Pieriæ nomen & apud Mileſios & apud Myuntios mirè gratioſum eſſe cœpit, adeò vt Puellæ quæ viris nuberent, ominis cauſa precari ſolerent : Vtinam ſic amet à viro, vt Pieriam amauit Phrygius. *Plut. de Mul. virtutibus.*

QVOMODO.

Simpliciter.

☞ *Abſque vlla inuocatione & obteſtatione deorum ſaltem explicata.*

Teſtamentum condituri olim præfabantur ominis cauſa, τὸ τι καλῶς ἔσω, id eſt, Hoc bene ſit. Apud Romanos dicturus in concione precabatur, vt felix ac fauſtum eſſet Reipublicæ, quod dicturus eſſet. *Eraſm.*

Cum Inuocatione Deorum.

☞ *Exempla ex Petitione & Supplicatione.*

Voce.

Ἐστὲ δὲ θεοὶ μάκαρες, Felices adſint ſuperi, boni ominis cauſa olim præfari conſueuerant Rhapſodi, hoc eſt, carminum Homericorum recitatores & interpretes.

Citharœdis item cantaturis mos erat Apollinem inuocare, ἀλλ' ἄναξ μάλα χαῖρε. i. At multum ſalue rex.

Heſychius indicat veteres in iactu quodam ſolitos ominis gratia præfari Mercurium, quemadmodum in conuiuiis, ἀγαθοῦ δαίμονος. Διὸς σωτῆρος. Idem indicat in ſortibus ducendis primam ſortem dici ſolere Mercurium. *Eraſmus in Adagiis.*

M. Varro de ling. Lat. 2. putat mane diei dictum, quòd antiquitus manum bonum vocabant, Proinde Græci cùm lumen infertur, ſolent dicere, φῶς ἀγαθόν. Nos item illata lucerna fauſta inuicem precamur. Lumen enim vitam interpretantur. *Eraſ. in Adag.*

Signo.

☞ *Cuiuſmodi eſt, Manus in cœlum tollere, In genua procumbere, de quibus tanquam Notis infrà.*

Serio.

☞ *Exempla præcedentia pleraque.*

Ioco.

Xerxes expeditione contra Athenienſes ſuſceptâ, Græcis vrbibus, per quas tranſibat, imperabat, vt exercitum ſuum hoſpitio ſuſciperent. Milites per noctem conuiuantes, mane reuulſo tentorio regio, omnique apparatu ſumpto diſcedebant. Itaque Græci eo ſumptu ad ſummam inopiam deuenerunt. Vnde Megacreon Abderites ſuis conciuibus ſuaſit, vt vniuerſi delubra adirent, deoſque precarentur, vt poſt hac dimidium futurorum malorum à ſe propulſarent. Nam de præteritis magnam ſe gratiam illis habere, quòd rex Xerxes non bis quotidie cibum capere conſueſſet. Fore enim vt Abderitæ ſi iuberentur etiam prandium ſimile cœnæ inſtruere, aut non præſtolarentur Xerxem aduenientem, aut præſtolati peſſimè inter omnes homines affligerentur. *Herod. lib. 7.*

Limineorum olim domus Patauij floruit. Narrant ex ea gente duos fratres, cùm per æſtatem ruri noctu poſt cœnam in atrio domus de diuerſis rebus inter ſe loquentes ſtarent, ſuſpicientes & contemplantes innumeras ſtellas, quas tunc fortè ſereno cœlo fulgere videbant : per iocum alterum velut ridendo dixiſſe, precari ſe tot ſibi boues eſſe, quot ſtellas fulgere conſpiceret. Alterum mox itidem per iocum reſpondiſſe: Vtinam mihi pratum eſſet inſtar cœli latum : & ad fratrem conuerſum dixiſſe, Vbi tuas paſceres boues? At illum : In tuo prato, ſubintuliſſe. Rurſum alterum, Si vellem. Te etiam inuito, alterum reſpondiſſe: Tune me inuito, inquit? Te etiam inuito, alter reſpondit. Et ita altercando riſu in iram, & mox ira in rixam & in ſerium furorem conuerſo, dum neuter alteri cedere vult, exertis vtrinque gladiis, quibus fortè ambo erant infeliciter accincti, ſe inuicem transfixerunt. Et hinc vnus, illinc alter humi decedentes, exanimes in ſuomet ſanguine volutabantur, donec à domeſticis, qui eos altercantes audierant, delati intra domum, fatali hora properante extincti ſunt. *Bern. Scard. lib. 3. hiſt. Pat.*

Clam.

Multa ſæpe Homines ſecum taciti optant, quæ cùm maiora ſint captu illorum, ſi clara voce petituri eſſent, ne contemnerentur, nunquam poſtularent. Itaque Pythagorici iubentes ea, quæ optanda eſſent voce optare, hoc metuiſſe exiſtimati ſunt à Clemente *lib. 4. Strom. 1.*

Perſius fin. Sat. 2. in occulta vota Improborum inuehitur:

Haud cuiuis promptum eſt, murmurque humileſque ſuſurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.
Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & vt audiat hoſpes:
Illa ſibi introrſum, & ſub lingua immurmurat, O ſi
Ebullet patrui præclarum funus, & ô ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro.

VBI, QVANDO. IN

Templo.

☞ *Ex Loco Religioſo Iuſtitia votorum exempla in templis factorum.*

Conuiuio.

Ægyptij in conuiuiis Manerotem canunt, quem aiunt regem fuiſſe, & inuentorem Muſicæ. Alij hoc non eſſe nomen proprium contendunt, ſed genus loquendi, potantibus & epulantibus conueniens, quaſi dicas, Secunda adſint. *Plut. de Iſide.*

OPTARE, PRECARI BONA ALIIS, BENE OMINARI ALIIS.

QVID.

Spiritum Dei.

Heliſæus ab Elia propheta iam in cœlum rapiendo petiit, vt præditus foret duplo ſpiritu illius, qui in eo eſſet. Quod ei Elias ſpopondit. 4. *Reg. 2.*

Felicitatem.

Apud Iſraëlitas moris fuit, felicitatem Ephraim & Manaſſis alieni precari, id quod futurum prædixerat Iacob patriarcha, cùm hiſce duobus Ioſeph filiis moriens bene precaretur. *Gen. 48.*

Sanitatem.

Ludouicus XI. Gallorum rex multa Eccleſiis & monaſteriis dedit, non pietate motus, ſed quòd illorum interceſſione longæuitatem ſe conſecuturum ſperaret. Cùm ex morbo grauiter decumberet, ſacerdotes ad S. Eutropium, cui diuo ſeſe deuouerat, formulam, qua pro eius ſalute inter ſacra vterentur, ſibi exhibere iuſſit. Ea cùm & animæ & corporis ſanitatem regi precarentur : Enimuerò, inquit, de ſanitate corporis in præſens rogaſſe ſufficit : de animo aliàs, quando videbitur. *Claud. Seiſſelius in Ludouici XI. hiſt.*

Prolem.

Ariſton Spartanorum rex, cùm è duabus vxoribus liberos non ſuſciperet, Ageti Alcidis F. vxorem ſpecioſiſſimam certis conditionibus duxit, atque ex ea ſeptimo menſe Demaratum filium genuit. Cui ideo Demarati nomen impoſitum eſt: quòd ante eum natum omnis populus vota fecit, vt Ariſtoni omnium ante id tempus regum probatiſſimo filius gigneretur. Demaratus. n. idem eſt, ac votis petitus à populo *Herod l. 6.*

Philippus Auguſtus Francorum rex, Adeodati cognomen obtinuit, quod publicis votis ritè conceptis Ludouico patri natus fuiſſet.

Imperium.

P. Scipio Africanus poſterior, Cenſor cùm luſtrum conderet, inque ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis ſolenni eius precationis carmine præiret, quo dij immortales, vt P. R. res meliores amplioreſque facerent, rogabantur : Satis, inquit, bonæ ac magnæ ſunt, itaque precor, vt eas perpetuò incolumes ſeruent. Ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendari iuſſit. Qua votorum verecundia deinceps Cenſores in condendis luſtris vſi ſunt. Prudenter enim ſenſit, tunc incrementum Romano imperio petendum fuiſſe, cùm intra ſeptimum lapidem triumphi quærebantur. Maiorem autem totius terrarum orbis partem poſſidenti, vt auidum eſſet quidquam vltrà appetere: ita abundè felix, ſi nihil ex eo, quod obtinebat, amitteret. *Val. lib. 4. cap. 1.*

QVIBVS.

Patria.

Ariſtides Athenienſis, quum iret exulatum, ſublatis in cœlum manibus, deos comprecatus eſt, ſic proſperarent res Athenienſium, vt illis Ariſtides nunquam veniret in mentem. In rebus enim afflictis ſolet populus ad egregios viros confugere. Id quod euenit. Siquidem tertio pòſt anno, quum Xerxes Atticam adoriri ſtatuiſſet, Ariſtides ab exilio reuocatus eſt. *Plut. in eius vita.*

L. Furius Camillus à L. Apuleio interuerſæ prædæ Hetruſcæ falsò accuſatus, indicta cauſa damnatus. Tantæ indignitatis impatiens, domo tacitus ad portam progreſſus ibi ſubſtitit;

ſtitit, conuerſiſque ſupinas manus tetendit ad Capitolium, ac A deos precatus eſt: Si innoxius populi iniuria & inuidia ſugillatus in exilium pelleretur, vt primo quoque tempore populum Rom. pœniteret, omnibuſque mortalibus conſtaret ope eum egere ſua, & deſiderare Camillum. Quod votum vrbis à Gallis vaſtatio paulò poſt ſecuta ratum fecit. *Plut. in Camillo, & Val. lib. 5. cap. 3.*

Ciuibus.

Moyſes denunciante Domino iam moriturus, priuſquam in montem Nebo aſcenderet, fauſta precatus eſt ſingulis Iſraëlitarum tribubus. *Deut. 34.*

Aaron & Sacerdotes Iſraëlitis apprecabantur. Benedicat te Dominus, & cuſtodiat te; oſtendat faciem ſuam tibi, & miſereatur tui, det tibi pacem. *Num 6.*

M. Curius incuſantibus eum nonnullis, quòd de agro bello capto exiguam in capita portionem aſſignaſſet, ac partem magnam publicaſſet: optauit neminem exiſtere ciuem Romanum, qui pro exiguo habiturus eſſet agrum illum, qui alere ipſum valeret. *Plut. in apopht.*

Horatius *ode vltima Epodon* pro pop. Romano votum con-B cipit tale:

Dij probos mores docili iuuentæ,
Dij ſeneƈtuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolemque
Et decus omne.

Amicis.

Inter omnia loquendi genera, quibus veteres mirificam quandam vim amoris in aliquem ſui exprimebant, illud mihi excellere videtur, quo ſignificabant, cupere ſe, ſi quo modo id fieri poſſet, annos ſibi ad viuendum conſtitutos conferre ac contribuere cum eo quem diligerent, ita vt quod ipſis ſupereſſet vitæ, eius pars aliqua ad illius vitam adderetur, ita blanditur anni cuidam. *Tibul.*

Viue diu, mihi dulcis anus, proprios ego tecum
Si modò fas, annos contribuiſſe velim.

Anton. Muretus 9. lib. cap. 1.

Virginibus.

Vlyſſes apud Homerum Nauſicaæ Alcioni filiæ virum & domum optat, & concordiam: quo nullus melius eſt in vita C bonum, aut magis expetendum. Nam quum concorditer vir atque vxor degunt, multos inimicis dolores aſſerunt, multa amicis gaudia, & primum omnium ſibi ipſis. *Lud. Viues de Chriſt. fæm. lib. 2.*

Sponſis.

Cùm Rebecca ſeruum Abraham ſequeretur, vt Iſaac deſponſaretur, Laban frater eius fauſta his verbis precatus eſt: Creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum. *Gen. cap. 24.*

Cùm Booz Bethlehemita, vir locuples, Ruth Moabitidem vxorem cognati defuncti duxiſſet, in præſentia ſenatorum, Illi tanquam teſtes his fauſtis precationibus eum ſunt proſequuti. Faciat Dominus hanc mulierem quæ ingreditur domum tuam ſicut Rachel & Liam, quæ ædificauerunt domum Iſraël: vt ſit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem. *Ruth. cap. 4.*

Raguel dimittens Saram & Tobiam, cum ſubſtantia quam illi in dotem conſignauerit, bene eis precatur dicens: Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolu-D mes, & videant oculi mei filios veſtros priuſquam moriar. *Tob. cap. 10.*

Exercitui.

Beliſarius in Africam contra Vandalos dux conſtitutus, paratis rebus in tempore omnibus, cum Antonina vxore Conſtantinopoli ſoluit, ſalutari precatione ab Epiphanio vrbis Epiſcopo vnà cum tota claſſe atque exercitu ad felicem victoriam impetrandam expiatus. *Sigon. lib. 17. Imp. occid.*

Militibus.

Achilles in votis, quæ facit pro Patroclo ſuis armis inituro prælium, duo quædam rogauit, alterum vt cum laude pugnaret, alterum vt peracta pugna referret arma, incolumis & ipſe. Quorum alterum annuit Iupiter, nempe vt fortiſſimè pugnaret: cæterum Achillis arma non retulit; nec incolumis rediit. *Eraſmus Adag.*

Hoſtibus.

Balaam à Deo inſpiratus, quamuis ſummoperè inſtante Balac Moabitarum rege ne faceret, populo Iſraëlis benedixit, & tanquam propheta rationem reddidit: Nam neque incantator eſt, inquit, neque magus in iſto populo, ſed Deus ipſi, E cùm opus eſt, exponit voluntatem ſuam.

Antiſthenes omnia hoſtibus dixit eſſe bona optanda præter fortitudinem. Quippe recidere ita illa non ad poſſeſſores, ſed ad victores. *Plut. orat. 2. de Alex. fort.*

Familiæ.

Romani Genetæ Manæ (quæ puerperiis præeſt) canem immolabant, & precabantur ne vllus dominatus fieret bonus, hoc eſt, moreretur. Boni enim, hoc eſt, placidi appellantur mortui. *Plut. in quæſt. Rom.*

Filiis.

Iſaac patriarcha filiis ſuis benedixit de iiſdem bonis, ſed ordine tantùm inuerſo. Iacob quidem: Det tibi Deus de rore cœli & de pinguedine terræ abundantiam. Eſau verò: In pinguedine terræ & in rore cœli deſuper erit benedictio tua. Deſiderium namque bonorum æternorum & temporalium vtriſque ineſt, tàm piis quàm impiis: ſed hi poſteriorum, illi priorum maiorem habent curam. *D. Bern. ſer. paruo 33.*

Hector *Iliados* ʒ, pro filio ſuo Scamandrio ſiue Aſtyanacte F ſic deos precatur:

Ζεῦ ἄλλοι τε θεοὶ, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ περ ἀριπρεπέα Τρώεσσιν.
ὧδε βίην τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν.
καί ποτέ τις εἴπῃσι πατρός δ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων,
ἐκ πολέμου ἀνιόντα, φέροι δ' ἔναρα βροτόεντα,
κτείνας δήϊον ἄνδρα, χαρείη δὲ φρένα μήτηρ.

Iocaſta regina Thebana Iouem precatur, vt Eteoclem & Polynicem filios, cauſa regni diſſidentes, concordes faciat. *apud Eurip. in Phœniſſis:*

ὦ φαεννὰς οὐρανοῦ ναίων πτύχας
Ζεῦ, σῶσον ἡμᾶς, δὸς δὲ ξύμβασιν τέκνοις.
χρὴ δ', εἰ σοφὸς πέφυκας, οὐκ ἐᾶν βροτὸν
τὸν αὐτὸν αἰεὶ δυστυχῆ καθεστάναι.

O ſplendida cœli habitans volumina Iupiter, ſerua nos: da verò concordiam liberis. Conuenit enim, ſi ſapiens es, non ſinere hominem eundem ſemper infelicem exiſtere.

Ferrando maiori filio regis Caſtulonenſis nupſerat Blancha D. Ludouici Francorum regis filia: cautumque nuncupandis conditionibus, vt ſi Ferrandus ante obitum patris more-G retur, ſuperſtite etiamnum Sanctio minore fratre, ſoboles tamen Ferrandi auo decedenti in regnum ſuccederet. Moritur Ferrandus relictis duobus filiis. Sanctius neglectis conditionibus ſuperioribus, neque aui morte expectata, populares in verba ſua iureiurando adigere conabatur. Alphonſus pater rei indignitate motus eum furiali carmine deuouit, & iure paterno maledixit. Qua execratione & popularium animos à Sanctio alienauit. Sanctius inde ſupplex patri factus, ita patris mutauit animum, vt fauſta felicique obſecratione diras auerteret, & in benedictionem conuerterit, publicoque diplomate teſtatus ſit, ſi quando fato ipſe raperetur, nihil eſſe futurumve charius filio Sanctio: contra illi optare, apprecari, ſperare læta, ſeconda, felicia, ipſi popularibuſque. *Æmil. lib. 7.*

Nepotibus.

Cæſar Auguſtus, cùm Caium ex filia nepotem in Armeniam mitteret, optabat à diis, vt illum Pompeij beneuolentia, audacia Alexandri, ſuiipſius autem fortuna comitaretur. Quod in ſingulis erat præcipuum, id optabat vna contingere. *Plut. in Rom. apoph.*

Romani olim apud Matutam deam propriis liberis non H precabantur bona, ſed fratrum & ſororum. Vel quia ſororis amans Ino fuerit (quæ Latinis Matuta dicitur) & ſororis filium ablactauerit, propriis in filiis fortuna vſa parùm proſpera: vel etiam alioqui ciuilis eſt & honeſtus hic mos, magnamque neceſſitudinibus beneuolentiam conciliat. *Plut. in q. Rom.*

Seruis.

Mos fuit Athenis, cùm nouitius ſeruus in ædes introducebatur, vt dominus aut domina ficubus, palmulis, nucibus, & aliis bellariis eum perfunderent, quæ à conſeruis raperentur. Idem fieri ſolitum tradunt etiam legatis & ſacrorum curatoribus nouitiis, & ſponſis: iis denique omnibus, quibus bene ominarentur, quod ſignum id eſſet proſperitatis, & abundantiæ. Theopompus Hedychare: Affer tu catachyſmata celeriter perfunde ſponſum & puellam. Rectè ſanè dicis. *Suidas in voce καταχύσματα.*

Mortuis.

Veteres mortuis precabantur, *λίθοι σοὶ βῶλος ἐλαφρά. ὦ χθὼν κούφη καὶ πραεῖα κεῖσο γὰρ νεῷ ἐπίχεισ' ἀβαρής.* Vnde Euripides,

κοῦφ

κοῦφα καταμπίσχοιτο, ἐν τύμβῳ χθονί. Latini, Sit tibi terra leuis. Chriſtiani longè rectiùs, non tam optandi, quàm ſuæ erga pios manes charitatis ſignificandæ ergò, Animæ fidelium defunctorum requieſcant in pace.

Cambus.

Romani Genetæ Manæ (quæ puerperiis præeſt) canem immolabant, precabanturque ne vllus dominatus euaderet bonus. Acerbos nimirum & truces canes eſſe oportet, non mites. *Plut. in qu. Rom.*

QVOMODO.

Voce.

Huc pleraque exempla præcedentia.

Signo.

Athenienſes bellariis caput ſerui recens empti perfundere ſolitos, paulò antè diximus.

Clam.

Agrippa Herodis Magni nepos, quodam die dum vnà in lectica geſtatur cum Caio, Tiberij nepote, incidit in confabulationem de Tiberio: & quia ſoli erant, precatus eſt Tiberio, vt quamprimùm principatus locum Caio digniori cederet. Hac voce audita Eutychus, libertus Agrippæ & auriga, Romam profectus indicat eam Cæſari. Tiberius Agrippam ſtatim in vincula duci iuſſit. Poſt mortem tandem Tiberij ſolutus eſt à Caio. *Ioſeph. lib. 18. cap. 8. Antiq.*

Apertè.

Pythagorici iuſſerunt ea, quæ optanda eſſent, clara voce optare, ne maiora captu ſuo petentes riderentur, deoſque offenderent. *Clemens lib. 4. Stromatum.*

OPTARE MALA, IMPRECARI, DETESTARI, DEVOVERE.

QVOMODO.

Pronunciatione, ſeu Voce viua.

Cùm Nehemias Iudææ præfectus opulentis perſuaſiſſet, vt æs alienum pauperibus remitterent, in concione veſtis gremium excutiens: Sic excutiat Deus, inquit, omnem, qui non hoc præſtiterit, ex ſua domo atque labore, & ita excuſſus eſto atque vacuus. Et vniuerſa concio, Amen, reſpondit. 2. *Eſd.* 5.

Quoties grauia & acerba ac miſera & intoleranda quiſpiam pateretur indignè apud Romanos voti & imprecationis genus maximum erat, vt poſitis humi genibus ambas palmas crebris ictibus ſolo incuteret, aut torrem ignitum ianuæ apponeret, illique obuianti, delibatis ſacris, madente lachrymis ſinu, deos ſuperos atque inferos, cœlum noctemque conteſtans, necem, exilium, diraſque calamitates furiali carmine imprecaretur: & & ſæua quædam numina aduocans, illum cum omni ſtirpe & gente, caput, domum, fortunas deuoueret, & prætereuntem execraretur. *Alex. lib. 3. cap. 22.*

M. Craſſus cùm per vim conſulatum obtinuiſſet, Syriam prouinciam ſortitus, bellum contra Parthos geſtienti animo ſuſcepit. Quia verò Atteius Tribunus plebis parabat profectionem eius interpellare, multique coibant indignantes, quòd pacatis & fœderatis gentibus bellum moturus proficiſceretur: timens Craſſus orauit Cn. Pompeium collegam, vt ſibi præſtò eſſet, & proſequeretur ſe. Erat enim magna eius ad plebem auctoritas. Atque in præſentia frequentes ad impediendum & conuiciis lacerandum Craſſum paratos, conſpectus ante Craſſum placido intuitu ac vultu leniuit Pompeius vt ſilentio locum darent per medios progredientibus. Atteius verò occurrit ei: ac primùm, ne proficiſceretur, verbis interdixit, & teſtato denunciauit. Deinde viatori iuſſit manu corpori iniecta eum retinere. Aliis Tribunis intercedentibus non dimiſit viator Craſſum, & præcurrit ad portam Atteius. Ibi focum accendit. Quò cùm perueniſſet Craſſus, ſuffitibus iniectis factiſque libaminibus, diras capiti eius atroces & horrendas imprecatus eſt: ad hæc immanes deos & tetros ibi inuocauit & appellauit. Has Romani arcanas & vetuſtas deuotiones ea præditas vi ferunt, vt nemo aduerſus quem conceptæ ſint, euitare illas queat, nec benè cedant etiam concipientibus eas. Vnde neque qualibet de cauſa has, neque inultos imprecari. At tunc quoque Atteium reprehenderunt, quod cuius reipubl. gratia Craſſo infenſus erat, deuotionibus eam tanta obſtrinxiſſet in religione. *Plut. in Craſſo.*

Scripto.

In Concilio Rhemenſi, *c.* 12. Excommunicationis formula his verbis extat: Auctoritate omnipotentis Dei, Patris & Filij, & Spiritus S. interueniente & adiuuante B. Maria ſemper Virgine, auctoritate quoque ac poteſtate Apoſtolis tradita, nobiſque relicta, excommunicamus, anathematizamus, maledicimus, damnamus, & à liminibus ſanctæ matris Eccleſiæ ſeparamus, vos Rhemenſium prædonum auctores, factores, cooperatores, fautores, & à propriis Dominis rerum ſuarum ſub nomine emptionis abalienatores. Obtenebreſcant oculi veſtri, qui concupiuerunt: areſcant manus, quæ rapuerunt: debilitentur omnia membra, quæ adiuuerunt. Semper laboretis, nec requiem inueniatis, fructuque laboris veſtri priuemini, formidetis & paueatis à facie perſequentis & non perſequentis hoſtis, vt tabeſcendo deficiatis. Sit portio veſtra cum Iuda traditore Domini in terra mortis & tenebrarum, donec corda veſtra ad plenam ſatisfactionem conuertantur. Hic autem ſit modus plenæ ſatisfactionis, vt omnia iniuſtè ablata, præter cibum & potum, propriis Dominis ex integro reſtituatis, corámque Rhemenſi Eccleſia pœnitendo humiliemini. qui ſanctam Rhemenſem Eccleſiam reueriti non eſtis: nec ceſſent à vobis hæ maledictiones, ſcelerum veſtrorum perſecutrices, quamdiu permanebitis in peccato perſuaſionis. Amen, fiat, fiat.

Sunt quædam aliæ formæ, & inter eas etiam hæc: Canonica inſtituta, & ſanctorum Patrum exempla ſequentes, Eccleſiarum Dei violatores, videlicet raptores, deprædatores, & homicidas, N. in nomine Patris, & Filij, & virtute Spiritus ſancti, nec non auctoritate Epiſcopis per Petrum principem Apoſtolorum diuinitùs collata, à ſanctæ matris Eccleſiæ gremio ſegregamus, ac perpetuo maledictionis anathemate condemnamus: ſintque maledicti in ciuitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum, & maledictæ requies illorum, maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ illorum: maledicti ſint ingredientes, & maledicti egredientes: ſintque in domo maledicti, in agro profugi: veniantque ſuper eos omnes maledictiones, quas Dominus per Moyſen in populum diuinæ legis præuaricatorem ſe eſſe miſſurum minatur. Sintque anathemata maranatha, id eſt, pereant in ſecundo aduentu Domini. Nullus eis Chriſtianus aue dicat, nullus Presbyter Miſſam celebrare præſumat, vel ſanctam communionem dare. Sepultura aſini ſepeliantur, & in ſterquilinium ſint ſuper faciem terræ. Et ſicut hæ lucernæ de manibus noſtris proiectæ hodie extinguuntur, ſic eorum lucerna in æternum extinguatur niſi fortè reſipuerint, & Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, per emendationem & condignam pœnitentiam ſatisfecerint.

Regino lib. 2. formulam excommunicationis, qua Nicolaus III. Pp. contra Valdradam, quam Lotharius Imper. repudiata Thietberga duxerat, vſus eſt, deſcribit.

Gregorius VII. Papa Henricum IV. Imperatorem, diris deuouit. Formula apud Platinam extat, in hæc verba: B. Petre, Apoſtolorum princeps, inclina quæſo aures tuas, & me ſeruum tuum exaudi, quem ab infantia educaſti, & vſque ad hunc diem ab inimicorum manibus vindicaſti, qui me pro mea in te fide oderunt, & perſequuntur. Tu mihi teſtis es optimus, & pia Ieſu Chriſti Mater, & frater tuus Paulus, tecum martyrij particeps, me non ſponte, ſed inuitum Pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe. Non quòd rapinam arbitratus ſim, ſedem tuam legitimè conſcendere, aut locum tuum pro fama & gloria tantùm occupare. Fateor ego, & meritò quidem, mihi tua gratia, non meritis meis, populi Chriſtiani curam demandatam eſſe, conceſſamque ligandi & ſoluendi poteſtatem. Hac itaque fiducia fretus, pro dignitate & tutela Eccleſiæ tuæ ſanctæ, omnipotentis Dei nomine, Patris, Filij, & Spiritus ſancti, Henricum regem, Henrici quondam Imperatoris filium, qui audacter nimiùm & temerè in Eccleſiam tuam manus iniecit, Imperatoria adminiſtratione regiaque deiicio: & Chriſtianos omnes Imperio ſubiectos iuramento illo abſoluo, quo fidem veris regibus præſtare conſueuerunt. Dignum eſt enim, vt is dignitate careat, qui maieſtatem Eccleſiæ imminuere conatur. Prætereà verò quia monita mea, imò tua, ad ſuiipſius populorumque ſalutem pertinentia contempſit: & ſe ab Eccleſia Dei, quam ſeditionibus pellundare cupit, ſeparauit: eum anathematis vinculo adſtringo; certò ſciens te eſſe Petrum in cuius petra, vt in vero fundamento, rex noſter Chriſtus ædificauit Eccleſiam ſuam.

Inſcriptione.

Alcibiades exul capitis damnatus eſt ob profanata myſteria Cereris, Eumolpidæ ſacerdotes à populo coacti eum deuouerunt, eiuſque deuotionis, quò teſtatior eſſet memoria, exemplum pila lapidea inciſum, poſitum in publico. At poſtquam ab exilio rediit, iidem illi Eumolpidæ ſacerdotes ſuſp-

ſus reſacrare ſunt coacti, qui eū deuouerant, pilæq; illæ, in quibus deuotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ. *Prob. in Alcib.* A

Apud Viſeum ciuitatem Portugaliæ inſcriptus tumulus inuenitur continens execrationem Iuliani Comitis. Hic iacet Rodericus vltimus rex Gothorum. Maledictus furor impius Iuliani, quia pertinax, & indignatio, quia dura, veſanus furia, animoſus indignatione, impetuoſus furore, oblitus fidelitatis, immemor religionis, contemptor diuinitatis, crudelis in ſe, homicida in Dominum, hoſtis in domeſticos, vaſtator in patriam, reus in omnes, memoria eius in omni ore amareſcet, & nomen eius in æternum putreſcet. *Roder. Tol. lib. 3. rerum Hiſp. cap. 19.*

Ioco.

Soſibiano *Martialis Epigram. lib. 4.* mortem iocosè & argutè imprecatur:

Plena laboratis habeas cùm ſcrinia libris.
Emittis quare, Soſibiane, nihil?
Edent heredes, inquis, mea carmina, Quando?
Tempus erat iam te, Soſibiane legi.

QVANDO.

B *Ἀρὰς σπείρειν*, id eſt, Execrationes ſerere, dicebantur, qui diris deuouerent aliquem: inde natum, quòd apud Cyprios eſſet ſolenne, quoties ſererent hordeum, addito ſale, deuouere quibus malè vellent. *Heſychius, & Eraſm.*

QVÆ MALA.

In genere.

Ædes extruere & equos alere, ſumptuoſa eſſe videntur: id quod Laconica compertum eſt execratione tali: *Οἰκοδομά σε λάβοι, καὶ ἀμβολὰ, ὅ, τι ἵππος, καὶ γυνὰ τοι μοιχὸν ἔχοι*, id eſt, Ædificatio te occupet, procraſtinatio, & equorum alimonia, & vxor tua adulterum habeat. *Suidas in voce, οἰκοδομά.*

Lacones imprecationibus nil aliud adiiciunt, quam vt poſſint lædi. *Plut. de inſt. Lac.*

Diabolum.

An. 1551. in Germania Wilſtadienſi agro Mulierem quæ indeſinenter iurabat diabolum, cacodæmon toto populo ſpectante ſuſtulit: ſimiliterque Hoſpitem crumenam hoſpitis, qui ad ſe diuerterat, furatum, & ſe in iure dedentem diabolo, ſi res ita eſſet, rapuit diabolus, teſte *Viero de Preſtigiis.* De Puero C aliud narrat *Fernel. lib. de Abditis rerum cauſis* repentè ſublato, cùm diabolum accerſeret.

Malam conſuetudinem.

Cretenſes cùm acerbiſſima execratione aduerſus eos, quos vehementer oderunt, vti volunt, vt mala conſuetudine delectentur optant. *Valer. lib. 7. cap. 2.*

Munerum talionem.

Olympia poſt Antipatri obitum Polyperchontis auxilio ab exilio reuerſa in poteſtatem redegit Euridicen cum Philippo Aridæo, Philippi Amyntæ F. & concluſis in exiguo loco per anguſtum receptaculum neceſſaria ſuppeditabat. Philippo tandem miſerè excarnificato Eurydici gladium, laqueum & cicutam miſit, optione data, quonam iſtorum vellet vteretur ad mortem. Eurydice comprecata deos, præſente eo, qui attulerat, vt Olympiadi talia dona euenirent, cùm ſe cingulo ſuſpendiſſet, finiit vitam. *Diod. lib. 19.*

Saltationem.

Henrico I. imperante, Presbyter in Magdeburgenſi ditione D ipſo Natiuitatis prouigilio ſacris operatus, ruſticis in cœmeterio choreas ducentibus, nec quamuis moniti eſſent deſiſtere volentibus, vt integro anni ſpatio ſaltarent, ipſis imprecatus eſt. Itaque confeſtim inſano ſtupore correpti, attonitis ſimiles, anni curriculum ſaltando exegerunt, cibi, potus, ſomni, omnis denique ſenſus expertes, nec rore, nec niue, nec pluuia cœlitùs rigabantur. Anno exacto cùm Archiepiſcopus ſpiritualem nexum ſoluiſſet, partim exanimes concidêre, partim profundo opreſſi ſomno vix tandem ad ſe rediêre, inſolito tremore toto reliquo vitæ tempore exagitati. *Vincentius lib. 25. cap. 19. & Nauclerus.*

Sterilitatem.

Coſmas Atticus Patriarcha, patria Ægineta, cùm in honore ob eximias virtutes eſſet, apud Manuelem Comnenum Imp. accuſatus eſt, quaſi in Iſaacium fratrem illius imperium transferre cogitaret. Solio itaque, ſub prætextu familiaritatis cum Nephono monacho, peruerſæ opinionis in religione ſuſpecto, deturbatus, Imperatricis v[illegible] execratus eſt, ne mares liberos pareret. *Nicetas lib. 2.*

[illegible]

Margarita Florentij Comitis Hollandiæ filia, muliierculam B ſtipem petentem, & gemellos in vlnis geſtantem acerbè increpauit: neque eam vno partu duos producere potuiſſe; niſi duorum quoque virorum commercio eſſet vſa, affirmauit. Mendica precibus à Deo contendit, vt in ſignum pudicitiæ ſuæ Comitiſſa grauida tot pareret infantes, quot eſſent in anno dies. Preceſque exauditæ fuerunt. Nam exacto geſtationis tempore anno M.CCLXXVI. ætatis ſuæ 42. ipſo die Paraſceues Margarita peperit CCCLXIV. infantes, partim mares, partim fœmellas. *Lud. Viues. Eraſ. Rot. & Lud. Guicc. in Topographia Flandriæ.*

Mortem inſolentem.

Popielus I. Polonorum princeps execrandi formula hac crebrò vtebatur, Niſi hoc ſit, à muribus deuorer. Succeſſit ei filius eiuſdem nominis, qui propter crudelitatem in proceres à muribus cum vxore & liberis deuoratus traditur. *Alex. Guaguinus in vitis regum Poloniæ.*

Henricus de Sonartzberg Comes, habebat in prouerbio, Si hoc fecero, mergar in latrina. Ominoſa vox fuit. Nam anno 1184. Erfordiæ in cœnobio Dominicanorum, cœnaculi pauimento præ pondere hominum ruente, cum multis aliis nobilibus in ſubiecta cloaca periit: ipſe Imp. Fridericus I. vix ad claſthros feneſtræ ferreos adhærens ſeruatus eſt. *Crantz. lib. 6. Saxoniæ, cap. 45. & lib. 7. Metrop. cap. 8.*

Mortis difficultatem.

Hadrianus Imper. Seuerianum & Fuſcum huius nepotem, eò quòd moleſtè ferre viderentur, L. Commodum imperij ſucceſſorem deſignatum, iuſſit occidi: quorum ille nonagenarius erat, hic annos natus decem & octo. Senex autem quum eſſet iugulandus, popoſcit ignem: incenſoque thure dixit: Vos dij teſtor, me nihil ſceleris commiſiſſe: nec aliud imprecor Hadriano, niſi vt quum volet, mori non poſſit. Idque euenit, adeò vt barbarus conductus, qui ferro mortem pro beneficio daret, aufugerit. *Suet. & Dion.*

Partum monſtroſum.

Nobilis quidam Germanus magiæ nomine infamis in vxorem exardeſcens, cùm imprecatus eſſet vt diabolum pareret, illa peperit monſtrum aſpectu horridum. *Bodinus lib. 2. cap. 7. Dæmon.*

Naufragium.

Horatius *ode 10. Epodon* imprecatur Mæuio poëtæ, æmulo ſuo nauigaturo ſubitam tempeſtatem, & tale naufragium, quale paſſi ſunt Græci in monte Caphareo, ob vitiatam ab Aiace Oilei filio Mineruæ ſacerdotem, quum à Troiæ excidio reuerterentur.

Damnum fortunarum.

Cùm Pauper quidam circiter annum Domini 606. à nautis eleemoſynam petiiſſet: illi verò reſpondiſſent, ſe nihil præter lapides habere: mendicus inquit: Omnia ergo quæcunque manducabilia ſunt in naui, vertantur in lapides. Itaque lapidum duritiem omnia ſortita ſunt, licet & color & forma illis rebus manſiſſet priſtina. *Sigebertus in Chronico.*

Iter infelix.

Veteres cùm aliquem exectabantur, quòd odio ipſis ob quodpiam inſigne facinus foret, ſi fortè tunc aliquò ille profecturus erat, precari ſolebant, vt ea via ipſi perpetua foret. Quibus verbis petebant, vt numquam ille in ea loca rediret, ſed quò magis iter facere pergeret, eò magis è conſpectu ſe H ipſis eriperet. Hoc in oratione contra L. Piſonem poſuit Cicero, & Turpilius Thraſyleone apud Nonium. *Victorius lib. 2. Var. lect. cap. 1.*

Childonis Thebani Vxor verberibus grauiter accepta à marito imprecata eſt illi equitaturo *κακὰς ὁδοὺς, κακὰς δ' ἐπανόδους*, Malum iter, malumque reditum. *Plutarch. de Socratis Dæmonio.*

Victoriam nullam.

In Dymæorum (qui Achæi ſunt) finibus Oebotæ curſoriæ victoriæ monimentum extat: qui cùm primus ex Achæis Olympiæ coronam meruiſſet, neque vllum apud ciues ſuos eo nomine præcipuum honorem eſſet adeptus, imprecatum Achæis aiunt, ne quis ipſorum vnquam palmam Olympicam ferret. Achæi mirantes, ſe Olympicarum palmarum compotes fieri nunquam amplius potuiſſe, Delphos ad oraculum miſerunt. Et tunc quidem, cùm & alia in Oebotæ honorem inſtituiſſent, virique ſtatuam in Olympiam miſiſſent, mox Soſtratus Pellenæus in ſtadio pueros vicit. Et hæc etiamnum

ætate

A tare Achæis athletis ſolemne, vt priuſquam in certamen deſcendant, Oebotæ parentent, eiúſque ſtatuæ victores coronam imponant. *Pauſ. in Achaicis.*

Seruitutem.

C. Gracchus L. Opimij coſ. armis preſſus, in Dianæ templum conceſſit, conatúſque ſibi manum inferre, à Licinio & Pomponio amicis fidiſſimis prohibitus eſt. Mox extemplo fugam molitus, priuſquam egrederetur, procumbens in genua deam precatus dicitur, vt populus Romanus pro præſenti in ſe ingratitudine, in perpetuam ſeruitutem incideret, quando ſuæ libertatis aſſertores perfidè trucidandos percuſſoribus proderet. *Sab. lib. 1. Enn. 6.*

Exilium.

Catullus Vibennios execrans, inquit:

Cur non exilium malaſque in eras
Itis?

Eam formulam Itali adhuc retinent, Va in mal ora. *Victor lib. 30. Var. cap. 2.*

γυναικοκρατίαν.

Ariſtoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfe-
B ctus, cùm multi detrectantes nauigationem, varia cauſarentur, & alij dicerent vxores ſuas aduerſa valetudine teneri, alij manus ſuas perſtillare, atque his prætextibus domi manerent: ille indignatus, imprecatus eſt illis, vt nunquam haberent manus integras & ſemper ſub vxorum imperio viuerent. Inde prouerbium, Meliacum nauigium, de homine futili & rimarum pleno. *Eraſm. in Adagiis.*

QVIBVS.

Sibiipſi.

Medea impatientiſſimè ferens Iaſonis mariti perfidiam, apud *Eurip. in Medea* ſemetipſam deuouet:

αἰ αἰ, διά μου κεφαλᾶς φλὸξ οὐρανία
βαίη· τί δέ μοι ζῆν ἔτι κέρδος;
φεῦ φεῦ· θανάτῳ καταλυσαίμαν,
βιοτὰν στυγερὰν προλιποῦσα.

Eheu, per meum caput flamma cœleſtis eat, quid enim mihi viuere amplius vtile eſt? Heu heu, vtinam moriar, vitam odioſam relinquens.

Goduinus Cantianorum comes, Anglis, mortuo Canuto
C III. Alfredum Etheldredi Regis exulis F. reuocantibus, ipſius virtutes reformidans, calumniis circumuenit, per inſidias in itinere necauit: auctórque fuit Anglis, Edoüardum III. Alfredi fratrem ad regnum vocandi. Hic Goduino ſcelus in fratrem commiſſum condonauit. Accidit, vt Heraldus filius, qui Regium poculum miſcebat, Edoüardo prandenti porrigere volens, vno pede ferè lapſus, auxilio alterius pedis ſeſe ſuſtentarit. Tum pater: Nunc, inquit, frater fratrem iuuit. Ad quam vocem Edoüardus turbatus animo in Goduinum conuerſus ait: Sic mihi meus frater auxilio eſſet, ſi per te licuiſſet. At Goduinus iram Regis veritus excuſare ſe cœpit; diuinúmque numen ad innocentiam declarandam, cum iureiurando appellare, dicens: Si vnquam Rex quicquam in necem fratris tui aut in te machinatus ſum, precor, vt Dei nutu, iſtud panis fruſtum me ſtranguler. Quæ vbi dixerat, ſumpto pane, ſubitò præcluſis faucibus ſuffocatus eſt. *Polyb. lib. 9.*

Humano generi.

Nero Cæſar dictum poëtæ cuiuſdam:

ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί,

D volẽs corrigere, dicebat, ἀλλ' ἐμοῦ ζῶντος Etiã me viuente. *Suet.*

Patriæ.

☞ *Conſule Tit. Perfidia erga patriam.*

Subditis.

Theſeus factione inimicorum, Meneſthei præſertim, pulſus, liberos in Eubœam clam ad Elenephora Chalcodontis miſit. Mox in Gargetto deuotis Athenienſium capitibus, vbi nunc Araterion eſt, in Scyton nauigauit. *Pauſ. in Atticis.*

Mors Caij Caligulæ nunciata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus Romanus vnam ceruicem haberet. Reſpondit ille: At tu vnam ceruicem habes, nos verò manus multas. *Zonaras.*

Ciuibus.

Fu. Camillus Romanorum dictator, in exilium pulſus, Achilleum votum fecit, vt Romani aliquando Camillum deſiderarent: eiúſque non multò pòſt reus eſt factus. Nam cùm Galli vrbem tenerent, plebs ad Camillum confugit, eúmque rurſus dictatorem dixit. *Plut.*

Claudia Veſtalis per confertum forum proficiſcens, ægrè
E ferens iter ſuum multitudine hominum impediri, fratrem ſuum Appium Claudium (cuius inſcitia claſſis Romana horrendum paſſa fuerat naufragium) reuiuiſcere optauit, cuius improbitate tanta populi luxuria amputaretur.

Filiis.

Noë Cham F. diris deuouit, ob pudenda patris denudata & riſa. *Gen. 9.*

Eteocles & Polynices, de more patri Oedipo ex vnoquoque ſacro partem anteriorem mittebant. Cùm autem aliquando per incogitantiam ἰσχίον, hoc eſt, poſteriorem partem miſiſſent, ille exiſtimans id contumeliæ cauſa factum, imprecationibus diris eos eſt proſecutus. Alij narrant: Oedipum ſimul atque cognouiſſet ſe parricidam eſſe, & cum matre con-ſuetudinem habuiſſe, ſuis ipſius manibus oculos ſibi erui-ſſe. Quæ res vbi eius loci incolis cognita eſt, Oedipum expulerũt vrbe. Ille in exilium abiens, filios, quòd patrem in calamitate non defenderent, execrationibus deuouit. Iuuenes mutua cæde extincti ſunt, mater ſibi mortem conſciuit. Oedipus ipſe fulmine ictus interiit. *Euripides in Phœniſſ.* tradit. Oedipum
F peccato ſuo cognito, oculos ſibi ipſi præ dolore eruiſſe. Filij vt dedecus iſtud patris occultarent & tegerent, patrem incluſerunt, neque exeundi etiam copiam fecerunt. Ergo diras contra filios euomuit, & vt Iocaſta mater, inquit, ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας, vt vel vterque malè periret, vel ferro acuto bona paterna diuiderent. Metuentes filij, ne dij ratas imprecationes efficerent, ſi habitarent ſimul: conuenerunt, vt alternis imperio præeſſent: & Polynices interea aliò, quocunque vellet, diſcederet.

Idem *Eurip. in Oedipo Coloneo.* Oedipum imprecantem facit Polynici, vt fraterna manu occideretur, viciſſimque occideret:

τὰς δ' ἐγκαλοῦσιν ἀράς,
ἅς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
δορὶ κρατῆσαι, μήτε νοστῆσαί ποτε
τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τὸ Ταρτάρου
στυγνὸν πατρῷον ἔρεβος. id eſt,

G *Hæc te ſequantur agmine imprecamina,*
Tibi quæ imprecor, vti neve vitali ſolo
Potiare bello, neve ad Arges poſtea
Redire liceat: imò fraterna manu
Perimaris, ac viciſſim eum dedas neci,
Qui te expulit, fratrem. Iſta vobis imprecor;
Teſtórque patrij triſte numen Tartari.

Eraſm. in Adagiis.

Parentum in liberos deuotiones eſſe formidandas, Homerus quoque teſtatur *Iliados* 1. cum Phœnix narrat ſe Paternis execrationibus obnoxium fuiſſe:

μή ποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱὸν
ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα. θεοὶ δ' ἐτέλειον ἐπαράς.

Orat ne in genibus proles aliquando ſederet
Ex me nata ſuis: dyque audiêre precantem.

Eraſm. in Adagiis.

Timophanem Corinthiorum tyrannum fratrem Timoleon ſubornatis ſicariis trucidandum curauerat. Mater vt factum intellexit, deuouere caput ipſius, diráſque imprecari cœpit: eumque ad ſe profectum in conſpectum ſuum nequa-
H quam admiſit, ſed fores ipſi præcluſit: vt ille oppreſſus dolore atque animo perculſus, ſeipſum inedia conficere inſtituerit. *Plut. in Timoleonte, & Diod. lib. 16.*

Cùm Alfonſus Rex Caſtulonenſis Ferrando maiori filio eiúſque liberis, excluſo fratre minore Sanctio ſucceſſionem Regni deſtinaſſet: iſque ſuperſtitibus duobus ex ſe filiis paulò pòſt deceſſiſſet: Sanctius ne morte quidem patris expectata, regnum inuaſit, turbáſque excitauit. Alfonſus fatali cum carmine deuouit, & iure paterno maledixit. Qua execratione etiam apud ſubditos effecit, vt communia cum Patre aduerſus eum arma ſumpſerint. *Æmil. 7.*

Erat Edgaro Regi Scotorum ſoror nomine Mathildis, quæ poſt mortem parentum inter Monachas degebat. Hanc Henricus I. Anglorum Rex de ſuorum conſiliariorũ ſententia ſibi vxorem depopoſcit. Puella à connubio abhorrens, eum repudiauit. Iuuenis amore flagrans iterum Edgarum per legatos rogauit, vt ſuam affinitatem ne aſpernaretur, quæ vtrique commodo foret. Edgarus magni Regis iram timens & amicitiam fugiens, ſororem inuitam Henrico in matrimonium dedit.

dit. Dicitur hæc puella, cùm vidiſſet ſibi votum virginitatis eſſe violandum, omnibus precibus execrata eſſe prolem, ſi qua ex ſe naſceretur: quod omen haud fuit vanum. Nam xx. annis pòſt Gulielmus Normanniæ Dux ex Mathilde genitus, & Ricardus, vt quidam ſentiunt, ex concubina natus, ac Maria ſoror nauem ingreſſi, vt ex Normannia Auſtro leniter flante in Angliam nauigarent, ſubitò per nautarum incuriam naui ſcopulo illiſa, perierunt, cum omni comitatu, numero ad centum & quinquaginta, vno dumtaxat incolumi, qui, nauem tenaciter complexus, ad terram, quæ non procul aberat, poſtero die delatus eſt. Gulielmus, eueſtigio in ſcapham deſcendens, ad terram contendebat, cùm eius opem ſoror implorauit. Hic cùm ſcapham naui admoueri iuſſiſſet, vt ſororem exciperet, præcipitantium multitudine obrutus fuit. Sed & Mathildis filia, quæ Imperatori Henrico V. nupſit, aduerſis rebus conflictata eſt. Henricus haud multò poſt, alteram vxorem duxit, Adeliciam Lotharingam: ex qua tamen nullum ſuſtulit filium. Mathildem filiam viduam Gaufredo cognomento Plantagenetæ, filio Fulconis Andegauorum Turonum & Cenomanorum comiti, locauit. Itaque ſtirpe Gulielmi Conqueſtoris Normanni deficiente apud Anglos, ſucceſſit ſtirps Gallica. *Polyd. lib. 11.*

Henrico Lotharingo, qui primus Portugalliæ ditionem ab Alfonſo VI Hiſpaniæ Rege ſocero ſuo obtinuit, vita functo, Theraſia eius vxor nupſit cuidam Fernando Comiti. Quæ res plurimum diſplicuit Alfonſo Henriques eius filio. Quare orta eſt inter eos implacabilis diſcordia, bellaque grauia Alfonſus victo Fernando vitrico, matrem ſuam cœpit. Romanus Pontifex, matrem liberari fruſtra petens, regno illi interdixit. Ille legatum fugientem cepit: ſed pœnitens facti, coram eo ſe nudauit, eique cicatrices & vulnera oſtendit fidei Catholicæ ergo à Sarracenis illata. Placatus legatus pollicitus eſt abſolutionem à Rom. Pontifice. Mater videns differri relaxationem ſuam, maledixit filio, dicens: Quia crura mea vinculis alligaſti, & mihi abſtuliſti honorem à patre relictum, Deum precor, vt ab hoſtibus ſis captiuus, vt ego ſum: vtraque crura tua fracta conſpicias, ſicut mea ferro vinxiſti. Nec irritæ preces fuêre. Nam cùm apud ciuitatem Pacenſem cum Fernando Rege Legionis manus conſereret, exiens per portam ciuitatis tibia vectis ferro impacta eſt pariter & ruptaſille vero in bello victus & captus. *Rod. Sanct. parte 1. hiſt. Hiſp. c. 14.*

Baiazetes Turcorum Imper. regno blandè exutus à Selimo F. experiri volens quonam pacto regimen filius ordiretur, gazophylacium (vbi theſauri reconditi erant) ingreſſus, omnes diuitias reperit breui diſſipatas tempore. Dehinc armamentarium, vbi ſpolia hoſtibus adempta & prædæ reſeruabantur, recenſuit, & pariter vacuum reperit: omnia enim ſuis iam donauerat. Luſtrauit deinceps cameram argentariam, vbi vaſa ac pocula aurea atque argentea à principibus & regibus finitimis, dono miſſa cuſtodiebantur: quæ pariter iam diſtributa euanuerant. Poſtremò ſtabulum regiorum equorum ingreſſus inuiſit, vbi delectos ac inſigniores equos nullos inueniens, altè ingemuit, & dolore exacerbatus, cœpit peſſima quæque ſuſpicari de filio malè in imperium intruſo. Cogitabat itaque vindictam quærens, cum reliquo, qui ſupererat, theſauro, abire in Natoliam ad maiorē filium, per hortum quendam maris portui vicinum, vbi naues quaſdam ordinauerat, quibus trajiceret, Priuſquā autem quæ nauibus erant neceſſaria, præpararentur, ſub amœniſſima conſidens pyro, arreptis duobus lapidibus, ad Auſtrum conuerſus cœpit filio Cæſari omnia aduerſa imprecari, eúmque diris deuouere: vt eius cœpta infeliciter, vt hi lapides, quos manibus concuſſit, ab aduerſariis contunderentur: vt lethalia vulnera & diſcrimina perículoſiſſima ſentiret, vt lapides illi quatiebantur: vt vxor aut infœcunda, aut filios parturiret debiles, nec diu ſuperſtites, quòd ſe patrem deſpexiſſet, Mahometi legem præuaricaſſet. Inde vrbe excedens, in medio itinere vi veneni, à F. clàm propinati, periit. *Cuſp.*

Patruis.

Dimætas ambiit Trœzenis fratris filiam Euopin. Quam autem perciperet ipſam cum fratre rem habere, indicauit id Trœzeni. Illa ob timorem & pudorem ſeipſam ſuſpendit: multa mala priùs imprecata ei, qui huius calamitatis ſibi fuiſſet cauſa. Nec multo tempore pòſt Dimætas in mulierculam quandam incidit ſpecie valdè pulchram, à marinis fluctibus eiectam, atque cum ea cupidè penitùs congreſſus eſt. Cuius corpus cùm ob longum ſitum marceſceret, ingentem ei tumulum extruxit: atque cùm ne ſic quidem remitteret dolor, in ſuper ſeipſum mactauit. *Parthen. de Amat. cap. 31. ex Philarcho.*

Fratribus.

Selimus Turcorum potitus imperio, incredibili dominandi libidine, Corcuthum fratrem philoſophico otio deditū Pruſiæ chorda arcus ſtrangulauit. Conſtat eum, quum fidibus gutturi admotis à carnifice ſtrangularetur, impetraſſe horam, cuius ſpacio amatulenta in Selimum carmina intrepido conſtantique animo conſcripſit, quibus exprobrata ſæuitia, eius capiti omnes diras imprecabatur. Selimus verò, quem viuum videre noluerat, necatum ſpectare ſuſtinuit, perlegitque carmina de ſe conſcripta, nec temperauit à lachrymis, vſuſque eſt lugubri veſte, vt immanis animi crudelitatem in tanta omnium inuidia falſo dolore contegeret. *Iouius.*

Hoſtibus.

Artaxerxes Perſarum Rex Themiſtoclē exulē ſuſcepit precatuſque eſt Solem, hoſtibus ſuis ſemper daret eam mentē, vt præſtantiſſimos de medio ſui ſummouerent. *Plut. in Themiſt.*

C. Fabricius ad Pyrrhum legatus a Senatu, dum moram trahit apud Regem, audiuit a Cynea, qui à Rege legatus ad Senatū venit, Athenis eſſe quendam, qui ſapiens haberetur, diſputare ſolitum ac diffinire: Omnia, quæ agimus in vita ad voluptatem referri, illam finem eſſe ac præmium actionum laborumque omnium. Eo audito, vir temperātiſſimus obſtupuit. Quod cùm ſomi narraret, Titum Coruncanum & M. Curium ſic optaſſe feruntur: Dent dij talem ſapientiam hoſtibus pop. Rom. *Plut.*

Antiſthenes inimicis optauit omnia, præter ſanam mentem: quam ſi haberent, confecturi eſſent, quæ vellent, omnia. *Plut. orat. 2. de Alex. fort.*

C. Pontius Samnitum Imp. Vtinam, inquit, ad id tempus, me fata reſeruaſſent, quo Romani dona accipere cœpiſſent, non eſſem paſſus eos diut ùs regnare. *Cic. 2. Off.*

Herod. lib. 1. tradit olim Lydios præ cæteris equitatus valuiſſe, nec aliter ferè, niſi ex equis pugnaſſe. Proinde Crœſus Rex optabat Ionibus eam mentem, vt equitatu Lydos inuaderent.

Dido, vt eſt in fabulis, irritata Æneæ diſceſſu, diras illi, ſeriſque nepotibus imprecata eſt. Quæ multis pòſt ſeculis in Romanos Trajanorum poſteros & Carthaginenſes, bello crudeliſſimo, ad interitum vſque Carthaginis ſunt graſſatæ. Verba 4. *Æneid.* adſcribere operæpretium eſt, cùm præclaram deuotionis formulam contineant:

Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras,
Tuque harum interpres curarum, & conſcia Iuno,
Nocturniſque Hecate triuiis vlulata per vrbes,
Et diræ vltrices, & dij morientis Eliſæ,
Accipite hæc, meritùmque malis aduertite numen,
Et noſtras audite preces. Si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt,
Et ſi fata Iouis poſcunt, hic terminus hæret:
At bello audacis populi vexatus, & armis,
Finibus extorris, complexu auulſus Iuli,
Auxilium imploret, videatque indigna ſuorum
Funera: nec cùm ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur.
Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.
Hæc precor, hanc vocem extremam cum ſanguine fundo,
Tum vos, ò Tyrij, ſtirpem, & genus omne futurum
Exercete odiis, cinerique hæc mittite noſtro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera ſunto.
Exoriare aliquis noſtris ex oſſibus vltor,
Qui face Dardanios, ferroque ſequare colonos,
Nunc, olim, quocunque dabunt ſe tempore vires.
Littora littoribus contraria, fluctibus vndas
Imprecor, arma armis, pugnent ipſique nepotes.

Rodolfus Henrici IV. a Pontifice proſcripti in imperio æmulus, in prælio cæſus, regali pompa ſepultus eſt. Quod cùm plerique ægrè ferrent, Regique Henrico indignum eſſe diceretur; quererentúrque non decere, tyrannum Regiis inſignibus mortuum etiam honorari: Sinite, inquit Rex, eum ita ornatum ſepeliri. Vtinam omnes mei aduerſarij eo ornatu ſepulti iacerent. *Cuſp. & Bonfin. lib. 3. Dec. 1.*

Vicinis.

Quondam Pyrrhæos, quotquot erant Vicini, graui odio perſequebantur: vnde ſi quod malum aliquando videretur impendere, id abominantes, precabantur, vt in Pyrrhæos auerteretur, dicentes, εἰς τὴν πυρραίων. id eſt, in Pyrrhæorum regionem. Eſt autem Pyrrha, Leſbi inſulæ ciuitas, auctore Stephano. *Eraſmus in Adagiis.*

Arboribus.

A Horatius *lib.2. Ode* 13. execratur arborem, quæ ſe, quum in agro Sabino ſpaciaretur, repentè delapſa penè oppreſſerat, vituperatque eam à conſitore, quem ſceleſtiſſimum fuiſſe putat & impiiſſimum: neque enim à bono viro potuiſſe ſeri iam peſtilentem arborem, additque grauiſſimam ſententiam, ne minem ſic poſſe cauere periculum, quin vbi minimum ſuſpicabatur, periculi neceſſitatem incurrat. Se namque tam parum à morte abfuiſſe, vt viſus ſit videre apud inferos Æacum iudicem, Sappho & Alcæum canentes fidibus, cum omnium vmbrarum admiratione. Alibi tamen prouidentiam diuinam in ſe ſeruando ex hoc ipſo prædicat:

Me truncus illapſus cerebro
Suſtulerat, niſi Faunus ictum
Dextra leuaſſet, Mercurialium
Cuſtos virorum.

Tempore Diei.

Iob fortunis omnibus amiſſis, vlceribus ſcatens, ab vxore irriſus, ab amicis grauiter reprehenſus, diem ſuæ natiuitatis execratus eſt.

B Turcorum tyrannus Mahometes II. repulſus à Belgradi obſidione, ipſis caſtris, quæ facile tueri poterat, ignem ſubiecit: illum inter alios inſequente ſignifero cum ſigno crucis, quod ſignum ille in Conſtantinopolitana expugnatione nuper contumelioſiſſimè tractauerat, vt maiore viciſſim contumelia ipſe ſæuitiæ & ſuperbiæ mancipium confunderetur. Neque enim ampliùs idem cladis ignominiæque ſuæ obliuiſci potuit, quin ad mentionem illius barbam manu demulcens, & caput quaſſans, pugnam diemque fuerit deteſtatus, qua cum Chriſtianis certamen ad Bellogradum inierat, & plus quàm centum ænea tormenta raræ magnitudinis amiſerat. *Dubrau.lib.*29.

Equis.

Equabus equitantibus extra fines abactis admiſſuram dant Elei, quòd regum omnium Oenomaus equorum ſtudioſiſſimus, qui hoc animal dilexit plurimùm, multa & dira execratus eſt in capita equorum, qui ineunt Elide equas: cuius metu deuotionis auerſantur eas. *Plut.in quæſt Græcu.*

CVR. OB

Delictum alienum.

C Achilles ob ereptam ſibi ab Agamennone Bryſeida, diris perſequitur Græcos omnes, *Iliados* α. matrem rogans, vt Iouem ſupplex adeat:

αἴ κέν πως ἐθέλῃσιν ἐπὶ Τρώεσσιν ἀρῆξαι,
τοὺς δὲ κατὰ πρύμνας τε καὶ ἀμφ' ἅλα ἔλσαι Ἀχαιοὺς
κτεινομένους, ἵνα πάντες ἐπαύρωνται βασιλῆος,
γνῷ δὲ καὶ Ἀτρεΐδης εὐρὺ κρείων Ἀγαμέμνων
ἣν ἄτην, ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισεν.

Scedaſi Bœoti Filiæ à Spartanis quibuſdam vitiatæ, contumeliam eam non ferentes, patriam iuuenum diris deuouerunt. Neque verò irritæ preces cecidêre, quando multis tandem poſt annis grauiſſima clade Leuctrica à Thebanis affecti ſunt Lacedæmonij. *Diod.Sic.lib.* 5.

Impietatem.

Cùm Miles Epiſcopus, qui in perſecutione ſub Sapore in Perſia martyrium paſſus eſt, in ciuitatem quandam Perſiæ ingreſſus, ciues, vt Chriſto nomina darent, hortaretur neque illi parerent, maledixit illi ciuitati. Paulò poſt cùm magiſtratus ciuitatis illius regem læſiſſet, miſſus eo exercitus vrbem D deleuit. *Sozom.lib.*2.*cap.*14.

Contumaciam.

Ariſtoteles quidam Meliacus deducendæ coloniæ præfectus, cùm multi detrectantes nauigationem, varia cauſarentur, & alij dicerent vxores ſuas aduerſa valetudine teneri, alij naues ſuas perſtillare, atque his prætextibus domi manerent: ille indignatus, imprecatus eſt illis, vt nunquam haberent naues integras, & ſemper ſub vxorum imperio viuerent. Vnde prouerb. Meliacum nauigium, vbi quis cauſas fingit, quò ſuffugiat officium. Eſt autem Melia Cariæ ciuitas, auctore Stephano. *Eraſm.*

Perfidiam.

Iotham Gedeonis filiorum natu minimus, cùm ſolus è LXX. fratribus euaſiſſet, & Abimelech fratris ſpurij ſceleratas manus euaſiſſet: cùm ſciret, Sichemitas Abimelech apud quercum extra vrbem producturos, & regem creaturos, in vertice montis Garizim ſtans, ad eos prætereuntes clara voce hunc apologum dixit: Cùm coiuiſſent aliquando arbores ad vngendum ſibi regem, petebant ab olea, vt regnum in arbores capeſſeret. At illa ſe ſuam pinguedinem, diis hominibúſque gratam, relicturam negauit. Ficus ſimiliter ſuam dulcedinem, vitis ſuum muſtum ſe non deſerturam pronunciauit. Tum vniuerſæ arbores à Rhamno poſtularunt, vt in ſe regnaret. Quibus rhamnus: Si ergo hoc bona fide petitis, accedite, & vmbra mea conſidete: ſin minus, ignis à me exiens Libani cedros conſumat. Sic etiam vos, ô Sichemitæ, ſi bona fide egiſtis, qui Abimelech conſanguineo veſtro pecuniam dediſtis, qua ſicarios conduceret, & Gedeonis de vobis optimè meriti 70 filios necaret, eumque regem vnxiſtis, fruimini ſanè Abimelech, & ipſe vobis inuicem fruatur. Sin autem ſecus, emanet ignis ab Abimelech, qui Sichemitas Melloniamque domum conburat: rurſumque emanet ignis à Sichemitis, qui Abimelech comburat. Hæc locutus Beram fuga petiit. Triennio poſt imprecatio hæc Iotham rata fuit. Nam Abimelech Sichemitas, quia defecerant, partim ferro, partim igni excidit: & ipſe viciſſim in oppugnatione turris Thebes vrbis molæ fragmine ictus interiit. *Iudicum cap.*9.

David Rex, Ioab polemarcho ſuo, ſuæque ſororis Saruiæ F. (qui Abner polemarchum Iſboſeth regis Iſraelitarum ſpecie amici colloquij perfidè interemerat) eiuſque domui diras ob hoc facinus imprecatus eſt, nimirum, vt nunquam ex paterna eius familia deeſſet, qui genituræ fluxu laboraret, qui leproſus eſſet, qui baculo inniteretur, qui ferro trucidaretur, quique victu indigeret. potentior enim erat Ioab, quam vt pœna capitali eum plectere poſſet. 2. *Reg.*3.

Annibal Pruſiæ regis Bithyniæ proditione Q. Flaminio legato Romanorum tradendus, hauſto veneno ſeipſum necauit, multis prius execrationibus Pruſiam deteſtatus. *Auctor vitæ.*

Vrbis reſtaurationem.

Ioſue ducis Iſraëlitarum imprecationes in eum, qui, Hierichuntem inſtauraſſet, ratæ fuerunt. Hiel enim Bethelenſis Hierichuntem inſtaurans duos amiſit filios. 3. *Reg.* 16.

Scribit Strabo morem fuiſſe, execrationes in eos diras proferendi, qui euerſam vrbem inſtaurare adorti forent. Quod in Ilio fecit Agamemnon, & in Sidena Crœſus, hic Lydorum, ille Græcorum rex. *Calius lib.*26.*cap.*5.*A.L.*

Cædem ſuam.

Oenomaus Piſæorum rex, fraude Myrtili aurigæ à Pelope ſuperatus, regnoque exutus, diras vltrices Myrtulo imprecatus eſt. Myrtilum igitur Pelops non multò poſt in mare præcipitauit, eo quòd Hippodamiam de ſtupro ſollicitaſſet. Myrtilus in mare præcipitatus, Pelopis domum diris egit. Itaque Pelopis filij Atreus & Thyeſtes nefandis ſceleribus ſeſe obſtrinxerunt. Thyeſtes fratris vxorem & filiam conſtuprauit. Atreus Thyeſtæ filios epulandos propoſuit, Ægiſthus Thyeſtæ F. Agamemnonem Atrei F. capto Ilio in balneo interfecit, cùm vxorem eius Clytæmneſtram ſtupro ſibi conciliaſſet. Oreſtes Agamemnonis F. Ægiſthum adulterum & matrem interfecit. Tanta fuit dirarum vis. *Euſtathius Iliad.*β.

Seuerianus. ☞ *Vide ſuprà Hadrianum* §. *mortis difficultatem.*

Cædem Brutorum.

Pompeij altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis, pugnauere in circo viginti, aut, vt quidam tradút, XVII. elephanti, Getulis ex aduerſo iaculantibus Pompeiani victi, amiſſa fugæ ſpe, miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærentes ſupplicauere, quadam ſe lamentatione complorantes: tanto Populi dolore, vt oblitus Imperatoris, ac munificentiæ ſuæ exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret, dirâſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. *Plin.l.*8.*c.*7.

Amicitiam fictam.

Theognis in Gnomis amicæ ſimulatæ imprecatur, Caſtorem & Pollucem inuocans:

εἴ ποτε βουλεύσαιμι φίλῳ κακόν, αὐτὸς ἔχοιμι.
εἰ δέ τι κεῖνος ἐμοί, δὶς τόσον αὐτὸς ἔχοι.

Si vnquam conſulam amico malum, ipſe habeam: Si verò aliquod ille mihi, bis tantum ipſe habeat:

Idem in amicum fictum:

ἔρρε θεοῖσίν τ' ἐχθρὲ, καὶ ἀνθρώποισιν ἄπιστε,
ψυχρὸν ὃς ἐν κόλπῳ ποικίλον εἶχες ὄφιν.

Peri ô diiſque inimice, & hominibus infidelis,
Frigidum qui in ſinu varium habebas anguem.

Profectionem ad ludos.

Hercules contra Augeam, agrorum ſuorum purgationis præmium denegantem, expeditionem inſtituens, à filiis Actoris ætate & audacia vigentibus repellebatur. At cùm illi ad Iſthumi

A Iſthmicos ludos proficiſcerentur, eos Hercules ex inſidiis ad Cleonas occidit. Quòd cùm Molione Actoris vxor reſciuiſſet, diris Eleos ciues ſuos deuouit, quotcunque impoſterum Iſthmicis ludis non abſtinuiſſent. *Pauſ.lib.5.*

NON DEVOVERE, NON IMPRECARI.

Eſt dira res & triſtis deuotio. Quare ſolenne non eſt Sacerdotibus deuouere. Atque commendata Athenis eſt antiſtes illa quæ execrari in caput Alcibiadis imperante populo, recuſauit. Voti enim, non deuotionis, inquit, ſacerdos facta ſum. *Plut.in quæſt.Rom.*

* Oraculum.

DEFINITIO. ETYMOLOGIA. ET CAVSA.

ORaculum eſt idem quod diuinum reſponſum, dictum iuxta *Cic. in Topic.* quod illic velut inſit diuina ratio, alioqui oracula vaticinia, χρησμοὶ, μαντεῖαι, Dæmonomantiæ pro iiſdem vſurpantur: nam omnibus commune eſt, quod in iis Theomantiam veram ſiue prophetiam Diabolus conatur imitari, idque dando reſponſa petentibus ex antris, ſtatuis, B hominibus, ſpecubus, quod nullam habet cauſam naturalem, vt benè ſenſit. *Fernelius lib.de abd.rer.cauſ.2.*

Talia fuêre oracula Iouis Dodonei, & à poſteris Dodaneum inſtitutum, cuius myſtæ magi fuêre, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerunt, quæ ſpecies diuinandi diu viguit.

Item Iouis Trophonij, de quo extat dialogus *Nicolai Leoniceni.*

Item Apollinis Delphici, Clarij, Delij, Smynthei, & alia innumera, quæ videantur apud *Cal.Calcagnin.lib.de orac.*

Dæmon autem pleraque horum oraculorum per maleficas depromebat, tales erant fœminæ dictæ Dodonides columbæ, vt docuit *Pauſ.in Arcad.apud Nat.Comit.lib 6.myſtag.cap.10.*

Tales fuerunt Gallicenæ (ſic dictæ mulieres antiſtites Gallici numinis in Senâ maris Britannici inſula) quæ carminis magici vi tempeſtatem ciebant, futura prædicebant, & inſanabilia curabant. *De his Pomp. Mela lib.1. & Calius lib.13.antiq.cap.33.*

Tales Pythiæ delphis, vt ex oraculi deſcriptione ab Herodoto tradita colligitur. Vide nonnulla apud *Delrio. lib.4. diſq.* C *magic.cap.1.q 6.*

☞ *Huc refer multa ex loco de Diuinatione. Omine Magia.*

☞ *Item ex loco de Prudentia extra bellum conſiderata circa Oracula.*

☞ *Deinde ex loco de Diuina cognitione. Tit. Fortuitorum bonorum diuina cognitio, ac per totum deinde locum illum, ſparſim multa huius argumenti reperientur.*

Oratio.

Siue PRECES.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

ORatio εὐχὴ Græcis iuxta Grammaticos omnis ſermo loquentium eſt, ait *in Epiſt. ad Cyprianum S.Hieronymus* cuius etymologiam explicant, quod ſit oris ratio. At in Scripturis ſanctis orationem dicimus, quæ ad preces & obſecrationes pertinet. Cuius variæ ſunt definitiones

Baſilius dicit, quod oratio ſit boni alicuius petitio, ad Deum à piis facta. *hom.5.*

Greg. Nyſſenus orat.1. deſcribit eam, quod ſit conuerſatio, D ſermocinatioque cum Deo.

Damaſcen.lib.3. orthod. fid. Eſt inquit, aſcenſio mentis in Deum. Optimè definietur eſſe colloquium cum Deo, quo petimus nobis aut aliis ſalutaria. Siue eſſe, deſiderij coram Deo explicationem, vt aliquid ab ipſo impetremus.

Eſt porrò oratio immediate actus rationis practicæ, & religionis, vt per quã Deum permouere conamur, vt deſiderata concedat: ipſumque bonorum noſtrorum auctorem, noſque illius inferiores teſtamur. Hæc enim duo Oratio includit.

* PARTITIO.

Triplex eſt orationis partitio. Prima quam inſinuat *S. Paulus cap 4. Epiſt. ad Philippen.* In omni, inquiens, oratione & obſecratione, cum gratiarum actione, petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Videtur autem partitionis vim in materia orationis, quæ eſt res bona vel mala, præterita vel futura, collocaſſe, vt ſenſus Apoſtoli ſit, orandum eſſe Deum pro malis auertendis & bonis recipiendis, & quidem vtraque poſtulanda eſſe in futurum, & pro impetratis gratias agendas. Videtur autem, vt habet *Theodoretus & Auguſtinus,* poſt obſecrationes, deprecationes malorum: per orationes verò petitiones bonorum intellexiſſe. E

Altera partitio eſt. Oratio alia eſt mentalis, alia mentalis ſimul & vocalis. Nam vocalis tantum valet potius, ad prouocandam Dei iram, quam ad auertendam, iuxta illud: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

Mentalis ſæpe vtilior eſt vocali, nam *teſte Ambroſ.lib.6. de Sacrament.* Qui in ſilentio orat, fidem defert, & confitetur, quod Deus ſcrutator cordis & renis ſit, & orationem tuam antè ille audiat, quam tuo ore fundatur.

S. Gregorius lib.22. Moral. idem tradit cauſamque reddit. Vera quippe poſtulatio, ait non in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis: Valentiores namque voces apud ſecretiſſimas aures Dei, non faciunt verba noſtra, ſed deſideria. Vnde rectè per Pſalmiſtam dicitur. Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.

Tertia partitio eſt. Oratio alia eſt publica, alia priuata. Publica dicitur, quæ nomine totius populi in Eccleſia à Sacerdotibus peragitur, vt in Sacrificio Miſſæ. F

Priuata eſt, quam ſinguli priuatim quocumque modo peragunt, de qua S.Paulus, Volo ergo viros orare in omni loco.

* DIGNITAS.

Excellentiam orationis multa in diuinis litteris produnt. Ac primò quod ſcriptum ſit Moyſis vultum ex colloquio cum Deo habito ita radiis colluſtratum, vt populus Iſraëliticus non potuerit oculos in illum intendere, vt eſt in *Exodo, & poſter. ad Corinthios.*

Deinde quod precibus ſuis Dominum quaſi coëgerit ad condonandam noxam eidem populo. Ita enim *in Exodo* Dominus eum alloquitur. Cerno quod populus iſte duræ ceruicis ſit: dimitte me vt iraſcatur furor meus contra illos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

Et *Pſalte* regius de eodem. Et dixit vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in cõfractione in conſpectu eius.

Eadem de cauſa Hieremiæ vetuit ne oraret. Tu ergo, inquit, noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non exaudiam te. In quæ verba *S. Hieronymus.* Ne videatur rogans propheta non impetrare quod poſtulat: præcipit Deus, ne pro populo peccatore & nullam agentem pœnitentiam deprecetur. Quod autem dicit, & non reſiſtas mihi, illud oſtendit, quod Sanctorum preces iræ Dei poſſint reſiſtere. Vnde & Dominus loquitur ad Moyſen, dimitte me. G

In *Pſalmis* oratio confertur cum Sacrificio. Dirigatur oratio mea, ait Dauid, ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Et Deus *apud Iſayam.* Domus mea, inquit, domus orationis vocabitur cunctis populis, ſignificans orandi functionem, notam fore populo Chriſtiano, quo toto mundo cognoſcatur & diſcernatur ab aliis nationibus, Denique non ſemel indicat Scriptura Angelorum miniſteria in hoc maximè excubare, vt preces noſtras deferant in cœlum. Nam Raphaël Angelus dixit Tobiæ. Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos &c. ego obtuli orationem tuam Domino.

Et in actis Apoſtolicis refertur, Cornelium deprecantem Deum ſemper manifeſtè vidiſſe Angelum Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi, Orationes tuæ, & eleëmoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. H

Chriſto oranti in horto apparuit, *teſte Luca,* Angelus de cœlo, confortans eum.

Petro quoque Apoſtolo, cum oratio ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo fieret, aſtitit Angelus cum magno fulgore, & è carcere eduxit. Audiamus hac de re veteres, inter quos *Greg.Nyſſen.lib.de orat.* ita habet: Oratio corporum robur eſt, abundantia domus, recta legum ac iuris in ciuitate conſtitutio, regni vires, belli trophæum, pacis ſecuritas, diſſidentium conſiliatio, coniunctorum conſeruatio. Oratio virginitatis ſigillum eſt, matrimonij fides, viatoribus ſcutum, dormientium cuſtos, vigilantium fiducia, agricolarum fertilitas, nauigantium ſalus, eiuſdem cum Angelis honoris conditio, præſentium fructus, futurorum repræſentatio.

Chryſoſt. in Geneſim. Magna arma ſunt preces, magna ſecuritas, magnus theſaurus, magnus portus, refugij locus. Oratio enim colloquium eſt cum Deo. Quod vt ſcias audi prophetam dicentem, Iucundum ſit Deo eloquium meum: hoc eſt ſermo meus appareat Deo.

S. Macarius, Caput, inquit, totius boni inſtituti ac vertex honeſtarum actionum eſt perſeuerare in oratione, cuius beneficio reliquas etiam virtutes poſtulantes à Deo quotidie obtinere poſſumus. *Homil.* 40.

Quidam ex Abbate Agathone quærebant, quinam labor in terris eſſet & grauiſſimus & optimus? Ad quæ reſpondit, Perſuaſum mihi habeo, eximium maximéque vtilem eſſe laborem rectè orare: nam omnibus modis Satan obſtacula obiicit oranti ne ſuus Deo præſtetur honos, nec homini, quæ bona & ſalutaria ſunt, eueniant. Quare quiſquis rectè Deum inuocare volet, is ante omnia vitam ſuam emendans peccata abiiciet, deinde nihil quod iuſtè negari queat à Deo petet, poſtremo ex intimo cordis affectu & in vera fide ad Deum orabit, & certò eius oratio exaudietur. *In vitis Patrum.*

* NECESSITAS.

Duo hic reperiuntur errores. Prior eſt Meſſalaniorum, qui Vulgo Euchitæ appellantur, qui volebant orationem ſolam ſufficere ad ſalutem, ita vt nihil præter illam requirerent. De his *Theod. lib. 4. hiſt. cap. 10. & Damaſc. lib. de* 100. *hæreſ.*

Alter eſt Pelagianorum, qui volebant hominem ſolis viribus naturæ ſaluari poſſe, nec alio adminiculo gratiæ vel orationis indigere. Vide *Auguſt. hæreſ.* 88.

At fide Catholica tenendum, orationem adulto vitam ſuam ad tempus notabile proroganti, neceſſariam eſſe, non tamen ſufficere: quia requiritur inſuper Baptiſmus, pœnitentia, &c.

Neceſſitatem docent plura Scripturæ teſtimonia. *Eccl. c.* 18. dicitur. Ne impediaris orare ſemper: quaſi dicat, ne vlla ratione à tam ſancto exercitio te permittas auelli.

Et apud *Lucam* Dominus, Oportet ſemper orare, & nunquam deficere. vbi [ſemper] explicant, quotidie, quomodo *Paulus* dicit, ſine intermiſſione orate 1. *ad Theſſ. vlt.* id eſt, quantum fieri poteſt, vt interpretatur. *Chryſoſt.*

Certe iure naturæ orare priuatim tenemur Deum, vt vitæ & ſalutis neceſſaria ab eo conſequamur, quamuis nullum certum tempus ad id ſit determinatum à natura, ſicut orationi publicæ tempus & locum Eccleſia præſcripſit.

Poſſent tamen aſſignari aliquot euentus, quibus obligamur ad orandum. Primo in euidenti mortis periculo, præſertim ſi grauiorum culparum nos reos cognoſcamus. 2. dum ſacramenta ſuſcipimus, vel aliis præbemus, tunc enim ad gratiam nos diſponere tenemur. 3. In vehementi tentatione, cui aliter obſiſtere non valemus. Addit *Nauar. 4. lib. de orat. cap. 3. num.* 14. ſi quis aduertit quod alterius exitium impedire non poſſit, niſi hoc præſidio.

Chriſtus ſane in Euangelio petendi fiduciam nobis dedit dum ait: Petite, & dabitur vobis, quærite, & inuenietis, pulſate & aperietur vobis. *Matth.* 7. Iterum, vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

S. Chryſoſt. lib. 1. de orando Deum, ita de hac orandi neceſſitate ſcribit: Quiſquis non orat Deum, inquit, nec diuino colloquio cupit aſſiduè frui, is mortuus eſt, & vita carens, experſque ſanæ mentis. Nam hoc ipſum euidentiſſimum eſt amentiæ argumentum, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec amare deprecandi ſtudium, nec hoc habere perſuaſum, quod animæ mors ſit non prouolui ad Dei genua. Quin inſuper quod oporteat quauis morte triſtius exiſtimare, ſi quis deprecatione priuetur, pulchrè nos docet Daniel ille, propheta magnus, qui maluerit emori, quam triduo duntaxat arceri ab orando.

Et paulò poſt: Arbitror cunctis eſſe manifeſtum, quod ſimpliciter impoſſibile ſit abſque precationis præſidio cum virtute degere, cumque hac huius vitæ curſum peragere. Etenim qui fiat, vt quis virtutem exerceat, niſi continenter ſupplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem largitur hominibus?

Et rurſus lib. 2. Iam verò ſi quis dicat animæ neruos eſſe deprecationem, mea quidem ſententia verum dixerit, quemadmodum enim corpus neruis cohæret, currit, viuit, ſtat, & compactum eſt: adeo, vt ſi neruos incideris, vniuerſam corporis harmoniam diſſolueris: itidem animæ per ſanctas preces ſibi conſtant & compinguntur, ac pietatis curſum facilè peragunt. Quod ſi teipſum deſtitueris precatione, perinde feceris, ac ſi piſcem ex aquis extraxeris. Vt enim piſci eſt aqua, ita tibi deprecatio: per hanc datur velut ex aquis ſubuolare, cœlúmque tranſcendere.

* QVIBVS CONVENIAT ORARE.

Conuenit ſoli naturæ rationali ſuperiorem agnoſcenti orare, quia oratio eſt petitio egentis ad Superiorem directa, vt ab eo deſiderata impetremus.

Itaque conuenit Angelis ſanctis, vt pro nobis petãt bona ſpiritualia & ſalutem: Imo & temporalia, in ordine ad ſpiritualia.

Sic dicit Angelus *Tob.* 12. ſe obtuliſſe Deo orationes Tobiæ. quæ oblatio non fiebat nuda exhibitione coram Deo, cui omnia ſunt præſentiſſima; ſed cum deprecatione, vt eas Deus exaudiret.

Apud *Zachar. c.* 1. Angelus orat pro populo Iudaico, Domine exercituum vſquequo tu non miſereberis, Ieruſalem & vrbiũ Iuda quibus iratus es? iſte iã ſeptuageſimus annus eſt, &c.

Secundo conuenit aliis Sanctis cum Deo regnantibus, & videntem omnia videntibus. Sic 2. *Machab. vlt.* Onias Pontifex diu mortuus apparuit Iudæ Machabæo, orans pro populo. Etiam Ieremias propheta: de quo Onias dicit, Hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuerſa ciuitate ſancta Ieruſalem & tamen nondum erant beati.

Quam etiam ob cauſam exiſtimamus in Lege veteri ita feruenter refricari in orationibus memoriam Abrahæ, Iſaac, Iacob iam defunctorum, quam quod non dubitaretur de eorum ſolicitudine & precibus, quas aſſiduè pro populo hic relicto effundebant?

☞ *Vide plura de his, in loco de Sanctorum gloria, Inuocatione, &c.*

Etiam animæ in Purgatorio exiſtentes orant, vt à pœnis ſoluantur. Hinc illis Eccleſia accommodat illa verba *Iob.* Miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. An pro viuentibus etiam orent, non ita certum, quamuis probabilius ſit eos etiam pro illis, quos in mundo reliquerunt, ſolicitos, cum etiam epulo apud Lucam, damnatus, pro fratribus ſuis curam ſuſceperit.

Interim Damnatis oratio non conuenit, quia carent pio adfectu ex quo oratio procedere debet, vt ſit actus virtutis, poſſunt tamen aliqua deſiderare & petere, quomodo Satan poſtulauit tentare Iob, epulo mitti Lazarum, &c.

Chriſti etiã Animæ competit diuinitatem orare pro nobis. Hoc enim promiſerat ad Patrem ex mundo tranſiens. *Ioan.* 14. Si diligitis me, mandata mea ſeruate, & ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, quaſi dicat, Nolite propter meum à vobis diſceſſum contriſtari, quia cum ad Patrem venero, rogabo vt mittat alium meo nomine, qui nunquam à vobis diſcedat.

Si & *Ioan. 1. epiſt. c.* 2. dicit: Sed etſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, quod ſane ineptè diceretur, niſi aliquid pro nobis petat. Hinc & *Paulus* dicit *Rom.* 8. Chriſtũ interpellare pro nobis. & *ad Hebr.* 7. quæ certè interpellatio non modo fit exhibitione & præſentia obiectiua humanitatis eius, ſed per actum animæ, quo nobis petit miſericordiam & ſalutem, & *S. Ambroſ. in locum illum ad Rom.* 8. dicit: Chriſtus reſurgens cauſam noſtram agit apud Patrem, ne inimicus aliquid violenter præſumat contra nos, &c. Igitur non ſolum interpretatiuè pro nobis in cœlo orat Chriſtus, ſed etiam propriè, perinde ſicut pro Petro hic rogauit, ne illius fides deficeret, non quod oratione ſua denuo mereatur, vel impetret, vti in hac vita fecerat: ſed quod exigat ius ſuis meritis debitum, & præmium iam ante à Patre impetratum quod nobis applicari petit & concedi.

Denique oratio conuenit ceteris hominibus Viatoribus, omnes enim indigent corporalibus & ſpiritualibus præſidiis, vnde omnes Dei mendici ſumus ait alibi *S. Chryſoſt.* ac miſericordiæ ipſius fores aſſiduè pulſare nos conuenit, vt gratiam obtineamus in tempore opportuno.

* QVI ORANDI.

Orandus eſt ſupra omnia alia Deus opt. max. à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum. In cuius domo gloria & diuitiæ: omniſque ſapientiæ & ſcientiæ theſauros nunquam deficiens. Vnde & Saddai olim nominabatur, quaſi ſibi ſufficiens, *αὐτάρκης*, nullo indigẽs, quo omnia indigẽt, cũ ſit velut cornu copiæ omniũ rerum Sic *Rabbi Saddias:* Ideo ait. Deus Saddai appellatur, quod ipſe abundet, & omniũ creaturarũ defectũ ſuppleat. In ipſo. n. viuimus, mouemur, & ſumus. *Act.* 17.

Sancti quoque cum Deo regnantes ſiue Angeli, ſiue homines, licitè & piè inuocantur: non tanquam primarij auctores vitæ & ſalutis, ſed tanquam adiutores, amici, commembra vnius myſtici corporis: quamuis meliorem ſtatum ſortita.

Teſtimonia Scripturæ huius rei clara ſunt: Iacob Patriarcha inuocat Angelum *Gen.* 48. dicens, Angelus qui me eruit de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.

Imo Iob. c. 5. Voca inquit, ſi quis eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquẽ Sanctorum conuertere, id eſt, Angelorum, quæ ſoli

non reprehendit,etiamſi Eliphaz Themanites ea diceret.

A Iudæi quoque ſoliti erant in oratione proponere merita Patriarcharum vt conſtat *Exod. c.32.* quod autem illos non inuocarent,erat,quia in limbo conſtituti, necdum preces ad ſe directas cognoſcere valebant,prout nunc in verbo faciunt.

Denique Sancti pro nobis orant , vti titulo præcedenti dictum eſt: ergo orari à nobis poſſunt,vt id præſtent : meminit que orationum quas Sancti precantur. *Ioan. Apoc.cap.5.v.8.*

Synod.7.Act.6. Cum timore Dei omnia agamus , poſtulantes interceſſiones incontaminatæ Deiparæ Dominæ noſtræ Mariæ Item Angelorum,& omnium Sanctorum,&c.

Conc.Trid.ſeſſ.25. mandat populũ doceri,ſanctos cum Chriſto regnantes piè & licitè inuocari,ac impiè ſentire eos qui id vetant fieri, aut idololatriæ arguunt.

☞ *Vide plura in Loco de Sanctis , vbi ex profeſſo hoc argumentum ex vniuerſalis Eccleſiæ conſenſu, & hiſtoriis teſtimoniiſque veterum adſeritur.*

* PRO QVIBVS.

Pro omnibus orandum eſt qui nondum ſunt in termino, etiam Inimicis noſtris, omnibus enim ſalutem deſideramus, &
B quantum commodè poſſumus,procurare quandoque debemus. Hoc eſt quod Apoſt.dicit 1.*Tim.*2. Obſecro primum omnium fieri obſecrationes,orationes,poſtulationes,gratiarum actiones pro omnib.hominibus. Quod tamen ſic venit intelligendum, quod nullũ ab oratione noſtra excludere debemus,at pro omnium ſalute intercedendũ,quantũ diuinæ cum prouidentiæ, tũ iuſtitiæ ratio exigit.Omnes autẽ qui necdũ in termino ſunt,auxilio egent , & orationibus noſtris,vt ad terminum deueniant, iuuari poſſunt.De viuentibus vita hac mortali, res eſt clara.

De iis qui in Purgatorio degunt , ex quo ſunt nobiſcum membra eiuſdem Eccleſiæ , & dum vnum membrum patitur, cætera compatiuntur ; etiam extra controuerſiam eſt , quin orationibus viuorum iuuari valeant. quod multis fusè à nobis demonſtratur *in loco de Purgatorio.* Enimvero illi qui iam terminum attigerunt,ſiue ſint beati ſiue damnati,cum ſtatum obtineant immutabilem. orationibus iuuari nõ poſſunt,ſic vt iniuriam faciat martyri , qui pro martyre orat. iuxta commune prouerbium. Videatur *Auguſt.lib.de corrept. & gratia c.15.* Exẽpla & hiſtoriæ *infra petantur*:eorum qui pro aliis orarunt.

C * QVID ORANDVM.

IN GENERE.

Præmittenda hic eſt prudens & verè amplectenda cenſura Ethnici *Iuuenalis*,qui *Satyra* 10.expendens varia & ſtulta hominum vota, quomodo

Euertere domos totas optantibus ipſis
Dî faciles. Item quod *Nocitura toga,nocitura petantur*
Militia, & torrens dicendi copia multis
Et ſua mortifera eſt facundia:

multiſque in huius rei confirmationem adductis clariſſimorum virorum exemplis, tandem inquirendo concludit:

Nil ergo optabunt homines? Si conſilium vis
Permittes ipſis expendere numinibus, quid
Conueniat nobis,rebuſque ſit vtile noſtris.
Nam pro iucundis aptiſſima quæque dabunt Dî.
Charior eſt illis homo, quam ſibi,nos animorum
Impulſu, & cæca magnaque cupidine ducti.
Coniugium petimus,partumque vxoris. At illi
Norunt qui pueri qualiſve futura ſit vxor,
D *Vt tamen & poſcas aliquid, voueaſque ſacellis*
Exta,& candiduli diuina tomacula porci.
Orandum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano.

Ita piè & Chriſtianè Ethnicus.

Socratis dictum celebratur. A diis immortalibus nihil petendum vltra , quam vt bona tribuerent : quia ij demum ſcirent,quid vnicuique bonum eſſet.

Etiam Menedemi Philoſophi dictum eſt memorabile. Laudabilius eſt optare quod deceat , quam aſſequi quod optes.

Inſuper alterius Philoſophi Athenodori , qui nihil in occulto à diis petendum aſſerebat , quod non palam petere quis auderet. Hinc apud *Perſium Sat.2*, reprehenditur Is,qui elata voce vt adſtantes audiant,orat : vt ſit ei

Mens bona, fama, fides, hæc clarè vt audiat hoſpes.

Attamen ait:

Illa ſibi introrſum & ſub lingua immurmurat:ò ſi
Ebullet patruus præclarum funus ! & ò ſi
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule ! &c. Et infra.

Compoſitum ius faſque animi ſanctoſque receſſus E
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto,
Hæc cedo, vt admoueam templis, & farre litabo.

Valerius *Maximus* elegantem etiam & Chriſtianam hac in re cenſuram habet *lib.7.c.2.* Denſiſſimis tenebris inquit,inuoluta mortalium mens, in quam latè patentes errores, cæcas tuas precationes ſpargis ? diuitias appetis , quæ multis exitio fuerunt.Honores concupiſcis, qui plures pellundederunt. Regna tecum ipſe voluis, quorum exitus ſæpè numero miſerabiles cernuntur. Splendidis coniugiis,iniicis manus,at hæc vt illuſtrant aliquando , ita nonnunquam funditus domos euertunt.Deſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis quaſi feliciſſimis rebus inhiare , teque totam arbitrio numinis permitte. Quia qui tribuere bona ex facili ſolet , etiam eligere aptiſſima poteſt. *Hactenus Ethnici.*

Apud Chriſtianos ea duntaxat petere docemur , quæ ad Dei gloriam aut animæ noſtræ ſalutem vtilia ſunt. Vnde diſtinguunt *Theologi* cum *S.Thom.* ea quæ à Deo petuntur,quod ſcilicet quædam abſolutè petantur , vt ſunt illa quæ oratione Dominica comprehenduntur. De quibus paulo poſt. Alia vero petantur quaſi ſub conditione tacita , vel expreſſa , vt ſunt F
honores,diuitiæ, vita longa, vxor ſpecioſa, & ſimilia. Conditio autem eſt , ſi & in quantum nobis futura ſunt ſalutaria: quod ſoli Deo notum eſt. Vnde optima in illis orandi forma eſt,vt Deus nobiſcum in illis agat , ſicut nouit expedire nobis ad gloriam ſuam, & ſalutem noſtram.

Chriſtus ſane inſtruens diſcipulos ſuos , quid & quomodo orare debeant, ait : Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Volens Eccleſiæ ſuæ perpetuum ſui monumentum relinquere, imo efficaciſſimum aduerſus omnia mala medicamentum , vt nomine ſuo inuocato omnia à Deo impetremus. Ampla ſane promiſſio , & ingens theſaurus. Cæterum quid ſit petere in nomine Saluatoris, inueſtigandum.

Quidquid petimus ait *S. Auguſt.Tract.73. in Ioan.* aduerſus vtilitatem ſalutis , non petimus in nomine Saluatoris. *Rurſus*, Non petimus in nomine Magiſtri , quidquid petimus præter regulam ipſius magiſterij. id eſt, præter formam qua nos docuit orare. *Epiſt.*121.

Igitur petenda quæ bona ſunt,& ad Dei gloriam noſtrámque G
ſalutem conducibilia. Petitis ait *D.Iacob.c.4.* & non accipitis, eo quòd malè petatis, vt in concupiſcentias veſtras inſumatis.

In Euangelio Chriſtus ſignanter dicit , Pater veſter qui in cœlis eſt,dabit bona petentibus ſe. *Matth.cap.7.*

S.Auguſt. conſiderans priora Domini verba,Si quid petieritis Patrem ; illud ſolum intelligit, quod ad ſalutem & vitam æternam pertinet , in cuius comparatione reliqua nihil ſunt. *Tract.102.in Ioan.* *S.Baſil.conſt.monaſt.c.2.* ita ſcribit:Munificentiſſimus & auguſtiſſimus Rex noſter eſt,& indignè fert quandocunque quis exiguum à ſe petit : multò magis ſi ea petimus quæ minimè conueniunt. Voluit ſane Seneca ſic nos viuere cum hominibus,quaſi Deus videret : ſic loqui cum Deo , ac ſi homines audirent. *Epiſt.*10. & *Aug.* ſententia laudatur *Epiſt.*121.Non tam miſerum eſt non adipiſci quid velis , quam adipiſci velle quod non oporteat.

S.Paulus inter alia Romanos docet, Spiritum S.nos adiuuare & inſtruere quid orare debeamus. Nam inquit , quid oremus ſicut oportet, neſcimus. *cap.*8. Contingit enim ſex modis nos in orando errare.

ERRORES IN ORANDO PROPTER H

DEFECTVM HVIVS CONDITIONIS.

Errare contingit in orando , primò , ſi bonum temporale petitur animæ nociturum.

II.Si re aliqua carere optemus,quæ nobis ad humilitatẽ aut aliarũ virtutũ exercitium proſunt,quomodo Paulus volebat liberari ſtimulo carnis,quando dicit ſe ter Dominũ rogaſſe, &c.

III. Si quid petamus ex zelo indiſcreto, vti iidem optarunt ignem de cœlo mitti in Samaritanos Chriſtum reſpuentes.

IV. Si quid petamus ex ambitione ; vt filij Zebedæi petebant primas in regno Chriſti.

V. Si petatur id quod vtilius eſt differri,vt per hanc dilationem ſtudium orationis , & meritum perſeuerantiæ ac virtutis in nobis accreſcat.

VI. Et maximè,ſi petamus ſtatum,vitam,modumque certũ, verbi gratia,viuere in religione,ſacerdotio,matrimonio : cum Deus ſciat alium ſtatum nobis & noſtræ complexioni magis conuenire, vt in eo ſaluemur , vel plus gloriæ adipiſcamur.

Plurimi enim in matrimonio & in ſæculo damnantur , qui in

in cœlibatu ſaluarentur, & contrà. Hinc optima oratio eſt,
A petere quotidie, vt Deus iis mediis & viis nos ducat & regat, quæ peccati non habent ſcandalum, quibus præuidet nos rectà ad finem. id eſt, vitam æternam peruenturos, & in ea ſanctiores ac beatiores futuros, vt in omni negotio priuſquam illud aggrediamur oremus cum propheta, Domine, quid me vis facere? paratum cor meum Deus; vias tuas Domine demonſtra mihi & ſemitas tuas edoce me.

Et cùm Ioſaphat rege, 2. *Paral.* 20. Cum ignoremus Domine quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te: Tu me dirige per illas vias, officia, exercitia, actiones, & paſſiones, quibus præuides me ad cælum maioremque gloriam peruenturum.

Sane multa à Deo petimus, vt benè & verè dixit *Iuuen.* ſup. quæ futura eſſent noxia, ſi concedantur, vnde *Aug. ſer.* 53. *de verb. Dom.* Multa Deus concedit iratus, quæ negat propitius

Rachel vxor Iacob dilecta ita ardenter filios habere deſiderabat, vt viro ſuo diceret, Da mihi liberos alioquin moriar. conceſſit ei Deus binos, at in partu ſecundi animam efflauit. *Geneſ.* 30.

B Rebecca vxor Iſaac, & per ſe, & per virum ſuum magna importunitate prolem à Deo flagitabat: verum cum ad partum deuentum eſſet duobus in ventre pugnantibus, tanto mœrore confecta fuit, vt diceret, Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe erat concipere? *Gen.* 25.

* QVID ORANDVM. IN SPECIE.

Petendorum omnium ſummam cæleſtis magiſter breuis orationis: quam quod Domini ore fuerit prolata, Dominicam appellamus, compendio complexus eſt. Nam vt rectè *S. Aug. ep.* 121. *ad Probam*; Si per omnia inquit, ſanctarum precationū verba diſcurras, quantum exiſtimo nihil inuenies, quod non iſta contineat & concludat oratio: non tamen omnia diſertè continet, ſed ea quæ nobis potiſſimum ob oculos habenda.

Diuinam hanc rationem explicat *S. Thom.* 2. 2. *q.* 38. *a.* 9. alij eamdem explicarunt, vnam hic dabimus *Leonardi Leſſij lib.* 2. *de Iuſtit. & Iure cap.* 37. *dubit.* 4.

ORATIO DOMINICA EXPLICATVR.

Conſtat oratio Dominica compellatione Dei, ad quem dirigitur ſeptem petitionibus, & clauſula approbrationis. Compellatio eſt, *Pater noſter qui es in cælis*. Dicimus, *Pater noſter*,
C potius quam Deus noſter, quia patris nomen magis eſt idoneum ad excitandum in nobis amorem filialem, & fiduciam impetrandi, & ad Deum, intuitu adoptionis per Chriſtum factæ, ad miſericordiam flectendum.

In cælis; quia tantum in cœlis ſeu cælorum ciuibus, ſeipſum aperit, & præſentem exhibet, alibi non videtur, ſed ita manet abſconditus, ac ſi illic non eſſet. Hoc additur vt mentem ſurſum erigamus, & intelligamus verum patrem & patriam, & hæreditatem noſtram illic eſſe.

Sequuntur petitiones, quarum tres primæ pertinent ad bonum Dei, quatuor reliquæ ad noſtrum.

Prima eſt, *Sanctificetur nomen tuum*; id eſt, quicquid tu nominaris, quidquid es, id ſanctè vbique celebretur, ſanctificare enim, phraſi Hebræa eſt celebre facere & colere, hæc ſanctificatio conſiſtit in tribus. Primò, vt Deus, eiuſque maieſtas, potentia, ſapientia, benignitas, prouidentia, iuſtitia, miſericordia ab omnibus cognoſcatur. Secundo, vt Deus ab
D omnibus ſuper omnia timeatur & ametur. Tertiò, vt ab omnibus dignè colatur & prædicetur.

Secunda, *Adueniat regnum tuum* petiimus impleri numerum Sanctorum, & inchoari beatum illud regnum, quo Deus ſubiectis omnibus inimicis & compreſſis aduerſariis poteſtatibus ſolus regnabit, eritque omnia in omnibus, iux. Apoſt. 1. *ad Cor.* 15. Inſinuat hanc expoſitionem *Tertull. de orat. Rupert. & Theoph. in hunc locum.* Hoc regnum Dei maximè deſiderare debemus quia in eo gloria ipſius completa erit, nec aliquis amplius eam obſcurabit, aut ei reſiſtet, ſicut modo fit, quando peccatores illum contemnunt.

Tertia, *fiat voluntas tua*, &c. Petimus, vt ſicut in Cælo fit omne id, quod Deo placitum eſt, & gratum, nihil quod eius voluntati repugnet, ita etiam fiat in terris. Itaque petimus, Primò, (quantum humana fert conditio) exactam mandatorum obſeruationem, non quidem noſtra cauſa, vt eſt bonum noſtrum, ſed vt eſt quoddam bonum Dei, quo ipſe delectatur, vndè etiam implicitè petimus auxilium nobis & cæteris mortalib. ad hoc præſtandum; & vt Tertullianus ait, Petimus ſubſtantiam & facultatem voluntatis ipſius ſubminiſtret nobis, vt ſalui ſimus, & in cælis, & in terris. Deindè etiam in omnibus rebus aliis, diuinum beneplacitum præponimus noſtris affectibus & commodis, vt ſi Deus velit nos eſſe pauperes, infirmos, inglorios, mori, viuere, ſi tollere vxorem, liberos, parentes, acquieſcamus in eius ſanctiſſima voluntate; & dicamus cum Chriſto, Non mea, ſed tua voluntas fiat, & cum Machabæo ſicut fuerit voluntas in cælo, ſic fiat. E

Quarta, *Panem noſtrum, &c.* Petimus hic nobis quotidiana ſubſidia corporis, & etiam animæ, vt plerique DD. explicant, præſertim panem illum cæleſtem, quo alimur ad vitam æternam. Græcè eſt τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον. Hoc dupliciter verti poteſt. Primò, vt paſſim in oratione dominica recitari ſolet, & *Luca* 11. habetur, Panem noſtrum quotidianum, quo modo ante D. Hieronymum verterunt paſſim Latini, *Tertullianus, Cyprianus* & alij. Secundò, vt habetur *Matt.* 6. Panem noſtrum ſuperſubſtantialem, quo modo vertit S. Hieronymus, vtraque verſio bona eſt.

Sed aduerte, vocem, ſuperſubſtantialem, non eſſe ita accipiendam, vt ſolum ſignificet id, quod eſt ſupra ſubſtantiam, quod *Dionyſ. Areop.* paſſim ὑπερούσιον vocat, ſic enim ea petitio ſolum pertineret ad panem cæleſtem, vt Euchariſtiæ & viſionis diuinæ, ne peterentur ſubſidia temporalia, quod eſt contra communem fidelium ſenſum. Deinde Apoſtoli non potuiſſent tunc temporis intelligere quid Dominus iſtis verbis ſibi vellet: nondum enim nouerant illum cæleſtem panem, quare vox iſta eſt accipienda vt planè reſpondeat voci ἐπιούσιον, & ſuper accipiatur, non pro ſupra, ſed pro ad, ſeu iuxta, Græcè ἐπὶ: & ſignificetur omne alimentum ſubſtantiæ noſtræ congruens: hoc enim proprie eſt ἐπιούσιον, vt rectè *Suidas* interpretatur: quaſi dicas ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ ἁρμόζων, vndè idem rectè dicitur quotidianus, nam natura noſtra quotidie refici debet, & alimento congruenti ſuſtentari. Additur *Hodie*, tum vt ſignificetur cauendam ſollicitudinem in craſtinum, tum quia quotidie hæc oratio fundenda, & neceſſaria à Deo petenda, cum aſſiduè ab ipſius beneficio pendeamus. F

Quinta, *Dimitte nobis*, &c. Petimus nobis condonari delicta noſtra: nam debitum in Scripturis delicti figura eſt, vt ait *Tertullian.* quia delicti effectus & germen. Nam ex delicto duplex debitum contrahitur, culpæ & pœnæ.

Debitum culpæ, eſt obligatio compenſandæ iniuriæ per peccatum Deo illatæ. Hoc debitum ſi ex peccato mortifero ortum ſit, nullo modo ad æqualitatem ſolui poteſt à nobis, ſed à ſolo Chriſto. G

Debitum pœnæ eſt obligatio ſuſtinendi pœnam æternam vel temporalem vtrumque petimus nobis ignoſci.

Sicut & nos dimittimus, &c. Illud, ſicut, non ſignificat regulam, quam Deus in condonandis peccatis ſequatur. quaſi petamus, vt Deus non benignius & promptius nec maiora condonet nobis, quam nos proximis noſtris, ſed cauſam inductiuam, vt patet ex Luca *cap.* 11. vbi ſic dicitur, Dimitte nobis debita noſtra ſiquidem & nos dimittimus omni debenti nobis. Eſt enim conditio quædam, quam Deus à nobis requirit. Tenemur autem debitoribus noſtris dimittere, non pecuniam, non famæ & honoris reſtitutionem; ſed iniuriam nobis illatam, ita vt propter illam non proſequamur eos odio, nec velimus vindictam priuatam, nec etiam publicam, niſi quando bonum publicum aut recta ratio aliud poſtulabit.

Sexta, *Et ne nos inducas in tentationem, &c.* Petimus ne Deus permittat nos vlla tentatione vinci, ſicque nos ſemper dirigat H vt nunquam ſuccumbamus: hoc enim eſt induci, ſeu vt Græcus textus habet, inferri in tentationem μὴ εἰσενέγκῃς, ne inferas, id eſt, ne ſinas inferri. Interdum enim dicitur Deus facere, quod permittit, quia fieri niſi ipſo annuente, & manum omnipotentiæ ſuæ laxante, non poteſt. Sic *Matth.* 26. Dominus monet, vigilate & orate ne intretis in tentationem, id eſt, ne tentationi cedatis Cauſam addit, quia ſpiritus, id eſt, Diabolus, promptus eſt ad tentandum & incitandum ad peccata, caro autem id eſt, homo, infirma, ad reſiſtendum, ſine ope diuina.

Septima, *Sed libera nos à malo*, Petimus hic liberari ab omnibus diaboli, & conſequenter etiam malorum hominum, qui ſunt membra eius, inſidiis. à malo. Græcè eſt ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, quo nomine Diabolus ſignificari ſolet in Scripturis, 1. *Ioa.* 5. Malignus (ὁ πονηρὸς) nō tangit eum. Et, Totus mundus in maligno poſitus eſt, id eſt, ſub diaboli poteſtate. *Et* 1. *Ioa.* 2. Viciſti malignū. *Matth.* 5. Quod his abundantius eſt, à malo eſt, & alibi.

Clauſula *Amen*, quam *Hieronymus* vocat ſignaculum Orationis Dominicæ, eſt approbantis & optantis vt ita fiat. Græ-

cis γένοιτο, *Pſ.*40. Benedictus Dominus Deus Iſraël à ſæculo &
A in ſæculum, fiat, fiat. Græcè γένοιτο, γένοιτο. Idem habetur *Pſ.*71.
volt. per ſe tamen idem valet, quod vere, teſte *Hieronym.*

*ORATIONIS STVDIVM.

Doctrinam præcedentis Argumenti nunc paucis Exemplis, & hiſtoriis cùm ſacris, tum profanis adſeremus.

Ac primum illorum.

QVI ORANT.

Sequuntur Exempla eorum in particulari, quibus non modo conuenicns eſt orare: ſed illorum qui de facto orauerunt.

* CHRISTVS DOMINVS.

Non vnius duntaxat Scripturæ teſtimonio docemur, Chriſtum tam pro ſe, quam pro nobis cœleſtem Patrem oraſſe, ac nobis orandi formam & modum cùm documentis, tum maxime exemplo ſuo præſcripſiſſe. Nam imprimis ante orationem vt piè nos præparemus iubet: & comites nos habere vult, fidem ſpem & charitatem. Hinc ait, omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Matth.* 21. Item Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri meo dare vobis regnum. *Luca* 12. Denique, Cum ſtabitis ad orandum,
B dimittite ſi quid habetis &c. *Marci.* 11.

Delectat autem illum, quicquid de Scripturarum fontibus hauſtum orando effundimus, quod Prophetæ, quod Apoſtoli nobis tradiderunt, ſed præcipuè quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Ipſe enim eſt patris verbum, ora Patrem tuum in abſcondito. Vel faciens: Quando dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare.

Tempus etiam orandi præſcripſit, & veſpertinum, Veſpere facto orans in monte: & nocturnum pernoctans in oratione. & antelucanum, valde diluculo ſurgens, & in deſertum locum ſecedens vt ibi oret: & penè continuum, dicens, Vigilate omni tempore orantes.

Aſſiduitate denique in orando opus eſſe, cùm verbis docuit, tùm exemplo ſignificauit. Dormientibus Apoſtolis, ipſe vigilans iterum & tertiò, eundem repetendo ſermonem oraſſe dicitur. Et vt Lucas ait: Factus in agonia prolixiùs orabat, ne ſcilicet aliter egiſſe videretur, quàm præcepiſſe. Præceperat autem ſimilitudinem afferens, ac dicens: Si quis nocte
C intempeſta ad amici pulſans fores perſeueret, ipſa poſcendi improbitate coget illum de ſtratu ſuo ſurgere, & panes quos petierat, ſi mutuò dare. Parabolam etiam proponens. Iudicis Deum hominéſque contemnentis, qui viduæ quotidie interpellantis victus tædio, eam ab aduerſarij ſui calumnia tandem decreuit vindicare: Audite, inquit, quid Iudex iniquitatis dicit, Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Non vindictam intelligas contra inimicos, quos diligere iubemur, ſed contra tentationes, quibus reſiſtere nemo valet, niſi Domini ope auxilioque adiutus fuerit. Quamdiu ergo cum his nobis colluctandum eſt, tamdiu & orandum. Neque huic ſententiæ illam contrariam putemus, quam idem ſalutis noſtræ autor ac doctor protulit, dicens: Orantes autem nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt. Ethnici enim, id eſt, gentiles longas orationes orabant, orandi affectum non habebant. Itaque non multum orare prohibuit: ſed eos, qui labiis multum, corde parum orant, imitari. Ideoque ſubiunxit: Nolite vos aſſimilari eis.

ECCLESIA, COETVS piorum.

D Eccleſiæ Hieroſolymitanæ preces à Domino exauditæ pro Petro, qui ab Herode in vincula coniectus, poſt Paſcha ſupplicio afficiendus erat. *Act.* 12.

PROPHETÆ, APOSTOLI, SACERDOTES.

Plagæ Ægypti, Moyſe intercedente, ceſſabant: multiplicabantur autem & ingraueſcebant, quoties Pharao ad cordis ſui duritiam peruerſitatemque redibat, vt & oratione auerti mala intelligas, & obſtinatione augeri. Idem dum populus Iſraëliticus Ioſue duce contra Amalechitas decertaret, ſtans in vertice collis orabat. Cúmque manus in cœlum tolleret, vincebant Iſraëlitæ: cùm remitteret, ſuperabantur. Perſeuerandum enim eſt, vt vincas. Ipſe deinde non laſſatis manibus vſque ad occubitum Solis orans, ſuorum gladiis terga præbuit hoſtium. Ad hæc Dei iram, quoties ille populi flagitiis ac ſcelere prouocatus excandeſcebat, deprecando placuit. Ob adorationem vituli videbatur velle Dominus populum delere. Sed Moyſes oratione obtinuit veniam: Aut, inquit, dimitte ei hanc noxam, aut dele me de libro vitæ *Exod.* 32. Mariam ſororem lepra perfuſam mundauit. *Numeror.* 11. Peſtilentiam in diffidentes graſſaturam inhibuit. In ſeditionem verſos omnes pariter cum Datan & Abiron repentinus terræ E
hiatus abſorbuiſſet, niſi ipſe reliquæ multitudini veniam orando impetraſſet. *Exod.* 17. Rurſus cùm in illum & Aaronem turbæ inſurgentes incendio diuinitùs excitato diſperirent, eius monitu Aaron obtulit thymiama, proceſſit in medium: & cùm oraſſet, flamma ſubſtitit, internecio ceſſauit. *Marul. lib.* 2. *cap.* 2. *ex Num.* 11. Cùm in deſerto in Deum murmurantes, paſſim ſerpentum ictibus ſternerentur, ſupplicante pro eis Moyſe, Deus placatus, æneum ſerpentem in ligno ſuſpendi præcepit, quem percuſſi dum aſpicerent, ſanabantur. *Num.* 21. Percuſſum quippe erat humanum genus antiqui ſerpentis mortifera ſeductione: ſed Deo miſerante Chriſtum in ligno pendentem vidit, & remedium accepit ſalutis. *Marul. lib.* 1. *cap.* 2. *& Sab. lib.* 2. *cap.* 5.

Ad orationem Heliæ prophetæ annos tres & menſes ſex non pluerat ſuper terram, donec rurſus orauit. & cœlum dedit pluuiam, & terra fructum ſuum. Sareptanæ viduæ, quæ illum famis tempore hoſpitio ſuſceperat, hydria farinæ non defecit, nec lecythus olei fuit imminutus: & quæ fame moritura erat, hoſpitis beneficio vixit. Inſuper filium ſuum defunctum, F
ipſius precatione vitæ reſtitutum accepit. Eodem propheta inuocante, ignis de cœlo lapſus quinquaginta & quinquaginta viros, alios poſt alios, ab Ochozia rege ad ipſum comprehendendum miſſos conſumſit. Inuocauit autem ille non vt ſe vindicaret, ſed vt Dei veri immenſam expaueſcendamque potentiam contra præuaricatores, qui eo relicto Beelzebub deum Acharon adorabant, oſtenderet. Poſt hæc Iordanem tranſiturus, comitante Heliſæo, pallio percuſſit flumen: & diuiſis aquis, per ſiccum aluei tramitem ambo ad ripam vlteriorem peruenêre. Eodémque rurſum pallio Heliſæus, cùm ſolus reuerteretur, eandem expertus eſt virtutem. Quòd ſi tanta vis in prophetæ pallio erat, quantò maior in oratione eius? Qua etiam rimatus eſt ſecreta cœli & præuidit futura, & viuens atque ſentiens è mortalium conſortio ad paradiſi loca transferri meruit. *Ex* 3. *Regum* 17. *Marul. lib.* 2. *cap.* 2. *& Sab. lib.* 2. *cap.* 5.

Heliſæus propheta ad Hierichuntem aquas potantibus noxias, cùm oraſſet, ſalubres fecit, terræ ſterilitatem fœcunditate mutauit. Aſcendens in Bethel, pueris ſibi illudentibus G
malè imprecatus eſt: non vt ſuam, ſed Dei iniuriam vlciſceretur: qui ſtatim ab vrſis laniati, pœnas dederunt. In Samaria mulieris viduæ inopiam miſeratus, modico oleo non modica vaſa impleuit, ita vt illa, eo vendito, & à creditore ſe redimeret, & victum qui ſatis eſſet, ſibi filiiſque pararet. In ciuitate Suna mulieri hoſpitæ infœcundæ ac ſterili, vt viro ſuo filium pareret, à Domino impetrauit. Et eundem puerum poſtea exanimum ad vitam reuocauit. Reuerſus in Galgala, pulmentum amariſſimum in dulce conuertit. Panibus viginti hordeaceis viros centum ſatiauit, & ſuperfuit. Naaman Syrum à lepra curauit. Securis ferrum in Iordanem delapſum, enatare fecit. Obſeſſus in Dothaim, aduerſariis ſubita cæcitate percuſſis, liberatus eſt. Super oſſa eius defuncti proiectum cadauer ſtatim reuixit: vt vel hinc facilè diſci poſſit, quantæ ille virtutis fuerit viuens, qui mortuus alteri mortuo vitam dedit. *Marul. lib.* 2. *cap.* 2. *& Sab. lib.* 2. *cap.* 5.

Cùm Onias pontifex, cum ſacerdotibus, viduis & pupillis ad Dominum clamaret, Heliodoto quæſtore regio pecuniam in templo depoſitam auferre conato, ſpectro obiecto Heliodorus ferè exanimatus fuit. Idem tamen precibus pontificis vitæ reſtitutus peccatum ſuum agnouit. 2. *Machab.* 3. Idem H
precibus ſuis pluuiam à Deo impetrauit. *& Vide Tit. Pœna crudelitatis erga ſacros homines.*

Recedens Paulus ex Achaia poſt paucos ſermones & pia verba, poſitus genibus, cum omnibus illis orauit. *Act.* 20. Cùm oraſſet in templo Paulus, in extaſim raptus, audiuit Ieſum dicentem: Feſtina, & exi velociter Hieroſolymis. *Act.* 22. Idem orabat pro aliis: Memoriam veſtri facio ſemper, inquit, in orationibus meis, ſi quando proſperum iter habeam, in voluntate Dei veniendi ad vos. *Rom.* 1. *Et ad Tit.* Sine intermiſſione habeo tui memoriam in orationibus meis nocte ac die, deſiderans te videre. Item pro Theſſalonicenſibus: Oramus ſemper pro vobis, vt vos dignos habeat iſta vocatione Dominus Deus noſter. 2. *Theſſ.* 1. Et pro Philippenſibus: Hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet. *Philip.* 1. Non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini agnitione voluntatis Dei. *Coloſſ.* 1.

REGES, PRINCIPES.

A Ezechia rege Iuda deprecante, cùm in extremo rerum periculo eſſet conſtitutus, nocte vna Angelus Domini percuſſit in caſtris Sennacherib. CLXXXV. millia Aſſyriorum. Sicque eum, quem arma nequiuerant, oratio ſeruauit. Idem aduerſa valetudine grauiter affectus, cùm Eſaia prophetante ſe iamiam deceſſurum audiſſet, facie ad parietem verſa, multis cum lachrymis Deum rogando, & vitæ longius ſpacium & corporis impetrauit ſanitatem. Nonne magnum hoc & admirabile, vt pœnitentis oratio mutet Dei ſententiam: & quem Deus ipſe morti iam addixerat, eum rurſus ne ægrotare quidem permittat? *Marulus lib. 2. cap. 2. ex 4. Reg. 19. & cap. 21.*

Theodoſius iunior omnibus Dei opt. max auxilium implorabat, ſiue bella imminerent, ſiue aëris tempeſtas deſæuiret. Vnde Leo Pontifex ſummus eum ſemper religioſiſſimum & piſſimum Auguſtum appellat in ſuis epiſtolis, quas plures ad eum ſcripſit. *Cuſp.* Cum tota Eccleſia ſupplicationem fecit pro ſerenitate, & ipſe medius hymnis canendis præiuit, priuati habitu. Cùm diuturno terræmotu vniuerſa Conſtantinopolis concuteretur, Theodoſius & Epiſcopus Proclus cum ciuibus
B extra vrbem periculi vitandi gratia egreſſi, ardentes ad Deum pro liberatione preces fuderunt. *Niceph. lib. 14. cap. 3. & 46.*

Carolus V. Imp. nouas preces in ſingulas expeditiones concipiebat, ſuáque manu conſcribebat, ſeptem ferè Pſalmorum longitudine productas: & has à ſuis confeſſoribus approbatas, quotidie in agmine & acie exiſtens legebat. Diuertebat nonnunquam (cùm in oratione incaleſceret) per ſpeciem lotij reddendi, aut alui exonerandi, ab agmine, vt prolixiùs feruentiúſque oraret. Illas autem preces Adriano Syluano cuſtodiendas dabat: mandabátque (ſi quis durior ei caſus accideret) vt eas diſcerperet. Idcirco de eo quidam dicere ſolebant: Carolus ſæpiùs cum Deo quàm cum hominibus loquitur. *Guliel. Zenoccarus lib. 5. de vita Caroli.*

DVCES, MILITES.

Cornelius centurio, vir religioſus, & timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas, & deprecans Dominum ſemper: propterea audiuit ab Angelo: Orationes
C tuæ & eleemoſynæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. *Act. 10.*

Narſes eunuchus, Iuſtiniani dux, in pauperes munificus, in reparandis templis, liberalis, ſobrietatis ſtudioſus fuit, denique precibus ad Deum multò magis quàm armis victoriam obtinuit. *Paul. Diac. lib. 2. de geſt. Longob. cap. 3.*

CONIVGES.

Elizabetha Lantgrauij Thuringiæ principis vxor, impetrata à viro noctis continentia, ad orationem ſecedebat, ſuper pauimentum diſtento tapetulo cubitans, ne molliùs iacenti altior ſomnus horas interciperet orandi. Vir quoque ſanctitudine illius delectatus, ad ea quæ Dei ſunt, magis magiſque inflammabatur. Inde & quod petebat faciliùs concedere, & ipſemet impenſiùs orare. Diceres eos identidem recordari illud ab Apoſtolo præceptum: Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Ita ambo eiuſmodi curæ pariter incumbentes, ſpiritui magis quàm carni ſeruiebant. Sed illa deinde viduitate facta liberior, tantò ſoli Deo intenta orauit ardentiùs, quantò à rebus familiaribus, iam aliena vixit expeditius. *Marul. lib. 2. cap. 1.*

SVBDITI.

D * Erat Ludouicus Palatinus venandi ſtudio deditiſſimus, & publico edicto diſtrictim cauerat, ne quiſpiam ceruis aliiſque feris nocumentum inferret. Factum autem, vt illis omnia paſſim vineta vaſtantibus, querelæ deferrentur ad Proceres, & per eos ad ipſum Ludouicum: Dicebant enim, Niſi edictum hoc mitiges, eris poſthac expers precum tui populi. Quo audito ille, Si ita fore exiſtimatis, malim carere, ait, etiam tota vita ferinis ferculis, quàm meorum precibus. Sciebat ſanè quanta eſſet puræ Orationis virtus, quæ eò pergit & penetrat, quò caro peruenire & penetrare nequit. *Timoth. Berch. in Orat. Ludouici Principis.*

☞ *Huc referantur plura ex Titulis proximè ſequentibus.*

QVID ORAVERINT, HIC PETITIO

SPIRITVS SANCTI.

Apoſtolis & fidelibus orantibus, contremuit, in quo erant, repletique ſunt omnes Spiritu ſancto, diuinúmque ſermonem liberè eloquebantur. *Act. 4.*

Petrus & Ioan. orauerũt pro Samaritanis, vt acciperent Spiritũ ſãctũ, & impoſitis manibus acceperũt Spiritũ ſãctũ. *Act. 8.*

MIRACVLORVM. B

Incredibilia multa operandi facultatem diſcipulis ſuis conceſſerat Dominus. Sed ne miraculorum auctor ignoraretur, à Deo ea petere credentes voluit: Quodcumque petieritis, inquit, Patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur Pater in Filio. Et iterum: Quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. Et quid mirum, quòd ſic ad nos filius, ſi ſic etiam ad Filium Pater? Poſtula à me, inquit, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Hinc illum in Euangelio non ſemel orantem legimus, quandoque tamen propria poteſtate vtentem: vt nec ſolum hominem, nec ſolum Deum credas: ſed & Deum & hominem vnum Chriſtum Ieſum, doctorem ac ſaluatorem noſtrum. *Marul. l. 2. c. 2.*

SAPIENTIÆ.

Salomon rex cum duodecim eſſet annorum, & in ſomnis à Deo, quicquid vellet, petere iuberetur, non opes non victoriam, non vitam longæuam, ſed ſapientiam petiit, Dominúmque deprecatus eſt. *Sapiens. 9.*

Didymus Alexandrinus, præſul Cæſarienſis, inflammatus F
deſiderio literarum, non deſperauit, aſſiduis precibus apud Deum id impetrare, quod natura conſequi non erat. Miſcebat precibus ſtudia, licet cæcus. *Ruffin. lib. 11. Hiſt. Eccleſ.*

Iacobus Apoſtolus ait: Si quis veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter: & non improperat, & dabitur ei. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans. Cuius rei exempla quædam *petes ex Tit. Diuinitus edocti. Marul. lib. 2. cap. 2. & Sab. lib. 2. cap. 5.*

Auicenna medicorum Arabum facilè princeps, ſi difficilem aliquem locum inter ſtudendum per noctem obſeruaſſet, manè templum ingreſſus, factaque ad Deum cœli & terræ (qua de cauſa inter pios connumerari meretur: propter Mahometum alioqui inter ſuperſtitioſos collocandus) oratione, veſperi ad conſueta ſtudia reuertebatur: tanto ſucceſſu, vt ſæpè dormiens arduas maximè, quæſtiones enodaret, quas vigilans non potuerat ſoluere. *Solerzanus in eius vita.*

PECCATORVM REMISSIONIS. G

Ægidius, Nemauſenſi monaſterio præfectus, pro Caroli Martelli occulto delicto orans, exauditus eſt miraculosè. Si quidem orante eo, ſcheda in altari fuit reperta, delicti expreſsè mentionem faciens, idque condonatum eſſe illi indicans. *Bergom. lib. 10. & Volat lib. 21. & Vincent. lib. 23.*

VITÆ MELIORIS.

Stephanus abbas ordinis Grandimontenſis inſtitutor, dum Montis Moreti (qui eſt in Aquitania) ſolitudinem incoleret, pro milite quodam, vt flagitium in quo obſtinatior videbatur dimitteret, orauit. Hinc ille qui neque iam ab eo deſiſtere ſe poſſe, neque ſi poſſet velle dixerat, repentè mutatus peccatum ſuum fleuit, vitamque correxit. *Marul. lib. 2. cap. 2.*

D. Elizabetha poſt mariti Ludouici Thuringiæ Lantgrauij mortem Xenodochio Marpurgi extructo, pauperibus inſeruiens, monaſticam vitam amplexa, quum prætextatum ſpectaſſet adoleſcentem mox percontata, An ne oratione ſua ad ineundum ſalubriorem viuendi modum adiuuari vellet? quum ille voluntati preces adieciſſet, ſic pro eius ſalute Deum exorauit, vt ordinem fratrum Minorum ſubierit. Et ingenuè confeſſus eſt, ſe illâ orante ita intimis flagraſſe præcordiis, vt ar- H
dori remedium nullum inuenerit, donec vitam mutare decreuit. *Marul. lib. 2. & Bonfin. lib. 7. Dec. 2.*

Theodora Romana, Siſinij coniunx, à Clemente Pontifice conuerſa, & ob hoc à viro infideli odio habita, pro conuerſione eius orauit, & exaudita eſt. Petrus Apoſtolus oranti apparens, Siſinium precibus eius à Domino conceſſum nunciauit. Hinc demùm depoſito errore, Siſinius Chriſtianitatem accepit: & vir infidelis per mulierem fidelem ſaluatus fuit. Non illum ſuaſionibus, non argumentis eſt aggreſſa; ne pernicacis animi hominem, dum lenire nititur, grauiùs irritaret. Tacita Dominum rogauit, & lupus in agnum mutatus eſt: Factaque ſunt praua in directa, & aſpera in vias planas. *Marul. l. 2. c. 3.*

LIBIDINIS RESTINGVENDÆ.

S. Andream Apoſtolum ferunt, cuidam Nicolao nomine, qui toto vitæ tempore libidinibus deditus, ab his diſcedere, non poterat, deprecando continentiam à Domino impetraſſe, & illum pœnitentia ductum caſtitatem deinceps perpetuò cuſtodiſſe. Plerique elata corpora oratione ad vitam

reuocarunt:

reuocarunt: Andreas animam diu in peccatis mortuam ſuſcitauit. *Marulus lib. 2. cap 4. & Sabell. lib. 2. cap. 5.*

A Lupi Senonum Archiepiſcopi oratio quoſdam ex clericis mulierum libidinibus deditos ad continentiam adduxit: quoſque dudum meretricius amor graui odio inter ſe diſſidere fecerat, eos illo orante conſcientiæ ſtimulus ad pœnitentiam, pœnitentia ad caſtitatis ſtudium egit. Conuerſis igitur, veniamque petentibus tam facilè præſulis pietas indulſit, quàm ardenter vt conuerterentur orauerat. *Marul. lib. 2. cap. 4. & Sab. lib. 2. cap. 5.*

Sereni monachi preces de caſtitate obtinenda exauditas fuiſſe ſcribit *Caſſianus*: Nam nocturna aliquando viſione Angelum aperta ſibi aluo, ignitam carnis portiunculam viſceribus euulſam, quam ſtrumam ipſe appellat, exemiſſe, atque inde factum, vt deinceps ne minimas quidem titillationes carnis ſenſerit.

Geraldus generis nobilitate & diuitiis pollens, cùm in cuiuſdam villici ſerui ſui filiam oculos coniecisset, forma eius captus, decreuit puellam domi ſuæ conuenire. Sed priuſquam id feciſſet, orauit. Vt verò peracta oratione illam adiit, vſque adeò deformis illi apparuit, vt hanc ipſam eſſe quam adamauerat, vix crederet. Itaque intactam relinquens ad ſe rediit, & turpis propoſiti pœnitens, filiam dote, patrem libertate donauit. Poſtremò monachus factus, in catalogum Sanctorum receptus eſt. *Marulus lib. 2. cap. 4.*

B

Impietatis, Superſtitionis tollendæ: Religionis conſeruandæ.

Apud Cæſaream Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, aiunt, ad fontes illos qui in radice montis Panei oſtenduntur, vnde Iordanis profluit, feſto quodam die ſolitum fuiſſe ab eius loci incolis victimam aliquam offerri, illamque virtute dæmonis mirabili modo nuſquam comparuiſſe: & id miraculum in oculis præſentium admodum viſum eſſe præclarum. Aſſyrius Rom. ſenator aliquando præſens, leuatis in cœlum oculis, Deum omnipotentem per Chriſtum orauit, vt dæmon ille populi ſeductor proderetur, & à mortalium ſeductione cohiberetur. Itaque victima illa confeſtim in ipſa fontis ſuperficie natauit, atque ſtupor aſtantibus exemptus: nec poſtea quicquam miraculi eo in loco contigit. *Euſebius lib. 7. cap 17.*

C Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, à Valentino II Imp. inſtinctu Iuſtinæ matris Arrianæ mirè agitatus, ieiuniis vigiliiſque, ſub altari poſitus, per obſecrationes diuinum ſibi atque Eccleſiæ præſidium inuocabat. Erat illo tempore Mediolani Auguſtinus Tagaſtenſis, qui poſtea Hipponenſem Eccleſiam Epiſcopus rexit. Is ſuperioribus annis ex Africa profectus, rhetoricam Romæ deinde Mediolani docuerat, atque Ambroſio cognitus, propter ingenij præſtantiam acceptiſſimus fuerat. Itaque, cùm aſſiduis eius concionibus intereſſet, in Paſchate ab eodem ſalutiferum quoque baptiſmatis ſacramentum accepit. *Sigon. lib. 19. Imp. occid.*

Arrius, Conſtantinopolim à Conſtantino magno euocatus, cùm venenum ſuum ſpargere pergeret, ab Alexandro ciuitatis Epiſcopo Eccleſiæ communione ſemotus grauia cum illo certamina iniit. Quibus vt modum imponeret Conſtantinus, die quodam Sabbati ipſum in aulam vocauit, atque ab eo fidei ſuæ formulam poſtulauit: & cùm aliam ille fidem verbo, aliam mente profeſſus eſſet, eundem ſentire cum Catholicis arbitratus, Alexandro, vt poſtridie in communionem reciperet, imperauit. Prioribus diebus Alexander præualentibus aduerſariorum ſe premi opibus conſpicatus, humana ope deplorata ad diuinam confugerat, atque in templo Pacis per multas noctes effuſis lachrymis Deum orauerat, vt Eccleſiæ ſuæ periclitanti adeſſet, in primiſque, vt Arrius tantarum turbarum concitator meritas aliquando pœnas expenderet. Cuius precationis votum aut irritum eſſe Deus permiſit. Nam Arrius poſtridie, cùm ab aula Imperatoris digreſſus magna Euſebianorum caterua ſtipatus, alacris ad Alexandrum, vt Eccleſiæ ſociaretur, contenderet, in ipſo victoriæ ſuæ articulo expirauit. Siquidem vbi ad Forum Conſtantini peruenit, laxata fortè aluo locum latrinæ quæſiuit: & mox cùm in præmonſtratum locum ſeceſſiſſet, diuina voluntate viſcera ſimul cum excrementis eiecit, ac repentè fœdiſſimo genere mortis perculſus interiit. Cuius rei fama per totam ſubitò vrbem peruagata, ingenti omnes ſtupore defixit: imprimiſque intolerandam iam Arrianorum inſolentiam labefecit. *Sigon. lib. 14. Imp. occid. ex Theodoreti lib. 1. cap. 14.*

D

Vitæ reſtituendæ.

E Petrus Apoſtolus antequam Thabitam ad vitam reuocaret, eiectis omnibus foras, ponens genua, vnicè Deum orauit, diuinum implorans auxilium, & deinde dixit: Thabita ſurge. At illa aperuit oculos: & viſo Petro ſedit. *Act. 9.* Idem in carcere, catenis duabus vinctus, militibus cuſtoditus, orante pro eo Eccleſia, ab Angelo liberatus eſt. *Marulus lib. 2. cap. 4. & Sab. lib. 2. cap. 5.*

Vitæ conſeruandæ.

Ionam prophetam de ventre ceti ad Deum clamaſſe legimus, & die tertia à piſce in aridam eiectum. Grande profectò miraculum, tum quòd deglutitus tamdiu intra aluum vixerit, tum quòd eiectus nuſquam læderetur, impegerit. Vtrumque tamen hominis precibus ab eo, qui omnia poteſt, datum. *Marul lib. 2. cap. 1. & Sab. lib. 2. cap. 5.*

Valens Imp. cùm Baſilium Cæſarienſem diu multùmque conuitiis ac contumeliis vexaſſet, & ea nocte vxor Valentis maximis doloribus correpta, filia inſuper paruula extincta eſſet, Valens Baſilij aſſiduis precibus ad Deum fuſis, ſaltem ſeruatus eſt: vt refert *Ruffinus lib. 13. Hiſt.*

F Gerardus, D. Bernardi Clareuallenſis Abbatis frater, qui domeſtica omnia pro eo curabat, in peregrinatione Italica Viterbij lethali morbo correptus fuerat. Ibi tunc D. Bernardus, ægrè ferens comitem peregrinationis in terra relinquere aliena, nec reſignare his, qui eum ſibi commiſerant: conuerſus ad preces, Expecta, inquit, Domine vſque ad reditum: Reſtitutum amicis tolle iam cum, ſi vis, & non cauſabor. Preces ratæ fuêre. Nam anno vix exacto cùm reuerſi eſſent Clareuallem, viuus exceſſit. *D. Bern. ſer. 26. ſuper Cantica.*

Famis abigendæ.

Benedad Syriæ rege Samariam obſidente, oppidani fame laborabant, ita vt quædam mulieres à filiorum eſu non abſtinerent: quando humiliatione Ioram Samariæ regis, qui cilicio ſe induerat, die vno ſumma inopia in ſummam verſa eſt copiam. Syri enim horrendo animorum ſtrepitu diuinitùs excitato, vehementer perterriti, relictis impedimentis, omnique ſupellectili dimiſſa, fugam fecêre. Samaritæ vero egreſſi direptis caſtris inſperata præda ditati ſunt, & modius ſimilæ ſtetit ſtatere vno, ſicut prædixerat Heliſæus, & duo modij hordei ſtatere vno. *Marulus lib. 4 cap. 9.* G

Ladiſlaus Vngariæ rex, quum per Getarum ſolitudines Beſſos inſequeretur, qui ingentem pecorum hominúmque prædam ex Vngaria abegerant, & fame nimia laboraret exercitus: exorata Chriſto ope, max in tantum mox ceruorum bubalorumque gregem incidit, vt eſurientem abundè militem paueris. *Bonfin. lib. 4. Dec. 2.*

Sitis, Siccitatis tollendæ. Pluuiæ, Aquæ impetrandæ.

Orans Elias propheta pro pluuia, dixit puero ſuo, vt proſpiceret verſus mare, an nubem conſurgere pluuioſam videret. Septima demum vice apparuit nubecula, & data eſt pluuia. 3. *Reg. 18.*

Donatus Eureæ in Epiro antiſtes, cùm regio illa arida eſſet, aliquando ex itinere feſſus comites aquæ penuria languentes conſpicatus, primùm Deum precatus eſt, deinde terram manu fodit, atque illicò fontem aquæ viuæ produxit. *Niceph. lib. 12. cap. 45.*

H M. Antonij & M. Aurelij Commodi exercitus, bello aduerſus Quados, Vandalos, Sarmatas & Germanos, aridis locis concluſus, ſiti vehementi laborare cœpit. Rebus in ſummo diſcrimine conſtitutis, ſubitò de exercitu in auxilium commune progreſſa Chriſtianorum legio eſt: quæ genubus in terram incuruatis proſtrata, coniunctis certatim ardentibus precibus geminum illicò beneficium à Deo impetrauit. Nam & ex imbre largiori cœlo demiſſo, aquæ grauiſſimæ collectæ militibus ad ſitim ſedandam ſufficiebant, & è regione propiùs incumbens hoſtium numeroſus exercitus fulminibus frequentibus diſiectus eſt. Imperator æquior ac benignior deinceps Chriſtianis fuit, ac litteris etiam ad plurimos miſſis, vt *Tert. in Apol.* oſtendit, tū exercitus ſalutē, tū victoriam ſuam Chriſtianorum precibus acceptā retulit. Commemoratur quidem hoc factū in hiſtoriis gentilium: ſed Chriſtianorum precibus imperatū ſubticēt, vt *Euſ. l. 5. c. 5.* indicat. *Suid.* ſcribit, fuiſſe in exercitu M. Antonini Iulianū Chaldæū, qui copiis ſiti laborātibus nubes prouocarit, quæ in imbres illicò reſolutæ ſunt. Idem, alios hoc beneficium ad Arnuphim quendā philoſophū Ægyptium

A ptiom referre indicat, in qua opinione & Dion eſt, qui hunc philoſophum ſeu magnum Ægyptum ſcribit hoc miraculi præſtitiſſe, inuocato Mercurio. Notum & Claudiani epigramma eſt, quo teſtatur tributum hoc diuinum & cæleſte beneficium (odio Chriſtiani nominis) magicis artibus morribuſque ac probitate Imperatoris Marci.

Quintianus Auernorum Epiſcopus, cùm quodam tempore ciuitas ſiccitate nimia laboraret, ſupplicationes ante Aſcenſionem ad opportunam impetrandam pluuiam vetere ritu Eccleſiæ celebrauit. Die verò tertia portæ vrbis appropinquantem ciues rogarunt, vt ipſe precationem ad Deum pro impetranda pluuia faceret: ſe enim confidere, illo orante, Deum extemplò aquam vberrimam effuſurum. Tum ille proſtratus, in hunc modum orauit: Si clauſo cœlo pluuiæ non defluxerint propter peccata populi, & conuerſi deprecati fuerint faciem tuam, exaudi Domine, & dimitte peccata populi tui, & da pluuiam terræ, quam dediſti populo tuo ad poſſidendum. A que his dictis, atris repentè nubibus cœlo offuſis, ſalutaris pluuiæ humor excuſſus eſt. *Sigon. lib. 16. Imp. occid.*

MORBI DEPELLENDI.

B Ezechias Rex, cùm ægrotanti ſibi diem extremum imminere per Prophetam Eſaiam audiſſet, flendo atque orando impetrauit vitæ propagationem: vixitque vlterà, quam vixiſſet, ſi ſic non egiſſet, quindecim annos. Argumento eſt, vt ſè pœnitentes non eſſe morti obnoxios, ſed vitæ deſtinatos æternæ, dicente Domino: Nolo mortem morientis, conuertatur, & viuite.

Saulus, qui poſtea Paulus, ad terram proſtratus, & ex cæcatus, ſurrexit, & Damaſcum veniens, orare cœpit, & tribus diebus nihil comedit. *Act. 9.*

Iacobus Zebedæi filius, dum Herodis Agrippæ iuſſu decollandus duceretur, paralyticum in via iacentem ſaluti reſtituit. Et cùm ſpiculatoris gladius ceruici ſuæ immineret, necis propriæ oblitus, pro alterius ſanitate orauit. Vtrumque autem vera caritas faciebat, vt & proximi miſereretur, & pro Chriſto mori non timeret. *Marulus lib. 2. cap. 4. & Sabellicus lib. 2. cap. 5.*

Duo cæci ſecus viam ſedentes, cùm poſt Ieſum clamitarent miſericordiam implorando, increpabantur, vt tacerent.
C At illi magis clamabant. Perſeuerabant ergo in clamoribus piis, & quod volebant, aſſecuti ſunt. *Marul. lib. 5. cap. 8*

Barnabas Apoſtolus Cypri aliquandiu commoratus, morbo affectos Euangelio Matthæi manuſcripto tangens curauit, eum precatus, cuius religionem aſtruebat curando. *Marulus lib. 2. cap. 4.*

Thomæ Didymi deprecatio Sinticæ oculis captæ viſum redintegrauit. Idola lapſu præcipiti in puluerem redegit: vt oſtenderet ſimulachra gentium opera eſſe manuum hominum. *Marul lib. 1. cap. 4. & Sab. lib. 2. cap. 5.*

Iudas Thadæus, Abagarum Medorum Regem ab elephantiæ morbo liberauit, credentem baptizauit, corpus vitio, animum erroribus expians atque emundans. *Marul. lib. 2. cap 4.*

LIBEROS CONSEQVENDI, STERILITATIS DEPELLENDÆ.

Abraham orante, Abimelech Geraræ Regis vxor atque ancillæ, cùm antè ſteriles eſſent, prolem diu optatam ſuſceperunt, & matrum nomine lætatæ ſunt. Et nos, ſi dignè de-
D precati fuerimus Dominum gratia eius repleti, exuberabimus prole virtutum. *Marul. lib. 2. cap. 2.*

Anna Elcanæ coniux, diutinæ ſterilitatis opprobrium, cùm Deum oraſſet, fœcunditate compenſauit. Genuit primò Samuelem, genuit deinde filios tres, duaſque filias. Phenenna verò altera Elcanæ vxor, conſorti ſuæ ſemper infenſa, poſt ſuſceptos liberos parere deſiit, & in idem vitium, quod illi petulanter obiicere conſueuerat, ipſa incidit. Denique ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata eſt. Vitio enim ſuperbiam, orationem ſequitur gratia, *Marul. lib. 2. cap. 2. ex 1. Reg. 1.*

Monachus quidam precibus prolem Zocomo principi Saracenorum in Chriſtum credenti impetrauit. *Sozom. lib. 6. cap. 38.*

Quum Theodoreti mater ad Macedonium Eremitam acceſſiſſet, pollicitus eſt vir ille diuinus ſe pro ea preces concepturum, & eam filium accepturam (antea enim erat ſterilis) quem Deo dicaret. Illa autem rogabat tantummodo vt ſalutis æternæ fieret particeps, & à gehenna liberaretur. Præter hos, inquit, liberalis & magnificus Deus tibi dabit filium. Iis enim qui purè & ſincerè petunt duplices largitur petitiones. E
Illinc reuerſa eſt mulier, afferens promiſſi benedictionem. *Theod. hiſt. Sanct. patrum vita 13.*

DÆMONIS EXPELLENDI, DEPELLENDI.

Bartholomæi Apoſtoli oratio obſeſſos à dæmonibus liberauit. Polemi Indiæ Regis filiam lunaticam, mentis compotem fecit. *Marul. lib. 2. cap. 4. & Sab. lib. 2. cap. 5.*

Maruthas Epiſcopus, legatione ad Perſas functus, filium Iſdigerdis Regis orando à dæmonio liberauit, per quod maior fidei gloria accreuit. *Sigeb. in Chron.*

Anſelmus Epiſcopus, cùm fratrem quendam ex languore morti iam proximum pauere, atque horrore concuti animaduertiſſet, cauſam rogauit. At ille reſpondens, duos ibi lupos adeſſe dixit, rabida toruitate acri biles, minacitérque ringentes: & inde ſe timere, ne dilaniaretur ab eis. Tunc Epiſcopus pro ipſo Dominum orauit, ac poſt orationem eodem fratre referente audiuit, feras illas beſtias receſſiſſe, fugatas flamma ex ore orantis in fulguris motem prorumpente. Hoc
F demùm remedio frater pauoris moleſtia liberatus, ac ſecurior factus ad Dominum migrauit. *Marulus lib. 2. cap. 4.*

In peſtilentia, quæ ſub Gregorio Magno Rom. populum magna ex parte conſumpſit, frater quidam in Monaſterio, neceſſitate potiùs quàm voluntate viuens, ſecretus fratrem, periculis in inguine, eſt perductus ad mortem. *Conſule 1. ſeq. Oratio pro defunctis.*

INCENDII RESTINGVENDI.

Azarias ſtans in medio fornacis, in quam iuſſu Regis Nabuchodonoſoris coniectus fuerat, orans cum ſociis liberatus eſt. *Daniel 3.*

D. Martinus cùm media hyeme in viſitatione noctu in cuiuſdam templi ſacrario ſubiectis paleis ad quietem ſe compoſuiſſet, procul accenſo foco, diabolus ignem paleis iniecit. Periclitabatur Martinus, neque egredi poterat, & iam veſtes quoque adurebantur. Ad preces ergo confugit, & ſubitò reſtinctum eſt incendium, dum fratres effractis foribus ipſum eriperent. *Seuerus Sulp. in præliminari epiſt. vita B. Martini.*

Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus à Rege Alarico indicta cauſa Burdegalam relegatus, cùm nocte quadam ingens fortè
G conflatum incendium eſſet, precibus ciuium fatigatus, ignem tum, cùm maximè ſæuiebat, precatione ad Deum facta, reſtinxit: ex quo ingentibus ab omnibus cumulatus eſt laudibus. *Sigon. lib. 16 Imp. occid.*

TERRÆMOTVS SISTENDI.

Anno CCCCLXII vt Iornandes in Annalibus prodidit, crebris in Gallia portentis eſt laboratum: villæ, homines, pecudes, paſſim de cœlo tacti, & quod horrorem maiorem incuſſit, duo iuuenes adusti cadaueribus concretis inuenti: Viennæ mœnia frequentibus terræmotibus conquaſſata, ignibuſque accenſis caducæ culminum criſtæ ſuperiecto fauillarum monte ſepultæ: quin etiam lupi, ac cerui portas vrbis ingreſſi, atque impunè per forum vagati, terrorem ingentem in hominum mentibus excitarunt. Quæ mala, quod cœleſtem oſtentare iracundiam videntur, expiare cupiens Mamertus vrbis Epiſcopus, vir ſanctiſſimus, vetere Niniuitarum exemplo, ad Dei opem ſuppliciter implorandam
H confugit. Cùm autem ſæuientibus adhuc prodigiis populus fermè totus ex vrbe formidine conſternatus ceſſiſſet, ac Reſurrectionis diem, tanquam certum eorum malorum terminum, ſuſpenſis animis expectaret: factum eſt, vt in Vigiliis dum res diuina perageretur, repentè Palatium vrbis exarſerit. Quo pauore percolſis, ac templo egreſſis qui aderant, omnibus, quòd planè ſibi perſuaderent, aut vrbem totam hoc incendio flagraturam, aut dehiſcentem terram omnia vno hauſtu eſſe deuoraturam, rurſus Mamertus ante altarè proſtratus, cum gemitu & lachrymis Dei miſericordiam inuocauit. Itaque quod incendium ingens vis aquæ certatim allatæ lenire non poterat, repentè ipſe piarum lachrymarum vbertate reſtinxit: Ea de cauſa, aduentante Aſcenſione, in qua ſupplicationes Deo pro impetrandis imbribus, ante ſerenitate adhiberi, ſed frigidè, ac planè oſcitanter, lapſa veterè diſciplina, ſolebant, eaſdem populo indixit, ſed nouam orandi, ieiunandi, & erogandi rationem, priſtino ritu reuocato, iniit. Qua religione diuinum numen placatum, finem tandem cœleſtibus prodigiis ac territamentis impoſuit. Quod

Sidonius

Sidonius ad ipſum Mamertum ſcribens prodidit. *Sigon. lib.*
A *14. Imp. occid.*

Anno ſalutis DCCCI. pridie Kalendas Maij, hora noctis ſecunda, maximo terræmotu Italia tota concuſſa eſt, multa vbique ædificia, ſed in primis Romæ tectum Baſilicæ S. Pauli procubuit. Ob id inſtitutum eſt à Leone III. vt præcedentibus tribus Aſcenſionem diebus ſupplicationes ad diuerſa templa haberentur: quam rem Mamertus Epiſcopus Viennenſis in Eccleſiam ſuam primus intulerat, ſeque pariter ingenti quondam terræmotus periculo liberauerat. *Sigon. lib. 4. regn Ital.*

NAVFRAGII AVERTENDI.

Gregorius Nazianzenus adoleſcens, Alexandria Athenas nauigans in ſummo periculo Dei opt. max. implorauit opem: eamque impetrauit, quamuis nondum baptizatus eſſet. Omnibus ergo præſenti miraculo attonitis, Chriſtum prædicare incœpit, eoſque conuertit. *Greg. Nyſſen.*

Romualdus Abbas: ordinis Camadulenſis auctor, cùm à Parentio Liburniæ oppido ſoluens nauigaret, & nauis magnis fluctibus iactaretur, omnéſque qui cum eo erant, de
B ſalute deſperarent: pelagi ventorúmque ſæuitiam oratione placauit, illum vtrique deprecatus, qui ventis & mari imperat, & obediunt ei. *Marulus lib. 2. cap. 2.*

Germanus Antiſiodorenſis Epiſcopus, Britanniam verſus ad hæreſes extirpandas contendens, vnà cum Lupo Epiſcopo Trecaſiano: dum nauis, qua vehebantur, vndis impetu ruentibus illiſa tantùm non operiretur, manus ambas in cœlum ſuſtulit, atque orauit. Et continuò ponentibus ventis æquatum ſalum tranquillum illis præbuit iter, curſúque quò volebant ſatis proſpero præuenêre. *Idem.*

Pharao Meldenſis Epiſcopus, ſubmerſam in flumine ſimul cum vectoribus nauim miſeratus, cùm in ripa ſe proſternens Deum oraſſet, ab imò fundo in ſummas aquas enatare fecit, ſaluis omnibus qui in ea erant. Tale quid & Apoſtolo Paulo eueniſſe credimus, qui ad Corinthios ſcribens, ait: Ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui. *Idem.*

INVNDATIONIS COMPESCENDÆ.

Gregorio Papa crebris Litaniis Deum deprecante, poſt dies nouem aquarum inundatio repreſſa eſt, *Sigebert. & Beda.*

C Quum Andreas Hungariæ Rex, Damiatam ad Nilum vrbem obſideret, & iam hyems media defluxiſſet: Nilus, qui per id temporis inundare non ſolet, maris inflatione, quam Euri væſania fecerat, vſque adeò intumuit; vt Chriſtianorum caſtra penitùs inundarit. Quare miſerabilis impedimentorum æquè ac commeatuum iactura facta, annona inundatione corrupta. Cui malo Rex vt proſpiceret, ieiunium publicum indixit. Quo vix exacto, mare deſedit, & tranquillitas magna ſucceſſit. *Bonfinius lib. 7. Decad. 2.*

FLVMINVM DERIVATIONIS.

Fridolinus Viator dictus, cùm ſubinde ab infidelibus infeſtaretur, iuxta Saccingum Rheni oppidum, precibus ad Deum Rheni alueum mutauit. ☞ *Vide Tit. Doctorum Eccleſ.*

Fantinus Syracoſanus, Tabritanam Calabriæ ciuitatem accedens, Balzanio diuiti quidem viro, ſed gentili pro ſeruo ſe locauit, vt haberet quo aliorum inopiæ ſubueniret. Dominus equos, quos illi paſcendos commiſerat, ſtrigoſiores cernens, cùm eum perſequi cœpiſſet, præmiſſa ora
D tione Motabrum flumen, quo intercludebatur, virga percutiens diuiſit, & perſequentis iram euaſit. Perſecutor præ ſtupore iam placatus obſecrauit hominem, vt ſe quoque eodem modo tranſire faceret: percuſſóque iterum fluuio, idem ſecutum eſt miraculum. Tunc cognita Chriſti virtute Balzanius credidit, & ſimul cum multis baptiſma ſuſcepit. Sicque Fantinus orando mortis periculum effugit: & iis, quos effugerat, vitam, quam non habebant, dedit *Marulus lib. 2. cap. 2.*

CONDEMNATIONIS EFFVGIENDÆ.

Cùm conſilio Aman omnis Iudæorum gens in extremo verſaretur periculo, Mardochæus ieiunium triduanum indixit Suſis, & populum precibus indulgere iuſſit. Eſther quoque regina ſupplicabat more patrio, humi in faciem proſtrata: & amicta veſtitu lugubri, per triduum abdicato cibo & potu, & omnibus deliciis: rogabatque vt miſeratus daret ei apud Regem, quali maximè opus eſſet facundiam & maiorem quàm vnquam antea formæ gratiam, vt modo vtroque permotus Rex ad clementiam, & in ipſam fiat indulgentior, & populatibus ſuis in extremo periculo conſtitutis patrocinantem æquis oculis aſpiciat. *Eſther. 4.* E

Suſanna iudicum ſententia morti iam addicta, exclamauit ad Dominum, & Dominus exaudiuit vocem ipſius. Spiritum quippè Danielis pueri ſuſcitauit, qui malignos accuſatores falſitatis conuictos talionem ſubire compulit, plebe illos iiſdem ipſis lapidibus obruente, quos in Suſannam apprehenderat. Duo erant, ſenes erant, Preſbyteri erant, numerus, ætas, dignitas verbis fecerat fidem. Niſi innocatus præſtò affuiſſet, qui manifeſtat occulta cordium, pudicitia infamiam, innocentia necem paſſa fuiſſet. *Marulus lib. 2. cap. 2. ex Daniele 13.*

OPES CONSERVANDÆ.

Heliodoro templum ſpoliare conante Hieroſolymitanum; Iudæi Sacerdotes, Onia Pontifice præeunte, ante altare, cum ſtolis Sacerdotalibus inuocabant de cœlo eum, qui de depoſitis legem poſuit, vt iis, qui depoſuerunt, ea ſalua cuſtodiret. Vniuerſæ etiam mulieres, protenſis manibus in cœlum, deprecabantur, & auxilium eis affuit. *Lib. 1. Machabæorum, cap. 3.*

ELECTIONIS DIRIGENDÆ. F

Poſt Aſcenſionem Domini Diſcipuli ſtatuerunt Ioſephum & Matthiam, & orantes dixerunt: Tu Domine, qui noſti corda omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum Apoſtolatus, è quo Iudas excidit. Ductis ſortibus, prodiit Matthias. *Actor. 1.*

Cùm dixiſſet Spiritus Sanctus, Segregate mihi Barnabam & Paulum ad opus, ad quod aſſumpſi eos, Apoſtoli ieiunantes & orantes, eiſque manus imponentes, dimiſerunt illos. *Actor. 13. & 14.*

DIEI PROROGANDÆ.

Ioſue orante, Sol & Luna immoti ſteterunt, donec ipſe vlciſceretur ſe de inimicis ſuis. Non fuit (inquit Scriptura) ante & poſtea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſraël. *Marul. lib. 2. cap. 1. & Sab. lib. 17. cap. 5.*

VICTORIÆ.

Iſraëlitis contra Amalechitas pugnantibus plus effecit Moyſes orando, quàm Ioſue pugnando. *Exod. 17.*

☞ *Vide de iiſdem infrà Tit. ſequent.*

Arad Rex Iudæorum pugnans contra Iſraëlitas, ducebat inde prædam. At illi voto ſe Domino obligantes, vicerunt eum, & vrbes hoſtium ſubuerterunt. *Num. 21.* G

Ioſaphat Rex Iudæ, irruentibus aduerſum ſe Moabitis & Ammonitis & Idumæis, indixit ieiunium atque orauit: omnéſque de Iuda ſteterunt coram Domino cum vxoribus ac liberis, & in terram proni adorauerunt. Cantores præcedentes exercitum, Deo laudes perſonabant: cùm illi quos perti-muerant, in ſeipſos conuerſi mutuis vulneribus concidêre. Ioſaphat & Iuda diripuerunt ſpolia, & gratias Deo egerunt, quòd ſic pro ipſis depugnaſſet. Cor enim contritum & humiliatum non ſpernit: In tribulatione, inquit, inuocaſti me & liberaui te. *Marulus lib. 4. cap. 9.*

Aſa Rex Iudæorum, cum exigua manu obuiam procedens Zaræ Æthiopum Regi, cuius exercitus decies centum millium hominum armatorum & trecentorum curruum erat, inuocauit Dominum: & repentè lymphatico quodam pauore conterriti Æthiopes terga verterunt. Perſequente eos Aſa, à Mareſa vſque Gerara, ad internecionem cæſi ſunt. *Ex 2. Paral. Marulus lib. 2. cap. 2.* H

Iudæi, Holoferne Nabuchodonoſoris duce contra eos ducente, precibus & ieiuniis intenti cum paruulis & pecoribus ſuis latera centone cingebant, capita puluere conſpergebant, & Deum pro auxilio inuocabant. Quorum deuotionem Ioachim Pontifex obiens confirmabat. Exaudiuit Dominus, & per Iudith viduam eos liberauit. *Iudith 4.*

Iudith ad Holofernem profectura, dixit Preſbyteris: Orate vt firmum faciat conſilium meum Deus. Nihil aliud fiat pro me niſi oratio ad Dominum. Amputatura caput Holofernis, orauit cum lachrymis ad lectum. *Iudith 8. & 13.*

Iudæ Machabæi orationes magis quàm arma de hoſtibus triumpharunt. Sæpè enim peracta prece ſolius Dei auxilio fretus ad bellum egrediens, parua manu ingentes copias vicit. Cum tribus millibus virorum penè inermium Gorgiæ exercitum quinque millium peditum & mille equitum, nec minùs armis quàm vitis munitum, ad Amaum fudit, fugauítque: & tribus millibus eorum cæſis, victor eſt reuerſus. Iterum cum

x. mil-

x. millium manu profectus in Bethoron, Lyſiam ſuperauit: cu-
A ius copiæ erant LX. millia peditum electorum, & quinque millia equitum 1. *Machab.* 4. Rurſum in Bethoron non plus quàm tria millia bellatorum ſecum habens, cum validiſſimo Nicanoris exercitu feliciter conflixit. Ea ſiquidem pugna aduerſariorum caſtra fuêre euerſa, Nicanor interfectus, reliqui fugientes à perſequentibus cæſi.

Videns Ionathas, quòd omnes (exceptis paucis,) derelinquebant eum pugnantem contra alienigenas, ſcidit veſtimenta ſua, & orauit: poſtea victoriam obtinuit. 1. *Machab.* 11.

Oſuuius rex Northanymbrorum, facto Deo cœli voto, Pendæ Merciorum regi occurrit cum exercitu non multo, & magna cum ſtrage Pendam peremit. *Sig. in Chron.*

Iacobus Niſibenſis Epiſcopus (Niſibis autem ab Aſſyriis Antiocha Mygdoniæ dicitur) cùm Sapor Perſarum rex Niſibin obſideret, precibus à Deo ex terre quadam innumerabilem multitudinem crabronum & culicum impetrauit, quibus elephanti & iumenta in furorem acta, & totus exercitus hoſtium in turpem fugam coniectus eſt. *Theod. lib.* 2. *cap.* 7. *& lib.* 2. *cap.* 30.

B Maſelcerlis Africæ Comes, cùm aduerſus Gildonem fratrem rebellem Imperatori bellum ſuſcepiſſet, ſuaſu Theodoſij Magni orationibus aſſiduis ad Dominum clamitans cum ſacerdotibus è Capraria inſula accerſitus, exauditus, quinque pugnatorum millibus pluſquam xxc. hoſtium millia fugauit, & interfecit. *Fulg. lib.* 1. *cap.* 1. *ex Paulo Diacono & Ioanne Arcadio.*

Conſtantinus Magnus, contra Maxentium tyrannum potentiſs. Romam mouens, dum patris ſui Conſtantij Deum, vt ſe ſibi reuelaret, & felicem ſucceſſum belli largiretur, inuocat, repentè poſt meridiem, Sole iam ad veſperum inclinante, viſum mirabile diuinumque conſpexit. Vidit autem Crucis ſignum ex lucis ſplendore confectum in cœlo Soli imminens, quod his verbis cingebatur: In hoc vince: atque illud idem exercitus, qui cum eo erat, plenus ſtuporis eſt conſpicatus. Hanc rem Euſebius idem ſe ex eius narrantis & iureiurando affirmantis ore excepiſſe, poſt pacatum imperium prodit: & Artemius miles ſe vidiſſe, ad Iulianum Auguſtum ſcribens confirmauit. Conſtantium igitur hoc viſo fluctuantem, & quidnam
C id ſibi vellet, anxiè perquirentem, ſuperueniens nox oppreſſit. In quiete inde ſpecies viri humano habitu auguſtioris cum ſigno Crucis præmonſtrato ſe obtulit, præcipiens, vt ſignum ei, quòd in cœlo aſpexerat, compar efficeret, idque in præliis adhiberet: nam eius præſidio victoriam relaturum. Vbi verò illuxit, rei ſtupore attonitus, amicos properè aduocauit, ac ſedens inter eos viſum expoſuit: inde ex eorum conſilio, ſacerdotes, interpretéſque Chriſtianæ legis adhibuit, rogans, vt quid de diurno ſigno, quid de nocturno viſo ſentirent, ex fide expromerent. Cui illi conſtanter reſponderunt: Eum cuius ſpeciem in quiete vidiſſet, Chriſtum eſſe, Dei vnius Filium vnigenam. *Sigon. lib.* 1. *Imp. occid.*

Ruffinus mirabilem illam Theodoſij victoriam contra Eugenium tyrannum & Arbogaſtem, precibus eius quas ad Deum fudit, adſcribit *lib.* 2. *cap.* 34. Narrat enim compertum eſſe quòd poſt illam Imperatoris vocem (Tu omnipotens Deus noſti, quia in nomine Chriſti filij tui vltionis iuſtæ, vt puto, prælia hæc ſuſcepi: ſi ſecus, in me vindica. Si verò cum cauſa
D probabili & in te confiſus huc veni, porrige dexteram tuis, ne fortè dicant gentes: Vbi eſt Deus eorum (ventus ita vehemens exortus ſit, vt tela hoſtium in eos qui iecerant retorqueret. *Sozom. l.* 7. *c.* 34. *& Niceph. lib.* 12. *cap.* 39. *Socrat. lib.* 5. *c.* 25. Milites nobis, qui aderant, retulerunt, inquit *D. Aug. lib.* 5. *de Ciu. Dei.* extorta ſibi fuiſſe de manibus quæcunque iaculabantur, cùm à Theodoſij partib. in aduerſarios vehemens ventus iret, & non ſolùm quæcunque in eos iaciebantur concitatiſſimè raperet, verùm etiam ipſorum tela in eorum corpora retorqueret. Vnde & Poëta *Claudianus* quamuis à Chriſti nomine alienus, in eius tamen laudibus dixit:

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hyemes: tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.

Mortuo Honorio occidentis Imperatore, Ioannes Amanuenſium Imperialium præfectus, dignitatis inſolentia, miſſis ad Theodoſium legatis, vt in Imperij conſortium reciperetur petiit. Theodoſius verò Iunior, Arcadij F. coniectis in cuſtodiam legatis, in Occidentem miſit Ardeburium ducem, vt Reip. opem ferret, & Ioannis ambitionem atque inſolentiam reprimeret. Sed ille nauigatione infelici in manus tyranni venit. Quæ res dolorem Theodoſio attulit, qui rebus in magno
E poſitis diſcrimine, ad orationem confugit, & miraculoſam Dei liberationem eiuſmodi impetrauit, vt deductus ab angelo in paſtoris ſpecie Aſpar Ardeburgij captiui filius cum exercitus parte per ſtagnum Rauennæ adiacens, in qua ciuitate Ioannes agens ducem captum tenebat, inuium planè, & à nemine vnquam tranſitu ſuperatum, tyrannum vicerit, & patrem liberarit. *Socrates lib.* 3. *cap.* 23. *Paulus Diac. lib.* 14.

Heraclius Imp. Coſrois regis Perſarum armis preſſus, omnes pacis conditiones aſpernantis, ad diuinam opem confugit, ſolenni more ſupplicans, & ſupplicationibus ieiunia atque orationes addens. In hunc modum fide ſpeque armatus, cum immani hoſte, duobus præliis conflixit, ac victoriam reportauit. *Fulg. lib.* 1. *cap.* 1.

Clodoueus Francorum rex, anno CCCCXCV. arma Alemanis trans Rhenum habitantibus inferens, cum lectiſſimo Francorum robore aduerſus eos ire contendit. Qua re præcepta, Alemani egregiè inſtructi & ipſi circa ripas Rheni ſe
F obiecerunt. Ita, commiſſo ad Tolbiacum oppidum prælio, acriter à Francis Alemaniſque pugnatum eſt: ab illis, ne auitæ belli gloriæ, ab his, ne patriæ libertatis poſſeſſionem amitterent. Cùm autem, flagrante certamine, ac multis vtrinque cadentibus, Clodoueus ſuam inclinare aciem cerneret, neque eius ſuſtinendæ humanam vllam rationem iniret: tum oculis in cœlum ſublatis, lachrymabundus: Chriſte potens bellorum, inquit, polliceor, me ſacra tua, quæ adhuc reſpui, cum meo populo ſuſcepturum, ac tibi ex animo ſeruiturum, ſi tuo beneficio victoriam de hoſtibus Alemanis retulero. Qua oratione completa, repentè Alemani infeſto quodam quaſi fulmine tacti, Francis terga dare cœperunt, & victoriam, quam iam propè habebant in manibus, tradiderunt: mox, cùm regem ſuum in acie cecidiſſe animaduerterent, pacem ab illo quoque ſupplices petierunt. *Sigonius lib.* 6. *Imp. occid.*

Scotis monachis mos fuit, exorto bello, ſimul cum rege exire, & orando pugnare: ſicut apparet ex bello, inter Edilfredum Northanymbrorum, & Ean Scotorum regem, in quo centum & viginti monachi trucidati leguntur *apud Bedam lib.* 2. *cap.* 2. G

Stephanus Hungarorum rex, ſubditos ſuos ad Chriſtianam religionem humanitate inuitaturus, cùm non ſuccedere rem animaduerteret, aliquantulum ſeueriùs in reluctantes egit. Quòd cum faceret, pleríque principum, duce Cupa, in eum coniurarunt. Stephanus coacto exercitu ad Getam amnem cum illis conflixit dubio marte. Inde conuerſus ad preces, vix facto orandi fine Vencellinus Cupæ caput abſcidit. Quo conſternati reliqui milites, palantes aufugerent. *Bonfin. lib.* 1. *Decad.* 2.

Heluetij hunc morem à maioribus traditum conſtantiſſimè retinent, vt ante conflictum proni cœleſtem pacem ter expetant. Atque vtinam quàm in hac parte religioſi ſunt, tam quoque in bellis ſuſcipiendis maiorum ſuorum veſtigia ſequerentur.

IGNOMINIÆ DEPELLENDÆ.

Sara Raguelis Iſraëlitæ filia vnica, Ecbatanis habitantis, dæmonum regi Aſmodæo obnoxia fuit, ita vt ſeptem viris locata fuerit, quos prima nocte nuptiarum Aſmodæus interfecit. Itaque puellam non Saram, id eſt, reginam, ſed Zaram, H hoc eſt, aduerſariam dici debere, gentiles eius irridendo aſſerebant. Ancilla quinetiam Saræ calamitatem hanc exprobrabat, veneficam eam appellans. At Sara triduo ieiunans & orans in patris ſui cubiculo, vt vel hoc malo liberaretur, vel mortem obiret, exaudita eſt. Et Raphaëlis Angeli ductu, Tobias iunior Niniuita Saram vxorem duxit. *Tobiæ* 3. *& ſeq.*

Tobias cæcus, ſenex & pauper, Niniue habitans, cùm ab amicis, atque etiam ab vxore irrideretur & obiurgaretur, ad Dominum clamauit, & exauditus eſt, ita vt Raphaëlis Angeli miniſterio viſum receperit, & filio vxorem cum dote ex Media acquiſiuerit. *Tobiæ* 2. *&* 3.

GRATIÆ CONCILIANDÆ.

Nehemias Xerxis regis pincerna apud regem prò Iudæis interceſſurus, vt illis in Iudæam redire liceret, & Hieroſolymæ muros dirutos reſtaurare: Deum ſupplex orauit, vt ſibi gratiam regis conciliaret, ad hoc impetrandum. 2. *Eſdræ* 1.

DISCORDIÆ SEDANDÆ.

Clotildis regina Francorum, de prælio Childeberti ac

Theodeberti contra Clotharium audiens, in æde Martini
A preces fudit, ne mutuis cædibus filij interirent. *Greg. Turonenſis lib.2. Hiſt.cap.26.*

OBSIDIONIS TOLLENDÆ, SVSTINENDÆ.

Ezechias fide & religione probatus, ſed ob plebis & Achaz patris impietatem Hieroſolymis obſeſſus, conſcidiſſe veſtimenta dicitur, ſaccoque ſe operuiſſe, ad templum veniſſe ad Eſaiam, vt pro ipſis oraret miſiſſe: & continuo ab eodem propheta meruit audire, ne timeret. Denique Dei ira in hoſtem conuerſa, nocte vna cecidere CLXXV. millia Aſſyriorum, angelo cædente, & à pernicie liberante pœnitentem. Prophetauerat autem Eſaias dicens: Cadet Aſſur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladij.

Lupus Trecaſſinus Epiſcopus, Atila ciuitatem obſidente, Deum precatus, portas aperiri hoſtem admitti iuſſit. Ingreſſi, omnia extemplò euerſuri putabantur. Rectà pertranſierunt, ac veluti per ſolitudinem iter facientes, nihil prorſus hoſtiliter egere: nunquam armata manus minùs nocuit ſuis, quàm
B tunc iſti alienis. Quid multa? Lupus lupis omnibus rapaciorem tyrannum, non bellando, ſed Deo ſupplicando à ſe repulit procul, & ſpe prædæ fruſtratus eſt. *Marul.lib.2.cap.4.*

Conſtantinopolitani triennium obſeſſi à Saracenis, ſolis precibus à Deo impetrarunt, vt hoſtes in fugam ex inſperato ſeſe conijcerent, & in mari à tempeſtate obruti perirent. *Iuo in Chronico, ſub Leone. Blondus Dec.1. lib.10. Beda de Ratione temporum.*

Pariſiorum vrbs D. Genouefæ virginis precibus contra Atilam Hunnorum regem incolumis manſit. *Bonfinius lib.5. Decad.1.*

Atila Hunnorum, rex. ☞ *Vide Infra. Tit. Orationis fructus & effectus varij. §. Hoſtes fugati.*

VRBIS EXPVGNANDÆ.

Robertus rex Franciæ, feſta in monaſteriis agere ſolebat: & non modò vnà cantare, ſed etiam ſerica cappa indutus, chorum regere. Itaque quum incepiſſet alta voce, Agnus Dei, mœnia cuiuſdam caſtri, quod ipſius obſidebant milites, ceciderunt. Idem auctor perhibetur hymni, Sancti ſpiritus adſit
C nobis gratia. *Martinus Polonus.*

LIBERTATIS CONSEQVENDÆ.

Manaſſes Iudæorum rex Babylonem captiuus ductus, in carceribus Deum, quem offenderat, ardentiſſimis precibus inuocauit, & ab eo exauditus eſt, ita vt in regnum ſuum fuerit reſtitutus, & in poſterum ſanctè vixerit. *2. Paral.33.*

Ioachim rex Iſraël, cùm ſuos, eo quòd ſe idolorum cultura polluerant, in ditionem Syriorum redactos vidiſſet, ad Dominum conuerſus, pro ipſis deprecatus eſt, & à ſeruitutis iugo ereptos recepit.

Albinus Andegauenſis Epiſcopus, quoſdam tenebricoſi carceris triſti ſquallore obſitos cernens, cùm præſidem, vt dimitterentur, exorare nullo modo potuiſſet, Deum pro illis precatus eſt: fatiſcentéque carceris muro, omnes euaſerunt. Deo Deiquo ſermo gratias agentes, cuius precibus homo reſtitit, & lapides paruerunt. *Marul.lib.2.cap.4.*

Magnibonus eiuſdem loci Epiſcopus, & ipſe ſimiliter iis qui in ergaſtulis & vinculis detinebantur, liberationem à magiſtratu fruſtra contendit: à Deo autem facilè impetrauit.
D Nam dum ipſe ante aram ſuppliciter prouolutus deprecatur, clauſtra laxantur, compedes ferrei franguntur: & qui vincti erant, liberi euadunt. Itaque quos durus magis quàm iuſtus iudex perdere cogitabat, miſericordis hominis oratio ſeruauit. *Marul.lib.2.cap.4.*

Ad Radegundis, Clotharij Gallorum regis vxoris, ſed magis Chriſti ancillæ, orationem, ferreæ pedicæ eorum, qui in vinculis publicis erant, contritæ ſunt, illi abſoluti. Sic & nos orare oportet, vt peccatorum noſtrorum nexibus liberemur, & liberati Deo gratias agamus, dicentes: Dirupiſti Domini vincula noſtra, tibi ſacrificabimus hoſtiam laudis. *Marulus l.b.2.cap.2.*

BELLVARVM DOMANDARVM, ABIGENDARVM.

Etiam noſtris temporibus vidimus inquit *D. Hier. in Ioëlem cap.2.* agmina locuſtarum terram texiſſe Iudæam: quæ poſtea miſericordia Domini inter veſtibulum & altare, hoc eſt, inter Crucis & Reſurrectionis locum, Sacerdotibus & Populis Dominum deprecantibus, atque dicentibus: Parce populo tuo, vento ſurgente in mare primum & nouiſſimum præcipitatæ ſunt. Cúmque litora vtriuſque maris aceruis mortuo-
rum, quas aquæ euomuerant, impleuerunt, putredo earum & E
fœtor in tantum noxius fuit, vt aërem quoque corrumperet, & peſtilentia tam iumentorum quàm hominum gigneretur.

Ammonis Ægyptij Abbatis oratio immanem atque terribilem draconem, & qui iumenta homineſque enecaret, per medium crepare compulit: puerumque peſtifero illius afflatu interemptum ſuſcitauit. *Marul.lib.2 cap.2.*

Rophilus Popilienſis, & Mercurialis Linenſis, ambo Epiſcopi, draconem æquè pecori atque hominibus infeſtum, ſtolis ſuis non repugnantem, ſed quaſi manſuefactum ligauerunt: ac poſt ſe trahentes, in puteum altitudinis immenſæ, nunquàm inde exiturum deiecêre. Litteræ ibidem in lapide inciſæ factum hoc indicant, & adhuc extantes legentibus fidem faciunt. *Marul.lib.2.cap.2.*

Seuerinus Abbas in Pannoniæ finibus, quoniam Cucolli caſtelli agrum locuſtarum agmina deuaſtabant, iuſſit omnis loci incolas vnà ſecum ad Eccleſiam pergere: dumque ibi ſimul orarent, omnis illa locuſtarum tempeſtas inde ſublata fugam fecit. Ac ne caſu aliquo diſceſſiſſe viderentur, pars earum
non minima in cuiuſdam agro reſedit, qui cum aliis ad oran- F
dum non venerat. Tantumque homini illi obfuit non oraſſe, quantum cæteros oraſſe iuuit. *Marul.lib.2.cap.2.*

Leo IV. Pont.Rom. ſub Ludouico II. baſiliſcum perniciosum, qui halitu multos mortales necauerat, è fornice S. Luciæ in Orphea fuſis ante ad Deum precibus expulit. *Vol.lib 11. Anthrop.*

* MONTES TRANSFERENDI.

Gregorius Neocæſareæ Epiſcopus ſanctitate illuſtris, ſed miraculis illuſtrior, ſic vt ab eorum præſtantia & multitudine Thaumaturgus ſit appellatus, montem qui Eccleſiæ ædificium impediebat aliò tranſtulit per orationem. Cuius rei teſtis eſt *Vener.Beda l.3. Comment.in Marcum c.11.* Cum enim inquit de hoc Epiſcopo, volens ædificare Eccleſiam in loco apto, videret eum anguſtiorem quam res exigebat, eo quòd rupes ex vna parte eum coarctaret, venit nocte, & genibus flexis admonuit Dominum promiſſionis ſuæ, vt montem longius iuxta fidem petentis ageret. Et mane facto, inuenit montem tantum ſpatij reliquiſſe ſtructoribus Eccleſiæ, quantum opus ha-
bebant. *Breuiar. Rom. 17. Nouemb.* G

MOTA SISTENDI.

Fantinus Syracuſanus, cùm Meſſanæ à Stradicone præfecto ad martyrium quæreretur, Angelique monitu ſolus nauiculam aſcendens fugeret: iam propè erat vt ab inſequentibus caperetur, quando Deum precatus myoparonem illorum ſtare fecit, ita vt neque velo, neque remis vltrà impelli poſſet. Sicque aduerſariis poſt ſe relictis, Dei quem inuocauit ope periculum euadens, Regium vſque delatus eſt. *Marul.lib.2.c.2.*

IMMOTA MOVENDI.

In Barbara virgine vt conſtans ſanctæ Trinitatis confeſſio, ita efficax fuit pro neceſſitate deprecatio. Dum enim infidelem & iratum fugeret patrem & fugam prærupti montis crepido inhiberet, orauit Dominum: ac protinus illo in quo hæſerat ſaxo, in aduerſam patris altitudinis partem ſe inclinante euaſit: neque tamen tanto miraculo inclinatus eſt impius pater, vt vel ſic elapſam quærere ceſſaret. Proh nefas! Pater perſequitur, ſaxa miſerantur, & ad inuocationem Chriſti
montes molleſcunt, hominis infidelitas obduratur. *Mar.lib.2. cap.2.* H

Syluanus Troadis præſul, Maximiani tyranni tempore, cùm nauis, quam in Troadem nauigaturus aſcendebat, diu immobilis in litore permanſiſſet, nec vlla mortalium vi ſedibus dimoueri poſſet, eius precibus ſoluta proceſſit: vt eſt in *hiſtoria Tripartita.*

Seuerinus in Pannoniæ finibus Abbas, cùm Fabianum oppidum (Vienna hodie) Danubio adiacens, fame laboraret, eo quod concreto frigoribus fluuio frumentariæ naues iter agere nequibant, oratione glaciem ſoluit: & vectoribus nauigationem aperiens, periclitanti oppido ſubuenit. *Mar. lib. 2.cap.2.*

Chriſtianis, qui in Perſide circa Tauris erant, Iſmaëlita Calipha Chriſtianæ doctrinæ falſitatem obiiciebat, quòd Chriſtus dixiſſet, fore vt ſi quis fidem haberet, montes ſuo moueret loco. Itaque cogebat illos, vt vel fide & oratione dogma hoc verum eſſe oſtenderent, vel Mahumetis perfidiam reciperent, vel omnes ſimul perirent. Illi ad preces conuerſi, diui-

num

num implorabant auxilium. Inde quidam fide & ſpe plenus, confortatis cæteris dixit: Turo Zel Men Hoſſo Bſemo d Ieſna Mſicho Moram:hoc eſt, Abi mons hinc in nomine Ieſu Chriſti Domini noſtri. Et ſtatim ita motus eſt mons, vt permulti Iſmaëlitæ tunc facti ſint Chriſtiani. *M. Paulus Venetus lib. 1. cap. 18. de regibus Orient.*

In Hyrcaniæ vrbe Samarcanda Chriſtiani (qui opera regis Armeniæ Haytoni fuerant ad fidem conuerſi) volebant templum auguſtiſſimum D. Ioanni Baptiſtæ extruere, cuius fornix vnica columba in medio poſita ſuſtentaretur. Coacti ergo ſunt Iſmaëlitæ (quia tunc inferiores erant Chriſtianis) columnam, quam ad manus habebant, Chriſtianis concede re Paulò poſt cum res Chriſtianorum attritæ eſſent, Iſmaëlitæ à Chriſtianis columnam ſuam repetierunt, ſpe deſtruendi & euertendi templi: Chriſtiani ergo ad preces conuerſi ſunt. Nec mora, fornix in ſublime eleuata, columnam ſecum pluſquam pedali altitudine à ſua baſi traxit: atque ita ſuſpenſam retinuit, vt hoc miraculo plurimi ad fidem Chriſti conuerterentur. *M. Paul. Venet. lib. 1. cap. 39. de regibus Orient.*

* SALVTIS PROXIMI.

Ex S. Scriptvra.

Orauit multoties Dominum Moyſes, vt amoueret plagas de Ægypto, & exaudiebantur, licet illi mali eſſent. *Exod. 7. 8. 9. & 10.*

Poſt adorationem vituli, videbatur velle Dominus populum delere, ſed Moyſes per orationis inſtantiam obtinuit ei veniam. *Exod. 32.*

Cùm in Moyſem & Aaron turbæ inſurgentes, incendio diuinitus excitato, diſperirent, Moyſis monitu Aaron obtulit thymiama, proceſſit in medium, & cùm oraſſet, flamma ſubſtitit, internecio ceſſauit. *Num. cap. 11.*

Cùm filij Iſraël in deſerto in Deum murmurantes paſſim ſerpentium ictibus ſternerentur, ſupplicante pro eis Moyſe Deus placatus æneum ſerpentem in ligno ſuſpendi præcipit; quem percuſſi dum aſpicerent, ſanabantur.

Pugnaturi filij Iſraël contra Philiſtæos, dixerunt Samueli. Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum, vt ſaluet nos de manu Philiſtinorum. Qui clamauit ad Dominum, & exauditus eſt. 1. *Reg. 7.*

Ioachim Rex Iſraël, cùm ſuos, eo quòd ſe idolorum cultura polluerant, in ditionem Syriorum redactos vidiſſet, ad Dominum conuerſus, pro ipſis deprecatus eſt, & ſeruituris iugo miſericorditer ereptos recepit.

Historica.

Diuus Andreas Apoſtolus. ☞ *Vide ſupra Tit. quid oratione vincit. §. Libidinis reſtinguenda.*

S. Wilfridus Epiſcopus Eboracenſis. ☞ *Quære infrà. Tit. oratio pro defunctis.*

Decanus quidam Galliæ Romam iter habens, B. Dominicum Mutinæ concionantem vidit. A concione eum adit, de ſalute animæ ſuæ cum illo confert: inter alia dolenter commemorat, ceu quoddam ineuitabile naufragium, quod non poſſit carnis libidinem frænare: quæ res cogat eum, ceu deſperatum, ab aliis bonis operibus abſtinere. Miſertus eius vir Dei, fide, qua plenus erat, eum confirmat, dicens: Abi, deinceps age viriliter; nihil de Dei immenſa miſericordia deſperans: Ego tibi carnis continentiam impetrabo: dixit ille, & ita factum eſt. Qui enim antea immundus & lubricus fuerat, caſtus & pudicus effectus eſt. En quantum poteſt deprecatio iuſti. *In vita eius per Theod. de Appoldia l. 4. c. 6. apud Sur. to. 4. Aug. 5.*

Viuebat nuper in Eccleſia Moguntina in ſummo Canonicorum Præpoſitus, clericus ſolo nomine, & nobilis; ſed in armis miles, in veſtitu ſtipendiarius, moribus per omnia diſſolutus, qui licet de altaris latiſſimis viueret beneficiis, horas tamen Canonicas, velut toxicum fugit. Corpore autem adeò decorus extitit, vt Imperatrix, quæ hodie viuit, referatur dixiſſe, ſe pulchriorem non vidiſſe virum. In præfata igitur vita aliquandiu viuens in multorum ſcandalum, nullius hominis hortamenta, nec correctiones curauit. Hunc igitur Dei manus inopinatè lepra tetigit, quæ dietim nolenti hominum conuerſationem abſcidit, & in domum quandam ſibi propriam Moguntiæ truſit, vbi manens multo tempore impatientia plenus, & Dei timore vacuus, factus eſt tandem tam deformis corpore, vt ſecundum in leproſorio parem non haberet. Deinde digitum Dei adeſſe ſentiens, corde & ore contritus, primo ſuæ vitæ facinora confitebatur cum tantis lachrymis, vt omnium mentes ſtuperent, qui virum præagnouerant: patientia denique tanta vſque ad mortem dotatus eſt, vt quandocunque confeſſor ſuus Frater Henricus de Confluentia Sacræ Theologiæ profeſſor eum viſitaret, non ab eo peteret mortis accelerationem, vel dolorum, quos multipliciter patiebatur, imminutionem: ſed, ora Deum, inquit, mi pater, quatenus diuina miſericordia mihi mea peccata indulgeat, & in hoc ſæculo ſecet me, & vrat quamdiu ſibi placeat. Et in hac patientia tandem in pace requieuit. Quæſiui autem de circumſtantiis viri, vnde tantum donum infami iſti clerico prouenerit: & reſponſum accepi, quod Matrem nobilem multùm Deo deuotam habuit, quæ viſa & audita filij ſui diſſolutiſſima vita, vota, preces & eleemoſynas velut pro mortuo ferè funere Deo offerre conſueuit, & pro eo tanquam pro filio perdito ab aliis iſta fieri procurauit, quouſque velut alter paralyticus in lecto iacens, carnalium voluptatum inſenſibilis, alienis fide & meritis ſanatus fuit. *Ioan. Nider. lib. 1. formicarij cap. 3.*

Quodam tempore cùm apud Senas duo inſigniter flagitioſi latrones capti, & atrociſſimis ſuppliciis addicti ſunt propter facinorum immanitatem, iam ducebantur ad mortem, & curribus impoſiti ignitis faſciculis diſcerpebantur. Nemo illos vlla ratione potuit inducere, vt facerent ſuorum peccatorum confeſſionem; immo verò blaſphemas voces in ſanctos & Deum palàm iactabant. Eo autem tempore erat S. Virgo Catharina Senenſis apud Alexiam ſociam & diſcipulam ſuam, cuius ædes prætéribant miſerrimi illi. Vbi autem id ſenſit Alexia, celeriter indicat ſanctæ Virgini, illa ſe totam confert ad deprecandam clementiam Saluatoris pro ſalute deſperatorum, cùm vidiſſet per feneſtram ingentem dæmonum turbam illos miſerè exagitantium. Impetrat à Domino, vt poſſit ſpiritu ſe illis adiungere, & cum eis ad portam vſque proficiſci. Vt autem eam viderunt dæmones apud illos, palàm clamitabant: Si non ceſſaueris, te dæmoniacam efficiemus. Illa contemnens minas procaces, perſtitit in precibus. Vbi ad portam vrbis ventum eſt, ecce clementiſſimus Saluator apparet illis obſtinatis, totus vulneribus confectus & ſanguine madidus, inuitat ad pœnitentiam promittit veniam. Illi mox mutati, cum multa inſtantia petunt ſacerdotem, peccata ſua valde dolenter confitentur. Facta confeſſione, blaſphemiæ mutantur in laudes Dei, dignos ſe etiam maioribus tormentis fatentur, ſtupent omnes repentinam conuerſionem, carnifices quoque miteſcunt, nec audent noua imprimere ſtigmata, dum vident tantam animorum deuotionem. Denique illi ad mortem non ſecus atque ad epulas feſtinant, ſpe bona freti, ſe per ſupplicia temporanea citiùs venturos ad gaudia ſempiterna. *In vita S. Cathar. Senen. per Raimūd. Capuan. apud Sur. 28. April. to. 2.*

In eadem vrbe fuit quædam ſoror de Pœnitentia S. Dominici, Palmerina nomine. Hæc incredibili odio, & inuidia ſtimulata, nec nomen S. Virginis audire ſuſtinuit. Obtrectabat ei priuatim & publicè, nec obtrectationibus & maledictis poterat ſatiari: deniq; modis omnibus ſe eam acerbiſſimè odiſſe declarabat. Cernens id ſancta Virgo, humilitate & manſuetudine eius animum placare nitebatur, ſed fruſtra. Confugit igitur ad Dominum, & pro illa miſera ſingulares ei preces obtulit, petens miſericordiam. Audiuit Dominus preces eius, ſed priùs exercuit iudicium, percuſſitque illam Palmerinam in corpore: at nihilo ita melior facta, immo exacerbata magis, infenſiorem ſe Virgini oſtendit. Rurſus ergo ſtuduit humilitatis & manſuetudinis officiis eam mollire. Seruiebat illi modis omnibus, quibus poterat; blandiſque verbis & obſequiis eam conſolabatur, ſed ſaxo durior nihil mouebatur tanta humilitate & beneuolentia, immo verò ex ſuis ædibus eam iuſſit furibunda expelli. At iuſtus Iudex tantum charitatis odium cernens, ita eam percuſſit, vt repentè omnibus viribus deſtituta, ad inferos properare videretur. Quod vbi cognouit ſancta Virgo, ſe in ſuum cubiculum recepit, eoque clauſo, crebrò & inſtantiſſimè rogabat Dominum, ne ſui occaſione illa anima periret. Oſtendit autem illi Dominus miſeriam & periculum infelicis illius Palmerinæ, atque Iuſtitiam ſuam ferre non poſſe, quin eam pertinax odium puniretur. Tū virgo mente & corpore ſe humi proſtrauit, dixitque ad Dominum, ſe nullo pacto de eo loco ſurrecturam, donec Palmerinæ miſereretur. Iam tres dies & noctes iacuerat illa miſera in agone, & ſupremum trahebat ſpiritum, nec tamen mori poterat. Nam toto hoc ſpatio perſeuerabat ſancta Virgo in precibus, & tandem lachrymis vicit & expugnauit inuictum & inſuperabilem, ita vt adſpiraret illi adamantino pectori gratiam ſuā, qua agnoſceret culpam ſuam, eamque ſe admiſiſſe doleret:

Id poſtquam Domino reuelãte ſancta Virgo didicit,mox abiit
A ad illam : quæ vt eam ad ſe venientem vidit , quibus poterat
ſignis:gaudium,& erga illam reuerentiam oſtendit, cùm priùs
eã videre non poſſet æquanimiter;ſicque perceptis Sacramen
tis : cum magna cordis contritione migrauit à corpore. Cuiu
animam vidit ſancta Virgo in tanto decore & pulchritudine
vt nullis poſſit verbis exprimi , cùm tamen nondum eſſet in
gloria viſionis Dei : aitque Dominus ad Virginem: Quis non
omnẽ meritò perferat laborem,vt poſſit lucrari tantæ pulchri
tudinis creaturam?Si ego tanto animarum amore captus fui,vt
pro illis redimendis homo fieri, & ſanguinem libens fundere
voluerim : quanto magis vos debetis ſummopere in eam cu-
ram incumbere, ne pereant tam ſpecioſæ creaturæ? *Idem ibid.*

Venit aliquando matrona quædam nobilis ad ſanctam Eli-
ſabetham Regis Hungariæ filiam inuiſendi gratia , adducto
ſecum adoleſcente , quam veſtis compta, & incompti mores,
ſeculari prorſus eſſe animo haud obſcurè prodebant. Ad
quem Eliſabetha. Quid tu,inquit,ô adoleſcens, tam inſigniter
& veſte,& moribus ſæcularem præfers animum, quem magis
Deo tuo prona ſeruitute iam olim dedicatum oportuit ? Eſt,
B ait adoleſcens, hei mihi,ita vt dicis,ô Domina,ſed oro te plu-
rimùm, pro me Deum precari digneris,quò mihi bonũ, quòd
proponis, & incipiendi, & perficiendi donetur gratia:Mox il-
la:Itane, inquit, ſeriò petis, vt pro te Deum rogem ? Peto, ait
ille,ſeriò,intiméque.Statim illa : Oportet,inquit,te itidem fa-
cere,preceſque meas tuis iuuare. Quo perſuaſo,itum eſt atque
vtrinque oratũ loco ſatis congruenti. Iamque nonnihil moræ
interceſſerat, cùm ecce adoleſcens clamare occœpit : Iamiam,
ô Domina , precari deſiſte. Incendor etiam ita tuarum feruore
precum , vt ferre vix queam. Tum illa vehementiùs orationi
inſtare, acriore mentis annisu Deo propinquare. At ille ſemet
intenſiùs inflammari ſentiens, viribúſque paulatim deſtitui,
toto iam corpore in ſudorem eunte , atque crebri vaporis ne-
bulam paſſim exhalante,clamat altiore voce, diſiectis præ laſ-
ſitudine brachiis, genibuſque ad ruinam ſubſidentibus:Ceſſa,
ô Domina, ceſſa , quia vaſtiſſimo ſupplicationis tuæ incendio
præcordia mea , & ipſæ medullæ depaſcuntur. Defectum iam
iuuenem duæ confeſtim ex pediſſequis , ſimulque matrona
paulo ante memorata,medium corripiũt, & ne caſu repentino
C eliderctur,ſuſtentant, feruorem eius intentiſſimum,& calidiſſi
mo perfuſa membra ſudore,vix tactum manuum pati valentes.
Tandem nihilo ſegniùs orare perſeuerantem , anhelus iuuenis
quàm potuit altiſſima voce ſæpius inclamat , dicens : Oro te
per Ieſum, vt cœpto munere iamiam ſuperſedeas , ne me pre-
cibus infauſtè mori cogas , quem vitæ meliori feliciter deſti-
naſti. Confeſtim igitur vt Eliſabetha precandi ſtudium remi-
ſit, remiſſo pariter calore, iuuenis eſt velociſſimè refrigeratus,
aſſumpturum ſeſe maturiùs Franciſci Aſſiſinatis inſtitutum
pollicitus:quod & non multo poſt tempore aſſumpſit , aſſum-
ptum coluit, cultum viriliter conſummauit. *Iacob. Montan. Spi-
ren. in vita eius cap. 24. apud Sur. 19. Nouemb. tom. 6.*

Orante B. Virgine Mechthilde pro quodam homine,aduer
ſus quem ipſa indignabatur , propterea quòd ille adhuc qua-
ſi incorrigibilis permanebat, Dominus eidem Virgini ait : Eia
condole mihi electa mea , & ora pro miſeris peccatoribus,
quos tam charo emi pretio,& tam longanimiter expecto : cu-
piens vehementer vt ad me conuertantur. Ecce, ſicut hoſtiam
D in ara crucis me aliquando obtuli , ſic adhuc eodem amoris
actu aſſiſto Deo patri pro peccatoribus : quia mihi maximè
optabile eſt,vt peccator per veram pœnitentiam conuertatur,
& viuat. *Lud. Bloſ. Monil. ſpirit. cap. 1.*

Anno Domini 959. perfectam pacem obtinet Eccleſia An-
glicana,defuncto Eduino Rege,& ſuccedente in monarchiam,
regni totius Edgaro. Porro precibus Sancti Dunſtani , quem
afflixerat,ne penitus ad inferos damnaretur, animam eius erc-
ptam , ita narrat Oſbertus monachus. Interea Eduinus è vita
præſenti ſubſtractus,& anima ipſius Dunſtamo in orationibus
occupato à quibuſdam teterrimis hominibus curſim eueſti-
giò eſt præſentata. Cuius miſeriam miſeratus, ſuarum iniuria
rum immemor , pro liberatione eius immenſos omnipotenti
Deo lachrymarum imbres effudit,nec ab eis deſtitit, donec ſe
pro eo exauditum agnouit. Facto igitur non grandi interual
lo, Mauri illi ad Dunſtanum ſua præda vacui redeunt. Et quia
ſuas iniurias vlciſci ſuperuacuè venerant , calumnioſa voce
depromunt,quorum ille furores nihil penſans Deo ſuper inef
fabili miſericordia eius gratias agat. *Ex Osberto Monach. Ba-
ron. tom. 10. anno Dom. 959.*

Simile quiddam , & non minùs relatu dignum eſt , quod
traditur de Chunone Malburchenſis oppidi Domino , qui E
cùm quadraginta annis in ſæculo ſæcularibus planè moribus
vixiſſet, religioſam deinde ſecutus diſciplinam , triennio poſt
piè defunctus eſt. Quo tempore narrauit dæmon,qui energu-
menam obſidebat,ſe,& alios ex ſuis quindecies mille(tot enim
fuiſſe falſus eſt) in morientis cellam conueniſſe : ſed tamen
tantum abfuiſſe , vt ei nocuerint, vt ne propius quidem acce-
dere potuerint,repulſi,vt aiebat,clamoribus validis, quos tor-
turati illi(ſic enim Dei hoſtis Famulos Dei, eorumque oratio-
nes ludibrio appellabat) lectulo aſſiſtentes fundebant. Adie-
cit etiam magnam querelam , ex qua ipſa querela religionis
vis conſtare nobis poſſit, de inſigni iniuria à Deo ſibi facta,
quod cum Chuno ille annis quadraginta ipſis dæmonibus,Deo
autem tantummodo tribus, ſeruiiſſet, eum tamen inferni pœ-
nis ereptum in cælum euexiſſet. *Hieronym. Platus lib. 1. de bono
ſtatus religioſi cap. 31.*

Fuit religioſus quidam ſiue monachus , genere nobilis , di-
gnitate haud vulgari, ſed conſcientia ſic ſatis diſſoluta,& exi-
gua animi deuotione. Is tantum fidebat Coletæ precibus , vt
nullius magis fideret , ſpemque ſalutis ſuæ in iis plurimùm F
collocaret. Cùm autem Coleta in longinqua verſaretur regio-
ne , ſpiritu præſenſit , illum monachum non diu ſuperuictu-
rum:cognouit etiam horrendas pœnas , & dira tormenta,quæ
ob peccata ſua eſſet perpeſſurus:ſed ita tamen , vt tandem fie-
ret ſaluus. Multum igitur, diuque rogauit Dominum pro illo,
vt pœnas illas minueret , nec prius orare deſtitit,donec certo
didicit eius futuram beatitudinem. *Stephanus Iulianus in vita
S. Coletæ cap. 70.*

* ORANDVM PRO OMNI HOMINVM GENERE.

Diximus paulo ante , nullum ab oratione excludi debere;
adeóque pro omnibus orandum eſſe. Demonſtrat hoc Eccle-
ſia Catholica in ſacro Miſſæ ſacrificio, ac nominatim in Offi-
cio, quod in die Paraſceues perſoluitur , in quo pro omni ho-
minum genere cuiuſuis aut ſortis aut religionis, particulari
Collecta vt vocant,Deum deprecatur,ac communes etiam pro
iiſdem preces ab omnibus multiplicari poſtulat. Cæterum G
hanc rem ſubiectæ hiſtoriæ illuſtrabunt.

Ex S. Scriptvra.

Afflictus populus ab ignitis ſerpentibus , dixit ad Moyſen:
Ora pro nobis. Orauit Moyſes pro populo , & liberati ſunt.
Numer. 21.

Dum filij Iſraël pugnarent contra Philiſtæos, dixerunt Sa-
mueli : Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum , vt ſaluet
nos de manu Philiſtinorum. Clamauit is ad Dominum , &
exauditus eſt. 1. *Reg. 7.*

Tobias vxoris iurgio turbatus cœpit orare cum lacrymis,
& exauditus eſt. *Tob. 3.*

Iudith ad Holofernem profectura,dixit presbyteris : Orate,
vt firmum faciat conſilium meum Deus. Nihil aliud fiat pro
me niſi oratio ad Dominum. Amputatura caput Holofcrni,
orauit cum lachrymis ad lectum. *Iudith 8. & 13.*

Nehemias Xerxis Regis pincerna apud Regem pro Iudæis
interceſſurus , vt illis in Iudæam redire liceret , & Hieroſoly-
mæ muros dirutos reſtauraret : Deum ſupplex orauit ; vt ſibi
gratiam Regis conciliaret ad hoc impetrandum. 2. *Eſdræ* 1. H

Onias ſummus pontifex orauit pro Heliodoro , diuina vir-
tute grauiter flagellato , eo quòd voluerit ſpoliare templum,
Dominus autem illi vitam donauit. 2. *Machab. 3.*

Petrus & Ioannes orauerunt pro hominibus Samariæ , vt
acciperent Spiritum ſanctum : tunc imponebant manus ſuper
illos,& accipiebant Spiritum ſanctum. *Act. 8.*

Cùm Petrus carcere detineretur ab Herode , oratio fiebat
ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. *Actor. 12.*

Paulus orat pro aliis , vti ipſemet ſcribit ad Romanos:Me-
moriam veſtri facio ſemper , in orationibus meis obſecrans,
ſi quando proſperum iter habeam , in voluntate Dei veniendi
ad vos, & alibi ſæpe. *Rom. 1.*

Historica.

Pro omnibus in genere.

A S. Fructuoſo Epiſc. dum quiſpiam peteret , pro ſe
apud Deum intercederet, reſpondit ; Orare neceſſum mihi
pro

pro Eccleſia Catholica paſſim diffuſa, quis enim oret pro ſingulis; attamen neminem ſingulorum præterit, qui pro vniuerſis deprecatur. *Cæſar. Baron. Aug. de diuerſ. Serm.* 101. *capite* 2.

PRO IMPERATORIBVS ET REGIBVS.

Tertull. in Apol. aduerſus Gentes, cap. 30. Illuc (in cœlum) ſuſcipientes Chriſtiani manibus expanſis, quia innocuis: capite nudo, quia non erubeſcimus: denique ſine monitore, quia de pectore oramus, precantes ſumus omnes ſemper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis & Cæſaris vota ſunt. Hæc ab alio orare non poſſum, quàm à quo ſcio me conſecuturum: quoniam & ipſe eſt, qui ſolus præſtat, & ego ſum, cui impetrare debetur & famulus eius, &c.

TEMPORE BELLI.

Conſtantinus Imper. pietate fretus, Sarmatas, Gothos, aliáſque barbaras nationes, niſi quæ vel amicitiis, vel deditione ſui pacem præuenerant, in ſolio proprio armis edomuit. Et quanto ſe religioſiùs ac humiliùs Deo ſubiecerat, tanto ampliùs Deus ei vniuerſa ſubdebat. Ad Antonium quoque primum eremi habitatorem, velut ad vnum ex Prophetis litteras ſuppliciter mittit, vt pro ſe ac liberis Domino ſupplicaret. Ita non ſolùm meritis ſuis, ac religione matris (Helenæ) ſed & interceſſione Sanctorum, commendabilem ſe Deo fieri geſtiebat. *Ruffin. lib.* 1. *hiſt. Eccl. cap.* 8.

IN EXORDIO REGIMINIS.

Marcianus Imperator, primò imperij ſui anno, ad præcipuum Eccleſiæ viſibile caput conuertens oculos, eius nutu cuncta agere ſtatuens, à S. Leone Pontifice Romano per litteras preces petit. Ad hoc maximum Imperium venimus Dei prouidentia, & electione Senatus excellentiſſimi, cunctæque militiæ. Vnde pro reuerentia & Catholicâ Religione Chriſtianæ fidei, cuius auxiliis virtutem noſtræ potentiæ confidimus gubernari, tuam ſanctitatem principatum in Epiſcopatu diuinæ fidei poſſidentem ſacris litteris in principio iuſtum credimus alloquendam, inuitantes atque rogantes, vt pro firmitate, ſtatúque noſtri Imperij æternam Diuinitatem tua ſanctitas deprecetur, vt & tale propoſitum atque deſiderium habeamus, quatenus omni impio errore ſublato, per celebrandam Synodum, te auctore, maxima pax circa omnes Epiſcopos fidei Catholicæ fiat, ab omni ſcelere pura & intemerata conſiſtens. *Ante Concil. Chalced. tom.* 1. *Concil. apud Baron.* 6. *Annal. ad an.* 450.

PRO REGIBVS ETIAM DISCOLIS.

Ennodius Ticinenſis Diaconus pro Theodorico Rege, impio quidem, ſi Arianum fuiſſe conſideres; cæterum ſi officia ſpectes, de Romana Eccleſia, ipſiúſque Pontifice Symmacho optimè merito, preces fudit, vt nimirùm Deus longa ætate conſeruet: det etiam regni de eius germine ſucceſſorem. Retinebat mente iſta perorans, iuſſum hoc eſſe Dei Prophetæ Baruch, cùm in Babylone captiuus populus teneretur: Orate pro vita Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & pro vita Balthaſar filij eius, vt ſint dies eorum, ſicut dies cœli ſuper terram, & vt det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros, vt viuamus ſub vmbra Nabuchodonoſor Regis Babylonis, & ſub vmbra Balthaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conſpectu eorum. *Ennodius apud Baron. tom.* 6. *an.* 503.

CVM HOSTE DECERTANTIBVS

Anno Domini 451. Romam ſonus adiit, Ætium maximo diſcrimine inter phalanges hoſtium laborare. Quo audito vxor eius anxia, atque mœſta, aſſiduè baſilicam ſanctorum Apoſtolorum adibat; atque vt virum ſuum de hac expectatione ſuſciperet hoſpitem, precabatur. Quæ cum diu noctúque hoc ageret, quadam nocte homo pauperculus crapulatus à vino in angulo baſilicæ beati Petri obdormiuit. Clauſis verò ex more oſtiis, à cuſtodibus non eſt eiectus: de nocte verò conſurgens, relucentibus per tota ædis ſpatia lychinis, pauore perterritus, aditum, per quem foras euadat, quærit. Verùm vbi primi atque alterius oſtij clauſtra pulſat, & obſerata cuncta cognoſcit; ſolo decubuit, trepidus præſtolans tempus, vt venientibus ad matutinos hymnos populis hinc liber abſcederet. Intereà videt duas perſonas ſe inuicem venerabiliter ſalutantes, ſolicitóſque de ſuis eſſe proſperitatibus. Tunc qui erat ſenior, ita exorſus eſt. Vxoris Aëtij lachrymas diutiùs ſuſtinere non patior: petit enim aſſiduè, vt virum ſuum de Galliis reducam incolumem, cùm aliud exinde fuiſſet apud diuinum iudicium præfinitum: ſed tamen obtinui immenſam pietatem pro vita illius: & ecce nunc illuc propero, viuentem eum exinde reducturus. Veruntamen obteſtor, vt, qui hæc audierit, ſileat, arcanúmque Dei vulgare non audeat, ne pereat velociter è terra. Ille autem hæc audiens ſilere non potuit: ſed mox illuceſcente cœlo, omnia quæ audierat, matrifamilias pandit: expletíſque ſermonibus, lumine caruit oculorum. Igitur Aëtius cum Francis Gothiſque coniunctus, aduerſus Attilam confligit. At ille ad internecionem vaſtari ſuum cernens exercitum, fuga dilabitur. *Greg. Turon. lib.* 2 *hiſt. Franc. cap.* 7. *ann* 451.

PRO INIMICIS.

Sanctus Iacobus Domini frater, Angelicam vitam in terris cum vixiſſet, omnium ſuffragiis dici promeruit Iuſtus, nimirum per conuerſationem ſanctioris vitæ. Hic talis, munimentum erat populi. Feſtus igitur dies Paſchæ cum illuxiſſet, inque templum multæ conueniſſent myriades Iudæorum, & hunc beatum in pinnaculum templi extuliſſent: Iuſte, te obſecramus, inquiunt, vt dicas populo, ne impoſterum exerret poſt eum, qui dicitur Ieſus, tibi enim omnes nos fidem habemus. Reſpondit beatus: Quid me interrogatis de Filio hominis? En ipſe ſedet ad dexteram Dei in excelſis. Exleges illi & iniqui Pontifices ac Phariſæi acclamauerunt: O, ô, Etiam Iuſtus hic in errorem prolapſus eſt! Et dixerunt ad inuicem, Malè fecimus, talem teſtem produximus, qui ſecundum ſe teſtimonium ferret pro Ieſu. Ipſo enim audito non pauci ex plebe crediderunt. Cæteri, qui cum eo aſcenderant, è ſublimi præcipitarunt Sanctum: qui cùm in genua recidiſſet, nec ſtatim oppetiſſet mortem, ſed oraret pro ipſis, vnus filiorum Rhecam propiùs cùm ſe illi admouiſſet, audiuit orantem, & dixit: Quid facitis? en quoque pro vobis Iuſtus orat. Tunc vnus quiſpiam arte fullo cùm accurriſſet, lignum intorſit in caluariam eius, quo quidem opifices illi ſordidas veſtes exprimunt, vitámque illi ademit. *Antiochus in pandectis ſcripturæ homil.* 7. *in Biblioth. PP. tom.* 2.

Similem in modum Beatus Stephanus in medio conſiſtens iniquorum exclamauit: Ecce video cœlos apertos, & Filium Dei ſtantem à dextris ipſius. Cúmque rapuiſſent eum, eiecerunt extra ciuitatem, & lapidabant inuocantem & dicentem: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Ecce igitur ipſi perſpicimus, pro ſuis etiamnum inimicis oraſſe adúſque mortem ſanctos. Iure quidem: nam qui pro ſe afficientibus iniuria quapiam effundit precem, illidit quidem & deturbat Dæmones; ſecundùm autem hoc ipſo opere declarat hæredem eſſe regni cœlorum. Admonet prætereà Apoſtolus, vt pro omni hominum oremus genere: vbique cum ait: pro omnibus: per hoc indicat, nos non pro amicis ſolùm ſed pro inimicis oportere orare. *Idem ibid. Act. cap.* 7.

Beatus Franciſcus Xauerius in grauiſſimis contumeliis, ærumnis, & vexationibus, nunquam de quopiam querebatur, ſed pro vexatoribus ſuis orabat numen, vt eos miſericordia potiùs exciperet, quam diuinæ reſeruaret iuſtitiæ. Itaque illo ipſo tempore à Malacenſis Præfecti emiſſariis vltrò omni contumeliarum genere appetitus, pro importuniſſimo homine quotidiè fecit ſacrum, ne qui ſemel ruere cœperat, interiret. *Horat. Turſel. lib.* 6. *de vita Franc. Xauerij cap.* 7.

PRO INFIDELIBVS.

Eodem Xauerius in Miſſæ ſacrificio conuerſionem Ethnicorum præcipuè à Chriſto Domino, per eius mortem illorum cauſa obitam, enixè petere conſueuerat. Ad eam rem quoque precationem ab ſe compoſitam frequenter adhibebat. Ea erat eiuſmodi: Æterne rerum omnium effector Deus, memento abs te animas infidelium procreatas, eáſque ad imaginem & ſimilitudinem tuam conditas. Ecce Domine, in opprobrium tuum his ipſis infernus impletur. Memento Ieſum Filium tuum, pro eorum ſalute atrociſſimam ſubiiſſe necem. Noli, quæſo Domine, vltrà permittere, vt Filius tuus ab infidelibus contemnatur, ſed precibus ſanctorum virorum, & Eccleſiæ, ſanctiſſimæ Filij tui ſponſæ, placatus, recordare miſericordiæ tuæ, & oblitus idololatriæ & infidelitatis eorum, effice, vt ipſi quoque agnoſcant aliquando, quem miſiſti Dominum Ieſum Chriſtum, qui eſt ſalus, vita, & reſurrectio noſtra, per quem ſaluati ac liberati ſumus, cui ſit gloria per infinita ſæcula ſæculorum;

Amen. Sub Sacrum porrò, gratiis Deo ritè actis; ſolenne illi
A erat, certam pro mortuis recitare precationem, vt etiam cum pro viuis faceret, ſubleuaret animas mortuorum. *Id. ibid. 4. 5.*

PRO DEFVNCTIS.

Vbi & de virtute & efficacia circa eoſdem.

Macerabatur anxietudine Verecundus de illo noſtro bono, quòd propter vincula ſua, quibus tenaciſſimè vinciebatur, deſeri ſe noſtro conſortio videbat, nondum Chriſtianus coniuge fideli: ea ipſa tamen arctiore præ cæteris compede ab itinere, quod aggreſſi eramus, retardabatur. Nec Chriſtianum eſſe alio modo ſe velle dicebat, quàm illo, quo non poterat. Benignè ſanè obtulit, vt quamdiu ibi eſſemus, in rure eius eſſemus. Retribues illi Domine in reſurrectione iuſtorum, qui iam ipſam ſortem retribuiſti ei. Quamuis enim abſentibus nobis, cùm Romæ iam eſſemus corporali ægritudine correptus, & in ea Chriſtianus & fidelis factus ex hac vita emigrauit: ita miſertus es, non ſolùm eius, ſed etiam noſtri, nec cogitantes egregiam amici erga nos humanitatem, nec eum in grege tuo numerantes, dolore intolerabili cruciaremur. Gratias tibi Domine Deus noſter; tui ſumus: indicant
B hortationes & conſolationes tuæ: fidelis promiſſor, reddes Verecundo pro rure illo eius Caſſiciaco, vbi ab æſtu ſæculi requieuimus in te, amœnitatem ſempiternè virentis paradiſi tui, quoniam dimiſiſti ei peccata ſuper terram, in monte incaſeato, monte tuo, monte vberi. *Aug. lib. 9. confeſſ. cap. 3.*

Cum quodam die ægrotaret S. Monica, defectum animæ paſſa eſt, & paululum ſubtracta à præſentibus. Concurrerunt ergo filij eius, ſed citò reddita eſt ſenſui; quibus circumſtantibus quærenti ſimilis ait: Vbi eram? Deinde eos intuens mœrore attonitos: Ponite, inquit, vbicumque hoc corpus, nihil vos eius cura conturbet; tantùm illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis. Cúmque hanc ſententiam verbis, quibus poterat, explicaſſet, conticuit, & ingraueſcente morbo exercebatur. Ergo die nono ægritudinis ſuæ, anima illa religioſa & pia corpore ſoluta eſt. Poſt cuius obitum ipſe D. Auguſtinus oculos ei premebat, & confluebat in præcordia ſua mœſtitudo ingens, & transfluebat in lachrymas, ibidémque oculi ſui violento animi imperio reſorbebant fontem ſuum vſque ad ſiccitatem, & in tali luctamine
C valdè malè ipſi erat. Verùm cohibito planctu, Pſalterium arripuit Euodius, & cantare cœpit pſalmum, cui reſpondebat omnis domus: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Poſtmodum autem corpore defunctæ elato, iuit & rediuit ſine lachrymis S. Auguſtinus. Nam neque in eis precibus, quas Deo fuderat, cùm offerretur, pro ea ſacrificium pretij noſtri, iam iuxta ſepulchrum poſito cadauere, priuſquam deponeretur, ſicut fieri ſolet, neque in precibus fleuit, ſed toto die grauiter in occulto mœſtus erat, & mente turbata Deum rogabat vt poterat, vt ſanaret dolorem ſuum, nec faciebat, credo, commendans memoriæ ſuæ, vel hoc vno documento omnis conſuetudinis vinculum, etiam aduerſus mentem, quæ iam non fallaci verbo paſcitur. Sanato demum corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fudit rurſum ad Deum pro illa famula ſua longè aliud lachrymarum genus quàm priùs, quod manat de concuſſo ſpiritu conſideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Qua uquam illa in Chriſto viuificata etiam nondum carne ſoluta ſic vixerit, vt laudaretur Dei nomen in fide moribúſque
D eius. *Idem ibid. cap. 11. 12. & 13.*

Cum Proclus Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſciret Eccleſiam dudum ſciſſam eſſe, propter abrogatam S. Ioanni Chryſoſtomo dignitatem, conſilium quæſiuit, quomodo Eccleſiam à diſſidio & ſeditione conſeruaret, & hominum mœrorem conſolaretur. Rem eam Dei ductu mirabiliter eſt aggreſſus. Quinto Patriarchatus eius anno plebs, quæ pia propter D. Ioannem Chryſoſtomū tumultuata fuerat, congregata, Proclo perſuaſit, vel legatione apud Imperatorem fungeretur, vt ſanctus ille vir ab iniuſto exilio reuocaretur, populúſque & Eccleſia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus ſtatim non grauate perfecit: & qui corpus adducerent, miſſi ſunt. Tumulus autem immobilis prorſus fuit: & cùm multæ multorum manus ad eum mouendum adhibitæ eſſent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, ſtatim cauſam eius rei intellexit. Itaque literis rubrica ſcriptis virum ſanctum, vt adduci ſe pateretur, obteſtatus eſt. Litteræ ipſæ ſupra pectus eius poſitæ, & peruigilium actum, precéſque ad Deum fuſæ ſunt. Ita tumulus ſe adducentibus facilem præbuit: & ſanctus ipſe, pondus eius leuius redditum, vna cum baiulis ſimul ferre viſus eſt. Litteras Theodo- E
ſij ad eum ſcriptas hic referre nimis longum viſum eſt. Poſtquam autem itinere confecto, in litus ex aduerſo Conſtantinopoli ad Chalcedonem cum reliquiis ſancti viri peruenêre, tranſijt eò Imperator & Senatus Imperatorius: tranſiit etiam Patriarcha, & Iudices, magiſtratúſque omnes: deinde generis & ætatis homines omnis, per fretum in mari perinde atque in continente vadentes, & apud Propontidem os Boſphori ardentibus funalibus tegentes. Sacrum tumulum Imperatoria triremis excepit, &c. Ibi Imperator ſacro tumulo chlamyde tecto, & fronte, atque oculis vrnæ impoſitis, communem ſupplex precationem pro parentibus fecit. Dudum enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relinquentes. Seorſim verò pro matre quoque precatus eſt, vt tumuli eius motus, atque ſtrepitus conſiſteret. Triginta enim & quinque annos iam is quatiebatur, quo tempore ſcilicet ipſa Eccleſiam concutiebat. Nec ille id non exorauit: confeſtim namque vrna eius conſtitit. *Niceph. Call. Eccl. hiſt. lib. 14. cap. 43.*

Anno Redemptoris 936. Chriſtianæ Religionis decus Hen- F
ricus Rex Germaniæ, perdomitis circumquaque gentibus, poſtremò Romam proficiſci ſtatuit, ſed infirmitate correptus iter intermiſit: cúmque iam ſe grauari morbo ſenſiſſet, conuocato omni populo, deſignauit filium ſuum Ottonem Regem, tandémque multipliciter pietatis poſt ſe egregiis monumentis relictis, a Deo ad requiem vocatus eſt, relicta coniuge valde pia Mathilda nomine, de qua iſta Luithprandus, dum agit de eiuſdem Henrici ſepulchro. Henrici corpus in Saxoniam deportatum in nobiliſſimarum, ac religioſiſſimarum Monaſterio puellarum, quod in ipſius Regis prædio, vocabulo Quintelingaburch ſitum liquet, in Eccleſia cum immenſa eſt veneratione repoſitum. Vbi & venerabilis eius coniux, regníque conſors ex eadem gente, nomine Mathildis, vltra omnes quas viderim & audierim matronas, pro delictorum expiatione celebre exequiarum officium, viuam Deo hoſtiam offerre non deſinit. Addit Ditmarus, per eundem Henricum Cuſum Daniæ Regem ad Chriſti fidem conuerſum, & Danos ipſos ab immolatione hominum per eum reuocatos: poſt obitum verò Mathildem coniugem multis diuerſiſque ſanctis operi- G
bus eius animam Deo commendaſſe. *Vvitichindus Saxo, lib. 1. Sax. in fine. Albert. Crant. in metrop. lib. 3. cap. 11. Luithprand. lib. 4. cap. 7. Baron. tom. 10. Anno Dom. 936. 2.*

Senex quidam enarrauit nobis, cùm Thebaidam veniſſemus, quod ſenex vnus morabatur extra ciuitatem Antinoum, magnæ virtutis vir, qui in cella ſua egerat annos Lxx. Erant autem illi diſcipuli decem, ex quibus vnus erat valde negligens ſui. Senex ergo ſæpius illum corripiebat, & hortabatur dicens: Frater, ſollicitudinem gere pro anima tua; habes enim mori, & niſi te emendaueris, in ſupplicium tendes. Frater autem ille ſemper ſeni inobediens erat, nec ea, quæ ab ipſo dicebantur, admittebat. Contigit autem vt poſt aliquantum temporis iſte moreretur. Contriſtatus verò ſenior ſuper illo valde (ſciebat enim quod in magna deſidia & negligentia de ſæculo exiiſſet) cœpit orare & dicere: Domine Ieſu Chriſte verax Deus noſter reuela mihi, quid ſit circa Fratris animam. Adſpexit autem in exceſſu mentis effectus, fluuium ignis, ingentemque in ipſo igne multitudinem, ac medium Fratrem illum ad medium vſque demerſum. Tunc ait illi ſe- H
nior: Nonne te propter hanc pœnam orabam, vt curam animæ ageres, fili? Reſpondit Frater, & ait ſeni: Gratias ago Deo, Pater, quod vel caput meum requiem habeat. Per orationes enim tuas ſupra caput Epiſcopi ſto. *Prat. ſpirit. cap. 44.*

Anno 920. fato conceſſit Siſnandus IV. Compoſtellanus Epiſc. cuius tanta fuit fama ſanctitatis, vt Io. Papa, opinor, decimus (nam audiendi non ſunt, qui 13. fuiſſe dicunt) per litteras & tabellarium proprium ſe precibus ipſius commendauerit. Mortuus eſt autem ſenio confectus. In cuius obitu voces auditæ ſunt Angelorum canentium: Veni electe Dei, intra in gaudium Domini tui. Succeſſit illi Gundeſindus V. Cōpoſtellanus Præſul & Comitis cuiuſdam filius: ſed hic cùm mundo quam Deo magis deditus eſſet, vitam non ſatis pio fine clauſiſſe dicitur. De qua re Mater eius, matrona pia, graui confecta dolore, & de anima filij vehementer ſollicita, ante aram Beati Iacobi Apoſt. diuinam miſericordiam dies noctéſque non deſtitit implorare, & fletibus, precationibus, ieiuniis, eleemoſynis ſibi demereri, interpoſito Diui Iacobi patrocinio, donec quadam

nocte in templo eiuſdem Apoſtoli vocem hanc audiuit: Scias filium tuum hac nocte ad electorum ſocietatem admiſſum fuiſſe. *Ioan. Vaſæus in Chronico Hiſpan. ad ann. 910.*

Sancta Coleta Virgo Religioſa ita proximos diligebat, adeò que promouere cupiebat cuiuſlibet bona ſpiritualia, vt quiete potiri non poſſet in ſpiritu, niſi ei pro ſua vacatione & facultate ſubueniret. Et libenter illa etiam ſeipſam obligaſſet, vt poſſet opitulari proximis, ſicut & reipſa fecit. Cùm enim nobilis quidam in eam ignominiam incidiſſet, vt ſine magno diſcrimine non poſſet ſatisfacere creditoribus ſuis, illa charitate feruenti effecit per bona quædam ipſi commendata, vt abſque detrimento euaderet. Etſi verò ingens eius erat charitas erga viuentes, attamen ſine vlla comparatione magis cupiebat pia benignitate ſuccurrere vita functis. Miro quippe tenebatur deſiderio alleuandi cruciatus grauiſſimos animarum in locis purgatoriis degentium, quibus adeò condolebat, vt diceret, ſe libenter illarum loco pœnas illas perpeti velle. Itaque volebat, vt demptis tribus ante Paſcha diebus, ſorores quotidie dicerent officium defunctorum. *Steph. Iuliacus in vita S. Coletæ cap. 69 apud Sur. tom. 2. Martij 6.*

Quanta eleëmoſynarum largitate, quantaque orationis inſtantia pro beati Henrici Imperatoris Chriſtianiſſimi mariti ſui anima deſudauerit Chunegundis Imperatrix, ex litteris miſſis ad Moniales Monaſterij Confugienſis patet: Propriæ aduerſitatis ſarcinam (velut æſtimo) faciliùs tolerarem, ſi veſtras res ſaluas incoluméſque eſſe viderem. Quamuis enim mens procelloſis curarum fluctibus vndique quatiatur; veſtræ tamen recordationis anchora à cordis profunditate non auellitur: & licèt longè remotæ ab oculis ſitis, ab animo tamen nunquam receditis. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? caſus doloris, an longinquitas remotionis? Quin etiam ſi amiſſæ facultatis vſus concederentur, voluntas hac operis exhibitione comprobaretur. Ipſum tamen modicum, quod adhuc, Deo volente, reliquum tenemus, veſtræ commonitioni alienum eſſe nolumus, vt participatione paruitatis reueletur magnitudo deuotionis: mater namque ſi parum habuerit, parum filiis tribuit. Ecce hæc modici ſumptus munuſcula ad refectionem carnis vobis mittuntur, vt animam ſenioris patris veſtri continua alimonia orationis reficiatis: quoniam tot iuſtorum preces vnanimiter continuatæ apud Deum multum poſſunt proficere, Iacobo atteſtante: Multum valet deprecatio iuſti aſſidua. Ille etiam atque etiam iuſtus Dominus, qui iuſtitias dilexit, æquitatem ſupplicationis audire non reſpuit; ſed vobis indefeſſis interceſſoribus ſuprà dicti chari memoriam facientibus, ſalutis dabit præmium, quod ipſemet promittit, dicens: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit: atque bonum opus in conſpectu etiam Dei placitum eſſe cernitis, ſi non ſolùm pro illis qui in hac vita poſiti multa vobis bona; ſed pro illis etiam, qui nulla fecerunt, oraueritis. Obſecro ergo, vt eum à cordibus veſtris nunquam abiiciatis, qui vos tanquam proprias amauit, atque hunc locum veſtra ſeruitute florere voluit. *Ex Leone Oſtienſ. lib. 2 cap. 47. Baron. tom. 11. an. Dom. 1024. tom. 11.*

Cogitabat frequenter ſancta Lyduina, quàm ſanctum & ſalubre ſit orare pro mortuis, qui ſunt in regione expiationis, non ad perditionem, ſed ad purgationem: non ad deſtructionem, ſed ad caſtigationem. Itaque arreptis armis ſpiritualibus, eis ferre ſuppetias connitebatur. Nocturno tempore rapta in ſpiritu ad loca pœnarum, videbat non abſque maxima commiſeratione torqueri animas, & ingentes ignium globos in ſublime efferri. Roganti autem quandóque Angelo, num animam, quam digito monſtrabat, iuuare vellet, perquam libenter reſpondit: Tum Angelus: Oportet, inquit, per medias tranſire flammas. Ego verò, ait, libens id faciam. Tranſiens igitur per flammas, vidit illic tortores ſeſe contrahentes, indignéque ferentes humanitatem eius, qua cupiebat ſubuenire animabus. Cumque iam pertranſiſſet, vidit animam ab Angelo indicatam è pœnis eripi, & poſtea exultabundam ad cœlos proficiſci. Rogauit eam quædam, vt pro patre ſuo per id tempus defuncto oraret. Ducta eſt autem in ſpiritu ad regionem illam, vbi eius viri anima cruciabatur: aitque ei Angelus: Hic eſt ille vir, pro quo te deprecaturam ſpopondiſti. Vt autem vidit eam vir ille, ait ad ſocios: Ab eo tempore, quo purgandos hunc intraui locum, ſpiritum in carne degentem non vidi, niſi ſpiritum Virginis huius. Sit benedictus Deus, qui mirificauit miſericordiā ſuam mihi in hac hora. Paulò pòſt, orante & patiente pro eo ſancta virgine in corpore ſuo, liberatus eſt, ſicut vxori eius poſtmodum reuelatum eſt. Vidit aliquando Lyduina ſpiritum alicuius defuncti ſpecialibus pœnis excruciari, ferreis ſtipitibus confixum, audiuitque ab Angelo, eum eſſe fratrem illius fœminæ, quæ petiiſſet, vt oraret pro eo: ſe quoque impetraturam, ſi quid pie pro eo peteret. Orauit igitur, vt ab illis ferreis ſtipitibus extraheretur. Illico à pœnis illis ſpecialibus abſolutus, ductus eſt ad communem purgandorum locum. Sorore autem eius importunè ſcire cupiente ex Lyduina de ſtatu illius, tandem ea retulit, quid vidiſſet, iuſſitque certas præſtari eleëmoſynas, & in iis caponem, qui pauperibus ægrotis donaretur. Fecit illa, vt iuſſa erat, & ecce nocte intempeſta adeſt turba dæmonum, è quibus vnus caponem manibus tenebat, ſimilem illi, qui fuerat datus pauperibus; quo grauiſſimè cecidit facies vtriúſque, id eſt, Lyduinæ & ſororis defuncti illius. Et hæc quidem poſtea in quoſdam incidit morbos propter fratrem ſuum, quos cùm præ dolorum atrocitate ferre non poſſet, orauit Lyduina pro ea, & quamprimum liberata eſt: quod autem reliquum fuit pœnarum, id in Lyduinam tranſlatum eſt: ſicque tandem è pœnis liberata eſt anima illa. Ob zelum animarum ſæpè cruentos lachrymarum ſudit imbres; dicebátque Domino: O ſi poſſem, Deus meus! carnem & ſanguinem meum dare pro animabus illis, quas tu caſtigas. Pro his ergo orabat, ſuſpirabat, vigilabat, ſacrificia offerenda curabat, ſe totam in holocauſtum offerebat. Balduinus quidam de Campo, cùm è corpore migraſſet, Lyduina rapta in ſpiritu vidit hominem, facie ſibi ignotum, ſtare ad pedem montis, & volentem quidem aſcendere, ſed minimè valentem: audiuit etiam dicentem ſibi: Miſerere mei Lyduina, miſerere mei, & in montem hunc me deportato. Illa accipiens eum in humeros ſuos tulit in montem, ſed difficulter ſanè: ait autem ad eum, Qui vocaris? Et ille: Balduinus à Campo, inquit. Mane confeſſarius Virginis venit ad eam, viditque eam labore graui defeſſam, & ægrè reſpirantem. Itaque ait ad eam: Ecquid habes, filia? Cur præter morem tam difficulter reſpiras? Illa reſpondit: Ego, pater, à monte iam venio, in quem Balduinum à Campo tranſtuli, ſudore pariter & labore iam afflicta. Ille nomen viri autè crebrò audierat, ſed virum ignorabat. Sed triduo pòſt neſcius eò venit ſacrificaturus, vbi Balduinus deceſſerat, didicitque è templi cuſtode, eadem nocte eum obiiſſe, quo Lyduinæ apparuit. *Ioan. Brugman. in vita eius parte 3. cap. 2. apud Sur. 14. April. tom. 2.*

ALIA EIVSDEM EFFICACIA ET VIS CIRCA ILLOS, ET HINC DISCEDENTES.

Anno Dom. 1058. Stephano X. Papæ Florentiæ ægrotanti contigit vltimum Deo reddere ſpiritum, præſente S. Hugone Abbate Cluniacenſi, & à prauo dæmone eum defendente, vti in eius actis ſic deſcribitur: Stephano Papa apud Florentiam decumbente; dum Hugo eum viſitaturus accederet, eumque ſanctis conſolationibus, & oratione releuaret; dæmon, qui morituro manifeſtus aduenerat, territus exiit, ſanctóque à Papa recedente, iterum rediit. Qua de cauſa ſæpius ad ſe patrem Papa reuocauit: ſæpiúſque dæmonem reuocatus abegit, ſicut ipſe Pontifex præſentibus reuelauit, qui poſtmodum ſancti ſe precibus commendans, in eius manibus ſpiritum reddidit, ſancta confeſſione præmunitus. *Apud Sur. die 29. April. tom. 2. & Baron. tom. 11. an. 1058. 6.*

Cum S. Wilfridus Epiſcopus Eboracenſis Roma in Britanniam rediret, contigit eum graui morbo in itinere corripi, vnde Meldum delatus, quatuor diebus ac noctibus quaſi mortuus iacebat, halitu tantum pertenui, quia viueret, demonſtrans. Cúmque ita ſine cibo & potu, ſine voce & auditu quatriduo perſeueraret, quinta demum illuceſcente die, quaſi de graui expergefactus ſomno, exſurgens reſedit, apertíſque oculis, vidit circa ſe choros pſallentium ſimul & flentium fratrum: ac modicum ſuſpirans, interrogauit, vbi eſſet Acca presbyter: qui ſtatim vocatus, intrauit: & videns eum meliùs habentem, ac loqui iam valentem, flexis genibus gratias egit Deo cum omnibus, qui aderant, fratribus. Et cum parum conſediſſent, ac de ſupernis iudiciis trepidi aliquantum fabulari cœpiſſent, iuſſit Pontifex cæteros ad horam egredi, & ad Accam presbyterum ita loqui exorſus eſt: Viſio mihi modò tremenda apparuit, quam te audire ac ſilentio tegere volo, donec ſciam, quid de me fieri velit Deus. Adſtitit enim mihi quidam candido præclarus habitu, dicens ſe Michaëlem eſſe Archangelum; & ob hoc, inquit, miſſus ſum, vt

te à morte reuocem. Donauit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lachrymas diſcipulorum & fratrum tuorum, & per interceſſionem ſuæ beatæ Genitricis, ſempérque Virginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modò quidem ab infirmitate hac ſanaberis: ſed paratus eſto, quia poſt quadriennium reuertens, viſitabo te. In patriam verò perueniens, maximam poſſeſſionum tuarum, quæ tibi ablatæ ſunt, portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis. Conualuit igitur Epiſcopus cunctis gaudentibus, & Deo gratias agentibus cœptóque itinere in Britanniam venit. *Beda lib. 5. hiſt. Ang. cap. 20. apud Sur. 11. Octob.*

Anno Chriſti Domini 960. Eduinus Rex Angliæ precibus S. Dunſtani Epiſcopi, quem afflixerat, ne penitus ad inferos damnaretur, ereptus eſt, vt ſcribit. *Osbertus in eius vita apud Baron. ad an. 960. 7.*

☞ *Vide ſuprà Tit. ſalutis proximi.*

Huic ſimile eſt quod traditur de Chunone Malburchenſis oppidi Domino. de quo *Hieron. Plat. lib. 1. cap. 31. de bono ſtat. relig. & vide ibidem ſupra.*

Quia nonnunquam animæ adhuc in ſuis corporibus poſitæ pœnale aliquid de ſpiritualibus vident, quod quibuſdam ad ædificationem ſuam: quibuſdam verò contingere ad ædificationem audientium ſolet, qua ratione adiuuetur, exemplum de Theodoro ſubiiciam. Ante biennium, inquit Gregorius. frater quidam in Monaſterium meum (quod iuxta beatorum martyrum Ioannis & Pauli Eccleſiam ſitum eſt) gratia conuerſationis venit: qui diu regulariter protractus, quandoque ſuſceptus eſt. Quem frater ſuus ad Monaſterium non conuerſationis ſtudio, ſed carnali amore ſecutus eſt. Is autem qui ad conuerſationem venerat, valde fratribus placebat. At contrà frater illius longè à vita eius ac moribus diſcrepabat. Viuebat tamen in Monaſterio neceſſitate potius, quàm voluntate. Et cùm in cunctis actibus peruerſus exiſteret, pro fratre ſuo ab omnibus æquanimiter tolerabatur: erat enim leuis eloquio, prauus actione, cultus veſtibus, moribus incultus: ferre verò non poterat, ſi quiſquam illi de ſancti habitus conuerſatione loqueretur. Facta autem fuerat vita illius cunctis fratribus viſu grauis; ſed tamen, vt dictum eſt, pro fratris ſui gratia erat cunctis tolerabilis. Aſpernabatur valdè, ſi quis ſibi aliquid de prauitatis ſuæ correctione loqueretur. Bona non ſolùm facere, ſed etiam audire non poterat, nunquam ſe ad ſanctæ conuerſationis habitum venire iurando, iraſcendo, deridendo, teſtabatur. In hac autem peſtilentia, quæ nuper huius vrbis populum magna ex parte conſumpſit, percuſſus in inguine, eſt perductus ad mortem. Cumque extremum diem ageret, conuenerunt fratres vt egreſſum illius orando protegerent. Iam corpus illius ab extrema fuerat parte præmortuum, in ſolo tantummodò pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem Fratres tanto pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam videbant ſub celeritate diſcedere. Tum repente cœpit eiſdem fratribus adſiſtentibus anniſu quo poterat clamare, & orationes eorum interrumpere, dicens, Recedite, recedite, ecce draconi ad deuorandum datus ſum, qui propter veſtram præſentiam deuorare me non poteſt: caput meum iam in ſuo ore abſorbuit, date locum vt me amplius non cruciet, ſed faciat quod facturus eſt, ſi ei ad deuorandum datus ſum, quare propter vos moras patior? Tunc fratres cœperunt ei dicere, Quid eſt quod loqueris frater; Signum tibi ſanctæ crucis imprime. Reſpondebat ille, vt poterat, dicens. Volo me ſignare; ſed non poſſum, quia à dracone premor: cúmque hoc fratres audirent, proſtrati in terra cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius vehementiùs orare. Et ecce ſubitò cœpit melioratus æger quibus valebat vocibus exultare, dicens, Gratias Deo: ecce draco, qui me ad deuorandum acceperat, fugit, orationibus veſtris expulſus eſt, & ſtare non potuit: pro peccatis meis modò intercedite, quia conuerti paratus ſum, & ſecularem vitam funditus relinquere. Homo ergo, qui ſicut iam dictum eſt, ab extrema corporis fuerat parte præmortuus, reſeruatus ad vitam, toto ad Deum corde conuerſus eſt. *Gregorius homilia 38. in Euang.*

Iacobus ſanctæ Catharinæ Senenſis virginis pater, poſteaquam vidit eam toto pectore incumbere in cultum Dei, ſemper eam & reuerenter & amanter tractauit, nec permiſit quempiam è familia ei impedimento eſſe, in iis quæ vellet facere. Itaque inter illum & filiam in dies augeſcebat charitas: illa aſſiduè pro patris ſalute precabatur, iſque filiæ rectè factis & virtutibus gratulabatur. Appropinquante autem tempore, quo decreuerat Deus illum euocare ex hac vita; cœpit ex morbo decumbere, moxque filia pro ſalute patris Chriſtum deprecari: ſed vt audiuit adeſſe eius vitæ præfixum terminum, valdè rogauit Dominum, vt ſine pœnis purgatoriis illum ad ſe reciperet. Sed hac in re diuina iuſtitia diu difficilem ſe præbuit, quòd non eſſet Iacobus ſine maculis, quas excoqui ad purum oporteret. At tandem vicit ſancta virgo; ſed ita vicit, vt pœnas parentis ipſa in ſe reciperet. Obiit ergo vir pius, & vt certò conſtaret eum rectà migraſſe in cœlum; eodem puncto temporis, quo ille abiit è corpore, virginem ſanctam iliaci dolores inuaſerunt, iiſque laborauit ſine intermiſſione vſque ad ſupremum vitæ ſuæ diem. *Raymundus Capuanus in vita eius, apud Surium 29. Aprilis.*

IN GENERE, PRO ANIMABVS IN PVRGATORIO PLERAQVE

Beata Maria Oegniacenſis in lampade cordis ſui ignem charitatis oleo miſericordiæ iugiter fouebat, ne fortè cum fatuis virginibus abſque oleo deprehenſa à nuptiis æternæ iucunditatis repulſa excluderetur. Satagebat itaque pro viribus cuncta miſericordiæ operà ex abundanti cordis pietate foris exercere, & vel maximè adeſſe & opitulari ægrotis, & defunctorum ſepulturæ intereſſe; vbi ſanè multa ei arcana cœleſtia ſæpiſſimè à Domino reuelata ſunt. Cùm ſoror Fratrum de Oegnies ſupremum traheret ſpiritum, illa intra cellulam ſuam perſenſit multitudinem frementium, & rugientium dæmonum ad eius ægrotæ lectulum adeſſe, cùm iam pro ea fieret commendatio: putabant enim illam defunctam. Tum illa ſolitæ grauitatis, & innatæ verecundiæ quaſi oblita, ad lectulum illius accurrit, tetríſque illis ſpiritibus ſe opponens, non ſolùm precibus eos abigebat, ſed etiam pallio tanquam muſcas abigebat. Cùm autem ſcelesti illi terribiliter reſiſterent, ſororíſque animam, vt ſuam, ſibi vendicare vellent: tum illa ampliùs non ferens: clamabat ad Chriſtum ſuum, eiúſque crucifixi ſanguinem & mortem continenter implorabat; cúmque rugientes illi, præparati ad eſcam, multis calumniis animam illam exagitarent, illa tandem à Spiritu ſancto fiduciam concipiens (vbi enim ſpiritus Domini, ibi libertas) in hæc verba prorupit: Domine, ego pro hac anima fideiubeo. nam tametſi peccauit, at confeſſa eſt peccata ſua. Quod ſi fortaſſis negligentia aut ignorantia quæpiam in ea hæſit, licet loqui non poſſit, manet tamen adhuc illi tua benignitate contritionis ſpatium. Fratres interim voces tantùm & geſtus eius aduerſus dæmones percipiebant; & Domino pro anima ſororis ſuæ deuotas preces fundebant. Tandem victis & pudore affectis dæmonibus, ſanctíſque Angelis aduentantibus, illa Deo laudes gratéſque agens, ad ſe reuerſa quieuit: receptóque pallio ſuo, quod in illo conflictu abiecerat, ad cellulam ſuam cum verecundia recurrens, clauſo oſtio, deliteſcebat. Non diu pòſt, cum in feriis Apoſtolorum Petri & Pauli pro eadem anima deuotè ſupplicaret, & de ſtatu eius, quippè pro qua fideiuſſiſſet, ſollicita eſſet, beatiſſimus Petrus Apoſtolus oſtendit ei animam illam diris Purgatorij pœnis affectam, ſimulque & pœnas ipſas, & pœnarum cauſas ei indicauit. Magno cruciabatur ardore, quòd mundum & ſæculi voluptates nimis ardenter amaſſet. Interdum etiam acerrimo affligebatur frigore, quòd pigra & deſes fuiſſet ad bona agenda, tum vel maximè, quòd liberos & familiam ſuam admodum negligenter correxiſſet. Siti etiam miſerandum in modum torquebatur, quòd plus ſatis fuiſſet potationi dedita. Nuditate quoque, quòd veſtes ſuperfluas habuiſſet, valde affligebatur. At pia Chriſti ancilla, vt viſceribus pietatis tota affluebat, erga illos præſertim, qui in Purgatorio torquebantur, non fuit contenta precibus ſuis, ſed multa illi etiam ab illis precum, & ſacrificiorum ſuffragia conciliauit. *Iacob. de Vitriaco Card. lib. 2. vitæ eius cap. 3. apud Sur. 23. Iunij.*

Non ignorabat id Beata Chriſtiana vulgò Mirabilis dicta, quæ è viuis ablata cum deducta ab Angelis fuiſſet ad locum tenebroſum, ac horrendum, animabus hominum plenum, ibique tormenta vidiſſet horrenda, & terribilia, narrationem omnem ſuperantia, accepiſſétque purgatorium eſſe, eadem deducta ad Chriſtum, oblationem ſibi factam videt, vel beatitudine iam perfruendi, vel reſumpto corpore, per opera pœnitentiæ ſatisfaciendi pro animabus à ſe in purgatorio viſis. Reſpondit ergo, velle ſe eius rei cauſa corpori reſtitui; quod & factum eſt. Vidiſſes ergo illam nunc in ardentes

fornaces ſeſe proiicere, nunc in ignem, nunc in cacabos gran-
A des bullienti aqua plenos; nunc ſub aquis gelu cóſtrictis multos dies continuos hærere; nunc in mortuorum ingredi ſepulchra, ibique diu iacere; nunc in patibulis inter latrones dies aliquot dependere; nunc alia id genus pœnitentiæ explere opera; in quibus omnibus tantos perſentiebat dolores, vt inclamaret aliquando altiſſimè, & parturientis inſtar eiularet: ſed tamen illæſa ſemper, & ad nouos dolores integra, ex igne & incendiis emergebat. *Tho. Cantipr. in vita eius apud Sur. 23. Iunij.*

Hac ætate P. Franc. Xauerius, vt in eius vita ſcribitur, ſingulari cura & pietate animas defunctorum proſecutus eſt. Nam Malacæ cùm eſſet, quod eſt nobile Indiarum emporium, poſt ſolis occaſum vrbem obiens, incolas tintinnabulo excitatos ſolenni carmine ſiue cantu admonebat, vt pro cruciatis purgatorio igne animis, proque hominibus in peccato mortali exiſtentibus diuinam implorarent clementiam. Illo abeunte ad alias Inſulas Indiarum, promulgandi Euangelij cauſa, ciuitas Malacenſis, inſtituti deſideriique ſancti viri memor. certum conſtituit hominem. qui altera manu laternam, altera tintinnabulum gerens, idipſum primis tenebris faceret.
B Quod inſtitutum ab vrbe Malaca in Indiæ, Moluci, vltimique orientis vrbes atque oppida manauit, hodieque viget, magno mortuorum, viuorumque bono. *Horat. Turſell. l. 3. cap. 7. de vita eius.*

☞ *Referantur ad præſentem Titulum quæ de Argumento hoc traduntur in loco de Sacrificio, tam in Titulo de Sacrificio veteri quam Nouo. vbi multis aſſeritur ſacrificium oblatum pro defunctis.*

☞ *Item Locus de Purgatorio animarum hic etiam ſeruire poteſt.*

PRO FRVGIBVS TERRÆ.

☞ *Petatur ex loco de Rogationibus Lib. XVI. huius Oper.*

* CONDITIONES

Quibus Oratio redditur efficax ad impetrandum.

Hoc perpetuo ſeruandum monet *S. Chryſoſt. In Pſalm. 7* vt non ſolummodo oremus, ſed ita oremus, vt etiam peroremus & exaudiamur, vt enim medicamentum parum proficit niſi debite adhibeatur, ſic & oratio.

Primò itaque in orante exigitur Fides vera in Chriſtum. quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt? rogat Apoſtol. *ad Rom.* 10 Quis enim inquit *Aug. ſerm. 36. de verb.*
C *Dom.* orat, qui non credit? Chriſtus apud *Marc.* Quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. *cap.* 11. Debet autem eſſe fides in Chriſtum, quia oratio quæ non fit per Chriſtum ait idem *Doctor in Pſ.* 108. non ſolum non poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum.

Etiam Fiduciam Chriſtus exegit à Paralytico, cum dixit: Confide Fili remittuntur tibi peccata tua, & *in Pſalmis.* Quoniam in me ſperauit, liberabo eum.

Caſſian. collat. 9. ſignum certum impetrationis dicit; cum quis in oratione magnam habet fiduciam, verum cùm ea naſcatur ex bonis operibus, tertia conditio eſt.

Vt orans ſit Deo gratus Si cor noſtrum non reprehenderit nos ait *Ioan. 1. Epiſt. c. 3.* fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus accipiemus, &c.

Oculi Domini ſuper iuſtos ait *David,* & aures eius in preces eorum. *Pſ. 33.*

Chriſtus etiam, ſi manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. *Ioan. 15.*

Quarta conditio eſt Humilitas, qua orans de ſola vt dignum
D eſt miſeratione confidat diuina, non in ſua iuſtitia.

Ita Abraham Deum deprecatus, Loquar ait, ad Dominum meum, cum ſim puluis & cinis. *Gen. 18.*

Daniel verò; Non enim inquit, in iuſtificationibus noſtris proſternimus nos ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis. *Dan. cap. 9.*

Promiſit per *Iſaiam,* Deus ſe aſpecturum ad pauperculum & contritum ſpiritu. *cap. 66.*

Et Chriſtus apud *Lucam;* huius conditionis neceſſitatem docet, inducendo parabolam de Publicano humiliter orante, & Phariſæo ob orandi ſuperbiam repulſam paſſo, *cap. 18.*

☞ *Huc refer nonnulla ex Titulo de geſtu corporis. Infrà.*

Quinta conditio eſt, deuotio & feruor, ſic vt ex intimo corde procedat. Quomodo Dauid orat, de profundis: non ſolùm ex ore aut lingua dicit *S. Chryſoſt. in Pſalm.* 129. errante enim mente ſæpe verba funduntur: ſed ex corde profundiſſimo, cum magno ſtudio, & magna animi alacritate, ex ipſis mentis penetralibus. Tales enim preces magnam potentiam habent, &c.

Quoniam orationes arma ſunt, quibus proſternitur omne diaboli robur, idcirco maligni Spiritus interdum orantibus nobis impedi-
menta ſtruunt, vt vel torpeamus pertæſi, vel territi obmuteſcamus: E
vel vagis cogitationibus abducti, verba quæ penſiculatè ruminanda ſunt, contemtim effutiamus, ſimiles ebriis, qui ſæpe multa quidem loquuntur, nec tamen quid loquantur, ſatis ſciunt. Sapienter admodum Agathon Abbas interrogatus, Cuinam ſpiritualium actionum plus laboris ineſſet? Precationi, reſpondit. Quoniam precationis tempore ipſe nequam Spiritus plurimum nobis negotij exhibet, nunc apertè oppugnans, nunc occultè inſidians, modiſque omnibus enitens, vt confundat deprecantium mentes, atque conturbet: haud ignarus, quanti apud Deum momenti ſit, conſtans, continua, perſeuerans humiliter orantis intentio. Marul lib. 2 cap. 3.

Anna Helcanæ vxor, ita ardenter orauit Dominum, vt temulenta putaretur. Heli ſacerdoti ſibi ebrietatem exprobranti, nihil turbata reſpondit, Vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu Domini. Et tunc quidem homo faciem tantùm videns, deceptus eſt: ſed ſcrutator cordis & renum Deus compunctionem conſiderauit orantis, & miſertus, quod rogabatur conceſſit: vt quæ propter ſterilitatem contemnebatur, propter partum multis ma-
tribus honorabilior appareret, edito Samuele ſacerdote, ſimul & propheta. 1. *Reg. 1.* F

Salomon omnium Iudææ regum ſapientiſſimus, in eo libro, qui Sapientiæ inſcribitur: Adij, inquit, Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordiis meis, Ex toto quippe corde rogandus eſt, qui ex toto corde præcipitur diligendus.

Aliis prophetis Chriſti venturi reuelata fuère myſteria: Danieli verò etiam annorum numeros, vſque in diem ipſum quo naſci debuit, indicatus eſt: fortaſſe quia ſtudioſior cæteris, ac ſubmiſſior ad orandum proceſſerat: Poſui, inquit, faciem meam ad Dominum Deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis, ſacco & cinere. Denique oranti apparens Gabriel Angelus, egreſſum ſe dixit, vt doceret illum. Ab exordio precum tuarum inquit, egreſſus eſt ſermo: ego autem veni, vt indicarem tibi. *Idem.*

Chriſto Domino prolixiùs orante in horto, factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. *Luc. 22.*

Cum Gregorius Arigentinus eſſet Hieroſolymis, vidit in monaſterio quodam tempore paſſionis Chriſti, quoſdam Homines inter orandum à terra in cœlum tolli, alioſque cibi ex-
petres degere: vidit & fluctus lachrymarum, fontium flumina ſuperantes. *Metaphraſtes.* G

Philiberti Abbatis apud Rothomagum Galliarum vrbem in Eccleſia deprecantis oculi veluti duo ſidera fulgere viſi ſunt. *Marul lib. 2 cap. 1.*

Seruatio Traiectenſi Epiſcopo oranti, igneus ſupra verticem radius apparuit: qui mox in ſublime euolans, cœlum petiit: teſtatus (vt mihi videtur) in ignis ſpecie orationum eius feruorem in ſplendore vitæ puritatem, in aſcenſu meritorum altitudinem. *Marul lib. 2. cap. 1.*

Nouimus, inquit Abbas Iſaac apud *Caſſian. Collat. 9. cap. 30.* B Antonium quandoque ſic perſtitiſſe in oratione (præ ſuauitate nimirum) vt ipſo frequenter orante, in mentis exceſſu. audierimus eum ſæpè clamantem in mentis feruore, cùm Sol cœpiſſet oriri; Quid me impedis, Sol? qui modò oriris ad hoc, vt abſtrahas me à claritate huius luminis veri. Quod & aliis ſanctis viris multis accidit, qui præ lachrymarum dulcedine, & copia, Orationis tempore penè oculos amiſerunt.

De B. Bernardo Abbate quod ad hanc rem attinet, ita le-
gitur in vita eius. Apparebat in carne eius gratia quædam, ſpiritualis tamen potius, quàm carnalis: in vultu velut claritas quædam præfulgebat, non terrena vtique, ſed cæleſtis: in oculis Angelica quædam puritas, & columbina ſimplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibuſdam indiciis foras erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ copioſè perfuſus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuiſſimum & ſine carnibus erat: ipſi etiam ſubtiliſſima cutis, in genis modicè rubens. Illi nimirum quicquid caloris inerat, aſſidua meditatio, & ſtudium ſacræ compunctionis attraxerat. *In vita eius lib. 3. cap. 1.* H

Erat Franciſci Xauerij oratio ardens ſemper & accenſa, plurimumque cæleſtibus gaudiis affluens. Id quod plurimis ac maximis argumentis declaratum eſt. Atque vt omittam eximias illas in Comorinenſibus & Mauricis laboribus, diuinitùs hauſtas voluptates; obſeruarunt eum ſæpe Goæ Patres quidam intempeſta nocte, fixo in cœlum oculorum obtutu, in hortis domeſticis inambulantem, totumque ex Dei cogita-

tione atque amore pendentem : vt non ambigeres eius ani-
A mum à ſenſibus abſtractum eminere foras. Inde ad ſe cùm
rediſſet, tunicâ de more ab æſtuanti pectore manibus diductâ,
hanc identidem vocem iterantem exaudierunt ; Sat eſt Do
mine; ſat eſt ; eo vocis ſono, qui facilè oſtenderet tantam vim
eſſe ſuperfundentis ſe lætitiæ cœleſtis , quantam capere vix
poſſet mortalitas. Goæ quoque in cœtu Patrum comiter agen-
tem ſæpe immenſa quadam animi lætitia ſubterfugere homi-
num cogebat oculos : quòd tantum gaudiorum diſſimulare
haudquaquam valeret. Quanquam in negotiis etiam humanis
ita diuina quædam in eo elucebat ſpecies, vt qui cum illo ver-
ſabantur, veneratione capti, oculos vultumque, quaſi alterius
Moyſis, nequirent aduerſum intueri. Denique in Meacenſi iti-
nere ſanè aſpero impeditoque , cùm iucundiſſimè diuina me-
ditans animum in Deo defixum abduxit à corpore , crura ac
pedes ſtirpibus lapidibuſque offenſans ſine vllo lacerabat ſen-
ſu: tantiſque incedebat lætitiis, vt beatorum gaudia præcipere,
non ſolùm vitam meditari, videretur. *Horat. Turſellin. lib. 6. de
vita eius cap. 5.*

Virgo Gertrudis aliquando in ſpiritu intellexit , verba ora-
B tionum cum animi diligentia ſeu ſancta deuotione fuſarum,
eſſe veluti ſplendidiſſimas gemmas vel vernantiſſimos flores:
at verba orationum negligentiùs & ex conſuetudine ſine in-
tenta deuotione expletarum , eſſe tanquam gemmas floreſque
obſcuriores. Et quum eadem virgo Gertrudis quendam ver-
ſiculum docentis viginti quinque vicibus , Ieſum ſalutando,
legiſſet , cognouit quamlibet ſalutationem præſentari Domi-
no in ſimilitudine inſtrumenti muſici benè ſonantis : ſed illæ
ſalutationes, quas cum deuota intentione legerat , ſuauiſſimos
reddebant concentus; aliæ verò, quas legerat incuratè, ſubmiſ-
ſiores iniucundioreſque edebant ſonos.

Caueat is qui orat, ne voluntariè ac data opera per grauem
negligentiam inter orandum mente diſtrahatur : Caueat item,
ne orationem propterea deſerat, quòd in ea nullam forte con
ſolationem ſentit. Sanè ſicut mentis diſtractio, quæ præter vo-
luntatem orantis accidit, fructum & vtilitatem orationis non
tollit : ita nec cordis ariditas , dum bona voluntas adeſt. Hinc
C Dominus ad ipſam Gertrudem virginem aliquando dixit: Vel-
lem electis meis perſuaſum eſſe , quod eorum bona exercitia
& opera mihi omnino placeant, quando ipſi ſeruiunt expenſis
ſuis: Illi autem expenſis ſuis mihi ſeruitium præſtant , qui licet
ſaporem deuotionis minimè ſentiant , fideliter tamen, vt poſ-
ſunt, orationes & alia pia exercitia ſua peragunt , confidentes
de pietate mea, quod ego illa libenter & gratè ſuſcipiam. Ple-
rique ſunt , quibus ſi ſapor & conſolatio interna concedere-
tur , non eis prodeſſet ad ſalutem , & meritum ipſorum valde
minueretur. Hæc illa. *Lud. Bloſius Monilis ſpirit. cap. 3. §. 3.*

Deuotioni comes eſt Attentio , quæ eſt ſexta Orationis
conditio. Certè B. Dominicus Fratrum Prædicatorum ante-
ſignanus tam erat orationi intentus , vt propter tumultum &
ſtrepitum qualemcunque nihil ab attentione reuocaretur. No-
cte quadam ante aram ad preces proſtratum malus dæmon
interturbare volens , grandem lapidem è tecto Eccleſiæ deie-
cit, idque eo impetu, vt tota Eccleſia eius caſu circumſonaret.
Vſque adeò autem capiti eius fuit propinquus lapis , vt ruens
capitium eius contingeret. Sed, viro Dei nihil ſe mouente, ho-
ſtis terribili voce eiulans , cum multa ignominia abſceſſit.
Theodor. de Apold lib. 3. vita eius cap. 12.

D Huic meritò ſubiungendus miles quidam Cadulus nomi-
ne, vtpote beato Dominico Prædicatorum Patriarchæ hac in
re adæquandus. Hic igitur quadam vice , vigiliis & orationi-
bus Deo intentus , audiuit diabolum ſub voce ſcutarij ſui ex-
tra Eccleſiam, in qua erat, vociferantem, & turbato murmure,
equos & omnia ſua fracto hoſpitio , à latronibus iam tunc
direpta eſſe, atque abducta conquerentem, nec aliquid eorum
vlterius recuperandum , ni citiùs accurreret. Atque cùm ille
nequaquam moueretur , maius videlicet damnum deputans
orationi credere, quàm ſua perdere, dolens diabolus ſe deſpe-
ctum , in ſpeciem viſi demutatus eſt , & Eccleſiæ per tectum
dilapſus , ante ipſum præceps corruit , vt horrore ſaltem &
fragore ſui caſus virum à cœpto perturbaret. Sed miles im
mobilis permanet , & monſtrum ſecurus irridet. Poſt quæ
ſtatum vitæ ſuæ propoſito ſanctiori fundare deſiderans An-
ſelmum adiit , conſilium eius ſuper hoc addiſcere cupiens.
Verùm dum ad ipſum vadens iter acceleraret , ecce malignus
hoſtis humanam vocem ex aduerſo edens in hæc verba pro-
rupit : Cadule, Cadule, quò tendis ? Igitur cùm ille ad vocem
hanc ſubſiſteret , ſcire volens quis eſſet, qui talia diceret , rè-
E petiuit dæmon, & ait : Quò tendis ; Cadule ? Quid tantoperè
Priorem illum hypocritam cogis adire ? Opinio ſiquidem
eius omninò alia eſt à conuerſatione vitæ illius. Quapropter
ſuadeo , conſulo, vt celerius redeas, ne ſeductus ab ea ſtultitia,
qua modò traheris , illaqueêris. Hypocriſi namque ſua iam
multos decepit , & ſpe vana delibutos , ſuis vacuos & immu-
nes effecit. Hæc ille audiens, & dæmonem eſſe, qui loqueba-
tur, recognoſcens, ſigno ſe crucis muniuit, & ſpreto hoſte, quò
propoſuerat, ire, perrexit. Quid plura? Audito Anſelmo, abne-
gato ſeipſo, & ſeculo, religioſæ vitæ ſe tradidit, & apud maius
monaſterium monachus factus eſt. *Ex lib. vita S. Anſelmi
Cantuar. Epiſc. per Ediner. Anglum apud Sur. Et in initio operum
eiuſdem Anſelmi edit. Colon.*

Sed de iis etiam qui attentum in oratione animum habue-
runt. Claræuallenſis Abbas fuit, hunc enim, ſi templum ſubi-
ret, quo meliùs orationi inuigilaret, ſolitum ferunt, apprehen-
ſo eiuſdem limini exteriorum rerum curas hoc dicto deman-
dare : Ceteras meas curas tibi committo , donec hac me curâ
liberauerim. Multum enim orationis puritatem iuuare inſi-
F nuabat, ſi de ea ſola cogitet, qui orat. Recenſuit ex *Nauar. de
Orat.* inter alia præclara Reuerendiſſ. Dominus *Ioan. Miræus
Epiſc. Antuerpien. in Oratione, quam ad Clerum ſua vrbis habuit,
anno 1608. Fer. 2. Mai. hebdom.*

Ignatium Loiolam, primum Societatis Ieſu parentem, nul-
lus quantuſuis ſtrepitus obturbabat orantem: leuiſſimus inter-
pellabat , ſi vitari diligentia potuiſſet. Ita non ſtrepitus , ſed
negligentiæ culpa, quam ſuſtinere ſibi videbatur, moleſta erat
precanti. Orantem in cubiculo Ignatium, oſtio clauſo, impor-
tunè ianitor interpellauit aliquando , cui ſemel atque iterum
pulſanti nihil reſpondit Ignatius : cùm moleſtus eſſe pergeret,
& perſeueranter obtunderet, oſtium aperuit : Et quid, inquit,
tibi vis? Cui ianitor: En, inquit, Pater litteræ, quas qui reddidit,
tua ex patria allatas dicit , ſimulque litteras in manus Ignatio
tradit : qui recluſo oſtio , litteras in lucentem caminum (erat
enim hiems) cremandas coniecit, & continuò ad intermiſſam
orationem rediit. *Pet. Ribadeneira lib. 5. de vita eius cap. 1.*

* ORATIO MENTALIS.

Huius autem conditionis occaſione , pauca de Oratione
G Mentali adiungemus. Hanc enim in pluribus Sanctis viguiſſe,
neque effectu ſuo caruiſſe , ſequentia exempla demonſtrant,
non enim in verbis , ſed in affectu ignito vis orationis eſt. Et
vt vulgatum habet:

Si mens non orat , in vanum lingua laborat.

Exempla S. Scripturæ.

Moyſes Hebræorum legiſlator , oues in monte Sina paſce-
bat , & iugi atque aſſidua meditatione diuinorum colloquio-
rum particeps factus eſt, adeo vt cum Domino facie ad faciem
loqueretur. *Exod. 31.*

De Anna Samuelis matre, ☞ *Vide Tit. præced.*

Daniel noctu contemplationi & orationi vacans prophe-
ticum hauſit ſpiritum. *Dan. 2.*

Ieſus Chriſtus Dei filius interdum in templo turbas do-
cebat , noctu , monte Oliueti conſcenſo , contemplabatur.
Luc. 10.

Paulus Apoſtolus in Apoſtolatu confirmatus , raptus eſt
vſque ad tertium cœlum , vtrùm in corpore, an extra corpus
neſcit Deus ſcit : audiuit arcana verba , quæ non licet homini
loqui. Hinc demum in illam prorupit vocem : O altitudo diui- H
tiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei ! &c. 2. *Cor. 2. 2.*

Historica.

D. Hieronymus ſpiritalis contemplationis ingentem &
ineffabilem hauſit dulcedinem in eremo. In eo quippe libro,
quem de Virginitate ſeruanda edidit : Poſt multas, inquit, la-
chrymas , poſt cœlo inhærentes oculos , nonnunquam vide-
bar mihi intereſſe agminibus Angelorum, & lætus gaudenſque
cantabam : Poſt te in odorem vnguentorum tuorum currimus.
Et ad virgines Deo dicatas ſcribens , ait : Experto itaque ſeni
deuotè conſulenti credite, filiæ, ſi ſemel guſtatis , quàm dulcis
eſt Dominus, ad quem accedentes, lapidem viuum , ab homi-
nibus quidem reprobatum , à Deo autem electum ; poteritis
ab eo illud audire : Venite , & oſtendam vobis omne bonum.
Et tunc oſtendet vobis talia , qualia non niſi mentes aſſuetæ
norunt. Scio quid loquor, chariſſimæ. Nam vt meam inſipien-
tiam loquor, ego homunculus ſic abiectus , ſic vilis in domo
Domini , adhuc viuens in corpore , Angelorum ſæpe choris
interſui , de corporeis per hebdomadas ſuſtentationibus &

nutrimenti

nutrimentis nihil ſentiens, diuinæ viſionis intuitu. Poſt multorum fortè dierum ſpatia præſcius futurorum, redditus corpori, flebam. Quid ibi manens felicitatis habebam, quid inenarrabiliter delectationis ſentiebam, teſtis eſt ipſa Trinitas, quam cernebam, neſcio quo intuitu. Teſtes ſunt & ipſi beati ſpiritus, qui aderant: teſtis eſt etiam conſcientia mea, qui tantis bonis ipſe fruebar, quot & qualia neſcit proferre mollities corporis mei. Denique ſubiungit, dicens: Non poteſt ad tantæ contemplationis dulcedinem cor ſecularibus plenum negociis aſpirare. ſed oportet ſæculo vt moriatur, vt ſoli Deo per tantas meditationes & deſideria ſupernis inhæreat. Vnde granum frumenti cadens in terram niſi mortuum fuerit, ſemper ſic ſolum manet, vt cecidit: quod ſi moritur, fructum plurimum affert. *D. Hieronym. lib. de Virginitate.*

De beato Franciſco ad ſalutem animarum vocato ita ſcribit verus eius filius diuus Bonauentura: Vir autem Dei ſolitarius remanens & pacatus nemora replebat gemitibus: loca ſpargebat lacrymis, pectora manu tundebat, & quaſi occultius ſecretarium nactus, confabulabatur cum Domino ſuo. Ibi reſpondebat iudici, ibi ſupplicabat Patri, ibi colloquebatur amico: ibi quoque fratribus ipſum piè obſeruantibus aliquoties auditus eſt clamoſis gemitibus apud diuinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorare etiam alta voce, quaſi coram ſe poſitam Dominicam paſſionem. Ibi viſus eſt nocte orans manibus ad modum crucis protenſis, toto corpore ſublevatus à terra, & nubecula quadam fulgente circumdatus, vt illuſtrationis mirabilis intra mentem mira circa corpus perluſtratio teſtis eſſet. Ibi etiam, ſicut certis eſt comprobatum indiciis, incerta ſibi, & occulta diuinæ ſapientiæ pandebantur, quamuis illa non vulgaret exteriùs, niſi quantum Chriſti vrgebat charitas, & proximorum vtilitas exigebat. Dicebat enim: Leui mercede rem impretiabilem contingit amitti, & illum qui dedit, ad non dandum iterum facilè prouocari. *D. Bonau. in eius vita cap.* 109.

In vita ſancti Hugonis Lincolnienſis Epiſcopi hoc inuenimus ſcriptum. Singulis annis vt minimùm ſemel æſtiuis vacationibus ad monaſterium Vuictamienſe ſe cōferre ſolebat. Ibi verò tanquam in meſſe fertili, menti ſuæ de ſpiritualibus prouidit frugibus, quas vbertim illic ipſe ſeuerat. Erant tunc illic viri valde ſpectabiles, in vita ſtrenui, in contemplatione ſublimes, iique blandimenta ei nulla, tanquam vltra alios Epiſcopos aliquid haberet ſanctitatis, apponebant, ſed potiùs admonebant, vt videret quantum adhuc abeſſet à conuerſatione Patrum antiquorum. Tanta autem humilitate in omnibus ſe illis conformabat, vt præter ſolum annulum nihil geſtaret, vnde, quod eſſet Epiſcopus, poſſet animaduerti. *In eius vita c.* 13.

Laurentius quoque Dublinenſis Epiſcopus in ea concauitate quam S. Coenginus ſuis manibus effeciſſe dicitur, perſæpe latitans contemplatiuis deliciis illic deuotus perfruebatur, de corpore ſuo minimè ſolicitus; ſed tamen in multa neceſſitate, ei deeſſe nolens, ter tantùm in hebdomada panem & aquam, interdum etiam olus ei præbebat: tanquam alter Moyſes contemplationis diuinæ ſuauitate refectus. Ibi ergo morans per quadragenas hominum non admittebat frequentiam, niſi Abbatis nepotis ſui, qui ei cibum, quem diximus, ſubminiſtrabat, ad eumque cauſas & negotia populi, & ad populum ſancti ſacerdotis reſponſa atque conſilia referebat. Erat autem acceſſus ad eum per ſcalam, cuius ima pars in aqua figebatur, ſuperior tenebatur ad rupem. *Sur. in eius vita cap.* 17.

Gregorius Nazianzenus cùm tranquillæ vitæ, atque ab hominum frequentia ſemotæ amore flagraret, non tulit ſe imperioſè cogi atque in medios tumultus contrudi, ab hacque vita perinde atque ab aſylo quodam per vim auelli: nihil enim illi eo homine fortunatius eſſe videbatur, qui clauſis compreſſiſque corporis ſenſibus, atque extra carnem mundumque politus, in ſeque collectus; nec niſi ſumma neceſſitate impellente, quidquam rerum humanarum attingens, atque ſecum in ſe & cum Deo colloquens, ſuperiorem rebus in aſpectum cadentibus vitam agit, diuinaſque ſpecies & imagines puras ſemper, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas, in ſeipſo circumfert, ac Dei rerumque diuinarum purum omnino ſpeculum eſt, indieſque efficitur, lucique lucem, obſcuriori videlicet clariorem, adiungit, ac iam futuri æui bono fruitur. & cum Angelis verſatur: & licet adhuc in terris agens, terram deſerit, atque à ſpiritu in cœlo collocatur. Si quis veſtrum hoc amore correptus tenetur, quid dicam intelligit, atque affectui ei, in quem tum incidit facilè ignoſcet. *Greg. Nazianz. Apolog.* 1.

S. Aquilinus Epiſcopus Ebroicenſis, gregis paſtoralis cura ſuſcepta ſpeculator effectus, prolixiùs vigilabat atque in preces incumbens contemplationi dabat operam: vt tantùm ſanctitate creſceret, quantum creuerat dignitate: taléſque ſe opere præberet, qualis & quam nouus & perſpicax ex ſuo nomine deſignabatur. Atque vt liberiùs poſſet contemplationi vacare, & pro peccatoribus mundi huius tumultibus deditis Dominum deprecari, non longè a muro ciuitatis, ab Eccleſia verò centum paſſuum ſpacio diſtantem elegit cellam in portæ Rothomagenſis regione ſitam: ibique ſecretum, quod propter paſtoralis curæ inquietudinem amiſerat, reperiens animarum cauſas & negocia tanto curabat meliùs, quanto plus corporum declinabat: magis proficiens in iis quæ ad populi cauſas attinerent, orando, quàm poſſet concionando. Eſt enim hoc peculiare electis, ſemper optare ſecretum, quemadmodum reproborum eſt appetere turbas & tumultus. *Ex Anonymo Sur. in vita eius cap. 9 Octob. 19. tom.* 5.

Accidit, vt quandoque Elzearius Comes Arianus in monte Peſſulano hæreret. Itaque Delphina eius vxor ex caſtro Podij Michaëlis miſit ad eum litteras per famulum, cupiens noſſe, cur moram illic faceret. Cui ille ſic reſpondit. Sanus corpore ſum & ſoſpes. Quòd ſi verò videre me cupis quære me in vulnere lateris Chriſti. Illic enim habito, & ibi me poteris inuenire, fruſtra alibi quæſitura. *In vita eius apud Sur.*

S. Genoueſa virgo Pariſienſis, ab Epiphania ad Cœnam vſque Domini in cella recludebatur, vt & orando & contemplando Deo expeditiùs incumberet. Ad cuius oſtium quædam puella veniſſet, vt quidnam illa faceret, per rimas exploraret, e veſtigio lumen amiſit: ſed exacto quadrageſimali ieiunio, eiuſdem opera lucem recepit. *Ex Anony. in vita eius cap. 40. Sur. tom. 5. 27. Sept.*

Franciſcus Xauerius, primus è Societate Ieſus in India & Iaponia Apoſtolus, etſi mentem in Dei diuinarumque rerum cognitione defixam perpetuò habebat, ſtatum tamen, ac certum quotidie ſeponebat tempus, quod exemptum negotiis tribueret meditationi rerum cæleſtium. Maximè verò in Chriſti vitæ mortiſque meditatione acquieſcebat; ſatis gnarus ibi eximia omnis exempli documenta in illuſtri poſita monumento intueri atque imitari licere. Hoc meditationis genus maximè ſalubre ac frugiferum (præcipuum vtique exemplar Chriſtianæ vitæ, & ingens inuitamentum diuinæ charitatis) impensè complectebatur ipſe, & aliis commendabat. Quo in negotio haud maiore mentis ardore verſabatur, quàm animi conſtantiâ. Id adeò non aliàs magis intellectum eſt, quàm cùm daret operam valetudinariis. Etenim cùm aſſiduæ occupationes nullam ei diurni temporis partem ad orandum vacuam relinquerent; orationis magis, quàm ſomni memor, nocturnæ corporis quieti detrahebat horas ſemper aliquot, ne animus cœleſti illa optatiſſimaque fraudaretur requie pabuloque; adeò eius mentem diuini dulcedo colloquij ceperat. Binas fermè, cùm plurimùm ternas ſomno horas tribuebat; ſed ita vt ne ſomnus quidem vacaret oratione. Sæpiùs enim per ſomnum emittebat eiuſmodi voces; O Ieſu bone, ô Creator mi, aliaſque conſimiles: orare illum, non dormire crederes. Haud multo minor in oratione vocali quæ dicitur, pſalmiſque & hymnis recitandis, vel pietatis ſenſus, vel ſedulitatis in eo fuit. Antiquiſſimum quippe habebat, diuinum officium, horaſque Canonicas diligenter ſimul ac piè recitare. Initio igitur Eccleſiaſticum audiens monentem, Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum, interiore cura comparabat ſeſe. Namque ad mentis attentionem ac pietatem vehementiùs accendendam, hymno, Veni Creator, ante ſingulas horas pronunciato, haud ſegniter ſancti Spiritus expoſcebat opem. Quem quidem ille hymnum tanto ſemper pronunciabat ardore, vt ei cor è pectore exilire, animuſque deficere videretur. *Horat. Turſellin lib. 6. de vita eius cap.* 3.

De ſanctiſſima Virgine Catharina Senenſi ſcriptum legimus, quòd cum aliquando in extaſim rapta miranda quædam cæleſtium rerum myſteria ſpiritu tradente didiciſſet, ſenſibus reddita, præ admirationis magnitudine, continere ſe non poterat, quin hæc identidem verba admirabunda repeteret: Audiui arcana verba, audiui arcana verba. Cumque nihil aliud diceret, eiuſque confeſſarius inſtanter ab ea peteret, vt arcana ea ſecum communicaret, virgo tamen precibus eius victa reſpondit: Grauiſſimi in Deum criminis me ream exiſtimarem, pater, ſi aliquid tibi ex iis, quæ mihi oſtenſa ſunt,

expone[re]

A exponere tentarem. Cùm enim voces, quibus in familiari ſermone vtimur, ad res terrenas ſignificandas impoſitæ ſint, vſque adeo infra rerum cæleſtium dignitatem iacent, vt ne earum quidem vmbram exprimere valeant. *Raimundus à Capua in vita eius.*

Cauere debet homo ſolitudini & quieti deditus, ne verba audiat inutilia: hæc enim perdunt labores ipſius. Abbas Serapion, inquit Eſaias Abbas, rogatus, qualis ſibi ipſe videretur? reſpondit: Similis videor homini ſuper turre exiſtenti, qui nutu ſignificet accedentibus, ne ad ſe veniant. Mihi autem ſimilis videor homini, qui propugnaculum ædificauit, & ferreis vectibus illud muniuit, vt ſi quis pulſet, non audiat, neque intelligat; quis ille ſit, aut vnde veniat, aut quid velit, neque aperiat ei priùs, quàm diſcedat. Si quis Dominum quærit ex animo, attenditque ſibi, nec mundi vinculis illigatur, & cor ſuum cuſtodit, vt ſine offenſione poſſit ante Dei tribunal conſiſtere, is ab eo exauditur atque diligitur. *B. Eſaias Abbas Oratione 26. in Bibliotheca Patrum tom. 2.*

☞ Conſulatur locus de Meditatione, Contemplatione, & Infra de loco Orationis.

B **PERSEVERANTIA. VII.**

CONDITIO ORATIONIS.

Perſeuerancia etiam non minimum in oratione momentum habet, vult enim Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci, inquit *S. Greg. In Pſal. 6. Pœnit.*

Sara, Raguelis filia, in ſuperiori cubiculo ſe recludens, dies tres in oratione perſeuerauit, cibi ac potus expers. Qua ſollicitudine à Domino obtinuit, ne priorum virorum interfectrix crederetur, Tobia viro ſeruato: cum hoc vno felici admodum matrimonio iuncta, ad decrepitam vſque ætatem vixit ſine querela. *Marul. lib. 2. cap. 1. & Sabell. lib. 2. cap. 4.*

Tobiæ filiæ nuptiarum celebritatem ſacris precationibus placuit initiari. Cum Sara enim vxore ſua priuſquam copulæ coniugali operam darent, tres noctes totas in cubiculo ſimul orando conſumſerunt. Inde illa quæ primo ſtatim concubitu iam ſeptem extulerat viros, cum hoc poſtremo diu feliciter vixit.

Dux Iſraëlitici populi Moyſes, quam olim ſollicitè pro eorum delictis Domino ſupplicarit, ipſe confitetur dicens: Et C iacui coram Domino XL. diebus ac noctibus, quibus eum ſuppliciter deprecabar, ne deleret vos, vt fuerat comminatus. Vtinam nos pro noſtris peccatis tam impensè atque perſeueranter veniam poſceremus, quàm ille pro alienis. *Marul. lib. 2. cap. 1. & Sabell. lib. 2. cap. 4.*

Annam viduam in Euangelio legimus de templo nuſquam diſcedentem, ieiuniis & obſecrationibus nocte ac die ſeruientem: & eodem in templo vidiſſe Ieſum, viſum credidiſſe, creditum prophetando prædicaſſe. Tot illi ſimilis attulit bona, nec ſola viduitatis caſtitas, nec ſolum corporis ieiunium: ſed vtrique accedens etiam aſſidua deuotæ mentis obſecratio. *Marul. lib. 2. cap. 1. & Sab. lib. 2. cap. 4.*

Cananæa mulier (cuius filia dæmoniaca erat) in Euangelio clamat, dicens: Miſerere mei Domine, & Dominus tacet, quamuis intercedentibus diſcipulis. Et rurſum illa: Adiuua me. Reſpondet ipſe: Non eſt bonum, ſumere panem filiorum, & dare canibus. Illa tamen inſtat & vrget, nec dedignatur canibus comparari: Sed & catelli edunt, inquit, de micis quæ cadunt de menſa dominorum. Quia ergo & petendo & humi-D liando ſeſe perſeuerauit, nec ſilentio repreſſa, nec contumelia confuſa, meruit audire: O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. *Marul. lib. 5. cap. 8.*

Apoſtoli, poſtquam Chriſtus deuicta morte ad cœlos vnde venerat rediit, in Hieroſalem reuerſi, cùm cœnaculum aſcendiſſent (vt Lucas in Actis teſtatur) perſeuerantes erant vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus eius. Inde refert Spiritum ſanctum aduenisſe, domum vbi erant ſedentes repleuiſſe, ſupra ſingulos eorum linguas tanquam ignis appar uiſſe: vt intelligas, perſeueranti ac iugi oratione Spiritus ſancti gratiam conciliari ſolere. *Marul. lib. 2. cap. 1.*

Apoſtolus Paulus orandum ſine intermiſſione monebat, hoc ipſum ſollicitus faciebat. Sine intermiſſione memoriam facio veſtri ſemper in orationibus meis. *Ad Rom. 1.* Idem in Apoſtolorum geſtis vbique memoratur, poſitis genibus preces Domino obtuliſſe.

Iſaacus Syrus monachus, poſt Abbas Spoleti Picenti oppido presbyteros rogauit, vt ibidem orandi quamdiu vellet copiam ſibi concederent, nec ſinerent interim oranti quempiam impedimento eſſe. Ea re impetrata, dies tres continuos, E & totidem noctes genibus innixus orauit. Hoc quidam hypocriſis vitio imputans, eo proceſſit dementiæ, vt poſt verborum inſultationem etiam colaphum illi incuteret. Sed repentè maligno arreptus ſpiritu vexari cœpit. Iſaacus pietatis memor, iniuriæ immemor, percuſſorem ſuum precatione à ſupplicio liberauit.

Saluianum martyrem, multos ad fidem Chriſti à gentilitatis errore miraculorum operationibus conuertentem, Aurelianus Imper. comprehendi iuſſerat. Sed qui miſſi fuerant, orantem inuenientes, timuerunt ei manus inferre. Alij deinde miſſi, cùm ſimiliter orantem offendiſſent, & ipſi animis conciderent, nec vim irrogare auſi, deprecari hominem cœperunt vti ſecum ad Cæſarem pergeret. Exoratus perrexit, & martyrium paſſus eſt. *Marul. lib. 2. cap. 4.*

Alexander I. Pontifex Rom. cùm vngulis ferreis & igne vreretur, tacuit. Interrogatus ab Aureliano, Ecquid taceret? reſpondit: Habere ſe quod cum Deo loqueretur, nec cum hominibus loqui ſibi modò licere: orare ſignificans. *Henricus & Nauclerus.* F

Oſualdus, Rex Anglorum, propter crebrum orandi morem, vbicunque ſedit, ſuper genua ſua manus habere ſolitus eſt. Dicitur & inter precandum circumuentus ab hoſtibus, diem clauſiſſe cum hac voce: Deus miſerere animarum noſtrarum. *Henricus de Erfordia, cap. 56. & Beda lib. 3. cap. 12.*

D. Bernardus orabat ſtans die nocteque tamdiu, donec pedes corporis molem præ inedia ferre non poſſent, & pedes intumeſcerent. Cilicium ipſam carnem veſtiuit. Cibus erat lac cum pane, vel pulmentum. Vino rariſſimè vtebatur, coque modicè, aqua frequenter. *Auctor vitæ lib. 1. cap. 8.*

Paſtumius Abbas vſque adeò orandi ſtudio ducebatur, vt nulla corporis debilitas animi ſedulitatem coërceret. Aduerſa valetudine preſſus, cum de lectulo ſurgere non valeret, iacens orabat. Iam languor vehemens expeditius loquendi ademerat facultatem, & tacitus labiorum motus etiam tum illum orare teſtabatur. Denique diſcedens anima, non priùs orationem quàm corpus reliquit. *Marulus.*

Martinus Turonenſis Epiſcopus, ne tunc quidem cùm opus ſuis manibus exerceret, linguam ab oratione cohibebat, præſtititque illud Apoſtoli præceptum: Sine intermiſſione orate. G Diem obiturus extremum, frigeſcentibus membris iam immotus iacebat, labia tamen mouebantur. Denique orare non deſtitit, donec ſubito lumine circumfuſus reddidit ſpiritum. *Idem.*

Godofredus monachus, noctu orationi intentus furem quendam equum abigere vidit. Sed ne preces & ſilentium rumperet, furem prohibere noluit. Mane facto, fur vni loco affixus cum equo repertus eſt. *Vincent. lib. 24. cap. 60.*

Antonius Abbas ſubmiſſis genibus orans, ſæpè diem noctemque peregiſſe dicitur precatione perpetua. Neſcio quod maius miraculum, an illo corporis geſtu tamdiu immotum perſtitiſſe, an tam continenter oraſſe. Vtrumque ſanè difficile: ſed amor Chriſti omnem vincit difficultatem. *Marulus lib. 2. cap. 1.*

Leo Pontif. Maximus, cùm fidei cauſam aduerſus Eutychetis blaſphemiam multorum fauore atque perfidia defenſam, edita inſigni quadam epiſtola tueri vellet, quadraginta diebus ieiuniis & orationibus vacauit. Nam vt in eius vita ſcribitur, ſanctiſſimus pater ſuis diffiſus, viribus, priuſquam H epiſtolam illam aliquò deſtinaſſet, altari B. Petri vtcunque ſcriptam impoſuitiſſe verò per quadraginta dies tum ieiuniis, tum precibus exercens, hoc vnum ab Apoſtolorum principe votis flagrantibus contendit, vt ſi quid fortè corrigendum haberet epiſtola, quæ cauſam fidei longè difficillimam tractabat: id omne ſuis ille manibus correctum aboleret. Nec fefellit ſanctam precatoris expectationem etiam rarus euentus: Terſam enim & elaboratam epiſtolam dies reddidit quadrageſimus, addita ſimul reuelatione certiſſima, ſucceſſum ab Apoſtolo ei tribuendum eſſe, cuius pia dignatio & fida dilectio ne in perſona quidem imparis tepeſcit hæredis. *In vita eius epiſt. 10.*

S. Sulpitius Archiepiſcopus Bituricenſis cùm aliquando poſt Solis occaſum in Eccleſiam cum paucis abiiſſet, ibi in precibus pernoctaturus, mox adfuit tortuoſus ſerpens tenui primùm ſibilo leues eius demulcens aures: deinde in ipſis tranquillæ noctis ſilentiis cum magno ſe impetu intra templi parietes infert: teſtudinem, aras, lucernas, cæteraque omnia

omnia adeò concutit, vt diſcipuli Eccleſiam omnem è fundamentis euerti putarent: nimiumque pauidi, intermiſſo cantu, in terram ſe abiiciunt, tanquam repente perituri. At vir beatus in diuinis canticis permanſit intrepidus, floccipendens nequiſſimi ſerpentis præſtigias, ita vt ne in proſperis quidem ſucceſſibus conſtantior vnquam fuiſſe videretur. Tandem tota illa dæmonum turba in vnam ſe molem colligit; ſperanſque atrociori ſonitu & ſtrepitu inuictam illius animi conſtantiam frangi poſſe, cum immenſo tumultu coram ſancto Pontifice Pauimentum cædens, præceps collabitur, adeò vt diſcipuli illum in fruſta diſcerptum exiſtimarent. Et illi quidem diu manſère attoniti; at eximius Chriſti ſacerdos diuina in hoſtem tela vibrans; in canticis ſpiritualibus perpetim immorabatur: obiurgauitque poſteà diſcipulos, quòd omiſſis ſacris hymnis phantaſticis inimici terroribus ceſſiſſent. Optabat ſanè diabolus extinctum virum Dei: & quia ſine intermiſſione malitia bellum gerit aduerſus virtutem, & ſeruos Chriſti totius boni æmulus ſatan perſequitur, non ſat habuit iniquus ille ſanctum Sulpitium infeſtaſſe, ſed etiam gregem ipſius curæ commiſſum, atroci furore ſibi ſumpſit oppugnandum & diuexandum: idque tam multis modis, vt illis commemorandis ſufficere non poſſimus. *In vita ab eius æquali ſcripta apud Surium. Tom. 1. die 17. Ianuary.*

Non eſt abſimile quod narrat *Greg. Turon. in vita ſanct.* Lupicini, & Romani *fratrum*: Ij enim intra Lorenſis deſerti eremum vitam degebant auſteriorem, herbarum ſolis victitantes radicibus. Id dæmonibus miris modis erat exoſum: lapidibus etenim vrgere hos Dei ſeruos per ſingulos dies perſeuerabant: quin quotieſcunque pro more ſuo genua ad orandum Deum deflexiſſent, ſtatim imber lapidum proiicientibus dæmoniis in eos decidebat, adeò vt ſæpe vulnerati immenſis dolorum cruciatibus torquerentur: at ij perſeuerantia orationum hoſtilem impetum deuicerunt; eiectis inde dæmonibus, reliquum vitæ ſanctæ peregerunt. *Greg. Turon. de vita eorum apud Lipom. tom.8.*

His adiungere oportunum eſt & illud de Franciſco Xauerio, cui apud Meliaporenſem Vicarium diuerſanti quiddam in hoc genere ſanè memoria dignum accidit. Erant ædes Vicarij templo diui Thomæ Apoſtoli proximæ, vnde ille, ianua facta, aditum ſibi patefecerat in templum. Et Xauerius ex conſuetudine, vt Vicarium, cuius in cubiculo pariter dormiebat, ſopore oppreſſum animaduerterat; ſenſim ac ſine vllo ſtrepitu ſurgebat è lectulo, atque in ædem Apoſtoli ſuſpenſo ſubrepebat gradu. Non tamen fallebat omnino Vicarium, qui ſubitò experrectus, ſæpius illum ſurgere è lecto perſenſerat. Verùm is, re primò diſſimulata, demùm illi pro amicitia denunciauit, ne de nocte iret ad templum; nève ſe vitæ committeret, quam conſtaret eſſe diabolis infeſtam: occurſuras ei horribiles illorum facies, cùm minimè crederet. Ad hæc arriſit Xauerius, ea ſui deterrendi cauſa dici ratus: & denunciatione Vicarij per diſſimulationem iocumque eluſa, nihilominus nocte intempeſta, vbi ſomno illum ſopitum ſenſerat, ad ſacram ædem ſilentio obrepebat. Enimuero id ſempiterni humani generis hoſtes grauiter ferre: Franciſci ſecuritatem ipſorum contemptum interpretari. Ergo ira odioque furentes, vt illum ab inſtituto abſterreant, nocte concubia ante aram B. Virginis ſupplicanti ex compoſito ſuperueniunt, truci fremitu, clamoribus variis, horrendoque cuncta complentes ſono. Mox virum ad minas intrepidum quàm tumultuoſiſſimè adorti, verberibus atrociſſimè cædunt, factis dictiſque odium explentes ſuum. Ille inter verbera crepituſque plagarum magis de conſtantia quàm de tergo ſuo ſolicitus, Dei parentem ſui certaminis ſpectatricem implorare; Domina, opitulare: Domina, non mihi opitulaberis? vanos dæmonum tumultus magnitudine animi eludere; orationem inſtitutam non fortiter ſolùm, ſed etiam conſtanter vrgere. Quocirca moleſtos illos & importunos interpellatores fortis atque inuicta perſeuerantia, acerrimum aduerſus infeſtos dæmones telum facilè abegit. Et Franciſcus quidem deferendo ſpernendoque eorum impetus adeò fregit, nunquam vt poſthac in eum ſuſtinuerint aliquid tale conari. *Horatius Turſel. lib. ſecundo de vita eius cap. 15.*

Theodoret. in hiſt. religioſa, in qua multorum ſui temporis clariſſimorum Monachorum mores, certamina, ac præcipuè ſtudiorum orationis deſcribit, de Zebinæ viri ſanctiſſimi oratione ſic ait: Stupebat autem, vt dixerunt, omnes ſui temporis homines aſſiduitate orationis. In ea enim diu noctuque verſans, non ſolum non ſatiabatur, ſed etiam deſiderium efficiebat vehementius. Quin etiam cum iis qui ad ipſum veniebant, paucis diſſerens, non poterat in animum inducere, vt cogitationem à cœlis deduceret, ſed ſtatim ab illis liberatus, & nec tantillum quidem ab eis, quæ diuina ſunt, ſeparatus, offerebat rurſus deprecationem. Huius verò diſcipulus Polychronius adeò magiſtrum moribus referebat, vt qui hunc & illum viderent, vnam in duobus corporibus animam ſe videre arbitrarentur, &c. Eſt enim ſimiliter diuino incenſus deſiderio, & eſt terrenis omnibus ſuperior; & corpori alligatus mentem habet alatam, & quæ fertur in ſublime, aëremque traiicit & ætherem, & cœlis fit ſublimior, & perpetuò diuinam viſionem apprehendit contemplatione, nec poteſt illinc vnquam detrahere. Quin etiam cum iis qui adueniunt colloquens, ſuperna mente peragrat. Eius autem per totam noctem vigiliam & ſtationem hinc didici. Cùm enim viderem ſimul & cum ſenio conflictantem, & cum imbecillitate, & nullam omnino habentem curam corporis, ſæpius precatus ei perſuaſi, vt duos aſſumeret, qui ſimul habitarent, & aliquam conſolationem ab eis acciperet. Quoniam autem petit viros virtute claros, qui per ſe in alio degebant monaſterio, illis quoque viris admirandis perſuaſi, vt diuini hominis curam omnibus præponerent. Ij autem cùm paruo tempore cum eo habitaſſent, conati ſunt fugere, per noctem illam non ferentes ſtationem. Cùm autem virum diuinum obſecraſſem, vt imbecillitate corporis metiretur laborem, Non ſolum, inquit, eos non cogo ſtare mecum aſſiduè, ſed etiam ſæpe præcipio vt decumbant. Illi autem, Et quo modo poſſemus, aiebant, eo, qui in laboribus conſenuit, ſtante, & imbecillitatem corporis deſpiciente, decumbere, cum ſimus ſani, & in media poſiti ætate? Sed venerandi quidem mihi capitis nocturnos labores ſic didici. *Theodor. in hiſtor. SS. PP. cap 24*

Abbas Ioannes Eunuchus enarrauit nobis, dicens: Cum eſſem in Thebaide ingreſſus ſum cellulam Senis cuiuſdam in cœnobio Abbatis Apollo, vidique, quia vbi ſtare ad orationem ſolebat, tabula erat ſuppoſita. Vbi autem genua figebat, & manus, concauum erat plus quam digitorum quatuor. Ex frequentia quippe & vſu continuæ orationis cauerat tabulam. *Sophr. Prat. ſpir. cap. 184.*

Ne verò, vt vſu venire ſolet, intèr orandum ſopore correpti dimidiatas relinquamus preces, Stephani presbyteri Conſtantinopolitani exemplum nos hortatur. Qui cùm totum Pſalterium ſingulis noctibus perlegere moris haberet, atque aliquando citiùs, quàm conſueuerat, conſopitus ipſum ſemilectum dimiſiſſet, monitus eſt à Petro Apoſtolo in ſomnis, vti ſurgeret, & cœptum opus intentius perficere curaret. Quæ res argumento eſt, non niſi peractis finitiſque orationibus dandum eſſe quieti locum. *Mar. Marul. lib. 2. cap. 1.*

Paulus Libycus in finibus Aphricæ, quingentorum monachorum quondam Abbas, nullo vitæ ſuæ die quicquam priùs egit aut percepit, quam tributum quoddam velut ſibi impoſitum, trecentas nimirum orationes genibus prouolutus, Domino reddidiſſet. Et ne numero fortè delinqueret, trecentos lapides ponebat, & ſingulis orationibus lapidem mittebat in ſinum. Expenſis verò lapidibus orationes ſciebat eſſe completas. Atque hi multò feliciùs in ſinum iactati ſunt, quam illi in ſitellam, quibus in Senatu decerni magiſtratus ſolent: Alteris terrenus honor quæritur, alteris Paulus cæleſtem gloriam eſt adeptus. *Trip. hiſtor. lib. 8. cap. 1. Pallad. in hiſt. SS. PP. cap. 13.*

Paulus iſte, monachus optimus, graui moleſtia afflictus Macarium Abbatem adiit. Coactus verò afflictionis cauſam dicere, ait: In quodam vico habitat virgo, quæ iam à triginta annis exercetur: præter Sabbatum & Dominicam, nullo alio die veſcitur, ſed toto tempore trahens hebdomadas facit ſeptingentas orationes. Quod cùm intellexiſſet Paulus ſeipſum reprobauit, quòd vir creatus his viribus corporis, non potuerit facere plus quam trecentas orationes. Ad hæc reſpondet Macarius: Sexageſimus annus agitur, ex quo centum conſtitutas facio orationes, & laborans manibus, ea quæ ſunt ad alimentum neceſſaria, & fratribus vtilia referens, nec me iudicat ratio, quòd fuerim negligens. Si tu autem, cùm trecentas facias orationes, iudicaris à conſcientia,

apertè oſtendis te non purè orare, vel poſſe plures orationes A facere, quam facias. *Pallad. in hiſt. Lauſiaca cap. 14.*

Sed cum aliorum dicta factaque producimus, audiamus quid B. Franciſci indiuiduus comes & imitator Ægidius, de hac orandi perſeuerantia ſe dignum dixerit aliquando. Rogabatur, cui ſimilem exiſtimaret eum, qui ab orando deſiſtit ingruentibus diſtractionibus mentis: Fugienti è prælio, reſpondit. Pugnamus namque in oratione contra hoſtes noſtros, mundum, carnem, & maximè Satanam, qui propterea orantes propoſitis variarum rerum imaginibus perturbat. Memores itaque ſimus illius *Paulini Auſon. epiſt. 15.*

Quæ non miſſa Deo, vacuis in nubibus hærent,
Nec penetrant ſuperi ſtellantem Regis in aulam.

Ludouico Epiſc. Toloſ. ſæpè in ore, cùm de temporis iactura ſermo incideret; Omne tempus perdidiſſe exiſtimo, quod ſine oratione & diuinis contemplationibus conſumpſi. *Ex membrana manuſc. Vita eius Beyerl. in Apopht.*

Ab eodem S. Ægidio etiam profectum accepimus: Si gratiam in precibus ſentis, ora vt augeatur; ſi non ſentis, ne ceſſes idcirco à precibus. Gratos enim habuit Deus etiam ca- B prarum pilos, qui ei iuxta præceptum legis *Exod.* 25. offerebantur. *Ibid.*

Denique ad orationis aſſiduitatem perſuadendam, iſto ſimili vtebatur: Cùm primùm plantata eſt arbor, non illico grandeſcit, & fructus profert maturos: neque, ſi eos profert, omnes ab hominibus eduntur. Ita quis ad me fructus redire queat, ſi vel decem annis cæleſtem Regem deprecor pro æterno regno, nec in finem perſeuero? Nempe anima Deo reconciliata quaſi nouella arbor, non ſtatim bona deſideria producit, & per ea fructificat: nec ſi fructum vllum adferat, illico ad Dei gloriam cuncta operatur. Perſeuerandum itaque in oratione, vt fructum quem optamus, tandem conſequamur. *Tho. Stapl. Dom. infra Oct. Nat. Dom. in Prompt. Moral.*

Martham centies per diem, & centies per noctem ſubmittere genua ſolitam ferunt, dum illum ſupra cœlos regnantem odorat, quem in terris morantem ſuſcepiſſe hoſpitio beneficij loco habuit, non iam minus in ſupplicando ſolicita quàm olim fuerat in miniſtrando. *Marc. Marul. lib. 2. cap. 1.*

C

ORATIO CONTINVATA, ET XL. HORARVM.

Pium inſtitutum eſt orationis, quæ in magna neceſſitate, per vices quibuſdam in locis indicitur ſingulis Eccleſiis. Sic enim ab omnibus preces ad Deum funduntur, & velut nouis ſtimulis accenduntur, dum vnaquæque Eccleſia in id intendit, vt diuinorum officiorum cultu extraordinario, omnes prouocent ad Deum in communi Eccleſiæ neceſſitate placandum. Et certe huiuſce deprecationis effectum aliàs frequentius, nuper tamen cum res Catholicorum in diſcrimen adductæ videbantur, accenſa bello Germano & Imperio per Proteſtantes afflicto, præter omnium exſpectationem vidimus. Hoſtium namque exercitus fugatus, Fridericus Pſeudorex Bohemiæ maieſtatem quam petulanter aſſumpſerat, exuere coactus, Praga ipſa in poteſtatem Ferdinandi legitimi ſui Regis venit. Tandem bona cauſa triumphante.

Neque minus pium eſt inſtitutum orationis, quæ vno aliquo loco, ſubinde etiam ſucceſſiue pluribus, pro neceſſitate Eccleſiæ, per Horas quadraginta coram SS. Euchariſtia per- D agitur, idque propter ſpatium totidem horarum, quibus Chriſtus iacuit in ſepulchro vt inſinuat. *Io. Lor. in c. 1. Act. verſ. 14.* vel ratione numeri quadragenarij, qui eſt numerus pœnitentiæ & remiſſionis, vt diximus *Loco de numeris.* Atque experientia conſtat, magna populi Chriſtiani deuotione preces has peragi ſolere, idque vel maximè propter varia pietatis exercitia, quæ ad compunctionem & orationes Deo offerendas prouocent, vtputa ſacrificij incruenti, concionum quæ vario idiomate fiunt, ac horis diuerſis, cantionum ſpiritualium, precum, Litaniarum, & ſimilium.

ILLIVS EXEMPLA, ET FORMVLÆ RECENTES.

Neque erit à propoſito nobis argumento alienum, ſi orationis quadragenariæ formulam adſcribam, quæ nuper anno ſcilicet M. DC. XXIV. quatuor primis hebdomadæ maioris diebus, ad inſtantiam ſereniſſimæ Iſabellæ Hiſpaniarum Infantis, Heroinæ nulli proauorum pietate ſecundæ, Bruxellæ, vbi palatium eſt Belgicæ Principum; maximo concurſu, zelo, & inſigni deuotione, at raro exemplo peracta fuit, vt habeant alij Principes quod in ſimili pietate imitentur, habeat fidelis E populus alibi, quod in ſe ab hoc pietatis exercitio transferat: habeant denique Eccleſiaſtici Prælati, penes quos eſt huiuſmodi ſpiritualia opera indicere & dirigere, vnde modum formulamque deſumant, vt decenter, deuotè, & ſecundum ordinem, abſque confuſione ea compleantur.

SERIES, METHODVS, ORDO ET Exercitia precationis XL. Horarum indictæ & celebratæ Bruxellæ, Anno Domini M DC. XXIV. in Eccleſia Parochiali B. Mariæ, quam vulgò CAPELLAM vocant, ad inſtantiam Seren. ISABELLÆ Hiſpaniarum Infantis, quatuor primis diebus Hebdomadæ maioris.

Vt omnia pro maiori deuotione fidelium ad Dei honorem, & Reipublicæ neceſſitatem ſubleuandam, in hac quadragenaria oratione peragerentur, decretum erat, vt tam Sereniſſima Infans, quam cæteri Principes, Nobiles, ac fideles vtriuſque ſexus habitu pœnitentium, hoc eſt, ſimplici, non fucato, nec ad luxum comparato, comparerent locis ad id deſti- F natis, & exindè certis horis deducerentur, præuio vexillo S. Crucis, quod quatuor iuuenes, repræſentantes Angelicam formam, faces accenſas manu geſtantes cingebant, quos reliqui ſequebantur combinati, idque ſilentio, orationi inſiſtentes, atque peracta hora ordinariæ orationis iiſdemque aſſignata, deducebantur ad locum vbi conuenerant, eodem ordine quo proceſſerant. Eratque diſcretio maſculini & fœmini ſexus, ſic vt diſiunctim ad præfatam Eccleſiam, in qua preces indicebantur, ordine ſupradicto comparerent, eaque mox claudebatur, ne confuſio, præ multitudine inordinatè fortaſſis ſeſe ingerente, oriretur, & attentio deprecantium impediretur, donec intro recepta cohors horariæ orationi vacaſſet, & concio quæ pro nationum varietate diuerſo quoque idiomate fiebat, finiretur.

Et hæc quidem quoad generalem methodum quæ obſeruata fuit in præfatis Precibus. In particulari verò ſequentia ad amuſſim ſeruata, & præſtita fuère.

Dominica Palmarum ſub horam ſecundam à meridie PP. Capuccini qui huic deuotioni præerant & quorum hortatu G Sereniſſ. Infans Iſabella eam fieri deſiderauerat, quique hoc nomine plenariam indulgentiam omnibus Chriſti fidelibus hæc ſeruantibus à Sanctiſſ. Domino noſtro impetrauerant; monaſterio ſuo egrediebantur proceſſionaliter, ad Eccleſiam de Capella comitantibus omnibus Principibus, Nobilibus, & domeſticis Palatij, qui omnes vt præmittitur, poſtquam SS. Euchariſtiæ ſacramentum palam expoſitum fuerat, quod quotidie deinceps fiebat mane, ad horam quintam, vſque ad octauam veſpertinam; Palatium acceſſerunt deducturi Sereniſſimam Principem eiuſque aulicos, quæ vnà cum illis pedes ſubſecuta, orationi huic deuotiſſimæ initium fecit, vt ita cæteri omnes ad exemplum ſuum componerentur; à quarta vſque ad quintam veſpertinam.

A Quinta ad vſque horam ſextam deprecaturi aduenerunt Illuſtriſſ. Cardinalis ad la Quiena, Nuntius Apoſtolicus, Archiepiſcopus Mechlinienſis, vnà cum aliis Prælatis Eccleſiaſticis, reliquóque Clero tam ſæculari, quam regulari, congregato in Eccleſ. S. Gudulæ.

Proxima hora proceſſerunt ex Eccleſia Franciſcanorum, vbi H conuenerant Senatores conſilij rerum ſtatus, Sanctioris, Financiarum, Brabantiæ, Cameræ computus, aggregati Aduocatis, Cauſidicis, & alia quauis forenſi turba.

Ad ſeptimam comparuere veniendo à Dominicanorum Æde Confratres Soliditatis S. Roſarij: cum aliis nonnullis qui ſe iunxerant.

Die Lunæ Maioris Hebdomadæ, mane hora ſexta aduenerunt rogaturi Parochiani maſculini ſexus Parochiæ Capellæ deducti ex templo Carmelitarum.

Hora 7. Parochiani ſexus eiuſdem, D. Gudulæ è ſua Eccleſia. Hora dein octaua è propria Eccleſia venerunt Parochiani Parochiæ S. Gaugerici. Hora nona Matronæ aliæque fœminæ peritæ linguæ Gallicæ in qua habebatur concio. Conueniebant autem in Eccleſia quam à loco Sabulonicam appellant. Ad decimam in Eccleſ. Parochiali S. Iacobi de Conberghe, aduenerunt viri peritiores idiomatis Italici & Hiſpanici, quibus etiam exhortatio fiebat. Ab vndecima vſque ad ſecundam poſt meridiem, liberum erat promiſcuè vnicuique

venire

venire ad orationem. Interea autem celebrabatur ſacrum ſo-lenne, A & fiebant conciones idiomate patrio, ac ſpiritualia cantica ad excitandam deuotionem decantabantur. Ad horam vero ſecundam ex Sacello Diſcalceatorum procedebant omnes fœminini ſexus Parochiæ de Capella. Ex Eccleſia autem D. Gudilæ omnes mulieres & virgines eiuſdem Parochiæ ad horam tertiam comparebant. Vti ad quartam omnes eiuſdem ſexus Parochiæ S. Gaugerici. Ceterum ad quintam horam ex Eccleſia Franciſcanorum deducebantur cuiuſuis ordinis viri qui linguam Gallicam callerent, vt exhortationi intereſſent. Quomodo à ſexta vſque ad ſeptimam à Diſcalceatis Patribus aduenerunt exhortationem Italicam & Hiſpanicam auditoræ, quæ in linguis illis verſatæ erant, matronæ, aliæque illius ſexus.

Vltima denique hora quæ diei illius deuotionem terminabat, milites, miniſtri & Officiales Curiæ, qui conuenerant in S. Dominico.

Diei Martis ſequentis hora quinta matutina vſque ad ſextam, indifferens erat omnibus aduentantibus, prout etiam fuerat die præcedenti, & futura eſt die craſtina. Hora verò ſexta aſſignata erat Parochialis Parochiæ S. Nicolai congregatis B in Eccleſia propria, iiſque maſculini ſexus. Sic Septima Parochianis, S. Iacobi. Octaua Parochianis S. Catharinæ: Nona, Matronis, aliiſque feminis idioma Gallicum callentibus: Decima Maribus Italis, & Hiſpanis deputabantur. Vndecima verò vſque ad ſecundam horam indifferens erat, prout feria præcedenti. Cæterum hora ſecundâ femineus ſexus Parochiæ S. Nicolai. Tertiâ idem ſexus Parochiæ de Covvberghe. Quarta idem ille Parrochiæ S. Catharinæ, idque ex Eccleſiis earumdem propriis ad orationem procedebant. Nobiles aliique Gallicè periti, horam quintam. Quomodo Matronæ, aliæque fœminæ Italico & Hiſpanico idiomati aſſuetæ, ſextam horam, Miniſtri verò & Officiales, prout ſuprà; poſtremam horam ſibi præſcriptam habebant, conuenientes iiſdem locis, quibus heſterno die.

Dies Mercurij ſimili pietate & deuotione tranſigebatur. Siquidem duæ priores horæ omnibus promiſcuè patebant. Septimam autem occupabant Beghinæ combinatim ex ſua Eccleſia procedentes. Hora octaua comparebat Magiſtratus Bruxellenſis, vnà cùm Societatibus ciuium, quas Guldas vo-C cant. Conuéneranteque omnes ad ædem D. Nicolai. Hora nona reuertebatur è Palatio comitata omni Nobilitate vtriuſque ſexus, domeſticis ac miniſtris Sereniſſima Heroina Iſabella. Qua præſente decantabatur. Hora decima ſacrum admodum ſolenne, eoque finito, inſtituebatur celebris Proceſſio, deferente ſanctiſſimum ſacramentum Illuſtriſſimo Cardinale, totaque vrbe in obſequium cultumque, cùm accenſis luminaribus, tum aliis deuotionis operibus cumulatim ſeſe effundente.

Et ſi fortè quiſpiam ſiue fortuito, ſiue ex cauſa, Collegio cui ex decreto Superiorum aggregatus, erat, ſe non iunxiſſet, ſufficiebat nihilominus ad effectum Indulgentiarum conſequendum, vt confeſſus, & ſacra communione, quouis tandem loco refectus, horam integram in prænominata Eccleſia de Capella præſcriptas funderet orationes, ſuamque intentionem eò dirigeret, ad quod ſolennes hæ preces erant inſtitutæ. Neque tamen idcirco eximebantur ab obligatione communionis Paſchalis *ex ſtatuto cap. omnis vtriuſque ſexus*, in propria Parochia faciendæ.

D Non abſimilis deuotio Quadragenariæ Orationis fuit, quam Clerus Eccleſiæ Cathedralis Antuerpienſis, motu proprio in Eccleſia ſua inſtituit. In communi Patriæ neceſſitate, anno M DC. XXV. Dominica Lætare, & duabus eam ſequentibus Feriis. Quando vniuerſus Clerus tam Regularis quam ſæcularis, cum Magiſtratu & Populo, ad diſtinctas horas & officia conueniebat, aſſignato cuiuis ordini certo ſpatio, infra quod aliquid decantabat ad excitandam deuotionem, breuique exhortatione quæ variis idiomatibus fiebat, prouocabat omnes, ad Deum feruidè pro auertendis iracundiæ ſuæ, flagellis orandum, & pietatis ac pœnitentiæ opera inceſſanter præſtanda. Mirum relatu, quanta ſedulitate Populus iſte ad hanc deuotionem ſe effuderit: neque enim ignorabat à Domino dictum *Matth. cap. 18* Vbi duo conſenſerint ſuper terram de quacunque re quam poſtulauerint, quod eam à Patre cœleſti obtinerent: ac ſe in medio etiam duorum vel trium eſſe, qui in nomine ſuo congregarentur: quanto magis ſi omnes omnino in vnum conſpirauerint, & in Chriſti nomine congregati fuerint? Cauſas verò inſtitutæ Precationis, pridie ſub veſperam, coram Clero, Magiſtratu, & populo poſt ſolenniter circumlatum SS. Euchariſtiæ Sacramentum, E ſuccincta concione exponebat eiuſdem Eccleſiæ Archipreſbyter, ac decantatis Sanctorum Litaniis, aliiſque precibus, ad cætera ſubſequentibus diebus præſtanda pietatis exercitia aditus fiebat.

*DISTRACTIONES, ET IMPEDIMENTA PLERAQVE ORATIONIS.

Cùm S. Sabas aliquando veniſſet ad ſuburbia Conſtantinopolis, Iuſtiniano Imperatori eius ſignificatum aduentu. Et ipſe ſtatim mittit vnum ex iuuenibus Imperatoriis, & quoſdam ex ſuis ſatellitibus, aduentum eius maximè honorans. Deinde eo, quo par erat, comitatu ſtipatus Sabas ad ipſum deducitur. Deinde Patriacham quoque Epiphanium, & quidquid erat apud ſe clarum & illuſtre, emittit, vt ei procederet obuiam. Neque enim terrenum aut mundanum aliquem, ſed tanquam vnum ex Angelis, & ciuem ſupernæ Hieruſalem ſe cenſebat accipere. Quem poſtquam adhuc procul procedentem agnouit Imperator, ille quoque cernebat aliquid ſimile F ei, quod viderat Anaſtaſius Imperator. Videbat enim quandam coronam eius capiti impoſitam eleganti quodam ſplendore decoratam, & micantem luce omnis generis gratiarum. Viſione ergo Rex obſtupefactus è cathedra ſurrexit, & ſacrum illud caput reuerenter ac iucundè eſt complexus. Deinde cum ab eo accepiſſet benedictionem, orauit vt ſua quoque coniux eſſet eius particeps. Cùm ea autem affuiſſet, adorauit, & rogauit vt ſolueretur vitium eius matricis (erat enim petra ſterilior) & vt ex ſe natum poſſet videre filium; quod quidem illa pluris faciebat, quàm ipſum Imperium. Ille autem adhuc tacens, ſolùm illi precabatur, vt ſoſpes & ſalua eſſet eius potentia. Illa verò rurſum inſtabat, petens preces liberorum procreationis. Ille autem pergebat eaſdem rurſus preces dicere, & apertè præ ſe ferebat ſe recuſare petere, vt ipſa fieret mater filiorum. Vbi verò, cùm illa hoc ſæpe petiiſſet, ipſe nihilo magis annuit orationi, neque edidit preces conuenientes eius deſiderio: tandem abiit Imperatrix magna affecta triſtitia, quòd id, quod volebat, non eſſet aſſecuta. Deinde, cùm qui in preces incidiſſent, & maximè quicunque ſolent Principum gratificari G cupiditati, etiamſi ſint inutiles & nihil iuris habeant, eum criminarentur, quòd preces recuſaſſet dicere, & quòd Imperatricem maiori moleſtia afficeret: ille ægrè ferens cauſam apertè protulit: Sinite, dicens, ô beati. Non enim ſinet Deus aliquem fructum ex ea edi, ne ipſe quoque guſtet Seueri dogmata, & deteriores quàm prius ſub Anaſtaſio tumultus conturbent Eccleſiam Dei. *Cyril in vita eius apud Sur. die 5. Decembr. & Baron. tom. 7. Annal. an. 530. 13. 14.*

Quantum nocumenti etiam adferant noxiæ cogitationes orationis tempore, notum fit ex hiſtoria, quam deſcribit *Martinus Delrio ex vetuſto ſcriptore in vita S. Roberti Abbatis.* Nocte quadam Vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum conſiſtere, & conari quidem ſæpiùs ingredi, ſed fruſtrà tamen; Habebat formam ruſtici præcincti, nudis longiſque tibiis ferentis à tergo ſportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit poriò producto collo circuire chorum, & oculos in fratres attentè conüicere, ſi quid poſſet forſitan gratum ſibi in aliquo cernere. At viro Dei inſtantiùs orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu fruſtrà expectans, cùm nihil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum H fratrum conuerſorum ſe contulit: illic quoque cunctos curioſè contemplans, ſi quos videret ſomnolentos, cachinnans ſpreuit: ſi noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantem, nec niſi ſolo corpore illic præſentem, imò etiam clandeſtinam fugam meditantem; Animaduertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe, fuſcinula apprehenſum, in fiſcellam ſuam proiecit, & celeriter inde ſe proripuit. Cernens id vir ſanctus, multum pro ſalute ipſius anxius & ſollicitus, mane diligenter iuſſit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus & profugus, excuſſo ſuaui iugo Chriſti ſecutus erat inimicum. Adiunxit autem ſe hominibus ſceleratis, dediruſque latrociniis non diu poſt captus eſt, & capite plexus miſerrimè è vita exceſſit. *Mart. Delrio Diſquiſit. Magic. tom. 1. lib. 2. q. 28. ſec. 3.*

Orante aliquando viro Dei B. Franciſco Aſſiate in loco de Portiuncula, contigit eius loci Epiſcopum venire ad eum, vt erat ſolitus, viſitandum. Qui mox vt locum fuit ingreſſus,

ad cellam, in qua ſeruus Chriſti orabat, plus debito fideliter acceſſit: pulſoque oſtiolo, intraturum ſe ingerens, dum caput immiſit, ſanctumque orantem conſpexit, repentino timore concuſſus, obrigeſcentibus membris etiam loquelam amiſit. Sub toque voluntate diuina per vim foras propulſus, retrogrado pede procul abductus eſt. Stupefactus Epiſcopus ad fratres feſtinauit, vt potuit, Deoque ſibi reſtituente linguam, primo verbo confeſſus eſt culpam. *D. Bonauentura in eius vita cap.*10.

De Hilarione inter orandum diſtracto ita S. Hieronymus: Multæ ſunt tentationes eius, & die noctuque variæ dæmonum inſidiæ, quas ſi omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti, quoties eſurienti largiſſimæ apparuêre dapes? Interdum orantem lupus vlulans, & vulpecula ganniens tranſiliuit, pſallentique gladiatorum pugna ſpectaculum præbuit, & vnus quaſi interfectus, & ante pedes eius corruens ſepulturam rogauit. Orauit ſemel fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab oratione mens neſcio quid aliud cogitabat; Inſilit dorſo eius feſtinus gladiator, & latera eius calcibus, ceruicem flagello verberans: Eia, inquit, cur dormitas? cachinnanſque deſuper, cùm defeciſſet, an hordeum vellet accipere, ſciſcitabatur. *D. Hier. in vita eius.*

B. Ægidius, vnus è Franciſci Seraphici primis ſociis, cui oranti infenſiſſimus erat dæmon, rogatus, cur dæmones plus aduerſarentur homini oranti, quàm aliud opus pium exercenti, reſpondit: Si quis litem alicui intendat coram iudice, is cui lis infertur, omni ſtudio laborat, ne contra ipſum ſententia feratur: Ita & dæmon facit, nam quando pius homo Deum orat pro ſua aliorumve ſalute, litem intendit dæmoni tanquam animarum prædoni. *Apud Surium in eius vita cap. de orat.* 23. *April.*

Quum ſancta Brigita orans tentationibus fatigaretur, dixit ei Deipara Virgo Maria: Diabolus explorator inuidus quærit impedire bonos dum orant. Tu verò filia, quacunque tentatione pulſeris inter orandum, perſiſte in deſiderio vel bona voluntate & conatu ſancto, ſicut commodè potes: quia deſiderium & conatus tuus pius reputabitur pro effectu orationis. Etiamſi prauas ac ſordidas cogitationes, quæ cordi tuo incidunt, eiicere non potueris, tamen pro illo conatu coronam in cœlo recipies: ita tibi proderit illa moleſtia, modò non conſentias tentationi, & tibi diſpliceat quod indecens eſt. *Lud. Bloſius Monilis ſpirit. cap.*3. §. 5.

Virgo Gertrudis diuinum officium cum cæteris monaſterij ſui virginibus aliquando peragens, ſingula verba attentè pronuntiare ſtudebat: ſed cùm ex infirmitate humana ſæpius mente diſtraheretur, mœſta dixit intra ſe: Et quis fructus prouenire poterit ex hoc ſtudio, cui tanta inſtabilitas coniuncta eſt? Dominus igitur volens eam conſolari, præſentauit ei digniſſimum illud totius boni totiuſque beatitudinis gazophylacium, nempe cor ſuum, & dixit: Ecce cor meum dulciſſimum oculis mentis tuæ prætendo, cui omnia quæ per te minus proficere potes, fiducialiter pro te perficienda commendabis: ita enim omnia coram oculis meis apparebunt valde perfecta. Certè ipſum cor meum diuinum humanam fragilitatem inſtabilitatemque cognoſcens, ſemper cum deſiderio expectat, vt tu, ſi non verbis, ſaltem cogitatione committas ei pro te ſupplendum, emendandum ac perficiendum, quidquid minus per te perficere vales. Igitur quilibet poſt horas expletas (quæ quidem non mente tantum legi, ſed etiam ore pronuntiari debent) poteſt hoc aut conſimili modo orare: Bone Ieſu, propitius eſto mihi peccatori: Ego tepidum & diſtractum ſeruitium meum commendo melliſluo cordi tuo emendandum ac perficiendum, tibique ipſum offero ad ſalutem omnium, in vnione illius perfectiſſimæ attentionis, qua tu Patrem oraſti, & laudaſti in terris Reſponde, quæſo, ſatisfac & ſupple pro me pleniſſimè, Amen. *Idem ibid.* §. 11.

Franciſcum Borgiam interpellare orantem dæmoni ſtudium ſæpe fuit, nunc ſimij ſpecie ſubſannando, nunc gigantis inſtar, forma ſupra humanam maiore, ſpectriſque territando. Pintiæ cubiculo digreſſus, Crucis ſigno ſe muniens: Videſne, inquit, Marce frater, nigrum & aſpectu formidandum cacodæmonem, paſſim obambulantem? Quo dicto acquieuit Franciſcus, animoque nonnihil ſedato, erubuit; quòd metum eius præ ſe tuliſſet ſpiritus, qui ne capillo quidem capitis detracto, nocere homini, niſi Deo concedente, queat. Interrogatus aliquando à ſocio, num metuiſſet, obambulare viſo dæmone noctu per conclaue, membrumque domus; demiſſis ille oculis modeſtè reſpondit: Illud frater certè conſtat, Deo permittente, apparere interdum dæmones; improbis quidem, vt à flagitiis territi abſtineant, vel puniantur; bonis verò, vt in pietatem exerceantur, & merita meritis cumulent. *Pet. Ribadeneira de eius vita lib.*4 *cap.*4.

Sulpitius Bituricenſis Epiſcopus, dum nocturnis precibus incumberet, horrendos circa ſe ſtrepitus, voceſque terribiles audiuit, neque tamen aut loco ceſſit, aut orare deſiit, donec ſedatus eſt tumultus. Qui enim confidit in Domino, ſicut mons Sion non commouebitur in æternum; par terrori erit, atque dicet: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. *Sur. Tom.* 1.

Qui Sulpitium terrere volebant, iidem Maximum monachum (qui poſtea Rhegienſis Epiſcopus fuit) ſeducere conati ſunt. Nam cùm noctu ad littus proceſſiſſet vt oraret (Monaſterium enim non procul à mari erat) vidit nauem applicuiſſe à qua deſcendentes nautæ, ipſum tenuerunt, et adierunt, atque laudibus attollere cœperunt, quòd ſcilicet fama eius vſque ad Syriæ fines perueniſſet, quodque multi eum videre deſiderarent, quòd denique ſi illò proficiſci vellet, ſaluti plurimis foret, & ſi modò ſecum ire diſponeret, ſe iam in rem paratos eſſe, pro lucro habituros, ſi talem virum vehere ſibi contigiſſet. His inanis gloriæ officiis diaboli calliditas nitebatur ſubuertere hominis mentem, vt qui in orando humilitatem imitabatur Publicani pectus percutientis, iam tandem imitaretur iactantiam Phariſæi ſeſe arroganter efferentis. Attamen Maximus antiqui hoſtis captioſas tendiculas circumſpecto ſagacique animo percipiens, poſitis in litore genibus, ſicut propoſuerat, orabit. Et ſtatim auerſi ſunt erubeſcentes, qui dixerunt illi, Euge, euge. Diſcamus eius exemplo cauere adulantium ac opertos delinificis ſermonibus dolos, melleque circumlita venena cùm etiam Salomon præcipiat, dicens: Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. *Dinamus Patritius in vita eius. & Greg. Turon. de glor. Conf. cap.* 83.

Lannomaro Abbati Carnotenſi noctu oranti, lucernam ter à dæmonio extinctam fuiſſe ferunt, & ter ab Angelo rurſum accenſam. Non enim paſſus eſt Dominus, illum deriduli gratia in tenebris derelinqui, qui orando ſeruiebat luci. Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Quid tunc ſolatij, quid gaudij cepiſſe Lannomarum dixerim? cùm pro ſe, contra nequitiæ ſpiritum, ſtare Dominum videret. Potuit lætus concinere Dauidicum illud: Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine: Deus meus, illumina tenebras meas. In te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum. *Sur. Tom.* 1.

Leonardo Corbiacenſi monacho oranti, ſerpens à pedibus in ſinum vſque ſurſum verſus reptauit, quem quidem ille vſque adeò nihil expauit, vt immobilis permaneret, donec precum finem fecit. Quinetiam peractis precibus, vltrò ſeſe peſtiferæ beſtiæ ingerebat dicens: ne facere differret, quidquid faciendi facultatis aduerſus ipſum à Domino accepiſſet. Sed illa ſicuti orantem non terruit, ſic etiam omnia pati paratum minimè læſit. Quotuſquiſque vel viſo tantùm iuxta ſe ſerpente, non continuo trepidus exiluiſſet? At Leonardus etiam intra gremium illabentem contempſit. Cur ita? niſi quia verum eſt, quod in Prouerbiis Salomon ait: Fugit impius, nemine perſequente. Iuſtus autem quaſi Leo confidens, abſque terrore erit. *M. Marulus.*

Serpens autem ille antiquus, qui fraudulentis, pernicioſiſque ſuaſionibus ſeducere mortales non ceſſat, neutiquam decipere potuit humillimum precatorem, fidiſſimumque Dei ſeruum Franciſcum. Qui cùm die quodam prolixius oraret, audiuit clamantem: Franciſce, pœnitentibus ignoſcit Deus, non ſe tam pertinaci fatigatione conficientibus. Agnouit in verbis dolos, & ſicut cœperat, orando perſeuerauit, atque etiam ad perferendos pro Chriſto labores magis exarſit. Sciebat enim, inimici conſilia ſemper eò ſpectare, vt fallant, nunquam vt doceant, ſcriptumque eſſe: Ne deſideres de cibis eius, in quo eſt panis mendacij. *S. Bonauent. in vita eius. cap.* 5.

Rurſum tamen humani generis perpetui hoſtes, quoniam fraudulenta inductione nihil profecerant, terrificationibus aggredi illum decernunt. Dumque ipſe nocte quadam precationi operam daret, ſuper tectum domus immaniter ſtrepere, atque horribiliter mugire cœperunt. At ille intrepidus exurgens:

exurgens: Eo adſum, inquit, nequiſſimi ſpiritus, venite, exercete in me quidquid vobis permiſſum eſt. Quod ſi corpus hoc verberibus affeceritis, quid aliud quàm vindicabitis me de aduerſario meo? His dictis confuſi diſceſſerunt. Ille ad preces Deo perſoluendas redijt, nullis tentationibus cedens, ſed fiduciam habens in Domino ſemper.

Cæterum neque ſic ſuperata Satanæ improbitas conquieſcere potuit, iterumque oranti illi plus etiam moleſtiæ intulit tacita ſuggeſtione, quàm intulerat manifeſta infeſtatione. Intimo namque medullarum titillatu, cogitationem ei libidini excitauit, atque ille intermiſſa precatione repentè exurgens violentum mentis motum dura corporis flagellatione repreſſit, venarumque caleſcentium pruritum in ſemet in gelida niue nudum proſternens, extinxit. Hoc enim eſt genus illud quod non eiicitur, niſi per orationem & ieiunium. *Ibid.*

CIRCVMSTANTIÆ ORATIONIS.

* Ac Primvm Locvs.

Orationi nullus locus præſcriptus eſt. Volo viros orare in omni loco, ait Apoſtolus, quod intellige de oratione priuata. Huius autem conſilij Apoſtolici rationem dat *S. Aug* quia per Chriſtum omnis locus Chriſtianis oratorium euaſit. Olim enim Iudæis Deus inquit, præcepit, relinquere vniuerſam terram, & in vno loco offerre ſacrificia, & vota reddere. quia tota terra immunda erat fumo ararum, ac nidore pecorum, quæ de profanis Gentilium ſimulacris offerebantur: Nobis vero iam quia Chriſtus adueniens expiauit vniuerſam terram, omnis locus oratorium factus eſt. *Serm. 130. in Par. de Cruce & Latron.*

Secundò, quia oratio tam eſt neceſſaria animæ, quàm cibus corpori, ideoque vt hic, ita ille omni loco vſurpanda.

Quamuis autem omnis locus ad orandum ſit ſufficiens, vnus tamen præ alio eligendus. Solitarium in quo etiam à corporalibus curis, & ſenſuum obiectis ſeceditur, veteres ad orandum inueſtigarunt, vnde in cubiculum nos intrare ad orandum Chriſtus præcipit *Matth. 6.* quamuis eo loco tantum nos doceat, vanam hominum laudem declinare, quam Phariſæi in angulis platearum orantes auidè captabant. Magnus Arſenius dicebat, ſe ſimul cum Deo & hominibus habitare poſſe.

Nihilominus Chriſtus vocat Templa domum orationis, quia ad eam inſtituta ſunt, eſtque in eis Deus peculiari aliquo modo, vt audiat vota ad ſe clamantium. Et id voluit indicare Apoſtolus, quando vult viros in omni loco orare iuxta Græcos, qui Apoſtolum exponunt de omni loco, id eſt, oratorio publicæ orationi dicato, colligunt autem ex eo, quod velit mulieres orare in habitu ornato: quia hoc in loco priuato non foret neceſſarium.

Orationem autem in templo fuſam eſſe magis efficacem, docet *S. Chryſoſt. hom. 3. de Incomprehenſ. Dei Nat.* propter communionem & communicationem orationum quas alij fundunt, Vbi inquit, tot Patres, vbi clamor felici ſocietate exitus ad Deum immortalem refertur. Eſt enim in illis concordia, conſpiratio, copula amoris & charitatis. Præſunt ſacerdotes, vt infirmiores populi orationes complectantur ſuis validioribus, & ſimul in cœlum euehantur.

Locus ipſe Eccleſiæ deuotionem orandi excitat: tum propter præſentiam Euchariſtiæ, Chriſti, & Angelorum, Sanctos ipſos, quorum reliquiæ ibi quieſcunt, vel memoriæ celebrantur. Omnis denique cultus, cæremoniæ, ornatus, deuotionem & feruorem in nobis prouocat. ☞ *Vide Bellarm. lib. 3. de cultu Sanct. cap. 4.*

Singularem vrbis Conſtantinopoleos conſuetudinem fuiſſe, vt ad certum locum in campum exirent, quando in publicis neceſſitatibus communiter preces faciebant, ex Theodoro Lectore videre eſt: qui ſcribit, Martianum Imperatorem hortatum eſſe Anatolium Epiſcopum, vt ſecundùm conſuetudinem vrbis illius Epiſcoporum, à Tauro ad campum vſque vectus ſupplicaret. *Theod. lib. 1.*

IN OMNI LOCO ORARI POSSE.

Ex S. Scriptvra.

Petijt Populus carnes in deſerto, & Dominus iratus conceſſit eis. *Num. 11.*

Eliſæus, cùm attentè orare vellet pro mortuo filio Sunamitidis, ingreſſus cubiculum oſtium clauſit. 4. *Reg. 4.*

Tobias ibat Hieroſolymam, vt ibi oraret Dominum. *Tob. 1.*

Azarias cum ſociis ſtans in medio fornacis, in quam iuſſu Regis Nabuchodonoſoris coniectus fuerat, & ibi orans, cum ſociis liberatus eſt. *Dan. 3.*

Suſanna in horto videns omne humanum ſibi deeſſe conſilium, recurrit ad orationis ſuffragium: & oratio eius fuit exaudita. *Dan. 13.*

Manaſſes Iudæorum Rex, Babylonem captiuus ductus, in carceribus Deum, quem offenderat, ardentiſſimis precibus inuocauit, & ab eo exauditus eſt, ita vt in regnum ſuum fuerit reſtitutus, & in poſterum ſanctè vixerit. 2. *Par. 33.*

Chriſtus Dominus locum orantibus aptum deſignauit, cùm dixit: Domus mea, domus orationis vocabitur. Orauit interim & ipſe in monte, in horto, &c. *Matth. 21.*

Aſcendit Petrus Apoſtolus in ſuperiora domus, vt oraret circa horam ſextam. *Act. 12.*

Historica.

Cum Aſpaſius Præfecti Romani vicarius iuſſiſſet in omnium conſpectu ignem copioſum accendi, & in medio flammarum S. Agnetem morte plectendam iactari præcepiſſet, mox in duas parte diuiſæ ſunt flammæ, & hinc, atque illinc ſeditioſos populos exurebant: ipſam autem penitùs in nullo contingebat incendium. Eo magis non hoc virtutibus diuinis, ſed maleficiis reputantes, dabant fremitus inter ſe populi, & infinitos clamores ad cœlos. Tunc B. Agnes expandens manus ſuas in medio ignis, his verbis orationem fudit ad Dominum. Omnipotens, adorande, colende, tremende Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, benedico te, quia per filium tuum vnigenitum euaſi manus hominum impiorum, & ſpurcitias diaboli impolluto calle tranſiui. Ecce & nunc rore cœleſti perfuſus per Spiritum ſanctum focus iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ardor incendij huius ad eos, à quibus in me miniſtratur, effunditur. Benedico te, Pater prædicande, qui etiam inter flammas intrepidam me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi, video: quod ſperaui, iam teneo: quod concupiui, complector. Te confiteor labiis & corde, te totis viſceribus concupiſco. Ecce ad te venio viuum & verum Deum: qui cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, Filio tuo, & cum Spiritu ſancto viuis & regnas in cuncta ſæcula ſæculorum. *D. Ambr. in vita eius ſer 91.*

Meliaporæ ad ædem S. Thomæ, cùm diuerſaretur Franciſcus Xauerius, de nocte ſurgens ibat in templum, nec vllis aut hominum ſermonibus, aut plagis, ac turbis dæmonum, à diuinis colloquiis deterreri potuit. Sæpe etiam ibidem totas penè noctes extraxit precibus. Malacæ verò cùm in cubiculo è ſtoreis habitaret, quidam, ſanctitatis eius opinione ſuadente, ex inſidiis per ſtorearum rimas, quid tandem rerum noctu Franciſcus ageret, obſeruauerunt ſæpiùs: ac ſemper eum viderunt, cùm nixis genibus ante Chriſti crucifixi imaginem iam ad multum oraſſet noctem, vegeto tamen animo ac corpore perſeuerare: donec, ingruente ſomno, naturæ neceſſitati paulisper cedens, humi procumberet. Inde in ſaxum inſtar ceruicalis recumbentem fracta diurno nocturnoque labore membra reficere parumper: ſentires illum ſomno vti pro medicamento, & in quiete capienda nihil minus amare quàm quietem. Cæterùm haud dubius, quin Deus in ſacris locis, vbi ſanctius colitur, benignius audiret orantes, quotieſcunque copia erat, haud paulò libentius in ſacris orabat ædibus. Itaque vbicunque res ferret, cubiculum ſibi quærebat proximum templo, eò ſe de nocte clàm ſupplicandi cauſa recepturus. *Horat. Turſellin lib. 6. de Vita Xauerij cap. 5.*

Malacenſium nonnulli ciues honeſti commemorarunt, eundem Franciſcum ſæpenumerò cum ipſis ſumma affabilitate ſermonis verſantem ſenſim ſe clam omnibus ſubduxiſſe de circulo: inde cùm ab eis diu multumque requiſitus foret, in ſylua aliqua aut ſolitudine ſuppliciter orantem, aut corpus ſuum verberantem, eſſe deprehenſum, ita, ne moleſti interpellatores interuenirent, re penitus diſſimulata, relictum. Nec terra quàm mari conſtantior Xauerij pietas in orando fuit. Eius rei indicia ita multa enituerunt in eius nauigationibus à nobis expoſitis, vt exemplorum conquirendorum labor non ſupernacuus tantum futurus ſit, ſed etiam moleſtus. Quippe in diſſimillimis etiam locis, ac negotiis ſemper ſui ſimilis, vitam omnem vno quaſi tenore traduxit. Illud tamen, quod maris proprium fuit, reticendum non eſt. Conſtat eum in mari ex media ferme nocte ad lucem vſque in oratione pernoctaſſe, & in mediis tempeſtatibus, ſummiſque periculis, æquiſſime animo Deum oraſſe: itaque perſæpe nautas perinde ac

vectores ſuam nauiſque ſalutem Franciſci precibus acceptam A retuliſſe. Erat Xauerij oratio ardens ſemper & accenſa, plerumque cæleſtibus quoque gaudiis affluens *Idem ibid.*

* TEMPVS ORATIONIS.

Quamuis nullum tempus orationi præſcribatur, eaque omni momento proſit, quando mens in Deum refertur, tamen Nocturnum tempus diutino veteres prætuliſſe, conſtat exemplis Dauidis, Christi, Apostolorum, quæ ſtatim ſubiungemus. Rationem dat *S.Chryſoſt. integra homilia de Vtilitate nocturnæ precationis, quæ eſt 26. in Acta.* Ambroſius etiam *in Pſal.* 118. dicit, multa illo tempore videlicet nocturno, proſerpere tentamenta, feruere illecebram carnis, illudere tentatorem, ac retia iacere quibus improuidam turbet mentem &c. ideo tum maximè conuenire nos deprecari Deum. Sic Dauid lauabat per ſingulas noctes ſuum lectum, ac lachrymis ſuis ſtratum irrigabat.

Chriſtiani veteres nocte orare conſueuerant in Ægypto, vt teſtis eſt *Philo in lib. de vita contemplat.* Et *Plin.* 11. *epiſt. ad Traianum.* Cuius teſtimonium adducit *Tertullian. cap.* 2. *Apol.* qui etiam de ſui temporis Chriſtianis idem fatetur *lib.* 2. *ad* B *vxor. cap.* 5. Item *lib. de cor. militis.*

De ſuo tempore etiam ſcribit *Cypr. tract. de orat. Dom. ſub finem.* vrgetque exemplum Annæ propheteſſæ, quæ etiam nocte non diſcedebat de templo. Eiuſdem nocturnæ orationis ſuo etiam tempore vſurpatæ meminerunt *Cyrill. Ieroſolym. catech.* 9. Athanaſius *Apolog. de fuga ſua.*

Baſilius epiſt. 1. *&* 63. *Nazianz. orat.* 32. *&* 2. *de Paſcha.* Hilarius *in Pſal.* 118. Vbi Dauid, Memor fui nocte nominis tui Domine, qui rationem dat, vt cum maximè vitiis oportunitas datur, tum præcipuè eadem diuinæ legis recordatione frangantur. Sane nocte Iudas prodidit Chriſtum, Petrus negauit, & ſponſa clamat in Canticis, in cubili meo in noctibus, quæſiui quem diligit anima mea.

Etiam mane orabat Dauid, cuius oculi præueniebant diluculo ad Deum: quamuis idem dicat, Veſpere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam. Rurſus. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Iterum, In matutinis meditabor in te. Etiam alibi. Ad te de luce vigilo: Mane adſtabo tibi, & videbo.

C Imo Apollonij Thyanæi præceptum fuit, Adueniente aurora cum diis eſſe verſandum, teſte *Philoſtrato in vita eius lib.* 1. *cap.* 12.

Chriſtus Dominus tempus orandi præſcripſit; Veſpertinum: veſpere facto orauit in monte: Nocturnum; pernoctauit ipſe in oratione: & Antelucanum; nam valdè diluculo ſurgens in deſertum locum ſeceſſit ibi oraturus: Et penè continuum, dicens: Oportet ſemper orare, & nunquam deficere. *Luc.* 22. 44. *Luc.* 6. 12. *Luc.* 6. 16. *Luc.* 18. 1. *Luc.* 17.

Petrus autem & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. *Act.* 3.

Poſtera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam. *Act.* 10.

Media autem nocte, Paulus & Silas orantes laudabant Deum. Et audiebant eos, qui in cuſtodia erant. *Act.* 16.

Clemens Romanus Pontifex & Martyr, inter traditiones Apoſtolicas Epiſcopo & Clero ſeruandas, refert hanc; Precationes facite mane: hora tertia, ac ſexta, & nona, & veſpere, D atque ad gallicantum. Mane gratias agentes, quòd illuminauerit nos, nocte ſublata & reddita die. Tertia, quòd ea hora Pilatus Iudicium aduerſus Dominum pronuntiauerit: Sexta, quòd ea hora in crucem actus ſit: Nona, quòd tum omnia mota & tremefacta ſint Domino crucifixo, quia horrerent audaciam impiorum Iudæorum, & contumeliam Domini ferre non poſſent. Veſpere, quòd noctem dederit ad requieſcendum à diurnis laboribus. Ad gallicantum, quòd ea hora nuntiet aduentum diei ad faciendum opera lucis. *D. Clem. lib.* 8. *Conſtit. Apoſt. cap.* 34.

Tertull. in Apol. vt ſuprà verbo indicauimus; aduerſus gentes de Plinio ſecundo hæc refert; Is cùm Prouinciam regeret damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, conſuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacris eorum compeiiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum Chriſto & Deo, & ad confœderandam diſciplinam, homicidium, adulteriū, fraudem, perfidiam & cætera ſcelera prohibentes. Tunc Traianus reſcripſit hoc genus inquirendos quidem non eſſe, oblatos verò puniri oportere *Tert. in Apol. aduerſus Gent. c.* 2. E

Ne continenter orando defatigatus quandoque cōcidat animi vigor, & cogitationibus diffluat atque dilabatur, rectè maiores noſtri horas diei diuiſerunt, alias orationi, alias actioni, alias verò lectioni. Hinc quidā tradūt, Virginem beatam, poſtquam à parente in templo cultui diuino fuit dedicata, à mane ad horam tertiam precibus: à tertia ad nonam manuum labori, tum ſumpto cibo, a nona ad veſperam, ſcripturarum meditationi operam dare conſueuiſſe *Marc. Marul. lib.* 2. *cap.* 1.

Quotidie manè ſuas horas Canonicas, vt vocant, legebat Carolus V. Imp. eaſque ita extendebat, vt bis tantum ferè, quantum presbyteri, ſemper mane legeret. A cœna ſemper reſilibat ad longiſſimas preces ſuas, quæ duarum plerumque erāt horarum, ſicut & matutinæ: Non enim ſuis viribus fidebat potentiſſimus Princeps, ſed totus à ſummi Numinis ope & auxilio pendebat, quod ſibi precibus tam longis quotidie conciliare ſtudebat. Et hinc tanta illi in rebus gerendis fælicitas, tam inſignes victoriæ, adeò vt ob multa fortiſſimè geſta, Galli eum Herculi, Germani Carolo Magno, Itali Dauidi, Siculi Africano, Hiſpani Alexandro Magno, Turcæ Iulio Cæſari, Afri Hannibali compararint. Multi cum aduerterent eum & domi & F militiæ æquè continuum & prolixum eſſe in precibus ſuis, dicere ſolebant: Carolus ſæpius & diutius cum Deo, quàm cum hominibus loquitur. *Laurent. Sur. in Chron. ad an. Chriſti* 1558.

DE ORATIONE ANTE ET POST CIBVM FACIENDA.

☞ *Vide quæ fuſe dicta ſunt in Loco de Benedictione, Cibo, Gratiarum actione.*

☞ *de Oratione quæ nomine Rogationum in Eccleſia apud Catholicos fit exeunte Vere pro frugibus terræ, Vide Locum Particularem in Littera R.*

* GESTVS, SIVE RITVS EXTERNI.

Genuflexio.

Plurimi geſtus ſunt, quibus nos ipſos ad orationem componimus, indices mentis & affectus interni illius qui orat. Et horum quidam ſunt à natura, alij ab inſtitutione. A natura enim videtur eſſe Genuflexio, tam in veteri, quam nouo Teſtamento à Iudæis vſitata. Quod enim dicitur apud Lucam G de Phariſæo, quod ſtās orauerit, exponunt *Maldonatus* & alij non de ſtatu corporis, ſed quod eſſet audax ſe erigens, & velut animo in cœlum elatus, & parum attentus ad orationem; qui tam perſpicax erat circa vitia publicani pro quo debuerat Deum orare.

Natura autem genuflexionem ad animi motum excitandum docuit, cum ſit motus dedititij, & ſe ſubmittentis, qua de re videatur *Ioan. Stephan. Durant. lib.* 8 *de rit. Eccl. c.* 24.

Hinc apud Ægyptios Elephantus regiæ potentiæ ſymbolum erat, quod genua non flectat, quaſi alterius ope non indigeat, neque debeat, vt paraſytus ille apud *Plautum in Capt.* Vlli hominum ſupplicare.

Ablutio.

Veteres Chriſtiani etiam ante orationem manus abluebant. Vnde Apoſtolus dicit, Vt ſimus leuantes puras manus: quamuis per puras intelligantur etiam ſanctæ, id eſt, vacuæ à pugnis, rapinis, tactibus illicitis: ſed ſanctificatæ per eleemoſynas, opera pietatis, & charitatis exhibita proximo. Vnde legit *Chryſoſt. & alij* puras, id eſt, innocuas. Quomodo *Horatius* H etiam hac phraſi vtitur.

Interim olim lauare ſe ſolitos Chriſtianos ante orationem conſtat, tum reuerentiæ cauſa tum maxime, quia vt conſtat *ex* 6. *Synodo can.* 101. communicantes ſacram hoſtiam manu à Sacerdote excipiebant: viri quidem nuda, in formam crucis explicata: vtraque mulieres in linteo mundo, quod Dominicale vocabant, *Vide Concil. Altiſſiod. can.* 36. Admonebantur enim hoc ritu puritatis animæ.

Iudæos nunquam niſi lotis manibus orare ſolitos, *Ariſteas lib.* 72. *de Interpret.* apertè docet vt eo ſymbolo moneantur, ne quid perperā agāt, ſed piè ſanctèque omnia perficiāt, quia per manus opera debemus accipere inquit *S. Aug ſer.* 93. *de temp.*

Gentiles idem feciſſe, *Tibullus lib.* 1. *eleg.* 2. confirmat.

Caſta placent ſuperis, pura cum veſte venite.
Et manibus puris carpite fontis aquam.

Legatur hac de re *Baro. anno Chriſti* 57. *pag.* 534-549.

Habitus.

Etiam albis veſtibus indutos olim Chriſtianos ad Eccleſiam veniſſe, præſertim ſi Euchariſtiam eſſent percepturi, teſtatur

teſtatur *S.Chryſoſt.homil.25.in Matth.* Paulus quoque præcipit,

A

vt mulieres in habitu ornato ad Eccleſiam veniant, & inde mos inualuit, vt diebus feſtiuis etiam veſte feſtiua ſe omnes induant, non ſolum quod iis ab ſeruili opere ceſſetur, ſed quod tunc potiſſimum vacetur officiis diuinis, quæ in Eccleſia ad quam plures conueniunt, peraguntur. Neque enim decet ſummi Regis curiam intrare indutum ſordidis veſtibus, quandoquidem Aſſueri regiam nullus ſacco indutus potuerit ingredi, vt conſtat *ex lib. Eſther.*

Manuum extenſio.

Leuare manus ſemper etiam orantium geſtus fuit. Imo duce natura, Gentiles eum vſurparunt teſte *Apuleio lib. de Mundo.* Habitus ait, orantium hic eſt, vt manibus extenſis ad cœlum, precemur. Cuius rei exemplum in Moyſe habemus *Exod.* 17. & Dauid, In noctibus inquit, attollite manus veſtras in ſancta, id eſt, verſus ſanctuarium.

Euſeb.lib.4.de vit. Conſtant. *c.*28. recitat legem ab eo latam, qua iuſſit etiam Gentiles feriari die Dominico, & vota ſua Deo noncupare manibus æquè, ac animis in cælum eleuatis.

Hoc habitu apud Romanos fingebatur ſimulachrum pie-

B

tatis, & eodem ſuam imaginem Conſtantinus exprimi volebat, teſte eodem *Euſebio lib.3.vita eius cap.*1.

Cauſa huius ritus, eſt quod is ſit habitus ſupplicis, & auxilium ſperantis, quomodo ſubmergentes manus extendunt.

Clemens Alexand.l.7.Stromat. dicit, quod eleuatio manuum ſignificet mentis eleuationem ad Deum, quæ eſt velut orationis anima. *Tertul.* vero ait, *Apolog.*30. quod extenſione manuum nos Deo offeramus, & quaſi in manus eius nos dedamus.

Paratus eſt inquit, ad omne ſupplicium ipſe habitus orantis Chriſtiani, quaſi dicat orans, præſto ſum, i. necte, & plecte ſi vis, aut certe miſerere.

Denique hoc ritu vehementiam deſignamus affectus, eam enim hoc ritu declaraſſe Bebianum conſulem moriturum, cum ei ſe Deus videndum exhiberet, teſtis eſt *Prudentius in carmine* quod exſtat *tom.*8. *Biblioth.SS. Patrum.*

* VERSVS ORIENTEM.

Mos eſt, vt in orando ac ſalutando Deo, quis in orientem ſolem conuertatur. Vtrumque apud Priſcos ſeruabatur. Quod proprium eſt veri oratoris ex myſtica religione, quoniam

C

Chriſtus ſol eſt iuſtitiæ, vt *Hieron.in Ezechielem* teſtatur. Ea de cauſa templa Chriſtianorum ita ædificata ſunt, vt eorum princeps altare in Orientem vergat, in quo ſacerdos rem diuinam faciendo ſemper ipſum Orientem aſpiciat, vnde precationes noſtræ iugiter velut inſtar Solis, oriantur. *Polyd lib.5.c.8.de Rerum inuent.* Sub Seuero Imp. Chriſtiani accuſabantur tum de aliis criminibus, tum etiam quòd ſolem adorarent. Crimen ex eo natum oſtendit *Tertull.* quòd preces dicturi, Orientem ſpectarent.

Ad Orientem orandi ritum ab Apoſtolis eſſe traditum, complurimum antiquorum teſtimonio comprobatur: apud *Iuſtinum* enim hæc ſcripta habentur: Quandoquidem apud vos præſtantiſſima quæque ad honorem & venerationem Dei deſtinamus, opinione autem hominum probabilior eſt Oriens aliis creaturæ partibus: eam ob cauſam orationis tempore vultu ad Orientem omnes conuertimur: perinde atque dextra manu in nomine Chriſti eos ſignamus, qui ſigillo tali indigent, eo quòd præſtare ſiniſtræ putetur, quamuis poſitura & non natura illa differat. Non aliter & Oriens, vt præſtantior crea-

D

turæ pars ad Deum adorandum eſt deſignata. Et quia ad Orientem ſpectantes orationes agimus, non id Propheticis & Apoſtolicis aduerſatur vocibus: in omni enim loco Oriens exiſtit precantibus. Et quia in quam partem videndi ſenſum conuertimus, in eadem parte adorant; impoſſibile eſt autem precum tempore in quatuor creaturæ partes reſpicere; propterea in vnam partem intendentes, orationem peragimus, non proinde vt ea ſola opus ſit Dei, nec tanquam in ea habitatio ſit Dei deſtinata; ſed quaſi in locum ei, quæ à nobis Deo exhibetur, venerandæ obſeruationi ordinatum. Porrò à quibus orationem Eccleſia accepit, ab iiſdem quoque vbi orare ſolerent, conſuetudinem accepit, à ſanctis nimirum Apoſtolis. *Iuſtin.lib.Quaeſt.q.*118. *Vide Baſil.l.de Spir.S.c.*27. *Orig. hom.*5. *in Numer.Damaſc.l.4.orth.fid.cap.*13.

* CVM LACHRYMIS.

Anna Helcanæ vxor orauit Dominum flens largiter, & votum vouit. Loquebatur autem in corde ſuo, & vox penitus non audiebatur. 1. *Reg.*1.

Conuertit Ezechias Iudæorum rex faciem ſuam ad orandum ad parietem, vt attentiùs orare poſſet, & orauit Dominum, Fleuit fletu magno, & exauditus eſt. 4. *Reg* 20.

E

Iudith magnum illud facinus pro ſalute populi ſui contra Holofernem aggreſſura, in conclaui ſuo, puluere conſperſa caput, centone amicta, qua hora Hieroſolymis in Domini templo veſpere ſuffitus fiebat, in faciem prolapſa, Domini auxilium implorauit. *Iudith* 9.

Daniel propheta exul in Media aperta conclauis ſui feneſtra Hieroſolymam verſus, ter quotidie flexis genibus Deum collaudabat, ac orans celebrabat. *Dan.* 8.

Mardochæus Suſa abductus, cùm Aman odio factum eſſet, vt rex Aſſuerus edicto iuberet interfici Iudæos omnes, qui in toto Perſarum regno erant, veſtimenta ſcidit, ſaccum induit, aſperſit cinere caput, cum clamore & eiulatu inceſſit. Illi etiam qui per prouincias erant Iudæi ieiunauerunt, cilicioque & cinere pro ſtrato vſi ſunt: & Deo propitio, cædes quæ in ipſos graſſatura erat, verſa eſt in auctorem Aman. *Marul.l.4.c.9.*

Tobias cum lachrymis oraſſe perhibetur, & cùm caſu quodam oculos amiſiſſet, ab angelo Raphael de cœlo in terras miſſo, meruit curari, adeò inter orandum illi fleuiſſe profuit.

Maria Magdalena veniam obtinuit à Domino dicente: Remittuntur tibi peccata: non voce orans, ſed vberes profundens lachrymas. *Luc.*7.

F

☞ *De Arſenio diximus paulo ante.*

Eundem ob frequentes lachrymas fluxis ciliis, turgidis oculis, ſuffuſiſque rubore genis fuiſſe ferunt. *Marul.l.*2.*cap.*12.

D.Hier. de exercitio eremitico ſuo *ad Euſtoch.* ſcribēs: Quotidie, inquit, lachrymæ, quotidie gemitus. Poſt multas lachrymas, poſt cœlo inhærentes oculos nonnunquā videbar agminibus intereſſe Angelorum, & lętus gaudenſque cantabam: Poſt te in odorem vnguentorum tuorum curremus. *Marul.l.*2 *c.*12.

Franciſco, Minorum patri, plorandi aſſiduitas hebetauerat viſum: & cùm oculis parcere moneretur, reſpondebat: Haud eſſe tanti ipſos corporis ſenſus, vt eorum cauſa langueſcere debeat deuotæ mentis vigor, qui certè ſuſpiriis alitur, & per lachrymas apud Deum ſibi acceſſum parat. *Idem.*

* PLVRIBVS EXEMPLIS PRÆSENS TITVLVS DECLARATVR.

De Genuflexione & proſtratione corporis.

EX S. SCRIPTVRA.

G

Cum Ioſue pugnaret contra Amalec, Moyſes, Aaron & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis. Cumque leuaret Moyſes manus, vincebat Iſraël: ſin autem paululùm remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erant graues: ſumentes igitur lapidem poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autē & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum eſt, vt manus illius non laſſarentur vſque ad occaſum ſolis. Fugauitq; Ioſue Amalec, & populum eius in ore gladij. *Exod.*17.

Salomon Rex ædificato templo ſtetit in oratione ad Dominum vtroque genu in terram defixo, & manus expandens in cœlum. 3. *Reg.*8. 2. *Par.*6.

Appropinquante exercitu Timothei, Iudas Machabæus, & qui cum illo erant, deprecabātur Dominum, caput terra aſpergentes, lumboſque ciliciis pręcincti, ad altaris crepidinē prouoluti, vt eis eſſet propitius, & inimicis eorū inimicus. 2. *Marc.*10.

Ieſus, eleuatis ſurſum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quia audiſti me. *Ioan.*11. *&* 17.

Publicanus à longè ſtans nolebat nec oculus in cœlum eleuare, ſed percutiebat pectus ſuum dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori. *Luc.*18.

H

Chriſtus Dominus in horto progreſſus puſillum procidit in faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi, &c.

Petrus Thabitam ſuſcitaturus poſitis genibus orauit. *Mat.*26. *Mar.*14. *Luc.*22.

HISTORICA.

D.Hieron.in l.de viris illuſt. ſiue *in Catalogo Scriptorum Eccleſ.* de Iacobo fratre Domini narrans, ait: Suſcepit Eccleſiam Hieroſolymæ poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus cognomento Iuſtus. Multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonſus eſt; nec vnctus vnguento, nec balneo. Huic ſoli licitum erat ingredi Sancta Sanctorum. Siquidem veſtibus laneis non vtebatur, ſed lineis ſoluſque ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur in tantum, vt camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur.

Idem Hieron. in vita S. Pauli *Eremitæ* ait: Introgreſſus ſpeluncam eius Antonius, vidit eum genibus complicatis, erecta

ceruice, extenſiſque in altum manibus; corpus exanime: Ac primùm & ipſe viuere eum credens, pariter orabat. Poſtquam verò nulla, vt ſolebat, ſuſpiria precantis audiuit, in flebile oſculum ruens, intellexit, quòd etiam cadauer Sancti, Deum, cui omnia viuunt, officioſo geſtu precabatur.

S. Edmundus Epiſcopus Cantuarienſis in preces ſedulus incumbebat, & in nuda humo defigebat genua, idque interdum tam duriter, vt erumpente ſanguine alterum genu aſpergeretur, alterum verò ſemper callum duceret. Singulis diebus omnia Chriſti crucifixi membra à capite vſque ad pedes ſingulatim ſalutabat, his verbis; Adoramus te Chriſte, &c. Quotidie etiam triplices dicebat horarias preces, quas vulgò horas vocant, putà Canonicas, ſancti Spiritus, & perpetuæ Virginis Mariæ: addebatque etiam Officium defunctorum. *In vita eius cap.14. apud Sur. tom.6. Nouembr.16.*

Quod ad habitum corporis in fundendis precibus ſpectat; ſtantes aliquando, aliquando verò genibus flexis Chriſtianos adorare debere, veterrima eſt in Eccleſia inſtitutio, vt tradit *Tertullianus.* Cuius rationem & cauſam hanc affert *auctor apud Iuſtinum:* Genuum inclinatio in precationibus magis precatores Deo commendat, quam ſi ſtantes orent, magiſque ea res diuinam permouet miſericordiam. Deinde vtriuſque nos oportuit iugem obtinere memoriam, & ipſius per peccatum lapſus noſtri, & gratiæ Chriſti Domini noſtri, per quam à lapſu reſurreximus: Ea propter genuum per ſex dies inclinatio ſymbolum & nota eſt lapſus per peccata noſtra. Quod verò die Dominico genua non flectimus, ſignum eſt & deſignatio reſurrectionis, per quam gratia Chriſti & à peccatis & à morte, quæ ab illo interfecta eſt, liberati ſumus. *Baron. tom.1. Annal. Eccl. ann.58. ex Tertull. de corona milit. cap.3. Iuſtin. lib. Quæſt. qu.115.*

Stratos inſuper in terra, ſi qua ſæua vrgeret calamitas, Fideles olim precari etiam conſueuiſſe, tota exemplo eſt Chriſtianorum Legio, quæ ſub Marco Aurelio Antonio ſic Deum precata hoſtibus internecionem & Romanis militibus vltimo diſcrimine laborantibus ſalutem obtinuit. Quod eiuſdem Imp. ad Senatum Romanum epiſtola ſcripta indicat. *Iuſtin. Martyr. poſt orat. ad Anton.*

Volbodus Leodienſis Epiſcopus, continenti poplitum flexione grandes genibus obduxit callos Frigoris, vigiliæ, inediæ adeo patiens fuit vt ſæpiùs hyeme nudis pedibus in templis pernoctaret. Maximus pauperum amator & fautor, quos ſubinde neceſſariis iuuit. Floruit anno MXXI. gigantea (vt ferunt) ſtatura. *Hieronym. Zieglerus de illuſtribus viris Germ.*

Gregorius Pontifex in Dialogis teſtatur, in Thraſillæ Virginis amitæ ſuæ, cùm vita defunctam lauare vellent, genibus cubitiſque concretam callorum duritiem apparuiſſe: palamque factum exanimi iam corporis indicio, quanta illi adhuc viuenti ſanctarum precum cura ſtudiumque fuerit. *Ibid.*

Apollonius Abbas centenis genuflexionibus die noctuque precationes repetiiſſe perhibetur. *Ibid.*

De Pectoris Tvnsione.

Verecundiam, moleſtiam animique demiſſionem præ ſe ferre debere Fideles omnes in omni ſitu & corporis habitu, cùm Deum precantur, tum *Tertullianus*, tum *Cyprianus* inculcant. Vt etiam in precationibus aliquando ſuum quis tundat pectus, publicani à Chriſto adeò commendati probat exemplum. Quo ſigno animi pœnitudinem declarari, facto illorum, qui poſt Chriſti paſſionem reuertebantur percutientes pectora ſua, ſignificatur. Quod & Nicolaus Rom. Pont. *ad Conſultationes Bulgarorum* reſcribens, docet his verbis: Pectus percutimus, ſignificantes videlicet, quod nequiter geſſimus, diſplicere nobis, & ideò antequam Dominus feriat, & antequam vltio extrema veniat, commiſſum pœnitentia digna punire. *Cypr. lib. de Orat. apud Baron. tom.1. ann.58.*

Nicolaus Romanus Pontifex *ad conſultationes* dictorum Bulgarorum reſcribens de iungendis in oratione manibus, ita ait: Dicitis, quod Græci fateantur, quod in Eccleſia qui non conſtrictis ad pectus manibus ſteterit, maximum habeat peccatum. Hoc vt fieret, præceptum fuiſſe, nuſquam, ni fallor, inuenitur: ac per hoc niſi fiat, peccatum non eſt: Nam quidam faciunt hoc, quidam aliud genus humilitatis: Nec iſtud eſt peccatum, niſi forte quis pertinaciter recuſauerit facere, quod omnes viderit facientes. Verum & hoc cùm fit, nonniſi humilitatis gratia fit, vt tenerà ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe nubes penetrat: Proinde ſiue hoc, ſiue aliud quid humilitatis excogitare poteſt homo, non eſt reprehendendus. Et poſt pauca: Quia in Euangelio, reproborum ligari manus & pedes reperiuntur, quid aliud iſti agunt, qui manus ſuas coram Domino ligant, niſi Domino quodam modo dicunt: Domine, ne manus meas ligari præcipias, vt mittas in tenebras exteriores; quoniam ecce ego iam eas ligaui & ecce in flagella paratus ſum, iuxta illud Pauli: Si nos ipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *Apud Baron. tom.1. Annal. ad ann. Chriſti 58.*

De Aliis Gestibvs inter Oranevm.

Moſen Abbatem, noctem penè totam orando peruigilare ſolitum ferunt: ac dum oraret, recto corpore patentibuſque oculis ne ſopori ſuccumberet, perſtitiſſe. Sic ſuperaſſe dæmonum tendiculas atque dolos, qui ſopitum voluptuoſis phantaſmatum imaginibus ad illicita prouocabantur. *Marul. lib.2. cap.1.*

Stantem atque orantem Ioannem Abbatem, in ſuperioris Thebaidis eremo, ſub quadam cauæ rupis fornice annos tres perſeueraſſe legimus, nunquam procubuiſſe, ne minus orare quàm vellet cogeretur: quoniam cubanti citiùs obreperet ſomnus. Quietis mollitiem ſtandi frangebat labor: ſtandi laborem leuabat auiditas deprecandi. Miraculum auxit, toto eo tempore nihil guſtans, præterquam Dominicis diebus ſacroſanctam Euchariſtiæ communionem, quæ illi ſimul & animæ cibus, & ſuſtentamentum corporis erat. *Marul. lib.2. cap.1.*

Siſinnius Elpidij Abbatis diſcipulus, cùm annos ſeptem ſub illius inſtitutionibus fuiſſet conuerſatus, tandem diſcedens, & in quodam ſatis grandi lapideo monumento ſe occludens, per triennium ſemper rectus oraſſe dicitur, neque interim aut ſediſſe, aut iacuiſſe, aut inde pedem extuliſſe. *Marul. lib.2. cap.1.*

*AD ORATIONEM Præparatio.

Saluator noſter ſicuti nos orare docuit, ita etiam ante orationem vt piè nos præparemus iubet, fidem, ſpem, charitatem exigens à nobis. Fidem ibi: Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Spem ibi: Nolite timere puſillus grex; quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum. Charitatem ibi: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem. *Marul. lib.2. cap.1. & Sabellicus lib.2. cap.4.*

Petrus & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam, & languido ante veſtibulum mendicanti pro eleemoſyna ſanitatem dederunt. Itaque documento nobis ſunt, ne ſoli orationi vacantes, miſericordiæ in egenos obliuiſcamur. Scriptum eſt: Non apparebis ante conſpectum Domini vacuus. *Marul. lib.2. cap.1.*

Oraturos Chriſtianos eleemoſynas primùm erogare præcipit *Chryſoſt.* monens, vt vnuſquiſque in ſuis ædibus, eoque in loco vbi oraturus recedere ſolebat, arculam collocet pauperibus, in eamque ſemper, priuſquam ad orationem accedat, eleemoſynam inferat, & ſic demum preces ſuas faciat *Hom.43. in 16. c. epiſt. ad Corinth. prioris* Item *hom.6. in 2. caput ad Timoth. epiſt. priore,* inquit: Infructuoſam eſſe orationē abſque eleemoſyna, & prolixè diſputat, non eſſe abſque eleemoſyna orationibus vacandum. Ex homilia eadem manifeſtum, conſuetudinis fuiſſe, vt loti orarent. Vnde inquit: Cum ſordidis manibus orare non audeas. Et paulò pòſt: Manus ipſas non ſinis impleri immunditia, ſed eas primùm abluens, ita demùm offers. Item: Sunt qui cùm per diem innumera admiſerint ſcelera, veſpere lauant, nimiumque fidenter ac temerè ingrediuntur Eccleſiam, manuſque ad orationem extendunt, qua ſordes animi aquarum diluerint lauacro. Ieiuniis preces accendi videntur etiam Phyſicè, quoniam calor alimento humido deſtitutus, acrior & feruentior redditur.

*ORATIONIS FORMVLÆ Ac Primvm Generales, ORATIO DOMINICA.

☞ *Breuem illius expoſitionem ſupra tradidimus ex Leon. Leſſio. Hanc quæ ſequitur, ex Zwingero accepimus.*

Homo vniuerſitatis vinculum, infima ſummis connectens. Inſeruiunt huic Creaturæ reliquæ, vt ipſe Creatori. Cæterùm quia per ſe nequit ſuo fini ſatisfacere, idcirco Creatoris implorat opem. Chriſtus ergo Patris ſapientia orandi formulam

vt

vt breuiſſimam, ſic omnibus numeris abſolutiſſimam nobis A propoſuit, veluti ideam eorum quæ religioſè à Deo ſint petenda. Cuius methodus vti conſtet, diuidenda eſt Precatio Dominica in Proœmium, Narrationem ſeu Petitionem, & Epilogum. Proœmium tale eſt: Pater noſter qui es in cœlis. Hoc Deum Opt. Max. nobis veluti conciliare ſtudemus, humiliando nos ſub iuſto & miſericorde. Et quidem reſpectu noſtri, Miſericordiam eius præfamur, Patrem vocando, qui nos per Chriſtum filium vnigenitum in filios adoptarit. Reſpectu verò Sui ipſius, Gloriam eius commendamus: Qui in cœlis ſit, tanto excellentior omnibus creaturis, quo inter creata omnia cœlum eminentius. Narratio, ſeptenario numero perfectiſſimo conſtat. Hic ex Fine hominis eruendus eſt, diuerſimodè conſiderato: quæ quidem conſiderationis diuerſitas ſæpè facit, vt vnum idemque bonum ad diuerſas petitionum ſpecies accommodari queat. Finis hominis alius eſt primarius, alius ſecundarius. Primarius finis eſt, Dei Gloria, vti declaretur, conſeruetur, propagetur. Et in hac petenda Fides noſtra potiſſimum eluceſcit, tribuens Deo quæ oportet. Gloria Dei alia Paſſiua, alia Actiua. Illa ex eis quæ B Homines Creatori ſuo debent emergit (debent autem vt Potenti Timorem, vt Sapienti Honorem, vt Bono Amorem. Nullum horum per nos poſſumus: propterea petere iubemur; Sanctificetur nomen tuum) Hæc autem, ex iis quæ Creator Hominibus bona malave, animi, corporis aut fortunæ, in præſenti vel futura vita tribuit, dependet. In horum diſtributione reſpectu Hominum petendum eſt, vt ea omnia hominibus proſint: proderunt autem, ſi Deo hominem coniunxerint, Hinc ſecunda petitio: Adueniat regnum tuum. Spiritum tuum communicando, regni tui participes fac homines in hac vita ænigmaticè, in altera perfectè. Reſpectu verò Dei, petendum eſt, vt quando ſolus Deus Potens, Sapiens, Bonus eſt, Voluntas eius iuſtitiæ & miſericordiæ effectibus conſpicua fiat: ſiue in bonum, ſiue in malum cedant hominibus. Porrò Secundarius finis eſt, Hominis Felicitas caduca, Beatitudo æterna. Et in hac petenda Spes noſtra quoad nos, & Charitas quo ad proximum eluceſcit: inter C ſe coniunctæ virtutes, quia proximum tanquam nos ipſos diligere debemus. Beatitudo autem humana conſiſtit tum in Bonorum acquiſitione, conſeruatione, animi corporis, fortunæ, caducorum, æternorum (cui inſeruit Quarta petitio: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie) tum in Malorum depulſione, non vnius generis, cùm alia ſint veluti κύρια, alia ἄκυρα. Prioris generis ſunt Peccata, quæ ſola verè mala dici poſſunt, quia hominem à ſuo ſtatu penitùs deiiciunt, & characterem vitæ diuinum abolent. Huc reſpicit Quinta petitio: Et Remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris, quæ ſola inter omnes conditionata eſt, vt Spei iungatur indiuiduo nexu Charitas: vt quòd à Deo præter meritum ſperamus, id proximo noſtro Dei iuſſu ex charitate tribuamus. Poſterioris generis ſunt, ſuperiorum malorum veluti effectrices cauſæ, partim ſpirituales hoſtes, Dæmones: partim corporei, intra nos, Caro noſtra, extra nos, Mundus cum ſuis illecebris. Harum peccandi occaſionem petimus tum in Vita alleuiationem, vt ne hic circumuenti opprimamur, & ex alieno malo proprium faciamus peccatum (vnde Sexta petitio: Et ne nos inducas in tentationem, à Tentatore intentatam, ſiue mediatè per Carnem & Mundum; D ſiue immediatè) tum in morte depulſionem omnigenam, vt malorum caducorum extremum Mors, occaſio fiat Summi boni, Vitæ ſcilicet ſiue Beatitudinis æternæ. Septima petitio: Sed Libera nos à malo. Epilogus breuiſſimus, ſed efficaciſſimus. Vnico verbo Fiat, creata ſunt omnia à Deo: vnica voce, Amen, vota omnia veluti obſignantur, indubitatæ ſpei argumento, quòd hæc per Chriſti meritum euentura ſint omnia.

Quod autem Caluiniſtæ & Lutherani hic adiiciunt velut coronidem. Quia tibi eſt imperium, poteſtas &c. Quamuis in ſe verum ſit, tamen quia in textu Scripturæ non reperitur, tanquam apocryphum à Catholicis omittitur. ☞ *Vide ſuprà. Quid orandum. In ſpecie.*

* ORATIONIS DOMINICÆ EXCELLENTIA.

Et Virtvs.

S. Iacobus Alemannus Ordinis S. Dominici Religioſus, orationi & contemplationi continuè addictus, perſoluto nocturno officio, in locum ſecretiorem ſeſe ſubtrahebat, vbi mente & corpore Deo vacabat. Nullus præteribat dies, in E quo Chriſti Domini geſta non recoleret, & multos cum lachrymis diros eius cruciatus acerbiſſimamque mortem repeteret. Cùm verò iam multum oraſſet, & finem faceret, illud den que dicere ſolebat: Gloria tibi, Domine, qui natus es de Virgine: ſuccurre mihi hodie, cum Patre & ſancto Spiritu in ſempiterna ſæcula, Amen. Et ad glorioſam Virginem, quam præcipuo cultu venerabatur, conuerſus aiebat: Aue Regina cœlorum, pro ſalute mea & omnium fidelium. Deinde ad ſanctos omnes ſe conuertens, dicere ſolebat: Sancti Dei omnes &c. Poſteà vero ad omnes Eccleſiæ aras accedebat, ibique à beata Virgine incipiens orabat: & vbi ſacris altaris, quam Miſſam dicimus, ſemel aut ſæpiùs, prout otium dabatur interfuerat, ad opera manuum, quorum penè in omni genere monaſterio erat vtiliſſimus, reuertebatur, vt ſic diuinis functus, paratior eſſet ac expeditior, ſi quid ſibi agendum mandaretur. Sed nullam orationem ſuauiorem ſibi ac iucundiorem promebat, quàm Dominicam Tunc enim putabat ſibi os melle ac omni nectare compleri. *Ioan. Anton. Flamin. in vita eius cap. 9. apud Sur. 1. Octob tom. 5.* F

Alius eiuſdem Ordinis Religioſus, ſubuerens, nec orationibus & deprecationibus factis à fratribus, poſſent eleemoſynæ, vnde viuebant, perſolui, ſuam mentem B. Iordano eius Ordinis Generali exponens, petiit de ea ſe inſtitui. Cui ſanctus vir reſpondit: Cùm ſint ſpiritualia pretij inæſtimabilis reſpectu temporalium, conſtat illa in infinitum hæc præcellere, & eſſe incomparabiliter meliora. Vnde te ſcire volo, & hoc inconcuſsè tenere, quod ſi pro omnibus eleemoſynis, quas comediſti, dixiſti ſemel orationem Dominicam deuotè, ad plenum perſoluiſti. *Leander. Albert. Bononien. cap. 40. vita eius apud Sur. 13. Febr.*

Cùm S. Alexander Papa carcere anguſtiſſimo apud Quirinum Tribunum detineretur, hanc orationem ad Dominum fudit: Domine Ieſu Chriſte, qui me in Cathedra Apoſtoli tui Petri ſedere voluiſti, præſta, vt ſalua paſſione, veniat ad me Angelus tuus, qui me hodie veſpertino tempore perducat ad famulum tuum Hermen, & iterùm matutino tempore huc reuocet, nemine ſciente, donec ego huc reuerſus ſim. Primo G igitur noctis ſilentio adfuit puer faculam ardentem ferens in carcerem, dixitque S. Alexandro: Sequere me. At ille reſpondit: Viuit Dominus meus Ieſus Chriſtus, niſi flexeris mecum genua, & orationem Domini Ieſu dixeris, non ſequar te. Puer autem, qui videbatur, non amplius quàm quinque annorum, flexis genibus orauit dimidia fere hora, ſurgenſque dixit orationem Dominicam. Deinde apprehenſa manu dextera S. Alexandri, duxit eum ad feneſtram, quæ erat clauſa, eamque ceu oſtium aperiens, cum illo exit ad Hermem in ædibus Quirini intra clauſum cubiculum manentem. Poſteà autem eò adueniens. Quirinus, eoſque inueniens ſimul extenſis manibus orantes, facemque ardentem conſpiciens, terrore correptus eſt. Cum verò illi viderent eum propè amentem, dixerunt ei, Quandoquidem ita apud te conſtitueras, vt ſi nos, qui corporibus quidem ſeparati, animis autem coniuncti eramus, etiam corporibus coniunctos cerneres, fidem amplecteteris, iam crede, quia vides nos. Sed ne fortè putes, ea cauſa nos tibi à vinculis abſolutos oſtendiſſe, vt poſſimus euadere, manè rurſus nos vinctos inuenies. Tuæ enim liberationis cauſa id fecimus, vt credas Chriſtum Dei filium verum eſſe Deum, qui etiam exaudiuit in ſe credentes, & tibi quoque præſtabit, quicquid ab eo precatus eris. *In vita Alex. Pap. martyr. 3. Maij, apud Sur. tom. 3.* H

Cum oraret S. Caluppa Recluſus, ſerpentes ſuper caput eius ſæpius decidebant, vt ipſe nobis cum lachrymis referre ſolitus erat: & inuoluentes ſe circa collum eius non minimum ei inferebant horrorem: ſed quia diabolus ad ſpeciem callidi ſerpentis habetur, non ambigitur eius has fuiſſe immiſſionis inſidias: Nam cùm ille adhuc perſtaret immobilis, nec moueretur minorum anguium ictibus, quadam die duo dracones immenſæ magnitudinis ad eum ingreſſi adſtiterunt procul; quorum vnus, ipſe dux tentationis validior altero erat, qui erecto pectore os ſuum contra os beati, quaſi aliquid muſſitaturus: erexit. At ille timore perterritus tanquam aheneus valdè diriguit, nullumque penitus membrum mouere potens, neque manum eleuare, vt ſignum beatæ crucis opponeret. Cumque ambo diutiſſime in ſilentio conſtitiſſent, venit in mentem ſancto, per ſpiritum, vt orationem Dominicam,

eam, etſi labia mouere non poterat; vel corde clamaret: quam dum tacitus loquitur, cœperunt paulatim membra eius, quæ inimici fuerant arte deuincta diſſolui: & ſentiens ſe manum dextram habere iam liberam, ori ſignum beatæ crucis impoſuit: rurſumque conuerſus ad hydrum, pingit iterum crucem Chriſti aduerſus eum, dicens: Tu es ille, qui protoplaſtum de Paradiſi habitaculo proiecisti? qui germani dexteram parricidio cruentaſti; qui Pharaonem, vt populum Dei perſequeretur, armaſti? qui ad extremum ipſum Hebræum populum, vt inuidia ſuccendente perſequeretur Dominum, excitaſti? Diſcede à ſeruis Dei, à quibus ſæpius ſuperatus diſceſſiſti confuſus. Tu es enim in Cain proiectus, in Eſau ſupplantatus, in Goliath proſtratus, in Iuda traditore ſuſpenſus: & in illa ipſa Dominicæ crucis virtute cum poteſtatibus & dominationibus tuis triumphans, contritus es. Abde nunc, inimice, caput, & humiliare ſub ſignaculo crucis diuinæ: quia non eſt tibi portio cum ſeruis Dei, quorum eſt hæreditas regnum Chriſti. Hoc & huiuſmodi ſancto dicente, Crucemque per ſingula faciente, draco huius vexilli virtute confuſus, viciſſim ſe humilians terræ ſubditur. *Greg. Turonen. Archiep. lib. de Vit. SS. PP. in vita S. Caluppa Recluſi.*

Incidit aliquando S. Tiburtius Martyr in hominem de alto loco lapſum: cumque parentes cum circumfuſa multitudine eum deplorantes cerneret, ipſe concepta de Chriſti benignitate & virtute fiducia, orationem Dominicam cum ſymbolo ſuper membra quaſſata legit, & protinus integram corporis ſanitatem ei impetrauit. *Ex antiquiſſ. codicib. Sur. in vita S. Sebaſtiani 20. Ian. Petr. Ribaden. in florib. SS. 11. Aug.*

In Litteris Ludouici Frois è Iaponia ſcriptis anno 1596. hæc narratio extat: Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fringano pollens habebat filiam matrimonio cum Gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat Gentilis, nullus verò Chriſtianus, niſi dictus nobilis vir bonus & religioſus. Accidit Filiam ex improuiſo infirmari, & quidem intra ſex dies vſque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obſeſſam, propterea quòd tam furioſos & inſolitos geſtus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet. Maritus & ſocer implorarunt opem Bonziorum, ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitioſis ne hilum quidem eam iuuare potuêre. Verùm quia fœminæ impendebat mors, certiorem reddidêre eius parentem, octodecim milliaribus inde diſiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiam quidem ſpirantem, ſed mentis impotem, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater illico mandat ſubmoueri omnes Bonzios, aliosque Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe verò accepto roſario, ter Dominicam orationem & ſalutationem Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores potiùs geſtus, quàm prius edit, vt à multis teneri vix poſſet. Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum filiæ dicens: Tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmon: Non excedam. Pater, vt homo virtute præſtans, roſarium incuſſit in eius collum, dicens: Velis nolis, excedes. Tum dæmon, Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collum, & tum receſſero. Reſpondit pater, Minimè tollam, imò funes quoſdam arripiens, minatus eſt ſe eum diverberaturum: & ſic dæmon exceſſit. *Mart. Delrio Diſquiſit. Magic. tom. 2. lib. 6 cap. 2. ſect. 3 q. 3.*

De excellentia orationis Dominicæ, legatur *S. Cypr. lib. de Oratione. Caſarius hom. 31.*

* ORATIONES SINGVLARES.
Ex S. Scriptvra.

Abraham cum intellexiſſet excidium quod Sodomæ imminebat, pro eorum ſalute Dominum deprecatus, dicebat: Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum cum ſim puluis & cinis &c. *Gen. 18.*

Etiam Loth eductus per Angelos è Sodomis, quæſo ait, Domine, quia inuenit ſeruus tuus gratiam coram te, & magnificaſti miſericordiam tuam quam feciſti mecum, vt ſaluares animam meam, nec poſſum in monte ſaluari, ne forte me apprehendat malum & moriar, eſt ciuitas hæc iuxta ad quam poſſum fugere, nunquid viuet anima mea? &c. *Gen. 19.*

Inſignis, ſed prolixa admodum eſt oratio Moyſis quam Deo cecinit poſt demerſum Pharaonem, cuius initium, Cantemus Domino. *Deut. cap. 32.*

Filius Prodigus in ſe reuerſus, apud ſe dixit, Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus. *Luc. 15.*

Iſaias propheta in perſona peccatorum, quos adhuc reconciliandos ſperabat; ſic orabat: Tu Domine pater noſter & redemptor noſter, à ſæculo nomen tuum: quare errare nos feciſti, Domine, de viis tuis? induraſti cor noſtrum, ne timeremus te. Conuertere propter ſeruos tuos. *Iſa. 63.*

Longum foret omnium vtriuſque Teſtamenti orationum formulas ad verbum recenſere: ideoque ſatis huic noſtro propoſito fuerit, eaſdem deſignaſſe, earumque occaſionem inſinuaſſe, addito Scripturæ loco, vt quiuis abſque moleſtia reperiat, quam deſiderauit.

Cæterum vt orationes illæ in triplici ſunt differentia, ſic & formulæ. Quædam enim ſunt ad impetrandam veniam peccatorum & indulgentiam: Aliæ ſunt in tempore afflictionis ad Deum fuſæ. Denique ſunt nonnullæ quæ gratiarum actionem contineant.

Ad primum genus pertinet oratio Moyſis pro peccato populi. *Exod. 32.*

Item pro auertenda ira Dei propter murmur eiuſdem. *Numer. 14.*

Pro duritia populi erga obſeruationem mandatorũ. *Deut. 9.*

Oratio Salomonis in dedicatione templi facta, qua petit Deum reſpicere ad orationes quæ in illo fient. *3. Reg. cap. 8.*

Oratio Eſdræ pro remiſſione peccatorum à populo patratorum. *1. Eſd. 9.*

Item Nehemiæ pro eadem re. *Nehem. cap. 1.*

Similes quoque Hieremiæ Prophetæ. *cap. 3.*

Oratio quam Baruch populo in captiuitate conſtituto ad auertendam Dei iram, præſcripſit. *Baruch. 1. & 3.*

Oratio Danielis pro peccatis, totoque populo. *Dan. 9.*

Ad ſecundum genus pertinet oratio Iacob, qua petiuit erui ex manibus fratris ſui Eſau. *Gen. 32.*

Oratio Ioſue dum populus fugeret à facie inimicorum ſuorum.

Samſonis, vt ſe vlciſcatur de inimicis Philiſthæi. *Iud. 16.*

Oratio Aſa vt liberaretur ab hoſtium violentia. *1. Par. 14.*

Regis Ioſaphat de ſimili argumento. *ibid. cap. 20.*

Contra quaſuis afflictiones oratio Tobiæ *cap. 1.*

Oratio Manaſſe Regis Iuda in vinculis detenti pro peccatorum remiſſione, gratia & liberatione obtinenda. *2. Par. 36.*

Pro patriæ liberatione ad oppreſſione Tyrannidis. *Iudith. 16. & 13.*

Mardochæi in perſecutione gentis ſuæ quam inferebat ſuperbus Aman. *Eſter. 13.*

In eadem anguſtia Eſther Reginæ. *cap. 14.*

Iſaiæ oratio vt erueretur populus ab hoſtibus *c. 37. 63. 64.*

Similes Hieremiæ tempore tribulationis. *cap. 27. 33. Thren. 5.*

Eſt alia eiuſdem elegantiſſima, quam Eccleſia canit in officio Paraſceues, cuius initium, Recordare Domine quid acciderit nobis. *Thren. 5.*

Suſannæ oratio cum à ſenibus tentaretur ad impudicitiam. *Dan. 13.*

Ionæ de ventre piſcis. *Ion. cap. 2.*

Iudæ Machabæi ante prælium. *1. Machab. 4.* Nehemiæ & ſacerdotum. *1. Mach. 1.* Eleazari iam morituri. *2. Mach. 6*

Tertij generis eſt oratio & canticum Moyſis, poſt liberationem à Pharaone. *Exod. 15.* Annæ gratiarum actio. *1. Reg. 2.* Dauidis *2. Reg. 7. & 22.* Tobiæ *cap. 13.* Iudith. *cap. 16.* Canticum & gratiarum actio S. Mariæ, *Luc. 1.* Simeonis in templo, *Luc. 2.* Zachariæ *Luc. 1.*

Historica.

Lib. 1. de Ciu. Dei S. Auguſt. Paulinus, inquit, Nolanus Epiſcopus, quando Nolam Alaricus vaſtauit, cùm ab Gothis teneretur, ſic in corde ſuo, vt ab eo poſtea cognouimus, precabatur: Domine non excrucior propter aurum & argentum, vbi enim ſint omnia mea, tu ſcis.

Cùm horrendo terræmotu Conſtantinopolis quaterentur & ciues cum Imp. Theodoſio iuniore ſupplicationes extra vrbem obirent: inquiunt hymnum, quem Triſagium appellant, diuinitùs eſſe reuelatum. Cùm enim ἅγιος ὁ θεὸς, anxiè vociferarentur, ecce puer quidam in aërem ſublatus eſt: is rurſum delapſus, dixit, quòd Litaniis ſit hoc inſerendum: Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus immortalis miſerere noſtri, quia angeli coram Deo hoc hymno vtantur. Itaque Theodoſius toti orbi terrarum præcepit, ne has voces Eccleſiæ prætermittent. *Paul. Diac. lib. 14. & Niceph. lib. 14. cap. 46.*

Fratres

A Fratres quidam conſulebant B. Macarium, quomodo orandum eſſet? Quibus ille, Verborum, inquit, prolixitate opus non eſt, ſed ſublatis cœlum verſus manibus dicendum, ô Domine fiat ſecundum voluntatem tuam. Cùm autem tentatio aut perſecutio vrget, dicendum: ô Domine & Deus benigniſſime tu ſecundum magnam tuam miſericordiam nobis ſuccurre tu ſolus noſti, quid in noſtram ſalutem vergat, tu nobiſcum agito ſecundum magnam tuam miſericordiam. *Georg. Maior. in vitis Patrum, part. 2.*

Votiua.

☞ *Huc Vota, quatenus vouendo & pollicendo quid, Dei ſe benignitatem prouocare ſtudent.*

SACRIFICIA SVPPLICVM.

Cùm Samuël offerret Domino holocauſtum pro populo, Philiſtæi inierunt prælium contra Iſraëlitas. Intonuit autem Dominus fragore magno ſuper Philiſtæos, & exterruit eos, cæſique ſunt ab Iſraëlitis. 1. *Reg.* 7.

B Dauid Iudæorum rex, aram Domino in Area Araunæ Ieb uſæi extruens, peſtilentiam ſedauit, ob cenſum populum diuinitùs inflictam. 2. *Reg. c. vlt.*

Idem qui Goliath Philiſtæum ſingulari certamine ſuperauit, & finitimas gentes Iudæis infeſtas, domuit, nunquam bella ſuſcepit, niſi ſacrificia Deo maximo exhibuiſſet: parta autem victoria hymnos ſtatim cecinit, eidem gratias agens vt oſtenderet, Dei benignitate & gratia, non ſuis meritis, tantam fælicitatem ſe conſecutum fuiſſe. *Platina lib. 1. de Optimo ciue.*

Henrici II. Imp. exercitus antequam iniret prælium, Euchariſtia ſe munire ſolebat. *Bonif. lib. 1. Dec. 1.*

Normanni inituri prælium cum Anglis & Danis, nocte peccata confeſſi, manè Dominico corpore communicarunt. *Malmesburg. lib. 3. cap. 15.*

LITANIÆ.

Adhibet Eccleſia in publica neceſſitate formulam precandi, quam Litaniam dicimus. De cuius antiquitate, vſu, effectis,
C diximus loco particulari.

☞ *Huc plura ex Tit. quid orauerint, ſuprà.*

HORÆ CANONICÆ.

Eſt alia forma precandi in Eccleſia, quam vocant veteres HORÆ CANONICÆ, *eſtque velut penſum diurnum Clericorum, & Beneficia Eccleſiaſtica obtinentium. De harum Inſtitutione Neceſſitate, & Vtilitate, diximus loco earundem particulari.*

*ORATIONES IACVLATORIÆ. QVÆ SINT.

CVR ITA VOCATÆ.

Orationes quædam breues, at neruoſæ, ac animum vi ſua tum verborum, cum rerum ſignificatarum inflammantes, vocantur iaculatoriæ, quod velut tela velociſſima penetrent ocius ad Deum, & obuia quæque perrumpant, vt facilem ſibi viam parent, quo ſenſu dixit Salomon: Oratio humiliantis ſe penetrat nubes, & donec propinquet non conſolabitur, & non diſcedet donec aſpiciat altiſſimus.

D Eleganter *Chryſoſt. hom. 4. de fide Annæ.* Si per interualla crebris precationibus teipſum accendis, non dabis occaſionem diabolo, aut vllum ad cogitationes tuas aditum. Iterum. Ingemiſce amarè, in memoriam reuoca peccata tua, ſuſpice in cœlum, dic in mente, Miſerere mei Deus; & abſoluiſti precationem.

Dicuntur etiam hæ orationes Aſpirationes, quod per eas mens aſpiret, & pertingat ad Deum: quomodo ceruus fatigatus ad fontem aquarum. Et per eas placatus Deus viciſſim adſpirat precantibus bonam mentem, variaque chariſmata largitur.

VSVS PER EXEMPLA.

In Pſalmis Dauidicis plurimas reperire eſt huiuſmodi orationes iaculatorias, quibus viri ſancti ad omnem rerum occurſum vtuntur.

Teſtis eſt *S. Aug. epiſt.* 121. fratres in Ægypto crebras habere ſolitos orationes, eaſque breuiſſimas, & raptim quodammodo eiaculatas.

Certe Dauid inter confertiſſima negotia, etiam ſepties in die laudem Domino dicebat, indubiè breuiſſima precatione eum compellando. E

Atque huc reduci poterunt illi, quorum ſuprà meminimus, qui toties per diem preces ſuas iterabant.

Quin multi Catholicorum nunquam pedem efferunt, quin ſigno crucis ſe muniant, & breui oratione ſe, & actiones ſuas Deo commendent.

Ferunt Franciſcum Borgiam Præpoſitum Societ. Ieſu quotidie ſepties coram ven. Euchariſtia ſe ſolitum proſternere, atque ad ſingulas genuflexiones, vnum è ſeptem donis Spiritus ſancti poſtulaſſe, præmiſſa ſemper Dominica oratione, & Angelica ſalutatione. *Ribad. in vita eius.*

Laudat *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 83. *art.* 1. orationem & deſiderium quæ magis ad vnum mentem deducunt: adſertque illud *Pſ.* 26. Vnam petij à Domino hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.

Legimus S. Franciſcum totas noctes ſumma cum voluptate tranſegiſſe, repetitione horum quatuor verborum, *Deus meus & omnia.*

Alij iugiter cum Paulo exclamant, Domine quid vis me facere? F

Alij cum Dauide, Quid eſt mihi in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, vel, Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi.

Alij cum Eodem, Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne dicat inimicus meus præualui aduerſus eum, & plura his affinia.

Denique cum Chriſto: Pater, non mea ſed tua voluntas fiat, vel, Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.

S. Catharina Senenſis ad omnem actionem clamabat, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. *Raymundus in vita.*

Suadet S. Baſilius peccatori, vt imitetur Chananæam, & dicat identidem, Miſerere mei fili Dauid.

Philippus II. Hiſpaniarum Rex toto infirmitatis tempore, præeunte confeſſario, orationes depromebat eiaculatorias, quibus à terreno regno ad aliud nobilius mentem eleuabat.

Scripſit nuper de hoc orationis genere libros IV. aſceticos, & earundem theſaurum, ex S. Litteris, Antonius de Balinghen è Societ. Ieſu, vbi quidquid circa hoc argumentum poſſet deſiderari, dilucide & eruditè pertractatur. G

*ORATIONIS FRVCTVS, ET EFFECTVS VARII.

Quamquam omnes ſuperiores hiſtoriæ, quibus locum hunc de oratione illuſtrauimus, admirandam orationis virtutem demonſtrent, quantumque ea apud Deum momentum habeat edoceant, viſum tamen fuit celebriora nonnulla ſuperioribus hic adiungere admirandæ virtutis exempla, vt iis Lectoris mens excitetur, ad iugiter in omni anguſtia ad Dei miſericordiam recurrendum, eique ex intimis cordis penetralibus ſupplicandum.

EX S. SCRIPTVRA.

Deprecatus eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eo quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. *Geneſ.* 25.

Plagæ Ægypti Moyſe intercedente ceſſabant: multiplicabantur autem & ingraueſcebant, quoties Pharao ad cordis ſui duritiem peruerſitatemque redibat, vt & oratione auerti mala intelligas & obſtinatione augeri. *Exod.* 8 9. 10. H

Adorauerat populus Iudaicus vitulum conflatilem, & ait Dominus Moyſi: dimitte, vt iraſcatur furor meus contra eos. Cui Moyſes: Quæſo, ô Domine, quieſcit ira tua; & eſto placabilis ſuper malitia populi tui, & placatus eſt Dominus. *Exod.* 32.

Idem Moyſes orauit ad Dominum pro populo & abſorptus eſt ignis, quem immiſerat Dominus in eorum caſtra. *Num.* 11.

Eodem Moyſe orante in monte, Ioſue Amalechitas deuincit. 1. *Reg.* 7.

Ioſue orante, ſol & luna ſteterunt immoti, donec ipſe vlciſceretur ſe de inimicis ſuis. *Ioſ.* 10.

Anna Helcanæ vxor ob ſterilitatem opprobrium paſſa oratione fit fœcunda. 1. *Reg.* 1.

Per orationem Ezechias ſanatur, & ſalutem animæ & corporis adipiſcitur. 4. *Reg.* 20.

Per

Per orationem Stephani Saulus efficitur Paulus, & doctor A gentium, & prædicator orbis terræ.

Elias, homo ſimilis nobis paſſibilis oratione cœlum claudit, & aperit. *Iac.5.*

HISTORICA.

TRISTITIA EXPVLSA.

Cum famulus Dei Bernardus, vice quadam plures nobiles & ſapientes de ſæculi vana conuerſatione poſt ſe traxiſſet, erat inter eos primus quidam & præcipuus, Gaufridus nomine, qui poſt in Clareualle Prioris officio functus, beatè defunctus eſt in eodem. Hic igitur cùm Dei famulum ad monaſterium ſequeretur, grauiſſima cœpit tentatione pulſari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, Quid eſt, inquit, quod facies tua triſtitiæ quodam nubilo grauiter obuoluta videtur? Cui ille: Scio quod nunquam ampliùs lætus ero. Quod verbum cùm ad Dei famulum idem frater ſatis anxius retuliſſet, videns ille baſilicam prope viam, per quam gradiebatur, diuertit ad eam, & ingreſſus orabat: Cæteris autem de foris præſtolantibus, Gaufridus grauatus tædio ſuper lapidem obdormiuit. Demùm cùm ambo pariter ſurrexiſſent, ille de oratione, iſte B de ſomno, apparuit idem Gaufridus tanto iucundior & hilarior cæteris, quanto triſtior priùs. Cumque ei prædictus frater verbum mœſtitiæ, quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret: Tunc, inquit, dixi: Nunquam amplius lætus ero; ſed nunc dico: Nunquam amplius triſtis ero. *Ex vita D. Bern. lib.4. cap.3.*

DÆMONIACI CVRATI.

Hipponenſem quandam Virginem ſcio, cùm ſe oleo perunxiſſet, cui pro illa orans presbyter inſtillauerat lachrymas ſuas, mox à dæmonio fuiſſe ſanatam. Scio enim Epiſcopum ſemel pro adoleſcente, quem non vidit, oraſſe: illumque illicò dæmone caruiſſe. *D. Aug. lib.22. de Ciuit. Dei cap.8.*

NAVIS LOCO MOTA.

Hic miraculum à Siluano Troadis Epiſcopo editum percenſere animus eſt. Nauis oneraria planè maxima, quæ vulgò πλατὴ ob latitudinem vocabatur, in qua ingentes vehebantur columnæ, nuper in littore Troadis fabricata fuerat. Hæc cùm in mare traducenda eſſet; & magna hominum multitudo C cum multis funibus eam trahere conaretur, nec commoueri quidem potuerat, vbi iſtud dies complures factum fuit, putabatur nauis à dæmonio detineri. Itaque Siluanum Epiſcopum adeunt, rogant vt preces in eo loco faciat: nam eo pacto ſolùm nauem poſſe in mare protrahi credebant. At ille modeſte de ſeipſo prædicans, ſe peccatorem appellauit; dixitque illud non ſui, ſed alicuius iuſti eſſe. Verùm vbi acriùs inſtabant, venit ad littus, preces ibi Deo fundit, funem vnum manu apprehendit, iubetque illos opus aggredi. Huius igitur leni pulſu agitata in mare raptim fertur. Hoc miraculum à Siluano editum omnes illius prouinciæ incolas magnoperè ad pietatem incitauit. Siluanus & aliis etiam vitæ officiis magna ſuæ bonitatis oſtendit indicia. Nam cùm clericos ex litigantium controuerſiis quæſtum facere videret, deinceps neminem ex clero Iudicem eſſe permiſit. Sed acceptis litigantium libellis, vnum ex fidelibus laicis, quem æquo & bono fauere pro certo cognoſceret, eum cauſarum cognitioni præfecit: ſicque litigantes contentione & controuerſia liberauit. His de cauſis Siluanus maximam gloriam apud omnes ſibi conciliauit. *Ex Socr. lib.7. cap.36. Baron. Tom.5. Annal. an.434.*

D OBSIDIO SOLVTA.

Niſibim, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ à quibuſdam dicitur, Sapores ad dies ſeptuaginta oppugnauit, tormentis per circuitum diſpoſitis, vallo in magnam altitudinem excitato, omni genere armorum bellicarumque ad expugnandas vrbes comparatarum machinarum emiſſo, foſſiſque & aggeribus ductis. Vt autem res omnes expertus nihil egit, fluuium Mygdonium (ita enim dicitur qui mediam ſecat vrbem) longiùs à muro aggeribus ex vtraque parte præaltis, qui vndas cohiberent, conſtructis inhibuit; & de repentè quaſi tormentum quoddam mœnibus immiſit. Atque illa, quòd vim & impetum vndarum non ſuſtinerent, in parte vtraque meatum illi præbentia, ceſſere atque concidêre. Perſa autem in ſpem vrbis potiundæ erectus, poſtridiè lutoſis aquoſiſque locis exſiccatis, ad muri, qui conciderat, partes cum copiis omnibus accedens, mœnia ipſa, ita vt antea fuerant, reſtaurata vidit. Vrbis namque Epiſcopus Iacobus diuinæ ſortis minimè expers, oratione celeriter ea reſtituit. Et accedentes præthereà ad ea Perſas, quæ in conſpectum non caderent, depulit telis. Quod Sapores cernens, conſternatus obſtupuit: Et quod circa murum virum ſplendido regioque cultu ornatum vidiſſet, E Conſtantium eum eſſe arbitratus, cædem eis minatus eſt, qui eum non adeſſe renunciauerant. Vbi verò illi vera eſſe quæ dixiſſent, Conſtantium ſcilicet Antiochiæ eſſe, confirmarunt, agnouit viſionis eius prodigium, Deumque res Romanas propugnare dixit. Eaque de re ad iram prolapſus, in aërem tela, vulneraturum ſe eſſe eum qui corpore caret, ratus, miſer coniecit. Ephraim autem, qui apud Syros optimus fuit ſcriptor, muro conſcenſo, vbi innumerabilem illam hoſtium multitudinem vidit, Iacobum, qui tum ibi, vt dictum eſt, Epiſcopum agebat, rogauit, vt muliones & culices Perſis immitteret: quibus illi etiam per minima animalia Deum eis abundè auxilium ferre, cognoſcerent. Et ecce, ſimul cum ipſa precatione, animalculorum aëreus exercitus nubis inſtar confertim in illos inuolat, & in elephantorum proboſcides, quæ veluti tibiæ directæ eminebant, equorumque & aliorum iumentorum aures & nares irruit. Illi verò animalculorum eorum non ferentes congreſſum, nullo ſeruato ordine, cum impetu diſcurrentes miſcentur fugienteſque turpiter concidunt. At Sapores ex F rebus minimis maximo Dei ſubſidio cognito, quum multa per eam expeditionem tentaſſet, cum probro tamen & ignominia inde diſceſſit, clade ſibi ipſi potius quàm victoria parta. *Nic. Call. lib.9. Eccleſ. hiſt. cap.28. hiſt. trip. lib.5. cap.45. Theod. lib.2. cap.30. Baron. Tom.3. ad an.338.21.*

HOSTES FVGATI.

Attila Rex Hunnorum à Metenſi vrbe egrediens cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamque maximo arietum impulſu nititur expugnare. Erat eo tempore beatiſſimus Anianus ſupradictæ vrbis Epiſcopus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis ſanctitatis, cuius virtutum geſta nobiſcum fideliter retinentur. Cumque inclusi populi ſuo Pontifici, ecquid ageret, exclamarent: ille fiſus in Deo, monet omnes in oratione proſterni, atque cum lachrymis præſens ſemper in neceſſitatibus Domini auxilium implorare. Denique iis, vt præceperat, deprecantibus, ait ſacerdos: Aſpicite de muro ciuitatis, ſi Dei miſericordia iam ſuccurrat, ſuſpicabatur enim per Dei miſericordiam Aëtium aduenire; ad quem & Arelatem abierat priùs ſuſpenſus futuri. Aſpicientes autem de muro G neminem viderunt. Et ille: Orate, inquit, fideliter: Dominus liberabit vos hodie. Orantibus autem illis, ait: Aſpicite iterum. Et cùm aſpexiſſent, neminem viderunt, qui ferret auxilium. Ait eis tertiò: ſi fideliter petitis, Deus velociter adeſt. At illi fletu iterum & eiulatu magno Domini miſericordiam implorabant. Exacta quoque oratione, iuxta ſenis imperium aſpicientes denuò, viderunt de longè quaſi nubeculam de terra conſurgere. Quod cùm renunciarent, ait ſacerdos: Domini auxilium eſt. Intereà iam trementibus ab ictu arietum muris, iamque ruituris: Ecce Aëtius, & Theodoricus Gothorum Rex, ac Toriſmundus eius filius, cum exercitibus ſuis ad ciuitatem accurrunt, aduerſumque hoſtem reiiciunt ac repellunt. Itaque liberata obtentu beatiſſimi ciuitate. Attilam fugant. Hæc Gregorius. Sidonius verò, hoſtes non obſediſſe tantùm & oppugnaſſe, ſed & irrupiſſe in ciuitatem tradit, non autem diripiſſe, interrumpente repentino Aëtij cum Gothis aduentu: hæcque omnia precibus Aniani obtenta ait, atque vaticinio prædicta. *Greg. Tur. hiſt. Franc. lib.2. cap.7. apud Baron. Tom.6. An.451. & Sur.17. Nouemb.*

H Anno Domini 938. rebellantibus aduerſus Otthonem Regem Henrico fratre, Eberardo Duce Francorum, atque Giſſeberto Duce Lotharingiæ, comparatoque validiſſimo exercitu, Otthone verò aduerſus eos expeditionem parante: vt oſtenderet Deus, non vinci hoſtes armis tantùm, ſed precibus, & præualere iuſtam cauſam omni apparatui validiſſimo, atque fidendum potius diuinæ quàm humanæ potentiæ: in tranſitu Rheni ſic permiſit Otthonis diſcidi copias, vt aliis ad ripam vlteriorem tranſmiſſis, aliis in citeriore remanentibus cum Otthone, neceſſe fuerit illis, qui tranſmiſerant amnem, ex improuiſo apparente ingenti exercitu hoſtium, cum illis conferre manus. Et quamuis pauciſſimi numero eſſent, eos tamen vicerunt atque fugarunt incruenta parta victoria. *Luitpr. lib.4. cap.11. VVitich. Saxo. Sigeb. an. Dom.938.*

DEVS PLACATVS.

Aliud eiuſdem generis certiſſimum extat exemplum in vita Laurentij Iuſtiniani Patriarchæ Veneti, huiuſmodi: Eſt prope Corcyram locus aſper & incultus, vbi vir habitauerat eremita triginta & amplius annos, vitæ abſtinentia, & orationibus,

nibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ ſpiritu inſignis. A Gerebat fortè Corcyræ negotium vir Venetus tam genere quàm moribus præſtans: qui, cum arderet bellum, quod cum Philippo Mediolani Duce gerebatur; & afflictiores viderentur eſſe res Venetæ, adiit virum Dei: rogat, num Veneta Reſpublica, vt ferebatur, deplorata eſſet. Ad quem eremita; Commotus eſt, inquit, furor Domini contra vos, quia verbum Domini proieciſtis: & niſi Pontificis veſtri lachrymæ interpellarent pro vobis, iam dudum quaſi Sodoma periiſſetis. Tale de Laurentio teſtimonium retulit eremita in mediis Corcyræ rupibus & ſpeluncis, cui non ſolùm Laurentius, ſed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi. *Ex Iuſtiniano Oratore in vita eius apud Sur. tom. 1. die 8. Ianuar. circa ann.* 1410 *quo claruit.*

FERTILITAS IMPETRATA.

Miranda ſunt quæ de precibus Bonifacij adhuc pueri refert Gregorius. Nam eo tempore, quo cum matre ſua puer habitabat, egreſſus hoſpitio nonnunquam ſine linea, crebrò etiam ſine tunica reuertebatur, quia mox vt nudum quempiam inuenit, veſtiebat, hic ſe expolians, vt ſe ante Dei ocu- B los illius mercede veſtiret. Quem mater frequenter increpare conſueuerat, dicens; quòd iuſtum non eſſet, vt ipſe inops pauperibus veſtimenta largiretur. Quæ die quadam horreum ingreſſa pene omne triticum, quod ſibi in expendium totius anni præparauerat, inuenit à filio pauperibus erogatum. Cumque ſemetipſam alapis pugniſque tunderet, quòd quaſi anni ſubſidia perdidiſſet, ſuperuenit Bonifacius puer, eamque verbis, quibus valuit, conſolari cœpit. Quæ cùm nihil conſolationis admitteret, hanc rogauit, vt ab horreo exire debuiſſet, in quo ex omni eorum tritico parum quod inuentum eſt remanſiſſet. Puer autem Dei ſeſe illic protinus in orationem dedit: qui poſt paulum egreſſus, ad horreum matrem reduxit; quod ita tritico plenum inuentum eſt ſicut plenum ante non fuerat: vnde mater illius totius anni ſumptus ſe congregaſſe gaudebat. Quo viſo miraculo compuncta mater ipſa cœpit hortari, vt daret, qui ſic celeriter poſſet, quæ petiiſſet, accipere. *D. Greg lib. 1. Dialog cap. 9.*

FAMES REPRESSA.

Impiorum Perſarum in Rempublicam noſtram impetum C omnes ſcimus, cùm nouus Nabuchodonoſor Coſthoës Sebaſtem venit & Melitenem. Cùm igitur in magnas tunc anguſtias atque diſcrimen adductæ res eſſent: vicini omnes ferè tū Nicopoli, tum Cæſarea, tum Comanis, tum Zala ex aliiſque finitimis ciuitatibus Amaſeam tanquam ad locum munitiſſimum ſe conferebant, non tam vrbis præſidio, quam viri ſancti Eutychij precibus confiſi: omnes enim & ciues, & inquilini, qui magna ex parte erant Iberi, & hoſpites reliqui ſuam ſecundum Deum in hoc ſancto viro ſpem collocauerant: ex eius enim ore pendentes, & verba ipſius audientes ſeruati ſunt. Meritò igitur in tali tumultu innumerabilis hominum multitudo ad eam vrbem concurrit. Sed cùm ibi diu eſſet commorata, magna cibariorum penuria conſecuta eſt. Itaque omne ad ſanctum ipſius monaſterium tanquam tutiſſimum in portum confugiebant, vt ſimul cum corporibus animas paſcerent. Quare cùm magnus quotidie ſumptus fieret, & fames in dies creſceret cùm propter noſtros exercitus, tum propter Dei & Reipublicæ noſtræ aduerſarios; magna omnes in mœ- D ſtitia & anguſtiis verſabantur. Cùm enim multitudini panis ſubminiſtraretur, & ſic exinanitæ eſſent arcæ monaſterij, in quibus farinæ conſeruabantur, vt ne vnius quidem hebdomadæ cibus in eis reliquus eſſet: cùm igitur horrei cuſtodes monachi religioſiſſimi farinam minui, & flagitantium cernerent creſcere multitudinem, ad virum magnum acceſſerunt, illum ſcripturæ locum vſurpantes. Tranſiens in Macedoniam adiuua nos: Quoniam iam farina in arcis deficit, & ſpes victus nobis adimitur. At ille interpoſita mora, nihil dubitans, ſed opulentiæ Dei miſericordiæ fidens, in eum ingreſſus eſt locum, in quo arcæ erant, farina iam vacuæ. Et cùm Deum obſecraſſet, miniſtros hortatus, eſt; Bono, inquiens, animo eſtote: quantum enim egentibus impertitis, duplum Dominus noſter elargietur: Spero enim quemadmodum olim ex hydria farina non defecit, ita nunc minimè defuturam. Nam licet declinaueritis ex hoc in illud, vt in pſalmo dictum eſt, hoc eſt, à pleno in id quod eſt inane; tamen fæx eius non erit exinanita: ſed edent omnes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum Deum noſtrum. His verbis gaudio repleti religioſiſſimi monachi alacriter mandata exequebantur, panes omnibus aduenientibus diſtribuentes. Atque hoc quidem modo magnam populi turbam fame laborantem diu nutrierunt. Ex eo ſanè maius miraculum apparuit, quòd cùm farinæ in annum paratæ nihil adderetur, & tantum quotidie inſumeretur; tamen non ſolùm non defecit, verùm etiam poſtquam noua farina eſſet illata, farina vetus diu, immo ſemper ſatis fuit, ſicut ſcriptum eſt: Comedetis vetera ſuper vetera, & vetera à conſpectu recentium efferetis. *Euſtathius de rebus geſtis Eutychij apud Metaphraſt. & Sur. 6. April. & Baron. tom. 7. an. 64.*

PLVVIA IMPETRATA.

Imp. Cæſ. M. Aurelius Antoninus, Germanicus, Parthicus, Sarmaticus, populo Romano ſacroque ſenatui ſalutem. Notos vobis facio conatus meos & ſucceſſus belli Germanici, quantiſque in hoſtico laborauerim difficultatibus, circumuentus à draconibus LXXIV. intra nonum milliarium. Eos in propinquo eſſe indicarunt exploratores, & Pompeianus magiſter militum conſpectos mihi eſſe ſignificauit. Itaque ſenſi me cum legionibus prima, decima, gemina, Euphratenſique penè oppoſitum ab immenſa colluuie, in qua numerabantur armatorum nongenta ſeptuaginta quinque millia. Cumque non haberem copias conferendas numero barbarorum hoſtium, præcabundus confugi ad opem patriorum numinum à quibus neglectus, & in arctum redactus ab hoſte acciui, quos Chriſtianos vocamus. Ij perqui ſiti, benè multi reperti ſunt. Infremui in eos, quòd non debueram, vt poſteà cognoui ex mirifica eorum patientia. Qui mox rem aggreſſi ſunt abſque telis, armis tubiſque, nimirum abhorrentes ab iſtiuſmodi paratu, & contenti Deo, quem circumferunt ſecum in conſcientia. Credibile eſt igitur, licet impios exiſtimemus, Deum pro munimento habere in pectore; proſtrati enim humi non ſolùm pro me deprecati ſunt, ſed & pro præſenti exercitu, petentes opem contrà vrgentem ſitim & inediam. Quintus enim dies erat, ex quo aqua carere cœperamus; eramus quippe in hoſtili ſolo, in ipſo meditullio Germaniæ. Confeſtim autem vt procubuerunt in facies & preces fuderunt ad ignotum mihi Deum, deſcenderunt de cœlo, in nos quidem frigidiſſimus imber; in noſtros verò hoſtes grando mixta fulminibus, vt ſine mora ſentiremus præſto eſſe inuictam opem Dei potentiſſimi. Iam nunc igitur permittimus eſſe Chriſtianos huiuſmodi hominibus, ne forte contra nos tale quodpiam telum poſtulando impetrent: & autorem me interpono, ne cuiquam religio Chriſtiana vertatur crimini. Quòd ſi quis Chriſtianum detulerit, hoc ſolo nomine quòd Chriſtianus ſit, volo vt delatus Chriſtianum ſe impunè fateatur, modò nihil ei obiiciatur præter religionem diuerſam: delator verò eius viuus comburatur. Confeſſum autem compertumque. Chriſtianum volo ad mutandam religionem induci, à prouinciæ præſide ſuo relinquendum arbitrio, & hoc meum decretum ſenatusconſulto ratum fieri volo, iubeóque proponi publicè legendum in Traiani foro, vt inde portò tranſmittatur in prouincias, cura Vetralij Pollionis Vrbi præfecti. Huius quoque edicti tranſcribendi vtendique copiam permitto omnibus, deſumentibus ex noſtro exemplari publicè in foro propoſito. *D. Iuſtin. Epiſt. 3. ad calcem apolog. 2. pro Chriſtianis. Oroſius lib. 7. cap. 15. Ammianus Marcel. in vita Imp. Marc. Antonini, & alij, Nicephor. lib. 4. hiſt. Eccleſ. cap. 12.*

Huic ſubiungam illud de Scholaſtica ſorore D. Benedicti. Illa namque omnipotenti Deo ab ipſo infantiæ tempore dedicata ad eum ſemel per annum venire conſueuerat. Ad quam vir Dei non longè extra ianuam in poſſeſſione monaſterij deſcendebat. Quadam verò die venit ex more: atque ad eam cum diſcipulis venerabilis eius deſcendit frater; qui totum diem in Dei laudibus, ſacriſque colloquiis ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris ſimul acceperunt cibos. Cumque adhuc ad menſam ſederent, & inter ſacra colloquia tardior ſe hora protraheret: eadem ſanctimonialis femina ſoror eius eum rogauit, dicens: Quæſo te, vt iſta nocte non me deſeras, vt vſque mane de cœleſtis vitæ gaudiis loquamur. Cui ille reſpondit: Quid eſt quod loquaris ſoror? Manere extra cellam nullatenus poſſum. Tanta verò erat cœli ſerenitas, vt nulla in aëre nubes appareret. Sanctimonialis autem femina cùm verba fratris negantis audiſſet, inſertas digitis manus ſuper menſam poſuit; & caput in manibus omnipotentem Deum rogatura declinauit. Cumque de menſa leuaret caput, tanta coruſcationis & tonitrui virtus, tantaque inundatio pluuiæ erupit, vt neque venerabilis Benedictus, neque fratres, qui cum eo aderant, extra loci limen, quo conſederant,

A pedem mouere potuiſſent. Sanctimonialis quippe femina caput in manibus declinans lachrymarum fluuium in menſam fuderat, per quas ſerenitatem aëris ad pluuiam traxit. Nec paulo tardiùs poſt orationem inundatio illa ſecuta eſt; ſed tanta fuit conuenientia orationis & inundationis, vt de menſa caput iam cum tonitruo leuaret, quatenus vnum idemque eſſet momentum, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc vir Dei inter coruſcos & tonitruos atque ingentis pluuiæ inundationem videns ſe ad monaſterium non poſſe remeare; cœpit conqueri contriſtatus, dicens: Parcat tibi omnipotens Deus ſoror; quid eſt quod feciſti? Cui illa reſpondit: Ecce rogaui te, & audire me noluiſti: rogaui Deum meum, & audiuit me. Modo igitur, ſi potes, egredere: & me dimiſſa, ad monaſterium recede. Ipſe autem exire extra tectum non valens; qui remanere ſponte noluit in loco manſit inuitus. Sicque factum eſt vt totam noctem peruigilem ducerent, atque per ſacra ſpiritualis vitæ colloquia ſeſe vicaria relatione ſatiarent. *D. Greg. lib. 2. Dialog. cap. 33.*

Salsedo in dulcorem versa.

B Anachoreta quidam erat in partibus Iordanis nomine Theodorus; eunuchus. Hic neceſſitate quadam compulſus eſt Conſtantinopolim pergere, ingreſſúſque eſt nauem. Cùm verò nauis diutiùs detineretur in pelago, defecit aqua: erantque nautæ, & vectores in magna anxietate & deſperatione. Surgens autem Anachoreta, & expandens in cœlum manus ſuas ad Deum, qui ſaluat de morte animas noſtras; facta oratione, ſignauit mare ſigno Crucis, & ait nautis: Benedictus Dominus, haurite quantum aquæ opus habetis. Impleueruntque omnia vaſa ſua de mari aqua dulci, & omnes glorificauerunt Deum. *Ioan. Moſch. Eur. Prat. ſpirit. c. 173.*

Morbi depulsi.

Apud Carthaginem quis nouit, præter admodum pauciſſimos, ſalutem, quæ facta eſt Innocentio ex Aduocato vicariæ præfecturæ, vbi nos interfuimus, & oculis aſpeximus noſtris? Venientes enim de tranſmarinis, me & fratrem meum Alipium, nondum quidem clericos, ſed iam Deo ſeruientes, vt erat cum tota domo ſua religioſiſſimus, ipſe ſuſceperat, & apud eum tunc habitabamus. Curabatur à medicis propter
C fiſtulas, quas numeroſas atque perplexas habuit in poſteriore atque ima corporis parte. Iam ſecuerant eum, & artis ſuæ cætera medicamentis agebant. Paſſus autem fuerat in ſectione illa & diuturnos, & acerbos dolores. Sed vnus inter multos ſinus fefellerat Medicos, atque ita latuerat, vt eum non tangerent, quem ferro aperire debuerant. Denique ſanatis omnibus, quæ aperta curabant, iſte remanſerat ſolus, cui fruſtrà impendebatur labor. Quas moras ille ſuſpectas habens, multumque formidans, ne iterum ſecaretur, quod ei prædixerat alius Medicus domeſticus eius, quem non admiſerant illi vt ſaltem videret, cùm primùm ſectus eſt, quomodo id facerent, iratúſque illum domo abiecerat, vixque receperat, erupit, atque ait: Iterum me ſecturi eſtis? ad illius, quem noluiſtis eſſe præſentem, verba venturus ſum? Irridere illi Medicum imperitum, metumque hominis bonis verbis promiſſionibuſque lenire. Præterierunt & alij dies plurimi, nihilque proficiebat omne quod fiebat. Medici tamen in ſua pollicitatione perſiſtebant, non ſe illum ſinum ferro, ſed medicamentis
D eſſe clauſuros: adhibuerunt & alium grandæuum iam Medicum, ſatiſque in ea arte laudatum; adhuc enim viuebat Ammonius, qui loco inſpecto, idem quod illi eorum diligentia peritiaque promiſit. Cuius ille factus auctoritate ſecurus, domeſtico ſuo Medico, qui futuram prædixerat aliam ſectionem, faceta hilaritate, velut iam ſaluus eluſit. Quid plura? Poſtea tot dies inaniter conſumpti tranſierunt, vt feſſi atque confuſi faterentur, eum niſi ferro nullo modo poſſe ſanari. Expauit, expalluit nimio timore turbatus, atque vbi ſe collegit, farique potuit, abire illos iuſſit, & ad ſe amplius non accedere, nec aliud occurrit fatigato lachrymis, & illa iam neceſſitate constricto, niſi vt adhiberet Alexandrinum quendam, qui tunc chirurgus mirabilis habebatur, vt ipſe faceret, quod ab illis fieri nolebat iratus. Sed poſteaquam venit ille, laboremque illorum in cicatricibus ſicut artifex vidit boni viri functus officio, perſuaſit homini, vt illi potius qui in eo tantum laborauerant, quantum ipſe inſpiciens mirabatur, curationis ſuæ fine fruerentur. adiiciens, quod re vera niſi ſectus eſſet, ſaluus eſſe non poſſet: valde abhorrere à ſuis moribus, vt hominibus, quorum artificioſiſſimam operam, induſtriam, diligentiam admi-

E rans in cicatricibus eius videret, propter exiguum quod remanſit, palmam tanti laboris auferret. Redditi ſunt animo eius, & placuit, vt eodem Alexandrino aſſiſtente ipſum ſinum illum ferro, qui iam conſenſu omnium aliter inſanabilis putabatur, aperirent. Quæ res dilata eſt in conſequentem diem. Sed cùm abiiſſent illi, ex mœrore nimio Domini tantus eſt in domo illa exortus dolor, vt tanquam funeris planctus vix comprimeretur à nobis. Viſitabant eum quotidie ſancti viri Epiſcopus tunc Vzalenſis beatæ memoriæ Saturninus, & presbyter Geloſus, ac diaconi Carthaginenſis Eccleſiæ. In quibus erat, & ex quibus ſolus eſt nunc in rebus humanis iam Epiſcopus, cum honore à nobis debito nominandus, Aurelius, cum quo recordantes mirabilia opera Dei de hac re ſæpe collocuti ſumus, eumque valde meminiſſe, quod commemorauimus, inuenimus. Qui cùm eum, ſicut ſolebant, veſperè viſitarent, rogauit eos mirabilibus lachrymis, vt manè dignarentur eſſe præſentes ſuo funeri, potiùs, quàm dolori. Tantus enim eum metus ex prioribus inualerat pœnis, vt ſe inter Medicorum manus non dubitaret eſſe moriturum. Conſolati ſunt eum illi, vt in Deo fideret, eiuſdem voluntatem viriliter ferret. Inde
F ad orationem ingreſſi ſumus. Vbi nobis ex more genua figentibus atque incumbentibus terræ, ille ſe ita proiecit tanquam fuiſſet aliquo impellente grauiter proſtratus, & cœpit orare. Quibus modis, quo affectu, quo motu animi, quo fluuio lachrymarum, quibus gemitibus atque ſingultibus ſuccutientibus omnia membra eius, & pœnè intercludentibus ſpiritum, quis vllis explicet verbis? Verùm orarent alij, nec in hæc eorum inuerteretur intentio, neſciebam. Ego tamen prorſus orare nil poteram, hoc tantummodo breuiter in corde meo dixi: Domine quas tuorum preces exaudis, ſi has non exaudis? Nihil enim mihi videbatur addi iam poſſe, niſi vt expiraret orando. Surreximus; & accepta ab Epiſcopo benedictione diſceſſimus rogante illo, vt manè adeſſent, illiſque vt æquo animo eſſet hortantibus. Illuxit dies, qui metuebatur, aderant ſerui Dei, ſicut ſe affuturos eſſe promiſerant. Ingreſſi ſunt Medici, parantur omnia, quæ hora illa poſcebat; tremenda ferramenta proferuntur, attonitis ſuſpenſiſque omnibus. Eis autem, quorum erat maior auctoritas, defectum animi eius conſolando
G erigentibus, ad manus ſecturi membra in lectulo componuntur, ſoluuntur nodi ligamentorum, nudatur locus, inſpicit Medicus, & ſecandum illum ſinum armatus, atque intentus inquirit: Scrutatur oculis, digitiſque contrectat. Tentat denique modis omnibus, inuenit firmiſſimam cicatricem. Iam illa lætitia, & laus & gratiarum actio miſericordi, & omnipotenti Deo, quæ fuſa eſt ore omnium lachrymantibus gaudiis, non eſt committenda meis verbis: cogitetur potius quàm dicatur. *D. Auguſt. lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8.*

Exercitus superati.

Cum Barbari quidam tempore Theodoſij iunioris iam parati eſſent Romanorum fines inuadere, hæc audiens Imperator, pro ſua conſuetudine hanc ſolicitudinem Deo commiſit, & orationibus occupatus citò promeruit quod quæſiuit. Hæc enim Barbaris acciderunt. Dux eorum nomine Rugas fulmine percuſſus interiit, ſecutaque peſtis maximam partem eorum interemit. Et non ſolùm hoc ſufficit, ſed etiam ignis de cœlo deſcendens, plurimos, qui videbantur remanſiſſe, conſumpſit. Quæ res barbaros in formidine magna conſtituit,
H non ſolùm quod contra gentem Romanorum fortiſſimam arma leuare auſi fuiſſent, ſed quod ſic eos à forti Deo iuuari conſpicerent. Tum Proclus Epiſcopus de prophetia Ezechielis coram Eccleſia faciens ſermonem, de collata ſalute ab omnibus eſt laudatus. Cuius prophetiæ verba ſunt hæc: Et tu fili hominis prophetiza in Gog principe Moſoch & Tubal. Iudico enim eum morte & ſanguine & imbre diluuij, & lapidibus grandinis, & ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & omnes qui cum eo ſunt. Et poſt pauca: Et ſcient, quia ego ſum Dominus. *Tripart. hiſt. Eccl. lib. 12. cap. 12.*

Servitus soluta.

Sub annum 833. Rembertus Hamburgenſis Epiſcopus latiſſimè in Dania, Suetia, & regionibus vicinis cultum Chriſti amplificauit. De ipſo inter alia produnt, cùm vidiſſet in Daniæ quadam regione innumeram Chriſtianorum multitudinem catenis vinctam in ſeruitutem duci à piratis, precibus ſe dedit, & continuò fracta ſunt vincula, Barbaris Danis ſtupore perculſis. Sæpius cùm mare traiiceret, Suetiam, vel alia loca petens, tempeſtates ſupplici ad Deum voto ſedauit; dæmones

è corporibus fugauit: hæc & alia multa cùm perficeret, multos ad Chriſti cultum traduxit è Danis. *Ex Ioanne Magnol.17. Cranz. lib.2. Metrop. cap.10. & 11. Sur. tom.1. Bozius lib.5. de Sig.cap.1.*

A

LATRONES AD MANSVETVDINEM DVCTI.

Anno Domini 1157. claruit in Hollandia Sophia Theodorici Hollandiæ Comitis vxor, mulier ſancta, in Chriſti amore deuotiſſima, orationibus, ieiuniis, vigiliis & eleemoſynis continuè intenta. quæ miraculis tam in vita, quam poſt mortem claruiſſe perhibetur. Cùm hæc ſancta mulier limina ſancti Apoſtoli Iacobi in Gallicia viſitatura in crudeles incidiſſet latrones, qui eam non ſolum ſpoliare clenodiis, verùm etiam vita priuare volebant, tanta eos virtute orationum ſuarum conſtrixit & ligauit, vt ſe mouere de loco, vel manus in eam mittere nullatenus poſſent. Vnde ſtupentes veniam ab ea poſtulabant, qua accepta ſubitò fugientes abierunt. Tandem verò poſt multa opera pietatis, cùm iam tertiò ad viſitandum ſanctum Chriſti ſepulchrum Hieroſolymam eſſet profecta, ſacris locis deuotiſſimè perluſtratis, 6. Kal. Octob. feliciter in Domino quieuit, & in hoſpitali Teutonicorum in Hieruſalem eſt ſepulta. *Ioan. Trith. in Chron. Monaſterij Hirſaug. ann. Dom.1157.*

B

INCENDIA RESTINCTA.

Anno Domini 465. per malum dæmonem incedium magnum in Ciuitatem Conſtantinopolitanam fuit immiſſum. Cùm autem ferociter ſerpens omnia depaſceret, & conſequenter eius impetus ædem ſacram S. Anaſtaſiæ comprehenderet, tum homo Dei Marcianus nihil perterritus, & ne ſi quidem cum in orbem circumſideret ignis, nihili faciens, ſed fidei in Deum credens omnia cedere, ſacris acceptis Euangeliis in ſummum tectum aſcendit; & ſtans in medio flammæ, & ſe conuertens ad preces: Chriſte Deus, dicebat, Deus patrum noſtrorum, qui Abrahæ ſacrificium ſuſcepiſti, & quem ei ex promiſſione præter ſpem tribuiſti filium, præter ſpem à cæde liberaſti: qui etiam in fornace Babylonica tres pueros captiuos eo effeciſti potentiores: ipſe nunc quoque, Domine, hanc tuam domum conſerua, ne lædatur ab igne: & ne concedat, vt opus tuum, quod nos multo labore & tanto perfecimus deſiderio, ignis deſtruat; ne adhuc pergat inimicus aduerſus nos inſolenter gloriari; nec ora Arianorum, qui ſunt nobis propinqui, nos probris appetant, ſed nunc quoque oſtende aliquid dignum tua benignitate & maieſtate, ad gloriam tui nominis, & ad noſtram, qui veritati credimus, gloriationem & exultationem. Hæc cùm ille diceret, vnà cum verbis effluebant lachrymæ, & oſtendebant eum intus extabeſcere. Deinde cùm ſubiunxiſſet, Amen; videbant ferè omnes, qui aderant, primùm quidem ignem ſibilantem circa totam ædem, in illam veluti facientem impetum, deinde verò recedentem, & veluti repreſſum à quadam inexpugnabili & fortiſſima virtute. Certè hæc quoque ſacra ædes, quomodo diuinorum puerorum aliquando corpora, tota illæſa tota intacta in tanto, (ò Chriſte Saluator) igne eſt conſeruata. Sed ne tota periret ciuitas hoc incendio, preces quoque ſancti Marcelli Archimandritæ viri ſanctiſſimi obtinuiſſe, qui res ab eo geſtas deſcripſit, teſtatur, à quo & eiuſdem incendij vaſtitas deſcribitur. *Ex Metaphraſt. Sur. in vita S. Mariani 10. Ian. & Baron. tom.6. an.465.*

C

D

PECCATORES CONVERSI.

Vide ſuprà, Salutis proximi.

SVPPLICIA TOLERATA.

Fuit Balthaſar Gerardi qui Gulielmo Principi Auriaco decreto Philippi II. Hiſpaniarum Regis iure proſcripto, necem attentauit, & tulit. Qui, dum quæuis tormenta infracto animo ſuſtineret, rogatus quomodo tantis cruciatibus quibus afficiebatur, non ſuccumberet; reſpondit: Tantum efficaciæ præſtant piorum pro me preces. *In Hiſtoria eiuſdem.*

HIEROGLYPHICVM ORATIONIS.

Cor in Thuribulo poſitum hieroglyphice ſignificat orationes preceſque, puro corde prolatas ad Deum: idque eſt thus illud mundum, quod ſibi Deus offerri mandat in Diuinis literis, ex quo ſcilicet odorem capiat ſuauitatis. *Pier. Val. lib.34. p.317.B.*

Oratio, vt Sermo.

E

DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

ORATIO dicitur omnis locutio, λόγος, λέξις, μῦθος, variis nominibus ab Hebræis & Latinis deſignata, quæ in dictionariis annotantur.

* ENCOMIVM.

Ψυχῆς νοσούσης ἐστὶ φάρμακον λόγος.
Ægra medela mentis eſt oratio.
Λόγος γὰρ ἐστὶ λύπης φάρμακον μόνος.
Mœroris vnica medicina oratio.
Λύπης γὰρ ὄντως οἶδεν ἰᾶσθαι λόγος.
Verba beneuola medela ſunt mœrentibus.
Ξίφος τι τιτρώσκει σῶμα, τὸν δὲ νοῦν λόγος.
Vt corpus enſis, verba mentem ſauciant.
Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται,
Viri character, eius eſt oratio.
Χωρὶς τό τ' εἰπεῖν πολλὰ καὶ τὰ καίρια.
Multa loqui, aliud eſt, quam loqui quod expedit.
Λόγῳ διοικεῖται βροτῶν βίος μόνῳ.
Eſt adminiſtra oratio rerum omnium.
Λόγοις ἀμείβου τοὺς λόγοις πείθοντας.
Verbis agas agente cum verbis viro.
Ἰσχυρότερον δ' οὐδέν ἐστι τοῦ λόγου.
Oratione nil validus vſpiam.
Ῥίψας λόγον τις οὐκ ἀναιρεῖται πάλιν.
Verba reuocari emiſſa non queunt ſemel.
Ex Græcis Comicis.

ORATIO RESPECTV QVANTITATIS.

MAGNA, ALTA. CLAMOR. Exclamatio. Cauſa

Iudicij.

Lacones morem habebant non pulſandi fores, ſed foris clamandi. *Plut. in Lac.*

F

Suffragij.

Apud Spartanos electio magiſtratuum ſic fiebat. Delecti viri in propinqua domo incluſi clamorem concionis, per quam candidatorum ſinguli tranſire taciti cogebantur, obſeruabant: ignorantes cui fieret, tantùm primum vel ſecundum vel tertium eſſe ſcientes. Cui plurimum & maximum clamorem factum animaduerterent, hunc renunciabant. *Plut. in Lycurg.*

G

Gaudij.

Theramenes Athenienſium tyrannus, collapſa domo, in qua cœnabat cum pluribus ſeruatus vnus, cùm ab omnibus beatus eſſet appellatus, clara voce clamauit. In quod tandem, inquit, tempus Fortuna me ſeruas? Hunc non multò poſt collegæ in tyrannide excruciatum necauêre. *Plut. in Orat. conſol.*

Philippus Macedo, cùm eodem tempore accepiſſet hæc tria nuncia: quòd equeſtri curſu quadrigarum Olympia viciſſet: quòd eius dux Parmenio Dardanos expugnaſſet: quod demùm vxor Olympias ei filium Alexandrum peperiſſet: illicò tenſis manibus in ſublime: At tu, ô Fortuna, pro tantis bonis leni aliquo me malo affice, exclamauit. *Plut.*

Romani in nuptiis acclamabant Talaſſium, ſicut Græci Hymenæum. *Plut. in queſt. Rom.*

H

P. Scipio Africanus ad Numantiam primùm nunciato Tiberij exitu, exclamauit Homericum illud Odyſſ.α.

Sic pereat, quiſquis deſignet talia facta.

Plut. in Tib.

Luctus. Mœroris.

Crœſus Lydorum rex iam pyræ impoſitus, vt cremaretur, Solonis recordatus, Ante obitum neminem beatum dici debere, contendentis, alta voce nomen illius inclamare cœpit. Cyrus admiratus inſolentiam exclamationis, cùm cauſam huius ab eo didiciſſet, liberum eſſe iuſſit. *Herod. lib.1.*

Nonis Iulij, quibus è vita conceſſit Romulus, quas Caprotinas & Vulgi fugam appellant, Romani vrbe excedentes, ad Capreæ, paludem ſacra facere conſueuerant: dumque ad rem diuinam vadunt, veterum prænomina, vt Caium, Lucium Martium, aliáque priſca nomina inclamabant: ſicut in Oſchophoris Athenienſes, ob Ægri mortem, dolentium voces imitabantur. *Alex. lib.3. cap.4.*

Metus.

A Iſis dum Oſiridis à Typhone cæſi cadauer perſequitur, regis Ægyptiorum Malcandri & reginæ Aſtartes puerum nutriendum ſuſcepit, mammæ vice digitum pueri ori inſerens, & noctu quod in eo mortale erat amburens Regina infantem conflagrare animaduertens, vociferare cœpit. Sic illum immortalitate priuauit. *Plut. de Iſide.*

Admirationis.

M. Antonius è Parthis exercitum reducens, fame confecto exercitu, cùm multi milites deguſtata herba lethifera morerentur, nec Parthi abſcederent, identidem exclamaſſe fertur: O decem millia! admiratus Xenophontis copias: quòd illi, cum longiore via ex Babylone receptiſſent ſe, atque cũ hoſtibus dimicaſſent longè pluribus, euaſiſſent incolumes. *Plut. in Ant.*

Indignationis.

Archidamus, Ageſilai filius, telo conſpecto catapultico, quod tunc allatum ex Sicilia primum erat, exclamauit: Papæ! periit viri virtus. *Plut. in Apoph.*

Demoſthenes in exilium abiens, ad arcem manus tendens, Ecquibus verò, exclamauit, belluis ô Minerua armipotens

B delectaris, Noctua & Populo? *Plut.*

Lycurgus rhetor quum ob immodicam linguæ libertatem è concione eiiceretur, exclamauit: ὦ κερκυραία μάστιξ, ὡς πολλῶν ταλάντων ἀξία εἶ. id eſt, ô Corcyræa ſcutica, quam multa vales talenta? Notans populum inutilem, magno tamen alendum. *Plut. in vita Rhet.*

Contemptus. Deſpicientia.

Gilimer Vandalorum rex à Beliſario in triumpho ductus Conſtantinopoli, purpurea veſte indutus vnà cum omnibus propinquis ſuis, & Vandalis, qui proceritate corporum & oris pulchritudine præcellebant, præcipuè ſpectaculum præbuit. Is pòſtquam in circo conſtitit, & Iuſtinianum in celſo throno ſedentem, & populum circumſiſtentem aſpexit, fortuna ſua ad rationem reuocata, illud Salomonis effudit: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, atque ipſe pariter vnà cum Beliſario iuſſus ab iis, qui purpuram Imperatoriam ſuſtinebant, Imperatorem ſuppliciter adorauit. *Sig. lib. 17. Imp. occid.*

PARVA, HVMILIS, SVBMISSA.

Talis ferè in Supplicibus reperitur. Quam Latinorum poëtarum princeps Maro Turno erga Æneam ſupplici tribuit.

C

MVLTA. MVLTILOQVIVM.

Loquacitas, Garrulitas.

Loquacitas dicitur tum reſpectu Quantitatis multorum verborum vbi pauca ſufficiebant: tum reſpectu Subiecti, de qua re non oportet, vt quando Arcana produntur, vel vbi non oportet, vel quando non oportet, ſi ſpectes fidem, perfida interdum: ſi conſeruationis gratiam, moleſta perſæpe, & propterea popularitati contraria. *Gellius lib. 1. c. 15. Noct.* ἀδὸν vt vocat.

Eua mater viuentium priùs legitur cum ſerpente, quam cum viro habuiſſe colloquium: quod illi & poſteris damnoſum fuit. *Gen. 3.*

Cyrus puer, Cambyſis Perſarum regis F. loquacior erat, partim propter inſtitutionem, quòd more Perſarum à magiſtro cogeretur & factorum ſuorum rationem reddere, & ab aliis poſcere, quum ius diceret; partim quod quum diſcendi ſtudioſus eſſet, multa ſemper ex præſentibus, quo pacto ſe haberent, ipſe percunctaretur, & ſciſcitantibus aliis ob acumen ingenij expeditè reſponderet. Has ob cauſas loquacitatem

D ſibi conflauit. Verumenimverò vt in eorum corporibus, qui admodum iuuenes ſupra ætatẽ creuerunt, elucet iuuenile quiddam, quod annorum paucitatem arguit: ſic è Cyri loquacitate non audacia relucebat, ſed ſimplicitas & propenſus ad amorem animus, vt quis ex ipſo plura potius audiendi deſiderio duceretur quam ſi tacenti adeſſet. Progreſſũ inde ætatis, cùm parùm à pubertate abeſſet, tum & oratione breuiore vtebatur, & ſedatiori voce. Tanta item verecundia replebatur, vt etiam erubeſceret, ſi quando cum ſenioribus eſſet. Neque iam ampliùs adeò præceps erat, catulorum more, in adeundis omnibus. Itaque fiebat, vt & quietior eſſet, & in congreſſibus tamen omnino gratus atque iucundus. *Xenoph. de Inſt. Cyri lib. 1.*

Interpres Pindari admonet Ionum eſſe multiloquentiam.

Tonſtrinas Theophraſtus propter Confidentium illic loquacitatem ἄοινα συμπόσια, h.e. ſicca conuiuia appellauit. *Plut. lib. 5. commu. quæſt. 5.*

Apud Romanos Citeria effigies erat quædam arguta & loquax, quæ ridiculi gratia in pompa vehebatur. Vnde M. Cato in M. Cæcilium: Quid ergo dicerem amplius? quum ego denique credo in pompa vectitatum iri ludis pro citeria, atque ſpectatoribus ſermocinaturum. *Eraſ.*

E

Horatianus ille Garrulus, qui vadato reſpondere debebat, dubitat verum mallet Horatium deſerere, an vadimonium. *Eraſ. in Adag.*

Homo nullius indicij, ſed tamen impendio verboſus & loquax, Talpa dictus eſt, populari conuitio. Quod primum dictum eſt in Iulianum Capellam, poſteaquam venerat in publicum odium: nam talpæ noſtri, vt cæci ſunt, ita ſunt æquè muti. Idem dictus eſt πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id eſt, ſimja purpurata. *Ammianus lib. 17.*

PAVCA.

☞ *Oratio Pauca à Breui differt: quoniam ex iis, quæ de ſubiecto afferri poſſunt, res paucas affert: cùm Breuis res quidem omnes afferat, ſed verbis paucis.*

LONGA. PROLIXITAS SERMONIS.

Battus Lyricus dum ſimulacra & ſtatuas verſibus ac hymnis celebraret, menſum excedebat legitimum, eandemque ſæpiculè cantilenam recinebat. Quod iterationis vitium & nimietatis inde etiam Battologia nuncupatur. Quo & Oui-

F dium laboraſſe, Seneca ſcribit. *Gyrald. de Poëtis.*

Cleomenes Cleombroti filius, quum alter quiſpiam verba faceret oratione plus ſatis prolixa: Ti, inquit, καὶ μικρῶν τινῶν μακρὰ φροιμιάζῃ, ὅσον γὰρ εἶη πρᾶγμα, τοσοῦτος καὶ ὁ λόγος, ὦ ξένε, id eſt, Quid mihi de paruis magna facis procemia? Nam quanta res fuerat, tanta ſit & oratio, qua vteris. *Eraſm. in Adagiis, ex Plut. apoph. Lacon.*

Pindarus breuitatis ſtudioſus, *Ode 4. Pythior.* valdè prolixus in Iaſonis Colchica nauigatione explicanda, ſeipſum colligens inquit,

> μακρά μοι νεῖσθαι κατ' ἀμαξιτόν.
> ὥρα γὰρ συνάπτει. καί τινα
> οἶμον ἴσαμι βραχύν.
> πολλοῖσι δ' ἅγημαι σοφίας ἑτέροις.

Sed redeo poſt longum tempus in viam: nam vrget hora. Sed tamen & ego viam noui compendiariam, cum & multis alios præceller m in ſapientia.

BREVIS. BREVILOQVENTIA.

☞ *Conſule Locum proprium, in Littera B.*

QVALITATIS. ORATIO.

Blanda.

G

Solon congreſſus cum Crœſo rege Sardeis, ab eo ſpretus eſt quòd de felicitate nimium liberè reſpõdiſſet. Vbi cùm Æſopus fabularum ſcriptor admoneret illum, ὅτι τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν, Quòd cùm regibus aut quã minimè aut quam iucundiſſimè colloquendum eſſet: Solon retorſit dictum hunc in modum: μὰ Δία, ἀλλ' ὡς ἥκιστα ἢ ὡς ἄριστα, id eſt, Non per Iouem, imo potiùs aut quam minimè, aut quam optimè.

Aiunt locum quempiam eſſe in Eleuſine, vicinum Anactoro, vocatum θεῶν ἀγορὰν, in quem non ingrediebantur, niſi bene ominantes. Hinc prouerbium de maledico, οὗτος καὶ θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσειε, id eſt, Hic vel in deorum concione malè ominata loquetur. *Eraſm. in Adagiis.*

Affectata, Simplex.

Octauius Cæſar genus loquendi ſecutus eſt elegans & temperatum, vitatis ſententiarum ineptiis, atque inconcinnitate, & reconditorum verborum, vt ipſe dicit, fœtoribus. *Suet.*

Aperta.

Octauius Cæſar præcipuam curam duxit, ſenſum animi

H quàm apertiſſimè exprimere. Quod quò faciliùs efficeret, aut nec vbi lectorem vel auditorem obturbaret ac moraretur: neque præpoſitiones verbis addere, neque coniunctiones ſæpius iterare dubitauit, quæ detractæ afferunt aliquid obſcuritatis, etſi gratiam augent. Cacozelos & antiquarios, vt diuerſo genere vitioſos, pari faſtidio ſpreuit. *Suet.*

Obſcura, Obmurmuratio.

Ariſtophanes in Nebul. Socratem ſcribit ὅτι βρενθύει τ' ἐν ταῖσιν ὁδοῖς, καὶ τὠφθαλμὼ παραβάλλεις. Quod ipſum *Alcib. apud Plat. in Sympoſio* confirmat, in fuga ad Delium Socratem frementem & oculis audacter hoſtes ſimul & ſocios intuentem lento paſſu ex acie ſe illæſum recepiſſe.

Otho Imp. poſtridie ſuſcepti imperij fertur in augurando tempeſtate orta grauiter prolapſum, identidem obmurmuraſſe: τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, *Suet.*

Mollis, Effœminata.

Συβαριτικοὶ λόγοι. Heſychius narrat ἄσωπον quempiam, Sybaritam opinor, apud Græcos ſummo ſtudio incubuiſſe, vt

oratio

A orationis quoque genus haberet lautum & oppiparum : indéque iocum prouerbialem ortum, vt oratio nitidior & accuratior, Sybaritica diceretur. Ea ſolet carere fide Nam veritatis ſimplex ac breuis eſt oratio : talis enim ſolet hominis oratio eſſe, qualis vita *Eraſ.in Adagiis.*

Queribunda.

☞ *Vide Titulum, Conqueri.*

Libera.

☞ *De Libertate dicendi conſule locum Veritatis.*

Modulata. Cantus.

☞ *Huc ex loco Vrbanitatis quadam.*

☞ *Conſule locum de Cantu & Cantoribus.*

APOPHTHEGMATA.

Pericles, Quotieſcunque verba facturus in concionem prodiret, optabat, vt ſibi nullum eiuſmodi verbum excideret, quod populum exaſperare atque irritare poſſet, aut quod illi contrarium eſſet, aut cum ipſius voluntate pugnare videretur. Vnde liquet, quam præmeditatus Pericles orationem habiturus, in publicum venerit. *Ælian.lib.4 de Var.hiſt.*

B Polus ſophiſta repeſiſſe dicitur quaſdam orationis delitias, veluti contraria inter ſe reddita, membra comparia, ſimiliter deſinentia, quibus immodice putatur vſus. His ornamentis cum ſe iactaret inſolentius : Plato ſic hominem taxauit : ὦ πῶλε! ἵνα προσείπω σε κατὰ σε : Id eſt, ô Pole ! vt te alloquar modo. Polus Græce ſonat pullum equinum : ipſo itaque ſtatim nomine tetigit hominis arrogantiam. Imitatus eſt, & ὁμοιόπτωτον, Πῶλε τι κατὰ σέ. *Laert.lib.5.*

Phauorini dictionem ve nimium compoſitam, ac mulieri congruentiorem quam Philoſopho, ſolebat dicteriis inceſſere. Id indigne ferens Phauorinus, adiit Cynicum, percontans quis eſſet ille à quo dideretur ? Homo, inquit, cuius auribus difficile eſt imponere Philoſophum, vt veſtis neglectior, ita & oratio decet inaffectata. *Eraſ.lib.8.apoph.*

Antigonus. Quemdam rhetorem audiens ita loquentem, Hora nimium iaculatrix audiens, regionem herbis defectam reddidit. Non deſines, inquit, mecum vt cum turba agere ? Offenſus eſt Rex oratione putrida, cuiuſmodi verborum apparatu ſolent ſe venditare nugatores apud imperitam multitudinem. At idem apud Regem facere, erat mimicæ impudentiæ. *Plut.in apoph.*

C Cum M. Lepidus in Senatu dixiſſet Patribus conſcriptis, ne dicam circumſcriptis ? Ego, inquit Cicero non tanti fecisſem ὁμοιόπτωτον. Affectauit Lepidus ſchema vocum ſimiliter deſinentium, quod rhetores ὁμοιόπτωτον vocant. At ſatius erat ſchema perdere, quam Senatum offendere. Quanquam in his verbis non tantum eſt ὁμοιόπτωτον, verum etiam παρονομασία ſchema priore iucundius. *Eraſ.lib.4.apoph.*

Mecœnas, vir aliàs laudatus, in ſtylo laſciuiebat, verbis affectatis & compoſitioni inſolenti frequenter indulgens. Auguſtus contra, verbum inſolens quaſi ſcopulum fugiendum eſſe dicebat. Ad alios itaque ſcribens, ſtylo ſimplici conſueuit vti : Mecœnati vero, quem familiariter amabat, ſcribens Mecœnatem imitari ſolebat adeo vt in quadam epiſtola, multa liberius ac diſſolutius iocatus, hanc adiecerit clauſulam, Vale mel gentium, ebur ex Etruria, laſer aretinum, adamas ſupernas, Tyberinum margaritum, Cilepeorum ſmaragda, Iaſpis ſingulorum berillæ Porſenæ, carbunculum habeas ἵνα συντέμω πάντα, μάλαγμα mœcharum. Sic irriſit parum viriles amici in

D ſcribendo delicias. Eiuſdem concinnos iocos exagitare conſueuit, voces ac ſententias ineptas fœtores appellare ſolitus. Sermonem amabat purum & elegantem, qui ſententiam quam apertiſſimè declararet. Nec Tiberio pepercit interdum reconditas & exoletas voces aucupanti. Marcum Antonium increpabat, velut ea ſcribentem, quæ homines mirentur potius quam intelligant. Quin & Agrippinæ neptis ingenium collaudans, hoc adiecit. Sed opus dare te operam, ne moleſte loquaris. *Eraſm.lib.4. Apopht.ex Suet.*

Iulius Florus. Quum aliquando adoleſcentem triſtem eundemque ſcholaſticum vidiſſet, interrogauit. Quæ cauſa frontis eſſet tam deductæ ? Quia triduo, inquit adoleſcens, materiæ ad ſcribendum deſtinatæ non inuenio exordium. Tum Florus. Nunquid tu melius dicere vis, quam potes ? Ita res ſe habet. Curandum eſt, vt quam optime dicamus: dicendum tamen pro facultate. Ad profectum enim opus eſt ſtudio, non indignatione. *Quintil.lib.11.cap.3.*

Latro Porcius, cuius ingenium ſupra modum miratur Seneca (fuit enim illi condiſcipulus cum Maxilius rhetor exi-

E litatem orationis ſuæ imputaret controuerſiæ, diceretque, Neceſſe eſt me per ſpinoſum locum ambulantem ſuſpenſos habere pedes : Non me hercule inquit, tui pedes ſpinas calcant, ſed habent. *Eraſ.lib.8. apoph.*

Quum orator quidam malus, qui in Epilogo ſe putabat mouiſſe miſericordiam, poſtquam aſſedit, rogaret Catulum, Videretur ne mouiſſe miſericordiam ? Ac magnam quidem, inquit : Neminem enim eſſe puto tam durum, cui non oratio tua miſeranda viſa ſit. *Cicero lib.2.de Orat. Eraſ.lib.6.apoph.*

Pl. Virginius vrbane antiſophiſtam quendam ſuum interrogauit. Quot millia paſſuum declamaſſet ? Taxans eum, quod in declamando diſcurreret, nimiumque crebras, longas ac tumultuarias haberet ambulationes : Cum M. Tullius oratori non concedat, procurſiones niſi ratas, moderatas ac breues, eandem ob cauſam Sura Manilius Domitio Afro dictus eſt non agere, ſed ſatagere. Vtrumque refert. *Fabius,cap. de pronunciatione.*

F Falſum eſt illius Caſſij Seueri, qui aduerſus patronos imm dice diſcurrentes, vt interdum ſe proriperent in aliena tribunalia, popoſcit lineam, alludens ad certamina curſus, in quibus vna linea deſignabat, vnde curſus inciperet, altera vbi deſineret. Idem accomodari poteſt in eos, qui digreſſionibus immodicis diuertunt ab inſtituto. *Eraſ.lib.8.apoph.*

Zeno Citticus dicere ſolebat, Formam eſſe vocis florem. Nam loquentis orationem forma commendat, & rurſus oratio compoſita gratiam addit formæ. *Laert.lib.5.cap.1.*

Idem eleganter ac politè loquentium ſermones aiebat eſſe ſim les pecuniæ Alexandrinæ, oculis blandienti, atque vndique ſcripturam habenti more numiſmatis, nihilo tamen eſſe meliorem. Rurſus qui magis ſtuderent vtilia dicere quam nitida, ſimiles eſſe dicebat detradrachmis, temere ac ruditer percuſſis, quæ ſæpe pictoratis illis nummis præponderarent. In nummo non ſpectatur elegantia ſculpturæ, ſed pondus ac materia, ita non refert quam ſit elegans oratio, ſed quam grauis & vtilis. *Laert.lib.7.cap.1.*

Scopelianus, Herodis Attici præceptor, Polemoni obiicienti, quod inter dicendum pulſaret tympanum : Tympanizo, inquit, ſed Aiacis clypeo : haud inficians, ſe in agendis cauſis interdum vti verbis ac figuris vehementioribus : at non

G inani ſtrepitu, ſed ad cauſæ patrocinium accommodis *Philoſtrat. in Sophiſtis.*

Demetrius Phal. Quantum in bello valet ferrum, tantum dicebat in Republ. valere orationem. Illic enim res geritur viribus, hic perſuaſione. *Laert.lib 5 cap.5.*

Pericles ad perorandum à populo ſæpe laceſſitus, negauit, quia imparatum ſe eſſe diceret. *Plut.*

Chryſippus dicere ſolebat, cognitionem orationis eſſe fontem. Nihil autem aliud hoc dicto voluiſſe videtur, quam negotium omne prius probè examinandum eſſe, de quo dicturus es, & tum demum orationem neruis omnibus abſolutam ſtruere te poſſe. *Stob.ſerm.de Prudentia.*

Demoſthenes. Epicli opprobranti, quod ſemper dicturus meditaretur: Erubeſcerem, inquit, optimo iure, ſi tantæ multitudini conſulens dicerem ex tempore. Quòd alij præclarum eſſe ducunt, ſubito ex imperato dicere, id vir cordatus indicabat eſſe temeritatis. *Eraſm.lib.8 apoph.*

H Demades iocari ſolebat in Demoſthenem, quod cæteri quidem oratores dicerent ad aquam, ipſe verò & ſcriberet, taxans eum, quod nunquam niſi de ſcripto diceret, tum eſſet ὑδροπότης. Contra Demades, vt largius bibebat, ita valebat extemporali dictione.

Adoleſcens quidam Anaximenis rhetoris diſcipulus, orationem à præceptore meditandam, & à ſe recitandam, ſubornatus coram Antigono habebat, quumque is inter eu lien- dum quiddam ſcire cupiens, ſciſcitaretur, moxque adoleſcens reticuiſſet. Quid ais, inquit Antigonus ? num iſta tibi ſunt in tabulis deſcripta ? Quod ille in adoleſcente iudicauit abſurdum, hoc hodie magnificum habetur, vt ſenes etiam apud Principes, orationem a rhetore quopiam conducto ſex menſibus elaborantem ediſcant, eamque pſittacorum more reddant. Nec rarò fit, vt nemine etiam interpellante, excidant, cunctiſque ridiculi ſint. *Plut.in reg. apoph.*

Lyſias quum Socrati orationem, quam in eius defenſionem compoſuerat, recitaſſet : Præclara, inquit, & elegans eſt oratio, ſed non conuenit Socrati. Erat enim forenſi inſtitutio aptior, quam philoſopho. Rurſus Lyſiæ percontanti, cur ſi bonam iudicares orationem, putaret ſibi non conuenire.

nenire. Nonne inquit, fieri poteſt, vt amictus aut calceus ſit A elegans & pulcher, qui tamen alicui non conueniat? Quo dicto oſtendit, eam orationem gratam eſſe, quæ ſuo loco ſuiſque perſonis conuenit. *Cicer lib.1. de Orat.*

Apud Ageſilaum Lacedæmoniorum regem, cum quidam rhetorem laudaſſet, quod mirificè res exiguas verbis amplificaret. Ego, inquit, Rex, ne ſutorem quidem arbitrarer bonum qui paruo pedi magnos induat calceos. Senſit vir prudentiſſimus, eum demum benè dicere, cuius oratio rebus conuenit, ex quibus orationis qualitas potiusquam ex artificio petenda eſt. *Plut. in Lacon.*

Cum Græci nollent reſcindere pacta quæ cum Antigono & Cratero pepigerant, & amplecti libertatem quam offerebat Archidamus, veriti ne grauiores eſſent habituri Lacedæmonios quam Macedones: Ouis, inquit, ſemper eandem edit vocem, cæterum homo multas ac varias emittit voces, donec, quod decreuit, confecerit. Hoc dicto ſignificans fallendā eſſe fidem, ſi qua magna inuitet vtilitas. Nullum autem eſt animal cui tam varia vox ſit, quam homo. Hoc apophthegma videri B poſſit indignum Lacone, niſi poſt integritas huius gentis barbarorum commercio degeneraſſet. Dicti poteſt honeſtus aliquis vſus eſſe: veluti ſi quis admoneat pro tempore, proque re nata variandum eſſe ſermonis habitum. Eſt vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius, eſt vbi ſubmiſſius, eſt vbi iucundius, eſt vbi durius: id ſi fiat citra perfidiā prudentia eſt, porro ouilli mores dicuntur hominum ſtupidorum, qui ſeſe neſciunt rebus ac perſonis accommodare. Græcorum igitur conſtantiam Archidamus ſtultitiæ tribuit, qui propoſita libertate nollent mutare vocem. *Plut. in Lac.*

Placatus. Oſcus rhetor cum eloquentiſſimus eſſet, illius tamen orationem nil aliud vitiabat, quam affectatio, nihil enim ſine ſchemate dixit vnquā. Ideoque cum Pacatus rhetor Maſſiliæ ei obuiam factus eſſet: Poteram, inquit, dicere, aue Oſce Affectatorem affectata ſalutauit oratione: vſus enim eſt ironica occupatione, præter omnem neceſſitatem, vt irrideret hominem ſemper affectate loquentem. *Eraſm. lib 8. apophe.*

* Orator.

C DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

ORator, Græcè ῥήτωρ, & ῥητορικὸς, oratorius dicitur. Venitque ab orando, hoc eſt dicendo. Differunt autem orator, rhetor, & declamator: quod Orator eſt, qui in iudiciis vel in concionibus cauſas agit: Rhetor, qui rhetoricam profitetur: Declamator, qui aut docendi alios, aut exercendi ſe gratia fictam cauſam agit, vt in veris poſtea cauſis poſſit orare, quod declamare, dicitur, quare declamare erit ficto themate componere, hinc actiones ipſæ, orationes & declamationes vocantur. ab orator dicitur oratorius, ria, rium, vt oratorius ſermo, oratoria facultas, oratorium munus, oratoriè aduerbium, hoc eſt, more oratorio.

Oratores ab Hebræis *Meliuſim* appellantur, à verbo *Malatis.* mulſit, dulcem effecit. Hinc μελίζω, dulceſco, permulceo cantu. Et latinum Melos, mulſum. Melitia, interpretatio, à verbo, *Liti*, interpretatus eſt.

Eſt autem oratoris perſuadere dicendo. Et *vt Cic. lib.1. offic.* dicit, eſt apertè, diſtinctè, & ornatè loqui.

D Nomine oratoris & docti ornandus eſt, qui ſcelus fraudemque nocentis poſſit dicendo ſubiicere odio ciuium, ſupplicioque conſtringere: idemque ingenij præſidio innocentiam iudiciorum pœna liberare: idemque languentem, labentemque populum aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare, qui denique quemcunque in animis hominum motum res & cauſa poſtulet eum dicendo vel ſedare. *Cic. 1. de Orat.*

* APOPHTHEGMATA.

Diogenes oratores carpebat, quod ſtuderent iuſta dicere, ſed eadem facere negligerent. *Laert. lib 6. Eraſm. Roter. lib. 3. Apophth.*

Idem, Oratores qui ſummo in pretio habebantur Athenis, dicebat turbæ miniſtros, quod ad gratiam loqui cogerentur, & ſeruiliter adulari ſtolidæ multitudini. Coronas autem dicebat eſſe gloriæ puſtulas ἐξανθήματα, qualia nonnullis progerminant in naſo, vultuque ex bile. *Laert. lib. 9.*

Idem, in caupona prandens, Demoſthenem forte prætereuntem inuitauit vt accederet. Id cum ille pudore recuſaret: Erubeſcis, inquit, Demoſthenes cauponam ingredi: atque hic E herus tuus quotidie verſatur. Innuit oratores nihil aliud eſſe, quam mancipia populi, nec eſſe par, vt illic pudeat ſeruum populi videri, vbi populus aſſiduè viueret. *Eraſ. Roter, lib 8. apoph.*

Idem, Oratores ac cæteros omnia ad gloriam facientes appellabat τρισανθρώπους, id eſt, ter homines, ancipiti dicto. Nam vt vulgus hominem eſſe negat, qui nec doctus eſt, nec humanus: ita philoſophus hominem vocabat miſerum, qui nihil haberet ſupra hominem. Siquidem iuxta Homerum, nullum animal homine miſerius. Proinde ter homines dixit, ter miſeros, qui ſua ſtudia omnia conferrent ad rem immaniſſimam, ac populari multitudini, multorum capitum belluæ, ſeruirent ſeruitutem. *Laert. lib. 6.*

Demoſthenes interrogatus, quomodo orator factus eſſet? Reſpondit, Dum plus olei quam vini abſumerem. *Ex Diomed.* Meminit etiam *Bruſ. lib. 4. cap. 31.*

Idem Phocion Athenienſis breui oratione vtebatur, cæterum grauiſſima, quem cum ſurgentem vidiſſet Demoſthenes: Ecce inquit, meæ orationis culter ſurgit. *Plut.*

Pyrrhus dicere ſolebat, plures vrbes ſuo imperio ad iteas oratione Cyneæ oratoris ac legati, quam ſuis armis. *Valer. Max. & Bruſ. lib. 4. cap. 31.* F

Ordo.

☞ *Pro diſpoſitione apta rerum parium diſpariumque tractatur in loco de Oeconomia.*

☞ *Ordo verò pro diſciplina ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Politica, peti poterit ex Tit. de Eccleſia, Magiſtratu. Lege.*

* Ordo. Ordinatio.

Vt eſt ſignaculum ſpirituale ſiue Sacramentum nouæ legis à Chriſto inſtitutum, quod Sacramentum Ordinis vocatur, per quod ſpiritualis in Eccleſia poteſtas confertur, hoc loco conſiderabitur.

DEFINITIO ET ACCEPTIO VARIA.

DEfinitur Ordo à *Magiſtro Sententiarum*, eſſe ſignaculum quoddam Eccleſiæ ſiue ſignum externum, per quod ſpiritualis quædam poteſtas traditur ordinato, addunt communiter Theologi, ad Sacroſanctum Chriſti corpus directa. Siquidem ordines omnes ſiue ad conficiendum Chriſti corpus, aut aliquod circa illud miniſterium exhibendum, à Chriſto ſunt inſtituti. G

Dupliciter autem nomen ordinis accipitur, vt rectè obſeruauit *Scotus*. Primum pro ipſa poteſtate & gradu: quomodo dicuntur in Eccleſiaſtica & cæleſti hierarchia eſſe plures ordines. Secundò pro ordinatione ſiue ritu externo, quo illa poteſtas confertur, eſtque illius definitio quam ſuprà tradidimus. ☞ *Vide paulò poſt, Ordinum diſtinctio.*

* EST SACRAMENTVM.

Fidei eſt, Ordinationem ſiue Ordinem eſſe verè ac propriè Sacramentum à Chriſto inſtitutum. Ita definit *Concil. Trident. ſſ. 21. cap. 3.* & ante illud, *Concil. Flor.*

Negant Lutherani. *Caluinus* quamuis duo tantum ponat Sacramenta omnibus fidelibus communia, tamen *lib. 4. Inſtit. cap. 14. §. 20. & cap. 19. §. 31.* agnoſcit ordinationem eſſe verum Sacramentum.

Catholici omnes adfirmant. Eſt enim ordinatio ſignum rei H ſacræ quod habentem ſanctificat, quippe ritus ſiue ſymbolum illius externum eſt manuū impoſitio, cuius toties lex Euangelica meminit, vt dicemus infra, & ſignificat gratiā & poteſtatē quæ ordinato confertur, de qua Paulus Timotheum monet, Noli negligere gratiam quæ in te eſt, &c. per impoſitionē manuum presbyterij, vbi loquitur Apoſtolus de impoſitione manuum ordinatoria, ſiue cōſecratoria. Sic & paulò poſt *in Epiſt. 2 c. 1.* dicit: Admoneo te, vt reſuſcités gratiā Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. Vtramque enim hic cauſam gratiæ explicat, principalē quæ eſt Deus, inſtrumentalem impoſitionem manuum, & vox χάρισμα qua hic Apoſtolus vtitur, eſt communis ac ſignificandum omne Dei donum, tamen hic vſurpatur pro dono gratiæ ſanctificantis, vt ſeipſum explicando Apoſtolus inſinuat, dum ſubdit gratiā quam vult Timotheum reſuſcitare, eſſe ſpiritus timoris, virtutis, dilectionis, & ſobrietatis. Ita *Chryſ. Oecum. Theoph. & alij*, in illum Pauli locum.

MATERIA ET FORMA.

Materia huius Sacramenti eſt illud inſtrumentū ſiue ſignū

ſenſibile

ſenſibile, per quod ordinis cuiuſque poteſtas & officium deſignatur, & per cuius traditionem ordo confertur. Sic presbyteratus materia eſt calix cum vino, & patena cum pane: Diaconatus liber Euangeliorum. Subdiconatus calix & patena vacua. Sic de aliis, in quibus illud materiæ locum obtinet, quod iiſdem aſſignatur ad miniſterij ſui officia exequenda.

Forma vero ſunt verba quæ ab ordinante dicuntur, dum ſigna illa externa exhibet ordinando præſenti, eaque tangenti

* QVID DE MANVS IMPOSITIONE.

Manus autem Impoſitio eſt de eſſentia huius Sacramenti ſecundum communem, eſtque partialis illius materia: Cum Epiſcopalis ordo, & ſacerdotalis, quod de Diaconatu etiam docet Bonauentura *diſt. 24. p. 2. q. 4.* futurus ſit eſſentialiter imperfectus, abſque hac impoſitione collatus.

Scriptura enim & Patres paſſim vocant ordinationem χειροτονίαν, id eſt manus impoſitionem, & ſcribit *Simeon Metaph. in vita S. Ioan. Chryſoſt.* cum ei manus imponeret Epiſcopus Antiochenus vt eum Presbyterum crearet, continuo in eum deſcendiſſe Spiritum S. in forma columbæ.

S. Auguſt. l. de geſtis cum Emerito. & alibi dicit manus impoſitione ordinari Sacerdotes. Et *Amb. lib. de dig. ſacerd.* hac cæremonia dicit perfici ordinationem. Homo inquit manum imponit, & Deus largitur gratiam. *Vid. S. Th. in 4. d. ſt. 15. q. 1. a. 1.*

Pro maiori intelligentia notari poſſet, in Presbyteri ordinatione duplicem conferri poteſtatem, vnam conſecrandi Euchariſtiam, eſtque poteſtas in corpus Chriſti verum: eaque habet pro materia calicem, &c. alteram abſoluendi à peccatis eſtque poteſtas in corpus Chriſti myſticum, quæ confertur per impoſitionem manuum, vtriuſque autem huius cæremoniæ meminit *Ordo Romanus*, qui liber eſt admodum antiquus.

* EIVS SIGNIFICATIO.

Significat autē hæc manuū impoſitio. Sacerdotes velut victimam Deo deinceps offerri & conſecrari ad eum modū quo olim victimæ offerēdæ manus imponebāt Sacerdotes. *Exod. 19.*

Sic & filij Iſraël Leuitis manus imponentes, ſignificabant quod eos velut à ſe abdicarent, Deoque offerrent. *Num. c. 8.*

Quod etiam Romanis in vſu fuit, dum ſeruos libertati reſtituerent tenentes enim caput ſerui dicebant, Hunc hominem liberum eſſe volo, & mittebant eum manu ſua. ☞ *Vide Manumiſſio pro libertate.*

De Diaconis etiam traditur, quod primitus fuerint ordinati per manus impoſitionem tantum ad certa miniſteria: non dum enim erat Euangelium quod legerent, quod poſtmodum eis traditum. Credibile autē cenſet *Bellar. l. 1. c. 9. de Sacr. Ord.* Chriſtum inſtituiſſe iſtas omnes ordinum materias, non quidem in particulari, ſed declarando generatim, eos conferri per inſtrumenti, quo eorum poteſtas ſignificaretur, cæremoniam.

Acepſemas, cuius fama latè ſparſa eſt per Orientem, cum in domuncula ſeipſum incluſiſſet, ſexaginta annos tranſegit, neque videns, neque loquens; ſed in ſeipſum conuerſus, & Deū viſione apprehēdens, illinc omnem accipiebat conſolationem. Cùm autem ſe ad hinc migrandū pararet, prædixit, quod poſt quinquaginta dies vitæ finem eſſet accepturus; excepit autem omnes qui vellent eum videre: Cùm autē Eccleſiæ quoque veniſſet Antiſtes, eum quidem vrgebat vt iugum acciperet preſbyterij: Noui, dicens, ô pater, & tuæ Philoſophiæ altitudinem, & quanta ſit mea paupertas. Sed cum mihi ſit credita Pontificatus adminiſtratio, ex hac, nō ex illa ordino, manus imponens. Accipe ergo, inquit, donum ſacerdotij, mea quidem dextera miniſtrante, ſanctiſſ. autem Spiritus gratia ſuppeditante. Ad hæc fertur dixiſſe paucis pòſt diebus hinc migraturus: De his, inquit, minimè decertabo: ſi enim diutius eſſem victurus, omnino fugiſſem hoc graue & terribile onus ſacerdotij, pertimeſcens reddendam depoſiti rationem. Quoniam autem non ita diu abhinc recedam, iis quæ hic ſunt relictis, iuſſis non inuitus pareo. Statim ergo nullo ducente, hic quidem flectens genua, expectabat gratiam: ille verò, manum imponens, erat adminiſter ſpiritus. Cum autem accepto ſacerdotio vixiſſet paucos dies, vita vitam mutauit. *Hiſt. SS. Patrum Theodoreti cap. 15.*

Quid reuelatum ſit Leoni Papæ de impoſitione manuum, ita ſcribit Sophronius: Cùm deſcendiſſet Abbas Amos Hieroſolymam, & Patriarcha ordinatus eſſet, venerunt omnes monaſteriorum eremi Abbates, vt adorarent eum: inter quos adfui & ego cum Abbate meo: cœpitque Patriarcha dicere Patribus: Orate pro me, Patres: magnum enim onus & intolerabile mihi iniunctum eſt, ſacerdotiique dignitas me terret immodicè, Petri & Pauli ſimilium eſt regere rationales animas: ego autem infœlix peccator ſum, plus enim quàm cætera timeo ordinationis ſarcinam. Nam inueni ſcriptum, quia beatiſſimus & Angelis æqualis Leo Papa, qui Romanorum Eccleſiæ præfuit, quadraginta dies perſeuerauit ad ſepulchrum Apoſtoli Petri, vigiliis & orationibus inſiſtens, petenſque ab Apoſtolo, vt pro ſe apud Deum intercederet, vt dimitterentur ſibi peccata ſua. Impletis diebus quadraginta, apparuit ei Apoſtolus Petrus, dicens ei: Oraui pro te, & dimiſſa ſunt tibi omnia peccata tua, præterquam impoſitionis manuum. Hoc ſolum abs te requiretur, ſiue bene, ſiue fortaſsè malè egeris. Sed quid eſt, inquit *Baron.* Omnia tibi ſunt dimiſſa peccata præter manuum impoſitionem? Num peccata ex parte dimitti poſſunt? Minimè gentium ſi ad culpam referas. Cæterum quo ad pœnam, dici debent dimiſſa fuiſſe S. Leoni peccata. Quod enim facile ſit in his peccare etiam prudentem Epiſcopum, inde S. Apoſtolus monet ita Timotheum: Nemini citò manus impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Illi ergo remanebat S. Leo delictorum pœnis obligatus, quæ illis perpetraſſent, qui ab eo indigni promoti fuiſſent ad ordines. Tunc namque dicuntur Præſules communicare peccatis alienis, dum indignis conferunt ordines & miniſteria. Quod ſi hæc fiunt in viridi, in arido quid fiet? Leone quis ſanctior, atque prudentior, vt tantum periculum liber tranſiliat? *Sophron. prat. ſpir. c. 149. apud Baron. tom. 6 an. 463. 6.*

* MINISTER.

Omnium Ordinum miniſter eſt Epiſcopus, vt cuius ſit deputare Eccleſiæ miniſtros, ſicut in Repub. Politica ad Principem id pertinet. Vnde Epiſcopus dicitur ordinarius huius Sacramenti miniſter. Quoſdam ordines extraordinariè ex delegatione Papæ conferunt Inferiores Epiſcopis, v. g. Abbates presbyteri & benedicti quibus indultum Tonſuram, & minores ordines conferre ſuis Regularibus, imo & ſæcularibus habentibus dimiſſorias ſui Epiſcopi.

Presbyteri Cardinales etiam ex conſuetudine conferunt ordines minores, ait *Em. Sa in ſumm.*

Etiam Subdiaconatum à ſacerdote ſimplici conferri poſſe, docet Victor. Scares, & alij. quin idem Victor. fatetur, ſe bullam vidiſſe, qua quibuſdam Abbatibus Ord. Ciſtercienſis id conceditur. ☞ *Vide Infra Ordinum probatio, collatio.*

Decernit autem *Concil. Trid. ſſ. 23. c. 3.* vt Epiſcopi per ſemetipſos ordines conferant, quod ſi ægritudine fuerint impediti, ſubditos ſuos non aliter quam examinatos & probatos ad alium Epiſcopum mittant.

* LOCVS.

Quamuis Chriſtus in Cœnaculo primos ordinauerit ſacerdotes, tamen conſtat iam olim ſacros ordines Extra Eccleſiam conferri non conſueuiſſe, aut locum aliquem ſacrum. Nouiſſime autem per *Concil. Trid. ſupr. c. 8.* decernitur, vt in Cathedrali Eccleſia, vocatis ad id Eccleſiæ Canonicis, publicè celebrentur Ordinationes: Si vero in alio loco diœceſis, præſente illius Clero, dignior ſemper Eccleſia adeatur, iuxta *Concil. Cartag. 4. cap. 12.*

* TEMPVS.

Statuta à Iure Tempora ordinandi, nempè publicè & communiter, ſunt Quatuor Anni tempora, Sabbathum ante Dom. Paſſionis, & Paſchæ. *Henriq. in ſumm. p. 2. l. 10. Rebuffus in praxi benef. p. 2.* Vnde Epiſcopus ſpecialem licentiam habere debet vt extra hæc tempora ordinet. *Quarant. in ſum. Bullary.* Sed intelligunt de Ordinibus maioribus communiter: quia Minores diebus feſtiuis conferri poſſe, idem adfirmat. Et Fratribus Minoribus, ac aliis nonnullis, vt etiam quoad Maiores ita ordinari poſſent, indulſit Clemens VIII.

* ORDINVM DISTINCTIO ET NVMERVS.

Ordo Eccleſiaſticus bifariam apud Scriptores vſurpatur, vno modo propriè, alio communiter, & quidem communiter dicuntur Ordines omnes illi, qui quomodocumque dedicantur diuinis officiis, & obſequiis, licet non referantur ad ſacrificium. Quomodo Monachi, virgines, viduæ dedicatæ: nec non laborantes in defunctis ſepeliendis, ordines aliquando dicuntur à Patribus. Sic legimus de ordine Diaconiſſarum & viduarum, quæ incumbebant inſtructioni mulierum quæ baptizabantur, vt tradit *Epiph.* Sic & ſepultura mortuorum olim habebatur actio religioſa, eamque inter Chriſtianos exercent Alexiani.

Propriè illi dicuntur Ordines, qui certo ritu ſacro, & ſolenni conferuntur ab Epiſcopo, & ad certum miniſterium ſacrificio diuino exhibendum referuntur.

Huiuſmodi Ordines ſunt 7. Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus,

nus, Acoluthus, Lector Exorciſta, Oſtiarius. Tonſura enim ſi-
A ne Clericatus non eſt ordo, ſed præparatio duntaxat ad reliquos ordines.

Ordines diuiduntur in Maiores ſinc Sacros, & Minores ac minus ſacros, quæ diuiſio ſumitur ratione materiæ, quia ſcilicet verſantur circa materiam ſacram, tales ſunt tres priores, qui referuntur ad ſacrificium corporis & ſanguinis Dominici. Quatuor reliqui ſunt minores. Atque hinc eſt, quod Epiſcopatus quamuis ſit ordo diſtinctus à Sacerdotio, non tamen id obtinet quoad ſacrificium, circa quod idem miniſterium exhibet Sacerdos & Epiſcopus. Vnde volunt quidam, vtriuſque eundem eſſe characterem, non tamen æqualiter extenſum.

Septenarij autem illius numeri hanc rationem aſſignat. *S. Thom.* nempe hanc ordinum diuerſitatem deſumi ex diuerſis functionibus ad Euchariſtiam, quò alioquin principaliter omnes referuntur, & quidem quatuor directè ad ipſam pertinent, nempe Euchariſtiæ conſecratio, & ob hanc eſt ordo Presbyterij: Diſpenſatio, & ob hanc eſt Diaconatus: Materiæ præparatio; & ideirco Subdiaconatus inſtitutus fuit Eiuſdem materiæ ad altare præſentatio, eſtque munus Acoluthi. Tres aliæ
B functiones pertinent ad diſpoſitionem ſuſcipientium immundorum, quos triſariam Dionyſius partitur, vel enim ſunt Infideles credere nolentes, qui à myſteriis diuinis arcendi, quod faciunt Oſtiarij: vel ſunt qui fidem ſuſcipere deſiderant, ſed nondum ſunt in ea inſtructi, ad quos erudiendos Lectores ordinantur, vel alij à Dæmone poſſidentur, vt energumeni, & propter illos conſtituti ſunt Exorciſtæ.

*RITVS, ET OFFICIA SINGVLORVM. Ac primum.

OSTIARIORVM.

Poſt primam Tonſuram quam diximus eſſe quamdam præparationem ad reliquos ordines; ad Oſtiarij ordinem primus gradus fieri conſueuit. Eius autem munus eſt, templi claues & ianuam cuſtodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad ſanctum etiam Miſſæ Sacrificium aſſiſtebat; curaturus, ne quis propius, quam par eſſet, ad ſacram aram accederet, & Sacerdotem rem diuinam facientem interpellaret.

Alia etiam miniſteria ei commiſſa erant; vt ex ritibus, quæ
C in eius conſecrationem adhibentur, perſpici poteſt. Nam Epiſcopus claues ex altari acceptas ei tradens, quem Oſtiarium volt conſtituere: Sic age, inquit, quaſi Deo redditurus rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur. Magnam autem in antiqua Eccleſia huius Ordinis dignitatem fuiſſe, ex eo intelligitur, Quod his temporibus in Eccleſia ſeruari animaduertimus. Nam Theſaurarij officium, quod idem erat Sacrarij cuſtos, quod ad Oſtiarios pertinebat, inter honeſtiores Eccleſiæ functiones etiam nunc habetur.

LECTORVM.

Secundus ordinis gradus, eſt Lectoris munus. Ad eum pertinet in Eccleſia noui & veteris Teſtamenti libros clara voce & diſtinctè recitare, præſertim verò eos, qui inter nocturnam pſalmodiam legi ſolent. Eius quoque partes erant, prima Chriſtianæ religionis rudimenta fidelibus tradere.

Epiſcopus itaque, præſente populo, in eius ordinatione librum, quo deſcripta ſunt quæ ad hanc functionem pertinent, illi tradens, inquit: Accipe, & eſto verbi Dei relator; habiturus, ſi fideliter & vtiliter impleueris officium tuum, partem
D cum iis, qui verbum Dei bene miniſtrarunt ab initio.

EXORCISTARVM.

Tertius ordo eſt Exorciſtarum, quibus poteſtas data eſt nomen Domini inuocandi in eos, qui ab immundis ſpiritibus obſidentur. Quare Epiſcopus, cum eos inſtituit, librum, in quo exorciſmi continentur, eis porrigit, vſus ea formula verborum: Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem manus imponendi ſuper energumenos, ſiue baptizatos, ſiue Catechumenos.

ACOLYTHORVM.

Acolythorum quartus eſt gradus, & vltimus eorum omnium qui minores & non ſacri appellantur. Eorum munus eſt miniſtros maiores, Subdiaconos & Diaconos, in altaris miniſterio aſſectari, eiſque operam dare. Præterea lumen deferunt: & aſſeruant cum Miſſæ ſacrificium celebratur, præcipuè verò cum Euangelium legitur, ex quo & Ceroferarij alio nomine vocati ſunt.

Cum itaque ordinantur, hic ritus ab Epiſcopo ſeruari conſueuit: Primum quidem, poſtquam eos officij ſui diligenter admonuit, lumina eorum ſingulis tradit in hunc modum: Accipe Ceroferarium cum cereo; & ſcias te ad accendenda Eccle- E
ſiæ lumina mancipari in nomine Domini. Deinde etiam vrceolos vacuos, quibus aqua & vinum in ſacrificio miniſtratur: Accipe vrceolos, ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti, in nomine Domini.

SVBDIACONORVM.

A maioribus Ordinibus, iiſdemque non ſacris, de quibus hactenus dictum eſt, ad maiores & ſacros legitimus aditus & adſcenſus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur; cuius munus eſt, vt nomen ipſum declarat, Diacono ad altare inſeruire, ſacra enim lintea, vaſa, panem, & vinum, ad ſacrificij vſum neceſſaria parare debet. Epiſtolam quæ olim à Diacono in Miſſa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam teſtis ad ſacrum aſſiſtit, prohibetque ne ſacerdos, ſacra faciens, à quopiam perturbari poſſit. Hæc autem quæ ad Subdiaconi miniſterium ſpectant, ex ſolennibus cæremoniis, quæ in illius conſecratione adhibentur, licet cognoſcere.

Primum enim Epiſcopus legem perpetuæ continentiæ huic ordini impoſitam eſſe admonet, edicitque neminem in Subdiaconorum ordinem cooptandum eſſe, cui vltrò accipere F
hanc legem non ſit propoſitum: deindè, poſt ſolennem Litaniárum precationem; quæ Subdiaconi munera & functiones ſint, enumerat atque exponit. His peractis eorum ſinguli qui ordinantur, ab Epiſcopo quidem calicem, & ſacram patenam accipiunt; ab Archidiacono verò, vt intelligatur Subdiaconum Diaconi officio ſubſeruire, vrceolos vino & aqua plenos, vnà cum lebete & linteolo, quo manus abſterguntur, dicente Epiſcopo: Videte, cuiuſmodi miniſterium vobis traditur: ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis, vt Deo placere poſſitis. Adduntur præterea aliæ preces.

Ad extremum, cum Epiſcopus ſacris veſtibus Subdiaconum ornauit, ad quarum ſingulas propria verba & cæremoniæ adhibentur, tradit ei Epiſtolarum librum, ac dicit: Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis.

DIACONORVM.

Secundum ſacrorum ordinum gradum Diaconus obtinet: cuius miniſterium latius patet, ſanctiuſque ſemper habitum G
eſt, ad eum enim pertinet, Epiſcopum perpetuo ſequi, concionantem cuſtodire, eique & ſacerdoti ſacra facienti, vel alia Sacramenta adminiſtranti præſto eſſe, & in Miſſæ Sacrificio Euangelium legere. Olim verò fidelium animos ſæpius excitabat, vt ſacra attenderent, ſanguinem etiam Domini miniſtrabat, in quibus Eccleſiis ea conſuetudo erat, vt fideles Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie ſumerent.

Diacono præterea Eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatio commiſſa erat, vt vnicuique ad victum neceſſaria ſubminiſtraret.

Ad Diaconum etiam pertinet, tanquam Epiſcopi oculum, peruestigare, quinam in vrbe piè & religioſè, quivè ſecus vitam traducant; qui ad ſacrificium & concionem ſtatis temporibus conueniant, qui ruſus non conueniant; vt cum de omnibus Epiſcopum certiorem fecerit, ille vel priuatum vnumquemque hortari & admonere, vel palam corrigere & obiurgare poſſit, vti ſe magis profecturum intellexerit.

Catechumenorum etiam nomina recitare debet, & eos qui Ordinis Sacramento initiandi ſunt, ante Epiſcopum ſtatuere. H

Licet ei præterea, ſi abſit Epiſcopus & Sacerdos, Euangelium explanare, non tamen è ſuperiori loco, vt intelligatur, hoc eius proprium munus non eſſe.

Quanta vero diligentia adhibenda ſit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum aſcendat, Apoſtolus oſtendit, cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem & integritatem expoſuit.

Hoc idem ſatis etiam declarant ritus & ſolennes ceremoniæ quibus ab Epiſcopo conſecratur. Pluribus enim & ſanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi ordinationem vtitur Epiſcopus, & alia addit ſacrarum veſtium ornamenta. Præterea manus ei imponit: quod quidem ab Apoſtolis factitatum eſſe legimus, cum primum Diaconos inſtituerunt. Denique Euangeliorum librum ei tradit, his verbis: Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis, in nomine Domini.

SACER

SACERDOTUM.

A Tertius, omniumque ſacrorum ordinum ſummus gradus eſt Sacerdotium: qui verò illo præditi ſunt, eos veteres patres duobus nominibus vocare ſolent. interdum enim Presbyteros appellant, quod Græcè ſeniores ſignificat; non ſolum propter ætatis maturitatem, quæ huic ordini maximè neceſſaria eſt, ſed multò magis propter morum grauitatem, doctrinam & prudentiam. Vt enim ſcriptum eſt, Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem ſunt ſenſus hominis; & ætas ſenectutis, vita immaculata. Interdum verò Sacerdotes vocant, tum quia Deo conſecrati ſunt, tum quia ad eos pertinet Sacramenta adminiſtrare, ſacraſque res & diuinas tractare.

ORDINVM ANTIQVITAS.

Ioannes Caluinus, de Ordinum, præcipuè minorum antiquitate, ita loquitur *lib.4.Inſt.c.19.§.27* Primitiuæ, inquit, Eccleſiæ incogniti fuerunt, & multis poſtea annis excogitati. Sed falſam eſſe hanc Caluini ſententiam, teſtantur *Clemens & Ignatius*, Apoſtolorum diſcipuli: vterque enim eorum ordinum meminit. *Clemens lib.8. conſtit.* omnium ferè Ordinum etiam B minorum ritus declarat.

Ignatius autem *in epiſt. ad Antioch.* ita concludit: Saluto, inquit, ſanctum Presbyterum veſtrum, ſaluto ſanctos Diaconos, ſaluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Oſtiarios, Laborantes, Exorciſtas.

Ad hæc tempore S. Cypriani, omnes ordines erant in Eccleſia, nec tamen tunc cœperunt: Nam vt de re antiqua, & vbique recepta loquuntur auctores illius temporis, qui ſanè non multum aberrant ab Apoſtolicis temporibus. *Cyprian.l.2 epiſt.10.* Exemplaria, inquit, eadem nunc quoque per Mettium Hypodiaconum à me miſſum, & Nicephorum Acoluthum tranſmiſi. *lib.1. epiſt.5. & lib.4. epiſt.5.* ſcribit ſe ordinaſſe Lectores Aurelium & Celerinum. *lib.5. epiſt.14.* Presbyter, inquit, de Clero, & Exorciſta, & Lector Lucianus ſcripſit.

Eodem tempore ſcripſit Epiſtolam S. Cornelius ad Fabianum Antiochenum, ex qua hæc ſunt verba *apud Euſeb.lib.6. hiſt.Eccleſ.c.33.* Is ergo, qui Euangelium vendicabat, neſciebat in Eccleſia Catholica vnum Epiſcopum eſſe debere, vbi videbat eſſe Presbyteros 46. Diaconos 7. Subdiaconos 7. Acoluthos 42. Exorciſtas & Lectores cum Oſtiariis 52. C

Omitto *Concil. Laodicen. can.24.* & Carthaginenſe 4. *canone 2. & ſeq.* in quibus omnium ordinum fit mentio, quorum hoc celebratum eſt ante annos M. C. illud ante annos M. CC. ex quibus ſatis colligitur, rem eſſe longè antiquiorem, quam putet Caluinus. *Videatur Robertus Bellarm. in lib. de Clericis.*

*EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA ILLORVM QVI PRÆ HVMANITATE SACRIS Ordinibus initiari recuſarunt.

Quemadmodum ad ciuilem Remp. ritè gubernandam, ſemper neceſſarius eſt & fuit ciuilis Magiſtratus: ita ad Spiritnale Chriſti in terris regnum decenter adminiſtrandum, etiam ſpiritualis poteſtas ſemper fuit neceſſaria: eâque titulo Ordinis nuncuparunt veteres. Quam dignitatem, quod ardua ſit, aſpernati quandoque viri ſancti, & quidem B. Ephrem à Baſilio rogatus, cur, cùm idoneus eſſet, ad ſacrum Presbyterij ordinem non promoueretur; reſpondit: Quia peccator ſum, & indignus qui tam auguſto muneri deſeruiam. *Sur.tom.1.in vit. Baſ.*

Nectarius Epiſcopus Martyrium quendam virum ſanctiſſi-D mum nitebatur promouere in Diaconum: at ille totis viribus renitens, Ego aiebat, olim ſacri baptiſmatis factus particeps, in vſu vitæ meæ ſemper antiquum obtinui, & ita ordinationem non admiſit. *Beyerlinck in Apophi. Chriſt. ex Sozom.*

Legimus S. Marcum Euangeliſtam pollicem ſibi amputaſſe ne ſacerdotio initiaretur, quamuis poſtmodum Alexandriæ Epiſc. ordinatus fuerit, tantum conſentiens fidei prædeſtinata potuit electio ait S. Hieron. atque eò compelli fuit dignior, quo magis refugit. *In Prol. ante Marc.*

Iſaac Monachus cum ſciret decretũ à ſuperioribus ſibi presbyteratum, ex Scythia migrauit in Ægyptum, vaſtæ ſolitudinis ſeceſſum quærens, vt hominum vitaret conſpectũ, *Beyerlinck P.3. Props. Mor. in celeb 1. Miſſa, loco 1. poſt med. ex vitis SS.PP.*

De Daniele Stylita memoratur, quod non niſi dudum reluctatus ſacerdotio inſigniri ſe ſit paſſus.

Minorum Pater magnus Franciſcus nunquam induci potuit, vt à Diaconatu ad ſacerdotium conſcenderet: quod ſe indignum æſtimaret eo honore, quem Angelica dignitate æſtimabat potiorem. *Idem ibid.*

☞ Videatur Locus de Epiſcopo & Epiſcopatu.

*ORDINANDORVM PROBATIO. E

Monet Timotheum Epiſcopum Paulus, Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Vbi de ordinationis officio loqui Apoſtolum, docent *Chryſoſt. Theodoret. Oecumen.* & paſſim omnes. Vult ergo vt neminem ad gradum in Eccleſia admittat, niſi eo ſe dignum eruditione & conuerſatione præſtiterit, ne aliàs particeps ſit omnium peccatorum & ſcandalorum quæ committet.

Hinc *Concil. Trid.ſſ.23.c.7.* inhærens antiquorum Canonum veſtigiis, *cap. Quando diſt.24.* decernit, vt quando Epiſcopus ordinationem facere diſponit, omnes qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, feria quarta ante ipſam ordinationem, vel quando Epiſcopo videbitur, ad ciuitatem euocentur. Epiſcopus autem Sacerdotibus & aliis prudentibus viris, peritis diuinæ legis, ac in Eccleſiaſticis Sanctionibus exercitatis ſibi adſcitis, ordinãdorum genus, perſonam, ætatem, inſtitutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inueſtiget & examinet. Vbi quod de genere dicitur, intelligitur an legitimo thoro natus, & liber, non autem refertur ad deſcendentes à Iudæis vt multi opinantur. Eſt namque idem Deus Iudæorum & Gentiũ. F

Hinc etiam illi. Qui ad alium Epiſcopum cui non ſubſunt nec ratione originis, neque titulo beneficij Eccleſiaſtici, ordinandi mittuntur cuiuſcumque priuilegij prætextu, admitti ab illo non poſſunt, niſi eorum probitas ac mores Ordinarij ſui teſtimonio commendentur. Si ſecus fiat, Ordinans à collatione Ordinum per annum, Ordinatus à ſuſceptorum executione ad nutum Ordinarij ſui ſuſpenſus decernitur *à Trid. ſupra c.8.* Voluit inſuper idem Concilium, hoc fine fieri denuntiationes in Parochia de ordinandis, vt conſtet de eorum moribus & conuerſatione Ideo in Ordinatione Diaconi & Presbyteri ex antiqua conſuetudine etiam conſuli ſolebat populus ſuper qualitate ordinandorum: & ſeruatur adhuc aliqua illius formula in Pontificali. Religioſi vero Superiorum ſuorum commendationem & prædictorum teſtimonia exhibere Ordinanti debent. Quo ad Eruditionem neceſſarium, ea pro qualitate locorum non eadem requiritur. Doctiores enim miniſtros Dei Eccleſia requirit, vbi illa aſſidua bella cum hæreticis, quàm alibi. Item vbi pauciores, quàm vbi delectus: Generaliter tamen Ordinãdi maioribus Ordinibus exactè legant, tantumque profecerint in G lingua Latina, vt intelligant quæ legunt, ſaltem ſenſum eorum litteralem percipiãt. Deinde capaces ſint muneris ſui exequendi, & calleant ea quæ ad illud requiruntur. Vnde ad alium vlteriorem Ordinem aſcendere prohibentur, niſi prius in ſuſcepto ſe per annum exercuerint, & de eo docuerint per idoneum teſtimonium, niſi Eccleſiæ neceſſitas aliud poſtulet, aut Epiſcopo aliter viſum Idem *Concil. ſuprà cap.13. & 14.*

Quin ipſos ordines Minores iubet Concilium non conferri niſi per temporũ interſtitia, vt ita cum ætate vitæ meritum & doctrina maior accreſcat. *c.2. de Reform.* neque poſſunt eodem die plures Maiores vni & eidem conferri. *Ibidem cap.13.*

Admodum verò circumſpectum eſſe oportere in ſacro hoc Senatu ſeligendo, docuit Marcianus Epiſc. qui, cùm Sabbatium quendam ex Iudæo factum Chriſtianum ad ſacros Ordines admiſiſſet, quem poſtmodum ambitionis & Iudaici erroris ſtudioſum intellexerat; ſuæ inſcitiæ & leuitatis conſcius, crebriùs ſecum obmurmurabat: Satius fuiſſet manus in ſpinas miſiſſe, quàm earum impoſitione Sabbatium ad gradum presbyterij deſignaſſe. Hæc etiam Antiſtitum noſtri temporis lamen- H tandum vident eos, qui in ſacrum Senatum coopitulatores adſciuerunt, laſciuientis carnis agitatos furiis, ad ſacrilegorum barathrum Deo & Fide ſpretis, impiè deflectere, falſam Reformatæ religionis prætexentes imaginem. *Ex Socrat. lib.5. cap.20. Beyerlink in Apophi.*

Legitur *In vita S. Leonis Papæ I.* quæ operibus illius præfigitur, quod ex *Sophronio* refert *Baron. anno 461.* quòd cum orationibus & ieiuniis intenderet ad ſepulchrum S. Petri & Dei miſericordiam ac peccatorum veniam imploraret, hoc reſponſum à S. Petro acceperit. Deprecatus ſum pro te Dominum, remiſitque ille tibi peccata, vt ſolum hoc à te expetendum, poſtulandumque ſuperſit, quibus aduerſus Apoſtolicam legem manum temerè impoſueris. Refert *Cornel. à Lapide in Con. epiſt. 1. ad Tim. 5.*

INDIGNE AD ORDINES SACROS SE INGERENTES PVNITI.

Narrat *Nodgerus in vita B. Remacli c.11. apud Sur. 3 Septemb.* fuiſſe Clericum monaſterio ſuo valde vilem; & commodum,

dum Accidit autem inquit, Comitiſſimam quamdam pro ſalu-
A
te ſua fibulam auream ex voto ad nos mittere, eleemoſynæ ergo. Ecce Dæmon qui hominum animos explorat, in quæ vitia procliuiores ſint, occaſione arrepta, huius clerici mentem pertentat. Ille verò ſuggeſtionem non reſpuens, oculos ad fibulam adiicit, eamque clàm ſuffuratur. Non diu pòſt Abbas noſter Rauengerusdum quoſdam è nobis ad ſacros Ordines vult promoueri, ad Epiſcopum nos mittit, adiuncto nobis etiam clerico, de quo agimus. Erat tum Quadrageſima. Etſi autem ille tanti ſacrilegij ſibi eſſet conſcius; nulla tamen id neque confeſſione, neque pœnitentia expiauit, ſed confidenter nobiſcum proficiſcens, Diaconus ordinatus eſt, non attendens, quod ſcriptum eſt: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini*: cùm vtique eos, qui corporis & ſanguinis Dominici vaſis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus eſſe oporteat. Abſoluto deinde ſacrificio & precibus veſpertinis, nos ad hoſpitium imus, producta ieiunia ſoluturi. Ibi inter edendum confrater noſter cadit, frendet dentibus, mirè ac miſerè ſe colli dit, noſque admirabiliter obſtupefactos cogit laboranti ſibi adeſſe. Mox à menſa ſurgimus, permulta remedia ſumma
B
beneuolentia adhibemus: ſed fruſtra omnia, diuino iudicio, in eum ius ſibi diabolo vendicante. Tota nocte diſcruciamur animis, & valde affligimur. Tandem benignus Deus, nolens apud exteros tam fœdum caſum nobis cedere ad ignominiam, profligato dæmone, præſtitit, vt nobiſcum incolumis rediret. Et integra tum hebdomada nullam ſenſit maligni illius infeſtationem. Qua Dei benignitate ille abuſus noluit facinus ſuum confiteri; eaque incuria reddidit hoſtem valentiorem. Nam cùm Completorij preces Dominico die perſolueremus, acriùs à dæmone corripitur, nec iam ſuccurrebant nobis, quo pacto ei opitularemur; quòd incerti eſſemus, num Satanæ vexatio illa eſſet. Attamen præ fraterna commiſeratione noctibus viciſſim apud eum vigilabamus, viſúſque eſt nobis crebriùs, quàm olim Saul, exagitari. Interim brachium dextrum, quo rapuerat aurum, penitùs exareſcit. Nobis dubitantibus, an caſu id acciderit, vel diuina animaduerſione, Abbas rem altiùs perpendens, nequaquam cenſuit id caſui tribuendum, ſed hominem dixit diaboli laqueis conſtrictum teneri. Monebat eum, quòd ſtatim à ſacris acceptis Ordini-
C
bus, diuinitus punitus eſſet, & vnde animæ remedium capiendum erat, id ei verſum eſſet in perniciem. Nouerat ſcriptum, grauiùs eum condemnari, qui indignus ſuſcipit, quod non meretur. Sicut ergo in Iudam temerè percipientem corpus Domini ſatanas intrauit, quem conſtat furem fuiſſe: ita colligebat Abbas, etiam hunc fortaſſis aliquo ſacrilegio contaminatum, quòd ea ferè hora atrociùs cruciaretur à dæmone, qua fuiſſe ſacris initiatus, hortabatúrque fratres, vt cùm ſe illa vexatio remitteret, cautè ab eo expiſcarentur, num quid eius conſcientiam grauaret. Fratres Abbatis iuſſa capeſſunt, clanculò ex eo ſciſcitantur, ſi quid habeat, quod animum angat. Ille ad voces eorum modò rubore, modò pallore ſuffunditur: tandémque licet pudibundus, ſuam culpam & agnoſcit, & purè confitetur, orans vt apud Abbatem pro ipſo velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatem. Abbas iuſtitiam miſericordia temperat, nec vult addere afflictionem afflicto. Prohibet etiam, ne eius crimen in publicum proferatur, indicit fratribus, vt pro illo ieiuniis & precibus, & Miſſarum celebrationi incumberent. Quid multa?
D
Reualeſcit Frater, reſtituitur brachium, dæmon prorſus ab eo eliminatur: noſtérque mœror multiplex multa conſolatione permutatur.

In Actione ſecunda Concilij Lemouicenſis, poſtquam de impedimentis actum eſt; quibus prohibetur aliquis ad ſacros Ordines promoueri, recitatur, quod Benedictus IX. Antiſtes Romanus ad Odilonem Abbatem Cluniacenſem reſcripſit. Ille qui adhuc viuens eſt, qui Stephanum Epiſcopum dolo occidit, cùm non inueniret pro tanto crimine pœnitentiam, Cluniacum cœnobium petiit, Monachus ibi effectus eſt; qui legere & cantare tanquam peritus clericus ſciens, ab Odilone Abbate cogitabatur offerri Epiſcopo ad gradus altaris. At prouidenter tractans venerandus Abbas, litteris directis ad Papam Romanum, conſultum expoſtulat, & crimen Monachi intimat. Cui Apoſtolicus talia remandat: Impoſſibile eſt talem ad aliquem gradum prouehi, neque etiam offerre oblationem ad manus Sacerdotis, ne fortè pro eo vno in plures furor Domini deſcendat. Sed nec communionem ſanctam accipere poteſt: in exitu autem vitæ pro miſericordia ei viaticum detur. Ita hactenus ille viuit in pœnitentia, non offe-
E
rens, non communicans. *Ex actis Concilij Lemouic. Baron. tom. 11. ann. 1034. 24. 25.*

Tempore Sancti Benedicti, Aquinenſis Eccleſiæ Clericus, à dæmonio vexabatur, qui à venerabili viro Conſtantino Eccleſiæ eiuſdem Antiſtite, per multa fuerat Martyrum loca tranſmiſſus, vt ſanari potuiſſet. Sed ſancti Dei Martyres, noluerunt ei donum ſanitatis tribuere, vt quanta eſſet in Benedicto gratia demonſtrarent. Ductus eſt itaque ad omnipotentis Dei famulum Benedictum, qui Ieſu Chriſto Domino preces fundens antiquum hoſtem de obſeſſo homine protinus expulit; cui ſanato præcepit, dicens: Vade, & poſt hoc carnem non comedas, ad ſacrum verò ordinem accedere nunquam præſumas. Quacunque autem die ad ſacrum ordinem accedere temerariè præſumpſeris, ſtatim iuri diaboli iterum mancipaberis. Deceſſit ergo Clericus ſanus, & ſicut terrere ſolet animam pœna recens, ea quæ vir Dei præceperat, interim cuſtodiuit. Cùm verò poſt annos multos omnes priores illius de hac luce migraſſent, & minores ſuos ſibimet ſuperponi in ſacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quaſi ex
F
longo tempore oblitus poſtpoſuit; atque ad ſacrum ordinem acceſſit; quem mox is, qui reliquerat, diabolus tenuit, eumque vexare, quouſque animam eius excuteret, non ceſſauit. *Greg. lib. 2. Dial. cap. 16.*

Cum anno Domini 615. magna multitudo eorum, qui manum Perſicam effugerant, confugiſſet Alexandriam, & eſſet magna alimenti penuria, maximè quòd nec illo tempore Nilus aſcendiſſet, vt conſueuerat, & pecuniæ Eccleſiæ eſſent cõſumptæ, coactus eſt Ioannes Ep. Alexandrinus mille libras auri mutuas accipere ab Aliquibus. Cùm autem eas quoque cõſumpſiſſet, agitabatur magna ſollicitudine, & Dei orabat benignitatem, vt in rebus dubiis aliquam viam excogitaret. Sed etiamſi ad tantam redactus fuiſſet inopiam; non fuit tamen victus à calamitate, non diuinas leges & ſacras conſtitutiones affecit dedecore, nec intermiſit commiſſum ſibi gregem accuratè regere. Itaque cùm quidam Clericus ex iis, qui ſecundas nuptias contraxerant, abundans diuitiis, vellet conſequi gradum Diaconatus, reſciuiſſet autem has Patriarchæ anguſtias, & arripuiſſet tempus tanquam oportunum, ſi pecu-
G
niis leuata inopia, aſſequeretur id quod deſiderabat, chartam tradit beato Ioanni, quæ ſic habet. Cùm accepiſſem anguſtias, in quas redacta eſt munifica dextera Domini mei, non exiſtimaui oportere me quidem degere in deliciis & rerum abundantia, Dominum autem meum redactum eſſe in anguſtias. Sunt autem apud me frumenti quidem multa millia, auri autem centũ libræ & quinquaginta: eas velim per te dare Chriſto; ſi tamen iudicatus fuero dignus eius Diaconatu per ſanctã tuam ordinationem: inuentum eſt enim alicubi dictum eſſe apud Apoſtolum, neceſſitate, legis quoque fieri tranſlationem. Eum ergo ſeorſim accerſit Patriarcha, non volens multis præſentibus eum afficere dedecore, & dicit ei: Tua quidem oblatio, ô fili, eſt magna, & huic tempori neceſſaria; ſed eſt vitioſa, & propter hoc ipſum non admittenda. Non ignoras enim, quod oues quæ ex lege offerebantur, ſi non eſſent vitij expertes, etiamſi eſſent magnæ, non poterant admitti ad ſacrificium. Qua de cauſa nec munera Cain fuerunt accepta. Illud autem, ex neceſſitate etiam fieri legis tranſlationem, hoc ab Apoſtolo dictum eſſe ſcimus de lege veteri. Quid enim tibi vi-
H
detur quod ſcriptum eſt apud fratrẽ Domini Iacobum? ſic autem habet: Qui totam legem impleuerit, in vno autem lapſus ſit, eſſe omnium reum. Fratres autem noſtros pauperes, etiamſi nos verſemur in inopia, qui aluit Deus vſque in hodiernum diem, ipſe eorum quoque de cætero curam geret; ſi modò nos eius mandata ſeruemus immobilia. Quid enim quod facere non poſſit? aut quid ſit difficile ei, qui quinque panes in deſerto aliquando multiplicauit, ſi decem modios, qui ſunt in meo horreo, benedixerit, eos in magnam augere multitudinem? Quamobrem tibi, ô fili, conueniet id, quod Simoni dictum in Actis: *Non eſt tibi pars, neque ſors in hac parte. Leont. in vita Io. Eleemoſynarij apud Baron. tom. 8. ann. 615. 2. 3. 4.*

* ORDINVM SACRORVM COLLATIO.

SEMPER IN ECCLESIA VSVRPATA.

EX S. SCRIPTVRA.

Chriſtum in nouiſſima Cœna Apoſtolos ſuos ordinaſſe & conſecraſſe Sacerdotes, dũ illis dixit, Hoc facite in meã commemorationem, omnium eſt ſententia, definita in Concilio Tridentino *ſſ. 22. c. 1.* Siquidem per illa verba acceperunt poteſta

teſtatem conſecrandi & offerendi Euchariſtiam, prout eam Chriſtus conſecrauerat & obtulerat. Erat namque conſecratio illa quam Chriſtus faciebat, realis oblatio ſacrificij, quia per eam quaſi realem tranſmutationem ponebatur & offerebatur in Dei honorem nobiliſſima victima, ſcilicet corpus Chriſti. Deinde eiſdem Apoſtolis poſt reſurrectionem contulit poteſtatem abſoluendi: vt ſicut prius in corpus ſuum verum, ita poſtea in corpus ſuum myſticum poteſtatem haberent. *Ioan.* 20. *Matth.* 26. *Luca* 22. 1. *Corinth.* 11.

Paulus Timotheum creauit Epheſiorum Epiſcopum. & Titum Cretenſium. *Baron. Tom.* 1. *an.* 57. *num.* 187. 1. *ad Tim.* 3. Idem Paulus & Bernabas ordinati fuerunt Epiſcopi per manus impoſitionem. *Actor. cap.* 13.

Historica.

S. Petrus Marcum Euangeliſtam ordinauit tanquam maximè idoneum ad prædicandum Euangelium, eumque Alexandriam & aliò ablegauit. *Baron. Tom.* 1. *an.* 45. *Niceph. lib.* 1. *cap.* 15.

Apollinaris cum eodem Apoſtolo Romam venit. Vbi ab illo ordinatus Epiſcopus, Rauennam prædicandi Euangelij cauſa mittitur, *Idem Anno* 44. *Ex Metaphraſte.*

Nihil autem adeo omni ætate obſeruatum reperitur, ac miniſtrorum Eccleſiæ, vnde & nota æſtimatur veræ Eccleſiæ, ordinatio. Semper enim prædictorum ordinum in ea diſtinctio reperta, & functiones diſtinctæ, idque certo ritu & ceremoniis. Sic vt ſuperuacuum ſit illius rei exempla velle in medium adducere. Conſtat enim ex hiſtoriis antiquiſſimis ſemper fuiſſe ſacerdotes in Eccleſia, idque non quoſuis fideles, ſed certos homines, & ad id auctoritate Epiſcopi deputatos ac conſecratos. Item Diaconos, & alios Inferiores. Teſtimonia SS. Patrum videantur apud Bellarm. & Coxium, in quibus frequens omnium ordinum mentio fit.

* POENA EORVM QVI SACROS ORDINES CONFERRE, AVT ILLORVM MINISTERIA Obire, abſque debita facultate & Ordinatione præſumpſerunt.

Ex S. Scriptura.

In veteri lege Moyſes (qui verè ſacerdos & Pontifex erat ex Dei inſtitutione) primus ordinauit Aaron, & filios eius Leuitas in ſacerdotes abſq; conſenſu vel conſilio populi. *Leuit.* 8.

Saül non expectato Samuele, obtulit ſacrificium, malè ſibi vendicans quod eſſet tantùm ſacerdotum, ob idque regni atque vitæ priuatione mulctatus. 1. *Reg.* 13.

Oza cùm calcitrantibus bobus arcam Dei geſtantibus, eam ad caſum inclinatam, ne corrueret, tetigiſſet, eius rei cauſa ſtatim à Deo percuſſus interiit. 2. *Reg.* 6.

Ozias Rex, quia ſacerdotale vſurparat officium, lepra perfunditur. 2. *Paral.* 26.

* AB EPISCOPIS HÆRETICIS Ordinari Qui Recuſarunt.

Cum diuus Euſebius presbyter orthodoxus poſt multa certamina, & certaminibus reſpondentes victorias martyrum quoque morte clauſiſſet diem ſuum, conuenit de more gentis illius Concilium. Aduenit & Iouianus, qui tum Pergenſis Epiſcopus erat. Hic modico fuerat tempore coniunctus cum Arianiſtis. Cùm autem victi ſuffragiis ſuis diuo Euſebio Antiochum ſufficerent, adductumque ad menſam diuinam cogerent genua flectere, & ipſe conuerſus vidiſſet Iouianum quoque imponentem manum capiti ſuo, repulit illam petiitque, ne intereſſet numero conſecrantium ſe, quòd ſufferre manum adminiſtram blaſphemiæ ſacrorum poſſe ſe negaret. *Theod. lib.* 4. *hiſt. Eccl. cap.* 15.

Mauuia Iſmaëlitarum ſiue Saracenorum Regina, oblita ſexus ſui, & animum induta virilem, prædas egit in vicinia Romani Imperij. Hæc poſt non paucos cõflictus fœdere facto lumen accepit cognitionis diuinæ, itaque petit, vt Pontifex mittatur genti ſuæ Moſes quidam, qui in finibus Alexandriæ, ac Palæſtinæ moraretur. Hac Valens petitione delata, ad ſe iubet adduci diuinum hominem Alexandriam, atque ibi Pontificali gratia inſigniri, propter eius loci vicinitatem. Quò quũ deductus fuiſſet, cerneretque Lucium (Epiſc. hæretic.) imponere ſibi manum velle: Abſit, inquit, vt tua me manus conſecret. Te enim inuocante Spiritus gratia non venit. Tum Lucius. Vnde hanc coniecturam, inquit, facis, cùm hoc dicis? Non, inquit ille, coniecturam ſequens dico, ſed certo ſcio: pugnas enim cum Apoſtolicis dogmatis, & contraria illis doces, cumque blaſphemia verborum ſcelera coniungis factorum. Cui enim impio non fuit per te inſultandi Eccleſiaſticis cœtibus occaſio? Quis laude dignus vir non eſt exactus? Quam feritatem barbaricam non obſcurarunt quotidiana auſa tua? Hæc ille confidentiſſimè dicebat, audiebatúrque à Lucio iugulaturiente. Quem cupidum cædis inferendæ metus coërcebat, exoriturí iterum belli paulo antè ſepulti: itaque iubet ad alios Epiſcopos deduci, quos ipſe poſtulaſſet. Tum ſuſcepta cum admirabili fide gratia Pontificali, proficiſcitur ad eos qui acceſſiuerant, quibus Apoſtolica doctrina ac miraculis ad veritatis viam dux fuit. *Idem eodem lib.* 2. *cap.* 2. *Ruffin. lib.* 2. *cap* 6. *Socrat. l.* 4. *cap.* 29. *Sozom. l.* 6. *c.* 38. *Baron. tom.* 4.

* ÆTAS ORDINANDORVM. Aliaque Requiſita.

Ætatem ordinandorum *Concilium Trid. ſſ.* 23. *cap.* 12. ita definit. Nullus in poſterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigeſimum ſecundum: ad Diaconatus ante vigeſimum tertium; ad Preſbyteratus ante vigeſimum quintum (inchoatum vtrobique intellige, etiam per vnum diem inquit Henriquez & Regin. ætatis ſuæ annum promoueatur,) quod etiam ad Regulares extendit, quibuſcunque priuilegiis excluſis. Neque poteſt Epiſcopus in hoc diſpenſare. Reperitur in quadam Tornacenſi Synodo decretum, quod ex quo Gregorius XIII. Calendario decem dies detraxit, prouehendi ad ordines, illorum rationem habere; eoſque debeant impleuiſſe. Sed id alibi non ſeruatur.

Præter ſuperiora requiritur in ſæcularibus ad maiores ordines procedentibus Titulus, ſiue Patrimonialis, ſiue beneficij Eccleſiaſtici. Cuius taxa non eſt vtrobique eadem. In Prouincia Mechlinienſi hactenus fuit 40. florenor. Brabantiæ modo tamen ex decreto Epiſcoporum excreuit ad 70. flor. Et debent ordinandi iurare quod eum Titulum verè poſſideant, eumque non alienabunt, niſi de alio eis fuerit prouiſum.

* ORDINES RELIGIOSI. Eorumque Diuerſitas. Origo. In Genere & Particulari.

☞ *Petatur ex Loco de Religione, conſiderata vt eſt ſtatus hominis tendentis ad Perfectionem.*

---

* Organum.

* Definitio & Etymologia.

ORganum vox eſt Græca, idem ſignificans quod Latinè Inſtrumentum. Per excellentiam tamen pro inſtrumento Muſico vſurpatur. Apud Philoſophos leguntur organa ſenſuum, quæ ſunt vel inſtrumenta ſenſationum.

ILLIVS INVENTIO.

Scriptura ſancta Organorum primam inuentionem tribuit Iubal filio Lamech, quem vocat patrem, id eſt, inuentorem Cytharæ & Organi. *Geneſ. cap.* 4.

Sed difficultas eſt, quid per organum Scriptura intelligat. *Amalarius Fortunatus de Eccleſ. offic.* ſcribens, arbitratur per organum omnis generis inſtrumentorum muſicorum vaſa ſignificari. Et certe Dauid, dum voluit Deum laudari in chordis & organo, non videtur intelligendus de eiuſmodi inſtrumentis, quæ follibus reguntur, præſertim cum dicat tempore captiuitatis Babylonicæ populum ſuſpendiſſe organa in ſalicibus. *Pſal.* 136.

Idem Dauid cum induceretur arca de domo Obed. Edom in Hieruſalem, percutiebat in organis armigatis, ſaltans &c. 2. *Reg.* 6. quæ ſane in organis noſtratibus locum non habent.

Organorum inuentionem tribuit *Mich. Glycas in annalib. ſuis* Theophilo Imper. Conſtantinopolitano, qui floruit anno 819. Narrat *Gaguinus* in Francia nunquam id genus inſtrumenti notum fuiſſe ante Ludouicum Pium Regem: ad quem cum veniſſet Gregorius quidam ſacerdos Græcus, cum Baudino Pannoniæ Præfecto, & concinnandorum organorum mirus opifex eſſet, in Galliam ea intulit, ac regio ſtipendio ſuſtentatus, plura ibidem confecit, & vt alij conficerent, adlaborauit. *lib.* 5. *de reg. Franciæ.*

VSVS.

VSVS.

Organorum vſum in Eccleſia & diuinis officiis potiſſimum inſtitutum agnoſcimus, vult *Platina* huius rei auctorem fuiſſe Vitalianum Pontificem, & ad Eccleſiaſticum cantum organorum conſonantiam adhibuiſſe, idque circa annum Domini 657. ☞ *Vide Locum de cultu Chriſtiano*, vbi citatur *Volater.* huius etiam rei meminiſſe.

Concilium Senonenſe vt conſtat *Tit. decret. mor. cap.* 17. tradit Eccleſiam à Patribus, ad cultum ſeruitiumque diuinum, organorum vſum recepiſſe, vnde vetuit, nè quæ laſciua aut impudica reſonarent eiuſmodi inſtrumentis, ſed eſſet ſonus eorum dulcis, qui præter hymnos diuinos, & cantus ſpirituales mihi repræſentaret.

Simile quid à Colonienſi Concilio an. 1563. *tit. de officio diuino cap.* 12. & 15. decretum fuit.

Etiam Concilium Tridentinum abuſum qui irrepſerat, ludendi in organis laſciuia & ſæcularia tollere volens, cauit, ne modulatione laſciuias cantiones imitentur. *ſſ.* 22. *in decreto de obſeruand. in celebrat. Miſſa*, atque idem decreuit Synodus Cameracen. celebrata ante annos. xc. *tit. de offic. diuinis cap.* 4. Et Mechlinenſis prima, *tit. eodem. cap.* 10.

DE ORGANO HYDRAVLICO nonnulla.

Cteſibius Barbarus, tempore Ptolemæi qui cognomento Euergetes in Alexandria Ægypti reperit Organum, ex aquæ commotione ſonum edens. Erat aræ rotundæ ſimile, & canales ſiue fiſtulas in aqua tenebat, quâ per puerum mota, illæ anima ſeu ſpiritu repiebatur, articulorum quorundam ſeu lingularum incluſarum medio: atque ita ſuauiſſimum edebant ſonum, vt tradit *Athen.* Et de eo etiam *Plin.* diſſerit, & *Vitruuius*, *Tert. lib. de anima cap.* 5. ait: inuentorem huius fuiſſe Archimedem Syracuſanum, ſummum Mathematicum, & addidit, Organum id multas habuiſſe tibiarum acies, & per earum vnam ſpiritum recepiſſe ad inſtar Organorum noſtratium. Inſtrumentum hoc appellabatur Hydraulicum, quòd à Græco deſcendit. Græcis enim ὕδωρ aqua eſt, & αὐλεῖν ſono. Qui hoc vtebantur, Hydraulæ nominabantur, *vt in l. Hydraula* 4. *C. de excuſat. muner. lib.* 10. Vbi Græci Hydraulas interpretantur Muſicos, qui cantabant Organis à folliculis quidem inflatis, ſed ab aqua tamen artificiosè mota.

Tiburti quod propè Romam eſt, itidem fons conſpicitur, ſimili cum arte ſonum mouens. Sed haud credo, eum ita ſuauem eſſe, vt de veteri illo Hydraulico inſtrumento memoriæ eſt proditum.

☞ *Videatur Locus de Muſica Tit. Inſtrumenta muſica in tit. de Dedecore, vide Organa ſuſpenſa ignominia cauſa.*

Ornamenta.

Academica. ☞ *Vide Academia.*

☞ *Armorum, honoris, nobilitatis. Ex loco de Inſignibus.*

☞ *Poëtarum magiſtratuum &c. Vide Locum de Poeſi, Magiſtratu, item de Honore.*

☞ *Ornamenta deiecta, &c. Ex loco de Paupertate multæ.*

☞ *Honorifica. Sub Loco de Honore.*

ORNAMENTA SACRA:

Siue veſtes ſacra ad diuina officia peragenda inſtituta ac dedicata, quæ Paramenta vulgo dicimus.

Eorumdem ſignificatio. ☞ *Vide Locum de Sacrificio.*

ABVSVS PVNITVS.

Diaconus quidam ſancti Nicetij Lugdunenſis Epiſcopi caſulam poſſidebat, eáque non ſecus ac veſte quadam profana vtebatur, atque monentes vt eam maiori in reuerentia haberet, petulanter irridebat, ac tandem in ſancti Antiſtitis contemptum ex ea pedulia fecit. Sed mox adfuit diuini iudicij vltio: nam vt primùm ea pedibus aptauit, arreptus à dæmone ruit in pauimentum, & cruentas ore ſpumas proiiciens, debitas ſceleris pœnas luit. Et quia nemo, qui miſero ſuccurrere poterat, præſens erat, extenſis ad focum pedibus ignis pariter cum ſoccis pedes deuorauit. Et hæc quidem fuit in perfidum vltio. *Greg. Turon. in Vitis Patrum cap.* 8.

Prouincia Mauritaniæ plurimis fuit ſiderum, hoc eſt Epiſcoporum, illuſtrata radiis. Quæ etſi nihil profuerunt Vandalis, nec ipſi Genſerico eorum Regi, conſtat tamen ſanctorum Epiſcoporum labores Catholicis fuiſſe proficuos, vtpote qui eorum claſſico ad ſubeundum pro recta fide martyrium animarentur: Quòd cùm occaſio exegit egregiè præſtiterunt. Siquidem quod ad Genſericum pertinet, tantùm abfuit vt ex Martiniani ac fratrum martyrio & miraculis vllum pœnitentiæ ſignum oſtenderit, vt acerbius ferociúſque Catholicos exagitare perſeuerarit. Nam audi *Victorem*: Accenditur, inquit, propter hæc aduerſus Dei Eccleſiam Genſericus. Mittit Proculum quendam in prouinciam Zeugitanam, qui coarctaret ad tradendum miniſteria diuina, vel libros cunctos, Domini ſacerdotes: vt primò armis nudaret, vt ita facilius inermes hoſtis callidus captiuaſſet. Quibus ſe non poſſe tradere clamantibus, ipſe rapaci manu cuncta populabatur: atque de palliis altaris (proh nefas) camiſias ſibi & femoralia faciebat. Qui tamen Proculus huius rei executor, fruſtatim comedens linguam in breui turpiſſima conſumptus eſt morte. *Victor. Vtic. de perſecut. Vandal. lib.* 1. *an* 456. *apud Baron. tom* 6.

Sacram veſtem, quam famoſiſſimus Imperator Conſtantinus ad honorem Hieroſolymorum Eccleſiæ dederat Macario illius Pontifici ciuitatis, auro ſcilicet, ſericoque contextam, vt ea circumamictus miniſterium ſacri Baptiſmatis adimpleret; Cyrillum aſſeruit Acatius Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus vendidiſſe, eamque tunc emiſſe quendam Thymelicum ſaltatorem. Dumque in lucos ea ſolito more ſaltaret, vt ille teſtabatur, protinus cecidit, & contritus, ac diuina vltione percuſſus ſpiritum exhalauit, *Petr. Damian. S. R. E. Archid. in epiſt. ad Nicolaum I. Rom. Pontif. apud Baron. tom.* 1. *an.* 1059. 8. *Ex Theod* 2. 27. *Niceph.* 9. 46.

Cum Ariani Conſtantij Imperatoris mandato paulò vehementiùs ſæuirent, Quidam ex petulantioribus iuuenibus interiora penetrans audacter ſe in throno ſeſſum recepit, & inter ſedendum fornicarios ronchos de naribus inſonuit: mox deinde conſurgens magna vi thronum conuellens ad ſe diſtrahit, minimè aduertens in ſeſe vltionem diuinam attrahere. Vt enim olim Azoti incolæ auſi Arcam attingere, quam illis vel oculis attingere nefas fuit; ſtatimque ſecundum hoc factum peribant, ſed ita vt prius ſedium tormentis excruciarentur: ita quoque miſer iſte auſus ſellam conuellere, fragmento ligni inde in ventrem ipſius reſiliente, & quaſi ab ipſa vltione impacto, inteſtina ſua perforauit, & eadem vi qua ſolium diſrumpere conabatur, rupta aluo, ſua inteſtina effudit; celeriuſque quam ipſe thronum auferret, thronus ei vitam ſuſtulit: effuſis enim (vt dictum eſt) viſceribus, collapſus eſt, & inde aſportatus poſt vnum diem expirauit. *Ex Athan. Epiſt. ad ſol. Bar. t.* 3. 316. 31.

Erat quidam prædiues Burgenſis in loco qui dicitur Rocca Amatoris, à quo monachi Eccleſiæ S. Mariæ & S. Amatoris mutuò acceperant pecuniam, tradentes illi in loco pignoris cortinas illius Eccleſiæ. Imminente autem feſto Genitricis Dei & Virginis Mariæ, rogauerunt prædicti monachi Burgenſes, vt quas habebat apud ſe cortinas, ad ornandam Eccleſiam tantæ ſolemnitatis completo tripudio ei reſtituendas, eis accomodaret. Ille verò aurem cordis habens obturatam, vt alter Nabal Carmelus, diues, iniquus, & ſtultus, nulla quidem prece flexus eſt: ſed reſpondit eis cum tumore animi, dicens, quod eſſent cortinæ illæ circa lectum coniugis ſuæ, quæ nuper ei puerum pepererat, nec aliquatenus inde poſſent amoueri. Quid multa: Tranſiit feſtiuus dies, & Eccleſia præfata ornatum ſuum feſtiualem non habuit. Sequenti verò nocte beata Maria mater Domini noſtri apparuit in ſomnis vxori prædicti Burgenſis, & dixit ei: Vir tuus peccatum grande commiſit, nec poterit impietatis exceſſus derelinqui impunitus. Tertia enim die infans tuus ſpiritum exhalabit, & vir tuus debitum morti ſoluens in die octaua mutabit hanc temporalem felicitatem ſuppliciis æternis. Tu autem proficiſceris ad Eccleſiam meam, quæ in Bethleem, & circumſpectis ibi tribus ſepulchris, quorum quidem duo extrema vacua non ſunt, medium tibi eliges in ſepulchrum. Interim omni feria quarta circa horam nonam deficiet te ſpiritus tuus, & decurret ab ore tuo & narib. ſanguis multus, & vſque ad horam nonam ſabbati veluti mortua permanebis. Sabbato hora nona ſpiritu redeunte duces vtraſque manus tuas ſuper faciem tuam, & continuò priſtinus color, & fortitudò in te remeabunt. Hæc locuta eſt B. Maria & abſceſſit. Mulier verò præ timore turba-

ta

euigilauit,& ruminans ſomnium ſuum cum magna ſollicitudine, illud memoriæ commendauit. Craſtina autem illuceſcente die cœpit ſomnium ſuũ coniugi ſuo per ordinem narrare. Miſer ſermonibus eius non adhibuit fidem:nec etiam cum videret ſpiritũ deficere in puero,de agenda pœnitentia cogitatũ habuit:ſed morte præuentus in die octaua iuxta præoſtenſam viſionem in ſupplicium lapſus eſt gehennale. Perturbabatur mulier in alterutrius nece, & omnia ſicut monſtrata fuerant,in ſe nihilominus intelligens accidiſſe,Romam ſub feſtinatione proficiſcitur:& rem ſummo reuelat Pontifici. Præterea conſtanter aſſeruit, quod inſequenti anno ab illo maxima fames ingrueret,& quod ex corruptione aëris innumerabilis hominũ multitudo moritura eſſet & quod Clerum Romanum grauis animaduerſio feriret,niſi ab exercitio doli reſipiſcerent,ſub quo à multis retro temporibus vſque in hodiernum diem laborauerunt. At Dominus Papa volens maniſeſtiùs ſcire,ſi ſermones mulieris veritati inniterẽtur,commendat eam duodecim nobilibus matronis, dans illis præceptum,vt cùm illa in mortem obdormires per extaſim,plantis eius calentes ſubulas infigerent, & de ſanguine ab illius ore manente veſtes ſuas inficerent.O rem mirabilẽ!quarta feria, ſicut prædixerat,hora nona, mulier expalluit,& mortua eſt, ita vt nullus in ea vitalis remaneret ſpiritus, & ab eius naribus cœpit defluere ſanguis copioſus. Sed matronæ præceptorum Domini Papæ non immemores, pedibus mulieris calentes ſubulas infigunt, nec ob id illa mouetur. Inſuper de ſanguine eius veſtimenta ſua tingunt:ſed omnis infectio facta per ſanguinem in ſabbato nunquam comparuit,cùm ſpiritus vitæ in mulierem remearet. *Ex Roberto in ſupplem. Sigeberti Baron.tom.12.ann.1189. 1.2.*

ORNATVS MOLLITIES CORPORIS ET VESTIVM EXITIOSA. ADEO Punita,

☞ Vide Locum de Veſtibus.

EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA.

Poſtquam veneranda Crux Chriſti Domini quatuordecim annis in poteſtate Perſarum fuiſſet, ab Heraclio Imperatore deuicto Coſroa eius hoſte recepta eſt:quam rediens Hieroſolymam ſolenni celebritate ſuis humeris retulit in eum mõtem, quo eam Saluator tulerat.Quod factum illuſtri miraculo commendatum eſt. Nam Heraclius, vt erat auro & gemmis ornatus,inſiſtere coactus eſt in porta, quæ ad Caluariæ montem ducebat.Quò enim magis progredi conabatur, eò magis retineri videbatur.Cumque ea re & ipſe Heraclius,& reliqui omnes obſtupeſcerent;Zacharias Hieroſolymorum Antiſtes: Vide, inquit, Imperator,ne iſto triumphali ornatu in cruce ferenda parum Ieſu Chriſti paupertatem & humilitatem imitère. Tum Heraclius abiecto ampliſſimo veſtitu,detractiſque calceis,ac plebeio amictu indutus, reliquum viæ facilè confecit,& in eodem Caluariæ loco crucem ſtatuit,vnde fuerat à Perſis aſportata. Itaque exaltationis S. Crucis ſolennitas ob eius rei memoriam,quòd ibi fuerit repoſita,vbi primùm Saluatori fuerat conſtituta. *Breuiar. Rom. 14. Sept.*

Prætextata quondam nobiliſſima fœmina; iubente viro Hymetio: qui patruus Euſtochij virginis fuit, habitum eius cultumque mutauit:& neglectum crinem mundano more pexuit,vincere cupiens & virginis propoſitum,& matris deſiderium:& ecce tibi eadem nocte cernit in ſomnis veniſſe ad ſe angelum terribili voce minitantẽ pœnas,& hæc verba frangentem: Tu ne auſa es viri imperium præferre Chriſto? Tu caput virginis Dei tuis ſacrilegis attrectare manibus, quæ iá nunc areſcent, vt ſentiant excruciatæ, quid feceris: & finito menſe quinto ad inferna duceris.Sin autem perſeueraueris in ſcelere,& marito ſimul orbaberis & filiis.Omnia per ordinem expleta ſunt,& ſeram miſeræ pœnitentiam ſignificauit interitus.Sic vlciſcitur Chriſtus violatores templi ſui, ſic gemmas & pretioſiſſima ornamenta defendit.Et hoc retuli, non quòd inſultare velim calamitatibus infelicium,ſed vt moneam,cum quanto metu & cautione ſeruare debeas, quod Deo ſpondiſti. *Diuus Hieronymus epiſtola ad Latã de inſtit.filia tom.1.*

Scio & certus ſum, quòd etiam in ſecularibus & nobilibus perſonis pompa gloriæ ſecularis notabiliter reprehenſa ſit & damnata,Prope noſtra tempora fuit mulier nobiliſſima,Maria Campaniæ Comitiſſa.Hæc nupta nobiliſſimo Henrico Campaniæ Comiti,filia fuit Ludouici Pij Regis Francorum, Philippi Regis ſoror, æque Regis Francorum. Quatuor fratres Reges in Anglia habuit,filium Regem in Tranſmarinis.Hæc multis annis mortuo marito cum copioſiſſima ambitione circumiens;& moriens talem finem ſortita eſt.Laborans hæc in extremis,Abbatem Perſaniæ ſanctiſſimum ac eloquentiſſimũ virum, migratura venire mandauit. Qui vt venit,intromiſſus non eſt,& præ foribus expectauit.Iam enim Comitiſſa deceſſerat,& diſtrahebantur à militibus,& miniſtris,& ſuis omnibus vtenſilia, vaſa aurea,& argentea, veſtes prætioſæ, culcitræque purpureæ,& tandem linteamina ipſa cum peplis.Extremò,quidam ex garſionibus,mora inſcia retardatus,lectum per cornua comprehendit,& reſupinatum corpus emortuum eminus in ſtramenta deuoluit.Moras autem Abbate cum tædio ſuſtinente,quidam nobilis ex circumſtantibus indignatus, oſtium violenter infregit, & virum venerabilem intromiſit. Qui cùm introiſſet,& nobile illud corpus nudum in ſtramine reperiſſet,volente quodam ex familia illud ſtraminibus operire,Abbas exempli prouidus,non ſinebat,ſed libera voce clamabat: O vos omnes venite cernite pompam nobiliſſimæ Comitiſſæ Mariæ.Videte illud delicatiſſimum corpus,quanto dedecore pudoris deuolutum eſt. Videte quid ei pro multiplici honore,& gloria finaliter mundus exſoluit: ecce quam ſtulta illi mundus computatione concluſit, *Thom.Cantipr.lib.1. Apum cap.7.p.7.*

Adiiciam & illud, quod habet *Petrus Damianus in epiſtola ad Pandulphum Clericum* in hæc verba:Memini plane,inquit, quia cùm apud Parmenſe oppidum,liberalium artium ſtudiis docendus inſiſterem,dum adhuc videlicet in ipſo adoleſcẽtiæ flore,& noua pubertas indueret faciem, & æſtus libidinis accenderet carnem?Clericus quidam Teuzolinus nomine,pellicem ſuam iuxta meum habebat hoſpitium,aſpectu lubricam & inhoneſtam ſatis,decore venuſtam.Hic itaque nitidulus,& ſemper ornatus atque conſpicuus incedebat,ita vt caput eius nunquam niſi gebelinica pellis obtegeret,indumenta carbaſina atque niuentia fuligo per artem fullonis inficeret,calceus poſtremò ad aquilini roſtri ſpeciem non falleret.Erat illi præterea vox gracilis,ſuauis ac tinnula,adeò vt in Eccleſia modulans audientium corda mulceret, & aſtantis in ſe plebis ora conuerteret.Affluebat vterque deliciis,rubebant ora flammãtia;quotidie cachinnis atque ludibriis,oculorum nutibus, ac ſcurrilitatis illecebris feſtiui applaudebant.Dum per quinque fere annorum luſtra in hac luxurioſa voluptate vixiſſent,ante annum, cùm commune ipſius vrbis flagraret incendium, in vna domo reperti vterique ſimul igne conſumpti ſunt.

Qui carnis continentiam vel cuſtodire, ab omni ſuperbiæ fœtore debet eſſe alienus:proinde venerabilis virgo Chriſti ancilla Catharina ſanctæ Brigittæ filia ſuæ pudicitiæ firmum præſidium adhibuit,veram animi ſubmiſſionem.Cœperat tum illa veſtium ſimplicitas, quæ antiquitus in ea regione ſeruata fuerat, mutari in faſtum, & pompas, maximè apud nobiles: ſed ſancta virgo id genus veſtes à ſe remouit,nec vllis obtrectationibus & irriſionibus adduci potuit, vt ab humilitate priſca patriæ conſuetudine diſcederet. Eius autem exemplo permotæ multæ nobiles,conſodales & cognatæ eius,veſtium pompas & ornatum ſuperfluum abiecerunt. In iis fuit nobilis domina, vxor Caroli, cuius ante mentio habita eſt: quæ licèt initio pertinaciter illi reſiſteret, at poſtea in melius vitam commutauit. Cùm enim in Chalmarnenſi vrbe pariter orarẽt ſancta Catharina & hæc fratris eius coniunx in ſacello beatiſſimæ Mariæ, idque coram illius imagine, paululum ipſa obdormiuit, videbatque diuinam Virginem blando vultu Catharinam,ſe verò toruis oculis iracundè intueri.Itaque multum anxia cum lacrymis dixit ad matrem Dei:Cur me ita terribiliter reſpicis Domina mea?Cui illa reſpondit:Et quare tu non obtemperas conſiliis mihi dilectæ Catharinæ? Si tu eius exemplo & monitis habitum moreſque tuos correxeris, ego te quoque blanditer reſpiciam. Illa ad ſe reuerſa, non immemor,quid vidiſſet & audiuiſſet, illicò repudiatis ſuperbis veſtium ornamẽtis,ad ſanctæ Catharinæ exempla ſe compoſuit.Id vt vidit maritus eius Carolus, qui tum adhuc erat totus mundo deditus,turbato animo dixit ſorori ſuæ Catharinæ: Non ſat erat vt te nobis monacham exhiberes, niſi meam quoque coniugem tibi adiungeres, & omnibus ridendam propinares? At ſancta virgo æquo ferebat animo opprobria & irriſiones: porrò ſe laudari ob rectè facta moleſtè ferebat, obteſtans eos, qui ipſam laudabant, ne id facerent:

immo familiares ſuos:qui ſecretorum eius erant cõſcij, & eam pro ſeruata in matrimonio pudicitia virginali felicem prædicabant, cum lacrymis ſæpiſſime obiurgabat, atque etiã adiurabat? ne aliquid eiuſmodi deinceps dicerent. *In vita S. Catharina Vir. & vidua cap. 2. apud Sur. 22. Martij.*

D. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus aliquando ſolenni die Ambroſiana via de more iter faciens, in pauperis tecti culmine adeſſe Angelos contemplatur. Rei admiratione perculſus cùm domum introiſſet, viduam, ac tres vnà filias reperit, nudis omnes pedibus & laceras: quæ vt paupertatis extremam iniuriam propulſarent, lanificio, ſeu textrinæ (non enim habeo exploratum) certe operi neſcio cui honeſtæ virgines incumbebant. Antoninus, qui totus miſericordia redundabat, ne celebri die operam lanificio cogerentur dare, ſimul ex proximè commorantibus edoctus, eſſe probis moribus & ingenuis, ſtatim iubet quantum ſat eſt, non modò ad inopiam fugandam, ſed ad commodos quoque vſus erogari. Labente tempore cùm illac rurſus iter faceret, iã non Angelos, ſed dæmonem vidit faſtigio domus inſidere: ac tum ſubeſſe aliquid mali ſuſpicatus, quærit quid id eſſet, num prolapſæ in ſcelus aliquod florem virgineum delibaſſent, aut dedecoroſum quidpiam admiſiſſent. Cognito quòd refertæ eleẽmoſynis, iam cum inopia non pugnarent, quòd lanificio non intenderent, quòd multum à religioſo viuendi more concidiſſent, quòd delicias demum in veſtibus, tum reliquos ornatus corporis adamarẽt: ingratitudinis maximæ coarguit, quòd in muliebres luxus: quæ ad fugandam inopiam dederat, conuertiſſent. tum quòd Angelos primùm, mox dæmonem vidiſſet explicuit: malam eſſe conuerſionem factam: nempe quòd ſimplici cultu, amico Angelis antea vixiſſent: nunc inſolentiores factæ, ad luxus & illecebras dæmoni aures præberent. Redirent itaque ad ſe, antiqua viuendi inſtituta reſumerent, & nullum otio, nullum dæmoni locum darent. Ex illo peritus artifex, tametſi nunquam non inopiam ſubleuauit, non commiſit tamen, vt alerentur pinguius, & veſtirentur cultius quam par eſſet. *Vincent. Mainardus in vita eius apud Sur. 2. Maij.*

Profetam & *Theodoreti in religioſa hiſtoria* luxum veſtium carpentis teſtimonium. Is in vita ſancti Petri Eremitæ Galli occidentalis, quæ in ordine eſt nona, ita ſcribit. Mater mea ad diuinum ſtatim accurrit hominem. Habebat autem inaures, catenas, & torques, & alia aurea, quæ ſibi induerat, & veſtem variam ex ſericis filis contextam. Nondum enim virtutem guſtarat perfectiorem: florebat autem tempore, & mundum muliebrem geſtabat vt adoleſcentula. Cum diuinũ ergo caput hæc aſpexiſſet, nimij ornatus amoris primum morbum curauit, vſus verbis talibus: Dic mihi, inquit, filia. Si quis pictor in arte benè exercitatus aliquã pinxiſſet imaginem, vt præcipit lex artis, & eam propoſuiſſet videre volentibus, veniret autem aliquis alius, artem non ſciens perfectè & accuratè, temereque & inconſultè, vt tibi videtur, vellet contrà pingere, deinde illam artificioſam reprehendẽs picturam, ſuperciliis quidem & ciliis lineas adderet longiores, faciem autẽ efficeret albiorẽ, & genis rubrum adderet colorem: nõ tibi videtur prior ille pictor iure ſuccenſurus, quòd & ars eius probro eſſet, & contumelia affecta, & eorum, quibus opus non erat, additamentum à manu indocta accepiſſet? Ergo vniuerſorum quoque, inquit, opificem, & noſtræ naturæ effictorem & pictorem, iure iraſci credite, quòd illam, quæ verbis explicari non poteſt, naturam & ſapientiam accuſetis inſcitiæ. Non enim rubrum, aut album, & nigrum colorem vobis infunderetis, ſi non exiſtimaretis eſſe vobis opus hac additione. His autem corpus egere arbitrantes, imbecillitatis damnatis creatorem. Deinde ſubdit. Nolite ergo corrumpere imaginem: neque tentetis ea addere, quæ ſapien- non dedit neque hanc adulterinã excogitare pulcritudinem, quæ vel pudicis affert exitium, videntibus inſidians. Hæc cùm audiſſet præſtantiſſima fœmina, domum reuerſa, omnem extrinſecus inductum abiecit ornatum, neque varia veſte induta, neque aureis monilibus exornata, idque cùm eſſet ætate admodum iuuenis, (in qua verò & illud magis:) Nata enim erat viceſimum tertium, necdum mater facta fuerat. Cùm enim ſeptem alios annos vixiſſet, me peperit, qui fuit eius primus & ſolus fœtus. *In hiſt. SS. Patrum, vita 9.*

D. Bernardi Soror, & fratrum eius. in ſæculo nupta & ſæculo dedita, cùm in diuitiis & deliciis ſæculi periclitaretur, tandem aliquando inſpirauit ei Deus, vt fratres ſuos viſitaret. Cumque veniſſet quaſi viſura venerabilem fratrẽ ſuum, & adeſſet cum comitatu ſuperbo & apparatu, ille deteſtans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa, confuſa & compuncta vehementer, cùm ei nullus fratrum ſuorum occurrere dignaretur, cùm à fratre ſuo Andrea, quem ad portam inuenerat monaſterij, ob veſtium apparatum ſtercus inuolutum argueretur, tota in lacrymas reſoluta; Et ſi peccatrix ſum (inquit) pro talibus Chriſtus mortuus eſt. Quia enim peccatrix ſum, idcirco conſilium & colloquium bonorum requiro. Et ſi deſpicit frater meus carnem meam, ne deſpiciat ſeruus Dei animam meam. Veniat, præcipiat; quidquid præceperit, facere parata ſum. Hanc ergo promiſſionem tenẽs exiit ad eam cum fratribus ſuis frater eius, Et quia ſeparare à viro non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu veſtiũ, & in omnibus ſæculi pompis, & curioſitatibus interdixit, formam vitæ matris ſuæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & ſic eam à ſe dimiſit. Illa vero obedientiſſimè parens præcepto rediit ad propria, mutata repentè ſecundum omnipotentiam dexteræ excelſi. Stupebant omnes adoleſcentulam nobilem delicatam, ſubita mutatione in habitu & victu, in medio ſæculi vitam ducere Ereniticam: inſtare vigiliis & ieiuniis, & continuis orationibus, & ab omni ſæculo prorſus ſe facere alienam. Biennio poſtea ſic vixit cum viro ſuo, illo ſanè, ſecundo maximè anno, dante Deo honorem, nec temerare vlteriùs præſumente templum Spiritus ſancti. Qui etiam tandem virtute eius perſeuerantiæ victus, liberamque à ſe dimittens iuxta ritum Eccleſiæ, facultatem ei conceſſit ſeruiendi Deo, cui ſe probauit. Illa verò optata libertate potita, monaſterium Iulleium adiens, cum ſanctimonialibus inibi Deo ſeruientibus reliquum vitæ ſuæ Deo vouit: vbi tantam ei Dominus gratiam contulit ſanctitatis, vt non minus animo, quam carne illorum probaretur virorum Dei eſſe germana. *Gulielm. Abbas lib. 1. vita S. Bern. cap. 6.*

Hubertus quintus Ordinis Prædicatorum Generalis Magiſter, in regulam S. Auguſtini ſcribens: Contigit, inquit, Pariſiis, vt quidam Magiſter Theologiæ ſecularis, prædicaret in Vniuerſitate indutus optima veſte; vel cappa noua in principio hyemis. Cùm autem tenuiter imprimeret verba ſua in cordibus auditorum, quidam fatuus, qui erat in medio ſcholarium, ſurrexit, & dixit: Tace tu, illa veſtis precioſa, quam habes, non permittit te audacter dicere veritatem. Quæ res fecit ei miſerabilem confuſionem, Debent ergo ij, quibus incumbit mundi prædicare contemptum, cauere, ne in ſuo habitu appareat aliquid, quod gloriam mundi prætendat. *Humbert. in c. 70. Reg. S. Aug.*

*ORNATVS SVPERFLVVS NON QVÆRENDVS.

☞ Nonnulla ex Loco de Muliere, huc poterunt transferri.

Ornamenta ac lenocinia veſtium & formarum, non niſi proſtitutis & impudicis Fœminis congruunt, & nullarum ferè pretioſior eſt cultus, quam quarum pudor eſt vilis. *ait S. Cyprian. lib. de hab. virginum.* & iterum. Vince veſtem quæ virgo es, quæ Deo ſeruis: vince aurum quæ carnem vincis & ſæculum. Nec monilium aut veſtium quære ornamenta ſed morum. *Ibid.*

Fœminæ manus Deo inferunt, quando id, quod ille formauit reformare & transfigurare contendunt; neſcientes, quia opus Dei eſt omne, quod naſcitur, diaboli quodcunque mutatur. *Ibidem.*

Mulierum ornamentum eſt morum probitate & elegantia florere, domi vt plurimum manere, colloquium cum diuinis oraculis habere, fuſo ac lanæ operã dare, ancillis opera mandare, ſeruos vitare, labiis, oculis, genis vinculum iniicere, pedem limine non admodum frequẽter efferre, pudicis quidem omnibus mulieribus delectari, cæterum eo duntaxat viro contentam viuere, qui tibi legitimo matrimonio virgineam zonam ſoluit. *Greg. Nazianz. aduerſus mulieres ambitioſius ſeſe ornantes.*

Deles picturam Dei, mulier, ſi vultum tuum materiali candore oblinias, ſi exquiſito rubore perfundas. *Ambroſius in hexamer.*

Ouid. meminit *in epiſt.* Phedræ ad Hyppolytum.

A *Sint procul à nobis Iuuenes vt fœmina compti,*
Fine coli modico forma virilis amat.

Rurſus eum monet.

Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos,
Nec tua mordaci pumice crura teras.

Et *lib.1.de Remediis amor.*

Auferimur cultu:gemmis auroque teguntur
Omnia : pars minima eſt ipſa puella ſui.
Sæpe,vbi ſit quod ames inter tam multa requiras,
Decipit hac oculos Ægide diues amor.

Similiter *Propert.1.2.*

Quid iuuat ornato procedere , vita capillo,
Et tenues Coa veſte mouere ſinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha,
Téque peregrinis vendere muneribus.
Naturæque decus mercato perdere cultu,
Nec ſinere in propriis membra nitere bonis?
Crede mihi , non vlla tua medicina figuræ eſt,
Nudus amor formæ non amat artificem.

B Iterum *Ouid.de med.faciei.*

At veſtræ teneras matres peperêre puellas,
Vultis inaurata corpora veſte tegi.
Vultis odoratos poſitu variare capillos,
Conſpicuas gemmis vultis habere manus.
Induitis collo lapides Oriente petitos,
Et quantos, onus eſt aure tuliſſe duos.

EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA ETHNICORVM ORNATVM ET LVXVM NIMIVM deteſtantium.

Crates dicebat ornamentum eſſe id,quod ornat. Ornat autem quod honeſtiorem mulierem facit:talem vero præſtat nõ aurum, non ſmaragdus non coccus,ſed quæcunque grauitatis, moderationis & pudoris ſpecimen adhibent. *Stob.ſerm.*23.

Hyperides,Domi,inquit,coram viro liceat vxori ornare ſe vt lubet : ornamenta autem,quæ ſumit,egreſſura domum,non ad maritum, ſed ad alios ſpectant. *Stob.eod.ſerm.*

C Democritus, Sermo parcus mulierem ornat,& ipſius ornamenti parcitas (inquit) ei decora eſt. *Ibid.*

Theophraſtus, Mulier,inquit,nec alios videre,nec ipſa videri debet,præſertim,quæ eleganter ornata fuerit , vtrumque enim ad res inhoneſtas incitamentum eſt. *Ibid.*

Diogenes ad quendam iuuenem ſupra modum ſeſe ornantem : ſiquidem, inquit, ob viros , infelix es : ſin ob mulieres, iniurius. *Stob ſerm.*78.

CHRISTIANORVM.

De Pambone narratur, quod, cùm apud Athanaſium Alexandriæ moraretur , fœminam mirum in modum comptam conſpicatus, in lachrymas ierit. Interrogatus verò,quid illachrymaretur ; Duæ,ait,me cauſæ mouent : prima , huius mulieris perditio ; altera , quòd ego non tantùm coner placere Deo,quantum hæc mundo. *Hiſt.Trip.lib.9.cap.1.*

Haud aliter S.Nonius Heliopolitanus cõſpicatus Pelagiam meretricem Antiochenam tranſeuntem, auro gemmiſque ornatam ; diu illam intuitus , dicebat : Quot putatis horas expendit hæc mulier dum in cubiculo ſe lauat & componit , vt

D hominum oculis placeat ? & (heu) quantulas nos , vt in Dei oculis iuſti conſpiciamur ? Scitè *Terentius*:

Noſti mores mulierum :
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.

Sur. *in vita. Ex Iacobo Diacono.*

Meritò itaque,& non vanè Ephrem laudabilem hanc protulit ſententiam : In ſæculari vita qui ſuum ornat corpus , & ſubinde veſtimenta mutat,humanam obtinet gloriam : at qui in Religioſa profeſſione iſta contemnit , & ſolùm neceſſario corporis vſui intendit,gloriam ſibi in cælis acquirit. *Ex Vita eiuſdem Beyerlinck , in Apophth.*

Alexander Seuerus Imperator. ☞ *Vide Veſtium neglectus.*

Iungamus his virum clariſſimum Thomam Morum : qui percontanti , quid de comptulis illis & ad omnium aſpectus expoſitis ſentiret;facetè non minus , quàm ſapienter. Quam multi,aiebat , in hoc ſæculo eo labore infernum mercantur, cuius vel dimidio cælum lucrati fuiſſent.

Matronæ cuidam , quòd ſe totos dies ornaret, &, vt habet Poëta. Naturæ decus mentito mercatoque vultu perderet. Idem dixiſſe fertur : Niſi Deus tibi pro hoc tanto labore infernum rependat, magna, me iudice, te iniuria affecerit. *Ibid. Beyerlinck.*

Appoſitè *D.Nazianz.Carm.56.ad Olympiad.*

E *Non fuluum gemmis iunctum radiantibus aurum*
Matronam decorat, variis nec pingere vultum
Artibus, atque nouam formæ ſuperaddere formam.
Sint aliis pulchræ, Tyrio ſint murice tinctæ
Veſtes, purpureæque, quibus nihil ſcilicet affert
Splendoris probitas vitæ & præſtantia morum.
Cura pudicitiæ tibi ſit, tibi cura decoris
Illius occluſi quem demirantur ocelli.
Moribus haud vllus flos eſt mage lætus honeſtis,
Et fama egregia , certaque & labe carente.

Idem *D.Nazianz.Carm.64. in fucatas mulieres.*

Οὐ χρυσοῖς λιθάκεσσι δέμας καὶ ὄμματα βάλλειν
Αὐγαῖς ποικιλίαις, τίμιος εὐγενέταις,
Δειροπέδη στήθεσσι περίτροχος, ὡς ἀτίζων
Ἄχθει μαργαρίῳ ἀμφιδέτῳ κροτάφων,
Οὐδ' ὅσος αἰθοῖ καρήνῳ ὑπέρτατος, οὐ πολύχρυσος
Ἐσθὴς λεπταλέοισι δαίδαλα ἔργα μίτοις.

F Πορφύρεα χρύσεια, διαυγέα σιγαλόεντα,
Οὐδὲ παρειάων φάρμακα λευγαλέα,
Κόσμου θηλυτέρης, οὐ χείλεα πορφυρόεντα,
Οὐ χαροπῶν βλεφάρων ὀφρύας ὕπερθε χέρεσσι,
Κυανέην, δοιάς τε κόρας ἔντοσθεν ἐλίσσειν,
Οὐκ ἐπὶ θρυπτομένῃσιν ἀρθμοῖς ὦτας ἄγειν,
Οὐδὲ χέρας τε, πόδας τε φίλῳ καὶ ἄδην δεσμῷ
Χρυσοῦ σφιγγομένην δουλίου ἄχθος ἔχειν,
Οὐδὲ μύροις μαλακοῖσι τεὸν δέμας ὦ χαρίεσσα,
Χρίεσθαι νεκροὺς ἀμφιέπουσι γόοις.
Μηδὲ μὲν ἐν σωμάτεσσι τεοῖς ἄβροτον ἐδωδὴν
Μεθαίνειν, ἄλλοτ' ἔνθα δ' ἔνθα φέρειν,
Οἷα ἀφραδέουσιν ἀθέσφατος, ἐκ δ' ἄρ ὀδόντων,
Πείματα, καὶ διεροῖο ἀφρὸν ἀπὸ στομάτων.
Μηδὲ δίφρων ὑψουμένῃ ἀγάλλεο μὴ διαφαίνειν
Εἶδος ἀπὸ σχιστῶν δικτυωτῶν θυρῶν.
Ἀγρομένην λεύσσοντας ἀεὶ που θεραπόντων
Πληθὺν μὴ δρόμοις οἰκέτας σῆς κραδίης,

G Εἴαρος ἄγγελοί εἰσι χελιδόνες, αἶθος ὀπώρης
Δεσποίνης δμωαί, ἡ τίδε φράζεο μοι.
Τοῦτο γὰρ οἳ καὶ ἕκαστον ἀκροσμένοι τι ἐλαφρὸν,
Πάντα γ' ἅμ' ἀλλήλοις ἀμυθὴς ἐστι μόρος.
Ἄνθος ποῦ ἐστι γυναιξὶν ἐράσμιον ἰδηλὸν ἐρυθρός;
Αἰδώς· τοῦτο γράφει ζωγράφος ἡμέτερος.

Non nobilibus feminis chariſſimum aurum gemmis intextum,ſuoque ſplendore oculorum aciem perſtringens:non collare aureum pectus ambiens , auremque gemmea ſarcina deprimens,non etiam aurum illud , quod adornando capiti adhibetur,non auro abundans veſtis , non opera tenuiſſimo filo ſcitè & eleganter elaborata,tam purpurea,quam aurea,ac pellucida,eximiaque arte confecta , non pernicioſa genarum pigmenta,non purpurea labra mulieribus ornatum afferunt. Nihil etiam tibi venuſtatis ex eo accedit, quod pictarum palpebrarum ſupercilium attollas , humidaſque pupillas intus voluas, quod laſciua voce beneuolas aures allicias , quod manus, ac pedes aureo vinculo conſtringas, ſeruilique gloria fruaris, quod mollibus vnguentis corpus tuum , aut caput vngas (cadauera enim vultures curant) quod cibum ab eſu alienum

H mandes,atque huc illucque mentem agites , perinde ac pudicas & graues feminas contemnas , quod dentibus humidoque ore ſpumam emittas. Nec vero eam rem tibi ornamento fore exiſtimes,ſi lecticarum fulgore geſtias,atq; per varias elegantesque feneſtras formam tuam obiter oſtendas, ſpectanteſque conſpicias. Nil eſt inſuper cur tibi famulorum greges,aut imagines tui pectoris ancillæ animos tollant. Vt enim hirundines veris,flores fructuum nuncij ſunt:Sic de heræ moribus ex ancillis indicari poteſt. Id quod diligenter expendendum puto. Hæc enim tametſi ſingula non graue dedecus afferant: omnia tamen in vnum coacta certiſſimum exitium accerſunt. Vnicus color in mulieribus amabilis eſt , nimirum rubor ille , quem pudor gignit:qui quidem à pectore noſtro pingitur.

Alexander Seuerus Imperator. ☞ *Vide Veſtium neglectus.*

* Orthographia.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

VOx Græca eſt , quam Latini rectè ſcribendi rationem vocant, id eſt , purè & emendatè ſcribendi , iuxta receptas Grammaticorum regulas. *Quintilian. lib.1. cap.7.* Quod

Græci Orthographiam, nos Rectè ſcribendi ſcientiam appellamus. Cuius quidem vel maxima haberi debet cura, cum vel A vnius literæ, ſyllabæ, diſtinctionis tranſpoſitio, omiſſio, diminutio vel adiectio integram orationem aliquando hiulcam & inofficioſam reddat, ac lectorem detineat: notum eſt illud triuiale, *Inter ova & ove eſt differentia magna* quod ortum volunt ab inſcitia cuiuſdam Empirici, qui ægro præſcripſerat in dictam duas recentes oues, cum mollia & recentia oua ſcribere debuiſſet.

Sic & apud *Auſonium* legimus.

Salgama non hoc ſunt quod balſama, cedite odores.

De Orthographiæ non obſeruatæ vitio, ☞ *Videatur Locus de Grammatica, Tit. Exercitatio Grammatica.*

Edidit non ita pridem hanc Orthographiæ querimoniam *Cornelius Kilianus* in Plantiniana Typographia Corrector, & verſibus concinnandis facilis.

Orthographiæ Queremonia.

Olim Orthographia cauſâ lis nulla Latinis.
Aut ſi parua fuit, paruo eſt finita tumultu,
Dum patriam vnanimes linguam coluere periti;
B *Atque vſum penes arbitrium, ius, normaque manſit.*
Nunc ah! nunc quâm dira animis diſcordia gliſcit,
Poſtquam me nimio certatim ornare nitore
Perſtudioſa cohors, votis contraria, cœpit!
Quæ non arma malo ſunt ſuppeditata furori?
Hic veteres magno lapides conamine profert,
Marmorea [illegible], cippos, pylaſque volutat,
Audet & intrepidus vaſtas motare columnas
Exeſa aſt illi eſt rubigine lamina præſto:
Bractea ſcabra aliis, numique ex ære vetuſti,
Membranæ putres, maculis fœdata papyrus,
Et libri, quorum fugientes littera, & annis
Extrita, ambiguaque nota, turpeſque lacunis,
Abſurdo ſenſu, dubiis, mendiſque redundant.
Poſtquam adeò ſanis cœptum eſt certarier armis;
Cordatè à doctis interceſſum fuit: vnde
Gratia Tortelli merito ſibi magna, deinde
Et Deſpauterio, Valla, Villichio & Aldo,
C *Nemio, & arte bonis, quotquot ſunt ſemper agetur.*
Hinc equidem certam cœpi ſperare quietem:
Verùm ſpes hæc me, paciſque fefellit amantes.
Namque animis heſit multorum praua ſimultas,
Qui noua præfractè meditando prælia, rurſum
Diram funeſti præbent certaminis anſam.
Tali autem ſatagens maturè occurrere liti.
Orthographos omnes obteſtor & obſecro pacem
Anteferant bello, nec ſeditionibus inſtent:
Et parui faciant, in ſueto littera more
Si tollatur ab his, aut adijciatur ab illis,
Mutetúrque frequens; eadem modo dictio conſtet.
Accentus, apices, diphthongos, denique quidquid
Eſſe ſupernacuum paruique putabitur vſus;
Hebræis, Græcis, quorum hæc inuenta, relinquant:
Hiſce nec vtantur, niſi cùm res poſtulat, aut cùm
Tollendi cauſâ dubij, hærentémque iuuandi
Lectorem, in primis cenſebunt eſſe neceſſum.
Hæc ſunt Orthographos paucis quæ ſcire volebam.

Oſcitantia.

D ☞ *Vide* Acedia.

Oſcitantia reprehenſa. ☞ *Pete ex Loco de Vrbanitate.*

Oſculum.

Definitio et Etymologia.

Oſculum quaſi os contractum, amoris indicium τὸ φίλημα. Hebræis *Neſchikab* à radi[illegible] *Naſchak* oſculatus eſt.

† Genera Varia.

Donatus tria facit oſculandi genera, eáque nominibus diſtinguit, vocans Oſculum, Baſium, & Suauium. Oſcula officiorum ſunt, inquit, Baſia pudicorum affectuum: Suauia Libidinum vel amorum. Theologi docent tripliciter poſſe figi oſculum. Primò in ſignum amicitiæ. Secundò cauſa delectationis concubitus Tertiò, cauſa delectationis oſculi per ſe conſiderati. Vnde dicunt oſculum aliud eſſe libidinoſum & illicitum, vt ſi fit duobus poſterioribus modis; quia etiam tertius modus remotè diſponit ad pollutionem & vlteriorem conſenſum, vt tenent communiter: Et beneuolum ſiue amicitiæ, quod iuxta patriæ conſuetudinem fit in teſtificationem amoris, & E vnionis animorum, ſanguinis, vel profeſſionis. Eſt etiam Oſculum ſanctum apud Apoſtolum. 2. *Corinth. cap.* 13. De quo infra.

Vsvs Antiqvvs

Qvi qvos oscvlati.

Veputa

Mulieres.

Legati Perſarum à Dario miſſi in Macedoniam terram, aquamque petentes, à rege Amynta magnificè excepti, in conuiuium Græcas mulieres quoque introduci petierunt. Amyntas nihil denegare auſus, introduxit quidem, ſed ex aduerſo ſedere iuſſit. Ibi cùm legati earum aſpectu eliqueſcerent, & aſſidere ſibi rogarent: etiam in hac parte morem illis geſſit Amyntas. Tum illis aſſidentes patrio more contrectare & ſuauiari cœpere. Quam intemperiem indignatus Alexander regis F. ablegato patre, mulieres tanquam ad concubitum euocans, illarum loco adoleſcentulos habitu mulieri introductos ſingulis adiunxit, à quibus ſicas clàm geſtantibus Perſæ interfecti fuère. *Herod. lib.* 5.

Romani cognatas mulieres oris oſculo ſalutare conſueuêre. F [illegible] rei *Plut. in Problem. & de claris mul. cap.* 1. alias ponit cauſas, ſed & hanc, quod mulieribus Romanis vini vſus interdictus eſſet, & idcirco ne bibentes laterent, ſed domeſticorum congreſſu redarguerentur, oſculandi conſuetudinem introductam.

Anglorum mulieres non cognatos modò, vt Romanæ, ſed quoſcunque generatim oſculo tantùm ſalutant, reſalutántque, & illud quidem prioribus, vti dicitur, labris tam decentiſſimè quam honeſtiſſimè faciunt. At quæ regio ſunt ſanguine editæ, non oſculo inferioribus libant, ſed manum auerſam porrigunt, perinde ac viri inter ſe ſalutationis cauſa ſolent dextram iungere dextræ. *Polyd. lib.* 4 *cap.* 13. *de Inuent.*

Pueros.

Alexander Magnus, cùm Darij matrem, vxorem & filium in poteſtatem redegiſſet, puerum in amplexum ſuſtulit. Qui cùm ab oſculo & complexu eius aliquandiu pependiſſet, Alexander ad Ephæſtionem conuerſus: Quam vellem, inquit, Darius vel tantillum ex hac indole habuiſſet: *Diod. lib.* 17.

Reges, Principes.

G Chares Mytilenæus Alexandrum Magnum prædicat in conuiuio quodam cùm bibiſſet, phialam vni ex Amicis porrexiſſe: illum phiala accepta ad aram verſum aſſurrexiſſe, ac cùm hauſiſſet adoraſſe primùm, deinde oſculatum Alexandrum in conuiuio, mox accubuiſſe. Atque id ſimiliter deinceps omnes feciſſe, vnico excepto Calliſthene. *Plut. in Alex.*

Romanos principes peregre profectos, & mox vrbem repetentes condito more ſenatores oſculo excipere ſolitos, teſtatur Cælius: Iiſdem milites dextros victrices deoſculabantur, ſeruatæ fidei gratia. *Alex. ab Alex. lib.* 2. *cap.* 19.

Legatos.

Seuerus, qui poſtea Imperator fuit, legatus proconſularis in Affrica, municipem ſuum Lepritanum fuſtuario admonuit, quòd ſe, quem diu non viderat, veteri conſuetudine fretus, ex occurſu, complecti & oſculari auſus eſſet, adhibito elogio, Legatum pop. Rom. plebeius homo non temerè amplexaberis. *Sab. lib.* 5. *Ex.* 7.

Filios.

Iſaac Iacob filium priùs oſculatur, quam benedicat. Eſau qui tardiùs venerat, proſpera quædam precatur, verùm abſque H oſculo, *Geneſ. cap.* 27.

Dauid rex Abſalon filium ab exilio reuocatum deoſculatus eſt. 2. *Reg.* 14.

In Euangelio Pater filium prodigum redeuntem oſculo excepit.

Vxores.

M. Cato Cenſorius Manlium ſenatu mouit, quòd interdiu præſente filia vxorem ſuauiaſſet: aſſerens, ſe nunquam, niſi cùm tonaret, à ſua complexum. *Alex. lib.* 2. *cap.* 25.

* De Amalaſunta Longobardorum Regina Theodorici Italiæ Regis filia narratur, quod cùm poſt mortem mariti, ex quo nullos liberos ſuſceperat, prudenter regnum adminiſtraſſet, & à proceribus poteſtatem accepiſſet, aliquem ſibi in maritum & regem eligendi, accerſiuerit ſibi quendam ſpectatæ virtutis virum Theodatum nomine. Is cum ſe ad certum negotium regni vocari exiſtimaſſet, cum obuiam ſibi reginam vidiſſet: equo deſiliit, eiúſque manum oſculaturus ſe incuruauit. Cui illa ſubridens: Non manum tantum ait, ſed faciem te oſculari

oſculari oportet, vt ita non ſubditum amplius; ſed maritum
A ſe agnoſcere declararet.

Maritos, Cognatos.

Plerique capta Troia profugi, tempeſtate & nauigandi imperitia ignoto pelago in Italiam delati fuêre. Cúmque ad Tyberim flumum ægrè tenuiſſent ſtationem & portum neceſſarium, viríque per agrum vagarentur, vt aliquos exciperent, ex quibus, qua in regione eſſent, diſcerent: mulieribus Troianis ſubiit cogitatio, quamcúnque ſedem in omni errore & nauigatione hominibus adſpirante fortunam eſſe amplectendam, patriámque faciendam, cùm recipere amiſſam non valeant. Vnde coitione facta naues, vna præeunte, vt aiunt, Roma, incenderunt. Quo perpetrato, viris ſe, qui ad mare opem laturi accurrebant, obuiam dederunt. Cúmque infenſos timerent, hinc viros, hinc neceſſarios complexæ oſculatæque abundè hac comitate eos placauerunt. Hinc inoleuit mos, qui etiam nunc manet, vt mulieres Romanæ oſculo propinquos ſalutent. Nam cùm neceſſitatem cognoſcerent Troiani, ſimúlque incolarum aduerſus ſe benignitatem & humanitatem experirentur, collaudarunt fœminarum factum, ibique vnà cum
B Latinis conſedêre. Quamuis alij id vſitatum volunt, vt experirentur num mulieres olerent vinum. *Plut. de Virtut. mul.*

Fratres.

Eſau Iacob fratri in Cananæam redeunti ex Meſopotamia obuiam factus, in collum eius inſiliit: cúmque complexus, flens flentem oſculatus eſt. *Geneſ.* 33.

Mortuos.

Ioſeph Patriarcha, mortuo Iacob patre, eius faciem cum fletu oſculatus eſt. *Gen.* 50.

* *Hoſpites, Peregrinos.*

Quam familiare fuerit oſculum apud Iudæos in ſalutationibus, & congreſſibus, dum vel primum conuenirent, vel rurſus ab inuicem digrederentur: aut ſi amicus aliunde ſubintraret, ex pluribus Scripturæ hiſtoriis clarum euadit, & nonnullas ſequentibus titulis adducemus. Sic & apud Græcos *oſ. π.* Eumæus Telemachum aduenientem excipiens, eum deoſculatur. In Belgio, Gallia, Anglia, mos inualuit hoſpites oſculandi.

* *Parentes.*

C *Plautus in Epidico:*

Quid eſt pater, quod me exciuiſti ante ædes? P. Tuam vt matrē videas, adeas, aduenienti des ſalutem atque oſculum.

* *Illos qui ſunt eiuſdem Religionis, & Profeſſionis.*

Sic in Eccleſia primitiua Chriſtiani dum conueniebant, mutuis oſculis charitatem & animorum in eadem religione conſenſum teſtabantur, quod oſculum vocabatur Sanctum. Ita Paulus monet Corinthios, inuicem ſalutarent in oſculo ſancto. Moris quippè erat, idque valde ſolenne primis Chriſtianis, vt tum alias, tum maximè dum conueniebant in Eccleſia, ſiue ad ſacram Synaxim, ſeſe oſculo ſiue amico complexu ſalutarent, dicentes, Pax tecum. Eratque communicatoris hoc ſymbolum veræ charitatis, ac remiſſæ iniuriæ, vt docet *Cyrill. Catecheſ. 5. myſtag.* Cuius etiam myſticam cauſam dat, quia Chriſtus per os ingreditur, vnde & os velut ianuam oſculamur. Solebant enim Chriſtiani olim templorum ianuas oſculari, ob religionem loci ſacri.

Etiam hodie quibuſdam locis hoc oſculum ante S. Com-
D munionem vſurpatur, vt tradit *Cornel. à Lapide in c. 13. Epiſt 2. ad Corinth.* Verum quia nonnunquam olim fraus irrepebat, cum viri quamuis à fœminis diſiuncti, inter eas ſe immiſcerent, & illas oſcularentur, hinc pro oſculo oris ſucceſſit oſculum Tabellæ Pacis, quæ modo in Miſſa traditur, aut in ſolenni officio mutuus complexus.

Et memorat *Stuckius lib. 2. Antiq. Conuiuial. cap. 32.* morem ſe inuicem oſculandi in ſacra Synaxi, mutatum in circumgeſtatæ crucis aut ſanctarum reliquiarum oſculationem, quam Pacificale vocabant. Quin olim in Sacro Rom. Pontificis, & ſolenni quacumque hoc tempore etiamnum pacis nuncupatio oſculatione fit, de quo verſus:

Ipſe etiam caſta dum operatur mente Sacerdos,
Oſcula dat, qua dert ille vel ille aliis.

Porro non eſt prætereundum hoc loco *S. Chryſoſt.* de hoc oſculi ritu pronuntiatum. Ob id inquit, nobis datum eſt oſculum, vt charitatis igniculus ac fomes ſit, vt affectum inflāmet, vt hac ratione noſipſos mutuo amemus, velut fratres inuicem ſe amant, patréſque viciſſim filios, imo etiam multo vehementius. Illa enim naturæ ſunt, hæc gratiæ. Ad hunc modum animæ inter ſe deuinciuntur: Ob eam cauſam etiam ex peregrinatione aliqua reuerſi, mutuo nos oſculamur, animis videlicet ad mutuum congreſſum accedentibus. Hoc enim potiſſi-
E mum membrum eſt, quod animi affectum nobis prædicat. Quin de hoc ſancto oſculo aliud quoque afferri poteſt. Quid tandem? Templum Chriſti ſumus. Itaque templi veſtibula ad aditum oſculamur, quum alij alios oſculamur. An non cernitis, quotnam homines etiam huiuſce templi veſtibulis oſculum figunt, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admouentes? Ac per has portas, & ianuas, ingreſſus eſt Chriſtus, & ad nos ingreditur quum communicamus. *Homil. 30. ad Cor. 2.*

* *Amicos.*

Apud Perſas, amicos inuicem oſculo excipere ſolitos, *Xenoph. in Cyripadia, & Herod. in Clio teſtatur.* Imo ſalutationis loco occurrentes ſibi mutuo in via oſculabantur.

* *Seniores. Doctos.*

Lacedæmoniis non tantum oſcula permittebantur, ſed & inſtituti ludi, ac propoſita præmia iis, qui ſeniores benignius ac lepidius baſiarent. Niſæorum id inuentum, & à Megarenſibus etiam in honorem Dioclis obſeruatum. De quo vide F
Cal. lib. 15. cap. 9.

Darius Zorobabelem rectè de veritate diſſerentem oſculo complectitur. *3. Eſd. cap. 4.*

* MOS OSCVLANDI PVERORVM.

Eſt Pueris familiare genitrices & nutrices amplecti, & oſculis tenellum adfectum teſtari. Fuit olim inter eos, vti & nunc vſu receptum, vt parentes vel alios amantes oſculentur, auribus eorum manu vtraque complexis, & attractis. Et hoc oſculi genus veteres appellabant χύτραν, ſiue Ollam, vt tradit *Camerus lib. 1. Nouar. lect. cap. 17.* forte quod eo geſtu, vt caput ollæ, ita aures anſarum ſpeciem referrent.

Græcum huius rei exemplum *Iulius Pollux.* adfert *lib. 10.* cum de Coqui Inſtrumentis diſſerit. *Λαβὼν τῶν ὤτων φίλησον τὴν χύτραν.*

Hoc eſt. *Ollam prehenſis oſculator auribus.*

Etiam *Clemens Alex. lib. 5. ſtrom.* huius conſuetudinis meminit. Et *Plut. in libello περὶ τοῦ ἀκούειν.*

Ex Latinis *Plautus in Penulo*, hoc genus oſculi expreſſit, G
vbi Milphio ſeruus Adelphoſio meretrici ſic abblanditur:

Sine te exorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſuauium.

Tibullus lib. 2. inter felices anni euentus hunc numerat.

Et fœtus matrona dabit, natúſque parenti,
Oſcula compreſſis auribus eripiet.

☞ *Vide infra Titulo proximè inſequenti.*

QVA PARTE. Oſculari.

Os.

Perſæ ſi in via ſibiinuicem occurrant, ſalutationis loco ſeſe mutuò oſculantur. Quòd ſi alter fuerit humilior paulò, genas oſculantur duntaxat: ſin autem fuerit alter multo ignobilior, proſtratus adorat honoratiorem. *Herod. lib. 1.*

Chytra Polluci, vel Chytron Suidæ, modus oſculandi apud Antiquos, cùm apprehenſis vtrinque auribus pueros puellaſve exoſculabantur, qua de re paulò ante plura diximus.

Plut. in eo qui De audiendo inſcribitur, rationem affert, quòd puerorum aures bonis ſint imbuendæ colloquiis. *Gyrald. Dial. 6. Hiſt. poet.*

Manus.

Romani milites Imperatorum victrices dexteras deoſcula- H
bantur, quòd fideli illorum imperio hoſtes viciſſent. *Alex. lib. 5. cap. 3.*

Noſtri Antiſtites dextram manum auerſam adeuntibus religioſè oſculandam porrigunt, inquit, *Polyd. de Inuent. Plin. n. 11.* dicit religionem aliquam eſſe in dextera, quæ in fide porrigitur, quæ oſculis auerſa appetitur. Teſtatus idem *Appuleius lib. Aſini ſui 2.*

Pedes.

Teſtis eſt *Seneca lib. 2. de Benef. cap. 12.* C. Iulium Cæſarem porrexiſſe ad oſculandum ſiniſtrum pedem Pompeio Pœno, vt ita oſtenderet ſocculum auratum, margaritíſque diſtinctum.

C. Caligula Imper. oſculabatur paucos: manum ſuam pedémve plurimis iiſque Senatoribus ad oſculandum præbebat: ita vt ij, quos ipſe oſculatus eſſet, ei etiam in Senatu gratias agerent: licet ſaltatores quotidie in conſpectu omnium oſcularetur. *Suet.*

Imperatores anteà manus exoſculandas nobilibus præbebant,

bant, poſt ſuis manibus ſublenabant ad oris oſculum, vulgus A genua exoſculabatur. Diocletianus edicto ſanxit, vti omnes, ſine generis diſcrimine, proſtrati pedes ſibi exoſcularentur: quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calceamenta auro, gemmis, & magaritis. *Pomponius Lætus.*

Sacerdotibus Romanis pedes olim reliqui oſculabantur. *Plutarchus.*

Carolus Magnus Adriani Pontificis pedes oſculatus ſcribitur *a Blondo Dec.* 2. *lib* 1. *Crantzius in Metropoli lib.* 2. *cap.* 1. Iuſtinianus Imp. Conſtantini Papæ. *Platina.* Luitprandus Rex Longobardorum Stephani II. *Blondus Decad.* 1. *lib.* 10.

Henricus V. Imp. ad pedes Paſchalis II. Rom. Pontificis corruit, exurgénſque in nomine Trinitatis, in ore, in fronte, & oculis, pacis oſculum ei fixit, ſtratoriſque impleuit officium: moxque dexteram Pontificis apprehendens ad templum ſimul iuêre. *Chron. Caſſinenſe lib.* 4. *cap.* 41.

Creſcentius Romanus, Othonis Imper. aduentum formidans, Ioannem XVII. Pp. à ſe profligatum, ex Hetruria reuocauit: eique cum cæteris Senatorij ordinis viris, ac plebis ingenti multitudine obuiam proceſſit; & ad pedes eius B prouolutus, eos oſculatus eſt, ſupplé xque veniam impetrauit. *Platina.*

Iuſtinianus Imp Nicomediæ pedes Papæ Conſtantini populo aſpectante oſculatus eſt. *Liber Pontificalis in eius vita.*

Roberti Normannorum Ducis miniſter quidam Normannus, cui Carolus Simplex Francorum Rex ad oſculandum pedem protenderat, mordicus apprehenſo pede, Regem reſupinauit. *Crantz. lib.* 2. *Norueg. cap.* 26.

* Olim moris erat oſculari pedes ſanctorum virorum, monachorum, & Epiſcoporum, de quo videatur *Chryſ. hom.* 59. *ad pop. Antioch. Hieron. Epiſt.* 61. *ad Pammach. Auguſt. ſerm* 22. *de verb. Apoſt.*

De reuerentia quæ Rom. Pontifici exhibetur, per oſculum pedum, dicemus multa. *in Loco de Romano Pontifice.*

CVR, CAVSA.

Congratulandi.

Philippus Macedoniæ Rex Alexandrum F. qui ſolus Buce-C phalum equum domare poterat, omen inde futuræ felicitatis & virtutis ſumens, præ gaudio deoſculatus fuit. *Plutarchus.*

M Liuius & Cl. Nero conſules, ob rem aduerſus Haſdrubalem ad Metaurum proſperè geſtam, decreto patrum Romam ambo vno tempore venerunt. Eos circunfuſa multitudo non ſolum ſalutauit, ſed dextras etiam victrices, quæ Romano populo ſalutem peperiſſent, certatim oſculati ſunt ciues. Inde Senatu ad ædem Bellonæ illis dato, quum petiiſſent vt pro re benè geſta diis immortalibus gratiæ agerentur, ſibique triumphus decerneretur, reſponſum eſt, & eos iuſta petere, & Senatum libenter ea decreturum. *Sab. lib.* 5. *Enn.* 5.

M. Cato minor Trib. milit. in Macedoniam miſſus ad Rubrium prætorem, ita ſe cum militibus geſſit, vt expleta militia lachrymis complexibúſque proſecuti ſint, ſubſternentes in via, qua pergebat, veſtes manúſque eius deoſculantes. *Plut. in eius vita.*

Conſtantinus Imp. in Nicæna Synodo, ſi quos videbat ex Epiſcopis ob Chriſtianam profeſſionem aliqua parte corporis læſos, vel mutilatos, & manibus ſuis ſtigmata contrectauit, D & deoſculatus eſt. *Euſebius.*

Salutandi.

Iacob Patriarcha in Meſopotamiam profectus, cùm ad puteum Rachel filiæ auunculi ſui Laban occurriſſet, eam cum fletu oſculatus eſt. *Geneſ.* 29.

Aaron Moyſi fratri, in Ægyptum à Domino miſſo, pro liberando Iſraëlitico populo, in deſerta obuiam proceſſit, eique in monte Oreb occurrens, deoſculatus eſt eum. *Exod* 4.

Iethro Madianitarum Pontifex, audita victoria Moyſis generi ſui de Amalech, cum Sephora vxore Moyſis & duobus liberis Gerſon & Eliezer, in caſtra ad montem Sina venit. Cui Moyſes obuiam profectus, eum honorificè oſculatus eſt. *Exod.* 18.

Perſarum mos erat, vt ſi pares eſſent, oſculo impartirent quos honorabant: inferiores verò ſalutando, potentiorum genas manu tangerent. Cognatos reliquóſque neceſſarios, vbi diutiùs abfuiſſent, aut longiùs eſſent abfuturi, ſe inuicem oſculari frequens vſus erat. *Alex. lib.* 2. *cap.* 18.

Valedicendi.

Laban icto fœdere cum Iacob genero in monte Galaad, E nepotes & filias ſuas deoſculatus: manè abiit. *Geneſ.* 31.

Epheſij fideles magno cum fletu in Pauli Apoſtoli collum illapſi, eum deoſculabantur: eo maximè dolentes, quòd Hieroſolymam proficiſcens, ſe poſthac præſentem viſuros negaſſet. *Actorum* 20.

* Helizeus vocatus ab Elia, petit vt ſibi liceat oſculari patrem & matrem quod & fecit.

* Orpha diſceſſura vt legimus *lib.* 1. *Ruth*, ſocrum ſuam oſculabatur, eique hoc modo valedicebat.

* Dauid quoque Berzellei oſculo dimittit. *lib.* 2. *Reg. c.* 10. Sic & Raguel Saram filiam ſuam. *Tob.* 10.

Oſculari manum valedicentes apud Romanos ſolebant. ☞ *Vide Tit. Morbos tolerare.*

Religionis.

Olim in Chriſtiana Eccleſia feſta luce quicunque ſacrorum Chriſtianorum cauſa Sacerdotibus aſſiſtebant, dum rem diuinam facerent; pio inſtituto oſculo pacis mutuam inter ſe fir- F mabant charitatem. *Sab. lib.* 6. *cap.* 1, *Exemp.* Occaſio huius ex D Pauli verbis *ad Rom.* 16. fluxit, vbi inquit: Salutate inuicem in oſculo ſancto. *Haymo ſuper eum locum.*

Reconciliationis.

Seneca lib. de Benef. cap. 12. C. Iul. Cæſar dedit vitam Pompeio Pœno, ſi dat qui non aufert. Deinde abſoluto & agenti gratias porrexit ad oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant eum, negant id inſolentiæ cauſa factum: aiunt ſoccum auratum, imò aureum, margaritis diſtinctum, oſtendere eum voluiſſe.

Amicitiæ.

Chares Mytilenæus Alexandrum prædicat in conuiuio quodam cùm bibiſſet, phialam vni ex Amicis porrexiſſe, illum phiala accepta ad aram verſum aſſurrexiſſe, ac cùm hauſiſſet, adoraſſe primùm, deinde oſculatum Alexandrum, mox accubuiſſe. Quem poſtea ſecuti omnes ſimiliter fecerunt. G *Plut. in Alex.*

Amoris venerei.

Thraſymedes, Philomelæ filiæ Piſiſtrati amore captus, eam in pompa ingredientem accurrens oſculabatur. Fratribus virginis ægrè ferentibus, & non ferendam contumeliam exiſtimantibus: Piſiſtratus, Si, inquit, amantes pœnis affecerimus, quid iis faciemus, qui nos odio proſequuntur? *Polyænus lib.* 5.

Euripides Tragicus dixit, cùm Agathonem illum formoſum, qui iam barbam germinabat, amplecteretur & ſuauiaretur, Pulchrorum etiam autumnum pulchrum ſuccedere. *Plut. ſerm. amat.*

Ageſilaum Spartanorum Regem Megabates Spiridatæ F. more Perſarum oſculandi eos, quos in honore haberent, oſculari aggrediebatur. Ille verò, licèt puerum valdè amaret, quo minùs id fieret, ſeriò repugnauit, ita vt ſe Megabates iniuria putaret affectum. *Plut. & Xenophon.*

Fama tenet Herculem cum Laurentia formoſiſſima puella H Romæ in ſuo fano congreſſum, iuſſiſſe ei, ad forum manè ſe conferret, & in quem incidiſſet primùm, eum oſculo dato amicitia ſibi iungeret. Occurrit ei quidam ex ciuibus opulentus vir & magno loco natus Tarrutius, liberis orbus & cælebs. Hic Laurentiam complexus, multorum & lautorum prædiorum reliquit moriens hæredem. *Plut. in Romulo.*

Aloyſius Antonij Venerei Ducis Venetorum F. puellæ amaſiæ ſuæ in publica occurrenti via inuitæ etiam oſculum obtulit. Repudiatus autem ab ea, ianuis eius bubula cornua affixit. *Egnat. lib.* 5. *cap.* 6. *& lib.* 6. *cap.* 3. *Fulg. lib.* 5. *cap.* 8.

Fidei.

Carolus Simplex Francorum Rex Rollonem Normannorum ducem fœderis ſanciendi cauſa euocarat, ſacro iam fonte lotum, & Robertum dictum. Erant ex Francis, qui hortarentur Robertum procumbere, & oſculum pedibus Regis imprimere. Horrebat liber animus Ducis inuicti ſeruile miniſterium: alium ex aſtantibus officio vicarium dedit, cui Rex pedem protendit. Ille mordicus apprehenſo pede Regem reſupinauit.

reſupinauit. Indignati nonnulli ex Francis infremuêre: alij altiùs ſecum populi libertatem & ferocitatem reputantes, regem placauêre. *Cranz. lib. 2. Noruegi. cap. 26.*

Iudicij.

Emericus Vngarorum regis filius, à puero litterarum ſtudiis deditus, cœnobium D. Martini montanum ingreſſus, monachis impari numero oſcula fixit. Cuius cauſa quærente patre Stephano, reſpondit: Continentiæ diſcrimen ſe hoc pacto oſtendiſſe. Cùm autem filius Maurum ſepties exoſculatus eſſet (qui numerus perfectionis eſt) pater eum Quinque eccleſienſi præfecit Epiſcopatui. *Bonfin. lib. 1. Dec. 2.*

Proditionis.

Iudas Iſcariotes oſculo prodidit Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum. *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.*

* Tale oſculum erat Abſolonis, qui vt tutius regnum paternum inuaderet, omnes aduenientes amplectebatur, eorumque dextram prehenſam oſculabatur. *2. Reg. cap. 15.*

* Sic Ioab occurrens Amaſæ, eumque compellans, Salue mi frater, tenuit eum dextera, quaſi oſculans eum, & ſica quam occultè tenebat, eum percuſſit in latere. *Ibid. cap. 20.*

NON OSCVLARI.

Numidæ reges more gentis ſuæ nulli mortalium oſculum ferebant. Quicquid enim in excelſo faſtigio poſitum eſt, humili & trita conſuetudine, quò ſit venerabilius, vacuum eſſe conuenit. *Val. Max. lib. 2. cap. 1.*

Sempronia Tib. & C. Gracchorum ſoror, vxor Scipionis Æmyliani Trib. pleb. producta ad populum, vt Equitio, cui Semproniæ gentis falſum ius quærebatur, tanquam filio Tiberij fratris ſui oſculum daret: illum, vt portentum, execrabili audacia ad vſurpandum alienam propinquitatem tendentem, repulit. *Val. Max. lib. 3. cap. 8.*

D. Ambroſio (à Valent. Imp. ad Maximum tyrannum Treuerim miſſo ad fratris Gratiani ab eo occiſi corpus repetendum) cùm Maximus aſſurrexiſſet, vt oſculo eum exciperet: ipſe ſe ne cùm vocaretur quidem, mouit, quin potiùs eum propter proditionem increpauit. *Fulgoſ. lib. 6. cap. 2.*

Rollo Normanniæ dux in Caroli Simplicis Gallorum regis amicitiam receptus, pedes eius oſculari renuit, ſed ſuo loco vicarium adhibuit. *Cranz. lib. 2. Noruegi. cap. 16.*

REPELLERE AB OSCVLO.

Contactu.

Apud Theocritum *βουκολίσκῳ*, Eunica puella ciuilis, ruſticum, baſium dare conantem, à ſe repellit, dicens:

——— Ἔρρ' ἀπ' ἐμεῖο,
Βουκόλος ὢν μ' ἐθέλεις κύσαι, τάλαν; οὐ μεμάθηκα
Ἀγροίκως φιλέειν, ἀλλ' ἀστικὰ χείλεα θλίβειν.
Μὴ τύγε μευ κύσῃς τὸ καλὸν στόμα, μηδ' ἐν ὀνείροις. id eſt,
——— aufer te hinc procul, inque malam rem:
Tu mihi ſuauiolum dare vis homo ruſticus? atqui
O miſer haud didici dare baſia agreſtibus vnquam,
Sed magis vrbanis ſoleo oſcula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris ſordentibus vnquam
Contigeris, nec per ſomnum.

Vidimus in Galliæ partibus Virginem, ait *Thom. Cant.* cuius virtutem mirabilem non expedit ſubticere. Hæc vtroque orbata parente in domo fratris militis loco pediſſequæ ſeruiebat. Quæ cum nullius viri iocos prorſus vellet admittere, eam quadam die in præparanda ſalſa manibus occupatam, quidam ex ſatellitibus niſus eſt oſculari, ſed fruſtra: nam piſtillo, quo ſalſam terebat, eum in capite mox percuſſit. Tunc ille læſus, O nequiſſima, inquit, quare me volentem ludere percuſſiſti? Cui illa ſubſtomachans; Et ego, inquit. In tali ergo rigore virtutis virgo nobilis perſeuerans adeo famoſa effecta eſt, vt Comitiſſa de Engoleſmo eam cum filia ſua Regina Angliæ, vt illius inſtrueretur obſequiis, collocarit. Hæc cùm nullo modò poſteà virum accipere conſentiret, cum multis regiis muneribus & honoribus ad Gallias eſt reuerſa, & in domo hoſpitalis apud Pruuinum humilis ſoror effecta; quam nos vidimus eiuſdem domus magiſtram, & in ſeruitute Chriſti labore & ſenectute confectam. *Tilman. Bredembach. Thom. Cantiprat. lib 2. Apum, cap. 30. p. 52.*

* Gualdrata puella, ☞ *Vide in loco de Caſtitate, inter Apoph. Chriſtianorum.*

* Maximinus Imperator nunquam quemquam ad oſcula pedum admiſit, dicens: Dij prohibeant, ne quis ingenuos pedibus meis oſcula defigat. Quamuis *Alex. ab Alex.* referat, eum ob robur corporis iactabundum, quoſuis ad pedum oſcula admiſiſſe. *lib. 2. cap. 19.* Fortaſſis in nomine error aliquis fuerit.

Oſtentatio.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

OStentatio Græcè ἐπίδειξις & ἐπαγγελίαις, oſtentator, ἐπιδείκνυμι, oſtento dicitur. Sumitur autem oſtentatio pro iactantia, & inani gloria. Venit autem ab oſtento, quod ſignificat ſæpe, & cum iactantia quadam oſtendo: à quo deſcendit. Oſtendo verò componi videtur ab ore & tendo, quoniam os in id ſolemus extendere, quod volumus demonſtrare.

OSTENTARE SVA.

☞ *Ex loco Moroſitatis huc quædam, item Iactantiæ.*

Alexis *Apud Athen. lib. 6.* de Paupere oſtentatore diuitiarum ſic loquitur:

ἐβόα καλῶν τὸν οἰκέτην,
ἕν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασι δὲ χρώμενος
φαρμακοπώλης. Id eſt.
Famulum intonabat suo ante
Vnum atque ſolum, cæterùm vocabulis
Vtens ad id innumeris.

Nam quum non haberet niſi vnum famulum, tamen prò foribus euocabat eundem variis nominibus, vt hoſpites crederent plurimos eſſe domi. *Eraſ. in Adag.*

Ἀττικὸς εἰς λιμένα, id eſt, Atticus in portum. In eos dicebatur, qui illic virtutem oſtentare ſolent, vbi tutum eſt, atque vbi nihil opus. A nautis Atticis ſumptum, qui portum ingreſſuri oſtentandi ſui gratia magnificè ſeſe gerebant: in ipſa re, hoc eſt, in prælio nauali, non perinde ſtrenui. *Eraſ. in Adag.*

Morbo, quem exagitat Catullus in Egnatio, Alexis comicus poëta mulieres etiam teneri docuit, quæ idem quod ille bonum à natura arteve obtinuiſſent. Cùm enim Egnatius candidos haberet dentes, conſuêuerat, quocunque venerat, renidere, vt hoc etiam ſæpe ineptè atque importunè faceret locis illis, quibus magis fletus lacrymæque quàm riſus conueniebat. Eadem autem origo erat huius inſulſi moris ac vitij in vtriſque, oſtentatio ſcilicet minutæ corporis partis elegantioris, quæ tamen illuſtri loco poſita, multum adiuuat pulchritudinem. *Victor. lib. 6. Var. lect. cap. 12.*

* APOPHTHEGMATA.

Quendam ſibi vehementer placentem, de natandi peritia non tulit Ariſtippus: Et non te pudet inquit, tam inſolenter his de rebus iactare, quæ Delphinorum ſunt propria? Lepidius erat, ſi dixiſſet, ranarum. Decet hominem gloriari ſuper his, quæ ſunt hominis propria: Nihil autem magis conuenit homini, quam ratione pollere. Nullus tam peritus natator eſt, quin à Delphinis ſuperetur. *Laert. lib. 2. cap. 8.*

Cum Athenienſis quidam Lacedæmonios appellaret indoctos: Soli igitur nos, inquit Antalcidas, nihil mali à vobis didicimus. Senſit, artes, quibus ſe iactabant Athenienſes, magis ad oſtentationem, otium ac voluptatem eſſe accommodatas, quam ad Rempublicam gubernandam, ad quod nulla diſciplina deerat Lacedæmoniis. *Plut. in Lacon.*

Auguſtus Cæſ. Miles quidam in expeditione ſaxo percuſſus, notabilique in fronte cicatrice deformatus, quoniam honeſto vulnere erat inſignis, immodice ſua geſta iactabat. Aſt eius oſtentationem Auguſtus leniter caſtigauit, inquiens, Vide tu ne quando fugiens poſt te reſpexeris, Subindicans fieri poſſe, vt vulnus quod curioſius oſtentabat, non in prælio, ſed in fuga accepiſſet. *Macrob.*

OSTENTATIO REPRESSA.

Oſtentationem arrogantiamque reprimere non parua laus: eaque claruiſſe Leonem X. Pontif. accepimus. Venerat ad eum neſcio quis empyricus, peritiam ſummam & præſentem podagræ curandæ medicinam penes ſe eſſe iactitans. At ille homini illuſori illudere etiam volens, rogat num habeat aliquot ducatorum millia, quæ ad menſes paucos mutuò ſibi det; eoque negante. Næ tu, ait, homo vafer & ſubdolus Sic enim eam quam prædicas experientiam haberes, crede, me longè diuitiis præcelleres. Ecquis enim in orbe Princeps hoc malo liberari nollet? & ita planè confuſum & conuictum dimiſit. *Auth. Serm. memor.*

Ludouicus XII. Gall. Rex. Audiebat Bearnenſes & Pictones

ctones, homines ignobiles & ignauos, cum veris nobilibus de generis ſplendore gloriari; Atqui, aiebat; decem iſtiuſmodi nobilibus, vnicus enſis ſatis ſuperque fuerit. *Ex Annal. Francis. Laur. Beyerlinck, in Apopht.*

☞ *Require, Superbia, Iactantia.*

Oſtrogothorum Reges.

☞ *Pete ex Loco de Magiſtratu. Tit. magiſtratum chronologicè conſideratum.*

* Oſtentum.

* Definitio & Etymologia.

OStenta, τέρατα, oſtentum τέρας, Hebr. *Mopheth*, ab oſtendo quod inſignia quædam futuro ſuo tempore diuinitus deſignata demonſtrent indiciis miris velata.

Vocantur Oſtenta non tantum errata naturæ, vt ſunt partus inſoliti, ſed quæcunque nouata ſpecie, & ab vſitatis rerum formis aliena, offeruntur, quæve vniuerſim à communi & conſtituta diuinitus rerum progreſſione ac curſu deuiant: non magnitudinis aut qualitatum exceſſu defectúve, nec tempore, ſed toto genere, ſiue in mundi ætherea ſede, & elatiore, ſiue in hoc elementari domicilio, adeoque vel ipſis elementis, vel procreatis in rebus.

Ex oſtentorum genere fuerunt ſignum retroactæ vmbræ ſub rege Ezechia, ſtella toti humano generi exorta Chriſto nato, & à ſapientibus Arabum viſa atque diligenter obſeruata. *Matth.* 2.

* Apophtegmata.

Quidam mane ſurgens reperit caligas à ſoricibus arroſas, hoc oſtento turbatus, conſuluit Catonem, quid mali portenderetur? Ille verò: Non eſt, inquit, oſtentum, quod ſorices arroſerunt caligas: ſed ſi caligæ arroſiſſent ſorices, id demum fuiſſe oſtentum. *Plut.*

Sylla, carens rebus neceſſariis, quum cogeretur etiam diis dicata tangere, Caphim amicum Delphos miſerat, vt pecunias ac donaria ad ſe perferret. Quibuſdam verò dicentibus, intra templum auditum citharæ ſonitum: quod oſtentum interpretabantur, quaſi Apollo Citharœdus indignaretur, Caphis audita præſcripſit Syllæ, cui facetè reſcripſit Sylla: Quin tu potius interpretaris iſtud eſſe ſignum gaudẽtis & exultantis Dei potius, quam indignantis? Itaque perinde vt Deo hilariter tribuente, tu quoque bono animo pecunias accipe. *Plut.*

Veſpaſianus, quum Cæſareum Mauſoleum repente patuiſſet, tum ſtella crinita apparuiſſet, aliis interpretantibus, Cæſaris interitum portendi: ille facetè interpretatus eſt prius oſtentum ad Iuliam Caluinam pertinere, quod ea eſſet de gente Auguſti, poſterius ad Parthorum, ſiue vt Aurelius Victor tradit, Perſarum regem, qui capillatus eſſet. *Suet.*

☞ *Vide Monſtrum, Portentum, Prodigium.*

Otium. Otioſitas.

Definitio et Etymologia.

OTioſitas, Græcè σχολὴ ἀπραγμοσύνη, vel ῥᾳθυμία, dicitur. Eſt aut otioſitas, cùm quis quiete neceſſaria ſaluti corporis accepta, vacat ab aliquo opere ſpirituali vel corporali: & eſt filia Acediæ. Otium eſt vacatio à labore, cuius contrarium negotium eſt. Aliquando otium pro literarum ſtudio capitur.

Otium propriè dicitur vacatio à labore, cui negotium opponitur. Accipitur etiam pro exercitatione leniore animi, vel corporis, à grauioribus & magis ſeriis negotiis. Inde dictum illud Ciceronis. Quid dulcius eſt otio literario? Item ſumitur pro quiete, pace, tranquillitate. Hebr. *Schebeth*, ceſſatio, requies, Sabbathum, à verbo *Schabath*, ceſſauit, quieuit à motu & opere.
☞ *Vide Quies, & Sabbathum.*

* Otii Incommoda.

Varia.

S. Chryſoſt. exponens *locum Pauli Apoſt. 2. ad Theſſal. c. 3.* vocat otium inordinationem. Quia, inquit, Deus hominem poſuit ad laborem, artuſque eius ad hoc effinxit. Quocirca otioſus ab ordine ſuo & creatione deficit.

Neque enim otioſè dictum homini, quod nulli animanti *ait S. Amb. in Lucam*, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, &c.

Et *Auguſt.* Nunquam quis ciuis cœlorum erit, ſi otioſitatem amauerit. Otium autem maleficij principium nemo dubitat ait *S. Baſilius ep. hexam.* Atque idem omnium vitiorum radicem appellat *Chryſoſt. in Matth.* Rubiginem ſapientiæ & ingenij *S. Hieronym. in cap. 10. Eccleſ.*

Puluinar Diaboli, alij, viui hominis ſepulturam, *Seneca*: matrem nugarum, & nouercam virtutum, *Bernardus.*

Mens otioſa nihil cogitare nouit, *ait Leo in ſerm.* quam de eſcis aut ventre.

Certe non otioſis aut dormientibus inquit *Proſper*, prouenit regnum cœlorum: nec otio & deſidia torpentibus æterna beatitudo ingeritur. *lib. de contemplat.*

Audiamus etiam hic *Senecam* verè Philoſophum.

Appium Claudium crebro ſolitum dicere accepimus: Negotium Populo Romano melius, quam otium committi: non quod ignoraret, quam iucundus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed quod animaduerteret præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, nimia quiete in deſidiam reſolui. Et ſane negotium nomine horridum, ciuitatis noſtræ mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies plurimis vitiis reſperſit. *lib. 7. tit. Sapienter dicta aut facta.*

Quædam tempora nobis eripiuntur, quædam ſubducuntur, quædam effluunt. Turpiſſima tamen eſt iactura, quæ per negligentiam fit.

Magna pars eius iam præteriit. Quicquid ætatis retro eſt, mors tenet. Cum differtur, vita tranſcurrit.

Neque Poëtarum hac de re cenſura alia exſpectanda eſt. *Ouidius* de hac re ita cecinit.

Cernis vt ignauum corrumpant otia corpus,
Et capiant vitium ni moueantur aquæ.
Et mihi ſi quis erat dicendi carminis vſus,
Deficit, eſtque minor factus inerte ſitu.

Baptiſta etiam *Mantuanus lib. 1. Parthen.*

Calcar erit ſegni pigros rubigine ſenſus
Otia corrodunt, ſopitaque pectora torpor
Noxius obliquat, ferrum ſi tranſit in vſus,
Aſſiduo ſplendore micat, vultuque nitenti,
Audet ad argenti Deum aſpirare ſuperbum.
At ſi longa quies iecit, fuſcatur, & æram
Vertitur in ſcabiem, celerique abſumitur æuo.

Idem ſui temporis calamitatem deſcribens, ita dicit.

Hæc eſt curarum genitrix exercita nullis
Artibus, officij nullo laudabilis vſu
Segnities inter ſocias nutrita Megæra,
Doctaque languorem animi, luctuſque magiſtra
Sola ſedens, oculoſque ſolo defixa malignum,
Criſpa ſupercilium pallens, impexa capillos,
Phthiriaſim patiens, ſcalpit caput vnguibus vncis,
Os immunda, manus illota, cadente ſaliua,
Barba madet pluuiis imbriferis de naribus humor,
Debilis & longo pendens in pectora dorſo.
Fauce tumet, leuat anguſto ſub pectore ventrem,
Vtris ad exemplum, morbique intercutis inſtar.
Crus exile genu ſurgens, perpinguis & amplus
Tardat iter grauibuſque dolet iunctura podagris,
Hæc fera ſeruilis, ſancta faſtidia vitæ.
Ingerit, & tardos ad clara negotia ſenſus
Somnifero languore premit, frigentia corda
Inuoluit gelido denſa velamine nubis:
Nil niſi terrenis hauſtum de faecibus vnquam
Cogitat, annales veterum, dubiamque futuri
Temporis ignorat ſortem non vlla latentes
Cernere naturas rerum cauſaſque tueri
Cura ſubit, ſubiecta oculis vix aſpicit, ægrè
Palpebras leuat hærentes, humore tenaci
Lumen habet, ſurdent aures, vox languida ſermo
Barbarus, obſcuro verba intercluſa palato,
Somniat infelix lolium, frigenſque papauer,
Lethæiſque rigat ſteriles humoribus hortos:
Plumbea liuenti geſtat, connexa metallo
Vincula, captiuos homini quibus alliget artus, &c.

* Vitandi Qvinqve Cavsæ.

Multis de cauſis homini potiſſimum Chriſtiano otium ſummoperè vitandum eſt, quinque præcipuè notantur, quarum pleraſque *Apoſtolus 2. ad Theſſal. c. 3.* inſinuat. Prima eſt quæ ex

ipſa

ipſa hominis conditione petitur. De qua initio huius tituli A nonnulla; homo enim natus eſt ad laborem, ſicut auis ad volatum, ait Sapiens.

Secunda ex aliarum creaturarum exemplis: vide Solem & cœlos quomodo nunquam quieſcunt, ſed perpetua gyratione circumuoluuntur, & maxima ſpatia percurrunt. Vide ignem & elementa, quomodo nunquam otioſa, ſed ſemper agunt. Vide equos, boues, aſinos, quomodo currunt, onera baiulant. Vade ad formicam ô piger, & vide quam ſit ſedula & laborioſa.

Tertia ex rei conuenientia, atque ex lege & voluntate Dei. Deus enim non fruſtra manus & pedes nobis dedit: ſed voluit is nos vti & operari: Deus, inquit *S. Baſilius in regulis fuſior. reg. 37.* qui nobis vires idoneas ad laborandum ſuppeditauit; is in die iudicij parem quoque à nobis in laborando induſtriam repoſcet.

Hinc Themiſtocles dicere ſolebat, otium & deſidiam eſſe viui hominis ſepulturam; cumque ipſe moreretur annum agens 107. indoluit, dictitans ſe tunc mori, cum inciperet ſapere & ſapienter operari.

B Hinc & laudatur Mulier illa fortis & ſtrenua, *Prouerb 31.* quod panem otioſa non comederit: Quæſiuit, inquit, lanam, & linum, & operata eſt conſilio (id eſt, opera, induſtria) manuum ſuarum.

Quarta ex merito & præmio: præſens enim tempus laboris eſt, futurum tempus erit præmij: Dies iſte, inquit *Auctor imperf. hom. 19.* dies eſt operationis; dies autem ille qui ſequitur (æternitatis beatæ) feriarum eſt.

Quinta ex effectibus otij: Multam malitiam docuit otioſitas, inquit *Eccleſiaſt. cap. 33. v. 29. & Ezech. cap. 16. v. 49.* Hæc, inquit, fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & otium eius & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant. *Ouidius*:

Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus.

Et alius: Otium corpus, mentem necat ſocordia, exercitatio verò vtrumque pulcherrimum facit. Otio ait *S. Aug. lib. 1. de Ciuitate* perit Roma, deleta Carthagine. Hinc & Cleomenes rogatus, cur Lacedæmonij Archiuos hoſtes ſuos non delerent? reſpondit: Cos, inquit, ſunt iuuentutis noſtræ.

C Rationem dat *Chryſoſt. homil. 7. in 2. ad Corinthios*: Sicut inquit, terra non occupata ſemente aut conſitione, quamlibet herbam producet: ſic & anima, quoties non habet quod agat rerum neceſſariarum, cum omnino cupiat aliquid agere, prauis actionibus ſemet tradit.

Erat ait *S. Hieronymus Epiſt. ad Ruſticum*, Religioſus quidam, qui nulla abſtinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere. Hunc periclitantem monaſterij Rector hac arte ſeruauit. Imperat viro cuidam graui, vt iurgiis atque contumeliis eum inſectaretur, & poſt irrogatam iniuriam primus veniret ad querimoniam. Vocati teſtes pro eo loquebantur, qui iniuriam intulerat; flere ille contra mendacium. Quid multa? ita annus ductus, quo expleto, interrogatus adoleſcens ſuper cogitationibus peſſimis, an adhuc moleſtiæ aliquid ſuſtineret? Papæ! inquit, viuere non libet, & fornicari libeat?

Denique *Chryſoſt. homil. 35. in acta Apoſtolorum*: Quis, inquit, vtilior eſt, is qui in deliciis, vel qui exercetur? Quæ nauis, ea quæ nauigat, vel ea quæ in littore manet? Quæ D aqua, ſanè quæ fluit, vel quæ ſtat? Quod ferrum, an quod mouetur, vel quo nemo vtitur, non illud quidem ſplendet ac argento ſimile eſt, hoc autem rubigine conſumitur, & vbique inutile eſt? Tale quiddam fit etiam in otioſa anima. Rubigo enim quædam apprehendit illam, & conſumit ſplendorem, ac alia omnia. Deindè pergit *Chryſoſt.* graphicè otioſi hominis inertiam & turpitudinem depingere.

EXEMPLA.

Eorum qui per otium in grauia ſcelera prolapſi.

Ad manum ſunt exempla eorum, qui propter otium in grauia ſcelera prolapſi ſunt. Nam ſi religionem ſpectes, quid grauius idololatria, otium filios Iſraël pellexit, vt Moyſe in monte cum Deo agente, aureum vitulum impiè adorarent. Sedit populus, inquit Scriptura, manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.

Si verò temperantiam, quid ſceleſtius eo libidinis genere, ob quam Sodoma & Gomorrha, aliæque vrbes cœleſti fulmine abſumptæ ſunt, cuius cauſam *Ezechiel* Propheta ſaturitati panis & otij ipſarum, & filiarum tribuit. Quem tædet orare vel pſallere, inquit *Auguſtin. ſerm. 16. ad fratres in eremo*, E laborare manibus non differat, cogitans quod quamdiu Dauid exercitauit ſe in militia, non inſtauit ei luxuria, ſed poſtquam in domo otioſus remanſit, laborauit adulterio, & homicidium commiſit. Samſon, dum cum Philiſtæis pugnauit, non potuit capi ab hoſtibus, ſed poſtquam dormiuit in ſinu fœminæ, & otioſè cum ea remanſit, mox capitur, & excæcatur ab hoſtibus. Salomon, dum occupatus eſſet in ædificatione templi, non ſenſit luxuriam; ſed mox recedens ab opere perſenſit inſultum luxuriæ, & deficiens, fœmina inſtigante, ad idola adorauit in thalamo vitulum aureum. Vigilate ergo, fratres mei, & nolite deficere: quia nec ſanctiores Dauide, nec fortiores Samſone, nec ſapientiores Salomone vos eſſe cognoſco.

*OTII HOSTES QUI EXSTITERE.

Maximus otij hoſtis fuit S. Paulus Apoſt. qui tum vt otium caueret, tum ne cuipiam offendiculo vel oneri eſſet, etiam labore manuum victum parauit, & aliis vt idem facerent, verbo exemploque hortatus eſt, quemadmodum prolixè F ex ſcripturis probat *in lib. de ſpiritu Acediæ Ioan. Caſſianus*. Sic enim *in priore ad Theſſalonicenſes epiſtola* loquitur. Rogamus autem vos fratres, vt quieti ſitis, & vt veſtra negotia agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis, & vt honeſtè ambuletis, ad eos qui foris ſunt; & vt nullius aliquid deſideretis.

Et *in actis Apoſtolorum* conuocatis Eccleſiæ presbyteris dixit. Aurum & argentum nullius concupiui, ipſi ſcitis, quoniam ad omnia, quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt laborarunt manus iſtæ.

Secundus eſt B. Hieronymus, qui qua arte otium & libidinem vicerit ita ſcribit *ad Ruſticum monachum*. Dum eſſem iuuenis & ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiua vitiorum ardoremque naturæ ferre non poteram, quem cum crebris ieiuniis frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi, vt poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemque Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaque verba meditarer. G Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quoties deſperauerim, quotieſque ceſſauerim & contentione diſcendi rurſus incœperim, teſtis eſt conſcientia tam mea, qui paſſus ſum, quàm eorum, qui mecum vitam duxerunt.

De Ægyptiorum verò monaſteriis ibidem ſic ſcribit Ægyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſque operis labore ſuſcipiant, non tam propter victus neceſſitatem, quam propter animæ ſalutem, ne vagetur pernicioſis cogitationibus mens.

Refert *Ioan. Caſſianus* exemplum Abbatis Pauli inter Patres probatiſſimi, qui ſingulis annis omne opus manuum ſuarum (hoc eſt, folia palmarum in antrum ſuum collecta) ſuppoſito igne concremabat, in tantum, inquiens, probans ſine opere manuum, nec in loco poſſe monachum perdurare, nec ad perfectionis culmen aliquando tranſcendere, vt cum hoc fieri nequaquam neceſſitas victus exigeret, pro ſolâ purgatione cordis & cogitationum ſoliditate ac perſeuerantia cellæ vel acediæ ipſius victoria & expugnatione perficeret.

H Iam verò de S. Martini monaſterio in Galliis ad Ligerim conſtructo, quemadmodum otium fugerit, in hunc modum ſcribit *Seuerus Sulpitius in eius vita cap. 7.* Diſcipuli octoginta erant qui ad exemplum beati magiſtri inſtruebantur. Nemo ibi quidquam proprium habebat, omnia in medio conferebantur. Non emere aut vendere, vt pleriſque monachis moris eſt, quidquam licebat. Ars ibi, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur. Maiores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam fuit egreſſus, niſi cum ad locum orationis conueniebant. Cibum vnà omnes poſt horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, niſi quem infirmitas coëgiſſet.

Tertius eſt S. Bernardus, qui vti *Gulielmus Abbas Bonæuallis in eius vita* ſcribit, cum omnes ſuos fratres corporali labore quotidie exerceri vellet, ſe quidem excipi voluit, & ſi quando ob virium imbecillitatem, eoſdem cum aliis labores ſuſtinere non valeret, ſimiles tamen, vt cædendi vel portandi ligna, vt humilitate onus compenſaret, ſuſtinebat: Cumque aliquando fratres foras demetendi fœni ſtu-

mentiue cauſa abituri eſſent, cum lachrymis metendi gratiam à Deo impetrauit.

Idem cum de ſuis quendam ardenter operi inſtantem vidiſſet, diuinitus prædixit, eum ob hunc laborem à Purgatoriis pœnis liberum futurum.

Secuti ſunt hoc alij, inter quos S. Franciſcus, teſte *B. Bonauentura*, & ſua ipſe manu perſæpe laborabat, & otioſum quendam, fugitantemque laboris appellauit fratrem muſcam, & ab Ordine ſuo remouit.

OTII VT EST CESSATIO A NEGOTIIS ET LABORIBVS: Commoda.

* Nemini non gratum & optabile otium eſſe, *Horatius ad amicum* Groſphum nomine inſinuat *lib. 2. Carm. Ode 19.*

Otium diuos rogat in patenti
Prenſus Ægeo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sydera nautis.
Otium bello furioſa Thrace,
Otium Medi pharetrâ decori,
Groſphe, non gemmis, neque purpura,

Et iterum:

Mercator metuens, otium, & oppidi
Laudat rura ſui.

EXEMPLA EORVM QVI OTIO INDVLSERVNT.

Hic primo Otium reſpectu

RERVM SIVE NEGOTII A QVO ABSTINENT. VIDELICET ab Exercitio

POLITICO. A REIP. administratione.

☞ *Ex Tit. Magiſtratu abdicati, huc quadam.*

L. Lucullus poſt præclara Reipub. munera, ætate prouectior totum ſeſe otio philoſophico dedit. *Plutarch. in eius vita.*

C Mortuo Carolo IV. Imp. dum Venceſlai F. quem ſucceſſorem Regni & Imperij fecerat, edendo ac bibendo otium in Boëmia tereret, Pragam mittuntur Legati à Germanis principibus & ſaltem ab illo rebus ſuis expetunt per aduentum illius in Germaniam. Inconſultis omnibus reſpondet, Se, quæ peragenda ſibi in Germania fuerant, pridem omnia negotia confeciſſe, Regno Romanorum legitimè ibi inito: nec in præſens videre ſupereſſe quicquam, quod iſtic agat. Si quis princeps operâ ſua indigeat, ille ad Regem ſuum potiùs veniat, quàm Rex ad illum, *Dubr. lib. 23.*

BELLICO.

Germani quoties bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium tranſigunt, dediti ſomno ciboque: fortiſſimus quiſque ac bellicoſiſſimus nihil agens: delegata domus & penatium & agrorum cura feminis ſenibuſque & infirmiſſimo cuique ex familia, ipſi hebent: mira diuerſitate naturæ, cùm iidem homines ſic ament inertiam, & oderint quietem. *Corn. Tacitus de Moribus German.*

D Braſilienſes ſunt ad laborem pigri, ad luxum & otium propenſi. Quoties à bellis conquieſcunt, totum tempus in conuiuiis, & cantibus, & ſaltationibus ſine vllo modo conſumunt. Choros in eodem loco ſemper inſiſtentes circumagunt, & quibuſuis ſe, voluptatibus dedunt.

Paraſiti.

Galba paraſitus, obiicientibus quòd in otio viueret. Nemo, inquit, cogitur ad reddendam otij ſui rationem, innuens nullos tutiùs viuere quàm otioſos. Nam rerum geſtarum rationem poſcuntur qui tractant negotia: at ab otioſis ea ratio non poteſt exigi. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

QVOMODO OTIANTVR VEL *Voluntate inducti.*

☞ *Vide Tit. Intermiſſionis, quatenus intermiſſionem negotij otium excipit.*

Auguſtus vicinam Capreæ inſulam ἀπραγόπολιν appellabat, à deſidia. Quorundam ſecedentium illuc è comitatu ſuo. *Suet.*

E Fridericus Marchio Brandeburgenſis, qui contra Bohemos ſub Iuliano Cæſarino legato numeroſum duxit exercitum, cum diturus teſtamentum, quatuor ad ſe filios euocauit, Ioannem, Fridericum, Albertum, alterum Fridericum: & Ioannem, quòd is natu maior eſſet, in hunc fermè modum allocutus fertur: Primus ego dignitatem Electoratus imperij in noſtram familiam adduxi, cùm eſſem Sigiſmundo Cæſari admodum familiaris. Nunc curæ mihi eſt, ne tantum decus in domo noſtra vileſcat. Tibi, vt video, quietis & tranquillitatis eſt vnicum ſtudium. In Electoratu præter curam & aſſiduū laborem nihil inuenias. Eam ob cauſam, ſi tua voluntate id poſſum, Marchionatum Brandeburgenſem, cuius eligendi Cæſarem eſt, Friderico, qui tibi ætate ſuccedit, quique & vigilantior, & ad labores expeditior eſt, teſtamento relinquam. Tibi Voitlandiam, Alberto Franconiam, alteri Friderico Miſniæ partem. Ioannes qui ægrè priùs tulerat ſibi Fridericum præponi, gratias patri egit, qui ſuo conſuluiſſet otio. *Æneas Syl. lib. 2. Comm. in Panor. Alfonſ.*

Coacti.

F Multatus tota Aſia circa Taurum Antiochus Rex Syriæ, à Romanis bello victus, teſtatus eſt ſe magna cura liberatum, quòd modicis regni finibus incluſus eſſet. *Sab. lib. 9 cap. 11.*

Seleuci exemplum & Alfonſi Regis, ☞ *Pete ex Tit. Infelices reges.*

CVR. OTIANTVR CAVSA RELIGIONIS.

☞ *Conſule Titulum Monachorum.*

PHILOSOPHIÆ.

☞ *Vide Contemplationis locum.*

Baiazetes II. Turcorum Imp. iam ſenex, & podagricus omiſſis bellis, incumbere quieti ac philoſophiæ cœpit: præſertim verò doctrinæ Auerrois, qua ſummoperè delectabatur. *Iouius in eius vita.*

Henricus VI. Anglorum rex, Galliæ regnum à patre Henrico V. partum amiſit, Normania excidit, Aquitania eiectus eſt. Domi inteſtinis bellis agitatus, dum quietis ſtudio Margaritæ vxori regni gubernacula committit, & ipſe animæ tantùm ſuæ curam gerit, conſpiratione procerum regno deturbatus, in Scotiam exul confugit, anno Regni 38. Chriſti verò 1461. Inde mutato habitu in Angliam rediturus capitur. Cæterùm à Ricardo Varuicenſi comite, auxilio Ludouici Francorum regis regno reſtitutus, ſexto pòſt menſe ab Edouardo victus & G captus eſt denuò: & tandem, ne eo viuo noui tumultus in populo ventoſiſſimo exorirentur, à Ricardo Gloceſtriæ duce in carcere, iuſſu Regis, capite multatus eſt. *Polyd. lib. 23. & 24.*

VOLVPTATIS.

☞ *Ex Tit. Voluptatibus dediti, exempla pleraque huc transferri poſſunt, quatenus Otium à ſuis & quidem feris Negotium voluptuarium excipit.*

MOERORIS.

Laërtes, qui annos viginti ruri ſolitarius egit:

Cui anus aſſiduè potumque cibumque parabat,

patriam, domum, regnum deſugit; ægritudinem tamen cum inertia & mœrore aſſiduam contubernalem habuit. *Plut. de Tranquil. animi.*

QVIETIS, TRANQVILLITATIS.

H P. Scipio, qui primus Africanus appellatus eſt, requieſcens à reipub. pulcherrimis muneribus, otium ſibi ſumebat aliquando: & à cœtu hominum frequentiaque interdum, tanquam in portum, ſe in ſolitudinem recipiebat. *Cato apud Cic. lib. 3. offic. à princ.*

Seruilius Vacia, vir prætorius ac prædiues, odiò negotiorum abdiderat ſe in villam ſuam, quam habebat non procul à Cumis: nec alia re notus fuit, quàm eius villæ otio. Itaque qui negotiis premebantur, exclamare ſolebant: O Vacia! ſolus ſcis viuere. Huius tamen ignauum & ſine literis otium damnans *Seneca Epiſt. 51.* negat illum ſcire viuere, ſed latere, eoque nonnunquam villam prætereuns, ioco dicere ſolebat: *Hic ſitus eſt Vacia*, ſubindicans, nihil intereſſe inter mortuum & inerti otio abditum. *Eraſ. lib. 8. Apoph. & Cal. lib. 11. cap. 1. A.L.*

Similis, vir fortiſſimus, ſub Adriano, poſtremum vitæ ſeptennium, vacatione impetrata, in agris per otium & quietem tranſmiſit. Proinde moriens ſepulchro inſcribi iuſſit:

iuſſit: Similis iacet hic, cuius ætas multorum quidem anno-
A rum fuit, ſeptem quamuis tantùm annis vixerit. *Calius lib. 11. cap. 1. A. L.*

Ericus X. ex Duce Pomeraniæ trium regnorum Aquilonis, Daniæ, Noruegiæ, & Sueciæ per adoptionem Rex factus (cui hoc magnificum accidit, vt primus inter Reges Danorum ab exteris in regnum vocaretur, ex Vandalorum natione, quæ fuit Danico ſemper nomini infeſtiſſima) cùm tranquillitatis nulla illi in Regno ſpes ſupereſſet, nec poſſet efficere, vt ſuum ex fratre nepotem relinqueret ſucceſſorem: clàm enauigauit in Pomeraniam: ibique vel coëmptis, vel legitima ſucceſſione maiorum prædiis comparatis, quietus diu ſuperuixit, conſeneſcens in arce quam vocant Rugenold: perueniſque viuendo ad ann. Chriſti 1430. Queruntur Dani, veteres regni gazas cum illo pariter abiiſſe: negant alij Regem quidquam ſecum auexiſſe, niſi quod legitimo ad ſe iure pertineret. *Crantz. lib. 8. Daniæ cap. 21.*

FRVCTVS, OTII EVENTVS BONVS.

B

Nicander Spartanus Athenienſi obiicienti, Nimiùm dediti eſtis otio, reſpondit: Verùm non ſicut vos temerè agimus. *Plut. in Apoph.*

MALVS. V. G.

Improbitas.

Theſſalus quidam interrogatus, Quinam eſſent Theſſalorum deterrimi? Qui, inquit, à bellicis negotiis otium agunt. *Eraſm. lib. 6. Apoph.*

Adulterium.

Dauid Rex domi deſes, abſentibus reliquis in militia, Bethſabeam corrupit, eiúſque maritum Vriam interfici curauit. *2. Regum 11.*

Ægiſthum *Ouid. 1. de Rem. am.* otioſis omnibus exempli
C loco proponit, inquiens:

Quæritur, Ægiſthus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat:
Pugnabant alij tardis apud Ilion armis,
Quò tulerat vires Græcia tota ſuas.
Siue operam bellis vellet dare, nulla gerebat,
Siue foro, vacuum litibus Argos erat.
Quod potuit fecit: ne nil ageretur, amauit.
Sic venit ille puer, ſic puer ille manet.

Regni amiſſio.

Mortuo Clothario III. Francorum Rege, Regum quoque à Clodoueo Magno originem ducentium gloria intermortua eſt, anno Chriſti DCLXII. ſic vt nomen tantùm Regium haberent, omni vi dominandi in Magiſtris equitum ſita. Ad id faſtigium conſcenderant, Regibus ſocordiæ luxuriæque ſe mancipantibus, ac illa magni Clodouei indole exoleſcente: Quantúmque maiores gloria & finium propagatione, duce-
D bantur, tantùm hi remiſſione curarum, & voluptatum illecebris felicitatem metiebantur. Calendis tantùm Maij in publicum prodibant, bobus vecti (vt *Auentin. lib. 3.* ſcribit) copiam ſui facientes: muneráque viciſſim & accipiebant, & dabant, nullo alio publico, virorúmve munere functi. Contra Magiſtri equitum, Imperatorum regúmque legationes audire, reſponſa reddere, fœdera icere, pacis, belli, legum, inſtitutorum arbitri moderatoréſque. Quantóque magis illi ſummam rerum ab ſe vt grauem moleſtámque reiiciebant, tantò maius hi ſuum ius, incrementáque virium auctoritatíſque ampliora faciebant. Id quod in Ebroino, Vlfoaldo, Bertario, efficaciſſimè verò in Pipino apparuit, qui ad eam dignitatem armis ſub Theodorico euectus, ita cautè Franciæ conſuluit, vt ſibi poſteriſque proſpiceret. Quibus tantum opum circumdedit, vt viam ſibi ad regnum fecerint. Nam Carolus Martellus, Pipini ex Alpaide pellice F. à patre Auſtraſianorum Dux creatus, Ramanfredum Magiſtrum equitum vicit, & dignitate exuit, quam ſibi aſſumpſit. Rebus inde contra Saxones feliciter geſtis, à conuentu vniuerſæ Franciæ non Magiſter equitum, ſed altiore faſtigio princeps E
Francorum ſalutatus eſt. Pipinus F. deiecto Childerico ſtupido, Rex creatus eſt, Clodouei magni ſtirpe extincta. *Æmilius libro 1. & 2. & Sigeb. in Chron. & Rutius lib. 1. regum Franc.*

Reip. interitus.

Expugnato ab Lacedæmoniis oppido certo dixerunt Ephori, Sublata eſt pubis noſtræ palæſtra, non habebunt poſthac, quibuſcum inſtentur, aduerſarios. *Plutarch. in Apoph. Lac.*

Q. Metellus, bello ſecundo Punico, pulſo tandem ex Italia Hannibale, ac ſubacta Carthagine, cunctis gaudio exultantibus, ſolus in Senatu graui ac circumſpecta ſententia vſus eſt. Ignorare ſe aſſerens, an ea victoria læta magis an formidabilis eſſet Reip. Sicut enim Hannibal Alpes ingenti ſtrepitu tranſgreſſus, concuſſa Italia, dormitantem Pop. Rom. excitaſſet: ita verendum, ne illo digreſſo, ſilentio & pacis
reditu, rurſum obdormiſcerent, & quos labor ac metus ex- F
ercuerant, ſecurus torpor opprimeret.

P. Scipio Naſica, cùm exiſtimarent & dicerent quidam rem Romanam euerſis Carthaginenſibus & ſubiugatis Achæis in tuto eſſe: Atqui nunc, inquit, in lubrico ſumus: quando quidem neque quos metuamus, neque qui nobis imponant verecundiam, reliquos nobis fecimus. *Plut. de Emol. ex inimicis. cap.*

Catone certè Cenſorio delendam eſſe Carthaginem ſuadente, Naſica reſtitit. Futurum enim aſſerebat, vt potentis hoſtis metu liberati Romani, vel otio & ignauia torpeſcerent, vel in ſe mutuò arma conuerterent: Quod non multò poſt euerſa Carthagine euenit. Tribunitiis enim Gracchorum furoribus cohortus, bellorum ciuilium ſeminaria iacta fuêre.

Ignominia.

L. Lucullo, quamdiu prudentiam ſuam rebus gerendis exercebat, quotumquémque ex Romanis ducibus reperias
præſtantiorem? Poſtquam vero in vitam demiſit ſe ſolutam, G
& inſtitutum ſupinum & ſocors, ſpongiarum more in tranquillo obtorpeſcens emarceſcenſque. Calliſthenique permittens liberto ſenectutem ſuam paſcendam & curandam, habitus eſt amatoriis veneficiis ab eo potionatus, & præſtigiis faſcinatus: quoad Marcus frater, iſto amoto, diſpenſationem & procurationem per reliquum vitæ eius, quæ non fuit diuturna, ſuſcepit. *Plut. an Seni tractanda reſp.*

Supplicium.

Rex peregrè profectus, ſeruis ſuis decem cuilibet minam committit, vt cum ea fœnerarentur. Primus mina ſua decem alias minas acquiſiuit. Alter quinque. Tertius humi eam defoderat. Et priores quidem illos Rex maximis affecit præmiis: poſtremum verò etiam ea, quam non exercuerat, mina priuauit, eámque habenti decem dari iuſſit. Vtinam verò diligenter parabolam hanc Chriſtianus quiſque ſecum perpenderet: certè maiori diligentia & innocentia in ſua quiſque
vocatione verſaretur, vitam hanc non otij aut priuati com- H
modi ergò ſibi datam cognoſcens, ſed vt ſecundùm virtutem agendo, minam ſibi à Domino Deo commiſſam: multo cum fœnore ſanctiſſimarum operationum exerceat & illuſtret. *Lucæ 19.* Eandem parabolam, mutatis tamen perſonarum circumſtantiis, vni quinque, alteri duo, tertio vnum talentum, reperit Chriſtus paulò ante ſuam paſſionem in monte Oliueti. *Matth. 25.*

* APOPHTHEGMATA.

Diogenes otioſorum negotium amorem eſſe dicebat, quod hic affectus potiſſimum occupet otio deditos: Ita enim fit, vt dum otio vacant, in rem negotioſiſſimam incidant. *Laert. lib. 6.*

Idem, Audiens quoſdam de otio diſputantes, vt plurimùm ſe dicebat deprehendere, omnes aliquid facere. Etenim qui teſſeris, quique riſui excitando vacant aliquid faciunt:

nihilominus

nihilominus huiuſmodi omnes otioſos dicebat. Licere namque eis iſtis dimiſſis meliora agere: a melioribus vero ad peiora migrare, nulli otium eſſe. Si quis autem migret, hunc male facere negotiis impheitum. *Xenoph. lib. 3. de dictis & factis Socratis. Stob. ſerm. 28.*

Idem è priſcis authoribus ſelegerat verſiculos aliquot, quos prouerbiorum vice frequenter vſurpabat, quorum eſt ille. *Heſiod.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος. hoc eſt.

Non probrum eſt opus, at eſt ceſſatio probrum.

Quo dehortabatur iuuenes non ſolum ab otio, verum etiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appellabat otioſos qui alea, compotationibus & ſcortis ætatem abſumerent. *Eraſm. lib. 5. Apoph.*

Plato è diſputatione diſcedens, ſolitus eſt admonere diſcipulos: Videte pueri, vt otium in re quapiam honeſta collocetis. Significans otium omnia mala docere adoleſcentes. *Laert. lib. 3.*

Lycurgus, Cuidam percontanti, quam ob rem virginum corpora curſibus, luctis, diſcorum ac telorum iactibus fatigaret? Vt, inquit, fœtuum proſeminatio ab iſta ſtatim radice validum in validis corporibus initium ſumens, rectè germinet: ſimul vt ipſæ in perferendis partubus facilè ſimul & generosè certent aduerſus patiendi nixus doloreſque: poſtremo, ſi qua incidat neceſſitas, vt poſſint & pro ſe, & pro liberis, & pro patria pugnare. Intellexit vir prudens, quanta rerum publicarum peſtis ſit otium atque ignauia: contra, moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum ſalubriora. Vnde nec virginibus permiſit in otio viuere, ſed has quoque maſculinis exercitiis quodammodo vertit in maſculos, quum in pleriſque ciuitatibus per delicias ad luxum maſculi transformarentur in fœminas. *Plut. in Lac.*

Herondas, Quum eſſet Athenis audiſſétque quendam in dicum ſententia damnatum de crimine otij, qui mœſtus incederet, & ab amicis mœſtis deduceretur, iuſſit ſibi commonſtrari eum, qui in cauſa liberali reus peragerecur. Lacedæmonij, quicquid erat ſordidarum artium, non per ciues ſed per Helotas mancipia exerceri volebant: eoque mirabatur Herondas, ob id quenquam vocari in ius, quod ſeruilia non exerceret. Ibique pro crimine haberi, quod Lacedæmone iudicaretur honeſtum ac liberale. *Idem ibid.*

Cleomenes, Quodam interrogante cur Argiuos cum Lacedæmoniis bellum gerentes, & ſæpius victos non deleuiſſent: Ne optauerimus quidem, inquit Cleomenes, illos deletos, vt habeamus, qui iuuenes noſtros exerceant. Perſpexerat egregius Dux corrumpi iuuentutem, ſi permittatur otio, luxus malorum omnium magiſtro. *Ibid.*

Scipio Naſ. Quibuſdam dicentibus, res Romanas iam in tuto eſſe extinctis Carthaginenſibus, & Græcis in ſeruitutem redactis: Imo, inquit, nunc demum ſummo periculo ſumus, poſtquam nulli ſuperſunt, quos vel timeamus vel uereamur. Senſit inimicos per occaſionem vtiles eſſe nobis, per quos non licet impune ſecuréque negligentes eſſe. *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Seruilius Vacia. ☞ *Vide Tit. priore.*

Auguſtus Cæſar, Inſulam quandam Capreis vicinam, in quam e comitatu Cæſaris ſecedere ſolebant, qui cuperent otiari, ſolitus eſt ἀπραγόπολιν appellare ἀπραγία enim ſonat negotiorum vacuitatem. *Suet. in Auguſt.*

Domitianus Cæſar initio ſui principatus nihil plane agebat, ſed quotidie ſibi ſecretum horarium ſumebat, nec faciebat aliud, quam captare muſcas, eaſque ſtylo præacuto configere. Vnde Quidam quum quæreret, num quis intus eſſet cum Cæſare? Vibius Criſpus lepide reſpondit: Ne muſca quidem. *Stobæus.*

Probus Imper. non patiebatur armatum militem eſſe otioſum, dicens, Annonam gratuitam militem comedere non debere. *Iacob. Spieg. in lib. 1. Æn. Sylu. de reb. geſt. Alphonſi.*

Chilon dicebat, adamandam eſſe quietem, quoties datur honeſtum otium iuxta illud: ἡσυχία καλόν. Nihil enim vel tutius vel iucundius. Nullum autem negotium periculoſius, quam bellum. *Laert. lib. 1. cap. 4.*

Socrates, Otium poſſeſſionem omnium peroptimam dicebat: otium autem ſenſit, non ignauiam: ſed è tumultuoſis negotiis, & à cupiditatibus animi tranquillitatem vitiantibus eſſe quietem. *Eraſ. lib. 3. apoph.*

Ad Nicandrum, quum Athenienſis quidam dixiſſet nimium, ô Nicander, amplectimini otium: Verum, inquit, prædicas: ſed non quemadmodum vos, quocunque modo illud nobis parare ſtudemus. Senſit, otium honeſtis rationibus partum non eſſe reprehendendum: ſed eos vituperio dignos, qui per fas nefaſque ſectarentur otium. Otium autem Athenienſis dixit, non exercere ſordidas artes. *Plut. in Lacon.*

Scipio Africanus ſi quando vacans à negotiis bellicis in literis verſaretur, dicere ſolebat, ſe nunquam minus otioſum, quam quum eſſet in otio. Senſit, ſe id temporis non dare animum otio aut voluptatibus, ſed Reipublicæ commodis multa ſuo cum animo tractare. *Plut. in Apoph. Cic. lib. 3. Offic.*

Ennius, dicere ſolebat, qui neſciret otio vti, plus negotij habere quam cum eſt in negotio. *Bruſ. lib. 4. cap. 18.*

Attilius, ſatius otioſum eſſe dicebat, quam nihil agere. Refert Plinius Iunior ad Minutium Fundanum: Satius eſt enim, inquit, vt Attilius noſter eruditiſſime ſimul & facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere. Quanquam hoc dictum aſcribitur Catoni ſeniori. Otioſus eſt, qui vacat ab externis actionibus, nihil agit, qui negotiis infrugiferis nihil ad beate viuendum conferentibus occupatur. Quemadmodum, qui moliuntur, nec ſatis ſuccedit, quod agunt, ſatagere dicuntur: Ita nihil agunt, qui fruſtraneis actionibus tumultuantur. Plurimis enim putat, eos, qui militaribus negotiis diſtrahuntur, nihil agere: contra, qui ſe philoſophiæ dedunt, otioſos eſſe. *Eraſm. in Apoph.*

Familiares Alphonſo Regi ruſticum quendam, velut ignauiæ exemplum, oſtenderunt, qui porrectus humi veſcebatur vuis. Hic Rex: Vtinam (ait) mihi ſic per otium comedere datum eſſet a ſuperis. Simile quiddam narratur de Ptolemæo Rege quum antea ſe iactaret reperiſſe immortalitatem, tandem podagra diſcruciatus, conſpiciebat Ægyptios aliquot plebeios ſic temere apud flumen diſcumbentes: Vtinam, inquit ſaltem ex iſtis vnus eſſem. *Eraſm. lib. 8. Apoph.*

Aliter ante eum Probus Imp. Ille armatum militem otioſum eſſe nunquam paſſus, dicebat Annonam gratuitam miles comedere non debet. *Iacob. Spieg. in Æn. Sylu. Beyerlinck in Apophthegm.*

☞ *Vide* LABOR. OPERA MANV EXERCENDA.

* HIEROGLYPHICVM.

Otij ſtudioſum hominem indicare qui volunt, *Veliam auem* pingunt: ea enim in vmbra & aura æſtatem agit, hyemem in apricis: nam & potentes, cum in eos, qui otio literario dediti ſunt, cauillantur, genus hominum gnauum appellant, quod vt apud *Iuuenalem eſt, tecto gaudet & vmbra. Pier. Val. lib. 25. p. 32. 237. B.*

Ouatio. Ouare.

QVID SIT. EIVSQVE RITVS.

FVit Ouatio minor quidam triumphus, eóque à legitimo diſtabat triumpho, quòd Dux ipſe non curru, ſed pedibus, vt Dionyſius ait, vt alij, equo vrbem euehebatur. Nec picta aureive claui veſte aut trabea, ſed peculiari conſulum, ducúmque inſignibus inſtruebatur. Corona & ſceptrum omino diuerſum, cætera, quæ & legitimè triumphanti omnia aderant. *Sabell. lib. 8. Enn. 2.* De ea ſic Plutarchus: Ouans non inuehitur curru, neque laureatus, neque concinitur tubis: ſed pedibus ingreditur calceatus, modulantibus multis tibiis: Coronam geſtat myrtheam ſicut pacatus, gratus aſpectu magis quàm metuendus. Vnde coniectura ducor, inter ouationem & triumphum non ex magnitudine rerum geſtarum, ſed ex modo fuiſſe olim diſcrimen. Qui enim ſignis collatis & cæſis hoſtibus victores rediiſſent, Martialem illum & truculentum meo iudicio, ducebant triumphum, & vt moris erat in luſtrando exercitu, multa lauro arma militéſque excolebant: at qui citra vim, beneuolentia, gratia & verbis confeciſſent rem, iis ducibus pacati huius & plauſibilis celebritatem dabat mos: nam

nam pacis inſigne tibia eſt, & myrtus Veneris planta, quæ à vi & bello præter cæteros deos deaſque abhorret. Ouatio non eſt dicta, vt pleriqne exiſtimant, παρὰ τὸν εὐασμὸν, quia agant eã clamore & cantu Bacchico: verùm Græci ad patriam vocem detorſerunt eam dictionem, putantes id decoris etiam ad Liberum patrem, quem εὔιον & θρίαμβον appellamus; ex parte referri. Feſtus ab acclamatione militum OO, dictam putat. Res autem aliter ſe habet Triumphantibus enim bouem immolare Imperatoribus moris erat, ouantibus ouem, hinc ouationem dixêre. *Plut. in Marcello. Liuius lib.6. Dec.3. Sabinus Maſſurius, teſte Gellio lib.5 cap.6.* pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos non militibus, ſed vniuerſo ſenatu.

CAVSÆ.

Romani duces, qui in hoſtes victricia tulerunt arma, ſi ea quæ geſſerant, triumpho digna non forent, perſæpe minoribus triumphis, & ouatione honeſtati ſunt. Ouandi autem cauſæ erant, ſi non debellati hoſtes penitùs: ſi non in ſua & ſibi conſtituta prouincia, ſed in aliena res acta eſſet: ſi alieno auſpicio res geſta eſſet: ſi nondum pacata penitùs prouincia: ſi bella non ritè indicta: ſi non cum hoſte legitimo, ſed cum ſeruis piratis, vel fugitiuis bellum fuiſſet: ſi ex prouincia exercitus non deportatus, nec ſucceſſori traditus foret: ſi incruenta victoria obueniſſet, minuſve quinque millia hoſtium vna acie cecidiſſent: ita enim lege exceptum erat. Et ne prior lex ex cupiditate laureæ antiquaretur, ei altera ſuppetias tulit, quæ imperatoribus pœnam minabatur, qui aut hoſtium occiſorum, aut amiſſorum ciuium falſum numerum literis ſenatui auſi eſſent referre. *Valer. Max. lib.2. Exemplorum.*

Qui ouarunt.

Bello Sabino, cùm P. Poſthumius Tudertus minus proſperè pugnaſſet, collegæ deinde Agrippæ Menenij copiis ſubnixus, acceptæ cladis infamiam aboleuiſſet. Menenio triumphus, Poſthumio ouatio tum primùm inuenta eſt & decreta, *vt Macer Licinius* ſcripſit. *Sabell. lib.8. Enn.2. & Plinius lib 15.*

Veturius, qui cum Lucretio Triciptino contra Volſcos & Æquos feliciter pugnauit, ſine legionibus ouans equo in vrbem vectus eſt. Cl. Nero, vna cum Liuio feliciter in ſecundo bello Punico contra Haſdrubalem dimicaſſet, ſine exercitu, equo ouans vrbem iniſſe proditur. M. Craſſus de fugitiuis & Spartaco, quos collatis ſignis vicerat ex conſulto ſenatus laurum pro myrto impetrauit, & ouans vrbem ingreſſus eſt. *Gell. lib.5. cap.6.*

M. Fabius Ambuſtus, cum C. Petilio conſule, qui de Tiburtibus & Gallis triumphauit, ouans vrbem ingreſſus eſt *Liuius lib.7.*

L. Manlius proconſul ex Hiſpania reuertens, cùm in æde Bellonæ triumphum ob res bene geſtas peteret, exemplum obſtabat: quod ita comparatum more maiorum erat, ne quis, qui exercitum non deportaſſet, triumpharet, niſi per domitam pacatamque prouinciam tradidiſſet ſucceſſori Medius ergo honos Manlio habitus eſt, vt ouans vrbem intraret. *Liuius lib.2.*

Auguſtus Cæſar bis ouans ingreſſus eſt vrbem: poſt Philippenſe, & ruſus poſt Siculum bellum. Curules triumphos tres egit. Dalmaticum, Actiacum Alexandrinum: continuo triduo omnes. *Suet.*

Tiberius Cæſar, viuente adhuc vitrico Auguſto (quanquam nec res in Rhetis atque Vindelicis geſtæ, neque ætas triumphum mererentur) omnia ouationis nomine triumphalia habuit ornamenta. Nam cùm mos eſſet, vt ouantes vrbem laureati quidem, ſed pedibus inirent, ipſe curru inuectus, nullo veri triumphi honore, niſi nomine, caruit. Primuſque huiuſmodi ouationis auctor fuit. *Fulgoſus lib.2. cap.3. ex Suetonio.*

Ouis. ΟΙΣ.

OVES VBI.

☞ Pete Loca materia litera conſideratus reſpectu Locati.

QVibus adde. In India Occidentali, nullus erat vſus equorum, cum nullos ante aduentum Hiſpanorum illa Regio vnquam vidiſſet. Attamen horum defectum natura ſuppleuit per copiam ouium, quæ maximæ ibi ſunt, & cameli formam habent, & equorum molem exæquant. Ad bellum quidem inutiles ſunt, tamen ferendis oneribus & clitellis aptæ. Si nimium grauentur, impelli nequeunt vt oneratæ progrediantur. Imo inſidentes ipſos ſi feſſæ vrgentur, ore conuerſo, fœdo odore habituque conſpurcant. Ita *Cornel. VVitfleitus in augm. deſcript. Ptolemaica fol. 134.*

CVRAM GERERE
OVIVM. OPILIONES.

Inter Protoplaſti filios Abel opilio fuit, Cain verò agricola: ille Deo gratus ob pietatem, hic verò inuiſus fuit, propter auaritiam & inuidiam. Quòd ſi ergo ex diuinis licet coniectari aliquid, maior ſimplicitas in paſtoribus, quàm in agricolis eſſe videtur, eamque ob cauſam ob Bucolicum carmen ſimpliſſicinum poëtæ non agricolis, ſed paſtoribus accommodant: Proinde Deus opt. max. Abel opilionis primitias benignè recepit, Cain agricolæ decimas non item. *Geneſ 4.*

Moyſes ſoceri Iethro oues paſcens in monte Oreb, rubum ardentem vidit, & Dei colloquio eruditus eſt. *Exod.3.*

Dauid Iſai F. oues pauit, mox Iudæorum Rex à Samuele inunctus eſt.

Recabitæ ſiue Madianitæ apud Eſaiam à parentibus hoc ſuis ſe recepiſſe aſſerunt, ne biberent vinum, vt tentoria inhabitarent, & vt oues paſcerent.

Sunt in Apollonia in Ionico ſinu ſacræ Solis oues, quæ interdiu ſecundùm flumen paſcuntur, quòd è monte Lacmone per Apolloniatem agrum fluit in mare iuxta Oricum portum. eas noctu ſtabulantes, in antro, non procul ab vrbe, cuſtodiunt delecti viri, diuitiis & genere inter populares ſuos ſplendidiſſimi, ſingulis annis ſinguli, quòd ex oraculo quodam Apolloniatæ eas oues permagnifaciant. Ibi Euenius quidam cùm aliquando delectus ad cuſtodiendas oues obdormiſſet, ingreſſi antrum lupi, circiter LX. oues iugularunt. Id Apolloniatæ vbi acceperunt, adductum in iudicium Euenium condemnauerunt, vt quia vigiliam edormiſſet, viſu priuaretur: quem poſteaquam excæcauerunt, mox eis neque pecora fœtificauêre, neque terra pro conſuetudine fructum ferre. Erant autem illis pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati prophetæ cauſam mali præſentis, reſponderunt cauſam eſſe, quia cuſtodem ſacrarum ouium Euenium iniquè luminibus orbaſſent: deos enim immiſiſſe lupos: nec priùs ab illius vltione ceſſaturos, quàm ei ſatisfeciſſent ex iis, quæ in eum perpetraſſent, prout ipſe ſibi ſuo arbitrio ſatisfactum putaret. His perfectis, deos poſtea daturos Euenio tale domum, quod habentem pleriqne hominum putarent beatum. Hæc oracula Apolloniatæ ſilentio ſupprimentes, quibuſdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Iſti hunc in modum putarunt exequenda. Euenium in ſtatione ſedentem adeunt, eique aſſidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deueniunt ad miſerandam hominis calamitatem. Ita introducta eius rei mentione percontantur, quam multam optaret, ſi eam vellent pendere Apolloniatæ. Hic qui oraculum non audiſſet, ſe optare dixit duo prædia ciuium, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat eſſe pulcerrima, & præterea domicilium quod in vrbe ſciebat eſſe optimum, Aſſenſêre ſtatim ciues, & oraculum quod acceperant narrarunt, eaque prædia à dominis mercati, Euenio dedêre: qui mox deinde à diis diuinationem obtinuit, vnde celeberrimus euaſit. Huius Euenij filius fuit Deiphonus, qui claſſi Græcorum ad Mycalen contra Perſas vaticinabatur. *Herodotus lib.9.*

Fuit quandoque paſtor Æſopus, forteque in propinquo ædis Mercurij greges curabat: proinde cùm foret ad ſapientiæ ſtudia procliuior animo, eius adipiſcendæ ergo, non deſinebat Mercurio vota concipere. Factitabant id ipſum & pleríque alij templum frequenter adeuntes, ad multifaria Deo facultate offerentes munera. Æſopus, vt qui pauper foret, lactis tantùm non magnum libabat modum, fauis quoque inſuper oblatis, & id genus aliis haud multis. Fortè ita euenit, vt ſapientiam ſingulis pro ratione meritorum diſtributurus accederet Deus: cumque huic philoſophiam adnuiſſet, illi dicendi peritiam eſſet impartitus, alicui verò etiam cœleſtium rerum ſcientiam, aut muſicas item modulationes, nec omiſſa pangendorum carminum venuſtate: animaduertiſſet autem Æſopum ſe poſthabuiſſe, cui nihil eſſet gratificatus, memor fabellæ ſibi in Olympo etiamnum infantulo à deabus Horis lepidiùs enarratæ, de boue quadam & Solis armento, ad hanc ipſam rem facultatem Æſopo eſt elargitus. Ex quo illi mox arte contributa multiformi fabellarum concinnandarum, tantus in apologis euaſit, quantum omnes agnoſcimus: agnouerat & Tyaneus Apollonius, qui accommodatiora ad ſapientiam eius viri lepidiora figmenta eſt arbitratus,

A bitratus, quàm poëtarum commenta; quæ de diis heroibus ac magnis viris parum decora, minúſque ad bonam frugem illectantia edunt in vulgus. Apologi verò Æſopæi, vt inquit Fabius, docere animo ſolent, præcipuæ ruſticorum & impe ritorum: qui & ſimpliciùs quæ ficta ſunt, audiunt & capti voluptate facilè iis quibus delectantur conſentiunt. *Cal.lib.15. cap.26.ex Philoſtrato.*

Tullus Hoſtilius rex Rom. III. in adoleſcentia oues pauit, ruſtico patre natus. *Val.lib.3.cap.4.*

Maximinus ſenior, Imp. Rom. Thrax, fuit opilio in pueri tia. *Capitolinus.*

Carolomannus, Caroli Martelli filius, & Caroli Magni pa truus, qui monachus factus, Abbatis iuſſu rurſus in Galliam regni conſtituendi gratia profectus eſt; obedientia erga Abbatem tanta fuit, vt greges eius loci iuſſus paſceret. *Volat. lib.21. Anthrop.* B

Ioan. Antonius Campanus, agro paſcendiſque ouibus ab initio à patre relegatus eſt. Deinde verò Epiſcopatum Aretinum eruditione ſua meruit.

*OPILIONES DETESTARI.

Memoratur in *lib.Gen.cap.46.* quod olim Ægyptij deteſtabantur paſtores ouium, eò quod comederent eorum carnes, cum eas Ægyptij pro Diis colerent. Alebantur tamen apud eos oues, propter lanam & lac, & vt aliis venderentur, vt conſtat *ibid.cap.47.verſ.17.*

FINIS LITTERÆ O.

401 1458043

Digitized by Google

Google

TEL. 22639
Achille Fiore
NAPOLI

Digitized by Google